BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIX
H
55
NAPOLI

XLIX
H
55

L
H.
52.

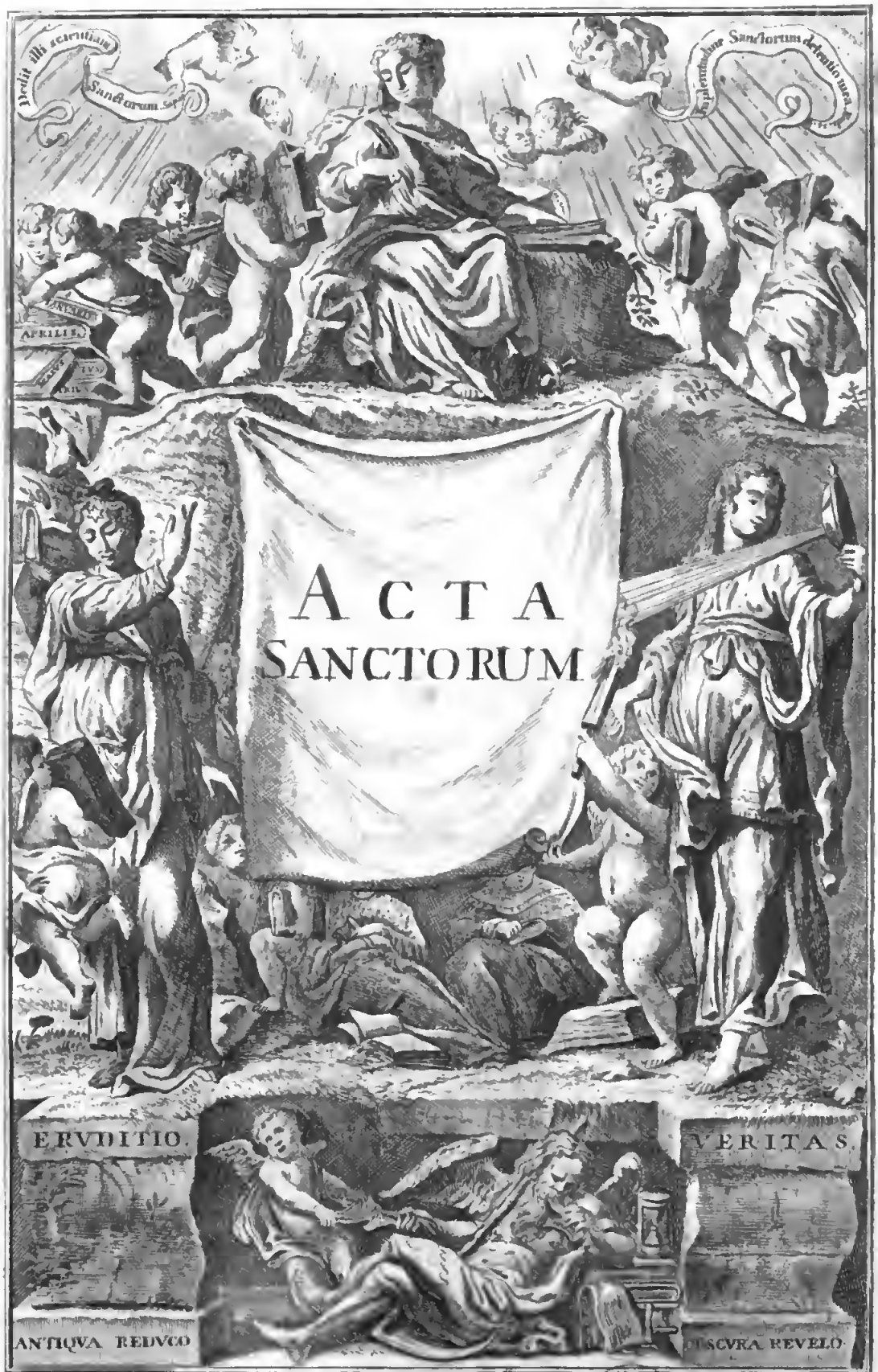

Joseph Filosi sculp.

ACTA SANCTORUM MAJI

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA

A GODEFRIDO HENSCHENIO
ET DANIELE PAPEBROCHIO

E SOCIETATE JESU,

TOMUS VI.

CONTINENS QUINQUE ULTIMOS DIES,

OPERAM ET STUDIUM CONFERENTIBUS

FRANCISCO BAERTIO
ET CONRADO JANNINGO

EJUSDEM SOCIETATIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EM. NAPOLI

VENETIIS, MDCCXXXIX.

Apud { Jo: Baptistam Albrizzi Hieron. Fil. et Sebastianum Coleti.

CUM VENETI SENATUS PRIVILEGIO.

Tom 6. Maij ante Dedic.

P. 67

P. T.

SERENISSIMO ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

MAXIMILIANO HENRICO

COLONIENSI ARCHIEPISCOPO,

S. R. I. PRINCIPI ELECTORI,

PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO ET SEDIS APOST. LEGATO NATO,

LEODIENSI, HILDESIENSI,

AC MONASTERIENSI

EPISCOPO ET PRINCIPI,

Adminiſtratori Berchesgadenſi, utriuſque Bavariæ, Superioris Palatinatus, VVeſtphaliæ, Angariæ, & Bullionii Duci, Comiti Palatino Rheni, Landgravio Luchtenbergenſi, Marchioni Franchimontenſi, Comiti Loſſenſi, & Hornenſi &c.

QUo plura ſubinde in unum nomen ac tempus concurrunt gratulandi argumenta, eo pronius eſt confundi ſolicitudiuem gratulari cupientium, dum apud ſe difficulter conſtituunt, quid prius, quid poſterius ſint aſſumpturi. Nobis certe id uſu venit, Sereniſſime Princeps, conſiderantibus, quæ & quanta decora hiſce poſtremis annis in Te contulerit ſuprtemi munifica manus Largitoris; ad commune tamen Epiſcopatuum & Populorum, qui Clementiæ ac Prudentiæ Tuæ concrediti ſunt, emolumentum potius, quam ad privatum commodum Tuum. Placet igitur compendio & brevi oratione complecti multa, & uno veluti ſpiritu percutrere; videlicet recuperata per te eſſe Diœceſeon jura; plebem, alibi ne tumultuaretur cohibitam provide, alibi a ſeditione tentata fortirer revocatam; ſervatos in pace neutrarumque partium prærogativa ſubditos, cum vicina omnia bellis arderent; abolitas conſuetudines bono regimini noxias; & inquietis atque diſcordiæ civicæ cauſas; imo quaſi parum oneris foret tot rantaque curare ac conſervate in Diœceſibus tribus; quartam inſuper, eamque ampliſſimam & potentiſſimam, communi ſuffragantium voto, illis additam; novum denique decus, vetuſtiſſimo pariter ac nobiliſſimo Bavarorum Principum ſtemmati adveniens, per victorioſa Ducis Cognati arma, & Cæſareæ Sponſæ auſpicatiſſimas nuptias. Nos tamen, Joannis Bollandi ac Godefridi Henſchenii, in colligendis illuſtrandiſque Sanctorum Actis olim Socios, nunc Succeſſores, ſpecialius ſpectat ea lætitia, qua VVeſtphalia tota perfunditur, in optatiſſima Tua ad Monaſterienſem Epiſcopatum aſſumptione. Perhanc enim fit, ut in morte Deceſſoris præſtantiſſimi Ferdinandi Furſtenbergii, præcipuo privati Mecænate, nullam nos æſtimemus feciſſe jacturam, cum Sereniſſima Gratia Tua, quanto eſt generis nobilitate titulorumque amplitudine præcelſior illo, tanto etiam ſit

ad

ad patrocinandum potentior. Ergo Henſchenii noſtri nuper defuncti (*) Exegeſim de Tungrenſi ac Trajectenſi Epiſcoparu, extremis vitæ annis ab eo recognitam retractatamque, in novæ clientelæ profeſſionem exhibemus; non aliunde quæſitum, ſed quaſi Domi Tuæ natum inventumque munus. Quis namque ignorat, Tungris Trajectum, Trajecto Leodium translatam fuiſſe Cathedram, quam Agrippinenſi eonjunctam tot nunc annis feliciter tenes: adeoque Tuas eſſe civitates, quatum veruſta auctoritas eo Tractatu aſſeritur; Tuos omnes Deceſſores fuiſſe, quorum ibi tempora ordinantur; Tuos Populos, quotum ibidem definiuntur antiqui limites. Primum, licet Tungrenſibus ac Trajectenſibus minime dubium, agedum tamen P. Godefrido fuit, quia erat Scriptorum quorumdam parum fundata contradictione obſcuratum: ſecundum, quia multis inveniebatur ambagibus implexum, dum ſuo quiſque genio ac ſenſu veterum geſta ad hodiernam chronotaxim, nullo certo uſus charactere, accommodat: rertium, quia ceteris eatenus intactum; adeo ut cum recentior quidam Annalium Leodienſium ſcriptor moneretur, Diœceſis fines, quales antiquitus fuere, ſculpta rabella repræſentare, negarit id fieri a ſe poſſe, quando omnia nunc mutata eſſent, Populorum etiam nomina, non ſolum dominia Principum. Et iſtæc quidem tria Henſchenius præſtiterat ante annos circiter trecenos, ſtudia jam tum multa, Sanctorum Actis impenſa, numerans: ſed tamen decurſu prædicti temporis ſe quoque ipſo eruditior factus, denuo ſumpſit retractanda univerſa, & hanc compoſuit Exegeſim; multa quidem a prioti Diatriba reſcindens, quæ ſi olim incerta fuerant, nunc minime ambiguum habent inter eruditos arbitrium; addens vero non pauca, poſtea obſervata; omnibus denique novam formam inducens: quæ ut Nomini Tuo, Princeps Sereniſſime, patrocinio favoreque dignetis, etiam ex tumulo, per nos Diſcipulos ſuos, ſupplicat; ſimulque Sanctorum Acta, edita & edenda, commendat. Nos vero iſti communis Magiſtri noſtri Lucubrationi addimus etiam Tractatum alterum, ex ejuſdem ſchedis adornatum, de Chronologia Epiſcoporum atque Archiepiſcoporum Mediolanenſium; nonnihil etiam ad Serenitatem Tuam ſpectare viſum. Etenim in eo quæritur, quo tempore ac modo potuerint Conſtantinopoli Mediolanum allata fuiſſe illa tria Sanctorum Magorum veneranda corpora, quibus Urbs Tua poſtmodum ad ſe devectis ſic gloriatur, ut in perpetuam rei memoriam ſcutariæ ſuæ teſſetæ inſerras voluerit tres eorumdem Coronas. quaſi parvi faciens ſe Regum Francorum Ripuariariorum ſedem olim fuiſſe, præ eo honore quo extollitur poſſeſſione talis theſauri, tanto hinc quam inde dignior Germanicarum Civitatum Regina nuncupari, quanto præſentia præteritis cariora ſunt, & ſacra profanis antecellunt. Nunc ad commendanda Serenitati Tuæ Sanctorum Acta, hactenus edita ac porro in lucem publicam itura; non dicam, quam multi iis inſerantur quadruplicis Tuæ Diœceſeos Indigetes & Patroni. Par unum ſanctiſſimorum Conjugum, Comitum Palatinorum ad Rhenum, ac Brunvvilrenſis prope Coloniam Cœnobii Fundatorum; Beati, inquam, Erenfridus atque Mathildis, ſoli ad conciliandam gratiam ſufficiunt, utpote domeſtici Sancti, & ex eodem unde Bavariæ Duces ſtemmate procreati; propter eorum Acta atque Miracula, ad XXI Maji eruderata digeſtaque. His interventoribus ac proxenetis omnino confidimus, nos in eumdem locum favoris recipiendos apud Sereniſſimam Gratiam Tuam, quo apud Deceſſorem in Monaſterienſi Epiſcopatu Ferdinandum fuit Henſchenius; noſque rot aliis tuis Clientibus adjungendos, non prorſus extraneos,

(*) Cum Auctorum ſequentes mandata ſeptem Maji tomos in ſex tantum redegiſſemus, hæc Nuncupatoria, quæ in priori editione ſeptimo volumini præfixa erat, in hac noſtra evaſit ſexti; & hic memoratam Exegeſim initio tomi quarti reperies, quo eam Auctorum juſſu tranſtulimus.

neos, quando opus hoc vaſtum componitur cuditurque in ea Belgii Provincia, Brabantia ſcilicet, cujus pars bene magna Leodienſi Tuæ Diœceſi eſt innexa. Huic operi dum Sereniſſimum Tuum commodabis Patrocinium, incipiemus & Nos eſſe pars eorum, qui totis præcordiorum affectibus optant, ut videas, videndoque lætéris, pacem, in Tuis Provinciis nuper reformatam, florere diu; Bavaricam Domum alibi gloriosa numeroſaque ſobole firmari; copias, tuo ære conductas ſuſtentandaſque ad Ottomanicæ tyrannidis ac Mahometanæ perfidiæ excidium, firmamentum vero Romani Imperii Chriſtianæque Religionis, redire victoriis ſpoliiſque cumulatas; quin etiam Archi-diœceſeos Tuæ limites, vicinarum regionum ad fidem Catholicam reductione protendi ad Iſalam uſque & ultra: nam hujus quoque boni ſub Te ſperandi omen accepiſſe tunc videmur, quando Tuis auſpiciis quæſitum repertumque prope Svvollam eſt Corpus venerabilis viri Thomæ a Kempis, ſub Montis S. Agneris ruinis delitescens annis prope ducentis. Ecce autem, dum hæc ſcribimus, vergente ad finem totius Maji impreſſione, mox prælo committenda; feralis de gravi Tua ægritudine adeſt nuntius, ſubſequente poſt dies paucos altero, de vita prope a Medicis deſperata, qui nobis non magis aures quam animos perculit, alia omnia cogitantibus. Trepidis e manibus ſtylus excidit, veluti ad funebrem leſſum ſcribendum vertendus; oculique ſuffuſi lacrymis lituras faciebant extremæ huic & necdum plene pertexræ periodo; dum tranſimus in affectum mæſtitiæ, quem Tuis fidelibus Populis omnibus tam certo credebamus eſſe communem, quam nobis conſtabat omnium Te eſſe communem amorem. Sed bene! Audiit amantium dolentiumque ſuſpiria, vota, lamenta Deus, & præcipitem ad extrema fata morbum miſeratus ſtitit; rediit ſanitas, vita ſervata fuit. Hanc quia confidimus firmiorem ex impulſu, certiorem ex periculo deinceps fore, novum gratulandi titulum atteximus concludendæ hic epiſtolæ; Deum Sanctoſque precati, ut quæ bona, Te nobis ſervato ac velut a mortis faucibus reddito, conſervarunt reddideruntque, ea in annos adhuc plurimos durare jubeant, noviſque ac novis indies velint cumulare acceſſibus; quoad longæva ſenectute perfunctus, ad præmia, Sacerdotalibus ac Principalibus Tuis laboribus virtutibuſque repoſita, eveharis; illis ipſis Sanctis æternum fociandus, quorum hoc in volumine deſcripta, atque in pluribus poſt ſecuturis menſium reliquorum Tomis deſcribenda Acta, tam dignanter ſuſceperis promovenda. Atque in his finem gratulandi beneque precandi nunc facimus, adducto ad plureos Junio, ſimiliter illuſtrando, alacriter incubituri, poſtquam ſacra Tua benedictione inſtructi reverterimus ad opus, niſu indefeſſo proſequendum.

SERENITATIS TUÆ

CLIENTES DEVOTISSIMI

Daniel Papebrochius.
Franciſcus Baertius.
Conradus Janningus,
Societatis Jeſu Sacerdotes
Flandro-Belgæ.

DANIELIS PAPEBROCHII
PROTESTATIO
ITERATA AD SEXTUM TOMUM MAJI
ET PRÆMONITIO

De Supplemento Generali, ad totum primum ſacri Anni Semeſtre, faciendo poſt Junium abſolutum.

URBANIANAM, circa Sanctorum Nomenclaturas, Vitas, Miracula, Conſtitutionem obſervare profeſſus jam ſæpius, reque ipſa adeo comprobatus, ut non deſint qui me nimiæ hoc in genere ſeveritatis arguendum putent; idem tamen rurſus profiteor, non pro me ſolum, ſed etiam pro Socijs, mihi jam collaborantibus & collaboraturis in hoc ſtudio colligendi & illuſtrandi Sanctorum Acta; videlicet, nolle nos cuiquam, per hæc ſcripta noſtra, cœlicolaris cultus adſcriptum anaphlus, quam per Apoſtolicæ Sedis Decreta ſacroſancta lucet; neque aliam hic collectis fidem petere, quam pare humanam erroriſque obnoxiam, niſi quibus Auctoritas humana major, & ut talis per Eccleſiam Romanam aguita, ſuffragatur. Quod autem hinc conſequens cenſuerunt Deceſſores noſtri, BOLLANDUS atque HENSCHENIUS, ut erroribus quibuſcumque & quacumque occaſione ſibi obrepentibus, in tantæ veram & hiſtoriarum tam variarum multitudine, veniam & laſtructionem poſtularent a melius informatis, promitto-reſque correctionem, ſuo quamque tempore faciendam; id quam non in ſpeciem dumtaxat, & poſtulaverint, & promiſerint ipſe, ii ſalum potuerunt ignorare, qui Aprilem & Majum, totos a me recognitos & magna ex parte compoſitos, numquam legerunt. Etenim ſeptuſcule, tum in toto Aprili, tum in prioribus quinque Tomis Maji, tum denique in his duobus ultimis, anticipavi & anticipo tempus præſtandæ correctionis, contra quam faciendum putabant Deceſſores noſtri; contenti pleraſque ejuſmodi excipere adverſarijs, in ſpem faciendi aliquando SUPPLEMENTI GENERALIS, vel impreſſionis novæ totius operis, poſt medium ſcilicet aut integrum ſæculum abſolvendi. Ego vero, conſideravi, quantum id excedat anguſtos vitæ terminos, uni homini ſperandæ; nec volens totum illud, quod in jam editis addendum, mutandum, corrigendum vel tradiderunt ipſi, vel egomet obſervavi, vel alii denique ſuggeſſerunt, committere memoriæ, diligentiæ, ac fidei poſterorum; cruſus ejuſmodi SUPPLEMENTUM conficiendum, mox atque abſoluto Junio completam fuerit primum ſacri Anni Semeſtre, ſimulque colligendos INDICES GENERALES pro Tomis omnibus, tunc altra viginti quinque futuris; & prius etiam quam denæ eſſent, præbentibus uſum ſatis difficilem Indicum, pro tot volumina diſperſorum. Hoc conſilium, ætati meæ via dura ſaxoſiſſimum annum tranſgreſſæ, & valetudini jam a decennio per Dei gratiam ſatis firmæ non improportionatum, inſuper ſtrenuorum duorum Sociorum fiducia ſultum, atque ab HENSCHENIO antequam moreretur vehementer probatum, & ac exequerer ſtudio commendatum, cum eo mortuo pluribus indicaſſem; unus inter alios repertus eſt REV. ADM. D. CLAUDIUS CASTELLANUS, ad Divæ Virginis Pariſijs Canonicus, qui, non paucorum quorundam Sanctorum Vitas (uti jam fecerant aliqui) ſibi ſumeret ex cauſa peculiari recognoſcendas; ſed totum ab initio opus ſollicite revolveret, & quidquid vel correctione vel illuſtratione egere judicabat, adnotaret in chartam nobiſque tranſmitteret, multum ipſi eo nomine obligatis. Equidem non auſim ſperare futuros multos, qui tantum munere laboris velint; talemque ejus diligentiam exæquare, ardua ſuperare contendant: ipſa tamen fuerit improbum votum optantis, ut ſaltem in ſingulis Regionibus & Profeſſionibus, Urbibus atque Cœtibus particularibus, inveniantur vel pauci, qui pro Sanctis ad ſe ſaſque propius attinentibus ſolleti, ſuæ erga illos obligationi faciant ſatis; eoque ſpectantes curent legere; & num quid addendum, demendum, vel mutandum, diſpicere; noſque de ſingulis amanter fideuterque monere; neminem, qui id obſequii nobis præſtiterit, abſque grati animi profeſſione dimiſſuros; nedum alicui verſatos vitio, quod ſe a nobis diſſentire in re quapiam indicaverit; modo eo ſit animo, ut ferre poſſit, quod ipſe audito non in unam ſemper conveniamus ſententiam, neque id ſuam interpretetur injuriam. Hoc ſi obtinuerimus, quanto præſtantius, ad Dei Sanctorumque honorem, quanto ad hiſtoricam veritatem exactius evadet opus univerſum! Quam multi, aut inter Prætermiſſos relati, aut nec relati quidem, dignum ſuis meritis locum recipient; quo nunc carent, quia vel de iis nihildum innotuit nobis, vel defuit publici Cultus idonea confirmatio! Talis enim Cultus niſi oſtendatur, non ſolet nobis eſſe ſatis, quod ſcriptor quiſpiam, aut etiam plures, vel popularitet præſumpta ex pietate licentia, indulgeat cuipiam appellationem SANCTI vel BEATI. Multa etiam errata tali ratione emendabuntur haud dubie, in locis, temporibus, perſonis, ex incidenti commemoratis; quæ tot in libris non eſſe pauca, ſatis intelligimus ex numero deprehenſorum per nos ipſos, jamque in adverſaria relatorum. Eos tamen qui de hujuſmodi nos digeabuntur inſtruere, præmonitos velim, ne eam accipienda ſtatim per litteras gratiarum actione (hanc enim numquam patiemur deſiderari) expectent illico reſponſum ad ſingula. Fieri enim potrſt, ut non æque nobis probentur ipſorum omnia: & experientia docuit, ejuſmodi ad ſingula reſpondendi ſedulitatem alio non ſervire, quam ad enutriendum funem contentionis, quem reciprocando magnum ſemper diſpendium quietis & temporis, ſæpe etiam amicitiæ fiat.

TRA-

TRACTATUS PRÆLIMINARIS II.

QUO CHRONOLOGICE DEDUCITUR SERIES

Epiſcoporum & Archiepiſcoporum Mediolanenſium uſque ad annum Chriſti 1261. Ex vetuſtis Catalogis Mſſ. Bibliothecæ Ambroſianæ.

Inter antiquiores Ambroſiana Bibliotheca Codices, anno 1652. a nobis Mediolani luſtratos, anus membranaceus peranticuus ſignabatur P 246. *in folio; & continebat Sanctorum plurimum, præſertim Mediolanenſium Vitas, nonnulloſque ſermones S. Ambroſii. Ante Vitas ſpectabantur membrana pauca, forma aliquanto minoris quam erant reliqua; in iiſque* Nomina Epiſcopeum Mediolanenſis Civitatis, *una eademque manu, ſed non eodem ſtylo ſcripta omnia, uſque ad* Thedaldum *inclusive, qui ſchiſmaticus obiit anno 1085. Adjunguntur deinde, manu diverſa, eo quo quiſque obiit anno adſcripti alii uſque ad* Philippum, *ordinatum anno 1196. Porro in antiquiori ac potiori parte triplex notari poteſt ſtylus, adeo in ipſa triſariam dividi debeat, ſic ut primum membrum pertingat uſque ad tempora Longobardorum & ſeculum Chriſti 6. ſecundo contineantur ſex vel ſeptem Epiſcopi, poſt civitatis deſtructionem, a jam dictis Longobardis factam, velut in exilio commoranti; tertio deſcribantur ceteri, uſque ad eam quem dixi* Thedaldum: *cui ſuccedens quartum membrum, inſignis omnino debeat haberi auctoritatis, cum eo in genere vix quidquam poſſit optari certius. Hunc Catalogum minime ſibi contemnendam judicans* Godefridus Henſchenius *e Manuſcripto, dignum cenſuit quem manu ſua totum transcriberet; & ego, adhibito examine, inveni eſſe accuratiſſimum (ſi nonnullos, in primo præſertim membro, errores correxeris) ſolidumque in eo reperi fundamentum ad totam Mediolanenſem Hiſtoriam recte ordinandam. Statueram ergo eum dare poſt Acta S. Dionyſii, 25. die hujus Maii: ſed mutato deinde conſilio, ſatius duxi eum hic exhibere, ut magis ad manum ſit, poſitus conſpicuus magis loco: non tamen primo. Quamvis enim* Mediolanenſis Eccleſia *dignitate ſupra* Tungrenſem *eminuerit ſemper, atque hodiedum emineat ſupra eidem* Tungrenſi *ſuffectas,* Trajectenſem *primum, deinde* Leodienſem: *Magiſtri tamen defuncti lucubratio præcedere debuit longe imparem conatum viventis diſcipuli; quando ſexti Tomi grandior jam moles exſtit, quam ut Commentario extraneo aliquo, ſibi (ut ſperat cogitatum) præfixo, augeri commode poſſit. Hujus porro Tractatus utilitas haud levis erit hoc in opere, in quo plures partim jam occurrerunt, partim adhuc occurrent illius Sedis Epiſcopi, Sanctorum faſtis adſcripti: quorum ætates haud eſt promptum ſigillatim diſcernere, priuſquam omnium inter ſe compoſiti habeantur anni, quemadmodum frequens experientia jam docuerunt ſimiles Catalogi, a nobis inter præliminares tractatus utque etiam in Maii Propylao dedusti. Hic autem referenda mihi ſunt gratia Eximio & Reverendiſſimo Domino,* Petro Paulo Boſcæ, *ex Sodalitio Sacerdotum Oblatorum St. Ambroſii atque Caroli ſacra Theologia Doctori, nunc quidem Mediolanenſi Archipreſbytero; anno nunc 1676. quo hæc luci parare incipiebam, adhuc Bibliothecæ Ambroſianæ Præfecto; qui rogatus a me Henſcheniana manuſcripta exemplum conferre cum originalibus, perquam diligenter id fecit, & alia multa utilia monuit. Similiter agenda gratia Eruditiſſimis ejus ac diligentiſſimis eadem in Præfectura ſucceſſoribus duobus,* Nicolao Rubino & Andreæ Puſteclæ, *quorum prior, nunc prædictorum Oblatorum Præpoſitus Generalis ſumma promptitudine mihi exhibuit notitiam quinque proximorum S. Galdini deceſſorum, quas excipere Henſchenius noſter negle verat; alter majori multo molimine, ex Beroldi vetuſtiſſimi ſcriptoris volumine membraneo, in archivo Capituli Metropolitani ſcrupuloſiſſime aſſervato, excepit mihi notitiam aliorum ſex ſequentium, uſque ad Othonem Vice-Comitem, electum anno 1261. cum quibus noſter hic labor finitur. Huic porro non intendo ſingulorum inferere Acta, aut ab aliis contractius diffuſiuſve edita revocare ad examen hiſtoricum; Chronologia ſilum potiſſime proſequimur: in quo eam aliquando citabimus* Tabulam Synodalem, *eam Lector intelligat, quam* Petrus Galeſinius *anno 1584. expandit in duplici folio, ubi totu Archiepiſcopalis hiſtoria legi per Synopſim poteſt; quamque deinde anno 1603. Diœceſana, Synodus, ſub* S. Carolo Borromæo, *Actis ſuis inſernit pag. 835. & ſeqq.*

TABULA CHRONOLOGICA

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM.

Ordo & Nomina	Ann. & Dies Ordination.	Spatium Epiſc.	Annus & Dies Mortis.	Locus Sepulturæ	Sedes vacant.
1 S. Anatalon	49	13	61	Octobris 24	Brixiæ	
2 S. Gajus	61	24	85	Septemb. 26	in horto Philippi	an. 12 ſere
3 S. Caſtritianus	97	41	138	Decembris 1.	ad s. Joannem	
4 S. Calimerus	138	53	191	Julii 31.	in eccleſia propria	an. 1 ½
5 S. Monas	193	53	246	Martii 25	in s. Vitalis	an. 36
6 S. Mateeous	282	21	303	Julii 18	ad s. Naborem	
7 S. Myeocles	303	12	315	Novembris 30.	ad s. Villorem	
8 S. Euſtorgius	315	17	332	Septemb. 18	in propria eccleſia	
9 S. Protaſius	332	22	352	Novembris 24.	ad s. Villorem	
10 S. Dionyſius	352	4	355	Maii 25	in propria eccleſia	
11 Auxeatius Arrianus	355	24	374			
12 S. Ambroſius	374 Decemb. 7	24 4 10	398	Aprilis 17.	in propria eccleſia	
13 S. Simplicianus	398	3	400	Auguſti 15	in propria eccleſia	
14 S. Venerius	400	9	408	Maii 4.	ad s. Nazarium	
15 S. Marolus	408	15	423	Aprilis 23.	ad s. Petrum	

		Ordo & Nomina	Ano. & Dies Ordination.	Spatium Episc.			Annus & Dies Mortis.	Locus Sepulturæ	Sedis vacant.		
A	16	S. Martinianus	423	13			433 *Decemb.* 29	*ad S. Stephanum*			D
	17	S. Glycerius	433	4			438 *Septemb.* 15	*ad S. Nazarium*			
	18	S. Lazarus	438	11			449 *Maii* 14.	*ad S. Nazarium*			
	19	S. Eusebius	449	17			464 *Augusti* 9.	*ad S. Laurentium*			
	20	Gerontius	464	6			470 *Maii* 7.	*ad S. Simplician.*			
	21	S. Benignus	470	8			477 *Decemb.* 13	*ad S. Simplician.*			
	22	S. Senator	477	3			480 *Maii* 29	*ad S. Euphemiam*	24		
	23	S. Theodorus	480 *Junii* 22.	9	9	7	490 *Martii* 28	*ad S. Laurentium*			
	24	S. Laurentius	490	22			513 *Julii* 27	*ad S. Cassianum*			
	25	S. Eustorgius II.	512	7			518 *Junii* 6.	*ad S. Xistum*			
	26	S. Magnus	518	13			530 *Novemb.* 2.	*ad S. Eustorgium*			
	27	S. Datius	530	22			552 *Januarii* 14	*ad S. Victorem*			
	28	Vitalis	552	4			556	*ad S. Vitalem*			
	29	N. Schismaticus	556	12			568				
El.		S. Gondulfus	558				*Junii* 27.	*In Diœc. Bituric.*			
	30	S. Auxanius	568	2			568 *Septembr.* 3	*ad S. Stephanum*			
	31	S. Honoratus	568	2			570 *Februar.* 26	*ad Nectum*			
	32	Fronius	570 *Intrusus*	11			581	*Genuæ captivus*			
B	33	Laurentius II.	573 *Januarii* 22	19	7	0	592 *Augusti* 21	*Gen. ad S. Syrum*			
	34	Constantius	593	8			600 *Septemb.* 3	*Genuæ ad S. Amb.*	12	13	E
	35	Deusdedit	601 *Septemb.* 17	28	3	14	629 *Octobris* 30	*Gen. ad S. Syrum*	3	0	
	36	Austerius	630 *Januarii* 28	10	5	7	640 *Julii* 4.	*Gen. ad S. Syrum*			
	37	Fortis	641	3			644				
	38	S. Joannes	645	10			655 *Januarii* 2.	*ad S. Michelem*			
	39	S. Antonius	653	2			657 *Octobris* 30	*ad S. Simplician.*			
	40	S. Mauricellus	657	10	4		668 *Martii* 31	*ad S. Satyrum*			
	41	S. Ampelius	668	5			672 *Julii* 8.	*ad S. Simplician.*			
	42	S. Mansuetus	672	9			681 *Februar.* 19	*ad S. Ambrosium*			
	43	S. Benedictus	681	44			725 *Martii* 11	*ad S. Ambrosium*			
	44	Theodorus	725	14			739	*In Monast. Aren.*			
	45	S. Natalis	740 *Martii*	1	2		741 *Maii* 14	*ad S. Georgium*			
	46	Arifredus	741		8		742	*ad S. Nazarium*			
	47	Stabilis	742 *Augusti* 12.	2	4	0	744 *Decemb.* 13	*ad S. Ambrosium*	4	21	
	48	Lætus	745 *Maji* 6.	13	11	0	759 *Aprilis* 4.	*ad S. Ambrosium*	5	22	
	49	Thomas	759 *Septemb.* 23	24	0	5	783 *Septemb.* 27	*ad S. Ambrosium*	5	15	
	50	Petrus	784 *Martii* 24.	22	2	2	805 *Maii* 15.	*ad S. Ambrosium*	2	28	
C	51	Odelbertus	805 *Julii* 13.	8	7	11	814 *Februar.* 25	*ad S. Ambrosium*	2	11	
	52	Anselmus	814 *Maji* 7.	3	10		818 *Depositus in Mar.*				
	53	Bonus	818 *Maii* 16.	3	8	8	822 *Januarii* 23	*ad S. Ambrosium*			
Ir.		Anselmus	822 *Januarii* 26	0	3	13	822 *Maii* 12	*ad S. Ambrosium*			
	54	Angilbertus	822 *Julii* 20.	2	2	20	823 *Octobris* 9.	*ad S. Ambrosium in Hemicycl. eccl.*	8	8	
	55	Angilbertus II.	824 *Junii* 26.	35	5	18	860 *Decembris* 13.	*ad S. Nazarium*	10	26	
	56	Tado	861 *Novembr.* 9	7	6	18	869 *Maii* 26	*ad S. Ambrosium*	1	0	
	57	Anspertus	869 *Junii* 26.	13	5	12	882 *Decembris* 7.	*ad S. Ambrosium*	2	23	F
	58	Anselmus II.	883 *Martii* 5.	14	6	25	897 *Septembris* 27.	*ad S. Ambrosium*	2	9	
	59	Landulfus	897 *Decembr.* 7.	2	10	29	900 *Novembris* 5.	*ad S. Ambrosium*	0	24	
	60	Andreas	900 *Novemb.* 30	6	3	0	907 *Februarii* 28.	*ad S. Ambrosium*	2	14	
	61	Atho	907 *Aprilis* 5.	12	5	0	919 *Septembris* 21	*Romæ ad S. Alex*	3	0	
	62	Guaribertus	919 *Decemb.* 12.	2	8	3	922 *Augusti* 15	*ad S. Amb. in hiem.*	1	20	
	63	Lampertus	922 *Octobris* 6.	9	8	14	932 *Junii* 19.	*ad S. Amb. in hiem.*	0	9	
	64	Hildumus	932 *Junii* 29.	5	0	25	937 *Julii* 24.	*ad S. Amb. in hiem.*	0	19	
	65	Ardericus	937 *Augusti* 13.	12	2	1	949 *Octobris* 13.	*ad SS. Apostolos*			
El.		Aldemarus	949	2			951				
El.		Manasses	949	5			954				
	66	Walpertus	951	17	2		969 *Novembris* 2.	*ad S. Amb. in hiem.*	1	12	
	67	Arnulfus	969 *Decemb.* 19	3	4	4	973 *Aprilis* 16.	*ad S. Amb. in hiem.*	2	10	
	68	Godefridus	973 *Julii* 27.	5	1	23	978 *Septembris* 19	*ad S. Amb. in hiem.*	3	2	
	69	Landulfus	978 *Decemb.* 22	18	3	0	997 *Martii* 23.	*ad Mon. S. Celsi*	2	0	
	70	Aroldus II.	997 *Maii* 23	19	9	3	1017 *Februarii* 25.	*ad S. Victorem*	10	19	
	71	Herbertus	1021 *Januarii* 12	29	0	5	1045 *Januarii* 17	*ad S. Dionysium*	8	11	
	72	Guido	1045 *Septemb.* 8	25	11	16	1071 *Augusti* 23	*In Burgulio*	53	13	
El.		Gotefredus	1068				1076 *Ex parte Imperatoris Schismatici*				
El.		Atho	1071				*Ex parte Cleri Catholici.*				
	73	Tedaldus	1076 *Februarii* 5	9	3	21	1085 *Maii* 25.	*Arenæ*	13	6	
	74	Anselmus III.	1086 *Julii* 1.	7	5	4	1093 *Decembris* 4.	*In Bas. Apostolor.*	0	2	
	75	Arnulfus III.	1094 *Decembr.* 7	3	9	18	1097 *Septembris* 24	*In Clavatem. Mon*	1	8	
	76	Anselmus IV.	1099 *Novembr.* 3.	3	10	15	1101 *Septembris* 30	*C. P. ad S. Nicolaum*	11		
El.		Grossulanus	1102 *Augusti*	9	4		1111 *Januarii* 1	*Romæ ad S. Sabam*	0	0	
										77	

A	Ordo & Nomina	Ann. & Dies Ordination.	Spatium Epiſc.			Annus & Dies Mortis.	Locus Sepulturæ	Sedis vacant.		D
77	Jordanus	1112	*Januarii* 1	8	9	4	1120 *Octobris* 4	*ad s. Ambroſium*	1	13	
78	Olricus	1120	*Novemb.* 18	2	6	11	1123 *Maii* 28	*In Eccl. hiemali*	2	.....	
79	Anſelmus V.	1123	*In Auguſto*	10	7	11	1134 abdic. *in Mart.*	*Romæ in Lateran.*	.....	.....	
80	S. Bernardus	1134	*vel* 1135	.....	.....	.....	..... *non admiſit*,	*ſed urbe abiit.*	.....	.....	
81	Robaldus	1135	*Auguſti* 5.	10	4	26	1145 *Decemb.* 30	*In Eccl. hiemali*	0	22	
82	Obertus	1146	*Januarii* 22	20	2	6	1166 *Martii* 27	*Benev. in s. Sophia*	0	20	
83	S. Galdinus	1166	*Aprilis* 16.	10	0	0	1176 *Aprilis* 18	*ad s. Thecl.*	2	13	
84	Algiſius	1176	*Julii* 2.	8	8	27	1185 *Martii* 29	*In Eccl. hiemali*	1	11	
85	Obertus I.	1185	*Maii* 11.	2	4	10	1187 abd. *Septemb.* 20	*Ferrariæ in Cath.*	2	16	
86	Milo	1188	*Februarii* 6	7	8	8	1195 *Octobris* 23.	.....	0	26	
86	Ubertus II.	1195	*Novemb.* 30	0	9	6	1196 *Auguſti* 4.	.....	0	29	
87	Philippus	1196	*Septemb.* 3	10	4	7	1207 *Januarii* 9.	*In s. Maria Mai.*	0	24	
88	Ubertus III.	1207	*Februarii* 2	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	
89	Gerardus	1211	*Novemb.* 13	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	
90	Henricus	1214	.....	.....	.....	.....	1231	.....	.....	.....	
91	Guilielmus	1231	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	
92	Leo	1241	.....	.....	.....	.....	1257	*ad s. Euſtorgium*	57	7	
93	Otto Vicecom.	1261	.....	.....	.....	.....	1295 *Auguſti* 13	*In Cathedrali*	.....	.....	
B 94	Rufinus	1295	.....	.....	.....	.....	1296 *Decemb.* 7	.....	.....	.....	
95	Franchinus	1296	.....	12	.....	.....	1308	*In Cathedrali*	.....	.....	E
96	Caſonus	1308	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	
97	Aicardus	1317	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	
98	Joannes Vicec.	1344	.....	11	.....	.....	1355 *Octobris* 5.	.....	.....	.....	

PARS PRIMA

Poſt alias duas, ſi non compoſita primum, certe interpolata.

Ex Ms. Bibliothecæ Ambroſianæ, ſignato P. 246. in folio.

Primi omnes quomodo Epiſcopi habiti

QUatuor nobis exhibet prima hæc *Pars* Epiſcoporum nomina, tempus Sedis, Depoſitionis diem, & locum Sepulturæ. Nomina *haud dubie eadem ſunt, &, ubi contrarium non probatur, eodem cenſeri debent relata ordine, quo inter divini Officii ſolennia, jam inde a primis Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculis, recitabantur ex ſacris Diptychis, ad id inſtitutis; quorum in opere noſtro frequentes*

C *mentio, præſertim ad* 8. *Januarii, ubi de S. Attico Conſtantinopolitano Epiſcopo, diu oblitate, ne S. Joannis Chryſoſtomi nomen in Diptycha Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum reciperet. Sic autem inſcripti Diptychis Epiſcopi, communi ſeculorum primorum uſu, Sancti & Sanctiſſimi nominabantur: nam & viventibus dabatur hic titulus. Hunc ſæpium, etiam poſtquam votum iſtarum notionum conſuetudo eccleſiaſtica reſtrixit ad eos, qui, propter notiſſimam vitæ ſanctitatem & miracula inſignia aut martyrii lauream, invocantur a fidelibus, tanquam citra dubium ullum cœleſti regno recepti; ſæpium, inquam, ex tali uſu eſt, præſertim in Eccleſiis Italiæ antiquioribus, ut omnes fere illarum Epiſcopi, qui in communione Catholica obierunt; per tria, quatuor, ac plura ſecula, cenſeantur Catalogo Sanctorum adſcripti ſive Canonizati: quemadmodum iis fere omnibus contigit, qui in hac prima parte nominantur.*

Primus hic Eccleſiæ Mediolanenſi a s. Barnaba Apoſtolo datus Epiſcopus, Eccleſiam quoq; Brixienſem fundavit; & ſimul utramque rexit (ut habet hiſtoria Ms.) annis tredecim, ab an. 7. Claudii uſque ad 8. Neronis, *id eſt*, ob anno Æra vulgaris 47 ad annum ejuſdem Æræ 60. *Hæc temporis ratio ſi vera eſt* (quis autem ſpondere pro re tam antiqua ſub fide tot ſæculis poſterioris, auſit?) & ſi etiam vera noſtra conjectura, de Sede Pontificia anno 50. Chriſti primum Roma collocata; ſequeretur, Mediolanenſem Eccleſiam uno anno citius Sedem accepiſſe Epiſcopalem. *Hiſtoria primorum Mediolanenſium Epiſcoporum ſeculo circiter* 6. *compoſita, qua in eodem Ambroſiano codice poſt catalogum ſequitur, indicat, quod s.* Anatolo *duos ſibi ſuc-*

Anatolus ob an. 49. ad an. 60.

Haud diu poſt additos Sedis obtentæ terminos, adjecit alias depoſitionis diem: *quod facile fuit ex Faſtis ſacris præſtare, circa eos quorum mors honorabatur anniverſaria feſtivitate. Hæc igitur putamus genuinæ plurimum eſſe prima hujus partis membra, quo modo ea circa annum* 580 *deſcripta habebatur. Cum autem apparuit Pars ſecunda, diligentius deſcripta; itemque Pars tertia ſcribi cœpiſſet, notatæ accurate ſepulturæ loco; is qui primus ſeculo* 10. *vel* 11. *Partes præditas collegit in unum, addidit etiam prima huic Parti nomina eccleſiarum, in quibus ætate ſua ſingulorum corpora credebantur haberi. Prudenter tamen abſtinuit a verbo* ſepultus, *eo quod prima ſepultura locus, aut certo alius fuiſſe ſciretur, aut omnino haberetur incognitus.*

F *His præmiſſis, ipſa Catalogi verba incipio exhibere, extenſis ad longum ſingulis vocibus, quarum duntaxat initia habentur in Mſ. hoc modo,* Sed.an.....m...d....dep. *vel* ob. & ſep. *quæ lego,* Sedit annos.... menſes.... dies....depoſitus, obiit, ſepultus eſt. *Littera S. nominibus præfixa ſignificat,* Sanctos: *ea tamen in catalogo nuſquam apponitur, ſed pro majori decora hic adhibetur.*

S. ANATOLON, ſedit annos 13. depoſitus eſt 8. Kalendas Octobris.

2 *Sicut autem Romana Eccleſia, jam inde a tempore s. Anteri Papæ, cupit habere, præter ſupradictæ Diptycha, Epiſcoporum Catalogum, cui, ultra nomina ſingulorum, etiam inſcriberatur quante quiſque ſedi ſſet tempore: ita & Mediolani ejuſmodi Catalogus ſcribi cœpit, ſaltem ante* 7. *ſeculum Chriſtianæ Æræ; ubi ad nomina, a Diptychis tranſcripta, notarentur annorum, menſium, ac dierum numeri, quibus quiſque ſedit, ſicut ex antiquioribus me numentis, aut ſubdudis per veroſimilem conjecturam calculis definire potuit: in quo ſi hallaciatum aliquando Collector eſt dixero (nec enim omnia poſſunt imputari libratiis) non tamen nihil fidei relinquetur tam antiquæ originis ſcripto, quando nulla gravior auctoritas coget ab eo recedere.*

A ceſſores ordinarit, alterum pro Mediolanenſi urbe, de quo mox; alteram pro Brixienſi, videlicet S. Clatheum, 4. Junii recolendum. In eadem Hiſtoria dicitur jam dicta Depoſitionis dies coli ad Concilia Sanctorum; de corpora negat Auctor certi aliquid ſcire ſe potuiſſe; quod illud ſcilicet necdum elevatum eſſet: alias ipſum prope Brixiam tumulatum, ubi jam nominatus locus erat, non ignoravit Myrocles Mediolanenſis Epiſcopus ſeculo 4. ineunte, de quo infra. Id certe illud fuit inventum in templo, & ad aliam ejuſdem templi partem translatum anno 1572. Eodem die adhuc colitur Brixiæ idem S. Anatalo: Mediolanenſes, 7. diem ante Kalendas Octobris ejus memoria nunc aſſignant; quia ſcilicet priorem diem ſolenniori feſto ſibi vindicavit S. Thecla, urbis Patrona & eccleſiæ primariæ Titularis, ob reliquias Capitis Mediolanum allatas.

S. GAIUS, ſedit annos 21. depoſitus eſt 6. Kalendas Octobris.

4 Vitæ ejus in jam dicta Hiſtoria, narrationis ſerie ſubnexa Vitæ S. Anatalonis, docet eum in Epiſcopatu vixiſſe uſque ad quintum Domitiani Cæſaris annum; obiiſſe vero pridie Kalendarum Januariarum, & ſepultum eſſe in horto Philippi, Senatoris nobiliſſimi, apud quem convenire Chriſtiani conſueverant: & hujus rei monumentum videtur esse ex ſcriptura quadam Cancellariæ Mediolanenſis, ubi legitur Translatio S. Caii 13. Aprilis Duplex. Eam eccleſiam Franciſcani nunc tenent, quibus petentibus anno 1571. facta eſt a S. Carolo Borromæo nova Translatio, annuæque recolitur 14. Septembris. Anni Epiſcopatus ita notantur in eadem Hiſtoria, ut in margine eadem manu antiqua notetur, iſtic ubi ponitur duo & viginti annorum curriculis, alias legi, quatuor. Priorem lectionem ſecutus Auctor Catalogi eſt: ſecundam exigit Domitiani annus 5. qui annus capit cum menſe Septembri anni 85. Dum autem dicitur Gajus, anno Epiſcopatus ſui quinto Romam iturus, intellexiſſe Martyrium SS. Petri & Pauli, confirmatur, quod alibi demonſtravimus, illud accidiſſe an. 65. ſed expungendum eſt ineptum ſcioli cujuſdam gloſſema, qui ex inveterato quorumdam errore addidit, qui erat Neronis ultimus. Denique, poſt obitum beatæ memoriæ Confeſſoris & Epiſcopi Caii, longa intercapedine temporis præfatæ Sedes Eccleſiæ Benedictione Sacerdotali viduata, & Paſtoris propriæ manſit cura deſtituta. Quamdiu ſcilicet in vivis fuit Domitianus, ut dicit Vita ſucceſſoris, id eſt, per annos fere duodecim uſque ad 1. Nerva, qui fuit Chriſti 97.

3. Gajus, obiit ad ann. 85.

B

C S. CASTRITIANUS, ſedit annos 41. depoſitus Kalendis Decembris, ad S. Joannem in Concha.

5 Eumdem depoſitionis diem habet Hiſtoria vitæ, prioribus ſubſequenter connexa: eademque tempus Epiſcopatus per annos circiter quadraginta extendit, ad annum uſque Adriani vigeſimum primum, qui eſt annus Chriſti 138. Sepultus eſt, inquit eadem hiſtoria, a diſcipulis juxta conditum in cœmeterio quod dicitur Romanum, ea ſcilicet via qua Romam tenditur, haud longe ab arcu triumphali. Quem locum hominibus quidem diu incognitum, Dei autem oculis notum palamque poſtmodum manifeſtatum his, quos dignos ſumma ſanctitas fecerat, aperte cognovimus. Et tunc veroſimiliter translatum fuit corpus, ad eccleſiam S. Joannis in Concha, Joannes Baptiſta Caſtilionæus, in Antiquitatibus Mediolanenſibus anno 1625. evulgatis, docet, hanc eccleſiam ſub invocatione S. Joannis Evangeliſtæ ſuperexſtructam fuiſſe veteris illi Cœmeterio, quod Peregrinorum appellat, & cujus maxime obſcura veſtigia ceruuntur in obſcuro ſpecu, qui ab illi pro Confeſſione eſt.

3 Caſtritianus ob an. 97. oſtii ad an. 138.

S. CALIMERUS, ſedit annos 53. depoſitus pridie Kalendas Auguſti.

6 Hic, decennio fere ante venerandæ memoriæ Caſtritiani Præſulis exceſſum, juvenem ſe dederat in diſciplinam S. Teleſphori Papæ, quem anno 127. ordinatum decennio & amplius ſediſſe demonſtravimus: ſed territus periculis inter quæ hunc verſari videbat, propter perſecutorum rabiem, receſſit Mediolanum: atque a S. Caſtritiano adſcriptus in Clerum, eoque mortuo electus Epiſcopus, & multa ſub Antonino Pio perpeſſus, itemque ſub Antonino & Commodo; cum annorum circiter quinquaginta trium curriculo peregiſſet in cura Paſtorali, tandem pateo merſus occubuit Martyr. Pridie Kalendarum Auguſti... Ceſſavit autem Epiſcopatus anno uno & medio. Sic Hiſtoria jam ſæpe allegata: qua per annos quos diximus 53. deduxit nos ad annum Chriſti 191. ita ut annus 193. ſucceſſori Monæ fuerit primus. De corpore nihil ſcitebatur, aut cum ſcriberetur Hiſtoria, aut eam hic Catalogus compilaretur. Ferrarius ait, in cœmeterio Caji ſepultum, in eccleſia ſub nomine poſtea ædificata conditum eſſe: & ibi, inquit, altare autem, in ſancti Martyris honorem, a Thoma Archiepiſcopo ſub Carolo magno poſitum eſt: qui Thomas cum ſucceſſerit anno 756. apparet eum qui prima hujus parti depoſitionis locum, quando ſcire potuit, adnotavit; id prius feciſſe quam invento corpore eccleſia hæc conderetur. Facta eſt autem nova S. Calimeri tranſlatio a Friderico Card. Borromæo, in novam aram, ſub eodem altari quo prius recondendum, anno 1619. die 31 Maii; ipſaque eccleſia, olim Humiliatorum Præpoſitura, nunc puellis periclitantibus juxta eam collectis deſervit.

D

4 Calimeri ob an. 191.

E

S. MONAS, ſedit annos 59. depoſitus octavo Kalendas Aprilis, ad S. Vitalem.

7 Uti feront, qui illud paterna noſſe traditione potuerunt, octogenarius ferme eo erat tempore, quo Philippus Chriſtianiſſimas Imperator primus ea Auguſtis Chriſti jugo colla ſua ſubmittere decrevit, quemadmodum narrat jam dicta Epiſcopalis Hiſtoria. Regnavit autem Philippus cum filio non integris ſex annis, qui tamen imperfecti ſeptem numerantur: quorum medius, Chriſti 246. ultimus Monæ fuit, juxta eamdem Hiſtoriam; qua demortui corpus Prædeceſſorum tumulis adjunctum ait; ſed addit, qui locus uſque nunc mortalibus manet incognitus, pro eo maxime quod tunc, ob nefandas perſecutiones, Sanctorum corpora occulte ſepulturæ mandabant. Repertum poſtea atque in ade S. Vitalis ab Ariberto ſeu Heriberto Archiepiſcopo, ſeculo Chriſti 11. depoſitum & circa finem 10. ſeculi, aut initium 11. denuo elevatum, denique a S. Carolo Borromæo in eccleſiam metropolitanam translatum eſt, ubi ipſe colitur 12. Octobris, quando primum tranſlationem factam arbitramur. Atque hic animadverſens Hiſtoria Auctor, mirum videri poſſe, quod dicantur ad ea uſque tempora quinque tantum Mediolanenſi Eccleſiæ Antiſtites præfuiſſe, cum in Romana Sede vigeſimos poſt Apoſtolos tunc temporis degeret, vir Deo fidelliſſimus, Papa & Martyr Fabianus; in hoc Dei occultum & inſcrutabile judicium attendendum docet; tandemque claudem hanc digreſſionem, cum proteſtatione ſua, in ſcribendo fidelitatis, addit, Non ſolum vero iſti uſmodi miranda ſuperni Arbitri diſpenſatio, apud antiquos quoſque aut primæ Chriſtianitatis cultores, verum etiam apud modernos pari libra frequenter accidiſſe patenter agnoſcitur; dum & in Romanæ arcis Pontificibus brevioris vitæ curſos, & viadum ad primi Paſtoris menſoram pertingeos diſcernitur; & Mediolanæ urbis Præſulibus perrari adſcripti ſint, quibus non uſque ad grandævitatem terminus vitæ præſentis decurrit.

1 Monas ob an. 246.

quando Romæ jam numerabatur 20. Fabianus, Papa.

8 Hæc ille, immediate poſt ſubjungens vitam S. Maximi; qui, cum Sedes tota perſecutionis Decian 9 biennio

Digitized by Google

A vacaſſet, divino ſubrogatus indicio, Mediolanenſis Eccleſiæ clavum tenuit, uſque in graviſſimam eccleſiæ perſecutionem, motam a Dioclesiano & Maximiano. Tenuit autem Sedem per annos (ut videtur) 52., ab anno 251. numerandos. Qui Urſulanarum Virginum Martyrio Cyriacum Romanum Pontificem, S. Pontiani ſucceſſorem, omnibus Catalogis ignotum, admiſcuerunt; eidem, cum pluribus aliis Epiſcopis Italicis, junxerunt Maximum Mediolanenſem; hunc autem nonnulli, eruditi alias viri, intelligo non diſpicere, propterea quod Materno iſti videam pauciores paſſim annos adſcribi, adeoque opportunum cenſeant ſuppleudo hiſtoria Mediolanenſis hiatui, ut exiſtimant manuſcllo. Nec ego vehementer contendero, nullum eſſe hiatum, ant hic aut etiam inter primos quatuor, quos ſolos invenimus nominatos. Sed firmiori teſtimonio opus eſſe puto, ut eo quo forte Sedes vacavit tempore, eredam ſediſſe alıquem, cui nomen fuerit Marinus: & quando hoc inveniretur, novam difficultatem faceret annus 235., quo is debuiſſet Urſulanis voiſſe comes cum illo fabuloſiſſima Cyriaco. Quare, exploſo Marino, non cunctabor Monæ ſubjungere Maternum, in fide practica hiſtoria Epiſcopalis, finemeum Materno ſumentis.

Sive potuit hic recipi Martinus Urſulanus.

usque ad Myrocl. poſt post S. Maternum.

9 Hinc ego Hiſtoriam aliquande credidi ſcriptam ab B Auctore, qui ſub proximo ejus ſucceſſore Myrocle vixerat hoc perſuaſit argumento, quod videtur ipſum in principio ita ſcribentem; Nunc vero ab ipſo Anatalan tempore; oſque ad hæc quæ in præſenti decoreunt ſecula, greſſu licet pendulo, ſtylo hujus exeurſum dirigam: quem otii tu, Præſul excellentiſſime, dexteram extendens benedicas & acuas; eallis aſperitate retuſus, incedet per devia. Fiat, inquam, cum legeram, & animadverteram, poſt deductas orationis ſerie Hiſtorica nuſquam interrupta SS. Anatalooit, Gaji, Caſtriciani, Calimeri, & Monæ Vitas, ultimam S. Materni ſolam finiri confuetæ clauſula, Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen; exiſtimavi finem hoc pauli deſignato operi, indeque metiendam Auctoris ætatem. Itaego olim, inter prima hujus mei ſtudii rudimenta, elaborans Commentarium de S. Longino ad 15. Martii num. 48. Nunc, ſimilium ſcriptorum uſu longiori ad ætatum diſcrimina dignoſcenda inſtructior, cenſeo quidem unius libri finem ita indicari clauſula, ſed non operis. Etenim cum in Materno ita ſtatuatur prima Eccleſiæ Chriſtiana ætas, ſuo gentilibus Imperatoribus inter perſecutiones identidem recrudeſcentes tradita; recte hic ponebatur libri etiam primi finis; cui utinam adeſſent ceteri, quos veroſimiliter plures animo deſignavit Auctor, non tamen & perfecitio videtur. Eſto eum periiſſent ipſi, ſupereſſet apud Scriptores Mediolanenſes aliquod eorum veſtigium; iiſque prolucentibus, aut aliis, qui inde acceperint lumen, viam ſternentibus, potuiſſet notari ordo ſucceſſionis certior & diſtinctior quam nunc ſit.

In cujus otio ſcribit Auctor libros, de Epiſcopis Mediolan. meos.

tem pro poſito iſtud argumentum proſequendi.

C 10 Interim Auctor credi debet, diu poſt Maternum vixiſſe, qui dicit, ejus geſta adeo eſſe multis ignota, ut lungi temporis alluvione omnium pene memoriæ abolita potentue. Neque rurſum in admodum ſera ſecula differri poteſt, qui eo ſcribebat tempore, quando adhuc petrari adſeripti erant Mediolanæ urbis Præſulibus, quibus non uſque ad graodævitatem terminus vitæ præſentis decurrit. Si ſatis conſtaret S. Datium, quem infra videbimus anno 530. ordinatum Epiſcopum Mediolanenſem, ſcripſiſſe Vitas prædeceſſorum ſuorum, uti credidit Joannes de Deis & alii eum ſecuti; poſſet iis quem diximus liber, illius opus æſtimari: Cenſetur autem his Epiſcopus, ſolum vigeſimus ſextus, nec obiit ante Vigilium Papam Romanum, qui eſt in ordine Pontificum ſe vageſimus primus. Sed ſive ipſe nerdum Epiſcopus, ſive alius iſta ſcripſit; videmur in ejus ætate poſſe conſiſtere, ſic ut vel immediatorum ejus deceſſorum aliquis, vel ipſemet Datius, ſit ille excellentiſſimus Præſul, cui opus

videtur ſcripſiſſe geſta, &c.

inſcribitur. Nec vero quemquam terreat tituli granditas, jubeatque poſteriora reſpicere ſeculo: nullo enim ſeculo ejuſmodi titulus communiter datus Epiſcopis eſt: adeoque libera Auctoris uſurpatione, ad hominis præſtantiam ſingularem notandam, adhibitus tranſeri debet. Ceterum S. Materni geſta, quæ non niſi perturbata & mutila habentur apud Mombritium, nos ad 18. Julii integra & bene digeſta dabimus, ex fide antiquiſſimi iſtius Ms. quod dixi. D

11 Viderint Catalogi noſtri Auctor hactenus allegatam primorum Epiſcoporum hiſtoriam, vehementer dubita ab ignoratum ab eodem diem obitus S. Gaii; multoque magis ob S. Maternum poſtpoſitum Myrocli, cui illum eſſe omnino præponendum tota ejus Vita, quanta quanta eſt loquitur; utpote omnem hiſtoriam Cæſaream, a Decio uſque ad Dioletianum & Maximianum percurrens, itoque finiens; Depoſitus eſt idem Chriſti Confeſſor ſub Maximiano Imperatore quinto decimo Calendas Auguſtas, anno ſcilicet 303. poſt ſeveriſſima illa contra Chriſtianos edicta promulgata, de quibus ibi pluribus agitur. Præponendus eſt Myrocli Maternus.

12 Myrocles autem, eidem perperam præpoſitus in Catalogo, ſcitur adhuc in vivis fuiſſe anno 313., Conſtantino III & Licinio III. Coſſ. quando cum aliis Epiſcopis ſedecim, & Miltiade Epiſcopo Urbis Romæ, in domum Fauſtiæ convenit, 6. Nonas Octobris, die ſcatæ ſceiæ, judicaturus de cauſa Donatiſtarum; itomque ſequente anno 314., Voluſiano & Anniano Coſſ. præſens Synodo Arelatenſi, cui ſubſcribuntur Merocles Epiſcopus, Severus Diaconus de civitate Mediolanenſi, proviocia Italia. Poſt hos ſcribuntur Oreſius Epiſcopus, Nazarius Lector, de civitate Maſſilienſi Provincia Vienneoſi. Sed quin pra his dubus, in antiquiori imperfectiorique Conciliorum editione Colonienſi an. 1551. ſub titulo Concilii Arelatenſis ſecundi (quod tamen non eſt aliud ab eo quod ibidem dicitur Primum) legitur. Ex Provincia Italiæ civitate Mediolaneoſi Oroſio Epiſcopus, Nazarius Lector, etiam Oroſius inducitur in numerum Epiſcoporum Mediolanenſium, ab auctoribus Tabulæ, editæ ex Decreto Concilii IV. Provincialis ſub S. Carolo Borromæo: qua quidem Tabula non uno loco eſt corrigenda, uti nunc ſatis agnoſcunt eruditi Mediolanenſes. Corrigendus nihilominus etiam vetuſtior hic noſter Catalogus, a S. Mona uſque ad S. Ambroſium hoc modo progrediens, ordine fortaſſe ex interpolatoris ſententia erroneo conturbato, citra culpam Auctoris. qui vivebat an. 314. E

Poſt hos nullus ſuffraganeus Mediolani Oroſius.

S. Myrocles, ſedit annos 22. depoſitus pridie Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

S. Maternus, ſedit annos 12. depoſitus 15. Kalendas Auguſti, ad S. Naborem. F

S. Protasius, ſedit annos 22. depoſitus 8. Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

S. Eustorgius, ſedit annos 17. depoſitus 14. Kalendas Octobris.

S. Dionysius, ſedit annos 14. depoſitus 8. Kalendas Junii.

13 In his certum eſt, non tantum Materoum Myrocli, ſed etiam Eoſtorgium Protaſio præponendum: ſiquidem Sanctus Athanaſius poſtremum allegat (quod diximus in Vita ejus ad 2. Maii num. 266.) ut præſentem colloquio, quod anno 345. Mediolani habuit cum Imperatore Conſtante; rurſumque idem anno 347. ſubſcribitur Epiſtolæ Synodi Sardicenſis ad Julium Papam, apud Hilarium in fragmentis, nomine quamvis corrupto (ut alii plures apud eundem) Partaſius ab Italia de Mediolano: adeo ut inter hunc & Dionyſium, de quo mox, interjici nullus poſſit, qui notabili tempore ſederit. Quoniam autem ab anno 303., quo obiit Maternus, ad 355., quo in exilium pulſus abiit Dionyſius, Protaſius, anno 347. adhuc vivens.

A nequeunt tot anni inveniri, quot hic numerantur; videri poſſit eum ordine nominum, etiam inverſus annorum numerus; & Myrocles ſolum ſediſſe annos 12. Maternus vero, ſi non annos 32. ſaltem 22. ſic ut a tempore Decii, uſque ad Imperium Aureliani, Mediolanenſis Eccleſia caruerit Epiſcopo, cujus quidem nomen ſiſtitur, idem farſinan etiam antiqua contigerit, cum nix credibile videatur, tres conſequenter Epiſcopos unius Urbis fuiſſe, qui omnes quinquageſimum annum gerendo Pontificatu exceſſerint, alius biennio, alius triennio, alius novemnio, inter renovatas totius perſecutionis Gentilium Imperatorum.

14 *Ordinem igitur & chronologiam corrigent, libenter ſic inſtituerem enumerationem Epiſcoporum, Monam ſequentium;*

Primo ergo

S. MATERNUS, ſedit annos 22. ſcilicet ab anno 282. ad 303.

S. MYROCLES, ſedit annos 12. uſque ad 315.

S. EUSTORGIUS, ſedit annos 17. uſque ad 331.

B S. PROTASIUS, ſedit annos 22. uſque ad 352.

S. DIONYSIUS, ſedit annos 4. uſque ad 355.

confirmatio ordinis

numerando ſcilicet annos incompletos pro completis, rotando numero: quemadmodum tota prima parte Catalogi hujus fieri patebit ex ſequentibus. Ordinem eundem confirmat S. Ambroſius in Oratione, quam habuit contra Auxentium Juniorem, eccleſias ſibi tradi petentem, ſic loquens: Abſit ut tradam hereditorem Patrum, hoc eſt hereditatem Dionyſii, quæ in exilio fidei cauſa defunctus eſt; hereditatem Euſtorgii Confeſſoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium Epiſcoporum, *plures (ut ego quidem exiſtimo) quam quinque* Myroclis *deceſſores in eligens, licet non plures cognitos habeantur; & Euſtorgium expreſſe* Confeſſorem *appellans, ideoque potius cum nominans, quam Protaſium* Dionyſii *immediatum deceſſorem. Non video autem aliud tempus, quo is potuerit tutalum iſtam meruiſſe, quam cum adhuc in minoribus Ordinibus ſervebat, perſequente Eccleſiam Maximiano.*

Dionyſius obiit anno 361.

Hujus Vitæ editio ſi-dei, in qua ipſe paſſionis Protaſii

C 15 *Nihil horum explicat ejus Vita apud Boninum Mombritium, quam ſecutus Catalogi Auctor,* Protaſio *poſtpoſuit* S. Euſtorgium, *Sed quam exigua noſtritatis ea Vita ſit, ſatis prodit excuſatio, quod de ejus geſtis, non niſi pauca potuerint reperiri, propter negligentiam præcedentium, qui cognita ſcribere, vel ſcripta aliquando perdita reſtaurare, cum potuerint, neglexerunt. Totus autem eſt ſcriptor in narranda, quomodo Conſtantinopoli, unde ortum* Euſtorgium *volunt, Mediolanum legatus ab Imperatore, ibique eadem fere qua Ambroſius ratione electus Epiſcopus, atque ad ipſum a quo miſſus fuerat regreſſus, impetraverit Mediolanum unſe-*

ſe tum Euſtorg. e Jeruſalem tranſlata

reuenda, quæ olim a beata Helena, genitrice Conſtantini Imperatoris, in unum ſtudioſe collecta fuerant, Inventa & ſacratiſſima trium Magorum & Regum corpora, ... quorum nomina, Gaſpar, Balthaſar, & Melchior, Mediolani die noctuque venerari, & glorificari, & digne laudari ſolebant. Ex his ſatis apparet, admodum ſero, puta ſeculo 10. vel 11. Vitam iſtam ſeu potius Encomium S. Euſtorgii conſcriptum fuiſſe, ab homine nihil inter tempora diſtinguente, & confundente duos Euſtorgios; quorum ſecunda Euſtorgiana eccleſia fundatori, ſeculo 6. Eccleſiam Mediolanenſem regenti, tolerabiliſi figmenta, adſcribitur ab aliquibus tranſlatio Magorum, in dicta eccleſia olim quieſcentium,

D adſcribunt' el adscribe C7. corpora 58. Magorum.

16 *Mirum omnino eſt, quod ex fide illius Scriptoris, Mediolanenſes recentiores ad unam omnes dictam Tranſlationem ætati Conſtantini Magni adſcribant, eo tantum fundamento, quod S. Euſtorgius dicatur electus mortuo ſancto Dei viro Protaſio, ædevo illius civitate Epiſcopo; cum tamen uſquam nominetur Conſtantinus, & manifeſte agatur de aliquo Imperatore longe poſteriori. Eſt autem hoc eo etiam mirabilius, quod eorum multi, qui iſti Vitæ tantum tribuunt, everſum eam ſine ſcrupulo totam Vitam S. Materni; in qua nihil difficile creditu, quam quod is totum ſeſquiſeculum unvenda impleviſſet, a perſecutione ſilicet Decii uſque ad Dioclatiam & Maximiani perſecutionem. Evertunt verum totam, quando eumdem Maternum poſtponunt* Myrocli & Protaſio, *uti facimus Auctor Tabulæ Synodalis, Joannes de Deus, & Franciſcus Bezuius, faterim nullis omnino allegetur ſcriptor veruſtior, monumentum nullum, quo aſſeramur fides tam antiquæ, ut præſumatur, poſſeſſionis. E contrario objicitur ſilentium S. Ambroſii, tam ſæpe loquentis de Sanctis Mediolanenſibus aliiſque rebus ad ſuæ Eccleſiæ commendationem ſpectantibus, abſque ulla tamen Magorum mentione, etiam in Commentariis ſuper Evangelium Lucæ, cujus Capite ſecundo explicando interponit ex Matthæo* Narrationem de adventu Magorum, *prolixius ſuper eo diſcurrens; quorum corpora* E *ſi Mediolani haberi ſervaſſet, quomodo potuiſſet id non ſaltem obiter indicare vel ſemel?*

17 *Jam quod ad S. Dionyſium attinet, huic Catalogi* annos 14. *aſcripſerat, neſcio quo ſenſu vel quo conſilio; niſi forte in exilio annis decem vixiſſe Sanctum credidit. Nos vero de quinque decimtes ei numera, quarto Epiſcopatus ſui anno expulſum dicimus: & quamvis aliquot annis in exilio vixerit, hortamen, nec Sedi ejus adſcribendos credimus, prater morem & uſum veruſtatis, ſæpe notatum in Romanis Pontificibus, quantumvis injuſta depoſitis funeris; nec putamus ad eum numerum poſſe excrefcere, cum conſtet* Dionyſium, *quem* Imperator Conſtantius omni cum honore ecſtitori juſſerat, votis exegiſſe, & obtinuiſſe, ut in eoſilio vitam poneret, *adeoque obiiſſe, ſi non ante (quod veroſimilius) ſaltem ſtatim poſt. Nam ut Conſtantii mors irritam reddiderit gratiam Dionyſio faciendam, non niſi mors ejus propria impediſſe potuit, quo minus ad edictum Juliani, anno 361. una cum ceteris Epiſcopis exulibus, ad ſuam diœceſim reverteretur.*

Dionyſius obiit anno 361.

18 *Incubabat interim Epiſcopatui Mediolanenſis Eccleſiæ AUXENTIUS* Arianus, *merito prætermiſſus in Catalogis, fruſtra Catholicum aliquando ſe ſimulans, per ſummam tamen Valentiniani Imperatoris indulgentiam toleratus uſque ad mortem, quam obiit anno 374 invaſi Epiſcopatus 20. Poſt quem, electo S. Ambroſio oppoſuit ſeſe, Imperatoris favore ſubnixus, Auxentius alius, adveſtus e Scythia, mutato nomine* Mercurinus, *ſicut intelligitur ex ea Oratione quam habuit Sanctus, tradere ei eccleſiam juſſus, ad confirmatum ea fama popularium in Dominica Palmarum, quibibet potius ferre paratum ſe declarans, quam iſtud agere, aut Epiſcopatu ſponte cedere. Ipſe autem S. Ambroſius, dicta anno 374. electus, non ſine miraculo, &, invitus quamvis, ordinatus die 7. Decembris, eademque Dominica 2. Adventus, magnum lumen ea ratione afferres ordinandæ Chronologiæ Epiſcopali, etiam in hac prima Parte, ſi in hac olitar quam rotundo annorum numero ſapputarentur tempora.*

vel anni 66 an. 155 ſuffectus Auxentius Arianus, F

& hoc motivo S. Ambroſius anno 374. 7. Decemb.

19 *Sedit autem S. AMBROSIUS* annos 24. menſes 4. dies 10, *ut jam demonſtravi Henſchenius*, defunctus an. 398. die 17. Aprilis, *in Vigilia Paſchæ. Auctor Catalogi hic, ſeu verius ejus interpolator, præter ſtylum totum prima Partis diligentior, ſupra annorum numeram anteriorem, etiam menſes & dies adnumeravit, ita ſcribens,*

defunctus 398. 17. Aprilis.

S. Am-

X

S. AMBROSIUS ſedit annos XXVI., menſes IV. die V., depoſitus die V. menſis Aprilis.

ann. 397. videtur falſo.

Videntur has ſupponere, quod S. Ambroſius *obierit an.* 397., *quando Paſcha celebratum fuit* 5. *Aprilis. Conſtat enim ex Paulino Vitam ſcribente, quod pridie Paſchatis mortuus, poſtridie ipſo Dominico in eccleſiam Ambroſianam illatus eſt, ſive (ut phraſi ætatis ejus loquar) depoſitus: hic autem concurſus Paſchatis & die* 5. *Aprilis, ſolum contigit anno præcedente. Sed hac ratione S. Martinus totis ſeptem menſibus S. Ambroſio ſuperfuiſſet, contra quam habet traditio Eccleſiæ Mediolanenſis, nullaque antiquiſſimorum ſcriptorum ab Henſchenio ſuffulta: deinde Ordinatio ejuſdem* S. Ambroſii, *per dictos annos menſes ac dies retrogradiendo, contigiſſet an.* 370. *die* 1. *Decembris. Atqui iis dies tali anno habente litterarum Dominicalem* C, *non fuit Dominicus, ſed feria* 4. *quod tamen quam parum congruum ſit veteris Eccleſiæ ritui ſuiſſe demonſtravi in Chronologia Pontificum Romanorum. Pridie autem quam ordinaretur, id eſt, ultimo Novembris, fuerat idem Sanctus Chriſtiano baptiſmate tinctus, unde in Ambroſiani ritus Miſſalibus, ipſo quo S. Andreæ celebrantur die, notatur etiam altera* Miſſa de Baptiſmo S. Ambroſii, *cum pulcherrimis quatuor Orationibus ſive Collectis*

B *propriis atque ſingulari Prafatione, cetera vero de communi Confeſſore agenda præſcribuntur. Porro Auctor vel Interpolator Catalogi ex hac quoque probari poſſet ſequiori ſeculo ſcripſiſſe, quod S. Ambroſium depoſitum dicat die* 5. menſis Aprilis, *dimiſſo Romano more per* Nonas Idus & Kalendas *indicandi diem: aut proinde mirandum non ſit, ſi minus ei fidendum exiſtimemus, uti mox, cum ait, quod*

S. SIMPLICIANUS, ſedit annos X., depoſitus XVIII. Kalendas Septembris.

Simplicianus non integro triennio ſedit.

20 *Errorem hic eſſe numeri, patet ex ætate ſucceſſoris* Venerii, *mox probanda: ad cujus Vitam* 4. *Maji diximus*, Simplicianum *anno* 3. *ſui Epiſcopatus defunctum eſſe, magis quia diutius vixiſſe non potuit, quam quod certa aliqua unius ritate conſtaret tam diu in Epiſcopatu vixiſſe: veriſimilius autem dicetur* 10. *irrepſiſſe pro* 13.

21 *In veteri Ingolſtadienſi Bibliotheca Paſſionarie ſeu Legendario, invenit Gamanſius noſter, cujuſdam* S. Arſatii, *velut* Mediolanenſis Epiſcopi *Vitam, nobiſque tranſmiſit. Juxta hanc non multis a S. Ambroſii ſepultura hebdomadis conſecratus fuiſſet* S. Simplicianus; *idque Landa, civitate ſuffraganea ad* XX. *P. M. Mediolano*

C *diſſita: monitus autem ab Angelo* Arſatius, *quod* adhuc ſolo altari quod Simpliciani fuit conſecrato; teibus menſibus non completis, ibidem curam Pontificalem intraret; *cum Laudam ad Simplicianum veniſſet, dicitur hic*, poſt modicum ſpatium temporis convocatis univerſis Suffraganeis ſuis, *ita locutus*: O Fratres mei, vos ſcitis quod in hac dignitate ego indignus ſteti plus quam 30. diebus: nunc ergo timeo, ſi amplius durem, quod fiat mihi in detrimentum: & ideo ego, ut vobis vice mea eligatis alium Epiſcopum.... ...& poſuit ſuper aeam Pallium & alia Pontificalia, & abiit..... Eodem die S. Arſatius electus eſt & conſecratus. Stetit vero ſanctus Pontifex, Arſatius uſque ad proximam diem Natalis D. N. Jeſu Chriſti, & eodem die media hora, inter duas Miſſas ultimas, id eſt, inter hoeam quæ eſt intee diloculum & Primam, circumſtante Clero & populo, vitam finivit. *Eſt ea Vita compoſita per modum ſermonis*, 12. *Novembris, in ſolemnitate ipſius Sancti, annue recitandi; ſed toto contextu fabuloſiſſima. Quamvis enim dicat quod* Arſatius, *priuſquam a S. Ambroſio ad fidem Chriſti converteretur, fuit* primus dignitate poſt Theodoſium Imperatorem intee Mediolanenſes, & Theodoſio regnante mortuus,

Maii Tom. VI.

(*quod dici nequit, quia Senior Theodoſius obiit ante S.* D *Ambroſium, necdum aato Januere*) *additur tamen, quod* altero die *a ſua morte*, ſepultus eſt apud Sanctos Auxanum & Martinianum, quorum corpora erant in uno ſepulcru locata, *idque* anno ab incarnatione Domini 688. *per aniſtoriam omnino monſtroſam. Nam* S. Martinianus *numeratur quartus poſt S. Ambroſium*, Auxanius *vero poſt eumdem eſt decimus ſeptimus, vixitque paulo ante ingreſſum Longobardorum in Italiam, adeoque circa annum* 560., *quibus uno adhuc ſeculo poſterior* Arſatius, *quomodo fuiſſet S. Ambroſii, poſt Simplicianum ſucceſſor? niſi forte translatum tunc dici velis.*

22 *Fingitur etiam is cum fratre ſuo germano* Euſtoegio *profectus Conſtantinopolim, quo tempore Imperator ibi erat* Phoras, *qui eis conceſſerit Serpentem aneum ad-* dialogus ipſius fratris Euſtorgii ab impera- tore CP. obtentus pro Ma- gis.
hucs Mediolani viſendum, & arcam cum corporibus trium Magorum, ipſe eoſdem iſtuc ſecutus & a S. Ambroſio perhumaniter exceptus, cum pradictis Sanctis Sanctorumque pignoribus. Omitto circumſtantias inſulſiores alias illepida hujus fabula, cui inſerta mentio Serpentis Moſaici *vel ſola ſufficit ad commonſtrandum, quam ejus Auctor fuerit ignarus Mediolanenſium rerum. Scripſit de eo Serpente opuſculum traditum Petrus Paulus Boſca; & ſi minus alia quæ intendit, unum certe evidenter probat, ex veuſtis rerum Mediolanenſium ſcriptoribus, quorum agmen ipſe ducit Ladulfus ſenior, circa ann.* 1080. *florens; probat, unum, Serpentem illum Conſtantinopoli allatum eſſe ab* Arnulfo II. E *illuc miſſo, ut Conſtantinopolitani Imperatoris filiam uxorem* Ottoni III. *uxorem adduceret, re ipſa non adduc-* cum anno Magiſtr. Ceremoniarum
turus, niſi pramaturo Imperatoris mors, adhuc in porta conſiſtenti nuntiata, coegiſſet puellam ſuis relinquere. Cum ergo Imperator iſte objerit anno 1002., *indubitanter conſtat, non ante eum annum Mediolani fuiſſe* Serpentem, *de quo hic ſermo, velut tanto citius advecto. Conſtat etiam fieri non poſſe ut Mediolani, ubi tum certa fuit ſervata memoria* Arnulfi, *ut* Serpentem *vulgo notiſſimum Advenerit, ſcripto fuerit fabula tam inſulſa. Interim reperio in Bavaria memoriam vigniſſe ante non multa ſecula, quæ neſcio an adhuc vigeat, inter Cantnicos, Monnchium ad ædem* quam tamen cum Magi non fuiſſe Mediolani ante an. 1000.
S. Marix anno 1494. *tranſlatos, de fundatione Ilmenſi egnobii ſub annum* 746. *facta ab Aldeberto & Otkaro nobiliſſimis fratribus, quaſi bi illuc tranſtulerint* S. Arſatium de Mediolano. *Hinc mihi ſuſpicio naſcitur, quod, ſicut nullus nunc ſupereſt Mediolani cultus* S. Aurelii, *ejus qui S. Dionyſii corpus ex Oriente Mediolanum retulit, poſtquam is ad Hirſaugienſe monaſterium in Germania tranſlatus fuit, tempore Ludovici Pii; ita etiam evanuerit cultus & notitia* S. Arſatii, *qui fuerit usque ac ille externus, forſan etiam Epiſcopus, atqua cum corporibus trium* Sanctorum Magorum *advenerit; qua res deinde* F
Ilmenſi alicui Clerico occaſionem dederit comminiſcendi profatam Legendam: dum Meditoni alii alia comminiſcuntur, occaſione Euſtorgiana adis, in quem ſancti Magi allati fuerant.

23 *Tantus porro notitia certioris defectus circa pradictam Translationem, ſuſpicari me ulterius facit, ſacra illa* Profimilia dicit rumori Magi addutti a Conſtantinopoli ſtulto.
corpora ullusa Mediolanum *eſſe, ſeculo Chriſti ſeptimo, quando civitas pridem a Longobardis occupata, a ſuiſque Epiſcopis Genuam tranſgreſſis deſerta; denique ſub meliori Longobardorum, tandem ſerio Catholicorum, dominatu, capit reſurgere ac reſtorefcere, manentibus adhuc Genua Epiſcopis; aut etiam tempore* Phocæ (*pro quo* Phorax *obrepſerit*) Impeeatoris *circa annum* 605., *ut non omnino gratis nomen ejus irrepſerit in fabulam pranotatam; & quod ſecit alius in commodum Euſtorgiana eccleſia, id feciſſe creditus ſit ipſe ejus fundator* Euſtorgius. *Quid autem? ſi ſub ejuſdem* Phocæ *perturbatiſſimo Imperio, Ro-* se allata compoſitio Orientem Perſis, & ibi ſe- bulis,
manus in Oriente provinciis occupantibus Perſis, Chriſtiani aliqui indidem fugitivi, & in his ipſe S. Aeſtatius, *predictam theſaurum ſecum advexerint Conſtantinopolim, ubi incideriut in aliquem Mediolanenſem* Euſtorgium, *diver-*

A *muntur, & eorum initium bene panatur ab anno 449. non ipſe, ſed ejus ſucceſſor is fuerit, cujus nomen excidit è titulo Romana Synodi, habita anno 465.* Flavio Baſilisco & Herminerico Coſſ. die 15. Kalendarum Decembrium.

S. GERUNTIUS, ſedit annos 6. depoſitus 7. Maii, ad S. Simplicianum.

Geruntius an. 6. ad an. 470. 30 *Ennodius, abſque ulla venerationis titulo, ſuum Epigramma ſimpliciter inſcribit*, de Geruntio Epiſcopo. *Cum autem in notando depoſitionis die aliquis videatur eſſe defectus librarii: petius quam ſuppleam more Romano* 7. Kalendas *aut* Idus Maii, *ut dies* 26. *Aprilis aut* 9. *Maii intelligatur; malim credere a principio ſcripti Catalogi poſitum fuiſſe* V$\overline{\text{m}}$ Maii, *id eſt, menſis Aaii, quo ait nunc reipſa colitur, mortuus anno* 470.

S. BENIGNUS, ſedit annos 8. depoſitus 13. Decembris, ad S. Simplicianum.

Benignus an. 6. ad an. 477. B 31 *Et hunc conſequenter anno* 477. *mortuum dixere, nihil ea de re dimotus, quod in Lectionibus hodierni Mediolanenſis Breviarii (nam in veteribus Lectiones propriæ de hoc Sancto non ſunt, ſed ſola Orationes) tantum dicatur ſedi ſſe ſex annis. Erravit autem vehementer Baronius, in Notis ad Romanum Martyrologium, quando* Benignum *ſedi ſſe ait* circa annum Domini 460. *nec poteſt adſcribi Typothetis error, quaſi iii pro* 8. *obrepſerit* 6. *præmiſit enim quod* 2000 *ſexaginta poſt quadringentiſimum primum cœperit, numeris ita ad longum ſcriptis. Alias reſtat corrigitur ibidem Pauvinius, qui probat ſe eum reperiſſe in Synodo Carthaginenſi, non animadvertens, Synodum iſtam habitam* poſt Conſulatum Flavii Suliconis, *id eſt, anno* 401. *Ennodius*, de Venerabili Epiſcopo Benigno, *ſuum Epigramma inſcribit: propria tamen quas dixi Orationes, in Breviariis antiquis reperiendo, offendi non adeo recentem ejus eſſe cultum, quin ſeculis aliquot in uſu fuerit Mediolanenſium: & quia Orationes iſtæ præponuntur pro* 13. Kalend. Decembris, *quando etiamnunc colitur, vix dubitem quin ita primitus ſcriptum ab Auctore Catalogi ſit, adeoque jam tunc nomen fuerit Kalendariis inſertum.*

S. SENATOR, ſedit annos 3. depoſitus V....., Junii, ad S. Euphemiam.

C

Senator an. 3. ad 482. 32 *Lacunam ſupplo & lege* 5. Kalendas Junii: *ſic enim colitur, mortuum juxta calculum noſtrum anno* 480. *& Ennodio dictus*, Vir Beatiſſimus. *Hunc autem eumdem eſſe, nemo dubitat, qui cum titulo* Presbyteri *legatus S. Leonis Papæ ante Concilium Chalcedonenſe ivit Conſtantinopolim anno* 450. *& ejuſdem Papæ litteras attulit Mediolanum anno* 452. *Plura non addo, quia fuſius de ipſe egi ad* 28. *Maii.*

S. THEODORUS, ſedit annos 9. menſes 8. dies 7. depoſitus 5. Kalendas Aprilis.

Theodorus an. 9. ad 490. 33 *Magnanec conſueta huic parti accuratio notandi etiam menſium ac dierum numerum, cujus tamen fructum edacitas temporis nobis invidiſſet, characteres pro majori parte exterens, niſi acutiori oculo eoſdem rimatus Boſca nobis ſuggeſſiſſet. Et hunc quidem in numero annorum* 9. *nequaquam deceptum fuiſſe, perſuadet nobis congrua ſucceſſio conſequentium Epiſcoporum: ſed vereor, ne in numero menſium aut dierum aliquid eumdem fugerit: nam à die* 28. Martii, *quo depoſitus* Theodorus *dicitur, retrogradiendo per menſes* 8. *dies* 7. *non venitur niſi ad* 22. Julii, *qua anno* 480. *non fuit: Dominica. Suſpicari igitur legendas etiam menſes* 8. *ut habeatur* 22. Junii, *qua Dominica fuit. Sediſſet autem hic Theodorus uſque ad annum* 490. *interque ipſum & Senatorem defunctum* 28. *Maii, fuiſſet Interpontificium* dictum 24. *Nullum nunc ipſe* Theodorus *locum abſinet in Faſtis ſacris aut Officiis: niſi forte hujus occaſione feſtum ſit, ut in antiquis Kalendariis ad* 4. *Kal. Aprilis, inveniatur nomen* Theodorici Martyris, *pro* Theodori Epiſcopi: *quo errore non obſervato ſatius conſuerint Breviarii recognitores ſub S. Carolo, ignotum Eccleſiæ iſti nomen expungere, Ennodius.* De Domno Theodoro, virtutum omnium Epiſcopo, *Epigramma texuit, in eoque finitem encomia Præſulum Mediolanenſium, a S. Ambroſio inchoata & per omnes deinceps ſucceſſores dulta; ipſo titulo indicare videtur.* Theodoro *primum defuncto hoc eſſe a ſe compoſita, ſuffecte tamen jam tum* Laurentio; *quem na viventem laudare verecundia afficiet, ſolum hoc abſque nomine aut titulo votivum ac breve Epigramma ſubjecit, 89. in ordine Epigrammatum ejus.*

Reſtat, quam longa ſerves, Rex inclitus, ævo.

Sanctus LAURENTIUS, ſedit annos XXII. E depoſitus VIII. Kalendas Auguſti, ad S. Caſſianum.

Laurentius an. 22. ad an. 502. 34 *Is qui colligendis Symmachi Papæ litteris inſervit Ennodii Tecinenſis Diſtionem, datam Stephano Vicario, ut dicendam* Maximo Epiſcopo Ticinenſi, *confervato ſub annum* 498. *quaſi jam nominatus Pontifex eam ſcripſiſſet* Laurentio, *adgratulandum ei Mediolanenſem Epiſcopatum, in magnam perplexitatem potuiſſet lectores conjicere; niſi viri eruditi in nupera Conciliorum editione errorem vidiſſent, vel eo notabilem, quod non ſolum ſtylus ab aliis Symmachi litteris multum diſcrepet, ſed ipſa etiam contextu appellatur* Maximus; *licet, voce inadverbium* Maxime *ſicta, obſcuratus; quodque ibidem multa dicantur*, Laurentio *nequaquam convenientia. Aliquis operuiſſet initia hujus diſſarre uſque Pontificatum Symmachi, prædicto anno* 498. *primum ordinati. Opportune autem ſupereſt prænominati Ennodii Diſtio* 1. in Natali Laurentii Epiſcopi Mediolanenſis, *veluti jam dimanno Pontificio funkti, cum denique Romana Synodo* 4. *interfuit anno* 502. *& in illa æque ac in tribus prioribus primo poſt Pontificem loco ſubſcripſit. Juxta annos vero qui ipſi tribuuntur,* F *non potuit ultra annum* 512. *vivendo pervenire. Non habet ille quidem locum in Breviario Ambroſiano vetari aut novo: ſed Joannes Petrus Puricellus, Laurentiana Baſilica, in qua ſub primario altari conditus* Laurentius *jacet, Archipresbyter, in libro quem de Vita ejus edidit, ejuſdem in ea nunc eſt cultum ab immemorabili vigniſſe probat, prodacto teſtimonio Galvanei Flammæ, qui anno* 1339. *ſcribit, & vetare ſub altari reperta ſchedæ, quæ dicit* Sanctorum Confeſſorum, Euſtorgii, & Theodori, 1494. die 10. Novembris, *ſubintellige corpora, tunc ad aram illam tranſlata. Quare de ipſo ut Sancto agentes ſine ſcrupulo ad* 27. Julii: *qua autem hæc dicitur veteri nomine S. Caſſiani eccleſia, eadem eſt quæ Laurentiana, a Laurentio Epiſcopo reſtaurata & aucta, ſub nomine Xiſti.*

S. EUSTORGIUS, ſedit annis 7. depoſitus 8. Id. Junii, ad S. Xiſtum.

Euſtorgius an. 7. ad an. 518. 35 *Obiiſſet ergo anno* 518. *& ſic commode potuit Theodoricus Gothorum in Italia Rex, per Epiſtolam, ſcriptam a Caſſiodoro, anni* 514. *Conſule Ordinario, arbitrio ejus committere cauſam Auguſtam Epiſcopi. Eſt autem ea Epiſtola* inſcripta Euſtorgio, viro venerabili, Mediolanenſi Epiſcopo, *lib.* 1. *variarum Caſſiodori num.*

A *num. 9. quarum quæ prima eſt ad Anaſtaſium Imperatorem, ſuo argumento ſatis oſtendit, ſa ſcriptam eſſe poſt cultam amni multis inter Regem & Imperatorem amicitiam, ſub extremum tempus ejuſdem Anaſtaſii, anno 518. vita functi.*

S. MAGNUS, ſedit annos XXX. depoſitus Kalendis Novembris, ad S. Euſtorgium.

Magnus an. 130. ad 530.

36 Ratio temporis, quo vixit Euſtorgius, & quo poſtmodum floruit Datius, omnino convincit errorem eſſe in numeris: quem agnoſcens Ripamontius, pro triginta ſubſtituit tres: ego malim relinquere tredecim, qui præciſe eſt numerus hic opportunus, ac veriſimiliter neceſſarius: & ſic obiiſſet Magnus anno 529. & quidem depoſitus ipſis Kalendis, quando olim cultum fuiſſe teſtatur Breviarium Ambroſianum, licet ob feſtivitatem Sanctorum omnium, ſub ritu ſolenniori poſtea indictam, Patres Dominicani elegerint eum colere die 3. ipſa vero Mediolanenſis Eccleſia die 5.

S. DATIUS, ſedit annos XXII. depoſitus B XIX. Kalendas Februarii, ad S. Victorem.

Datius an. 530. ad 552.

37 Obiiſſe hunc anno 552. oſtendimus ad 14. Januarii, proinde cœpiſſe debuit anno 530. ita ut ejus ordinatio immediate præceſſoris famem, cujus cauſa ad Datium ſcribens Caſſiodorus Senator, poteſtatem ei fecit frumenti regii in uſus pauperum diſtrahendi. Ita hujus Sancti collegit, ut potuit, Honſchenius noſter: rectèque cenſuit num. 3. Relationem ipſius de ea fame Regi miſſam, qua tale reſcriptum elicuit, amplius non videri quam Epiſtolicam narrationem: quamquam id dubium redderent, Ioannes de Deis, Eccleſia Mediolanenſis Acto ſub Sancto Carolo Borromæo, Poſſevinus, Pateanus, Miræus, Ughellus, alique, dicentes ſcripſiſſe Datium Hiſtoriam ſui temporis. Ex tali autem perſuaſione, quidam Ambroſiana (ut videtur Bibliotheca Præfectus, veteri Codici, ante annos facile ſexcentos ſcripto, hunc titulum præſcripſit (eſt enim tituli manus recentior) Chronica, Datii Archiepiſcopi Mediolani nuncupata. Rem ipſam accuratius diſcere cupiens diligentiſſimus Ioannes Mabillo, quadam circa codicem eam quæſivit, & mediante Claudio Caſtellano Pariſienſi Canonico, reſponſum accepit, quale inſeruit Tomo 1. Analectorum ſuorum pag. 5. deſinere Chronicon illud in anno 1067. ac fere narrare ea quæ contigere in C *Eccleſia Mediolanenſi tempore Alexandri II. eſſe autem non modo non eadem manu deſcriptum, verum neque ab eodem Auctore: nam primam partem, inquit, ſcripſit Landulfus Senior, ſecundam Arnulfus, & tertiam Landolfus junior, omnes Hiſtorici Mediolanenſes. Addiderim, idem Chronicon aut parum aut nihil facere ad hiſtoriam Epiſcopalem, cum ex eo obſtidum ii protulerint, qui illam Mediolani tractarunt, ipſumque Codicem potuerint legiſſe.*

Chronicon eidem tribuitur a ſcriptore eſt ſec. 10. & ſeq.

VITALIS, ſedit annos IV. depoſitus ad S. Vitalem.

Vitalis an. 552. ad 555.

38 Hic, immediate poſt nuntiatam Datii peregre defuncti mortem, ordinatus Epiſcopus, & quarto ſua Sedis anno defunctus, Chriſti 555. præciſe pervenit ad annum Juſtiniani Imperatoris 29. quando morte ejus vacaſſe Sedem mox apparebit. In tabula Archiepiſcoporum Synodali laudatur, quod in ea temporum perturbatione, quibus Longobardi irrerum Italiæ opes affixerant, omnem vigilantiæ ſuæ vim in Paſtoralibus ſtudiis atque officiis poſuit diligentiſſime. Non tamen Sanctus dicitur, neque Depoſitionis diei uſpiam notatus reperitur: credo, quia Mediolanenſi Clero Auctor fuit, ut damnationem trium Capitulorum, conſentiente S. Datio ſubſcriptam a Vigilio Papa, non reciperent; eorumque ducem ſe præbuit; quo D *rum pertinacia poſt mortem ejus erupit in apertum ſchiſma, contra Romanam Eccleſiam & Pelagium Papam. Quid autem in ordinando Vitalis ſucceſſore acciderit, intelligitur ex ejuſdem Pontificis Epiſtola, ſic ad Narſetem ſcribentis. Recolere debet Celſitudo veſtra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Iſtriam & Venetias tyranno Totila poſſidante, Franci etiam cuncta vaſtantibus, non ante tamen Mediolanenſem Epiſcopum fieri permiſiſtis, niſi ad Clementiſſimum Principem exiode retuliſſetis; & quid fieri debuiſſet ejus iterum ſcriptis recognoviſſetis: & inter ubique ſervientes hoſtes, Ravennam tamen, & is qui ordinabatur, & is qui ordinaturus erat, providentia Culminis veſtri, deducti ſunt.*

qui damnationi trium Capitulorum adverſatus.

39 Ex Agathia, ipſius illius ævi Hiſtorico, ſcimus, ejuſdem ſententiæ præceſſorem habuiſſe Vigilium, ſi ipſa quoque Synodus dicta tria Capitula damnaret. Sed nihil minus faſtum ob illis qui ſemel animum obfirmaverant, diſſimulante eum iis Narſete, quemadmodum tota illa Epiſtola 3. Pelagii, queritur de Liguribus atque Veneticis & Iſtriis E *Epiſcopis, quos, inquit Papa, idonea eſt Excellentia veſtra & ratione & poteſtate comprimere; & dimittis eos, in contemptum Apoſtolicarum Sedium, de ſua ruſticitate gloriari. Poſtea vero Epiſtola 5. ad eumdem Narſetem, ob eorum quidem communione alienum, adhuc tamen agentem remiſſius; Iſtud eſt, inquit, quod à vobis popoſcimus & iterum poſtulamus, ut Paulinum Aquilejenſem Pſeudoepiſcopum, & illum Mediolanenſem Epiſcopum, ad Clementiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigatis: ut & iſte, qui Epiſcopus eſſe nullatenus poteſt, quia contra omnem Canonicam conſuetudinem factus eſt, alios ultra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præſumpſit, Canonum vindictæ ſubjaceat. Ita Pontifex contra adverſarios Synodi V. anno 557. celebrata.*

Paulini ſecundi ſubſtituti ab adverſariis dicatorem.

40 Regebat eccleſiam Aquilejenſem ante Paulinum Macedonius quidam, quem cenſto a Narſete evocatum Ravennam, ut ibi conferaretur Electum Mediolanenſem, Vitalis ſucceſſorem: a quo poſtea ordinatus contra Canones Paulinus dicitur. Ughellus crimen hoc impingit S. Honorato, ſed hunc mox apparebit anno primum 568. Epiſcopatum ſuſcepiſſe: tantumdem dixero de S. Auxanio, duorum duntaxat annorum Epiſcopo ante Honoratum. Quid ergo? Quem nominare non eſt dignatus Pelagius Papa, dicam innominatum latere; &, quamvis totis duodecim annis Eccleſia Mediolanenſi incubuerit, ſicut olim Auxentius, uxule & mortuo S. Dionyſio, a reverſis ad Eccleſia unitatem Mediolanenſibus, expunctum e Diptychis, Sedem autem Catholico Epiſcopo vacaſſe uſque ad annum 566.

Honoratus ab adverſariis ſuppoſitus ad an. 566.

41 Agemus nos ad 17. Junii de S. Gundulpho, Epiſcopo & Confeſſore, tamquam colebrem valde cultum habente in agro Bituricenſi; dabimuſque hiſtoriam Tranſlationis & Miraculorum ejus, dolentes non reperiri relationem certaminum, ab illis ſcriptam, qui piis ejus actibus intereſſe meruerunt: & opera juſtitiæ, quæ per eum Dominus operari dignatus eſt, viderunt. Interim præſumere poſſemus, ex eadem relatione eſſe acceptam, quod ibi dicitur, fuiſſe Gundulphum Mediolanenſem Archiepiſcopum, qui propter mala ſuæ civitatis, quæ per eum Dei juſtitia nondum ſedare diſpoſuerat, ab

pro eo vide poſt poſtea ordinatus Roma ſi Gundulfus.

eadem

A eadem urbe digrediens, comitante grege diſcipulorum ac ſectorum, tranſeenſis Alpibus Baiuvicas partes adiit, & ſilvam, vaſtitate eremi a frequentia humanæ converſationis & acceſſu valde remotam, ibi reperiens, eremiticæ vitæ & contemplationi vacuæ ſtuduit. *Hæc ſi fidem aliquam, in ſilentio Italicorum ſcriptorum omnium, recentium ac vetuſtiorum, meroantur; non aliter eam pateruas invenire, quam comminiſcende verſimilem aliquam iſtius ſilentii cauſam. Talis autem forteſſis habebitur, ſi concipiatur iſte* S. Gundulphus (*manifeſtato jam ſchiſmate, & lata contra Epiſcopos ejus tenaces ſententia excommunicationis, cum Imperiali de ipſis gradu movendis mandato*) *deſignatus fuiſſe aut etiam ordinatus Mediolanenſium Epiſcopus; prævalente tamen ſchiſmaticorum factione nunquam receptus, tranſiiſſe in Galliam, ubi nonnulli tituli* Archiepiſcopi Mediolanenſis *ipſi aabaſarit.*

Si quis ſolum ſuspicari;

In quem annum 544. vide ſtatum ad S. Radegundis Reginam.

42 *Sed repugnare videtur conjecturæ illi Venantius Fortunatus, eadem hac ætate* Pictavenſis Epiſcopus, *in Vita S. Radegundis Regina, illuſtranda 13. Auguſti, dicens, quod Sancta, mox a conſecratione ſua Diaconalis (hanc autem ſuſcepit circa annum 544.) inter alia*
B *piorum hominum, quo viſitavit & oblatis muneribus urnavit, oratoria ſive cellas, æquitet S.* Gundulfi (poſt Mettis Epiſcopi) progreſſa receptacula, non minori laboratu nobilitavit ſynergium, *ſeu fabricam monaſterii. Attamen*, Metenſibus *atque ac* Mediolanenſibus *ejuſmodi Epiſcopum ignorantibus, adeo non evertitur conjectura prior, ut potius, ex ipſa illa obſcuritate, lucit ac roboris aliquid accipere poſſit. Primum enim intelligitur, Sanctus iſte* Gundolfus, *ante ſuam promotionem qualemcunque, ad Ligerim fluvium habitaſſe* (hinc enim felici navigio Turonis appulſa *dicitur Regina Noviomæ venieni*) *atque ecteuus corrigitur prior relatio: deinde oportet aliquod in nomine* Mettis *vitium agnoſcere, cum Metenſes intra annum 535. & 598. ſeptem omnino Epiſcopos nominent, abſque ulla apparentia alicujus hiatus. Quin igitur vicinum* Mediomatricum *nomini nomen requirimus, &* Mediolanum *ſubſtituere liceat? pro quo vel ipſi Venantio, vel potius Sanctimonialibus eum tranſcribentibus (nam perquam varie ſatisque mendoſe tranſcripta a feminis invenitur Vita) obrepſerit* Mettæ, *Epiſcopalis civitas Galliæ; non ecpientibus forſitan illis, quomodo homo Gallus, alibi quam in Gallia fuiſſet Epiſcopus. Hunc autem vel devotio ſua vel alia quopiam cauſa*
C *Romam adduxerit eo ipſo tempore, quo Pelagius Pontifex angebatur, quomodo laboranti Eccleſiæ Mediolanenſi ſuccurreret; is vero idoneum* Gundulfum *cenſuerit tentande, ſi quando daret, occaſioni, ad Sedem illam exclaſe ſchiſmatico Epiſcope repurgandam, cum auxilio Imperialium miniſtrorum: quod tamen eſt non ſucceſſerit, remiſſius ut dictum eſt agente Narſete, agreque ad violenta conſilia contra Schiſmaticos procedente.*

Et qui iſti ſuggerat S. Sabinum;

43 *Petrus Paulus Boſca, qui hanc de* S. Gundolpho *cogitationem primus mihi per litteras ſuggeſſit, in Micrologeſuæ de Serpente æneo; pagina 48. invenit quendam* S. Sabinum, Mediolanenſem Antiſtitem, qui cum Divo Theodoro Abbate Caſinenſi, poſtquam venerabundus Servatoris Jeſu tomulum adiit, ad Montem Sinai perrexit, ut Martyris Catharinæ corpus coleret; ubi injurioſius tractatus a Barbaris, reſectis naribus auribuſque, erutis oculis exciſaque lingua, minime tamen elinguis, ejuſdem Martyris ope incolumis cum Mediolanum rediiſſet, unoculum ſibi a Catharina, cum membrana aureis literis inſcripta, donatum attulit. *Fatetur ille quidem*, Sabinum *iſtum*, neque in necrologiis, neque in ullis Mediolanenſis Eccleſiæ tabulis, *inveniri; opportunum tamen cenſet ſupplendis lacunis, quas inter ſequentes infra*, Honoratum & Laurentium, *agnoſcendas putat. Ego inter iſtes adeo nullam lacunam*
D *reperio, ut hoc omnes quidem annos invenire poſſim, qui* Honorato *ejuſque ſucceſſoribus aſſignantur uſque ad* Deuſdedit, *quem conſtat anno 650. electum eſſe Epiſcopum. Ad has ergo tempora potius pertinuiſſet ille, atque ac* Gundulphus *nunquam Mediolani agnitus & recep-* *Sed ſi ſuccedit iis quæ allegat, conſentiet.*
tus, ſi aque conſtaret eum in rerum natura fuiſſe. Sed Petrus de Natalibus *&* Jacobus Januenſis *(ſeriatim Zacconi, quis ſis ignore) quos allegat Boſca, tamquam iſta referrent in Vita ejuſdem* S. Catharinæ; Petrus *quidem lib. 10. cap. 105. Jacobus vero cap. 167. Sed inquam, Antlaret hi duo, præterquam quod fides non admodum ſint magna, revera nihil ſimile habent in ſuis primis editionibus, quales apud nos extant. Extat autem apud nos Catalogus quidem Sanctorum Petri, editus Vicentiæ anno 1493. & Lugduni anno 1514. ſicut tunc habebatur MS. & ante annos fere nonaginta compoſitus; Legenda vero Aurea ſive Hiſtoria Lombardica Jacobi, ſeculo uno Petrum ſcribendo antegreſſi, primum excuſa inter rudimenta typographica artis abſque anni nota, tum Coloniæ anno* *ac beato tempore aptum.*
1485. *&* Argentinæ *anno 1496. Neſcio ergo, quas auctores, adeoque poſteriores magiſque ſuſpectas impreſſiones Boſca habuerit. Ille autem Theodorus Caſinenſis Abbas (unus eorum ſcilicet, qui, poſt everſum a Longobardis* S. Benedicti monaſterium, *Roma ad Lotharenum collectas illius reliquias reverant) dicitur fuiſſe tertius ab* Abbate Valentiniano, S. Gregorii Papæ coætaneo, *&* E *ſub hujus ſucceſſore* Bonifacio III. *ſtruiſſe, adeoque eſt omnis minimum quinquaginta hoc de quo agimus tempore poſterior, anno 630. fortaſſis adhuc ſuperſtes. Licet Trithemius, nullo certo argumento dicat, eum anno evertiſſe 570. clarniſſe. Verum, omiſſis iſtis, redeamus ad Catalogum noſtrum.*

S. Auxanius, ſedit annos 11. depoſitus III. Nonas Septembris, ad S. Stephanum ad Rotam.

Alibi perperam dictus Metenſis Epiſcopus.

44 *Titulus Sancti, ſub quo ab Eccleſia* Mediolanenſi *colitur die præſcripto, ſecuros nos reddit de ejus* Catholica *fide, adeoque non dubitamus proximum* S. Honoratı *deceſſorem, altero ante illum anno, id eſt, 666. primum Cathedræ admovere. Libenter porro opinarer, ejus potiſſimum opera ad Eccleſia unitatem reductos Inſubria Epiſcopos, dum in ſchiſmate adhuc perſiſtebant Epiſcopi Iſtria, ad quos eorumque caput Aquilegienſem Etiam habentur tres Epiſtolæ commonitoria Pelagii II. Indictione 5. id eſt, anno 587. data.* *Annotatus anno 2. ad 568.* F

S. Honoratus, ſedit annos duos, depoſitus ad Nocetam.

Honoratus annis 2. ad 570.

45 *Ergo primo Epiſcopatus ſui anno, Chriſti 568.* Honoratus *quieta adhuc Italia, excipere hoſpitio potuit S. Veronum Cabellicenſem Epiſcopum, uti ad ipſius S. Honorati diem; qui nunc S. Februarii agitur, cenſum eſt numero 25. Anno autem ſequenti*, Alboin Liguriam introiens, indictione ingrediente tertia, 3. Nonas Septembres, *id eſt, anno Chriſti 569.* ſub temporibus Honorati Archiepiſcopi, Mediolanum ingreſſus eſt. Dehinc univerſas Liguriæ civitates, præter eas quæ ad mare ſunt, cepit; Honoratus vero Epiſcopus, Mediolanum deſerens, ad Genuenſem urbem confugit. *Ita* Paulus Diaconus *lib. 2. de geſtis Longobardorum cap. 25. Colebatur antiquitus* S. Honoratus Mediolani *die 26. Februarii: quem crediderim fuiſſe anniverſarium relati Mediolanum ad Nocetam corporis.*

Frontus, ſedit annos XI. depoſitus in Genua ad S.....

Fuerit ſuperſes, vim. 3. annis ſolus, & ſeque ad 573.

A 46 *Tabula Synodalis* Feontonium *nominat, & omnes intruſum volunt in locum* S. Honorati; *quapropter invaſa Sedis* pœnam dediſſe ueſonia motte, *aſſerit eadem Tabula*: Ughellus, vel hiante tecta abſorptum, vel cœleſti igne abſumptum miſere intexiſſe. *Quidquid ea de re ſit, non potuit Sedem qualitercumque occupatam, ſolus tenuiſſe, niſi annos tres vel quatuor, ſi vere annis* 19. *eam tenuit is qui ſequitur, cum hunc anno* 591. 21. *Auguſti oporteat obiiſſe, ut mox dicetur. Fortaſſis vivente Genua* S. Honorato, *ipſe* Frontus *Mediolani fuerit ſuperordinatus ſacrilege, & poſt legitime ibidem Genua inſtitutum* Lauteontum, *perre veris nihilominus inter ruinas deſolatæ urbis titulum tenere Epiſcopi, ac demum comprehenſus Genuamque abductus, ibidem obierit anno* 581

Fiala prima pars.

47 *Atque ita finitur nobis* Pars prima Catalogi, *quam licet credam eſſe compoſitam ab eo, qui ſecundam tertiamque Partem in unum corpus collegit; vel ſaltem ab Auctore* Partis ſecundæ, *ſed ab alterius ipſo interpolatam, atque ex proprio ejus calculo non ſemper feliciter reformatam: eatenus tamen cenſeo proferendam omnibus poſteriorum ſcriptorum ſuppoſitionibus, quatenus nullam habet ex antiquitate contradictionem. Credere quivis libet, everſa urbe ſuperfuiſſe aliqua ſcripturum monumenta, ex quibus non ſolum nominum ſeries haurire ſit, ſed etiam annorum quo quiſque ſedit numerus.*

B

PARS II.

Genua tempore exilii Epiſcopalis ſucceſſive ſcripta.

Laurentius, ſedit annis XVIIII. menſibus VII. obiit XII. Kalendas Septembris, ſepultus eſt in Genua ad S. Syrum, vixit annis LXXXV.

Ejus ſedes annos 19. ad 591.

48 F*Cce notabilem Styli mutationem. In prima Parte ſolum notabatur tempus Sedis & Depoſitionis diei (nam locum poſteo adjunctum teoſui) hic non depoſitus quis, ſed obiiſſe dicitur; quod deinceps ſervatur. Secundo non ponitur ſimpliciter nomen loci; quia hac ſolum poſitum, indifferens eſt ad ſignificandā primum recens defuncti corporis, vel ſecundum alibi de tranſlati ſepulturam; Auctori autem qui notavit in prima parte locum non erat facile iſtud diſtinguere; ideoque prudenter abſtinuit a voce* ſepultus eſt, *qua uſi ſunt Partis ſecundæ auctor et tertia Auctor. Tertio additur ſpatium vitæ: unde colligo de ſingulis, ipſo quo obierunt tempore, hac eſſe Genua ſcripta; ideoque faciendum fuiſſe in tertia Parte, ſi hac quoque ſucceſſive eſſet notata, ipſo quo quiſque obiit tempore. Sed quia poſt annos alterius ſeculi decurſum dicta Pars tertia primum colle-*

C *cta fuit, ideo nec curavit ejus colligenda Auctor ætatem addere, quam de pleriſque invenire neroſimiliter haud poteſſet: fortaſſis etiam ſecundum hanc Partem nunquam vidit, ut ejus exemplo moneretur annos vitæ indagare, & quando poſſet annotare. Hinc ergo totam ſecundam Partem putamus præcipuam fidei & auctoritatis gradum mereri. Extat l. 2. Epiſtolarum S. Gregorii nos n. 61. ſcripta Magno* Eccleſiæ Mediolanenſis Presbytero, *qua hortatur eum, ut, non obſtante Excommunicatione, a defuncto Laureutio inflicta innocenti, ſtrenue incumbat in electionem ſucceſſoris. Clerum, utpote diſperſum, ad eam acceleroudam urgendo. Eſt ea Epiſtola data menſe Martio Indictionis 11. adeoq; anno* 593. *quare ſi obiit* Laurentius 21. *Auguſti præcedentis, ut præferur, per 7. menſes annoſque præſcriptos retrogradiendo, veniet ad Januarium anni* 573. *quando littera Dominicalis A, aptam conſecrationi diem indicat, 22. ſcilicet menſis prædicti.*

Conſtantius Epiſcopus, ſedit annis XVIII. obiit die III. menſis Septembris, ſepultus in Genua in Domo S. Ambroſii, vixit annis C.

49 *Hac rurſum apparent ſcripta ab alio, dum additur titulus* Epiſcopi, *numquam antea propoſitus: & vulgari modo numeratur dies menſis: nec niſi rotundo annorum numero explicatur tempus Sedis. Sed ipſi numera ineſt error, ex S. Gregorii Epiſtolis manifeſte redarguendus. Laudat illum Epiſtola* 68. *l. 2. ſanctus Pontifex*, ut qui dudum ſibi bene cognitus fuerit: & cum in Urbe regia (CP.) reſponſo Sedis Apoſtolicæ faceret *ipſe Gregorius*, longo tempore ei adhæſerit: *laudat vero & Electionem de eo factam, tranſmiſitque Subdiaconum ſuum Ioannem, qui eum faciat Epiſcopum conſecrari. Scribebat hæc Gregorius* menſe Aprili Indictione 11. *atque adeo anno* 593. *Ultima autem* Epiſtola Indictionis 3. *adeoque ad ætatem anni* 600. *ſpectante, conſolatur Clerum de illius obitu; & omnino grate ſuſcipit, quod* Deuſdedit *Diaconum ſuum* (uti etiam uxeu fuerat Conſtantius) *ad Epiſcopatus officium unanimes elegerint. Itaque, ut* Conſtantius *fuerit menſe* Majo *ordinatus, non potuit fuiſſe Epiſcopus niſi annos* 8. *& menſes paucos, quos ſcriptor hic non curavit notare; & vacarit ante ipſius Ordinationem Sedes* menſes amplius 8. *Io anno ætatis vereor ne error ſit & 100. pro* 50. *irrepſerit, quis enim credat, nonagenario majorem fuiſſe electum?*

Conſtantius ſolum 8. ad 600.

D

Deus-dedit Epiſcopus, ſedit annis XXVIII. menſe uno, diebus XIIII. obiit III. Kalendas Novembris, ſepultus in Jenua ad S. Syrum, vixit annis XC.

E

Deusdedit annos 28. ad 629.

50 *Quamquam mox ab obitu deceſſoris electus, Pontificique Gregorio propoſitus a Clero Mediolanenſi hic ſit, uti ſupra vidimus; ex ſequenti tamen libri & Indictionis* 4. *Epiſtolis liquet, Pontaleonem Notarium, qui deſignatus erat, ut examinata Electione Electum faceret ordinari, Genuam ad id profectum non eſſe niſi ſpatio temporis longiore interjecto; eo quod, ſicut ex priori Epiſtola liquet, Longobardi eligere Epiſcopum prætendebant, & in ſic electum negui Gregorius ullatenus ſe conſenſurum. Interim lib.* 9. Ep. 10. Populo, Presbyteris, Diacoois, & Clero Eccleſiæ Mediolanenſis, *uti Sede Vacante, commendatur conſa cojuſdam Arethuſa, & per Epiſtolam* 11. *demum mittitur Genuam Pantaleon: ubi ſi* Deuſdedit *ordinatus dicatur in Dominica, die* 17. *Septembris, vacaverit ante hanc Ordinationem Sedes illa annum* 1. *dies* 13. *ipſe vero moriens anno* 629. 30. *Octobris, ſederit præciſe tot annis, menſibus, ac diebus, quot ei tribuuntur. S. Gregorius ſcribens ad eum libri* 10. *Epiſtolam* 42. Deodatum *vocat; Tabula vero Synodalis* Theodatum.

Auſterius Epiſcopus, ſedit annis X. menſibus V. diebus VII. obiit die IV. menſis Julii, ſepultus in Jenua ad S. Syrum. Vixit annis XC.

F

Auſterius annos 10. ad 640.

52 *Adie* 4. *Julii, retrogradiendo per deſignates menſes ac dies, & utrumque extremum iis includendo, perveniur ad* 28. Januarii, *eamque Dominicam anni* 630. *qua fuiſſet ordinatus* Auſterius; *adeoque ceſſaverat Epiſcopatus poſt mortem* Deuſdedii, *menſes* 3. *obierit autem ipſe* Auſterius *anno* 611.

PARS III.

Mediolani circa annum DCXLVI. *ſcribi cœpta, & uſque ad* MLXXXVI. *continuata.*

Fortis Epiſcopus, ſedit annos III.

Fortis an. 3. uſque ad 644.

53 V*Elipſe Auctor hujus Partis ignorovit diem obitus & locum ſepultura, vel qu Partes ſimul omnes deſcribendo conjunxit, autographum habuit priori ſuccie corruptum. Primum exiſtimo veroſimilius eſſe: non tamen propterea aſſeruerim cum* Ughello, *Genua potius quam Mediolani ſepultum circa finem ani* 644.

S. Jo-

A S. JOANNES Epiſcopus, ſedit annos x. obiit IV. Nonas Januarii, ſepultus eſt ad S. Michaelem in Domo.

54 *Abeſt nomen ab antiquis Eccleſia Mediolanenſis Kalendariis. Primus Galeſinius Sanctorum Faſtis illud addidit, ſed ubi nos* 4. Nonas *legimus, ipſe* 4. Idus *legit aut legiſſe credidit, ſcriptor utique non valde accuratus. Galeſinium ſecutus Baronius in agenda Romano Martyrologio, nos etiam coegit de hac S. Joanne, cui a meritis innocentia & integritate* Boni cognomentum *manſit, ad diem* 10. *Februarii agere. Cum autem vel* 4. Nonas *vel* 4. Idus *cole* Joannem *Purificationis ſolemnitas, & S. Scholaſtica feſtum antiquiori uſu receptum, prohiberet; placuit poſtremis Breviarii Mediolanenſis recognitioribus anno* 1635. *locum ei dare* Pridie Idus Februarii. *Ad tempus Sedis quod attinet, anno* 649. *Romana Synode* conſentiens ſubſcripſit: *mortuus circa annum Chriſti* 655. *ante eſſem aliquot annis ſeriut, ſi plurium annorum intervallum interjiciatur inter* Auſterium & Fortem, *vel inter hunc &* Joannem. *Tertius certe a* Joanne *Epiſcopus* Ampelius *haud dia ante annum* 668. *potuit ſuiſſe ordinatus, ſi is ſolum annos* 5. *ſedit: at ſi inter hunc &* Joannem *qui ſederunt,* Antonius & Mauricillus, *prior annos duntaxat duos, alter menſes ſolum quatuor dicuntur impleviſſe, eum igitur tetum circiter ottennium & amplius variis ſucceſſive vicibus Sedes vacavit, aut anni aliquot alterutri adſcribendi e Catalogo exciderunt, quod crediderim.*

Joannes an. 10. ad 658.

B S. ANTONIUS Epiſcopus, ſedit annos II. obiit pridie Kalendas Novembris, ſepultus eſt ad S. Simplicianum.

55 Menſes 2. *duntaxat* Heuſchenius *tranſcripſerat; ſed* annos *ponendos ſuggeſſit Buſca, idque tanta facilitas credo, quanta in hiſce reduſtorum Genaa Epiſcoporum principiis vacui ſpatii plus reperio. In veteri anni* 1539. *Breviario nihil adhuc de illo reperiebatur; in Miſſali anni* 1522. *etiam nihil, niſi quod ad ultimum diem Octobris inſcriptum eſt nomen Kalendaria, & hoc ipſum fuit in Breviario poſtea emiſſum. Secutus eſt hoc Galeſinius, tum Baronius atque Ferrarius; & hi omnes* Antoninum *vocant. cum in Mt. ſimpliciter habeatur* Antonius: *quia autem ultimus diet Octobris concurrit cum Vigilia Sanctorum omnium, retrahere illum ad* 29. *placuit Breviarii Mediolanenſis recognitoribus, & ſolenne feſtum agendum* C *præſcribere. Quoad parre certius aliquid occurrat de tempore mortis, lubet eum adſcribere anno* 657.

Antonius annos 2. ad 657.

S. MAURICILLUS Epiſcopus, ſedit menſes IV.

56 *Si liceret* menſibus 4. *preponere* annos 10. *& credere eos excidiſſe tranſcribenti Catalegum; poſſet Epiſcopatus hic protrahi uſque ad annum Chriſti* 668. *circa quem opertet ſtatuere ſucceſſoris initium, uti jam monui, nec opus erit ullum hic vel alibi hiatum admittere. Quidni autem id tantiſper liceat commodioris Chronologiæ cauſa? Sepultura locat ignorabatur cum hæc ſcriberentur. Anſpertus, anno* 870. *factus Archiepiſcopus Mediolanenſis, ſui Præſulatus tempore, quod* 13. *annorum fuit, eccleſiam S. Satyro eondidit, in illamque* S. Mauricilli *corpus tranſtulit. Invenerimne, cum corpore notatam ſancti viri Depoſitionem* pridie Kalendas Aprilis, *quis dixerit? Tali certe die martyrum tradiſcripſit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, & nos ipſum ſecuti. Quis nobis tunc ſuggeſſerit in Kalendario Miſſalis Ambroſiani, anno* 1560. *excuſi, nomen ejus tali die notari, non recordor; idque an verum ſit tanto magis nunc dubito, quod Ferrarius, anno* 1613. *ſanus Catalogum imprimens, talis Kalendarii non habuerit notitiam; ſed contra viderit* in tabulis eccleſiaſticis, *ad uſum ſacrum quotannis confectis, haud rta deſcriptum legi, æque in Kalendariis Breviarii & Miſſalis, qua poſtea nelli ſumus impreſſa* 1522. *&* 1539. *tale quidpiam invenerimus; ſed ſolum in Tabule Synodali anni* 1584. *nihil autem de eo ſit etiam in recentiori anni* 1635. *Breviario, ubi nec nomen quidem inſcriptum eſt Kelendario.* D

Mauricillus forte an. 10. m. 4. ad an. 668.

S. AMPELIUS Epiſcopus, ſedit annos 5. ſepultus ad S. Simplicianum.

57 *Colitur hic* 8. Julii, *& ſic inſcribitur Kalendariis, etiam antiquioribus: interim Ferrarius & Ughellus, ex Actis eccleſiæ ſub S. Carole confectis, aſſerunt, obiiſſe* 6. Idus Februarii, *quod videtur anno* 672. *contigiſſe: adeoque ſeptem annis citius quam Pontificatum Romanum aſpicaretur Agatho, primum anno* 679. *ordinatus, cujus tamen regimini adſcribitur in Tabula Synodali. Qui eum a* Joanne V. *annis tantum anni Pontifice, ordinato ſub annum* 686. *fuiſſe canonizatum aſſerum haud facile probabunt jam tum uſu receptum fuiſſe, ut hujuſmodi cauſa ad Romanum Pontificem deferrentur.*

Ampelius an. 5 circa an. 672.

S. MANSUETUS Epiſcopus, ſedit annos 18. obiit XV. Kalendas Martii: ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

58 *De hoc jam egimus in Februario, geminumque Epiſcopatus ejus reperimus monumentum, alterum in Synoda Mediolanenſi, quam celebravit anno* 679. *alterum in Romana, cui interfuit ſequenti anne ſub Agathone Papa: ſed quod ab hoc ordinetur Epiſcopus fuerit, neque tunc probavimus, neque nunc poſſumus non improbare aſſeverantium; & eumne exiſtimamus anne circiter* 681. *obiiſſe. Ejus ſepulcrum an etiamnum extet diſputat Puricellus in monumentis Ambroſianis pag.* 776. *& ſeqq.* E

Manſuetus annus 9. ad 681.

S. BENEDICTUS Epiſcopus, ſedit annos XLVII. obiit V. Idus Martii, ſepultus ad S. Ambroſium.

59 *Abeſt nomen a Kalendariis Mediolanenſibus: in recentiori autem Breviario ponitur ad* 6. Septembris, *cum ſolenni officio: quia ſcilicet Eccleſia Mediolanenſis vitas prepriis nullis Sanctorum feſtis recipit infra Quadrageſimam celebranda. Pro Sancta tamen ſemper habitum perſuadet auctoritas Pauli Diaconi, l.* 6. *de geſtis Longobard. cap.* 29. *ex quo etiam habetur, quod ejus Epiſcopatus concurrit cum regno Ariperti, quod hic ab an.* 706. *ad annum* 718. *tenuit. Galeſinius, qui primus* Benedictum *inſerait Faſtis ſacris, quos quidem vidimus, & ſequacem Baronium aliosque habuit.* 5. Idus Martii *alicubi legit; & ſic de eo egimus die menſis ſui. Mortem ejus non poſſe differri ultra annum* 725. *ex apta ſubſequentium Epiſcoparum ſerie ſic apparet, ut, niſi ipſis abundent anni* 4. *aut* 3. *neceſſario abundent* Benedictus, *qui ante annum* 681. *non poteſt in Epiſcopatum induci, propter* Manſuetum, *ut vidimus, anne* 680. *Roma præſemem. Ratio autem exigit, ut inter initia hujus tertia Partis, potius quam in progreſſu, ſupponatur erratum, ſi errar Auſteri eſt imputandus. Itaque* Benedicto *annus Sedis duntaxat* 44. *tribuo: facile enim fuit pro* 4. *legi ac ſcribi* 7. F

Benedictus an. 44. ann. 47. ad 725.

THEODORUS Epiſcopus, ſedit annos XIV. ſepultus in monaſterio Aurono.

60 *Quo menſe obierit non notatur: quia tamen inter ejus depoſitionem & Ordinationem Succeſſoris videtur plus quam menſis unus interjiciendus, debet* Theodorus *mortuus dici anne* 739. *ordinatus* 725. *nec potuit exequias celebraſſe Regis Luitprandi anno* 743. *defuncti.* Auronum *Monaſterium eſſe ſuſpicor, quod hodie* Arona *dicitur, condite ſub annum* 984. *circa ipſum oppido cum arce S. Caroli Borromei Natalibus nobili (propriat enim familia Borromæe locus eſt) monaſterium vere nunc habet Societatis Jeſu, fecitque tertia ſua Probationis domum.*

Theodorus annus 14. ad 739.

S. NA-

A S. NATALIS Epiſcopus, ſedit menſes XIV. obiit pridie Idus Maji, ſepultus eſt ad S. Gregorium.

Natalis an. 14. ad 741.

61 *Colitur tamen, ut Sanctus*, 3. Idus *ſive die* 13. Maji; *fortaſſe quo ſequenti dies eſſet Translationi S. Victoris impedita; ipſa vera Idus, Evaſii Epiſcopi & Martyris feſto. Debuit autem feciſſe Ordinatus circa Idus Martii, puta* 13. *die, ut anno* 640. *in Dominica id factum fit: videatur enim menſes ſoli notari abſque ſcrupuloſa ſupputatione dierum; itaque obierit anno* 741.

ARIFREDUS Epiſcopus, ſedit menſes IX. ſepultus eſt ad S. Nazarium.

Arifredus an. 9. ad an. 741.

62 *Si citra meram fuiſſet electus poſt* Natalem, *potuiſſet in Februario anni* 742. *obiiſſe: ſed nihil eſt quod tam propere electum ſuadeat, cum ſucceſſor ſolum fecerit ordinatus menſe Auguſto, anni jam dicti; ut præſtet Interpontificis menſes ſex dividere, quorum pars Arifredi electionem præceſſerit, pars ſecuta ſit obitum.*

STABILIS Epiſcopus, ſedit annos II. menſes IV. obiit Idibus Decembris, ſepultus eſt B ad S. Ambroſium.

Stabilis an. 2. m. 4. ad an. 744.

63 *Utique anno* 744. *atque adeo ordinatus anno* 742. pridie Idus Auguſti, *id eſt* 12. *die, qua anno illo fuit Dominica* 12. *poſt Pentecoſten. Poſt obitum autem ejus vacavit Sedes uſque ad Majam ſequentis anni, menſes circiter quinque.*

LÆTUS Epiſcopus, ſedit annos XIII. menſes XI. obiit pridie Nonas Aprilis, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

Lætus an. 13. m. 11. ad 759.

64 *Cui hanc ut* Beatum *Ughellus ait, & Tabula Synodalis ornat eum titulo iſto: ſed quia nullam ejus cultus indicium in veteribus noviſque Kalendariis reperitur, neceſſe habuimus* 4. *Aprilis, eam tantiſper inter Prætermiſſos ponere, donec de eo certius doceremur. Quoniam autem jacta hoc calculo (quos reliquarum Epiſcopatuum optima ſequela confirmat) ordinatus menſe Maje anni* 745. (*forte aſſis pridie Nonas, id eſt*, 6. *menſis, in quem tunc cadebat feſtum Aſcenſionis, vel Dominica immediate ſequenti, id eſt*, 9. *die*) *obiit anno* 759. *potuit functus eſſe Legatione Stephani Pape III. ad Pipinum Francorum Regem; neutamen ad annum* 769. *pervenuſſe, quod ex Ughelli calculi acceptum, vellemus ex noſtro Aprili emendatum.*

THOMAS Epiſcopus, ſedit annos XXVIII. C dies V. obiit V. Kalendas Octobris, ſepultus ad S. Ambroſium.

Thomas an. 24. non 28. ad 783.

65 *Ergo ordinatus fuiſſet* 9. Kalendas Octobris, *qua dies ipſo anno* 759. *Dominica fuit, cum Sedes vacaſſet plus quam quinque menſibus: obiiſſet autem anno* 787. *quod eſſe nullatenus poteſt. Extat enim, & a Joanne Petre Puricello inter Eccleſia Ambroſiana monumenta proferitur, indeque ab Ughello tranſcribitur, inſtrumentum conceſſionis facta a Benedicto Abbate, in favorem Theoperti Clerici, atque ex permiſſione Domini Petri Archiepiſcopi (hic autem* Thomæ *ſucceſſit) ab Ermualdo Notario rogatum*, regnante Domino noſtro viro excellentiſſimo Carolo & Pipino Regibus in Italia anno undecimo & quarto, quinta die..... Indictione ſeptima, *id eſt*, anno Chriſti 784. *Obierat ergo jam tunc* Thomas: *proinde correcta numerorum errore, pro annis* 28. *velim* 24. *legere, ut unius duntaxat littera vitium ſit, &* Thomam *obierit anno* 783.

PETRUS Epiſcopus, ſedit annos XVII. menſes II. obiit idibus Maji, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

Petri an. 22. non 17. m. 2. ad 801.

66 *Ex die obitus ſequitur, quod, poſt Interpontificium meaſiam circiter quinquæ, ordinatus ſit* Petrus, *menſe Martio: quod ſi id etiam factum eſt anno* 784. *uti ex correctione in annis Deceſſoris facta ſequitur, poteſt dici Ordinatio iſta fuiſſe celebrata* Pridie Idus Martii, *id eſt*, *die* 14. *menſis, eademque Dominica tertia Quadrageſimæ, & obiiſſet* Petrus *an.* 801. *ſed detractos* Thomæ *annos quatuor (quia id exigebat publica & nulla ex capite ſuſpectabilis ſcriptura) libenter addiderim* Petro, *ut annos* 22. *ſederit, & annum Chriſti* 805. *attigerit; hoc enim exigit ætas ſecundi poſt Petrum Anſelmi. Eadem etiam vetat augere numerum ad annos* 27. *ſicut facit Tabula Synodalis; indicia manifeſta annos illos varie a variis ſcriptos fuiſſe, ut neſquam ſecurius quam hoc loco poſſit correctio, alicubi prorſus neceſſaria, adhiberi.*

67 *Ut autem ultra annum* 805. Petrum *retineam in vivis, aut etiam cum Tabula Synodali*, Odelberto (*quem ſucceſſorem Catalogus dat*) *ipſum poſtponam, movere me non poteſt relatum ab Ughello Caroli Magni jam Imperatoris diploma, quo ut volunt, quemadmodum rogaverat* Venerabilis Petrus Oldradus Eccleſiæ Mediolanenſis Archiepiſcopos, omnia *ipſi ſanctæ* Eccleſiæ a felicis Conſtantini Magni & aliorum Imperatorum recordatione collata, poſtea a perfidia Regum Longobardorum turbata & ſublata, reſtituere, redintegrare, & confirmare; *eidem & ſucceſſoribus ejus conceſſiſſe dicitur* quidquid ad *Imperialem* juriſdictionem pertinere videtur; terras ſcilicet atque omnem diſtrictum, domos publicas murumque ipſius Urbis, cum fiſco & teloneo integro, & cum omni jure civili intus & foris in circuitu uſque ad fines, cortes etiam ipſius civitatis ac civitatem propriam, caſtella, villas, manſos, ſervos & ancillas..... habitas & poſſeſſas a prædeceſſoribus ejus Archiepiſcopis ante perfidiam & tyrannidem Longobardorum, atque omnia jura atque inſcriptionis titulo ſeu inveſtituræ adhuc donata & tradita, oblata ſeu præſentata ſanctæ Mediolanenſi Eccleſiæ, a quibuſcumque Imperatoribus ſeu piis hominibus, *donat, concedit, confirmat, atque alia plura ſub ampliſſimis terminis.*

Donatio Carolina ejus ætati affixa.

68 *Non moveor inquam ejuſmodi diplomate, licet illud dicatur* Datum Dertonæ Kalendis Maji, anno Incarnationis D. N. Jeſu Chriſti 810. Indictione 3. Imperii autem anno 9. Regnorum 42. *Quemadmodum enim certum eſt, ante expulſos Roma Barbaros exeuſſumque Græcorum Imperatorum jugum, non habuiſſe Romanos Pontifices dominium Urbis temporale; ita credo nec Mediolanenſes Archiepiſcopos, nec ullos Epiſcopos in Italia ejuſmodi privilegia & jura a Conſtantino, vel quoquam ſucceſſorum ejus Imperatorum habuiſſe; neque dubito quin Charta prænemorata merum figmentum ſit, forte aſſis ad imitationem Conſtantiniana Donationis de Urbe Roma &c. ſecule veroſimiliter* 10. *fabricatum, cum & illa jam plenam fidem capiſſet obtinere; eumque ejuſmodi dominium (neſcio quo primum Auctore) tenerent Epiſcopi, quemadmodum ex Chronica quodam Mediolanenſi, Eius florum dicta, pro anno* 947. *probat Ughellus. Certioris fidei quam iſta Donatio, ſunt monumenta, qua profert prafatus Ughellus ſub nominibus eorumdem* Petri Epiſcopi & Caroli gloriotiſſimi Regis, *ſine talium figmentorum phaleris confecta, annis (ut jam videre cœpimus)* 784. 90. & 91. *ſunt enim conſcripta tali ſtylo ac forma qua nullam ſuſpicionem ſuppoſitionis ingerunt; ſic at adverſus Donationem pranotatam ſuggerent, tam ea qua dixi & alia plura, tum etiam quod, præter ætatis Carolina uſum, ad nomen Petri inveniatur poſitum cognomentum* Oldradi. *Nemini enim Erudito perſuaderi poſſe credo, quod jam tum inter Eccleſiarum Antiſtites notus fuerit uſus cognominum; quantumcumque ſeculi* 16. *credulitas cum plauſu exceperit eorum temeritatem, qui Epiſcopis per luſubriam etiam primis præſumpſerunt adſcribere certam aliquam ex nunc celebratis nominatiſque familiam. Neque hoc pate Ughellum*

præter ver ſimilitudinem;

Ejus & nomen fomnia Oldrada;

Digitized by Google

ſatis

A *latuit: qui tamen ut gratia amicorum ſerviret, gentilitia ſcuta (quorum uſus ſeriùs etiam quam cognominum cœpit) præfigere dignatus eſt nominibus ſingulorum, jam inde a quarto Urbis Epiſcopo* Mona, *qui adſcribitur familiæ* Burræ, *cum rubro in alba parmula bove.*

tam rem ignoro quam alia familiæ Galeſiatæ indicia.

69 *Integrum Puricellus in vita S. Laurentii Archiepiſcopi, cum quoque familia* Litarum *adſcribent, pag.* 65. *ingenuè fatetur. Petrum Galeſinium primum fuiſſe, qui propria cognomenta & familias nominibus ſingulorum ſuperaddidit. Floruit hic ante annos centum, ſub S. Carolo Borromæo & Gregorio Papa XIII., Mediolanenſibus fere pro oraculo habitus; vir ſane diligens & eruditus, ſed in aſſeverando præſidens, ut in ejus Martyrologio identidem notamus. Proinde ſicut ejus auctoritate parum aut nihil movemur, cum Martyres aliquos, ignoti ante id temporis, Wandalica perſecutioni alterive determinata adſcribit, ſæpe deprehenſus & convictus ex gratuita prorſus id facere conjectura; ita vehementer mentimur, ne, ratus nihil non ſibi credendum, aut leviſſimis motus argumentis, præſumpſerit ſuam cuique Sancto aut Epiſcopo familiam aſſignare: non miramur tamen, in re paſſim gratioſa Nobilitati, paucos habuiſſe contradictores, aſſentatores plurimos. Quibus vellem poſſe non accenſere ipſum nos Puricellum, virum alias eruditum & acris ad res examinandas judicii, niſi cum ipſi offertur aliquid, quod ad Mediolanenſium honorem faciens, prætenditur ſpeciem habere antiquitatis. Criſim certe nullam adhibuit, quando oblati fuerunt ipſi* Caeolus Magnus Imperator, S. R. E. defenſor; & Petrus Oldrados Mediolanenſis Archiepiſcopus, Caroli Magni compater, & Auctor expeditionis Gallorum in Longobardos, *tamquam vera ſui imagine, ſub iſtis titulis expreſſi*, in Baſilica Sanctæ Aquiſgranenſis eccleſiæ, ſub anno Domini octingenteſimo decimo quinto. *Si enim imagines ipſas videas, quas ille in monumentis Ambroſianis poſt pag.* 50. *inſeruit, & vel minimam notitiam habeas Caroli ut ab Eginhardo deſcribitur vultus, abominaberis hominem, rugoſa inſigniter fronte hirſutaque ac prolixa uſque in pectus barba ferocem; intuens etiam formam galea, lorica, ac fraunea; non Carolum te videre dices, ſed ſeculi XIII. Principem, ad tornamenta profui aut norma armatum inſtructumque: ſimili item avi Caſula Pallioque inſtructum notabis Archiepiſcopum, barba (ut tunc omnes Epiſcopi) raſum, atque in ejus manu librum, cujus operculo inſcripta Oldrada Gentis infra etiam notanda inſignia: plane ut appareat, nihil iſta verum referri, ſed ad libitum Pictoris efficta omnia, juſſu alicujus Mediolanenſis, qui Aquiſgranum delatus, fortaſſe tempore Concilii Conſtantienſis, tale ſua familia monumentum ibidem curavit collocandum. Illud porro de cognomentis non facile recipiendis, ut antiquitus ſcripta pro ea de quo agimus ætate, ſufficiat nunc ſemel indicaſſe; ne arguamur, aut ipſi Sanctis, nihil terrena nobilitatis egentibus, aut nobilibus iſtis familiis facere injuriam, dum nullam harum facimus mentionem, optamuſque expunctas ex Januario ac Februario ejuſmodi appellationes, quarum vanitatem tunc necdum ſatis cognitam habebamus.*

Puricellus & Caroliſtæ. B

C

D

ODELBERTUS Epiſcopus, ſedit annos 8., menſes 7.; obiit 5. Kalendas Martii, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

Odelbertus ob. 5. m. 7. A. 814.

70 *Nempe Julio menſe, poſt bimeſtre circiter Interpontificium, ordinatus anno* 805. *die* 13. *aut* 20. *in Dominica; defunctus* 814. *cujus demum facta* Arigauſo *monaſterii S. Ambroſii Abbati, idque anno* Dominorum Caroli & Pipini Regum in Italia trigeſimo ſecundo & vigeſimo quinto menſe Januario, indictione quarta decima, *id eſt, anno* 806. *evidenter ſubverſis eidem Carolo Imperatori aſſignatum ſupra diploma, tanto ſeriùs datum, ut prætenditur, antecedere Petro. Synodalis Tabula (qua* Oldobertum Eugubinum *præfuerat* Petro, *nullo definito Pontificii ſpatio, mortis die, aut ſepulturæ loco (eidem* Petro *ſubjicit* Albertum Mediolanenſem, *ſub iiſdem fere quibus hic* Odelbertus *inſignitur notis, niſi quod pro annis* 8. *habeat* 9., *& pridie Kalendas notet obitum, fortaſſis quia alicubi legebatur* II *pro* tt. *Nos, dum aliud nihil urgentius apparet, etiam quoad iſta Catalogum veterem ſequimur: nec* Albertum *admittimus.*

ab eo diverſus Alberto, non recipitur.

ANSELMUS Epiſcopus, ſedit annos 5. obiit 5. Idus Maji, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

Anſelmus depoſitus an. 818.

71 *Cum igitur vacaſſet Sedes duobus menſibus, menſe Majo, die* 7. *vel* 19., *Dominica* 3. *vel* 4. *poſt Paſcha anno* 814. *ordinatus* Anſelmus, *vixiſſet uſque ad annum* 819. *Certe adhuc anno* 817., *quando (ut eſt in Annalibus Bertinianis atque Metenſibus)* deprehenſus eſt in eodem ſcelere *cum Bernardo, Italiæ, ſeu Longobardiæ Rege, Ledovici Imperatoris nepote, dum is,* quorumdam *pravorum* hominum conſilio, inter quos aliqui Epiſcopi, Anſelmus Mediolanenſis & Theodolfus Arelatenſis, nuntiatur eſt tyrannidem meditari. *Deinde additur:* Anno ab incarnatione Domini 818., detecta fraude & conjuratione patefacta, ac ſeditioſis omnibus in poteſtatem ſuam redactis, Imperator Aquiſgrani *reverteretur:* tranſactoque Quadrageſimali jejunio, paucis poſt ſanctum Paſcha diebus, conjurationis auctores, ſimul & Regem, judicio Francorum capitali ſententia condemnatos, luminibus tantum juſſit orbari; Epiſcopos, Synodali decreto depoſitos, monaſteriis mancipari. *Celebratum eſt annus illius Paſcha die* 28. *Martis; proinde nondum quartum in Epiſcopatu annum abſolverat* Anſelmus. *Hæc ſuffectus.*

E

BONUS Epiſcopus, ſedit annos 4., obiit 10. Kalendas Februarias, ſepultus ad S. Ambroſium.

tum ſedent Bono an. 4 ad 822.

72 *Synodalis Tabula* 8. *Kalendas morti ejuſdem aſſignat: qua differentia noſtra nil refert: placet autem credere non integros annos numerandos, & Bonum ordinatum circa Pentecoſten* 16. *Maji celebratam, mortuum eſſe anno Domini* 833., *cum anno præcedenti Imperator, apud Theodonis-villam menſe Octobri, conventum celebrans generalem,* miſericordiam ſingularem oſtendit in eos, qui cum Beroardo Nepote ſuo in Italia contra caput ac regnum ſuum conjuraverant: quibus ibi ad præſentiam venire juſſis, non ſolum vitam & membra conceſſit, verum etiam poſſeſſiones reſtituit. *In iſtis fuiſſe* Anſelmum, *& vacanti deinde per Boni mortem Cathedræ priori reſtitutum, cogimur credere ab Ughello, proferente hiſtoriam corporis, una cum corpore Bernardi Regis anno* 1638. *reperti, quod ipſius Anſelmi fuiſſe, Regis amiciſſimi,* e majorum traditione habebatur. *Inventum enim eſt cadaver ejus, ſicut etiam cadaver Regis,* ut pellis & caro oſſibus inter ſe disjunctis arefacta adhæreret; ſimulque cum Mitra ad caput, tum etiam Baculus, ſed ligneus, ad latus dexterum; iterumque Annulus ex argento, & gemmatus & auratus: *qua omnino ſunt inſignia Epiſcopi, in ſuo gradu atque ordine defuncti. Sic ergo quadamtenus quinquennium ſuum habuerit* Anſelmus, *uſque ad* tt. *Maii, anni* 822. *ſuperſtes. Interim, diſſimulata* Anſelmi reſtitutione, *ſucceſſores* Boni, *in Catalogo noſtro, hi recenſentur.*

F

& rurſum Anſelmus, menſibus aliquot.

ANGILBERTUS Epiſcopus, ſedit annum 1., menſes 2., dies 22., obiit 8. Idus Octobris, ſepultus in Eccleſia hiemali.

ANGELBERT Epiſcopus, ſedit annos 35., menſes 5., dies 17., obiit Idibus Decembris: ſepultus eſt ad S. Nazarium.

73 *Re-*

A 73 *Recens hi duo ejuſdem nominis Epiſcopi diſtinguantur, & apte locentur ordine priuſquam diſquire, ſtabilienda eſt Chronologia ejus, quem appellat lapis, in oppido Inſubram Legimus, agens de corpore S. Primi Martyris, quod* Sergius Papa junior Eremberto illuſtri viro conceſſit. *Inſcriptio ea integre dabitur 9. Junii, quando SS. Primus & Felicianus Martyres Romani colantur. Hic notanda nobis ſtatuſa Chronologica ſufficit. Hae apud Bonaventuram Caſtillionaeum, libro de Gallorum Inſubribus antiquis ſedibus, juxta primum atque originariam editionem anni 1541. ſic legitur in altera ejus editione, inter Auctores Italia illuſtrata col. 373. & apud Galeſinium in Notis ad 9. Junii*; Reconditum eſt corpus S. Primi Martyris, cum Reliquiis S. Feliciani, anno Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti 806. Kalendas Auguſti, Indictione 9. ordinante Domno Angilberto Archiepiſcopo, anno ejus 23. *Joan. Grutenus, in ſua ad Antiquas Inſcriptiones Appendicula pag. 1162. ex eoque Baronius, videntes* annum 806. *non convenire cum* Indictione 9. *putarunt errorem poſſe corrigi; ſi addito centenario ſcriberetur, 906. itaque ſatelligeretur Pontifex, Auctor noſter*, Sergius III. *Sed nullum ea aetate* Angilbertum *Inſubria Archiepiſcopum habuit; & Sergius Junior cum nominatur, intelligitur ſemper* Sergius II. *qui praefuit Romanae Eccleſiae ab anno 844. ad 48. In hujus autem Pontificatum cadens Indictio 9. convenit cum anno 846. (unde intelligis non fuiſſe omiſſam 100. ſed 40. per errorem aut oblivionem Caſtilionaei) & hinc retro gradiendo per annos 23. ad ejuſdem* Angilberti *principia, habes annum ejus primum inchoatum fuiſſe ante Auguſtum anni 824. Porro ſi ab* Idibus Decembris, *quibus obiit, ſimiliter retro gradiaris per dies 17.* menſes 5. *eadet Ordinatio ejus in 26.* Junii, *quae anno iſto Dominica fuit.*

B 74 *Hic ita deduxit, patet omnino tenendum eſſe, quod Archiepiſcopus hic objerit ſub finem anni 860. & coeperit anno 824. ineunte Julio: cujus deceſſor* Angilbertus I. *ſi obiit die 9.* Octobris *praecedentis, eſſe eum dimidio menſe oportebit Epiſcopatum vacaſſe:* Anſelmus *autem poſt* Boni *mortem, quarto anno Epiſcopatus obitum menſe Januario, jubente Bernardo Rege, mox regreſſus in Cathedram, paucis ſolum menſibus eamdem tenuerit, quorum tamen cauſa dictus ſit ſediſſe annos 5. ſed incompletos; & vacuam rurſus Sedem reliquiſſe eodem anno 822. atque ſucceſſorem accepiſſe illum* Angilbertum I. *qui mortem ſequenti anno die 9.* Octobris, *non potuit ſediſſe dies 22. ſupra annum 1. menſes 2. & ſimul fuiſſe in Dominica ordinatus; ſed auferendi ab eo erunt dies duo ad hoc, ut factus ſit ordinatio 20.* Julii, *qui dies anno 822. Dominicus fuit.*

C 75 Angelberti *porro & Engelbert, idem nomen ſunt, quod* Angelbertus; *quomodo ipſe ſubſcribit apud Ughellum col. 113. in praecepto quod datum dicitur anno* Dominorum Imperatorum Ludovici & Lotharii 18. & 16. Kalendis Maetii, Indictione 13. *qui fuit Chriſti 835. Sed ibi miſere a tranſcribentibus veterem membranam Monachis luxuti ſunt charactères temporum, praeſertim in numero* Indictionis; *qua ſi forte ſcripta originaliter fuit 8. non 13. ut habeatur annus Chriſti 829. erratum nihilominus, ſed levius, fuerit in annis Imperatorum, qui fuiſſent 17. & 14. Levius peccat Lotharii Privilegii ecgraphum alterum, in quo Archiepiſcopus* Engelbertus *nominatur col. 215. quodque datum dicitur ejuſdem* Lotharii anno 18. 3. Nonas Majas, Indictione 13. *ubi ſolum debuiſſet ſcribi* 12.

TADO Epiſcopus, ſedit annos 7. menſes 6. dies 13. obiit 7. Kalendas Junii, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

76 *Hic ego libenter* dies 13. *convertierem in* 18. *ut defunctus* 26. Maji, *fuerit ordinatus* 9. Novembris, *qui dies anno* 861. *undecim fere menſibus poſt mortem deceſſoris, fuit Dominicus; & ſic mors illa cudes in annum* 869.

D

ANSPERTUS Epiſcopus, ſedit annos 16. menſes 5. dies 13. obiit 7. Idus Decembris: ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

77 *Ita Catalogus: ſed quem oportet vitioſe hic tranſcriptum credere, quin certior fides adhibenda Epitaphio, cui apud Ughellum diſtichis ſenis legendo hoc ſubjicitur Chronicon*, Obiit anno Incarnationis Domini octingenteſimo octogeſimo ſecundo, ſeptimo Idus Decembris, Indictione decima quinta, *qui charactères inter ſe optime conveniant; ſicut cum praecedentibus apte connectitur, quod (quemadmodum ibi ſaditur)* Rexit Epiſcoparum annis tredecim, menſibus quinque, diebus duodecim, *qui mox a die 7.* Decembris, *deducunt ad* 26. Junii, *anni 869. ſuique Dominicus, ſit ut inter* Tadonis *mortem & Anſperti ordinationem interceſſerit ſpatium unius dumtaxat menſis.*

ANSELMUS, ſedit annos 13. menſes 6. dies 22. obiit 5. Kalendas Octobris, ſepultus eſt ad S. Ambroſium juxta altare S. Marcellinae.

E

78 *Tabula Synodalis habet* 4. Kalendas: *ſed cum nequaquam perveniri ad Dominicam poſſit, quae anno* 883. *poſt quinque menſes vacationis, fuerit ordinatus* Anſelmus; *ſuſpicor vitium eſſe in numero dierum, & pro* u (*quae figura olim exprimebatur quinarius*) *irrepſiſſe* 2. *Num a die* 27. Septembris, *retrogradiendo per dies* 25. menſes 6. *venitur ad diem* 3. Martii, *qua anno praenotatur fuiſſe Dominica* 1. *Quadrageſima. Ejuſdem Tabula Auctor praeterea hallucinatur; quando ait, ab vrdeunte e Gallia Joanne Papa VIII. ordinatum fuiſſe* Anſelmum II. *illius enim in Galliam profectio ad Trecenſe Concilium, & reditus inde, contigit anno* 878. *menſe Septembri vel Octobri; eam* Anſelmum *oportuit conſecratum in Martio fuiſſe, plusquam duobus menſibus poſt mortem ipſius* Joannis: *hac enim contegeras* 15. *Decembris, anno* 882. *Obiit autem* Anſelmus Archiepiſcopus *anno* 892. *Privilegium quod is conceſſit Ambroſiano Coenobio, vide apud Ughellum*, actum anno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti octingenteſimo nonageſimo tertio, Indictione undecima.

LANDULFUS, ſedit annos 3. diebus minus 33. obiit Nonis Novembris, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

F

79 *Hic tam diverſos ſtylos omnino probas, ſingulos ſucceſſive Pontifices adſcriptos fuiſſe originario, unde Codex collectus eſt, Catalogo, prout contigebat unumquemque mori; utque adeo certum haberi nihil poſſe, niſi forte erratum alicubi a collectore ſit. Si ergo diebus* 33. *minus quam triennio ſedit* Landulfus; *oportet eum qui obiit* 5. Novembris, *ordinatum, fuiſſe* 7. Decembris, *in feſte ſcilicet S. Ambroſii, Mediolanenſibus ſolenniſſimo, quod anno* 892. *in feria* 4. *eadebat; cum Sedes duobus menſibus vacaſſet & diebus 9. proinde dicendus eſt obiiſſe anno* 900.

ANDREAS, ſedit annos 6. menſes 3. obiit pridie Kalendas Martii, ſepultus eſt ad S. Ambroſium.

80 *Cum ergo vacaſſet dumtaxat* 24. *ordinatus hic fuit* ultima die Novembris, *eademque Dominica* 1. *Adventus: obiit autem anno* 907.

ATHO, ſedit annos 12. menſes 5. obiit 3. Idus Septembris, ſepultus in eccleſia hiemali.

81 *Ta-*

A Atho ad an. 919.

81 *Tabula Synodalis* 7. Idus *assignat* Achoois *vel* Athoois *morti : & hoc sequitur Ughellus. Utrumvis sumas, haud multo diutius quam anno mense vacaverit Sedes; & ipse Paschali die*, 5. Aprilis, *vel Dominica in Albis*, die 12. *ejusdem mensis, ordinatus sit* Atho; *& paucalis diebus, plus aut minus, quam quinque rotundos menses ultra duodecimum sederit, terminandos an.* 919. *Roma defunctus, in ecclesia SS. Bonifacii & Alexii, posuit aliquis Epitaphium, cujus fragmenta priora, uti in hortis ibidem nunc legantur, exhibet Ughellus hoc principio.*

Discat qui nescit, quod Episcopus hic requiescit,
Atho Oldradus multa pietate .....
Sergium qui Papam .....
Per mara per terras sequitur, per ...

Meminit Athonis *Ludovicus Vidriani inter Episcopos Mutinenses pag.* 38. *ejusque effigiem exhibet ari incisum, prout eadem Mutina conservatur in familia Rangonæ, qua sibi eum vindicat: de quo equidem nolim ipse litem movere: unum cum praedicto Ludovico pag.* 30. *dixero, nullius Episcopi Itali cognomentum facile inveniendum ante annum millesimum. Primus versus perfecte Leoniani, seu Rhythmicus est: sed eodem stylo processisse reliquos non est verosimile: nec enim facile Latina in lingua voces inveniat, in ados & apam cerminatas, quibus debuisset clausi versus secundus ac tertius, ut primo hemistichio consonaret secundum: Itaque licet Leo, unde poesis ista nomen hodieque retinet, in Gallia floruit seculo duntaxat* 12. *quia tamen hoc ei laus potuit fuisse tributa, quia Rhythmicum leporem metro Latino innectens, talem versificandi rationem ad perfectam adduxeris eleganciam; ideo non cogimur necessarie dubitare de vera antiquitate Epitaphii istius. Quid enim prohibet imperfectiores quosdam Rhythmos, uno altereve ante Leonem seculo, usurpari cepisse? quamquam hoc pluribus exemplis Epitaphicis vellem demonstratam videre.*

Ejus Roma Epitaphii

B

82 *Magis solicitum me reddit cognomen* Oldradi, *tam expresse hic attributum* Athoni, *comera id quod alias asseruit de initiis cognominum scribendorum, ad seculum* 11. *referendis. Sed & hoc de usitatiori duntaxat consuetudine debet intelligi, nec enim omnino nulla pro* x. *seculo suppetunt exempla nobilium cognominum; nec ipse dicitur eo usus* Atho, *contra quam passim in signando Episcopi etiam diplomate, sed Auctor Epitaphii ea utitur. Fateor nihilominus etiam fieri potuisse, ut successorum vel posterorum aliquis Romam appellens, ubique sepulcrum inveniens Mediolanensis Antistitis* Athonis, *ex eadem unde ipse stirpe prognati, cognomen familiæ, serius assumptum, innotescere voluerit versu. Certe Ughellus, solitus appingere arma seu insignia familiarum eorum quibus singulis adscribuntur, tum* C *huic* Athoni, *quam* Oltrico *sub annum* 1121. *ordinato, familiæ Capitaneorum adscripsit, communia addit insignia; scilicet bipartitam parmulam, cujus pars superior in campo nigro coronam habet auream, palmit duabus aureis decussatisque circumpositam, inferior vero in campo albo draconem caeruleum; cum hac solum differentia, quod Capitanei, tripartita utentes parmula, supremo in loco portant Aquilam nigram in campo albo, tanquam novum ornamentum, antiquioribus Oldradorum (unde processerint) insignibus additum ab Imperatore, sub quo eorum progenitor & nomine Capitanei Auctor hujusmodi titulum ex officio gesserit. Quidquid sit eorum, usi sequela Sergii Papa* per mare per terras, *non potest de alio* Sergio *quam III. intelligi; sic nemini aptius quam* Athoni *nostro tale Epitaphium applicabitur, convenientibus tam apte temporibus: nam quod Catalogus Archiepiscopalis ait in ecclesia hemali sepultum* Athonem, *potest de aliqua corporis translatione, Roma Mediolanum facta, intelligi, qua occasione lapis iste loco motus tandem ad hortos praedictos transierit.*

Ex familia Oldrada in nomen

GUARIBERTUS, sedit annos 2. menses 8. obiit 18. Kalendas Septembris, sepultus est ad D S. Stephanum ad fontem.

83 *Igitur, post trimestrem circiter vacationem Cathedra, ceperat is sedere mense Decembri anni* 919. *puta die mensis* 12. *vel* 19. *tunc Dominica, ut dies solum duos (quam festisset pessimos posumus) supra menses* 8. *assumamus, vel octavo mensi quatridum dumtaxat defuerit ad plenitudinem. Vixerit autem* Guaribertus *usque ad* 15. Augusti, *defunctus anno* 922. Guaribertus usque ad 922.

LAMPERTUS, sedit annos 9. menses 8. dies 15. obiit 13. Kalendas Julias, sepultus in ecclesia hiemali.

84 *Dies obitus* 19. Junii (*pro quo ipsa* Kalendæ Julii, *minus verosimiliter notantur a Tabula Synodali, quam sequitur Ughellus*) *retrogradientes deducerent usque ad* 5. Octobris, *qui cum anno* 922. *convenerit Dominicus sed Sabbatinus, vereor ut recte scriptus sit dierum numerus, quos mallem solum* 14. *conferi. Ughellus hujus aliorumque Episcoporum obitum ad biennium anticipat: sed videtur refutari ex ipso, quod mox allegat, Galvanei Flamma vetustissimo Chronico sub medium seculi* XIV. *scripto, primis Verbis inde sic transumptis* Anno Domini nongentesimo vigesimo tertio &c. in civitate Mediolani erat magna discordia ..... unde Ilduinus Archiepiscopus Mediolanensis, qui Lamberto Archiepiscopo successerat. *Phrasis hac recentem planc successionem videtur significare: non enim solemus aliter meminisse decessorie in ejusmodi relationibus. Sedes autem, qua ante* Lamberti *Ordinationem vacaverat non integro bimestri, post ejusdem obitum anno* 932. *non nisi diebus novem successerit illius jam dudum desideratae.* Lamperti usque 932.

E

HILDUINUS, sedit annos 5. dies 25. obiit 9. Kalendas Augusti, sepultus in ecclesia hiemali.

85 *Igitur mortuus* 24. Julii, *anni* 937. *ordinatus fuerat die* 29. Junii, *non quidem Dominica (hic enim anno* 932. *primum fuit Kalendis Julii) sed festa Sanctorum Apostolorum solenni, si tamen diem meritis non adnumeres spatio Episcopatus, aut diei* 26. *legere malis.* Hilduinum *hunc, Leodii in ecclesia S. Lamberti Clericum, Gillebertus Lotharienſium Dux anno* 920. *fecerat ordinari Leodiensem Episcopum, coacta ad id Hermanno Archiepiscopo Coloniensi: quem cum pars adverſa, nominato per Carolum Regem Richario adhorens, non reciperet; Joannes tunc Papa (scilicet X. ejus nominis) evocatos ad se competitores audivit. Deinde* Hilduinus, incertum qua factione, judicium subterfugit ..... & F ab Hugone Italiæ Rege, apud quem fecerat confugium, usu stipendiario promeruit Veronense Episcopium, promisso Regis manente, quod ubi eum alius evehendi emergeret tempus, Ratherius (*Lobiensium Monachorum unus, qui semper adhaserat Hilduino & vir erat doctissimus*) Veronensibus daretur Episcopus. *Hæc ex Lobiensi Chronico, per Fulcuinum Abbatem scripto, ideo protuli; quia Bartholomæus Fiten in Historia Leodiensi,* Hilduinum *facit Abbatem Lobiensem, & eum Fulcuino Abbate, Chronici scriptore, confundit, multaque tum ipse errat tum alii ante & post ipsum circa eumdem* Hilduinum. *Hugo autem, quem dixi, Italia Rex factus anno* 925. *non nisi anno ab inde tertio potuit disponere de Cathedra Veronensi, tunc primum vacante per mortem Notherii, qui (ut post Epitaphium Tomo* 5. Ughelli *legitur col.* 643.) obiit 11. Idus Augusti, anno Dominicæ Incarnationis 928. Indictione prima. *Errat autem Panvinius, & hunc secutus Ughellus, eum anno mox sequenti ajunt* Hildoinum, *Mediolanensis Archiepiscopum donatum, Veronensem Ecclesiam cessisse Ratherio: jam enim apparet id factum non esse ante annum* 932. Leodiensis Episcopus Veronensis, Hilduinus ante 932.

A ARDERICUS, ſedit annos 12. menſes 2. obiit 3. Idus Octobris, ſepultus eſt in Eccleſia Apoſtolorum intra Capellam S. Lini.

Arderici æra 949.

86 *Retrogradiendo a die 13. Octobris, pervenitur ad 13. Auguſti, quæ cum anno 937. fuerit Dominica, oportet ut etiam fuerit dies Ordinationis, niſi hebdomadem unam additam detractamve rotunde menſium numera probare quis poſſit; adeoque vacaverit ante illam Sedes diebus duntaxat 19. Mors autem Arderici cadit in annum 949. Capellam vero, in qua ſepultus eſt, tabula Synodalis ab ea extructam ait, ſed in eccleſia S. Nazarii.*

ALDEMANNIUS & MANASSES, 5. annis inter ſe diviſim.

Biſtimo Mediolani inter Aldemannum & Manaſſem Arelatenſ.

87 *Alemannum nominat Tabula Synodalis, Aldemorium alii; annos in eo conveniunt, quod hic fuerit electus a Clero, ſed cum Monaſſe, ſub contentione. Ferdinandus Ughellus neutrum ordinatum fuiſſe putat. De Aldemanno dubitari forſan poſſit, cum alibi de ea nihil legamus; Manaſſem conſtet ordinatione non egniſſe, quippe qui jam inde ab anno 914. fuerit Epiſcopus Arelatenſis*

B *in Gallia, ubi uſque ad annum 33. variis Actis publicis ſubſcriptus vel inſcriptus inveniter; cum autem avunculus ejus Hugo Comes Arelatenſis, anno 25. mortuo Berengario Imperatore, ad regnum Italia capeſcendum invitatus, eo ſe contuliſſet, Manaſſes, egnita (ut Luitprandus ſcribit lib. 4. cap. 3.)* Hugonis potentia, deſerto ſibi commiſſa Eccleſia, ambitionis ſpiritu multas violaturos imo laceraturus Eccleſias, Italiam petit: Hugo autem Rex ..... contra jus faſque Veronenſem, Tridentinam, Mantuanam commendavit et, ſeu, quod verius eſt in eſcam dedit. *De Mantuana ſcribit Ughellus, eam a morte Joannis circa annum 859. ordinati, uſque ad ſubrogationem Petri, cujus ſub annum 945. natalia inveniter, propria ac legitima carniſſe Epiſcopo,* Tridentinam *quæ præciſe ſempere tenuerint planè, præ hoc ſeculo nominati a Jane Pyrrho, in quibus etiam hic Manaſſes, nullis decem monumenta.* Veronenſem Epiſcoparum, *ut injuſte uſurpavit, ſic etiam vendidiſſe Manaſſem, Luitprandus late præcitata indicat. Occupaſſe quem videtur poſt inde translatum ad Mediolanenſem Me-*

Hugonis R. in Sparsa deportat.

& plurium in Italia eccleſiarum invaſorem.

C *tropolim Hildinum (quod non niſi anno 932. factum eſſe ſupra oſtendimus) atque poſt Hildinum ſucceſſarem Racherium ſive Ratherium, exilio multatum a Rege Hugone; cui vere illum vendiderit incompertum eſt. Revocatus autem Racherius fuit ſemel iterumque, ut hunc etiam Epiſcopatui atque ac Mantuano & Tridentino adhuc incubare* Manaſſes *potuerit anno circiter 945. paulo ante reactionem Petri; quando Berengarius II., ex Sueviæ qua profugerat in Italiam revocatus contra Regem Hugonem, Manaſſen, facta Archiepiſcopatus Mediolanenſis ſpe iaduxit, ut rebellis Regi, a quo tot Eccleſias contra fas acceperat, non ſolum ipſi* Berengario *dari juſſerit munitionem Formicorum, verum etiam Italos omnes in ejus auxilium invitaverit, ut ſcribit Luitprandus lib. 5. cap. 12. jam antea pellicitus totius diſſeceſe, qualiter Mediolanenſem oſurpaverit Cathedram, vivente adhuc, ſed exulato* Arderico, *quia Hugoni fidelis manebat. Ea autem mortuo,* Manaſſem *confirmare conatus Berengarius ſit, ſed fruſtra, agnoſcere eum recuſante*

Mediolanenſ. ſi obtinuerit a Berengario II. in 491

Clero; unde factum, ut ſolam Alamannum *nominent tabula Epiſcopalis, eidem 4. annos dando. Hunc Ughellus ait anno 953. 7. Idus Auguſti, adhuc interfuiſſe Comitiis Auguſtanis, ſub Ottone I. Imperatore celebratis; Sed oculus legentis calamum ſcribentis præverſit, & nomen pro nomine ſcribi fecit; Hic enim legitur, & poſt Magnentium tertium nominatur, Monaſſes, Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Trium ſe petiit quam re, Berengarium enim II. ſub annum 952. paſſe, non ſolum Mediolano, ſed Italia exceſſiſſe videtur Monaſſes, ſeque in ſuum primum Epiſcopatum, quem numquam dimiſerat, recepiſſe; eam eodem anno 1009. Kalendas Septembris, ubi invenitur apud Sammarthanos nominatus in commutatione, facta cum Gontharo Aouſtiæ Forojulienſi de villa Barcinico & S. Petri Iſolæ. Interim reconciliatus Imperatori ac ſeſſis Tridentum regreſſus, Conventui quem dixi Magnentino interfuit, pro Mediolanenſi Archiepiſcopo adhuc ſeſe gerens; licet illic jam inde ab anno 951. rite ordinatus haberetur* Walpertus, *& quidem abſque amule Aldemanno, jam mortuo vel penitus abdicato: qui proinde annos ſolum quatuor, & quidem non integros, ſe pro Electo geſſerit contra* Manaſſem, *vivente adhuc Arderico, in eam Sedem intruſo ante quinquennium. Sammarthani ultimam Monaſſis apud Arlatenſes memoriam in Archivis reperiunt pro anno 961. poſt quem, dicunt,* Archiepiſcopum Mediolanenſem creatum, depoſito Walperto Berengarii Adelberti & Willæ ſævitia, *a Luitprando, ſeu potius ab ejus contemnatore Anonymo lib. 6. cap. 6. deſcripta, his verbis:* Dum Romani Legati, *Joannis Papæ XII.,* Ottoni tunc *adhuc* Regi, *cum autem iſta ſcribebamur* Auguſto Cæſari, *cuique ſuo ſut de proditaty rannide,* vir venerabilis Walbertus, ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus,

E *ann. 961. poſſus ex ſubſcriptore.*

ſemivivus ex prædictorum rabie liberatus, *ipſius* Othonis potentiam adit, indicens ſe non poſſe pati Berengarii Adelbertique nec non Willæ ſævitiam, quæ Manaſſem Arelatenſem Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ Sedi præfecerat. *Sic ille quidem, ſed non negat id pridem factum eſſe, & ſtatim a morte* Arderici *dat tamen occaſionem ſuſpicandi, quod tyranni non ſatis compreſſi ante decennium, at rurſum plenam rerum poteſtatem adepti,* Manaſſem *revocaverint Mediolanum. Qui ſi iterum eo venit, de quo non conſtat ſatis, fruſtra profecta venit; Othone rurſus in Italiam tranſeunte, ad compeſcendam inſolentiam tantam, ſicut & fecit. Interim dubium manet, ubi & quomodo obierit* Manaſſes: *eum neque Arelatenſes Mediolani memoretur poſita ſepultura; & ſucceſſor in Sede Arelatenſi heres, anno 963. ordinatus a Sammarthanis dicitur.*

WALPERTUS, ſedit annos 18. obiit 8. Idus Novembris, ſepultus in eccleſia hiemali.

F *Sedit ab anno ad 969.*

89 *In numeranda annorum ætate conſentiunt; chronotaxim dirigit ſententia a* Walperto *data pro Gumpaldo Abbate canobii Tallani, quam in Appendice ad Tomum 4. Italiæ ſacræ profert Ughellus; ſcripta eſt enim* Anno Incarnationis Dominicæ 963. Pontificatus autem Domini Archipræſulis Walperti Deo propitio decimo, menſe Julio, Indictione 6. *ut primum ejus annus numerari debeat 951. Anno autem 969. obiiſſe illum exigit ſequentium Epiſcoporum ratio: unde ſi retrogrediaris ab 8. Idus Novembris (quem numerum, dictu pergnam perplexo ſcriptum, neque Henſchenius noſter neque Mediolanenſium hiſtoricorum aliquis legere potuit; primas autem explicare tentavit Mabillo, ipſam hanc Catalogum a ſe tranſcriptum exhibens pag. 332. Parte 2. Muſæi Italici) ſi, inquam a die 6. Novembris anni mortualis retrogrediaris ad annum Ordinationis 951. litteræ Dominicales Biſſignem, potuit* Walpertus *ordinatus fuiſſe die 9. Novembris, qua tanc Dominica fuit, atque adeo tres tantam dies minus ad integrum octadecennium habuiſſe. Sic autem mota jam die obiit, dicendum erit, Sedem vacaſſe unum menſem & dies aliquantos, puta 5. vel 12.*

ARNULFUS, ſedit annos 3. menſes 4. obiit 16. Kalendas Maji, ſepultus in eccleſia hiemali.

A 90 *Hinc intelligitur ordinatus fuiſſe circa* medium Decembrem *anni 969. puta die 12. vel 19. (tunc enim Dominica fuit) itaque ad rotundum numerum menſium abundarent vel deficerent paucis diebus. Debet autem obiiſſe* Aroulfus *anno ejuſdem ſeculi 73. 16. Aprilis. Quod vero poſt mortem ejus vacaverit Sedes* menſes 3. dies 12. *colligitur ex tempore & obitu ſequentis Antiſtitis: prout item de ſubſequentibus aliis deſumemus.*

Arnulfus ab. æquo 974.

Gottefredus, ſedit annos v. menſem 1. dies xxiii. obiit xiii. Kalendas Octobris: ſepultus eſt in eccleſia hiemali.

Gottefredus ab æquo 978.

91 *Fuerit igitur poſt prædefinitum tempus vacationis ordinatus* Gottefredus 27. Julii *anno* 972. *Dominica die vel Feria ſequenti, ſanctis Nazario & Celſo Martyribus ac Patronis Mediolanenſibus ſacra, totique Urbi ſingulariter feſtiva; atque poſt annos, menſem, ac dies præſcriptos obiens* 19. Septembris, *pertigerit uſque ad annum* 978. *Poſt mortem vero ejus vacaſſe debuit Sedes* menſes 3. dies circites 2. *Ughellus* Gottefredo, *ex nonnullorum, ut ait, ſententia,* annos 15. *Epiſcopatui concedens,* cono 988. die 20. Septembris, *obiiſſe ſtatuit. Tabulæque Synodales* 12. Kalendas *ejus mortis aſſignat; ſed in numero annorum nobiſcum convenit. Interim eadem ſequenti* Landulfo, *æque ac Ughellus, plurimos annos detrahit, octo ſolum ei relinquens; Ughellus autem octo ſolum auferens,* decem *reliquit; addiſque* Leodulfum *fuiſſe ſepultum* intra portam eccleſiæ, *quem exoroeverat inſignique cœnobio ditaverat.*

B

Landulfus, ſedit annos xviii. menſes iii. obiit x. Kalendas. Aprilis: ſepultus eſt ad monaſterium S. Celſi.

Landulfus ab. æquo 997.

92 *Ex morte obita* 23. Martii, *anno (ut conficitur ex numeris præmiſſis)* 997. *conſequens fuerit, ordinatum eſſe Archiepiſcopum circa Natalem Dominicum anni* 979. *quidni autem Dominica eam præcedente, qua tunc fuit* 22. *Dembrii? Mabilio mortuum ſcribit* 10. Kal. Octobris: *quod quia commodum conſequentiam non habet, & Henſchenius* Aprilem *ſcripſit, malo credere, per inadvertentiam aliquam factum eſſe, ut menſis quo deceſſor obierat bis perperam iteraretur. Poſita autem poſt mortem ejus in Martio obitum vacatione bimeſtri, ſuccedens*

Domnus Arnulphus, ſedit annos xviiii. C menſes viii. dies vi. obiit v. Kalendas Martii, ſepultus eſt ad S. Victorem ad Corpus.

Arnulfus ab. æquo 1017.

93 *Annus tunc agebatur ex calculo noſtro* 1017. *a cujus die* 25. Februarii *retrocedendo ad annum 997. quo debuit fuiſſe ordinatus, per menſium & dierum præſcriptum numerum, venietur ad* 20. *Maji: quo dies quia tunc nec Dominica fuit nec alia feſtivitate inſignis, arbitror pro* 3. *diebus obrepſiſſe dies* 3. *& ordinationem factam eſſe die* 23. *eademque Dominica prima poſt Pentecoſten. Chronologia huic firmandæ ſuggerit Boſcha, tractatu de ſerpente ante pag.* 40. tabulas Monacharum S. *Mariæ in Valle ſeu in Vallo Mediolani,* cono decimo quarto ſeculi undecimi ſignates, quarum Pontificatus Arnulphi annum decimum ſeptimum numerant. *Utinam explicuiſſet nobis & menſem & diem conditi inſtrumenti? Placet interim arbitrari, conditum eſſe poſt* 12. Kalendas Junii, *ut potuerit numerari* annui 17. *qui alias adhuc fuiſſet numerandus* 16. *Vacavit autem eo mortuo Sedes* menſes 10. *& dies fortaſſis* 19.

Domnus Heribertus, ſedit annos xxvii. ſepultus eſt ad S. Dionyſium.

Heribertus ab. æquo 1041.

D 94 *Fundaverat ipſe hoc cœnobium ante annum* 1034. *ut conſtat ex ejus Teſtamento tunc condito (ſcilicet* Indictione 2. Conradi Imperatoris anno 7. *exeunte,* menſe Martio) *quod apud Puricellum & Ughellum legere eſt. Ultimus etiam ex Joanne Ant. Caſtillionæo exhibet ejus ut Fundatoris, ipſo adhuc vivente, dudum ex ære effigiem, inter geminos cujuſdem Crucifixi clavos: quam non inutile fuerit, hic quoque repræſentare, ut formam Pallii Archiepiſcopalis proſeculo* 11. *cognoſcas, intelligasque, ne tunc quidem in uſu Epiſcoporum fuiſſe barbiraſium, quod pictor Aquigrancnſis præſumpſit tribuere* Petro, *Caroli Magni ſyncbrono.*

E

Ut autem ſub ejuſdem Heriberti *Epitaphio, ibidem inveniendo, dicitur,* Obiit anno Dominicæ Incarnationis 1045. 17. die menſis Januarii, Indictione 13. *Unde* F *retrogradiendo per annos* 27. *redibitur ad annum* 1018. *cujus menſe* Januario *potuit fuiſſe ordinatus die* 12. *utpote tunc Dominica: & ſic mirum non eſt retundo numero uſum Auctorem Catalogi, non habita ratione ſuperabundantium dierum, forſitan quinque, quibus ultra annos* 27. *vixit. Poſt obitum vero ejus vacavit Sedes ſeptem circiter menſibus: ſequidem poſt longam contentionem*

Domnus Guido, ſedit, annos xxvi. obiit x. Kalendas Septembris: ſepultus eſt in Burgulia.

Guido ab. æquo 1031.

95 *Fuit hac* ad Tanarum amœnam, non procul Deethona ſitum oppidum (*ut ait Triſtanus Chalcus*) *annum ax iis, ex cujus habitatoribus Alexandria coaluit. Mabilio* Bergullium *ſcribit. De* Guidone *Epiſcopo, Simoniate & Simoniacorum atque Concubinariorum Sacerdotum patrono, pluribus agendum nobis erit ad* 28. *Julii in Actis B. Arialdi, ſub eo martyrizati. Interim noto ex ejus temporis hiſtoriis Arnulpho, quod licet* Guido *Epiſcopali dignitate renuntiaſſet in favorem Gothofredi, idque ab anno* 1068. *ut vult Ughellus; reſumpta tamen Titulo, deluſum ſe queſtus, ipſum retinuerit uſque ad mortem, quam obiit poſt urbis incendium, quod incendium anno* 1071. *acciderat,* primo Quadrageſimæ ſabbato, *id eſt, die* 16. *Februarii. Hoc autem ipſo anno,* 13. Auguſti, *mortuum* Guidonem, *ex prædicto Arnulfo colligitur, mirante quomodo ſequutus mox anno in die Epiphaniæ, ſtudio Erlambaldi, Eccleſiæ Defenſoris, electus ſit* Antho contra Gothofredum, *quem Henricus Imperator, vivente (ut dictum) adhuc* Guidone, *nominarat Archiepiſcopum:*

A quoquam idem Imperator, mortuo Guidone, jusserat sacrilego a suffraganeis Episcopi ordinari.

Interrum-pitur ratio.

96 *Porro a die* 23. Augusti *anno* 1075. *retrogradiendo per annos* 26. *integros, veniretur quidem ad Augustum anni* 1049. *sed annos illos aequaquam sumendos esse integros, & saltem post* 5. Septembres *inchoandos, probatur ex instrumento quod apud Ughellum quod col.* 150. *datum legitur anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quinquagesimo tertio, anno vero Imperii Domni secundi Henrici Imperatoris septimo, anno octavo Episcopatus Domni widonis, quinto die mensis Septembris, ingrediente Indictione septima. Ut tamen quam minimam possimus detrahamus de annorum* 26. *plenitudine, decatur annus Guidonis ei tunc in exitu fuisse, & ipse* 8. Septembris *festo Nativitatis Virginis eidemque Dominico ordinatus postquam Sedes vacasset menses* 8. *dies* 11. Mortuo autem Guidone, Gothofredus *sacrilege ordinatus, non auget numerum Episcoporum; quia Ordinationem ejus non solum irritam declaravit Romanus Pontifex; sed ipse Imperator Henricus pronalla eam habens, alium demqas, nihilominus sacrilege, substituit fecit, contra* Atthonem, *Canonica electum & a Sede Apostolica sapius approbatum, nunquam tamen ordinatum: quare neque hic accedit ad numeram, atque ab Auctore Catalogi aque praetermittitur. Sequitur ergo post* Guidonem, *intervallo annorum* 4. Mensium 5. & dierum 12. Tedaldus *de quo haec habentur.*

Tedaldus ob qui ignor. ad annum 1085.

Domnus TEDALDUS Archiepiscopus, sedit annos IX. & menses tres, & dies XXII. obiit VIII. Kalendas Junii; sepultus in Arona.

97 *Alii* Theobeldum *appellant: sed in Gregorii Papa VII. litteris perpetuo* Tedaldus *scribitur, quem ne quis Suffraganeorum consecrare praesumeret, exstat ejusdem Papa ad eosdem Epistola.* Data Romae sexto Idus Octobris Indictione decima quarta, *utique solum inchoata, anno* 1075. *Cum autem a* 25. Maji, *quo* Tedaldus *abiit, per menses* 3. *dies* 21. *retrogradiendo, veniatur solum ad* 4. Februarii; *constat, anno* 1076. *ordinatum fuisse* Tedeldum. 5. *Feria quidem (siquidem annus iste Bissextilis fuit, usque ad* 6. *Kalendas Martii, adhuc censebat litteram Dominicalem* C) *sed ab iis, quos non miramur nullam rationem habuisse Dominica, utpote schismatici & plebi Catholicae conspectui merito subducendis actionem, contra expressum Pontificis mandatum attentatam. Est porro* Arona, *ubi is obiit anno* 1085. *ad flaviam Adduam, media inter Comam & Bergomum via oppidum, olim Benedictino coenobio nobile: ubi credibile est, pravalentibus paulatim Mediolani Catholicis, quasi exulem* Tedeldum *extremis annis egisse.*

Titulorum hujus aetatis.

98 *Atque hic desinit tertia pars hujus Episcopalis Catalogi; quae maxima merito auctoritate esse debet. Ut enim Pars secunda scripta est Genua successive, ita & haec Mediolani, ab anno* 644. *quo obiit* Stobilio. *Observo autem, quod sicuti post* Laurentium *ab anno* 521. *coepit Praesulum Mediolanensium nominibus honorificus praefigi Titulus* Episcopi, *ita eadem continuetur usque ad* Anselmum *anno* 814. *electum, quem vis eodem nomen seculo non admodum provecto, frequentiori usu nuncupari coepisse* Archiepiscopi. *Deinde vero ne, vel contra receptam jam usum, vel contra antiqua simplicitatis morem, impingerent Catalogi continuatores; maluerunt omnes Titulo abstinere; ut videri, usque post annum millesimum, quando placuit usurpare Titulum* Domini & Domus: *ac denique, in* Tedaldo *assumptus est Titulus* Archiepiscopi, *quo nisi aliquamdiu sane quis exinde Catalogum successive scripserunt per annos* 30. *ceteri rursus omni Titulo abstinent, & distinctionis causa bis adhibent cognomentum familiae; usque habetur Part* 4. *hujus Catalogi, max proponenda.*

99 *Observo etiam, quod, sicuti Romanorum Pontifices ab exordio saeculi* 10. *usque ad annum* 1046. *ferme omnes, superunt currente seculo* 10. *mutare stylum, quod mensuram obtenta ab unoquoque Sedis, initium ejus sumendo a die Electionis seu Installationis vel Intronizationis (quando scilicet ille jam coepisset Pontificem constituere; neque non amplius indigeret approbationis vel consensus Regis aut Imperatoris, sicut antea) etiam coepit alibi usurpari, praesertim Mediolani: ubi, occasione schismatis inter Pontificem & Regem, tam confuse res fuerunt hoc eodem* 11. *seculo, & egerunt Archiepiscopi dicti, non a die quo ordinati fuerunt & consecrati (quod supponunt in Dominicis aut praecipua nota festis ordinarie fallum, quemadmodum etiam nunc fieri consuevit) sed vel simpliciter a die Electionis, vel a die ejusdem Electionis per Installationem completa. Installatio autem vel immediate sequebatur Electionem a Clero factam, quando haec libera erat: vel quando ea non erat, mox atque Electionem Cleri Princeps aut Papa ratam esse fuerat, vel ab ipso Principe aut Papa electum nominatumque Clerus suscoperat: neque enim eam in cem expectabatur Dominica, ut crebris exemplis mox declarabitur, itaque in tribus quatuorve ultimis Tertia Partis Episcopis nobis asseverare, dies initis Episcopatus, exurgeniam ex numero annorum, mensium ac dierum, quibus quisque sedit, collato eum die obitus, esse omnino & certo habendum pro die Consecrationis; sed fatebor sincere posse, ut secundum hunc novum stylum intelligendus sit dies Electionis, alterutro ex modis praedictis sumpto.*

Part 4. *cum de studet.*

100 *Observo tertio, Partes omnes priores in Ms. Codice, quem sequimur, haberi una eademque manu transcriptas simul omnes, atque adeo credi posse hanc Collectionem scribi coeptam tempore ipsius* Tedoldi, *eoque mortuo absolutam, addita extrema linea. Exinde verum eadem membranae, sed manu eadem diversa, additi sunt quindecim sequentes Archiepiscopi, usque ad* Philippum, *anno* 1207. *defunctum: additi sunt autem illi accuratione magna, & quidem tali, post* Robaldum *defunctum anno* 1145. *ut admoneatur quot mensibus aut diebus vacaverit Sedis ad novam usque Electionem: sed duobus ex ordine sic relatis omittitur desuper diei obitus, eaque subripitur nobis ingens habilenda Chronologia adjumentum. Pars haec non potest non esse auctoritatis maximae, nisi forte erratam quidpiam est in littera numerali, quod nunc ordimur examinare.*

PARS IV.

Diversa manu adscripta vetustiori Catalogo, usque ad annum 1132.

Domnus ANSELMUS Archiepiscopus, sedit annos VII. & menses V. & dies IV. obiit pridie Nonas Decembris, sepultus in Basilica Apostolorum.

Anselmus ab anno 1086. ad 1093.

101 *Obitum hanc esse conferendum in annum* 1093. *qua contra patrem Henricum Imperatorem Rex coronatus in Lombardia fuerat ejus filius Conradus, constat ex Beriholdo Constantiensi, hujus temporis scriptore & anni praetulati acta sic concludente:* In Longobaedie venerabilis Anselmus, in causa S. Petri studiosissimus, & qui nuper Conradum Regem coronavit, satis laudabilem fecit finem, *utique* 4. Decembrie: *unde retrocedens per menses* 5. *dies* 4. *venit ad diem* 1. Julii, *qui anno* 1086. *fuit Feria* 4. *hebdomada: adeoque inter* Tedeldum & Anselmum *hunc* III. *intercesserint vacantis Sedis annus* 1. *mensis* 1. *dies* 6. *Quamquam enim Beriholdus praelaudatus dicat, quod e medio sublato potentissimo Ecclesiae Mediolanensis invasore, erigere caput ea coepisset excussoque e cervicibus jugo schismaticorum, Catholicum sibi delegit Antistitem, Anselmum ejus nominis tertium: Haec tamen verba, sicut videntur intelligenda potius de laudabili*

An-

A Anſelmi *progreſſu, quam ingreſſu; ita non important ſuc-ceſſionem citiſſimam, nullaq; longiori vacatione diſcretam. Cum autem Sedes Romana per Mortem* Gregorii VII. *eodem quo* Tedaldus *die vita functi, vacaris uſque ad Majum anni* 1087. *fere biennio; apparet creationem* Anſelmi *independenter a Romani Pontificis approbatione factam, ipſius Henrici ſchiſmatici Imperatoris violentia & auctoritati adſcribendam; eſt a* Auſelmus *ſchiſma execratus, mox ut* Victor III. *vel quo ejus brevem Pontificatum excepit* Urbanus II. *Gregorianis contra Schiſmaticos veſtigiis inſiſtens, agnitus Pontifex fuit, curaverit eum Eccleſia recuperare; quod facile impetraverit, mortuo (ut preſumere licet) Attbone, ante* Tedaldum *legitime electo & Roma approbato, quamvis de ejus morte nihil uſpiam legatur: forte etiam inſtitutus Cæſarea auctoritate Epiſcopus, conſecrari noluit prius quam Pontifex Romanus annuiſſet.*

Domnus ARNULFUS Archiepiſcopus, ſedit annos III. & menſes VIIII. & dies XVIII. obiit octavo Kalendas Octobris; ſepultus eſt in Clavienſi monaſterio.

Arnulfus ſ. uſque 1097.

102 *Ugbellus nihilominus ſepultum ait* ad S. Victurem, cujus ille templum dita verat fortunis, gratiſque
B ac privilegiis exornaverat. *Ioannes Mabilio aliis* Clavaſe monaſterium *ſcribi ait. Ioannes Petrus Puricellus, in opere quod edidit de ſanctis Martyribus Arialde & Herlembaldo lib. 4. cap. 82.* Clavatenſe *nominat, ex Catalogo Epiſcopali quem Beroldi appellat. Sicut autem a 14. Septembris retrocedendo per menſes 9. dies 19. venitur ad 6.* Decembris, *qui anno 1093. fuit feria 3. ita ſolum habetur annus dies vacavit poſt mortem* Anſelmi III. *Sedis; intra quod tam breve tempus, ut multum eſt fieri potuiſſe Electionem, ſic videtur impoſſibile, ut convenerint Epiſcopi ſuffraganei Electum ordinaturi; adeoque ſit evidens, quod in fine Partis Tertia nonni, initium obtenta Sedis, non jam amplius ducendum a die Conſecrationis Epiſcopalis, poſt aliquot multas hebdomadas Electionem ſecuta, ſed a die ipſiuſmet Electionis. Ipſe eſt autem de quo in Vita Urbani Papa II. legitur, quod* ab uno tantum Catholico Epiſcopo ordinatus, aſſentientibus quibuſdam aliis Epiſcopis, ſed manum non imponentibus, quod Schiſmatici eſſent a Romano Antiſtite excommunicati, quia poſt Electionem Canonicam a Rege Baculum ſumpſerat, per Legatum Sedis Apoſtolicæ ſponte depoſitus eſt. Cumque mox mutato habitu in cœnobio viriſſet ſanctiſſime; neceſſitate cogente, pec
C D. Urbanum Papam ad Epiſcopatum redire præceptus & compulſus eſt, atque Romanæ Eccleſiæ ſacramentum pro more Epiſcoporum juravit: cui poſt Pallium ſupplicanti peretti a Domino Urbano Papa eum his verbis, per Herimannum Presbyterum Cardinalem, tranſmittitur: Pallium Fraternitati Tuæ, præter conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, quæ nulli hoc dignitatis genus niſi præſenti concedit, literis tuis exorati, ex Apoſtolicæ Sedis benedictione, tranſmittimus. *Vixit autem poſtea uſque ad annum* 1097. *& uſque ad Electionem ſucceſſoris vacavit ſedes* menſem 1. dies 8. *ut mox apparebit.*

Venerabilis memoriæ ANSELMUS Archiepiſcopus ſedit annos III. & menſes X. & dies XXVIII. obiit II. Kalendas Octobris, ſepultus eſt Conſtantinopoli ut peregrinus, in monaſterio S. Nicolai.

Anſelmus II. uſque ad 1101.

103 *Priora duo verba non eſſe ejuſdem ſcriptura obſervavit* Mabilio. Anſelmus *autem ex iſtu ſæculo ſedere cepit anno* 1097. *die* 3. Novembris. *Feria tunc* 3. *& vixit uſque* 30. Septembris *anni* 1101. *Erravit igitur Ugbellus, quando ipſe ſecularis anno mortuum Anſelmum hunc ſcribit, qui dicto anno adhuc Mediolani conſiſtens celebraverat dedicationem eccleſiæ S. Sepulchri; cujus dedicationis monumentum inſigne idem Ughellus profert col. 170. & ſeqq. ſcriptum* anno ab Incarnatione Domini noſtri milleſimo centeſimo, Indictione octava, Idibus Joln. *In hoc Inſtrumento duo mihi notanda occurrunt.* 1. *Quod ibi indulgeatur, ut quicumque ad illud ſepulcrum, in quo Chriſti corpus dormivit, aliquo impedimento detentus aſcendere non potuerit, & ad hoc ſepulcrum ad ejus veram ſimilitudinem factum venerit, ſana mente & bona intentione, remiſſionem ſuorum tertiæ partis delictorum habeat, & ad laudem Jeroſolymitani ſepulcri hoc ſe rectuliſſe cognoſcat. Hinc porro intelligitur majores Epiſcopos, qualis erat Mediolanenſis, eadem proportione eodemque tempore, qua & quo caperunt Romani Pontifices largiri Indulgentiaſ loca ſacra viſitantibus, capiſſe in ſua quamque diœceſi ſimilis largitate.* 2. *Prædicta eccleſia S. Sepulchri Presbyteris parochiam ſuam aſſignant Archiepiſcopus, nominando domos plerarumque nobilium ad quas uſque debeat ſe ea extendere, eoſdem Nobiles ſuo quemque nomine & cognomine compellat; unde ſequitur, ſaltem inter tales, plenum uſum cognominum tunc fuiſſe: ipſe tamen ſolum ſubſcribit,* Ego Anſelmus Quartus Dei gratia Archiepiſcopus: *& ſimiliter alii ſupra triginta* E *Abbates, Priores, Presbyteri & Diaconi, nomini ſua ſimpliciter ſcripto ſolum addunt Titulum officii ſui ſeu gradus Eccleſiaſtici. Vivebat nihilominus eodem tempore Landulfus a S. Paulo, qui (ſicut in Monumentis Ambroſianis pag. 466. teſtatur Puricellus) ſcripſit librum hiſtoriarum Mediolanenſis Urbis, ab anno Chriſti ſupra milleſimum nonageſimo ſexto uſque ad centeſimum trigeſimum ſextum: is autem & Auſelmum de Raude nominat, cum qui Conradum coronavit; & Arnolfum de Porta argentea, huic ſucceſſum; & pro eo electum* Landulfum de Badagio, S. Ambroſii Canonicæ Præpoſitum; *ſed cujus electionem irritam fecerit Legatus Apoſtolicus, ſuaque auctoritate evicerit ut* Auſelmus de Buis *aſſumeretur. Poſt hunc*

GROSULANUS hanc ſedem annos IX. & menſes IV. perturbavit.

Conferit ab eo in-dulgentiæ.

ejus cognomen ejus atque ſtirpem quem.

Groſulanus Epiſcopus Lucenſis,

F

124 *Hunc Sanonenſem Epiſcopum conſecratum jaſſu* Anſelmi, *ab eoque peregre profecta inſtitutum Mediolani Vicarium, ibidem una poſt anno Archiepiſcopum elegendum curarunt aliqui, electumque ſuſceperat Romanus Pontifex; nec deſiit pratali habere, etiam poſtquam Liprandus ſanctiſſimus Presbyter, innuxio per ignem tranſitu probaſſet ingreſſum ejus Simoniacum fuiſſe. Judicium iſtud expertus Liprandus prædictus fuit anno* 1102. *ſupra Hebdomadam Sanctam, quam ſequebatur Paſcha die 6. Aprilis. Illius univerſam Hiſtoriam ex ejus nepote Landulfo deduxit Puricellus l. 4. cap. 88. poſt Actam SS. Arialdi & Herlembaldi: capite autem 91. narrat ejuſdem Liprandi mortem anno* 1113. *in nocte feſtum Epiphaniæ exordiente, etiam miraculis ſubſecutis illuſtrati.* Groſulano *autem anno* 1112. *Kalendis Januarii abdicato per Clerum Mediolanenſem, denique anno* 1126. *in Synodo Lateranenſi per Paſchalem Papam II. celebrata, prima quidem die feſtiva 6. Martii forſa 2. tertia hebdomada Quadrageſimalis,* inter Mediolanenſes Epiſcopos, Groſolanum & Jordanum, in ulterum de invaſione, in alterum quod ſua Sedis deſertor extiterit, vehementata eſt controverſia.....Sabbato autem tali diſpenſatione terminata, quod Pontifex Groſolanum quidem in locum unde translatus fuit reſtituit, Jordanem vero Mediolanenſibus ennceſſit. *Non tamen* Groſulanus, *ut ait Landulfus* ad Sanctum ivit, ſed in ipſa Urbe apud monaſterium S. Sabæ per annum unum & menſes quatuor ut Epiſcopus vixit, atque ibi ſepultus eſt octavo Idus Auguſti. *Defunctus eſt igitur anno* 1117. *poſt, initium Auguſti: ac proinde dici poſſet poſt electionem ſuam primum vixiſſe annis* 14. *& amplius: ſed Auctor Catalogi perturbationem Eccleſiæ ſub eo definiens annis* 9. menſibus 4. *uſque ad initium anni*

aſſumptus ad Sedem Mediolan. an. 1102.

ſed abdicat. an. 1112.

A 1112. *ipſum dumtaxat extendit; eoque videtur indicare, ipſius electionem factam fuiſſe anno quem diximus* 1102. *circa finem Auguſti, cum jam utique certiſſimo conſtaret de morte* Anſelmi IV. *Conſtantinopoli obita ante menſes fere* 11. *Hic ergo dicenda eſt Sedes omnino vacuiſſe, deinde vero dubitatum fuiſſe, ſi fetne* Groſolanne *vere Mediolanenſis Epiſcopus: quod Romanus Pontifex ne tunc quidem negavit cum eum depoſuit; ſed ſolum declaravit, cum* translationes Epiſcoporum duobus fieri modis *poſſint*, neceſſitate vel utilitate; *hujus* Groſoleni translationis *quæ* videbatur utilitatem, io animarum & corporum domos converſam, *adeoque irrituri jam poſſe. Extat in Bibliotheca Regia Pariſina Ms. liber, ut profert Tiraboſchius*, Petri Groſolani Epiſcopi de Proceſſione Spiritus ſancti; *unde infert Ughellus, prænomen* Petri *fuiſſe* Groſolano; *quem & eruditum extitiſſe, & magno uſui Romanæ Eccleſiæ contra Græcorum errorem, auctores volunt, ideoque in pretio ſemper a Pontifice habitum.*

Domnus Jordanis Archiepiſcopus ſedit annos VIII. & menſes IX. & dies III. obiit IV. Nonas Octobris: ſepultus eſt apud S. Ambroſium juxta pulpitum.

B 105 *Mortejus incidit in annum* 1120. *a cujus* die 4. Octobris, *ſi per* 9. menſes dies 3. *retrocedas, præciſe pertingis ad* Kalendas Januarii *anni* 1112. *ejus electioni aſſignatas a Landulfo; & comprobabis, verum eſſe quod dixi, de menſura Epiſcopatus ſumenda a die, non Ordinationis, ſed Electionis: quamvis enim ſic non computetur die martii, non tamen eodem computato veroſimile tamquam eſſe poſſit, die immediate ſequenti conſecratum fuiſſe* Jordanum: *Kalendæ enim Januariæ anni illius inciderunt in Feriam* 2. *& ut minimum expectanda fuit ſequens Dominica, aut etiam hebdomada aliquot debuerunt præterire, antequam comprovinciales Epiſcopi (quorum nullus eſſet electioni) convenirent ad benedictionem Electi, vel etiam conſentirent ipſi Electioni, injuſſu Sedis Apoſtolicæ contra jam pridem ab ea ſuſceptum Groſolanum factæ. Conſecraſſe autem Jordanum videntur nominati a Landulfo*, Besnardus Papienſis & Mainardus Taurinenſis *Epiſcopi*, *nonnullis obmurmurantibus*, in quo murmure Epiſcopi Aao Aquenſis & Ardericus Loudenſis videntur fuiſſe. *Narrat autem idem Landulfus, quomodo anno ſequenti* Jordanis *in feſto S. Nicolai,*

C *poſtulatum a Pontifice ſacramentum præſtiterit, & Stolam, id eſt Pallium, quod ante ſeſquiannum Roma attulerat prædictus Mainardus, de altari ſumpſerit: utique priuſ conſecratus, quam pro Stola ipſi petenda Romam proficiſceretur* Mainardus, *quo is illico profectus dicitur prædicto* murmure vigilante.

Domnus Olricus Archiepiſcopus, ſedit annos V. & menſes VI. dieſque undecim: obiit V. Kalendas Junii, ſepultus in eccleſia hiemali juxta pulpitum.

Olricus vixit ad 1115. ſed ad 1112. 106 *A die* 28. Maji, *per tempus præantea retrocedendo, venitur ad* 18. Novembris, *qui anno* 1110. *fuit feria* 5. *Ante ejus Electionem vacaverit Sedes menſem* 1. *dies* 13, *ipſe vero obierit anno* 1125. *Sed omnino fateri oportet, ultimum eſſe in numero annorum, quamquam ſimiliter expreſſum exhibent Catalogus Synodalis aliique, præter ſolum Puricellum, quo Auctore Ughellus ſolum duos annos Olrico tribuit. Etenim ille inter Monumenta Ambroſiana Baſilicæ* p. 571. *profert ſcripturam, Innum in controverſia inter Monachos & Canonicos Ambroſianos, mota tempore* Domni Olrici Archiepiſcopi ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, *& deciſa* anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo vigeſimo tertio, primo die menſis Septembris, Indictione ſecunda, *primum ſcilicet inchoata, numeris ita ad longum expreſſis; cui primus ſubſcribit* Olrici *ipſius ſucceſſor hoc modo*, Ego Anſelmus gratia Dei Archiepiſcopus laudo & confirmo: *Videntur igitur ſcriptori Catalogi obrepſiſſe anni unus pro* 2. *ita ut obierit* Olricus *anno ipſo* 1123. *eique poſt vacuam Sedis menſem fere unum (ut infra apparebit) ſucceſſerit is, de quo nihil prorſus ſtylo, eadem tamen qua priores quinque deſcripti ſunt ſetandaria manu, inveniuntur ſequentia verba; addito ad nomen proprium, quod autem factum nunquam, neque in ſequentibus ſic factum inveniretur, cognomento familiæ, hunc in modum.* D

Ab Electione Domni Anselmi de Puſterula uſque ad Electionem Domini Ribaldi, qui tunc erat Albenſis Epiſcopus, ſunt anni VIIII. & dies XXVIIII.

107 Anſelmum *hunc electum fuiſſe ultimo Junii vel primo Julii, probabile nobis fit ex computatione diei mortualis, qui omnino videtur fuiſſe* 14. *Auguſti. Nam ſi hinc retrocedas, per menſem unum, dies* 14. *qui numero annorum ejus adjiciuntur, illuc adductum te invenies. Electio autem* Riboldi, *ſeu potius (ut infra ſemper vocatur)* Roboldi, *qua poſt annum ab Electione* Anſelmi *annum facta ſit, id eſt, anno* 1132. *diverſa omnino concipi debet ab illa, a qua ſumitur Epocha Pontificatus ejus poſt* annos 10. menſes 4. dies 26. *finiti*, die 30. *Decembris anno* 1145. *talis enim Electio (ut apparet) ſolum potuit facta fuiſſe anno* 1135. die 5. *Auguſti. Dico igitur, quod* Anſelmo a Mediolanenſibus ejecto (ejectus eſt autem anno 1132.) Rubaldus *Albenſis Epiſcopus, Mediolani remanſerit Epiſcopalia exercens officia, tamquam Administrator, non quidem adhuc abſolute vacantis Eccleſiæ, ſed tamen præſentia Paſtoris deſtitutæ; idq; cogente Clero ac Populo, ipſum ſibi Archiepiſcopum optantis habere, quam primum per Canonicam* Anſelmi *depoſitionem liceret, quod quomodo contigerit conabimur explicare Parte ſequenti, quæ ſolo manu tertia ſcripta apparet, poſt obitum* Joannis de Vicecomitibus, *anno* 1355. *vita functi.* Anſelmus in quo ſtetit in Parte 4.

PARS V.

Uſque ad annum Chriſti MCLXXVI. *deſcripta poſt annum* MCCCLV.

108 Codex *iſte antiquus, quem ſequimur, tempore Tedaldi Epiſcopi ſcriptus, & alia deinde manu uſque ad* Electionem Domini Ribaldi, *to quem ſupra indicavimus modo deductus: negligentius debuit delituiſſe, uſque poſt annum* 1355. *quando exorſus aliquis conatum Catalogum proſequi, defecit in cœptu, cum eſſet uſque ad annum* 1176. *ſcribendo progreſſus: exorſus eſt autem ab* Anſelmo, *de quo nihil inveniebat ſcriptum ſtylo ac forma Catalogi conſuetu.* F

Anselmus de Puſterula, ſedit annos X. menſem I. dies XIIII: obiit decimo nono Kalendas Octobris, ſepultus eſt in Roma ad S. Johannem Lateran.

109 *Illius ipſius temporis ſcriptor atque* Anſelmo *familiaris Landulfus*, apud *Puricellum pag.* 627. *aſſerit*, obiit Anſelmus 14. Aug. 1145. Roma reſtituo. *quod* Anſelmus de Puſterla (*ſic enim ſcribit*) in menſe Auguſti à Piſis Romam *miſſus, ibidem* in eodem menſe vitam finivit. *Exerrantis ergo calami vitio factum eſſe, ut pro* Kalendas Septembris *ſcriberetur* Octobris, *vel indefcins, quod ante hujus poſterioris menſis Kalendas, octodecim dumtaxat, non autem novemdecim dies numerentur. Quo autem calculo dicemus auctorem numeraſſe annos* Anſelmi decem? *Videtur, credo, deceſſori ejus* Olrico *adſcripſiſſe annos* 9. *nec mendum aliquod ſuſpicatus, exiſtimavit illum protraxiſſe vitam uſque ad annum* 1125. *ſcioni autem obiiſſe* Anſelmum *anno* 1135. *decennium ei ſufficere credidit. Ut autem certior conſtet ratio prædictorum, placet Landulfi prælaudati verba* poſt 11. annos a ſua electione.

A verba ex Paricello deſcribere, præmiſſa breviter noſtra cauſa, quæ Anſelmum in ruinam traxit.

1120 Anno ut jam dixi, 1123. Junio exeunte electus Anſelmus, & ordinatus ipſis forte Kalendis Junii, tunc in Dominicam cadentibus, tempore Calliſti Papæ II. diſſuleratque ſeſe Romam conferre, cauſa petenda Confirmationis & Pallii, nolentibus (ut mox apparebit) Mediolanenſibus Eccleſiam ſuam eatenus Romano Pontifici ſubjectam, ſed juris ſui eſſe prætendentibus, ut illud Romanus Pontifex peteret Archiepiſcopa mitteret, ſicut conſtabat feciſſe S. Gregorium anno 594. Joannem XII. 930. Paſchalem II. pra 1100. allegatum a Paricello pag. 637. Anno deinde 1124. exeunte moritur Calliſtus, cique eodem adhuc Decembri ſufficitur Honorius item II. Ad hunc Aſchiepiſcopus, ſecutus conſilium quorumdam Capellanorum & Primicerii, Petri quoque Teodonenſis Epiſcopi, contra publicum interdictum Cleri & Populi Mediolanenſis, Romam ivit, quod mihi quidem, inquit Landulfus apud Paricellum pag. 574. non ſedit. Verumtamen ipſe, ceu vir prudens & ſapiens, cum Papa Honorio & Cardinalibus ejus multa contulit; & conferendo, eccleſiaſticas conſuetudines Ambroſianæ Eccleſiæ & honores ejus Archiepiſcopatus & Urbis multis & bonis rationibus defen-

B dit: unde ipſe Papa huic prudenti viro dixit: Frater, meditatus, ut Epiſcopus, veniſti: ſed ſi vis frui auctoritate Aſchiepiſcopi in rempoeribus meis, neceſſe eſt ut Stolam ſuſcipias de manibus meis; aut, ſicut ego ſuſcepi, ad altare S. Petri. Hinc Dominus iſte Mediolanenſis Robaldum Albenſem adjuravit, os ſibi conſuleret. Tunc Robaldus ille Albenſis ſic ait, quod prius ſuſtineret oſſum ſuum ſcindi uſque ad oculos, quam daret ſibi conſilium ut ſuſciperet Romæ Stolam & Eccleſiæ Mediolanenſi præpararet hanc novam & gravisſimam, quam Honorius Papa dicebat ſibi, Impoſuere menſuram. Mediolanum igitur iſte Anſelmus Archiepiſcopus ſine Stola rediit, & eumdem Albenſem Epiſcopum ſecum ſeduxit: verum Aſchiepiſcopalem Sedem non aſcendit, donec Robertus de Morcgnano ejus ſcsiba conjuravit, quod ipſe Dominus ſuus Anſelmus, nulli mouumento honoris Eccleſiæ Mediolanenſis conſenſit, & quod ipſum Albenſit ille Epiſcopus auctoritate ſua confirmavit. Deinde Pontifex iſte Anſelmus Sedem & Caſtella Archiepiſcopatus, in beneficio Cleri & populi, occupavit.

1121 *Interim moritur Ultrajecti Henricus, hujus nominis inter Germaniæ Reges Quintus, inter Imperatores*

C *Quartus die 23. aut 23. Maji, cique ſufficitur ab Electoribus Lotharius Dux Saxoniæ, & Aquiſgrani coronatur, cum approbatione Romani Pontificis Honorii II. iſte cum ab ipſo ſtatim principio Henrici defuncti genus omne deprimere eſſet aggreſſus, volut divino judicio electus ad vindicandas Eccleſia illatas a Svecica ſtirpe Regibus injurias; natus ex Henrici ſorore filius, Conradæ Ducis Suevia, cadente Friderico primogenito, Titulum Regis aſſumpſit, volut hereditario jure debitum; & Coronam Imperii præreperat Lotharius, in Italiam trajecit anno 1128.* Anſelmus *ergo* (proſequor Landulfi a Paricello deſcripti contextum) Anſelmus, *inquam*, io Caſtellis habitans, intelleXit quod Clerus & Populus Mediolanenſis nobilem Principem Conradum, cum eccleſiaſtica pompa & civili triumpho, convenientu Regi naturali, ſuſcepit. Cum autem Clerus & Popolur idem de coronando Rege ipſo tractari; Pontifex idem Anſelmus a Leuco deſcendit ad Modoetiam, qui eſt primus locus Coronæ Regis Italiæ; ibique pernoctavit, & conſilium redeundi ad montana ſuſcepit, & poſt trium dierum interpoſitionem Caſtellum, quod dicitur Plebia, aſcendit. Ibi plures ſonos ſonoros de cæronando Rege Conrado audivit? & ego non in amaritudine ab iſto Pontifice audivi, ut citiſſime Mediolanum adirem, & affectum civium omnium ſuper ejuſmodi Regale negotium ſibi renuntiarem.

1122 *Suſcepta autem ipſius Landulfi ſtoramque relatione in favorem Conradi, quaſi divinitus ad Regnum vocati*, ipſe, quaſi conſentiens communi omnium gentium voto, in eccleſia S. Michaelis quæ eſt Modoetiæ, benediXit & unXit, & Coronam electo Conrado in feſto S. Petri poſuit, altero Epiſcopo adſtante Regi coronando. In quo factoego, *inquit Landulfus*, piger non fui: ſed aute ipſum Pontificem ipſumque Coronatum, ab eccleſia S. Michaelis Pontificalem Virgam, in admirabili pompa, per Dei voluntatem congregata ad honorem illius Regis, uſque ad eccleſiam S. Joannis portavi; & in S. Joannis eccleſia ſolennitet cum Rege iſto quam optimo Miſſam audivi. Eamdem quoque ſoleonitatem Coronationoir idem Pontifex in eccleſia S. Ambroſii, me alibi non meo vitio detento, celebravit. Vesumtamen quidquid directe eſt actum in illo Domino meo Rege, dileXi & diligo. Hunc namque gradientem per Comitatus & Marchias Lombardiæ & Tuſciæ, Comites & Marchioner cujaſcumque nobilitatis, vici potentes & humilea, cum gaudio ſuſceperunt & amaverunt; qui vero rebeller fuerunt, ejus acutiſſimi gladii fortitudinem ſenſeruot. . . . . ac ſic benigne & fortiter agendo Romæ appropinquavit: ſed fortis manus Honorii Papæ ipſum reſupinavit, atque in Germaniam, quaſi ad ſua propria, redire fecit.

E

1123 Joannes igitue Cremenſis, Cardinalis Romanus, Epiſcopor Suffragnent & Comproviociales Mediolanenſis Eccleſiæ, ut eacommunicaret Mediolanenſem Aſchiepiſcopum, convocavit Papiæ. Quibur convocatis & Cardinali, per plures visos & ſacerdotes, ipſe Pontifea Mediolanenſis mandavit, ue præſumerent, ſed ipſum per unius diei ſpatium eapectarent. At Papienſes, Cremonenſes, Novarienſes quoque, & eorum & Epiſcopi & aliasum civitatum, prædicantes hoc Regium opus Anſelmi, contearium Deo & magno Lotharío Regi, nequaquam illius Pontificis legationem ſuſceperuut; ſed ipſum, præſtante Cardinali illo Joanne, eacommuicaverunt; & Mediolanenſibus, ptotegentibus caſtrum Cremæ, bellum facere ſtuduerunt. Attamen in maxima parta Mediolanenſes Catholicam severeutiam, viveote Papa Honorio, huic Pontifici præbuerunt.

1124 Honorio defuncto (*pergit idem pag. 591.*) Anacletus Papa Romanosum II. *ſeu potius Antipapa, contra Innocentium II. electus in Februario anni* 1130. *feſtinavit Mediolanenſem Archiepiſcopum ac Popolum ſibi conciliare, nulla habita ratione excommunicationis præfata aut Lotharii Regis: &* Mediolanenſi *Anſelmo* Stolam per ſaos idoneos Nuntios, Joannem Paleſtrinæ Epiſcopam & Beltramum Subdiacooum Romanum, mandavit. Quam Stolam ipſe Anſelmus Pontifea, Clero & Popolo Mediolanenſi circumſtante & collaudante (aſſumpſit, &) Anacletum papam ejuſque Legatos & Legationem eeveenter ſuſcepit: pars vero ſibi adverſa inde magis detrabese ſibi cœpit. At plenitudo Cleri & Populi ad eum quoque concurrebat: timorem quoque & reverentiam Regi Conrado & papæ Anacleto ea dilectione portabat. *Atque hoc ita ſtatu permanſerunt Mediolanenſes, tam concordes Archiepiſcopo ſuo, quam Pontifici & Imperatori rebelles, uſque ad tempus Piſani Concilii. Prius autem quam hoc conveniret, placuit Deo diſcordiam jacere inter male concordes cum ſuo Epiſcopo Clerum ac Populum; & illum per eos ipſos, quos ſeduXos tenebat, exturbare ab urbe primum* (quod anno 1132. factum putamus) *deinde etiam gradu ſacrilege paſſeſſo dejicere. Rem ita aobis narrat Landulfus apud Paricellum pag. 593.*

1125 At ubi Anſelmus Archiepiſcopus, contra ipſor *Mediolanenſes*, venditiones & privilegia facere voluit & fecit, & malitudo Cleri & Populi atque Confalum ipſas veuditiones & privilegia legere voluit; contigit quod . . . . plures de Ordinariis ac Decumanis Sacerdotibus, cœperunt, neſcio quo ſpiritu, ſuper cauſa Regis Coorada videre, & cauſam Anacleti latenter ſpesnere. Hinc

An-

Mit anno 1125. Romam pet. fellus,

ac ſoremdem ve. lautet Coronam Imperii Mediolani

ex dicto Mediolanal

qui Romæ reſpexit,

ſummus Mediolanenſium a fide noſtra Canol. Anſelmus.

Pallium mediolanenſibus ab Anacleto Antipapa miſſum an. 1130.

ſanoque 1125, mutato a Mediolanenſibus Coonſulo,

& tamen Lotharium ſibi Regem vindicans,

Digitized by Google

A Anſelmus Archiepiſcopus multos ſuſtinens ſtimulos, tandem Presbyterum Azoem . . . & quoſdam alios, qui fuerunt doloſi in celebratione Coronæ Regis Conradi; excommunicavit. Ex cujus excommunicationis radice . . . diſſenſio multa & perniciosa nimium orta eſt in Mediolanenſi populo. . . . Quia ſi Archiepiſcopus excommunicavit hunc Presbyterum & alios in pulpito ſanctæ Theclæ, & Epiſcopi Comprovinciales & Suffraganei (ſicut ſuprædictum eſt) excommunicaverant illum Papiæ. Ordinarii itaque & Decumani Sacerdotes, & ceteri faventes Papæ Innocentio Secundo, & inſidias præparantes hujuſmodi Archiepiſcopo, ſuas pecunias effuderunt, & ipſas Legis & Morum peritis atq; hellatoribus viris reſbuerunt. Unde ipſe Archiepiſcopus compulſus eſt intrare populares concionem, ut ibi decertaret cum ſuis excommunicatis de excommunicatione. Cumque illc expectaret ſagittas de juſta aut de injuſta excommunicatione; Nazarius Primicerius, miræ calliditatis homo, per prolixum ſermonem cuoctæ concioni faſtidium induxit. Archipresbyter autem Stephanus, qui cognominatus de Guandeca, videns Primicerium ſuum faſtidioſe fore locutum, vocem ſuam exaltavit, & contra Archiepiſcopum ſic ait: Tu es hæreticus, perjurus, ſacrilegus; & aliis criminibus, quæ non ſunt hic notanda, es reus. His auditis ex improviſo, Archiepiſcopus obſtupuit. Atchipresbyter vero ille, habens textum Evangeliorum ad manum, continuo juravit, quod ipſe de iſtis rebus, quas dixerat eſſe in iſto Anſelmo qui dicitur de Puſterla, in judicio Epiſcopi Novarienſis & Albenſis, qui ſunt de Suffraganeis Eccleſiæ Mediolanenſis, ſtaret. Conſules itaque Mediolanenſes, in concordia utriuſque partis, ſtatuerunt, ut ipſi & alii Suffraganei veniteut.

B *Ipſum ex ſe excommunicatum, ex parte ſe juſtificat.*

a populoque ſuſtinentis ſtimulis,

116 In ſtatuta itaque die, non ſolum Suffraganei, ſed quamplures, pure induti rudi & inculta lana, & raſi inſolita raſura, concurrerunt. *Ciſtercienſes intelligi Puricellus exiſtimat pag. 605. Ex codice Humiliatorum, quem allegat pag. 631. videri poſſunt fuiſſe ſeculares*, Magnates & Nobiles cives Mediolani, *qui ſub idem tempus a S. Bernardo* ſpiritu divino inebriati, formam vivendi in habitu religioſo cum ſuis familiis habitando ſompſerunt, *dicti* Fratres S. Bernardi: *qui deinde fuerunt* fundatores primi & ſecundi Ordinis Humiliatorum. *Ciſtercienſes certe tunc necdum erant fundati Mediolani, ſed illuc primum introducti ſunt poſt Concilium Piſanum; nec pauci illi, quos in ſuo Comitatu habuit S. Bernardus, potuerunt turbam hic indicatam facere. Ut ut eſt.* Cum Archiepiſcopus iſte Anſelmus vidiſſet eos conſtare, & populo (videri) quaſi ſi eſſent Angeli de cœlo; ad ipſum populum ait: Omnes iſti, quos videtis cum illis cappis alois & griſeis, hæretici (ſunt). Inde ſimplices, & compoſiti ad expellendom & deponendum (eum), bellum commoverunt: verumtamen gladio Anſelmi in die illa reſiſtere non potuerunt. Sed mediante nocte, per expenſam pecuniam, manos Primicerii & Archipresbyteri Stephani fortiſſima (convenit, quæ) in ſummo diluculo ipſum Anſelmum a Sede compulit: qui cum non inveniret quo declinaret, patetnam ſuam domum intravit.

(Hæc parvulus objectio facile ſolvitur.)

C

117 Factoque mane die altera idem Anſelmus, coram humili ſua plebe, in eccleſia S. Ambroſii congregata, ſe præſente jurare fecit Camerarium ſuum, ne iſte Dominus ſuus effugeret judicium Suffraganeorum, & coram eis reſponderet Stephano Goandeca dicto Archipresbytero, de iis rebus quas ſibi objecerat, remota cauſa Regis Conradi. Joannes autem de Rhode, unus ex Conſulibus Mediolani, reverſus ad alteram partem quę eum miſerat, de juramento iſto Anſelmi nihil tetulit; ſed ait: Dominus ille, ad quem me miſiſtis, ad nullam rationem faciendam vobis venire promittit. Tunc qui in concione illa aderant, clamaverunt: Et ipſe deinceps ſit remotus a nobis. Ac ſic quiſque Suffraganeus ad Sedem ſuam rediit, niſi Robaldus Albenſis, qui Chriſmate ac ceteris Epiſcopalibus officiis Eccleſiæ ſubvenit, *rogatus (ut exiſtimo) & electus a populo in Adminiſtratorem Archiepiſcopatus, cum ſpe illius quoque obtinendi, quando certum Eccleſia haberet Pontificem, cujus judicio comprobaretur Anſelmi abdicatio. Et ſic habetur*, mec *quidem judicio; prænotata in fine quartæ Partis* Robaldi *electio; cujus tamen cauſa hic non capit. Archiepiſcopus eſſe aut dici.*

ſcopum ſe fatetur Robaldus Epiſcopus Albenſis.

B

118 Anſelmus autem ille, quaſi a cuncto Clero & Populo abjectus & expulſus, ad ſolita Caſtella Archiepiſcopatus ejus ivit, in quibus qualemcumque requiem habuit, *per annos ſubſequenter duos; per quos S. Bernardus Clarævallenſis Abbas, coram atque per litteras multum nec fruſtra laboravit, in univerſo Clero Populoque Mediolanenſi, qui hactenus Anacleto adhærebat, ad veri Pontificis Innocentii obedientiam adducendo.* Interim *an.* 1134 Innocentius Papa Piſis Synodum celebravit, *teſte ut hactenus apud Puricellum pag.* 608. *Landulfo*, in qua, Robaldo Epiſcopo repræſentante, Thebaldus de Laudriano Archipresbyter Eccleſiæ Mediolanenſis, Amizo della Sala, Anſelmus de Rhode Levita, & alii plures ejuſdem Eccleſiæ Ordinarii, & cum Primicerio Decumani Sacerdotes, contra ſolitum de tus Mediolani & ejus Eccleſiæ (*ſic Auctori & aliis ejuſdem ſententia civibus videbatur*) Innocentio Papæ fidelitatem joraverunt. . . . qui depoſitionem & expulſionem ſæpe dicti Anſelmi de Puſterla fitmavit. Attamen præoominati, qui fidelitatem juraverant, timentes hos caſus Urbis & Eccleſiæ Mediolanenſis, differebant redire Mediolanom; niſi haberent Protectorem, qui coram Populo Mediolani confirmaret Anſelmi expulſionem, & ad othilum reduceret Coneadi coronationem; & Populum tantæ Urbis convocaret & confirmatet ad Lothatii Imperatoris amorem, & ad ipſius Innocentii unitatem. Ad hæc peragenda Papa a Deo idoneum Angelum habuit, ſicut Bernardus Abbas Clarævallenſis fuit.

E *& Anſelmi depoſitionē confirmat Imperator 1134.*

119 Interea Princeps Conradus, altiori conſilio potitus, Imperatoris Lothatii Vexillifer eſt factus: & prænominatus Abbas iſte nil moratus (*ut habet apud Puricellum pag.* 612.) cum Carnotenſi Epiſcopo & Robaldo Albenſi, Mediolanum intravit: quam civitatem nimirum prout voluit firmavit. . . . & tantum Populum ad amotem Imperatoris Lotharii, atque ad obedientiam Innocentii Papæ, per ſacramentum pacis, quod Abbas ipſe poreeait, confirmavit. . Tandem idem Populus (*apud Puricellum pag.* 619.) ut haberet Abbatem illum in Archiepiſcopum, ad eccleſiam S. Laurentii, in qua erat hoſpitatus, eum hymnis & laudibus & ſolito ſuo Kyrie aleiſon concurrit. Quod Abbas illa nou tulit, ſed ait: Ego io craſtinum aſcendam palafredum meum; & ſi ma extra vos portaverit, nonero vobis quod petitis: ac ſic Mediolano eeceſſit. Sed quidam de Diſcipulis ejus (*pag.* 626.) per civitatem eunies, collectam multam fecerunt & faciunt. Mediolanenſes vero Ordinarii, qui Papæ Innocentio fidelitatem juraveeant, conſortati de hac Mediolanenſium converſione, fecerunt Litifredum Novarienſem, Vidonem Iporedienſem, & alios Suffraganeos venire Mediolanum: qui in conſilio ſuo ſublimaverunt Robaldum Albenſem Epiſcopum in Mediolanenſem Archiepiſcopum; habita ſecuritate retinendi, prout dicitur, Albenſem Epiſcopatum.

Vix ea poſt paulo ſuo loco petit S. Bernardus.

quo modo facta, oblique tetigit Robaldus,

120 *In hunc modum* iſto *Robaldo* ſublimato (*utor ipſorum verbis Landulfi ex Puricello pag.* 617) Robaldo *quam*, ſic ſublimato.... Anſelmus de Puſterla.... nullam ſuſcepit conſolationem, neque ſecundum conſilium Lamberti de Landriano & amicorum ejus ambulavit, ſed credulus Hugoni ſuo Naſo, voluit cognoſcere, qualiter eum Anacleto Papa Romanorum poſſet procedere. Attamen ipſe eum iſto ſuo Capellano ambulans Ravennam (*ſic enim legi debere, nec* Romam, *dictat ratio*

& Anſelmi mortuo.

ogitur ab eundem ex cujus ad in ultra-

Digitized by Google

A *ſuperi hic deſcripti*) in flumine Padi juxta Ferrariam, a Goygo de Martinengo captus eſt, & ad Innocentium Papam tranſmiſſus. Qui Papa 10 menſe Auguſti a Piſis illum captum Romam miſit: ibique (prout fama eſt) Anſelmus ille in eodem menſe, 10 manu Petri Latri, qui Procurator eſt Innocentii, vitam finivit. *Hactenus* Landulfus a Sancto Paulo, *res, ſuo tempore & quadamtenus ſub oculis ſuis geſtas, deducens uſque ad Augaſtum anni (ſicut putamus) 1135. neque enim videntur res tot tantaque pertractari omnipotiſſe, ipſo anno quo Concilium Piſis celebratum eſt; & ſequentium porro Archiepiſcoporum ſeriei exigit, ut* Robaldi *Pontificatus non niſi tali anno inchoatus dicatur. Iſtas autem* Landulfi *verba, licet prolixiora, vel ideo libentius huic Exegeſi inſerui, ut Mediolanenſes incitarem, ad antiqua ſua Urbis Chronica & alia ſimilia monumenta, integra & ſecundum ordinem ætatis ordinata, in lucem aliquando proferenda; utque non ſemper non cogam ea fruſtatim diſcerpere, ut ea hic diſcerpſi Puricellus, apud alios indagare.*

Robaldus jurat Papæ fidelitatem

121 *Idem Puricellus ex eodem Landulfo, pag. 655. eiusm hac tranſcripta exhibet*: Anſelmo, prout dictum eſt, mortuo, Robaldus ejuſdem cxvitatis ArchiepiſcoB pus Piſis Innocentio papæ juravit, & jurando libertatem eccleſiæ Mediolanenſis (*quam ille ſcilicet prætendebat*) in contrarium convertit. *Sed cum* Robaldus *ibidem etiam oblatum ſibi Pallium cuſtodiretur accipere, Papali indignationem reformidans, parum abſit quin omnia, quæ tanto molimine ſtruxerat S. Bernardus, peſſum irent; quare Pontificem, per litteras ſibi queſtam de* Robaldi *cauſtione, placaturus ſanctus Abbas, epiſtola 318.* Quod factum nondum eſt, *inquit*, faciendum eſt, ſed tempore quo præviderit Deus. *Et poſt pauca, excuſaturus Archiepiſcopum*, qui in Ur Chaldæorum de quodam quaſi Paradiſo translatus, fratet factus eſt deaconum & ſocius ſtruthionum; Quid facies? *inquit*. Obedire vult? & ecce beſtiæ Epheſi freudent in eum dentibus. Diſſimolare vult prudenter pro tempore? & omni feritate formidoloſiorem veſteam indignationem incurrit. Anguſtiæ ſunt ei undique.... An vos de ejus fidelitate dubitatis? Si quis vobis aliud de eo maligna perſuadere ſuggeſtione non dubitavit, ſe magis prodidit infidelem. *Poſpoſito deinde exemplo Domini*, Lucæ 13. *poſt expectatos per triennium ex ficulnea fructus, etiam quartam annum expectare perſuaſi*; Tu vero, *inquit*, via tres expectaſti menſes (*puta ab Auguſti initio, quo poſſeſſionem Robaldus inierat uſque ad exeuntem Octobrem*) & jam ſecutim putas?

ſed de manu ejus differri ambit pars Pallium.

C 122 *Hic placatus Pontifex, non ſolum videtur commi-*

quod tandem huncentius miſſo videtur.

nationes remiſiſſe excommunicationis iterandæ ſed Pallium ipſum ea forma miſiſſe, qua deberi Mediolanenſes putabant; quibus hunc ſucceſſum gratulatus Bernardus per Epiſtolam, quæ in ordine numeratur 131. ſic exorditur. Bene vobiſcum facit Deus, bene vobiſcum facit Romana Eccleſia. Facit ille, quod pater: facit illa, quod mater. Et revera quid vobis debuit facere, & non fecit? Si poſtulaſtis mitti vobis de Curia honorabiles viros, ad honorem Dei & veſtrum; factum eſt. Si poſtulaſtis conſiſtmari, quod unanimitas veſtra de Venerabilis Patris veſtri electione firmaverat; factum eſt: ſi voluiſtis licuiſſe vobis, quod illicitum, niſi pro magna quidem neceſſitate, ſacri Canones judicant, translationem Epiſcopi ſcilicet in Archiepiſcopum, conceſſum eſt.... In poſtremo, quæcumque rationabili petitio filiæ, non dito repulſam, ſed vel moram paſſa eſt apud piam matrem? En ad complementum Pallium præſto eſt, plenitudo honoris. *Atque hoc dicta ſufficiant, de Anſelmi fortuna & Robaldi initiis: nunc Catalogum, qualem invenimus, proſequamur.*

ROALDUS ſedit annis 11. menſibus 4. diebus 26. Obiit 3. Kal. Januarii; ſepultus eſt in eccleſia S. Mariæ, quæ dicitur hiemalis juxta pulpitum. Fuerunt autem ab obitu illius uſque ad electionem Domini Oberti dies XXIII.

D *Robaldus ad 1145.*

123 *Ecce novam deſiderandi interpontificii diligentiam, uſque ad finem hujus Quinta Partis continuatam, Retrocedent autem a die 30. Decembris anno 1545. incurris in diem 6. Auguſti 1135. quouſque differendam novi Archiepiſcopi electionem, poſt tempus celebrati Piſis anno præcedenti Concilii, facile perſuadebit multitudo negotiorum, altro citraque tractatarum; maxime ſi agatur de electione per Pontificium aſſenſum completa: qui aſſenſus, ut aliis neceſſarius Mediolanenſibus non fuerit, neceſſarius tamen fuit hac vice, qua non ſolum depoſito priori ſubrogandus erat alius, ſed ſubrogandus Sedis alterius Epiſcopus, quid eo tempore omnino cenſebatur illicitum, niſi accederet diſpenſatio in contraria diſpoſitionis Canon, tanc adhuc rigide ſolito obſervari. Mabilio, pra 23. diebus vacantis poſt* Robaldi *mortem Sedis, 26. notavit; ſed 11. prou ob eo lectum faiſſe, fallente charactera ſimilitudine, ſaadet dies 22. Jonuarii, quo oportet electum ſucceſſorem credi.*

OBERTUS ſedit annis 20. menſibus 2. & diebus 6. obiit autem 6. Kal. Aprilis: ſepultus eſt Beneventi, exulans pro fide, in eccleſia S. Sophiæ. Fuerunt autem ab obitu ipſius uſque ad electionem Domini Galdini dies 20. E

124 *Per dies Interpontificii 23. poſt mortem* Robaldi *ſupra notatos, venitur ad 22. Januarii, eundem ipſum ſcilicet in quem redit ur retrocedendo per menſes ac dies aſſignatos ejus Sedi, ſuiceda 26. Martii anni 1166.* Obertos *autem ante triennium, dimiſſa Urbe quam Fridericus Æobarbus obſidebat, & obientam deinde excidit, ad Alexandrum Papam confugerat, cum Archidiecano ſuo S. Galdino, quem moriens etiam accepit ſucceſſorem.* *Obertus ad 1166*

S. GALDINUS ſedit annis 10. eadem die conſecratus & mortuus. Obiit autem 14. Kal. Maji, ſupra pulpitum B. Theclæ prædicans populo verbum fidei & veritatis, & præcipue contra Catharos. Sepultus eſt in eadem eccleſia juxta pulpitum. Fuerunt autem ab obitu ipſius uſque ad electionem Domini Algiſii ſeptimanæ 10. & dies 3.

125 *Se alio Canonicorum S. Ambroſii, catalogo, qui modo naſpiam iaveniri dicitur, hoc de eodem Sancto feriota reperimus:* anno 1166. B. Galdinus, ex Valvaſſoribus della Sara, tit. S. Sabinæ Presb. Cardinalis & Legatus in Lombardia, ſedit annis 10. obiit die 15. poſt Paſcha, jacet in S. Thecla. *Numeri, per zyfras Arabicas expreſſi, indicant non magnam poſteriorii hujus Codicis vetuſtatem: nihil tamen aſpiam ſubeſſe vitii, perſuadet* Dominica ſecunda poſt Paſcha, *qua Sanctum obiiſſe etiam teſtatur Vita, ad 18. Aprilis ab Henſchenio noſtro illuſtrata. Annus enim 1176. Paſchis celebratum eſt 4. Aprilis, proinde 18. ejuſdem menſis fuit Dominica poſt feſtum ſecunda: ante Decennium vero, id eſt anno 1166. eadem dies non in Dominicam, ſed in Feriam 5 cecidit, quo tamen Ordinatum ſeu Conſecratum fuiſſe* Galdinum *nemo mirabitur, qui conſideravit, id non eſſe factum Mediolani a comprovincialibus Epiſcopis publice, ſed privatim Roma a ſummo Pontifice: quem oportet valde feſtinaſſe in hoc negotio, ſiquidem poſt 20 dies a morte Oberti uſque ad Electionem Galdini, nullum omnino temporis intervallum invenire poteſt, quod inter Electionem & Conſecrationem mediaret. Poſt* Galdinum. *Galdinus ad 1176.* F

ALGISIUS ſedit annis 8. & menſibus 5. quinque diebus minus: vacavit autem Sedes per menſem unum & dies 11. ſepultus eſt autem in Eccleſia hiemali juxta pulpitum.

126 *Electus igitur eſt ex ſuprapoſito Interpontificii ſpatio (quod a 23. Aprilis ſeptimanarum 10. dierum quatuor fuit) 2. Julii, Feria 3. anno 1176. & obiit 23. Martii*

anno

A *anno* 1185. *Sed doſtnduum eſt, quod Auctoribus unde accepta hæc continuatio, excideriut cura notandis diem, quo unuſquiſque Archiepiſcopus obiit: talis enim, collatus cum deſignando Interpontificii progreſſi & Pontificatus geſti ſpatio, ſcribentium accurationem in notandis numeris certiſſimam nobis reddere poſſiſſet.*

De anno mortis plurium Eruditorum judicio conſentit Ughellus; ſed duobus inſtrumentis, qua antiquiſſima & ſinceriſſima ipſemet viderit, cogi ſe putat ad aſſerendum, Algiſium *toto triennio citiùs Epiſcopum creatum fuiſſe, atque adeo Sanctum Galdinum obiiſſe anno* 1173. *atrique enim ſubſcriptum legitur* Algiſius Mediolanenſis Archiepiſcopus: *& tamen in titulo præfixo factum aſſeritur unum*, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo tertio, ſecundo die; *alterum*, ſextodecimo die menſis Novembris Indictione ſeptima, *Sed his ex Puricello opponi poteſt, quod Auctorum Catalogique auctoritate ſubnixum prævalere debet, aliud inſtrumentum*, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo quarto, decimo die menſis Aprilis,
B Indictione ſeptima *factum*, coram Domino Galdino, Dei gratia ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo & Apoſtolicæ Sedis Legato.

Dominus Ubertus, qui & Papa Urbanus, ſedit annis duobus, & menſibus quatuor, & diebus 10. Vacavit autem Sedes menſe uno & diebus ſedecim: ſepultus vero eſt in Eccleſia Ferrarienſi,

Ubertus 1197. 127 *Obiit* Uebanus Papa III. (*in in Conata Chronico-hiſtorico docui*) *anno* 1187. *die* 20. *Octobris; poſt annum* 1. *menſes* 10. *dies* 25. *ſui Romani Pontificatus. Unde retroacdent deduceris ad* 10. Junii. *Atqui jam dictum eſt, poſt mortem* Algiſii *vacaſſe Sedem annum duntaxat menſem & dies* 11. *id eſt uſque ad* 11. Maji. *Hæc ergo die ſi electus* Ubertus *eſt; oportebit ut jam Pontifex factus, ano ante obitum menſe Mediolanenſem Archiepiſcopatum dimiſerit. Quod etiam veriſimilius duco poſſe mox apparebit. Interim Lectorem regatum velim, ex Conatu prædicto tollat, nec pro nihilo habeat duorum, quod movi agens de* Uebano III. *num.* 5. *nirum non æque incertum ſit, hunc ex Mediolanenſi Pontificatu aſſumptum, atque ex Vercellenſi dicunt Vercellenſes: irrefragabilis enim videtur auctoritas Catalogi hac in parte. Fidem autem omnino dicendus hic videtur,*
C *qui* 20. 1178. 10. Kalend. Martii, Indictione 11. *contractus cuidam apud Puricellum in Monumentis pag.* 1019. *interfuit*, Ubertus Crivellus, ipſius Eccleſiæ Archidiaconus; *ac poſtea pag.* 1024. III. S. Laurentii 10 Damaſo Peesbytee Cardinali & Apoſtolicæ Sedis Legatus, *ſubſcripſit ſententiæ, ex mandato ſuo lata* die Mercurii octava menſis Februarii, *atque anno* 1184. *Biſextili, curreute adhuc littera Dominicali A.*

Milo ſedit annis 7. & menſibus 8. & diebus 8. Vacavit autem Sedes per 26. dies.

Milo ad 1193. 128 *Extat apud Puricellum in Monumentis pag.* 1079 *inſtrumentum, cui anno* 1170. *ſubſcribit* Milo, Tauri-nenſis Epiſcopus, & Mediolanenſis Archipresbytee: *antequem ſi poſt* Uebani *Papa mortem vacaſſet Sedes Mediolanenſis, numquam ab eo abdicata, menſes* 4. *dies* 16. *vacaſſet utique ad diem uſque* 8. Martii 1188. *Interim Puricellus in iiſdem Monumentis Pag.* 1086. *habet ſubſcriptum ab illo inſtrumentum* milleſimo centeſimo nonageſimo, die Sabbati, tertia die Martii, Indictione Octava, *hæc omnia quidem inter ſe aptiſſime cohærent: niſi tamen ante* 3. *diem Martii* Milonis *Epiſcopatum inchoet, numquam cum iiſdem conciliabis quod ſequitur in altero autographorum:* Datum per manus Domini Rolandi, Dei gratia Mediolanenſis Eccleſiæ Diaconi & Cancellarii, Pontificatus Domini Milonis anno tertio. *Apte autem etiam hoc cadet, ſi* Urbanus, *nno ante mortem ſuam menſe vacuam Sedem feceris die* 20. Septembris, *itaque ſuperit* Milo 6. *ſequentis* Februarii: *ſic enim finitarus erat primum tertii ſui anni menſem, quando Cancellarius ejus* D *illud inſtrumentum complebat. Sed alium ſibimet ipſe mox objicit difficultatem Puricellus, allato altero inſtrumento pag.* 1104. *quod ſimiliter a* Milone *ſubſcriptum; ab eodem Cancellario ſimili formu datum habetur.* anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo tertio, die Martis, ſexto menſis Aprilis, Pontificatus Domini Milonis anno quinto. *Optime iterum cum anno Domini, habente litteram Dominicalem* C, *convenit concurſus feria & menſis: ſed juxta procedens inſtrumentum jam debebat in curſu eſſe annus ſextus: nec aliam excuſationem pag.* 1074. *invenit Puricellus, quam quod ſuſpicetur Cancellarium (pace ejus dixerim ſcribam ejus) notanda anno quinta jam antea uſuetum, eodem non ita pridem abſoluto, obitum fuiſſe mutare numerum. Hic ſane haud adeo levis error fuiſſet; quia integri & dimidii menſis præterlapſum ſpatium non patiebatur, ut in hoc tam facile laberetur is; cui ejuſmodi inſtrumenta erant frequentius expedienda. Ad tempus mortis quod attinet, oportebit eum accidiſſe die* 13. Octobris anni 1195. *ita ut Succeſſor reperit* 30. Novembris.

Ubertus de Terziago ſedit menſibus novem E & diebus 5. & vacavit Sedes dies 26.

Uberto ad 1196. 129 *Temporis quo ſedit hic* Ubertus, *ſatis certum teſtimonium reddit Caravallenſis apud Mediolanum Monaſterii Codex, ſic notatus*, Anno milleſimo centeſimo nonageſimo, facta eſt conſecratio Altarium a Reverendiſſimo Domino Oberto de Terzaghis Archiepiſcopo Mediolani. *Erravit ergo Mabillo, cum legere ſe putavit*, Ubertus dictus Ciago. *Et* manus Tertiogi de Tertiago *tamquam Teſtis, ſubſcripta cuidam inſtrumento an.* 1189. *apud Ughellum in Mediolanen. col.* 243. *certos nos reddit, familium illam illic notam fuiſſe. Diem electionis* 6. Septembris, *mortis autem fuiſſe* 12. Aprilis 1197. *neſcio unde accepit Ughellus; ſic enim ſalum menſes* 7. *dies* 6. *ſedi-ſſet* Ubertus; *ejuſque electionem præceſſiſſent menſes fere novem Sedis vacantis: neque melius id poteſt cum Catalogo noſtro conciliari, quam quod deinde ſcribit*, 11. Junii *ſequentis ordinatum ſucceſſorem, quia ſic bimeſtre Interpontificium ſecutum eſſet* Uberti *mortem. Nihil igitur eos morer calculos, qui neque Veterum teſtimonio, neque deducto ex ullis ratiocinio nituntur, & Ubertum credo obiiſſe anno* 1196. *die* 6. Auguſti.

Philippus ſedit annos 10. & menſibus 4. & Philippus ad 1207. diebus 7. Vacavit autem Sedes diebus 24. ſepultus eſt in Eccleſia S. Mariæ Majoris Mediolani.

130 *Ex jam poſitis calculis conſequens fit creatum ipſo* F *adhuc anno* 1196. *die* 3. *Septembris; vixiſſe autem uſque ad* 8. *Januarii anni* 1207. *quem annum etiam Ughellus notat, aliud nihil certi definiens quod menſem vel diem. Atque hic deſinit antiquus ille Catalogus, poſt Tedaldum, a ſingulis ſucceſſive Scriptoribus ſigillatim auctus (quod ipſi litterarum varii ductus probant) atque adeo indubitabilis auctoritatis, ut minet aliquem ab eo poſſiſſe recedere. Igitur ex notatis Interpontificii ſpatio fidemur dicemus, Philippi Succeſſorem* Ubertum III. *electum fuiſſe die* 11. Februarii.

131 *Alius Catalogus, quem reperitur quinque Epiſcopis auctiorem, videlicet* Uberto de Pyrovano, Gyraldo de Seſio, Henrico de Setaco, Guilelmo de Rozelo, & Leone, *qui obiit* 1207. *cum Zyfris notatus habeat namoros, atque adeo recentioris omnino ſit ſcripturæ, non eſt etiam dignus viſus qui tranſcriberetur. Qui autem ſupra laudatum Codicem antiquum ſequitur, & prænominatorum novem Archiepiſcoporum hac quinta parte relatorum Chronologium adjecit, prætermiſſis incertum qua de cauſa decem Succeſſoribus* Philippi; *hoc tandem etiam ſuo tempori monumentum eidem adjecit.*

1344. Dominus Joannes de Vicecomiti- Joannes vivit adhuc ab an. 1335 bus factus fuit Archiepiſcopus Mediolanenſis, & vixit in Archiepiſcopatu annis 11. obiit 1355.

quin-

A quinto Octobris, die Dominico: qui etiam fuit Dominus Generalis civitatum Mediolani, Bononiæ, Januæ, Parmæ, Placentiæ, Bobii, Laudæ, Briſſæ, Pergami, Cremonæ, Cumarum, Vercellarum, Novariæ, Aſti, Tretonæ, Alexandriæ: qui multa bona paraverat & parabat ſuæ Eccleſiæ, ſi proximi ejus ipſi Eccleſiæ dimiſiſſent, (quæ) ipſe non potuit attingere; ſcilicet libros in Officio & Theologia, calices, cruces, figuras Sanctorum, aureas mitras, baculos, & cetera alia.

138 *Apparet hæc omnia ab aliquo Eccleſiæ Mediolanenſis Clerico vel Canonice ſcripta eſſe, aliquam multis poſt mortem Archiepiſcopi anais, non ſine amara ſenſa erga heredes, cum ſcilicet legatorum prædictorum exactio jam haberetur in deſperatis; ideoque haud egre ignoſces benigne Lector, ſi memoriali aliquo ſpalmate compoſitum fuerit* 5. Octobris *cum die Dominico, licet annus* 1355. *habuerit ſuttgram Dominicalem D, ac proinde mors Joannis acciderit vel quarto* Octobris, *vel Feria* 11. *Niſi*
B *forte jam tum recepiſſet Mediolani erat uſus horarum à Solis occaſu ordiendarum & poſt eam in Dominico mortuus* Joannes, *dicatur obiiſſe die* 5. *menſis inchoante. Extant interim Joannis Pauli Jovii edita Vita duodecim Vicecomitum Mediolanenſium, in quarum traductione halica ſingularum imagines ad vivum exprimuntur, deſignato quo ſingula vel picta vel ſcalpta olim faeriat loca, ut iſtis eis credi poſſit; ſed quod in Vita dicitur menſe* Auguſto lapſus in ſebrem, quæ leotis acceſſibus uſque in Septembsim continuata, placidum ei finem attulit ætatis ſuæ anno ſeptuageſimo teſtio; *non ita debet accipi, quaſi mortuus etiam Septembri menſe faerit, cum ex dictis certius definiatur menſis dieſque.*

Elogium iſtud antiquis poſterioris eſt.

De Joaone Vicecomite, deque poſteſincis ævi & notæ Catalogis; ac peinris editione in Muſeo Italico Mabilionis.

Præſtantia ſcripti ad eruditionem

133 *Hi jam prælo paratis, prælaudatus Ambroſianæ Prefectus Puſterla, miſit ex aliquo ejuſdem Bibliotheca Codice, ſignato Q.* 170. *tranſcriptam profectionem Archiepiſcoporum Mediolanenſium, uſque ad* Hyppolytum Eſtenſem *inclusive, qui dicitur obiiſſe anno* 1520. *jamque eam ceperam parare prælo, falluram*
C *huic Commentario Partem 6. ſed ut in ſeculo* 15. *&* 16. *recte ſe habeant pleraque, ſcripta ex ſcientia certiori; priora tamen Chronologice ſubjecta examini apparuerunt tam malaconfarcinata, ut in corrigendis erroribus numeroram fore centuuis, nec tamen alteri quam Auctori imputabilibus, conſamendas omais labor faiſſet, nulle eruditionis antiquariæ um Chronologia certieris augmento; cum talis jam haberetur apud Ughellum, ſatis diligenter informatum ex recondituribus Romanu & Mediolanenſis Eccleſiarum monumentis; quibus difficile non ſit alia ſubiade adjungere ſacta juris publici, ſi fieri id poſſet alſo fructu quam ut intelligatur, recentioribus Catalogorum Scriptoribus nihil credi poſſe, niſi quatenus probantur nihil ex calculo proprio, ſed omnia ex fide veterum documentorum definiviſſe.*

graviſſimi erroribus ſcatere deprehenſa.

134 *Exempli rem confirmari optas? Non dicam, primum* Philippi *Succeſſorem* Ubertum *dici anno* 1204 *è vivis exceſſiſſe (a quo tamen Ughellus ait* Otthonem IV. *Mediolani coronatum, Coronæ ſcilicet ferreæ, alias Modoetia accipi ſolita: qui Ottho ejus rei cauſa primum in Italiam venit anno* 1209) *non enim certa auctoritate probatur ea coronatio ſactu ab* Uberto: *ſed oſtendam* Gerasdum, *Uberto ſuffectum. Hunc etiam mirabor, anno* 1205. *electum, eodemque anno* 15. *Decembris mortuum dici; cujus inſtrumenta pro anno* 1210. *&* 11. *extant apud Carolam Epiſcopum Navarienſem; ubi idem Gerardus ſignatur, primum* Electus Novarienſis & Proviſor Lombardiæ a Sede Apoſtolica conſtitutus; *deinde* electus Albanenſis Apoſtolicæ Sedis Legatus; *ac denique, a* 30. *die ante obitum, id eſt a* 13. *Novembris (quo eo anno Dominica fuerat Epiſcopoque ordinando idonea)* Mediolanenſis Archiepiſcopus. *Quid autem ab eo proximus* Henricus? *Hic in præſenti ſerie dicitur* electus anno 1208. *& nos invenimus eumdem, diſſidentibus à biennio circa rei electos Canonicis, quarum propoſitum ab Innocentio III. per epiſtolam, quæ in Regiſtri ejus Libro* 16. *cenſetur* 141. *data* 7. Idus Novembris anno 16. *qui fuit Chriſti* 1213. *is autem tunc adhuc erat* Cumelliarche Eccleſiæ, *quem, ait Pontifex,* virum providum & huic. ſtum in Paſtorem vubis doximus cuoeedendum, pee Apoſtolica ſcripta mandontes, quatenus ei saoquam Paſtori veſtro reverentiam & obedientiam impendatis debitam & devotam. *Hic vero cum primam objeris anno* 1231. *qua etiam anno ſuffectum ipſi* Guilelmum *Gregorius* 9. *confirmavit; quomodo potuit* Guilelmus electus ſcribi *anno* 1226. *In ſequentibus porro decem vel tredecim, uſque ad finem ſeculi* 14. *minus quidem enormiter exeram aameri, ad unum alterumve annum plerique ex mehas fundato Ughello corrigendi; ex quo reliqui etiam haberi poſſunt uſque ad* Alphonſum Littam, *in Cardinalitia purpura defunctum anno* 1679. *cui ſuffectus* Fredericus Vicecomes, *& ſecundo poſt anno, die* 1. *Septembris Cardinalis creatus, utinam diu præſit Eccleſiæ iſti!*

collaquiur aliis ex Ughello melius accipienda.

135 *Finieram etiam hanc Appendiculam, & impreſſionique ad pag.* 73. *proceſſerat; cum Pariſiis afferitur* Tribuit Catalogi editio nos pars, *deligemiſſimi Mabilionis tomus novus, ſub titulo Muſei Italici, plures porro tomos impleturi. In iſtius primi tomi parte* 2. *pag.* 109. incipiunt nomina Epiſcuporum Mediolanenſis civitatis, *ex Codice, quantum apparet eodem quo nos licet ille ſignatum ſcribat* B. n. 245. *ubi Henſchenius legerat* P. 246. *Ac primo adducatur ibi notatus* Barnabas, *ſed manu recentiſſima additus, ideoque ab Henſchenio prætermiſſus. Tum poſt* Anatolonem *dicitur* Gaetua *ſediſſe* annos 22. (*quod etiam habebat exgraphum noſtram, quare emiſſam a Typothetis unitatem ſupleri calamo juſſi*) *dicitur autem idem (quod in exgraphe noſtro omiſſum erat) depoſitus* ad Concilia Sanctorum. *Qua unim advertens & ſummam accurationem Mabilionis perſpectam habens, opera pretium duxi, reliqua nomina editionis noſtra porro cum ipſius editione conferre, &*
F *varientes ſicubi occurrant, ipſius & Henſchenii lectiones annotare: inter quas qua verorem ſint, diſcernendum relinquo Mediolanenſibus, ipſas originales membranas, cum volueriat, conſulturit.*

Castricianus .... depoſ. ad S. Joannem ad Conca.
Protasius ſedit annos 25. ...
Venerius ſed. an. 8. ...
Maroaus .... ad Sanctum Petrum ad s. Naz.
Clicerius ſed. an. 18.... ad S. Nazacium.
Garontius .....
Benignus ... dep. 10. Kal. Dec.
Senator ... dep. 4. Kal. Junii.
Theodorus .... dies 18. dep..... ad Sanctum ....
Austarius .... vixit ano. 70.
Theodorus .... in Munaſterio Auronæ.
Natalis .... ad s. Georgium.
Thomas .... ad s. Laurentium.
Odelbertus .... ſed an. 9.
Landulfus.... diebus mious 38.
Acho .... ob 7. Idus.
Warimbertus .... ad Fonti.

quadam paulo alterius legi jubet,

ſed vel mallem vel ſcribi ad Chronologiam meæ

136 *In his nihil ferme eſt quod meleſtiam Chronologiæ faceſſat. Nam ſive* Protaſio *annos* 25. *ſive* 25. *centedas*, meuti, pro

A *parum interest: magis tamen placet prior numerus, ut* Dionysius *Successor, eodem anno quo ordinatus, etiam in axiham ejectus dici debeat. Si* Venerio *tribuendi sint anni 9. ano solam sederit senex* Simplicianus, *cui duos dedimus; & 10. pro 1. non pro 2. obrepserit. Si* Glycerium *annos 28. sedisse malit, ex annis 30. male adscripsit decessuri ejus* Martiniano, *pro quibus tredecim jusserat numerari, amplius etiam detrahas oportet, & 9. scribas; sic ut sit solum sederit usque ad annum 431. inclusive, ipse anno morturus, quo ejus epistola a Sub smaticis Constantinopoli allegabatur. Plus aliquid molestiæ adferret numerus dierum, plusquam 33. quibus minus quam triennia sedisset* Landulfus, *scilicet 38. sic enim oportuerat eum anno 897. habeate litteram Dominicalem B, fuisse ordinatum 12. Decembris Feria 2. Quare Henschenii lectionem præferre malim.*

137 *Sic exhibita Cataloge subjungit Mabilio Observationes aliquas; quarum qua ultima est, eam potissimè movere potuit debuitque, ut eumdem vulgaret. Dum enim* Laurentio Juniori *tribuit annos 19. evertit vim argumenti ejus, quo S. Gregorii Monachatum Baronius, vel nullum vel brevissimum fuisse visus erat probare, auctori-*

Mabilii annotata observata pro Monachatu S. Gregorii

B *tate vulgatorum eatenus Catalogorum, qui solam 12. annos* Laurentio *adscribebant. Cum enim ipsa Gregorius libro tertio Epistola secunda ad Constantium Laurentii Successorem, ei revocet in memoriam, quod ipse Gregorius* D Urbanam Præfecturam gerens *cum aliis subscripserit Cautioni seu fidei professioni, quam decessor ejus Laurentius Sedi Apostolicæ misit, initio sui Episcopatus; consequens erat, ut ille adhuc Prætor fuerit anno 580. quo primum sedere inceperat* Laurentius *iste ita calculo: constat autem aliunde, Roma emissum fuisse Gregorium ad Legationem Constantinopolitanam anno 583. Si autem annis 19. sederit* Laurentius, *habet annos amnino decem, inter tempus Prætoratus & discessum Constantinopolim. Memorie apud nos monumenti est, quod (ut idem primo loco observat) Catalogus iste affirmet ex communiori calculo, auctoritate Martyrologiorum subnixa, obiisse S. Ambrosium 4. Aprilis. Jam enim ostendimus, quam levis pondoris pars prima Catalogi hujus sit, & eum ipsum hoc loco fuisse interpolatum. Argumenta autem omnia quæ pro vulgariori opinione adduci consueverunt, disiluit Henschenius; & longe fortiora opposuit, tum aliunde, tum ex Sancto Gregorio Turonensi; cui perpetuo Mediolanensis Ecclesia Traditio adstipulatur, de funere Sancti Martini per vivente adhuc Ambrosium celebrate. His ego hic addidi quod Ordinatio ejus, in sententia Henschenii, non ex communi, facta sit in Dominica, & quidem immediate post diem susceptæ Baptismi.*

non item prædecessum S. Ambrosii.

B

INDEX SANCTORUM

TOMI SEXTI.

A

29 ACcidia M. in Africa, Ex Martyrol. 365
29 Ademaros, Clericus, Avenioneti cæſus ab hæreticis. *V.* Guilielmus Arnaldi. 532
30 Adrianus Presb. Hibernus. *V.* Frechorius. 614
28 Æmilius M. in Sardinia cum Sociis *COMM. CRIT.* Quam temere cum his confuſi eorumdem aut ſimilium nominum Epiſcopi Sardi: deque variis alterutrorum eccleſiis, et inventione corporum æque in terra. 70
35 Agapia M. Gerundæ in Hiſpania ex Martyrologiis. 384
9 Alexander M. Cæſareæ in Cappadocia. Ex Martyrol. Hieron. 364
29 Alexandes M. in Agro Tridentino *V.* Siſinnius. 388
31 Alexander Conf. apud Arvernos in Gallia, Ex Greg. Turon. 789
27 Alypius M apud Græcos. Ex Synax. Ms. 25
31 Amelia M. Gerundæ in Hiſpania, Ex Mrtll. 784
30 Anaſtaſius, Ep. Papien. *Syllogе hiſt.* Ex Paulo Diacono, & J. B. de Gaſparis. 621
28 Andreas, propter Chriſtum Salus, id eſt, Stulta, Conſtantinopoli. *Præf.* ejus relatus in Corollarium*, *COMM. PR.* De ejus familiaribus Epiphanio, poſtea Patriarcha; & Nicephoro, ſcriptore Actorum, horumque ſtylo, & ætate ac cultu Sancti 208 *VITA*, Auct. Nicephoro, Sancti directore ac Confeſſario *Ex Mſs. Græcis*, Prologus *cum Syllabo Titulorum in ſolo Ms. Vatic. repertorum* 215 *cap.* 1 Andreæ ſervitus & docilitas: occaſio vitæ ſanctioris: viſu 212. *cap.* 2 Stultitiam ſimulans vincitur, revelationibus illuſtratur, oppugnatur a dæmoniis & liberatur; ad ſerviendum Deo vocatur 215. *cap.* 3 Pro illuſoribus ſuis orat, ſecreta & futura enuntiat, in lupanari a ſcortis ad libidinem fruſtra ſolicitatur: abſtinentia & raptibus in oratioue excellit 220. *cap.* 4 Sæviente gravi tempeſtate, diutinam eeſtaſim patitur, in æſtum raptus, & varia conſpicatus 225. *cap.* 5 Ejuſdem eeſtaſis & viſorum continuata narratio 229. *cap.* 6 Dæmoni ſub ſpecie humana ſibi calumniato illudit, abſentia cognoſcit, Epiphanii eum Philoſophia de SS. Trinitate ſapiens diſputatio 233. *cap.* 7 Epiphanius obvium habet dæmonem & tentatur: hujus artes eidem ab Andrea aperiuntur, & remedia ſuggeruntur 236. *cap.* 8 Arcana cordium Andreæ revelata coram Epiphanio ejuſque famulis, & uni horum indicata illius ſanctitas 240. *cap.* 9 Poſt accepta verbera in ſimeto obdormiſcens, ſub pertranſeunte curru illæſus manet Sanctus; noctu autem deprehenſus in eccleſia ultro reſerata orare, miraculo efficit ne revelari id poſſit 245. *cap.* 10 Immaniter cæditur, occulta peccata aperit, pœnam ſecuturam prædicit, enm diabolu varie congreditur 248. *cap.* 11 Mortui damnatio cognita, & prædictus Epiphanio Patriarchatus 252. *cap.* 12 Dæmones ab eccleſia pellit Andreas: hujus magnam perfectionem & deſtinatam in cælo gloriam per viſum docetur Epiphanius 255. *cap.* 13 Prophetieus Andreæ ſpiritos in futuris occultiſque rebus: peſtis depulſa, peccata correpta 259. *cap.* 14 Revelatur Andreæ ſtatus Monachi, probi alias, ſed avari: hic autem ab eo monitus ſeſe corrigit 263. *cap.* 15 Duo Sodales Epiphanii, alter ob hypocriſim caſtigatus ab Andrea, alter ob animum libidinoſum ab ipſo Epiphanio correptus 268. *cap.* 16 Præfati juvanis damnatio, ab Andrea præoſtenſa Epiphanio, moxque ſecuta 272. *cap.* 17 Mulieri, a Mago deceptæ & diabolicis illuſionibus ſubjectæ, ſuccurrit Epiphanius 275. *cap.* 18 Quæ circa mulierem & Epiphanium acta ſciuntur ab Andrea, & apte explicantus: alia quædam ejus obſcura, ſed ſapientia reſponſa 278. *cap.* 19 Epiphanius tentationes carnis ſupesat, & Diacooi impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata audit ex Andrea 282. *cap.* 20 De anima & de mundi creatione, rebuſque divinis Epiphanium ſublimiter docet Andreas 285. *cap.* 21 Varias Scripturas naturæque phænomena idem illi explicat 286. *cap.* 22 Ceteræ quæſtiones, ab Epiphanio propoſitæ, & ab Andrea apte ſolutæ 291. *cap.* 23 Impuriſſimi peccatoris mors infelix præmonſtrata Andreæ: & hujus eximis erga inimicos caritas pię mulieri manifeſtata 297 *cap.* 24 Epiphsnius a tentatione carnis liberatus: viſa Deipara protegens populum: impuri hominis hypocriſis deteſta 299. *cap.* 25 De initio dolorum, ante Chriſti adventum prægreſſurorum: & vaſiis Regibus ultimo iſto ſęculo Conſtantinopoli futuris 304. *cap.* 26 De Judæis & Antichriſto, ejuſque ſysannide ac mundi fine 319. *cap.* 27 Occaſione cæleſtis fragrantiæ, ſub ſacra lectione perceptæ, narratur hiſtoria Theodori, ab Angelis inter tormenta conſortati 314. *cap.* 28 Extremum Andreæ cum Epiphanio & Auctore colloquium: diſceſſus, obitus, ſanctitas, cæleſti odore indicata. 317
29 Andreas Chiua, M. CP. ſub Turcis. *COM. PR.* Acta quomodo Romæ ſcripta, & ipſe ibidem habitus Martyr, 536 *ACTA* Auct. Georgio Trapezuotio, ſtatim poſt rem geſtam, *Ex Laur. Surio.* 537
28 Ania M. Romæ ex Martyrol. Hieron. 91
25 Antenodorus M. Romanus, in Oratorio Congregationis Marianæ Romæ. *V.* Cerealis. 366
28 Arminia ſeu Mariminia, ex Martyrol. 89
27 Aquilus, vel Aquilinus aut Aquiculus M. Alexandriæ. Ex Martyrol. 23
28 Avertia M. Romæ, ex Martyrol. Hier. 95

B

35 BAptiſta de Varanis Ord. S. Claræ Abb. Camerini in Italia *Comm. Pr.* de ejus familia, titulo ac cultu Beatæ, anno ac die mortis, Vitæ autographo, & ſupplemento, aliiſque opuſculis. 825 *VITA*, *Ex Italico Impreſſo*, ab ipſamet ad ſuum Patrem Spiritualem ſcripta. *Prol.* indicans occaſionem & intentionem hujus ſcriptionis. 827. *cap.* 1 Puerile votum de Chriſti Paſſione hebdomadatim recolenda, & hinc paulatim auctios devotio & exercisia pietatis. 828. *cap.* 2 Vocationi ad Religionem diu reſiſtens Baptiſta, tandem generoſe ſe tradit. 830. *cap.* 3. Spirituales favores conceſſi Virgini, jam integra converſæ 832. *cap.* 4 Tirocinio

Urbini peracto, profeſſa Camerinum remigrat: utrobique divina quædam patitur, hic etiam S. Clara intuetur 835. *cap.* 5 Alii favores eoſque ſecuta probatio & tribulatio. 838. *cap.* 6 Tres Epiſtolæ poſt vitæ Hiſtoriam ſucceſſive additæ. 841. *cap.* 7 Epiſtola, Beatæ a Chriſto dictata, premanieus illam ad futuras tentationes, & alia quædam eodem ſpectantia. 843. *REVELATIONES* de mentalibus doloribus Chriſti. *Ex edit. Ital. Dom. Paſſini* §. 1 Dolor ex damnatorum & electorum pœnis. 845. §. 2 Ex pœnis Matris, Magdalenæ, & Diſcipulorum. 847. § 3 Ex ingratitudine Judæ, Judaici populi, & creaturarum omnium. Dulor item particularis in horto 849. *SUPPLEM. Ex Ital. Matthæi Paſcucci cap.* 5 Anacephalæoſis chronologica vitæ, in ſæculo & Religione, uſque ad finem 15 ſæculi. 850. *cap.* 2 Humilitas Beatæ, ſinceruſque erga Deum amor, fervor ſpiritus & recta intentio, propriis ejus verbis expreſſa. 852. *cap.* 3 Caritas erga proximos, etiam maledicos vel aliter injurios, in monitis Diſcipulo datis explicata 84. *cap.* 4 Virtus adverſis & proſperis Varinæ domus caſibus exercita: Vicariæ officium, Firmana fundatio, dignitas Abbatiſſæ, 857. *cap.* 5 Familiaritas cum Joanne Faocnſi: ſub hoc enata Congregatio Capucinorum, beatus obitus ac veneratio corporis & linguæ Incorruptæ. 859. *cap.* 6 Gratiæ obtentæ ad invocationem defunctæ. 861

30 Baſilius Parer SS. Baſilii & Gregorii. *COMM. HIST. cap.* 1 Laus ipſius & uxoris Emmeliæ, a majorum virtute, propriis dotibus, & liberorum ſancta educatione. 594. *cap.* 2 Laus uxoris viduæ. 595 *cap.* 3 Locus mortis ac ſepulturæ utriuſque: item annus 597

29 Baſſus M. Antiochiæ. *Ex Martyrol. Hier.* 365

27 Beda Presb. Anglus. *Comm. Pr.* de ejus ætate, Vita, cultu ſacro, antiquorum hunc atteſtantium ſententiæ. 63. *VITA* a Turgoto Priore Dunelmenſi collecta. *Cap.* 1 Ortus, educatio in Monaſterio, ſcripta, obitus. 65. *cap.* 2 Ratio vivendi, & ſcripta ipſiuſmet *Bedæ* verbis enumerata. 66. *cap.* 3 morbus & obitus a Cutberto diſcipulo relatus. *ibid. cap.* 4 Corpus Dunelmum translatum, diſſipatum ab hæreticis: an Romæ reliquiæ? 67

29 Bernardus de Rupeforti, Ord. Prædic. Inquiſ. ab hæreticis cæſus Avenioneti, 532. *V.* Guilielmus Arnaldi.

29 Bernardus, Clericus, ab hæreticis Avenionetti æcitus, V. Guilielmus Arnaldi, 532

10 Berteragmus ſive Bertramus Presb. Ord. Erem. S. Auguſtini, Firmi in Piceno. *Comm.* ex ſcriptoribus Auguſtinianis, præſertim Herrera. *Hymni ex eodem.* 865

29 Bona Virgo, Piſis in Hetruria. *Comm.* Pr. de anno ac die mortis & cultus, corpore nunc apud Clariſſas ſervato, Actis fideliſſime ſcriptis. 495 *ACTA* per ſupparia ævi ſcriptorem ex ore teſtium oculatorum accepta. *Ex MS. Eccleſiæ Piſanæ.* Prologus & vetus diviſio. 496 *cap.* 1 Caſta educatio, familiaris cum Chriſto converſatio, itee Hieroſolymitanum. 498. *cap.* 2 Variæ peregrinationes, & miracula in iis facta. 501. *cap.* 3 Varia miracula Piſis patrata. 503. *cap.* 4 Spiritu prophetico futura præſcita, & arcana cordis cognita. 506. *cap.* 5 Acta ultimo vitæ biennio, morbus, obitus ſepultura. 508. *cap.* 6 Miracula poſt mortem patrata. 511. *App.* de translationibus & cultu hodierno ſacri Corporis, 515. De Icone Salvatoria Beatæ a Chriſto data. 505

29 Buriena Virg. in Cornubia, Angliæ Prov. *Ex variis* 388

C

30 CAidocus, Presb. Hibern. Centulæ. *Comm.* de ejus ætate, ſepultura, cultu, translatione. 614

30 Cantianus M. Aquilejæ, *Ex Martyrol. Hier.* 591

31 Cantii, Cantianus, Cantianilla MM. Aquilejæ in Foropulio. *Comm. pr.* de cultu & Actis. an hæc ſcripta a S. Ambroſio? 776. *ACTA*, *Ex variis Mſs. & Mombritio*, 777. *ANALECTA* §. 1 Sacræ Reliquiæ Aquilejæ & Mediolani in Italia, Stampis in Gallia, Hildeſii in Germania. 779. §. 2 Miracula Stampis patrata, poſt translationem anni 1249. 781. §. 3 De nova translatione ibidem facta anno 1620. 783

28 Caraunus M. in diœceſi Carnot. *Comm. pr.* de ejus ætate, vitæ & miraculorum actis, Eccleſiaſtico cultu. 93. *Acta ex Mſs.* Prologus, Vita. 94. miracula *ex a. Mſs.* 99.

29 Carellus M. Cæſareæ in Cappad. *Ex Martyrol. Hieron.* 364

27 Catpia M. in Africa *Ex Martyrol. Hier.* 24

31 Caſtula, M. Gerundæ in Hiſpania, *Ex Mart.* 784

28 Caſtula M. Romæ *Ex Martyrol. Hieronym.* 91

28 Caſtulus M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91

25 Cerealis M. Romanus, translatus ad Oratorium Congregationis Marianæ, in Collegio Romano. §. 1 De ortu Sodalitii Mariani primarii, & translatis eo quatuor Martyrum Reliquiis. 366. §. 2 Exercitia pia, quæ fiunt in Congregatione illa. 368 §. 3 De electione Officialium & modo alias Sodalitates aggregandi. 369

30 Charalampus cum Euſebio &c. M. Nicomediæ, *Ex Menæis.* 589

28 Cillonia M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91

30 Chriſtina cum Euſebio &c. M. Nicomediæ. *Ex Menæis.* 589

31 Cicilia M. Gerundæ in Hiſpania, *Ex Mell.* 784

28 Comminius M. Romæ *Ex Martyrol. Hier.* 91

29 Conon & Filius MM. Iconii *Comm. pr.* de loco tempore, & Actis martyrii valde antiquis, aliſque recentioribus; eum Officio Acerria uſurpato, propter Reliquias eo translatas. 351. *ACTA* vetuſta, *Ex MSS. Græcis & Latinis.* 353. Recentiora *Ex MS. Neapolitano*, & *Ex Officio Acerrano* 356

30 Conſtantia Xira de Vita paupere, Eboræ in Luſitania. *Comm. pr.* de ejus cultu & vitæ inſtituto. 764. *VITA*. Ex Georg. Cardoſo. 765

28 Creſcens, M. *Ex Mſs. Synax.* 92

31 Creſcentianus, M. Tutribus in Sardinia. *Comm. pr.* cultus ex pluribus antiquiſſimis *Mrologiis.* 771

27 Creſcentinus M. in Sardinia *Ex Martyr. Hier.* 24

29 Criſpolus M. in Numidia, *Ex Martyrol. Hieron.* 365

30 Criſpulus cum Gabino M. Turribus in Sardinia, 581

27 Cyrillus Presb. M. Soræ in Campania. 6. *V. Reſtituta.*

29 Cyrillus cum ſociis M. Cæſareæ in Cappadocia. *Comm.* de cultu ejus & paſſione, daque nominibus Sociorum. *Ex Martyrol. Hier.* 364

D

27 DAama ſeu Damia M. in Africa *Ex Mart. Hier.* 24

31 Datianus ſeu Datiana, M. Carthagine in Africa. *Ex Mart. Hier.* 786

29 Dimetius M. *ex Martyrol. Caſin.* 360

28 Dioſcorides M. Romæ *Ex MS. Synax.* 92

31 Donatianus M. Cirthæ in Numidia. *Ex Martyrol. Hieronymiano.* 785

31 Donatus M. Garundæ in Hiſpania. *Ex Martyrologiis.* 784

E

29 ELeutherius Arcani in Latio. *Ex Martyrol. Rom. & Ferrario.* 416.
27 Elias vel Helias M. Tomis in Ponto. Ex Martyrol. 24.
30 Emmelia, Matec SS. Baſilii & Gregorii. *Vide* Baſilius. 594. Acta ejus marito viduatæ ac pius obitus. 595.
28 Epegatus, vel Epecatus M. Romæ. Ex Martyrol. Hier. 91.
27 Evangelius M. Alexandriæ. Ex Martyrol. 23.
27 Eubiotus, ſeu Euſebiotes M. apud Græcos. Ex Ms. Synaxario. 25
30 Euplus, M. apud Græcos. Ex Græco MS. 590
28 Euretus. M. in Pamphylia. Ex Martyrol. 89
30 Euſebius M. cum ſociis Nicomediæ *Comm.* de ejus culto CP. & Martyrio, forte ad fabulam ornandam ablibito. Ex Menæis. 589
30 Euthymius, M. Aquilejæ, Ex Martyrol. Hieron. 550
27 Euſtaſius M. Romæ. Ex Martyrol. Hier. 91
27 Eutricus Ep. M. in Sardinia. Ex Martyrol. Hier. 24
27 Eutropius Ep. Aranſionen. *Comm. Pr.* De eius ætate, vita, cultu, reliquiis. 44. *Vita* a Vero Ep. ſucceſſore ſcripta ex Ms. Fonguetiano: datur initium, deſideratur pars reliqua. 45
28 Eutychius, ſive Eutyches, Ep. Melitinæ in Armenia. *Comm.* De ejus officio in Menæis, deque ætate ad tempus Apoſtolorum relata. *Canon* Greco-Latinus. 79
30 Eutychius, M. Aquilejæ Ex Martyrol. Hieron. 591
30 Exuperantius Ep. Ravennæ *Comm.* De cultu, ætate & Actis ejus, variſque Synonymis ab eo diſtinguendis. 612

F

28 FElix M. Sacdus. D. Æmilius. 90
29 Felix Eremita Pinnatenſis V. Votus. 408
30 Felix I Papa M. *Comm.* de tempore Sedis, Actis, Martyrio, Reliquiis. 588
30 Ferdinandus, Rex Caſtellæ & Legionis Hiſpali in Bætica. *COMM. PR.* § 1. De Priori hujus Commentatii Actorumque editione, antehac ſeorſim curata, nunc recognita, nec parum auctiori. 632. § 2. De vetuſtate nominis Ferdinandæi, ejuſque deinde claritate & etymologia, ex veteri Gothica. 633. § 3. De antiquis Actorum hic datorum ſcriptoribus: deque libro qui fertur ætate Sancti ſub rupe inventus. 635. § 4. Berengariæ matris primogenitura, præ Blanca S. Ludovici matre, in eaque fundatum jus potius Ferdinandi ad regnum Caſtellæ, auctoritate & ratiocinio Chronologico confirmatum. 637. § 5. Ordo & natales liberorum Alfonſi Caſtellani, ex Regiis publiciſque inſtrumentis probati, ſecundum quæ Blanca, inter ſorores tertia, filia per ætatem eſſe potuiſſet ſororis ſuæ majoris Berengariæ. 640. § 6. Alfonſi Legionen. conatus iriti ad filium & ſua & avi ſucceſſione privandum: hujus Gloria poſtuma: & cur huic adjuncta Hiſtoria Crucis Caravacanæ 642. Schema genealogicum Regum Caſtellæ, Legionis, & Luſitaniæ, quatenus ad Sancti Regis hiſtoriam pertinet. 644. CHRONOLOGIA Ferdinandæa, per annos Dominicæ Incarnationis expanſa 645. *Ode Emmanuelis van Outers*, ad Sanctum, cum Vitæ ejus Acta & Gloria poſtuma, invitante & excitante Hiſpali, ſingulari volumine vulgabantur. 649. VITÆ BREVIORIS *Pars* 1. Ex Chronico Lucæ Tudenſis coævi. 258. *Pars* 2. Ex Libro Hiſpano dicto Flos-Sanctorum, anni MD. XXXII. *ibid.* ACTA PROLIXIORA. Ex lib. 8 Roderici Toletani coævi, & Chronica Hiſp. an. MDLV excuſa. *Epiſtola dedicatoria* ab Editore Hiſpano inſcripta *Dno Ferdinando Enriquez.* 655. Vetus Chronicæ diviſio. 656. Tabulæ Geographicæ Imperii Ferdinandæi. 658. *cap.* 1 Alfonſi XI Regis Caſtellæ res geſtæ & obitus, Sanctique ejus nepotis nativitas. *ibid. Parergon* 1. Miraculoſa puerili Ferdinandi curatio, apud Deiparam Ooienſem, ab Alfonſo X, Sancti filio, rhythmo Gallico decantata. 660. *cap.* 2 Henrici pueri breve regnum in Caſtella, ſub ſorore Berengaria primum, tum ſub Comite Alvaro. 662. *cap.* 3 Regnum, Henrico mortuo, a Berengaria proxima herede Ferdinando filio traditur, fruſtre obtinentibus Comite Alvaro, & Alfonſo Legionenſi Sancti patre. 664. *cap.* 4 Victoria de Alvaro rebelli relata, ejuſque ac fratris infelix exitus. 666. *cap.* 5 Sancti matrimonium cum Beatrice Suevica, ex eaque liberi: repreſſi ſeditioſi, Cathedralis Toletana fundata. 667. *Parergon* 2 De Miraculoſa ſanatione Reginæ Beatricis per Deiparam, ab Alfonſo filio rhythmice deſcripta 670. *cap.* 6, Maurorum diſſidentium motus: Ferdinandi in regnum Legion. ſucceſſio per matrem; curata. 671. *cap.* 7 Ingens victoria de Mauris ad Xeres, relata per Alfonſum ſancti Regis fratrem. 673. *cap.* 8 Cordubenſe ſuburbium intercipitur a Chriſtianis, urbs deinde ipſa obſidetur a ſancto Rege. 676. *cap* 9 Ecigenſis Regis ſuccurſu aliorſum verſo, urbs Sancto deditur. 676. *cap.* 10 Ferdinandi jam vidui cum Joanna Pontivenſi matrimonium, cura finibus tuendis & muniendis impenſa. 679. *cap.* 11 Rebus domi compoſitis, Sanctus in fidem ſuam ſuſcipit Regem Murciæ, & Argonam occupat. 681. *Parergon* 3. Sancti erga Apoſtolicam Sedem obſervantia, præſertim in diſſidio Gregorii XI & Friderici II, atque inde vicißim repenſi favores 683. *cap.* 12 Expugnata Mula, Giennium obſidetur & deditur. 686. *Parergon* 4. De ſitu & munitionibus urbis Hiſpalenſis tempore obſidionis mox narrandæ. 687. *cap.* 13 Progreſſua Hiſpalim Rex oppida quædam per iter capit, ejus claſſis Mauricam vincit. 689. *cap.* 14 Terreſtres aliquot victoriolæ de Mauris. 691. *cap.* 15 Pugnæ & velitationes terra fluvioque, eventu vario 693. *cap.* 16 Varie ad Triaenenſem pontem arcemque fortuna partium. 698. *cap.* 17 Deditio Hiſpalenſis urbis, ejuſque deſcriptio. 699. *Parergon* 5. §. 1. Devotio ſancti Regis erga Deiparam, durante obſidione comprobata miraculo inſigni. 702. § 2. De imaginibus Marianis Hiſpalim e Saocto inductis. 703. § 3. De ejuſdem labaro ac gladio, nec non de clavibus urbem ingredienti traditis, aliiſque ejuſmodi monumentis. 705. § 4. Regimen eccleſiaſticum & politicum Hiſpali conſtitutum. 707. *cap.* 18 Ferdinandi extrema geſta ac pientiſſimus obitus. 710. *Corollarium.* De ſimili etiam morte Ferdinandi Magni, deque ejus & ſancti Regis Anniverſariis. 713. GLORIA POSTUMA ex variis collecta. *cap.* 1 Miracula poſt mortem, ex veteri Hiſpanico editionis Hiſpalenſis 715. *cap.* 2 Tranſlatio corporis incorrupti in

novam capſam. *cap.* 3 Miracula recentiora, ex Summario Proceſſuum Romæ exoſſo. 721 *cap.* 4. Proceſſus indicti pro Canonizatione, imagines cum diadèmate ſculpi permiſſæ. 726. *cap.* 5 Progreſſus negotii Romæ, & probatio caſus excepti, quoad cultum ab immemorabili. 728. *cap.* 6 Corporis incorrupti inſpectio anno 1668, & Medicorum de eo judicium 730. *cap.* 7 Canonizatio inchoata a Clemente X, Hiſpali nuncians, & ad novum feſtum factus apparatus. 734. *cap.* 8 Feſtum ſolenniſſime celebratum, admiranda quædam ipſum comitata ante feſtum, Officium proprium impetratum. 739. APPENDIX de Cruce Caravacana. *Præfatio Collectoris* de cauſa faciendæ Appendicis. 741. *cap.* 1 Apparitio S. Crucis deſcripta anno 1375, eique conſona relatio Doctoris Oncalæ; ex quibus veroſimiliter eruitur, rem anno 1227 factam eſſe. 742. *cap.* 2 Antiquiora miracula, & informatio anno 1598 de iis ſumpta. 745. *cap.* 3 Veteſta alia & probe teſtata miracula, ex hiſt. Caravac. Robleſii. 748. *cap.* 4 Miracula ſub præcedentia ſæculi finem & per decurſum præſentis patrata, etiam medianibus Cruculis veræ Cruci admotis, ex eodem Robleſio 751. *cap.* 5 Higueræ figmenta, quibus Sanctæ Crucis apparitio differtur in annum 1232. Et Hiſtoriæ veritas obſcuratur. 754. *cap.* 6 Quam nihilo meliori fide alius, repertos Caravacæ characteres fictitios, ut Arabicos explicans, notaverit annum Arabum 594, qui eſſet 1198 Chriſti 757. EPISTOLÆ datæ a Decano & Capitulo, occaſione primæ editionis horum Actorum, ad Regem Catholicum, ad Imperatorem Romanum & Sereniſſimum Poloniæ Regem 810 *App.* ad Annotata. 760

28 Filominus M. Romæ ex Martyrol. Hier. 91

29 Finodus, M. Cæſareæ in Cappad. ex Martyrol. Hieron. 364

31 Firmus, M. Gerundæ in Hiſpania, ex Mrll. 784

28 Flominius M. Romæ. Ex Mart. Hier. 91

29 Fortanerius, Clericus, Avenioneti in Gallia occiſus ab Hæreticis. *V.* Guilelmus Arnaldi. 532

31 Fortunata, M. Gerundæ in Hiſpania, ex Mroll. 784

28 Fortunatus M. Sardus. *V. Æmilius.* 90

30 Frechorius, Presb. Hibernus Centulæ in Picardia. *Comm.* de ejus ætate, ſepultura, cultu, translatione. 614

G

30 GAbinus M. Turribus in Sardinia. *Comm.* De ejus cultu Romæ, variiſque Synonymis ab eo diſtinguendis. 581

31 Galla, apud Arvernos in Gallia. *Ex Greg. Turon.* 789

29 Garſias de Aurea Ord. Præd. Inquiſ. ab hæreticis occiſus Avenioneti 532 *V.* Guilelmus Arnaldi.

31 Gaulienus, M. Gerundæ in Hiſpania, Ex Mrll. 784

27 Gausbertus Erem. Fundator monaſterii Montis-Salvii in Arvernis. *Ex Ferrario & Sanſſajo.* 68

29 Gentius, M. in Hiſpania, Ex Martyrol. Hieronymi. 363

29 Geraldus Ep. Maciſcon. in Gallia. *COMM.* de ejus ſapultore, Actis, ætate. 439

28 Germanus Ep. Pariſien. *COMM. PR.* §. 1 De ejus ætate, Vitæ a coævo ſcripta, Profeſſione, an Benedictina? 119 §. 2 De diſcipulis ejus, variiſque geſtis in vita præteritis. 121. *VITA ex variis Mſſ. et impreſſis.* Auct. Venantio Fortunato Presb. poſtea Ep. Pictav. *cap.* 1 Ortus, ſtudia, Sacerdotium, Abbatiæ munus, miracula. 123. *cap.* 2 Epiſcopatus collatus, variæ miracula. 125. *cap.* 3 pluribus ægris collata ſanitas. 127. *cap.* 4 Item aliis. 129. *cap* 5 Epiſcopi ordinati, gloria virtutum, felix obitus. 136. *App.* 1 *ex Ferrar. & Aimoino. App.* 2 *ex Paramelis Fortunati.* 138. *HIST. TRANSL. ex Mabillone.* Auct. Monacho S. Germani ex Pratis. *cap.* 1 elevatio corporis a Carolo M. aſſerta. 133. *cap.* 2 Illuſtria miracula tunc facta. 135. *cap.* 3. Alia miracula, memoriæ manu deſcripta: malevoli puniti. 138. *cap.* 4 Plura breviter recenſita. 140. *HIST. MIR. ET TRANSL. Auct. Aimoino Mon. Prat.* Præfatio *Liber* 1 De irruptione Normannica anni DCCCXLVI. 142. *Liber* 2 Miracula tunc facta. 146. *App.* ex *Sec.* III Benedictino. 150

31 Germanus, M. Gerundæ in Hiſpania, Ex Mrll. 784

31 Germanus II. M. Gerundæ in Hiſpania. Ex Mateyrologio. 784

29 Gerardeſca Piſana Ord. Camaldul. Tertiaria. Piſis. *COMM. PR.* Exoleta fere ejus memoria oade & quomodo hic reſtaurata. 574. *VITA Ex vet. Ms. Monaſterii S. Silveſtri Piſis, ſub finem mutilo*, veroſimiliter collecta a Confeſſario. *cap.* 1 Pium ejus conjugium, ſuſceptio Monaſtici Habitus, divinarum revelationum primordia. 577. *cap.* 2 Favores a Beata divinitus impetrati pro aliis, ſanis & ægris, intermixtæque iis viſiones. 579. *cap.* 3 Inter cæleſtes viſiones aliorum peccata cognoſcens Beata, iiſdem ſapienter meretur 582. *cap.* 4 Enarrat quæ in cæleſti Jeruſalem oſtenſa ſibi fuerant. 583. *cap.* 5. Viſitatur a Sanctis: pro caro ſibi Religioſo & animabus purgantibus efficaciter deprecatur. 586. *cap.* 6 Alii favores a Chriſto & Sanctis ipſi impenſi, aut aliis propter ipſam. 588. *cap.* 7 Reliqui favores Dei erga Gerardeſcam. 590. *App.* de familia Gerardeſca. 597

30 Gertrudis Virgo M. Valduleti in Lotharingia. *Comm.* Cultus poſtridie Aſcenſionis, Vita non ſatis certa. 863

29 Giſſinus, M. Cæſareæ in Cappad. *Ex Martyr. Hier.* 364

28 Guilielmus Erem. in Comenſi dioec. *COMM.* De ejus vitæ actis et cultu. *Ex Chron. Ballanini, Martyr. Comenſ., et Viſit. Epiſcopi.* 575

29 Guilielmus Arnaldi Ord. Prædi. Inquiſitor, ab hæreticis cæſus Avenioneti in Gallia. *Sylloge* ex Stephano de Salanaco, Chronico Toloſano, Petro Marſilio, aliiſque omnis. 532

H

28 HElconis V. M. Corinthi. *COMM. PR.* De vario cultus die apud Græcos, Martyrii tempore, ac Actorum ſub nominibus ceſſionis oculatorum Lucanir & Pauli inverſimilitudine. 81. *ACTA* ſuſpecta, *Ex Mſs. Græco Florent.* Prologus. *cap.* 1 Confeſſio & tormenta ſub Perinio. 83. *cap.* 2 Tormenta ac mors ſub Juſtino. 86

27 Helladius, Ep. M. in Orienta. *Comm.* Quo pro amiſſis Actis, ſubſtituentur elogia, *ex Synaxariis & Menæis*: tempus martyrii per conjecturam quæritur. 56

31 Helmetrudis, Recluſa in Paderborn. V Weſtphaliæ Dioeceſ. *Ex variis.* 790

28 Herculanus Plegadi Ord. Min. de Obſerv. in Tuſcia. *Comm. Pr.* De cultu & actis. *VITA* ex Ms. Chronico Mariani Florentini. 205

31 Her-

31 Hermias, M. Comanis in Cappadocia. *Comm. Pr.* De cultu veteri apud Græcos, recenti apud Lationos. *ACTA* G. L. ex *Ms. Florent.* 774.
27 Hildevertor Ep. Melden. in Gallia. *Comm.* §. 1. De cultu ejus cum Lectionibus propriis, Actorum mala fide, ipſiuſque ætate. 57. §. 2. Translatio Gornacum, coltus, miracola, an poſt extinctam ibidem S. Goitmari Abb. Centulen. memoriam. 59.
28 Hilus M. Romæ. *Ex Martirol. Hier.* 91.
28 Homiuius M. Romæ. *Ex Martirol. Hier.* 91
31 Honorius, M. Geruodæ in Hiſpania, *Ex Martyrologiis.* 784
30 Hucbertus Mon. Britanniſei in Gallia. *Comm. Pr.* Ejus ſub Titulo Epiſcopali obſcurati nomeu in faſtis: cultus peculiaris, ætas per conjecturam elicita ex Vita ſerius ſcripta. 622. *VITA Ex Ms.* Auct. Piſone Mon. licentius interpolata. *Cap.* 1. Precibus impetratus a pareutibus, in monaſterium duodeuuis recipitur. 624. *Cap.* 2. Perſuaſi parentes tradont Monaſterio Britanniacum; quod ne impediat Veromanduorum Comes, ab Hucberto apparente prohibetur. 626. *Cap.* 3. Miracula poſt Sacerdotium ſuſceptum, ultimo vitæ biennio patrata: pius obitus. 627. *Cap.* 4. Miracula poſt mortem facta. 629

I

31 IAcobus Venetus, Ord. Prædicat. Forolivii in Italia. *Comm. Pr.* de cultu ab Apoſtolica Sede ſæpius probato & aucto, Vitaque a coævo ſcripta, & ejus variis traductione atque epitome. 807. *VITA ex MS. Vallicell. collato cum Ms. Taurin.* Prologus & antiqua diviſio. 809. *Cap.* 1. B. Jacobi pueritia, ingreſſus in Ordinem, viritutes, & pœnitentiæ. 810. *Cap.* 2. Amor pauperum & colloquiorum ſpiritualium, ecſtaſes, donum lacrymarum, cultus Sanctorum. 811. *Cap.* 3. Sanctorum ſepulcra ultro reſerata oratoro, columba humero iuſidere viſa; periculum ex partu, tumor, cancer, podagra diſpulſa. 814. *Cap.* 4. Variæ infirmitates euratæ: equus vitæ, & puer ab eo læſus ſanitati reſtitutus, arcana cognita, iuſignis caſtimouia. 816. *Cap.* 5. Morbus caocri patienter a Beato toleratus & miraculis honeſtatus: mors præſcita & pie obita. 818. *Cap.* 6. Confluxus urbis ad funus; varia miracula tunc patrata. 819. *Cap.* 7. Deſuncti ad vitam revocati, plurimæ infirmitates curatæ, 821. *Compend. Vitæ* ſeu *Lectiones.*
29 Joachim Abbas, Ord. Florenſis Inſtitutor in Calabria. *Comm. Pr.* §. 1. Cultus ſacer, ejus ſepulcro & Reliquiis delatus 440. §. 2. De ſcriptoribus Vitæ & Miraculorum, nec non de die & anno mortis atque nativitatis 442. §. 3. Virtotum ſynopſis, per Lucam Archiep. Conſentinum, Beati olim ſcribam, edita. 444. *VITA* auct. Jacobo Græco Syllanæo Monacho Floreut. *Dedicatoria* ad Frauc. Monachum Epiſc. Marturanen. 445. *cap.* 1. Joachimi adoleſcentis, peregrinatio in Terram ſanctam 446. *cap.* 2. Labores peregre tolerati, reditus in patriam. 448. *cap.* 3. Monaebus Curatii factus; ibidem eligitur Abbas, & Privilegio Regio muniri curat Monaſterium. 450. *cap.* 4. Spiritu iutelligentiæ & Prophetiæ elatus, facultatem commeoraudi ſupra Scripturam a Romanis Pontificibus accipit. 452. *cap.* 5. Secedens ſcribendis libris vacat: quos Apoſtolicæ Sedis judicio committenr; vicilſim ab ea contra detractores defenditur. 454 *cap.* 6. Florenſis Monaſterii initia, & felix progreſſus etiam torbulentis temporibus. 456. *cap.* 7. Joachimi apud viros principes auctoritas ſumma & virtutes eximiæ. 459. *cap.* 8. Mors, translatio, examen miraculorum 461. *MIRACULA, ex Ms.* auct. Jacobo Græco. *Præfatio cap.* 1. Patrata a vivente, 463. *cap.* 2. Alia, ejuſdem viventis meritis imputata. 466. *cap.* 3. Ante & poſt translationem Corporis facta 468. *cap.* 4. Aut ad ſepulcrum, aut per ejus invocationem impetrata. 470. *cap.* 5. Reliqua mirabilia, etiam per raſuram ſepuleri facta. 472. *App.* ex Gregorio Lauro 475. *DISQUISITIO HIST.* de Florenſi Ordine deque Doctrina & Prophetiis B. Joachim. §. 1. Ordinis inſtitutio, incremeuts, deſolatio 476. §. 2. Rei temporalis in monaſterio Floris ſub Ab. Joachimo ſtatus. 477. §. 3. Quos libros, quando, & quo ſpiritu is ſcripſerit. 480. §. 4. Quam ſolide Catholiceque de myſterio Trinitatis in Pſalterio. 482. §. 5 Propheticus ejuſdem ſpiritus, veris rerum eventis comprobatos, in Henrico VI ejuſque poſteris. 485. §. 6. Deſtruuntur figmenta, quorum occaſione ſuſpectus quibuſdam fuit Beatus, ac Pſeudo-Propheta habitus. 488. §. 7. Quid de Joachimi circa Antichriſtum doctrina ſenſerit Adam Perſeniæ Abbas, quid Teleſphoro Eremitæ fuerit cælitus revelatom. 489. §. 8. Oracula Florenſi monaſterio relicta circa Religioſos Ordines noviter naſcitnros. 491
27 Joannes Papa M. *Comm. Hiſt.* in quo etiam agitur de Symmacho & Boetio. *cap.* 1. Tempus & acta Pontificarus ac legationis CP. 47. *cap.* 2. Symmachi & Boetii ſub hoc tempus vexatorum laus. 49. *cap.* 3. Boetii & Joannis mors atque cultus. 51. *cap.* 4. Symmachi cædes, Theodoriei R. iuſelix exitos. 52. 52
29 Joanues Erem. Pinnatenſis in Hiſp. 408. *V.* S. Votus.
29 Jocundus, M. Cæſareæ in Cappad. *Ex Martyrol. Hieron.* 364
30 Iſaacius Conſ. Abbas Conſtantinopoli. *Comm. Pr.* De Sancti circa Valentem prophetis, cultu, monaſterio, Actis. 593. *VITA Ex Ms. Græco Vatic.* Auct. Anouymo monaſterii Dalmatarum. *cap.* 1. De hæreſi Arii ejuſque miſerando exitu. 599. *cap.* 2. De Valentis impietate, & trina Iſaacii monitione. 602. *cap.* 3. De Valeutis interitu, & Theodoſii electione. Hic ſuſcepto Baptiſmo Iſaacium reverenter habet, ac pulſis Arianis Eccleſias reddit Orthodoxis 604. *cap.* 4. De monaſtica Iſaaci vita, diſcipolis, obito, ſepultura. 608. *VITA II.* Ex MS. Græco Veneto, *Latina apud Lipomanum.* 611
30 Iſichios *Sive* Sicus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 591
31 Iſichus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hier.* 786
28 Iſtialus, M. Gerundæ in Hiſpania. *Ex Mrll.* 784
28 Jucundisnus M. Sardus. V. *Æmilius.* 90
27 Juliana M. apud Græcos. *Ex Ms. Synax.* 25
27 Julius M. Doroſtori in Moeſia. *Comm.* De ejus notitia ex Martyrologiis, deque Actis Paſſionis. Acta ex Ms. Marci Velſeri. 5
28. Julius M. in Pamphilia. *Ex Martyrol.* 89
28 Juſtus Laicus Vicenſis in Hiſp. *Ex Vincentio Domenecco.* 119
28. Juſtus Ep. Urgellen. in Hiſp. *Comm.* De cultu & rebus geſtis. 118
31 Juſtus, M. Gerundæ in Hiſpania, *Ex Mrll.* 784

L

28 LAnfrancus Archiep. Cantuar. in Anglia. *Comm. Pr.* De vita a Milone & Eadmero ſcripta, aliiſque ejus laudatoribus & cultu. 577.

Vita 1. *ex Ms. Beccenſi*. Prologus. 178. *cap.* 1. Ortus, Studia, vita monaſtica, officium Prioris. 179. *cap.* 2. Acta cum Guilielmo Duce, & Berengario hæretico, Bevenſe monaſterium inſtauratum, Abbatia Cadomenſis ſuſcepta. 181. *cap.* 3. Rotomagenſi Archiepiſcopatu recuſato, Cantuarienſem admittere cogitur Lanfrancus. 183. *cap.* 4. Eccleſia Beccenſis conſecratur, Cantuarienſis inſtaurator, jura vindicata. 185. *cap.* 5. Deciſio controverſiæ de Primatu Cantuar. Eccleſiæ ſupra Eboracenſem. 188. *cap.* 6. Reliqua Lanfranci acta, obitus, translatio. 190. *Vita II. ex libro I. Hiſt. novorum. cap.* 1. Lanfranci io Epiſcopatu largitas erga Eccleſias, Monachos, pauperes; & in recuperandis Eccleſiæ Cantuar. juribus felicitas. 193. *cap.* 2. ſtabilitas monachorum procurata, jura Eccleſiaſtica propugnata. Succeſſio Willelmi II. in regnum. 195. *Anſelmfrancus* Willelmi Thorn monachi Auguſtinenſis, *ſua ſcipſam maledicentia refutantis*. 192

31 Laurica, M. Gerundæ in Hiſpania. Ex Martyroll. 784.

27 Liberius, Peregrinus Anconæ. *Comm. Criticus*. De fabuloſitate Actorum ei affictorum, vero cultu, & veroſimili circa ætatem conjectura. 73

27 Lucianus M. Tomis in Ponto. *Ex Martyroll.* 24

28 Lucianus M. Sardus. *V. Æmilius*. 90

28 Lucius M. Sardus. *V. Æmilius*. 90

31. Lupus, M. Gerundæ in Hiſpania, *Ex Mrll.* 784

M

30 MAdelgiſilus Erem. Centulæ in Gallia. *Com. Pr.* De cultu, translatione ac vita. 616 *VITA* Auct. Hariulfo, poſtea Ab. Aldemborg. *Ex Mabillone*. Præfatio ad Gervinum Ep. Ambian. *HISTORIA* 617. *Supplem.* De relatione Corporis Centulam, & translatione in novam capſam, an. 1113. 620

28. Manveus Ep. Bajocen. in Normannia. *Comm. Pr.* De ejus ætate, cultu, Actis. *Vita ex veteri char. Bajocenſi*. 118

28. Marciana M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91

28 Marcianus M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91

28 Marcilius M. Romæ. *Ex Martyrol Hier.* 91

28 Maria Bagneſia V. 3 Ordinis S. Dominici, Florentiæ. *Comm. Pr.* De corporis incorrupti, cultu inchoato; deque Vita bis terque a Confeſſariis & familiaribus ſcripta 321. *VITA* Auct. D. Auguſtino Campi Presbyt. domeſtico. *Ex Ms. Ital.* Prologus, & Diviſio Capitum 322 *cap.* 1. Infantia, puericia, adoleſcentia, & morbus Mariæ, eique cum damno applicita remedia 323. *cap.* 2. Suſcipit Maria habitum tertii Ordinis, Auctorem in ſacellanum domeſticum recipit; miſericors, humilis, & mire obediens 325. *cap.* 3 Patientia Mariæ etiam externis vexationibus probata, mira ad afflictos ſolandos gratia 327.* *cap.* 4. Prudentia, Caſtitas, ſobrietas & diſcretio Mariæ. Item frequentis Communionis uſus 330. *cap.* 5. Tentationes toleratæ, ecſtaſes occultatæ, mala averſa a proximis 331. *cap.* 6. Extremi morbi actus, & obitus Mariæ 333. *cap.* 7. Concurſus popularis ad corpus & exequias: ſepultura in eccleſia S. Mariæ Angelorum 335. *Supplementum* 1. Ex vita per Fr. Alexand. Capoccium, Mariæ Confeſſarium, ſcripta 337. *EPISTOLA* D. Hieremiæ Foreſti familiaris ad D. Auguſtinum præfatum. *Ex Mſs. Ital. monaſterii Angelorum*. Exordium. *Pars* 1 De fama Mariæ ad Auctorem perlata, & hujus primo eum ea congreſſu 340. *Pars* 2 Spirituales fructus ex colloquiis Mariæ relati ab Auctore 342. *Pars* 3 Miracula quædam circa ipſam & per ipſam facta 344. *Supplem.* 2 De ejuſdem gloria, S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis vatie revelata. *Ex Mſs. Ital.* 346*

30 Maria Fernandez Eboræ in Luſitania *Comm. Pr.* De ejus cultu & Regula Auguſtiniana ſuſcepta. 415. *VITA* ex Cardoſo. 765

29 Maria V. Antiochena. *Comm. Pr.* Acta diu poſt rem geſtam Antiochiæ ſcripta, unde & quomodo hic dentur *Ex Mſ. Græco. Florent.* Interprete Ant. Franc. Deſtieu. *cap.* 1. Mariæ educatio caſta, ejus pudicitia fruſtra tentata ab Anthemio: vocatus in auxilium magus 401. *cap.* 2. Inducta per magiam ad Anthemium Maria, prudenter ſe ab eo expedit 403. *cap.* 3. Anthemius, ut magus fiat, Chriſtum ejurat ac mox pœnitentiam agit. 405

28 Marimia, ſeu Armioia M. *ex Mart.* 89

29 Matius & Uxor MM. apud Græcos. *Ex Synaxariis*. 366

29 Marquardus, Otd. Mioorum, Monachii in Bavaria. *Comm.* de Miraculis ejus, ſepultura, translatione. 535

27 Martialis M. Tomis in Ponto. *Ex Martyrol.* 24

27 Martyres XIV. Alexandriæ. *Ex Martyrol.* 23

28 Martyres Romani VI. vel IX. *Ex Martyrol. Hier.* 91

27 Martyres CCCC. in Africa. *Ex Martyrol. Hier.* 24

29 Martyres CLIII in Africa, *Ex Martyroll.* 365

31 Martyres Timidenſes, in Proconſulari Africæ Provincia, *Ex vet. Kalend. Carthag.* 785

29 Martyrius, M. in Agro Trident. *Vide* Siſianium. 388.

31 Mathildis, V. Fundatrix Dyezzenſis in Bavaria *Comm. Pr.* de ejus familia, vita, translatione, & cultu 791. *VITA* auct. Engelhard. Ciſtercienſi Mon. *Ex ant. Lect. Canſii.* Dedicatoria 1. & 2. 793. *cap.* 1. Nobilis ortus, vita monaſtica, Præfectura in Dyezzen. Oitilſtettinenſis Abbatia ſuſcepta, clauſura inducta. 794. *cap.* 2. Illuſtres ejus jam Abbatiſſæ virtutes & miracula. 797. *cap.* 3. Reditus in Dyezzen, adhortatio ad Sorores, obitæ Deiparæ, miracula, 801. *cap.* 4. Ultima moribundæ geſta, obitus, ſepultura, miracula, 784

28 Maxima M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91

31 Maxima, M. Gerundæ in Hiſpania, *Ex Martyrologiis*. 784

28 Maximilianus Diac. Humagi in Hiſtria. 151

29 Maximinus Epiſc. Treviren. *Comm. Pr.* de ejus ætate, cultu, Actis. 370. *ACTA Ex Ms.* per Anonymum Sanmaximinianum. *cap.* 1. Res in vita geſtæ. Relatio Corporis ex Aquitania Treveros. 372. *cap.* 2. Varia miracula Treveris patrata. 374. *HIST. MIRACULORUM. Ex Ms.* auct. Sigehardo Mon. *Prologus* Ad Wickerum Ab. Miraculorum ſcribendorum aſſertorem, eum ſupplemento vitæ circa S. Quirtacum 376. *cap.* 1. Curati dæmoniaci, injurii in S. Maximinum puniti. 377. *cap.* 2. Vindicta de aliis injurioſis ſumpta: ægris invocantibus impenſa curatio 379 *cap.* 3. Inventio Corporis, ob rabiem Normannorum occultati 382. *Append.* de poſteriore Corporis translatione, & dedicationibus Eccleſiæ, atque Reliquiis alibi aſſervatis. 384

29 Maximus M. ex Iſtria translatus Venetiis *Comm.* De loco Paſſionis ac ſepulturæ, Actis depravatis, translationis tempore & memoria. 361

29 Maximus M. *Ex Martyrol. Caſin.* 365

29 Maximus Epiſc. Veron. *Ex Auguſtino Valerio*. 387

30 Mele-

30 Meletius, cum Eusebio, &c. M. Nicomediæ. *Ex Menæis.* 589
28 Monachi MM. Thecuæ in Palæstina *ex Martyr. Rom. & Cassiano.* 99
17 Montanus Reclusus *App.* de cultu, 800
27 Murion M. Tomit in Ponto *Ex Martyrol.* 24

N

28 NAtalius M. Romæ. *Ex Mss. Synax.* 93
28 Nicephorus Ep. Humagi in Istria. *Comm. crit.* De actis S. Gregorii Ficoclensis & Nicephori Antiocheni, huic altercique Nicephoro perpetem aptatis. 152
28 Niceras Ep. Chalcedon. in Bithynia. *Comm.* De ejus cultu apud Græcos, Actorum defectu, & Sedis tempore per conjecturam. 153
28 Nonnus M. in Pamphilia. *Ex Martyrol.* 89

O

28 OCtubrus M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 92
29 Oliverius Peregrinus Anconæ. *V. Liberius* 73

P

30 PAlatinus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieronym.* 591
31 Paschasius, Diac. Romæ, *Comm.* De ejus cultu & miraculis, etiam in Purgatorio existentis: item de scriptis, ab eoque diverso Diacono Dumiensi. 787.
29 Passimonius, M. in Africa, *Ex Martyroll.* 365
31 Paulica, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Martyrologit.* 784.
31 Paulinus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hier.* 786
27 Paulus M. apud Græcos *Ex Mr. Synax.* 25
28 Paulus M. Romæ. *Ex Mss. Synax.* 91
31 Petronilla V. Romana *Comm. Hist.* De ejus obitu, spirituali Patre S. Petro, cultu, Reliquiis, quarum variæ sint aliarum synonymarum. 769.
28 Petrus Solitarius, juxta collem Vallis-Elisæ in Etruria. *Comm.* Ex Wadingo & aliis 203
29 Petrus Arnaldi, Notarius, occisus ab hæreticis Avenioneti. *V.* Guilielmus Arnaldi 532
29 Petrus Petronus, Carthus. Senis. 540 *Comm. pr.* De Vita a S. Joanne Columbino familiari Italice scripta, a Bartholomæo Senensi Latine ornata, deque illius cultu. *VITA.* Dedicatoria Carolo Card. Medicæo. *Prologus.* 541 Vetus partitio. *Cap.* 1. Petri infantia & adolescentia, pietatis ac miseticordiæ operibus addicta. 543. *cap.* 2. Ingressus in ordinem: amputatio digiti ad evadendum gradum Presbyteri. 547. *cap.* 3. Humilitas, obedientia, paupertas, abstinentia, & patientia Petri. 550. *cap.* 4. Donum orationis contemplationisque, eum eximia in Deum ac proximos caritate. 554. *cap.* 5. Singolatis prudentia circa directionem animarum, præsertim in S. Joanne Columbino ipsiusque Petri cognata 558. *cap.* 6. Prophetiæ donum, illibata virginitas. 563. *cap.* 7. Cito moriturus Joachimo pandit revelationes sibi factas, & plurium cordium secreta. *cap.* 8. Cœlitum colloquio fruitur Petrus, & occultas hominum cogitationes pervidet. 569. *cap.* 9. Pro amici salute dira patitur horis 60. Seditionem domesticam de corpore suo absens novit. 572. *cap.* 10. Obitus, eumque secutæ visiones & signa. 575. *cap.* 11. Joannes Boccacius adjutus: corpus post annos 60 repertum integrum translatumque. 580
27 Phanurius M. in Rhodo *Comm. Pr.* De cultu certo, incerto die, deque miraculis sæc. 8. scriptis, & causa ea hic referendi: 37. *Mirac. Ex Vaticano Græco* Auctore Anonymo, *cap.* 1. Cultus ex Rhodo in Cretam propagatus, occasione Sacerdotum in Hispania apud Saracenos captorum, 38. *cap.* 2. Alia miracula apud Cretens. 41
28 Podius Ep. Florent. *Comm.* De gestis ejus in Pontificatu. *Ex variis* 173
29 Pontamius M. *Ex Martyrol. Cas.* 365
28 Portinus seu Protus M. *Ex Martyrol.* 89
28 Priamus M. Sardus. *V. Æmilius.* 90
29 Primolus M. Cæsareæ in Cappad. *Ex Martyrol. Hieron.* 364
28 Primus M. in Pamphilia. *Ex Mart.* 89
29 Primus, M. in Africa, *Ex Martyroll.* 365
28 Protus, seu Protinus M. *Ex Martyrol.* 89
31 Protus M. Pædagogus Sanctorum Cantianorum. 776
29 Pullienus, M. Antiochiæ. *Ex Martyrol. Hieronymiano,* 365

Q

27 QUintus M. in Sardinia. *Ex Martyrol. Hier.* 24

R

27 RAgnulfus M. in Artesia. *Sylloge* de cultu, elevatione, & ætate. 62
29 Raimundus Carbonit Ord. Minor. Inquis. ab hæreticis cæsus Avenioneti 532. *V.* Guilielmus Arnaldi.
29 Raymundus Scriptoris, Atchidiac. Inquis. cæsus ad hæreticis Avenioneti. 532. *V.* Guilielmus Arnaldi.
27 Restituta V. M. Soræ in Campania, *Comm. Pr.* §. 1. De ecclesia & cultu, ac corpore diu quæsito, nuperque invento. 6. §. 2. Acta Passionis & Miraculorum, a Gregorio Ep. Tarracon. descripta: Corporis existentia Soræ probata. 8. §. 3. Confirmatur eadem existentia, indeque conficitur alia esse, cujus corpus sæc. XI. Roma Suessionem translatum est. 8. *Acta ex variis Codicibus mss.* 9. *Lib. I.* continens passionem S. Virginis. *ibid. Lib. II.* continens miracula facta ætate Scriptoris Gregorii sæc. XI ant XII. 13. *Inventio* descripta a Conrado Janningo teste ut plurimum oculato. 17
27 Restituta alia. *Translatio* in Galliam ex Gallico contracta *a Nicolao Belforti.* 19. Miracula *per eumdem.* 21. Hymnus. 23
29 Restitutus M. Romæ. *Comm. pr.* De monumentis & Actis Martyrii; sub quo toleratum hoc sit; & quibus Martyrologiis inscriptum 558. *ACTA, Ex veteri Ms. S. Mariæ Majoris.* 359
29 Revocatus M. Genuæ in Liguria honoratus. *Ex proprio Genuensi.* 361
28 Rigomerus Ep. Melden. in Gallia. *Ex Brev. & Saussajo.* 100
31 Rogata, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Mart.* 784
31 Rogatus, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Martyrologiis.* 784
30 Romanus cum Eusebio &c. M. Nicomediæ. *Ex Menæis.* 589

S

27 SAccus M. in Africa. *Ex Martyrol. Hieron.* 24
27 Salucianus M. in Sardinia. *Ex Martyrol. Hier.* 24
28 Saronas M. Romæ. *Ex Mss. Synax.* 93
27 Sciabilus M. in Sardinia. *Ex Martyrol. Hier.* 24
28 Secundinus M. *Ex Martyroll.* 89
29 Secundinus M. *Ex Martyroll. Caſin.* 365
28 Senator Ep. Mediolanen. *Comm. Hiſt. cap.* 1. Acta, elogia, & ætas. 114. *cap.* 2. Quibus argumentis illuſtriſſima Septaliorum familia ſibi eum arroget. 115
27 Servulus M. Tomia in Ponto. Ex Martyrol. 24
29 Seyreneus, M. Romanus, translatus Tornscum in Belgio. 366
29 Sicimodus, M. Antiochiæ, *Ex Mss. Hieron.* 365
30 Sicus *Sive* Iſichius, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 591
31 Silvanus M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
31 Silvanus II, M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Maryrologiis.* 784
31 Silvius, Ep. Toloſanus in Gallia, *ex vita S. Exuperii.* 787
31 Simplicianus M. Pictavis in Gallia. *Sylloge*, de cultu ejus. 786
29 Siſinnius cum Sociis M. in agro Tridentino, *Com.* Pr. De Actis a S. Vigilio Ep. Trid. bis ſcriptis, loco ac tempore martyrii, & Reliquiis, veterum teſtimonio celebraris. 388. ACTA breviora, *ex Ms.* 990. ALIA prolixiora, *ex Mss. Mombritio, Surio*, Epiſtola ad S. Simplicianum Mediolanen. Epiſc. *ex Ms.* 392. Alia ejuſdem ad Joannem CP. Epiſc. *ex Ms.* 393. TRANSL. anno 1596 facta a S. Catolo Botromæo *ex Ital. Puccinelli.* 396
29 Stephanus de Narbona, Ord. Minor. Inquiſ. ab hæreticis cæſus Avenioneti. 532. *Vide* Guilielmus Arnaldi.

T

31 TEcla M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
31 Teleſphorus M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyroll.* 784
31 Tertula M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Maryroll.* 784
31 Tertula II. M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
31 Tertus M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyroll.* 784
28 Theodulus ex Præfecto CP. Monachus Stylita Edeſſæ. *Comm. Pr.* De vitæ Actis, cultus die, qualitate ac tempore Præfecturæ. 100. *Vita ex Mſ. Græco Flor.* Interpr. D. Cardono. *cap.* 1. Præfectura generoſe abdicata, nequidquam obnitente uxore. 101. *cap.* 2. ſuperatis denuo uxoris blanditiis, ac ea tandem ipſa mortua, vitam in columna ducit. 102. *cap.* 3. Cornelio Mimo compatatus, poſt initum cum eo colloquium, ſancte moritur. 106. Epitome ex Ms. Synax. 110
25 Theodorus M. Romanus in Oratorio Congregationis Marianæ, Romæ. *Vide* Cerealis. 366
29 Theodoſia Sanctimonialis V. M. Conſtantinopoli, *Comm. Pr.* Cauſa & ſeries martyrii *Ex Mss. Synaxariis.* Encomium a Conſtantino Longotheta ſcriptum: hujus ætas & dignitas, 416. ENCOMIUM Græcolat. *ex Mſ. Vatic.* Prologus. 417. *cap.* 1. Virginis natales, adoleſcentia, vita monaſtica, 419. *cap.* 2. Leo Iſauricus, imagines aboliturus, gymnaſium publicum cum Magiſtris ſibi adverſantibus incendio perdit. 422. *cap.* 3. Spathatium, Chriſti imaginem dejecturum, præcipirat Theodoſia, & fidei ſuæ rationem tyranno reddit. 425. *cap.* 4. Illius poſt Sociarum necem crudele martyrium, & gloria in cælis. 428. *cap.* 5. Miracula ad ejus invocationem patrata: 432. *Append. ex Pachymere Poſſini.* 438
27 Therapon Ep. M. ex Cypro translatus CP. *Comm. Pr.* De ejus cultu & ordine: deque martyrii & translationis tempore. 26. *Mirac. Ex ms. Græco Flor.* Auctore Synchrono. *cap.* 1. Vita & martyrii acta per præteritionem indicat Auctor, ſuæ ſibi conſcius tenuitatis. 27. *cap.* 2. Sacrorum oſſium translatio. 29. *cap.* 3. Miracula CP. patrata. 31. *cap.* 4. eorumdem proſecutio. 33. *cap.* 5. Epilogus cum inventione Sancti. 35
27 Therapon Presb. M. in Lycia. *Ex Synax. Mss.* 25
27 Ticianus M. in Sardinia *Ex Martyrol. Hieron.* 24.
29 Tredentheus M. Cæſareæ in Cappad. *ex Martyrologio Hieron.* 364

V

28 UBaldeſca V. Ord. S. Joannis Hieroſol. Piſis in Etruria. *Comm. Pr.* De ejus cultu, deque originario Vitæ textu amiſſo. 599. *Vita ex Italico Silvani Razzi.*
30 Venantius, frater S. Honorati Arelaten. *Comm. Pr.* de ejus translatione ex Peloponneſo Lerinum, deque cultu & Actis. 592. VITA *ex Mss. Lerinenſibus eruta a Vincentio Barali.* 593
29 Venuſtus M. Cæſareæ in Cappad. *ex Martyrologio Hieron.* 364
29 Venuſtus M. Antiochiæ. *ex Martyrol. Hier.* 365
28 Victia M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91
29 Victor M. Romanus, Turnaci in Belgio. 366
31 Victoria M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
31 Victurinus M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
29 Victurius M. Antiochiæ. *ex Martyrol. Hieron.* 365
31 Victurus M. Gerundæ in Hiſpania, *ex Martyrologiis.* 784
28 Vippia M. Romæ. *Ex Martyrol. Hier.* 91
31 Viralis a Baſtia, Tertii Ord. S. Franciſci Aſſiſii in Umbria. *Comm.* de ejus Vita, miraculis, translatione, cultu. 824
25. Vitus M. Romanus in Oratorio Congregationis Marianæ, Romæ. *Vide* Cerealis. 366
29 Votus, Erem. Pinnæ in Aragonia. *Comm. pr.* De ejus & ſociorum Actis, primum ab Anonymo, deinde a Macario Monacho ſcriptis, deque elevatione corporum, & cultu 408. *VITA I Ex Mſ. Pinnatenſi.* 410. *II. Ex Mſ. ſimili.* 411. *Synopſis Hiſt. Ex Chronico Pinnatenſi* 413. Hymnus, *Ex Breviario.* 415
28 Uroria M. Romæ. *Ex. Martyrol. Hier.* 91
28 Uxor & Matitus MM. apud Græcos. *Ex Synaxario Mſ.* 366

W

28 WIllelmus ex Doce Aquitaniæ Mon. Gelonenſis in Gallia. *Comm. Pr.* de vita & miraculorum. Actit, cultu diebus variis, & reliquiis ejuſdem Sanctis. 154. Vitæ compendium. *ex Vita S. Benedicti Anian. Vita* Auct. gravi *ex duplici Ms.* 155. Prologus. *cap.* 1. Vita Sancti in ſæculo, militia contra Saracenos, Monaſterii fundatio, ſororum oblatio. 156. *cap.* 2. Cum bona regis gratia, vale amicis dicto, monaſticum habitum aſſumit. 159. *cap.* 3. humillima miniſteria a Sancto exercita; pius obitus. 163. *Append.* Chartæ donationum monaſterio factarum. 165. *Miracc.* Ex Ms. Gellon. & Edit. Mabillonis. *cap.* 1. Miracula Crucis a S. Willelmo allatæ, fugati Dæmones. 167. *cap.* 6. Puer Rhodano merſus & liberatus. Injurioſi in Sanctum, ejuſque homines & res, puniti. 170. *Hymnus ex Ms. Bodecen.* 171. *Elevatio ex Ms. Gallico.* 172

Z

27 ZAcharias M. Ep. Viennen. in Gallia. *Comm.* Actorum ſummarium ex Breviario: Eccleſia, coltus. 4

27 Zoticus M. Tomis in Ponto. *Ex Martyrol.* 24

28 Zotulus M. in Pamphylia. *Ex Martyrologio.* 89

INDEX CHRONOLOGICUS.

SÆCULO I ET II.

Sub *Diocletiano*. Petronilla V. Romana, S. Petri filia ſpiritualis. 769
Eutychius Ep. M. Meliteneæ in Armenia. 79
Sub Trajano Zacharias Ep. M. Vrcoœ in Gallia. 4
Sub Hadriano. Gabinus & Criſpulus, MM. Turribus in Sardinia. 587
Creſcentianus M. Turribus in Sardinia. 772
Sub Antonino Hermias M. Comanis in Cappadocia. 772

SÆCULO III.

244 Heliconis V. M. Corinthi. 81
269 Papa creatur S. Felix I. M. 588
270 Macrina, avia S. Baſilii & Gregorii, matrimonio jungitur. 594
Poſt 270. S. Conon cum filio paſſus Iconii. 354
Circa an. 272 Reſtituta V. M. Sorœ in Campania. 6
274 Martyrium ſuſtinet S. Felix I Papa 588
290 Cantius, Cantianus, & Cantianilla, cum Proto Pædagogo, martyrizantur Aquilejæ. 776

SÆCULO IV. ET V.

Sub Dioclet. Euſebius cum Sociis M. Nicomediæ. 638
315 *Circiter* Baſilius & Emmelia, Parentes SS. Baſilii & Gregorii, matrimonio junguntur. 594
332 *circ.* S. Maximinus ordinatur Epiſc. Trevir. 370.
347 *circ.* Obiit Naucratius, frater SS. Baſilii & Gregorii. 596
352 *circ.* Clarer S. Manimus Epiſc. Verooen. 387
372 Obit Emmelia, mater SS. Baſilii & Gregorii. 598
378 Iſaacius Mon. Valenti Imp. Ariano ioteriram prædicit, niſi Carholicis Eccleſias reddat. 602
383 Iſaacius Mon. moritur CP. in monaſterio, poſtea Dalmatarum dicto. 598
396 SS. Siſinnius, Martyrius, Alexander in agro Tridentino occidunror a Paganis. 389
Circa an. 413 Monachi Martyres Thecuæ in Paleſtina. 99
Theodulus ex Præfecto CP. Stylita Edeſſæ obit. 500.
418 Obie S. Exuperantius, Epiſc. Ravennas. 612
480 S. Senator Ep. Mediol. obit. 114
Circa an. 480 S. Manvæus Ep. Bajoc. in Normandia floret. 112
Circa an. 480 Obit S. Eutropius Ep. Arauſien. 44

SÆCULO VI ET VII.

520 *circ.* Paſchaſius Diac. Romæ, adhuc in Purgatorio, miraculis claret. 787
526 Childebertum segem ſanat S. Germanus Paris. 122
530 S. Joannis P. corpus Ravenna Romam fertur. 52
Poſt. an. 546. Juſtus Ep. Urgellen. in Hiſpania. 118
549. S. Albini Andegav. corpus transfert S. Germanus Pariſien. 125
Circa an. 550. Helladius Ep. M. ſub Perſis. 56.
574 Obit S. Germanus Ep. Pariſien. 519
580 *circ.* Scriptis claret Paſchaſius Diaconus Dumienſis. 788
Sæculo 7 SS. Votus & Felix fratres, atque ante eos Joannes, Eremitæ Pinnæ in Aragonia. 408
620 *circ.* Veniunt ex Hibernia ad S. Richarium SS. Caidocus & Frecorios. 614
677 Naſcitur Ven. Beda in Anglia. 64
680 S. Hildvertus Ep. Melden. obit. 58
Circa an. 700. Ragnulfus M. exdirur in Arteſia 62

SÆCULO VIII ET IX.

S. Phanurius in Rhodo & Creta Miraculis claret. 37
712 *circ.* Hucberrus Monachus Britanniacco. obit 622
726 Theodoſia V. M. Conſtantinopoli ſub Leone Iſaurico. 416
735 Obit Ven. Beda in Anglia. 63
736 Elevarur corpus S. Germani Ep. Paris. 135
814 Monaſterium Gellonenſe fundatur a S. Willelmo. 249
826 Boethius, Joannes I. P. & Symmachus MM. ſub Theodorico R. Ariano. 47
Rex ipſe infeliciter obit. 53
Circa an. 812 Obit S. Willelmus ex Duce Mon. Gellonen. 165
842 SS. Voti & Felicis Eremm. Elevatio Pinnæ in Aragonia. 409
Sæc. 10. aut 11 Helmetrudis Recluſa revelat martyrium S. Cordulæ. 790

SÆCULO X ET XI.

916 & 942 Corpus S. Maximini Ep. Trevir. invenitur & transfertur. 382
942 Obiit S. Geraldus Epiſc. Matiſconenſis in Gallia. 439
1000 *circ.* Reliquiæ SS. Caotiannrum translatæ in Galliam. 780
1002 Obiit S. Podius Ep. Florentinus. 173
1030 *circ.* Naſcitur Abbas Joachim. 443

Circa

Circa an. 1061. Willelmus Eremira dimiſſa militia, ad Eremum tranſit. 176
1065 Moritur Ferdinandus I Rex Caſtellæ & Legionis. 713
1070 *circ.* S. Gervinus Ab. Centul. elevat corpora SS. Caidoci & Frechorii. 615
Circa an. 1070 Moritur Willelmus Eremita. 176
1089 Obit B. Lanfrancus Archiep. Cantuar. in Anglia. 177
1094 SS. Voti & Felicis Eremm. Pinnæ in Aragonia translatio. 409

SÆCULO XII.

1112 *circ.* Scripta Paſſio & Miracula S. Reſtitutæ V. M. 8
1113 Refertur corpus S. Madelgiſili Centulam 620 ibique elevatur. 618. Et transfertur in novam capſam. 620
1136 Naſcitur S. Ubaldeſca V. Piſana. 200
1139 Transferuntur oſſa S. Willelmi Gellonen. 172
1146 Corpora SS. Maximi & Pelagii MM. recondita in Civitate nova Iſtriæ. 361
1150 B. Lanfranchus Ordinatus Archiep. Cantuar. 178
1156 *circ.* Naſcitur Piſis S. Bona Virgo. 500
1156 Cujſdam S. Reſtitutæ corpus Roma in Galliam tranſlatum. 8
1160 *Circ.* Obit S. Mathildis, Fundatrix Dyeſſenſis in Bavaria. 791
1171 Reſtauratur Mediolanum Conſule Paſſaguado de Setara, & aliis. 117
1180 Transfertur corpus S. Laufranci Cantuar. 293
1188 Elevatur corpus S. Ragnulfi M. in Arteſia. 62
1190 Floret S. Gaubertus Erem. fundator Montis-Salvii in Arvernia. 62
1196 Floreuſis Ordo confirmatur a Cæleſtino III 577
1198 Naſcitur S. Ferdinandus futurus Rex Caſtellæ & Legionis. 646

SÆCULO XIII.

1201 Corpus S. Hildeverti Gornaci transfertur in novam capſam. 59
1202 Obit B. Abbas Joachim. 443
1206 Moritur S. Ubaldeſca V. Piſana. 199
1207 Piſis moritur S. Bona Virgo. 495
1217 Berengaria, Henrici fratris heres, regnum Caſtellæ cedit filio S. Ferdinando, 646. 666
1227 Videtur cælitus allata Crux Caravacana. 745
1230 S. Ferdinandus mortuo Patri Alfonſo ſuccedit in regnum Legionenſe. 650
1231 Naſcitur B. Jacobus Veuetus, Ordinis Prædicatorum. 807
1236 Corduba venit in poteſtatem S. Ferdinandi. 647
1240 Floret Piſis S. Gerardeſca, revelationibus & miraculis clara. 514
1242 Inquiſitores ſeptem cum Sociis Avenioneti in Occitania, ab hæreticis mactantur. 532
1245 Eccleſia nova S. Maximini Ep. Trever. dedicatur. 384
1247 Hiſpalis a S. Rege Ferdinando occupatur, 647
1249 Reliquiæ SS. Cantianorum Stampis translatæ. 782
1252 Moritur S. Ferdinandus Rex Hiſpali. 647
1260 Obit Petrus Solitarius in Tuſcia. 203
1262 Transfertur Melitam reliquia S. Ubaldeſcæ. 202
1275 *Circ.* Obit Anconæ S. Liberius peregrinus. 73
1294 Floret CP. Conſtantinus Logotheta, Scriptor Actorum S. Theodoſiæ Virg. M. 413

SÆCULO XIV.

1324 Moritur Jacobus Veuetus, Ord. Prædic. 807.
1327 Marquardus, Ord. Min. obit Monachii in Bavaria. 535
1345 Hainricus infans, Monachii occiſus a Judæis. 2
1361 Petrus Petronus moritur in Carthuſia Senenſi. 575
1364 Tranſfertur corpus S. Bonæ Piſanæ. 515
1375 Deſcribuntur miracula Crucis Caravacanæ. 742

SÆCULO XV.

1408 Florebant Eboræ in Luſitania Conſtantia & Maria de Vita paupere. 764
1420 Corpus B. Petri Petroni integrum reperitur, & transfertur. 582
Sæc. 15. Ex Iſtria Venetias transfertur corpus S. Maximi M. 363
1451 Obit B. Herculanus Ord. Min. apud Caſtrum-novum Carſaviani in Tuſcia 205
1452 Firmum venit, Hoſpitali miniſtraturus, B. Bertramus. 865
1465 Andreas Chius pro fide crudeliter occiſus Conſtantinopoli a Turcis. 536
1468 Elevantur oſſa S. Mathildis Dyezzenſis. 792
1488 Transferuntur oſſa S. Mathildis Dyezzen. 792
1490 Obit B. Bertramus, Erem. Auguſtiniauus Firmi. 865
1491 Moritur B. Vitalis a Baſtia, Tertiarius S. Franc. Aſſiſii. 824
1491 Scribit B. Baptiſta de Varauis de vita ſua ſpirituali. 826

SÆCULO XVI.

1505 Monachii elevantur oſſa B. Marquardi Minoritæ 535
1509 Elevatur corpus B. Vitalis a Baſtis Tertiarii. 824
1526 Permittitur a Clemente VII cultus B. Jacobi Veneti. 807
1526 Joannes Faneuſis, Provincialia Marchiæ, initiis Capucinorum ſe opponit, poſtea ipſemet ad eos tranſgreſſus. 859
1527 Obiiſſe videtur Camerini B. Baptiſta de Varania. 826
1579 Congregatio Clavorum Senis inſtituta. 547
1579 Transfertur corpus S. Ferdinandi Regis in novam capellam. 727
1588 Miracula claret in Gallia S. Reſtituta V. M. 81
1593 Transfertur corpus B. Baptiſtæ de Varauis. 825
1596 Reliquiæ SS. Siſinnii, Martyrii, Alexandri MM. translatæ Mediolani in novam capſam a S. Carolo Borromæo. 396

SÆCULO XVII.

1607 Fit ſecunda translatio S. Bonæ Piſanæ. 515
1620 Reliquiæ SS. Cantianorum iterum Stampis translatæ. 783
1622 Toti Ord. Prædic. communicatur Cultus B. Jacobi Veneti. 807
1628 Elevatur corpus B. Guilielmi Erem. apud Comenſes. 166
1668 Inſpicitur corpus incorruptum S. Ferdinandi Regis. 730
1671 Clemens X Sanctum declarat Ferdinandum Regem. 734
1677 Tertium transfertur S. Bona Piſana. 513
1680 Oſſa S. Willelmi Gellon. translata in novam capſam. 162
1682 Viſitatur Epiſcopi Comenſis juſſu corpus B. Guilielmi Eremitæ. 176
1683 In reſtauratam a Francica vaſtatione Eccleſiam S. Maximini reducuntur Monachi. 387
1683 Soræ invenitur verum corpus S. Reſtitutæ V. M. 7. & 17

ACTA

ACTA SANCTORUM
MAJI
TOMUS SEXTUS.
DIES VIGESIMA SEPTIMA MAJI.

SANCTI QUI VI KALENDAS JUNII COLUNTUR.

B SAnctus Zacharias, Martyr Epiſc. Viennenſis in Gallia.
S. Julius, Martyr Doroſtori in Moeſia.
S. Reſtituta Virgo, S. Cyrillus Presbyt. SS. Socii duo, } Martyres Soræ in Campania.
S. Reſtituta Martyr, Roma in Gallias translata.
S. Aeculus ſeu Aquillus aut Aquilinus, S. Evangelius, Sancti XIV, } Martyres Alexandriæ.
S. Helias, S. Lucianus, S. Zoticus, S. Martialis, S. Victurius, } Martyres Tomis, ad Pontum Euxinum.
C S. Murina, S. Servulus, } Martyres in Africa.
S. Saccus, S. Julius, S. Damia, ſeu Daima, S. Carpia, Sancti CCCC, } Martyres in Africa.
S. Salucianus, S. Eutricus Ep. S. Creſcentinus, S. Ticianus, S. Quintus, S. Sciabelus, } Martyres in Sardinia.
S. Alypius, S. Eubiotus ſeu Euſebiotes, S. Paulus, S. Juliana, } Martyres apud Græcos, E
S. Therapon Presbyter, Martyr in Sardienſi Lydiæ diœceſi.
S. Therapon Hieromartyr, ex Cypro Conſtantinopolim translatus.
S. Phanurius Martyr Thaumaturgus, in Rhodo & Creta celebris.
S. Iſacius, Anachoreta in Oriente.
S. Eurropius, Epiſcopus Arauſionenſis in Gallia.
S. JOANNES Primus, Pontifex Romanus Martyr. Additur ex occaſione.
S. Severinus Boetius, Exconſul Romanus, Martyr Ticini apud Inſubres.
S. Helladius, Epiſcopus Martyr in Oriente. F
S. Hildevertus, Epiſcopus Meldenſis in Gallia.
S. Ragnulfus Martyr Telodii, prope Atrebatum in Arteſia.
S. Beda, Venerabilis Monachus & Presbyter in Anglia.
S. Gausbertus, Eremita monaſterii Montis-Salvii in Arverna.
B. Fredericus, Epiſcopus Leodienſis & Martyr.
S. Liberius ſeu Oliverius, Peregrinus Anconæ in Piceno.

SAnctus Salvius, Epiſcopus & Martyr, *indicatur in Ms. Florario. Forſan eſt* Epiſcopus Ambianenſis, *qui a pluribus etiam in Martyrologio Rom. Martyr habetur: cujus Vitam illuſtravimus* 21 Januarii.

S. Leobardi Recluſi inventio corporis *celebratur Officio trium lectionum in Breviario Majoris monaſterii. Acta dedimus* XVIII Januarii.

S. Secundinum Epiſcopum *coli hoc die tradit Michael Monachus in Sanctuario Capuano, ex Ms. Kalendario Theſauri ſui, cenſetque eſſe* Epiſcopum Trojæ, *qua dicebatur* Ecana, *de quo egimus* 21 Februarii.

S. Barbati, Epiſcopi Beneventani, translatio *indicatur a Vipera. Acta ejus dedimus* XIX Februarii.

S. Walburgis, Virginis elevatio in Germania, *inſcripta eſt Menologio Laberii. Varia ejus Acta dedimus* XXV Februarii.

Auguſta Virgo *adjungitur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Videtur eſſe, de qua egimus.* XXVII Martii.

B Marcus Fantazzi, *Bononienſis, Placentiæ anno 1479 mortuus, refertur a Maſino in Bononia perluſtrata cum titulo* Beati: *ac Placentinum reſponſum pro die quo eſt inſcriptus Martyrologio Arturi, indicavimus inter Prætermiſſos* XXVII Martii.

S. Mariæ Jacobi inventio in civitate Veiulana *indicatur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Nobis nunc dubium eſt, an ſit qua* Maria Cleophæ *cujus Acta illuſtravit Heuſchenius* IX Aprilis.

SS. Didymus & Theodora, Martyres Alexandriæ, *celebrantur a Græcis in Menologio Baſilii Imperatoris, Ms. Synaxario & aliis Mſs. item in Ms. Arabo-Ægyptio, ubi pro* Didymo, Dapnumias *ſcribitur, voce forſan idem ſignificante. Nos Acta illorum dedimus* XXVIII Aprilis.

S. Clemens, Confeſſor & Poeta, *indicatur in Ms. Synaxario Græco & alio Cardinalis Mazarini. Acta ejus dedimus* XXX Aprilis.

Jacobus de Noceta, Monachus Congregationis Fontis Avellanæ, *hoc die Vitam habet apud Jacobillum inter Vitas Sanctorum ac Beatorum Umbriæ tom. 1, & ex eo elogium in Menologio Benedictino Bucelini: ſed idem Jacobillus tom. 3 in Supplemento, ait, quod feſtum ejus in propria eccleſia celebratur, quando corpus inventum fuit, & nos de eo in ſupplemento agemus, die* X Maji.

C S. Stephanus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, *indicatur in Ms. Græco Synaxario & alio Cardinalis Mazarini. Acta dedimus* XVII Maji.

S. Benius Martyr, *Romæ Viennam Auſtriæ translatus, colitur officio ſimiduplici propter inſignes partes, repoſitas in eccleſia Carmelitarum Thereſianarum, uti diximus* XXI Maji.

S. Goſvvini pueris & Martyris paſſio *proferetur in Ms. Florario a nobis relata* XXII Maji.

S. Pardi Epiſcopi & Confeſſoris translatio *refertur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. De eo egimus* XXVI Maji.

Theodorus Martyr *refertur in Ms. Florario. At quis hic ſit, non occurrit divinare, cum plures hujus nominis Martyres reperiantur,*

B. Felix Comes, Martyr Beneventi, *indicatur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Ignotus is eſt Mario de Vipera in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Benivent anorum*

S. Migdoniæ Virginis Translatio *refertur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum non addito loco aut alia circumſtantia. Hinc nihil de ea adferre poſſumus.*

Frontina Virgo apud Arvernos, laudata a Sidonio S. Apollinare lib. 4 Epiſtola 21 ad Aprum, *tamquam Sancta inſcripta eſt Gynæco ſacro Arturi du Monſtier. Nondum legimus eam aliis Faſtis inſcriptam: nec memoratur a Jacobo Branche in opere de Sanctis Arvernia & Velauni, diligentiſſime collecto*

Exuperantius, diſcipulus S. Benedicti, in Bætica mortuus, *ex Pſeudo Chronico Maximi refertur in Martyrol. Hiſpanico Tamaji Salazar. Ignotus Benedictinis & ne quidem inter Prætermiſſos relatus a Mabillone.*

VVigburndus in Bojaria gentis Apoſtolus, *indicatur in Menologio Scotico Dempſteri, appoſito unde nomine Lazii, quod in ſilentio Roderi & aliorum non ſufficit.*

S. Finiana Virgo in Scotia, *indicatur a Camerario & Laberio.*

Killinus Epiſcopus de Tegh-Talain *refertur in Ms. Hibernico Tamlachtenſi, Colgano, 14 Februarii in notis ad Translationem S. Kiliani Herbipol. num. 3, ubi* S. Killianus de Teg-Falain, in Orgiellia Epiſcopus.

Comagia, filia Eochodii, & Mœlanus, & Quintus apud Snam-Luthir, *memorantur in dicto Ms. Tamlachtenſi, & apud Colganum in Notis ad lib. 2 Vitæ S. Columbæ Abbatis Hienſis auctore Adamnano num. 35: ubi etiam ex Martyrol. Dungallenſi refertur* S. Comagia Virgo de Snam-Luthir, *& traditur illud monaſterium ſitum in regione Carbre Gabhra, aliis Carbre Mor, in maritima Boreali Connatiæ, quod ab Adamnano dicto lib. 2 cap. 13 dicitur* fundatum a Columbano filio Echadi viri ſancto, *pro quo in Notis legit Colganus* Colmanum, filium Eochodii & fratrem S. Comagiæ, *& pluribus inquirit quis iſte Colmanus, & quo die colatur.* E

Etherius Epiſcopus de Domnach-Mor, } *indicantur*
Ecbritannus filius Oſſii, } *in dicto Ms. Tamlachtenſi.*

Rodolphus, Converſus Ordinis Ciſtercienſis in Saxonia, in Lucka, vir bonus & diſciplinatus, cui divinitus multa revelabantur. *Ita Caſarius lib. 8 cap. 18. Is ad hunc diem refertur in Kalendario Ciſtercienſi, & cum titulo* Beati, *ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino.*

Joannes, Abbas Bonæ-vallis Ordinis Ciſtercienſis in Gallia, *cum titulo* Beati *indicatur ab Henriquez & Bucelino. Omittitur a Chalemoto.* Piis annumeratur a Sanſſajo.

Plurimi Monachi, in regno Navarræ ſub Guillelmo Sanctio in bello contra Saracenos occiſi, *memorantur a Menardo in Martyrol. Benedictino, & a Tamajo-Salazar in Martyrol. Hiſpanico. Hiſtoriam hujus cædis ſcribit Glaber Rodulphus: ſed non indicatur ullus illis cultus tributus: de quo expectamus quæ referentur in Actis Benedictinis ſæculi noni.* F

Hainricus infans Monachii, ſexto Kalendas Julii anno MCCCXLV, excruciatus & crudeliter necatus eſt; qui dies erat ſabbatum poſt feriam, quæ Chriſto triumphanti infetos cælumque aſcendenti celebres ſunt: corpus venis caciſis, ſexaginta vulneribus cultello confoſſum, in agro extra mœnia repertum, in urbem transfertur, funus omni apparatu atque honore celebratur: *Ita Aventinus lib. 7 Annalium Bojorum, in ratione temporum non aliter excuſabilis quam dicendo quod* ſexto Kalendas Junii *ſcribere voluerit, & ſequentium annum 1346 notari debuerit quo Paſcha celebratum fuit 16 Aprilis, & in 27 Maji ſabbatum iſtud incidit Fidei odio, a Judæis, de ejuſmodi carnificina jam indi ab anno 1285 Monachii convictis, perpetratum facinus credidiſſe cives, perſuaſit illa tam honorifica ſepultura: & ex hac perſuaſione Henricum ſua Bavaria Sancta inſeruit Matthæus Raderus noſter, cum titulo* Beati: *ſed enim Monachii ſcribens ipſe, de eo plura ſe*

cogno-

A *cognoviſſet neget quam diuerit Auenzinus; patet illius cultum neque miraculis confirmatum, neque ad poſteros propagatum fuiſſe ac nec locum quidem ſepulture ſciri.*

Pelbertus a Themeſvvar *in Hungaria, an.* 1490) *Ordi-*
Robertus Stuardus *in Scotia, anno* 1530)*nis Mi-*
Bartholomæus a Moraluano, *in Sicilia* 1605)*norum*
Joanna Regina Caſtellæ *anno* 1381) *relati in Martyrol. Franciſc. Arturi & Joanna in Gynaceo.*

Lumbertus Roeſenveldos, Quirinus Taleſius, Conſulet, Franciſcus Jacobi Rembrandi filius Presbyter, Hadrianus Senator, Hogo Civis, Urſula Virgo Beghina, Maria Vidua, Harlemenſes omnes, *a Calviniſtis hæreticis occiſi referuntur a Petro Opmeero decade* 2 *libri* 1 *Martyrum Hollandicorum, & ut* venerabiles Martyres *hoc die memorantur ab Arnoldo Raiſſio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii*, Urſula *quoq; ac* Maria *cum titulo* Beatæ *inſcribuntur Gynaceo ſacro Arturi du Monſtier.* Urſula *denique* ut venerabilis Virgo & Martyr *inſcripta eſt Menologio Laberii.*

Eleonora Ortia, Virgo tertii Ordinis Carmelitarum Majoricæ apud Baleares, tamquam miraculis clara anno MDXCIV, *inſcripta eſt cum titulo* Beatæ *Gynaceo ſacro Arturi du Monſtier.*

B Franciſcus Ghiſelius Bononienſis, Canonicus Regularis S. Salvatoris, cum opinione ſanctitatis anno 1429 mortuus, *refertur a Maſino in Bononia perluſtrata.*

B. Seraphina Cajetana, Virgo Abbatiſſa Syracuſis, *indicatur in Menologio Bucelini citato Octavio Cajetano, qui ejus meminit in Idea operis de Sanctis aut fama illuſtribus, in Appendice ad Indicem alterum illuſtrium fama ſanctitatis pag.* 44, *ſed abſque titulo* Beatæ, *non etiam indicato anno aut die mortis. Eamdem, citato Cajetano cum titulo* Sanctæ *inſerunt Menardus Appendici ſecunda, quod dies natalis ignoretur.*

Stephanus Ruizius a Purificatione *Carmelita, ut* Beatus *refertur in Acie bene Ordinata Sanctorum ac Beatorum iſtius Ordinis, cujus Auctor in Notis Mſs. addit, quod* in cœnobio S. Annæ de Collores in Luſitania aſſumpto habitu, tanta claruit ſanctimonia, ut mortuum ad vitam revocaverit; & Urbanus VIII, viſa informatione miraculorum alias patratorum, illum ſolenni Beatorum Catalogo adſcribere parabat, dum mors obſtitit. Cetcrum *inquit* a populo Luſitano Beatus paſſim vocitator, & colitur in Kalendariis noſtris. *Kalendaria iſtac privatam dumtaxat fidem habere puto: mirum eſt autem, ſi ita paſſim appellatur* Beatus, *nequidem de eo inter Pios agi a Georgio Cardoſo in Ha-*
C *giologio Luſitan. Interim opto ut cauſa Roma cœpta ſucceſſum habeat, & Sanctorum ac Beatorum Ordinis numerus, Apoſtolica Sede approbante, creſcat in mille milia.*

S. Caſtolus Martyr Romæ *proponitur in Mſs. Trevirenſi S. Martini, & Atrebatenſi Eccleſia Cathedralis. Cum pluribus Martyribus relatus* XXVII Maji.

S. Germanus, Epiſcopus Pariſienſis, *inſcriptus eſt Martyrol. Rabani: aſt aliorum ſequenti die* XXVIII Maji.

B. Guilielmus, Comes in Hannonia, *indicatur a Ferrario, citatis Annalibus Hannoniæ & Kalendario Belgico. Nobis videtur eſſe* S. Guilielmus Gellonenſis, *referendus* XXVIII Maji.

B. Jacobus de Fortivio, Ordinis Prædicatorum, *indicatur in Annotatis Carthuſia Bruxellenſis ad Grevenum. De eo agimus* XXII Maji.

B. Theobaldus Confeſſor Albæ-Pompejæ *colitur in Octava Aſcenſionis Dominicæ. Hunc Ferrarius mortuum credit anno* 1250, *quando Octava illa in hanc diem cedidit; & ſic eum retulit in utroque Catalogo: ſed caſtas cum erraviſſe in numero, & mortuum Sanctum credi Alba anno* 1150: *quare de eo agemus die, quo tunc Octava Aſcenſionis agebatur* 1 Junii.

S. Maximinus, Epiſcopus Aquenſis in Provincia, *memoratur a Grevenio & Canſio; ab aliis* VIII Junii. D

B. Diana, Ordinis S. Dominici Bononiæ, *relata hoc die in Anno ſancto illius Ordinis, Belgice & Gallice hic vulgato: ab Auctore Bononia perluſtrata, & alio Diario ſacri Dominicani, Italis (quibus potius hic pulendum) refertur ad* X Junii.

S. Barnabæ Apoſtoli ioveorio corporis Toloſæ *celebratur a Sanſtajo. Dies natalis eſt* XI Junii.

S. Maacentius, Abbas Pictavenſis, *refertur in Mſs. Kalendario Benedictino, item a Grevenio & Canſio, ab aliis* XXVI Junii.

S. Perſeverantia Virgo *indicatur in Mſs. Regina Suecia & monaſterii S. Victoris: forte eſt* Perſeveranda *Martyrol. Romano inſcripta* XXVI Junii.

Simon Ordinis Minorum S. Franciſci, Meſſana virtutibus & miraculis clarus, *inſcriptus eſt a Cajetano Martyrologio Siculo, non appoſita titulo* Beati: *at cum illo titulo indicatur in Martyrologio Franciſcano Arturi ad diem, quando veritas poterit examinari,* XXI Auguſti.

Nonanus Monachus *indicatur in Annotatis Carthuſia Bruxellenſis, nobis ignotus. An forte* Nonoſus? *ab aliis relatus* II Septembris. E

S. Adriani Martyris translatio ad Gerardi-montem *indicatur in Mſs. Florario, & a Molano, Canſio, Ferrario. Ad diem ejus natalem refertur hiſtoria Tranſlationis a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Margo, & aliis, id eſt ad* VIII Septembris.

SS. Sergius & Bacchus Martyres, ob cultum in Ruſſinianis, *referuntur in Mſs. Græco Synaxario, & Menais Mſs. Mediolanenſibus & Taurinenſibus, aliuque Arabo-Ægyptio quod habemus Latine redditum. Alia eorum danda erunt* VII Octobris.

Fontana Virgo, *ut* Sancta, *proponitur a Camerario citante Breviarum Scoticum: quo etiam allegato refertur a Dempſtero cum aliquo elogio lib.* 6 *Hiſt. Eccl. & in Menologio* XIII Octobris.

Symmachus Boetii ſocer *a Petro de Natalibus cum egiſſet de S. Joanne Papa & Martyre (quem a Theodorico Rege Ariano Ravenna carcere incluſum hoc die in ejus Actis referimus) adjunctus illi eſt, quia etiam Theodorici juſſu occiſus; & Sanctus & Martyr appellatus. Secuti Grevenus, Canſius, & hoc citato Ferrarius. Baronius in Annalibus ad an.* 526 *cum egiſſet de S. Joanne Papa, laſe de* Boetio & Symmacho *agit, & hujus laudat pietatem atque doctrinam, nulla facta ullius cultus Eccleſiaſtici mentione, uti fecerat de S.* F *Joanne Papa. Nos putamus de Symmacho potius agendum, quando varii Bottium ejus generum referunt* XXIII Octobris.

Sanctæ Eliſabethæ viduæ Canonizatio *indicatur in Mſs. Florario. De ea agendum erit ad ejus Vitam* XIX Novemb.

S. Clementis, Papæ & Martyris, translatio in monaſterium Piſcarienſe, *facta a Ludovico Juniore tempore Hadriani Papa II, (ad quem anno* 868 *totum ejus corpus e Cherſonſo Romam detulerat S. Cyrillus) ibidem annue celebratur hoc die: quod deinde Alexander Papa III confirmavit, per Breve nobis ex Chronica illius monaſterii communicatum. Crediderim partim valde notabilem conceſſam Imperatori, monaſterium praditum in ejus honorem & nomen fundaturo: potiorem tamen partem reſervatam Romæ: qua de re plenius agi poterit ad natalem* XXIII Novembris.

S. Maximini, Abbatis Miciacenſis, tranſlatio corporis *indicatur in Uſuardo, ſed auctio in monaſterio Pariſienſi S. Germani; item in Bellino auctius Pariſiis excuſo, & in Strozziano an.* 1486 *Florentiæ. Dies ejus natalis eſt* XV Decembris.

AUCTORE G. H.

DE S. ZACHARIA MARTYRE

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H. Actorum ſummarium ex Breviario; eccleſia, cultus.

SUB TRAJANO

Deſcripſimus ipſi Viennæ anno MDCLXXII *vetuſtum Catalogum Sanctorum Epiſcoporum Viennenſium, in quo dicitur*, Creſcenti *ſucceſſiſſe* Zacharias, martyrio coronatus: *cujus feſtum in antiquo Kalendario Miſſalis & Breviarii ibidem deſcripto, aſſignatur ad hunc diem* XXVII *Maji: & ſequentem ejuſdem Vitam reperimus in Breviario Viennenſi, anni* MDCIIII, *nunc nobis donato, qua eſt hujuſmodi:*

Juxta Breviarium Vien.

B a Tempore illo, quo, poſt corporeum Salvatoris adventum, exortus in tenebris Sol ipſe juſtitiæ, ſplendore fidei illuminare Occidentalium plagam cœperat, & in omnem terram Evangeliorum ſonus exivit; in regionibus Illis Apoſtolorum prædicatio ſe declaravit: id eſt ſub Trajano, imperatore erudeliſſimo, genere Hiſpano, primum Creſcentem Pauli diſcipulum Vienna civitas Gallorum habere meruit doctorem: cujus fide ac virtute plurimi de gentibus ad Chriſtum converſi ſunt. Cumque per aliquos annos ibi reſideret, ordinavit pro ſe venerabilem virum, ſanctum ſenem, Zachariam Epiſcopum: ipſe vero in Galatiam redivit, perfectionem gentium capaveſcens, memorans Salvatoris dictum, Si vos perſecuti fuerint in iſta civitate, fugite in aliam. Sanctus igitur Zacharias, ut diximus, ordinatus Epiſcopus, verbum Dei gentibus prædicabat, habitans extra mœnia urbis in domo cujuſdam viduæ, Præfecti ancillæ, Fuſcinæ nomine, jam Chriſtianæ. Et venicbant ad eum plurimi ea populo, & docebat eos ſecrete, dicens: Credite in Jeſum, filium Dei Domini noſtri; quia ipſe eſt C Creator & Salvator omnium rerum. Et credentes baptizabantur.

a S. Creſcente ordinatus Epiſcopus

multos convertit

caput

3 Igitur cum jam multus ad fidem ſanctæ Trinitatis inſtrueret; ſubitu a Præſide urbis Pompejo rapitur, atque vinctus ad templum, quod ſuperjacet civitati, perducitur. Cumque introgreſſus fuiſſet, videns ibi ante ſimulacrum Martis ornamenta aurea, ſubridens, ait: Iſta ornamenta pauperibus melius poterant erogari, quam ante conſpectum idolorum appendi. Reſpicienſque ad idolum dixit: Deſtruat te Dominus & Salvator noſter Jeſus Chriſtus. Ad hanc autem vocem ſubitu lucus, in quo ſimulacrum erat, non comparuit. Præſes itaque & omnes templorum Pontifices hæc videntes, vehementer turbati dixerunt ei: Quis dedit tibi hanc poteſtatem, ut deos noſtros deſtruere? S. Zacharias reſpondit: Filius Dei vivi ſæculum renovavit perditum.

Idolum Martis prælio tollit,

virtus extra ædem, lapidatur

4 Et cum ſacrificare Deo Marti noluiſſet, ſed prædicationibus & verbis Præfectum & templorum Pontifices confudiſſet; irati vehementer, ſubito injicientes manus in eam, & ejicientes extra ædem publicam, calcibus obtundentes obſervabant eum. At mane facto, dum traheretur per portam triumphalem, quæ nunc Gratiana appellatur, ad Auſtralem plagam, people urbis mœnia gratias agens & dicens, Domine ne ſtatuas illis hnc peccatum; omnes unanimiter illum lapidibus obruunt: ſicque gloriuſus vir, exemplum beati Protomartyris Stephani ſecutus, poſt mortem ſui certaminis non eſt a pio Domino deſtitutus: qui dedit illi caput antiqui ſerpentis conterere, dum fideliter ſtudult in mandatis ejus decertare. Eremim idem, ſancto corpore relicto feris & avibus, abiit Pompejus. Pauci etiam id temporis Chriſtiani, ipſique propter Gentilium furorem, ſanctum Martyrem humare metuentes, ſed tamen divina pietate & miſericordia commoti, nocte in arca ſaxea reeundunr, ubi proprium crurem ſuderat: in altam foveam, ibique uſque in hodiernum ſervatur.

in diœceſſi ſepultus

E 5 *Hac in dicto Breviario, verbotenus deſumpta ex antiquis Actis, repertis in Mſs. Bodecenſi in Weſtphalia, qua hic daremus, ſi continerent aliquid prater jam relata & inanem legomachiam, inter Martyrem recuſantem & Præſidem urgentem ad ſacrificandum. Ado Epiſcopus Viennenſis in ſuo Chronico aſſerit*, ſub Trajano glorioſiſſimum ſenem Zachariam, Vienoenſem Epiſcopum, martyrio coronatum. *Memoratus ſupra* Creſcens *colitur* XXVII *Junii, etiam Martyrologio Romano inſcriptus. At* Fuſcinæ *nomen permanſit Viennenſibus familiare: nam iſte nomine appellata fuerunt ſoror S. Aviti Epiſcopi, ejuſque cognata, V Aprilis ad Vitam S. Aviti § 2. In Mſs. Martyrologio Eccleſiæ Viennenſis, quod ſtudio & labore Joannis Lievrai Canonici renovatum eſt; celebratur feſtum S. Zachariæ hoc* XXVII *Maji cum ſatis magno elogio, ex quo præcedentibus adjungimus iſta:* Hic etiam ſacrum mantile (ſuper quo Dominus Jeſus, in ultima cœna cum diſcipulis acta, ſacram Euchariſtiam, Corpus ſcilicet ſuum & Sanguinem, conſecravit) Viennam attulit de beatiſſimi Petri doctrlis. Quod quidem mantile ad hæc uſque tempora Viennenſis Eccleſia aſſervavit: atque auru argentoque decoratum, Dominica in Albis, ſingulis annis in eccleſia Apoſtolorum, cum largitione indulgentiarum, ab antiquis Summis Pontificibus & maxime Innocentio Quarto conſecratum, maxima populi frequentia viſitur.

traditum mappam cœnæ Domini attulisse Viennam.

F 6 *Bodecenſia Acta ſucceſſorum Epiſcoporum nomina, & cultum S. Zachariæ paulatim auctum, ſic nobis explicant:* Poſt paſſionem beati Martyris, Martinus natione Romanus, in ſummum Sacerdotium conpratus, virtutum etiam meritis comparandus, in luco ejus idoneus ſuccedit: ſicque ſupra S. Zachariam, Protomartyrem Galliarum, quoddam tugurium, in honorem Domini ſanctique Martyris non magno pretio conſtrui fecit. Sed poſt modum, intercurrentibus annis plurimis, temporibus Valeriani & Gallieni Imperatorum, creſcente numero electorum, erat non lunge a mœnibus urbis eaſtrum, quod ab antiquis fuerat miro opera fundatum; quod cives Viennenſes, maxima pars Chriſtiani, dirnentes, cœperunt ædificare ſpatioſam & altiorem baſilicam ſupra ſanctum Martyrem Zachariam, in honorem Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti Sanctorumque omnium Apoſtolorum, ad Auſtralem plagam urbis ſitam. Lupicinus quoque Epiſcopus vir eloquentiſſimus, ad quem beatus Papa Cornelius ſcribit, per idem tempus Eccleſiæ ipſius Præſes erat, qui magnis ſumptibus parans baſilicam, ante conſummationem

Eccleſia ſuo corpori dicata

cœpit

A cœpti operis luſtrans provincias, geſtans Evangelium, apud Tecaniſtrum oppidum paſſus eſt. Succeſſor vero ejus B. Simplida, Baſilicam, quam deceſſor ſuus fideliter inchoaverat, inſtantiſſime conſummavit, & legitime in palam dedicavit. *Hæc ibi, merito omiſſa a collectoribus Breviarii: quis enim neſcit Baſilicarum ſanctis Martyribus publice erigendarum initium primo factum ſub Conſtantino Auguſto? Coluntur autem* S. Martinus I *Julii*, S. Lupicinus, XIV *Decembris*, Simplida *vel* Simplides, *aut* Simplidius XI *Februarii, ubi de eo egimus: ſed correctum cupimus Lievræum ubi prædictis Epiſcopis adſcribit ædificationem Baſilicæ S. Petri. Niſi dicere malimus, iſtic ubi poſtea Baſilicæ ſurrexerunt, ab illis conditas fuiſſe eccleſias, quales ea tempora perſecutionibus infeſta ferebant, privatarum ædium ſpeciem uſumque eatenus præferentes: quibus ſæpe dejectis mutatiſque, auguſtiora poſtea opera ſub appellatione Sanctorum ſucceſſerunt.*

7 Zachatiam *magno elogio exornat Sauſſajus, a quo accipere aliquid non incongruum fuerit: narrato enim ſancti Martyrio ſic progreditur.* Ultimæ preſſuræ ejus perpetuum indicium eſt ſilex, qui etiamnum cernitur ad Carmeliarum ædem, ſacratiſſimo ejus tinctus ſanguine. Sacrum vero cadaver inter varias fordes ſatanæ miniſtri projecerant: at clam inde a piis viris ſublatum, prope urbis mœnia eo quo licuit cultu tumulatum fuit: ubi poſtea, divinis coruſcantibus ſignis, Sedis Apoſtolicæ præcepto, ut digna honorificatione frueretur, maxima celebritate inſignique ſolennitatis apparatu ab Hugone tituli S. Sabinæ & Guilielmo tituli baſilicæ duodecim Apoſtolorum, S. R. E. Presbyteris Cardinalibus, hinc levatum atque in urbem illatum, congrua veneratione collocatum eſt in cœnobitica baſilica S. Petri. Cujus rei ut extaret apud Viennenſes monumentum, Innocentius Papa IV edito diplomate ſacra munera iis impertitus eſt, qui quotannis ipſo repoſitionis die, meme expurgata & divinæ alimoniæ pie ſuſcepto pabulo, pretioſa tanti Cælitis pignora venerarentur. *Hæc Sauſſajus. Prædictus Lievræus in tractatu Gallico de Antiquitate Viennenſi addit*, Indulgentiam ab Innocentio IV conceſſam fuiſſe centum dierum, *quam Joannes Chenu in Archiepiſcopis Viennenſibus aſſerit* datam Lugduni XIV Kalendas Aprilis, Pontificatus anno VII, *ergo anno Chriſti* MCCLI. *At memorati Cardinales*, Hugo de S. Caro Ordinis Prædicatorum, & Guilielmus Abbas S. Facundi Legionenſis diœceſis in Hiſpania, *fuerunt creati anno* MCCLIV. *Meminerunt etiam* S. Zachatiæ *Demochares, Claudius Robertus, & Sammarthani in Archiepiſcopis Viennenſibus.*

8 *In Martyrologio ſub nomine Bedæ refertur pridie ſeu* XXVI *Maji, & hoc ſecuti ſunt Molanus, Galeſinius, Canifius, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo iſta leguntur*: Viennæ S. Zachatiæ, Epiſcopi & Martyris, qui ſub Trajano paſſus eſt. *His pridem ab Henſchenio præparatis, eoque jam mortuo tandem impreſſis, monemur, eruditos quoſdam in Gallia viros vehementer metuere, ne tam hic quam alii plures gratis fuerint inducti in numerum Viennenſium Epiſcoporum, ab iis quibus cordi fuit illorum ſeriem deducere a S. Creſcente, ut Viennam advecto ſub Trajani Imperio, conjunctis undecumque nominibus. Et* Zachariam *quidem voluit aſſumptum ex hallucinante Ruffino, qui Græca verba Euſebii (lib. 5 cap. 1, comparantis Vettium Epagatum clariſſimum juvenem, cum ſeniore Zacharia, id eſt Prodromi parente) tam inepte vertit; ut videatur in comparationem odducere quemdam ejus temporis* Zachariam Presbyterum: *quem Ado inter Martyres Lugdunenſes die* II *Junii proximum nominat a Photino Epiſcopo. Sed ut ibi erraverit Ado, vitioſa Ruffini verſione deceptus, & Presbyterum crediderit eum cui labcus iſte comparabatur; non ideo tamen fundate præſumetur, Viennenſem Epiſcopum, & quidem tanto antiquiorem quam fuerint prædicti Martyres, ex ita male credito Presbytero, factum eſſe ab aliis, quos ſimiliter ſecutus ſit Ado. Fatemur tamen nonnihil commoveri nos, cum in communi Lugdunenſium ac Viennenſium epiſtola, ad eccleſias Aſiæ ac Phrygiæ data, apud Euſebium invenimus*, Protomartyres *nominari, qui anno* XVII *Antonini Veri, Chriſti* CLXXVII, *in Gallia paſſi ſunt, quod licebit menſe Junio maturius eaprudere. Inventio corporis, ſub nomine* Zachatiæ, *& eccleſia deſuper ædificata, non patiuntur interim nos dubitare, quin verefuerit Viennæ Sanctus aliquis* Zacharias, *Epiſcopus vel Martyr, vel etiam utrumque; ſi ſaltem minus certo conſtet de tempore.*

AUCT. G. H. anno 1252

quando erri di poſſit?

Corpus in urbem allatum, a S. Cardinalibus.

Indulgentia conceſſa

E

cultus ei exhibiti.

Refpondetur dubio

E

Super eius veritate moto.

F

C

DE SANCTO JULIO

MARTYRE DOROSTORI IN MOESIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De ejus notitia ex Martyrologiis Latinis, deque Actis Paſſionis.

XXVII. MAJI.

INter *illuſtres Martyres, qui* Doroſtori *in Mœſia inferiore, & hodierna Bulgaria, pro Chriſti nomine paſſi ſunt, fuerunt* Paſſicrates, Valentio, *& alii, quorum certamen celebravimus* XXV *Maji. Hos proxime ſecutus eſt* S. Julius, *de quo Florus in Supplemento Bedæ tempore Caroli Magni hæc ſcripſit*: VI Kalendas Junii, Paſſio S. Julii, qui ſub Maximo Præſide capitis amputatione complevit martyrium. *Aliquanto plura profert Uſuardus his verbis*: VI Kalendas Junii. Apud Mœſiam civitate, Doroſtorenſi natalis B. Julii, qui tempore perſecutionis, cum eſſet veteranus & emeritæ militiæ, comprehenſus ab Officialibus, Judici eſt oblatus: quo præſente cum idola execraretur, & nomen Chriſti conſtantiſſime confiteretur, capitali ſententia punitus eſt. *Quibus apud Adonem relatis, iſta adduntur.* Cumque duceretur ad locum cædis adimplendæ, Eſychius quidam miles, cum & ipſe ob fidem Chriſti comprehenſus detineretur, rogabat enim dicens: Memor eſto mei: nam & ego ſubſequor te. Plurimum etiam ſaluta Paſſicratem & Valentionem famulos Dei, qui nos jam per bonam confeſſionem præceſſerunt ad Dominum. Julius vero oſculatus Eſychium dixit: Frater, feſtina venire: mandata enim tua audietunt, quos ſalutaſti. Sic accepto orario, ligans ſibi oculos, martyrii palmam gladio cædente percepit. *Hæc Ado, quæ fere eadem leguntur apud Notkerum, & auctorem qui ſub nomine Bedæ Martyrologium edidit. Secuti paſſim recentiores Martyrologi cum Petro de Natalibus lib. 5 Catalogi cap. 56. De eodem agitur* XIV *Junii, in Mſs. Martyrologio Bruxellenſi eccleſiæ S. Gudulæ. Et omnes fidem præſtant Actis Mſs. martyrii, quæ Auguſta Vindelicorum accepimus ex codice Mſ. Marci Velſeri ſubmiſſa.* Eſychius *ſive* Heſychius, *qui in hiſce Actis & relatis Martyrologiis refertur, martyrium paſſus eſt* XV *Junii, quando de ipſo ſeorſim erit agendum. Cetera Acta videntur aliunde abſtracta, forſan ex Actis* S. Paſſicratis, *quæ latent. Tempus martyrii apud antiquos non exprimitur. Geteſinius* Julium *adſcribit* Alexandri

Memoria apud Florum,

Uſuardus;

Adonem.

Acta manuſcripta.

EX MS. Imperatoris perſecutioni, *& ſecutus eſt Baronius in Martyrologio & in Annalibus ad annum* 248 *num.* 2.

Cultus S. Julii Faſulas. 2 *Colitur hoc item die* Fæſulis in Hetruria S. Julius Martyr, cujus corpus in Abbatia Fæſulana quieſcit, & adoleſcens *creditur paſſus, at quando ignoratur. Videtur ejus cultus hoc die aſſumptus, propter S. Julium Dorotheum, licet alius omnino dicendus ſit: agitque de eo Ferrarius in utroque Catalogo.*

ACTA MARTYRII

Ex codice Ms. Marci Velſeri.

Miles Chriſtianus accuſatus. ECce ſanctiſſimus Julius, dignus habitus gratiæ Dei; ecce ſicut vere ſpiritalis juvenis exercitus Chriſti: ecce Martyr cariſſimus, propter regnum Domini, ſimilia paſſus eis, quæ erga B. Paſſicratem. Erat quidem hic ſecundum ſæculi hujus militiam præmemoratis viris commilitans, deinde æmulatione religionis imitator effectus eorum, qui ante eum martyrizaverunt, heredes quidem effecti
B Dei, coheredes autem Chriſti. Cum enim creſcerent ea, quæ ſecundum impios erant; cum præcepta contra omnes decurrerent, ſacrificare jubentia dæmoniis; ſimilia perditis operari non acquievit Sanctus, ſed apud ſe occulte fidem Dei ſalvabat. Et quidam de germine invidi & odientis bonum diaboli, delatat quidem virum Præſidi, incauſat autem fidem, & in palam perducere non devitavit. Tranſiens itaque in medium incuſabat: Humaniſſime Præſes, Julius iſte Chriſtianus eſt, & non vult præceptis regalibus obedire. Maximus Præſes dixit: Quid dicis? Juli, vera ſunt hæc? Julius dixit: Ita, Chriſtianus ſum. Maximus dixit: Quid ergo? ignoraſti præcepta Regum, quæ jubent immolare diis? Julius dixit: Non ignoravi quidem: Chriſtianus autem ſum: & hoc facere non poſſum, & negare Deum. Maximus dixit: Quid enim grave eſt thurificare & abire? Julius dixit: Non poſſum excedere, & infidelis apparere Deo meo. Etenim in vana militia, quando videbat errare totis viginti ſeptem annis neque tamquam ſceleſtus, neque quaſi litigioſus oblatus ſum judicio: ſexies in bellum exivi, nemini de poſt ſteti, nec alicujus deterius pugnavi: Princes me non vidit aliquando errare: & quomodo nunc putas eum, qui in pejoribus fidelis repertus eſt, in melioribus infidelem eſſe? Maximus dixit: Juli, immola diis. Mihi [impietur] hoc peccatum: cum violentia immolans, non habes peccatum: poſtea vades in domum tuam accipiens decennaliorum pecuniam, & nemo tibi erit moleſtus. Julius dixit: Neque pecunia hæc ſatanæ, neque tua ſubdola doctrina privat me a lumine: æternum Deum enim negare non poſſum. Da itaque ſententiam adverſus me, quaſi adverſus Chriſtianum. Præſes dixit: Niſi fueris Regibus devotus, & ſacrificaveris, caput tuum amputabo. Julius dixit: Bene cogitaſti. Obſecro autem te, pie Præſes, per ſalutem tuorum Regum, comple cogitationem tuam, & da ſententiam de me, ut vota mea perficiantur. Maximus Præſes dixit: Si non vis pœnitere, deſiderio ſuo traderis. Julius dixit: Gratias ago Deo meo. Maximus dixit: Julius dixit: Volens præceptis Regum acquieſcere, capitalem dabit ſententiam. Cum autem ductus fuiſſet ad locum ſolitum, oſculabantur illum omnes. Beatus autem dicebat: Unuſquiſque ſcit ſuum periculum, quali me oſculatur ore. Eſychius autem quidam Chriſtianus, cum eſſet miles, & ipſe cuſtodiretur, dicebat Martyri: Obſecro, Juli, cum gaudio comple pollicitationem, & accipe coronam: etenim ego ſubſequor te: plurimum autem ſaluta Paſſicratem & Valentionem. Julius autem oſculans Eſychium, dixit: Frater, feſtina. Mandata enim tua jam audierunt: ſicut enim te, video nunc circumſtantes me. Et accipiens oralem ligavit oculos ſuos, & tetendit cervicem: miles autem adducens gladium, finem impoſuit martyrio.

accuſatus fidem profitetur.

& diſſimulare cupit. D

altro ſententiam ne dia mo-ri.

& S. Eſychius ſalutatur.

E *martyrium complet.*

DE S. RESTITUTA VIRGINE,

CUM CYRILLO PRESB. ET SOCIIS DUOBUS,

MARTYRIBUS SORÆ IN CAMPANIA:

ET S. RESTITUTA MARTYRE,

ROMA AD SUBSSIONENSEM GALLIÆ DIOECESIM TRANSLATA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. D. P.

§. I. De eccleſia & cultu Sanctæ Martyris, ejuſque ibi corpore, quæſito diu ac nuper demum invento.

CIRCA ANNUM CCLXXII. *Diſtinguuntur Reſtitutæ duæ.*

C DIſtinximus *ad diem tertiam* Maji Juvenales *duos, Narnienſem Epiſcopum alterum, alterum Confeſſorem; cujus oſſa (incertum unde) translata Foſſanum Pedemontii urbem, propter ſolam nominum identitatem pluribus ſæculis æſtimata ſunt Narnienſis eſſe: neque etiam nunc Foſſanenſibus poteſt ea opinio eximi, poſtquam Narniæ fuit intimatum evidentia repertum integrum corpus Patroni. Idem hic ſi faciam, eodem id acceptures modo Satſſionenſes aviſſimo; qui mihi haſtenus dubitarunt, quia corpus* S. Reſtitutæ, *quod Roma in diœceſim ſuam ætate Ludovici Pii Imperatoris tranſlatum eſt, ejuſdemmet ſit, quæ Soræ hoc die paſſa celebratur. Sed æqui rerum æſtimatores laudabunt conſilium, neque tenſebunt Sueſſionenſibus detrahi, quod amore veritatis Sovanis relinquetur; quando ſuam ipſi retinebunt Patronam, æque ac Sorana miraculis illuſtrem. Fuit* Sora, *urbs olim Samnitum, Volſcis inde puſſa, dein Romanorum municipium; ubi Proconſul ad jus dicendum fixum tribunal habebat, atque jam inde ab Apoſtolorum temporibus traditur aliqua Evangelii lux effulſiſſe. Gloriatur quoque ſuorum maduiſſe ſanguine civium, qui ad martyrii lauream anhelantes, illum libentiſſime pro Chriſto fuderant. Inter hoſce cenſetur* S. Julianus, *ſub Antonino Pio paſſus, cujus Martyrii Acta, ad diem* XXVSS *Januarii, a nobis ſunt edita. Sed vel maxime ibidem enituit conſtantia* S. Reſtitutæ Virginis Romanæ, *ſub Aureliano Imperatore martyrium cum* S. Cyrillo Presbytero & duobus Sociis *hoc* XXVSS *Maji paſſa, qua*

F *Primis ſub Aureliano paſſa* *notitia Sorana* *pro-*

A *propria poſtmodum eccleſia honorata, Soranæ civitatis Protectrix & Diva Tutelaris eſt habitu.*

Collegiata 2 *Erat hæc eccleſia, cum circa initium ſæculi* XI *ſcriberentur ſanctæ Virginis Paſſio & miracula, de quibus infra, fueratque haud dubie pridem Collegiata, ſaltem poſt receſſum Saracenorum: & talis etiam eſt hodie, habens ſub Præpoſito Canonicos ſex, Beneficiatos duos. Tam cara Sanctæ fuit, ut hoſtibus anno* MCLVI *ferro flammaque omnia vaſtantibus cremari illam non permiſerit, miraculo flammas impediens; uti infra dicetur, & Sora ſcribitur plenius expoſitum reperiri in magno libro ſeu Catalogo, quem Reverendiſſimus quondam Soranus Epiſcopus Hieronymus Joannellus, anno* MDCIX, *extunctæ Auguſto ordinatus, anno autem* MDCXXXII *vita functus, ſingulari labore diligentiaque confecit. Laudat Hieronymum Ughellus, quod* bonus piuſque Paſtor Cathedralis eccleſiæ Sacrarium conſtruxit, ſacraque ſupellectile Incopletavit; Corpora SS. Deodati & Juliani Martyrum tranſtulit ſolenni pompa, Semiuarium a fundamentis erexit, *aliaque publice utilia fecit. Addi poterat, quod inter prima curæ Epiſcopalis ſuitia requirere curavit, & invenisse ſe credidit corpus* S. Reſtitutæ. *Hoc enim conſtat ex ceſſonſiva quadam Cardinalis Burgeſii, ad ipſum data* anno MDCIX die X Decembris Roma, *hoc tenore:* Conſolatus nos eſt Dominus per ea quæ Dominatio ſua ſcribit circa corpus S. Reſtitutę, nuper iſtic ſna induſtria repertum; & per pietatem quam tali in actione monſtravit, merito laudandam magnique faciendam. Ego me obligatum agnoſco pro benevoleutia, qua me tam lęti nuntii feciſti participem per epiſtolam; eoque nomine ago gratias, deſiderana viciſſim, ubi res tulerit, veſtro obſequio operam meam impendere.

transfertur ad Cathedralem 3 *Servabatur hujus Epiſtolæ originale apud D. Paulam Valentem, Præpoſitum* S. Reſtitutę, *tamquam magni momenti inſtrumentum ad veritatem dictę inventionis comprobandam; interim dum Eccleſiæ Cathedralis Primicerius pergebat ſupprimere authenticum illius Actum, ſurreptum ex arca ipſius corporis, per prædictum Epiſcopum depoſita intra ſacriſtiam ejuſdem Cathedralis, cauſa ut dicebatur, diſſenſionis inter utrumque Capitulum, & præteatu cujuſdam ſcrupuli circa ipſam inventionem. Interim Epiſcopus Joannes, duos ſupra nominatos ſanctos Deodatum & Julianum ſic transferendos curavit, ſicut docebimus, de* Deodato *quidem* XXVII *Septembris, de* Juliano *autem* XXVII *Januarii in Supplemento: pro alio iſto corpore diſſit eſſe ſolicitus; quin potius (quod poſtea compertum fuit) clam ſubmovendum e Sacrario curavit, eoque unde acceptum erat loco rurſus infodiendum: quia inſpectis accuratius oſſibus (quorum nonnullas particulas dolebat fuiſſe pro Reliquiis præmature diſtributas) & conſiderata eorumdem inter ſe proportione, apparuerit, ipſa omnino eſſe infantis alicujus, non autem adultæ Virginis, qualem fuiſſe conſtabat* S. Reſtitutam.

B

ſed veteri argento iterum deſtinatur. 4 *Rebus ſic ſtantibus, placuit Deo pium Soranæ populi ſtudium, licet intento fruſtratum ſuo, tatum acceptumque declarare memorabili ad omnem poſteritatem eventu, qui ſic narratur, per Epiſtolam inde ſubmiſſam:* Cum anno MDCLIV contigiſſet gravi terræ-motu concuti Soranam civitatem, ad primam ſucceſſionem datum campana ſignum eſt, ut populus in eccleſiam S. Reſtitutę convenieus, communem Patronam coram expoſito Venerabili deprecatricem adhiberet. Convenit populus, oravit, regreſſus eum ſpe bona inde eſt: & mox eccleſia univerſa corruit, quaſi periculum in ſua ipſius tecta excipiens Sancta, ſalvos eives eorumque domos præſtare voluerit. Hunc ſane fuiſſe omnium ſenſum videntur demonſtraſſe, quando ſtudio prorſus memorando, eleemoſynis largiendis divites, tenuiores eives operis gratuitis conferendis, novam quę nunc extat longeque priori elegantiorem molem

C

Eccleſia Sanctæ anno 1654 lapſa & reſtaurata,

conſtruxerunt, ſicuti legitur in libro rationum, ſcripto per Paulum Valenti Prępoſitum; per cujus manus impenſę omnes, ex eleemoſynaria capſa deſumi ſolitæ, tranſierunt; ſicut etiam ejus arbitrio tota regebatur fabrica. Et hic quidem ipſe his interea legitur periclitatus de vita, illæſus tamen permanſiſſe ſemper auxilio Sanctæ; quæ etiam fabros omnes eorumque magiſtros iiſdem in caſibus ſervavit indemnes.

AUCT. D. P.

dum olim reperitum corpus prædicitur eſſe.

5 *Quanto hæc notiora erant civitati toti, tanto magis illam urebat deſiderius videndi expoſitum publico cultui, quem putabat in Sacrario eccleſiæ Cathedralis attiuri theſaurum. Præpoſitus autem & Canonici* S. Reſtitutæ *nullum non movebant lapidem, ut ſepoſita controverſia ſuo potirentur voto; donec tandem eorum omnem conatum vincente Primicerii conſtantia, conſuerunt mortem ejus, quæ ſeni non precul abeſſe poterat, potius expectandam, quam ſurdas aures pulſandas diutius, quamvis novum ſuum Epiſcopum, ex Congregatione Perufiæ Oratorii aſſumptum, Thomam Guzzettium, haberent cauſæ ſuæ non obſcure favutem. Verum hic, ratione magis quam affectu, ſeu potius divino motus impulſu, definiebat nihil, donec Soranorum pia vota reſpicieus Deus, fecit* S. Reſtitutæ *verum corpus, ac trium Sociorum Reliquias, & omnium quatuor capita, inveniri anno* MDCLXXXIII. *Quin etiam Joannelli Epiſcopi ſcripta perſervantibus innotuit, quid illo priori factum eſſet; & quam prudenter Primicerius egiſſet, nec minus erga defuncti memoriam reverenter, quod in ſe trahere maluerit invidiam fruſtrati voti populeris, quam ſcandalum ſuſcitare, commiſſum errorem revelando & fatendo veritatem, cui nemo tamen eſſet habiturus fidem in iſto æſtu animorum, creditururus,* Reſtitutam *revera inventam, nec niſi per æmulationem oculturi. Totam Inventionis prænotatæ hiſtoriam deſcripſit, qui eidem poſt paucos dies ſupervenit, ceſtis en parte oculatus, Conradus Janningus noſter; & hanc poſt Acta mox laudanda dabimus.*

verum, an ſcili. inveniatur.

E

Memoria ab Faſtis Sacris,

6 *Memoria ejuſdem ſanctæ Virginis in Ms. Martyrologio Vaticano Eccleſiæ S. Petri legitur his verbis:* Civitate Sorana paſſio S. Reſtitutæ Virginis & Martyris. *Eadem habentur in alio Ms. bibliothecæ Vaticanæ, ſub ſigno numeri 5940, quod olim fuit Eccleſiæ Beneventanæ. Secuti Maurolycus, Felicius, Baronius in hodierno Martyrologio Romano, qui (utpote ortu Soranus) plurima in Notis obſervat, de* Proconſule *ibidem reſidente,* & de S. Reſtitutæ memoria adhuc extante in inſula Fibreni, ubi Chriſti Virgo nobile certamen pro Chriſto ſubiit, victrixque eſt coronata martyrio una cum ſociis. Putatur etiam quod ex carnificina ſanctorum Martyrum illic exercerì ſolita, ipſum Fibrenum flumen hodie vulgo dicatur Caruellum, quaſi Carnarium. In Actis S. Placidi Martyris, quæ ſcripſit Gordianus, illud flumen Carnellus repetitur appellatum, ut ſcias non eſſe recentem nomenclatutam. *Hæc ibi* Baronius, *qui in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum* 275 *num.* 5 *ita ſcribit.* Sub eodem Imperatore *Aureliano,* Soræ paſſa eſt clariſſima Virgo Reſtituta una cum ſociis, ſub Agathio Proconſule: cujus nobile certamen multis miraculis illuſtratum, Eccleſiaſticis monumentis meruit inſeri, atque anniverſaria commemoratione dicari. *Michael quoque Monachus, in Sanctuarii Capuani Kalendario ſecundo & tertio, ait, memoriam* S. Reſtitutæ *ad hunc diem* XXVII *Maji celebravi. Iſto autem die intelligo Soræ benedict conſuevisse in ejus nomine flores Roſarum, quas experientia docuerit, ad febrium depulſionem, mediante fiducia in ipſam Sanctam, perquam efficaces eſſe. Idem dicitur etiam, Borbani in Apruſio, ſimili die fieri, nec minori devotione feſtum illic agi; ea quod Borbanenſes credant poſſidere ſe ipſius Sanctæ caput, quod in Carnellum flumen abjectum Epiſcopus quidam nactus, Borbanum tranſtulerit. Verum*

F

cultus etiam Borbani.

agre

AUCT. D. P.

agre probabunt Barbanenſes, ipſum quod habent caput Soranæ Reſtitutæ eſſe, cum Soræ tot habeantur capita, quot fuiſſe decuſſa dicit hiſtoria Paſſionis; quorum nunc ipſius eſſe, prout certum facit hiſtoria Inventionis.

§. II. Acta Paſſionis & Miraculorum, a Gregorio Epiſc. Tarracinenſi deſcripta: corporis exiſtentia Soræ probata.

Acta, alibi vide de eadem ſtatim.

ACta martyrii aſſervari in Eccleſia Sorana *aſſerit Baronius ad Martyrologium, eaque extare Neapoli & Romæ in Bibliotheca Vaticana ibidem didicimus: ſed & Capuæ eſſe indicavit nobis per litteras inde miſſas Silveſter Ayoſſa: eorumdemque compendium, in tres lectiones diviſam, habetur in antiquo Breviario Capuano, anno* MCCCCLXXXIX *excuſo. Aliud multo prolixius compendium, in duodecim Lectiones diſtinctum, a præfato Joanello Epiſcopo* habitum (*ut præferebat titulus*) ex Ms. Antiquiſſimis eccleſiæ Anini; *accepimus Soræ, propriis manu Cancellarii Epiſcopalis Joſephi Porretta deſcriptum, & prælaudati Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. D. Thomæ Gnzzetti, Epiſcopi Sorani, ſigillo munitum,* XII *Februarii* MDCXXXII. *Hoc compendium cum majoribus Actis conferentes, invenimus verbotenus inde exceptum fuiſſe: & ideo ejus verba, eodem quo iſtic continentur ordine, ſeparamus ab aliis, includendo ipſa hujuſmodi parentheſi* [1]. *Majora autem Acta damus ex Ms. Codice Branenſis cœnobii, Ordinis Præmonſtratenſis in diœceſi Sueſſionenſi ab eccleſia Accenſi, in quam vulgo creditur corpus translatum, via plus quam duabus leucis diſtantis, uti ea inde accepit Nicolaus Belleforeſtius, Canonicus Regularis S. Auguſtini, in cœnobio Sueſſioncaſi S. Joannis Baptiſtæ Vinearum.*

B

8 In *his Actis (quod alibi non ita ſit) agitur de* XXXIX *Cuſtodibus per Sanctam converſis & horum Tortoribus, qui ſimul omnes ante eam capite plexi ſint, nec non de S. Cyrillo Presbytero & duobus fabris, pariter cum Sancta decollatis.* Cyrillum & ſocios *expreſſimus in titulo, quia eorum paſſionem veroſimilem facmat, inventa cum S. Reſtitutæ corpore tria capita, variaque corporis non unius oſſa: aliorum autem numero non audemus augere Sanctorum Catalogum. Etenim cum neque coram corpora poſſent in honore fuerint, neque eorum ſpecialis ullus apud Soranos cultus fuiſſe ſciatur, vehementer metuimus, ne veteri de Paſſione Sanctæ traditioni, potius quam Legendæ, converſiones & martyria hæc addita ſint ornatus cauſa, uti ultimis quam ſæpe contigit in Actis multa poſt ſecula ſcriptis, & nihil fere certum habentibus præter principalis Sanctæ vel Sanctæ nomen & martyrium.*

cum nonnullis Cyrilli & ſociorum ſociatum.

C

9 *Fuerunt porro Branenſia Acta in duos libros diſtincta: prior Vitam & martyrium continet, poſterior miracula, poſtmodum & certiori longe fide (ut mox dicetur) atque diſtinctius cogita. Hiſce tertium de tranſlatione corporis in Galliam adjunxit ipſe Belleforeſtius ex Gallico rythmo, circa annum* MDL *impreſſo, Latinum faciens & ſenſum ſenſui reddens,* nulla redundantium verborum habita ratione, *uti ipſe infra in Epilogo addito monet: quod hic ab eo factum non ferimus moleſte: ſed quod etiam ſecundum librum deſcripſerit,* redundantiore ſtylo moderate (*ut ſolebat*) contracto, *incommodum accidit inſtituto noſtro, quo vetera ori Italia gaudemus integra exhibere. Quare ſi quis genuinum contextum nobis ſubmiſerit ad accuratiorem in ſupplemento editionem, gratiam ſibi referendam ſciat. Priores libri nullum præferunt auctorem in Codice Branenſi: ex primo eorum in Catalogo Sanctorum Italiæ præclaram epitomen Ferrarius confecit, id profeſſus ſe accepiſſe ex monumentis Eccleſiæ Soranæ,* in qua Acta a Gregorio Epiſcopo Tarracinenſi conſcripta aſſervantur. *Eidem tribuit hæc Acta Baronius in Notis ad Martyrologium. Præivit utrique Petrus Diaconus de Viris illuſtribus Caſinenſibus cap.* 32, *inquiens, dictum* Gregorium *anteo fuiſſe in* Caſino oblatum, & ſcripſiſſe Paſſionem S. Reſtitutæ Virginis. *Ex eodem Petro vixit Gregorius* temporibus Alexii, Henrici, ac Joannis Imperatorum: *id eſt ineunte ſeculo* XII. *Addit Joannes Baptiſta Marius in Annotationibus ad dictum Petri locum, interfuiſſe Gregorium anno* MCVI *Concilio Guaſtallenſi in Lombardia; & ſubſcripſiſſe Bullæ cuidam, Eccleſiæ Piſanæ anno* MCXXVI *indultæ: non tamen docet, unde iſta hauſerit. Docent vero nos apud Labbæum Acta Concilii Lateranenſis ſub Paſchale II, anno* MCXII, *coacti contra privilegium Henrici Imp. interfuiſſe iſti Concilio & ſubſcripſiſſe* Gregorium Tarracinenſem Epiſcopum. *Idem ipſe Gregorius auctor eſt libri ſecundi de miraculis, quæ in Præfatione ait ſe cognoviſſe veridica relatione eorum, quibus coram poſitis geſtu ſunt, vel e iam qui in ſeſe ipſis eadem ælirus acta ſenſerunt. Similiter infra num* 8. *mulieris a Sancta curatæ, obſcœnum morbum deſcribens, dicit.* Sicut ea replicante accepimus: *& num.* 14 *de milite, qui e carcere eductus fuerat, quod* euncta omnibus, qui aderamus, ipſe præſens recenſuit. *Ea quibus apparet quam ſint optimæ fidei, quæ libro ſecundo narrantur: quia pleraque ſaltem, ea propria Confeſſione eatum qui beneficia conſecuti jurarant, accepta proditur.*

D

qui addidit librum I de Miraculis factis ut ait in fine.

10 *Sed qualis opinio tunc temporis fuit de Corpore S. Reſtitutæ? Soranæ an alibi quiſquam putabatur? Profecto ipſum ſilentium Gregorii, nuſquam memorantis Tranſlationem ejus, aut Romam aut alio factam, vix patitur credi, factam eſſe. Quod autem indubitanter credebatur Corpus Sorae exiſtere, manifeſte intelligitur ex ejus libro ſecundo, numero* 14, *ubi ait, quemdam eductum per* S. Reſtitutam e carcere, ad Beatæ tumulum cum oblationibus feſtinanter advenſſe. *Et expreſſius num.* 6. *de alio, ſimiliter e carcere liberato, refert quod* ad Beatæ Martyris Corpus lota, *quibus vinctus fuerat,* delegavit: *& num.* 7. *quod* energumenus ad beatæ Martyris Reſtitutæ Corpus delatus eſt. *Sic autem loquentem, non de alio loco aut civitate agere, quam de Sorana, ubi credebant ſanctæ Virginis Reliquias eſſe, luce clarius ſit legenti loca modo citata. Eadem porro Soranorum opinio perpetuavit ad hæc uſque tempora: narrantque hodiedum perſonæ ſtic primariæ ac principes, aviam ſuam frequenter ſolitam fuiſſe adire eccleſiam* S. Reſtitutæ, *orationis cauſa; ac flectentem genua ut plurimum prope feneſtellam, quæ non longe ab ara maxima aberat, ſæpius dixiſſe, de dirigendas preces, iſtic Venerabiles* S. Reſtitutæ *Reliquias ex majorum traditione latere. Luculentius traditionem illam probat ſequens Oratio, quæ in antiquo codice ſcripta legitur, & a tempore immemorabili quotannis die* IX *Martii ſolenniter in templo* S. Reſtitutæ *canitur a Primicerio Cathedralis, poſtquam ille dit alverſus Clerus ſecularis, in memoriam liberatæ olim a bello civitatis, ſupplicationem per omnia fere compita inſtituit, unam dumtaxat* S. Reſtitutæ eccleſiam viſitans, *ibique orationem præmemoratam ſolenniter recitans; quæ talis eſt.* Propitiare quæſumus, Domine, nobis famulis tuis, per hujus ſanctiſſimæ Virginis & Martyris Reſtitutæ, quæ in præſenti requieſcit eccleſia, meritа gloriоſa, ut ejus pia intercеſſione ab omnibus protegamur adverſis. Per Dominum.

E

ſecundum quem corpus erat Soræ adhuc fat. 12.

quod etiam ex traditione notum,

& oratione propria eam confirmatur.

F

§. III. Confirmatur eadem exiſtentia, indeque conficitur alia eſſe, cujus corpus ſæculo IX. Roma Sueſſionem tranſlatum eſt.

PRæfatis auctoritatibus & traditionibus Soranorum magnum pondus accedit ex Chronico terræ Ceceanæ diœceſis Ferentinæ, conſervato in eccleſia S. Mariæ de flumine dictæ diœceſis, prout eiusdem legitur in grandi codice Cathedralis Soranæ fol. 14, videlicet: Anno MCLVI, Indict. IV de menſe Maſo, Simon Sorunus (*facit illam Soræ Præfectum Baronius*) interfectus fuit a ſuis hoſtibus. Filius dicti Simonis fecit vindictam pro eo: fecit

Quod autem 1156 eo tempore non poterit accidiſſe S. Reſtitutæ, ordinator ejus ibi poſito tempori,

fecit cremare & prædare totam civitatem, excepta eccleſia S. Reſtitutæ, quæ numquam potuit cremare miraculoſe, quia ibi conſervatur corpus S. Reſtitutæ, & alia corpora Sanctorum, quæ tempore belli fuerunt abſcondita in dicta eccleſia. *Si* fuerunt abſcondita, *ut eupreſſe dicitur*, in eccleſia S. Reſtitutæ, *id factum fuit vel ante medium ſæculi* IX, *vel poſt: ſi poſt; jam vanum eſt quidquid pro Translatione Romam facto affertur: ſi vero ante; quod illud belli tempus, cujus metu abſconditæ fuerint Reliquiæ, niſi Saracenici? Si dixeris, aeteruris alicujus belli metu abſcondi potuiſſe dictas Reliquias, & nihilominus poſtea propter invaſionem Saracenorum adferri Romam; fruſtra eſt, niſi tempus belli gruſque aut circumſtantias prodideris aliquas. Tum vero cur eodem loco, ubi ſemel belli tempore tutæ fuerant Reliquiæ, non potius conditæ fuerint denuo, quam procul inde in incertum dimiſſæ; erepto civibus magno in rebus adverſis ſolatio & quaſi aſylo ſuo? Dicamus igitur, corpora* S. Reſtitutæ ac Sociorum, *uti roſſlat, initio Soram allata in veneratione diu fuiſſe, lapſuque deinde temporis propter imminens aliquod bellum ibidem fuiſſe abſcondita; ita propter ſubſequentes tumultus, tam inteſtinos quam exteros, qui Soram aliaſque Campaniæ ac Latii civitates ſæpe ſæpius afflixerunt, tam diu latuiſſe, donec in oblivionem abierit locus ipſe, ubi poſita fuerant, variis templi ruinis inſuper ſepulta. In Vita enim lib.* 2 *nu.* 12 *narratur totum templum* funditus corruiſſe: *idque ſæculo* X *aut* XI *debet factum fuiſſe. In Chronico etiam Foſſænova apud Ughellum tomo* I *refertur*, annn MCIII Indict. XI, Sora eremata eum ſeptem eccleſiis. *Ut poſteriores calamitates, præſertim ſub finem ſæculi* XII, *a Germanis & eorum Duce Conrado, Comite Sorellæ, illatas, ſilentio prætermittam. Quid igitur miri ſi latuerint, ac fere ignorata fuerint Soranis Corpora Sanctorum ſuorum?*

12 *Jam vero cum inventa non ita pridem ſint in eccleſia, in qua conſtabat aliquando fuiſſe occultata; in loco diguiori, ubi cadavera profana ſepeliri non ſolent; in Confeſſione ſubterranea, quæ antiquis ac noſtris etiam temporibus conſervandis Sanctorum Reliquiis proprius fuit locus; in urnis iſtiuſmodi, quæ cadaver recens mortui capere non poſſunt, & quibus inventa oſſa tumultuario videntur injecta fuiſſe, quaſi militaris furor etiam ea componendi docentius non induliſſet, ita tamen operculo tecta ut conſervari poſſent: cum hæc, inquam, aliaque indicia ſanctitatem dictarum Reliquiarum & identitatem cum antiquis* S. Reſtitutæ & Socinrum *probabiliſſimam faciant; pro Translatione autem præterea ab aliquibus ad urbem Romanam, nihil ſuppetat argumenti; ſuppetente etiam nonnihilo, quod eam diſſuadet, ut mox videbitur; conſequens eſſe videtur, ut ſi alterius* Reſtitutæ *corpus Roma in Galliam aliquando tranſlatum eſt, id alterius fuerit.*

13 *Hujuſmodi Translationem habemus a Belleforſtio tranſcriptam ſub titulo libri tertii ubi dicitur, quod, Saracenis magna cum claſſe contra Neapolitanos Romanoſque venientibus territi Soraui pretioſiora ſua omnia, atque in his* S. Reſtitutæ & Sociorum corpora, *Romam tranſtulerint & in eccleſia S. Petri collocarint, anno circiter* DCCCXL, Leone IV *Sedem Apoſtolicam regente. Potuit hic, licet ſeptimo demum poſt anno creatus, nominari, quin corporis in Gallias auferendi facultatem dederit an.* DCCCLI, *tunc enim ad Lotharium patrem ex Italia cum exercitu rediit Ludovicus, cujus Conſtabili tranſlatio adſcribitur. Potuit etiam Saracenorum apparatus ingens nuntiatus, etiam priuſquam eorum claſſis anno* DCCCXLIV *advenit, Soranos conterruiſſe, impulſeque ut barbarorum, licet eatenus ſæpius a Beneventanis victorum atque ægre in paucis locis ſeſe tuentium, incrementum formidabile fuga præverterent. Potuit denique ex tota Campania Romam fieri concurſus fugientium, etiam cum Sanctorum Reliquiis. Sed has Romam allatas, nuſquam infelicius deponere iidem Soraui potuiſſent quam in ſuburbana S. Petri Baſilica: quia illa tam formidata claſſis non appulit in Campaniam, ſed ante omnia* Tiberi Romam aggreſſi *barbari*, Baſilicam B. Petri Apoſtolorum Principis devaſtarunt, ablatis cum ipſo altari, quod tumbæ memorari Principis Apoſtolorum ſuperpoſitum fuerat, omnibus ornamentis atque theſauris. *Inde autem, ut eu Leone Oſtienſi refert Baronius, Campaniam petentes ſubito incremento Carnelli fluminis (Garilianum hodie appellant) Caſinum ſpoliare prohibiti, quid porro egerint compertum non habeo; fugam tamen & vaſtitatem latuiſſe quocumque ſe verterint, credibile eſt; nec mirarer ſi ea occaſione everſa fuerit* S. Reſtitutæ *prope Soram eccleſia: ſed quidquid tunc factum ſacris corporibus ſit, ea omnino non fuiſſe ablata perſuadet eorumdem nupera inventio, & de altero illo quod in Gallias tunc translatum eſt corpore aliter cogit ſtatuere, quam Franci præcenduat.*

14 *Ditam igitur, corpus* S. Reſtitutæ, *quod Franci venerantur, Martyris eſſe, Romana in Urbe paſſe, quod ex aliquo ſacrorum Cæmeteriorum eatractum, atque in ſacrario Baſilicæ S. Petri tantiſper depoſitum, donec rjus alicui donandi occaſio adeſſet: ac denique Morcullo Topaſchæ exercitum ſecuto donatum ſit, poſt victoriam de Saracenis Beneventum obſidentibus relatam anno* DCCCLI. *Donatum autem & in Galliam evectum illud eſſe oportet, non ſolum abſque Actis Paſſionis, quæ nulla habentur de iis quorum corpora ſic Roma addncuntur; ſed etiam abſque ejuſmodi patentibus literis, cum quibus illa nunc ſolent transferri; quia talium ſcribendarum uſus, utilis ſane ac plane conveniens, recentioris inſtitutionis eſt. Porro cum jam miracula crebreſcerent in Arcienſi eccleſia; & ſimul cupido aliquid d: tam munificæ Sanctæ paſſione ſciendi, poſt* S. Reſtitutæ *nomen fruſtra quæſitum in Uſuardi Martyrologio, quo paſſim Gallicanæ Eccleſiæ utebantur; tandem inventus eſt aliquis qui ſuggereret in Vaticanæ eccleſiæ Martyrologio (quod Uſuardi etiam erat, ſed Italicis nonnullis Sanctis adlum) invcuiri ad* XXVII *Maji hæc verba:* In civitate Sorana paſſio S. Reſtitutæ Virginis & Martyris: *tum vero ex more in talibus familariſſimo, ſed perquam incommodo, quaſi non alii uſpiam falſſent Martyres quam quorum nomina habentur in Martyrologiis, ceptum eſt credi Arcienſium Patronam, licet Roma, non Sora, adductam, paſſam tamen Soræ fuiſſe, indeque aliqua ex cauſa illatam Baſilicæ Vaticanæ, unde iſta erat accepta. Quid autem de ea Soræ ſciretur quærentibus, oblatum eſt opus Gregorii Epiſcopi Tarraciacenſis, ſæculo* XII *incunte compoſitum, de Paſſione & miraculis* S. Reſtitutæ Soranæ: *quibus in rythmum vulgarem verſis, Arcienſes addiderunt quidquid de tranſlatione corporis Roma in Galliam acceperant majorum traditione, vel etiam aliquo medii ævi ſcripto, non ſine erroribus chronologicis inſra notandis. Huic autem ſic leviter fundatæ ſed paſſim receptæ credulitati, innixus in Martyrologio Gallicano Sanſſajus ita ſcripſit, ad hunc* XXVII *Maji*; Sueſſione, inſigni S. Joannis cœnobio in Vineis, feſtivitas S. Reſtitutæ Virginis & Martyris: cujus hodie Soræ in Latio coronatæ univerſalis Eccleſia ſuis in tabulis natalitia recolit, pignora vero in Gallias ullata, in Archienſi eccleſia prædictæ diœceſis; jam pridem condigno cultu repoſita, quieſcunt.

D AUCT. D. P.

nec apparet quando inde potuerit ablatum fuiſſe,

ubi inventa nuper oſſa ejus verofimillime creduntur.

B

nec videtur ſub an. 844 Romam tranſlata dici debere,

C

licet ſub nomine S. Reſtitutæ anno 851,

indevotum ablatum in Gallias ſit,

E

cui Soranæ Martyris Acta ſuerint applicata,

F

A C T A

Auct. Gregorio Epiſc. Tatracinenſi.

ex variis Codicibus Mſs.

L I B E R I.

Continens Paſſionem ſanctæ Virginis.

a Perſequente Chriſtianos Aureliano Imp.

ROmanæ reipublicæ principatum Aurelia-no adminiſtrante, ſæva in Chriſti famulos per-

Perſequente Chriſtianos Aurelianum Imp.

A perſecutionis orta eſt tempeſtas]: quandoquidem, ut fertur, idem Imperator adeo Chriſti nomen habuit exoſum, ut illud etiam ipſo execraretur auditu. Unde directis ab eo undique legibus, Chriſticolæ mille modis quotidie perimebantur; alii quidem ad beſtias expoſiti, alii ad metalla damnati; quidam ignibus, nonnulli lapidibus obruti: ſicque erudelitati ceu pietati certatim impii operam dabant, ut juxta divinum octaeulum Domino ſe putarent exhibere obſequium, ſi poſſent extinguere nomen Chriſtianum.

S. Reſtituta Romæ natæ

2 [Hac igitur tempeſtate, elaruit Romæ, in regione quæ Transtyberim dicitur, puella, nomine Reſtituta, venuſta ſpecie, nobilis ſtirpe; ſed longe venuſtior orthodoxa fide, & omnium virtutum chariſmate: cujus pater Ethel, mauet vero *b* Dabia vocabatur, ambo tam vitiis quam dignitatibus locupletes. Cum jam Chriſti Virgo ad nubiles perveniſſet annos, divitiarumque copia & quæ in talibus plurimum valere ſoler generis excellentia, nobilium juvenum turba moveretur, ut certatim ſibi quiſque eam peteret ſponſam; interrogatur a parentibus, quem potiſſimum de tanto nobilitata eligeret. Quæ ſe immortalem & cæleſtem habere ſponſum reſpondit: ideoque non magnopere cujuslibet corruptibilis ambire conjugium]. Eant, ajebat, corruptibiles, & ſibi ſimilia ineant matrimonia: mihi, cui

reſpuit nuptias:

perpetuus extat ſponſus in cœlo, neceſſarius non eſt mortalis in terra. Porro de ſterilitate nulla mihi ineſt conſtatio: quia ſponſus ille magnificus, cum ſit Virginis filius, filios quotidie innumerabiles generat caſtitatis: qui etiam mihi dabit in proximo, uti virginis ſponſus, de multimoda gaudere ſobole, ſine ulla corruptionis labe. Procul ergo corruptores pudoris, procul & corruptela, procul ſit & omnis corruptorum pompa, auri videlicet argentive quælibet ornamenta: quæ quamvis ad horam blandiantur, nullum ſe utentibus in futuro præbent emolumentum.

B Radiet potius in mentis facie fidei margarita, ſpei cettiſſimæ hyacinthus, & fervens velut ignis carbunculus caritatis. His ornata monilibus cæleſtis ſponſi oppetiar adventum: ut cum ſapientibus virginibus ejus merear ingredi thalamum. [Hoc ut fertur reſponſo, & parentibus ſatisfecit, & furentium juvenum laſciviam declinavit.]

Conſtantiam precibus a Deo expoſcens,

3 [Sed cum perſecutio in Chriſtianos nimium excreſceret, & hue illucque ſævi lictores more canum diſcurrerent; Reſtituta metuens humanæ fragilitati, ſimulque conſulens virgineo pudori, ſeſe domus abdidit penetralibus; atque humi proſtrata hujuſmodi orationem fudit ad Dominum]: Domine omnipotens, qui per filium tuum Verbum, ſcilicet ſapientiam tuam, in principio cuncta ex nihilo creaſti, quique etiam in plenitudine temporum, per eumdem ex Virgine natum, hominem perditum

C mitabiliter reformaſti; qui Virginis filius, virginitatis aſſertor, daret nobis in terra poſitis cæleſtem vitam ducere, ut cæleſte præmium poſſemus expectare; & quos per varias immunditias ſocios repererat dæmonum, integritate mentis & corpotis æqnales faceret Angelorum: te rogo, creator corporum, illuminator mentium, ſpes & vita fidelium animarum; ut in me famula tua eot mundum crees, & ſpiritum rectum invoves; ut ſpiritu principali confirmata, ardentia cupidinis tela contemnam, idololatrarum furias pro nihilo ducam, & ſanctum Filium tuum, Agnum immaculatum, per omnia ſequar. Et quoniam ætatis ac ſexus mihi ſunt infirma munimina; de cæleſtibus caſtris Angelicum poſco auxilium, per quod mereat protegi, & in beneplacitis tuis jugiter robotata motari; per coæternum Filium tuum, cum quo vivis & regnas in caritate & communione Spiritus ſancti, per omnia ſæcula. Amen. [Quæ cum oraſſet, adſtitit ei Angelus Domini: ad cujus adventum, primum quidam, ut mos eſt virginum, paululum hebetata eſt, at poſtmodum tali meruit infotmari oraculo: Exaudita eſt, Reſtituta, deprecatio tua: aderit tibi ſemper cæleſtis gratia, per quam carnales impetus & pompas dæmonum exuperes, & ad virtutum omnium proveharis ſucceſſus]. Me quoque noveris ex divina juſſione ad tui veniſſe tutelam. Diſponit quidem magiſter diſcordiæ concitare adverſum te ſuæ perverſitatis fautores: nihil tamen metuas: tecum eſt ille tuus quem dilexiſti immortalis ſponſus, qui ejus vires ſolet conterere, qnique tibi & in pugna victoriam & æternitatis dabit coronam.

A GREG. TER. RAC. EX MS.

ab Angelo confortatur:

4 [Hæc cum dixiſſet, & ſpeciem quam exhibuerat ſubtraxiſſet; Reſtituta, promiſſionibus tantis roborata & hilaris facta, in ſomnum reſoluta eſt. Cui humani generis vetuſtus inimicus, fumifera caligine horrendus apparuit, & comminans dixit: Quid eſt, Reſtituta, quod tam ſuaviter & jucunde quieſcis? forte de Angeli oraculo lætaris? Verum priuſquam iſta eveniant, totis viribus adverſum te in bella tnam; mihi famulantium citabo agmina; ut ſi feccedat triumphus, non ſit, prout putas, incruentus]. Novi quod mihi & meis numinibus moliaris ruinam: ſed mihi antiquæ frandis commenta non deerunt, quibus vires tuas comminuam. Et hac dicens, gladium in tenebris micantem elicuit, quem intentans contra eam ait: Hoc enſe aliquem de meis accingam, qui in tuum armabitur jugulum, & mihi rebelle dejiciet caput: lingua etiam mihi contraria, in abſciſſo capite tacitura, tabeſcet. His minis Chriſti Virgo oliquantulum pertetrita, Crucis vexillo armat frontem; totamque ſe circumſignans ait, Exurgat Deus & diſſipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Ad vocem ergo pſallentis, phantaſma tenues elapſum in auras diſparuit. Chriſti vero famula in terram ſe dedit, E atque his vocibus [Domini clementiam appellare cœpit: Exurge Domine, adjuva ancillam tuam: nequando dicat inimicus meus, prævalui adverſus eam. Valde enim, dominator Domine, ſermo tuus cor meum penetravit. Idcireo quam iſte diris minis qnaſſavit, tua ſancta clementia relevare dignetur, & in tuo amore ſic ſolidare, ut in tuis jugiter obſequiis perſiſtam.

diabolica phantaſmata territa,

5 [Oraverat: & ecce humani generis ſalus & vita Chriſtus Jeſus (juxta quod olim ſponderat, antequam invocetur ſe adſutnrum) beatæ Virgini conſpicabiliter adſtitit: atque ab ea omnem pavorem propellens, ſnaque illam præſentia oblectans; Cur, inquit, Reſtituta, turbaris? Tibine excidit, quod mendax ſit, & pater ejus? Neſcis, quod trophæo Crucis meæ devictus, & ſuis flammis alligatus, omnino non prævalet, niſi permiſſus? Sed noveris (me permittente) iſta tibi nuntiaſſe: ut qui per ejuſmodi minas tuæ mentis robur ſperabat elidere, tua conſtantia eliſus abſcedat, e puella divictus.] Nunc ergo ad militiam noſtram accincta, eum qui tibi terrorem incurere volnit aggredere: perge ad Soranam civitatem, ut ab ejus tyrannide populum meo ſangnine redemptum eruas, & creaturam creatori conjungas. Nec vero de ætatis aut ſexus infirmitate diffidas: tecum enim ſum ego, cujus fortitudine cælum ſuſpenditur, libratur terra, mare diffunditur. Ad quem Reſtituta; Virgineo, inquit, Domine, pudori conſulens, & laſcivientium contubernia devitans, vix unqnam domo egreſſa ſum: & quomodo ad civitatem ire potero memoratam;

a Chriſto, apparente,

jubetur Soranam abire,

F

eum

AGREG. TER. RAC. EX MS.

cum præſertim ignorem, quo mundi climate ſit poſita? Et Dominus ad eam: Craſtino mane, cum ſolis jubar terris irradiaverit, ad eam Urbis portam, quæ Lateranenſis dicitur, perge celerrime: ibi dux itineris tui a me directus aderit, qui te ad locum perducet deſtinatum: quibus mandatis ſeſe luci reddidit inacceſſibili.

6 Virgo autem, divinæ voci obtemperans, mane concita ſurgit; ad locum, ſicut juſſa fuerat acceſſit: ubi Angelum Domini ad iter accinctum reperit; ad quem demiſſis oculis, ſic orſa eſt: Adventus mei hunc ad te cauſam credo te, Domine, ſcire: quid vero deinceps ſit agendum, decerne: parata ſum quidquid decreveris complere. Ad quam Angelus: Tu divinę vocis oraculo admonita es Campaniæ urbem Soram inviſere; quæ hinc quadraginta fere millibus diſtans, longo nos poterit itinere fatigare, niſi curæ ſit nobis per ſomni quietem vires erigere. Reſtituta ergo utili conſilio aſſenſum prębens, ſeſe in terram dedit, & virginea membra tali thoro committens, paululum obdormivit: quam virtus Angelica dormientem aſſumpſit, & modo inſentabili, ab Urbe Soram uſque tranſpoſuit. Mane autem facto evigilans, ſeque in portarum aditibus cernens, mirari vehementer cœpit: donec facile conjiciens divinitus id factum eſſe, gratias Deo perſolvit immenſas, qui omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra.

eoque ab Angelo itinere comite translata,

B 7 Chriſto igitur Duce, famoſam illam urbem ingreditur, & in domum cujuſdam viduæ divertit, cujus filius, elephantiæ morbo tabeſcens, per duos annos & menſes octo affligebatur, ut jam non virtutibus obſequeretur corpus ejus, ſed potius animæ videretur eſſe ſupulcrum. Ad hęc Chriſti Virgo alacris facta, quod prædicationi videret patere januam, ait; Pone, mater, finem triſtitiæ: eſt medicus in cælo omnipotens, qui prævalet tibi filium reſtituere: ſi ſtudio vobis fuerit, digna hunc veneratione percolere. Fit hilaris vidua, promittit ſe una cum ſobole creditoram, ſi grata promiſſa compleret. Nec mora Reſtituta flexis genibus palmas tetendit ad ſidera, hiſque vocibus ſupernam cœpit implorare clementiam: Deus æterne, omnium creator & auctor; adeſto, ſicut promiſiſti, famulæ tuæ: & quod peto fideuter, largire elementer: ut dum a lepra eum emundaveris, hujus civitatis mentes, idololatria infectæ, ſacro Baptiſmate purgentur, & nomen tuum inclitum laudent per ſęcula. Mirum valde: oratiunem ſecuta res eſt: multicolor ille morbus diſparuit, & videntibus cunctis homo adſtitit ſanus. Ad quod prodigium vidua mater, eum univerſa familia obſtupuit: & quia continere ſe non poterat, prima in Dei laudes erumpens, viciniam commovet univerſam. Fit concurſus, vi-

C dere cupientium & illum qui tam mirabiliter convaluerat, & beatiſſimam Virginem quæ tantæ virtutis auctrix extiterat. Juvenis ergo, plus mente quam corpore ſanus: Hoc, inquit, o dives optimi, non medici alicujus eſt experimentum, ſed opus Jeſu Chriſti filii Dei omnipotentis: qui me, per famulam ſuam Reſtitutam, huc ab ipſo ex Urbe tranſmiſſam, facile, ſubito, & integre curavit: unde conſtat indubie, ejus nos eſſe facturam, qui nos cum voluerit ſic reformat. Viſo igitur ab illis tanto prodigio, & audito hominis tam evidenti teſtimonio, quadraginta ex eis in Dominum Jeſum Chriſtum crediderunt.

Leproſum precibus

& 40 homines ad fidem convertit.

8 Sed quia bonis principiis ſemper malitiæ auctor obſiſtit; quidam ex audientibus, ſpiritu diabolico pleni, veris aſſertionibus cœperunt contradicere, & contumaci animo ſalubria monita refutare. Quos egregius juvenis parvipendens, & de mentis duritia conſtanter redarguens, non ceſſabat Chriſti præconia perſonare. Quid multis? Percurrunt iſta ad aures Proconſulis Agathii: qui mandat e veſtigio ſacrorum hoſtem vinctis a tergo manibus exhiberi: ad quem ſic orſus eſt: Verane ſunt, Cyrille, quæ dicuntur? an ſic exors factus es, ut deos patrios contemnens, nova numina orbi Romano inducas? Reſpondit Cyrillus: Plane verum, o Proconſul, imbecilles deos, qui nec mihi nec ſibi unquam potuerunt auxiliari, me reliquiſſe, & omnipotenti Deo Jeſu Chriſto per fidem adhærere, qui me ad invocationem ſui nominis, Reſtituta famula ſua inter veniente, ſic perfecto curavit. Miratus ad iſta Agathius, inquirit, ubi tantę poteſtatis femina maneret. Apud nos, Cyrillus ait, hoſpitatur, ad quos Deus eam propitius deſtinavit.

Per leproſum ſanatum innotescit Proconſuli

ad eum adducta, fidem profitetur:

9 Nec mora: hoc Proconſul audiens, miſſis apparitoribus præcepit, ut honeſte illam deducant, & ſuis tribunalibus ſiſtant. Quod cum protinus factum eſſet; Dicito, inquit, puella, quod tibi nomen eſt, quod genus, quæ religio, quæ poſtremo tui ad nos adventus cauſa? Quæ nihil metuens; Reſtituta vocor, ait, Urbis ſum accola nobilis, religione Chriſticola, & Chriſto jubente huc tranſmiſſa, veſtræ ſalutis cauſa. Judex aporiatus ad iſta, dixit: Ignorare te credimus, puella, quid de Chriſtianis Imperatoria cenſuerit majeſtas: & ideo reveritam non eſſe ita te palam profiteri Chriſtianam. Sed quia juvencula videris parcimus ignorantiæ: ut ſuperſtitione relicta, decretis Principum pareas, & diis immortalibus in- E cendas thura, & lites boſtias. Quod ſi feceris, brevi noſtro frueris conjugio; & quę modo paupertati vivis obnoxia, eris procul dubio magnis opulenta divitiis. Cui beata Virgo: Tria mihi, o Judex, videris propoſuiſſe: quorum unum, velut impium, exhorreo: duo autem reliqua, ceu frivola, contemno. Quod vero parcere te dicis, nentiquam id parcere eſt: ſed ſervire potius; dum ſuades relicto Creatore, creaturas pro Deo excolere, & ſpreto immortali ſponſo te ſponſum accipere, qui certe in aliquo te illi conferre non vales. Ille Rex Regum, & Dominus Dominantium; tu terreno Regi ſubditus, & de repulſa anxius numquam dormis ſecurus: tu modo ad horam fulgidus, ſed poſt panlulum verminm cibus eris. Pro nefas, tantum bonum relinquere, & tantas miſerias appętere! Ad tam ſublime reſponſum Proconſul ſtupefactus, & ſecum indignans, ait: Veriſimile eſt Chriſtianorum te deliramenta ſectari, quæ hujuſmodi nugas ad noſtra non timuiſti deferre tribunalia. Sed iis ambagibus ſepoſitis, accede, & deorum altaribus ſacrifica; ut non experiaris, quid noſtra vis valeat, quam ſic concinna tua mendacia deſpexerunt. Ad hęc beata Virgo: Non ad hoc veoimus, ut ſacrilegiis veſtris polluamur; ſed ut vos iis retractos, unt vero Deo ſervire doceamus. Minis autem veſtris non ter- F remur: quia fortior eſt qui promittit tutelam, quam qui minatur ſupplicia.

neque cum capite Spanſum,

neque minis terremur:

10 Tam audaci reſponſo Proconſul accenſus, jubet illam ſuloteenus ſterni, ſcorpionibus graviſſime attrectari. Fit illico quod ſævus mandaverat furor: nec tamen inter verbera ſonant murmura gementis, ſed potius vox jubilationis & laudis, ita Domino ſuaviter concinentis: Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit me ancillam ſuam. Modo Sponſi mei ſuſcepi inſignia, & ſplendentia ornamenta: quibus licet exterior homo corrumpatur, interior tamen per ejus gratiam renovatur. Hæc audiens Agathius, dixit: Qid eſt, Reſtituta? re delectant pœnę? placent tibi ſupplicis? quæ tantam Chriſto tuo exhibes cantillenam? Et Sancta; Prorſus ita, reſpondit, quoniam ut dicit noſter Apoſtolus, Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Rom. 8. 18

dum flagellatur ſuaviter cantat:

11 Stomachatus Judex mandat eam carceralibus retrudi

A GREG. TERRAC. EX MS. *carceri inclusa & fame vexata, divinitus roboratur.*

retrudi etgaſtulis, & catenis ſeptem ferri pondera habentibus vinciri, perque dies ſeptem nullu cibo vel potu reſici. Fiunt omnia ut ſceleſtus juſſerat: ſed non eam Sponſus ille cæleſtis deſernit. Miſſus namque deſcendit Angelus: ad cujus adventum carcer reſplenduit, ferrea vincula ceræ in modum liquefacta ſunt, fames abiit, Virgo vires ſumpſit, & confortata eſt. Ita ergo abundantius conſolata, Chriſto Domino grates referebat: & ecce dum pſalleret, in arce contemplationis ſuſpenſa, adfuit ei per ſemetipſum Dominus Jeſus Chriſtus, localiter illocalis: qui eam validiſſime confortans, ad ſutura certamina soborans, prandium appoſuit dictu mirabile, cæleſti ſuavitate refertum: & manu qua cælum ſuſtinet ei benedicens, ad Patris dexteram rediit, unde numquam receſſit. O ſuperabundans Chriſti gratia in Virginem! Ecce quod Sanctis in vita promittitur perenni, huic in vita conceditur præſenti. Fruitur Virgo vultu illo mirabili, in carne hac corruptibili, quem deſiderant Angeli proſpicere. Porro tremefacti cuſtodes, primo quidem velut hebetes conſternati ſunt, deinde vero in ſemet reverſi, & conjicientes quod divina ſuiſſet illa virtus, quæ carcerem clauſis foribus intraverat, & ſersum ut lutum contriverat; ad Virginis veſtigia procidentes, obnixe efflagitare cœperunt, ut Deum illum colere doceat, per quem tanta viderunt miracula coruſcare. Illa igitur gaudens quod de ſpoliis Satanæ jam triumphare inciperet, miſit ſtatim ex ipſis, qui S. Cyrillo Presbyteru, quæ facta fuerant, ſeriatim nuntiaret. Venitque illico Presbyter venerabilis quo accerſitus fuerat, ac circiter novem & triginta animas, etiam adhibito Chriſmate, baptizavit.

fame vexata, divinitus roboratur.

convertit 39 cuſtodes.

B

12 Sed quia virtuti ſemper inſidiatur æmulatio: ecce proditor neſcio quis abiit, & cuncta quæ geſta fuerant Agathio referavit. Qui turbatus vehementer, apparitores mittit, qui Reſtitutam, una cum Cyrillo & Neophytis omnibus, ſuis tribunalibus offerrent. Inter eundum autem Virgo Chriſti cœpit illos ad reſpondendum præmonere, & ad futura certamina roborare. Cumque adſtitiſſent, furens Agathius; Verumne eſt, inquit, quod audivimus, vos relictis diis immortalibus, quos Principes venerantur, Chriſtum neſcio quem adorare? Illi vero quaſi una voce reſpondentes; Veriſſimum eſt, ajunt, inutiles mortuorum hominum effigies nos reſpuiſſe, & creatorem omnium Jeſum Chriſtum verum & æternum Deum credidiſſe: cujus virtute vidimus carcerem

qui omnes in fide confirmat.

C ſine luce humana reſplenduiſſe, & hanc beatiſſimam Virginem, cæleſti cibo refectam, contra furias tuas validiſſime roboratam. Unde noveris indubius, quia nobis hæc fides cum vita manebit, quidquid dixeris aut feceris. Non potuit ferre ultra Agathius, ſed ſelle permotus dixit: Quinam ſunt profani iſti, qui tam audaces imputaverant nobis imbecillitatem Deorum immortalium; Ducantur ad aureum fanum, & ſacris numinibus incenſum jubeantur adolere: quod ſi detrectavarint, capitis animadverſione plectantur. Ducti igitur ad locum, & nolentes ſimulacris offerre, ipſi hoſtiæ Chriſti facti ſunt. Quo in loco, extincta poſtmodum perſecutione, & fano illo antiquiſſimo deſtructo, fidelium devotio templum excitavit ad honorem beatiſſimæ Matris Chriſti & Petri Apoſtolorum Principis.

13 Audiens autem Chriſti Virgo ſanctorum Martyrum conſtantiam & glorioſum finem, una cum venerabili Cyrillo Presbytero, gratias egit Deo, qui de ſuis ovibus gratiſſimum acceptavit holocauſtum. Quod animadvertens Judex iniquus, ſic ajebat ad ſuos, Videtis, o cives, homines inhumanos, qui civium perditionem ſuum æſtimant lucrum. Quid conſilii ad hæc inhibenda capeſſimus? Experiantur ipſi quod alios perpeti gaudent, ut de ſi merito gemant qui de aliorum nece exultant. Nulla in medium mora: jubet ut accenſis lampadibus Sanctorum corpora adnarantur. Sed externum ardorem ſentire non poterant, qui Spiritus ſancti interno calore flagrabant. Unde nec ex ore ipſorum gemitus ullus procedebat: ſed potius claris vocibus benedicebant Domino, qui in certamine adfuerat, cujus potenti virtute & gratia ſubito lampadarum incendia reſtincta ſunt, & carnificum lumina tenebrata; ut uno eademque momento, & lux lampadarum & lux etiam perſidorum evaneſceret. Sentientes ergo miniſtri, quanti meriti eſſent quos cruciaverunt; aſpectu miſerabili & voce querula dixerunt: Jam qui ſitis novimus, & cui Deo ſerviatis in noſtra cæcitate intelligimus: ſed utramque lucem nobis reſtituite, ut & mente Deum & oculis ſolem iſtum poſſimus intueri. Quorum clamoribus Chriſti Virgo commota, oravit ad Dominum: & ad vocem precantis mentes illorum illuminantur ad fidem, & ſoborata exterius lumina reformantur ad lucem. Quare ſupra modum obſtupefacti, celſa voce clamare cœperunt; Unus eſt verus Deus, Dominus Jeſus Chriſtus, qui nobis famulæ ſuæ meritis perditum lumen reſtituit. Nuntiantur iſta ab audientibus Proconſuli E Agathio, qui iracundiæ ſtimulis agitatus, & ſua eos præſentia judicans indignos, præcepit ut ſine mora capite plecterentur. Et iſti itaque per beatam Virginem edocti, & per manum S. Cyrilli baptizati, contemnentes ſæculi militiam, inter agmina Angelorum conſcripti ſunt.

martyrio coronantur cum filiolis eorum.

D

14 [Poſt hæc Reſtitutam accerſiri jubet cruentus Agathius: & videns eam, ad milites & populum circumſtantem dixit: Quid ulterius de hac ſacrilega faciemus, in qua tot ſtudia perdidimus? Nam neſcio quibus carminibus ferrum liquefcere fecit, lucem de nihilo produxit, flammantes lampades ſolo verbo reſtinxit? &, quod gravius eſt, me militibus pene ſpoliavit, dum prius *d* triginta, modo vero duos præſtigiis dementatos in perniciem traxit: judiciariam quoque cenſuram ſprevit, Deorum ſacra blaſphemavit, & ut idem omnes facerent operam dedit.] Patimurne, o viri, vinci a femina? Tumultuantibus autem turbis & certi nihil reſpondentibus, converſus ad illam, ait: Delectaris, Reſtituta, in talibus? Non ſunt præconia iſta, ſed crimina; proquibus triſtari, non gaudere debueras. Sed habeat jam finem ſuperſtitio: recede ab hac inſania, diis ſacrificans. Quod ſi feceris, poteris evadere horrenda quæ te manent ſupplicia, & in noſtrum quam citius gratiſſimum tranſire conjugium. [At illa: Rhetoricatus es, o Judex, inquit, & more oratorum variaſti verba, magnificaſti ſententias, ad ultimum quoque peſtem qua latebat in pectore evomuiſti: ſed certo certius ſcias, quia neque tuis dæmonibus ſacrificabo, neque te ſervum illorum ſponſum habebo. Porro quæ minaris ſupplicia, ea mihi cariora erunt ſuper topaſium & aurum obriſum]: & mors quæ interpretatur [tranſitus] continuo tranſibit in gloriam. Unde fac citius quod te minaris facturum: mihi enim ardet animus ad cæleſtis Sponſi complexum, cui eo ſpecioſior præſentabor, quo a te gravioribus ſupplicüs attracta fuero.

d

5. Reſtituta variis opprobriis affecta.

F

15 [Conſutatus Judex tantis aſſertionibus, & pene ad mortem uſque confuſus, ignorat quid faciat, quidve contra eam dicat: donec ſatana dictante hujuſcemodi dedit ſententiam, dicens: Quoniam ediſtum Imperiale eſt, ut Chriſticolæ omnes funeſtæ morti tradantur; jubemus Reſtitutam, civem Romanam, arte maleficam, Chriſtianorum ducem ac præviam, ad ripam Carnelli fluminis duci, ibique cum

morti adjudicata,

F

ſociis

AGREG. TERRAC. EX MS.

fociis ſuis capitali diſtrimine multari, ac eorum capita in flumine demergi: ue piſcibue in eſcam præbeatur lingua, quæ non timuit contra deos conſutgere. Ducitur itaque ad immolandum Chriſti victima: & cum fociis inter eundum orationibue indulgens, ad flumen feſtinabae; gaudeus & hilarie, quaſi quæ ad thalamum cnjuſpiam illuſtris viri pergeret. Ventum eſt igitur ad oram fluminis: jubetur flexis genibus cervicem intendere; petit orandi iuduciae: accepit, genua flexit, & cum fociis ita Deum oravit: Benedicimus te, Creator omnium Domine, qui nos ad hanc horam deduaiſti, ue temporalem pro te mortem ſuſcipieutes, æteruæ mox vitæ ſimus te donante participes. Suſcipe animas noſtras quæſumus, & redde famulis tuie munera repromiſſa. Ee tunc proteuſa eervice trucidata eſt veuerabilis Chriſti Martyr & Vigo Reſtituta, una cum Cyrillo Presbytero] (quem ipſa ſanavetat & ad fidem converterat) & aliis duobus Chriſticolis, ſeato Kalendarum Juniarum. [Quorum capita Carnellue ad tempus, cælum vero animae perpetuo reſervoda fuſcepie]; corpora inbumata ſerie & volucribus devoranda relicta ſunt a carnificibus, qui in civitatem reverteutes Sanctorum necem obviantibue renuntiat.

poſt preter ſolas capite plectuntur eli Cyrillo & aliis 2.

B

16 Fit continuo motus magnus in civitate; convenit populus fidelis, flent filli matrem, diſcipuli magiſtram, tam cito & elanculo præreptam: & quo melius poterant ſinguli aecelerabant greſſus ad aquas, deſiderio videndi defuncta licet cadavera. Cumque perveniſſent, & ea ſine capitibue truncata cernetent; renovatur dolor, augetur mœſtitia, diſcurrunt per fluminie ripam, ſicubi forte ea appuliſſet fluminis unda: & non invenieutes, ſacroſanctas auferunt Reliquias, eaſque in civitate juata eccleſiam ſaucti Joannis Baptiſtæ ſepeliiunt. Quo loco poſtmodum, extincta perſecutionie flamma, ad ejue bonorem *a* Baſilica conſtructa eſt: & condigno valde ordine illic modo honoratur a fidelibus, ubi variis quondam fuerat depreſſa ſuppliciis. Fiunt autem illic, ad ejus nominis invocationem, favente Chriſto plura miracula: ut videlicet luce clarius cognoſcatur in terris, quanta gloria perfruatur in cælis. Non ſolum autem in loco cinerum ſuorum, ſed & circumqnaque miraculis coruſcat, maxima ubi fuerat paſſio ejus & nominis celebrata memoria.

cum illis ſepelitur.

e

17 Septimus a paſſione illius decurrerat dies, eum beatiſſima Chriſti Martyr & Virgo Reſtituta, ſuis ceribus in paſſione ſociis comitata, in medio Angelorum refulgens, venerabili Amaſio *f* Sorano Antiſtiti apparuit, dicens: Surge Pater, & ad locum paſſionis noſtræ quantocius feſtina: ibi Capita noſtra invenies, quæ a perſecutoribus in flumine demerſa, nuper ad ripam extulit unda. Nou enim paſſue eſt pius Dominus ea eſſe animalibue in eſcam, quæ populo ſuo gratuita pietate præſtitit ad tutelam: & tu, poſtquam collegeris, junges corporibus noſtrie. Expergefactus itaque a ſomno Epiſcopus, gaudens referat fidelibus delatum ſibi cælitus miniſterium. Ab audientibus gratiæ Deo referuntur, ſonat vox jubilationis in taberuacnlis juſtorum. Nec mora, pergie ad locum Epiſcopus, invenie juata viſionis tenorem veneranda Sanctorum Capita: quæ reverenter levavit, reverſuſque in civitatem corporibus junxit, & (quantum temporis finebat anguſtia) glorioſæ ſepulturæ tradidit. Quantis vero prodigiie per ſingulos fere dies hæc ſanctiſſima Virgo reſplendeat, teſtis eſt Sorana civitas, & circumpoſita Caſtra, quæ circa infirmos & vinculatos ſuos crebra ſentiunt juvamina: quæ nos, ſi Dominus dederit, ſuo loco retexemus, ad ipſius laudem qui una cum Patre & Spititu ſancto vivat in ſæcula ſæculorum. Amen.

C

f

ab Amaſio Epiſcopo reperta capita.

C

Maji Tom. VI.

D

ANNOTATA.

a Aurelianus *Imperator factus anno* 270. *perſecutionem, quæ nona habetur, in Chriſtianos movit potiſſimum anno* 272. *occiſus dein anno* 275.

b *Suſpecta, fateor, nomina, nihil Romanam ſonantia: ætate tamen illa etiam barbaris plena erat Roma.*

c *Concurſus ille videtur paulatim per menſes ſaltem plurimos factus: qua temporis intercapedine Cyrillus Sacerdos creatus eſt, & poſtea Martyrio coronatus.*

d *Imo* triginta novem *ſupra memorantur: at quo die tam iſti, quam duo lictores fuerint coronati, non conſtat. Scilicet eorum memoria, quia nomina ignorantur, facilius oblivione eſt ſepulta.*

e *Gallonius, in opere de ſanctis Virginibus Romanis, ſepultam ait in ſuburbana S. Joannis Baptiſtæ eccleſia, quæ poſtmodum converſa ſit in amplam ſub ipſius S. Reſtitutæ titulo baſilicam.*

f Amaſium *primum Epiſcopum Soranum collocat Ughellus Tomo* 1 *Italiæ ſacræ, ſed ex ſola horum Actorum fide. Sed idem tom.* 6. *edidit Vitam* S. Amaſii, *Sacerdotis Græci, qui ab Arianis vexatus, atque ad Julium Papam confugiens, ab eodemque directus Soram, ad eam urbem ab hæreſi repurgandam, ſed nequaquam receptus, Theanum ſe contulit; ubi miraculis & doctrina ſic claruit, ut, mortuo primo ejus urbis Epiſcopo S. Paride, eidem ſuffectus ſit, atque ab eodem Julio Papa ordinatus. Dum autem eccleſiam illam regeret,* Soranis quoque epiſtolas miſit, cum in ſomnis admonitue [eſſet], ut caput Reſtitutæ, Romanæ Virginis & Martyris, ſuo jungeretur corpori. *Dedimus nos ejuſdem* S. Amaſii *Vitam, ex Actis Theanenſis Eccleſiæ ſubmiſſam,* 23 *Januarii, ſicut eadem Eccleſia in Lectiones diſtributis utitur, in quibus punctum illud ſolum deſideratur; cetera, partim iiſdem, partim prolixioribus verbis deducuntur: & ſimilia extant apud Ughellum, qui videtur antiquiora & faciociora exhibere. Cum autem utrobique dicantur Serani mortuo ædificaſſe eccleſiam, qui vivum repulerant; perquam veroſimiliter judicari poteſt, id quod Gregorius Terracinenſis factum ait ſeptimo poſt martyrium Sanctæ die, atque adeo ſub annum* 272. *revera adſcribendum eſſe ſæculo* 4. *ad meditatem provecto, Pontificatum Romanum gerente Liberio, ſolumque per litteras faciendum ſuggeſſerit, quod Gregorius perſonaliter factum ait ab eo, veroſimiliter admonito per idem ſomnium, quo in loco ſanctum caput eſſet inveniendum.*

E

F

LIBER II

Continens miracula ſæculo XE *aut* XEE.

ætate ſcriptoris Gregorii facta.

PRÆFATIO.

b

QUoniam omnipotene Deus in Sanctis ſuie ſemper extitit mirabillis, & per eos non ſolum in carue degentes, verum etiam poſt vincula & flagra, multiplicium pœnarum ſupplicia, & capitis quoque abſciſſionem, dignatus eſt miracula exhibere; quorum quædam ſcriptorum inopia ſilentio obvoluntur, quædam vero vitioſe deſcripta deferuntur; ad ea dilucide exaranda miracula, quæ per glorioſam Virginem & Martyrem Reſtitutam, poſt ferrea vincula collo tenus ſtricta, poſt perſecutoris gladium cervicem recidentem, cæleſtie voluit operari dignatio, omni labe mendacii carentes, accedimus. Quæ quidem nou, ut aſſolet, vagabunda & fixa plerumque fama didieimus: ſed quæ vel eo-

Miracula ſanis certa ſcribuntur.

E

A rum quibus coram poſitis geſta ſunt, vel certe etiam qui in ſeſe ipſis eadem cælitus acta ſenſerunt, verídica relatione cognovimus.

PARS PRIMA.

a 2 QUodam itaque tempore *a* Campulenſes, ex
b præcepto *b* Pandulphi majoris Comitis, cujus imperio & arbitrio arctabantur, graviſſimas adverſus Soranos belli inimicitias exercuerunt, adeo uc de rebus civilibus obvia quæque hoſtiliter invaderent. Sotani e converſo non ſegnirer reſiſtere, mœnia oppugnare, vites & arbores ſuccidere, prædas pecorum ac ſæpe virorum agere cœperunt; tantuſque in Campulenſes Sorannrum excrevit termr, nt non niſi in patria ſua commorari audetent. Captl ſunt en tempore de Campulenſibus novem, Joannes Mane *c*,
r d Lando Dominici, Adennlphus Druſi, Joannes Alberici, Adam de *d* Iuſula, Petrus Dodæ (reliquorum nomina ignorantes prætermittimus) qui omnes captivorum more faris indecenter abducti ſunt. Erat etiam per id tempus in eadem civitate Miles quidam
r de genere r Seviorum, ex obliquo ſanguine deſcendens, materno impar genere, Petrus Adulterinus
B nomine, Petri Geraldi Sevioris filius, vir ferus & omni deſtitutus humanitate: qui quamqnam ex communi civinm ſententia bellum gereret, ſpecialius tamen eum qnibuſdam conductitiis militibus, quos ſtipendiis ſuis retinebat, die ac nocte *f* Caſtellanos perſequi non ceſſabat. Et quia nulla in ſe pietatis viſcera fovere videbatur, quotquot ex hoſtibus capi poterant, ei protinus in cuſtodiam trádebantur: quos ille tanta cura ſervabat, ut jugi etiam pertractatione varii generis ſuppliciorum ſatageret. Quamobrem non longe a Baſilica beatæ Martyris Reſtitutæ, via publica mediante, carcerem extruxit, quem tribus triplicibus parietibus, interius quidem ligneis, exterius vero lapideis, circumſepirl fecit. Spatium autem, quod inter utrumque medium inerat, acuris
nocte incaſſ, vepribus opplebatur: extra quos firmiſſimas quoque vineas, ab imis uſque ad ſuperiora domus, circumquaque dedexit. Tectum deſuper ſtravit ex vimineis cratibus, multorum onere lapidum gravatis. In medio carceris ex firmiſſimis tabulis caveam, deſuper oſtiolum habentem, ſtatuit; in quam captivi illi novem binario numero, alterius ad alterum pedibus ferreo compede connexis, injecti ſunt. Cibus ter rantum in hebdomada exiguus panis & parciſſima aqua tribuebatur: aliiſque cruciaminibus: & maxime propriì ſtercoris & urinarum fœtore intolerabili, miſerabiles illi vexabantur.

3 Jam per biennium ferme his affligebantur anguC ſtiis: cum propinquante Dominicę Reſurrectionis tempore, die videlicet Veneris ſancto, quo Dominus vivificæ crucis lignum triumphatutus aſcendit, Præpoſitus eccleſiæ Virginis Reſtitutæ, Ado nomine, ad prædictum Petrum pro carceratis rogaturus acceſſit; quatenus pro Dominicæ paſſionis reverentia, & pro mutua eorum amicitia, interpoſitis etiam quibuſdam ſacramentis pœnitentiæ *f* quam ei injungere ſolitus erat) ipſos captivos ad audienda tanti diei myſteria, Chriſtianis omnibus communia, relaxaret. Illo igitur precibus tandem evicto & aſſenſum præbente, miſeri illi ex cavea egreſſi, ad altare beatæ Martyris adducti ſunt: ex qnibus carceralis fœtor tantus emanabat, ut vix quiſquam propius ad eos valeret accedere. Porro expletis de more ſolenniis, iterum rogatus eſt Petrus, nt pro Dei timore annueret, ne in carcerem iſto die reciperentur. Quod cum ille implacabilis renueret, divinitus ut arbitror eb eodem Præpoſito admonitus eſt, A. GREG. TERRAC. EX MSS. in hçe fere verba: Tu quidem crucifixum pro te Dominum invocas: ſed valet manus eos cito citiuſque de manibus ruis eripere. Quod & factum eſt.

4 Sequenti quippe nocte poſt Dominicam ab infe- *a S. Reſtitutæ apparent,* ris reſurrectionem, eam ſeſe miſeri illi homines ſopori dediſſent, adeſt virgo Domini Reſtituta: quæ ſe illis offerens viſibiliter, ait: Surgite ocius, egredimini: nolite moram facere: ecce enim caveæ oſtium apertum eſt. Quia vero jam dictus Petrus per mulierculas quaſdam fugam ſuadentes ſæpenumeto eos tentaverat, nequaquam beatæ Martyris monitis fidem dabant: donec iterum fidem dictis factura revertitur, & eorum arguens incredulitatem; Quid, inquit, viliſſimi mercenarii facitis? Cur moramini, & præcepta mea contemnitis? Ad quam illi; Quænam es, ajunt, quæ talia nobis ſuadens, tam imperioſa ingeris verba? Et illa: Ego ſum Reſtituta famula Chriſti: exite hinc, nolite metuere: non enim vos deſeram, donec ad tuta loca perveneritis. Ad hanc aſſertionem ſæcuriores effecti, nt valuerunt, alius qnidem reclis, alius verſis ad cælum pedibus, juvantes invicem & Virginis manibus ſublevati, egrediuntur. E Carcerarius ſiquidem, qui caveę oſtio accumbere ſolebat, aliquantum inde remotus, gravi ſomno tenebatur. Exeuntibus ergo illis, & ab ea, quæ præſens aderat, quid acturi & unde evaſuri eſſent quærentibus, locum ipſa deſignavit, & quid facerent edocuit. Itaque accedentes ad quemdam in fundamento *edocentur.* poſitum prægrandem lapidem, velociter manibus egeſta humo, foramen breve, quo vix puer parvus egredi potuiſſet, effecerunt, & abſque moleſtia ulla erupernnt. Neſcientibus autem qua eſſet eundum, ſeſe Virgo prævium dedit, & per medium amœnum iter oſtendit: nec ducatum eis præbere deſtitit, donec ad Caſtellum, cui Baucus *g* nomen eſt, parve- *g*
niſſent. Ubi a caſtellanis, Deo & Martyri glorioſæ pro liberatione eorum grarias agentibus, vinculis efructis libertate donati ſunt: & ſtatim (ſicuti voverant) [prædicta vincula ad eccleſiam] beatæ Virginis [portando] remearnnt: in qua uſque hodiu, in tanti miraculi fidem & teſtimonium, ante aram beatæ Martyris, cunctis eernentibus dependere cernuntur.

5 Eodem tempore Ruſticus quidam, Joannes Roſ- F
ſii nomine, de oppido cui poſtea, ab eodem ſupra nominato Petro Adulterino, vocabulum indtum eſt, ligno & ferro coercitus, in loco qui ad S. Benedictum dicitur, juxta Seviorum palatia, in cavea ſubterranea obærratus renebatur. Qui cum dintina ibi inedia aliiſque preſſuris torqueretur; Jeſu Chriſto Domino noſtro & B. Reſtitutæ vota fecit, quod ſi *alius captivus voto facto,* de pœnali illo loco ſe eruere dignaretur, ea quibus adſtaretur vincula ad ſacratiſſimum ejus templum deſtinaret, & glorioſum Martyrii ejus diem quibus valeret expenſis percoleret. Non multo poſtmodum tempore elapſo, cum ſe poſt diuturnam carceris macerationem, compedibus homo nocturnæ quieti conceſſiſſet; Venerabilis Martyr Reſtituta, ſolitam ſuper
hunc exercens benignitatem, & manu propria eum *a S. Reſtituta egredi juſſit,* commovens; Erigere, inquit, in pedes, & his locis relictis ad propria reverti feſtina. Quod cum ille cupide ſe facturum, ſi poſſit, reſpondiſſet; Sancta adjecit; Tu quidem potes: ſed oppreſſus inertia, ad ſalutem tuam laborare renuis.

6 Cum autem ſemel ec tertio hujuſmodi ſermonibus ad exeundum hortata eſſet; & die quadam ſecum reſidens de fuga meditaretur; arrepto cuneo, quem ibidem reperit, de cavea avulſit tabulam, & quanta ipſius ſtaturæ erat longitudo dn ſub terram

fo-

A. GREG. TERRAC. EX MS.

fodiens exceſſit. Et quia cuſtodibus circumquaque diſpoſitis pervenire ad oſtium proclive non erat; mirum valde quod ſequitur: ſuper trabes domus, ut erat vinctus aſcendit, & prius omnes pertranſiit, quam ad oſtium accurriſſet: ac demum ſuper illud ſe eſſe animadvertens, deſilit: reſeratoque oſtio proripit ſe. Poſt hæc ad locum qui Porta-nova dicitur appli-

miro modo evadit :

enit, ubi latrantium canum multitudo novum ei ingerit negotium: ſed Virginis invocato nomine, omnis illa circumdans illum latrantium turma fugata eſt. Poſtremo ad portam quę Rimarum vocatur divertit: cui ſuper ripam *b* fluminis adſtanti, ac quid ageret, quove pergere deberet ignoranti, ſubito advenit quædam avis nive candidior, quę ſui curſus volatum coram eo terminans ingentem extulit vocem: ut apertn daretur intelligi, illac ſine dubio eſſe tranſeundum. Quod ille ſecum perpendens, flumen ingreditur, omnique eliminato timore impiget ac ſecurus tranſmeavit: ac ſecuritati redditus, illico ad beatę Martyris corpus, diſtricta quę gerebat lora, delegavit.

b

7 Adoleſcens quidam, de civitate quam rebus nominum impoſitores Arces nuncupari volnerunt, dum *i* Arpini degens in cujuſdam Militis famulatu eſſet, B die quadam a dæmone corripitur: qui ei protinus &

energumenus mutus & famus,

vocem & ſenſum abſtulit, adeo ut ratione privatus, & beſtiali more vitam gerens, proprio ſtercore fœdaretur. Dum ergo per diverſa Sanctorum loca circumduceretur, & nullorum auxilio meruiſſet liberari; noviſſime ad beatę Martyris Reſtitutæ corpus delatus eſt. Ubi per aliquot dies demoratus, cum nulla oratione ſalvaretur, ductus quo raptabatur a ſpiritu, ad alia loca tranſmigrabat. Ad locum autem qui Arcus-foruli nominatur pervenienti, tandem ſe Virgo obviam dedit, & iniquum ab eo expulit habitatorem, & tam ſenſum pariter quam loquelam ejus reparavit. Qui poſtea beneficiorum Domini non immemor, cum ad beatæ Martyris tumulum, gratiarum redditurus actiones, remeaſſet: ibidem ab occurrentibus certatim turbis, & tantis a malis ruratum hominem cernere cupientibus, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, reſonis vocibus cantatum eſt.

liberatur.

Mulier ob matricem effluam ægra,

8 Illud quoque nullatenus prætermittendum puto, quod mulier quædam Maria vocata, pauperis cujuſdem viri, Joannis-Boni prænominatione uxor, cujus habitatio juxta venerabile templum beatę Dei Genitricis conſpiritur, dum paucis a partu evolutis temporibus ad ignem ore excitandum, acclivem ſe faceret; repente matrix tota ab utero profuſa eſt, ira ut (ſicut ea replicante accepimus) conceptionis etiam loca extrinſecus eſſe viderentur. Quem nihilomi-

C nus tam immanem & importabilem languorem rudis illa mulier prę verecundia toto biennio occultavit. Sed cum jam & vultus pallore & totius corporis macie increſcente, nec non etiam veſtium fœditate nrgeretur, & latentem ęgritudinem diutius celare non poſſet; uni primum, ac deinde, ut fit, alteri ſub ſecreto prodidit, ſicque totam concite volavit fama per urbem: & a vicinis aliiſque longe poſitis mulieribus, diverſa medicamina adferuntur: ſed nullum penitus aliquod valuit impendere ſolatium. Annua interea beatiſſimæ Reſtitutæ Martyris ſolennitate pro more repetita, cum jam ejuſdem feſtivitatis octavus adveniſſet dies, & mulier tintinnabulorum ad Veſperas conſonantium ſtrepitum audiret; proſtrata in pavimento, ad Dominum ita oravit: Deus, omnium ætcrne conditor, qui glorioſiſſimam famulam tuam Reſtitutam, ad ſalutem Soranæ urbis hue deſtinare decreviſti, pro cujus Confeſſione eadem ſancta Virgo vitam ſuam martyrio conſummati voluit; per ejuſdem merita beata, adjuva me ancillam tuam. D

9 Poſtquam igitur ex intimis ſic oraſſet, & communis quietis hora ſuccedente, imbecilla ſopori membra utcumque laxaſſet; hojuſmodi viſione infomnis occupatur. Videbatur adeſſe quædam magnæ anctoritatis perſona, roſeo vultu, radiantibus oculis, fronte auro & gemmis coruſcans, quæ decorę virgæ incumbens diceret: Quidnam agis, miſera femina? oſtende, oſtende mihi ægritudinem tuam. Quæ cum præ rubore negaret pudenda loca revelare: propius illa venerabilis accedens, &, ut dormienti videre erat, manu propria matricem comprimens, naturali compage ſolidata, reformavit in loco. Expergeſacta antem mulier ſeſe ſoſpitati reddiram cognovit: ſtatimque de cubili deſcendens, & faciem ſolo applicans, immenſas Deo reddidit laudes. Sed enim iterum mulieri eidem dormienti denuo adfuit mirabilis illa perſona; & tertio, ſi ſe ex integro ſanam recognoſceret, perquiſivit. Qua ſe ſanam reſpondente, oblita non eſt quærere ſancta Virgo, quiſnam id feciſſet, Reſtitutam ſe eſſe ſignificans. Denique facto mane, noluit molier ſilentio comprimere tantum in ſe patratum miraculum: ſed quibus licuit, aliis quidem ad videndum, aliis vero ad audiendum expoſuit. Oculata igitur fide certificatus Soranus populus, quantas Deo laudes perſolverit, facile memorari non poteſt.

a S. Reſtituta apparente curatur.

ANNOTATA.

E

a Campoli *etiamnum locus Soræ vicinus, verſus Boream & Apenninum.*

b *Plures* XI *ſæculo fuerunt Pandulfi, quare difficile eſt ex eo nomine annum definire: Chronicon Foſſæ-novæ anno* 1099 *indicat nobis Filios Gerardi, qui eo anno Soram recuperaverint, quorum unus Petrus Adulterinus videtur mox infra nominari.*

c Mane, *puto corrigendum*, Marei.

d *Liris fluvius, a Sora verſus meridiem decurrens, ſinu ſua complectitur primo* Inſulam *cum oppido cognomini* 4 p. m. *infra Soram; majori deinde intervallo* Inſulettam.

e *Sic infra nominantur num.* 5 Palatia Seviorum: *ſed quia deprehendo propria iſtac Italica nomina ſatis infeliciter eſſe deſcripta a Francis, & invenio* 3 p. m. *Sora caſtrum*, Schiavorum *dictum; vehementer ſuſpicor, hos ipſos eſſe, quorum nomen minus recte expreſſum Belleforſius invenit.*

f *Quinam hi* Caſtellani? *Utique* Campilenſes *ſic enim mox infra in fine num.* 4 Baucenſes *etiam dicuntur* Caſtellani.

g Baucus *alias* Babucus *(de quo* XI *Martii ad Vitam S. Petri iſtic Patroni) Caſtellum eſt in Campania Romana, media via inter Soram & Fruſinonem caſtrum, utrimque diſtans* 6. p. m. *Belleforeſt perperam* Brocus *ſcripſerat.* F

h Fibrenum *licebit intelligere, qui Schiavorum caſtrum alluit, qua parte illud Soram reſpicit.*

i Arpinum *diſtat Sora verſus Auſtrum* 4 *milliaribus, cui verſus meridiem intervallo* 2 *milliarium adjacet caſtrum*, Arce *vulgo dictum.*

PARS II.

Femina ob inteſtinum effluvium afflicta,

ALtruda quædam nobilis matrona, uxor cujuſdam Judicis appellatione Bonifacii, cujus habitatio haud longe ab eccleſia beatæ Martyris Reſtitutæ cernitur, dum quadam die expurgandi ventris neceſſitate urgeretur, ad ſecretiora hujuſmodi operis loca receſſit. Tantus autem dolor tantuſque repentini ſecutus eſt ponderis impetus; ut præter naturæ modum, inteſtinum ab ano egrederetur:

A tur: quod etiam pro viribus reſtringere conata, nulla tamen erte id potuit. Hoc autem cum aliquamdin ſilentio obduxiſſet; quod vetabat pudor, intolerabilis dolor revelare compulit. Longum jam tempus medicinalibus experimentis fruſtra fuerat conſumptum, & ægra mulier glorioſæ Martyris auxilium devote flagitabat: cum nocte quadam, tota domo ſopore gravata, & ipſa vigiles ducente curas, repente ignis qui velatus fuerat, ardere ei viſus eſt. Circa vero ignem tres conſpicit perſonas venerabiles: quarum una mulieri, quæ eſſent inquirenti, Non, inquit, me agnoſcis? Et mulier: Te quidem novi cariſſima Domina, tu es enim ſanctiſſima Domini Virgo Reſtituta: hos autem qui tecum reſident, prorſus ignoro. Ad quam Sancta: Quam tu cernis præſentem, ſoror & ſocia mea B. *a* Celicia eſt, hic vero

a vir Domini beatus *b* Conſtantius. Et mulier ad eam.

b Oro te piiſſima Domina, ſuccurre mihi miſeræ ancillæ tuæ. Et Sancta: Libenter equidem id faciam: ad hoc quippe venimus. Eveſtigio itaque ad lectum propinquavit, & neſcio quid floris ſimillimum impoſuit ori ejus, & abiit: ſtatimque mulier ita priſtinæ ſoſpitati reddita eſt, ut nec fugatæ infirmitatis ſignum in ea ullum ſupereſſet. Quæ protinus, rota excirata familia, quæ & qualiter viderat, & quomodo curata fuerat, gaudens enarravit.

viſa Sancta ſanatur,

11 Sub id rempus Arpinas quædam puella, dum

B pro teneris annis, adhuc maternis brachiis bajulare-

puella cæca illuminatur:

tur, ſolis hujus negata luce, cæcata eſt. Miſerorum itaque cura fuit parentum, per plurima Sanctorum venerabilia loca curandam deferre: ſed cum per diverſa gradientes nihil profeerent, jam cervice moleſtum onus abnuenre, laſſis plantis multa mœſtitia affecti Arpinum reverſi ſunt, continuis interim precibus crebriſque ſuſpiriis, uberem Dei clementiam efflagitare non ceſſantes. Quodam igitur B. Reſtitutæ celebri natalitio die, cum ad ſacra Miſſarum ſolennia omnes feſtinare intelligeret cæcatæ puellæ genirrix; verſa ad Dominum, in hunc modum verba effudit: Jeſu Chriſte Domine, qui poſtulantium gemitus ſolus conſolator intueris, per pretioſiſſimæ Martyris tuæ ſuffragia, filiam meam illuminare dignaeris. Mirum dictu! quam in ſtramentis collocaverat parvulam velox ſomnus arripit: & Miſſarum jam conſummatis Sacramentis evigilans, expurgata oculorum caligine, perſpicacius omnia cernit, & huc illuc ſine offendiculo diſcurrere incipit. Stupefacta mater, ingenri lætitia domum replet, cunctiſque

C quod acciderat filiam oſtendendo exponit: moxque ut valuit ad beatæ Martyris memoriam, prout poſſibilitas dederat, dona ferens & Deum benedicens, filiam repræſentat.

12 Inter cetera vero quæ omnipotens Deus, per eamdem beatiſſimam Reſtitutam dignatus eſt miracula operari, nullo obvolvendum eſt ſilentio, quod noſtra quoque recenti memoria patrari evidenter voluit. Baſilica ejus a ſolo erecta, ædificii culmen in

Baſilica mense Octobri cœpit ædificari.

fornice conſummatum eſt. Perfecti denique operis ſupereminens ſtructura, ſeu fabrorum incuria & imperitia, ſeu fundamentorum mollicie, ſeu etiam terræmotus frequenti concuſſione, rimis atque ſciſſuris ad ima uſque patentibus, cœpit proceſſu temporis, ſine ulla ambiguitate comminari ruinam. Denique inſtantibus ſacris Quadrageſimalibus jejuniis, in S. Petri Apoſtoli Cathedræ natalitio ſolenni, cum populus oratorium inflantia frequentius ad eccleſiam conveniret; inter ipſa Miſſarum matutina ſolennia totum repente cœpit nutare ædificium. Cæmentum quoque, a ſuperioribus fatiſcens ac paulatim decidens, exeundum eſſe hortabatur. Parietes quoque ab jovicem diſſoluti, atque a fundamenti ſequeſtrati, divina tantum virtute ſuſſulti, populi diſceſſum opperiri videbantur. Qui tandem ſacroſancto expleto Officio, & accepta a Sacerdote egrediendi licentia, confuſo ordine exiens, nomen Martyris inclamabat: dum corruentium parietum lapides, quaſi populum ad fugam urgentes, inter egredientium veſtigia, ſine ullius cujuſpiam læſione rapiebantur. Egreſſis vero omnibus & faciem a tergo reducentibus, momentaneo caſu omnis illa fabrica colliſa inter ſe ac diſſoluta fundirua corruit, populo gratias & laudes referente, quod per beatæ Martyris ſuffragia tam opportune evaſiſſet. AGREG. TERR. &C. EX MS.

13 Miles quidam, Gallicus nomine, in partibus c

Ethruriæ, de oppido cui *c* Gerbeto vocabulum indidit

Miles non finita Miſſa egreſſus, d

vetuſtas, orinndus fuit: qui ex voto & deſiderio, oratorinm beati Michaelis Archangeli in Gargano poſitum decrevit inviſere; arreptoque itinere Tudertinis *d* quibuſdam viris, idem in voto habentibus, & viarum notitiam callentibus, ſocialiter ſe copulavit. Qui omnes pariter incedentes, & longam viam ſtationibus dimetientes, ad urbem Soram, quæ ſe obviam oſtendebat, applicuerunt: & quia beatæ Martyris Reſtitutæ miraculorum fama ingens ipſos quoque arrigerat, ad ipſius templum orationis ſtudio diverterunt. Poſtquam vero ibi aliquamdiu oraſſent, & Miſſarum officia celebrarentur; prædictus Gallicus, concurrentium per plateam equorum ſtrepitu commotus, ut moris eſt Militibus talia inſpectare, E orationem imperfectam deſerens, ad contemplandum curſum equorum temere egreſſus eſt. Ceterum repetito itineris ordine, ad S. Germanum civitatem e

incepta ut a Sancta:

ſub *e* Caſino ſitam tendentes, ibique hoſpitaturi illius diei terminaverunt curſum. Cum autem ſeſſa ſomno membra tenovarent; venerabilis Reſtituta Gallico dormienti ſe oſtendere dignata eſt; valde multumque eum redarguens, quod ſervitio omnipotentis Dei equorum curſum præferens, irreverenter nimium domum ſuam dimiſiſſet; adjiciens etiam, brevi ſuum ei auxilium maxime oportunum fore. Is ergo expergefactus, foctis quæ viderat rimidus reſeravit. Quid multis? tandem orationis via pro voto completa, ad propria cum gaudio regreſſi ſunt.

14 Verum non longo poſt tempore; eum terræ

f

illius Marchio ſuper Aquas-pendentes, pro corrigendis facinoribus, ad prælium accingeretur; Gallicus

dein carceri incuſtus,

ſub eo conſcribitur, & poſtmodum in prælio fortiter dimicans in hoſtium manus dilabitur; & captivus abductus ferroque conſtrictus, in imo puteo Tutonæ arcis ſune demittitur: ad cujus cuſtodiam qualibet F

noſte putei os ab irremotis vigilibus molari lapide claudebatur. Dum ergo miſerabilis homo, carceralibus tenebris & gravi corporis languore diu cruciaretur; Martyr Chriſti Reſtituta magno cum ſplendore adſtitit, & an ſe recognoſceret perquiſivit. Ad quam ille: Speciem quidam tuam me vidiſſe recordor, ſed nominis confundor oblivione. Et Sancta: Ego, ait, ſum Reſtituta Sotana, quæ tibi apud S. Germanum quieſcenti apparens, præmonui, ut nuoc eſt, auxilium meum tibi fore neceſſarium. Er nunc ad hoc deſcendi: ut te, ſicut pollicita ſum, iſtinc eximam. Quin etiam Gallico præcunctanti de tempore, quo iſta fierent; in Reſurrectione Dominica fore, reſpondit. Et his dictis abſceſſit: & quæ depulſæ fuerant tenebræ tedierunt. Tunc cœpit Gallicus, non parum in ſeſe torqueri de prolixitate temporis, quod videlicet Paſchalis feſtivitatis terminum longiorem judicaret, Martyris oraculum non bene intelligens. Verum in proximæ Dominicæ diei noſte, non diſſimili ſplendore ad carcerem Virgo rediit, & ut exiret hortari cœpit. Ille in pedes ſe erigens, vinculorum gravitate

ab eadem educitur.

Digitized by Google

A vitate deprimitur, & lapſus in terram, Virginis manibus erigitur: remotoquo virtute divina ab ore putei lapide, compeditus, ut erat, de puteo eductus eſt. Qualiter autem per murorum faſtigia aſcendere & deſcendere eum fecerit, & per duo millia paſſuum velut fida comes deduxerit, non noſtrum eſt; ſicut nec illius fuit, evolvere. Poſtquam veroeum in tuto habuit loco; diſtrictius imperat, ut ad eccleſiam gratias redditurus, & quod incaute dimiſerat officium redditurus, properaret. Qui mandatis obſequens, ad Beatæ tumulum eum oblationibus feſtinanter advenit: cunctaque, ue geſta fuerant, omnibus qui aderamus ipſe præſens receuſuit.

Sterilitas auferitur.

15 Eodem tempore quædam ſupramemorati oppidi matrona, luſtris propemodum tribus indiſcreta cum viro thori copula uſa, nihilominuenullam valuic gnatorum eaperiri dulcedinem. Hæc autem rumore accepto de prædicti Militis liberatione, quam ipſemet per vicina loca longe lateque vulgabac, ad B. Reſtitutæ ſuffragia expetenda ſe convertit: quateuus per eam Dominus, ablata ſterilitatis noia, largiri

B filium miſericorditer digneretur. Ec quia quod vera fides poſtulat, cæleſtis non abuuit gratia; nondum exacto ejuſdem anni circulo, matrie nomeu, quod inſtanti prece popoſcerat, meruit adipiſci, maſculæ ſobolis munere ditata. Sui itaque voti compos, ad Reſtitutæ limina, pto refercodis gratiis devotius properavit: & quæ collata fuerat cælitus gratia, ipſa referente univerſis innotuit.

dæmoniaca liberatur.

16 Accidit in Sorana civitate, eum quidam homo & uxor ejus, in menſa voluiſſeot hora cœnæ diſcumbere, ut inſufflans earbooem uxor, quatenus lucernam accenderet, arriperetur a dæmone, & ita ab eo turpiter vexaretur, ut de ejus ſalute deſperarent omnes. Sed nocte quadam, eum ad celebrandas Matutinas, in Nativitate B. Mariæ Virginis, Clerus & populus ad eccleſiam B. Reſtitutæ cooveoiſſent; ante altare ipſius beatæ Martyris, oblatu dæmoniaca prædicta, priſtiuæ eedduta eſt ſanitati.

leproſus mundatur.

17 Nec hoc prætermittendum eſt, quod quidam Miles, Thadæus nomine, io Soraui territorii caſtro quod Inſula dicitur, uxore gaudeus & liberis, nec minus generis nobilitate præcellens, habiuxbat. Verum uſque adeo gravis lepræ contagio teſperſus, ut jam faſtidio & cootemptui uaori, liberis, & toti agnationi ae vicinæ habeteetur. Cum igitur de parentum conſilio craſtioa illi dies præfixa fuiſſet, ut a

C communi homiuum conſortio ob morbi vilitatem perpetuo ſequeſtraretur; acceſſit ad eum quidam ſororius ejuſdem, nomine Berardas 1 qui ipſum inter conſolationis verba admonuit, ut beatæ Virgini Reſtitutæ inſtanter ſupplicaret, quatenus iu tanta meuris & corporis anguſtia, preeum ſuarum obtentu ſubveniret. Quamobrem nocte illa Thadæus, corpore & ſpiritu afflictus, toro niſu otationi inſiſtens, poſtulavit Virginis Reſtitutæ patrocinium. Cumque noctis vigilias non ſine lacrymarum inundatione peregiſſet; reſiduum ſine ſomno ducere oon potuit. Somno igitur indulgens, vidit beriam Virginem ſibi aſſiſtentem, & blandis manibus vuloera in vultu, in manibus, imo vero eiteumquaque detergentem, & eumores lepræ teſtes in lecto dimittentem. Expergefactus præ gaudio, veritatis ejuſdem voleus explorare indicix, oculoe ſuos in lectum eoovertit: pannoſque quibus incubuerat, lepræ iodiciis & notabilibus maculis conſperſos repetit; ſeque intoens, perfectæ ſanitati reſtitutum agnovit; ac paucis diebue evolutis Soram acceſſit: ubi gratias agens, ſericum pannum pretioſiſſimum Reſtitutæ Martyris eccleſię obtulit, ad ejus gloriam, cui eſt honor & imperium per Infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Maji Tomus VI.

ANNOTATA.

A. GREG. TERRAC. EXMS.

a Celicia *nobis ignota: an forte litteris tranſpoſitis* Cæcilia Virgo & Martyr, *& ideo* Soror *habita?*

b S. Conſtxotius *videtur eſſe* Aquinas, *haud procul Sora, qui floruit ſæculo ſexto, & colitur Kalendis Septembris:*

c Orbetum, *ſive* Orbitellum, *prope oram maris Tyrrheni, ſub Dominio Regis Catholici.*

d Tuder, *ſeu* Tudertum, *urbs Umbriæ Epiſcopalis, vulgo* Todi, *inter Perufium & Narniam.*

e *Abeſt Sora* Caſinom 14 p. m. *ad cujus pedem eſt oppidum S. Germani.*

f Aquas pendens *oppidum Umbriæ, in ditione Pontificia, proprium nunc Epiſcopum habens.*

INVENTIO CORPORIS

A Conrado Jaouingo, teſte ex parte oculato, deſcripta.

E

a SEcundus mihi Romę commoranti annus prope effluxerat, eratque a partu Virginis MDCLXXXIII, *Ob tertiam ejusdem S. Reſtitutæ Soranæ.*
cum uno eodemque die duo adferuntur nuntii lætiſſimi; alter quidem toti Chriſtiano nomini, propter ſolutam immaniſſimi hoſtis juxta ac numeroſiſſimi obſidione Viennam Auſtriæ; alter vero Soranæ in primis civitati, propter inventas S. Reſtitutæ Virginis & Martyris ac Sociorum ejus ſacras Reliquias. Quę quidem inventio Soranis civibus tanto jucundior accidit, quanto diuturniori tempore facer ille theſaurus fuerat abſconditus, ſemper tamen & certo creditus, illo ipſo quo repertus eſt templo latere; augente boni cupiti propinquitate deſiderium potiundi. Participes quoque lætitiæ nos eadem inventio fecit, quod Acta S. Reſtitutæ in lucem brevi edituris abſtulerit dubium, abſque illa non tam facile, certe minus perſpicue ſolvendum, circa Reliquias ejuſdem nominis ſanctæ Martyris, Romæ in Gallium ſæculo 1a tranſlatas, ibique paſſim Soranæ creditas. *qua dubium de Gallica ſolvit.*

b *Ego hoc ipſo tempore, cum nuntias ille allatus fuit, obtento Moderatorum conſenſu, cogitabam in montem Caſinum cum P. Joanne Franciſco Vannio, tunc in Collegio Romano lingua ſacra Profeſſore, & Sanctorum gloria pariter ac imitationis ſtudioſiſſimo; itemq; ingreſſi, viſitatis Vulturilli montis (vulgo nunc Montorella dicitur) Sublaci & Montis Caſini celeberrimis locis, in reditu Soram venimus die v Octobris. Videbamur Illuſtriſſimo ejus Epiſcopo D. Thoma Guzzonio, ubi rationem adventus noſtri Soram explicavimus, quaſi e cælo ſubmiſſi. Pridie quippe illine dieti, quo Roma diſceſſimus, ſtatutum erat Soram non adire certis de cauſis: ſed ſupervenientibus inde ſub veſperam litteris de inventione Reliquiarum S. Reſtitutæ, mutatum conſilium eſt, quod videretur ipſa Sancta eo nos advocare ut coram inſpecto corpore locoque, gloriam ejus ad diem XXVII Maji, jam prato paratum, celebrare inculentius ſuamq; Soranis Sanctam vendicare certiori cum fundamento poſſemus.* *Soram adveniunt.*

F

c *Venimus igitur Soram, & humaniſſime ab Illuſtriſſ. Epiſcopo excepti, didicimus ex relatione ipſius atque P. Antonii Dominichini noſtri, qui inventioni interfuerat, quæ catenas geſta erant. Videlicet, quod Sorani, novum altare meditantes erigere in templo S. Reſtitutæ, loco diruti terræmotu anni MDCLIV elegantius nunc readificato; dum illius fundamentis jaciendis foſſam effodiunt, primum erutrunt magnam vim antiquorum ruderum; deinde repererunt terram, pluribus retro annis non motam; ac ſolidiorem illa, quam non procul inde aberat, & ab Epiſcopo Joanellio ſub initium hujus ſæculi effoſſa fuerat, quaſitis fruſtra ſacris pignoribus, quæ modo reperta creduntur. Detexerunt hic inter fodiendum nonnullas parietinarum & pila-* *& humaniſſime ab Epiſcopo excepti.* *didicimus occaſionem ad modum breviatam.*

A. GREG. TE GRAC. EXMS.

pilarum partes, aliaque non obſcure indicantia, fuiſſe iſtic loci aliquando Confeſſionem, ut vocant, ſeu ſacellum aliquod hypogæum. Denique penetrarunt ad rudia aliquot ſaxa, formam urnarum aliquam referentia: quæ remota circum terra, comperta ſunt operculatagi & oſſibus plena eſſe. Tum vero opera mirari primum inter ſe; mox appellare præſentes in templo; clamitare, Dominos

B Canonicos atque Illuſtriſſ. Epiſcopum eſſe accerſendos; ſacri quiddam theſauri detectum ſibi eſſe.

Tres urnæ cæteris urnis lapidea

4 Erant iſtiuſmodi urnæ tres, magnitudine inæquales, propè inter ſe loco remota, non ita tamen tecta operculis fuiſſe, ut non penetraverit intus multum terræ, & oſſibus permixtum fuerit. Nomina in urnis nulla, nulla etiam ventrationis apparebant indicia, niſi Crucis ſignum, rudi forma inchoatum in lapide, qui majorem urnam operiebat. Fortaſſe tamen iſtiuſmodi indicia intus appoſita fuerunt; ſed quæ ætatis ſuæ longitudo temporis conſumpſerit, uti conſumpſerat arcas ipſas ligneas, quas vero ſimile eſt lapideis iſtic incluſas fuiſſe. Nam lamella aliquot ferreæ & clavi plures reperti deinde ſunt inter oſſa; videbanturque coagmentandis capſæ ligneæ affabrè ſervivisse, illo præſertim indicio, quod cum rubigine ferri propiores ei particulæ ligni, ut fieri ſolet, concreta, ligni ſpecimen etiamnum retinerent aliquam, cæterum nullo ligni veſtigio ſuperante. Porro clavi ipſi, tametſi craſſiores, ita rubigine pereſi ſunt, ut vitro fragiliores, diſſiliant in fruſtula inſtar putridi ligni, cum leviter digitis premuntur. Id quod admirationem conciliat majorem oſſibus, in quibus non tantum grandiores brachiorum ſibiarumque fiſtulæ, ſed minima quæque aurium oſſicula, quæ ob parvitatem ſuam vix ab anatomicis digni in cadaveribus poſſunt, integra reperta ſunt ac dura.

quibus arcæ ligneæ videntur hactenus incluſæ fuiſſe

C Et hæc quidem pleraque ex aliorum relatione dicta ſunto; quamquam & nonnulla deinde proprio inſuper ingenio alia eſſe, uti relata fuerant, compererim: videlicet etiam tum flaſculum peregrina ſpeciei, qui prima ſtatim nocte in una urnarum enatus, mane cum multorum admiratione apparuerat; poſtquam prodictas urnas Illuſtriſſimus in ſacrarium inferri juſſerat, exemptaſque venerabunde Reliquias decenti loco oſcluſerat, ac ſigillo munierat.

Invenerunt urnarum primo multa ſua enatas.

Inviſtimus inſulam FL. Fibreni.

5 Poſt hæc invitavit nos Illuſtriſſimus Præſul ad letum, Martyrio S. Reſtitutæ inclitum, ferè bis mille paſſus extra muros. Eſt ibi in Fibreno olim, nunc Carnello fluvio exigua inſula, eadamque (niſi me mea aliorumque opinio fallit) cum illa quam Cicero, non admodum procul inde, ut volunt, in lucem edictus, deſcribit lib. 2 de Leg. his verbis: Ventum in inſulam eſt; hac vero nihil eſt amœnius: ut enim huc quaſi roſtro finditur Fibrenus, & diviſus æqualiter in duas partes, latera hæc alluit; rapideque dilapſus, cito in unum confluit, & tantum complectitur, quod ſatis ſit modicæ palæſtræ luci. Intelligat hic quamlibet paleſtram Tullius, glorioſiori certe nullum unquam donavit palma, quam Reſtitutam noſtram; uti numquam izibi forſitan cercaveras quiſpiam, quam ipſa. Hoc loci in ripa fluminis ſupereſt etiamnum adicula, in memoriam S. Reſtitutæ olim extructa, ab ejuſque nomine appellata. Ingreſſi duce Illuſtriſſimo Antiſtite, præſtitque notatu dignam pucavimus tabulam altaric, ſæculo ſuperiori verſimiliter depictam; cum multo anteriorætate videatur eſſe non poſſe. In illa repræſentatur forma eminentiori, cum adſcripta circa diadema capitis nomine ſuo, S. Reſtituta, adjunctos ſibi habens tres ſocios capite truncatos: quos tamen inter diſtinguere difficilis eſt, omnesne virilis ſexus, an quis eorum muliebris ſit. Numerus certe quaternarius Martyrum iſtic diſtinguitur perſpicue, & convenit cum Actis, ubi idem exprimitur, tum oſſibus nunc inventis, quo quatuor ſceletos componunt, fere integros, præcipuis ſuhem partibus ſuis.

In eaque paleſtram & edicula S. Reſtitutæ.

ubi ipſa cum ſociis capitibus depicta.

Poſtridie Reliquias iſtas reſpeximus ac purgavimus.

6 Ut id coram inſpiceremus reduxit nos Illuſtriſſimus Antiſtes ad urbem, poſtridie conventuros ad ſacrarium, ubi Reliquia tantiſper conditæ tam. Conventum igitur ſtatuto tempore eſt, accedentibus etiam nonnullis S. Franciſci Religioſis. Coram his nobiſque, id eſt me ac Patribus Vanuio & Lominichino ſupradictis, & aliquot chirurgia peritis, jubente Illuſtriſſimo, reſoluta ſigilla, reſerata armaria, Reliquiæ extmpta & expoſita oculis manibuſq; noſtris ſunt; & eodem volente Antiſtite, capimus pariter ſingula ſinguli oſſa ſitu & terra adhærente purgare: quo facto chirurgi eadem oſſa examinare, inter ſe comparare, ad certum referre corpus, & ſuo quodlibet loco reponere: ſicque tandem apparuerunt, cum craniis quatuor, totidem ſceleti non integri, uno præ ceteris plurium defectu oſſium laborante. Fuerunt autem, qui ob hunc ipſum defectum putarunt, illud S. Reſtitutæ potius, quam alicujus e Sociis corpus eſſe. Sed leviſſimo nitebantur argumento; quia ſcilicet in Vita ſanctæ Italicæ legitur, multas ſacri corporis ejus Reliquias conſervari Soræ, & in aliis dioceſeos Soranæ locis. Solidius id comprobari poteſt teſtimonio Chirurgorum: qui e dicto ſcelcto utrumque cubiti os ſeu radiat ejus majorem ac minorem acceperunt, & compoſuerunt cum oſſe humeri S. Reſtitutæ, quod ab omni hominum memoria pro tali religioſe ſervatum in ſacrario fuit, argenteo thece in modum brachii decore incluſum: ſoletque annis ſingulis in duo feſto & per Octavam ſancti Martyris adpublicam venerationem populo proponi. Cum iſto, inquam, indubitabili S. Reſtitutæ oſſe compoſuerunt Chirurgi oſſa duo prædicta, conjunxerunt, commenſurarunt, diligenti inſpectione obſervarunt ſingula; tandemq; concluſerunt, dubitari neſas eſſe, quin unius & ejuſdem corporis illa oſſa fuerint, ob omnimodam inter illa proportionem.

D

E

& Chirurgi in quod eorum corpus compoſuerunt?

eorum unum ſimile eſſe cum S. Reſtituto.

quia ipſum quadrat cum loco ejus brachio.

7 His peractis inſtiterunt apud Illuſtriſſimum ex circumſtantibus nonnulli, ut per ipſum ſibi liceret quidpiam ex oſſium fruſtulis pro Reliquiis auferre: ſed negatum eſt a prudentiſſimo Antiſtite, nolente, videri poſſe auctoritate ſua Reliquiis illis, nondum conſulta ſacrorum Rituum Congregatione, cultum aliquem tum ipſum eſſe: quia id poſſet impedimentum eſſe non leve publicæ ventrationis & expoſitionis earundem, prædicta Congregationis ſuffragio comprobandæ. Juſſit igitur perpurgata ſic oſſa capſis iterum imponi in eodemq; armario, unde extracta fuerant, recondi & ſigillari. Poſtridie convocatis, qui adfuerant in modo dicta oſſium purgatione, cæterarumq; inventionis circumſtantiarum notitiam habebant, Religioſis; ſinguli ſententiam ſuam ab Illuſtriſſimo interrogati ſunt, quid de rei ſumma cenſirent; videruntne invenſe Reliquia prudenter erecti Sanctorum Reſtitotæ ae Sociorum eſſe? Affirmarunt unanimi conſenſu omnes, aliis alias aſſertionis ſuæ rationes aut circumſtantias addentibus.

Aliquid Religioſum præſumebat non ad Epiſcopos.

F

ad actiodi conſum ventrationis ſubdit.

8 Et hæc quidem præſentibus, ut dixi, nobis anno ſalutis MDCLXXXIII ſub initium Octobris ſic geſta, & a Notario pleraque ſcripto excepta, deinde Romam, ad obtinendum ſacra Congregationis Rituum conſenſum pro publica Reliquiarum veneratione, miſſa ſunt. Iterumque accuratius etiam earumdem examen xv Junii anni MDCLXXXV inſtitutum eſt, ut ex teſtimonio Chirurgorum patet ſub tenore ſequenti. Nos infraſcripti Chirurgiæ periti fidem facimus ac teſtamur, quod Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus D. Thomas Guzzonius, Epiſcopus hujus civitatis Soranæ, curavit denuo inſpici, recognoſci, & obſervari coram ſe; uti alias curaverat, oſſa omnia ſpectantia ad quatuor corpora humana, non ita pridem, nempe anno MDCLXXXIII, inventa in tribus urnis lapideis, bene clauſis repoſitiſque ſub pavimento veteris alicujus eccleſiæ ſubterrancæ (ſotiocorpo vulgos appellar) ruderibus uppletæ, prope murum Presbyterii fundamentalem, ſub ara principe eccleſiæ Collegatæ, exiſtentis Soræ ſub numine S. Reſtitutæ Virginis Rumanæ, Martyris & Advocatæ ejuſdem Soræ. Prædicta oſſa putantur eſſe memoratæ modo ſanctæ Martyris & trium ejus Sociorum partier Martyrum, aſſervanturque ae tempore inventionis uſque ad præſens in armario ſacrario præfatæ eccleſiæ, ſeris probe occluſo & ſigilli munito; nec publicæ hactenus veneratiuni expoſitæ fuerunt.

Hæc extra Notarii deſcripta ſunt ac Romam miſſa.

Au. 1685 iterum examinata ſunt per Chirurgos.

qui diſcrepantia ibi cum nunc reperta ſunt inventis.

9 Cura-

A 9 Curavimus os brachii S. Reſtitutæ, quod ab immemorabili pro ſacra ejus Reliquia in veneratione fuit ..... adſerendum; & compertum cognovimuſque evidenter, quod inter oſſa, quæ ad compienda quatuor corpora deſiderantur, deſit quoque os illod brachiale, inſignis ac venerabilis Reliquia; & ſpectat, prout noſtra ferè opinio, peritiaque & arte indicant, ad unum e quatuor illis corporibus, ad illudque proprie quod ipſius Sanctæ putatur eſſe: quia in hoc ſunt oſſa duo, ſcilicet ſocile majus & ſocile minus, ſive cubitus & radius, quæ ratione proportionis, coloris, ætatis conveniunt inter ſe, recte colligatur, & coaptatur eum dicto ſacro oſſe brachiali ....., non item cum alio quolibet e ſupradictis oſſibus. Neque contra os illud ſacrum convenit, colligator, coaptatorve bene cum alio quovis inventorum oſſium, ſed tantum cum hiſce duobus cubito radioque, ſeu ſocili majore ac minore: quemadmodum rogatu Illuſtriſſ. D. Epiſcopi in ejuſque & aliorum rei peritorum præſentia, ſæpe periculum fecimus eum obſervatione exacta. Cetera remittimos ad Atteſtationes noſtras aliorumque peritorum in Actis inſcripti Nuarii, ab Illuſtriſſimo Antiſtite ſpecialiter deputati, ſuſe relatas: & in teſtimonium veritatis mano proprio his ſubſcripſimus. Suræ, hac die xv Junii MDCLXXXV. Ego Joſephus Ruggierius, Neapolitanus, habitans Suræ, Doctor Chirurgos Salernitanus, fidem facio & atteſtor, ut ſupra. Ego Sanctus Rinaldius Soranos, Chirurgus & Anatomicus, fidem facio & atteſtor, ut ſupra. Ego Notarius Andreas Vernagallius de Piſanis, Notarios Apoſtolicus ſpecialiter deputatus, ut in Actis, mano propria. *Idem Notarius teſtatur copiam præmiſſa Atteſtationis, anno* MDCLXXXV *die* XVI *Junii*, tranſmiſſam eſſe Romam, ut allegaretur in copia totius Proceſſus, tranſmiſſa jam ad ſacram Congregationem Ritoum.

oſſa brachii ejus eſſe.

eorum teſtimonium mittitur ad Congreg. Rituum.

B 10 *Interea ſperaveram fore ut obtineretur deſiderata Approbationis gratia, priuſquam hac Vita typis ſubjiceretur: ſed plurima, quæ ad ſacram illam Congregationem deferuntur quotidie negotia, videntur ſpem illam longiùs opinione noſtra diſtuliſſe. Finis igitur eſto narrationis hujus & peregrinationis noſtræ, ubi pauca, quæ in Vulturio monte (vulgo Montorella) cujus mentionem initio fecimus, ut præſente acta ſunt, ſubnexuero. Prima peregrinationis noſtræ ſtatio fuit mons iſte, ipſa S. Michaelis Archangeli feſta luce, qua illic ſumma incelebritate eſt, concurrente e ſubjectis longe pagis ac oppidis innumera fere hominum multitudine, Sacramentorum pœnitentiæ atque Euchariſtiæ ſuſcipiendorum cauſa: quibus ut aures præbeant Patres noſtri, quotannis ollo ante decem eo ſe conferunt Roma; & quamquam pridie feſti auſcultare conſtituunt incipiant, ac ruta nocte plerique perſeverent, nec ullum ſibi otium aut quietem uſque poſt meridiem feſti (excepto Miſſæ tempore) indulgeant, vix tamen ſatisfacere pio omnium deſiderio poſſunt. Auctor tam ſalutaris inſtituti fuit P. Athanaſius Kircherus, poſtquam in dicto monte detexerat templum Deiparæ Virginis, quod prope locum, ubi S. Euſtachius olim per cervum mirabiliter ad fidem converſus traditur, pridem exædificatum, tunc ruinæ proximum erat, ut ipſe pluribus deſcribit in Præfatione ad ſuam hiſtoriam Euſtachio Marinam: ad quam Lectorem, qui notitiam loci, originis templi, converſionis Euſtachianæ uberiorem deſiderat, remitto.*

quæ hactenus a nobis deſcripta.

In monte Vulturio Miſſio inſtituitur.

facta a P. Kirchero.

C 11 *Hic ſufficiat dicere, tanto P. Athanaſium iſtic loci erga magnam Matrem ejuſque divinum Puſionem exarſiſſe amore, tanta mentis dulcedine perfuſum fuiſſe, ut non in aſperis reſquis inter invias cautes, ſed inter Angelorum choros in cæleſti paradiſo conſtitutum ſeſe arbitraretur. Hinc perennavit in ipſo amor loci illius admodum ſingularis, quo & factum eſt, ut primam, qua poſt hac ab Auguſtiſſimo Imperatore liberaliter ei, ut ſæpe alias, ſuppeditata fuit pecuniam impenderit reſtaurandæ eccleſiæ pradictæ, ſtipendia adiecta S. Euſtachii in proximo mira altitudinis ſcopulo, adjiciendo domicilio parvo, Patribus noſtris, cum illuc miſſionem obituri veniunt, hoſpitanais ſervituro; imo quod ipſe, dum in vivis eſſet, plures ſæpe continuas ſeptimanas incoluit, ut delicias ſuis (ita Deiparam appellabat) propius frueretur;*

poſtquam ibi ædes ſacras Deiparæ Matri conſolatrici fuerat.

12 *Sed neque cum vita finis illi amori fuit, poſt obitum quoque præſens ibidem, quantum licuit, adeſſe, & amare volvit, cor de ſuo Deipara Virgini iſtic legato. Cor igitur ſtatim ab obitu ejus exemptum corpori, fere triennio aſſervatum fuerat in Collegio Romano: cum tandem executuri pium ac funeſti deſiderium Patres noſtri, illud incluſerunt in arculam plumbeam, prole ferruminatam, palmo circiter uno longam, dimidio latam. Hæc autem ipſa ſimiliter includebatur alteri e marmore candido concinne facta. Utraq; hoc indicium incluſit theſauri, ſibi inſculptum præfere.* Cor P. Athanaſii Kirket Societatis Jeſu, qui obiit anno Novembris MDCLXXX. *Iſthac ita comparata advexerant ſecum Roma Patres noſtri, ac die ſequenti, ideſt ipſo feſto S. Michaelis, poſt meridiem, cum populus jam diffluxerat, me præſente ſcrobem pro magnitudine arcula foderunt ante medium altare ad elatos ferreos, qui aram ſepiunt: conditoque illic cum arculis ſuis cordo, ſuperimpoſuerunt lapidem e marmore item candido quadratum, qui ingredientium oculis inſcriptionem iſthanc exhibet:* P. Athanaſius Kirker Societatis Jeſu, templi hujus inſtaurator, propinquum ſui cordis Theſauro ſuum hic voluit, cot.

cui nec ejus loci ſanctum deferendum mandavit,

& ante aram Virginis ſepeliendum curavit.

TRANSLATIO ALTERIUS

S. RESTITUTÆ V. M.

Roma in diœceſim Sueſſionenſem.

Ex Gallico in Latinum epitomen contracta a Nicholao Belfortio Canon. Regulari.

POſtquam Aurelianus Imperator, morte interveniente, vita ſimul & imperio *a* ſpoliatus eſt; & Chriſtianorum puſillus grex, non ſolum reſpirare, verum etiam futuræ ſoæ per orbem dominationis fundamenta jacere cœpit, ita ut in urbe Soranâ, libera jam Chriſtiom profitendi facultas illuceſceret, non multo poſt cœptum eſt in Martyrum perſecutores animadverti, ipſo Agathio Præſide Sora expulſo, cum miniſtris ſuis, ex parte etiam digno ſupplicio acriter caſtigatis. Tunc igitur Epiſcopi *b* Amaſii juſſu ædificato templo, & Chriſtianis undiqoe convocatis, S. Reſtitutæ Virginis ac Martyris S. Cyrilli, aliorumque multorum Sanctorum eorpora levata, & honorificis thecis recondita fuot: quorum illico meritis glorioſis videre erat cæcos, claodos, hydropicos, & mente captos ſanari; Deumque omnipotentem in Sanctis ſuis laudantes & glorificantes, ad ptopria cum gaudio remeare.

A Pars Eccleſiæ reædificata.

b elevatum corpus clarorum miraculis e

2 Verum ut in rebus humanis ſolidum eſt nihil, præſertim peccantibus nobis; poſt multos annos accidit, nimirum *c* Leone quarto ſummo eoque optimo Pootifice Apoſtolicam Sedem regente, *d* Lothario autem Romanis & Francis imperante, ut *e* Agareoi cum magna claſſe contra Neapolitanos Romanoſqou veoirent. Quamobrem Soranus populos, quaſi ſoturas prænoſcens calamitates, quæ & ipſam quoque Soram pervaſerunt, bona qoæque ſoa præcipua Romam portanda curavit: ac inter ea masime, cæteris omoibus longe præſtantiora & excellentiora, corpo-

Cr ſecula S mitra Sanctorum

c

d

e

Romam delatum

Digitized by Google

A corpora beatiſſimæ Reſtitutæ, B. Cyrilli, plurimorumque aliorum; quæ ipſi ſummo Pontifici tradita & commendata, in eccleſia S. Petri collocantur, anno Domini citeitet octingenteſimo & quadrageſimo *f*.

f

3 Lotharius interea, audito Agarenorum adventu, licet ſenio jam gravis, bello iſti tam neceſſario deeſſe noluit: ſed quod tanti Regis præſtantia & fides poſtulabat, & quantum ferebat ingraveſcens ætas, mox habita eum ſuis Principibus deliberatione, filium ſuum Ludovicum hujus nominis Secundum Regem deſignat, eique ſanctę hujus expeditionis obeundæ munus imponit. Et quoniam mature factu opus erat: præter eam diligentiam, quam tum pater, tum filius egregie navabat; accerſitur etiam vir fortis, prudens, ac magnificus, qui Conſtaboli auctus dignitate, milites congregaret, & Regis filio a conſiliis primus eſſet. Fuit vero ille, quem alio nomine Dominum de Moreuil appellabant n quadam ipſius ditione ſic vocata (nam id moris eſt in Gallia, ut nobiles ab aliquo præcipuo dominii ſui loco nominag ſortiantur) qui ut erat vir ſtrennos & ſagax, brevi militaris copias eogit, & injunctæ ſibi provinciæ facit ſatis. Inſtructis omnibus quæ profectioni erant neceſſaria, ſenex pater filio amanter exoſculato mandat inprimis, ut ſuo nomine venerabilem Leonem plurima ſalute & obſequio impertiatur, tum ut

B a Moreulii conſilio & ſententia non recedat; officii denique ſui ſemper memor, quæ agenda ſint ſagaciter pervideat.

a Teparcha Moreulio, Ludovici 2 in Italiâ comitato,

h

4 Ludovicus igitur ſorti exercitu vallatus, Italiam *b* petit; enjus deſideratum adventum, quam Deo gratum & populorum votis exeipiendum cenſeret Pontifex ſummus, edicta campanarum celebri pulſatione teſtatus eſt. Conſeſtim autem, junctis Italorum & Gallorum copiis, ſeſe comparant omnes ad prælium: in quo dici non poteſt quam ſe præclare geſſerit Gallorum exercitus; quamque præclara ediderit facinora, contra Agarenorum fæcem iſtam: quę quidem fundirus ſic delera eſt (juvante eum primia & multum valente ad Deum Pontificis pietate) ut victorię illius glorias & triumphos nulla unquam delere poſſit oblivio. Cæſis hoſtibus, & ſpoliis eorum quæ circum urbem & finitima loca deripuerant, Gallis militibus magna ex parte datis, Ludovicus Romam venit: ubi aliquamdiu immoratus, pretioſa munera a Pontifice oblata humiliter recuſavit; illud inſuper addens, quod ipſi tamquam patri ubique ac ſemper præſto eſſet futurus. Dona vero

C Duci Moreulio idem Pontifex obtulit, in gratiam ſuſcepti pro Chriſto laboris, populuſque Romanus ceteros itidem Gallos perquam humane excepit, reliqua ſua bona jam nihili pendens, prę duleedine & gaudio receptæ libertatis.

poſt deviſtos barbaros,

donante Papa ferrum in Galliam,

5 Jam ſub id tempus quo in Galliam regreſſus parabatur, Moreulium ioceſſit cupiditas ſancti alicujus Corporis expoſcendi: pro ſumma mercede fore ſibi illud donum, ſi conſequi poſſet, quod ut fieret honeſtius, in animum Ludoviei induxit quarenus medium ſeſe interponeret, pro S. Reſtitutæ Virginis & Martyris corpore obtinendo; eui debitos in patria ſua honores exhibendos mire confidebat: Fuit hoc regi pergratum, atque ut ambo ſperabant Pontifici facile perſuaſum eſt petitioni ut annuat, quę nulla erat avaritiæ labe reſperſa: ſicque voti compotes facti, gratiis actis ad reditum in patriam ſe accingunt.

6 Cum verſus patrios fines contendunt, & in Florentinorum urbe hoſpitantur; accidit ea ipſa in domo, ad quam Rex cum Moreulio diverterat, ut filius familias ſubito infortunio e vivia excederet. Triſtari omnes, plorare, lamentari. Rex & Moreulius, cum afflictorum dolerent vicem, ſorti in Deum fiducia erecti, corpus illud exangue in feretro poni, ac deinde coram Virginis corpuſculo ſiſti faciunt; & ut Reſtitutæ meritis reſtituatur ad vitam, unanimiter rogant. Mira in nos Dei pietas, & ab eo Reſtirntę potentia! Statim juvenis ille, mortia amaritudine ſublata, cœpit erumpere in alias & jucundas voces, miraculum in ſe factum teſtificans, & flexis genibus Dei omnipotentis in ſua Martyre virtutem quam maximis poterat præconiis attolleus. Quo tam illuſtri, notorio, & irrefragabili miraculo ſtupefacti omnea Galli, piis illico affectibus in Dei & Virginis laudes una voce conſonarunt.

EX MS. BELFORTIT. *Florentiæ reortitus ſuſcitatur,*

7 Nec vero ibi tantummodo dilectæ ſponſæ ſuæ martyrium glorificare Deus voluit: mirum dictu, quot fiebant ſtationes, tot fere miracula eoruſcabant. Quo in genere prætermitti non debet illud celeberrimum, quo paulo poſt eis Florentiam, a dęmone correpti duo homines, & ſenſuum officio deſtituti, eum ad juſſum Regis coram Reſtituta præſentati ſuiſſent; beata Virgo in cælis triumphans, tantam intulit vim juratis mortalium hoſtibus, ut protinus horrida voce edita exirent; homines vero illi, dura ſervitute exempti, & in priſtinam ſanitatem reducti, nulla jam ut prius ſeſe ipſos afficerent contumelia, quin etiam dignas Reſtitutæ laudes exolverent.

duo energumeni liberantur,

E

8 Grande jam itineris ſpatium confeceraut, & temporis ac loci poſtulare videbatur occaſio, ut ad privaram quiſque domum converteretur (niſi quem forte tanta tunc communis omnium lætitia retineret) eum Morenlins, officii cauſa miſſionem petit. Sed pientiſſimua Rex, tanto ſe obligatiorem eſſe cognoſcens ad recolenda Dei beneficia, quanto ipſe Deus beneficio ſingulari innumeros ei mortales ſubdidiſſet, quos bono ſe exemplo præire debere non oſcitanter penſabat, noluit eo in ſtatu miſſum illum facere: ſed prompto animu, partea quoque ſuaa agnoſcit ſanctum corpus deducere ad deſtinatum locum de Morenil *i*, qui in Picardia decimo ab urbe Ambianenſi milliario ſitus eſt. Dum iter faeerent, & ab eis non longe diſtaret quoddam Sueſſionicæ provinciæ oppidulum, quod æque ad Moreulium ſpectabat; cœpit ille Regem impenſius obſecrare, ut tranſitum illae fieri pro ſua clementia pateretur. Quod quidem Regi etſi parum in voto erat, quod videlicet ruinoſus loeus & bellis attritus minime hoſpitio apeus eſſet; tamen divino nuru

devenitur ad oppidulum Sueſſionicum,

i

F

factum eſt, ut annuenin Rege eo omnes ſe conferrent.

9 Cum ad oppidum veniſſent, & Virginis corpuſculum reverenter exceptum, in quodam ibi ſacello, Miſſarum infrequentia neglecto valde & ineulto, depoſuiſſent; iterum miraculis plus pluſque indies Reſtituta effulgei. Fons quippe, nemini mortalium unquam viſus, repentino ortu ſcaturire cœpit. Quid jam ultra? aut quis loquetur potentias Domini, audiras faciet omnes laudes ejus? En extinctus puer ab utero matris, qui neutram animæ eorporiſve vitam ſenſerat unquam, a parentibus virgineo corpori admotus, & circumſtantis populi devota prece commendatus, mirandum in modum ſtatim vixit. Sed cnrporea hæc vita iſti nimirum parvulo non ſufficiebat: ſonrem ſirit aquæ ſalientis in vitam æternam, ad illam adſpirat, provocat, clara & ſonora voce baptiſmum efflagitans, coram Rege, coram Principibus & populis: quem mox a quodam Sacerdote, ſpectato viro & honeſto, conſequitur.

ibi fons erumpit, & puer ſacerdoti renovisit,

corpus immobile in Arcy manet;

10 Poſt hæc Moreulius iter carpere, & ad ſuum caſtrum de Moreuil Reſtitutam tranſferre diſponit, ut

A ut ſuæ ibi devotioni ſatisfaceret: ſed cum daret operam, ut ſacello educeretur; cœpit uſque adeo corpus ingraveſcere, ut nulla omnino vi dimoveri loco poſſet. Cumque denuo ingenti cura omnes ſatagerent ut tolleretur: rurſum adeſt parvulus, paulo ante per baptiſmum a diabolicæ captivitatis jugo ſolutus; rurſum viros erudit, rerum magnarum cognitione præcellens: atque ut gradum ibi
k ſiſtereat Artecy, Artecy, Gallico ſermone inclamat: quorum verborum ratione, locus ille *k* Arcy congrue admodum vocatus eſt: & Moreculius intellexit, voluntatem Dei eſſe, ut eo loco Virginis corpuſculum permaneret. Ceterum multi iſto etiam die, a variis morborum generibus, lepra videlicet, cæcitate, amentia, convulſione membrorum, & diabolica infeſtatione curati ſunt.

51 Moreulius itaque, quamvis Reſtitotam alio deferre conſtituiſſet, tamen quoniam ſic Deo viſum
erigitur ei eccleſia. eſt, totum ſe (ut par erat) divino ipſius arbitrio commiſit; non parum interim gaudens, quod uterque locus ſuæ eſſet ditionis. Quamobrem iis qui ſe comitati fuerant, benigno affectu gratias rependit: atque ita digreſſi ab invicem omnes, ad ſua quique loca ſe receperunt, Dei omnipotentis gratiam corde bono & optimo prædicantes & magnificantes, qui
B Sueſſionenſem diœceſim tam incomparabili theſauro ditare voluiſſet, per quem morbi depellerentur, & diaboli ad nocendum virtus efficaciſſime comprimeretur. Poſtremo ſubditis ſuis Moreulius imperat, dignum aliquod templum excitare, in quo juxta pueri vocem Virginis reliquiæ debito cum honore aſſervarentur. Quod mox adſcitis undique operariis, ſumma cum diligentia & animi ardore, conſtructum eſt, ad Dei gloriam, qui eſt benedictus in ſæcula, Amen.

ANNOTATA.

a *Hic debent intelligi ſimul Succeſſores Imperatores Gentiles, ſub quibus præſertim in Diocletiani perſecutione, maxime ſupprefſa fuit fides Chriſtiana, uſque ad tempora Conſtantini Magni.*

b *Si* Amalius *tamdiu vixerit, aut certe Succeſſores quorum nomina latent.*

c Leo IV *Papa ſedit ab Aprili anni* 847 *uſque ad* 17 *Julii anni* 855: *ſed videtur hic potius nominandus fuiſſe deceſſor ejus* Sergius II *qui ſedit a Januario* 844: *facile tamen fuit hos confundere, quia proximus Leo auctor fuit Translationis in Galliam.*

C d Lotharius *tuto Leonis tempore vixit; aſt dicto anno* 855. *receſſit ad monaſterium Prumienſe, ibidem mortuus* 29 *Septembris.*

e *Ea Saracenorum irruptio anno* 846 *adſcribitur in Annalibus Bertinianis: & Baronius ex Leone Oſtienſi refert, quomodo eodem anno* Carnellum *uſque progreſſi, ſubito flavii lacremento impediti fuerint, quo minus eo trajecto Caſſinum ſpoliarent: totam ergo eis Litim Campaniam Romanam habebant in poteſtate, adeoque & Soram.*

f *Anno* 840 *adhuc Pontifex erat Gregorius IV, anno* 32 *annos creatus.*

g *Verum hic mos poſterioris eſt ævi, & circa tempora belli ſacri primam invaluit: per traditionem ergo ſolam habetur, quod ille Ludovici Dux, fuerit* Toparcha de Moreuil.

h *Prædicti Annales*, Anno 850 Ludovicus a Lothario patre Romam miſſus, Leone Papa honorifice ſuſceptus, & in Imperatorem unctus eſt: *ſed hac vice nihil contra Saracenos egit: anno autem* 851 *a Longobardis evocatus, Beneventam liberavit obſidione, & magna clade infideles affecit.*

i Moreuil *eleganti caſtro exornatur, Latine* Mauriolum *ſeu* Maurolium *dici poſſet; ſicut* Monſtreuil, Monſtrolium *ſeu* Monaſteriolum. EX MS. BELFOR. III.

k *Media fere inter Rhemenſem & Sueſſionenſem urbes via eſt vicus*, Vetus Arey *dictus, cui proximus adjacet alius ad fluvium Axonam* Pont-arcy *nuncupatus*, Arcianem *Latina terminatione ſcriberemus: quam eſſe antiquioris & Latinæ appellationis, vocem vix dubitaverim. Tamen* Ar-t'iey *id eſt* Suſtine te hic *vel* Arreſt-icy *id eſt* Subſiſte hic, *vulgari Francica lingua etiam dicitur. Hinc data commenti hujus occaſio, ex memoria ſubſiſtentis miraculo corporis; forte etiam ex puerili iſtic ſubſiſtere jubentis voce; ſi tamen hæc circumſtantia non eſt ejuſdem licentiæ fœtus, cujus & onomatopœia præfata.*

APPENDIX.

Duo miracula a Nicolao Belfortio adjuncta.

Quidam anno 1572

52 INter alia pleraque ornamenta, quæ urbe Sueſſionicam commendant & illuſtrem faciunt, non immerito cenſeri poteſt frequentia oppidorum, quibus, ad inſtar Regis ſuis militibus ſtipati, undique circumvallatur. Quorum in numero haud illud contemnendum eſt, quod ad radicem montis, per quadraginta milliaria perpetuo fere tractu in vineas excurrentis, poſitum, non totis duobus milliaribus diſtans ab urbe, trans Axonam fluvium, Buey *a* nuncupatur. Continet autem amplius quam trecentas familias, quarum una quamdam ibi domum noſtram inhabitat, quæ ab æde ſacra ibi conſtructa S. Margaritæ nomen accepit. Hujus colonus, Joannes de Caix appellatus, eum aliquando nobis retuliſſet, prædictam ædiculam brevi ruituram fore, niſi mature occurreretur; miſſi ſunt ad eam viſendam Dominus Petrus Benartius Presbyter Procurator noſter, & Philippus Guillerius Subdiaconus. Qui eum circumſpectis omnibus ad nos redirent, volunt eos prædictus Joannes, honoris gratia, ad mediam uſque viam reducere: interque eundum orto de ſuperſtitionibus ſermone inter eos, narravit ſe anno Domini MDLXXXVIII menſe Martio Sarmoſiam *b* profectum ſuiſſe, ad avunculi ſui Joannis Berthini exequias. Quibus de more celebratis, dum hereditariæ facultates in tabulas redigerentur; voto peregrinationis defunctum teneri ipſe propoſuit. Non dubitarunt, qui tabulis conficiendis præerant, ſuggillare; factas in quavis eccleſia orationes perinde valere apud Deum, ut illæ quæ fiunt in baſilica Divi Nicolai aut ſimilibus aliis, quæ peregrinatione ſunt celebres: unum ſolum Deum abſque advocato adiri debere: fruſtraneum eſſe laborem, quem ſibi faceſſunt homines tot peregrinationibus ſuſceptis.

E a b F

circa peregrinationes & invocationem Sanctorum hæſitans, b

liberis ad mortem ægris,

53 Hinc Joannes (ut mihi rem curioſe ab eo inquirenti ingenue confeſſus eſt) quamvis non in peccatum, in moleſtas tamen cogitationes eſt adductus. Cum quibus dum tertium jam menſem conflictaretur; ſubito filia ejus (præter morum inſolentiam, qua ſtatim occupata velut amens facta eſt) uſque adeo cœpit corporali morbo torqueri, ut amiſſo etiam loquendi uſu candela ei benedicta Chriſtiano more, non adhiberetur quidem, ſed adhibenda pararetur. Pater, vario mentis æſtu fluctuans, quo ſe verteret neſciebat: donec cogitationibus fortiter ab animo rejectis, ad divæ Reſtitutæ Arcyenſem eccleſiam mittendum eſſe fratrem ſuum, *c* qui Sarſognæ degebat, peregrinationem illam alacriter ſubiturum, judicat. Itaque confeſtim famulum amandavit: ſed fratre abſente, ſervus re infecta revertitur: niſi quod ejuſdem Joannis filium, quem paulo ante ad Joannis feſtum Sarſogniam pater deduxerat, ibique in domo

c e

A avi reliquerat, morbo itidem laborare, & candelam ei benedictam eadem pariter nocte, qua & sorori, apparatam fuisse renuntiavit. Mox Joannes, nulla interposita mora, pergit ipsemet ad fratrem: quem, Condeto jam reversum, precatur sibi opem ferre. Ille nihil cunctatus proficiscitur: & quamprimum Virginis parochiam attigit *f* diei tunc ad noctem vergentis una tantum hora supererat, ut postmodum retulit) ægra puella in somnum resolvitur: quo expleto, antelucana hora ineunte, rum animo tum corpore sana atque hilaris inventa est. Puer vix quatuor interpositis diebus, æque convaluit. Quis jam erit a fide tam alienus, qui Virginis beneficium non deprehendat, quo & patri sanior fides & liberis desperata B corporis salus restituta est?

Sanitatem impetrat, missio ad S. Restitutam fratre. *d*

Corpus S. Restitutæ ad monasterium Suessionense S. Joannis de Vineis delatum

17 Missæ sacrum facturus, pro incumbente mihi Subhebdomadarii officio, vigesimo secundo die Octobris anni MDLXXXVIIII, repurgandæ conscientiæ intendebam; eum oculos paululum attollens, vidi per chorum ecclesiæ nostræ vims duos, corpus B. Restitutæ Virginis theca argentea conclusum humeris gestantes. Horum unus, Claudius Servantius nomine, lapidibus secandis suam locabat operam: alter, Antonius Furillon vocatus, funali artificio vitam comparabat: erat autem prior ille mihi jam pridem notissimus. Quid hoc rei esset nolni tunc ioquirere: donec peracto Sacro audivi, propter immanis belli *e* sævitiam, Divæ Restitutæ corpus, die hesterno in urbem allatum; hodierno autem, a prædictis duobus Parocho insequente, Domino Nicolao Messerio, cum aliis paucis ad nos facillime adductum: donec sub *f* ipso fere monasterii *f* nostri ingressu, repente cœpit vacillando gestantium animos perstringere, & tanto pondere humeros prægravare, nec non etiam ipsius thecæ manubria sic transversa agere, & ab eorum humaris subducere; ut illi, mente pavidi & corpore deficientes, vix pro implorando auxilio, intercepta voce, uti possent. Mihi ergo rei novitatem admiC ranti non sufficit amantissimorum Fratrum audisse testimonia, nisi statim adirem Joannem de Burgo, vitum valde fidelem, discretum & gravem, qui totam pene illam hebdomadam nobiscum transegerat: quod nos ejus opera libenter utcremur, cum alias sæpe, tum maxime per id temporis, quo ecclesia nostra in ordinem publicæ stationis venerat.

Laboret suos vehementer gravat

16 A quo satis superque confirmatus, utpote ab oculato teste, non putavi necessarium pluta sciscitari ab aliis; quousque tandem aliquanto elapso tempore, meam hanc ad posteros testificationem, aliorum etiam assertione stabiliendam duxi. Quam quidem sic confitmarunt, ut dicerent; ipso primum suscepti oneris initio, non se ferre aliquid, sed ferri potius videri potuisse, adeo læti & agiles incedebant: verum cum ad erucem de Pauleu, quæ monasterii nostri fundum a reliqua urbe disterminat, veniissent; tum vero capsa peulatim ingravescente, ac violenter renitente, tantas molestias subiisse, ut sub onere eutvarentur, nec demum ad ecclesiæ ehorum accedentes, vix anhelis faucibus spiritum ducerent. Ceterum de hac re, cum diversa essent nostrorum judicia, ii demum mihi veram ejus rationem assecuti videntur, qui dixere propterea istud factum, quod sacræ Vitgini eccleſiastico ritu excipiendæ non intendissemus: nam & de sanctæ Magdalenæ corpore simile quidpiam legitur. Quod genus peccsti eo magis arbitramur nobis condonandum a Deo, quod libenter occurrissemus, si significatum fuisset a Parocho, ceteroqui ad exornandas res sacras non impigro; verum tot ærumnis & calamitatibus tunc obruto ac perturbato, ut commiseratione etiam dignus esset. Non multo autem post Arcyenses oppidani Pattonæ suæ corpus repetierunt. Nos qui neminem volebamus lædere, licet quodammodo inviti, tamen sine contradictione ulla reddidimus: & usque ad Scissummontem obsequiose sumus prosecuti. Sicque in sua antiqua Arcyensi ecclesia *f* (ut etedo) nunc usque *g* asservatur.

quia occurrebat nemo.

Inde id ad circuiso oppidum refertur,

EX MSS. BELFORTII.

ANNOTATA.

a *In tabula Picardiæ* Bussy *scribitur, vix sesqui milliari supra urbem ad Ortum, Latine* Busciacum *reddi posset; ut nomen a silva, ad ripam dexteram Axonæ posita, ductum videatur.*

b *Fortassis* Charme *prope Feram, seu leucis supra Bussy in Boream.*

c Sarsongne, *in tabula scribitur, & Arciaco solum dissat tribus leucis: & hæc causa fuit evocandi fratris, utpote loco S. Restitutæ vicinioris,*

d Condetum *pluribus in Provinciis invenitur; proE ximum est quod intra tertiam ab urbe Suessionensi leucam, ad dexteram Axonæ ripam, exhibent tabulæ.*

e *Anno* 1589, *Cum Rex Henricus III, Parisios obsideret, 1 Augusti occisus esset, & successio ad Henricum Borbonium, tunc adhuc hæreticum spectaret, arctius quam antea bellum exarsit, prætextu conservandæ religionis.*

f *Scilicet S. Joannis de Vineis, ordinis Canonicorum Regularium, Suessionibus, cujus fundationem & Abbates exhibent Sammarthani tom. 4 Galliæ Christianæ.*

g *Sanssayus anno* 1637 *suum imprimens Martyrologium, indicare videtur, iterum Suessionas relatum esse corpus Sanctæ.*

EPILOGUS.

17 FR. Nicolaus Belfortius Lectori salutem. Quoniam circa hujus beatæ Virginis memoriam *Attestatio Belfortii.* libenter versamur, & in libellum præcedentem notatinncula adhue supereſt, est quod paucis a me dictum velim, ne quis me temere animum ad scribendum appulisse existimet. Fuit enim mihi occasio non levis ad Vitas Sanctorum, ipsa B. Restitutæ Translatio, de qua jam ultimo egimus. Non enim F tum quidem adhuc de ulla scriptione cogitaram: donee allata theca dictæ Virginis, memor ipse, quod me puero ecclesiæ diruebantur, & sacra quæque incendebantur a Sacramentatiis, seire volui, num in ipsa theca Virginis Vita haberetur. Cum negarum esset, & in ecclesia Arcyensi Gallice solum eatare audissem; discruciabar animo vehementer, per unum jam atque alterum mensem, quousque Dominus Joannes de Cancy medicus Suessionensis, desiderii mei tum adhnc nescius, per transennam nescio quomodo *de Vita Latina e Brunens. Ms. accepta.* indicavit, Latinam a se visam in monasterio Brauensi; dum illae transiens Suessionem confugeret, anno MDCX. Scripsi itaque [illuc ut mihi codex mitteretur, & quamprimum habere potui cœpi transcribere]: quod dum faeerem, & aliquoties defessus a scribendo, velut quietis gratia, evolverem eodieem, egregium cumprimis & antiquum, multæ aliæ occuttebant historiæ Sanctorum non impressæ. Veritus ne & ipse periteot in tania temporum acerbitate, volni eas cum S. Restitutæ Vita jungere.

18 Interim nescio quo pacto sensim accrevit animus ad majora: ut videlicet quidquid supereſſet otii *cum aliis Sanctorum Actis,* a communi onere Religionis, totum id conferrem ad Vitas Sanctorum, tum quidem plane incurius, si me superstite imprimerentur, nec ne. Cum jam multas collegissem, & Francici tumultus ferveſcetent indies: ex licentia mei Superioris, post pericula aliquot satis magna, in hoc Belgium perveni: ubi non ingratum piis esse meum laborem sentiena

(ita

A (ita ut quidam eruditus bonam partem transcribendum curarit, quem ad finem neſcio) immo plus ab eis quam a meipſo æſtimari perſpicieus ; fidentiore animo tantillum hunc noſtrum laborem evulgare auſus ſum. Sed de his ſatis ſuperque. Ea vero dixerim, ut omnibus appareat, quomodo non præſumptio aliqua me abripuit, ſed multiplicata ſenſim occaſio attraxit ad ſcribendum : quod certe numquam in mentem veniſſet, ſi vel Franciam pacatam, vel doctiores circa hæc occupari velle & poſſe vidiſſem.

Jequa hiſtoria Translationis e Gallico rythmo Latino facta.

Jam vero librum iſtum qui præcedit ordine ultimus, uſque ad duodecimum caput excluſive, in Latinum tranſtulimus, ſenſum ſenſui reddentes, nulla redundantium verborum habita ratione, an. Domini MDXCI, ex verſibus, qui Gallico etiam idiomate ante quadraginta annos excuſi, Arcyum venientibus peregrinis veneunt. Quæ autem a XII capite recentiora ſequuntur, ut potui proprio marte edidi ; ut propriam ignorantiam ingenue confiteus, ſic etiam dolorem non diſſimulans, quo ægre fero admodum, Chriſtianiſſimos & nobis unique meliores Patres noſtros, in hac præſertim Francia, plurimas res olim geſtas litteris non commendaſſe, quę nunc nobis eſſent ſummopere utiles.

B

Nova miracula S. Reſtitutæ.

89 Porro autem eum perditiſſimi noſtri mores miraculis viam obſtruant ; vel hoc eximium eſt Reſtitutæ ſanctitatis argumentum, quod miracula hodieque ab illa non deſint. Sane poſtremis his annis Dominus Nicolaus Meſſerius, noſter Canonicus Regularis, idemque Parochus Arcyenſis fide dignus, multa vidit ſe præſente geſta, quæ conſtitutum mihi erat exponere, ſed non eſt conceſſum. Quod autem volentibus vel impeditis doctioribus aggredi auſus ſum, id æqui bonique conſulant pii Sanctorum cultores, etiam atque etiam rogo. Et quod in præcedenti libello pro rei dignitate præſtare non potui, id ſuæ ipſorum devotioni ſuppleant ac conquirant ipſi. Sequentis Hymni, pii & devoti, licet carminis leges uſquequaque non ſervet, auctorem Arcyenſem Parochum vel Vicarium aliquem, eumdemque S. Joannis Sueſſionenſem Canonicum Regularem fuiſſe ut eredam ; facile adducor ex ultimo verſu, nec non ex reliquo Virginis eccleſiaſtico Officio, in quo idem auctor plane æmulatus eſt Officium illud, quod a prędicti monaſterii Fratribus in feſto ſancti Auguſtini canitur. Nos denique eumdem Hymnum, ex Arcyenſi eccleſia acceptum, aliquot locis obſcuris reſtituimus, & pro coronide hic appoſuimus ad Reſtitutæ gloriam : cujus precibus nos ſalvet Sanctus Sanctorum Jeſus Chriſtus ; qui cum Patre & Spiritu ſancto unus & ſolus eſt Deus benedictus in ſæcula. Amen.

C

Additur hymnus.

HYMNUS.

A. GREG. TERRAC. EX MS.

REſtitutæ collaudemus Virginis martyrium:
Corda, manus, ora demus in ejus obſequium:
Ut cum Chriſto conregnemus per ejus ſuffragium.

Reſtituta Romæ nata, nobili progenie;
Soli Chriſto dedicata, voto pudicitiæ,
Mundum ſpernit, refutata procorum congerie.

Pie Chriſtum deprecatur Virginis infantia,
Ne per virum corrumpatur ſua pudicitia.
Angelus hanc conſolatur, promittens ſubſidia.

Ejus voto contriſtatus dæmon nudat gladium;
Dormienti comminatur trux mortis ſupplicium:
Virgo pavens deprecatur cæleſte remedium.

Dæmon fugit; illuſtratur Virgo cæli lumine;
Adeſt Chriſtus, ei fatur dulci conſolamine.
Monet ut Sora peratur a beata Virgine.

Dum faterur ſe neſcire Virgo Sorę patriam :
Chriſtus præcipit exire Lateranam per viam,
Hic promittens invenire ducem ac cuſtodiam.

Sacris dictis acquieſcit: Urbs cum domo linquitur:
Humi cubans requieſcit, ab Angelo rapitur:
Dumque ferri ſeſe neſcit, portis Sorę ſiſtitur.

Soram ducta Reſtituta Angelico lumine,
Non a Dei laudo muta mandat Chriſti nomine,
Sit Cyrilli caro tuta a lepre putredine.

Deum laudat plebs Sorana, cognito miraculo:
Fit Gentilis Chriſtiana fidei ſignaculo,
Idolorum ſpernit fana contempto periculo.

Sacro fonte renovata Chriſtiana concio,
Furibundi decollata Regis uſt imperio:
Quæ cum Sanctis coronata, cæli regnat ſolio.

Sævus præſes admiratur, & dolet atrocius;
Virgo illi præſentatur, quam affatur blandius,
Dis ut faceret exhortatur, ne plectatur gravius.

Fide ſultra Martyr Chriſti, irafcentis animum
Nihil verens, ait : Iſti hoſpites ſunt dæmonum,
Quibus tecum fiue triſti par erit ſupplicium.

Reſtitutam cruciari impius Rex imperat,
Scorpionibus tractari, nec eam vi ſuperat :
Nam a Chriſto ſeparari dolore non poterat.

Sponſa Chriſti viſitatur a cæli militia,
Satiatur & ſanatur Angeli præſentia,
Baptizatur, decollatur carceris cuſtodia.

Poſt hæc Sanctam coarctari Rex jubet lampadibus:
Sed frigeſcunt, nec cremari ſe Virgo ſcit ignibus.
Tortor cæcus ſe curari elamat Sanctæ precibus.

Tandem ergo conſummari præcipitur gladio.
Decollatur voto pari, Cyrillus ab impio:
Horum prece coronari poſcimus cum gaudio.

Trinitati ſempiterna ſit glorificatio,
Unitati Coæterni cordi jubilatio,
Ad quam ducat nos materna Virginis oratio, Amen.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS,

ACCULO, SIVE AQUILO, AUT AQUILINO,

G. H.

EVANGELIO, ET ALIIS XIV.

Ex Martyrologiis ſumpta notitia.

XXVII MAJI.

Memoria in antiquis faſtis

ANtiqua Martyrologii Hieronymiani apographa ab hiſce Sanctis diem auſpicantur, & vetuſtiſſimam Epternacenſe his verbis : VI Kalendas Junii. In Alexandria Acculi Presbyteri, Evangeli, & aliorum XXV. *In Mſs. vetuſto Reginæ Suecię per Holſtenium edito, exprimuntur nomine* Aculi & Evangelii. *In Corbeienſi apographo, Pariſiis excuſo, ſunt nomina* Aquili & Evangelii. *Eodem modo nomen* Aquili *habent Mſs. Caſinenſe, Cardinalis Barberini, Congregationis Oratorii & Ducis Altempſii Romana, Colonienſe S. Mariæ ad Gradus, Pariſienſe Labbei & alia cum Notkero. Verum loco* Aquili *legitur* Aquilini *in apographis Lacenſi & Blumiano, item in Mſs. Vaticano S. Petri, Rhinoviensi, Richenoviensi, Auguſtano S. Udalrici, Trevirenſi S. Maximini & aliis : nec non in Martyrologio Coloniæ & Lubecæ ſub annum* 1490 *excuſo ; a Grevero etiam, Maurolyco & Felicio, ſed in his duabus & apographo Lacenſi deeſt nomen* Evangelii, *aliquibus* Evangeli. *In ſcotis Anonymis*

F

A *mis* quatuordecim *omnia ubique exemplaria conveniunt. Mſs. Aquiſgranenſe habet nos alium* S. Accoli Presbyteri, *ac dein inter alios nomen* Aquilini: *ſed hoc de eodem accipiendum eſt.*

confuſe apud Galeſinium

2 *Goleſinius iterum ex ſuo Ms. admodum mutilo & confuſo, iſta ſcribit*: Romæ Beatorum Martyrum Aquilini, Eliæ, Quinti & Reſtituti. *Ex his* Reſtitutus *ſpellat ad Romanos, ſed ad* XXVIII *Maji referendus. Verum hoc die colitur* S. Reſtituta Viego Soræ paſſa. *At* S. Helias *unus ex Sanctis, qui hoc die primus eſt inter Martyres* Tomis *coronatos*, & S. Quintus *etiam hoc die colitur*, in Sardinia *ex plurium opinione adeptus lauream. Demum* Aquilinus, *de quo hic egimus, aliis eſt* Aculeus & Aquilus. *Ita etiam in Ms. Auguſtano S. Udalrici, ſed palæſtra omiſſo, primo loco celebrantur* Aquilinus & Elias; *& in Pariſienſi Labbæi* Aquilus & Helias; *& in Kalendario Lucenſi apud Florenzeinium ſoli* Aquilus & Quintus: *ſed in iſtis Mſs. ſolent abſque ullo ordine Sancti Martyres aliqui carptim celebrari.*

3 *Die ſequenti* XXVIII *Maji referuntur paſſi* in Alexandria SS. Aquilinos Presbyter, Evangelius, & alii quatuordecim, *in Mſs. Laodienſibus S. Lamberti, & S. Laurentii & in Mſ. Florario Sanctorum.* 28 Maji.

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

HELIA, LUCIANO, ZOTICO, MARTIALE, VICTURIO, MURINA, ET SERVULO,

TOMIS AD PONTUM EUXINUM.

G. H.

Ex Martyrologio Hieronymiano & aliis.

XXVII MAJI. TOmis, Tomi, *aut* Tomos *omiſque urbs in ora Ponti Euxini, in hodierna Bulgaria, olim Maſia inferiori adſcribebatur: ubi & Scythia Pontico fuit, ex qua & vicinis locis* Gothi, *aliquibus* Getæ, *prodierunt, qui & Theophani modo Gothi modo Scythæ nominantur. Inter hoc Martyres plurimi fuerunt,*
B *quorum multitudo ſatis probat, fidem Chriſtianam & orthodoxam ibidem floruiſſe. In quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis & alio Regino Suecia codice, hi ſecundo loco poſt Alexandrinos Martyres conjunctim hiſ verbis*: In Tomis, *ſeu* Thomis; Heliæ, Luciani, Zotici, Martialis, Victuri, & Murinæ. *Eadem leguntur apud Notkerum. At loco* Helix, Victuri, & Murinæ, *ſcribitur etiam* Eliæ & Eleæ, Victori & Maurinæ. *In apographo Corbejenſi Pariſiis excuſo additur nomen* Servuli. *Ex his duo priores* Eliæ & Luciani *referuntur in Mſs. Trevirenſi S. Maximini, Colonienſi S. Mariæ ad Gradus, & Corbejenſi nondum excuſo: palæſtra vero omiſſa, in Mſs. Auguſtano S. Udalrici & Pariſienſi Labbæi. His tum palæſtra additur* Martialis *in Mſ. Richenovienſi. At ſolus* Helias *memorantur in Mſs. Aquiſgranenſi & Rhinovienſi atque Adriario Grevenod Uſuardum. De* Elia, *cum aliis Roma a Goleſinio adſcriptis, in præcedenti Martyrum claſſe egimus. Ita etiam* Martialis
E & Zoticus *in Ms. parvo Trevirenſi S. Maximini attribuuntur* Africæ *regioni, ex ſequentibus Martyribus hue perperam tractæ. Eodem modo* Africæ *adſcripti ſunt* Martialis & Luciaous, *ſeu* Litianus *in Mſs. Atrebatenſi, Tornacenſi & Latinenſi, uti indicavimus in ſupplemento Bedæ genuini.* Lucianos etiam & Zoticus, *aliis immiſti, memorantur in Mſ. Laodienſi Eccleſia Cathedralis S. Lamberti.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

SACCO, JULIO, DAMIA, SEU DAAMA, CARPIA ET ALIIS QUADRINGENTIS.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

G. H.

XXVII MAJI. TErtio *loco celebrantur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis hi Martyres, & in Blumiano, Lucenſe ac Corbejenſi Pariſiis excuſo, his verbis*: In Africa Sacci, Julii, Daamæ, Carpiæ;
C *Quo eadem habentur in antiquo codice Regino Suecia, quem Holſtenius laudat: ſed ibi tertio loco* Damiæ *legitur. In Mſ. Epternacenſi, omiſſo* Sacco, *iſto memorantur*: In Africa Julii, Dami, Carpiæ & aliorum quadringentorum. *In Mſ. Richenovienſi iſta traduntur*: In Africa Sacci, Carpiæ. *Nomina* Sacci & Julii *referuntur in Mſs. Aquiſgranenſi & Pariſienſi Labbæi: at ſolius* Sacci *in Mſ. Auguſtano S. Udalrici, cujus loco legitur in Mſ. antiquo Caſinenſi* S. Julii Martyris, & aliorum plurimorum, *quos* quadringentos *fuiſſe jam diximus.* F

DE SANCTIS MARTYRIBUS SARDIS,

SALUCIANO, EUTRICO EPISCOPO, CRESCENTINO, TICIANO, QUINTO, SCIABILO.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

G. H.

XXVII MAJI. QUarto *loco hos ſanctos Martyres proponunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, & his fere verbis*: In Sardinia Saluciani, Eutrici Epiſcopi, Crescentini, Ticiani, Quinti, Sciabili. *Eadem habet vetus codex Reginæ Suecię, & ex eo Holſtenius in Animadverſis ad Martyrologium Romanum. Loco* Saluciani *ſcribitur etiam* Salutiani & Saluſtiani, *& pro* Eutrici *habetur in Epternacenſi* Eutropi: *ſed it forſan occaſione* S. Eutropii, *Epiſcopi Arauſicani, de quo infra, eſt ibi ſic intruſus. In eodem Epternacenſi collocatur deinde vox alibi, quo in aliis apographis & codice Regino Suecię deeſt. Loco* Creſcentini & Ticiani *ſcribitur etiam* Criſcentini & Titiani *ſeu* Tychiani: *& pro* Sciabili, *etiam* Sciabili & Stabuli, *qui deſideratur in dicto Epternacenſi. In Mſs. Caſi-*

A *Caſinenſi & Romana Ducis Altempſii iſta habentur: In Sardinia* SS. Eotrici Epiſcopi, Creſcentii, Martiani. *Sed hic videtur* Martialis *eſſe inter Martyres Tomitanos ſupra relatos. Omiſſa paleſtra* Eutycius Epiſcopus *eſt in Mſs. Barberiniano, & Trevirenſi S. Maximini. Indicantur in Mſs. Auguſtano S. Udalrici nomina* Salvatiani, Eotrici, Quinti, Stabili. *Eadem ſunt in Mſs. Pariſienſi Labbai, ſed primū nomen rectius ſcribitur* Saluciani *aut* Saluſtiani *ex Mſs. Aquiſgranenſi.* Quintus *refertur in Auctario Greveni, & apud Galeſinium, ſed aliis immiſtus, uti ſupra eſt indicatum. In Kalendario pervetuſti Mſs. Breviarii, cujus uſus fuit ad partes Rhtui, eſt etiam memoria* S. Saluſtiani Martyris. D

DE SS. ALYPIO, EUBIOTO, SIVE EUSEBIOTA, PAULO, ET JULIANA HUJUS SORORE,

G. H.

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

Ex Synaxariis Mss. præſertim Divionenſi.

XXVII MAJI. HOrum Martyrum memoria celebratur apud Græcos *in Mſs. Synaxario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, quod ſpectat ad collegium Claromontanum Societatis Jeſu Pariſiis; item in Mſs. Menais Cardinalis Mazarini, & aliis apud Patres Dominicanos etiam Pariſiis aſſervatis; nec non in Mſs. Mediolanenſibus bibliotheca Ambroſiana, & Taurinenſibus Ducis Sabaudiæ, his ubique verbis.* Et Sanctorum Martyrum Alypii, Eubioti, Pauli, & hujus ſororis Julianæ. *In Mſs. Menais Divionenſi apud Petrum Franciſcum Chiffletium Societatis Jeſu aſſervatis memorantur duo priores, ne de primo iſta habentur.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὅσιος Ἀλύπιος λίθῳ τὴν κεφαλὴν συντρίβει πλησίον. Eodem die Sanctus Alypius, qui cum lapide eſſet caput ejus contritum, vitam finivit. *Dein additur hoc diſticon.*

Τὸν σὸν κεφαλὴν γονέων τιμῶν λίθον,
Λίθῳ κεφαλὴν, Ἀλύπιε, συντρίβεις.

Dum rite honoras angeli poſitum in capot,
Alypie, lapidem, lapide conteretis caput.

B *De altero iſta leguntur:* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Εὐσεβιότης πυρὶ πλησίον. Eadem die Sanctus Euſebiotes igne combuſtus martyrium complet, *dein accinitur.* E

Εὐσεβιότην προσδοκῶντες τὸν στέφη.
Τὸ πυρικαῦς τοῦ ἀέρος ἐν δρίοις
Euſebiotæ, dum coronas appetit,
In torem aerium vertitur ignis voraa.

DE S. THERAPONTE PRESB. MART.

D. P.

IN SARDIENSI LYDIÆ DIOECESI.

Synopſis & loca martyrii ex Synaxariis Mss.

XXVII MAJI. SArdienſis *in Lydia Eccleſiæ Presbyter* Therapon, *cultum hoc die ſuum habet in Synaxariis Chiffletiano atque Ambroſiano ſignato F. O. num.* 148, *cum eodem elogio quod reperimus in Claromontano ad* XXVI; *& in eo quod diximus ſub nomine Baſilii Imperatoris, altereque quod apud Combefiſium Pariſiis reperimus ad* XXV; *in duobus vero Mazarinianis ad* XXVIII. *In hac tanta diverſitate placet tenere* XXVII, *quia eidem, ut certior indix, adſtipulatur Ephemeris Græcorum metrica: non ea quam initio hujus menſis explicuimus, ſed qua ſparſim ad dies ſingulos reperitur in Synaxario Chiffletiano, quandoque diverſa ab altera, ubi ſic habetur:*

Nomen diebus variis relatum in Synaxariis.

Ἐν Σαρδέσι τῇ μητροπόλει Θεράποντος,

C Vicenum ſextamq; ſequens Therapona flagellat. *Ibidem etiam Diſtichon legitur, elogio ex more præmittendum, hujuſmodi.*

ſed poſtpoſitum 27 Maji.

Μάστιξι θείοισι Δεσπότου τὸ σὸν χάρις,
Ἔσσι Θεράποντα χαμαὶ σὺ καὶ, Θέρμιε.

Amore Domini verbera excipiens Tui,
Servum eſſe, Therapon, te comprobaſti bonum.

Hoc enim ſignificat ipſum nomen Therapontis. *Convenit etiam quod diem Martyrologium Arabo-Ægyptium, in Maronitico Romæ Collegio ſervatum, atq; ex Græcorum ritualibus ut apparet deſumptum fere totum, quoad dies & nomina Sanctorum. Sed elogium præferamus ex Mſ. Claromontano.*

Synopſis martyrii. 2 Οὗτος ἦν Γερδὸς κατὰ τὴν μητρόπολιν Σάρδεις καὶ διὰ τὴν ἀρίστην αὐτοῦ πολιτείαν χρηματίσας παρὰ τοῦ Ἀρχόντος Οὐαλλεριανοῦ, τοὺς Χριστιανοὺς διώκοντος, δεσμεῖται καὶ τοῖς ὑφίστασθαι. Μετὰ ταῦτα ἔλεγεν δέσμιος Συναὸν καὶ Ἀγκυραν καὶ ἐπὶ τὸν Ἀγέλαν καλουμένου τοταμόν, ὅπου ἐπ' ἐδάφους, ὑπλωθεὶς κατεξέεται ῥάβδοις τὰς σάρκας· καὶ πανθέσου ἡ γῆ τῷ αἵματι αὐτοῦ φυτὸν βαλάνου ἀνέδωκε μεγίσου λίαν, ὃ μέχρι τῆς σήμερον δείκνυται ἀειφύλλου ὄν· πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἰώμενον· ἔπειτα ἀγέται ἐκεῖθεν ὑπὸ τὸ θέμα τῆς Θρακησίων παρὰ τὸν ποταμὸν Ἕρμον, ἐν ᾧ ἐπίσκοπή ἦν λεγομένη Σάπυλα, ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Σάρδεις πλέουσα· ἐν πολλαῖς ὑποβληθεὶς ἀνάγκαις ἔχατον τὸν τῆς μαρτυρίου στέφανον ἐκομίσατο. *Quæ ſic Latine leges.*

quæ alia in locis tolerari.

3 Hic cum eſſet ſacerdos in Metropoli Sardenſi, propter optimam ſuam converſationem comprehenſus eſt a Valeriano Præſide cum Chriſtianos doceret. Vinctos ergo variis pœnis ſubjicitur: poſt hæc ligatus abducitur Synaum & Ancyram: & prope flumen Aſtalen dictum, ſupinus ſuper pavimentum extenditur; ejuſque carnes virgis adeo lacerantur, ut ſanguine ejus tellus irrigaretur: ubi germen quercus plantam maximam germinavit, quæ uſque oſtenditur perpetuis foliis viridis, ſua virtute morbum omnem iangooremque curans. Poſt hæc inde abductus fuit in ditionem Thraceſiotum prope fluvium Hermum, in Epiſcopatu Satalorum, ſub Metropoli Sardis; ubi plurimis ſubjectus arumnis, tandem martyrii coronam ſuſcepit. F

in Lydia conſummatus.

4 *Eadem fere leguntur in aliis quæ allegavi Synaxariis, ſub exigua paucorum verborum diverſitate; niſi quod in Baſiliano citra initium dicatur;* multos ethnicos & infideles convertiſſe ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum & baptiſaſſe. *Quod ad loca attinet in Elogio memoratus; præter ipſam Lydiæ metropolim, in qua Sacerdotio functus eſt ſanctus, notabilis eſt* Synaux, *urbs Epiſcopalis Phrygiæ, ſub Archiepiſcopo Hierapolitano: item* Ancyra, *urbs Galatiæ, in Baſiliano Synaxario prætermiſſa; &* fluvius Hermus, *Lydiam irrigans; ac denique* Epiſcopatus Satalorum, *ſub jam dicta metropoli: qua cum eſſe dicitur in regione* Thraceſiorum, *non debemus*

A *Thraciam, Europæ regionem, Conſtantinopoli vicinam* *Thracia inducti Milites ad præſidium, potuerunt no-*
cognatæ; ſed aliquam Lydiæ portionem, cui tamen ex *men indidiſſe.*

DE S. THERAPONTE HIERO-MART.

EX CYPRO CONSTANTINOPOLIM TRANSLATO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. D. P.

De ejus cultu & ordine, deque martyrii & translationis tempore, ac miraculorum hiſtoria ex Mſ. Græcis.

XXVII Maji. *Græcorum Typicon, ex uſu S. Sabæ ſeu monaſteriorum Terræ-ſanctæ deſcriptum, non illius, de quo jam diximus Sardicenſis Presbyteri; ſed alterius ex vulgi opinione in inſula Cypro quondam Epiſcopi, tamquam præcipuo cultu hoc die afficiendi, & quidem ſolius, nomen proponit ſubtitulo* Hiero-Martyris: *quem etiam hoc die in Antiochena eccleſia cultum eſſe mox infra conabimur probabile facere ex Actis S. Phanurii. Ipſum ſub ejuſdem diei determinatione Conſtantinopolim colendum, eſſe ex Cypro translatum, perſuadet Ephemeridis figurata Moſchorum eadem accepta, in qua non ut Presbyter, ſed ut Epiſcopus pingitur: hujus tamen Ordinis expreſſa appellatione abſtinemus in titulo; malumuſque, ut invenimus,* Hiero-Martyrem *ſcribere.*

Therapontis præciput hoc die cultus CP.

B *Elogium ejus, & quidem prius quam Sardicenſis Presbyteri, fidem memoratæ Translationis faciens, invenitur etiam in Mſs. Synaxariis Claromontano ac Mazarinæa, & Mediolanenſibus quibuſdam, ad hunc eumdem diem; ut mirum ſit, quomodo Menæa, collecta ex libris ad uſum eccleſiarum Conſtantinopolitanæ Epiſcopatui ſubjectarum potiſſimum ſcripta, idem elogium, quod alii ponunt die* XXVII, *collocent die* XVI. *Sic autem illud Græce ſonat.*

2 Οὗτος ὁ Ἅγιος πόθεν πλεῖ, ἢ πόθεν ὥρμητο, ἢ ὁπότινες ἦσαν, ἢ καθ' ὃν ἐγήμετο χρόνον, ἢ τίσι παρατέτυχε μάρτυσιν εἰκήκοτε, δῆλον ἡμῖν τοῖς μαρτυρίοις τέθεικεν, ἃ ἐγὼ μὴ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ σπουδαρίοις ἐντυχὼν τοῖς χρόνοις. Ὅτι δὲ τὴν μοναχὴν βίον εἵλετο, δηλοῦσιν αἱ εἰκόνες αὐτοῦ, ἐπὶ τοιαύτης ἰδέας ἐν σχήματος αὐτὸν ἀναγράψασαι· ἐν ὅτι Ἐπίσκοπος πρὸ κατὰ τὸν Κυπρίων γέγονε τόπον, καὶ ὅτι τῷ Χριστῷ προσωμίλησε δι' αἵματος, ἐν τὸ ἀθλητικὸν ἀγῶνα δήνυσεν, ἐξ ἀρχαίας φήμης κατὰ διαδοχὴν παρειλήφαμεν, ἐν ἀγράφως παρὰ τῶν προλαβόντων δεδιδαγμένοι πεπείσμεθα. Ἀνῳκίσθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον πρὸς τὸν Κωνσταντινούπολιν, τῆς Ἀγαρηνῶν βαλλομένων τὴν Κυπρίων νῆσον ἐπιθέσθαι, αὐτῷ τῷ Ἁγίῳ δι' ἐπιφανείας μεταπεμψαμένου, ἐν κεῖσθαι κἀκεῖ, κηρὰς θαυμάτων ἀναβλύζων ἑκάστοτε.

Anaſtaſii vita Iacobi.

Imagines monachum ſeſtant, ſanctum Epiſcopum & Martyrem.

3 *Hæc ibi quæ iiſdem verbis pro* XXV *Maji inveniuntur in Synaxario Combefiſiano Pariſiis, alibi vero ad* XXVII *ſicut dictum eſt, & ſic Latine redduntur:* Unde hic Sanctus ſuerit, & unde advenerit, aut quibus parentibus natus ſit, vel quo tempore vixerit, aut quibuſcum congreſſus retulerit victoriam, inventa martyrii laurea, neſcimus dicere; cum ejus monumenta omnia, temporis lapſu, perierint. Tamen quod monaſticam vitam tenuerit, manifeſtant ejus imagines, tali figura & habitu eum exprimentes. Quod autem Epiſcopus fuerit in Cypro inſula, quodque Chriſto per ſanguinem fuerit conjunctus, agonem athleticum ſuſtinens, veteri per traditionem fama accepimus, & abſque ſcripto ſic a majoribus edocti eredimus. Allatæ ſunt ſanctæ ejus Reliquiæ Conſtantinopolim, quando Agareni cogitabant de aggrediendo inſula Cypro, ipſo Sancto per

Sarraceni Cypro tum temporibus vaſtant CP.

appariionem jubente ſe transferri: ubi autem nunc jacent, fontes quotidianorum miraculorum emanant.

ubi miracula hæc deſcripta quæ dicuntur ex Mſ.

4 *Horum miraculorum partem ſcripſit gravis & oculatus teſtis: a quo in Mſ. Græco Laurentiana Bibliothecæ Florentiæ, Codice* XIV *Plutei* IX, *invenimus compoſitum,* Ἐγκώμιον εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Θεράποντος, Eucomium in miracula S. Hiero-Martyris Therapontis, *idque velut Μηνὶ Μαΐῳ κϛ΄,* Menſis Maji XXVI, *recitatum recitandumque in ejus feſta; ſed erratum eſſe in littera numerali perſuadent ſupradicta: Non etiam inducere poſſumus animum ut ſuſpicemur Sardienſem illum Presbyterum, de quo ſupra egimus, & de ejus martyrio eam multa in particulari narrantur, eumdem* E *eſſe cujus corpus ex Cypro ſic eſt allatum, ut de ejus martyrio nihil certi haberi toties & tam expreſſe dicatur, & ſeorſim de utroque agunt rituales Græcorum libri. Auctor enim Encomii primo capite patriam, genus, aſceſim, ordinem, miracula & paſſiones viventis ingenioſa quadam præteritione ſic perſtringit, ut licet num.* 2 *dicat, ſe ea in miraculorum narrandorum fundamentum præſupponere; quia, inquit num.* 2, *hocum memoriam vos ipſi in animis veſtris adhuc, ut puto, conſervatis; velutiſi perſtrum duceret ea privatim referre: revera tamen dat cauſam judicandi, memoriam iſtam perquam confuſam inceream- priora en- que fuiſſe; & talem ut ſatius crididerit eam diſſimulare. Ex iis quæ verboſa illa præteritione attingit, aliud nihil ipſum videat habuiſſe definitum quam quod ſuus Therapon Monachus fuerit, & cruentum de ſe ſacrificium obculerit Deo, per paſſionem martyrii; ne hoc quidem expreſſe dicens quod fuerit Presbyter, tantum abeſt ut dicat* F *fuiſſe Epiſcopum; quorum tamen poſtremum indicat titulus* Ἱερομάρτυρος.

Videtur in Ægypto Monachus & Martyr effuſus.

5 *Suſpicer autem quod* Sardicenſis Therapon, *qui ſimpliciter dicitur fuiſſe* Sacerdos, *multo antiquior fuerit hoc altero poſteriore, qui ut* Monachus *pingitur. Et quia Cyprus inſula Monachos nullos habuit ante S. Hilarionem, tota illa traditio videtur cum illius temporis hiſtoria poſſe conciliari, ſi ſanctus hic* Thecapon, *perſequentibus eccleſiam Diocletiano & Maximiano, præcipue anem Epiſcopos Presbyteroſque ad necem quæri jubentibus, ex Cypra (ubi Epiſcopus erat) fugerit in Ægyptum, ibique factus Monachus, continuanne ibidem perſecutiones Maximino, Martyr obierit: cujus corpus in Cyprum retulerint negotiatores inſulares, qui forte tunc aderant, & ſuum olim Epiſcopum norant. Quod vero attinet ad necem Saracenorum, qui Translationi Conſtantinopolim faciendæ cauſam dedit, duplicem cum notat Auctor Encomii; primum, quo ſe transferri Martyr voluit: alterum, quo juſſit. Et primi quidem tempus fuiſſe videtur S. Juſtiniani Imperatoris anno* VIII, *Chriſti* DCXCI, *quando is pacem cum Saracenis rumpens, eorumque incurſionibus patere Cyprum intelligens, ejus incolas alio transferre conatus eſt, infelici ſuc- ceſſu; pauci qui remanſerant nihil damni patientibus, inter quos fuerint ii apud quos S. Therapontis corpus re- quieſcebat. Secundus meius fuiſſe potuit anno Nicephori Imperatoris* V, *Chriſti* DCCVI, *quando* Aaron Arabum Dux *ſic in Cyprum deſtinaſſe apud Theophanem legitur, claſſe in Cyptum deſtinata, eccleſias evertit, Cyptios in alias provincias deſtinavit, & multis captivis abductis paucis fœdera violavit.*

ſub Maximino.

translatus an. 806.

6 *Re-*

A *6 Reſtat quærere eccleſiam, ubi, translatum Conſtantinopolim corpus, poſt aliquot annorum mora in ædicula humili, publico alibi cultui rurſus expoſitum fuit, & miraculis inclaruiſſe cœpit. Horum auctor unus.* τὰ λοιπὰ τοῦ Διηγήσεως τόπου, ἐστὶ τοῦ ἁγίου προκοπίου, Oratoriam domum Dei matris, quæ ab olea cognominatur. *Sed ejus inveniendæ nulla nobis ſpes eſt, quando eam nemo reperire eruditiſſimus & laboriоſiſſimus Cangius, libr. 4 Conſtantinopolis ſacra cap. 1, quadraginta novem eccleſias enumerans, quas reperire potuit, in urbe illa Regia, Deiparæ fuiſſe conſecratas; quibus tamen & hæc, & alia forſan plures addi poſſint. Merito ſane Urbs illa Deiparæ dicitur, ejuſque patrocinio ſpecialiter ſemper fuit gloriata: quæ etiam (ſicut ex Menæis diſcimus) quotannis* XVI *Auguſti facit* Commemorationem magnæ & ſuperabondantis clementiæ, quam excepit divinitus, quando impii Agareni cum verecundia repulſi ſunt, mediante ſanctiſſima Domina noſtra, Dei Matre & ſemper Virgine Maria, *ſub Leone Iſaurico: quapropter, & propter alia beneficia, in titulo Natalis ipſius Urbis, qui agitur ſolemniſſime* ad *Maji, dicitur* Conſtantinopolis, καὶ ἐξαίρετον ἑορτάζεται τῇ Δεσποίνῃ αὐτῶν τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ, ἐπ' αὐτῷ δηλονότι εὐζωΐᾳ, *id eſt*, ſingulariter commendata Dominæ noſtræ ſanctæ Deiparæ, & ab illa ſemper conſervata.

In eodem D. V. de Olea.

ΑΥΘΟΝΟΜΕ D. P.

cujuſ mis ipſa commendata

MIRACULA

Auctore Synchrono, ut plurimum reſte oculato

ex Mſ. Græco Bibliotheca Laurentiana Florentia Plut. 12 *Cod.* XIV.

Interprete Daniele Cardono S. J.

CAPUT I.

Vita & martyrii Acta per præteritionem indicat Auctor, ſua ſibi conſcius tenuitatis.

1 INgens profectò mihi de magni viri laudibus ad vos dicendi aperitur campus, dum variis e partibus varii aures noſtras ſermones circumſonant, narrationibus, non fictis quibuſdam aut hiſtorico ornatu factis animum demulcere natis, ſed quæ illis, quibus ut narrantur facta ſunt, vim ſuam & auctoritatem, fidem ea ſcipſis faciunt. Non enim argumentum nobis eſt propoſitum, de obſoletis quibuſdam actis, quibus veruſtas ſua prærogativam concedit, or velut antiquata ad veroſimilitudinem potius quam ad certitudinem aptata proferri poſſint, ſed aſſumptæ a nobis hiſtoriæ admiranda viventibus producuntur ut certo talia, licet communem opinionem excedentia. De Miraculis enim præſens eſt ſermo, quorum admiratione omnis tribus & lingua, C quin & orbis taurum non univerſos, eos ſit repletus, non manus modo noſtræ ad plaudendum, aut ora ad Deum in hymnis laudandum excitantur, ſed ad hæc ipſa conſcribenda encomia, & operum tam admirabilium effectorem Therapontem exornandum impellimur; ut videlicet una cum ipſis laudationibus memoria juſti ſanctique hominis numquam non inter homines celebretur. Attamen cum in meipſum mentis meæ oculos converto attentius, illud ſane mihi dator intueri, quam non ſufficiam ad ſuſtinendam tanti moliminis difficultatem, qui ab operibus recte factis, & a ſermonis elegantia ſum plane imparatus. Ceterum habenas laxans, meipſum tradidi iis quæ ſe offerunt narrandis, divino huic Martyri fidens, ut qui poſſit, quantam in mirabiliter operando virtutem ipſe habet, tantam mihi in dicendo facultatem tribuere. Nec enim minori opus eſt efficacia, quam is qui laudatur habuit, volenti dignum illi encomium condere.

Miracula Sancti ſcripturus

ſuam tenuitatem

2 Quod ſi ea illo hominum genere ad audiendum viderem convenire, qui, cum profana ſcientia & eruditione multum valeant, eam in laudationibus ſuis deſiderari minime patiuntur; dicendum utique mihi forer ante omnia, quam illuſtre ſolum natale, quam nobiles is quem laudamus nactus fuerit progenitores. Tum inſtituenda nobis eſſet oratio de plus quam humana ad Deum converſione, de operum e virtutis norma actorum multitudine & excellentia; deque aliis, quibus ipſe, ut nemo unquam, eluſit, perfectæ vitæ officiis; cum præſertim nullius hic vir-

Or omiſſis rebus aliis antiquis.

Πολλοί μοι τῶν λόγων ἡ πανήγυρις, ἄλλοθεν ἄλλα ἐξελομένοις τῷ ἀκοῷ διηγήματα, οὐκ ἀπαπλοῖς ἰσομοιρεῖν κομιδῇ τὸν νοῦν παρασύρουσι, ἀλλ' αὐτοῖς οἷς παθὼν ἕκαστος ἐξ ἐμοῦ τῷ πίστιν τῶν λεγομένων ἔχει λαβών. Ἔστι γὰρ ἡμῖν ἃ περὶ πεπραγθέντων πραγμάτων ὑπόθεσις, ὧν ἡ παλαιώσις ἐξεστίλωται τοῖς ἱστορῆσαι ἐπιδοῦσι, πεπλασμένως μᾶλλον ἢ ἀληθῶς τὰ ἥδη φθαρέντα προφέρεσθαι. Τῆς δὲ νῦν ἡμῖν ἐξηγήσεως ζῶσιν ὡς ἀληθῶς ἐκ ὑπὲρ αἰσθησιν κρῖνται τὰ θαύματα. Θαυμάτων γὰρ ἡ παροῦσα ὑπόθεσις, ὧν ἅπασα φυλή τε ἐκ γλώσσα, μικρῷ κ' τὰ ὑφ' ἥλιον πάντα πληρώματα, ἃ χεῖρας μόνον ἐπικροτεῖ, ἐκ τόμα μόνον ὕμνον ἀνακρεῖ, ἀλλὰ ἐκ λόγους ἡμᾶς ἐγγράφειν προτρέπεται, ἐκ τιτνὶ τῶν θαυμάτων τ' αἴτιον ἐγκωμιάζειν θεράποντα, ὅπως μετ' ἐγκωμίων ἀεὶ τὰ τοῦ δικαίου πλεῖται μνημόσυνα. Ἐγὼ δὲ καίτοι τῷ ἐμαυτοῦ σωκοδότι βαλλόμενος, ὡς οὐκ ἀρκέσω διεξελθεῖν τὸν ὄγκον τοῦ ἐγχειρήματος, ἀπ τοσόμβου λόγε κ' φάξεως ὅμως ὑφωπάσας, ἐμαυτὸν τοῖς προτίτταυσι δέδωκα, τῷ θείῳ Μάρτυρι τάτῳ πεθαρρηκὼς, δυνατὸς ἔχοντι ὥσπερ τῆς θαύμασιν, ὅτω δὲ κ' τοῖς λόγοις τῶν δύσπειαν χαρίσασθαι. Οὐχ ἧττω γὰρ τῆς τοῦ ἀσημμένου δεῖται δυνάμεως, ὁ κατ' ἀξίαν ὑμνῆσαι πλέκων τὸν ἔπαινον.

2 Εἰ μὲν οὖν εὑρον τινὰς τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἔξωθεν χαίροντας, ἵνα ἐκεῖνοι τοῖς ἐγκωμίοις ἐπιτιθέασιν· ἔχον ἂν ἐκ πατρίδος λαμπρᾶς κ' γένους ἐπιμηθῆναι πρῶτον, ἀνατροφῆς τε θείας ἐκ πράξεων, ἐκ τῶν καθεξῆς ἐπιπλάτων, ὧν ἐκεῖνος ὡς ἄλλος ἄθεὶς κατὰ τὸν βίον ἐπίλεσεν, μηδὲν ἀρετῆς εἶδος ἀπολειπόμενος ἀπρακτον. οὕτω γὰρ ἂρα προκαταλαβὼν τῷ λόγῳ θεμέλιον, τὸ τῶν θαυμάτων ἱερὸν ἀνοδόμησα πρε-

AUCTORE COÆVO EX MSS.

105. Ἐτοὶ δὲ ἡμῖν ἡ πρὸς ἐκείνους ὁ λόγος, ὡς τύχῃ ἐκ ῥητόρων ἀκμαί Θεραπόντου, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας ἁπλῶς πολιτευομένους, ὧν ἡ ἀκοὴ τῷ ἀπήχθη μόνῳ τῇ λόγε διδασκαλίαν ἀφιλέγωος ἐκδέχεται· φέρε, τὰ παλαιὰ τῆ Ἀνδρὸς ὑπερβώμῳ γνωρίσματα. Τύτων γὰ ἢ ὑμεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ τῷ μνήμῳ προκαθέμενοι, ἐτοικοδομεῖσθαι ζητεῖτε τῷ ἐκκλησίᾳ τὴ σώματων χοηγικωτέρῳ ἐπίδειξιν· ἵνα ὁ Μάρτυς αὐξων ὥσπερ, ψυχὰς πλετυργεῖ, ἢ πρὸς ἀρτιότητα φέρει τὰ σώματα, ὥστε φθανεῖν ἢ δι αὐτῆ τὲς πιστεύοντας εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τῆ πληρώματος τῆ Χριστῆ.

3 Ἀλλὰ τί πάσχω, πρὸς ἀφωνίαν ἐκ ἄκαιρον, ἐπάγων τὸν λογισμόν; Πολλάκις γὰς ἐπὶ
B τὰ πρότω χωρῶν ἐκ τῆ σωμάτων ἀρετῆ ἀπαρχὰ ἐρευνῶν, εἰς τὰ ἀρχαῖα πάλιν καθίσαμαι, ἢ ὅτ ἔχω πόθεν ἁφάξωμαι, τῷ πλήθει τῆ ἀρετῆ τῆ ἀνδρὸς συγχεόμενος. Ἐνθεν ἕλκει τὸν νῦν τὰ νεαρὰ κατορθώματα, ἐκεῖθεν ἀντίλκει πάλιν ἐκ τῆς ἑώας, ὅξ ἦς ἢ γεγόνηπο, τὰ παλαιὰ προπρήματα, ἢ ὅδε βιλομένῳ σχωρεῖ παρελθεῖν, ὅδὲ ἀγέρασος ἡ ἐπεγκῶσα τὸν ἀφημερίμνον μένειν ἀνέχεται. Ταύτη δὴ ἐκ νενίκημαι, κἀντεῦθεν ὡμῶν κατάρξασθαι, ἢ αἰονεῖ πρόδρομον ἐῶόν τινα τῷ λόγῳ προκατηγήσασθαι. Ἐπειδὴ γὰ αὐτῷ καλῶς ὁ βίος ἐκείνε διέλυτο, ἐκ ἡ μοίρης ἀσκητικὴ παλαίσρα σεμνῶς ἱερυργεῖτο, τὰς ἐρημίας αὐλὰς ἢ Θεῷ ἐγγιζέσας διώκοντι, τοῖς δὲ αἵματος πέλος ἱδρῶσι ἢ πόνοις ἐγκαρπεῖ· κακεῖθεν σωμᾶται τὸ σῶμα πρὸς δώκμιν ἄρητον, θείοις δὲ σέφεται τέλῳ ψυχῶν θερμάμασιν, ἢ μετὰ τῆ ἄθλων αὐτῆ εἰς ἕρκας ἀναφέρεται, τοῖς τῆ ἀσωμάτων αὐτόθι χοροῖς ἀειθμέμβιος.

C

4 Βαβαὶ, τῆς ἱερυργίας ἐκ μυστικῆς πλεκώσεως! Οὐ λιβανωτὸν ἀποθύει, ἐκ τοῖς ἔξωθεν περιρραντηρίοις ἀγνίζεται· ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν φυράσας Χριστῷ τῷ Θεῷ μᾶ τοῖς αἵμασι, ἢ τάφοις ἀπαρχὰς πρὸς πνεῦματικῶ ἀνδρειότητα, ὅλον ἑαυτὸν ἐκείνῳ καταθύει ἐκ ἀτέλεστος, τοῖς ἑαυτῆ ἢ Χριστῆ πλεκέμβιος αἵμασι· Θαρρῶ γὰ εἰπεῖν, ὅτι ἢ Χριστῆ τὰ τῆ αὐτῆ μαρτύρων σώματά τε ἢ αἵματα, ὅτι ἐκ μέλη Χριστῆ ἢ ἀωδία γεγόνασιν. Ταῦτα μὲν ὠδέτως ἔχει, ἐκ ἱερῶς ἐκπέπλετο; Τίς ἡ τῆ Ἄβελ θυσία, ἢ Νωὲ, ἢ τῆ ἱερυργηκότων πάλαι δικαίων, ἢ διὰ τῆτο πεμνέντων Θεῷ, ἀνάγραπτόν τι τῷ μνήμῳ ἐχκοίτων τῆ καρδώματος; Οὐχ' ὁ μὲν ἄρια πρωτότοκον, ὁ δὲ ἢ εἴ τι πλέον, ὅμως ἄλογον φύσιν προσιώσεκεν; ἐκ ἄλλος ὅτι παρ' ἑαυτῆ ἐφάρῶν ἀξιόλογον τρὸς τὸ οἰκειωθῆναι Θεῷ ἀνεκόμεσεν; Εἰ δὲ τοσῦτόν ἐστι τῆς θείας φιλανθρωπίας τὸ ἄπειρον, ὥστε ἢ τὰς μικρὰ τῆ ἔξωθεν φέροντας εἰσοικίζεσθαι, ἢ θεράποντας ἰδίυς ἐκ

tutis exercitium cognoverit faciendum, quod non ipſo etiam opere exercuerus ſit: hoc enim poſito fundamento, jam reliqua de admirandis ejus ac ſupra naturam operibus narratio, quaſi pulcherrimum quoddam templum, facilius conſargeret. Sed cum ad illos mihi dicendum nequaquam ſit, quorum omnes artificium & reliqua elaboratæ orationis lomina requirunt; quio ii potius edſint, qui familiarius educati, doctrinam ſolum, noo etiam elegantiam in oratione aut curioſitatem ſpectant; age, antiqua viri tanti decora ſileotio prætereamus. Horum enim & vas ipſi memoriam in animis veſtris adhuc, puto, conſervatis; ſupra quam ædificare contenditis eam miraculorum hio patrum referendorum narrationem, quam quotidie in immenſum augens ſanctus hic Chriſti Martyr, animos ea audientium non parum perficit, & corpora etiam in novitetem quamdam transfert, ut peripſum tandem concedatur credentibus, evadere in virum perfectum, in menſuram ætetis plenitudinis Chriſti.

3 Sed quid ago, quodo infantiam meam apud vos non diſſimulans, in immenſum tamen orationem provecho? Etenim dom antiquiora ſæpe conor prætetire taciturs, & mirandorum operum aliquot reperire initium, in eadem rurſum vetuſtiora devolvor, nec unde dicendarum rerum exordium ducam invenio, multitudine virtutum clariſſimarum in viro tam præclaro elucefcentium obrutur. Hinc quippe ea quæ recentiſſime ab illo ſunt præclare acta cogitationes meas abripiunt, inde retrahunt quæ narrantur ea partibus Orientis, unde & natus eſt, conceſſæ illi prærogativæ, & quantumvis voleotem, prætermittere ee ſileotio oon ſinunt: & quæ landabilem virum tulit tellus, haud eum uſe patitur illaudatum manere. Hac ego ratione victus fum, fateor, & inde faciendum eſſe dicendi initium arbitrabar, ut pulcherrimam hanc auroram exhibendis in oratione virtutum omnium radiis præmitterem. Certe poſtquam inſigniter ad illud uſque ætatis eſt vivendo progreſſus, quo ſolitariæ vitæ exercitationibus vacate primum cœpit, quietas eremi ſedes, in quibus Deo facilius appropinquatur, ſummo ſtudio complexus, omnes ad ſanguinem uſque moleſtias & labores forti ac generoſo animo pertulit; unde dici nequit, quam ad omnes vitæ hujus difficultates ſuperandas corpus ejus duratum foerit, & quomodo ioterim divinarum rerum contemplatioue animus exultarit, qui poſt ſuperatos tandem agones omnes liber in cælum avolavit, ac ſpiritum corporeæ omnis concretionis expertium chotis fuit immixtus.

4 O inſignem Deo ſeſe initiandi rationem! O quale ſacerdotium! quam myſtica ſacrificii conſummatio! Non tharis illa ſuffitu Deo litat, nec affuſis extrinſecus aquis mundatur: ſed totum ſeſe Chriſti Dei mei fermentans ſanguine, eoque nutritus uſque ad ſpiritualem virilitatem, Chriſto ſeſe totum ſacrificat & immolat, ſuum patiter & Chriſti libans ſanguinem; abſit verbo iovidia, quia Martyrum corpora atque ſanguis, Chriſti quodammodo ſunt: quandoquidem facti ſunt membra Chriſti & bonus odor. Verum qua hæc omnia ratione ſeſe habuerunt, & quam ſacro modo ſunt perfecte? Quale, oro, ſacrificium dicendum eſt fuiſſe Abelis, & Noe, & aliorum id temporis Juſtorum, rebus ſacris operantium, ac propterea conſecutorum honorem a Deo ono mediocrem, diviniſque paginis inſcriptam præclari operis memoriam? Nonne Abel quidem agnum primogenitum; Noe vero, quamvis aliquid fortaſſis amplius, rationis tamen expertem naturam Deo obtulit? alius vero quod in rebus ſuis Deo offerri non indignum reperit, ad aras & ſecrificium addnxit? Si tanta igitur eſt divinæ erga homines benevolentiæ magoitudo, ut illos quoque, qui viliora & externa offerunt, in domum ſuam ſuſcipiat, atque

D

Ipſum recentiora memorare, rare proponit.

E

Licet expreſſa poſſit conſervare quia ad materiam reſpiciat.

Ex Acerbo reſpectu atque amaritudine.

F

Quo ſe ipſo Deo hoſtiam facit.

AUCTORE COÆVO EX MSS.

A qae In ſamulorum ac amicorum numerum adſcribat; cum tamen e rebus ad ſe proprie pertinentibus nihil, ſed ſolum a Deo accepta, eidem rurſum repræſentent; quo putaris, illos appellabit nomine, quam prompturam eos voluntate accipiet, & ſuos inter familiares habiturus eſt, qui non eorum aliquid quæ in mundo debent tandem manere, ſed ſeipſos totos immolant, fidei pugiles pulcherrimi, & veritatis incorrupti teſtes? vere integra & perfecta ſacrificia ejus, qui perfectus ſimul ſacerdos & victima eſt; Dei, inquam, pro nobis corporati, & propter nos confeſſionem ſuam in ſanguine conſummari.

quousque alio manere gratiorem.

5 Divino enim hoc ſanguine viam præſignante, is de quo hæc nobis inſtituenda eſt laudatio, catremum quoque vitæ ſuæ finem martyriali ſanguine obſignavit; atq; ita in pulcra ſenectute diem obiens, requie beata perfruitur; Sacras corporis ſui reliquias terræ huic permitrendo. Ac illas quidem, virtute veluti divina præditas, ſumma nunc veneratione colimus: ſuntque animarum noſtrarum libationes expurgatoriæ, divinorum chariſmatum theſauri, ſalutarium remediorum acceſſiones, languore emarceſcentium in priſtinum robur reſtituris, ſenecturis firmamentum, diſciplina ætatis juvenilis, cuſtodia virginitatis, aſceticæ vitæ decora, perfectio ſacerdotum, invicta miſerorum defenſio. Ad haſce pupillus confugit & orphanus, ac ſalute continuo potitur: ad eaſdem ſupplex ſimul atque accidit vidua, nullum ex orbitate ſua dolorem ſentit: quicumque mœſtitia oppreſſus accurrit, ſui moa doloris obliviſcitur: pauper ab illis divitias impetrat, & laboribus conflictatus optata potitur liberatione. Quis comitiali morbo laburans, quis inſanus aut in furorem actus, ad ſacra iſta lipſana ſibi reſtitutus, receptoque naturæ ſtatu debito, ſeipſum alium a ſe non recognovit? Quis magicis incantationibus miſere conſtrictus, ad Viri ſancti reliquias ubi acceſſit, veneficiorum vincula non continuo abrupit?

corpus ſanct. terra relinquit.

ad cuſtodiam virginitatis ſalutarem invitationem.

B

φίλης ἀποκαλεῖν, τὰς ὕδὲν ἴδιον, ἢ τὰ δοθέντα παρὰ Θεοῦ πάλιν αὖτῷ ἀναφέρεσθαι· τίνας ἂν οὖν καλέσοι, πῶς δὲ ἂν προσλάβηται, ἢ οἰκειώσηται τὰς ὕδὲ ἄλλο τῶν ὧδε μόνον ἀλλ' ὅλως ἑαυτὰς αὐτῷ θύσαντας οἱ καλοὶ στρατιῶται τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας οἱ μὴ φθειρόμενοι Μάρτυρες, ὥσπερ ὑλύκληρα θύματα πίονα πλείω ἱερουργῆ καὶ ἱερουργήματος Θεοῦ σαρκωθέντος, ἢ ὑπὲρ ἡμῶν δι' αἵματος τὴν ὁμολογίαν πλέσαντος.

5 Τούτῳ γὰρ δὴ τῷ θείῳ ὁ νῦν ἐγκωμιαζόμενος ὁδηγῷ χριστόμενος αἵματι, σφραγίζει τὸν βίον τὸν πάλαι τῆς ἑαυτοῦ μαρτυρίας τῷ αἵματι, ὃς ὕπνου γήρει καλῷ ἀναπαύεται, τῇ γῇ παρακαταθήμενος τὰ τοῦ σώματος λείψανα· ταῦτα δὴ τὰ τὴν θείαν δύναμιν κληρωσάμενα, τὰ σεβάσιμα νῦν προσκυνούμεθα, τὴν ἡμέτερων ψυχῶν τὰ καθάρσια, τὴν ἱερῶν χαρισμάτων θησαυρὸν, ἡ τῶν ἰαμάτων ἐπίδοσις, ἀκμὴν ἀνάῤῥωσις, τὸ γήρως ἀντίληψις, παιδαγωγία νεότητος, φυλακὴ παρθενίας, κόσμος ἀσκήσεως, ἱερέων πλεῖστις, προστασία τῶν ὀρφανῶν ἀήττητος. Ἐντεῦθεν ὁ ὀρφανὸς καταφεύγει, ἐσώζετο, ἐ χήρα τὸ ἀναπαύεσθαι ἔλαβεν, ἢ τὸ λυπούμενος ὁ ἀλγιῶν λέλησται, πᾶσι προσῆλθεν ἡ πλουτῆ ἀπεχώρησεν, ἢ ὁ κατα πονούμενος τῶ ῥύσει σωλώτησεν. Τίς ἐπίλητος, ἔνθεος, ἢ ἀμαυρούμενος προσπεσὼν ἂν ὑλαθερώθη, ἢ τὸ ἰδίαν φύσιν ἀπολαβὼν ἀνεγώσεσεν; Τίς δὲ ταῖς ἐπῳδοῖς μαγγανείαις ὁ βίον δεσμούμενος, ἢ τοῖς τῦ Ἁγίου λειψάνοις πελάσας, τὰς κάλως ἀϊδὺς τῆ καταδεσμῶν ἂν ἐρρήξεν.

AUCTORE COÆVO EX MSS.

E

F

CAPUT II.

Sacrorum oſſium tranſlatio ex Cypro Conſtantinopolim.

Celebrem in Cypro ſtatum habent.

6 His igitur admirandis viri ſanctiſſimi operibus Orient quidem repletus eſt univerſus, ſed gratiam ſanitatum Theraponti divinitus conceſſam, ubertus experta Cyprus, præcipuo quodam modo oſtentat, in qua etiam eidem Sancto religioſe colendo templum eſt ædificatum. Ibi namque ſacræ ejus & admirandæ Reliquiæ ad venerationem fuerunt repoſitæ, quæ laborum u Theraponte in Dei cauſa ſuſceptorum ſociæ fuerant & admiſtrix. Verum quoniam ſceletum noſtrorum multitudo, non aliter ac olim Noetici diluvii aquæ, orbem occupavit univerſum; & ex aliis locis alii ſedes terraſque alias requirere compelluntur, nec quietis aut ſecoritatis ullus nobis relinquitur locus; oportuit malis C quoque noſtris participare, ſimulque transferri ſanctorum Martyrum ſacratiſſimo lipſana, ut nobiſcum quodammodo patiantur exilium, & male cum Chriſtianis tractari ſuſtineant. Satius namque illis eſt cum fidelibus eſſe etiam fugientibus, quam in barbarorum manus & ludibria incidere.

Invadentibus inſulam Saracenis eam primum vaſtant.

7 Poſtquam enim peſſimum Agaris germen ulciores animos gerere & per orbem dilatari cœpit, ac omnem præcipue Orientem atque Ægyptum celeriter invadens, miſerum in modum arcu & gladio depopulata eſt; terram eam omnem, quam inſtar paradiſi amœnam & fœcundam ante invenerat, in terram ſolitudinis, quemadmodum ſcriptum eſt, convertens; ipſa tandem etiam inſulis ruinam & vaſtitatem minata eſt accerbiſſimam: nunc, inquam, temporis viſum eſt religioſis reliquiarum S. Theapon-

6 Τούτων τοίνυν τῶν τῦ Ἁγίου θαυμάτων Ἀνατολὴ μὲν ἅπασα πλήρης, ἢ ἡ Κύπρος αὐχεῖ τὰς ἰάσεις τῦ Θεράποντος, κατακόρως τούτων ἐπιτολώσασα, ὡ ἡ ἐ ἀνέκτητον ἱερὸν τῶ Ἁγίῳ καθίδρυται. Ἐκεῖ γὰρ αὐτῦ ἐ τὰ τὰς ἱερὰς ἀγῶνας δεξάμενα ταῦτα τὰ θαυματυργὰ τῶν ἐπεχωείαζε λείψανα. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ πλῆθος, ὡς πάλαι, τὸ ὕδωρ τὸν γλῶ, κατεκάλυψεν, ἐ ἄλλος ἀλλοθεν ἀλλαχῦ μετῳκίσατο, ἐ τόπος ἂν ὧν ἡμῖν κατα παύσεως· συγχωρηθῆν ἡμῖν ἐ σωκαταίρειν ἐώκειν τὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων ἡμῖν ἱερώτατα λείψανα, ὥσπερ ἡμῖν τῆς ξενιτείας συμπάσχοντα, ἐ σωκακυχεῖσθαι Χριστιανοῖς ἀνεχόμενα. Μᾶλλον γὰρ ἐλαστὸν τοῖς πιστοῖς σωκεῖναι, ἢ φεύγουσιν, ἢ περιπίπτειν Βαρβάροις εἰς ὕβριν ἐ ὄνειδος.

7 Ἐπεὶ δὴ γὰ τὸ τῆς Ἀγαρ ἐρπυστικὸν κύημα πρὸς ὕψος ἀρθὲν ἐκλατώετο, ἢ τὸν Εὖρον πᾶσαν ἢ Αἴγυπτον τῷ πέζῳ ἢ τῇ ῥομφαίᾳ καταιρέχον δεινῶς ἐλαΐζετο, τὰ ἐμπροσθεν ἐρίσκον παράδεισον, ἢ τὰ ὀπίσω πεδίον ἀφανισμῶ ἢ τὸ γεγραμμένον τιθέμενον, ἠτείλη δὲ ἐ τὰς πίτας ταχῶς ἐπέρχεσθαι, ἐ ἀφανίζειν ὥστε ἐξάλειπτον. Ἐδοξε τότε τοῖς τῦ Ἁγίου τὰ λείψανα θεραπεύσι διὰ τῦ Ἁγίου πυθέσθαι, εἰ ἐκ τῆς πάλαι αὐτοῖς

AUCTORE COÆVO EX MS.

ἐπιτρέπει τῷ ἀνεχώρητον. Καὶ ᾗ μὴ τῷ φρύττειν ἐκείσε τὴν Ἐλλήνων Ἀγαρηνῶν κατοδον μέλλειν ἐκέλευεν, ὡδὶ βλαβησομένους ὑπὸ τῶν ἐφόδων τῶν ἀλιτηρίων καὶ μιαιφόνων ἐχθρῶν. Οὕτω δὴ τὰ καὶ γέγονεν, ἐκ μέσου τῶν αὐτῶν διεσώθησαν. Ὡς δὲ τὸ ἄπειρον εἰς τὴν Κύπρον ὁ τῆς Ἀθέων τόλμος ἀπήγετο, καὶ αὖθις τὴν ἱερώτητον οἱ πιστοὶ τρὸς τὸ Ἅγιον ἐποίησαντο, σωὶ πάσῃ τύπῃ μεταίρειν ἐπέτρεπεν, ὡς ὅλης τῆς νήσου παραδοθησομένης τοῖς παλαμναίοις Ἀγαρηνοῖς, σιωπήρειν τε αὐτῷ ἐκ τὰ πάσεπτα ταῦτα ὀστᾶ, ὡς ὁ Ἰωσὴφ τὸ πάλαι παρεκελεύετο τρὸς πλάσιν τῆς ἀνασωζομένων βεβαίωσιν.

8 Συστειλαθέντος οὖν ἐκείνου σεβασμίως ταῦτα τῇ λάρνακι συναγάλλοντο, τορθμίῳ τινὶ πεπτυχότος ἐπέβησαν. Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ τῶν λειψάνων τῶν συμπλωτήρας ἐσκέπτοντο, τὸ μέγα κειμήλιον τῆ Ἱερομάρτυρος κρύπτῃ περιφέροντες· ὡς δὲ τῆς γῆς ἀπεβάντος τῷ ἐπὶ Κωνσταντίνου πόλιν ἐπανόδου, ὠδίσατο τὸ
B τῶν πλοίῳ συχρῶς ἀνεδίδετο· ἡ γὰρ ἰὼ δυνατὸν ἦν φάγοντα Δίκαιον κρύπτεσθαι, ᾗ φθόνῳ κατέχειν τὴ ἰαματῶν τὴν ἔκρυσιν. Τότε γίνεται φραγμὸς παράδοξον. Τῆς γὰρ νηὸς ἐν πλήμμυρι ἐλαυνομένης τῷ πνεύματι, ἐκ τῆ ὕδατος ὕλῃ τῷ κύλπῳ χωρίσης τὴ ἀνέμου (ἰὼ δὲ Ἀπηλιώτης ἔξεια πνέων ὁ ἄνεμος) αἴφνης ἀτμὶς ἡδεῖα ἀπὸ τῆς θήκης τῆ Μάρτυρος, κρείττονα ἢ κατ' αἴσθησιν φέρων ἐνέργειαν, ὥστε νικᾶν ἐκ τῆ ἀνέμου τὸ σωτήριον. Ἦλθε γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τὰ πρόσω τὸ τῆς ὁσμῆς ἐοῦσες, ἀλλὰ γὰρ ᾗ ἐπὶ τὰ πλάγια πανταχῆ ᾗ κύκλῳ διέβαινεν, ὡς ἐκ τῆς ἀπὸ σημείων τεσσάρων ὁπισθεν ἐκ ᾗ πλάτους ὑποπλέοντας ἐμπλησθῆναι τῆς ἡδυόσης τῆ Μάρτυρος.

C 9 Ἐκθαμβῶν δὲ ἡμουένων ἁπάντων, καί τινα ἐπιθυασμὸν εἶ τὸ παράλογα λεγόντων, ὁ τῆ Ἁγίου Θεραπόντος ἐκ τῆ λειψάνου φρουρὸς, ἐπὶ τὸν θέατρον τῆ λειψάνου ἐτείγετο, ἐκ ὅτου φθάσας ἐγγίσαι μεγάλῳ φωνῇ ἀπερρήγνυτο ὁ Ἅγιος ἑτεροῖον. Οἱ δὲ συμπλεόντες, ὡς τὸ εἰκὸς, ἦσαν θέαμα τῆ ὁρωμένου ἁπάντων θεσπέσιον. Μύρου γὰρ ὅτι πλεῖστον ἐκ τῆ λειψάνου κρυπτὸν ἀναβλύσαι, ὠδῖσας πηγὴν τὸ ὁλκάδος ἅπλοος ἀνέδυσεν, ὡς τοῖς καπλεῖν, ᾗ τῷ μύρῳ κάτωθεν ἐκ σκάφεσιν ὑελίνοις ἀναπήσασθαι. Ταῦτα ὁ τῆ Σωμασίων Θεὸς, ταῦτα οἱ τότε Θεράποντες, ὁ γῆν ἀγιάζοντες μόνον, ἀλλὰ ᾗ ὕδωρ ᾗ τὸ ἀέρα τῆς μύρου τῆς χάριτος.

10 Ὦ Μαρτύρων θεοπρεπὲς ἀγαλλίαμα! Μύρον ἐκκεχυμένον ὄνομα ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἡμᾶς ὠ ἐαυτὸς ἑφελκύσωμεθα. Ὀπίσω ὑμῶν εἰς ὑσμὴν μύρων δραμούμεθα οἱ Χριστῦ μαθηταί. Τμεῖς, τὰ ἱερώμενα Θεῷ ᾗ τιμιώτατα σφάγια, τῇ γῇ τὸν κόσμον ὑμῶν, ᾗ ἁγνῷ τῷ οὐρανῷ τὰς ψυχὰς ἀπενέματε. Τμεῖς Χριστῷ μυσταγωγηθέντες, ἐ πλυνθέντες ὐ αἵματι, ὑπὲρ χρυσίον ἐδοκιμάσθητε, ᾗ ὑπὲρ ἥλιον ἠξελάμψατε, φῶς ἡμῖν ἄνωθεν τοιρὸν ἀπαστράπτοντες. Τμεῖς ᾗ ὡς ἱερεῖον ὁλοκλήρου ἐστέ, ᾗ τῷ γλῶ πεπολέπτοις τοῖς θύμασιν. Ἀλλ' ὢ μοι, Θεράπων, τὸ τιμιώτατον ἐμοὶ ᾗ φραγμὸς ἐ ὄνομα, ὁ τῷ ἐπωνυμίαν ἔργον πλέοντας, ᾗ ψλοθῆναι μὴ συγχωρήσας τὴν ἐν ἀρχῇ σε τοῦτο καλέσαντας! ὦ μοι συγχωρῶν τῇ Ἀγγέλων, ᾗ τολμᾶν τῇ ἀνθρωποτόκου Ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν ἐπίσκοπον ἡμᾶς, ᾗ σῆσον τῷ καθ' ὑμῶν ἀπελλῶ, τὴ τῇ βαρβάρων θραύσμασι. Πάλαι μὲν ἦλθες ὑπὲρ Χριστῦ μαρτυρῶν· ἀλλήσον ᾗ νῦν ὑπὲρ Χριστιανῶν

tis cultoribus ea ipſomet quærere, num fugam ex D
inſula capeſſendam putaret. Ea primum quidem generalium Agareorum incurſum præſtolari ibidem jubebantur, nihil ab impiis & impuris hoſtibus damni paſſuri; prout revera contigit, nã manente iſtic Sancto ſalvati ſant. Sed com alteram in Cyprum capeditionem impii ſuſcepiſſent, jamque inſtructa claſſe advectarent, atque ad Sanctam denuo conſulendum acceſſiſſent fideles; juſſit is ut omnino quam poſſent citiſſime univerſi ea ea de- *deinde ſe tranſferent ſubito.*
migrarent inſula, quæ in peſſimorum Agarenorum poteſtatem abſq; dubio tradenda erat; gloriosa vero illa oſſa quemadmodum ſuis olim imperabat Patriarcha Joſeph, ita fortiſſimum poſterorum ſolatium ſecum auferrent.

8 Magno igitur eum veneratione compoſitis in arca *Conſcendunt Conſtantinopolim appropinquantes.*
ad hoc parata Reliquiis, in quodam inſulæ portu navem conſcenderant. Et illi quidem ſub navigationis initium latere vectores alios, coſq; clam ſtuduerunt habere pretioſas ſancti Martyris Reliquias: at ubi aliquo uſq; receſſum eſt a terra, & Conſtantinopolim verſus navigatum, ſuaviſſimæ cujuſdam fragrantiæ odor tota navi cœpit E
diffundi: fieri enim non poterat, ut vel ita præcipiti fuga lateret Juſtus, vel per invidiam ſuppriméret eſſluvium carationum. Tunc igitur inſolitum quiddam contigit. Cum namque veoto vehementore a puppi admodum urgeretur navis, eumque pleno ſinu velum majos admitteret (Subſolanus is erat, & nobis ſecundus) repente ea Reliquiarum theca tenuis quædam aura prorupit: cujus ea fuit vis & efficacia, ut eam ſenſus humanus vix per- *fuaveus tamen odorem diffundit,*
ferret, ac venti quam dixi vehementia ab eadem ſoperaretur. Non enim antrorſum ſolum, ſed in omnes partes undequaque circumfundebatur, adeo ut etiam ad tria milliaria poſt tergum vel ex lateribus procul navigantes ſuavi Martyris fragrantia replerentur.

9 Cumque ad rei novitatem ſtuperent univerſi, & ſa- F
crificium quoddam peragi aſſererent; is qui ſancto ſe Tharaponti in famulum addixerat, & magna ejus Reliquias cuſtodia obſervabat, ad intuendam propius arcam accurrit; quem propius conſiſtentem magna voce compellavit Sanctus. Tum ii qui, ut par erat, ſimul accurrerant, rem ſpectarunt, cunctis hactenus viſis rebus ad- *& unguentum ex effluxit*
mirabiliorem. Unguentum quippe fragrantiſſimum, torrentis inſtar e ſacris Theraponis reliquiis ſcaturiens, odoris pulcherrimi, quo navis erat impleta, footem oſtendebat certiſſimum; ita ut nonnulli e vectoribus prorumpentem tam copioſe liquorem vaſis vitreis excipérent. Hæc poteſt admiranadorum operum effector Deus, hæc præclari ejus famuli, non tellurem modo, ſed ipſum etiam æquor & aarem ungueotis gratiæ conſecrantes.

10 O præclaram, & quæ ipſum quoque Deum non dedecear, ſanctorum Martyrum laudem! Ungueotum *quod dominum non auctor, gratiatur Sanctis,*
effuſum nomen veſtrum; in ejus odorem nos, ita ut vos ipſi, trahamur. Poſt vos in unguent odorem curremus, quicunque vitæ noſtræ ducem & præceptorem habemus Chriſtum. Vos Dei hoſtiæ ſanctiſſimæ utq; pulcherrimæ, ſacrus veſtros cioeres terræ, animas cælo tradidiſtis. Vos admirabili quadam ratione Chriſto initiati, & conſummati per ſanguinem, plus etiam quam in fornace aorum fuiſtis probati, & ſupra ipſum quoc ſolem ſplendetis, ac intellectuale nobis lomen a cælo adſpiratis. Vos in cælis quidem modo verſamini, attamen & terram hanc noſtram per mirabilium operum virtutem incolitis. Sed hei mihi! Therapon, o nomen! o nominis tanti rem, ſumma veneratione dignissimam! o Therapon, qui illam nominiſtui prærogativam facto quoque ipſo plane comprobas, nec fallieos fiviſtis, qui a principio illud io voce verunt! Hei mihi! Therapon, qui Angelorum choris nunc interes, & toter cives noſtræ metropolis Jeruſalem modo numeraris; nos inde, oramus, aſpice, & quam cælum adhuc

A huc nobis minatur, crudelium Barbarorum ſuperbiam ſiſte. Doluiſti olim, martyrium Chriſti cauſa ſuſtinens; dole nunc etiam Chriſtianorum cauſa, qui a Gentibus undique miſere opprimuntur; compatere autem præcipue, & ſalva hanc civitatem in quam demigraſti. Hue enim translatus denique, & hanc Dei martis eccleſiam deligens, alia omnia tranſiiſti: nunc autem nobis ades, & nobis manifeſtius cognoſcendum te præbes, per ea quę operaris quotidie, fidem nobis faciens protectionis tuæ. Nunc rempuaeſt narrationem in apertum miraculorum campum immittere; pauca tamen e multis, ut finem orationi inveniat, adducens, propoſito meo faciam ſatis.

Ex auctoritate nihil certum Barbaros petit.

τὰ λαπαρυμένων κυκλόθεν τοῖς Ἔθνεσι, μᾶλλον δὲ συμπάθησον καὶ σώτειρα πόλι εἰς ἣν ἐπεδήμησας. Γ τερον γὰρ ὡδῖσι καθορμησάμενος, καὶ τεχνῖ τὴν Θεοτόκον νεὼν ἐκλεξάμενος παρῆσας τὰ ἄλλα πάντα νῦν δὲ πάρει ἐ γνωρίζεις ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμφανέστερον, δι' ὧν ἐνεργεῖς καθημέραν τὴν ἐπισασίαν πιστώμενος. ἡμῖν τοίνυν ἐστὶ ἐ περὶ τῶν λειπόντων τῇ ὧδε θαυμάτων ἐπαπολαῦσαι τὸν λόγον τῇ διηγήματος· ὀ πολλῶν δὲ ὀλίγοις ἐπιβραμὼν καιρὸς τὸ πᾶσας, καὶ δὴ τῇ συντάγματος τρέψομαι.

AUCTORE ROTOMAGENSI EX MS.

CAPUT III.

Miracula Conſtantinopoli ad Reliquias patrata.

Ad Reliquias diu etiam habitas.

11 NOn eſiguo tempore ſacrarum tuarum Reliquiarum theca, poſtquam ad nos, o Beatiſſime, feliciter commigraſti, in ædicula minori delituit: etsiam & modum ſervare quodammodo conſtitutum tibi erat, neque putabas continuo magna cum pompa in medium eſſe adducenda miranda tua opera. Verum ille qui præclare a Sanctis geſta in lucum publicam ſoiet proferre ad certiorem fidelium ſalutem, tuas etiam quæ certamini ſuperſuerunt Reliquias veneration omnium palam expoſuit. Ipſe ſiquidem cujus fidei ſecreto illæ fuerant commiſſæ, divino motu impulſus, ſponte ac ultro prodiit, & ſacra ipſarum in manus cujuſdam eorum qui hic erant Presbyteri tradidit. Hæc ille, poſt ſuſas rite preces & pſalmos, ſuſcipiens, eo quo æquum erat loco & modo repoſuit: ſed cum deinde, ut fieri frequenter amat, in puſillanimitatem prolapſus cœptis inſiſteret negligentius, in viſiona quadam ipſum Sanctum ita loquentem audiit: Sume animos, qui ſquis es; non enim meum vobis unquam patrocinium eſt defuturum. Atque iſta quidem cum dixiſſet, ex oculis evanuit.

B

Quadragesimo Kalas Iunias templum D. V. M.

12 Aliquot deinde poſt diebus, a legione integra dæmonum inſeſſus quidam, natione Italus, cui Florino nomen, circa minorem Blachernarum parietem, ex alto in terram dejectus ſuit. Tumultu excitati nonnulli, & quod res erat intelligentes, hominem vi detinent, ac in cuſtodiam traduut. Poſtquam vero aliquod horarum ſpatium tranſiit, videbatur mundatus eſſe a dæmone, mitigata paſſione: ſub veſperam etiam cum cuſtodibus ſuis ſana mente locutus, & a vinculis ſolutus atque reclusus, placide admodum conquievit. Noctis autem medio viſum ipſi eſt oblatum, quo admonebatur, ut ad Dei Matris oratorium, quod ab Oliva cognominatur, quantocius ſe conferret; iſtic, ab eo quod acciderat, ſanandus. Ut primum illuxit, & oblatam ſibi per ſomnum viſionem auſus eſt enarrare, ab iis qui ipſum audierant deductus eſt. Via ille templi limen attigerat, cum ingentem toto corpore cruciatum & perturbationem ſentire, & fœdum in modum vociferari cœpit, atque a poſſidentibus ſe vehementer vexatus, ad extremum dejectus in terram eſt, & per dies aliquot manſit voce privatus. Illo autem in ſolam prolapſo, inſtar ſuis grandi plaga percuſſi, impuri dæmones, ad S. Theraponti is comminationem, ex infeſto pridem corpore migrarunt, ſumi cujuſdam ſpecie in aere, dum pellerentur, excitata. Atq; hoc demum modo perſecta quem diri enargumenus ſanitati ſuit reſtitutus, qui & debitas Deo, per Sanctum ſuum tam admirabiliter eum ſananti, gratias perſolvit; & plutibus iſtic diebus dum valetudo confirmaretur perſiſtens, magna cum animi lætitia illuc unde advenerat rediit, malique ſui & curationis hiſtoriam omnem in cereas tabellas exultans retulit.

C

Sexto Idus Iunias per viſum exercitatus

Feliciter liberatur.

13 Sed quam multos inſuper alios, a diabolis miſere vexatos, ſancti iſtius Viri precibus ad ſanitatem putas fuiſſe reductos? Quis adeo invercundus ſpiritus, cum

Κ Απεκρύπτετο μὲν γὰ οἰκίσκῳ τινὶ μεχρὶ πολλοῦ μετὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀκτάλαν ἐπιδημίαν ἡ ἱερὰ σου θήκη, Γαύολβιε· μετελάζειν γὰ ὥσπερ ἐβούλη, καὶ ὐκ ἐπομπάζειν τάχα τὰ θαύματα. Ἀλλ' ὁ τῶν Ἁγίων εἰς τύμφανὲς ἄγων τὰ κατορθώματα πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, ἐ τὰ τῆς ἀθλήσεως ἐθελήμβασε λείψανα. Ὁ γὰρ τύπτων τὴν φυλακὴν ὸ μυστηρίῳ πεπεδημένος, ὑπὸ θείας ῥοπῆς κινηθείς, αὐτόματος ἦλθεν, κἀκεῖνα φέρων ἐδίδα ταῖς ἐ τοῦ Γρεσβύτου τῇδε χερσίν. Μετ' ὀλίγης δὲ ὥρας ἐ ψαλμῳδίας πνευματικῆς ὸ ἐπιμελούμενος δεξάμενος, δι' ὅλης ὡς ἦν εἰκὸς, ἐγκατέθετο· εἶτα μικροψυχήσας, οἷα φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, καὶ πρὸς ὀλιγωρίαν ἑαυτοῦ ἔχειν, ἰδὼν ὄναρ βλέπει τὸν Ἅγιον λέγοντα· Ὦ ὗτος καρτέρησον, ὐ μὴ γὰρ ὑμᾶς ἐπιλείψομαι. Τέτῳ δὲ ἐπεισε, λαθὼν ὤχετο.

E

12 Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς λεγεὼν δαιμόνων τὶς ἐλαυνόμενος, ἧμος μὲν Γαῦλος, Φλωρῖνος τὸ ὄνομα ἔμελλε, περὶ τὸ Βλαχερνῶν τεῖχος, ἄνωθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀκοντίζεται. Κατοχεθεὶς δὲ ὑπό τινων, ὡς τὸ παράχρημα πάθος θορυβαζομένων, καὶ ὑπὸ φυλακὴν γενομένου· ὡς ὁρῶν παρῆλθε διάστημα, ὥστε καθαρθέντα τὸν δαίμονος, τὸ πάθος ὑπολοφήσαντος, καὶ δὴ σοφρονῶν προσεῖπεν ὁ τοῖς φύλαξι, καὶ λυθεὶς τὸ δεσμῶ καπελείθη θρᾴως καὶ καπαύσατο· περὶ δὲ μέσας νύκτας ὁ ὡς αὐτῷ διαδείκνυται τοιάδε ἀγγέλλουσα· Ἰέρος ὁ ἀκπέλιον οἶκον τ Θεομήτορος ἔτω ὁσίς τ Ἐλαίας προσονομάζεται· αὐτόθι γάρ φησιν, ἰαθήσῃ τὸ πτώματος. Ὡς δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ τὸν Θεμελίου εἰκὼν ἀπετέλμησεν, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων ἦχθη. Καὶ μόνον ἐπέβη τ τὸ νεῶ κρηπίδο Θ., ἀνερρεβλήθη τὸ σῶμα καθόλω, καὶ κλόνον ὑφίσατο βίαιον. Εἶτα λοιτὸν ἀσήμως ἐκώκυεν· ἐ πολλὰ τοῖς κατόχοις ὁμοχλυθείς, πίλος εἰς τέθαφος κατεπίπτει πεσὼν, ἄφωνος ἐπὶ ἡμέρας γνόμενος. Ἅμα δὲ τὸ κατατεσεῖναι αὐτὸν, ὥσπερ ὸς πληγῆ τινι, τῇ Μετάσει τῇ Μάρτυρος τὰ μιαρὰ ἐκεῖνα ἐφυσαλάθη δαιμόνια, κατὰ φαντασίαν τῇ Ὁδῷ καὶ τὸν ἀέρα ποιήσαντα, καὶ ὕτως πλέον ἐθεραπεύθη τῆ πάθους ὁ δαιμονῶν, ὃς δόξαν τῷ διὰ τῆ Ἁγίου τιμὸ ἰασιν ἐνεργήσαντι. Μείνας δὲ πλείστας ὅσας ἡμέρας, καὶ τ θεραπείας τὸ βέβαιον ὀφθαλμῶν, χαίρων πρὸς τὴς ἰδίους ἐτέλεσε· τῶν πάθους ἐ τ ἐλάθεσίας τ θελαμβὸν ὸ κηροῖς ἐπλήπυσε τίναξιν.

F

13 Πόσους δὲ ἄλλους οἵους βεβαχχιάθοντας τοῖς δαίμοσι τῇ Ἁγίᾳ θεραπεύθωμα τοιούτοις θερμόπτι; Πλεῖον ἀναιδὲς ἄγελον πτῶμα σωὶ τῷ ὸ

ω

AUCTORE COÆVO EX MS.

ὦ κατώκηκεν ὀδάξε γλώμβοι, ὑπ' ἀθὺς τὸν ἑαυτῆ οἶκον ἐμίσησεν, ϗ ὡς ἀπὸ πυρὸς φεύγων ἀφήλατο; τίς ἀρρώστῳ ὑπὲρ δύναμιν τῆ προτεινίσματος μόνον ἐφήψατο, ϗ τῆς ἀῤῥωστίας ἀπόῤῥω ἐγένετο; τῳ δὲ ψυχῳ ἀπορήσας, ἐς τὸ ζῆν ἀπολέγων ὀδάξε καπήχθη, ϗ ἀ χαρίεις γέγονε ϗ φρόδυμος; Ἀλλὰ τῦτ' ἐντῶθεν συγχέομαι, ἐ θεωρίῳ πλατῆ θαυμάτων ἀσιωπῶμαι· πολλῶν γάρ με τῆ μνήμη ἀφιστρεχόντων, ἀμηχανῶ, τοῖον ἐπιλεξάμενος ἑαυτῳ τὸ ἔπειρον ἀπεσώρητον. Ἀεὶ γὰρ τὸ παρεδὲν φροτιμώτερον τῆ ληφθέντος νομίζεται, ϗ πάντα μὴ καταγράφειν ἀδυάτου.

14 Ἀτορῶ δὲ τοῖα καπηλικῆ, ϗ τοῖα αἰσχύσαθαι· πάσχω δὲ τὰ τῆ ὁδοιπόρων ἔκος· ἐκεῖνοι γὰρ ἐπίῳ πεδίῳ φοιτήσαντες, ὁτ' ἂν τὸ ἔαρ τῳ γῆν ἀφιστέφει πῖς ἄνθεσιν, ἁπλῆῳ ὀφθαλμῷ τὰ ἐποκείμενα βόσκονται, τῳ τ' ὄρεσιν συγχεόμενοι, ἐ ἄλλοτ' ταύτῳ φορὸς ἄλλα τῆς χλοῆς ἀνθη μεταῤῥιπίζοντος, ἐλαθον ἑαυτὺς, μηδὲν ἀκριβῶς τῆ ἐκεῖσε καπιοήσαντες. Ἐνθεν μὲ γὰρ ὑάκινθος, ἐκεῖθεν μεμίλυτον, ἢ ἀνεμόμη, ϗ νάρκισσος, ἄλλοθεν κρίνων ἢ ῥόδων οἷα ϗ τις ἄλλη βοτάνη χευσάνθεμος στοιχηδὸν κυκλῶσα, τὸ ὄμμα διέχειαν, ὡς μηδὲν ἰσχύσαι τῳ ὁρᾶσιν ἐφ' ἑαυτῆς τραπῶς κατασκέψασθαι. Οὕτω γ' ἂν ἐ ἡμῶν τῆς διανοίας ἡ ὄψις τῷ τῆ θαυμάτων πλήθει συγχέχυται, ϗ φορὸς μυρίῳ ἔκφρασιν τέτυς μεῖζεται· Ἀλ' ὁ εἰδὼς τῆ τὰ ἐράσια καπασσεζόντων τὸ μὴ χῦμα τῆ ἄρτον, λέγω δὴ τῆ θαυμάτων ἐάσωμεν· ἐπ' ὀλίγας δὲ τέτων εἰκόνας ἀσημοπόρας τῆ σωπεσία τρεψώμεθα, τάξιν ϗ ἁρμονίαν ταύτῳ τῷ λόγῳ παρέχοντες.

15 Ἀνασάσιός τις ὀνόματι, Βιξύλιν οἴκων, ξηρὰν ἐκ χρόνων τῳ χῖρα ἐκέκτητο, πάντη π ταύτη ἀκίνητος ὢν, τῆ δακτύλων αὐτῷ ϗ τῆ θέναρος ἀργῶς ἐ μάτλῳ ἀπεωσπμένων τῆς τήχεως. Οὗτος κατῆγεν εἰς τὸν λιμένα τέτον τῆς ἀπωθείας, ἐ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλπίδος ἀπέβας ἐπὶ τὴν Ἅγιον, ἐνάτῳ ἡμέρῳ γαλιωπῇ τῳ ψυχῳ, ὡτο π πλήσης τὸ σῶμα ϗ ἄρτιος γένηται, ὥτε Θεοδοσίῳ ἐπικεμένων ἅμαν τῷ χέρε χινεῖν φορὸς ἔργα. Τῳ τε γὰ κολυμβήθραι μόνος ὑπεπλήρωτεν ὕδατος, αἴρων τὸ ἄγγος τῆ τεθραμμένῃ φορῶν χερὶ, ϗ φορὸς ὤμως ἀμαρύττατο λίαν ἀνεβιβῶν, τῳ τε ἄλλων διακονίαν ἀῤῥώτως ποιούμενος. Οὕτως οἶδε Θεὸς ἀνακλάσειν ϗ εἰς φθορὰν καταχθέντα τὰ σώματα.

16 Ἕτερός τις Δέκαχος, ὃν στρατιωτικῶ τάγματι ἐνδεδυμένος· ὄνομα δὲ τότε Γεώργιος ἦν· εἰς τὰ ὀπίσω τῳ κεφαλῳ ὑπανέστραπτο ὄζ ἑαυτίος τινὸς ἐπιτοίας τῆ ἰδίων ὑπερτεθέντων τε ϗ ὀστεσκληκότων ὠτῶ ϗ τῆ πόνητος· Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ γὰρ ἐ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀπελυτήθη χλωαίος τότων βλαβεῖς. Οὗτος ἑπτακαίδεκα ἡμέρας ἐπίλεσεν, μὴ δυσθεὶς βρωμάτων ἢ ἐ ποτῶ μετασχεῖσθαι τὸ σιῶλον· ὕστερον τὸ σιωῖτον σκεδάσθος χωρεῖ φορὸς τὸν Ἅγιον, ϗ τεταμένας ἡμέρας τινὰς, ἤκουεν αὐτῆ οὕτω γλώσσῃ τάδε κελεύοντος· Ὑπὸ τῆ φορόσμοιός μου, φησὶν, ἐλαίῳ ἀλείφθητι. Τῦτο

eo quem poſſidebat huc advenit, qui non continuo D
ſaume aecratus domicilium, ab eo, velut ſi ignitum
eſſet, diſſugerit? Quis infirmitatis diutornitate ſupra
vires gravatus, mox atque locum attigit, præſentiſ-
ſimum mali ſui levamen non eſt conſecutus? Quis ani- *& alia plurima ibi tractantur miracula.*
mi anxius, aut vitæ ſuæ tædio affectos, Sanctum illum
ſupplex non adiit, & non continuo magna animi lætitia
& alacritate ab eo donatus receſſit? Hic ego ſane rerum
varraodarum magnitudine pariter ac multitudine ob-
ruor, & ad angustias dicendi redigor: pluribus namq;
admirabilitate ſua ſtupendis operibus in meam ſe tur-
matim memoriam ingerentibus, hærere cogor, quod-
nam eorum proponendum vobis potiſſimum deligam,
quodnam omittam. Etenim ita fieri natum eſt, ut id
quod ad dicendum in præſens aſſumitur, illuſtriorem
aliquam ſui ſpeciem exhibeat, quam illud quod a dic-
tione excluditur; univerſa ſiquidem ob oculos ponere
eſt impoſſibile.

14 Dubitans autem maxime, quæ quibus relictis in
medium proferam; ſimile quiddam patior viatoribus
istis, qui ſi per planitiem aliquam, verna anni tempeſta-
te floribus pulcherrime quaſi veſtitam, iter habeant,
inſatiabili illam oculo perluſtrant: ac horum quidem
videndi vis, quoniam objectorum multitudine & varie-
tate plurimum diſtrahitur, & modo in hanc, modo in *In eorum copia auctor dubius hæret quid ſe-ligat.*
illam prati partem intendit, fieri ſolet, ut eorum quæ
ſpectantur, nihil accuratius contemplari valeat. Hic
ſiquidem hyacinthus, illic memilotum, papaver, &
narciſſus, aliunde flores liliorum atque roſarum, vel E
aliæ quæpiam auricomæ herbæ ordinate circumpoſitæ
viſum cunſundunt, ita ut nequeant oculi ſingulos di-
ſtinctius contemplari. Sic igitur & mentis meæ aciem
mirabilium operum multitudine quodammodo afficitur,
diſtrahiturque in plurimas & diverſiſſimas, quæ propo-
nuntur, rerum ſtupendarum narrationes. Sed age co-
piam illam tantam aſtrorum cælos jucundiſſime exor-
nantium, miraculorum inquam, ſilentio prætereamus,
& ad illuſtriores quaſdam eorum imagines in oratione
exhibendas nos convertamus, eum qui ſequitur ordinem
in narrando & harmoniam ſervantes.

15 Anaſtaſius quidam, civis Bixyenſis, aridam lon-
go jam tempore manum ferebat, cujus nullus amplius
hominī uſus erat aut utilitas, digitis ejus & vola fruſtra
ac ſine motu brachio adhærentibus. Hic ad S. Thera-
pontis ædem ſic quaſi ad omnis perturbationis expertem
portam appulit: in eoque ſpem ſuam præcipue habens *ſanatur manus arida;*
repoſitam, nono ex quo advenerat die, animi primum
ſui plenum eſt adeptus tranquillitatem; ac toto deinde
corpore ita ſanus & integer evaſit, ut cum Theophaniæ
feſtum jam appropinquaret, utraque manu ad res ſuas F
agendas uti abſque incommodo valuerit. Etenim, a
nullo alio homine adjutus, lavacrum baptiſmatis aqua
implevit, urnamque arida non ita pridem manu ge-
ſtans, & in humeros ſuos facile ſuſtollens, alia mini-
ſteria nullo negotio perregit. Hac ratione novit Deus
corpora noſtra, ad ipſam etiam corruptionem tenden-
tia, in integrum reſtituere.

16 Alius quoq; ordinis militaris Decurio, cui Geor- *Item oblo-quitur ſuæ & oculo privatus.*
gio nomen, faciem habebat tergo obverſam, nervis
atque cervice maligna quadam influentia ultra modum
naturalem protenſis ac rigidis; neque eo ſolum labora-
bat malo, verum etiam altero oculorum privatus tri-
ſtabatur graviter eo læſus. Septem is ac decem umuino
dies, tranſegerat non valens ulla ratione cibum aut po-
tum capere, cum denique circumſpectis omnibus quæ
prodeſſe ſibi poſſe arbitrabatur, ad S. Therapontis opem
confugit. Cujus Reliquias dictum aliquot ſpatio reli-
giuſe veneratus, talem e cælo vocem ad ſe miſſam per-
cepit; Vade, & templi mei oleo te inunge. Abiit, inun-
xit ſeſe, ac priſtinam ſanitatem e veſtigio recepit. Pa-
ralyticus quidam appellatus Theodorus (nam neque

nomina

Arcis patrocinium.

A nomina eorum quibus res admirandæ corrigerunt, ingrata puro oblivione esse sepeliendæ) triginta hic diebus confederat, quando n Thaumaturgn nostro tradi sibi videt panem & poculum vioi meri. Cumque ad illud recipiendum resedisse sibi videretur, repente surrexit elata voce laudare Deum. Quam facile tibi est, Pater Therapon, curare quempiam! gaudeo equidem ob insignem istam tuam gloriam, sed ad aliud miraculum progredi gestit animus.

17 Puella, tenerrimæ etiamnum ætatis, ad S. Therapontem est deducta, in qua formanda sic ertaverat natura, ut naribus calcanei committerentur, nno alirer quam si tenaci quodã glutine mẽbra illa invicem fuissent annexa, ac naturaliter coaluissent: miserandum sane & insolitum naturæq; nostr.e contrarium omnino spectaculum, quod non immerito abortum quis possit aut prodigium appellare. Sed quo modo magnus ille corporum animorumque medicus sanitarem puellæ ad Reliquias suas supplici reddiderit, quid opus est persequi pluribus, cum & ipsa hic puella præsens sit, & parentes ejus id commemorare non cessent? Eodem fere rempore mulier, eni nomen erat Mariæ, fœdam in rationem eancro laborabat, quæ ut oratorium sancti Martyris est ingressa, ab oratione non cessavit, nisi impetrata morbi sui curarione. Quadraginta namque dies jejunio & humienbatione traoligens, facile quod petebat adepta est, & arcana rarinne per Martyris interces ioocem n morbo fuit liberata.

Puella convulsa.

B

ΑΥCTORE COÆVO EX MS.

Ἀλλὰ τί μοι ταῦτα; τῇ θερμοτέρων τις εἰκότως ἐρεῖ· Παρὸν τὸν νῦν καταπλημμύρης θεάσασθαι, καὶ μεθ' ἡμέρας ἐλθεῖν, καὶ εἰδεῖν τὰς ἀρτιτάχοντας ἀνερρωμμένας καὶ σώφρονας. Ἀλλὰ καλὸν ἐν ἀναγραπτα ταῦτα ποιεῖν πρὸς ἐγκώμιον. Μὴ γὰρ ἔχοντες ἔξωθεν ἀφημεῖν τοῖς λόγοις τὸν Δίκαιον, αὐτὸς τῇ θαυμάτων τὰς χαρακτῆρας ἐγγράφομεν, ἱκανὰς ὄντας ἑπαίρειν τὸ ἐγκωμιζομένῳ τὸν ἔπαινον. Αἱμόῤῥους τούνυν γυνὴ σεμνοτάτη, ἐξ ἑτῆς ἑπτὰ τῇ ῥύσει μαρανομένη τὸ αἵματος, ἠσχύνετο, ἠδημόνει, ἠπόρει ὁ, τι καὶ δράσειεν, ἀπειπᾶσα λοιπὸν τῷ χρόνῳ τῷ ἰατρῷ. Αὐτὴ κατηχηθεῖσα περὶ τῆς σωτηρίας παρά τινος, δρομαίως ἐπὶ τὰ τοῦ Μάρτυρος ἴεται λείψανα, καὶ τέτοις ὑγιαθεῖσα, καὶ σεβασθεῖσα γενομένη τῷ σώματι, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πλείαν ἢ ἄνθρωπος ἐν ὀθενῶν ὄντως ἀνάπλεως τῷ φύσει τῷ ἑαυτῆς ἀνεγνώσθη, μηδαμόθεν μεμολυμένη ἢ κεκνημένη τῷ ἀσθενήματι. Οὕτως ἀφθόνως ἀνήρ τι καὶ γυναῖον, ἐνθάδε προσέχων, καὶ τὸ ἴσον ἐπέστειλε τῷ ἰατρῷ. Ἀλλ' ἐξ ἑτέρων ἐφ' ἑτέρα με ἀτάγων ὁ λόγος, οὐδὲ βούλομαι ἐξ σωτᾶν.

Ex puella convulsa.

Mariæ mulieris sanatio.

C

18 VErum quo mihi ista? dicet fortassis e ferventioribus unus aliquis; eum liceat nunc decumbentes cernem, ac paucis post diebus sanos videre; eos nutem qui malo habebant animo aut corpore prisiinæ valetudini ac sanæ menti redditos. Verumtamen etiam illa scripsisse ad encomium juverit. Etenim eum nequeamus externæ eloquentiæ ornatu nostrum de Sancto sermonem illustrare, miraculorum n viro justn factorum imagines veluti quasdam exhibemus, suffecturas eredo ad meritam sancto Martyri laudem attribuendam. Sanguinis fluxu misere vexabatur mulier quędam nobilissima, & continuo septem annorum malo contabescens podore, tristitia, & anxietate animi obruebatur: quid ageret ignara, morbi denique sui remedium a tempore expectandum statuerat. Hæc cum a nescin quo homine de iis quæ hic fiebaot miraculis esset edocta, moræ nihil rata est ioterponendum, atque ita ad sancti Martyris reliquias provolat, per quas sanata & corpore facta valentior, tertia die perfectam se mulier & plenam undequaq; habitudinem membrorum habere in veritate cognovit, ae si oumquam morbo exhausta attenuataque fuisset. Ita & vir & mulier hue confugientes, sanitatem æqualiter sunt adepti.

Ἐκκαθαίρεται ἡ αἱμορροοῦσα, ἐμοῦσα.

19 Sed alia ex aliis suggerens oratio, nec volentem quidem tacere patitur. Stephanus enim quidã, miles ex legione Armenorum, media sui parte aridus effectus, totus in terram eurvus cogebatur incedere; sed postquam exiguo tempore in sancti Martyris valetudinario fuisset commoratus, erectus atque integer abiit. Alius similiter ærare junior, qui vigilis in exercitu uhibat muous, & Theodorus vocabatur, eodem correptus est morbo; sed opus non habuit longo tempore ut convalescaret: nam fero simul ac venit, misericordiam obtinuit, & sanus rediit. Quis ulceribus vel tumoribus incurabilibus laborans & animam agens, quis aliis seu animi seu corporis doloribus oppressus, quis eum noxiis & certo tempore recurrentibus decertans febribus, si ad divinum illum medicum accesserit, animum suum a pravis affectionibus purgari

Brevi sanitate restituti tumefacti.

19 Σπάφαρος γάρ τις στρατιώτης τῆς σφυς τῆ Ἀρμενίων ἡμίξηρος γεγονὼς, ὅλος ἐπὶ γῆν συνεκύφει καμπτόμενος· ἀλλ' ἀπῆλθεν ὀρθὸς καὶ ὁλόκληρος, παραμεμενηκὼς ὀλίγον τῷ ἰατρείῳ τῷ Μάρτυρος. Ἄλλος δὲ πάλιν νεώτερος, Θεόδωρος ἐῶν αὐτῷ ὄνομα, ἐξενεβήτερ ὑπῆρχε τὸ στράτευμα, τῇ αὐτῇ κατηχέθη νοσήματι· ἀλλ' ὑ πολλῶν ἐδεήθη προσεδεῶν· ὁμῶ γὰρ ἐχεδὸν τὸ ἐλθεῖν ἠλείθη, καὶ ὑγιὴς ἀνεκήλυθε. Τίς δ ἰατρήσεται ἢ ἐξόχεται ἀθεραπεύτως νοσῶν ἢ ψυχιζόμενος, ἢ καὶ ἄλλως κάμνων τὸ σῶμα, καὶ τῷ ψυχῷ χειμαζόμενος, ἢ πυρετοῖς ἐξοδικοῖς τι ἐκ

φαύ-

AUCTORE COÆVO EX MS.

φύλοις καταφλεγόμενος, τῷ θείῳ τούτῳ πλησιάσας ἰατρῷ ὑγιὴς μὲν πρῶτον ἀπὸ τῆς καχέξιας ἀνεκαθάρθη, καὶ ὅλος τὸ σῶμα πλήρης ἀπέλαβεν; Οὕτω γὰρ οἶμαι καὶ ἰατρεύειν Θεὸν, πρῶτον μὲν τὴν ψυχὴν ἰᾶσθαι τῇ κάμνοντος, δι' ἣν εἰκὸς καὶ τὸ σῶμα παιδεύεται, εἶθ' ὅλος ἐκ τούτου τὴν ὁλοκληρίαν παρέχεσθαι, ἵνα μὴ σπάζῃ καὶ μηδὲν ἡ σύμπλοια, ἀλλὰ πάλιν ὡς ἀπὸ φύσεως καὶ ἀναπλάσεως ὁ πλεὼν τῇ μένει ὁ ἄνθρωπος.

20 Ἐντεῦθεν ὑδροπική τις ἐπῆνθο, ἐκ ἰδύτα τὸν Ἅγιον τῇ σμίλῃ τὰς βάσεις ἄκρας ἀνασομῦντα δύπτησεν· ἣν γὰρ καθάδυσα ὅταν ἐχειρωγήθη παρὰ τῷ Μάρτυρος· Τοῖς δὲ τοσὶν ἀδὺς μᾶλλον τὸν ἐγρήγορσιν ἐπινύσασα, ὕδωρ ὁρᾷ πόῳ καὶ ἰχῶρι ἀπίμικτον κάπυθεν, ὡς διαβρύσεώς τινος ἀτορρίου τῶν βάσεων. Τότε δὲ εἰς ἀταξ ἐκλειωθέντος ἀσινὲς τὸ σῶμα κατίση, ἐκ τῆ γυναίκ ὀδυρμὸς ἐν μέσῳ ἐγήνετο. Ἄλλοι δὲ τόσοι τῇ νόσῳ ταύτῃ καλαίσπις ὁμοιοτρόπως ἐν τῷ Ἁγίῳ τετόνθασι, καὶ ῥωμαλαῖοι ἐντεῦθεν ἐπήχθησαν; Ἀλλ' ὁ λεπρὸς ἐκεῖθεν ἡμῖν ὑγιὴς διαλέγεται, ἐκ τῇ ἐγκωμίῳ συμπαθεῖσθαι πορτρέτεται. Ὁρᾷ καὶ παιδία τῷ
B λόγῳ ἐξεσκιφθέντα, καὶ μήπως ἀξιοθλίως ζητοῦντα· τὰ μὲν δαιμόνων ἐξαιρεθέντα, τὰ δὲ τοῖς ὄψεις ἀπολαβόντα, καὶ ἄλλα ποικίλων ἀῤῥωστημάτων ζημιωθέντα. Ἀλλ' εἰ τῶν καθ' ἓν συγγράφειν ἐθέλωμεν, ὁ πᾶς ἡμᾶς ἐπιλήψεται χρόνος τῶδε τῷ ἐγχειρήματι προσανέχοντας. Ἕλκος ἔπρος ἔσχεν ὑπόμαζον, ὃν Σχολαίσιος δὲ καπλέγετο, καὶ ὁρᾷ τὸν τομέα· ἵνα γὰρ δέον καλεῖν τὸν τῇ τομίᾳ καλῶς ἀνηχόμενον· ἁπλῶς ὁρᾷ τὸν τομέα Θεράποντα, κηρωτῇ τὸ ἕλκος ἰώμενον· ὁ ἐκ ἐγεγόνη ὃ πράγματι, καὶ μεθ' ἡμέραν σῶος ὑρέθη καὶ ἀνθρωπος, ὡς μὴ δὲ ἄλλῳ ὃ τῷ τραύματι φαίνεσθαι.

21 Τὶς Ὕπατος καὶ στομάχῳ πόνοις π ἐκ ἀνομαλίαις τιμχόμενος, ἢ σπλιῶς ὄγκω καὶ ἀλγηδόσι γαστρὸς ἐσχόμενος, πᾶσι θεραπείας καὶ ἀνακομιδῆς πῖχος ἐκ ἤθετο διὰ τὸ ἐλαίν τῷ Μάρτυρος· Ἄλλος ἔπρος, Μαρῖνος ὄνομα αὐτῷ, πρὸς τῇ ἀφωνίᾳ καὶ πᾶσαν ἀφιεμένος ἐμφυτον κίνησιν, προσῆλθε τῷ θεραπεσίῳ τούτῳ σεβάσματα. Εἶτα, καὶ τὸ ὑπὸ τῆ Ἁγίᾳ ὃ ὀπτασία λεχθὲν,
C ἠλείφθη ὅτος τῷ τῶ λευκάνων ἀτομείσματι, καὶ τοῦτο παθὼν ὅλος γέγονεν ὑγιὴς, καρδίᾳ δοξάσων καὶ σόματι τὸν διὰ τῶ Ἁγίων Θεὸν τοιοῦτα τοιοῦντα θαυμάτια.

22 Οὐκ ἄρα δὲ οἶμαι προσκόψαι τινὰς, εἴπερ καὶ ξένον ἐγκαταλήψω τῷ λόγῳ δήγμα· ἐ γὰρ ἔστιν μόνοι, ἀλλὰ καὶ ἀσθένειαν οἵαν τὸν Ἅγιον πρὸς σωτηρίαν τινὶ χαριζόμενον. Τὸ δὲ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστι. Γυναῖόν τι τῶν ἐκ ἀστῶν ὀχῆς ἕνεκα μόνης τῶν τῶδε τῷ ἱερῷ σηκῷ παρεγένετο. Συμβὰν δὲ ὅτω. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν παιδίον διέλσκει μικρὸν, ἀναβραστόμενον ὑπὸ δαίμονος, σωιεχῶς ἀνατιναστόμενον, τῷ ἀέρος ἀποκρεμάμενον, ἐπισιόμενον, καὶ πάλιν αἴφνης καταῤῥιπτούμενον. πρὸς δὲ τὸν Ἅγιον ἠφίει συχνὰς π ἐκ ἀστίμους φωνὰς, οἷα συμβαίνει ἐκ γίνεσθαι, ὅταν ὁ δαίμων τὸν ἐνεργούμενον ἀλλώσας, ἐκεῖνος ὅλος λαλεῖ, τὸ σόμα τῷ τάσχοντος ἰδιον πχαζόμενος ὄργανον. Τοῦτο γ' ὖν ἡ γυνὴ διαπαίξασα, ἐκ χλεύῃ ἔθ τὸ πρᾶγμα νομίσασα, ἐξεθέτο, primum, & corpus deinde ſanitati priſtinæ non ſenſit reſtitui? Equidem in conferenda ſanitate hanc rationem a Deo ipſo ſervari exiſtimo, ut videlicet hominis male affecti animum ante omnia curet, ac corpori deinde prout oportet medicinam afferat, eoque modo omni demum ex parte ſalvus fiat & incolumis: unde & illud accidit, ut integra prorſus & perfecta ſanitas ſine ullo defectu, non ſecus ac ſi denuo formari hominem cooringeret, dicenda ſit. D

vox a alio ſignificatu.

20 Huc etiam delata mulier hydrope graviter laborans, cum S. Therapontem ſummitates pedum ſuorum medicantem ſapone quodam vidiſſet, e ſomno evigilavit (dormiens quippe ſanitatem a ſancto Chriſti Martyre obtinuit) ſtarimque a ſomno pedes ſuos attentius eſſet intuita, magnam aquæ copiam, ſanie & pure permixtam, ex imis pedibus quaſi ſcaturite conſpexit: quæ omnis ſtarim atque effluxit, e veſtigio ſuæ ſanitati reſtituta mulier, nec unquam eo malo preſſa deinde fuit. Verum quam multo plures amos alios, eodem morbi genere vexatos, ſancti etiam Therapontis ope ſanitati & viribus priſtinis reſtitutos ad propria revertiſſe? Sed ecce leproſus quiſpiam ſanitate donatus nos alloquitur, petiq, noſtro huic encomio inſeri. Videre etiam mihi videor infantes orationi circumſultantes, & ut ſui mentionem faciamus poſtulantes, quorum alii a dæmonum vexatione liberati, alii oculorum donati uſu, ad ingrediendum firmiter roborari alii, a variis deniq; alii infirmitatibus ſanitati perfectæ redditi: omnia autem ſi ob oculos ſingillatim vellemus ponere, jam dies nos & tempus in terum tantarum enarratione deficeret. Gravi Scholaſticus quidam ipſa ſub mamilla ulcere affligebatur, cum optimum paſtorem (hoc namque eum nomine opottet compellemus, qui tantum in gregem ſuum amore ſertur & ſolicitudine) Therapontem inquam, conſpicit, emplaſtrum ulceri applicantem. Et ne inanem ſolum viſionem homini oblatam quis exiſtimet, poſt unum diem ſanus & abſque vulnere ſic fuit, ut ne ulceris quidem ullum uſquam veſtigium cerneretur. E

hydrops.

lepra.

morbi puerilis varii.

ulcus graue

21 Vir Conſularis, graviſſimis ſtomachi doloribus & iuæqualitatibus obnoxius, ſplenis inſuper & ventris tuberibus magnis oppreſſus, neque curationis neque reditus ſui celeritatem perſenſit oleo Martyris delibutus. Homo fuit, cui Marino nomen: is linguæ uſu & membrorum omnium motu ac facultate deſtitutus, ad divinum tandem Therapontem invocandum ſeſe convertit: ac paulo poſt, quemadmodum ab ipſomet Sancto in viſione quadam fuerat admonitus, eo quod e ſacris lipſanis profluit unguento corpus ſuum obliuens, votis & ſanitate potitus abiit, lingua & animo meritas Deo laudes tribuens, qui admirabilia adeo opera per Sanctos ſuos dignatur efficere. F

ſtomachi & ventris dolores.

paralyſis.

22 Noo exiſtimo quemquam iri offenſum, ſi novum quiddam & inſolitum orationi meæ innexuero: ubi quippe de alicujus ſalute agitur, compertum mihi eſt, non ſanitatis modo beneficium a Therapontе confetri, ſed morbos quandoq; & infirmitatem immitti. Quod dictum volo, ita habet. Non ignobilis cōditionis matrona, precibus ſecreto vacatura, ſacram Therapontis ædem ingreſſa erat cum hujuſmodi quiddam illi accidit. Ea ipſa hora puerum videt a cacodæmone miſerabiliter vexari, ac in aere pendulum huc ferri & illuc, tum repente in ſolum dari præcipitem: frequentibus vero & non obſcuris vocibus compellabat Sanctum, ut fieri ſolet cum energumenum dæmon agitat, qui videlicet ſolus eſt loqui cenſeudus, dum homiois a ſe infeſſi linguam in loquelæ ſuæ inſtrumentum convertit. Habuit hoc pro dericulo mulier, & jocum eſſe æſtimans contempſit, deſpuit, & in manifeſtum denique riſum ſoluta, ludo habebat ſpectaculum. Verum qui arcana ratiooe ipſos etiam dæmones punire novit & plagis gravibus afficere, matronam diutius deci-

Mulier energumenon irridens.

pi

ANCTORE COÆVO EX MSS.

A pi non eſt paſſus: ſed pro indecenti riſu mentis perturbationem immiſit, qua in tergum proſtrata, magnis repente vocibus cœpit exclamare; Adeſte auxilio, jam dæmon miſeram me invaſit, & in furorem agor. Clamore excitati qui circum ipſam erant, accurrunt, etigunt, & ſuum jam peccatum agnoſcentem ac deteſtantem ad S. Therapontis reliquias adducunt propins: attamen nonniſi quinto poſt die ſibi reddita, domum tandem ſuam revertit.

corripitur etiam ipſa a dæmone, ſed liberatur.

miſeritordia Dei animum in peccatis ſanctis Dei imitante Sancto.

23 Vidiſti admiranda quæ fecit Therapon, vidiſti ejus iram benignitate permiſtam? paucis caſtigans, cito ſanavit, ut neque incorrectum maneat quod eſt indiſciplinatum, nec is qui correctionem ſuſcepit diu caſtigetur, ita ſanitatum gratiam diſpenſare novit Sanctus. Modo enim corporibus ſanitatem a Deo impetrat, ut animi ſic facilius deinde eurentur; modo paſſionem corporum in longum protrahit, quando id videt condncere animabus, & torqueti expedit emendationis eauſa; pluris ſiquidem nnimas quam corpora faciens, ex quadam miſericordia corpus caſtigat. Etenim a ſanctis vitis inflicta pœna ſolet eſſe plena miſeratinnis: quia non ad perditionem aut interitum, ſed vitæ emendatinnem & majorem impoſterum prudentiam hnminibus immittunt cruciatus tormentnrum. O infignem prorſus imitaodi Deum ratinnem! Miſeretur enim nnſtri Deus, etiam qnando iraſcitur, præſertim ſi qnis providentiam ad ſola præſentia non intendat. Diſciplinam ejus præcutrit miſeratin: Miſeti-

Eccl. 16. 12. cordia enim, inquit, & ira ab illn: princeps propitiationum & effundens iram, ſecundum multam miſericordiam ejus.

24. Ecce autem dum aliis aliiſque mitacnlis inhærtem, illnd pene excidit, quod ſummam egn admirationem mereri exiſtimn, eujus ipſe etiammet patticeps eſſe merni, dum ocnlatus ei teſtis intetſui. Sic vero geſta res eſt.

Faſtibus ad mortem re-ſos ſibi re-ſtituitur. Milites nonnulli, mandatnrum publicorum exactores, iidemque præfecti nperum, quemadmodum nlim in Ægypto factum legimus, ætate prnvectum hominem vexate cupientes, cum ei impedimentum in operandn nbjeciſſent, ac de ejus deinde tarditate conqueſti, vehementer advetſus miſerum excanduiſſent; virum tandem apprehenſum ita fuſtibus contuderunt, ut ſemimottuus inſelix conedetit. Hunc igitur nonnulli, de loco in quo ſemianimis jacebat ſublatum, vergente in veſperum die ad S. Therapontis ædem ſacram detulerunt. Quieumq; autem ſeu miſerum viti ſtatum intuebamur, ſeu id quod factum etat, aliorum ſermone intelligebamus, de ſalute hominis ſpem ullam negabamns ſupereſſe: ſed ſanctus

C Dei Martyr, per noctem ei ſanitatem confetens, exoriente poſtera luce omnino ſibi teſtitutum ad propria remiſit, ita ut quienmque rei admirandæ eramus cnnſcii, ſupra modum obſtupeſceremus.

διέπτυεν, ϗ πῖλος πλατὴν σκεδάσταγέλωτα, παιδίαν ἐποιεῖτο τὸ θέαμα. Ἀλλ' ὁ ἰὸς δαίμονος πλησθεὶς ἀϊτῶν, ϗ βαστανίζων ἀθέατα, ἃ λώγεγεν ὕτως πλανᾶσθαι τὸ γώμιον, ἀλλ' ἀντὶ τῦ ἀφρετῶς μεθύματος σκοτωλώλειν αὐτὴ καπεσκάστεν, ϗ εἰς τὰτίστω πεσῶσα ὀξαπίνης μεγάλα ἀνέπραξεν, βοηθεῖτε, λέγνσα, δαιμόνιον ἄρτι κατέχον, ϗ μαίνομαι. Ἀναπήσαντες δὲ αὐτλῶ οἱ ἀμφιπάμβοι, προσλώεγκαν τῷ Ἁγίῳ Θεράποντι ὁμολογεμβήλω τὸ πλημμελὲς, ϗ ἀναρρώστω. Ἀλλ' ἡμέρας πέντε καταμείνασα, παντὸς ἐλεύθερα νοσήματος ἦλθεν ἐπὶ τὰ ἴδια.

23 Εἶδες Ἁγίνε Σωμάσια, εἶδες ὁχηλῶ φιλανθρωτία κεκερασμβύην; Σωτήμως παιδεύσας, τὸ χως ἴατατο, ἵνα μήτε ἀνεξέλεγκτον ᾖ τὸ ἀπαίδευτον, ϗ τὸ παιδεύόμβον ἵνα μὴ ἔτι πολὺ διελέγχηται· ὕτως οἶδε τὰ τ' ἰάτεως ὁ παίεμεν ὁ Ἅγιος. Ἰᾗ μὴν γὸ θεραπεύῃ τὰ σώματα, ὅταν ϗ τάτε ϗ ψυχὰς θεραπεύοντες· πῆ δὲ ϗ εἰς μακρὸν παρατείνει τῶ σωματικῶ κακοπάθειαν, ἵν' ἂν τῦτο σωτῆσον ὁρᾷ τῇ ψυχῇ, ϗ βασανίζειν χρηςῶς πρὸς διόρθωσιν· πλέον γὸ τ ψυχῶν ἢ τῶν σωμάτων ἀπήχεται, ϗ τιμωρεῖται τὸ σῶμα δι' ἔλεον. Τῶν γὸ ϑείων ἀνδρῶν πλήρης ἐλέες ἡ τιμωρία καθέστηκεν· Οὐ γὸ ἐπὶ τὸ πλῆξαι ϗ ἀπολέσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μετασρέψαι ϗ σωφρονίσαι τὰς τῶν βασάνων ὠδῖνας ἀνθρώποις εἰσάγεσιν. Εὖγε τῆς θείας μιμήσεως! Ἐλεεῖ γὰρ ἡμᾶς ϗ Θεὸς ὀργιζόμβος, (ἐάν τις μὴ πρὸς τὰ παρόντα μόνον ἀθυμῇ τὸν πρόνοιαν) ϗ τ παιδίας αὐτῦ προτρέχει τὸ ἔλεος, ὅτι ἔλεός, φησι, ϗ ὀργὴ παρ' αὐτῷ· δυσάσης ὀξιλατμῶν, ϗ ἐκχέων ὀργὴν ϗ τὸ πολὺ αὐτῦ ἔλεος.

24 Ἀλλά με διέλαθεν συχνῶς, ἐπ' ἄλλα φερόμβον, ὁπόθεν δὴ τὸ θαῦμα θεώμβον. Ἐκεῖνο δὲ τῦτό ἐστι. Στρατιῶταί τινες τῆ δημοσίων ἐπιτιμάτων ἐξοδιῶνται, ϗ ἐπισάται τῆ ἔργων, ϗ τὸ ὡ Αἰγύπτω πάλαι λεγόμβον, ἀνθρωπάν τινα πάνυ γηραλαιὸν ἐπηρέασαι θελήσαντες, ὥστε ἐπὶ μικρὸν κωλυθέντες, ϗ τῷ βράδει πρὸς ὀργὴν ἕκτορον ἀναζέσαντες, πῖλος ἐπιλαμβάνονται τὰ ἀνδρός, ϗ τοσῦτον ἔτυψαν, ϗ ξύλοις ταχέσι καπάξαν ϗ σωήτεψαν, ὥστε ἡμιθανῆ παραρρίψαι τὰ ἀνδρωτον. Ἀναλαβόμβοι δέ τινες αὐτὸν ἐπὶ τ Ἅγιον ὑπίας ὄντες ἐσόμενον· οἱ π τ ἄνδρα θεώμενοι, οἱ π τὸ συμβὰν ἐπαχθέσαντες, πάντες τ σωτηρίας ἀπέπαυβο. Ἀλλ' ὁ Μάρτυς αὐτὸν διὰ τῆς νυκτὸς ἰασάμβος, ἡμέρας ἐπιφαινόσης ἀπέλυσεν αὐτὸν ἀπελθεῖν ὑγιῆ, ὥστε ἡμᾶς ἰδεῖν ϗ θαυμάσαι λίαν τὸ γεγονός.

CAPUT V.

Epilogus cum invocatione Sancti.

Auctor alia multa pro-mittit poſtea.

25 TAlia ſunt S. Therapontis mitacula, tam celeriter nobis curationes effundit, & qnidem hoc loco in hodiernum uſque diem: quemadmodum procurrunt fluvii, enntinua ſui profuſione nemini relinquendo ſpatium, ut ad id quod dicitur firmitet attendere & meotis oculum ſiſtere poſſit, dum poſterinra excipiunt quæ celerrime ſuperveniunt alia. Omnia igitur Martyris magnalia, ſicut dictum eſt, enarrare longum eſt, neque præſentia temporis. Excedam enim, ſcio, ſi nltra progrediar, conſeius mihi quod vel invitus tranſgreſſurus ſim modum. Tandem ergo quę ſunt ineffabilia eloqui deſino. Nam quid opus eſt plnribus, cum res ipſę preſentes ſint nobis, &c, ſicut præfatus ante hac ſum, ipſo ſui aſpectu mirucu-

25 Τοιῶτε τὰ τῦ Ἁγίε τότε θαυματυργήματα· ὕτως ὀξέως ἡμῖν τὰς ἰάσεις προχέει, ϗ τῶτα ὡ τάδε μέχρι ϗ σήμερον. Οἷα ϗ ποταμὸς ἐπιῤῥέοντα, ϗ οὐδενὶ χώραν διαδιδόασι τῷ σωεχεῖ τ ἐκβλύσεως κατανοῆσαι βεβαίως ϗ σῆναι τ διανοίας τὸ ὄμμα πρὸς τὸ λεγόμβον, τῆ δὰπέρων ἀπαμειβόντων ἄθεος τὰ φθάσαντα. Πάντα μὴν οὖν, ὡς εἴρηται, τάδε τῦ Μάρτυρος μακρὸν ἢ ϗ τ παρόντα χαρὸν διηγήσασθαι· ἤξω γὰρ, οἶδα, τὸ πρέπον φερόμβος, ϗ σωεπίσασα τὴν παρέκβασιν βιαζόμβος. Ἀλλ' ἐάσω λοιπὸν ὀκφράζειν τὰ ἄῤῥητα. Τί γὰρ ϗ δεῖται λοιπὸν

AUCTORE COVO EX MSS.

τὸν ἀναργῶς παρόντα τὰ θεάματα, ἐ αὐτοψία, καθὼς ἐ ἦδη προϊόντος, τὸ θαῦμα πιστώμεθα; Ὁρᾶς τὸν χωλὸν, δεξιᾶς ἀλλόμενον; ὁρᾷς δοκοβάδα παράλυτον ἀμελλώμενον; τὸν τυφλὸν, ὁρῶντα φῶς ἡλίου; τὸ κωφὸν, φθεγγόμενον ἐ φιλουσιμῶ ἐτακίου τα; Μικρᾷ ϗ πάντες, οἱ φῶς τῷ ἱερομηνίαν ταύτην σωμαγερθέντες, τῷ Ἁγίῳ τούτῳ θαυματουργῷ γεγόναμεν παρόντες. Ὁ μὲν γὰρ λύτρον ψυχῆς ϗ παράκλησιν, σωμάτων ἄλεος ἀπάρχεται, ϗ πᾶς ὅτι οὕτω πάντας ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐπέρασεν. Αὐτὸς ὁ λέγων ἐγώ, τί γὰρ ἂν ἔπαθον τί δὲ ἂν μὴ γήθω ἀπὸ τοῦ Μάρτυρος; τί οὖν ϗ φράσομεν, πάντων, ἃ ὧν ἔπαθον διηγεμένων τὰ θαύματα ϗ τὰ οἰκεῖα πάθη, ἃ θρῆνον ἐ τραγῳδίαν δυσπρόσιτον, ἀλλ' ὕμνον ἐ ἔπαινον φροβαλλομένων δέχεσθον; Αὐτόλεκτος γὰρ ἡ ἔξήγησις, ἀπὸ τῶν παθῶν γίνεται ἴασις.

26 Ἐπειδὴ τοίνυν χρεῶσται πάντες τοῦ Μάρτυρος, ἑορτάσαι δὲ τούτῳ τῷ μνήματι συνεκτρέχομεν, κάλλιστα νῦν ϗ τὰ θαύματα τούτου τοὺς λόγους ἐπισκιάσῃ· ϗ αὐτὸς γὰρ ὅπερ ὁ Μάρτυς λόγου τιμήτας, ϗ ὑπὲρ τὰ παρόντα λόγου πτιμήται. Ὡς ὄφελεν γὰρ ἄλλῳ τῷ λόγῳ ἐ Θεὸς ἐ οἱ Ἅγιοι αὐτοῦ θεραπεύοντα, ὅτι ἐ λόγος ἐστὶν ὁ Θεός, κἂν μεμιπότε τινὲς τὸ B ἀρῶν ὕδωρ οἴνῳ λόγες αὐτοῦ μίσει τοῦτο μεμιτήκασιν. Ἡμᾶς δὲ κἂν τι δέοι παθεῖν ὑπὲρ τοῦ Λόγου λόγῳ παρηγορίσωμεν, λόγῳ μὲν τὰς ψυχὰς ἀποδιοπομπέμενοι, τὰ δὲ σώματα τῷ πάρῳ τῆ ὠδῆς τοῦ Ἁγίου προσαλειφόμενοι. Οὗτος γὰρ ὑτὲς τοῦ ὄλλου πάλαι γνώμενος, ϗ τῷ ἑαυτοῦ πλάστῃ πλάστου ποήτας μυτήριον, μυστικῶς τὰ νῦν ἀγιάζει τοὺς προσιόντας, ὠδὴ διδοὺς ἡμῖν τὰ θεῖα χαρίσματα, ἐ τῷ μύρῳ ἔλκων ἡμᾶς πρὸς τὸν ἄνω κατάστασιν.

27 Δεῦτε τοίνυν εὐθέως πανηγερίσωμεν, προσωποποιία ϗ προτελεταῖς τοὺς λογες ποιέμενοι· νῦν τὰς ψυχὰς ἀραγίσωμεν, νῦν ἐκκαθάρωμεν ἡμῶν τὰ σώματα, ὅπως ἀξίως τῷ ἀγγελικῷ χορείᾳ ὑποδεξώμεθα, μεθ' ἧς ὁ Μάρτυς ὕμνος ὁ μέγας τῷ τριαδικὴν Ἁγιότητα ἐν μιᾷ δοξολογίᾳ Κυριότητι· χαίρομεν Ἱερεῖς, συναγωνιστῶν ἀρετῶν τοῦτον τὸν θαυμάτιον· Νεωκόροι τὸ θεῖον ὄντως κοσμήτορα. Βασιλεῖς τὸ τῆς ἄνω βασιλείας κρατήσαντα· ἀγαλλιάσθε ϗ παιδευταὶ διὰ τὸ διδάσκαλον, μαθηταὶ διὰ τὸ καλῶς Χριστῷ μα- C θητεύσαντα, μοιάζοντες τὸ ἐτίλεστον ἄθροισμα, Ναζιραῖοι ἐ ἀζάκορον τὸ σωματικὸν ὑμῶν μὴ αἴσχυνητε· ἰδέτω ϗ στρατιὰ τὸ ἀρειτὰ Χριστῷ, ϗ φροθυμείσθω πράττειν τὰ δέοντα· ἐ ἰδιώτης μὴ σκαλεύσθω τὸ ἄπλαστον, τῷ κακίαν σκοτῶν εὐθέως τροπήσαντι ἐ τὸ ὄφι νικήσαντα. Πᾶσα ἡ τοίμη τοῦ καλοῦ Ποιμένος μὴ ἀποδράμοι τε, πτωχοὶ ϗ πένητες, ταρτῆνοι ϗ σώφρονες, οἱ σὺν νεότητι ὁμοῦ ϗ γήρᾳ, αὐτόχθονές τε ἐ ὀθνεῖοι, πάντες ἅμα τῷ Χριστῷ θεραπεύτῳ εὐφημήσωμεν, χῖρα ψυχῆς εὐτόνως ἀναπροτήσωμεν, ϗ Θεῷ συνθέσει σωκαλαλάξωμεν· ὅτι γὰρ οἶκος Θεοῦ, θεμέλιος ἄσειστος, πύλος ἀνέσεως, πηγὴ ἀναψύξεως, ὕδωρ ἀγαλλιάσεως, ἀναπαύσεως κατασκήνωσις, ἰατρεῖον αἰώνιον, ψυχῶν κάθαρσις, σωμάτων εἰς τὸ ἀγήρατον ἀποκατάστασις.

28 Δότε μοι μικρὸν ἔτι κατεντρυφήσω τῷ ἄσματι· σωκλάσατω δὲ πᾶς ἐμοὶ, ϗ ἀνακρουέτω χορδὴν ἐν κιθάρᾳ πνεύματος. Χαιρετίσεις ὡδὰς ἀνατείνωμεν, ὁ μὲν γὰρ ψυχῆς, ὁ δὲ σώματος πάθος ὑδροποίησας ἐνθάδε διέφυγε· ὁ δὲ ϗ τὴν ἔξωθεν εὐδαίς γεγονώς,

lum confirmantes? Videſne elaudum, rectis pedibus D
ſalientem? paralyticum, inſtat capreæ feſtinantem? cæcum, ſoli intuendo defixum? mutum ſurdumque, loquentem, audito etiam tenui ſibilo? Parum abeſt, *Alii & ſalu auditoribus fulta,*
quin omnes nos, quotquot ad hanc feſtivitatem convenimus, accedamus ad ſancti hujus Thaumaturgi mirabilia; alius enim noſtrum liberationem & conſolationem animæ, alius confirmationem corporis ſui obtinuit, omnes denique, cum ſo aliquid ex eo luerati ſumus. Ipſe ego qui peroro quid paſſus non ſum! quanta beneficia non accepi a Sancto! Cur autem ea eloquar? cum omnes proprias infirmitates, & ex iis nox paſſi ſunt facta in ſe prodigia narrent; atque pro difficili lamento ac planctu encharifticos hymnos laudeſque adfetant? Ipſa quoque per ſe loquitur malorum curatio, nec eget oratore.

26 Cum igitur omnes ſimus debitores Martytis, quot- *Sanctique memoriam effert,*
quot ad memoriam ejus celebrandam convenimus, hos ipſos de miraculis ejus pulcherrimis libemus ſermones: quia ipſe Martyr ſicut orationem hanc ornat, ſic ab eadem ornatur: nulla enim re potius quam oratione & Deus & Sancti honorantur, quia etiam Deus eſt verbum, licet inſanientes aliqui præcipuum Dei donum, ipſius inquam verba, odio magno proſequantur. Nos veto licet oporteret aliquid pro Verbo pati, verbum in F conventu depromamus, oratione quidem expiantes animas, corpora veto perungentes nardo fragrantiæ a Sancto emanantia. Etenim jam olim ſuperior materiali conſectione effectus, mortemque ſuam pro extremo offerens ſacrificio, accedentes ad ſe nunc myſtice ſanctificat, divina chatiſmata nobis aſſirans inſtar ſuavis fragrantiæ, & in odore unguentorum ſuotum trahens nos, ad ſupernam tranquillitatem.

27 Agite ergo, & agamus prompte diem feſtum, pro libaminum ſeculorumque primitiis ſermonem appo- *omnes ad feſtivitatem invitans.*
nentes. Expergemus nunc animas corpoaque a ſordibus, ut digne choream excipiamus Angelicam, cum qua Martyr hic magnus trinam bonitatem in una glotificat dominatione. Exultemus Sacerdotes, qui admirabilem hunc virum iovenimus ejuſdem nobiſcum certaminis participem; eccleſiæ Miniſtri, qui ducem talem; Ædirui, qui divinum vere ornatorem; Reges, qui tegni cæleſtis poſſeſſotem nacti eſtis. Exultate Magiſtri, invento præceptore; Diſcipuli, eo qui verus Chriſti diſcipulus fuit. Vos autem Monachi, electos cœtus, Na- E zatæi atque Ædiles, non erubeſcite veſtræ exercitationis conſortem. Agnoſcat Miles pugilem Chriſti, atque animetur ad ea quæ officii ſui ſunt facienda; & Plebejus non deficiat propter ſuam ſimplicitatem, conſiderans eum qui malitiam perſpicit vincitque ſerpentem. Univerſus boni Paſtoris grex nuſquam diffugiat: paupetes & egeni, virginea & continentes, juvenes ſimul ac ſeoes, indigenæ & alienigenæ, omnes pariter Chriſti famulum extollamus laudibus, manibus animæ indefinentet plaudamus, & hoc in loco conjubilemus Deo. Hęc enim domus Dei, fundamentum immobile, locus remiſſionis, fons reſpirationis, aqua exultationis, tabernaculum quietis, valetudinarium æternum, animarum expiatio, corporum in ſtatum priſtinum teformatio eſt.

28 Concedite mihi, ut adhuc tantillum indulgeam cantui, unuſquiſque autem mecum concinat & pulſet chordam ſpiritalia citharæ. Continuemus cantica, gratiis agendis compoſitæ; omnis enim animæ, omnis moleſtia corporis celeri fuga hinc ſeſe proripuit; & quiſquis exte-

A exteriorum bonorum aliquo eguit, ad hanc divinam ædem veniens, id quo ſibi opus erat, eſt conſecutus. Dies hæc Martyrum feſtum eſt, celebritas publica, orthodoxorum convivium. Apage hinc Paoathenæa, Junonia, Cerealia, Theſmophonia, Eleuſinia, Artemiſia & Olympia, Gentilium feſtorum tenebricoſa conventicula: non enim inter ſe ad examen componeotur lux & tenebræ, & ſanctiſſimis rebus res turpiſſimæ: quia victima nobis conſtituta, incruenta eſt, puriſſima eſt, experſque materiæ. Propterea Domine, Deus omnipotens, Deus miſericors, parce contritis corde, & non des hereditatem tuam in opprobrium, ut conculcent eam nationes. Ecce enim contabuimus & deſperavimus, ærumnis confectus eſt populus: non eſt qui requirat curandi rationes, aut in unum colligat diſſipata. Adeſdum Domine, Domine, ne deſpicias nos in finem: ſed benigno nutu pacem nobis commoda; pacem his qui longe, & pacem his qui prope ſunt, largiens in ipſo Chriſto omnium miſerente Deo, cum quo tibi Patri ſanctoque Spiritui gloria ſit in ſæcula ſæculorum. Amen.

τῶν προσκαιρήσας τῷ θείῳ δόμῳ ἵν' δέοντος ἔτυχεν. Ἡ ἡμέρα αὕτη Μαρτύρων πανήγυρις· πάσης τοῦ ὁρθοδόξου σταίσεως. Βάλε μοι τὴν Πατεθλωαίου, τὴν Ἡραίων δὲ Δημητείου, Θεσμοφορείων, Ἐλαφηβολιῶν, Ἀρτεμισίων τε καὶ Ὀλυμπίων, τὰ σκοτεινὰ τῶν ἑλληνικῶν ἑορτῶν κατηγώγια· οὐδέν τι παραβάλλεται πρὸς ἀξέτασιν τὸ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τοῖς ἁγίοις τὰ ἀνοσια, ἡμῶν γὰρ ἀναίμακτος πάναγνός τε καὶ ἄυλος ἡ θυσία καθέστηκεν. Διὰ τοῦτο, Δέσποτα, Θεὲ παντοκράτωρ καὶ κύριε τῶν ἐλέους, φείσαι τῶν πεπτωκυιῶν· καὶ μὴ παραδῷς εἰς ὀνειδος τοῖς κληρονομίαν σου τοῦ κατέρξαι ἡμῶν ἔθνη. Γὰρ γὰρ πεπήμεθα, διεστεφανώκαμεν, πεπλανήμεθα· ὁ λαός σου οὐκ ἔστιν ὁδηγὸς ὁ λόγος φροντίστεως ἐκζητῶν, ὁ σώζων τὰ διεσπαρμένα εἰς ἕν· πρόσχες ὦ Κύριε, Κύριε μὴ παλίδης εἰς τέλος ἡμᾶς· ἀλλ' ἀσπάλαγχνος ποιῆ μετασκόπτος ἡμῶν τοῦ ζοῦ· εὐδοκίαν τοῖς μακρὰν δὲ τοῖς ἐγγὺς χαριζόμενος, σὺ αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ παντελείου Θεῷ μετὰ τοῦ σοῦ τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. E

AUCTORE COMNO EX MS.

Spiritus ſanctus inter ea quæ ſanctificat

Pacem cum Deo habet.

DE S. PHANURIO MARTYRE

IN RHODO ET CRETA CELEBRI.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu certo, incerto die; deque miraculis ſæculo VIII ſcriptis, & cauſa ea huc referendi.

Ex Mſ. Vaticano duorum menſium

I*Ntra volumina Bibliotheca Vaticanæ, codicibus Græca ac Latina lingua ſcriptis locupletiſſima, ſpiſſiſſimum unum eſt, pluſquam mille ſrecentorum & octoginta foliorum, in charta linea, charactere ſatis minuto, nec omnino vetuſtiſſimo, ſignaturaque numero 1190; quod Paulo V, in Bibliotheca locupletationem intento, donatum fuiſſe ab Alexandro Turriano, Epiſcopo Siticenſi & Hierapetrenſi, docet præfixa libro dedicatio. In hoc, nullo (quod ſciam) ordine collecta inveniuntur plurium Sanctorum Sanctarumque Martyrum, quorumdam etiam Confeſſorum atque Virginum, Paſſiones & Vita, præſertim Orientalium; ſic ut credibile ſit ad uſum alicujus in Syria Eccleſiæ ſcriptum fuiſſe, cum res Chriſtiana iſthic utcumque ſubſiſteret, prius quam talis charta conficienda uſus noſtra Europa innotuiſſet. Ex hoc Codice, tum alias quaſdam Sanctorum hiſtorias nobis deſcripſimus, tum Vitam S. Myronis, Cretenſis Epiſcopi, dandam die VIII Auguſti: & Miracula apud Cretenſes patrata ad invocationem S. Phanurii, *falluntur titulo, qui promittit*, Μαρτύρων τῶν Ἁγίων Μεγαλομάρτυρος Φανερίου τοῦ Θαυματουργοῦ, Martyrum ſancti Megalo martyris & Thaumaturgi Phanurii. Nec enim de vita ac morte Sancti verbum iſthic ullum, excuſant ſe in ipſo exordio auctores, quod de iis nihil omnino ſciatur, & ſolum cervus ſit cultus, apud Rhodios quidem antiquior quavis hominum notitia, apud Cretas vero memoria recentioris.*

cum probatione cultus.

2 *Miracula ergo hic ſola habentur, deſcripta ab Auctore Anonymo alterius inſulæ incola, ſed ad aliam aliquam Eccleſiam pertinente, ubi præter hunc Sanctum (cujus feſtum quo die recurrat non exprimit) certis (quos indicat) diebus coluntur* Melliſtous Callinicus, *nobis alioqui ignotus, & ſancti Patres, Macedonius Critophagus, atque Euſebius. Quia autem hos ambos prope Antiochiam Syriæ vixiſſe ſcimus ex Theodoreti Philotheo, ſuſpicamur ibidem floruiſſe quem indicat etiam S. Phanurii cultum. Licet enim præditi Sancti locum habeant in Menæis ex-*

ceſſus, acceptis ex uſu Eccleſiarum, Patriarchatui Conſtantinopolitano ſubjectarum; cum tamen habeat aliis, quam hic notentur diebus; eque ac S. Theſapon, de quo jam egimus, ex Rhodo translatus Conſtantinopolim; cui, ut vidimus, eadem Menæa memoriam faciunt XIV Maji; cum Synaxaria Mſſ. plerique & ipſum Typicon, impreſſum ex uſu monaſteriorum Terræ ſanctæ, notent hunc XXVII diem: quo etiam ipſum coli in ſuo (quum Antiochenam ſuſpicamur) eccleſia docet hic, quem pra manibus habemus, auctor, ipſum quoque adductus in exemplum Sanctorum, publica veneratione celebrium, ut ſciatur, qui vel unde ſint, ubi & cum quibus vixerint, quando vel quomodo obierint.

ubi & S. Theſapon colitur 27 Maji.

Miracula hic contexuntur.

3 *Igitur cum S. Phanurii nomen nullis hactenus inſcriptum reperiamus Faſtis; & tamen teſtimonium cultus tam certum ac evidens in præſenti miraculorum collectione inveniatur; viſum eſt convenire, ut quorum vita & paſſionis Acta ſimili ſunt oblivione ſepulta, eorum ſaltem fortuna ſimili ſola miracula, eos ſimul referamus hoc die, quo eorum alterum coli ſcimus. Eadem quoque Dioclatiani ac Maximiani perſecutione, quæ ex Rhodo in Ægyptum fugit* Theſapon, *coronatum eſſe* Phanuſium, *& Acta periiſſe eodem Gentilium perverſo zelo, quo plerique ſancti libri & geſta Martyrum interierunt, nihil prohibet ſuſpicari. De miraculis autem affirmare poſſumus pro certo, ea ſæculo VIII facta eſſe omnia; cum ſcilicet tranſgreſſi ex Africa Saraceni jam potirentur Hiſpania Bætica, necdum vero Cretam ac Rhodum & inſulas Cycladas occupaſſent; ſed ſolum piraticis excurſionibus periculoſa facerent maria ita, quando ducti in captivitatem Sacerdotes quidam Rhodii, & Cretenſis Monachi Jonæ ſtudio atque interceſſione S. Phanurii liberati, occaſionem dederunt venerationem ejus dilatandi uſque in Cretam, tranſlatione imaginis, ad ſimilitudinem Rhodienſium ejuſdem Sancti imaginum expreſſa.*

MIRACULA

Auctore Anonymo ſæculo VSSI deſcripta

ex Ms. Codice Bibliothecæ Vaticanæ num. 5590 fol. 209 r.

CAPUT I.

Cultus S. Phanurii ex Rhodo in Cretam propagatus, occaſione quarumdam a Saracenis captorum Sacerdotum.

1 Οὗτος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Φανέριος, ὁθεν μὲν ὥρμητο, ἢ ποίᾳ γενεᾷ, ἢ ἐκ τίνων γονέων, ἢ ἐκ ποίας ἐπαρχίας, ἢ ἐκ τινῶν ἢ ἀπίστων, ἢ ἐκ νήσου Ῥόδου ἢ ἄλλοθεν, πόθεν δὲ αὐτῷ δύρεθη, ἐκ ἔχομεν ἀσφαλῶς τοῦτο εἰδέναι· ἐπεὶ οἱ ἀφ' ἡμῶν οὐ παρέδωκαν, οὐδ' ἦν πρὸ ἐκείνων ἤκουσαν. Καὶ ἔδει θαυμαστὸν ὅτι τὴν Σεπτεμβρίου ἑορτάζομεν ἐν τῇ δεκάτῃ αὐτοῦ, τοῦ ὁσίου Καλλινίκου τοῦ Μελλιβρύτου· τὸν δὲ Ἰανουάριον μῆνα τῇ ἑνδεκάτῃ, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μακεδονίου τοῦ Κριθοφάγου· ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ μηνὶ δεκάτῃ, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐσεβίου· τὴν δὲ Μάϊον εἰκοστὴν ἐβδόμην, τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Θεράποντος· καὶ ἑτέρων πλείστων Ἁγίων, γεγραμμένων ἐν ἀγράφοις. Ἐκ πάλαι δὲ λόγος ἀφεσβεβόμβος, ὡρὸς πολλοὺς διέβη ὁ ἀὸς, ὅτι Φανερίῳ τῷ μεγάλῳ ἐστίν. Εὔχονται δὲ καὶ εἰκόνες ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ Ῥόδῳ, ἀποστικωύμεναι καὶ στιλωύμεναι, θαυμασίαι· ἐν ἷς τὸ ὕδωρ ἐκράπτει ὕτος, καὶ ἰᾶται ὕτος, ἀλλὰ καὶ μειζόνως λαμπρύνεται θαύμασι. Θαυμαστὸς γάρ, φησὶν ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ. Τῷ ὄντι καὶ ὁ νοῦς, ὁ ὁρῶν τὸν Θεὸν, θαυμάζει τὸ ποιητὸν, τὸ δοξάζοντας τοὺς αὐτοῦ πιστοὺς δούλους.

2 Ἀμέλει γοῦν ἀντιδόξασε τὸν αὐτοῦ θεράποντα, καὶ μέγαν ἐν Μάρτυσι Φανέριον; καὶ τὸ ὄνομα καὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ ἡ πολιτεία αὐτοῦ. Οὐ γὰρ εἰκὸς αὐτὸν ἐν τῇ Ῥόδῳ δοξάσαι, καὶ παρὰ πολλοῖς ἐξ ἀλλοδαπῶν χώρων οὐκέτι ἐρχομένων· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ Κρήτῃ οὐδόλως δοξασθῆναι, μᾶλλον δ' ἀεὶ ἐνθα κἀκεῖ δοξάζεσθαι διὰ τὴν θαυμάτων. Οὐ δὲ γὰρ δυνατὸν, ὡς φασι τὰ θεῖα Λόγια, πόλιν κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένην, οὐδὲ λύχνον καιόμενον ὑπὸ τὸ μόδιον τεθῆναι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς λυχνίας ἐπὶ οἰκίας, ἵνα φαίνῃ πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ οὖσι. Πολλὰ γοῦν θαύματα ἐφάνη τοιοῦτα, ἅτινα εἰ βουληθῶμεν διεξελθεῖν, ἐπὶ πολὺ τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν ἐκχλίσομεν. Φαίνει δὲ ὀλίγων τινῶν τὰ Μάρτυρος Φανερίου ἰσχυὰ ἐπιδείξωμεν, καὶ τὰς ἀκροατὰς κορέσωμεν ἐν βραχυλογίᾳ, ἀκηκοὸν γάρ ἐστιν, ἀ μόνον τοῖς ἐν τῇ Κρήτῃ τὸ τῶν ἱερέων παράδοξον πρατύργημα. Τέρας δὲ λέγομεν εἶναι, ὅτι πολλοὶ μὴ ἐκ τῆς Κορώνης, καὶ Θεῶν μέρτιν ἐπλεύσαν, ἐκ ἐκχώρησεν ἐνί, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ χωρῷ καὶ μηνὶ, καὶ ἑβδομάδι. Οὐδεὶς δὲ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ σπουδῇ ἐκνεύσῃ, ὡς ἐκείνης γέγονε. Καὶ τὸ μὲν, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, ἐν ὡς ῥόδα ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἀνθοῦσι, ἡσυχίαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ καὶ ὡρὸς δοκιμὴν, καὶ πίστιν γονέων καὶ φίλων, μᾶλλον δὲ ἵνα τὸ καὶ πάθημα Πατρὸς αὐτοῦ ἡ πρὸς Θεὸν πλείων ἀγάπη, ἐν τῷ δικαίῳ τοῦ καὶ Θεοῦ ἴρωτος, γνώ-

1 MAgnus hic veritatis propugnator, & Martyr Chriſti Phanurius, unde quidem profectus, qua familia, quibus parentibus, qua regione, fidelibuſne progenitoribus, an infidelibus, ex Rhodone inſula, aut aliunde ortus, quave demum ratione in eamdem inſulam delatus ſit, certo nequit intelligi: eum nec majores noſtri quidquam nobis circa hæc tradiderint, nec ipſi a majoribus ſuis acceperint; quod nemini quidem mirum aut inſolitum videri debet. Siquidem feſtivum habemus Septembris menſis diem decimum ſancto & Melliſluo *a* Callinicio; Januarii vero diem undecimum Sancto Patri noſtro Macedonio *b* Critophago; & menſis ejuſdem decimum ſancto Patri noſtro *c* Euſebio, menſis denique Maji ſeptimum & vigeſimum ſancto Hieromartyri *d* Theraponti; & pluribus aliis Sanctis, quorum in monumentis ſacris nomina geſtaque exprimuntur, aut etiam non exprimuntur. Illud itaque ſolum non dubio antiquorum ſermone invaluit, repertum jam olim fuiſſe templum, magno Phanurio conſecratum. Imagines quoque fuere inventæ, virtute quadam admiranda prædite, quæ per univerſam Rhodiorum inſulam in honore ac veneratione ab omnibus id temporis habebantur. Quam ſane venerationem etiamnum illæ obtinent; nec iſtud modo, ſed miraculis inſuper majoribus confecant. Mirabilis enim, inquit Beatus David, Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael. Mens videlicet, in Dei unius contemplatione alrius defixa ominum Creatorem, fideles ſuos famulos gloria extollentem, non parum admiratur.

2 Putas autem quod ſervum ſuum Phanurium, inter Martyres cum primis clarum, apud homines illuſtrem reddere minus curarit? Sane ſecundum nomen ejus, ita & vita ac gloria ejus; non enim conſentaneum erat ut in ſola Rhodo, & ab alienigenis tantum, in eam inſulam venerationis cauſa confluentibus, religioſe coleretur; ſed viſum etiam eſt Deo in elatiſſima Cretenſium terra Sanctum ſuum honorare, vel potius tam illic *f* quam iſtic pulcherrimis eum ſemper illuſtrare miraculis. Non enim, quemadmodum faere nobis paginæ declarant, poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita, nec lucerna poni ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt: Rerum igitur admirandarum ſplendore Sanctus hic adeo inclaruit, ut ſi eas omnes enarrare nobis eſſet propoſitum, ſermonis prolixitate eorum præſertim aures fatigaremus, qui cum exiguo deſidetio ad nos audiendum forſitan acceſſerunt. Paucis itaque Martyris Phanurii admirandam in operando vim atque potentiam ob oculos ponemus, & brevi ſermone auditores ſatiabimus. Non enim ſolis inſulæ Cretenſis habitatoribus auditum eſt, id quod in Sacerdotibus quibuſdam admirabiliter contigit. Quin etiam prodigii loco haberi poteſt, quod e Coronenſi urbe, & *b* Thebarum partibus non pauci, nec uno tempore, ſed quavis anni tempeſtate, quovis menſe, *b* quavis heddomada, Sancti hujus gratia, mare trajecerint; nemo autem poſtquam illuc pervenit in talem calamitatem inciderit. Hoc vero per Dei diſpoſitionem ſic eis aceidit, acſi roſas in medio ſpinarum, aut poſitum in fornace aurum invenirent, aut etiam ad experimentum quodpiam & majorem patentibus atque amicis facti fidem

Quamvis latuerit principio & oblit. S. Phanurii.

a
b
c
d

templum tamen in Rhodo exſtitit.

Pſ. 67. 36

Cur raſtrum apud Cretenſes.

e

Matt. 5. 14.

f

Ob multa ejus in inſula miracula.

g

b inter quas inprimis diſſimulata

A fidem ſaciendam; ſeu potius ut hujus noſtri in ſpiritu Patris erga Deum perfecta caritas & fragrans amor, non modo nobis, ſed omni quoque ſecuturæ poſteritati innoteſceret, Cretenſibus tamen magis, ut admirenda ejus & glotinſa imagn, & quæ peipſam fiunt miracula, ad eorum quoque cognitionnem ervenirent.

Rom. 11. 33

3 O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quis utique novit ea quæ Dominus? revera enim teſte Apoſtolo, incomprehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus. Eſt ſane & cogitatu & dictu ſtupendum qua ratione id quod circa Sacerdotes miraculum accidit, initium habuit, & quali fine concluſum eſt. Nihilominus ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ut cum Jobo loquar. Mirenda ſunt quæ dicam, non curioſe inveſtiganda Age vero, paucis quomodo ſancti Martyris nomen venerandn Patri Jonæ primum innotuerit, in medium ut poterimus, proferamus; factum eſt enim, ut ad poſterorum memoriam illuſtre facinus ex merito tranſmittatur, utque Sacerdotum calamitas, & venerandi Patris recta coram Deo cnn verſatio, & memorenda cum primis atq; inſignis animi ejus integritas palam ad omnes hnmines celebretur, dum cognitum fuerit etiam, qua ratione animam ſuam pro amicis poſuerit, aut potius ut in majorem S. Phanurii nntitiam earum rerum cnmmemoratione

B deveniamus.

4 Comptehenſi ab impiis Iſmaelitis Sacerdotes, quos diai, quatuor omnino etant, e quibus unnm, cui nomen Conſtantinn, mox ut eum ceperunt, morti deſtinatum interfecere. Cnm enim iſte jam tunc Deo eſſet placitus, pnpterea, ut ait Salomon, raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus. Conſummatus igitur in brevi, ea ple vit tempora multa. At alii tres qui ſupererant, interea dum longo ſane tempore in nna eademque triremi cum impiis hominibus navigant, quam multa quamque gravia ab iis perpeſſi ſint, non poſſum edicere: utpote quæ ſola voce innotuetint, viſu autem non integre cognita ſunt ab uno eorum, cui nomen Miehael. Navi autem egreſſi & in Palatinrum civitate commorantes, idque nnn in una ſolum familia, nec uno ſub Dominn, ſed diverſis ac peſſimis quidem hominibus (ut eorum virtus magis probaretur) quot quantaq; mala ſuſtinnerint, qua laboribus & ærumnis, qua fame & ſiti ac omni denique calamitate nppreſſi accuratius vobis explicare nequeo. Hoc licet affirmare, infinita fuiſſe mala, quæ ſupra modum unus ex illis eſt perpeſſus, ut ante dictum. Parentum vero & propinqunrum amicorumque lacrymas, gemirus, afflictinnes, de loco ad locum commigrationes, & ad variorum domos cuncurſus, quis aecnrate ſatis & flebilitet deſcribat? Quæ vero eorumdem fuerant ſtudia, quæ ſupplicationes, quæ litteræ miſſæ, etiam a quibuſdam ex Rhodo primoribus, ad Principes, pro illorum in patriam redita libertateque impetranda? Neque hoc parum luctum auxit, quod cum a noſtro Magiſtretu ad Palatiorum Principem miſiſſent legationem pacis poſtulandæ cauſa; magnis quas conceperant ſpebus dejecti ſint; & inani reverſo legato, omnis rem proſpere gerendi expectatin evanuit. Etenim, qui magnam ut illos redimeret pecuniæ vim detuleret, deſperata eorum libertate, ſpem omnium everterat.

5 Hoc ut cognovit ſpiritualis miſerorum Pater ea facere decrevit, quæ aut patet carnalis aut frater, aut omnes omnino propinqui non potuiſſent ſuſcipere; & magno dnlore animi percuſſus, relictis omnibus in viam ſe dedit. Non illum a propoſito deterruit quod dulciſſimæ matris, fratriſque amantiſſi-

ἐμοι ὐκ εἰς ἡμᾶς μόνον, ἀλλ' ϗ εἰς τὰς ἐρχομένας γλυεὰς τὸ πεῖστον καλὸν γίνηται. Πρὸς τούτοις δὲ μᾶλλον, ὡς ἡ τῦ Μάρτυρϑ- Φανουρίη θαυμασὴ ϗ εἰδόξος εἰκὼν, ϗ διὰ τῆς εἰκόνος ἡ θαυματυργία τοῖς Κρησὶ ἐμφανὴς γίνηται. EX MSS. VATIC.

3 Ὦ βάθος πλούτε ϗ σοφίας ϗ γνώσεως Θεῦ! Τίς ἔγνω νοῦν ϗ Κύριος, ὁυτως γὰ ἀνεξιχνίαστα τὰ κρίματα αὐτῦ, ϗ ἀνεξιχνίαστοι ϗ τὸν Παῦλον αἱ ὁδοὶ αὐτῦ. Πῶς ἤρξατο τὸ τῆ Ἱερέων, ϗ ἐπὶ τίνι συνελώτησε πλϑ-, θαυμαστὸν ϗ νοῆσαι μὴ ϗ εἰπεῖν. Ὅμως ὡς τῷ Θεῷ ἔδοξεν, ϗ τὸν Ἰὼβ, ὕτως ϗ ἐγένετο. Θαυμάζειν δεῖ, ἀλλ' ὐ πολυπραγμονεῖν τὰ τοιαῦτα. Φέρε δὲ ὀλίγων, εἰ δοκεῖ, πῶς ἐμφανὲς γένοιτο τῷ τιμίῳ Πατρὶ Ἰωνᾶ τὸ τῦ Μάρτυρος ὄνομα· (γένοιτο δὲ ϗ παύσδε ὑπόθεσιν· ἵνα δὲ ϗ εἰς τὰς μετέπειτα γλυεὰς τὸ ἔργον τῦτο ἀφέται, τὸ τῆ Ἱερέων ἔθλον, ϗ ἡ κατὰ Θεὸν σεμνὴ πολιτεῖα τῦ τιμίυ Πατρὸς, ϗ ἡ ἄχραντος ϗ καλὴ αὐτῦ γνώμη ἀναφανδὸν πᾶσιν ἀφέται, ϗ πῶς οὕτω τὼ ψυχὼ αὐτῦ ὑπὲρ τῶν φίλων ἔθηκε· μᾶλλον δ' ὡς ἐφημῆν, ἵνα ϗ ἡ τῦ Ἀγίυ ἐμφάνεια εἰς ἡμᾶς γένηται) ὲ σωτόμως ϗ διὰ βραχέων ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς πάντα ὲν μέσῳ, ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν δηλώσωμεν. B

4 Οὗτοι μὴν οἱ Ἱερεῖς συλληφθέντες παρὰ τῶν ἀθέων Ἰσμαηλιτῶν, τέσσαρες γὰρ ὄντες. Καὶ τὸν μὲν ἕνα, τῦνομα Κωνσταντῖνον, ἅμα τῇ λαβεῖν αὐτὸν, θανάτῳ παρέπεμψαν· τίμιος γὰ ὢν Θεῷ τότε, διὰ τῦτο, ϗ τὸν Σολομῶντα, ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλαλάξῃ σώσειν αὐτὸν· πλεωθεὶς οὖν ὲ ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνος μακρός. Οἱ δὲ λοιποὶ, τῇ τεμκόρῃ συμπλέοντες, χαρὸν ἐκ ὀλίγου, τοῖς Ἀθέοις, ὅσα μὴν δεινὰ ἔπαθον, ὐ δώσομαι [λέγειν], ὥστε ὲ μόνης τῆς φωνῆς γεγνώσεσθαι ὲς, ὲ δὲ τῆς ὄψεως ϗ ὅ' ὅλως; ὄνομα μὴν Μιχαὴλ ἦν. Ἐξελθόντες δὲ τὸ πλοῖν, ὲ τῇ ἀπεῖ Παλατίων οἰκήσαντες, χὰρ τύτε δὲ, ὐκ ἐνὶ οἴκῳ, ὐδ' ἐνὶ κυείῳ, ἀλλ' ὲ διαφόροις ϗ κακοῖς (ἵν' ὥστε πολυδόκιμοι μᾶλλον φάνωσιν) ὅτα δὲ τύτοις ἐνωράχθη δεινὰ, ὲ κόποις ϗ μόχθοις, ϗ πείνᾳ ὲ δίψει, ϗ πάσῃ κακυχίᾳ, ὐδώσομαι λεπτομερῶς ἐκηγεῖσθαι· ἐξόχως δὲ τὰ τῦ ἑνὸς, καθ' ὑπερβολὴν, ἅτερα ἰῶ τὰ δεινὰ, ὡς εἴρηκα πρόπροι. Τὰ δὲ τὰ τῶν τικάντων αὐτὸς, ἀγχισῶν, ϗ φίλων δάκρυα, οἰμωγὰς ϗ θλίψεις, μεταβάσεις ὲ τόπυ εἰς τόπυς, ϗ ἀπὸ φίλων οἰκίας σωδρομὴς ἕνεκα, τίς ἂρα διωνθείη ἐκτραγῳδεῖν λεπτομερῶς· ὅσας μὴν πρὸσεις ϗ ἀποκρίσεις, ϗ οἵας πέπομφαν, πρὸς τ' ἐξουσίας γραφὰς, ϗ ὲξ ἀρχόντων τινῶν ὲ Ῥόδυ, πρὸς ἐπανόδου ϗ λύτρωσιν αὐτῶν. Οὐ μικρὸν δὲ ϗ τῦτο πρὸς λύτην, τὸ πρέσβεις ἀποστελεῖναι παρὰ τ' ἡμετέρας ἐξουσίας, πρὸς τὸν ἄρχοντα Παλατίων, τὰ πρὸς εἰρήνην αἰτησῶντα· ὃ' ἡ μεγάλας ἐλπίδας ἀπολέσασης, δάκρυα τοῖς δάκρυσιν προστεθῆναι, ϗ πᾶσα ἐλπὶς, τύτυ ἐπανελθόντος ἀχετο· ἀσοχήσας οὖν ἐκεῖνος τύτυς λαβεῖν, ϗ ἀεὶ ληφῶς πρὸς ἑαυτὸν ἐκείνων ἀργύρια, κενὸς ἐπιστρέψας, ὐδεμία λοιπὸν ἐλπὶς ἀπελείφθη. C

5 Ταῦτα ἰδὼν ὁ τῦ Θεῦ πατὴρ, ϗ ὰ πατὴρ σαρκικὸς, ἢ ἀδελφὸς, ἢ ὅλως τις τῆ τῦ σάρκα συγχωῶν ὐδωπῆ πρᾶξαι, ὡὐτὸς τιτρώσκεται τῇ τῦ Θεῦ λύτῃ, ϗ πᾶσιν ἀφεὶς ὡχετο τῆς ὁδῦ. Οὐκ ἐλύπησεν αὐτὸν τῆς γλυκυτάτης αὐτῷ μητρὸς D

Rom. 11. 33

Sacerdotum calamitas, per quam liberatio Job. 2. 2.

pro quibus per mortem diei tres supersunt, Sap. 4. 13

cum fratre laboraſſet amori Rhodienſes.

Ex profectione Cretenſium

EX MS. VATIC.

σέρησης, ἀλλ' ὑδὲ τῷ ὁμαίμονϑ· ωὗτῳ, ἡ δὲ πᾶσα τῆς μονῆς ωὗτῳ ἡ ἀδελφότης, ἡ δὲ τῷ μακρῷ πελάγει ῥάμματι ἐ ταυτὸν ἐστι, ἡ ὁ ἡ τῶν φίλων ἡ γνωρίμων στέρησις· ἀλλ' ὁ ὅλη τῇ ψυχῇ λάθρα πάντων ἐ βίᾳ πνέματικῇ ὁ τῷ ἀπὸ Χανδάκος ῥυόμβος, ἐ ὑπὸ πλάστηματός τινος ἀπῆλθεν ὁ Ῥόδον. Κἀκεῖ ῥυόμβος, ἡ τῷ λιμβίος ἔξω ἐλθὼν, ἡ τὰς γραφὰς ωροὸς τῆς ὀξυσίας ἡ ἀρχόντων τινῶν ἐληφώς δυσωπητικὰς ὕτας, δέδωκε τοῖς γραφοῦσι· ἡ λαβόντες ἐδέξαντο ἀσπασίως, ἡ τσκόπουδιὰ τὰς γραφὰς, ὅσον διὰ τὸ σιωπᾶν τῷ ἀνδρὶ, ὁτι ἦν ὁ φίλος ἀσιτος. Οὐχ ἁρίϑη ἐκεῖ Πετρανὶς (τοῦτο γὰ ὄνομα τῷ ἐκείνῳ ἀνδρὶ) ἀλλὰ λῶ ὁ τοῖς μέρεσι τῆ Γαλατίων· κἀκεῖ τὰς γραφὰς ἀποστέλλει, ἡ τλὼ ὀξωλὼ πάτῳ. Τὰ δὲ μέτα δὲ τολλὰ ὄντα, ἡ δωματὸν γράφειν· πολλαὶ οὖν ἐνταῦϑοις ἡ πόλεμος τοῖς μέρεσι Παλατίων. Διὸ ὧν ἀπελπίσας ὁ παπὰς τλὼ ἐλάϑεσίαν τῆ Γερέων, ὅτι Κὺρ Γεώργιος ὁ Πετρανὶς ἔγραψεν αὐτῷ τὰ συμβάντα, ἡ διὰ τὸ, τὸν ἕνα τῆ Γερέων εἶ ὁ μεγάλη ἀδυνείᾳ ἡ τισόπρον ὄντα αὐτὸν ἡ λίαν ἀγαπητὸν.

B 6 Καϑεζόμβος ὁ λύτη μεγάλη, ὡς εἶδεν ἐλϑὸν τις Γερέως Ῥόδου, τὄνομα Ἀντώνιος, ἀνὴρ ἀστεῖος ὁ χαρὶς, ἡ τσπᾶτον δὶ αὐτὸν, ὅσον διὰ τλὼ ἐνδυμύδαν· ἐξ ἔϑους γὰ ἦν τοῦτο τοῦτ', ἵνα παραμυϑῆται τὸν λυτημβμὸν· τὸτε δὲ εἰς τσπᾶτον ἦν τῇ λύτῃ πιεζόμβους ὁ Παπᾶς, ὡς ἡ δὲ ωροὸς βραχὺ κὰν ἐμεδίασεν. Τῶτον ἰδὼν ὁ ὀλιγώτατος Μητροτολίτης Κὺρ Νεῖλος πεζίλυτον ὄντα, ἐρώτησε τῶτον· Πῶς, πνέματικε, ὁ διατὶ ταῦϑα ὕτως ἔχεις; Ἱρὸς ὃν ἀπεκρίνατο ὁ Παπὰς λυτημβμὸς τλὼ αἰτίαν τῆ ἀπελπισμῆ. Λέγει οὖν τῷ λυτημβμῷ ὁ Γεράρχης, Πορεύϑητε εἰς τλὼ μονλὼ τῆ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Φανερίου, προτκυίνησον ὡς ὁ Ἀντώνιος Γερεὺς ωροῦπεν, ἡ ἐξαίτησον ὁλοψύχως περὶ ὧν λυτέμβμος εἶπεν, ἡ αὐτὸς τάχυτά σοι ὁ ἐλεώτ τὸ δωάσαι· γὰ ἀπὸ Θεῦ κέκπται, ϑαυμαστὸς γὰ ὁ Θεὸς ὁ τοῖς Ἁγίοις αὐτῆ· ἅμα τ λόγον ἀκύτας, ἀπέιη χαίρων ἡ λυτέμβμος ωρὸς τ Ἅγιον, ὃν ἡ ωροτκυνήσας μ πάσης ἀγάπης, ἔταξε τῷ Ἁγίῳ, ὡς ἡ μαϑὼν

C ταχέως περὶ τ Γερέων, τὸ ταχϑὲν προθύμως ποιῆσαι.

7 Καὶ μ τοῦτα ἐξελϑὼν τῆς μονῆς τῆ Ἁγίου, χαίρων ὁ λυτέμβμος· χαίρων μβὶ, ϑαῤῥῶν τῷ Ἁγίῳ· λυτέμβμος δὲ, ὡς τὸ τῆ Ἁγίου ϑερμὸν ὁ ἀτεκόουν ἐκείνως. Ἐρχομβὸς δὲ αὐτῷ, ὁρᾷ τινα αἰχμάλωτον, τὄνομα Θεόδωρον, ἐχόμβους ὁ τὸ κελλίῳ τῆ Πατρὸς, ὡς ἀποταλϑέντα παρὰ τῆ Ἁγίου νομίζομβον, ὁ μαϑὼν ὅτι τοσῆ λῶ ἀνελϑὼν ὁ τῷ Γαλατίων, ἐρώτησε περὶ τῶ αἰχμαλώτων Γερέων. Κἀκεῖνος εἰς πλάτος ἐξηγᾶται· Εἶσον γάρ φησι λὸς δύο τῶ αἰχμαλώτων, οἱ τινες ὁ ὑγιαὶς ὄντες, ὧν τὰ ὀνόματα τῶ Γερέων Νικόλαος ὁ Γεώργιος, περὶ τῆ δ' ἀῦ Μιχαὴλ ἡ λίαν φιλητῆ, διὰ τὸ ταπεινὸν τῆ σώματος ἡ ἁπλοῦν τ ψυχῆς, ὁ φοιτητῆ ὄντος τῆ ἡ πνέμα πατρὸς, ὁ ἀδυνειᾳ ὢν, μόλις εἴρωτέλετο ἄνϑρωπος ὁν τ φωνῆς, ὁν τῷ δεινῶν ὧν ἔπαϑεν παρὰ τῶ ἀϑέων διά τ πίστεως· ὡς ἡ τὸν ἀτοκτονόντα· τῆ δὲ Ἀρχόντος Πετρανὶ ἤκουσα περὶ τῶ Γερέων τλὼ ἐλάϑεσίαν, πόϑον ἔχειν μέγαν τῆ ἐξαγοράσαι αὐτούς. Καὶ ταῦτα μβὶ ἀκούσας ὁ Παπᾶς, χαίρων ὅλϑ· ῥυόμβος, ἡ τ ταχϑὲν τῆ Ἁγίου

mi, ac totius iu monaſterio degentis ſodalitii aſpectu privandus eſſet: nou deterruit maris vaſtiſſimi horrenda facies, non ſolitudo ab amicis & propinquis; ſed certa animi ſententia & divina quadam virtute impulſus, urbem *k* Chandacis tandem obtinuit, & poſt oavigationem aliquam io Rhodum exſcendit. Quo ut advenit, & in regionis interiora progreſſus eſt; litteras, quas a ſummo magiſtratu & viris aliis primaris amice ſcripeſs acceperat, iu publicorum ſcripiotam msnus tradidi. Atque hi non tam ob litteras, quam ob ſummam viri prudentiam & moderatioucm benigne eum exceperunt quem habebsnt inter amicos optimum. Non inveniebatur ibi Petranis (hoc viro nomen erat) ſed degebat in finibus Palatiorum; eo proinde & ipſe mox litteras & totum pretium redemptionis miſſum eſt. Quæ vero interea contigerunt, noo facile dixero ſcripſerove: multæ ſiquidem contentiones multaque difficilia intra Palatiorum fines ſunt exorta. Quapropter deſperabat de libertate Sacerdotum bonus Pater; quoniam Dominus Georgius Petranis quæcumque acciderant, litteris ad eum datis perſcripſerat; & quia Sacerdotum unus gravi admodum premebatur infirmitate, qui & fideliſſimus erat & magis ab eo diligebatur.

6 Ut ergo hæc intellexit, magno io mœrore verſabatur, quando advenit Sacerdos quidam Rhodius, cui nomen Antonio, vir urbanus ac gratioſus, nec adeo propter ipſum, quam ad ſolatium quoddam ſuggerendum; hoc enim habebat in more poſitum, ut eos qui in mœrore eſſent conſolaretur. Tunc autem dolore adeo opprimebatur bonus Pater, ut ne momento quidem vultum ad hilaritatem componeret. Eumdem etiam ſic mœſtum videns ſanctiſſimus Metropolita Dominus Nilus, hominem ita eſt percunctatus; Quo modo uut quam ob cauſam ad eo tibi ægre eſt, o Pater, in rebus ſpiritum concernentibus adeo exercitate? Cui mox alter reſpondens indicavit cauſam animi tam dejecti. Ac Pontifex rurſus ad eum: Ad monaſterium, inquit, magni Martyris Phanurii te confer, ibique, ut Sacerdos Antonius ante dixit, Sanctum sdora, atque ab eo doloris tui levamen fidenter poſtula; non dubium, quin ipſe continuo indicaturus tibi ſit ea, quæ ad tuum ſunt commodum factura. Eam uamque a Deo facultatem ipſe accepit, qui ſane mirabilis eſt in Sanctis ſuis. Hæc ille ut audivit, e veſtigio gsudens pariter ac dolens ad S. Martyris templum ſeſe contulit, quem ubi magno cum affectu adoravit, promiſit quiddam quod prompte facturus eſſet, mox atque de Sacerdotibus aliquid intelleciſſet.

7 Poſt hæc gaudio ſimul ac mœrore plenus e monaſterio eſt egreſſus, gaudio quidem, eo quod non parvam in S. Phanurii precibus ſpem reponeret; dolore vero, quod de auxilio Sancti & exauditione certus nondum eſſet. Cumque aliquantum proceſſiſſet, captivum quemdam ad cellam ſuam properantem conſpicit. Hunc ille, Theodorum nomine, quaſi a S. Martyre ſibi ſuiſset ſubmiſſus, excepit. Poſtquam vero intellexit, recenter eum e Palatiorum urbe eſſe digreſſum, de captivis Sacerdotibus interrogavit. Ad quæ ſuſe ſatis captivus reſpondit: Vidi, inquiens, duos ex iis, de quibus quæris, captivos Sacerdotes, quorum nomina Nicolaus & Georgius, ſanos atque incolumes. De Michaele autem, quem plurimum amabat, ob humilitatem exteroam internamque hilaritatem, & quia erat ſuus in ſpiritu diſcipulus, ajebat, quod infirmus erat, adeo or niſi ex voce ægre cognoſceretur eſſe homo, propter ea quæ ab impiis paſſus ſuerat fidei cauſa: unum autem occiſum fuiſſe intellexi inquit, Principem vero Petrani ſic de Sacerdotum libertate audivi loquentem, quaſi vehementer cuperet eos perſolutu pretio redi-

mi

ex eo accepta de liberatione eorum.

mittit ad S. Phanurium interpretem.

gaudium tertium mixtum de captivis ecclesiæ.

idcirco imaginem ejus in Cretam defert.

A mi. His auditis Pater magna eſt perfuſus lætitia, & quod S. Phanurio fuerat pollicitus ſine mora perſolvit (ſic enim decebat; quia cito eum Sanctus liberaverat a moleſtia) & Sancti imaginem propterea ſibi fieri curans, eamdem ſecum in Cretam deculit.

EX MS. VATIC.

ὁλοψύχως πλέτας, ὡς εἰκὸς (ταχεῖαν γὰρ τὴν τῆς λύτης ἀπαλλαγὴν ὁ Ἅγιος ἔφερε) διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ τὴν τούτου εἰκόνα ἱστορήσας, σφῶς τὴν Κρήτην μετ' αὐτοῦ φέρων.

ANNOTATA,

a *Menæa Græcorum ad* 28 *Septembris alicujus* Callinici Martyris *ſimplicem memoriam faciunt, nec uſpiam invenimus alium eo menſe commemoratum: Non videtur autem de nihilo hic additum* Melliflui *cognomentum, & omnino puto hunc eſſe alium, abſque Martyrii encomio ſimplici titulo* Sancti *honoratum. Fortaſſis autem ipſe eſt, de quo, ut retuliſo in monaſterio S. Sabæ, agitur in Prato Spirituali Joannis Moſchi cap.* 137.

b *De* S. Macedonio, dicto Critophago *ab hordeacei panis uſu, egimus cum Menæis* 24 *Januarii, & Alia dedimus ex Theodoreto, apud quem illa extare neſcio an ſciverit hic Auctor.*

c *Idem bond dubie* Euſebius, *de quo ex iiſdem Menæis & Theodoreto egimus* 23 *Januari: quippe qui aque ac* Macedonius *præfatus prope Antiochiam vixit.*

B d *De hoc* S. Theraponte *jam egimus.*

e Φανέρος *Græce. Latine reddi poteſt* Felicitate clarus, *vel* Manifeſte felix.

f *Hinc intelligitur ad neutrum locum ſcriptorem pertinere.*

g Coronc, *urbs Peloponneſi maritima, inter Methonem & Meſſenen, ſub Metropoli Patrenſi, anno* 1685 25 *Auguſti Venetorum armis fortiter & feliciter recuperata.*

h Thebæ, *urbs Bœotiæ notiſſima, etiam hodie* Theves *dicta: de hac enim hic agi puto, & corrigo quod perperam tranſcriptum invenio* Θημῶν: *mire enim ſimiles littera ſunt in manuſcriptis medii ævi* μ *&* ν *conſonans pro* β: *antiquitus autem* Θῆβαι, *non* Θῆναι *ſcribebatur.*

i Palatia, *in Hiſpania Bætica ſeu Andaluſia, vulgo* Palacios, *caſtrum eſt ad Bætim, & Hucis ab Hiſpali in meridiem diſtans: atque hinc intelligitur, Mauris Hiſpaniam poſſidentibus hæc accidiſſe, adeoque poſt annum* 710, *& ante annum* 812 *quo Cretam Rhodumque & Cyclades inſulas tidem Mauri occupavtrunt.*

k Chandacis urbs, *videtur hic dici totius Cretæ nunc metropolis* Candia, *quaſi hac illum ſuum conditorem agnoſcat: in Creta enim morabatur Jonas, uti ex fine hujus primi Capitis apparet: Rhodum autem navigavit, ut per ſe ſolicitaret cauſam captivorum.*

CAPUT II.

Alia S. Phanurii Miracula apud Cretenſes.

Ex hinc Cretenſibus notus Sanctus.

8 ATque hæc ſunt quæ Sancti hujus invocatione ante omnia admirabiliter contigerunt. Ita videlicet honoratur Deus in Sanctis ſuis, quos & vicifſim majori ipſe gloria affici: & qui in paucis fuerunt vexati, in multis bene diſponuntur: tentavit enim eos velut aurum in fornace, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos is, qui eſt, ut inquit *Pſ. 65. 36.* Prophcta, mirabilis Deus in Sanctis ſuis. Hanc ſcilicet ob cauſam in captivitatem abducti fuere Sacerdotes, ut tria per illos bona evenitent. Primum, ut ipſi per probationes efficerentur prudentes; alterum, ut magna Patris ipſorum ſpiritualis caritas clarius illuceſceret; tertiumdenique, ac illud præci-

C puum, ut Martyr Chriſti Phanurius majori in veneratione eſſet apud illos etiam, qui fama necdum aut oculis quidquam de illo acceperant, apud Rhodios quidem ſufficienter notus, per imaginem & operum admirandorum claritatem conſpicuus, apud

per orbita miracula Cretenſes vero neqoaquam; nunc autem etiam iſtic ſatis ſuperque manifeſtus, non per imaginem tantum & miracula quæ in Rhodiorum inſula patravit, ſed etiam per ipſa quæ in Creta quoque fuere facta: ſimul enim atque illuc eſt ingreſſus, cœpit eſſe Thaumaturgus.

9 Fuit ſane Thaumaturgus, ſicut Magnus Geor-

a gius a, circa amiſſum bovem mulieris cujuſdam, quæ nuncupabatur Fama; & circa Monachi Theoduli aſinum, quem ut intumeſcentem vehementer

latro qua ſeu amiſſe recuperavit. ennſpeait medicus, Hoc, inquit, animal procul hinc abripite ad veſperam moriturum, ut ne, quoniam graviter fœtet, tetro noxioque odore monaſterium ſnficiat. At Monachus Theodulus ſanctum in opem Phanurium vocare, & adorationem cum ſacrificio exhibere. Cum ecce tumor, quantus erat, in vulnus repente erupit, ipſumque mox vulnus eſt ſanatum: quo miraculo quotquot aderant obſtupefacti, gratiarum & lætitiæ indices in cælum voces miſerunt. Mirabiliter quoque Nicolaus quidam, Sacerdos re-

8 ΚΑὶ ταῦτα μὲν τῷ ἁγίῳ Μάρτυρος Φανερίῳ τὰ προπρήματα· ὕτως γὰρ θαυμάζεται ὁ Θεὸς διὰ τοὺς Ἁγίους, ὃ δὲ δοξάζει αὐτὸς μεζόνως· ὃ δὲ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα ὑπερεθήσονται· ἐδοκίμασεν γὰρ αὐτὺς ὁ Θεὸς ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας αὐτὺς προσεδέξατο· θαυμαστὸς γάρ φησιν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο αἰχμάλωτοι γέγονασι οἱ Ἱερεῖς, ἵνα τεῖα ἀγαθὰ γένωνται οἱ αὐτοί· πρῶτον μὲν, ἵνα δοκιμαθῶσι ἐ σώφρονες γένωνται· δεύτερος δὲ, ἵνα καὶ τὸ κῦδος πατρὸς αὐτῶν ἡ ἀγάπη φανείη· τρίτον οὖν καὶ ἐξαίρετος μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἵνα ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Φανέριος λαμπρὸς ἀναφανείη, τοῖς μηδέπω αὐτὸν ἑωρακόσι· Ῥοδίοις μὲν θεατὸς ὢν διὰ τοῦ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων ἔργων λαμπρότητα· Κρήσι δὲ ἤδη ὡμῶς. Ἀλλ' ἤδη ἐ τοῖς ἐν Κρήτῃ γνώριμος ἐγεγόνει, οὐκ ἀπὸ τῆς εἰκόνος, ἢ τῶν ἐν Ῥόδῳ θαυμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἐνθένδε ἐκεῖ γεγονότων· ἅμα γὰρ τὸ ἐλθεῖν, παραυτίκα θαυματοργὸς γέγονεν.

9 Θαυματοργὸς γὰρ διὰ τοῦ [γυναικὸς τινος] ἀπολεσθέντος βοὸς, τῦτον Φήμη, ὡς ὁ μέγας Γεώργιος, καὶ καθεξῆς διὰ τοῦ μοναχοῦ Θεοδύλου ὄνου, ὃς ἰδὼν δὲ ὁ ἰατρὸς, Τὸν ὄνον ὀγκώμενον ἤδη σύραπι τόρρωθεν τοῦ θανεῖν ἐως ὀψίας, ὅτι ὀδωδὼς ἦν, ἐ μὴ ὄζῃ τῷ μονῷ. Ὁ δὲ μοναχὸς Θεόδυλος τ' Ἁγίου καλεῖ εἰς βοήθειαν, καὶ προσκύημα σὺν λειτουργείᾳ τοιεῖ· καὶ ἀὐτὺς ἐκλάθη τὸ τραῦμα ἀπὸ ἄνωθεν ἐως κάτω, καὶ ἡ ὀτὴ ἐάθη καθ' ὥραν, καὶ ἐξαίσπινης φωνὰς ἐκραξαν πάντες οἱ ἰδόντες. Ἔτι διὰ τῶν ἀπολεσθέντων χυτῶν σωτίων ἁλαβῦς τινὸς Νικολάυ Ἱερέως, [ἃ] διὰ πα-

EX MS. VATIC.

ραλήτευς ἔρρεν ϗ αὐτὸς ἀΐδυς. Ἄλλοτε δὲ θαυματουργεῖ· ἐπί θυγατρίου τινὸς Γεωργίου ἢ Ἡ̈ρίνα [ἱστορεῖται], καθ' ὑπερβολὴν ἐρρέον αἷμα ἐξ ὠδείνων, ὡς τις ἐκ πολλοῦ ἰατρικὴν αὐτῷ ἤνεγκε, ἀλλ' οὐκ ἰάθη· μὴ παῦσα πρόσπτε τῷ Ἁγίῳ, ϗ παχέως ἰάθη, μικρὸν μόνον ἐρυθρὸν εἰς σημεῖον ἐπὶ μηνὸς ἐμεινεν εἰς μήνυμα τοῦ θαύματος. Αὐτὸς δὲ αὖθις ὁ τοῦ θυγατρίου ἔχων, ὃν δάπεδον ὁ Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, τοῦ ζητουμένου τυχεῖν, ὑπὲρ καταλαβόντος τὴν χωρίαν, ὧν ὧν τοὺς παλάθας ἐτύθη, φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ ἰχὰ διάβροχα γένωνται. Πάντες οἱ πλησιοχώριοι ἑστέπαζον ἕκαστος τὰ ἴδια ὡς οἶδε, αὐτὸς τὸ Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος ἔφη· Ἄγιε Φανούριε φησι, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοῦτο, καὶ ὡ λειτουργίαν ϗ προσκύνησιν ἐπιρέπω σοι ϗ ἀΐδεως ὁ υἱὸς τοῖς ἄλλοις μὲν ἐπιῤῥέπας, αὐτῷ δὲ ἀδαμῶς. Καὶ ὁ τούτου γυναικάδελφος Νικόλαος, ἰδὼν τὸ μόχον αὐτοῦ πεσόντα, ϗ κυλιόμενα ἐπὶ τοῦ γοῦ εἰς τὸ θανεῖν, ἔλεγον οἱ τούτου ἀγχισταί· Σφέξον τὸ βόδιον πρὸ τοῦ θανεῖν κακῶς. Ὁ δὲ ἅτος παπλῶς ἀτελεύτητος, ὡς ϗ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔδραμον πρὸς τὸν Ἅγιον, ϗ ἀΐδυς ἰάθη.

10 Ἑτέρα γυνὴ τῶν πλησίον ἔδωκεν ὅλον.... τῶν ἰατρῶν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσιν ἀλγοῦσα τοῦ χεῖρα, ϗ τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσαμένη εἰς βοήθειαν, ϗ τῆς ἰάσεως ἠξιώθη πάσης. Οὐ μικρὸν δὲ τὸ τοῦ Γερέως Μανουήλ, ὡς ἐλθὼν διὰ τὸ ἄλγος τῶν ὀδόντων εἰς τὸ ἀναπᾶσαι μὲν τὸν ὀδόντα. Γὼν οὖν ἄλλος ἀπὸ τῶν αἰχμαλωθέντων αὐτὸν βιείως βοῶντα, ἔφη αὐτῷ συμβουλεύων, Ἐπικάλεσαι τὸν ἅγιον Φανούριον, ϗ ἰαθήσει. Κἀκεῖνος ἔφη· Εἴ ὄντως γένηται, ὑ μόνον ἀτελῆ λειτουργίαν ποιῶ, ἀλλὰ ϗ κατ' ἔτος, ϗ τῷ εἰκόνα αὐτοῦ ἰσορήσω εἰς μήνυμα· ϗ παχέως ἰάθη τοῦ ἄλγους· τῷ Γερέως δὲ τούτου ἀδελφὸς Μιχαὴλ παροξυσμὸν ἔχων, διὰ λαμπάδος ϗ προσκυνήματος ἀΐδυς ἰάθη. Ἀλλὰ ϗ Εὐγένης Μαρίᾳ ὀνόματι τῷ τοιούτου νόσῳ ἰάθη, ϗ ἄλλοι πλεῖστοι. Μοναχός δέ τις τόνομα Ἰωσὴφ, ἐπὶ τὰ ὀπίσεια αὐτοῦ, ὁ ϗ φακλὼ οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσιν, ἀνέῳραι ἕτεσιν ἑπτὰ ϗ φάσαι ἀγκυλοπόδας, Σφενδονίσω ὅλων τῶν ἡμέραν· ἔλεσον αὐτά, Ἐπικαλέσω τὸν ἅγιον Φανούριον ϗ φύζονται· ὧν ὅτως ἐπικαλοῦται τὸν Ἅγιον, ϗ ἀΐδυς ἔφυγον, ϗ ἐδόξασε τὸν Θεὸν ϗ τὸν ἅγιον Φανούριον.

11 Πρὸς τούτοις δὲ ϗ μοναχός τις Ἰωνᾶς αἰφνιδίως παπᾶς κάλαμον ὀξὺν, ἀποτρυπήσας τὸν πόδα αὐτοῦ, ἄλγον δεινὸν πιζόμβρος, ϗ πρὸς τὸν ἰατρὸν ἐτοράθη, ϗ βοτάνας ἔθηκε τῷ ἀποπᾶσαι αὐτὸν· ἀλλ' οὐκ ἐλυτρώθη τοῦ ἄλγους, ἕως ὅτε τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, ϗ ἰάθη τοῦ ἄλγους ϗ τῆς πληγῆς. Καὶ Θάμπρος μοναχός, Φίλιππος τόνομα, κνίσμον ἔλων ὡς ἐκ ποδὸς ἔτος, ϗ πολλὰ ποήσας, ἰάσεως οὐκ ἔτυχεν πρὶν τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος ἀρίωγον, ϗ ἀΐδυς ἐπαύσατο τοῦ κνισμοῦ. ἀλλ' ὁπ ἐλυτρώσατο αὐτὸν τῆς χεῖρας ὃς ἀπείρω ῥάσματος, ὁ δὲ ἀρίπτος Νικόλαος, ἀλαβὴς ὢν ϗ τίμιος, ϗ φίλος τοῦ Ἁγίου, ἠξιώσατο ϗ αὐτὸς τῆς ἐλπίδος διὰ τοὺς ἀπολειφθέντας

ligiosissimus, aureas quas amiserat inaures recepit, invocato eodem Sancto. Thaumaturgus pariter se exhibuit erga filiam cujusdam Georgii, quæ Herina vocata, incredibili copia sanguinem e naribus b emittebat. Hanc cum ad medicos curandam addaxisset parens, nihilo ramen melius illa habuit. Paulo autem post, ut opem a Sancto flagitarer persuasa, prisinæ absque mora sanata restituta fuit, rubicunda solummodo macula, quæ rem stupendam testaretur circa nares relicta. Ipse rursum filiæ, qua de modo retuli, parer, cam altera eriam vice Phanurii opem postulasset, vori sui compos effectus est. Cum enim essusissimus imber in eam terræ paetem deciderer, quam Georgius e palanthis conseveral, verebatur ne humore nimio tenella plantatio lædcretur. Victui omnes, qua quisque poterat eatione, defendebant ees suas: ipse vero hoc cœpit Sanctum invocare: S. Phanorie, oculos huc tuos propitius oro conveeras, ac egu sacrificium tibi cum humilt adoratione in gratiarum actionem addico. Qua finira precatione, aliisse super effandens imber quæ ipsius erant omnino non corrupit. Hujus quin etiam pce uxorem frater Nicolaus, cum virulum suum in terram corruisse, & volutari super cam velut jam morituram conspiceret, hoc a propinqnis consilii accepit, ut mactare: bestiam antequam pejus ipsa moreretur. In desperationem igirar adductos Nicolaus, una cum amicis ad S. Phanurium suppliciter confegit, ac jumentum e vestigio convaluit.

10 Mulier e vicinis ejus una quæpiam facolrates suas omnes in medicos expenderat, duobus annis pessime affectam manum circumferens: hæc igitur præsentem quoque virl sancti opem est experta. Memorato eriam dignum quod Sacerdoti Manuelt contigit; qui cum præ dentium dolora eo esset adductus, ut qui omnium ei acerbissime dolebat, evellendos, esset, illeque cruciatos impatiens in lamentabiles voces prorumpere cogeretur; observans td aliet eorum qui captivi fuerant, auctor homini fuit, S. Phanurii auxilium epemque ut imploraret, & fanaretur. Cui Manuel: Hoc sane si, inquit, consequar, non sacrificiam modo in Sancti illius bonorem promitto, sed per singulos etiam annos; & imaginem ejus, in memoris animi significationem, fieri curabo. Quo concepto voto, dolor omnis continuo evanuit. Sacerdotis hujus frater Michael, oblata lampade & veneratione exhibita eidem Sancto, a gravi paroxysmo liberatus est. Sed & Eugenes Marii, cum aliis non paucis, a simili morbo fuere per Phanurii intercessionem cursrl. Fuit eriam Juseph quidam professione Monachus, in cujus legumina, quæ a terræ illius incolis nomen quoque leuris accipiunt, innumera descenderant columbæ omniaque vastabant: cumque decreet indignans, Toto die funda eas jaculabor, responderunt alii: Quin ru sanctum porius Phanurium invoca, & fugabuntur. Invocavit ergo Sanctom, & statim fugerunt; ipse vero Deam & Sanctum glorificavit.

11 Alter Monachus, cui nomen Jonæ, in acutum calamum pedemex improviso indaerat; cujus acumine cum planta ei esset perforata, & non exiguum pateretur dolorem, medicum adiit: hic autem herbas superimposuit ad malum auferendom. Sed non est a crociatu liberaras Jonas, donec invocavit Sanctum: quo facto, non solum a dolore, verum etiam a vulnere peesanatum se sensit. Alius item Monachos Philippus, intolerabili quadam prarigine ipsos jam viginti annos laborabat, multisque adhibiris remedtis nullum malo suo experiebatur levamen: sed mox atque opem benignissimi Sancti imploravit, statim omnis cessavit molestia. Postquam autem ajusdem

B

C

D

E

F

b

Hæru puellæ curatio a fluxu sanguinis.

c

Puer ab imo bre fervatus.

Curatus vitalem morbum.

Manus affecta.

dolor dentium.

gravis fe bris,

Ab esu columbo rum fabis infesto.

vulnus pedis sanatum;

d

Sanctus

EX MS. VATIC.

A Sancti ope manus ſuas, e neſcio quo humorum noxiorum ad illas concurſu graviter affectas, priſtinæ rurſum ſanitati conſpexit reſtituì Nicolaus e Paſtor, e vir ſane religioſus & dignus veneratione, animoque in Sanctum propenſiſſimo; ſpem concepit, fore ut pec ejus invocationem cateoas f amiſſas recuperaret. Poſtquam autem Virum ſanctum veſpertino tempore ſupplex invocaſſet, exurgens ſummo mane trimulus ejus filiolus, & telum arcui imponens ad ludos pueriles, jecit verſus torrentem; fixitque inter medias catenas, quæ ante ſeptemdecim dies erant perditæ intra cœnum torrentis. Tunc puer plorans propter ſagittam, abiit ad matrem. Venerabilis autem matrona, ſicut filium amabat tenerrime, dilectum deoſculata, ut eum placaret [aliam ſagittam promittebat] g. Sed ille contentus clamabat, Sagitta mea, mater. Cum ergo nihil conſilii melioris occurreret, exivit domo una cum puero ad octodecim orgias verſus torrentem; ſeque ad tres cubitos deorſum miſit ſagittam extractura. Simul autem cum ea egreſſæ ſunt catenulæ, & omnes dederunt gloriam Deo ac Sancto ejus, qui non deſpicit deprecationem invocantium ſe. Statimque Sacerdos curavit faciendam Sancti imaginem, in memoriam facti miraculi, quod ut fieret, noluit puer aliam ſagittam

B habere. Atque hoc eſt quod de Sancto pueroque narratur.

12 Verum quid prolixiorem ſermonem teximus: cum infinitum ſit Sancti hujus miracula enarrare, & ſufficere poſſint jam ſcripta? Itaque fides alis ſublevatus glorifico ſanctiſſimam Trinitatem, u qua omnis poteſtas efficaciaque procedit; & ex qua unus Dei Filius Apoſtolis ſuis dixit, Si habueritis fidem Mat. 17. 19 ſicut granum Sinapis, dicetis monti huic, Tranſi, & tranſibit: & non tantum, quanta ego facio, vos quoque facietis, ſed majora horum. Ex illis autem unus eſt magnus Chriſti Martyr Phaurius, Joh. 14. 12 qui ſuam ſanguinem ejus cauſa religioſe effudit: quapropter illum etiam glorificavit tamquam proprium famulum, magnificans eum per miracula, & omnibus u quibus invocatur præſtans petitionis ſuæ effectum. Tu vero, o Chriſti Martyr Phanarie, Sanctæ Trinitati aſſiſtens, memento eorum qui laudes & miracula tau enarrarunt, & quamvis non ſuerit poſſibile id facere pro merito, ſuſcipe nihilominus dona noſtra; noſque interceſſione tua doloribus libera, animæque ſalatem largire, ut tua deprecatione adjuti regnum cælorum conſequamur in Chriſto Jeſu, cui gloria & poteſtas, eum Patre ſimul & ſancto Spiritu, in ſæcula ſeculorum.

C

Diuturnus puerilis dolor ablatus.

Invocato Sancti tranſit lacrymarum amiſſa.

Et cum ſagitta puerili extracta.

Epilogus Auctoris

Sanctum invocantis.

κλεικὸς· ἀλλὰ μὴ τὸ λειπαρῆσαι τὸν Ἅγιον ἐστέρας, τὸ πρωῒ ἀναστὰς τὸ πέπλον αὐτῆ τεμεῖς ὀν, βαλὸν βέλος ἐπὶ τὸ τόξον καὶ τὴν παιδικὴν παιγνίαν, ἔρριψεν κατ' τὸν χείμαῤῥον, καὶ κρύπτας ὁ μέσῳ τῆς κλειῶν, ὧν ἀπολέσθη διὰ πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν, ὁπ τῆ εἰλῶν τῆ χειμάῤῥῳ· τόδε ῥάρος κλαῖον διὰ τὸ βέλος, ἀπῆλθε πρὸς τὴν μητέρα· ἡ δὲ τιμιωτάτη μήτηρ φιλόπαις ὖσα, καιφίλει τὸν φίλτρον τῆ ἐφίλωσεν..... Αὐτὸς ἀθροτόπερον κλαίων ἐβόα, Τὸ βέλος μη μῆτερ. Καὶ μὴ ἔχον τί ποιῆσαι, ἐξῆλθεν τῆ οἴκη μετῆ βρέφους, ὀκτὼ καὶ δέκα ὀργίας μῆκος ἐπὶ τὸν χείμαῤῥον, ἔρριψεν αὐτὴν κάτωθεν, ὡς τρεῖς πήχας τὸ βάθος, τῆ ἀποσπᾶν τὸ βέλος, καὶ ἐξῆλθεν ὁμῶ τὰ κλειδία· ἐ ἅπαντες ἐύφραν τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ, ὁμὴ παιδὼν τὴν δέησιν τῆ ἐπικαλημβάνων αὐτὸν, ἐ ἀΐδυς ὁ Θύτης ἐτόρησεν τὴν εἰκόνα τῆ Ἁγίε εἰς μήμημον τῆ γεγονότος θαύματος· Τότε χάρεν ὁ παῖς ἐκ ἤθελεν ἄλλο βέλος, καὶ τέτο ἰῶ τῆ Ἁγίε ἐ ὁ τῆ παιδός.

12 Ἀλλὰ διὰ τί μακρολογίας ἐπιχειρῶμεν ἄπειρα γὰ τὰ τῆ Ἁγίε θαύματα λέγηθαι· ἀλλ' ἀρκεῖ ἂν τοῖς γεγραμμένοις· καὶ τῇ πίστει πιρώμεθα, καὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα δοξάζομεν, παρ' ἧς ἅπαν τὸ κράτος, καὶ ἡ ἐνέργεια πρόεισι, ἐ ὁ Υἱὸς τῆ Θεῆ ὁ εἷς τῆς ἁγίας Τριάδος τοῖς Ἀποστόλοις αὐτῆ ἔφη· Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκος σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι, ἐ μεταβήσεται· ἐ ἡ μόνα ὅσα ἐγὼ ποιῶ, καὶ ὑμεῖς ποιήσετε, ἀλλὰ ἐ μείζονα τούτων. Ἐξ ὧν εἷς ἐστι καὶ ὁ μέγας τῆ Χριστῆ Μάρτυς Φανούριος, ὁ τὸ αἷμα ἐκχέας αὐτῆ ἕνεκα ὁσίας· καὶ δοξάσας αὐτὸν ὡς οἰκεῖον θεράποντα, ἐ μεγαλώσας τοῖς θαύμασι, ἐ ὅσοις μὴ πίστεως ἐπικέκληται τῆς αἰτήσεως ἔχοντες τὸ ἰσχύ. Ἀλλ' ὦ Μάρτυς τῆ Χριστῆ Φανούριε, τοῖς μὴ τόθι τὴς ὑμνοσοι καὶ τὰ θαύματα ἐξηράσατε μέμνησο, παρεσῶς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, εἰ ἐ ἀντέξιά σοι δίωατο ἐξευρεῖν ἡ προσφορὰ, τοῖς δωάμενος ἀτενίσης· σὺ τ' αὐθῶς δῶρα δέχε, καὶ τῇ σῇ πρεσβείᾳ τῆν τῆδε ἀλγηδόνων λύτρωσαι, καὶ σωτηρίαν ψυχῆς .... καὶ τῇ σῇ πρεσβείᾳ τῆς βασιλείας τῆν ὐρανῶν ἐπιτύχωμεν, ὁ Χριστῷ Ἰησῆ, ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν ἐ ἀεὶ ἐ εἰς τὺς αἰῶνας τῆν αἰώνων. Ἀμήν.

E

F

ANNOTATA.

u *De S. Georgii miraculo, circa amiſſos ejuſdam Theophili boves, vide dicta 23 Aprilis in Analectis num.* 41, *& integrum Græca narrationis contextum inter Acta Græca ad finem Tomi* 3.

b *Græce* εἰ ἀληθὲς, *quod, ſolum per conjecturam, verti ex naribus; quia in his ſignum ſanguineum reliquum dicitur.*

c Palanthæ *quid ſint, non divino. Auctor* Planta *Latinorum unius vocali additione fallitur?* Πανθὸς Marſia ficuum vel caricarum *dicitur: quid ſi ipſas earum ſtructe arbores ſic vocent Cretes? Sed nec* πάνθαι ſerere *vel* plantare, *alibi adhuc reperi, nec* ἴσχα *pro* plantis *invenni uſurpato, licet* ἰσχάδες *ſint* herbæ.

d *Quod in Græco additur epitheton* ἄβιον, *fatear a me non intelligi; niſi forte compoſitum eſt ab* ἀ *privativo & βιος, quo in Romana, id eſt vulgari Græca lingua, acinum ſignificari docet Dictionarium Simonis Portii Latino-Græco barbarum. Ad notandam ergo Sancti benignitatem & facilitatem, quæ aſſimuletur uvæ acinis carenti, potuit hæc vox uſurpari.*

e *In ſegropho noſtro eſt* ἱερεύς: *quod ductum ab ἱερὰ ego, ſignificare a religione apoſtolorum, quem barbare* Renegatum *appellamus. Hic autem ut infra apparet de Presbytero agitur. Parochum ergo intelligo, quem etiam nos* Paſtorem *nominamus, & ἱερεῖα ſcribo, ut etymon deſumatur a Græco-barbaro ἔρι, quod literaliter ſcribitur ἐρι, agnus.*

f *Græce ſcriptum erat* κρικὸς, *ſed mox infra* κλειῶν: κλειὸς *autem ſive* κλειὸν numella *& catena ab aliquibus vertitur: & infra diminutive vocantur* κλειδία; *ut ſuſpicari poſſis id quod amiſſum erat fuiſſe* catenulas *ſive* armillas aureas: *quas mulier, (ut hic dicitur) nobilis amiſerat, corporis lavandi cauſa torrentem ingreſſa.*

g *Tale quid excidiſſe e textu Græco, patet ex ſequentibus.*

DE

DE SANCTO EUTROPIO

EPISCOPO ARAUSIONENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus ætate, Vita a Vero ſucceſſore ſcripta, cultu, Reliquiis.

POST AN. CCCC-LXXV

ARauſio *a Ptolemæo, Strabone, Plinio, aliiſque antiquis memorata*; Arauſica civitas *in Conciliis*; Arauſionenſis urbs *Sidonio Apollinari lib. 6 Epiſt.* 12 *nuncupata*; *ſæculo Chriſti quarto & quinto hos dicitur habuiſſe primos Epiſcopos apud Claudium Robertum & Samaritanos*, Conſtantium, S. Eutropium, Verum, & S. Florentium. *Horum prior* Conſtantius *cum Proculo Maſſilienſi Epiſcopo ex provincia Narbonenſi Legatus adfuit Concilio Aquilejenſi anno* CCCLXXXI, *ubi* Epiſcopus Arauſicus *vocatur*, *& cum aliis Epiſcopis adverſus Palladium Arianum ſententiam pronunciavit. Inter hunc & S.* Eutropium *aliquod Sedis Arauſionenſis chaos interpoſitum eſt intra quod videntur aliquot extitiſſe Epiſcopi, quorum unus infra,* S. Eutropii *deceſſor*, Juſtus *memoratur: qui anno* CCCC-XLI *Concilio Arauſicano primo interfuit, & nominatur in Epiſtolis S. Leonis Papæ ad Epiſcopos Provinciæ datis anno* CCCCXLV *& ſequentibus, & in Epiſtola Synodica Epiſcoporum Galliæ ad S. Leonem Papam anno* CCCCLIS: *anno autem* CCCCLV *interfuit Concilio Arelatenſi. Hinc ergo* Juſto *ſucceſſit* S. Eotropius, *Diaconus creatus a Maſſilienſi Epiſcopo Euſtachio ſive Euſtaſio, ad cujus deceſſorem Ventrium & alios Epiſcopos Galliæ ſcripſit Leo Papa anno* CCCCLIS, *ut in tempore plane omnia conveniant. Ad eumdem* S. Eutropium *alioſque Epiſcopos ſcripſit S. Hilarus Papa anno* CCCC-LXIII, *quod in Eccleſia Dienſi Epiſcopus indebite eſſet ordinatus. Subſcripſit etiam ipſe* Eutropius *anno* CCCC-LXXV *Epiſtolæ Fauſti Rejenſis Epiſcopi, ad Lucidum Presbyterum e ſecta Prædeſtinatianorum, in qua huic explicatur, quæ ſententias rejicere quaſque amplecti ac profiteri debeat. Eidem etiam familiaris fuit S. Sidonius Apollinaris, Epiſcopus Arvernorum, cujus ad illum ætate libro 6 Epiſtola 6, his verbis:* Sidonius, Domino Papæ Eutropio, ſalutem. Poſtquam ſœdifragam gentem rediiſſe in ſuas ſedes comperi, neque quidquam viantibus inſidiarum patare; nefas ccedidi ulterius officiorum differre ſermonem, ne veſter affectus quamdam vitio meo ducetet, ut gladius impolitus, de curæ raritate rubigioem. Unde miſſo in hoc ſolom negotii geculo litterarum, qui vobis ſit corpuſculi ſtatus in ſolido, quam vel ex animi ſententia res agantur, ſolicitus inquiro; ſperans ne ſemel mihi amor veſter indultus, aut interjecti itinetis longitudine, aut abſentiæ communis diuturnitate tenuetur: quia bonitas Conditoris habitationem potius hominum, quam claritatem finalibus claudit anguſtiis. Reſtat ut veſtra beatitudo, compunctorii ſalubritate ſermonis, avidam noſtræ ignotatiæ paſcat eſuriem. Eſt enim tibi nimis oſui, ut exhortationibus tuis interiotis hominis maciem ſæpenumeto myſticus adeps & ſpiritalis arvina diſſendat, Memor noſtri eſſe dignare, Domine Papa. Vale. *Hæc S. Sidonius Apollinaris, anno* CCCCLXXXVI *mortuus, utrum autem citius vel ſerius* S. Eutropius *obierit, non conſtat.*

2 *Antiquam ejus veneratione indicat eccleſia, illi olim in urbe Arauſionenſi conſtructa: in qua cum magna devotione ſolebant aſſervari ſacra corporis ejus Reliquiæ: quas, ſub gradibus collocatas, anno* MDLXXII *Calviniana hæreſis ſuſtulit, & cum aliis Sanctorum Reliquiis igne abſumpſit; eccleſia etiam in propugnaculi uſum converſa, ubi mox laudandus Henricus Suarez notavit aliquando legi ſolita hæc verba, ipſi ſacro ſuperliminari inſculpta: GAUDENTIUS ET PALLADIUS FRATRI INNOCENTISSIMO FECERUNT, quo indicari ipſos* S. Eutropii *germanos fratres, primos iſtius eccleſiæ conditores, quis niſi temere conjecando affirmaverit? maxime cum eidem marmori viſa fuerit inſculpta hiſtoria aliqua, cui credibile eſt verba illa fuiſſe pro titulo, atque adeo rem totam pauconum eſſe ſæculorum? Interim ut iſtæc abolita ſint omnia, permanebit ſacra ejus memoria in antiquis Faſtis Eccleſiaſticis. Etenim* Uſuardus, *ante annos octingentos, illa ſuo Martyrologio ad hunc* XXVII *inſcripſit:* Item in Galliis, civitate Arauſica, S. Eutropii Epiſcopi, cujus vitam, virtutibus illuſtrem ac miraculis, Verus Epiſcopus luculento ſetmone deſcribit. *Qua eadem & eodem ſæculo, ex antiquioribus ſcilicet faſtis, deſcripſerunt Ado & Notkerus: & ſecuti ſunt recentiores, Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Galeſinius, Caniſius, Sauſſajus cum variis Mss. & hodierno Martyrologio Romano. Quin & Sigebertus Gemblacenſis, de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 73. plane eadem de Vero Epiſcopo, ſcriptore vita S. Eutropii, habet. Hunc* Verum *Petrus de Natalibus lib.* 5 *Catalogi cap.* 57. *appellat* Epiſcopum Auraſicenſem, *quem* S. Eutropii *ſtatuunt ſucceſſorem ſupra citati Claudius Robertus & Sammarthani: & huic ajunt ſubrogatum* S. Florentium, *qui Concilio Epaonenſi anno* DXVII *ſubſcripſit, & colitur* XVII *Octobris, etiam Martyrologio Romano inſcriptus: potuit proinde* Verus, *inter hunc* Florentium *& S. Eutropium, præfuiſſe Eccleſiæ Arauſionenſi. Quam is ſcripſit Vitam* S. Eutropii *hactenus neſcimus ab nullo editam. Nos Pariſiis in bibliotheca Illuſtriſſimi viri Nicolai Fucquetii initium reperimus, & plane arbitramur iſſe partem ejus, quam* Verus *ſucceſſor ſcripſit. Eamdem partem, ſed hinc inde contractam, reperi etiam in vetri Mſs. S. Pauli Tricaſtini Breviario vir ſtudioſiſſimus & nobilis apud Avenionenſes, Henricus de Suarez; qui moritus varia Mss. reliquit, atque inter cetera Deſcripſionem Principatus Arauſionenſis cum recenſione Epiſcoporum ſuorum, unde tranſcriptum ſua manu exemplar nobis miſit P. Carolus Fabr. Hanc ergo partem damus, cum pradicti Breviarii Teſtimoniis collatam, ad excitandos alios, ut ſi integram repererint alicubi, dignentur in lucem proferre, aut ad nos tranſmittere, ſaltem aliquando in Supplemento operis edendam. De* S. Eutropio *iſta narrat citatus ante Petrus de Natalibus, excerpta forſan ex jam dicta Vita*: Hic ob fidei devotionem ad duas ſorores Chriſti ancillas, a parentibus exhereditatas eo quod votum virginitatis emiſiſſent, Epiſtolas conſolatorias eleganti & apto ſcripſit eloquio, non ſolum ratione, ſed Scripturarum ſtatum teſtimonio cõmunitas.

5 *In dicto Mſ. codice Fucquetiano reperimus aliam* Vitam S. Eutropii Epiſcopi Arauſionenſis, *ſeu potius ſermonem in ejus feſtivitate, plurima continentem quæ plane fabuloſa arbitramur, confitaque to tempore, quo urbes Epiſcopales Galliarum de antiquitate certabant. Hic* S. Eutropius *dicitur a Chriſto inter ſeptuaginta Diſcipulos lectus, ad Cunam Dominice poſſunt veniſſe; & poſt Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem miſſus in Gallias, atque Arauſionenſis Epiſcopus creatus clarniſſe miraculis, cacis viſum,*

Totes primus Epiſcopus Arauſionenſis Conſtantius.

Juſtus.

S. Eutropius.

anno 463

& 475

familiaris S. Sidonio Apollinari

paroeci ejus ſuffragia-tores & pares.

Eccleſia illi olim

memorial Faſtis ſacris.

E

Vita a Vero ſucceſſore ſcripta.

F

cujus pars ex Mſ. datur.

Alia Vita fabulis re-mixtum.

A *viſum, elandis greſſum, obſeſſis ſanitatem, elephantiacie vitæ commodum, aut non etiam ſurdis præbuiſſe auditum, ac tandem de hac lacrymarum valle ereptus ſexto Kalendas Junii, celi ouriam ingreſſus. Sed hæc omnino cenſemus omittenda; nec movet nos auctoritas Philippi Ferrarii, qui in Nova topographia ad Martyrologium Romanum cenſet eum S. Maximini Epiſcopi Aquenſis Synebrounum, de quo ut quidem in titulo Vitæ fabuloſa ullareperitur mentio. Tarafconenſis eccleſia olim Cantor, nunc Decanus, D. Bertet, in edita a ſe Hiſtoria Panegyrica S. Marthæ, huic ceteriſque ab Hieroſolyma in Provinciam adnenis (ut vulgo creditur) Sanctis ſocium adjungit* S. Eutropium, *& multa narrat in ſimili perſuaſione fundata, quibus animum calamumque advertere non libet. Ex nihilo verioribus fabulis compoſitum aliquando fuit Officium, unde hac Antiphona cum Oratione ſupereſt:* B. Eutropius ab Antiochia catitit oriundus, qui in Galliarum partes cum B. Trophimo ad prædicandem Chriſti fidem pervenit. OREMUS. Deus qui B. Eutropium, Confeſſorem tuum atque Pontificem, facris muneribus decoraſti, ipſum ad vocem prædicationis tuæ ad fidem Catholicam convertendo, & Diſcipulorum tuorum collegio ſociando; quique cum in cœna tua tecum adeſſe voluiſti; concede quæſumus ejuſdem nos ſemper meritis adjuvari, &

B Beatorum tuorum conſortio adunari. *Sunt qui* S. Eutropii *Xantonenſis Epiſcopi, a S. Clemente (ut putant) in Galliam miſſi, aſt veroſimilius ad tertium ſæculum differendi (ſicuti ad XXX Aprilis diximus) diſcipulum faciant, nominis ſimilitudine id iis ſuadente. Alii duos Eutropios Arauſionenſes Epiſcopos diſtinguunt: ſed non placet aſylum iſtud ignorantiæ & fabuloſitatis pertinatis, recedere a male uſurpata antiquitate nolentis.*

4 *Corruunt autem illæ omnia productione ſinceriores hiſtoria, quam ut nanciſceremur ullum laboris parcitum eſt, tum a noſtro P. Carolo Fabro, quem rogaveram; tum a Rev. Adm. D. Joanne Baptiſta Alexandro, S. Diſderii Avenione Canonico, qui empto ſub annum* MDCLXXIX

a Majoris Monaſterii Monachis Collegio S. Eutropii (quod ab Ivione quodam fundatore vulgus le College de Dyon S. Eutrope *appellat (& attribuit pauperibus puellis Avenione celletis ſub nomine Filiarum S. Joſephi, ipſius Sancti eccleſiam cultumque modis omnibus fatagit Avenione reſtaurare. Præpoſitus etiam Arauſionenſis eccleſiæ D. Crochant, non modo Arauſione, ſed etiam in vicina S. Pauli urbe, Arauſionenſi Sedi aliquando conjuncta, diligentiſſime ſcrutatus omnia, ſuum quoque laborem æque ac alii plures inutilem hac in parte fuiſſe doluit. Omnes autem cenſent anno* MDLXX, *cuncta vaſtantibus Hugonottis,*

C *eandem ſortunam paſſa eſſe, qua forte in Capitulari archivio ſervabantur, ſcripta de* S. Eutropio; *quam paſſa ſunt ejus Reliquiæ.*

5 *Interim univerſis nova quædam lux oriri viſa eſt, ex ea quod communitaverat Vitæ fragmento, in eoq; fundata temporis ratione. Quare ut ejus notitia latius divulgaretur, fuit qui ſub meo nomine, ſtyle eleganti, Gallice conſcriberet Vitam* S. Eutropii, *acceptam a Vero Epiſcopo narrationem verbis exornans, nihil autem in ſubſtantia mutans: quam deinde additis decem Animadverſionibus haud ineruditis amplifitavit, mihique remiſit. Ea ut ſic impreſſa ſit, nondum equidem ſcio; conſilium voluntas vindicare Arauſienenſes ab errore, Sanctum a fabulis, vehementer probo: nomen meum alieno operi inſcribi, non item; maxime cum in iiſdem obſervationibus dicantur nonnulla de SS. Martha & Lazaro alliſq; familiaribus Chriſto Sanctis, quæ nolim præjudicium facere poſteris meis, quin libere poſſim ſcribere quæ ſentient, de eorumdem adventu Maſſiliam. Porro ex mutuo inter nos per literas commercio relatus etiam hic fructus fuit, quod didicerimus S. Eutropii cultum non ſo continuiſſe intra civitatem Arauſionenſem, ſed diffuſum fuiſſe per Provinciam; cum & Taraſcone ſcribatur capella extare, in illius honorem fundata; &*

AUCTORE D. P.

Avenione jam viderimus ſub ejus nomine Collegium Canonicale, unum ex ſeptem antiquioribus Collegiis iſtius urbis. Additur quod hoc ex prima ſui inſtitutione orphanotrophium fuerit, Romanis autem Pontificibus Avenione reſidentibus factum eſſe Collegium, annuumque Abbatis S. Petri Majoris Arelatenſis: a qua utrumſie potuerit alienari diſputatum deinde fuiſſe intelligo, ex Memoriali impreſſo an. MDCLXXXI *& oblato Generali & Congregationi Benedictinæ S. Mauri, ad comprobandum nullitatem contractus: neque adhuc ſcio quem exitum lis illa habuerit.*

6 *In veteri Aptenſis Eccleſiæ Breviario, impreſſo ſub annum* MDXXXII, *præſcribitur Officium* XII *Lectionum, cum hac oratione Collecta propria:* Sancti Confeſſoris tui atque Pontificis Eutropii nos quæſumus, Domine, conciliet interceſſio, quæ ſanctis vitæ meritis veneranda reſulget. *Breviarium meum aſſerit S. Andreæ prope Avenionem, anno* MDLVII, XII *lectiones retinendas præſcribis, ſecundum propriam Ritus meæ ſibi formam, ſed omnia de communi. In Tricaſtina S. Pauli ecclefia vulgo* S. Paul de trois chaſteaux *ſimilem* S. Eutropii *cultum etiam viguiſſe demonſtrat Ms. quod Suarezius vidit in novem Lectiones diſtributum. Plura earumdem partium antiqua Breviaria ſuppeterent, ex plurium forenſis Eccleſiarum Kalendariis poſſumus probare cultum diffuſum per Provinciam. Joannes Cherreu Carmelitarum per Aquitaniam Provincialis, in litteris ad ſuum Generalem Theodorum Stratium*

E *apud Lezanam ad an.* 1385 *hoc ſæculo datis, de Tarbienſi ſui Ordinis conventu loquens, ait; quod ibidem in eccleſia, magno Pyrenæarum gentium concurſu colitur,* S. Eutropius, *cujus & Reliquias haberi aic in* Conventu Condomiēſi. *Quod ad pradictam Reliquiarum diſſipationem attines, ea ſimul & Reliquiarum* S. Florentii *Epiſcopi, recolendi* XVII *Octobris, facta dicitur, cum publica in proceſſione illa* Reliquiæ *circumferrentur; capſas vero argenteas Lugduni a ſacrilegis venditas ait Hiſtoria Arauſionenſis ſcriptor Dominus de la Piſe, pag.* 132 *&* 161 *factum utrumque commemorans; qui licet Calviniana hareſim etiam ipſe profeſſus, abominatur tamen auctorem ſacrilegii Jacobum, Notum Arauſionenſem vulgo dictum, filium naturalem Principis Ludovici de Chaalens; neque contemnit eorum religionem qui feſtum ſolemni pompa lotiſque iguibus celebrare conſueverant. Ex ea diſperſione collectum a Catholicis caput* S. Eutropii, *& Toloſam translatum ad eccleſiam S. Saturnini, ibidem hodieque religioſe ſervari creditur.*

VITÆ PARS PRIOR,

Auctore Veto Epiſcopo ſucceſſore

Ex codice Ms. Fucquetiano Pariſiis, & veteri Breviario Ms. S. Pauli Tricaſtini.

QUotica quis Sanctorum vitorum vitam, meritis venerabilem, virtutibus celebrem, ex plicaturus aggreditur gratia Dei, debet ſolicitus conſcientiam communire, ne quid aut negligentia incautus omittat, aut gratia inductus fingat; ſciens & ſe gravari culpa mendacii, & non parvam laudem miraculis derogare, ſi aut facta ſubtrahat, aut non facta confingat. * Sed quia multum inſtructioni, multum profectoi audientium ſubtrahitur, ſi Vita tanti Pontificis occultatur; etiamſi non poſſimus in unum univerſa colligere, non deſinamus tamen ex multis vel aliqua prædicare 4.

2 Igitur S. Eutropius, antiquæ urbis Arauſicæ, & ſub cultu geotilitatis nobiliſſimæ, ſummus Pontifex, Maſſilienſis civitatis indigena, clarus natalibus, acer ingenio, muodanarumque rerum dote compoſitus, cum licentioſam adoleſcentium conjugali remedio

AUCTORE D. P.

Officium in veteri Bre viario.

unde olim acceptum Officium Propinus.

Sed non ut optabam.

reddituus ex Gallico fragmento tum nobis.

LECT. I. *Prologus auctoris.*

II

4 *Natus Maſſiliæ*

A medio refrænaſſet; illicirumque ſuom ad licita transferens, ſorrirus ſuiſſet uxorem; aliquamdiu fæculo ſervieus; *quia jam vocabatur ut probaretur, retinaculi recifione diſſolvitor; & ſanctiſſimam conjugem, pollentem gratia Caſtitatis, præmittit ad Dominum; lætus quidem præcedrut merito, ſed anaios remanentis affectu: in quo cum ſe multa ſecreta bona converſationis occultata plus proderent, S. Euſtachium *b* Maſſilienſem Epiſcopum, virum eximiam, uon latuis. * Beatositaq; Eotropius, quem latere Dominus nolebat, rapitur juſſu Pontificis; & reclamans ac pertinaciter repugnans, quaſi alter Saulus, B. Pauli ſecururus veſtigia, invitus trahitur ad ſalutem, Epiſcopi *c* adhortatione ferus adhuc ſico molcetur, nec samen in affenſum converſionis sx aſſe componitur. * Erat & illa duritia altioris fortaſſe conſilii: quia judicabat non levitet debere ſuſcipi, quod metuebat facile non poſſe compleri. Sed cum tonſor expiri ſurſiet adhibitus, ac defluentes comarum ſractus concorrens in ſe ſerri acies obliqua concideret; neſcio qua virtute, præſentis ſæculi ſpe miraibiliter deſtitutus, rorum ſe in amorem religionir, quaſi agnus ex lupo, collegis. * Cumque Diaconatus officiam ſuſcepiſſet, præteritos actus recolens, non ſolum Levitam, ſed & pœnitentem impleturus arripuis, *& jejoniis, abſtinentia, eleemoſynis, oratiobus, lacrymis & vigiliis ſtudebat non ſolum implere præcepta, ſed & flere præterita. Qua contritione credo Deus placarus, ut conſolaretur afflictum, mirabili viſione, præcedens delictum patefecit indultum.

4 Aecidit ergo ut quadam nocte, poſt orarionis vigilias, in ſopotem depreſsus, viſione terribili frangeretor. Videbat namque ſe ſupinum terra proſtratum, & in columna a locis genitalibus nigrarum aviom multitudinem conglobatam uſque ad uubes extendi. Comque tantæ rei ſtupor eriam dormientem invaderet, vidit e cælo ignem, uſque geniralia ſua uvium multitudinem conſumentem *d*. Somno terrore viſionis excotitur, nec tamen beneficio interpretationis divino indicio commonetor. Molriplicasur afflictio & abſtineusia, viſio exprimitur metoenda; probat Deus tironem, incerom ſaſpicionis mstu, ſed jam ſecurum remiſſionis arcano. Similiter poſt multum tempos in orationem vigilsuti uocte ſopor inducitor; eodemq; modo muſcarum globus a pectore uſque ad nubes aſceodens, ſobito igne divino conſumitur. Espergefactus, & iteraræ viſionis novitare permotos, quemdam *e* Abbarem *e* probatæ ſanctitatis experit, eique permiſsa C hora antecedentium viſiouum ordinem pandit. Cui beatus Abbas, agens gratias Deo, ita reſpondit: Non vides, frater Eutropi, quod meruiſti a præteritis, non ſolum actuum arrorum, ſed & cogitationum culpis abſolvi? Crede te virum illum, illius Scriptoræ reſtimonio confirmatum, ea inſomnii illius conjectura, de quo ait Propheta, Impiur qua hora converſus fuerit ab iniquitate ſua ad juſtitiam, omnes retroiniquitares delebuntor.

4 Inrer hæc Auraſicæ civitatis Pontifice, eriam nomine Juſto, ad Dominum evocato, Eccleſia urbis ipſius ns morir eſt indagare cœpis, quir digne eligi deberet Epiſcopus, & per diverſos notorios diſcurrens, in S. Eutropium ſe univerſirasrandem, judicils variisdio ſarigata, collegis. Ordinator S. Eurropius *f* Epiſcopus, qoi vaſtatæ *f* ſolirudine civitaris terrisus, fugam cœpit cautiſſime meditatam. Sed Deus, qui militem jam ſaum probabat rentarionibus, noo opprimebat, ud ejuſmodi conſiliarium ſugam medirantem detulit, ubi reſponſo convenienti roboraretur fractus, & conſolaretur afflictus. Nam cum *g* venerabili cuidam viro *g* Apro, non ſolum vita ſed inſtitutione perfecto, utpote S. Aoguſtini diſcipulo, cooſilium prodidiſet; his ille confitentem verbis adorſus eſt: Eſne tu ille Eorropios electus, notis meteitis comprobatus? Quia non re ſuſcepit Eccleſia, diſtenſa eenſu, ornata miniſterio, ioſtara privilegio: comitatu nobilium inquieta, idcirco a te inhonora deſpicitur, & ut abjectiſſima reſuiasur? Revertere, & ſcito sibi hanc u Deo eſse commiſram, nec de ſublimitate ejus ſis dubius, cujus preriоſitas ſolis fidelium meriris ſiigratur. Diſcure ineetes animos, & hujor diaboliex tentationis tenebras arctioris orationis aſſiduitate depelle. Lege magiſtrum illum; imo, quia jam legiſti, huoc ſequere, [qui doces] & manibus operantes parare, unde tribuanr oeceſſirarem parientibus.

5 His verbis S. Eutropius animatus civirarem ſuam repetit, labori ira mancipatus, us noo miuus operè confumeter corpur, quam animam oratione reficeret *h*. Sed licer antecedentium ſomniorum admirabilium illior cogitationes attenta feritet comparatio; tamen prius *i* prodigiis quam ſuffragiis publicari meruis, ut probarerur ad hanc gratiam eriam meriris pervenifse. Nam cum teneras manos rodis bubulci ſtiva ſuſciperer, & aſſiduitas arandi flexu curvati lateris dolorem corporis cierer; quaſi ſolers medicus, alternati laboris remedio, velut quibuſdam epitagmatiis aut antidotis medicabatur. Cædebat igitur ſilvar, & ſentuoſam eamporum ſaciem veprium evulſione purgabar: ſæpe gravatum vincæ culiorem ipſe apprehenſo ligone palpabat. Frangebatur alieno opere pleniſſimus pierate, cum ſibi ſoli non parceret. Qua autem parieoria æſtati & frigori corpus opponeret, prope incredibiliter explicarur. Nam penetrante gelu mau.... *Reliqua deſunt*.

ANNOTATA.

a *Breviarium Tricaſtinum*, Publicare.

b *Alii* Euſtaſium & Euſtachium *appellant*, *creditque Venerio Epiſcopo ſucceſſiſſe anno circiter* 452, & *obiiſſe anno* 463 *qui licet paſſim* Sanctus *appelletur*, *nihildum tamen de ejus cultu aliquo nobis conſtat*, *vel ex Officiis ejus Eccleſia propriis vel ex Annalibus Gueſnajl*.

c *In Ms. eſt*, ad orarionem.

d *Hactenus Breviarii præfati Lectiones*.

e *Veroſimile eſt hunc fuiſſe* Joannem Caſſianum, *qui ſub annum* 429 *appulſus Maſſiliam*, *atque a Venerio Epiſcopo exceptus*, *quam in Oriente didicerat vita monaſtica formam*, *Occidanti cepit communicare*, *inſtituto ibidem cœnobio*; *quod uſque ad annum* 446 *optima ſub diſciplina rexit*, *defunctus* r *Auguſti*, *ubi hodiedum etiam colitur ut Sanctus*; *a nobis quoque ad* 23 *Julii referendus*.

f *Ergo poſt annum* 464, *quo Evaricus Viſigotborum Rex Arianus Romanam Provinciam univerſam ſuo adjecit imperio. Niſi malis ruinam adſcribere Burgundionibus*, *eaſdem regiones & ante & poſtea populatæ*, *priuſquam ſuum ibi fundarent imperium*, *quod circa an.* 471 *ſtare in eadem Provincia cœpit*.

g Aper *hic cenſeri poteſt*, *idem cui Sidonius Apollinaris ſcribit Epiſt.* 22 *lib.* 4, & *Epiſt.* 14. *lib.* 5; *illum enim ex his diſcimus genere Arvernum*, *Vienneuſem incolaru*. *utrimque vero ſæpe ac diu abſentem fuiſſe*, *ne facile hoc tempore potuerit Aranſionem excurriſſe*, *aut ſaltem per literas conſuli*.

h *Extrema hæc particula*, *fere extrita*, *quia agre potuit legi a noſtro amanuenſi*, *vitioſe etiam deſcripta fuit*: *quare libertatem ſumpſimus plura corrigendi per conjecturam*: *an recte omnia*, *docere poterit contextus integer*, *ſi aliquando in lucem veniat*.

i *Ecgraphum noſtrum*: Tantum prius prodi, quam ſuffragiis publicari meruerunt, ut probetur &c.

DE

DE S. JOANNE PAPA I. MART.

RAVENNÆ ENECTO, ROMAM REVECTO.

COMMENTARIUS HISTORICUS,

Quo etiam agitur de Symmacho & S. Severino Boetio, Patriciis & Exconſolibus Romanis.

CAPUT I.

Tempus & Acta Pontificatus atque Legationis Conſtantinopolitanæ.

D. P.

an. DXXVI. *Ab anno 523 ad 526.*

Secundus Veterum Pontificiorum Catalogorum, ab Henſchenio productorum ante Aprilem, & a me reproductorum in Apparatu ad Conatum Chronico-hiſtoricum de eodem argumente, deſinens in Felice IV. immediato ſucceſſore S. Joannis Papæ I. *hujuſmodi exorditur.* Joannes, natione Toſcus, ex Patre Conſtantio, ſedit annos II, menſes VIII, dies XV, a Conſulatu Maximi uſque ad Conſulatum Olybrii: *& poſt multa, ſub finem ſic legitur*; defunctus eſt Ravennæ eom gloria, XV Kal. Jolii, in cuſtodia Regis Theodorici. *Eadem omnia verba, ſub exigua phraſi diverſitate reperiuntur, in omnibus Anaſtaſianis exemplaribus, Vitiſque Pontificum & veuſtis Romanis Breviariis, tam manu ſcriptis quam typo cuſis his & illis; niſi quod panca quedam nominent pro* Conſtantio *Patre*, Coaſtantinum; *nonnulla ad* VIII menſes, *unum addunt, & ſcribunt* VIIII; *alia pro* diebus XV; *numerant* XVI; *omnia vero concorditer addunt, quod fuit* temporibus Theodorici Regis & Joſtini Auguſti Catholici. *Hoc ipſum probant Conſules*; Maximus *quidem, anni* DXIIII; Olybrius *vero, anni* DXXVI: *qua nullam eſſe certiorem temporum notam paſſim viri eruditi agnoſcant. In diffirenti numero menſium atque dierum*, menſes VIII, dies XVI *accipio; nam hos etiam habet Catalogus tertius a me productus integer, & ab Illuſtriſſimo Sebaſtiano laudatus, velut is ex quo ſuos numeros Anaſtaſius ſumpſit: maxime tamen, quin per iſtos retrocedendo, a* XVIII Maji *ad* III Septembris *anni* DXIIII, *habetur per litteram Dominicalem* A, *dies dominica; quali ſolitos conſecrari Epiſcopos toto fere Conatu prafato demonſtro. Ecoucrario per* menſes novem, dies XV *vel* XVI, *incurritur in Feriam* V *vel* VI, *impingiturque in extremos dies Hormiſda, non niſi* IX *Auguſti morſui, ſicut alibi docui. Fuiſſe* Joannem, *cum ad Pontificatum aſſumeretur*, S. R. E. Diaconam, *conjicimus ex libris* S. Severini Boetii, *ipſi ſub eo titulo inſcriptis & infra nominandis.*

an. 2. m. 5, dies 11.

2 *His de perſona, ætate, ac Pontificatu* Joannis, *quam antiquis tam certis, non ſatis prudenter adjungeretur, quod recentiorum aliqui etiam civitatem nominaſe præſumpſerint, in qua natus ſit*, Seoas, *urbem Tuſcia perveuſtam; & poſt annos pluſquam mille, volunt ex fide digna traditione, referant, natalem quoque menſtrari domum* io vico Fontis blandi. *Nobis non liceſſe, in re adeo veuſta, tam credulis. Itaq; traditione hujuſmodi, ſuperiori primum ſeculo nudiri cœpta, ita volumibus vtiſſa, ad Acta Pontificatus ejus venio, apud Anaſtaſium Bibliothecarium ſic deſcripta.* Hic Papa fecit (*an potius*, refecit?) cœmeterium beatorum Martyrum Neri & Achillei, via Ardeatina. Item renovavit cœmeterium Felicis & Adaocti. Item renovavit cœmeterium Priſcillæ via Salaria. Eodem tempore poſitum eſt ornamentum ſuper Confeſſionem B. Pauli Apoſtoli, de gemmis praſinis & hyacinthinis. Item hujus temporibus Juſtinus Imperator obtulit patenam auream gemmis, penſantem libras viginti; calicem aoreum cum gemmis, penſantem libras quinque; ſcyphos argenteos quinque, pallia auro teata quindecim: quæ ipſe Joannes detulit Apoſtolis, beatiſſimo Petro & Paulo, & ad S. Mariam, &ad S. Laoteotiam. Hic ordinavit Epiſcopos per diverſa loca oumero quiodecim. *Eadem, & phraſi forſan vetuſtiori, leguntur in noſtris Mss. Pontificum Vitis, deductis uſque ad Martinum V: &, ut cetera hujus generis, credi poſſunt poſt cujuſque Pontificis mortem, a domeſticis eorum miniſtris & eccleſiarum prefectis fideli memorie commendata fuiſſe, ad ſucceſſorum liberalitatem tam minuta ejuſmodi rerum enumeratione provocandam magis: enm id jam inde a tempore Silveſtri Papa cœptum eſſet fieri in Pontificiis Regeſtis, ut apud eumdem Anaſtaſium videre licet.*

cura Romæ, ubi ecclæſiæ deſtructæ, dona eccleſiis impenſa.

3 *Paulus de Angelis, in Annotationibus ad Vaticana Baſilica deſcriptionem, a quodam Romano Canonico tempori Eugenii III olim editam, recitat hunc titulum, in eadem Baſilica antiquitus repertum:*

Martyribus Chriſti Domini pia vota JOANNES
Reddidit Antiſtes, ſanctificante Deo:
Ac ſacri Fontis ſimili fulgente metallo,
Providus Antiſtes unnc copulavit opus:
Quo quiſquis gradieos, & Chriſtum proous adorans,
Effaſaſque preces mittat ad aſtra Deo.

an etiam fuos baptiſmalis in Vaticano ornaverit ab eo

Sed vereor, ne hac alium Joannem *multo poſteriorem ſpectent: neque enim omiſiſſet Anaſtaſius commemorare Baptiſterii novum opus. Talis autem nullus cum in toto Anaſtaſio reperiatur: crediderim poſt ejus ætatem dictum Baptiſterium ſtructum vel ornatum fuiſſe. Si de Lateranenſi Baſilica ageretur, in promptu eſſet* Joannem IV *nominare: qui* fecit eccleſiam Beatis Martyribus Veoantio, Anaſtaſio, Mauro, & aliis multis Martyribus, quorum Reliquias de Dalmatia & Iſtria adferri præcepetat; & tecondidit eas in eccleſia ſupraſcripta, juata footem Lateranenſem, juxta oratorium B. Joannis Baptiſtæ: quam (*eccleſiam, aut forte*, quem *fontem*) otnavit & diverſa dona obtulit.

An patria Scea?

Ex Anonymo recens feum.

4 *Nunc porro audiendus nobis eſt Anonymus Hiſtoria Ceſarea ſcriptor, a Conſtantio Chloro Magni Conſtantini patre, uſque ad exitum Theodorici, de* Joaone *pra aliis omnibus accuratius diſſerens, ſicut forſaſſis geri viderat, Ravenna aut in vicinia preſens. Primus tum nobis exulit Henricus Valeſius, poſt Ammiani Marcellini libros, atque utinam aliunde prodeat exemplar aliud, magis integrum minuſque mendoſum, unde ſuppleri defectus poſſint. Hic, poſt multas ac juſtas Theodorici, licet barbari atque Ariani, laudes (quas niſi extrema vitæ aliis maculaſſet, optimus Princeps Trajanoque ſimilis dicendus foret) narrat, quomodo occaſione accepta, invenit diabolus locum, ot hominem, bene tempublicam & ſine querela gubernantem fabriperet. Tum primo alienati jam a Romanis animi exempla proſequens, & indignam* Boetii *Exconſulis necem ab eo imperatam*, Redieus, *inquit*, Rea Raveonam & rra-

ctaos,

AUCTOR D. P.

ctans, non ut Dei amicus, ſed ut legi ejus inimicus; immemor factus omnis beneficii & gratiæ, quam ei dederat; confidens in brachio ſuo, item credens quod eum perrimeſceret Juſtinus Imperator; & evocans Ravennam Joannem Sedis Apoſtolicæ Præſulem, dixit ad eum: Ambula Conſtantinopolim ad Juſtinum Imperatorem, & dic ei inter alia, ut reconciliatos hæreticos in Catholica religione, reſtituat. Cui Papa Joannes ita reſpondit: Quod facturus es, Rex, facito citius, ecce in conſpectu tuo adſto. Hoc tibi ego non promitto me facturum, nec illi dicturus ſum; nam in aliis cauſis, quibus injunxeris, obtinere ab eodem, annuente Deo, potero.

a R. Theodorico miſſus CP.

eorum ſit illuſtrare planum erat,

5 Jubet ergo Rex itatus navem præparari, & ſuperimpoſuit eum cum aliis Epiſcopis, id eſt, Eccleſium Ravennatem, & Euſebium Faneſtrenſem, Sabinum Campanum, & alios duos; & Senatores Theodorum, Importunum, Agapitum, & alium Agapitum. Sed Deus, qui fideles ſuos cultores non deſerit, cum proſperitate perduxit. Cui Juſtinus Imperator venienti ita occurrit, ac ſi B, Petro: cui audita legatione omnia reptomiſit facturum, præter reconciliatos: qui ſe fidei Catholicæ dederunt, Arianis reſtitui nullatenus poſſe. *De itineris hujus Illuſtribus comitibus apud alios quoque mentio ſit ampla: Epiſcoporum iis additorum nullus meminit, præter Anonymum hunc. Vixit autem* Eccleſius Ravennas *uſque ad annum* DXLI, *ſaltem ex Ravennatium ſcriptorum calculo, ad* XXVII *Julii examinando; nec enim ſubſiſtere poteſt, quod ajunt inter ipſum & Petrum, ſediſſe Aurelianum, undecim annorum Epiſcopum cum hic idem Anonymus de* Petro *agat, ut qui tunc* Epiſcopus erat, *cum Eutharicus an.* DXIX *Conſul Magiſtratum gereret vel geſſiſſet, atque inter Catholicos & Judæos illa extitiſſet controverſia, in qua inſolentius agens plebs fidelis illorum Synagogas Ravennæ exuſſit, quod Theodorico alienationis contra Catholicos concipiendæ initium fuit* S. Euſebius Faneuſis, *ſive (ut antiqui)* Faneſtrenſis, *colitur* AVGVſti *Aprilis: & ex Romanis Synodis, anno* CCCCLXX *atque* DLII *celebratis, plura de eo neſciebamus; hinc vero diſcimus, tum anno* DXXVI *adhuc in vivis fuiſſe.* Sabinum *nullum novit Eccleſia Capuana, & hoc tempore eam tenebat* S. Germanus XXX *Octobris commemorandus; neque inter reliquos Campaniæ Epiſcopos ullum hujus nominis refert Ughellus Tom. 6 Italiæ ſacræ, reſtat ergo illius adhuc ibi invenienda Sedes, neque enim quin fuerit dubitari poteſt. Ex ſecularibus qui nominantur Conſules atque Patricii, primus* C Theodorus *anno* DV *Conſulatum in Occidente geſſit, Collegumque in Oriente habuit Sabinianum.* Importunos, *anno* DIX *ſolus nomen dedit;* Agapitus, *anno* DXVII *in Occidente faſces geſſit, quos ſibi in Oriente aſſumpſit Anaſtaſius Auguſtus, pro quarta vice.* De alio Agapito, *qui ſolum* Patricius *appellatur ab Anaſtaſio, nihil habeo quod addam, niſi quod in ritu* Theſſalonicæ defunctus *legatur.*

Sorti hujus legationis

Epiſcopi

& Baſilii.

6 *Atque hæc dicta ſint ad illuſtrationem Anonymi, quo nemo clarius expoſuit primum caput legationis,* Joanni *impoſita; quale neque hic petere, neque Juſtinus concedere potuit. Ceteri alia capita injuncta legationis explicant, manus adverſa rationi. Theophanes, prope Conſtantinopolim Monachus, in ſua ad annum* VI *Juſtini Chronologia:* Hoc anno *inquit,* Theudericus, pravis Arii ſenſibus infectus, qui Romam, *id eſt, Romanum in Italia Imperium* occupaverat, Joannem Papam ad Imperatorem Juſtinum Byzantium proficiſci coegit; & pro Arianis, ne hæreſi ſua per vim abdocerentur, legatione fungi: quandoquidem ipſe Theuderichus idem ſe adverſus Catholicos Italiæ incolas commiſſurum minabatur. *Secundus Catalogus hoc tempore ſcriptus, rem ita narrat:* Rex *Joannem* rogans, miſit in legatione Conſtantinopolim ad Juſtinum Auguſtum, virum religioſum, qui ſummo amore religionis Chriſtianæ, voluit hæreticos eaterminate (*ſic melius in paucis Anaſtaſii exemplaribus legi puto quam in Catalogo* eatricare) nam ſummo ſervore eccleſias Arianorum in Catholicas dedicavit. Eainde iratus Theodoricus Arianus, voluit totam Italiam gladio perdere. Tunc Joannes venerabilis Papa, egreſſus cum fletu & mugitu ambulavit, & viri religioſi Exconſules & Patricii, accipientes hoc in mandatis Legationum ab ipſo Rege, ut redderentur eccleſiæ hæreticis in partibus Orientis; quod ſi non fuerit factum, omnem Italiam gladio perderet. Juſtinus autem Auguſtus, cum eis ſimul & tantis Senatoribus & Patricius urbis Romæ occurriſſet, omnem conceſſit petitionem; & propter ſanguinem Romanorum, reddidit hæreticis eccleſias, ſecundum voluntatem Theodorici Regis hæretici; ne Chriſtiani, maxime Sacerdotes, ad gladium mitterentur. *Similibus fere verbis res eadem narratur in noſtris Mſs. Vitis Pontificum, Breviariis antiquis, & apud Anaſtaſium: neque hæc narratio prioribus narrationibus Anonymi Theophaniſque repugnat, cum plura fuerint legationis capita, quorum uno abſoluto rejecto, cetera ſperaverit* Joannes *impetrare, ac revera* E *impetraverit, Interim apparet quam inſulſa ſigmento, in ſpuria ſua Decretali,* Joannes *inducatur, Epiſcopos poſt reditum e Gracia hortari, ut, quemadmodum ipſe Conſtantinopolim profectus fecerat, quaſcumque illis in partibus Arianorum eccleſias repetire potuit, Catholicas conſecrans; ſic & ipſe eaſdem* ubicumque invenerint, *abſque ulla mora Catholicas conſecrent..... quamquam* Theodoricus Rex omnem regionem *Italicam* perdere, & gladio & igne conſumere minetur.

a Juſtino impetrata.

Epiſtola Joannis aſſerta ſolſtitii poteſt.

Alia ejuſdem legationis varia tabulationes.

7 *Iter Joannis Conſtantinopolim non ita mari actum eſt, quin ſaltem, vitato longiori inter Peloponneſum & Cretam circuitu, ad Iſthmum Corinthiacum mutaretur navigium, cujus Iſthmi* LXIGNAM AL *duntaxat ſtadiorum latitudinem dum tranſiit Pontifex, miraculum accidit, quod S. Gregorius lib. 3 Dialogorum cap. 2. ſic narrat.* Gothorum tempore, cum Joannes vir beatiſſimus, hujus Romanæ Eccleſiæ Pontifex, ad Juſtinum ſenioremPrincipem pergeret, in Corinthi partibus advenit, cui neceſſe fuit, ut in itinere ad ſedendum equus requiri debuiſſet. Quod illic vir nobilis audiens, equum, quem pro magna manſuetudine ejus conjux ſedere conſueverat, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perveniente, cum alius equus potuiſſet inveniri, deberet ille quem dederat propter ſuam conjugem retranſmitti. Factumque eſt uſque ad certum locum F prædictus vir equo eodem ſubvehente perductus eſt. Qui mos ut alium reperit, illum quem acceperat retranſmiſit. Cumque eam prædicti nobilis viri conjux ſedere ea more voluiſſet, ultra non valuit, quia poſt ſeſſionem tanti Pontificis mulierem ferre recuſavit. Cœpit namque immenſo flatu & fremitu, atque Inceſſanti totius corporis motu, quaſi deſpiciendo prodere, quia poſt membra Pontificis mulierem ferre non poſſet. Quod vir ejus prudenter intuitus, hunc ad eumdem venerabilem virum protinus remiſit; magnis precibus petens, ut equum ipſe poſſideret, quem juri ſuo ſedendo dedicaſſet. De quo illud miſabile a noſtris ſenioribus narrari ſolet, quod in Conſtantinopolitana urbe ad portam quæ vocatur Aurea veniens, populorum turbis ſibi occurrentibus, in conſpectu omnium toganti cæco lumen reddidit, & manu ſuperpoſita oculorum tenebras fugavit, *Hæc S. Gregorius.*

Itineris variatio.

Equum, quo Joannes ſederat, ſequi fremitum non admittit,

& cæcum ſanat.

8 *Eſt* porta Aurea *prima terreſtrium, qua a meridionali latere urbem ingreſſuris occurrit; quamque demonſtrat in ſua Conſtantinopoli Chriſtiana Cangius, pluribus de ea & traditis traditam, hodie clauſam teneri, Selybriana proximam; ut non omnino certum ſit, tranſita Corintho reſumptam*

Ingreſſus in Urbem CP. honorificus.

A *reſumptam navigationem fuiſſe. Si tamen compendii cauſa reſumpta fuit, exſcendit cum ſuo comitatu iterum Pontifex, quando propior Regia urbi fuit, ita veroſimiliter ordinante Juſtino, ut majori cum pompa excipere tantum hoſpitem poſſet. Nam, ut ait Marcellinus Comes, eodem tempore vivens ac ſcribens,* Theodorico Rege, pro Arianorum ſuorum ceremoniis reparandis laborante; ſolus dumtaxat, *id eſt, uſque ad id tempus primus,* Romanorum ſibi deceſſorum Pontificum orbe digreſſus (*Clemens enim & Liberius, non digreſſi ſponte, ſed violenter deportati inde in exilium ſunt*) miro cum honore ſuſceptus eſt. *Explicatur id in noſtris Mss. Pontificum Vitis hoc modo*: Dum autem appropinquaſſet civitati *Joannes*, ipſe Rex & omnis civitas obviam venit cum cereis & crucibus, quaſi B. Petrus adeſſet præſentialiter. *Sed neſcio unde acceptum quod mox ſequitur*: Etiam veteres Græci hoc teſtificabantur, dicentes; Sicut tempore Conſtantini Auguſti ac B. Silveſtri Epiſcopi Sedis Apoſtolicæ, ſic Juſtini meruiſſe temporibus partes Græciarum B. Petri Apoſtoli Vicariam ſuſcipere cum gloria. *Credibilius eſt, quod, ut ſubjungitur*; Tunc Juſtinus Auguſtus dans gloriam Deo, humiliavit ſe prono in terram, & adotavit Beatiſſimum Papam Joannem. *Eadem omnia habentur in antiquis Breviariis, & refert eadem iiſdem fere verbis Anaſtaſius; ubique etiam ſupponendo opinionem eam fuiſſe Græcorum, quod ſimili honore ibidem olim exceptus* B. Silveſter *fuerit. Sed nihil nos tale apud nullum Græcorum legimus, ut ab imperita dumtaxat plebe id credibile ſit jactum fuiſſe.*

An ultima hæc excerpta ſint S. Iuonis?

Joannes papa ſuſcipitur cum in eccleſia tenus,

9 *Addit Procopius, quod* Joannes dexter deſterum eccleſiæ inſedit ſolium, diemque Domini noſtri reſurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit. *Etenim, ſicut ſcribit Theophanes*, Byzantium appellens, & ab Epiphanio Patriarcha invitatus, congreſſum denegavit, donec ipſe qui Romanus eſſet Pontifex, primum in confeſſu locum ſupra Epiphanium obtinuiſſet. *Eodem die veroſimiliter*, Juſtinus Auguſtus, *ut Anaſtaſius & Breviaria habent Joannis* manibus cum gloria coronatus eſt. *Denique idem Pontifex, teſte Theophane*, Conctis quidem Epiſcopis *Orientalibus* communionis impertiit commercium, ſed illud cum Timotheo Alexandrino nullum ſibi eſſe propoſuit; *erat quippe Chalcedonenſis Concilii beſtia profeſſus, anno* DXIX *in defuncti Dioſcori Junioris locum ab hæreticis aque hæreticus ipſe ſubrogatus, non valente id impedire Juſtino Imperatore, vel Sede ipſa uſurpatorem ejicere. Perro ex circumſtantia dicti Paſchalis, eo anno ad* XIX *Aprilis celebrata, conficitur*, Joannem, *qui* XVIII *Maji obiit, non longam poſtea moram Conſtantinopoli traxiſſe, citatoque itinere revertiſſe, ut vel paucos dies potuerit ante mortem in cuſtodia degere.*

Juſtinus coronat. communionem Timotheo Alexandr. abr.

B

C

CAPUT II.

Symmachi & Boetii ſub hoc tempus vexatorum laus, hujus etiam captivitas, & ſcripta in carcere.

QUamquam Eutharicus, *cui Rex Theodoricus anno* DXCA *Conſulatum in Occidente gerendum dederat*, nimis aſpec & cunctæ fidem Cathnlicam inimicis *ſuerit, teſte Anonymo Valeſiano; eoque haud dubie ſtimulante, Ravennatium Catholicorum inſolentiam adverſus Judæos adeo egre is tulerit, ut ſubrepente diabolo in hominem, eatenus inculpatum, impulerit* ad funiculos, io proaſtio civitatis Veronenſis, oratorium S. Stephani, & ibidem ſitum altarium S. Silveſtri, *vel Judæis vel Arianis attribuendum mandare (nam verbum in Anonymi textu deficiens hac vel ſimili phraſi ſuppleri debet)* item ut nullus Romanus armis, uſque ad cultellum, uteretur; *adeo tamen non univerſim abjecit Catholicos omnes,*

Paſſim ap. Ennod. placet in Catholicis Rex,

ni anno DXXIII *iiſdem placatior, Conſulte etiam creaverit* Symmachum & Boetium. *Sive enim hi fuerint* Severinus Boetio *Conſule, ex Ruſticiana item Conſulis filia progeniti; ſive ipſimet, quos dixi, ſocer atque gener, querum prior Conſulatum ordinarium ſolus geſſerat anno* CCCCLXXXV, *alter item ſolus anno* DX; *patet ex alterutro, quantus* Boetium, *licet Catholiciſſimum, & pravitati auditor reſiſtentem, fecerit Theodoricus (ut de* Symmacho *taceam) quando vel iterum eum Conſulem creavit) non enim anſim tertium dicere, propter anni* CCCCLXXXVII *Conſulem* Boetium, *ſed ejus de quo agimus veroſimilius patrem) vel eum honorem detulit filiis, ni pater loquitur, adhuc* pueris. *Non enim alia ex cauſa id feciſſe potuit, quam quia* in id ætatis pueris. *aut ut ſummum adoleſcentulis*, vel paterni vel aviti ſpecimen elucebat ingenii.

Conſulatum Boetii ab omnigena ſcientia.

11 *Philippus Labbe, ſuper Scriptores Eccleſiaſticos Bellarmini, cum Julio Martiano Vitam Boetii ſcribente, poſterius tenet; imo ait, quod* ipſe id teſtatur non unu in loco pater. *Sed ea loca videre mallem; nam in libro de Conſolatione Philoſophiæ, qui ex omnibus operibus ejus ſolus mihi ad manum eſt*, liberos *quidem* Conſulares *appellat*; *ſed reſte pro contraria ſenentia obſervat Baronius; quemadmodum matrona* Conſulares *dicuntur, qua viros habuerunt Conſules*; *ſic & pueri qui patres. Nicolaus Cauſſinus item noſter, in Aula ſancta*, Conſules *quidem vult* pueros *fuiſſe; ſed titularet dumtaxat & honorarios, non ordinarios. Verum quo id argumento fiet credibile? Nam quod Theodoſius Imperator, in conſortium Imperii aſcitum filium Arcadium, unum anno* CCCLXXV, *Conſulem & quidem Ordinarium dixerit, ſolum tunc decennem; Honorium vero Cæſarem alterum filiorum, anno* CCCLXXXVI, *vix-dum bimulum; additis Collegis, qui officium gererent, hucusque nihil non poteſt. Potius ergo ſuſtinebimus*, Symmachu & Boetio *Senioribus anni* DXCIX *Conſulatum obtigiſſe; utrique ſecundum, etiam* Boetio, *quippe qui initio libri de Conſolatione, ſub annum* DXXVI *compoſiti, queritur, quod veniat ſibi* peuperata malis inopina ſenectus *atque* intempeſtivi fundantur vertice cani. *Haud bono ſane jure ſic queri potuiſſet jam ſeptuagenarius: qui enim junior eo fuiſſet, jam inde ab annis quadraginta Conſul? Dicam ego potius, quinquagenario vix majorem fuiſſe, cum obiit, quiſque queritur; & grandem ætatem illam ſocero* Symmacho *relinquam: ſic tamen ut utriuſque par virtus, æque ac doctrina, & auctoritas fuerit apud Theodoricum.*

vel potius ipſummet ſuum Socerum Conſulem anni 485.

Boetii ætas

12 *Iſti enim, ut loquitur Procopius*, nobiliſſimo loco nati, iidemque (*quod jam docuimus*) Conſulares, in Senatu eminebant. A Philoſophia nemo illis erat inſtructior, nemo ſtudioſior æquitatis. *Utriuſque laudie ſocero* Symmacho *teſtimonium ferme gener Boetius lib. 4 Proſa 4* Sanctum & æque ac ipſam *Philoſophiam* reverendum; *& l. 2 Pr. 4.* pretioſiſſimum generis humani decus *appellat; ac* virum, totum ea ſapientia & victoribus factum, *& qui ſuatum ſecutus*, Divinitatis ſolius ingemiſceret injuriis. *Ipſi* Boetio *eruditionis omnigena laudem adſcribit Theodoricus Rex apud Caſſiodorum, Epiſt. 45 lib. 1, mandans curanda horologia, ad genernm Regem Burgundionum Gundibadum mittenda, velut homini*, multa eruditione ſaginatum, qui artes, quas exercent vulgaritet neſcientes, in ipſu diſciplinacum foote potaverit. Sic enim *inquit*, Athenienſium ſcholas luuge poſitus introiſti, ſic pallitatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, qua profunditate eum ſuis partibus Speculativa cogitetur; qua ratione Activa, cum ſua diviſione, diſcatur; deducens ad Romuleos Senatores, quidqui Cecropidæ mundu fecerant ſingulare. Translationibus enim tuis Pythagoras, Muſicus; Ptolomæos,

AUCTORE D. P.

Aſtronomus, leguntur Italis; Nicomachus Arithmeticus, Geometricus Euclides, audiuntur Auſonius; Plato Theologus, Ariſtoteles Logicus, Quirinali voce diſcepiant. Mechanicum etiam Archimedem, Latialem Sicolis reddidiſti: & quaſcumque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te unus auctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit; quos tanta verborum locuplentia reddidiſti clarios, tanta linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent. *Exſtant multa ejus opera, in unum volumen Baſileæ congeſta, cura Henrici Loritii Lauretani, anno* 1546, *quorum ordinem ac ſtatus recitat Labbeus. In hit notatu imprimis digni Commentarii* Quod Trinitas ſit unus Deus, & non tres Dii, ad Symmachum ſocerum; Adverſus Eutychen & Neſtorium, de duabus naturis & una perſona Chriſti; *atque* Utrum Pater & Filius ac Spiritus ſanctus de Divinitate ſubſtantialiter prædicetur, *ambo* ad Joannem Eccleſiæ Romanæ Diaconum, *cum ipſum veroſimiliter, cujus deinde Pontificis cauſa hæc tractantur: jam enim obſervavimus nihil in Pontificum electione fuiſſe frequentius, quam ut* Diaconus, *ſive* (*ut nunc loquimur*) Archidiaconus *eligeretur, utpote pra cunctis imbutus notitia & uſu eccleſiaſticorum negotiorum.*

ejuſdem ſcripta Theologica.

B 13 *Quod ad alteram Encomii*, Boetio *per Procopium dati, partem attinet*, ſtudium *videlicet* æquitatis; *ipſemet lib. 1 de Conſol. proſa 4 ita Philoſophiam alloquitur.* Tu mihi, & qui te ſapientium mentibus inſerui Deus, eſtis conſcii, nullum me ad Magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, deduliſſe. Inde eum improbis graves inexorabileſque diſcordiæ fuere, & (quod conſcientiæ liberiat habet) ſpreta potentiorum ſemper offenſio. Quoties ego Conigaſtum, imbecillis cujuſq; fortunas imperam facientem, obvius excepi? Quoties Triguillam, Regiæ Præpoſitum Domus, ab incepta & perpetrata jam proſus injuria dejeci? Quoties miſeros, quos infinitis cladibus impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi? Numquam me, a jure ad injuriam, quiſquam detraxit. Provincialium fortunas, tum privatis rapinis, tum buplicis vectigalibus peſſumdari non aliter quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio, profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adverſus Præfectum Prætorii, commonis commodi ratione, ſuſcepi; Rege cognoſcente, contendi; & ne coemptio exigeretur, evici. Paulinum Conſularem virum (*Conſul fuerat an.* CCCCXCVIII) cujus opes Palatini canes jam ſpe atque ambitione devoraſſent, ab ipſis hiantium faucibus retraxi. Ne Albinum Conſularem virum (*& hic Magiſtratum ſummum geſſerat anno* CCCCXCIX) præjudicatæ occupationis pœnam corriperet, odiis me delatorum oppoſui.

& ſumma in re equitatis.

14 *Ita de ſeipſo* Boetius. *Ejuſdem porro ac* Symmachi *laudes Procopius ſic proſequitur:* Accedebat *utriquc* benignitas, qua inopiam cum civium tum peregrinorum levabant. Hinc magnam adepti gloriam, ſibi invidiam cumularunt apud homines acerbiſſimos, quorum calumniis inductus Theodoricus, ambos, ſtudio novarum rerum inſimulatos, morte affecit, eorumq; bona publicavit.... In ſubditos hæc prima fuit eademq; poſtrema ejus injuria, quam fecit, in utrumque virum ſententiam ferens, cauſa præter conſuetudinem non cognita. *Aut obliviſcitur hic aut diſſimulat Procopius injuriam* Joanni *& facile legationis faciam, de qua mox infra Anaſtaſius & noſtra Vita Mſſ. Pontificum aliique poſt eum ſimili brevitate dicunt, quod* eodem tempore cum Papa Joannes cum Senatoribus, Theodoro Conſule, Importuno Conſule, Agapito Conſule (Agapito Patricio defuncto Theſſalonicæ) poſiti eſſent Conſtantinopoli, Theodoricus Rex hæreticus, tenuit duos Senatores præclaros & Conſoles, Symmachum & Boetium; & occidit, interficiens gladio.

Hinc ei ſervitium deducimus.

15 *Hæc breviter illi, nec ſuis temporibus ſuis diſcreta: Anonymus Valeſianus ubique diſtinctior eſt. Primum enim narrat, quomodo* ſtella cum facula apparuit per dies xv, & terræmotus frequentes fuerunt: *quos terramotus videtur indicare Theophanes ad an.* DXXII, *Juſtini Imperatoris* IV, *quod ut ipſe ait*, Dyrrachium, novæ Epiri in Illirico civitas, plagam exitus immiſſam accepit, & parem cladem paſſa eſt Corinthus Græciæ Metropolis. Poſt hæc, *inquit Anonymus*, cœpit adverſus Romanos Rex ſubinde fremere inventa occaſione: *ac tandem* Cypianus, qui tunc Referendarius erat, poſtea Comes Sacrarum & Magiſtee, actus cupiditate, inſinuavit de Albino Patricio, eo quod litteras adverſus regnum ejus Imperatori Juſtino miſiſſet. Quod factum dum revocitus *(ſortaſſe* reus accitus) negaret; tunc Boetius Patricius, qui Magiſter Officiorum erat, in conſpectu Regis dixit: Falſa eſt inſinuatio Cypriani: ſed ſi Albinus fecit, & ego, & cunctus Senatus uno conſilio fecimus. Falſum eſt, Domine Rex. Tunc Cyprianus bæſitans, non ſolum adverſus Albinum, ſed & adverſus Boetium ejus defenſorem, deduxit falſos teſtes. ..... *Hic videtur luna una excidiſſe, qua redarguebatur calumnia ſtructa utrique, nec enim bene coharet cum præcedentibus quod ſequitur* adverſus Albinum. Sed Rex (qui) dolum Romanis tendebat & quærebat quemadmodum eos interficeret, plus credidit falſis teſtibus quam Senatoribus. Tunc Albinus & Boetius ducti [ſunt] in cuſtodia ab baptiſterio ecclesiæ, *ſcilicet Ticinenſis, baptiſterium ſub turri habimis. Nam* turris *(ut ſupra ad annum* 526 *Baronio)* lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monſtratur, Boetii carcer. *Bernardus Sacrus, Ticinenſis lib. 7 cap.* 18 *hodiedum* turrim Boetii, *vocari ſcribit; ſitamq;* joxta monaſterium, beatæ Annunciatæ dicatum. *Ibi forſitan aliqua ante Longobardos Cathedralis fuerit; habebant enim ejuſmodi Cathedrales Eccleſia, quemadmodum etiam nunc Roma Lateranenſis Baſilica, & Florentia Metropolitana, baptiſterium diſcretum, nonnulloque interpallo remotam forma fere rotunda; cui potuit Turris illa adhæſiſſe, ſimulq; carcerie uſum præbuiſſe. Jacobus Gualla Sanctuarii Ticinenſis lib. 4 cap.* 16, Turris ea, *inquit*, Paulo hiſtorico referente, palatio Regio jungitur, juxta portam, quę nunc etiam, prout & tunc, Porta nominatur Palatii: *qua non exiſtimo vel Anonymo vel Sacco adverſari. ſi quidem veteris eccleſia ſitus invitare Regem Longobardos potuit, ut ſuum Palatium ibi conderent, & Annunciationis eccleſia non longe diſtat a Palatii reliquiis, etiam nunc viſendis.*

Poſt anni 323 prædicta.

accuſato Albino filio ſuo Conſulari Etruriæ.

accuſatur etiam ipſe.

& turri Ticini ſi ſtabiliter.

16 *De ſuis accuſatoribus, teſtibuſque contra ſe productis, & delationis capitibus, juvat ipſum* Boetium, *coram Philoſophia loquentem, audire.* Quibus autem deſerentibus perculſi ſumus? Quorum unus Baſilius, olim Regio miniſterio depulſus, in delationem noſtri nominis, ulteni æris æceſſitate compulſus eſt. Opiltionem veto atque Gaudentium, cum, ob innumeras alq; multiplices fraudes, te in exilium Regia cenſura decreviſſet; cumq; illi, pærere nolentes, ſacrarum ſeſe ædium deſenſione tuerentur, compertumque id regi ſotet; dixit, ut, niſi intra præſcriptum diem Ravenna urbe diſcederent, noxa inſignite fromtiout pellerentur. Quid hujuſ fevetitas? poſſe additui videtur? Aiqui eodem die, deferentibus iiſdem, nominis noſtri delatio ſuſcepta eſt. Quid igitur? Noſtrane aetes ita meruerunt? An illos accuſatores juſtos fecit permiſſa damnatio? Itaue nihil fortunam puduit, ſi minus accuſatæ innocentiæ, at accuſantium vilitatis? At, cujus criminis arguimur, ſummam quæris? Senatum dicimor falvum eſſe voluiſſe. Modum deſideras? Delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatum læſæ majeſtatis reum faceret, impediſſe crimiuamur? Quid igitur, o Magiſtra, cenſes? Inficiabimur crimen, ne tibi pudori

F ſub teſtimoniis vilifſimorum delatorum.

quis Senatus ſalvum voluerit?

A doti ſimus? At volui, nec unquam velle deſiſtam. Faciemus? Sed impediendi delatoris opera ceſſabit. Ao optaſſe illius Ordinis ſalutem nefas vocabo? ille quidem ſois de me decretis, uti hoc nefas eſſet, effecerat. (*Qualia haec fuerint non facile divinaverit: iniqua fuiſſe, adeoq; non hanc primam vexationem pro aquitate paſſum* Boetium, *hinc facile intelligis.*) Sed, *pergit ille*, ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare: nec mihi Socratico decreto fas eſſe arbitror vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe meodaciom. Verum id quoquo modo ſit, tuo ſapientiumque judicio æſtimandum relinquo; cujus rei ſeriem atque veritatem, ne latere poſteros queat, ſtylo etiam memoriæque mandavi. *Sed ejuſmodi ſcriptum uſque hunc latet.*

17 De compoſitis falſo litteris (*ad Juſtinum Imperatorem*) quibus libertatem arguor ſperaſſe Romanam, quid attinet dicere? quarum fraus aperta potuiſſet, ſi nobis ipſorum confeſſione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, ut lieuiſſet..... Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium totiuſque Senatus ſanguinem petunt, nos etiam, quos patrocinare bonis Senatuique videant, perditum ire voluiſſe..... Meminiſti, Veronæ, cum Rea avidus communis exitii, Majeſtatis crimen in Albinum delatum, ad cunctum Senatus Ordinem transferre moliretur, univerſi innocentiam Senatus quanta mei periculi fecuritate defenderim ..... Sed innocentiam noſtram quis exceperit eventus, vides. Pro verâ virtutis præmiis, falſi ſceleris pœnas ſubimus. Et cojus unquam facinoris manifeſta confeſſio ita judices habuit in ſeveritate concordes, ut non aliquos vel ipſe humani error ingenii, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta ſubmitteret? Si inflammare ſacras ædes voluiſſe, ſi Sacerdotes impio jugulare gladio, ſi bonis omnibus necem ſtruaſſe diceremur, præſentem tamen ſententia, confeſſum, convictumque puniſſet. Nunc quingentis fere paſſuum millibus procul moti atque indefenſi, ob ſtudium propenſios in Senatum morti proſcriptionique damnamur: *idque ab ipſomet Senatu, Regia infania ſervilitèr obſequenti: ut jure ſubjiciat pergene Boetius*: O meritos, ſimili crimine neminem poſſe convinci! cujus dignitatem reatus ipſi etiam qui detulere viderunt: quam ut alicujus ſceleris admiſtione fuſcarent, ob ambitum dignitatis ſacrilegio me conſcientiam polluiſſe, mentiti ſunt.

18 *Hæc ille, quæ tum ſine ſcripta poſt latam a Senatu Roma, acceptamq; ab illo in captivitate ſententiam, ſcripta autem in primo de Conſolatione Philoſophiæ libro, quem alii quinq; pariſ facile apparet diuturniorem fuiſſe carcerem, quam Procopii aut Anaſtaſii verba præferunt: non ideo tamen cum Baronio, valde prolixum, dixerim; ſi eo verbo, non ſolum menſes, ſed & anni intelligantur: ſatis eſt ſi an.* DXXV *ad finem vergente, exorſos ferè alem ſtrophamcalliniatores ſtaenas. Fortaſſis etiam non prius in vincula datus eſt vir innocens, quam jam profectus* Joannes *Conſtantinopolim eſſet: Non enim ideo Anonymus prælaudatus captivitatem & mortem* Boetii *prius narrat, quam agere incipiat de* Joanne, *quia utramq; ejus iter præceſſiſſe vult dicere; ſed ne cœptam ſemel de* Boetio *narrationem alterius rei cauſa interrumpat. Sic etiam infra, cum inteliiſſet mentionem* Symmachi, *dum peregre* Joannes *ageret Ravennam adductii, conſequuntur mortem ejus narrat, quamvis ex Procopio conſtet, paucos dumtaxat dies inter* Symmachi *necem & Theodotici interitum interceſſiſſe, adeoq; illam fuiſſe patratam ipſo menſe Auguſto, tribus fere menſibus poſt mortem* Joannis *Papæ, & forte quatuor aut quinque poſt mortem* Boetii. *Hujus autem captivitatem ut valde prolixam crederet Baronius, moverunt verba, ante librum quendam de* Diſciplina Scholarium, *ſub ejus perſona, velut ad* Marcianum *ſic dictata, quaſi de iſto argumento ſcripſerit*, duplici genere

commentorum impeditus, non tamen omnino diverſorum, in quaſdam Ariſtotelis nec non aliorum Philoſophorum editiones; propriog; attenuatus ſtudio, & inhumani Regis Gothorum cruciatu corroſus, Philoſophico præveniente conſolatu, extremaque profundæ Trinitatis perſpicatione permollitus. AUCTORE D. P.

19 *Oportet valde feſtinaſſe Baronium, dum hoc verba allegaret, quod non animadverterit, ſtribligineni iſtam inuenuſta prorſus nec ſatie inciſe verboſitatis, alieniſſimam eſſe a concijo & elegantiſtylo Boetii, cujus periodos bene longas eadem occaſione tranſcripſerat. Quod ſi ipſum quem laudat librum perlegiſſet, inveniſſet ibi quod Cauſſinus notat* (*librum enim ipſe non vidi*) auctorem inter alias ineptias, dicere quod fuerit in Julii Cæſaris urbe, quæ Pariſius dicitur, captandi aeris cauſa; ibique invenerit maiorem Scholarium turbam magnam; mentionem etiam facere Nationum, & applingere Universitati eam formam, quam poſtremis hiſce ſæculis habuit; inſulſiorem autem ſcriptionem vix poſſe procedere ab homine, quem ſenſus communis defecerit. *Adde quod ipſum nomen* Scholarium, *ſubſtantive acceptum, eo quo iſtic atque etiam hodie uſurpatur ſenſu, non ſit ætatis Boetianæ; quod* (*licet* Scholæ Philophorum *nominarentur*) Σχολάζοντες *tamen & Scholates dicebantur, non qui iſtas frequentabant adoleſcentes litterati*) *ſed qui in Scholis, id eſt, cohortibus* Palatinis militabant, & in Aula ad Imperatoris E cuſtodiam excubabant, *uti ex Agathia, Severo Sulpitio, Procopio, ac Theodoſiano juris Romani Codice docte erudiſſimus Cangius in Gloſſario Labbeus noſter ait*, dici, cum librum a Dionyſio Rikelio Carthuſiano ſcriptum, qui anno demum MCCCCLXXI *vitam finivit. Sed hunc eximia ſanctitas, ob quam mernit noſtro in opere Vitam habere inter Sanctos* ASI *Marſii; hunc inquam, ſanctitas nota vetat credi auctorem libri, prima in fronte mentientis alienum nomen atque perſonam viri ante tot ſæcula mortui: inſignis autem eruditio ejuſdem, tot illuſtrium omnis generis Commentariorum monumentis editis ineditiſque probata, ipſum ſatis defendit aba, qua Cauſſinus Scriptorem iſtum dignum cenſuit nota. De* Boetio *Epone* Rordahuſano J. C. Friſio *in Academia Duacena, ubi anno* MDLXXVIII *Eccleſiaſticarum Antiquitatum ſyntagma aliaq; nonnulla vulgavit opuſcula, doctrina minime contemnenda viro, idem di vero, ſi quis forte, ob Synonymiam ejuſdemet eum potuiſſe patrem eſſe ſuppoſitii iſtius fœtus: ne non dicam, quod Epone antiquior eſſe debuerit liber, qui pomit in Baſilienſem anni* MDSLVI *editionem velut antiquus irrepero, & fallere curatorem, augendæ undecumque molis quam diſcernendæ ſtudioſiorem.* F

CAPUT III.

SS. Severini Boetii & Joannis Papæ mors atque cultus.

A*Nonymus Valeſianus, poſtquam Albinum & Boetium* in cuſtodiam ad baptiſterium eccleſiæ deduxit, *cœptam narrationem ſic proſequitur*: Rex vero vocavit Euſebium, Præfectum Urbis Ticini: & inaudito Boetio protulit in eum ſententiam, *utique poſt prohibita Senatus Romani contra innocentem ſuffragia*, qui mox in agro Calventiano, ubi in cuſtodia habebatur, miſit, & reum feeit occidi. Qui accepta chorda in fronte diutiſſime tortus, ita ut oculi ejus crepant, ſic ſub tormento ad ultimum fuſte occiditur. *Suſpectam hanc habet narrationem Cauſſinus, ſibi in Mſs. exhibitam prius quam vulgaretur; ſuſpectam autem eo ſolo argumento, quod gladio eſſe ſumpaſſim alii dixerint. Sed hoc non legitur apud Procopium, vel apud Auctorem Catalogi Pontificii in principio laudati, ambos coævos. Primus Anaſtaſius in* Joanne, *poſt annos* CCCC, *itineri & reverſioni Sancti interjecit comma de* Symmacho & Boetio, *dicens, quod interim eos Rex* tenuit & occidit, interficiens gladio; *utrique apeans quod convenirbus uni, & quod forte de utroque etiam alim ſpargebatur*;

AUCTORE D. P.

gebatur, ad hunc diem atrocitatem crudelis ſupplicii, incertum an Regia juſſioni impetrandam, an petulantio miniſtrorum ejus, confeſſionem falſi criminis extorquere conantium. *Non cogitaverit, credo, Cauſinus, rebus geſtis eorum fuiſſe auctorem, cujus teſtimonium vilipendebat præcæteris tanto poſterioribus.*

illud Bollandi in ſuis magis laudabile eſt.

21 *Interim præſtructa ſimul ejuſmodi opinione de gladio, ipſimet Ticinenſes, quibus ex veteri traditione inſeſerat aliquid de diffracto, non refelli capite, miraculum, quo mortui ſanctitatem divinitus declaratam credunt eidem aptant perſuaſum, ita Jacobus Gualla*, Pervetuſtis Ticini Chronicis atteſtantibus, *narrat*, quod a loco martyrii, capite duas in partes ſciſſo cruento, divina virtute eas ipſe propriis ſuſtentans manibus, junctas detulit ad templum, ibidemque ad altare fleatis genibus, ſuſceptis pro more Sacramentis, perbeatum emiſit ſpiritum. *Sic ille, anno* MDLXXVI *ſuum imprimi faciens Sanctuarium. Ante eum annis* XL *& ampliùs, Julius Martianus in Vita Boetii, quæ extare ante opera dicitur (ex iiſdem forſitan Chronicis, quorum ætatem pancorum eſſe ſæculorum exiſtimo, licet pervetuſta appellet Gualla) apud Baronium iſta loquitur.* Ticini incolæ ſemper, a majoribus traditum conſtanter aſſeverant, Severinum,

B cum Regium ſpiculator lætale vulnus intuliſſet, utraque manu divulſum caput ſuſtinuiſſe; interrogatumque a quonam ſe percuſſum exiſtimaret, Ab impio, reſpondiſſe; atque ita cum in vicinum templum veniſſet, & flexis genibus ante altare Sacra percepiſſet, poſt paululum expiraſſe. *Videris lector ejuſmodi fidem traditioni iſti adhibere velit, poſt mille circiter annorum ſilentium: tantam ne credat, Ticini peractam eſſe tragediam, ſed in agro Calventiano, quem Boetius ipſe verbis ſupra relatis queritur* remotum Roma quingentis ſere paſſuum millibus, *unde Ticinum vix diſtat trecentis. Poteſt tamen factum eſſe, ut pia curamibus corpus Ticinium delatum fuerit, ad eamdem forſitan eccleſiam, ad cujus baptiſterium ſpectabat prima Boetii cuſtodia: ſed miraculum præmemoratum, ſi factum vere eſt, factum ſit in proxima aliqua Agro dicta eccleſia Laudatur Baronio* Turris Ticinenſis, *ut olim quidem ob reos in ea detentos, obque ſacinora deteſtabilis; ſed Boetii habitatione ſanguinisque aſperſione, quovis triumphali fornice clarior, quovis gloriæ momento celebrior, & quavis erecta ſolida mole diuturnior, ac propugnaculo fortior, quam nec omnia diruens tempus invadat unquam & deſtruat. Hæc ille, merito omnia, ſed quod ſanguinis aſperſionem alio tranſferenda.*

Calventianus ager, ubi res acta apud ignotos.

22 *Corpus veroſimile eſt propter metum Regis humili*

C *primum ac fere ignota ſepultura fuiſſe donatum, quoadusque extincta Gothorum cum regno hæreſi, & Longobardis fidem Catholicam amplexis, erigere caput Religio pridem depreſſa potuit, ſplendorem priſtinum aſſumta ſub Luitprando Rege. Hic cum Ticini S. Apoſtolo Petro novum a fundamentis templum erexiſſet, quod ab inaurati fornicis decore placuit appellare* S. Petri in cælo aureo; *magnis impendiis illuc ex Sardinia intulit corpus S. Auguſtini, a quo nunc templo ipſe eſt nomen; idemque locupletavit aliis pluribus Sanctorum pignoribus. In hoc creditur* Severini Boetii *corpus fuiſſe, ſive eis jam tunc colebatur ut* Sanctus, *de quo nihil mihi conſtare fateor, ſive debita tanto viro æſtimatio ad hoc moverit Regem. Hujus etiam opus eſſe creditur tumba, in qua nunc corpus requieſcere putatur*, a parte dextra, *ut ait Gualla*, qua per ſcalæ gradus itur ad majus altare, digne elevatum, atque his verbis notatum:

Ecce Boetius cælo magnus,
Et omni mundo mirificandus homo:
Qui Theodoerico Regi delatus iniquo,
Papiam fenum duxit in exilium.
In quo ſe mœſtum ſolans, dedit inde libellum:
Poſt ictus gladio, exiit e medio.

inde corpus refutum Ticinum.

& ſub Luitprando R. poſitum ad S. Petri in cælo aureo

tum epitaphio magis tardi.

23 *Primum verſum habeat integrum non auſim equidem affirmare; credo nihilominus Epitaphium tetum magis ſin-*

cerum eſſe apud Gualam, quam apud Baronium, qui illud D *accepit, ad Poeticas legeſ ſic reformatum:*

Ecce Boethus adeſt, in cælo magnus, & omni
Perſpectus mundo, mirus habendus homo.

quem apud Baronium legam?

Deinde recentius Papiæ *nomen mutatur in nomen vetuſtum* Ticini; *& penultimus verſus nonnihil innovatur, ut ſit*

Inqua ſe mœſtum ſolans dedit urbe libellum.

eidem erilud ſingulum ſubſtituo.

Tale autem putat idem Baronius fuiſſe Boetii *ſepulcro inſcriptum, antiquam illic ubi nunc eſt a Luitprando Rege ſollocaretur. Ego vero lectionem priorem ex Gualla oculata fide retinendam judico, ipſam Longobardicam ſæculi* VIII *barbariem hic reguſto, & Papiæ nomen veterum genuinum, utpote ab iiſdem Longobardis* Ticino *ſuperinductum. Quid autem de Epitaphio ſequenti?*

Mœonio & Latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perii, miſſus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me vexit ad auras,
Et nunc ſome viger maxima, vivit opus.

Potuiſſet ipſe tale quid ſibi compoſuiſſe vivus adhuc; ſed ſuam eum credo prohibuiſſet modeſtia. Nam cum ad neceſſariam ſui defenſionem, in libris de Conſolatione Philoſophiæ, narraſſet, quo ſuprarecitati animum de ſuo in tuendo Senatu libertate; Scis, inquit, Philoſophiam alloquens, me & hæc vera proferre, & in nulla unquam mei laude jactaſſe: minuit enim quodammodo ſeſe probantis conſcientiæ ſecretum, quoties oſtentando quis factum, recipit famæ B *præmium. Sed quod ipſe non fecit olim, fecit pro coætaneorum aliquis, faxſo ne ſummum* XV, *ipſumque Ticino accepit Julius Martianus: idemque, referente & Italice etiam reddituræ a Stephano Breventano, in Hiſtoria Papienſi an.* MDLXX *edita, ut dubitari non poſſit quin de eo agat Scaccus, annis poſt illum* XVII, *cum ait ſepulcrum alpici ornatum verſibus, qui & defuncti præſtantiam coſumo; & Theodorici injuſtitiam atteſtantur; dicet utrumque; diſtinctius fiat in illa quod recitat Gualla, nihil de mutatione poſt facta addis.*

recentiori manu.

24 *Idem Stephanus Breventanus ait, quod* Eccleſia S. Petri faciat ſolennem commemorationem Natalis ejus die 21 Octobris. *Erratum forſitan in numero ſit, & ſcribi debuerit*, 23; *quadie Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ agit de* S. Severino Boetio Martyre Ticini *(etiam Scaccus* Sanctum *appellaverat) & in altero Catalogo eorum qui non ſunt in Martyrologio Romano*, Ticini S. Severini Boetii Martyris, ſub Theodorico Gothorum Rege; *& hoc quidem ex* Tab. Eccleſiæ Papien. hac die *ibi vero annotaverat, quod* Natalis hac die ab Eccleſia Ticinenſi celebratur. *Sed ut verus hic ejus fuerit Natalis in ſalis, credi vix potitur* Symmachi *fuerit mors, non niſi Auguſto menſe ſecuta. Suſpicor proinde, aut die tali factam* F *corporis tranſlationem a Rege Luitprando; aut etiam illum electum, quia Martyrologium Uſuardi, quo poſteriores fere omnes per Italiam Eccleſiæ ſunt uſæ, eunc nominabant* S. Severinum Epiſcopum Colonienſem. *Ut ut eſt, Kalendarium vetus Mediolanenſe, Breviaria anni* MDXXXIX *præfixum, quando ad* 2 Kalendas *Novembris notat diem* Sanctorum Severi & Severini Martyrum, *videri poſſet* S. Severinum Boetium *reſpexiſſe, eumque junxiſſe* Severo Martyri, *in quibuſdam Uſuardi auctoribus exemplis nominato, velut paſſo Hadrianopoli Thraciæ vel Cæſarea Cappadociæ. Sed valde incerta eſt iſta probatio cultus ex iſtiuſmodi Kalendario ſumpti: quia Kalendarium antiquius ante Miſſale anni* MDXCII *pro ipſis notat nomina* Sanctorum Servandi & Germani Martyrum; *& poſterius anni* MDLXXV, *juſſu S. Caroli Borromæi reformatum, omni expuncto nomine vacuum iſtum diem retinet. Futura autem hæc in Oſtobri tractanda, ſed quia ſic innectitur Pontificatui* S. Joannis *mors* Boetii, *ut abſque hac ille tractari vix poterit, multo minus mors* Symmachi, *alium nullum locum habentis, placuit ſimul hæc omnia conferre.*

ſive etiam in Kalendario Mediolanenſi.

& apud Ferrarium cum titulo Sancti.

Commemoratio Ticini 21 Oſtobris

25 *Siluiſter Maurolycus in Mari Oceano Religionum pag. 272 lib. 4, agens de tumulis poſt Concilii Tridentini decreta*

AUCTORE D. P.

A *derecta fublatis ex eccleſia S. Petri in Colo-aureo (vetabant enim corpora non Sanctorum ſupra terram elevata ſervari) dnorum ea illis Epiſophia referet, unum Luitprandi Regis, alterum clave cujuſdam Matrona, quam ipſe Boetii uxorem & ſanctã Placidi Monachi ac Martyris in Sicilia matrem fuiſſe ait; Puteinellus autem in Vita B. Gometii addit, Eccleſiam ab ea habere hymnos, recitari ſolitos in feſto SS. Petri & Pauli, Sed quam certum eſt* Ruſticianam, *Boetii uxorem, Romanam fuiſſe, non Sicelam; Maritoque ſuo ſuperſtitem, non premortuam (qualis fuit qua Ticini ſepulturam prænotatam habuit) eam incerta ac veroſimiliter falſa ſunt cetera quæ eidem tribuuntur elogia. Sic enim incipit Epitaphium*

Elpis dicta ſui, Siculæ regionis alumna,
Quam procul a patria conjugis egit amor....
Lux mea non clauſa eſt tali remanente marito,
Majorique patre ſuperſtes ero.....

Vir Boetii non fuit Epiphanius quidam Siculus.

Tristi ante mortem ſepulta.

Andi nunc Procopium lib. 3, poſt narratum Totilæ ingreſſum in Urbem Romanam, occupatam anno DXLVI, *totis viginti annis poſt mortem Boetii, ſcribentem ut ſequitur:* Sic evenit ut cum alii Romanorum, cum etiam Senatorii Ordinis viri, ipſaque Ruſticiana, Boetii quondam uxor, Symmachi filia, quæ ſuas facultates egentibus elargita fuerat, ſetvili aut roſtico habitu tecti, ab hoſtili miſericordia, modo panem, modo aliud quid neceſſarium rogantes vivererent; nec eos, paulo ante tam claros, pudebat de domo in domum pulſare oſtia, & miſeriæ alimenta precibus eblandiri. Et Ruſticianam quidem interfecere Gothi flagrabant, quod ad Theoderichi imagines abolendas, Romanos Magiſtratus mercede data impuliſſet, dum patris Symmachi mariſique Boetii mortes ultum it: ſed Totilas nihil ei nocere paſſus eſt. *Nihil igitur longius a vero abeſt, quam quod populari levitate commenti fuerunt Ticinenſes, hanc, quam, in eadem qua Boetiæ eccleſia pari elevatione ſepulcri honore conditam videbant, ipſius quoque uxorem fuiſſe.*

Sed Ruſticiana poſt annos 29 ab illius morte

B

Roma bis capta a Totila.

26 *Redeo ad S. Joannem Papam. De hoc Conſtantinopoli relicto, dum* Boetius *excarnificatur in carcere, dicit Anonymus, quod* revertentem a Juſtino, Theodoricus cum dolo foſcepit, & in offenſa ſua eum eſſe juſſit, qui poſt paucos dies defunctus eſt: *ubi offenſam interpretor* Indignationem Regiam, *quam qui incurrerat arcebatur aſpectu Regis, & interim cuſtodia mancipabatur, donec ille decerneret quid eo fieri vellet, cui ſe offenſum profiteba-tur. Ita dum palam videri voluit a ſummo Pontifice manus abſtinuiſſe Rex impius, clam eum uſque ad Aſortem aſſixit. Clarius hoc exprimit coævus Auctor Elogii in Cosa-*

Cælo Petri reverſus, Juſtinum in-ſultediam datur.

C

Ita ubi intra paucos dies mortuus.

Romulo conſulibus.

logo: Venientes ſupradicti viri, cum Joanne Epiſcopo, poſt omnia per otidnem acta (Agapito Patricio defuncto in Græcia) ſuſcepti ſant a Rege Theodorico cum dolo & grandi odio: quos gladio voluit punire. Sed metuens indignationem Juſtini Auguſti orthodoxi, non fecit: tamen omnes in cuſtodia cruciavit; ita ut P. Joannes Papa, in cuſtodia maceratus, deficiens moreretur: qui defonctus eſt Ravennæ cum gloria XV Kalendas Junii in cuſtodia Regis Theodoriei. *Anaſtaſius & antiqua Breviaria Romana, quæ ſupra etiam citavimus, & habemus excuſa anno* MCCCCXXIX, & XC, *nec non* MDXXIV, *pro*, in gloria, *ſcribunt*, Martyre: *eandemque vocem ſubſtituit noſter Auctor Mſs. Vitarum Pontificiarum. Iiſdem conſonat S. Gregorius Turonenſis, ex fidelium ab Italia veniemium relatu, veris* Joannis *laudibus falſo miſcenti, de Arianorum eccleſiis per eum ſummo ſtudio in Catholicas dedicatis, ob quod Regiam indignationem promeritus ſit.* Poſitus, *inquit*, Sanctus Dei in carcere, tantis attritus eſt injuriis, ut non poſt multum tempus ſpiritum exhalaret: obtitque in carcere cum gloria apud urbem Ravennam. *Iraſilli, arumnas a* Joanne *toleratas nuſquam diſſimilius explicando; ſolus, quem dixi, Auctor Vitarum Mſs. habet, quod* fame & ſiti, cum Senatoribus & Eaconſulibus, deſunctus eſt apud Ravennam. *De ſame & ſiti facile fidem faciet verbum* macetatus, *quo alii utuntur, Pro* Senatoribus & Eaconſulibus, *non ſolum (quod habent alii) ſimili in cuſtodia afflictis ac maceratis, ſed etiam cruciatis, plures merito teſtes requiras in tanta codieam plurium ſilentio eadem ceteroquin & iiſdem verbis narrantium. Loca* XV Kalendas, *Breviaria & quædam Anaſtaſii exemplaria habent* XII Kalendas, *facili ex vicino litterarum ductu errore. Egrore dico, quia a* XX *die Junii, ſic retrocedendo ad initium* Joannis, *non poterit ad Dominicum pertingi.*

Tiberato ad corpus emergendum ſepulturæ honorifica.

27 *Quid porro vulgata morte* Joannis *contigerit, ſic proſequitur Anonymus*: Euntes populi ante corpuſculum ejus, ſubito unus de turba, arreptus dæmonio, cecidit: & cum perveniſſet [defunctus] cum lectulo obi locatus erat, uſque ad hominem, ſubito [is] ſanus ſurrexit, & præcedebat io caequias. Quod videntes populi & Senatores, cæperunt reliquias de veſte ejus tollere. Sic cum ſummo gaudio populi ductum eſt corpus ejus ſotis civitatem. *Utique ad communem Catholicorum ſepulturam, ea adhuc ætate cœmeteria ſua & ſepulcra, ex veteri Romanorum, qui & Orientalium plerorumque uſu, extra civitates habentium. Ibi quamdiu manſerit incertum eſt: Catalogus antiquior aliud nil addit, quam funeſtum Theodorici Regis exitum, de quo infra. Cum autem Catalogus ille deſinat in Felice* Joannis *ſucceſſore, datur mihi anſa ſuſpicandi, adhuc in primo ſepulturæ loco fuiſſe corpus; cum iſte ſcribi deſineret. Anaſtaſius vero adjungit, poſt recenſita aliunde Pontificalia Joannis Acta, quæ ſupra tranſcripſimus,* Cujus corpus translatum eſt de Ravenna, & ſepultum eſt in baſilica B. Petri Apoſtoli, ſub die VI Kalendas Junii, Olybrio Conſule; *adeoque decimo poſt mortem die, quod nemo credet fieri potuiſſe; cum & exequiæ conſtet Ravennæ celebratas, atque tertio poſt mortem die; & vivente Theodorico alia omnia evaranda fuerint Romanis, nihil tatum ſibi aſſimilantibus apud illum, ei novat ſuſpiciones ingivere debuiſſet ejuſmodi pro mortuo recipiendo ſolicitudo.*

E

poſtea Romam tranſlatus.

28 *Cred derim Anaſtaſium, in veteri quod ſequebatur Mſs. nomen Conſulis fere extritum reperiſſe, cujus ſolum O imitiale tutaret, ex quo* Olybrium *fecerit, utpote initio elogii veteris nominatum, ubi dicebatur ſediſſe* Joannes, a Conſulatu Maximi uſque ad Conſulatum Olybrii. *Proximus autem, cujus nomen etiam ab O incboetur in faſtis Conſularibus eſt* Oreſtes, *cum Lampadio Orientali Conſule ſignans annum* DXXX, *quando adhuc vivebat Joannis ſucceſſor* Felix IV *uſque ad* XXIX *Septembris ſuperſtes. Hic certe Regi Athalarico, ex defuncti patris judicio, probatiſſimus, quemadmodum videri poteſt ex Epiſtola propter ejus gremium ſuſceptionem ad Senatum Romanum data; facile impetraſſe potuit, elapſo quadriennio, ſopitaque paterni facinoris invidia, ut Romanis deſideramibus redderetur mortuus, qui fuerat mœrentibus vivus ereptus. Tunc locum habere potuit, quod, aliene nec apto publicæ lætitiæ tempore, falſum ſcribit Baronius; eum ait*: Et Excepit Urbs Pontificem ſuum, de Ariana perfidia triumphantem, quadriga candida vectum, non candentium jumentorum, ſed canditatorum humeris Sacerdotum. Accuritur ondique ad tantum ſpectaculum, honorant omnes ſacram faſcinam, debito Pontifici & decenti Martyrem cultu, affectanturque ſacris canticis glorioſam victoriæ pompam. Tantummodo Impii in tanebris conticeſcunt, & impietas a tanta gloria luget excluſa. Mœret invidia: rabidus livor in ſeipſum dentes exacuit; cum tanto honore videtillatum in Urbem, quem inglorium extinxiſſe putavit in carcere.

Conſule, non Olybrio ſed Fauſto Orteſte, anno 530.

& Alimuli pompa exhibetur.

Baronii de die mortis ac tranſlationis opinio improbabilis.

29 *Tum quod idem Baronius, ex præconcepta de die cultus opinione alibi plenius refutata, quod idem ſit dies Natalis qui eulus, mortuum Joannem velis* VI Kalendas Junii *atque* VI Kalendas Julii *Romæ ſepultum; id ut*

xi Maji.

ADDITO RE D. P.

ſina antiquo ullo teſte, & ſint aliqua apparenti neceſſitate dicitur, ſic gratio etiam negari poſſet. Sed profecto aequaquam id negatur gratis, cui opponitur omnium Anaſtaſianorum codicum conſenſus, primum in addiruendo die mortis XV Kalen. *veteris Catalogi eſtimonio nixus; deinde conſtans eorumdem aſſertio de diebus* LXXXVIII, *interjectis praditae morei & ultioni ſumptae de Theodorico. Adde huc vetera Martyrologia multa, in quibus unum Regina Sueciae, magni aſtimatum Luca Holſtenio in Notis ad Romanum Martyrologium, ubi ad communem genuino Bedae, Adoni, Notkero, Rabano, formulam de* Joanne, *additur mors* XV. Kal. *obiit. Sed quia in iſtdem omnibus antiquis Martyrologiis ſepultura Romae curata adſcribitur* V Kal. Junii, *hic eadem omnia* Joannem *referunt ad* XVIII *Maji hoc tenore*: Ipſo die depoſitio S. Joannis Papae, quem (quia orthodoxus erat, & a Juſtino Imperatore orthodoxo Conſtantinopolim venienti gloriose ſuſceptus erat) revertentem in Ravennam, in cuſtodia tentum, ad mortem uſque cum aliis aeque orthodoxis viris, perduxit [XV Kalendas Junii]. Hujus meminit S. Gregorius in libro Dialogorum. Cujus corpus translatum de Ravenna ſepultum eſt in Baſilica S. Petri Apoſtoli, V Kalend. Junii, Olybrio Conſule. *Eadem in compendium ab Uſuardo contracta ſic leguntur*: V Kal. Junii Romae Natalis B. Joannis Papae, quem eefert Gregorius ob orthodoxam fidem primum in cuſtodia tentum, ac deinde ad mortem uſque perductum, cum aliis orthodoxis viris. *Verba Gregorii infra dabimus: orthodoxos illos viros ſupra nominavimus, tam Epiſcopos quam Patricios: cum autem Epiſcopos invenianmus non eſſe* Joanni *commortuos, nec de Patriciis tale quid dicunt coevi ſcriptores; non audemus hos ſanctis Martyribus adnumerare, ex ſola Martyrologiorum fide.*

Nomen Joannis in Petri 18 Maji adim.

B *& quidem conſulis*

30 *Videtur Beda, quem ceteri praeter Uſuardum verborem tranſcripſerunt,* V Kal. *reperiſſe, in ſuo veteris Catalogi auctiori exemplo; aliud autem habuiſſe debuiſſe Anaſtaſius* VI Kalend *ſcribens, unde etiam vetera Breviaria Romana, Kalendaria, & Martyrologia quacumque recentiora, Romanam* Joannis *Depoſitionem referunt ad hunc* XVIII *Maji. Et in eo quidem, quod anno* MI X VIII *Bellinus Venetiis exeudendum curavit ita legitur*: Eodem die S. Joannis Papae & Martyris, quem Theodoricus Rex Arianorum in carcerem in Ravennam direxit, ibique maceratus diu in carcere vitam finivit. *Errorem de exilio, Gregoriani reformatores correxerunt; ſed auctore Baronio ſubſtituerunt alium; & primo loco* Joannem

debuit mori 18 Maji, non finit errare aliqua

C *collocantes*, Natalem *cum Uſuardo dixerunt, qui dicendus fuerat* Depoſitio: *retinuerunt etiam maceralionem, diuturnam, quam demonſtravimus paucorum dumtaxat fuiſſe dierum, itaque nunc legitur* Natalis S Joannis Papae & Martyris, qui a Theodorico Italiae Rege Ariano Ravennam evocatus, ibique propter orthodoxam fidem in carcere diu maceratos, vitam finivit: *quae poterunt aliquando corrigi. Ceterum ex pradicta Martyrologiorum antiquorum diverſitate factum videtur, ut qui Romae in claſtro Priorasus Melitenſis in monte Aventino, veras Kalendarium in pariete depingendum curavit, utramque combinatus lectionem, ſcribi juſſerit poſte Lucam Holſtenium in Animadverſis praditis (nam hodie nihil illic legibile ſupereſt. in loco omnibus cali injuriis expoſito, adeo ut ipſum tectorium fere a parietibus jam deſluxerit, nedum littera; quemadmodum mihi retulit, qui anno* MDCLXXVIII *deſcripturus acceſſerat Petrus Poſſinus noſter) factum ſit, inquam, ex illa Martyrologiorum diverſitate, ut qui ibi Kalendarium depingendum curavit, ſaculo forſan* XVII *vel ſerius, ſcribi utroq; die* Joannem *juſſerit, hac ratione:*

nonnulli retrahuntur.

VI Kalend Joannes PP. & Mart.
V Kalend. Repoſitio Joannis PP.

31 *Sacrum ejus corpus etiamnum Romae in eccleſia Vaticana ſervari, communis eſt Romanorum ſenſus: cui adſtipulatur Romanus Canonicus, Baſilicam praditam deſcribens tempore Eugenii Papae III. ſed qua baſilica parte id habeatur, neſciri teſtatur Aringus lib.* 2 *Roma Subterranea cap.* 8. *Interim ad ipſius* Kalendas Junii, *in Ms. Florario Sanctorum, notatur* Translatio S Joannis Primi Papae & Martyris. *Et ſane oportet aliquam poſteriorem corporis translationem, in vel ab Urbe Roma, factum admittere; niſi malimus fateri, quod in prima translatione corpus quidem Romam translatum ſit. Ravennae vero retinuerit Caput. Hoc enim hodiedum menſtratur in ſacrario Fratrum Minorum Zoccolantium, ubi olim Theodorici Regis palatium fuiſſe creditur, inclusum remanſit* (*ut vocant*) *lignum quidem, ſed inunctum. Ipſa eorum eccleſia Theodorici quoque opus eſſe exiſtimatur, S. Martino primitus dicatum; & anno* DCCCLVI *habuit Monachos Benedictinos; coepitque appellari nomine S. Apollinaris, ab ejus corpore ibi tunc poſito. In Baſilica S. Udalrici & Afrae apud Auguſtam Vindelicorum, aſſervatur urgentem D. Virginis imago, cum Chriſto & Baptiſta pueribus colludentibus, a* Joanne *loci Abbate conſecratum anno* MDCX X, *qua continet aliquid de S. Joanne Papa & Marc. cum aliis Reliquiis nominatis a Bernardo Herſfeldero in illius Baſilica deſcriptione lib.* 2 *cap.* 32. *Inſuper ad* XII *Januarii in Martyrologio Gallicano Sauſſayi notatur* Leodii, *in Belgio*, memoria S. Joannis Papae, *incertum quacunque cauſa, niſi id ſit ratione alicujus Reliquiae ejus. In vetuſto denique Kalendario monaſterii S. Maximini, ante complura ſacula exurato & ultra pluribus Belgicis, iſto menſe & die habetur*: & S. Joannis Papae, *quod egre de alio quam hoc* Primo *intelligas cum ſolo titulus* Sancti *conditur. Ipſo quae mortuus eſt die, videlicet* XVIII *Maji, etiam adſcriptus invenitur Martyrologio ſub an.* MCCC. XC *Coloniae & Lubecae excuſo, additionibus Greveni ad Uſuardum, aliſque nonnullis cum praditio Florario.*

Alio Translatio Joannis.

Caput Ravennae, ecclesiae Augustae Vindelicorum

E Memoria 18 Jan.

v & 18 Maji

CAPUT IV.

Symmachi exdes: Theodorici Regis infelix exitus

VErosimile eſt iter Joannis *Ravennam Conſtantinopolim, quam fuit in reditu breve ac properum, ut intra menſem abſolveretur; tam etiam fuiſſe accelleratum in itu, ut multum ſit itidem fuerit totus Martii impenſus. Tali ergo menſe aut ſequenti Aprili occiſum* Boetium, *jam pridem caeteri mancipatum, exiſtimo; & eodem menſe accitum Ravennam* Symmachum, *de quo ſic Anonymus Valeſianus.* Sed dum haec agunter, *quae feliciter cum Juſtino acta a Joanne narraverat*, Symmachus, caput Senatus, *utique grandaevus ſenex, & jam inde ab annis quadraginta Conſularis, cujus* Boetius filiam habuit uxorem, deducitur de Roma Ravennam. Metuens vero Rex, ne dolore generi aliquid adverſus regnum ejus tractaret, objecto crimine juſſit interfici. *Hic, quod vetus Catalogus pluraliter dicit*, gladio interfectos, quorum etiam corpora abſcondi fecit, *de uno* Symmacho *intellexero, cujus corpus latet tenuis nunc: nam* Boetium *neque gladio interfectum, neque corpus ejus abſconditum fuiſſe, ſupra vidimus. Non fuit autem* Symmachus, *mox ut advenit Ravennam, necatus ſed primum Auguſto menſe, ut mora funeribus tot illuſtrium virorum interjecta leniret invidiam atrocitatis cauſa. Moram illam mox probabit Anonymus, collatus cum Procopio: qui cum dixiſſet, quod vita amborum non contentus, eorum quoque bona publicavit, continuo ſubjungit*: Paucis poſt diebus coenanti ipſi, cum piſcis grandioris caput miniſteri appoſuiſſent, viſum eſt id Symmachi caput eſſe recens obtruncati; quod dentibus inſertori labro impreſſis, & oculis torve turculenterque tuentibus, graviter minantis haberet ſpeciem. Ingenti proinde terretus, rigenſque frigore extra modam, ad cubile pro-

12 Symmachus Romanus occiſus Aprili menſe.

occiſus Augusto

paulo poſt Rex, vita ſpoliatur.

properat ; complures imponi ſibi lacernas jubet , ac ſub iis tenet ſeſe . Deinde expoſita rei ſerie Elpidio medico, commiſſum in Symmachum ac Boetium ſcelus deflevit. Id lamentatus & animi dolore preſſus , quem calamitas afferebat, paulo poſt obiit.

Fiſſum dolorem & moritur.

33 *Antiquior Catalogus Pontificius , ipſo illo tempore ſcriptus , narrat Joannis morte obita* XV Kalendas Junii , Poſt hæc , *inquit* , unus Dei omnipotentis, ALVIIS die , poſtquam defunctus eſt Joannes Epiſcopus in cuſtodia , ſubito Theodoricus interiit , a Divinitate percuſſus . *Anaſtaſiana omnia exemplaria & jam jam allegandus Anonymus evincunt , librarium nondum in numero eſſe , ac dies* XCVIII *legi debere , quos ſi poſt* AVSST *Maji annumeres incipias , pertinges uſque ad* XXVI *Auguſti , quo præciſe die divinitus percuſſum Theodoricum licet non continuo mortuum , ſic indicat Anonymus.* Symmachus Judæus, jubente non Rege, ſed tyranno, dictavit præcepta die quartæ feriæ ſeptimo Kalend. Septembris, Indictione SV, Olybeio Conſule , ut die Dominico adveniente Ariani Baſilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores ſuos ab alienigenis opprimi , mox intulit in eum ſententiam Arii, auctoris religionis ejus. Fluxum ventris incurrit & dum intra triduum evacuatus fuiſſet, eodem die (*atque Dominico & tunc* AAX *Auguſti menſis*) quo ſe gaudebat eccleſias invadere , ſimul regnum & animam amiſit. Ergo antequam exhalaret , oepotem ſuum Athalarieom in regnum conſtituit ; ſe autem vivo, fecit ſibi monimentum ex lapide quadrato, miræ magnitudinis opos , & ſaxum ingeotem quem ſuperponeret requiſivit. *Non diſſonat ab hac relatione Turonenſis , libro de Miraculis & gloria Martyrum cap.* 40, *de* Joanne & Theodorico, *alioqui corrigendus in pluribus cum ait ; quod* Dominæ miſericordia ſtatim (*imo menſibus tribus poſt obitum Pontificis*) ultionem ſuper Regem improbum irrogavit : nam ſubito a Deo percuſſus, plagis magnis extraoinarus toleriit, ſuſcepitque protinus gehennæ flammantis incaudiom.

Priderem Anno vivis subtractus de-cepit.

34 *S. Gregorius Magnus lib.* 4 *Dialogorum cap.* 30. *cum Petro ſuo probaſſet* , ignem gehennæ corporeum eſſe; Operæ pretium, *inquis*, credo ſit ea quæ mihi a fidelibus viris ſunt digeſta narravero , *de viſis Theodorici recens damnati ſuppliciis* . Julianus namque , hujus Romanæ Eccleſiæ , cui Deo auctore deſervio, ſecundus Defenſor, qui ante ſeptem ferme annos defunctus eſt, ad me adhuc in monaſterio poſitum crebro veniebat , & mecum colloqui de animæ utilitate conſuevarat. Hic itaque mihi quadam die narravit, dicens : Theodorici Regis temporibus patar ſoceri mei in Sicilia exactionem canonis egerat, atque jam ad Italiam redibat . Cujus navis appoſita eſt ad inſalam , quæ Liparis appellatur. Er quia illic vir quidam ſolitarius magnæ virtutis habitabat, dum nautæ navis armamenta repararent , viſum eſt prædicto patri ſocere mei ad eumdem virum Dei pergere, ſeque ejus oratiool commendare. Quos vir Domini cum vidiſſet, eis inter alia colloquens dixit : Scitis, quia Rex Theodoricus mortuus eſt? Cui illi protinus reſponderunt: Abſit, nos eum viventem dimiſimus, & nihil tale ad nos de eo nunc uſque perlatum eſt. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiam mortuus eſt : nam heſterno die hora nona, inter Joannem Papam & Symmachum Patricium , diſcinctus atque diſcalceatos, & vinctis manibus deductus, in hanc victimam Volcani ollam jactatus eſt. Quod illi audientes, follcite conſcripſerunt diem, atque in Italiam reverſi, eo die Theodoricum Regem invenerunt fuiſſe mortuum, quo de ejus exitu atque ſupplicio Dei famulo fuerat oſtenſum. Et quia Joannem Papam afligendo in cuſtodia occidit , Symmachum quoque Patricium ferro trucidavit, ab illis juſte in ignem miſſus apparuit, quos in hac vita injuſte judicavit. *Hæc S. Gregorius . Eſt porro inter inſulas Æoliæ , ſeptentrionali Sicilia lateri objectas , præcipua* Lipara , *Epiſcopali Sede honorata , cui vicina eſt* Vulcania , *ignes evomens , nunc etiam* Volcano *dicta.*

Poſtea viſus in ignes Vulcanio inſulæ ſunt ab Theodorico & Symmacho.

35 *Cum nos olim Ravennæ eſſemus , vidimus* XIX *Novembris anno* MDCLX, *ante eccleſiam S. Apollinaris novi , de qua ſupra egimus , produftam materiam , cum vesulta illa ſurri , in qua S.* Joannes *patatur obiiſſe . Eſt illa ſupra portam , qua explatea tranſitur ad eccleſiam : & ad dexterum ipſius portæ latus , cernitur porphyretica tumba , inſerta parieti , ſane per quam magnifica , qua neſcio an grandior ulla ſit in tota Italia , cum tali ſubtus titulo:* Vas hoc porphyriacum , olim Theodorici Gothorum Imperatoris cineres in Rotundæ apice recondens, huc, Petro Donato Cæſio Narnienſi Præſule favente, translatum, ad perennem memoriam Sapientes Reip. Rav. P. P. C. MDLXIIII. *Amalaſuntha Regina , qua Theodorici filia fuit , opus creditur eſſe eccleſia S. Mariæ dicata , Rotunda nomen a forma habens : ſub cujus cupula admiranda , tam diu toleratos fuiſſe Regis Ariani cineres , mirum ſane eſt ; prudenterq; ab Archiepiſcopo Caſio factum , quod eos e loco ſacro ſic amovendos curaverit ; ut tameu Principis , alias de Ravennatibus optime meriti , memoria haud obliteraretur ; non animę mortui ad ſolatium , ſed viventium aut curioſitati ad ſpectaculum , aut emendationi ad exemplum , remmemorato infelici fine quo ſceleræ ejus puniæ leguntur. Mabilio pag.* 40. *Muſai Italici , ipſum infelicis Regis Mauſolæum , opus Amalaſunthæ filiæ , plenius deſcribit ; additque , primam tranſferendæ ab loco Urnæ pradictæ occaſionem datam a bombarda iſtu , quo ipſa , Gallis urbem anno* MDLX *obſidentibus , a ſummo Mauſolei faſtigio dejecta fuit ; perſeverante adhuc reliquo opere , octangulariter elevato , ſupra duplicem fornicem , quorum infimus fere operatur æqua , ſuperior ipſum alcare modo habeat* , tectos ingentis molis marmore grauito, quod in diametro AAXI pedes, in orbem extv continet ; *& in duodecim angulis ſtatuas totidem Apoſtolorum habebat ; quorum , ipſis dejectis , ſola ſuperſunt nomina , Gothico deſcripta charactere.*

Eiuſdem quæ verſantur Ravennæ.

AUCTORE D. P.

DE S. HELLADIO EPISCOPO

MARTYRE IN ORIENTE.

COMMENTARIUS HISTORICUS,

D. P.

Quo pro amiſſis Actis, ſubſtituuntur elogia ex Synaxariis & Menæis: tempus martyrii, per conjecturam, quæritur.

SÆC VI AUT VII. *Elogium ex Menæis,*

CElebris hodie eſt cultus apud Græcos τῷ Ἁγίῳ Ἱερομάρτυρι Ἑλλαδίῳ Sancti & glorioſi Hieromartyris Helladii, *de quo uno & ſolo agunt in Menæis* edendis, *ubi hoc ei accinitur Diſtichon:*

Ἕλλαν Ἑλλάδιος ἱερώνυμε
Κίρναι συνάμπτι τῷ μαρτυρίᾳ.

Helladius oleum ſuæ ſacrationis
Martyrii miſcuit eum cruore.

B *deinde hoc eidem ex Actis, verosimiliter amiſſis, elogium texitur:* Οὗτος ὁ Ἅγιος ἐκκαθάρας πᾶσαν ἀπὸ παντὸς κηλῖδα ἁμαρτίας τῇ ἁγίᾳ Πνεύματος, χρίσεται χρίσμα θεῖον Ἀρχιερεὺς· ἐκ γὰρ εἶναι παράδοξος ἐν τῷ Χριστῷ ἐκλελεγμένος, ὃν μὴ πειρασὶ τῶν αὐτοῦ τυράννων τὴν ἀνδρίαν ἀνύσαι, ὃν δὲ κρείττων ἐπιτίμιος πάντων ὑπερέβη, ἄθλοις τῆς ἀνυποίας τὴν κεφαλὴν στέφεσι διατρῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τύραννος δόγμασιν αὐτὸν ταρασσεῖν πᾶν μᾶλλον ἐλαμβάνε ἐκτείνων τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς· πολὺς γὰρ χαρίσας πρὸς τὰ σώματα τῆς ἐπιβουλαῖς τὸν ἐναντίον, πλείοσι βασάνοις παδυνηθέντα, ἐκ τῶν σῶμα σφαλῆναι ἀνεχθεῖς, φεύγει τὴν μελέτην κάκωσιν ὁ Χριστοῦ τῆς Θεοῦ ἐμῆς ἐπιφθεὶς αὐτῷ, εἰσέρχεται, τῆς οὐ τὸ ἀξίῳ προθυμότερα γνώσεως. Μετὰ τρῶτα ἐγγὺς πλησθέντες οἱ τύραννοι, τῷ τυφλῷ τῷ Ἀγίῳ ἐπιβήσεσθαι, ἐ δὲ ἔθελεν διαφέρειν· τελοῦσι πρὸς τὰ οἰκεῖα τὸν Χριστὸν τέτο ἐπιτιμήσαν· ἔχοντα σφιδήτατα ἐπιτροπὴν τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ ἀφιστάμενα. Saoctus hic abſterſa omni peccati labe, factus domicilium ſaocti Spiritus, ſuffragio Dei iouogitor Epiſcopus; qui cum gubernaculum Eccleſiæ Chriſtianæ ſibi concreditum haberet, ut paſtor gregis ſui, lupos (nec enim homines dixerim) abegit; atque ut intelligens gubernator eumdem dirigebat, ab acceſſu omoium ioiquorum inoſſenſum & immunem cuſtodiens. Poſtmodom ergo

quo indicantur multiplicia ab eo tolerata tormenta:

C eum illum tyrannus populo ſiſtereot vinctum, tum virtus ejus magis eluxit, fideliumque animos clarios illuſtravit. Nam ſtatim in ſtadiom & certamen productus, Chriſtiana libertate pietatem profeſſus eſt. Quare plurimis ſubjectus tormentis, toto corpore fœde laceratur. Verum omnem ex livore & vibicibus contractum dolorem Chriſtus Deus noſter, ſuo athletæ ſpectabilis, abſterſit & curavit, & ad plura patienda alacriorem reddidit. Tum tyranni ira repleti, Sanctum in ignem conjiciuot: in qoo illæſus perſiſtens, multos ad Chriſti fidem pertraxit. Poſtremo flagris crodeliſſime cæſus, ſpiritum Deo reddidit. *Hæc in dictis Menæis.*

2 *Eodem* XXVII *Maji idem elogium legitur in Anthologio novo auctoritate Clementis VIII edito & repetitur in Mſ. Synaxario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſpectante ad Collegium Pariſienſe Societatis Jeſu, & ſequenti die in Menologio Baſilii Porphyrogenetæ Imperatoris. Quo etiam die* XXVIII *Maji in Menologio Sirleti nomen* Helladii *inepte adjunctum eſt* SS. Creſcenti, Dioſcoridi & Paulo, *de quibus tunc agemus, & dicemus eos Romæ paſſos. Baronius quæ legerat apud Sirletum, eodem pene ſuſſu modo Martyrologio Romano inſerult, quippe aliud fere nihil habens quod ſequeretur in Græcis, ipſe Græcæ ignarus lin-*

ejus hoc die celebris cultus,

guæ, quam illud qualecumque Sirleti Menologium, nimis levi manu (ut alibi ſæpe monuimus) compilatum. Magis mirum eſt, quod, cum Typicon & Conſtantinopoli accepta Ephemeris Moſchorum figurata hoc die omnia præcipiant facienda de S. Theraponte Hieromartyre, ex Cypro translato Conſtantinopolim an. DCCCVI; *Menæa hoc omiſſo agant de ſolo* Helladio, *ejuſque ſocius nomen ex Ephemeride metrica hoc modo ſuggerunt:*

Ἑλλὰς ἑλλαμπὴν Ἑλλάδιον ἔκτιτε τυμβί. E

Helladium pugnis vigeſima ſeptima mactat.

Nec diveſitatis hujus cauſa occurrit, niſi, quod Menæa fuerint deſumpta ex antiquiori, quam illud unde acceptum Typicon exemplaret, ſcripto priuſquam cultum S. Helladii Conſtantinopoli obſcuraret novus cultus S. Therapontis, cujus memoria ibidem antea celebratur XXV *Maji. Videtur autem hic cultus eo facillus obſcuari potuiſſe, quod alibi quam in Urbe regia corpus S. Helladii eſſet & coleretur. Neque enim Synaxarium Pariſienſe, quod* Helladii *adhuc meminit & quidem primo loco, de duplici Theraponte agens die præcedenti, omiſiſſet notare more ſuo eccleſiam, in qua Synaxis ejus celebrabatur, ſi talis aliqua Conſtantinopoli fuiſſet. Canon quoque de Sancto eodem relatus in Menæis talis eſt, ut de antiquioribus a S. Sophronio aut Joanne Damaſceno ordinatis videri unus poſſit; utpote neque nomen auctoris adjunctum habens, neque* atroſichidi *alicui annexus; unde ſuſpicari quis poſſit in Oriente paſſum, ibique magis notum fuiſſe; ubi etiam ejus aliqua Acta exſtiterint: quædam enim notantur in Sticharis atque Odis, quæ partim confirmant dicta breviter in elogio jam producto, partim ſupplent iſtic omiſſa. Juvat aliqua inde excerpere.*

quippe cujus corpus non eſſet CP.

& qui paſſus dicatur in Oriente.

3 *Ex tribus ante Canonem, quæ dicl, Stichariis, ſecundum hoc eſt:* Θεόφρον Ἑλλάδιε, Χριστὸν ὑπεράθλει σοι πάντων τῶν κακώσεων ἰάσατο ἰχῶρα χάριτος· ἐν σοὶ γὰρ φῶτα ὑπομένων πάσχοντα προσῆλθε, φρονήσας πλειζόμβ. · ἐν ᾧ ἐκ ἰσχυσε δαιμόνων τῶν ψυχῶν ὑμῶν τὸν ἀφρονα· ἐν τῷ μόχθῳ ἐκλαμψας. Dei ſapientia prædite Helladie, apparens tibi Chriſtus omnem tuorum vulnerum livorem ſua ſanavit gratia: propter ipſum enim elegiſti quaſvis æruinnas ſuſtinere, palam glorificatus. Ideo ora, ut animabus noſtris derur pax & magna miſericordia. *Idem ſimilo Odes* v *ſic explicatur.* Ἐξέλαμψας ὡς ἥλιος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ· ἐκεῖ γὰρ τὸ φῶς τὸ ἄδυτον Χριστοῦ σου ἐνόησας, ἀλλὰ σκοτίσασα ὡς τῷ Παύλῳ φωτὸς σου. Spleoduiſti tamquam ſol, dum morareris in carcere: quia ibi apparuit tibi inacceſſibile lumen Chriſtus, verba conſolatoria, tamquam Paulo, auribus tuis inſonans. *Et boc quidem de Chriſto apparente jam legebatur in elogio: non item, quod de vinculis ſequitur in altera ejuſdem Odes* v *ſtropha* Δίκην τῶν δεσμίων ὅπλα τῆς ἀθλήσεως σου ἰὸς ἀμήχανος ἐν σοὶ ἐν ταχεῖ ἀμαχεῖ, ἐνεργήσας δαιμόνων ἄνανδρα πνεύματα· ἐν σοὶ μεγαλύνων, σφετῶτα τῷ Χριστῷ. Vincula tibi diſrupta ſunt tamquam telæ aranearum; quia inerat tibi virtus invicta, conterens omoes adinventiones dæmooum, teque magnificans, Chriſti miles.

In carcere viſitatur a Chriſto,

& vinculis diſruptis ſolutus,

4 Si-

A 4 *Similiter ignis innoxie tolleratus, in tertio Stichario ad Canonem pravio, ſic quidem prædicatur*, Πῦρ φύσιν ἐγκαλέσασα ἐξελοῦσαν ἅπαντα· ὑπὲρ γὰρ Θεῷ πεφανερώσω ἐδαφῆ τρόλεπτον· Ignis naturam refrænaſti, & incombuſtus manſiſti. Ros enim divinus te circumdans illæſum cuſtodivit. *Laudantur etiam ſæpius multiplicia tormenta per totum Canonem: ſed in ejuſdem Canonis Ode* VII, *ſpecies quædam tormenti, ab Elogio non indicati, attingitur hoc modo*: Ἐν σπήλαιον σοι ὑπέστης τραχὺ διάγων ἔτρεσας τὸν δόλον, ἐν σπηλαίοις ἔμεινας ὑπὸ τοῦ πάθους τὸ μάκαρ· Accrbam plantarum cnatum contritionem ſuſtinens, o Beata, contriviſti fraudulcocum hoſtem; eumque ſupplantans infra pedes tuos ſtraviſti. *Eſt hoc ſuſtinarii genus, quo reorum humi ſtratorum pedes impactis bacillis feriantur, ad numerum a judice præſcriptum, quandoque ad plura centenaria ictuum, & cunc ipſam ſæpe mortem inferens: quod uti inuſitatum fuit Romanis Martyres torquentibus: ſic fuit eſtque etiam hodie Perſis, Saracenis, ac Turcis (ut de Sinis aliiſque Orientalibus taceam) uſitatiſſimum: unde ſuſpicio forſan haud vana duci poſſet, a Perſis aut Saracenis occiſum eſſe Sanctum.*

5 *Huic conjecturæ favere poteſt, quod toto Canone* B *nulla fiat mentio Imperatorum aut Regum, ſed ſimpliciter & pluraliter in elogio nominentur* Tyranni, *puta Satrapa Perſarum aut Saracenorum, plures ſimul præſentes martyrio: cui gratulabundus Canon Strophe* II *Odes* IV *ſic invitat fideles*, Ἄιδειν φαλμικῶν κατακτήσω μοι, πιστοὶ τὸν θεῖον Ἑπτάδα, τὸ πλῆθος ἐσθῆτι ἐν Μάρτυρα ἐσθῆτι τὴν τροπαιοῦχον ἁπάντων Τρικάλων· Floribus pſalmorum cotonemus, o fideles, divinum Helladium, iamquam victorem impietatis, & generoſum Martyrem triluminis confubſtantialiſque Trinitatis. *Hujus hoſtes cum ſine inprimis Saraceni, alioqui in unum Deum credentes, inclinabar ut opinarer, ſub illis paſſum S. Helladium; ſed inclinantem eo ſuſtinuit me Strophe* II *Odes* VI *ubi dicitur*, Τῶν ἀθέων τὸν θῦνον ἀναιρῶν Θεὸς, θυσία ζῶσα προσφέρεται, Θεῷ γεγώς, ἀκολούθως ἔσω τὰ ἔκφυτα μύρα τῇ τεθνηκότι τῷ Χριστῷ ἐν τῷ σφαγῇ σου· Idolis ſacrificare renuens tet Beate, factus es Deo hoſtia vivens; perſundens, omnes unguento incorruptibili paſſionum Chriſti, in corpote tuo adimpletarum. *Atqui, non Sarraceni, ſed Perſæ adorabunt idola, ſolem præſertim & ignem: horum autem irrupeiante in Syriam & Paleſtinam nota ſunt, ſæculo præſertim* VI *& sub utroque Choſroe, anno Juſtiniani Imperatoris* XII, *quando Antiochiam Syriæ interceperunt; & anno Heraclii* V, *quando Jeroſolymam totamque Terram ſanctam redegerunt ſub poteſtatem. Fuiſſe autem illis in partibus ſatis frequens* Hellsdil *nomen, perſuadent Metropolita Tarſi & Ptolemaidenſis Epiſcopus, ſic nominati an.* CCCCXXI, *in Concilibula Epheſina. Sed hac omnia pro unda levique conjectura, ut ſunt, accipi vola.* E

AUCTORE D. P.

DE SANCTO HILDEVERTO

EPISCOPO MELDENSI IN GALLIA.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. De ejus cultu cum Lectionibus propriis, Actorum mala fide, ipſiuſque ætate.

CIRCA ANNUM DCLXXX. *Celebratur hoc* XXVII *die Maji, in Breviario Bellovacenſi ſub nota anni* MDLIV *edito, & potiſſimum in Eccleſia & diœceſi Meldenſi, feſtum* S. Hildevertı, *ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopi: de quo in Breviario Meldenſi, quod habemus anno* MDCXL *exeuſum, iſta præſcribitur propria Oratio*: Omnipotens ſempiterne Deus, qui hunc diem nobis C in honore B. Hildevertı, Confeſſoris tui atque Pontificis, conſecraſti; da nobis, quæſumus, ita devota mente illius celebrare ſolcunia, ut ipſo intercedente peccatorum cunctorum indulgentia, & ad gaudia perveniamus ſine fine manſura. *Dein præſcribuntur pro ſecundo nocturno ha tres lectiones, quarum prima recitanda eſt* de Scriptura occurrente, *ſecunda & tertia propria de hoc Sancto. Eas hic inprimendas deſcripſeramus; cum accepimus; Pariſiis aliat antiquiores tres, tranſcriptas a Petro Januarii, Curione S. Thcobaldi apud Meldos, idque ex veteribus Breviariis exarato circa an.* MCCCVIII, *ſub Epiſcopatu Simonis de Feſtuca. Has ergo pro recentioribus illis accipe, ſicut eas nobis miſit R. D. Jacobus Couſinet, ad S. Genoveſam Canonicus Regularis.*

Cultus ſe Majo

in Lectionibus dicitur

ortus nobiliter.

educatus pie.

1 Beatus Hildevertus, divinæ diſpenſationis natu Meldenſis quondam Epiſcopus, parentibus ſecundum mundanæ excellentiæ dignitatem haud infimis nec ſacræ religionis ignaris noſcitur procreatus. Pater ejus dictus eſt Adelbertus, nobilis genere, ſed nobilior fide. Hic vero, non cauſa exercendæ voluptatis illicitæ, ſed gignendæ prolis amore, uxorem duxit, nomine Evam, moribus & genere ſibi congruam, dilectam Deo & amabilem vito. Natus eſt eis filius, quem vocaverunt Hildevercum, cradideruntque B. Faroni Meldenſi Epiſcopo factis litterarum ſtudiis imbuendum: quin in brevi tempotis ſpatio novo ac veteri Teſtamento imbutus eſt.

ordinatus Clericus

II Ipſe autem puer, licet ætate juvenis, moribus tamen ſenea erat. Sanctus autem Faro, videns ſimplicitatem S. Hildevertı, omnes Eccleſiaſticos Gradus ei per ordinem commiſit. *His quoad ſenſum per annuia conſonat præcitati Breviarii* Lectio IV: F *non item* Lectio V, *qua antiquo textui, adjungit vigorem vitæ & Lunovienſem Monachatum, ab iiſdem exordiens: nos vetuſtiora, qua ſequuntur, ſic tranſcripta inveniamus*. Poſt obitum S. Fatonis Hildeverius vir Dei, plenus gratia, Epiſcopalem Cathedram adeptus eſt. Factus eſt itaque Epiſcopus Dei judicio, ac Cleticorum & omnium qui ibi affuerunt conſilio & conſenſu. Fuit S. Hildevertus in eleemoſynis largus, in vigiliis ſedulus, in oratione devotus, in charitate perfectus, in humilitate profundus, in doctrina præclpuus, in ſermone præclarus, in convetſatione ſanctiſſimus; ſincertatem mentis vultus ſui ſerenitas demonſtrabat. *Hic aliiſque elegantius verboſiuſque deducendis intentus Auctor novarum Lectionum, earum quintam concludit narratione miraculi, unde vetuſtior Lectio* III *initium ſuum hoc modo ſumit.*

deinde Epiſcopus.

III. Acceſſit autem ad eum quidam homo, & projecit ſe ad pedes ejus, & obſecravit eum, ut filio ſuo, defuncto abſque baptiſmo, manum imponere dignaretur; ut invocato Chriſti nomine ſuper cadaver eanime, reſtituetet cum vita ptiſtina. Illc vero coofeſtim mœſtis precibus annuit, domum in qua jacebat mortuus Introivit, & proſtratus in terram diutius ad Dominum fudit preces, ut ipſum a mortuis ſuſcitaret,

mortuo ad baptiſmum reſuſcitato.

AUCTORE D. P.

ſuſcitaret, & baptiſmi gratiam conſequi poſſet, ac Domino Jeſu Chriſto famulari: ſtatimque ſurrexit puer, & cœpit loqui. Tunc catechizavit eum, & vocavit eum nomine patris ſui Aldeberetum. Poſtaliquantum vero temporis B. Hildevertus migravit ad Dominum, ſexto Kalendarum Junii arum: ſepultuſque eſt in baſilica, quam ab orbe Meldenſi ſexto fere milliario ipſe conſtruxerat. Et ſui filioli corpus, quem de mortuis ſuſcitaverat, poſt ſeptem annos moriturum prædixit, & juxta ſe ſepelirī mandavit. *Officii recentioris Lectio* VIII *a morte Sancti initiam ſumit, & eccleſiam ubi ſepultus eſt, dicit eſſe* in pago, qui vulgo dicitur Vigneliacum: *deinde hoc de cultu adjungit*: Verum quem vivum multa miracula inſignem fecerant, mortuum plura commendarunt, tum Vigneliaci, tum in eccleſia Meldenſi; in qua poſtea ſacra ejus oſſa repoſita fuerunt; tum Pariſiis in Capella, ſub ejus nomine paulo poſt ejus obitum ædificata, quæ nunc eſt parochialis eccleſia ſanctæ Crucis; & in eccleſia parochiali S. Laurentii, in qua digno cum cultu invocatur; tum deniq; in agro Rotomagenſi, in Collegiata eccleſia Gornacenſi, ubi iu preriora capſa magna eum veoeratione ſacræ requieſcunt Reliquiæ.

Mortuus 27 Maji

ſepultus Vigneliaci.

dein Miracula manifeſtata.

B

4 *Hactenus Lectiones Antiqua & Nova. Mediiſortaſſis inter utraſque avi, aalloris certe nequaquam eoavi, ſed ſcribentis data poſt obitum Sancti, ſunt Acta ex variis relationibus vulgatæ traditione conſarcinata, quæ ſumas dapticin uali; alia longiora ex Codicibus Mſs. monaſterii Beccenſis & eccleſia Gornacenſis, a Petro Lovvio & Andrea da Cheſne; alia breviora & a Frederico Flovvto nobis Rotomago communicata: in quibus nonulla ſunt, veritati neutiquam conſentanea: quare iis omiſſis, pauca ſolum qua videntur verosimilora excerpimus. Ubique dicitur* S. Faroni I piſcopo educandi traditus, puerulus adhuc *aut* quinquennis, *aut* curriculo unius luſtri peracto, *aut certe (ut ſupra dicitur)* ubi per ætatem licuit. *Hinc ex illius ætate de tempori quo vixit & ſedit* S. Hildevertus *aliquid licet ſtatuere. Habemus varia S. Faromi Acta illuſtranda ad* XXVIII *Octobris, dum ejus natalem. In omnibus dicitur is tempore Chlotharii II Regis Epiſcopus ordinatus, & vivendo perveniſſe aſque ad tempora Childeriei proneporis ipſius Chlotharii, quem ad regnum Auſtraſioram promotum oſtendimus circa an.* DCLII. *Hoc ergo tempus eſt, quo* S. Hildevertus

Acta Mſs.

Tempus S. Faromi deeſt apud alios.

C *ſacris litteris inſtitutus, poſt alios ſacros Ordines, etiam Sacerdotio fuit initiatus.* A quo tempore longe arctiorem vivendi rationem duxit: nam pene quotidianum coluit jejunium, nec alio uſus eſt veſtimento, quam ex pilis caprarum contexto. *Ita Acta breviora, nulla addita mentione vitæ monaſticæ, cujus meminerunt Acta longiora: non tamen aominato loco monaſterii, quod ſupra ætatem recentiores Lectiones*, Luxovienſe in Burgundia *dicunt fuiſſe. Hæc tunc præerat S. Waldeberto, anno* DCLXV *vitæ ſanctas ſecunda Maji, ad quem diem vita ejus illuſtramus. Compendia Actorum extant apud Vincentium lib.* 23 *Speculi hiſtorialis cap.* 25; *& apud Petrum de natalibus, lib.* 5 *cap.* 49.

5 *Varia in utriſque Actis & citatis compendiis interſeruntur ab eo in Epiſcopatu peracta, prudenter in citatis Lectionibus omiſſa: quaſi* Romam profectus a Bonifacio Pontifice Maximo benigne exceptus, coram eo Miſſarum ſolennia celebraſſet; & ab eo ad prædicandum miſſus, circuiſſet urbes & oppida Hieroſolymam uſque: & ſeptem annis in ea peregrinatione evolutis, Romam reverſus, Summo Pontifici ſuæ legationis rationem eeddidiſſet: unde juſſu ſanctæ Sedis in Galliam reverſus, a S. Furſeo Monacho Laniaci, exceptus eſſet. *Hæc pluribus in dictis Actis recenſentur. Verum nullus tunc ſedit Romanus* Bonifa- D
eius. *Nam quintus illius nominis creatus eſt ſub finem anni* MCXVII, *mortuus anno* MCXXV, *quo* S. Hildevertus *medum natus videtur fuiſſe. Nec poteſt intelligi* Bonifacius VI, *in Antipapam electus anno* MCCCXCVII, *jampridem poſt obitum* S. Hildeverti *ducentis annis elapſis.* S. Furſeus, Latiniacenſis *ad Matronam monaſterii conditor, quatuor ab Urbe Meldenſi leucis (quod vulgo* Lagny *dicitur, & ſimili contractione ſupra* Laniacus *ſcribitur) ante S. Pharonem videtur obiiſſe, circa annum* DCL, *ſicut diximus ad ejus Natalem* XVI *Januarii. Igitur pro* S. Furſæo Monacho, *ſcribendum putarem, exceptum Hildevertum* a S. Furſei Monachis. *Additur in dictis Actis & compendiis hoc miraculum: quod* chirotheca ejus, quas e manibus ſuis ante confectionem extraxerat, a radio ſolis in aere viſe fuerunt tribus horis ſuſtentatæ. *Quod in Lectionibus ſupra citatis non incongrue omiſſum eſt.*

Varia in utriſque Actis & citatis compendiis interſeruntur ab eo in Epiſcopatu peracta, prudenter in citatis Lectionibus omiſſa.

6 Porro B. Hildevertus Pontifex, Paſtoralis officii *obiit circa* an. 630. paribus ſanctiſſime peractis, morbo correptus eſt, cum magno dolore Meldenſium ærvium: & tandem munitus ſalutari Viatico, migravit in cælum ſexto Kalendas Junii, circa annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimum. *Ita Acta breviora. Hinc corrigendi Trithemius & Wion, quorum prior, lib.* 3 *de Viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti, aiunt* E
claruiſſe anno DC XL. *Magis enormi mendo Wion aſſerit eam* S. Faroni ſucceſſiſſe annn MCLXXXVI. Migraſſe *27 Maji; alias 26.* ad Dominum ſexto die Kalendarum Junii arum *etiam habent longiora Acta, ex vetuſtis forte Lectionibus: & his conſentit Breviarium Meldenſe recentius. At præcedenti die, ſive* VII Kalendas Junii, mortuam fuiſſe, *tradant Vincentius & Petrus de Natalibus, & ſecuti ſunt Trithemius, Wion, Menardus, Grevvaus, Caniſius, Saſſajus, & alii. Malito ſæculo* 2 *Benedictinæ, inter Prætermiſſos collocat* S. Hildevertum, *atque per aſteriſcum præpoſitum deſignat eſſe* eo ex ordine, qui Germani Benedictini eſſe videntur: *quod ubi clarius probatum fuerit, libentiſſime amplectemur.*

7 *Actis longioribus agitur de Translatione corporis ſub hiſce terminis*: Tranſactoque non multo temporis curriculo, Angelus Domini per viſum alloquitur B. Majolum Abbatem, dicens: Surge & vade ad baſilicam, in honore beatæ Dei Genitricis dicatam; ibique juxta altare Beatorum corpora Ildeverti Epiſcopi atque Alberti ejus filioli reperies tumulatu. Quod cum eſſe probaveris, diſcurre feſtinans; & convocatis comprovincialibus Epiſcopis, Sacerdotibus, nec non & Levitis, ceteriſq; ſanctorum Ordinum Clericis, viris quoque ac mulieribus religioſis, omnem reiſeciem, quemadmodum geſta ſit, pronuntia: eorumque tumulum ſumma cum diligentia ut aperiant exora. Hæc eum dixiſſet, cælo receptus eſt. Mane autem facto exſurgens venerabilis Abbas, convocatis omnibus, de quibus præceperat Angelus, cuncta patefecit juxta verbum ejus. Qui audientes gaviſi ſunt valde, & venientes ad locum ſibi cælitus revelatum cum vexillis & crucibus, cum thuribulis & lampadibus, eo ipſo die, quo u terris B. Ildeverti felix anima translata eſt ad ſuperiora, hymniſonis vocibus amborum elevaverunt oſſa inclita: ex quibus magna curatio effluxit circumſtantibus infirmis, cæcis viſus, claudis greſſus, ſurdis auditus, paralyticis curatio, leproſis mundatio, muto loquela, præſtante Domino Jeſu Chriſto &c. *Hæc ibi eadem fere eadem, ſed mutata phraſi, leguntur in Actis breviaribus, & paucis attinguntur in compendiis Vincentii & Petri.*

a S. Majolo Abbatte monaſterii Cluniacenſis.

elevatur corpus.

8 *Acta* S. Majoli *Abbatis Cluniacenſis varia dedimus ad* XI *Maji, ſed abſque ulla talis revelationis mentione: præterea Sanctus iſte tredecim minimum annis poſt* S. Hildeverti *obitum floruit; hic vero*

elevatus

A *elevatus Mildaſque petratus dicitur*, tranſacto non multo temporis curriculo. *Ideo Mabilio, inter Prætermiſſos ad ſec. 3, agens de S. Guitmaro, dubitat, an non potius intelligi debeat aliquis alius* Majolus, *qui fuerit loco & tempore prior, puta Abbas S. Pharonis. Sed tota præcedens narratio talis eſt, ut particula*, non, *abundare omnino videatur: nec enim locum ſepulti haud ita pridem Epiſcopi opus erat revelatione doctri, ejuſque veritatem ipſa corporis refoſſione probari. Præterea Lectiones in feſto Translationis infra memoranda dicunt, quod* poſt quamdam annorum ſeriem apparuit Angelus Domini Majolo Abbati, in loco qui dicitur Laniacus, *quod integre* Laniacus *ſcriberetur; nec abſimile vero eſt, hunc aliquando veniſſe* Majolum *Cluniacenſem, cauſa reformandi monaſterii, ſeuqui Congregationi adjungendi, ut poſſim per omnes Gallia provincias multa adjunxit*,

Majolus ille potuit ſe ſe Cluniacenſis Ord. anno.

num forte Lectiones in verbo degrat.

§. II. Translatio Gornacum, cultus, miracula; an poſt extinctam ibidem S. Guitmari Ab. Centulenſis memoriam?

B 9 *Narrant tam Acta quam Lectiones, quo modo Mildis imperatum corpus* S. Hildeverti, *ſubſtiterit* Gornaci, *in Normanniæ limite ſuper Eptam fluvium. Exportatio hæc licet in minoribus Actis facta dicatur* nonnullis menſibus eſtivis *a prima tranſlatione, alibi tamen aut nullum definitur tempus, aut longius intervallum ſupponitur, maxime in Lectione quam nobis Rotomago miſit ante annos quinquaginta P. Joannes Dardet, qua multis circumſtantiis alibi non inveniendis rem ſic ornat & explicat:* Dominus Jeſus, qui io Evangelio dixit, Nemo accendit lucernam & in abſcondito ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum; volens S. Hildevertum manifeſtare, & virtutes ejus oſtendere; poſtquam multis miraculis ejus virtutem declaraſſet in civitate Meldenſi, etiam in partibus Normanniæ placuit probare hoc modo. Fuerunt Clerici tres qui nutu divino ſacrum ejus corpus acceperunt, & per multa tempora & loca portaverunt, & tandem Normanolam applicuerunt, in villa quæ dicitur Gornacum, ubi ſteterunt, per certum tempus. Cum autem vellent cum ſacro corpore recedere, immobile corpus remanſit. Unde quaſi attoniti & ſtupefacti venerunt ad Hugonem, illius loci Comitem, factum narrantes. Comes eos audiens

C gavisus eſt, ſperans quod faveute Dei miſericordia, quæ inceperat, per miracula & virtutes illius glorioſi Confeſſoris, conſummaret, & tota provincia honoraretur: iſdemque Clericis plurima dona tam in jocalibus quam in aliis dedit. Mira res! volens Comes probare an eſſet ſacrum corpus S. Hildeverti, an non, juſſit magnum ignem accendi, & ſanctum caput in medium projici: ſed mox reſiliens, in gremium uxoris dicti Comitis tranſivit. Quid plura? ea die, videlicet * xxvi Maji, plures a diverſis languoribus ſunt ſanati, ... deinde dictus Comes corpus ejus venerabila in capſa argentea honorifice repoſuit, prout apparet videntibus.

10 *Mabilio loco præcitato ait, quod Corpus prædictum* juſſu Walterii Rotomagenſis Pontificis, per Hilbertum Caotuarienſem Archiepiſcopum, in eam io qua nunc habetur theeam illatum eſt anno MCCI; caput vero in ſcrinio aureo, expenſis Blanchæ Philippi VI Francorum Regis uxoris, affabre elaborato circa annum Dominum MCCCLXXV. *Quid igitur ſi ſeculo* XII *ad finem vergente, dicamus factam corporis Translationem ad Normannos, duobus fere ſeculis poſt primam factam a Majolo Abbate? Fortaſſe ſolvetur hæc ratione difficultas, quæ Mabilionem vehementer torſit, in Chronico Centulenſi Hariulfi, de quarto ejus loci Abbate ſic legentem, lib. 2. cap. 17.* Tunc, *cum ſcilicet Centulenſe & Gemmeticenſe monaſteria ab uno eodemque Abbate regi cœperunt*, vere ſancti & boni fideles, non valde curabant ſcriptis quæ gerebaniur committere, qui ad hoc ſolum contendebant, ut in libro vitæ mererentur adſcribi: unde & illius temporis Abbates ex toto prorſus ignoraſſemus, niſi venerabilis Abbas Angelrandus (*is qui Vitam S. Richarii fundatoris ſcripſit, & Hariulfo ipſi inchoandi Chronici auctor fuit*) ex aliquanto id procuraſſet: qui dum priſcorum Abbatum Catalogum perſtringeret, ex iis unum fuiſſe inſinuavit Guitmarum, quem & ſanctiſſimum virum tituiavit: & quia tanti viri tale meruit teſtimonium, dignum eſt ut a nobis puſillis memoretur, qui viri vere ſancti ore Sanctiſſimus eſt notatus. Hic in Neuſtriæ ſolo humatus quieſcit, & in ſuo nomine dicata eccleſia exiſtit: qui quantæ ſanctitatis & juſtitiæ fuerit, nos quidem non occurrimus dicere, ſed his qui ejus corpori ſancto deſervlunt prædicandum committimus.

Ibidem refella Gemmeticenſis Abbatem,

11 *Ad hæc Mabilio:* Utinam, *inquit*, ipſe id eae- E cutus fuiſſet! Nam Canonici Eccleſiæ Collegiatæ erectæ Gornaci, ubi S. Guitmarus tempore Hariulfi, *id eſt ſec.* XI. quieſcebat, & eccleſiam uomine ſuo illuſtrabat, uſque adeo primarii Patroni ſui memoriam obliterari ſiveront, ut ne nomen quidem apud eos reliquum ſit. Solus nuoc apud eos audit S. Hildevertus, Meldicenſis Epiſcopus, eccleſiæ ſuæ Patronus; quem cum Guitmaro noſtro confundunt, cum legunt in Officio eccleſiaſtico Hildevertum, ex Monachio Luxovienſi Abbatem monaſterii S. Richarii, tum Meldicenſem Epiſcopum fuiſſe..... Sed neſcio an Gornaeum translatum ſit corpus S. Hildeverti Epiſcopi, qui poſtea Guitmari Abbatis memoriam obſcuravit ac penitus demum abolevit; an vero Guitmarus alio nomine dictus ſit Hildevertus; quamquam nulla ejus rei mentio, nec præfecturæ Centulenſis in Actis S. Hildeverti, quæ non magnopere probo. *Neque nos probamus illa valde, tam recenti tamen Officio, quale allegatur a Mabilione (nam Lectiones paulo vetuſtiores ſupra relata nec Luxovii nec Centula meminerunt) permoveri non poſſumus, ut geminum vel tiuium vel nomen in eodem Sanctio re-* F *cipiamus. Potius diverim Gornacenſes, auctoritate motos Centulenſium, conſtanter aſſeverantium quarum ſuum Abbatem Gornaci ſepulcum cultamque ſuiſſe, tandem in illam conjunctionem titulorum conſenſiſſe: Centulenſes vero ſub initium hujus ſæculi, quando eos adhuc ſuos latebat Hariulfus, cum blattis timeſque colluctans, adeoque ignota habebantur primorum Abbatum nomina; quarum illum, quem Gornaci ſepultum tradita per manus memoria credebant, votaſſe* Ildevertum, *quia ſcilicet hic unus ſcribatur Gornaci coli. A talibus certe inſtructus Robertus Cheun, ſub annum* MDCXXI *Auctor Gallie Chriſtiana, in Abbatibus Centulenſibus ſcripſit*: S. Ildevertus, cujus Reliquiæ apud Gornacum: *& ſic etiam in Sacriſtia Centulenſi hodieque pendet Tabella Patronorum loci, in qua nominatur* S. Idvertus. *Tandem vero iidem Centulenſes cœperunt ſub ritu ſemiduplicis Officii colere, non hoc, ſed* X *die Decembris,* S. Ildeverium qui & Guitmarus: *quod dixerim, poſt Mabilionis divinationem, primum fuiſſe aſſumptum: ſi enim id antea illi feciſſent, aſſeverantine haud dubie locutus ipſe fuiſſet.*

Ibidem ſi ſtituer & retinetur.

an. xxvii?

& ac. xxvii magnam ſtean ejus tranſferut.

Ipſum eſſe qui ſub nomine Ildevertus colebatur.

Itaque

Digitized by Google

AUCTORE D. P.

12 *Itaque iſtis nihil obſtantibus, quæ nullum in uniquiori auctoritate fundamentum habent, & poſito quod de Gornacenſibus Canonicis loquuntur Hariulfus (loqui enim de iis velim certum habet Makilio, non ſolitus temere quidquam aſſeverare) videntur omnia canciliari poſſe diſtinguendo tempora, quibus Gornaci ſepultus* Guitmarus, *eodemque allatus* Hildevertos *fuerit. Nam* Goitmarus *obiit circa annum* DCCL; *Hariulfus opus ſuum Chronicon*, a Domno Saxovvalo ante plures annos inchoatum... completum *dedit anno* MLXXXVIII: *poſt quem annum, uſque ad S. Heriverti Translationem Gornacum, anni circiter centum elapſi, ſufficere potuerunt, ut prior ibidem S. Guitmari eccleſia, quæ ſcribente Hariulfo triſtelis erat, vel atate vitium inducente corruerit, vel aliquo bellorum inter Francis Normannoſque tunc frequentium turbine everſa ſit, ipſumque etiam S. Guitmari ſepulcrum diſſipatum; vel furtim ſublata cum aſſibus de terra elevatis urca videri deſierit, ſimulque evanuerit cultus, diſapſa quod iſtic unica fuerat Canonicorum Collegia. Cum autem Comes Caſtri-Gifortis, ſolis quinque leuris diſſiti, quorum etiam unus* Hugonis *nomen habuit, ſub annum* MXXIV *Odorico Vitali nominatus, & cognominem ſibi filium aut nepotem habuiſſe ſucceſſorem potuit; eum, inquam, talis aut etiam vicinior aliquis Toparcha ſimul ac* B *Gornaci Dominus, reſtaurationem loci deſolati machinaretur; opportune accidiſſe ad addui corpus* S. Hildeverti, *& miraculo ſiſti; atque ita nova eccleſia ſub nomine* S. Hildeverti *ſurrexerit, parum curantibus Normannis* Guitmari *Franci patrocinium vetus innovari, maxime non camparante amplius corpore, quod populorum devotionem allectret, & novo hoſpite tot miraculis conſeatet. Ipſum autem vere* Meldenſem Epiſcopum *eſſe, eo facilius credi poteſt, quod eo pridem ſe tempore Eccleſia ſua fatratur, nec alia ulla eumdem ſibi vendicet quam Gornacenſis. Mihi etiam ſimile vero apparet, Translationem in Normanniam non eſſe factam publico Cleri conſilio, quamquam alias non inuſitatum eſſet cauſa eccleſiaſtica alicujus neceſſitatis per regiones vicinas circumferri Sanctorum corpora, ſed a tribus illis Clericis, quæſtum ſibi ex populari pietate facturis, furtim ablatum fuiſſe ſacrum pignus; idque in proximam & hoſtilem Normanniam, ubi liberius agerent a Francis, ipſum repoſtulaturis.*

13 *Ut ut eſt, ex quo Gornaci Sanctus quievit & miraculis claruit, potiſſimum in curandis amentibus aliiſque conturbatis, non ſolum in Normannia, ſed etiam in Francia celebris haberi cœpit. Teſtis urbs Pariſienſis, qua tecta olim Hoſpitali, eidem cœleſiam addidit, ſub titulo* S. Hildeverti: *cujus ibidem cultus, ut Patroni primarii perſeverat, etiam poſtquam Hoſpitali ablata eccleſia illa, Parochialis factus eſt ſub titulo ſancta Crucis. Ibidem in parochiali S. Laurentii vetus eſt* S. Hildeverti *Confraternitas, cui Fidelium pietas ex veteri uſu inſcribi curat, ſi quem domi habent mente captum vel energumenum: idque ita vulgo notum eſt, ut cum aliquis nuper eadem faciſſet, ad eum culpa &, quod conſequens erat, mortis timendum, valerie produxiſſe Album Sodalitatis Hildevertina, in cujus jam pridem inſcriptum nomen ejus qui capitis poſtulabatur. Similem crediderim eſſe Rotomagi eam, ex cujus Ms. P. Dardes Miraculum nobis dedit: quod miraculum occaſionem etiam præbuiſſe potuit prædicti devotioni, qua Sancto iſti commendantur amentes. Nonnemo tamen ſuſpicatur, ab affinitate vocum*, Hildevertus & Vertigo *initium ſumi potuiſſe: cum non deſint vulgaria multa exempla Sanctorum, non alia de cauſa in patrocinium aſſumptorum, quam quia eorum nomen affine eſt malo, contra quod invocantur, vel aliquid in arte aut officio quopiam ſit quod eo inclinet. Miraculum ipſum ſic narratur.*

14 Quoniam quæ vidimus & audivimus ſilentio D tegere non debemus, formidantes illud judicis comminantis per Ezechielem; Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus; [deſcribemus] eorum de mirabilibus, quæ Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ad honorem nominis ſui & gloriosæ Virginis Mariæ almifluique Epiſcopi Hildeverti, operari dignatus eſt. Fuit igitur in burgo, quod Enguin dicitur, quædam juvencula, Mathildis nomine, cujus pater Robertus, mater Agnes vocabatur: qui filiam ſuam tenere diligentes, & ei in poſterum providentes, optatis deputaverunt. Dederunt eam uxorem cuidam negotiatori, nomine Nicolao: & ut de pluribus paucis differam, celebratis Miſſæ ſolemnis, & expletis nuptiarum gaudiis, ad thorum nuptialem deveneront. Sed illa omnibus modis viri ſui repudiavit amplexus, & tamquam diabolico debacchata furore, unguibus & dentibus eum affligens, a ſe penitus effugavit: quod is poſtea parentibus illius inſinuavit, ſed nihil profecit. Non multo poſt in Pictaviam ad negotiationem proſectos, ibi ferme per unum menſem moratus eſt: deinde expedito negotio ad propria repedavit, & cum gaudio a parentibus ſuæ conjugis eſt receptus, facto pleriſque ameorum convivio, qui poſt epulas receſſerunt. Dehinc ſub E intervallo illa parum dormitavit juxta focum. Cumque a ſomno ſurrexiſſet, illi cor doluit, licet parum commediſſet: quia non hilaris erat de reditu mariti. Continuo ergo ſola exivit in virgultum, quod erat retro domum; & viſum eſt ei audire vocem multorum, ſtrepitum ingentem facientium: & acceſſit quidam ad illam, & manu extenta per guttur eam arripuit & fortiter ſtrinxit. Illa volens clamare, alterum ſenſit, qui duos digitos jecit in os ejus, unde penitus linguæ & pedum amiſit officium. Videns autem vir ejus quod plus æquo moraretur, miſit ad inveſtigandum quid tarderet. Miſſi autem venientes, humi provolutam & quaſi mortuam invenerunt. Quod audiens redeuntes narraverunt Domino ſuo: qui continuo accurrens accepit eam in ulnas ſuas & aſportavit: & timens ne a parentibus ſuis ſibi imputaretur, feſtinans acceſſit ad eos, & teralit eis quæ acciderant. Ab illa ergo hora vexavit eam dæmon, qui in eam intraverat, bis in die, mane & veſpere. Parentes incommodum filiæ condolentes, cum per medicos ei ſubvenire nequiviſſent, licet locupletes eſſent; pro ea Deo & F Sanctis ejus vota voverunt & reddiderunt, ad limina Sanctorum deferri facientes. Sed pius & miſericors Deus, cujus judicia abyſſus multa, eam fideli ſuo S. Hildeverto deputaverat, & per ejus merita dæmonem expelli decreverat. Sabbato igitur ante Aſcenſionem apud Gornacum ad eccleſiam ſancti Confeſſoris Hildeverti advenit, qua a Canonicis eccleſiæ, clericis & laicis, ſæpiſſime viſitata & confortata eſt: erat enim, ut per exteriora perpendi poterat, Deo devota, ut puta, in pectoris tuſione, manuum & oculorum in cælos ejectione, eleemoſynarum largitione, nutibus & ſignis ſatis affabilis. Cumque in craſtino Aſcenſionis poſt Matutinas Cleros ad invicem de illa loqueretur, & modum infirmitatis ſciſcitaretur, intelligitur quod a dæmone vexaretur, de quo in Euangelio legitur, quod diſcipuli non potuerunt cum ejicere, quod non ejiceretur niſi in oratione & jejunio. Tali ergo cognito oraculo, venimus ad eam, & cum ſedulitate monuimus, ut a lubricæ ætatis illecebris pœniteret, & veram cordis contritionem haberet, & Deo ſatisfactionem de commiſſis, & oris Confeſſionem toto animi affectu promitteret, ſi ei linguæ officium redderet. Quæ noſtris omnibus prona ſermonibus, proot poterat, humiliter annue-

Ezech. 3 26.

Matth 17. 20.

A annuebat. Conſiderantes autem ipſius devotionem, percuncti ſumus ab ea, ut nobis ſignis oſtenderet, ſi Dominici corporis & ſanguinis Sacramento communicari vellet adjicientes, quod cum tali ſuſpitione non poſſet malignus ſpiritus diu habitare. Statimque ad altare B. Mariæ Virginis Miſſam, quæ pro infirmis inſtituta eſt, ipſa in grabato præſente, celebratur. Non omittitur Evangelium ſecundum Marcum, quod præmiſimus; & omnibus illic adſtantibus, tam Clericis quam laicis, caritatem illorum in Domino poſtulantes indicimus, ut pro ea Dominum deprecentur.

15 Poſtea autem, & die ſabbato adveſperaſcente, & appropinquante hora vexationis ejus, convenimus ad eccleſiam ad viſitandum eam: confluxerunt & multi de oppido & villis proximis, qui inſpirante Dei gratia ad tam ſolenne miraculum convenerunt. Lecto igitur ſuper ea S. Joannis Evangelio, In principio erat verbum; & illud S. Marci, Magiſter attuli filium meum ad te; & ipſa pluties aqua benedicta aſperſa, depoſuimus textum Evangelii ſuper caput ejus, ſtolam benedictam circumponentes collo ejus. Deinde ſanctuaria ei obtulimus ab oſculandum, pignus in cruce argentea de Cruce Domini, ſimiliter & reliquias ſancti Hildeverti: & præcepimus, ut pro

B poſſibilitate ſua diceret orationem Dominicam, Symbolum Apoſtolorum, ſalutationem Angelicam, & ſe ſigno Crucis muniret, Deique miſericordiæ commendaret. Quo facto extemplo cœpit viribus deſtitui. Riguerunt ejus membra ac ſi eſſent ferrea, & facta eſt velut mortua. Facto itaque ſilentio, unus de Sacerdotibus ait: Oremus omnes ad Dominum de intimis cordibus, ut qui eam mirabiliter creavit & mirabilius redemit, quique in ea ſpiraculum vitæ inſpiravit, per interceſſionem B. Mariæ ac glorioſiſſimi Confeſſoris Hildeverti, eam liberare dignetur a dæmone; & aperire os ejus, ſicut aperuit Zachariæ Prophetæ, ut ſoluto linguę vinculo Domino confiteatur, & pſalleotes dicamus: Benedicimus Deum cæli, & coram omnibus viventibus confitebimur ei, quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam. Mira res! Confeſtim viſum eſt ei, quod Incarnati Dei Genitrix coram ea adſtitit, & dixit ei, Matildis, quid facis? quomodo eſt tibi? Reſpondit Domina mea, nimis anxia ſum. Et dixit illi, Ne dubites, filia, quia in proximo eſt hora qua liberaberis ab infirmitate iſta. Et dixit ad illam: Domina, liberabor do infirmitate mea? Reſpondit: Etiam. At illa: Quæ

C es tu, Domina mea? Ego ſum, inquit, Mater unigeniti Filii Dei. Attende quæ dico: In proximo ſanaberis: & cum ſanitati reſtituta fueris, fac incenſari altare S. Hildeverti, & meum, & poſtea teipſam. Hiis dictis diſparuit. Poſtea viſum eſt illi quod feretrum argenteum, quod eſt ſecus altare, in quo ſunt reliquiæ S. Hildeverti, ſe aperuit: & inde veoiens Sacerdos Dei & Pontifex Hildevertus ambularet coram ea, & leviter eam palparet, dicens: Confide, filia: ecce enim in proximo miſericordiam Dei es adeptura. His dictis diſparuit. Hæc omnia retulit lingua expedita, poſtquam ſanitatem aſſecuta eſt. Facta autem Cleri & populi oratiooe quibuſdam ſolo tenus proſtratis, pleriſque geoibus flexis, Reliquiæ appoountur; amota autem ſtola quæ circa collum erat, ore abundantiſſime aperto, lingua largius expedita, conſuſus exiit dæmon, fuſis lacrymis multis præ gaudio a fidelibus. Tunc Sacerdos quidam linguam ejus dente B Hildeverti tetigit, & reſumpta inter os lingua cum dente ſancto os clauſit & labia ſtrinxit. Nec mora os ipſa laxavit, & Sacerdos, dentem Sanctum ſolerter abſtraxit: & illa ſedata, Sacerdos dixit illi: Matildis clama, Sancte Hildeverte. Et continuo ſoluto linguæ vinculo clamavit, Sancte Hildeverte, iterum atque iterum. Et rurſus Sacerdos ad eam clamavit, Sancta Maria; & illa, Sancta Maria. Poſtea monita clamavit, S. Laurenti. His itaque expletis incipitur, Te Deum laudamus: quod dum cum lacrymis cantaretur & campanæ pulſarentur, cum magnis vocibus exclamavit dicens, Incenſate altare S. Hildeverti, & S. Mariæ, & poſtea me: ita juſſit fieri mihi beata Dei Genitrix. Tunc honore debito altaria incenſata ſunt, & poſtea ipſa per Dei miſericordiam liberata, intervenientibus meritis & interceſſionibus glotioſi Confeſſoris atque Pontificis Hildeverti, cujus memoria in benedi-

E ctione eſt.

16 *Hactenus Mſ. Sodalitatis Hildevertinæ, ad cujus uſum, ante duo circiter ſecula, Gallice reddita eſt Vita: & hujus viſionis antiquum egraphum pene nos eſt: ita autem finitur*: Dominus noſter multa miracula per S. Hildevertum fecit cum viveret; & quotidie adhuc facit in eccleſia Collegiata, ſub ejus nomine Gornaci fundata: ubi ejuſdem corpus venerabiliter requieſcit in tumba, argento cooperta: caput autem, etiam nunc earne obtectum, aſſervatur ſeorſim in divite capſa, ex mero auro ducali fabricata. Romani Pontifices, rite informari de peregrinorum quotidie iſtuc venientium ac miraculorum frequentia, præſertim in liberatione energumenorum atque a mente alienatorum: Indulgentias varias conceſſerunt, in perpetuum obtinendas ab iis, qui anno quolibet eccleſiam S. Hildeverti viſitabunt diebus XXVII & XXVIII Maji. Eſt etiam in vico Verre dicto, ubi natus Sanctus fuiſſe creditur, fons ſcaturiens, in quodam prato, ad ipſius (ut fertur) patrimonium ſpectante, ex quo potantes ægroti, frequenter bibunt ſanitatem. *Hactenus ille: eſt autem* Verre *oppidum Picardiæ ſeſquileuca Ambianis, decem circiter Gornaco diſtans. Feſtum Translationis* XXV *Auguſti celebrari ſolitæ, ejus eſſe opinor,* F *qua corpus Sanctum in argenteam aream translatum fuiſſe dicit anno* MCCI: *habeturque pro ea die Officium totum proprium in Antiphonis, Reſponſoriis & Hymnis, atque hac Collecta*. Da quæſumus omnipotens Deus, ut qui B. Hildeverti Confeſſoris tui atque Pontificis Translationem annuo debitæ venerationis celebramus obſequio, contra cuncta nobis adverſantia interceſſionis ejus muniamur obſequio.

AUCTOR. D. P.

cum deliquium paſſus,

& liberatus fuit.

Reliquiæ ipſa qualiter habitæ:

Indulgentiæ:

fons.

Translatio 25 Auguſti.

DE S. RAGNULFO MARTYRE

TELODII PROPE ATREBATES IN ARTESIA

SYLLOGE HISTORICA, G. H.

De cultu, elevatione, & ætate Sancti.

CIRCA AN. DCC. TElodium, *vulgo* Telu *ſeu* Teluch, *pagus urbi Attrebateſi vicinus eſt, ſpectans ad Dominium Abbatis Vedaſtini, in cujus Eccleſia ſacrum* corpus S. Ragnulfi Martyris *aſſervatur, & colitur ſolenni Officio Eccleſiaſtico hoc* XXVII *Maji. De eo in genuino Uſuardi Martyrologio iſta legantur:* In territorio Adartenſi S. Ragnulfi Martyris. *Citato Uſuardo eadem, ſed phraſi hodierna, in Martyrologio Romano ita recitantur:* In pago Atrebatenſi S. Ranulphi Martyris. *Apud Bellovum, atque Grevenum, & in Ms. Florario, etiam* Ramulfus B *appellatur. At* Ranulphus *in Breviario Bellovacenſi anni* MDLIV. *Sacrum ejus corpus jam olim Telodio eſt translatum intra urbem Atrebatenſem, & in eccleſia monaſterii Vedaſtini depoſitum, capſæque impoſitum cum hac inſcriptione:* Anno Verbi Incarnati milleſimo centeſimo octogeſimo octavo, regnante in Francia Rege adoleſcente Philippo, filio Ludovici Regis, filii Ludovici Regis Groſſi; Archiepiſcopante Remis Willelmo ejuſdem Regis avunculo (anno ſcilicet, quo idem Rex juvenis & Henricus Senior Rex Anglorum, Philippus Comes Flandriæ, & univerſi fere Chriſtianę religionis Principes Crucem aſſumpſerunt, quia Saladinus univerſam fere terram Hieruſalem uſque ad mare occupaverat) Dominus Henricus, quondam Abbas Clarevallenſis, Albanenſis Epiſcopus Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, a Domino Papa Clemente prędicandi gratia in Galliam deſtinatus, in eccleſiam S. Vedaſti veniens, Corpus S. Ranulphi Martyris, præſentibus Domino Petro Epiſcopo, & Domino Joanne Abbate, multis perſonis & toto Conventu, in hoc feretro ſolennitet repoſuit, XS Idus Februarii. *Hæc ibi. Dictus Cardinalis* Henricus *aſſignato hic anno* MCLXXXVIII *Atrebati mortuus eſt. At* Petrus, *ex Abbate Ciſtercienſi factus eſt Epiſcopus Atrebatenſis anno* MCLXXX, *mortuus anno* MCCIII. C Joannes *vero cœtatus eſt Abbas Vedaſtinus anno* MCLXXXVI, *poſt quatuor regiminis annos vita fundtus. Ex dictis conſtat* S. Ragnulfum *martyrio coronatum fuiſſe, licet cauſa & genus martyrii lateant. Nam quod in Martyrologiis Leodienſibus S. Lamberti & S. Laurentii dicatur* geſta ejus haberi, *ab alio quodam Sancto ad hunc perperam tranſlatum arbitramur. Fuit loculus Reliquiarum anno* MDCII *ſub Philippo Caverelio, digniſſimo cœnobii Vedaſtini Abbate, referatus: notatumque eſt aliquam læſuram in cranio apparere.*

Culitur ſecus 27 Maji.

corporis elevatio facta an. 1188.

loculus apertus an. 1602.

2 *Tempus martyrii poſſet indicari, ſi quod a Baldericus in Chronico Cameracenſi & Atrebatenſi lib. 3 cap. 34 ſub dubio profertur, conſtaret verum eſſe, ſcilicet,* quoſdam aſſerere, S. Hadulfum, Epiſcopum Cameracenſem & Attrebatenſem, filium fuiſſe S. Ragnulfi Martyris: de quo, *addit*, hi qui noſtris ſuperfuere temporibus fideles, teſtati ſint multa ſe ad ejus ſepulcrum vidiſſe miracula: *quæ ultima verba intelligenda eſſe de* S. Ragnulfo Martyre *tradit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc* XXVII *Maji. At* S. Hadulfus, *ut in ejus Vita* XIX *Maji diximus, creatus eſt Abbas II Vedaſtinus anno* DCCX, *& Epiſcopus deceſſit anno* DCCXXVIII; *adeoque dicendus eſſet* S. Ragnulfus *circa annum* DCC *martyrium ſubiiſſe. In Martyrologiis Mss. Albergenſi Canonicorum Regularium, Ultrajectino eccleſiæ S. Hieronymi, Leidenſi S. Cæciliæ, & variis aliis atque in Ms. Florario, appellatae* S. Ragnulfus, Epiſcopus & Martyr. *Verum hanc Epiſcopi dignitatem a* S. Hadulfo *perperam ad illum fuiſſe tranſlatam, opinamur.*

Tempus vitæ.

3 *Rayſſius in Hieregazophylacio Belgico inter Eccleſiæ Cathedralis Atrebatenſis Reliquias, quæ in capſa argentea, ad formam arcæ Moſaicæ fabricata, aſſervantur, dicuntur in Indiculo eſſe* Reliquiæ S. Ragnulphi de proprio corpore ejus: *ejuſque feſtum in dicta eccleſia & diœceſi una cum S. Theodoro Martyre celebratur* IX *Novembris: & hæc de utroque in antiquo Breviario præſcribitur Oratio*; Deus qui nos beatorum Martyrum tuorum Theodori & Ranulphi confeſſionibus gloriosis circumdas & protegis; præſta nobis quęſumus eorum imitatione proficere & oratione fuleiri. *Refertur* S. Ragnulfus *dicto die in Ms. Braxellenſi S. Gudilæ, & a Grevено, Canifio atque Molano, qui in elogio citato colligit,* ab Uſuardo notatum eſſe diem natalitium, *quando etiam in eccleſia Vedaſtina colitur*: diœceſim tamen natalem colere in die elevati corporis, *& acceptarum pro ſua eccleſia Reliquiarum. At contra Sauſſajus in Martyrologio Gallicano iſta ſcribit ad diem* IX *Novembris:* Ipſo die in agro Atrebatenſi paſſio S. Ragnulfi Martyris, qui ab impiis interemptus, & pro juſtitiæ meritis a Deo coronatus, multis e tumulo virtutibus glorioſę opitulationis coruſcavit in eccleſia S. Vedaſti Confeſſoris. *Die autem* XXVII *Maji iſta refert:* In Atrebatenſi agro inventio & repoſitio S. Ragnulfi Martyris, cujus triumphalis dies ibi agitur quinto Idus Nnvembris. *Verum ſimilia a Sauſſajo ea propria inventione definiri ſæpius obſervavimus, ideoque minus ejus auctoritate movemur.*

Aliqua Reliquiæ in Cathedrali, & cultus 9 Novemb.

DIE VIGESIMA SEPTIMA MAJI,

A

DE SNCTO ET VENER. BEDA

D

H.G.

MONACHO PRESBYTERO IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, Vita a Turgoto collecta, cultu sacro, antiquorum et attestantium sententiæ.

ANNO DCC-XXV

*D*Uo illustrin sæculo Christi septimo constrnxis monasteria S. Benedictus Biscopius Abbas, utrnque in antiqua Northanhymbrorum regione, eaqne parte, qua Episcopatui Dunelmnsi subjacet. Prins nd honorem S. Petri Apostoli snrrexie prope ostium Vedræ fluminis, Anglis VVere; unde & VViramutha, teste Cambdeno, nnnc Moncks VVeremith dicitur, id est Vedræ ostium, ad Mnnachos spectans. Alterum in honorem S. Pauli adificatum est ad ostium Tinæ fluvii, Ingyrvum sive Gyrvi, nnnc Jarrow dictum, in cujus victnia natus est S Beda anno Christi DCLXXVII; natnsque annis nnnos septem, in eodem monasterio cœpit habitare. Hic ille, faltus Anglia splendor singularis, pietate & erndition cognomin Venerabilis est adeptus, eo potissimum quod ipsius Homilia in Ecclesia recitarentur, cum aut adhuc viverte, aut certe necdum esset Catalogo Snnctorum inscriptus. Si samen antiqnus iste titulus est, de que propter vetustiorum scriptorum silentium merito dubitat Baronius, majori etiam merito rejicimus nnilesfacellas, qnæ tali appellationi occasionem dedisse finguntur, nec dignn snnt hoc loco referri. Appellationem samn in Ecclesia usitatissimam, & in Romano Martyrologio probatam, libenter usurpamus etiam hic. Decessie is, ad laborum suorum æternam requiem evocatus, in festo Ascnsionis Christi, VIII Kalendas Jnnii, sive die XXVI Maji, uti scripsit Cuthbertus ejus discipulus, qui moribundo adfuit. Annue ergo æræ Christi septingentesimns trigesimus quintus, qnnndo Cyclo Lunæ XIV, Solis XVI littera Dominicali B, Pascha incidit in diem XVII Aprilis, festum Ascensionis in dictum XXVI Maji. In Chronologia Saxonica, post Historiam Ecclesiasticam Venerabilis Beda Cantabrigiæ anno MDCXLIII evulgatam, obitus ejus ad annum præcedentem DCCXXXIV referetur, quod modnste rejicit Florentius Wigorniensis in Chronico suo ad dictum annum DCCXXXIV, ubi ista habet: Sacerdos venerabilis, Monachus per omnia laudabilis, computator mirabilis, Beda sanctissimus, secundum Anglicas Chronicas, anno præsenti, secondum vero suum discipulum Cuthbertum, qui ejus obitum descripsit, fuzque decessioni cum aliis quam plurimis interfuit, anno sequenti, ante Ascensionem Dominicam quarta feria, id est VIII Kalendas Junii, circa horam decimam, in magna mentis devotione & tranquillitate ultimum e corpore spiritum efflavit, sicque gaudens ad regna cælestia migravit. Hac ibi. Verum quia festum Ascensionis a primis suis Vesperis consecratur cæptum, Cuthbertus illum horam decimam nocturnam, adnnmerntis ipsi festo, affigens obitum ad diem VII Kalendas Jnnii, quo etiam die ex hac Vita migravit Anglorum Apostolus S. Augustinus Episcopus Cantuariensis, uti supra ex ejus Actis liquet.

2 *Ad istum autem* VII Kalendas, *sive* XXVI *Maji utrumque referunt antiquiora Martyrologia Mss. e quibus aliquod habemus in Anglia ante annos minimum sexcentos in pergameno exaratum, ubi primo loco memoratur elogium dicti S. Augustini, & immediate ista subjunguntur*: Item in eadem Britanniæ insula depositio B. Bedæ Presbyteri, Doctoris Anglorum sagacissimi: cujus quota existunt merita, & doctrinæ fluenta, mellita bonorum operum cestantor exempla. *Dein leguntur, qua apud Usuardum proponuntnur. Eodem modo primo loco* S. Augustinus & Beda *celebrantur in Mss. Trevirensi S. Martini. Ast ultimo loco apud Usuardum collocatur S. Augustinus; cui in Ms. Ultrajectino Ecclesia Collegiata S. Marin, circa annum* MCXL *conscripto, ista adjunguntur*: Item in eadem Britanniæ insula B. Bedæ Presbyteri. *Eodem modo in Mss. Martyrologio monasterii S. Cyriaci, qno plnrimum usus est Baronius, & in Ms. Patriciano, quod Neapoli in codice membranaceo Antonii Caraccioli Clerici Regularis reperimus ista conjunguntur*: In Britannia S. Augustini, primi Anglorum Episcopi; & Bedæ Presbyteri, viri in divinis Scripturis eruditissimi. *Similia leguntur in Mss. Centulensi S. Richarii, & in Appendice ddenis apud Molandrum & Rosweidum; item in Martyrol. Bollini, secundum morem curiæ Romanæ auctu, & Parisiis sub annum* MDXXI *exensojstem Auctario Usuardi per Grevenum & Molanum adornato nltisq,. Solius autem* Bedæ *memoria, ad eumdem* XXVI *Maji, celebratur in Kalendario peransiqui Brevinrii Mss. cujus usus fuit ad partes Rhenl.*

3 *Verum quod solennitas* S. Augustini *impediret venerationem* S. Bedæ, *hac translata est in diem hunc* XXVII *Maji, uti patet ex Kalendario Enchiridii Ecclesiæ Sarisburiensis, quod habemus in pergamento conscriptum; & consentiunt aliqnot Mss. Martyrologia Usuardi, ad usum Ecclesiarum Belgii circa annum* MCCC. *Cant etiam scripta aucta, & cum iis Florarium Ms. Item Martyrologia excusa Lubecæ an.* 1475, *& Coloniæ atque Lubecæ an.* 1490, *cum Missali & Breviariis Amtrosianis exantis an.* 1522, 1539 *& 1560. Idem sequuntur Martyrologia Monastica Wionis, Dorgani, Menardi, Bucelini, & Anglicanum Wilsoni. Illam porro dist mutationem sno calculo comprobavit Romana Ecclesia, in recognitione Martyrologii de mandato Gregorii XIII emnata; qnapropter nos qnoque distulimus de eo agere, ne, si qnando Sanctorum cultus restituimus in Anglia (quod utinam fiat cito) a popnlari usu, in hoc opere discrepemus. Porro* depositio venerabilis Bedæ Presbyteri, *ad diem a Maji (quod minimur) assignatur in Mss. Leodiensibus ecclesia S. Lamberti & Monasterii S. Laurentii: & hoc secutus est Molanus in Auctario Usuardi, atque hunc Canisius in Martyrologio Germanico. Wilsonus in Martyrologio Anglicano, loco* depositionis, *reposuit* translationem corporis Dunelmum: *sed utrnqnum legimus, ad hunc diem esse eam referendam.*

4 *Verum damus ex Ms. Longipontano Domini Belfortii, collatum cum en qua extat ante historiam Ecclesiasticam ejus, Latine & Saxonice Cantabrigiæ edi-* Vita multis aucta.
tam anno MD XLIII, *ex codice Ms. collegii Benedictini. Non est, nntim ea aliud quam perbrevis relatio, n nobis in tria capita distincta. Primum desumptum fuit ex historia Ecclesiæ Dunelmensis, Auctore Turgoto (qui Prior Dunelmnsis florait circa annum* MC) *sub nomine Simeonis Dunelmensis perpetuam inter decem Historia Anglicana scriptores excusa, ubi hic narrata leguntur lib. 1. cap. 8, & reliqua omnia referuntur cap. 14 & 15. Caput secundum refertur verbis ipsius Bedæ. Tertium, qnn obitus ejus narratur, habetur ex Epistola supra memorati Cuthberti discipuli, qui moribundo adfitit, & propositum habuit de Vita*

S. Beda 27 anno ætatis in Monasterio educatur

B

mortuus 26 Maji, anno 735.

sive octo præcedenti,

colitur celebratur 26.

C

nunc 27 Maji.

D

relatus ortum die 10.

E

F

AUCTORE G. H.

ejus prolixius ſcribere; ſed, quod valde doleo dum eſt, bene cogitata ad effectum numquam perduxit. Addimus nos quartum ex capite 7 libri 3 ejuſdem Turgoti, ubi tranſlatio corporis Duelmum ladicatur. Aliqua hujus Vitæ compendia continentur in Epiſtola Simeonis Dunelmenſis, ad Hugonem Decanum Eboracenſem, & latius apud Joannem Stubbs in Chronico ſive Actis Pontificum Eboracenſium: ubi dicitur Beda natus anno DCLXXVII, mortuus anno DCCXXXV, ſepultus in ſuo Monaſterio Ingyrvo: ſed poſtea *dicuntur* oſſa illius ad corpus S. Cuthberti translata.

5 Alia quædam Acta S. Bedæ habemus ex bibliotheca Bodecenſis cœnobii Canonicorum Regularium in diœceſi Paderbornenſi deſcripta, ſed quæ fabulis referta nolumus in lucem proferre. Alia a Joanne Capgravio in Legenda Angliæ cataſa ſunt, ſed etiam in his varia diſplicent, quæ ibidem legi poſſunt. Iſtorum autem loco malumus colligere aliquot virorum illuſtrium teſtimonia de ejus vita & doctrina. Primus ſit S. Bonifacius, Martyr & Archiepiſcopus Moguntinus, qui eodem tempore claruit. Hic Epiſtola IX *ad Huetbertum Abbatem, ſub cujus regimine S. Beda e vivis deceſſerat, inter alia ſcribit:* Rogamus ut aliqua de opuſculis ſagaciſſimi inveſtigatoris Scripturarum Bedæ Monachi, quem nuper in domo Dei apud vos vice candelæ Eccleſiaſticæ ſcientia Scripturarum fulſiſſe audivimus, conſcripta nobis tranſmittere dignemini. *Idem S. Bonifacius ad Egbertum Archiepiſcopum Eboracenſem, qui etiam vivo adhuc S. Beda eam dignitatem obtinuit, Epiſtola* VIII *rogat iſtis verbis.* Ut mihi de opuſculis Bedæ Lectoris aliquos tractatus conſcribere & dirigere digneris: quem nuper, ut audivimus, divina gratia ſpirituali intellectu ditavit, & in veſtra provincia fulgere conceſſit, ut candela quam vobis Dominus largitus eſt, nos quoque fruamur. *Iterum idem S. Bonifacius, cum aliquos tractatus accepiſſet, ita eidem Archiepiſcopo Epiſtola* LXXXV *ſcripſit:* Duna ne libellos dulciſſimæ Beatitudinis veſtræ, a vobis directa, gratanti animo gaudentes ſuſcepimus: ſuſpenſiſq; ad æthera palmis ſupernum Regem obſeeravimus, ut vobis in æterna Angelorum curia florentia mercedis præmia reſtituat ..... Modo inhiamer deſiderantes flagitamus, ut nobis ad gaudium noſtri mœroris, eo modo quo antea jam feciſtis, aliquam partieulam vel ſcintillam de candela Eccleſiæ, quam illuxit Spiritus ſanctus in regionibus veſtris, deſtinare euretis; id eſt, de tractatibus, quos ſpiritalis Presbyter & inveſtigator ſanctarum Scripturarum Beda referando compoſuit, partem qualemeumque tranſmittere dignemini: maxime autem, ſi fieri poſſit, quod nobis prædientibus habile & maouale & utiliſſimum eſſe videtur, ſuper Lectionarium anniverſarium & Proverbia Salomonis, quia Commentarium ſuper illa condidiſſe audivimus.

6 Hæc S. Bonifacius: cujus pius erga S. Bedam affectus tranſiit etiam ad ſucceſſorem ejus S. Lullum, qui ſimiliter ut ille ex Anglia in Germaniam profectus, eidem ſedi Moguntinæ factus Archiepiſcopus, inter Epiſtolas S. Bonifacii numero CXI, *iſta Cuthberto Abbati & olim S. Bedæ diſcipulo ſcripſit:* Miſimus tuæ dilectioni parva munuſcula, unam pallam holoſericam. Petimus etiam ut ad conſolationem, non ſolum peregrinationis, ſed etiam infirmitatis noſtræ, libroa u beatæ memoriæ Beda expoſitos mittere dignetis de ædificatione templi, vel in Cantica Canticorum, ſive Epigrammatum heroico metro ſive elegiaco compoſitorum ſi fieri poteſt omnes: ſin autem, de ædificatione templi libros tres. Fortaſſis difficilis petitio, ſed nihil arbitror eſſe difficile veræ caritati. *Hæc S. Lullus, cui reſpondit Cuthbertus Abbas, Epiſtola numero* LXXXIX *relata, iſtis verbis:* Gratanter quidem munuſcula tuæ Caritatis ſuſcepi, & eo gratantius, quo te hæc inimo devotionis affectu mittere cognovi, id eſt, pallam holoſericam ad reliquias beatæ memoriæ Bedæ Magiſtri noſtri, ob recordationem & illius venerationem, deſtinaſti. Et rectum quidem mihi videtur, ut tota gens Anglorum in omnibus provinciis, ubicumque reperti ſunt, gratias Deo referant: qui tam mirabilem virum, præditum diverſis donis, tamque ad exercenda dona ſtudioſum, ſimiliterque in bonis moribus viventem, Deus illis in ſua natione donavit: quia per experimentum, ad pedes ejus nutritus, hoc quod narro didici ..... Nunc vero quia rogaſti aliquid de opuſculis beati Patris, eum meis pueris juxta vires, quod potui, tuæ Dilectioni præparavi: libellos de vita Dei Cuthberto metro & proſa compoſitos tuæ voluntati direxi, & ſi plus potuiſſem, libenter voluiſſem; quia præſentia præteritæ hiemis multum horribiliter inſulam noſtræ gentis in frigore & gelu, & ventorum & imbrium procellis, diu lateque depteſſit, ideoque ſcripturis manus, ne in plurimorum librorum numerum perveniret, retardata eſt..... De opuſculis beatæ recordationis Bedæ, quæ adhuc deſcripta non habes, promitto me, ſi vixerimus, tuæ voluntati adfuturum. *Hæc Cuthbertus S. Bedæ diſcipulus, ad S. Lullum.*

7 Tertius ſuccedat Alchuvinus, Magiſter Caroli Magni Imperatoris, & ipſe laudatus Anglus, ſub ſupra laudato Egberto Archiepiſcopo Eboraceaſi, ab obitu S. Bedæ educatus, qui Epiſtola XLIX *ad Fratres Wirenſis & Gyrvenſis Eccleſiæ, inter alia ſcribit ita:* Recordamini quam nobiles habuiſtis Patres, & non ſitis tantis progenitoribus degeneres filii ..... Recogitate nobiliſſimum noſtri temporis Magiſtrum, Bedam Presbyterum, quale habet in juventute diſcendi ſtudium, qualem nunc habet inter homines laudem, & multo majorem apud Deum remunerationis gloriam. Illius igitur exemplo dormientes exeitate animos, Magiſtria adfidete, aperite libros, perſpicite litteras, intelligite ſenſus illarum, ut & veſmetipſos paſcere & aliis ſpiritalia vitæ præbere valeatis decus. *Idem Epiſtola* V *ad Davidem Regem, agens de curſu Lunæ per ſingula ſigna, iſta ſubjungit:* Quid de concordia ſolaris, lunariſque curſus per ſigna Zodiaci lucidius dici poterit, quam quod talium inquiſitor quæſtionum Beda Magiſter in ſcriptis ſuis nobis reliquit? *Eamdem paulo inferius eodem modo laudat: & in poemate* CLXXVIII *ejus verſus de Vita S. Cuthberti his diſtichis exornat:*

Magnus & ipſe Pater, Præſul, Paſtorque, Sscerdos
Cuthbertus, veſtræ jam decus Eccleſiæ,
Quæ nra piis precibus Domino donante peregit,
Non opus eſt noſtris dicere verſiculis:
Dum prius heroicis præclarus Beda Magiſter,
Verſibus explicuit inclita geſta Patris.

8 Nolumus hic, ea Vita S. Bedæ ante epetuejus excuſa, diſcipulos quos reliquit eruditiſſimos enumerare. Inter eos ibidem dicuntur maxime præſtitiſſe Rabanus, Albinus Alchuvinus, Clsudius & Joannes Scotus, qui primi Lutetiæ docuerunt, & Gallam bonis artibus referſerunt. *Vitam B. Rabani dedimus* XV *Februarii, eumque § 6 in Commentario prævio oſtendimus natum fuiſſe anno* DCCLXXXV, *id eſt, annis omnino quinquaginta poſt obitum S. Bedæ, atque iſtam fabulam, etiam a Vincentio Bellovacenſi lib.* 23 *Speculi Hiſtorialis cap.* 173 *ex Chronicis relatam, rejecimus § 2 num. 7 Tempore dicti Rabani, cum eſſet adhuc Abbas Faldenſis, habitum eſt ab eo* DCCCXXXVI *Concilium Aquiſgranenſe, libris tribus diſtinctum. Ibi cum in tertio libro eſſet oſtendendum, ut in Præfatione legitur*, quod templum Domini, a Salomone ædificatum & dedicatum, figura fuerit Catholicæ Eccleſiæ, per univerſum orbem diffuſæ; & conditor illius Salomon Rex perſonam geſſerit Chriſti ...

Salva

Sancti Bonifacii Archiepiſcopi de Beda

B. Alcuini Alchuvini

S. Lulli ſucceſſoris.

Cuthberti Abbatis,

Concilii Aquiſgranenſis.

AUCTORE G.H. Salva quippe ſuper hac re ceterorum eximiorum Patrum expoſitione, quid venerabilis & moderatis temporibus admirabilis Beda Presbyter, de memorato templo inexpoſitione Euſegelii Joannis ſentiat, videamus. *Reliqua ibidem late diſputata legi poſſunt. Porro qui hic* venerabilis & mirabilis ſcriptor *dicitur, a B. Lanfranco Archiepiſcopo Cantuarienſi* Anglorum Doctor *appellatus, epiſtola 3 ad Alexandrum II Papam, anno MLXI creatum. Secuti deinde ſunt Turgotus Prior Dunelmenſis, & Florentius Monachus Wigornienſis: ex priore damus Vitam S. Bedæ, poſteriorisque elogium ſupra relatum eſt. Succeſſerunt iſtis Guilielmus Malmesburienſis, Henricus Huntindonienſis, Rogerus Hovedenus, Matthæus Weſtmonaſterienſis, & alii Scriptores Angli, qui eumdem exiſtimis laudibus celebrant: inter hos vero Malmesburienſis & Weſtmonaſterienſis referunt epiſtolam Sergii Papæ ad Ceolfridum Abbatem: quem ille hortatur*, ut, quia exortis quibuſdam Eccleſiaſticarum cauſarum capitoli, noe ſine examinatione longius innoteſcendia, opus ſunt ad conferendam artu litteraturæ imbuti; abſque aliqua remoratione religioſum Dei famulum Bedam, venerabilis ſui monaſterii Presbyterum, ad limina Apoſtolorum . . . & ſuæ mediocritatis conſpectum, non moretur dirigere. *Verum, quia Sergius Papa vita functus eſt* IX *Septembris anni* DCCI, *id eſt quinque annis antequam Beda conſecraretur Sacerdos, & aliquod opus ex ſuis elucubrationibus vulgaret; tota illa epiſtola, antiquioribus ſcriptoribus ignota, nobis fictitia apparet. Omittimus Trithemium, & alios recentiores enumerare,*

An Sergius Papa cum Romam vocarit?

B

VITA

Auctore, & collectore Turgoto Priore Donelmenſi.

CAPUT I.

Ortus, educatio in monaſterio, ſcripta, obitus.

Lib. 5. cap. 6. S. Beda naſcitur an. 677.

a VEnerabilis Domini famulus Beda, Presbyter & Monachus, natus eſt in provincia Northanhymbrorum, in territorio monaſterii Apoſtolorum Petri & Pauli, quod eſt ad Weremuthe & Ingyrium, anno Dominicæ Incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, qui eſt annus ſecundus *a* ſolitariæ vitæ beatiſſimi Patris Cuthberti. a C Io quod monaſterium cura propinquorum, cum eſſet annotum ſeptem, datus eſt educandus reverendiſſimo Abbati *b* Benedicto, ac deinde *c* Ceolfrido, b c anno ſcilicet *d* decimo poſtquam idem monaſterium d S. Petri Apoſtoli fundatum eſt; ex quo autem ſancti Pauli monaſterium fuerat inceptum, anno tertio. Quæ utraque monaſteria tanta pace & concordia, familiaritate & fraterna ſocietate fuerant conjuncta, ut (ſicut ipſe Beda poſtea deſcribit) pro uno duobus in locis poſito monaſterio haberentur. Unde ipſe in hiſtoria Anglorum, omnis mentionem faciens, dicit e monaſterium Petri & Pauli, quod eſt ad oſtium Wiri amnis, & juxta amnem Tynæ, ſit loco qui vocatur Ingyrum.

ab anno æt. 7 in monaſterio educans:

e

addiſcit linguas Latinam & Græcam:

a Hic itaque infantulus bonæ ſpei divinæ & ſecundum litteraturæ diligenter imbuitur: quandoque ſancti ſpiritus organum futurus, quo ejus præcordia irradiante, in ſanctæ univerſalis Eccleſiæ munimentum, plerimos in Novi & Veteris Teſtamenti expoſitionem libros erat compoſiturus. Et cum in Latina eruditetur lingua, Græcæ quoque peritiam non mediocriter percepit. Per id eamque temporis in præfato monaſterio ſtudebat, quo *f* Theodorus Archiepiſcopus & *g* Adrianus Abbas, qui in ſacris ſimul ac ſecularibus litteris abundanter ambo erant inſtructi, peragrata tota Britannia, congregantes diſcipulorum catervam; ſcientiæ ſalutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: ita ut inter ſacrorum apicum doctrinam, etiam Metricæ artis, Arithmeticæ Eccleſiaſticæ & Aſtronomicæ diſciplinas ſuis auditoribus contraderent: ſicut de hiſpiſe quoque *h* Beda loquitur: deinde vere & iſtud ſubjungit: Uſque hodie, inquit, ſuperſunt de eorum diſcipulis, qui Latinam Græcamque linguam, æque ut propriam in qua nati ſunt, norunt. Tranſeunte autem ad cæleſtia Patre Cuthberto *i*, ille, vitæ ipſius egregius quandoque ſcriptor futurus Beda, ætatis jam tunc undecim, ſtudii vero in monaſterio quatuor annos habebat.

f

g

variæſque ſcientias.

h

i

3 Anno autem Dominicæ Incarnationis ſeptingenteſimo trigeſimo quarto, Imperii autem *k* Ceolvulfi ſeptimo, Epiſcopatus vero Ethelwoldi anno undecimo, illa Eccleſiæ Catholicæ lucerna, ad eam quæ ſe illuminaverat lucem; illa vena aquæ ſalientis in vitam æternam, ad fontem vivum Deum petvenit; ſacrorum ſcilicet librorum compoſitor, venerabilis Presbyter & Monachus Beda, defunctus anno ætatis ſuæ quinquageſimo nono. Ex quo autem Rex *l* Oſwaldus & Antiſtes Aidanus Pontificalem Carhedram & Monachorum habitationem in Lindisfarneuſi inſula inſtituerant anno centeſimo primo, a conſtructione vero monaſterii Petri Apoſtoli in Wiramuthe ſexageſimo ſecundo, porro a Patris Cuthberti tranſitu quadrageſimo nono. Qui videlicet Beda, in extremo quidem mundi angulo vivens latuit; ſed poſt mortem per univerſas mundi partes, in libris ſuis vivens, omnibus innotuit: in quibus profecto terrarum regionumque diverſarum ſitus, naturas, qualitates ſubtiliter, quaſi ipſe cuncta peragraſſet, plerumque deſcribit. Cum tamen ab infantia in monaſterio nutritus, totam ibi, uſque ad evocationis ſuæ diem, vitam tranſegerit. Ne vero quiſquam, aliud quam res eſt, de illo nos dicere ſuſpicetur: ipſius de ſe ipſo dicta ſubjungere congruum videtur.

Lib. 5 cap. 24 *moritur anno 735.*

k

l

E

poſt totam vitam in monaſterio peractam.

ANNOTATA.

a Cuthbertum *acceſſiſſe ad vitam ſolitariam in inſula Farne, anno 676. decimus ex Turgoto ad caput 6 vitæ S. Cuthberti, auctore Beda edita ad diem* 20 *Martii.*

b *Hic eſt* S. Benedictus Epiſcopus, *& colitur* 12 *Januarii, ubi edidimus vitam ex Homilia Bedæ, qui & ultam ſcripſit, a Jacobo Waræo erutam & Pariſiis anno* 1666 *excuſam.*

F

c Ceolfridus *mortuus eſt in Gallia apud Lingones* 25 *Septembris anno* 716 *cum iter Romam verſus ſuſcepiſſet.*

d *Ædificatum eſt teſte Beda anno* 674. *ergo tribus ante natum Bedam annis.*

e *Leguntur iſta verba in epilogo, qui poſt epitomen ſolet excudi.*

f S. Theodorus *Archiepiſcopus mortuus eſt anno* 690, 19 *Septembris.*

g S. Adrianus *Abbas mortuus eſt anno* 709, 9. *Januarii, ad quem diem Acta ejus illuſtravimus.*

h *Lib.* 4 *Hiſt. Eccl. Anglorum cap.* 2.

i *Mortuus eſt* S. Cuthbertus *anno* 687 *feria quarta* 20 *Martii.*

k *Acta* S. Ceolvulphi *Regis, cui Beda ſuam hiſtoriam inſcripſit, dedimus* 15 *Januarii, cui plura ex Turgoto addi poſſunt.*

l *Colunter* Oſwaldus 5 *Auguſti*, & Aidanus 31 *ejuſdem menſis.*

A AUCT. G.H.

CAPUT II.

Ratio vivendi & ſcripti, S. Bedæ verbis relata.

4 *Operam dat ſacris Scripturis.*

EGo, inquit, Beda famulus Chriſti & Presbyter monaſterii beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quod eſt ad Wiremuth & Ingyrwum, natus in territorio ejuſdem monaſterii, cum eſſem annorum ſeptem, cura propinquorum datus ſum educandus reverendiſſimo Abbati Benedicto ac deinde Ceolfrido, cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monaſterii habitatione peregeos, omnem meditandis Scripturis operam dedi, ſtatui Euſtaſius. que inter obſervantiam diſciplinæ regularis & quotidianam cantandi in eccleſia curam, ſemper aut diſcere, aut docere, aut ſcribere dulce habui. a Nono decimo autem vitæ meæ anno Diaconatum b tricesimo gradum Presbyteratus, utrumq; per miniſterium Reverendiſſimi Epiſcopi c Joanni, jubente Ceolfrido Abbate, ſuſcepi. Ex quo tempore accepti Presbyteratus, uſque ad annum ætatis meæ quinquageſimum d nonum, hæc in Scripturam ſanctam, meæ meorumque neceſſitati, ex opuſculis venerabilium Patrum breviter annotare, ſive etiam ad formam ſenſus & interpretationis eorum ſuperadjicere, cur vi.

Et libri ſcribendi:

5 e In principium Geneſis uſque ad Nativitatem Iſaac & ejectionem Iſmaelis, libros tres. De tabernaculo & vaſis ejus ac veſtibus Sacerdotum, libros tres. In primam partem Samuelis, id eſt uſque ad mortem Saulis, libros quatuor. De ædificatione templi allegoricæ expoſitionis, ſicut & cetera, libros duos. Item in libros Regum, librum triginta quæſtionum. In Proverbia Salomonis, libros tres. In Cantica Canticorum, libros ſex. In Eſdram & Neemiam, tres. In canticum Habacuc, unum. In librum beati Patris Tobiæ, explanationis allegoricæ de Chriſto & Eccleſia, librum unum. Item capitula lectionum in Pentateuchum Moyſi, Joſue, Judicum. In libros Regum & verba dierum. In librum beati Patris Job. In Parabolas, Eccleſiaſtem, & Cantica Canticorum. In Iſaiam Prophetam, Eſdram quoque & Neemiam. In Evangelium Marci libros quatuor. In Euangelium Lucæ, libros ſex. Homiliarum Euangelii, libros duos. In Apoſtolum quæcumque in opuſculis S. Auguſtini expoſita inveni, cuncta per ordinem tranſcribere curavi. In Actus Apoſtolorum, libros duos. In epiſtolas ſeptem Canonicas, libros ſingulos. In Apocalypſim S. Joannis, libros tres. Item

Eorum catalogum ſic texit.

C capitula Lectionum in totum novum Teſtamentum excepto Evangelio. Item librum Epiſtolarum ad diverſos, quarum de ſex ætatibus ſæculi una eſt: de manſionibus filiorum Iſrael, una: una de eoquod ſit Iſaias, Et claudentur ibi in carcerem, & poſt dies multos viſitabuntur. De ratione Biſſexti, una: de Æquinoctio juxta Anatolium, una. Item de hiſtoriis

f Sanctorum, librum f vitæ & paſſionis S. Felicis Confeſſoris, de metrico Pſalmi opere, in proſam tranſtuli. Librum g vitæ & paſſionis S. Anaſtaſii, male de Græco translatum & pejus a quodam imperito

h emendatum, prout potui ad ſenſum correxi. h Vitam ſancti Patris Monachi ſimul & Antiſtitis Cuthberti; & prius heroico metro & poſtmodum plano ſermone deſcripſi. i Hiſtoriam Abbatum monaſterii hujus (in quo ſupernæ pieturi diſſervire gaudeo) Benedicti, Ceolfridi, & Hueteberti, in libellis duobus. Hiſtoriam Eccleſiaſticam noſtræ Inſulæ ac gentis, in libris quinque. k Martyrologium de Natalitiis ſanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui, non ſolum qui die, verum etiam quo genere certaminis, vel ſub quo Judice mundum vicerunt, diligenter annotare ſtudui. Librum hymnorum diverſo metro ſive rythmo. Librum Epigrammatum Theorico metro ſive Elegiaco. De Natura rerum & de temporibus, librum unum majorem. Librum de Orthographia, alphabeti ordine diſtinctum. Item librum de Metrica arte: & huic adjectum alium de Schematibus ſive Tropis libellum: hoc eſt de figuris modiſque locutionum, quibus Scriptura ſancta contexta eſt l.

6 Cum ergo libros hos pervigili ſtudio edidiſſet: obiit ſeptimo Kalendas Junii Ingyrwæ, ibique ſepultus eſt. Sed poſt multa annorum curricula, oſſa illius inde tranſlata, & cum incorrupto ſanctiſſimi Patris Cuthberti corpore ſunt collocata. In cujus videlicet Bedæ honorem porticus ad Aquilonalem plagam eccleſiæ S. Pauli Ingyrwæ conſtructa, venerandam fidelibus nominis ejus ibidem præſtat memoriam. Oſtenditur etiam locus hodie, ubi de lapide manſiuncula habetur, ab omni inquietudine liber, ſedere, meditari, legere, dictare conſueverat & ſcribere. Tranſiit autem ipſa die ſolenni Aſcenſionis Dominicæ: cujus nos tranſitum melius verbis ipſius ſcribendum putamus, qui ejus diſcipulus, vocabulo Cuthbertus, præſens adfuit, ad condiſcipulum talibus ſcribens.

ANNOTATA.

a *Ergo anno 696.*

b *Anno 707.*

c *Hic eſt* S. Joannes Beverlacenſis, *conſecratus Epiſcopus Haguſtaldenſis anno 686, dein Archiepiſcopus Eboracenſis anno 700, qui tandem Beverlaci degens ex vita deceſſit anno 721, 7 Maji, ad quem diem Acta illuſtravimus.*

d *Hinc colligimus aut S. Bedam natum ſub initium anni 677, eumque iſta ſcripſiſſe, non diu ante obitum, anno 735, cum cepiſſet diſtam ætatis annum 59; aut certe annos chronicales ſumi, ut primus annus, quocumque menſe natus fuerit, fixatur eam anno 677.*

e *De his ſcriptis videre poſſunt Trithemius, Siluſ Senenſis, Poſſevinus, Brillarminus, Labbæus, Miræus, Voſſius, & ſimiles. Neque eam noſtri inſtituti eſſe arbitramur, ſingula diſcutere, & aſtam ab aliis agere.*

f *Hanc* Vitam S. Felicis *illuſtravimus ad diem* 14 *Januarii.*

g *Conſule quæ de hac Vita diximus ad diem* 25 *Januarii in Commentario prævio num.* 3.

h *Hanc illuſtramus ad* 20 *Martii.*

i *Hanc editam a Jacobo Waræo ſupra diximus.*

k *Hoc nos ex* E *Mſs. edidimus ante tomum* 2 *Actorum Martii.*

l *Huc uſque Bedu, reliqua hujus capitis attexuit Turgotus.*

CAPUT III.

Morbus & obitus a Cuthberto diſcipulo relatus.

DIlectiſſimo, inquit, in Chriſto collectori Cuthvuino, Cuthbertus condiſcipulus in Domino, æternam ſalutem. Munuſculum quod miſiſti multum libenter accepi, multumque gratanter litteras tuas devotæ eruditionis legi. In quibus maxime quod deſiderabam, Miſſas videlicet & orationes ſacroſanctas, pro Deo dilecto Patre ſe noſtro magiſtro Beda, a vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus cariſate, quamvis fruor ingenio, paucis ſermonibus dicere, quo ordine migrarit a ſeculo: cum etiam hoc re deſiderateſſe & poposciſſe intellexerim.

Agit auctor gratias ob Miſſas & preces oblatas:

8 Gravatus quidem eſt infirmitate maxima creberrimi anhelitus, ſed tamen pene ſine dolore aliquo

ante

S. Ediæ corpus aſſumit.

ante diem Reſurrectionis Dominicæ, id eſt fere duabus hebdomadibus· & ſic poſtea lætus & gaudens, gratiaſque agens omnipotenti Deo, omni die & nocte, imo horis omnibus uſque ad diem Aſcenſionis Dominicæ, id eſt, ſeptimo Kalendas Junii, vitam ducebat; & nobis ſuis diſcipulis quotidie lectiones dabat, & quidquid reliquum fuit diei, in Pſalmorum cantu prout potuit ſe occupabat: totam vero noctem in lætitia & gratiarum actione

ſub mortem diſcipulos inſtruit,

Pſalmos canit,

pervigil ducere ſtudebat, niſi quantum modicus ſomnus impediret. Evigilans autem ſtatim conſueta Scripturarum modulamina repetivit, expanſiſque manibus Deo gratias agere non deſivit. Vere fateor quia neminem unquam oculis meis vidi, nec auribus audivi, tam diligenter gratias Deo vivo referre. O vere beatus vir! Canebat autem & ſententiam B. Pauli Apoſtoli, Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis, & multa alia de ſancta Scriptura, in quibus nos a ſomno animæ exſurgere, præcogitando ultimam horam, admonebat; & in noſtra quoque lingua, hoc eſt Anglicana, ut erat doctus in noſtris carminibus, nonnulla dixit. Nam & tunc hoc dictum Anglico ſermone componens,

aliaſque ſententias,

multum compunctus ajebat: Ante neceſſarium eaitum prudentior, quam opus fuerit, nemo exiſtit ad cogitandum; videlicet hinc antequam proficiſcatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter poſt exitum judicanda fuerit. Cantabat etiam Antiphonas, ſecundum noſtram conſuetudinem & ſuam: quarum una eſt, O Rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie ſuper omnes cælos aſcendiſti, ne derelinquas nos orphanos, ſed mitte promiſſum Patris in nos Spiritum veritatis, Alleluja. Et cum veniſſet ad illud; Ne derelinquas nos orphanos; prorupit in lacrymas, multumque flevit; & poſt horam cœpit repetere, quæ inchoaverat, & ſic tota die faciebat: & nos quidem audientes hæc, luximus: enm illo. Altera vice legimus, altera ploravimus: imo ſemper cum fletu legimus.

& antiphonas:

9 In tali lætitia quinquageſimales dies uſque ad diem præfatum deduximus: & ille multum gaudebat, Deoque gratias agebat, quia ſic meruiſſet infirmari. Referebat, & ſæpe dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit: & multa alia de ſacra Scriptura: ſententiam quoque S. Ambroſii, Non ſic vixi ut me pudeat inter vos vivere, ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. In iſtis autem diebus duo opuſcula, multum memoria digna, (exceptis lectionibus, quas accepimus ab eo, & cantu Pſalmorum) facere ſtuduit, id eſt, a capite Euangelii S. Joannis, uſque ad eum locum in quo dicitur, Sed hæc quid ſunt inter tantos? in noſtram linguam ad utilitatem Eccleſiæ convertit: & de libris Notarum * Iſidori Epiſcopi exceptiones quaſdam, dicens: Nolo ut diſcipuli mei meo labore legant, & in hoc poſt obitum meum ſine fructu laborent.

recedum lete animo ſuſtinet

C

traſlatus deflet:

* Qui hi?

10 Cum veniſſet autem tertia feria ante Aſcenſionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem docebat, & hilariter dictabat: & nonnumquam inter alia dixit: Diſcite cum feſtinatione: neſcio quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me Factor meus. Nobis autem videbatur quod ſuum exitum bene ſciret: & ſic noctem in gratiarum actione pervigil duxit. Mane illucente id eſt feria quarta, præcepit diligenter ſcribi quæ cœperamus: & hoc fecimus uſque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulavimus cum reliquis Sanctorum, ut conſuetudo diei illius poſcebat: unus vero erat ex nobis cum illa, qui dixit illi: Adhuc, Magiſter dilectiſſime, Capitulum unum de libro quem dictaſti, deeſt: videturne tibi difficile, plus te interrogari? At ille: Facile eſt, inquit, Accipe tuum calamum, & tempera, & feſtinanter ſcribe. Quod ille fecit.

feria 3 Rogationum proxime habet:

pridie Aſcenſionis aliqua dictat:

D

EX MS.

11 Nona autem hora dixit mihi: Quædam pretioſa in mea capſella habeo, id eſt piper, oraria, & incenſa: curre velociter, & Presbyteros noſtri monaſterii addue ad me ut & ego munuſcula, qualia Deus donavit, illis diſtribuam. Divites in hoc ſæculo, aurum, & argentum, & alia quæque pretioſa ſtudent dare: ego autem, cum caritate multa & gaudio, Fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et præſentibus illis locutus eſt ad eos, unumquemque monens & obſecrans pro ipſo Miſſas celebrare, & orationes diligenter facere: quod illi libenter ſpoponderunt. Lugebant autem & flebant omnes, maxime quod dixerat, quis æſtimaret quod faciem ejus amplius non multum in hoc ſæculo eſſent viſuri. Gaudebant autem de eo quod dixit; Tempus eſt (ſi ſic Factori meo videtur) ut revertar ad eum qui me fecit, qui me creavit; qui me, quando non eram, ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene mihi pius judex vitam meam prævidit: tempus reſolutionis meæ inſtat, quia cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto: etenim anima mea deſiderat Regem meum Chriſtum in decore ſuo videre. E Sed & alia multa ad ædificationem noſtram locutus, in lætitia diem uſque ad veſperam duxit.

munuſcula diſtribuit,

ſacrificia & preces petit:

12 Et præfatus puer Wiberth adhuc dixit: Magiſter dilecte, adhuc una ſententia non eſt reſcripta. At ille: Scribe, inquit, cito. Poſt modicum dixit puer. Modo ſententia deſcripta eſt. Ille autem; Bene, ait, veritatem dixiſti: conſummatum eſt. Accipe caput meum in manus tuas, quia multum me delectat ſedere ex adverſo loci ſancti mei, in quo orare ſolebam, ut & ego ſedens Patrem meum invocare poſſim. Et ſic in pavimento ſuæ caſulæ decantans, Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, cum Spiritum ſanctum nominaſſet, ſpiritum e corpore exhalavit ultimum: atque (ut ſine dubio credendum eſt) pro eo quod hic ſemper devotiſſimus in Dei laudibus laboraverat, ad gaudia deſideriorum cæleſtium migravit. Omnes autem qui audire vel videre obitum Bedæ Patris noſtri valebant, numquam ſe vidiſſe ullum alium in tam magna devotione atque tranquillitate vitam finiiſſe dicebant. Quia ſicut audiſti, quo uſque anima ejus in corpore fuit, Gloria Patri & alia quædam ſpiritualia, expanſis manibus Deo vivo & vero offerre, gratias agens, non ceſſabat. Scio autem, Frater eariſſime, quod multa poſſem narrare de eo: ſed nunc brevitatem ſermonis ineruditio linguæ facit. Attamen cogito (Deo adjuvante) plenius de eo ſcribere, quæ oculis vidi, & auribus audivi.

cantant Gloria Patri ſpiritus.

F

CAPUT IV.

Corpus S. Bedæ Dunelmum translatum, & diſcipatum, ex hiſtoria Turgoti, & vvodi. An Romæ Reliquiæ?

SUb *a* Eadmundo Antiſtite in Eccleſia Dunelmenſi claruit quidem Presbyter, vocabulo Elfredus filius Weſtou, qui uſque tempus *b* Egelvvini Epiſcopi permanſit. Erat in omnibus S. Cuthberto devotus, vir multum ſobrius, eleemoſynis deditus, in orationum ſtudio aſſiduus, laſcivis & impudicis terribilis, honeſtis vero & Deum timentibus venerabilis, cuſtos Eccleſiæ fideliſſimus ... Cum ergo Presbyter præfatus honeſtam ac religioſam ageret vitam, juſſus per viſionem per antiqua monaſteriorum & eccleſiarum loca in provincia Northanhymbrorum diſcurrere, oſſa Sanctorum, quæ

Lib. 3. c. 3.

a

b

Abelfredo Dunelmen. & Presbytero

A quæ in illis ſepulta novetat de tecta levavit, ac declaranda populis ac veneranda ſupra humum locata reliquit . . . . . Ad monaſterium quoque, quod eſt Ingyrvum, ubi Bedam Doctorem converſatum, defunctum, & ſepultum noverat, ſingulis annis adveniente anniverſaria dormitionis ejus die venire, ibique precibus & vigiliis ſolebat inſiſtere. Quodam tempore juxta morem illo pergens, cum aliquot ibidem diea ſolus in eccleſia orando & vigilando tranſegiſſet, neſcientibus ſociis ſummo diluculo ſolus, quod ante numquam conſueverat, Dunelmum rediit, ſui ſcilicet ſecreti nullum volens teſtem habere. Nam cum multis poſtea vixiſſet annis, ad præfatum monaſterium, tamquam jam adeptus id quod concupierat, amplius venire non curavit. Unde ſæpius a ſuis familiariter requiſitus, ubiam Venerabilis Bedæ oſſa requieſcerent, certus de re inquiſita, ſic erat ſolitus reſpondere: Hoc, inquit, *nemo* me certius novit. Firmum, o dilectiſſimi, & procul omni dubio certum habeatis, quod eadem theca, quæ ſacratiſſimum corpus Patris Cuthberti ſervat, etiam oſſa venerandi Doctoris & Monachi Bedæ contineat. Extra hujus loculi hoſpitium nemo quærat portionem ejus Reliquiarum. Hæc dicens familiares ſuos ſilentio præcepit regere, ne ſcilicet extranei, qui

B tunc in eccleſia ipſa converſabantur, injutias aliquas machinarentur; quorum ſummum ſtudium erat Reliquias Sanctorum, & maxime Bedæ, ſi quas poſſent, auferre. Unde cum ipſi Sanctorum oſſa cum S. Cuthberti corpore, ut ſupra dictum eſt, locaret; id omnino occulte facere ſtudebat. Cujus de Be-

c da ſententiæ concordat etiam illud, *c* Anglico ſer-

d mone compoſitum *d* carmen: ubi cum de ſtatu hujus loci & de Sanctorum Reliquiis, quæ in eo continentur, agitur, etiam Reliquiarum Bedæ una cum cetetis ibidem mentio habetur. Cujus nimirum ea oſſa fuiſſe noſcuntur, quæ multis, poſt annis cum incorrupto Patris Cuthberti corpore a ceteris Reliquiis ſegrega-

e ta, in *e* lineo ſaccello inveniebantur locata.

t4 *Antonius a VVod lib. 2 Hiſtoriæ, & Antiquitatum Univerſitatis Oxonienſis pag.* 61 S. Beda, *ait*, in Getvicenſi monaſterio requievit: Reliquiæ dein ejus Dunelmum tranſductæ ſunt, ſcrinioque honorifice incluſæ: atque ſub initia regni Reginæ Eliſabethæ zelo fanatico correptus Whittinghamus, Decanus indigans Dunelmenſis, eaſdem templo detraxit & prorſus diſſipavit.

ex more anno ad S. Bedam peregrinato.

hujus corpus ablatum

apponitur corpori S. Cuthberti,

diſſectorum ſub Eliſabetha.

t5 *In Baſilicæ veteris Vaticanæ deſcriptione, a Romano ejuſdem eccleſiæ Canonico tempore Eugenii Papæ III. compoſita, & a Paulo de Angelis illuſtrata pag.* 117 *ipſe Romanus ita loquitur*: Requieſcit etiam ante portam argenteam, ſub rota ſcilicet porphyretica, ut a noſtris majoribus accepimus, Venerabilis Beda Presbyter, qui fecit Homilias: & ejus ob reverentiam antiqui noſtri penitus non tranſibant per eam, nec nos tranſire permittebant. *Vbi Paulus annotavit iſta*: Romanus Presbyter Auctor noſter, in hac ſua hujus Baſilicæ S. Petri deſcriptione, merito adnotavit ſepulturam Venerabilis Bedæ in hac Baſilica poſitam. *Verum hæc* acceptio a majoribus *adeo tenuis viſa eſt poſteris, ut in enumerandis Reliquiis hujus Eccleſiæ meationem* Venerabilis Bedæ *non voluerint facere Onuphrius de* VII *Urbis Eccleſiis pag.* 54 *&* 55, *Pompejus Ugonius in Hiſtoria Statuum pag.* 103 *& ſeqq. & paſſim alii. Nulla etiam fit ejus mentio in Ordine divini Officii, in quo præſcribitur veneratio aliorum Sanctorum, quorum ibi ſacra corpora aut notabiles Reliquiæ aſſervantur. Nempe, ut urbs Genua ſuum multo Juniorem Bedam eumdemque Sanctum habuit, de quo egimus die* x *Aprilis, & cum Anglorum Doctore perperam confudit; ſic etiam videtur factum Romæ, occaſione alterius Bedæ, ibidem poſt plura forſan ſæcula ſepulti,*

EX MSS. *Ad Romano ſuppliſ.*

E

ANNOTATA.

a Eadmundus *electus eſt anno* 1020, *at poſt quinquennium conſecratus, mortuus anno* 1048.

b *Cum poſt Eadmundum præfuiſſet menſibus* 10. *ordinatus eſt* Egilricus *qui abdicavit anno* 1058, *& habuit ſucceſſorem* Egelvinum.

c *Intelligitur lingua Anglo-Saxonica, quæ viguit uſque ad tempora Normannorum, quando paulatim lingua hodierna Anglicana introducta eſt.*

d *Extat hoc carmen characlere ſimul & ſermone Anglo Saxonico poſt hiſtoriam Turgoti columna* 76, *& aliquod non abſimile extat pag.* 76.

e *Malmesburienſis lib.* 3 *de Geſtis Pontificum Anglorum aſſerit* oſſa SS. Bedæ & Ceolvulfi in ſingulis ſaccis lineis referta. *In Hiſtoria tranſlationis corporis S. Cuthberti in novam tumbam anno* 1054, *a nobis ex Mss. relata ad Martii num.* 6, *iſta leguntur*: Oſſa venerabilis Bedæ, qui Vitam S. Cuthberti dilucide conſcripſerat, una cum illius corpore hoſpitium quietia habuerant, quæ pariter continebat ſaccuius de lino.

DE B. GAVSBERTO EREMITA

FUNDATORE MONASTERII MONTISSALVII IN ARVERNIA.

SYLLOGE HISTORICA,

G. H.

Ex Sauſſajo & Ferrario.

SÆC. XI. *Elogium ex Sauſſajo.*

Andreas Sauſſajus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc XXVII *Maji iſta ſcribit*: In territorio S. Flori depoſitio S. Gausberti Confeſſoris, qui primum in Velaunis Eremita, cum vitam ab omni labe immunem in ſolitudine ageret; dum latere cupit, ipſis erumpentibus ſuæ ſanctitatis radiis, factus conſpicuus, multos ad ſui admirationem deinde imitationem pertraxit: quos ſolide in ſincera carnis mundique deſpicientia, & putiſſimo Dei famulatu inſtitutos, magnas ad virtutes provexit. His enim colligendis extructo ſub Gregorii VII. Pontificatu & regno Philippi I Monſalvienſi cœnobio, in Arvernorum & Ruthenorum finibus, tanta ſanctimonia præluxit, ut nonnullos ſuæ divinæ gratiæ & converſationis hetedes relinqueter. In quibus antecellnit B. Bernardus, qui poſt eum ejuſdem monaſterii factus Abbas, iiſdem luminibus claruit; nomenque poſteris, ſicut ipſemet ſuus ſanctus deceſſor & diſcipulus, æterna veneratione colendum tranſmiſit. Celitur enim ibi S. Gausberti ſacra memoria hoc die, & B. Bernardi die 1x Octobria. *Hæc ibi Sauſſajus, qui in eodem Supplemento ad diem* 1x *Octobris iſta tradit*: In Velaunis depoſitio B. Bernardi Abbatis Monſalvienſis, S. Gausberti Proto-Abbatis illius loci (qui colitur ſingulis

annis

A annis feſtiva commemoratione vt Kalendas Junii) præcipui aſſeclæ & meritiſſimi ſucceſſoris, in cujus ibidem encomio, ipſa die hoc in Supplemento exarato, etiam Inventio laudatur. *Hæc omnia Sanſſajus.*

Memoria ex Ferrario.

2 *Alter nobis teſtis hujus commemorationis eſt Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum qui in Romano Martyrologio non ſunt. Hujus ad hunc* XXVIII *Maji iſta verba ſunt:* In territorio S. Flori B. Gausberti Eremitæ: *de quo annotat ſe iſta habere ex monumentis cœnobii Montiſalvienſis, in montibus Arvernorum ab ipſo conſtructi, cujus etiam primus Abbas fuit ſub Gregorio VII Pontifice Maximo, & Philippo I Rege hujus nominis, uti ex ejuſdem Vita Ms. legitur. Hanc non ſolum non licuit videre, ſed neque ſperare potuimus obtinendam. Cum enim accepto per Ferrarium indicio inſiſtens, R. P. Petrum Poſſinum Toloſa commorantem rogaſſem, ut eam Floropoli nobis impetraret, magnam quidem conſequendi voti ſpem accepit a R. P. Gorſio Aureliacenſis noſtri in Arvernia Collegii Rectore ſub annum Dominicæ Incarnationis* MDCLXXXIV; *eo quod, licet Monachi reſponderent, veteres ſui cœnobii chartas alio aſportatas, neque ſciri ubi eſſent; unus tamen, poſſe id ſe aſſerens, petito minſtum aliquo ſpatio, Vitam ex originali tranſcriptam* B *repræſentaturum ſe promiſerat. Verum ſubita morte ſubtractus e vivis, prius quam poſſit executioni mandare quod addixerat, ſecum & notitiam latentis theſauri, & ſpem ejus conſequendi ſuſtulit; ſolumque reſtat ut eos qui oculum ſervant rogemus, ut pergant Sancto invidere gloriam hanc proventuram; ſed communicent ecgraphum, ſervientem ſaltem pro Supplemento operis.*

Vita ſæpius petita.

Tempus vitæ.

AUCTORE G. H.

3 *Eſt autem* Floropolis, *ſeu* S. Flori urbs (*unde* Aurillacum, *vulgo* Orillac, *ſolum* 12 *hucis ad Occidentem abeſt*) *Arvernia Superioris caput, Epiſcopalis ſedis beneficio Joannis XXII Pontificis Maximi anno* MCCCXVII. *In hujus diœceſis regiſtro beneficiorum, anno* MDCLXVIII *evenſo, memoratur Capitulum Triniſatis* Ordinis Montiſſalvii *cum parochia, cujus præſentatio tribuitur Abbati Mon-Salvienſi. Indicatur etiam* Præpoſitura Montis-Salvi *ſubjecta electioni conventus, istum Capitulum Sanſcamſe de Brynaſſis* Ordinis Montis-Salvii. *Ad Præpoſitum Montis-Salvii ſpectat jus præſentandi Parochum pagi Jnuhaci. Et hæc circa notitiam monaſterii conſtruſti, modo ſub nomine Præpoſitura potiſſimum noti. Tempus quo*, B. Gausbertus *floruit, aſſignatur ſæculum undecimum: nunc enim* Gregorius VII *Pontificatum geſſit ab anno* MLXXIII *uſque ad annum* MLXXXV, *ultra quem vixit* Philippus I *Rex Francorum uſque ad annum* MCVIII. *Et hæc ſunt, qua virie in Arvernia eruditis proponimus, eo poſtſimum, quod Jacobus Branche de Vitis Sanctorum Arvernia, ejus non meminerit, licet quindecim annis poſt Sanſſajum ſcribens: cui tamen diſſidere non poſſumus, habitues antiquiorum ſo teſtem Ferrarium in Catalogo, annis duodecim edito ante Martyrologium Gallicanum.*

Notitia Monaſter. Salvad.

DE BEATO FREDERICO,

EPISCOPO LEODIENSI ET MARTYRE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De ejus cultu, Vita a coævo ſcripta, & ampliori alia, quæ adhuc deſideratur.

ANNO MCXXI.

Memoria hujus Sancti Epiſcopi refertur ad varios dies: ac primo in tertia pareo Novalis Sanctorum, apud Canonicos Regulares Rubea Vallis prope Bruxellas, extat Ms. Epitaphium B. Frederici Epiſcopi Leodienſis & Martyris, cujus feſtum eſt vigeſima ſexta die Aprilis menſis, *Quo die Grevinus Carthuſianus Colonienſis in Auctario Vſuardi, ſub nota annorum* M. C DXV & MOXXI *exuſo, iſta ſcribit:* Item beatæ memoriæ Frederici, Epiſcopi Leodienſis & Martyris. *Qua eadem legunter in Martyrologio Germanico Canſiſi. Verum* obiiſſe VI Kalendas Junii *tradunt Monachus Leodienſis S. Laurentii in ſuis additionibus ad Me. Vitam ejus, Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ex hiſtoria cadis per Leodienſem Clerum edita, Miraus in Faſtis Belgicis, Piſen lib. 9 Hiſtoria Leodienſis cap.* 30, *qui ejus Vitam edidit ad diem hunc* XXVII *Maji. Eodem die in Martyrologio Romano, ſed ante inſertis Belgii Sanctis, Leodii anno* MDCXCIV *Gallico exuſo iſta legunter:* Leodii ſancti Frederici, Epiſcopi Leodienſis & Martyris. *Qua eadem habentur apud Ferrarium in Catalogo generali: cum quibus eumdem* Sancti *titulo honorat Piſen, idemque titulus etiam auctus Vitam infra dandam habetur ejuſmodi.* De S. Frederico Epiſcopo Leodienſi. *In alio Vita compendio quod nobis exhibuit codex Ms. Ultrajectinus S. Salvatorie iſte titulus præfigitur:* Vita S. Frederici Leodienſis Epiſcopi. *At Wilſonius in Hagiologio Belgico hoc die eum celebrant, dumaxat* Beatum *appellat, Miraus* Venerabilem *vocat, Molanus ab omni titulo abſtrahit. Sanſſajus (quod mirum eſt) eumdem penitus prætermiſſit laudare vel inter Sanctos velinter Pios. Ægidius Aurea vallis Monachus tomo 2 Geſtorum Epiſcoporum Leodienſium cap.* 22 *aſſerit eum* 11 Kalendas Julii migraſſe ad Domioum: *ſecuti ſunt Sammarthani in Epiſcopis Leodienſibus, & Ferrarius in dicto Catalogo.*

Memoriale Faſtis 26 Aprilis.

Ex poſtſcripto 27 Maji die notato.

Annalis Sanctus hanc Vitam.

ab aliis refertur 30 Junii.

2 *Vitam ejus ſcripſit auctor coævus*, Nonnus Renerus, hujus noſtri monaſterii S. Laurentii Monachus, qui tunc præſens fuit, *uti ſub calcem Vita teſtatur alius ejuſdem cœnobii Monachus. Eam ipſi Leodii reperimus in Ms. Legenda Sanctorum, in dicto S. Laurentii cœnobio, cum omni benevolentia ab Abbate & cœnobitis excepti anno* MDCLXVIII. *Præditus Ægidius* F *Aurea-vallis eamdem Vitam, ſed hinc inde mutatam, inſerviit tractatui ſuo de Epiſcopis Leodienſibus, & ſub ſuum iſta habet:* Vitam ipſius luculento ſermone ſcripſit Dominus Renerus Monachus S. Laurentii Leodienſis, vir magnæ ſcientiæ, qui multa alia opuſcula compoſuit: *ex quibus eſt Vita B. Wolbodonis Epiſcopi Leodienſis, quam edidimus ad diem* XXI *Aprilis. Sub finem hujus Vita laudatus ſupra Monachus S. Laurentii addit iſta:* Multa & alia per ſervum ſuum Dominus miracola operari dignatus eſt, quæ a quodam Clerico ſcripta fuerunt, ſed ea reſpicere non potui. *Videtur Molanus ea habuiſſe, ſibi ex Alnenſi bibliotheca ſubmiſſa, prout ſcripſerunt* omnibus ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ filius fideles qui ſunt Leodii. *In hac relatione martyrium ejus ſic exprimitur:* Cum Frederieus gregem Domini in ſanctitate & juſtitia paſceret, Alexandri ſautores multis præſuris invictam ejus patientiam exercebant: ſed & ſecundo adminiſtrationis ejus anno venenatum poculum viro Dei porrexerunt, quo uno oculorum eacuſſus fuit, & alter extinctus: cumque lenta mors ſubqueretur, renovarunt priſtinum poculum: unde VI Kalendas Junii cælo animam reddidit. *Hæc Molanus ex Chapeavillus citato dicto codice Alnenſi iſta ſcribit:* Completa eſt iniquitas eorum, *fautorum Alexandri*, mune-

Vita ſcripta a Nonno coævo ex Mſ. datur.

Indicia Vitæ exprimitur Martyrium

AUCTORE G. H.

munetibus ſiquidem neſcio quo pincernarum ejus corrupto, venenum poculo ejus clam miſcuit. Ipſe autem, ut erat honeſtæ ſimplicitatis, inconſulto quidnam eſſet, bibit, infirmatus eſt, languor ſupervenit, decidit in lectum: suncque operarii iniquitatis conſortati, iteravere calicem mortis. Bibit ſecundo Sacerdos, dolor invaluit, virus ſingula membra penetravit; unum oculorum ejus excuſſit, alterum extinxit. Cornetes omnibus eorum inflatam cutem, & urris inſtar extenſa vitalia. *His moti ad aliam, unde ſumpta ſunt, Vitam ex Alvenſi monaſterio requirendam, literas to dedimus: ſed fruſtra ſunt quamcumque a viris religioſiſſimis ſimul & officioſiſſimis adhibita diligentia, ſicut omnium nomine rejecripſit nobis D. Hilarius Parens, mittens aliquam geſtorum ejus epitomen ex Mss. Pontificum Leodienſium geſtis, in quo aque nihil de veneno legitur, ac in Vita per Kentrum.*

Epitaphium,

3 *Apud alios nihilominus, quibus poſt mortem Ducis Lovaniuſit Godefridi Barbati, & Alexandri, poſt Adalberonem in Epiſcopatu ſufficti, liberior faculras ſuit verum ſcribendi, eundem mortis caſum olligantes, Martyr habitus eſt* Fredericus, *tamquam paſſus pro* Simoniacæ hæreſeos damnatione & Catholicæ fidei defenſione, *uti loquitur Lambertus Parvus, & cum eo reliqui ſcriptores, qui eum Martyris titulo honorant. Epitaphium autem ejus talis eſt,*

Clauditur hac tumba ſimplex ſine felle columba,
Quæ vobis vivam referebat pacis oliram,
Cor ſublime gerens, Scripturis totus inhærens,
In ſe ſpernebat, quod nobilitate vigebat.
Plus fuit horroris, quam nominis hujus honoris.
Plebis Catholicæ te Pontificem, Frederice,
Elegit Chriſtus, ſacravit Papa Calixtus.
Sed deſpecta malis electio Pontificalis.
Inde ſurgens Simonia, tuens in res alienum,
Bella, tuis dedit; arma, ſuis; tibi, Sancte, venenum.
Hæc tuleras, nec victus eras, in agone biennî:
Sed frueris modo eum ſuperis mercede perenni.
Ergo ſimul Chriſti Præſul Martyrque fuiſti,
Cui te commendans quinto Maji ante Kalendas.
Gloria virtutum docuit te glorificatum:
Percipe te dignam, Præſul Martyrque, coronam.

4 *Verſus hi, ubique perfecte Leonini, proh dolor nobis ante penultimum verſum, ſicut hic legitur, geminum eſſe; non item eum, qui ab aliis ſuppoſitus apud Ægidium ſic habetur:*

Julius aut Julias nona ſub luce Kalendas.

Ubi neque ſenſus ullus eſt, neque haberi poteſt dies XXX *Junii, quem ſubſtituunt aliqui, quippe fortaſſis fuit electi honeſtius ſepulcri. Eſt quidem etiam in hoc, quem retinemus verſu ſenſus obſcurus; nam videtur dies mortis indicari quinto ante Kalendas Maji, qui eſt* XXVII *Aprilis: ſed poteſt deb rg; intelligi, id quod alii dicebant*, die quinto exeuntis Maji, ante Kalendas, *ſequentis ſcilicet menſis Junii. In anno* MCXXI *plerique conſentiunt, unus geſtorum Leodienſium Abbreviator apud Almenſes, habet ſequentem annum* MCXXII. *Sed ita oporteret tertio Pontificatus ſui anno obiiſſe* Fredericum, *quem tamen omnes alii mortuum dicunt ſecundo: cum quo recte convenit, quod idem ipſe Abbreviator ait.* Conſecratum a Calixto Papa Remis VIII Kalendas Novembris: *nam annus* MGXX. *habens litteram Dominicalem* E, *fecit ut dies* XXVI *Octobris coderet in Dominicam, conſecrationi Epiſcopali idoneam; non item annus* MCXX, *qui biſſextilis habuit literas Dominicales* DC, *atque adeo* XXVI *Octobris compoſitam cum Feria* III.

Auctor Epitaphii,

5 *Alexander Vilthemint, in quodam ad Bollandum noſtrum reſponſoria, de Epitaphii ſupraponti auctore (quem neſcio unde eorum alteruter didicerit fuiſſe primum Abbatem Lacenſem, in monaſterio Trevirenſi diœceſis prope Confluentiam,* Gilbertum *nomine) hujus ſepulcrum vidiſſe ſe ait in crypta, ſub choro, opere muſivo elegantiſſime ornatum, in cujus limbo circumcirca hi verſus, litteris majuſculis exarati legebantur:*

Præclarus genere, meritis præclarior Abbas
Gilbertus, jacet hic; virtutis regula cunctis,
Abbatis titulo, Monachi vel nomine functis.
Idibus octonis quando eſt Leu regia Solis, *id eſt*, 8
Exceſſit vita: requieſcat pace beata. (*Julii*,

an Gilbertus b. Cl. Lacenſis?

Vellem ſcire quo argumento probari poſſit Epitaphium Frederico ſcriptum eſſe Gilbertus: *aliqui non male conveniunt locus & tempus. Lacenſe enim monaſterium haud ita longe diſtat Leodio, ſed ſolum itinere hiemi; condi autem cœptum facto* XII, *quam tamen perfectionem ac primum Abbatem* Gilbertum *tantum accepiſſe videtur, juxta Gobrielem Buclinum, poſt annum* MCXII; *ut facile potuerit, is ſupervixiſſe* B. Frederico, *etiam ad plures annos.*

VITA

Auctore coævo Renero Monachn Leodienſi S. Lautentii.

Ex Mss. Legenda canobii ejuſdem.

D. functus *a* Oberto Epiſcopo Leodienſi, ortu eſt magna diſſenſio in electione. Nam *b* Dux Lovanienſis & nobiliores Alexandrum Archidiaconum in partem trahunt: & quia cum conſentirent, dummodo ipſe prudenter ageret, apetiunt. Ille vero ad *c* Henricum Imperatorem, cum prædictis Nobilibus adit, & ab illo baculum Paſtoralem accepit: teverſuſque a duabus tantum Congregationibus, quarum ipſe erat Præpoſitus, ſuſcipitur. Nam Dominus Fredericus, majoris eccleſiæ Præpoſitus, reliquis eccleſiis ne eum ſuſcipierent interdixerat: civemq; Franconem, qui poſtea Monachus obiit, explorare eos, qui interfuerant, miſit. Tunc temporis Papa præceperat, quod nullus inveſtiturem de manu Imperatoris ſuſciperet. Cumq; Alexandr cum Duce Lovanienſi ac multo comitatu, ſubſequentibus pene duabus Congregationibus, eccleſiam ſuiſſet ingreſſus, Anachoreta quidam ſubintrans eccleſiam, duabus capearum pellibus ante & retro amictus, crine longo, barba proliſa, totuſq; hiſpidus accedens ad ipſum Franconem, cum ſalutavit, & ait. Scio, inquit, quod me ignoras. Sed audi verbum Domini: quia miſſus ſum a Deo futura nuntiare tibi. Iſte qui pro Epiſcopo ſe habens nunc ingreditur, noveris quia non proſperabitur, neq; ſtabilietur. Elegit ſibi Dominus alium, qui pauco quidem tempore Epiſcopi erit, ſed multas tribulationes paſſurus eſt pro fide & religione eccleſiaſtica: verum poſt obitum ejus mira per eum Dominus oſtendet *d*. Cui ſuccedet in Epiſcopatu *e* vir ſummæ nobilitatis, ſummaq; pietatis, qui in principio proſperabitur & formidabitur, ſed paulatim deficiet, in fine autem vilipendetur. *f* Tertius ordinabitur Epiſcopus, tamen non morietur, quibus dictis abſceſſit: quæſitus poſtmodum numquam apparuit, verum de vestis ejus nihil cecidit in terram.

a
b
E
c
5 Frederici inveſturam Alexander ab excommunicatione abſolvit a Calixto Papa impetrat a.
& juxta ea tempora Lamberto præſidebat.
F
d
e
f

2 *g* Archiepiſcopus enim Colonienſis, cognita Alexandri promotione, mandat Leodienſibus ne reciperetur in Epiſcopum, eitando primos Eccleſiarum Dominica in Palmis coram ſe adeſſe, ut rem certius poſſet diſcutere. Vocatus temel, bis, ter Alexander, non venit. Elegerunt igitur Coloniæ Dominum Fredricum, majoris eccleſiæ Præpoſitum, in Epiſcopum Leodienſē, poſt S. Lambertum vigeſimum ſeptimum: qui *h* Calixto Papa in Concilio Remenſi conſecratus, nudis pedibus repatriavit: & proceſſit ei obviam totius cleri & populi multitudo, factaq; eſt lætitia magna in populo. Fautores interea prædicti, contabeſcentes in ſe, malitia recrudeſcunt, nullam quam ei inferre poſſunt moleſtiam prætermittunt. Alexander vero in caſtello Huyenſi, Ducis & Comitis *i* Lamberti de Muhel ſibi promiſſum opperiebatur adventum. At

g electus ip. à Epiſcopo a Calixto Papa conſecratus a
h
i

Do-

A Dominus Fredericus, & Frater ejus *k* Godefridus Comes Nanurci, Principes militiæ exercitus Domini, videntes quia multiplicata ſunt mala, dederunt ſe murum pro domo Domini, periculis ſeſe objicientes. Nam diſpoſitis neceſſariis Hoyum petunt: incolæ vero ultro foras apetientes, obviam procedunt, ſeſe omniaque ſua dedentes. At illi ingreſſi, caſtellum expugnare ſunt aggreſſi; cum interea Dux magno cum exercitu nuntiatur adventare, cui ut obſtruatur tranſitus

a verſa et ruga vertice confuſus,

concurrentes quidam ad pontem qui ligneus erat, in ſecuri & aſcia dejecerunt eum, & ita Dueis fruſtratus eſt adventus. At ex alia parte Lambertus Comes, per anguſtam ſemitam, quæ eſt inter flumen Moſam & aſperrimam rupem, amotis equis proptet difficultatem loci, cum ingenti ſuorum multitudine adveniebat. Cui frater Epiſcopi occurrens, ubi audiri ab eo potuit: Ergone, ait, contra me in arma venis, cui hominium ex juſta cauſa feciſti? At ille frendens ira, Omne, inquit, hominium ab hodierna die *l* exfeſtuco. Tunc frater Epiſcopi, Ergo te, ait, ut perfidum hac haſta per medium fallacis otis tranſfigo. Dixit, & jacto telo ſauces ejus trajecit. Hoc ille oppido ſauciatus ictu, ruit, tenetur, vinculis mancipatur. Interea Dux cum gravi ira inefficax rediens, omnia municipia Epiſcopii aut Comitatus Namurcenſis vaſtabat, omneſque fortes

1 ſuo copulabat agmini, & Leodium in manu valida petacceſſit, Reverſuſque & ipſe Epiſcopus uns cum fratre ſuo, crebros & inexorabiles ejus equipollentes expugnat aſſultus, gratia Dei per omnia victor exiſtens. Sed cum jam omnia pacata eſſe viderentur,

victor obit anno 2 ordinationis:

anno ſecundo *m* Ordinationis ſuæ migravit ad Dominum. Quam ſancte, quam laudabiliter in Epiſcopatu vixerit, ſicut docet Apoſtolus omnes Epiſcopos eſſe debere, omnibus patuit: nec defuit ad ſepulcrum ejus divinæ virtutis efficacia. Nam ibi alii

claruit miraculis:

viſum, alii auditum, alii greſſum recipiebant, paralytici ſanabantur, muti loquebantur, ægri præterea omnes convaleſcebant.

ſepulcrum lumine honoratur:

3 Interea ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſolalitius advenerat dies; fideliſque populus Leodienſium, ne tanti viri ſepulcrum luminis honore diu careret, conſilium iniit. Majores nato fraternitatem inirandam ſtatuerunt, cetetis conſentieotibus in hoc ipſum. Maturat interea quiſque pro poſſe donationem: ſed diſpoſitione Domini, qui Sanctum ſuum voluit mirificari, in ſequentem Dominicam placuit diffetri. Neque vero bonorum vota dilatione minuuntur. Adſunt die ſtatuto, ſed virtutem ſemper ſequitur invidia. Nonnulli Canonicorum advenerunt,

C nihil regionis in hoc facto eſſe afferentes: deberi potius ex præſenti donatione pavimentum reparari

fruſtra invidet aemulantibus.

ſuper Pontificis ſepulcrum: hinc plurimum placere Deo & beato Martyri Lamberto. Hac itaque ſtropha teligionis arcere nitebantur populum, ne terra, ex qua miracula fiebant, taperetur. Sed r probavit Dominus conſilium vanitatis, votaque humilium

Sanantur, ſicut ante,

ſibi placere oſtendit. Nam puellam adultam, nimia renum collifione natibus ſeſe trahentem, infra Nonam ad tumulum Sancti erexit ſuum. Præterea puerum a nativitate cæcum, eadem [poteſtas] quæ Evangelicum illuminavit, fine luto & aqua Siloe. O ſtulti & tardi corde ad credendum! Parentes, affines & amici, & omnes qui aderant, magno clamore in laudem Dei ſanctique Pontificis eccleſiam repleverunt ſuper illuminationem adoleſcentis præfati: Clerici tamen

cæcus natus,

& Canonici pertinaci animo reſiſtentes, oequaquam ſe credituros eſſe dicebant, niſi eos quos domi ſtipe ſua paſcebant infirmos ſanari viderent. Dominicus tunc erat dies; inſtantes ergo cum magna irriſione [videre] eopiunt, operientes eventum rei, ſi quis eorum ſanatetur; inſtar Judaicæ perfidiæ, quæ Crucifixo Domino illudebat, dicens: Si filius Dei eſt deſcendat de cruce, & credimus ei. Scilicet neqne tunc Redemptor noſter de cruce deſcendit, qui tertia die poſtmodum reſurrexit; neque modo Chriſti ſervus Fredericus hoſtium irriſioni parnit. A. WENER EX MS.

4 Quinta Feria hora diei ſexta, mulierculam, in

aegra decrepita,

ipſa ægritudine decrepitam, virtute vere divina ſoſpitati reddidit. Hæc illorum ſuſtentabatur agape, in

o

hoſpitali quod nomine Ad catenam *n* vocatur. Alia quoque puella, diutina cæcitate mulctata, ibidem jacebat, precabaturque obnixius, ut qusm audierat

caeca,

tam mirifice curatam, videre mereretur: quateous & ſubſidii & laudis eſſet ſocia: nec aſt fraudata deſiderio ſuo: ſiquidem infra Nonam viſum recepit. Quædam etiam anicula, cujus pedes natibus, & coſtis hæſerant latera, vergente jam ad occaſum ſole, ſoſpes

contractae ires,

exiluit eadem die; neque tantum ſanari meruit, verum etiam quaſi juvencula in vigore renovari. Ita virtus Trinitatis tribus miraculis Sanctum ſuum illa die mirificavit. Dies quæ illuxit altera, nihilo minos miraculis eſt illuſtrata. Duæ ſiquidem mulieres contractæ ibidem priſtinæ ſanitati ſunt reſtitutæ. Vit quoque ex eadem convaluit infirmitate.

5 Percebuit interea nodique tantorum opinio geſtorum. Quaptopter ægra quædam mulier, numqnam

biennio clinica,

biennio de cubiculo egreſſa, ſpe recuperandæ ſanitatis

E

eodem ſe ferti poſtulavit: & ſuper cathedram, quia manus ſeſe tangentium ferre nequibat, delata eſt. Intransque baſilicam S. Lamberti, qua potuit voce fereutibus ſe ait: Juxta ſepulcrum ejus me locate: ſane cujus pietatis fuerit iſte homo non ignoro, atqui miſerebitur mihi, niſi (quod abſit) ante Deum caritatis veſtem mutaverit; ſcio enim quantæ bonitatis fuerit. Quis enim infitmus illum ignotavit? quis egenus ejus ope non eſt uſus? Hæc ea muliebri queſtu dicente, non procul a ſepulcro viti Dei poſitæ crevit dolor & deſiderium ſalutis: dumq; noctem ibi duxiſſet inſomnem, alterius diei primo mane, exaudiente Domino deſiderium pauperis, ſurrexit incolumis, dans laudem Deo & Sancto ſuo.

inutile brachium,

6 Eo ipſo momento, ſtupore rei attonitis omnibus, aliud apparuit miraculum. Mulier quædam eatenus perdiderat brachium dextrum, ut plus eſſet ei oneris quam ſubſidii: obſtupuerat enim complicatum ac tetortum. Hæc cum ad ſepulcrum Sancti venerandum veniſſet, optatæ ſaluti reſtituta eſt. Plurima ſimilia ſimilibus adderem, niſi occurriſſet menti hoc præſens miraculum. Motabatur in ſuburbio, non

o

longe ab oratorio S. Bartholomæi, e muliercula tri-

F

ennio ægritudinem paſſa, baculi potius quam pedum officio potita: ideirco contra ſas a ſuo conjuge relicta, vicinorum eleemoſynis in obſcuro viram agebat.

triennio claudа,

Quæ opinione virtutum ſancti Pontificis illecta, ſpe miſericordiæ eo devenit. Cumque inter multos qui ibi adjacebant infirmos magis gravaretur, ad altare feceſſit S. Gertrudis: ubi ab omni ſemora tumultu Patrem miſericordiæ otabat attentius, ne thori remotio eſſet ſibi ſanitatis dilatio. Sextæ tunc feriæ matutinum perorabatur a Canonicis. Ecce autem plus minus ante ortum auroræ, cuidam aſſiſtenti ſibi, Jam, inquit, accipe hunc baculum, mihi haſtenus perneceſſarium; ego vero ſanitatis meæ grates rependere vadam. Cui ennti occurrere laudibus finitis Canonici: rogantibus illis retulit eventus ſui hiſtotiam. Fit repente gaudium omnibus, Chorum repetunt, Gloria in excelſis Deo decantant.

7 Succedunt magnis majora: tertia enim feria i-

aegra quatuordecim annis,

bidem deportata eſt quatuordecim annorum ægra, quæ pene deſperata juramento addicit, nihil victus ſe eſſe ſumpturam, niſi mereretur medelam. Res miranda! Quid ageret, quo ſe verteret ignorabat, poſt

clamo-

A clamores & dolores. Jacebat pene exanimis: at jam fluxerat dies, nox etiam in id miſeriarum ſævas egit tenebras: ſed orta die ſanata eſt, recedente ægritudine. Altara dia quædam puella de Hoyo Leodium venerat ad emporium, emere ſibi neceſſaria: ubi audiens quod id loci fiebant miracula, renum ſuorum ob ægritudinem & infirmitatem rogatura, eo declinavit; ſtanſque & infirmos artus baculo regente ſuſtentans, in medio eccleſiæ, quia acceſſum ad ſepulcrum Sancti multitudo clauſerat, orabat dicens: Tolle hunc baculum, Domine, & Sancti Confeſſoris hic meritis ſanitatem mihi reſtitue. Vas ibi poſitum ſtabat, in quo de terra ſepulcri ejus aqua prompta erat: ad quod illa, plus ſanitatem ſitiens quam aquam, acceſſit & bibit. Mira velocitas! mox ut bibit, ſanata convaluit, gratias egit. Ad hujus quoque memoriam Sancti, mulier gravi laborans infortunio jacebat. Enimvero manui ejus ſupervenerat morbus, qui eam ab omni opere faciebat ceſſare. Hæc igitur toto in oratione exacto die, inclinata jam veſpera, inviſibiliter manum vehementi contritione affici perſenſit. Verumtamen id fieri divinitus perpendens, ſuſtinuit patienter: cum ecce collatam ſibi ſanitatem mirata eſt, & gratias Deo ſanctoque Præſuli egit *p*.

aliarum adeptas ſanitas.

alia ejusdem manus reſtituta.

B

P

ANNOTATA.

a Obertus *mortuus eſt pridie Kalendas Februarii anno* 1119: *qui incheamibus a Paſchate annum dicebatur annus* 1118

b *Hic eſt* Godefridus Barbatus *junior*, *anno* 1095 *Comes Lovanienſis conſtitutus*, *dein anno* 1106 *Dux Lotharingiæ inferioris & Marchio Antverpienſis ab Henrico IV Imperator creatus*, *mortuus* 1140. *Hinc* Dux Lovanienſis *vocatur*: *a quo poſteri Ducis Brabantiæ hereditariam dignitatem acceperunt*.

c Henricus IV, *patri ſuo Henrico III anno* 1106 *mortuo ſucceſſit*, *& anno* 1111 *Roma a Paſchali Pontifice privilegium de Inveſtituris Epiſcoporum extorſit*, *& coronatus eſt* 13 *Aprilis Dominica in Albis*: *quod privilegium anno ſequenti revocavit Papa*, *ſed lis manſit*, *ac tandem pax conciliatur anno* 1122 *inter Imperatorem & Calixtum Papam pro Inveſtituris*. *Hinc ferunt Alexandrum ſeptem millia librarum argenti obtuliſſe*, *& ſic obtinuiſſe Epiſcopatum*.

d *Addit Ægidius Aurea vallis*, ut patenter apparear omnibus, coronatum aſſe in cælis, qui fidem veritatis inviolabilem tenuit in terris.

C

e *Hic eſt* Albero, *frater Godefridi Ducis Brabantiæ*, *Ægidio cap.* 23.

f *Scilicet* Alexander, *poſtea ab Innocentio II Papa depoſitus anno* 1135. *de quo Ægidius cap.* 27.

g Fredericus I, *creatus Archiepiſcopus Colonienſis anno* 1099. *mortuus anno* 1131.

h *Mortuo Gelaſio II Papa* 29 *Januarii anno* 1119, *electus eſt menſe Februario Guido Viennenſis Archiepiſcopus dictus Calliſtus*: *qui dein* menſe Octobri Remis Synodum congregans, *multos in utroque regno Epiſcopos conſecrat*: inter quos etiam Dominus Frederiens in Epiſcopum Leodienſium inungitur. *Ita Anſelmus Gemblacenſis in Auctario ad Sigeberti Chronicon*.

i *Chapeavillus*, *in Notationibus ad cap.* 20 *Ægidii*, *appellat* Lambertum Comitem de Monte-acuto, *eiſque jungit* Gilbertum Comitem Duracenſem, & Renesum Leodienſis militiæ Signiferum.

k *Hic* Godefridus *fundavit anno* 1125 *Abbatiam Floreffienſem Ordinis Præmonſtratenſis præſente S. Norberto*.

l Exſeſtucare, *ſive ut alibi* per feſtucam vverpire, *id eſt abjicere*, *a Teutonio* VVerpen, *notiſſimum eſt apud ſcriptores Francos & Belgas: mos enim erat fractas abjicere*, *quæ feſtuca indicare ab dicationem dominii*, *ut pluribus videre eſt apud Cangium in Gloſſario verbo* Feſtuca.

m *Anno* 1121, 27 *Maji*. *An venenu extinctus*, *ſupra inquiſitum*.

n Hoſpitale ad Catenam, *converſum dudum fuit in gymnaſium publicum*, *& etiamnum floret ſub nomine* Catenæ.

o S. Bartholomæi *Collegiatam*, *nunc extra*, *nunc intra urbis mœnia poſitam*, *dicitur a Barth. Fiſen in Floribus Eccleſ. Leod. pag.* 534, *inſtitutis ibi Canonicis duodecim*, *fundaſſe Godeſcalcus S. Lamberti Præpoſitus*, *& conſecrandam curaſſe anno* 1015; *ut mirum ſit eam hic ſolum vocari* Oratorium.

p *Addit Monachus Laurentinus*: Licet tanta circa ſepulcrum ejus Dominus mirabilia monſtrarit, locus tamen ſepulturæ modo ab omnibus ignoratur: quia quamvis in eccleſia antiqua ſepultus fuerit: cum eccleſia, quæ nunc cernitur, fierer; hæc forte ſepultura ejus juxta murum aut in angulo aliquo remanſit, & ſic a memoria hominum excidit.

EPITOME

E

Ex Mſt. Geſtis Pontificum Leodienſium, in Bibliotheca monaſterii Alnenſis.

a

FRedericus Leodienſis Epiſcopus XXVII ſucceſſit Oberto anno Domini *n* MCCXXX. Poſt mortem vero Oberti cœpit diſcordare clerus & populus, nobilitas & vulgus. Alexander, Archidiaconus & Sacriſta, ſaventibus & juvantibus & præſantibus Duce Godefrido & aliis Nobilibus pluribus, da manu Imperatoris Henrici quinti, qui a Papa excommunicatus erat, Baculum & Annulum accepit: ſed Archiepiſcopus Colonienſis, auctoritate Apoſtolica & ſua, Leodienſibus mandavit ne ipſum reciperent. Poſtmodum vero aſſignata die, Dominus Fredericus, majoris Eccleſiæ Præpoſitus electus, Remis, in Synodo CCC & eo amplius Epiſcoporum, a Calixto Papa ibi præſente benedicitur. Tamen poſt, longa concertatio inter eos facta eſt, quia partem Alexandri adjuvabat Godefridus Dux Lovanienſis, Gillebertus Comes Duraeenſis, Renerus Leodienſis militiæ Signifer, Lambertus Comes de Monte-acuto, & pene tota familia Eccleſiæ cum ſuis viribus; partem vero Frederici adjuvabat Godefridus Comes Namurcenſis, ejus frater Walleranus Comes de Lemborg, qui poſtea extitit *b* Dux, Goſſuinus de Falcone-monte, Civitas fere tota, & omnes Abbtaes Epiſcopatus Hic. Fredericus, cum fratre ſuo Godefrido Comite Namurcenſi parvaque militum manu, Godefridum Ducem Lovanienſem eum Comitibus prædictis magnoque exercitu, Epiſcopium ſuum cæde, incendio, & rapina devaſtantem, circa Hoyum bello devicit; & capto Comite Lamberto de Acuto-monte aliiſque quam pluribus ex parte Ducis, turpiter eum fugere compulit, & ſine mora Caſtrum Hoyenſe, Hoyenſibus ſaventibus, conſortantibus & juvantibus obſidet, in quo erat Alexander prædictus: nec multum poſt, caſtrum & eos qui intus rebellabant in deditionem accepit. Inter hæc Comes Lambertus ſub obſidibus ſe redemerat. Dux vero Lovanienſis, intellecto Caſtro capto, magno exercitu congregato, cum Lamberto Comite de Monte-acuto Hoyum ex utraque parte obſederunt, unus eorum ex una parte, & alter ex altera. Sed cum dictus Dux Lovanienſis cum ſuis, Hoyenſes fortiter debellaſſet, & uſque ad pontem ſupra Moſam veniſſet, Hoyenſes ipſi fortiter reſtiterunt;

F

b

A terunt ; & uſque ultra montem S. Stephani e fugati ſunt , multis de parte ipſius Dueis interfectis & in Muſa ſubmerſis..... Tandem pace reddita d Epiſcopatui Leodienſi , Alexandro confuſo , Fredericus ſuæ Ordinationis anno ſecundo migravit ad Dominum, anno Domini MCXXI: ſepultuſque eſt in eccleſia B. Lamberti , & poſt mortem ejus dicitur multis miraculis claruiſſe.

ANNOTATA.

a *Errors amanuenſium omnino factum credo, ut in Almenſi codice legatur annus* 1121, *qui convenit cum anno mortis* 1121 *infra notato*,

b *Miraus , in Chronico Belgico , pag.* 289 *aſſerit, quod Lotharingiæ inferioris Ducatum , Patri ſuo Henrico ablatum anno* 1106, *rurſus a Lothario Imperat. impetravit anno* 1126, *ex quo tempore factum videtur , ut , qui antea ſolum* Comites, *poſtea Duces Limburgenſes fint dicti : additur autem huic* Waleramo *cognomentum* Pagani.

c S. Stephani *vicus & mons , hora circiter quadrante ſupra pontem Huyenſem ſitus , ad ſiniſtram fluminis ripam.*

d *Alius Abbreviator geſtorum Leodienſium , ſimiliter apud Almenſes manuſcriptus , ait , quod* hujus *Fredrici* tempore conceſſa eſt ab Henrico Rege , ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ceteriſque ſibi ſubditis, electio & datio Baculi & annuli : *& ſic intelligitur pax Leodienſibus reddita.*

DE S. LIBERIO SEU OLIVERIO

PEREGRINO ANCONÆ IN PICENO.

D. P.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De fabuloſitate Actorum ei uſſicturum, vero cultu, & veroſimili circa ætatem conjectura.

SÆC. XIII.

Paulo hoc menſe Majo exhibemus Sanctos urbis Anconæ. Horum præcipuus eſt S. Cyriacus Epiſcopus, *Civitatis Protector , cujus Acta pluribus intricata erroribus emendamus ad diem quartum , S. Cyriaco ſuccedunt* SS. Peregrinus, Heraclius, ac Flavianus Martyres, *ſub Diocletiano & Maximiano , quorum aliqua Martyrii Acta & nonnulla miracula ex archivio Eccleſiæ Anconitanæ damus ad diem* XVI *Maji . Egimus etiam de Sanctis urbis ejuſdem Epiſcopis* Marcellino & Primiano , ra *Januarii & XXXIII Februarii ; deque illic nato ideoque & culto* S. Beovenuto *Epiſcopo Auximano XXII Martii . Nunc autem ſe offert* S. Liberius *ſeu* Oliverius , *ad hunc XXVII Maji ſuam apud Anconitanos habens venerationem , de qua Ferrarius in Catalogo generali iſta habet :* Anconæ S. Liberii ejus urbis Patroni . *Et in Annotatis ait , id ſe habere* ex tabulis Eccleſiæ Anconitanæ, cujus Tutelaris eſt. *Petrus de Natalibus , liſtera una nominis immutata , lib.* II *cap.* 130, *enumerans trecentos triginta tres Sanctos*, de quorum vitu vel geſtis nihil penitus potuit reperire , niſi eorum ſolummodo nomina & dies feſtivitatum , vel etiam loca in quibus paſſi ſunt aut ſine martyrio deceſſerunt , *num.* 355 *ait* Libertus Confeſſor eodem die (VI *ſcilicet Kalendas Junii*) apud Aoconam dormit . *At Galeſinius , allegata Petri , & Tabulis Anconitanis citatis , adhuc magis nomen immutans* ; Ancunæ , *inquit* , S. Limberti Confeſſoris . *Magis placet , quod ſuggerit infra laudandus Saracenus* , Oliverii *nomen , tamquam magis genuinum : quod cum vulgo diceretur* Santo liverio *occaſionem dederit nominis torquendi ad formam Latinam quaſi vulgi pronuntiatio indiſtincta explicanda eſſet* Santu Liverio : *qua alias explicari poterat* Sant'Oliverlu . *Sic econverſo Ariani Patronus* S. Ottho , *vulgo dillus* Santodo , *cum diviſim explicari deberet* Sant'Odo, *Ferrario acceptus eſt quaſi diceretur* Sao-Todo, *itaque* S. Todum *fecit , ut videre eſt ad ejus diem* XIII *Martii.*

2 *Citatus jam Ferrarius etiam aſſerit* Mss. Acta ſe Anconæ vidiſſe . *Eaque ſæpius laudatus Henricus Lindanus , cum Laurentius eſſet Pœnitentiarius Pontificius , nobis ſubmiſſit ex Archivio Anconitano : ex quo etiam aliquot compendium edidit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ , addens* S. Liberium eſſe Eccleſiæ Anconitanæ præcipuum Tutelarem & Patronum . *Ipſa nobis omnino diſplicent , licet , ad fidem conciliandam , ſub finem apponatur hujuſmodi probatio .* Jeremias Hieroſolymitanus Archiepiſcopus , Gregorius Exarchonenſis Epiſcopus , & Joannes Eremita Sacerdos Armenus , cum ſuis conſecrationis litteris Roma revertentes , hujus Eccleſiæ Canonico genealogiam S. Liberii & vitam fideliter interpretati ſunt ; obitum ſacri corporis ejus & revelationem : arcæ quoque adventum & miracula ſancti Patris in ſuis reliquerunt ſcriptis . *Habes auctores omnium quæ referuntur in Actis illis , tam incongruis inſulſiſque , ut vix alias imptiorem fabulam legiſſe meminerim ; tanta , ut mox aſtendam , ubique apparet temporum , locorum , ac perſonarum confuſio : qua tota denique reſolvitur in atteſtationum unius Canonici , boni ſorſitan viri , ſed ignorantiſſimi , adeoque ſimplicis , ut potuerit induci ad fidem habendam tam male confutæ narrationi. Quis enim quaſo eſt & quando vixit relatus* Jeremias , Archiepiſcopus ſive Patriarcha Hieroſolymitanus? *Nullus hujus nominis reperitur apud S. Nicephorum in Chronologia Patriarcharum Hieroſolymitanorum , qui hos ad ſæculum uſque ſeptimum deduxit : & quamvis plures ille nominaſſet , eorum nemo poſſet credi Romam venuiſſe conſecrationis obtinendæ cauſa . Nec inter reliquos Patriarchas , quos ante Tomum* 1 *Maji collegimus , invenire eidem loco poteſt : quippe qui omnes Græco more electi conſecratique fuerint , citra ullam a Romano Pontifice dependentiam , quidam etiam plane ſchiſmatici . Reſtat ergo ut fuerit Latinus aliquis , poſt Latinorum regnum in Oriente conſtitutum . Sed nec hoc dici poteſt , quia eorum ſucceſſionem deduximus uſque ad ſæculum* XIV *& nullum ibi invenimus* Jeremiam . *Enumeravimus , etiam ad Vitam S. Angeli* Carmelita *Tomo* 2 *Maji , in Appendice , omnes tam Græcorum quam Latinorum Epiſcopales ſub Hieroſolymitano Patriarcha Sedes , nec ullum reperimus* Epiſcopatum Exarchinenſem . *Quamvis igitur alia multa non concurrerint ad negandam Legendæ iſti fidem ; vel ob iſta ſolum merito timeremus , ut ſi aliqui Anconam aliquando adverterint ejuſmodi Titulis ſe jactantes , meri fuerint impoſtores , turpis quæſtus cauſa fingentes ſe eſſe alios quam erant , ebragium totius comœdiæ dirigente illo* Eremita , *in ſe dicebat* Armenus , *qui Anconitanis eadem mentiendi impudentia impoſuerit de genealogia ac vita* S. Liberii, *ipſis quia peregrinus erat ignoti ; qua in Tractatu ſpeciali de Epiſcopis Trajectenſibus , oſtendemus , ciſſio*

ab Armeno hoſpitibus ut pretendi- tur , ſuccre- ta.

AUGIO-RE D. P. *Trajecti* Clericum *quendam etiam* Armenum, *anſam confingere, quod eorum Patronus S.* Servatius (*cujus nomen, ſicut & Liberii, Latinum eſt*) *fuerit* in Armenia natus ea cognatione Chriſti Servatoris noſtri, & ex patre S. Joannis Baptiſtæ amiſſo, & quod is ultra trecentos annos viaxerit. *Quacum* Jocunde Presbyter *imprudenter protraxiſſet in lucem, ab Harigero auctore ipſi prope coævo, dicitur* pro pietate irreverenter mentitus.

eidem fidei quæ olim Trajecti S. Servatii genealogiæ,

3 *Ut tamen Clericus ille multa fuerit incongrua commentus, longe inſulſiora hic Pſeudo-eremita, quem nec Armenum quidem fuiſſe, aut Orientalium regionum habuiſſe*

imo pejori, *notitiam aliquam, poſſit prudenter credere. Nam cum Armenia, quam interſecans Euphrates in Majorem atq; Minorem dividit, ab oriente quidem Mare Caſpio & Media, a meridie Aſſyria, Meſopotamia atque Cilicia, vel occaſu Cappadocia, a Septemtrione denique Ponto & Colchide Iberiaque concludatur: impoſtor noſter facit eam undique cinctam regionibus Saracenorum, quas ita nominat*, ab Oriente Hus-Hue, ab Occideote Arabia, a meridie

quippe qui nec Armeniæ Armeniis noverit.

Auſtriel, a Septentrione Heremoth: *ex quibus ſola nota eſt* Arabia, *totius Syriæ & Meſopotamiæ interjectu ſejuncta ab Armenis. Nihilominus* inter Arabiam & Auſtrielem *collocatur pratipua quodam* Saracenorum civitas vocabulo Ceraſmen (*de* Coraſmis, *Perſica verſus Tartariamgente, invaſa aliquando Syria & Paleſtina notis, aliquid forſitan inaudierat hoſpes*) *quam urbem obſidere aggreſſus ſit Chriſtianus* Rex Armeniæ Joannes, *cui parebant in* ipſa Armenia viginti quatuor Reges, diadematibus redimiti, magnifice præpotentes, *& prælio victus, amiſſis viginti ſex millibus ſuorum fugiſſe fingitur trans Taurum montem, donec emenſis intra diem unum quingentis ſtadiis, veniret cum paucis* in munitiſſimam arcem Amperthet. *Tali porro occaſione dicitur ſanctiſſimus adoleſcens Regis filius* Libertius, *pridem cupidus viſitandi* Sepulcrum Domini, Apoſtolorum Petri & Pauli atq; Jacobi, *aſſumpto habita Peregrini elapſus Hieroſolymam verſus; & fruſtra quaquaverſum quæſitus, prope Jeruſalem incidiſſe in tres de fidelibus comitibus patris, miſſit ad ipſum requirendum* per Teutonicam, Hiſpaniam, Burgundiam, Italiam & Chriſtianitatem univerſam.

4 *Horum eleemoſynis tridno ſuſtentatus nec agnitus, inventus poſtea prope Anconam ſit, vitam eremiticam duxeus;*

Multa hic de exactæ fugæ & ſepultura Liberii,

inventus autem & agnitus a peregrinis quibuſdam Armenis, Roma Hieroſolymam petentibus, coram iisdem infirmari cœperit, Crucifererum habitum ſumpſerit, ac deinque mortuus miraculis inclaruerit. Ergo eorum aliqui ad corporis ſancti manuſſe cuſtodiam, alii rediiſſe fingunturad Regem patrem: a quo curata ſit grandis marmorea arca, *undiq; myſteriis vitæ Chriſti inſculpta*, quæ de operibus Quatuor-Coronatorum fuiſſe perhibetur, juxta flumen Paradiſi, id eſt Euphratem, quod per medium milliare diſtat a civitate Tevigoa, in qua S. Liberius natus fuit, & venit uſque ad fluvium Jordanis, a quo Adriaticum mare noſtrum egreditur. *In talem arcam ibi manentem, cum Regii nuntii reponendum corpus herilis filii poſciſſent ab Anconitanis; hi rem deciſſe dicuntur* ad ſummum Pontificem Gregorium ſanctiſſimum, videlicet primum *qui Armenos vanos remiſit juſſerit, & corpus condi* io loco qui uſque hodie dicitur Peneclaria. *Quo non obſtante, juſſerit pater*, ut in quavis civitate munita regiæ ſuæ potentiæ, Cathedralis ſeu Conventualis fabricaretur eccleſia: & Romanæ eccleſiæ auctoritate præhabita, in honore S. Liberii dedicaretur.

5 *Poſtquam autem* Atrilas *Anconitana urbis ſuburba-*

itemque de translatione ſigni.

na vaſtavit, & ſubter rudera Peneclariæ diu latuiſſet corpus ſanctum; cuidam religioſæ mulieri apparens Liberius *mandarit, ſe* ab Epiſcopo Thraſone *requiri* ſub ficulnea, *ſepulcrum radicibus ſuis penetrante. Tam vero repertum corpus plauſtroque impoſitum; & a duobus juvencis protractum, pervenerit in montem, ubi ſtabat vetus quedam* capella S. Laurentii, *de jure cujuſdam* matronæ præpotentis & Dominæ torius Marchiæ, nomine Maximillæ, *Hæc vero proſtratis ibi ſponte, velut adonus ſuum deponendum, juvencis; ſeque & capellam illam cum omni ſua poſſeſſione tradidiſſe* S. Liberio *aſſeritur, ibidemque novo opere Cathedralem conſtruxiſſe. Cum autem requireretur arca, tanto theſauro recipiendo digna, apparuiſſe adnatantem per mare, Angelico ductu Marmoream illam, quam pridem in Armenia fabricari fecerat Rex pater: quod ut veroſimilius fingeretur, dictum ſuperius erat, Liberii patriam prope Euphratem fuiſſe, & hunc flavium venire uſque ad Jordanem ab hoc autem in Adriaticum mare egredi. Interim mare mediterraneum, cujus ſinus unus inter Italiam & Illyricum venit Adriatici nomine, nullam habet connexionem cum Jordane, qui ſeipſum in mari mortuo perdit; Jordanis vero foetis, qua proxime Euphratem reſpiciunt, abſunt ab eo ducentis circiter Italicis milliaribus.*

deq; vero per mare ad oſtia ex Armenia.

6 *Nec minus enorme eſt intervallum temporum hic confuſorum. Nam Sancti* Quatuor Coronati, *ſculptores quidem ſuturne inſignes, ſed circa annum* CCCLXX *martyrium paſſi Roma, ſub Diocletiano & Maximiano, ut legimus in Martyrologio die* VIII *Novembris; & Armenium veroſimiliter viderunt numquam.* Attilae, *Hunnorum Rex, an.* CCCCLX *everſa Aquileja non niſi limites Italia attigit, a S. Leone Papa retro unde venerat abire non ſine miraculo perſuaſus. Quamvis autem Gothorum Rex* Totilas, (*quem aliquis poſſet ſubſtituendum ſuggerere*) *Romam tendens, Marchiam quoq; depopulatus fuiſſet, id feciſſet circa annum* DXXXIII: *quando jam ante* XXXIII *annos obierat* Thraſo, *Anconitanus Epiſcopus, quem illius urbis ſcriptores cum iiſque Ughellus defunctum ſtatuunt anno* DX. Anconitana Marchia, *olim dicta Picenum, & nomen novum & Dominum particularem primum accepit, ſub Longobardis anno* DLXXIII, *ſolis catenus Imperatoribus Regibuſque ſubdita, uti & Italia reliqua.* S. Gregorius *primum fallus eſt Pontifex anno* DLXXX. *Satulo precedenti cœperant quidem innoteſcere* Saraceni Arabes, *ſed a Chriſtianiſmo, quem fuerunt amplexi, primum abduſti ſunt ab impio Mahomete ſatulo* VI, *& tunc Chriſtianis moleſti evaſerunt; potentia autem eorum poſt ætatem S. Gregorii ſolum invaluit.*

cum enormi temporum confuſione.

7 *Fuimus nos Ancona an.* MDCLX, *& die* III *Decembris perſpeximus Cathedralem, ibiq; ſub choro vidimus inauratis clathris ſeptas tres arcas lapideas; quarum una* S. Cyriaci, *altera* S. Marcellini *eſſe dicebatur, media vero, tornis in omnem partem dimenſionis* S. Liberii: *ſed nihil in ea vidimus Evangelica illius celatura, quam Atlantem prolixe deſcribunt. Econtra Julianus Saracenus, Canonicus & Decanus Eccleſiæ Cathedralis, in Notitiis Hiſtoricis civitatis Anconitanæ edidit Romæ an.* MDCLXV, *pag.* 73, *ingenue fatetur eam arcam nihil habere inſculpti quod Chriſtianiſmum ſapiat; in uno autem illius capite ſic legi:* I.L. GORGONIUS. V.C. EX. COMITE LARGITIONUM PRIVATARUM. EX. P.PRÆT. FIES. IB. T. JUS: *quod ita legi integre lubet;* Jalius Lucius Gorgonius vir clariſſimus, ea Comite Largitionum privatarum, fieri ſibi titulum (*aut tumulum*) juſſit. *Ejuſmodi Comites ex Theodoſiano Codice primum novimus: itaq, arbitramur ſatulo* V *confectam arcam, non in Armenia, ſed in Italia; ſolum quærimus quando traducta ad eccleſiam ſit, eique incluſa* S. Liberii oſſa. *Hoc autem dici poteſt fallum ante annum* MCCLXX, *quo Cathedralis Anconitana, qua titulum S. Laurentii catenus geſſerat, renovari cœpit ſub titulo S. Cyriaci, uti pradictus Saracenus narrat pag.* 177. *Qui deniq; poſt relatam ex Ferrario Epitomen Actorum, & indicatam impoſturæ evidentiam, modeſte concludit, quod tota de S. Liberio narratio* multa indiget correctione. *O ſi eo animo eſſent omnes, quorum traditionem cogimur hoc in opere examinare! Sed magnarum dumtaxat & projudi-*

& impudenti falſitate dicta.

ciis

D ciis afflictibus, ne nihil tribuentium mentium ſinceritas eſt iſta, quam optare poſſumus, non item ſperare in Saraceni antagoniſta, qui ut in ipſum ſic & in me bilem ſuam libello non uno evomuit, propter S. Cyriacum, non creditum Epiſcopum Anconitanum, imo nec Hieroſolymitanum, pro ea qua Inventioni ſanctæ Crucis admiſcetur ætate, ſed pro alia multo anteriore. Verum an propter aliquos malarum cauſarum patronos, eorumque invectivas & ſcommata, deſinam eliminare ex Vitis Sanctorum fabulas, quantovis vulgi favore plauſuque receptas? Non exiſtimo id. Deo Sanctiſque placiturum, & ideo cæpta inſiſtam via, ſolum ſilentium famoſis contumeliaſisque libellis deinceps repoſiturus.

Reſtituit ad ſtatum veritatis Gregorii X ſpiritus videtur.

8 Quod autem attinet ad S. Liberium, omnibus conſideratis, nihil in tota iſta farragine video propter nomina Gregorii Papæ & Regis Joannis, quibus poſſim eum aliqua veri ſimilitudine adhærere. Gregorium dico, non primum, ſed decimum, ejus nominis, qui ab anno MCCLXX ad MCCLXXVI rexit, cum jam multis annis regnaret in Armenia Haytho alias Joannes dictus. Conjectura huic fauſte mentio inſerta Actis de habitu Crucigerorum, quem ante mortem Sanctus aſſumpſerit: horum enim Ordo (utcumque eum aliqui antiquum faciunt) cœpiſſe anno MCCXVI, & confirmatus eſſe anno MCCXLVIII dicitur in Catalogo initiorum menſificorum, quem ex Ms. inſeruimus noſtræ Hiſtoriæ Chronologicæ Patriarcharum Hieroſolymi-

B tanorum, ante tom. 3 Maji. His autem poſitis non erit abſimile vero, Liberium, ſive (ut ſuggerit Saracenus) Oliverium, peregrinando appulſum Anconam, dum tenderet in Terram ſanctam vel inde veniret, ibidemque in ſuburbiis mortuum fuiſſe ac tumulatum: cujus deinde miraculis clarescentis corpus transferre cives voluerint, ſedente in Petri Cathedra Gregorio jam dicto, aut etiam permittente; eodemque tempore quaſi divinitus, non per mare advecta, ſed a mari abluente dorſalia furiæ grandis illa arca, quam ſibi in titulum olim paraverat prænemoratus Gorgonius, Theodoſianorum Imperatorum aut etiam Conſtantinianorum ætate, viſaque ſit in hanc occaſionem apportune oblata, & qualis erat ſic abhibita, nihil auctoritate de ignoto ſibi Sancto inſcribere majoribus; quorum poſteris ut cetera potuerint mendaciter obtrudi, mirum eſt tamen anſam fingere quemquam, quod arca illa, quam viderant ex tribus partibus rudem (quam unum caput, in quo prædicta inſcriptio eſt, a vulgi oculis reductum tegitur) fuerit aliquando inſculpta myſteriis vitæ Chriſti, nullo eorum ibi veſtigio apparente.

Quando etiam viviſſe putatur S. Liberius.

9 Dedimus XXV Maji Acta S. Getii, Patroni in Monte-Sancto, oppido Piceni ſeu Marchiæ Ancenitanæ. Is filius Comitis Lunelli in Provincia Occitaniæ Romam profectus, & inde Anconam iter inſtituens, mortuus eſt, nec pervenit ad S. Liberium, in cujus comitatu conſtituerat ad ultramarina loca pergere, & Salvatoris noſtri nativitatis & paſſionis terminos viſitare. Quæ apparet referri poſſe

C ad ſæculum Chriſti XII, quo tempore Terra-Sancta adhuc ex parte ſub Latinis erat, atque inſtituebantur quam plurima illuc peregrinationes ex Occidente noſtro. Jam pridem etiam fuiſſe proprios in Armenia Reges & frequentes incurſiones Saracenorum paſſos, colligimus ex Clemente Galanio in Conciliatione Eccleſiæ Armenæ cum Romana, typis Congregationis de propaganda fide anno MDCL excuſa, ubi dicitur cap. 19, ſæculo XI, ob inſeſtas Saracenorum excurſiones, Cathedram Armeni Patriarchatus, ex urbe Vagarſciabat majoris Armeniæ, Sebaſtiam Cappadociæ ſub ditionem Græcorum translatam fuiſſe. Ita autem ætate, non ſolum Romana Eccleſia unionem profitebantur Armeni, prædicationibus apud eos cum ampliſſima facultate Fratribus Minoribus, uti videre eſt apud Waddingum in Annalibus: ſed etiam Reges habuerunt tam pios, ut quidam eorum, Haytho, numquam voluerit coronari, ſed magis Fratrum Minorum ſumpſerit habitum, & Fr. Joannes communitee vocabatur, uti teſtatur, qui vi-

Et Armeni Reges, vulgo dictum Fr. Joannes habuiſſe.

viam ejus fortunam deſcribit, coævus auctor Marinus Sanutus, l. 3 ſecretorum Theorra ſanctæ parte 13 c. 2 ad annum MCCXIIII. Abſtenuo multum diſcrepare S. Antoninus Parte 3 tit. 34 cap. 3 § 15 Rex, inquit, Armeniæ Joannes... ex magna devotione Ordinem Minorum intravit; ſed quia contra regnum infideles... inſurgebant... zelo fidei ſuccenſus, arma cum habitu ſuo aſſumpſit; & infideles quam plurimos ſugat & proſternit, ac demum ab infidelibus occiſus fuit. Plus etiam ejus uxor avo cognominis facit, malt cum priore confuſus ab Antonino; qui filio Livone, ſen (ut Antoninus appellat) Leoni regnum dimittens, in Cypro cum Macarii nomine aſſumpſit habitum Præmonſtratenſem, & inter illius Ordinis Beatos numeratur XI Decembris. Non eſſet ergo valde incredibile, quod Joannis prædicti filius aliquis, aſſumpto peregrini habitu, & nomine Liberii vel Oliverii, prope Anconam obierit, tempore Gregorii X, nec diu poſt mortem, propter ſanctitatis opinionem, fuerit in novam Cathedralem translatus.

Videatur Acta ſec. 15 compilata.

10 Ita vero falſis miſcuerit traditio, uſque ad tempus Concilii Florentini, ſub annum MCCCCXXVIII celebrati; quando conſtituta Orientalium Eccleſiarum unione cum Romana, potuit Hieroſolymitanus aliquis electus Hieremias veniſſe Romam, ad primatum Apoſtolicæ Sedis agnoſcendum, cum Gregorio Epiſcopo ex Acconc, & Joanne Eremita Sacerdote Armeno, vice ſui Catholici (ut vocant) ſeu Patriarchæ, eamdem obedientiam profeſſuro.

E Idem potuit Anconitanum Canonicum multa dixiſſe de patre ipſius Liberii: ſed non potuit vir talis ac vere Armenus, tot abſurditates fuiſſe commentus quæ ſupra retulimus. Quapropter, niſi ipſummet Canonicum ex ſuo cerebro cuncta finxiſſe dixeris, deceptum eum fuiſſe oportet ab aliquo, qui vere Armeniam numquam viderit. Certiorem lucem his conjecturis affures, quiſquis curaveris urbis Græcorum Hieroſolymis Patriarcharum, poſt amiſſam iterum urbem, Chronologicam ſeriem, unde diſcemus, an vere in his fuerit eo tempore Hieremias aliquis. Ad extremum addit Canonicus Anconitanus, quod tempore Imperialis obſidionis, eum civitas Anconitana Teutonicorum preſſura talitet urgeretur, ut nulla evadendi eſſet fiducia, niſi Dei miſericordia ex B. Liberii meritis adeſſet: quadam die, eum hujus ſancti Confeſſoris micarent ſolennia, hoc modo ab imminenti periculo ereptæ eſt erepta. Appareuerunt hoſtili cateruæ quondam vexilla ſuper Epiſcopalem eccleſiam, & per totum montem ipſius ubi poſita eſt, papiliones & tentoria & hominum multitudo, nec non & arma bellica: quorum intuitu obſeſſores in admirationem converſi, nullis eos proſequentibus fugerunt, ſicque Ancona fuit obſidione beati Liberii meritis mirabiliter liberata. Sed

F nequit hæc fides mereri: nam apud prælaudatum Saracenum toto libro 6 partis 2 producuntur quæcumque inveniri potuerunt circa hanc obſidionem auctorum coævorum, tam Græcorum quam Latinorum, teſtimonia; in quibus & Nicephorus Choniates eſt, & Joannes Cinnamus, & Antonii Conſtantii Famenſis Anconitana Chronica Ms. in Bibliotheca Vaticana ſub num. 3636, prolixe omnia iſthic geſta deſcribens (geſta ſunt autem anno MCXXII) & nihil ſimile inveniuntur; ſed alia omnia de cauſis obſidionis ſolutæ, quamvis ad extremam famis rerumque deſperationem redacta civitas ſuiſſet. Cæſareas copias regente Chriſtiano Archiepiſcopo Moguntino & Venetis mare intercludentibus. Idem etiam pag. 130 allegat quamdam Latinam Orationem de laudibus S. Liberii, abſq; eo quod meminerit alicujus beneficii, cui occaſione Anconitanis a ſuo Patrono collati. Proinde ex tempore talis obſidionis haberi nihil poteſt, unde infirmentur priores noſtræ conjecturæ de ætate S. Liberii.

In quibus etiam liberatio obſidionis male adſcribitur S. Liberio.

AUCTORE D. P.

DIE VIGESIMA OCTAVA MAJI.

SANCTI QUI QUINTO KALENDAS JUNII COLUNTUR.

S. Anctus Eutychius, ſive Eutyches, Epiſcopus Melitenæ in minore Armenia, Martyr.

S. Heliconis, Martyr Corinthi in Achaia.

S. Zetulus, S. Primus, S. Nonnus, S. Euteſus, S. Julius, Martyres in Pamphylia.

S. Portinus ſeu Protus, S. Arminia ſeu Mariminia, Martyres in Africa.

S. Secundinus, S. Æmilius, B S. Felix, S. Priamus, S. Lucianus, S. Fortunatus, S. Jucundianus, S. Lucius, Martyres in Sardinia.

S. Epegatus, S. Euſtaſius, S. Victias, S. Caſtulus, S. Epocatus, S. Anias, S. Octuber, S. Uraria, S. Vippia, S. Hilus, C S. Hominius, S. Marcilius, S. Cillonia, S. Maxima, S. Filominus, S. Avettia, S. Comminius, S. Marcianus, S. Fluminius, S. Marcianus, S. Caſtula, SS. VI aut IX, Martyres Romani.

S. Creſcens, S. Paulus, S. Dioſcorides, Martyres Romæ.

S. Natalius, S. Saronas, Romani Martyres.

S. Caraunus Martyr, in diœceſi Carnutenſi in Gallia.

Sancti plurimi Monachi Martyres, Thecuæ in Palæſtina.

S. Rigomeres, Ep. Melden. in Gallia.

S. Theodulus ex Urbis CP. Præfecto, Monachus Stylita, Edeſſæ in Syria.

S. Manuæus, Epiſcopus Bajocenſis in Normannia.

S. Senator, Epiſcopus Mediolanenſis in Inſubria. E

S. Juſtus, Ep. Urgellen. in Hiſpania.

S. Juſtus, Laicus Vicenſis in Hiſpania.

S. Germanus, Epiſcopus Pariſienſis.

S. Nicephorus Epiſcopus, S. Maximilianus Diaconus, Humagi & Petinæ in Iſtria.

S. Nicetas, Epiſcopus Chalcedonenſis in Bithynia.

S. VVillelmus, e Duce Aquitaniæ Monachus Gellonenſis, Ordinis S. Benedicti.

S. Podius, Epiſcopus Florentinus.

B. Guilielmus Eremita, in Comenſi Inſubriæ diœceſi.

B. Lanfrancus, Archiepiſcopus Cantuarienſis in Anglia.

S. Ubaldeſca, Virgo Ordinis S. Joannis Hieroſolymitani, Piſis in Etruria. F

B. Petrus, ſolitarius apud Collem-vallis Elſæ in Etruria.

B. Herculanus de Plegali Ordinis Minorum de Obſervantia, apud Caſtrum-novum Carfaniani in Etruria.

COROLLARIUM.

S. Andreæ Salus ſæculo x *Conſtantinopoli, non ſatis certi cultus.*

Vener. Maria Bagneſia Tertii Ord. S. Dominici, Florentiæ in Etruria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

SAnctus Juvenalis, Epiſcopus Calaritanus, *ex Joanne Arca de Sanctis Sardiniæ, & Joanne Franciſco Fara de rebus Sardois, refertur a Ferrario in utroque Catalogo: ſed neque Dimas Serpi lib. 2 de Sanctis Sardiniæ, per prima quinque Capita; neque Dionyſius Bonfant, in Triumpho Sanctorum ejuſdem inſulæ lib. 12 cap. 26. ullum habent verbum, quo probari ſaltem videatur talis Epiſcopi vel antiquus vel hodiernus cultus. Quidquid de eo dicitur, habetur ex Actis S. Ephyſii Martyris, nempe iis quæ mutata phraſi mutilaque dedimus 15 Januarii, ſed quæ ex Ms. Vaticano habemus, genuina & integra. Hæc vero priora illa reddiderunt nobis magis quam antea de fabuloſitate ſuſpecta; quamvis auctorum præferant Presbyterum Marcum, teſtem oculatum. Dabimus ergo & ſeverius examinabimus ea in ſupplemento, quando pariter licebit agere de hoc* S. Juvenale, *forte plus lucis interim aliunde accepturo,* xv Januarii.

S. Raynaldi Epiſcopi Comenſis Inventio, *anno* 1660 Neſſi, *decimo ab urbe milliario, notatur in Martyrologio Novocomenſi habemus Acta, ab ipſo ejuſdem Martyrologii Auctore collecta, danda in ſupplemento Januarii, ad diem quo ipſum inter Prætermiſſos retulimus, ob cultum tunc nobis necdum probatum; quando etiam de hac Inventione agemus, videlicet* xxviii Januarii.

Oeſvvinus *ſive* Deſvvinos Confeſſor, *adſcriptus Martyrologio Greveni in Carthuſia Bruxellenſi. Videtur eſſe* S. Oſvvinus, diſcipulus S. Ceaddæ Epiſcopi in Anglia, *de quo egimus* iv Martii.

S. Judith a ſive Jutta Vidua, Solitaria Colomzeio Pruſſix, *promiſſa in hunc diem fuerat, qua mortua deberet cenſeri ex calculo Friderici Shembeh, Vitam Polonice ſcribentis; quia alia quadam antiquiora expectabantur, quando imprimendum erat Tomi 1 initium; & necdum cogitabatur de addenda ad ultimum Maji Tomum Appendice, prioribus etiam tomis ſervitura. Qua Appendix cum decreta nunc ſit, ut mittitur illa Sancta ad proprium cultus ſui diem, in diſta Appendice, videlicet ad* v Maji.

Aſcelioa, Virgo venerabilis ac beata, Ordinis Ciſtercienſis, *inſcripta eſt Menologio Laherii. De ea inter Prætermiſſos actum* xviii Maji.

S. Euſebius, Calaritanus Sardiniæ Epiſcopus, *in Natalibus Sanctorum Canonicorum Ghinii, refertur ad hunc diem. Citantur in Margine Topographia Sanctorum Ferrarii, & Catalogus Petri de Natalibus lib.* 11 *cap.* 88. *Uterque, non* Euſebium, *ſed* Luciferum *nominat, cum Euſebio Vercellenſi Epiſcopo relegatum: neuter etiam dium indicat, & Ferrarius expreſſe addit *, ut qui diem ignoraverit, ſicut & aliorum, quos ponit poſt S. Priamum & ſocios Martyres, pro* 18 *Maji ex Uſuardo relatos. Denique merum id eſſe Ghinii ſpholma memoriale, apparet ex libris quos* Euſebio *iſti tribuit, quiſque certo* S. Luciferi, *de quo egimus* xx Maji.

S. Petrus Pareotious Martyr Urbe-vetere, ab hæreticis occiſus, *ad hunc diem refertur a Ferrario in Nova Topographia, & iterum in Catalogo generali ubi in Notis agnoſcit errorem, aſſeritq; quod in Catalogo Sanctorum fecit, & nos cum ipſo, referendum eſſe ad diem* 22 Maji.

S. Joannes Pſichaita Confeſſor, ab Iconomachis pluribus pæſſus, *recolitur in Menais excuſis. De eo egimus* xxv Maji.

SS. Felicíſſimus & Heraclius Martyres *inſcripti ſunt veteri Ms. Caſinenſi, & hi videntur eſſe* Martyres Tudertini, *a nobis relati* xxvi Maji.

S. Godo Abbas, nepos S. Vvandregiſili, *memoratur a Menardo & Bucelino. Vitam dedimus* xxvi Maji.

S. Helladius, Epiſcopus & Martyr, *celebratur in Menologio Baſilii Imperatoris, & nomen ejus adjunctum eſt SS. Creſcenti, Paulo & Diſcoridi, relatis in Menologio Sirleti, & Martyrologio Romano: uti infra ad hoſce Martyres dicetur. Idem refertur in Mſ. Arabo-Ægyptio Maronitarum Romæ Solenni autem cultu celebratur in Menæis & Ms. Synnaxario, quando de eo jagimus* xxvii Maji.

Symmachus, ſocer Boethii, quem Theodoricus Rex Arianus Ravennæ ſecuri percuti juſſit, hic referendus videtur. *Ita Manrolicus & Felicius, quo enim die interemptum etiam tradit Rubeus lib. 9 Hiſtoriæ Ravennatum, ſed nullum veneretionis Eccleſiaſtica additur verbum. De eo ex profeſſo pluribus egimus, ubi de S. Joanne I Papa & Martyre* xxvii Maji.

S. Julius Confeſſor, *citatur in margine Mſ. Florarii: Videtur eſſe* S. Julius Martyr Durofloti, *relatus hoc die in Viola Sanctorum, Hagenoæ anno* 1508 *excuſa, qui colitur* xxvii Maji.

SS. Aquilinus, Euangelius, & alii xiv, Alexandriæ paſſi, *memorantur in Mſs. Lodienſibus S. Lamberti & S. Laurentii, item in Ms. Florario. Ab aliis coluntur die* xxvii Maji.

S. Joannes Papa & Martyr, *memoratur a Beda, Adone, Uſuardo, quaſi hoc die corpus Ravennæ Romam delatum eſſet, quod in Actis antiquis pridie factum dicitur, quando etiam colitur Romæ* xxvii Maji.

S. GERVASIUS, Martyr Rumxoot Viennæ in Auſtria, in eccleſia *Carmelitarum Diſcalceatorum, colitur Officio eccleſiaſtice ſub ritu Duplicis, ob Corpus cum Corpore S.* URBANI, Martyris *item* Romani (*qui ſimili ritu colitur* 1 *Martii*) *anno* 1655 *ex Cœmeterio S. Cyriaco extra Urbem, eoque allatum anno* 1662: *ut inde nobis ſcriptum.*

S. Marcianæ puellæ, Virginis Martyris, & alterius pueri corpora, ea cœmeterio Romano S. Cyriacæ, anno 1648 Bononiam ad eccleſiam Sanctorum tranſlata, *refert Moſinius in Bononia perluſtrata.*

Pamphilus Martyr, *proferetur in Mſ. Florario. Plures hujus nominis ſæpius occurrunt, ſed forſan hic nomen illud infortum pro* Pamphilia, *in qua plures hodie Martyres paſſi recolantur.*

Theocus Eremita, ut Sanctus Confeſſor, *indicatur in Martyrologio Anglicano Wilſoni anno* 1640 *recuſo, & ex eo ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ, & citatur Cambdenus, arbitratus in Comitatu Gloceſtria oppidum* Teukesbury, *Saxonice* Theukesbury, a Teoco *hoc appellatum,* qui Eremiticam ibi vitam duxit. *Sed eſto; unde probatur nomen ejus Sanctorum Catalogo adſcriptum? Quidni potius credatur Malmesburienſi, aſſerenti in libro de Pontificibus,* Theokesberiam dici quaſi Theotocosbyria, id eſt. Dei-Genitricis-curia, vocabulo ea Græco & Anglico compoſito.

Thietlandus, *ex Ducibus Alamannia Abbas Eremi Deipara Matris in Helvetia, hoc die mortuus, cum titulo* Beati *indicatur a Murero in Hiſtoria ſacra pag.* 155. *Abſtinet a titulo Chriſtophorus Hermannus in Annalibus dicta Eremi, ubi Acta ejus deſcribit.*

Jonas Abbas Luxuvienſis in Burgundia, ut Sanctus nacione Anglus, *inſcriptus eſt Martyrologio Anglicano Wilſoni; ut Scotus, Menologio Scotico Camerarii; & eorum exemplo Catalogo generali Ferrarii, atque Supplemento Martyrologii Gallicani Sauſſaji. Aſt primo non fuit* Abbas Luxovienſis. *Secundo, non fuit* Anglus *aut* Scotus *neque* Hibernus, *qualis inſcribitur Catalogo Sanctorum Hiberniæ Henrici Fitzſimon; ſed fuit* Italus Segoſii, *vulgo* Sulſæ, ad radices Alpium & montis Ciniſi natus: *uti late deduximus* a & 21 *Martii ad Acta SS. Attala & Euſtaſii Abbatum.*

A *quorum & S. Columbani Actu deſcripſit. Verum nuſquam in antiquioribus Faſtis nomen reperimus relatum cum Titulo Sancti.*

Moeldranus *indicatur in Mc. Hibernico Tamlachtenſi: cujus meminit Colganus in Notis ad 4 Vitam S. Columbæ Abbatis num. 65, & videtur illi, is eſſe potuiſſe, qui lib. 1 cap. 20* Moel-Odhranus, Chriſti miles, gente Mocuria *dicitur.*

Epiſcopi ſeptem de Teg-na Comaitre,) *Memorantur*
Forudranus de Lann-Tura,) *in dicto*
Eugenius Sapiens & Sillanus,) *Mc. Tamlachtenſi.*

Winianus, Presbyter in Kiutyre, cujus cellæ adhærebat fons, omnibus languoribus & morbis inveteratis ſanandis opportunus. *Ita Dempſterus in Menologio Scotico. Et ex ejus Schedis Ferrarius.*

Joannes, Epiſcopus XXII Leodienſis, *indicatur in folio de Sanctis & Beatis Leodienſibus. Piſen in Floribus Eccleſiæ Leodienſis elogium ejus edidit ad hunc diem, ſed abſtinet ab omni Titulo* Sancti *aut* Beati.

Cruſſius, Abbas Spanheimenſis, a Trithemio laudatus in Chronico Spanheimenſi ad an. 1175, *cum Titulo* Venerabilis *ponitur a Bucelino.*

Monachi Ciſtercienſis Ordinis, una cum Carthuſianis
B in monaſterio Zedelitz ab Huſſitis interfecti, *referuntur a Paulo Langio in Chronico Citizenſi ad an. 1421. Quorum* paſſio *ad hunc diem inſerta Menologio Henriquez, Bucelini & Chalemoti, & Kalendario Ciſtercienſi: ſed quod illis decreto ſit veneratio Eccleſiaſtica, non indicatur.*

Petrus, Converſus Dunenſis in Flandria, Ordinis Ciſtercienſis, *cum Titulo* Beati *indicatur ab Henriquez & Bucelino. Omittitur a Chalemoto & aliis.*

Helena Virgo, Ordinis Ciſtercienſis in Luſitania, *indicatur ab Henriquez, Bucelino, Arturo de Monſtier cum Titulo* Beatæ: *ſed ſolum inter Pias recenſetur a Cardoſo in Hagiologio Luſitano.*

Joannes de Deſertis, ſanctitatis opinione clarus, in Sueſſionenſi territorio, *cum Titulo* piæ memoriæ *proponitur a Sanſſajo.*

Stanislaus Guardianus & plurimi Fratres, Leopolia Tartaris occiſi anno 1343.

Viuceutius Gallas, in Hetruria prope Caſtrum Piſcium, ſæculo 15.

Philippus, Benedictus, & Marcus Maſcumus, diſcipuli B. Thomæ de Scarlino.

C Bernardus ab Auximo, Capucinus in Marchia anno 1591.

Maria Mugnoſia, in Hiſpania Tertiaria anno 1533. *Relati in Martyrol. Franciſc. Arcuri, & Maria etiam in ejus Gynæceo.*

Hieronyma Veramuntia, Virgo-Vidua Deo devota, Aſculi in Piceno, *ſub directione Patrum Societatis Jeſu vixit, & obiit hoc die, anno 1665: qua quia pluribus ante ac poſt mortem miraculis claruit, vitam hiſtoriam Italice ſcripſit ac Romæ vulgavit anno 1679 Franciſcus Taſſoni, S. J. quod hic notaſſe forſitan aliquando prodierit, cum de fama ſanctitatis ſacra Rituum Congregatio judicaverit.*

S. Reſtitutus, Martyr Tuſcanæ in Tuſcia, *indicatur a Ferrario in Catalogo generali* ex Tabulis Eccleſiæ Tuſcanenſis, in qua ejus Reliquiæ, & nihil D
præterea. *Forſan ſunt* S. Reſtituti Martyris Romani, *qui colitur die ſequenti* XXIX Maji.

Auſtaſius I, Epiſcopus Papienſis, *creditur a Breveuario & Spelta hoc die mortuus, & Beatus appellatur, & a Ferrario Sanctus. Uti latius explicamus ad Actu S. Anaſtaſii II Epiſcopi* XXX Maji.

SS. Cantius, Cantianus, & Caſtianilla Martyres *indicantur in Mc. Adonis Regina Sueciæ. Colunter poeſſimum* XXXI Maji.

S. Claci, Epiſcopi & Martyris, Translatio Reliquiarum Tutelam *in Lemovicenſi Galliarum agro, colitur hoc die. Natalis cenſetur* I Junii.

Photinus, Epiſcopus Martyr, *indicatur a Greveno in Auctario Uſuardi. Videtur eſſe Epiſcopus Lugdunenſis & colitur* II Junii.

S. Petrus, Abbas Caſſui, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii*, ex Caleodario Lotharingiæ, & ea monumentis cœnobii Montenſis. *Sed a Bucelino refertur ex monumentis Caſſinenſibus: & primus Abbas habetur, & Sanctus* XIV Junii.

S. Liborii Epiſcopi, adventus corporis in Padetborna, *indicatur in Ms. Florario; item a Greveno, Molano, Canſio, Sanſſajo, Gelenio & aliis. Dies ejus natalis celebratur* XIII Julii. E

S. Lucianus Martyr, *colitur Uratislavii in Silefia in eccleſia Societatis Jeſu, cujus* integrum caput & oſſa grandiora complura, *inter alias Sanctorum Reliquias, ibidem aſſervari e legitimo teſtimonio inde ad nos miſſo cognovimus. Celebratur ibidem feſtum omnium Reliquiarum Dominica poſt feſtum S. Bartholomæi, proinde poſſet de iis plenius agi* XXV Auguſti.

S. Amati, Epiſcopi Nuſcani in Principatu ulteriori regni Neapolitani, translatio corporis facta, *indicatur in Vita data* XXXI Auguſti.

Beata Virgo, *proponitur in Ms. Florario in margine adſcripta; ſed in ſilentio aliorum quanam illa ſit, non poſſumus indicare. Eſt aliqua* Beata, *ſocia S. Muſtiolæ, relata ad* XXIX Junii, *alia S. Sanctiani ſoror ad* VI Septembris.

S. Columbam Virginem & Martyrem coli in Prioratu regali S. Mariæ, prope Najeram & Locronium in Rivogia, Caſtella veteris provincia, ubi corpus ejus adſervatur, *e nuper excogitatis Adverſariis Lait-prandi, refert Tamajus Salazar* & a proprio parente Mohamet occiſam *aſſerit. At Martinus de Roa hanc ſcribit eſſe* celebrem S. Columbam, Cordubæ occiſam, *quod examinandum erit ad hujus natalem* F
XVII Septembris.

S. Brigittæ Vidua, translatio corporis Roma in VVaſtenum Sueciæ, *indicatur in Ms. Pragenſi, & Florario; item a Greveno, Molano, Canſio, Ferrario, & aliis. Feſtum ejus celebratur* VIII Octobris.

S. Peregrinus, Regis Scotiæ filius, *obiiſſe Neapoli dicitur, & habere hoc die aliquem cultum, ſed potiſſimum* VI Novembris.

Joſeph Patriarcha, *inſcriptus eſt eundem Kalendario Antverpienſi Ms. Usinam eſſet ejus memoria relata vel in antiquiori aliquo, vel ſaltem in hodierno Martyrologio Romano. Ab aliquibus de Patriarchis ſimul omnibus agitur cum Abrahamo* 12 Octobris: *& Græci referunt eoſdem* XIX Decembris.

DE-

DE S. EUTYCHIO SIVE EUTYCHE

EPISCOPO MELITENÆ IN ARMENIA MARTYRE.

D. P.

COMMENTARIUS.

De ejus Officio io Menæis, deque ætate ad tempus Apoſtolorum relata.

XXVIII MAII.

Memoria in Menæis,

MElita *ſeu* Melitena, *urbs Armeniæ minoris præcipua & Archiepiſcopalis, apud Euphratem fluvium, ſub Patriarchatu Conſtantinopolitano, inter alios Sanctos ac poiſſimum Martyres, quos varios hactenus in hoc opere dedimus, ac deinceps daturi ſumus, numerat eum, quem ad hunc* XXVIII *Maji colunt Græci*, S. Eutychium *ſive* Eutychem, *dictæ urbis* Epiſcopum & glorioſum Chriſti Martyrem, *de quo illi in Menæis eorum Officium faciunt. Mirum interim eſt nullum de eo elogium ibidem proferri licet primo loco proponatur & in Anthologio nova, per Arcudium auctoritate Clementis VIII edito, de illo ſolo agatur. Verba ubique ſunt iſta.* Eodem menſe Majo die vigeſima octava, Sancti Hiero-martyris Eutychis, *Græcis* Εὐτυχοῦς, Epiſcopi Melitenæ. *Verum in Odis* Entychius *appellatur. Deinde bi verſus etiam in Anthologio*

B *habentur*:

Ὦ τῆς ἀτυχῶς σὺ ἀτύχησας, ὀχυρώτατε.
Θείᾳ πεδάχοι, Εὐτυχοῦς, πλουτίζεις.

Quam fortunate fortitus, es, ter felix,
Hereditatem ſorte divinam bona.

hunc veliquiis habitus præter modum celebrem,

Alluſio ſit ad nomen Εὐτυχὴς, *quod* Felix Fortunatuſque *Latine dicitur*; *a radice* τυχὴ, fortuna, *unde & adverbium* ἀτυχῶς feliciter, *& verbum* ἀτυχίω aſſequor, ſortior, *& participium poeticum* τετυχὼς adeptus. *Stichæra ſimilaria, Canonem præcedentia, gratulantur ei, velut qui* rationem nervis ſtrangulavit inſipientes, πνιγὼν τὸν λογισμὸν σπαστῆρι τῶν ἀφρόνων; & aquarum ſuffocatione ſuſcipiens beatum vitæ exitum, io ipſos ſuffocavit incorporeum draconem, ὃς πολλοὺς μακάρων πνιγμοῖς ὑδάτων ἐνεδήκατο, δράκοντα ἀσώματον τοὺς ἀνοήτους πνίξαντα τοῖς ὕδασιν. *Ultimum autem trium illorum Stichariorum*, Reliquias, *inquit*, tuas læti deoſculamor palam, & experientes gratiam ſanitatum ex animo te laudamus, deprecamorque aſſidue magna cum fiducia: nunc igitur ora, ut animabus noſtris detur pax & magna miſericordia. Τὰ σὰ λείψανα γηθόμενοι ἀσπαζόμεθα, καὶ ἀρρωστίας χαρὰν ἐκόντως τιθέμεθα τὰ γηθόμενοι, καὶ πίστει ἰαμάτων ἀναστρέφῃ σε· καὶ τῶν ἰαμάτων, ὧν ἀπολαύομεν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὴν ἀφθονίαν τῆς μεγάλης ἐλεημοσύνης σου αἰτούμεθα. *Rurſum autem in Hirmo, id eſt Tractu, poſt Odentem canunt.* Σωσθέντες πατεῖ χθόνα σε πομπῇ, πίστου τοῦ σοῦ λείψανον τιμῶντες ἐν ὁμηγύρεσι, πλουτίζεις ἡμᾶς ἀσπαζόμενον χάριν καὶ ἔλεος. Convenientes ſicos opotet honoramus te, & aream Reliqoiarum tuarum adoramus, onde gratia & miſericordia nobis copioſe ſcaturit. *quæ omnia dici videntur in perſona civium Melitinenſium, apud quos in honore ſit corpus & miracula clarum. Tempus quo fuerit martyrii palmam aſſecutus, non indicatur a Græcis, quod tamen Galeſinius citato Ms. præſumpſit definire his verbis*: Melitiœ S. Eutychii Epiſcopi & Martyris, qui Gordiano Imperatore, religionis cauſa ſuppliciis variis tortus, demum ſecuri percoſſus, cæleſtem coronem accepit. *Ferrarius in Catalogo generali, citat Galeſinium, imo & Græcos in Anthologio, ſed prudenter omittit nomen Gordiani, quod veremur ne ex actis S. Heliconidis huc die relatis perperam huc tranſlum ſit.* C

Qui ei a Græcis decantatur Canon ipſe ſtatim principio & alibi Apoſtolorum diſcipulum *facit*: *quod licet ei commune ſit cum S. Eotyche, diſcipulo SS. Joannis Evangeliſtæ & Pauli, cui idem plane accinitur diſtichon, & qui in eadem manet Armenia colitur* XXIV *Auguſti*: *quia tamen in civitate diverſa, videlicet Sebaſte, & Confeſſor iſte obiiſſe dicitur; hunc, qui ut Hieromartyr proponitur, diſtinguimus ab altero, licet non ſine formidine, ne nota temporis ab uno perperam tranſferit ad alium. Deficientibus porro Actis ipſum Canonem Latine reddimus, omiſſis Theotochis, ſingulas odas de more claudentibus, quia huc nihil faciunt.* *dicitur diſcipulus Apoſtolorum.*

CANON

Ex Magnis Menæis Græcorum.

1 SUperoris virtutibus ſociatus, Eutychi, & throno divioz gratiæ nunc aſſiſtens; luciferam ſuam memoriam honorantes, tua ioterceſſione divinitus illuſtra.

Sancte vixiſti, beatiſſime Eutychi, ab Apoſtolis Chriſti diligeotiſſime inſtitutus, & ad ſupremam proveſtus ætatem pulcherrime decertaſti, o admiratione digniſſime.

Exultans ingreſſus es martyrii ſtadium, & mortem vitæ coociliatricem ſuſtinuiſti; ac mati demerſus, o beate Eutychi, inimici myriades demerſiſti.

ss Ode *deeſt, de more, aliunde ſupplenda.*

sss Verbi mioiſtros, bonorom operatios inveniens, o divina ſapiens, ſemen Spiritus ſancti ſuſcepiſti in corde tuo; & ſpicam centuplicatam religioſe germinaſti.

Immateriali divinitatis igne palam accenſus, Beatiſſime, impietatem velut ſtipulam combuſſiſti, Eu-

Α'. Τοῖς θείοις διωάμεσι συναγελάζων, Εὐτύχιε· ἡ θρόνῳ τῆς χάριτος νῦν παρεστάμενος, τὰς τιμώντάς σε τῷ μνήματι τὴν φωσφόρον ὑφῶν καταύγασον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Ὁσίως ἐβίωσας μαθητευθεὶς ἀκριβέστατα, παμμάκαρ Εὐτύχιε, τοῖς Ἀποστόλοις Χριστοῦ, ἡ εἰς πλείαν ἀνήχθης ἡλικίαν, ἀθλήσας λαμπρότατα, ἀξιοθαύμαστε.

Γ'. Πληθες τὸ στάδιον τῆς μαρτυρίας γηθόμενος, ἡ θάνατον παρόξενον ζωῆς ὑπέθησας· ἡ ἀπέπνιξας ἐχθρᾶ τὰς μυριάδας θαλάσσῃ πνιγόμενος, μάκαρ Εὐτύχιε.

Γ'. Εὑρὼν τὰς τῶ Λόγω ὑπηρέτας ἐργάτας, θεόφρον, τὴν καλῶν ἐδέξω σὺ καρδίᾳ σε τὸν σπόρον τὸν τῆ Γνάφατος· ἡ δισταχῶς ἐβλάστησας ἑκατονταπλάσιον.

Γυρεὶ τῆς θεότητος αἴλω, παμμάκαρ, σαφῶς ἀναφλεχθεὶς, ὡς ὕλην τὴν δυσσέβειαν κατέφλεξας

Eu-

EX MENÆIS. Εὐτύχιε, ᾗ ἱεῶς ἀεθλησας· ὅθεν πιστῶς ἐφημᾶμεθά σε.

Ἁγίοις τῷ Λόγῳ ὑπηρέταις ψυχῇ καρδίᾳ κολληθείς, ἁγίως σοῦ διώυσας τὸν βίον· καὶ ἐσκήνωσας ὡσεφαιῶς, Εὐτύχιε, ταῖς τῶν ἁγίων λαμπρότησι.

Δ'. Ὡσεμνοῦς βότρυσε τρυγηθῆς, ἐνδοξε, ἀμπέλου ὑπάρχοντα ὑμνολογοῦμεν καταύξεως ἡμῖν ὡς ἀληθῶς, Εὐτύχιε, οἶνον ἀστεβῶς ἀναβλύζοντα.

Μέγιστος ὡς ἥλιος, Μάρτυς, ἀναπλήθων ἀγώνων σε ἀπαστρᾳ τῷ οἰκουμένῳ καταυγάζεις ἀληθῶς· τὸν σκοτασμόν, Εὐτύχιε, πυῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν χάριτι.

Ε'. Ὑψώθης πρὸς Κυρίου χυσταῖς, ταμμάκας, πίστει τῇ ἱερωτάτῃ μαρτυρίᾳ, ἐν πρὸς οὐθείας μονὰς καπτωσας· ὄχλοις ἀθλητῶν παρακλεῶν νῦν συναγαλλόμεθα, θεομάκαρ Εὐτύχιε.

Στομοῦ τῇ παυσάντος ἐθελουσίως χεῖρας μιμητάμενος, ὅσιε, ἐμφρόνως χειρὶ ἐδέθης κατακλινόμενος· καὶ παραδιδόμενος βυθῷ, ἐν πλοῦ δεχόμενος σε αὐτῷ τὸ μακάριον.

Ἐγνώσθησαν, ἐνδοξε, πορεῖαί σε ὡς ὕδασιν· ἐν οἷς πλεύμασι ἐμφρόνως, τὰ ἀλαζῶνα παντρατὶ τύραννον, Μάρτυς, ἐνα πέπτικας, σοφέ· ὅθεν μακαρίζοντες ἀστεβῶς σε, γεραίρομεν.

ς'. Θαυμάτων χάριν δεξάμενος ἰᾶσαι τῶν ψυχῶν ἀῤῥωστήματα, Μάρτυς Εὐτύχιε· καὶ θεράπευε νοσήματα τῶν προστρεχόντων πίστει ὑπὸ τὸ σκέπτω σε.

Ἐνθέου πίστεως ἐμπλεος καὶ χάριτος γλυκάσιος, ἐνδοξε, λόγον σωτήριον σοῖς Ἀποστόλοις κηρύξας, τὸ δυσσεβείας λύων σκότος βαρύπικρον.

Οἱ σίως Λόγου τὰ ἀνεσχον κηρύττων, ὡς ὑπὸ θήκη ἐμβέβληται δέρρει, Εὐτύχιε· ἐν τῷ βυθῷ παραδίδοσαι, πρὸς σωτηρίας ὅρμον καπτεγόμενος.

Ζ'. Σταθηρὰν ἐπιδεικνύμενος τῷ ἐντασιν, Μάρτυς Εὐτύχιε, τὰς τῶν ἑλλήνων σοφὰς ἀνδρείως κατήχησας μέλπων ὑπὸ πνεύματι, Εὐσεύμενη, Ὁ τῶν πατέρων Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Τὰς τῶ Λόγῳ μαθητὰς καταμυοῦσάς σε ἐρῶν, Εὐτύχιε, τὰ ὑπὲρ ἔννοιαν, τὸ ἓς σε ὑπέκλινας· ἐν ἰάσεων ἀναπηγάζεις ῥεύματα τοῖς πιστῶς σοι προσιοῦσιν.

Ῥεῦσον ζῶν ὑπὸ τῇ καρδίᾳ σε, Εὐτύχιε, ὑποδεξάμενος τὸ πνεύματος ἀληθῶς, πλάνης ἀπεξήρανας δολώδη ῥεύματα· ἐν ἰάσεων ἀναπηγάζεις ῥεύματα τοῖς πιστῶς σοι προσιοῦσιν.

Η'. Πολλὰ κατά σε χαμολογοῦντες οἱ πλάνοι θεομάκαριστε, ἠσχυνθησαν μώμως σοι προστάντες, ἀμωμον φυλάξαντι τὸν σὸν ψυχὸν, καὶ μέλποντι, Μάρτυς Εὐτύχιε, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Οἷς σε φωτὶ λελαμπρυσμένος, Εὐτύχιε ἐνδοξε, τῷ Πνεύματος, πλάνης ἀμαυρώσεως ἐμενεν ἀμέτοχος· ταῖς πρὸς Θεὸν ὑψώσεσι ἀπαύστοις νύσσεσι, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, κραυγάζων, καὶ ὑπερυψοῦσας πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θ'. Γθεήσεσθε πανήγυρις σήμερον τῷ ἀθλοφόρῳ Χριστῷ· πάντες οὖν σωφράμωμεν ἀστεβοφρόνως, τύτε τὰ θαύματα καὶ ἱερὰ παλαίσματα ἀνδρισμένως πιστῶς, δι' ὧν ὡφθη ἄγγελος ἐπίγειος ἀληθῶς, ἐ ἐράνιος ἄνθρωπος.

Ὥσπερ προσφορὰν, ταμμάκαρ, παρέδωκας τῷ

tychi; ſanctèque decertaſti: unde etiam fideliter te celebramus. D

Sanctis Verbi miniſtris eorde & animo adhæreſcens, ſancte vitam tuam exegiſti: & in ſplendoribus Sanctorum nobilem habitationem ſortitus es, Eutychi.

IV. Hymnos tibi canimus, o Glorioſe, velut maturo vineæ ſpiritualis botro, qui vinum compunctionis veræ nobis religioſe reſundis, o Eutychi.

Velut maximus quidam ſol, o Martyr, exortu tuorum certaminum univerſam terram vere illuminaſti, Eutychi; gratia diſſipans tenebras animarum noſtrarum.

V. Evectus es ad Dominum, Beatiſſime, aureis alis ſanctiſſimi martyrii, atque in divinis manſionibus requieviſti, nunc connumeratus populis illuſtrium Athletarum, Beate in Deo Eutychi.

Manus voluntarie extendentem in cruce ſapienter es imitatus, o Sancte, religatis manibus clauſus; miſſuſque in profundum, felicem finem in ipſo exceperiſti.

Innotuerunt, o Glorioſe, viæ tuæ in aquis; in quibus prudenter vitam finiens, ſuffocaſti, o ſapiens Martyr, ſuperbum eum toto ſuo exercitu tyrannum: quapropter beatum te appellantes, religioſe veneramur. E

VI. Gratiam miraculorum conſecutus, ſana noſtrarum animarum infirmitates, o Martyr Eutychi, qui ſub protectionem tuam cum fide accurrimus.

Divina fide & gratia repletus, o Glorioſe, ſalutare verbum cum Apoſtolis prædicaſti, diſſipans denſiſſimas impietatis tenebras.

Verbum quod nullum habet initium prædicans, Eutychi, euleo tamquam arcæ immiſſus es: & profundo traditus, ad ſalutis portum appuliſti.

VII. Conſtantem exhibens perſeverantiam, o Martyr Eutychi, Gentilium ſapientes generoſe confudiſti, canens in ſpiritu, o Superexaltande, Benedictus es Domine, Deus patrum noſtrorum.

Diſcipulos Verbi inveniens, Eutychi, indicantes tibi ea quæ cogitationem omnem ſuperant; aurem tuam iis inclinaſti, & ſanitatum latices effudiſti ad te fideliter venientibus. F

Vivum Spiritus flumen in corde tuo vere excipiens, Eutychi, exiccaſti ſæculentos erroris torrentes, & ſanitatum latices effudiſti ad te fideliter venientibus.

VIII. Inaniter multa contra te blaterantes deceptores confuſi ſunt, o Deo beatiſſime, eum tibi adducerent reprehenſores, irreprehenſibilem cuſtodienti animam tuam, o Martyr Eutychi, atque canranti, Laudate Dominum opera ejus.

Mens tua, Spiritus lumine colluſtrata, o glorioſe Eutychi, manſit expers caliginis errorum; oculiſque in Deum abſque ceſſatione ſublatis exelamabas, Laudare Dominum & ſuperexaltate in ſæcula.

IX. Ecce eſt hodie veneranda ſolennitas Athletæ Chriſti, omnes igitur pia mente concurramus, ad ejus miracula ſanctaque certamina fideliter celebranda; propter quæ viſus eſt vere eſſe terreſtris Angelus, & homo cæleſtis.

Tamquam oblationem tradidiſti, o Beate, animam

A mam tuam Den, in mediis quidem aquis finem divinum ſortitus, deinde vero ad torrentem voluptatis lncatus es, res pulcherrimas videns, & plenus venerabili luce.

Firmamentum & ornamentum fidelium factus es, n Admiratinne digniſſime, deoſculantium tuas Reliquias, tnamque divinam memoriam jugiter celebrantium, o Magoe inter primitias Martyrum, omniumque Angelorum ſocie.

Congregatns eſt populus hodie ad collaudanda tua recte ac glorinſe facta, pugnaſque & victnrias: Tuis eom precibus, n maxime Martyr Eutychie, libera ab nmni anguſtia & incurſu impiorum barbarorum.

σιλῶ ψυχλῶ τῷ Θεῷ, μέσον τῇ ὑδάτων μῇ τὸ θεῖον D πίλος ὑπεδεχόμῃος, ὡρὰς τῆς τρυφῆς χειμάῤῥων δὲ κατασκλυσμθος, ϗ μεθέξεις κάλλιτα θεώμενος, ϗ φωτὸς ἀϊδίε πλημμθος.

Στέρεμα τιμῶν ὑπάρχεις, ϗ κωύχημα, ἀξιοθαύμασε, τῇ ἀσπαζομθέων σε, θεόφρον Μάρτυς, τὰ θεῖα λόψανα ϗ ἐπιλιπῶν πάντοτε τιμῶ θείῳ μνήμιλω σε, ἀθλοφόρων μέγα ἀκροθίλιον, τῇ Ἀγγέλων ἁπάντων συνόμιλε.

Ἠθροίσθη λαὸς ὑμνῆσαί σε σήμερον τὰ ἄθλα δύματα ϗ τὰ κατορθώματα, ϗ τὰς ἀγῶνας ϗ τὰ παλαίσματα, ὧν ταῖς δυχαῖς σε, μέγιστε Μάρτυς Εὐτύχιε, ἀπὸ πάσης λύτρωσαι συσώσεως, ϗ ἀθέων βαρβάρων ἀλώσεως.

DE S. HELICONIDE MARTYRE

CORINTHI IN ACHAIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De vario eultus die apud Græcos, martyrii tempore, & Actorum ſub nominibus teſtium oculatorum incertitudine.

ANNO CCXLIV. *Elogium ex Ms. Synaxario Baſilii Imperatoris*

Elogia Sanctorum menſis Maji, juſſu Baſilii Imperatoris collecta, quæ ad Tomi primi calcem Græce exhibnimus, ita habent ad diem XXVIII: Heliconis Chriſti Martyr, ſub Gordiano & Philippo Imperatoribus fuit, ex nrbe Theſſalonicæ nriuoda. Comprebenſa autem, & ad Ducem Coriothi adducta, ac Chriſti fidem profeſſa, primum quidem pedc utroque ad jugum boum alligata fuit, ejuſque plaotæ laceratæ; deinde caput attonſa, ignem toto excepit cnrpore: ſed ſervata divinitus, temolumque idnlnrum ingreſſa, ſufis precibus Deorum ſimulacra evertit. Ubera etiam illi abſciſſa. Cumque in Ducis Corinthi locum Juſtinus Proconſul ſucceſſiſſet, ad illum ſancta Martyr eſt perduC cta, ejuſque joſſu in ardentem conjecta fornacem. Cujus flammis, illæſa illa permanente, cum ſeptuaginta e imilitibns eſſent abſumpti; in lecto æneo, ſubjectis prunis candente, Helicnnis entenditur. Appareores porrn Arehangeli Michael & Gabriel, iocolumem Martyrem ſervarunt. Tom feris objecta, nollam ab iis noxam paſſa eſt; centum qoin etiam & viginti viri earnm dentibus petierunt. Accepta ad extremum vitæ per gladium finiendæ ſententia, capite plexa eſt. *Huc uſque prædictum Menologium.*

2 *Eadem fere omnia ad verbum exprimunt Menæa Græcorum Vratilis excuſa, in quibus hoc inſuper Di-*
& ſimilia alibi ad 28 Maji. *ſtichon legas:*

Ἑλικωνὶς παθοῦσα τλὶ κάρη ξίφει,
Οὐχ Ἑλικῶνα, ἀλλ' Ἔδεμ τροφὸν ἔχει.

Dum Heliconis gladin amittit caput,
Non Helicnnem, ſed Paradiſum ſubit.

Idem elogium, ſed verbis contractius, invenitur in Synaxariis Claromontano Collegii Societatis Jeſu Pariſiis, Mediolanenſi Bibliothecæ Ambroſianæ, & Taurinenſi Sabaudiæ Ducis; ac pene verbotenus Latine redditum legitur apud Henricum Canſium Tomo 2 *antiqu. Lectionum in Menologio Sirleti. Hæc autem in nulla re differunt, quoad ſubſtantiam, a Manæis; niſi quod cum* Heliconidis *ſolum natale civitatem fuiſſe* Theſſalnnicenſem *tradant Synaxarin, Baſilianum & Claromontanum; Menæa excuſa natam aſſerunt,* ἐκ πόλεως Βυ- *Patria ejus Theſ-*
ταντίας, *& Maximus Cythcrorum Epiſcopus, Menæa* *ſalonica.*
fere ſequens ut ſolet, κατὰ χώραν βυτανίας. *Diverſitatis cauſam libraric alicujus ſecordiæ imputandam eſſe, eo prontus eſt dicere, quo minus nota eſt* Bytalia *aliqua, urbs aut regio. Occaſionem erroris datue conjectare ex Sirleto: qui* Theſſaliam urbem *pro* Theſſalonica *ſcripſit, quia nempe in ſuo Græco codice, aut* Θεσσαλίαν, *aut* Θεσσαλίνην *reperit (utrumque enim indifferenter, pro varia dialecto, dici ac ſcribi, docet Stephanus de urbibus) ſic autem ſcripti nominis primas litteras,* Θεσ, *obſcurius exaratas, in* Θν, *convertit aliquis, & hoc in Menæa irrepſit. Similiter in quodam exemplo Græco Vitæ S. Joſephi Hymnographi* Theſſaliam *pro* Theſſalonica *ſcriptam inveniſſe Florentum interpretem, eoque* F *in gravem abductum errorem, notavimus die* XXX *Aprilis; quin & in Baſiliani quoque Menologii de vita ejuſdem Sancti Elogio, part modo erratum a librario vidcrt.* Theſſalnnicam *quidem veteribus* Haliam *dictam ait Brietius noſter in Parallelis Geographicis; ſed & id antiquius eſt, quam ut ad hujus Sanctæ ætatem trahi poſſit; & non ſatis facit ad probandum* Bytaliæ *nomen.*

3 *Cetcrum non minus illuſtrem memoriam* S. Heliconidis *apud Latinos fecit Cardinalis Baronius, Mar-* *nomen Martyrologio Romano in-*
tyrologio Romano a ſe recognito aulloque inferens ejuſ- *ſcriptum*
dem Paſſionem, ad dictum jam ſæpius XXVIII *Maji diem, his verbis:* Corinthi ſanctæ Helconidis Martyris, quæ primum Gordiano Imperatore, ſub Perennin Præſide multis tormentis afflicta, deinde ſub Juſtino ejus ſucceſſore iterum cruciata, ſed ab Angelo liberata, demnm diſſectis mammis, ſeriſque nbjecta, atque igne probata, capitis nbtruncatinne martyrium complevit. *Ita ille,* Helconidem *appellans corrupto nomine, quemadmodum reperit in verſione Sirleti, ulmis perfunctorie (ut alias ſæpe monuimus) compilata, quam Baronius, Græcæ linguæ ignarus, ſolam præ oculis habuit; ex ejuſque prolixiori elogio brevius iſtud concinnavit, ſolum nominans* Gordianum, *& pro* Angelis Michaele & Gabriele, *de* Angelo *uno generice faciens mentionem. Ejuſdem* Cer-

ta-

AUCTOR D. P. tamen *etiam hodie commemorat Ms. Arabo-Ægyptium apud Baronitae noſtree Romæ quod Gratia Simonius, nunc Tripolitanus Archiepiſcopus, Latine vertit: eſque ea Græcis deſumptum.*

3 *Quod ad tempus, quo* S. Heliconis *Martyrio finivit vitam, attinet; idem Baronius ad annum Chriſti* CCXLIII, *Gordiani Imperatoris* III; His etiam, *inquit*, temporibus accidiſſe putamus nobile illud Heliconidis Corinthiæ Martyrium, cujus tam apud Græcos, quam Latinos illuſtris memoria eſt, natali die ejus Græcis atque Latinis literis conſignato. *At monumenta Græcorum eccleſiaſtica, ſupra a nobis adducta, & Acta mox ſubjicienda,* ſub Gordiano & Philippo Imperatoribus *paſſam ajunt: In eo autem tam Graci quam Latini conveniunt, quod* Perinii *primum, ac deinde* Juſtini, *mandato excruciata & morti addicta ſit. Imperare cepit* Gordianus *anno Chriſti* CCXXXIX, *occiſus deinde a* Philippo, *anno* CCXLIV, *quo & ipſe* Philippus Imperator *eſt proclamatus. Dicendum itaque, extremis quidem* Gordiani *temporibus comprehenſam & cruciari captam* Heliconidem *a* Perinio, *ſed deinde ſub eo quem* Philippus *miſit ſucceſſore, fuiſſe Martyrio ornatam; atque ita mors ejus incidet in annum Chriſti* CCXLIV, *ſed & Baronius ipſe huic, e Græcorum monumentis petitæ temporis rationi haud difficulter ſorteſſis ſubſcribet, cum quaſi dubitando, vel certe non omnino determinando annum, dicat, putare ſe, quod* iis temporibus *res acciderit.*

tempus martyrii.

B

5 *Quæcumque autem allegavimus hactenus Græcorum monumenta, epitome duntaxat ſunt pleniorum Actorum, quæ Græce deſcripta reperimus Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana Magni Ducis, plutei* 7 *codice* 14. *Codex hic, ſolas Sanctorum Maji, Vitas & Paſſiones continens, pluresque earum alibi nuſquam repertas, inſignem huic operi noſtri parti ſuppeditavit materiam. Ibidem autem hujus Sanctæ Martyris Vita non habetur adſcripta* Mense Maio XI *Menſis Maji* XXVIII, *ſed* VII. XXVII. *Verum in aliis exemplaribus aliter reperiſſe Synaxariorum ac Menæorum collectores credibile eſt: & quia dies mortis in ipſorum Actorum contextu non exprimitur, non videmur ob unius iſtius Mſ. auctoritatem dimoveri debere ab eo die, quem jam probarunt alii, & Romana etiam Eccleſia eſt amplexa, recipiendo Martyrologium a Baronio recognitum, & ex Sirleti Menologio multis Sanctis, ipſaque de qua agimus* S. Heliconide *aucta.* Duplex *præterea Pariſienſe Synaxarium, quorum alterum apud* P. *Franciſcum Combefis Ordinis Prædicatorum invenimus, alterum in Bibliotheca Julii Cardinalis Mazarini,* S. Heliconidis *memoriam referunt die hujus menſis* XX, *& prius quidem cum elogio eodem quod alibi die* XXVIII.

Acta ſub die 27 Maji.

alibi etiam ſub die 20.

C

6 *Majorem difficultatem Acta eadem nobis objiciunt, fidemque ſuam tanto faciunt ſuſpectam magis, quanto magis irrefragabiles auctores præferunt, ſcilicet* Lucianum & Paulum; *qui* Fratribus in Aſia, Phrygia, Ponto, & Pamphilia *degentibus ſcripſerint ea, quorum ipſi fuerint ſpectatores & adminiſtri. Dicere ex Proconſulari Officio ſcribas, quæſtiones reſponſionesque eorum in Acta Proconſularia referre ſolitos, eos fuiſſe; aut ordinatos Corinthi inſtae eorum Notariorum, quos Romæ S. Clemens Papa inſtituit, ad colligenda Acta Martyrum; qui ſcripſerint diligenter inveſtigata compertaque partim, partim ab ipſamet audita in carcere, dum ei Chriſtiana aut Eccleſiaſtica miniſtrarent ſolatia. Verum nihil minus præ ſe fert ſolus; non concinus ſtrictuſque, ut talia ſolent, iiſque ſolli dumtaxat inhærens quæ uſu audituque ſolebant percipi; ſed oratorie diffluens, etiam ad earum precationum verba, quas ſolo Deo teſte fecit aut facere potuit ſancta Martyr in tormentis, in carcere, in ipſa ardenti fornace. Itaque & interrogata Judicum & reſponſa Sanctæ pari ſtyli libertate ex veroſimili compoſita dixerim, non utrimque ſic ut dicebantur excepta, & quæ de rebus ad* Heliconidem *confortandam cælitus delapſi, deque viſitatione Chriſti & Angelorum hic narrantur, liberum reliquerim, ut interius in anima Sanctæ acta eſſe vel agi potuiſſe intelligas.*

Sunt illa ſub nomine teſtium oculatorum ſcripta:

ſed ſtylus aliud perſuadet,

D

7 *Quod igitur de Actis Sanctorum* Theodori, Niconis, Georgii *Martyrum, ſub nomine* Augari, Chromeni, Paſicratis, *ipſis famulatorum ante & poſt captivitatem, edite* VII *Februarii,* XXIII *Martii &* XXIII *Aprilis; quod, inquam, de talibus Actis diximus, agentes de S. Georgio §.* 2 & 3, *hoc & de his cenſemus; minime eſſe eorum quorum nomina præferunt; ſed ut ſummum ex iis, quæ iſti brevi ſcripto fuerant olim complexi, adornata verbis circumſtantiiſque ſcribendi veroſimilibus; ſalva interim præcipua Martyrii ſubſtantia, quam vel ſola traditio eccleſiæ Corinthiæ ſatis certam reddidit, fundando cultui in Menæis Synaxariiſque expreſſo.*

quare ea ſuſpicatus.

E

ut a poſteris errata & interpolata,

8 *Quemadmodum autem in Actis S. Georgii, poſt plurium ab re geſta annorum decurſum ſic ſcriptis, præponitur* Diocletiani edictum, *ab iis quæ revera cum edidiſſe Euſebius ſcribit diverſiſſimum: ita hic quoque proponitur aliud, velut ab* Imperatoribus Gordiano & Philippo Auguſtis *promulgatum toto orbe Romano, idque in eorum* Conſulatu: *cum tamen neque Conſules illi, neque Imperatores ſimul unquam fuerint; ſed occiſi a ſe* Gordiani *Imperium* Philippus *invaſerit; neque alteruter quidquam in Chriſtianos ſeverum ſtatuerit; imo* Philippus *etiam factus ſit Chriſtianus cum filio, eoque nomine occiſus a* Decio. *Sub hoc pertius paſſam* S. Heliconidem Corinthi *diceremus, cum antea* Theſſalonicæ *in patria ſua ſub* Gordiano & Philippo *ſanctitate magna claruiſſet; niſi ſciremus ſæpe factum fuiſſe, ut Provinciarum Præſides, averſi atque erudeles, poteſtate ſua, priorum tyrannorum edictis ſubnixa, abuterentur contra Chriſtianos, inſciis aut etiam invitis Principibus; manuve quando avaritiæ & crudelitati ſuæ prætenere poterant crimen ſeditionis aut ſacrilegii, quo nomine capta & morte affecta dicitur* S. Heliconis, *quæ & a ſacrificiis Deorum conata publice eſt plebem abducere, & deorum ſimulacra poſtea commiuit. Denique ſicuti in S. Georgii Actis omnibus ſumma initio deſcribitur perſecutionis ſævitia, quæ tamen non aute ſed poſt ejus martyrium efferbuit toto Imperio; ſic & hic perſecutio univerſalis indutitur, quæ omnino nulla tunc fuit.*

addito etiam Gordiani & Philippo Imp. falſo edicto,

& perſecutionis univerſalis circumſtantia falſa.

F

ACTA SUSPECTA

Sub nomine Luciani & Pauli, ut martyrio Sanctæ præſentium, edita;

Ex Ms. Græco Bibliothecæ Laurentianæ Sereniſſimi Magni Hetruriæ Ducis;

Interprete Daniele Cardono Societatis Jeſu.

PROLOGUS.

1 Λουκιανὸς καὶ Παῦλος πᾶσι τοῖς κατ' Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν, Πόντον, καὶ Παμφιλίαν ὁμοπίστοις ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ὁ δημιουργὸς Θεὸς, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀνεξιχνίαστος, διὰ τῆς ἁγίας καὶ παρθένου Μαρίας τὸ τῷ ἀνθρώπων γένει σῶτηρ, καὶ νῦν δεδώρηται ἡμῖν τὸ πάντιμον καὶ ἠγλαϊσμένον νύμφιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ἄπτηλον ὥσπερεὶ Ἑλικωνίδα τὴν Μάρτυρα· ἣ τισι διαφόροις αἰκισμοῖς προσαχθεῖσα, τὸν ἀντίπαλον τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ νενίκηκεν, ἅπερ καὶ ὑπομνήμασιν ἐγράψαμεν ἡμεῖς τῇ ἡμετέρᾳ ἀγάπῃ, αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τῆς ἀηττήτου ἀθλήσεως τῆς ἁγίας Μάρτυρος.

1 Lucianus & Paulus cunctis qui ſunt in Aſia & Phrygia, Ponto & Pamphilia ejuſdem nobiſcum fidei, e gentibus vocatis, Fratribus ſalutem. Rerum omnium opifex Deus, cujus generatio inveſtigabilis ac natura imperſcrutabilis, qui ſancta & gloriosa Virgine Maria adminiſtra uſus, ſalutis nobis auctor extitit; hoc etiam tempore inſignem prorſus atque illuſtrem Chriſti Jeſu ſalvatoris noſtri ſponſam, ſic quaſi nitidiſſimam quamdam columbam, pulcherrimo nobis dono conceſſit, Martyrem Heliconidem; quæ variis excruciata ſuppliciis, veræ fidei adverſarium ſigno Chriſti fortiter ſubegit. Quemadmodum dilectioni veſtræ communicanda in commentarios retulimus nos, ipſius ſpectatores & adminiſtri certaminis quod Martyr illa invicta peregit. E

Lucianus & Paulus teſtes oculati martyrium hoc deſcribere fingunter.

a *Hujus Paſſionis Auctor videtur imitari voluiſſe S. Petrum, Canonicam ſuam Epiſtolam 1 dirigentem* electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ & Bithyniæ: *ſed hic ordinate nominat regiones; quas ſolas tenus Evangelizando percurrerat: iſte vero ſi credi voluit ſuum ſcriptum ad omnes Græcorum Eccleſias directum, ſicut poſitas trans Ægeum provincias nominavit, ita præteriſſe non debuiſſet proximiores Corintho in Europa,* Achaiam, Theſſaliam & Macedoniam, Peloponneſum & Cretam, Inſulaſque Archipelagi, *ſaltem in genere; nec prætermiſiſſe alias non ignobiles Minoris Aſiæ provincias, puta* Galatiam, Lydiam, Bithyniam & Cappadociam.

CAPUT I.

Heliconidis confeſſio & tormenta ſub Perinio.

2 Ἐπὶ τῆς ὑπατείας Γορδιανοῦ καὶ Φιλίππου Βασιλέων, ἐν τῇ λαμπροτάτῃ πόλει Θεσσαλονίκῃ, διωγμῶν κινηθέντος κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἐξέπεμψαν προστάγματα κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀχαΐας καὶ Μακεδονίας, ὥστε πάντας θύειν τοῖς βεβήλοις καὶ μυαροῖς θεοῖς, γράψαντες ὕστερον. Φλαύιοι καὶ ὑπέρμαχοι, αἰώνιοι σέβαστοι, καὶ δημιουργοὶ γῆς τε καὶ θαλάσσης, Φίλιππος καὶ Γορδιανὸς Αὐτοκράτορες, πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπαρχοῦσι καὶ ἀνοικούσιν ἔχυρα προσκυνηταῖς τῶν θεῶν, χάριν διὰ παντός. Ἐπειδή τινές εἰσιν οἱ ἀπειθοῦντες τῇ ἀσεβεῖ γλώσσῃ, καὶ παχυμερίᾳ ὑπὸ τῆς κρατούσης ἡμῶν χειρὸς ὡς νοσοῦσι, τότε χάριν προσήκει τὸ ἡμέτερον κράτος, τότε μήτε γῆν καταπατῆσαι μήτε θάλασσαν· ἀλλ' ἔτι τῷ ὑπερλάμποντι καὶ ὑψίστῳ θρόνῳ τῆς ἡμετέρας βασιλείας τότε δῆλος καθίσασθαι, καὶ τῇ προσηκούσῃ τιμωρίᾳ τὴν ἀσεβείας δίκην δοῦναι. Ἔρρωσθε φίλτατοι καὶ γνήσιοι θεράποντες περὶ τοὺς αἰωνίους καὶ ἀθανάτους Θεούς. Ταῦτα τὰ ἀσεβῆ καὶ παμβέβηλα προστάγματα διὰ ὀξυδρόμων ἱππέων ἐκπέμποντες, ἐμμαίνοντο καὶ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐξετέμφθη δέ τις Ἀνθύπατος ὀνόματι Περίνιος εἰς Κόρινθον, ὥστε κακῶσαι τὸν ἀγωνιστὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν λυμαίνεσθαι καὶ δικάζειν τοὺς Χριστιανούς. Ἡ δὲ μακαρία καὶ ἀοίδιμος ἀμνὰς τοῦ Χριστοῦ ἁγία Ἑλικωνὶς, ἀκούσασα τὸν βρυγμὸν τοῦ Ἀνθυπάτου, παραγίνεται ἐπὶ τὸ λεγόμενον ἀκροατήριον, καὶ

2 Conſulibus Gordiano & Philippo Auguſtis, cum in clariſſima urbe Theſſalonicenſi atque in toto mundo, adverſus Chriſtianos coorta eſſet perſecutio, per omnes Achaiæ & Macedoniæ Præfecturas miſſa ac propoſita fuere edicta, quæ ut impuris ſordidiſque idolis ſacrificia ab omnibus peragerentur hac ratione imperabant: Pii *a* ac ſemper propugnatores Auguſti, terræque mariſque Domini, Philippus & Gordianus Imperatores, omnibus Deorum cultoribus & defenſoribus gratiam & ſalutem. Quoniam nonnulli reperiuntur qui terram univerſam, quæ noſtra potenti dextera velut avium nidus continetur, factionibus commovent; eam ob rem noſtra hoc mandat Majeſtas, ut generis iſtius hominibus nec terra nec mare latebras ullas præbeat, ſed ad ſplendidiſſimum ſupremumque Imperii noſtri thronum adducantur manifeſti, & convenientem pertinaciæ ſuæ pœnam tandem perſolvant. Valete amantiſſimi, ac genuini æternorum & immortalium Deorum cultores. Impia hæc & neſanda edicta, celerrimis continuo nuntiis in omnes partes delata, ingentem adverſus Chriſti Eccleſiam furorem in animis Ethnicorum excitarunt. Miſſus etiam fuit Corinthum Proconſul, cui nomen Perinio, ut quæ ea in urbe Chriſto ſerviebat Eccleſiam vexaret, ac Chriſtianos perſequeretur. At beata & veneranda Chriſti agna Heliconis, ſimul atque Proconſulis in Chriſtianos fremitum furoremque percepit, ad locum, cui a Suggeſtu nomen, ſeſe conferens, hæc præſentes voce compellavit: O inſenſati & graves corde, viri Corinthii, per omnia ſuper-

Orta adverſus Eccleſiam perſecutione.

Heliconis ejusque Corinthios a Deorum cultu avocare conatur.

a F

VV. MS. FLOREN

superſtitioſiores video vos, deſerto ſempiterno atque incorruptibili Deo, ad falſo ſic dictorum & animis pernicioſorum ſimulacrorum, cultum veneratione-mque converſos. Contemplemini, oro, cælorum ac terræ altitudinem, latitudinem, longitudinem. Qui cælum ut forniçem ſupra noſtra firmavit capita, qui terram hanc ſupra abyſſos fundavit, qui indomitos maris fluctus tremendo & glorioſo ſuo nomine mitigavit, qui denique de limo terræ formavit hominem, & vigorem ei vitamque indidit; ille, ille, inquam, unus nobis eſt colendus; Dii quippe gentium dæmonia muta ſunt & inſenſibilia, quemadmodum & ii qui adorationem illis cultumque exhibent.

Quamobrem comprehenſa à Perinio fruſtra queritur,

3 Hæc omnia voce libera dicentem, impii Gentiles e veſtigio corripuerunt, atque ad Proconſulem Perinium addnxere. At ille, conſpecta inſigni vultus ejus ac oris venuſtate, propius adduci juſſâm hoc modo alloquitur: Bene tibi ſit, filia pulcherrima; non poſſum quin tibi gratuler, propterea quod de noſtrorum Deorum, ſemper exiſtentium ac efficientium omnia, veritate tibi perſuaſum ſit. Cui Heliconis: Cujus, inquit, rei gratia, o Proconſul, lætaris? non enim eſt gaudium impiis, dicit Do-
B minus. Sed & nunc quoque gaudium tuum convertatur in luctum, & gloriatio tua in infirmitatem. Equidem Deo ſupra omnes cælos exiſtenti fidem meam obſtrinxi: & nunc exulto animo propter hunc meum in arenam & certamen ingreſſum, minime dubiam de victoriæ palma atque corona ſpem concipiens. Tum Proconſul: Dic paucis, quomodo appellaris, nec ſtolidarum more mulierum verba effunde inania. Ego, reſpondit Heliconis, ſtolida aut amens non ſum, ſed recte & ſecundum Chriſtum ſapio. Quod ſi nomen meum cognoſcere deſideres, Heliconidem ſcito me vocari. Ad quæ Perinius; Haud, inquit, immerito tibi Heliconidi nomen eſt inditum, quæ ob inſignem iſtam tuam impudentiam ſuppliciorum plagas, in corpus tuum accerſis. Tunc Heliconis: Ego, ait, recte quidem Heliconis vocor, propterea quod a Deo miſericordiam mecum fieri perpetuo flagitem, & tela adverſus Patrem tnum Diabolum jacienda petam: aſt tibi Perinio nomen e merito obtigit, cujus miſerum im-
C piumque corpus igniti cælitus unci trahent. Ac rurſum Perinius: Paucis, inquit, abſolve. Quid ſtatuis? Diiſne ſacrificare paras, an renuis? Per Æſculapium quippe Deorum medicum juro, non parcam tibi, ſi non in animum inducis Imperatorum edictis parere. Tunc Heliconis: Libere loquentem audi. Famula Chriſti ſum. Quod placuerit, hoc fac. Quis Æſculapius ille ſit, ego ſane, ignoro.

poſt alia tormenta,

4 Tunc Proconſul jugum boum adduci, & ſanctam humi extenſam eidem pedibus alligari, planſque
g vehementer cædi juſſit, præcone continuo exclamante; Sine tibi, Heliconis, perſuaderi, & Diis ſacrifica. Cum ergo glorioſa & ſancta Chriſti Martyr atrociter ſane verberaretur, ſacro ejus ſanguine ſubjectum omne ſolum fuit impletum. Poſt quæ ad aras Deorum adduci eam imperat atque ita ait: Quid eſt, Helicouis? Jamne vides quantarum tua tibi pervicacia pœnarum cauſa exiſtat? Cui Heliconis: Non conſpicir tuis illis obcæcatis oculis, quod ſua me Chriſtus præſentia & auxilio foletur? Quam ob vocem majori concitatus ira Perinius, ſartaginem afferri mandat, in eamque plumbum, bitumen & picem conjici, & quatuor hora-

in ſartaginem immiſſa, mirabile ſervatur.

rum ſpatio ſuccendi; ut liquefacto plumbo, & ſimul cum pice ac bitumine bulliente ipſam in ferventem ſartaginem immitterent. Re omni ut impius mandarat parata, Heliconidem in ſartaginem jubet

INTERP. D.C.

ἔκραζεν λέγυσα· Ὦ ἀνοητοὶ καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ ἀνδρες Κοιλοθιοι, καὶ πάντα ὡς δεισιδαιμονέστερος ὑμᾶς θεωῶ, καταλιτόντας τὸν αἰώνιον καὶ ἄχραντον Θεὸν, καὶ προσκυνοῦντας τοῖς ψαλλωμένοις ἐ ψυχοφθόροις ξοάνοις. Καταυοήσατε ἐπὶ τὴν γῆν καὶ πλάτη καὶ μῆκη ὑρανῦ τε ἐ γῆς, ὅστις τὸν ὑρανὸν ὡσεὶ καμάρᾳ ἐστερέωσεν, καὶ τὸν γλῶ ἐπὶ τῦ ἀβύσσων ἐθεμελίωσεν, θαλάσσης δὲ τὰ ἀκατάσχετα κύματα τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματι κατεπράϋνεν, ὃς χοῦς τὸν ἄνθρωπον πλάσας ἐζωοποίησεν, ἐμπνεύσας αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς. Τέτῳ οὖν χρὴ λατρεύειν· οἱ γὰ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια κωφὰ ἐ ἀναίσθητα, ὡς οἱ προσκυνοῦντες αὐτούς.

3 Ταῦτα αὐτῆς ἀποφθεγξαμένης μετὰ πάσης παῤῥησίας, ἁρπάσαντες αὐτὴν οἱ μιαροὶ Ἕλληνες, καὶ προσήγαγον Περινίῳ τῷ Ἀνθυπάτῳ. Ὁ δὲ ἰδὼν τὸ ὐγχαρὲς ἐ πάγκαλον προσωπον ἦ ὁράσεως αὐτῆς, προσάττει προσαχθῆναι αὐτὴν ἐγγυτέρω, καὶ λέγει αὐτῇ· Χαίροις, θύγατερ καθαρωτάτη· χαίρω ἐπί σοι ὅτι πεισθαρχεῖς τοῖς αἰωνίοις θεοῖς, τὰ σύμπαντα δημιεργήσασιν. Ἑλικονὶς λέγει· Καὶ τίνος ἕνεκεν χαίρεις, Ἀνθύπατε; ᾧ γὰρ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος· καὶ ἐγὼ ἡ χαρά σε εἰς πένθος μεταβληθήτω, ἐ τὸ γανιόωμά σε εἰς αἰσχύνην. Ἐγὼ γὰ πεπίσθμαι τῷ ἐτεροκίνῳ Θεῷ, ἐ μὴ θομαι ἐπὶ ταύτῃ τῇ εἰσόδῳ τὸ ἀθλήσεως, πλείως δέξασθαι τὴν νίκης τὸ σέφανον ἐλπίζυσα. Περίνιος Ἀνθύπατος λέγει· Τίς λέγη, εἴτε σιωτίμως, ἐ μὴ βατταλόγει, ὡς μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν. Ἑλικονὶς λέγει· Ἐγὼ μὴν ἄφρων εἰμὶ, ἀλλὰ σώφρων ὐ Χεισῷ τυγχάνω· εἰ δὲ τὸ ὄνομά με ἐπιζητεῖς, Ἑλικονὶς λέγομαι. Περίνιος Ἀνθύπατος λέγει· Δικαίως πρὸς τῶν ἀχρειότατε σε τὸ ὄνομά σε προσεπέθη. Ἑλικονὶς· d ἔλκη τιμωρῶν ἀκοπῶτα καὶ τῦ σώματός σε. Ἑλικονὶς λέγει· Ἐγὼ μὲν δικαίως ἐκαλέσθην Ἑλικονὶς, ἕλκος αἰτῦσα παρὰ τῦ Θεῦ καὶ e ἀκοπῶτα βέλη κατὰ τῦ πατρός σε τῦ διαβόλε. Σὺ δὲ καὶ τῶν γνώμων κέκληται Περίνιος· f περὶ σοὶ γὰ ἐπιφανῶς πύρινοι μέλλυσί σε τὸ ἄσβεστον καὶ ἀσεβὲς σῶμα καθέλκειν. Περίνιος λέγει· Σιωτίμως εἶπε, Τί βάλεις; θύεις ἢ οὔ; μὰ τὸν γὰ Ἀσκληπιὸν, τὸν σὸν θεοῖς ἰατρὸν, ᾧ φείσομαί σε, ἐὰν μὴ πεισθαρχήσῃς τοῖς προσάγμασι τῦ Βασιλέως. Ἑλικονὶς λέγει· Ἄκουε μᾶ παῤῥησίας· Χεισῦ δούλη εἰμί· πρᾶττε ὃ θέλεις. Τίς γάρ ἐστιν Ἀσκληπιὸς, ἐγὼ ἀγνοῶ.

4 Τότε προσάττει σιεχθῆναι βοοζύγιον, καὶ ἁπλωθῆναι τῶν Ἁγίαν προσέτι, καὶ τὰς τόδας εἰς τὸ βοοζύγιον ἀσφαλισθῆναι, ἐ πηρίζεσθαι αὐτῶν αὐτὸς, τὸν τ κήρυκα ἐπιβοᾶν, Πείθητε Ἑλικονὶ καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς. Τυπτομένης δὲ αὐτῆς τὸ παισέμνε καὶ ἁγίας Μάρτυρος, τὸ αἷμα αὐτῆς τῶν γλῶ ἐπλήρωσεν. Εἶτα προσάττει αὐτῶν ἀχθῆναι ἐπὶ τῦ βήματος, ἐ λέγει αὐτῇ· Τί ἐστι Ἑλικονίς; ὁρᾷς ὅτι ἡ ἀτειθεά σε δεινὰς τιμωρίας σοι προστάγει. Ἑλικονὶς λέγει· Οὐκ ἐμβλέπεις τοῖς πτυφλωμένοις σε ὀφθαλμοῖς, ὅτι ὁ Χεισὸς πάρεστί καὶ βοηθεῖ μοι; Καὶ ὀργισθεὶς σφοδρότερον ὁ ἀνόσιος Περίνιος προσάττει σιεχθῆναι πήγανον, καὶ ἐμβληθῆναι σὺ τῷ πηδνῳ μόλιβδον ἐ ἄσφαλτον ἐ πίσσαν, ἐ ζωκαλιὰν ἐπὶ ὥρας πίσσαρας, ἵνα λυθέντος τῦ μολίβδυ καὶ ἀναχυλῶντος πᾶσι πίσσης καὶ τῦ ἀσφάλτυ, ὕτως αὐτὴν χαλάσωσιν ἐ τῷ ζέματι τῦ

πυ-

INTERP. D. G.

πηγάνῳ· καὶ χλωμίνης τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς, προσπάττει ῥιφοῦσα αὐτῷ ἐκ τοῦ πηγάνου. Ἡ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σώματος ποιήσασα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἡρῷον. Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐπιφανεὶς ἐδρόσισεν τὸν λέβητα, καὶ ἐπήγαζεν ὕδωρ ἐκ τοῦ πηγάνου, ὥστε χλιαρὸν τὸν μόλιβδον ἐκ τοῦ πίσσης ἐλθεῖν χλοῖρόφορον πλῆρες τοῦ ὕδατος. Ταῦτα εἰδὼν ὁ Γ[ε]ρίνιος λέγει· Μέγας γόης ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ πῦρ εἰς ὕδωρ μετέβαλεν. Ἑλικωνὶς λέγει· Μεγάλοι h πάφιοι θεοὶ καὶ ὁ Ζεὺς ἐκ ὁ Ἀσκληπιὸς, ὅτι εἰς ἁπλᾶς γυναικὸς ὕπνος κατηχώθησαν.

5 Ἐκμανὴς δὲ ὁ τύραννος, ἐκέλευσεν ξυρηθῆναι τὰς πλοκάμους τῆς ἁγίας αὐτῆς κεφαλῆς, ἐκ καιδήλας τυρὸς προσάπτειν τῇ κορυφῇ αὐτῆς· ἐποίησε δὲ καὶ τοῖς μαζοῖς αὐτῆς ἄλλας δύο καιδήλας προσάπτειν τοῖς δημίοις προσέταξεν. Καιομένης δὲ τῆς Ἁγίας καὶ μὴ αἰσθανομένης, ἐκέλευσεν προάγειν αὐτὴν ἐπὶ τὸ βῆματος, καὶ καθίσας αὐτὴν ἐπὶ ὥρας τρεῖς ὁ Ἀνθύπατος, λέγων· Δέσποτα, καλὴ θύγατερ, θῦσον ἀπρόπτως θεοῖς, μάλιστα τῇ Ἀφροδίτῃ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ποίησόν σε ἱερείαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ συγκάθεδρον τῆς συγκλητικῶν γυναικῶν, καὶ στήλην χρυσῆν προσέξω ἀναστῆσαι ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ B ὀνόματί σου, καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἀπαφορὰς ἀποπέμψω περί σου ὡς χαίρουσί σε ὡς μητέρα πάσης τῆς πόλεως· μόνον πειθαρχά μοι θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἡ δὲ μακαρία Ἐλικωνὶς· Ἄκουσον Ἀνθύπατε. Ἡ τιμή σου ἐκ αἱ ἐπαγγελίαι σου σωσάτωσαν εἰς ἀπόλειαν ἐκ ὄλεθρον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐκ τὰ χρήματά σου καταβαλεῖν τοῖς ὁμοίοις σου νεκροφάγοις ἀνθρώποις· ἐγὼ γὰρ οὐδὲ χρῆμα κληρονόμος γενέσθαι, ὃν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ ὃς οὐκ ἤκουσεν, ἐκ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Γ[ε]ρίνιος Ἀνθύπατος ἔφη· Μὴ ὕβριζέ με κακὴ κεφαλὴ, μήτως ὑ σωοίσεις σοι· ἀλλ' ἀψαμένη τοῦ λιβάνου ἐκ τοῦ κρεῶν, ἔκθυσον ἐκ θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἑλικωνὶς λέγει· Πρόσεχόν με, Ἀνθύπατε εἰσελθοῦσα εἰς τὸν ναὸν θῦσαι τῇ Ἀφροδίτῃ, καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ τῷ Διΐ, ἐκ Ἀσκληπιῷ. Καὶ ἐξελθοῦσα χαρᾶς γενόμενος Ἀνθύπατος ἐκέλευσεν φωνηθῆναι τοὺς ἐπιφωνητὰς τῆς πόλεως, ἐκ μετὰ χορῶν ἐκ σαλπίγγων ἐκ κρότου χειρῶν προάγειν τὸν δῆμον, μύρα τε ἐκχεῖσθαι καὶ τοὺς ὁδοὺς, ἐκ ὅπως αὐτῷ προσάγειν ἐπὶ τὸν ναὸν πᾶν τὸ πλῆθος C τῶν ἐθνῶν προσέταξεν.

6 Ἡ δὲ ἁγία ἐκ ἀπιλθοῦσα μονὰς τοῦ Κυρίου παραγίνεται εἰς τὸν ναὸν, καὶ λέγει τοῖς ἱερεῦσιν· Ἀσφαλίσασθε τοὺς τύπους, μηδεὶς εἰσπορεύεσθω μετ' ἐμοῦ, ὅπως εὐλιμενήσω θυσίαν προσαγάγω αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἱερεῖς ἠσφαλίσαντο τοὺς θύρας, καὶ παρεστήκησαν ἔξω, προσδοκῶντες θύειν τῷ Ἁγίᾳ. Ἡ δὲ εἰσελθοῦσα ἐνδοτέρω καὶ ἐπιλαβομένη τῆς Ἀφροδίτης, τείλασον αὐτῷ ἐποίησεν· ἔπειτα προσελθοῦσα τῇ Ἀθηνᾷ, ἔρριψεν εἰς τὸ ὀπίσω, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ ψάμμος λεπτὴ· τὸν δὲ Ἀσκληπιὸν καθεῖλεν ἐκ τοῦ βαθμοῦ, καὶ ἀφεῖλεν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τῷ κεφαλῷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν χαμαί· ὁμοίως δὲ τὸν Δία ὡσαύτως. Καὶ ἐκάθετο ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ ὥρας πολλὰς δοξάσασα τὸν Θεόν. Μετὰ δὲ τὸ πασθῆναι ὥρας ἱκανὰς, διελογίζοντο οἱ ἄλλοι μὴ τὴν ἱερέων, τὸ τί ποιεῖ ἐνδοτέρω ἁγία Ἑλικωνὶς. Εἷς δέ τις τῶν μερέων λέγει· Ἀκούσατε ἄνδρες Κορίνθιοι, οἱ θεοὶ ὠσφράνθησαν ὀσμὴν εὐωδίας ἐν τῇ θυσίας αὐτῆς, καὶ τότε χάσκει ἔνδοτ

projici. At ipſa Crucis ſigno prius frontí impreſſo, ingreſſa ſartaginem eſt. Ecce autem Angelus Domini derepente apparens, gratiſſimo rore lebetem perfudit, & talis ex ſartagine eductus eſt vapor, ut herbidum quoddam pretum, aqua ſupereffuſa plenum, eſſe videretur, quidquid liquefacti in ea erat plumbi ac picis. His animadverſis Perinius; Magnus enimvero, ajebat, præſtigiator eſt Chriſtus, qui ignem commutare valet in aquam. Cui Heliconis: Quam magni, dixit, putas ſunt Dii iſti cinericii, Jupiter & Æſculapius, quos vilis una muliercula pudore tanto affecit?

EX MS. FLOREN.

5 Quibus dictis in furorem verſus tyrannus, ſancti illius capitis crines omnes abradi imperat, & ardentes binas candelas vertici ejus admoveri; eodemque tormenti genere ubera ſanctæ Martyris a tortoribus aduri præcepit. Cumque in mediis ignibus conſtituta nullum doloris ſenſum Heliconis oſtenderet, ac tribunal ſuum eam juſſit aſcendere: ubi eam triom fere horarum ſpario rentans emollire; Accede, inquiebat, Filia pulcherrima, & Diis invictis ſacrificare ne renue; Veneri potiſſimum & Minervæ; quod ſi feceris, Dianæ te Sacerdotem, & Senatoriis matronis parem efficiam; columnam quoque auream, nomini tuo dicatam, media in urbe mandabo erigi, & Imperatoribus de te ſuggeram per litteras, quod ſis veluti mater totius urbis; Iſtud modo perſuaderi tibi ſinas, Diis ut ſacrifices. Hic vero B. Heliconis: Audi ſis, inquit, o Proconſul. Honores tui ac promiſſiones tecum ſint in perniciem ac ruinam, non animæ modo, ſed tui etiam corporis; munera tua ac pecunias hominibus morti deſtinatis, tui ſimilibus, per me licet elargiaris. Ego enim earum rerum expecto hereditatem, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, & quæ in cor hominis numquam deſcenderunt. Ac Proconſul: Ne me, mulierum peſſima, contumeliis impete, ut non adverſus te conſurgam; quin potius accepto rhure & carnibus Deos extra, & ſacrificium iis rite perage. Tunc Heliconis; Age, reſpondit, o Proconſul, ad templum me jube deduci, ut Vaneri & Minervæ, Jovi & Æſculapio rite ſacrificem. Lætus reſponſo Perinius, civitatis continuo præcones adeſſe, & non ſine feſtivis tripudiis, tubarum clangore, & lætis manuum plauſibus populum convocari, unguenta per vias diffundi, atque ita ab univerſa Gentilium multitudine ipſam ad templum deduci voluit.

Tormentis denuo adhibetur.

ac paulo poſt blanditiis & promiſſionibus tentatur.

Templum Idolorum ingreſſa

6 Sancta ergo & immaculata Chriſti ovicula, templum ut fuit ingreſſa, Sacerdotes qui iſtic aderant, ſic eſt allocuta: Fores templi occludite, ne mecum quis ingrediatur, ut purum Diis ſacrificium offeram. Paruere mandatis Sacerdotes, & ante occluſas fores ipſi conſiterunt, præſtolantes dum ſacrificium Virgo ſancta perficeret. At illa, in templi ſe interiora inferens, arreptam Veneris ſtatuam in tres partes confregit; Minervam deinde aggreſſa, in ſolum eam avetſam detrudit, quæ in tenuiſſimas eſt arenas ſoluta. Æſculapium quoque ex ara ſua protractum, manibus pedibuſque & capite truncavit, truncatumque humi ſtatuit. Jovem denique nihilo tractavit mitius. Quibus peractis, in medio ipſa templi conſidens, non exiguo temporis ſpario meritas ſupremo Numini laudes detulit. Sacerdotum interim adminiſtri ac ipſi Sacerdotes, cum tantum elabi temporis animadverterent; Quid rerum, inquiebant, in templo Heliconis tanto jam agit tempore? Atque hic onus quiſpiam ex impiis Deorum ſacrificulis; Audite, dixit, viri Corinthii. Peracti ab

Deorum ſimulacra dejicit ac confringit.

EX MS. FLOREN. *Sua animam advolvo gemitus Virginem ad martyrium deposcunt.*

Heliconide ſacrificii ſuaviſſimam fragrantiam Dii noſtri benigne ſuſceperunt, ac eam ob rem hymnis & pulchris laudum carminibus Virgo proſequitur numina noſtra, immortalia & cœlis ipſis ſublimiora. Sed cum diuturnum jam tempus præteriiſſet, conſecta agmine in templum irrumpunt Gentiles, & ſanctam quidem Virginem, Chriſti ſponſam, aræ inſidentem, Deos vero ſuos humi dejectos conſpiciunt. Tum Sacerdotes evellere ſibi crines, & utrimque acutis cultris membra ſua concidere cœperunt, propter id quod acciderat. Arreptam inde Chriſti Martyrem è templo furioſe protrahunt, & ſiſtunt ante Proconſulem, magnis vocibus ſuccłamantes: Hanc e medio magam, hanc a medio veneficam tolle, quæ & Deos noſtros impie confregit, & promiſſum ſacrificium minime obtulit. Ubera igitur illi præcidi, & in carcerem detrudi imperat; Proxima, inquiens, judiciali die reddam tibi retributionem tuorum nperum.

τυγχάνει ὑμολογῆσα ἐ δοξάζηστα τὸς ἀθανάτυς ἐ ἐπυρανίυς Θεύς. Γυλλὴς δὲ ὡρας διαγλυμβὴς ὡσῆλθον ταυτληδὶ νὶ ἕλλυες, ϗ θεωρῆσν τὸ ἁγίαν καθημβίλω ἐπὶ τῦ βωμῦ ὡσεὶ νύμφιν Χεσῦ, ϗ τὰς Θεὰς χαμαὶ κειμβίνς· ἐ ἤρξαντο οἱ ἱερεῖς τίλλειν τὰς τρίχας ἑωτῶν, ϗ μαχαίρας δικόμυς ἑπμνον τὰ μέλη αὐτῶν ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι· ϗ κρατήσαντις αὐτὸν ἔσυρον ἔξω τῦ ναῦ, ϗ ὡροσήγαγον τῷ Ἀνθυπάτῳ, κράζοντις ἐ λέγοντις· Αἶρε τὸν μάγυν, αἶρε τὸν φαρμακὸν, τὸν τὰς Θεὰς συγκλάσαντα, ἐ τὰς θυσίας μὴ ὡροσκομίσαντα. Κελάει οὖν ἐξ αὐτῆς ὁ Ἀνθύπατος τὰς μαζὰς αὐτῆς κοπῆναι, ϗ βληθῆναι αὐτὸν ἐς τὴ φυλακὴ εἰπών· Τῇ ἐξῆς δικασίμῳ ἀποδώσω σοι τὴν ὠφέλειαν τὰς ἁμαρτάς.

INTERP. D. C.

ANNOTATA.

a *Græce* Φλαβίυς, *quod non accipi ab auctore conſenſu, quo Conſtantinus ejuſque progenitores ac poſteri* Flavii *nomen, ut familiæ proprium, uſurparunt, tum infra ſuadetur num.* 10, *ubi* Fluvii *titulum* Juſtinus Proconſul, *uſurpat, ſicuti aliquis vocaretur* Illuſtris; *tum ex ipſis quibus illud hic tribuitur Imperatoribus, quos* Fluviæ gentis *non fuiſſe ſatis eſt certum. Volui igitur, ne in ipſo limine Lector offenderet, uſurpare titulum* Pii, *Romanis Imperatoribus uſitatiſſimi, qui cum Græce reddatur* Εὐσεβὴς, *facile iiſdem Græcis dari occaſio potuit, nomen* Fluvii, *poſterioribus ſæculis illuſtriſſimi, licet aliam prorſus originem habentis, in eo ſenſu aſſumendi & uſurpandi. Interim vel ex hoc ipſo patet* Gordiani & Philippi *Imperatorum temporibus noa viuiſſe horum Actorum auctorem.*

b Μιαρὸς *uſurpari videtur tamquam* μιαρὸς, *niſi malis compoſitionem privativam agnoſcere, ut ſit velut* μὴ ἱερὸς, profanus. *Ita rurſum, idem epithetoa num.* 6 *uſurpatur.*

c Ἀχρωμίαν *alibi necdum legi,* ἀχρωμῶ. *tamen* imprudens *eſt, quaſi* neſciens colore ringi, *id eſt,* arubeſcere, *ſive* erubeſcentiæ expers.

d *Alluſio eſt ad vocem,Græcam* ἕλκω, ulcus, tuber, plaga.

e ἀντῦον *verti, tamquam ſi eſſet,* ἀντίον, *jaculatt ab eadem radice unde Græcis* ἄντα & κοντὸς jaculum.

f *Rurſum alia alluſio hæc eſt ad vocem Græcam* πρίων fibula, acicula.

g *Græce* ὑπρίζω, *quod communiter quidem ſignificat* ſupplantare; *hic autem, ut apparet,* ſub plantia cedere, *quo caſtigationis genere nihil etiam hodie toto Oriente, a Turcis uſque ad Sinas, uſitatius: quem in ſuem vel bumo ſtrati corpus (ut hic Heliconidi factum) ſupinum extenditur, & divaricati pedes alicui ligno alligantur: In eum autem finem hic* bovinum jugum *adhiberi dicitur, aptiſſimum ſane inſtrumentum. Nam ſi jugo tali, ſupra terram poſito, pedes rectorum alligen ea parte, qua illud utrimque arcuatur at bovialis cervicibus quadret, elevatæ ſpatio juſto a terra plantæ utrinque liberis ictibus patebunt, ſicut in ipſum cui alligantur jugum non cadant neque infringantur ictus. Ceterum, quia aliunde non ſcitur ſupplicium hoc in uſu Romanis fuiſſe, magis ſuſpecta narratio ſit.*

h *a* πῦρις cinis, πυρὸς, *alibi tamen id necdum legi ſed* πυρὶς cinereus.

i Ἀναφέρει ἀντίμυτον, *intelligo* relationem mittere: *nec ea in ex pluribus, quæ huic voci* ἀντίμυτον *aptantur ſignificationibus, metaphoricis ferme omnibus, ulla eſt in rem præſentem aptior quam hæc, & accommodatior primigeniæ ac literali onomatopœæ ab* ἀντᾶν *repetitæ.*

CAPUT II.

Tormenta ac mors S. Heliconidis ſub Juſtino.

C 7 ELapſis autem quinque diebus, Perinin datus eſt in provinciam ſucceſſor, diaboli ſimiliter filius, & prædeceſſore ſuo deterior ferociorque: Juſtino nomen erat. Ad hunc, ut quæ circa Heliconidem facta erant, referrentur; graviter ſane in illum commotus eſt tyrannus; erectoque in urbe media tribunali, ipſum coram ſe ſiſti imperat: quam, ut adfuit, ita compellat: Dic age, audaciſſima impiiſſimaque mulier, quis te furor ad ſtarnas Deorum confringendas impulit? per Nemeſim juro, quæ facta mortalium penſat, e manibus meis nunquam elaberis. Ad quem Heliconis; Audi ait, Proconſul, Deus ultionum Dominus, & nullius indigens, deſiderans ſalutem hominum. Tui igitur Dii, Proconſul, cum Chriſti mei præſentiam ſuſtinere ulterius haud poſſent, in ſolum tandem prolapſi, fruſtatim comminuti ſunt, utpota dæmonia inſenſata & muta. Hæc tua, dixit Proconſul, prima eſt audacia, quam tamen venia dignabor, ſi ad Deos deinceps colendos accedere non detrectaveris. Sin minus, & hoc primum audaciæ tuæ ſpecimen dignis coercebo ſupplieiis, & mambra tua canibus devoranda projiciam.

Heliconis a Juſtino ob confractos Deos cruciata intrepide reſpondet.

7 ΜΕτὰ δὲ πέντε ἡμέρας ἦλθεν διάδοχ῀ τῷ Περινίῳ, ἔπρος υἱὸς τῦ διαβόλυ, δεινότερος ἐ ὠμότερος, ὀνόματι Ἰουῖνος· ϗ ἀναγνωσθέντων τῶν ὑπομνημάτων τ ἁγίας Ἑλικωνίδος, ἐχαλέπαινεν ὁ τύραννος. Προκαθίσας δὲ ἐ μέσῳ τ πόλεως ὡροσάττει ἀχθῆναι αὐτὸν ϗ λέγει· Εἰπὲ, πάντολμε ἐ μιαρὰ ϗ κακὴ κεφαλὴ, τίνος ἕνεκα τὰ ἱερύματα τῶν Θεῶν καθεῖλες; Μὰ τὸν Ἀδραστίαν, τὸν ἐπ' ἀνθρώποις, ὃ ϗ ἐκφάξῃ τὰς χεῖράς μυ. Ἡ δὲ ἁγία Ἑλικωνὶς λέγει Ἄκυσον Ἀνθύπατ· Θεὸς ἐκδικήσεως Κύριος, Θεὸς ἀπροσδεὴς, χρῄζων τὸν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· οἱ οὖν θεοί συ, Ἀνθύπατ, μὴ ὑπενεγκόντες τὸν ἐξ Χριστῦ μυ παρουσίαν, πεσόντες σωρηδὸν ἐτελίβησαν, δαιμόνια ϗ κώφαλα τυγχάνοντα, ἀναίσθητα ϗ κωφά. Ἰουῖνος Ἀνθύπατος λέγει· Ἡ μὴν ὡροπέτεια συ τόλμη εἰκότως συγχωρηθήσεται, εἰγε ἐν τῷ λοιπῷ ὡροσέλθῃς ϗ θύσῃς τοῖς Θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, ϗ τὸ ὡροπέτειαν συ τόλμιον ὑπὸ βασάνοις ἐκδικήσω, ἐ τὰ μέλη

D

E

Digitized by Google

INTERP. D. C.

μέλησε τοῖς κυσὶ παρεμβλῆσθαι. Ἑλικωνὶς λέγει· Παῦσαι, ἀναίσχυντε, περίμυστε κύων, παῦσαι λιμερὸν, περίμυστο βόρβορε δυσῳδὲς· ὁ θέλεις φράσον, ἐτοίμος εἰμὶ ἑτοιμάσαι σοι ταχὺς πάσας τὰς βασάνους τὰς ἀταγοριάς μοι. Τότε ἐκέλευσεν ὁ Ἀνθύπατος ἑπτὰ σχοινία καῦσαι κάμινον ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐβλήθησαν τῷ Ἁγίᾳ εἰς μέσῳ τῆ καμίνῳ, καὶ ἐκαίη ἡ κάμινος ἑως τελῶν ἡμερῶν, ἐ ἐξήνετο ὥσει φλὸξ πυρός· καὶ προσάττει βληθῆναι αὐτῷ εἰς τὴ καμίνῳ. Ἡ δὲ τὸ σημεῖον τῦ σταυρῦ ποιήσασα, ἐρρίψη εἰς τὴ καμίνῳ, ἐ ἐγένετο ἡ πυρὰ ἡ καμίνου ὥσει καμάρα, καὶ περικύκλωσεν τὸ Ἁγίαν ὥσει τεῖχος ἡ φλὸξ· ἐ ἐστηκυῖα ἁγία ἀνὰς ἀμίλος, ὡς πτερυγὰ τὰς χεῖρας ἐκπετασᾶσα ἄνω, ἐψαλλεν λέγουσα· Κὰν διὰ πυρὸς διέλθω, ἡ φλὸξ σε κατακαύσει μοι· δεῦτε διὰ πυρὸς ἐ φλογὸς, ἐ ἐξάγαγές με εἰς ἀναψυχήν. Ἰησῦ Χριστὲ, ὁ καταβὰς ἐπὶ τὴ Βαβυλωνίας καμίνου, καὶ δροσίσας τὸν κάμινον ἐπὶ τῇ τελῶν παίδων· ὁ αὐτὸς εἶ, Κύριε, ἐ τὴν φλόγα τῦ πυρὸς τῆ καμίνου ταύτης περικύκλωσάς με ὥσει τεῖχος, ἐ ἐτήρησάς με καμάραν, καὶ ἐθαρροποίησάς με ἐν τῇ δυνάμει τῦ ἁγίου Πνεύματος. Εὐλογημένον καὶ ἐνδοξασμένον τὸ πάντιμον ἐ ἅγιον ὄνομά σε, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Μετὰ δὲ τὸ προσεύξασθαι αὐτὸν, ἐξετάθησεν ἐν τῇ καμίνῳ ἡ φλὸξ, ἐ διώδευεν ἐ ἐίστασεν ὡς ὥρα περὶ τὸν κάμινον κύκλῳ, ὥστε πολλοῦς ψυχὰς ἐβδομήκοντα.

8 Τότε προσάττει ὁ ἔσχατος ἐκβληθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν· Ποίας γοητείας τὴν φλόγα τῦ πυρὸς ἠμύρωσας; Ἑλικωνὶς λέγει· Ὁ Χριστὸς, ὃν σὺ οὐκ ὁρᾷς, αὐτὸς ἀθροτοποίησεν τὸν κάμινον, κἀμὲ ἐσεσώμωσεν. Τότε κελεύει ἐκχυθῆναι κράβαττον χαλκῆν, ἐ ἐκκαῆναι αὐτὸν καὶ ἐπιτεθῆναι πυραίζεσθαι. Ἀτλωθείσης δὲ αὐτῆς ἐπὶ τῷ κραβάττῳ, τὸ αἷμα αὐτῆς περιῤῥέει ἐπὶ τὸ ἀνθρακιᾶς, ὥστε ἐν τῇ σαλαγμῷ τῷ αἵματος σβέννυσθαι τὸν πυρὰν. Τότε προσάττει ἀρθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῦ κραβάττου, καὶ βληθῆναι αὐτὴν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐπήχθη δὲ ἡ ὁσία Μάρτυς ἐν τῇ εἱρκτῇ, καὶ ἦν δοξάζουσα τὸν Θεὸν καὶ λέγουσα· Ἰησῦ, ἡ δύναμις ἡμῶν, Ἰησῦ τὸ καύχημα, Χριστὲ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, ἐπίσχυσόν μοι καὶ βοήθησόν με, ἐ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου ἴασαι ὁ καλὸς ἰατρὸς, ὁ δωρεὰν ἰώμενος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτοῖς. Ταῦτα αὐτῆς προσαχομένης παραγίνεται ὁ Σωτὴρ, μετὰ δόξης καὶ φωτὸς μεγάλου, καὶ ἐκ δεξιῶν ἐ ἐξ ἀριστερῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, καὶ ἐλθὼν ἐγγίσας ἡ Ἁγίας, ἔδωκεν αὐτῇ χεῖρα, καὶ λέγει αὐτῇ. Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου, ἰσχυώθητι, ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σου, καὶ ἐλεήσω σε, καὶ ἰάσομαι τὰς πληγὰς τὰς ἀταγοριάς σου. Ἡ δὲ Ἁγία ἀναστᾶσα προσεκυνήσεν ἐπὶ πρόσωπον λέγουσα· Ἐλθὲ, Ἰησῦ, εἰς τὴν ἰασίν μου· ἐλθὲ Ἰησῦ, εἰς τὸ σῶσαί με· δός μοι τὸ νῖκος κατὰ τῦ ἐχθρῦ· ὅτως νικηφόρος γενοῦμαι, εἰσέλθω εἰς τὰς αὐλάς σου ἐν ὕμνοις ἐ φωναῖς ἀγαλλιάσεως. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Σωτήρ· Θάρσει, θύγατερ, θάρσει ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου· ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἰώμενός σε, καὶ ἀντιλαμβανόμενός σου τὴ ἀσθενείας σου, ἐ δωρεμένος σοι στέφανον ἀφθαρσίας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ οὐρανῶν· καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Σωτὴρ ἀπῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον ἐ ὀπτάνιον αὐτῇ, ἐχοντες μετὰ χεῖρας ἄρτον λευκοπρόπορον τῷ ἡλίῳ, ἐ ἔδωκεν αὐτῇ. Ἡ δὲ

EX MS. FLOREN.

Cui Heliconis; Tace fis, ajebat, impudens; obmutefce, canis; define, pernicies hominum; ne muti, fordide atque impure homuncio. Quidquid viſum fuerit, age, in medium affer: ecce me paratiſſimam ut ſupplicis tuis ac tormentis ultro ac ſponte me offeram. Tunc Proconſul Juſtinus fornacem accendi per tres omnino dies, & Sanctam Martyrem immitti in eam juſſit. Tribus igitur diebus ſuccenſa fornax nil niſi horrendæ cujuſdam flammæ ſpeciem referebat, quando in eam tyranni juſſu conjecta eſt Heliconis, ſigno Crucis jam ante præmunita: fornax autem igne candeſcens, quaſi concameratum quoddam conclave, atque ipſa etiam flamma in modum firmi parietis, Virginem circumſteterat. Hæc interim medio in igne conſiſtens, ovicula veluti aut columba immaculata, ſuas in cælum manus extendens ita pſallebat: Si per ignem tranſiero, flamma non nocebit mihi: tranſivi per ignem & flammam, & eduxiſti me in refrigerium. Domine Jeſu Chriſte, qui in Babylonicam quondam fornacem deſcendiſti, & rorem puerorum flammas quodam quaſi rore temperaſti; Tu, Domine, idem ipſe es, qui fornacis hujus flammam, non ſecus ac firmo pariete, me cinxiſti, & candentis fumi ambitum concameratum mihi voluiſti eſſe fornicem, ac me denique ipſam ſpiritus tui divini animaſti virtute. Benedictum ſit & gloriofum nomen tuum altiſſimum idemque ſanctiſſimum, nunc & in omnia ſæcula. Amen. Cum hoc modo Heliconis oraſſet, flamma repente e fornace proſiliens, quos propius adſtantes reperit, perfecuta eſt, & correptos aſperſit, ita ut ſeptuaginta omnino interierint.

In ardentem fornacem conjecta, divinitus illeſa permanet.

8 Tunc imperavit Juſtinus, ut e fornace Sancta educeretur, eamque ipſe ſic eſt allocutus: Dic, quibus tandem præſtigiis ignium ac flammarum vires frangere potuiſti? Cui Heliconis: Chriſtus, quem tu minime vides, præſens mihi adfuit, fornacem temperavit, & talem mihi poteſtatem contulit. Exinde Proconſulis juſſu in medium adductus eſt lectus æneus, in eumque ſubjecta igne jam candentem conjecta Heliconis. Cum igitur ſuper lectum illium extenſa jaceret Chriſti Martyr, tantum ex ejus corpore in ſubjectum ignem effluait ſanguinis, ut eum plane extinxerit. Quamobrem continuo e lecto æneo ad carcerem reducta eſt Sancta. In hunc ut fuit detruſa, laudis Deo confeſſionem hoc modo perſolvit: Jeſu virtus ac fortitudo noſtra, Jeſu gloriatio, & noſtra o Chriſte ſpes, auxilio mihi nunc adſis; & vulneribus meis, o medice pulcherrime, adhibe medicinam, qui ſponte & gratis adjuvas in te ſpem ſuam reponentes. Ita eum Heliconis precaretur, ingenti gloria multaque luce conſpicuus Salvator apparuit, a dextra lævaque comitantibus eum Michaele & Gabriele. Propinſque ad Virginem ut acceſſit, manum illi porrexit & ait. Aſſurge in pedes, & roborare: ego tecum ſum, qui tui miſerebor, & vulnera tibi inflicta divina mea virtute ſanabo. Erecta in pedes Martyr, ac deinde in faciem ſolo ſe proſternens, Deum adorsvit, dixitque: Veni Jeſu, & ſana me. Veni Jeſu & ſalva me. Da victoriam adverſus hoſtem, ut eo proſtrato in aulam ſanctam tuam non ſine hymnis & exultationis glorioſa ingrediar. Tum ſic ad eam Salvator: Macte, filia, macte animo. Ego ipſe ſum qui ſano te, qui tuam in me recipio infirmitatem, qui denique coronam tibi immortalitatis in regno cælorum confero. Quo dicto optimus Salvator in cælos denuo abiit. Atque ecce confeſtim acceſſerunt Angeli, obſequium ſuum Virgini ſanctæ exhibituri, cui quem manibus ferebant panem, ſolis inſtar lucidiſſimum, porrexerunt. Accepto e manibus Angelorum quem dixi pane, viribus refecta eſt Heliconis,

Lecto deinde æneo cui ſita igne ſubjecto torquetur.

In carcerem retruſa, cæleſti viſione recreatur.

EX M. FLOREN. *& ſanctæ, unum cælitus rebar adeptæ.*

nis, & facies ejus ut ſol reſplenduit, ſed & ſacrum ejus corpus candidum factum eſt ut nix. Tum ita oravit: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecata ſum: quondam panem cæli dedit mihi, & panem Angelorum ego peccatrix comedi. Quapropter ſanctiſſimum Patris & Filii & ſancti ſpiritus nomen laudibus, hymnis, glorificatione, & actione gratiarum proſequor, ac ſuperexalto in ſæcula ſæculorum. Amen.

INTERP. D.C.

Juſtinus iterum ſiſtitur,

9 Poſtero die Heliconidem e carcere educi, & ad tribunal ſuum impius Juſtinus ſiſti mandavit. Utque inſignem vultus ejus ſplendorem conſpexit, ſtupore extra ſe abreptus, ait: O magiam Crucifixi! quouſque ea pervenit! Ad quam tyranni vocem S. Heliconis; O ingens, inquit, mentis tuæ cæcitas! quantis a Patre tuo Diabolo tenebris es involutus! Erubeſce, tyranne turpiſſime; ceſſa a blaſphemiis, corporate dæmon: qui enim in te verſatur ſatanas, virtutem Chriſti potentiamque ferre nequit. At tyrannus imperat Valerio & Terentiano ut medio in theatro ludum ſibi fieri curent; & die ſequenti cum feris committatur ſancta Martyr: mandat autem parari ſæviſſimos leones, urſos, ac
B pardos, quorum dentibus innocens Chriſti ovicula diſcerpatur. Valerius vero ac Terentianus campi arenarii Præfecti, ita Proconſulem ſunt allocuti: Bona tua pace, Illuſtris Proconſul, Habemus earnivoros leones duos voraciſſimos, qui tertio inſuper jam die jejunii ſuis coercentur caveis: his, ſi videtur, illam objiciomus, a quibus mox tamquam locuſta exigua devorabitur. Diſceſſit ergo cum gaudio Proconſul, die vero ſequenti per univerſam urbem præconis voce denuntiari jubet, ut omnis Gentilium multitudo ad Circum venatorium confluat, certiſſimum Sanctæ ſpectatura exitium. Sedento igitur in theatro Proconſule, & cuncto populo ad ſpectaculum iotenro, imperatum fuit ut in Helieonidem immitterentur leones. Apertis itaque caveis magno cum rogitu in arenam proſilierunt belluæ, quæ Helicouidem circumſteterunt innoxiæ, ac pedes ejus lambere pariter cœperunt. Quo viſo omnis populus magnis vocibus clamavit: Veneſica certo eſt impia illa mulier; nam & leones ipſam attingere non ſunt auſi. Cumque inclamare omnes pergerent; Tolle e vivis præſtigiatricem, tulle neC fariam, quæ ferociſſimas etiam belluas artibus ſuis novit domare; exilierunt leones, atque ex Gentilibus cantum omnino & viginti diſcerpſerunt. Tuno conſternatus metu Proconſul eum ſatellitio ſuo univerſo fugam ad prætorium arripuit, quin & cuncta civitas leonum rugitu exterrita eſt.

atque ad beſtias damnatur

Quæ S. Martyri unquam non infremat.

Chriſti potentia martyrium Heliconis abſolvit.

10 At arenæ curatores, cum vix etiam fero veſpere in caveas ſuas coegiſſent leones, juſſa eſt a Proconſule Heliconis ad tribunal addnci; quam, ut coram adſtitit, ſic eſt affatus: Sacrifica, vel e veſtigio mortis in te ſententiam pronuntio. Cui Heliconis; Miror equidem, ait, quod frontem habeas tam impudentem, ut Chriſti potentiam nondum etiam agnoſcas, cujus ego ſimulx ſemper fui, & modo ſum, ac in æternum ero. Morti me ut lubet adjudica. Tum Flavius Juſtinus, illuſtris Proconſul, ita pronuntiat: Heliconidem veneficam, quæ Deos noſtros immortales comminuit, & legibus Imperatorum recuſat parere, ſenteotia noſtra capite minuendam tradimus. Quo dicto, confeſtim extra urbis muros educta fuit Heliconis: quæ protenſis in cælum manibus hoc modo oravit: Veni, Chriſte, & veraces tuas promiſſiones imple: in ſanctarom me & electarum ovienlarum tuarum, Saræ, Rebeccæ, Rachelis, Liæ, Suſannæ, ac tuæ ſecundum

λαβῶσα ἐκ χειρὸς τοῦ Ἀγγέλου τὴν τροφὴν εὐηχύσεν, καὶ ἐλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὡς ὁ ἥλιος, τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς ἐγένετο λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἐψαλλεν λέγουσα· Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην, ὅτι ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκέ μοι, καὶ ἄρτον Ἀγγέλων βέβρωκα ἐγὼ ἡ ἁμαρτωλὸς, αἰνῶ, ὑμνῶ, δοξάζω, ἀγαλλιῶ, ὑπερυψῶ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον σπέλδτεν ἐκβληθῆναι αὐτὴν ὁ αὐστὸς Γαϊανὸς ἐκ τοῦ φυλακῆς, καὶ προστλθεῖν ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐ ὡς μόνον εἶδεν τὸ ἔνδοξον τοῦ ὁράτους αὐτῆς, ἐκπλαγεὶς ὁ θυμούμενος λέγει αὐτῇ· Ὦ γοητεία τοῦ ἐσταυρωμένου! μεχρὶ τοῦ ἔφθασες; Ἡ δὲ ἁγία Ἑλικονὶς λέγει· Ὦ τύφλωσις καρδίας! πῶς ἠμαυρώθης ὑπὸ τοῦ πατρός σου τοῦ βλασβόλου; αἰσχυνθητι ἀναιδέσατε τύραννε, καὶ παῦσε βλασφημῶν δαίμων ἔσαρκε, ἀγανακτεῖ γὰρ ὁ φορέσας σε σατανᾶς τὴν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ προστάττει Οὐαλλέριον καὶ Τερεντιανὸν ἑτοιμασθῆναι ἀλαστόρων ὁ μέσῳ τοῦ θεάτρου, ὅτως a
τῇ ἐπαύριον θυριομαχήσῃ Ὀσιομάρτυς, προστάττει δὲ ἑτοιμασθῆναι λέοντας σαρκοφάγους ἐ ἄρκτους E
ἐ παρδάλεις, ὅτινων δὶ αὐτῶν ἀναλώσῃ τὴν ἀμώδα τῆς Χριστοῦ. Οὐαλλέριος καὶ Τερεντιανὸς οἱ ἀμφάρχαι b λέγουσιν τῷ Αὐτοκράτορι Δεόμεθα τῆς σῆς λαμπρότητος. Ἔχομεν δύο λέοντας σαρκοφάγους, ἐ ἤδη ἡμέραι τρεῖς, νηστεύουσιν καθειργμένοι ἐν τῇ γαλεάγρᾳ· σκεῖνοις παραβρίψωμεν αὐτὴν καὶ ἀναλώσιν αὐτὴν ἐξαίφνης ὥστε ἀκεῖδα. Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Αὐτοκράτος μὴ τολλῆς χαρᾶς· τῇ δὲ εἰσαύριον προστέταχεν κηρυχθῆναι ἐν τῇ πόλει, ὅπως συνέλθωσιν ἅπας τὸ πλῆθος τῶν ἑλλήνων εἰς τὸ κυνήγιον, ἐ θεάσωνται τὸν ἀτόλεσιν τῆς Ἁγίας. Προκαθίσας δὲ ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ Αὐτοκράτος, καὶ τοῦ δήμου πληράσαντος τὸ θέατρον, σκέλασεν ἐκπολυθῆναι αὐτῇ τοὺς λέοντας. Ἀτεώχθησαν δὲ αἱ γαλεάγραι, καὶ ἐξῆλθον οἱ λέοντες βρύχοντες, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν ἁγίαν Ἑλικονίδα, καὶ ἔλειχον τοὺς τόδας αὐτῆς. Ὅθεν ἰδόντες οἱ ἕλληνες ἔκραξαν λέγοντες· Φαρμακός ἐστιν ἡ ἀνοσία αὕτη, ὅτι οἱ λέοντες οὐχ ἥψαντο αὐτῆς. Τότων δὲ κραζόντων καὶ φωνὰς ἀτολυόντων, Ἆρε τὴν γόητα, ἆρε τὴν μαγὰν, τὴν ἐκ τοὺς ἀγελίους θῆρας χαλινώσασαν· Ἐξεστήθησαν οἱ λέοντες, καὶ ἀνεῖλον τὴν ἑλλήνων ψυχὰς ἑκατὸν εἴκοσι. Καὶ ἐκφοβος γενόμενος ὁ Αὐθύπατος, ἔφυγεν μὴ τὴν τάξεως εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐτύρβετο ἐπὶ τῷ τρισμῷ τῶν λεόντων.

10 Οἱ δὲ ἀρχιάρχαι μόλις ὀψὲ ποτε καθείρξαντες τοὺς λέοντας ἐν ταῖς γαλεάγραις, κελεύει ἐξ αὐτὴν ἀχθῆναι αὐτοῦ ἔτι τοῦ βήματος, καὶ λέγει αὐτῇ, Θύεις, ἢ δίδωμι κατά σου τὸ ἀπόφασιν; Ἑλικονὶς λέγει· Θαυμάζω ὅτι χώμα ὑχες ἀναιδὲς καὶ οὐκ αἰσθάνῃ τοὺς δυνάμεις τοῦ Χριστοῦ, ἐ δοῦλη ἐ ἤμην, καὶ εἰμι, ἐ ἔσομαι· ὡς βούλει ἀπόφαινε. Φλάβιος Γαϊανὸς ὁ λαμπρότατος Αὐθύπατος λέγει Ἑλικονίδα τὸν μάγον, τὸν τοὺς αἰωνίους θεοὺς συγκλάσασαν, ἐ τοὺς νόμους τῶν Βασιλέων μὴ ἐμμείνασαν, τούτῳ προστάττει τὸ ἡμέτερον δικαστήριον ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι. Καὶ ἀθέως ἐξῆλθεν ἡ Ὁσία ἔξω τοῦ τόλεως, καὶ ἐκτείνασα τὰς χεῖρας προσηύξατο λέγουσα· Δόξα σοι, Χριστὲ, πληρωτὴν τοὺς ἀψευδεῖς σου ἐπαγγελίας, σωκατερίθμητόν με μετὰ τῶν ἁγίων ἐ ἐκλεκτῶν ἀμνάδων σου, Σάρρας τοῦ Ἀβραὰμιτίας, Ῥεβέκκας, Ῥαχὴλ, Λίας, Σωσάννης, τῶν ἁγίας καὶ σὺν-

A σάρκα τῆς μητρὸς Μαρίας, Μάρθης, Μαρίας, Ἄννης, Ἐλισαβὲθ, Θέκλης, καὶ τῶν μοι μετ' αὐτῶν διαπαντὸς εἰς τοὺς ἀκηράτους αἰῶνας. Καὶ ἦλθεν αὐτῇ φωνὴ ἐξ ὑψηλοῦ λέγουσα· Δεῦρο, θύγατερ, ὁ στέφανός σοι ἡτοίμασται, ὁ θρόνος σοι κατέστηται, οἱ ἄγγελοι εὐφημοῦσιν σοὶ σὺν τοῖς ὑμνοῖς. Ταύτης δὲ τῆς φωνῆς ἐκλαβούσης, προσῆλθεν εἷς τῶν δημίων, καὶ ἔκρουσεν αὐτὸν τῇ σπάθῃ, καὶ ὅτε ἀπέτεμεν τὸν ἅγιον αὐτῆς κεφαλὴν· ἐκ δὲ τοῦ σώματος γάλα ἔρρυσεν ἀντὶ αἵματος· καὶ ὅτε ἔλαβον τὸ σῶμα αὐτῆς φίλοι τινὲς ἐλάβοντο ἄνδρες, καὶ συνεκόμισαν αὐτὸν, τυρὸς ἐξ ἴσου καταφορτίσαντες ἐκ τοιούτου βασάνου. Ἐπλεώθη ὁ πάνσεμνος καὶ ἁγία Μάρτυς, βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα ἐκ κράτους εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

carnem matris Mariæ, nec non & Marthæ, Mariæ, Annæ, Elisabethæ, Theclæ, numerum adscribe, & hoc mihi tribue, ut cum illis in semper duratura fœcula ab omni labore conquiescam. Precationem excepit divinitus e cœlo audita talis vox: Veni, o filia. Jam tua tibi parata est corona, & thronus constitutus. Jam cœlestes genii tuum in cœlos ingressum hymnis parant celebrare. Vocem hanc ut percepit, læta se lictoribus Heliconis obtulit, e quibus unus gladio eam fericos, sacrum Virginis verticem decussit. E truncо corpore loco sanguinis lac manare conspectum. Sanctum Heliconidis cadaver pii quidam viri & fideles amici sustulerunt; Heliconidis, inquam, quæ ignem & gladium & tormenta omnia generoso animo despexit. Vitam finiit sancta & gloriosa Martyr, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. B

ANNOTATA.

a Ἀυτίσιον, Ludicrum spectaculum, *verte*: *vocem Latinam esse nemo non videt*: *ita Epiphanius in Ancorato* ἀνέῳγεν αὐλεῖον *dixit*, Luforiam navim.

b Ἀμφίκυκλα, *rectius* ἀλφίκυκλα *scriberentur*, *ab* Arena, *quo nomine accipiendo partem pro toto intelligitur totum* Amphitheatrum, *cui illi Præfecti*.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ZETULO, PRIMO, NONNO, EURESO, JULIO

IN PAMPHILIA REGIONE ASIÆ.

D. P.

Ex antiquioribus Martyrologiis.

XXVIII MAJI. *Asscribuntur hunc diem antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa ad hisce Sanctis, & Corbejense quidem Parisiis excusum, hoc modo;* v Kalendas Junii. Pamphilia Zetuli, Primi, Nonni, Enresi, Julii. *Hæc ibi, quæ, sed ultimo omisso, ita referuntur in Mss. Blumiano*: Pamphilia Zetoli, Primi, Nonni, Curesi. *In codice Lucensi ista leguntur*: Pamphilia Zotoli, Primi, Nnnnę, Curesi. *Deinde sequuntur in hisce tribus apographis Martyres Afri, qui in unam cum hisce turmam conjecti, & omissa* Pamphilia, *notissima Asiæ regione, omnes Africæ tribuuntur in Mss. Epternacensi his verbis*: v Kalendas Junii. Io Affrica natalia Getuli, Nnoni, Primi, Aurosi (*& bi Pamphiliæ supra assignantur*) Proti, Mari, Minię, Feliciani. *De quibus mox egimus. Hujus exemplo Mss. Rhinovelense & Richenovelense ista tradunt*: In Africa Cetuli, *seu* Catuli, Aurosi, Proti: *& omni palæstra omissa, nomina* Zetoli *seu* Zotoli, & Primuli *loco* Primi, *leguntur in Mss. Augustano S. Udalrici & Parisiensi Labbæi. Adscribuntur autem* Pamphiliæ, Zetulus, *aliis* Getulus, Cetulus, Zetolus, Zotolus, Catulus; *tum* Primus, *etiam* Primolus *dictus*; *dein* Nonnus, *aliis* Nunnus & Nnnna: *postea* Enresus, *aliis* Aurosius & Curesus. *Ultimo, in codice solo Corbejensi, additur* Julios. C D E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

PORTINO, SEU PROTO, ARMINIA, SEU MARIMINIA, ET SECUNDINO.

D. P.

Ex iisdem antiquioribus Martyrologiis.

XXVIII MAJI. *In jam memorato codice Corbejensi Parisiis excuso, postea dictos Martyres Pamphilios, ista sequuntur*: In Africa Portuni, Ariminiæ, Secundini. *Verum ultimo omisso ista habentur in apographis Lucensi & Blumiano*: In Africa Portioi, Arminiæ. *Quia vero præcedentes Martyres Pamphilios in unam cum hisce turmam conjectos diximus in Mss. Epternacensi, de hisce ista nomina ibi reperiuntur*, Proti *loco* Portini, *tum* Mari, Miniæ *aut* naice *potius verbo* Mariminiæ, *pro* Ariminiæ *aut* Arminiæ, *& additur* Feliciani. *Sed hic videtur* Felicis *loco positus, atque ad Martyres Sardos, in dicto Ms. omissos, referendus*.

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS SARDIS,

ÆMILIO, FELICE, PRIAMO, LUCIANO,

ITEM FORTUNATO, JUCUNDIANO, LUCIO.

COMMENTARIUS CRITICUS. D.P.

Quam temere cum his confusi eorumdem aut similium nominum Episcopi Sardi i deque variis alterutrorum ecclesiis in Sardinia, & inventione corporum æque incerta.

XXVIII MAII. HOrum *Martyrum notitia ex antiquis Martyrologiis certius hauritur, quam ex recentioribus Sardiniæ Scriptoribus: ac primo Usuardus, Ado, Notkerus, auctor Martyrologii sub nomine Bedæ editi, Bellinus, & alii eos secuti ista habent:* in Sardinia Sanctorum Emilii, Felicis, Priami, Luciani: *quos* Martyres *fuisse indicat hodiernum Martyrologium Romanum, addens,* eos pro Christo certantes fuisse enonatos. *Nomen* Passionis, *id est* Martyrii, *proponit Notkerus; & inter Martyres in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis recensentur, atque in Rhemiano quidem his verbis:* In Sardinia Emili, Felicis, Priani, Luciani. *Quo eadem sunt in codice Lucensi, sed* Piriani *scribitur, pro quo melius in Mss. Romanis Cardinalis Barberini, & Vallicellano Congregationis Oratorii, aliisque supra indicatis, ponitur* Priami. *Hoc omisso, in Ms. Corbejensi Parisiis excuso socii alii sic adjunguntur:* In Sardinia Emili, Felicia, Fortunari, Luciani, Jucundiani, Lucii. *In Ms. Epternacensi videtur per incuriam scriptoris indultus hiatus, & solum refertur nomen* Felicianus, *forsan ex verbis* Felicis & Luciani *contractum. Legitur etiam* Felicii *in primario Ms. Usuardi, quod Parisiis in monasterio S. Germani asservatur. His ita concordantibus, miramur apud Maurolycum legi:* In Sardinia Sanctorum Æmilii, Priami, Luciani, & Felicis feminæ. *Maurolycum sequuntur Felicius, Arturus in Gynæceo sacro, & Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, qui addit,* Calari, ut antiqua habet traditio, martyrio affectos, & eorum sepulcrum miraculis claruisse. *Atque illi hactenus de Martyribus agunt, quomodo etiam SS. Æmi-*

C lium, Priamum, Lucianum, & Felicem *asserunt* Martyres *fuisse, Dimas Serpi lib. 1, Chronici Sanctorum Sardiniæ cap. 16, Franciscus de Vico par. 3. Historiæ Sardiniæ cap. 2, Jacobus Pinto lib. 3. de Christo Crucifixo tit. 4 loco 12 num. 21, aliique, & coronatos volunt* sub Hadriano Imperatore. *Nihilominus Fara, lib. 1 de Rebus Sardois apud præstantem Maurolycum in Annotatione, hos non Martyres, sed Confessores facit:* ait *enim* sanctitate excelluisse, & v Kalendas Junii miraculis claros migrasse in cælum; ac primum, non Æmilium, sed Æmilianum appellari.

2 *Dionysius Bonfant lib. 1 de Triumphis Sanctorum regni Sardiniæ cap. 6 & seqq. quatuor primos facit* Pœnomartyres, *sub Nerone passos: & in probationem adducit Primum Episcopum Cabillonensem, qui in Topographia Sanctorum sub verbo* Caralis (*imo* Calaris) *ista habet:* Hic primus, Felix, Æmilius, & Lucianus Martyres. *Verum quia Primus iste sub nomine Sardiniæ nullum Martyrem notavit, videtur proipso insula nominasse primariam insulæ urbem. Hinc tamen non sequitur,* Æmilianum *sive* Æmilium *fuisse* Archiepiscopum Calaritanum; *nec admittenda quæ de illo & Satiis ibidem narrantur. Ipsum Bonfant lector adeat, si quis narrationibus ejusmodi novellis nec solida auctoritate fundatis delectatur: nobis satis est indicasse, quid veteres, licet extiti scriptores annotarint: nam quod Neronis persecutionem attinet, hanc ad Sardos penetrasse, difficulter potero perjuaderi.*

3 *Paulo majori considerazione dignum est, quod præditus Bonfant suum de* S. Æmiliano *discursum hoc modo finiat:* Erat olim apud nos oppidum, nomen Æmiliano vel Æmilio habens, cujus hodieque ruinæ conspiciuntur in territorio Sardianæ, sic dictum propter ecclesiam, quam illi indigenæ ut Pa-E trono suo ædificarant, cujus ecclesiæ solo prostratæ radera dignoscere adhuc poterit curiosus scrutator. In oppido autem Samassi invenitur ejusdem appellationis alia ecclesia, quam aliqui S. Augustini nunc appellant, quia juxta fundatus olim fuit Augustinianorum conventus: estque ea ecclesia vetustissima. Rursum in oppido Narugus est alia perquam vetusta, & in oppido Baulla similis aliquando stetit, nunc autem destructa est. Illoni quoque, in Oleastrensi territorio, una etiam esse fertur, nisi error vulgi crederetur esse S. Geminiani Martyris, cujus ibi festum agitur. Omnes porro antiquæ dictarum ecclesiarum tabulæ repræsentabant, hodieque repræsentant Episcopum Sanctum. Ne autem objiciat aliquis eas esse S. Geminiani, non Æmiliani, adeat oppidum Simugueri, inveniet-que ibi unam ecclesiam S. Æmiliani & alteram S. Geminiani, velut diversorum Sanctorum; unamq; haberi S. Æmiliani Episcopi, alteram S. Geminiani Martyris, & definet dubitare: *Hæc ille.*

4 *Ego vero dubitare non desino, vehementerque suspicor tabulas illas pictas, tam quæ* S. Æmilianum *quam quæ* S. Geminianum *repræsentant, neque omnes Sanctorum ejus nominis in Sardinia Episcoporum esse, sed Confessorum, quorum cum dies festi aboliti essent* F *a memoria Christianorum, absque ullo Christianissimi cultu inter Saracenos degentium, isti qui S. Geminiani memoriam servabant, recurrerint ad Romanum Martyrologium, ibique invenerint ad XVI Septembris unum, cum S. Lucia passum Roma, quod satis ipsi fuerit, ut ejus tamquam Martyris cultum assumerent. Nemo autem mirabitur potuisse horum, ex festis ecclesiarum superstitiosis nominibus cognitorum, festos dies abire in memoria; si consideret idem antecessisse* S. Lucifero, *primario totius insulæ Sancto. Nec minus forte, quam a* S. Geminiano *qualicumque distinguendus est* S. Æmilianus, *ab hoc quoque distinguendus erit* S. Æmilius, *cujus* ecclesiam sex milliaribus Calari distantem superesse, *ait Bonfant* In oppido dicto Sexto-campestre: ubi multa *testatur* fieri miracula per unum eorum lapidum, quibus Sanctum istum fuisse lapidarum vetus traditio habet. Priami *quoque* (*quem Squirrus uti vulgo Sanctu Pitumu dici*) extare varias per insulam ecclesias *lego apud Bonfant*, ac nominatim in Sarcalis, quæ sub altari habet res cryptas: & earum unu stillar aquam, ad multas curatimnet salutarem. *Sed* & Luciano plures *dicuntur* ecclesiæ consecratæ, specialiter in partibus Oreſtani. *De quibus universim dixero.*

A *dixero verosimilius esse, quod Sancti quorum illa sunt, etiam in earum aliqua corpore vel toto vel partito quieverint, quoad per Saracenorum tyrannidem licuit.*

Corpora forsitan anno 1613 non viderantur esse Martyrum.

§ *Quod ad prædictarum Martyrum Reliquias attinet, quas prope Calarim reperisse se credunt Sordi an.* MDCXIX, *sciendum ex Sanctuario Seraphini Squirri lib. 2 cap. 41, quod die* XVIII *Januarii, anno jam dicto in Sabbato, juxta ecclesiam S. Saturnini ruentes currus, deficiente sub una rotarum silo, hastile in luto, elevarique frustum lapidis musivo opere laborati, cum aliquibus litteris: qua de re monitus Archiepiscopalis Vicarius accurrit; removetaque terra inventa est tribuna presbyterii, & consequenter integra ecclesia subterranea, cum multis sacellis, sic compositis, ut singula complecterentur capellulas plures. In hoc Presbyterio inventum primo loco est epitaphium, marmori nigro insculptum & musivi operis limbo circumductum, cujusdam pueri* Lelli, *relatum a nobis in Appendice ad Acta S. Luciferi* XX *Maji num.* 131, *quod vel solum sufficere debuisset judiciis non præoccupatis, ut crederent ibi quiescentium corpora non esse Martyrum, sed in pace ecclesiæ ac verosimiliter post Saracenorum tempora illic collocata fuisse plraque.*

B *ordinem retulere non hoc die Priami.*

6 *Quia tamen porro serutantibus per plures consequutusse dicit, certoque persuasi omnia esse corpora Sanctorum Martyrum,* XVI Martii occurrit sepulcrum lateritium formosum, limbo rubro circumductum, intra quem inveniebatur clausum frustum marmoris, onus palmi in quadrum, *dicens*, B. M. PRIAMUS. QUI. BIXIT. ANN. PL. M. XXX. REQUIEBIT. IN. PACE. V. KAL. JUNII, *forsitan hic dini nominisque ejusdem concursus visus est sufficere, ad firmiter statuendum, ibi latere corpus ejus, quem Martyrologia antiqua, sicut vidimus, martyrium in Sardinia sustinuisse dicunt, licet in ipso epitaphio nullum martyrii indicium, sed prorsus alia omnia appareant. Hinc autem facto principio, creditum suis sepulcrum antea repertum die 2 Martii, cui suppositus latericulus utrimque mustilus solum representabat characteres, ex tribus linis productioribus resident,*

B. M. LUCI
IS. PL. M. L. A.
POSIT.

AUCTORE D. P. Luciani

indicare corpus S. Luciani, una cum S. Priamo passi. Neque informanda huic credulitati sufficeis, quod sepultura illa aperta, præter unius hominis grande corpus continebat aliud minus cum interposito latericulo, sub mota anchora desuper sculpta dicente, quod M. Antonius Apellea exitum fecit Venustæ conlibertæ suæ, quæ vixit annis XX, inter navigandum scilicet mortua, & jacta ad exscensionem anchora in Sardinia sepulta, sicut ista & similia hominum fortassis gentilium epitaphia legenda esse indicavimus in procitata Appendice num. 133.

Æmiliani & Felicis.

7 *Parum autem fuerat ex epitaphii confracti reliquiis elicuisse nomen, ab eo forte cui positum fuerat valde diversum; nisi etiam ex sola vicinia consequens esse vellet Bonfont cap. 7, proximo prioribus duobus sepulcra, ex cujus epitaphio nihil amplius supererat quam hoc verba,* QUIESCIT IN PACE *contineri corpus S.* Æmiliani, *utpote cum* Luciano & Priamo *passi. Simili modo idem Bonfant Cap. 9 aliud ibidem inventum corpus, cum titulo tam corrupto ut pauca littera & sensus earum nullus appareat, credidisse* Felicis, *& quidem (juxta mentem Galesinii) feminæ. Sed longe consultius Calaritanus Archiepiscopus D. Franciscus de Esquivel censuit, eum hoc quod* Felicis, *quam alterum quod* Luciani *esse prætendebatur, absque nomine retinendum, jungendumque corporibus aliis, absque nominis indicio repertis. Idem autem longe confusissime fecisset, si nec eos, quorum nomina extabant, permisisset ut Sanctos celebrari, transferrique, sub altaribus vel in sacrario collocandos, velut certo probatos Martyres, nisi expensa accuratius causa, & expiscato Ecclesiæ Romanæ, quæ desuper fuerat consulta, responso. Quanta autem cum lætitia ipsiusque Archiepiscopi & Vicerogis D. Alfonsi de Eril interventu, fuerit celebrata Translatio prætensorum* SS. Luciani & Priami a *d* XIIII *Martii, satis est legi posse apud Bonfant.*

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,
EPEGATO, EUSTASIO, VICTIA, CASTULO, EPECATO, ANIA, OCTUBRO, URORIA, VIPPIA, HILO, HOMINIO, MARCILIO, CILLONIA, MAXIMA, FILOMINO, AVETTIA, COMMINIO, MARCIANO, FLUMINIO, MARCIANA, CASTULA, ET ALIIS VI SEU IX.

G.H.

Ex Hieronymiano Martyrologio.

XXVIII MAJI.

Memoria in Fastis S. Hieronymi.

HAnc illustrium Romanorum Hieronymoclesiem quarto loco proponunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, *& in vetustissimo Epternacensi istis verbis:* Romæ Vepegani, Eustasi, Victiæ, Castuli & Pigati, Aniæ, Octobri, Uroriæ, Vimpiali, Hominl, Marcelli, Cilloniæ, Maximæ, Filomoni, Avettiæ, Cummioi, Marcianis. Flumini, Marcianiæ, Castulæ, cum aliis VI. *In aliis apographis aliqui eum nonnulla varietate indicantur: ac loco* Vepegani, *legitur in Blumiano & Lucensi* Epegati, *& in Corbejensi Parisiis excuso* Epecati: *& deinde quinto loco repetitur*, item Epecati: *quod nomen ibidem duo alia Mss. habent, ubi minus perfecte videtur Epternacensis habere &* Pegati. *Dein loco* Aniæ *in Lucensi est* Ancæ, *in Blumiano* Amæ, *nomen illud in Corbejensi desideratur. Pro* Octobri *in reliquis est* Octubri, *& pro* Uroriæ *in Lucensi* Uforiæ. *At* Vimpiali *varie mutatur: in Corbejensi est* Vippiapili, *quod bifariam divisum in Lucensi, est* Vippiæ Hili; *in Blumiano*, Viappiæ Hili. *Postea loco* Marcelli, *in aliis scribitur* Marcili: *& pro* Cilloniæ, *in Lucensi* Colloniæ, *& in Corbejensi* Ciconiæ; *in quo etiam* Maalmi *legitur, aliis* Maximæ. *At nomen* Filomini *Lucensi & Blumiano est* Sylomioi. Avettiæ *etiam* Avittiæ *& Avitæ scribitur: ut* Commini, Comini *&* Commieni: *& pro* Marcianæ, *in Corbejensi est* Marciani. *Loco etiam* Marcianæ *invenitur nomen* Marcianiæ, Marciani, Marlani *scriptum. Demum* anonymi VI, *aliis sunt* VII *aut* IX, *Hactenus ex apographis Martyrologii Hieronymiani.*

2 *In codice Vaticano numero* 5949 *signato, & in Mss. Casinensi & Altempsiano ista habentur:* Romæ SS. Epegati, *sive* Epagati, Eustasii, Castuli. *In Mss. Augustano S. Udalrici & Parisiensi Labbæi etiam tria nomina signantur his verbis:* Romæ Epegathi, *sive* Epicadi, Marciani, Castuli. *& alibi.*

Ita

A *Ita cum quinque biſce Mſs. refertur* XXVII *Maji* S. Caſtulus Martyr Romæ *in Mſs. Trevirenſi* S. *Martini*, & *Atrebatenſi Eccleſiæ Cathedralis*; *hinc quia bis memoratur inter hos Martyres* Caſtula, *non præpoſita ſolita particula* item, & Caſtulum & Caſtulum *proponimus in titulo*. *Ms. Richenovienſe ſive Augiæ-divitis iſta habet*: Romæ, Grigali, Cainlæ, Martialis, *pro quibus ſupra indicatur*, Epegaii, Caſtulæ & Marcianæ *ſeu* Marcianoi, *ut in aliis etiam legitur*.

3 *Locus martyrii in epigraphis Corbejenſi, Lucenſi* & *Blumiano aſſignatur* via Numentana milliario XIII. *In Mſs. Caſinenſi* & *Altempſano etiam via* Numentana milliario XIV, & *non indicato numero milliarium in Ms. Vaticano*. *Ita ſupra* XXV *Maji* S. Urbanus Papa *dicitur ſepultus* via Numentana milliario VIII, & S. Reſtitutus, Martyr *eſt ſepultus* milliario decimo ſexto, *ut ejus Acta habent dunda* XXIX *Maji*. D *Locus ſepulturæ*.

DE SS. CRESCENTE, PAULO ET DIOSCORIDE,

MARTYRIBUS ROMANIS.

G. H.

Ex Græcorum Synaxariis Mſs.

XXVIII Iunii. B Horum *Martyrum illuſtre elogium præbet antiquum Menologium Græcum Baſilii Porphyrogenetæ Imperatoris, ad hunc* XXVIII *Maji hoc tenore*: Οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες Κρίσκης, Παῦλος, ὁ Διοσκορίδης ὁ Ῥώμῃ τῇ πόλει διατρίβοντες, ὁ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν πολλοὺς τῶν ἀπίστων τῷ Χριστῷ προσαγαγόντες καὶ φωτίζοντες καθ' ἑκάστην ἡμέραν, διεγνώσθησαν τῷ τῆς Ῥώμης Ἐπάρχῳ· ὁ κρατηθέντες, ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν, παραγγελίαν λαβόντες μηδένα διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ ἔδοξε τῷ φυλακῇ ἐπιστῆσαι τοῦ διδάσκειν τοὺς σωδεσμίους, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐπίστευσαν, ἐμβληθέντες τῆς φυλακῆς, ἐτύφθησαν σφοδρῶς, καταναγκαζόμενοι ἀρνήσασθαι μὴ ἐπὶ πάντων τὸν Χριστὸν, ἀπελθεῖν δὲ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς, ὁ θῦσαι τοῖς ἐν αὐτῷ εἰδώλοις. Καὶ μὴ πεισθέντες, ἀλλὰ μᾶλλον μεγάλη τῇ φωνῇ τὸν Χριστὸν τοῖς πᾶσι κηρύττοντες, εἰς κάμινον μεγάλου πυρὸς ἐμβληθέντες, ὁ ἐν αὐτῇ καθάπερ οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες δοξολογοῦντες, ἐπληρώθησαν. *Nunc interpretationem Latinam accipe*.

Elogium ex Menologio Baſilii Imp.

2 Sancti Martyres Chriſti Creſcens, Paulus, & Dioſcorides, in urbe Roma commorantes, ac ſua doctrina multos ex infidelibus ad Chriſtum adducentes, & per ſingulos dies illuminantes, innotuere Urbis Præfecto; ab eoque comprehenſi ſunt & in carcerem detruſi, mandatumque acceperunt in Chriſti nomine neminem amplius erudiendi. Verum, ne in carcere quidem, eos qui ſimul cum illis vincti erant edocere ceſſarunt: ex quibus proinde multi Chriſti fidem amplexi ſunt. Poſtea hi tres e carcere educti, crudeliter cæſi fuerunt; juſſique primo omnium Chriſtum abnegare, tum templum Jovis ingredi, ac idolis quæ inibi erant ſacrificare. Verum cum aſſenſum negarent, quin voce magna potius Chriſtum omnibus prædicarent; in magnam urdentis ignis fornacem injecti, ſicut olim ſancti tres Pueri, Deum glorificantes, martyrium conſummarunt. *Hæc in dicto pervetuſto Menologio Baſilii Imperatoris*.

3 *At ne quis* Romam novam *ſeu* Conſtantinopolim *velit interpretari, quod Romenis fuerint ut tales incogniti; juvat addere alterum teſtimonium ex pervetuſto Ms. Synaxario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, quod ſæpius diximus ſpectare ad Collegium Pariſienſe Societatis Jeſu, in quo ad hunc etiam* XXVIII *Maji iſta leguntur*: Οὗτοι οἱ ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ διατρίβοντες, πολλοὺς τῶν Χριστῷ προσαγόντες ὁ βαπτίζοντες τῇ ἑαυτῶν διδασκαλίᾳ διεγνώσθησαν τῷ τῆς Ῥώμης Ἐπάρχῳ· ὁ συλληφθέντες κατεῖχε τούτους τὸ δεσμοτήριον. Πολλοὺς δὲ ἐν δεσμοῖς ὁ οἱ τῇ φυλακῇ, τῇ πρὸς Χριστὸν πίστει προσαγόντες, ἐξαχθέντες ἐτύφθησαν σφοδρῶς. Ἔπειτα εἰς κάμινον πυρὸς ἐμβληθέντες, ἐπληρώθησαν. Hi in antiqua Roma commorantes, multos ad Chriſtum convertebant, & baptizabant. Quare propter hanc ſuam doctrinam innotuere Urbis Præfecto: a quo comprehenſi, & in carcerem fuerunt conjecti, in quo multos, in eadem cuſtodia vinctos, ad fidem Chriſti adduxerunt. Educti vero, crudeliſſime cæſi ſunt, ac deinde in fornacem igne accenſam projecti: martyrium conſummarunt. *Hæc ibi*. *Quia autem prædicti Sancti ibidem dicuntur alios* illuminaſſe & baptizaſſe, *videntur* Presbyteri *fuiſſe*. *Aliquod eorumdem Martyrum, ſed contractius Elogium habetur in Synaxario Divionenſi, uno cum prævio Diſticho, quo tribus in Babylonia Pueris, quorum ſupra meminit Synaxarii Baſiliani collector, ſic comparantur*,

alius ex Mſ. Synaxario. E

Ἐν τῇ καμίνῳ Μεῖς Διοσκορίδης,
Σιδρὰχ δὲ Παῦλος, Ἀβδεναγὼ δὲ Κρίσκης.
Fornace in ipſa Dioſcorides Miſac,
Pauluſque Sidrae, Creſcens Abdenago fuit. F

4 *In Menologio Sirleti, nimium negligenter, ut diximus, collecto, ſolum iſta leguntur*: Eodem die certamen ſanctorum Martyrum Creſcentis, Dioſcoridis, Pauli & Helladii. *Baronius autem ex dicto Menologio, quod in Notis allegat, eadem eiſdem verbis tranſtulit ad Martyrologium Romanum*. *At* S. Helladius Epiſcopus & Martyr *celebratur pridie in Menæis Græcis, de eoque integrum Officium recitatur, & ipſum martyrii elogium inde translatum habetur in novo Anthologio, auctoritate Clementis VIII ab Antonio Arcudio typis Vaticanis vulgato, ſeorſim vero hoc die refertur in jam citato Baſilii Imperatoris Menologio, & Typico S. Sabbæ, uti infra dicetur ad Vitam S. Niceteæ Epiſcopi Chalcedonenſis*.

Mentio in Menologio Sirleti.

A D

DE SS. NATOLIO ET SARONA,

D. P.

MARTYRIBUS ROMANIS.

Ea Græcorum Synaxariis Mss.

XXVIII MAJI. *JAm laudatum Ms. Synaxarium Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & eum illo Ms. Menæa Mediolanenſia bibliothecæ Ambroſianæ, atque Taurinenſia Ducis Sabaudiæ, hos Martyres paucis verbis indicant ad hunc* XXVIII *Maji.* Τῇ αὐτῇ ἱσταμένῳ ἁγίων Νατολίου καὶ Σαρωνᾶ Ῥωμαίων. Eadem die certamen Sanctorum Natolii & Saronæ Romanorum. *In Ms. Divionenſi, reperto apud Petrum Franciſcum Chiffletium, de iiſdem ad diem* XXX *Maji ſic iſta legitur.* Τῇ αὐτῇ ἱσταμένῳ ὁ ἁγίος Νατάλιος ξίφει πλαγεὶς. Eadem die S. Natalius enſe cæſus vitam finit, *& illud Diſtichon additur cum alluſione ad titulum* Martyris, *ſignificantis* Teſtem, *hoc modo:*

B Χεῖρι γενέθλιε Μαρτύρος δεῦρο ξίφος
Τὸν Νατάλιον μαρτύρησε οἱ βίβλοι.

Gladio interemptum, Teſtium inſertum choro, Natalium, plures rite teſtantur libri.

Quales hi libri *fuerint non eſt integrum divinare: operæ autem licet ut alicunde prodeant, & notitiam præclarorum Martyrum venerationemque nobis reddant certiorem. Interim dubium manet* Veterine *an* Novæ Romæ, *ſive* Italiæ *an* Thraciæ, *quæ poſteris* Romania *dicta, adſcribuntur hi Martyres, quorum a ſolis Græcis habetur notitia; adeoque, an ex antiquioribus iis ſint, quos Gentilium Judicum furor ſuſtulit; an forte ad* VIII *ſæculum & tempora Iconomachorum pertinant: ſed hoc ſi eſſet, credimus expreſſionem* E *mentionem faciendam fuiſſe Imaginum defenſarum, etiam in tam brevi verſu.*

DE SANCTO CARAUNO,

G. H.

MARTYRE IN DIOECESI CARNOTENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, vitæ & miraculorum Actis, eccleſiaſtico cultu.

SÆC. V. *INter antiquiores viros Apoſtolicos, qui fidem Chriſtianam Galliarum populis tradiderunt, paſſim cenſentur* SS. Potentianus, Savinianus & Altinus, *apud Senones paſſi* XXXI *Decembris: de quorum martyrii tempore nonnulla attingit Franciſcus Beſquetus, libro primo Hiſtoriarum Eccleſiæ Gallicanæ cap.* 22. Carnutum *porro ſive* Carnotum, *urbs* Tempus martyrii. *Galliæ antiquæ & hodiernæ Bleſin caput, cujus Epiſcopi olim ſuberant Archiepiſcopis Senonenſibus, a diſcitis viris Apoſtolicis gloriantur ſe ultimo fidei Chriſtianæ radio illuſtratos fuiſſe, ac dein plenioris lucem hauſiſſe e prædicatione & converſatione* S. Caraunı, C *in hac diœceſi martyrio coronati hoc* XXVIII *Maji; ad quem diem iſta legantur apud Uſuardum:* Eodem die S. Caraunı Martyris, qui apud Carnotum civitatem capite amputato martyrium ſumpſit. *Eadem fere legantur apud Bellinum, Maurolycum, Felicinum, Galeſinium & alios, tum hodierno Martyrologio Romano. Sed bene notandum, quod licet Acta, de quibus mox agimus, videantur Sanctum cum antiquiſſimis fidei in Gallia præconibus componere, id tamen nullatenus faciant veroſimile. Nec enim fidei cauſa a tyrannis gentilibus, ſed pecuniarum cupiditate a viarum graſſatoribus occiſum Sanctum dicunt: & de eo loquuntur, quaſi qui in plena Eccleſiæ pace, vendito patrimonio vitam ſolitariam concupiſcens, peregre profectus ſit & per istr populis prædicaverit: quod totum potuit factum fuiſſe, cum Galliarum partem Italiæ vicinioremBurgundiones, remotioremFranci, utrique adhuc Gentiles tenebant. Quare a ſummo antiquitatis gradu, in quo compilator Allorum collocavit* S. Caraunum, *deducimus illum uſque poſt alios Martyres; quin credimus ejus paſſionem, non diu præceſſiſſe converſionem Gentis Francorum, nec ante quintum ſæculum ipſum vixiſſe.*

2 *Illa autem, quæ damus, vita & martyrii Acta, ſole forteſſis initio, ad fidem majoris antiquitatis ſuſcitandam licentius interpolata, habemus ex pluribus codicibus Mss. hactenus non excuſa; ſcilicet ex illuſtri Legendario noſtro, ex codice Mſ. Arroaſienſis* Acta vitæ ex Mss. *monaſterii Canonicorum Regularium in Arteſia, ex antiquis tabulariis Abbatiæ S. Caraunı propè Carnotum item Canonicorum Regularium, quæ nobis ſubmiſit Pariſiis* D. Boulart, *ibidem ad S. Genovefam Canonicus Regularis, poſtmodum Ordinis Generalis: item ex Mſ. codice monaſterii Cormolenſis, nobis a Petro Franciſco Chiffletio donata. Alia ipſi deſcripſimus apud Ciſtercienſes, ex codice tertio de Vitis Sanctorum: alia denique Pariſiis reperimus, apud Virum Clariſſimum Franciſcum* du Cheſne, *in veteri codice, qui olim fuerat* S. Vincentii Metenſis: *ex hoc vero damus Prologum, qui paſſim in aliis deerat. Eadem Acta, ſed contracta, deſcripſimus ex codice* 863 *Regiæ Sueciæ, & duplici codice Ultrajectino, ſcilicet Eccleſiæ S. Salvatoris & monaſterii Carthuſianorum. Extant præterea excuſa compendio apud Vincentium Bellovacenſem lib.* 10 *Speculi Hiſtorialis cap.* 24, *& Petrum de Natalibus lib.* 5 *Catalogi cap.* 60. *At Miracula, quæ poſt mortem contigerunt, deſcripſi-* Item Miracula. *mus Pariſiis ex Mſ. Legendario Carmelitarum Diſcalceatorum, & una cum Actis accepimus ex antiquis tabulariis Abbatiæ* S. Caraunı: *eademque extant, ſed contracta, in memorato codice Reginæ Suecie. Auctor omnium unus idemque eſt, qui videtur vixiſſe eodem quo Uſuardus ſæculo nono, cum ſub Hilduino Abbate S. Dionyſii invaleſceret opinio, S. Dionyſium Areopagitam a S. Clemente directum fuiſſe in Gallias, & primum Pariſiorum factum Epiſcopum; quod ad ejus Vitam diligentius erit diſcutiendum.*

3 *Habemus Breviarium Carnotenſe, juſſu Leonorii Diſtampes Epiſcopi Carnotenſis anno* MDCXXXIII *excuſum, in quo feſtum* S. Caraunı *Martyris ponitur hoc* XXVIII *Maji ſub ritu ſemiduplici, & tres Lectiones in ſecundo Nocturno recitantur proprie ex Vita deſumpta.* Cultus in Breviario Carnotenſi.

Iterum

A *Iterum dictum Breviarium juſſu Ferdinandi de Neufville, Epiſcopi Carnotenſis, anno* MDCLXX *recenſitum eſt, & feſtum S. Caraunı emptum celebrari ſub ritu duplici; ubi Lectiones ſunt immutata hoc, quem ſubjungimus, tenore.*

Ex vita compendium.

4 Caraunus, patria Romanus, genere Patricius fuit. Adoleſcens liberalibus diſciplinis magna cum ingenii laude operam dedit. Mox juvenis ad Chriſti fidem converſus, & baptizatus eſt. A parentibus, ut uxorem duceret, adduci numquam potuit: ſed poſt eorum mortem, facultatibus, quæ ab eis ampliſſimas acceperat, in pauperes ac præcipue Chriſtianos erogatis, Diaconatus ordinem ſuſcepit, in quo reliquum vitæ tempus ſumma humilitate ſe continuit. Chriſtianæ fidei propagandæ zelu Roma diſcedens, navem conſcendit: ac poſt ſedatam Crucis ſigno tempeſtatem, converſiſque novitate miraculi & baptizatis qui in eadem navi erant, ad inſulam quamdam Tyrrheni maris delatus, brevi totam Jeſu Chriſto conciliavit. Hinc perluſtrata pene omni ora Liguſtici maris, Maſſyliam, deinde Lugdunum venit: ubi doctrina ac miraculis quamplurimos ad Chriſtianam religionem adduxit. Poſtremo Carotum accedens,

B atque ibidem a Chriſtianis, quos antea Potentianus & Altinus baptizaverant, exceptus, eos verbo & exemplo in fide confirmavit, & magnum eorum qui nondum crediderant numerum ad Chriſtum convertit, ideo Caenutenſium Apoſtolus merito appellatus. Cum autem Lutetiam Pariſiorum cum ſuis diſcipulis proficiſceretur, ecce e ſilvæ ſarebris erumpit ſicariorum manus: quibus ipſe conſtanter & intrepide obviam procedens, dum ſui interim in fugam dilapſi ſaluti propriæ conſulerent, ſingulari exemplo fraternæ caritatis, cervices impio ferro præcideodas obtulit, anno Chriſti circitee nonageſimo octavo, quinto Kalendas Junii, Domitiano Imperante, ſexto ab urbe Caenuto lapide, ubi etiamnum eccleſia viſitur, ei memoriæ conſecrata. Ejus corpus a diſcipulis, cæleſti voce admonitis, eo in loco non longe ab eadem urbe conditum eſt, in quo ſe velle ſepeliri ſanctus Martyr adhuc vivens eos præmonuerat, & in quo poſtea eccleſia ejus nomine dedicata eſt.

Eccleſia & monaſterium.

5 *Eſt hac S. Caraunı eccleſia, juxta urbis mœnia ob ſuam antiquitatem vulgo* S. Caraunli veteris, *Gallice* S. Cheron ancien *dicta, quæ ſolum cedit celeberrimæ Dei paræ Virginis apud Carnotenſes eccleſiæ, fundatu, ut infra dicetur, ſæculo Chriſti ſexto, & commiſſa Clero ſub*

C *quodam Abbate Apro dicto, & poſtmodum a Clothario II Rege dotata, ac tandem an.* MCXXXVII *tradita Canonicis Regularibus, qui eamdem hactenus adminiſtrant: horum autem Abbati ſubeſt eccleſia* S. Caraunı ad publicam plateam, vulgo S. Cheron du chemin, *ubi fuerat eccleſia. Veteri Machlovienſi Eccleſia apud Aremoricos Breviaris præfixum Kalendarium ad hunc diem notat nomen* S. Canni Martyris, *quem vix dubium averim* S. Caraunum *eſſe. Infra autem hoc ipſo die dicitur Acta S. Germani Epiſcopi Pariſienſis: & ſub finem lib.* 2 *miraculorum num.* 3. *hæc referuntur*: Puer duodecunis, de matris vulva renibus contractus & genibus peocuperat, & ab incunte ætate officio loquendi privatus adoleverat. Qui ad B. Caronis Martyris ſepulcrum, quod juxta oppidum ſitum eſt Caenotenum, deportatus; interventu S. Caronis pedes ejus, contractione genuum petſeverante, a poſterioribus ſolummodo ſunt disjuncti; *deinde ope S. Germani plene ſuis ſanatus, ut eu ibi judicantur. Eſt autem* S. Cato, *aliis* Caraunus *vulgo* S. Cheron, *uti ſupra diximus. Contigit dictum miraculum circa annum* DCCCXLVII. *Unde colligimus uſitatam tunc fuiſſe peregrinationem ad* S. Caraunum, *nec dubitamus, quin ob miracula frequenter fieri ſolita.*

Peregrinatio ad S. Caraunum ſæculo

D

ACTA VITÆ ET MARTYRII

Ex VII *codicibus Mſs.*

PROLOGUS.

Vita ſanctorum ad imitationem vitiorum injungit.

SI Gentilium poetarum rumorum inflata opinio, ſchematum decore ſua ſtuduit figmenta pompare, ac nonnulla ſuis codicibus ſophiſmata frivoli ovaminis ludo tradere, & magiſtrante ritu, litterarum prodente memoria, in flagitiorum monumenta renovare: quamobrem nos Catholicæ fidei cultores, ubere ſanctæ matris Eccleſiæ educati, tenacitate atque corpore muti ſilentii, elatiſſima Sanctorum tropbæa oblivioni trademus? eum illis ſucceſſit tarratea damoatio, nobis autem perennis gaudii divina opitulatione debetur ſelia remuneratio? Unde immenſas divinæ pietati refecentes odas, quæ mirabiliter ac indefinenter ſuos a decuſſat Sanctos prodi-

a

gits, ab ipſo Deo, qui eſt ſcieotiæ fons & origo, in quo manet Dtvinitatit plenitudo, vires loquendi petentes, cooperante Spiritus ſancti gratia, pa-

E

rum de mieaculis, quæ cunctipotens Dominus pro amore & honore Martyris ſui Caraunı dignatus eſt operari, vel qualitee Domino tetbuente ad præclarum pervenit martyrium, glorioſo ortimur ſtylo enucleate, & inſignitati codeis commeodate. Interceſſiooe enim ipſius Sancti autumamus meccari oot perpetuæ felicitatis municipia, ſi quæ mirabiliu geſſit, fideli nartatione promamus miracula. Revocemut ergo ad memoriam ſaoctiſſimi Caraunı prodigia, ut interventione ejus ſedula imitantes ſua veſtigia, ad ea quæ ſibi Dominus contulit pervenire valeamus promtiſa. Quapropter lectorem rogo, ne, ſi facetæ urbaoitas non ſuppeditat, quę ſunt narranda minime vileſcant: quia potius conſiſtit io fide regnum Dei, quam in eloquentia.

F

ANNOTATA.

a Decuſſare, *eſt quaſi in decuplum multiplicare: ita* decuſſit, *decem aſſes ſignificat, & decuſſare eſt ad decenſis formam redigere; & ſolet nummus dicimus per litteram X denotari, quā ſi per medium ſecatur, bis quinquuerum ſeu nummorum quivirum deſignat: hinc etiam* decuſſare *in medium dividere ſignificat.*

VITA.

Inſtructus ſæcularibus diſciplinis,

BEatiſſimus igitue Caraunut, Romano territorio oriundus, patre illuſtri & honorato extitit procreatus; ſiquidem pee officialis gradus inter Primates promeruit reſidere in Senatu. Cum jam itaque in adoleſcentiæ coaleſceret viriditate, cuidam peritiſſimo Grammatico traditus fuit ad diſcenda liberalium artium ſtudia. Tanta denique ſpiritualis gratiæ in eo collata eſt copia, ut non ſolum ſcientiæ terviom, verum etiam quadrivium, plenitrr fortiterque in corde ejus conſtrueret domicilium. Ita namque ſæcularis diſciplinæ pullulavit magnitudioe, ut multorum florentiſſima ſuperaret ingenia. Tandem namque elementius omnipoteus Deus ſuæ poteſtatis fabricam aſpexit, &

ex lectione epiſtolæ S. Pauli converſus.

factuum mortalis prudentiæ ingenium cæleſti ſale condivit. Quodam ſiquidem tempore contigit ut epiſtolam a B. Pauli Apoſtoli legetet, ubi ait; Sapientia bujus mundi ſtultitia eſt apud Deum. Qui cooſeſtim bujus divini veebi jaculo pereulſus, tacti

cita conſcientia hæc replicabat verba: Jucaſſum laboraſti, Caraune, io mundiali ſcientia. Hujus igitur fidei ſervore accenſus, ad quemdam petcurrens ſanctum Virum, pru Dei amore in montis ſpeleo reſidentem, acceſſit; quoniam aviditſime deſiderabat corde jucundo munera divinæ legis percipere. Denique parvo rempore commoratus cum ipſo, ſpirituali dogmate luculentiſſime eſt eruditus, & in fide Chriſti pleniſſime fundatus: jam etenim adeptus fuerat ſacri Baptiſmatis lavacrum.

eruditur apud Sanctum;

3 Hortantibus interea piis parentum affatibus famulorumque turba, ut cujuſdam Senatoris filiam adſciſceret ſibi in conjugium; ipſe Dei famulus, Angelicæ caſtitatis vigore circumſeptus, tanquam ſerpentina contagia, eorum ſprevit conſilia. Et cum iret Imperatorie ad uulam, Senatorum alloquiis ſuadebatoe, ut affectum parentum implere non dencgaret. At ipſe, Spiritus ſancti gratia repletus, caſtitatis flore comptus, hoc reddebat eis eulogium: Qui matrimoniam jungit, bene facit: & qui non jangit, melius facit. Et cum diverſi ſapientes Dei virum adirent, ut eocum aſſenſibus annuerer, armis divinis cunctos ſuperabat omnino: omnibus namque ejus prudentia mirabilis habebatur. Quin etiam patre & matre defunctis, *b* Eccleſiæ ſe tradidit ſcevitio: & qui per ſenter ſæcularis ſcientiæ deviaverat, in floriferam herbam evangelicæ docteinæ revolvit veſtigia: fertur, ſiquidem habuiſſe conſeenſum uſque in ſextum gradum. Illo prorſus in tempore pene videbatur undique ſuperſtitiu multiplicari Gentilium, niſi tuntum quod *c* B. Clemens, Petri Apoſtoli ſucceſſor, quoſdam ex diſcipulis in Gallıam direxit *d*, Photinum Lugduno, Dionyſium Pariſio, eam quo ſanctus Caraunus diutiſſime ſocrat eruditue. Ad ejus namque exemplum atque doctrinam non modicu cunfluaerat diſcipulorum turba: ineffabilis enim ſanctitas, ac innumeræ virtutes longe lateque perebrueraut de eo: ſed ne oratioois prolixitas legentibus pariae tædium, pauca de multis narraru incipiamus.

ſperuit nuptias;

parentibus defunctis ſe tradit Eccleſiæ; *b* *c* *d* *eruditiſſimus S. Dionyſii;*

4 Quodam igitur tempore ſanctur Dei famulus Caraunus quemdam juvenem conſpexit in publico reſidere, cui cæcitas obruerat lumina, & muta lues clauſerat loquelæ ſpiramina. Peo cujus ingenti æeumna diſcipuli virum Dei eſſtagirant, ut voci & ocalis clauſit integræ ſoſpitatis C concederet auxilium. Qui compulſus horum precibus, tradidit ſupeet ipſum Crucie ſignaculum. O mira Dei potentia! facice extincta honoratur priſtina lucerna, & orie ſolvuntue vincula, ac diſtinguendæ vocis munera. Hac itaque ſalute conſecuta, ille benedicens Dominam famulumque ſuum Caraunum, ſanas redit ad propria. Operæ pretium eſt illud inſerere, qoid miraculi per eum Dominus geſſit. Tune ſiquidem rem-
ciuſdem conſuetudo habebatur; poris in Romanis urbibus bæe conſuetudo habebatur, ut feſtis dlebus concurrerent eurrus in ambitu; & autigæ, cujus eqoi præpedirent cueſum, victoriæ mioime ſit deputatio. Cumque quidam auriga currentibus equir vehereeur curru, ex eo lapſum iucurrit: & deſtitutor ſolatio omni, colliſis membeis, velut mortuus in terram cecidit, ut nec manum movete, nec cervicem poſſet quoqoomodo reflectere: ſola enim voa deprecationis remanſerat in lingua: qui delatus in lectulu ad ſanctum Virum, poſcebat ablatæ ſalutir remedium. Vir ergo ſanctus, bis votis commotus, miſericordiam Domini invocans, in unius horæ ſpatio umni ſugato dolore, perfectæ ſaluri eum reſtituit. Nec illud prætereundum eſt ſilentio. Cum qaadam die idem Dei famulus ab eccleſia rediret ad hoſpitium, vidit quemdam hominem ſedere in trivio, cui jam multu tempore erat ſpes videndi ſubtracta. Qui eo templo pietate commotus, noſtri Salvatoris exemplo ſpuit in oculos ejus. Tali quippe medicamine Chriſti ſub nomine propelluntur cæcitatis tenebræ, & ubſuſcata facies perfecto eeparatur lumine.

EX MS.

aliam curam ſputo.

5 Hujuſmodi uamque miraculis coruſcabat Dei famulus, quia nullarenus volebat in tenebrie peccatorum conſiſtere, ſed avida mente ſempet amavit ſolem ſequi juſtitiæ. Magna ſiquidem inerat illi intentio venumdare omnia nihilque ſibi reſervare ex hir quæ habeeu poterat, ſed ſemper ſolatio paupe-
fert vestitu & dat pauperibus. ribus & eccleſiis tribuere: per hanc enim diſtributionem in cælo ſuum collocabat theſaurum; montem perfectæ virrutis aſcendens, Domino invitante, qui uit; Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & veni, ſequere me. Prædicetur divinu virtus, ut laudibur eccleat Dei famulus. Cognovcruut igitur diſcipoli quod ſibi baberer iter diſpoſitum, quod omni modu moliebatur eis ſore Incogoitum. Cumqoe hæc fama E eundi ad notiriam moltnrum perveniſſet, virorum ac mulierum turba confluebat ad eum, & prorompens in lacrymas, ajebat anxia; Aut eommorare inter nos, Pater optime, aut ſocios moeris noe admitte. At ille attonitue, baculo percutiens humum, animu deſiderabat eremum. Nam in conticinio noctie, cum ſuper cunctos ultus irruerat ſopoe, ſolus fugit ab illo loco. Cumque graderetur ſuper marie littore, navim repe-
nolle ſequi elt oncriſetam, *e* Aſcendente autem ſancto Viro *e* in eam, ecce ab Occidentali plaga grando prodiit dira: navis autem undarum procellis jactabatue, ira ut omnes qui aderant, vicinæ mortis cla-
tempeſtatem ſedeant marent adeſſe pericula. Statimque vie Dei oculos in eælum intendens, cum ſignaculo Crucis exbiberet contra veuocum rabiem, magna tranquillitas factu eſt ſubito, ut erhnici, qui adeeant, clamarent ore conſono; Qualis eſt hic, cujus famulatui obedit tempeſtas muris? Vere enim illi obtemperabat elementum inſenſibile, qula voluntatem omuium Ceeatorie eaequebatur in omnibue præceptis. Hoc namquu miraculum ſuit ſalutis Indicium, quoniam uceipientes ab ipſo fidei F ſignaculum, confitentur ſe delnceps credere Chriſtum.

6 Eainde navali evectione pervenerunt, ad quam-
ab exorcismo prodirunt dam inſulam, ubi templum Veneris habebatur: in quo cum ſpurciſſimu ritu eum multitudine populi annua feſtivitas celebraretur, ecce Sacerdotis filia, graviter u dæmonio arrepta, ejulare atque elamure cœpit pee compita, adveniſſe famulum Chriſti Caeaunum, & ejus ſe debere propeeare oceurſui. Et com eſſet Sacerdotie rempli filia, omnes ſecuti ſune eam: & cum aute præſentiam viri Dei accederet, dæmoniaca multitudo clamitabat per os puellæ; Cur, ſerve Dei, antiquis & veterauis ſedibur veniſti avellere nos? Hajus quippe terræ populus, Chriſti credulitatem non habet. Sed tantum hoc depreeamur, ut dum ab his ſedibus expuleris nos, non in abyſſum tuo Imperio præcipites. Confeſtim itaque *eam liberat* vie Dei, videns puellam vexari erudulitee, ſub Teiuitatis nomine eam liberavit omni exploſo dæmone. Videntes igitur cuncti, qui præſtigiis dæmonicæ inſultatiunis deteoti aderant, feſtinantes ad Dei famulum convolabant, poſtulanter ue ab ipſo eeciperent Chriſti ſignaculum. Beatur ergo Caraunus aperit eis lucem veritatis, demonſtrans viam perpetuæ ſelicitatis: inſtructoſque fide Cathu-

lica,

EX ME. Et multos convertit ;

lica, pene per tridoum cunctos reuaſci fecit lavacro baptiſmatis : & poſtpoſita omni ſuperſtitione diabolica, armati credulitate egregia, ſine mora deſtruxerunt diaboli ſimulacrum, & in honore Chriſti erexerunt eccleſiæ titulum. Præterea per diverſas maris inſulas quicumque dæmoniaca vexatione coutarbabantur, amentius clamabant, advenitſe famulum Chriſti Caraunum, & reſidere in quadam maris inſula, eumque debere adiri cum feſtinatione ſumma. Et quicumque acceſſerant, reparata ſoſpitate virtute divina, meritiſque B. Caraunı tetris ſpiritibus fugatis, alacriter redierunt ad propria ſani. Cumque pro his ſignis ab omni populo nimio affectu veneraretur, humanæ adulationis funditus parvipendit honorem, timens ne ventus humani favoris ſubriperet, quod humilitatis ſinceritas in cælo collocabat.

Demon variis cos gemitus libere.

7 Igitur paucis in comitatu Fratribus aſſumptis omnibuſque relictis, peregrinari voluit ; non immemor illius dicti ad Abraham ; Egi de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monſtravero tibi ; vel illius Dominicæ intonantis ſententiæ, Qui non reliquerit omnia quæ habet, ut tollat crucem ſuam, & ſequatur me, non poteſt eſſe perfectus. Proſpero tandem curſu Maſſiliam depulſus eſt, mari egrediens. Commoratus denique ibi parum, plures revocavit a cultura idolorum, & in fide Chriſti conſolidavit eos admodum. Exinde Lugdunenſis provinciæ partes illuſtraturus acceſſit. Ubi, ut dictum eſt, tanta proſpexit populum amentia detineri, ut relicto Chriſtianitatis nomine, quod abſurdum eſt dicere, renati fonte baptiſmatis, idola ſurda & muta, quæ & intellectualibus naturis & ſenſibus carent, ſed ſunt opera manuum hominum, adorarent. Cernens itaque vir Dei, hojus idololatriæ caſſo cultui inſervire populum, fidei calore accenſus, prædicare cœpit, ut ſe ab hoc nefando ritu removare, & Deum vivum, qui regnat in cælis, colere deberent. Sanctitas enim ejus immenſa, & fides perfecta, caritaſque copioſa, quæ negligeret videbat fieri, non potarat reticere, quia civitas ſupra montem poſita non poteſt abſcondi : & arrepta ſecuſi ſaxum immaniſſimum, quod ſtultitia hominum colebatur pro Deo, propria manu commiuuit. Nec quiſquam ei cootradicere auſus fuit, quia ſanctitate præclarus, ſermone egregius, maximis virtutibus, quas per illum Dominus faciebat, fulgidus, omni populo terræ illius honorandus erat atque timendus. Tantus namque terror eos invaſerat, ut omnes mirantes ejus conſtantiam, venerarentur ut Dei Angelum, timerent velut Dominum. Ordo igitur lectionis manifeſtare expoſcit, quod per eum Dominus inibi dignatus eſt operari.

Gen. 12. 1. egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi.

Beatus Lugdunenſis.

evertit populum idolorum.

8 Quædam denique mulier illic aderat, quæ morbo ſubcutaneo rumeſcebat per viſcera. Quam beatus Dei famulus conſpicieus, dixit ad eam : Vis fieri in proximo ſana ? At illa reſpondit ; O vir Dei, cunctam habeo expenſam ſubſtantiam in medicis, pro deſiderio recuperandæ ſanitatis, nec ab ullo porui ſentire quidpiam ſalutis. Ad hæc Dei famulus ait Caraunus ; Si promiſeris te idolis abrenuotiare, in quibus diabolica ſervitus exercetur, & animæ ſeductæ pereunt ; pro certo ſcias, quod pietate divina poteris adipiſci ſanitatis medelam. Illa autem fide non modica aſſerit univerſis obedire præceptis, quæcumque vir Dei imperavesit. Mox ſiquidem deatera S. Caraui tangente, cunctæ infirmitatis tabes receſſit, & reparata ſanitas in toto corpore lætatur : tali quippe aotidoto exultat corpus in ſoſpitate, & anima in Chriſti credulitate. Non ſolum autem illa exultavit in hoc munere, ſed & plures inibi curati a dæmonibus magnificaverant Dominum, famulumq; ſuum Caraunum, cujus meritis tanta coruſcabant miracula. Videntes itaque qui aderant tam glorioſa fulgere prodigia per famulum Dei Caraunum, omnes certatim ſimulacra diruerunt funditus, & baptizati qui dæmoniaca fuerant fraude decepti, priſtinam fidem renovaverunt, & pagani cum gaudio exultationis omnes ſalutare lavacrum perceperunt. Interea quis explicet verbis miracula, quibus Dominos per famulum ſuum Caraunum pulchre dignatus eſt comere mundum ? Antea enim deficiet copia verborum, quam ſigna tangent littas miraculorum. Præterea dum paucis ibidem diebus commoratus fuiſſet, ita eum Dominus, ut dictum eſt, gratia ſua condierat, ut omnes eum quaſi Angelum Dei venerarentur : prædicatione enim ejus revocati erant a cultura idolorum, & fulgebant in illis ſermone & opere inſignia Chriſtianitatis officia.

Et multos baptizat.

9 Diſpoſito ſiquidem itinere ſanctus vir Dei Caraunus univerſa loca perluſtrabat, & divino comitante auxilio multa ſigna & virtutes fulgebant per eum ; ita ut ſuperbam Gallicanæ ſcientiæ pompam, prædicationis ejus eloquium ſpirituali imbre molliret : & qui diabolicæ ſuperſtitionis tenebantur cultu captivi, ſimulacris quæ colebant renuntiantes, alter alterum præcedere conabantur ; ut ſancti ac beatiſſimi Caraui manus impoſitione, accepta baptiſmatis unda, ab omni peccatorum nævo mundarentur, & patriæ cæleſti ipſos repræſentaret, orabant. Beatus igitur Caraunus, talentum ſibi commiſſum multiplicare cupiens, eos in fide Chriſti pleniter inſtruxit, & adjuvante Chriſti gratia plenius roboravit. Exinde a parte Lugdunenſis provinciæ beatiſſimus Caraunus, velut ſol jubaribus, ita micans multis virtutibus, ad Carootanam urbem illuſtraturus acceſſit. Ubi parvum numerum Chriſtianorum reperit, & infinitum agmeo Gentilium diabolico errore deteotum. Tunc denique a paucis Chriſtianis in urbe vir Dei receptus eſt. Producamus igitur in lucem, factam in quodam homine ibi non parvam virtutem.

Convertit veros.

Paralyticum ſanat.

10 Cum beatiſſimus Chriſti famulus graderetur per compita, vidit hominem in lecto jacentem, paralyſi languore afflictum, cujus vita fine oſu corporis erat : & eum vir Dei cognoviſſet quod ſanctæ Eccleſiæ conſortium eſſet adeptus, acceſſit ad thorum ejus. Quo conſeſtim faciente ſuper ipſum Crucis ſignaculum, ſoluta nervorum vincula ad perfectam ſalutem conſolidantur, & compage membrorum priſtinas vires recipiente, quaſi ſopitus a ſomno languidus, perfectiſſime ſanus, alacer ſurrexit de lectulo. Iſtud namque miraculum fuit ſalutis indicium, quia quantos revocaverit a cultura idolorum, non valemus comprehendere numerum. Itaque ne oratio in longum protelata infirmis auditoribus generet faſtidium, vertamus articulum, ut ſancta dictatio caute caſta martyrii ejus tangat officia.

Iterum Paralyticum ſanat.

11 Factum eſt autem poſt tanta beneficia Dei, quibus honorare atque ornare dignatus eſt mundum, per famulum ſuum Caraunum, ipſe vir Dei beatiſſimus, a ſuis commonitus, ut cius Pariſium pergeret rogabatur. Quibus Sanctos ait ; Poſſumus quidem, Fratres, poſſumus : ſed me in hac urbe commorari diutius oportet. Non longo autem inibi tempore demoratus, ſicut illi deprecabantur, properare cœpit. Eminus quippe mons conſiſtit ab orbe

jucun-

Ex. Ms. jucundus, ab orientali climate; ubi dum ei hora veſcendi grata contigiſſet, Fratribus in refectione diſcumbentibus, S. Caraunus genua limo fixus, neſcio quid Dominum deprecabatur. Fratribus namque a cibo conſurgentibus, oculis lacrymarum fonte perlitis, adſpiciens in cælum, corpore Sanctus erigitur. Tunc Fratres intuens famulus Dei ait; Oro vos beatiſſimi, præcordiali amore cariſſimi, ut ſi me Deus in hac regione dignatur recipere, hunc meruerit habere locum ſepulturæ. Hæc quidem Fratres audientes, ad pedes Sancti proſtrati cum ejulatu deflentes, rigabant lacrymia genaa, & ex imis arcana producebant ſuſpiria, talia verba reſpondentes; Cur nos, inquiunt, beatiſſime Pater, dum altiora deſideras, in captivitate deſolatos relinquere vis? At beatiſſimus Caraunus, infremens corpore, lacrymatus & ipſe; Nolite, inquit, Fratres mei, nolite flere: non ideo ut ita agendum ſit dixi; ſed futurum eſt, ut iſte locus multorum corporibus Sanctorum illuſtretur.

ſibi ſepulturam ibi dignatur:

12 Et oratione dicta, cœperunt diſpoſitum ſibi carpere iter. Siquidem ab urbe lapidum *f* ſexto milliario occurrerunt filii Belial, armati ſubito, putantes Sanctum plurimam ferre pecuniam, aciem injicientes: ſtatimque omnibus ſuis fugientibus per latebras, & per opaca ſilvarum loca perſequentibus inimicis, ſolus S. Caraunus remanſit intrepidus. Sed beatiſſimus vir Dei Caraunus, malens mori, quam ſuos perire Fratres, voce altiori clamare cœpit; Nolite homines, nolite perſequi innocentes: pecunia, quam quæritis, en haberut mecum. At illi hoc audientes, omnes ad Sanctum reverſi, rogabant ut proderet. Tunc vir Dei non amplius quam unum ſolidum, quem ſibi pro viatico reſervaverat, eis oſtendit. Reliqua autem omnia quæ habuerat, præter hæc, pauperibus erogaverat. Nolebat enim aggravare animam pecuniali pondere, dicente Domino; Non ſæculus, non pera vobis portanda eſt; &, Nulite cogitare de craſtino. Tunc infeliciſſimi illi, putantes ſe illuſos fuiſſe a ſene, evaginato gladio cervice ultro dedita caput S. Catauni amputaverunt. Gaudens itaque vir Dei ſuſcepit martyrium, ſicut inſuperabilis miles pro triumpho deſiderat præmium. Spoliantes vero corpus ejus, nihil amplius pecuniæ inventum eſt, niſi quod ab ipſo fuerat præſentatum.

a barbaris deprehenſus,

capite amputato obit:

C

13 Denique tranſacto diei tempore obſcurantibus tenebris, in ipſo crepuſculo noctis, qui per opaca fruteta fugientes latebant, audiunt quaſi humanam vocem tertio proclamantem; Confortamini, Fratres, conſortamini, & nolite metuere: ſed revertimini ad locum vobis oſtenſum, & ibi corpuſculum meum requirite. At illi, qui per opaca nemora latebant trementes, vocem quidem ſanctiſſimi cognoſcentes, maturius concurrentes, venerunt ad locum, ubi ſeipſum ſepeliendum rogaverat: & invenerunt corpus ejus in loco, ubi g priùs genua flexerat, quaſi in oratione proſtratum jacere, dextro geſtans brachio caput *g*. Hic beatiſſimus Caraunus, fidei Dominicæ veridicus aſſertor, & gentilium animarum divina prædicatione laudabiliſſimus lucrator, dæmonum ab obſeſſis corporibus potentiſſimus expulſor, ægrorumque decumbentium totius ſanitatis ſaluberrimus reparator, roſeo tali martyrio conſummatus, in populis coronandus, Martyrum choreis ſociandus, Sanctis omnibus aggregandus, occurrentibus Angelorum atque Archangelorum cœtibus, reportans nobilem de hoſte antiquo triumphum, ovans victor evolavit ad cælum, recipiens ſtemma perpetuum. Quo lamento, quibus miraculis in die illa geſtum eſt; quæ agmina Paganorum, quæ caterva Chriſtianorum ob geſtæ rei miraculum conjunxiſſent; verbis non eſt facile explicari. Ibi a Chriſtianis corpus ejus ſepultum eſt, ubi prius ab eo fuerat deſignatum.

& ſepultur.

14 Quantas virtutes Dominus & Redemptor noſter in die illa in honore famuli ſui oſtendere dignatus eſt, quis potuit enarrare? Ubi cæcis viſus refunditur, mutorum lingua ſolvitur, ſurdis auditus panditur, claudis ſana ambulatio datur, pluribus obſeſſis a dæmonibus liberatio conceditur; vel ſi qui tertianæ, vel quartanæ typo febris, ſeu reliquis languoribus variis vexantur, indepta priſtina ſanitate lætantur, incolumes domum revertuntur; Domini nomen benedicentes Sanctorum in ſplendoribus, cui eſt pax ſplendoc, æqualis majeſtas, ſocialis celſitudo, in arcibus æthereis, cum Patre & Spiritu ſancto, in ſeçula ſeculorum. Amen.

claret miraculis.

D

E

ANNOTATA.

a *Non videtur a Sauſſajo velle ea his verbis colligi*, prodi in Eccleſiæ hujus monumentis, hunc Pauli Apoſtoli factum Romæ diſcipulum.

b *Hinc ſupra in Breviarii Lectionibus dicitur* Diaconus ordinatus.

c *Poſt S. Petri mortem ſediſſe Linum annis* 12, *menſibus* 3 *non integris, ac tum ſucceſſiſſe* S. Clementem *in tractatu noſtro de Pontificibus Romanis oſtendimus. An vero a S. Clemente, aut potius a Sixto II, S. Dionyſius & alii miſſi ſint, conſule Boſquetum lib.* 1 *Hiſtoriarum Eccleſiæ Gallicanæ a cap.* 24 *uſque ad finem libri.*

d S. Photinus, *Epiſcopus Lugdunenſis & Martyr, obiit anno* 17 *Antonini Veri, id eſt Chriſti* 177, *uti Euſebius lib.* 5 *hiſt. Eccl. cap.* 1 *ſcribit, & a Junii die ejus Natali indicabitur. Quam hæc procul diſtant a Pontificatu Clementis Papæ, quem hic ſuſcepit an.* 67?

e *Sauſſajus nihil de mari aut inſula, nihil de Maſſilia aut Lugduno habet, ſed ex proprio ſenſu ſocium facit S. Dionyſii, & ab eo Carnutum deſtinatum.*

f *Ubi nunc eſt eccleſia & parochia* S. Cerauni, *vulgo* S. Cheron du chemin.

g *Hinc Sauſſajus deducit*: Deciſum caput Pugil Chriſti colligena, eum in locum detulit, ubi tumulum eligena quievit. *Fabula iſta inde nata creditur, quod Sancti, capite amputato coronati, ſolerent in ſtatuis proponi, cum capite ante pectus prælato.*

F

MIRACULA

Ex 151 *Codicibus Mſs.*

Horum loco ejus ſepulturæ habitus,

DIvini muneris ſubſidio, Fratres dilectiſſimi, tanti viri, ſcilicet egregii Carauni, parva quidem cymba tranſnavigavimus enorme pelagus miraculorum, quæ dum viveret geſſit inculentiſſime, quæ & ædificationem mentis & maximum fidei robur conrulerunt, & plenæ ſanctitatis normam ſplendide edocuerunt. Proferenda eſt igitur aurea lux miraculorum, quæ poſt glorioſiſſimum ejus tranſitum inſtar ſplendidiſſimi ſolis reſuiſit in mundo, & Carnotanam urbem vaſtæ exultationis exhilaravit gaudio. Interea, quemadmodum Dei famulus Cataunus prophetiæ ſpiritu plenus prædixerat, ita actum eſt, ut nullus Chriſtianus aut Religioſus in illo inveniretur loco, qui non, ubi ipſius Sancti quieſcebant membra, viſis

PAGANI *sub Francis Christianis reſtituunt cultum,*

tor ſignis, deſideraret habere ſepulcrum, unde & Mons-ſanctus digne exrat vocitatus. At ubi gens barbara Francorum, divinitus inſpirata, letiferum infidelitatis derelinquens morbum, Chriſtianitatis adepta eſt nomen, & (ſicut dici ſolet) repentinus calor longum vicit ſeporem, atque ſortis erat manu, poſtquam cognovit viam veritatis, ita vehementer Deum colere cœpit; & Romana tepeditate calcata, robur Francorum ex fide convaluit. Videns itaque illuſtris quidam vir *a* Sechranus celebre S. Carauni nomen fore; & quod locus ſepulturæ ejus nequaquam habetetur veneration, divino ſervore ſuccenſus, baſilicam deſuper fieri ordinavit. Vir oamque Apoſtolicus, vocabulo *b* Pabolus, reſulgens præclara ſanctitare, eo tempore Epiſcopus, Abbatem ſimul & pulchram Cleronomiæ ſeriem, quæ ſepulturæ deberet deſervire, ibidem inſtituit.

a

b

16 Gaudium ergo miraculi depromatur in auribus fidelis populi, quod dignatus eſt Dominus oſtendere pro amore famuli ſui Carauni. Quadam vice dum venerabilis Aper Abbas cum Fratribus orationis gratia in oratorium ex more fuiſſet ingreſſus, ſolito curſu conſummato, Fratribus reliquis diſcedentibus, ſenior in baſilica clauſis oſtiis remanſit ſolus. Es quoniam aliud ſepulcrum juxta ſancta membra conſiſtebat, unde quale eſſet beatiſſimi Carauni habebatur incognitum; flebili angebatur mœſtitia. Pro deſiderio ſiquidem hunc præclarum reperiendi theſaurum, corpore humo proſtratus, ſidera mente tranſcendens, Deum, cui omnia occulta ſunt opera, ſolus deprecabatur, ut ejus de pectore ambiguum tolleret, & certę rei notitiam de corpore ſancti viri demonſtraret, Perſeverans itaque in hac orationis conſtantia, paululumque genua reflectens, expanſis manibus, & oculis in cælum intentis, proſpicit in promptu ſibi adſtaſe virum, capite cano, forma decora, vultu angelico, & dicentem ei: Quid mœrore, Frater, conſumeris? Abbas inquit: O egregie Pater, ob beatiſſimi Carauni ſepulturam, quia qualis ex iis geminis ſit ignoramus. At ille baculo, quem tenere videbatur, tumulum deſignans, ait: En membra hic ſancta quieſcunt. Confeſtim antem illa pulcherrima viſio, cum his lætitiæ dictis, abſceſſit ab ejus oculis. Tum quidem Pater ingenti ſtupore magnoque repletus gaudio, denuo ſe cineribus ſacratiſſimi buſti obvolvit, agens Deo gratias cum lacrymis, eo quod ſui compos voti merui exaudiri, in revelatione hujus corporis eximii.

B *Abbas de ſepultura ambigit,*

facta aſſertione redditur certus,

C

17 Interea ſumma cum feſtinatione prælibato Præſuli, ſcilicet Pabolo, geſtæ rei miraculum pandit. Quo audito Pontifex, quaſi e ſomno evigilans, elegantiſſimum dedit reſponſum: Si ita habetur, Frater, ut aſſeris, oportet nos triduanum indicere jejunium, ſanctæ ac individuæ Trinitatis majeſtatem imploranies, ut ejus ſuffragio, qui tam mira dignatus eſt oſtendere, poſſimus ſancta membra, quæ indecenter jacent, in honorabiliorem perferre locum. Tertio itaque jejunio cum pernoctatinne, peracto, omnis cleri ſimul & populi conventus facto, corpus ſanctiſſimi viri Carauni coram cornu altaris mirifice cum immenſo ſepelierunt tripudio. Tanta denique in die illa a corpore ſancti Viri emanavit fragrantia; & locus ille inæſtimabili ſuavitate odoris teſperſus eſt, ut univerſali genere odoriferi unguinis crederes totam ædem illam fuiſſe delibutam, ut omnes qui aderant glorificarent Altitonantem ob tantæ amœnitatis reſperſionem. Patet namque in hoc mirabili facto, quod ipſe Vir ſanctus, dum ſuperſtite frueretur vita, decantans cum Apoſtolo, Chriſti bonus odor ſumus Deo, habebat ſui pectoris templum virtutum aromatibus definitum, oratio-numque copia reſperſum, ac ſanctiſſimi cœlibatus lilius circumteptum, a cujus corpore tanti odoris effluxerat ſuaviras. Illud vero vas ligneum, in quo Sancti corpus fuerat humatum, ferreis clavis erat adſtrictum: quod non æſtus impedimentum, non pluvialis alluvio madefecit per tantorum ſpatia annorum, ſed quaſi [lignum] Setim imputribile crederes permanere: unde, uſque hodie a multis credentibus lignum & ferrum conſervatur ex fide. Multi nempe qui variis infirmantur languoribus, vel ſiqui typo diaboliæ inſultationis agitantur, ſi ex his ſuper ſe habuerint, exemplo ſanitatis alacritatem recipiunt.

Corpus elevatur,

D

ſarcophago priori in corrup. o,

18 Huic ſiquidem paginæ eſt neceſſarium inſerere laudem miraculi, quod temporibus ſæpe dicti conſtat Epiſcopi actum: timore enim, & amore compungimur in obſervanda reverentia ſancti Viri, cum hæc fulgida reſonaverint dicta prodigii. Accidit namque, cum quædam parochia vas ad libandum Sacrificium minime haberet, præfatus Pontifex de baſilica Carauni unum tribuit calicem parochiæ indigenti, pollicitans us meliorem in eo reſtitueret loco. Interea dum neſcio qua conditione prædictum reddendi munus interceſſit dilatio, ſæva ſtatim in eum permovetur divinæ ultionis ira, & rapiuntur ab eo ſalutis organa; & ita febriciranis intromittuntur ægritudinis tormenta, ut exuſta corporis medulla vix moveret vel labia. Quadam igitur nocte quiſpiam e civibus, Dei timore circumdatus, & in ſancta religione plenius fundatus, vidit viſione præclara adſtantem Angelum & dicentem: Vade, frater, & die Pabolo Epiſcopo, ut manus S. Carauni, quod indigne abſtulit, celeriter reſtituat, eaque reparabitur in eo priſtinæ ſanitatis hilaritas. At ille, ludificante ſomno putaas eſſe vanum tantæ revelationis myſterium, nemini dicere volut. Secundo itaque, ei ſicut & prius apparens, ait: Cur non innotuiſti Pontifici ruo quod tibi fuerat imperatum? Tunc ille mature conſurgens, ad ſancti viri concurrens ſepulcrum, talia proſtratus verba toto niſu poſtulabat, dicens: Immenſæ pietatis tuæ, Domine, multitudinem deprecor, ut meritis S. Carauni, ſi ex te iſta proceſſit viſio, eadem tertio appareat, & omne dubietatis vulnus procul a me repellat. Denique tranſacto diei lumine, jam tenebroſæ noctis horridum choas ingruerat, in ſtratu ſolito tradidit ſeſe ſopori placido: & ecce Angelus qui ei apparuerat, jam venit velut frendens: & ignaviam increpans, ait: Cur divinis non obtemperaſti monitis, & infidelis Pontifici tuo non illico nuntiaſti, quod tibi fuerat imperatum? duplicis re noveris eſſe reum negligentiæ coram Domino. Exinde evigillans ſtatim a ſomno, citius ad Pontificis properat occurſum, quæ ſibi divinitus fuerant oſtenſa exponens per ordinem cuncta. Legati itaque ad parochiam dirigunmr curſu præpeti, & dum ad præfatum refertur locum calicis decus, regreditur ad Præſulem pulchræ ſaluris deſiderabile munus. Calice enim baſilicæ reddito, Pontifex alacer tripudianti ſanitate ſurtexit a lectulo.

E *ab calicem ablatum,*

punitur Epiſcopus,

& per alium ter ab Angelo edoctum,

F

monitus, reſtituto calice ſanatur.

19 Proſequamur miraculorum ſeriem, & adjiciantur inter hæc hagiographa cæleſtis miſericordiæ gaudia, meritis S. Carauni in quodam homine facta. Vir profecto venerabilis, Sacerdotii inſula conptus, nomine *c* Leodegiſilus, cum ad evocationem *d* glorioſiſſimi Regis *d* Chlotharii (cujuis adoleſcens filius gravi tædio infirmitatis dicebatur detineri ira vehementer aſtrictus, ut nihil aliud autumaretur, niſi ut paratis exequiis mortis obſcuritas,

c

d

A ritas vitæ ſugaret lumina) profeiſceretur; cum e ſocio adoleſcente [ivit] ad veoerandum S. Martini archiſterium, ut ſuffragante ejus intereaſſione ſanitatis medelam divina ei conferret pietas. Dumque Carnotanam urbem præfatus vir properans præteriret, collegis paululum vel vehiculis reficiendi ſpatiom tribuit; ipſe vero, continua frugalitate fatigato corpore, dedit ſeſopori; &, ceu vigilans, vidit virum, vultu Angelico adſtantem, & iter ſibi percunctantem. Ille autem, ut res agebantur, ei omnia enarravit. Tunc vir Dei ad illum; Bene, inquit, Frater, quia vadis: ſed jam eum Domiono per famulum quidem ſuum, Dominum Marrinum & me ſervum ſuum, viſitare dignatus eſt. Et cum ipſe Leodegiſilus Presbyter perſonam vel nomen ejus inquireret, eivem Romaoum, nomine Caraunum, & urbe Carnotana ſe paſſum fuiſſe, reſpondit. Et cum Stirpiniaco, juxta evocationem memorati Principis, ſæpe ſatus vir venerabilis Leodegiſilus Presbyter præſentatus fuiſſet, puerum qui laoguerat, juxta verbum hominis Dei quod prædixerat, invenit ſanitatis

B gaudio repletum atque renovatum.

ao Quin etiam, quot mirabilia, fugatis doloribus eunctis, ſuper imbecillitate decumbeotium frequeotiſſime S. Carauoi apparent ſuffragio, perlongum eſt evolvere; quia elarent fidelium oculis, quam poſſint comprehendi litterarum memoriis. Quapropter contumaciæ jaculo pereuſſis, qui potiorem habent affectum detrahendi quam imitandi, felicem artipuimus ealicem & ſancto proceſſimus ſilentio. Accipiamus igitur, Fratres, & conſideremos tanti Patroni clementiam; & ejus præſidia ſub orationum frequentia dignaque teverentia imploremus; ut univerſa vitia averſemur, ſingularum virtutum EX MS. colamus ornamenta; fidei, ſpei & charitatis innodemur per vincula, cunctorum quoque hoſtium liberemur incurſibus, totiuſque Sanctitatis decoremur floribus: quatenus in æthereis aulis aoimis exultantibus Cælicolarum applicemur cœtibus, præſtante Domioo noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria, eum Patre & Flamine ſancto, io ſæcula ſæculorum. Amen.

Filius Chlotharii Regis,

apparuit Martino & Carauno,

ſanatur,

alia miracula.

ANNOTATA.

a Sechranus, *aliis* Sechrannus, Secraonus, Serranus, *civis Carnutenſis*.

b Pabolus, *aliis Mss.* Pappolus, *interfuit Concilio Parifienſi 4 an. 573. in quo ejus cauſa ſuſcepta eſt adverſus Promotum, qui in caſtro Dunenſi Epiſcopus fuerat conſtitutus. Idem ſubſcripſit Concilio Matiſconenſi a anno 585.*

c *Poſt dictam* Pappolum *ſecuti Epiſcopi* Mainulfus, Theobaldus, & *dein* Leodegiſilus, *aliis* Ledegiſilus & Laoſegiſilus, *cujus Succeſſor* Bertegiſilus, *ſi tamen diverſus, interfuit Concilio Remenſi anno 624 aut initio ſequentis.*

d *Hic eſt Chlotharius II, mortuus an. 628, de quo ad tumulum* S. Carauni *legitur inſcriptio talis*. Chlotharius Rex Francorum dotavit hanc eccleſiam: & *additur nomen* Lenteriei ſecretarii & Lancegiſili Epiſcopi. *Conſule Rolliardum in Hiſtoria Carnotenſi fol. 263.*

e *Mss.* Com ipſo adoleſcente: *ſed errorem hic eſſe aliquem ea antecedentibus & conſequentibus apparet; quem verbo uno immutato putavimus corrigendum.*

DE PLURIMIS SANCTIS MONACHIS

G.H

MARTYRIBUS THECUE IN PALÆSTINA.

Ex hedierno Romano & Joannis Caſſiani Collatione VI.

CERCA CCCCX

Memoria in Faſtis,

ex Caſſiano.

Tabulæ hodierni Martyrologii Romani celebrant horum Martyrum memoriam hoc XXVIII *Maji his verbis:* Thecue in Palæſtina Sanctorum Monachorum Martyrum, qui tempore Theodoſii Junioris a Saracenis occiſi ſunt: quorum ſacras Reliquias

C accolæ colligentes, ſumma veneratione illas habuerunt. *Baronius, cui commiſſa fuerat Martyrologii recognitio, & amplificatio permiſſa, ex iis quos tunc meliores potuit habere auctoribus; in Annotationibus poſt factis editiſque, non explicat, utrum eos alicubi Sanctorum faſtis adſcriptos repererit, quod alias non indiligenter notat; unde colligimus ipſum data ſibi poteſtate eo etiam uſum, ut quos Sanctorum cultu dignatos olim noſſet, nec tamen ſciret quo die anni, hanc iis ipſe legeret arbitratu ſuo. Hoc tamen neſcio cur diſſimulans, & quaſi de alieniſ opere agens, nec præciſe ſciens unde acceptis ſint, adſcribit in Notis*, videri illos eſſe, de quibus agit Joannes Caſſianus in Collatione ſexta de nece Sanctorum cap. 1 & ſequentibus: *Verba Caſſiani hæc ſunt.*

a Io Palæſtinæ partibus juxta Thecue vicum, qui Amos Prophetam meruit procreare, ſolitudo vaſtiſſima eſt, uſque Arabiam ac mare mortuum ampliſſima extenſione porrecta. Io hac ſummæ vitæ ac ſanctimoniæ Mooachi diutiſſime commotantes, repeote ſunt a diſeurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet ſciremus tam a Pootificibus regionis illius, quam ab univerſa plebe Arabom tanta veneratione prærepta, & inter Reliquias Martyrum condita; ut innumeri popuſi e duobus oppidis concurrentes, graviſſimum ſibi certamen indixerint, & uſque ad gladiorum conflictum pro ſancta rapina ſit corum progreſſa contentio, dum pia inter ſe devotione decertant, quinam juſtius eorum ſepulera ac reliquias poſſiderent; aliis ſcilicet de vicinia eommorationis ipſorum, aliis de origiois propinquitate gloriantibus; nos tameo vel ooſtra, vel quorumdam non mediocriter ex hac parte ſcandalizaotium Fratrum offenſione per- F moti, ſoquirenteſque cur tanti meriti ac tantarum virtutum viri ita ſior a latruoeulis interfecti, tantumque Domious paſſus fuerit erga ſuos famulos ſaeinus perpetrari, ut viros eunctis mirabiles in manus traderet impiorum: mœſti ad S. Theodorum, ſingularem in converſatione actuali, perreximus virum . . . . Cui eum de Prædictorum virorum nece querimooiam ſudiſſemus, admirantes tantam Dei patientiam, quod viros ſcilicet illius meriti talirer interimi permiſiſſet, ut qui alios quoque ſoæ ſanctitatis pondere de hujuſmodi liberare raotatione debuerint, ne ſeipſos quidem præripueriot de manibus impiorum; aut cur Deus admitti in ſervos ſuos tantum ſaeinus oonceſſiſſet; Beatus Theodorus reſpondit: Hæc quæſtio illorum ſolet animas permovere, qui parum fidei vel ſcientiæ poſſidentes, merita Sanctorum vel præmia, quæ non in præſeori redduntur, ſed ſepoſita ſunt in futurum, arbitrantur in hujus temporalis vitæ brevitate reſtitui. *Hæc aliaque Caſſianus, quæ apud ipſum legi poſſunt.*

A & alibi eorum disciplinam exponit.

a *Idem alibi quoque locis agit de disciplina veterum per Palæſtinam & reliquam Orientem Monachorum, videlicet lib. 3 Inſtit. cap. 3 & lib. 4, cap. 19, 20 & 21: quæ videntur etiam illis in Thecua deſerto Monachis, hoc loco laudatis, applicari poſſe. Utiam autem Caſſianus dixerum ſaltem illorum oppidorum, quæ ſibi corporum ſacrorum Reliquias vindicarunt, nomina indicaſſet; facilius fortaſſis reddere poſſemus rationem, cur in monaſteriis Palæſtinæ, quorum alibus S. Sabas aliique Typicon erectionis eorum officiorum ordinarunt, nulla illorum Martyrum inveniatur memoria. Interim licebit ſuſpicari, diſtractis (ut dictum* D *eſt) corporibus, & deſolata deinceps manente quam ſancti illi Monachi ſibi conſtruxerant Laura (nulla enim illius poſtea mentio in Vita S. Euthymii & aliorum, in quibus Deſertum Theeuæ nominatur aliquoties) acciderit fuiſſe qui martyrii curaret hiſtoriam ſcribere, beneficio cujus omnibus Terræ ſanctæ monaſteriis manſiſſent venerabiles; qui paulatim in oblivionem venerunt: invaleſcente Saracenorum in cunctis oppidis Paleſtinæ dominatu, & Sanctorum in iis celebrium evaneſcente cultu.*

DE SANCTO RIGOMERO,

EPISCOPO MELDENSI IN GALLIA.

Ex Breviario, Sauſſajo, & aliis.

G. H.

SÆC. V.

B Cultus confirmatus 18 Maji.

Reliquiæ.

Breviarium Meldenſe, auctoritate Dominici Segnier Epiſcopi Meldenſis ac ejuſdem Eccleſiæ Capituli conſenſu anno MDCXL *cuſum, proponit ad diem hunc* XXVIII *Maji celebrandum feſtum S. Rigomeris Epiſcopi Meldenſis, ſub ritu ſemiduplici, ac Lectiones præſcribit de Communi Confeſſoris Pontificis, eam hac Oratione propria. Propitiare quæſumus, Domine, nobis famulis tuis, per S. Rigomeri, Confeſſoris tui atque Pontificis, cujus Reliquiæ in Meldenſi ſequieſcunt Eccleſia, merita gloriosa, ut ejus pia interceſſione ab omnibus ſemper protegamur adverſis. Sanſsajus hoc de eo cancinnavit elogium*: Eodem die Meldis S. Rigomeri, itidem Epiſcopi & Confeſſoris, pietate, clementia, & miſericordia præluentis, qui poſt Principium illam Eccleſiam regens, Epiſcopatu ad Dei voluntatem egregie adminiſtrato, ſancto fine quievit. *Hac ibi. Celebratur ejuſdem memoria in Ms. Floravio Sauſſeram, itemque in Martyrologio Colonia & Lubeca anno* M. CCCCXC *impreſſo, atque in Additionibus Greveni ad Uſuardum anno* MLXV *&* MDXXI *exaratis, his ubique verbis*: Civitate Meldis B. Rigomeri, Epiſcopi & Confeſſoris. *Fuit olim in eadem diœceſi* Abbatiola S. Rigomeri, Epiſcopi & Confeſſoris, *& recenſetur inter Eccleſias, quas anno* MIV *Canonicis ſuis attribuit S. Gilbertus Epiſcopus Meldenſis, cujus Acta dedimus* XIII *Februarii. Fuit quoque S.* Rigomerus *decimus illius urbis Epiſcopus, & floruit ſæculo Chriſti quinto. Cætera ita obſcura manſerunt, quia neque Vita, neque Miracula ejus videntur aliquando ſcripta tradita fuiſſe. Refert D. Claudius Caſtellanus, in extimo ſuburbii Meldenſis termino, etiam hodie reperiri ſub nomine* S. Rigomeri *eccleſiam vulgo.* Saint Rogomer *dictam: qua utrum reliqua ſit ex Abbatiola ſupra memorata incompertum nobis eſt.* Abbatiola. E

DE SANCTO THEODULO,

URBIS CONSTANTINOPOLITANÆ EX-PRÆFECTO,

MONACHO STYLITA EDESSÆ IN STRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De vitæ Actis, cultus die, & qualitate ac tempore Præfecturæ geſtæ.

CIRCA AN. occcl.

Vita unde excerpta,

Nobile illud Orientalis Eccleſiæ monumentum, continens Sanctorum ad Antiochenum ſive Patriarcharum ſpectantium Vitas, cujus ſe Lauretianam Florentia Bibliotheca partem reperimus, pro ultimis quatuordecim Maji diebus ſervituram, uti plenius dictum XVIII *hujus ad Vitam S. Syræ; inter alias etiam urbis exhibuit hæc* Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Θεοδούλου τοῦ γενομένου ἐπάρχου τῆς πόλεως. Vitam & converſationem Theoduli, Conſtantinopolis Præfecti, facti Monachi & Stylitæ. *Eſt hæc eadem quæ cætera ejuſdem codicis Stylo luculenter exphicata, ab Auctore, non cogvo quidem; ſed qui non amiſit annorum numeros aliaſque notabiles circumſtantias, ab aliis ejuſdem Vitæ abbreviatoribus prætermiſſas. Hanc ergo Latine redditam damus; quia licet ipſum* Theodulum, *neque in titulo* Sanctum *vocet auctor, neque in decurſu hiſtoriæ; tamen ſub finem indicat, ad monumentum ejus, magno Epiſcoporum & Hegumenorum concurſu prope* Edeſſam *ſepulti, frequentes fieri in ſuum uſque tempus curationes; proinde non dubitamus, quin ut Sanctus fuerit in publica regionis illius veneratione.*

cum notabili cultus,

Ita certe crediderunt Conſtantinopolitanorum Synaxariorum conditores poſteriores, in Mſs. Mediolanuſi bibliotheca Sancti Ambroſii & Claromontana Collegii Societatis Jeſu Pariſiis, aliiſque unde accepta Menæa Venetiis excuſa. Qui rem exemplum iſtius Vitæ accepiſſent ex Oriente, nec ſcirent enimvero diei adſcribendus eſſet Theodulus; *dederunt ei titulum* Sancti Patris noſtri, *& elegerunt diem* XIX Decembris, *quo recurrebat anniverſaria memoria* Sancti Theoduli Cyprii, *pro Chriſto ſtultum ſe ſimulantis. Sed quem Acta non indicant, & iſti ignoratum diem, exprimit in titulo prædictus Codex,* Μηνὶ Μαΐῳ κζ', Menſe Majo XXVIII *Vitam adſcribens, cui hac in parte fidem dandam putamus. Etenim Menæorum ac Synaxariorum elogia, multo recen-* & alii 28 Maji, quo alii aſſumpſere 3 Decemb.

A *recentius, & ex ipſa quam damus Hiſtoria fuiſſe ſacris libris inſcripta, vel ex ipſo patet barbarioris linguæ ſtylo, cum (ut alia omittam) σημαντα pro πανταχοῦ ſcribitur, σημασὶ pro παντχημοῦ. Jubet tamen poſt prædictam Vitam, etiam Epitomen dare ex prædicto Ms. Claromontano acceptam.*

3 *Menæa cuncta, nulla præmiſſa alterius* Theoduli *mentione, de ſolo hoc noſtro agunt, ejuſque elogio tale præmittunt diſtichon:*

Ἐπαρχίαν γὰρ ἀνθρώπου ἐπαρχίαν
Ὁ Θεόδουλος ἀντέλλαττε ἐκφρίσας.

in Menæis ac Synaxariis, Quam bene terreni Theodulus culmen honoris,
Perpetuo ſapiens mutat honore poli!

Alludit auctor diſtichi ad titulum Ἔπαρχος Præfecti. *Fuit autem* Theodulus, *ut jam dictum*, Præfectus Urbis Conſtantinopolitanæ; *itaque habet Vita & Elogium Synaxarii Claromontani. In Menæis vero dicitur*, Ἱερέως καὶ Ἐπάρχου τοῦ Πραιτωρίου. *Diverſi omnino fuerunt Conſtantinopoli*, Præfectus urbis & Præfectus Prætorii, *æque ac Romæ: & ad alterutrum officium indifferens eſt titulus, qui ei datur in Menæis*, τὸ ἀπὸ Ἐπάρχου, ex Præfectis.

Dignitas Præfecturæ ob geſta in ſæculo,

4 *Sed ſi Præfectus Prætorio* Theodulus *fuiſſet, imperante Theodoſio magno; fieri vix poſſet ut ejus nomen non inveniretur in Codice Theodoſiano, ubi nullo non anno Theodoſii inveniuntur plures leges, ad hujuſmodi Præfectos directæ, unde eorumdem ſeries integra haberi poteſt; non item Præfectorum urbis, ad quos multo pauciores leges extant, & pro annis* CCCLXXXVII *& quatuor ſequentibus omnino nullæ: ut ſi horum annorum reſcripta ad Urbis Præfectos data extarent, credi poſſit* Theoduli *nomen in his inveniendum fuiſſe. Atque hinc porro ætas illius quodammodo definiri poteſt: agebat enim annum vitæ, quando abdicata Præfectura & conjuge ſepulta columnam ſuam aſcendit, quadrageſimum ſecundum, natus proinde poſt annum* CCCXL: *& in eadem columna vitæ annos* XLVIII, *adeoque nonagenarius obiit, poſt annum* CCCCXXX.

AUCTOR. D. P.

ætas vitæ,

5 *Utilis porro eſt hujus Vitæ lectio, non tantum propter exemplum contempti ſæculi a vero tantæ dignitatis; ſed etiam propter adjunctam de* Cornelio Citharœdo Damaſceno *narrationem, qui unico heroicæ cavitatis actu, parem* Theodulo *ſanctitatis & gloriæ gradum promeruit, quare hanc potiſſimum partem ex Vita Theoduli deſcribendam & populo proponendam judicarunt Synaxariorum prædictorum collectores.*

ejuſque legendæ utilitas.

B

V I T A

E

Ex Ms. Medicæo Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ Plut. IX, *Cod.* XIV,

Interprete Daniele Cardono Societatis Jeſu.

C A P U T I.

Præfectura gentroſe abdicata, nequidquam obſtante uxore.

1 Ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἦν τις, Θεόδουλος ὀνόματι, τῷ Ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐμπιστευθεὶς ὑπὸ τοῦ γαλήνιωτάτου Βασιλέως. Οὗτος διαπαντὸς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν τὸν θάνατον, ὅθεν ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ ἐν φόβῳ Θεοῦ δῆλον, καὶ ἐν ἀσταθείᾳ ἐδιοίκει τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ ἀρχεῖῳ τὴν Ἐπαρχότητα, τοσοῦτον ἐλεημοσύνας πολλὰς καὶ τὸ λεληθὸς. Εἴρα γὰρ τὰ ἐν τῷ βίῳ κυλίσματα ἐν σκιλίσματι. Εἴρα τὸν ἄσαπτον πλοῦτον, καὶ τῶν ἄλογον δυναστείαν, καὶ τῶν δόξαν τῶν ψιθύρων μον, ὡς φύλλα τὰ μάτλω ὧδε κἀκεῖσε φερόμενα ἐν ἀεφερόμενα, ἐν οὐδ' ὅτως εἰς γῆν ἀποτίπτοντα. Εἴρα πῶς δεινὸν μὴ ἀνθρώπῳ θάνατος. Πῶς γὰρ οὐ; τῷ σήμερον ὄντες, ἐν ἄυριον οὐκ ἐσομένοι, οὐδὲ ὥρας ἡμᾶς ἀναλύοντες. Ἐθεώρει τὰ γινόμενα ἄσαπτα ἐν ἀλληλοκατάπληκτα, ἐν ἀγωνία. Ἐθεώρει τὰς ἁρπαγὰς, καὶ τὰς ἐπηρείας, ἐν πλεονεξίας τὰς ἐφ' ἑκάστης γινομένας, ἐν σκαπτίζων τὸ ὁμμα τῆς διανοίας ὥρας τὸν μακρόθυμον καὶ φιλάνθρωπον Θεὸν, μὴ δακρύων ἔλεγεν· Πᾶσα μὲν ἀρετὴ δοκιμὸν τὸν ἀθλητὴν ἀπεργάζεται, καὶ λαμπρὸν τῷ γεωργῷ τὸ θέρος ὁρᾶσθαι καὶ φορτοκαίεσθαι δίδωσιν. Πλὴν ἀρετὴ ἀρετῆς δοκιμωτέρα καθέστηκεν. Ἡ ὑπομονὴ δὲ πασῶν τῆς ἀρετῆς ἐστι τιμιωτέρα, αὕτη γὰρ ἑκάστης ἀγαθῆς πράξεως σωτήριον τῷ ὑπάρχειν, ἐν ἀδὲ βαθυμία τινὸς φθαρῆναι συγχωρεῖ, ἀδὲ ὀλιγωρίᾳ πεσεῖν. Οὐ μὴν ἧς ἀπογνώσεως εἰς ἑτέραν ὁδὸν τραπῆναι τῷ εἰς θάνατον ἄγουσαν· ἐν σωτήριος ἐκτεῖν· Ὁ θρόνος τῆς ἀρετῆς ἡ ὑπο-

1 MAgno Theodoſio res Imperii curante, Theodulus quidam extitit, cui ab optimo Imperatore commiſſa erat Conſtantinopolitanæ urbis Præfectura. Hic, cum ſubeuntis aliquando mortis memoria ob mentis oculos ei nullo non tempore verſaretur, magna cum ſolicitudine &, in perpetuo Dei timore vitam traducebat, ſumma fide & religione traditæ ſibi Præfecturæ munus ac dignitatem ſuſtinens, & plurimas eleemoſynas occulte faciens. Noverat quippe quam varia quamque impedita ſit vitæ humanæ ratio: inconſtantiam divitiarum, principatuum vanitatem, &, quam falſo nomine gloriam homines appellant, caducorum foliorum inſtar hanc illuc ferri ac referri, & in terram ad extremum proſterni. Sed illud præcipue verſabat animo, quam gravis homini & moleſta mora tandem accideret. Nec id quidem immerito, cum qui hodie vivit ac viget homo, poſtera ſæpe lece in vivis non ſit, nec apud nos unquam deinceps verſetur. Conſiderabat rerum omnium humanarum inſtabilitatem & converſiones, & ægre inde ipſi erat. Cum vero rapinas quotidianas & violentiam, avaritiamque inter mortales graſſantem attentius ſecum cogitaret; tum præcipue mentis oculo in divinam longanimitatem & benignitatem altius defixo, non ſine lacrymis ſic ratiocinabatur: Omnis quidem virtus hominem qui in ea ſe exercet probatum Deo acceptumque efficit, quemadmodum cum agricolæ laborum impenſorum jactique ſeminis meſſis quædam jucunda & expectata exhibetur: alia tamen eſt altera præſtantior, omnium vero præſtantiſſima tolerantia. Ipſa videlicet operis cujuſque boni rationem haud innem continet, virtuteſque ceteras nec inertia flaceſcere permittit, nequa negligentia corruere, ſed nec in eam quæ ed mortem deducit viam patitur quemquam per deſperationem trahi; atque ut breviter

Theodulus Præfectus urbis CP.

aſſidua mortis meditatione,

ad frequentem vitæ rationem incitatus,

EX MS. FLOREN.

quod res eſt dicam; Patientia virtutum omnium ſedes ac thronus, gaudium quoque earumdem & firmamentum eſt conſtituta; ſuſtinens igitur ſuſtinebo Dominum, & ipſe faciet mecum bonitatem.

2 Poſt aliquod indo temporis intervallum, vocata ad ſe uxore ſua Procla, ita eam eſt allocutus: Hæc, o domina ac uxor mea, divini Pauli ſcimus eſſe documenta, ut cogitemus tempus eſſe breve, & quod reliquum eſt, ut qui habent uxores, tamquam non habentes ſint, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui emunt, tamquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi. Sed & Pſalmiſta David ſimilia nobis teſtatus eſt in Pſalmis ſuis, ita pronuntians: Dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni; ſi autem in potentatibus, octoginta anni: ſi tamen regnum quis cælorum conſequatur: aliæ enim etiam octoginta anni, in miſera hac & calamioſa vita traducti, tarionem habent diei heſternæ, quæ præteriit. Sed quæ tandem vitæ hujus dicenda eſt utilitas, aut quid ex ea in rem noſtram fructus poteſt colligi, niſi quod ſapientiſſimus quidem orator nos docuit: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Nihil igitur, Domina, in hunc mundum intulimus, ſed nec auferre quidquam nobiſcum poterimus. Quo nunc, putas, loco verſantur quotquot anto nos vixerunt homines? Nonne omnes viveodi finem fecerunt, & in ſepultra illati, tandem abierunt in cinerem? Ipſa vero vita noſtra quid eſt? noone fumus & pulvis & rela atanei, & vana imaginatio & ſomnium?

3 Meis igitur conſiliis aures præbe, ac Deum nobis reddamus propitium. Modienm eoim nobis ſpatium vivendi ſupereſt: vigilandum enim & ſobrie admodum agendum oobis eſt, ne conceſſum nobis tempos ad ea quæ recte ſont præſcripta opere exequendum, ſine fructu ſinamus effluere; neve illud in nos miſeriarum pondus ultro trahamus, quod tollere ſit graviſſimum, ſuſtinere miſerum, portare calamiroſiſſimum, quodque graveolens ille ignis gehennæ ſecum trahit, & quod qui ſert a verme mordente continuo iovaditur, qui quem invaſit, eumdem eomedere, conſumere, & perdere nequaquam ceſſat. Quouſque ergo, Domina mea, a falſis honorum ae gloriæ imaginibus ſeduci nos patiemur? Quid boni ab iotempeſtivis & fugacibus, ae minima veris diviiiis expectamus? ſingulis illud diebus ſanctus nobis David inclamat: Verumtamen vane conturbatur omois homo. Theſaurizat eoim, & ignotat cui congregabit ea. Me igitur audi; divirias noſtras omnes pratio divenditas in egenos diſtribuamus, atqua ita fallaci huic atque inani & contempribili ioſtituto vivendi nuntium remittamus; ut eum ex vita hac erit abeundum, regno cælorum potiri nobis non negetur. Nihil enim ſtabile io mundo iſto reperias, ſed temporaria cuncta & citiſſime tranſeuntia.

4 His omnibus illa auditis, ac fuſis ubertim lacrymis, ita maritum compellat: Itana, Domine mi, uxotem tuam odio cupiſti habere, ut abea jam nunc divortium meditari voluetis? Quid hoc obſecro rei eſt? Neſcio equidem quam ob cauſam diſplicera tibi tanropera potuerim. Quid enim? nonne in hoc uſque tempus com omni erga te modeſtia me ipſam geſſi? Vix duo jam anni ſunt elapſi ex quo tempore ſancta tecum matrimonii lege conjuncta ſum, & eces adeo cito mei te convictus rædium capit. Hei mihi viduæ ac miſeræ, quæ meo me conjuge derepente orbatam video! Hei mihi, quæ nec ullam hactenus, ad aliquod ſaltem doloris levamen, prolem ſuſcepi, ut vel imaginem ajus intuens omoibus diei horis illum habeam præ oculis, qui me ſic repente deſeruit. Tute ipſe, Domine mi, hanc ut partem eli-

μοσύνη, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἡ βασιλεία καθέστηκεν. Ὅθεν D ὑτοιμάσων ὑτομάσω τὸν κύριον, καὶ αὐτὸς ποιῆ χρηστότητα.

2 Εἶτα ἐν μίᾳ τῶν ἡμερῶν προσκαλεσάμενος ὁ αὐτὸς Θεόδουλος Πρόκλαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἔφη πρὸς αὐτὴν· Κυρία μου, δεδιδάγμεθα ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς ὅτι ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶ τὸ λοιπὸν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ψαλμῳδὸς Δαβὶδ διεμαρτύρατο ἡμῖν, ὡς στίχος ψαλμῶν ἔτους βοᾷ· Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυνάσταις, ὀγδοήκοντα ἔτη. Καὶ μὴν καὶ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομῆσαι· ὀγδοήκοντα γὰρ ἔτη πρὸς ἐκείνου τὸ ἀπλοῦν τοῦτο αἰῶνα ὡς ἡμέρα ἡ χθὲς ἡ παρελθοῦσα λογισθήσεται. Τί δὲ ἐστι τὸ κέρδος τοῦ βίου τούτου, ἢ τί τὰ ἐξ αὐτοῦ τοιζόμενα, δεδιδάγμεθα παρά τινος ἀνδρὸς παντάπασι ῥήτορος, ὅτι ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης. Οὐδὲν οὖν, Κυρία μου, εἰσενέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. Ποῦ γάρ εἰσιν οἱ πρὸ ἡμῶν ἄνθρωποι; Οὐ πολλοὶ ἐκ E τῶν ἐτῶν ἐκείνων ἐτελεύτησαν, καὶ εἰς γῆν βληθέντες διεφθάρησαν; Τί δὲ ὁ βίος ἡμῶν; Οὐ καπνὸς, καὶ σποδὸς, καὶ ἀράχνη, καὶ φαντασία, καὶ ὄναρ;

3 Δῶρον οὖν ἀνάσχου μου τὴν καλὴν συμβουλίαν, ὦ Κυρία μου, καὶ ἱλασώμεθα τὸν Θεόν. Βραχὺς γὰρ ἡμῖν ὁ τοῦ βίου τούτου καιρός. Νῆφε δὲ καὶ τὴν τυχοῦσαν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ πολλῆς καὶ ὑπερβαλλούσης δεόμεθα, ἵνα μὴ τὴν πεπηγυῖαν ἡμῖν εἰς ἐργασίαν καιρὸν ἀκαίρως παραδώσωμεν, μηδὲ φορτίον καθ' ἑαυτῶν σωρεύσωμεν, ὃ βαστάζειν μὴ βαρύ, κατέχειν δὲ ἐλεινόν, νωθροποιὸν δὲ τελεσθὲν, ἃ τὸ πῦρ τὸ γεέννης ὅσφρασθὲν ἕλκει πρὸς ἑαυτὸ, καὶ ὁ σκώληξ ὁ τιμωρὸν ἐπιτηδεῖα τῷ κομίσαντι, ἐνδίει δὲ δὴ ἑαυτὸ, καὶ δαπανᾷ, καὶ ἀναρίτους τὸ φέροντα. Μέχρι οὗ τινος, Κυρία μου, ἡμεῖς πρὸς τὰς ἀνοήτους τιμὰς καὶ δόξας ἐφελκόμεθα, τί ἡμᾶς ὀνήσει ὁ ἀχάριστος πλάνης, ὁ ψεύστης καὶ δραπέτης; Καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐφεξῆς μελῳδεῖ λέγων, Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος. Θησαυρίζει γὰρ καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. Ἀνάσχου οὖν μοι, ὦ Κυρία F μου, καὶ διαπωλήσαντες ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν, διανείμωμεν αὐτὰ τοῖς χείλεσιν ἔχουσιν, καὶ οὕτως ἀποταξώμεθα τῷ βίῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ, ἐξ ἀλλοκότῳ, καὶ ἐξεδεσμώμεθα, ὅπως μεθ' ἁγίων τούτων ἐκεῖσε κληρονομήσωμεν τὴν οὐρανῶν βασιλείαν. Οὐδὲν γὰρ ἐστιμεῖον, πάντα δὲ πρόσκαιρα, καὶ παρερχόμενα.

4 Ἡ δὲ τούτων ἀκούσασα καὶ πεπλακυρις γλυκυμύθη, ἔφη πρὸς αὐτόν· Κύριέ μου, ὅτι με μεμίσηκας, ἀπὸ ἀποστασίου ἐξ ἐμοῦ ἤδη μελετᾷς; Τί τὸ γεγονὸς, ἐξ οὗ σε ἔγνωκα; Τί δὲ τὸ ἐν ἐμοὶ ἐναντίον ἐποίησα, ἀγνοῶ. Τί δὲ; Οὐκ ἀβαρῆ ἐμαυτὴν διεφύλαξα πρός σε μέχρι τοῦ δεῦρο; Οὐ τοσοῦτοι δύο, ἀφ' οὗ σωμοφθημεν σοι, καὶ ἤδη κατολιγώρησας τῶν ἐμῶν σωμακόσμων; Οἴμοι τῆς ὀρφανῆς καὶ ἀθλίας! Τάχα δὲ ἐκ χήρας ἐμαυτὴν ἐξαίφνης ὁρῶ. Οἴμοι! τῆς μηδὲ πρὸς παραμυθίαν ἐχεγγύου τέκνου, ἵνα κἂν καταστελλομένη τούτου τὸν χαρακτῆρα, ἐφεκάστης ὥρας ὁρῶ τὸν ὃν ἀφῆκα ἀπολακτίσαντά με. Εἰπέ μοι, Κυρίε μου, ταῦτα τῶν μελέδων ἐπιλέξασθαι; Τί μετὰ τὸν ἀθλίαν καὶ ὀρφανὴν λαβὼν ἐπαπείνωσας. Ποίᾳ δὲ ψυχῇ ἐκ παθημάτων

A τὴν μοναρχὴν βίον ὑπελλάξω, παῤῥησίαν μὴ κεκτημένην; Οὕτως ἀροῦσθε τὸ Θεῷ στυγητόν μοι; Οὐκ ἐνθυμῆ φόβον Θεοῦ ἔχοντα, καταλιμπάνων με ξένῳ καὶ ὀρφανῷ, ἀπεκόπην καὶ ἀνανδρον; Οὐκ ἤκουσας Παῦλον λέγοντος, Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν· ὁμοίως δὲ, Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς. Καὶ πάλιν αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ γράφων πρὸς Κορινθίους ἔλεγεν, Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι, ὁμοίως δὲ καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. Καὶ ἄλλα τινὰ πάμπολλα ὁμιλήσαντα πρὸς αὐτὸν, καὶ πολλῶν δακρύων ἐξ ἀμφοτέρων φερομένων, διεπλέσαν τὴν ἅπασαν ἡμέραν ταύτην. Ὁ Θεόδουλος δὲ γνωμίφης ὕπαν χώρισεν [1]πρόκλα ὁ ἰδιάζοντι κοιτῶνι, τὴν ἅπασαν νύκτα δακρύσας τὴν ἀποτέρησιν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

5 Πρωΐας δὲ γνωμίφης ἀναστὰς ὁ Θεόδουλος προσῆλθεν, ἔτι τάξεως αὐτὸν δεξαμένης καὶ τὸ ἔθος, καὶ
B συνήθως ἀπελθὼν ἠσπάσατο τὸν Βασιλέα (ἠγαπᾶτο γὰρ λίαν ὑπ' αὐτοῦ, οἷα δὴ ὡς τὰ χρηστὰ καὶ θεοφιλῆ εὐσηκέλιος τῇ αὐτοῦ ἡμερότητι) καὶ προσελθὼν αἰτεῖ λιταρῶς τὴν αὐτοῦ γαλήνωσιν ἀνθῆναι τοῦτον τῆς προεστίδος καὶ αὐτῆς ἐπαρχότητος, ἐκ διαδοχῆς τυχεῖν, ἀδένειαν σώματος προσβαλλόμενος. Καὶ ὁ πανδαρχήσας τότε ὁ αὐτὸς αἰτήσεως Βασιλεὺς, τοῦτον παῦσαι τῆς ἀρχῆς, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ προεχειρήσατο. Γόησις δὲ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως τὸν Θεοδόσιον διαδοχὸν, σωτῆρα μόνον ἅπαντες, καὶ καταλαβόντες τὰ πρὸ τοῦ παλατίου ἐβόων ὁμοθυμαδὸν λέγοντες. Βασιλεῦ φιλόχριστε, τὰς φωνὰς τῆς δήλων σου μὴ παρίδῃς, τὰ Θεοδοσίου ἔργα νίκας ἐπάγει τῇ Βασιλείᾳ σου, τὰ δίκαια τούτου τὸν σὸν Βασιλείαν φυλάττει, ἡ ἀγνότης τούτου πᾶσαν ἀδικίαν ἀπελαύνει. Βασιλεῦ κέκτησο, τολμῶμεν κράζειν· Θεόδοσιον μὴ διαδέξῃ.

6 Καὶ ἄλλας δὲ πλείστας φωνὰς ἐταφέντος, στιγῆς γνωμένης ὁ Βασιλεὺς ἐνεφώνησεν ἑῷος· Καὶ πρὸ
C τῆς ἡμέρας ἐκβοήσεώς τε καὶ μαρτυρίας, ἐπιστάμεθα τὰ τοῦ ἡμετέρου ἀνδρώπου, λέγω δὴ τὰ κατὰ τὸν Θεόδοσιον, καὶ ὅτι τὰ ἡμέτερα φρονήσας τε καὶ πράξας ἐπαίνετος καθ' ὑπερβολὴν παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ γαλήνωσι. Ἡ Βασιλεία γὰρ ἡμῶν τοῦ ἅπασαν τυχεῖαν εἰς γλυκύτητα μετενεγκεῖν· τοὺς γὰρ ἀνημέρους καὶ ἄλλως πως διακειμένους μετριοπαθίζουσα, ἐπὶ τὸ βέλτιον καθίστησιν· πρὸς γὰρ τὸ ἡμέτερον ἦθος ἀρέσκειν ἐπείγονται, τοῖς ἔργοις ὁμολογοῦντες τοῦ δικαίου. Γνωστὸν οὖν ἔστω πᾶσι ὑμῖν, ὡς ἃ θυλάττει ἡμετέρα τύχη τοῦτον ἐπαύσομεν τῆς Ἑῴας ἐπαρχότητος, ἀλλὰ τῇ αἰτήσει αὐτοῦ ἐπιεικάσαμεν. Ἡ γὰρ ἡμετέρα Βασιλεία, ἐξ ἀρχῆς πηγὴν ἐν ῥίζαν τοῦ εὐσεβοῦς κεκτημένη, πᾶσιν οἴδεν τοῖς ὑπηκόοις τὰς αἰτήσεις ἀποτίθεσθαι· ὅτε γὰρ ὕπως δοξάζομεν, ἐκ ἄλλου τινὸς, ἢ ὅτι Βασιλεῖς καπνάθημεν, ὑφ' ὧν τὰς δικαίας αἰτήσεις ἐκάστου προτιόντος δεδόσθαι πᾶσι χαρίζεσθαι. Σεμνυνόμεθα γὰρ ἐπὶ τοῦ φιλανθρωπίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῇ Βασιλείᾳ· ἃ γὰρ ἔχει τι λαμπρὸν αὐτῇ, ἵνα τὸ πλέον ἀρτάσῃ. Θνητοὶ οὖν ὄντες, σεμνοὶ καὶ φιλοθέους καὶ ἀκατηγόρους τοῦ τοῦ παρόντος ἡμῶν Βασιλείαν διεξέλθωμεν, ὅτως ἀρεστήσαντες τῷ Χριστῷ, τούτου βεβαίαν ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου

gerem doctor fuisti. Quid me infelicem viliori nunc conditione esse fecisti? Qua enim mente, quave audacia, post amissam virginitatem, transibo ad vitam religiosam? Siccine coram Deo proposuisti mecum vivere? nequo eum timens judicium recogitas, qui me peregrinam, orbam, sine prole, sine marito dimittis? Numquamne illam Apostoli vocem percepisti? Alligatus es uxori, noli quærere solutionem? & alibi: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas? ac rursum in ea ipsa ad Corinthios epistola sic loquitur: Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.... Et vir uaotem non dimittat. Hæc & multa alia cum ad maritum dixisset, non sine multis ntcimqoe lacrymis, toto eo die eibi potuisque expers mansit. Sub noctem deinde in suum se conclave sola recipiens, in diem usque posterum multis cum lacrymis viri sui mentem consilinmqna deflevit.

5 Ut primum illuxit confestim n lecto se propripiens Theodolus, ex muneris quod obtinebat præscripto, Imperatorem salutaturus de more abiit (Theodulum hie quippe amabat tenerrime, quem scilicet nihil aon imperatoria dignum mansuetudine ac bonitate noverat fusdere ae agere) ab eoque impetrare contendit, ut cum bona ejus venia Præfecturæ curam deponere, & succeſſorem accipere posset, infirmitatem corporis causatus. Qua ratione persuasus inflexibilis alias Imperator, ut quietem ai ab nficio concederet, alium Præfectum, in locum ejus substituit. Sed dicita abdicationis hujus per urbem fama, ingens civium factus est ad Palatium concursus, ita Imperatorem unanimiter compellantium: Christi amantissime Imperator, eivium ae servorum tuorum voces votaque ne rejicias. Eximia Theoduli integritas Deum regno tuo propitium & tu victotem præstat: Theoduli virtus Imperium tuum stabile facit esse ac firmum: hujus innocentia omnem a nobis injustitiam submovet. Has igitur, invicte Imperator, ad te voces audemus emittere: Theodulum Præfectura abire ne patiaris.

6 Multa alia cum adjicerent, facto deinde silentio, Theodosius multitudinem ita est allocutus: Ante etiam, o cives, quam præclarum hoc de Theodulo voce unanimi testimonium ferretis, viri virtus atque integritas nobis erat perspecta, & quo modo eorum quæ mihi præsertim in amore sunt virtutum sectator egregius semper extiterit, ac meritam inde a nobis laudem consecurus sit. Nostra sane imperium gubernandi ratio amaritudine nulla permisceri, sed suavitate potius clementiaqne abundare amat. Ferociores quippe & eos qui moribus apparent non omnino probatis ad meliora reducens, in id qood rectum justumque est suaviter inclinat, atque ita ad nutus omnes nostros observandos, suamque subjectionem ipsis demonstrandam operibus facile impelluntur. Hoc ergo vobis qui adestis universis notum sit, qnod Theodulum hunc, non sponte & voluntate nostra, Præfectura finamus abire, sed ipsiusmet precibus & flagitationi clementer annuamus. Etenim sic nos imperio præsomus, ut pietatem ae religionem omnis eo illud redundantis boni fontem putemus & radicem, justasque omnes subditorum nostrorum petitiones frustra esse minime patiamur. Quondam nobis, ex quo Reges constituimur, ita & non aliter persuasum semper fuit, æquis subditorum postulationibus benigne annuendum & gratificandum esse. Majorem scilicet gloriam in humanitate bonitateque, quam in ipsa Imperatoria dignitate, constitutam esse arbitramur: nec aliud nobis e regno sit reliquum, cum ipsum tandem deserendum sit. Quando igitur moriendi necessitata omnes premimur,

hoc

EX MS. FLOREN.

1. Cor. 7, 5, & 27

Ibidem 10 & 11

Theodulo manus abdicante

queritur populus.

quem Imperator benigne placat.

A χίτων ἀδελφῶν μου, καί μοι ἐποίησεν) Ἐν μηδενὶ οὖν ἀποσῇς τὴν καλήν σου ἐν ἐμοὶ προθέσεως, δέσποτα· ἀλλὰ πάντα λαβὼν διαπόντιον ὡς προέθου· μόνον μὴ ἀποσῇς τὴν ἐμὴν σωφρόνησιν, ἵνα μὴ πειρασθείσα ἀπόλωμαι· πολλαὶ γὰρ αἱ μεθοδεῖαι τοῦ ἀπατεῶνος παρὰ τὴν μητέρα μου ἵνα διαβόλῳ ἀλλὰ διαμείνωμεν ὡς ἀδελφοὶ ἐν ἁγνείᾳ, δηλονότι ἐν μηδενὶ πλησιάζοντες ἀλλήλοις τῇ τοῦ βίου σωφρονίᾳ. Καὶ ταῦτα λέγουσα ἀνεκόσμησεν ἑαυτὴν, μηδὲν τὸ σώφρον ἑαυτῇ ἐάσασα, ἔλεγέν τε καὶ τοῦτο· Δέσποτα οὐχ ἱκανῶ δὲ ἀπέχω ἐν μοναστηρίῳ διάγειν· ἐθίστημαι γὰρ λιτρῷ καὶ τρυφεροῖς ἐνδύμασιν, ὡς οἶσθα ἅγιος. Νηστεύσαι δὲ, ἢ ἀγρυπνῆσαι, ἢ χαμοκοιτῆσαι ὅλως οὐ δυνάμαι· οὐ γὰρ ἀνήχθην ἔτως. Οἶδεν δὲ ὁ μόνος ἀκοίμητος ὀφθαλμός, ὅτι ἡ μὲν ψυχή μου πρόθυμός ἐστι, ἐν θέλει, τὸ δὲ σῶμά μου ἀσθενές ὑπάρχει καὶ βεβλακευμένον. Παρακαλῶ δέ σε ἤδη τοι, δέσποτα, τὸν ἀπάλαγχνον Θεὸν, ἵνα τὸ ἀγαθὸν καὶ πλέον ἐν εἴδῃς τοῦτο τῆς μὲν τῆς πενίας ἐν ἀθλίας μου ψυχῆς (Ἦν γὰρ οὕτω, ὡς ἀληθῶς, μεγάλη χάρις ἐν ὀδόξῃ) καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν ὁ ἰδιάζοντι κοιτῶνι κατὰ μόνας.

B 9 Ἀναστὰς δὲ καὶ ὁ Θεόδουλος, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἰδίαν κοίτην, μηδενὸς γευσάμενος τὸ σύμπαν. Καὶ ὑπνώσας ὀλίγα κατ' αὐτὸν τὸν νύκτα εἰς ἔκστασιν ἀνδρός τινα ὡραῖον τῇ ὄψει, ἐνάλλιον πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ ὁποῖοι αὐτῷ τυγχάνει στρατιαὶ, μηδὲ ὅλως τολμῶσαι ἀνοῖσαι εἰς τὸν δόξαν τῆς αὐτοῦ ὡραιότητος· (ἔκειτο γὰρ πάντα θεῖα καὶ ἄρρητα) ὃς ἔφη πρὸς τὸν Θεόδουλον· Θεόδουλε τὸν μελλόδαιμον, ἔξελέξω, καὶ τὸν ὁδὸν ὃν ἡρέτησω, καλὸν ἔστιν ἐν διάφορον, τοῦτον πάσῃ βαδίσαι. Μηδὲν οὖν μελλήσας, ἆρον τὸν σταυρόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Θεόδουλος ἔφη· Κύριε, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, δόξα σοι· σοὶ γὰρ πρέπει δόξα, ὅτι σὺ μόνος πάντα βέβηκας, καὶ καθὼς ὁ ψαλμῳδὸς διέρχῃ, ἔστι ἐν σὺ χαρίζῃ. b Σὺ εἶ Θεὸς μόνος καὶ οὐκ ἔστι πάρεξ σου, ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος. Σὺ εἶ ὁ τὰ ἀπελπιστμένα ἐλπίσας ποιῶν· αὐτὸς γάρ ἔφης ἐν γραφαῖς σου, Ἐγγίσατέ μοι καὶ ἐγγιῶ ὑμῖν. Σὺ οὖν σπεύσον μοι θέλοντι τὴν ὁδὸν σου δραμεῖν, ἵνα ὑπερπάμπλων ἔκπαλαι. Φανερῶ μοι τί δεῖ ποιῆσαι τῇ πολλὰ μελλησάσῃ Πρόκλῃ.

C 10 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σωτὴρ ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐρευνητής εἰμι τῶν διανοιῶν, ἐν ψηλαφητὴς τῶν καρδιῶν, ἐμβατεύω δὲ ἐν τοῖς νεφροῖς τῶν ἁπάντων (πάντα γάρ μου γυμνὰ καὶ πεπραχλισμένα) προσωπολημψία γὰρ οὐκ ἔστιν οἷα δήποτε παρ' ἐμοί. Πρόκλαν οὖν ἐκλεκτήσατό μοι πρὸς ἐμαυτὸν λαμβάνω. Σὺ οὖν ὁ προέθου, τοῦτο ποίει· τὰ γὰρ κατ' αὐτὸν ἐμοὶ μελήσει. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἄφαντος ἐγένετο. Τῇ οὖν ἑξῆς ἡμέρᾳ πυρετῷ ἀφάτῳ συνεχεθεῖσα Πρόκλα, τῇ ἑσπέρᾳ τὴν ψυχὴν παρέδωκεν τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις, πρότερον διαθεμένη τὸν πάντα αὐτῆς προῖκα διὰ Θεοδούλου τοῦ αὐτῆς συμβίου διαδοθῆναι πτωχοῖς καὶ ἐνδεέστι, ἃ μὲν ἄλλα ἐν πάσιν οἷς νομίσοι ὁ ὡσὼς Θεόδουλος, πάμπολλα ὁμιλήσασα αὐτῷ κατανύξεως ἐχούσῃ. Ἦν δὲ ἡ ὁλκὴ τῆς προικὸς αὐτῆς χρυσίου λιτρῶν πεντακοσίων πεντήκοντα. Τοῦτον οὖν κηδεύσας ἐντίμως καὶ ὑπερλάμπρως, καθίστηκεν ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ, τὰ

EX MS. FLOREN.

minimis, mihi feciſtis. Nulla igitur ratione ab eo quod præclare adeo & pie facere decreviſti, Domine mi, velim deſiſtas; ſed cuncta, ut cogitaſti, divende; unum oro, ut ne a convictu meo re ſeparet, ne in tentationes incidens miſere peream. Multę profecto boni omnis oſoti cacodæmoni ſunt viæ, multæ decipiendi artes. Una, ſi placet, fratris inſtar ac ſororis, abſque ulteriore ullo matrimonii uſu, perpetua deiuceps in caſtitate vitam agamus. Atqun hæc ut dixit, omni ſe repente ornatu exuit, nihil ſibi relinquens; deinde ſubjunxit: Domine mi, ſolitariam in monaſterio vitam traducere non valeo; balneis quippe & mollioribus veſtimentis, ut ipſe non ignoras, aſſuevi. Jejunia quoque & vigilias & humi-cubationes omnino nequeu tolerare: non enim ſic educata ſum. Novit autem ille, qui numquam non nobis invigilat, divinæ providentię oculus, quod animus quidem meus promptus ſit ac velit, ſed caro admodum infirma & debilis. Quod ſupereſt, Domine mi, Deum miſericordiarum Patrem obſecra, ut quod bonum, quod perfectum, quod placitum ipſi eſt, de me miſera & infelici ſtatuat. Et ſane ita ſe res habebat: genere erat Procla nobili atque illuſtri: quæ ut ſermoni finem fecit, in diverſum ſe conclave ſolam abdidit.

E 9 Surgens autem etiam Theodulus ſeceſſit in cubile proprium, nihil omnino deguſtans. Ipſa autem noſte dormienti & extra ſe veluti abrepto, virſed ille per viſum animatus, jusſdam non invenuſti ſpecies ſuit oblata, quem fulgentiſſimæ quædam cæleſtium geniorum phalanges ſubſequebantur, minime tamen audentium in viri, quem dicebam, præeuntis pulchritudinem obtutum figere; divinum enim neſcin quid & quod ſermo nullus explicet vir ille præ ſe ferebat, cujus hæc ad Theodulum ſuit oratio: Quam, Theodule, partem elegiſti, quamque tibi viam deſignaſti ineundam, cum laudanda prorſus & mihi omnino probata ſit, nihil cunctatus ingiedere. Impedimento quovis ſuperato tolle crucem tuam, & ſequere me. Cui Theodulus: Domine, Fili Dei vivi, tibi laus ſit, tibi gloria. Hæc enim re prorſua decet, quoniam ut ſolus profunda omnia ſcrutaris, & delicta inventa velut connivendo remittis! Tu es Deus ſolus, & non eſt præter te, qui mirabilia magna facis ſolus. Tu ea quæ extra omnem ſpem mortalibus videntur collocata, ſperare eos facis: ipſe enim in Scripturis tuis ita pronuntias, Appropinquate mihi, & ego appropinquabo vobis. Tu igitur auxilio mihi nunc adſis, volenti viam tuam currere, quam a multo jam rempore elegi. Declara, oro, quid nimium afflicta Procla faciendum ſit. Jac. 4. 8. F

10 Tum Salvator noſter ita ad Theodulum: Cognitor ego ſum mentium humanarum & ſcrutator & uxore cordium: renes cunctorum hominum ego pervado, nam omnia mihi nuda ſunt & aperta, qui animorum ſuſcipio propoſita, citra ullam unquam acceptionem perſonarum. Nunc igitur conjugem tuam Proclam, oculis meis placitam, ad me recipio: tu vero quod dudum decreviſti, opere ipſo exequere: ipſa mihi curæ erit. Quibus dictis videri deſiit. At Procla eodem qui noctem illam excepit die inſolita febre exæſtuans, ſub veſperam in Angelorum manus animam ſuam tradidit, poſtquam in hoc conſenſerat, ut univerſa ſua dos per maritum Theodulum in pauperes & egenos, aut in eos quos ipſe ſtatuiſſet, diſtribuerentur; multa adjiciens quæ ſalutarem cordis ejus compunctionem haud parum declarabant. Dotis autem ſumma erat quadringentarum quinquaginta librarum aurearum. Poſtquam magno ſplendore ſumptuque defunctæ conjugi parentavit Theodulus, eam in loco admodum honorifico ſepelirit ſuſ. (ut ſibi erat revelatum) mortuæ, abdicante omnibus,

EX MS. FLOREN.

juſſit, omnia quæ ad funeris exequias ſpectare poterant accurate & pro dignitate adimplens. Exactis inde qui deelarando mœrori ſoliti erant impendi diebus, bona ſua omnia pretio divandita, pauperibus atque egenis, neque his tantum, ſed monaſteriis etiam & oratoriis elargitus eſt: famulos inſuper ſuos omnes poſtquam libertate & certa pecuniæ ſumma donatos a ſe dimiſit, in remotiorem Orientis regionem ipſe eſt profectus. Urbi igitur Edeſſenæ propior factus, ibidem extructam alte columnam reperit, ſibique pecunia comparavit; & dimiſſo priori propoſito quo decreverat incluſus degere, aliam divinitus inditam mentem eſi amplexus, ut conſcenſa columna omnem ſuam vitam in illa exigeret. Ergo ſanctiſſimo illius urbis Epiſcopo conſulto, ſaſia ejus apprecatione munitus, columnam aſcendit, & Chriſti Domini ſervitio totum ſeſe tradidit.

columnam prope Edeſſam aſcendit:

in vaga magna abſtinentia

11 Duorum & quadraginta annorum erat Chriſti famulus, quando in columnam aſcendit: ſummus autem divinam miſerieordiam bonitatemque laudibus celebrabant, quicumque virum, deliciis omnibus innutritum, & a tantæ dignitatis gradu ſponte ſua reeadentem, ad ſeverum adeo vivendi genus ſe rranaferre, & ad certamen cum diabolo fortiter ſubeundum arma ſibi comparare intuebantur. Quotidianum illi cibum uncia panis uncia & eruda olera præbebant, potum exiguus aquæ hauſtus; quæ tamen ante ſolis occaſum minime admittebat; ſubminiſtabantur autem ei a quodam Dei famulo, qui ſponte illud Theodulo ſervitii præſtandum ſuſceperat. Ipſum vero quicumque corporis infirmitate aliqua tenebantur, aut ab immundis agitabantur ſpiritibus, auxilii cauſa accedebant, ſive terræ illius incolę ii eſſent, ſive peregrini: & curati omnes remeabant ad propria, magnopere admiraotes gratiam, quam famulo ſuo Chriſtus Dominos conceſſerat. Cum hac ratione triginta omniao annos in columna exegiſſet, oullo amplius cibo veſci voluit: ſed die quavis Dominica ſanctiſſimum Chriſti Domini corpus ſumebat & ſanguinem, & aquę frigidæ hauſtum.

B

& gratia curationum clarere.

Ἀκόλουθα δεήσεσι συπλέτας τῆς αὐτῆς ἐκκομιδῆς. Μετὰ πολλὰς τὰς νενομισμένας ἡμέρας τοῦ πένθους, πάντα διαπωλήσας ὁ αὐτὸς Θεόδουλος, ἐλεύθερον πτωχοῖς καὶ ἐλεεῖσθαι, ἢ μᾶλλον ἀλλὰ τοῖς μοναστηρίοις καὶ δίκτηρίοις, καὶ ἐλευθερώσας καὶ ς λεγατάσας τοὺς αὐτοῦ πάντας οἰκέτας, τῷ ὁμῶν ἐποίησατο ἐπὶ τῶν ἀνατολικὴν χώραν. Καὶ ἀπελθὼν πλησίον Ἐδέσσης τῆς πόλεως, καὶ ἄρας κίονα παμμεγέθη, τοῦτον ᾠκήσατο. Καὶ τὴν προτέραν ὁρμὴν κοιμίσας τοῦ θέλειν αὐτὸν ἀποκλεισθῆναι γμέσθαι, ἄλλον ἔρωτα θεῖον ἐπεσπάσατο τοῦ οἰκεῖν τὸν κίονα ἀνελθεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ διαπλέσαι τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς αὐτοῦ ζωῆς. Καὶ δὴ προσελθὼν τῷ ἁγιωτάτῳ Ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ ἀλογησάμενος σὺν αὐτῷ, ἀνῆλθεν ὁ τῷ κίονι, καὶ ἐδουλώθη ἑαυτὸν τῷ δεσπότῃ Χριστῷ.

D

E

11 Ἦν δὲ ἐτῶν παραπάντων δύο, ὅτε τῷ κίονι ἐπέβη ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Ἐθαύμαζον δὲ ἅπαντες τὸν Θεὸν τὸν εὔσπλαγχνον καὶ φιλάνθρωπον, ὁρῶντες τὸν παῖδα ἁβρὸν τρυφερὸν καὶ ἐξ ἀξίας τιμῶντες, εἰς τοίαν σκληρηχίαν, καὶ εἰς τέλειον τοῦ διαβόλου ἑαυτὸν καθοπλίσαντα. Ἦν δὲ ἡ ἐσίασις αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ὑγιᾶ ἄρτου, καὶ λάχανα ὠμά, καὶ μικρὸν ποτήριον ὕδατος, καὶ τοῦτο μετὰ δύσιν ἡλίου, ἅπερ ἐπεδίδου αὐτῷ θεοφιλής τις, ὅστις προέθετο ὑπηρετεῖσθαι αὐτῷ. Ἤρχοντο δὲ πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ δεδεεῖς καὶ οἱ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνεργούμενοι, ξένοι τε καὶ αὐτόχθονες, καὶ θεραπευόμενοι ἀνεχώρουν εἰς τὰ ἴδια, θαυμάζοντες τὴν δοθεῖσαν χάριν τῷ ἀνδρὶ ὑπὸ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ. Πληρωθέντος δὲ αὐτῷ τεσσαράκοντα ἐτῶν χρόνῳ ὃν ἐπὶ τῷ κίονι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τροφῆς μετελάβανεν τὸ σωμάτιον· ἀλλὰ καθ' Κυριακὴν, καὶ μόνῳ μεταλάμβανεν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ποτήριον ὕδατος.

F

ANNOTATA.

a Κακίαν ἔχειν *non niſi per conjecturam explicare mihi licet*, peecatum habere, *ſive* ſcandalum pati: *conjectura autem hęc confirmatur infra, per formatum hinc verbum* κακόπαθεῖν peeco, labor.

C

b *Similiter* ψυχαφῶν, *aut forte melius* ψηλαφῶν *videtur reddi poſſe* connivees: *ut qui ſub veſperam dubia luce conſpicit aliquid, & videre diſſimulat.*

c Λεγατάριον a Latina voce legatum; *frequens in Jure Græco vox.*

CAPUT III.

Cornelio mimo comparatus, poſt luctum cum eo colloquium, ſancte monitur.

Anno conſeſſionis ſuæ 48,

12 ANnos ia columna egit Theodulus quadraginta octo, menſes ſeptem, cæleſtem in terris vitam degens, ac inſpiratarum divinitus Scripturarum ſtudio animum ſuum paſcens ſimul ac recreans, plurimas quoque diaboli inſidias & machinationes illuſioneſque irritas facieos. Cum autem quodam tempore ſuas in cælum manus Dei famulus ſuſtuliſſet, hoc modo precatus eſt: Domine Deus omnipotens, Filii tui unigeniti ac Domini noſtri Jeſu Chriſti Pater venerande, qui a mundi conſtitutione abſcondituin myſterium, Filii, inquam, tui impaſſibilis paſſionem, poſtremis hiſce temporibus manifeſtum omnibus eſſe voluiſti; ipſumque nobis Salvatorem, ductorem, & animarum noſtrarum miſiſti redemptorem, qui pro mundi vita in holocauſtum inconiaminatum tibi ſeipſum obtulit: illud, obſeero, aperire mihi ne gravetis, ſi vel parum quidpiam

intelligit ſe ingloria parem fore Cornelio mimo.

12 Ἐποίησεν δὲ ὁ τῷ αὐτῷ κίονι ἔτη μή, καὶ μῆνας ζ', βίον ἀγγελικὸν ζῶν, ἀμερεῶν καὶ ἀτρυφῶν τῇ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν μελέτῃ, πολλὰς δὲ προβολὰς καὶ μεθοδείας καὶ φαντασίας καταργήσας τοῦ διαβόλου. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν ὑψηλὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ἠρξατο λέγειν κτλ. Κύριε ὁ Θεὸς παντοκράτωρ, ὁ τῆς μονογενοῦς σὺ παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν πατήρ, ὁ τὸ ἀποκεκρυμμένον μυστήριον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τοῦ πάθους τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀπαθοῦς, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἀπεκαλύψας, καὶ ἐξαπορεῖλας ἡμῖν αὐτὸν σωτῆρα καὶ φωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὃν καὶ ἑαυτὸν προσέωγκεν ἄμωμον ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τοῦ κόσμου ζωῆς, καταξίωσον ἐμφανίσαι μοι,

ἵνα

A ὡγε ἀκήκοτα τῷ ἁγίῳ σε ἐ ὀνόματι, σωῷ τοι μέλλω κληρονομεῖν τῶν σῶν βασιλείων. Καὶ ἰδὲ φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα. Ἰσχυε ἐ ἀνδρίζου, ἀκήκοτας γάρ μου. Δεῖ δέ σε κληρονομῆσαι τῶν βασιλείων μου μ̄ Κορνηλίῳ a τῷ πανδήμῳ, τῷ ἀπὸ Δαμασκοῦ ? πόλεως. Τοῦτο δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν μὴ ἐμπήται, ϗ ὑψωθεὶς παγιδευθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

13 Τότε ἀκούσας Θεόδουλος ϗ δακρύσας ἔφη· Οἴμοι τῷ ἀθλίῳ ϗ ἀτεγκτοτάτῳ! μ̄ πανδήμου, Δέσποτα, ὁ σὸς δοῦλος κληρονομεῖ ; μ̄ παρὰ σοῦ, Δέσποτα, ὁ ὁ τοσοῦτος ἔσοι κοπιάσας ἐ μοχθήσας; Ω̄ πόλυ σὺβέστου ϗ ἀξιοθρήνητον! ὦ τῶν ὠφθλων ἀγώνων ὁ τοῖς ἐπιτηδεύμασίν μου! Ἐν τίνι ἄρα πλημμελήσας παρέκυψα σοι τῷ b σκολιὸν ὄφιν; Μὴ ἄρα ὁ ἀγνοίᾳ b σκολιὸν ὄφιν; σὺ μόνος γινώσκεις τὰ ἀδηλα ϗ τὰ κρύφια. Τίς οὖν ἡ ἄτιμος αὐτὴ συγκατανεύσασα μ̄ πανδήμου, Δέσποτα ; ὁ τῷ κλοιῷ ἐπηλώσθω, μ̄ τῷ ἀπὸ σκηνῆς; ὁ ὁ νηστείας ϗ ἀγρυπνίας, μ̄ σὺν τῷ δαιμόνων; ὁ ὁ ψαλμῳ̄ ἐ ὕμνοις ἀδόντων διαπλῶν, ὁ πάντα δεῖπρα θέλοντα, ϗ νεκρώσας ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ μ̄ πανδήμου κληρονομεῖ ; Τί σύνοισται ἀτοπῶ· τί δὲ οὐ πεισόμεθα; Ἐτέρηται τῶν ἁμαρτωλῶν ὢν ; Ἡ θλῖψις προσκαλεῖ σε πρὸς ἀστλαγχνίαν. Ω̄ βάθος πλούτου ϗ σοφίας ϗ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξιχνίαστα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Θεὸς ἀληθινὸς ϗ τέλειαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρίσις. Ἆρα δὲ ἔν τισι τέρψις τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα ὑπάρχει, ὅτι σῳ̄ αὐτῷ κληρονομήσω. Γνῶ ἐπίσταμαι τὰ ϗ τὸν ἀγαθότητά σου, Δέσποτα· οἶδα σε, Κύριε τὴν ἄρατον ἀστλαγχνίαν· οἶδα σε τῶν σοργῶν ϗ τῶν ἀγάπῃ περὶ τοὺς ἁμαρτωλούς, πῶς σωανθρωπῆσαι κατεδέξω διὰ τὸν ἀνθρωπον, πῶς πεθῆναι ὑπέσχες, ἵνα τὸ τετλακημένον πρόβατον ἐλεήσῃς. Οὐ διέλαθέν με τὰ ϗ τὸν Ζακχαῖον ἐκεῖνον, πῶς ἰδὼν αὐτὸν ἐν τῷ συκομορέᾳ φωνήσας ἐφὸς πρὸς αὐτὸν, κάτερ μηδὲν ἀκήκοας ἐξ αὐτοῦ· Ζακχαῖε C σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Ὁμοίως δὲ ἐ πλοίῳ ἐρῶν Εὐαγγελιστῶν πεποίηκας, ἀλλὰ ἐ δώκτῳ Ἀπόστολον ἐπέδειξας, τάχιλα δὲ παρθένα σεμνοπρεπῆ ἐποίησας. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν ; λῃστὴν ἐδραδούργα πολίτῃ ἀνέδειξας διὰ μίαν ϗ μόνην φωνῆ, ἥτις ἐν αὐτῇ, Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅτ' ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἐγὼ δὲ μ̄ πανδήμου τὸν κλῆρον ἔλαχον, Δέσποτα, ὁ ἠγητάμην πάντα σκύβαλα εἶναι ἵνα σοι δουλεύσω. Τοιγαροῦν οὕτως ἔχων τῷ μείεινάν διὰ παντὸς ἐναγώνιος ἐπῆρχον ἐν τῷ κίονι.

14 Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀχληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνθυμήσεως ταύτης ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, βαλέσθαι τὸ κίονος κατῆλθεν, ϗ κατελαβὼν τὸν πρὸς τὸν συγκληρονόμον αὐτοῦ Κορνήλιον τὸν προσεληλυθόν. Καὶ δὴ κατελθὼν μ̄ δακρύων πολλῶν ϗ στεναγμῶν τῷ πορείαν ἐποιήσατο ἐν τῇ τῶν τὸν ἀοίδιμον θρεψαμένῃ πόλει. Καὶ καταλαβὼν δὲ ὀλίγων ἡμερῶν τῷ αὐτῷ πόλιν, ὑπῆλθεν περὶ ὥραν ἑσπέρου ἡμεσηλῷ. Καὶ προσδεξάμενος σωνήθως τῷ Κυρίῳ, σωοικήσας τινὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐπηρώτησεν αὐτὸν ἐνεκεν τοῦ ἐπζητουμένου παρ' αὐτοῦ πανδήμου.

gratiæ a ſancto & glorioſo tuo nomine ſperare poſſim, quicum tandem mortalium regni tui poſſeſſionem aliquando aduturus ſum. Finita precatione, talis ad hominis ſancti aures vox eſt allapſa: Confortare & eſto robuſtus, ſummopere enim mihi placuiſti; quamobrem una cum Cornelio, citharœdo illo Damaſceno, regni cœleſtis participem fieri te nportet. Hæc eum in modum Theodulo manifeſtata fuerunt, ut ne elatio animi illum caperet, neve nimia de ſe opinione tumefactus in diaboli laqueos incautus incideret. EX MS. FLOREN.

13 At Theodulus iſta audiens; Me miſerum, inquit, non ſine lacrymis, & a Deo rejectum! ergone cum citharœdo famulus tuus, Domine, hereditatem capiet, tot pro te laboribus ac ſudoribus exhauſtus? o vilem atque indignum conatuum meorum exitum! quam inutiliter in vitæ hujus profeſſione me geſſi! In quo tamen legem tuam, Domine, prævaricatus ſum? Numquid forte ex ignorantia aliquid deliqui? Tibi ſoli cognita ſunt ea quæ aliis abſcondita & ignota. Quæ, precor, turpis iſta eſt comparatio, qua mimus cum ſtylita, degens in pingui culina eum jejuniis atque vigiliis exhauſto, dæmonum præcentor cum homine dies noctesque pſalmis & hymnis canendis intento confertur? Qui humana omnia loco nonniſi ſecundo habet, & mundo ſe erucifixum exhibet, eum neſcio quo citharœdo hereditatem cernet? Quid hæc de re cogitem oeſcio. Quid de te dicam, qui peccatorum omnium cognitor es intimus? Anguſtiæ noſtræ ad miſericordiam certe te provocant. O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & quam inveſtigabiles viæ ejus! vere ipſe eſt Deus, & omnes viæ ejus judicium. In quo igitur tantopere ſita ſunt bona hominis iſtius opera, ut in cernenda hereditate cœleſti eodem quo ego loco habendus ſit? Novi equidem, novi tuam, o Deus, bonitatem: Tuam Domine, inexplicabilem miſericordiam, caritatem, & erga humanum genus peccatis oppreſſum benevolentiam non ignoro. Notum eſt qua ratione hominis cauſa ſuſcipere hominem dignatus fueris, & ſuſtinueris ſepeliri, ut fraude dæmonis deceptam miſere oviculam in integrum reſtitueres. Non me latet quo modo, cum Zacchæum iſtum in ſycomorum tui videndi cauſa aſcendiſſe conſpiceres, ultro eum verbis hiſce benigne compellaveris: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. In Publicanum quoque cum incidiſſes, Evangeliſtam mox eſſe juſſiſti. Quin etiam e perſecutore feciſti Apoſtolum, & meretricem omni virgine clariorem reddidiſti. Et quid plura afferam? eum Latronem ob ſolam & unicam hanc in ernce emiſſam vocalem: Domine memento mei eum veneris in regnum tuum; inter Paradiſi incolas ſcripſeris. Ego vero, qui, ut melius tibi ſervirem, omnia arbitratus ſum ut ſtercora, eamdem cum citharœdo ſortnnam ſortitus ſum. Non iſta equidem ſpe tot in columna annos & certamina exhauſi. *Hinc Dei judicia revereatur,*

14 Hac aliqnando cogitatione haud ſane mediocriter turbatus Dei famulus, e columna deſcendere, & quæ ad memoratum jam Cornelium coberedem ſuum, potiſſimum ſpectabant cognoſcere ſtatuit. Multis igitur cum lacrymis & ſuſpiriis, deſcendens ad eam in qua vir ille venerandus morabatur civitatem, profectionem ſuſcepit: & Damaſcum intra paucos dies circa nonam matutinam ingreſſus, poſt conſuetas eo tempore preces ad Deum ſuſas, ex obvio quopiam illius loci habitatore ſciſcitatur, de eo quem quærebat citharœdo. Ille autem; Hippodromum, inquit, o Pater, urbs hæc continet haud ita *Damaſcum proficiſcitur,*

ſpa-

EX MS. FLOREN.

tpatioſum, atque in eo Cornelius de quo quæris habitet. Ad quem ſermonem Dei famulus alte ſuſpiraus, hominem ut ſecum tantiſper manere, & propius, quem quærebat, indicare vellet oravit: quod alter, angelicum viri ſancti vultum habitumque reveritus, negare minime potuit. Sub occaſum autem ſolis cum omnia in Hippodromo jam eſſent quietiora, prodit ecce citharœdus, manu altera inſtrumentum muſicum, altera meretricem trahens, ornatu impudenti laſcive compta, & nudum velo caput effœrentem; quæ cum immoderato riſu veſtes hominis & capillos petulanter lacerabat, turbabatque. Hunc igitur Theodulo indicavit civis. At ille ſublatis in cælum oculis, & lacrymis ubertim profuſis, Deus, inquit, patiens & longanimis, debita reddatur miſericordiæ tuæ laus & gloria. Vere judicia tua abyſſus multa. Tum civis opera vocatum ad ſe, & propius accedentem citharœdum manu prehendens, Oro te, ajebat, atque obteſtor, cariſſime, mecum tantiſper hic ut ſubſiſtas.

& Cornelium cognoſcit.

15 Dimiſſum deinde a ſe civem ſancta pacis & bonorum omnium apprecatione proſecutus, in ſecretiorem locum Cornelium abducit: ibique ad ejus ſe pedes non ſine lacrymis abjiciens, exquirit ſolicite, quibus tandem in rebus vitæ ejus ratio moduſque conſiſteret. Ille, ubi hominem ſanctum oculis totum perluſtraret; Apage, ioquit, Domine Abba, ne me, oro, peccatorem indibtio habe; non enim idem quod tu inſtitutum vivendi ego ſequor. Quibus tandem verbis te alloquar, homo ſancte? Non vidiſti, quo ex loco, & qua comite progreſſus ſim, & quid inſtrumenti manu præferam? Quid iſta ex me quæris, qui ſeortis quotidie & mimis aſſuevi? mihi enim ſorte obtigit pattictpare diabolo & operibus ejus, & Circenſibus quotidie vacare atque obſcœnis ſpectaculis, victus diurni cauſa. At Theodulus; Adjuro te, ioquiebat lacrymans, per eam qua Deus omnium Dominus, vivos judicaturos & mortuos, conſpicuus eſt gloriam, hoc mihi ut aperias, quid umquam toto vitæ tuæ tempore boni a te prætitum eſſe memineris. Nihil, oro, clam me atque occultum habeas. Cui reſpondens Cornelius: Nullius equidem boni operis a me umquam peracti conſcius mihi ſum, o Pater, niſi hujus ſolius, quod mihi quidem peccatori bonum videtur. Tum narrationem facti exorſus atque ad Theoduli pedes abjectus; Da veniam, ait, o Pater, quia pudor eſt enarrare turpia & infanda mea facinora. Eloquere, fili mi, reſpondit Theodulus, & Dominus Jeſus Chriſtus tibi pariter mihique peccatorum veniam benigne, ſpero, concedet.

cum eoque colloquium inſtituit.

Peccatorem ſe fatetur Cornelius,

& id ſolum in ſe bonum fuiſſe.

16 Tum Cornelius; Audi igitur ſis, mi Pater. Cum publicum quodam tempore pervigilium celebraretur, & abſoluto divino illo jucundoque ſpectaculo, domum me referrem; in ſeminam incidi ſupra quam dici poteſt formoſam. Huic ego ut prior adſtiti, blandis esm verbis ad flagitium mecum perpetrandum cœpi allicere. Quam conſentientem complexu vix exceperam, cum ſubiro, nec abſque lacrymis & lamentis, e meis ſeſe illa manibus eripit. Cui ego; Quid, inquam, tibi, mulier, ſiniſtri accidit? num quidpiam tibi violentiæ eſt allatum? At illa vehemeotius etiam lamentabatur. Ejus igitur miſeratio me cum cepiſſet, Adjuro te, inquam, per Deum altiſſimum, ut, quid hoc rei ſit, aut quamobrem ita indefinenter lactymetis, mihi manifeſtes.

17 Ad quæ aliquando tandem ægre illa reſpondens (ingens quippe & inexplicabilis quidam dolor miſeram occupaverat) Ego, dixit, Domine mi, nobilibus parentibus in lucem edita, viro cuidam

Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· Γ'ττοδρομιόν ἐστι, Πάτερ, κακεῖσε διάγω. Καὶ ἀνάστας ἐπέσυρεν ὁ τῷ Θεῷ δοῦλος, & παρακαλέσας τὸν ἄνδρα τὸν πολίτην σὺν αὐτῷ μεῖναι πρὸς ἐνὸς ἐνεκεν τῷ τοιούτῳ ἀνδρὶ· ὁ δὲ αἰδεσθεὶς τὸ ἀγγελικὸν αὐτῷ πρόσωπόν τε & γῆμα διέμενεν. Εἶτα, ἡλίκου τὸν δῆμον τοῦ ἱπποδρομίου πεπληθότος, & τῶν ἱππο-δρομούντων πεπληθότων, ἰδοὺ αὐτὸς τάχους παρὰ καιρὸν ἅρμα μιᾶ χειρὶ ὀργανον, τῇ δὲ ἑτέρᾳ γυναικείαλον κοσμοφορήσαν ἀτάκτως & ἀσέμνως, ἧτις ἀκαταστάτως αὐτὸν & ἀκαιρότατα μὴ ἀρεσκούσης γέλωτος· ὃν διακτυλοδεκτήσας ὁ πολίτης ὑπέδειξεν τῷ τῷ Θεῷ δούλῳ· ὃν ἰδὼν αὐτὸν ὁ τῷ Θεῷ δοῦλος ἀπιστήσας, & διακρίσας ἔφη· Ἀνέξικακε Κύριε, δόξα τῇ οἰκτιρμοῖς σου. Ὅτους γὰρ τὰ κρίματα ἀβυσσος πολλή. Καὶ μεταλεσάμενος τὸν διὰ τὸ πολίτου, & αὐτῷ ἐλθόντος, λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἔφη πρὸς αὐτόν. Δυσωπῶ σε, ἀγαπητὲ, πρὸς βραχύ με ἀνάμεινον.

15 Ἀπολύσας οὖν τὸν πολίτην εἰρήνῃ, ὑπερήξατο αὐτῷ, τὸν δὲ Κορνήλιον λαβὼν εἰς ἰδιαίτερον τόπον, προσέτεινεν αὐτῷ, μὴ δακρύων δυσωπῶν αὐτὸν εἰπεῖν, εἰ τίσιν ἐστὶν τὰ κατ' αὐτὸν αὐτῷ πολιτεία. Ὁ δὲ ἀναβλέψας αὐτὸν ἄνω & κάτω, & ἀποκριθεὶς ἔφη πρὸς αὐτόν· Πάτερ, Κύριε Ἅββᾶ, μὴ παίζε με τὸν ἀκάκτωλον, ἀγαθοποιῶν τῷ προσώπατός σου. Τί ἔπω σοι, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; ἢ ἐθέατο με πόθεν ἦλθον, & μή τίνος, & τί βαστάζω τί ἐρωτᾷς με, τὸν ἐφ' ἑκάστης σωμηλάτου πόρνας & μίμους; Καὶ γὰρ ἔτυχον κληροῦχος τῷ διαβόλου & τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, σχολάζων δὲ διὰ παντὸς ἱπποδρομίαις & ἀσέλγειαις διὰ τοῦ ἐφημέρου τροφοῦ. Αὐτὸς δὲ ἐπιτολὺ δακρύων, ὤμοσέ μοι αὐτὸν λέγων· Ὀρκίζω σε τὴν μεγάλης δόξης τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας & νεκρούς, αὐτῶν μοι τί ἀγαθὸν σωσθῆναι ἐνώπιόν σου διαπραττόμενον, οὐ μηδενὶ μηδὲν με ἀποκρύπτειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Κορνήλιος εἶπεν· Ὄντως, Πάτερ, & σωσθῆναί με πεπιστευκὼς ἀγαθόν τι σωσθῆναι πεποιηκὼς, τοῦτο & μόνον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τῷ ἁμαρτωλῷ. Καὶ ἀξιώσας τὸ λέγειν προσέτεινεν τοῖς τοῦ Θεοδούλου λέγων· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, οἶδα γὰρ αἰσχρὰ & ἀτελεσιουργήτα ἔργα. Καὶ θαυμασάσας αὐτὸν ἔφη· Λέγε, τέκνον, & οὐκ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς σωμηχήσει καὶ σοὶ & ἐμοὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

16 Ὁ δὲ ἔφη· Ἄκουσον, Πάτερ. Ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερῶν πάνδημος πανηγυρίς ἐτελεῖτο, & μοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ ἐμὲ ὁδεύοντος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ & ἀπὸ τοῦ ἀκηχοῦς με εἰς τὸ ἴδιόν οἶκον, ὁρῶ γυναῖκα ἐσαμφίαλον, ἐνόστιον ὑπερφύσιν, & προσεγγίσας αὐτῇ ἐλάλησεν αὐτῇ κολακευτικὰ ῥήματα, ἐφ' ᾧ με πεῖσαι πατενῶσαι. Καὶ δὴ σωθεμένης αὐτῆς εἰς τοῦτο, εἰς τὸ ἐλθεῖν με ἐπιτύχοι αὐτῇ, ἄφνω ἥρξατο ὀδύρεσθαι & δακρύειν & ἀναχωρεῖν ἐπ' αὐτῇ ἐξ ἐμοῦ. Πρὸς ἣν ἔφην· Γύναι, τί τὸ γεγονός σοι; μή τις βίαν τὴν σὴν οἰανοῦν ἐπήγαγέ σοι. Ἡ δὲ ἐπὶ πλέον ἐκλαυσε τυπῶσα. Καὶ ψυχοποιήσας ἐπ' αὐτῇ, ἔφην· Εἰπὲ μοι τὸ κατά σε πρᾶγμα, & τίνος χάριν ἀνενδότως δακρύεις.

17 Καὶ μόλις ποτὲ ἀποκριθεῖσα ἔφη (εἶχε γὰρ ὁπωσοῦν & ἀφάτου πλάνου) Ἐγώ, δέσποτα, ἐπισήμων γονέων γέγονα θυγάτηρ· ἐξεδόθην δὲ αἰδε-

A αἰδεσίμῳ τινὶ ἀνδρὶ γάμου, πολλὰ δὲ ἀφοικὶ τότῳ ἐπιδώσατα, ἔξορφανίσθω δὲ ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα. Ὁ δὲ ἀγαγόμενός με ἀπήρ, ἄλλῳ ἄλλως ὑπερήτας, κἀπαντα τὰ προτεχθέντα αὐτῷ παρ' ἐμοῦ διαφόρως διεκένωσεν. ἀφὸς τέτοις δὲ κ' δανειστὰς ἔκ ὀλίγοις ἀφοτομιλήσας κατήχρεος γέγονεν. Οὐκ οἶδα δὲ ἐπὶ τοῦτῳ πόθεν ἀφνω ἐπῆλθεν ἡ πειώτης ἔννοια· ἐκ ἀνάγκη· εἰ τι γὰρ ἀφὸς παιδίαν, εἰ τι ἀφὸς δοκιμασίαν, ἀγνοῶ τοῦτο λέγειν. Μεθοικίσται δὲ ἐκ τῶν αὐτοῦ δανειστῶν νομίσματα πεντακόσια, κ' μὴ δυνάμενος τοῦτο τλῶ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τέτοις, ἐκαίτιάσατο πεποιήκασι τοῦτον, κ' συνόντες αὐτὸν οἱ τ' ἀρχοντικοὶ τάξεως, ἐν τῇ δημοσίᾳ εἱρκτῇ συνέκλεισαν· κ' ἔστι σκότους ἀπὸ μίωῶν ὀκτὼ δαμαζόμενος ἀπὸ πείνης. Καὶ διαφόρως ἀφοτελθόντα τισὶ καλοτοιοῖς, ἤδειν ἐκαρτωτάμην ἐξ αὐτῶν, εἰ μήτι γε ῥήματα κ' μόνον, κ' ταῦτα δεὶ τὰς παρατυγχάνοντας κενοδοξίας χάριν, κ' τί ποῆσαι οὐκ οἶδον. Ἱκετεθέμην δὲ κ' τοῦτο, ὁ ἐκ τεποίηκα, ὁμολογῶ· διανεμαθὴν νύκτωρ ἐφήπλωτλῶ χειράμα, τὴν διαφόρως ἀποίας πλείστας ποήσαται, ἀποκρύπτουσα μήτι αἰδεμθὴν τὸ ἀτιμαθέν μου ἀφόσωπον. Ἀλλ' οὐδ' ὅπως ἀξιόν τι ποεῖσαθαι

B ἐδυνήθην· ὅθεν ἐβαλάσαμην ἐξ ἀνάγκης πολλῆς τλῶ κακλῶ βελλῶ ταύτλῳ, τὸ πορεῦσαι κ' ἀποδρέψαι τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἵνα μὴ λιμοκτονθεὶς πίλει τὸ βίος χρήσηται. Ἡγησάμην οὖν ἀτρεβῆσαι εἰς τὸν ἄνδρα μου· ἐκ γὰρ οἶδ' χέρας ἀποτόνους ἀφὸς ἐργασίαν ἐσεκτήμην, οἷα δὴ τῆς θλίψεως κατατεσεῖν ταύτας ταραστικαζούσης. Οἶδεν δὲ ὁ ἐπιστὴς τῶν καρδιῶν, ἐ ἐρευνητὴς τῶν νεφρῶν Χριστὸς, ὡς οὐδέν με ἐμολυνθὴν τὸ ἀθλιόν μου σῶμα μετὰ τὸν ἐμὸν ἄνδρα.

18 Τάυτα ἀκούσας ἐγὼ κατεπύγλυ, κ' ἐσπλαγχνίσθλν, πικηθεὶς δὲ ἐδάκρυσα, κ' ἐφλν ἀφὸς αὐτὴν· Γύναι δυστυχῶς σε, μείζον με ἀφὸς μικρόν. Καὶ ἀπελθὼν δρομαίως ἐπὶ τῷ ἐμῷ οἴκῳ, ἤγαγον, ἅπερ ἐτυχον ἔχειν τότε, νομίσματα διακόσια τελάκοντα· ἐμοὶ ἀλλὰ ἐ ζυγλῶ d χειροφέλλων νομισμάτων ἑβδομήκοντα, κ' ἄλλα τίνα γυναικεῖά μου κόσμια νομισμάτων ὀγδοήκοντα, ἅπερ ἐτυχον ἔχειν ἀπὸ γονέων, κ' ἀπὸ κληρονομίας τ' ἀνομβῆς μου συμβίου· ἐ συμπηδισάμβος, κ' ἀρῶν λείπειν μοι εἰς ἀνατλήρωσιν τῶν ἐπιζητεμβῶν νομισμάτων πεντακοσίων ἑπτὰ

C νομίσματα εἴκοσι, βαστάξας τὸ φελώνιόν e μου κ' τὸ

f βυταρωτὸν f τῶν ἐπισήμων κ' ἀτόπων θεαμάτων, ἐ μίωῶ ἄλλα κ' τὰ περὶ τὸν τράχηλόν μου φυλακτικὰ πάρας,

g πάντα ἀγαγὼν ἐν g σαβατίῳ, δέδωκα αὐτῇ λέγων· Γύναι, ὅπως ἔκ οἶδα τίς εἶ, ἀλλ' ὅπ θέλω μαθεῖν· λαβοῦσα πορεύου ἐν εἰρλνῃ, ἐχομβὴν ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ ἁμαρτωλῷ· ἐ δεδωκώς αὐτῇ πάντα, ἀπέλυσα αὐτὴν ἐν εἰρλνῃ. Τοῦτό ἐστι ὁ νομίζω καλὸν πεποικέναι, ὅτερ οὐδενὶ ἀφηγησάμλν, ὡς ἐπὶ Κυρίῳ, εἰ μὴ ἀνάγκη τῇ σῇ ἀγιοσυνῃ. Ταῦτα ἀκούσας Θεόδουλος, ἐρρίψεν ἑαυτὸν ἀφὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κλαίων ἐ λέγων· Μνημόνευέ μου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ὅταν καταλάβῃς σκηνὰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Μνημόνευόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, παρακαλῶ σε· ὅπως γὰρ ἐγὼ Κύριος τὰς ὅπως αὐτοῦ· ἐ σωτηζάμβος τὸ ἀνδρεῖ, ἀπέλυσεν τοῦτον, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τότε ἀγαθῇ κ' ἐπιφελεῖ σωτυχίᾳ.

19 Ἀπολόσας οὖν αὐτὸν ὁ Θεόδουλος, τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι κ' ἐπιδόσει ἀπῆλθεν ὢν τῷ κίονι, δοξάζων

clariſſimo io coojugem conceſſa fui, ad qoem & copioſam ſaoe dotem attuli, ab annis enim duodecim pareotibus orbata fueram. Vit autem qui me duxerat, iotempeſtiva negotiatione, univerſam quam attuleram dotem, varia ratione diſſipavit. Adhæc cum fœneratoribus non paucis rem habens, multa ipſe nomina ſenſim contraxit. Unde autem ſubita illa rerum domeſticarum anguſtia & neceſſitas adveoerit, ad inſtructiooem ne an probationem noſtram, ooo facile dixero. Mutuos inde a fœneratoribus oummos aeeipit quadringentos; quos cum refundere non valeret, aecuſationem illi adverſus eum inſtituere ſunt aggreſſi. Eumdem mox accuſatum civitatis primotes publico carceri incluſerunt, io quo octavum jam menſem maceratur fame. At ego, cum adiiſſem aliquot, a muoificentia æſtimatos, oil oiſi vacuos verborum ſonos ab eis retuli: quos &, proptect illos qui ſorte aderant, vanæ neſcio cujus gloriæ captandę cauſa, dabant. Quid igitut agerem prorſus neſciebam. Hoc demum excogitavi, fateor, & perfeci. Noctu frequenter conſurgena maoom ad exeipiendam ſtipem exerui; manum, inquam, eleemoſynis elargiendia paulo ante aſſuetam, vultu interim præ nimia verecundia velato. Com ille quoque conatus io vaoum recidiſſet, ad hoc conſilii dura me rerum oeceſſitas adegit, turpe fateor & peccaminoſum: fornicari ſtatui, meque alienare a marito, oa ille eneſtus fame ad vitæ tandem extremum perducetetut: peccare, inquam, io maritum conſtitui, cum nulli opificio aptæ mihi ſint manus, quemadmodum ipſa ſæpe afflictio eas ad hoc eptas tandem efficit. Novit enimvero qui eotda menteſqoe hominum ſerotator Chriſtos, quod impollutum hacteoos marito uni corpus meum ſervaverim.

18 His ego audiiis, dolore patiter & commiſeratione affiei, & victus animo lacrymas cœpi fundere. Tum ita eam compello: Magna me toi, mulier, habet miſeratio, præſtolare me hie taotiſper. Mox curriculo domum me meam confero, &, qui mihi tum forte erant ad maoum, duceotos & triginta oummos mecum affero; pat quoque armillarum, oummis ſepteaginta æſtimatum, & alia nonoolla mondi muliebria inſtrumenta, octoginta omnino nummorum; quę omnia a parentibus & ex meæ quondam coojugis hereditate acceperam. Cuncta hæc io uoum computans, & viginti inſuper oummos, ad eam qua mulieri opus erat ſummam conficiendam, deeſſe comperiens, attuli togam meam theatralem & ex byſſo virgulata chlamydem, ad noxiorum ac turpium ſpectaculorum oſus comparatam, aliaque nonnulla, & ipſas qoas circa collum geſtabam bullas: & ſimul omnia involveoa linteolo, dedi ei dicens; Neſcio equidem, molier, quæ aut unde ſis, ſed nec ſcire magnopere cupio: hæc interim omoia tibi habe, ac vade io pace, Deomque pro me peccatore precibus tuis exora. Tum cunctis quæ attuleram donatam, io pace permiſi abire. Hoc ooicom recte a me factum arbitror quamdiu vixi, quod nulli unquam mortalium, Deo teſte, oiſi ſanctitati tuę, quando ita neceſſe fuit, enarravi. Hiſce iotellectis Theodulus ad pedes hominis cum gemitu ſe abjecit, ac; Mei, ioquit, homo Dei, memorem te præſta cum in glorioſa illa ac æterna tabernacula fueris receptus; mei, inquam, peccatoris, memoriam, oro, oe deponas; novit enim revera Domious qui ſunt ejus. Atque ita valedicens dimiſit eum, gratias ſopremo Nomini immortales referens pro pulcherrimo & utiliſſimo occurſo.

19 Dimiſſo Coroelio, ad ſuam colomnam, oon fine peculiari Dei ipſius auxilio imperioque, Theo-

EX MS. FLOREN. *quod nihili mulieri, pro ſuſtentando corpore viro ſuo.*

ad mendicitatem adactæ,

ſæpe præſtituere volenti,

aliquando ſuccurrit,

omnia quæ habebat eidem largitus.

EX MS. FLOREN. *Quam hic curam curitatem narratur Theodulus*

dulus se retulit; super omnia misericordem & benignum Deum laudibus extollens, & regulam consuetam observans. Quinquennio deinde supra columnam exacto, vox ad eum ex improviso facta est dicens: Veni, Theodule, ac deinceps quiesce: tibi jam paratum est regnum cælorum, magna te Angelorum, Justorum, Prophetarum, & Sanctorum multitudo expectat: expectat & Cornelius citharœdus: hic enim uno ante anno supremum jam diem clauserat. Sublatis ergo in cælum manibus, insignis Dei servus; Domine, inquit, Jesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. Quo dicto, *post quinquennium sanctæ mortis.* suam repente animam per sanctos Angelos Creatori sistendam tradidit. Post quę in unum convenientes universi tractus illius Episcopi & Hegumeni, monachi quoque & laici, justa persolverunt defuncto, atqoe in eo ipso loco sacrum ejus condiderunt corpus; ad quod suam non pauci in hanc usque diem sanitatem recuperant. Hoc igitur modo cursum suum consummans & fidem servans, apud Angelos & homines admirabilis, supernis potestatibus aggregatus fuit Theodulos, suas pro nobis preces absque requie ad Christum Salvatorem fundens, cui honor sit & impetium, una eum Patre immurtali
B & adorando vivificanteqoe Spiritu, in sæcula sæculorum. Ameo.

ἐτὶ πᾶσι τ εὐσεβαλγχιον ϵ φιλάνθρωπον Θεόν, κ τ D
ὀρθ ἔθος κανόνα φυλάττων. Διαπλήσαντος δὲ αὐτῦ
ϵ τῷ αὐτῷ κίονι ἔτερον τετραετῆ χρόνον, ἀφνω φωνὴ
γέγονεν πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Θεόδουλε, δεῦρο, λοιπὸν ἀναπαύου, ἡτοίμασα γάρ σοι ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν, κ ἐκδέχεταί σε ὁ χορὸς τῶν ἀγγέλων, κ δικαίων, ϵ προφητῶν, ϵ ἁγίων ἁπάντων, ἀλλὰ κ Κορνήλιος ὁ ἀπὸ τραπεζῶν· ὃν γὰρ πρὸ αὐτῦ πλοῦτος ϵ σεαυτῶν ἕνα. Καὶ ἐπαίρας τὰς χεῖρας αὐτῦ εἰς οὐρανὸν ἔφη· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰς χεῖράς σε παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου· κ παραχρῆμα παρέδωκεν τῷ ψυχῷ πᾶς ἁγίοις Ἀγγέλοις. Σωαχθέντος δὲ πάντες οἱ κατ τὴν χώραν ἐκείνην Ἐπίσκοποι π κ Ἡγούμενοι, μοναχοί π κ λαϊκοί, κ τὸ σῶμα τοῦτο ποιησαντες, ϵ αὐτῷ τῷ τότε καιρῷ ἦκαν τὸ ἅγιον αὐτῦ λείψανον. Πολλαὶ δὲ ἴασεις γίνονται ϵ αὐτῷ τῷ τόπῳ μέχρις τ δεῦρο. Οὕτως οὖν τ δρόμον πλέσας, ϵ τὴν πίστιν τηρήσας, ἐθαυμάσθη παρὰ Ἀγγέλων ϵ ἀνθρώπων, συγχορδίσει δὲ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεις ἀπαύστως προσφέρων τῷ Σωτῆρι Χριστῷ. Αὐτῷ ἡ δόξα κ τὸ κράτος, σὺν τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ κ τῷ προσκυνητῷ κ ζωοποιῷ Πνεύματι, εἰς E
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a *Synaxarium Claromontanum* Κειμήλιον τῆς ἁγίας τῆς λογομόρφου Παυλίνας, *quod satis placet, & gratiæ divinæ pollatiam, etiam in tali vitæ conditione, magis exaggerat.*

b Κυκλίδιον *fortasse dicitur, quod parlor Græcia diceret* Κυκλάδιμα volutor: *lapsus certe aliquis aut peccaminosa inquinatio tali verbo indicatur.*

c *Egraphum nostrum* διαπρίζωσιν, *voce forsitan barbarieris usus.*

d Ζυγὶ *pro* Ζυγὰς *alibi necdum legi, neque* χειρὶ ψιθίῳ *in diminutivo tamen* ψιθίον Armilla, *apparet ea compositione significari ornamentum, non quali supra cubitum nuda brachia adstringebant mulieres, quod proprie* armilla *est: sed quali infra cubitum utebantur, ad manuum junctiones, quibus tamen non aliud quam idem* armillæ *nomen apud Latinos est.*

e Φελώνην *etiam scribit Chrysostomus, togam Sacerdotalem sive casulam intelligens in libello de re divina, quæ aliis passim* φαιλόνην.

f Βυσσινῦν, *melius forte* βυσσαρῦν, Byssinum, *vestis colobi lineis seu virgis* exaratum *quodammodo: sic Virgilius de Gallis ait.* Virgatis lucent saguli.

g Σαβάνιον *diminutivum a* Σαβάνιν, involucrum lineum.

EPITOME VITÆ

Ex Ms. Synaxario Græco Collegii Claromontani S. J.

Interprete eodem P. Daniele Cardono.

C F

1 Hle regnante Theodosio Magno, Imperatore piissimo, patricia dignitate conspicuus fuit. Vir erat omni virtute ornatissimus; cujus mansuetudinem, & erga Deum pietatem, puram denique & inculpatam vivendi rationem cum observasset Imperator, ad Præfecturæ Constantinopolitanæ munus obeundum adhibere hominem voluit. Ipse autem, perspectis, quæ potentiorum auctoritate potissimum committebantur, rapinis, & immodicis eorumdem in acquirendo studiis, quaque ratione immensa quædam perversitas genus istud mortalium quasi depasceret; non sustinens amplius inter eos versari, Præfectura ultro ac sponte cedere constituit, quamvis & Imperator multis eum precibus retinere conaretur, & ipsa hominis conjux in id consilii minime videretur ventura. Duo videlicet nondum anni abierant, ex quo tempore matrimonii vinculo fuerant conjuncti.

Abdicata urbi C.P. Præfectura

2 At ubi e vita hac repente uxor Theoduli migravit, ipse continuo conjugis obitu relicta sibi bona universa, quingentas omnino & quinquaginta libras complexa, in viduas & orphanos distribuit, non exigua etiam eorum parte monasteriis, gerocomiis, & pauperum peregrinorum hospitiis concessa: suam deinde ipsius omnem

& summa contempta, omnia sua pauperes distribuit

1 Οὗτος ἦν ἐπὶ τ Βασιλέως Θεοδοσίῳ τῷ εὐσεβεστάτῳ ϵ μεγάλῳ Βασιλέως, Πατρίκιος ἀνὴρ, πάσῃ ἀρετῇ ϵ σωφροσύνῃ κεκοσμημένος· ὃ τηνικαῦτα ϵ ὁ σοφὸς, ϵ τὸν ἐνθεον ζῆλον, κ τὸ καθαρὸν τῆς βίου, ϵ ἀνεπίληπτον βλέπων ὁ Βασιλεὺς, εἰς τοῦ τῆς ἐπαρχήτητος ἀρχοῦ προεχείρισατο αὐτόν. Ἐπεὶ οὖν ἐσκόπει καὶ μάλιστα παρὰ τῶν δυναστόντων γινομένας ἁρπαγὰς ϵ πλεονεξίας, κ πᾶσαν ἐπιβουκομένην κακίαν ϵ τῆς πόλεως, μὴ στέγων ὁρᾶν αὐτὰς, ἀπεβάλλετο τοῦ ἀρχοῦ· πολλὰ ϵ τῦ Βασιλέως αὐτὸν ἱκετεύσαντος κ τῆς γυναικὸς μὴ ἀνεχομένης· ὕπω γὰρ δῆλον ἦν χρόνοι δύο, ἀφ ἧς ἡμέρας συνεζεύχθησαν.

2 Ἐπεὶ οὖν ἡ γυνὴ αὐτῦ σωτήμως μετέστη τῦ βίου, αὐτὸς λαβὼν πᾶσαν τοῦ οὐσίαν ἄνωθεν, ὑπάρχουσαν λιτρῶν πεντακοσίων πεντήκοντα, χήραις κ ὀρφανοῖς διέδωκε, κ μοναστηρίοις κ γηροκομίοις ϵ ξενῶσι τὰ πλεῖστα παρέχετο· ὡς αὐτὸς ϵ τοῦ ἰδίου

A ἰδίαν ὑπαξίαν καλῶς διέθηκεν, ἀτενίσαι ἔσαι· ἐ τῆς Βασιλίδ☉ ἀπάρας, τῷ Ἐδέσσαι κατλαβών, ἐ ἐπί τιν☉ κίον☉ ἀναβάς, ἕπος ἀγων τῆς ἡλικίας σαρακοσὸν δώπρον, τὸν μοναςῷ ὑπῆλθε βίον, τῇ σκληραγωγίᾳ ἐ τῇ τῦ ἀσκητικῦ βίυ τραχύτητι καταστρύχων τὸ σῶμα. Τελάκοντα δὲ χρόνοις ἐν τῷ κίονι πληρώσας, ἐ θείων χαρισμάτων κατηξιωθείς, ἐκ ἔτι μεπλείμβανε τροφῆς παχυτέρας, ἀλλ' ἢ μόνον ἐ κυριακῷ τῦ τιμίυ σώματος τῦ Κυρίυ ἐ αἵματος ἐ μικρόν τι τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς.

3 Καὶ ὅτως διεπέλεσεν ὁ ἁδάμας ἐτῶν τε μῆνας ἐπὶ σαράκοντα [ἐ δύο] ἔπτι. Μετὰ ταῦτα ὠχλήθη, ὡς ἔλεγε, ὑπὸ λογισμῶν· ἐ παρεκάλει τὸν Θεὸν, Δέσποτα φιλάνθρωτε, φάτκων, ἄγε τῷ ἁγίῳ ἐ ὁσίῳ σε ὀνόματι ἀρέσηται, ἐμφάνητόν μοι τῷ δύλῳ συ, τίνι τρ☉πῷ ἐν τῷ βίῳ κακοταθήτων δίκ τὸν ὅρομα παρέξηται☉ην. Καὶ θεία φωνὴ πρὸς αὐτὸν, Ἴσχυε ἐ ἀνδρίζυ, λέγυσα, ἠγαπημένε Θεόδυλε, ἵπος γὸ ἐν ἐν τῇ B βασιλείᾳ μυ μῦ Κορνηλίυ τῷ μίυν, τῷ λεγομένῳ Παφλάγυ, τῷ ἀπὸ Δαμασκῦ τῆς πόλεως. Ταῦτα ἀκύτας ὁ γέρων, ἐξέστη, ἀθυμία ἁλωθείς· ἐ καπλθὼν τῷ κίονι, τὸν Κορνήλιον κατέλαβε, ἐ τοῖς τοῦ κυλινδύμενος ἐζήτει μαθεῖν τὴν αὐτῦ πολιτείαν. Ὁ δὲ ἀναγκαζόμενος ἐξέστεν, Ἐγώ, φησι, Πάτερ, ἐκ νηπίᾳ μίμοις ἐ ἀγύρταις συναναστραφείς, πάντα τὸν χρόνον ἐκεῖθεν ἐνοῦν τὰ τῆς ζωῆς μυ ἐφόδια, ἐ ὁ ἔστοπ εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν τῆ πολλῶν μυ κακῶν ἐ τῆς μελλύσης κείσεως, πάντων τῆ κακῶν ἀνεχόμην, ἐ τῷ καθαρῷ βίῳ ἐ τὸ δυνατὸν ἐπιμελῆμαι, τῆς ἐλεημοσύνης φροντίζων, ὡς δὲ εἰκετο.

4 Καὶ πάλιν ὁ γέρων παρακαλῶν αὐτὸν, ἐ ὁρκῶν εἰπεῖν ἐ τὰ ἀληθῆ· Ἀκτὸν μεν, δέσποτα ἐ κύριε, ἔφη· γυνή τις ἀξιοφανὴς ἐ δόξη κοσμυμένη ἐ κάλλει ἀξιαγαπτυμένη, ἀνδρί τινι πρὸς γάμον ἐξεδόθη· ὃς ἀκολάστῳ ἐ δαπανηρᾶς τυχὼν πρυμιρέστως, ἐ μόνον τῆς γυναικὸς τῷ C ἀξιώσει κατῳάλωτε, ἐ τῷ ἰδίῳ, ἀλλὰ ἐ ἑπτα πρυδανειστάμ☉ν, κατέφαγε· διὸ ἐ τῇ εἱρκτῇ ἐνεκλείσθη πολῷ χρόνον, ἀκατακρίτητον τῇ γυναικὶ συμφορὰν ἐπενεγκών· Ἡ τις βλέπυσα τὸν ἔλεινον ἐκεῖνον λιμαγχονύμενον, ἐ αὐτῷ τῷ ψυχρῷ ἀτελέγετο, ὅμ☉ ἤρξατο πρυσαιτεῖν, ὡς ἐπὶ τρυτάνης σαλεύυσα τῷ ψυχρῷ, ἐ φοβυμένη τὸν τῆς πορνείας ὄλεθρον, διὰ τὸ εὐ ἐ πρόσωπον.

5 Ταύτῃ περιτυχὼν ἐγὼ, δεηθέντος πρὸς τὸ ξένον τῦ θαύματος, ὅτι τὰς μὲν χεῖρας ἔπλυ πρὸς τὸ λαβεῖν, τὸ δὲ πρόσωπον ὠχρὸν ὑπῆρχεν ὁτιοδοφανῶς. Μαθὼν δὲ τῷ αἰτίαν, ἠλέησα τῷ ψυχρῷ, ἐ δακρύων εἶπον, Πόσον τὸ χρέ☉, γύναι. Ἡ δὲ τετρακόσια νομίσματα, δέσποτα. Ἐγὼ δὲ ἀκριβολογήσας ἑαυτὸν, ὅτον παρ' ἐμαυτῷ νομίσματα δακόσια τελάκοντα· ἐ μὴ ἀρκέντα πρὸς τὸ τοσὸν, διαπωλήσας τινὰ κινητά τινα εἶδη ἐ κόσμια, συμήγαγον ἕτερα νομίσματα ἑβδομήκοντα· ἐ πάλιν εἶδον ἐλλείποντα, ἐνδυμάτων τὰ κάλλιστα, ἐ τὸν περιτραχήλιον ὁρμίσκον, ἐ συδόνι περιελήσας, δέδωκα εἰς τὰς χεῖρας τ' γυναικὸς, εἰπών· Λάβε ταῦτα, γύναι,

ſubſtantiam, quæ immenſa propemodum erat, non diſ- EX MS. GRÆCO.
ſimili ratione laudabiliter expendit. Tum regia Urbe abiens ad Edeſſenam pervenit civitatem, juxta quam in columnam aſcendeos, cum annum ætatis quadrageſimum ageret & ſecundum, monaſticam vivendi ratio- *& in columnam aſcendens,*
nem arripuit, ad cujus inſtituti aſperitatem atque moleſtiam perferendam corpus ipſe ſuum durabat. Triginta ſolidis in columna aoois exactis, & multis divinitus prærugativis dignus habitus, non jam craſſiore ullo veſcebatur eibo, ſed Dominicis ſolum diebus ſanctiſſimum Domini corpus & ſanguinem, ae modicum quiddam e ſanctificatis ſumebat cibis. *ſumma cum abſtinentia vivit.*

3 Atque hoc modo ſeptem menſes ſupra quadraginta [duos] annos explevit. Variis poſtmodum iiſque permoleſtis cogitationibus commotus animo, ita Deum eſt precatus; Domine, ioquiebat, hominum amatur ardentiſſime, ſi ſancto & glorioſo oomini tuo placere metui, hoc, oro, famulo tuo indicare mihi ne gravetis, eui eorum, qui in hac vita pru numine tuo moleſta agunt & patiuntur, aſſimilandus ſim. Atque ecce divina quædam vox continuo eſt audita dicens; Coofortare, & eſto robuſtus, dilecte Theodule: quippe qui Cornelii mimo, quem Citharœdum hominea cognominant, quiq; in urbe moratur Damaſcena, in regno cælnrum unn es habendus infetior. Hoc aeceptο reſponſo ſenex, animo linqueus vehementer obſtupoit. Tum e eolumna deſcendens, ad ipſum taudem Cornelium pervenit; cujus ſe ad pedes abjiciens, magnopere ſcire conrendit, ecquod tandem vitæ genus ille ſectaretur. Theuduli preeibus is coactos demum ita reſpondit; Egu, Pater, a primis vitæ meæ annis mimos inter & agyrtas ſemper educatus, ab illis prima vivendi prineipia aeceepi. Quodam deinde veſpere, eum ſcelera & peceata mea univerſa, & inſtituendum aliquaodu judicium ſupremum cogitare cœpiſſem; male a me acta deteſtatus, veuiam eorum petii, ac meliorem vivendi rationem, quantum in me fuit, arripui, eleemuſynas multas io egenos diſtribueus. *Poſt annos 42 mulligiſſe Cornelio mimo parem eſſe: E*

4 Cum autem magia etiam urgeret Seoex, & obteſtareiur, ut nequid indictum præteriret. Cornelius, Quod ſeentum deinceps fuerat, Andi ſis, reſpondit, Domine mi. Mulier neſcio quæ, illuſtri genere orta, nec dignitate minus quam præeipua quadam pulcritudine conſpieua, vito cuipiam in oxorem obtigit; qui eum intemperanter nimis & prodige vitam ageret, non uxoris modo ſuaſque nmnes faeultatea, ſed multa etiam alia a fœneratoribus mutuo aceepta eonſumpſit. Qua de cauſa in carcerem conjectus, multn iſtic tempore, nou ſine ingenti mulieris quam dixi ſeoſu, detentua fuit. Hæc autem ut maritum ſuum cum fame luctantem conſpexit, nullum ejus eauſa periculum recuſavit. Pecunias itaque mendicato colligere inſtituit; animo, nun ſecus aeſi io bilauce poſita fuiſſet, fluctuans, ob metum qui ipſi erat, ne prupter iofignem ſuam pulchritudinem ad flagitium a quopiam depoſceretur. *Hunc ergo requiſitum interrogant de ſua vita,* *audiſſemu regemi mulieri, F*

5 In hanc ego mulierem forte eum ineidiſſem, ad ſpectaculi inſolentiam prorſus obſtupui, quod & manus illa ad emendicandam ſtipem extenderet, & retrorſum vultum adverteret: Poſtquam autem ealamitatia tantæ cauſam ex ipſa didiei, non parum ſui animo commotus, ae lactymans; Quantum, inquam, mulier, eſt a maritu tuo eontractum æria alieni? Quadriugentorum, reſpondit illa, nummorum, Domine mi. Tune ego, faeultates meas diligenter perſcrutatus, nummos penes me triginta ſupra ducentos eſſe comperi, qui ad taotum debitum perſolvendum minime ſuffeieiebant. Bonis ergo nonoullis mubilibus & ornamentis divenditis, ſummam pecuniæ aliam conſeci nummorum ſeptuaginta. Cumque adhue multa deeſſe conſpicerem, veſtes quas habebam pretioſiores & quod collo geſtabam mooile iu ſarcinam uoam eonjicieus, cuncta in calamitoſę *ſua omnia eſſe largiora.*

A mulieris manus tradidi, ac dixi: Hæc omoia tibi habe, mulier, ac vade in pace, maritumque tuum ecateere libera; Deum quoque ex toto corde pro me precare, ut in ſupremi judicii die mei miſereatur. Iſta audiens Theodulus ac ſummopere admiratus, divinę bonitati gratias perſolvit. Tum conſenſa turſum columna, non longo tempore in vivis fuit, ſed ſpe bona plenus paulo poſt ſuum Deo ſpiritum in pace tradidit.

D ἡ ἄτελθε ὸ εἰρλνὴ, ἡ τὸν σὸν ἄνδρα τ φυλακὴν ἐλλυθέρωτον, ὐσωπάτα ἐξ ὅλης τ καρδίας τὸν φιλάνθρωτον Θεὸν ἐλεῆσαί με ὸ ἡμέρᾳ κρίσεως. Ταῦτα ἀκύσας Θεόδυλος, ἡ θαυμάσας, τῷ Θεῷ ἐχαρίσησε· ἐ πάλιν ἀτελθὼν ἐπὶ τὸ κίονθ, ἡ μικρὸν ἐπιβιώσας χρόνον, μ ὑχησῆς ἐλπίθ ὸ εἰρλνὴ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῷ Θεῷ παρέθετο.

G.H

DE SANCTO MANVÆO

EPISCOPO BAJOCENSI IN NORMANNIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, cultu, Actis.

CIRCAN. CCCC. LXXX. *Primi Epiſcopi Baſtatenſes:*

BAjocæ ſeu Bajocum; *urbs Normanniæ inferioris Epiſcopalis, colit hoc* XXVIII *Maij* S. Manvęum, *quintum Eccleſiæ ſuæ Antiſtitem, S. Lupi ſucceſſorem. De hoc & aliis tribus Epiſcopis primis late egimus die* XVIII *hujus menſis Maji, ad Vitam S. Regnoberti ſecundi Epiſcopi; diximuſque hunc poſt S. Lupum ſediſſe ſæculo Chriſti quarto, & circa annum* CCCC *ex hac mortali vita ad æternam & immortalem migraſſe; ac deinde ſæculo Chriſti quinto floruiſſe SS. Ruſticianum & Lupum, & hunc vivendo perveniſſe ad annum circiter* CCCCLXV. *Sub hoc S. Lupo floruit* S. Manvæos, *tunc Eremita & trium Monachorum Prior, virtutibus & miraculis clarus, duorum mortuorum creditus reſuſcitator. De his ergo temporibus intelligenda prima Vitæ ejus periodus, ubi dicitur fuiſſe temporibus Marciani Imperatoris & Merovæi Francorum Regis, qui ambo in ſua dignitate floruerunt ab an.* CCCCL *uſque ad* CCCCLVII, *nec perventum ad annum* CCCCLX, *qui tamen in dictis Actis adjungitur. At poſtea circa annum* CCCCLXV, *S. Lupo* XXV *Octobris defuncto, ſubrogatus eſt* S. Manvæus; *quamdiu autem præfuerit, neſcitur. Proximus illi ſucceſſor S. Conteſtius, ad* XIX *Januarii eſt relatus, in cujus Actis in Appendice pag.* 1137 *editis, nullus etiam temporis character indicatur. Subrogati dein fuerunt Patricius & S. Vigor, cujus Acta, illuſtranda ad Kalendas Novembris, referuntur ad tempora Childeberti Regis Francorum; ſub quo Rege Leudadius Epiſcopus Bajocenſis ſubſcripſit Concilio Aurelianenſi* III *anno* DXXXVII, *& Aurelianenſi* IV *anno* DXLI. *Quibus omnibus conſideratis, arbitramur obitum S. Manvæi circa annum* CCCCLXXX *ſtatui poſſe.*

Primi Epiſcopi Baſtatenſes.

Locum quidam Manvæi ſub S. Lupo floruit:

ſucceſſit circa an. 465:

mortuus circa an. 480.

Colitur in Officio Eccleſiaſtico, non ſolum in urbe & diœceſi Bajocenſi, ſed etiam in vicina diœceſi Conſtantienſi variis eccleſiis, quarum Patronus habetur. Tales ſunt, in decanatu Pireuſi parochiæ de Marchepieux, & Vandrumeſnil, *& alibi* Gouſreville: *in quibus & aliis eccleſiis utriuſque diœceſis magna in veneratione eſſe* S. Manvæum *teſtatus eſt Dominus Thomas le Govix, Presbyter & Rector Eccleſiæ prædictæ S. Manvæi de Marchepieux, miſſo chirographo* VIII *die Auguſti anno* MDCLII, *una cum Actis Sancti, ex veteri chartario fidelitèr extractis, prout ea in novem Lectiones diſtributa ſolebant in Officio Eccleſiaſtico recitari hoc* XXVIII *Maji: quo die & Dominica proxime ſequenti, imo & per totum annum, plurimos propter febres nec ſine ſolatio accurrere notum eſt. Ea omnia a dicto Presbytero accepta, tranſmiſit nobis Cadomo Jacobus de Machaut Societatis miſſæ Sacerdos, cujus experiam deinde Pariſiis beneficentiam grata memoria libenter recolimus. Acta autem illa aliquot ſeculis poſt obitum* S. Manvæi *fuiſſe compoſita, notant anni Imperatoris ſupra indicati, & libri Decretales in iis nominati. Stylus ubiq; fere conciſus & diſcontinuus, qualis eſſe ſolet Reſponſoriorum & Antiphonarum, dubitare me facit, an non earumdem olim plenior aliqua Vita, quæ primum quidem pro Lectionibus uſurpabatur, deinde verſiculatim & antiphonatim diſtracta fuerit pro toto Officio, & ſub mutatis Natis ſcorſim deſcripta in Antiphonario Bajocenſis Eccleſiæ; ac demq; amiſſa primigenia prolixiori Legenda, ea quæ habebantur in Antiphonario recollecta ſint in formam breviorum Lectionum, quales accepimus, additis ad ſingulos numeros clauſula conſueta,* Tu autem, Domine, miſerere nobis. *Quidquid de hoc ſit, habemus aliud multo brevius compendium deſcriptum ex Ms. codice exnobili Rubeæ-vallis Canonicorum Regularium in ſilva Sonnia prope Bruxellas, quod ſatis eſt indicaſſe; ſicut etiam quod in nova Bibliotheca Manuſcriptorum Labbæi tom.* I *pag.* 779 *eadem Acta ab eodem D. Thoma le Govix ad eumdem P. Jacobum Machaut tranſmiſſa, deliberatur verbotenus uſque ad locum a nobis * ſignatum: ac denique quod valde placuit Claudio Roberto, in Epiſcopis Bajocenſibus, iſta ex eiſdem Actis exactæ ſententiæ:* Fuit bonus in juventute, melior in medio, optimus in fine. *Sammarthani pro ſacra ejus veneratione allegant Breviarium Bajocenſe. Sanſſajus in Martyrologio Gallicano ad hunc* XXVIII *Maji inliquod ejus elogium, petiſſimum de morino ad vitam exſuſcitato, profert, & Manneum appellat.*

Eccleſiarum Patronus.

Acta Ms.

eorum compendium.

VITA

Ex antiquo chartario eccleſiæ Bajocenſis.

IN urbe Bajocenſi, anno circiter quadringenteſimum ſexageſimum, temporibus Marciani Imperatoris & Merovæi Francorum Regis, fuit quidam vir venerabilis, nomine Manvæus: ex nobiliſſima ſtirpe procreatus & genitus. Ipſe vero Manvæus Confeſſor Domini, gratia Dei repletus eſt eunctis gentibus; ſuis quoque devotus parentibus, & ubique illis ſubjectus dictis & factis, & ſupplex in omnibus. Dei vero famulus, eum ſumma dilectione ab infantia verum Deum diligebat, die ac nocte jejunis & orationibus ex toto corde & mente & corpore Jeſu Chriſto ſoli ſerviebat. Canctis iraque rebus mundanis & terrenis divitiis, deliciis & laſciviis calcatis & ſpretis, ad Deum totalites tendens, & ad cæleſtia regna cogitans, Catholicæ fidei, pie, juſte, & honeſte vivendo, ſe totum tradidit.

Sanctus in adoleſcentia, F

2 Cum beatiſſimi Manvæi Confeſſoris clariſſimi parentes cernerent & perciperent modum ejus ſimplicem, & maximam prudentiam ſenſus ejus, & vivum ingenium, gaviſi ſunt (erat enim ætate puer B. Manvæus, ſed ipſe erat doctiſſimus, & ſenex apud Deum in ſenſu & in opere) eito miſerunt eum ad ſtudium, & illum tradiderunt periti doctoribus ad eum inſtruendum. Ipſe vero Manvæus, divina gratia plenus, doctores timebat, & libenter eos audiebat: * & voluntate Dei Patris omnia de facili retinebat. Manvæus Paſtor bonus, Præſul ſanctiſſimus Deum timebat: ſanctam vero Trinitatem in corde ſuo ſemper adorabat. Omnibus pius, dulcis, & humilis erat. Infirmos viſitabat, pauperes ac debiles de bonis

literis & ſcientiis imbuitur, G

miſericors erga alios:

A nis propriis ſaturabat, & omnia opera miſericordię adimplare ſagebat.

excellit in virtute & doctrina:

3 Sanctiſſimus Præſul Manvæus, dignus Deo Confeſſor & benignus, tandans ad Dei gloriam, parvanir ad magnam elatimoniam, & ad divinam ſciantiam. Planus arat virtutibus aunctis, bonis motibus atque divinis laudibus. Cum ſumma diligantia bonæ ſpei & fanctæ fidei indicia omnibus demonſtrabat & ſalutis ætatnę beneficia ſimilirer omnibus axhibebat, tantum diligenter B. Manvæus ſcholas exarcuit, & in divinis voluminibus libenter ſtudnit, quod magiſtat in dusbus ſcientiis, madianta Dei gratia, certiſſimus & expertus ſuit. His autam factis & complaris, clariſſimus Confeſſor Domini & Prędul dignus Manvęus, amabilis in omnibus, placens, prudans, humilis & davotns; doctores ſuos & omnes arudirotas in omnibus ſciantiis, in legibus & in decratalibus ſupetavit, & cuilibet illorum de rebus prætetiis intet ſn & illos, & de farvitiis bene & paaifice prędmiom ſolvit.

4 Expectante B. Manvæo ſnparnorum aivium conſortia, & pervenire ad Beatorum regna cęlaſtia, mente ſua bona & ſitma adamavit optimum locum & ſibi proprium, & ibi paravit hoſpitium & aremum ad Dei ſervitium faciendnm, ad velle ſuum ſibi congruum & honeſtum, ut ibi in Dei ſervitio die noctuque Deo ſerviar, & vitam in Chriſto finiat. Ædificiis omnibus ex volnntate proptia & præcepto B. Manvæi factis & completis, dainda Paſtot bonus & ſapiens, daſidaravit habete rres ſocios in Dei ſervitio, & habuit, & hæa omnia ex propriis bonis præparavit. His quoqua paractis atamum ſuam in Prioratnm commutavit, & ipſa B. Manvæus in ptincipio Eremita, vocavit ſaipſum Priutam trium Monachotum. Ipſe autam nobiliſſimus Monachus Deo paratus, ſocios ſuos ſecundum Deum diligebat, & in Dai ſervitio confortabat, & in multis axamplis bonis illos docuit, & ractam viam ſalutis ætatnæ & vatitatis benignitatem damonſtravit.

eremitorium extruit:

3 ſatior aſſumit

B

Prior factus:

5 Prudentiſſimo Confeſſore digniſſimoque Pontifice B. Manvæo vigilanta, & oranta in Dei ſervitio davotiſſime, & ſociis ſuis in orationibus ax bono corda & humili daprecantibus Deum, acca unus ex ſociis B. Manvæi, infirmitata mala & peſſima, volnntate Dai Pattis, tum gravitar compraſſus, tum cito extinctus aſt, beato Manvęo & aliis ſociis ſtopentibus & mitantibus. Sapientiſſimus atque ſanctiſſimus Monachus Manvæus ſurgens ab oratione, ſociis dixit: Eſtota ſortas in fida, & pugnara cum antiquo ſerpente, & pro noſtro ſocioorara, & ego pro ao Patrem rogabo. Baatus Manvæus, ganibus flexis & manibus ſuper tatram potrectis in atncem, fuſis lacrymis dixit: Domina Daus Patat omnipotans, qui mundum ſanguine ruo redemiſti, & me peccatorem ad imaginem tnam formaſti, & Lazarum refuſciaſti, & Matiæ Magdalenæ paccata dimiſiſti; jnbe nt reſurgar peccator iſte, ut te vatnm Deum vivans noſcat & adorar, & de omnibus peccatis atqua dalictis ſuis vera pœnitaat & confiteatur. Cnmqua ſocii reſpondiſſent, Amen; ſutrexit Monachus ſanus a morte, B. Manvæus gaodans ab orationa.

horum unum ſubito mortuum, oratione reſuſcitat:

C

6 Beatus Manvæus, Paſtor ſanctiſſimus, procurator omnium tarum Ftarrum ſuorum & cuſtos, per mundum ptocurando pergens, arat omnibus valda neceſſarius. Erat ubique pius, ſapians & modeſtus. Conſolator erat miſerorum, miſeraror pauperum & deſolatorum; bona documanra peccatoribus exhibebst, & daviantibus atque a trantibus viam varitstis & fidem Jaſu Chriſti fidalitet declsrabat. Cum beatus Manvæus per patrias iter peragerer, obviam habuit qnamdam daſunctum, jacentam in ſeretro, anm turba plurima populorum, qui daſarebant aum. Beatus Manvæus juſſit ad tartam poni aorpus defuncti; cunctiſqua audiantibus dixit: Domina Deus, qui es omnium ratum cognitor & crator, & qui omnia noſais antaquam fiant; axaudi ptaces ſarvotum tuorum, & jube animam iterum intraire in corpus iſtius defuncti, ut videntes & credantes ſalvi fiant. Cum dixiſſent, qui aderant præſantas, Amen, ſurgit deſunctus a ſaretro, & B. Manvæus gratias reddebat Deo.

EX ANT. BREVIAR. *diverſis locis prædicat*

mortuum reſuſcitat,

7 Geſta Patrum veratum B. Manvæus in corde ſuo ſamper raducans ad mamoriam, omnia bona quæ habebat pauperibus arogabat, & in anguſtiis, & ttibulationibus ſuis conſortabat. Tantam gratiam atq, ſanctitatam B. Manvęo Dominus daderat, quod quocumqua ganere febrium homo datanrus eſſat, ſive aliqua alia infirmitate ſni corpotis, & baatiſſimi Confeſſoris Manvæi minimam particulam veſtimenrotum tangeret; cito febris val alia infirmitas hominam maritis ſancti Manvæi detalinquebat: & homo ille qui anre infirmus fuerat, gaudans & hilaris, Domino Jaſu Chriſto & ſanctiſſimo Manvæo gtatias agans, aum ſanitate eotpotis tameabat.

curat morbo tactu veſtis

E

8 In illo tempore atat quædam muliat, languans infitmitata gravi & morbide. Cura medicorum, & phyſicorum medicina, & ſanſus & nngnenta eorum, non poterant aam a morbo curare. Audivit illa muliat quod S. Manvæus per villam ttanſibat: clamavit, Manvæe, ſatve Dai, miſatare mai, ſana ma a languore. Sanctus ergo Manvæus, vocam mulieris andians, accaſſit ad eam, & dixit: Mulier, confide in Dominum Jeſum Chriſtum: qui tibi dadit hanc infirmitatem, dat tibi corpotis & animæ ſanitatam. Deinde tarigit B. Manvæus mulieram & benedixit. Tum aito muliat ſurraxit, & ſana aum gaudio perrexit.

& benedixit

9 Cum aſſet B. Manvæus plenus gratia Dei, ſama ejus per pattiam diffuſa eſt: omnas aum laudabant, & da ſanctitare ejus loquebantur. In illis diebus, inſimul congregatis Canonicis Presbytaris & omnibus Clericis in matre Eaclesia Bsjocenſi, ad eligandum Paſtorem, dignum ad fadem Epiſcopatus obſervandam, omnes patirat B. Manvæum elegarunt. B. Manvæus Epiſcopus F alectus eſt, & ad officium ſacratus aſt. Fuit Manvæus bonus in juventura, melior in madio, optimus in fine. Cum accederet B. Manvæus Prætul ad finem, quadraginta & ſaptam diebus ab omni cibo & potu abſtinuit, nihil ſumens niſi verum Jaſu Chriſti ſacrificium. His dictis & completis, dignus Epiſcopus pereipians & vidans ſunm obitum celeritat accedere, Fratribus coram eo convocatis, dixit: Deum timete, ſtatatnitatam diligite, humilitatam & caritatem obſarvare; rapieat vos omni bonitate. His dictis falix Confeſſor expiravit, quinto Kalendas Junii.

eligitur in Epiſcopum

pie moritur:

A D

DE SANCTO SENATORE

EPISCOPO MEDIOLANENSI IN INSUBRIA.

CAPUT I.

D. P.

Acta, elogia, cultus & ætas Sancti.

an. CCCC-LXXX

Sanctorum cultu venerandum esse S. Senatorem *testantur ad hunc* XXVIII *Tabula Martyrologii Romani, Galesinias in suo Martyrologio, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, & potissimum antiqua Missalia Ecclesiæ Mediolanensis, qualia habemus anno* MCXXXII *& MCLX excusa, nisi & Breviaria anni* MCXXXIX, *& quæ postmodum edita sunt jussu S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi, preconsuetudine sui evi,* Archiepiscopos *appellantis decessores omnes suos, adeoque & hunc* Senatorem. *Nos eo Titulo abstinemus: quia primum videtur Mediolani captus usurpari, post extinctum a Carolo Magno Longobardorum Regnum, & redditum auctumque Mediolanensi Ecclesiæ splendorem pristinum, ac Primatum super omnes Insubria Episcopos. Quin etiam tunc Catalogorum Episcopalium Conditores, ut vidimus, usque ad Anselmum, anno* MCCLXXXIII *ordinatum, perrexerunt uti simplici Titulo* Episcopi, *postea vero Catalogos continuaverunt alii absque Titulo illo, vel amplioris, sola scribentes nomina hoc modo,* Anselmus sedit annos &c. *Porro in præditis Missalibus & Breviariis festum solenne præscribitur, & more Ambrosiano tertia Lectio exhibet breve Vita compendium hic verbis:* Senator Mediolanensis, vir præstanti ingenio, rerum divinarum scientia, eloquentia & Christianæ pietatis virtutibus excultus, Prophetarum res involutas & latentes interpretando explicavit. In Archiepiscopatus autem munere vigilantissimus, nihil non egit, ut & verbo & exemplo Ecclesiæ commissæ prodesset. Qua sancte administrata, meritis cumulatus obdormivit in Domino, quarto Kalendas Junii. Ejus corpus sepultum est in ecclesia S. Euphemiæ Martyris. *Hæc ibi, at* quinto Kalendas Junii, *coli traditur in Kalendario ejusdem Breviarii, & alii habent eum diem* quinto Kalendas Junii decessisse.

Cultus sanctorum

Vita compendiosa ex Breviario antiquo.

B

2 *Jejuna nimis videbatur Lectio illa: quare Ambrosiana Bibliotheca Custodi Petro Paulo Bosca, nunc Modoetiensi Archipresbytero, demandata est cura alterius amplioris conficiendæ, quam his verbis conceptam impressamque ad me misit:* Senator, Mediolanensis, fuit præstanti ingenio, rerum divinarum scientia & eloquentia adeo eximius, ut Prophetarum res involutas & latentes interpretando explicuerit. Cum adhuc esset hujus Ecclesiæ Presbyter, ob virtutum atque eruditionis famam, nomine Sancti Leonis Magni, legationem obiit ad Theodosium Secundum Imperatorem; cujus muneris collegas habuit beatum Abundium Episcopum Comensem, Asterium, & Basilium. Horum opera & studio coactum est Concilium Constantinopoli, idemque Abundius una cum Senatore interfuit Provinciali Synodo, quam S. Eusebius indixerat Mediolani. Mortuo autem beato Benigno, creatus Archiepiscopus, eo in munere vigilantissimus, nihil non egit, ut & verbo & exemplo Ecclesiæ commissæ prodesset. Qua sancte administrata, meritis cumulatus, obdormivit in Domino, ab Anastasio secundo Pontifice maximo Cælitum numero ascriptus, & S. Ennodio Ticinensi Episcopo commendatus. Ejus Corpus honorifice custoditur in Æde sanctæ Martyris Euphemiæ, quam ille prope paternam domum ædificandam curaverat, legata etiam pecuniæ summa in pauperes quotannis eroganda; Beatam vero Euphemiam præcipua religione coluerat, propter memoratum Concilii Chalcedonensis, ab eadem ingenti miraculo approbatti. *Addantur in Margine foliculi, seorsim impressi atque ad me missi, Auctore ex quibus desumpta sunt singula: sed recentiorie nota multi. Manu etiam expunctum hic erat, quod initio legebatur Sanctus,* Nobili familia natus: *id enim antiquitus ignoratum melius omitti videbatur. Qua cautela prudentius etiam usi fuissent, qui tabulam Archiepiscoporum Ecclesiæ Mediolanensis, ex decreto Concilii* IV *Provincialis sub S. Carolo habiti concinnarunt, & de S. Senatore pleraque haud satis probanda sic scripserunt:* XXIV S. Senator Vilantus, Mediolanensis Presbyter (eujus in Epistola, ad Leonem Pontificem missa, Eusebius Archiepiscopus meminit) Mortis Decembris die festo S. Ambrosii Archiepiscopatus gubernationem suscepit. Vir præstanti ingenio, divinarum literarum scientia, eloquentia, & Episcopalis caritatis virtutibus egregie excultus, in Prophetis interpretandis diligentissimus, mirifica erga pauperes liberalitate usus, ad Ecclesiæ Mediolanensis gubernacula sedit annos quatuor, Gelasio Pontifice. Obiit sanctæ in Domino III Kalendas Junii, sepultus in basilica S. Euphemiæ. *Hæc ibi. At festum S. Ambrosii non celebratur* Nonis Decembris, *sed* VIII Idus Decembris, *& dein obiisse dicitur* III Kalendas, *ut supra* V Kalendas, *cum sic scribendum* IV Kalendas Junii.

Prudentius quam in tabula Archiepiscoporum.

C

3 *Habitum fuit anno* CCCCLII *Mediolanense Concilium ab Eusebio Episcopo aliisque, quo professi sum se doctrinam de Verbi Incarnatione a S. Leone Papa ad Flavianum scriptam integre recepisse, & in hac Epistola Synodica ipsi allegaverunt:* Recensent Epistolam Beatitudinis vestræ in Sacerdotum Domini concilio, quam sanctus frater & Coepiscopus noster Abundantius & Compresbyter meus Senator detulerant, agnitoque, eorum relatione, sicut scripta vestra significaverant, rerum gestarum ordine; continuo requisita est recitataque Epistola, quam, fidei assertione plene digestam, ad Orientem dudum Sanctitas vestra transmiserat. *Vides, qua hic de* Senatore Presbytero *indicentur, ad* S. Senatorem *deinde Episcopum supra referri? Fuisse autem Senatorem a S. Leone cum aliis Legatis missum anno* CCCCL, Valentiniano VIII & Avieno Cos. *scribit ipsemet S. Leo in Epistola* 33 *ad Theodosium Imp. hisce verbis:* Ut salubribus eunte velocior plenioque, auxiliante Domino, per vestræ clementiæ fidem præsteretur effectus; ad pietatem vestram Fratres & Coepiscopos meos Abundium & Asterium, sed & Basilium & Senatorem Presbyteros, quorum mihi devotio est probata, direxi: per quos quæ nostræ forma sit fidei, manifestatis instructionibus, quas misimus, possitis diligenter agnoscere. *Hæc Leo. Ampline aliquid a* Senatore *gestum esse in Oriente, non habeo unde definiam. Chalcedonensi Concilio, quod sequenti mox anno* CCCCLI *celebratum fuit, nescio an voluit interfuisse, qui D. Euphemia erectum postea ab eo templum voluit, quia* tumulum ejus Chalcedone religiose frequentaverit. *Existimo potius reversum a Legatione Constantinopolitana ad Leonem Papam, apud eum mansisse durante Concilio, ac postea ab eo literas præmemoratas detulisse.*

Præcessum S. Eusebii Mediolanensis.

& S. Leonis Papæ de S. Senatore.

Medio-

A *Mediolanum. Interim* Euſebio *Epiſcopo mortuo ſucceſſit* S. Gerontius, *de quo egimus* v *Maji*; *Gerontio* Benignus, *huic* Senatne.

qui ſedit a 457 ad 482

4 *Quo tempore ſederit* S. Senator, *non poſſumus certiori via aſſequi, quam ex ætate immediati deceſſoris S. Benigni, quem obiiſſe anno* CCCCLXXVII *aut circiter, ſatis clare demonſtravi in brevi deductione Chronologiæ Epiſcopalis Amiſtitum Mediolanenſium: Secundum quem calculum* Senator, *cum ſua quod ei ſolum datur triennio, pertinuerit ad annum* CCCCLXXX. *Erraverunt igitur qui* Gelaſio Pontifice *profuiſſe* Senatorem *opinati ſunt: cum is Eccleſiæ cæperit præſidere anno* ECCCXCII, Senatore *jam mortuo. Nec minus a vero deviavit Ughellus, quando in Archiepiſcopis Mediolanenſibus cenſuit Simplicium Papam comuliſſe* Senatori *inſulas Mediolanenſes, obierat enim Simplicius Papa anno* CCCCLXXXIII. *Addit Ughellus, quod* miraculis clarus ab Anaſtaſio II Pontifice meruit in Album Sanctorum referri anno ECCCXCVIII, *qui fuiſſet Anaſtaſii iſtius primus: Sed licet hoc etiam in Lectionem novam Boſcæ retulerit, allegata auctoritate Ughelli & Joannis de Deo in libro de ſucceſſoribus S. Barnabæ, Roma edito ſempore Pii V. nemo tamen nobis abſque idoneo teſte probaverit, hoc ſibi*

non ſub Gelaſio I.

neque ſub Simplicio Papa I.

B *muneris Romanos Pontifices iis ſæculis aſſumpſiſſe extra Romam ſuaque ordinationi ſubjectas dioeceſes ſuburbicariat.*

an locus de S. Euphemiæ antiquo ejusdem cultu?

5 *Ait Ripamontius lib. 7. quod* in Baſilica Euphemiana ſepulcrum ipſe ſibi legit Senator, *neque de hoc dubitaverim. Addit deinde idem Ripamontius*, & pecuniæ ſummam legavit, ea qua pauperibus quotannis fieret benigne; manetq; hodie liberalitas & inſtitutum, arbitra ſocietate quæ Divi Senatoris appellatur. Duodecim pauperes, ab innocentia & præcipuo ſqualore delecti, donantur ſingulis veſtimentis; antiquæque ſordes eorum, repentinis ac ſubito uitore mutantur. *Laudabile inſtitutum, ſed quod verioribus laudem a pietate quam ab antiquitate mereatur, apud homines in piarum donationum originibus verſatos. Habuerunt ſane etiam primæ Chriſtianæ religionis ſæcula, ſtatas in pauperum commoda largitiones: ſed earum aliquam in hanc uſque diem perſeverare, poſt tot publica privataque rei converſiones, nemo ſapienter credideris. Itaque quid in eo genere* Senator *fecerit ignorare malim, quam divinantibus credere de re antiqua ſine teſte antiquo. Neq; per hoc quidquam detraxiſſe credam bonori ipſius Sancti, quando ejus augendi cauſa apparet inſtitutam eſſe largitionem, utroſ-*

C *militer recentiorem ipſa per quam adminiſtratur Societatem; huic vero non multorum ſæculorum ætatem conteſſerim.*

Ennodius Epigrammate eum laudavit.

6 *Ennodius Epiſcopus Ticinenſis hoc illum exornavit elogio.*

Qui vincit reabeas, ſolium, cioctamque Gabinum,
Conſulibus præſtans, ecce, Seoatoe adeſt.
Ingentum veloa, ſermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, ſoema podicitiæ.
Abdita libroram myſteeia elauſa Peophetæ
Quid dedit in lucem, ſebemate, quo voluit.
Orbis ad extremi miſsus fececta, verendis,
Curavit ſtudiis, quod fuerat laceeum.
Tanc Oeieos victum peeegeino lumine faſsus,
Hæſit ad aſpectam lampadis alteeius.

& ad eumdem Epitaphium ſcripſit,

7 *Inter ejuſdem Ennodii Epiſtolas, prima lib. 3 inſcribitur*, Senatori Epiſcopo. *Mediolanenſem hic intelligi poſſe negat Ennodii illuſtrator Sirmundus, quia Ennodius anno demtaxat* DXI *factus Epiſcopus ſit. Sed quo argumento perſuaſit ſibi Sirmundus, eam non niſi ab Epiſcopo ſcriptam? Jus, de qua imminuto ea quæritur, mancipium unum ſpectat, quod* Senator, *dicee ipſum juris ſui eſſe diceret, reddendum tamen deprecanti Ennodio gratioſe promiſerat, nec revorſo de Ravenna reddidum adhuc eras: Ennodius* arga, Ecce iterum me, *inquit*, ad conſcientiam veſtram refero; ecce, quod filium decet, exhibeo, ut per ſublimem & magnificum virum, Dominum Victorem, ad humilitatem conferam, quidquid mihi poterat legum ſæcularium auctoritate præſtari. *Nihil deinde vel in priori vel in poſteriori parte Epiſtolæ illius video, quod ſit ſupra conditionem juvenis Clerici, & nulladum auctoritate pollentis, qui contra Epiſcopum nolit judicio ſæculari contendere; qualis tempore* S. Senatoris *adhuc eras Ennodius, de uxoris conſtituendo recenter ad Ordinem ſacrum traductus Mediolani.*

AUCTORE D. P.

adhuc juvenis.

CAPUT II.

Quibus argumentis Illuſtriſſima Septaliorum familia ſibi aſſeroget S. Senatorem.

1 *Vita Italice cum laude familiæ Septaliæ.*

VItam S. Senatoris, *corraſis undecumque argumentis, dilaravit vulgavitque Italice anno* MDCL. *Placidus Puccinelli, & Carolo Septalæ Mediolanenſi Archipresbytero dedicavit. Hujus nos deinde nepotem ex fratre Epiſcopum Dertbonenſem vidimus, ejuſque ac fratris Canonici inſignem humanitatem experti ſumus an.* MDCLXII, *& ea lubenter hinc ad illius Vitæ calcem legimus deducta decora Septaliæ familiæ, prout exhibita fuerunt publico Latino inſtrumento anno* MCCXXXIII, *cum idem Carolus adoptari peteret in collegium DD. Doctorum, Comitum* E *& Equitum Mediolanenſium, quod inſtrumentum ſin potius Proceſſum etiam accepimus. Multa ibi ſane poſt annum milleſimum illuſtrium perſonarum nomina referuntur, ad eam, ut creditur familiam, ſpectantia; ſed malam inter judicia gratiam ab eadem commeruit* Raphael Fagnanus. io ſuis Mss. voluminibus familiarum nobilium Mediolani, lib. S. multis auctoritatibus, lapidibus, ac monumentis probare conatos, hanc familiam ab Albinis Poſthumis Romanis fluxiſſe; imo gradatim a Clodio Albino, qui Septimii ſocius in Imperio fuit, cujus adhuc extent numiſmata, hojuſmodi litteris conſignata SEPTAL. CAES. & quod, ſicuti pce ſeptem gradus ad apicem illius dignitatis pcevenit, ſic poſteeis ſeptem alas peo gentilito ſtemmate ereuit. *Septaliis quos dixi fratribus iſtac agri capitis ſomnia non probari perſuaſus, candida fateor mihi videri ab eppido* Septala *nomen familiæ, non autem eppido a familia datum. Nec placent mihi genealogia interminata, quibus ad gratiam comminiſcendis nonnulli operoſe inſudant; uti etiam fecit Erieius Puteanus, cum occaſione* Sataloram *quæ urbs Armeniæ Minoris eſt, & ſeptem fratrum Martyrum ibi ſub Maximiano paſſorum* AATV *Junii, comminiſcitur traductam inde Mediolanum ab eodem Maximiano familiam, nemen ſibi & ſeptem alas in ſcuto ſanguineo retinuiſſe.*

non ludico ſplendoris a filiis ſuis requiſiti adjecti.

9 *Ferdinandus Ughellus, ubi ſupra, eloginm* S. Sena- F toris *concludit his verbis*: cujus Reliquiæ nupee repeetæ ſueruot ſub aleael, cum hac petvetuſta brevique Inſcriptione. Sob hoc altari requievit coepus S. Seuanatueis Septaeæ, Archiepiſcopi, Patroui noſtri. *Eſſet hæc inſcriptio corporis, non præſentis, ſed abſentis index: neque intra ejus arcam concluſa, ſed altari inſculpta inveniri debuiſſet. Pervetuſtam vidtri feceris ſitus, ſi talis viſa fuit: eſſe certe pervantiqua haud potuit, vel a ſæcula, non dico v, ſed nec a a aut xi ſcripta; quando in publicis ejuſmodi ſcripturis nullis inveniuntur cognomina nominibus addita, multo minus ad nomina Epiſcoporum. Quo autem hic* Septara *ſcribitur, alias* Seetaea, Sectara, *&* Settara *quoque ſcriptum invenitur, in chartis ſæculi* XII *aliiſque poſterioribus uſque ad finem ſæculi* XV; *quamvis interim dicantur non defuiſſe qui etiam* Septala *ſcripſerint, & ſic ſcribendum occaſionem poſteris dederint* ſeptem alas *aſſumendi pro teſſera gentilitia, qua hodieque apud eos ſervatur, inſtituto non admodum veteri, ut paſſim notum eſt, optimeque demonſtravit noſter Franciſcus Claudius Meneſtrier in opuſculo de Origine Armoriarum, nisi ejuſmodi teſseras Franci appellant.*

verba hæc, vivo patre cum titulo ſuſpecta.

quo-

AUCTORE D. P. Mediolanenſibus ignota.

quorum inſtitutionem perveluſtam eſſe non facile probaveris. Denique non tantum exiguæ vetuſtatis, ſed fictionis etiam ſuſpecta mihi redditur inſcriptio; dum conſidero Puccinellum, qui haud dubie poſt Ughellum ſcripſit (licet hic magnum ſuum librum recognoſcendum Cenſori Romano, iſte libellum Mediolani evadiderit imprimendum, eodem utroque anno) dum, inquam, conſidero Puccinellum, largo latoque corradentem ſcripturulæ iſtius fuæ materiam, alibi quidem tam accuratum inventorum tranſlatorumque eorporum Sanctorum texere indicem, nullam vero hujus inventionis aut hic aut ibi facere mentionem; ac ut inſcriptionis quidem eo loco, ubi operoſe contendit, non Villanæ, ſed Septaliæ familiæ adſcribi Sanctum debuit. Conſtare potuiſſet vel ſolius iſtius inſcriptionis teſtimonio evincere, ſi legitimum fuiſſet habitum, vel apud Septalios notum. Itaque prædictus Petrus Paulus Boſca, cui de re quærenti mihi non dubitavit reſpondere; Somniaſſe oportet Ughellum, quando ſcripſit repertum fuiſſe corpus S. Senatoris. *Idem teſtari poterit marmoreus Titulus, a*

ipſique Septalis

B *præladato Carolo Septala poſitus, in æde S. Euphemiæ, anno* MDCLIV ad retinendam memoriam, *non invenit ibi corporis, ſed peimæ a Sancto fundationis. Et hæc fortaſſis prima eſt cura templo iſti ornando impenſa a Septalitis, poſtquam illud anno* MCLXII, *una cum reliqua civitate evertit Fridericus Barbaroſſa, eadem ruina involvens corpus* S. Senatoris; *ſi tamen illud a nomine raptum in illa horribili rerum confuſione eſt, aliosque traductum. Quis porro reædificandæ illius eccleſiæ conſilium deinde ceperit, necdum expreſſum reperi.*

Inſtrumenta propter quæ familiæ Septaliæ adjudicatus eſt S. Senator.

10 *Velim porro ut Illuſtriſſimi, quotquot etiam nunc ſuperſunt*, Septalii *mihi ignoſcant, ſi non obſtante ſententia Archiepiſcopali, lata* XV *Maji anno* MDCLXXVI, ſuper diſcuſſione & reſolutione dubii, an S. Senator fuerit de eorumdem agnatione & familia, *contra quam definitum eſt, eadem dicere*, Non liquet. *Inſtrumenta enim in probationem adducta pro an.* DLII, DCCXIV & DCCCCXXXIV *ejuſmodi ſunt, ut lis, tamquam ſinceris & originalis, fides a nobis adhiberi nequeat. Sunt enim omnia eius (ut de charactere nihil dicam, qui non exhibetur, & intra decurſum quatuor ſæculorum valde debet fuiſſe mutatus) ſtylo & formulis eam ſimilia inter ſe omnia, ut eodem ſaltem ævo eſſe compoſita atque dictata, plus quam manifeſtum videri debeat illa inter ſe comparanti, ſi quam habeat veterum ejuſmodi Chartarum tractandarum notitiam; qualem habuiſſe Judices deputatos, non ſit nobis ea eorum ſententia manifeſtura. Quod ut ego judicio meo credi velim, ecce primum illorum Inſtrumentorum.* ☩ Anno Dominicæ Incarnationis quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, tertio Kalendas Julii, Indictione quinta decima. Tibi Khaſttitiano Khuſtodi

C Eccleſiæ Sanctæ Euſemiæ, quæ eſt extructa in prætenti civitate, in qua ſancti Senatoris de iſta civitate Atchiepiſcopi, & germani bonæ memoriæ Landfranci genitoris mei, felicitet corpus quieſcit. Ego in Dei nomine Senator, Donator iſtius eccleſiæ, dono & trado tibi Khuſtodi jam antedicto, ad partem iſtæ eccleſiæ habendum, omnia bona quomodolibet mihi pertinentia, & quæ habeta viſus ſum in loco & fundo de Ozzano, quæ fuerunt bonæ memoriæ avii mei Senatoris, jam ante dicti donatoris, eum omnibus eorum juribus & pertinentiis in integrum. Et per iſtam Cartam in iſta die, in te, jam antedictum Khuſtodem, ad partem jam anta dictæ eccleſiæ habendum confirmo; ita ut nullo tempore a me, jam ante dicto donatore, revocari poſſit: & ut ſint jam ante dicta bona ut ſupra donata, & maneant in jure jam antedictæ eccleſiæ: & facias exinde tu Khuſtos jam ante dictus, nomine jam ante dictæ eccleſiæ, quidquid volueris ſine alicujus contradictione. Quia ſic decrevit bona & ultima voluntas mea, in remedium animæ meæ & animarum jam antedictorum defunctorum meorum, ac bonæ memoriæ Manfredi jam antedicti avii genitoris D mei. Actum iſta civitate.

licet ordinatus ab anno 555

Signum ☩ iſti donatoris, qui iſtam cartam, ut ſupra, fieri rogavit.

Beltraminus, Judex & Miſſus Imperialis, interfui, laudavi, & ſubſcripſi.

Signa ☩ ☩ ☩ ☩ Naboris, Joannis, Ambroſii, & Fidelis, Teſtium.

Subſcriptum cum ſigno tabellionatus (quod hic & in principio, utrobique ad marginem, notatum cernebatur)

David, Notarius Imperialis, hanc cartam ſcripſi & dedi.

11 *Animum quæſo adverte, lector. Annorum ab Incarnatione Dominica numerandorum inventor primus,* E *nomium eruditorum confuſus, Dionyſius fuit cognomento Exiguus, Abbas Romanus, ipſo eo tempore, quo ſcripta Charta iſta fuiſſet. Idem inventum iſtud ſuum in publicarum tabularum uſum nec induxit nec induxiſſe potuit; ſed per Monachos paulatim propagatum illud fuit, ſicut inter Hiſtoricos primus Beda ſæculo* VIII *eo uſus fuiſſe ſcitur; ſæculo autem eodem Longobardi Reges (dedignati ſcilicet Romanorum Conſulum nomina, vel Imperatorum Græcorum annos) eum videntur in tabulas publicas induciſſe.* Landfranci, Manfredi, Bentramini *nomina manifeſte a Longobardis ſunt.* Archiepiſcopos *Mediolani nominavit nemo, ante ætatem Caroli Magni:* Judex & Miſſus Imperialis, *cujus eſt poſterioris etiam ævi.* Notarii Imperiales *ſubſcribentes*, & *quidem cum* ſigno tabellionatus in principio & margine *addito, non niſi diu poſt reperiuntur. Siquis obſervet hæc pauca (nam cetera volens præterco) deinde totius Inſtrumenti ſtylum & formulas, an dubitare poterit quin Charta iſta, ſi non ſit conficta eo toto, ſaltem tranſcribendo corrupta fuerit? Ego profecto id factum credo: & quidem occaſione* S. Senatoris, *in originali Charta primo loco nominati. Cum enim uſus hic eſſet idoneus, qui tranſformaretur in patrum ipſius Donatoris, primo pro anno* MCLII, *qui cum Indictione* XV *concurreus potuit originaliter ſcriptus fuiſſe; quæſitus eſt annus aliquis* LII, *cum eadem indictione convenientes, & minus remotus a ſancti Senatoris ætate; inventuſque eſt proximus* DLII: *deinde ubi antea legebatur eccleſia S. Euſemiæ*, in qua ſancti Senatoris de iſta civitata Archiepiſcopi, & Senatoris germani bonæ memoriæ Landfranci genitoris mei feliciter corpus requieſcit, *extrito alterius* Senatoris, *vel alio quod interponebatur patrui nomine, compoſitæ viſæ ſunt voces* Archiepiſcopi & germani; *& habitum fuit, quod intendebatur, abſque alia ulteriori violentia. Nec enim velim dubitare, quin eadem modo hic dicatur* Avius, *idem qui Latine communiter* Avus, F *ſicut hujus uxor a nepotibus vocatur* Avia. *Apparent ergo in hac charta, præter* Senatorem *filium Manfredi, & avum Donatoris, a quo veniſſe dicitur fundus qui donatur; ejuſdem Donatoris patruus, etiam* Senator *dictus, vel alio quovis nomine hic extrito, & ponendo ante vocem* germani.

& pro an. 173 ſubſtituendus

12 *Jam porro uliæ duæ Chartæ non habent difficultatem aliam, quam ut nota anni, ſimili qua prior fraude corrupta, in iis corrigatur eadem qua prior ratione. Ergo inſequenda charta, quæ incipit* Dominicæ Incarnationis DCCXIIV (*Ita expreſſe notatum lego, neſcio quo conſilio*) Idibus 1224. Maji, Indictione XII; *ſubſtitue an.* MCCXXIV, *cum* XII *Indictione concurrentem; & habebis intervallum an.* LXXII, *intra quos* Senator, *Auctor ſupradictæ donationis genuerit* Lanfrancum; *Landfrancus* Andream, qui dicebatur de Settera, *Andreas* Manfredum & Albericum germanos, *venditores fundi Berlziani, de quo fit Charta. Atque in hoc nihil abnorme, nihil non congruum apparet; cum contra is, qui* S. Senatorem *voluit patruum prædicti Donatoris facere, adeoque germanos ultimo nominatos illius in quarto gradu nepotes, eriafere ſæcula implicat non pluribus quam quinque generationibus. Siquidem* S. Senator, *anno* CCCCL *Legatus Apoſtolicus atq; Presbyter, haud diu potuit*

multæ habent notæ poſterioris ævi.

videntur quæ inchoanda ab an. 1152

paſci-

AUCTORE D. P.

nati poſt annum CCCCXLII, *a quo tranſiit fieret ad* DCCXIII: *qui ipſe ut haberetur, nec tamen mutaretur Indictio* XII, *ex numero* XXIV, *omnibus obvio factus eſt inuſitatum quid, ſcriptumque* XIV, *niſi librarium hoc ſphalma eſt, legendumq; ſic* XIIII *pro* XXIIII. *Deaiq; charta tertia, facta in favorem eccleſiæ Protomartyris Thecle & Pelagiæ Virginum, quæ incipit*, In Chriſti nomine. Amen. Anno a nativitate ejus CMXXXIV, quintu Kal. Maji, Indictione VII, *ubi Auctor donationis per eam factæ de fundo Briſii ſic loquitur*; Ego in Dei nomine Manfredus, qui dicor Sattara, habitans in burgo Setteræ, filius bonę mem. Alberici, qui modo Longobardorum legem vivere videor: *hec, inquam Charta in qua Manfredus donator nominat avum* Laudfrancum, *proavum* Senatorem, *tritavum* Manfredum; *commode intelligitur, ſi inuſitata iterum tranſpoſitione & omiſſione corruptus numerus redintegretur, legaturque* aaaas MCCXXIV; *eam* VII *Indictione concarreas. Tunc autem literet* Senatori, *primæ donationis auctori, alteram filium dare* Manfredum, *a quo deſcenderint* Landfrancus, Senator, Manfredus, *Auctor ſecundæ donationis, communem cum Manfredo & Alberico venditoribus germanis proavum habeas. Tunc etiam quod potiſſimum eſt omnium vitiam chartarum ætas concludetur intra annum* MCLII & MCC-

B XXXIV, *id eſt intra minus quam ſæculi unius ſpatium, quod faciendum eſſe ſuadet ſtyli fere ubique ejuſdem ſimilitudo, ſicut conſideranti patebit*

atque pro 934 annum 1234.

Credi poſſunt Septalii,

13 *Nec ideo tamen nihil potioris juris in* S. Senatorem *Septaliis erit, præ alia quavis familia; eam* Senatoris *nomen, adeo inuſta frequens, ſuadere poſſit, interceſſiſſe illi peculiarem aliquem vel ſanguinis vel devotionis nexum cum Sancto Epiſcopo, cujus cauſa & Senator patronus Donatorie ſepelirivoluerit in S. Euphemiæ, & eidem eccleſiæ facta prædicta donatio ſit. Quod autem ultimus Donator Manfredus dicat ſe lege* Longobardorum vivere, *ad diſtinctionem aliorum qui plures Mediolani Lege Romana vivebant; ſciendum, eam Legem a Rothari Rege Longobardorum anno* DCCVII *conditam, cum Longobardorum regno non fuiſſe abrogatam, ſed ſtabilitam potius ab Imperatoribus Occidentis, pauca quædam adjicientibus, videlicet a Carolo Magno, Ludovico Pio, & Lothario, Pippino, & VVidone Italiæ Regibus; Ottone, Henrico, atque Conrado rurſum Imperatoribus atque Germaniæ & Italiæ Regibus, uti in Capitularibus docet eruditiſſimus Baluzius, & ex eo æque doctiſſimus Cangius in Gloſſario. Vixit autem eorum ultimus uſque ad annum* MXXXIX, *& ſic apud Ughellum Tom. 4. col. 215 invenitur pro anno* MCLVIII Perrus Vicecomes de civi-

C tate Mediolani, filius Eliprandi Vicecomitis, profeſſus vivere lege Longobardorum: *quod cum non profiteantur illi Septaliorum majores, qui primam ſecundamque Chartam ſcribi rogarunt, & Manfredus in eadem profeſſione addat particulam* Modo; *videri poſſet fuiſſe illi, inter primoſ*

ſæculo 13 primum tranſgreſſi in legem Longobardicam,

ſuæ familiæ, qui dimiſſa Lege Romana, ſeu Jure communi & antiquiori, vivere elegerunt jure recentiori Longobardorum. D

14 *Ceterum ſive Septalii originem primam ab antiquis ante Longobardos Mediolanenſis urbis incolis, ſive ab ipſis Longobardis traxerint, veroſimile eſt illos inter everſę urbis reſtauratores fuiſſe, ac ſpecialiter reparaſſe eccleſiam S. Euphemiæ, in eaque ſepulcram* S. Senatoris; *atque in hac pietate potius fundari jus quod ſibi in Sanctum arrogant, quam in carnali cognatione, inter Romani Imperii natos non facile reperibili. Quidquid autem ſit de rei hactenus latentis veritate, merito in ſua prætenſione prælati Villani ſunt, qui nec a longe accedere potuerunt ad eam veroſimilitudinem, quam* Septalii *pro ſe attulerant, non obſtante jam indicata Chartarum veterum corruptela: probant enim illæ etiam ſic aliquid. Certius tamen meguam familiæ ejuſdem clarit atem, atque apud Mediolanenſes potentiam, iſtis de quibus agimus ſæculis* XII *ac* XIII, *probat (ut de hiſtoricis taceam) inſcriptio antiqua ad pontem Portæ Romanæ, octavo poſt Fredericiaam ruinam anno extructæ, primum inter Conſules locum obtinente* Paſſaguado de Setara, *quæ inſcriptio talis etiamnum ibi legitur.* ✠ Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo Septuageſimo primo, menſe Martii, hoc opus turrium & portarum habuit initium. Conſules Reipublicæ, qui tunc erant & hoc opus fieri fecerunt, fuerunt Paſſaguadus de Setara, Ardericus de la Turre, Pinamonte de Vimercato, E Obertus de Otto, Malconventus Cotta, Arnaldus de Mariola, Adofadus Butraffus, Malagallia de Alliate, Malfiliocius de Ermenulfis, Rogerius Marcellinus: & ipſimet opus de la Cluſa fieri fecerunt. *Et hi decem repræſentari etiam videntur in rudi ibidem ſculptura, ubi credi poteſt prædictus* Paſſaguadus *cum vexillo ducere agmen redeuntium in patriam; quem honorie cauſa ſequi dixerim Pontificios Legatos, Longobardici contra Fridericum fœderis, & reſtauraadi Mediolani Auctores; tum reliquos novem Conſules; exinde Cremonenſium ac Brixienſium legatos, quibus ſupra ſcripta carmina videntur poſſimam partem auxilii, ad reparandas ruinas præſtiti, gratanter attribuere: qui vero ultimo loco digredi bene coram eupoſique notantur, utique non ſunt alii quam Imperatoris miniſtri, quos ille agro Mediolanenſi regendo præfecerat: cujus etiam Imperatoris contemptum ſpirat illius perquam ridicula imago, ſupra relatam inſcriptionem poſita, nudo capite, gradi molace, arcto pallioli, arctiori veſte, cruribus turpiter decuſſatis expreſſa, ſuper coxam neſcio qualis capitis inter tibias locati: qua effigie omiſſa, placet ari laſculptam exhibere pompam redeuntium Mediolanenſium,* F *ſicut ad nos miſſam cygnus illam refert, ſaltem in ea parte quæ ſecunda eſt, & quatuor ſupra ſcriptis verſibus ipſa ſe explicat.*

aliquod ſpeciale jus habere in S. Senatorem,

cum urbs reſtauratore primario imperante Mediolanenſi,

ut probat monumenti urbis reſtaurata an. 1171

✠ *Sanctus Ambroſius Arianis* ✠ *Ambroſius celebs Judeis abſtulit Edes.*

Altera pars, non aliud refert quam S. Ambroſium, Arianos, atque Judæos urbe pellentem; quod hic potius expreſſum voluiſſe ſculptores, quam turbam civicæ multitudinis cum ſupellectili ac liberis in patriam redeuntis, agmen claudentu

Epi-

A *Epiſcopo, non crederetur, niſi hoc credere juberent ſuprascripta nomina S. Ambroſius, Arianis, & verſus de Judæis. Quomodo autem iſthæc Sancti Ambroſio conveniant, ad ejus Acta poterit examinari die* VII *Decembris: hic ſolum ſervire volui Septaliæ familiæ, & traditui de S. Senatore adjungere curioſum iſtud antiquitatis minime vulgaris patergon, ad ejuſdem familiæ gloriam magnopere facicos.*

DE SANCTO JUSTO,

EPISCOPO URGELLENSI IN HISPANIA.

SYLLOGE HISTORICA,

AUCTORE G. H.

De ejus cultu & rebus geſtis.

POST AN. DXLVI. VRgellus *ſive* Orgellus, *urbs Hiſpaniæ citerioris in Catalania, ad montium Pyrenæorum radices & Segorim fluvium, in Comitatu Ceretaniæ, titulo gaudet Epiſcopali ſub Archiepiſcopo Taraconenſi. Hujus Sedis Epiſcopus, & quantum ex Catalogis Epiſcopalibus colligimus, primus fuit* S. Juſtus, *ad hunc* XXVIII *Maji relatus in Tabulis Martyrologii Romani his verbis:* Urgellę, in Hiſpania Taraconenſi, S. Juſti Epiſcopi. *Baronius in Notis ait, id conſtare ex tabulis ejus Eccleſię, & in Floribus Sanctorum Natalem ejus hac die celebrari: Auctores hi ſunt, Alphonſus Villegas, de Sanctis Extravagantibus Hiſpanis ſub finem; Joannes Marieta, lib. 5 de Sanctis Hiſpaniæ cap.* 15; *Antonius Vincentius Domeneccus, de Sanctis Cataloniæ ad hunc diem, & alii plures. Addit Baronius*, agi de eodem a S. Iſidoro de Viris illuſtribus cap. 21, & ex eodem ab Honorio & aliis. *Iſte cap.* 20 *hæc ſcripſerat.* Juſtinianus de Hiſpanis Eccleſię Valentinæ, ex quatuor fratribus & Epiſcopis eadem matre progenitis unus, ſcripſit librum Reſponſionum. &c. *Dein dicto cap.* 21 *iſte ſubjungit*: Juſtus Urgelitanæ Eccleſiæ Hiſpaniarum, & ſtarer prædicti Juſtinoiani, edidit libellum expoſitioois in Caotica Canticorum, tntum valde breviter æque uperte per allegoriarum ſenſum diſcutieos. Hujus quoque fratres Nebridius & Elpidius quędam ſcripſiſſe feruntur: e quibos quia ioeogniti ſumus, magis retiteoda fatemur. *Hæc S. Iſidorus, ex quo eadem Honorius lib.* 3. *cap.* 25, *Trithemius, Peſſevinus, Bellarminus, alique*. Commentariolus ejus, ſive Myſtica expoſitio in Cantieum Canticorum Salomonis, a *Menrado Malbero reſtitutus & in lucem productus eſt Hagenoæ anno* MDXXIX, *deinde Baſileæ ann* MDLI *inter Ortodoxographa, poſtea in Bibliothecis veterum Patrum continuo recuſus. Suggerit tertio idem Baronius*, S. Juſtum interfuiſſe Concilio Toletaoo 11, ut ejus Acta indicant. *Hunc ille ſubſcripſit his verbis.* Juſtus, in Chriſti nomioe Eccleſię Catholicæ Urgelitaoæ Epiſcopus, haoe cooſtitutionem Conſacerdotum meorum, in Toletana urbe habitam, cum poſt aliquantum temporis adveniſſem, ſalva auctoritate priſcorum eaoonum, relegi, probavi, & ſubſcripſi. *Qua fere formula ſubſcripſit frater ejus* Nebridius, Eccleſiæ Egarenſis Epiſcopus; *de quo ejuſque Sede egimus* IV *Februarii. Dicitur in principio* Synodus in civitate Toletana, apud Montanom Epiſcopum, ſub die XVI Kalendas Junias, anno V regni Amalarici Æra DLXV, *id eſt anno Chriſti* DXXVII. Habitu *poſtea eſt* Synodus Ilerdenſis Æra DLXXXIV; *id eſt anno Chriſti* DXLVI, *cui* Juſtus interfuit & ſubſcripſit, *ſcilicet* Urgelitanus, *uti indicat Garzias Loaiſa, in ſuis ad dictam Synodum Notis. Atque hæc ſunt* tempora Juſtiniani Imperatoris, *quibus eum claruiſſe etiam obſervarat Baronius; imo &* Theudæ Prineipis Gothorum, *ſub quo floruiſſe indicavit Iſidorus. Quamdiu poſtea vixerit, non conſtat. Succeſſor ejus in Epiſcopatu nominatur* Simplicius, *qui Concilio Toletano ſubſcripſit Æra* DCXXVII, *ſive anno Chriſti* DLXXXIX. *Tamajus Salazar, in Martyrologio Hiſpanico ad hunc* XXVIII *Maji, aſſerit in ejus ſarcophago hanc inſcriptionem olim ſpectatam.*

Urgellæ Juſtus juſto nunc clauditur antro:
Corpus humo datum, ſpiritus aſtra tenet.

Sed iſta Tamajī Epitaphia omnia, novellæ fiuctionis apud ſapientiores Hiſpanos pridem convicta, nullam apud nos deinceps fidem obtinent, cum præſertim eorum aliquando rationem habuiſſe. Maſinus in Bononia perluſtrata, ad hunc diem ait, aliquas S. Juſti Epiſcopi Reliquias aſſervari in Baſilica S. Stephani. *Sed quo, quæſo, fundamento, illas, forſitan Romę allatas, ſuppoſuit eſſe Hiſpanici Epiſcopi, ut earum mentionem faceret ad hunc diem? Vere fateri cogimur, pleroſque eorum qui de Sanctis ſcribunt, ſubinde res etiam diſparatiſſimas combinare; hac ſolum fiducia, quod in nullius præjudicium ceſſura tmeritas, nullum habitura quoque credatur reprehenſorem: quaſi non ſatis juſta reprehendendi cauſa ſit, aliquid de quocumque Sancto ſine fundamento aſſeruiſſe. Conjecturas in rebus obſcuris non damno, imo multum ad rem facere puto; ſed conjecturas volo preferri ut conjecturas, non autem ut certo competentes veritates, quę nulla egeant probatione, propter ſui evidentiam aut monumentorum unde accepta ſunt certitudinem. Hinc ſit, ut in hoc noſtro opere, quanto progredimur longius, tanto magis ſuſpenſo gradiamur pede, experientia præteritorum metuentes & metuentes ſecutura quæ veſtant; & omnino perſuaſi, in auditione teſtium primam hiſtorico quæſtionem eſſe debere, quæ ſolet eſſe in judiciis forenſibus*, de cauſa ſcientiæ.

ſcripſit in Cantica Canticorum

S. Juſtus, B

Subſcripſit Concilio Toletano anno 527. C

& Hiſpalenſi anno 619 E

aſſiſtum ei epiſcopum.

an Reliquiæ Romanæ? F

DE SANCTO JUSTO

LAICO VICENSI IN HISPANIA

G. H.

Ex Vincentio Domenecco.

XXVIII MAJI.

VIcus, *vulgo* Vieh, *antiquis* Auſa & Auſona, *urbs Epiſcopalis in Catalania cum magna veneratione adſervat* corpus S. Juſti. *Ejus feſtum celebrari hoc* XXVIII *Maji, cum Officio Eccleſiaſtico & Miſſa, in cujus Collecta ſive Oratione nomen ejus exprimatur, tradit Antonius Vincentius Domenecus, in Hiſtoria generali Sanctorum Cataloniæ, & ex eo Ferrarius in Catalogo generali, & Tamayus Salazar in Martyrologio Hiſpanico. Acta ejus aliqua edidit dictus Domenecus Hiſpanice, Tamayus de Salazar ea ſic Latine reddidit.*

Cultus ſacer

B 2 Juſtus, ut antiqua traditio eſt, natione Catalanus, ex Auſonenſi urbe, quam hodie Vicum appellant, oriundus, in laicali converſatione procedens, communia, prout alii cives, negotia ſine offenſione tractabat. Sed illa & alia mundi diffugiens, ipſius illecebras ſtrenua pietate calcavit: ita ut prudens ſpiritualium opum theſauros colligens, divitem virtutum coacervaret annonam. Hoc enim freetus præſidio ſic vitam texuit, ut ad maximæ opinionis accederet acumen, & in Sanctorum Catalogo deſcribi meruerit. Plura poſtquam S. Juſtus pro Dei ſervitio facinora feciſſet, & vitæ recte peractæ terminum citu adventurum agnoſceret, Deo ſic diſponente ad mortem compoſitus, ſpiritum reddidit Creatori. Verum Juſti ſanctitatem haud occludere voluit Bonitas divina; ſed illam mundo manifeſtare conſtituens, plurima miracula ejus intercedentibus meritis operata eſt. Verum, ob prædeceſſorum negligentiam, valde pauca in notitia permanſerunt: ex quibus in antiquo Breviario hujus Epiſcopatus tria magni ponderis miracula continentur, quæ in quodam Hymno de hoc Sancto ita narrantur. Paries altus ædis fortis aliquando ſupra Servi Dei ſepulcrum ruit: cujus fabricam, vi tanti ictus dirutam omnino; credentes fideles; ruderaque continuo abſtrahentes; tumulum integrum abſque ulla læſione Dei providentia repererunt. Lampas in altari S. Juſti ardebat, ſupra quam paries ceciderat, & lampas integra a populo, admirante tantum miraculum, & gratias Deo agente, inventa eſt. Sacra S. Juſti oſſa in ſarcophago ſtrepitu aliquo moveri audiverunt primo aliqui juvenes, deio ab his muniti Domini Sacerdotes hujus Eccleſiæ eamdem commotionem audiverunt.

Vita in ſtatu laicali perfecta,

quædam miracula a morte patrum.

3 *Hactenus ex Domenecco Tamayus: ſed cum Domenecus profiteatur de hoc Sancto* Juſtu *nihil haberi præter antiquum Breviarium Viceſe, ex quo excepta ſint prædicta miracula; bene conſuluiſſet noſtræ & ſuæ fidei Tamayus, ſi Hymnum ipſum curaviſſet quærendum. Curavit fortaſſe (ſic enim ſcribit in Notis ad hunc diem)* Hymnus a Domenecco relatus nondum ad manus meas pervenit, niſi ſit quidam qui in margine codicis mei, manu exaratus invenitur, licet citra proſodiæ regulas compactus. *Ipſum deinde Hymnum profert, ſed quem ſi legas, judicabis, rudis quidem, quod præfatur Tamayus, ſed tamen recentis eſſe fabricæ. Hoc autem ille voluit diſſimulare, & iſtiuſmodi quiſquilias ab ipſomet verosimiliter compoſitis, ſed aut altiori nomine aut nullo editis, Martyrologium ſuum ſuffarſit. Id nos uſu diuturniori compertum habentes, didicimus ſuſpecta habere omnia quæ ille laudat, ut in ſuis Manuſcriptis reperta, donec de iis aliunde nobis certius conſtiterit. Reſtat ergo ut ex ipſo Vicenſi Breviario veteri prædictum Hymnum nobis mittat aliquis, una cum Lectione de vita, ſi qua ibi eſt, prout innuere Domenecus videtur.*

E *Hymnus pro antiquo ſuppoſitus.*

DE SANCTO GERMANO

EPISCOPO PARISIENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

§ I De ejus ætate; Vita a coævo ſcripta; Profeſſione, an Benedictina;

ANNO DLXXVI.

LUtetia Pariſiorum, *quæ &* Pariſius *indeclinabiliter dicitur, urbs ampliſſima & locupletiſſima, regni Franciæ caput & Sedes Regia, inter præcipuos ſuos tutelares Sanctos venerantur* Dionyſium *Martyrem Apoſtolum ſuum, &* Germanum *Epiſcopum. Qua de cauſa Auctor Vitæ S. Droctovei Abbatis, ad diem* X *Martii editæ, hoc Epiphonate unum. 6 utitur*: Felix plaude Lutetia, quæ dum nites Dionyſii Macarii gloria, hac etiam Beatiſſimi Germani ditaris pretioſiſſima gemma. *Colitur* S. Dionyſius IX *Octobris, at* S. Germanus *hoc* XXVIII *Maji. Natus eſt hic in territorio Anguſtodunenſi, circa annum* CCCCXCVI; *Sacerdos conſecratus, circa annum* DXXX, & *Abbas ad S. Symphorianum conſtitutus, circa annum* DXL. *Qui dicta fama virtutum & miraculorum clarus, ſub Childeberto Rege Pariſiorum aſſumptus eſt ad Epiſcopatum Pariſienſem circa annum* DLV; *in eaque dignitate plenus dierum & meritorum, virtute etiam miraculorum clarus, fere octogenarius mortuus eſt, quinto Kalendas Junii, anno primo Childeberti junioris, & decimo quinto Chilperici Regum Francorum, Chriſti* DLXXVI: *ſepultus in eccleſia S. Vincentii in ſuburbio Pariſienſi, nunc ab eo* S. Germani *dicta: & quidem in Capella S. Symphoriani Martyris Anguſtodunenſis, quam ipſe ad honorem ejus prope porticum dictæ Eccleſiæ conſtruxerat. Ea Capella etiamnum extat, appellata Capella Apparitorum juſtitiæ, ubi ad dexterum latus altaris etiamnum pendet hæc inſcriptio*: Hic ſuit primo tumulatus S. Germanus.

Tempus Vitæ & mortis:

ſepultura.

2 *Vitam ejus compoſitam ſuiſſe a* Fortunato Presbytero, *teſtatur S. Gregorius Epiſcopus Turonenſis, lib. 5 Hiſtoriæ Francorum cap. 8. Hic eſt ille* Venantius Fortunatus,

Auctore G. H.

tunatus, *ſcriptis paſſim ævo ſuo celebratiſſimus, ex Italia in Germaniam indeque in Galliam advectus circa an.* DLXV, *uti in ejus Vita demonſtrat Browerus noſter, ubi poſt contractam cum Gregorio amicitiam, B. Radegundi adhæſerat, Pictavis ſibi domicilium fixit, ejuſdem eccleſiæ factus Presbyter; in eoque gradu perſeveraſſe videtur, quamdiu S. Radegundis vixit, ſub annum* DXC *defunctæ; fortaſſis nec ante obitum Gregorii factus Epiſcopus Pictavienſis, adeoque poſt Placidum laudatum a Gregorio lib. 4 cap. 32 miraculorum S. Martini, licet Sammarthani ordinem inverterint; nec ante an.* DXCIV; *qui tamen non multis annis ſuperfuit, ſub finem ſæculi* VI *mortuus etiam ipſe. Erant ei, propter Sanctæ Reginæ negotia, per Galliam & Germaniam peregrinationes crebræ; quarum occaſione in* S. Germani *Pariſienſis notitiam veniens, cæpit ei cariſſimus eſſe, eum viciſſim diligens ut Patrem. Oſtendit id in poemate* de itinere ſuo, cum ad Germaniam ei proficiſcendum erat, & a Radegunde retineretur, *dum ait,*

Hinc retinet Mater, me vocat inde Pater.

Talis cum eſſet Fortunatus, *ſcripſit Carmine epico S. Martini Turonenſis Vitam, prius fortaſſis quam Presbyter fieret; tum proſa Vitas Sanctorum Epiſcoporum Hilarii Pictavienſis, Albini & Maurilii Andegavenſium, Medardi Noviomenſis, Remigii Remenſis, Marcelli & Germani Pariſienſium, ac denique ipſius S. Radegundis; quas omnes Vitas ei adſcribit Voſſius in opere de Hiſtoricis Latinis, & nos ſuo tempore aut dedimus aut dabimus. Earumdem Vitarum generaliter in Epitaphio meminit Paulus Diaconus; ubi* Fortunatum *ut* Sanctum *laudans & invocans, inter alia ſignanter appendit, quod*

B Hujus ab nre ſacrn Sanctorum geſta piorum
Diſcimus, hæc monſtrant carpere lucis iter.

Vitarum compendia,

3 *Damus ergo ab Auctore tam laudato ſcriptam* S. Germani *Vitam ex pervetuſtis codicibus Mſs. Trevirenſi monaſterii S. Maximini, Teraſtiano monaſterii Bonifontis, & alio illuſtri Legendario noſtro, prout eam contulimus editionibus Laurentii Surii, & Lucæ Acherii* X *ſæculo Benedictino. Extant plurima ejuſdem Vitæ compendia, ex quibus aliquod habemus ex vetuſtiſſimo Mſ. Bertiniano, collatum cum alio Mſ. eccleſiæ S. Audomari. Alia edita ſunt apud Petrum de Natalibus lib. 5 Catalogi cap. 59, & in hiſtoria Sanctorum Coloniæ anno* MCCCCLXXXIII *excuſa &: deinde poſt annos duos Levanii recuſa: item in antiquis Breviariis eccleſiarum Pariſienſis, Auguſtodunenſis, & aliarum, etiam Antuerpienſis: quæ omnia omiſimus, contenti relatione dicti Fortunati, aſſerentis infra num.* 25, ſe in cubiculo præſente, mulieri cæcæ, ætate octoginta annorum, fuiſſe viſum reſtitutum; *item num.*

C 37 ſe præſente, peſtilum baſilicæ SS. Gervaſii & Protaſii, facto Crucis ſignaculo, fuiſſe reſeratum. *Appendix ex variis.* *At pro Appendice, adjungimus ex Gregorio Turonenſi & Aimoino aliqua miracula, ad ſepulcrum* S. Germani *patrata, cum Epitaphio a Chilperico Rege appenſo; tum ex Fortunato quædam excerpta ex* X *carminis libri ſecundi.*

Antiquus cultus,

4 *Cultum illi ſacrum non diu poſt mortem exhibitum innuunt verba Fortunati, dum cum* Sanctum & Sanctiſſimum *appellat: uti etiam* Sanctum & Beatum Fortunatum; Sancti manus, Sancti veſtigia, Sancti fimbriam: *imo num.* 34 Vigilias in honorem Sancti celebratas *aſſerit: quod confirmat Gregorius Turon. dum* B. Germanum requieſcere in corpore; & virtute Sancti greſſus paralyticorum, & cæcorum viſus reſtitui, *tradit. Sacra quoque ejus memoria adjuncta eſt quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, etiam antiquiſſimo Epternacenſi, cum his ubique verbis ad hunc* XXVIII *Maji:* Civitate Pariſius depoſitio S. Germani Epiſcopi. *Quæ eadem in genuino Martyrologio Bedæ leguntur, quibus addit Florus:* Qui tantæ virtutis fuit, ut (ſicut in geſtis ejus legitur) cauſas infirmitatum hoc eſſet ſanctum viro curare, quod & tangere. *Leguntur dicta verba num.* 45. *Uſuardus iſta tradit:* Pariſius civitate, tranſitus S. Germani Epiſcopi & Confeſſoris: qui

Eo natali 28 Maji,

beatus ejuſdem urbis Epiſcopus, quantæ ſanctitatis D quantique meriti fuerit, quibus etiam claruerit miraculis, Fortunatus Epiſcopus veraci ſtyli digeſſit. *Hiſce ſimilia paſſim habent Ado, Notkerus, Bellinus, & alii recentiores cum Codicem Martyrologio Romano, & pleriſque faſtis Mſs. Apud Rabanum memoratur pridie, ſeu* XXVII *Maji. Ejuſdem Sancti antiquam venerationem corroborant plurimæ illi dicatæ eccleſiæ, ex quibus in Belgio ſunt Eccleſia parochialis Montibus Hannoniæ, & collegiata in oppido Evabantiæ Tenenſi. Sed præ reliquis eſt Eccleſia S. Vincentii Martyris, nunc Regalis Eccleſia S. Germanus de Pratis dicta, cum veteriſſima & ſplendidiſſima Abbatia illi adjuncta, in Suburbio S. Germani dicto, quod ſua magnitudine plurimas urbes ſuperat, & nunc urbis Pariſienſis illuſtris portio cenſetur. Nolumus cultum anniverſarium variarum Eccleſiarum annumerare, cum is latiſſime diſperſus ſit: caveat tamen non debet, quod hactenus in urbe & diœceſi Antverpienſi feſtum celebretur officio Eccleſiaſtico novem Lectionum, & ita in pluribus Eccleſiis Belgii. De monaſterio in honorem* S. Germani *prope Suburbium Cenomanenſe conſtructo a S. Berthramno ejus urbis Epiſcopo, ubi hodie eſt Eccleſia Parochialis, agetur* VI *Junii die feſto divi Berthramni.* *Eccleſia illi dicatæ,*

5 *Alterum feſtum celebratur* VIII *Kalendas Auguſti, ſive* XXV *menſis Julii, cum hoc apud Uſuardum brevi encomio:* Civitate Pariſius, Translatio S. Germani, Epiſcopi & Confeſſoris. *Quæ eadem leguntur in vetuſto Mſ. Romano Cardinalis Barberini & aliis plurimis; item apud Adonem, Maurolycum, Galeſinium, & alios. Hiſtoriam hujus Translationis conſcripſit Monachus quidam monaſterii* S. Germani, *eam ſe ex ore Caroli Magni Imperatoris, qui puer ſeptennis adfuerat, ſcripſiſſe aſſerens. Huic ſubmittimus Hiſtoriam miraculorum duplicisque ablationis & reſtitutionis, ab Aimoino Monacho, teſte in plurimis oculato, deſcriptam duobus libris. Utrumque feſtum &* XXVIII *Maji & ad* XXV *Julii Martyrologiis monaſticis inſcripſerunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, quaſi inter Benedictinos vixiſſet* S. Germanus: *quem Fortunatus ſcribit num.* 3. a S. Nectario, Epiſcopo Auguſtodunenſi, Abbatem meritu dignum ad S. Symphoriani adſcitum, *quod factum circa annum* DXL, *in locum ſcilicet præcedentium Abbatum, qui ibidem floruerunt, prius fortaſſe quam S. Benedictus naſceretur.* Germani *autem ibidem Abbatis diſcipulus fuit S. Droctoveus, poſtmodum Pariſii Abbas monaſterii, ab ipſorum S. Germano poſtea dicti, cujus Vitam dedimus* X *Martii ex Mſs. Pariſienſi dicti monaſterii; unde repetere juvat nonnulla,* Germanum *ut Abbatem ſpectantia.* *Translationis feſtum 25 Julii ejuſque Hiſtoria.* *Cultus apud Benedictinos.*

6 Ea tempeſtate urbs Ædua, *ea eſt Auguſtodunum,* ſpeciali nitebat decore, redimita viro ſanctitatis præcipuæ, Germano ſcilicet, pollentis nobilitatis ſtemmate, qui, velut eedius in Libano & quaſi eypreſſus in monte Sinn, infima ſpernendo, cæleſtia amplectendo, tendebat ad alta virtutum augmenta. Cum ſolia ejus, verba ſemper vetitate virentia, cunctis ferrent medelam; & fructus ejus, npera videlicet, ſatietati ſitient ſame periclitantibus; nnn modica infonuit auribus Nectarii, prædictæ civitatis Antiſtitis, tanti viri excellentia. Eſt in eadem urbe Chriſti teſtis Symphoriani mnnaſterium inſigne. . . Hnrum itaque Fratrum a Pontifice jam dicto Germanus præſicitur Paſtor, ſacraturque Abbas nomine dignus & meritn. Sanctitatis igitur præcouin venerandus Pater uves ſibi commiſſas mnnebat ſagaciter, corrigebat prudenter, tnlerabat patienter, & ad paſcua vitæ æternæ invitabat alaciter. Qui inter reliquos, quos hortatn ſimul & exempln Chriſti mancipavit tirocinio, beatiſſimum Droctnveum inſignire ſtuduit ſchemate monaſtico, atque aſcivit diſcipulatui ſuo. Quem pie, ut vere piiſſimus, aluit, & juxta nnrmam ſanctnrum Patrum, Antnnii ſcilicet & Baſilii; (nam Sceptriger hujus Ordinis, Beatus ſcilicet Benedictus *Fuerat a S. Nectario Abbas ordinatus,* F

A dictus necdum his erat in partibus notus) vivens inſtituit, tradenſque ſibi jura obedientiæ, inculcans leoninam patientiæ, replicans munditiam continentiæ, hortans ſectari iter juſtitiæ, edocens amplecti virtutem prudentiæ, jubens inſigniri ſtabilimento conſtantiæ, ſuadens moderari placore temperantiæ, intec omnia etiam monebat viam humilitatis tenere: quæ omnia aure ſedula percipiebat vir ſanctiſſimus Droctoveus..... Præceptoris ſui exiſtens Imitator ſedulus. *Hæc ibi num.* 4. & 5.

priſquam in Pariſia mortuus eſſet S. Droctiſſus.

7 *Dein vero, poſtquam deſcripta eſſet occaſio ædificandi a Childeberto Rege templi & monaſterii S. Vincentii, nunc S. Germani, iſta num.* 10 *addumur*: Hunc itaque locum Princeps Sereniſſimus Childebertus beatiſſimo Germano Pariſiacæ urbis Antiſtiti, delegavit; ſupplicans cuiae ſanctiſſimum Præſulem, gregem monaſtici ordinis ibidem inſtituat. *Narratò dein obitu Regis Childeberti, & accurſu ad ejus exequias, iſta n.* 11 & *ſequentibus ſubjunguntur*: Cernens igitur b. Germanus tantam multitudinem populi, ſatius duxit ſub eadem die eccleſiam dedicare commiſſam ſibi. Cumque priùs patefeciſſet cunctis hujus cauſſam negotii, dumque cauſtantibus animis univerſos conſpiceret annuere ſuæ benigniſſimæ voluntati, adminiculantibus ſibi ſanctis

B Præſulibus, videlicet Nicetio Lugdunenſi Archipræſule; & Prætato Cabilonenſi Antiſtite, Eufronio Niverunenſi Epiſcopo, Felice Aurelianenſi, Domitiano Carnotino, Victorio Cenomannico, anno Incarnationis Verbi DLIX, in honorem vivificæ Crucis almique Vincentii Levitæ & Martyris prædictam eccleſiam conſecravit eam principali ara, ubi ipſius Vincentii Stolam recondidit. Aram vero ad Aquilonem, in veneratione SS. Fecrecoli & Fercationis; poro illam ad Meridiem, ſub Titulo S. Juliani Brivatenſis, nec non illam ad Occidentem, in honore SS. Gervaſii & Protaſii & Celſi pueri Sanctique Georgii Martyris conſecravit. Ad Meridianam quoque plagam ædificatum fuerat quoddam oratorium, in honore S. Symphoriani Martyris, obi idem Dei facee Germanus poſtmodum ſepeliri ſe mandavit....8. Beatus igitur Germanus locum ſibi delegatum a præfato Rege Inſigni ſtuduit ordinare diſpoſitione. Inſtituens enim ibi gregem Monachorum, Deo jugiter famulantium, Partem eis inſtituit ex diſcipulis ſuis unum, Beatum ſcilicet Droctoveum. *Hæc omnia ſunt excerpta ex Actis S. Droctovei, ad* x *Martii editis, cum pluribus Annotatis quæ Lector ibidem reperiet. Ex dictis autem liquet laudandos quidem eſſe Benedictinos, quod inter*

C *Patronos ſuos aſſumpſerint* S. Germanum, *quia nunc poſſident monaſterium ab ejus nomine dictum, licet ipſe cum eſſet Abbas ſecundum regulam SS. Antonii & Baſilii ſuos Monachos inſtituerit; ſed eodem jure poſſe inter Patronos Ordinis accipi S. Dionyſium Epiſcopum & Martyrem, cujus ſimiliter prope Pariſios eſt monaſterium orbi notiſſimũ, licet illud ſub Ludovico Pio Imperatore, poſt longam tergiverſationem, vix demum introducta ſit Regula S. Benedicti. Prædia quatuor, a* S. Germano *donata a dicto monaſterio, referuntur a Mabillone ad Hiſtoriam Translationis.*

8 *Quo honore corpus ejuſdem* S. Germani *affecerit* S. Eligius, *narrat in hujus Vita* S. Audoenus, *lib.* 1 *cap.* 32, *his verbis*: Hic idem vir beatus, inter cetera bonorum operum inſignia, multa Sanctorum auro argentoque & gemmis fabricavit ſepulcra, *id eſt*, Germani Pariſienſis Epiſcopi, Severini Abbatis Agaunenſis, *&c. De hoc Abbate egimus* XI *Februarii. Fuit autem* Eccleſia S. Germani de Pratis *reſtaurata & quaſi innovata ab* Hugone III Abbate, & ab Alexandro Papa III conſecrata, Quo peracto, Dominus Hubaudus Noſtrenſis Epiſcopus, & tres Epiſcopi, pariter altare matutinale, in honore ſanctiſſimi Confeſſoris Germani, conſecraverunt; *uti latius explicatur in charta Hugonis Abbatis apud Jacobum Breulium pag.* 340 *quæ pag.* 305 *probat, ſepulturam partitis*

Germani ſepulturam erant S. Eligius.

Eccleſiam conſecrat Alexander Papa III

Maji Tomus VI.

S. Germani *in eadem eccleſia fuiſſe, addutis hiſce verſibus Abbonis Monachi, diſcipuli Aimoini*: ADCTORE G. H.

Illuſtrem ſobolis ſanctæ ſervat genitorem,
Dextera, læva ſacram prolis retinet genitricem,
Eſt Eleutherius pater, eſt Euſebia mater.

Ibidem ſepulti ejus parentes.

Dies autem depoſitionis Eleutherii *incidit in Kalendas Novembris*, Euſebiæ *in* V *Kalendas Januarii.*

§. II De diſcipulis S. Germani, variſque geſtis in Vita prætertis.

EX *diſcipulis* S. Germani *unum fuiſſe S. Droctoveum, ſupra diximus. Illi alterum* S. Briocum, *Epiſcopum in Britannia Armorica, adjungunt hujus Acta, ex Officio propria Eccleſiæ S. Brioci ad Kalendas Maji a nobis edita: in quibus dicitur a parentibus oblatus* S Germano, *necdum annum ætatis decimum aſſecutus, atque ab eo litterarum & virtutum ſtudiis eruditus, ac poſtea, cum ageret annos obeundo Sacerdotio maturos, ab eodem in Sacerdotem conſecratus. Tertius S. Germani diſcipulus habetur* S. Illutus, *in aliquibus Actis S. Sampſonis Epiſcopi ad* XXVIII *Julii dandis, & apud Sanſuyum in elogio S. Gildæ Sapientis, ad* XXIX *Januarii excuſo & rejecto* §. SSC *Fuerunt Illuti diſcipuli, SS. Sampſon, Gildas, &*

E *Paulus Leonenſis, in Britannia Armorica Epiſcopus, cujus Acta illuſtravimus ad diem* XI *Martii: ſed omnes aut ſenieres fuerunt* S. Germano, *aut ſaltem ætatis ejuſdem, ut ſuperius multo ſenior* S. Illutus, *cujus Acta erunt producenda ad diem* VI *Novembris. Minuri etiam cum fundamento* S. Paulus, *Epiſcopus Virdunenſis, dicitur fuiſſe frater* S. Germani, *licet id in nonnullis Actis & Breviario Virdunenſi in Reſponſorio legatur, uti* VIII *Februarii, ad ejus Vitam deducturus eſt; ubi ipſi potius ex Gallia Belgica ſtatuitur oriundus, & uſq; ad annum demum ætatis* DC XLIX *vixiſſe. Dedimus ad diem* XVI *Maji Acta S. Domnoli Epiſcopi Cenomanenſis, qui, ut num.* 3 *legitur, ſocia caritate ac mutua benevolentia conjunctus fuit Germano, ſanctiſſimo Pariſiorum Antiſtiti: quem crebertimo inviſere conſuevit, & ab illo itidem non raro viſitatus eſt. Cumque ſe invicem divinis inflammarent adhortationibus, ſubjectis populis tam verbis quam exemplis haud vulgariter profuere.... Extruxit autem Domnolus monaſterium in honorem SS. Vincentii & Laurentii: ipſi autem conſecrationi voluit adeſſe memoratum Germanum Epiſcopum, ut amborum ſolemni dedicatione ad majorem populus devotionem incitaretur. Præterea ipſius teſtamento, poſt Domnolum primus,* ſubſcripſit Ger-

F manus Epiſcopus, rogante Clero. *Sedit autem S. Domnolus, juxta noſtram ſententiam, ab anno* DLIX *ad* DLXXXI.

10 *Floruit eodem ſæculo ſexto S. Albinus, Epiſcopus Andegavenſis, mortuus circa annum* DXLIX, *cujus Acta etiam a Fortunato ſcripta illuſtravimus ad Kalendas Martii. In iis de corporis ejus tranſlatione ita ſcribuntur*: Igitur cum S. Germanus, Epiſcopus Pariſiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex ſucceſſor ejus, & populus, vellent membra S. Albini in nova baſilica devote tranſponere; & propter cellulæ anguſtiam, in qua conditus fuerat, non daretur ſacri corporis extrahendi licentia; cunctis hæſitantibus & incertis quid agerent, curis popularibus ſe eirtus beatiſſimi viri mediatrix interſerit. Nam eapectantibus omnibus & nihil deliberantibus, repente nutu divino, diſciſſo pariete cellulæ qui eracud pedet, a parte orientali tres lapides decidunt; ſcilicet dato ſigno, per quaſem locum juberet ſe educi poſſe. Interea facto aditu, dum concentu pſallentium ſanctum ſepulcrum progreditur, palam tres paralytici ceddidi ſont ſanitati, & duo cæci pariter illuminati. *Succeſſiſſe S. Albino paſſim creditur Eutropius, Eutropio vero Domitianus, qui una cum* S. Germano *ſubſcripſit Concilio Pariſienſi* III, *pro variis diverſarum Eccleſiarum utilitatibus celebrato circa annum* DLVI *aut ſequentem, unde colligimus eum aliquamdiu ante cum Eutropio clevaſſe &*

AUCTORE G. H.

subſcribit Concilio Pariſienſi 1, Turonenſi 2

Pariſienſi 4

Anno certum ex ſolo Regis Epocha

Ch. Adeverum Ep. ab immobili motu ſanctæ Cellæ.

Ubi demum ipſe illic vixit.

transtuliſſe corpus S. Albini. Interfuerunt etiam Concilio Turonenſi II, anno Chariberti Regis VI, ergo anno Chriſti DLXVI, *ſub die* XV *Kalendas Decembris, prædicti Epiſcopi, S. Germanus Pariſienſis, Domitianus Andegavenſis, & S. Domnolus Cenomanenſis. Habitum poſtea anno* DLXXIII *eſt Concilium Pariſienſe* XV, *in quo Pappoli Epiſcopi Carnotenſis ſuſcepta cauſa eſt adverſus Promotum, qui in caſtro Dunenſi Epiſcopus fuerat conſtitutus. Hi autem Conſtitutioni Synodi ad Ægidium Epiſcopum Romenſem, qui Promotum conſecraverat, ſubſcribunt Epiſcopi tres & triginta, atq; inter illos poſt ſex Metropolitanos primus* ſubſcribit Germanus peccator, etſi indignus, in Chriſti nomine Epiſcopus Eccleſiæ Pariſiacæ. *Ex quibus omnibus confirmatur Chronotaxis initio propoſita, cum intra annum* DLV & DLXXVI *cuncta claudantur.*

11 *Quo præciſe anno Epiſcopus factus ſit* S. Germanus, *non liquet. Carolus le Cointe, Tom.* I *Annalium, conſtat non potuiſſe id fieri ante annum* DLV, *neque etiam multo ſeriùs. De hoc ei libenter aſſentior, propter Concilium Pariſienſe* III; *cui, ſicut diximus, ſequenti anno ſubſcripſit. Prius non videtur efficaciter probari ex eo, quod Concilium Pariſienſe* II. *in quo Saffaracus Epiſcopus judicatus & exauctoratus fuit, putet ipſe in annum* DLI *debere conferri; quo enim tolle affirmatur ſuffectum illi* Euſebium *Sedens Pariſinam quatuor annis unte* Germanum *tenuiſſe? Atqui Childebertus, in Tetrarchia filiorum Chlodovæi Magni dictus Rex Pariſiorum, qui dicitur elegiſſe* Germanum, *ſecundum omnes obiit anno* DLVIII; *cum eo tamen multa egit Sanctus, qua non videntur omnia commode claudi triennio poſſe. Quare videat lector an non malit Germani Ordinationem uno alterove anno anticipare. Primum tamen quod uſquam reperiro, ſed tale ut aliquot annorum uſum familiarem præſupponere videatur, eſt inſigne miraculum, ad annum (niſi fallor)* DLVI *ſpectans, & ſequentis anni Januarii nobili donatione remunerandum, quod in ipſiuſmet Regis Childeberti perſona Germanus Epiſcopus perpetravit, cujus Rex teſtis exiſtit in diplomate, quod Brolius lib.* I *Antiquit. Pariſienſium pag.* 44. *recitat, hoc tenore.*

12 Maximum nobis generare præmium ad æternæ retributionis beatitudinem confidimus, ſi ad loca Sanctorum opportuna beneficia concedimus. Igitur Apoſtolicus vir Pater & Dominus noſter Germanus, Pariſiacæ urbis Epiſcopus, nobis innotuit prædicatione ſua, quia dum in ſæculo hoc habitamus, ſemper de futuro cogitare debemus: & admonuit nos, ut ſanctarum Eccleſiarum memoriam haberemus, & ſemper bonis illarum potiora adderemus, ut in augmentum nobis proficeret, monens etiam eleemoſynarum largitionem non omittere, ut conſuetudo erat illius. Accidit autem ut quodam tempore Dominus Pontifex inveniſſet nos in pago Miliduneſe, in villa Cellas nominata, gravi ægritudine correptum: unde multorum medicorum adhibita eſt corpori meo cura; ſed nullatenus aliquid veſtigium ſanitatis immittere potuerunt. Demum ipſe Dominus Sacerdos, tota nocte vigilans in oratione ſtetit; & craſtina, manuum ſuarum ſanctarum impoſitione, tetigit corpus graviter infirmatum: & continuo ſumpſi ſanitatis donum, quod a nullo percipere potui medicorum. Ideo nos, pro tam magna juſtitia, quam Dominus per manus Sacerdotis, pro ſtabilitate regni noſtri & æterna retributione miniſtravit; donamus ad ſanctam Matrem noſtram Eccleſiam Pariſiacam, ubi ipſe Dominus Germanus præeſſe videtur, hoc eſt iplam villam Cellas nominatam, ubi ſanitatem recoperavimus, ſitam in pago Miliduneſe, ſuper alveum Sequanæ, ubi Yona illam ingreditur, cum Baſilica, appendiciis, territoriis, mancipiis, vineis, ſilvis, pratis, culeis & hoculis, omnia & ex omnibus, totum & ad integrum, quidquid ad ipſam villam aſpe-

elt & fiſcus noſter continet, cum omni integritate, a die præſenti, ad memoratam caſam Dei, ſive ad Dominum Sacerdotem, donamus & confirmamus. D

13 *Porgit deinde Rex*, propter arbores oliviferas ad luminaria facienda, *quoſdam alios fundos & jura in Provincia, iiſdem contribuere*; & manu ſua *auctoritatem ipſam, id eſt, diploma ſeu chartam authenticam firmat & roborat, prout apud Brolium legi integro poteſt; qui ſegraphum ejus imprimi fecit, ſicut deſcriptum reperit in parvo Eccleſiæ iſtius Paſtorali, exarato ab annis circiter quadringentis, quamquam Actum in an. xvii regni, menſe Januario. Eſſet hic, ſecundum Euſebeanum, annus* DXXVI *Chriſti, ſecundum le Cointe,* DXXVIII; *adeoque enormi intervallo diſtans a vero initio Pontificatus* S. Germani. *Quapropter, cum merito dubitaretur, an ex originali omnibus ignoto, recte eſſet in Paſtorali illo tranſcriptus numerus, qualis reperiebatur, vel gratis ibi conſtitutus; conſequens erat ut res tota eruditis viris redderetur de falſitate ſuſpecta; quamquam poſſeſſio bonorum, priori pars donationis expreſſorum, ab immemorabili tempore extra controverſiam habeatur ecclæſiamque. Hinc factum eſt, ut Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ.* D. Franciſcus de Harlay, *Archiepiſcopus Pariſienſis, Dux atque Par Francia, non ſuerit auſus ſe uti, ad aſſerendum pranarratum miraculum in lectionibus novi Breviarii, quod an.* MDCLXXIX *faciebat imprimi proprio ſuo nonnullorumque eruditorum ad id lectorum ſtudio adeo feliciter reformatum, tam in Lectionibus quam in cæteris partibus aliis, ut pro exemplo eſſe poſſit Eccleſiis quibuſcumq, vetera ſua Breviaria hactenus retinentibus, eaq; antiquo ſemper virtu ſervato reformare ſatagentibus deligendo quam aptiſſimos cuiq; ſeſto Scripturarum atq; Homiliarum flores, & ab Hiſtoriis reſecando non ſolum quidquid nunc paſſim habetur falſum, ſed etiam dubium quomodocumq; ut ſunt in Dionyſiin Pariſienſium Apoſtolo Titulus Areopagita, miſſo in Galliæ primo ſeculo, atq; reſciſſi capitis deportatio inter manus, aliaq; de aliis Sanctis ſimilia, hactenus in Breviariis etiam Romanis tolerata. Talium autem reformationem adeo nihil offenſam fuiſſe ſacram Rituum Congregationem ſcio ex litteris Caſſellani, bonam eo in opere partem habentis, ut Breviarii iſtius novi exemplum, ab Emo tunc illuſtriſſimo Cardinali Cybo exhibitum ſua Sanctitati, & ab eruditiſſimo quoq; diligenter Roma examinatum vehementer placuiſſe reſcriptum ſit, niſi quod mirum videretur non nemini, quod Titulus Sancti alicubi addatur* Clementi Alexandrino. *Sed & hanc objectionem mox factum eſt ſatis, auctoritate Ujuardi ad* IV *Decembris, ipſum ſic nominantis: quo viſo nulla fecuta eſt replica, ſed admiratio de Baronio, quod ſcriptorem eccleſiaſticum inſignem, tot ſeculis in Martyrologio habitum, expungi fecerit.*

14 *Cæterum quandocumque iterum prodeatur Breviarium prædictum, in paucis poſtea agnitis defectibus ſupplentum correctumve; non ita retinebitur in Lectionibus de* S. Germano, *iſtud tam inſigne taliq; auctoritate teſtatum miraculum, licet a Fortunato Vitæ ſcriptore præteritum. Vix enim, ut idem Canonicus me docuit, erat impreſſio abſoluta & exemplum per omnium fere Pariſienſium Clericorum manus diſtributa; cum veteres Eccleſiæ Pariſinæ, qua conſtanti, ſed falſa traditione, credebantur ab Anglis ablata ac deportata Londinum, reperta fuerunt in capſa, eatenus vacua reputata; atq; inter illas diploma iſtud; judicio P. Mabillonii, non quidem primum, ſed tamen authenticum & ipſius Childeberti tempore ſcriptum, usi moris erat genuinare ejuſmodi inſtrumentorum exempla, unde & Duplicata nominabantur. Eſt illud deſcriptum in membrana mox complicatu, ipſaq; in plica reperitur fiſſura vetuſta inter numerales litteras X & VII, ita ſitas, ut appareat interceſſiſſe juſtum unius litteræ ſpatium. Ea littera non potuit fuiſſe a vetere: quia harum litterarum per medium diſſectarum extremitates oporteret in utroq; fiſſuræ labro apparere, ſed neceſſario debuit fuiſſe littera I (ſic enim hanc ſcribebatur non L) hac autem reſtituta fiet an.* XLVII Chil-

deberti

alibique ſæpe.

ubi anno ſui Regni ſexto.

E

propter quam defectum in exemplo ſervatum non placuit in Breviario.

ſed anno ejuſdem 47

quomodo originalia ſcriptum fuiſſe demonſtratur.

AUTORE G. H.

deberti *Idemq; Chriſtianæ aræ* DLVI, *in ſententia Henſchenii, vel hinc non modicum robur ſumentis contra Chronologiam Cointii, anno Chriſti* DXI *Chlodovei mortem filiorumque ſucceſſiones adſcribentis; & tamen* Childebertum *an.* DLVIII *mortuum ſtatuenti die* XXIII *Decembris, id eſt,* XI *menſibus in ejus ſententia poſt factam donationem.*

excommunicavit Childebertum Regem, ejusq; pellicem.

15 *Mortuo Childeberto fuerunt* Germano *cum variis Regibus, ac nominatim cum* Chariberto, *Childeberti nepote ex fratre & ſucceſſore Clotharii, difficultates nonnullæ. Nam cum is* relicta Ingoberga uxore Meroſledem accepiſſet, & poſt hæc Marcovefam Meroſledis ſororem conjugio copulaſſet, a S. Germano Epiſcopo excommunicatus uterque eſt. Sed cum eam Rex relinquere nollet, percuſſa judicio Dei obiit: nec multo poſt & ipſe Rex poſt eam deceſſit Charibertus. *Quæ a Gregorio Turonenſi deſcribuntur lib. 4 Hiſtoriæ Francorum cap. 26. Poſt ejus obitum plurima fuerunt conflata bella civilia inter tres Reges fratres ejus, in quibus etiam emicuit virtus* S. Germani, *ut pacem inter illos conciliaret: cujus rei teſtimonium præbet ejus epiſtola ad Brunichildem Reginam, ut Sigebertum maritum Regem Auſtraſiorum averteret a conſilio belli, quod fratri ſuo Chilperico Regi inferebat. Epiſtolæ hujus exordium eſt hujuſmodi:* Quia caritas congaudet veritati, & omnia ſuſtinet, & numquam exeidit; propterea ex contribulato corde, & ex intima animi dilectione, audemus vobis ſuggerere. Quia eo tempore, quando minor erat numerus populi Chriſtiani, & cum Dei auxilio licebat reſidere quietum, cum Apoſtolis dicebant; Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Nunc e contrario, tam funeſtos & inſtuoſos ante oculos habentes dies, flentes dicimus; Eece dies tribulationis & perditionis noſtræ adveniunt. *Et ita conſequenter, quæ ad pacem & caritatem mutuam ſpectant pluribus inculcat, atque ſub finem ſic perorat:* Legimus per Heſter Reginam populo ſuiſſe conceſſam ſalutem: in hac parte & veſtram oſtendite prudentiam, & fidei veſtræ ſalubritatem atque perfectionem, ut & Dominum Regem a Dei revocetis offenſa, & populum a parte ſua vivere liceat quietum, donec Judex æternus conſuetam diſcernat juſtitiam. Quia aviden tiſſime omnibus patet, qui caritatem fraternam poſtponit, deſpicit confortium, non acquieſcit veritati, omnes Prophetæ contra ipſum loquuntur, omnes Apoſtoli ipſum deteſtantur, & Deus omnipotens ipſe quod conſtituit judicabit. *Hæc S. Germanus. Interim* Sigibertus Rex, oblentis civitatibus illis quæ circa Pariſius ſunt poſitæ, miſit qui fratrem ſuum obſiderent, ipſe illuc properare deſiderans. Cui S. Germanus Epiſcopus dixit: Si abieris, & fratrem tuum interficere nolueris, vivus & victor redibis. Sin autem aliud cogitaveris, morietis. Sic enim Dominus per Salomonem dixit: Foveam quam fratri tuo parabis in eam corrues. Quod ille peccatis facientibus audire negiexit. Venientu autem illo ad villam, cui nomen Victoriacum, collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitumque ſuper clypeo, ſibi Regem ſtatuunt. Tunc duo pueri, cum cultris validis veneno infectis, maleficati a Fredegunde Regina, cum aliam cauſam ſugerere ſimularent, utraque ai latera feriunt. At ille vociferans atque corruens, non poſt multo ſpatio emiſit ſpiritum. *Ita jam dictis verbis rem deſcribit Gregorius Turonenſis lib. 4 cap. 46. Baldericus Epiſcopus in Chronico Cameracenſi, laudem aliis verbis narrans, addit, quod Childericus* tunc temporis Tornaco moratur, *& quod Sigebertus* apud Lambetas, villam ſanctæ Dei genitricis ſepultus eſt.

Reliquiæ S. Gregorii Turonenſis a Juſtiniano Imperat.

16 *Inter Reliquias ſacras Eccleſiæ S. Germani de Prato aſſervantur* brachium S. Gregorii Martyris, & pes Innocentis. Quæ pignora, *inquit Almoinus lib. 3 cap. 9.* S. Germanus a Juſtiniano Imperatore ſuſcepit, cum ad ſancta loca Hieroſolymam pergens, indeque rediens, præfatum Principem adiiſſet. *Verum quia in antiquis monumentis nullum eſt veſtigium peregrinationis in Orientem ſuſceptæ, huic relationi fides haberi firma non poteſt. An autem a Juſtiniano tranſmiſſa illa fuerint huic Epiſcopo, in ſilentio antiquorum neſcimus pronuntiare.*

VITA

Auctore Venantio Fortunato, Presbytero coævo, poſtea Epiſcopo Pictavienſi.

Ex variis Mss. & editionibus Surii atque Acherii.

CAPUT I.

Ortus, ſtudia, Sacerdotium, Abbatis munus, miracula.

BEatus *a* Germanus *b* Patiſiorum, Pontifex, territorii Auguſtudunenſis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Euſebia, honeſtis honoratiſque parentibus procreatus eſt. Cujus genitrix, pro eo quod hunc poſt alterum intra breve ſpatium concepiſſet in utero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infantem extinguere: & accepta potione ut abortivum projiceret, dum nocere non poſſet, incubabat io ventrem, ut pondere præfocaret, quem venena lædere non valebant. Certabat mater eum parvulo, renitebatur infans ab utero: erat ergo pugna inter mulierem & viſcera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infanti: obluctabatur farcina, ne genitrix fieret patricida. Id actum eſt, ut ſervatus incolumis, ipſe illæſus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat hinc futura prænoſcere, ante illum feciſſe virtutem, quam naſci contigerit. *c* Pet incrementa denique virtutum ad meliora quotidie provectus, litterarum ſtudiis a dulciſſimis parentibus eſt traditus, ut deinceps in Dei laudibus haberetur dignus. Deinde cum *d* Avallone caſtro, cum Stratidio propinquo, puer ſcholis excurreret; matet *e* parentis, ut ejus hereditatem acquireret, de adoleſcentis fallitura nece nequiter tractavit. Quæ temporatam potionem in ampullula condidit, vinum quoque in altera, præcipiens puellæ, ot venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, & iſti de maleficio. Sed ignorans miniſtra ampullam pariter mutat & pocula: vinum S. Germanu, venenum dat Stratidio: & dum inſonti præparatur interitus, auctor cadit in laqueum. Quo mater ejus cognito puellam increpat cum fletu, eatinxiſſe ſe filium. Cui Stratidio ſolicite impenſo ſtudio, facto de ipſis maleficiis *f* vario, etſi mors vitam non abſtulit, tamen ſignum mortis infixit.

a b *Germanus in utero matris dicatus ejusque ſervatus.*

c *d* *e* *f* *Innum verum filii parato.*

g h *Puer educatus ſub Diaconis, tum Presbyter, & Abbas.*

a Hinc ad parentem ſuum ſanctum Scopilionem Lauſiam *g* ſe conferens, moribus honeſtis alitus inſtitutus eſt. Qui cum fere mille paſſus longe a vico conſiſterent, jugiter ad Matutinos currebant, ducti fidei calore, per tempeſtatem, per hiemem. Qui intra terni luſtri ſpatium a B. Agripino *h* Diaconus inſtituitur, & ſequente triennio Presbyter ordinatur: dehinc a Pontifice Nectario Abbas ad *i* S. Symphorianum meritu digntus adſciſcitur. Quanta vero inibi abſtinentia vixerit, quantis quoque vigiliis continuando duraverit, quibus eleemoſynis profuſus

i *Abbas ad S. Symphorianum.*

A. FORTUNATO PR. EX MSS. *Incredulus in propria miracula ducitur.*

profusus extiterit, illa res una testis est. Cum jam rebus reliquis panperibus erogatis nec panis ipse resideret, quatenus Fratres reficerentur; ona de re insurgentibus adversum se Monachis, retrudens se in celiula, amare flevit & doluit. Inter hæc ipso orante quadam Anna matrona, duorum sagmatiorum *k* cum pane dirigit onera: sequenti etiam die eum annona destinavit plena carpenti vehicula, ita ut ex inde Monachi eum saturarentur cibo, terrerentur miraculo. *l* [Cujus bonis operibus inflammatus Episcopus, sanctum Virum, neque adhuc ista recusantem, quem etiam prædicabant dæmonia, in custodiam trusit. Cui fateor nutu Divino aperiebatur ergastulum, sed non hinc egrediebatur, nisi supplex & Episcopalis daretur præceptio]. His itaque celeber intentus officiis, noo desiit prædicandis manifestari miraculis. Igitur quadam vice dum cibum festus acciperet, ingrediente Amando Monacho in cœnacle eom lumine, carbone decidente flamma fœnum corripuit, & arida nutrimenta vorax ignis adlambit. Concurrentibus reliquis, nec tamen sufficurrentibus, tardius ipse prosiliens, rapta de foco cucuma *m* ascendens supra fabricam, concinens Alleluja, fundens paululum aquæ in Crucis imaginem restinxit incendia: ac de manu Sancti imbre sedata est ignis unda, quam vix exstinguerent flumina. Quod tamen postero die, cujus insidiis actum est, hostis ipse confessus est.

Interdum cessigatur.

k

l

m

B

3 Chariulfus *n* quidam Francus, villæ ejusdem, Basilicæ res obstirpatus invaserat. Quem cum vir Dei ad reddendum aliquatenus commoneret, nec tamen proficeret, ad orationem se convertit, nec fides vindictam distulit. Statim ex vicino ferus ursus exsiliens tres illius equos interfecit; nec sio a duritia resipiscit. Sequenti vero nocte duplicavit ultor pernicicm: nam sex ejus jomenta ioteremit, nec sic quoque pœna fuscecit. Tertia idem nocte novem vehicula prosternit, triplicato cadavere sic labor crescebat in eladem. Dehinc ad beatum virom tardius dirigit puerum, agrum reformat invsum, calamitas a domo ejus compescitur. Id actum est, ut bestia castigante homo sensum acciperet, & daret non intelligenti bellua rationem.

n *Alii non vehere cæli-pato vindicta.*

Dehioc B. Agrienla *o* Cabillonensis Episcopus, habens cubicularium, graviter vi febrium fessum, qoi destinato animo totus pendebat in transito; ditigit ad sanctum virum intercedendi suffragium. Tunc perceptis apicibus, Basilicæ sub porticu ad S. Symphoriani sepulcrum progreditur. Interea vir justus orationi incubuit, terram corpore premens & sidera mente transcendens; & quasi ante se habens præsectam Domini, pro voto supplicis obsecrator accedit. *p* Nam mox vicinos Redemptoris auribus exauditur, & adhne isto recubante in pulvere, ægrotum medicina perfudit: ac Justo jacenta in pavimento, languidus surgit de lectulo, ante currente medela, quam peroret qui supplicat: ita ut portitori redeunti obviam puer occurreret, cui parabatur exsequiæ: ut non esset ambiguum eadem hora languidum saluti fuisse redditum, qua vir beatissimus fusus orasse comperitur.

o *Febricitantem sanat.*

p

C

4 Nec illud omitti convenit, quod ad domum Ebronis pro fide Justi collatam est. Cujus ingrediente domum Anna matrona proclamat, rem mirabilem se videre. Inquisita a conjuge, quid esset quod inspiceret, ait: Ecce B. Germanus cornuta facie mihi videtur incedere: quod pene vix valeo aut intueri lumine, aut sermone conferre sanctum virum, novo more cornibus radiantem. Consternataque mirabatur mulier, hominem nostro tempore in figura Moysi potu sse conspicere. Credendum est tamen, quod & iste post colloquiom Domini potuit a muliere coroa ax altarns agnosci; cujus causæ pavore Ebro eodem die juxta Sanctum fedore nullatenus præsumpsit, duplici pro merito, mœrore pariter & terroe. Contigit ut pro villis Augustuduneosis Ecclesiæ *q* Theodbertn Regi Cabillone occorreret. Memor S. Symphoriani in ingressu Palatii, ita Spiritu Dei redundante locutus est, ut ante Rex aonneret, quam verba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finem dixit de transitu. *r* Quod paucis intetim diebus dom Remis remcavit, in ipso itinere Rex extrema forte defecit, quasi sancti Viri sermo dictus fuisset ab Angelo.

Cornuta facie apparuit.

D

q *Theodeberto mortem prædixit.*

r

5. Et quoniam Beatissimo erat familiare, in Basilica S. Symphoriani soli vigilias ducere, euntem eum Monachus Silvester prosequitur. Et ingressi pariter ad sancti Martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum sequentantem rumores accipiunt, tamquam sibi ad rapioam collecta curreret multitudo. Credens enim vir Dei versari latronum incursum, imperat Monacho ante sepulcrum psallere: ipsa vero accedit ad altare. Dehine illa turba ad Monachum qui psallebat alaeriter properat: quo mactato graviter, & in tetram projecto ac semivivo relicto, veloces effugiunt. Qui vix voce flebili eladem suam replicaos, *s* dæmonibus se cæsum gravi congressu confessus est.

In ecclesia solus vigilias ducit.

E

6 Aecidit ut Sabariei famulus, Æsarius nomine, ad virum, de quo loquimur, injuriam passus confugeret, supplicans ut quolibet pretio, cum de insolentia domini servitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Æsario & conjuge vel unico ejus filio, octoginta solidns pretii nomeo petiit, qunminus famulos servili ditione laxaret. Tamen hoc non dubitavit misericordia Justi vel perquirere vel donare. Quo pretio persoluto, contigit ut ante Basilicam expeditus Sabarieus præteriret, nec tamen orationi quoque occurreret. Qui domum suam ingrediens, statim vexatus affligitor, ligatur, & catenis revinctus ad Sanctum perducitur. Neque sic a pio viro misericordia tollitur, sed statim missa prece, ejus obtinente fide, purgatur. Tunc adjecit Sabaricus adhue viginti aureos ad pretium quod secceperat, & de eentom solidis Csux ad sepulcrum B. Symphoriani ab ipso suspeosa est: quæ usque hodie res est in testimnnio. Qua occasione filii vel filiæ ita sancte conversati sunt, ut per monasteria nunc regant agmina Monachorum. Quæ causa modo mirabili profuit patri vel germini, ut parvum genitoris flagitium, posteris transiret in luctum.

servum a malefic.

herum a vexatione liberat.

F

7 In pago *t* Alisiense res gesta est. Conjux Illustris viri Vulfarii, Destasia nomine, vitalis spei destituta solatiis, linguæ carens officiis, per biduum jam muta spiritu deficiente decumbens, apparatis exsequiis jam palpitabat exanimis. Cui eulogiis per Presbyterum suum directis, & violenter adapertis præmortuæ dentibus in ore transjectis; mox ut fauces semivivæ liquor benedictionis introiit, statim incipit præmortua vitæ flatibus anhelare, oculi nece præclusi lumen diei requirere ita omnimodis, ut post funereum pallorem faeies in ruborem traosiret, donec cunctis stupentibus vivificata coolorgeret, & circumstantes auctorem muneris gratiam prædicarent. Quæ singulis annis tributum vitæ solvit pro pretio.

s mortuam suscitat.

ANNOTATA.

a *In aliquibus Mss. additur* igitur, *quasi deesset Prologus.*

b *Ms. Bonifontis*, Parisiacensium.

c *Hæc ad finem numeri sunt ex Mss. Bonifontis: desunt passim in aliis.*

d Avallo *sive* Aballo, *vulgo* Avalon, *oppidum ad fluvium*

A *vium Caſſinum inter Auguſtodunum & Autiſſiodorum; unde Archidiaconatus Aballonenſis ſub Auguſtodunenſi Epiſcopatu.*

e *Idem Ms. Bonif.* mater ejuſdem Statidii; *in aliis*, propinqui. *Sed utraque vox* patrus & propinquus *Fortunato & aliis ſynonyma eſt.*

f Varius, *videtur intelligi poſſe* leproſus.

g Laufea, *vulgo* Lazy, *oppidulum verſus Ligerim, aliis forſan* Lucey, *unde Archidiaconatus in eodem Epiſcopatu: eoſe contulit* ad pareotem ſuum, *id eſt, conſanguineum, ſeu propinquum*, ſanctum Scopilionem, *id eſt virum ſanctum, nomine* Scobilionem, *aliis* Scubilionem.

h S. Agrippious Epiſcopus Æduorum *ſubſcripſit Conciliis Aurelianenſi 2 & 3 anno 531 & 536. At quamdiu ante fuerit Epiſcopus non conſtat. Ejus memoriam & cultum exhibuimus ad Kalendas Januarii.*

i S. Nectarius, Epiſcopus Eccleſiæ Auguſtodunenſis, *ſubſcripſit Concilio Aurelianenſi anno 547. quem arbitramur diu ante Epiſcopum fuiſſe. Colitur 13 Septembris.*

i S. Symphorianus, Martyr Auguſtoduni ſub Aureliano, *colitur 22 Auguſti. Eſt modo in urbe Prioratus S. Symphoriani, Ordinis Conventualis S. Auguſtini. Fuitque ibidem Abbas S. Placidus Presbyter, de quo 7 Maji egimus.*

k Sagmarius, Saumarins, *equus elitellarius.*

B l *Sequentia rejecit Mabilio in Notas, quod in aliquibus Mss. non reperiſſet. Verum quia in omnibus Mss. noſtris eadem ſcribuntur, uti & apud Surium, nos ea in textu relinquimus.*

m Cucuma, *id eſt*, Lebes, *ſic dicta a ventris latitudine.*

n Chariulfus, *aliis* Warnulfus, & Kariulfus.

o S. Agricola *vixit in Epiſcopatu Cabilonenſi ab anno 532 uſque ad annum 580. uti ad Vitam ejus oſtendimus 17 Martii.*

p *Ms. Bonifon.* Nec mora: ab auribus ſummi Dei exaudirur.

q Theodebertus *Auſtraſiorum regnavit ab anno 533 ad an. 548.*

r *Videtur tunc languore ex longo morbo adhuc detentus fuiſſe, quem Gregorius Turon. lib. 3. Hiſt. Franc. cap. 36 ſcribit* diutiſſime ægrotaſſe.

s Aliſe, *antiquis* Alexia, *etiam Julio Cæſari nota, nunc vicus, a quo* Alexienſis juriſdictio, *vulgo* Balliage
C de l'Auxois; *cujus primaria urbs* Semurium *ad Armenſionem fluvium, prope quam eſt* Aliſe.

CAPUT II.

Epiſcopatus Pariſienſis. Varia miracula.

Epiſcopus ſe ſa e jactavit :

1 CEterum revelationum ſuarum quis ſcrutator imroeat, coi, ante quatuor annorum curricula, ipſa Epiſcopatus ſui cauſa non eſt abſcondita? Itaque poſitus in ſopore, inſpicit a quodam ſene claves ſibi portæ Pariſiacæ porrigi. Interrogsns quid hoc fieret, accepit reſponſum, ut ſalvas eas faceſet. Quod poſt, civitatis ejus Epiſcopo *a* decedente, dum præcelleuriſſimo Regi *b* Childeberto occurreret, in ejus electione effectum illa vox promeruit. Ordinatuſque *c* Puntifex qualis quantuſque ſe geſſerit, hoc expedire lingua mortalis non ſufficit: quoniam ſupra hnmiuem ſuit omne quod edidit. Denique adeptus gradum euræ Paſtoralis, de teliquo Monachus perſiſtebat. Hinc ſe frequentibus exercebat vigiliis, inde continuatis macerabat inediis: pernoctabst algida ſeoectus per hiemem, ſuſtioens dupliciter frigus ætatis & temporis, quod nec tolerare poſſint potulenti juvenes; ſeipſum pene obliviſcens pro victoria corporis, tamquam ſi ſimul

a
b
c *id falſum. Monachi vitam retinuit :*

accelliſſent dignitas & neceſſitas. Quæ vero eleemoſynæ, tam de rebus eccleſiæ, quam populi oblatinne, vel regio muoere, per msuus Sancti factæ ſunt, ſulus ille qui omnia ſcit, novit & numarat. A. FORTUNA. TO PR. EX. MS.

9 Denique quadam vice, præcellentiſſimus Childebertus Rex, cum ei direaiſtet ſex millia ſolidorum pauperibus erogaoda, expendens tria millia revertitur ad Palatium: ioterrogaina a Rege, ſi adhuc teſideret quod egeois tribueret, reſpoodit medietatem refediſſe, oec inveniſſe inopes, quibus totum eapenderet. Cui Rea, inquit, Domine, dona quod reſtitit: nam Chriſto largiente quod donetur non deficiet. Iocidens aurata miſſoria, argentea vaſa commiouens, quidquid primum habuit dans Saeerdoti, ne perderet. Erat egro ſpectanda cootentio inter Sacerdotem & Principem: ſacibaot apud ſe de miſericordia pugnam, & de pietate certamen, theſauros ut ſpargerent, & de ſuis talentis egeni ditefcerent; feſtini ad futura lucra, ut bracteum ſemen fererent, & poſt meſſoies accederent aurolentam per ſegetem; ut Sacerdos locupletaretur Regalibus theſauris, & in Regem floreret gratia Sacerdotis, qui ſuum ſilum hoc credidit, quod oudus aut egenus accepit. *accipit eroſam pecuniam ut pauperes diſtribuendam.*

E
10 Sed revertamur ad ordinem. Quidam in *d* Eanoa vico de fiſcalibus famulis, Gildomeris onmine, cum die Dominio quiddam operatus ſit, ita contrahitur digitis, ut unguium acumen partem tranſiret in alteram. Qui Pariſius ſaocto Viro occurrit in oratorio: & oratinne data, maouque peruncta oleo, ungues de palma retractæ ſunt: digitis redditur nrganum, & in antiquo officio ncrvorum tela serexitur: quem Clericum poſt effectum, ut iutegrum ſalvum faceret, peſte liberavit & crimioe. Rurſus quædam mulier, nomine Favonia, in usbe Pariſiaca, per novem dies percipiens nihil præter pulticulam, ore apertu inhians, ſancto Viro oblata eſt: quæ velut ſerm npposito nulla lege poterat jungere dentes aut labia. Quam in Oratorio ſacro perungens oleo, palpato undique capite, ſine tarditate ſaluti reſtituit. Accidit nt puella qnædam, de Domo-Medardi *e*, Meglidunenſis familiæ, filans die Dominico, contracta manu damnaretur ſupplicio: qua contacta oleo virtus inſudit semedium. Hinc ſtupentes digiti vigorem priſtinum reſipitcuot, oblitum artis officium reducti articuli meditantur, manus ramoſa diſtenditur, & purgata vitio dextera ſaluti reducitur. *d* *fonte unctura patinæ infuſo.* *dentes & labia dirſtenta.* *& manum contractam.* *e* F

11 Recte creditur ioferendum illud quoque miraculum. Bobolious quidam de vico Noviomo, vehemeoter ioimici pervaſus inſidiis, ad hnminem Dei vioculis neaus adducitur, rebelli ſpiritu rotatus exeuitur, oec laſſatur. Qui eaorante ſancto Viro, quaſi de longn itinere ad ſe ſuamque mentem ſeptimo die revertitur: ſic dupliciter liberatus, dum fugit umbra de ſenſibus, eatena cadit de manibus, & ſanus reddiour & ſolutus. Hoc aurem memoriæ jure perpetuo eſt tradendum. Quidam ex Naothariei familia, ſeparatis ab invicem maxillarum junaturis, ore aperto ad ſanctum Virum perducitur: quem ſigno Crucis impreſſo ſanitsti redditum, vetuit ne aceiperet viui potum aut carois edulium. Qui præceptn poſtpoſito ad normam ſui languoris ſtatim reductus eſt: ſed ne prævaricantis negligentia Juſto ſubtraheret gloriam, Iu Spedoteno *f* villa rurſus ei oblatus eſt. Cujus loca maxillarum ſancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum adſtringens & labia, Chriſti oomine invocato, concuſſa ſanctis digitis ad ſe junctura revertitur, & ſuæ fidei merito ſalvus domum reducitur. *Iiberat ſtomacacum.*

12 Item faber, Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus inſauia, ita beſtiali feritate prorupebat, ut catenis collo manibuſque revinctus, vix ad

A. FORTUNATO PR. EX MSS.

beati viri traheretur præſentiam: inde miſerabilior, ut qui ſuſtinebat ab hoſte violentiam, ipſi adderetur altera pœna per vincula. Quem tamen Sacerdos apud ſe imperat detineri: & ſicut ſeptimo die Deus quievit ab opere, ita & opera Dei tranſacta hebdomada eripitur a dæmone: ſicqun in propria redire ſecutus meruit, liberatus ab hoſte. Waddo vir illuſter, conſiliis Regis particeps, typum duplicitier ineurrens febris & frigoris, expurgandus ſancti Viri præſentatur obrutibus. Interea bora ſolita febre concuſſus graviſſima, ut refrigeraretur vel aquam inſtanter expoſtulat: qua ſibi denegata in ſancti Pontificis iofoleſcit injuriam. Vir tamen Dei contentus ut obtineret victoriam, oratione explicata, potum ei dunana in calida, hominem revocavit ſalutem ad priſtinam, & imminens periculum tali curavit antidoto, febrem curans per calidam.

curat febrim.

53 Nec illud eſt prætereundum ſimilis eauſæ miraculum. Reginæ *g* Chrodoſintæ miniſter, Ulſus nomine, typo vexabarur graviſſime. Poſcens ſuffragia medelæ perrexit ad Pontificem: quem vir Dei conſtanter ducit ab baptiſterium: ſed exorante Sancto cœpit affligi gravius, in proximo liberandus. Poſtulat ardens & æſtuans aquæ modicum, ſed negatur: qui fellis amaritudine ſuſcitatus acerrime, balteum ſuum ad Sancti veſtigia projecit clamans: Tume Domine interficis, eum ſanare debueras; ſed hoc tibi notum ſit, quia per te morior: vita mea a te erit requirenda a Rege vel a parentibus. Interea dum præ calore per Baptiſterii pavimentum volutatur, orante beato viro in ſoporem convertitur; & aliquantulum poſt ſomnum excitatus, ab ipſo in omnem incolumitatem languidus reformatur. Inquiſitus a Pontifice cur tantum locutus ſit ad injuriam Sacerdotis, reſpondit, ſolum ei gratias referens, & nihil ſe de ſuis verbis recordari confeſſus eſt.

vocatur etiam.

g

B

Accelerat Rex equum largitur pauperi.

54 Præcellentiſſimus Childebertus Rex cum equum, neceſſarium ad ſellam, beati viri donaſſet vehiculo; rogat ipſe qui dederat, ut eum ſibi retineret, nec eniquam tribueret. Interim beatus vir poſtulante captivo equum donat in pretio, quoniam apud Pontificem plus fuit, quam illa Regis, vox pauperis. Jubet igitur ut quindecim eum venumdaret ſolidis: quem pauper ipſe cum duceret, negotiſtor occurrit, emitque prædictum equum duodecim aureis. Quo empto negotiſtor addueit ad ſtabulum: ſed quonism minus dederat quam vir Dei præceperat, equus ſub nocte moritur, ne Sancti verbum iret incaſſum. Unde ſequenti die ſellarem de ſtabulo junctis bubus retraxit emptor mortuum: qui verſa vice capiſtro, non capite, ſed pedibus alligatus, educitur.

C

Sanat Childebertum R. et Theutbergam.

55 Eſt operę pretium illud memoriæ tradere, qualiter Sacerdos Chriſti ſolitus erat de ipſis quoque Regibus triumphare. Igitur eum glorioſo Chlodehario Regi occurriſſet ex foſito, nec tamen de ſancto viro ſtante ante Palatium ei fuerit nuntiatum, mora facta ante veſtibulum, non repreſentatus inde domum revertitur. Sequens nox in oratorio vigiliis ducitur, Rex dolore atque febris inſeſtinatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum eccleſiæ a Proceribus concurſatur: pœna Regis exponitur, ut ſua viſitatioae Regii doloris vim mitiget Optimates deprecantur. Mox apud pietatem iuſtitiæ cauſa poſponitur: qui ante oee nuntiabatur, intrat honoratus & exoratus Palatium. Rex vix adſurgit de lectulo, eęſum ſe divino flagello conqueritur: adlambit Sancti palliolum, veſtem Sacerdotis dedueit per loca doloris: culpam confeſſus criminis, mox dolor omnis fugatur: idque actum eſt, ut cujus incurrerat de contemptu periculum, ſentiret tactu remedium.

56. In pago Pariſiaco Vico-Novo res geſta eſt. Quidam in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus, & extra ſenſum effectus, beato Sacerdoti miſeranter obtatus eſt. Hic ad illa ſuæ artis recurrens ſuffragia, mox brachio olei benedicti liquore circumlito, & ſacris eo digitis medicabiliter attrectato, peſtis illa, quę viſcera dolore graſante pervaſerat, loca fugit obſeſſa; & jam putredine reſoluta, vigore priſtino reſtituto, ſine cunctatione velut experrecto de ſopore dolor receſſit, mens rediit. Item de vico *h* Mantola Waldulfi cujuſdam ancilla, anno & novem menſibus gravi cęcitate pereuſſa, per ſoporem admonita ut fimbriam Sancti ſi tangeret, mox viſum reciperet; die quadam Sacerdoti occurrit; ſed multa nocte circumdata, ita conſtrictis luminibus, ut unde oleum benedictum injiceret, luminis aditum non præſtaret. Tamen peruncti palpebris deſuper & locis reliquis capitis, oratione data, pane & ſale ſignato, mulieri præcepit ad manſionem ſe condere. Ipſe a primo ſomno in oratorio pervigil, circa medium noctis mulier clamat hoſpitem, ſe lacrymare profuſe. Tum accenſo lumine, ab oculorum compage cernit manare ſanguinem. Quæ cum eodem eruore ad Sanctum rediit, ſed ipſe eum aqua palpebras fovens & abluens, orationibus additis, oculus unus aperius eſt: deinde altero perundo, mulier domum revertitur. Dehinc eadem ſub nocte nimirum fuſo ſanguine, appropinquante die, Sacerdoti ſe obtulit: qui cum de Regis occurſu domum reverteretur, ingreſſus in oratorium ſtatim mulieri alter oculus aperitur, & præſtante Domino gemello ſe videre lumine gratulatur.

D

Cæcum illuminat.

h

E

F

curat mulierem contractam.

57 Magnoſtedis puella, cum talibus decepta illuderetur inſidiis, ut quoties ad eccleſiam voluiſſet accedere, greſſum facere non valeret; Servo Dei in villa Savara *i* preſeorata eſt. Conſeſtim ut Sancti manus ſuper caput puellę titubantis imponitur, tali inveſtigatione occultus hoſpes detegitur, & ſe diu latuiſſe multo gemitu confiteatur, nec in Beati preſentia clamat proprio ſe poſſe celare preſtigio: ergo ita ſe proditum & egreſſurum gravi ardore conqueritur. Interim non ceſſante Sacerdote manu Crucis ſignum depingere, ſpectantibus omnibus, in muſcę ſimilitudinem prorumpens, cum ſanguine de oribus mulieris inimicus egreſſus eſt. Quam ſanitati reſtitutam, Monachali veſte muniram, Dei ſervitio traditam, bis triumphare feeit, hoſte victo & ſęculo. Quid illud quod ſine mora curavit debilem dexteram? Cum ad feſtivitatem S. Martini Turonis acceſſiſſet, egreſſo de monaſterio offert ſe mulier barbara, manu nervis contracta, poſtulans medicinam. Quam ſub cafula receptam, ſuo ſputo illitam, velut ſparſum farinę collectum cummsceraat. Hinc reſudante dextera digitos tendit & replicat, torporem veteratum ad vivacitatem reſuſcitat; & priuſquam veniret ad B. Martini januam, digitis ſuis extenſam reddidit incolumem dexteram: quam mox ſentiens eſſe directam, mulierem a ſe repulit, ingreſſus Baſilicam. Deinde egrediente de prædicta Baſilica, eum ſe ad manſionem ſervus Dei receiperet; offert ſe manca, altera palma digitis affixa, quę prius tacta de faliva, dehinc oleo peruncta, priſtinę ſanitati de preſenti eſt reddita: nam cauſas infirmitatis hoc erat ſancto viro curare, quod tangere.

ANNOTATA.

a Quis deceſſor fuerit controvertitur. In Almoini editione Hanoviensi, lib. a cap. 18, citatis hujus Vitæ verbis additur, Euſebio nomine; *ſed hoc deeſt apud Andream du Cheſne Tomo 3 Scriptorum Hiſtoriæ Francorum. Meminit alicujus*

A *alicujus* Euſebii Epiſcopi *Gregorius Turon. lib.* 10 *cap.* 26, *ſed hic Regnemondo S. Germani ſucceſſori ſubrogatus fuit circa annum* 595. *Verum S. Clodoaldus, filius Regis Chlodomeris, ab Epiſcopo Pariſienſi* Euſebio *Sacerdos conſecratus, videtur exigere alium ſeniorem* Euſebium, *quod* 7. *Septembris poterit in hujus Vita accuratius diſcuti.*

b Childebertus, *Chlodovei filius, in tetrarchia factus Rex Pariſiorum, vixit uſque ab annum* 558.

c *Quia Concilio* 3 *Pariſienſi interfuit anno* 556 *aut ſequenti celebrato, hinc aſſequimur initium Epiſcopatus.*

d Exona *vulgo* Eſſone, *prope* Corbolium *ſatis notum ad Sequanam* 7 *leucis diſtat Pariſiis, Mabillon.* de Medardi Megliduneuſis, familia: *ſed monuit Caſtellanus, ab urbe Leucis ad Matronam eſſe villam* Dammart, *quæ hic potius ſignificetur, nec id obſtare quo minus muliер fuerit familia Melodunenſis.*

e Melodunenſis, *eſt autem* Melndunum *vulgo* Melun *oppidum ad Sequanam ſupra Corbolium.*

f *Alias* Spelenoto, *vulgo* Eſpone, *in Equilina ſive Tvelina regione,* 10 *leucis infra Pariſios.*

g Chlodoſinta, *Gregorio Turon. lib.* 4 *cap.* 3 Clotſinda, *filia Regis Chlotharii, uxpta poſtea Alboino Longobardorum Regi, hinc pro prolepſim* Regina *appellatur.*

B h Mantola *vulgo* Maule, 10 *leucis ab urbe; non autem vicinum ibidem oppidum* Mante, *aliis* Medunta, *in Vexino Francico ad Sequanam.*

i Savara *vulgo* Sevè, *olim* Sevre, 2 *leucis infra Pariſios, prope* Meudon *caſtellum, unde etiam una ex largioribus civitatis plateis nomen habet.*

CAPUT III.

Pluribus variæ ægrotantibus collata ſanitas a B. Germano.

Evirgamemoratiberat. 15 ERat ſane mirabile, quoties famulus Dei ad Auguſtudunum voluiſſet accedere, mox ad S. Symphorianum dæmones nuntiabant; & occurrentes per a Murvinum, fletu gemitoque clamabant; Vir ſancte, ſi de locis cultis nos ineonſideranter repellis, vel habitare concede ſilvarum per ſolitudinem, ut liceat miſeris per deſerta ſecuros errare: ante tuos oculos nec corpora nos celant, nec nemora. Qui deſlentes & Sancti non tolerantes præſentiam, admota ejus dextera de obſeſſis corporibus paſſim vertebantur in fugam, & de ſalute populi projecta dæmonia lamentabantur.

C 19 Producatur in medium nobile illud miraculum. Cum regrederetur Pontifex de S. Symphoriano, Caſtello Avallone iter agens, ingreditur, ubi reorum multitudo tenebatur ergaſtulo. Hinc a Nicaſio Comite invitatus ad prandium, vir Dei cœpit de miſericordia habere colloquium: ut datis fidejuſſoribus laxarentur de vinculo, & partem culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere diſtulit obſtinato ſpiritu: unde antequam perprandetet, ſe de menſa Sanctus proripuit, & carceri ſubterraneo ſuperjectus diutius oravit cum fletu, ut divino conferretur auxilio, quod a temporali judice non eſſet obtentum. Sic curſus ille lacrymarum per aera ſurgit in cælum, & gemitus pervenit ad votum: itaque deputatur Angelus ad effectum. Debinc vir venerabilis ſpem promittens, incluſos hortatur: nec perdit ſermo quod loquitur; fides geſtis impletur. Eo diſcedente mox catenarum hæ franguntur, vinctæ januæ reſerantur, dies in carcerem seducitur, damnati de tenebris in lucem procedunt, nec diutius pœna tenuit quos torqueret. Sic erepti, Pariſius occurrunt Pontifici, qui periclitabantur ineluſi: ſed ut culpabilibus aliquid plus confertet, a Rege quidquid fiſco pro his debebatur obtinuit. Debinc ad ſanctum virum Nicaſius cum vellet occurrere, & jam præſentatus, mox graviſſimo caſu in terram proſtratus eſt; & pene omnibus ſalutis deſtitutus ſolatiis, ipſo Sancto intercedente, homini deſperato virtus & ſenſus regreſſus eſt. Mox balteum quo cingebatur & ſpatam pro munere S Germano contradidit: quod ipſe Comes dato pretio poſt redemit. Id actum eſt, ut quod prius incarceratis concedere diſtulit, hic duplicato fœnore debitor compenſaret, & aucta dote damna ſarciret, prius pro eis differens, poſt & ſe ipſum redimens. Ante non illis pius, modo & de ſe trepidus, didicit caſu proprio ærumnis ſuccurrere alienis.

A-FORTUNATO PR. EX. MS.

ursus fugatus restituit boves

20 Proſus illud ſtupotis retexatur in pagina. Eunte ſancto Viro ad beati Martyris Symphotiani occurſum, dum de vico *b* Cervedone in Mutvino progreditur, habitatores loci occurrentes ſuggerunt, ut ſegetem Panitiæ mulieris viduæ, nihil habentis reſidui, quæ ab urſis vaſtabatur, viſitare præciperet, & ſancto ſuo adventu repelleretur incurſio. Qui concitus miniſtris irridentibus ad locum perducitur, & oratione data deſuper fecit ſignaculum. Hinc inſtinctu divino in parentales beſtias feralis ira ſucceoditur, odium naſcitur in affectu, in pace pugna committitur. Furore beſtiæ bis armantur, ſtatim præfocatur unus urſus ab altero; & ipſe qui reſtiterat dum vellet foras egredi, ſepis palo transfoditur. Sic utique vaſtatores uno momento perimuntur, & ipſi ſibi confeſtim arma mortis effecti ſunt. Poſt ipſi redeunti mulier pelles utſorum obtulit ex ſtudio, & quaſi victori ſuo repræſentat ſpolium; quod tamen omnino ipſe recuſavit accipere: & qui prius riſerant, pœnitere cœperunt videntes miraculum.

E

caecam illuminat.

21 Et quoniam de Dei dono non debet eſſe faſtidium, illud etiam breviter ducimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Munſunthi matrona, dum tempore Letaniarum præcæcatis oculis non poſſet ire cum populo, audiens chorum pſallentium, eum lacrymis Domni Germani implorat auxilium. Tertia ſequenti nocte per ſoporem viſus eſt ei Vir beatiſſimus adſtare prope lectulum, & quaſi cæcis oculis feciſſe ſignaculum. Evigilans mulier marito narrat quæ geſta ſunt. Mox ſtillante ſanguine dies oculis redditur, & diuturnum poſt nubilum lumina ſereno radio micuerunt. Clareſcente quoque die ad Miſſam cum populo progreditur mulier in proceſſu, ita ut ſancti Viri ſic viſa per ſomnium eſſet imago remedium.

F

mortuum reſuſcitat

22 Adeſt nec minus laudabile reddita vita infantulæ. Cum in Turonico illuſtris viri Pienti matrona depoſitæ filiæ lamentaret extrema, & obſetatis oculis nec anhelitu mobili reſpiraret infantula, ad ſancti Viri præſentiam tota committit præſidia. Qui per Miſſum invitatus quantum valet ad conclamatæ puellæ eadaver propetat. Euceptus multis fletibus, deplorante familia, appropinquat ſubſellio, quo jam rigebat infantula. Cælo vim faeit queſtibus. Fere tranſacto inter hæc unius horæ ſpatio, mobili ſingultu flatus puellæ reducitur, viſcerum vitalis ealor per membra diffunditur, dehinc paulatim animata potum popoſcit, ut biberet. Tunc a beato Viro pane ſigoato vel calice deguſtato, infantulæ revocatæ de funere totum vertitur in ſalutem: quæ poſt in monaſterio B. Radegundis felicioris vitæ terminum conſummavit.

carceri inclusos

obstare non sapivit pœnitentiam ferre

23 Quidam Clericus de juxta monaſterium B. Silveſtri in *c* Ternodorenſi, cum die Dominica, ut loquimur ex conſuetudine, caligas circinaſſet, debilitatem manuum vel pedum incurrit. Sed de B. Silveſtro greſſus recepit officium, per ſoporem admonitus occurrit S. Germano, poſcens ſalutis compendium: a quo interrogatus, cauſam culpæ confeſſus eſt.

c

Dominicæ violata pœnitentia

Digitized by Google

A. FORTUNATO PR. EX MS.

eſt. Tum imperat Clerico ut clamaret per populum, ne quis temere die operaretur Dominico. Quo quinto die tranſacto, ſuperfuſo oleo debilis palma dirigitur, & ad propria eundi eum libertate dimittitur. *In* pago *d* Amonienſe quod geſtum eſt replicetur. *e* Rotegiaco, villa Pariſiacæ Eccleſiæ, ſeptem ei viri debacchantes oblati ſunt. Quibus curatis, unus qui graviore vexabatur ſpiritu, cum exire cogeretur, homini Dei profeſſus eſt, expulſo ſe de illo loco gravem lamentationem Pariſiacis facere. Tune fugata peſtis, de ſancti viri Germani tranſitu famam fudit per populus, & Paſtoris pro obitu gregem movit in fletum: qui tamen energumenus etſi ſeminavit mendacium, expulſus non defendit obſeſſum.

d
e
y energumenus i berat i

24 Et quia Juſti opera creſcere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris diſſolutus, carpento ſubvectus, greſſu deſtitutus & actu: quo ſanctificati olei liquore perfuſo, cum cutis ſummæ tetigiſſet, vigor medullas introiit. Debinc redivivæ manus ad uſum mobilem redeunt: thorax poctoris vitali appulſu fit furtior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ ſolidatis baſibus ſubriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur: qui ſanitate recepta, redeunte ſancto viro occurrit in itinere præparato exenio, gratias Chriſto referens de reddito corpuſculo. Nec hoc prætereundum eſt, qualitet ſimili merito claruit virtus in altero. Igitur Emmegiſilus de vico *f* Bucciaco, quidam puer admodum parvulus, membris paralyticus, in ſella Pariſius ad ſanctum Virum manibus bajulantium delatus eſt; nec dextera vigens mobili, nec planta ſurgens ſtabili, nec lingua ſonans volubili, totius debilitatis marcore captivus, quodammodo ſine naturæ ordine in rerum natura præſuſus. Quem Sanctus continuatim per triduum ſacro liniens oleo, ſanitati reſtituens uno ſub momento, voce, manu, veſtigio; cunctos ſtupor amplectitur, clamor in cælum educitur, omnem artem medicorum ſanctum ſuperaſſe Germanum.

ſanat paralyticum unum.
B
f
& alterum.

25 Item de eodem vico Bucciaco quædam occurit Pariſius, ita manu contracta, ut unguium acumen palmam foraret intimam. Qui tantum oris ſui ducta ſaliva pollice, nervorum diſtentionem, manus reformat imaginem. Retinet ejus laureas & pagus Bituticus. Igitur Paſtor bonus cum de vico *g* Novigento ad Vicum-Novum viſitandi gregis cura ſolita perveniſſet; offert ſe quædam verula, annorum bis quaterna gerens in ætate curricula: cujus ſuper orulos ſignum noſtræ redemptionis Sacerdos imponens, imperat ut ſequens iret qua Pontifex pergeret. Altera quoque die, cum prædicta occurreret ei ex improviſo, ſanguinem manantem de lumine largo fonte ſalutem ſuam oculi lacrymabant: quæ inter reliquas adſtante ſancto Viro conſpicitur. Qui tollens ſe de confeſſu, mulierem nepote cæcam trahit in diverſorium, quo ſibi erat cubiculum. Cujus lumina aqua tepida ſuis manibus abluens, diem reſudit in oculis. Quæ mox lucem inſpicit, ſancti Viri digitos inſatiara gaudio ſuis immerſit faucibus, pariterque miniſtris compunctione deflentibus; videre ſe hominem, qui cæcis pro pecunia in domo lumina diſpenſatet. Sed hæc in cubiculo præſente me geſta ſunt.

curat mulierem cæcam ab ipſo genitam,
g
C
illuminat cæcum alterum,

26 Cum ad poſſeſſionem Eccleſiæ, quæ dicitur Ineche, Sacerdos accederet; quidem ei ſit obvius, conquerens de quadam villa ſe ſolum incolumem eſſe, univerſos vero accolas gravi tædio laborare. Cujus eulogiis ad infirmos portaris, ſtatim ab ægrotis languor omnis fugatus eſt, & primo guſtu eulogiarum morbus cum pane conſumptus eſt. Sic fuit ab illa turba cum eſca ſanitas manducata. Item cum

ſanat plurimos agros,

Pariſius ad *h* Baſilicam beatæ Crucis vir Dei prorodecet; mulier parvulum in albis, ultimum ſtatu palpitantem & jam migraturum, ante ſanctum expoſuit, dicens: Pie pater, ſi velles ad lamentantem reſpicere, mater flebilis non orbarer; neque hinc diſcedere malles plenam gemitu, vacuatam de fructu: & niſi feſtines ſuccurrere, vides infelicem extorquente morte rapi natum ab ubere. Aut filium reſtitue, aut pariter cum ipſo funerarurum me obtine. Indulge Paſtor miſeræ, quam ſuus dolor facit audacem. Qua flebiliter poſcente, mox ut Beati dextera ſupra exſpitantem ſignum Crucis impreſſit, quaſi vigil de ſopore lae marris experiit, qui jam frigebat in funere. Ita momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœrore. Hine circumſtans populus ſtupore conſtitit, fragor in partes attollitur, gratias Creatori referentes de præmio, tempore Sacerdotis præcipuo, a qua morbis jugiter & mortibus imperetur.

D
h infans mirabundus
i

27 Deinde accedente in *i* Bradeia, vico pagi Pariſiaci, Miſſa celebrata, ei in ſacrario cathedra reportata offertur paralytica, univerſorum membrorum damnata gerens officia, nullum vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Mox habens in eo fiduciam, qui dona ſibi larga præſtabat, eam ut vitalis olei benedictione ſuperlinivit, ſtatim morbus excluditur, ſalubris vigor illabitur; recreatiſque viſceriſius melius renaſcitur ſaluti, quam germini, plus acquirens ex munere quam ſumpſiſſet origine. Ita ut ſuis poſtea manibus tunicam Sancto faceret, quaſi acquiſitæ tributaria medicinæ. Traditur memoriæ quod juvat in laude. Itaque Audegiſilus, Majot domus Regiæ, cum quarrano typo graviter agererur, occurrit beato Viro, fidens de beneficio. Homo Dei in ſua cella deputat, & cum uno Diacono reſidere juber incluſum. Tum anxius & jejunans miniſter quid faceret excogitat trepidus, unde eonraretur infirmos. Idcireo febricitantem virum, Dei ſervi *k* tachena undique obvolutum, componit ejus in lectulo. Eadem quoque die, tactu veſtis nobilis, quaſi impetu fluminis, ita quartanæ febris ignis omnis extinctus eſt. Et redeunte de prandio, reſerato cubiculo, ſanus ſurtexit e lectulo; exultante miniſtro prò ſanitatis præmio, tunc ſibi reſoluto jejunio. Sic tactu Beati veſtis ſalutem operatus eſt abſens.

item paralyticum,
E
& quartanæ ardorem extinguit,
k
F

ANNOTATA.

a Murvinum, le Morvant, *tractus Burgundiam a Nivernis dirimens.*

b Cervedo, Cervoa, *vicus prope Corbiniacum, vulgo* S. Leonard de Corbygny.

c Ternodorenſis tractus *in Burgundia, vulgo* Tonnerre *extenditur uſque ad Reomaenſe monaſterium, a cujus primo Abbate S. Joanne vulgo appellatur* Monſter S. Jean. *Hujus Vitam dedimus* 28 *Januarii, & S. Silveſtri* 2 *Abbatis* 15 *Aprilis: In Vita dicti Joannis num.* 17 *lib.* 1 *aliquis* Nicaſius *nominatur, cui* Avallenſis oppidi regendæ Reip. fuerat cura commiſſa. *Sed is fuit multo ſenior* Nicaſio Comite *ſupra relato num.* 30.

d Moſny *in Bria.*

e *Etiam hic locus Burgundia eſſe videtur Caſtellano, adeoque diverſus a* Rongy *ſeſqui-leuca dumtaxat Pariſiis, nec tamen creditur eſſe* Roſoy, *antiquis* Roſetum.

f Boiſſy *prope Pariſios, quod Caſtellanus æſtimat reſtituiſcribi poſſe* Buſciacum.

g Novigentum, *Silvæ Vincentaſi*, Vicenne, *proximum: a quo non longe diſtat* Villa-nova S. Georgii, *quo ex pago Biturico venerat cæca. Ita Mabillo: Caſtellanus monet vulgo* Neuvy *dici.*

h *In Vita S. Droctovei* 10 *Martii illuſtrata, num.* 9. *dicitur*

A. FORTUNATO PRÆSS.

dicitur crux antea *a Rege Childeberto delata ad eccleſiam S. Vincentii a ſe conſtructam, nunc S. Germani in ſuburbio Pariſienſi, quæ hic intelligitur, & dicitur Aimoino lib.* 3 *cap.* 2. Eccleſia ſanctæ Crucis ſanctique Vincentii.

Bradeia, *vulgo* Brie-Comte-Robert, *in provincia Briæ: ſed dubitat Caſtellanus an non potius legi debeat* Bundeiss, *ut ſit* Bnodis *duabus ab urbe leucis, antiquus* Vungejæ.

k Racbonna, rschens, rachina, *operterium lecti*, *Papiæ* ſtrata lectorum, *& ita ſumitur in Vita S. Joannis Eleemoſynarii* 53 *Januarii nam.* 52 *Conſule ibi Annotata litt.* e.

CAPUT IV.

Sanitas aliis ægris diverſimode collata a S. Germano.

28 EXequamur itineris accepti viaticum. Itaque eum Pictavis vir Dei ad beatum Confeſſorem præficiſceretur Hilarium *a*, quædam Baudoleiſa, de Sene-Corbiſco *b* villa, inter duos vix advecta, ei repræſentata eſt, quæ erat muta, clauda vel manca. Lingua rigebat immobilis, anhelitu palpitante pars erat tota de funere, ut videntibus oculis reliquum eſſet cadaveris. Super quam miſericorditer os ſignum ſacræ Crucis expreſſit, confeſtim omnis vigor per membra diffunditur, venarum fluxnoſi rivuli ſuſcitantur, nervorum imbecillis ſtupor excutitur, naturalibus motibus ad vitalem uſum tota fabrica renovatur: mox linguæ plectrum reſolvitur, digitorum glomi tenduntur, pedum baſes ſolidantur, totamque viſeerum molem hoc fuit apud Sanctum vivificare, quod tangere. Quæ convaleſcente medela, tertia die, ad civitatem, Sancta gratias referens, ſuis occurrit veſtigiis.

29 Operæ pretium erediturr etiam illud inſerere curatinnis præcennium. Pago Vindocinenſi Vir beatus dum præteriret, in *c* Ranſidonem manendi gratia declinavit; ubi tantum robur benedictionis invaluit, ut ſtipulam lecſtuli in qua Vir ſanctus requievit, quiſquis fideliter abſtulit, donum medelæ portaverit, & de ſemine paleæ frugem meteret medicinæ. Reddat hic teſtimonium nobilis facti orba Namnetum, quo vir Dei accedens, religioſa admodum exceptus obſequio, occurrit ei Tecla, Damiani matrona, hominis prompti negotus ſupplicans ut virum ſuum aut ipſe Paſtor, aut miſſi ſui requirerent. Quo quia ipſi fuit acceſſus difficilis, cum Chriſmariis ſuis Diaconum direxit. Qui percurtens ad hominem, ut ſibi juſſum fuerat, infirmi viſcera tangit. Alteta die exoratus ipſe Sacerdos accedit ad debilem, qui dupliei ſub tacente, hinc preſſus valetudine, inde podagræ vulnere, eruciabatur homo miſerandus procaciter. Tum Sacerdos Altiſſimi infirmum oleo benedicto perunxit: eo momento debilis, ſtatim manibus directis, longinqun de languore greſſu ſolidato profiliit. Sed ut duplicatetur in una domo myſterium, & quæ præceſſit in patre medela, perveniret ad prolem; habentes filiam offecunt ei, nomine Mariam, cæcam, ſurdam, & mutam. Exponunt vivum cadaver ante Sancti veſtigia, dicentes: Bone Paſtor, adhuc quod huic languidæ medicinæ teſtat impende: nam tibi credimus reſervatum, unde teneres præconium, ut reſtituta familia acquirat a Sacerdote quod amiſit de germine. Tunc pietas inſignis advocatur in lacrymas: mox ad militiæ ſuæ belliger arma convertitur & ad obtinendam victoriam preces offert foris orator. Tooc Vir beatus ſurgens ab oratione, oleo benedicto loca perungens capitis, in Trinitatis nomine trino depulſo languore, ſtatim patefactis aorium oculorumque meatibus plaudentibus univerſis muta loquax effecta eſt. Quo facto negotiatores civitatis Namneticæ, quiſque ſui remedium, pecuniam, ut potuit, ſancto Viro, diſpenſandam pauperibus, devote vel obtulit vel direxit.

30 Leudegiſilus vir illuſter, juxta quod ipſe profeſſus eſt, eum aliquis ex familia ſuæ domus incurreret typum cujuſcumque febris, aut aliquid frigoris; lavans illas litteras quas in ſubſcriptionne manus Sancti depinxerat, quamplures ſuos hac medela ſaluti reſtituit. Breviter his perſtrictis proſequamur ex reliquis. Chuſinus quidam, ineongrue dum die Dominico equo curam impenderet, miſſa manu in vulnere digitus ejus intumuit. Hinc graſſante ſervore tota para brachii relaxatur putredine. Qui per Belſam *d* Sancto itinerante, ut ad domum ſuam diverteret preeibus ſuſis obtinuit. Mox ejus brachium Dei aqua ealida confovit: inſuper oleo benedicto perungens, ſuperpoſitis caulis foliis mirificus mendicus alligavit. Sic quidquid inerat ulceris, pretioſa cura reſtinxit: poſt ipſe gratias referens ſancto Viro occurrit, tali curatus malagmate. Item ſervus Eccleſiæ, Libanius nomine, die Dominico ſepem inconſulte dum clauderet, manus ei contractæ ſunt uitione præſenti: qui ad ſanctum Virum Pariſius morbo caſtigantn percurrit: quem olei benedicti liquore perfuſum, ac myſterii potius unguento reſperſum, addita oratione incolumitati reſtituit.

31 Per ſingulorum compendia currant rerum miracula. Namque Anduſſus, Eccleſiæ Pariſiacæ Clericus, dum *e* die Reſurrectionis in vineola ſua nuces ab arbore excuterer, pro eo quod operatus eſt in die illuminationis, cæcitate percuſſus eſt, & vultu tenebroſo perſtitit anni ſpatio. Dehine Pontifici oblatus, & ſancto unguine perfuſus, diei rurſus redditur, & Sacerdotis ſerenum purgavit Clericl nubilum: ſic quidquid miniſtet amiſit, medicabilis Præſul obtinuit. Et quia ereſcunt genera miraculorum per tempora; cum Regi præſentandus Vir beatus occurreret villa Roteiaco, Clericus ei nequitiæ ſpiritu vexatus adducitur. Unde expulſo adverſario videntibus circumſtantibus, velut avis parvula de capite energumeni, umbra fugata egreditur: Quam dum reliqui per domum volitantem inſequentur, ipſe Sanctus ſuis eam contrivit veſtigiis: & cum pede comprimeretur, converſa eſt repente fallax in ſanguinem; geminatn præconio, ut nec calcaretur, & ſui caſus indicio multifarius artifex fieret ſanguis, reus ſanguinum. Producat pagus Oximenſis *f* inter noſtra quod ſuum eſt, oc teneatur in obſcuro poſteritati res luminis. Siquidem Vir ſanctiſſimus ad villam *g* Taſiliacom eum declinaſſet itinere, ei mulier cui duplex morbus erat, inde vetuſtas, hinc cæcitas. Salutem deprecari verbis trementibus incepit: qua ſupplicatione motos ſenis mulieris & debilis, oratione præcedente, oleo ſuperfuſo, lucernæ oculorum reddunt luminis radios, & dstis ſpeculatibus tenebræ ſugerunt. Qua illuminata Deo redentea gloriam, per quem Chriſtus operatur, adſtantes S. Germani præconati ſunt metita.

32 Dinumerandi ſunt morbi, ut prædicetur ſons medici. Daningus Ardulfi filius, ita capite, oculis, & totis hydrapis morbo tenſus erat viſceribus, ut in utria ſimiljtudiem quaſi totus venter eſſet, penetratisq; vitalibus velut vitrum perluceret infecta eutis intrinſecus. Qui a medicis deſperatus, ab Beati confugit extrema ſorte temedium. Quem mox veſtibus exutum, & factis menibus perunctum, hydropis incluſus liquor liquore conſumitur, & aqus infuſione olei deſiccatut. Sic modo admirabili nec humor foris egreſſus eſt, nec intus languor retentus eſt, arte prædicabili humorem ex humore ſiccari. Item cum

ad

A. FORTUNATO PR. EX MSS. brevi carcere.

ad Basilicam beatissimorum Garvasii *b* & Protasii vigilaturus accederet, quidam cæcus instituit misericordiam postulans. Cui vir Dei præceptit, inter altare & Sanctorum Reliquias ut jaceret. Quo peracto, primo diluculo mox super oculos signum Crucis intulit, lux effulsit: & totus labor medici curam, virtute sanctæ Crucis, impendit.

Et projici coniugata vinculum

33 Mulier de Oximense, petens redemptionem a sancto Viro, [ne scio] qua sorte, nihil accipere meruit. Dehinc Britannum Presbyterum, pro infirmitate Rectoris patriæ suæ, benedictionem prædicti & Reliquias expetiit: qui iter suum egrediens, mansionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus allocutus est, ut sicut aliis, & ipsa ad Reliquias domni Germani occurreret: quæ despexit, pro eo quod ei sanctus Vir redemptionem non dederat. Sed statim in loco quo stetit, velut fixa stipite, gressum movere non potuit: manibusque contractis, ad Reliquias Sancti, manu mariti portata est. Inter hæc dicti pœnitens, misertante pio viro saluti reducta est, confitens ejus despectu sibi tepentinum accessisse periculum. Et quoniam suo merito femina salutis per quæque loca dispersa sunt; contigit ut venerabilis Flameria Abba de Cainone *b* Turonico, manu S. Germani subscriptam accepisset epistolam: qui cum suum Monachum per duos annos febribus decubantem ad lectulum visitaret, requirit infirmus unde venisset pagina. Respondit Abba, a Domno Germano sibi fuisse directam. Quam petiit sibi porrigi: qui de subscriptione ejus lingua detergens literam, salus descendit in viscera, & atramenti pictura cuncta vicit unguenta. Unde approbatum est, languido recuperato, ut dicamus communiter, de Sancti subscriptione sibi salutem linxisse.

Vbi ſer ſerva.

b

B

Medicamen cum traditum.

i

34 Dehinc cum ad *i* Cainonam Castellum accederet, quidam se ei ingerit, manu contracta debilis, pro eo quod die Dominico aliquid operatus sit: quem, præcepit in villa *k* Cariaco post se festinum occurrere. Quo accedente, dum digitos ejus sacro perungeret oleo, subito sicca palma revirescit: ex altera, adstricta cutis ossibus, intercurrente humore relaxavit articulos: junctura pene disjunctæ retendunens in digitos; uriditas diuturna fusſusa refloresceit in vena, statimque vulneræ clausa dextera inter manus medici sana redditur & distensa. Accidit ut sanctus Vir, remeans de Namnetico, domum Nunnichi illustris illustraret vestigio. De cujus veste matrona rapto fideliter filo, recondit in oratorio: quæ valetudinem incurrens, Vigiliis in honore Sancti solenniter celebratis ac Missa *l* revocata de præsenti curata est. Ita Beatissimus non solum manu sanavit quod tetigit, sed nominatus curas sparsit.

Inſirmorum ſtrues.

k

l

C

Et mulier hæmoſa.

35 Attila vir illustris, ac Regalis aulæ domesticus, corruens in balneo, læso graviter brachio, computruerat ipsa tota manus ab humero. Qui medico adhibito dum curam vellet impendere, rupta vena viscerum, pene omnis in momento vitæ sanguis effusus est. Nuntiatur Pontifici, hominem esse in funere; pietatis impulsu occurrit senior, quem lacrymis conclamantium sine ulla spe oculis clausis oppressum, invenit expositum. Cujus vix adaperit fauces cum cultelli manubrio, oratione prius data intulit ei in ore paululum aquæ frigidæ, semel, secundo, vel tertio. Interim expectans quia esset rei exitus, adsedit circa lectulum. Transacta fere hora redivivo fingultu exanimatus concutitur, ne malli motu anhelitus revocatus educatur. Faucium meatus relaxatis viscera bit spiritu intercurrente reducitur; paulatim convalescens, visa de morte revertitur; dehinc quasi de sopore expergefactus, interrogat, ad caput ejus quis fuit. Adesse Domnum Germanum a circumstantibus dicitur: postulat manum Sancti sibi dignanter porrigi, ita incipiens alloqui: Domne, tu me revocasti longo enimem itinere. Statimque obtulit facculum plenum pecunia & baltheum ampli ponderis, quot paupertibus erogaret mercedem vitæ vel gratiæ. Pergens Augustudunum Vir sanctus, Rotagiaco dum pervenit, competit ab Abbone quosdam rettusos in carcere. Igitur pro absolvendis supplex Tribuno suggerit, sed ille durus non annuit. Hinc ipse cauto consilio dum dicit se campum circumire, cutrit devotus ad carcerem. Itaque adexorandum provolutus sternitur, ibique tempore nocturno catenæ dissuſæ sunt, validus tormenti rigor ad fragmenta redigitur, fera gravisilliditur, postis cardine vellitur, feralis carcer recluditur, damnati ad vitales auras quasi redeunt de sepulcro. Ita fit ut ei Rotagiaco matutino tempore ingressi occurrerent: & qui Sancto non præstitit, pro absolutis reis, Tribunus, reus effectus est.

Captivus liberat.

D

ANNOTATA.

a *Vitam S. Hilarii illustravimus ad diem* 13. *Januarii.*

b *Vulgo* Secorby. c *Vulgo* Rausté.

d Belsa, la Bausse. e *Id est die Dominica.*

f *Nomen habet hic pagus a veteri* Oxyma, *vulgo* Hyesmes.

g Tasiliscum, *vulgo* Taillac.

h *Vulgo S.* Gervais, *una ex præcipuis Urbis Parisinæ Parochiis, cujus propylæo nullum elegantius opus nec in tota quidem Italia vidisse se notat Castellanus; assurgit autem tripici columnarum ordine, Dorico, Jonico, & Corinthio.*

E

i *Vulgo* Chinon *in* Touraine, *supra Ligerim fluvium, alii perperam* de Canone.

k Charroy *in tractu Vastinensi*, Cariacum, *vulgo* Cheré.

l *Ita Ms. S. Maximini & alia apud Mabillonem: at vox* revocata *deest in aliis Mss. & apud Surium. De eo phrasi pluribus agit Mabillo, arbitrans significari diem festum recurrentem, ipso dicatum.*

CAPUT V.

Episcopi ordinati, gloria virtutum & miraculorum, felix obitus.

IGitur cunctorum saluti semper instans sollicitus, cum Britannicas accessisset pro ordinatione *a* Felicis Episcopi; prædicante Sacerdote, Sigoricus quidam Judæus, fidei Sacramento percepto, conversus est, habens in Judaismo Mammonam nomine conjugem. Quæ cum de conversione nec mentionem reciperet, & per missos Beati admonita refugeret, facta ab eo vigilia Doctor ipse profectus est. Quæ cum beatum Virum nec visu vellet intendere, cantato Cursu Tertiæ, manum suam Pontifex ad mulieris frontem dignanter admovit, pietatis ex opere. Statim a circumstantibus de mulieris naribus scintillante igne fumus egredi visus est, ut cunctis elatefieret, ejecto insidiatore, mulierem usque tunc illum saluti suæ repugnasse per obsidem. Tunc exonerata inimici fasce, respirans confessa est, numquam se prius faciem beati Viri potuisse conspicere. Qua petente ac precante, effici Christiana cum propria domo promeroit; & quasi capite subdito, exemplo ejus multi Judæorum conversi sunt.

36

a *Remigii comites ad Felicem Episcopum.*

F

Judæi conversi obstinatum cor vertit.

37 Decet hic illud inseri, qualiter peregrinula sit revocata lux oculi. Itaque pergens Augustudunum pro ordinatione *b* Syagrii Episcopi, huc inter reliquos cives Florentinus illustris pio consensu delatus est, habens nævum in oculo, speciositati detogans aliquantulum, ne florena haberetur in vultu. Interea dum laudes acclamantur Episcopo, a quodam ignorante ex improviso percutitur eodem in oculo; evulsusq; de loco, cœpit supra maxillã dubio pendere cum visu. Qui cursu

b

Syagrius Æduorum ad duas se metropolim evehitur.

pro-

A præpropero ad B. Germanum cum clamore profequitur, multa ipſo concrepitans, ut loqui ſolet calamitas. Tunc S. Germani manu lumen in locum reducitur, *ſanat oculum evulſum.*
& ab eo ad B. Symphorianum dirigitur: qui pro ipſo tam diu vigiliis inſtitit, donec amiſſus oculus, pnata priſtina macula, addito beneficio integrior redditur; & melius redit poſt vulnera, quam quod natus fuerat per naturam. Qui et Florentinus deinceps Matiſcone ordinatus eſt Epiſcopus. Quanta vero fuerit virtus ejus ſignaculi, adeſt inter reliquas res iſta teſtimonii, quæ producitur in ſequenti. Cum de Baſilica S. Martini *d* ad villam ſanctæ Eccleſiæ Severiaco recurreret, adjungit in itinere quemdam Amantium juvenem, quem deprehendit a Judæis duci nexum in ferreis. Requiritur quid fecerit. Puer reſpondit veraciter, ob hoc duci in vinculis, quia ſe recuſaret legibus ſubdi Judaicis. Tunc diſſimulabant cum clave Judæi vincula ferri referare. Facto a ſancto Viro deſuper Crucis ſignaculo, mox ferri fera ſevellitur, atque puer illæſus abire jubetur.

Jesu Christi ſigno vincula reſolvit.

38 Itidem cum Pariſius ad Baſilicam SS. Gervaſii & Protaſii orandi cauſa procederet, jamiſ obſeratis ingreſſus illi negatus eſt. Tunc requiſitis clavibus, nec ipſis aperientibus, ſic reſeravit peſſulum, facto Crucis ſignaculo. Srupor animos invaſit præſenti miraculo, aperiri de virtute, quod clave duce non potuit. Hæc quoque venerandæ præſente me geſta ſunt. Et quia beato viro nullum obſtitit metallum, B cum ligna, ſaxa, ferramenta ante ipſum ſoluta ſunt; accidit una dierum Pariſius, orationem cum daret ad oſtium carceris, ſequenti nocte truſis apparet lumen in carcere; viſus eſt eis admonere quod ſoderent, ut foris procederent. Qui dicentes ad invicem Dominum Germanum ſe vidiſſe, & ſigna ſinguli referunt; inventa coſta de pecude, ſodientes amovent lapidem, & prædicto amico Dei occurrunt ad eccleſiam matutino tempore, cum rediret ad requiem. Sic multis cauſa ſaluris fuit imago Pontificis, & ad vicem B. Petri dedit noſtri Sacerdotis ipſa figura remedia.

Pariſius ejus peſſulum ſolvit.

39 Dehinc illis ereptis, Tribunus civitatis ſævire cœpit in milites, deputans eorum fuiſſe negligentiam, quod viro ſanctiſſimo deputatur ad gloriam. Converſa in cuſtodes iracundia Judicis, qui ſolebant adſervare tradidit ſervandos in carcere, & ablatis clavibus Judex ſit cuſtos cuſtodibus. Interim Vir beatus Tribunum vocat ad prandium; ac dum pariter ſederent in eodem convivio ad menſam ſancti viri, occurrunt & ipſi, qui fuerant miſſi pro reis in compede. Claves habens in manibus cum Tribunus de ereptis vix crederet quod videret, agnoſcens ſe ſic C cuſtodiſſe ſimiliter ſicut & milites carcerem, data vicißim venia, culpa tranſit in gratiam. Inferatur

Tribunus Aurelianis nobile viri præconium:

Aurelianis nobile viri præconium: qua de civitate Vir ſanctus progrediens, damnatorum voces exaudivit in carcere, quo certe ſubterraneum habebatur ergaſtulum. Quoſuper aſcendens, & proſtratus accubans, orationem dedit amicus Chriſti cum lacrymis. Prorſus obtentu oraculi in ſequenti nocte carcere patefacta, ad Baſilicam ſancti Aniani confugiunt: & ita beatus Pontifex, quamvis prætereundo, poſt ſe reliquit ſuffragium. Non faſtidium ſit audire, quod Chriſtus præſtat fidelibus, dum miraculorum ſimul virtus creſcit & numerus. Itaque Sanctiſſimo occurrit quidam Pariſius, cujus quaſi pugnus extuberaverat oculus, ut etiam dictus vergeret in ruina poſt vulnera. Quo rogante vir Dei, de ſaliva oris ſui oculum illinitus, medelam lumini revocavit & gratiam. Moverta quædam Pariſius, puſtulam habens in brachio, cruciata doloribus, occurrens beato Viro, pari medicamine tactu ſalivæ curata eſt.

ſaltus ſua quaſdam fanat.

40 Sed ſi exequamur miraculorum ſingula, quæ ſuis geſtis præſenti ſtatuerunt in vita; hæc ſine fine ſunt, cœpta nec erit modus in pagina: quia quocumque Pontificis ſe convertit præſentia, nulla morborum generibus defuit medicina: & quanta ſe obtulerunt languentium vulnera, ſalutis fudit tot ſemina. Nam quæ prima Pontificis exſequamur vel ultima, cum per ſaliva oris ſui multa curata fuerint ulcera, purgata ſint energumena? Ante quem quamvis occulte occulte veniſſet hoſtis nequitia, ſtatim ſe manifeſtavit fraudulenta fallacia: ac de conſpectu ſancti Viri, quia celari non poterant, nec tolerabant præſentiam, terribili ululatu ſua gemebant incendia, pſiſim per loca volitantia exponebant & crimina, ſuſpenſi per aera: frequenter nec interrogati confitebantur & nomina, cum ſæpe ſuo impulſu currebant ad ſanctum Virum crucianda dæmonia. Cujus miniſter quo loco Sancti tenebat baculum, illic energumenus pendebat religatus aereo vinculo, & quaſi clavis affixo tenebatur veſtigio. Et quia ſancto Viro ſæpe inimici tendebantue inſidiæ, ut aut equus lapſum incurreret, vel ramus arboris tangeret, aut aqua vallis vel glacies periculum generaret; mox qui, aut quanti, aut qualiter, totum energumini factum omne confitebantur & numerum. Cum vero pedem efferret de domo vel eccleſia, videres ſtrages dæmonum, ante tanti Pontificis ac triumphatoris obtutum. Cadebant circa Sancti catervatim veſtigia diverſis modis effuſa; Hæc muta, illa clamantia; E illa fixa, hæc lubrica; & velut ad Judicem dum geſta referrent propria, non effugiebant tormenta. Sed ad Sancti præconium quanta eſt hæc laudatio, eum ineffabiliter multa & ſtupenda abeo fierent ſub momento?

etiam circa energumenos.

41 Ceterum eleemoſynis quantum fuerit prodigus, explicari non poterit, nec ſi totius populi vox in uno ſe glutinet: quia frequenter contentus una caſula vel tunica, quidquid eras reſidui nudum pauperem veſtiebat, ut inops caleſieret largitore algente. Quanta eriam fuerit redemptionis effuſio, nullatenus explicabitur vel loco vel numero. Unde ſunt contiguæ gentes in teſtimonium, Hiſpanus, Scottus, Britto, Wſeo, Saxo, Burgundio, cum ad nomen Beati concurrerent, undique liberandi jugo ſervitii. Cum vero aliquatenus nihil eſſet præ manibus, triſtis ſedens & anxius, ſeverior in vultu, auſterus erat alloquio. Tunc ſi fortaſſis ab aliquo invitaretur ad prandium, compellebat convivas aut miniſtros proprios, ut conferrent pariter unde vel unum captivum ſervitio liberarent, & ſic aliquantulum Sacerdotis reſpiraret animus ex mœrore. Quod ſi Dominus aliquid per manus Sancti diſpenſandum alicunde dirigeret, mox in ſpiritu prævidens ſolitus erat dicere: Gratias agamus Divinæ clemeptiæ, nam unde fiat redemptio appropinquavit. Continuo ſine ambiguitate præſens probatur effectus: quod dum accepiſſet in manibus, reſoluta ruga frontis vultu florebat ſenioꝛ, greſſu pergebat alacrior, lingua fluebas jucundior; ut crederes hominem pro redimendis aliis ſe ipſum ſervitutis vinculo liberandum. F

Eucharistiæ conſpectum ergà miſeros.

42 Quis vero digne repetat, quanta virtus verbosum ab ore rotabatur, cum prædicaret in populum? ut omni litteraturæ naſceretur ſtupor, & fieres in commune generalis compunctio; atque ex ore dicentis crederes, ut verba formarentur ab Angelo, dum pluſquam homo loqueretur translatus in mentis exceſſu, eum abſaſia maculis ſinceritate dogmatis pectora plebis cogeret Divinis effingere pigmentis. Qui equitans in itinere, ſemper de Deo aliquid aut verbo contulit aut cantavit; a Curſum nudo capite dicens, etſi niæ aut imber urgeret. Cum vero venit ad menſam, confeſtim recitans aſſuit miniſter

eloquens in conviviis.

divina

Digitized by Google

A divina colloquia, ut inter cibi ferenla, animi paſtus alimento, plus faturaretur conviva. Nullum tempus interpolabat, qno non aus aliis prodeſſet, aut non *aſſiduitate orationis* ipſe proficeret. Quantam vero vigiliarum curam ſemper impenderet, quis enarret? aut toleratos algores ardore fidei prædicet? cum frequenter in lectulo, antequam reliquos de ſopore commoneret aſſurgere, quinquaginta Pſalmos vel amplius, indefeſſus in templo ſui pectoris Domino decantaret. Sed quis illud felix furtum vel auditu ſenſerit, vel viſu deprehenderit? eum ipſe de lectulo frequenter ſine caligis, ne ſentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum ſibi cupiens teſtem in illud furtum præter Chriſtum occurrere: qui celebrata vigilia remeans ad lectulum, quaſi nihil egerit, tunc primum reliquos excitaret.

& pſalmodiæ, 43 Quanta vero ad pſallendum fuit conſtantia, dum velut ferri rigore induta caro ſubſiſteret, cum faxa frigus decruſtaret, & aquas in cruſtam verteret? Qui cum ſuis viſceribus dimicaret & vinceret, pene ſeipſum obliviſcens, ut domeſtico tormento ſuperato corpore, de ſe triumphum, in pace factus Martyr, acquireret: ut ſe mutantibus Clericis, ſine viciſſitudine B ipſe decantandi modulamina non finiret. Tum pene *ac Pſalmodia ſalutabatur.* hoc incredibiliter dicitur, quod ſcitur: quia tertia hora ingrediens in eccleſiam, non eſt egreſſus ultesius pſallentium ab ordine, donec elarescente die, decaniatus ſolenniter Curſus univerſus conſummaretur ex canone. Cum vero domum regrederetur, fatigasus ætate vel frigore, aut illata diverſorum inquietabat ſuggeſtio, aut ab ipſo requirebatur ubi præberet ſuffragium, ut etiam ad requiem reclinanti vel paululum, de querelis occurrentium afflictorum vel pauperum, crux pararetur in lectulo; poſtponens ſuas injurias, ne ſuggerentem premeret illata neceſſitas. Parasus pro miſericordia, ſemper currens pro venia; Pater & Paſtor populi, ad ſe alienas cauſas transferens & querelas, aut pro parte mitigabat dolores, corde compatiens; aut quantum poſſet ex toto curabat, [opere] ſubveniens.

Obitum præcognit, 44 In tantum quoque ſacris amplificatus proveſtibus, etiam diem beati ſui tranſitus ita prædixit ut ſubdimus. Ante aliqnos dies vocans ad ſe Notarium ſuum, imperat in cubiculum ſupra lectum ſuum ferre hoc C tantummodo, Quinto Kalendas Junias. Sed neſcientibus omnibus quid hoc eſſet; poſt manifeſtavit ejus ſanctus diſceſſus de ſæculo: nam neque hoc Dominus familiari animæ abſcondere pertulit. Denique eadem die, poſt peractum prælium, beatus migravit ad Chriſtum. His & conſimilibus ſtudiis occupatus, ac ſemper intentus fere octogenarius per orbem mirandis actibus, adſciſcendus Martyribus, Apoſtolis aggregandus, glorificandus meritis, coronandus in populis, ereptus corporeo vinculo, immaculato ſpiritu beatis fidei dotibus perpetualiter victurus, victor evolavit ad exlos, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt gloria, honor & poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen.

ſanctæ mortis tus.

ANNOTATA.

a Felix, Epiſcopus Bituricenſis, *ſubſcripſit Concilio Pariſienſi 4 anno 573. In Patriarchio Bituricenſi cap. 25 appellatur* Sanctus, *& traditur* obiiſſe Kalendis Januarii *anno 575.* Beatus Confeſſor *vocatur a Gregorio Turon. de Gloria Confeſſorum cap. 102. Ubi tradit corpus incorruptum fuiſſe.*

b S. Syagrius, Epiſcopus Auguſtodunenſis, *ſubſcripſit Lugdunenſi anno 567, dicto Pariſienſi 4 & aliis. Creditur creatus anno 560, quod die tjus natali 27 Auguſti erit examinandum.*

c *Videtur* Florentinus *poſt Euſebium ſedifſe, poſt annum 583 ordinatus.*

d *Mss. Bonif. & Antverp.* ad quamdam villam Severiacum olim, *vulgo* Sivray.

e Curſum & decurſum *divini Officii, per ſingulas horas reſtituendum appellari, ſæpius monuimus.*

D

APPENDIX I

De miraculis in ſepultura, deque Epitaphio S. Germani.

Ex Gregorio Turonenſi & Aimoino.

EO anno (*Chriſti* DLXXVI) & B. Germanus 45
Pariſiorum Epiſcopus tranſlit. In cujus exe- *Greg. lib. r. Hiſt. cap. 8.*
quiis multis virtutibus, quas in corpore geſſerat, hoc miraculum confirmatinnem ſecit. Nam carcerariis acclamantibus, corpus in platea aggravatum eſt, *Capelo' ſe- deratur.* ſolatiſque eis, rurſus ſine labore levatur. Ipſi quoque, qui ſoluti fnerant, in obſequium funeris uſque ad baſilicam, in qua ſepultus eſt, liberi perve- *miracula plurima fiunt.* nerunt. Ad ſepulcrum autem ejus multas virtutes, Domino tribuente, credentes experiuntur; ita ut quiſque, ſi juſta petierit, velociter exoptata reportet. Si qnis tamen ſtrenuas virtutes illius, quas in corpore fecit, ſolicite vult inquirere, librum Vitæ illius, qui a Fortnnato Presbytero compoſitus eſt, E legena cunctâ reperiet.

46 Ingrediente autem Chilperico Rege in urbem Pariſiaeam, poſtridie quam Rex ingreſſus eſt *Idem de Gloria Confeſſ. cap. 30 Paralyticus ſanatur.* civitatem, paralyticus, qui in portico baſilicæ S. Vincentii, in qus B. Germanus requieſcit in corpore, reſidebat, dirigitur. Mane autem facto, exſpectante populo, gratias beato Antiſtiti referebat. Nam ſæpe ibi & greſſus paralyticorum, & cæcorum viſus virtute Sancti reſtituuntur: & raro advenit ejus ſolennitas, quin ibi ejus virtus oſtendatur.

47 Cum Regi nontiatum foret, paralyticum ibi *Fortunat. lib. 3 c. 16* eſſe ſanatum, magna eum devotione illuc adveniena, & tanso gaviſus miraculo, ejus Epitaphium his diſtichis rhithmice compoſuit.

Epitaphium ſub nomine Chilperici Regis.

Eccleſiæ ſpeculum, patriæ vigor, ara reorum
Et Pater & Medicus, Paſtor amorque gregis,
Germanus virtute, fide, corde, ore beatus,
Carne tenet tumulum, mentia honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata ſepulcri:
Vivit enim, nam mora, quem tulit ipſa, timet. F
Crevit ädhuc potius Juſtus poſt funera: nam qui
Fictile vas fuerat, gemma ſuperba micas.
Hujus opem ac meritum mutis data verba loquuntur,
Redditus & cæcis prædicat ore dies.
Nunc vir Apoſtolicus rapiens de carne trophæum,
Jure triumphali conſidet arce poli.

APPENDIX II

Selecta ex poemate XI *libri* SI *per Fortunatum.*

CElſa Pariſiaci Cleri reverentia, pollens
Eccleſiæ genius, gloria, munus, honor;
Carmine Davidico divina poemata pangens,
Curſibus aſſiduis dulce revolvit opus.
Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo;
Illos canities, hos ſtola pulchra tegit.
Illis pallor ineſt, rubor his in vultibus errat;
Et candent rutilis lilia mixta roſis.

Illi

A Illi jam ſenio, ſed & hi bene veſtibus albent,
Ut placeat ſummo picta corona Deo.
In medio Germanus adeſt Antiſtes honore,
Qui regit hinc juvenes, ſubrigit inde ſenes.
Levitæ præeunt, ſequitur gravis ordo canorum,
Hos gradiendo movet, hos moderando trahit.
Ipſe tamen ſenſim incedit, velut alter Aaron;
Non de veſte nitens, ſed pietate placens.
Non lapides, coccus, cidarim, aurum, purpura, byſſus,
Exornant humeros; ſed micat alma fides.
Iſte ſatis melior, veteri quam Lege Sacerdos:
Hic quia vera colit, quod prius umbra fuit.
Magna, futura putans; præſentia, cuncta refellens;
Antea carnes carens, quam caro fine ruens;
Solicitus quemquam ne devotet ira luporum,
Colligit ad caulas paſtor opimus oves.
Aſſiduis monitis ad paſcua ſalſa vocatus
Grex, vocem agnoſcens, curritr, amore ſequax.
Miles ad arma celer, ſignum mox tiauit in autes,
Etigit excuſſo membra ſopora toro.
Advolat ante alios, myſteria ſacra requirens
Undique quiſque ſuo templa petenda loco:
Flagranti ſtudio populum domus irrigat omnem,
B Certatimque monet quis prior ire valet.
Pervigiles noctes ad prima crepuſcula jungens,
Conſtruit Angelicos turba verenda choros.
Pontificis monitis Clerus, plebs pſallit, & infans;
Unde labore brevi fruge ſeplendus erit.
Sub duce Germano felix exercitus hic eſt:
Moſes tende manus, & tua caſtra juva.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Monacho Sancti Germani de Pratis.

CAPUT I.

Elevatio corporis, auctoritate Caroli Magni aſſerta.

OPeræ pretium reor nequaquam ſilentio præterire, qualiter beatiſſimus Germanus venerabilem corporis ſui Tranſpoſitionem præeuntibus voluit
a ſignis oſtendere. Etenim cum *a* ducentis circiter vel
b eo amplius annis, in porticu *b* eccleſiæ B. Vincentii
C Levitæ & Martyris, jam quidem baſilica facta, *Sub Lantfredo Abbate* ſanctum ejus corpus jacuiſſet humarum; anno *c* vicetimo tertio, quo Carolus Pippini ſecundi filius
e regni Francorum tenebat Monarchiam, venerabilis
d vir *d* Lantfredus, præfati monaſterii Pater, divini ſpiritus incitamento ſuccenſus, qualiter tanto Patrono condigna deberet augeri veneratio, ut videlicet ejus ſanctiſſima membra infra majoris eccleſiæ aulam tranſferri debuiſſent, tacita cœpit mente tractare, atque devoto non deſtitit corde rimari. Sed quoniam piis ſemper conatibus impedimenta hujus ſe mundi objiciunt, ejuſdem negotii dilato tempore, a ſupraſcripto Principe legationis cauſa in Aquitaniam mittitur. Interea Catolus moritur: idem vero
e Abbas ab *e* Hunoldo, ipſius Aquitaniæ Patricio, quaſi explorator tribus ſemis annis invitus detinetur. Sed tandem ſubſtituto in regno Pippino Mino- *& Pippino Rege* re, firmataque inter regna pace, Lantfredus abſolviteur: qui reverſus, annis fere duodecim in reſtauratione monaſterii, quod eo abſente diſſipatum fuerat, occupatur.

2 Sed licet his & aliis cauſis præpeditos, tamen ne devotionis priſtinæ poſſet oblivioſci, recentibus & admirandis B. Germani rurſus cœpit miraculis admoneri. Siquidem anno *f* ſequenti, ex quo Apoſto- D
licæ Sedis Pontifex Stephanus ingreſſus Gallias, ex- *f*
cellentiſſimi Pippini, quem idem unxit in Regem, contra gentem Longobardorum, Romanam Sedem crudeliter opprimentem, expetivit auxilium, cuidam feminæ hujuſcemodi oſtenſa eſt viſio. Putabat *in viſione cuidam feminæ facta,* enim ſe quaſi cauſa orationis noctis rempore ad eccleſiam Beati perrexiſſe Vincentii. Ubi dum veniens clauſas eccleſiæ januas reperiſſet, ante fores orarioni procumbens, audidit pſallentium multitudinem infra eamdem eccleſiam reſonantem, atque omnem humanæ jucunditaris camilenam, modulationis ſuavitate ſuperantem. Cumque tanti miraculi anditu attonita, quid hoc eſſer cuperet agnoſcere, ſubito quaſi cujuſdam præclari adſpectus pueri miniſterio, conſpicit eccleſiæ ſibi januas aperiri, tantique ſplendoris luce eamdem repleri, quæ etiam diei vinceret claritarem. Quam eum ingreſſa fuiſſet, præcedenre ſe puero; reſpicit in partem ſiniſtram, e regione ſepulcri beati Confeſſoris Germani: & ecce multitudo virorum, Angelicis veſtibus iodutorum; inter quos etiam præfulgidi adſpectus conſpicit virum, nivea ſenectutem canicie præferentem, cui quaſi recognito ait: Sanctiſſime Domine Germane, mul- E
tum, inquiens, jam remporis eſt, quo hæc quæ video ſervus tuus Lantfredus fieri deſiderabat. Et ille: Scio, inquit: nam hodie vigiori anni ſunt, ex quo ego illi, ut hinc me transferre deberet, oſtendi. Tu autem vade & dic ei, quoniam voluntatis ejus devotio omnimodis mihi placet, ar vero exequendi operis traditus valde per omnia diſplicet: & ſi me hinc vel tandem transferre deliberat, retro B. Stephani altare me ponat. Quam viſionem mulier dum Abbati & Fratribus retuliſſet, duobus indiciis veram fuiſſe probarunt: ſive quia numerum annorum ſola Abbatis retinebat memoria, ſeu quia omni Congregationi, quod in altari quoque ſanctæ Crucis B. Stephani reliquiæ eſſent, adhuc manebat incognitum, quas tamen poſtmodum ſagax inquiſitio prodidit. *locumin quem transferatur ſuum corpus S. Germanus deſignat,*

3 Tunc ſæpe dictus Abbas glorioſiſſimum Regem Pippinum adiit, & tam ea quæ ſibi præcedenti tempore ab ipſo Sancto fuerant oſtenſa, quam etiam illa quæ nupet ipſi feminæ fuerant revelata, fideli ſtuduit narratione ſuggerere. Audiens autem hæc glorioſiſſimus & Dei cultor Rex Pippinus, gaudio gaviſus eſt magno: convocatiſque univerſis regni ſui Præſulibus, eis myſtetium ſibi revelatum innotuit; qualiterque tantum perficere negotium debuiſſet, ſolerti ab eis indagine perquiſivit atque tractavit. Deinde quomodo illud expleverit, licet ipſe non viderim, tamen multis qui viderunt narrantibus agnovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentiſſimum auctorem ponere placuit, Dominum videlicet Carolum glotioſiſſimum Imperatorem, qui tunc puer *g* ſepteunis operi pii Gen- *g* toris interfuit, & ea quæ ibi vidir admiranda memoria retinebat, nec non & admiranda facundia diligentiſſime ſarebatur. Cujus utique verbis majorem ur decuit fidem adhibui, quam ſi ea quæ dicebantur ipſe vidiſſem *h* [Unde tot fere ram Epiſcoporum quam Abbatum, ſive etiam reliquorum totius reni Nobilium hæc eadem audientes, hactenus teſtes exiſtunt, quot pene magnitudo ejuſdem eccleſiæ, ubi hæc ſtans loqoebatur, capere poterat.] Ajebat namque (ut verbis ipſius eloquar) ad omnem circumſtantium multitudinem: Videtis, o populi, condignum decorem hujus eccleſiæ. Reminiſcor certe illius temporis, quo nihil horum ornamentorum, auri ſcilicet & argenti, exceptа hac cruce, hic fabricatum erat. Dominus itaque Germanus in illa adhuc crypta quieſcebat: & patum quidem illud, quod *ſicut eorum ſe ſeptenni fatum narravit Carolus Magnus.* h

EX MABILLONE.

ibi habebatur, pro magno computabatur. At ubi ipſo Sancto demonſtrante, Genitori meo placuit, ut hunc in hac Orientali parte hujus baſilicæ tumulare condigne ſatageret; libet mihi narrare, vidiſſe me ibi talia miracula, qualia poſtea nec vidi, nec anteriori tempore de aliquo Sanctorum facta relegi.

aſſerunt vidiſſe ſe quod levatum ſepulcrum,

4 Adveniente namque bonæ memoriæ Genitore meo, una cum Proceribus regni ſui, adeſt optata dies: aperitur terra, levatur cum omni facilitate ipſum ſanctum Corpus, cum ſuo ſepulcro diligenter clauſo; atque pariete eccleſiæ perforato, intra aulam hujus baſilicæ, Occidentali in parte, cunctis exultantibus reponitur: ibique reliquum diei & ſequentia noctis Officium digne celebrantes, craſtinum præſtolati ſunt diem. Nec mora, adeſt primo mane divæ memoriæ Genitor meus, ego quoque germanuſque meus pediſequi ipſius, cunctique proceres ipſius regni, cupientes cœptum opus ad finem honeſtum uſque perducere. Vectes autem præparati ſunt longiſſimi, quibus ſuperpoſitum deberet ſanctum Corpus a multis efferri; non propter ponderis gravedinem, quod jam experti erant a paucis poſſe portari; ſed propter Religioſum obſequium, quo gaudebat

B

ſe unuſquiſque vel aliis portantibus vectes contingere poſſe. Tum autem Religioſe accedens ipſe Genitor meus, & Primates electi ab ipſo, apprehenderunt ſepulcrum, volentes perficere opus inchoatum: ſed ita multorum manibus levare nitentium perſtitit immotum, acſi radicitus terris teneretur eſſixum. Et cum ab his diu diverſis machinis labor fuiſſet ſine effectu expenſus, cœpit ipſe Genitor meus omneſque Optimates illius contriſtari, ſequnmetipſos vehementer reprehendere, quare eum de loco, quem ſibi vivens ad pauſandum elegerat, in quo tot annorum curriculis jacuerat, levare præſumpſetint: vocanturque Epiſcopi, & interrogati dixerunt: Scit, o glorioſiſſime Rex, Serenitas veſtra, beatiſſimum Germanum Epiſcopum eſſe: ideoque nobis rectum videtur, & hoc ipſum Sanctum delectari putamus, ut ab Epiſcopis ſanctum ejus Corpus tranſeratur. Omnibus autem hoc conſilium

ſed etiam Epiſcopi,

collaudantibus, & multa prece hoc ab eis fieri depoſcentibus; remotis ceteris, accedunt Epiſcopi, conanturque e terra levare eum: ſed nihilominus ipſos vectes apprehendentes, aliquemdiu fruſtra laborantes, impoſſibilitatem ſuam omnibus patefecerunt, ſepulcro immoto manente. Cunctis autem impoſſibilitatem ipſum levandi expertis, rurſum conſulunt

C

Epiſcopi, dixeruntque; Certum eſt nobis, o piiſſime Rex, B. Germanum ſe hinc ad deſignatum locum transferri velle: tamen quia nec Celſitudo veſtre, nec humilitas noſtra id perficere potuit; opinamur, quod ipſe Sanctus ſervientes ſibi in hoc monaſterio Fratres de bajulatione ſui corporis honorare velit, quo eos ſemper rectius & amabilius in ſanctitate ipſi ſervire delectet. Aſſenſi ſunt omnes, juſſique acceſſerunt ipſi Monachi ad Sancti tumulum, volentes eum a terra levare: ſed nulla arte id facere valentes, diu multumque inaniter laborando fatigati, impoſſibilitatem ſuam & opere & voce fatentes ceſſerunt.

& Monachi:

manſit immobile B. noſtrum Regi:

5 Piiſſimo autem Genitore meo flente, cunctiſque Optimatibus ipſius vehementer contriſtatis, exſtitit quidam qui diceret: Si dignetur clementiſſimus Dominus noſter Rex audire verbum ex ore tantilli ſervi ſui, cauſas hujus impoſſibilitatis puto mi velociter narraturum. Eſt in hoc pago Pariſiaco villa veſtra, vocabulo Palatiolum, & in circuitu ipſius ſunt villæ iſtius monaſterii conſtitutæ: ipſi autem Fiſcalini veſtri, ob fortitudinem Celſitudinis veſtræ, valde ſunt inſolentes & temerarii, & multa mala

donec Rex, ad reparandas injurias a ſuis miniſtris illatas monaſterio,

contra hunc locum perpetrant; videlicet homines D & pecora cædendo, & occidendo; vineas & meſſes, prata & ſilvas devaſtando, atque in aliis modis familiam hujus eccleſiæ perſequendo & affligendo; ideoque ſpero, quod hanc a larga munificentia veſtra hic beatiſſimus, his impoſſibilitatibus, expoſcat Antiſtes. Quo audito, piæ recordationis Genitor meus, ſtupore attonitus magno, ait: Vere juſta eſt in hac parte tribulatio noſtra, & pia extat Beatiſſimi Germani circa nos admonitio: quia dum nos valde fuimus intenti hoc opus ocius conſummare, non avaritia nobis, ſed oblivio hunc mœrorem, quem perpeſſi ſumus, noſcitur induxiſſe. Et ponens vadium ſuum ſuper ſanctum tumulum, Accipe, inquit, o beatiſſime Germane, villam noſtram Palatiolum cum omnibus appendiciis ſuis, tibi familiæque tuæ hactenus inimicam, amodo autem & deinceps perpetualiter profuturam; tantum ut ſaeri Corporis tui portitor dignus exiſtam. Simulque cum hac voce, mittentes tam ipſe quam Optimates ab ipſo electi manus ad feretrum, tanta cum celeritate ac facilitate levarunt, ac ſi nihil in ſe ponderis haberet. Viſo autem tanto miraculo, tam Epiſcopi quam reliqui Clerici, quam magna poterant voce, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, præcedentes

tradit villam Palatiolum S. Germano:

E

ſanctum feretrum, jubilare cœperunt. Sed quia digne referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi? quomodo unuſquiſque gaudendo certabat humeros ſub feretro ſancto ponere, Multi autem quibus hæc facultas minime dabatur, magnum ſibi lucrum ducebant, vel extremam partem veſtium manu enntingere poſſe: alii vero, quibus & hoc minime ſuppeditabat, vel veſtes portantium ſe contingere poſſe gaudebant.

delatumque ad paratam ſibi foſſam,

6 Ventum erat ad foſſam in Orientali parte hujus eccleſiæ, quæ præparata tantum onus expectabat ſuſcipere: & ecce altera naſcitur difficultas. Nam veſtes ſuper quos Sanctum fuerat delatum corpus, ob longitudinem ſui & brevitatem erypiæ, ipſum ſarcophagum foſſæ coaptari prohibeant. Juvat ergo paullulum ſubſiſtere, donec quid facto opus ſit plenius poſſit videri. Conſenſerunt omnes, ut veſtes a ſuperiori parte inciderentur; quatenus ipſe ſarcophagus foſſæ coaptari poſſit. Sed his obſtitit Genitor meus, dicens: Vereor ne dum ſecundum veſtram ſententiam veſtes reciduntur, ſanctum ſepulcrum his ſuperpoſitum in aliquo, quod abſit, lædatur. Tutius ergo conſilium eninde quærere oportet. Et illo hæc dicente, nullo hominum tangente, ſed F cunctis in verbo Regis ſuſpenſus, repente motus eſt ſarcophagus de veſtibus illis, & celeri lapſu cunctis ſtupentibus, & præ timore ora renentibus, depoſitus in foſſam ſibi præparatam. In ipſa autem motione tantus odor mirræ & inexpertæ ſuavitatis de ipſo ſepulcro evaporavit, totamque hanc eccleſiam replevit, ut omnes inibi conſiſtentes, quaſi in ecſtaſi a a dulcedine illa converſi, per dimidiam fere horam, nec aliquid ſibi colloqui, nec ſe invicem reſpicere poſſent. Tum demum quaſi de ſopore evigilantes, ut data eſt copia fandi, intra ſe mutua cœperunt ellocutione admirando conquirere, quid ſibi actum eſſet: reſpiciemeſque ad foſſam, ipſum ſepulcrum, quod minutatim fractum eſſe timebant, vident ſanum & integrum, tam ordinatn & decenter compoſitum, ut nulli eſſet dubium, hoc miniſterio Angelorum fuiſſe peractnm. Cunctis vero ſtupentibus, ego, utpote pueriliter ludens, caſu ipſam foſſam inſilii, ubi mox primum dentem de ore meu mutavi.

miraculo in eum pro ſe declarando.

A N-

A

ANNOTATA.

a *Imo ſolum annis centum circiter & ſexaginta, ab anno ſcilicet 576, uſque ad annum 736. Verum apud Continuatorem Almoini, lib. 4 cap. 62, dicti* 100 *anni referuntur ad annum 755, & ſic eſſent anni* 178 *ab obitu S. Germani.*

b Childebertus Rex, accepta ab Epiſcopo Cæſaraugustano Stola, id eſt Tunica S. Vincentii, *deſtitit ab obſidione urbis; ac reverſus Pariſios conſtruxit hanc Baſilicam, & in ea depoſuit dictam Stolam; uti ea relatione S. Germani ſcribit Almoinus, & latius deducimus* 22 *Januarii poſt Vitam S. Vincentii* § 1.

c *Scilicet ab anno* 714, *quo* Pipinus *Herſtallius mortuus eſt* 16 *Decembris, numerantur anni Caroli Martelli, & ſic annus* 736 *cenſetur annus* 23: *quem Almoinus numerat annum monarchiæ* 19, *ſcilicet a prælio Vinciacenſi.*

d Landſtedus *Abbas fuit ab anno* 740. *aut citius, uſque ad annum* 775, *quo mortuus traditur* 12 *Februarii.*

B e Hunoldus *ſive* Hunaldus, *Eudonis Ducis filius, contra quem Carlomannus & Pipinus Majores domus duxerunt exercitum anno* 742, *ac tunc videtur facta pax hic memorata, & Lantfredus Abbas abſolutus.*

f *Ergo anno* 755, *nam præcedenti* Stephanus *Papa* 2 *exit Pipinum Regem, ejuſque filios Carolum Magnum & Carlomannum.*

g Carolus Magnus *dicitur natus anno* 747, *ſorſan ſub finem anni, aut anno Paſchæ ſequentis anni, & ſic* ſeptennis *erat.*

h *Hæc uncis incluſa habentur*, et *interpolata.*

i *Continuator Almoini ait*, oſtenſa in tranſpoſitione corporis divinitus miracula: *quæ hic explicantur.*

k *Ibidem additur*, id eſt atrham, *& iſta ſubjiciuntur:* Hujus dunationis etiamnum fidem facit lapis anterior altaris S. Germani, quod eſt retro majus altare, Crucem alte ſculpcam, cum tali in circuitu ſcriptura, habens. Hic pauſante S. Germano, in die tranſlationis dedit ei Rex Pipinus fiſcum Palatiolum cum appendiciis ſuis omnibus. Seſt poſt decurſum fere ducentorum annorum, ſolito vigore Regum decedente, per cupiditatem quorumdam Principum, hæc villa fuit ablata. *At ipſa Crux cum dicta ſcriptura, antiquis characteribus ibidem ſculpa extat, uti apud Brelium lib.* 2. *Antiquitatum Pariſienſium pag.* 337. *Ea crux, neſcitur quo modo, nunc deperdita ſit.*

C l *Reliqua deſunt apud Surium.*

CAPUT II.

Illuſtria miracula tunc facta.

Miſerrime cruciatus,

7 HActenus digeſta, ſereniſſimo Cæſare Domno Carolo narrante, comperimus; nunc ad ſequentia competenti diſputatione vertatur articulus. Siquidem eodem ipſo anno, quo ſacrum ipſius venerabilis Pontificis corpus ordine ſupra memorato fuit translatum, quidam juvenis Italicæ regionis adeo fuerat membrorum officio deſtitutus, ut ei calcanea natibus quaſi clavis inhærerent affixa; manus quoque retro mamillas hinc inde coſtis quaſi quodam glutino nectterentur; oculis vero & auribus, ipſique linguæ, aneis circiter tribus, propria cegarentur officia. Qui a piis parentibus, dum pro recuperanda ſanitate per multorum Sanctorum circumcitca vehteretur eccleſias, nec quidquam priſtinæ a quoquam mereretur recipere ſanitatis; aliquando tandem in ſomnis admonetur, ut Galliam veeieas, B. Germanum Pariſiorum Antiſtitem ſanandus inquireret. Qui certus de viſione, adjutorio fidelium impoſitus

ſitarcio, comitante ſibi puere, equo vehente Pariſius pervenit, atque in monaſterio a B. Petri Apoſtoli hoſpitio receptus, cauſam ſui adventus Clericis ejuſdem monaſterii expoſuit. In craſtinum vero bajulatus ejuſdem pueri officio, ad eccleſiam ſupradicti Antiſtitis perlatus eſt: in qua cum tota die jacuiſſet, veſpere eſt receptus hoſpitio. Nocte vero ſequenti, quidam Clericus ſenex eidem bajulo per viſum apparuit, dicens: Quare hunc debilem heſterno veſpere ab eccleſia detuliſti? Surge itaque & revoca eum in eccleſiam, quoniam propter ignorantiam tuam peperci tibi. Qui ſtatim dilueulo conſurgens (erat enim ſabbatum) ab hoſpitii domo præfatum ad eccleſiam debilem revexit: eumque ad caput B. Germani eatra eancellos collocana, uſque ad veſperum cuſtodivit jacentem. Cumque poſt ſymaxim veſpertiuam fores eccleſiæ juxta morem eſſent claudendæ; Cuſtos eccleſiæ cunctos ut ad hoſpitia ſua redirent admonuit: quem flebili voce idem exorans debilis, ait: Oro te, o beatiſſime Pater, ee me hac nocte hinc abire præcipias: quia per S. Germanum ſanitatis mibi eſt recupetatio reprnmiſſa: qua etiam fiducia ſtetus, patria ſimul parentibuſque relictis, nequsquam de pollicitatione dubius, ſed tanti Confeſſoris virtute ſecurus, huc ſanandus adveni. Permiſſu itaque Cuſtodis, nocte eadem, id eſt Dominica, intra aulam eccleſiæ, juxta patietem ſepuleri S. Germani, licentiam eſt aſſecutus jacendi. Noctis vero tempore, priuſquam Fratres ad vigilias ſurgerent, magnis cœpit clamoribus perſtrepern, ita ut vocibua ejus quieſcentes excitareutut Fratres: & eece repente eobærentia cœperunt membra reſolvi; atque decurrente eruore, paulatim crura & manus, diutino glutino coarctata, in priſtinum vigorem reſolvi. Faſtumque eſt, ut ſurgentibus Clericis, & juata morem dieı Dominici Matutinorum officia conſummantibus, is qui veſpere æget manibus venerat delatus alenis, mane facto propriis jam ſanus incederet veſtigiis: & ita in eo eſt plenitudo teſtaurata ſalutis, ut uno eodemque tempore & oculi viſum, & aures auditum, & lingua locutionem, & manus ejuſdem operandi priſtinum recepiſſeut officium.

ex Mabillone

a *pravia viſione,*

E *ſanatur,*

8 Nec melto poſt veniens præcellentiſſimus Rex Pipinus, atque tanti miraculi novitare gaviſus, oratione peracta eumdem qui fuerat reddius faeitati, ſuis eaorat obtutibus præſentari. Quem cum diutius fuiſſet intuitus, cœpit ſciſcitari ab eo, quid faciendi, vel quo commoradi voluntatem haberet. Is vero recuperatoris ſui immemot, & priſtinæ mendicitatis amator, poſtulat ſibi a Rege auxilium tribui, quatenus illuc unde veeerat potuiſſet reverti. At vero piiſſimus Rex ei ſtatim elementi animo duo argentea vaſa pariterque equum dati præcipiens, præfago ſpiritu infit: Ego quidem voluntati tuæ libentiſſime faveo; re autem bine diſcedero velle, videtur mihi nec debere, nec proficere poſſe. Quam ejus ſententiam, Diuinitatis ſpititu prolatam, ſequentis mox ſigni atteſtatio declaravit. Nam interpoſitis non multis diebus, ſicut petverſa mente conceperat, comitatus duobus Monachis, uſque ad quamdam poſſeſſionem præfati monaſterii, cui *b* Acmactum vocabulum eſt, pertinaci obſtinatione devenit: ubi eadem nocte utriſque Monachis qui eum deducebant, ne eum amplius ducere præſumerent, indiſſimilis apparuit viſio. Quam cum facto mane eidem retuliſſent, & ipſe in ſua obſtinatinne perſiſteret, ſequenti nocte intolerabilium dolorum vexatione percuſſus eſt. Qui obſtinata mentn, dum in ſua deliberatione perduraret, & toties correptus a perverſo itinere pedem retrahere nollet; ne vias poſſit teeere nequitiæ, recidiva eſt orbitate cæcatus.

F *a Pipino Rege numeratus?*

b *propter ingratitudinem cæcitate percutitur.*

EX MARTYRE *Impotens recipit visum.*

9 Quidam etiam ex provincia Andegavorum, dum per annos fere duodecim, manuum ac pedum, sed & oculorum fuisset privatus officio, Turonorum civitatem adveniens, in ecclesia B. Martini meritis ipsius Confessoris lumen oculorum recepit. Nocte autem sequenti cum se sopori dedisset, in somnis admoneatur, ut Parisius veniens, meritis B. Germani totius corporis sanitatem acquirere deberet. Qui certus de visione, Parisius advenient, atque in ecclesia ipsius supradicti Confessoris pernoctans, universæ debilitatis molestia liberatus est; ita ob & manus pristinum operandi recepissent officium, & pedes diu contracti recte ambulandi sortirentur effectum. In quo miraculo, dum idem languidus a B. Martino solum oculorum recepit salutem, quid aliud claruit, nisi quia & potuisset eum idem venerabilis Confessor totius corporis restituere sanitati, & noluisset? ut videlicet patenter offenderet, hunc beatissimum virum Germanum Antistitem, imparem sibi in cælis nequaquam existere meritis, quem in curando languido suæ virtutis socium in terris non est passus habere dissimilem.

contractus qui ante annos viginti tenebat.

B 10 Sed & quidam Bituricensis territorii adolescens, qui erat a manibus usque deorsum omnium immobilis rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens, universum post se corpus trahendo, instar vermium per terram reperet; quique etiam illum, quem supra memoravimus, a beatissimis Confessoribus Christi Martino & Germano nobiliter fuisse curatum, multis jam diebus veniendo præcesserat: anno eodem, quo ejusdem eximii Confessoris sæpe dicti Germani sanctissimum corpus fuerat transmutandum, præcedente transitus ejus sacratissima solennitate, stans in basilica ejusdem, videnque eum qui post se venerat, tam celeriter a beatissimo Viro fuisse sanatum; conversus ad sepulcrum beatissimi Confessoris, querelosis lacrymis cœpit insistere dicens: O Vir sanctissime, Christi Confessor Germane, quam ob culpam meam, vel ob quod peccatum, me, tot diebus tuæ misericordiæ exspectantem auxilium, sanare noluisti? & ecce hunc, nullam in exspectando moram sustinenti, potentiam tuam, qua plurimum apud Dominum te valere cognoscimus, demonstrans, repentinam extemplo salutem contulisti. Eadem nocte dum se sopori dedisset, apparuit ei per visionem vir Dei dicens: Proxima veniente vespera sabbati, pervigilem in ecclesia transigere noctem memento. Quod si intra ecclesiam jacendi tibi licentia denegatur, nihilominus, in porticu ejusdem, sanitatis tuæ adventum præstolari curato.

se non audivit quæstum.

C Fecit ergo ut sibi fuerat imperatum; & veniente nocte Dominicæ, nihil de promissione dubitans, avidus salutis, in porticu ecclesiæ jacuit. Cumque jam vicina esset hora vigiliarum, paulatim cœpit, appropinquante salute, somnu gravari. Cum ecce apertis subito oculis, vidit tres quasi canes teterrimos contra se stantes: consestimque excitans puerum, quem secum habebat, Surge, ait, & hos extra porticum ejice canes. Qui concite surgens, lustrato atrio atque porticibus, quæsivit quidem canes; sed phantasmatis indicia non valuit reperire. Cumque reversus paulum quievisset, surgentibus ad vigilias Monachis & divinis Officiis insistentibus, eidem debili sopore detento vir Domini Germanus, manu baculum ferens, apparuit; quo ejus membra debilia sensim contingens, ut sanus surgeret clementer imperavit. Denique statim eidem debili est cum eadem voce torpentium membrorum pristinus redditus usus: ita ut peractis Laudibus matutinis, exiens venerabilis vir Lantfredus Abbas cum Fratribus, in propriis gressibus sanum erectumque cerneret, quem præcedente vespera contractum per terramque repentem vermium more vidisset.

apparent sibi Sancti sanatur.

D

11 His breviter prælibatis, plurimisque a reverendissimis viris auditu cognitis prætermissis, ad ea quæ coram positi ipsi vidimus, vertamus articulum. In pago Hasbanio, villa *c* Leudico, Withbaldus quidam nomine Chorepiscopus fuit, ita gravi paralysi percussus, ut a renibus & deorsum tota membra, pedetenus mortua, pendere vivo viderentur in reliquo corpore. Qui semivius taliter degens curriculum annorum bis octo in corpore, aliorum manibus, in quodam artificioso sedili ex corio, propriorum explebat pedum officium. Itaque, sicut diximus, aliorum manibus devectus, cupiens propriis corporis recuperare salutem, multorum circumibat loca Sanctorum: tandemque aliquando pervenit ad sepulcrum sanctissimi Confessoris Germani, ubi per triduum eum reliquorum manibus laborioso artificio vidimus deportari. Expletaque ibi temporali devotione, similiter gratia orationis sepulcrum adiit beatissimi Confessoris Martini: ubi expleta devotione orandi, iter arripuit ad propria reverendi. Qui cum aliorum, sicut supra taxatum est, manibus super equum componeretur; sensis guttam sanguinis, cum quodam calore, a renibus pedetenus per unam descendere coxam, quod statim, gaudio repletus, sodalibus suis enarrare curavit. Sed in ipsa debilitate perseverans, spemque diu prolongatæ salutis quodammodo degustans, ad sepulcrum beati Confessoris repedavit Germani.

c Withaldi Chorepiscopi paralysi cura ta:

E

12 Factum est autem, appropinquante eo monasterium sæpedicti Antistitis, imminente jam hora vespertina (erat enim sabbatum) ut diceret puero regenti equum suum: Accelera velociter, ne moram feceris, ut vespertina synaxi ad monasterium beatissimi Germani pervenire queamus. In hac subito voce, vox signi monasterii, vespertino Officio invitantis, auribus ejus insonuit: & in ipso sonitu largissima unda sanguinis a renibus ejus profluens, per coxas & tibias ad pedes usque descendit, cum tanta scilicet velocitate, ut statim pedes ejus, tanto ante tempore immobiles, ex artificiosis sedilibus, quibus collocati tenebantur, summa velocitate exilirent. Unde ipso Episcopo celsa voce, Deo gratias, repetente; socii omnes in admirationem conversi, monasterium usque gratulabundi perveniunt: quod cum fuisset ingressus, qui aliorum manibus ante horam equo superpositus collocatusque fuerat, pristino recuperato vigore basibusque membrorum mirifice firmatis, proprio adnisu de equo descendens, super proprios lætabundus pedes stetit. More itaque solito occurrentibus sibi Fratribus omnibus, allocutus est dicens: Viri fratres, gratias agamus omnipotenti Deo, quia per merita B. Germani, opitulante divina gratia, modo facio quod me facturum jam nullus in orbe credebat: nam qui per sedecim annos semivivus alienis sum manibus vectus, nunc propriis me lætor vadere plantis. Ue autem ventum est ad sepulcrum supradicti Pontificis, quis narrare queat quanti in gratiarum actionibus, tam ab ipso Episcopo, quamque a sodalibus ipsius, imbres effusi sunt lacrymarum? Sub omnique mira celeritate in integrum restitutus sanitatem, remeans ad patriam, omne reliquum vitæ spatium in eadem quam acceperat sanitate duravit.

tollit Antiste.

F

13 In pago quoque *d* Tarnense fuit quædam paupercula cujus infantem: quem cum non haberet unde nutrire posset, per nocturna silentia aute ecclesiæ fores projecit. Mane autem facto adeuntes populi eamdem ecclesiam, invenerunt vagientem puerum ante fores ecclesiæ projectum. Tunc quidam ex ipsis misericordia motus, eumdem puerum cum consilio & hortatu ceterorum ad nutriendum accepit,

d Mute, & surdo a nativitate.

A pit, eo videlicet tenore, ut ſi ipſe puer ipſo nutriente adviveret, ipſe nutritor eum in ſuum ſervitium diebus vitæ ſuæ retineret. Quem eum addomum ſuam portaſſet, enutrivit annis circiter ſeptem. Qui cum jam ad hoc perveniſſet, ut ſecundum tempus loqui vel quæ ſibi dicebantur intelligere debuiſſet; ita repertus eſt ſurdus & mutus, ut nullo indicio vel ſignificatione aliquid poſſe loqui vel intelligere demonſtrare potuiſſet. Unde nutricius ejus valde contriſtatus, ſpem omnem quam de ſervitio ejus fruſtra conceperat ſibi videns abſtam, nihil de retributione divina cogitans, ipſum a ſe ſuaque domo ſemimortuum repulit & eliminavit. Tunc quidam paupereulus, cui tota facultas unus aſellus erat, quem de civitate in civitatem onuſtum ducens, quidquid in una villa emebat, eariua vendere fatagebat in altera, inveniens ſupradictum puerum expoſitum & jam pene fame affectum; cum didiciſſet quæ circa ipſum geſta fuiſſent, partim cauſa miſericordiæ, partim autem ſpe ſervitii ſecum eum aſſumens abduxit. Sicque factum eſt, ut exinde & deinceps ſicut proprium ſervulum ipſum paſceret & veſtiret; onera vero in ſcapulis ipſius jam ſeſſi alleviaret aſelli.

videque ejectum a nutricio,

B *auxium & linguæ uſu accepit,*

14 Appropinquante autem die ſacratiſſimæ depoſitionis beati Pontificis, contigit ut idem mercator de urbe Auriliauenſe, tam eum ſuo aſello quam cum ipſo adoleſcante, ſale onuſtis Pariſius adveniret. Ubi negotiatione peracta, dum ad propria remearet, ipſe, divino quodam inſtinctu, magiſtro relicto, baſilicam beati Confeſſoris Germani expetiit. Ubi cum inter reliquum vulgus totam pervigilem duceret noctem, Fratribus Matutinorum ſolennia ex more celebrantibus, ipſe magnis primum dentium ſtridoribus fremere cœpit: quem eum circumſtantes admirando intuerentur, cœpit ſudare & palleſcere, ac dentibus magis magiſque ſtridere. Facta autem mora in hac anxietate, cum multo dolore ac labore lingua, quæ diuturna religatione muta manebat, cum impetu ſanguinis ad loqnendum reſolvitur, auteſque, qnas natura in lucem ſurdas effuderat, ad audiendum laxantur. Mox igitur tam loquendi quam audiendi receptis officiis, cœpit clamores & voces confuſas amittere: tantum enim bruta quædam & incondita perſonabat: ſed quid ipſæ voces exprimerent, nec ipſe, nec alius intelligere valebat. Deducitur itaque ad ſepulcrum beatiſſimi Antiſtitis, ibi tam loquendi quam audiendi perfecte poſſibilitatem accepit: ſed quid diceret, vel quid alii ſibi dicerent, penitus ignorabat. Erat enim hoc valde mirabile, ut

C enm ipſe nullius linguæ paſſet intelligere verbum, quidquid in quacumque lingua loqui audiret, poterat continuo ipſis ſimiliter exprimere verbis. Unde factum eſt, ut tam auditu quam locutione in brevi, non ſolum ipſam ruſticam linguam perfecte loqueretur, ſed etiam litteras in ipſa Eccleſia Clericus effectus diſcere cœpit.

fit etiam Clericus:

15 Facta eſt autem magna dubitatio, tam de terra nativitatis ejus, quam etiam utrum baptizatus fuiſſet, an non; quorum rerum nec ipſe quidquam potuerat audiendo cognoſcere; verum nec alter aderat, qui ipſum cognoſcendo poſſet perhibere teſtimonium. Cumque jam deliberatum eſſet, ut quia nulla ſuper his indicia reperirentur, baptizari debuiſſet; ecce homo ille, qui eum, ſicut ſupra retulimus, more aſelli tot annis circomduxerat, ipſum monaſterium adiens, hunc intra eccleſiam reperit. Qui eum mutuo ſe vidiſſeet, nnus admirari cœpit, alter timere: hic, quod videbst ſuum quondam (ut ita loquar) aſſellum humanas & litteratas emittere voces: ille, quod videbat dominum ſuum, ut fugitivus & nuper elapſus, ſe proſequentem. Sed tandem dominus ejus,

& a priori Domino emancipatur.

cognitis quæ circa ipſum per merita Pontificis geſta erant, benedicens Deum, glorificans beatiſſimum Germanum, lætior eſt effectus de ejus ſalute, quam fuiſſet antea de oneris ſui evectione. Adeo autem lætus effectus eſt, ut & de terra nativitatis ejus, & de rudimentis infamiæ ejus, ſed & de ſacramento Baptiſmatis ipſius, omnibus, quæ ſupra de ipſo retulimus, ipſe nobis cum jurejurando eo tenore ut dicta ſunt affirmaverit: & quem ante ſemivivum invitus perdiderat & æſtimabat mortuum, nunc lætus voluntarie reliquit, omnibus membris & corporis ſenſibus ſanum. EX MABILIONE.

16 Sed & in ipſa nocte, qua hic ſurdus & mutus propria membrorum beato Viro obtinente recepit officia, aliud miraculum Dominus dignatus eſt declarare in ipſa eccleſia. Quidam enim ruſticus fuit, nomine Bertlaicus, de pago Binrico, qui germanum ſuum, in pago *e* Adarteoſe commanentem, gratia viſitationis curavit adire. Ubi cum aliquot demoraſetur diebus, ita paralyſia ægritudine eſt percuſſus, ut a renibus & deorſum nullum membrorum ejus proprium valeret adimplere officium. Hae autem diſſolutione quinquennio detentus, manuum exſecutione pedum officia ſopplens, reptando potius quam ambulando, totiua Galliæ ſtuduit ſæpius peragere provincias; victus ſcilicet ſupplementum ab hominibus arte medicationis acquirens, templa vero Sanctorum pro corporis ſalute rependo frequentans. Adveniente autem die Sacratiſſimæ depoſitionis beati Confeſſoris Germani, contigit hunc inter reliquum vulgus ejuſdem adire baſilicam. Ubi dum ipſam eoctem pervigilem duceret, facta hora Monachi Vigilias in honore beatiſſimi Pontificis more ſolito celebrare cœperunt. Rite autem nocturnali completo Officio, eum Evangelium juxta morem legi inchoaretur, ipſa paralytici diſſoluta membra, priſtino recepto vigore, ad propriam cœperunt ſolidari compagem: ubi antea per terram more verminm manibus nitebatur incumbens, ſuper propria genua elevatis ſuis tentavit vadere plantis: deinde ad beatiſſimi Viri perductua ſepulcrum, ibi pleniſſimo omnium membrorum ſe lætatur recepiſſe ſalutem. Mox autem in prædicto monaſterio omnibus diebus vitæ ſuæ pollicitus eſt beato ſe ſerviturum Germano. *ſanatur paralyticus,* e E

17 Item in regione Waſconia, in civitate Wltrona *f*, fuit quædam femina nomine Lauſreda, ab ipſa nativitate tam manibns quam etiam brachiis ita contracta, ut membra, tantum corpori mortua inhærentia, nullo naturali fungerentur officio. Quæ eum tanta delibilitate ad perfectam perveniens ætatem, nocte quadam ſopore detenta, divina admonitione eſt juſſa, ut ad ſepulcrum B. Germani Pariſiaci Antiſtitis ſananda veniret. Quæ de viſione etedula, propria tellure relicta, Pariſius quam celeriter potuit, beati Viri venit ad aulam: in qua paucis diebus feſtivitatem beati præſtolans Viri, ipſa nocte ſacræ Pontificis depoſitionis, dum nocturnam melodiam Monachi celebrarent, ipſa, beati Pontificis obtinentibus meritis, ab omni eſt infirmitate tam brachiorum quam manuum reſtituta ſaluti. Sicque factum eſt, ut dum pro ſalute hujus populi gentes Domino laudeſque beato refetrent Germano, cæcus quidam, nomine Rantfredua, de villa Vedrarias *g*, e regione reſidens, primum lactymas cœpit vehementer effundere; deinde oculi, diuturna cæcitate perculſi, poſt multam effuſionem lacrymarum, ſanguinem emanare cœperunt. Cumque ipſas lacrymas jam ſanguine mixtas a facie manu tergendo ficcaret, ſubito adaperti oculi lumen ablatum paullatim recipere cœperunt. *contracta,* f F *cæcus,* g

18 Sed & in hujus illuminatione populis ſtupore detentis, ecce in parte altera prædictæ baſilicæ, homo quidam, nomine Lantbertus, de villa Palatiolo, *paralyticus,*

EX MABILLONE. paralyſi ægritudine detentus, qui ita tam renes quam coxas, ſive etiam tibias vel ipſos pedes, a paralyſis infirmitate diſſolutos habebat, ut nullum ex eis naturali conditione ſuum movendo poſſet adimplere officium; auditis autem miraculis, quæ in ſuperius nominatis divina contulerat gratia, eum, ut conſueverat, baculorum ſuſtentatione progredi vellet, ſubito ab ipſis renibus uſque ad pedes largo influente impetu ſanguinis, membra longinqua diſſolutione tabefacta, paulatim priſtina cœperunt recuperare officia. Quod cum eccleſiæ cuſtodes cognoviſſent, tam ipſam ſeminam quam ipſum cæcum, ſive etiam iſtum paralyticum, omnes ad ſepulcrum ſanctiſſimi deduxerunt Confeſſoris: ubi uſque auroram jaceores, pleniſſime tam contracta manuum ac brachiorum, quam cæcus lumen oculorum, ſive etiam iſte paralyticus priſtinam omnium membrorum recipere meruerunt ſalutem: & qui aliorum officiis adjuti veſpere eccleſiam debiles fuerant ingreſſi, mane facto, propriorum membrorum vegetatione recepta, ad propria incolomes ſunt regreſſi.

ariſtarum aculeis excæcatur

19 Quantum enim properamus volentes finem attingere, tanto ſemper nobis ſe objiciunt virtutum inſignia. Sed ſi cuncta meis tenta vero percurrere ſcriB ptis, charta dieſque mihi nec mora deficient. Igitur h io pago Laumenſe, in villa quæ dicitur Covino *b*, fuit quidem ruſticus, nomine Ernoardus, qui dum tempore meſis ſuper plauſtrum ſuum ſtans, manipulo ab aliis ſibi oblatos in eodem plauſtro ex more componeret; quidam manipulum incaute in faciem ipſius jaciens, oculi, terebrati ariſtarum aculeis, naturale amiſerunt videndi officium. Qui cum tanto fuiſſet munere caſſus, in hac cæcitate perſtitit annis circiter decem: & dum multa Sanctorum loca circumiret, ut lumen ademptum a Domino recipere mereretur: tandem Turonis ad baſilicam beatiſſimi Martini pervenit. Ubi ſimiliter dum meſericordiam *& tribuit mandata* Domini exoraret, apparuit ei in viſione quædam Deo ſacrata dicens; O homo ſi lumen oculorum priſtinum recipere cupis, Pariſius perge: ibi tibi Dominus meritis B. Germani lumen recuperabit ademptum. Qui, utpote jam deſperatus, nequaquam viſioni fidem accommodans, ad propria ut venerat mendicando reverſus eſt. Nocte autem quadam dum in Choe *i* caſtro quieſceret, apparuit ei quidem Clericus, venerandam ſenectutem canicie præferens, dixitque illi: C Vade Pariſius ad Domnum Germanum, & ibi te Dominus adjuvabit. Qui cum nec huic ſecundæ viſioni fidem accommodaſſet, ſequenti nocte idem Clericus k cambottam *k* manu geſtans, cujus ſuperior pars uſque ad modium aurea videbatur, & inferior ferrea, eidem cæco apparens ipſum de camborta leniter percuſſit, dicens: Cur non ambulaſti ad S. Germanum, ſicut præcepi? Surge itaque nunc, & ocius ad ſepulcrum illius feſtinare memento, quia ibi oculorum tuorum recipes ſanitatem.

eandem obedient, 20 Mane autem facto, cum Clericis eccleſiæ hane uniformem trinam diceret viſionem, quidam ex eis irridentes dicebant, quod jam nullo modo fieri poſſit, ut ipſe lumeo cæli videret: alii vero, quibus erat mens ſanior, eum exhortari cœperunt, ut juxta imperatum ſibi, cum ſpe recipiendæ ſalutis, citius ad baſilicam Domni procuraret ire Germani. Quorum conſilio roboratur, proprio ſolo relicto, tandem aliquando beatiſſimi pervenit ad aulam: in qua Fratribus veſperinam ſyoaxim celebrantibus, ipſe bina manibus luminaria tenens accenſe, retro cancellos ſanitatis ſuæ præſtolabatur adventum. Finita autem veſpertina ſynaxi, cum Fratres ſe orationi proſtraſſent; ille, utpote cæcus, quid ageretur ignarus, aliis orantibus ſtabat erectus: & ſubito quaſi ambo pedes ei uno ſuiſſent ictu reſecati, cum magna D vociferatione in terram corruit; ibique præ dolore nimio tantos emiſit ab ore clamores, ut nimietas vociferatioois orationes interrumperet Fratrum. Quibus rite fioitis, cum a cuſtodibus interrogaretur, cur tales voces amitteret; alia poſtponens, interrogat, quo iſſent columbæ, unde ipſam baſilicam repletam vidiſſet. Cunctiſque negantibus inibi tunc nullam omnino fuiſſe columbam, ait: Ego, cum inſcius quid ageretur, utpote cæcus, ſtarem divino ictu percuſſus ad terram corrui: mox autem multo dolore correptus, duas columbas maxillis meis inſidere ſenſi; quæ cum unguibus ſuis oculos meos ſulcando rimarent, repente meritis Beatiſſimi Germani lumen *viſum re-* amiſſum recepi, ſurſumque reſpiciens omnem hanc *cipit,* eccleſiam albis conſpexi repletam columbis, quæ quando vel qualiter hinc abierint; quamve partem petierint, mente confuſus, & nimio ſplendore gaviſus, ſcire nequivi. Qui lumine oculorum plene recepto, unde naper cæcus manibus fuerat alienis attractus, ad propria eſt incolumis, B. Germano medente, reverſus.

ANNOTATA.

a *Mabilio aſſerit, nunc dici* monaſterium S. Genoveſæ. *Infra lib.* 2. *Miraculorum num.* 13, *appellatur* monaſterium S. Petri, nec non S. Genoveſæ Virgiois.

b Aemantum, Eſmaot, *vicus hactenus juris monaſterii S. Germani, prope confluentiam Icaunæ in Sequanam, ad monaſteriolum oppidum, vulgo dictum* Montereaus.

c Leudicum, *Lipſio* Leodicum, *aliis* Leodium, *& ſubinde* Legia, *urbs Belgii ad Moſam notiſſima, cum lata Epiſcopi juriſdictione etiam in temporalibus. Sed de hoc* Wuibbaldo *Chorepiſcopo alibi nihil legimus. Chorepiſcopi autem ea ætate quoad auctoritatem erant, quales qui nunc dicuntur Decani rurales: ſeu potius Archidiaconi: nam in plures* Archidiaconatus *diœceſis Leodienſis dividitur.*

d *In Vita S. VValberti Abbatis,* Tarnenſis *pro* Teruanenſis *legitur a Maji num.* 7.

e Pagus Adartenſis *ſive* Adartenſis, *unde incolæ* Adartenſi *&* Arretii *dicti ſunt; eſque etiam provincia Belgica Comitatus Titulo celebris, & metropolis ejus* Atrebatum, *nii latius deduximus 6 Februarii ad Vitam S Vedaſti Epiſcopi.*

f Wltrona, *melius forte* Ulerona, *vulgo* Oleròn: F *neque enim alta in Vaſconia eſt civitas, quæ huc adduci poſſit.*

g Villa *ſeu* Vicus Vedrariæ, *vulgo* Verrieres, *in agro Pariſino & & juris cœnobii S. Germani.*

h Cobinium in pago Laumenſe, *memoratur in diplomate Caroli Calvi, dato pro monaſterio S. Germani,* i Couhè, *oppidum in ſuperiori Pictavia prope Andegaviam.*

k Cambotta *ſæpe recurrit, pro ſcipione ſeu pedo vlatorio vel paſtorali.*

CAPUT III.

Alia miracula recentiori manu deſcripta. Malevoli puniti.

21 PRæterea de anguſtiis ad ſe clamantibus, idem *Eripiens* venerabilis Præſul quam ſit proximus, licet *mos aquis,* paucis, quibusdam tameo hic cogimur maniſeſtare miraculis. Nam neceſſe eſt talibus nos, id eſt divinis admonitionibus, ad Dominum Sanctoſque ejus timendum rogandumque ſemper accendi. Vir quidam ex noſtris nobilis & potens genere, nomine Adever-

A Advertus, cum eſſet aliquando in Saxonia, contigit ut illic ſolus quoddam ſibique ignotum vadum pertranſire deberet. Sed ut ventum erat jam utcumque ad alterius partem alvei, ecce tres illi ſubito Saxones obvii adſunt parati, quatenus illum prius etiam quam ad littus exiret perimerent. Quam ſimul impellentes haſtis, utſi illi vuam, lorica, immo protegente Chriſto, minime tulerunt; eum tamen ipſo agili pulſu ad ejuſdem fluminis fundum pene uſque depreſſerunt: erat enim aqua & terminus tipæ ibi profundior. Unde in hac ipſa prupulſione undis adhuc coopertus, beatiſſimum ſibi adeſſe Germanum invocans, non ſolum ſurrexit, ſed (quod eſt mirabilius) patitur eum ſuo equo & armis nnivetſis ita ab ipſius aquæ alritudine feſtinato producitur, ut quando vel quomodo exopotatum tenuerit ſolum, fere neſcius idem ſtupuerit: animo ſolum advertit divina ſe elementia hujus beati viri meritis ſuiſſe ſublatum. Referebat etiam, ita ſe eodem in loco, adverſus eos qui ſe venerant, decretaſſe; quatenus ſic numquam, niſi cæleſtis ejuſdemque Sancti auxilio adjutus, potuerit.

alius ignis.

22 Eſtque hic adnotare, qualiter olim quidam prædones, ipſius Sancti quemdam hominem compre-

B hendentes, in ignem projecerint: qui dum fideli ac puta cordis intentione exclamaſſet, dicens: Libera, o beatiſſime Germane, tuum innoconter damnatum ſervulum; protinus flammæ vis a ſui ardore ſic evanuit, ut nec ipſius quidem veſtimenta, vapore hinc inde tevulſo, tanti ignis aduſtione flagrarent. Sed qui intrinſecus pervicaciæ flammis ſuccenſi ardebant, non eis ſemel hoc egiſſe ſuffieiens fuit: ideoque rurſus atque iterum id ipſum agentes, nihil aliud quam antiquum ſtupendumque nobis miraculum ad mentem reduxerunt. Nam is qui perielitari cogebatur incendio, divina ae ejuſdem Sancti protectione vallatus, in modum (ut ſic atteſtetur) trium puerorum, Chaldæorum quondam immanitate damnatorum, tandem libet exivit.

Invadunt locum S. Germani parisiensis, Manualdus,

23 Manualdus vero quidam Comes, dum in ejuſdem Beati villam, quæ nunc uſque Kalaus nuncupatur, intraſſet; cœperunt hanc ſui vaſtare comites, ineolaſque ipſius gravibus atque inhumanis tormentis afficere. Ad quem eum veniſſent, injuſta ſe pati clamantes, & quoad eos mitius ageret ſupplices exotantes; non ſolum audire noluit, ſed eos indignans reſpuit, pejora hinc illis futura promittens.

C Qui cum ejecti ſicque comminati ab eo exiſſent; veiterunt ſe ſtatim, ut eſt pauperum uſus, ad Dei Sanctique Germani implorandum auxilium; quorum nec fides votis ſtaudatur. Porro a quo torquebantur, idem Manualdus ita totus paralyſi diſſoluus efficitur, quatenus illi ſermo atque pedum mox omnis negaretur inceſſus. Unde illum, eauſa recuperandi quam non meruit incolumitatem, ad ejuſdem Sancti ſacra limina poſt nequidquam deportatum conſpeximus. Nihil igitur ſanctitatis vel injuriam temedii uſque adeo recepit, donec in modico abſumptus vita deficeret. Simili nempe modo Rumaldus, *a* Mariacenſis Comes, in villa quæ dicitur Sicca-vallis percuſſus obiiſſe dignoſcitur. Hic autem cum quibuſdam Sancti hominibus perperam vim inferre minime timuiſſet, atque in ſe reclamantibus aurem pieratis inflectere nollet, ultio enm divina mox prætetire nequivit. Itaque dum ad audiendam Miſſam procedere vellet, ſiquidem ea die venerabilis ejuſdem inſtabat Pontificis ſolennitas; illico cæleſti attactus flagello, veluti ſucciſis erutibus coneidit, atque eodem in loco moriens exſpiravit. Infelix! qui dum adviveret, ſaltem vel in momento prævidere diſtu-

Prov. 23. 9.

lit, quas ſorte ad pœnas mortuus ivit? impletumque in eo eſt illud Scripturæ veriſſimum, quia qui avertit aurem ſuam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

EX DIABILIONE.

a *Rumaldus.*

24 Deinde Emminus, Aquitaniorum quidam nobilium, cum eodem in regno, ipſius viri Dei fiſcum, vocabulo *b* Vernoilum, temere invaſiſſet; vidit eumdem quadam nocte ad ſe ita dicentem: Quid ergo has turres uſurpare voluiſti? & rurſus: Niſi, inquit, eas dimiſeris, cognoſce quia in proximo debitum inde experieris perpetratæ jam culpæ flagellum. Quam viſionis ae pieratis gratiam bis ita ſibi oſtenſam, ut idem poſt deplorabat nihili habens; tertio cum appatuiſſet vir Dei, eum in ventrem ex ea quam manu geſtabat ſcrula percuſſit, ae deinde diſpatens abiit, Pereuſſus vero ſtatim nimia inteſtinorum vexatione corripitur. Itaque vocata atque ſibi ejuſdem loci reconciliata familia, eunctis præſentibus pollieitans dejerare cœpit, numquam ſe ad eumdem locum ultra venturum, niſi forte indeclinabilis cauſæ neceſſitas urgetet, tantum ut a præſenti anguſtia illius pietate etipi mereretur. Quibus preeibus ae hujusmudi ſponſionibus vir mitiſſimus flexus, quod petabat induſit. Nam illico pax ſanitatis viſcera intrat dolentia, atque qui vexabatur homo, interius exttiuſque curatur. Eamdem denique villam Georgius, & ipſe Comes, olim cum depræ- E dari cœpiſſet, quidam plebium adeuntes eccleſiam, mox ſigna ſonare cœperunt, ſiquidem ejuſdem Sancti digna illic a populis habebatur veneratio: quos ille amens, utpote ſuperatus ita, cortipiens, flagris percuti fecit. Sed ut Domini Sanctorumque ejus pietas, quam ſemper ſe digne invocantibus præſto ſit, evidenti demonſtraretur indicio, cæleſtis hunc protinus vindicta ſubſequitur. Enimvero ex ea jam quam ibidem exercuerat ingurgitatus tapina, dum ad feceſſi locum urgente quidem canſa vix perveniſſet; ſtatim, ut erat (quod abſque dubio elaret fatendum) fide & gratia Dei inanis, more Arii euncta viſeerum mole effuſa, ventre vacuus reſedit; habuitque merito judicium ſine miſeticordia, qui aliis dum potuit miſereri noluit.

& Georgius Comes.

b *Vernoilum.*

25 In *c* Corboilo, quodam vico Patiſiacenſi, hoc c
nocum ae terrihile conſtitit miraculum: nam & eamdem villam quondam Beati fuiſſe Germani, adhuc tatus qui neſciat. Ubi aliqui ex colonis ibidem degentis familiæ, ſeveri cujuſdam ſuper ſe Judicis erudelitate vexati, ad eccleſiam illie ejuſdem Sancti honore dicatam, tali coacti preſſura confugiunt, ibique vulgo exſpoliatum *d* vetbetantes altare, ita gementes etabrius ae ipſa repetita voce elamabant: Quare, F
o Domine Getmane, ſic noſtri tuorum oblitus es famulorum? ſurge, precamus, & libera nos. Quibus vocibus excitata confeſtim, quæ neſeit ſomnum, ſancta & pervigil pietas; ſtatim revera Judex ille, quo reſidebat ita inſanite cœpit, quatenus nulli dubium eſſet, quin maligno ageretur ab hoſte. Tenetur ſimulque ligatus adſtringitur, atque eam ad baſilicam vi attractus perducitur. Deinde vero non modicam coram ibi poſitis ſuæ amentiæ vexationem perpeſſus, tandem precibus ae votis pro Sancto oblatis ſenſum recepit. Neque ulla hinc eum eogebat neceſſitas invitari a quoquam, quemadmodum ſponderet, nil tale ſe deinceps acturum. Etat denique in eadem eccleſia, ubi idem ſanctus Sacerdos vivens dormierat, ita adhue viride jaeens fœnum, quatenus ſane illis defecatum eſſe videretur diebus: non enim fuerat qui hactenus illud inde efferre præſumeret.

Judex etiam Corboile a-fit.

c *Corboilo.*

d *vetbetantes altare.*

27 Hæc quoque perſimilis cauſæ deſpectu virtus inſeritur. Cum etenim quoſdam e vicino civitatis carcere, more ſæpius ſolito, facer illius feſtivitatis dies excepiſſet; accidit ut unus eorum, aliis aliam in partem evadentibus, monaſtetium hujus Sancti ad

Aſylum S. Germani violaturus punitur.

EX MS. ſe libersndum eligeret: ubi conſuetudo talis (quemadmodum antiqua relatio ac moderni temporis frequens adhuc habet exhibitio) ut nemo ſit qui quemquam illue fugientem, poſtquam videlicet vel prima ejuſdem Pontificis attigerit limina, non ſolum tenere, ſed nec etiam perſequi audeat. Quo quidam tunc geſtiens pervenire, equum adſcendit, poſtque fugientem velocitet cucurrit. Quem dum ille jam jamque proximantem cerneret; atque inſequentis ſe eatnificis vultum recognoſceret; magnis incipit vocibus bearisſimi Germani implorare auxilium. Cui qui ſequebatur, ſic infelix eum affatus teſpondiſſe perhibetur: Serum eſt, ait, quod Sanctus ſuccurrat Germanus: neque enim idem cum ſit juſtus, nos aliquid injuſte pati velle debet. Poſt quam vocem confeſtim equo in tetram prolabente ceeidit, coxamque ſibi pene in fruſta comminuens fregit: eoque inibi tantiſper quieſcente, atque (ut ſic verbo laudatur) naſcentis herbæ modum mirante; is qui cœperat aufugit, nec non ad aulam ſui liberatoris condigne gratias agens
e ſecurus pervenit e.

ANNOTATA.

B a Madriacenſis *pagus eſt in beclernæ Normanniæ diœceſi Ebroicenſi, ubi* monaſterium Crucis S. Leufredi, *ſecundo ab urbe lapide, olim etiam* Madriacenſe monaſterium *dictum. Colitur S. Leufredus* 21 *Junii: & ad ejus monaſterium pertinet vicus* S. Germani *dictus, prope* Nidalfam, *inquit Mabillo, vulgo* Neaufle.

b Vernolium, *vulgo* Verneuil, *in confinibus Normanniæ & Perchenſis Comitatus: niſi hic indicetur alius locus nobis ignotus.*

c *Eſt* Corbeilum *vetus, ſupra Pariſios ad Sequanam, cujus Eccleſia S. Germano ſacra eſt.*

d *Mabillo in Præfat. ad Sæc. 2 Bened. num. 48. explicat, quomodo ſolerent antiqui* Sanctos *ipſos, quibus injuria fiebat, in eorum bonis vel hominibus,* non tam oratione quam violentia cogere *ad reparandam vel ameliorandam injuriam, mutando altaria, extinguendo luminaria, lipſanotheeas humi ponendo, eccleſiarum januas obſtruendo, quandoque & percutiendo ſepulcra: ad exempla vero ibi collecta, etiam hic nova adjungit, & nos adjungere poſſemus ex opere noſtro multo plura, ſed nominatim ex appendice ad Miracula S. Valatici* 2 *Aprilis; ubi cum pro repetitione Fulcherienſis prædii, Lemonenſes Monachi corpus ſui Sancti illuc inferrent, legitur Theſaurarius eccleſiæ,* erecto poſt Sanctum baculo, *dixiſſe*: Cave tibi, cave, Walerice, niſi hodie tuum in hac
C villa oſtendetis Dominum, huic verberandus baculo ſubjacebis; *quæ ut per exceſſum ſimplicitatis atque fiduciæ in Sanctum dictæ excuſari tunc utcumque potuerint, poſtea tamen Concilium Lugdunenſe anno* 1274 *confuit eſſe prohibenda, tamquam* deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis.

e Alia complura miracula breviter notata hic omiſimus, *inquit Mabillo: quorum tamen exemplum ab eo ſubmiſſum placet addere, quia in divinis beneficiis commemorandis putamus non metuendam prolixitatem: ſed cavendum potius, ne ingrato tegantur ſilentio, quæ ad poſterorum memoriam deſcripſerunt majores, quamvis ſub ſimplici brevitate.*

CAPUT IV.

Alia plura miracula breviter recenſita.

28 HInc vero cenſuimus, ex multitudine quæ adhuc teſtant miraculorum, quædam, non ut ſuperius, ſed breviore multo ſerie percurrere: ita prorſus ut nec ſilentes omnia præteriſſe, nec etiam nimietate verborum exorſa faſtidium legentibus induxiſſe culpemur. Erunt ſiquidem licet compendio brevitatis minima, tamen admiratione ſeu rerum magnitudine, ut cetera, præcipua.

29 Girbertus igitur, a plutimis annis claudus exiſtens, ad ejuſdem Sancti ſepulcrum aliorum delatus manibus venit: ubi dum tempus ſuæ ſaluris experiens moras innecteret, eam quam fidelitet quæſivit ſalutem, ipſo opitulante Præſule, adipiſci promeruit, atque in domum ſuam ſoſpes reverti. Bertoldus etenim, ſimili item prolixo dierum ſpatio mutus effectus, priſtinos loquelæ modulos ſe eodem in loco recuperaviſſe plaudebat. Teutberga quoque, vocis organo carens, ſeſe ad ſalutifera Sancti limina duci rogavit: cui quod indubitate fide poposcit, ſolito noſtri Antiſtitis pia miſetatio contulit. Deinde Fredelindis mulier quædam, manus habens atidas, nihil de ſalute ambigens venit: hæc poſt paululum, tanti Confeſſoris digna ſuffragiis, ſimiliter ſana receſſit. Agemberto etiam, qui ſe illuc ſurdum adveniſſe coram poſitis omnibus certiſſime fatebatur, aurium diu negati, quam citiſſime recluſi, patuere meatus. Igitur Guatramnus, illuc mutus accedens, quod per annos neſcietat, ſtatim amiſſum linguæ recepit officium. Denique Theodaldus cæcus adducitur: ſed quoniam fiducialiter, omni remora dubietate, Sancti ſe meritis E delegavit, oculorum eſt mox lumen adeptus.

30 Juſtina ſiquidem, male a dæmonio annis vexari quatuordecim, nexa manibus, ad Sanctum, de quo loquimur, miſeranda pertrahitur. Ubi non multis diebus expletis, ab hoſte, ejus ſalutiferis precibus liberata, ſanari promeruit. Bertoinus itaque claudus, dum propinquorum advectus manibus accaſſiſſet, quamvis ſero, propriis tamen ſe lætabatur inde vadere plantis. Exiitit & quædam femina, a nativitate (ut ipſius ajebant parentes) cæca, nomine Ada: ſed ei quod naturæ luminum denegaverat ortus, beatiſſimi Sacerdotis celere profudit ſuffragium. Sirberga quoque, ſimiliter a nativitate cæca, nec non & muta decumbens continuo (ut vetiſſime fertur) ibidem appropinquans ſanatur. Eufebius quidam, auditu patiter atque loquela damnatus, gemino ſe eodem in loco virtutum munere dignum fuiſſe gaudebat. Atoinus vero a nativitate oculorum viſo ac aurium erat officio mulratus; qui ibidem incolumis factus eo receſſit hilaris, quo priſtinæ jam calamitatis immemor ſe gratulabatur adjutum. Bildois quoque, ſimiliter a nativitate cæca degens ac mura, nec minus ſe illue fiducialiter contulit; nam mox ſalute F donata, propria ſoſpes reviſere metuit.

31 Rainulfus, ut ejus ajebant parentes, annis novem a maligno vexatus ſpiritu, mortis jam proximabat occurſum: cumque ad Sancti ſepulcrum fuiſſet adductus, nec mora antiquæ reformatur ſoſpitari. Sed & Gisleberga crurum ſeu pedum vicinis (ut ſic dixerim) deſtituta ſuffragiis, nihilominus cutata compos voti receſſit. Etenim Bernelinus, furvam oculorum noctem valde perpeſſus, obtulit ſe, non ſine alterius dumtaxat ducatu, piis ſancti Confeſſoris illuminandus meritis: quibus miſericorditer auxiliatus, vicino mox lumine gaudet. Adriana namque, quæ erat multi temporis cutſu clauda petiſtens, illue ſe deferri rogavit, quo remota pauliſper, omnem indepta ſalutem orans exivit. Siquidem Audomarus, etiam a nativitate (ut ipſe poſt fatebatur) auditus ac ſermonis uſu damnatus, de his omnibus, ſtatim ut venit, valens poſſe recepit. Enimvero Gisberga, pari modo, ab ipſo ſcilicet nativitatis exordio, ſurda ac pedibus debilis jacens, quamcelerem inibi ſortita eſt ſanitatem. Adrianus ſiquidem, per annos duodeviginti a dæmonio poſſeſſus adveniens,

Senatur, claudus, *mutus,* *muta,* *manca,* *ſurdus,* *mutus,* *cæcus.* *cæcus,* *claudus,* *cæca,* *ſurdus & mutus,* *cæcus & ſurdus,* *cæca & muta,* *energumenus,* *gressu carens,* *cæcus,* *claudus,* *ſurdus & mutus,* *ſurdus & debilis,* *energumenus,*

A veniens, extemplo curatur. Ecce quid ſuo conferebat Germano, qui olim hominem eoſdem annos in ſui infirmitate habentem potenter curavit.

ſurda & muta, 32 Igitur Altberga ſurda acceſſit & muta, quæ ſanitatis quam ſubito potita remedia, mirum in modum gaudens receſſit. Gisleveus, qui a multo *paralytici,* tempore nervorum fugato vigore aridos habens greſſus humi jacebat, ſanus factus illico ſurgens, do- *ſurda & muta,* mum oranter abibat. Otberga denique aurium & linguæ graviter amiſſi dolebat officia: ſed ubi ad ejuſdem Sancti pium proceſſit auxilium, protinus quid quæſierit eerria declaratur indiciis: nam jucundebatur mulier ſe ibidem optatam excepiſſe medelam. Daimberga quoque, a nativitate nihilominus *cæca,* palpitans cæca, repentino, illuc ſeſe conferena, eircumdata limine vidit. Advehitur itaque Adalelmus, *energumenus,* graviter a maligno ſpiritu per plures annos vexatus: hiſque, Sancti meritis curato languore, adverſis erepcus, lærus ad ſuos hoſpea repedavit. Similiter Gunr- *ſurdus & mutus,* bertus, a nativitate tam auditus quam vocis ſenſibus alienus, his redditis officiis, ſanitatia eſt medieina donatua. Elboara, æque a nativitatis tempore mura *muta,* reperta, parentum ſeſe ad Sancti ſepulcrum intulit B eura; ibique nodia damnatæ linguæ ſoluris, ad do- *cæcus,* mum ſuam loquena regreditur. Hirgaudua quidam, a puern cæcus perſiſtens, cæli lumen, illue adductus, *muta,* repente videre promeruit. Nartelindia antem, nimia omnia dumtaxat ſermonis tenacirate mulrata, ad loeum quo Sancti veneratur tumba progreditur; & ſtatim recluſis labiis, multiloquax facta revertitur.

cæca & debilis, claudadua, 33 Reberta quædam, cæciratem & greſſuum debilitatem incurrena, celeri ſe curſu ad quærendam Sancti medelam deferri præcepit: cujus mox uberrimo præcum dono perfuſa, reddita ſibi ipſa quoque mirabatur officia. Ergo Wirana, æquabiliter cæca & clauda effecta, ſimili curationis dono ſulcitur: per- cepto itaque ſanitatis munere, hilaris ad ſeſe remeans ibar. Erfredus, plane crurum ſive pedum contractio- *contractus,* ne eeu vinculis præpeditus, alacer jam ſua ipſe legena itinera, ad propria remeavit. Bertinga, cui & aures *ſurda & muta,* auditum, & renax linguæ raeiurnitas narivum locu- tionia denegaverat modum; his potita noviter donia, gratulans ſtupebat eonceſſa. Anſa, ſimili eventu a *cæca,* nativitate dumtaxat cæcitatis tenebris obvoluta, dum *claudi duo,* ad Sancti tumulum venit, lueit fulgorem, quem num- quam ſenſerat, ſe ibidem lætabatur indeptam. Porro Benedictus, quam plures per annos pede irremedia- C biliter claudicana, ad ſancti Viri præſidium ſe humili ſatis prece deportari poſcebat. Quod cum actum fuiſſet, accidit ut cum his qui ſe devexerant, inde ad domum ſuam propria remearet veſtigiis. Natalis, ſa- ne æquali menſura claudos procumbena, ſanus ut venit effectus eſt, numquam enim ſe plus valuiſſe gaudebat.

energumena, 34 Quædam vero mulier, Marſa nomine, a malig- no ſpiritu graviter moleſtira, atque inſuper amens effecta veniens, hujus exremplo Pontificia prædiea- *cæca,* bili dono curatur. Nec non Helectrudis, cæcitatia ac pedum debilitata valetudine, ejus ſimili, id eſt pia *claudus,* miſeratione, inventa eſt digna. Guntildis, ſimiliter ex multo tempore clauda perſiſtens, petiit ſe ad San- *contractus,* cti tumulum ferri: ubi dum venit, protinus ſanita- te gaviſa receſſit. Guandalbertus etiam multam *cæca & clauda,* greſſuum tarditarem, utpote contractua incurrens, venit ad Sancti ſepulcrum; ibique ſaluti ſere medi- eatus, exultans unde venerat regreditur. Arcanra- da deniqoe, oculorum nec minus genunm privata ſolatiis; antiqua ei, mox ut acceſſit, pedum virtua *paralyticus,* reducitur: nam & videns receſſit, Sancto ſibi pro- curante remedia. Inſuper Adalgandia, renum ſtupe- facta aridirate, ægra perdurans amicos rogat, qua- tenus ad ſanctum bajularetur locum, quæ poſtquam EX MS. ejus (ut ſic dicatur) ventalia relicti limina, ita ner vo- rum rigor mirandum laxatur, ut non ſolum adſtan- *contracta,* tes, verum etiam ipſi ejus bajulatores, artoniti terre- rentur. Furlindis vero, quam hujuſmodi greſſuum, videlicet nervorum contractio, pedibus debilem fecc- rat; inopina ſeſe eodem in loco mirabatur ſalure præventam.

cæca. 35 Gildegaudus nempe, qui ex longo degebat tempore cæcus, alieno ſe illuc deferens ducatu, ga- viſua eſt ſubito ſe diu negaræ lueis recuperaviſſe ſa- lutem. Adalgildis dum arroci ſpiritu vexara perni- *amens,* miam pareretur amentiam, mox inibi adducta cura- tur, arque jucundans ſoſpea revertitur. Heraſia quam *paralytica,* totiua corporis imbecillitas ſatis reddiderat mife- ram, ad ejuidem Sancti convolans præſidium ve- nit, ſtatimque eo ſalutis modo quo & ceteri obum- brata, quæ renibus accleraverat curvia, eis jam ad propria remeabat erectis. Sed & Gertina quædam, *muta,* mulier muta, nec non & ſurda, dum illue venit, Sancti pia miſerarione donatur: nam pancia poſt- quam acceſſit diebus deeurſis, plenam in omnibus receptam ſanitatem inde ſecum revexit. Fuit deni- *moribundus,* que quidam Chriſtianus & fide & nomine, ita de- ſperabiliter languore pereuſſua, quarenus nihil jam de eo niſi mors ſuſpicari poſſet. Hic vero mirabi- E liua quam fuiſſet infirmus, ſanatur. Porro qui ex multo ac per multum remporis languens jacuerat, extemplo euratus ſurrexit, atque incolumis ad do- mum propriam ivit. Præterea Bertgaudus, quem ro- tius pœne corporis nervorum contractio pigræ ſaris *contractus,* mancipaverat debilitari, ab hujuſmodi morbo ipſius pii Pontificia intereceſſione ſanari promeruit. Juſſe- rat quippe illuc ſe manibus deportari vicinis, haud dubium quin ad beariſſimi Germani ſepulcrum. Ubi dum orans, humi proſtratus jaceret, ſenſit paolatim, antiqua vetuſtate damnata offieia in priſtinum uſum reverti. Nec mora, ſurrexit ſanus, arque ob ſui in- columitarem Deo gratiaa ac clementiſſimo referebat Antiſtiti, cernentibus hoc qui aderant, atque miran- tibus univerſis. Hæc & alia non minus narrarione digna Chriſtus per eumdem Sanctiſſimum & Apo- ſtolicum virum Germanum, poſt videlicet ſui cor- poris translationem, operari dignatus eſt qui eum Deo Patre & ſancto ſpiritu vivit & regnat ac nomi- narur Omnipotena, per innumera ſæcula ſæculorum.

HISTORIA MIRACULORUM

Et translationum ob irruptiones Normanicas.

Auctore Almoino Monacho Pratenſi Jacuth sx.

PRÆFATIO.

STudioſia in Chriſto piiſque lectoribus ſalus & pax perennis ab Jeſu, omnium dominatore dominan- rium. Quoniam non ſaturarur oculus viſu, nec au- ris audiru, ſiquidem pertranſibunt plurimi, & mul- tiplex erit ſcientia; hunc libellum miraculorum Do- mini noſtri Germani, elucentibus promicantem in- ſignibus, per aliquorum manus minime dubiro re- volvendum. Hæc priſcorum temporibus Danorum, Ragenarii ſcilicet ejuſque ſociorum, meriiis ipſius Sancti Pontificis ſuperno favore mundo conceſſa, ad aurea uſque ſereniſſimi Regia Karoli digna paſſim relatione pervulgata fluxerunt. Quibus ille gaviſus, valuri

AUCT. ADMOINO. *Miracula juſſu Caroli Calvi jub Ebroino conſcripta,*

veluti eorum pretioſitate ſe regnante munificentior redderetur orbis; mandavit ea ſolerti diligentia notari, atque eccleſiaſtico jure catholicis paginis aggregari. Tunc namque memorati ſancti Præſulis Cœnobio præerat Domnus & Abbas vir venerabilis Ebroinus, Pictavenſis Eccleſiæ Sedis Epiſcopus. Hic regali cenſura injunctum ſibi negotium quomodo perficeretur incumbens, duobus hoc delegavit agendum ejuſdem noſtræ Congregationis Fratribus maturitate pariter ac ſcientia provectis: qui pro ſui quiſque ſenſus ubertate ſeorſum ſcribentes, ediderunt exinde ſinguli ſingula opuſcula. Quod utrumque a præfato Domno Antiſtite Ebroino aliiſque recitantibus approbari [non] placuit, ſed alterum alteri utcumque præferri. Idcirco manſit amborum

ſub Gozlino expolita.

inuſitatus labor uſque ad tempus Domni Gozlini, ejuſdem loci præcipui Patris. Quod cum ſibi jam aliquorum quidem poſt tempus annorum ita compertum fuiſſet; præcepit mihi, non ut ſapientiori, ſed ut manuali potius Fratri quatenus unum e duobus coadunarem corpuſculum; tantum ut ſi qua prorſus invenirem ſuperflua, reciderem; quæve minus compta, florentioris ſtyli venuſtate, nihil extra veritatem faciens, polirem. Quod ego fareor, non viribus, niſi cuiitus datis, aut ingenio tumens, arripui; ſed magis obedientia, tanto Primati debita fidens, ſuſcepi: merebarque mihi noxam criminis, ſi jubentis Domini juſſa profequi negligerem.

B

LIBER I.

Irruptio Normanica anni DCCCXVI.

PROLOGUS.

Ad bene vivendum excitant Acta Sanctorum.

Sleut laude dignos credimus eos, qui geſta vel mirecula Sanctorum, quæ divina virtus per eos operari dignatur, ad ædificationem Fidelium ſcribere ſatagunt; ita abſque dubio ſcimus eoſdem illos, qui præ deſidia ac torpore mentis ea litteris tradere ad profectum negligunt futurorum. Nam veluti a ſomno quotidie ad amorem Dei ſtudiumque bene vivendi excitantur plurimi, legentes in libris facta ſanctorum Patrum, eorumque acſi præſentia facta cernentes miracula. Proinde unuſquiſque talenti donum habens timeat, ne forte audiat quod ille malus ſervus, qui acceptam pecuniam ae male humo deſoſſam, ad dominum ſine uſuræ lucris reportare non formidavit. Hoc non ſolum ſpoate agendum, verum etiam & cum injungitur, ſummopere injungentis eſt imperio parendum. Plura quidem ae ſtupenda dignaque relatu omnipotens

& S. Germani, hic veraciter edita.

Deus, per eumdem beatum Antiſtitem, præteritis noſtriſque dignatus eſt patrare temporibus, quæ ob inertiam ſilentio ſunt preſſa, atque per incuriam ſcriptorum omiſſa: nunc vero ea quæ noviter cunctarum rerum Conditori gratia ejuſdem ſanctiſſimi viri placuit operari, auxiliante Domino & ipſius Sancti juvantibus meritis, jubente Domno Rege Ebroino Antiſtiti ejuſque Monaſterii Rectori, lieet incompto atque inerudito, veraci tamen ae fideli ſermone, læti conamur perſtringere: & ut veraciter ſunt geſta, atque etiam in populo Nortmannorum jam vulgata, tam præſentibus quam futuris legenda relinquere.

C

D

HISTORICA RELATIO.

ANno Incarnationis Domini Jeſu Chriſti octingenteſimo quadrageſimo *a* ſexto, Regis autem præcellentiſſimi Karoli ſexto; cum Regnum Francorum, poſt obitum Domni Hludovvici Imperatoris, varias diviſum eſſet in partes, & peccata populi creſcerent, ſanguiſque ſanguinem tangeret; Deo permittente, flagitiis quidem exigentibus actum eſt noſtris, ut eæternæ nationes e propriis egrederenrur ſedibus, videlicet gens Danorum, qui vulgo Nortmanni, id eſt Septemtrionales homines appellantur; & ſuperbo tumentique corde, cum valido navium apparatu, Chriſtianorum fines intrarent. Qui huc illucque furentes, atque eum magna ſuperbia cuncta gyrantes, cœperunt *b* vaſtando [percurrere] diverſas inſulas maris; donec nemine ſibi reſiſtente, fluvium Sequanæ ingreſſi, Rotomaco forte incredibili applicarent. Cumq; in eadem civitate aliquantiſper demoranrea, regionis Principes (quod abſque ingemi contritione cordis eſſari nequivimus) ad bellandum pigros timidoſque adverterent; exeuntes a nsvibus, longe lateque diffuſi, cœperunt utriuſque ſexua multitudinem trucidare, eaptivare; villas, monaſteria, eccleſiasque depopulando eremare; totamque ſuæ libidinis immenſitatem, cum omni erudelitate, in populum Dei debacchando, exercere: quouſque ad locum, qui vocatur *c* Karoli-venna, ventis veliſque ſuæ malignitati juſto Dei judicio ſecundantibus, ultra ſpem ſecuri navigando venirent. Tunc glorioſus Princeps Rex Kasolus, quia propter ſubitsneum eorum aſcenſum ex toto non poterat, eonvocata aliqua ſui exercitus parte, venit primum ad monaſterium maearii Dionyſii, ut ejus orationibus fultus, ſecurius contra Dei ſuoſque pergeret inimicos. Deinde ut erat, uti adoleſcens, animo armiſque ſtrenuus, ad ſupradictum locum pugnaturus aeceſſit; paratus non ſolum dimicare, ſed etiam pro Fide, proque defenſione ſanctæ Dei Eccleſiæ laudabiliter mori. Cujus adverſarii eognoſcentes adventum, deverterunt ad alteram prædicti fluminis ripam, ubi quædam parva tantum pars populi erat: quibus conſeſtim in fugam verſis, in *d* infula quadam ejuſdem fluvii, ad opprobrium Chriſtianorum, plus minus undecim eaptivos ſudibus ſuſpenderunt, multoſque alios per domos & arbores conſixerunt: atque nunnullos per villas campoſque miſerabili inſecutione trucidantes peremerunt: ipſoque ſaeratiſſimo Paſchalis feſtivitatis ſabbato Pariſius pervenientes, vaeuam penitus ipſam urbem quondam populoſam, & omnia in eircuiu illius monaſteria a ſuis habitatoribus deſerta repererunt. Timor ſiquidem & metus univerſos invaſerat, utputa merito iniquitatis divino enudatos auxilio, atque ideo mundanæ defenſionis deſtitutos ſolatio. Quis, rogo, non doleret, antequam bellum committeretur, fugatum exercitum? antequam jaceretur ſagitta, conſoſſum? ante ſcuti colliſionem, ignominioſe ſubactum? Univerſorum namque ordo penitus in Eccleſia confuſus, atque a bonitatis ſtudio permutatus, hoc, ipſa privatione boni, uſque ad exitii ſomitem, digna ſatis ultione promeruerat. At pius Pater, juſtus delinquentium ſemper corrector, cotrectorumque clemens ſuſceptor, non hoc intulit, ut nos ob inaumera delictorum noſtrorum pondera erudelis dsmnaret, ſed ut per immenſam ſuæ largitatis benignitatem afflictos emendaret. Tunc, pro dolor! ſacratiſſimum B. Germani corpus, de ſuo effoſſum ſepulcro, in poſſeſſionem quamdam ejuſdem eccleſiæ, quæ *e* Cumbis dici-

Anno 846 Nortmannis, capto Rotomago, *a*

b *late omnia vaſtantibus*

E

c

d *& Pariſios accedentibus,*

effoditur corpus S. Germani Cumbas deferendum.

e

tur,

A tur, delatum eſt. Sed quæ ſecundia quive ſermo exponere poteſt, qualis dum hæc agerentur, quantuſque in eadem eccleſia exſtitit luctus? Senea itaque ac juvenes, pueri flebant & infantes, utpote nemo ſeſe a lætymia temperare valens. Similiter & aliorum corpora Sanctorum in eodem pago degentium exrumulata, atque per diverſa ſunt loca deportata, exceptis dumtaxat membris Maearii Dionyſii ſociorumque ejus Martyrum: quæ licet a ſuis fuerint abſtracta ſepulcris, propter tamen Regis præſentiam, non ſunt tunc ad alia loca tranſire compulſa. Statuerat quippe Rex, populo videlicet a ſe labente, ut jam dicti ſancti Martyria monaſterium defenderet, eo quod divæ memoriæ genitor illius, cum cum eſſet parvulus, eidem Saocto ſpeciali traditione commendaſſet.

cereo calitur ejus e ipſo.

a Hoc interea juxta narrationis ordinem inſeratur, quod dum ſanctum ejus moverctur corpus, cunctipotens Dominus dignatus eſt oſtendere. Nam dum in effuſſione ipſius, quomodo portari deberet unanimes intenti eſſemus, cereis pro reverentia accenſis; caſu accidit ut unus, quem puer incaute

B tenebat, e manibus ipſius labens rueret, totoque privatus axtiogueretur lumine. Quem eum a ſolo idem puer cum omni velocitate levaſſet, lumen amiſſum ab altero mutuare eupieus, meritis taoti Parrooi actum eſt, ut ſtatim in maoibus ejus cereua illuminaretur extinctus. Quod quidem roirum, nec ab re tameu ducimus, ſi ibidem ignia divinus reſplenduit, ubi, quamris lugubie, filius veoerabatur lucis. Unde qui aderant univerſi gratias Deo referentes, atque præclara Pootificis merita collaudantes, cœperunt magis magisque io pſalmodiis Deique laudibus eſſe devoti, quouſque opus, licet triſte, conſummaretur honeſte.

Eluce cellunt vita ſuæra Religiosi.

3 Num viſio illa quæ aliquibus ipſius monaſterii Fratribus eadem nocte, qua beatiſſimum ejus corpus effoſſum eſt, aotequam aurora ſubſequentis appareret diei, oſtenſa eſt, ut non dicatur omitti debeat? Cum ergo ad fluvium Sequanæ ſua quæque ad navea ſerenres, prima ipſius noctis vigilia quidam perrexiſſent Fratres, indeque ad monaſterium jam remeareut; apparuit eis ſecumque etiam comitaotibus famulis tam immenſua claritatis ſplendor, ſuper eam eccleſiæ partem, qua ejuſdem ſaoctiſſimi Viri corpua poſitum erat, ut claritati æquaretur diei, eademque eccleſia veluti igna ſuppoſito videsetur cremari. Qui cum intra ſe nimium mirarentur, & eorum corda huiuſcemodi conſideratione ſtu-

C peſacta hærerent, vilio paulatim deficiena diſparuit. Pervenienteſque ad monaſterium ſciſcitati ſuot, ſi aliquis Fratrum ea hora eum lumine ſuper ipſam fuiſſet eccleſiam. Nemine tameu qui fuerit reperto, cognoverunt viſionem Aogelicam, divioa virtute meritis Sancti patratam; qui ſua migratura oſſa pioſque cineres, talis ſibi claritatis cooceſſa gratia invi-

Hæ ab'atio fuerat biennio ante præ dicta.

fere euraviſſet.

4 Illud quoqoe ioſigne miraculum, quod ante biennium quo hæc acciderunt, euidam, monacho ipſius monaſterii, ætate moribuſque grandævo, oſtenſum eſt, minime oportet ſiiere; cujus exempla actuſque eximii ſi ſequantur, plurimum prodeſſe poterunt ad ſalutem. Vidit idem, quadam nocte poſitus in ſopore, B. Germanom quaſi ſuo egredientem de ſepulcro, expeditum atque ad iter agendum præparatum. Qui veluti ſcieus eumdem eſſe beatiſſimum Dei famulum, interrogavit humili voce, quo tali proceſſu abire diſpoſuerit. At ille, migraturum ſe ex eodem loco reſpondit. Quem rurſus animo quidem timenti interrogans ait: Domine, & ſi tu abieris, nos tantilli tui ſervuli quid poſtea faciemus? Cui, quaſi triſti vultu & cum magno mœrore, ut eidem Fratri videbatur, ait: Et vos ex iſto migrabitis locu: attamen vere cognoſcetis, quoniam & ego reveitar, voſque miſeratione divina ſimul cum tempore diſpoſito remeabitis. Quam viſionem veriſſimam fuiſſe, ea quæ conſequenti fine ſuot completa declaiarunt.

EX MARIONE

& rurſus paulo ante quam fieret.

5 Nec illud, quod euidam in eadem eccleſia revelante Chriſto pateſactum eſt, ſilentio prætcrire debemus: qunniam dum prædicamus talia, excitantur audientium eorda, ad melliflua Sanctorum depoſceoda ſuffragia. Quidam vero religioſus ejuſdem monaſterii Frater, cum alii Completorio peracto feſtinarent ad reqoiem, quo feſſa poſt diei laborem corpora lectulis reclinarent; ſeſe ille ante ſepulcrum B. Germani peculiaris orationis cauſa projecit. Cumque diu cælorum ac totius mundi Dominum pro ſuis exorana delictis, opem B. Germaoi ceterorumque Sanctorum intento corde Fidelibus cunctis depoſceret (jam eoim frequens Pagannrum rumor ad noſtraa certiſſime percrebuerat aures) ante qnindecim fere diea adventus illnrum, hæc mirabilis ſibi E oſtenſa eſt viſin. Nam ab oratione qui jacuerat ſurgens, aperria vidit oculis, ur olim totum muodum Pater Benedictus, ſepulcrum beatiſſimi Germaoi veluti pateſactum, ipſumque ſanctiſſimum corpua indiſrupeia veſtibua inductum, atque mioiſtro ue ſuerat divino in ipſo ſarcophago ordinate compoſitum; quemadmodum ipſe poſt paululum omoeſque qui ſimul adſuimus, dolendum! inſpeaimus. Sic Dominus ſuo dilecto ſanctuſque Germanus oſtendere voluit, quod io brevi peccatis facientibus noſtris erat implendum: nec viſio prius quam viſionis ſequentia omnibus paoditur.

Oratorium fratrum nituntur incendere Normanni.

6 In memorato denique Karoli-veooæ loco, ipſi Normannorum populi, ſe victores ſeque ſuperiores eſſe conſpicientes, dum adhuc morarentur; exeuntes a navibus *f*, Cellam noſtram, quæ contra vel ſecua eumdem locum poſita eſt, eurſu propero feſtinanres intraverunt: unde miraculum, quod illic f tunc factum comperimus, optimum ſi narretur putamos. Namque in eadem Cella eccleſiis Apoſtoli Petri almique Germani ignem terque quaterque ſupponere oitentes, cum deſeciſſent; eaa iucendere amborum meritis non valentes, clauſtra ejuſdem Cellæ tandem egreſſi, horreum quod ibi erat juxta poſitum eremaverunt; ex quo tantua flammarum F globus, aeris alta petena, adſcendit, ut quaſdam arbores, ultra etiam jam dictam Cellam virentes, incenderet, ipſas vero eccleſias intactas & integras ut erant relinqueret. Cum inſuper ventus Auſtralis validiſſime flaret, totumque fere incendium eamdem in partem projiceret; illico Septemtrionalis e ragione ſpirans iuvumuit; atque in altarius partia latus Auſtralem mira couverſione reflecteoa, omnem vim pariter retorſit. Ita mirabilia Deus, qui famulos ſuos ſecum ſulgentes in cælis ſemper [glorificat,] mira communi pietatis gratia operatur in terris.

Pariſios veniunt

7 Cum igitur Sabbato Paſchali, diffuſa navium elaſſis Pariſius, ut ſupra relatum eſt, perveniſſet: in craſtinum, cum ſuos jam ſol lucifluos emitteret radios, propria totum illuſtrans lampade mundum, e navibus prorumpentes, ipſam civitatem, ut præmiſimus, vicioaque ſuburbaoa abſque habitatoribua repeterunt: ingreſſique monaſterium beatiſſimi Germani, Dei famum ſeſiduumque eccleſiæ, quod ſecuritatis damno remaoſerat apparatum, contaminare, pollutiſque manibus cœperunt deſtsuere. Sed quia Domino miſerante nec ibi virtus deſuit ejuſdem ſanctiſſimi Patris, minime debent recitari,

& monaſterium deſtruunt

quæ

AUCT. AIMOIN.

quæ tunc illic totius mundi Creator, ad laudem sui nominis, gratia ipsius Pontificis, ostendere dignatus est miracula. Quæ, quia nemo nostrum interfuit, pennis ignorabamus, postea tamen a fidelibus missis g Hluduvvici Bajuvariorum Regis, Kobbone videlicet aliisque, quos ad Principem Normannorum b Horich nomine legationis causa direxerat, ea cognovimus: qui nobis illa fideliter narraverunt, quemadmodum ipsi (ut testati sunt) coram Horich præsentes ex parte viderunt, atque ex parte ab ipsis qui tunc in ipsa ecclesia, quando hæc gesta, simul aderant Christianis audierunt. Nam cum trabes ecclesiæ misissemus ille populus, quia erant abiegnæ, & ideirco habiles navigio, incidere tentavissent; tres ex maligno eorum numero, ante altaris crepidinem B. Stephani, invalidi totius virtutis robore ruentes ceciderunt; atque confracti incredulas Deoque odibiles animas, aliis timore pereullis, exhalarunt, perpetuas descenderunt ad umbras, ubi cilax vermis eorum non morietur, & nimius eorum ignis non exstinguetur. A trabibus ita cessatum est.

g

h

eorum tres ecclesiæ ausis perunt:

B

alterius manus exarsit:

8 Cumque illud Dei templum, totumque simul depopularetur monasterium, accidit ut unus eorum etiam apud eos nefandissimus, ad Confessionem Domni Germani strictum gladium polluta gestans manu (mira quidem dicentur) deveniret; columnamque marmoream, quæ ibidem orantibus ad dexteram sita erat, tredecies totiusque corporis adnisu, veluti capulans hostem, percuteret. Cui continuo ita manus dextera, qua columnam ipsam inciderat, viriliter evanuit, ut post illum diem (quemadmodum idem Kobbo vidit, qui & eas incisiones nobis ignorantibus præsens ostendit) usque ad infelicem ejus ex hac vita discessum, semper immobilis aridaque & ut fuerat extensa permaneret: manubrium vero ferri ita manu compaginatum inhæserat, ut numquam ab ea aliquo ingenio vel arte nisi cum cutis parte avelli potuerit. Qui tamdiu nimia vexatione compatientis corporis cruciatus est, donec miserrimam finiret vitam, plenus indignationis & iræ, manibus dæmoniorum devectus ad tartareas sedes cocyti fœtidumque lacum averni.

alii ea in toto & dysenteria puniti,

C

9 Operæ pretium fore credimus, si & illud magnum narretur miracolum. Igitur dum ipsum sanctissimum oratorium a crudelissima impie violaretur turba; tanta subito nebulæ est densitate repletum, ejusdemque obscœni violatores ita divini judicii excitate pereulsi, quatenus illud metu ac tremore nimio pavefacti linquere cupientes, vix ostia vel fores per quas intraverant invenire valerent. Sicque in oberando diutius fatigati, tandem erumpentes quantocius affugerunt, tali ab illo die tantoque pervasi terrore, quo non ausi ulterius essent quacumque fœditate ipsam eontaminare ecclesiam. Insuper & ita dysenteriæ morbo exinde (ut est vulgatum) sunt afflicti, ut dum quotidie morarentur, nullus ex tanta multitudine se putaret evadere.

Fanc etiam in dysenteria

10 Interea simulato languore, legationis causa dirigunt ad præcellentissimum Regem Karolum, ut eos cum pace fideles suscipiens, ad propriam dati Regni tributo redire permitteret patriam. His ita placitis, Rege quidem nolente, Principibus tamen quibusdam (ut fatebatur) muneribus læsis, Ragenarius Dux eorum, cunctique Principes ad Regem, qui tunc in monasterio maearii Dionysii residebant, adducuntur: per deos, perque ea quibus maxime se protegi ac salvari putabant testantes numina vel arma, quatenus nequaquam ulterius vel fines sui regni, nisi forte auxiliatores, intrarent aut contingerent. Qui ita dimissi atque pro sui evasione quam minime speraverant gavisi, partter quo venerant accepta auri argentique imposita summa lati redierunt: sed reverentes, morbo quo in prædicta ecclesia perculti fuerant quotidie deficientes cruciabantur, cruciatique nequissimas miserabiliter animas exspirabant, nemine quos secum habebant Christianorum hujusmodi plagam sentiente. In quibus omnibus Dei est considerauda potentia, ejusque pietas amplectenda, qui tam misericorditer salvat innocuos, tamque terribiliter Sanctos suos mirificando punit profanos.

D

sevit se-vum & perum

Strepitus in ecclesia nullorum cessat relato corpore,

11 Quid in eadem ecclesia, postquam major pars Fratrum ab exulatu reversa fuit, gestum est, silentio premere non debemus: necdum enim sacratissima beati viri ossa ad proprium fuerant reportata sepulcrum. Una namque noctium, custodibus ejusdem ecclesiæ dormientibus, antequam Fratres ad referendas Deo laudes more solito exsurgerentur; auditur ab eisdem coram altari S. Stephani strepitus dæmoniorum ingens, veluti hominum multitudo ad aliquid putaretur discurrens. Qui confestim surgentes, & cum lumine totam ecclesiam circumeuntes, cum neminem reperissent; intellexerunt fraudem fallaciamque dæmonum fuisse; qui nimirum dolebant se expelli a sanctis sedibus templi, in quod, dum a perfidis pernitlum fuerat pollui, haud dubium quin aliquantulum juxta illud, Et pilosi saltabunt ibi, intrandi licitum habuerint. Postquam autem sacri ejus cineres relati, atque suo loco Christo favente sunt restituti; nihil tale in eadem basilica, ipsius sanctitate promerente, auditum est.

E

Isa. 13, 21

Reversus ad Regem suum Dux Normannorum,

12 Siquidem Ragenarius Dux, auctorque totius memorati mali, ante profanum Horich Nortmannorum Principem cum ingenti superbia veniens, ostendit ei quot secum hinc asportaverat aurum argentumque multum: dixitque quod opinatissimam Parisius civitatem captum haberet; quodque mansionem Germani senis, quæ in eadem terra decentissima haberetur, intrasset; insuper & quod omne Karoli Regnum sibi ratione tributi subjugatum haberet. Horich autem dum talia non crederet, jussit jam dictus Regenarius partem incisæ trabis monasterii Domni Germani, feramque portæ Parisiacæ urbis, ante eum in testimonium adduci. Præterea retulit ei quam bonam quamque fertilem, uti omnibus repletam copiis, invenisset terram: populum vero eam incolentem, ad dimicandum pavidum ac trementem: referebatque dicens, quod majorem ibi F mortui quam viventes haberent virtutem nullumque iuvenerit sibi resistentem, præter Germanum senem mortuum. Hæc cum diceret, tremens illico ac pavens corruit in terram, atque terrifica cœpit voce clamare, Germanum coram adsistere, eumque se osculo quem manu gestabat gravitet flagellare. Quod videntes, Horich scilicet universique sibi adsistentes, ipseque Kobbo Hluduvvici Regis illuc directus Legatus, ex hoc quod acciderat stupore nimio permoti, admirati sunt. Idem vero Ragenarius, sic humilitatus ac repente contritus, aliorum manibus cito sublatus recessit: qui maximis per triduum tormentis ignominiose afflictus, præcepit tandem unam auream suæ similitudinis statuam fieri, atque per eumdem Kobbonem Germano seni deferri, spondens se, si evaderet, Christianum deinceps futurum, Deumque Christianorum indubitanter erediturum: sed quia non erat ex ovibus Christi, idcirco quod petebat obtinere non meruit. Ita prorsus inflatus, quemadmodum nobis idem Kobbo manifestum fecit, ac totos turgidus exstitit, ut nec auditus, nec visus, nec odoratus, vel gustus in ejus corpore discerni potuerit. Sicque diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitamque miserri-

falsum sibi Germanum rapuisse falsus,

nisi rem sibi ablatam,

mus

A mus mane finivit: ſtatua vero ſacris oblationibus indigna, a quibus delegata fuerat tetenta, veluti immundiſſima e mundiſſimo cordiem inſpectore reſutata remanſit.

ejus ſectores contagione mortis accidi Rex jubet,

13 Sed adhuc qualitet qui reſidui fuerant ex hac defecerint vita, proſequendo narremus. Ab eo ſane die, qua monaſtarium almi Præſulis Germani ingreſſi ſunt, donec pœnaliter cuncti interirent, ita, ut diximus, tutgenti ſunt (Kobbone teſta) viſcerum inflatione perculſi; quatenus omnis eorum cœtus etiam in patria quotidie morians petiret, præter quos Horich poſtea juſſit occidi. Timens etenim ipſe ejuſqua Optimates & populus pariter univerſus hujuſcemodi morte peſſima damnari, præcepit omnes qui reſidui erant, excaptis paucis fuga lapſis, quos nec mortis credimus eveſiſſe exitium, decollari: eorumqee capita, valuti ſatisfaciens morbo, Chriſtiano qui captivus illic erat populo tradi. Nam ita clades ingraſſata Dei parmittente ſæviebat in plures, ut pene quicumque morbidum tangeret, extemplo eodem attactus morbo & ipſe deficeret. Inſuper juſſit cunctos captivos, qui Chriſtianitatis vocabulo conſerentur, in regno ſuo perquiti; eoſque cum libertate & honore, abſqau alicujus contradictionn, in ſeam pattiam reverti: qui etiam hæc & alia, ultra quam ſint inſerta, dicebant. Nos tamen ea quæ a videntibus percepimus, ſolummodo ponere diſpoſuimus; magnum ſatis habentes, quod victoriam, quam populi multitudo, communi obſtante crimine, ex inimicis habere non potuit; B. Germanus, inclitus meritis, glorioſus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho, obtinere promeruit.

& Chriſtianos dimittit.

B

Puer tamen impotens ſanatur,

14 Quia vero duce Chriſto hucuſque, ſignorum delcedinem ſequentes, proceſſimus; nunc ordinem, qun ipſius beatiſſimi corpus relatum ſit, dicere aggrediamur; his præmiſſis, qea in villa Cambis accedentibus infirmis, ejus patrociniis donata cognovimus: quæ qun magis narrantur, eo amplius juvat a piæ narrationis tramite non diſcedere. Igitur cum quidam puer, Dagenus nomine, ex familia ejuſdem monaſterii, ſurdus & mutes, omninmque mambrorum officio deſtitutus, ed præfatam villam aca ilio parentum deportatus fuiſſet; ita eſt ſubito maritis ipſius glorioſi Pontificis priſtinæ redditus ſanitati, ut & loqueretur pariter & aediret: & qui paralyticus manibus deveſtus venerat alienis, ovans ac lætabundus, tribes in ſe miris oſtenſis, propriis jam cœpit ire veſtigiis. Namque e terra poſt paululum incolumis ſurgens, cum magna cordis alacritate illis qui aderant ajebat: Ecce, ecce, adeſt B. Garmanus, per quem ma totum, Deo gratias, agnoſco curatem.

C

Puellæ duæ febre liberatæ,

15 Nec illud omitti debet, quod Chriſtus ad laudem & gloriam famuli ſui largiri diguatus eſt, quod etiam audientibus proficere credimus. Faetunt itaqua in eadem villa duæ puellæ, longa tempore ſic febribus valde vaxatæ, ut vix jam pedibus incedere valerent, quibus nec ulla medicinæ ars eatenus potuerat ſubvenire. Quæ cum fiducia magna ad eamdem eccleſiam, in qua ſanctiſſima ajus membra poſita erant, pergentes, petierunt e cuſtodibus, ut ſaltam ſub tanti Pontificis venerabile corpus eis tranſites præberetur. At illi fidem illarum plenam conſiderantes, permiſerunt eas ſicut humili petebant prece tranſire. Non fides præmium diſtelit. Ira ſane, ipſius ſancti corporis tranſito feretro, ab eadem Infirmitate mox curatæ ſunt, ut nullam exinde moleſtiam per idem tempus ulterius paterentur. Ergo mirabilis Deus in Sanctis ſuis, qui non ſolum eos in præſenti gratiarum donis mitificat, verum & poſt mortem tantis beneficiorum munetibus, eorum mactis languentibus præſtitis, miracnlorum glorificat ſignis.

16 Poſt hæc vero cum ejus ſacratiſſimem corpus a ſupradicta villa Cumbis ad monaſtarium reportaretur; quod tnoc in via actum eſt manifaſtare placet in populis. Tanti deaique Præſulis beatiſſima membra Monachis cum laudibus & hymnis ad proprium referentibus locum; contigit ut cereus qui præferebatur atdens, validiſſimo flanta vento, etiam in laterna in qua poſitus erat, extingueretur. Dumque cum equo ad villam quis, propter ignem qui rurſus debuiſſet accendi, ire voluiſſet; cælites effulſit, ut omnibus qui aderant, tamquam eatinctus non fuiſſet, in eadem laterna rutilans appareret. Unde ad hujus rei teſtimonium in eodam loco a fidelibus Crux lignea ponitur: ut quod ibi tunc geſtum eſt, quodqua priuſquam ad monaſterium pervaniretur geminatum miraculem, a tranſeuntibus futuriſque non ignoretur generationibus.

AUCT. AIMOINO. *Relatum corpus,*

poſtremum ſalutat rocceſſum.

17 Vantum eſt aatem, nne præcis ſanatis infirmis, cum magnificentia & honoris obſequio ad Teodaſium i ajuſdem Sancti villam: unda ſaqnanti die, i
comitantibus rurſum virtutum prodigiis, gratantes egreſſi, venerunt pſallentes rectoqua itinate gradientes uſqee ad fluvium, qui vulgo dicitur k Biber. k
Quo tranſmiſſo, venerabilis Præſul & Abbas ipſius E
monaſterii Domnus l Ebroinus obviam veeit, multique utcinſqua ſeaus, diverſi gradus & ordinis eum i
crecibus & cereis, reliquoqne ſanctiſſimo apparatu eum eo; plebs quoque civitatis villarumque circumqnaqne non modica, cum omni alacritate ao devotione cordis univerſi currentes. Nam Clerici magna cum voce Deum laudantes, finguleu interdam qnatiente pſallebant: populi autem nene præ immenſo gaudio lacrymas fundentes, nunc vero præ cordis jubilo aaultantes, innemeras Deo gratias referebant. Nne uberior mœſtitiæ fletus in tranſmigrationa, quam lætitiæ extitit in revarſione. Præfatus itaqeo Antiſtes, aliique ad hoc delecti Sacerdotes nobiliſque viri, ſacratiſſimum ejus corpus propriis humeris viciſſim geſtantes, reliquis omnibus ante & poſt feretrum eum laudibus & hymnis tripudiantibus, bajulantiumque vaſtes attingera feſtinantibus, ad propriam deportaverunt eccleſiam. Cumque ad primam monaſterii portam perveniſſent, cœperunt hymnum Te Daum laudamus, te Dominum confitamur, aqlo reſonante ante ipſum dacantare, ponentes eum ſuper altara S. Stephani in eadem eccleſia principali. Ubi tamdin manſit, donec translationis ejus feſtus dies, quæ octavo Kalendas Auguſtas celebratur, advanitet. Tunc accedens memoratus Abbas Domnus Ebroinus Epiſcopes, telit illum, & collocavit in ſuo ſarcophago, cum metu & nimia diligentia, benedicentibus univerſis qui aderant ac laudantibus Deum.

magna gratia excipitur.

F

Daniqua poſtquam ajus ſacratiſſimem corpus in ſuo aſt collocatum ſepulcro, illam viſionem ſilendo præterira non debemus, quæ cuidam Fratri noſtro in eodem cœnobio quadam nocte revelata eſt. Videbantur enim illi in ſupora poſito omnes Fratres ipſius monaſterii, ſtantes in choro, veſtibus indeti ſolennibus, loquentes ad invicem quaſi de his quæ eccidarant malis: reſpicienteſqee contra Orientalem ejuſdem eccleſiæ partem, vidarunt beatiſſimum Germanem, veluti in habitu militari aata altare S. Stephani galeatum stq; mitifice loricatum ſtantem, & uti ex campo certaminis ermigeratum feſſumque venientem: adſpicienſque cunctos, interrogavit uſitato gentis nomine, ubi eſſent vel qun abiſſent Nortmanni, ipſius templi violatores, patriæ diſſipatores, qui ſua alinrumqna Sanctorum membra effodi compuliſſent. Cui humill ſatis (ut decebat) reſponſo dixerunt, quia receſſiſſent. Tunc venerabilis Pater, Bene, inquit, &c., Deo gratias, reſpondit.

Poſtea viſio ſuit S. Germani arma deponere.

AUCT. AIMOI NO. Deinde in ſedili quod ante memoratum altare poſitum erat, ut eidem videtur Fratri, reſidens, vocavit eos, juſſitque ut ſeſe ad deponendum ea quæ portabat arma militaria juvarent: interea quod adſpiciebatur defecit. Nos vero tali habitu talique viſione præfiguratum animadvertimus, quod jam veraciter factum eſſe cognoſcimus, ultionem damnatæ a ſancto vito ex inimicis cœlitus reportatam: cujus interrogatio eorum perditionis declaratio fuit. In armorum quoque deponendorum adjuvatione colligimus, quod eum, immo noſmetipſos bene vivendo adjuvare debeamus, ne talia nobis aut illi pro nobis ultra proveniant.

Epilogus. 19 Nunc igitur pauliſper conſiderare libet, quam metuenda ſint omnipotentis Dei judicia; quanta ſit longanimitas atque juſtitia piiſſimi Creatoris noſtri, vere terribilis in conſiliis ſuis, patiens & æquiſſimus in univerſis operibus ſuis; qui ſi iratus ſervis ſuis negligentibus fuerit, cito illis pœnitentibus placatus reconciliabitur; atque viſibilibus ſive inviſibilibus proſtratis hoſtibus, pacem contritis corde cum victoria dabit. Sic de populo Iſraelitico ſæpe legimus, ſic noſtris temporibus freqaenter audivimus, ſicque in nobis ipſis ejus pietatis gratia experti ſumus. Ipſe
B eſt enim Deus repellens & deſtruens, iraſcens & miſerans, commotorumque contritiones ſanans. Attendendum etiam, beatiſſimus Germanus quantum ſit glorificandus, quantumque venerandus, qui ſic miſericorditer juvat ad ſe eum fiducia confugientes, ſicque terribiliter juſtis (quod eſt fatendum) meritis pereutir adverſantes. Et quia longum ac difficile eſt per ſingula ejus virtutes retexere, maxime eum & antequam naſceretur ita dilectus gratuſque Deo, ut Joannes in utero matris exultans, inventus ſit, cui virtus miraculi famulatrix extiterit; placet in ejus laude hoc in loco paucis ludere verſibus, ſicque prioris libelli finis.

Hic eſt Germanus, voluit quem mater in alvo
Perdere, præſumptis hauſtibus atriferis,
Sed quia vitali fuerat reſperſus olivo,
Non potuit ſanctum commaculare malum,
Nam fuit egregia genitus de ſtirpe parentum;
Quis quondam terris, nunc ſuper aſtra niet,
Optat enim, fragili ſi quis dum carne manebat
Noſſe fuit qualis, hic ſua geſta legat.
Et cæcos poſtquam conſcendit, quanta per ipſum
Geſſerit Omnipotens, promere lingua nequit,
Linquitur hoc illi bibulas qui ſolus arenas,
Ac pelagi guttas dinumerare valet:
C Hortor enim cunctos, maculat quos actio vitæ,
Hujus opem precibus poſcere ſæpe piis:
Debilis ad cujus venit ſi turba ſepulcrum,
Inde means rediit ſana, favente Deo,

Cui nunc & ſemper gratias agamus, qui nos meritis hujus fideliſſimi ſui Præſulis de tot tantiſque malis eripuit, quique nobis quotidie innumerabilium donorum beneficia ejus ſuffragiis præſtat, ſciens magna & mirabilia ſine numero: cui ſit honor & poteſtas, decus & imperium, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Sexta erat* Caroli Calvi *annus, ſaltem uſque ad* ann. *Junii. Licet totus potuerit ſic appellari.*

b *Hæc ita in Chronico Malleacenſi narrantur*: Conerem-ta eſt abeis Hero inſula, & monaſterium Deas, Burdegala, Santonis, Engoliſma, Lemovicas, Pariſius, Turonis, Noviomagum, Aurelianis, Pictavis, & innumera monaſteria & caſtella deſtructa.

c Caroli-venna, *vulgo* Chalevanne, *ad Sequanam verſus palatium* S. Germani in Ledia, *Gallice* en Laye. *Legi poteſt apud Mabillonem, poſt hos miraculorum libros, diploma donationis monaſterii S. Germani ejuſq; Abbati Hirmino factæ a Ludovico Pio, anno ejus* 11, *de* Piſcaria, quam olim proavus ejus Karolus, *ſcilicet Martellus*, in pago Pinciacenſi, in villa quæ vocatur Rioilus, in fluvio videlicet Sequanæ, fieri juſſit, *ſub eu ſcilicet cautela*, ut omni tempore ſit ſalva undique omnibus obſtaculis aquâ, nec fiant unquam ulla opera hnie vennæ nocitura, neç ante vel retro; quia cujuſcumque poteſtatis ſint littora, tamen eſt regalis aqua.

d *Videtur indicari inſula S. Dionyſii, vulgo*, Isle S. Denis,

e Combæ, Combes, *Vicus in pago Briegio, ſexto milliari a Lutetia Pariſiorum.*

f Cella *etiamnum de jure monaſterii S. Germani*, in Celle.

g *Hic eſt* Ludovicus, *Caroli Calvi frater, ſenior dictus & Rex Germaniæ, mortuus anno* 876.

h Horich *ſive* Horicus, *unus ex* 5 *filiis Godefridi Regis Daniæ anno* 811 *mortui, ac tandem monarcha Daniæ: de quo & aliis Daniæ Regibus & Ducibus egimus* 3 *Februarii ad Vitam S. Anſcharii* §. 8.

i Theodnlius, *vulgo* Thinis, *Vicus altero milliari ſupra Pariſios, haud procul a Sequana, haſtenus cœnobio Pra-* E *tenſi ſubjectus; in diplomate Caroli Calvi* Theodnxius.

k Biber *juxta monaſterium S. Victoris in Sequanam labitur.*

l *Mortuo anno* 842 *Hilduino Abbate S. Dionyſii & S. Germani, Carolus Calvus regimen Abbatiæ S. Germani dedit* Ebroino *Epiſcopo Pictavienſi. Ita Continuator Aimoini lib.* 5 *cap.* 19, *qui dein cap.* 22 *aſſerit* Ebroinum *anno* 858 *defunctum eſſe. Fuiſſe autem ſuum Capellanum Caroli Regis notavit Sirmondus, ad Capitulare* 3 *Caroli Calvi, in Verno palatio præſidente Ebroino habitum.*

LIBER II.

Miracula in irruptione Normannica anni DCCCLVII.

PROLOGUS.

QUia prioris libelli metas, optatum propinquantes portum, Chriſto ſermonis vela regente, attigimus; acceptum ducimus ea modo miraculorum ſubnectere ſigna, quæ poſtea Dominus P per ejuſdem Pontificis merita glorioſa dignatus eſt pandere. Illa quoque quæ ruſus in ipſius Sancti noſtraque peregrinatione ſunt facta, non incongrue addenda cenſerentur, niſi forte pudoris eſſe viderentur. Scilicet qui exſtigationis divinæ poſthabitis eruditionibus, tempus emendationis nec non & fructum correctionis parvipendenter, ad hoc iterum prolapſi ſumus, ut longiorem demum exultationem digniſſima expulſione paterentur. Sed abſit ut vel noſtra tacendo inaccuſata pallietur iniquitas; aut cœleſtis, qua ſanaremur, nobis clementer adhibita, quo non præconetur, reticeatur benignitas; vel etiam tanti Pontificis humanæ ſaluti largita virtutum gratia, immemorata tranſiliatur.

HISTORICA RELATIO.

SAncti vero corpus dum revectum, atque ordine ſupra digeſto ſuo eſt in loco reſtitutum, ac- *Mulier conſilia ſenatur.*
ceſſit ex a pago Oaimenſi quædam pauperçula mu- a
lier, nomine Hirmintrudis. Hæc per novem annorum curricula contractionis calamitate oppreſſa, de loco ad locum, niſi aliorum manibus delata, nequaquam incedere valebat. Cumque eam

Do-

A Dominus per glorioſum Antiſtitem Germanum curare voluiſſet coram ſe aſſiſtere, deferentes ſibi panem & lac, ſignum ſutoræ ſanitatis, hortanteſque ut comederet: moleſtia namque infirmitatis fatigata obdormierat. Cumque comediſſet ex his quæ attulerant, dixerunt illi: Surge, & quomodocumque potes, Patiſius ad ſepulcrum B. Germani ire feſtina, cujus munere noſcas te ea propria corporis debilitate curandam. Quæ longo ægritudinis vinculo de ſua deſperata ſalute, putavit ſe vano ſomni phantaſmate deludi: idipſum & parentes, quibus hæc retulerat, dicebant. Sed alia iterum nocte prædictæ virgines eidem apparentes, cum quadam indignatione, blando quidem ſermone eam allocutæ, dixerunt: Gaude, in proximo eſt enim ut cureris. Et quare, quo tibi præcepimus, non iſti? Vade igitur, ſaltem nunc, nec moram feceris. Porro expergefacta mulier, auxilio tandem fratris aſello levatur; ſicque ante tumulum tanti Patroni delata expo·itur. Permiſſa itaque eſt in atrio ejuſdem eccleſiæ ipſa nocte requieſcere. Sed priuſquam mediæ noctis ſpatium tranſmitteretur, avigilans, quaſi quodam medicamine delibuta, per ſeipſam aggreditur eccleſiam, Fratribus jam ex mo-
B re vigiliarum ſolennia celebrantibus. Interea membra ſibi male cohærentia cœperunt teſolvi, atque in antiquum mos officium revertis: quæ pro auxietate cordis corporiſque relaxatione magnas inſtitit voces emittere, ut omnes qui aderamus audivimus: factoque mane, illi Domino B. Germani precibus miſerante, propriis conceſſum eſt ambulare veſtigiis: ſicque per iter quo venerat rediens, omnibus bonum ſibi largitum narrabat.

iterum homo contractus.

a Nec illud prætereire debemus quod ſimili modo factum contigit miraculum. Nam inter ceteros ex diverſo properantes, venit quidam juvenis ex *b* pago Bajocaſino vocabulo Hildemodus, qui ita renibus contractus tribus continuo extiterat annis, ut eo ipſo dolore genuum ac tibiarum ſeu pedum privaretur officio: iſque multa venerabilium Sanctorum circumiens loca, quo priſtinam illorum ſuffragiis recuperaret ſoſpitatem, a nullo prorſus deſtinatus eſt ſanari. Supradicta autem ſanctiſſimi Pontificis imminente celebritate, a quodam venerabili viro per ſoporem eſt admonitus, ut monaſterium ejuſdem ſanandus adiret. Qui nihil de viſione dubitans, eo die qui eamdem præcedit ſolennitatem, nona Kalendas Auguſtas, cum aſcellaribus venit ante ſancti Patris ſepulcrum, jaciens
C ſe pronum in terram. Cumque diutius pro ſui recuperatione Deum beatiſſimumque Præſulem intentiſſime exoraret, ſubito cœpit, coram oculis omnium illic adſtantium, membra, prolixa ægritudine torpentia, gemens extendere. Nec mora: ſtatim namque ſurrexit benedicens Deum, ſanctumque glorificans Germanum: & non ſolum ipſe, verum & qui præſentes eramus, omniſque frequentis populi qui convenerat, pariter benediximus Domino, qui talia meritis ſui Confeſſoris dignabatur concedere.

& puer, inſuper mutus.

3 Illud quoque, quod divina bonitas eodem veſpere ad famam nominis tanti viri oſtendere voluit, reticeri non debet quin inter cetera narretur miraculorum inſigula. Fuit quidam puer (ut putabatur) duodennis, de pago Aurelianenſi & familia beati Patris Benedicti, qui de matris vulva in lucem renibus contractus ſe genibus proruperat; nec aliter ſe ullo modo movere poterat, niſi manibus nitens ſemivalidum promoveret corpuſculum: inſuper & ita ab ineunte ætate officia loquendi privatus adoleverat, ut mox ipſius lingua potius ſtrepitum, quam verborum exprimeret ſenſum. Qui cum ad B. *c* Caronis Martyris ſepulcrum, quod juxta oppidum ſitum eſt Karnotinum, a quolibet gratia pietatis deporta-

tus fuiſſet; interventu ipſius ſancti Caronis, pedes ejus, contractione geonum perſeverante, a poſterioribus ſolummodo ſunt disjuncti. Inde vero ad patrocinia almi Patroni noſtri quandoque perductus, obtentu miſericordiæ permiſſus eſt ad ſancti Pontificis Confeſſionem manere. Cumque jaceret, Fratribus jam in eccleſia veſpere pſallentibus, cœperunt mox nervi atque nodi a nativitate contracti corporis reſolvi, necnon & ad uſum ambulandi divina miſeratione per beati viri ſuffragium aptari: qui cum fide venienti impetrare potuit, quod natura vitiata negaverat.

4 Nun debent eſſe (quod longe a Fidelibus ſit) oneri, quæ Chriſtus ſuis ſanctis amicis dignatur largiri; nam qui geſta virtuteſque eorum, qui jam cum Domino in cæleſti regnant Hieruſalem, audire renuit, ipſe procul dubio ubi ceſtis exiſtit, quia nondum ad illorum perfecte ſuſpirat conſortium: contra verumqui recolit, legit vel audit; ille utique, licet in terris adhuc poſitus, concivem illorum ſe evidenter eſſe demonſtrat in excelſis. Igitur ex quadam poſſeſſione ipſius beati Viri, quæ in *d* pago Pinciacenſi ſita a Prunidus dicitur, fuit quidam homo nomine Adoardus, ita oculorum privatus lumine, ut illi continua nox eſſet, nec quidquam lucis haurire poſſet. Hic ad ſancti Pontificis feſtivitatem manibus, utpote cæcus, aliorum deductus, ad ſacra Miſſarum ſolennia inter reliquos qui convenerant devotus adſtabat: & nece ſubito, antequam Evangelium legi inchoaretur, cœpit ab ejus oculis magnus quaſi lacrymarum fluxus mirum in modum manare. Cumque diu hoc ageretur, & ipſe rivulorum fontem de ſuis maxillis crebra manus adhibitione extergeret; ſuperno mox reſpectus intuitu, incipit paululum ſplendoris inſpicere. Deinde gratias agens toto devotionis affectu, ſolo proſtratus obnixe precabatur, ut ſibi jam pariter reſeratum lumen plenius redderetur. Nec ejus ſunt preces apud altiſſimum cordis inſpectorem ſanctumque fruſtratæ virum: ſtatim namque exauditus, priſtinum recepit viſum: Miſſarumque peracta ſolennitate, venit jam clare videns ante polyandrum beatiſſimi Confeſſoris, glorificans Deum, qui ſibi ejus precibus, per tot annorum curricula adempcam, lumimis reddiderit dignitarem.

Mercatorum alterius infeſtatione

5 Ut igitur caſtigantis nos inæſtimabilis divinæ bonitatis miſeratio evidentius prædicetur, illa quæ rurſus in ejuſdem Sancti ac noſtra peregrinatione *f* (ut meminimus) facta ſunt miracula, perſequamus, etſi non ſermone verborum copia phalerato, virtutum tamen ſpecioſitate colendo. Non poſt multos denique *f* annos, iteratis ſæpius malis, ſuſcitavit nobis Deus ſæviſſimam earumdem gentium perſecutionem, qua nos merito affligeret; aſſiſtuſque, ut pietatis Pater, ad emendationem compelleret. Nam quemadmodum proſpera a recto tramite per mentis elationem aliquando deviant, ita & advera per contriti cordis humilitatem ad noſtri nos cuſtodiam revocant: ſola enim vexatio intellectum dabit auditui. Hujus itaque perſecutionis orta flagello, Sanctorum circumquaque jacentium corpora, non ſolum a ſepulcris inſtaurato dolore effoſſa, verum etiam & ad proprias poſſeſſiones ſunt hæ· illacque devecta. Cumque paratum fuiſſet quo ſanctiſſimi corpus Germani ad ſuperius dictam villam Cumbis iterum ferri deberet, illud unum, quod tunc ibidem geſtum eſt miraculum, dicere juvat. Quidam autem noſtrum, nomine Adalarius, Monachus & Sacerdos, ſic per tempus continua renum fatigatione debilis factus extiterat, quod nullo modo per ſe vel ad modicum, niſi uno & præſertim duobus ſuſtentatus baculis, incedere valeret. Quibus adductus ve-

et facti corporis delatione

AUCT. AIMOINO. *debili fa-natur.* nit ad eccleſiam inter reliquos gemens: accedeaſque ad ſancti Præſulis corpus, jam ad efferendum feretro aptatum, ſtuduit unus nec tardior quidem eſſe portantium. Et hoc, divino ſuffragante auxilio precibus Sancti ſublevatus, relicto, immo (ut ipſe poſt ajebat) oblito baculorum officio, vicißim peregit, uſque dum ad præfatam Cumbis villam, vinculo infirmitatis ſolutus, pertingeret. Quo in loco, beati corporis gleba ſuper altare veneraodum expolita, ipſe gratiss agens, ad omne quidquid voluit ſanus evaſit.

Dæmoniacus liberatur. 6 Deinde contigit, poſt aliquod evolutum temporis ſpatium, ut illuc quiſpiam dæmonio plenus adduceretur, quem quatuor ferme viri tenere vix poſſent. Maligna quippe vigebat virtute, eratque ex ipſius Sancti familiæ colonis, atque de villa ſupra memorata Prunido. Advenit ergo manibus violentorum impulſus, tergiverſatione reluctante hoſtis, Juſti præſentiam nimium formidantia. Itaque multas illi adjurationes juxta conſuetudinem exorciſmi quidam noſtri fecerunt, dantes inſuper & hauſtum aquæ benedictæ. Sed ut in eo potius Apoſtolici viri meritum præfulgens panderetur, univerſis ab eo tandem quieſcentibus, acceſſit ultima ejuſdem exorabilis medicina: qua depulſa callidi pervaſoris morbida fœditate, omnis in eo incolumitas, ſenſus vigore reſtituto, informatur. Iniquiſſimo ſiquidem habitatore projecto, liber exivit captivus ab angue: remanſitque non ſolum quatuor, ſed uno minus homine valens. B

Contracta curatio. 7 Adducitur & quædam femina, utramque manum geſtans aridam. Hæc olim, pro qualibet ſibi adhæſibili infirmitate, ad S. Mariæ baſilicam, quæ ibi prope ſita eſt, annuale votum, juxta ſuæ paupertatis modulum, ex dimidii denarii quantitate conſtituerat: ſed adveniente Dominicæ Reſurrectionis die, emit inde, blanda diei ſubripiente occaſione, edulium carnis, atque comedit; parvipendens melius non vovere, quam poſt votum vota non reddere. Statimque ut ſole clauſo, gratia ſoporis, eubilis ſui ſecreta petivit; ita manibus voti violatricibus ea in nocte contrabitur, quemadmodum, emortuo in eis operandi officio, palmarum ſutima ungues producti penetrare viderentur. Quæ mane facto veniens, dum ante altare in quo ſanctum quieſcebat corpus ſtaruta fuiſſet; ſic poſt modicum, emendato delicto, C ut fuerat prius, ſana regreditur: nec glorioſa Domina glorioſum dedignata eſt Germanum conſortem ſeu reparatorem ſui habera miraculi.

Cæcus reddita, 8 Ut autem taceamus de reliquis, ea tempeſtate per eumdem Sanctum in eodem loco patratis miraculis; dicatur nunc illud de quodam cæco, mirabiliter curato: qui dum alieni greſſus ſolatio fuiſſet attractus, ſuam illic per dies exorando præſtolabatur ſalutem. Nam & ſolitus erat, alia neſcio quadam intercurrente infirmitate, multas crebrius quam ſubitas cum gemitu doloris effundere voces: unde aliquando quaſi importunus, & qui eccleſiæ ſilentiis eſſet inquietus, a quibuſdam correptus, nimia mœrens aliorſum ire diſponens receſſit; deſtinavitque animo, ut ad quamdam eccleſiam in villa *g* Ruoilo, g in ipſius Sancti honore dicatam, quia prope erat, diverteret; ibique, dum tempus ſui veniret miſerendi, maneret. Quod cum prævio ſe ducente feciſſet, antequam ejuſdem baſilicæ januam intraret, lumen oculorum recepit: moxque tanta cælitus ſibi data viſitatione jucundus, ad eumdem Sanctum videus laudeſque vociferans, Cumbis revertitur. Fuit itaque gaudium Fratribus univerſiſque ſibi converſantibus, atque per omnes circumquaque non modica admirationis lætitia. Hi ergo a quibus exaſperatus receſſerat, pœnitentes ajebant, ſe & alios tali facto commonitos, ad paoperum debiliumque importunitates patientes eſſe debere. D

9 Hinc Helagiam, generoſi ſanguinis feminam, *hydarica curata.* inter reliquos illuc veniſſe ſanandam, ſimulque ſanatam rediſſe videamus. Hæc ita ſuffocationis *h* moleſtia per prolixi temporis curſum elanguerat, ut ſaltem divinis aliquando intereſſe cupiens officiis, dum ſolius tantum legeretur Evangelii lectio, durare pedibus ſtando [non] valeret. Neq; hanc Dominus piis Sancti carere voluit beneficiis: quæ diebus plurimis alteno portatu ſubvecta, eam in qua ipſius erat corpus ſrequentans eccleſiam, eum cereis necnon & aliis oblationibus, piiſſimum ex animo venerabatur Patronum. Cumque terminus, quo ejus devotionis labor remonerari deberet, divinitus jam præfixus ineumberet; ſtatim cæleſti perfuſa medicamine, tanta corporis valentia ante ejuſdem Sancti præſentiam donatur, quatenus Deo ipſique beariſſimo gratias agens, reparata ſaluti, exultans rediret. h

10 Dignum ducimus, quod in ſequentibus rythmo continctur recolendum, interſerere miraculum. *Normanni Comitum S. Germani diripiunt.* Normanni vero apud eumdem locum qui dicitur Oſcellus *i*, in quadam Sequanæ inſula reſidentes, Pariſius ſæpe, dum prorſus placebat, navali excurſu veniebant. Redimebantur ergo omnia in circuitu E vicina monaſteria, ne illorum ſævitia impoſitis ignibus cremarentur; ſtudebanrque præterea vicibus æquis, quatenus aliquos nobilium gratia pecuniæ capere poſſent, unde (veluti ex mitiſſimi viri Domni *k* Hluduvvici Abbatis redemptinne) non modicum k & incomparabile acquirebant lucri negotium. Et quotieſcumque tale quid agere diſpoſuiſſent, diſſimulabant ſe multis diebus ante nullatenus quoquam ire, ne cui illorum furtivus innoteſceret adventus. Proinde decreverant muta ſilentique conſideratione *Monachis miraculis ſervatis,* Pariſius, ſive ad noſtrum aliquando percurrere loeum, omneſque ibidem ſub malefida ſecuritate commorantes inſperate decipere: reſtiterant ſiquidem in eodem monaſterio qui ipſum cuſtodirent Fratres fere viginti. Quibus matutinale, orto jam ereſcnlo, Paſchalis ſacroſanctæ feſtivitatis Officium celebrantibus, adſum Nortmanni, qui Paraſceves die equis aſcenſis iter arripuerant veniendi. Quos quidam noſtrorum equitea pauliſper prævenientes, eorum eis, quamvis fero, maligoum nuntiaverunt adventum. Illis autem non eredentibus, ſed magis laudibus divinis inſiſtentibus, Pagani ſine mora inſeqoentes venerunt, eunctoſque ut erant in eccleſia circumcinxere pſallentes. Tunc, quod magnum fuit F declinandi ſubſidium, clauſis in eorum oculis eccleſiæ portis, omnes ſeſe in queque latibula vel puteos immergentes abſconderunt; quo non ex omnibus, niſi unum [plus] equo fidentem, tanti Præſulis ſuffragantibus meritis, interficerent. Itaque fugientes ante conſpectum ipſorum ibant; nec alitet, inquam veriſſime, niſi ut quidam illorum ante enudatos etiam gladios, cum eſſet diei, illeſi tranſierint. Quibus ita angelica admiuiſtratione ſalvatis, *cæteri ſemiui necantur.* interfectis prenuntiis arque aliis in circuitu & lu medio monaſterii ex familia plurimis, omnia veluti ſpurciſſimi iuvaſores [contaminantes], queque in eccleſia vel extra invenerant diripientes; eum proventus exultatione, cellario *l* Fratrum igne ſuppoſito, ſeverſi ſunt. Tunc univerſi de qualibuſcumque quibus ſe abdiderant egreſſi latebris, concurrente etiam hinc inde populo civitatis, ſubvertetunt tantum Spiritus ſancti gratia ignis ardorem, jam, ad eunctæ conſumenda, ſpatia altiora perentem. Neque, quod poſtea noſtris iterato contigit delictis, locus tunc penitus crematus diſperiit. l

11 Ceterum ut fit memoria Juſti cum laudibus,

ad

AUCT. AIMOI-NO.

ad ea quæ in *m* Novigento, villa noſtra ſuper Maternam fluvium ſita, dum ibi moraretur, dumque inde teverteretur facta didicimus, ſed non ad cuncta, vertamus ſermonem: nam ſi eamus per ſingula, exuberans erit modus in pagina. Contigerat ergu terrore Paganorum, ultra Pariſius jam & caſtelli n Milidonis terminos excurſantium, ſanctiſſimum corpus ab Acmanto, quo nuper delatum abierat, illuc transferri. Homo igitur ex eadem villa ita infirmus per annos, ut vix incedere poſſet, totoque corpore nulla ſibi ſobveniente medicina debilitatus adveniens, candelam ſecum detulit, munus fidei, pretium ſanitatis. Sed antequam illam accendere conatus quod cœperas peregiſſet, quæſitum, videntibus quibuſdam univerſis, e cælo reſpectus donum percepit. Ergo ſi regni cælorum inæſtimabilis magnitudo cujuslibet quantitate pretii emi poteſt, multo magis vera fide ſanitas corporis: tantum enim Chriſtianus accipit, quantum credit. Conſeſtim ſiquidem oblato munere ſanatur, atque domus ſuæ limina gaudens reviſit.

m Delato corpore Novigentum, infirmus ſolita cæciſa ſanatur: *n*

B *plurimi a ſuis morbis liberantur,*

52 Erat ibidem ſane concurſus infirmorum, hinc inde confluentium, plurimus: quorum cauſas ut ſic breviter colligam, cæci gaudebant videntes, claudi ambulantes, curati diverſi febricitantes, atque plurimi variis corporum contagiis liberati gratias agebant lætantes: ſingulisque largiebatur remedii gratia, prout digni inveniebantur medicantis clementia; ita quoque dumtaxat, ut qui veſpere debilis adveniret, mane facto ſæpiſſime incolumis exiret. Inter quos puerulus de pago Stampenſi *o* infanus defertur: habebat enim contractione nervorum membra damnata. Qui a matre deportatus, depreeatus ipſa obnixe, ut ſe eum puero ea nocte in eadem baſilica, in qua ſancti Præſulis corpus venerabatur, remanere liceret. Deinde hora ejuſdem noctis adveniente (ut putabatur) jam media, puer matre neſciente ſolus aſſurgens, per eamdem eccleſiam, pedum cohæſione utcumquo ſoluta, ambulare tentabat. Evigilat mulier, gaudetque de nati viſa ſalute: ſicque ipſa atque ſequenti nocte eodem in loco tranſacta, totus poſt biduum ſoſpes effectus, genitricc jucunda receſſit.

o

C *Incolatio-nes corporis,*

53. In eadem denique Novigento villa, quæ & quanta fuerint (ut paullo ſupra retulimus) ſanitatum chariſmata, ejus bonitatis munere advenientibus exhibita, ſine crimine fatemur nos ignorare: quam vero fuerint innumera, ille qui dedit cooperator pitilimus, ſolus novit Jeſus: ideo ad id quod ardet animus tranſeuntes, ejus reverſionem mente hilari expoeem feſtinemus. Fratres igitur, qui illic aderant ſanctiſſima ejus corporis membra cuſtodientes, una cum ipſo loci ruinas ſaltem inviſere feſtinanter egreſſi; Nortmannis jam amico pacis fœdere Regno eductis, iter reverſionis læti ſuſcipiunt: ſuitque eis in revertendo navalis congruus apparatus. Unde Maternæ fluvium pariterque Sequanam enavigantes, veneruns eitra Biberis ac Sequanæ confluentia portum facientes: eductumque ſacratiſſimum corpus a navi, excepimus illud multi utriuſque ſexus & ordinis ibidem congregati, ut miraretur vix Clericos ad eum tollendum accedere poſſe. Nam ex ſui quondam Epiſcopii domo Canonici primi, uti Pontifici aſſiſtentes, exceptionis peregere miniſterium, hujus Antiphonæ congruam jubilantes melodiam: O quam venerandus es, egregie Germane Confeſſor, qui terrena contempſiſti, & cæli januam exoltans petiſti; modo victor fulges in virtute cæleſti: ideoque ſupplices te exoramus, ut intercedas pro nobis ad Dominum Deum noſtrum. Factaque geniculatione, ac Oratione dominica, & Miſſa pro univerſis ſolenniter dicta, ex monaſterio S. Petri *p* nec non & B. Genovefæ Virginis teligio-

p

ſe aceedentes Cleriei, eumdem ſequentes ordinem, D cœperunt, ſancto humeris ſuſcepto corpore, hanc pſallere Antiphonam, dicentes: Iſte eſt Germanus Pontifex maximus, qui per ſupernam gratiam divina dans miracula, promiſſa ſumens munera, vivit perenni gloria. Deinde nos, uti decebat ſervulos, corruentes, ſalutationis novum habentes Hymnum, verenter adſuimus: ſurgenteſque a ſolo, quo digniſſima ejus reverentia proſtrati jaeueramus, poſt Orationem & Collectam, jam cuidam contractæ feminæ ac cæcis duobus collatn ſanitatis beneficio, quo unaquæque videlicet exceptio proprio decoraretur miraculo, ita concrepantes intulimus.

ſanantur contracta & cæci:

54. Ave Præſul benedicte, ave nunc piiſſime,
O Germane venerande, Pater & eximie,
Plebis remet cum fideli comitantis agmine,
Veni jam, veni benigne, tedi Paſtor optime.
Oves proprias require, ac paci reſtitue,
Nec triſtari ultra ſine de ſublato pignore.
Deplorabat te ceſſiſſe Dominum Lutetia,
Se plangebat & lugebat caruiſſe gloria, E
Quam applaudet recepiſſe jam tua præſentia.
Heu! quam flebant & gemebant ſervi tui Monachi,
Et cateiva populorum euncta nimis propria,
Cum fuiſſes eaul loco a tuo, Sanctiſſime
Quis illorum ſermo valet planctus fari cordium,
Atque ſimul expedire fletus amariſſimos,
Quod Sacerdos pietatis pulſus eſſet impie,
Qui ſi ceſſit feritati Paganorum rigidæ,
Nec non loco, vel ultrici flammæ; tamen adfuit
Votis dignis famulorum, præſens in periculis.
Unde juvat nos adire illud dictu nobile,
Quod ſtupendum & mirandum inferat miraculum,
Pro quo dignæ Confeſſori teferantur gratiæ.
Itaquedum illuceſeit Paſchæ dies ſplendida,
Dumque laudes celebrarent matutinas Monachi;
Circumdantes ſe Paganos miro ludunt ordine.
Nam ut enuctos gloriantur ſe cepiſſe miſeri,
Utque gyro mox vallarunt omnes fere proximo;
Te precante liberantur prope capti ſervuli.
Dumque nullus ſeſe putat habere ſuperſtitem,
Gladiatam evaſiſſet qui Danorum aciem;
Omnes ſe de locis mergunt abditis incolumes. F
Cerneres tunc laerymantes, non loquentes invicem,
Dum de necis quaſi fauce ſe viderent ſurgare:
Vota ſolum cordis dabant tacita digniſſime,
Unus tantum præpeditur cæcæ mortis obice,
Atque telo perforatur hoſtis velociſſime,
Ne tanto ſummus careret Pontifex libamine.
Salva, elemens, hinc precamur, ſalva, Præſul agie,
Omnem Cletum te colentem cum devoto populo,
In præſenti mereamur uti prece commoda:
Hineque celſi paradiſi regnum nobis obtine,
Quo ſimul tecum pſallamus Patri laudes Domino
Atque toti Trinitati, conſonantes Angelis,
Sanctus, Sanctus, Sanctus Deus, Deus exercituum,
Cæli tuæ pleni manent terra gloria,
Oſanna qui benedictus in excelſis veneras.
Gloria ſit Deo Patri atque lau altiſſimo,
Honor, virtus & poteſtas Jeſu Chriſto Domino,
Dignitas & unus apex ſit quoq; Paraclito, Amen.

Hymnus in laudem Sancti decantatur.

55. Quo ad finem uſque ita completo, fuimus jam, licet ex adverſo, proximi partim aduſtæ nec non & permultum diſſipatæ civitati: cujus demolita facies nos omnes in dolorem adducens, competenter exegu pſallere: Adſpice, Domine, quis facta eſt deſolata civitas plena divitiis, ſedet in triſtitia domina gentium, non eſt qui conſoletur eam, niſi tu Deus noſter. Multi namque cauentes, plures vero cernebantur plnrantes: ſicque proceſſimus in *q* pratum uſque, quod ſub ipſo eſt monaſterio. Eramus vero

Corpore ad pratum prope monaſterium delato, *q*

AIMOIN. *nemo ob interfectionem matrem ferro religatus ſolvitur.*

mœrentes, quod poſteaquam propriam intraveramus tellurem, nullas ut antea oſtenſas virtutes [audiremus]. Sed ecce ſubito ex tanta populi multitudine, unus procurrens acceſſit: habebat enim cauſa pœnitentiæ ferri circulum in brachio, ut ſolet fieri, arctiſſime obvolutum: jamque tempus increverat, ex quo illi, eaſu proprium occidenti matrem, hujuſmodi pœna acceſſerat. Qui vociferans & tanti viri pietatem ſibi adjutricem expoſtulans, ut manum *ad* feretrum, quo Sancti ſacrum bajulabatur corpus, pallium ſaltem deſuper contingere cupiens, protendit; illico ferrum de brachio exiliens mirandum crepuit, ita ut in aera ſurſum evolans videretur *a* multis. Quæ res nos univerſos hilariores efficiens, nonnullos etiam in lacrymas præ gaudio movit: ſed & caro, armillæ hujuſmodi aſperitate in profundum exeſa, quod geſtum erat pretioſum pandebat miraculum.

Alia miracula.

16 Advenerat & quædam mulier, *a*djumentis fidei comitata, quæ a cunabulis ita nuncupata, dicebatur Electa. Hæc prorſus (ut nobis, quaſi eadem adhuc infirmitate dolens, *a*jebat) ita per decem annorum curricula manus dexteræ ariditate contabuerat, quod nullo modo vel *ad* os eam porrigendi poſſe habuerit. Accedens itaque cepit magnæ humilitatis precibus ſupplicare, quemadmodum ſibimet tantum ſub ejuſdem ſancti corporis feretro, ut eramus in ambulando, tranſitus concederetur. At ubi vix intromiſſa (erat enim compreſſio populi multa) tranſiſſet, ſic illius aridæ manus debilitas extemplo curatur, quatenus omni recepto vigore, ſolitum propriæ actionis exerceret officium. Hunc namque vidimus incolumem, & Meroldum qui venerat æcus, nec non & Aldegundem videntes.

17. Pervenimus ergo pſallentes, nimia laſſitudine ae ſolis ardore fatigati, hora quaſi ſexta ad monaſterii januam. Annus autem circuli reſurgentis Chriſti *r* octingenteſimus ſexageſimus tertius; dies vero menſis quarto-decimo Kalendas computabatur Auguſtas. Tunc hymno Te Deum laudamus incœpto, intravimus eccleſiam, deponentes idem ſacroſanctum corpus ſuper ipſum, in quo prius jacuerat, ſepulcrum. Deinde concinentes Antiphonam, Laudem dicite Deo noſtro omnes Sancti ejus, & qui timetis eum puſilli & magni, quoniam regnabit Dominus Deus noſter omnipotens, gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei; facta oratione, ac pro omni qui convenerat cœtu peracta Miſſarum celebritate, *s* tulimus illud in S. Symphoriani cryptam *c*, ubi primum migrans quieverat, atque poſt ejuſdem ſancti Martyris altare in præparato ſibi tumulo venerandum poſuimus. Unde evolutis temporum ſpatiis, atque monaſterio jam ex parte reædificato, adveniens glorioſus ſemperque pius Rex Karolus, ejuſque regni conſors Richildis Regina, ſimulque pater & paſtor noſter dominus *t* Gauzlinus Abbas, & Ingelvinus *u* Epiſcopus, aliique Præſules ſive Regni ſui Principes, retulerunt eadem ſanctiſſima membra cum laudibus & hymnis *ad* proprii locum ſepulcri. Ubi auxiliante Deo & Domino noſtro Jeſu Chriſto, ſocia Spiritus ſancti gratia, multi uſque hodie venientes, ejuſdem ſancti Pontificis meritis ſanantur infirmi, ad gloriam & laudem ſanctæ & individuæ Trinitatis, in ſecula ſeculorum. Amen. *x*

Reſtitutio corpus anno 863.

ANNOTATA.

a Oximenſis *pagus in Normannia & diœceſi Sagienſi, ut ſæpius monuimus.*

b Bajocaſſinus pagus *in eadem Normannia, vulgo* le Beſſin, *ad Oceanum Britannicum, cujus urbs Epiſcopalis eſt* Bajocum.

c *Hic eſt* S. Caraunus, *vulgo* S. Cheron, *cujus Acta mar-tyrii ſupra hoc die dedimus.*

d Pinciacum *vulgo* Poiſſy, *cujus pagus late extendebatur.*

e Prunidus, *vulgo* Prunay, *haud procul a Pinciaco.*

f *Anno 857 at Geſta Normannorum ante Rollonem habent.*

g *Mabillo, neque de* Riolo, *ſupra nominati Pinciacenſis pagi vico, eo quod eccleſia ibi dicata ſit S. Petro; neque de Senonicæ diœceſis vico, vulgo* Rugau *vult locum hunc intelligi, eo quod eccleſia iſtic S. Juliæ ſit.*

h *Mullebrem morbum intelligi, quam* ſuffocationem matricis *Phyſici appellant, credibile ſit eo affectionibus hyſtericarum mulierum propriis, quales hic deſcribuntur.*

i *In libello Caroli Calvi contra VVenilonem nominatur,* Inſula loci qui Oſcellus dicitur.

k Ludovicus *Abbas S. Dionyſii, uti in dictis Geſtis legitur.*

l *Continuator Aimoini lib. 5. cap.* 23, Eadem tempeſtate, *inquit*, ſecunda irruptione Normanni Pariſios venerunt, & B. Germani monaſterium depopulati ſunt, cellarioque Fratrum igne immiſſo, eum præda undecumque acquiſita redierunt.

m Novigentum *illud, quod plura iſtius nominis ſint oppida, appellatur* Nogent l'Artbaud, 8 *leucas ſupra Meldas in Ortum ſitum.*

n Caſtellum Milidonis, *nunc* Melodunum *dicitur ad Sequanam ſupra Corbolium, & 10 leucis Pariſiis diſitum. De* Acmanto *ſupra actum eſt.*

o Stampe *oppidum inter Pariſios & Aurelianos, vulgo* Eſtampes.

p S. Genovefæ *Acta dedimus 3 Januarii, ubi de hac a incurſione Normannorum. Conditum id monaſterium* ſub honore SS. Petri & Pauli, *poſtea* S. Petri & S. Genovefæ *dictum.*

q *Hinc monaſterium* S. Germani de Prato *ſeu* de Pratis *poſteris dictum.*

r *Indicitur annus more Gallico inchoandus a Paſchate.*

s *Notat Mabillo* ſacellum S. Symphoriani *baſilicæ extra in atrio eccleſiæ, adeoque hinc explicandum Auctorem Tranſlationis nu. 1. dicentem, Sancti corpus humatum fuiſſe* in porticu eccleſiæ S. Vincentii.

t Ganzlinus *ſive* Goslinus, *poſtea Epiſcopus Pariſienſis, fuit Abbas S. Germani ab anno 850, ſive anno regni Caroli 20, ut ex diplomate apud Mabillonem conſtat.*

u Ingelvvinus *Epiſcopus Pariſienſis ſucceſſit Æneæ, ſaltem poſt annum 868, ut ex iſtius diplomate conſtat apud Sammarthanos.*

x *Addit Mabillo præter ſupra allegatum diploma de Karoli venna, etiam Præceptum Karoli Calvi de partitione prædiorum, in uſus Monachorum monaſterii S. Germani, ad petitionem Goſlini Abbatis.*

APPENDIX

De aliis tranſlationibus & miraculis S. Germani.

ex ſæculo 11ss Benedictino R. P. Mabillonis.

CUm Lutetia Pariſiorum iterato a Normannis impeteretur *anno* DCCCLXXXVI, *tunc cives S. Germani Patroni ſui auxilium implorare, ad ejus tumulum confluere, ex quo ſacrum ejus corpus refoſſum in urbem delatum. Id eccluit abbo, noſtri cœnobii Monachus, in libro 1 de obſidione Pariſiaca.* 18 *Anno 886 tranſlata in urbem a Normannis, obſeſſa*

Tunc trepidant ei ves, cunctiq; vocant celebrandum
Germanum: Miſerere tuis, Germane, miſellis.
Concurrunt matres, pariter juveneſque puellæ
Ad Sancti tumulum, ſuffragia poſcere grata,
Hic jacuit ſuimet jugiter venerabile corpus,
Nobiliuſque monaſterium cunctis fuit illud:
Hinc propriis fuerat famulis geſtatus in urbem.

corpore.

Nempe

EXMABILIONE. *Nempe in Eccleſiam* S. Germani Veteris *appellatum. In qua Sancti brachium, in beſpitii mercedem, reliquum eſt. Tunc*

Efficitur boſtar Germani Antiſtitis aula,
Completur rauris, ſuculis, ſimiſque capellis.

puniuntur eorum feminæ duæ, ut aquam ſorte ex puteo haurientes, ſanctæ,

19 *Idem Auctor in libro* 2 *miracula vecitat duo, facta adverſus duas feminas Nortmannicas, quæ aquam e puteo S. Germani in uſus ſuos hauſerant. Is puteus hactenus viſitur in eccleſia Germanenſi, febricitantibus quondam frequentatus, quibus ejus aquæ, benedictione ſignatæ, ſæpius medicamento fuere. Situs eſt in abſida orientali, eo fere in loco, quo* S. Germani *corpus a Lautfredo Abbate depoſitum eſt. Quæ omnia intelliguntur ex ſubjectis Abbonis verſibus libri* 2.

Cujus ad accubitai puteus veſtigia, cujus
Qui potabit aquas, exemplo, febre laborans,
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, juſſit
Vi ſibi * Scotia Danum deferri. Namque Sacerdos
Templa * tuens, puteum vendebat ægris pretio amplo.
Depoſitus flammæ panis, mox ipſe figuram
Sanguinis accepit rubeam. Poſt altera ſorte
Scitur; vi conans latices bauſiſſe cruorem.

* *an* Gotia? * ægris

B *Anno* 888 *ſubita obſidione* 20 *Gozlino Pariſiorum Epiſcopo tempore obſidionis e medio ſublato, ſimulque Henrico Duce, quem Carolus Craſſus auxilio miſerat; Nortmannis ſtrenue reſtiterunt Ebbolus Gozlini nepos, Germanenſis Abbas, & Odo Comes, eoſque ad ſolvendam obſidionem compulerunt. Id factum anno* DCCLXXXVIII, *quo S. Germani Reliquiæ ex urbe in priſtinum locum reductæ, & in pretioſam thecam recondita, inſculptis in ea ſequentibus verſiculis:*

Hic poſitum Sancti multis venerabile corpus
Germani, loculo nunc cuſtoditur in iſto.
Audear ornatus aliquis hinc tollere nullus,
Perpetua metuit qui non niſi morte perire,
Inferni cæcas audet adire tenebras.
Subventus cauſa, Chriſto tribuente ſalutem,
Ferri quo poſſit, fuerit quocumque ſerendum;
Hunc in honore tuo loculum, Germane, rogavit
Ebbolus Abba pius fieri, doniſque replevit.
Hic etiam, Henrice Pater, tua dona refulgent.
Odo Comes veuat, multi quoq; Chriſticolarum.

referuntur corpus ad monaſterium intra novam arcam,

Fuit is Odo ſeu Eudo Comes, poſtea Rex dictus, filius Rotberti Andegavorum Comitis, viri Saxonici generis, in bello Nortmannico enituit. Quis fuerit Henricus iſte, an Dux, qui a Carolo ad ferendum Pariſiis opem miſſus eſt, non conſtat.

an. 1458 *refectum.* C 21. *Guillelmus cognomento Epiſcopi, Abbas piiſſimus, cujus corpus incorruptum huctenus in tumulo perſiſtere diximus, anno* MCCCCVIII *eumdem thecam elegantiori opere refici curavit. Ad hoc viginti ſex marcæ aureæ, quibus conflat theæ pars ſuperior, e veteri capſa deſumptæ, additæ argenti deaurati marcæ ducentæ quinquaginta ad compingendas latera: fundus, induſtrie cælatus; argento poſteriora conflatus eſt. Guillelmus vero, ut Ebboli primarii opificis (quæ viri modeſtia erat) memoriam obſcurare videretur, prædictos verſus in theeam reſtituit, quatuor diſce additis:*

Annis milleon quadringentis quoque nono,
Hoc opus impleuum, fulgente docere tepletum,
Cœpta ſequens alias Guillelmus Præſulis Abbas
Ad decus Eccleſiæ veſtiit ipſe pie.

Supereſt etiamnunc egregium illud opificium, uti & tubulo majoris ulteris argentea, utrumque Guillelmi pietatis monumentum. Reliquum eſt ut miraculum quoddam, anno MLXI D *factum, referamus ex codicibus Mſs. in Vigiliis Tranſlationis S. Germani quondam legi ſolitum.*

22 Miraculis, quæ Dominus Deus, pro meritis beatiſſimi Germani Pariſienſis Antiſtitis, hucuſque copioſa operari non deſinit, adjiciendum cenſemus illud, quod contigit Philippi Magni Francorum Regis ſucceſſivis temporibus. Is ſiquidem Philippus, Henrici Regis filius, dignitatem regalis Principatus patre ſepulto ſuſcepit annis adhuc in puerilibus. Prædictus itaque Rex, adulatorum conſiliis, utpote juvenis, nimis credulus, Baſilicam S. Germani, quæ prope Pariſius eſt, ſatis irreverenter ingreſſus eſt: quatenus de theſauris eccleſiæ, quos ibi Childebertus Rex ad decorem domus Dei multos congregaverat, cupiditatibus & voluptatibus ſuis ſatisfaceret. Igitur præcepit Crucem auream, quæ poſt altare B. Vincentii Martyris locata erat, deponi, ut auſum & lapides pretioſos inde aſportaret, ſuiſque ſatellitibus aſportata diſtribueret. Eſt enim ipſa Crux operis ac ponderis incomparabilis, gemmis exquiſitiſſimis venuſtata, utpote quam dicunt de Hiſpaniis allatam, & in præfatam eccleſiam ex regalibus munificentiis illatam: cujus pretioſiſſimi donarii laudem ipſa res adhuc teſtatur; & dum ſuperſtes erit, ipſum opus mirificum, & auri pondus immenſum teſtabitur. Imperante & præſente Rege depoſita eſt, cui ſupererat, Crux de columna; & ſupes tapetum unum in eccleſiæ pavimento collocata. Aderant artifices, cum ſuo apparatu, ex Regis edicto, deletioni cruci inſtantes: nec minus intererant Eccleſiæ illius Monachi condolentes, S. Vincentium & beatiſſimum Germanum præcipue invocantes. Monachorum alii capſulas, in quibus Sanctorum continebantur pignora, humi depoſuerunt, & voce flebili & corde ſuſpirioſo Dei miſericordiam everberabant. E

An. 1062. *Philippus Rex.*

prohibetur diffringere Crucem auream S. Germano oblatam,

23 Huic tam execrando ſpectaculo aderat Stephanus, urbis prædictæ Præfectus, homo multum itſeverens & iofrunitus, cujus inſtinctu nefario rem totam aggreſſus erat Rex Philippus. Præſumptuoſis autem conatibus, Deo gratias, confeſtim obſtitit benigniſſimus Deus. Sicut enim relatum eſt, his qui adſtabant videntibus, quædam nebula Sancta ſanctorum eccleſiæ illius obnubilare viſa eſt: Rex autem a propoſito ſuo continuo deſtitit, & pavore quodam perterritus ab bis remerariis auſibus de cetero ſe cohibuit. Ut etiam divinæ vindictæ non anceps, immo evidens daretur experimentum, Stephanus Præpoſitus oculorum acie ſtatim privatus eſt: & quouſque vixit, tali condigna redargutione multatus eſt. Compulſus eſt igitur miſer in ſeipſo recognoſcere, quia conſiliator adulativus, pro terreni Regis amore, conſilium ſuum in cæleſtem Regem non debuerat arrogantes erigere. Lamentum itaque Monachorum verſum eſt in gaudium: Crux quoque cum omni reverentia in ſtatu priſtino ſublimata, & plebs Pariſienſis ex hac Domini viſione lætificata. Miraculum ſiquidem iſtud celebre habitum eſt, & inter multos ſolenniter divulgatum eſt. Nos autem poſteris noſtris id ſcriptum traſmittimus, ad laudem & gloriam Dei, & ad recenſendam memoriam Patroni noſtri beatiſſimi Germani, cujus precibus & meritis inceſſanter adjuvemur. Amen. F

conſilii auctor reprehenſio. to cæciſtatio

DE SS. NICEPHORO EPISCOPO ET MAXIMILIANO DIACONO,

D. P.

HUMAGI ET PETINÆ IN ISTRIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De Actis S. Gerontii Ficoclenſis & S. Nicephori Antiocheni, huic alterique fabuloſe aptatis.

XXVIII MAJI. PEtina, *vulgo* Pedina, *antiquis* Pitinum *ſeu* Pucinum, *urbs Iſtriæ Epiſcopalis ſub Patriarchatu Aquilejenſi & Dominio gentis Auſtriacæ, ab Adriatici maris littore verſus Septemtrionem* XXX *milliaribus diſſita eſt. Hanc Ferdinandus Ughellus, tomo* 5. *Italiæ ſacræ, vetuſtiſſimæ eſſe inſtitutionis ait, utpote a tempore Conſtantini Magni: latent tamen nomina Epiſcoporum, uſque ad* B Urſianum, *qui (ut idem Ughellus ait) Romano Concilio ſub Agathone Papa ſubſcripſit anno* DCLXXX. *Urſiniano ſubjungitur* S. Nicephorus, Confeſſor & Epiſcopus hujus Sedis, cujus corpus quieſcit in oppido Omagi maritimo, XXX M. P. Petina diſtante; at vero brachium habetur Petinæ. Quo tempore vixerit actaque ejus ignorantur. *Ita Ughellus columna* 455 *& ſequenti. Ferrarius in Catalogo generali hoc* XXVIII *Maji*, ex Tabulis Eccleſiæ Humagenſis & Petineoſis *refert iſta:* Humagi in Iſtria Sanctorum Confeſſorum Nicephori Epiſcopi & Maximiliani Diaconi Petinenſium. *Citatur Vita ex tabulis & monumentis utriuſque Eccleſiæ a Nicolao Manzolo Juris Conſulto Juſtinopolitano Venetiis editis, utique in eo opuſculo quod Deſcriptio Iſtriæ inſcribitur, & aliorum quoque ejus regionis Sanctorum Vitas Italice collectas continet. Ipſum accepimus beneficio Joannis Ludovici Schonlebii Archidiaconi Carolollæ inferioris, rurſum tamen, compoſito hoc Commentariolo, ex oculis neſcio quo modo evanuit. Ferrarius in Appendice ad Catalogum Sanctorum Italiæ pagina* 816 *aliquam inde hiſtoriam extraxit rum tali Annotatione:* Etſi hiſtoria hæc merito alicui ſuſpecta videri poterit, quod nullam temporis mentionem faciens inveriſimilia quædam narrare videatur, illam tameo paucis referre libuit; gratum me facturum ratus, ſi, ubi accurate ſcripta deſunt, qualiacumque haberi potuerunt referantur. *Nos lectore curioſo ad Manzolum & Ferrarium amandato, malumus cum Ughello, qui annis quadraginta ſerius ſcripſit, dicere,* Acta ejus, *ſcilicet vera*, ignorari.

C. 2 *Etenim certum nobis eſt, fabuloſam* S. Gerontii Ficoclenſis *Vitam, de qua egimus* IX *Maji, aptatam eſſe* S. Nicephoro *huic; & quidem in eo præſertim quod abſurdiſſimum illa habet, nec ſine erubeſcentia aliqua attigimus, num.* 8. *noſtri de illo Sanctæ Commentarii, de duabus neptibus, feminem ſanctum ut olim Sunamitis Davidem foventibus, miraculiſque probata facti tam extravagantis innocentia; cum ſcilicet ad jubentis imperium ſtineſtres auſeres, e medio volatu decidentes in terram, tamquam ovis agi ſe permiſerunt, & Sancti pallium radius ſolis, inſtar perticæ, avrepit. Solum ad Aquilejenſem Patriarcham delata accuſatio* Nicephori *dicitur, cum Herontius legatur, Romano Pontifici accuſatus: & pro miraculo ſervarum ſixarum, ſitientibus in via præbentium ubera, quod adſcribitur Gerontio; de Nicephoro narratur, quod Aquilejam tendens*, apud Piqoenum, oppidum perveius Iſtriæ, ſigno Crucis & oratione fontem excitavit populo, maxima aquarum penoria laboranti, & opem ab eo quem virum ſanctum noverant imploranti: qui fons adhuc maner multis moleodioia inferviens, ſacello ibidem ſuo oomini a Piquentinis extructo. Qood & apud Covedum haud procul a Tergeſtinis finibus effecit: ubi hoſpitatus, eum urſus mulum, qoo ſanctus Epiſcopus vehebatur, devoraſſet, illum juſſit ad ſe a duabus virginibus ſuia oeptibus adduci; quibus jubentibus ur ad Epiſcopum veniret, paruit illico; & ſibi ab Epiſcopo imperata facieos, farcinulas a mulo portari ſolitaa ſibi impoſitas portavit, Epiſcopum E ſequens .... Cum autem Sanctus Petinam rediret, & apud Humagum, una cum Maximiliano Diacono, ægrorans brevi vita exceſſit uterque, quorum corpora Humagi adhuc aſſervantur: agiturque dies feſtus ibi & Petinæ, ubi S. Nicephori manus habetur, V Kal. Junii. *Ita ille ex ea Vita, quam (ut dixi) apparet ſumptam eſſe ex Vita S. Gerontii, additis propriis nonnullis de* S. Nicephoro *traditionibus, quarum monumentum ſint prædicti duo fontes, certiſſimi teſtes popularis traditionis de ſanctitate ejus, cui illi adſcribuntur. Eſt autem* Piqueotum, *in tabulis* Pinguentum, *diſtaq; Petina in Boream* p. m. XV, *& terreſtri longioris circuitus itinere Aquilejam petenti tranſeundum ſuit, uti & Fines* Tergeſtini, *juxta quos requirendum* Covedum *tabula non exprimunt. Aſt quomodocumq; Aquilejam iverit aliquando Sanctus, mari videtur rediiſſe, cum obiit* Humagi *maritimo oppido, nihil plus Aquileja diſtanti quam Petini.*

3. *Quod autem Humagenſes aut Petinenſes, deſtituti ſcriptis veteribus propriſque Actis hujus ſui Patroni, permiſerint ſibi imponi Gerontiana illa, accepta Ficoclis, in oppoſito Adriatici littore ſitis, minus mirabitur; qui viderit Ferrarium ad* XXX *Decembris pag.* 812 *agere* de S. Nicephoro Martyre Patrono Petinenſi, *tamquam diverſo*, ex monumentis Eccleſiæ Petineoſis & Hiſtoria Manzoli *prænominati, adducta ſimili epitome eorum quæ* IX *Februarii dedimus de Nicephoro & Sapritio, quorum hic recudere offenſam alteri nolens, martyrii quoque palmam ab oclam e manibus alteri ſuſcipiendam reliquit. Proponuntur autem ipſa a Ferrario ſub hac dumtaxat varietate, quod quæ* Antiochiæ *geſta ſunt, ſub iiſdem Imperatoribus Valeriano & Gallieno, tranſferantur* Sablonicum, *nulli veterum notam urbem. Addunt deinde Petinenſes, quod* Corpus a Chriſtianis honorifice ſepultum, poſtea Conſtantinus Magnos oavi imponens, cum luminibus & Clericis comitantibus, ibi baſilicam quæ Cathedralis eſſet ædificari juſſit, ubi corpus Martyris, nave ſua ſponte impellentibus ventis delata, conquieviſſet. Quæ cum ad Liburniæ & Iſtriæ littora appulſa eſſet, Petinamque, tunc Penrapolim dictam, adverſo flumine ſacra pignora deportaſſet; ibi Eccleſia Epiſcopo donata extructa fuit, in qua S. Nicephori corpus ad hæc uſque tempora aſſervatur & colitur. Is enim non illius urbis tantum, ſed & totius diœceſis Tutelaris eſt & Patronus. *Ita claudit ſuam epitomen Ferrarius, in Annotatione ſubjuncta ſimiliter agnoſcens*, nonnulla emendatione egere *oblata ſibi Acta; ipſique Petinenſibus probandum relinquens, tantam ſui Epiſcopatus vetuſtatem*, cum de ie hac nihil apnd graves auctores *legatur. Paulo ante, id eſt pag.* 811, *egerat idem Ferrarius de eodem*

Culius probatur,

Acta emittuntur,

quia ſumpta ex Actis S. Gerontii Ficoclenſis,

addita traditione de duobus fontibus,

& mortuus apud Omagum:

aptatus ſuit alteri Petinenſium Patrono.

A dem Sanctæ, excusans Actu nondum vidisse: sed ibi addit, quod idem qui Petinæ, etiam in Aquilejensi, Ecclesia & tota illius diœcesi celebratur, & in ejusdem Ecclesiæ tabulis adnotatur, XXX Decembris honorari solitus.

fortasse Sabionæ. addit.

4 Duos Nicephoros a Petinensibus coli, & quidem ambos ut Patronos, alterum Episcopum hoc XXVIII Maji, alterum Martyrem in fine anni, si debemus credere; potuimus etiam per conjecturam opinari, eorum alterum (incertum quo tempore vel quomodo) passum fuisse Martyrium Sabionæ, in Comitatu Tirolensi, Rhætiæ urbe, olim Episcopali sub Patriarcha Aquilejensi prope Brixinam, quæ ei in Titulo succesſit; cujus deinde corpus vel fumiæ Æsco in Athesim profluente mersum, atque ab hoc in Adriaticum mare deportatum, ad Istriæ littora delatum fuerit; vel potius, cessante persecutione, navi devectum sit; sed Actis deficientibus aptata ei fuisse Acta Nicephori Antiochent. Quidquid sit, apparet satis hoc exemplo, Istrios parum habuisse explorata, quæ de suis Sanctis nimium leviter credenda assumpserunt: de quibus pronde nihil haberemus dicendum, nisi, quam sunt incerta omnia cetera, tam contra certus esset cultus, uti jam ostendimus. Exspectamus tamen pro IX Januarii, vel XXX Decembris, ut aliquis certiores nos inde faciat, Sanctorum ejusdem nominis Patronorum duorum corpora diversa revera haberi colique: merito enim formidamus, ne hic aliquid lateat confusionis. Optamus etiam de corpore S. Maximiliani aliquid distinctius edoceri, si fieri id posse. AUCT. D. P.

DE SANCTO NICETA

EPISCOPO CHALCEDONENSI IN BITHYNIA.

SYLLOGE HISTORICA. G.H.

De ejus cultu apud Græcos, Actorum defectu, & Sedis tempore per conjecturam.

XXVIII MAJI. CHalcedon, urbs antiqua Bithyniæ, ex adverso Byzantii seu Constantinopolis in ora Bosphori interfluentis, celebris cultu S. Euphemiæ Virginis & Martyris, celebrior evasit Concilio quarto Oecumenico ibidem habito; in quo, quantum ad honorem, Metropolis habita fuit; licet aliquot Episcopi manserint subditi Metropolitæ Nicomediensi. Inter hos unicum dumtaxat Sanctis annumeratum hactenus reperimus Nicetam, de quo hic agimus: & cujus Certamen etiam recolitur ex Ms. Arabo-Ægyptio Martyrologio apud Maronitas, utpote Græcorum in hoc ritum secutos. Extat Venetiis anno MDCIII recusum Typicon, secundum Ordinem & consuetudinem sacratæ apud Hierosolymitanos Lauræ S. Sabbæ, observatum in reliquis ibidem monasteriis & aliis quacunque loco Ecclesiis Dei. In hoc Typico ad singulos dies unus, aut subinde duo Sancti proponuntur, & in nonnullis indicantur, propria quadam; dum autem talia non C suggeruntur, patet assumenda quæ de Communi Sanctorum habentur. In eo autem Typico ad hunc XXVIII Maji ista leguntur: Τῇ ἱερᾷ Πανηγύρει ἁγίου Νικήτα, Ἐπισκόπου Χαλκηδόνος, καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἑλλαδίου, Sancti Petris nostri Nicetæ Episcopi Chelcedoois, & sancti Hiero-Martyris Helladii. Hæc eadem leguntur in Horologio Græce Venetiis sub annum MDCVII excuso, & aliis Menologiis: S. Helladii, memoria etiam celebratur in nonnullorum fastis hoc die; sed cum Menæis & Anthologio novo altisque, retulimus illum ad diem præcedentem XXVII Maji.

Memoria in Typico S. Sabæ

2 Gilbertus Genebrardus, Theologus Parisiensis, & Hebraicarum litterarum Professor Regius, suis scriptis orbi notissimus, ante Psalmos Davidicos a se illustratos præposuit quatuor Kalendarie, Hebræorum, Syrorum, Græcorum, & Romanum: Ut, inquit, contra Novatores, in Divorum festis celebrandis concordiam Ecclesiarum liceat conspicere. Præfatur autem quod Kalendarium Græcorum totius anni, quod Menologium vocant, contineat memorias Sanctorum, quos Græci quotannis, diebus anniversariis celebrent. Illud autem Menologium interpretatus est diligens Genebrardus, in quo, ad hunc XXVIII Maji, ista solum verba leguntur: Nicetas Episcopus Chalcedonensis. Joannes Molanus, in sue Auctario ad Usuardum, ad Sanctos a se appositas litteras adjungit, ut indicetur lectori unde illos desumpserit: ubi littera G significat commemorationes Sanctorum totius anni, prout ex eum eorumdem Sanctorum deprecationibus habentur in Menologio seu Horologio Græco. Inde ergo Molanus ad hunc ditus ista habet: Die vigesima octave sancti Patris Nicetæ, & sancti Hieromartyris Helladii. In his omnibus primum auctoritatis gradum obtinet Typicon S. Sabæ, quamvis id quod nunc sub eo habemus nomine sæpius auctum fuerit, sicut Breviarium & Missale Mediolanense, dicitur usurpari secundum consuetudinem aut juxta morem S. Ambrosii; & sicut Breviarium antiquum Toletanum, vulgo S. Isidori seu Mosarabe appellatur, etiam postquam illud jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi auctum & emendatum est. Ista etiam mutatione & interpolatione non obstante, probatur, quod saltem quando scripti sunt Codices, unde accepta est impressio Typici, ejusmodi cultus invaluerit & obtinuerit in Palæstina, atque adeo ante aliquammulta sæcula.

& apud Genebrardum

atque Molanum.

3 Quari tamen haud immerito potuit, quomodo S. Nicetæ mentio non habeatur in Ms. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & aliis Menæis inde desumptis, cum tam vicina illi fuerit urbs Chalcedonensis. Videtur autem responderi posse, quod forsitan S. Nicetas, susceptis peregrinationibus ad loca Sancta, ibi in aliqua monasterio privatus vixerit, ac diem suum sancte obierit, & miraculis patratis coli publice cœperit, Chalcedonensibus interim nihil de eo requirendæ solicitis; quippe qui ipso discedente, vel etiam suo se gradu abdicante, alium elegerint, nec porro curaverint de eo quidquam discere: præsertim cum nulla ejus Vita scripta esset, quæ nomen illius celebre faceret extra Terram sanctam; sicut in simili casu accidisset S. Joanni Sileotiario, ex Episcopo Colonensi in Armenia Lauræ S. Sabæ Monacho, nisi Vitam Cyrillus scripsisset quam illustravimus XIII Maji. Ceterum ex ille ipso defectu Vitæ, ducimus suspicionem, quod non admodum antiquus hic Sanctus fuerit; sed forsitan Iconomachorum tempore, pertæsi turbatissimi suæ Ecclesiæ status, in Palæstinam se contulerit; quando istic quoque collabebatur res Christiana, invalescentibus magis magisque Sarracenis, & civitates ac loca omnia munita in Oriente tenentibus: & sic liceret illum referre ad sæculum VIII vel IX. F Fortasse in terra sancta obiit.

DE

DE S. VVILELMO DUCE

POSTEA MONACHO GELLONENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.H.

De Vitæ & miraculorum Actis, cultu diebus variis, & Reliquiis ejuſdem Sancti.

CIRCA DCCC-XII. GEllonenſe monaſterium, *in Vita Ludovici Pii mi-nus recte* Gelunæ *vocitatum, Septimaniam ſive Occitaniam, aut barbaro (ut jam loquitur) hujus ævi vocabulo Langedociam pertinet; ſitum inter exceſſa mon-tium juga, in* valle Gellonia *ad Araurim fluvium; Gellonenſe monaſterium S. VVillelmo.* medio fere itinere inter urbes *Epiſcopales Montem-peſſulanum & Lutevam Fundatorem illud agnoſcit* S. VVillelmum Ducem, *ſive ut ipſius ævo potius vocabant* Comitem, *& poſtea ibidem* Monachum, *in quo modo* monaſterium S. VVillelmi de deſerto *ſolet appellari. Acta ejus ex Ms. ipſius Cœnobii, a Fr. Georgio Grandra-guamio Infirmario tranſcripta, ſubmiſit nobis anno* M-B DCXLVI *Tolſa R. P. Petrus Poſſinus, ex tuae ſtu-* *Vitæ ex variis Mſs.* *diorum noſtrorum ſanter & adjutor ſtrenuus, ſed utri-que nonnulla deſunt. Eadem Acta ſed abſque miraculis, habemus ſcripta in inſigni codice noſtro menſis Maji, item in codicibus Mſ. Trevirenſi monaſterii S. Maximini, Claromartſenno dioeceſis Andomoropolitanæ, ac Duneuſi jam Brugis conſtituto, utroque Ordinis Ciſtercienſis: in cujus archimonaſterio ipſo quoque reperimus, ſed non deſcripſimus. Habemus eadem, ſed contracta, ex codice Mſ. Rubeæ-vallis prope Bruxellas, cum Titulo* Comitis Hannoniæ, *per ineſcio quem errorem ipſi affecto a Col-lectore Gillemanno. Item in Mſ. Bodecenſi dioeceſis Pa-derbornenſis, æque ac illud Ordinis Canonicorum Regu-* *& editis locis,* *larium, & Mſ. Ultrajectino eccleſiæ S. Salvatoris. Deni-que tertullimus ipſa cum editione Auguſtana anni* MDC-XI, *& Pariſienſi anni* MDCLXXVII. *Priorem editio-nem curavit Carolus Stengelius, ſubjungens ei Vitam S. VVillelmi Hirſaugienſis, ex Nonnis Julii beato ſine perfun-cti: poſteriorem inſeruerunt Actis Sanctorum Ordinis Be-nedictini, hujuſque ſeculi quarti parti primæ, diligen-tiſſimi Acherius & Mabillo.*

C 2 *At* quis fuerit ſcriptor, *inquit Mabillo,* Vitæ S. *ab auctore gratis* VVillelmi, quove tempore vixerit, certo definire non poſtum. Auctorem ſane gravem, quiſquis tan-dem ille ſit, conſtat fuiſſe, & libellum hunc eu-diſſe ante ſeculum XI; imo, ut verisimile eſt, haud longe poſt VVillelmi obitum, cujus rea geſtas, qua-*XI ſeculo ſcripta:* ſi reſtis oculatus, commemorat. *Hæc Mabillo. Verum niſi multum abberramus, unum eumdemque cenſemus au-ctorem Vitæ & miraculorum, quæ habemus inedita infra damus; in quibus narratur* S. Fulcranni Epiſcopi Lu teveoſis adventus ad tumulum S. VVillelmi, *& ipſe appellatur* Sanctus, *atque* gratia curationum & virtu-te miraculorum opinatiſſimus, *uti latius* XIII *Febru-arii, deduximus ad ipſius S. Fulcranni Vitam, ubi diximus eum circa annum* MVI *ex hac vita migraſſe; proinde non videtur haec Vita eum miraculis potuiſſe ſcri-compendio in Vita S. Bened. II Aniaenſis* bi, niſi ſaltem ſeculo XI *jam aliquo uſque fluente. Non dubitamus interim, quin plures antea* S. VVille mi *geſtæ deſcripſerint, quorum narrationibus hic Auctor uſus ſit. Harum una poteſt ceſſeri caput* VI *Vitæ S. Benedicti Abbatis Aniane & Indæ, a nobis ad* XII *Februarii pro-latæ: cui* S. VVillelmus *in charta infra relata ſubjecit ſuum monaſterium, & illud compendium ideo ante alia Acta profertmus, quod Auctor Avdo diſcipulus S. Benedi-cti poterit etiam* S. VVillelmum *tertius cognoviſſe. Aliud compendium, ſed ex hiſce Actis contractum, ha-buit Ordericus Vitalis in ſua hiſtoria Eccleſiaſtica, ad annum uſque* MCXLI *deducta, lib. 6 ad annum* ML-XVI, *ubi*; Quia de S. Guillelmo, *inquit*, nobis in-cidit mentio, libet vitam ejus breviter hic inſerere. *& apud Ordericum Vitalem,* Novi quod ipſa ætro inveniruc in hac provincia, & nonnullis placebit de tali vico relatio veridica. Hanc enim Aotoonus Gueotooienſis Monachus nuper detu-lit, & nobis eam videre deſiderantibus oſtendit. Vulgo canitur a joculatoribus de illo cantilena, ſed jure præferenda eſt relatio authentica: quæ a religio-ſis doctoribus ſolerter eſt edita, & a ſtudioſis lecto-ribus reverenter lecta eſt in communi Fratrum au-dientia. Verum quia portitor feſtinabat abire, & brumale gelu me prohibebat ſcribere; ſinceram ab-E breviationem, ſicut tabellis tradidi compendioſe, ſic nunc ſatagam membranæ ſummatim commendare, & audacis Machiſii famam propalare. *Hæc Orderi-& alias.* *cus, apud quem ſubjectum Vitæ compendium videri po-teſt.* Jocularia *autem ab illo indicata, vulgo* Romancias, *profert Catellus & explodit ut fabuloſa lib. 3 hiſtoriæ Comitum Toloſanorum cap. 6 Aliud compendium edidit Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 61. Aliud Mſ. Coloniæ ſubmiſſum fuit. Aliud Arnoldus Raiſius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani: quod (ſed Hagiologio Molani edito) recudit, nonnullis erroribus emendatis, Joannes Plantavitius de la Pauſe Epiſcopus Lodovenſis in Chronologia Præſulum Lodovenſium pag. 25, vir eruditiſſimus, a cujus calamo habemus Theſaurum Synonymi um Hebraico-Chaldaico-Rabinicum, item Flori-legium Rabinicum-Biblicum. Demum & a ind compen-dium ſive Epitomen habetur in Viola Sanctorum, Hage-noæ anno* MDVIII *excuſa.*

3 *Plura de viri Sancti miraculis, deque corporis ejus* *Libellus miraculo-rum ex duplici Mſ.* *ſtatu ac veneratione præſenti diſcere cupientes, iterum returrimus ad prætaudatum Poſſinum, Roma in ipſius partes opportune regreſſum. Hic primum quidem, ex ve-tuſto Gellonenſi monaſterii Mſ. libellum quendam mira-culorum impetravit, deinde recentis inventionis tranſla-tionisque hiſtoriam, ibidem conſcriptam Gallica lingua, ad nos miſit. Et hanc quidem Latine redditam in fine ponimus, iſtum vero, ex codice duobus foliis evulſis le-cero, imperfectum habeti cum doleremus; opportune af-fertur Benedictinis ſeculi* IV *pars altera, in eaque* libel-lua de miraculis S. VVillelmi, Ducis ac Monachi Gellonenſis, Auctore Monacho Gellonenſi Anony-mo, ex Mſ. Eixienſi *vulgo* Eyſſez *dicitur, diœceſis Aginnenſes, non longe ab Olde fluvio monaſterium, leu-cis circiter quinquaginta diſtans Gellone. Hujus Mſ. ſty-lus, al quanto cultior Gellonenſi, oſtendit ipſum eſſe po-ſteriora quare originaria ſimplicitate ſervata qua licet, en ipſe ſolum ſupplevimus defectus & lacunas primigenis operis.*

4 *Ad inventionem quod attinet, ea omnino præter ſpem* *& hiſtoria inventionis ex Gallico.* *accidit. Cum enim ſub annum* MDLXVIII *extremam unam monaſterio ſuo ſacriſque omnibus formidarent Mo-nachi Gellonenſes, volentes ſui Fundatoris corpus in tutum ſubducere, in marmoreo ejus tumulo paucos duntaxat cine-res ex priori elevatione reliquos repererunt, collegeruntque: quos poſt annos circiter ſeptuaginta ſub altari repoſuerunt: cujus rei teſtis ſupra laudatus Plantavitius, in dicta Chro-nologia Præſulum Lodovienſium pag. 28 ita habet:* Cine-

Digitized by Google

A res S. Willelmi, dum nuperrime monaſterium illud in viſitatione noſtra dioeceſana ex officio luſtraremus, in urna marmorea incluſos, & a ſeptuaginta vel circiter annis, nunc in ſacrilegas hæreticorum manus ineiderent, e monumento ejus, quod pone majus altare miræ ſtructuræ adhuc hodie viſitur, eductos, ſub unius altaris marmorea tabula flagrantiſſimum odorem ſpirantes, comperimus; & univerſo populo, conſpiciendos ſimul atque debito cultu venerandos, exhibuimus. In cujus rei memoriam teſtimoniales litteras, manu noſtra firmatas ſigilloque noſtro obfirmatas, & pyxide ferrea incluſas, Procuratore noſtro fiſcale hoc ita requirente, dicto monaſterio conceſſimus; ſacraſque Reliquias in eodem loco repoſuimus, una cum dictis litteris teſtimonialibus; uſquequo religioſiſſimi Congregationis S. Mauri Monachi, brevi in illud monaſterium inducendi, illas in argentea capſa recondere valeant: quod ad majorem Dei & tam mirabilis Sancti gloriam piorumque conſolationem ſperamus. *Hæc Plantavitius Epiſcopus Lodovenſis, qui præfuit dictæ Eccleſiæ ab anno* MDCXXV, *tunc in eccleſia S. Ludovici domus Profeſſæ Societatis Jeſu Pariſiis inaugaratus, uſque ad annum*

B MDCLXI, *quo* XXVIII *Maji in feſto Pentecoſtes vita eſt functus. Præter cineres nobiliorem habebatur* in ſcrinio argenteo deaurato, radius brachii deauratus miræ magnitudinis, *reſervatus utique ex priori ad locum Monachis ignotum Translatione, ut ſcribit Mabillo, in Appendice ad Vitam; qui etiam ejuſdem Translationis memoriam, ut facta* anno MCXXXVIII, III Nonas Martii, *repertrat in Martyrologio Gellonenſi. Verum cum anno* MDCLXXIX *menſe Septembri, incumberetur altari principi ad abſidem removendo, invenimus eſt qui in deſperatis jam habebatur theſaurus, modo infra cupiicando.*

3 *Cultus antiquus* S. VVillelmi *religitur ex altari in honorem ejus ad dexterum latus majoris aræ collocato, & ex tabula e parlo lapide calmio exarata ubi & ſepulcrum ejuſ-*
Altare ei erectum, *dem Sancti ponæ dictum altare cum egregiis iconibus conſtitutum, & ſacra ejus memoria ita celebratur in vetuſto Martyrologio Gellonenſi:* V Kalendas Junii, apud Gallonem in territorio Lutevenſi depoſitio B. Guilelmi,
memoria in Kalis 28 Maji. Monachi & Confeſſoris, quondam clariſſimi Conſulis Palatini. *Imo ejus feſtum duplici ritu celebratur in dioeceſi Lutevenſi & Biterrenſi: & in Martyrologio Britonenſi ejus depoſitio memoratur; uti etiam in Ms. Florario, & apud Grevenum, Maurolycum, Galeſinium, Canſium; & in faſtis monaſticis VVionis, Dorganii, Menardi, Bucelini.*
14 Auguſti, C *Aſt* Idibus Auguſti *apud Gellonenſes legitur.* Dedicatio altaris ſanctiſſimi Guilhelmi de Gellonenſi monaſterio, quæ facta eſt ab Amato ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legato, anno MLXXVI a Domini nativitate. *At pridie Nonas Februarii celebratur aliqua* Translatio corporis S. Guillelmi Confeſſoris Chriſti: *quæ forſan conferi debet prima corporis elevatio, ex humili ſepulcro in marmoream tumbam. Porro cum Garſendis nobilis femina, anno* MXXIX, *monaſterio Gellonenſi eccleſiam S. Petri de Salvo obtuliſſet,* Gauſredus Abbas, ſumpto ſecum vexillo Crucis & S. Guillelmi gleba, cum conventu fidelium Monachorum, Clericorum, Militum, Laicorum ... locum adivit, ut ſit cella monaſterii Gallonenſis in perpetuum, *quemadmodum exponitur apud*
5 Martii, *Mabillonem. Pridie etiam ſeu potius* III *Nonas Martii ſignatur ſupra indicata* Translatio corporis ſanctiſſimi Confeſſoris Chriſti, anno MCXXXVIII, per manus Domni Ugonis Albienſis Epiſcopi, & Raimundi Abbatis Gellonenſis, & Raimundi Nantenſis Abbatis, temporibus Innocentii Papæ ſecundi, regnante Ludovico Rege *Septimo ſeu Juniore.*

6 *Sub hoc Pontifice & Rege floruit Ordericus Vitalis qui libro 6 ſupra indicato ipſa in commendationem loci ſcribit:* Venerabile cœnobium illic uſque in hodiernum diem perſeverat, & ingens Monachorum exercitus Domino Deo Sabaoth eum ingenti tripodio militat, atque meritis S. Gudielmi ex illuſtri Milite religioſi Monachi, turba infirmantium convaleſcens exultat in Chriſto Jeſu, qui omnes ſibi adhærentes glorificat. *Erat jam ab anno circiter nongeſimo ſupra milleſimum dicta Abbatia, decreto Urbani Papæ II, ditioni Aniauenſium ſubducta; & deinde litteris Calixti II & Alexandri III, Romanæ Sedi immediate ſubjecta: & ipſa Epiſcopalem juriſdictionem exercet in totam vallem Gellonenſem, atque oppidum monaſterio adjunctum, nec non in duas ibidem eccleſias parochiales S. Bartholomæi & S. Laurentii: imo eidem ſubſunt Eremitæ, in præruptis montium jugis ſimul degentes, quibus a Benedicto Papa data facultas ædiculæ conſtruendæ per litteras, anno* MCCCXXXVI *Idibus Septembris Avenione ſignatas.*

VITÆ COMPENDIUM

Ex Vita S. Benedicti Aniauenſis, Scripta ab Ardone diſcipulo.

& edita ad diem XII *Februarii.*

E GUillelmus Comes, qui in aula Imperatoris præ cunctis clariꝰ erat, tanto dilectionis affectu B. Benedicto deinceps adhæſit, ut ſæculi dignitatibus deſpectis, hunc ducem viæ ſalutaris eligeret, qua pertingere poſſet ad Chriſtum: acceptaque tandem convertendi licentia, magis cum muneribus auri argentique, ac pretioſarum veſtium ſpeciebus, ſubſequitur venerabilem virum. Nec moram inde ponendi comam fieri paſſus eſt, quin potius die Natalis Apoſtolorum Petri & Pauli, auro textis depoſitis veſtibus, Chriſticolarum induit habitum, ſive Cœlicolarum adſciſci numero quantocius congaudens. Vallis vero a beati viri Benedicti monaſterio ferme quatuor diſtat millibus, cui nomen eſt Gelloois: in qua conſtruere præfatus Comes, in dignitate adhoc ſæculi poſitus, cellam juſſerat: illic ſe vitæ ſuæ tempore Chriſto tradidit ſerviturum. Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem ſe fieri Chriſti ampleſtendo pauperiem ſtuduit; & ſummum, quem genuino per ceperat, pro Chriſto abjecit honorem; ratum puto, ſi de piis cooverſationis ejus actibus pro neſcientibus pandam. Etenim in cellam præfatam venerabilis Pater Benedictus ſuos jam poſuerat Monachos: quorum exemplo imbutus, infra paucos dies, eos a quibus edoctus eſt, virtutibus antecelluit. Adjuvantibus quoque eum filiis, quos ſuis Comitatibus præfecerat, Comitibuſque vicinis, ad perfectum fabricam monaſterii, quam cœperat, cito dedoxit. Qui locus ita ſecretus eſt, ut ſolitudinem non deſideret habitator: cingitur denique nubiferis undique montibus, neque cuiquam illic acceſſus eſt, niſi quem ultroneus orandi cauſa deduxerit animus: tanta vero amœnitate eſt perfuſus, ut ſi Deo ſervire decreverit, aliorum non deſideret loca, ſiquidem adſunt vineæ, quas præfatus vir plantare præcepit, hortorum quoque copia, variis ſtipata diverſarum generibus arborum. Poſſeſſiones acquiſivit plurimas: petenti ſiquidem eo Sereniſſimus Rex Ludovicus ſpatioſo hoc dilatavit termino, de fiſcia ſua ad laborandum concedens loca: veſtes ſacras perplurimas dedit, calices argenteos aureoſque & oſſertoria præparavit, libros ſecum perplures attulit, altaria auro argentoque veſtivit. In hanc nempe ingreſſus cellam totum ſe dedicavit Chriſto, nihil mundanæ pompæ reliquens veſtigii. Tantæ autem deinceps humilitatis fuit, ut rarus nunc nullus ex Monachis ita flecti poſſet, dum obviam contingeret, ut ab eo humilitate non vinceretur. Vidimus ſæpe eum cædentem aſinum ſuum, ſtaſcnem

viui

AUCT. G.H. *Virtus in agris ſanandi,*

poſt ſolos cineres olim reperta & reſtituta.

Converſus a B. Benedicto Abb. Aniane,

ex Comite Monachus Gellonenſis,

omni virtute excellens,

ex MSS. vini in ſtratorio deferre, eumque ſuper inſedentem, calicem in terga humeris vehentem, noſtri monaſterii Fratribus tempore meſſis ad reſocillandum ſitim eorum occurrere. In vigiliis quoque ita pervigil erat, ut vincerer eunctos. In piſtrino, niſi occupatio aliqua præpediret aut ægritudo tardaret, propriis operabatur manibus. Coquinam vice ſua complebat; in habitu ſummæ humiliratis aſſumpſerat formam; jejunii amator exſtitit; orationibus inſtans, compunctioni continuus: vixque corpus Chriſti poterat percipere, priſquam lacrymarum ejus in terram decurrerent guttæ. Lectuli quoque duritiem avide experebat; ſed propter ejus invaletudinem Benedictus Pater culcitram, eo nolente licet, ſubſternì fecit. Ajunt nonnulli, quia ſe ſæpe pro Chriſti amore flagellis cæsi, nullo alio præter eum qui aderat conſcio, juſſit. Mediis fere noctibus, glacialibus profuſus rigoribus, non perraro rectus tegmine, ſæpe in oratorio, quod in honorem ſancti Michaelis conſtruxerat, ſoli Deo notus, vacans orationibus ſtabat. His aliiſque virtutum fructibus inter exiguos ſtipatus annos, imminere ſibi diem mortis cognoſcens, cunctis monaſteriis in regno Domini Caroli pene fitis per ſcripturam notum fieri juſſit, ſe ab hoc jam ſeculo migraſſe: atque deinceps copias virturum reportans, Chriſto vocante migravit e mundo.

ſui præſertim deſectibus,

et pio dict.

B

VITA

Auctore gravi, ſæculo Chriſti XI ſcripta.

Ex variis Mſs. & duplici editione.

PROLOGUS.

Auctor Spiritum ſanctum invocat,

AD ſummam Dei gloriam & laudem, de B. VVillelmi vita laudabili & ſancta converſione atque converſatione tractaturi, ſancti Spiritus gratiam, qui etiam in rebus minimis implorandus eſt, invocamus: ut qui eum in contemptu ſæculi, in ſui ipſius abnegatione prævenit & ſecurus eſt; ipſe nos quoque in hac retractatione prævenire dignetur ac ſubſequi, & efficiat idoneos tantæ hiſtoriæ relatores. Nihil enim dignum dicitur ſine eo, neque etiam ipſe ſine ſe invocatur, cujus nimirum dona ſunt, ſi quis mererur Omnipotentis opera denuntiare, & ipſum in Sanctis ſuis magnificare Deum. Et primum quidem hunc Dei dilectum, exemplar nobis & ſpeculum propanamus, & formam in eo Apoſtolicam & vitam in terris Angelicam veneremur; atque, in quantum poſſibile eſt, boni æmulatores idipſum imitemus. Cum enim magnum ſit & valde bonum, Sanctorum merita prædicare & extollere virtutes; ipſas utique virtutes ambire, atque imitando aequirere severe optimum eſt & præcellens. Utrumque tamen & cælitus datur, & divinitus inſpiratur: illiuſque adminiſtratio eſt gratis, qui gratiarum diſtributor dat ex eis quibus vult, & dividit ſingulis prout vult.

C

excuſat omiſſi hiſtorica Willelmi facta.

a Nunc igitur quæ ad communem ædificationem pertinent, quæque devotis auditorum animis prodeſſe ad imitationem poſſunt, de vita & meritis tanti Ducis tamque glorii Principis, aggrediamur: cetera quæ mundi fuerunt, geſta videlicet forria, ad terrenam dignitatem atque ad ſæcularem militiam pertinentia, quamvis inclita ac relatu digna in memoria æterna, nos tamen ſilentio præterire decrevimus, geſtis tantum ſpiritualibus ex parte recitandis ealamum applicantes. Quæ enim regna & quæ provinciæ, quę gentes, quę urbes, VVillelmi Ducis potentiam non loquuntur, virtutem animi, corporis vires, glorioſos belli ſtudio & frequentia triumphos? Qui chori juvenum, qui conventus populorum, præcipue militum ac nobilium virorum, quæ vigiliæ Sanctorum, dulce non reſonant, & modulatis vocibus decantant, qualis & quantus fuerit, quam glorioſe ſub Carolo glorioſo militavit, quam fortiter quamque victorioſe barbaros domuit & expugnavit; quanta ab eis pertulit, quanve inrulit; ac demum de cunctis regni Francorum finibus erebro victos & refugas perturbavit & expulit? Hæc enim omnia & multiplex vitę ejus *a* hiſtoria cum adhuc ubique pene terrarum notiſſime habeantur, nec modo ed hanc deſcriptionem pertinere neceſſario videantur; jam none ad ea quę religio beati Viri & ſanctitas expoſtulat, manus laborare incipiat & calamus; de ortu ejus & generis nobilitate, quod de magnis ſanctiſque Viris plerumque requiritur, breviter prænotando. D

ANNOTATIO D. P.

E a *Catellus in Memoriis hiſtoricis Occitaniæ, lib. 4 pag. 549, allegat veterum antiquiſſimi idiomatis egregiæ intelligibilis Romanciam Mſ. ubi continentur Acta* Guillelmi Curtis-naris *(hoc enim cognomentum ſibi aſſumpſiſſe ibidem dicitur, in memoriam duelli contra æmulum Curſoldam depugnati, quo naſus vi delibatus fuit & extrema ſui parte mutilatus. Ingens autem ait eſſe volumen, in plures diſtinctum libros, quorum uni titulus ſit* Carrucatio Nemauſenſis; *propter captam Nemauſum, per ſtratagema carrucarum dolis militis fartis oppugnatum: cujus libri principium dedimus in Addendis ad Chronologiam Patriarcharum Hieroſolymitanorum ſub finem. Plura fragmenta deinde profert idem Catellus, ubi de geſtis illius ea profeſſo agere incipit, pag. 567, in quibus ipſe* Guillielmus *natus dicitur* Narbonæ, *patrem habuiſſe* Aimericum Seniorem, *cognomine* Barbatum, *matrem* Ermengardim, ſororem Bonifacii Regis Papienſis *id eſt Longobardiæ*; *fratres* Bernardum de Brebsn, Gnarinum d'Anfeaume, Guibertum d'Audernàs, & Aimericum; *ſoores* Blancam, *Ludovico Pio nuptam*; *tum Gualteri Toloſani matrem*, *aliaſq; duas lunomineates*; *uxorem*, Orablam, *Arauſionenſis Principis filiam, bello captam, quam in baptiſmo fecerit appellari* Guiboram. *Cæterum eam ex Francorum hiſtoriis conſtet* Deſiderium, *ultimum Longobardorum Regem* Ayſtulfo *ſucceſſiſſe*; *& Ludovico Pio uxores fuiſſe, primam* Ermengardim, *ſecundam* Judithan; *apparet adhuc fidei hiſtoricæ ſubeſſe Romanciæ iſti; ſicut nec ſubeſſe poteſt expeditioni illi, quam idem* Guillielmus *jam Monachus, reſumptis tamiſper armis, ſuſcepiſſet ad liberandos obſidione Pariſios, quo advenlens Saracenorum Ducem Iſorem, Conimbricæ Regem, ſingulari certamine ſuperaverit. Quapropter nobis operæ pretium non eſt ipſum, Codicem illum Mſ. requirere; de Francica tamen veteri lingua fortaſſis non male mereretur, qui ejuſmodi poemata proferret in lucem, uſitatioris nunc linguæ paraphraſi e latere adjecta.* F

CAPUT I.

Vita Sancti in ſæculo, militia contra Saracenos, monaſterii fundatio, Sororum oblatio.

INclitę *a* laudis ac perennis memorię Pippini Regis tempore, natus eſt B. VVillelmus de præclara Francorum progenie, ex patre videlicet nobili magnoque *b* Conſule *c* Theoderico nomine, cujus mater æque generoſa & nobiliſſima Comitiſſa dicta eſt *d* Aldana: ambo quidem de ſummis Franciæ Principibus, Conſules ex Conſulibus, vita quoque & moribus placentes Deo & hominibus. Cum ergo eſſent 3 a b c

Stirpe præclaris & recte educant, d

A eſſent tales, & veræ divinitatis religioſi cultores, puerum u Deo ſuſceptum cum omni diligentia nutriunt, eumque diſciplinis liberalibus tradunt, & ſpecialiter informari & eruditi faciunt. Eruditum vero litteris divinis ac diverſis Philoſophorum doctrinis, parentes ejus, ut erat moris fieri de Principum filiis, nihilo minus inſtruunt fortioribus ſtudiis atque exercitiis militiæ ſecularis.

c *Le aula Caroli honoratur.*

4 Deinde cum jam Pippinus Rex ex hac luce *c* migraſſet, & filius ejus Carolus, qui dictus eſt Magnus & glorioſus, in thronо regni reſediſſet; inclitus adoleſcens commendatus eſt ei a parentibus, ut Regi ſemper adſtaret; & in palatio, ut par erat, militaret. Cumque in aula Regia irreprahenſibiliter & landabiliter ſe haberet, & Regi eſſet acceptus, & exercitui placeret; nullius tamen mordebatur invidia, nec quiſquam adverſus eum movebatur injuria. Siquidem VVillelmi nomen jam celebre habebatur, & de ſibi a Deo data fortitudine, de corporis ejus perpulcra magnitudine, de magnanimitate, deque morum ejus bene per cuncta compoſita qualitate, fama inclita ubique loquebatur. Igitur VVillelmus commendatus a patre, ſtat ante Regis conſpectum, ſuſcipit nomen Conſulis & Conſulatum, in rebus belli-

B *volut nunc ex pacti pois Regis miniſtris.*

cis primæ cohortis ſortitur principatum. Regiis principaliter adhibetur conſiliis, tractat ſtrenue eum Rege de regni negotiis, de miſtia & armis; ſit Pater patriæ, reipublicæ defenſor; pro pace vigilat, in bellis laborat; fovet cives, hoſtes expugnat; cunctis in arcto poſitis, in anguſtiis conſtitutis competenter ſubvenit, & pro quibus res exigit apud Regem intervenit. Regis vero hæc erat intentio & cura præcipua, Chriſti gloriam quærere, & ſuper omnes gentes Chriſtiani nominis elevare triumphum: quod & fecit Deo cooperante in omnibus, & VVillelmo cum aliis Ducibus conſilio & virtute opem ſibi ferentibus. Sic enim eorum muniebatur ſtudiis & honeſtis conſiliis, & præcipue VVillelmi innitebatur brachiis, ac ſi thronus aureus, qui columnis fulcitur argenteis, VVillelmus Regi adeſſet a dextris & a ſiniſtris, ipſe quidem in proſperis paritat & in adverſis.

adverſus Saracenos Dux conſiliatur in Aquitania.

5 In diebus illis Saraceni patiter conglobati magnum valde & inopinabilem producunt exercitum: montes Pyrenæos tranſeunt, & una omnes conſpiratione ad has partes Aquitaniæ, Provinciæ ac Septimaniæ properant, confinia ſcilicet Chriſtianorum.

f Regnum irrumpunt Caroli, dant *f* infinitas de Chri-

C ſtianis ſtrages; victores exiſtunt, ſpolia diripiunt, captoſque ducunt ſtrictis funibus captivos, præoccupant totam longe lateque terram, quaſi jure perpetuo poſſidendam. Nuntiatur hoc Chriſtianiſſimo Regi, neque enim complacet illi. Audito hoc nuntio, ipſum Chriſti nomen fidelis invocat, monaque ſuæ virtutis Principes & Conſiliarios more regio convocat, & quid facto ad talia opus ſit eos conſulit, & ipſe inde cum eis attente & ſolicite tractat. Omnes pet Dei providentiam in unam concordant ſententiam, ut ſcilicet Comes VVillelmus, armis inclitus, bello victorioſus, militiæ Gallicanæ ſtudiis glorioſus, ad hoc opus eligatur, & ipſe cum ſuis legionibus contra barbaros concite dirigatur. Adjudicatur etiam conclamatis exercitu, ut totius Aquitaniæ, quoniam dignos eſt, inveſtiatur Du-

g catu *g* & de Conſule ſublimetur in Ducem. Non differt Carolus conſilii effectum, ſtatimque VVillelmum manu tenet ac promovet. Ergo VVillelmus Comitis & Ducis gloria ſublimatus, ſic inter Principes primus, ipſe ſecundus a Rege, ſuſcipit legationem, nec laborem recuſat, mittitur contra barbaros.

6 Itaque VVillelmus Dux ſalutatus a Carolo, &

ipſe pio Domino benignum vale faciens, procedit, EX MSS.
fortem & electum producit exercitum; itaque Septimaniam ingreſſus, tranſito quoque *b* Rhodano, ad *b* *Aranſica urbs recepta cum ſuo vicario.*
urbem concitus Araſicam agmina diſponit & caſtra (quam illi Hiſpani cum ſuo Theobaldo jampridem occupaverant) ipſam facile ac brevi cæſis atque fugatis eripit invaſoribus, licet poſtea & in ea & pro ea multos & longos ab hoſtibus labores pertulerit, ſemperque prævaluerit decertando. Erepta autem urbe, placet omnibus ut ſibi eam detineat, faciatque *i* primam ſuæ proprietatis ſedem: unde & civitas *i*
illa ad tanti Ducis gloriam, famoſiſſima multumque celebris magnique nominis, per totum hodieque mundum commemoratur. Quid vero poſt hæc egerit, quot & quanta cum barbaris tranſmarinis & Agarenis vicinis commiſerit prælia; quomodo in gladio ſuo cum anailio divino populum Dei ſalvavit, & Chriſtianum dilatavit imperium; ut ſuparius eſt dictum, nec ſcripto hoc indiget, nec præſentia eſt propoſiti, excepto hoc quod dici ſuccincte poteſt. Quonium licet multo tempore multaque pertinacia valde diuqna decertatum ſit, tamen tandem virtute Altiſſimi cum virtute belli ita Saracenos perdomuit & perturbavit tyrannos, perſecutans eos & conterens & ad interitum perducens, ut deinceps E
non auderent, nec *k* liceuiam haberent ad hat partes quas invaſerane redire, nec eis ereptam ultra repetare terram. Ceterum autem magnitudo geſtorum ejus & prœliorum copia, interdum varii Ducis aventus & duriſſimi labores, ſemper vero glorioſi triumphi, ſi quis calamo attentare audeat, præmaximo proprioque indigeret volumine. *k*

7 Igitur VVillelmo Duce operam dante Deoque *vacat ope-*
cooperante, tandem a tanta perſecutione terra quie- *ribus pia-*
vit, & pax uſt populo Dei ſanctoqua Imperio teſti- *tis.*
tota. Reſurgunt eccleſiæ, vel novæ ædificantur. Ipſe quoque triumphator ao figuifer Chriſti, Dux inquam glorioſus, pace & quiete ab inimicis indepta, & ipſe bonis omnibus pacificus, cœpit jam licentius inhærere Deo, utpote bellorum curis & tumultibus liberior; &, ut olim corde conceperat, cultibus divinis totus inhiare. Non reſolvebatur ignavia; nec indulgebat quieti in delectationa earuis, ut ſolent plurimi plurimum perpeſſi laboris: ſed tanto fortior, quanto libetior, plus vacabat ſtudiis & operibus bonis. Primo quidem de ſtatu reipublicæ & de communi omnium utilitate nocte dieque tractabat. Secundo ut ſacræ leges ſalubriter conſtitutæ ratæ forent & illibatæ; li- *ſolitia.* F
tes univerſorum & diverſa negotia æquiſſimis dirimens & diſcernens judiciis; pauperum ſpecialiter, pupilli & viduæ judea ipſe propitius. Tertio vero terræ principes ao dominos temperabat, ne ſubditos a jure violenter opprimerent: univerſos autem, quantum in ſe erat, pacis & gratiæ vinculis adſtringebat. Præterea de cœnobiis ſacriſque locis atque ordinibus, communem vitam profeſſis, tantam ſuſceperat curam, quantam vix ſolet quilibet paterfamilias da domo propria ſive familia regenda ſuſcipere. Cum- *religioſis,*
qua generoſiſſet monaſteriis omnibus largus & munificus haberetur, illa tamen quadam ſpeciali prærogativa ruebatur & fovebat, quæ dominus ſuus Carolus olim nova conſtruxerat, aut deſtructa renovarat, dona devotus inferens, prædia concedens, neceſſaria *& caritati-*
etiam adminiſtrans ſtipendia. Chriſti vero Sacer- *bus.*
dotes, acſi Apoſtolicos viros, tanta dignos habebat reverentia, ut primus ais aſſurgens & primus eis ſupplicans, illorum ſe committeret precibus angelicis, & eorum manibus utque ſacris altaribus ſuas quotidie offerret oblationes. Porro de peculiaribus eleemoſynis, quas ejus dextera furabatur ſiniſtræ, & in pauperum ſinibus abſcondebat, laudem dicere

EX MSS. non eſt neceſſe: quas ille melius novit & laude ſua approbat, qui eas ſuper numerum multas & in abſcondito vidit, & ſolus dinumeravit, & ipſe eas in perſonis ſuſcepit egrorum.

Comitis conſcelo locum facrificii.

8 Inter hæc omnia virtutum ſtudia & veræ ſanctitatis Deo placita holocauſta, vir tamen Domini & ſervus Jeſu Chriſti quaſi nihil agerre ſuſpirabat, nec videbatur ſibi adhuc Deo aliquid obtuliſſe acceptum. Viſum eſt autem ei, inſpirante gratia Dei, ut novum novo opera Regi omnipotenti debeat ædificare monaſterium, in tali ſcilicet loco, ubi nullum ante fuerit oratorium; in quo divinum fiat ſemper ſervitium, perpes obſtio, juge ſacrificium. Procedit igitur explorare & quærere, in quo locorum debeat ædificare monaſterium, jacere fundamenta, opus accelerare. Incidit ergo ei voluntas ad eccleſia monrana Lutevanſis territorii procedere, circumire & quærere, ſi forte queat in illa vaſta ſolitudine locum juſta cor ſuum, ad Dei omnipotentis gloriam conſtruat, repetire. Denique ingreditur, Deo ut credimus comitante, Angeloque ſancto duce viam præparante, loca deſerti devia, alpes arduas, celſa promontoria, arcta nimirum via & ſcopuloſa, aſpera per totum plurimum laborioſa. Abbreviat ciro gratia divina viæ aſperitatem, & adimplens cari ſui deſiderium terminat anhelatem.

aperuque in valle Gellonis reperimus.

9 Nam convallis ipſius anguſtias ingreſſo, & ad interriorem cremum paulo longius progreſſo, ſubito occurrit inter ipſas montium crepidines parva quædam & loculta planities, arriis undique jugis & rupibus conſtipata, nemoroſis circumquaque arboribus obumbrata, ſivulo *l* viventis aquæ pes medium defluentr, & in fluvium Arautis quo clauditur illa vallis haud procul ingrediente. Requiritos nomen loci, & inveoitur quomiam Vallis-Gellonis antiquitus diceretur: & ideo fortaſſis, ut quidam ioterpretantur, quod in ipſa ſolitudine deſerti, ioter immenſos ſcopulos & colles horribiles, quaſi agellus vel parvus ager remanſiſſe videretur. Videns igitur Dei amicus loci qualitatem, & ad monaſterium conſtruendum quamdam opportunitatem, cognoſcit ſe manifeſte a Domino exauditum, & iter ſuum a Domino expeditum. Unde referens gratias Conditori, omneſque dilationis impatiens, dat manum operi, inſtat & invigilat ſancto graroque labori. Acciris quoque magiſtris quos ſecum educebat, viriſque ſapientibus quos in ſuo comitatu habebat, quamprimum concedens metitur oratorium, metitur rriam totrus clauſtri ſpatium, domum refectionis æquo dormitorium, domum etiam infirmorum & cellam novitiorum, proaulam hoſpitom, xenodochium pauperum, junctum clibano piſtrinum, da lacere molendinum. His ita diſpoſitis & congrue atque regulariter daſignatis, ipſe Dax ad opus rediit, operarioi ponit, artifices præponit; qui quibus inſiſtant operibus, quæve exerceant ſtudia, diligenter & opportune diſponit. Et ſic quidem incipieus a capite, ſicut dicitur, A ſanctuario meo incipite, exorſus eſt a ſanctuario: in quo nimirum primos ipſa lapides mitteus, in nomine Salvatoris, id eſt Jeſu Chriſti, qui eſt vere Salvator mundi, initiat fundamentum, erigit parirtes, ſuſtollit tectum, conſummat opus perfectom, marmore pretioſo perficiens pavimentum. Sancta Regina cælorum & Princeps Archangelorum, Petrus Paſtor ovium & Paulus Doctor gentium, cum Joanne Theologo & Andrea Apoſtolo, cum omni duodeno Apoſtolorum numero, præmiſſa Salvatoris *m* principali memoria, quem decet ante omnia omnis honor & gloria, placuit ſancto Principi, ut ſpecialiter colantur in eadem eccleſia: fecitqar & ipſis ibidem propria & venerauda altaria.

Ipſum' adificat cum eccleſia.

Exech. 9.6.

m

10 Igitur perfecto opere templi & quibuſdam officinis, feſtinat ſervus Domini conducere ſervos Dei de cœnobiis vicinis *n*, de locis regularibus utque religioſis, viros publicos, ſanctę converſationis. Quibus etiam ſolennites *o* Abbata dato temploque ſanctificato, ſolennem quoque eccleſiæ & altari fecit donationem, proteſtans in muneribus ſuam erga Deum animi intentionem. Prædia namque cum ſcripto largitur ingentia, familiam multam nimis loco ſemper & Fratribus ſerviturum, auri quoque plurimum & argenti, mirabiles multaſque gazas multiplicis ornamenti, greges etiam non parvi numeri ſanuſque promiſcui, pecoris & armenti. Us autem hæc ſua donatio, ſanctaque ipſius per omnia & juſta conſtitutio indiſſolubilem haberet ſtabilitatem, & omnimodis in ſæculis æternis poſſideret firmitatem; primo ſcriptis propriis *p* adſtipulat, deinde præceptorum ſegalium *p* vigore corroborat.

Monachos in inducit & dotat.

o

p

Servos suas offert Deo.

11 Erant beato VVillelmo duæ ſorores virgines, tanti generis linea ſatis ſuperque nobiles, quarum altera dicebatus Albaos, altera vero Bertana; ambæ omni elegantia ac venuſtate præmineutes, morum quoque & vitæ lampadibus effulgentes; ambæ de numero prudentium, cum ſatais virginibus nihil habentes. Hæ ſimul uno conſilio, pari voto, eodem desiderio, dominum ſuum & fratrem aggrediuntur, ejus genibus cum lacrymis provolutæ verbis eum hujuſmodi alloquuntur: Audi, domine noſter & frater, noſtram petitionem, & adimple depoſcimus noſtram devotionem, & ad tuæ oblatioiuscumulum magoamque perfectiourm, nos ipſas offer Domino in oblationem: ſi in oculis tuis inveniimus gratiam, tu ipſe offer Deo noſtram pudicitiam, noſque facias illi vivam & veram hoſtiam, pro cujus dulci amore abominamur carnis concupiſcentiam. Habemus enim votum, Deo auxiliante ecque uobis annuente, in loco iſto dum vivimus perſiſtere ſub habitu ſanctæ religionis, militare Chriſto ſub titulo ſanctæ profeſſionis, & hic eaſpectare diem noſtræ vocationis. Igitur frater pius cum magno gaudio ſorores offert in conſpectu divinæ majeſtatis, in ſpiritu humilitatis, ſacrificium Deo in odorem ſuavitatis, ferentes in lampadibus oleum jucunditatis cum ſplendore incorruptæ virginitatis. Ipſæ vero perſeverant in monaſterio *q* flagrantes amore divino, ſanctoque deſiderio cuſtodieotes votum, tenentes propoſitum, numquam mente redcuote ad ſæculum, ſeſpicientes ad Sodomæ periculum.

q

Recedit ad ſuos.

12 His ita Dei nuro glorioſe peractis, Pater VVillelmos, Sororibut & fratribus valr faciens, plurimumque confortans, magnumque eis Dei promittens auxilium, ad proprios revertitur. Nam proprio adhuc habere videbatur, licet mens ejus & propoſitum ad id potiſſimum intenderet, quatenus quandoque Deo propitio, abnegato omni proprio, etiam & ſemetipſo, nihil in hoc mundo præter Deum poſſideret. Receſſit itaque iterum ad proprias. Et nimirum in domo ejus erant divitiæ & gloria, rerum omnium copia, prolis gratia, uxoris pudica & fidelis amicitia. Non ventilabant, ut olim, aliqui eum hoſtes, neque ſolicitabant Agarenorum gentes: quoniam Deo propitio terra in conſpectu ejus quieverat, & ipſe ab omni impetu rutus & quietus erat. Inter hæc autem omnia amor Dri tantus erat in eo, ut omnem amorem ſæculi prorſus tolleret ab eo: & quidquid in hoc mundo quaſi dulce arriderit, comparatum dulcedini divinæ dilectionis pro abſynthio haberet: unus enim amor Altiſſimi omnes reſecabat ab eo affectus hujus mundi, & unius gehennæ timor cuncta in corde illius carnis oblectamenta ſtangebat. Tum vero ſortia facta ſororum & virilem earum conſtantiam reducens ad memoriam, quam-

A quamque ſubito præceſſerant eum ad cæleſtem militiam; gaudebat quidem pro eis, verumtamen erubeſcebat, utpote qui in ſæculi militia ſemper primas tenuerit acies, & nonnquam noviſſimus apparuit; nunc vero feminæ & audaciam ejus præripuerant & palmam. Cum autem inter cetera illius ſolitudinis, in qua paulo ante monaſterium conſtruxerat, ſedulo recordaretur, atque ſervorum Dei quos ibidem dimiſerat ſancta ſtudia vitamque eqlibem ad mentem reduceret, ſemperque in mente haberet ad hujuſmodi æmulationem; quidquid ei erat in hoc mundo præcipuum vileſcebat; & ipſemet ſibi diſplicens, eo quod cum religioſis Fratribus non remanſerat, animo tabeſcebat. His & hujuſmodi cogitationibus vir Dei & contriſtabatur, & conſorrabatur; ſatiabatur ſuſpiriis, & lacrymis paſcebatur.

ANNOTATA.

a *Antiqua Vita Danenſis ita incipit:* In diebus laudabilis ac pii Regis Pepini natus eſt B. Guilelmus &c. *prout hic habentur.*

b *Nomen* Conſulis *pro* Comite *aſſumpſi, a mediæ ætatis ſcriptoribus ſæpius monuimus, præſertim ad Vitam B. Caroli Boni Flandriæ Comitis a Martii.*

B c *Quis hic* magnus Comes Theodericus *ſeu* Theudericus *fuerit, non ſatis conſtat. Oculos conjicimus aliqui in Annales Egiſhardi, ſeu potius Monachi Lauriſhamenſis, in quibus ad annum 782 dicitur*, Saxonibus, ex conſilio VVidekindi ad bellum Francis inferendum paratis, obviaviſſe Theodoricus Comes, propinquus Regis, eum iis copiis, quas audita Saxonum deſectione raptim in Ripuaria congregare potuit. *Addunt aliqui, eum* fratrem patruelem fuiſſe Caroli Regis, *quaſi eſſet* filius Childebrandi & frater junior Nibelungi. *Quod aliis ulterius diſcutiendum relinquimus.*

d Aldana *in Tabulis Genealogicis Labbeanis habetur* filia Caroli Martelli & Rotrudis, *quod in quodam Martyrologio apud Antonium Dominicum de Auſperti familia reſidua referatur* Andana, ſoror Helirudis & Landradæ, *quæ fuerunt filiæ dicti Caroli Martelli. Alia ab* Aldana *eſt* Dodana, *uxor Bernardi, Cujus liber ad Wilhelmum filium, ſed S. Willelmo juniorem, extat apud Mabillonem ſæculo Benedictino 4, pagina 750.*

e Pippino 24 *Septembris anni 768 ſucceſſit* Carolus Magnus, *cujus Acta illuſtravimus ad diem 28 Januarii quo colitur.*

C f Prælium factum eſt inter Saracenos & Francos in Gothia, in quo Saraceni ſuperiores extiterunt. *Ita Annales Fuldenſes ad an. 793. Quo anno apud Egihardum ſive Lauriſhamenſem, dicuntur* Saraceni Septimaniam ingreſſi; prælioque eum illius limitis cuſtodibus atque Comitibus conſerto, multis Francorum interfectis, victores ad ſuos regreſſi. *In eadem ſcilicet* Septimania & Gothia *ſeu* Langedocia.

D g *Ordericus Vitalis loco ſupra indicato*, A Carolo, *inquit*, Dux Aquitaniæ conſtituitur, eique Legatio contra Theodebaldum & Hiſpanos atque Agarenos injungitur. *Sed quod* inveſtituram *attinet, decepit auctorem ſui temporis ajus, nec enim tunc adhuc ceperant provinciæ in feudum tradi, tranſmitteadæ ad poſteros.*

h Rhodanus *etiamnum limes eſt Septimaniæ ſive Occitaniæ & Provinciæ, in hac eſt* Arauſio, *una leuca a Rhodano diſtans.*

i *Honoratus Bacbæus, lib. 8 Hiſtoriæ Provinciæ ſect. 3 agens de Principatu Arauſionenſi, primum conſtituit* Guilelmum *hunc & cognominat* Courtinèz, *quod etiam confirmat Catellus lib. 1 Hiſtoriæ Comitum Toloſanorum c. 6: ubi eum ſtatuit etiam fuiſſe* Comitem Toloſanum, *ſcilicet quia* ſubmoto Gorſono, Guilelmum pro eo ſubrogatum fuiſſe *legitur in Vita Ludovici Pii ad annum 789: ſed quidquid de cognomento a brevitate naſi* EX MSS. *ſumpto ſit, cujus ceterum optarem videre documenta, nemo hoc debet ad familiam aliquam trahere, quia ejuſmodi cognomenta, a plebe indita, nec aſcripabant viri nobiles ut ſua, nec tranſmittebant ad poſteros.*

k *Stengelius cum Mſ. S. Maximini* fiduciam.

l *Rivalus* Odorubio, *per monaſterii hortum in Araurim defluit.*

m *In Necrologia Gellonenſi memoratur* pridie Kalendas Octobris, In arciſterio Gellonenſi dedicatio baſilicæ S. Salvatoris.

n *Poſiſſimam ex monaſterio Aniano, quod* ferme quatuor diſtabat millibus paſſuum, *cui præerat* B. Benedictus, *quem ibi* ſuos poſuiſſe Monachos *ſupra dictum eſt ab Ardone.*

o *Infra in diplomate Ludovici Pii, tunc Regis Aquitaniæ, dato anno 808, dicitur* Juliofredus Rector & Abbas præeſſe, *& infra n.* 22 *ab ipſo præpoſitus. Sed, in charta ſecunda S. Willelmi infra danda, dicitur* Benedictus Abba rogare, *anno 804.*

p *Hæc ſcripta infra referenda, fuerunt data anno 804, die 19 Decembris.*

q *Nunc eſt eccleſia parochialis S. Bartholomæo dicta, viginti paſſibus a monaſterio Gellonenſi diſſita. Harum ſororum tumulum, quatuor columnis marmoreis, erectum eſſe in ſacello B. Mariæ, eaſque Sanctas reputari, non tamen publico honorari cultu, indicat Mabillo. Et dicti* E *monaſterii Sanctimoniales ſolebant appellari* Monachæ S. Guilielmi, *quæ inconſulta Abbate non poterant admitti.*

CAPUT I.

Cum bona Regis gratia & vale amicis dicto, monaſticum habitum aſſumit VVillelmus.

INterea cauſa exitit, ut ipſe Carolo valde neceſſarius Franciam aceirus expeteret, & poſt multum temporis natale ſolum patriiqne Conſulatus, immo ſui, hereditatem reviſeret. Suſcepeus a Rege mirabili gaudio omnique dilectionis affectu, lausquoque meritorum ejus acclamata eſt non minima: ipſe vero donis ingentibus eſt, ut par erat, honorificatus. Obtentu Regis aliquamdiu commoratus eſt in Francia, eum eo procedens pariterque convivans, porens in palatio & imperin Princeps, & in tanta apud eum graria, ſicut filius apud patrem. Franci omnes exultabant ſuper eum, & nobilis cognatin necnon & familia naturalis debita præeipuo tripudiabant lætitia. F Ipſe vero omnibus dilectionis vicem reddens, nec tanrumdem ſolummodo, ſed duplo omnes diligebat, dicente Domino; Diliges proximum ruum ſicut re- Matt. ipſum. Tamen pro hac ranta dilectione, proque tantis affectibus, non poterat amor Dei ingens & in re modum excedens, in corde ejus tepeſcere: ſed ranto ardenrius, quanto ſecretius ſncoendebatur, & in cordii penetralibus flammis ereſcenribus æſtuabat.

24 Namque inrer delicias Domini ſcilicet Caroli, inter oblectamenra ſæculi, interque blandimenta carnalium amicorum, nocte dieque tractabat, cura præmaxima & corde pervigili, quatenus relicta hac omni pompa nobili & gloria tranſitoria hujus mundi, quæ præterit ut flos fœni vel ſimilitudo fumi, pauper & modicus Chriſtum pauperem ſequeretur; & eo dnctnre eodemque largitnre gloriam quæ non finitur, & divitias æreinas in cælo conſequeretur, & Regis immortalis Patriſque inviſibilis miles eſſe mereretur. Verumtamen in hoc ejus animus fluctuabat, & quadam dubitatione ſuſpendebatur, utrum Domino ſuo Carolo inconſulto, cui tantopere in amicitiis adſtringebatur, id fieri oporteret. Ergo viſum eſt ei optimum, & dignum duxit, ut cum gra-

Ex MSS. tia & conſenſu Domini tam dilectiſſimi ac Regis tam Chriſtianiſſimi, da illius ad Chriſti ſe transferret militiam: ne ſorta, niſi hoc fieret, reus haberetur Domino & poteſtati, ſed neque alicujus offenſionis argui poſſet vel delicti: alioquin occulte & abſque arbitris, ſola Divinitate conſcia, longe anta effugere cogitarat. Accedit ergo ſolita familiaritate ad Regem: & cum opportune inveniens, datis primitus magnis & ſaluberrimis pro quibus advenerat conſiliis, ſubſequenter de ſemetipſo incipiens, ita proſequitur: Mi Domine, mi patet Carole, quem Rex cæleſtis populo ſuo dedit Regem, cujus me eſſe militem & principem ipſe aliquantiſper voluit; tu ipſe noſti, teque per tuam gratiam teſtem adhibeu, quam verax, fidelis, quamque unanimis tibi ſemper extiterim, quantus erga ta mihi fuerit dilectionis affectus; ut te vita gratiorem, teque ſuper ſalutem omnemqua jucnditatem pro luce mihi haberem. Noſti etiam, quid ego miles ruus pro te egerim, quanta pertulerim, quoties te in mortem & in mortis pericula ſim ſecutus; ſemper paratus & promptus pro te animam meam ponere, & tuam (quantum in me fuit) ſervare & protegere. Si ſurtexit adverſum te prælium, B lateris ipſe & capitis cuſtos fui; ſi caſtrorum impetus, vel gladius ex adverſo armatus; me oppoſui, atque inter te & arma memet murum conſtitui: numquam ſubterfugi, numquam te deſerui. Nunc ergo obſecro, Domine mi, patienter me audi, nec dute accipias verba tui militis, immo dilecti tui: & ne te diutius protraham, ecce coram Deu meam tibi oſtendo conſcientiam. Poſtulo licentiam, ut ad illius æternı Regis novus miles me transferam militiam: habeo enim votom, magno quidem longoque deſiderio, ut abrenuntiatis omnibus meque ipſo abnegato eam ſetviturus Deo, in illo ſcilicet monaſterio, quod jam pridem tuæ caritatis cauſa conſtruxi in eremo.

15 His verbis inopinatis clemens Carolus auditis, *Ex ob exiguo ſigno mutatæ imperatoris* pauliſper dirigitur, & vultu ejus concidit; atque graviter ſuſpirans, nec a lacrymis temperans, pauetis amico reſpondit: Mi Domine VVillelme, quam durum eſt quod loqueris! quam amarum quod ſuggeris! gladio me appetis, telo percutis, dum talia proſequeris. Vulneraſti cor meum pro hac petitione, affligis vehementer animam meam pro tua diſceſſione: verumtamen quia juſta eſt petitio, & tam religioſa quam C eſt rationabilis hæc tua poſtulatio, non habeo quid dicam, neque faseſt ut contradicam. Si Regum quemlibet mortalium, me relicto, adire voluiſſes, ſi hominem Imperatorem, qui magis tibi complacuiſſet, noſtræ dilectioni prætuliſſes, hoc utique ad injuriam meam nullatenus poſſem ferre, ſed adverſus illum Regem commuverem orbem terræ: ſi feciſſes pro honore vel dignitate majore, aut ſorte pro divitiis quibus potenter affluis, euncta utique mea libens tibi obtuliſſem, & ad placitum dediſſem. Nunc veto quia nihil eſt horum, ſed deſideras effici miles Regis Angelorum, præſentia contemnens ſpe futurorum bonorum; en ita tibi faciam, velim nolim conſentiam, non revellam propoſitum, neque votum præpediam: ita dumtaxat, ut morem mihi geras, & unum mihi *a* concedas, quatenus ſine meis donis nequaquam a me recedas. In hoc enim me conſolatum & animæquiorem habebis, ſi de regalibus theſauris me donante optima quæque tuleris, in ſignum & recordationem noſtræ dilectionis ac perpetui fœderis, unde ſaltem honores locum, quem ad inhabitandum tantopere diligis. Hæc ait, & in lacrymis prorumpens, ſuper collum amici ruit; &, ut fieri ſuper mortuum ſolet, diu & amariſſime flevit.

16 VVillelmus quoque Domini ſui lacrymas non ferens, & ideo amplius lugens, ſeque gravius affligens, poſtquam ipſe nimium fletum emiſit, & dilectiſſimi Regis angelicam faciem regiaſque veſtes tantis fletibus inſudit; tandem Domini mœrorem vehementer prohibens, ſequa ipſum magna virtute animi conſortans & coutineus, ita reſpondit: Non decet, Rex elementiſſime, veſtram Regiam Celſitudinem, nec mihi fideli veſtro, nec cuilibet unquam tantum condeſcendere, ut oculi veſtri, pleni gratia omnique pulchritudine, gemmis venuſtiores, beryllis ſplendidiores, lacrymis perfundantur vel lugere videantur. O utinam ipſas lacrymas veſtri fiderei vultus non *dona oblata recuſat admittere.* ipſe vidiſſem! utinam heri ſive nudiuſtertius rei hujus præſcius eſſe potuiſſem! fateor peccatum meum, ptiuſquam id pertuliſſem, majeſtata vaſtra inconſulta & inſalutata diffugera maluiſſem. Nunc autem, mi Domine, in Chriſti nomine, quod mihi expedir & vobis multum convenit, cauſam meam inſpicite: & neque vultu triſti, neque mente logubri, ſed cum jucunditata & gaudio ſpirituali a vobis ma dimittite, & ad communem Dominum Regemque omnium curſum meum dirigite. Quod autem gratia veſtra de theſauris veſtris dona mihi placita dignatur offerre, vos quidem facitis veſtro Regio & Imperiali E more; at vero ſi ego meis omnibus pro Chriſto abrenuntiu, quomodu veſtta tollo, vel aliquid ab aliquo qualiter accipio? ſufficit enim rerum mearum copia, auri quoque & argenti ſatis ingens pecunia. Tamen ſi multum vobis placet aliquid mihi dare, & pet me omuipotenti Deu aliquid præſentate; ſunt vobis dona religioſa, ſunt munera pretioſa, quod veſtrum eſt dare ſine reprehenſione, & meum ſuſcipete abſque offenſione: dico enim de glorioſo ligno Dumini, quod me præſente olim vobis miſſum eſt *Lignum Crucis Hierosolymis tranſmiſſum ab eo petit a* ab Hieruſolymis. Quo audito Carolus primo quidem accepit dure; dejnde ad ſe rediens, & tanti amici devictus amore; Felicem me, inquit, pro hac petitione! & hoc ctit factum cum Dei benedictiona. Denique cum Rex ipſe venerabilis primo Imperii ſui anno Romæ moraretur, & Imperialem ad primam glotiam reſtauratet dignitatem; Patriarcha *b* *b* Hieroſolymitanus deſiderans eum honorare, multumque placere ei, miſerat illi ab Hieroſolymis per *c* Zachariam, magni propoſiti magnique teſtimonii Sa- *c* cerdotem, perque duos *d* Monachos Hieroſolymitanos *d* magnæ religionis nec parvæ auctoritatis, illud Dominicæ Crucis venetabile cunctiſque mortalibus adorandum phylacterium, gemmarum ſplendotibus & auro putriſſimo, quantum potuit humana devotio, decentiſſime perornatum, magniſque poſtea & crebris F explotatum atque probatum virtutibus: ut nulli ſit dubium, quin ipſum vere de eo ipſo ſuetit noſtræ redemptionis ligno. Hoc donum, Rege dignum, miſit Carolo ab Hietnlulymis venerabilis Patriarcha: quod Dei cultor ille mirabilis Imperator, ſuper omne quod offerri vel præſentari potetat, gratum habuit & acceptum. Suſcepit enim Rex munus ſacroſanctum, ſibi quidem ptæſentatum, ſed VVillelmo a Deo promiſſum & cælitus deſtinatum.

17 Igitur Rege jubente mittitur ſine mora: defertur illud *e* lignum mirabile cum ſanctificata ac *e* venerabili ara, necnon & ipſius aræ pretioſus cultus *Ex obiter cum donatis facta.* & plurima ornamenta, Sanctorum etiam pignora glorioſa, quæ Carolus propria manu dat amico in hæc verba: Suſcipe nunc, dilectiſſime, hæc Domini tui dona; contta malignos ſpiritus & contra adverſa omnia, præclara atque fortiſſima arma; ſuſcipe Regis tui munera, noviſſima militiæ tuæ præmia. Hæc tibi ſemper erunt noſtræ dilectionis vera & certiſſima ſigna, frequens recordatio, memoria ſempitetna. Haud enim dubium, quia quotieſcumque hæc ſancta vel oculis aſpexeris, vel manibus tenueris, Domini

A miei tui Catoli obliviſci eon poteris.

58 Ieterea jam cœpit audiri & murmur crebreceere, quoniam VVillelmus accepta licentia a Rege mundum vellet reliequere, & mutato ſchemate monaſterium vel eremum expeteie. Tum ſubito tota domus regia conſurgit, omnis pariter civitas ruit. Adeſt repeere non parva Ptocerum frequentia, ietrat eum violeetia omeis illa nobilium Francorum militia, fortirer ei adſtricta ie magna amicitia. Aecurrit, mente perdita & vehementer atonita, illa ſua ſpecialis & naturalis familia, omees ejulaetes & vocibus incompoſitis coram Rege conclamantes: Quid: VVillelme Domine, quid eſt quod putas facere? ut quid vis recedere, Regem relinquere, regeum evertete, univerſos nos perdere? Quo enim vis abire? Si vis ad Denm ire, ubique locorum potes eum invenire. Ideo, Ptinceps egregie, te decet conſidetare, ae pro ſalnte multorum ſenteetiam retractare. At vero Dei fidalis, cujus jam mens tota converſabatur in cælis, reſponſum non dabat eis: ſed tamquam moas immobilis & tnaris fortitudinis, nec movebatur verbis, nec flectebatur lacrymis. Cui eiſi inerant viſcera pietatis virtnſquo magna debitæ compaſſionia; tamen ſtabat furtiſſimus, immoto vultu penitus & incflexis oculis. Cumque invictum teeetet vultum, tamen tandem propter lacrymas & gemitum elevans oculos, cælos reſpexit, & reſpondens omnibus breviter dixit: Si mihi, o cari mei, fidem poſſetis dare & obſidibus firmare, ut ſempet in hac vita poſſem vobiſcum manere, feliciter vivere, numquam mortem videre; potero utcumque, qnamvis noe bene, vobis acquieſcere: ſi veto id eon poteſtis, finite me, quæſo, ſi amici mei eſtis, ſi, ieqnam, hoſtes non eſtis; ſinite ad vitam ire, lucam ſequi, viam tenere, veritatem qnærere, veraciter invenire. Hodie forſaſſis vel modico tempore poſſem vobiſcum manere: ſed conſtat, ut vos ſcitis, qnia mortit eeceſſitas & conditio eaturæ tollit nobis peqmanere,

59 Hæc dicens B. VVillelmus, & cunctis vale faciens, ſeque propere ab omnibus ac fortiter exeuriens, exit de civitate, bajulans crucem in ænigmate; crucem vero Jeſu Chriſti in veritate; Rege Carolo dilecto ſuo Domino diutius illum cum lacrymis deduceute, Francorum exercitu cum dolore & gemitn, cuectaque multitudine eum longius, quouſque oportuit, proſequente.

60 Igitur Dei amicus tandem expeditus, tamiſque dituptis hujus mundi vinculis, eccleſiis honoravia, multis eleemoſynis pauperibus erogatis, ſervis etiam non paucis libertate donatis, Ftanciam egreditur, Arvernum ingreditur. Cumque ad inſigeem vicum, qui vulgo *e* Biivate dicitur, deveniſſet; ibique ſpatio itinerir opportuno officioſiſſime, ut parerat, ſuſceptus ſuiſſet hoſpicio; pergit oratum ad venerabile *f* templum ſaecti Martyris *f* Juliani; ubi devote proſtratus multumque lacrymatus, puram eelebrat orationem: oblatiſque digne ſancto altari muneribus, etiam de ſuis armis bellicis perfecit oblationem. Offert itaque ante Martyris tumulum galeam decentiſſimam & ſpectabilem clypeum: foris vero extra templum præſentatat ad oſtium pharetram & areum, ingens telum, verſatilem gladium: ex quibus clypeus in templo hodieque conſervatur, qui & ipſe de VVillelmo, quis & cnjuſmodi fuerit, ſatis teſtificatur. Jam vero armis omnibus oblatis & cum muneribus Domino conſecratis, denuo flectit genu, terq; quaterque pavimento proſternitur, & ſanctum Dei Martyrem in oratione cum lacrymis alloquitur: Novi, ſancte Juliane, novi & certum habeo, quam miles, quam armis ſtreenus fueris in ſæculo, numquam victus, numquam derelictus a Deo: ideoque coram altatt tuo, arma hæc dereliequo, quæ Deo omnipotenti dimitto, tibique ea committo: inſupet vero aeimam meam tibi inſtantes commendo, & viam iſtam, qua nunc ad Deum vado, ut tu ſeives me a malo, cuſtodias a delicto, ſalves ab hoſte maligno.

61 His ita rite peractis B. VVillelmus, modo Dei gratia peregrinus & hujus mundi incola, ſuburbium illud egreſſus, cęptum iter accelerat, Aquitaniam intrat; & avertees oculos ab illa Ducatus ſui terra, parieſque illaa jam videre dedignans, cutſum dirigit, gaudenſque properat ad monaſterium illud, quod ipſe paulo ante in eremo conſtruxerat: illuc anhelat, ibi ſalvari ſperat, illuc Domino duceete pervenire deſideiat. Tandem intrat provinciam Luteveeſem, & optato pervenit ducto Angelico ad convallem Gelloneeſem. Videns autem loci amœeitatem gratamque pulchtitudinem, illamque ſuam bena recognoſcens dilectam ſolitudinem, gratias referens Omnipotentem adorat, qui viam ſuam direxerat & beee proſperarat: ſalutat monaſterium, Spiritum ſanctum implorat. Adveni, inquit, cælitus ſancte Spiritus, gtatia & pietate ſolita ſempet hunc locum viſita, tu ſalva, tu ædifica, & ad tuam magnam glotiam habitatiunem iſtam & habitantes in ea benedic & ſanctifica. Hic me, o Saecte ſanctorum, ſuſcipiat tua propikiatio, hic mihi peccatorum tribuatur remiſſio, hic detur mihi requiea & ie pace dormitio, & in noviſſimo die beata quam credo earnis reſurrectio, ut eum Sanctis & Electis occurtam Judici meo, & ie ætetna glotia ſemper gandeam cum eo. Intet hæc verba otationis, laudis & confeſſionis, & totius ad Deum devotionis, Vit ſanctus appropinquat monaſterio, nudis pedibus, ieduntus ad earnem non molli neque leni cilicio. Auditur de eo, venitut obviam longe procul ie bivio; ſit illi, quamvis reſiſtenti & vehementer contradicenti, feſtiva atque religioſa, velit nolit, proceſſio. Suſceptus a Fratribus quos ipſe olim ibidem coeſtituerat, Abbate prævio qnem eis præpoſnerat, cum ſumma reverentia, cum gaudio magno communique lætitia, ducitur ad orationem: deferens mundis manibus & mundo corde auro pretioſiorem gemmiſq; ſplendidiorem ſalutiferæ *g* Crncis perpulchram oblationem, lignum vitæ, ſæculi redemptionem. Nec minus quoque & atam deitaie plenam, mira virtute præclaram, cu us ſuperiua fecimus mentionem, ipſe in ulnis detulit ad hanc proceſſionem. Oblatis muneribus iam ſanctis tamq; pretioſis, alliiſq; decoris valde ae præcellenribus Jonia, calicibus ſcilicet aureis & argenteis cum ſuis offertoriis, libris etiam valde bonis multmque neceſſariis, Sanctorum quoq; Reliqniis *h* incomparabiliter pretioſis, nec minus & veſtibus ſericis cum ſtolis auro textis & palliis tranſmarioiis: poſitiſque onibus revetenter ſuper altare ſancti Salvatoris, ipſe ſolo proſternitur, extenſiſque manibus mundo ſic crucifigitur. Preces quas cireiter duabus horia ad cælum fundit, dulceſque lacrymas quibus terram irrigat vel pavimontum infundit, credimus quod Deus audiit & propitius exaudiit: nam virtus oratioeis ac flamma compunctionis adſcendebat e terria ie conſpectu Conditoris, ſicut virgula ſumi ex aromatibus myrrhę & thuris, & ſicut ſacrificium veſpertinum in gratiam ſuaviſſimi odoris.

62 Completa vero oratione, factaque euectia ab taribus ſua cuiq; digna veneratione (ingentia namq; munera in ſingulis Deo obtulit, & ea deauratis & decenter gemmatis ornamentis operuit) itut ie auditorium *i*, & oſculatis Frattibus, lectaque ex more lectioee, factoque pro tempore brevi ſermone de animæ ædificatioee, mox vit Dei ſubinfert & indicat manifeſte, cur ipſe venerit vel qua intentione. Volo, inquit, vos ſcire, Domini mei, amodo Patres in Chriſto & Fratres mei, quoniam adhoc hodie huc adveni, ut

EX MS.

Amicit revſanga veſtiqne repatiantibus.

Gellonenſis monaſterium fundat.

Ibi ſe ſepelire mandat humatur.

Ex diſcedit.

Reliquiæ ex ua ſua offert S. Juliano.

ecclefia dotata ornata.

Ibi Missa celebratur ſolemnis.

A abnegatis & abrenuntiatis omnibus quæ ſunt mundi hujus, adjungi merear, ſi placet, veſtræ ſocietati per gratiam omnipotentis Dei, ſecundum Regulam B. Benedicti. Ideoque ſi placet ſanctitati veſtræ, & ſi judicatis me dignum æternæ vitæ, preces meas exaudite, & cognoſcentes deſiderium meum perficite, & differre nolite. Hæc eo dicente, omnes qui aderant ſtupore detinebantur; & hoc vere divinam diſpenſationem altius conſiderantes, quanto mirabantur, tanto & lætabantur: & adjudicantes petitionem ejus fieri debere, omnia rite præparant, & ipſi præparantur.

13. Igitur anno ab Incarnatione Domini octingenteſimo ſexto, Imperii vero Caroli quinto, die Natalis Apoſtolorum Petri & Pauli, Willelmus Comes, auro textis depoſitis veſtibus, per Dei gratiam ſolenniter benedicitur, totus ille Io eo ſacer ordo perficitur; coma nobili, barba venerabili *l* depoſita & Deo conſecrata, veſte Apoſtolica ioſtar Crucis induitur; extendenſque manus ſuas & ducendus quo non velit, ab alio præcingitor: cumque abnegat eſſe ſuus, Benedicte Pater, tuus; immo tuus totus, ſancte Deus, efficitur.

14. His ita digeſtis, ad laudem & gloriam omnipoteutis Dei, Willelmus Dei famolus, & modo adnumeratus & adſignatus Jeſu Chriſti diſcipulis, ſubito immutatus, veraciter alteratus, cæpit novus miles haberi, & alter *n* ſe ipſo modis omnibus videri. Neque enim erst ipſe, in quo, quod olim fuerat, jam ipſum non erat eſſe: ſic denique novus homo veterem exuerat, ut oec ſigna remanſiſſent ejus qui olim fuerat. Qui enim ſolebant paulo ante in *m* palatiis degere, auro radiantibus ac depictis *m* finopide; cœnacula perornata, triclinia conſtrata eum gloria poſſidere; præcelſa propugnacula vel ſummas arces tenere: hic modo abjectus in domo Domini elegerat habitare, & in angulo claufiri ultimus & cunctis vilior diligebat latitare. Ipſe quoque qui etiam paulo anto noverat leges dare, populum informare, indoctos docere, doctos magis promovere; quique ſervis innumeris & familiæ multæ nimis dignus fuetat præeſſe, & meruerat prodeſſe, & tam juam Rex circumſtante exercitu ſtare medius, paterfamilias eſſe; hic modo docebatur ſine indignatione, in omni patientia, ſine murmuratione, a quibuslibet perſonis, à pueris etiam & ætatis junioris. Docebatur, nec confundebatur; eorripiebator, ſed nou iraſcebatur; interdum cæſus & injuriis læſus, neque reſiſtebat, neque comminabatur. Gaudebaq plane eſſe ju ſubjectione, & delectabatur in omni abjectione, volens eſſe ſubditus propter Deom omni humanæ creaturæ, pararus cuoctis ſervire, obſequi & obedire, proficiens quotidie in ſanctitate & religione & iu omni ſanctæ Regulæ obſervatione, ſicut aurum in camino mirabili coctione.

15. Nunc ergo neceſſarium videtur & ad rem pertioere, aliqoa de multis quæ ipſe poſtea in monaſterio fecerit teſerre. Nondum enim monaſterium ad perfectum ex toto perduxerat: ſed poſtea in habitu ſanctæ Religionis, adjuvantibus eum filiis ſuis, Bernardo *n*, ſcilicet & Gaucelino, quos Comitatibus præfecerat ſuis, Comitibuſque vieinis, perfecit ſicut cœperat. Difficilis ergo ad jam dictum monaſterium pro aſperitate montium iogreſſus erat: ſed ipſe Dei ſervus, jam Monachus, argumentoſe inciſa rupe, cum malleis & ſecuribus & diverſis ferramentorum generibus, junctiſque firmiter & diligenter ferro & plumbo lapidibus, jactatoque fundamento ſecus flumen Araxis, viam altius ſuſtulit, quantum potuit direxit, & monti conjunxit. Item pro ejos amore & petente eo, *o* Lodovicus Caroli filios, Rex Aquitaniæ, cum omni bonitate de fiſci ſui jure dedit monaſterio cum præcepto ſun, annuli ſui auctoritate firmato. Fecit quoque B. Willelmus circa monaſterium vineta & oliveta plantari, hortos plurimos conſtitui; ipſam vallem, deſtructis arboribus infructuoſis, fructiferis pomerjis melius complantari. Hojuſmodi vero opera, quæ erant loco valde neceſſaria, non ſolum per alios faciebat, ſed etiam in ipſa laboribus, pro Dei amore ac vera humilitate & religione, ſemetipſum exercebat.

EX MSS. ipſe manu ſua labora-vit.

ANNOTATA.

n *Apud Mabillonem ſolum erat*, ut modo mihi & unum concedas.

b Fortunatus, *Græco forteſſe nomine* Macarius, *quem in prima legatione ad Carolum Magnum*, per Diaconem eidem Reliquias ligni Paſſionis tranſmiſiſſe, *legitur in Mss. expoſitis in noſtro tractatu de Patriarchis Hieroſolymitanis edito, ante Tomum 3 hujus menſis Maji, num. 9.*

c *Zacharias Presbyter de Palatio a Carolo Imp. miſſus fuerat Hieroſolymam.*

d *Horum* alter erat de monte Oliveti, alter de Bethleem: qui benedictioois cauſa claves ſepulcri Domini ac loci Calvariæ, clavem etiam civitatis cum vexillo detulerunt. Eos autem Rex benigoe ſuſcipiens, aliquot dies ſecum detinuit, & menſe Aprilis remnneratos abſoloit *anno* 801, *Ita dictum Ms. Eadem fere habentur ſed brevius in Annalibus Eginhardi ſive Laurisbamenſibus, & paucis mutatis apud Monachum Eccliſmenſem in Vita Caroli Magni: & hæc ſecundo Legatio, in hiſce Actis, non ſatis eſt a priore diſtincta.*

e Brivas *ſeu* Brivate *nunc eſt oppidum amplum Arvernie, ad Elaverem fluvium: & obſervat Mabillo, ibi olim memoriam* Willelmi *celebratam*: Certe Cunebertus, *inquit*, ejuſdem Eccleſiæ Præpoſitus, in litteris primariis cellæ Cantogilenſis, eam ideo a ſe conſtructam dicit, ut ſit hæc oblatio pro noſtra congregatione, tam vivorum quam etiam mortuorum, tum etiam pro anima VVillelmi Ducis, atque nepotum ejus VVillelmi & Altſredi. *Quo in loco exiſtimat deſignari* S. Willelmum, *cujus nepos fuit Willelmus Bernardi filius.*

f *Colitur* S. Juliauus, *Briuatenſis Martyr ſub Diocletiano*, 28 *Auguſti*: *cujus agonem & miracula deſcripſit Gregorius Turonenſis lib.* 2 *de Gloria Martyrum cap.* 29.

g *Ea pars Crucis, argento deauratо inclusa, etiamnum in Gellonenſi monaſterio honoratur.*

h Reliquiæ *arcæ permiſtim incluſæ ſunt anno* 1562, *quando per Calviniſtarum incurſionem diſſipatam fuiſſe ſupellectilem indicant Mabillo & Plantavitius ſupra relatus.*

i Auditorii *nomine*, *non* Locutorii (*ut vulgo appellant*) *ſed* Capituli *locum hic intelligi*, *Mabillo cenſet.*

l In hac VVillelmi benedictione quædam veniunt obſervanda. Primo, eum in ipſo tirocinii monaſtici initio veſtes religioſas accepiſſe, quod poſt annuam dumtaxat probationem faciendum præſcribit ſaoctus Benedictus in Regulæ cap. 58, idque ſervaodum ſtatuunt Patres Synodi Aquiſgranenſis cap. 34. Deinde VVillelmo barbam, nedum cæſariem, detonſam fuiſſe, quod in Monachorum ſuſceptione fieri ſolitum docet nos vetus Cæremoniale monaſterii Anianenſis. Præterea, barbam ejus & capillos Deo conſecratos fuiſſe. Huc ſpectat Aurelianus Epiſcopus in Regulæ cap. 4. Si quis laicus conſurandus eſt, de capillis illius in Confeſſionem mittatur, quæ ei in teſtimooio ſit. Id etiam a Paganis obſervatum docet Plutarchus. Lege Notas Gosris in Euchologion Græcorum pag. 377. & Angeli de Nuce in Chronici Caſinenſis lib. 3 cap. 46. Poſtremo veſtem illam Apoſtolicam, quæ inſtar

Digitized by Google

inſtar Cruciſ facta dicitur, eſſe Scapulare, ut probat Menardus noſter in Concordia Regularum caput 62. De VVillelmi Scapulari infra num. 29. *Hactenus Mabillo.*

m Sinoplis *ſeu* Sinoplum *color viridis, in teſſeris armariis nominatiſſimus, nomen traxit a* Sinope *urbe Paphlagoniæ, medio ævo* Sinopoli *dicta, unde affertur, & quidem duplicis generis. De hoc colore vide noſtrum Claudium Franciſcum Meneſtrier in Origine Armoriarum pag.* 338.

n Uterque in litteris dotationis monaſterii inferius relatis nominatur Bernardus & Gotcelmus, male aliis Guillelmus, unde occaſio nata eſt diſtinguendi Guillelmum a Gotcelmo, ſeu (ut alii mendoſe ſcribunt) Gotcelino, quaſi hi duo fuerint VVillelmi filii. Bernardus iſte, paternæ dignitatis heres, cæſus anno DCCCXLIV, præter VVillelmum, filium habuit cognominem, a quo utroque diſtinguendus eſt alius
B Bernardus, itidem Toloſæ Comes poſt Raymundum patrem, is enjus Placitum pro monaſterio Caſarione ſeu S. Tiberii alias reſeremus. *Hæc idem Mabillo.*

o *Ipſum Ludovici Regis diploma infra damus.*

CAPUT III.

Humillima miniſteria a Sancto exercita: plus obtinet.

16 *Ilem Vitæ patrum lect. 4. dentium.*

PRæterea crebro veniens eorum Abbate & Fratribus, eorum humiliter provolvebatur genibus, petens & perſuadens magnis obſecrationibus, ut concedatur ei & conſentiatur pro miſericordia Dei amplius adhuc abjici, amplius humiliari, vilifſimum fieri, & contemptui haberi; nulli ultra ſoret in memoris illa quam reliquerat dignitas & gloria; nemini VVillelmi nomen eſſet in reverentia; ſed in illa Congregatione ſanctiſſima haberetur purgamentum cunctorum, omniumque peripſema. Item poſtulat magna precum inſtantia, ut ſi qua ſunt in monaſterio officia, quæ aliis quibuſlam habeantur indigna, vel quaſi inhoneſta ſeu indecentia, ſint ſorte levia ſive diffeilia; hæc ſibi in Chriſti nomine injungantur providenda, & bono animo bonaque conſcientia pro viribus adimplenda. Hinc ad Fratres ſe convertens, eiſque ſecreto vel in confeſſione loquens, deprecabatur eos dicens, ut omnes atque ſinguli pro ſervo illo orarent, &
C perate, & ſua quiſque opera injungere minime revereantur. Vult eſſe ut jumentum, & tamquam pullus aſini portare Fratrum onera in illa domo Do-
Pſ. 72, 22 & 24. mini, juxta illud Pſalmiſtæ, in perſona animæ ſanctæ ad obedientiam promptæ: Ut jumentum factus ſum apud te; &, Deduxiſti me in tua voluntate. Re enim vera viſus eſt ſæpiſſime pro ſumma humilitate aſellum humilem vilemque ſedere meſſis tempore, & fiſcones vini Fratribus ad reficiendum deferre. O quam mirabilis Deus! qualis mutatio dexteræ illius! o qualis de quali effectus eſt hic ſervus ejus B. VVillelmus! quantum mutatus, quantum humiliatus! Qui enim quondam decentiſſime utebatur equis mitabilibus, electis & exquiſitis de multis mundi partibus; cujus etiam ſervi numeroſi & ſervi ſervorum ejus equis ibant & corribus pretioſis & pluribus; hic modo non erubeſcebat vili aſello geſtari cum ſuis fiſconibus? Neque vero his contentus, ſi quis Fratrum in officio vili & quaſi contemptibili detineretur, in quo etiam quaſi locus injuriæ vel contumeliæ videretur; hujus nimirum Frater VVillelmus mox aderat vicarius, ſublevator oneris, humilis operarius, & omnibus indiſcrete unus bebdomadarius.

17 Sortitur interea ad ſuam ipſius petitionem ſervitium coquinæ & adminiſtrationem, novum quippe quotidie renaſcentemque laborem: quem tamen multo majori amplectitur gaudio, propter Dei omnipotentis amorem, quam ſi olim, dum adhuc mundo viveret, ſibi contigiſſet Regni gloriam obtinere vel Imperii honorem. Ecce enim Dominus VVillelmus, de Conſule cocus, de Duce magno inquilinus efficitur, ligna collo deferens, amphoras aquæ bajulans, ignem excutiens & ipſe ſuccendens: quique olim vixerat in deliciis præclaris inter diſcos & pateras menſæ Imperialis, quamplurimos habens coquinæ miniſtros; ipſe modo cocus humilis & ſervitor fidelis, manibus propriis paropſidas abluit, olera colligit, pulmenta condit, legumina infundit; & ipſa refectionis hora, nulla interveniente mora cuncta laute præparata, munda & purificata, manibus mundis & mundo corde, Fratribus anteponit, recumbentibus miniſtrat: ipſe vero non recumbit, immo jejunia continuans lares fovet & euſtadit. Porro menſa peracta & lectione finita, ſervus ſervorum Dei cum omni diligentia vaſa cuncta recognoſcit ad ſe pertinentia, quæ iterum loca itemque dinumerata eidem operi & labori conſignat ſub euſtodia,

E *poſt locum & mater dinumerata.*

18 Præterea portanti hæc omnia, quaſi nihil gravato vel parum onerato patiumque humiliato, cura injungitur piſtrini, officium molendini. Additur opus operi, augetur onus oneri, labor accreſcit labori, Adhuc quoque opararius ille Dei onus aliud poſtulat, & conceditur ei; cura ſcilicet præparandi elibani & caleſaciendi, coquendos imponendi panes, coctoſque extrahendi: quod tamen genus operis ante numquam attigerat, neque in hoc ſæculo in hujuſmodi arte ſe unquam exercuerat. Igitur VVillelmus piſtor & elibani calefactor, ſervitor ipſe coquinæ & pulmentorum miniſtrator, tanta vigilantia tantaque providentia adminiſtrabat omnia, ut jure in nulla argui poſſet obedientia. O quam imitator miniſtri illius cæleſtis, qui aſſumpta ſervi forma in ſpecie noſtræ mortalitatis venit, non miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam pro multis, dicens diſcipulis ſuis: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Joa. 13, 15

19 Igitur quadam die viro Dei, intento orationi & ſanctæ meditationi, res inſolita contigit ei, ſive per invidiam diaboli, qui bonis omnibus numquam ceſſat adverſari; ſeu per diſpenſationem omnipotentis Dei, qui merita ſervi ſui & virtutem obedientiæ volebat palam fieri, jamque in lucem haberi. Nam panibus ad coquendum ex more præparatis, ſed
F lignis ad elibanum caleſaciendum minus præſto; cum jam hora officii ſui tardare, hora vero refectionis Fratrum videretur propinquare ac fortiter feſtinate; Willelmus ſervus Domini, timens de negligentia argui, de inobedientia accuſari & gravitet judicari; concitus accurrit, atrium circuit, hue illucque diſcurrit, ſarmenta congetit, ſtipulam colligit, & quidquid manus invenit: ſicque quocumque modo, quibuſque poteſt fomentis, eaminum fortiter ac velociter calefacit. Quo repente bene conflato & ad opus caleſacto, eum jam neceſſario fornax evaporandus, pruniſque flamma veraantibus eſſet evacuandus, chalybe repurgandus, cineribus extergendus; item contigit cuncta uſui huic armamenta minus adeſſe, nullumque penitus hujuſmodi inſtrumentum ad id operis explendum illic reperiri poſſe. Cumque jam ſervum Dei tempus vehementer urgeret, cuta argueret, hora Fratres reficiendi paulo minus prætenderet, nil conſilii, auxilii nihil ab homine inveniret; quid facetet? De cælo citius requirit conſilium, & ad divinum recurrit auxilium: nihilque cunctatus, invocato Chriſti nomine, factuſque tutiſſimus

Cibarium a deodem inſtar & Potus.

Digitized by Google

EX MSS. aliquot vetustis.

tissimus sanctæ Crucis munimine, fornacis intrat incendium, flammas extinguit, exuperat incendium, vaporem mitigat, rogum reddit innocuum: sicque propriis manibus extra factis carbonibus, & scapulati illæso expositis cinerihus, lares aptat & temperat intromittendis panibus; ipse quidem in corpore neque ullam sentiens læsionem, neque etiam in vestimento aliquam qualemcumque sustinens adustionem. Ille namque, ut credimus, qui in camino Babylonis cum tribus pueris quartus apparuit; huic quoque servo suo, in camino paupertatis & veræ humiliratis, Dei filius adfuit, qui flammas domuit, incendium prohibuit: ideoque nec flamma eum nocuit, nec in illum odor ignis prævaluit, juxta illud quod olim Dominus per Prophetam dixit: Puet meus ooli timere, dum transieris per ignem, flamma te non nocebit, & odor ignis in te non erit. Unde & de clibano tam illæsus modis omnibus exivit, tamque indemnis, quam valens corpore quamque veste incorrupta in eum intravit. Sicque panibus diligenter coctis & optime præparatis, cophinos plenos defe- Ps. 41 3. rens, venerabili Abbati & Fratribus ministravit. Nec dubium id divina ideo gestum providentia, ut lucæ clarius fieret, revelante per ignem Spiritus sancti gra-
B tia, quanta apud eum esset fetvi VVillelmi fides ignea, simplex obedientia, ardens humilitas: neve Fratribus esset ultra in graviori culpa labor improbus & jugis injuria, quam idem vir Dei & veracius hostia, diu sustinuerat eorum negligentia, mira innocentia, multaque patientia: item ideo, ne gemma illa splendida tantaque lucerna arderet in absconso vel in angulo sola; sed potius de sub modio abstracta & altius elevata, conclisque manifestata, lucetet in Ecclelia.

30 Ex tunc ergo vir inclitus, Deo volente cognitus, seque nolente proditus, summa veneratione in illa sancta congregatione est habitus: & reclamans a prædictis est officiis suspensus & omnino prohibitus. Igitur ab omni opere servili præcipitur abstinere, & conceditur ei pro libitu se habere, seque in Dei opere ad suum desiderium exercere, orationi & sanctæ meditationi vacare, Deo mente inhærere. Deputatur ei cella ad ipsius voluntatem, quæ omnem seculi despiciat vanitatem, de qua etiam cælum videre, & ad fideiei queat throni suspirare claritatem. Itaque exercitatus diutius in activa, incipit requiescere in vita speculativa: & post Marthæ servitium frequensque ministerium, delectatur eum Maria in perenni theoria. Dum autem vi mentis & spiri-
C tualibus oculis cælestia contemplatur, quidquid est terrenum, seu vile, seu pretinsum, acsi abominationes Ægypti respicere dedignatur; carnis quoque naturam anima præeminente transcendens, angelicam quantum possibile est puritatem æmulatur. Unde & Phil. 3. 13. tamquam modo incipiens, & quasi novus operarius & recens ad opus Dei veniens, atque eum Apostolo quæ retro sunt obliviscens, & in his quæ sunt ante se extendens, majori iterum se adjudicat districtioni, novæ pœnitentiæ ac novæ afflictioni, jugibus lacrymis, geminæ compunctioni. Cumque in eo ante per multam abstinentiam omnis titillatio omnisque fuerit voluptas emortua, caro contrita, sopita carnis vitia; modo tamen tanta iterum jejuniorum austeritate carnem mortificat, tantaque pertinacia, ut jure queat conqueri Agar, quæ est ancilla, de dominæ suæ, quia nimium opprimitur, Saræ violentia. Ac vero rerum Pater, qui & naturæ impetat, & ipsa obtemperat, sic eum corroborat, sicque amore reficit ac verbo vitæ fariat, ut neque famem sentiat, nec viribus deficiat. In virtute quoque orationis ac divinæ lectionis sanctus idem contemplator tantopere delectatur, quanto nullis officiis aut curis præoccu- D patur, adeo quidem ut non tam frequens quam continuus in hoc semper studio habeatur.

31 Abstinens itaque a eunctis corporis & carnis oblectamentis, & modo non custodito temperans ab alimentis, animam ipse reficit epulis mensæ cælestis, & impinguare nun cessat vivificis Sacramentis. Sacris altaribus hanc servat reverentiam, priusquam sumpturus eat Christi Eucharistiam, etiamsi sit hiems aquas glacie perstringens, nia quoque sortis & ingens; tamen aquis perfunditur, vi algoris decoquitur: cuique munda sunt omnia, ipsa qua abluitur, mundior unda redditur. Neque vero taotum hoc faciebat, quando divina Mysteria sumpturus erat; sed etiam aliis multis vicibus & indiscretis noctibus tali lavaero totum corpus infundebat. Qui post multam langamque refrigerationem de aquis egrediens, B. Michaelis *a* oratorium intcoibat, ibique uno perraro tectus tegmine pervigil io oratione manebat, *a* utroque genu flexo & nudo marmori affixo, pectus crebio percutiens, suspiria emittens, & multis lacrymis ora infundens. Habebat quoque in consuetudine coram sacris altaribus centies in die & centies in nocte genua sua flectere; & non solum pro E suis, sed etiam pro peccatis omnium misericordiam Domini implurare. Præterea recolens Agni occisionem, illas injurias, illam accusationem, alapas, sputa, flagella, omnemque derisionem, a Fratre familiari & amico singulari sacit se in conclavi pro Christo exspoliari, pro illo adjudicari, se judice condemnari; sicque cædi virgis & acriter flagallari: inde mundior electro vitroque purior, sacro propinquat altari. Ergo semper cum lacrymis, sacris adstat Mysteriis; & cum lactucis amaris, reficitur epulis Hostiæ salutaris. Hoc pane cælesti pascitur ad salutem, hoc potu spirituali vitam capit & virtutem: anima nutritur ad immortalitatem, carnis fragilitas non sentit debilitatem.

30. Porro inter hæc egregia sanctaque exercitia, inter virentum dona & sanctitatis studia, B. VVillelmus spiritu propheriæ donatur, ac divinis oraculis plurimum vita ejus declaratur. Requiescit super eum spiritus Domini, & præsentia Dei futura suggerit, & quæ ventura sunt denuntiat ei. Unde & sanctissimi obitus sui diem in spiritu longe ante præscivit, quem accedente tempore non solum Abbati & Fratribus imminere prædixit, verum etiam locis vicinis & monasteriis circumquaque positis vel pro- F eul constitutis scripto significavit, etiam & dilecti- *b* simo suo Domino Regi *b* Carolo nuntium delegavit; insuper vero, & quod signum fieret, quando ejus anima de corpore exiret, manifestissime indicavit. Igitur B. Willelmus, plenus sanctitate, gratia & veritate, consummatus obedientia ac vera humilitate, gaudens expectat diem vocationis suæ: quo instante jam jamque præsente, iterum prædicit ipse horam suam adveniisse. Mittit pro Abbate, Fratres postulat adesse; quibus præsto factis, multum vero pro ejus exitu iratis superque contristatis, ipse dulcibus ac potentibus verbis persuadens, eis omnem prohibet mœrorem, fletum mitigat, compescit dolorem: non esse quidem lugendos, qui per Christi fidem & confessionem ad beatam pertinent resurrectionem. Inde commonens eos de vera religione, de fraterna pace puraque dilectione, postulat se munirt divinis Sacramentis, illa scilicet, qua vivunt animæ, Christi Communione. Sicque Fratribus valedicens, & eis obitum suum committens; ipse quoque illos locumque dilectum commendans Deo, & in manu relinquens; attollit oculos manusque in oratione, & spiritus jam liber & ad migrandum paratus,

totus

A tatus elevatur in Dei contemplatione: ſicque depoſito carnis onere atque terrena mole, petit cæleſtia eum exultatione, deducentibus Angelis alacri & canora proceſſione, dulci organo, ſuavi modulatione. Migravit igitur B. VVillelmus ab hac luce
c ſcliciter c quinto Kalendas Junii, procedit glorioſus ad curiam Regia æterni, ut ſemper adſiſtat ante thronum Domini in conſpectu Agni, ante faciem Filii Dei.

Cumpulsæ campanæ pulsatæ.

33 Ipſa autem hora ſanctiſſimi ejus tranſitus, factus eſt repente per omnes circumquaque provinciaa, per omnes majores ac minores eccleſiaa, magnus valde & inſolitus clangor ſignorum, & campanarum ſonitus, longa pulſatio, mirabilis tinnitus, nullis hominibus funes trahentibus vel ſigna commoventibus, niſi ſola virtute divina quæ ſupervenit cæleſtus. Unde datur intelligi, quia amor & gratia omnipotentis Dei volebat revelare inſolitis miraculis merita dilecti ſui, ad laudem & gloriam nominis ſui, qui vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

B

ANNOTATA.

a *Oratorium illud a Calviniſtis ſæculo præcedenti deſtructum fuiſſe aſſerit Mabillo.*

b *Hinc tertium eſt eum ante* Catolum Magnum *e Vita hac deceſſiſſe.*

c *Ergo ſaltem ante annum* 814, *quo Carolus Imp. mortuus eſt* 28. *Januarii, & annus circiter* 814 *a Mabillone aſſignatus non diſplicet: atque ita recte dicitur annos ſeptem in monachatu egiſſe VVillelmus.*

APPENDIX.

Chartæ donationum monaſterio factarum.

Charta donat. VVillelmi.

IN nomine Domini. Ego VVillelmus, gratia Dei Comes, recognoſcens fragilitatia meæ caſus humanæ, idcirco facinora mea minuanda, vel de parentibus meis qui defuncti ſunt, id eſt genitore meo Theuderico & genitrice mea Aldana, & fratribus meis Theudoino & Adalelmo, & ſororibus meis Albana & Bertana, & filiabus meis & filiis Parnardo, VVitcharío, Gotcelmo, Helimbruch *a* &
a uxoribus meis Cunegunde & Guitburge, & nepote C meo Bertranno, pro nobis omnibus ſuperius nominatis, dono ad monaſterium quod dicitur Gellonis, ſitum in pago Ludovenſe juxta fluvium Araou, conſtitutum in honore Domini & Salvatoris noſtri Jeſu-Chriſti & ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, & ſancti Michaelis Archangeli, ſeu Apoſtolotum glorioſorum Petri & Pauli, necnon & ſancti Andreæ omniumque Apoſtolorum, quod ego præfatus Comes VVillelmus conſtruere in cauſa Domni & Senioris mei Caroli juſſi, & ex doctrina venetabilis Patris Benedicti Monachos & Abbatem poſui, ut Domino Deo jugiter ibi deſerviant, donatumque in perpetuum eſſe volo: hoc eſt res meas quæ ſunt in pago jam dicto Ludovenſe; in primis videlicet ſiſcum Litenis, cum eccleſiis ſancti Joannis & *b* ſancti Geneb ſii ſub omni integritate, cum villis & villaribus vineia & campis, cultis & incultis, arboribus fructiferis & infructiferis, paſcuis, pratis, molendinis, piſcatoriis, aquis & aquarum decurſibus, quantumcumque ad ipſum ſiſcum & ad colonicas ipſius aſpicit vel aſpicere jure videtur; omnia dono, trado ad proprium perhabendum omni tempore. Habet vero haa collaterationes & infrontationes ab Oriente, & ſicut currit flumen Araou; a meridie, ſicut torrens Lacatis divergit in ipſo flumine; ab Occidente in- EX MSS.
frontat in ipſo Aviſo, qui diſcurrit per concava montium in Bodena antiqua, quæ eſt in ſuperciilio montis; ab Aquilone uſque in termino monaſterii. Similiter in Marcomitis villa, dono quantumcumque Deodatus Presbyter ibidem dato pretio comparavit, vel quantum ibidem a mn poſſeſſum eſt. Similiter dono villam Saturatis cum ipſa eccleſia *c* ſancti Saturnini cum omni integritate, cum caſis, caſaliciis, campis, vineis, pratis, ſilvis, *d* garricis, hortis, molendinis, aquis, aquarum decurſibus, quantumcumque ibidem viſus ſum habere vel poſſidere, culta & inculta, ad ipſam caſam Dei dono ad habendum. Similiter dono in Canneto villa, quantumcumqun ibi viſus ſum habere vel poſſidere. In pago quoque Magdalonenſe in villa Soregia, quantumq, ibidem viſus ſum habere vel poſſidere. In pago vero Albienſe dono villam Niviniaeum ſeu VViciacum, cum omni integritate ſua vel cum omnibus adjacentiis ſuis. Similiter dono in pago Rutenico in villa Bracojalo manſos duos cum vineis & terris, cultis & incultis, quantum ad ipſos manſos aſpicit & aſpicere videtur. Iſta omnia ſupra nominata ego VVillelmus jam dictus Comes, pro me & pro prædictis E
perſonis, dono & trado atque transfundo ad jam dictum monaſterium Gellonis, & aliariia ibi Deo conſecratis, & Monachis & Abbatibus tam præſentibus quam futuris, pro æterna remuncratione, ut Deum omnipotentem per omnia habere poſſimus propitium, & ut iidem Monachi, [Deum] laudantes ibidem aſſidue habeant unde poſſint vivere. Si quis vero (quod futurum eſſe non credo) vel ego ipſe, aut aliquis de heredibus meis, ſeu quælibet perſona contra hanc dnnationem meam, quam ego prompto animo vel pleniſſima voluntate facio, venire, inter- *falſa ac.*
rumpere, aut aliquid diſrumpere tentaverit, non li- *boo.*
ceat facere. Quod ſi præſumpſerit, Dei omnipotentiam exoro, ut ipſa ultionem ſumat in eo: quia notum ſit omnibus hominibus, hanc honorem a me poſſeſſum, tam ex originali parte quam etiam ex acquiſitione, abſque querimonia ullius perſonæ. Facta eſt hæc donatio XIX Kal. Januarii, ſer. I, anno XXXIV regnante Domno noſtro Charolo Rege Francorum & Longobardonum ac Patricio Romanorum, & anno quarto Chriſto propitio Imperii ejus.

Signum VVilhelmi,	Signum Fulcoaldi,
Signum Bernardi,	Signum Rangavi, F
Signum Gotcelmi,	Signum Nictardi,
Signum Domni,	Signum Mauringi,
Theuderici,	Signum Sibaldi,
Signum Jamardi;	Signum Guiraldi.

In nomine Domini ego Gallarius togitus *e* ſcripſi. *e*

Annus SV *Imperii convenit cum anno Chriſti* DCCCIV, *quando annus Regni Francici* XXXVII, *Longobardici* XXXI *numerabatur, & dies* XIV *Decembris cadebat in Sabbatum. Multa ergo hic concurrunt, quæ Chartam jubent habere ſuſpectam: majorem autem cauſam ſuſpectandi reperiet quiſquis eam conferet cum ſequenti, ſtylo longe barbatiori, qualis in Aquitanicis pleriſque Chartis notatur, deſcripta, eodem anno eodemque fere die, & expreſſiſſimam facientе mentionem ſubjectionis ad monaſterium Anianæ, indiſpenſabiliter Gellonenſe monaſterium ex ſui fundatoris voluntate adſtringentis (cujus nec minimum quidem veſtigium, ac ne mentio quidem Benedicti Abbatis, in priori Charta apparet) vehementerque cogetur dubitare, utrum rudior pleniorque, non ſit ipſamet ſola & originalis VVilhelmi charta: quam monachi Gellonenſes, an.* MLXXXX *per Urbanum* II *exempti a juriſdictione Anianenſium, magis eleganter, ſed minus integre referbendam curaverint, ita abolere cupientes omnem veteris ſubjectionis memoriam: ſed fruſtra: cum* duplicata *illius,*

ſive

EX MSS. ad chirographum fabricationem Gellonenſis monaſterii.

ſive exemplar alterum (nam ab iſto dupliceadarum chartarum inſtituto natum eſt nomen Diplomatum) *alibi ſervaretur, ac verofimiliter in monaſterio Aniane, licet forſitan minus ſolenne & ſubſignationibus deſtitutum. Neſcio utrum animum huc adverterit Mabillo, cogitaveritq; quam non ſit verafimile, eodem loco ac fere die, & (quod conſequens videratur) eadem manu, eodem ſaltem regante, ſcriptas eſſe de eadem donatione duas tam diverſæ ſidi chartas, & in re tam notabili tantique momenti diſcrepantes. Cum autem pro ſua religioſiſſima ac candidiſſima ingenuitate faſſus ille fuerit, haud quaquam ſibi rationi motum a me ſcrupulum hunc eſſe, non miretur de plurium ſimilium chartarum ſinceritate formidare nos, quibus deprehendimus Benedictinæ Regulæ mentionem importune injectam, pro illo monaſterio, quæ utrum a prima ſui inſtitutione eam exceperint, rationabiliter dubitamus. Sed placeat alteram illam, & ut nobis videtur magis ſinceram magiſque integram chartam legere, ſicut eam nobis idem Mabillo offert.*

Ego in Dei nomine VVilhelmus, recogitans fragilitatis meæ caſua humanum, idcirco facinora mea minuanda vel de parentes meos qui defuncti ſunt, id eſt genitore meo Teuderico & genitrice mea Aldane, & fratres meos Teodoico & Theodorico &
B Adalelmo, & ſorores meas Abane & Bertane, & filios meos & filias VViteario & Hildehelmo & Helinbruch; uxores meas VVitburg & Cunegunde, pro nos omnibus ſuperius nominatos, dono ad ſacroſanctæ baſilicæ, quæ eſt conſtructa in honore ſancto Salvatore & ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, ſeu ſaocti Petri & ſancti Pauli, & ſaocti Andreæ & ſancti Michaelis vel omnium Apoſtolorum, in illa cella Gellonia, quem ego ſuperius nominatus VVillelmus per conſilio Domoi Abbatia Benedicti, ſeu cum ſuo adjutorio ædificavi, quem ipſe Domnus Benedictus Abba regere videtur; donatumqoe in perpetuum eſſe volo, hoc eſt res meas quæ ſunt in pago Luvvenſe, id eſt
f Licenis villa, f &c. Iſta omnia ſuperius nominata pro nos ſupra dictos ad ipſa caſa Dei vel ad ſuos Rectores dono, trado, adque transfundo ab hodierno die ad ipſa caſa Dei, dummodo ſi ipſa cella ſubjecta eſt ad Aniaoa monaſterio, ſicut hodie eſſe videtur, ipſa caſa Dei vel ſui Rectores habeaot, teneant adque poſſideant. Nam ſi aliquis homo propter malam cupiditatem aut iniquum ingenium ipſa cella ſeparaverit de Aniaoa monaſterio, tunc ipſaa res ſuperius nomioataa volemus eas eſſe donatas pro nos omnibus ſuperiua no-
C minatos ad Aniana monaſtetio, ad ipſas caſaa Dei ſanctæ Mariæ & ſancti Salvatoria. Nam dum ipſa cella ſubjecta eſt ad Aoiana monaſterio, ſicut ſuperius diximus, precamus ut ipſe Abbas de Aoiana benigniter atque miſericorditer regat ipſa cella Gelloois ſen Fratres ibidem morantes: & quod ibidem minus habuerit de ſtipendia, in iſta parvitate quod ego io ipſa cella donavi, ille propter Deum aliunde adjuvet & ſuveniat, ſicut decet Abbatem ſuos benivolo animo regere: nam non adminuet de ipſa parvitate ad ipſos Frattes, dummodo ipſa cella ſubjecta fuerit ad Aoiana monaſterio, ſicut ſuperius diximua. Si quia vero (quod ſnturum eſſe non credo) ſi ego ipſe aut aliquis de heredibus meis; vel quislibet perſona, qui contra hanc donationem meam, quam ego prumpto animo vel pleniſſima voluntate fieri rogavi, venire aut agere tentaverit, ſi ille ſine peccato eſt, forſiran poteſt noſtra totorum peccata portare. Nam ſi illo jam peccavit, puto ſe gravare ſua, & noſtra ſuſtinere velit, & pro utriuſque tationem reddere: quia nos Deo juvante per iſtam donationem ſperamus aliquid de noſtra minuari peccara. Et inſuper non valeat vindicare quod repetit, ſed ioferat ad fiſco auri libra r: & hæc donatio mea firma permaneat omoi tempore. Facta donatione
Imo xxvii xvsii Kl. Januarii, aooo xxxsv * regnante Domno noſtro Karolo Rege Francorum & Langobardorum ac Patricio Romanorum, & anno i v Chriſto propitio Imperio ejus.

Porro collatis inter ſe quas præmiſimus chartis, conſidereo Lector, utrum ſaguntem illius confirmatariam velit admittere, ut minime ſuſpectabilem, in eo quod nullam faciat Anianenſium mentionem.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Ludovi-
Diploma Ludovici Reg. 2. eus divina ordinante providentia Rex ſereniſſimus Aquitaoiæ. Quoniam cogitaodum nobis eſt, qualiter æteroi Regis amorem obſiſtente peccatorum pondere amittere non poſſimua, locis inſiſteotibus divinia cultibus placuit largiri propter regoum æternum Salvatoris noſtri, ejuſque inibi ſibi famulaotibus beneficia opportuna; quatenus ab illu remunerati, gaudio ſioe fine mereamur perſroi. Ideo notum eſſe volumus omnibus Fidelibus, præſentibua & futuris, quod petente Domno Guillelmo monacho, qui io aula genitoria noſtri Karoli Auguſti Comea exſtitit clariſſimua, ſed pro Dei amore meliorem exercena vitam ſtuduit eſſe pauper recuſando ſublimia; ob irrevocabilem vero ſuæ dilectionia eirca nos fidelitatem, petitioni ejus præbeotea aſſenſum; placuit nobis, tam pro mercedis noſtræ augmento, quam pro amore ejua, ad monaſterium, quod dicitur Gelloni, ſitum in pago Lutovenſe juxta fluvium Araur, ſubtua caſtrum Virdu-
E ni, ſaeratum in honote Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, & ſanctæ Mariæ ſanctique Michaelis, ac ſaoctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſancti Andreæ omnimq; Apoſtolorum, cooſtructum a jam dicto Comite Guillelmo io cauſa noſtri genitoris, ubi Julioſredus Rector & Abbas præſſe videtur, aliquid ex rebus tradere noſtria, id eſt fiſcum quemdam noſtrum in pago Bitterenſe qui dicitur Miliacus, eum villa & eccleſia ſancti Parargorii g, & Miliciano vil
g la atque Campaoiano, cum omoibus appeodiciis & adjaceotiis ſuis ſub omoi integritate, ſicut a Miſſu noſtro Comite Gorcelmo, per cruces in lapidibus ſculptas, ſeu decurſua aquarum io terminatiooibus traditum & aſſigoatum eſt, a genitore noſtro & a nobia poſſeſſum. Et in pago jam dicto Ludovenſe locum qui dicitur Gaſtrias, vulgare autem Caſtrapaſtura, ad pecora eorum alenda, eum eccleſia ſancti Martini cum terminia & adjacentiis ſuis, cum umni integritate ad diverſos uſus eorum. Et in eodem pago villam quæ dicitur Magaraotiaris eum eccleſia ſancti Felicis, cum omnibus appeodiciis & adjaceotiis ſuis. Honorem vero illum quem Domous
F Guillelmna ſeu alii fideles per ioſtrumeota chattatum præfato monaſterio tradiderunt, in quibuſcumque locis ſit, quæque etiam deinceps in jure ipſius ſaocti loci per nos aut per alios voluerit divina pietaa augeri, totum nos pro æterna remunetatione prædicto monaſterio concedimus, ut perpetuis temporibus in alimooia pauperum & ſtipendia mooachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hæc omnia præſcripta cum eccleſiis, villis, villaribus, domibua, ædificiis, campis, terris, vineis, olivetis, ſilvis, gatricia, praiia, paſcuis, molendinis, aquis aquarumque decurſibua, perviis exitibus & regreſſibus, cultis & incoltis, cum omoibus adjacentiis earum, totum & ioregrum prædicto monaſterio Gellonenſi per hanc doaationis auctoriratem perpetualiter concedimus ad habendum: ita videlicet ut quidquid ab hodierno die & tempore de prædictis rebus facere vel ordinare, vel etiam diſponere habitatores bujus loci voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi.

Godolenus Notarius ad vicem Guigonis recognovit.

Datum hoc præceptum v Kal. Januarii, Indictione x,

A ne x, anno *h* xxvss Domni Ludovici regni, Toloſæ publice: Karoli vero Imperii *i* vsce. Er ut hæc auctoritas noſtris fatuiſque temporibus Domino protegente valeat inconcuſſa manere, manu propria ſubſcripſimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, in Dei nomine felicitet. Amen.

k Signum. Domni Ludovici elementiſſimi Regis *k*.

ANNOTATA.

a Heribertus, Bernardi frater, lumine oculorum mulctatus anno 830; & Gerberga, filia quondam VVillelmi Comitis, tamquam venefica anno 834 aquis præfocata, *referuntur in Vita Ludovici Pii & cenſentur ab hoc S. VVillelmo prognati*; *ut etiam* Berta, nupta Pippino, Caroli Magni filio & Aquitaniæ Regi, *quod aliis accuratius diſcutiendum relinquimus*.

b S. Geneſius, *Martyr Arelatenſis, colitur* 25 *Auguſti*.

c *Hic eſt* S. Saturninus, *Epiſcopus Toloſæ, coronatus* 29 *Novembris*.

d Garrien, *Francis* Garriges, *ſunt terra inculta, forte a Teutonico* Gare *filix unde* Garich *filiceſus, filicibus obſitus, juxta illud Virgilii*:

Neglectis urendi filix innaſcitur agris.

e Rogire *pro* togare *dixit media ætatis ſtylus Notariatis, unde & inſtrumentum a Notariis ſcriptum ab Italis hodieque appellatur* Rogito: *ſed vehementer dubito utrum hæc formula Notarialis tam ſit antiqua quam prætenditur*.

f *Superſtuum, credo, Mabilio cenſuit, iterum annumerare fundos ſingulos in ſuperiori chartæ nitidius expreſſos: ſi examen feciſſet, Lectorem, jam ſcrupulo prædicto tactum, certiorem feciſſet, non alios nec plures quam prima donatio continebat priori, ſicus diximus, reformata charta fuiſſe inſcriptos, quod in tali caſu ſatis familiare fuiſſe Monachis, chartularia ſua tranſcribentibus, alibi obſervavimus*.

g *Eſt quidam Martyr* Paragorius *in Corſica paſſus, & colitur Naulii in Liguria* 7 *Septembris*; *Eſt & Paregorius. Martyr Patara in Lycia: cujus Acta ex Mſ. Græco dedimus* 18 *Februarii*.

h *Anno* 781 *Pippinus & Ludovicus*, duo filii *Caroli Magni*, Romæ ab Hadriano Papa in Reges uncti ſunt, Pippinus in Italiam, Ludovicus in Aquitaniam, *uti habent Annales Francorum*.

i *Verear ne verba hæc* Karoli vero Imperii vsce *addita tranſcribendo ſint: quia puto non ita neglectim in diplomatis filii appellandum fuiſſe patrem, & quidem adhuc viventem*.

C k *Extat in tabulario Gellonenſi confirmatio iſtius præcepti a Ludovico VII Francorum Rege cum aliqua acceſſione facta, cujus hæc clauſula*: Actum publice Silviniaci, præſente in eadem villa Domino Papa Alexandro, anno incarnati Verbi MCLXII, regni noſtri xxvs, aſſtantibus in Palatio noſtro quorum apoſita ſunt nomina & ſigna.

Signum Bleſenſium Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri.

Signum Guidonis Buticularii.

Signum Matthæi Camerarii.

Data per manus Hugonis Cancelarii & Epiſcopi Sueſſionenſis.

HISTORIA MIRACULORUM

Ex Mſs. Gellonenſis monaſterii, & editione Mabillonii.

POſt ſanctiſſimum igitur B. VVillelmi tranſitum, placuit gratiæ divinæ ſuper Gellonenſe monaſterium manifeſtius oſtendere ſui amoris reſpectum, tam propter ipſius dilecti ſui meritum, quam evidentiſſime propter illud Lignum ſanctiſſimum Dominicum, quod idem vir Dei, Carolo donante, illuc detulerat ſecum, cœpit enim illud Chriſti vexillum & admirabile ſignum, omni virtute & deitate plenum, in eodem loco miraculis coruſcare, locum irradiare, ægros multos ſanare, afflictos liberare, dæmones vero fortiter & potenter effugare, ex quibus aliqua dignum duximus, ad ſanctæ Crucis gloriam, breviter retractare, ſcribere utcumque, magnifice prædicare *a*. EX MSS.

CAPUT I.

Miracula Crucis a S. VVillelmo allata, dæmones effugati.

ESt namque non longe ab eodem monaſterio fluvius, vocabulo *b* Anraris dictus, magno impetu de montibus deſcendens, ubi navis, cum qua monaſterium expetentes flumenque tranſire volentes neceſſario traſvehi oportebat. Hunc itaque fluvium dæmon Deo permittente poſſidebat, multos ibidem demergens demerſoſque perdens, modo ſingulos, modo plures aquis imprimens & abſorbens: ſæpe enim ipſam navem, rebus perditis, hominibus ſuffocatis, repenta ſubmergebat. Homines autem loci illius, hoc ſcandalum non ferentes, S. Guilielmum expetunt, & ſpecialiter poſtulant ligni Dominici ſingulare præſidium, per quod ſciunt diabolum eſſe victum. Orant cum lacrymis ſortes in fide; fit petitio populi, ut Lignum deferatur. Defertur ad amnem, bajulante illud Abbate dicti monaſterii, cum choris pſallentium Monachorum & Cleri. Conveniunt multi venerabiles viri, virtutem Domini contra fraudes diaboli videre cupientes. Mox namque ut Lignum in littore apparuit, phantaſma diabolicum, vim ſanctæ Crucis non ſuſtinens, celerique flumine, ſicut fumus evanuit; nec ibidem ulterius draco illa viſus, nec invenrus fuit. b E *S. Crucis Ligno fugatus dæmon navigantibus parcit*

a Monachi cujuſdam monaſterii de Francia, zelo ducti & avaritiæ, propter dona & oblationes quæ fiebant in monaſterio *c* Gellonenſi, ob reverentiam & devotionem illius pretioſiſſimi Ligni; conſilium inierunt, ut, ſi aliter non poſſent, furto raperent, & ad ſuum monaſterium tranſferrent; ſic quæſtus multiplicis oblationis ad eos conſequenter pervenirent. Eliguntur igitur duo de pluribus, non Monachi, ſed dæmoniaci; non Fratres, ſed fures; utque ad Gellonenſe monaſterium dirigantur, duris armati, compoſite mendaciis multis. Juxta templi veſtibulum cujuſdam ſubintrant hoſpitium, peregrinos ſe dicunt, ægritudinem ſimulant, cauſa recuperandæ ſalutis ac venia. Ad lignum Dominicum beatumque VVillelmum ſe veniſſe mentiuntur; tamdiu ſe vella in illo loco manere, & in eccleſia aute ſanctum altare excubare, quouſque miſericordiam promereantur, virtutem quoque Crucis per B. VVillelmi meritum in ſe ipſis experiantur. Itaque Prior monaſterii & Fratres, verbis illorum nimium crudeli, circa eos exhibent humanitatem; concedunt clauſtrum & eccleſiam frequentare; vigilare & orare ad eorum voluntatem. Illi vero e contra, iniqua cogitatione edocti, eccleſiam frequentant die, ſimulantes orationem ſine devotione; nocte vero vigiliis precemque multiplicantes ſine compunctione, locum illum in quo Dominicum lignum cuſtodiebatur, obſervant; notatoque loco ad artes diabolicas ſe committunt; præparant inſtrumenta ad invadendum ſanctum theſaurum. Sicque una nocte, vigiliis conſuetas ſimulantes, cum ceteris non paucis, eccleſiam ſancti VVillelmi intrant; venerabili ultori Dei, timore poſtpoſito, *Ipſum furtum Monachi.* c E F

up-

EX MSS. *auferre ut queant eos a termino monasterii* appropinquant: arcam in qua thesaurum existimaet, irreverenter invadunt, & arte pessima absque clavibus reserata, atque sine sonitu aperta, cum thesauro sanctissimo, nullo sentiente, templum subito egrediuntur, & fugere cupiunt: sed Dei virtute nullatenus effugere queunt. Nam de termiuis monasterii nulla unquam parte, nulloque conamine exire possent, circumeuntes ut ebrii, & in sua eadem vestigia redeuntes.

Idque subito mirantis allapsa abscedunt.

3 Jam vero iecipiente aurora diei, cum perveniſſent ad locum, qui dicitur Ad Crucem; cognoscunt se per virtutem gloriosæ Crucis ligni Dominici fixos immobilesque teneri, & ab apparitoribus B. Willelmi nihilominus comprehendi, & ad suspendium trahi: videntes etiam sua vestigia impressa nivi, quæ nocte illa miraculose per limum pet Dei providentiam ceciderat, nec locum habere fugiendi, nec consilium evadendi. Perterriti atque desperati, & mirabiliter coacti, lignum Dominicum, quod furati fuerant, de pera extrahunt, soloque depositum sub condensa nive altius abscondunt; moxque virtutem Ligni, quam per vindictam inceſſerant, per Dei clementiam sentiunt & recognoscunt. Nam, gressu repente recuperato, vires resumunt; Deo permittente liberi recedunt. Interea venit hora, quando vigiles oratores B. Willelmi, expleta matutinali Missa, illo benedicto Ligno populis more solito a Sacerdote peterent benedictionem [dari]. Cumque Sacerdos cum ministris ad venerabilem thecam processisset, ut inde ipsum Lignum afferrent, & seris reseratis apertisque illud non invenissent; quantus & qualis clamor, quantusque dolor populum ac Monachos subito invasit, cogitari quidem potest, sed exprimi sufficienter non potest. Quæsitis igitur illis Monachis peregrinis & minime inventis, curritur post eos, investigatione eivis cæ-

ubi calumnia fuisse dicens reperitur.

lestis emissæ, vestigia fugientium declarantis & clarius designantia. Nam cum pervenissent ad locum, in quo fures turbati & subnervati substiterant, & Lignum reliquerant; vident sub nive quasi columnam fumi suaviter vaporantis consurgere atque conscendere in sublime. Accedunt omnes pariter ad columnam; Liguum, quod quærunt, sub nive inveniunt cum magno gaudio: pro Asnate mittunt, & inde ipsum reverenter tollunt, atque ad monasterium B. VVillelmi portare non differunt, eum hymnis & exsticis & gloria inenarrabili; ad honorem & gloriam omnipotentis Christi, & laudem B. Willelmi, & devotionem populi Christiani. *d*

Energumeni locus.

4 Quidam Deodatus, homo Italicus, pervasus a dæmone, per multum temporis horrendum debacchabatur, & a suo pervasore sine cessatione crudeliter vexabatur: tradius quippe furbanæ in interitum carnis & animæ, nullam omnino habebat requiem; sed in tormentis, quibus arreptitii atque dæmoniaci torquentur, noctem omnem continuabat & diem; ut nulli dubium foret, quin illas quæ in inferno debentur pœnas ac dæmonum iras jam apud superos sustineret. Dabat clamores subito vocibus incompositis, horisque omnibus & momentis tormentorum ipse suorum præco erat & testis: cui parentes ejus debita pietate nimium compatientes, eique remedium de cælo, quod de terra non poterant, expetere cupientes; per multa illum Sanctorum loca, perque multas provincias deduxerunt, ubi cimirum sacras vigilias frequentantes, preces suas pro eo eum lacrymis obtulerunt, sed exaudiri ut velint uusquam promeruerunt; nec miseri curationem, quæ ei alias per clementiam divinam debebatur, a Sanctis obtinuerunt. Cumque jam paulominus desperarent, tantoque virum atque laboris tædio deficientes cessare amodo, nec frustra deinceps vagari deliberarent; audiunt, disponente Deo, de B. VVillelmi meritis & virtutibus, quantumque sit miserorum efficax exauditor & effugator spirituum immundorum. Unde resumentes spei fideique constantiam, & confirmantes in misero illo caritatem & gratiam, diligentius requirunt iter ad Gellonense territorium, & ad B. VVillelmi, de quo audierant, monasterium. Venientes autem ad locum *Gellonem adducitur.* remplumq; ingressi, accedunt supplices ad altare sancti Salvatoris; suumque captivum præsentant ante corpus sanctissimi Confessoris, eum suo dæmone & cum suis loris, non sine lacrymis ac vocibus luctuosis. Causa doloris a nullo interrogatur, quia patet omnibus ex eo qui debacchatur.

dæmone fatente se per Deum pelli.

5 Accedit Abbas eum omni Congregatione, factaque ab omnibus communi oratione, adjurant eum porentibus exorcismis Christique nominis invocatione, ut cesset jam a miseri illius vexatione, & exeat ab illo sine dilatione. Ille vero coactus respondere; Expectate, inquit, paulisper, & uolitu festinare: stare meum vel exire non est ita in vestra auctoritate, sed magis in alius, quem vos forte uos cereitis, virtute ac potestate; numquid enim non videris Monachum VVillelmum, contra me vehementer iratum, & coram Deo prostratum, quomodo me confuudit & premit, & exire compellit? Cujus quippe violentiam quia ferre non valeo, velim nolim egrediar; & ecce jam nunc exeo. Vos vero ne curetis me deinceps adjurare, neque multum propter mu amplius laborare. Servi vero Domini, noe acquiescemes ei, ad auxilium miseri terroremque dæmonum, deferunt lignum Domini, ut sanctæ Crucis virtute & gloria apparente, & B. VVillelmo precibus insistente, miser eitius salvaretur dæmonio fugiente. Quod dæmon videns & invidens, ae vehemeuter indignans, cœpit fremere, rugire, & cum multo ululatu clamare, dicens: O Monachi perversi! o superstitiosi, & in eue-

me Centum asse berdam reperturum,

ctis superflui! Numquid Monachus VVillelmus, sicut eęperam vobis dicere, precum suarum ae meritorum virtute non poterat me ipse solus expellere, nisi insuper vos modo deferatis contra me lignum terribile, vexillum formidabile, quod dæmonum nullus pro Crucifixi nomine audet videre, nec prævalet sustinere? O nunc, quoniam ex omui parte patior violentiam, & fabrem loquendi & rationem reddendi non habeo licentiam, haud dubium quod modo recedam, Lignum non præstolabor: VVillelmum Monachum qui me compellit, fugiam: dimittam hereditatem meam, perdam possessionem meam: verum etiam dico vobis, quod recedens damnum vobis inferam, & injuriam sustineos injuriam faciam.

figuramento ejus fides fit dubia.

6 His dictis conticuit, & statim invisibiliter ab homine illo, quem diu possederat diuque vexaverat, exiens; per fenestram virream, satis decoram satisque speciosam, prorumpit, eamque in momento rotam comminuit; nec minus quam *e* & scillam argenteam, *e* de templi laquearia suspensam, eodem impetu eodemque momento, concussit & elisit: quam B. VVillelmus illue secum detulerat, & cum multis aliis præclaris donariis ad laudem Dei obtulerat, quæ per singulas horas opus Dei prima denentiabat, & vocis suæ clarisonæ melodia aures audientium ac mentes demulcendo excitabat. Hoc damnum hostis ille, sicut prædixerat, ecclesiæ intulit: quod quidem ecclesia non doluit, sed gratissimum habuit, qui per hoc ipsum ipse sibi testis extitit & reflimonium nobis æternum reliquit, quoniam ad preces B. VVillelmi & aute præsentiam gloriosissimi Ligni latro ille stare non potuit; sed relicto vase quod diu polluerat, prædaque perdita quam male possederat, gemens ad inferos atque confusus abscessit. Homo vero ille liber a dæmone in pavimentum rueos obdormivit; somnoque refectus & expergefactus, ac mente & corpore sauissimus apparens, super pedes suos stetit, & quas

post varios Sanctos frustra adiit planctus,

EX. Mss.

A quæ novit ac potuit gratias Deo reddidit, totusque pro eo chorus ac conventus Ecclesiæ laudes Divinitati diutius insonuit. Postea vero, sumpto cibo ac stomacho confortato, Abbati quoque & Fratribus vale facto, ad partes Italiæ rediit; terramque suæ nativitatis, gaudium suis facturus, repetiit, & quid ipse in seipso de B. VVillelmo sanctoque ligno Christi expertus sit, nec silere potuit nec siluit. Sicque factum est, ut qui adductus venerat & tractos manibus alienis, plenus dæmone vinctusque catenis; ipse modo phantasmate liber, vinculisque solutus, sana mente recederet; ductoresque suos, dux ipse agmiois & dux itineris, ad propria reduceret.

liberatus restituitur.

7 A Finibus-terræ *f* provincia scilicet quæ sic dicitur, eo quod magno mari Oceano terminata & clausa, quod numquam ibi quolibet modo pertransitur, finem terra facere videtur) quædam dæmoniaca ad Gallonense monasterium est adducta, nomine Benedicta; sic quidem erat dicta, verumtamen in re non ita, quandoquidam ab Spirito sancto derelicta; ac spiritui nequam ad puniendum tradita, omni benedictione divina & gratia erat iodigna. Hæc itaque misera, dæmone plena & miserabiliter furiosa, ab amicis carnalibus de terra tam longinqua ad B. VVillelmi clementiam longa & laboriosa peregrinatione est perducta; & in ejus ecclesiam, ipso scilicet multum invito & prorsus ingrato dæmone, introducta. Cumque cœpisset ex more arripi ac vehementer furere, mira dicere, stupenda quoque facere; cœperunt nihilominus plurimi convenire, cupidi & furiosam videre, & qui io ea loquebatur verba dæmonis audire. Adest ergo vulgi non parva frequentia, tota villa concurrit, completur ecclesia. Illis forte diebus S. Fulcrannus *g* Lutevensis Episcopus illuc advenerat, qui & ipse gratia curationum & virtute miraculorum opinatissimus erat. Hic omnium ipsa hora, qua prædicta illa ingressa est ecclesiam, coram ligno Domini prope tumulum B. VVillelmi solo prostratus jacebat, cælum (ut credimus) precibus pulsans ac sidera mente transcendens. Audito autem tumultu, causaque cito cognita; ille Dei serva, pietate motus atque misericordia, nequaquam fugit a terra, sed oratione qua totus inhiabat paulisper intermissa; orare specialiter ac proprie incipit pro illa misera, pro illa dæmoniosa. Accito præterea Geraldo *h* Patre monasterii totaque pariter Congregatione, postulat eos socios sibi fieri in oratione. Est itaque diu oratum communi omnium devotione: at vero non sunt exaudiri in hac petitione; quia neque illa est energumena curata; neque furor dæmonis conquievit eorum intercessione: quin imo diabolus ille, quasi ad servorum illorum Dei injurias, aggressus est prædictam illam solito amplius vexare, diversis torquere modis, discerpere, conquassare, in terram elidere; item datis saltibus tollere sublimem, & de alto præcipitare, cum stridore dentium atque horrisono clamore; in tantum ut sanctus Pontifex, præ nimia pietate & compassione, non posset illam mortem illius peccatricis jam videre ac tollerare: ondo & præcepit eam foras ejici de templo, forisque insanire; dicens, *i* illam fore melius extra ecclesiam concuti, vitamque finire, quam ante sanctum altare; eo quod S. VVillelmus nollet eam adjuvare, nec a dæmone liberare.

Energumena ex Gallonia.

g Postea S. Fulcrannus Ep. canonizatus.

h Abbas Geraldus.

C

eo adjuvante.

i

eandem tamen liberat.

8 At vero venerabilis Abbas Geraldus, humiliter contradicens, cœpit sancto Episcopo persuadere dicens: Nolite, Pater, nolite quæso turbari: jam enim multos vidimus miserabiliter torqueri, & ad mortem laniari, postea vero per misericordiam Dei & per meritum B. VVillelmi citius sanari. Non ergo expellatur, sed magis appropinquet ad tumulum amici Dei, & Deus miserebitur ei. His dictis Abbas venerabilis, sedato animo Pontificia, festinat, adjuvantibus socia, demoniacam adducere ad sepulcrum sanctissimi Confessoris. Tum diabolus, intelligens se jam teneri & trahi, tanto pondere grestum feminæ fixit ac pressit, ut quasi truncus in radice immobilis permaneret. Abbas perditam illam tenebat & trahebat; dæmon eam retinebat, & retrahens atterebat; ille ad ereptionem, iste ad perditionem. Denique quamvis multum renitens, multumque se trahens, cum tandem ante B. VVillelmum perductus fuisset, non solum subito obmutuit, verum etiam nimium dissipatu mulieri corpori stare nequivit. Porro ipsa post biduum sana & incolumis, gaudentibus qui secum venerant amicis, B. Fulchranni Pontificis pedes tenuit, & ab illo benedici devote postulavit. Pontifex annuit, illa votum vovit: sicque cum benedictione Pontificali benedicta, ad Fines-terræ, unde venerat, remeavit. Si dicebatur Benedicta, Benedicta nominari promeruit.

9 Alia quoque furiosa, Gitburgis nomine, de valle quæ *k* Solhas dicitur *f* quæ quidem vallis Guillonensi Monasterio, ubi corpus B. VVillelmi quiescit, vicina habetur) per manus amicorum ad B. VVillelmi sepulcrum addicta fuit: cujus dementia multas & varias in ecclesia voces cepit; Canes denique imitabatur latratu, leones fremitu, ursos rugitu, cunctis stridore dentium horrorem incutiebat. Quod Monachi B. VVillelmi videntes, magno pietatis affectu ad ipsum se coovertunt; communi prece deprecantes, ut illi energumenæ subveniat, atque pro illa misera apud Deom preces fundat. Quid plura? B. VVillelmus pro illa intercedit, & illa statim B. VVillelmi precibus & meritis plene ac perfecte sanata fuit. Porro illa Dei virtute cognita, atque tam mentis quam corporis salute adepta, postulat citius absolvi a copula maritali, & ancillam fieri in domo B. VVillelmi, ad honorem Dei & sub habitu sanctimoniali. Quod & factum est; & illa quamdiu vixit, humiliter in ecclesia servivit, atque ab omni maligno spiritu secura permansit.

k Alia ſo d'elata

E

Eadem ſit Sanctimonialis.

ANNOTATA.

a *Hactenus exemplum a Grandeguamio transcriptum, cujus folium unum, nobis deperditum, supplatur porro ex Mabillone usque ad num 4.*

b *Antiquis* Aranariis, *vulgo* l' Eraut, *dexteram viam monasterio adverti, & infra Agatham Mediterraneo illabitur pluribus vivis auctus*

c *Ms. Elnonense* Guillonensi, *veteri scilicet nomine ad nomen* Guillelmi *paulatim detorto.*

d *Hic nobis exhibetur Ms. Gellonensis exemplum poſterius, cujus scriptor videtur priora miracula Crucis prætermisisse, tamquam ad Sanctum minus proprie ſpectantia: ipsum autem cum editione Mabillonia conferentes, deprehendimus Elnonense Ms. multis locis esse contractius.*

F

e Skilla *campana minus est. Ms. Elnonense.* Campanam *habet, & paucis lineis rem totam absolvit, solum dicens quod eam B. VVillelmus attulerat.*

f *Idem Ms.* A finibus terræ Provinciæ, *sed Provincia Galliciæ videtur intelligi, cujus extremum promontorium* Finis-terræ *nuncupatur, unde hæc dæmoniaca addicta fuerit.*

g *Alia S. Fulcranni illustravimus ad diem 13 Februarii: mortuus is est circa annum 1006. Ms. Elnonense* Fulcrandus.

h *Plantavitius in Appendice pag. 7, ex eoque Sammarthani, quorumdam Abbatum Gellonensium nomina exhibent, quibus addi deberet hic* Geraldus.

i *Hic evulsis foliis destituit nos Codex Gellonensis, & defectum supplet Elnonensis.*

LT MSS. k Sallas *in tabulis, locis citatis 4 Gellone in Occasum tendit.*

CAPUT II.

Puer Rhodano mersus & liberatus. Injuriosè in Sanctum, ejusque homines & res, paniti.

Puer in Rhodanum lapsus.

VIr quidam debilis & Miles illustris, cum uxore & filiis & sociis non paucis, veniebat ad tumulum B. Willelmi, obnoxio devotionis & causa orationis; qui usque Rhodanum venientes, navim ingrediuntur, & dato naulo pertransire moliuntur. Laborantibus vero omnibus in transeundo, & intentis singulis in remigando, casu contigit ut puer de filiis ejusdem Militis de prora caderet, ita ut nullus videret nemoque cognosceret. Amne transmisso, cum jam exire littusque tenere cœpissent, puer requiritur, sed minime reperitur: nec dubium quin in flumen ceciderit; &, quia nusquam comparebat, quod absorptus perierit. Oritur luctus, dolor & tumultus, fit planctus sine discretione, ploratur pro mortuo sine consolatione. Cunctis autem amare flentibus, & resonante littore tam luctuosis vocibus; sola mater pueri stabat nec flebat, sed magna constantia animi & se confortans & alios, ita dicebat: Non est mortuus filius meus, nec potest sentire vel credere animus meus; sed, ubicumque sit, cum illo est Deus & B. Willelmus: quem enim semper & nocte & die non cessavi eidem B. Willelmo commendare, & nunc ad hoc veniebam eumque adducebam, ut possem illum sancto Patri præsentare ante suum tumulum, & ante suum altare, & pro illo mea munera meque ipsum offerre & dare; scio & credo quod ille potest illum salvare, nec potest mors occupare, nec amnis eum necare. Hæc dicente matre, subito videtur procul puer ille, de aquis egressus, secus littus deambulare, redire ad alios, & jam appropinquare. Virtus Dei cognoscitur, B. Willelmus ab omnibus clamatur, fides matris collaudatur, mœror & luctus in gaudium convertitur. Idem puer interrogatus, quid sibi visum fuerit, quomodo in tanto periculo se habuerit, vel qualiter hanc mortem (quæ manifeste eum invasit) incolumis evaserit; respondit: Sciatis vere, B. Willelmum Monachum, quando cecidi, adfuisse; & dum traherer a flumine, dextetam mihi dedisse; & manu sinistra ori meo ac naribus apposita, aquas ne me læderent prohibuisse. Puero recepto & gaudio duplicato, pater & mater & qui cum eis erant, iter quod cœperant exultantes accelerant, perveniunt ad monasterium, cum magna alacritate accedunt ante B. Willelmi præsentiam, cum summa humilitate Deo gratias agentes, suas lacrymas & sua gaudia pro filio referentes, & B. Willelmi merita sicut veri præcones denuntiantes *a*.

Puer redditus suis.

Benefique commendatus.

a tt Cum multa sint & præclara in B. Willelmo per Dei gratiam Sanctorum dona virtutum, eumque manifestum sit non minimam contra malignos spiritus habere eum potestatem; hoc quidem jucundum videtur dignumque relatu, quod ipsi interdum dæmones, volentes illi quasi placere ac servire in gratiam, de inimicis ejus rerumque suarum pervasoribus ulrores se faciunt & exactores: unde brevitet hæc pagina (aliquid) memorandum susrepit. Vir quidam nobilis ac præcellentis gentis, nomine *b* Renaudus, volens thesaurizare in cœlis, & cupiens B. Willelmum specialem sibi facere Patronum, dederat ei quoddam prædium, ad commune stipendium Fratrum in Gellonensi monasterio Deo famulantium; ingens scilicet ac competens territorium, Malabuceria nuncupatum, cum omni familia, quæ ad eamdem pertinere videbatur possessionem. Hoc ergo prædium post aliquantum temporis quidam e Abolenus . . . . . de ordine Militari, nimium tumidus præ potentia sæculari, nimiumque vicinus huic possessioni, cœpit inquietare, opprimere atque depopulasi, ac suæ violenter subjugare ditioni, nec Deum timens, nec hominem curans, neque revereotiam exhibens meritis B. Willelmi: omnibus enim modis hominibus illius territorii erat intolerabilis, rapinis insoliris & exactionibus indebitis, commessationibus importunis, violentiis multis, occisionibus injustis. At miseri illi, qui hæc patiebantur, quique sine remedio a tyranno opprimebantur, cum jam vivere nequirent, mortem sibi imprecabantur. Placuit itaque Clementiæ divinæ, huic morti finem dare, B. Willelmi merita glorificare, ejusque familiam clamantem ad se quotidie, ab illo tyranno quasi altero Pharaone recipere & salvare. Unde factum est, ut malefactor ille, quadam Dominica die surgeret valde mane, & ascenso equo ad prædictum pergeret vicum, facturus violentiam & rapinam ex more solito: sed divina dispositione nemine invento, neque viro neque muliere, quem posset interrogare (omnes enim ad ecclesiam iverant Catholica religione divinum ministerium audire) ira nimia succensus nimioque furore, cœpit præ indignatione quasi totus ardere, & igne appositio cœpit villam succendere atque cremare, portas domorum fragese, cuncta exterminare.

Impius capitur, possessionem restituit.

Ipse in foveam cadit.

E

12 At vero divina ultio non longe abfuit: nam statim eadem hora malignus spiritus illum vexavit; a Diabolo obsessus. sensum perdidit, intellectum amisit: equus quo advenerat ad domum propriam reportare eum nequivit, sed ad ecclesiam B. Mauritii *d* (ubi convenerant homines illi & multi alii causa divini officii audiendi) illum dementem perduxit, ibique de cella in terram turpiter deposuit, & vehementer elisit. Ille autem non suo sensu, sed diabolico impulsu ecclesiam ingressus, cœpit coram omnibus mirabiliter furere, carnem suam mordere, manus suas & lacertos rodere & laniare; alios quoque dentibus acsi canis appetere & morsibus lacerare, totumque ecclesiam commovere ac turbare. Cognoverunt omnes divinum judicium, intelligunt B. Willelmi patrocinium & desensionis auxilium: corripiunt furiosum, alligant correptum, & ita vinctum tenent intra oratorium, donec rite perficitur sactum mysterium. O quam justus es, Domine! quam ustum & verum & sanctum judicium tuum! Qui homines S. Willelmi ligare consueverat, modo ligatus tenetur: qui ejus possessionem disperdere venerat, modo sensu perdito & ipse rorus a satana possidetur: quique in ram sancta die Dominica ecclesiæ se subtraxerat, tunc in ecclesia catenatus debacchatur, audirque attonitus & insensatis auribus quod in eo celebratur. Accedunt interim amici, parentes, milites sui & propinqui; agnoscunt & ipsi judicium Dei causamque delicti, videlicet invasionem & oppressionem hominum & rerum B. Willelmi. Ergo vinctum manibus & astrictum loris perducunt eum ad tumulum beatissimi Confessoris: præsentatoque eo ante altare Domini Salvatoris, prosternuntur in terram omnes cum lacrymis, postulantes veniam pro delictis illius miseri peccatoris: promittunt etiam cum maximis juramentis, affirmant cum obsidibus in manu Abbatis rum in loco præsidentis, quidquid ille commisetat contra B. Willelmum & suos, se emendaturos, & reddituros ablata, & de omnibus satisfacturos. Factum est igitur, mox ut ipse Abbas sponsionem susceptit, Miles illico mentem sanam & sensum integrum cum salute susceptit: dæmon, qui ad ultionem faciendam non jussus accessit, facta ultione

in ecclesia furit.

& vinctus custoditur.

promissaque restitutionis fassatur.

jussus

juſtus receſſit: & vir ille qui ſalvatus eſt, quamdiu ſupervixit, in fidelitate & ſervitia S. Willelmi permanſit.

13 Per id fere temporis alius quidam ex ordine militiæ ſæcularis, dictus Theutrannus de Salſit, graviter opprimebat & devaſtabat quoddam prædium B. Willelmi, multa ingerens mala frequentibus detrimentis. Erat vero vir ille ſecundum ſæculi pompam Miles ſtrenuus & illuſtris; ſed tamen illam ſuam militiam major malitia turpiſque avaritia ignobilem reddebat & infamem: rerum quippe prodigus fuerat, & alieni cupidus totuſque in aliena deditus jactantiæ, non niſi prædis vivere poterat & rapinis. Igitur fiſcum Regium, Caſtra-paſtura dictum, male ſibi vicinum nimiſque contiguum, quod olim Rex Ludovicus Gellonenſi monaſterio contulerat, cuique immunitatem & tuitionem ſub regali præcepto magnaque auctoritate firmaverat; Milea ille ad omnem confuſionem & exterminium deducebat, comedebat, bibebat, rodebat, & medullitus abſorbebat. Homines ſeſſi illius invocabant Deum, & tyrannus non curabat: clamabant S. Guillelmum, illa parvi pendebat. Infelices autem illi triſtes & irati, & quaſi jam deſperati, eo quod S. Willelmus eos non exaudiret, murmurabant, dicentes: Quoniam ipſe dormiret, qui ſolitam non faceret viadictam, nec ei-tius ſubveniret. Verumtamen B. Willelmus, tamquam excitatus a ſomno, ſubito fecit vindictam & ex improviſo. Cum enim quadam die Theutrannus ille ad vicum illum perrexiſſet, & ingenti præda ex conſuetudine facta, boves inde plurimos abduxiſſet, eumque domum ac ſi victor eum triumpho rediiſſet; unum de bobus illis jubet ſtatim jugulari, ſibique & ſuis prandium magnum parari: coovivioque parato, primus diſcubuit & primus cœpit epulari. Et ecce judicium Dei, & virtus & meritum B. Willelmi: namque prima bucceila, quam de illa præda & de illa rapina in os ſuum caroiſex ille immiſit, ita faucibus adhæſit, & hiatum gutturi intercluſit, ut neque per os tranſire, neque de ore poſſet exire, neque illam rejicere nec valeret deglutire. Fit ſtupor in convivio, ſurgunt omnes de prandio, lugentes pro Domino, miracles pro miraculo: medici adducuntur, medicinæ apponuntur, ſed fruſtra fiunt omnia, quia nihil operantur: ſtant ei ex omni parte, ſed nec manu, nec arte, neque ullo carmine, neque medicamine poſſunt ei prodeſſe.

14 Tandem virtus divina recognoſcitur, & manifeſte ab omnibus conclamatur, quia S. Willelmus in ore ſuo operatur: nihil ei poſſe valere, niſi ille propitius & citius miſereatur. Igitur amici & parentes, famuli & clientes, moram non ſuſtinentes, & de Dei miſericordia & B. Willelmi pietate confidentes, in morte laborantem equo uteumque imponunt; & eum ad tumulum B. Willelmi adducentes, ejus veniam poſtulant & indolgentiam quærunt: ſpondent omnes coram Deo, & elevatis in cœlum manibus jurant & firmant pro eo, quod ſi ſanctus Dei dignetur ei parcere, & abhac præſenti morte ſaltem hac vice eum eripere; ipſe, in quantum poterit quantumque facultas ei erit, emendaret illi quidquid in eum deliquit ad arbitrium Abbatis, reddens quod mala abſtulit, reſtituens quod rapuit. Qui vero adductus fuerat, quia per ſe rogare vel perorare nihil poterat (nam bucceila illa, quam de tapto aſſumpſerat, & glutinata gutturi & quaſi viſcata adhærebat) id quod per alios promittebatur, quia lingua nequibat, manu annuebat, & ſignum faciens Monachum ſe velle fieri innuebat. Stabat interea ut reus, in afflictione & in omni mentis & corporis contritione, coram Deo Salvatore & ſancto ac glorioſo Confeſſore, ante venerabilem Crucem & ſacroſanctum altare, flexis genibus, nudis pedibus, virgas ſuas manu teneus, non ſine e foreipibus. Quis loquetur potentias Domini, quis auditum faciet meritum B. VVillelmi? In eadem hora, in qua hæc promiſſio firmatur, buccella ex ore labitur, & qui jam moriebatur jam vivit & liberatur. Manifeſtumque fuit, quia qui eum pereuſſit, ipſe & ei indulſit; qui vulneravit, ipſe etiam ſanavit. Igitur Theutrannus ille, cognita Dei virtute, & per B. VVillelmum ereptus a morte, receptaque ſalute, eum ſumma devotine ſeque ſuaque tradidit pro emendatione.

ANNOTATA.

a *Hic deſuit textus Codicis prædicti apud Mabillonem ſed extremo huic illius miraculo; præmittuntur mutuo ordine ea quæ in Gellonenſi ſequuntur de Aboleno & Theutranno.*

b *Deeſt nomen Ms. Elxienſi.*

e *Et hoc in Gellonenſi extritum inde ſuppletur.*

d *Vicus* S. Mauritii *vix duabus leucis Boream verſus abeſt Gellone, & hujus adjacens in tabulis* Madieres (*forte* Mabuires *ſcribendum*) *poſſet* Mala-Bucceria *credi.*

a *Ad crines ſcilicet ex voto reſcindendos.*

HYMNUS

Ex Ms. Bedecenſi erutus a Joanne Gamans S. J.

NUne nunc mirifica loce coruſcat,
Cinctus luminibus ſeda polorum,
VVillelmus gratulans, cernere Chriſtum
Ambit, ſæcla qui cuncta gubernat.
Cui nunc pro meritis janua cæli
Magnis jam patuit. Clamat berilis
Ex alto tuba militia; Intra.
Ut ſunt aſtriferis ſedibus ampla,
Sic terris merita; dante ſuperno
VVillelmi precibus judice Chriſto;
Ad cujus tumulum ſoſpite torba
Diutinus ægris languor abit nunc.
Quapropter, Socii, cordeque orequa
Promamus Domino voce ſonora
Odas innumeras, tempus in omne;
Cui ſit hymnus, honor, gloria perpes. Amen.

ORATIO. Unde nunc pia ſubjungimus oramina, & petimus eum ſexceota compcum per ſorta, hoſtia populatum eaſtra, gloria muneratum æterna, cujus hodie annua commemoratio nobis eſt feſtiva, ut imploret ora pro nobis divina: & ſicut ſuorum comitum ad Regem mortalem interceſſor erat antea, ſic Chriſtum Regem, Dominum, immortalem, cunctipotentem deprecetur noſtra laxare crimina. Hinc igitur poſcimus te, Chriſte, quem fideliter expectamus, venturum in gloria Patris & ſanctorum Angelorum, ut capertes ſupplicionum facias nos æternorum, intercedentibus dilecti tui VVillelmi meritis, qui ſine defectione temporum, cum Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Alius ex dæmone raptus eumſtatum.

Buccella gutturi lapſi restauratur.

Et promiſſa reſtitutione liberatur a morte.

EX MS. GALLICO

HISTORIA

Elevati translatique corporis.

ex relatione Gallica Ms.

Sanctus obiit an. 1139. 29 Febr. translatus

COllocatus fuerat S. Guilielmus, uno alterove ſortaſſis poſt mortem & primam ſepulturam ſæculo, in marmorea tumba affabre laborata (quæ etiamnum monſtratur) poſt majus altare in eccleſia monaſterii: unde quando & a quo elevatum ſit corpus, legere eſt in plumbea lamina, poſtmodum ſimul eum ipſis ſanctis Reliquiis inventa, & his verbis inſculpta. Anno ab Incarnatione Domini MC. XXXVIII, tertio Kalendas Martii, feria ſecunda, levatum eſt corpus beatiſſimi Confeſſoris Chriſti Guilhelmi, & reconditum III Nonas ejuſdem menſis, per manus Domni Ugonis Albienſis Epiſcopi, & Raimundi Gellonenſis Abbatis, & Raimundi Nantenſis B Abbatis, temporibus Innocentii Papæ II, & Arnaldi Archiepiſcopi Narbonenſis, & Petri Lutevenſis Epiſcopi, Francorum Rege Ludovico. Hactenus Lamina, Ludovicum VII, S. Ludovici proavum, nobis ſignans; & annum, ex ſtylo Francorum vereri, eum notans, quam nunc MCXXXIX numeraremus, quando littera Dominicalis A componebat cum Feria II hebdomadæ, diem XXVII Februatii.

2 Repoſuerunt autem prænominati Antiſtites ſacrum iſtud pignus, una cum ipſa lumina, intra capſam plumbeam, alia lignea exterius conveſtitam; eamque abdentes ſub terra, deſuper conſtrui feceruni & conſecraverunt parvum altare, ad cornu Epiſtolæ altaris majoris, in honorem ipſius S. Guilielmi: cujus tabula tota eſt ex Lydio (ut vocant Latini) ceu nigro marmore, quale ad aurum explorandum utimur, unde & omnem vulgo traxit, ſuſteotantibus ipſam utrimque candidi marmoris elegantet celatis tabulis duabus: quæ omne in frontem altaris majoris translatæ, ſimiliuet eamdem tabulam nigram huc tranſpoſitam ſuſtinere videntur. His autem tunc ita compoſitis, ut ſacri corporis indicium nullum appareret ſupra terram; altare quidem iſtud minus S. Guilhelmi nomen retinuit, ſed reconditum ſub eo theſaurum oblivio ex hominum memoria tam longe removit, ut ejus nihil ſupereſſe crederetur, præter C modicum illud quod continebatur marmorea urnula, ſub altariolo prædicto compoſita (iotra quam congeſti fuerant cineres & minutiora oſſa, tempore prænotatæ elevationis) & præter os unum brachii dexteri, quod Humerum appellant, quodque argenteo brachio affabre facto incluſum uſque hodie monſtratur; miraculoſe ut ſic dicam ſervatum a diabolica rabie Calviniſtarum, qui avorum noſtrorum memoria ſacra omnia per Aquitaniam contaminarunt ac diſſiparunt. Hæc enim etiam vetera eſſe S. Guilielmi oſſa conſtitit experti unius medici duoſmque chirurgorum teſtimonio, qui anno MDCLXXX menſe Majo declararunt, in novam capſam translata eſſe omnia reperti ſancti corporis oſſa, præter humerum jam dictum. Modus autem felicis iſtius inventionis hic fuit.

missus illuc an. 1679. ædior & ex Pontefractu.

3 Cum R. P. D. Gabriel le Comte; ex Capituli Generalis delectu miſtus eſſet Prior & Officialis hujus Abbatiæ, quæ Apoſtolicæ Sedi immediate ſubjecta, in omnem circa vallem juriſdictionem pene Epiſcopalem obtinet; exiguo poſt ſuum adventum tempore periculoſa correptus fuit infirmitate, uſque ad deſperationem medicorum. Huc ſe reductum ipſemet ſentiens, ſancto Patrono ac Fundatori monaſterii noſtri Guilielmo votum nuncupavit, quod ſi interceſſione illius plenam recuperaret ſanitatem, omni ſolicitudinis ſtudio ſatageret honorem ejus promovere, præſertim in reparanda & exornanda eccleſia, ejuſmodi curæ perquam indiga. Nec mora levari morbus cœpit, & periculo ereptum judicavit medicus, ſubiram mutationem admirans, quam ſuæ artis præcepta vix intra longius ſpatium promittebane: paucis autem tranſactis diebus ſanus omnino apparuit. D

4 Ergo intentus complendo quo ſe obſtrinxerat voto, inſtanter petiit a Superioribus & obtinuit facultatem, definiendi neceſſaria quæque ad reſtaurationem eccleſiæ ac monaſterii: inter quæ præ multis opportuna viſa eſt translatio majoris altaris, quod longius a pariete amotum erat, eoque obſcuram reddebat eccleſtam, & Presbyterium minus idoneum ad ſolennia majorum feſtivitatum officia. Hoc conſilio ſumpto, veluc inprimis utili, non ſolum ipſum altare majus deſtruendum fuit, ſed etiam minuſculum illud, de quo ſupra diximus, eidem collateale; ut ex duobus unum conficeretur, quod parieti eccleſiæ propius adhæreret. Inſtabanc operi tali fabri, cum die v Septembris anni MDCLXXIX, ſub minori illo aliati deprehenderunc lapidem veluti ſepulcralem, tres ac dimidium palmos longum, impoſitus capſæ plumbeæ, quam alia lignea capſa circumdabat; & hanc pene jam conſumpſerat caries, ſed ne fatiſceret continebant lamellæ quædam ferreæ, liliorum floribus impreſſis ornatæ. E

in domicilium ipſius altaris.

feliciter invenit 5 Septembris.

5 Ad rei inexpectatæ nuntium accurrit Prior cum Conventu univerſo, Vicariiſque SS. Bartholomæi & Laurentii ab hoc monaſterio dependentibus, aliiſque principalioribus loci ipſius perſonis, quorum omnium chirographo ſignatum fuit Proceſſus verbalis inſtrumentum deſuper rogatum. Cumque neceſſarium judicaretur extrahere e tudecibus capſas illas, earumque fundum, non ſolum qua parte ligneum, ſed etiam qua plumbeum ac ferreum erat jam fere in cinerem redactum, abjunctumque a lateribus ſubſideret; remanſit intra parvum iſtud ſepulcrum magnus numerus oſſium, cum lamella plumbea quadrata, cujus unumquadque latus tres palmi quadrantes implere videbatur, antiquis characteribus exarata, & antiquitatis monumentum inſigne, fidem faciens translationis factæ anno MCXXXVIII. Hac perlecta, cum jam conſtaret omnibus, iſtud eſſe corpus S. Guilielmi; prædictus R. P. Prior, magna cum reverentia, collegit ſacra oſſa omnia, eaque repoſuit intra novam capſam ligneam, materia quidem ſimplicem, exterius tamen interiuſque circumveſtitam ſerico panno, cum eo articulo temporis pretioſius nihil haberetur ad manum. Ea capſa continuo delata eſt ad gazophylacium eccleſiæ, duabus munitum clavibus, ubi tota ſupellex argentea & aliæ plures factæ Reliquiæ aſſervantur: interque alia, particula veræ Crucis a Carolo Magno donata S. Guilielmo, cum ei ac mundo valediceret; & induſium unum, quod fuiſſe B. Mariæ Virginis vetut traditio memorat.

cum fuit in memoria excidiſſent.

comperit intra alteram novam.

F

6 Hoc autem dignum inprimis conſideratione viſum eſt, quod ſacra illa oſſa, poſt annos plus quam nongentos ſuavem ſpirarent odorem; nec quidquam violata eſſent ab aquis proximi torrentis, qui ſæpe hæc loca inundans, etiam illuc debuit penetraſſe; cum medici dicant, mortuorum oſſa intra ſtagnantem aquam cito fracceſſere & computreſcere. Placuit inſuper divinæ majeſtati Sanctum ſuum miraculis honorare, ad eorum preces qui ipſius ſuffragia quotidie implorant, ſuis malia quærentes remedium; ex quibus pauca referre ſat fuerit.

proſus integra & ſuave olentia.

7 Mulier quædam hujus loci, febribus remittentibus diu conflictata, poſt ſacri Corporis inventionem duci ſe ad eccleſiam fecit; ipſoque in acceſſu paro-

non ſine miraculis ſubſecutis.

xyſmi

A xyſini febrilis collocari intra foſſam, unde erutæ Reliquiæ fuetant, atque inde plene ſanata exivit. Similitet curata fuit alia, fiſtulam patiens, quam lacrymantem appellant, quæque magnos ipſi pariebat dolores. Honeſtus etiam civis ejuſdem loci, cui male affecta pridem genua gradiendi conſiſtendique negabant facultatem, non ſine cruciatu; mox ut illa ibidem flexit, expeditum ſe ſenſit, omnique imbecillitate ac dolore liberum. Alii autem plurimi adveniunt quotidie, & impetraturum grariarum memoriam relinquunt; vel ſaniratem poſtulantes bibunt aquam, cui admixtum eſt nonnihil pulveris e ſepulcro ſumpti, qui eiſdem donatur, ſequente ut plurimum optatæ ſanitatis effectu, ad laudem Dei & gloriam noſtri ſancti Fundatoris.

8 Porro ad diem XX Maji anno MDCLXXX, prædictus R. P. Priot & Officialis, decorem domus Dei eodem quo cœperat zelo procurans; poſtquam fabricandam curaſſet capſam elegantius elaboratam, in qua ſculptotis ars nullum prætermiſerat ornatum, & cæruleo colori interlitum aurum gratum oculis præbebat ſpectaculum, eamdemque nihilominus ſerico conveſtiſſet interius; in ipſam tranſtulit oſſa ſacra, uſque dum argenteam capſam comparaſſet theſauro tanto aſſervando. Et huic translationi interfuerunt, præter Conventum Monachorum, D. Gaſpar Ranchin, Vicarius D. Epiſcopi Montis-peſſulani; D. Fulcrandus Audeberti, Canonicus & Promotor ejuſdem Domini Epiſcopi; D. Joannes Audeberti, ejus frater ac civis Montis-peſſulani; aliæque ſpectabiles perſonæ complures, ſubſcripti Proceſſui verbali ſuper iſtis confecto. *Hactenus relatio, R. P. Petro Peſſano Toloſam miſſa anno* MDCLXXXII *die* XIII *Februarii: cui utinam cito liceat adjungere novæ Translationis hiſtoriam, quando prædicta argentea capſa confecta fuerit, in quam curandum tunc totis viribus Prior incumbebat.*

Ex MSS. ar chivum anno 1680 pro ea capſam ornatarum.

Quod olim fiat argentea tota.

DE SANCTO PODIO

G. H.

EPISCOPO FLORENTINO IN HETRURIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS,

E

Da geſtis ejus in Pontificatu, ex Variis.

B

ANN. MIL. *Tabulæ Martyrologii Romani propoſitum in Titulo Sanctum, ad hunc* XXVIII *Maji celebrant his verbis*: Florentiæ, S. Podii Epiſcopi & Confeſſoris. *At Martyrologia Florentina Mss. quæ reperimus in illuſtri Bibliotheca Mediceæ, & apud Carolum Strozzium Senatorem, aliudque ibidem Florentiæ an.* MCCCCLXXXVI *per Franciſcum de Bonacurſiis editum, iſta habent primo loco*: Florentiæ depoſitio S. Podii, ejuſdem civitatis Epiſcopi, qui vita & miraculis * glorioſus quievit. Sepultus eſt in Cathedrali Eccleſia præfatæ urbis, juxta corpus B. Zenobii, in arca marmorea. *Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, ſub annum 1623 Mediolani excuſo, hoc ei Elogium contexuit.*

Cultus facer

* *al.* inſignis

Elogium Ferrarii * *erat editum* 920

2 Podius, Uberti Ducis, ſive ut alii ſcribunt, Marchionis Hetruriæ filius, Colmelæ anno ſalutis * 930 Ugone Arelatenſi Rege naſcitur. Is in liberalibus diſciplinis inſtructus, ac poſtea in divinis litteris eruditus, factus Canonicus, collegio Canonicorum Abbatiam S. Andreæ, pro communi illorum victu, largitus eſt. Sichelmo autem Epiſcopo Florentino defuncto, in demortui locum ob ejus vitæ & morum integritatem ſufficitur; ac Eccleſiam Florentinam, quam bonorum applicatione, caſtellis etiam aliquot adjunctis, maxime auxit, inſigni prudentia & pietate annos duodecim adminiſtravit. Cetera illius Acta deſiderantur. Corpus in majore baſilica aſſervatur. Ejus vero natalis quinto Kalendas Junii, qua die ex hac vita migravit, ab Eccleſia Florentina celebratur. *Hæc Ferrarius, citato* Vincentio Borghino, libro de Eccleſia & Epiſcopis Florentinis, *quem addit* accuratiſſimum auctorem fuiſſe.

C

3 *Ferdinandus Ughellus, in Præfatione ad Epiſcopos Florentinos, aſſerit ſe* ſeriem Præſulum partim ex Vincentio Borghino eleganti ſane ſcriptore eruiſſe, partim ex aliis ſcriptis monumentiſque, quanta maxima potuit diligentia, concinnaſſe, *& dein addit:* XVI Epiſcopus S. Podius, Sichelmum excepit an. DCCCCLXXXIX, qui cultum divinum mirabiliter proveXiſſe narratut, nec fortunarum acceſſionem neglexit. Multis enim ſuæ juriſdictionis Caſtellis circumdedit muros, plenuſque bonis operibus evolavit ad cælum,

aliud ex Ughello.

4 In nomine Domini Dei æterni. Podio, Divina largiente clementia ſanctæ Florentinæ Eccleſiæ immeritus Epiſcopus, omnibus fidelibus Eccleſiarum in Domino continuam ſalutem. Minime latere arbitramur prudentes, quibus nota eſt lectio aut authenticorum librorum veteris Teſtamenti *&c. ubi poſtquam retulit, quomodo Judæi a Cyro Rege Perſarum capti, liberati, & Hieroſolymam remiſſi ſunt, addit:* Quadam die invitatus acceſſi ad ſerculum Domini Hugonis, Ducis nobiliſſimi, epulaturus cum eo. Cumque interet prandendum & loquendum multa de divinis hiſtoriis dederentur in medium, contigit ut de repente ſermonibus noſtris interveniret lectio librorum Paralipomenon. Et cum ventum eſſet ubi legitur, quod prædictus Tyrannus recordatus eſt Domini cæli, & quod cauſa illius timoris cunctos captivitate detentos libertate donaret; tunc prænominatus Dux & Marchio, quo audacior nullus, ab intimo pectore, divino tactus ſpiritu, ſuſpiria longa trahens, intet cetera adjecit; Si Gentilis, non agnoſcens veritatem quæ Chriſtus eſt, cum tanta dulcedine Deum

Invitatus ab Hugone Duce

videnſque eum devotum mortem

AUCT. G. H.

ærii nominavit, atque pro ejus reverentia longa pœnitudine alligatos, diutius oneratos dimisit ad propria; quid nobis faciendum est, qui relicto Gentilitatis cultu, ab ipsis cunabulis de Incarnatione nostri Redemptoris & nostra liberatione per ejus mortem andivimus? Stratim ergo inutilis speculator, qui præsens aderam, cui hæc quæ subjecta sunt animo intidebant, humiliter respondi: O eatillime, exemplum illud sume in opere, quod laudasti de devotione. Habebat quidem tunc temporis jam dictus Dux Abbatiolam uoam infra mœnia Florentinæ civitatis, dono meorum antecessorum libellatio nomine, in honorem S. Andreæ Apostoli constructam, quam mox supplici meo rogatu & precibus, atque multiplici hortatu suæ consortis Dominæ Judithæ semper benedictæ, mihi tesutavit, & meæ Ecclesiæ usui & utilitati tradidit: eo videlicet ordine, ut eam necessitatibus Canonicotum meotum præsentium & fututorum, pro remedio animarum utriusque, Dueis videlicet & ejus conjugis, & pro salute mea meorumque sueeessotum, tribuerem. Quod me facturum illico bono animo sum pollicitus.

postea impetrat Abbatiolam S. Andreæ.

5 Quapropter dictam Abbatiolam, in honorem B. Andreæ fundatam infra Florentioam urbem, statim eum suis pertinentiis in Canonica Florentinæ Ecclesiæ dono & largior: quatenus ipsi Canonici, tum qui nune sunt, tum qui in ea ordinati fuerint in futuris temporibus, ex fructibus ipsius terræ, redditu vel censu, quotidianam habeant refectionem: neque volo, ut aliquis de ipsis Canooicis habeat potestatem, de ipsis rebus libellatios facere, aut aliquid dnnare, aut ex his, quæ Dominus exinde dederit, audeat inter alios dividere: & si quid horum fecerint, donationem vel divisionem eotum jubeo irritam fieri: sed censeo, statuo, & confirmo, quod unus vel duo Clerici, quos ego elegero, habeant potestatem de omnibus illis rebus esum carnium & piscium comparandi, & infra claustra Cannicæ eis ad convescendum tribuendi, qualiter unanimiter comedentes & bibentes, gratias & laudes tesetant; & pro incolumitate Domini Ducis Hugonis & suæ conjugis & utriusque prolis, & nostra nnstrotumque sueeessorum, Dominum exorent. Post decessum vero illorum Clericotum, quos ego ad illud mioisterium ordinavero, habeant ipsi Canonici potestatem, ntdinare aliquem ex sua Congregatione timentem Deum, & qui ex jam dicto ministerio eis fideliter defetviat: in quo non sit zelotypia, neque fraus, neque dolositas. Et si inter se ita discordes fuerint, nt quæ jussi, vel ordinavi, adimplere noluerint; tune sucessores nostri, timorem Domini præ oculis habentes, ita eam ordinent, ut meam voluntatem in nmnibus impleant, & oculos divinæ Majestatis nno offendant. Si quis autem hanc nostram otidnationem & testamenti firmitatem temerarius violator, sive Imperator, sive Rex, Dux, Marchio, Archiepiscopus vel Episcopus, aut quælibet alia persona magna vel patva, Clericorum vel laicorum, infringere voluerit aut tentaverit; cum necatoribus egentium aut cum Juda traditore hereditatem infernalem recipiat, & maledictionem æternæ maledictionis acquirat: conservator autem, beatorum spirituum consortium sine fine possidet.

B *Aliquis in quotidianam refectionem Canonicorum.*

ut renovet & postea quantur.

ne ad id aliquis cogatur a Canonicis.

an Episcopo.

C

Podio, sanctæ Floreotioæ Ecclesiæ inutilis Episcopus, in hac ntdinatione & testamenti finitione subscripsi, & ad scribendum alios euravi.

Hugo Marchin &c. Leo Judex, Petrus Jndex, Monopertus Judex, Sigefredus Judex D. Imperatotis, subscripsimus.

8 *Scipio Ammiratus, primo libro Historiæ Florentinæ, plurimum laudat & S. Popium Episcopum & Hugonem Marchiorem, quem præfuisse statuit ab anno circiter* DCCCCLXXV *ad annum* MVI, *quo alt eum Pistorii* XXI *Decembris vita decessisse. Nos ad prædicta addimus Elogiam, quod Florentiæ descripsimus ex Collectione Veterum Officiorum Mss. apud Carolum Strozzium Senatorem reperta. Verum cum ibi dicitur S. Zenobio Episcopo, ante quingentos circiter annos defuncto, successisse* Podius; *intelligi id deberet de successione mediata in eamdem Sedem Florentinam. Ipsum autem hujusmodi est.*

D *Elogium ex Mss.*

7 Cum in aliorum Sanctorum festis, Fratres dilectissimi, nos exultare deceat; intus & foris summa uti lætitia debemus, eum memotia D. Podii a nobis recolitur: huic enim diei maxima gaudia impendenda sunt, qun ille in æterna se tabetnacula recepit. Nam Podius in Defensoris nostri Zenobii Episcopi demortui locum successit: qui quanta integritate, quanta modestia, quanta denique laude Episcopi personam gessetit, diesme, si velim natrare, deficiat. Quam ob rem pauca de multis æquis auribus aceipite. Sanctus hic vir, Gumello nppidn nrtundus, patria parentibusque relictis ac divitiis quam plurimis, Ticinum se contulit, liberalibus facultatibus operam navatutus. Quibus eum diutius incubuisset, adeo profecit, ut facile quamvis facultatem profiteretur. Docebat itaque ea modestia litteras, ut discipuli omnes non modo liberales disciplinas ab eo, verum etiam bonos mores vitamq; perfectam didiciise non negarent. Quibus de causis Florentini ipsum post Zennbium Pastorem eligunt. Qui dum vixit, quot a cælesti itinere devios in veri Christiani viam reduxerit, non est quod dicam: in eum enim omnes, tamquam in divinom exemplar, oculos intendebant. Non tacebo denique illud, virum hunc plurima edidisse miracula; soloque verbo a Deo quod suis meritis eonsecutus fuerat, diversotum morborum liberationem impettasse. Prætereundum prætetea non est, octn illum oppida ædificasse, eorumque Florentinam Ecclesiam heredem fuisse. Decessit autem v Kalendas Junii; sepultusque est in ecclesia hac, prope altare D. Zenobii, marmorea urna. Non dubitemus igitur, Fratres, post hujus vitæ perieula exhausta, tantum virum in Domino ultimam clausisse diem, divinoque frui conspectu, qun & nos, eo duee, eum de hac vita migrandum erit, perducamur.

Docet litteras.

E

patrat miracula.

8 *Erat hoc Elogium distinctum in* IX *brevissimas Lectiones. Locus nativitatis hic* oppidum Gumellum *appellatur, quod supra apud Ferrarium* Colmela *dicitur: apud quem cum etiam de* Hugone Arelatensi Rege *legeremus, dubitavimus aliquando, unm forte illud esset* Culmarctium, *castrum in Sanicicnsi Provinciæ Episcopatu, cujus loci situm describit Honoratus Bouchæus Tomo primo Chorographiæ Provinciæ pag.* 279. *Verum infra* natione Longobardus *appellatur: & quia dictus* Hugo, *ab anno* DCCCCXXVI *Italiam Rexgubernavit, dictum* Gumellum *seu* Colmelam *arbitramur potius in Hetruria, nec procul a Florentia requirendum; maxime si* S. Podio *Ducem seu Marchionem Hetruriæ patrem habuerit, qui anno* DCCCCXX *erat* Guido, *& hunc frater* Lambertus *successit, pro quo forsan apud Ferrarium legitur* Ubertus. *Sed hæc curiosis antiquitatum Hetruscarum scrutatoribus definienda relinquimus: solum addimus, si stirpe Longobardica natus* B. Podus, *seu* Podius *est, potiori jure credendum esse, quod nomen quoque sortitus fuerit originis Longobardicæ, mollius loquentibus Teutonibus scribendum & pronuntiandum* Bodo; *sicut iidem Longobardi in compositis* Atipertum, Lampertum *&c. dicunt ubi alii* Aribertum, Lambertum *pronuntiant ac scribunt. Sic autem* Nuntium *seu* Famulum *vox illa significat, recurrit; etiam in compositis, ut sunt* Elbodo, Walbodo, Radbodus *aliique. Est autem Hetruscis frequentissimum, prima nominis, præsertim compositi, parte abjecta, ut sæpe notavimus, solas usurpare posteriores syllabas; &*

Quo ejus patria.

F

quis pater?

sic

AUCTORE G. H. & alia recognitum

fic etiam nomen illud, ſi Romanæ originis eſſe cenſiaret, a S. Calepodii *nomine relictum videri poſſet.*

9 *Joannes Aretinus Archipresbyter, qui ſcripſit Vitam S. Zenobii apud Surium ecclatam, ſtatuit aliquanta ſeculis, quam ſupra divimus vixiſſe* S. Podium ; *& non Sichelmo, ſed Joanni ſubrogatum arbitratus, iſta ſcribit.* B. Podus, natione Longobardus, omni ſanctitate prædituſ, in Epiſcopatu ſucceſſit; & plura oppida ejuſdem diœceſis muris cinxit, ſicut patet in tabula marmorea : moritiurque duodecimo ſui Præſulatus anno, & in catacumba Zenobii juxta alios in capſa Zenobii ſepelitur. *Aſt in Translatione corporis S. Zenobii anna* MCCCCXXXIX *facta, quam ex dicto Joanne Aretina edidimus ad diem* XXV *Majt, iſta ſub finem habentur.* Aſſumunt capſulam corpotis S. Zenobii Pontifices facti .... & in nova catacumba magno eum honore locaverunt. Quo in loco, poſt paucos admodum dies, marmoream capſam, eum Reliquiis integris B. Podi, prænominati jam Epiſcopi Florentini, ſoli Canonici eum Præpoſito & Presbyteris aliquibus, plueiſque civibus & me præſente, tranſtulerunt. *Hæc ibi, quæ Clemens Mazza libra* 3 *Vitæ S. Zenobii c.* 9. *etiam cefert, additque huic* translationi *etiam* adfuiſſe multas devotas matronas. *An. deinde* MDLXXXIV, XVII *Octobris, Alexander Cardinalis de Medicis Archiepiſcopus Florentinus, inſtigante quodam Joanne Fabri, Fabricæ Miniſtro & veſtium Saccarum Cuſtode, viſitavit præcipuas ſuæ Cathedralis Reliquias; & inſpiciens aream, ad latus ſiniſtrum altaris S. Zenobii poſitam, intra eam quidem invenit omnia unius corporis oſſa, quod Epiſcopi eſſe monſtrabaat, præter vetuſtiſſimi operis pectorale Crucem, cochleæ Chirotbecarum atque Planetæ ; ſed nullum uſpiam nomen reperiebatur, unde accidit, ut ipſum requirens Archiepiſcopus, & manu ſua perſcrutans oſſa ſacra, haud parum ea conturbavit : multi tamen dicebant eſſe oſſa* S. Podii, *eoque allegabant prædictam S. Zenobii Vitam. Hinc dubitari poſſit, an Vitæ ejusdem auctor Aretinus, aliunde quam ex ſola traditione potuerit dicere, ipſum eſſe corpus* S. Podii; *in quo ambiominus ſequacem habuit Coſmum Minerbetti, Archidiaconum Florentinum, anno* MDCXV *Reliquias Metropolitanæ deſcribentem; ac ceteros poſtea omnes, idem argumentum tractantes.*

corpus Sanctorum S. Zenobium ſepultum.

anno 1419 tranſlatum.

ſed fuit occiſus.

E

DE B. GUILIELMO EREMITA.

B

IN COMENSI INSUBRIÆ DIOECESI.

D. P.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus vitæ actis & cultu, ex Chronica Ballarini, Martyrologio Comenſi, & Viſitatione Epiſcopali.

SÆC. XI.

Hierumque hoc ſeculo.

Comenſis apud Inſubres civitatis Chronica compendio atque Italico ſermone expliciut, & anno MDCXIX. *edidit, Franciſcus Ballarinus, Civis Comenſis, Legum Doctor, Protonotarius Apoſtolicus, & Archipresbyter Locarnenſis. Hic Parte* 3 *cap.* 5 *agens de hominibus in Comenſi diœceſi ſanctitate illuſtribus, pag.* 181 *habet* de B. Guilielmo, Equite & Eremita, *atque hæc de ea colligit*: B. Guilielmus, ex Principatu Arauſicano in Gallia oriundus, militiam ſub Imperatore Henrico Quarto exercuit, & in equeſtrem Ordinem ab eodem meruit ſua virtute cooptari : verum eum Imperator a Gregorio Papa VII excommunicatus eſſet, dimiſſa militia ſæculum deſeruit, ſeque recepit in vallem S. Jacobi dictam, diſtrictus Clavennenſis: ubi aſſumpto habitu eremitico, eum ſibi tugurium ædificaſſet, vitam ſanctiſſime inſtituit, divinis laudibus ſanctiſque contemplationibus occupatam. Poſtquam autem, plurium annorum decurſo ſpatio, peregrinationis ſuæ terminum attigit beata morte conſummatus, ratæque ſanctitatis opinionem poſt ſe relinquens ; maximo eum honore ſepultus fuit in quadam parva eccleſia, circa annum MLXX die XXVIII Maji. Deinde ſanctum eius corpus translatum fuit ab Epiſcopo Comenſi Beltrano de Broſſano, ad eccleſiam ſub ejus nomine dedicatam, in eadem valle juxta Lirim fluvium : ibidemque depicta fuit ejus imago tamquam Militis, omnibus armis inſtructi & equo inſidentis, cucullamque eremiticam ſuperinduti: & in magna veneratione ſanctum corpus habetur ab anno MCCCXCI, quo facta Translatio illa eſt, ſecunda Dominica Majt tunc concurrente die VIII ejuſdem menſis. Ejus porro ſæculi anno X, juſſu Philippi Archiepiſcopi Comenſis Epiſcopi, apertum monumentum ejus fuit a Joanne Petro Paravicino Archipresbytero Clavennenſi; inventæque in eo Reliquiæ ſanctæ ſunt intra capſulam, eum ſcripturis authenticis, certum de veritate tam ſancti corporis teſtimonium reddentibus. Illa vero eccleſia denuo amplificata fuit, & pretioſus ille theſaurus a veteri ſepultura translatus ad majus altare, perquam ſumptuoſe fabricatum, ab eodem qui ſupra Archipresbytero, ex ejuſdem Epiſcopi mandato.

Dimiſſa militia Eremita factus.

C

ex facta mortuus,

tranſlatus an. 1391.

F

2 *Hactenus Ballarinus, cujus verba in breviorem epitomen contraxit auctor Novicomenſis Martyrologii D. Petrus Aloyſius de Tatiis, Presbyter Congregationis Somaſchæ idemque Annalium Novicomenſium ceuditer, in quorum Decade* 2 *lib.* 3 *ſub annum* MLXXVII *de ea agit, & nonniſi aliquammultis annis poſt eum eredit Sanctum obiiſſe: deinde rogatus per literas negavit invenire ſe quod ultra adderet, niſi opeeoſe demonſtrandum ſit quod habet in Annotatis, quam multis hic* Guilielmus *differat a* Willelmo, *ex Duce Aquitaniæ Monacho Gellonenſi : cujus hoc quoque die Acta dedimus. Mihi autem verofimile eſt, quod crebreſcentibus ad tumulum defuncti miraculis, cum verus mortis dies ignoraretur, neque alter fortaſſe ſatis diſtingueretur ab altero; tempore Beltrami Epiſcopi, electus dies fuerit idem, quo* Guillielmum Monachum & Confeſſorem *in aliquo forſitan Gallicano Martyrologio invenerant Presbyteri, qui tunc Epiſcopo Comenſi a conſiliis erant, eorum ſacrarum periti magis quam hiſtoriarum, ea etate pene obliteratarum. Fuit etiam qui opinaretur (quantum quidem ex Ballarino intelligere poſſumus) hunc fuiſſe ultimum Aquitaniæ Ducem, a S. Bernardo ad veri Pontificis obedientiam eductum, de cujus fugitiva & pœnitenta prodigioſæ illæ fabulæ ſunt confictæ, quas Henſchenius noſter excuſſit diſcuſſitque* x *Februarii, agens de* Magno Guilielmo, *Ordinis Guillelmitarum Patrono ac Fundatore habita in diœceſi Senenſi, cui idem titulus eademque omnes fabulæ fuerant applicatæ, quas ex plurimis Guilielmis, in unam perſonam conflatis, peperat ignorantia præſidens eeagmentare. Hinc illi verſus, advenæ noſtea Comenſi perperam aptati.*

quia & alii ultimo Aquitaniæ Duci.

Hic Guilielmus erat Dux & Crucis impius hoſtis:
Bernardo victas ſed dedit ille manus.
Ante vorax, mileſque ferox, nunc mitior agno :
Nec Mars, nec Mors ſub caſſide, Vita latet.

ceterum ſicut Magnus Guilielmus, in Stabulo-Rhodis ſepultus,

AUCT D. P. *confuſus a non nemine videtur.*

tus quieſcit, ſi. ille Dux Aquitaniæ ultimus, qualitercumque converſus a S. Bernardo, & mox ad nihilo leviora ſcelera relapſus, tandem (ut pie credimus) pœnitens obiit & tumulatur fuit, apud S. Jacobum Compoſtellæ in Gallicia: quod ipſum ſi ad aliquam Inſubrum notitiam pervenit, vallem S. Jacobi *apud ſe eſſe ſcientium*, & *in eo aliquem ex Gallia* Guilielmum, *factis potuerunt utrumque confundiſſe: ſed non confuderunt prudentiores, quos Ballarinas ſecutus eſt.*

3 *Porro Henrici IV excommunicatio in annum Gregorii Papæ IV Chriſti* MLXXVI *incidit, quapropter vel corrigendus Ballarinus eſt, aſſereus ea de cauſa digreſſum ab aula Henrici* Guilielmum, *aderemiticam vitam dacendam acceſſiſſe; vel mutandas annos mortis, conſtanti (ut fertur) traditione acceptus. Ut autem his teneatur, facile in hiſtoria Henriciana invenietur alia nec levior cauſa, quæ receſſum fuaſerit multo citius, videlicet Schiſma a Rege introductum anno* MLXI, *cum is ex ſententia Baſileenſis concilabuli contra Alexandrum Papam II feciſſet Cadolaum, Parmenſem Epiſcopum, Cancellarium ſuum, in Antipapam ordinari. Tunc ergo ſeculorum militiam deſerens* Guilielmus, *ſpiritualem exorſus fuerit, & ſic annis novem ſolitarius vixerit, defunctus hoc mortali vita anno Domini* MLXX: *quod tamen nolim aſſeverare, ſatiſque habeo ejus mortem ad hoc* XI *ſeculum referre.*

Cauſa veriſimilis ab alii. B Corpus ab Epiſcopis viſitatum.

4 *Suggerit etiam Auctor Martyrologii addendos his qui de* B. Guilielmo *ſcripſerunt Comenſes Epiſcopos, præcipue natam ſcilicet* Philippum Archintum, *ab anno* MDXCV *ad* MDCXXI *ea Sede potitam*; & Lazarum Caraffinum, *ordinatum anno* MDCXXVI & *anno* MDCLX *adhuc vivatem*, Hunc in Catalogo Sanctorum a Beatorum, quorum corpora in civitate & diœceſi requieſcunt; illum in Tabella rerum memorabilium Eccleſiæ Novocomenſis. *His ibi lectis, rogavi per litteras Martyrologii præfati Auctorem, ut ſi qua Epiſcoporum prænominatorum Acta reperirentur, viſitatarum ab iis Reliquiarum* S. Guilielmi *memoriam continentia, ea ne gravaretur communicare. Ille vero, ipſa quidem non invenit reſpondit, ſed noviſſimæ viſitationis hanc tranſmiſit relationem, prout illam ex Regeſto Epiſcopali tradidit, rai demandata ipſa fuerat, R. D. Joannes Simon Franzonus Epiſcopalis Secrttarias, Hieronymo Pizzala Notario Epiſcopali atteſtante, tum originalibus Actis omnino concordare tranſſumptum, hoc tenore.*

ac noviſſime anno 1681. C

5 Anno MDCLXXXII, die Jovis XXIV Septembris, regreſſus maturo mane a tigido Campidolcini exlo Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. Epiſcopus Comenſis Carolus Cicerus, cum ſuis DD. Viſitatoribus & familia, non minus falebroſo itinere quam brevi equitatu, ad Eccleſiam S. Gulielmi, ſecus viam & ultra pontem vallis ab equo deſilieus, ſanctum Gulielmi Corpus ibi conditum brevioribus precibus eſt veneratus: deinde equum conſcendens ad Parochialem S. Jacobi propinquam, a populo & Eccleſiaſticis expectatus acceſſit, relicto ibidem D. Joanne Simone Franzono, Præpoſito S. Benedicti, Viſitatore Generali, qui viſitando repetit, ut infra, Sanctum Gulielmi corpus (bracbio uno excepto, quod aſſervatur in ecclaſia S. Jacobi,) in diverſis oſſibus, conditis in arcula lignea inautata, appatentibus ex ejuſdem feneſtella anteriori vitro tecta, & decenter inerius & exteſius ornata, duplici oppoſita elave in parte ſupetiori, quæ cuſtoditur a Miniſtrale, id eſt Judice, Vallis pro tempore exiſteote: item in nonnullis fragmeutis, & pulvere, ad quem redacta ſunt nonnulla oſſa, & in nounullis pannis laceris, pulvereeodem cooſperſis, aſſervatis in alia arcula lignea, ſub duplici clave quæ eriam aſſervatur a ſuprad. Miniſtrali. Prima arcula iu parte poſteriori eſt inſcripta his verbis: DIVO GULIELMO CONFESSORI, LAZARUS CARAFFINUS EPISCOPUS COMENSIS DE ANNO MDCXXVIII. Et quidem per D. Epiſcopum Caraffiuum approbatæ ſuerunt præfatæ Reliquiæ, & in illa arca, dono abeodem data huie Eccleſiæ, repoſitę, & clavium diſtributio de ejuſdem mandato facta. D nec majori ſolenitate.

6 Ambæ ſupradictæ arcæ ſervantur in area majori lignea, intus ſerico rubro veſtita & exterius depicta: ſed cum tatioue humiditatis, vel temporis longitudinis evanuerit fere pictura, eum duplici ioſcriptione hinc inde appoſita in patte ſupetioti acuminata, operæ ptetium etit eamdem renovare picturam & ioſcripciones. Hæc arca major elaudirut triplici clave, quarum duæ cuſtodiuntut apud præfatum Miniſtralem, tertia vero major apud Ven. Parochum S. Jacobi. Porro eadem arca ſervatur ſub ara majoris altaris, quatuor columellis marmoreis undequaque ſuffulta; elatris circumquaque ferreis, propinquis ae ſolidiſſimi intextis, & ſeſe invicem interſecantibus clauſa; in cujus parte lsterali ad cornu Evangelii clatrum itidem ferreum, ad modum valvæ, ttibus clavibus munitum, quarum duæ cuſtodiuntut a duplici ſyndico Eccleſiarum S. Jacobi & Gulielmi, ſuperimpoſito alio ferro innexo anoulo in pavimento marmoreo altatis, quod ſuperdueitur, & clauſitur tranſverſum ſupet eodem clarto, & munitur triplici alia clave, quarum duæ ſervantur apud Miuiſtralem, & alia apud Syndicos. ſub majori altari. E

Tribus ſingulis concurſus ad imaginem.

7 Exponitur hujuſmodi arca publicæ fidelium veneratioui ſemel in ſingulis trienniis, die feſto ejuſdem Sancti eurrente, cum cuſtodia militum armatorum a Valle deputatorum, pto tempore quo extat expoſita, XXVSES Maji, confluentibus ex antiquiſſima conſuetudine proceſſiouibus cum Cruce & populis totius Vallis, ſicuti & frequentiſſima ex finitimis locis gente, devotiouis cauſa ad hujus ſacri pignoris veneration em, nullatenus a tanto tempote dimiuutam, hoc eſt ab anno MLXX; quo (prout conſtanti traditione compertum eſt) in erypta, prope & contigua choro Eccleſiæ, ad eornu Evangelii ſepultus ttaditur dictus S. Gulielmus. De eojus tamen apotheoſi nullum extare dicitur monumentum: ſed habiram fuiſſe, & conſervatam ex conſtante populotum acclamatione, qui ab illis tempotibus uſque ad hæc voti cauſa ad Sanctum recurſum hsbuerunt, non ſine ſtequentiſſimarum gratiatum & mitaculotum impettratione. Altare eſt iuſulatum, & juſtæ menſuræ marmoribus albis conſtructum: ad quod aſceoditur triplici gradu, ſitum in capella chori teſtudinati, opere cæmeotitio elaborati & depicti hinc iude, & io facie intra cotuicem: io cujus imagine, ſeu pictura in tela impreſſa, ad levam ingteſſus, exprimenre exequias ſervo Dei factas, leguntur hæc verba. S. GULIELMO FU SEPOLTO CON SUMMO HONORE IN QUESTO LUOGO CIRCA L'AN. MLXX. Chorus eſt ſeptus clauſtro ferreo affabre elaborato. E tegione altaris perpetuo ardet lampas oleo olivarum. Ejus curam habet cuſtos, ſtipendiatus in ſcutis octo circitet monetæ Regionis, provenientibus ex fructibus ſilvæ de jure Eccleſiæ, quæ eidem ad uſu-ſtuendum relioquitut. *Sancti altare & pictura.* F

brevitatis, vitro arcula tecta.

8 *His notatis pergit Viſitator obſervare quoſdam defectus in eadem eccleſia, tura Epiſcopali ſupplendos: quibus omiſſis, ex Parocho S. Jacobi, D. Jacobo Macalino, die* XI *Februarii anni* MDCLXXXIII *ad ſimilia quæſita noſtra fere eadem reſpondeate, inſuper addo.* Fluvius Litis, eccleſiam dividens ab expanſa aute eam area fatis capaci, poute lapideo ibidem tranſitur; & in ſupetliminari majoris portæ ſculpta leguntut hæc verba, D. GULIELMO EREMITÆ; ſupra limen vero minoris ad latus portulæ, ſic notatut: TEMPLUM MDCXIII EXTRUCTUM. Supra eamdem quoque majorem portam pictus exptimitur Sanctus in equo, vexillum equeſtre manu tenens; ſupra minorem vero, idem cernitut, veluti ſub rupe cava pœuiteutiam agens io *alia item imagines.*

habitu

A habitu eremitico. Patet eccleſia tota in longum pedes geometricos XCIV, latu pedes XXX; in choro autem ad latus Evangelii facellum eſt eum rudi altariolo (in quo tamen Miſſa non celebrarur) & parvo ſepulcro excavato, ubi dicitur Sanctus primum ſepultus fuiſſe; & unde devote accepta terra contra varios morbos, præſertim febres, utilis eſſe multipli-ci experientia comprobatur. D *terra ſepulcri adhibita contra febres.*

DE BEATO LANFRANCO

G. H. *ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI IN ANGLIA.*

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vita, a Milone & Eadmero ſcripta, utraque hic danda; & de aliis qui de Landfranco egerunt Auctoribus, ejuſque cultu.

ANNO MLXXXIX

CArdinalis Baronius, *cum ad annum Chriſti milleſimum ſeptuageſimum numero* 16, *de ordinatione* B. Landfranci *in Archiepiſcopum Cantuarienſem egiſſet, appellat eum* celebre hujus ſeculi in Eccleſia Catholica lumen, ſupra tantum candalabrum erectum, ut qui ſcientia egregie polleret & ſanctitare vitæ. *Specimen ſcientiæ apparet in elucubratione operum ab eo ſcriptorum, quæ omnia prout reperiri potuerunt, una cum Vita & captoſis ad eam Notis, evulgavit Pariſiis anno* MDCXLVIII *Lucas Acherius Benedictinus, Congregationis S. Mauri, eiſque Tomo quarto Spicilegii adjunxit Sermonem ſeu Sententias ejus, quas a Religioſis diligenter obſervari optabat. Alia ejus opera hactenus deſiderantur, ut ſunt Commentarius in Pſalmos, Hiſtoria Eccleſiaſtica, & Vita Guillelmi Conqueſtoris Regis.*

Libri adhuc eduti. C

2 *De ſanctitate ejus ac rebus geſtis ſcripſit inter alios Milo Criſpinus, Canter Becci, quem Vitas Abbatum Beccenſium proxime S. Anſelmum ſubſequentium, compoſuiſſe probat Lucas Acherius ex indiculo Ms. codicis, cujus hæc aſſerit eſſe verba:* Vitam S. Herluini edidit Gilbertus Criſpinus Monachus Beccenſis, & Abbas Weſtmonaſterii, Vitam S. Anſelmi edidit Edmerus Monachus Cantuarienſis, Vitam aliorum, ſcilicet Lanfranci, Willelmi, Boſonis, Thenbaldi, Letardi conſcripſit Milo Criſpinus, Canror Bbeci. *Hinc conflat Milonem diu vixiſſe: nam infra num.* 54. *de energumeno ſcribens ait, ſe B. Anſelmo Archipræſule narrante hoc audiviſſe. Mortuus eſt autem S. Anſelmus anno* MCIX, *die* XXI *Aprilis, quo ejus Vitam edidimus: quadragiuta vero annis ſerius deceſſit e Vita Letardus Abbas ſextus Beccenſis, ſcilicet anno* MCXLIX, *uti legitur in Chronico Beccenſi, una cum operibus B. Lanfranci excuſo. Quæ tamen de Theobaldo & Letardo habentur non ſunt niſi parva compendia, auctoris jam ſcribendo ſaſſi ætatem referentis, qui potuit diu ante ſcripſiſſe Vitam* B. Lanfranci *ac dein Willelmi & Boſonis, tertii quartique Abbatis. Poſt dicta compendia agitur de nobili Criſpinorum genere, ex quo prognati tam Milo quam Gilberius, ſcriptor Vitæ S. Herluini Abbatis & fundatoris monaſterii Beccenſis; unde Milo fatetur in Prologo ſe varia in hanc narrationem tranſtuliſſe, quæ Acherius edendo Vitam S. Herluini omiſit, quod extarent in Vita* B. Lanfranci. *Nos hanc Vitam ex editione Acheriana, mere noſtro illuſtratam, primo loco damus, quod in ea res geſtæ ab ipſa nativitate ad obitum uſque referantur. Huic ſubjicimus alteram Vitam, in qua Archiepiſcopalia acta exponuntur ab Eadmero ſive Edmero Monacho Cantuarienſi, qui infra num.* 18 *teſtatur ſe adfuiſſe* Lanfranco, *cum illi mors Guillelmi Regis anno* MLXXXVIII *indicaretur. Hæc autem excerpimus ex Hiſtoria Novorum, ub eo anno* MCXXII *conſcripta, atq; a Seldeno typis Londinenſibus anno* MDCXXIII *vulgata. Plura de eodem auctore indicavimus in noſtro Commentario prævio ad Vitam S. Anſelmi.*

Vita ſcripta a Milone Criſpino.

alia ab Eadmero.

3 *Utroque ſenior eſt Oſbernus, qui cum* B. Lanfranco *in Eccleſia Cantuarienſi vixit. Hic in Vita S. Dunſtani quam hactenus ineditam ex Mss. dedimus* XIX *Maji, capite* 3 *libri* 2, *refert Tranſlationem corporis S. Dunſtani a* B. Lanfranco *factum, & addit varia beneficia eidem* Lanfranco *præſtita, interque alia moribundo collatam ſanitatem; cujus etiam juſſu Oſbernus idem aliqua S. Dunſtani miracula pro concione ad populum dixit: quæ cum ibidem videri poſſint, hic omittimus. Ejuſdem* Lanfranci *eximiam ſcientiam & ſanctitatem vitæ, quaſi uno ore teſtantur quotquot res Anglicanas conſcripſerunt: quorum primus cenſeri poteſt Auctor Chronologiæ Saxonicæ, antiquo ſermone Saxonico & Latino excuſe cum Hiſtoria Bedæ Cantabrigiæ anno* MDCXLIV: *producitur enim ea Chronologia uſque ad* B. Lanfranci *Archiepiſcopatum, annectiturque ſolum Latine Vita ejuſdem* Lanfranci, *per annos Epiſcopatus digeſta, quo autem tempore ſic ſcripta ſit non liquet. Florentius VVigornienſis Monachus, dictam Chronologiam ſæpe deſcribit, & deducit ad annum* MCXVII, *biennio poſt mortuus. Proximi ſequuntur Simeon Dunelmenſis Monachus, qui deſcripſit Geſta Regum Anglorum ad annum* MCXXX *deducta; & VVilhelmus Malmesburienſis, qui pluribus Acta* Lanfranci *declarat, tum in VVillelmo I Rege, tum poſtiſſimum lib.* 1 *de Geſtis Regum Anglorum, ubi multa eiſdem verbis, profert, quibus Milo eadem deſcripſit: floruit autem is circa annum* MCL. *Floruerunt circa annum* MCC *alii quinque, videlicet Gervaſius Doroberuenſis Monachus, qui in libro de combuſtione & reparatione Eccleſiæ Doroberuenſis agit de ſepulturæ* Lanfranci *inventione, & oſſium ejus repoſitione ad altare S. Martini; Idem Vitam ejus ſatis prolixam habet in Actis Pontificum Cantuarienſium; Rogerius Hovedenus, qui Simeonem Dunelmenſem fere deſcribit; Radulfus de Diceto, Londini ad S. Paulum Decanus, in Chronicis ſive Imaginibus hiſtoriarum; Auctor Chronici, ſub Joannis Bromtonis Abbatis Jornalenſis nomine editi, & ad annum* MCXCIX *deducti; ac denique Guillelmus Naubrigenſis cap.* 1 & 2 *libri primi.*

De eo aliqui Oſbernus, & loca ſecunda 12.

Vita ejus ac mors. F

4 *Alii deinceps ſecuti: Matthæus Pariſienſis, Monachus in Anglia ad S. Albanum, mortuus anno* MCCLIX; *Matthæus VVeſtmonaſterienſis in Floribus Hiſtoriarum, qui ſcripſit circa annum* MCCCXXX; *Ranulphus Caſtrenſis in Chronico noſtro Ms. ad ann.* MCCCXXXIV *deductio, quod deſcripſit Henricus de Knychton Canonicus Leiceſtrenſis: Petrus deinde de Natalibus Catalogum Sanctorum abſolvit anno* MCCCLXXXI, & *lib.* 6. *cap.* 47 *compendium Vitæ* Lanfranci *habet. Joannes Capgravius, floruit circa annum* MCCCCL, & *inter Vitas Sanctorum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ etiam Vitam* Lanfranci *vulgavit. Auctor Chronici Beccenſis, deducti ad annum* MCCCCLXVIII. *Joannes Trithemius de Viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti anno* MDV *ſcripſi, qui de* Lanfraneo *agit lib.* 2 *cap.* 99.

Petrus de Natalibus. Capgravius. lib.

Digitized by Google

AUCT. G. H. *lib. 3. cap. 325 & lib. 4. c. 119. Eodem ſeculo* XVI *floruit Nicolaus Harpſfeldius, qui in ſua Hiſtoria Anglicana Eccleſiaſtica Vitam* Lanfranci *habet undecimo ſeculo cap.* 12 *&* 24. *Tum denique hoc noſtra ævo ejuſdem acta digeſſerunt Edovardus Maiberus, in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, ad diem* XXVIII *Maji, & Michael Alfordus Tomo* 4 *Annalium Eccleſiæ Anglicanæ.* Tot tantiſque ſcriptoribus Lanfrancum impenſiſſime laudantibus, neſcio an audiendus ſit Willelmus Thorn, in Chronico Auguſtinienſis apud Cantuariam monachi : eujuſdem Lanfranci cum Auguſtinienſibus geſta invidioſiſſime fugillans cap. 7 & 8. Omnibus tamen utrimque expenſis, nonnihil ad hiſtoriam conducere res ea videtur, neque Lanfranci fama detractura quidquam apud prudentem lectorem, diſcrete judicaturum inter optimam Archiepiſcopi intentionem, conciliandi & quadamtenus ſubjiciendi ſibi Auguſtinienſibus paci eccleſiaſticæ conſultum volentis ; & Monachorum Angiorum, ſe regnumque Normanniæ dicioni ceſſiſſe dolentium, amaram poſſeſſionem. Ille enim Auguſtinienſis Chronographus, non tam ex ſua ſenſu talia ſcripſiſſe debet cenſeri, cum vixerit floruerique exeunte ſeculo XIV, quam ex eorum commentariis, qui ſui quique temporis geſta in monaſterio S. Auguſtini mandaverunt litteris, tam infenſi novis ex Normannia Regibus Epiſcopiſque, quam veteris libertatis memoria turgentes, & hujus quantulamcumque imminutionem indigniſſime ferentes.

Contraria Lanfranco Auguſtinenſium ſcripta cum modo notanda.

B 5 Interim tam ex hoc Auctore, quam ex prælandatis omnibus ſcriptoribus conſtat, B. Lanfrancum eſſe denominatum Archiepiſcopum Cantuarienſem anno M. LXX in feſto Aſſumptionis Deiparæ Virginis Mariæ, & dein conſecratum in feſta Decollationis S. Joannis Baptiſtæ XXIX *Auguſti Dominica, cyclo Solis* XV, *littera Dominicali* C. Præterea conſtat eumdem migraſſe ad Dominum anno MLXXXIX, *menſe Maio; de die ſolum eſt diſſenſio.* Milo Criſpinus, *in ejus Vita num.* 59 *habet, eum* anno Archiepiſcopatus decimo nono, v Kalendas Junii, diem clauſiſſe extremum. *Is eſt dies* XXVIII *Maji.* Eodem modo Gervaſius Doroberuenſis Monachus, *in Vita ejus ait*, diem clauſiſſe extremum v Kalendas Junii, feria ſecunda poſt Octavas Pentecoſtes, prima hora diei : quæ optime convenimus : fuit enim anno MLXXXIX *cyclo Lunæ* VII, *Solis* VI, *littera Dominicali* G, *Paſcha celebratum ipſis Kalendis Aprilis, & feſtum Pentecoſtes* XX *Maji, & feria ſecunda poſt Octavam Pentecoſtes ſeu feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis fuit hoc* XXVIII *Maji. In Chronico ſimiliter Joannis Bromtonis dicitur* Lanfrancus Doroberneuſis Archiepiſcopus, Doctor Monachorum C lucidentiſſimus, obiiſſe quinto Kalendas Junii. *Horum exemplo* natalem B. Lanfranci *colebrant ſupra citati* Cappravius & Edvardus Maiberus *ad diem* XXVIII *Maji, quod & nos ſtatuimus facere. Si quitamen malint referre ad diem* XXIV, *cum iis contentioſum finem non trahimus. Nam Wigornienſis, Dunelmenſis, & Hovedenus ſcribunt Sanctum* IX Kalendas Junii feria v obiiſſe. *Sed noſtro judicio videntur rem melius examinaſſe ſupra citati Milo Criſpinus, & Gervaſius Doroberneuſis. In Chronologia Saxonicæ Appendice, dicitur* in Sede Pontificali ſediſſe annis decem & octo, menſibus novem, diebus duobus : & *ſic haberetur dies* XXXI *Maji, niſi quis malit legere* minus diebus duobus, & *tunc poſſet haberi dies* XXVIII *Menſis. At Weſtmonaſterienſis retulit* obiiſſe IX Kalend. Aprilis, *qui eſt dies* XXIV *Martii, atque ad eum memoria* Lanfranci *inſcripta eſt Martyrologio Anglicano Wilſoni. Quantum autem retro abit Weſtmonaſterienſis, tantum procurrit Petrus de Natalibus, dum ſcribit, Sanctum* quieviſſe quinto Nonas Julii, & *ſecuti ſunt Petrum Hermannus Greven, Maurolycus, Canifius, Gblnius, Wion, Menardus, Dorganius, Butelinus, Ferrarius, Sauſſajus : ſed auctoritas Petri de Natalibus in plurimis vacillat, utpote qui nimia celeritate intra biennium ſuum Catalogum abſolvit, ideoque non ſatis ad ſingula potuit conferre debitam diligentiam.*

Factor Archiep. Scpus an. 1070.

mortuus eſt an. 1089.

28 Maji, ut multi;

alii alios dies aſſignant.

D 6 Sancti Titulus Landfranco tribuitur a Cappravio, inter alios CLX, quorum Vitas habet, quique omnes paſſim tales habentur ; idemque ſit a Petro de Natalibus, Trithemio, & aliis jam citatis Martyrologis. Aliquis ejus cultus inuitur in citata Appendice Chronologiæ Saxonicæ his verbis : De eujus actibus, ædificiis, eleemoſynis, ſcriptura, quæ in ejus Anniverſatio legitur, ex parte commemorat. *Videtur autem ejuſmodi anniverſaria memoria obſervata apud Monachos aliis Eccleſiæ. Corporis quoque & oſſium duplex translatio, & depoſitio ad altare S. Martini, innuunt etiam communem de ea ſanctitatis æſtimationem. Aſt de eo lectum fuiſſe Eccleſiaſticum Officium, hactenus non potuimus aſcqui. Curioſe etiam inquiſivimus, num Cadomi, ubi Abbas fuit, ejus memoria colebretur ; & ſeſponſum accepimus*, videri quamdam ſtatuam, quam dicunt eſſe illius, & nonnullos in b-ptiſmo accipere nomen Lanfranci, idque ab antiquo fieri, & hoc argumentum videri, quod ſanctitatis ejus fama vetuſta ſit : *ſed* in Officio Eccleſiaſtico nullam ejus fieri mentionem. *Hinc nos ſolo Titulo* Beati *utendum eſſe credidimus.*

Sanctus a multis appellatus.

ſed abſque Officio Eccleſiaſtico.

E

V I T A

Auctore Milone Criſpino, Cantore Beccenſi.

Ex pervetuſto codice Mſ. Beccenſis Monaſterii.

PROLOGUS.

F QUoniam a pluribus quæritur vita Venerabilis Lanfranci, Doroberneuſis Archipræſulis, nec invenitur ; volui de eo aliquid ſcribere, pro tenuitate ingenii mei ; ne omnino tanti viri memoria ſilentio deleatur. Opus ſiquidem, ut mihi videtur, hactenus imetmiſſum ; rarus quippe de eo aliquid ſcripſiſſe reperitur. Propter quod in Vita beati Patris noſtri Herluini, venerabilis Weſt-monaſterii Abbas Gislebertus, quaſi ea occaſione, inſeruit quantum ad hiſtoriam pertinere viſum fuit : quæ exinde mutuans, & in hanc narrationem transferens, adjeci quælibet invenire potui, ſive quæ a venerabilibus ac veracibus viris audivi. Hoc autem ideo facere ſtudui, ut (quantum in me fuit) non lateret, qui aliis proponendus ad imitandum foret ; ſed notus omnibus fieret, ad honorem Dei & utilitatem legentium : atque ut noveſint, qui ſcire volunt, quis vel unde fuerit, quam vivendi inſtitutionem habuerit, quomodo ad religionem, ac deinde ad Abbatiam, & poſtea ad Archiepiſcopatum venerit, ſen qualiter de hac luce migraverit. Et de his quidem non omnia, quæ dicenda forent, audire potui. Nec quiſquam mihi ſuccenſere debet, quod imperitus ſermone & ſcientia, aggredi materiam tam dignam auſus fuerim : quia potius dui quoquo modo dicerem, quam nullus. Quod ſi cui ruſticitas ſtyli & incultus ſermo diſplicuerit, & ornatius eadem dicere voluerit, precor ne mutando verba, tollat rei geſtæ ſententiam, niſi forte aliquid ineſſe repererit falſitatis.

Unde hanc Vitam collegerit Auctor.

A

CAPUT I.

Ortus, ſtudia, vita monaſtica, officium Prioris.

a FUit quidam vir magnus, Italia ortus quem *a* Latinitas, in antiquum ſcientiæ ſtatum ab eo reſtituta, tota ſupremum debuit cum amore & honore agnoſcit Magiſtrum, nomine Lanfrancus: ipſe quoque in liberalibus ſtudiis magiſtra gentium Græcia, diſcipulos illius libenter audiebat & admirabatur. Hic Papia civitate otiundus fuit. *b* Parentes illius, ejuſdem urbis cives, magni & honorabiles habebantur inter ſuos concives. Nam, ut fertur, Pater ejus de *c* ordine illorum, qui jura & leges civitatis aſſervabant, fuit.

Papiæ natus.

b

c

3 Lanfracus in primæva ætate patre orbatus, cum ei in honorem & dignitatem ſuccedere deberet, relicta civitate, amore diſcendi, ad ſtudia litterarum *d* perrexit. Ubi plurimo tempore demoratus, omni ſcientia ſeculari perfecte imbutus rediit. Deinde patria egreſſus, & Alpes tranſgreſſus, in Gallias venit tempore *e* Henrici Regis Francorum, & glorioſi Ducis Normannorum *f* Guillelmi, qui Anglium ſibi armis ſubegit. Et pertranſiens Franciam, quam plures magni nominis ſcholares ſecum habens, in Normanniam pervenit; & in *g* Abricatenſi civitate demoratus, per aliquod tempus docuit. Conſiderans vero ſcientiſſimus vir, quod captare mortalium auram, vanitas eſt: & quia ad non eſſe tendunt omnia, præter eum qui fecit univerſa, qui ſemper eſt, & qui ei intendunt; ad obtinendum ejus amorem, animum convertit & ſtudium. Quod igitur in litteris perfectius invenit ſalutis conſilium & placendi Deo, arripere ſtatuit: ut relictis omnibus, abdicato etiam ſui ipſius jure, illum ſequeretur, qui dixit: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Et quia quanto magnus fuerat, tanto opprobrium fieri humilior; locum adire nolebat ubi litterati eum honoris ac reverentiæ haberent.

Litterarum ſtudiis incumbit.

d

e

f

In Abricatenſi civitate docuit.

g

β

Matt. 16, 24.

4 Interea cum ire vellet Rotomagum, iter agebat, inclinata jam die, per ſilvam ultra fluvium *h* Riſlam, & incidit in latrones; qui cuncta quæ habebat, rullentes *i* ligatis a tergo manibus, & caputiis cappæ ante oculos admotis, abduxerunt illum de via, & inter condenſa ſaltus fruteta dimiſerunt. Talibus anguſtiis comprehenſus, neſcius quid ageret, ſuum infortunium lamentabatur. Tandem nocturno ſilentio in ſe reverſus, voluit Domino laudes debitas perſolvere, & non potuit: quia ad hoc antea non vacaverat. Et converſus ad Dominum: Domine Deus, ait, tantum tempus in diſcendo expendi, & corpus & animum in ſtudiis litterarum attrivi, & adhuc quomodo te debeam orare, atque laudis officia tibi perſolvere non didici. Libera me de hac tribulatione; & ego, te auxiliante, ſic vitam meam corrigere & inſtituere curabo; ut tibi ſervire valeam & ſciam. Sub gemte aurora, in ipſo crepuſculo audivit viatores iter carpentes, & cœpit vociferando ab eis auxilium petere. Illi audientes primo expavere; dehinc vocem hominis advertentes, ad ſonum vocis perrexere; & quis eſſet, quid haberet, indicavit. Tunc eum ſolventes reduxerunt ad viam. Rogavit ſane ut vilius & pauperius cœnobium, quod in regione noſſent, ſibi demonſtrarent. Reſponderunt; *k* Vilius & abjectius monaſterium nullum ſcimus, quam iſtud quod in proximo ædificat quidam homo Dei: & oſtendentes viam, diceſſerunt.

Rotomagum petit, & incidit in latrones.

h

i

Deum poſtea non vacaſſe precari.

C

Illuminatus.

k

Litteras adit.

5 At ille greſſum illuc vertens, *l* Beccum adiit; quo nullum uſquam tunc pauperius æſtimabatur vel abjectius cœnobium. Forte tunc Abbas extruendæ fornaci occupatus, ipſemet operabatur manibus ſuis: & accedens ad eum dixit: Deus te ſalvum faciat. Et Abbas; Deus te benedicat, inquit: Es Lombardus? At ille; Sum. At Abbas, Quid vis? Monachus, ait, fieri volo. Tunc Abbas præcepit cuidam Monacho, nomine Rogerio, qui in parte opus ſuum faciebat, illi oſtenderet librum Regulæ; qua perlecta reſpondit, omnia Deo ſe juvante libenter ſervaturum. Hæc audiens Abbas, & ſciens quis eſſet & unde, conceſſit ei quod petebat. At ille per os furni procidens in faciem, oſculatus eſt pedes ejus. Lanfrancus humilitatem animi ſermoniſque gravitatem in Abbate plurimum veneratus & amans, *l* Monachus ibi efficitur.

PER MICRIPIN.

Monachus efficitur.

l

6 Quo facto venerabilis Pater Herluinus gaudio repletus eſt non modico, quia credebat a Deu precem ſuam eſſe exauditas. Nam quia ſumptuum procurandorum neceſſitas illum extra clauſtrum demorari cogebat, nec erat qui præſideret introitus & religionem aſſervaret; multoties Deum cum exoraſſet, divina miſeratio ſibi accommodavit auxilium, ſufficiens ad omnia quæ agenda forent ſuffragium. Videres ergo inter eos pium certamen: Abbas, ex grandævo laico nuper in Clerum promotus, verebatur ſibi ſubditam tanti Doctoris celſitudinem: ille, nullam pro aminenti ſcientia gerens inſolentiam, humillime ad omnia parebat, attendebat, admirabatur & prædicabat, quam ipſi in intelligendis Scripturis gratiam Deus conceſſerat, & dicebat: Quando attendo laicum iſtum, neſcio, quid dicam, niſi quia Spiritus ubi vult ſpirat, Abbas erga illum debita veneratione, ille ergo eum omnimoda contendebat ſubmiſſione, forma gregi uterque vivendi facti. Unus activæ, alter contemplativæ; Abbas humilis, patientiæ ſummæ, in cura corporis continentiſſimus, nullam ſecularis pompæ curam gerens, legum patriæ ſcientiſſimus, præſidium erat ſuis contra iniquos exactores, ad tractanda cauſarum ſecularium negotia, & diſponenda exteriora peritiſſimus, in extruendis vel procurandis neceſſariis nec prudentior, nec efficacior, ſalva religione, eſſe poterat.

Abbatis Herluini æſtimatur.

Ejus virtutem Dei judicio confirmat.

1 Joan. 3. 8.

E

7 At Doctor ille maximus in clauſtro omnem operam impendebat quieti & ſilentio, cordis ſui novalia verbi ſacri excolens aſſidua lectione, irrigans ea dulci, quam ſæpe obcinebat, lacrymarum compunctione. Nec oblitus quod Deo in nocturna captione promiſerat, poſtquam factus eſt Monachus, in diſcendis Officiis diurnis & nocturnis curam maximam impendere voluit, ut ſciret Deo laudis ſacrificium perſolvere, ſicut noverat. *m* Sic per tres annos vixit ſolitarius, gaudens quod neſciebatur; præter paucos, quibus aliquando loquebatur, omnibus ignotus. Rumor ut hoc factum prodidit, longe lateque protulit; & fama viri præclariſſima Beccum & Abbatem Herluinum brevi per orbem terrarum extulit. Clerici accurrunt, Ducum filii, nominatiſſimi ſcholarum, magiſtri Latinitatis, laici potentes, & nobiles viri multi, pro ipſius amore multa eidem eccleſiæ contulerunt *n*. Hic ergo Lanfrancus, qui pro Deo ſe abdicaverat ſibi, omni vilitate & extremitate contentus, omni obedientia ſe ſubmittere curabat majori: denique, ut fertur, lectionem non volebat legere in eccleſia, niſi prius eam Cantor audiſſet. Quadam die dum ad menſam legeret, dixit quiddam inter legendum ſicut dicere debuit, quod non placuit præſidenti, & aliter dicere juſſit: velut ſi ille dixiſſet, docére, media producta, ut eſt; & iſte eadem media correpta emendaſſet docére, quod non eſt: non enim Prior litteratus erat. At vir ſapiens, ſciens magis obedientiam Chriſto deberi quam Donato, dimiſit quod bene pronunciaverat, & dixit quod non recte dicere jubebatur. Nam producere brevem, vel

In regulari obſervantia enituit.

f

m

Poſt triennium hoc fecit.

F

Abdicationem perpetuam contendit.

longam

PER MIL. CRISPIN.

Alongam corripere syllabam, non capitale noverat crimen: verum jubenti ex parte Dei non parere, culpam non levem esse sciebat.

8. Quidam secularis dedit Beccensi Ecclesiæ terram, ad quam missus est Lanfrancus, ut eam servaret & instauraret. Una dierum dum de monasterio ad locum illum regrederetur, detulit catum in panno involutum, post se ad sellam ligatum. Dum iter faceret, quidam adjunxit se illi: cumque simul pergerent, socius viator audivit vocem cati, & cœpit mirari & circumspicere ubi esset catus, cujus audiebat vocem. Tandem advertit Magistrum Lanfrancum, illum post se ligatum ferre, & ait illi: Domine quid portas? Respondit, mures & cati valde nobis sunt infesti, & ideireo nunc affero catum, ad comprimendum furorem illorum. Ecce ad quantam humilitatem tantus vir pro Deo sese submittere curavit: & quia multum se humiliavit, Deus illum exaltare in præsenti non distulit.

9. Verum Fratres, qui jam adunati erant in ipso loco, non multum litterati, nec admodum religione instructi habebantur. Cernens Lanfrancus Fratrum inertiam, morum praviratem, ordinis transgressionem; contuens aliquos etiam sibi invidere, qui sibi metuebant eum præficiendum fore; ignorabat quid ageret, quo se transferret. Tædebat eum conversationis inhonestæ, inhiabat ardenter ad o solitariæ dulcedinem vitæ. Simulata igitur stomachi infirmitate, Fulcrannum hortulanum rogavit, ut ei quotidie afferret radices quorumdam carduorum, quas sibi asserebat asserre solutionis remedium. Hoc autem faciebat, ut corpus suum assuefaeeetet tali edulio, quali vivere disponebat in eremo. Cum ergo jam animum & corpus præpararet ad fugam nocturnæ elapsionis, Domno Herluino Abbati, nihil de hac re suspicanti, dum in lecto quiesceret, egregiæ indolis Hugo puer, qui nupertime obierat, in veste candida apparuit, filius Baldrici de Savvarvilla, nepos ejusdem Abbatis: cujus adspectu in nullo turbatus, amabiliter sic eum Abbas affatur: Quid est fili? Quomodo te habes? Et puer alacriter; Ego me, ait, bone Pater, bene habeo: quia per Dei misericordiam & tuam intercessionem, liberatus sum abomni tormento. Sed Deus misit me ad te, ut dicam tibi, quia si tibi non prospexeris, Magistrum Lanfrancum ad proximum non habebis. Abbas admiratus, Quomodo, inquit, fili? Puer ad hæc; Quia solitatiam vitam desiderat, & de monasterio egredi deliberat, quoniam mores Fratrum & vita sibi non placent: vide ergo quid facias; quia tibi non expedit, ut te deserat. His dictis puer disparuit. Abbas attonitus in his quæ audierat, reliquum noctis in vigiliis & orationibus insomne peregit. Summo autem mane, mox ut hora loquendi se dedit, Lanfrancum ascivit, secum singulariter sedere fecit; cor Abbatis intimo dolora concutitur, vox intra fauces premitur, lacrymæ erumpentes dolorem cordis aperiunt. Lanfrancus hoc videns in terram prosternitur, Cur Abbas sic ploret, aperiri sibi suppliciter precatur. Tandem Abbas in hæc verba prorumpit: Hen mihi, eni tale damnum minatur Deus! Væ mihi, qui meum consilium perdidi, meum adjutorium amisi. Multoties per magnos gemitus Deum rogavi, ubertimis lacrymis divinæ supplicavi misericordiæ, ut talem mihi virum præstaret, cujus consilio & auxilio locum istum emendarem, & quæ Deo essent placita Monachorum usibus instauratem: & quando, Frater Lanfranee, huc te Deus adduxit, preces humilitatis meæ exauditas credidi. Ego in te onus meum transferre cogitabam: ego te totius oneris mei farcinam supportare sperabam. Nunc autem, nescio qua de causa, hinc discedere, me relicto, fatagis, & ad deserta pergere cupis.

so Lanfrancus, intelligens voluntatem suam detectam, & propositum cordis sui, quod occultum putabat, evidenter propalatum; Abbatis pedibus illico advolvitur; & qualiter sibi innotuissent talia, humiliter scisscitatur. Tunc ei Abbas blanda voce visionem aperuit, & quid sibi divinitus per puerum revelatum sit, sicut superius teteximus, per ordinem explicavit. Lanfrancus mirabilius dictu obstupefactus, & Dei gratiam in Abbate vehementer admiratus, humi prostratus, per confessionem Patri protinus quidquid in voluntate habuerat, corde compunctus, exposuit: pœnitentiaque accepta, & absolutione impetrata, spopondit se numquam ab ipso discessurum, ejusque præceptis per omnia obtemperaturum. Abbas ingentes omnipotenti Deo gratias referens, quam citius potuit Lanfrancum Priorem constituit: & quidquid dictioni monasterii subjacebat, interius & exterius ipsius curæ commisit: quos ita unanimes tribuit esse divina protectio, ut nulla unquam inter eos orta fuerit dissensionis occasio. Hanc visionem Lanfrancus nec volens propalare, nec omnino occultare, indicavit illam cuidam Monacho nomine p Willelmo, quem ipse a puero nutrierat & docuerat, plurimumque amabat; præcipiens, ne cui diceret, quamdiu ipse in corpore viveret. Quod ille servavit usque ad ultimam senectutem: post mortem vero Lanfranci, eum jam nulla prohibitione urgeretur, scripsit rem sicut audierat; & Abbati ac Monachis Becci scriptam, prout supra digessimus, direxit. Fuit idem Willelmus Abbas q Cormeliensis cœnobii.

ANNOTATA.

a *Omnia hæc eisdem verbis referuntur apud Gemmeticenſem, lib. 6 Hiſtoriæ Normannorum pag. 262 & Guillmundus, Epiſcopus Averſanus, coævus, lib. de corpore & ſanguine Chriſti circa initium, alt.* Per D. Lanfrancum, virum æque doctiſſimum, liberales artes Deus recalescere atque optime reviviscere fecit.

b Pater ipsius Hambaldus, mater Roza vocabatur. *Ita Gervaſius Cantuarienſis.*

c *Robertus de Monte in Acceſſionibus ad Sigeberti Chronicon ad annum* 1041 Lanfrancus de Senatorum Papiæ nobili genere natus, in septem liberalibus artibus mirabiliter eruditus.

d *Idem Robertus ad annum* 1032. Lanfrancus Papiensis & Garnerius Sociurejus, repertis apud Bononiam legibus Romanis Justiniani Imperatoris, operam dederunt eas legere & aliis exponere.

e Henricus I *regnavit ab anno* 1031 *ad annum* 1060.

f Guilielmus *ſucceſſit Roberto II patri anno* 1035 *in Bithynia extincto: & poſtea anno* 1066 *Angliam ſubegit.*

g Abrincæ *urbs Epiſcopalis Normanniæ inferioris, verſus Britanniam Armoricam.*

h Ritla *ſeu* Ritta *fluvius, haud procul ab Oceano, in Sequanæ finiſtram ripam devolvitur.*

i *Ad annum* 1042 *hæc latius in Cronico Beccenſi deſcribuntur, ac dicitur* Lanfrancus nudus ad arborem ligatus, & Scholaris, quicum solus iter agebat, ad aliam non longe abeo. Tunc ut votum serviendi Deo ex corde & ore promisit, quasi uno momento soluta sunt omnia vincula, quibus ligatus erat: & liber effectus, Deo gratias agens, ad suum Cleticum accessit, & eum solvit. *At magis his Actis conformia ſunt, quæ habent Gervaſius & Capgravius.*

k *Gemmeticenſis eadem hic relatis verbis habet.*

l *Anno* 1042, *ut refertur in dicto Chronico Beccenſi, ubi dicitur reliqua* in vita ipsius posse inveniri, *item apud Robertum de Monte ad eumdem annum.*

m *Hæc eadem iterum apud Gemmeticenſem leguntur.*

n *Additur apud Gemmeticenſem*: Ditatur illico Bec-

A Beccenſis locus ornamentis, poſſeſſionibus, perſonis nobilibus & honeſtis.

o *De hoc ſolitariæ vitæ deſiderio etiam agit Gervaſius.*

p *Hæc Willelmo cum ſcripſiſſe Epiſtolam 48 Acherius cenſet.*

q Cormelia *Deiparæ dicata eſt in Lexovienſi Normanniæ diœceſi. Conſule Sammarthanos, apud quos mentio eſt hujus Abbatis.*

CAPUT II.

Acta cum Guillelmo Duce & Berengario hæretico. Beccenſe monaſterium inſtauratum. Abbatia Cadomenſi Lanfranco collata.

A Factus Ducis Conſiliarius.

51 AD adminiſtranda quoque totius patriæ negotia, ſummus ab ipſo Normannorum Duce Willelmo A Conſiliarius aſſumitur. Cujus gratia nimiam perturbationem, quæ repente irruit, inſpirato Deus ſereno lætificavit. Quotiumdam enim acenſationibus delatorum Dua in eum B vehementer amaricatus, mandat ut monaſterio exturbetur, patria diſcedas Lanfrancus. Nec motus animi ſui hac vindicta ſedara valens, mandavit juris monaſtetii villam, quæ Parcus dicitur, flammis excidi. Paretur tam aſperæ juſſioni. Eo diſcedente, qui omne gaudium Fratribus erat & conſolatio, dolor altus remanet. Qua melior non habebatur, tripes equus, quarto pede inutili, illi tribuitur & Thr. 3, 26 unus famulus. Inſtam itaque Fratres orationi, juxta illud Jeremiæ, Præſtolantes cum ſilentio ſalutare Domini. Protinus qua illa diſcedebat, Duci obvius venienti appropinquans, equo per ſingulos paſſus caput ad terram ſubmittente, Dominum ſalutat: innocentiæ quidem conſcius, ſi locus dicendi daretur, non diffidebat cauſæ. Dux primo vultum avertit, ſed divina agente clemencia, mox miſerando reſpexit, & nutu benevolentiæ aditum loquendi concedit. Tunc Lanfrancus decenti joco ait: Tuo juſſu provincia rua diſcedo pedes, hoc inutili occupatus quadrupede: vel ut juſſioni tuæ parere quam, da mihi equum meliorem. Cui Dux ſubridendo; Quis, inquit, ab offenſo judice, infecto illati criminis negotio, munera expoſcit? Tandem diſertiſſimus orator petiit audientiam, & Deo ſibi opem ſubminiſtrante cauſam exorſus, brevi ad optatum finem peroravit. In ampliſſimam gratiam illico receptus, accepit promiſſum, quod nulla deinceps accuſatione ſubiret purgandi præjudicium. Gratiſſimi mox ſuccedunt amplexus & oſcula: multo etiam eum augmento reſtituenda promittuntur, quæ Dux nuperrime devaſtari juſſerat. Alacerrime quidam præcurrens nuntiat Fratribus illum redire. Commutantur lacrymæ, perſonat non ſemel, ſed per totum diem ubique corde & ore a cunctis pium, Te Deum laudamus. Abbas inopinatæ rei fidem adhibere non poterat, propter feritatem, quam in Domino ſciebat, donec deſiderarus advenit. Accumulatur gaudium, quia incenſorum ſi integra reſtitutio; terrarum quoque, aidem eccleſiæ conceſſarum, ab eodem Domino obtinetur confirmatio.

ab eodem turpiſſ. alt. nato abligatur.

ſed a mox placato ea ipſius in gratiam.

C

12 Hujus tam improvidæ juſſionis cauſam ajunt; quod idem Lanfrancus contradicebat nuptiis filiæ Comitis Flandriæ, quam ipſe ſibi Dua copulaverat in matrimonio, quia proxima carnis a conſanguinitate jungebatur: unde auctoritate Romani Papæ, rota Neuſtra fuerat ab officio Chriſtianitatis ſuſpenſa & interdicta. Quapropter Lanfrancus iterom Romanum Papam adiit: jam enim antea Romam petierat cauſa cujuſdam Clerici, nomine b Berengarii.

a Berengarii cauſa Romam adit:

b

qui de Sacramento Altaris aliter dogmatizabat, quam Ecclefia tenet: dicebat enim, panem & vinum, poſt Conſecratinnem, Sacramentum tantum, non aurem eſſe vernm Chriſti Corpus & Sanguinem. Iſte Clericus Lanfranco, quaſi familiari ſuo, litteras c miſerat, errore ipſo reſperſas: eas qui legerunt, Lanſtancum talia ſentire opinati ſunt, & ſocium erroria diſſamaverunt. At rum forte Lanfrancus ad Urbem profectus erat, Pontificante tunc Sedem B. Petri Leone d Octavo. Amici qui inſamiam ſibi conflatam audierunt, litteras ipſas poſt enm miſernut Romam; ibique ſuſpicionem de Lanfranco quibuſdam pepererunt. Papa Berengarium ad diem vocavit. Verum ille timens venire, diſtulit; ſed reſpouſales pro ſe duos Clericos miſit: qui anre Papam venientes, & in cauſa deficientes, reprobati & capti ſunt. Lanſrancus juſſus ſurrexit, parvi rumoris a ſe maculam abſterſit: fidem ſuam expoſuit, expoſitam plus ſacris auctoritatibus, quam argumentis probavit. Quod dixit & probavit, omnibus placuit, nulli diſplicuit.

c

d

crimen ſibi impoſitum diluit coram Pontifice;

13 Hæc eadem in Synodo e Vrcellenſi reacta ſunt, & ſententia Berengarii audita & reprobata: fides vero Eccleſiæ, quam Lanfrancus tenebat & aſtruebat, expoſita & concordi omnium aſſenſu confirmata eſt. Quæ ſeotentia non effugit hujus Leonis Papæ ſucceſſorem f Victorem. Denique in Concilio g Turonenſi, cui ipſius Victoris interfuere atque præfuere Legati, data eſt ipſi Berengario optio defendendi partem ſuam: quam cum defendendam ſuſcipere non auderet, confeſſus eſt coram omnibus communem Eccleſiæ fidem, & juravit ab illa hora ſe ita crediturum, ſicut Eccleſia tenet. Quod juramentum trangreſſus, nihilominus primum dogma in populo ſpargere non omiſit. Quod cum audiſſet h Nicolaus Secundus, vocavit eum. Qui Romam veniens & cauſæ ſuæ diffidens, & patrocinio eorum quos ſibi impenſis beneficiis coneiliaverat, parum confidens; cum non auderet ſuam defenſare ſententiam: poſtulavit Nicolaum Secundum ejuſque Conſilium, quatenus fidem, quam illum tenere volebat, verbis ſibi exponeret, ſcripto firmaret. Iraque jubente Papa, fides verbis expoſita & ſcripta, & omnium aſſenſu confirmara, tradita eſt Berengario ad legendum. Accepit, legit, & eam ſe tenere juravit, manuque propria ſubſcripſit. Quo facto gaviſus eſt Papa & multi alii de ejus reverſione & converſione, qui antea dolebant de ejus averſione. Hujus ſacramenti ſacrilegus tranſgreſſor contra præfatam Synodum, contra Catholicam veritatem, omniumque Eccleſiaſticorum Doctorum fidem, ſcriptum poſtea condidit: cui Lanfrancus reſpondens, & ſub nomine Epiſtolæ libellum elegantem compoſuit, Catholica veritate ſubnixum, & ſanctorum Patrum undique auctoritatibus corroboratum; in quo inveniuntur iſta quæ diximus.

e

f

g

poſt acta id Turonenſi Concilio contra Berengarium.

h

ſcriptis ejus refutandis.

14 His enim geſtis Lanfrancus interſuit; qui cauſa hujus litis Romam venerat, & ut ageret pro Duce Normannorum & uxore ejus apud Apoſtolicum, pro qua re, ſicut diximus, illuc perrea erat. Igitur locutus cum Papa Nicolao, oſtendit, quia ejus ſententia illos tantum gravabat, qui eos nec conjunxerant, nec ſeparare poterant: nam Dux puellam, quam acceperat, nullo pacto dimittere vellet. Hoc audiens & verum eſſe advertens Summus Pontifex diſpenſatione habita, conjugium conceſſit: eo tamen modo, quatenus Dua & uxor ejus, duo monaſteria conſtruerent, in quibus ſingulas congregationes virorum ac mulierum coadunarent; qui ibi ſub norma ſanctæ religionis die noctuque Deo deſervirent, & pro ſalute eorum ſupplicarent. Paruit Dux Apoſtolicæ diſpenſationi, & ædificaverunt duo

Interdat diſpenſari cum Duce conſanguinea ſua juncta.

PER MIC. CRISPIN

monaſteria, in prædio quod antiquiras *i* Cadomum nuncupabat. Dux unum Monachorum, in nomine *k* S. Stephani Proto-martiris; & uxor ejus alterum Sanctimonialium, in nomine & honore ſanctæ Trinitatis; quibus tantum de rebus & reditibus ſuis contulerunt, quantum ſufficeret ibidem habitantibus & ad victum & veſtitum.

i

15 Per idem tempus creſcente Beccenſi Congregatione, in eo loco *l* contigit illud dictum a Domino per Iſaiam Prophetam; Anguſtus mihi eſt locus; fac ſpatium ut inhabitem. Spatioſitas enim domorum parva, multitudinem adunatam Fratrum jam capere non valebat: ſed ſitus loci incolumitati degentium contrarius exiſtebat: Itaque venerabilis Lanfrancus ſanctum Patrem Herluinum, de majoris monaſterii ædificatione compellare cœpit. Tanti operis ſo'am commotionem ille eximuit, ætatis jam deficientis viribus plurimum diffidens. Confortari, adhortati, ac ſæpe id ipſum ingerere, qui cœperat non omittebat; dicens, locum aquoſum non eſſe aptum habitationi Monachorum. Abbate nullatenus acquieſcente, fertur dixiſſe Lanfrancus quibusdam nobilibus viris, cum quibus loquebatur: Domnus Abbas conſumit tempus & laborem ſuum in hoc aquoſo loco, nec vult mihi credere, ut deſinat ab iſto opere, & incipiat aliud opus in ſaniori loco: Deus omnipotens det illi tale impedimentum, quatenus me audiat, atque in tam incompetenti loco operam ſuam expendere deſiſtat. Nec multo poſt Presbyterii pars dexterа corruit, in qua oratorium erat & altare S. Benedicti. Anxiato ſuper hoc & multum contriſtato Abbati, ſuus in omni ſua deſolatione conſolator acceſſit, obſecrans ut vel nunc acquieſcens majora inchoaret ædificia. Tandem victus, ſpem in Deo certiſſimam gerens, & plurimum in conſiliarii ſui ope confidens, cujus opera ſibi bona omnia proveniebat; in ſalubriori multum & convenientiori loco nova inchoavit monaſterium & officinas, opus petgtande; quod non res propriæ, quæ adhuc erant permodicæ, ſed fides in Deum ficta & ſpes certa, univerſa conferendo aceumulavit. Lanfrancus quoque licentia Abbatis ſui rerum ſcholam tenuit, & ea quæ a ſcholaſticis accipiebat Abbati conferebat, Abbas operatiis dabat.

Iſ. 49,20. *Obtes anguſtia, & ſitum inſalubrem*

fundat alibi monaſterium conſtruit.

B

ac tandem impetrat.

16 Poſt triennii completionem, ſola necdum completa baſilica, venerabilis Lanfrancus cœpti operis inſtitutor, tam Ducis Normanniæ quam Primarum ſupplicatione, cœnobio Cadomenſi, quod Dux hortatu Papæ Nicolai ædificaverat, *m* Abbas præficitur. Qui de monaſterio Becci ad hoc opus exiens, unum duxit ſecum, qui nuper habitum ſuſceperat, ſed profeſſionem nondum fecerat, nomine Radulphum; qui poſtea in eo loco fecit profeſſionem, & procedente tempore, ejuſdem Eccleſiæ Cadomenſis Prior extitit; ad ultimum Abbas de Bello obiit. In adventu Lanfranci mox ad ipſum locum venire ad converſionem cœperunt nobiles viri & optimi Clerici, inter quos fuit egregius & Venerabilis Willelmus, *n* Rabodi filius, qui poſt Lanfrancum Cadomenſi Eccleſiæ præfuit, & poſtea Rothomagenſis Archiepiſcopus extitit. Iſte Willelmus cum habitum religionis Cadomi ſuſcepiſſet, miſſus eſt Beccum, ut ordinem ibi addiſceret: quia novella plantatio ipſius loci nondum poterat alios perfecte inſtruere. Iſte vir, generoſis natalibus ortus, ſimplex, bonis moribus ornatus, religioſus, cum aliquantum temporis ibi Prior clauſtralis, poſt Abbas traſegiſſet; inde aſſumptus, conſecratus eſt *o* Archiepiſcopus Rothomagenſis: in quo loco per longum tempus vixit, & in bona ſenectute diem ultimum clauſit. In illo Cadomenſi cœnobio tempore Lanfranci, & eorum qui ſeculum relinquentes monaſticam vitam ſub eo arripuerunt; cœpit religio magna, quæ perdurat uſque hodie.

Faſtus Abbas Cadomenſis.

C

m

inter multos nobilis recipit velilimum dem Archiepiſcopum Rotomagenſem,

n

o

D

17 Interea Dux Normannorum Willelmus, hereditarium ſibi regnum *p* Angliæ pervadens, ad quæ voluit jura diſpoſuit: deinde ad meliorandum Eccleſiæ ſtatum, animum intendit. Igitur Alexandri univerſalis Eccleſiæ Summi Pontificis, viri vita & ſcientia excellentiſſimi, conſulto & rogatu; omnium quoque Anglici & Normannici imperii Magnatum libentiſſimo aſſenſu, Rex Willelmus, quod potiſſimum ſolumque acceptabat conſilium, Doctorem ſupra memoratum, Lanfraneum ſcilicet, ad hoc elegit negotium ſuſcipiendum.

p *a Guillel. mo Conqueſtore in Angliam vocatur.*

ANNOTATA.

A *Guillelmus Pictavienſis de Geſtis Guillelmi apud Duchesnium pag.* 194. Lanfrancum, *inquit Dux Guillelmus*, intima familiaritate colebat, ut patrem venerans, verens ut præceptorem, diligens ut germanum aut prolem. Illi conſulta animæ ſuæ, illi ſpecolam quamdam, unde Ordinibus Eccleſiaſticis per omnem Normanniam proſpiceretur, commiſit, &c.

E

a *Si Genealogos conſulas, haud facile invenies, quomodo* Mathilda & Willelmus *propinquo aliquo conſanguinitatis gradu ſe attigerint. Primus Labbæus noſter modum videtur ſuggerere in Tabulis Genealogicis Regiæ Domus Franciæ Tab.* 5. *pag.* 500 *ex Monacho Gemeticenſi lib.* 5 *cap.* 13, *ubi agens de filiabus* Richardi II *Normannorum Ducis, tres numerat*, quarum una Adelis Rainoldo Burgundionum Comiti nupſit, altera Balduino Flanderenſi, tertia jam adulta obiit virgo; *tum addit*, multum nos iſtu ſibi obligaſſet, ſi nomen ſecundæ prodidiſſet, indicaſſetque utrum ex eo conjugio proles exiterit. *Hoc ultimum nobis præſtus locus indicare videtur; fuit enim* Wilhelmus Nothus *filius Roberti & nepos Richardi II Ducum:* Mathilda *autem filia Balduini V, neptis Balduini IV, debuit fuiſſe ejus conſanguinea in tertio gradu, ſi pater ejus Balduinus Inſulenſis, non ex Luciliburgenſi Ogiva vel Cunigunde, ſola hactenus nota uxore Balduini IV vulgo Barbati, ſed ex Normannia procreatus fuit. Idemque de fratribus ac ſororibus ejus dicendum videbitur: niſi Luciliburgenſis non fuerit prima, ſed ſecunda uxor Barbati, ex qua iſtorum nonnulli procreſſerint. Vide autem dicenda* XXX *Maii, in Prolegomenis de S. Ferdinando num.* 34 *& ſeqq. atque mirare, quod tali præexiſtente exemplo* Nicolai II, Innocentius III *adeo durus fuerit in urgendo Alfonſi Legionenſis & Berengariæ Caſtellanæ, ſimili in gradu conjunctorum, divortio; maxime cum cauſa diſpenſandi longe huic gravior, quam illi fuerit. Intellige etiam, ex ratione tollendi Interdicti, quam* Lanfrancus *attulit & Nicolaus probavit, quare poſteriores Pontifices, eo remedio varias uſi ſint & nunc utantur rariſſime, ad Regum Principumque correctionem.*

F

b *De* Berengario *ſæpius egimus, & nuper* 25 *Maii, in Vita S. Gregorii Papæ VII, qui cum tandem an.* 1079 *ad veram creditus adduxiſſe pœnitentiam, quam in monaſtico habitu humiliter continuavit uſque ad annum* 1088 *vel ultra, ſubregula S. Benedicti; in quadam inſula Ligeris infra Turones, ubi antea Scholaſticus fuerat in eccleſia S. Martini.*

c *Has litteras edidit Acherius in ſuis notis pag.* 22 *littera* pp.

d *Eſt hic* S. Leo *paſſim* Nonus, *dictus, etiam ſub propriis Bullis ac Brevibus:* Octavum *tamen hic Auctor dicit, ex aliquorum ſenſu, Leonem, qui anno* 964 *Pontificatum geſſit, ex verorum Pontificum numero expungentium. Verum, ſicut oſtendet Collega meus Papebrochius, in ſua Chronologia Pontificia, ſive* Leo *iſte, prius Antipapa, poſt obitum Joannis XII cedente Benedicto V & conſentiente in eum Clero Romano verus Papa fuerit, ſive non; non fuit iete-*

A *integrum ſucceſſoribus, occupatum ab eo* Octavi *numerum, & in tot publicis Actis notatum, uſurpare: ſicut nec in ſimili caſu uſurpavit quiſquam ſuccedens ſub nomine, ſub quo præceſſerat alius nullius vel dubiæ auctoritatis, tui ut vero Pontificis obrdium Romæ erat. Porro* Leonis IX *illuſtria Acta dedimus* 19 *Aprilis. Hic in Concilio Romæ an.* 150 *damnavit Berengarium.*

e *Lanfrancus, in libro de Corpore & Sanguine Chriſti cap.* 4, *aſſerit, celebratam Synodum meuſe Septembri, præſidente Pontifice, ubi & ipſe remanſit, ac Berengarius vocatus non venit.*

f *Hic eſt* Victor II, *ante Gebehardus Epiſcopus Eyſtadii, Papa creatus anno* 1055, *mortuus an.* 1057.

g *Habita ea Synodus anno* 1059: *& iiſdem verbis hic relatis deſcribit ibi acta Lanfrancus dicto cap.* 4.

h Nicolaus II *ſedit ab anno* 1059 *ad* 1061. *De eo agit Lanfrancus cap.* 5.

i Cadomum, *jam urbs celebris & caput inferioris Normanniæ cum Academia.*

k *Sunt hæc monaſteria a Calviniſtis diruta. Chartas fundationis & privilegiorum, & nomina Abbatum & Abbatiſſarum utriuſque loci edidit in Notis pag.* 31 *Acherius. Nunc autem intelligimus iterum eſſe celebre monaſterium S. Stephani.*

B l *Hæc fere omnia his verbis referuntur apud Gemmeticenſem.*

m *Anno* 1063, *ut indicat Robertus de Monte.*

n Rabodus, *ſeu* Ratbodus de Ria, *fuit anno* 1074 *factus Sagienſis Epiſcopus, cum jam filius eſſet Abbas.*

o Guilielmus I *creatus Archiepiſcopus anno* 1079; *mortuus anno* 1110.

p *Anno* 1066, *occupata a Guilielmo, Conquæſtore hinc dicto, Anglia fuit, ex teſtamento S. Eduardi Regis, cujus erat cognatus; expulſo, qui regnum invaſerat, Haroldo Dano.*

CAPUT III.

Rotomagenſi Archiepiſcopatu recuſato, Cantuarienſem admittere cogitur Lanfrancus.

19 LIbet nunc quaſi ab alio exordio ſeriem noſtræ narrationis dirigere, & quædam omiſſa inſerere, & ſic cuncta de eodem Lanfranco, prout poterimus proſequi. Hic igitur homo, religione & ſapientia omni ævo memorabilis, nobili ortus parentela, ab annis puerilibus eruditus eſt in ſcholis liberalium artium & legum ſæcularium, ad ſuæ morem patriæ. Adoleſcens orator veteranos adverſantes in actionibus cauſarum frequenter revicit, torrente facundiæ accurate dicendo. In ipſa ætate ſententias depromere ſapuit, quas gratanter Juriſperiti aut Judices vel Prætores civitatis acceptabant. Meminit horum Papin. At cum in exilio philoſopharetur, accendit animom ejus divinus ignis, & illuxit cordi ejus amor veræ ſapientiæ: animadvertebat enim, quod mundi hujus proſperitas & gloria, vanitas eſt. Repentino itaque animi motu ſe abnegans, mundoque renuntiaos, ſumpſit Beeei habitum religionis, & segulariter vivere cœpit.

C *Juriſperitus, & orator,*

19 Studioſus ſuit idem cœnobita verbi gladio perimere ſectas, ſi quas advertiſſet Catholicam lædere fidem. Idem quoque optimus plenitudine caritatis, reſuſcitare ſatagebat, per fidei rectitudinem, in hæreſi mortuos. Sapientes & religioſi Pontifices Metropolitani, nec non & Abbates, tremuerunt ſapientiam Lanfranci, atque religioſitatem & auctoritatem, & ejus correctioni ſe ſubdi gaviſi ſunt. Ipſum quoque Eccleſiæ plures Pontificem vel Abbatem ſibi, incredibili deſiderio, petierunt. Roma, caput orbis, ſolicitavit eum epiſtolis, precatu conata

ferventi pro fide Catholico;

cum retinere & vi: quippe cognoverat eum periſſimum honeſta quælibet & eorum contraria fecernere, diligentiſſimum cuique ſua tetribuere perpendiculo rationabilitatis, promptiſſimum ardua duraque ſuſcipere ac perperi cauſa veri boni: cognoverat etiam hanc ejus vitam, quæ merito dicatur quædam directiſſima atque tutiſſima ad perennis vitæ portum via. Ille vero nimis alium ſibi ouxit aliis præeſſe, infimam extremitatem corde & affectu non deſerens. Glorioſus Dux Normannorum Willelmus, hunc præcordiali colebat familiaritate: quapropter Cœnobio Cadomenſi illum præfecit invitum.

PER MIE-CRISPIN. *proverna pr. ainet ſingulari,*

ao Ea tempeſtate civitas Rothomaga viduata eſt ſancto ac venerabili Archipræſule *a* Maurilio. Tune *b* Clerus omnis & populus congregati, volebant ſubſtituendum eligere Lanfrancum: verum toto conamine ille tale onus devitabat ſubire, humiliter magis cupiens ſubeſſe quam præeſſe: nam Abbatiam Cadomenſem, quam invitus ſuſceperat, libenter dimiſiſſet, ſi extra animæ læſionem gravera facere valuiſſet. Quod Rex advertens, providit ſubrogare *c* Joannem, quem Abricatenſium conſtituerat Pontificem: ſed ut hoc canonice fieret, licentiam petendi gratia Romam direxit eumdem Abbatem Cadomenſem Lanfrancum: qui onus hujuſce legationis alacriter perferens, ſicut Eccleſiis cupiebat eſſe conſultum, a Papa *d* Alexandro impetravit; ſaerum quoque Pallium, enm licentia hujus promotionis, deportavit: undo & ipſi toti Neuſtriæ gaudium fuit.

n
b
Rothomagenſem Archiepiſcopatum recuſat.
e
Quarto Romam abit;
B
d

ar Poſt hæc venerunt ad Regem in Angliam tres legati ſimul, Ermenfredus Sedunorum Epiſcopus, & duo Clerici *f* Cardinales, miſſi ad petitionem ipſius a Papa Alexandro, qui eum in Paſcha, coronam Regni capiti ejus imponemes, in Regem Anglicum confirmaverunt. Congregata eſt ergo Synodus magna *g* VViodreſoris; in qua, præſidente Rege, ab ipſis Legatis dejecti ſunt quidam Epiſcopi indigni Epiſcopatu, propter vitam criminoſam & inſcitiam curæ Paſtnralis. Inter quos depoſuerunt *h* Stigandum, cum anathemate reprobatum, multis criminibus coinquinatum; qui cum duobus Epiſcopiis infanda ambitione Cantuarienſem Archiepiſcop tum invaſerat. Subſtitutis itaque in locum dejectorum idoneis Rectoribus, ſemanſit vacua Dorobernenſis Cathedra, in qua pretioſus Chriſti Confeſſor Auguſtinus omnibus præfuit Britanniæ Epiſcopis. Cogitanti vero Regi de hac ſe, & Proceres regni conſulenti; eonvenientiſſimo fine in Lanfranco quievit: quatenus uberrimom luminare, in hac arce elatum, nebulas undique praviratum & caligines dilueret, ſaluberrimo fulgore cuncta honeſtans: quapropter miſit prædictos legatos in Normanniam, ad hoc opus perficiendum. Cum igitur Sednnenſis Epiſcopus invitaret eum ad regimen Pontificale, denuntians in Concilio Epiſcoporum & Abbatum Normanniæ petitionem Regis, ſimolque voluntatem ſuam & reliquorum Sedis Apoſtolicæ Legatornm, & quaſi præceptorum, ſuper hac Prælatione; ſancta ira, ſanctaque triſtitia ſic perturbatum fuiſſe compererunt, ut omnino contradicturum putarent, inducias ad deliberandum petentem. Perſpectum namque vel indubitatum tenebat, ſimul ire non poſſe negotium Archipræſulis, & otium Monachi: ad hoc, ſui proviſtum ſolito deſpiciebat, atque extimebat oneroſiſſimum gubernaculum. Precatur Regina cum filio, jnbet Abbas Herluinus licet iovitus, cui tamquam Chriſto obedire ſolitus erat: hortantur etiam ſtudioſe ad hoc colleſti Majores: nam hanc urgentem undique violentium dictaverat mandatnm Regis, ſeientis obſtinationem dileſtiſſimi ſibi Patris, cum ad altiora invitaretur. Non abnuit ille præcipiti ſententia,

h
poſt S. Lanfrancum depoſitum,
f
F
g
invitatur ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem,

PER MIL. CAISPIN.

ut omne factum ac dictum ejus discretionis norma dirigebat: obedientiam offendere cavet, simul & tantos qui rogant, savent, hortantur. Mœstus ergo trans mare excusatum se vadit, spetans jucunditatem in reversione: non enim æstimare potuit vir singularis, forma perfectæ humilitatis, invitum se ad Archiepiscopatum trahi. Cetetum divinæ disposition quo consilio resisti poterit? Rex eum gaudio arque eum digna teverentia tecepit Chtistianæ religionis adjutorem; devicit reluctantem excusationem, pulchre pugnans humilitate & majestate. Advocantur hilari festivoque jussu Cantuariensis Ecclesiæ Primores, & multa dignitas tegni Ecclesiastica & Sæcularis.

excusare se mittenti offerenti eum Regi:

22 Hune igitur Rex intima semper coluit familiaritate; tum pro eminenti sæcularium ac divinarum litterarum peritia, tum pro monachici ordinis singulari observantia; impendens ei reverentiam & glotiam; venerans ut patrem, vetens ut præceptorem, diligens ut filium vel fratrem. Illi consulta animæ suæ, illi speculam quamdam, unde Ordinibus Ecclesiasticis tegula vivendi per omnem Normanniam & Angliam prospiceretur, commisit. Si quis vero admirans quærit cur tantus vir, tantopere voluit declinare officium Episcopale, vel quare Abbas invitus hoc ei præcipiebat. Primum de Abbate noverit, quod nequaquam invidendo ejus promotioni hoc faciebat, quippe eum ejus & honorem & exaltationem præ ceteris affectaret. Præcipiebat ergo illi, quia voluntati Dei & sanctæ Ecclesiæ electioni eum vocanti, contradicere non audebat. Invitus autem jubebat, quoniam ægerrime ferebat tanti ac dulcissimi amici carere consortio, *e*qui cœnobium Becci nuperrime inceptum, situ & paupertate horrendum elegit, quod prudentia illius vigilantissimaque cura locupletavit, & in statum provexit pulcherrimi ædinis, dum regeret Collegium Fratrum severa ac miti disciplina, sanctum etiam Abbatem humili & utili consilio. Etenim cum ingloriam propriæ tantum mortificationi operam dare Lanfrancus desideraret; cum adhuc Becci esset, deprehendit eum atque publicavit cogitationum inspector Deus, ut lucerna sese colligens in vallem diffunderetur per excelsa. Effulsit eo Magistro, obedientiæ coactu, philosophicarum ac divinarum litterarum bibliotheca, nodos quæstionum in utrisque solvere potentissima. Fidem scriptis merear nullam, nisi quæ scribo Europæ latitudo asserat: neque fileti poro de eisdem in Africa vel Asia. Ipse vero Lanfrancus idcirco Pontificale onus subterfugere gestiebat; quia sapientia plenus prævidebat, quod otium monachilis ordinis, inter occupationum Episcopalium frequentissimos tumultus, nequaquam ex integro haberi potest. Terreat exemplum istud damnatos cum Simone Mago, zelo Principis Apostolorum: hinc intelligant perditissimi amentiam suam. Muneribus emunt ineptissimi, quod secundum Deum oblatum tremit talis: pecunias offerunt, majores promittunt, nunc per se, nunc per amicos, quibus dignitatum culmina, si ad hujusmodi honorem pervenire poterint, tepromittunt.

sed ab Herluino Abbate coactus,

qui latere & alias Becci effulserat per doctrinam,

tandem omni admittit, & fit Archiepiscopus,

23 Victus igitur Lanfrancus Cadomensis Abbas, tam Dei voluntate quam circa se iotelligebat, quam etiam Apostolica auctoritate, & Domni Herluini præceptione, & Optimatum Normanniæ assensu: ita multiplici ratione in Angliam traducitur; &, quæ Insularum transmarinarum primatum obtinet, Cantuariensis Ecclesiæ suscepit *i* Præsulatum. Qui tanto honore sublimatus, multarum amplitudine terrarum ditatus, auro argentoque locupletatus; non immemor divini illius mandati, Honora Patrem & Matrem; omnimodis benignus & libetalis extitit circa patrem suum spiritualem Herluinum Abbatem, & matrem Ecclesiam Beccensem: cujus ad eas partes transmigratio, paucos ante dies quam inde allegatio veniret, venerabili Herluino Abbati, per visum ostensa est hoc modo. Videbat quod in virgulto suo arborem malum habebat, cujus ramorum spatiositas multa erat, & magna fructuum ubertas, pomorum quoque species delectabilis & sapor optimus. Hanc Rex prædictus ab Abbate poscebat, volens eam ad quoddam suum virgultum transferre, reluctanta Abbate, & quod ea sola sustentaretur opponente: sed, quia dominus erat, evicit, & arborem asportavit: vetum radices penitus avelli non potuerunt; ex quibus pullulantes virgulæ, confestim in arbores magnas excrevetunt. Post parvum denique sub eo visu intervallum, memoratus Rex, de arboris ipsius nimia fructificatione coram illo gaudebat; & ille se ex ea latissimas habere propagines adgaudendo tesponde-bat: invitabatur a Rega, ut ipsum transiatæ arboris incrementum iret videre, sed nescio quæ causa impediebat ne iret. Hæc omnia sicut visio digessit, retum evenius explicuit, præterquam quod vere ivit, & quod audierat vidit. Virgultum Abbatis erat Beccensis Ecclesia, cujus arbor maxima, ille Doctor, non solum eam, verum alias omnes per patriam suo exemplo & doctrina sustentabat Ecclesias. Qui ob Religionis sacræ institutionem tradendam Anglia, a prædicto Rege per Abbatem suum, cui soli tamquam Deo parebat, ad transmarina migrare postulatus; multum invitus salva obedientia, atque ab invito Abbate jussus, paruit.

ut fuerat Herluino Abbati præmonstratum, Exod. 20, 12.

sub specie arboris a Rege juxta & translata.

Ille Alexandro Papæ scribens

24 Unde scribens Papæ Alexandto, post salutationem ait: Cum de Beccensi Congregatione in qua habitum Religionis assumpsi, a Principe Normannorum Willelmo abstractus, Cadomensi præessem cœnobio, imparque exisiterem paucorum regimini Monachorum; incertum habeo quo judicio omnipotentis Dei, factus sum, te jubente, speculator multorum numeroque carentium populorum. Quod cum præfatus Princeps, jam Rex Anglorum factus, multis variisque modis laboraret efficere, cassatis tamen laboribus suis a me nullo modo potuit impetrare; quoad usque Legati tui, Hermensredus videlicet Sedunensis Episcopus atque Hubertus S. R. E. Cardinalis in Normanniam venerunt, atqun in eorum præsentia, ut Cantuariensem Ecclesiam tegendam susciperem, ex Apostolicæ Sedis auctoritate præceperunt. Advetsus hoc imbecillitas mearum virium morumque indignitas prolata in medium nihil profuit, excusatio incognitæ linguæ gentiumque barbararum nullum apud eos locum invenire prævaluit. Quid pluta; Assensum præbui, veni, susceptus: in quo toc molestias, tot tædia, tantumque ab omni fere bono defectum sustineo? tot aliorum in diversis personis perturbationes, tribulationes, damna, obdurationes, cupiditates, spurcitias, tantumque sanctæ Ecclesiæ casum inceslanter audio, video, sentio; ut tædeat me vitæ meæ, doleamque plurimum me usque ad hæc tempora pervenisse. Mala siquidem sunt quæ in præsenti cernuntur, multum vero detetiora ex istorum consideratione in futuro conjiciuntur. Et ne diu Celsitudinem vestram, multis magnisque negotiis occupatam, prolixe orationis ambitu protaham; togo quatenus, propter Deum & animam vestram, sicut vestra cui contradici fas non fuit auctoritate alligastis, sic quoque, abrupto per eamdem auctoritatem hujus necessitatis vinculo, absolvatis; vitamque cœnobialem, quam præ omnibus rebus diligo, repetendi licentiam concedatis. Nec in hujus rei sperni petitione debeo, quam tam pie, tam necessarie, tam justis ex causis, concedi mihi a vobis deposco. Meminisse siquidem debetis, nec tradi oblivioni opottet,

instanter petit ab Episcopatu absolvi

quam

A quem bengine veſtros conſanguineos eliuſque a Roma ſcripta deferentes, in præfatis adhuc eœnobis conſtitutus, ſæpe recipi; quam ſtudioſe eos, pro captu meo ingeniique ipſorum, tam in ſacris quam in ſæcularibus litteris erudivi; ut taceam multa alia, in quibus vobis veſtriſque anteceſſoribus, pro rerum ne temporum qualitate, non oumquam ſervivi. Nec hoc jactando aut improperando, teſte conſcientia, dico; nec quaſi favorem gratiæ veſtræ, probatis obedientiæ meæ obſequiis, ſolito majorem capcare requiram, hoc tantum ſtudeo, harumque litterarum is ſolom meus finis eſt, ut congruam rationem juſtamque cauſam poſſim oſtendere, qua id quod peto e veſtra munificentia, Chriſto aſpirante, valeam obtinere. Quod ſi forteſſe, conſiderata aliorum utilitate, ſecua agendum mihique id denegandum eſſe decernitis; valde vobie cavendum atquo timendum eſt, ne, unde vos mercedem apud Deum habere exiſtimatis, inde (quod a veſtris actibus ſemper procul ſit) peccati periculum incurratis. Nullus enim eſt a me aut per me in hac terra aoimarum profectus; eut ſi ullus exiſtit, tam parvus eſt, ut detrimentis meie comparari non poſſit. His verbis adverti poteſt quam B invitue Paſtoralem curam ſuſceperat; & quam libenter eam dimiſiſſet, ſi concedere Papa voluiſſet: nam timebat ſuum defectum, nec adhuc ad votum, cernebat io ſibi commiſſis profectum.

preterea exigui ſui apud Anſelm. fructus.

ANNOTATA.

n Maurilius *mortuus eſt 9 Auguſti anni* 1067.

b *Hæc Ordericus Vitalis lib 4 Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, relatus inter Normannicos ſcriptores Ducheſnii pag.* 507.

c Joannee *Abrincenſem Eccleſiam rexerat annos 7 menſes* 3.

d Alexander II. *Sedit ab anno* 1061. *ad an.* 1073.

n Sedunum, *vulgo* Sitten, *urbe Valeſiæ primaria & Epiſcopalis, haud procul a Rhodani fluvii fontibus. Ibi* Ermenfredus *Epiſcopus erat anno* 1059, *& ejus mentio fit in damnatione Eccleſiæ Leodienſi facta anno* 1071.

f Joannee & Petrus Presbyteri *appellantur a Wigeraienſi, Dunelmenſi & aliis.*

g *Synodus apud* Windeſoram *habita eſt* in creſtino Pentecoſtes, *inquit Hovedenus.*

h Stigandus *e e Elmbamenſi Epiſcopo Wintonienſis factus an.* 1047, *occupaverat ſedem Cantuarienſem an.* 1052, C *mortuus ſub finem anni* 1070. *Eius crimina varii enumerant.*

i *Ordericus Vitalis l. 4 ubi ſupra, pag.* 520. Anno 1070 Lanfrancue Cadomenſium primus Abbas, Angliadivinitue inſtitutor datue eſt, & honeſtiſſima electione ee fideli conſeeratione Caotuerienſis Eccleſiæ tv Kalendae Septembris inthrooizatus eſt.

CAPUT IV.

Eccleſia Beccenſis conſecrata, Cantuarienſis reſtaurata, juea vindicata.

Egregie in Eccleſia Cantuarienſi fruetificant.

25 VErum ejus imibi quantus poſtea extiterit fructus, latiſſime atteſtatur innovatus uſquequaque inſtitutionie Eccleſiaſtieæ ſtatus; & Cœnobielie ordo, qui omnino ad laicalem prolapſus fuerat diſſolutionem, ad probatiſſimorum reformatus diſciplinam monaſteriorum. Clerici ſub Caoonicali coerceutur regula: Populus, rituum barbarorum interdicta vanitate, ad rectam eredendi atque vivendi formam eruditur. Hanc fructuum Deo ſuaviſſimorum fragraetiam, cujus ex odore domue Dei per orbem impleta eſt, quem & ipſe Abbas abſens jucundiſſime ſenſerat; poſtea præſene, quanto vicinius, tanto jucundius ſeuſit, profectus ad eum in Angliam. Cumque ad Archiepiſcopum perveoiſſet, PER MILCRISPIN. quæ tunc inter eos ſubmittendi ſeſe ad invicem pia contentio? Sumimus Antiſtes, & io Eccleſiie tranſmatinis vices Apoſtolicas gerens, ſubmittebat ſe ſuo quondam Abbati, ut alius quivis Monachus, ſecundus ubique ab eo ad Miſſarum ſolennia reſidendo; & manum illius, cum aliquid ab eo accipiebat, niſi raptim ille retraxiſſet, oſculando. Illi ſedes eminentior, ac imperandi jus omue tribuebatur; donabat famulorum delinquentium reatus, ac ceterum in domo pro velle faciebat. Domini nomen alius, ille auctoritatem gerebat. Quanto curia ſua frequentior, quanto utriuſque ordinis perſonarum totius regni excellentium conventus fiebat numeroſior; tanto majori coram omnibus illum Archiepiſcopus præferebat obſequio. Multum mirabantur univerſi, maxime Angli, Archiepiſcopum Cantuarienſem ſic ſubmiti ulli mortalium. Abbas vero, quam debebat digoiteti tautæ, ſubmiſſionem conabatur exolvere, ſed oullatenus permittebatur. Ecce quid in hac vita ſervientibus ſibi opuleetiſſima Dei manus retribuit. Qui pauperiem Chriſti aſſumens, olim contemptui ab univerſis & deriſui habebatur; habet nunc qui morem ſibi gerat Primatem totius regni Angliæ E Pontificem, cum omoibus ſibi commiſſis. Eamdem benignitatis Dei vicem & ille nceeperat; qui abnegane ſemetipſum, ſibi, qui olim pro Deo libertatem ſui tradiderat, videt nunc ad veſtigia ſua advolvi, ut, non dicam, Conſuleres multos, immo & maximum totum ſibi necline Regnum.

Herluinum Abbatem ſuſcipit.

& cum admiratione ſubmiſſione.

26 De radicibus illius magnæ arboris, quæ in horto ſuo remanſerat, ut per ſomnium ſuum viderat, vidit poſtea prædicandus vir Herluinus pullulantes quaſdam virgulas, in arbores magnas excreviſſe; multos videlicet ad magna bonorum operum incrementa, per illius inſtitutionem acceſſiſſe. Arbor fructibus opima fuit Venerabilis Anſelmus, Eccleſiæ a Auguſteuſie Clerieus, qui Lauſraocum ad monachatum ſubſecutus, poſt eum Prior, poſt Abbatem Herluinum Abbas Becci, deio Archiepiſcopus Cantuarienſis poſt eumdem Lanfrancum fuit: de quo cuncta majora fuerunt, quam noſtre oratioone referri queant. Arboree fructuum bonorum jucunditate delectabiles fuerunt, Abbas Weſtmonaſtetienſis, b Gilbertus Criſpinus; Abbas Cormetienſis, c Willelmus; d Henricus, Eccleſiæ Cantuarienſis b Decanus, e Hernoſtue, Roſſenſis Eccleſiæ Epiſcopus, c d & qui ei ed idem officium ſucceſſit ibidem, vir morum ſanctitate admodum revereudus, Guudulfus. F Hi juvante Dei gratie in Beccenſi Eccleſia e Magiſtro Lenfraoco edocti, & n ſancto Patre Herluino in ſancta religiune inſtructi; in Eccleſiis aliis poſtea honorabiles Patres ſunt inſtituti.

ejusdem apud Beccenſes inſignes diſcipuli:

a

a quibus in novam tranſfertur eccleſiam,

27 Nove necdum ſacram erat eccleſia Becci, quam Herluinus ab ipſo, cujus eam concilio iuchoavit, & euxilio conſummavit, expectabat conſecrari, inſtanter hoc a Deo expoſcens: cujus petitioni, qui ad cetera ſibi benignus extiterat Deus, optatum conceſſit effectum, adimplens per omnia ſuper hac re illius deſiderium. Interea, paratis omnibue quæ neceſſeria erant uſibus habitaturium, poſt teſectionem, Vigilie omoium Sanctorum, Fratres relinquentes veterem habitationem, ordinata Preceſſione, canentes Reſponſorium, O Beata Trinitae, *f* venerunt in f novam eccleſiam, intrantes novee ædes, deinceps eae habicaturi; ibique feſtivitatem Omnium Sanctorum, cum geudio & alacritate omuium, celebraverunt. In creſtinum, dum miſſa cantaretur, ſanctus Pater collectam multitudinem pauperum jo noves officinae juſſit induci, & abundaotiſſimo eibo & potu refici. Quarto deinde anno g dedicata eſt eccleſia, cum ma- g

PER MILGRISPIN. *Lanfrancus excipitur,*

gne gloria, & a quo Pater deſiderabat. Nam pro quibuſdam negotiis, tam ſæcularibus, quam eccleſiaſticis gentium tranſmarinarum, ſæpe memoratus Pontifex ſummus Lanſtancus ad Curiam eminentiſſimi Regis Anglorum Willelmi, in Normannia tunc commorantis, venicas, primo acceſſit ad ipſum monaſterium; & qua non potuit majori decentia, a Fratribus eſt ſuſceptus; ipſe vero qus non potuit majori humilitate, cum eis ſe habuit, juxta quod ſcriptum eſt: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Eſt autem Beccenſe monaſterium inter duos montes ſitum, ſupet rivum qui Beccus dicitur, a quo & nomen *h* accepit. Cum ergo veniſſet ad deſcenſum montis, qui ipſi cœnobio eminet, ſertur annulum de digito extraxiſſe; nec poſtea quamdiu Becci moratus eſt, niſi ad Miſſarum ſolennia, reſumpſiſſe. Ad Abbatis jam ſenio incurvati oſculum accedens, tam magnus Antiſtes, ad pedes ejus advolvi conatus eſt: verum illo e contra id ipſum conante, longo utique luctamine, dum alter alterum ſuſtentat, neuter caplevit quod ſatagebat. Poſt multos itaque nptatos amplexus, cum Fratribus in clauſtro ſedit Archiepiſcopus, ut quivis alius ipſorum; juvenes, ſenes, atque infantes, unumquemque ſingillatim compellans, & juxta uniuſcujuſque qualitatem debita confortatione adhortans. Quis enarrare ſufficienter queat, quantam humilitatem & benignitatem omnibus condeſcendendo exhibebat? Ad menſam detrorſum & ſiniſtrorſum Fratres eum Archiepiſcopo ſedere, ac communi calice & ſcurella una cum eo cnguntur ſumere cibum. Nec ſola ædificatione ſolatia Fratribus impedit, ſed tanto hoſpite digna hoſpitium locavit munificentia, ut ex reliquiis feſtiva geminari potuerint octavæ. In eccleſia cathedram Epiſcopalem ſibi præparari nolnit, ſed in ſedem Prioris intravit; dicens ſe adhuc Ptiorem eſſe, & nondum dimiſiſſe Primatum.

Ecel. 12 3n

h

reverentiam habetur.

B

& omnibus comitatus ipſius,

28 Compellatus ab univerſis de conſecratione ejuſdem eccleſiæ, paratus eorum morem gerere voluntati, ad Curiam profecturus inducias petiit, donec inde ſciret voluntatem Regis. Deinde Frattum vatis commendatus, ad Regem pervenit, locurus cum eo; unde togatus diſceſſerat, diem Dedicationis accepit, & conſeſtim remiſit non ſolum qui diceret, verum & unde fieret. Igitur decimo Kalendas Novembris, anno ab Incarnatione Domini MLXXVII ſanctæ omni Eccleſiæ venerandæ, gentium tranſmarinarum Primas & Pontifex ſummus Lanfrancus advenit, conſecrando conſummaturus eccleſiam, quam inſpirante Deo inchoavit; & in cujus fundamentis caſtrucndis lapidem ſecundum ipſa manu ſua impoſuit. Convenerunt univerſi Normanniæ Epiſcopi, Abbates, & alii quique religioſi viri affuerunt, & Proceres regni. Rex & Regina aliis intenti noo affuerunt; ſed largitatis ſuæ beneficia miſerunt. Agitur Dedicatio lætiſſima ſolennitate, & ſolenni omnium alacritate: alacritati hominum acr ipſe puriſſimus dieſque lucidiſſimus atridebat. Languor qui per octo aute dies Patrem ipſum monaſterii teouerat, tunc eum dimiſit, & Deo miſeante ad diem pleniſſime convaluit. Finitur majori quam cœpta fuerat jucunditate ſolennitas.

eorumdem rogatu.

eccleſiam conſecratur an. 1077.

C

29 Tertio die ſæculis memorandus jam ſæpe ſatus Cantuatiorum Archiepiſcopus, ab univerſis Fratribus cundi miſſionem popoſcit. Quis tantum tantæ inter eos benignitatis virum recedentem ſiccis oculis aſpicere potuit? Omnes erupere in lacrymas: parvuli non valebant conſolari. Conſulto maturavit diſceſſum, quatenus a fletu ſa continerent vel poſt ejus diſceſſum. Venerabilis Herluinus, eum ſupra omnes mortales amans, & ab eo amatus, per duo milliaria

indeque digreditur cum fletu omnium,

diſcentem proſecutus eſt amicum, ad ſuos viſum numquam in hac vita ulterius rediturum. Nam ante dei ipſius Dedicatioois annuam revolutionem, *i* diem clauſit extremum. Quæ cordis amaritudo! quia fletus in ipſo ultimo vale, & ultimo ab invicem diſceſſu!

D

i

30 His præoccupando ita prœmiſſis, ad ordinem nunc revertamur. Poſt translationem in Angliam, Lanſtancus, non oblitus propter quod venerat, totam intentionem ſuam ad mores hominum corrigendos, & compoendeum Eccleſiæ ſtatum enrvertit. Et prius ipſam regni Matrem Eccleſiam Dorobernenſem reonvata ſtuduit: & quia ante sliquot annos, igne combuſta fuerat, a ſundamentis illam reædificare ſtuduit, grande opus & ſpatioſum. Officines quoque, uſibus Manachorum neceſſarias, edificavit: & quod mirum admodum ſit, de Cadomo, ubi Abbas extitit, velivnlis navibus per mare traoſvehi faciebat quadros lapides ad ædificandum. Domos quoque ad habitandum ſibi conſtruxit propa eccleſiam: quæ omnia ædificia muro magno & alto cinxit. Diſpoſitis ſufficienter quæ ad regularem victum & veſtitum ſunt neceſſaria, eccleſiam ipſam pretioſis atque multis ditavit ornamentis. Dignitates vero Cantuarienſis Eccleſiæ, vetuſtate vel negligentia decideraot ſive imminutæ fuerant, renovando reformavit. Terras multas, quæ ablatæ fuerant, in jus Eccleſiæ revocavit, & viginti quinque maneria Eccleſiæ reſtituit. Xenodoehia vel Ptochotrophia duo extra civitem ædificavit, unum ad Aquilonem, alterum ad Occaſum, cum omnibus neceſſariis: quibus de ſuo annuos reditus, quantum ſatis viſum eſt, delegavit. In maneriis ſuis inſtituit præbendas dandas pauperibus per annum. In pluribus ipſorum manerits conſtruxit lapideas domos ſibi ad habitandum.

Eccleſiam Cantuarienſem & officinas ædificat,

aliaque reſtaurat.

E

31 Odo Bajocenſis Epiſcopus, frater Willelmi Regis, erat Comes Cantiæ eo tempore, quo Lanfrancus ad Archiepiſcopatum veoit. Hic multis gravaminibus atterebat homines illius provinciæ, & ſimul homines Dorobernenſis Eccleſiæ: cui Lanſtancus in faciem reſtitit, & coram omnibus teſtimonio antiquarum Aoglorum, qui periti erant legum patriæ, *k* deratioeinatus eſt libertatem tertæ ſuæ, & liberavit homines ſuos a malis conſuetudinibus, quas Odo vnlebat illis imponere. Adhuc plures ſuperſunt qui & locum placiti, & nomen loci norunt, & modum finemque litis, quo contentio terminata eſt, referunt. Quid de Clericis villarum ſuarum Ciceſtrenſi Epiſcopo ſcripſit, ſubter annecti dignum duximus. *l* Lanſtancus Dei gratia Archiepiſcopus dileſtiſſimo Fratri Stigando, Ciſtrenſi Epiſcopo, ſalutem. Clerici villarum noſtrarum, qui in veſtra diœceſi caiſtunt, queſti nobis ſunt, quod veſtri Archidiaconi repertis occaſionibus pecuniss ab eis requirunt, & a quibuſdam jam acceperunt. Meminiſſe debet Fraternitas veſtra, quia contra morem anteceſſorum noſtrorum atque veſtrorum vobis conceſſimus, eiſque imperavimus, quatenus ad veſtras Synodos irent, & ea quæ ad Chriſtianæ religionis notitiam prodeſſe poſſunt, ſine interpellatione vel diſcuſſione aliqua, a vobis auditent; ſi quæ vero in ipſis culpæ invenirentur, ſuſpenſa interim vindicta, ad noſtrum examen ſervarentut, & nobis vel in miſerendo vel in ulciſcendo, ſicut ſemper conſuetudo fuit, obnoxii tenerentur. Mandamus itaque vnbis, ut male acceptæ ſine dilatione reddi jubeatis, & miniſtris veſtris, ne ulterius id præſumaor, ſervandæ caritatis ſtudio prohibeatis. Nos vero Presbyteris noſtris, extra Cantum conſtitutis, omnino præcipimus, ne ad veſtram vel aliem Epiſcopi Synodum amplius eant, nec vobis vel aliquibus miniſtris veſtris pro qualibet culpa amplius reſpondeant: nos enim eum ad villas

libertatem ſuorum defendit contra Odonem fratrem Regis.

k

l

F

& contra Epiſcopum Ciceſtrenſem.

noſtras

A noſtras venimus, quales ipſi vel in moribus vel in ſui ordinis ſcientia ſint, paſtorali auctoritate veſtigare debemus. Criſina tamen a vobis accipiant, & ea quæ antiquitus inſtituta ſunt in Chriſmatis acceptione perſolvant. Sicut namque ea quæ antiquitus uſque ad noſtra tempora anteceſſores noſtri habuerunt, ſolerti vigilantia cupimus illibata ſervare; ita aliis debita aliqua (quod abſit) uſurpationa noluerunt denegare.

Petit ſuum Primatum contra Archiep. Eboracenſem.

32 Euntem illum ad Archiepiſcopatum multi ſecuti ſunt, e quibus plures retinuit, quos honoribus & terris ditavit, ſicut poſteri eorum teſtantur, manentes uſque ad præſens. Sed ut retro redeam, primo adventu ejus in Angliam, auctoritate ſummi Pontificis Alexandri & glorioſi Regis Willelmi, convocavit Epiſcopos & Principes terræ, Clerum & Populum, ad renovanda decreta & inſtituta ſanctorum Patrum dn Synodis celebrandis, & de conſuetudinibus eccleſiaſticis. In hoc conventu oſtenſum eſt contra Thomam Electum, qui hoc contradicebat, quod Eboracenſis Archiepiſcopus debet eſſe Cantuarienſi ſubditus Antiſtiti: quod quomodo ſctum ſit, plenius qui voluerit ſcire, ex his quæ ſubjecta ſunt, m noſſe poterit *m*. Anno ſb Incarnatione Domini MLXX, intravit Anglicam terrm Lanfrancus, Ca- B domenſis cœnobii Abbas, monentibus atque præcipientibus Willelmo glorioſo Anglorum Rege, & felicis memoriæ Alexandro totius ſanctæ Eccleſiæ ſummo Pontifice. Is poſt paucos ſui introitus dies Doroberneníem Eccleſiam regendam ſuſcepit: conſecratus eſt autem rv Kalendas Septembris, in Sedo metropoli a Suffraganeis ipſius Sedis, Willelmo, Londo- n nienſi Epiſcopo; Walchelino *n*, Wentano; Remigio o *o*, Dorcenſi ſive Lincolnienſi; Sivvardo, Roſenſi; p Herfaſto *p*, Helmeanenſi ſive Theſfordenſi; Stigan- q do, Seleſgenſi; Hermanno *q*, Siraburnenſi; Giſone, r s *r* Wellenſi. Ceteri qui abſentes fuerunt, cauſas ſuæ abſentiæ, tam legatis quam litteris, oſtenderunt.

Invito adita Sede vindicaverat.

33 Ipſo anno Thomas Eboracenſis Eccleſiæ electus Antiſtes, Cantuarberiam ex priſca conſuetudine ſb en ſacrandus advenit: a quo cum Lanfrancus ſcriptam de obedientia ſua, cum adjectione juris-jurandi, profeſſionem, cuſtodito anteceſſorum more, expoſceret; reſpondit Thomas, numquam ſe id facturum, niſi prius ſcriptas de hac re auctoritates legeret, niſi teſtes hojus antiquitatis aſſertores cerneret, poſtremo niſi congruas ſuper hac re rationes audiret, quibus id juſte & rstionabiliter ſine ſuæ Eccleſiæ præjudicio facere deberet. Hoc autem igno- C rantiæ magis, quam ſpiritus elati pertinacia agebat: novus enim homo &, Anglicæ conſuetudinis penitus expers, verbis adulatorum plus æquo & bono fidem exhibebat. Lanfrancus tamen in præſentia ſuccorum Epiſcoporum, qui ad eum pro hac conſecratione venerant, quod poſtulavit, oſtendit. At ille abſpernatus omnia, non ſacratus abſceſſit. Quod Rex audiens graviter accepit, exiſtimans Lanfrancum injuſta petere, & ſcientia litterarum magis quam ratione & veritate confidere; quamvis nec ipſi Thomæ deeſſet ſcripturarum peritia, multo ingenio, multo ſtudio comparata. Paucorum dierum ſpatio evoluto, Lanfrancus ad Curiam venit, a Rege audientiam poſtulavit, redditis rationibus ejus animum mitigavit, tranſmarinis qui aderant ſuæ parti juſtitiam adeſſe ſuaſit & perſuaſit: Angli enim qui rem noverant, aſſertionibus ejus per omnia conſtantiſſi-

Rege mandante ut ſibi obedientiam profiteretur.

me teſtimonium perhibebant. Itaque regio edicto communique omnium decreto ſtatutum eſt ad præſens, debere Thomam ad matrem totius regni Eccleſiam redire, profeſſionem ſcribere, ſcriptam legere, lectam inter examinandum, in præſentia Epiſcoporum more eccleſiaſtico, Lanfranco porrigere: in qua præceptis quidem ejus, in omnibus quæ ad Chriſtianæ religionis cultum pertinent, ſe obtemperaturum abſolute nulla interpoſita conditione promitteret; ſucceſſoribus vero ejus non ita, niſi prius vel coram vel in Epiſcopali Concilio, competens ei ratio redderetur, qua anteceſſores ſuos Doroberneníes eccleſiæ Primatibus id feciſſe & facera debuiſſe, evidentiſſime oſteoderetur. Igitur rediit, quæ juſſa ſunt implevit, ſacratus abſceſſit. Non poſt multos dies Lanfrancus ab univerſis regni Anglici Epiſcopis, quì diverſis temporibus, diverſis in locis, ab aliis Archiepiſcopis vel s Papa tempore Stigandi ſacrati ſunt, profeſſionem petiit & accepit.

ANNOTATA.

a *Eſt hæc* Auguſta Prætoria, *metropolis Saluſſiorum vulgo* Aoſte, *Ducatus caput ſub hodierno Pedemontio, uti ad Vitam S. Anſelmi explicuimus.*

b Gilbertus, *ſcriptor Vitæ B. Eeluini*, ut *in Prologo dicitur.*

c *De hoc* Willelmo *ſupra actum num.* 10.

e *Hunc* Henrico *inſcripſit S. Anſelmus epiſt.* 54 *libri* E 3, *& epiſt.* 44 *libri* 2.

e *Hunc petit Lanfrancus epiſtola* 48 *conſtituit Paſtorem. De eo autem & ſucceſſore infra agitur num.* 53.

f *Anno* 1073 *id factum indicatur in Chronico Beccenſi.*

g *Anno* 1077, *ut infra dicitur.*

h *Nempe in veteri lingua Francica, quæ & Teutonica fuit*, Beke *ſignificat* rivum.

i *Anno* 1078, *die* 26 *Auguſti, in Dominica, littera Dominicali* G *cyclo Solis* 22.

k Deratiocinari *eſt hic rem litigatam evincere ſeu recuperare. Videri poſſunt aliæ explicationes apud Spelmannum in Archæologo, Acherium in Notis, & Cangium in Gloſſario.*

l *Editio Acheriana, epiſtolarum contentus omittere ſolita, lectore ad ipſum Librum earum remiſſe, neſcio quo errore, nos hic remittit ad Epiſt.* 40: *ſed citanda erat Epiſt.* 27, *quam nti & alia infra citandas ad longum deſcribimus, ſicut facerat Milo.*

m *Sequentia omnia, uſque ad numerum* 10, *habentur* F *eiſdem verbis apud Malmesburienſem, lib.* 1 *de Geſtis Anglorum Pontificum, ubi præfatur* Lanfrancum ſcripto ſuo melius inſinuaſſe, quod de Ordinatione ſua & de controverſia inter ſe & Eboracenſem Thomam commota & ſedata ita ſcripſit.

n Wenia Belgarum *Ptolemæo, eſt* Wintonia, *hinc* Wentanus Epiſcopus *idem eſt qui* Wintonienſis. *Erat autem* Walkelinus *hoc eodem anno* 1070, *in feſto* SS. *Trinitatis ab Hermanno Epiſcopo Sedunenſi Legato Apoſtolico conſecratus.*

o Doris *ſeu* Dorcinia *nunc vicus in Oxoniæ Comitatu, ab ea* 9 *milliaribus verſus Auſtrum ſitu, aliquibus* Dorceſtria *etiam dicta, ſed longe diverſa a* Dorceſtria *apud Saxones Occidentales, ubi eſt caput Comitatus. Inde hic relatus* Remigius *Sedem tranſtulit Lincolniam.*

p *Herfaſto Epiſcopo ſcripſit Lanfrancus epiſtolas* 19, 21 *& aa. Hic teſte Malmesburienſi* Epiſcopatum de Helmſtad tranſtulit ad Thetfordam, *nec diu poſtea Herebertus tranſtulit Norwicum. Sunt ea Norfolciæ urbes.*

q *Malmesburienſis*, Seleſienſi, *vulgo* Selſey, *ex quo loco* Ciceſtrinam *tranſtulit Sedem hic indicatus* Stigandus. *Sunt ea loca in Suſſexia, ſive in Saxonia Auſtrali.*

r *Idem Malmesburienſis*, Schereburnenſi, *inde Sedes ab hoc Hermanno* Serisberiam *alias* Sarisburiam, *eſt tranſlata. Eſt autem locus apud* VVeſſexiam *in Comitatu* Vitonia.

a VVella *proxima Bathoniæ in Comitatu Somerſetenſi. Hinc poſteri* Barthonienſes *Epiſcopi ſæpius appellati.*

C A-

PER MILCRISPN.

CAPUT V.

Decisio controversiæ de Primate Cantuariensis Ecclesiæ supra Eboracenses.

Tum benevole a Papa susceptus,

SEquenti anno cum præfato Archiepiscopo Romam ivit, & honorifice a Sede Apostolica susceptus est: siquidem venienti Papa assurrexisse dicitur, tum pro sua magna religione & eminenti scientia, tum quia, dum esset in Normannia, venientes Romanæ Ecclesiæ ministros honorifice susciperet, & quosdam Papæ consanguineos studiose docuerat. Fertur etiam Papa dixisse: Non ideo assurrexi ei, quia Archiepiscopus Cantuariæ est; sed quia Becci ad scholam ejus fui, & ad pedes ejus eum aliis auditor consedi. Itaque duo Pallia illi dedit, unum quod de altari Romano more accepit; alterum vero in indicium videlicet sui amoris, eum quo Missam celebrare solebat, Alexander ei Papa sua manu porrexit. In cujus præsentia Thomas calumniam movit de primatu Dorobernensis Ecclesiæ; & de subjectione trium Episcoporum, Doreensis sive Lincolniensis, Wigornensis, & Licifeldensis quæ nunc est Cestrensis; dicens, Cantuariensem Ecclesiam atque Eboracensem, parem ad se invicem honorem habere, nec alteram alteri, secundum B. Gregorii constitutionem, debere ullatenus subjacere; excepto quod alterutrius Archiepiscopum, priorem & dignioB rem oporteat esse eo, quem constiterit fuisse posterius ordinatum: prædictos vero tres Episcopos, suæ Sedi suisque antecessoribus ab antiquis temporibus extitisse subjectos. Lanfrancus hoc audiens, etsi molestе tulit, modesta tamen diseretione verba illius veritate penitus carere respondit: asseverans Gregorianam illam constitutionem, non de Cantuariensi & Eboracensi esse promulgatam. De qua re & de tribus Episcopis, multis hinc inde verbis prolatis, decrevit Alexander Papa, opottere hanc causam in Anglica terra auditi, & illic totius regni Episcoporum & Abbatum testimonio & judicio definiri.

& controversiam ab Eboracensi motam in Anglia jussus terminari,

31 Lanfrancus, quamvis alligatum illum suo tempore facta ab eo ptofessione teoeret; maluit tamen pro successoribus suis laborare, quam eis imposterum indiscussam hanc tantam calumniam discutiendam reservare. Uterque igitur in Paschali solennitate ad Regem venit: ibique prolatis in medium C partium rationibus, sententiam de negotio regalis Curia dedit. Jussum tunc est fieri scriptum, totius causæ continens finem. Lanfrancus Alexandro Papæ Epistolam direxit, in qua ei totius nogotii gestionem breviter & veraciter enartavit. Utraque scripta subter annexa sunt, præmissa professione, quam Thomas Lanfranco, coram Rege & ejus Curis, manu in manum porrexit. Decet Christianum quemque Chtistianis legibus subjacere, nec his, quæ a sanctis Patribus salubriter instituta sunt, quibuslibet rationibus contraire: hinc namque iræ, dissensiones, invidiæ, contentiones, ceteraque procedunt, quæ amatores suos in pœnas æternas demergunt: & quanto quisque altioris est ordinis, tanto impensius divinis debet obtemperare præceptis. Propterea Ego Thomas, ordinatus jam Eboracensis Ecclesiæ Metropolitanus Antistes, audiris cognitisque rationibus, obsolutam Tibi, Lanfranee Dorobernensis Archiepiscope, tuisque successoribus, de canonica obedientia professionem facio: & quidquid a te vel ab eis juste & canonice injunctum mihi fuerit, servaturum me esse promitto. De hac autem antea cum a te ordinandus essem dubius fui, ideoque tibi quidem sine conditione, successoribus vero tuis, conditionaliter obtemperaturum me esse promisi. Decretum Curiæ hujusmodi fuit. D

causam obtinet,

cui ille de scripto obedientiam professus,

36 Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi MLXXII, Pontificatus autem Domni Alexaodri Papæ undecimo, regni vero Willelmi glorioſi Regis Anglorum & Ducis Normannorum sexto, ex præcepto ejusdem Alexandri Papæ, annuence eodem Rege, in præsentia ipsius & Episcoporum atque Abbatum, ventilata est causa de Primatu, quem Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus super Eboracensem Ecclesia jure suæ Ecclesiæ proclamabat: & de ordinationibus quorumdam Episcoporum, de quibus, ad quem specialiter pertinerent, certum minime constabat. Et tandem aliquando divetsis diversarum scripturarum auctoritatibus probatum atque ostensum est quod Eboracensis Ecclesia Cantuariensi debeat subjacere, ejusque Archiepiscopi, ut Primatis totius Britanniæ, dispositionibus, in his quæ ad Christianam religionem pertinent, in omoibus obedire. Subjectionem vero Dunelmensis, hoc est *a* Lindisfarnensis Episcopi, atque *a* omnium tegionum, a terminis Licifeldensis Episcopii, & Humbræ magni fluvii, usque ad extremos Scotiæ fines, & quidquid ex hac parte Prædicti fluminis ad Parochiam Eboracensis Ecclesiæ jure competit, Cantuariensis Mertopolitanus Eboracensi Archiepiscopo ejusque successoribus in perpetuum obtinere concessit: ita ut si Caotnariensis Archiepiscopus Concilium cogere voluerit, ubicumque visum fuerit Ebotacensis Archiepiscopus sui præsentiam, cum omnibus sibi subjectis Episcopis, ed nntum ejus exhibeat, & ejus canonicis dispositionibus obedicns existat. Quod autem Eboracensis Archiepiscopus, professionem facere debeat Cantuariensi Archiepiscopo, etiam cum sacramento, Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus ex antiqua antecessorum consuetudine ostendit. Sed ob amorem Regis, Thomæ Eboracensi Archiepiscopo Sacramentum relaxavit: scriptamque taotum professionem recepit, non præjudicans successoribus suis, qui sacramenium cum professione a successoribus Thomæ exigere volverint. Si Archiepiscopus Cantuariensis vitam finierit, Eboracensis Archiepiscopus Doroberniam veniet; & eum qui electus fuerit, cum ceteris præfatæ Ecclesiæ Episcopis, ut Primatem proprium jure consecrebit. Quod si Archiepiscopus Eboracensis obierit, is qui ei successurus eligitur, accepto a Rege Archiepiscopatus dono, Cantuariam vel ubi Cantuariensi visum fuerit, accedet; & ab ipso ordinationem canonico more suscipiet. F

juxta decretum Concilii,

Lanfranco juramentum remittente:

qui Romanus scribit,

47. Huic constitutioni consenserunt præfatus Rex, & Archiepiscopi Lanfrancus Cantuariensis & Thomas Eboracensis, & Hubertus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus & præfati Alexandri Papæ Legatus, & ceteri qui interfuerunt Episcopi & Abbates. Hæc ut gesta sunt Lanfrancus Alexandro notificavit per subscriptam, Epistolam, Domino, totius Christianæ Religionis summo speculatori, Alexandro Papæ Lanfrancus. Meminisse debet humiliter excellens excellenterque humilis Beatitudo vestra, quia quo tempore apud vos fuimus, Eboracensis Ecclesiæ Antistes adversum me palam murmuravit, elam detraxit, in præsentia Celsitudinis vestræ calumniam suscitavit, dicens, me injuste velle age- *quumdo jussus in Anglia causam agere,* re, eo quod super se suamque Ecclesiam jure nostræ Ecclesiæ primatum niterer obtinere; de quorumdam quoque subjectione Episcoporum, quos Ecclesiæ suæ conatus est aggregare, aniquam sua querela non est veritus consuetudinem temerare: quibus de rebus vos, sicut sanctum prudentemque Pastorem decuit & oportuit, per scriptum sententiam promulgastis, quatenus Conventus Anglicæ ter-

ræ

A ræ Epiſcoporuat, Abbatum, ceterarumque religioſ ordinis perſonarum, utriuſque partis retiones audiret, diſcuteret, definitet. Factumque eſt ita. Convenerunt enim ad Regalem Curiam apud Wentanam civitatem in Paſchali ſolennitate, Epiſcopi, Abbates, ceterique ex ſacro ac laicali ordine, quos fide & actione morumque probitate par fuerat conveniſſe. Inptimis adjutari ſunt a nobis ex veſtra auctotitate per Sanctam obedientiam: deinde Regia poteſtas per ſemetipſam conteſtata eſt eos, per fidem & ſacramentum quibus ſibi colligati erant, quatenus banc cauſam intentiſſime auditent, auditam ad certum reſtumque finem ſine partium favore petducerent. Utrumque omnes euncorditet ſuſcepetunt: ſeſe ita facturos ſub præfata obligatione ſpoponderuet.

adeunt apud ventanam Regis Curiam,

illam probaverit ex Bed. Hiſt. Anglorum

38 Allata eſt igitut Eccleſiaſtica gentis Anglorum Hiſtoria, quam Eboracenſis Eccleſiæ Presbyter & Anglorum Doctor Beda compoſuit: lectæ ſententiæ, quibus pace omnium demonſtratum eſt, a tempore B. Auguſtini, primi Dorobetnenſis Epiſcopi, uſque ad ipſius Bedæ ultimam ſanectutem, quod fere centum & quadraginta annorum ſpatio terminatur, Anteceſſores meos ſuper Eboracenſem Eccleſiam, totamque insulam quam Britanniam vocant, B nec non & Hiberniam *b* Primatum geſſiſſe, cutam b Paſtoralem omnibus impendiſſe, in ipſa Eboracenſi urbe perſepe locisque finitimis (ubi eis viſum fuit) Epiſcopales Ordinationes atque Concilia celebraſſe, Eboracenſes Antiſtites ad ipſa Concilia vocaſſe, & eum res popoſciſtet de ſuis eos actibus rationem reddere cumpuliſſe: Epiſcopos quoque, quorum ſubjectionem in quæſtionem adduxerat, iaſta illud ceotum & quadraginta annotum ſpatium, per Dorobernenſes Archiepiſcopos ſuiſſe ſacratos, ad Concilia vocatos, quoſdam quoque exigentibus culpis ab eis cum Rumanæ Sedis auctoritate depoſitos; multaque in hunc modum, quæ Epiſtolaris modeſtia per ſingula explicare non poteſt: diverſa ad legendum Conelia porrecta, quæ diverſis tempotibus, diverſis de cauſis a meis ſunt Anteceſſoribus celebrata: quæ tametſi non eamdem ſuæ inſtitutiuis habuete materiam, eamdem tamen de Primatu & ſubjectionibus Epiſcopotum teauere ſententiam: recitatæ eorumdem, de quibus quæſtio verſabatut, Epiſcoporum ante Prædeceſſores meos ſanctæ electiones, & per eos ordinationes, qui Doroberaeoſi Eccleſiæ de ſua obe- C dientia ſcripeas teliquetunt profeſſiones: urbs namque, quæ Cantvvetbia nominatur, antiquis temporibus ab ipſius terræ incolis Dorobernia vocabatut.

ex Actis Synodalibus,

ex profeſſionibus Epiſcoporum,

39 Acceſſerunt omnium teſtimonia, qui omnia quæ ſcripta ſonuerent ſe ſuis quiſque temporibus vidiſſe & audiviſſe conſtantiſſime firmaverunt: nec defuerunt geſta, quibus referatum eſt, eum Anglia per Regulos eſſet diviſa, Nordanumbrorum Regem r, ubi ſita eſt civitas Eboreca, accepto pretio cuidam Simoniaco Epiſcopatum vendidiſſe; pro qua culpa a Dorobernenſi Archiepiſcopo ad Concilium vocatum fuiſſe, nolentemque venire pro ſux inobedientia excommunicationis ſententiam pertuliſſe: cujus communionis atque conſortii omnis illarum partium Eccleſiæ tamdiu abſtinuit quoaduſque Concilio ſeipſum exhibuit, culpam dixit, quod male geſtum eſt correxit, de reliquo emendaturum ſe fore ſpopondit: quæ res aoa mediocre tulit indicium, Anteceſſorea meos ſuper ipſam tetram illamq; Eccleſiam habuiſſe primatum. Ultimum quaſi robur totiuſque eauſæ firmamentum, prolata ſunt Anteceſſorum veſtrorum Gregorii, Boniſacii, Honorii, Vitaliani, Setgii, item Gregorii, item ultimi Leonis privilegia atque ſcripta; quæ Dorobernenſis Eccleſiæ Præſulibus Anglorumque Regibus, aliis atque aliis temporibus, vatiis de cauſis ſunt data aut

ex ſcriptis Pontificum Rom.

trenſmiſſa: reliqua eaim reliquarum tam authentica quam eorum exemplaria, in ea combuſtione atque abolitione, quam eccleſia noſtra ante quadriennium perpeſſa eſt, penitus ſunt abſumpta. PER MIL. CRISPIN.

40 His atque aliis, quæ particulatim breviterque explicari non poſſuat, ex perte noſtræ Eccleſiæ primatus recitatis; conta tantam tantarum auctoritatum evidentiam, paucisſimas contradictiones oppoſuit; Epiſtolam illam præcipue ſetens in medium, qua B. Gregorius Londonienſem atque Eborecenſem Eccleſiam pares eſſe, nance alteram alteri ſubjacere inſtituit. Quam ſcripturam eum in rem nibil facere concordi ſententia cunctı protinus definiſſent, pro eo quod nec ego Londonienſis Epiſcopus eſſem, nec de Londonienſi Eccleſia eſſet quæſtio inſtituta; vertit ſe ad alia egena atque infirma argumenta, quæ poſt paucam moram Chriſto revelante paucis ſuat objectionibus abolita. Quem cum Rex dulci peternaque reprehenſione argueret, quod contra tantam argumentorum copiam tam inops rationum venite præſumpſiſſet; reſpondit ſe antea ignoraſſe, Dorobetnenſem Eccleſiam tot tantiſque auctoritatibus tamque perſpicuis rationibus eſſe munitam. Verſus itaquæ ad preces eſt: rogavit enim Regem, ut me rogaret, quatenus omnem mentis rencorem adverſus eum pro hac cauſa conceptum omitterem, pecem diligerem, concordiam facerem, aliqua quæ mei eſ ſent juris ſtudio et caritatis concederem. Cui petitiuni ego libeater & cum gratiarum actione conſenſum præbui; quia miſerante Deo, non ego, ſed ille, ptiſcæ conſuetudinis violatot, cauſa erat illius ſcandali. Facta eſt igitut communi omnium adſtipulatione de hac re quædam ſcripturta, cujus exemplaria E per principales Anglorum Eccleſiaa diſtribuita, ut futuris ſemper temporibus teſtimoniam fuerant, ad quem finem cauſa iſta fuerit perducta. Cujus exemplat vobis quoque, quibus ſanctam toriua mundi Eccleſiam conſtat eſſe commiſſam, tranſmittendum curavi; ut ex hoc atque aliis qoæ tranſmiſſa ſunt perſpicue cognoſcatis, ex more Anteceſſorum, quid mihi Chriſtique Eccleſiæ, quam regendam ſuſcepi, eoncedere debeatis: quod peto honeſte & ſine dilatione, per indultum Sedis Apoſtolicæ, privilegium fieri, quatenus ex hoc quoque quantum me dtligatis, evidenter poſſit oſtendi.

et cedent pacem conceſſovis,

petit autem Acta confirmari a Pontifice:

41 De eadem re ſcripſit quoque Lanfrancus Hildebrando, Romanæ Eccleſiæ Archidiacono, ita: Domino S. R. E. Archidiacono *d* Hildebrando d Lanfrencus ſuus, Sanctis ptincipiis ſanctum conjungare finem. Explicare litteris mens mea non poteſt, quanta dilectione veſtræ ſincetitati connecti- F tut, quantaque dulcedine gratiarum veſtrarum, quas mihi tam præſenti quam abſenti benignitas veſtra ſemper exbibuit, indefinentet reminiſcitur. Propterea ſi donante Deo ia quibuslibet rerum genetibus aliquid boniſacio, ſalutem veſtram tam temporalem quam tempore carentem tradere oblivioni non valeo; & hoc oro omnipotentem Deum, quatenus vitam veſtram, ad honorem & firmamentum ſanctæ Eccleſiæ ſuæ, prolixam in hoc ſæculo faciat, incontaminatam ab omni peccati contagione cuſtodiat, & in futuro centuplicatis operibus veſtris vitam vobis permanentem copioſus remunerator retribuat. Porro calumnia, quam Eboracenſis Eccleliæ Antiſtes adverſum me movit, de primatu & ſubjectione quorumdam Epiſcoporum, ſecundum præceptum Apoſtolicæ Sedis audita & determinata eſt: cujus negotii geſtionem, breviter ex otdioe ſcriptam, Domino noſtro Papæ tranſmiſi: quam volo & rogo a vobis competenti diligentia legi, quatenus caritas veſtra certiſſimum teneat, quid mihi Eccleſiæque meæ Sedes Apoſtolica concedere,

idem commendat Card. Hildebrando,

&

PER MILCRISPIN. & concedendo confirmare per privilegium debeat.

42 Ad hæc Hildebrandus reſpondit Lanfranco. Verba Legatorum veſtrorum gratanter aceipimus: ſed quod voluntati veſtræ, in mittendo, abſenti perſonæ veſtræ privilegio, ut illi petebant, rite non potuimus ſatisfacere, valde doluimus. Neque id agte ferat veſtra prudentia: quoniam ſi alicui Archiepiſcopotum veſtris temporibus abſenti hoc conceſſum fuiſſe vidiſſemus, profecto religioni veſtræ promptiſſima caritate honorem hunc, abſque veſtra fatigatione impenderemus. Unde neceſſarium nobis videtur, vos Apoſtolorum limina viſitare *e*: quatenus de hoc & ceteris una vobiſcum efficacius quod oportuerit conſulere valeamus atque ſtatuere. De cetera ſi legatos noſtros ad vos venire contigerit, ſolita caritate tecipite; & quæ vobis in aute dixerint, prout cariſſimum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ filium & religioſum decet Sacerdotem, procurare ſtudete.

qui excuſat id ipſo præſente fieri debere.

n

ANNOTATA.

a *De* Lindisfarnenſi *Sede ejuſque translatione actum eſt ad Vitam S. Cuthberti* 20 *Martii.*

B b *Miror quo modo ex Beda probatum fuerit, etiam ſuper Hiberniam ſe extendiſſe Primatum Cantuarienſem, cum ſuum illa inſula proprium Primatum habuerit, Archiepiſcopum Ardmacanum.*

c *Duravit Nordanhumbrorum regnum uſque ad annum circiter* 875 *ex noſtri Alfredi ſupputatione: utinam æque facile eſſet deſignare Epiſcopum, contra quem; & annum, quo ipſa acta ſunt!*

d *Hic eſt ille* Hildebrandus, *paulo poſt factus Paſtor, ſub nomine Gregorii VII. cujus acta tomo quinto die* 25. *illuſtravimus.*

e *Id feciſſe Lanfrancum vix dubitem, licet uuſquam legatur, eodem fortaſſis anno vel proxime ſequenti.*

CAPUT VI.

Reliqua Landfranci acta, obitus, translatio.

a 34 *a* ANno ab Incarnatione Domini MLXXV, regnante glorioſo Rege Willelmo Anglorum, anno regni ejus nono, congregatum eſt Londoniæ in eccleſia B. Pauli Apoſtoli Concilium totius Angliæ regionis, Epiſcoporum, Abbatum, nec non & multarum religioſi ordinis perſonarum; jubente atque eidem Concilio præſidente Lanfranco, ſanctæ Dorobernenſis eccleſiæ Archipræſule, totiuſque Britanniæ Primate; conſedentibus ſecum viris Venerabilibus, Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo, Willelmo Londinenſi Epiſcopo, Goiſrido *b* Conſtantienſi (qui cum tranſmarinus eſſet Epiſcopus, in Anglia multas poſſeſſiones habens, cum ceteri in Concilio reſidebat) Walchelino Vintonienſi, Hermano Siraburnenſi, Wilfſtano *c* Viteceſtenſi, Walterio Hereſotdenſi, Giſone Vellenſi id eſt Batenſi, Remigio Dotchacenſi ſive Lincolnienſi, Herfaſto Helmeanenſi ſeu Norvvinceſi, Stigando Selengenſi, Oſberno Exonienſi, Petro Licifeldenſi. Roſenſis eccleſia pet id rempus Paſtore carebat. Lindisfarnenſis, qui & Dulmenſis Epiſcopus, canonicam habens excuſationem, Concilio inteteſſe non potetat. Et quia multis retro annis in Anglico regno uſus Conciliorum obſolevetat, renovata ſunt nonnulla, quæ antiquis etiam noſeuntur Canonibus definita.

An. 1075. *Concilio Londinenſi.*

b *conſedentibus* 12 *Epiſcopis.*

c

d 44 Ex Concilio igitor Toletano quatto *d*, Millevitano, atque Bracharenſi ſtatotum eſt, us ſinguli ſecundum otdinatinnis ſuæ tempora ſedeant, præter eos qui antiqua conſuetodine, ſive Eccleſiarum ſoarum privilegiis digniores Sedes habent. De qua re interrogati ſunt ſenes & ætate provecti, quid vel ipſi vidiſſent, vel a majoribus atque antiquioribus veracitet atque probabilitet accepiſſent. Super quo reſponſo petitæ ſunt indueiæ, ac conceſſæ uſque in craſtinum. Craſtina autem die concorditer perhibuere, quod Eboracenſis Archiepiſcopus ad dexteram Dorobernenſis ſedere debeat, Londonienſis ad ſiniſtram, Wentanus juxta Eboracenſem; ſi vero Eboracenſis deſit, Londonienſis ad dexteram, Wentanus ad ſiniſtram.

multa antiquiora dicerunt Lanfranco;

de Seſſione Epiſcoporum,

45 Ex Regula B. Benedicti, ex Dialogo Gregorii, & antiqua regularium locotum conſuetudine; ut Monachi ordinem debitum teneant; infantes præcipue & juvenes, in omnibus locis deputatis ſibi magiſtris, cuſtodiam habeant; nocte luminaria ferant generaliter omnes, niſi a Prælatis conceſſa proprietate careant. Si quis vero aliquid proprii ſine præfata licentia habere in morte fuetit deprehenſus, nec ante mortem id reddiderit, cum pœnitentia & dolore peccatum ſuum confeſſus; nec ſigna pui ſentur proen, nec ſalutaris pto ejus abſolutione Hoſtia immoletur, nec in cœmeterio ſepeliatur.

ſtatuit monaſticis,

46 Ex Decretis ſummorum Pontificum, Damaſi videlicet, Leonis, nec non ex Conciliis Satdicenſi atque Laodienſi, in quibus prohibetur Epiſcopales Sedes in villis exiſtere; conceſſum eſt regia munificentia & Synodi auctoritate, præfatis ttibus Epiſcopis, de villis ad civitates tranſire, Hermanno de Sirabuina ad Selesberiam, Stigando de Selengeo ad Ciceſtrum, Petro de Licifelde ad Ceſtrum. De quibuſdam qui in villis ſeu vicis adhuc degebant dilatom eſt uſque ad Regis audientiam, qui in tranſmarinis terria tone temporis bellum gerebat.

ſtatibus Epiſcopalibus tranſevendis,

E

47 Ex multis Romanorum Præſulum decretis, diverſiſque ſacrorum Canonum auctoritatibus; ne quis alienum Cleticum, vel Monachum ſine commendatitiis litteris retineat vel ordinet. Ad comprimendam quorumdam indiſcretorum inſolentiam, ex communi decreto ſancitum eſt, ne quis in Concilio loquatur, præter licentiam a Mettopolitano ſumptam, exceptis Epiſcopis & Abbatibus.

externis non ordinandis, ſicuti in Synodis,

48 Ex Decretis Gregorii Majotis *e* nec non & Minoris; ut nullus de propria cognatione, vel uxotis defunctæ, ſeu quam cogoatus habuit, uxotem accipiat; quoad uſque patentela ex alterutra parte ad ſeptimum gradum perveniat: ut nullus ſacros Ordines ſeu officium Eccleſiaſtieum, quod ad curam animarum pertinet, emat vel vendat: hoc enim ſcelus a Petro Apoſtolo in Simone Mago ptimitus damnatum eſt, poſtea ſanctis Patribus vetitum & excommunicatum. Ne oſſa mortuorum animalium, quaſi pro vitanda animalium peſte, alicobi ſuſpendantur. Ne ſortes, vel haruſpicia, ſeu divinationes, vel aliqua hujuſmodi opera diabolica, ab aliquo exerceantur: hæc enim omnia facti Canones prohibuerunt, & eos qui talia exercent data ſententia excommunicaverunt.

e

impedimentis matrimonii,

F

fortilegii,

49 Ex Conciliis Eliberitano & Toletano undecimo; ut nullus Epiſcopus vel Abbas, ſeu quilibet du Clero, hominem occidendum, vel membtis truncandum judicet; vel judicantibus ſuæ auctoritatis favorem accommodet.

& judiciorum.

Ego Lanfrancus, Dorobernenſis Archiepiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Thomas, Ebotacenſis Archiepiſcopus, ſubſcripſi.

Subſcripſerunt & alii Epiſcopi & Abbates, qui interfuerunt.

50 Poſt hæc Thomas Eboracenſis humiliter rogavit per Epiſtolam *f* Lanfrancum, ut mitteret ſibi duos Epiſcopos, Dorchaceſtenſem & VVigornenſem, ad ſacrandum quemdam Clericum, quem Paulus Comes Oreadum Inſularum illi miſerat, ad ordinandum illis partibus Epiſcopum; affirmans, nullam

Mittit qui conſecret Epiſcopum Oreadum.

Alam impoſterum ſe horum Epiſcoporum hac de cauſa quæſiturum ſubjectionem. Cujus petitioni Lanfrancus annuens, ſcripſit *g* Epiſcopis Wiſtano Wigornenſi & Petro Cestrenſi, ut Thomæ, ſicut petebat, occurrerent, ad prædicti Clerici conſecrationem, ad diem quem ipſe nominaret.

g

51 In ſuburbio civitatis Cantuariæ eſt quædam Eccleſia S. Martini, in qua, ut fertur, priſcis temporibus fuit Sedes Epiſcopalis; &, ut ajunt, Epiſcopum habuit, antequam ad illas partes tranſiret Lanfrancus. Sed quia auctoritate Canonum conſtat præceptum, ne in una civitate duo Pontifices ſimul habeantur; ſtatuit Lanfrancus, ne ulterius ipſi loco ordinaretur Epiſcopus.

Ecclesia prima habet Episcopum,

52 In quadam feſtivitate, de tribus magnis, quibus Rex coronatus ſolebat tenere Curiam: die feſtivitatis, cum Rex diademate & indumentis regalibus ornatus ſederet ad menſam, & Lanfrancus juxta eum: quidam ſcurra, videns Regem auro & gemmis radiantem, exclamavit in aula, magna adulationis voce, & dixit: Ecce Deum viden, ecce Deum video. Lanfrancus converſus ad Regem, ait: Nolim talia pati imponi vobis: non ſunt hæc hominis, ſed Dei: jubete illum acriter verberari, ne audeat unquam talia iterare: quod Rex juxta verbum illius fieri juſſit. Noverat vir prudentiſſimus, quod tertius Herodes ideo ab Angelo percuſſus interiit; quia adulatorum verba, quæ quaſi Deo ſibi acclamabant, non reſpuit, ſed ſuſcepit.

insolentem jocum coercet:

B

53 Eccleſiam Roſenſem ipſe inſtauravit, & in ea Epiſcopum ordinavit Beccenſem Monachum, nomine Hernoſtum. In hujus conſecratione, inventus eſt Evangelii verſus: Cito proferte ſtolam primam, &c. Quod cum audiſſet Lanfrancus, prædixit eum cito moriturum, & ſic contigit. Namque ei in Epiſcopatu, nondum anno completo, decedenti ſucceſſit *h* Gondulfus, & ipſe Monachus Beccenſis, vir Deo amabilis & religioſus, qui perſeveravit uſque ad tempora S. Anſelmi & Regis Henrici. Abbatiam quoque S. Albani reſtituit in priſtinum ſtatum; in qua poſuit Abbatem Paulum Cadomenſem Monachum, qui ibi ordinem & eccleſiaſtici Officii uſum inſtituit, ſicut cernere eſt uſque hodie.

instaurat Ecclesiam Rofensem,

h

& Abbatiam S. Albani.

54 Quadam die dum Miſſam celebraret, & venturi eſſet ad horam, qua Corpus Domini manibus accepit; Diaconus, qui ad Miſſam ſibi miniſtrabat, pervaſus a dæmone, arripuit Archiepiſcopum manibus per ſcapulas. Venerabilis Antiſtes, in nullo turbatus, relicta manu dextera per capillos eum tenuit, & ante pedes ſuos adduxit. Percelebrata Miſſa, in domum intirmorum juſſit illum perduci; ubi per aliquot dies in eadem inſania permanſit. Non autem multum illum vexabat poſſeſſum, niſi quia in amentia tenebat: ridebat vero præſentes, cum cachinno reſpondens ad ea quæ dicebantur. Videbant autem quemdam tumorem per membra diſſilientem: & ſi quis voluiſſet manum ſuperimponere, ſtatim in alium locum exiliebat. Contigit autem venerabilem prædictum Gondulfum Præſulem Roſenſium adeſſe; qui cum voluiſſet manum ſuper tumorem illum imponere, deſiliit aliorſum: & ait Epiſcopus: Revera ſalit ſicut catus. Reſpondit dæmon: Non ut catus, ſed ut catulus. Dicebat autem de quibuſdam ejuſdem loci Fratribus quædam nefanda. Tunc nominaverunt quemdam, dicentes: quoniam de illo non haberet quid diceret. At ille cœpit affirmare, quia numquam ille, quem dixerant, auderet in præſentiam ſuam venire. Quod cum Frater audiſſet, timuit ne ſorte aliquid ſibi perperam geſtum imputaret. Tunc ſapientes Fratres dederunt conſilium, ut eum Archiepiſcopo loquens, puram Confeſſionem faceret, revelans illi totam vitam ſuam: & ſic fiducialiter, cum abſolutione & benedictione ejus, iret ad dæmoniacum. Nec mora: fecit quod ſibi conſulebatur, & mox ingreſſus ſtetit ante eum. Tunc qui aderant dicebant dæmonioſo: Ecce adeſt cui minitabaris: dic, ſi quid de eo noſti. At ille in eum torvum reſpectans oculo, ait cachinnans; Prob! malo omine, quomodo es nunc rebullitus & candidatus? Quis te ſic tebullivit & dealbavit? Et cum ab aliis urgeretur, ut diceret quod antea ſe dicturum minitabatur, nihil plus dixit. Unde datur intelligi, quia virtus Confeſſionis & Abſolutionis auferat diabolo aut memoriam peccati, de quo pura Confeſſio facta fuerit; aut certe poteſtatem hominem accuſandi. Unde B. Auguſtinus, Si, inquit, fueris tui ipſius accuſator, & Dominus liberator; quid erit ille niſi calumniator? Poſt aliquot dies, Deo miſerante & magno Præſule Lanfranco eum Fratrum ſanctæ Sedis orationibus adjuvante, liberatus eſt ab illa peſte, & priſtinæ reſtitutus eſt ſanitati. Hoc B. Anſelmo Archipræſule referente, cum aliis pluribus audivi.

coërcet eum per orationem,

arcessere occulta peccata ſolitum,

C

55 *k* Quando glorioſus Rex Willelmus morabatur in Normannia; Lanfrancus erat princeps & cuſtos Angliæ, ſubjectis ſibi omnibus Principibus, & juvantibus in his quæ ad defenſionem & diſpoſitionem vel pacem pertinebant regni, ſecundum leges patriæ. Lectioni erat aſſiduus, & ante Epiſcopatum, & in Epiſcopatu, quantum poterat. Et quia Scripturæ ſcriptorum vitio erant nimium corruptæ; omnes tam veteris quam novi Teſtamenti libros, nec non etiam ſcripta ſanctorum Patrum, ſecundum orthodoxam fidem ſtuduit corrigere. Et etiam multa de his, quibus utimur nocte & die in ſervitio Eccleſiæ, ad unguem emendavit: & hoc non tantum per ſe, ſed etiam per diſcipulos ſuos fecit. Qua de cauſa, ut in principio jam dictum eſt, merito illum Latinitas eum honore & amore veneratur Magiſtrum. Hujus commeodationis claritate omnis Occiduus orbis Eccleſia, tam Gallicana quam Anglica, gaudet ſe illuminatam.

k

Absentis Regis agit vices,

E

sacros codices corrigit;

56 Ita fuit liberalis, ut diceretur, nullum tam largum de Italia Longobardum / egreſſum fuiſſe. Erat ea tempeſtate tranſmarina regio plena & abundans omnibus bonis, quæ Deus ad utilitatem hominum creavit: ipſe quoque Archiepiſcopus, ditatus multis poſſeſſionibus locupleс erat: verum quanti penderet iſta, in hoc apparebat, quod quantum poterat paupertatem retinebat in vilitate, habitus, parſimoniam tenens inter multimodas deliciaſ. Multa quoque & magna offerebantur ſibi dona, quæ ille hilariter rogantibus ſe vel indigentibus tribuebat. Pauperibus quoque erat ita dapſilis, ut quingentas libras quotannis in eleemoſynam erogaſſe dicatur. Et merito: nam in conſecratione ejus repertum eſt, ſuper caput ejus Evangelicum dictum, Date eleemoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis: in quod ipſe tota devotione facere ſtudit. Conſanguineis Monachorum ſuorum indigentibus, quam benigne, quam ſufficienter beneficia impendebat. Vere poterat dicere: Ab adoleſcentia crevit meeum miſeratio.

I

Abunde Eleemoſynas erogat,

F

Luc. 11, 41 m

Job. 31, 18

57 Interea contigit ſanctum Abbatem Becci Anſelmum, qui B. Herluino ſucceſſerat, tranſire in Angliam; tum pro utilitatibus Eccleſiæ ſuæ, tum ut cum Archiepiſcopo loqueretur: cujus alloquium & conſilium multum amabat. Et perveniens ad illum, eum magno amore & debito honore ſuſceptus eſt. Cumque ſimul loquerentur, & ad invicem de diverſis plura conferrent; intimavit Abbati Antiſtes Cantuarienſis, quaſi conquerendo, quod homines illius patriæ colerent quoſ-

S. Anſelmum benigne excipit:

PER MILCRISPEN. n *ab eoque inſtruitur de cultu S. Elfegi.*

quoſdam Sanctos, quos ille non affecteret, & maxime, eit, quemdam Elfegum a hujus Sedis Archipræſulem, quem non ſolum inter Sanctos, ſed & inter Martyres numerare contendunt; cum conſtet illum non pro fide Chriſti, ſed quia ab inimicis, á quibus captus tenebatur, ſe redimere noluerit, interemptum fuiſſe. Ad hæc Anſelmus hujuſmodi reddidit rationem: Certum eſt, inquit, quia is qui nn leviter peccandu Deum offendat, mori non dubitat; multo magis muri nun dubitaret, priuſquam aliquo gravi peccato Deum exacerebaret. Et revera gravius eſt Chriſtum negare, quam eliquem, pro ſue redemptione, homines ſuos ablatione ipſorum pecuniæ ad modicum gravere: ſed quod minus eſt Elfegus facere noluit; multo igitur minus Chriſtum negaret, ſi veſana plebs enm ed hoc mortem intentando conſtringeret: unde detur intelligi, quanta vis juſtitiæ pectus ejus poſſederit, qnando vitam ſuam maluit dare, quam ſpreta caritate Proximos ſuos ſcandalizare. Nec immerito, ut reor, inter Martyres computatur; qui pro juſtitia mortem ſponte ſuſcepiſſe prædicatur. Nam & B. Joannes Baptiſte, quem tote Dei Eccleſia præcipuum Martyrem credit & veneratur, non quia Chriſtum negare, B Chriſtum negare, ſed quie pro defenſione legis divinæ veritetem noluit tacere, ad votum ſeltaticis capite plexus eſt. Et quid diſtat pro juſtitia mori, vel mori pro veritate? Conſtet, teſtante ſacro eloquio, quia veritas & juſtitia Chriſtus eſt. Ipſe enim dicit: Ego ſum veritas. Et Apoſtolus: Chriſtus factus eſt nobis a Deo ſapientie & juſtitie. Qui ergo pro veritate & juſtitia moritur, pru Chriſto moritur; qui autem pro Chriſto moritur, Eccleſia teſte, Mertyr habetur. Beatus vero Elfegus, æque pro juſtitia, ut S. Joannes pro veritate, paſſus eſt. Cur ergo plus de unius, quam de altetius vero ſanctoque martyrio quiſque ambigat; eum præcauſe in mortis perpeſſione utrumque detineat? Audiens hoc Lanfrancus, gratanter rationem epprobana accepit, collaudans viri ſapientiam, & perſpicacem ingenii ſubtilitatem firme vetitate ſubnixam: & deinceps B. Elfegum, ut vere magnum & Martyrem glorinſnm, veneratus eſt.

qui quo probatur dicendus Martyr Joan. 14. 6 1 Cor. 1.

58 Interea relatum eſt ipſi Lanfreneo, quod prænemoratus Abbas Anſelmus, una nocte poſt Matutinas veniens ad lectum ſuum, invenit in eo ennulum eureum; & prius cruce Chriſti ſignans, ne forte illuſio dæmonum eſſet, eccepit illnm vere annulum, & oſtendit omnibus, per quorum manus res monaſterii tranſibant; & nullus faſſus eſt ſe illum perdidiſſe: deinde venditus eſt ennulus, & in uſum Fratrum expenſus. Quod cum audiſſet Archiepiſcopus, referenti ſibi reſpondit: Certiſſime ſcias, illum poſt me futurum Archiepiſcopum. Sicut prædixit, ita eveniſſe ſcimus.

ipſum vero prædicit ſibi ſucceſſurum. C

59 Hæc de tanto viro perpauca incnlto ſermome, dicta ſint. Verum & ea qnæ diximns de illo, vera credimus, & plura his per gratiam Dei illum egiſſe, non dubitamus. Nam a tempore ſuæ converſionis, toto animo operam dedit religioni; & ſempet ad meliora tendens de virtute in virtutem proficere ſtuduit. Quis digne poteſt enarrare ejus ſapientiæ claritatem, ingenii ſubtilitatem, cordis benignitetem, induſtriæ probitetem, enimi puritatem? Fuit enim alacritete jucundus, humilitate ſubmiſſus, in eleemoſynis largus, fide Catholicus, Chriſtianæ religionis reparetor, pauperum ſuſtentetor, pupillorum protector, viduarum conſolator. His aliiſque virtutibus ornatus, fidem recte vivendo ſervavit, curſum bene moriendo terminavit: non enim poteſt male mori, qui bene vixerit: nec putande eſt mele mors, teſte B. Auguſtino, quam bone vita præceſſerit. Nam appropinquante termino vitæ ſuæ, decidit in ægritudinem: qua indies ingraveſcente, anno Archiepiſcopatus XIX, V Kalendas Jnnii, diem clauſit extremum, regnante VVillelmo filio VVillelmi Regis. Dolor omnibus incomparabilis & luctus inennſolabilis fuit. Sepultus eſt in Eccleſia Chriſti, quam ipſe ædificavit.

Clarus omni ornatus virtutum,

moritur V Kalendas Junii,

60 Et quia ipſa Eccleſia parvum caput habere videbatur, B. Anſelmus ſucceſſor ejus, ante deceſſum ſuum, augmentere ſtuduit Eccleſiæ ejuſdem caput. Quod ab eo inchoatum, & poſt mortem ejus per plures annos ædificetum, tandem perfectum, magnum opus & pulchrum, e VVillelmo, qui poſt Rodulfum Anſelmi ſucceſſorem, Archiepiſcopus extitit, eum magna glorie, & omnium rerum abundantia dedicatum e eſt: ſicut Clerus & populus regni teſtantur, qui affuerunt. Iteque cum imminerei dies ipſius Dedicationis, ſicut mos eſt, omnie corpore de eccleſia elate fuerunt. Tunc quidam Frater, ſive curioſitate, ſeu, quod magis credibile eſt, pro Reliquiis habendant de caſula glorioſi Lenfranci abſcidit particulam, de qua miri E odotis ſuavitas effragrabat: & oſtendit eliis, qui & ipſi ſenſerunt odoris fragrantiam. Que de re intelligi detur, quod enima illius in magna ſuavitate requieſcit, cujus corporis indumenta tanto odore redolent. Quæ nimirum gratia illis mexime conceditur, qui dum viverent in corpore, munditiam cordis, & carnis incorruptionem, uſque ed fiuem vitæ ſervare ſtuduerunt. p Æternæ beatitudinis quietem enimæ illius pius Chriſtus Dominus noſter donere dignetur, qui eſt benedictus in æternum. Amen.

e *in translatione ejus inuenit.*

p

ANNOTATA.

a *Hæc iterum, ſed magis contracte, leguntur apud Malmesburienſem uſque ad num.* 50, *ſicut in nova Conciliorum editione Labbæi noſtri videre eſt: ubi alios duos ejuſdem Concilii textus invenies, unum cum omnibus ſubſcriptionibus tam ſupranominatorum Epiſcoporum quam Archidiaconi Cantuarienſis & Abbatum viginti unius, alterum ex Mſ. Cantabrigienſi.*

b Goiſfrido *inſcripſit Lanfrancus epiſtolam* 32: *eſt* E *autem Epiſcopatur Conſtantienſis in Normannia.*

c S. VVulſtani *acta varia dedimus* 19 *Januarii, fuit is* VVigornienſis Epiſcopus, *quod autem* Vireceſtrenſis *a nemoroſo ſaltu* VVire *dicatur, ibidem expoſuimus.*

d *Capitula, unde deſumpta ſunt ſingula, accurate notavit in margine Acherius.*

e *Scilicet* Gregorii Magni & Gregorii Secundi, Minoris *dicti reſpectu alterius.*

f *Eſt ea* XI *inter Epiſtolas Lanfranci.*

g *Et hæc eſt epiſtola* XIS.

h Gondulphus *conſecratus eſt* 21 *Martii anno* 1077. *Hujus Vitæ partem ex Mſ. edidit Seldenus in ſuis Notis ad Eadmerum.*

i Paulus *in Abbatem promotus* 28 *Junii anno* 1077, *conſanguineus Lanfranci. Ejus Vitam deſcripſit Matthæus Pariſienſis inter Vitas* XXIII *Abbatum S. Albani, eſtque hæc Vita* 14. *Ceterum hoc numero relatu, eiſdem verbis referuntur apud Robertum de Monte, ad annum* 1089.

k *Relatu hoc & ſequenti numero ſimiliter habentur apud eumdem Robertum ad dictum annum.*

l *Malmesburienſis*, Averitiam, familiare Longobardis vitium, ex ſua perſona propulſans & decutiens.

m *Idem.*

A m *Idem*. Quo ille accepto ab acclamantibus, hilari vultu ad Dominum direxit: Certemus ergo mutuo vicissitudine, tu dando, ego disperriendo. Respondit coelestis piscina prædicabilis viri voto: affluebantque sibi cuncta, quæ quantumlibet ambitum possent explere & vincere.

n *Hæc latius ad Vitam S. Elphegi, exposuimus 19 Aprilis.*

o *Dedicatio hæc contigit anno* 1130, 4 *Nonas Maji.*

p *Alia translatio facta est anno* 1180, *de qua Gervasius de Combustione & reparatione Dorobernensis Ecclesiæ, inter a scriptores antiquos historia Anglicana, columna* 1302 *ipsa habet:* Lanfrancus levatus est de sarcophago suo in tabula plumbea: in qua jacuerat a die primæ sepulturæ suæ intactus usque in illum diem, annis scilicet LXXX. Qua de causa etiam ossa ejus, multa putredine consumpta, fere omnia in pulverem redacta sunt. Ossa tamen majora cum reliquo pulvere collecta, in capsa plumbea ad ulcare S. Martini dapositu sunt.

B

ALIA VITA

Auctore Eadmaro, Monacho Cantuariensi.

ex libro 1 *Historiæ novorum.*

CAPUT I.

Lanfranci in Episcopatu largitas erga ecclesias, monachos, pauperes; & in recuperandis Ecclesiæ Cantuariensis juribus felicitas.

1 REx factus VVillelmus, In nativitate Domini unctus est apud VVestmonasterium a beatæ memoriæ Eulredo Archiepiscopo Eboracensi, & nonnullis Episcopis Angliæ. Quam consecrationem licet ipse Rex & omnes alii optime nossent debere specialiter fieri, & proprie a Pontifice Cantuariensi; ramen quia multa mala & horrenda crimina prædicabantur de Stigando, qui eo tempore ibi Pontifex erat, noluit eam ab ipso suscipere, ne maledictionem videretur induere pro benedictione. Usus ergo atque leges, quas patres sui & ipse in Normannia habere solebant, in Anglia servare volens, de hujusmodi personis Episcopos, Abbates, & alios Principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus, postposita omni alia consideratione, non obedirent; & si ullus eorum, pro quavis terreni honoris potentia, caput contra eum levare auderet; scientibus cunctis unde, qui, ad quid assumpti fuerint.

C 2 Cuncta ergo, divina simul & humana, ejus nutum expectabant: qua ut paucis animadvertantur, quædam de eis quæ nova per Angliam servari constituit, ponam; æstimans illa scitu esse necessaria, ad cognitionem eorum, quorum causa maxime istud scribendi onus suscepimus. Non ergo pati volebat quemquam, in omni dominatione sua constitutum, Romanæ urbis Pontificem, pro Apostolico, nisi se jubente recipere; aut ejus litteras, si primitus ibi ostensæ non fuissent, ullo pacto suscipere. Primatem quoque regni sui, Archiepiscopum dico Cantuariensem seu Dorobernensem, si coactu generali Episcoporum Concilio præsiderer, non sinabat quidquam statuere aut prohibere, nisi quæ sua voluntati accommoda, & a se primo essent ordinata. Nulli nihilominus Episcoporum suorum concessum iri permittebat, ut aliquem de Baronibus suis seu Ministris, sive incestu, sive adulterio, sive aliquo capitali crimine denotatum, publice, nisi ejus præcepto, implacitaretur aut excommunicaret, aut ulla ecclesiastici rigoris pœna constringeret. Quæ autem in sæcularibus promulgaverit, ea litterarum memoriæ tradere supersedemus, quoniam & ea nihil nostri officii scribere refert, & ea divinis, quæ juxta quod delibavimus ordinavit, qualitas illorum, ut reor, adverti poterit. Ut ita cœptum peragamus iter, de his satis dictum.

3 In hujus Regni anno quinto Lanfrancus, Cadomensis Cœnobii Abbas, vir strenuus, & indivinis utque humanis rebus excellenti scientia præditus, Angliam ex præcepto Domini Papæ Alexandri & prædicti Regis advenit, & pauco post tempore Archiepiscopatum Cantuariensem regendum suscepit. Sacratus est autem in ipsa metropoli Sede, quarto Kl. Septembris, a cunctis ferme Episcopis Angliæ. Hic Romam pro debito sibi Pallio iens, Thomam Archiepiscopum Eboracensem, quem ipse, facta sibi de subjectione sua Canonica professione, Cantuariæ consecraverat, & Remigium Lincolniensem Episcopum comites itineris habuit. Qui Romam simul pervenientes, urbane suscepti sunt, honore singulis congruo. Post quæ, statuto die Pater Lanfrancus Apostolicæ Sedis Pontifici E Alexandro præsentatur; cui quod Romanam scientibus consuetudinem forte mirum videretur, ipse Papa ad se intranti assurgens, cum ut gressum figeret, dulciter hortatus est. Ac deinde subdens, Honorem, inquit, exhibuimus, non quem Archiepiscopatui tuo, sed quem magistro, cujus studio summus in illis, quæ scimus, imbuti, debuimus. Hinc quod ad te pertinet, ob reverentiam B. Petri te exequi par est. Residante igitur illo, Lanfrancus progressus humiliter se ad pedes ejus, sed mox ab eo erigitur ad osculum ejus: considunt & latè inter eos agitur dias ille.

4 Sequenti luce, cum jam divarsa negotia in medium ducerentur, calumniatus est coram Papa memoratum Thomam cum præsato Remigio, quod neutet illorum a jure fuerit promotus ad Pontificatum. Primus, ea scilicet ra, quod sacri Canones filios Presbyterorum, quos Religionis ordo non ornat, a sacrorum Ordinum promotione removeant. Sequens vero pro eo quod, facta convocatione, Ordinem illum, a VVillelmo, post Rege facto, emerit, officio videlicet, quo ei, in excidium Angliæ properanti, multifaria contentione ac multiplicibus impensis deservierat. Ad hæc illi nullam, qua excusari possent, probabilem causam habentes, redditis baculis & annulis cum, cura Pontificali, ad petendam misericordiam converti sunt. Quorum precibus sese Lanfrancus medium injiciens, sicut erat vir pietate ac sapientia pollens, eos multarum rarum scientia fultos, novo Regi in novis regni dispositionibus perneccessarios, multis præstare oratoris facultate ostendit. Quibus auditis, Pontifex summus conversus ad eum: Tu videris, inquit: Pater es patriæ illius, ac per hoc industria tua consideret quid expedias. Virgæ pastorales quas reddiderunt, ecce hic sunt, accipe illas atque dispensa, prout utilius Christianitati regionis illius agnoscere poteris. At ille, susceptis iis, illico in præsentia Papæ revestivit præfatos viros, quamque sua. Deinde Lanfrancus, Stolis summi Pontificatus a Papa susceptis, in iter reversus, Angliam cum sociis alacer advectus est; & a Cantuaritis debita reverentia receptus, Primas totius Britanniæ confirmatus est. Post hæc, evoluto brevi temporis spatio, fama nominis ejus & magnitudo prudentiæ ejus quoque insonuit, eumque apud hominum montes clarum fecit atque spectabilem.

5 In intea alios, immo præ aliis, arar memorato Regi VVillelmo acceptus; & Dei rebus in cunctis, non mediocri cura, intentus. Quapropter ma-

PER EADEM-QUE.

gnam ſemper optatam habet, & Regem Deo devotum efficere, & religionem morum bonorum, in cunctis ordinibus hominum, per totum regnum renovare. Nec privatus eſt deſiderio ſuo; multum enim illius inſtantia atque doctrina per totam terram illam religio aucta eſt, & ubique nova monaſteriorum ædificia, ſicut hodie apparas, conſtructa. Quorum ædificiorum conſtructoribus ipſa primus exemplum præbens, eccleſiam Chriſti Cantuarienſem, cum omnibus officinis, quæ infra murum ipſius cœriæ ſunt, cum ipſo muro ædificavit. Qua vero prudentia, & quo paternitatis officio Monachos, in eadem eccleſia conſiſtantes, a ſæculari vita, in qua illos invenit plus æquo verſari, erexerit, omnique ſanctæ converſationis tramite imboerit, ac, multiplicato illorum numero, qua eos dum vixit benignitate confoverit, aut unquam adplenom declarare poſſibile erit? Quos, ut interim alia taceam, quia ſine penuria & ſolicitudine Dei ſervitio ſemper intendere deſiderabat; apud Regem ſua ſagacitate & induſtria egit, quatenus ſere omnes terras, quas Normanni de jure ipſius eccleſiæ, cum primo terram cepiſſent, invaſerant, & aliam quaſdam alias, quæ ante illorum introitum propter diverſos cauſas perdita ſacrant, ipſi eccleſiæ redderet. Verum de his ac innumeris aliis bonis, quibus inſudando vitam ſuam conſummavit, licet mihi quidem ſcribera opus non ſit, propter quod & opera ejus tam parent, ut ipſaſe evidentius ſcripto demonſtreor, & ipſemet *b* de rebus eccleſiaſticis, quæ ſuo tempore geſta ſunt, veracißimo & compendioſo calamo ſcripſerit; tamen pro dulcedine memoriæ ejus, quæ præſibavimus paucis explicare gratum duximus.

monachos reformat & protegit.

b

eccleſiam & monaſteria reparavit & ornavit.

6 Hic ergo Lanfrancus, cum Cantuariam primo veniſſet, & eccleſiam Salvatoris, quam regere ſuſcepe-rat, incendio atque ruinis pene nihil factam invenißet, mente conſternatus eſt. Sed cum magnitudo mali illum cogeret deſperare, rediit in ſe; animique ſolicitudine frenus, ſua commoditate poſthabita, domos ad opus Monachorum neceſſarias, citato opere conſummavit. Quibus ubi pea plures annos oſi ſunt, adaucto eorum conventu, parvæ admodum viſæ ſunt. Deſtructis itaque illis, alias, decore ac magnitudine prioribus multum præſtantes, ædificavit. Ædificavit & curiam ſibi; eccleſiam præterea, quam ſpatio ſeptem annorum a fundamentis ferme totam perfectam, reddidit; in cappis, caſulis, dalmaticis, tunicis aurn. magnifice inſignitis, palliis, & aliis ornamentis multis ac pretioſis nobilitas decoravit. Erga Fratres autem ipſius eccleſiæ quam bonus, quam pius, quam beneficus extiterit, inde aliquantulum colligi poteſt, quod nec ex parentibus aut fratribus eorum ſuſtinere poterat penuria ulla quemquam affligi. Et quod magis forte miteris, in uſum acceperat ooo expectare ut ſubvenire rogaretur; ſed miſericordiæ viſceribus plenus, modo hanc, modo illam ulcro offerebat, quod egenti cognato per plurimom temporis auxilio eſſe valeret. In quo tamen ſemper ducebatur præcipua diſcretione, conſideraro videlicet penes ſe merito ac neceſſitate cujuſque.

beneficus erga monachos Fratres ſuos extitit.

C

ſubſidia pias quam ſpeculatur ſuppeditat.

7 Ad hæc, quidam ipſius cœnobii Frater ſingulis annis triginta ſolidos denariorum, ad opus matris ſuæ, ab ipſo Patre ſolebat accipere. Huic quadam vice ſolidi quinque da illis (nam diviſa per temporum vices conferebantur) ea præcepto ejus dati ſunt; quos ipſe in panno ligatos, matri loquens, in manum, ſicut putabat, clanculo dedit. At ipſa, alius mente intenta, quid ſibi hoc faceret non advertit; & ita, rumoris decidentibus, diviſi ab invicem ſunt mater & filius. Poſt hæc maodavit mulier filio ſuo, ſcire vollens, quid de nummis actum faeric, quos ſibi ſe daturum ſpoponderat. Admiratus ille, fecit eam venire ad ſe: & audiens rei eventum triſtis effectus eſt, non tantum pro damno quod matri contigerat, ſed ne hoc Archiepiſcopus ſciens, obtinendam ſuam iratus, eum aliquatenus gratia ſua privaret. Inter hæc pius Pater, pro more clauſtrum introiens, ſadit, ac Fratrem a materno colloquio redeuntem, mœſtum intueos, remotis aliis, cauſam mœſtitiæ ejus ſacrete perquirit; audit, & benigniſſimo vultu, ſicut jugiter erat circa afflictos, ita reſpondit: Et inde, fili mi carißime, contriſtaris? Deoatios illos Deus alii prædeſtinavit & contulit, qui eis plus manra tua fortaſſis indiguit. Taca; &, ne cuiquam inde loquaris, diligenter attende. Ae ze quod Actum eſt animum auum val modicum gravat, ſolidos ſeptem pro illis quinque ad utilitatem matris tuæ tibi hodie dari præcipiam: ſed, ut dixi, inde id nemo ſciat. Ipſum quippe ufum in dando habebat, ut danda hilariter daret, & oulli val datum vel dantis perſonam cuivis revelare concederet.

fol. ſolet videre.

omnibus ejusdem loci.

8 Et hæc quidem de ipſius Matria Eccleſiæ monachis dicta ſint. Ceterum quis onquam pauper clamavit ad eum & deſpectus eſt? Quis peregrinorum de quocumque ordine hominom petiit opem ejus, & eam eſſecutus non eſt? Quæ Congregatio Monachorum ſeu Cleticorum ad ipſum aliquando miſit, ſubſidium perens, & copiam largitatis ejus ultra quam ſperebatue experta non eſt? Teſtis horum quæ dicimus Italia, Gallia, Britaonia eſt, quæ uſque hodia mortem Lanfranci miſerando ſuſpirio plangit. Quid referam de Abbatia S. Albaoi, quam intus & extra ad nihilum fere devolatam, ipſe, ut ſuam, inſtaurato ai bonæ memoriæ Paulo Abbate, a fundamentis reædificavic, & intus magna religione, foris multarom terrarum donationum auait, honeſtavit, ditavit. In Epiſcopatu Roffenſi non multo plures quam quatuor Canonicos, & ipſos arumnoſam vitam agentes, ſub Siwardo Epiſcopo ceperis; qui Epiſcopus ubi cum Erneſto, quem ei ſucceſſorem Lanfrancus ſtatuerat, præſenti vitæ ſublatus eſt, Monachus piæ recordationis, Gundulfus nomine, ab eodem ibi ſubrogatus Epiſcopus eſt. Per hunc vetuſtam eccleſiam Epiſcopatus cum ſabrica adjacente ſubvertit, & nova quæque extruxit: Clericos qui illic, ſicut diximus, vitaos agebant, aut in eodem loco ad religionis culmen erexit; aut, datis aliis eebat, de quibus abundantius ſolito victum & veſtitum haberaot, in alia loca mutavit. Sedem eteoim Epiſcopalem monachici Ordinis cultu inſtituit, ac delegatis terris & aliis quæ ſuſtentationi illic ſervientium Deo competebant, divitem de paupere, ſublimeo de humili, ſicut io præſenti habetue, effecit.

illius Abbatiam S. Albani,

& Eccleſiam Roffenſem

a

F

9 Sed quod de pauperibus foras muros civitatis Cantuariæ fecit, prætermitteodum mihi in hoc opere fore non arbitror. Extra Aquilonalem denique portam urbis illius, lapideam domum decentem & amplam conſtruxit, & ai pro diverſis zeceſſitodinibus & hominum commoditatibus habitacula plura cum ſpatioſa curte adjecit. Huc palatium in duo diviſit; viros videlicet variis infirmitatum qualitatibus preſſos oni; parti vero alteri feminas ſe male habentes inſtituens. Ordinavit etiam eis de ſuo veſtiarum & victum quotidianum; miniſtros quoque atque cuſtodes, qui modia omnibus obſervarent, ne aliquid eis deeſſet, neque vitia ad feminas, vel feminis ad viros accedendi facultas ulla adeſſet. Ex altera vero parte vix eccleſiam in honorem B. Gregorii Papæ compoſuit, in qua Canonicos poſuit, qui regulariter viverent, & præſatis infirmis quæ ſaluti animarum ſuarum congruerent cum ſepoltura miniſtrarent: quibus etiam, in terris, in decimis, & in aliis redditibus tanta largitus eſt, ut ad ſuſtentationem eorum ſufficientia eſſe videretur. Remotius

eccleſiam ſuam Roffenſem ditat.

vero

A vero ab Occidentali porta civitatis quam a Boreali, ligneas domos in devexo montis latere fabricans, eas ad opus leprosorum delegavit, viris in istis, quemadmodum in aliis, a seminarum societate sejunctis. His nihilominus pro qualitate sui morbi omnia, quibus egerent, de suis ministrari constituit; institutis ad hoc peragendum talibus viris, de quorum solertia, benignitate, ac patientia, ut sibi quidem videbatur, nemini foret ambigendum. Super hæc, in villis ad Pontificatum pertinentibus domos multas atque honestas, partim de lapide, partim de ligno, sibi & successoribus suis ædificavit.

Archiepiscopum Eboracensem sibi subjicit.

10 Pro dignitate autem Ecclesiæ Cantuariensis, quam quidam de Episcopis, sed maxime Thomas Archiepiscopus Eboracensis, ut novus Agliæ eivis, nimium conatus est ad exaltationem suæ Ecclesiæ humiliare; quantos labores perpessus sit, & quemadmodum ipsum Thomam ad mensuram Antecessorum suorum humiliaverit, supervacaneum est atqua independens hic aliquid scribere. Ipse etenim inde, veritate plena & totius regni assensu confirmata, *d* sub testimonio Regii sigilli *d* scripta reliquit. Qui
B eo quidem magis in istis laboravit, quod antiqua ipsius ecclesiæ privilegis, in ea conflagratione, quæ

& suæ Ecclesiæ jura restituit.

eamdem ecclesiam tertio ante sui introitus annum consumpsit, pene omnia perierant. Alias quoque consuetudines, quas pristis temporibus Ecclesiæ Cantuariensi, ut liberrima in eunctis existeret, reges Angliæ sua munificentia contulerunt, & stabiles in perpetuum manere sacratissima sanctione constituerunt, quorumdam imprudentia perditas, sua prudentia recuperavit.

ar Odo siquidem Episcopus Bajocensis, ut de aliis taceam, frater prædicti Regis VVillelmi & Cantiæ Comes, priusquam Lanfrancus Angliam intrasset, magnus & præpotens per totum regnum habebatur. Hic dominatione qua immensum sustollebatur, non modo terras, sed & libertatem nominatæ Ecclesiæ, nullo ei resistente, multiplicitet invaserat, oppresserat, tenebat. Quæ, ubi Lanfrancus, ut erant, didicit, apud Regem de illis egit, sicut oportere sciebat. Unde præcepit Rex, quatenus adunatis Primoribus & probis viris, non solum de Comitatu Cantiæ sed & de aliis Comitatibus Aogliæ, querelæ Laufranci in medium ducerentur, examinarentur, determinaremur. Disposito itaque apud
e Pinnedene Principum *e* Conventu, Goffridus Epi
C scopus Constantiensis, vir ea tempestate prædives in Anglia, vice Regis Laufranco justitiam de suis querelis strenuissima facem jussus, fecit. Lanfrancus enim valida ratione subnixus, ex communi omnium astipulatione & judicio, ibi euncta recuperavit, quæ ostensa sunt antiquitus ad jura Ecclesiæ Christi Cantuariensis pertinuisse, tam in terris quem in diversis consuetudinibus.

terrasque abjudicata.

ta Item alio tempore idem Odo, permittente Rege, placitum instituit contra sæpefatam Ecclesiam, & tutorem ejus Patrem Lanfrancum, & illuc omnes, quos peritiores legum & usuum Anglici Regni noverat gnatos, adduxit. Cum igitur ad eventilationem causarum ventum esset, omnes qui tuendis Ecclesiæ causis undequaque convenerant, in primo congressu ita convicti sunt, ut in quo eas tuerenrut simul amitteretent: ipse namque Lanfrancus non interat: talibus enim, nisi necessitas summa urgeret, ai interesse moris non erat. Ipsi ergo in camera lectioni divinæ occupato, quid gestum fuetit, nuntiatur. At ille, nil corde perterritus, dicta adversariorum non recte processisse asserait, & ideo euncta in crastinum indueiari præcepit. Sequenti no-
f cte adest in visu Antistiti B. *f* Dunstanus, monens

ne illum multitudo conturbet; sed de præsentia sui PER EADEMERUM. *a S. Dunstano confortatus ea operat.* securus, placitum mane ipsemet hilaris intret; quod & fecit. Suas itaqua cansas quodam exordio, quasi a tebus quæ tractatæ fuerant vel tractandæ penitus alieno, eunctis stupentibus orsus, ita processit, ut quæ super eum pridie dicta fuerunt, sic devinceret & inania esse monstraret, ut donec vitæ præsenti superfuit, nullus exurgeret qui inde contra eum os aperiret. De his ita.

ANNOTATA.

a *Malmesburiensis in Actis S. Lanfranci ait*, ambos baenlia & annulis exspoliatos, quod primus affet filius Presbyteri, secundus pro auxiliis VVillielmo venienti in Angliam præstitis factus esset Episcopus, divinum munus bellicosis laboribus nundinarus.

b *Hanc historiam adhuc cum timeis ipsam vivam, dolet Acherius.*

a *Auctor Vitæ hujus Gundulfi addit*: Ex quinque tantum Clericis, qui ibi inventi sunt, ad Religionis habitum confluentes, associatis multis aliis, ad sexagenarium & amplius numerum, in brevi sub doctrina Patris Gundulfi succrevere Monachi.

d *Hæc continentur in Epistola ejus ad Alexandrum* E *Papam, relata in Vita per Milonem Cap. 9, itemque a Baronio ad an.* 1072.

a *Omnia in hoc Conventu peracta ex Mss. Roffensi produxit Seldenus ad hunc Eadmeri locum, quem lector consulat.*

f *Hæc latius exponuntur ab Osberno lib.* a *Vitæ* Dunstani *n.* 17.

CAPUT II.

Stabilitas Monachorum procurata. Jura ecclesiastica propugnata. Successio in regno Willelmi secundi.

SUper hæc suis quoque & eisdem ferme diebus, *Impedit ne Episcopi Clericos substituant Monachis.* omnes circitar, qui ex Clericali ordine per Regem VVillielmum in Anglia constituti Pontifices erant, Monachos, qui in nonnullis Episcopatibus Angliæ ab antiquo vitam agebant, inde alminare molti sunt; & Regem ipsum in hoc sibi consentaneum effecerunt; in quo tam certi se effectu potituros axtitersnt, ut VValchelinus Episcopus adunatos pene quadraginta Clericos, Canonicorum more, tonsura ac veste tedimitos haberet, quos ejeF ctis Monachis, VVentanæ Ecclasiæ, cui præsidebat, mox intromitteret. Sola mora hæc perageodi, nondum requisita ab Archiepiscopo Lanfranco licentie fuit: ut autem eam dicto quoqua citius impetraret, nulla menti ejus dubitatio inerat. Sed aliter ac sibi mens sua spoponderat, exitus rei provenit. Nam ubi quid Episcopus moliretur, insonuit auribus ejus, illico facinus exhorruit; nec se dum viveret, ut effectum quoquo modo talis voluntatis obtineret, consensurum asseruit. Ita ergo & Clerici, qui succedere Monachis fuerant per VValchelinum collecti, in sua dimissi sunt; & Monachi, qui cedere Clericorum præjudicio quodam damnati erant, gratia Dei & instantia boni Lanfranci, prisline conversationis in sua Ecclesia compotes effecti sunt.

14 Nec ista pro sedandis quorumdam animositatibus, quas ad dejectionem Monachorum conceperant, sufficere poterant. Namque pari voto, simili conamine, uno consensu, concordi animo, Pontifices, quos Religionis ordo non sibi astrinxerat, eniti ceperunt, quarenus saltem de Primatu Cantuariensi Monachos eradicarent, intendentes sa hoc facto facillime alios aliunde excluſuros. De illis etenim,

PER PADMEKUM. idſt, ut vel pro obitum ſuum Cantuarienſem,

potioribus, ſicut eis videbatur, rationibus ad id agendum ſulciebantur; partim ob ſublimitatem primatis Sedis, quæ diſpoſitioni & correctioni Eccleſiarum per ſuas perſonas quaque per Angliam invigilare habet; partim ob alias multiplices cauſas, quarum executio, juxta quod ipſi contingebant, magis Clericorum quam Monachorum officium ſpectat. Deductus eſt in ſententiam iſtam Rex & alii Principes regni, Lanfranco ut ſui muris erat totis viribus obnitente, & omnium molimini ac invidiæ viriliter reſiſtente. Ne tamen poſt obitum ſuum fieret, quod ſe ſuperſtite ſciebat per auxilium Dei nequaquam perficiendum; neſciens mortis ſuæ diem vel horam, egit ſagacitate & induſtria qua pollebat, ut, auctoritate Romanæ & Apoſtolicæ Sedis, Monachorum habitatio in eadem eccleſia confirmaretur, & inconvulſa dum ſæculum duraret in perpetuum ſtabiliretur. Quod privilegio tali ſummus Apoſtolicæ Sedis Antiſtes Alexander ita ſcripto ſuo roboravit *a*.

a Alexander Papa ſecundus.

15 Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei; Reverendiſſimo Fratri in Chriſto Lanfranco, Venerabili Cantuariorum Archiepiſcopo, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Accepimus a quibuſdam, venientibus de veſtris partibus ad limina Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quod quidam Clerici, aſſociato ſibi terrenæ poteſtatis laicorum videlicet auxilio, diabolico ſpiritu repleri, moliuntur de eccleſia Sancti Salvatoris in Dorobernia, quæ eſt Metropolis totius Britanniæ, Monachos expellere & Clericos inibi ſtatuere. Cui nefario operi molitionis ſuæ hoc adjicere conantur, ut in omni Sede Epiſcopali ordo Monachorum extirpetur, quaſi in eis non vigeat auctoritas Religionis. Qua de re zelo Dei compulſi, ſcrutinium de privilegiis Eccleſiarum fieri præcepimus, & venit ad manus ſtatutum Prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ Gregorii Majoris, de Eccleſiis Angliæ, quomodo ſcilicet præcepit Auguſtino, gentis veſtræ Apoſtolo, ut ejuſdem ordinis viros, cujus & ipſe noſcitur eſſe, poneret in præfata Sede Metropolitana. Cujus præceptioni, inter alia, *b* hæc ſubnexa ſunt *b*. Quia tua, inquit, Fraternitas, monaſterii regulis erudita, in Eccleſia Anglorum, quæ nuper auctore Deo ad fidem perducta eſt, hanc debet converſationem inſtituere, quæ in initio naſcentis Eccleſiæ fuit Patribus noſtris, in quibus nullus eorum ex his quæ poſſidebant aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia; C quam communionis regulam ordini Monachorum permaxime congruere, nemo eſt qui dubitat: hinc habent Epiſtola Bonifacii *c*, qui quartus a B. Gregorio Eccleſiæ Romanæ, cui (auctore Deo) præſidemus, præfuit, quam Athelberto Regi Anglorum & Laurentio Archiepiſcopo Prædeceſſori veſtro miſit, in qua quibuſdam præmiſſis hujuſmodi cenſura anathematis uſus eſt: Glorioſe, inquit, fili, quod ab Apoſtolica ſede per Coepiſcopum noſtrum Mellitum poſtulaſtis libenti animo concedimus, id eſt, ut veſtra Benignitas in monaſterio, in Doroberneníi civitate conſtituto, quod ſanctus Doctor veſter Auguſtinus, beatæ memoriæ Gregorii diſcipulus, Sancti Salvatoris nomini conſecravit (cui ad præſens præeſſe dignoſcitur dilectiſſimus Frater noſter Laurentius) licenter per omnia, Monachorum regulariter viventium habitationem ſtatuat; Apoſtolica auctoritate decernentes, ut ipſi veſtræ ſalutis Prædicatores Monachi Monachorum gregem ſibi aſſocient, & eorum vitam ſanctitatem moribus exornent. Quæ noſtra decreta ſi quis ſucceſſorum noſtrorum, Regum, ſive Epiſcoporum, Clericorum ſive Laicorum irrita facere tentaverit, a Principe Apoſtolorum Petro, & a cunctis ſucceſſoribus ſuis anathematis vinculo ſubjaceat; quoaduſque quod temerario D ſuſu peregit, Deo placita ſatisfactione, pœniteat, & hujus inquietudinis veſtræ emendationem promittat. Unde quia ratione dictante, quieti Eccleſiarum utile eſſe perſpeximus, præſens decretum ſupranominatorum Patrum confirmamus, & vice Apoſtolorum ſub eodem anathemate eos conſtringimus quicumque huic obviare contenderint.

b Hæc ſunt in Epiſtola S. Gregorii Magni.

c Bonifacius IV. ſe ad Gregorium refert.

16 Quam vero ſecura libertate & libera ſecuritate, quæque ad jura Eccleſiæ Cantuarienſis pertinentia potiri ſæpe ſatus Pater Lanfrancus intenderit, & ex his quæ paucis deſignavimus, & ex Epiſtola quam ecce ſubſcribemus, cuivis ſcire volenti patere ſatis erit; quam Epiſtolam, de cauſis eccleſiaſticis ſcriptam, ea re maxime placuit aliis omiſſis præſenci operi commiſcere; quatenus hi qui ſcientiæ talium negotiorum omnino expertes ſunt, ex conſuetudinibus aliarum Eccleſiarum animadvertant, qua dignitate ipſam Eccleſiam inter alias conſtet eminere. Epiſtola igitur iſta eſt. Lanfrancus, gratia Dei Archiepiſcopus, dilectiſſimo Fratri Stigando Ciceſtrenſi Epiſcopo, ſalutem. Clerici villarum noſtrarum, qui in veſtra diœceſi exiſtunt, queſti nobis ſunt, quod veſtri Archidiaconi, repertis occaſionibus, pecunias ab E eis exquirunt, & a quibuſdam jam acceperunt *d* &c. *d*

Eccleſiæ ſua jura tuetur. Lanfranci ſecura libertas.

17 Ad hæc qua ſagacitate (hoc enim paulo ante memoratum paucis replicare abs re non eſſe putamus) qua, inquam, ſagacitate memorabilis Pater Lanfrancus apud Regem VVillelmum egerit, ut, per inſpirationem gratiæ Dei, ad hoc, eo imminente, perducerctur, ut quamplures terras, nominatæ Eccleſiæ Cantuarienſi diverſis cauſis ac violentiis hominum ablatas, pro redemptione animæ ſuæ reſtitueret, & referre longum æſtimavi & non neceſſarium. Earumdem enim terrarum & numerus & nomina eidem Eccleſiæ notiſſima ſunt; & redditus illarum, ex quibus hi qui ſub Domino ipſi loco deſerviunt ſuſtentantur, pro æterna Regis ſalute, oculis juſti judicis die noctuque conſideranda, ab eiſdem ipſis præſentantur. Quid itaque de aliis ipſius Eccleſiæ terris, quæ in eadem qua olim ablatæ ſunt direptionis injuria permanent, ſucceſſoribus tanti proviſoris ſervorum Dei faciendum ſit, fructus quem iſte ex his quæ reſtituit conſecutus eſt docebit eos, juxta quod ſui curam habebunt: ro etenim vera, & illas reſtituiſſet, ſi ultra quam vixit aliquanto tempore ſupervixiſtet: in hoc quippe illum gnara Principis Lanfranci prudentia duxerat, & præfixo termino id ſe facturum ſpoponderat. Verum dum ſponſionis ſuæ effectu potiri non meruit; quanto ſtudio quis dum poteſt bonis inſiſtere debeat, exemplo ſuo præmonuit. Hæc & hujuſmodi, quæ glorioſus Pater Lanfrancus magnifice operatus eſt, ſi quiſquam uti ſunt, deſcribere valet, copioſa materia eſt, & ad opus grande ſufficiens: ego autem quia probabili & firma ratione, ſicut cœpi, in alia ducor; tantum adhuc de eo breviter dico, ipſum revera magnum & inſuperabilem Eccleſiæ Chriſti defenſorem, & pium tutius Angliæ Principem, ac in quantum ſibi licuit bonum Paſtorem, cunctis in ea conſiſtentibus, dum vixit, fuiſſe. F

& terras ablatas ei reſtituiſſe.

18 Per idem tempus erat quidam Abbas Becci, nomine Anſelmus e, vir equidem bonus & ſcientia litterarum magnifice pollens, qui contemplativæ vitæ totas intendebat. Hic toti Normanniæ atque Franciæ, pro ſuæ excellentis ſanctitatis merito notus, carus & acceptus, magnæ famæ quoque in Anglis habebatur, ac Regi præfato nec non Lanfranco Archiepiſcopo ſanctiſſima familiaritate copulabatur. . . . . Huoc itaque & Lanfrancum, videlicet viros, divina ſimul & humana prudentia fultos, Rex

e cum S. Anſelmo

& confirmantur.

ordines Romani confulto

præ

A præ ſe magni ſemper habebat, & eos in omnibus, quæ ſibi, quantum officii eorum referebat, agenda erant, dulciori præ ceteris ſtudio audiebat. Unde & conſilio eorum ab animi ſui ſeveritate in quoſdam plurimum & ſæpe deſcendebat; & quatenus in ſua dominatione ad obſervantiam religionis monaſteria ſurgerent, ſtudioſe operam dabat. Quæ religio ne nata deficeret, procurabat Eccleſiarum pacem ondique tueri; & eis quæ in uſum ſervientium Deo proficerent, in terris, in decimis, in aliis redditibus, ex ſuo largiri..... Hic ergo WVillelmus Rex, *in* Ermanerendis villa, quæ eſt contra Rotomagum, in altera ſinminis parte *f* mortuus eſt.... Quantus autem mœror Lanfrancum ea morte ejus perculerit, quis dicere poſſit? quando nos, qui circa illum nuntiata morte illius eramus, ſtatim eum præ cordis anguſtia mori timeremus.

Ex eo hujus mortem vulde dolet,

f

non multum deinde ei ſuperſtes fuiſſe creditur,

59 Defuncto itaque Rege WVillelmo, ſucceſſit ei in regnum WVillelmus filius ejus; qui cum regni faſtigia fratri ſuo Roberto *g* præripere geſtiret, & Lanfrancum, ſine cujus aſſenſu in regnum adſciſci nullatenus poterat, ſibi in hoc ad expletionem deſiderii ſui non omnino conſentaneum invenirer; verens ne

g

B dilatio ſuæ Conſecrationis roferret ei diſpendium cupiti honoris, cœpit tam per ſe, quam per omnes quos poterat, fide ſacramentoque Lanfranco promittere juſtitiam, æquitatem, & miſericordiam ſe per totum regnum, ſi Rex foret, in omni negotio ſervaturum; pacem, libertatem, ſecuritatem Eccleſiarum contra omnes defenſurum, nec non præceptis atque conſiliis ejus per omnia & in omnibus obtemperaturum *b*. Sed

b

cum poſthac in regno ſuiſſet confirmatus, poſtpoſita pollicitatione ſua, in contraria dilapſus eſt. Super

quem ob eam præſtitam promiſſa redarguit

quo cum a Lanfranco modeſte redargueretur, & ei ſponſio fidei non ſervatæ oppone retur, furore ſuccenſus; Quis, ait, eſt, qui cuncta quæ promittit implere poſſit? Ex hoc igitur non rectis oculis ſuper Pontificem intendere valebat, licet a nonnullis, ad quæ illum voluntas ſua trahebat, ipſius reſpectu, eo ſuperſtite temperavit. Erat enim Lanfrancus idem, vir divinæ ſimul & humanæ legis peritiſſimus, atq;

factum ipſo mortuo deteriorem.

ad nutum illius, totius regni ſpectabat intuitus. Qui

C eum de hac vita translatus fuiſſet, quam graviscalamitas ex obitu illius Eccleſias Angliæ devaſtaverit, multa prætermittendo paucis oſtendere placuit. Conſeſtim enim Rex foras expreſſit, quod in ſuo pectore, illo vivente conſotum habuit. Nam mox ipſam totius Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, nec non adjacentium inſularum matrem, Eccleſiam ſcilicet Cantuarienſem, invaſit; cuncta quæ illius juris erant, intus & extra per clientes ſuos deſcribi præcepit, taxatoque victu Monachorum inibi Deo ſervientium, reliqua ſub cenſu atque in ſuum Dominium redigi curavit. Fecit ergo Eccleſiam Chriſti venalem, jus in ea dominandi præ ceteris illi tribuens, qui addetrimentum ejus, in dando pretium, alium ſuperabat*i*.

ANNOTATA.

a *Eſt hæc in nova editione Conciliorum Labbæi, inter* Alexandri *Epiſtolas, Ep.* 39.

b *Eadem Epiſtola* Gregorii *qua eſt lib.* 12 *Ep.* 32 *producitur in ejus Vita a Joanne Diacono lib.* 2 *num.* 34.

c *Sedit* Bonifacius IV *ab anno* 608 *ad* 615, *cujus hic citatam Epiſtolam lege in præſtantiſſima editione Labbæi Tom.* 5 *col.* 1619, *ubi vide & aliam inſignem ejus Epiſtolam adverſus nonnullos ſtulti dogmatis, qui magis zelo amaritudinis quam dilectionis inflammati, aſſerunt* Monachos Sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam aut chriſtianitatem ſeu abſolutionem largiri poſſe per Sacerdotalis officii adjunctam gratiam. *Eſt hæc Epiſtola inter editas etiam poſita in Vita per Milonem num.* 31.

PER EADEMRUM.

e *Sequentia ad Vitam S.* Anſelmi *Tomo a Aprilis a pagina* 893 *edidimus, ex quibus pauca quæ ad B. Lanfrancum ſpectant hic damus.*

f WVillelmus *mortuus eſt anno* 1087: *villa autem in quabibit hodie* Sotteville *nominatur.*

g *Erat* Robertus *WVillelmi Conqueſtoris primogenitus, ſed ignavus & patri aliquando rebellis, quare Normannia Ducatum ei reliquiſſe contentus ille, ut jure naturæ debitum; Angliam a ſe conquiſitam minori natu reliquit, velut qua ſua diſpoſitionis eſſet.*

h *Orderius Vitalis initio lib.* 8. Guillelmus, *inquit*, Ruſus Epiſtolam patris ſui Lanfranco Archiepiſcopo detulit; qua perlecta idem Præſul eum eodem juvene Londoniam propravit, ipſumq; e ad feſtivitatem S. Michaelis in veteri baſilica S. Petri Apoſtoli, quæ WVeſt-monaſterium dicitur, Regem confecravit. Hic patrem ſuum in quibuſdam imitari ſtuduit..... ſed erga Deum & eccleſiæ frequentationem cultumque frigidus extitit.

i *Similia plura apud Eadmerum legnntur, tam in hiſtoria quam in Vita S. Anſelmi libro* 2 *cap.* 2 *& ſeqq.* E

ANTILANFRANCUS

WVillelmi Thorn, Monachi Auguſtinenſis,

Sua ſeipſum maledicentia refutantis.

Regno ad Normannos translato

REgnum a gente in gentem transfertur, propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſus dolos, *inquit per Eccleſiaſticum* 10 *Spiritus Sanctus. Id quam ſæpe experta ſit Britannia, norunt omnes, qui gentis hiſtoriæ legerunt; & Imperium inſula a Romanis ad Anglo-Saxones, ab hi ad Danos, rurſumque ab Anglis ad Normannos translatum ſciunt. Quoties tamen id factum eſt, ſemper tum ſummo eorum ſenſu factum eſt, qui aliena gentis dominatui ſubjici pro ſervitute habebant. Hinc illa acerbitas animorum, in Hiſtoricorum etiam Religioſorum ſcriptis quandoque elucens, vel poſt plura ſæcula. Exemplum habemus in WVillelmo Thorn, Auguſtinenſi monachi Cantuaria Chronologo. Poſtquam enim gloriantur narraſſet cap.* 6 § 9, *quomodo WVillelmus Dux Normannia, Conqueſtor ex re dictus, victo Haroldo Duce (qui & ipſe poſt mortem S. Eduardi Anglorum Regum ultimi ad regnum aſpirabat) Londini coronatus, tranſgreſſuſq; in Cantiam, ab ejus Provincia populo univerſo armato circumfuſus, inductus fuerit ad ei confirmandam libertatem patriaſque leges & conſuetudines, quibus ſola Cantia deinceps eſt fruita; idque agentibus Stigando Cantuarienſi Archiepiſcopo & Egelſino Auguſtinenſi Abbate, qui eligentes civitas mori in bello quam videre mala gentis ſuæ, & ſanctorum Machabæorum animati exemplis, facti arant duces exercitus: poſtquam, inquam, hæc fuſe nec minus gloriantur narraſſet, ſequuntur deinde* § 10, *quam poteſt invidioſiſſime ſugillat conſilium novi Regis, in Epiſcopatibus Abbatiſque ad Normannos transferendis. Nec Regem ſolum tyrannidis accuſat, ſed ab eo conſtitutum Cantuarienſem Archiepiſcopum* Lanfrancum *nihilo elementius habet: in quo, ſi verum fateri voluiſſet, debebat laudare zelum reſtaurandæ eccleſiaſtica diſciplina, non minus inter Monachos quam Clericos Anglos collapſa, idque ut quam poſſet ſuaviſſimis modis apud Auguſtinenſes obtinere etiam ſat agentis.*

F *confeceret babens Auguſtinenſi, etiam Monachi*

ex his Auctoribus ſit, Regem tyrannidis accuſantes,

a *Initium querelarum fuit, quod anno* MLXVII Egelſinus

A finus *Abbas*, perpendens ſe odium incurriſſe Regis propter libertates Cautiæ *ab eo ſervatas*, & plus ſuæ ſaluti quam gregis ſibi commiſſi conſuleus, exhauſtis pretioſis quibuſcumque ſui monaſterii theſauris, in Daciam navibus auſugit, nec uſquam comparuit: ſicque grex Dominicus, fugiente paſtore, luporum voracitati exponitur, & vinea Domini electa undique a vulpeculis demolitur. Annn autem Domini MLXX VVyntoniæ celebratum fuit Concilium Eccleſiæ Anglicanæ, in quo Rege ordinante Stingandus Archiepiſcopus ignominioſe degradatus, vinculis perpetuis mancipatur, & Lanfrancus incontinenti ſubrogatur. *His præmiſſis, abſque ulla mentione culparum Stigandi, propter invaſam contra Canones Archiepiſcopalem Sedem a Romano Pontifice excommunicati, & meritorum Lanfranci omnibus notorum, unde poterat deburatque ſumi excuſatio imo approbatio falſi, ab univerſis Anglia Epiſcopis & Abbatibus in Nationali iſta Synodo laudati*; *exorditur Chronographus cap. 7 Prolaturum Scotlandi Abbatis hoc modo.* Anno Domini quo ſupra, *ſcilicet* MLXX, comperto quod Egelſinus ſic in Daciam fugerat, ſuamque Eccleſiam, abſque licentia Regis petita aut obtenta, dereliquerat; prædictus Rex monaſterium S. Auguſtini, cum omnibus internis & externis appendiciis, confiſcavit; & eidem monaſterio quemdam Monachum, nomine Scotlandum, natione Normannum, in Abbatem prefecit, Monachis Auguſtinenſibus tum propter Regis tyrannicam potentiam, tum propter ſui monaſterii ex omni parte depreſſionem multiplicem, licet non ſine mentis amaritudine, ad tempus hoc tolerantibus.

B

3 *Non erat ſane quod Auguſtinenſes pœniteret novi, licet interni, Abbatis: nam hinc uſque ad §. 8. aliud non agit Chronographus, quam ſigillatim deſcribere geſta Scotlandi memoria digna, quibus monaſterii jura atque poſſeſſiones & recuperare ablata, & noviter acquiſitis ampliare nitebatur: quin & eccleſiam longe quam antea fuerat majorem auguſtioremque a fundamentis exſtruxo, ſicuti abunde explicatum eſt* XXVI *Maji in libris de Tranſlatione S. Auguſtini aliorumque, idcirco facta. Quin autem in iis omnibus bonis monaſterio curandis magnam partem habuerit Archiepiſcopus* Lanfrancus, *nemo prudens dubitaverit, propter ſummam utriuſque inter ſe amicitiam & conſiliorum communionem. Nihil tamen iſtud profuit ad Monachorum Anglorum animos Normanno Archiepiſcopo & Abbati ſic devinciendos, ut mutata republica ſtatu, etiam in re ſua privata mutati ab illis quidpiam poſſent tolerare patienter, quanticumque boni ſtatuto id ab illis fieret; quin peſſimam in partem exceperunt omnia, & utrumque graviſſime ſunt calumniati, falſi etiam judices cogitationum iniquarum, circa ipſam mentis intentionem, ſoli Deo notam. Audiamus Chronographum §. 8.* ut in ſcriptis reperit, *explicantem, quomodo* juriſdictio ordinaria tempore Scotlandi perdita *fuerit*.

C

4 Quoniam, *inquit*, teſte mundi Philoſopho, nullus mortalium ita felicitate beatur, quin ea aliqua ſui parte miſeriis relinquatur ſubjectus; prædictus venerabilis Abbas Scotlandus, licet poſſeſſiones & jura temporalia monaſterii ſibi commiſſi undique potenter defenderet, utpote amicus Regis & Principum terræ; jura tamen ſpiritualia & libertates, in detrimentum hujus Eccleſiæ, minus provide procuravit, ut ex dicendis plenius elucebit. A tempore enim Beati Papæ Gregorii ac ſancti Patris Auguſtini, id eſt a ſexcenteſimo Dominicæ Incarnationis anno uſque ad milleſimum octogeſimum, hæc illius ſummæ Matris Eccleſiarum ſpecialis filia, & ſpiritualis alumna Regni Anglorum, cœnobiali dignitate & monachili religione primaria, gratia omnipotentis Dei, qui libertate vult filios ſuos frui, & non ut fiant cum ſervis tributarii; ac ſanctione ſancti Patris Gregorii ceterorumque Romanorum Pontificum nec non B. Auguſtini, omnique eccleſiaſtica pace, honore, ac libertate uſa eſt.... Anno autem MLXX Lanfrancus, Archiepiſcopali Pallio in Cantuaria poſitus, hanc Eccleſiam Apoſtolicam perſequi tncepit; & dominium quod ſuper eam juſte habere non potuit, ot aliquo modo obtineret, per ſe & ſuos complices machinari non deſtitit.

D

5 Hic ergo, poſtquam aliqoot anois diguitate Archiepiſcopali functus eſt, Abbatem Scotlandum, quaſi in magnæ amicitiæ familiaritatem, ſibi in dolo aſſociavit, ut ſub umbra hujus mutuæ dilectionis, quod ſæpius optabat celerius adipiſceretor. Erant autem quaſi compatriotæ & vicini, & com dicto Duce VVillielmo, paulo ante in Regnum promoto, de tranſmarinis partibus ſubſecuti, & ideo ſibi invicem gratiores & fideliores amici. Hoc ergo mutuæ amoris vinculo Archipræſul roboratus, per ſe aliaſq; honeſtas perſonas ſæpius uppetit Abbatem, ut ad ſermonem ſuum tantommodo audiendum, & ut Synodus ina ſpecioſior appareret, Sacerdotes ſuos ſibi præſtaret. Quod cum Abbas ſæpius negaret, ac contra jus Apoſtolicum ac oſom ſuæ Eccleſiæ Apoſtolicæ ſe nullo modo facere poſſe diceret; tandem eidem monaſterio non præcavens, tantæ calliditatis minus providus, quin tam familiarem ſibi amicum offendere timens, omnes Sacerdotes ſuos ad ſynodum Archiepiſcopi, Monachis ſuis contradicentibus, ire coegit, non de re aliqua placituros, ſed tantum ad audiendum ſermonem Archiepiſcopi pro utilitate ſua propria, abſque omni malo ingenio & cauſa perverſa. Iterumque Archiepiſcopus Abbatem aggreditur, quateus Presbyteros ſuos ad utilitatem animarum ſuarum ad Synodum tranſmittat: quod cum frequenter rogaſſet, & Abbas præ timore vel amore non negaret, Archiepiſcopus conſuetudinarie, & quaſi eſſent ſub juris & ditionis ſuæ honore ac dignitate, ad Synodum & Capitulum ſuum omnes Presbyteros Parochianoſque eorum venire compulit: ſicque monaſterio S. Auguſtini dignitatem & honorem cauteloſe ſubtraſit, quem ab exordio naſcentis in Anglia Eccleſiæ, libere, pacifice, & ſine omni injuratore ſemper obtinuerat....

E

6 Anno Domini MLXXXV obiit VVillielmus Rex Anglorum, Conqueſtor nuncupatus.... Anno ſequenti Lanfrancus, inſtigatione Monachorum ſuorum, prædictis malis non contentus, interdixit Monachis iſtius Eccleſiæ, ne ſigna ſua in ulla hora Canonica pulſarene, niſi prius io Epiſcopio pulſaretur: non attendens, Ubi Spiritus Dei, ibi libertas. Inde ergo iræ, riæ, murmurationes, deordinationes ſæpiſſime in domo Dei fiebant, quia, cum injuria Romanæ Eccleſiæ facta, ſervitium Dei frequenter tarde, & indecenter, & irregulariter lacrymoſis ſuſpiriis exercebant. De tanta ergo ignominia tamque nefanda irreverentia, Domino Apoſtolico ac Romanæ Eccleſiæ, cujus eſt illa propria & ſpecialis capella, irrogata, flebilibus vocibus præcordialibuſque gemitibus Monachi Abbatem ſuum adeunt, exorant & arguunt, ut celerius Domino Papæ hoc tantum facinus ac ſuum maximum dedecus nununtiet. Quos illa deſpiciens, & contra Deum, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ dignitatem, ac ſanctionem ſuppradictorum Patrum ſatis aunotatam Archiepiſcopo favens; Monachos diſtringere, ac ne de curia vel de clauſtro aliqoo modo exirent, omoino arctare præcepit. Suſpicabatur nimirum & timebat, ne ipſi aliquo modo Domino Papæ damnum & dedecus ſibi illatum inſinuarent, Archipræſuliſque arrogantiam ac ipſius Abbatis turpem conſenſionem manifeſtarent.....

7 Anno Domini MLXXXVII, tertio Nonas Septembris

i impoſtea jubet ab eo Archiepiſcopum a

& Abbatem.

Abbatem templi ſolo inſcientis ac reſtant.

qui ſine Presbyteris ad Synodum illius invitari. tam & non vari poſſus eſt.

& libere compoſitum ipſa eccleſia.

licet optimis de temporalibus ſuam monaſterii & monachis.

tamen propter omnia hæc ſuſtinebit

quodam ejus antiqua privilegio.

Archiepiſcopum vim ſua capiditatis.

Illum item quis Abbatis mortuo,

A tembris, obiit Scotlandus: quo defuncto Lanfrancos Archiepiſcopus, videns tempos ratum & opportoonm, quo Auguſtinenſem Eccleſiam ſuæ ſubderet ditioni, unom de Monachis ſuis intebator illi monaſterio præficere in Abbatem: unde & Regem VVillielmom, filiom VVillielmi Conqueſtoris adiit, & ut ſibi donationem Abbatiæ prædictæ daret inſtanter petiit: ſed non obtinuit; eo quod Monachi Auguſtinenſes exhibuerunt Regi privilegia ſua, ſcilicet Auguſtini Archiepiſcopi, Ethelberti Regis, Bonifacii Papæ IV, Agathonis & Adeodati ſummorum Pontificum, ex quibus liquide Regi apparebat, quod

electus eſt ex ſuis Monachis aliquem inducere.

electio Abbatis ejuſdem loci, tam de jure commoni quam de privilegio ſpeciali, ad eoſdem pertinebat. Unde Lanſtancus, proſpiciens votum ſuum ex parte Regis fore fruſtratom, nova doli excogitans machinamenta, Simonis magi uſus eſt impudenti prudentia; & ut Monachi Auguſtinenſes unom de Monachis ſuis & ſuæ fraudis complicibos in Abbatem hujus loci eligerent, non tam precibos prævlis, quam pretiis pecuniatum promiſſis, inſtantiſſime poſtolavit; pacemque ſimulans in doln, ſe amicum Augoſtinenſis monaſterii futurum præſtantiſſimum, ſi vota ejus complerentur, ſpopondit. Sed Augoſtinenſes Monachi, prodeoter animadvertentes anguem larentem in herba, timentes ne eis venenum aſpidum & Inſanabile, in aoreo poculo ſub dolci Sirenarom voce, propinarerur; ex præteritis Lanfranci geſtis ſuturorum eventus certiſſimos meroeutes; pecuniam ejus ſic oblatam in offerentis perditionem velor anathema ſpreveruot: ſed & Monachum qoemdam ex hujus gremio, moribos & litteratura inſignem, ac Regi juniori amaotiſſimum, nomine VVydonem, Chriſto prævio elegeruor. Lanfrancos Archiepiſcopus, ſpe concepta ex omni parte fruſtratus, non ram dolore cordis intriſecus affectus, quam iracundiæ furia contra Monachos S. Auguſtini Invectus, prædictom VVydonem Electum, ſecundom privilegioram ſuorom tenorem, benedicere aliquamdiu recuſavit: ſed Regis VVillelmi victus inſtantia, prædictom Electum ad altare majus ſoi monaſte-

B

nec nisi confirmatus consecravit Electum ab aliis.

C

ſil benedixit, die S. Thomæ Apoſtoli, & anno ſequenti obiit.

In eos maledicta magnam exercuere.

7 *Hallenus Auguſtinenſis Monachus VVillielmus Thorn, ſæculo quidem* XIV *exeunte ſcribens, ſed ſuorum Fratrum indans ſenſum, qui tunc vivebant: & talia ſcribebant, qua ſi ſolu extarent de* Lanfranco, *quis eum non crederet hominom ambitioſiſſimum cupidiſſimumque fuiſſe; & animum ex dolo ac fraudibus conſutum atque iracundia furiis agitatum in Archiepiſcopum adminiſtrando habuiſſe; quodque conſequens videri poſſet, malam vitam infelici morte concluſiſſe, meritum ut ejus memoria habeatur in maldictione perpetua, ſicut nec verbum omnino ullum de tam multis ejus laudibus, quas alii celebrant, habet hic auctor. Sed bene! quod aliter de eo Deus, aliter non ſolum Normanni, ſed & Angli ceteri, aliter poſteritas omnis judicaverit. Licuit Monachis pro privilegiis ſuis ac libertatibus etiam contra Archiepiſcopum ſtare, nec ob eos qui forte obreptitiam abuſus debebant uſus ſuos dimittere, niſi Apoſtolica Sede jubente, cui immediate ſubjicibantur: ſed non debebat tam nigris coloribus depingi vir alioqui ſanctiſſimus, & in eo quodipſis doluit, bono zelo actus; fortaſſis etiam optima ratione meliorique jure nixus, de quo non eſt promptum judicare ex ſola adverſa partis relatione, tanto magis ſuſpecta, quanto pertinaciora præfert ſigna odii vehementis, neque permittentis Monachos illos, qui ſibi adverſarium æſtimabant Lanfrancum, pacifice quidquam vel cogitare de eo vel ſcribere: quorum interim cauſa etiam inde gravatur, quod potuerit injuſta videri viro, in aliis ſuis omnibus actionibus Sancto. Idem obventurum ſibi ſperare poſſunt, quotquot ſubinde pro juſtitia aut veritate contingat incurrere odium communitatis alicujus, etiam religioſæ, eaque de cauſa ſcripſit libellſve famoſis apud vulgus eraduci; modo ipſos aliorum non præoccupatorum tuatur univerſalis approbatio, ceteris eorumdem factis dictiſque teſtimonium præbens æquitatis & veracitatis; quod teſtimonium tanto gravius ſemper erit, quanto notius fuerit, iſtos, qui adverſari ejuſmodi immodeſtis murmuratoribus videntur, majori ſuo commodo potuiſſe & voluiſſe favere iiſdem: ſi licere credidiſſent.*

Sua præſumptuoſa cenſa. Lan franci famæ detrahunt ubivis.

D

E

F

DE S. UBALDESCA VIRGINE,

ORDINIS S. JOANNIS HIEROSOLYMITANI;

PISIS IN HETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, deque originario Vitæ textu amiſſo ſed ex italica verſione utcumque reſtaurato,

D. P.

ANNO MCCVI

Ordinis hujus Sancta duo.

SAcram, *&, auctо per Urbanum VIII appellationis titulo*, Eminentiſſimam Religionem Equitum Hoſpitalariorum S. Joannis Hieroſolymitant, *quos ab indepta ſub annum* MDXXX *Melita inſula poſſeſſione* Melitenſes *dicimus, multi egregii Heroes militaribus facinoribus & inſignibus triumphis illuſtrarunt in Oriente; in Occidente vero ſuam Religionem vara quadam ſanctitate exornarunt, non ſolum viri aliquot ſuo tempore commemorandi; ſed etiam ea infirmiori ſexu nonnulla ejuſdem profeſſionis Sanctimoniales, quales in Italia duas invenio, easque abſolute ac*

ex b. Tuſcana Verona 24 Julii.

Sanctas, *ſcilicet* Ubaldeſcam *atque* Tuſcanam: *hanc Verona in Æmilia Vidnam, de qua agendum erit* XIV *Julii; iſtam Virginem Piſis in Hetruria, ubi æque ac Melita, Officio ſub ritu Duplicis agendo, colitur hac* XXVIII *Maji; qua, & quidem in Dominicam Trinitatis ſeu octavam Pentecoſtes incidente, illa obiit, anno* MCCVI, *cum cyclo Solis* XX *Luna* X *lits. Domin. A Paſchu celebratum fuiſſet* XI *Aprilis; licet Piſani, novem menſibus præveniente anni communis exordium, annum eum numerent* MCCVII.

Ubaldeſca Piſis colitur 28 Maji.

2 *Meminit* S. Ubaldeſcæ *Philippus Ferrarius in utroque Catalogo, tam Sanctorum Italia, cum prolixiori elogia: quam eorum qui in Romano Martyrologio non ſunt ſub hac formula,* Piſis in Tuſcia S. Ubaldeſcæ Virginis. *Ferrarium ſecutus eſt in ſacro Gynæco Arturus a monaſterio: ſed ſi attentius illum legiſſet, & notaſſet humilibus parentibus in agro Piſano ortam dici, & de ingreſſu in monaſterium obtinendo dubituſſe,* cum ſibi dotem non eſſe diceret; *adeoque aliunde potius laudandam eam ſibi propoſuiſſet, quam a ſpretis mundi delicits & gloria. Allegat ubique Ferrarius* Vitam Ms. quæ apud Moniales S. Joannis ſervatus: *& omnino illius*

exem-

EXIT M. RAZZII. *exemplar vidiſſe atq; habuiſſe crediderim; habuit enim, & omiſſis pleriſque miraculis, Italice evulgavit, cum ſolo titulo* Beatæ, *inter Vitas Sanctorum ac Beatorum Tuſciæ, Silvanus Razzius; ex quo eandem cegimur Latinam vitam facere, quandoquidem veterem originariumque contextum nullo hactenus unicorum diligentia potuit reperire.*

Vita, omiſſo originali Latina.

3 *Quæſivit illam perquam ſolicite Eques Ceſſinius, quando nobis cecinit Vitam B. Claræ de Gambacorta, illuſtratam* XVII *Aprilis; & Vitam B. Bonæ, ſimiliter Piſanæ, dandam* XXIX *hujus Maji; ſed fruſtra quæſivit. Quæſivit deinde, ſed pari ſucceſſu, Reverendiſſimus Tortus, Archiepiſcopi Piſani Provicarius & Moniolium S. Joannis Rector. Deniq; Doctor Pagnius, publicus Medicinæ Profeſſor, apud quem, Piſanorum Res ſcribere molientem, antiquæ quotquot potuerunt inveniri monumenta eſſe dicebantur collecta: qui dicta Vita interrogatus, exhibuit quidem vetuſtum codicem, in quo SS. Bonæ ac Gherardeſcæ Piſanarum Vitæ legebantur, ſed negavit de B. Ubaldeſca verbum apud ſe ullum eſſe, præter quam in libris Razzii, Ferrarii & Boſii: hic vero in Hiſteriis ſui Ordinis memoriæ ejuſdem prolixe ex Razzio, ſicut & Boſii epitomator Franciſcus Truglinus. Itaque omni ea diligentia aliud nihil præſtitum eſt, quam ut nobis innoteſceret* B. Gherardeſca, *nec nomine quidem antea cognita, de qua poſt Vitam B. Bonæ agemus. Pergimus nihilominus optare, ut* B. Ubaldeſcæ *originalis Vita aliunde in lucem prodeat, locum habitura in primi Semeſtris Supplemento, poſt abſolutum Junium componendo.*

dicuntur Italice Razzii.

B

eam probat etiam ratione ætatis Mirbel.

4 *De cultu ejus, primum cum feſto Trinitatis mobili, deinde Pontificia auctoritate ad hanc* XXVIII *Maji adſtricto, nihil opus eſt multa præfari: patebit ad res ad ſecundam Vitæ ex Razzio Boſioque; nec non quarumcunque corporis ſancti oſſa, ab Hoſpitali S. Joannis ad eccleſiam S. Sepulcri tranſlata fuerint, dempto (quod ibi manſit) Capite; & quomodo una cum parte Reliquiarum præcedenti ſæc. propagata* Ubaldeſcæ *veneratio ſit; unius etiam hoc ipſo ſeculo perecclebiam Reliquiæ, ſub illius invocatione in nova urbis Melitæ conſpectu ædificatum, a Magno Magiſtro Ordinis Paulo. Patria Sanctæ fuit caſtellum Calcinariæ, ſiniſtrorſum Arni fluminis ripam aſpicientis, medio inter Piſas & S. Miniati oppidum itinere, pari fere utrimque* XXXV *millium ſpatio. Aliud nihil eſt quod doceri prævie lectorem conveniat: quare ad Vitam, qualem ſuggeſſit Razzius, nullius ulterioris lucis egentem, tranſeamus.*

VITA

Ex Italico Silvani Razzii.

Nata Calcinariæ genere noſtro, ſed pio.

C 1 NAta eſt Ubaldeſca Calcinariæ, caſtello diœceſis & territorii Piſani, ex humilibus parentibus atque ſimplicibus, ſed bonis Deumque timentibus, circa annum ſalutis noſtræ MCXXXVI: qui licet agricultura vitam tolerarent, nihil tamen prætermiſerunt quo ſuæ hanc dilectiſſimæ filiolæ Chriſtianam inſtillarent virtutem, tanto propenſius, quanto ipſa magis velut a natura eodem ferri videbatur, quippe in cujus actionibus omnibus ſincera humilitas, & prompta relucebat obedientia. Ad has virtutes accedebat etiam ſumma verborum pareitas, egregium ſane, tum in omnibus hominibus, tum maxime in virginibus adoleſcentulis, boniratis atque prudentiæ indicium. Quidquid ab impoſitis per parentes domos miniſteriis ſuperabat

a puerile virtutem excellit.

ei temporis, id rerum oratioui recitandiſque Coronis impendebat, Deum ſogens ut vitam ſoam dirigeret in viam ſalutis: quin etiam laborando manibus domi foriſque orabat, ut poterat, ſi non voce, ſaltem mente in Deum elevata. Corpus quoque ſuum, innocens licet atque puriſſimum, macerabat jejuniis vigiliiſque. Caritatem erga pauperes ſic exercebat, ut a domus limine neminem pateretur D ſine ſolatio abſcedere: quamvis enim agricolæ eſſent parentes ejus nec copioſi, proprius tamen ipſorum erat quem colebant fundus, & nonnihil ſuppeditabar unde poſſent etiam neceſſitatem tolerantibus tribuere aliquid.

quadrennis ab Angelo ſubitur monitis fieri.

2 Quia uurem, ſicut dixi, in viam ſalutis dirigi petebat a Deo, is qui juſta petentium preces eaudire conſuevit, etiam puellulæ hujus oranti benignam aurem præbuit, ejuſque deſiderium hoc qui ſequitur modo implevit. Cum annum ætatis decimum quintum ageret, domeſticis omnibus in agro occupatis, ſola ipſa remanſerat circa furnum, panes imbi coquendos immittens; & ecce Angelus Domini apparuit ei, dixitque: Audi, Ubaldeſca, quoniam ſemper poſtulaſti a Deo, ut monſtraret tibi viam per quam ſalvari poſſis; adſum, ejus nomine mandans, ut ſine mora Piſas te conferas, ingrediariſque Hoſpitale S. Joannis, & cum Matribus ibi degentibus vivas in pœnitentia, & Dei pauperumque ejus ſervitio. Cui illa: Equidem libentiſſime id fecero: ſed illæ iodotatam me ſuſcipere recuſabunt, nec poſſunt parentes mei requiſitam dotem exhibere. Sed Angelus, Nihil iſtud te ſolleitet, inquit, Matres enim iſtæ non tam dotem ſpectant quam virtutem. Sed ego, reponit illa, ſi etiam hac deſtituor, quomodo admitti potero? Et Angelus: Supplebit E quod deficit Spiritus ſanctus, a quo illuſtrata tantis implebeeis gratiis, quantas Piſanarum mulierum nulla eſt conſecuta, ipſaque civitas meritis tuis liberabitur a periculis maximis.

eriam ſuæ dotis ſtipendia.

Cum eam parentes ſui

3 His dictis abiit Angelus: Ubaldeſca vero, dimiſſis in furno panibus, ad campum cucurrit, ubi pater matereque erant; & quæ ſibi dixerat Angelus nedine enarravit, inſtans ſupplicanſque, ut ipſo illo die ad Hoſpitale duceretur. Venientes ergo in civitatem, poſtquam eſſent ab omnibus, qui in vico Gonellæ dicto morabantur, hilariter ſaluiati; repererunt Abbatiſſam eum Sanctimonialibus circiter quadraginta, expectantem ad portam Hoſpitalis, ad illam recipiendam, de cujus adventu etiam ipſæ fuerant ab Angelo per noctem præmonitæ. Hinc inductu in eccleſiam eſt, conſuetiſque cum cæremonis habitu Religionis induta; gaudentibus omnibus, quod tale munus divinitus accepiſſent; parentibus autem, ubi veſtitam viderunt, diſcedentibus, dubiiſque inter lætitiam ac mœroreem, quod abſque ea regrederentur quam amubant renerrime. Erant igitur pro tam ionpinato eventu quaſi extra ſe rapti, F nec niſi ſequenti die recorduti ſunt panum, quos ſur no imponendos filiæ commendarant. Tum vero illuc accedenies, ubi ſolos cineres reperturos ſe credebant, aut induratas in carbonem craſtas; extraxerunt panes tam congrue coctos, ut nihil a longiori in furno mora paſſi viderentur, ſed juſto dumtaxat ſpatio illic manſiſſet quare in uebem recurrentes, ex iiſdem panibus tulerunt ad Sorores, omnia quæ eveneranr cum gratiarum actione enarrantes.

Hoſpitali dediſſent.

panes in furno miſſos non ſe amplius inveniſſe.

4 Verum quantum ad hæc audita exultabant *Virtus Reverendæ ſpectatæ* Abbatiſſa & Sanctimoniales omnes, tantum illa bumiliabat ſe, fugitans jactantiæ, & nihil ſolicitius eogitans quam quomodo magis ſeſe demitteret. Eluebat tamen præcipue ſingularis ejus caritas, tum erga Sorores omnes, tum erga Infirmas, quibus ne vel minimum quid deeſſet omni ſolicitudine atque induſtria & promptitudine ſatagebat. Aliis autem affabilis & manſueta, in ſeipſam erat ſevera & rigida, cilicium geſtando ad carnem, modicumque dormiendo, non in lecto ſed ſuper faces farmentorum, quos corpori feſſo ſubſternebat. De jejuniis & abſtinentia ejus quid dicam? Solo enim pane & frigidæ

A gidæ potu contenta vivebat, idque ſecundo dumtaxat aut tertio die ſumptu; unde tota emaciata, non niſi oſſibus cute indutis conſtare videbatur; vultu tamen ſemper læto & hilari, utpote quæ ſpiritu jugiter inventa in Deum, videbatur enim Sponſo ſuo Chriſto ejuſque Matre & Sanctorum choris, cœleſtis paradiſi deliciis perfrui.

eleemoſynas per urbem quærit.

5 Inter hæc ad maturiorem progreſſa ætatem, cum animadverteret monaſterium magna premi penuria, petiit facultatem ab Abbatiſſa & Sororibus egrediendi per urbem, & eleemoſynas corrogandi, quibus & ipſarum & potiſſimum infirmarum ſubveniretur neceſſitatibus: quod & fecit eum fructu, non ſolum monaſterii, propter eleemoſynas; ſed etiam civitatis totius, propter exemplum virtutis. Ita multos egit annos, enm Deus, illuſtriorem eam facere volens atque exercere patientism, diſpoſuit ut ei tranſeunti per pontem Spinæ (ſic dictum n Dominicæ coronæ Spina una, ibidem teligioſiſſime aſſervata) ex domo quæ ibi fabricabatur, in caput veoir lapis, ipſumque graviſſimo vulnere perculit. Volebant Sorores medelam ei quam diligentiſſime fieri: ſed recuſavit Ubaldeſca, quin potius ad Je-

gravi vulnere percuſſa.

B ſum ſnum converſa exoravit illom, ut exinde reliquo omni vitæ ſnæ tempore dolorem ſuſtinens, perpetuam humanæ conditionis memoriam ſecum ferret: & voti ſui compos effecta, plagam iſtam ſecum intulit in ſepulcrum, ſemper marcidam & purulentam, ſcatentemque vermibus; ranta, non dico cum patientia, ſed lætitia, quanta non ſolent mulieres ſæculares circumſpectare ſe ornatas gemmis atque monilibus.

aquam in vinum vertit.

6 Porro annorum ſeptuaginta ſpatio, quibus Ubaldeſca in hoc ſæculo vixit, multa per eam Deus miracula eſt operatus, ex quibus brevitatis ſtudio pauca dumtaxat hic referam. Feria quadam ſexta Maioris hebdomadæ, cum devotæ mulieres nonnullæ venirent a capella S. Martini in Chiazica, inciderunt in B. Ubaldeſcam, tunc forte occupatam hauriendo de puteo aqua; eamque rogaruot, ut ſibi potum præberet. Cumque illa porrigeret ipſis ſitulam aqua plenam, rogarunt eædem, ſcientes quam eſſet efficax ipſius oratio, ut eam impoſito Crucis ſigno benediceret. Feeit Ubaldeſca quod rog batur: & ecce bibentibus illis, non aqua, ſed optimum vinum guſtabatur; nec tamen animadvertentes id miraculo fieri, Ah, inquiebant, quid agis, Soror Ubaldeſca? nquam a te petivimus, & tu in Jie ſanctæ Paraſceves vinum porrigis, contra quam ſerat noſtrum abſ-

C tinentiæ propoſitum? Vix ea vel ſimilia dixerant, quando cognoverunt quod contigerat, ipſamque laudare ac prædicare cœperunt: quæ humanæ laudis fugientiſſima, tacere eas compulit, adjuravitque, ne quoad viveret alicui homini rem manifeſtarent.

& ea ſe agita.

7 Haud din poſt in morbum extremum prolapſam viſitavit Pater quidam, F. Doctus de Oculis nuncupatus, ordinem S. Joannis Hieroſolymirani profeſſus, qui in capella ſancti Sepulcri enram gerebat nnimarum, ac forte etiam prædictarum Sororum, vir probatæ ſanctitatis: qui ea viſa, nt eai multum afficiebatnr, dixit Sanctimonialibus, Brevi privabimini veſtra Sorore Ubaldeſca: verumtamen rogo vos, ut ſive die ſive nocte mori eam contingat, præſentem me adeſſe faciatis. Hæc verba in ſpiritu an-

mortis ſuæ modum præmifit.

diens illa; Pater, inquit, non poteris adeſſe tempori. Itaque accidit: nam cum ipſam aliquando viſitaſſet, extremis jam a ſe munitam Sacramentis, ac diſceſſiſſet; oculos Ubaldeſca in mortem clauſit, & vivere in terris deſiit, anno MCCVII, die XXVIII Maji, tunc in feſtum ſanctiſſimæ Trinitatis cadente. Vidit Abbatiſſa, viderunt Sorores, deſunctæ animam deduci in cælum, ab Angelorum circumplau-

EX ITAL. RAZZII.

dentium multitudine, atque cantantium hæc verba, Veni ſponſa Chriſti, accipe coronam, quam tibi paravit Deus ab origine mundi. Mox autem, atque *Ab Angelis in cœlum ducitur.* per urbem didita fuit hujus mortis fama, concurſum eſt undique ad venerandum corpus, quod habitaculom fuerat animæ tam ſanctæ; quam ipſam non dubitabant cœleſti fruentem gloria, patronam habere ſe apud Deum, tum propria quiſque perſuaſus experientia, tum aſſeverationc Sororum, oculis ſuis conſpecta referentium in ejus egreſſu.

ſeptimo poſt die ornata Confeſſario elevata oſtenditur.

8 Poſtquam veru factum eſt ſatis devotioni omnium, videre & contingere cupientium, curata per quam honorifice ſepultura fuit; ſicut & merita ſna exigebant, & diſpoſuerat Mater Abbatiſſa, eum prædicto Sacerdote Docto. Hic vero quam devote viventi aſſiterat, tam conſtanter adhæſit ſepulcro mortuæ, per integros ſeptem dies non recedens ab eo, niſi quantum corporalis refectionis ſumendæ exigebat neceſſitas: ſperabat enim manifeſtandam ſibi ſigno aliquo illius gloriam; ſicut & factum eſt ſeptimo die mane, quando vidit Beatam inter duos i gnitos currus cælum invehi, ſtipantibus Angelis & E Deum in Sanctis ſuis glorioſum laudantibus. Excitavit glorioſa iſtæc viſio pium illum Sacerdotem, utique jam certum de ejus beatitudine, ut corpus *Tranſfertur famulo.* elevandum de terra & honoratiori tumulo locandum enraret: qnod cum vulgatum per urbem eſſet, ad hunc actum concurrit magna populi multitudo, atque cum aliis etiam viginti duo infirmi, diutnrnis morbis conflictati, qui omnes eo die ſanati ſunt, per fidem in ejus meritis collocatam.

iterumque tranſfertur.

9 Sed neque in hoc novo ſepulcro diu quieverunt Reliquæ ſanctæ: eum enim Fr. Bartolus de Palmeriis de Caſcina, Prior eccleſiæ ſancti Sepulcri Piſæ, ejuſdem Ordinis S. Joannis Hieroſolymitani, eſſet a Magiſtro Ordinis, cum ſoa non modica conſuſione, loco motus; B. Ubaldeſcæ humiliter ſe commendans, vovit, quod ſi reponeretur in ſuam dignitatem, feſtum ejus curaret annue celebrandum in die ſanctiſſimæ Trinitatis: ſequenti autem nocte apparuit ei Beata, dixitque, Vade & diſpone quidqnid ad feſtum meum pertinet, adero enim tibi auxiliatrix. Neque vana promiſſio: mox enim receptus a Magiſtro in gratiam, Prioratum quoque ſnum recuperavit; exindeque eœpit illius feſtum ſolenniſſime celebrare quotannis, ſicuti uſque nunc celebratur in bonure ſanctiſſimæ Trinitatis & B. Ubalde F *& feſtum inſtituunt* ſcæ. Neque eo contentus, fecit etiam ſacrum corpus levari de ſepulcro, & oſſa componi intra pulchram capſam: relictoque penes Matres S. Joannini Beatæ capite (ſicut æquum erat) poſuit ipſam ſupra altare, in ſna ſancti Sepulcri eccleſia; ubi exinde ſervatur & reverenter viſitatur ab omnibus, propter multas, quæ meritis ejus obtinentur gratias, quarum unam ſatis ſit hic narraſſe, ceteris compendii cauſa prætermiſſis.

clarefcunt miracula; nummus ſam ſanctat.

10 Monetarius quidam, civitati Piſinæ uperam elocans in cudenda ad publicos uſus pecunia, dum una dierum ſuo intendit labori, vehementi mallei enerrantis ictu, minutulum quemdam nummum tam profunde adegit in manum ſuam, infra narvnm & carnem, ut eduecre ipſum inde nulla poſſet induſtria. Cum ergo din noctuque ſpatium vacuum a cruciatu non haberet, convulſiones etiam ſpaſmoſque frequenter patiens; omnibus tam Florentiæ, quo ſe remedii cauſa etiam contulerat, quam Piſæ fruſtra tentatis; recordatus eſt B. Ubaldeſcæ, cujus intercceſſione tam multi adjuti eſſent. Ergo ante ſepulcrum genu flexus, magno eum affectu eidem ſe commendavit; quo facto perſanatum ſubito ſe ſenſit,

A ſit, nummulo illo foras ultro prodeunt, manumque liberam ad priores uſus relinquente. Unde perlata quaquaverſum tam deſperatæ curationis notitia, magis magiſque accenſa eſt populorum etiam vicinorum devotio, erga hanc ſanctam Dei famulam; felices ſe æſtimantibus, qui aliquid Reliquiarum ejus poſſent obtinere. *Hactenus Razzius.*

Ejus imagines. 11 *Jacobus Boſius, in Hiſtoria Ordinis, Italice tribus Tomis deſcripta ac Romæ edita anno 1594, eadem brevius perſtringit; rurſumque in libello Imaginum inde extracto; ubi gemino iconiſmo Sanctam repræſentat ex antiquis moderniſque ptcturis. Moderna illam exhibent plane ut nunc veſtiuntur Monachæ, cum ſcapulari ſcilicet & lineo ad collum cooperiendum ſubgulari; pallio vero tam alte ad pectus colligato, at nulla pars tunicæ videri poſſit, quam alias ettam ſcapulare operit. Antiquiores habitum ipſiuſque Cracis Ordini propriæ formam longe ſimpliciorem referunt: quam nunc eſt, proinde videtur operæ*

B *pretium, utramque imaginem hic repræſentare:*

C *Notat porro Boſius, ſitulam eam in imagine commemorari, qua hauſta aqua fuiſſe in vinum converſa memoratur num. 6, quamquæ etiam hodie ſervantes Monachæ S. Joannis, plenam ejuſdem putei aqua mittere ſolent ex caritate ad febricitantes, felici ſæpe ſucceſſu. Pulmam ita vetuſtiori pictura putat idem Boſius ſignificare meritum patientiæ, in extremo morbo exercitæ. Addit, quod* unus puteorum, unde aquam haurire Sancta ſolebat, apud Monachas prædictas, eſt; alius, ad ſancti Sepulcri; quodque ex hoc ſoleat populus in die ejus feſto devote bibere. *Item quod* cubicula, habitationi Sanctæ olim addicta, hodiednm ſervantur integra, ſed Monachatnm uſibus deputata, præter cubicellum unum, in forma ſacelli redactum. *Denique, quod* circum pa-

aliqua monumenta reverenter habita.

rietes monaſterii, reperiantur plures Cruculæ de- D
ſculptæ, ad quas Sancta ſuas conſueverat obire ſtationes, egreſſu prohibita: quodq, eaſdem exoſculantes teſtentur, odoris ſuaviſſimi aliquid inde ſibi afflari.

12 *De ſanctorum oſſium translatione Melitam agit etiam Razzius: ſed accuratiorem rei geſtæ ſeriem lectori placeat ex Boſio audire, part. 1 lib. 7 ſub finem ſic loquente:* Utroque in loco, *ſcilicet in Hoſpitali S. Joannis & eccleſia Sepulcrina,* multa Deus operatus miracula per interceſſionem hujus ſuæ Beatæ, quibus motus Illuſtriſſimus Cardinalis & Magnus Magiſter Ordinis Fr. Hugo de Loubenx Verdala, pro ſingulari ſua erga B. Ubaldeſcam devotione, matura deliberatione præmiſſa, temporibus noſtris mandavit Equiti Fr. Julio Zanchini de Caſtiglionchio, Nobili Florentino, Locum-tenenti Prioris Piſani, ut præhabita licentia Magni Ducis Franciſci, aperiret prædictam capſam, exempturus inde partem, quæ poſſet ad primam Ordinis totius eccleſiam, intra inſulam Melitenſem transferri. Fecit ille quod juſſus fuerat, coram Domino Vicario Archiepiſcopali & Commiſſario civitatis Joanne Baptiſta Gianfigliazzi Senatore Florentino; ſumptamque inde partem Magiſtro miſit: qui E illam ad eccleſiam Conventualem S. Joannis Baptiſtæ deportandam curavit, impetrato prius a Sixto Papa V Brevi, ſub data anni MDLXXXVI die xx Novembris, quo is mandat, ut poſt translationem prædictæ Reliquiæ in novam Melitenſem civitatem, quotannis celebretur feſtum XXVIII Maji in honorem B. Ubaldeſcæ, eodem ritu & officio, id eſt Dupliei, quo celebrari ſolet in Metropolitana eccleſia civitatis Piſanæ; largiens plenariam Indulgentiam, perpetuis ſututis temporibus duraturam, pro emnibus Chriſti fidelibus, qui in die Tranſlationis prædictæ, factæ anno MDLXXXVI die XXVIII Maji in eccleſia S. Joannis Melitæ ſacram iſtam Reliquiam viſitabunt.

Reliquiarum pars Melitam tranſlata an. 1586

cum feſto & indulgentia 28 Maji.

13 P. Frater Antonius dn Panla, Vaſco, anno MDCXXIII electus Magnus Magiſter Ordinis (quo in gradu vixit uſque ad annum MDCXXXVI) de ſuo nomine Caſale fabricavit, in fundo ad feudum Marſanum pertinente, anno MDCXXVI; cujus domus & horti omnes pendunt cenſum eccleſiæ Rectorali S. Ubaldeſcæ, ab eodem Magno Magiſtro erectæ, per Bullam Apoſtolicam de Jure patronatus ipſi Magiſterio adnexi, pro uno Capellano e- F
juſdem Religionis, & obligationn curandi ibidem Miſſam omni die feſtivo, nec non in ſolennitate ipſius Sanctæ, quæ celebratur XXVIII Maji cum Veſperis; & viginti ſentorum, annue Magiſtro ipſi pendendorum, ſicut plenius continetur in Bulla, data Romæ ultimo die Julii anni MDCXXIX. Continet autem prædictum Caſale Panla ædes circiter quinquaginta, animas vero inquilinorum centum & ſexaginta. *Ita Commendator Joannes Feaciſcus de Abela Vercancellarius, in deſcriptione Inſulæ Melitæ ibidem impreſſa anno* MDCXLVII *pag.* 94 *&* 296, *cum Topographia totius inſulæ,* Casàl Paula *notante ad latus meridionale novæ urbis, verſus mediterranea, intervallo viæ unius milliaris Italici, ſicut illud etiam exhibet Orbis Maritimus Janſonii.*

an. 1618 ibidem a-edificata eccleſia.

A D

DE B. PETRO SOLITARIO

APUD COLLEM VALLIS ELSÆ IN HETRURIA.

D. P.

Sylloge Hiſtorica ex VVadingo & aliis.

A.C. XIII Tertii Ordinis, a Sancto Patriarcha Franciſco inſtituti ſub annum MCCXXI, Profeſſores primi fuerunt, BB. Lucheſius & Bona-dona conjuges ex Podio Bonizit in Etruria, nobili olim Vallis-Elſæ oppido, nunc in planitiem traducto; de quibus egimus ad XXVIII Aprilis, anniverſaria ipſius B. Lucheſii dies. Præter hos pios conjuges, inquit ad annum præfatum num. 16 Lucas VVaddingus, ad novum Sodalitium vir Sanctus aſſumpſit, Petrum de Colle, Bruoum quemdam, ac Mattolenſem alium, quam pluresque vicinorum oppidorum & Vallis-Elſæ incolas viros pios, ad quorum preces & inſtantiam hoc vel ſequenti anno præfecipſit Regulam, poſtea aliquantum auctam & mutatam per Nicolaum IV ſummum Pontificem ejuſdem Confirmatorem. Hæc ibi VVaddingus: ad annum deinde MXLII num. 20 poſt narratam mortem prædicti B. Locheſii (qui quo anno obierit ignorare ſe fatetur VVaddingus; obiit autem MCCLX, uti nobis ex Vita amiquiori innotuit) propter ſanctitatis fimilitudinem, quia locum ejuſdem non invenichat, ſubjungit mortem prænemorati Petri, allegato in margine ſui Mariani Chronico, cujus originalia verba, ab illius dignißimo ſucceſſore Franciſco Herolda perquam benevole communicata, exhibere malui: ſunt autem lib. 2 cap. 62 fol. 209 col. 4 ad finem, hujuſmodi.

Inter pios Vallis-Elſæ oppidi, anno MXLII aggregatur.

B

Commemoratur B. Petrus, C

2 Milliario ſecundo ab iſto Caſtro Bodii Bonitii, in Caſtro quod dicitur Collis, claruit quidam ulus ſanctus Frater, nomine Petrus, vir pauperta- qui ambarvalia ſanctimonia alios ſuperavit, & tam egeſtate dives, rigidus & auſterus ſibi ſupra modum, tam in cibo & potu quam in veſtibus; plenus Dei gratia, & hominibus cavus. Hic cum ad optatum pervenißet finem, & anima illius ad cæli gaudia pereuntes victura tranſvolaſſet, omnes campanæ præfati Caſtri, nullo mortalium pulſante, per ſuipſas ſolenniter ſonuerunt. Quo miraculo plebs univerſa aſcita, mox occurrit ad locum, & de ſepultura C viri Dei Petri illico contendere cœpit: nam aliqui in Plebe Caſtri, aliqui in Præchia de Plano, alii in Abbatia, & aliqui in Conventu humari volebant. Et cum ſic ad invicem plurimum verbis contenderent; acce ſtatim divinum oſtendit conſilium ubi ſepeliri deberet. Ecquidem tantam miſit Deus papilionum multitudinem, ad modum apium ſimul congregatarum, quod mirum certe erat viſu: mox que ad corpus Sancti congregantur: deinde proceſſionaliter verſus Plebem Caſtri, omnibus videntibus volatum ſuum dirigunt; & præfatam, ingredientes eccleſiam, eas plebs univerſa, Clerus, & omnes Religioſi cum corpore B Petri ſecuti ſunt. Ubi honorifice traditus ſepulturæ, gloria miraculorum claruit: cujus feſtum ſolemniter in die ſanctæ Trinitatis in Caſtro præfato celebratur. Hactenus Auctor, qui licet anno MDXXIII primum obierit, videtur tamen circa annum MCCCCLXXXVI, in quo deſinit, finem ſcribendi fecißa.

præmittit papilionum examen ſuprema ſepultura,

3 VVaddingus, ſolum Caſtrum Podii-Bonitii initio nominans, ac deinde dicens campanas dicti caſtri ſonuiſſe, & ad Plebem Caſtri, mique jam dicti, corpus delatum fuiſſe, perſuaſerat nobis primam Beato ſepulturam datam fuiſſe in Podio-Bonitii, quo deinde ſub annum MCCCLXVIII funditus deſtructo a Florentinis, Collem translatum corpus fuerit: ſed ex Mariani verbis apparet, eumdem locum, qui Petro cognomen, ac verißimiliter etiam vitam dedit, eidem dediſſe & ſepulcrum. Erat autem Collis eo tempore ſatis munitus & populoſus; in cujus eccleſia tunc adhuc parochiali, jam inde ab anno MCCCC celebatur S. Albertus ibidem Presbyter, a nobis XVII Auguſti commemorandus. Fortuna autem loci variis vicinorum caſibus ſic excrevit, ut Clemens VIII, Ferdinandi primi Magni Ducis Hetruria precibus inclinatus, dignum habuerit quem Titulo Epiſcopali ornaret anno MDXCII, Amißitæ inſtituto indigena Uſimbardo: qui dioeceſim, ex Florentino, Senenſi, Feſulano, & Volaterrano Epiſcopatibus divulſam, pulcherrime compoſuit, eccleſiamque Cathedralem Collegia duodecim Canonicorum, tribuſque Dignitatibus, Archipresbyterata, Decanatu, & Archidiaconatu inſignitam habuit, quorum quod fuerit initium non reperia, ſed video S. Albertum a ſcriptoribus Archipresbyterum dici, verißimiliter per anticipationem Tituli dia poſtea inducti. Unitum etiam Epiſcopali dotі fuit monaſterium S. Salvatoris in Spongia; quam credo fuiſſe Abbatiam autori Podii Bonitii vicinam, ad quam B. Petrum deferendum ſuadebant alii; ſicuti Parochia de Plano, ab aliis ad eumdem finem propoſita, ipſa eſt, in qua hodiernum Podium Bonitii conſtitit, Collenſi novo Epiſcopatui una cum aliis locis ſubjunctum. Conventus (pro cujus eccleſia certabant aliqui) nec alius quam Franciſcanus intelligendus, paſſibus quinquaginta remotus a Podio-Bonitii unde nomen habet.

Epiſcopalis ſedes.

4 Quæ ibi hodie eſt Cathedralis eccleſia, & antea fuerat Collegiata, anno MDCXXI ampliata ac reſtaurata fuit, auſpitiis ſecundi Collenſis Epiſcopi, Coſmi Ghirardeſchi: eaque occaſione inventum tunc fuiſſe corpus S. Alberti prænemorati, ſcribit Ughellus, tacet de B. Petro. Nec mirum. Prius cum quam illa eccleſia cum Canonicorum Capitulo fundaretur, alia antiquior & Parochialis, S. Jacobo conſecrata, primatum tenuiſſe probatur ex eo, quod cum corpore B. Petri ibi ſub quodam altari poſito, invenium fuerit caput S. Alberti tamquam poſt tranſlationem corporis in loco prima ſepultura relictum, ſicuti me per litteras docuit R. P. Fr. Antonius Tegnocchi de Terrinca Ordinis S. Franciſci, addens, quod in eadem S. Jacobi eccleſia adhuc invenitur vetus Beati picture, diademate coronati, cum præcipuis circumſtitis geſtis: quæque ibidem viderit anno MDCLXX tunicam ſancti Viri, funiculum & ſandalia Franciſcana, quæ diebus ſolemnioribus in altari exponuntur. In ipſa quoque Cathedrali eccleſia, uſque ad annum ampliationis præfatæ, habebatur proprium B. Petri altare; unde adhuc ſuperiſt pictura, vetus etiam ipſa, ex utrißeri que eſt in S. Jacobi verißimiliter expreſſa: & alia duo ejuſdem Beati imagines.

delatus eſt ad eccleſiam ſancti Jacobi.

additus ei locus alio Religioſo.

additæ imagines.

5 His indiciis provocatus, nec ſperans Vitam B. Petri ab aliquo ex profeſſo tractatam poſſe invenire; cogitavi deſectum ejus, vel ſaltem miraculorum præcipuorum poſt mortem, ſupplendum quadamtenus exhibitione vetuſtæ illius picturæ. Itaque Senas ſcripſi ad noſtros, petiique aliquem requiri per quem curaretur delineandum ellypon ubi incidendum. Inventus eſt autem Adm. R. D. Franciſcus Maria Maximi, Capellanus perpetuus S. Franciſci in Metropolitana Senenſi donatus ab Archiepiſcopo D. Leonardo Marſilio.

ac vetus imago.

in Caſtro, Collis.

MICRO-KE D. P.

Adrſilio, & a Senatu honoratus publica Humanitatis lectione in patria Academia. Hic origine Senenſis, natus tamen in Colle Vallis-Elſa, occaſione quaſtura quam ſuus pater iſtic pro Magno Duce exercens ad tribunum juſſus erat, cum alias noſtrorum rogatu pro Sanctis aliquoties laboraſſet, hac tamen occaſione primum innotuit mihi quis eſſet; dum ſcilicet petito beneficio, addenda Epiſtola fuit, excuſans, ex perverſula & jampene evanida pictura, hoc ſolum, quod vides, exſculpi potuiſſe ab oculo quantumvis acuto. Eorum enim oſtogonorum quibus circumcirca ambitur hac imago ſic penitus evanuerunt colores, ut nihil diſtingui amplius poſſit: ſolam ſupra quadrum in triangulo conſpicitur ſatis clare, ipſius (quantum conjectura aſſequor) Petri converſio, per miraculum inclinantis ſe ad ipſum Crucifixi vel etiam alloquentis, ſicut olim S. Joannis Gualberto accidit. Caſtrum autem, quod in receſſu ſpectatur, ipſa videtur eſſe B. Petri patria, ad quam ingreſſus ſit per pontem, quo Reverendus ille Presbyter vivum notari cenſet, cujus beneficio ibidem prope vertuntur mola papyraria, unde toti Hetruria de charta proſpicitur; diadema autem circum caput vel non amplius ibi ſpectatur, vel a delinante neglectum fuit, ſane prater vorum noſtrum.

6 *In ipſa porro imagine, Eremita ſeu Tertiarii, Benedictinum potius quam Franciſcanum habitum induens; recordatus ſum* B. Torelli, *cujus Vitam dedi* XVI *Martii, quique idonum poſtpoſito ſuo habitum a Puppienſi Vallumbroſani inſtituti Abbate induit, ſub ejus obedientia quadamtenus vixit, vel nulli vel illi Ordini adſcribendus. Cur autem non idem judicetur de hoc* B. Petro, *quod feliciter non alio veroſimiliter jure tractus ad Franciſcanos ſit, quam quod, apud illos de peccatis confiteri & ſacramenta ſuerit ſolitus uſurpare? Sandalia certe ſola non ſufficiunt, ut S. Franciſci Regulam qualemcumque amplexus dicatur aliquis, multo minus cum reliquus habitus aliorſum vergit: ſicut hic videmus. Nunc vero ex jam dictis haud irratio-*

habitum Eremitæ Benedictini

nabiliter quis conjiciat, unde extiterit ambigua illa pro corpore diſceptatio, cum ſingulis juſti eſſent ſtuli, ad illud ſibi vendicandum, victoria tamen penes Collenſes remanente. Apud hos (ſicut nobis ſcribit pralaudatus P. Terriuca) tam in Collenſi civitate quam per totam diœceſim celebratur feſtum B. Petri ſub ritu duplici die XXVIII *Maji, uſque ad decretum factæ Congregationis ſub Urbano VIII emanatum: in cujus rei ſignum etiam hodie in Kalendario diœceſano tali die legitur: Hodie cortit memoria B. Petri Galgalini Collenſis. Nempe recentioris inſtituti hæc erant, nec immemorabilis temporis præſcriptione munita, ideoque ex pradicto Decreto omittenda fuerunt. Auctor tranſferendi a Dominica Trinitatis mobili, cujus meminit Waddingus, ad diem talem cultus, fuiſſe potuit vel primus vel ſecundus Collenſis Epiſcopus, invenio forſitan tali die aut ſolenniter translatum corpore. Hunc ergo prudentius nobis retinemus, quam cum Martyrologii Franciſcani auctore Arturo, nulla cauſa prælucente, cum differremus ad* XXI *Auguſti.*

7 *Interim nonnullos, haud ſuis æquanimiter ferentes, hanc Arturi præſumptionem ſæpius a me notari (quaſi id fiat cum aliqua ſugillatione Ordinis, qui tamen, ut ajunt, ejus Martyrologio non utitur, niſi ut privata auctoritatis libro) monitos amanter velim, adeo multos eſſe qui illud Martyrologium accipiant, velut generaliter receptum in Ordine, non tantum extraneos, ſed etiam domeſticos, ut publico ipſiuſmet Ordinis bono interſit, ſciri quam temere Auctor proceſſerit, in Titulo Sancti ac Beati, & die cultus ſui memoria, prout ſibi placuit, adſcribendo. Etenim cavendum omnino eſt, ne, ſicut Jacobillus & alii, decipiantur porro plures; non dubitantes Beatorum Titulo inſigniri quoſcumque illi viſum, licet id eis nunc non competat, per Urbani VIII decreta: ne etiam id quod Mechlinia factum cernimus ſine ſcrupulo (in iis quæ circum clariſſimum dapilla prudens tabulis, totum Arturi Martyrologium per menſes ac dies expreſſum habentibus) tranſeat in exemplum, atque ita paulatim quod jure non poteſt, præſcriptione obtineat liber eſſe; & ſic denique contingat, ut injuriam facere Ordini putetur apud ſimpliciores, quiſquis eum non receperit cum ea veneratione, qua exciperetur teſtimonium totius Religionis, atteſtantis quiſnam illa habeat pro Sanctis aut Beatis, publico cultu & colendis.*

8 *Talibus incommodis & inſcientibus hinc querelis ſane juſtis mederi non poteſt noſtrum, quod optant nonnulli ſilentium; ſed novum componendum eſſet Hagiologium, in quo, poſt maturam diſcuſſionem de ſingulis, faciam in ipſis quibus adſcribuntur locis, publice Sancti ac Beati (ſicuti Bollandus optavit (ſecernantur ab aliis, cum ſimplici ſanctitatis opinione mortuis; quos olim fortaſſe licuit Beatos vocare, nunc autem poſt decreta Urbaniana non licet, ſed ſufficere compellare Titulo* Bonæ aut venerabilis memoriæ, *exemplo Cardoſii in Hagiologio Luſitano, Sanſovini in Martyrologio Gallicano, aliorumque. Ex tali vero diligentia (ad quam propenſos eſſe nonnullos ſcio, ſi id ſibi ab Ordine committatur) iſti etiam extabit fructus, quod multorum veri diei cultus vel obitus ſint efferendi in communem lucem; diem autem certum nullum habentibus; certum autem & publicum toto anno cultum. Miniſtri generalis decreto dies certus poterit determinari, quo commemorentur in hujuſmodi Hagiologio. Erit ad hoc conficiendum non inutilis etiam labor Arturi, viri ſane operoſi, in quo diligentiam citandorum accuratæ auctorum deſideret nemo, ſed delectum merito omnes requirant; & ad hunc conferre conamur aliquid, non vero detrahtum quidpiam Sanctiſſimo Ordini, cui gratulamur plures obtigiſſe viros, publico Sanctitatis encomio ſuis reſpective locis claros, quam nullius hactenus ſolvendis pœnis enumerare omnes. Pralaudatus Pater Antonius de Turrima, ſatis operaſe habere putavit ſi in ſua Tuſcia provincia id conaretur præſtare: cæterumdem fiat in Provinciis ſingulis, &, quod nunc impoſſibile fortaſſis creditur, apparebit eſſe facile.*

DE

DE B. HERCULANO A PLEGALI,

ORDINIS MINORUM DE OBSERVANTIA

D. P. *APUD CASTRUM-NOVUM CARFANIANI IN TUSCIA.*

ANNO MCCCC-LI. *Plegali natus*

BEato huic viro ortum & cognomentum dedit Plegale, *Perusini territorii oppidum; illud ipsum credo, quod in Joannis Antonii Magini tabulis, a Joanne Blavio luxovatis*, Piegau *scribitur, ad latitia Nesseris fluvii, haud procul a confinibus Tusciæ: ad cælum autem ex hac mortali vita emigravit, qua Mutinensis Ducis jura trans Apenninum sese in Tusciam effundunt. Ibi Dominium amplum est, quod Serchius fluvius, antiquis Auzer dictus, totum irrigat, una cum multis quibus identidem augetur rivulis; dicturque* Vallis Grafiniana vulgo Carfagnana; *nomen fortassis accipimus a veteri, quod olim ibi fuerit*, Grafiniano castro; *pro quo deinde successerit id quod dicitur* Castellum-novum Carfagnanæ, *tota valle præcipuum oppidum, in confinio Lucensis territorii. Hinc tam exiguo intervallo distat* Castellum-plebis, *ut in ejus districtu fundatus a* B. Herculano *Observantium conventus*, cœnobium Castri novi Carfaniani vocetur *a Luca* WAddingo *ad annum* MCCCCLI, *quo ille ipse obiit. Necdum tunc perfectus erat Conventus: contigit ergo (sicut narrat Gonzaga in Conv. 18 Prov. Tusciæ) defuncti* corpus, per quinquennium integrum, ob operis imperfectionem, aquarum stillicidiis patuisse, *quod tamen* incorruptum omnino atque imputre inventum est: quamobrem inde exhumatum, ad majus sacellum translatum exticit. *Ita Gonzaga, ante annos fere centum.* WAddingus *ad an.* 1451 *quo obiit num.* 45; Completa tandem ecclesia, *inquit*, primo translatus est, integer & sanus, ad sacelli majoris parietem; deinde in cineres resolutus, *ad altare præcipuum, ubi adhuc revereuter asservatur. Novissimus autem & bodiernus scriptor*, Antonius Tognocchi de Terranea, *cujus Theatrum Hetruscо-Minoriticum tandem in lucem prodiit, in fuit ad me Mss. alt., præter* sacellum seu oratorium, in ejus honorem ibi erectum, *habent ibidem etiam* Societatem laicorum sæcularium sub titulo B. Herculani, quæ festum illius agit Dominica in Albis. *His positis satis constat de publico cultu qui quotiam cum Paschali cyclo mobilis est, vel quia dies mortis nusquam notatus invenitur, licere sibi putavit Arturus a monasterio, in Martyrologio Franciscano, diem sibi hunc ipsum determinare, & determinavit hunc* XXVIII *Maji; quo cum retinemus, quia id in præsentiarum satius videtur. Etenim illius Martyrologii usu quadantenus jam recepto pro Ordinem, nec certo ullo argumento apparente quo verus obitus dies definiri aliquando valeat, verosimile est illum posthac retinendum a scriptoribus, qui* B. Herculanum *voluit die fixo commemorare, sicut fecit Jacobillus in Vitis Sanctorum ac Beatorum Umbriæ.*

mortuus in Castro-novo.

colitur Dominica in Albis.

hoc die inscribitur Martyrologio Franciscano.

a Suscepto, *inquit* WAddingus *ad an.* 1451 *num.* 43, Minorum instituto, B. Alberto Sartianensi adhæsit. *Transierat hic a Conventualibus ad Observantes anno* MCCCCXV, *& magna virtutis atque æstimatione florebat teste* WAddingo, *sub an.* MCCCCXXX; *quando Martinus Papa V, Conventuales & Observantes conciliaturus, generalem Ordinis reformationem instituerat in Capitulo Generali Assisii. In hoc quomodo is se habuerit, dicetur ad* XV *Augusti, quo obiit anno* MCCCCL, *quoque nobis veniet commemorandus, ut Beatus. De Herculano, ejusdem cum illo propositi socio, dicit Auctor Vitæ Maji Tomus VI. qualiscunque Silvanus Razzius, Tom. 1 de Vitis Sanctorum ac Beatorum Hetruriæ pag.* 648, *quod* videns dictam reformationem non procedere, eo quod Fratres novæ familiæ non consequerentur in illa reformatione intentum suum, vivendi secundum puram observantiam suæ Regulæ sicut antea solebant; *cito cogitavit capit, quomodo se expediret ab illo quem Pontifex adstrinxerat nexu. Ad hoc subsidio magno oldem fuit ingens sub idem tempus acquisitus civium Lucensium favor, & sanctitatis minimæ vulgaris opinio miraculis confirmata.* WAddingus rem narrat, *an.* 1451 *num.* 43 *Ego a* WAddingi *successore Haroldo nactus quæ de* Herculano *scripsit, ante ducentos annos, Marianus Florentinus, lib. 9 Chronicæ suæ cap.* 14 *propria ejus verba dare malo, sicut in autographo leguntur fol.* 262 *col.* 4

frustrum observantiam servatur.

E

V I T A

Ex Ms. Chronica Mariani Florentini.

FRater Herculanus de Piagale, quod Castrum est ad tria milliaria apud Castrum-plebis provinciæ Thusciæ, ipso anno in loco Castri-novi Carphagnanæ in Domino feliciter obdormivit: vir utique sanctus, zelator præcipuus regularis observantiæ, & miraculis luminosus, atque prædicatur singularis & devotissimus: qui suo tempore de passione Domini super omnes alios miro modu ferventissime prædicabat. Unde semel, in die sancto Veneris, Aquilæ prædicans, ad tantum planctum populum excitavit, ut voces emitterent ad astra. Cum vero tota fere prædicatione ita amare & cordialiter flevissent, quædam nobilis Domina, Maria, Cantelama vocata, alta voce dixit; Non amplius, Fr. Herculane, non amplius. Ille vero e contra respondit, Imo amplius, Domina Maria, imo amplius: ploremus omnes, ploremus. Istoque modu omnium voces adeo convaluerunt, ut nunquam in ipsa civitate similis planctus audituus fuerit. Et non tantum ista die, verum sæpe in suis prædicationibus, aliqua de Passione Domini immiscens, seu prædicationem terminans, ad magnum planctum populum commovebat.

De Passione prædicans mirat animorum motus ciet.

F

4 Cum Florentini, ad obsidendum civitatem Lucanam, exercitum suum misissent, anno Domini MCCCCXXX vel circa; & tribus annis, maximo cum utriusque populi damno, bellum protractum fuisset, tandem Florentini civitatem vallo circumdederunt, & in maxima inedia Lucenses posuerunt: quo tempore in Quadragesima majori Fr. Herculanus Lucensibus prædicabat. Qui dum semel, pro pace & custodia civitatis, in capella S. Martini, coram populo ferventissime orasset; audivit populus Dominum Jesum Christum eum ipso loquentem, & dicentem, quod nondum vellet populus tradere civitatem in manibus suorum inimicorum. Unde postmodum Fr. Herculanus, quotidie & confidenter prædicans, Lu-

Lucenses bruma obsessi

EX MS. MARIAN.

censes confortabat, ne formidarent; sed quod intrepidi permanerent: quia adhuc pro eis erat eorum Deus, contra inimicos defensurus. Cives etiam inter se diffidentes volebant aliqui Florentinis se tradere: at Fr. Herculanus, quod nullatenus hoc facerent, propter scelera & viriginum defforationes consecutas, asserebat. Cives vero qui Florentinos vocabant, borrea claudentes, maxima inedia consecuta est in civitate; adeo quod ex fame aliqui de populo perierunt. Famulus autem Domini prædicans, populum ad pœnitentiam faciendam & jejunia solveoda excitabat: quodamque mane in fervore spiritus, ad illos qui frumentum clauserant se vertens, dixit: Frumentum exhibete, illudque venumdate; & ego vobis polliceor, quod hoc Paschate vestri inimici vobis multum granum defercnt, multique agni & hœdi in platea venumdabuntur: & ita factum est. Nam quidam civis Florentinus, Lucensium inediæ compatiens, quadam nocte Majoris hebdomadæ mille quingenta modia seu staria frumenti, & agnos & hœdos multos, clam intromisit in civitatem. Quod videns populus, exhilaratus præ gaudio, immensas gratias Deo referebat: qui orationibus & exhortationibus fervi sui Fr. Herculani, a manibus inimicorum civitatem suam intactam, sicut eis, promiserat, custodierat. Nam habita provisione supradicta, Florentini cum Lucensibus pacem reformarunt.

& fame pressis suadet ne urbem dedant,

prædicitque annonam in Paschate adfuturam:

B

5 Referabant socii Viri Dei, quod dum erant in tanta penuria, ille exhortabatur socios suos, ut panem, qui a Communitate ad mensuram quotidie eis largiebatur, famelico populo cederent: & ipse distributor esse volens, cum pulpitum ascendebat, pauperibus famelicis dispensabat: unde duobus & aliquando tribus diebus ipsi absque comestione panis fuerunt. Quapropter Lucenses tunc tantam devotionem erga familiam Regularis Observantiæ conceperunt, quod cum Fratres in Lucensi agro loca non haberent, Bulla a summo Pontifice Eugenio obtinuerunt, ut duo loca in eorum comitatu Fr. Herculanus recipere valeret: qui unum recepit apud civitatem Lucanam, in loco qui Pezzuolo dicitur, ad milliare prope S. Cerbonem *a*, & alium S. Francisci apud *b* Bargam, insuper alium locum *a* fundamentis apud Castrum-novum erexit. Qui cum ab accolis de Castro-novo situm pro loci fundatione obtinere non posset, vadens homo Dei Fr. Herculanus ad terram quæ Plebs dicitur, duo milliaria a Castro-novo distans, populo prædicavit, & ut quemdam situm vel locum pro se & suis sociis construere posset, postulavit; ex parte Dei promittens, si situm concederent, numquam Deus contagiosa peste suam invaderet terram, nisi ab extra delata. Homines vero de Plebe, in famulum Dei magnam fidem habentes, ubi ipse situm elegit, condonarunt. Igitur obtento situ, ipsemet Fr. Herculanus, Fratre Jacobo de Papia adjuvante, humilem locum de lignis & humo, non absque parvo labore, construxit: & carente eo aqua, in ipsa constructione, magnam aquarum venam juxta locum orationis gratia impetravit. Insuper juxta promissionem, hominibus de Plebe factam, numquam Deus hucusque in hodiernam diem terram ipsam morbo flagellavit: quamvis terras per gyrum sæpe pestilentia percusserit.

ipse interdum cum suis sæpe tantas patitur,

a b

communitate adscitat,

C

6 Cum odor sanctitatis famuli Christi undique per regionem illam diffunderetur, nonnulli *a* suis salutiferis prædicationibus excitati mundum relinquentes, habitum sanctæ Religionis ab ipso receperunt: e quibus aliqui sanctitate & miraculis fulserunt, ut fuerunt Fr. Michael, Fr. Franciscus, Fr. Matthæus, & Fr. Gaspar, omnes de Barga; nec non Fr. Jacobus de Papia. Hic Fr. Herculanus cum beato Patre Fr. Alberto de Sartiano ad civitatem sanctam Hierusalem *c* perrexit, & illa sacra loca pio habitatione nostræ familiæ in possessionem recepit. Postea ad Tusciam reversus, sanctitate & miraculis pluribus fulsit: atque tanta austeritate vitæ vitam suam transegit, quod omnino incredibilis est. Verum cum apud Deum nulla impossibilia sint, uti firmiter confitemur; cur de austeritate vitæ Fr. Herculani dubitamus? cum non tantum viros, sed mulieres interdum legimus, humanum cursum in abstinentia & aliis arduis operibus transcendisse. Pius II Pontifex maximus de S. Catharina de Senis, in Bulla sua Canonizationis, recitat, ipsam longo tempore vixisse absque aliquo humano cibo præter Sacramentum, ita dicens: Summa hujus Virginis abstinentia fuit, & mirabilis vitæ austeritas. Nam cum vini & carnium usum prorsus abjecisset, nec pulmentariis ullis uteretur; ad extremum deducta est, ut nec legumina comederet, nec pane vesceretur, nisi cælesti, quem verus Christianus in Sacramento sumit Altaris. Hæc ille. Si hanc gratiam femineo sexui Deus concessit, quis non crediderit, eamdem Fr. Herculano concessisse? qui ut vanam gloriam fugeret, non semper de Sacramento Altaris contentus, elegit & sumpsit omni die Dominico refectionem panis & aquæ cum herbis erudis, & interdum ut leguminibus vesceretur.

D

c

fere aliquo cibo vitam egit,

præterquam in Dominica.

E

7 Unica quoque tunicula cum cilicio aspero, grossa & repetiata, semper usus fuit. Flagellis sæpe corpusculum affligens, & crebris vigiliis orans, & peccata populi lugens, insomnis fere tota nocte vivebat. Qui tandem vita consummatus, in supradicto loco S. Francisci apud Castrum-novum Carfagnanæ feliciter *d* obdormivit in Domino. Et quia nondum expleta erat ecclesia, juxta fundamenta seu parietes refectorii ipsum tradiderunt sepulturæ: ubi annis circiter quinque sub pluvialibus aquis, de tecto cadentibus, humatus stetit. Et tamen integrum corpus ejus inventum est: quod inde elevatum supra quemdam pedem testudinis capellæ condiderunt: ubi eo resoluto finaliter, ossa ipsius sub altari condiderunt, ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

Corpus sub pluvia corruptum

d

transfertur ad altare.

ANNOTATA.

a De hoc ita Waddingus ad annum 1439 num. 14, Milliari secundo ab urbe Lucensi distabat monasterium S. Cerbonii, reditibus & inhabitantium numero valde imminutum .... Translatia pauciſſimis quæ supererant Monialibus, coaptata est domus usui Fratrum Minorum Observantium, in gratiam Fr. Herculani, insignis ecclesiastæ. Eam admisit anno MCCCCXL Fr. Joannes, cognomento Excalceatus, Vicarius Observantium Provinciæ Hetruriæ, accedente facultate Eugenii IV, quam etiam hoc anno confirmavit, additis quibusdam terræ portionibus vi Idus Julii.

F

b Est Barga, *Lucensis olim, nunc Florentini districtus oppidum, sicut dixi 30 Aprilis ad vitam B. Michaelis hinc cognominati, & a* B. Herculano *ad Ordinem adducti; idem proximæ Carfanianæ regiunculæ fortassis accensebatur tunc temporis. De hoc autem & Castro-novano Conventu (non autem de tertio Cerbonano prope Lucam, serius recepto ab Observantibus) intelligi potest, quod asserit Razzius, Vicario Observantium per Italiam Generali creato S. Bernardino Senensi subjecisse suos Herculanum, eique & Provinciali ejus Vicario per Tusciam humiliter paruisse, habitatione apud Castrum-novum accepta. Etenim S. Bernardinus Generalis factus fuit anno*

1438

A 1438 *nec niſi ad annum* 1442 *in eo munere fuit; Cerbolanus autem locus non eſt (ſicut jam diximus) acceptatus ab Ordine niſi anno* 1440, *quando* Herculanus *obibat Orientem.*

c *Ex Annalibus habetur, quod* Albertus *anno* 1439 *factus Commiſſarius Apoſtolicus, pervenerit Hieroſolymas, deinde in Ægyptum, iturus porro ad Indos & Æthiopes, ad quos eum Pontifex ablegarat. Hac autem occaſione parum abfuit quin juſſu Soldani, ſuſpectam eam legationem habentis, occiſus fuerit, comprehenſis haud dubie eodem periculo ſociis: ſed diſcuſſum illud a Chriſtianis eſt, revocatumque mandatum, quin etiam humaniter habito libertas omnis per Ægyptum Syriamque conceſſa, non autem adeundi Æthiopiam Indiamque.* Nihilominus dum ad ultimos fines licuit proficiſci, ſuo periculo terminos tranſilivit, Pontificis mandata facturus. Infirmitate autem correptus, ſocios ad utriuſque gentis Principes miſit, eoque laboravit fructu peregrinas inter nationes, ut Catholicos in fide firmarit, Schiſmaticos ad Eccleſiæ gremium revocarit, ingentemque Jacobinorum nationem, Florentiam, durante D adhuc Concilio, per ipſorum duxerit Commiſſarios. *Quibus omnibus in rebus, præſertim in Æthiopica expeditione, magnam partem debuit habuiſſe* Herculanus. *Verum quod hunc ait Gonzaga* in receptione Terræſanctæ plurimos exantlaſſe labores *correctione eget; neque enim pridem amiſſa Terra poſtea umquam recuperata fuit: ſed, cum Hieroſolymis æque ac per reliquam Syriam multi habitarent Copti, illuc ex Ægypto tranſiſſe, Urbem quoque ſanctam ingreſſus eſt, oſtenſurus iis unionis litteras, ad eorum gentem & Patriarcham directas, priuſquam ad hunc deſcenderet in Ægyptum, ſicut narrat Waddingus ad an.* 1439 *num.* 39.

b *In Martyrologio Franciſcano Arturi, verum ne meritum ejus elogium his verbis concipitur:* In Hetruria B. Herculani a Piegala, Confeſſoris, Concionatoris eximii: qui vitæ auſteritate & incredibili abſtinentia præfulgeos, miraculorum etiam gloria eſt a Domino coronatus.

COROLLARIUM
AD DIEM XXVIII MAJI.

Commoditas quædam Typographi nunc exigit, ut ex Græco-Latina Acta prolixiora inprimenda non veniant in fine ejus ad quem pertinent Tomi, importuna moram injectura prælis, tunc maxime solitis properare. Cum ergo ad finem XXXVIII *diei, atque adeo Tomi* VI *Majalis, stare conspiceretur* S. Andreas Salus; *placuit ejus prolixissimam Vitam utraque lingua imprimendam dare extra ordinem, prius quam serio cœpisset procedere opus. Tanto autem* Sanctus *hic congruentius datur, sejunctus ab aliis præsentis diei Sanctis; quanto minus certo probari potest legitimus ejus veruque cultus in Constantinopolitana Ecclesia. Quippe qui non multo prius obiit, quam infelix Sergius sæculo* XI *ineunte Photianum schisma resuscitaret, ideoque non nisi in unico eoque recentiori Synaxario repertus fuit hactenus; in nulla autem sacrarum ædium festum habet peculiare, quia in nulla earum requievit unquam corpus, incertum quo divinitus deportatum. Quod si iste, qui ab Auctore coævo & familiari singulis pene Vitæ paginis* Sanctus *appellatur, non sine cautela adjungitur hujus diei Sanctis; multo minus iis admiscerí potuit* Venerabilis Maria Bagnesia; *quæ si aliquando sua in urbe* Beatæ *titulum absolute possedit, abrogavit eum* Urbanus VIII, *nihil eo in genere ratum manere voleus, nisi quod vel per expressam Apostolicæ Sedis licentiam, vel per immemorabilis prærogativam temporis dici posset comprobatum: neutrum autem obtinet in* Bagnesia, *non integris quinquaginta annis ante decretum mortua. Interim nec iste exolescentis inter Græcos sanctitatis fœtus, vel ideo spectabilior quia postremus, erat subtrahendus notitiæ Latinorum; nec poterat ab hoc opere alienа videri ea, cujus æternæ inter Sanctos felicitati testimonium tam luculentum dedit* S. Maria Magdalena de Pazzis, *quam clare illud in ejus Vitis hoc ipso antecedenti Tomo editis legimus. Testimonium profecto, allaturum haud dubie pondus ingens ad eausam, quandocumque canonicum de sanctitate* Mariæ *judicium instituetur; sicuti simile aliud ejusdem* Sanctæ *plurimum scitur contulisse ad Beatificationem nostri* B. Aloysii Gonzagæ. *Indulgendum etiam aliquid fuit honori Florentinorum Sanctorum, mirabiliter concurrentium in hunc Tomum (quem Magno Hetruriæ Duci nuncupandum ipse eorum concursus suasit) ut ab eorum consortio non abesset, quæ si uno sæculo citius floruisset, absque controversia* Beatorum *honores diceretur legitime accepisse, delatos a Populo & Antistite, ad ejus venerationem eo usque progressis, quantum progredi salvo Sedis Apostolicæ respectu potuerunt, ut infra videbimus.*

DE S. ANDREA SALO

CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGHI S. J.

De ejus familiaribus, Epiphanio postea Patriarcha, & Nicephoro scriptore Actorum, horumque stylo, & ætate ac cultu Sancti.

CIRCA X SÆC. MED.

Andreas, appellatur Salus:

familiaris Nicephori vita scripturi.

Sapientia profecto stultitiæ actorem in scenam producimus S. Andream, *cui ab ea quam egit persona, vivendique inter homines ratione, adhæsit cognomentum* Salus *seu* Stultus. *Theatrum habuit amplissimum Constantinopolim universam, spectaculum factus Deo, Angelis & hominibus, sed alio atque alio modo: Deo quidem & Angelis sapientissimi, hominibus vero stolidissimi personam sustinere visus. Neque tamen omnibus omnino hominibus ita visus est: fuere unus & alter præcipue, quibus tastitutum ipsius innotuerat; videlicet ille ipse, qui Vitam conscripsit* Nicephorus, Ecclesiæ S. Sophiæ Presbyter; *& nobilis juvenis* Epiphanius, *postea Monachus, mutato cum veste nomine, & eu Monacho Patriarcha*

A *cha Conſtantinopolitanus*; *utergue* Andreę *arcto neceſſitudinis vinculo conjunctus. Et* Nicephorus *quidem auctor fuit* Andreę *iſtiuſmodi vitæ rationem ampleCtendi, ejuſque in omnibus conſiliarius & moderator, qui proinde arcanorum conſcius, nil mirum eſt, quod tam mirabiles ejus viſiones & extaſes noſcere potuerit ac litteris mandare.*

& Epiphanio poſtea Patriarcha. Epiphanius *vero, adoleſcens præclarus inprimis, notitiam* Andreæ *divinitus affecutus, primo ſtatim congreſſu ex ipſo didicit, Cathedram ſibi Conſtantinopolitanam manere; in eaque ſententia deinde a moriturо propediem confirmatus eſt. qui & totum eidem animæ ſuæ ſtatum detegens, in dubiis conſiliarium, in periculis adjutorem habuit. Colloquia, inter utrumque habita, occurrunt frequenter admodum; aliaque eximiæ virtutis exempla, ad* Epiphanium *præcipue ſpectantia, legentur tam multa, ut, ſi adſcriptus Sanctis foret, & ceteo conſtaret quo nomine dictus Patriarcha fuerit, non modica illius Vita inde colligi poſſet.*

non tamen ſub nomine Epiphanii, 2 *Verum quando ſit aſſumptus ad Patriarchatum fuerit, difficile eſt divinare: eo quod Monachus, uti dictum eſt, factus, dimiſſo* Epiphanii *nomine aſſumpſerit aliud, juxta Sancti prædictionem; quale autem aſſumpſerit nuſquam hic exprimatur. Videamus tamen, num qua via poſſimus eo pertingere, ipſum quo* Andreas *vixit tempus indagando. Dicitur hic a Theognoſto quodam, Orientalis militiæ Duce, in ſervitutem emptus ſervus,* Imperium
B moderante Chriſti amantiſſimo Imperatore Leone, & *additur vi Μαγνου ut prima fronte videri poſſit ejus nomi-*

poſt imperium Leonis M. fre. 5, *nis primus, appellatus paſſim a ſcriptoribus* Magnus, *qui regnavit ab anno* CCCCLVII *ad* LXXIV: *annis autem* XLIII *poſt Leonis iſtius obitum, factus eſt Patriarcha* S. Epiphanius, XXV *Auguſti recolendus, & Sedem tenuit annis* XVI. *Itaque hæc non male convenire judicant ſcriptor alterius, cum quo Vitam contulimus, Codicis, inter alia quæ abbreviando omiſit, etiam de mutatione nominis tacuit. Sed præterquam quod Vitæ auctor Nicephorus eo utatur ſtylo, qui longe poſteriorem ætatem ſapiat; dicitur* Andreas *num.* 15 *illuſiſſe mundo,* quemadmodum ille olim admirabilis Symeon, *utique & ipſe* propter Chriſtum ſtulti ſapiens imitator, *qui colitur* 1 *Julii: hic autem ſtultitiam ſimulare cœpit imperante Mauritio: annis ut minimum quinquaginta poſt Epiphanii Patriarchæ mortem.*

ſed poſt tempora Leonis Sap. ſec. 10. 3 *Quærendus ergo nobis eſt alius* Leo, *idemque A*
C *mantiſſimus* Chriſti, *atque ob res præclare geſtas* Magnus *cognominari dignus. Talis autem iſtius nominis nullus fuit ante eum, quem alii* Sapientem, *alii* Philoſophum *appellare ſolent, Baſilii Macedonis filium. Nam Leo Iſauricus, ejuſque nepos Copronymi filius Leo, Chazarus a materno genere dictus, ac denique Leo Armenus, Iconomachi omnes, non meruntur hic commemorari. Regnavit autem* Leo Philoſophus *ab anno* DCCCLXXXVI *ad* DCCCCXI. *Demus igitur natum* Andream *ſub annum* DCCCLXXX, *emptum in ſervitutem fuiſſe an. circiter* DCCCXCVIII, *cœpiſſe ſtultitiam ſimulare anno fere*

(cujus medio Andreas obiit) DCCCCX, *amicitiam autem iniviſſe cum Epiphanio annos nec dum viginti nato ſub annum* DCCCCXXX; *obierit ipſe, ſeptuageſimum ætatis annum agens, an. Chriſti circiter* DCCCCXLVI, *Sedem Conſtantinopolitanam tenente Theophylacto, Romani Imperatoris filio; cui ſub an.* DCCCCLXII *vita functo, ſucceſſerit hic noſter* Epiphanius, *novo, quem cum habitu aſſumpſerat nomine, dictus* Polyeuctus: *de que Cedreni Epitome ſic habet:* Extincto Theophylacto .... ſufficitur Polyeuctus monachus, Conſtantinopoli natus, longoque tempore monaſtica vita cum laude functus. *Hæ omnia noſtro ante monachatum Epiphanio quadrant; nti etiam quod idem*

ſub nomine Polyeuctii, Polyeuctus *variis occaſionibus Imperatorum indignationem incurrerit, pro publico bono vel legibus eccleſiaſticis decretans; quod etiam convenit jam dicto autea* Epiphanio, *quem* S. Andreas *prænuntiavit num.* 251 *non ſolum* Patriarcham, *ſed & Confeſſorem pro Chriſti nomine futurum. Nec obſtat quod* Polyeuctum *Cedrenus dicat fuiſſe a parentibus caſtratum, noſter vero* Epiphonius *legatur graves carnis tentationes paſſus: ab his enim liberos non eſſe Eunuchos (quorum etiam tater Principum filios ab olim Conſtantinopoli nimis quam multi fuerunt) docere nos poterit S. Joannes Chryſoſtomus Hom.* 63 *in Matthæum aſſerens, eos qui caſtrati non ſunt* haud ita ingentibus concupiſcentiæ fluctibus jactari, *quam qui* aut a natura eunuchus eſt, aut ab hominibus eam injuriam paſſus. *Sedit autem* Polyeuctus, *inter multas quas fortiter ſuſtinuit procellas, Romanæ Eccleſiæ firmiter inhærens, æque ac ſui eodem ſæculo deceſſores ſucceſſoreſque, uſque ad annum ab Incarnatione Domini* DCCCCLXXX *& ultra.*

AUCTORE C. L.

Si tamen uſque ad impletam de hac promotione prophetiam Sancti. 4 *Porro compleram fuiſſe Sancti de futuro ejus Patriarchatu prophetiam, quando ſcribebatur Vita, videtur indicare Auctor, ſic ſuadeo.* Conſcripſi mirabilem hanc & celebri fama vulgandam Vitam religioſiſſimi ſanctiſſimique Patris Andreæ, ea in præſentem commentarium referens, quæ partim oculis meis vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendiſſimo Archiepiſcopo, ſecundum ipſius Sancti prædictionem. *At cujus ætatis tunc fuerit Auctor, quem jam inde a principio ſimulandæ ſtultitiæ* Andreas *habuit arbitrum conſcientiæ ſuæ, atque adeo haud multo minore quadragenario reperit? Fuiſſet is profectlo jam fere centenarius, quando it de quo agitur Patriarcha, quocumque appellet nomine, ſedem conſcendit. Quomodocumque enim chronologium ordines, manebit, quod* Nicephorus *ſcripſerit (qui Sacerdos erat, quando* Andreas *adhuc juvenis Stultum agere cœpit; eidemque defuncto poſt annos ætatis* LXVI *ſupervixit) admodum grandævus eſſe debuerit, qui* Epiphanium, *moriente* Andrea *non valde annoſum, poſt plures in monaſterio annos traductos, factum viderit Patriarcham. Quapropter vereor ne, ut alia quædam, ſic etiam locus iſte, qui videtur meminiſſe prophetiæ impletæ, ſit interpolatus. Ut autem hoc verear, facit primo; quod nulla ratione ſit veroſimile, dilatam fuiſſe tam mirabilis vitæ ſcriptionem annis tam multis, & non potius exaratam eſſe veccuti adhuc utriuſque tam* Nicephori *quam* Epiphanii *memoria. Secundo quod vix credibile ſit, adeo jejunam mentionem faciendam fuiſſe ſuſcepti ab* Epiphanio *eu Sancti prædictione Monachatus; ac deinde Patriarchatus; & illud quod is tunc geſſit nomen ſilentio prætereundum, ſi prius quam iſta fierent Vita non fuiſſet conſcripta. Quoniam autem utrumque Mſ. in eamdem conſcitit phraſim, dicendum eſſet, quod in ipſo originali primo facta interpolatio ſit, eum Vita illa eſſet in lucem efferenda diu poſt mortem Auctoris.*

E

vixit illius Vitæ auctor.

Simimus (ut verſimile eſt)

F

patuit ea in Anonio Studita completa fuiſſe. 5 *Hoc tamen poſito minus certum manet, quod dictus in illa Vita* Epiphanius, *fuerit in ordine Patriarcharum nuncupatus* Polyeuctus, *potius quam* Antonius; *qui poſt Polyeuctum & Baſilium (monachum quidem & ipſum, ſed Scamandria in Aſia minori orundum) ex Conſtantinopolitano Studii monaſterio aſſumptus, circa an.* DCCCCLXXX; *deinde poſt ſextum ſui Patriarchatus annum, ſuo munere abdicavit, Sclero Barda, Duce exercitus, inſurgente contra Imperatores Baſilium & Conſtantinum, & paulo poſt obiit. Tali vero caſu ſolum opus eſſet, ſub extremos* Leonis Sapientis *annos emptum* Andream, *cœpiſſe ſtultitiam ſimulare circa annum* DCCCCXX, *obiiſſe vero circa* DCCCCLVI; *cum* Nicephorus *quidem jam eſſet ſeptuagenarius aut eo major;* Epiphanius *vero, tunc uecdum tricenarius annis poſtea ut minimum* XX *in monaſterio vixerit, antequam fieret Patriarcha; in quo, ſi ipſe* Polyeuctus *eſſet, ſolum vixiſſe potuiſſet annis* XII *vel* XIV.

Memoria ſolum in uno recentiori Synaxario reperta, 6 *Ceterum ex tempore hoc vel illo, quo divinus obiiſſe Sanctum, facile eſt rationem eeddere, cur in Græcorum Menæis ac Synaxariis, adeo ille ignotus ſit, ut in unico dum-*

AUCTORE C. L.

dumtaxat, toque recentiori Divionenſi, hactenus repertus fuerit a Magiſtris meis Heuſchenio & Papebrochio. Etenim quæcumque illi viderunt in membranis exarata, antiquiora fere ſunt, aut ſaltem ex antiquioribus deſcripta, nec ullos habent illius ævi Sanctos: ſi tamen, præter hunc occultum mundo, inſignes aliquos Sanctos habuit Græcia, Photiano ſchiſmate diu abjuncta ab unione Catholica, & tunc quidem ad illam regreſſa pro tempore, non tamen ad priſtinum Religionis fervorem; unde eam denuo in idem ſchiſma relabi contigit, multa quam ante deterius, anctore Sergio, ſub annum milleſimum ſacto Patriarcha, ex genere impiiſſimi Photii. Illud autem in charta linea ſcriptum Synaxarium, quod Chiffletianum ſæpe nominamus, ad hanc XXVIII *Majs ſic habet:* Ὁ ἁγιος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Χριστὸν Σαλὸς, ὁ ἐν εἰρήνῃ πολιτεύσας. S. Andreas, qui propter Chriſtum ſtultus fuit, in pace vitam finit. *Tum more fere ſuo hoc ſubjicit diſtichon:*

Παῦλα τὸ πρίν, ἐξ μετοχῆς Ἀνδρέας,
Ἡμῶν διὰ Χριστὸν γε μωρίᾳ πρωτεύομεν.

Quod Paulus olim cecinit; hinc ſanctus migrans,
Nos ſtulti amore Chriſti, & Andreas canit.

7 *Prædicta porro obſcuritatis apud poſteros poteſt etiam alia duplex cauſa aſſignari: tum quod ipſo vivente*
B *pauciſſimis, uti dictum eſt, ejus agendi modus & occulta ſanctitas innotuerit, a pleriſque pro ſtulto & demoniaca habiti: tum quod poſt mortem, ablata divinitus corpore, nullæ ejus Reliquiæ ſuperfuerint. Ex priore factum eſt, ut nemini, præterquam familiaribus ſuis in æſtimatione eſſet; adeoque ſoli* Nicephoro, *Spirituali ejus Patri, curæ fuerit ejus annotare geſta quæ noverat, cum infinita eum latuerint, nec raro talia, ut in admirationem raperent ſpectatores; ſed quod ab homine dæmoniaca proficiſci putabantur, dæmonis potius quam divinæ adſcribebantur virtuti. Ex poſteriore patet, nullum ſacroſanctis ejus Reliquiis deferri cultum ac venerationem, nulla ad eas patrari miracula, nec admodum diu earum memoriam in animis hominum reſidere potuiſſe: ſi quidem quæ procul a conſpectu noſtro, etiam plerumque procul ab animo remota ſunt. Reliquus quidem poſt raptum corporis ſancti divinus odor, primum pauperculæ cuidam mulieri, tum aliis plurimis eo accurrentibus, teſtimonium præbebat eatenus ignoratæ hominis ſanctitati. Vitam tamen, liceat ſtatim a morte ſcriptam, crediderim de induſtria ſuppreſſam fuiſſe, & ab* Epiphanio *aſſervatam; quoadusque hic factus Patriarcha prædilectorem Sancti de ſe factam implevit. Tum vero, mortuo verſimiliter jam pridem Auctore, data in lucem fit; Patriarcha ipſa aſſumante vera, ſibique certa cognita*
C *fuiſſe, quæcumque* Nicephorus *ſcripſerat; itaque initium aliquod datum cultui, per nominis inſcriptionem in Synaxariis quibuſdam; quod tamen pleroſque Synaxariorum tranſcriptores fugerit.*

8 *Ad Vitam ipſam quod attinet, duplex illius sacti ſumus exemplar, quorum alterum deſcriptum nobis Bibliotheca Vaticana ſub vota numeri 1574. cum hoc titulo,* Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ Σαλοῦ, τοῦ ἐν τῇ Βυζαντίῳ τὸ θεοφύλακτον τέλος τοῦ ἁγίου ἀσκήσαντος. Vita & converſatio B. Andreæ Sali, qui Byzantii, urbe divino præſidio tuta, ſeipſe ſtultum ſimulavit. *Alterum e Bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis Mazarini commodavit nobis, tantiſper cum Ms. noſtro conferendum & alterum ex altero corrigendum ſupplendumque, R. P. Jacobus Quetif, ſub hoc titulo.* Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, συγγραφεὶς ὑπὸ Νικηφόρου Ἱερέως τοῦ τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας μεγάλης ἐκκλησίου. Vita & converſatio B. Andreæ, qui propter Chriſtum ſtultus fuit, conſcripta a Nicephoro, magnæ ſtuctiſſimæque Dei eccleſiæ Sacerdote. *Extat eadem Vita Ms. in bibliotheca Vienneſi, ut legere eſt in Bibliotheca Geſneri exacta, impreſſa Tiguri anno* MDLXXXIII, *his verbis:* Nicephorus, de vita Andreæ, liber vetus in quarto Ms. bib. Imp. Viennæ.

9 *Ego, Patribus Henſchenio & Papebrochio ad tempus aliquod datus adjutor, quemadmodum Vitam S. Symeonis Stylitæ in monte Mirabili ejuſque matris S. Martiæ primus latinitate donavi; ita & hanc* S. Andreæ *Latinam feci: ſed non eadem cum facilitate. Illa enim* Symeonis *Vita Græca, uti liquida nſtatiſque paſſim vocibus & conſtructionibus conſcripta erat ſacula ut eunte, ita ſuaviter ad exitum deducta verſo eſt. Hæc vera* Andreæ, *deficiente jam fere cum majeſtate Imperii etiam linguæ cultura, barbaris ut moribus ſic vocabulis turmatim Conſtantinopolim ſo inferratibus, ſæculo, decimo exarata (ea præſertim quæ è Bibliotheca Vaticana deſcripta eſt) noa modo peregrinis & a veterum Græcorum uſu ermotis vocibus quam plurimis ſcatet; verum etiam per ſecordiam, vel librarii noſtri, vel illius qui Vaticanum exemplar curavit, frequentiſſimis obſita eſt ſcriptionis mendis, iſque ſæpe tam abſonis, ut ſenſum difficulter poſſem conjectando aſſequi, unde interpretari cupienti non levis ſane moleſtia & mora diutina injecta eſt. Ut autem eo tempore multum a veteri Græciſmo defecerat Romana, quam vocabant, id eſt Conſtantinopolitani populi lingua; ita & Grammaticæ ratio valde apparet alterata in Ms. Vaticano, in quo conſtanter legere eſt,* Λευκήμων & Λευκημωνία pro Λευκίμων & Λευκιμωνία, Δωμιάνιτα pro Δωμιάνιτα, Ἀμφιλόβ pro Ἀμφιλόβ, *contrahendo ει in ε, quod & alias ſæpe; cum deberent vocales iſtæ contrahi in ει. Simili modo in tertia perſona temporis imperfecti ον contrahitur fere ſemper in ων pro ω; v. g.* Ἐτύπτον, Ἠθέλησον, Ἀπεκτανάτε, *pro* Ἐτύπτων, Ἀπέκτων, Ἠθελήσετε, Ἀπεκτανάτε; *ſic & ω ſubinde contrahitur ibidem in ων pro ω; uti* Ἠγόρων *pro* Ἠγόρω. *Perquentiſſime vera ſecunda perſona præſentis paſſivi vel medii terminatur in εσαι loco η: qualia hæc* ἀπεκτάνεσαι, ἀπεκτάνεσαι *& alia, pro* ἀπεκτάνῃ, ἀπεκτάνῃ. *Non minus frequenter ο in ω vertitur, dum conſtanter legitur* Τοῦτο *&* Ἐπιτζόμαι *pro* Τοῦτω *&* Ἐπιτζώμαι. *Similiter* Ἐμπίπτει, Ἐξίστει, Ἐξοπλίζεται, *pro* Ἐμπίπτῃ, Ἐξίστῃ, Ἀποθήκεται, *& alia ejuſmodi mutato ο in ω. Similes paſſim aliarum litterarum mutationes, additiones, tranſpoſitiones videre erat.*

10 *Horum pleraque ne perpetuo fere offendicula eſſent Leſſori, adcommunis grammaticæ Græcæque orthographiæ formam reduxi, vera alias noſtata in hoc opere licentia. Neque hoc tantum, ſed facta utriuſque Ms. ad invicem collatione, multa in Ms. Vaticano obſcura ex Mazarinlano illuſtravi, nec paucos in illo omiſſorum verborum animadverſos defectus ex eodem ſupplevi. Quidquid tamen ex ſecundo illo contextu ſumpſi, vel ad integrandum ſenſum,*
F *vel ad reddendam clariorem periodum, his notis [ ] in eluſum a contextu Vaticano Græco diſtinxi, & bujus genuina verba retuli ad Annotationes; æque ac illa quæ ſubinde eorum contextui, nullis aliis ſubſtitutis, quod in Mazarinlano deeſſent, in Vaticano autem nihil magnopere viderentur conferre ad hiſtoriam, ſed potius eam obſcurare. E contrario, quoties in Latino contextu hæc ſigna videbis [ ] ſcito iis incluſa verba Græce haberi in ſolo Vaticano, in Mazarino deeſſe. Eſt autem Mazarinianus contextus (quantum dijudicare poſſum) recentior quidem, ſed a manu haud paulo obſervantiore Grammaticæ veteris, & quæ prolixitatis tædio integras periodos quandoque omiſit; phraſim autem ſæpe mutavit eodem ſervata ſenſu: eſtque ſcriptus liber an. Chriſti* MCCLXXX: *ſic enim ad calcem notatum invenitur:* Ἐτελειώθη ὁ παρὼν βίος μηνὶ Μαρτίῳ ἰδ' ἔτει ϛ ψ ϟ β'. Completa eſt præſens Vita menſe Martio, die XIV, anno 6794, *nempe mundi; qui erg Chriſtianę vulgaris an.* 1286 *reſpondet. Completa autem ſeu ad finem deducta dicitur deſcriptio, non compoſito primæ: hanc enim ſæcula x abſolutam eſſe ſupra oſtenſum eſt.*

11 *Ceterum lecturos hanc Vitam, quamvis jucundam atque utilem, monitos velim, ut ne tam imitandi inſtitutum viri hujus, quam Deum, vere mirabilem in Sanctis ſuis, laudandi cauſa id faciant. Certe* Andreas *ipſe famulum*

Stylus ſeorum quam difficilis interpreti,

vitio barbariei ſæculi,

& propria caligraphia Cabdicit Vaticanum,

cui emendanda ſervivit Codex Mazarinus.

Vita miranda potius quam imitanda.

quare manſerit tam obſcura?

& ipſa Vita cur ſerius edita?

Ejus exemplum duplex. in Vaticana

& Mazarinlana bibliotheeis.

A *mulum quemdam Epiphanii, aut potius parentis ejus, qui multa divinitus de viro ſancto ejuſque inſtituto cognoverat, deterruit ab imitatione ſui; ſignificans iſtiuſmodi vitam, non niſi peculiari Dei inſtinctu, ampleſtendam eſſe. Quamvis autem id verum ſit; poterunt tamen peculiares quædam virtutes cuique imitandæ decerpi, ac præcipue humilitas atque contemptus ſui: cetera fere cum Epiſcopo Montis-Peſſulani admirare potius, quam imitare: de quo Epiſcopo in eadem epiſtola prædictus Combeſis ſic loquitur:* Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. Montis-Peſſulani Epiſcopus, vir ſingularis eum pietate eruditionis ac ſcriptis notus, Franciſcus Boſchetus, & ipſe cum aliis Sanctorum Vitis affectus, tanta vitæ Andreæ prodigia reſque adeo ſingulares, eum ejus ei copiam feciſſem, vehementius admiratus eſt. *Lege, & ſimilia ſenties.*

V I T A

Auctore Nicephoro, Sancti Directore & Confeſſario.

Ex Mss. Vaticano & Mazarinlano.

Interprete Conrado Janningo Societatis Jeſu.

P R O L O G U S.

Cum Syllabo titulorum in ſolo Ms. Vaticano reperiorum.

Βίον τινὸς διαρέτου ἀνδρός, ὦ φίλτατοι, μέλλοντές με διηγήσασθαι, σωτείναι ἑαυτὲς παρακαλῶ εἰς τὴν ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ τὸ πρᾶγμα, B μελίῤῥυτον εὐωδίαν ἀποπάζον καὶ γλυκύτητα ἡδονῆς πολυθαύμαστον. Ὅθεν, ὦ τέκνα, ἑτοιμασθῆτε μεγαλοψύχως πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπόλαυσίν τε καὶ γενήσεσθε αὐτῶν, ἵνα πλειόνως καὶ αὖτὸς ἐγωγε ἐξανατῶ πρὸς τὴν ἐγχείρησιν τοῦ πράγματος, καὶ ἀφετιθῶ ὑμῖν τὰ πνεύματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀεισεύματα. Ἔχει δὲ ὕτω πῶς ὁ λόγος τὴν διήγησιν ἐκ ἐνάρξεως τοῦ θαυμασίου ἀνδρός.

NArratuto mihi vitam viri, multa virtute conſpicui, adeſte quæſo, Cariſſimi, & arrectis auribus narrationem excipite; talis enim eſt, ut melleam quamdam fragrantiam & ſuavitatem voluptatis admodum mirabilem adſpiret. Quamobrem oro atque obſecto vos, o Filii, ut ſedulo auſcultantes tantæ voluptatis ac gaudii participes fiatis; quo & ego quoque ipſe majori cum alacritate narrationem aggrediar, proponamque vobis præclara viri in vita ſpirituali facinora. [Habet itaque hunc in modum ſe ptincipium orationis, de viro mirabili inſtituendæ.] E

Deeſt vox γεγήθασι *Mſs. Mazarinlano: hic autem deinde num. 8 denuo recurrit. Quid illa factas? Si tollas reduplicationem, explicari poſſit* gaudium *a verbo* γήθω, *lætor, gaudeo.*

Haſtenus Prologus in Vatic. qui ex Mazariniano ideo hic etiam exprimitur, ut ſtyli utriuſque diverſitatem notans peritus Lector, poſſit judicium formare de reliquo contextu.

Βίον θαύσσον καὶ πολιτείαν ἀμέμπτου ἀνδρὸς διαρέτου, ὦ φίλτατοί μοι, βουλόσθαι ὑμῖν διηγήσασθαι, τῶν σωτείναι ἐπήκοον παρακαλῶ πρὸς τὴν τούτου ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ μελίῤῥυτον εὐωδίαν ἀποπάζον πνευματικῆς ἡδονῆς. Ὅθεν ἑτοιμάσθητε μεγαλοψύχως πρὸς τὴν τούτου ἀπόλαυσιν· κἀγὼ αὖτὸς ἐτὶ πλέον διατῶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν, καὶ παραθῶ ὑμῖν τὰ πνεύματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀεισεύματα.

Ne quid porro ex antiquitate depereat, placet huic brevi Prologo ſubtexere eos titulos, quibus Ms. Vaticanum diſtinguitur, indicato numero Paragraphi, ad cujus initium illi notantur.

C

Περὶ τῆς οὐσίας.
Περὶ τῆς τῶν νεωτερικῶν.
Περὶ τῶν μισθῶν.
Περὶ τοῦ κοιτοῦ.
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ παιδός.
Περὶ τῆς βίας τοῦ χειμῶνος.
Περὶ τῆς εἰς ὑρανὸν ἀρπαγῆς.
Περὶ τῆς μεταβλήσεως τοῦ διαβόλου.
Περὶ Ἐπιφανίου καὶ τῶν φιλοσόφων.
Περὶ Ἐπιφανίου, καὶ τῆς σωαντήσεως τοῦ διαβόλου.
Περὶ τοῦ ἑψήματος.
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ εὐνούχου.
Περὶ τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου.
Περὶ τῆς ἁμάξης.
Περὶ τοῦ φλέγεσθαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καύσωνος.
Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν.
Περὶ τῆς σωαντήσεως τοῦ διαβόλου.
Περὶ τοῦ νεανίου τοῦ κλέπτου.

D

De viſione. 4
De juvenum inſolentia. 16
De meretricibus. 20
De avaro. 23
De prævia notitia adoleſcentis. 23
De violenta tempeſtate. 27
De raptu in cælos. 37
De transformatione diaboli. 43
De Epiphanio & Philoſophis. 46
De Epiphanio, & diaboli occurſu. 48
De edulio. 51
De prævia notitia Eunuchi. 57
De famulis Epiphanii. 63
De plauſtro. 69
Quomodo aduſtus calore fuerit. 70
Quomodo fores apertæ ſint. 71
De occurſu diaboli. 78
De adoleſcente fure. 80

De

A De visione divitis. 82 Περὶ τῆς θέας τοῦ πλουσίου. D
De Ecclesia. 90 Περὶ τῆς Ἐκκλησίας.
De prævia Sanctorum scientia. 96 Περὶ τῆς προγνώσεως τῶν Ἁγίων.
De petitione ut mortalitas cessaret. 98 Περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἀναπαῦλαι τὸν θάνατον.
De fure. 100 Περὶ τοῦ λωποδύτου.
De monacho. 106 Περὶ τοῦ μοναχοῦ.
De adolescente. 114 Περὶ τοῦ νεανίσκου.
De muliere. 129 Περὶ τῆς γυναικός.
De incendio. 136 Περὶ τοῦ πυρασμοῦ.
De visione Sancti David. 141 Περὶ τῆς ὁράσεως τοῦ ἁγίου Δαβίδ.
De avaro. 143 Περὶ τῆς τοῦ Φειδωλοῦ.
De adolescente Raphael. 149 Περὶ τοῦ νεανίσκου Ραφαήλ.
De peccante in sanctam Dominicam. 153 Περὶ τοῦ ἁμαρτάσαντος τὴν ἁγίαν Κυριακήν.
De peccatore. 187 Περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.
De visione S. Acacii. 200 Περὶ τῆς θέας τοῦ ἁγίου Ἀκακίου.
De visione Sanctissimæ in Blachernis. 203 Περὶ τῆς θέας τῆς Παναγίας ἐν Βλαχέρναις.
De pessimo divite. 205 Περὶ τοῦ πανκακίστου πλουσίου.
Hic de principio dolorum. 212 Ἐνταῦθα ἀρχὴ ὀδυνῶν.
Interrogatio de S. Sophia. 224 Ἐρώτησις περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας.
De supremo colloquio Sancti cum Epiphanio. Περὶ τῆς ἐσχάτης ὁμιλίας τοῦ Ἁγίου πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον.

B

CAPUT I. E.

Andreæ servitus & docilitas. Octavio vitæ familiaris. Visio.

a IMperium moderante amantissimo Christi Imperatore Leone *a* Magno, erat Constantinopoli vir quidam, Theognostus nomine, Protospatharii *b* dignitate a pio Imperatore honoratus, quidnam in Oriente *c* copiis præsse jussus est. Quamvis autem plurima viro famulorum turba esset; alios nihilominus atque alios quotidie sibi pretio comparabat; quos inter is quoque numerabatur, cujus modo gesta tenuitati nostræ illustranda veniunt. Erat is natione Scytha; præstabat omnibus, quos Dominus coemerat, docilitate ac ingenio; excellebat dignitate corporis tam eximia, ut Domino suo placeret admodum, eique in oculis ei esset, atque ad usus necessarios minister adhiberetur. Posita igitur mora omni, mox traditur sacrarum litterarum scientia imbuendus; etiam tum idiomatis Græci ignarus. At vero ut singulari pollebat ingenii perspicacitate, quascumque propositas a magistro rerum sacrarum disciplinas pervasit subito ac penetravit. Didicit quoque usitatum istic loci idioma, Græcum ajo, ad stuporem magistri, tantam in discendo celeritatem admirantis. Hinc primus inter Notarios evasit: translatus quippe e studiorum palæstra ad Notarii *d* munus, operam Domino suo non inutilem præstitit: cui exinde omni qua poterat cura ac fedulitate serviens, conciliavit sibi animum amoremque illius, uti & Dominæ, ac omnium domesticorum.

a quo litteris imbuitur, C

et fit Notarius d

Andreas servitutem servit & Domino suo carus.

b c

Ἀνήρ τις ὁ Κωνσταντινοπόλεως, ἐπὶ τῆ Βασιλείας Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου Βασιλέως τοῦ Μεγάλου. Ὄνομα αὐτῷ Θεόγνωστος. Οὗτος ἐπιμηθὴς τῆ τοῦ Πρωτοσπαθαρίου ἀξίᾳ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Βασιλέως γεγράπται ἔσχατον ἐγκύρου ὁ τοῖς Ἀνατολικοῖς μέρεσιν. Οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλὰς μὲν ἄλλας οἰκέτας ἐκέκτητο· ὠνήσατο δὲ ἕτερος, ἐξ ὧν ἦν ὃς ὑπῆρχεν οὗτος, ὁ νῦν διηγήσεως παρὰ ἡμέρας ἄπλοιας ἐπεγόμενος. Ἦν δὲ τὸ γένος Σκύθης. Ὃ τι δὲ αὐτὸν ὠνήσατο ὁ Κύριος αὐτοῦ σωτὴρ τοῖς λοιποῖς, ὑπὲρ πάντας οὗτος παιδεύσιμος ἐγεγόνει. Ἦν δὲ ἐκ περιδεξίος τῆ σωματικῆ ὁράσει σφόδρα, ὥστε ἀρεστῆναι ἐν αὐτῷ πάντα τὸν Κύριον αὐτοῦ, ἐν οἷς ὤφελεν αὐτὸν εἶναι, ἐν οἷς καὶ τὰς διακονίας χρείας ἐχρῆτο αὐτῷ. Παραχρῆμα οὖν μὴ μέλλήσας, δίδωσιν αὐτὸν παιδεύεσθαι τὰ ἱερὰ γράμματα, [οὕτω Ἑλλωνιστὶ ὁμιλεῖν ᾠδότα.] Ὁ δὲ Ἀνδρέας δὲ ὡς τῆ διανοίᾳ ἑαυτῆ ὁ παῖς, ἐν τάχει ἐξέμαθεν ἅπαντα τὰ παραδιδόμενα αὐτῷ παρὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ θεῖα μαθήματα. Ἐμάθετο δὲ ἐν τῷ αὐτόθεν γλώσσῃ, λέγω δὴ τῇ Ἑλλάδα, ὥστε ζηλοῦσθαι αὐτὸν τὸν διδάσκαλον τῷ ταχέως τὰ μαθήσεως ἐπισήμην. Καὶ ὅτι ἐν Νοτάριος πρώτιστος ἐγένετο· λοιπὸν δὲ ἐκεῖθεν ἀρθείς, φησὶ τοῦ διδασκαλείου αὐτοῦ, ὡς ὢν Νοτάριος χρησιμεύων τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ. Δηκόντως οὖν ποίῳ τρόπῳ ἔκτοτε ὁ παῖς τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ μὴ πάσης ἐπιμελείας ἐν ἀσθῆς, ὥστε ἀγαπᾶσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, ἐν τοῖς δεσποίνης αὐτοῦ, ὁμοίως ἐν παρὰ πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ διατρεφομένων.

F

Dominæ benevolentiam experitur;

3 At vero plura etiam benevolentiæ signa ipsi exhibuit Theognostus, peculiarem ejus curam benevole gerendo, eique largiendo proprias quas deponebat vestes; ut subinde qui conspicabantur Andream, dicerent, elegantius famulum amiciri quam Dominum. Frequentabat ecclesiam quoque, ut vere dicam, infatigabili cum desiderio ac assiduitate: delectabatur mirum in modum lectione certaminum, quæ sancti Martyres subierunt, ac præcl-

Πλείονας δὲ φιλοτιμίας ἐδίδου αὐτῷ ὁ Θεόγνωστος ὡς ἄνοικῶς τὰ περὶ αὐτοῦ διακείμενος, ἐν τὰ ἀποφορέματα αὐτοῦ παρεῖχεν αὐτῷ, ὥστε ἰδεῖν τοὺς βλέποντας αὐτὸν λέγειν, ὅτι ὁ οἰκέτης ὑπὲρ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην σεμνοπρεπῶς χᾶται τοῖς χιτῶσιν ἑαυτοῦ. Εὐχαρίζετο δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀκόρεστος, ἐν ἄγαπα τὰ ἀναγινώσκεσθαι τὰ τῶν Ἁγίων μαρτύρια· μᾶλλον δὲ ἐν τοὺς βίους τῶν Θεοφόρων ἀνδρῶν τοσοῦτον, ὥστε ἡδε-

σθαι

A ὄντα τῷ καρδίᾳ αὐτῆς εἰς τὸν τῶν φιλτάτων φιλτάτον ἀγαπητὸν καὶ ἐπιπόθητον, ὃς ἀνάγκης χάριν μίμησιν αὐτῶν διεγείρεται. Ἀφ' ἑαυτῆς γὰρ βαλὼν ἑαυτὴν ἀρχὴν τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, τοιῶδε τρόπῳ τῷ Θεῷ ὁμιλεῖν ἀπήξατο· Εἰ μιᾷ γὰρ νυκτὶ ἀναπαὰς ἡ κλίνης αὐτῆς, καὶ μίμησιν τῶν Ἁγίων, ὡς τῷ μεσονυκτίῳ προσάξασα, φθονήσας ὁ δόλιος δαίμων τὴν καλὴν τῆς νέας ἀρχὴν, προσελθὼν ἤρξατο προσκρούειν δεινοπαθῶν κατ' αὐτὴν τοῖς προστάταις θύραις τῷ οἰκήματι, ὡς ᾧ αὐτὸς κατέμβυεν. Σκανδαλίζει οὖν τῷ φόβῳ ὁ νέος, ἐάσας τὴν ἀρχὴν, καὶ ταχέως τῇ κλινῇ ἐπιβὰς, τοῖς
g αἰγιαλώλοις αὐτῆς καπεκρύπτετο· ὁ δὲ σατανᾶς τὸ ἰδὼν ἐχάρη, ὁ μηδέποτε χαίρειν ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῆς· καί φησιν, ὡς πρός τινα ὁμοιότροπον αὐτῷ·
h Ἴδε ὁ τὴ h σέλη ἐοθίων καὶ αὐτὸς ἡμῶν ἀνδράσται! Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

Ἀπὸ τοῦ φόβου δὲ ὕπνου βαθυτάτου συνεχεθεὶς ὁ Μακάριος, ὁρᾷ καὶ ἰδὺ ὅτι ὢν θεάτρου, καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ ἐνὶ μέρει τοῦ θεάτρου πλῆθος Αἰθιόπων πολλῶν, σωμα-
i γωγὴ τις ἀδόρητος, καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ πλῆθος λαμπρομοιούτων καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν ἱερουργετεσάτων. Εἶχον δὲ τὰ ἑκάτερα μέρη συζήτησίν τινα πρὸς ἑαυτοὺς ἐκ
B ἀλλήλων περὶ δρόμου καὶ πάλης· οἱ γὰρ Αἰθίοπες μιῶρόν τινα μέγιστον κεκτημένοι, ἐζήτουν τῇ συναγωγῇ τῶν λαμπρομόρων, Οἵους ἐστὶν ὁ μέλλων τρέχειν καὶ παλαίειν μετὰ τοῦ μιώρου ἐκείνου· διὸ καὶ ἀπίστη ἐλεγον τὸ τόπον, καὶ πάγκαλα μετὰ πολλῶν αὐτῷ προσπαλαίσαντες ἀεὶ αἰῶνος ὡς ἕβδομον· ἓν γὰρ χιλίαρχος τῆς πολλῆς ἐκείνης λεγεῶνος τοῦ σατανᾶ. Ἐν ὅτῳ οὖν ἐκεῖνοι ταῦτα ἐκαυχῶντο, καὶ αὐτοῦ ἑστῶτος ἐκ ἀπροσωμβάν, καὶ τῶν λαμπρομόρων ἑκατοντάδων, ὡς τις νεανίας ἐκ τῶν ἀνωθεν καταβὰς πάνυ ὡραῖος, κατεῖχεν ὁ ἓν χειρὶ αὐτοῦ τρεῖς στεφάνους ὧν ὁ μὲν εἷς πάνυ ὑπερθιστμβος, χρυσῷ καθαρῷ καὶ βασιλικῷ ἐκπυρίτζετο· ὁ δὲ ἕτερος, ὥσπερ ἀστέρας τὰς ἀτιμήτους λίθους πᾶν μαργαρίτας κύκλωθεν καὶ ἐκάπρωθεν ἐφειλήχει ἀπράστους· ὁ δὲ τρίτος ἓν μεγεθέστερος ὑπὲρ τοὺς δύο, ἀπὸ πάσης ἀνθίσεως ῥόδων, καὶ κρίνων, ἐκ φυτῶν, καὶ βοτανῶν τῶν παραδείσου τοῦ Θεοῦ συμπεπλεγμένος, ὥστε ἓν αὐτὸν ἐκ ἀμαράντινον, καὶ τοιοῦτον ἔχειν διοσμίαν, οἵαν τὴν ἀνθρώπου παράστασιν ὑδύνασθαι.

Γ Ὡς οὖν ταῦτα ὁ Ἀνδρέας ἐώρατο καὶ ἐγλίχετο, πῶς, ἢ ποίῳ τρόπῳ δυνήσεται καὶ ἓνα λαβεῖν ἀπὸ τῶν στεφάνων ἐκείνων. Καὶ προσελθὼν λέγει τῷ ἀνδρὶ νεωτέρῳ ἐκείνῳ [Οὗτος ἐχρὴς ἦν Χριστὸς], Εἰπέ μοι, πι-
C πράσκεις ταῦτα; πάχα γὰρ ἀτοξῶ αὐτὰ ἀγοράσαι· ἀλλ' εἰ μικρόν συμπάθης μοι, πορεύθεις μᾶλλον τῷ Κυρίῳ μου, καὶ αὐτὸς δίδωσίν σοι ὅσον βάλῃ χρυσίον, καὶ λαμβάνει αὐτά. Ἔφη αὐτῷ ὁ νεανίας μειδιῶν τῷ προσώπῳ· Πίστευόν μοι, ἀγαπητὲ, ὅτι τῶ κόσμῳ τῷ χρυσίον εἰ μοι ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀνθρώπου τρόπῳ τοιοῦτο ἑταρέχω ἔτι σοι, ἢ τινὶ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τῷ νομιζομένῳ Κυρίῳ μου. Οὐ γὰρ εἰσὶ ταῦτα τῶν ματαίων κόσμου τούτου, ὡς ὑπενόησας· ἀλλὰ ταῦτα εἰσὶν θησαυροὶ ἑτοιμασθέντες καὶ σεσημασμένοι τῷ Χριστῷ, οἵπερ καὶ τοὺς φοροῦντας οἱ τοὺς μιώρους ἐκείνους πατήσαντες. Ἐὰν θέλῃς μὴ μόνον τὸν ἕνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς λαβεῖν, προσελθὼν πάλαιστον τὸ Αἰθίοπα ἐκεῖνον τὸν ἡσβολωμένον, καὶ ἐὰν ἡττήσῃς αὐτὸν, ὑ μόνον τούτους ἀλλὰ καὶ ἑπτὰς ὅσους ἂν βουληθῇς καὶ μάλα διανυστέρους κομίσῃ παρ' ἐμοῦ. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐθάρρησεν, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν· Πίστευόν μοι ποιῶ τὰ λεγό-

pue Vitarum, quas viri Deum ſemper in oculis atque animo gerentes vixerunt; adeo ut toto cordo inflammaretur, viſo illorum ardenti amore ac deſiderio; & neceſſario excitsretur ad imitandum. Statuens enim per ſe ipſe ſanctius vitæ inſtitutum aggredi, tali modo famulatum Deo præſtare exorſus eſt. Protipuerat ſe aliquando, Sanctos imitatus, o lecto nocte intempeſta, ac orationi vacabat; cum fraudulentus dæmon, livido intuitus oculo tam præclara adoleſcentia exordia, acceſſit propius; cœpitque obtenſas domui, in qua morabatur, fores fragore vehementiſſimo pulſare: unde juvenis, metu perterritus, relicta oratione, confeſtim in cubile ſe recepit, ac ſtragulis involutum abdidit. Quo viſo, ſatanas, cujus numquam oculos quod rectum eſt tecte afficit, ſummopere gaviſus, dicit cuidam ejuſdem ſecum farinę: Ecce ille etiam, qui ſibis veſcitur, quam præclare adverſum nos rem gerit! Cumque hæc dixiſſet, inde abiit.

4 Beatus vero Andreas, remittente ſe metu, ſomno altiſſimo correptus, deprehendit ſe per viſionem in theatro, cujus in altera parte plurimorum Æthiopum numeroſa turba, in altera multitudo virorum, candidis indutorum veſtibus, ac decore & ſanctimonia conſpicuorum. Quæſtioném de eutſu & lucta movebant inter ſe utrobique Æthiopes, quos inter Mauros quidam verſabatur mole corporis inſigni: ſciſcitabantur e candidatorum turba, quiſnam congredi cum illo ſeu curſu ſeu lucta auderet: nullus quippe umquam, dicebant, ipſi reſiſtendo par fuit, tametſi eum pluribus a multo jam tempore congreſſus: erat enim Chiliarcha numeroſę iſtius ſatanicę legionis. Inter has illorum jactationes, quas in medio conſiſtena audiebat Andreas, torba candidatorum animis pendente; deſcendit e loco ſuperiore juvenis admodum formoſus, tres manu coronas tenens: quarum una, nimium quantum radiabat auro puriſſimo & præſtantiſſimo; altera, circumquaque per ambitum diſtinguebatur gemmis inæſtimabilibus ae margaritis, non aliter quam ſtellia cęli rutilantibus; tertia demum, prioribus duabus amplior, ex omni florum genere, roſis, liliis, ſurculis, herbiſque variis paradiſi cæleſtis plexa, immarceſſibilis erat, tanramque diffundebat odoris ſuavitatem, quantam ſibi mens hominis imaginari difficile poteſt.

5 Conſpicatus hæc Andreæ diſcruciabatur animo, ardebatque ſcire, quo pacto vel unam iſtarum coronarum nanciſci poſſet. Et propius accedens ad illum formę eximiæ juvenem: Ita, inquit, propitius tibi Chriſtus ſit; dic age, utrum hæc venalia proponas: illico namque emere non dubitarem: verum ſi vel tantilla mei te tangat miſeratio, abiens quæſo indicabo Domino meo, perſolnturo tibi quantum exegeris pretii, ut illa auferat. Placido ad hęc vultu ſubridens ille, Credaa mihi velim, ait, cariſſime, ſi quidquid in mundo divitiarum eſt comportatis obtuleriſque, non tibi, non alteri cuivis, non tuo, quem memoras, Domino vel unum ex hiſce floſculis addixero: neque enim vani hujuſce mundi iſthęc ornamenta ſunt, ut ſuſpicaris; verum theſauri cęleſtes & coronę Chriſti, quibus coronantur illi qui Mauros iſtos profligant. Si vero, non unam ſolummodo, ſed omnes tres reportare deſideras; veni & accingere pugnę, eum Æthiope iſthoc nigra ſuligine aſperſo committendę: quod ſi ſuperior fueris, non his modo tribus, ſed quotquot volueris, & qnidem longe ſpecioſioribus, a me donaberis. Cum hęc audiſſet Andreas, poſita in verbis illina fiducia: Crede mihi, inquit, exequar quæcumque

A. NICEP. COÆVO EX MSS. legendo feſto Sanctorum accendi-tur: Nullo orationi vacante terretur a dæmone: ab eadem per viſum ad pugnam de-ſcitum, E & ab An-gelo tres coronas deferente, eorum unam pe-tere animi-matur, F atque in-ſtruitur ad victoriam:

A *dream dæmon hic irridere videatur. Si autem velis τὸ σιλᾶ cupedias ſignificare; exprobrantis id fuerit quaſi dicentis: Ecce hic etiam, qui delicatis e menſa Domini ſui cibis ſaturitur, nobiſcum congredi non veretur.*

i Ἀσέμνως intollerabilis *quidem vertitur; verum hanc vocem non ſemper in propria ſignificatione ſumi, ſed etiam pro multus, ingens, ſingularis, tum hoc loco, tum clarius etiam mox num. 6 conſtat, ubi τὸν ἀσέμνον ὄφιν & ἀσέμνα ἀσήμαντα dicitur: pro quarum primo Maz. habet expreſſe ἐνὶ τοσῶδε ὄφει.*

k *Ita Maz. aliquanto clarius quam habebat noſtrum,* Ὅτι τοι τοῦ ἕνεκ' ἔχεις Χριστόν.

l Ἡσυχαιτέρως, *quod modo dixi, hic quoque intelligi debet, eamdem ob cauſam relinqui a nobis hanc vocem, ut in Mſ. noſtro hic & ſeq. num. conſtanter habetur. Cum aliqui recte ſcribendi ratio poſtularet* ἡσυχαίτερον; *ab* αἰθάλων ſuligine inficio, polluo, *quod recte convenit nigro Mauro.*

m *Quod hujus loco ponebatur in Mſ. Vatic.* αἰσθανόμενος αὐτοῦ, *& infra* διὰ τοῦ αὐτοῦ, *peregrinum prorſus olet. Multo clarius eſt in Mazariniano, quod hic utrobique ſuppoſui.*

n *Pro his legebantur* σωθήσεσθε, διὰ τοῦ δαίμονα τοῦτον.

o *Magis mihi placet quod in Mazar. legitur,* ἐν τοῖς ἀγαθοῖς μετοχῆς σε ποιῆσαι τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, & multorum te bonorum participem faciam in regno cœlorum.

A NICEPH. CODEX MSS.

CAPUT II.

Stultitiam ſimulans vincitur, revelationibus illuſtratur, oppugnatur a dæmonibus & liberatur, ad ſerviendum Deo vocatur.

Τοῦτα ἀκούσας ὁ Μαχάριος, ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ὕπνης ἐκείνης ἐξυπνίσθη, καὶ λοιπὸν θαυμάζων τὸ γεγονὸς αὐτῷ τῆς ἀῳδίας θέαμα· ἐμύριζεν γὰρ τὴν ὄψιν a αὐτοῦ ἀῳδία τις φερικὴ, ἀόρατός τε καὶ ἀκατανόητος. Ἔρχεται οὖν πρός με πρωΐας τὸν ὄπαξιον, καὶ θαῤῥεῖ μοι τὸ πρᾶγμα ὡς λοιπόν. Καὶ Ἐξέρλω ἐγω γε τῇ Μικαείᾳ τὴν ἔκστασιν [b ἀκούσας, μάλιστα δὲ ἐκ τῆν ὄψιν αὐτοῦ ὁρῶν αἰγλῆν ἐκπέμπουσαν ἐκ ἀῳδίαν θείαν, φυσικὴν καὶ ἀσώματον]. Ἐπισκεψάμεθα οὖν οἱ ἀμφότεροι τὸ πρᾶγμα, καὶ συνήκαμεν c [τῆ σκηματίσει ἑαυτὸν εἰς τάξιν δαιμονώντος καὶ μανομένου] διὰ τὸν εἰπόντα αὐτῷ, ὅτι γλῶ σαλὸς δὶ ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίστης ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου. Ἄλλως γὰρ διαδρᾶναι τῆ σωματικῆ δεσπότην οὐκ ἠδύνατο· διό τι δυσκόλως τις τὸν ἑαυτῆ [d οἰκέτην ζῶν ἀπολύσῃ] ἐλεύθερον, καὶ μάλιστα εἰς ἐργασίαν θείαν, τῆ διαβόλῳ ταῦτα ἀπὸ τῆ φθόνε κωλύοντος.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ὥρας ὕστερ μεσονυκτίου, ἀναστὰς προσηύξατο· καὶ μὴ τὸ λαλῆσαι αὐτὸν τὸν ὄχλον αὐτῷ, λαβὼν μάχαιραν, ἐπορεύθη εἰς τὸ φρέαρ τὸ πλησίον τῆ κοιτῶνος τῆ Κυρίε αὐτῆ. Καὶ ἐκδυσάμενος ἅτερ ἐφόρει ἱμάτια, ἤρξατο λεπτοκοπεῖν ταῦτα τῇ προσόψῃ αὐτῷ μαχαίρᾳ, καὶ ὥσπερ σελλιαζόμενος, ῥήματά τινα τῆ φυρμῆ προεβάλλετο λέξεων, ὧν πρῶτον οἱ σελλιαζόμενοι πράττουσιν. e Ἐξύπνισε δὲ γλωμὸν τῆ Κυρίε αὐτῆ, ἤκουε τῆς αὐτῆ ὁμιλίας, καὶ Ἐξενίζετο τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα, καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ. Τελαβὲν οὖν, Δηλονότι πλέμα τοιμηρόν ἐστι τῆ φρέατος, καὶ αὐτομολεῖ ἵνα ὥρας ταύτης παρακρίνας τινὰ τῶν τρόχνερα διείσκεσθαι, βαλύμενον. Ἠσύχαζεν οὖν τῶ τοιούτῳ τρόπῳ μέχρι πρωΐας, καὶ τῇ αὐγῇ ἀπῆλθεν ὁ μάγειρος αὐτῆ τῆ γεμῆσαι ὕδωρ, καὶ θεασάμενος τὸ γεγονὸς τῷ Ἀνδρέᾳ Ἐξέστη. Ἐάσας οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆ, ἀπῆγγειλεν ταῦτα τῷ Κυρίῳ αὐτῆ ἔτι ψάλλοντι τὰ ἑωθινά. Ἐξέστη οὖν ὁ Κύριος αὐτῆ ἀκούσας ταῦτα, καὶ ὅτι ὁ Ἀνδρέας φησὶν παρατρέχειν, ὃν τῷ σωμίῳ τῆ φρέατος κάθηται. Κατῆλθεν οὖν ἐνθέως ἐκεῖνος αὐτὸς τῆ ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτῆ ἅμα αὐτῷ συνεστέστη αὐτῷ. Καὶ οἱ πλείονες ἐθρήνουν ἐπ' αὐτῷ, εἰκάζοντες ὅτι ἐπ' ἀληθείας ὕπνος ἀπὸ δαιμόνων παρεκρίθη· ὁ δὲ Κύριος αὐτῆ πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, καὶ μηδ' ἐν οἷς τῶτο ἰσχύων αὐτῷ ὀφελῆσαι, εἰς τὸ σεβάσ-

7 Cum hæc inſomniſſent auribus B. Andreæ [e ſomno profundiſſimo experrectus eſt; ac] mirabatur ſecum, [quod oblatum ſenſerat, plenum fragrantiæ ſpectaculum: delibuta quippe erat facies illius ſuavitate quadam odoris, ſacra, inviſibili, & quam aſſequi mens ulla hominis nequit.] Venit igitur bene mane ad me indignum, & confidenter quod acciderat exponit. Obſtupui ego, tali audita extaſi; idque vel maxime, cum faciem illius rutilare pulchro lumine viderem, & fragrantiam ſentirem, divinam prorſus & ſingularem. Tum ambo rem maturius expendentes, judicavimus e re fore, ſi ipſe in ordinem dæmoniacorum atque inſaniantium ſe transferret illius cauſa, qui dixerat, Fac ſtultus fias propter me, & multorum bonorum dominus in die regni mei confidebis. Neque enim aliter effugere potuit, cui quoad corpus ſervichat, Dominum: propterea quod difficillime ſubducere ſe poſſit quiſpiam heri ſui poteſtati, præſertim ſi pietatis operibus ſe addicere meditatur, diabolo iſtiuſmodi conſilium præ invidia interturbante.

8 Sequenti porro nocte, jam intempeſta, conſurgens e ſtrato, precationi ſe dedit; qua perſolvta, accepit gladium & abiit ad puteum, qui proxime à Domini ſui cubiculo aberat: ubi exutus ſuis veſtibus, minutatim cœpit illas concidere gladio, quem comportarat; ac jacere in medium voces quaſdam abſonas abſurdaſque, ad eum prorſus modum quo lunatici conſuevere. [Quas cum experrectus Dominus ejus percepiſſet, miratus eſt quid ſibi illæ vellent, præſertim tali hora ac tempore: & ſuſpicatus tandem, malum ipſius putei genium eſſe, qui tali hora diſcurreret circumventurus quem primum occupaſſet, quieti ſe reddidit ad ulque diluculum: quo illucéſcente] exiit coquus aquæ hauriendę gratia, conſpicatuſque cum ſtupore, quod acciderat Andreæ; relicta hydria, Domino ſuo, etiam tum matutinas preces perſolventi, cuncta renuntisturus, accedit. Obſtupuit ille ſimiliter audito coquo; Andream, a ſtatu mentis dejectum, conſidere ad os putei, referente; deſcenditque confeſtim, comitante familia tota, rem inſpecturus. Et illorum quidem para major lugebant plurimum Andreę cauſa, rati, ita vere miſeram in modum a dæmonibus affectum eſſe: Dominus vero ipſe, admodum triſtis ob famuli ſui caſum infelicem, nullo penes ſe ſuoſque reperto mali remedio, juſſit ipſum in venerandum ſanctæ Martyris Anaſtaſiæ templum, quod eſt

Omnia cum Auſtore conſert Andreas, B

& ſuleum agere incipit, F

nulla verſa ferendo & veſtes concidendo:

quod modo hic intelligen Dominus,

jubet eum includi in templo S. Anaſtaſiæ:

A NICEP. CODEVO EX MSS.

eſt in Macelæ tracta, deportari, Sanctaque catenis vineiti; data eccleſiæ Cuſtodi pecunia, quo accuratior ipſius eura geretetur.

9 Toto itaque die B. Andreas, peregrina quædam verba in medium jaciens, videlicet uti ſtolidus, perſtrepebat; noctu vero lacrymis precibuſque vacans, inclamabat ſanctam Chriſti Martyrem Anaſtaſiam, ut conſpicuam ſeſe offereos, ipſum conſolaretur, ſignificando an gratum Deo eſſet, quod acceperat vitæ inſtitutum. Cumque moram lamentis precibuſque aliquantam interponeret, ecce adſtiterunt conſpicuæ mulieres quinque, & ſenex unus; qui multa gloria inſignis, ac pedibus admodum formoſis obambulabat in conſpectu Andreæ. Porro circumeuntes ſingulos, qui iſtic detinebantur, infirmos viſitabant; eumque obiiſſent omnes, ad Andream quoque deveniunt, conſtituntque propius ſenex, & poſt ipſum comites ejus ſanctæ mulieres. Poſt hæc intuitus ipſum ſenex oculo irretorto, leoiter arridebat, videbaturque animo quiddam volvere utilitatis non mndicæ. Converſus itaque ad matronam ceteris ſplendidiorem, facete admodum; Domina, inquit, Anaſtaſia, non huic medicatis randem aliquando? Cui illa: Domine Magiſtet, jam adfuit ipſi præſentior medicus, non indigenti poſt hac rei cuiuſvis: is enim qui dixit; Fac ſtultus fias propter me, & multotum bonorum dominus in die regni mei eonfidebis: idem iam præſto ipſi futurus eſt, ut altero deinceps medico non ſit opus: novit namque artem quam didicit, eamque non dimittet quoad ſpiritum duxerit: fiet autem Deo noſtro vas electum, ſanctificatum, dilectumque in Spiritu. Exeepit ſenex: Noveram ego quoque iſthac, Domina mea; ſed ex magno erga hunc * affectu iſtum ſermonem intuli.

so Talia inter ſe vidente Andrea locuti, pacemque ei imperciti, ad interiora templi precationis cauſa ſe intulere: nec deprehenſus eſt illorum aliquis aut egredi aut ingredi amplius, quoad illuceſceret, lignumque pulſaret eccleſiæ Cuſtos. Miratus itaque B. Andreas, in ſpiritu laudavit Deum, & gratias egit magnæ Martyri Anaſtaſiæ, quod tam celeriter ad preces ſuas adfuiſſet. Confedit potro die illo tnto vinculis enoſtrictus, nihil quidquam eibi guſtans; ſolummodo peregrinas ſimulataſque voces ſuas effiitiens. At vero recurrentibus, ut ſodent, tenebris, eum vigilans, eiriter roctia medium, conſuetas iterum Andreas preces atque vota Deo ac beatæ Martyri, in penetrali cordis ſui, elam offerret; aggrediur illum repente diabolus, dæmoniis pluribus ſtipatus, manum armatus aſcia: dæmonum autem illorum alii maehæris, alii ſuſtibus, quidam gladiis & thomphæis; reliqui funibus inſtructi, omnes draconi ſeu diabolo iſti militabant qui Chiliarcha erat, & ad quem frequentiſſimi confluxerant in perniciem B. Andreæ. Cum hiſce itaque comitibus ſuis, ſublato eminus ingenti fremitu, infeſtiſſimus ille, ſenem Æthiopem (ita namque appatebat) indutus, magno eum impetu in Sanctum irruit, percuſſurus aſcia, quam manu teoebat.

11 Verum beato juvene manus cum multis lacrymis ad Dominum extollente, atque illud dumtaxat precato; Sancte Joannes Theologe, opitulare mihi; illico è ſublimi inſonuit tonitru, & voces quædam veluti a turba emiſſæ. Atque eece adeſt ſenex, magnitudine corporis & oculorum conſpi-

quæ eum alias apparent,

quæ divinam et non defuturam aſſumat.

Oppugnatur a dæmoniis:

quæ inſequatur S. Joannes Evangeliſta.

μιον ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας f, εἰς τὸ D
ὃν Μακέλλαριμι, ἐκέλευσε αὐτὸν ἀτενὲς χθῆναι προ- f
σέταξεν, καὶ ὁ τῇ ἀλύσει τῆς Ἁγίας βληθῆναι δε-
δήλωκεν, ὡς ἀργύρια τῷ Παραμονίτῃ g τῆς Ἁγίας g
ἐκκλησίας παρὰ θεοσεπόλου ἐπιμέλειαν αὐτῷ.

Διὸ ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας ὁ Μακάριος τὰ νόθα αὐτῷ,
ὡς δῆθεν σοφρονῶν, ῥήματα ὠμίλει· Τῇ δὲ νυκτὶ
ἐθρήνει δὲ προσηύχετο παρακαλῶν τὴν Μάρτυρα τοῦ
Χριστοῦ ὀρθῶσαι αὐτῶν καὶ παραμυθήσασθαι αὐτὸν, [Ἰδοὺ h
ἀρεστόν ἐστι Θεῷ τὸ ἐγχείρημα, ὃ ἤρξατο.] Μικρὸν οὖν
αὐτῷ τῇ θρηνίᾳ καὶ τῇ δάκρυσι παυσαμένῳ, ἰδοὺ ὀφθαλ-
μοφανῶς πέντε γυναῖκες τοῖς σκήπτροις ἐπέρησαν, καὶ εἷς,
τις γέρων, δόξῃ πολλῇ κεκοσμήμενος, ἐμπροσθεν αὐτῶν
ὡρμίσατο τοσοῦτον ἄφεστὼς ὅσον δεῖ. Περιήρχοντο δὲ,
καὶ τοὺς σκῆπτρα δυνατὰς ἐπιστηρίσαντο τοῖς κατ' ἐκεῖ δὲ
διαβάσεις ἵνα λοιτὸν, ἔρχονται καὶ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὁ πρῶ-
τος ἦν ὁ γεραιὸς, ἃ δ' αὐτοῦ αἱ ἁγίαι σκῆπται γυ-
ναῖκες. Εἶτα θεωρῶν αὐτὸν ὁ γέρων σκαιὸν ἀνενδότῳ
ὄμματι, γλυκύ τι ὑπεμειδία πρὸς αὐτὸν, τί ἀγαθὸν
πάσης σοι ἐκπλῶ τοχαζόμενος. Λέγει οὖν καὶ τῇ λαμ-
προτάτῃ γυναικὶ ὥσπερ χαριεντιζόμενος· Κυρία Ἀνα-
στασία πῶς ἰατρεύεις τί τοῦτο; Λέγει ἐκείνῃ αὐτῷ, Κύρι,
ὁ Μαγίστωρ ἄλλος ἦστυσεν, καὶ οὐκέτι δέεταί τινος· ὁ γὰρ E
ἐντὸν αὐτῷ πεῖσιν, Ὅτι γλῶσσαλος δέ ἐμε, ἃ πολ-
λῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίστησι σὺ τῇ βασιλείᾳ μου,
ἐκεῖνος αὐτὸν ἰατρεύσει, καὶ λοιτὸν ἰατρῶν χρείας οὐ δέσε-
ται. Εἶδον γὰρ τὴν τέχνην, ἣν ἔμαθεν, ὡς ἔδοσε αὐτῷ
μεγαλοδώρως ὁ ἐγκάτης αὐτῷ ἀναπνοῆς, ἀλλὰ χωρήσεται τῷ
Θεῷ ἡμῶν σκεῦος ἐκλεκτὸν, ἅγιον, καὶ ἠγαπημένον ἐν
πνεύματι. Ἔφη ὁ γέρων· Εἶδον κἀγὼ Κυρία μου,
τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ μετεμοταθὼν * παρὰ τοῦτο τὸν λόγον
λελάληκα.

Ταῦτα εἰρηκότες, βλέποντες τῇ Ἀνδρέᾳ, ἃ δόντες
αὐτῷ τὴν εἴσοδον, ἐνδον τῇ ναῷ εἰσῆλθον χάριν τῇ
προσδέξασθαι· ἐκέτι δὲ τὸ λοιπὸν τὸ οἱονεὶ ἀπ' αὐτῆς ἢ
ἐξελθόντα ἢ εἰσελθόντα καθεωράκει μέχρις ἂν ὁ ὀρ-
θρος ἐπέσῃ, ἃ τὸ ξύλον ἐκρητεν ὁ Περιπολιάρχης. F
Ἐξεστηθεὶς οὖν ὁ Μακάριος τῷ τεράματι ἐδόξασε τὸν
Θεὸν, καὶ τῇ μεγαλομάρτυρι ἀπηυχαρίστησεν, τῇ πα-
χυμάστῃ ἐπὶ τοῦ δέσποι αὐτῆ. Καθεσθεὶς οὖν ὃν ὅλη
τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὃν τοῖς δεσμοῖς, οὐδενὸς ἐγεύσατο,
ἀλλὰ τὰ νόθα αὐτῷ ῥήματα ἐπεφθέγγετο. Καὶ δὴ τ
νυκτὸς πάλιν καὶ τὸ σωμήσεις κατελαβόσης, καὶ ἀσυτ-
χούσης αὐτῆ, καὶ πρὸς τὸ μετουσίαιον πάλιν καὶ τὸ σύ-
μπασες δεήσεις καὶ ἱκεσίας λαμβανούσης, ὃν τῷ κρυπτῷ
ταμείῳ τ καρδίας αὐτῆ, τῷ Θεῷ καὶ τῇ μαρτυρι προσ-
φέροντος, ἀρνωέρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ διάβολος μυ-
ριάδες δαιμόνων, κατέχων ἀξίνην ὃν τῇ χειρὶ αὐτοῦ·
καὶ κωφοὶ δὲ, ἦγουν οἱ δαίμονες, οἱ μὲν μαχαίρας, οἱ δὲ
ῥόπαλα, ἄλλοι πάσδας καὶ ῥομφαίας, ἕτεροι δὲ καὶ σχοι-
νία· χιλίαρχος γὰρ ἦν ὁ δράκων ἐκεῖνος, διὰ τοῦτο
πολλὰ δαιμόνια ἐλήλυθεν πρὸς αὐτὸν, τὴν ἀνελεῖν τὸν
Μακάριον. Βρύξας οὖν μακρόθεν ὁ λυσσόγερος, τοιούτῳ
γὰρ σχήματι ἐφάνετο, ὥσπερ γέρων Αἰθίοψ, ὥρμησεν
καὶ τοῦ Ἁγίου τοῦ πατρὸς αὐτὸν τῇ ἀξίνῃ τ χειρὸς αὐ-
τοῦ, καὶ πάντες οἱ συνοδίαιοντες αὐτῷ μετ' αὐτοῦ.

Καὶ τῷ Μακαρίῳ τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον μυ δα-
κρύων πολλῶν ἀναπετάσαντος, καὶ ἓν τὸ μόνον εἰρηκότος,
Ἅγιε Ἰωάννη Θεολόγε, βοήθει μι, ἀθρόως βροντὴ γέ-
γονεν ἀφ' ὑψους, ὃ ἦχός τις, ὡς ἀπὸ ὄχλου ὃ ἰδιότις
γέρων μέγας, μεγαλόφθαλμος, ὡς ἀναφάλα μικρὸν, i
ἔχων

A ἐχων τὸ φρύσταλλον λαμπρὸν ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ πλῆθος πολὺ μετ' αὐτοῦ, λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ· μὴ θορυβεῖσθε· Ἀσφαλίσασθε τὰς πύλας, καὶ μηδεὶς ἐξηλθέτω τῶν χειρῶν ἡμῶν. Οἱ δὲ πλείους ἐκείνων ὄντες, τῷ τότε δὲ τῇ τάχυς ἐποίησαν. Ὡς δὲ συνελήφθησαν ἅπαντες, λέγει εἷς μωρὸς τῷ ἑταίρῳ αὐτοῦ· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι Ἰωάννης πικρός ἐστι, καὶ δεινῶς ἔχει ἡμᾶς βασανίσαι. Κελεύει οὖν ὁ τίμιος γέρων ἐκεῖνος τοῖς σὺν αὐτῷ, καὶ ἐκβάλλουσιν τὴν ἅλυσιν τοῦ αὐχένος τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου· ἰδοὺ δὲ λαβὼν καὶ τοραθεὶς πλησίον τῆς πύλης, ἔστη καὶ λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ· Ἕνα καθ' ἕνα μοι φέρετε. Ἤνεγκαν οὖν τὸν πρῶτον. Καὶ λέγει, Ἀπλώσατε αὐτὸν ἐπὶ τὸ γωνιῶ, καὶ λαβὼν αὐτὸς ἰδίαις χερσὶ τὸ μαστίγιον τοῦ Μακαρίου ἅλυσιν, ἔτειλτωσεν αὐτὸν, ὅτους δέδωκεν αὐτῷ ὥστε ἑκατὸν μάστιγας· ἔλεγεν δὲ ὥσπερ ἄνθρωπος, τὸ ἐλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον. Μετὰ τοῦτο πάλιν ἤπλωσεν ἕτερον, καὶ ἔλαβεν ὅσους τὰ αὐτά. Ἀκόμη οὖν ὁ μακάριος Ἀνδρέας τὸ ἐλέησον, θέλων καὶ μὴ θέλων τῷ γελοίῳ συνείχετο· ἐφαίνετο μὲν τῷ Δημίῳ, ὅτι ὥσπερ ἄνθρωποι, οἱ Αἰθίοπες συνέχεσθαι, καὶ τύπτουσι, καὶ τοῦτο οὐδ' ὅλως ὁ Θεὸς

B ἐν τῇ ἀληθείας ἕξει ἔτυψεν τοιούτῳ δαρμῷ, ἐπ' ἀληθείας ἡ φύσις αὐτῶν καταδικάζει ἢ ἀσώματος. Ἤπλωσεν οὖν τὸν τρίτον, καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ παθέμενος· ὡς δὲ ὅσον οὐ συρόμενος ἔτυπτον αὐτούς, ἕτεροι ἀνεφώνουν τοῖς δαρεῖσιν καὶ ἀπολυομένοις, ἔλεγον ἐν καθενὶ, Τάχαγε, δίδαξον ταῦτα τῷ πατρί σου τῷ σατανᾷ, εἰ ἀρέσκεται.

Ὅπου οὖν πάντες ὑπεξῆλθον, οἱ μὲν λαμπρότεροι ἐκεῖνοι ἀφανεῖς τὴν ὄψιν ἐγένοντο, ὁ δὲ ὡραῖος ἐκεῖνος γέρων ἔρχεται πρὸς τὸν Μακάριον, καὶ τὴν μὲν ἅλυσιν τοῦ αὐτοῦ πάλιν ἐφόρεσεν, λέγει δὲ ὡς χαριεντιζόμενος· Βλέπεις τῶς ἐτάχυνα εἰς τὸ βοηθῆσαί σοι; νὴ τὸν δεσπότην ἔχεις ὅτι ἐκ πάνυ μοι μέλει περί σου· ἐμοὶ γὰρ ὤρισεν κελεύσας ὁ Δεσπότης, ἵνα σου τὸ σωτήριος πρὸς τὰ ὄντα φροντίδα καὶ ἀνθρωπότατα μεριμνῶν ἑκάστοτε, ἐπιβραβεύσω σοι. Γέτοιμος οὖν, ἵνα δόκιμος εἰς πάντα γένῃ καὶ μακρὰν γὰρ ἀπολυθήσῃ τοῦ Κυρίου σου τῷ ἰδίῳ θελήματι, προδείξῃ ὅτι δ' ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς σὲ ἔσται ἀρεστόν. Λέγει οὖν ὁ Ἀνδρέας· Κύριέ μου, τίς

C γάρ σοῦ, ὅτι ἀγνοῶ; Ὁ δὲ φησιν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἀναπεσὼν ἐν τῷ ἀγκάλῃ τοῦ ζωοποιοῦντός σε τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὥσπερ εἰς ἀστραπὴν μεταποιηθείς, ἀφ' ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐγένετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐθαύμαζεν τὴν θεῖαν τοῦ ἀνεκδιήγητον ἀγαθότητα, καὶ ἐδόξαζεν αὐτὸν μεγάλως, ὅτι ὅτους ἐν παντὶ ῥήματι καὶ πράγματι βοηθὸς αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὅτι τὴν ἐπισταμένην αὐτῷ ζορεῖαν πράγματα ἐν τάχει ἐλυτρώσατο, καὶ ἐλεγεν λαθραιότητος· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μεγάλη σή ἐστιν καὶ ἀνείκαστος ἡ δύναμις, ὑπὲρ φύσιν εἰσὶν δεδοξασμένα τὰ σπλάγχνα σου, καθ' ὅτι ἐμὲ τὸν τηλικοῦτον ἐλεεῖς, καὶ ὅτι μέλει σοι περὶ ἐμοῦ· ξένον τοῦτο ἡγοῦμαι καὶ πολυθαύμαστον· φύλαξόν με οὕτω Κύριε ἕτι καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ἀξίωσόν με ἀρεῖν χάριν παράσοι, ὦ ὕψιστε, πολυδύναμε, φοβερὲ, καὶ ἀκατάληπτε.

Ταῦτα αὐτοῦ προσευχομένου, ἐπέστη ἡ νύξ, καὶ μικρὸν αὐτῷ τι ὑπήνεγκεν, βλέπει ἐν ὁράματι, ὅτι ἐν αἷς παλαιαῖς βασιλικαῖς, καὶ κέκληκεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τῶν παλατίων ἐκείνων, καὶ ἐν ὅσῳ παρέστη αὐτῷ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος· Θέλεις μοι δουλεῦσαι ὁλοψύχως, καὶ ποιήσω σε ἕνα τῶν ἐνδόξων τοῦ παλα-

cuus, calvitio exiguo, facie ſupra ſolem rutilante, ſtipatus multitudine ingenti; quibus & dixit cum iracundia: Obſirmate portas, & nemo ullus evaſurus eſt manus noſtras. Illi vero, cum numero præſtarent aliis, æque repente juſſa capeſſiverunt. Atque hoc modo concluſis comprehenſiſque Mauris omnibus, illorum unus ſocio ſuo in aurem ſecreto inſuſurrat: Væ nobis, quia Joannes ille, ut vehemens inprimis eſt, graviſſima nobis tormenta infliget. Et venerabilis ille ſenex, cum ipſo jubente ſocii e collo B. Andreæ tuliſſent catenam eique dediſſent, procedens ad extimam portam conſtitit, ac dixit iiſdem comitibus ſuis: Singulos Mauros afferte huc. Allatorumque primum juſſit extendi ſolo, & arreptam propriis manibus Beati catenam triplicavit, ſicque miſero quaſi centum verba impegit; [exclamanti inſtar hominis: Miſerere, miſerere, miſerere. His peractis alterum extendi mandavit, qui & eodem prorſus modo exceptus eſt. Interea B. Andreas, audito illorum lamentabili, Miſerere; vellet nollet, riſu correptus eſt: videbantur autem ipſi dicti Æthiopes, more hominum conſtricti, ſenſibilem in modum flagra ſubire: ſed revera Deus verba iſta infligebat; cum natura illorum, quæ E corporis expers eſt, vere non cruciaretur. Extenſus deinde tertius quoque eſt, cui eadem omnia inſ cubuere: ſicque ordine ad omnes proceſſum eſt.] Cum vero ita laniari dimitterentur, acclamantes candidi Senis ſocii, dicebant ſingulis: Age age, enarra iſthæc, ſi placet, ſatanæ patri tuo.

A. NICEP COÆTO. Ex MSS.

verberibus caſtigat.

12 Poſteaquam cuncti abiviſſent Mauri, Candidati quidem illi ſimiliter evanuerunt ex oculis; formoſus vero ſenex propius B. Andream adit, circumpoſitaque rurſum carena, blande & facete dicit: Cernis, quam præſentes tibi ſuppetias tulerim? ut ſcias quantæ mihi curæ ſint res tuæ: conſtitutus namque ſum, jubente Domino, ut ad utilia ſanctioraque conſilia te animem, & crebro propoſitis præmiis excitem. Suſtine igitur, ut in omnibus probatus inveniaris; non multum enim temporis intercedet, cum Dominus te tuus ultro miſſum faciet, abiturum quocumque animo collubitum tuo fuerit. Excipit Andreas: Domine mi, ecquis tu, quoniam non novi te? Et ille: Is ego ſum, qui ſuper immaculatum & vivificum Domini noſtri Jeſu Chriſti F pectus quievi. Quibus dictis, quaſi transformatus in fulgur, abiit e conſpectu. Et miratus Andreas ineffabilem Dei bonitatem, glorificavit ipſum maximopere, quod ita in omni verbo ac opere adjutor ſibi factus, tam ſubito ex inſtantium errorum dæmonum poteſtate eripuiſſet ſeſe, dixitque ſubmiſſa voce: Domine Jeſu Chriſte, magna & incomparabilis eſt potentia tua: ſuper omnem naturam glorificata eſt miſericordia tua, quia mei humilis miſertus es, & curam geris: id ego rem novam & multa admiratione dignam exiſtimo. Cuſtodi me igitur porro amplius & amplius, Domine, in veritate tua; & dignum me fac, qui inveniam gratiam coram te, o Altiſſime, o potentiſſime, o terribilis, o incomprehenſibilis.

& Andreæ animat, præcipitque brevi libenter fore.

qui Deo Gratias perſolvit.

13 Talie precato Andrea, ingruit nox: cumque aliquantum ſomni caperet, deprehendit ſe per viſionem in regali palatio; vocatuſque e Rege, palatii domino, præſto advolat. Cui Rex: Viſne ſervire mihi ex toto corde? ſi ennuas; adſciſcam te in numerum Procerum palatii mei. Et Andreas: Ecquis autem fortunam bonam repudiet? ego equidem id deſi-

Per aliam viſionem vocatur ad ſervitium divinum.

ANTICEP. COÆVO EX MSS.

desidero plurimum. Ait Rex: Experiro igitur, qualis famulatus meus sit: simulque tradit quidpiam non absimile nivis. Acceptum ille in os immisit, sentitque tantam dulcedinem, quantam mens humana imaginari sibi nulla potest. Erat autem perexigua portio, quam ennedens, orabat io corde

cujus in fraus cibo celestium,

suo, aliud atque aliud sibi ut concederetur: dicebat quippe, inter manducandum visum se sibi fuisse in divinum quoddam unguentum præ dulcedinis suavitate transformatum. Rursum porrigit illi Rex pauxillum quid, Cydoniati formam referens: dixitque, Accipe & manduca: & ille acceptum

deinde fin amaro tedium præ fentiens,

manducavit, seositque absinthio longe acrius esse acerbiusque gustatu, quod uti amarissima potio succedebat priori suavissimo ac desideratissimo sapori. Rex itaque animadvertens sic commotum, rursum infit: Vido, quam non sustineas amaritudinem hanc gustare? Etenim his in tebus perfecti famulatus mei notitiam te assequi feci; hæc namque

demonstrat,

angusta & tribulis obsita via est, quæ ducit ad vitam.

14 Ad hæc infert Beatus: Acerbissimum hoc genua cibi est, Domine mi; quis illud manducans, servierit tibi? Rex autem; Sensisti amaritudinem, inquit; & dulcedinem non sensisti? oonne hæc prius, deinde illam gustandam dedi? Dedisti Domine, reponit ille; verum in amaritudine sola famulo tuo dixisti imaginem proponi vitæ, tribulis spinisque obsitæ. Tum Rex; Non ita se habet, sed media inter utrumque via est, partim dulcedine, partim amaritie aspersa: in eo, quod gustatu amarum fuit, certaminum ac laborum, mea causa subeundorum, propositum tibi specimen est; in altero vero, quod jucunde ac suaviter palatum effecit, adumbratur unctio ac refrigeratio bonitatis meæ, parata illis qui mea causa tentationes patiuntur. Non igitur amaritudo sola, non sola dulcedo hic inveoitur; sed modo hæc, modo illa, altera alteri succedente, occurrit. Si vis itaque famulari mihi, fac sciam. Respondit Andreas: Infero ori meo rursus

at mox vicevers prima amaritudo, dein dulcedo manducantis,

eadem; & consideraho, & dicam tibi quid acturus sim. Et præbente rursum illo primum quidem quod ægre, deinde vero quod suaviter mandocantem afficiebat; nauseam etiam graviorem pertulit quam prius, gustata amaritie, & dixit: Nequeo famulari tibi, si talibus vescendum sit: id enim nimis durum acerbumque est. Tum Rex subridens, protulit e sinu suo aliud cibi genus; si consideres speciem, triticeum; si naturam, fragrantissimum; si colorem, florigerum; & dixit illi: Cape & manduca, ut obliviscatis omoium, quæ oculis auribusque sensisti. Accepit ille & comedit: mentisque compos præ suavitatis gaudiique inusitati sensu per plures horas non fuit, mersus quodammodo immenso fragrantiæ,

tamen se illius fervitio oddicit:

gloriæ, voluptatibusque admirabilis pelago. Cum vero sibi redditus esset, accidit ad pedes magni istius Regis, atque ita precatus est: Miserere mei, Domine benigoe; & noli repellere me ex momento hoc a famulatu tuo: quoniam vere nunc cognoscens, longe jucundissimam esse viam quam famuli tui terunt, noo recedam inde, nec collum meum alterius cujusvis domini jugo subdam. Et Rex iterum: Itane ad modicæ dulcedinis gustum obstupuisti? crede affirmanti, illarum, quæ penes me sunt, voluptatum illa omnium longe minima est. Quod si dictis meis acquieseis, quæcumque possideo ego tua fuot, & faciam te regni mei cohæredem. Atque hæc locutus ahiit Rex. Beatus vero Andreas, e somno experrectus, conservabat omnia in

τίκμι; Ἔφη ὁ Ἀνδρέας· Καὶ τίς σοῦνος, ὁ τὸ ἀγα- D
θὸν παραιτήμενος ἐγὼ δὲ πάντα τὰ τῦτο τῷ φράγματος
ὀρέγομαι. Ἔφη ὁ Βασιλεύς· Οὐκοῦν εἰ ὀρέγει, δέξαι
τῆς δηλείας τῆς ἐμῆς τὴν αἴσθησιν. Καὶ σιωπήσαντος τῷ λόγῳ
δίδωσιν αὐτῷ τι ὡσεὶ χόνα· ὃ λαβὼν, ἐψωμίσατο
τῦτο· ἦν δὲ γλυκὺ οἷον πᾶς ἀνθρώπος ἀπεκάσαι ἐ
δύνατο. Ὀλίγον δὲ ἦν, ὃ φαγὼν αὐτὸ, ἔδη ηὔχετο
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῦ ἀσθενῶσαι αὐτῷ ἀπ' αὐτῦ ὃ ἔπειτα·
ἔλεγε γὰ, ὅτι ἐν τῷ ἐσθίειν με αὐτὸ, ἐδόκουν ὅτι εἰς
μύρον θεῖον τῇ ἡδονῇ μετατετέτελα. Γλυκὺ δὲ δίδω-
σιν αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς ἑπεῖνος ὀλίγον τι ὡς ἔδος m κυ- m
δωνίτην, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, Λάβε καὶ φάγε. Καὶ
λαβὼν ἔφαγεν· ἦν δὲ δεινὸν καὶ πικρὸν σφόδρα ὑπὲρ τὴν
ἀψινθον, καὶ ὥσπερ ἀπὸ ὑποπτώματος τῦτο ἐπῆλθεν τῆς
ἄλλης ἡδυπάτης ἐπιθυμίας καὶ γλύκους. Γνοὺς δὲ αὐ-
τὸν ὁ Βασιλεὺς ὕπνῳ σαυθέντα n, λέγει πρὸς αὐτόν· n
Ὁρᾷς πῶς οὐκ ὑποφέρεις τὸ τυχεῖον τῦ γάμματος;
Καὶ γὰ τῆς πλείας μοι ὑπηρεσίας τὸν αἰσθησίν σοι
καταπροσκαλῆ δέδωκα· αὕτη γὰ ἡ στενὴ καὶ θλιμμένη
ὁδός ἐστιν, ἣ ἀπάγουσα εἰς τὸν ζωήν. o

Ἔφη ὁ Μακάριος· Πικρόν ἐστι τὸ φράγμα τῦτο, o
Δέσποτα, καὶ τίς πᾶν ἐσθίων δηλάσει σοι; Ἔφη E
ὁ Βασιλεύς· Τὸ πικρὸν ἔγνως, καὶ τὸ γλυκὺ οὐκ
ἔγνως; οὐκ ἔδωκά σοι πρῶτον τὸ γλυκὺ, καὶ τότε
τὸ πικρόν; Ἔφη ἐκεῖνος· Ναὶ, Δέσποτα, ἀλλ'
ὃ τῷ πικρῷ μόνῳ ὥρηκας τῷ οἰκείῳ σε ὑπάρ-
χειν τῆς παλιμμείης ὁδῦ τὸ εἰκόνισμα. Λέγει
ὁ Βασιλεύς, Οὐχὶ, ἀλλ' ὃ τῷ γλυκὺ καὶ ὃ τῷ
πικρῷ μετολαβέτω ἡ ὁδός· ὃ τῷ πικρῷ μὲν
τῆ ἀγώνων καὶ πόνων σοι τῆ δὲ ἐμὲ ὑποδέ-
δεκται ἡ αἴσθησις· ὃ τῷ ἡδεῖ δὲ καὶ γλυκεῖ, ἡ
ὃ τῆς ἀγαθότητός μι δρόσος καὶ ἀναψυξις ἐγχυνο-
μένη τοῖς πειραζομένοις δι' ἐμέ· οὐκ ἔστι οὖν τὸ
πικρὸν μονόλογον, ἢ τὸ γλυκὺ μονότροπον, ἀλλὰ
ποτὲ μὲν τῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο, ἕτερον τῷ ἑτέρῳ δια-
δεχόμενον· εἰ οὖν βάλει, σώθι μοι, ἵνα ἑτοίσα-
μαι Ἔφη ὁ Ἀνδρέας· Ψωμιστόν μοι πάλιν τὰ αὐτὰ,
καὶ βλέπω, καὶ λέγω σοι. Ὃ δὲ πάλιν τὸ πικρὸν αὐ-
τῷ ἐπιδέδωκεν, ὃ τόν τὸ γλυκύ. Σιωθεὶς οὖν
μικρόν πάλιν τῷ πικρῷ γάμματι, ἔφη· Οὐ δύνα-
μαί σοι ταῦτα ἐσθίων δηλάσει, πικρὸν γὰ τὸ πρᾶγ-
μα ὑπάρχει καὶ βαρύ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς μειδιάσας ἐκ-
βάλλει ἐκ τῦ κόλπυ αὐτῦ τι εἶδος ἕτερον· ὃ ὧν τῇ F
θέᾳ πίσιον, καὶ τῇ φύσει σφόδρα ἀνθέσατον, καὶ ἀν-
θοφόρον τῷ χρώματι, καὶ λέγει αὐτῷ, Λάβε καὶ
φάγε, ἵνα ἐπιλάθῃ πάντα ὅσα εἶδες ἤκουσας. Ὁ
δὲ λαβὼν ἔφαγεν, ὃ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀπὸ τῆς ἡδονῆς
καὶ τῆς ἀπείρυ χαρᾶς ὥσπερ ὃ ἑαυτῷ οὐκ ἐχρημάτι-
ζεν, ἀλλ' ὧσπερ εἰς πολλὴν τινα ἀνοδίαν ὃ δόξαν καὶ πρατόητα. Εἰς ἑαυτὸν οὖν γεγονὼς, πίπτει
εἰς τοὺς πόδας τῦ μεγάλυ Βασιλέως ἑκείνυ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Ἐλέησόν με, Δέσποτά μυ
ἁγαθὲ, καὶ μὴ ἀποβάλῃς με τῆς δηλείας συ ἀπὸ
τῦ νῦν, ὅτι ἔγνων ὡς ἀληθῶς πάνυ γλυκύτατον
εἶναι τὸν ὁδὸν τῆς ὑπηρεσίας συ, καὶ πλὴν οὐκ ἔτι
ὑποκύψω τὸν αὐχένα μὲ τινι. Λέγει αὐτῷ ἐκεί-
νος· Εἰς τῦτο τὸ φαιδρὸν γάμμα ἐξετλάγης; πίσ-
τευσον δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς προσῦσίν μοι, τῦτό
ἐστι τὸ πάντων ἀσπλέστερον· ἀλλ' ἐάν με ἀπατώσης,
πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἔσται, καὶ ποιήσω σε συγκληρονό-
μον τῆς βασιλείας μυ. Ταῦτα εἰπὼς αὐτῷ ὁ Βα-
σιλεὺς ἀπέλυσεν. Ἐξυπνος δὲ γηρόμενος ὁ Μακά-
ριος,

A ειθ., σωεπήρει πάντα ὁ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ᾗ ἐξεπλήσσετο τί ἄρα εἴη ταῦτα.

Μετὰ οὖν τὸ διαρκέσαι αὐτὸν ὁ τῇ ναῷ [b] Μάρτυρος ὥστε χρόνῳ πεπαμμένῳ, θεασάμενοι οἱ τῆς ἐκκλησίας ὅτι οὐκ ἴασται, ἀλλὰ χείρονα τρέπεται, δῆλα τὰ κατ' αὐτὸν τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ πεποιήκασιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θεόγνωστος, ἀπογραψάμενος αὐτὸν, ὡς ἤδη ἔζηκεν ὁ δαιμονῶντα, ἐκέλευσεν ἅμα λυθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἀφεθῆναι πορεύεσθαι. Τρέχων δὲ ἐκτὸς ὁ τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, ἵν' παίζων καὶ τὰ πάλαι Συμεὼν ἐκεῖνον τὸν θαυμαστόν. Ἐστέρας δὲ χαρᾶς, ἔρχεται πρός με τὸν ἀνάξιον, ἐμὲ μόνον ἔνδον τῶν οἰκήματος καθεύδοντος, καὶ μεθιστάς ἤρξατο δάκρυσιν τὸ τίμιον αὐτοῦ πρόσωπον καταβρέχειν· προσπλακέντες δὲ ἐπὶ πολλῷ ὥρᾳ, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὀνηθείημεν. Ἐπηρώτων οὖν αὐτὸν τὰ περὶ αὐτοῦ, πῶς τὰς τοσαύτας ἡμέρας ὁ δεσμοῖς ὢν, ἀπελύθη· ὁ δὲ διηγήσατό μοι πάντα μετὰ τάσης ἐπιεικείας καὶ πραότητος· ἐμοὶ γὰρ μόνῳ. Ἀδελφοί μου καὶ φίλοι πιστώτατοι, ὁμίλει ὀρθῶς καὶ ἀδόλως, τοῖς δὲ λοιποῖς

B φρενήρει διατίθετο, ἢ εἰ δ' ὅλως προσομίλει τινί.

eorde ſuo, & mirabatur, quid tandem iſthæc ſibi vellent. A. NICEP. COÆVO EX MSS.

15 Jamque tranſacto trimeſtri, a quo in eccleſia S. Anaſtaſiæ perduraverat, mirati eccleſiæ Curatores, nihilo lenius, imo deterius etiam ſe Andream habere, totius rei Dominum ejus commoneſecerunt. Qui illis auditis, famulum ſuum in numerum infanorum ac dæmoniacorum jam referens, juſſit vinculis eximi ac dimitti, abiturum quo vellet. Ex illo autem tempore diſcurrens per urbis vicos ac plateas mundum illuſit, ſeniorem illum Simeonem ρ mirabilem probe æmulatus. Cum vero deinde adveſperaſceret, ad me venit, homuncionem indignum, ſolum domi meæ decumbentem, cœpitque ridere & faciem ſuam venerandam lacrymis humectare, & mutuo amplexu in longum tempus innexi, ſalutavimus inter nos, & cubitum conceſſimus. Percunctanti vero mihi de rerum ipſius ſtatu, quomodo e vinculis, quibus tamdiu detentus fuerat, evaſiſſet; enarravit omnia ſumma cum modeſtia & manſuetudine: mecum namque ſolo, Fratres & amici mei fidelillimi, ſincere ae ſine ſnco agebat, cum aliis vero aut agebat ut motæ perturbatæque mentis homo, aut non agebat omnino. *Mansuitatem a Domino, familiarem illius deprecante.* ρ E

ANNOTATA.

a *Erat conſtructio hæc admodum mirabilis, ſolis caſibus rectis cum verbo juncta: quare quod ponebatur* ὁ ὄψις αὐτῆ, *mutavi* τῇ ὄψει αὐτῆς, *aliquanto clariorem facientes ſenſum.*

b *Illa ex Mar. hic interjecta, videntur in noſtro Ms. paulo ante, aliquibus mutatis, relata: quia tamen hæc illis bene reſpondent, interſerenda duxi.*

c *Ms. Vatic. habebat* μὲ αὐτῷ ὑπομνηματικὰ· τὰς δὲ ἐκείνου ἑαυτὸν εἰς τάξιν διαμενίσκου καταγέων.

d *Vitioſiſſime legebat Vaticanum,* διαπεῖλα ἐξαυρεῖν, *pro* τινάσσειν.

e *Quæ hic aliquot verſibus continuis de Domino dicuntur, deſunt alteri Ms.*

f *Idem pluribus explicat Mſs. Mazar.* ὃς (φησὶ) ἰδίαν μὲν ἐποιήσατο Λέων ὁ Μακέλλης. *Fuit autem Conſtantinopoli duplex eccleſia S. Anaſtaſiæ; quarum altera ad Pelagum, varias viciſſitudines paſſa, innuitur* Novatianorum *fuiſſe a Socrate lib. 7 cap 39. Altera, primum in formam oratorii aut magal accommodata a S. Gregorio Nazianzeno, deinde a variis aucta & inſtaurata eſt; in quam & Reliquias S. Anaſtaſiæ poſtea Sirmio tranſlatas eſſe, teſtatur Nicephorus Calliſti lib. 14 cap. 50. Eſtque hæc* Anaſtaſia, *quam* φαρμακολυτρίαν, Veneficiorum ſolutricem *appellant, unde etiam manuaci eidem curandi diſtinctur & energumeni, ſicut hinc diſcimus: agemus de ea 25 Decembris. Pradictus Nicephorus, uti & Menæa, templum illud in Porticibus Domitiæ collocant; cum hic* ἐν τοῖς Μακέλλου, *uti habebat Ms. pro* Μακέλλῳ, in Macelæ tractu *fuiſſe dicatur. Sed non reperio tractum iſtius nominis apud Du Cange: habet tamen lib. 4 cap. 7 num. 3 ex Codino & Originibus CP. inedita ſequentia:* Admirandum templum ſanctæ Reſurrectionis (*idem illud eſt cum S. Anaſtaſiæ, de quo agimus*) in Mauriani tractu ædificavie propriis ſumptibus S. Martianus. Addunt Origines CP. ineditæ: Ex divitiis Aſparis, qui a Leone interfectus fuerat, *unde* & factum *dicit Baronius, ſub finem anni 470 at Leo ipſe* Maceles, nempe Interfector, fuerit cognominatus. *Papias quoque vocem* Macelare *interpretatur* Occidere, *verosimiliter eadem ratione, qua locus cædendorum animalium dicitur* Macellum, *& ſic etiam hic ſcribitur per duplex λ.*

g Παιμανίται, *alias* παιδαγωγοὶ *& προσκυνήται uti paulo inferius*; Manſionarium *Latini appellant: eſtque Ædituus ſeu Cuſtos & conſervator eccleſiæ, Reliquiarum, clavium &c. Omnium notio innuit, non procul a templo, ſed conjunctum ei domicilium ſeu manſionem fuiſſe; uti etiam convenit.*

h *Neſcio quid hoc loco ſibi velit quod in noſtro erat Ms.* ὃς γε τῶν.

i *Ms. Mazarinianum vero* ἀναφαλαντίας, Recalvaſter: *ſic in Chronico Alexandrino Jaſtinianus deſcribitur* Ἀναφάλας, *quæ omnia eodem reciduat, ſed puriori lingua* Ἀναφάλαντος *dicitur.*

k *Pro iſto* ἐμοῦ, *ex Maz. hic tranſlato, habebat noſtrum* τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ᾧ ἐμοὶ ἐπλησιάσθησαν.

l Δαρμὸς, *uti &* παιδεμὸς, ictus inflictus, verbera, ſupplicium; *a* δαρῶ verbero, cædo: *voces in hiſtoria Byzantina frequentes.*

m *Ita ex Meurſii Gloſſario corrigo, licet Ms. noſtram* κυδωνίτου, *Mazar.* κυδωνεατικὸν *habeat: ſignificatur autem confectio ex malis Cydoneis, guſtu inſuavibus, niſi ſaccaro condiatur.* F

n Συνδέντα, *ita conſtanter, etiam num. ſeq. & in Ms. Maz. legitur. Non eadem occurrit in Prato Spirituali cap. 205, & ab Interprete vertitur* commotus, *deducturque a* σάλος, contrahere.

o *Amplificaverat hæc Noſter longiore phraſi, ſed me judice, hoc loco minus congrua, videlicet hac,* καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖ τὸν τόπον ἐποιήσατο μετὰ τῶν ἀνθρώπων· *abunde ſufficit* ἐν τῷ ζωῷ. *quod habet Mazar.*

p *Non illum, qui in monte Mirabili vitam tranſegit, atque vulgo* Mirabilis Simeon *audit; cujus Acta, ſane mirabilia, protulimus ad 24 hujuſce menſis: ſed alterum quemdam oportet intelligere* Simeonem, *qui ſimiliter propter Chriſtum ſtultitiam ſimulans, mirabili modo mundum illuſit, Martyrologio Rom. ad 2 Julii adſcriptus.*

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

CAPUT III.

Pro illuſoribus ſuis orat: ſecreta & futura enuntiat: in lupanari a ſcortis ad libidinem fruſtra ſolicitatur: abſtinentia & raptibus in oratione excellit.

Illuditur & vapulat Andreas ab adoleſcentibus.

16 POſtera die illucеſcente, impertitus mihi ſalutem Andreas exiit, brevi pallio amictus, ad lucrum ſpirituale faciendum. Cumque veniſſet in locum ubi panes proſtant, conſpicati ita delirantem inſolentes aliquot novarumque rerum ſtudioſi adoleſcentes, comprehenſum trahunt ſecum in cauponam, confidenteſque allato vino ventrem ſuum, Andreæ vero cervicem verbetibus onerabant; ac verba illius, tamquam ſtulti, pereipientes, miſſum facere ipſum nolucrunt; nihil interea quidquam epularum, quas ipſi avide votabant, porrigentes. Animadvertens autem vir Sanctus, nihil minus ipſos velle quam ſibi aliquid elargiri, meditabatur animo, quid faceret helluonibus ingratis, cumque unus aliquis poſuiſſet ſorte ſcyphum in menſa generoſiſſimo plenum vino; arreptum exhauſit Andreas, & comminuto in caput illius ſcypho, fugam capeſſivit. Verum illi cutriculo fugientem aſſecuti, retraxerunt adduxeruntque in B cauponam, multis verberibus pulſatum: & confidentes, ut prius, biberunt, nulla re cum Sancto communicata; imo etiam crebros ictus ac verbera dorſo ipſius infligebant cum ſannis & illuſionibus. Ubi igitur ſanniones illi, irriſionibus ſaturari neſcii, Andream illuſiſſent; ingruente veſpera, voluerunt ſe ſubducere e cauponа, relicto illo. Qui vociferans; Sanniones, Sanniuaes, ait, quid faciam, quia *quid eventura prædicit,* a Circuitores mihi occurſuri ſunt, ac male mulctaturi? Atque hæc dicta de ſuis ipſius illuſoribus volebat Sanctus intelligi; gnatus quid ipſis eventurum eſſet: illi vero non intelligentes, relicto eo, abiverunt.

17 Etenim conſilio inito conceſſerunt ad turpium mulierculariam proſtibula, & animas ſuas pulcherrimas aduſque vigiliam noctis ſecundam polluerunt: beatus vero Andreas inde ſimiliter digreſſus, abjecit ſe, inſtar mendici, in angulum plateæ quempiam. Poſt hæc prodeuntes illi tendunt quiſque domos ſuas, atque incidunt in urbis Circuitores; a quibus comprehenſi ligatique venerunt tandem ad locum, ubi Andreas jacebat; & exutis veſtibus, virgis flagrisque inſigniter excepti ſunt. Spectator hujuſce *& male mulctatos liberat,* actionis vir ſanctus, indoluit vehementer, & a lacrymis ſe non temperavit; oravitque Deum, ut ne in carcerem compingerentur: tandemque & interceſſione propinquorum, & precibus S. Andreæ miſſione C impetrata, ad ædes ſuas reverſi ſunt. Dicit autem unus eorum: Male pereat dæmonium, ſodales, quomodo quæ prædixit nobis dæmoniacus ille eventuta ſibi, in nobis completa ſunt! Excipit alter: An putas, ſi quod malum inferre euipiam parat dæmon, id innoteſcere dæmoniaco? Fortaſſis quod tam iniquе tractavimus hominem, ita viciſſim a dæmone tractati nos ſumus. Subjicit tertios: Nequaquam; verum, ut ego ſuſpicor, quia tam duriter atque immiſericorditer verberibus in ipſum ſævimus, iſta nobis retribuit æquus Dominus. Cui denique alter: Ut inſanis! Deo nempe cura eſt de ſtulto. Ab ipſo traditus eſt malo dæmoni torquendus, a nobis animi ac luſus cauſa pugnis pulſatus eſt: quid tum? At vero ſi ſanctus eſſet, perſuaderea mihi forte, peccatum, quod in ipſum commiſimus, tale nobis a Deo accerſiſſe ſupplicium: nunc autem, quoniam mente captus eſt, nullam ipſius eram getit Deus.

Cum eiſdem cubans, 18 Hæc illis & alia, quæ inſolens juventus effutire conſuevit, inter ſe loquentibus; ſurrexit bene

Πρωΐας δὲ γενομένης, ἀπαστάμενός με, ἐξῆλθε ἐπὶ τὸν πνευματικὸν ἐργασίαν· ἐνεδέδυτο δὲ μικρὸν ἀμφιβόλαιον. Καὶ δὴ γενομένου αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρτοπολίοις, θεασάμενοί τινες νεανίσκοι ἄτακτοι παραφρονοῦντα, λαβόμενοι αὐτοῦ, εἰσίεσαν ἐν a φυσκείῳ, καθεσθέντες οἶνον πριάμενοι ἔπινον, παίοντες τὸν αὐχένα αὐτοῦ· [b καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὡς παράφρονος λογιζόμενοι] ἀπολύσαι οὐκ ἰσχυον, μὴ δὲ παρεχόμενοι ὧν εἰς ἐσθίασιν ἐβεβρώκεσαν. Ὁ δὲ Δίκαιος ὁρῶν αὐτοὺς ἀφροντίστους, διελογίσατο τί αὐτοῖς ἐργάσηται· εἶς δὲ ἐξ αὐτῶν θεὶς τὸ ποτήριον ἐπὶ τῆς τραπέζης μεσὸν οἶνου καλλίστου, ἀρτᾶσαι αὐτῷ ἔτιε, καὶ τὸ ποτήριον ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ σωτείψας, ἔλαβεν φυγὰς ἔξω. Δραμόντες δὲ, ἁρπάσαν αὐτὸν, καὶ σύραντες εἰσίεσαν ἐν τῷ φυσκείῳ, τύπτοντες αὐτὸν, ἐκ πάλιν καθεσθέντες ἔπινον, μηδὲν τῷ Δικαίῳ δίδοντες· ἀλλὰ E μᾶλλον κόσμος καὶ τοῦ αὐχένος μυολογήθρια ἐτυπτον. Ὅπ οὖν ἀπλέστως οἱ μωροὶ ἐκεῖνοι ἐταῦσαν, ἑπέρας καταλαβόντες, ἠβυλήθησαν τοῦ ἀπελθεῖν τὸ φυσκεῖον ἐκ ἔασαι αὐτὸν· ἔφη αὐτοῖς ὁ Μακάριος· Μωροὶ, μωροὶ, τί ἔχω ποιῆσαι, ὅτι μέλλ ἡ βίγλα c σωπατᾶν μοι, καὶ μάστιγας ἔχω λαβεῖν; Τοῦτο δὲ περὶ ἐκείνων ἔλεγεν· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐάσαντες αὐτὸν, ἀνεχώρησαν· ἤδει γὰρ ὁ Δίκαιος ὃ ἤμελλεν αὐτοῖς συμβαίνειν.

Καὶ δὴ βιλευτάμενοι, ἀπέρχονται εἰς τὰ μυμεῖα d τῶν ἀστέμπων γυναίων, τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς καταχάραπτε μέχρι ὀάπρας φυλακῆς τῆ νυκτὸς· ὁ δὲ Μακάριος ἐκεῖθεν ἀξελθών, ἐρίψεν ἑαυτὸν ἐν μιᾷ γωνίᾳ ὡς εἰς τὴν τενίτην. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀξιῶντες, ἐβάλλοντο πρὸς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, ἐ σωπατᾶ αὐτοῖς τὸ Κέρκετον, καὶ συλλαβόμενοι αὐτὸς ἔσησαν· ἐ ἐλθόντες ὀπίσω ὁ Μακάριος κείμενος, καὶ ἀποδύσαντες αὐτὸν, ἐμαστίγωσαν σφόδρα. Ὁ δὲ Μακάριος θεασάμενος αὐτὸς ἤτις τάσχοντας, ἐλυπήθη μεγάλως καὶ σωσεχέθη τοῖς δάκρυσιν, ἐ τὸν Θεὸν ἱκέτευεν ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦ μὴ ἐγκλεισθῆναι αὐτὸς εἰς φυλακὴν· παρακλήσει δὲ συγχωρῶν καὶ δι' ὑχῆς τοῦ Μακαρίου ἀπολυθέντες, ἀπέσαν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν. F Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν λέγει· Κατεργηθῇ ε ὁ σατανᾶς, e ἀδελφοί, πῶς ταῦτα ὁ δαιμονῶν ἡμῖν ἐκεῖνος προσεφθέγξατο συμβαίνειν εἰς αὐτὸν, ἅπερ εἰς ἡμᾶς ἐπλέσθησαν! Λέγει ὁ ἕτερος· Οὐκ οἶδας, ὅτι ὁ βέλεται ὁ δαίμων ποῆσαί τινί τι πονηρὸν, γινώσκει αὐτὸ; τάχα γὰ ὑπὲρ ἐ ἐφάξαιμι μετ' αὐτοῦ, ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐποίησεν ἡμῖν ταῦτα. Ἔφη ὁ ἕτερος· Οὐχί, ἀλλ' ὡς ἐκάζω, ὑπὲρ ὃ ἐτύπτομεν αὐτὸν ἀνελεημόνως, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀντιτέδωκεν ἡμῖν. Λέγει ὁ ἕτερος· Ναὶ. ἔχηχε, μέλει τῷ Θεῷ περὶ σαλῆ· ἐκεῖνος γὰ δαίμονα αὐτῷ δέδωκεν, ἐ ἡμεῖς αὐτὸν παιγνίως ἐτύψαμεν· ὄδεν θαυμασόν· εἰ γὰ ἄγιος, ἔτεινθες ὡ με, ὅτι ἡ ἁμαρτία, ὣ ἐποήσαμεν εἰς αὐτὸν, ἀντιτέδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς· ἐπειδὴ δὲ ἔχηχός ἐστιν, τοῦτο ἐ μέλει τῷ Θεῷ.

Ταῦτα αὐτῷ ὁμιλούντων ἐ ἄλλα τινὰ, ἃ συμβῆναι ἐστὶ τὸ ὁμιλεῖν τὴν νεότητα· ὁ δὲ Μακάριος ἀναστὰς

ὀρθὸς

A πρωὶ πάλιν τὸν δρόμον λοῦσε, μέσον τῦ θορύβου ἀχαλάμβος, ἐ ὅλων τῶν ἡμέρας μηδαμῦ καθεζόμβος, νύκτος αὐτῶ ὑπεξήρχετο. Ἐπείρας δὲ γνωμένης, ἵν' πλέον τὰς ἐμβόλους τ πόλεως, ἐπὶ πρὶ δὲ τόπον τῦ ἄρα οἱ κυῶς τὰς κοίτας ἔχουσιν, κἀκεῖ τορευόμενος ἵνα ἐνδυόκων ἐξ αὐτῆ ἀνέκειτο, ὡς ἐπὶ σιβάδος ἀναπαυόμβος, γυμνός, ἄτορος, μὴ δὲ ψιαθίον ἔχων, μήτε κώλυκεον, ἢ κόμμα μικρόν τι ἐ σα-
B γίν, ἀλλὰ τῦτο μόνον τὸ ἀφορηθὲν g μαλοτίσκεον, ὡ ἐφόρει. Πρωὶ δὲ πάλιν ἀνιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγε· Ἰδὲ τετραετὲ ἔξηχε Ἀνδρέα, ὥστε κύων μῆ κυνῶν διεπλέσας ὕπνον· ἄγωμεν, πάλιν κάμωμεν, ὅτι ἐγγίζει ὁ θάνατος· μηδεὶς γὰ πλανήσει σε, ὅτι ἐν τῆ ὥρα ἑκείνη βοηθῆσαι τις ἔχει σοι· πᾶς γὰρ ἄνθρωπος τὸν τόνον τῶ καρπῶν αὐτῦ φάγεται εἰς τ χαρὸν τ ἐκλημίας τῦ σώματος αὐτῦ· λοιπὸν οὖν δράμε μῆ κόπε, ἀξυθετύμενος παρὰ τῶν ἀνθρώπων τάτων ἐν τῶ κόσμω, ἵνα ἔπαινον ἐ δόξαν κομιτώμεθα παρὰ τῦ ἐπουρανίν Βασιλέως.

B Τοῦτα λέγων, ἔπαιδεν ὁ Μανάεος χ τ Ἀπόστολον Παῦλον τὸν λέγοντα, τοῖς ἐμ προσθεν ἐπεκτεινόμενος, τοῖς δὲ ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενος. Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωρῶντες αὐτὸν, ἔλεγον· Ἐκ νέας δαιμονιάζεις. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτος ὁ τόπος παρὰ σαλὸν κέκτηται. Καὶ οἱ μὲν σιωπᾶσθαι αὐτῶ, οἱ δὲ κόπτεσθαι κατ' αὐχένας ἐδίδοσαν αὐτῶ, χ τῶ σιδήρω πτύοντες ἐβδελύττοντο. Τὰ πάσχοντα δὲ ταῦτα, πάντων, ἀνιῶν, ῥιγῶν, ἐ καυτώμενος· ἀ χρὼ δὲ τοσαύτην ἀνελάβετο ἐκ τῶ κρυπτῶ τμείω τ ψυχῆς αὐτῦ, ὥστε ὁ ψιθυρισμὸς τ χειλέων αὐτῦ μακρόθεν ἀτύχει καθάπερ λέβης βραστῶ ἀτείρω ἀτμὸν βασύπνοον προβάλλεται, ὕπως ἀπὸ τῦ ἐνδον αὐτῦ ὁ ἀτμὸς τῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξεστομίζετο, ὥστε οἱ συχαζόμενοι αὐτὸν ἔλεγον· Ἀγανακτῦσα ἡ καρδία αὐτῦ ὑπὸ τῦ πονηρῦ πνεύματος, τὸν ἀτμὸν ποιεῖ. Οὐκ οἶδε δὲ ὕπως εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ἀχρὶ οὗ ἀκαταπαύστως χ θαύρεως ἡ ταῦτα δεικνύσα. Οἱ θεῖοι ἀνάπειροι ὥσπερ πάλαι τῶν συναλγῶν τῆ γλώσσων μέθην ἐφαντάσθησαν εἶναι, ὕπως χ ταῦτα διελογίζοντο.

C Ἐν μιᾶ δὲ τῆ ἡμερῶν πλησίον τῆ μυκείων, ὕπου τῆ πορνικῶν καπηλείων, ὡς ὁ παρόμος παίζοντος, μία τις τῆ πορνῶν αὐτὸν θεασαμένη, δραξαμένη τῦ ἱματίου αὐτῦ μαλοτίσκου, ὃ φερεβέβλητο, ἕσυρεν αὐτὸν ἔνδον. Ὁ δὲ ὅπως ἀδάμας χ ἀληθὴς ἐμαλάκτης τῦ σατανᾶ, ἠκολούθησεν αὐτῆ. Εἰσελθόντος δὲ αὐτῦ ὁ τῶ καπηλείω, ἐπισυνέρχονται αὐτῶ χ αἱ λοιπαὶ πόρναι, χ γελοιοδῶς ἠρώτων αὐτὸν, πῶς τῦτο ἔπαθεν. Ὁ δὲ ἡσύχως μετῆλθεν, οὐδὲν ἀντειπὼν· κονδύλοις δὲ αὐτὸν ἐ βαλλόντων πρὸς τὸ ἐμπροσθεν ἔγον τῆς πορνείας, ἐ τὶ κινῦσι αὐτῦ μέλη καταμαλάσσουσαι, ἕτεραι δὲ καταφιλῦσαι, ἰδοκίμασαν πρὸς ἀνάδεισιν τὸν σώφρονα· αἱ δὲ ἔλεγον, Γένεσον, σαλέ, χ κόρεσον τ ψυχῆς σκ τὸ ἐνθύμημα. Θαῦμα γὰ, Ἀδελφοί, φοβερὸν τὸ ἐπ' αὐτὸν τότε γενόμενον· ὁ τοσοῦτος γὰ γαλασμὸς οἷς ἑτοίμασεν ἑαυτὸν, ὑδαμῶς κινῆσαι ἢ ὁρέξαι αὐτὰ ἴσχυσεν πρὸς τὸ ἀνυπόδετος τάδος. Ὅθεν μετεβαλλόμενοι, τὰ τοιαῦτα ἔλεγον· Οὔτος νεκρός ἐστιν, ἢ ξύλον ἀναίσθητον, ἢ λίθος ἀκίνητος. Λέγει δὲ μία ἐξ αὐτῶν· Θαυμάζω τῶν ἀνυπόδητον ὑμῶν, ὅτι ταῦτα λέγετε· σαλὸς γὰ χ δαιμονιάζει, πεινῶν, διψῶν, ῥιγῶν, μὴ ἔχων πῦ τῶν κεφαλῶν κλίναι, αὐτὸς ἐνθυμεῖ ταῦτα; ἄφετε αὐτὸν πορεύεσθαι τῶν ἐξηχίαν αὐτῦ.

Maji Tomus VI.

mans Andreas, inſtitutoque ut ſolebat curſu, mediis in turbis verſatus, ſolidum iſtum diem nuſquam ſedendo, nihil manducando exegit. Ingruente autem veſpera percurſabat porticus civitatis, notabatque locum ubi ſua canes latibula habebant; eoque concedens, expulſo illorum uno aliquo, procumbebat, ac veluti in frondibus virgultiſque ſomno ſe dabat, & quidem nudus rerumque omnium indigus, non exiguæ ſtoreæ, non ſacculi, non parvi cujuſdam ſtraguli dominus; ſolommodo coopertus, de quo diximus, breviuſculo pallio, quod plerumque geſtabat. Poſtero die illuceſcente, rurſum ſurgens e ſtrato illo, ita ſeſe ellocutus eſt, Eccum, nullius numeri & ſtolide Andrea, velut cania eum canibus pernoctaſti; age, rurſus manum operi admoveamus, quoniam appropinquat mors: ne quis te ſeducat; quoniam nemo eſt qui opem tibi ferat in illa hora: omnis quippe homo laborum ſuorum fructus carpet, eum excedet e corpore ſuo: de cetero igitur curre alacriter, pro nihilo reputatus a ſæculi hujuſce hominibus expelli, ut a cæleſti Rege laudem atque gloriam reportes.

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

ad petro pergendum ſe hortatur.

19 Atque hæc dicens, conabatur B. Andreas, ut Apoſtolus Paulus loquitur, obliviſci quæ retro ſunt; ad ea vero, quæ ſunt priora, extendere ſeipſum. Homines vero, ipſum intuentes, dicebant, alii quidem; Ab adoleſcentia dæmoniacus eſt; & commiſeratione ejus tangebantur: alii vero; Apage, nullus hic ſtulto locus; & ſcapulas ipſius plagis onerabant, conſpoenteſque execrabantur hominem, patienter ferentem omnia, etiam famæ ac ſiti laborantem, aduſtumque frigore ac æſtu. Interea ex intimo cordis penetrali ſic promebat orationes, ut murmur labiorum ejus longe perſonaret: & quemadmodum olla, vehementer bulliens, denſos vapores eructat; ita ex pectore Andreæ Spiritus ſancti halitus erumpebat; adeo ut intuentes eum dicerent: Coarctatur cor ipſius a malo dæmone, hinc iſti vapores. Sed plurimum fallebantur; non enim inde, ſed a continus ac divina oratione excitabantur. Quare ut olim mutationem linguarum ebrietati tribuebant homines nullius experientiæ, ita hic quoque ratiocinabantur.

Phil. 3. E

Alii alia de ipſo opinantur.

F

20 Cum die quodam Andreas prope lupanar, ſeu turpium muliercularum receptaculum, ludum ſuum luderet; earum una quæpiam ipſum intuita, apprehenſo vili quod geſtabat palliolo, intro ipſum attraxit. Ille autem, vere adamas & verus ſatanæ deriſor, ſecutus trahentem in diverſorium introiit; accurrente mox reliqua meretricum turba, & circulo incluſum interrogante riſus cauſa, Qui id paſſus eſſet. Cumque vir beatus, leniter ſubridens, nihil reſponſi daret; colaphis ipſum verberabant, ac adigere conabantur virum continentem ad execrandum libidinis ſcelus committendum, aliis quæ tegi convenit membra ipſius leniter demulceatibus, aliis oſcula figentibus, aliis; Scortare, inquientibus, ſtulte & exple libidinem tuam. Ingens profecto miraculum tunc contigit, Fratres; quippe in tanta mollitie, qua virum aggredlebantur, nequaquam aut movere ipſum, aut concupiſcentiam injicere turpis fi.gitii potuerunt. Hinc & ipſæ mulieres mutatæ, dictitabant: Hic certe aut mortuus eſt, aut lignum ſenſu deſtitutum, aut ſaxum immobile. Sed una e numero; Admitor, inquit, ego ſtuporem veſtrum, cum ſic loquimini: quid enim? mente captus, infeſſoſque a dæmone, fame ac ſiti pene enectus, frigore rigidus, quique obi caput reponat quieturus non habet, talia concupiſcat? dimittite hominem ut inſaniat inſaniam ſuam.

Ab impuris muliercularibus in lupanar tractus,

ad libidinem nemo frustra tentatur;

A. NICEP. COÆVO EX MSS. *terrat impudentiæ dæmonem horrendo.*

21 Interea Beatus conſpiciebat ſtatim io medio meretricum impudicitiæ genium, ſpecie Æthiopem, grandibus labiis * conſpicuum, cui caput depile opertumque ſtercore einereibus mixto, oculi vero perſimiles vulpi; pendebat ex humero ſordidum pannı laceri fragmen, abſiſtebatque exhalatio ae fœtor triplex, quali ex ſanie cœnoque & ſpuria ſpumantibus, iſque adeo gravis, ut ferre illum nequiens Andreas neceſſum haberet perpetuo excreare, atque nares lacerna ſibi obturare. Quem cum notaret dictus genius tantopere aveſtari ſeſe, iſtiuſmodi emittit vocem: Me me homines pro melle duleiſſimo hauriunt ac ſinu ſuo condent; & hic mundi illuſor me deſpuit ac deteſtatur! tu vero non tam quod bonum eſt ot conſequaris, quam ut corpotis ſervitutem omnino ſubterfugeres, ſtultum induiſti. Et Andreas quidem hæc loquentem videbat ſenſibiliter, non videbant vero ſcorta, præter vocem nil percipientia: eumque ille derideret impudicum ac gravcolentem dæmonem; dicebant iſtæ: Ecce quam blando tiſu dæmonem ſuum exeipiat.

22 Tunc ona mulierculorum; Non contemnendus, ait, hic amictus ejus eſt; venite, ablatum vendamus; id nobis agendum eſt hodie. Atque illico conſurgentes, exurum veſtibus, nudum deſtituunt; quas venum portantes unum abſtulere miliarisium *i*, indeque deſtributæ ſunt ſingulis *k* oboli duo. Deinde præcipua omnium dicit cetetis: Ne dimittamus ipſum nudum, ſed vel tegeticulam ſaltem vetuſtate attritam ei demus. Quam ubi attulerunt, mediam ſcindentes injecetunt illi: atque ita domo expulerunt. Prodit igitur Andreas in publicum cum illo geſtamine, ludenſque ludum ſuum percurſabat plateas: ae dicentibus ſibi ſpectatoribus; Petpulcrum ſane ſtragulum portas humeris tuis, ſtulte; reſpondebat: Imo vero, ſtulti, perpulcrum porro; Patricium namque me fecit Dominus. Nonnulli etiam e Chriſti fidelibus benevole porrigebant nihil petenti obolos, Chriſto ejus curam gerente; & quantumcumque aliqui darent, admittebat ſic ut toto illo die viginti, imo triginta & amplius obolos auferret. Novetat autem locum ſectetiorem, ubi pauperes conveniebant, contulitque ſe eo, nummos manu tenens, veluti ludibundus, ne videlicet ſuus agendi modus innoteſceret; ae medius inter mendicos conſidens illis ludebat; quod ſi quis inde vi rapere tentaſſet aliquid, hunc verberibus male mulctabat. Cumque ſocii ſui injuriam teliqui ſtatim mendici vindicaturi concurrerent, ac ſuſtes in Andream expedirent; hic fugæ ſe committens cunctos obolos ſuos diſpergebat, unde quilibet in rem ſuam rapiebat aliquid ac tetinebat.

23 Quodam die eum in Antiſoro *m* partes ſuas ageret, ingreſſus forte eſt œnopolium a, ubi vinum e myrrhatum hibebatur. Cumque ingrederetur alius quoque bibendi cauſa; fixis in eum oculis attentius conſiderabat hominem Andreas. Quo aoimadverſo intendens ille ſimilitec in Andream, torvo aſpectu dicit; Quid me tam fixo contemplaris obtutu, ſtulte? apage hinc ſotas. Cui Sanctus: Humerum tuum, inquit, dexterum inſidet avarus dæmon, ſimism teſcrens non magnam, vinctumque te tenet, infelix; uti urſum millo: da mihi obolum. Reponit ille, ad infaniam tenax; Nullus mihi ſupetat. Et Sanctus: Imo etiam, ſtulte & cblite tui; nummos ſeptem extuliſti domo, quorum unum impendiſti oleribus, altero calida tibi comparaſti, quinque teliquos habes in ſinu tuo, adiguntque te dæmones ut illos in vinum abſumas. Quibus dictis

Vestibus *ſuis ſpectatur a ſcortis*, *i k*

Et femina-dus ejicitur domo.

Mira ejus in ſtipe eroganda ars.

m n o

Hominis cujuſdam avaritiæ.

Et quantum peccatum ſit ebrietas.

Ἐὼρα δὲ ὁ Δίκαιος τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ἑστῶτα μέσον τῆς ἐταιρείδων· ὃν δὲ τῇ εἰδέᾳ Αἰθίοψ χελὰς, ὦ τῇ κεφαλῇ τείχας μὲ ἔχων, εἰ μὴ κόπρον κ. πῖφος μεμιγμένον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῷ ὧν ὡς ἀλώπεκος, κ. οἱ κτρὸν κόμμα ῥάκης ἐπὶ τῷ ὤμῳ αὐτῷ ἐτέκητο, ἀτοφορὰ δὲ κ. δυσωδία ὄξιστος ἐξήρχετο τελίλογος, σπιώδης, βυθερώδης, ὡς ὡς πτύελοι h ἀρτιῶδες, ὥστε h ὃν τῆς δυσωδίας αὐτῷ τὴν πικρᾶς ἀηδίζεσθαι τὸν Μακάριον, ὡς συνεχῶς πτύειν, κ. τῷ ἀβλεμματι ἀποφράττειν τὸν ὀσφρησιν αὐτῷ. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τὴν ἀστυτίας ἀηδίζόμενον, φωνῇ ἀρίστῃ τοιάδε· Ἐμὲ οἱ ἄνθρωποι ὡσπερ μέλι γλυκὺ ἔχοντα εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, ὡς ἔτος ὁ τὸν κόσμον ἐμπαίζων μυσαττόμενός ἐμπτύει μοι ἀηδῶν, σὺ περιάγεσθέ σε αὐτὸν σαλὸν ἐποίησας, ἀλλὰ ἢ τάντως ἀποῤῥᾶσαί σε τῆς σωματικῆς ὀκλείας. Ὁ δὲ Μακάριος αἰσθητῶς αὐτὸν ἐβλεπεν· αἱ δὲ πόρναι τὴν μὲν φωνὴν ἤκουον, ὕβρεις δὲ ἐβλεπον. Καταγέλα δὲ ὁ Μακάριος τῆς ἀγνωσύνης, κ. τῆς δυσωδίας αὐτῆς, ὥστε λέγειν τὰς μαιμάδας· Τῶδε πῶς συμμενοῦσι τῷ δαίμονι αὐτῆς.

Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· Καλόν ἐστι τὸ ἀμφιβόλαιον αὐτῆς, ὃ ἆρωμεν αὐτὸ, κ. πιπράσκωμεν τοῦτο γὰρ ἔχομεν τοιοῦτον σήμερον. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσαι ἀπέδυσαν αὐτὸν, κ. ἐσῶπα γυμνόν· τὸν δὲ χιτῶνα πιπράσκασι εἰς μιλιάρισιον ἕν, οὐείμαντο δὲ ἀνὰ δύο λεπτῶν. Λέγει ἡ πρώτη ταῖς ἑτέραις· Μὴ ἀπολύσωμεν αὐτὸν γυμνὸν, ἀλλὰ κἂν ψιάθιον τεπαλαιωμένον χαριστώμεθα αὐτῷ. Ἡνέγκαν δὲ ψιάθιον, κ. σχίσασι αὐτὸν μέσον, περιέβαλον αὐτὸν κ. ἔτος τῷ καπηλείῳ ἐξεβλήθη. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν πλατείαν ἐθόρυβε αὐτὸ κ. ἔτρεχεν παίζων. Οἱ δὲ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον, Καλὸν σάγιον φορεῖ ὁ ὦμός σου, ἔζηχε. Ὁ δὲ ἔλεγε· Ναὶ, καλὸν σαγὴν φορῶ· πατρίκιον γάρ με ὁ Δεσπότης ἐποίησεν. Τινὲς δὲ φιλόχριστοι παρεῖχον αὐτῷ κ. τροφὰς ἐν τῷ λεπτῷ, οὐ ζητῶν ταῦτα αὐτὸς, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐμέριμνα αὐτῷ· ὅσα δέ τινες ἐδίδουν αὐτῷ, ἐδέχετο· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἔσχον λεπτὰ κ. ἑβδομήκοντα κ. πλείονα ἀργύρια. Ἀπέτρεπε δὲ τὸν κρυπτὸν, ὃν ὧ γίνεται συναγωγὴ πενήτων, ὡς ἀπήρχετο ὀκεῖ, ὃ τῇ χειρὶ κατέχων τὸ φορεῖον, ὡς δῆθεν παίζων, μὴ τὸ μὴ γνωσθῆναι τὴν ἐργασίαν αὐτῷ. Καθεζόμενος δὲ μέσον τῶν πενήτων, τοῖς ὀβολοῖς ἐπαιγνίαζεν· ὅτι δὲ ἔσχέν τις τῶν πτωχῶν τὸ ἁρπάσαι, ἐοίδει αὐτῷ κόσμον· οἱ δὲ λοιποὶ πένητες διεκδικοῦντες τὸν συμπένητα, τοῖς ῥάβδοις αὐτὸν τύπτοντες ὑπεστέβαινον· αὐτίαν δὲ φυγῆς χωμῷδουν, πάντα τὰ φορεῖα ἐσκόρτιζεν, κ. λοιπὸν ἕκαστος εἰς ἴδιον κέρδος ἥρπαζεν ὃ ἐκέκτητο.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὧν παίζων ὁ Ὅσιος ὃ τῷ ἀντιφόρῳ συμέβη δὲ αὐτὸν εἰσελθεῖν τῶν καθαροτίων, ἔνθα ἐσμυρνεστμένον οἶνον ἔπινον. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Ὅσιος τὸν τοῖχον, ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ὅσιος, ἀτενέστερον εἰς αὐτὸν· ἰδὼν δὲ ὁ ἄνθρωπος ὀξέως εἰς αὐτὸν ἀπενίζοντα, βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀτενὲς λέγει· Τί μοι ἀπενίζεις, σαλὲ; ὕπαγε ἔξω. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Κύριός σήμων ὡς μικρὸν τι θέλησον ἐπὶ τῶν ὤμόν σου καθῆται ὁ δεξιὸς, κ. ὥσπερ ράρκον τῷ κορράμῳ ἔχει σε δεδεσμένον, ἀλλὰ δός μοι ὀβολόν. Ὁ δὲ μανεὶς λέγει· Οὐχ ὑπάρχει μοι. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Ναὶ, πάρεστι τῇ ψυχῇ, ἐπτὰ φόλλεις ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔφερες, τὴν μίαν ἠγόρασας λάχανα, τὴν δὲ ἑτέραν ζέσμα, κ. τὰς πέντε φέρεις ὑπὸ τῷ κόλπῳ σου, κ. βαίζουσί σε οἱ δαίμονες τῷ πιεῖν αὐτάς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ὁρμαίως ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ

τῷ

A τῷ ῥήματι ξενισθείς, ὅτι ἀληθές ἐστι τοῖς σιωπῶσιν καθημένοις καὶ τίνυται διατάττει. Ἀνίστας δὲ τοῦτο ὁ φασκέλιος, λέγει πρὸς αὐτούς· Ὡς ὁρῶ, ὦ ὑμεῖς ἐξηχάρεοι ὡς τῷ τυχόντι δοκεῖτε ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ συμπεριφερόμενος ὑμῖν καὶ λαλῶν· [τί ἂν ξενίζεσθε; ἦκε ἤδει ὁ λαλῶν τις τοιαῦτα, ἢ τίς κλέπτει, ἢ τίς ἐστι κυνικός, ἢ τίς τόπας φάλης ὢν τὴν ὁδὸν βασάζει; ἐπεὶ ἀκολουθεῖ ὁ σατανᾶς ὁ πανθ' ὁτιοῦν τῷ ἀνθρώπῳ, ὁπλοποιοῦντι καθοπτάζει τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰσόδους, καὶ τὰς ἐξόδους· ἐὰν εἰ μὴ ἦν φίλος αὐτῷ, τάχα σοι ἀναγγελεῖ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἀλλοτρίων. Ταῦτα τὰ φασκέλια φάσαντος, ἐτέστεσεν αὐτοῖς ἅπαντα ἐχεῖνος.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν διερχόμενος ὁ Μακάριος ἐπὶ τῶν ἀρτοπολίων, σιωπηρὰ τρεῖς νεανίσκους ξανθοκόμους, ὡραίους καὶ ψυχῇ καὶ σώματι εὖ ἔχοντας ἀγαθὴν ἐργασίαν οἱ μέρανες, τὴν προεστηκυῖαν ὁδηγοῦντος αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀρέσκειαν· ὡς δὲ συνῳδήσαντο τῷ Ὁσίῳ, ἔγνω ὁ πρῶτος τῶν σεμνῶν παίδων ἐκείνων τὰ περὶ τοῦ Μακαρίου, καὶ λέγει τοῖς ἑτέροις· Πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ὑποπτεύω ἀπὸ τοιούτου τινὸς ὄφελον ἦν Θεοῦ ὑπάρχειν. Ἔφη ὁ ἕτερος· Παρακαλῶ σοι ἐν τούτῳ μετ' αὐτῶν συγκαθῆσαι ἡμᾶς. Λέγει ὁ πρῶτος· Εἰ θέλεις, τοῦτο οὕτως ποιῶ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφέ, ἀγάπας με, δεῦρο, συγκάθησον μεθ' ἡμῶν, ὅτι ἐγὼ ἀγαπῶ σε, καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ λίαν σοῦ σε. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν, ἐμειδίασεν, καὶ λέγει αὐτῷ ἐξ ὀνόματος· Σὺ εἶ Ἐπιφάνιος ὁ φίλος μου, καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἠσπάσατο αὐτὸν, προβλεπτικῶς ὅμματι τὸ μέλλον προσημάνας γίνεσθαι ἐν αὐτῷ· τῆς δὲ βασιλίδος τῶν πόλεων Ἐπίσκοπον γενησόμενον. Χειροκρατήσας δὲ ἀμφοῖν χεῖρα πρὸς χεῖρα, ἦλθον πρὸς τοὺς δύο παῖδας, καὶ ἐπιγνόντα αὐτοῖς ὁ Ἐπιφάνιος, τῶν ἐξ ὀνόματος σκάλεσεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἀκόντισαν τοῦτο, πλείονα τὸν τόπον καὶ τῷ πίστει εἰς αὐτὸν ἀναπτύξαντα. Εἰσελθόντες οὖν οἱ ἐν τῷ καθαροστοίῳ, ὑπέστρωσαν ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἰχθύων, καὶ παρέθηκαν εἰς εὐθίασιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ὅσιος τὴν τίψιν αὐτῶν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ ἐν ὑποψιθυρίζων τῷ στόματι δι' ὅλης ὥρας τὸν Θεὸν τῷ προσαγωγῷ αὐτῷ ἀναθρῶν, ἐνέθηκεν τῷ προσθημένῳ μετέχειν, δῶν καὶ τοῖς νέοις οἰκείας χερσίν.

C Ἀληθινὸν τὸ ῥῆμα, ἀγαπητοί, καὶ πιστὸν, ὅτι τὸ κατὰ τοῦτο τῷ παξαματίῳ ἡδύτερον ὅλῳ τῷ καιρῷ, ὅταν ἐξ αὐτοῦ ἐσθίῃς τὰ λοιπὰ ὑπὸ τῆς τραπέζης· οὕτω δὲ καὶ ἱκανὸς ἐσθίων αὐτοῦ, τιμᾶν ἂν ἐφάνετο, ἀπ' ἐκείνου γὰρ ἐκένωσεν τὸν τόπον, ἐὰν μή τις αὐτὸν τότε ἐστότισεν. Διὸ ὅλης δὲ τῆς βδομάδος πολλάκις, ἢ διὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, τινὰ ἂν ἐγεύετο· ἐπειδὴ σατανᾶς τὰς πλείονας ἐπλήρωσε τῇ μηχέτι παρέχειν τι αὐτῷ, αὐτὸς δὲ ἂν ἤγνει, καὶ ὅλον ὁμοίζετο. Πολλάκις γὰρ αὐτὸ δίψης ἐρλέγετο, καὶ μὴ ἔχων τί ἐσπράξαι, δεῖπνον τηλοῦ, ὑδατόπατον ἐπὶ τῆ λεωφόρῳ ὡς ἀτοῦ ἐτῇ γεγονότα, κλίνων τὸ γόνυ, ἐκεφύσα αὐτῷ σωσοδῶς τρὶς, καὶ κατὰ δύο ἔπινεν, ὥστε θεωροῦντας ἅπαντας τοὺς παροδίτας ἀγανακτεῖν ἐπ' αὐτῷ, καὶ τοὺς μὲν λαίφειν αὐτῷ, τοὺς δὲ μὴ ἀπειλεῖν λέγειν αὐτῷ· Οὕτως οὐ πρέπει, σαλέ, τῷ * καλαπίσκῳ ἀπογδέλῃ. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατό τινι λόγον, ἀλλ' ὅλως τῷ ἔκει ἀνεχώρει. Αὕτη, ἀγαπητοί, τῆ Μακαρίου ἰδιότης καὶ ἡ ἀτόκρυφος πολιτεία.

Ὡς οὖν ὁ τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται, ὅτι ὁ τῷ καθαροστοίῳ μὴ τῷ τιμίῳ ἐκείνων παίδων καθεζόμενος ἤσθιεν, ἔτυχεν ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ διερχομένῳ τὴ φωνῆς

celeriter se iode propipuit: & obstupefactus homo ille tali sermone, ita rem se habere palam enarravit assidentibus sibi compotatoribus. Audiens hæc caupo; Quaotum video, inquit, & vos insano istu nihilo saniores estis: non enim ille, sed quod circumfert dæmonium loquitur. Quid igitur admiramini? an dæmon ignoret, quis fornicetur, quis adulteretur, quis furetur, quis avaritia laboret, quot quis nummos domo efferat? cum nequam ille sequatur pone hominem, & observet opera ejus, ingressum & egressum? quod si amicus ejus es, omnia tibi revelabit, etiam aliorum gesta. Atque hac oratione persuasit audientibus caupo, ita se rem habere. A. NICEP. COFNO Ex MS.

24 Transiens quodam die Andreas per forum, ubi panes veneunt, obvios habuit tres adolescentes, capillis flavis insignes, tam anima quam corpore decotos: bonis quippe operibus assueverant sub instituto unius, qui erat provectioris ætatis, ad omoe Dei beneplacitum alios informantis. Ubi vero hi inter se occurrerunt, cognovit præcipuus ille, aliorum institutor, quæ circa B. Andream agebantur, dixitque sociis: Credite mihi, dilectissimi, suspicor stultum isthunc, Dei famulum esse. Et alter; Quæso, inquit, concedamus aliquo sessuri cum ipso. Tum primus; si libet, quam moe id effectum dedero: conversusque ad Sanctum; Frater, ait, si me amas, adesto huc & confide nobiscum, quia ego te diligo, & hi sodales mei tenentur desiderio tui. Intuitus invitantem Aodreas, sisit; ac nominatim ipsum compellans, Tu, inquit, Epiphanius es, amicus meus. Quo dicto amplexatus juvenem, id quod futurum erat prævidens, significavit fore, ut urbis, quæ inter alias uti regina eminet, Episcopus crearetur. Et tenentes alter alterius manum accesserunt ad alios duos adolescentes, narravitque Epiphanius, quomodo ipsum suo nomine compellasset: quo audito illi, ardentiore inflammati desiderio hominis, majorem in ipso fiduciam collocarunt. Ingredientes itaque œnopolium, coemptis pane, vino ac piscibus, convivium pararunt: cumque fidem eorum cognosceret Andreas, ingenti perfusus gaudio, leni oris susurro susis ad Deum precibus, profectum in virtute juvenum ei commendavit; deinde cibos appositos sumpsit, ac eis etiam porrexit propriis manibus. *Adolescentes probos fuisse statim Andreæ cognovit,* *cui & Andreas prædixit Episcopum CP. fore.*

25 Vera loquor & fide digna, dilectissimi; toto die non manducabat Andreas medium q paxamatium, idque faciebat, pauxillum aliquid ex appositis decerpendo, plerisque in mensa relictis. Cum quis ei vinum porrigebat, bibere non dubitabat: si nullus præberet, non bibebat umquam. Non raro binis ternisve diebus, nonnumquam hebdomada tota omni cibo abstinebat: cumque satanas plurimorum animis, ut ne quid erogarent illi amplius, obstinationem induxisset, ac ipse omnem petendi curam abjecisset; nihil quidquam ad sustentationem accipiebat. Hinc sæpissime siti æstuans, & quid consilii caperet ignorans, reperto forte in platea luto aqua pluvia subacto, curvabat genua; ac ternum Crucis signum inflando formans, inde bibebat, ad spectatorum illac transeuntium indignationem, aliis quidem fustibus eum aggredientibus, aliis vero non sine comminatione dicentibus; Non decet, stulte, ita sordes haurire. Ille autem non respondens ulli verbo, confestim se inde proripiebat. Atque hæc, carissimi, victandi vivendique ratio, sine arcana, viro sancto fuit. F *q Vitulina abstinentia singulari,* *aqua luteosa sæpius reflumens*

26 Accumbente igitur Andrea, quemadmodum supra meminimus, in œnopolio cum venerabilibus illis adolescentibus meosæ; forte auribus meis præter-

eun-

A NICEP. COÆVO Ex MSS.

cumſis illaq, hominum infimi, allapſa vox ejus eſt; & declinans tantiſper a via, contuli me ad veſtibulum, clam, quid ageretur, ſpeculaturus. Igitur eum adoleſcentes ſalutato Andrea viam ſuam proſequerentur, accidit etiam eauponem, qui Chriſtianus erat, cujuſdam rei cauſa officina egredi, & Andream intus manere ſolum: qui huc atque illuc circumſpiciens, ubi neminem deprehendit, extenſis in cælum manibus precari pro tribus memoratis adoleſcentibus cœpit, & (teſtis mihi Deus eſt, qui perdit loquentes mendacia) levarus e terra in aerem ſublimis pependit, non ſine admiratione ac horrore mao hominis impuri, talia videotis. Sed ſtatim reſtitutus ſibi exivit, in turbis more ſuo fabulam acturus. Atque illud nunc aperiam Caritati veſtræ.

inter ambulandum a terra elevatur.

αὐτῷ ἀκῦσαι· Ἐκπλαγεὶς δὲ, ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ καπηλείου ἐξελθὼν D
κρυφῇ κατεπάτησεν τὸ πρόσωπον. Εἰς δὲ τῶν ἀσπασαμένων
αὐτὸν τοὺς νέους καὶ ἀποπεμψάντων τὴν ὁδὸν αὐτῷ, ἔτυχεν καὶ τὸ
φυσικὸν, χέσαι· καὶ ὄντα, ἐνεκά τινος ἐξελθόντα τῆς
ἐργαστηρίου, αὐτὸν δὲ μόνον μένειν ἔνδον. Βλέπει δὲ ὁ
Ὅσιος ὧδε κἀκεῖσε, ἐκ ὡς τινα οὐχ ἑώρακεν, ἐκτείνει
εἰς ὕψος τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ποιῶν δέησιν ὑπὲρ τῶν τελῶν
παίδων ἐκείνων, ὡς ἐπὶ Θεῷ τῷ ἀνύλοντος τὰς λα-
λουμένας τὸ ψεῦδος, ἤρθη ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκρέ-
ματο· ὡς φέλκει τὰ ἐμοὶ ἐκ παράδοξα τῷ ἀσώτῳ ἐδάην,
φέλκη γάρ με κατέχειν, βλέποντι τοῦτο, καὶ ἔξεστι
μὴ δύεσθαι. Εὐθέως οὖν κατασὰς εἰς ἑαυτὸν ἐξελ-
θεῖν ἔξω, μὴ τῷ πλήθει ἐργαζόμενος τὸ σωθῆ-
τῶτο δὴ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἐκθήλαι ποιήσομαι.

ANNOTATA.

a Φανάριον *pro* Caupona *ſeu loco ipſo, ubi potus venalis proponitur, ſumi hic debet, nam* ταβέρνα *infra ſemel atque iterum occurret pro Caupone ipſo. Eſt autem* φύσσα, *Suetonio* Puſca, *proprie* potus ex vino & aqua mixtus, ad refocillandum: *de qua voce multa erudite Cangius in Gloſſario.*

B b *Obſcurius hic Ms. noſtrum:* ὅσον δὲ μεταξὺ τὸ φῦναι ὧδε καὶ γίνεται κακεῖσε.

c *Gr.* Ἄγγα, *quod* excubias, *circuitores ſeu circitores. qui noctu obire civitatem conſueverunt, ſignificare ex num. ſeq. confirmatur; ubi dicitur iisdem juvenibus occurriſſe τὸν ἀγγάρου, quod Græco-barbare idem ſonat.*

d Μάγγανα proſtibula, lupanaria *ſignificare tum hoc loco, tum num.* 20, 21, *& 22 palam fit. Ac num.* 20 *quidem ſimul innoteſcat,* καπηλεῖον *& μάγγανα pro eodem ſumi; & illius quidem derivatio a* καπηλεύω diverſorium *obſcura non eſt, eſt vero hujus. Innoteſcit porro* μάγγανα, *de quo num.* 21, meretricem *notare, ſicut hanc vocem etiam uſurpat Theophanes. Nec difficile erit ex his colligere, quam notionem habeat* μαγγανεῖον, *quod eſt num.* 22; *cum ab eodem derivetur principio, & quidem per diminutionem.*

e *Mſ. Maz.* καπηλεῖδιόν, *quod æque ac* καπηλεῖον *a* καπηλείαν *eſt, & hoc inter alia etiam* tollor, aboleor, *ſignificat apud Suidam.*

f Σαγίον *crediderim diminui a* σάγος Sagum, *ſumique pro tegmine vel ſtragulo quovis; aſſentiente mihi Phœnone in Cynoſophio cap.* 48 μετὰ σαγίου σκιαποδος, ἔχει ἐπὶ γόνατα Stragulo texit, donec ſudaret: *hinc vero infra num.* 22 *diminutive ducitur* Σαγάριον.

g Μαλωτικὸν *Quid ſi diminutivum eſſe velis* μαλωτὸν C *voluerit auctor, librariorum ſecordia vocalibus mutatis ita ſcribentium, pro* μαλωτίνιον? *Sed jam vidimus quod* μαλὸν lanam *ſignificet. Ut ut eſt, & hic & num.* 20, *pro pallio, aut pelle, aut ſtragulo, quo ſe tegebat Sanctus, accipiendum conſtat. Mſ. Maz. hic ſcribit* μαλωτικὸν *ab eodem primitivo, & quidem propius.*

h Πλυνὸν *quidem ſcriptum erat, ſed hoc ſignificat* ventilabrum, *quo frumentum acervibus, purgatur: ideoque ſuſpicatus vicinum* πτύαλον; *fortaſſis autem dicitur etiam* πτύον, *ſicut* πτύαρι & πτύαρον.

i Miliariſium. *Lubet hic e Scholiaſte Baſilicorum adſcribere locum, nummulos iſtos, quorum hic mentio fit, inſigniter illuſtraturum. Eclog.* 23 *ſic ait*: Noſſe oportet, Ceratium unum Follibus valere duodecim ſive Miliariſio dimidio. Valent itaque Ceratia duodecim Nomiſmate medio: nam integrum Nomiſma continet Miliariſia duodecim ſive Ceratia 24. *Colligo igitur, ea nominatis iſtic monetæ ſpeciebus, minimi valoris eſſe Feliem; Folles autem* 12 *conflituere Ceratium; Ceratia vero bina ſeu Folles* 24 *efficere Miliariſium unum.*

k Minutum, *Gr.* λεπτὸν, *quod Lucæ* 21 *exponitur* as minutum, *eſt infra ea mente Auctoris noſtri ejuſdem cum Folle & Obolo valoris, quamquam aliquibus dimidia tantum parte valeat. Erat autem ferreo & minutiſſima apud Græcos moneta, teſte Heſychio ſic loquente*: Quemadmodum (*dii iſti*) etiamnum Byſantii ſunt in λεπτῷ nomiſmate, quo Byſantini ferreo & viliſſimo otuntur. *Nunc quod ad illuſtrationem textus noſtri attinet, patefcit* 1, *viliſſimum iſtum Andreæ amictum fuiſſe, tantillo venditum, a Miliariſio uno continuo* λεπτὸν *ſeu* Minuta 24; 3 *fuiſſe in proſtibulo illo ſcorta* 12. *Porro quæ Græce hoc* λεπτὸν, μοῦλα, φόλαρι, & *etiam* oboli *dicuntur.*

l *Ita Mazarinianum, in Mſ. Vaticano eſt,* τυπῆς κύων. *Vitioſe. Quid ſi* Πατρὶς κυνῶν *legatur*, Patrem-canum? *Eſſet hoc Sancti, aliquid ridiculæ dignitatis ſibi ex humilitate adſcribentis, cui talis conveniat purpura.*

m *Alterumve alteri oppoſitum Forum ita appellatum fuit, an aliud vult?* Φόρῳ *certe recentioribus* ſorum *ſignificat.*

n *Gr.* καθαρεύοντος: *quod, ſi etymologiam ſpectes, diſſignabit locum ubi merum potatur* cenopolium vertere malui, *quia notius.*

o *Quamquam myrrha perquam amara ſit, non continue exiſtimare oportet, vinum quaque myrrhatum amaritudinem ſapuiſſe: imo contrarium plane docet Plinius Natur. hiſt. lib.* 14 *cap.* 13: Lautiſſima, *inquit* apud priſcos vina erant myrrhæ odore condita: *quo ex auctoribus dein probato, ſubjungit*: Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinum, ſed ioter dulcia quoque nominatum. *Luculente etiam diſſerit in noſtram* F *ſententiam hac ſuper re Baronius ad annum* 34 *num.* 95, *ubi non modo non amarum fuiſſe vinum myrrhatum, ſed ſuave, pretioſum, & præſervaſſe ab ebrietate, pluribus oſtendit. Ipſum adi.*

p Κύμινον *pro* Κύμινον *uſurpant paulo etiam vetuſtiores, recentiores fere ſemper: quod autem hic* Κύμινον *dicitur* Capiſtrum, *Achmeti, Zachariæ Papæ, in verſione Dialogorum S. Gregorii,* Κύμινον *ſcribitur.*

q *Alias* paximatium, paxamidium, & paxamas; *de quo Suidas.* Bis coctus panis, qui apud Romanos, *nempe Byſantinos, ut vult Lipſius* dicitur paxomas. *Plura de hac voce congeſſit Roſweydus in Onomaſtico ad Vitas Patrum. Arduam vero abſtinentiam fuiſſe illam Andreæ, medio quotidie, non plus, panamatio veſcentis, patebit ex Ruffini lib.* 3 *num.* 31, *ubi ſingularem Pioris abſtinentiam inſinuans*, Tantum unum, *inquit*, paximatium & quinque olivas in cibo accipiebat *quotidie, ut reor. Hic autem noſter dimidio contentus erat: imo, uti mox ſubditur, biduum triduumve & hebdomadam aliquando totum jejunus tranſigebat.*

CAPUT IV.

Saviente gravi tempestate, diutinam ecstasin patitur, in cœlum raptus & varia conspicatus.

Χειμῶνος δὲ σφοδροτάτου γεγονότος, καὶ κρύους δεινοτάτου τὸ ἀέρα πιέζοντος, πᾶσα φύσις σωμάτων ἀπὸ τῆς βίας ἐτήκετο· τὰ κατηγώγια πάντα μετὰ χιόνος ὑπῆρχεν, διὰ τὸ πνέειν σφοδρὰ τὸ βορρᾶν διαπέφοντα τὰς κεράμους [καὶ αὐτὴν τὴν χαμαιγείων, μὴ ὅτι γε] τῶν ὑψηλῶν καὶ μετώρων δομημάτων. Πάντες δὲ οἱ πένητες, τὸ ἴδιαι θρηνοῦντες, ὀλοφυρόμενοι καὶ στένοντες ἐβόων, καὶ τῇ σφοδρᾷ καὶ τῇ βίᾳ τοῦ κρύους πεπόμφοι τῷ θανάτῳ παρεπέμποντο· ἕτεροι δὲ ὑπὸ τοῦ χιόνος κατεχωνύμενοι, τὰ ὅμοια ἔταχον· πίθοι διερράγησαν, δένδρα ἀπορίζων ἀνεσπάσθησαν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διεφθάρησαν τῇ σφοδρᾷ τοῦ τροφῆς. Ἦν δέ μοι λύπη μεγάλη διὰ τὸ ὄθλον τοῦ Θεοῦ, διότι γυμνὸς ἐῶ τῷ σώματι ταπεινῶς καὶ ἀνέτως, καὶ χιτῶνα ἔχων, καὶ μαλοτίσκιον, καὶ ψιαθίον, καὶ κιλίκιον, καὶ καλύβιον· καὶ ὑπῆρχον ἐν ἐκστάσει ἐν ὁδῷ μεγάλῃ, τί ἄρα ὡς αὐτὸν γέγονεν, ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπάρχει τὸ τύλεως· ἐκλελησμένον γὰρ ὅτι ἐν ταύτῃ πεπλάνηκεν. Ἐκέκτησεν οὖν ἡ βία τοῦ χειμῶνος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς· μὴ δὲ ἑβδομάδας δύο, τοῦ μεγίστου ἀνέμου παυσαμένου καὶ λοιπὸν ἡσυχίαν ἀγόντων, ἐρχεται πρός με ὁ ἀοίδιμος καὶ θεοφόρητος ἀδελφός μου Θεράπων. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέπληξα τὸ πάθος· ἀνεκαὶ οὖν ἐπιτλάκτως αὐτὸν, ἀσπασάμενος τὸ ἁγίῳ φιλήματι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῇ ἀγάπῃ ἐσεκυμέθα, ἔφη μοι· Ἄφες καθεσθῶμεν, ἀγαπητέ μου, παυσάμενοι τοῦ δακρύου, καὶ ἔχω σοί τι διηγήσασθαι. Καθεσθέντες δὲ, λέγει χαρίεντι ζόμενος· Θὲς τράπεζαν, ὅπως ἀνδρασθῶμεν. Ἐγὼ δὲ τὸ ῥῆμα ἀκούσας, σπουδῇ ἔταξα τοῦτο χαρίζεσθαι.

Ἀγωνιῶντος δὲ τοῦ παιδὸς περὶ τὴν διακονίαν, λέγει μοι ὁ Δίκαιος· Ὄντως, κύριε ἀδελφέ μου γλυκύτατε, διατί οὕτως ἐν ἐμοὶ ἠγωνίας, νομίσας ἀπὸ τοῦ κρύους πεθανεῖσθαί με; ἐπειδὴ πάντας τοὺς ἀδελφούς μου καὶ συμπένητας; Οὐ γὰρ οἶδας ὅτι φυλάσσει Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν; ἐπειδὴ ὅτι ἔγγυς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώζει; Οὐκ οἶδας ὅτι ὁ αὐτὸς τῇ ἐμῇ ἐλεημοσύνῃ, Ὅτι ἐὰν ὀλοψύχως ἀγαπήσῃς με, γνώσῃ τοὺς δωρεάς μου, καὶ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν μου ἐμοὶ γνωρίσει; Μηκέτι, φίλε μου, ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτον περὶ ἐμοῦ ὑπολάμβανε τὸν σωλογον· μεγάλη γὰρ χαρὰ τοῖς ὀλοψύχως ἐπὶ ὁλοτρόπως εἰς Θεὸν ἐλπίζουσιν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τοιαῦτα ἐμοῦ ἀκούσαντος, ὑπέλαβον ἐν τῇ διανοίᾳ τι θαυματούργημα γεγονέναι εἰς αὐτὸν εἰς τοιοῦτον ἀνάγκην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ταῦτα μοι εἶπεν. Ἠρξάμην δὲ γλυκυτάτοις λόγοις ὁμιλεῖν καταφιλῶν, καὶ γνησίως ἐπερωτᾶν, λέγω πρὸς αὐτόν· Σὺ Κύριέ μου, πῶς δύνῃ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀνάγκης τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς με τὰ παράδοξα τὰ εἰς σὲ γεγονότα ἐν Θεῷ.

Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Φίλε μου ἐν Κυρίῳ, τοῦ ἔχειν σκάλος καὶ ἔξηχος διατείβειν, ἢ μὴ ἐν τῇ ἀξηχίᾳ ἐν ταῖς ἐμπαιγμοσύναις αὐτῶν, καθὼς ἐν πάντοτε; Ἀλλὰ, Ἀδελφέ μου, φλέγει με ἡ ἀγάπη σου καὶ πολὺ πόθος ἔλκει μετὰ ἀξιομολογήσασθαί σοι· ὁρκῶ σοι δὲ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἐν λόγῳ τὰ πάντα σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐν

27 Tempestas aliquando sævissima invaluerat, aeerrimo frigore tanta cum violentia aerem coostriogeore, ut omne animalium genus obrigescereret. Opplebantur cuncta domicilia nivibus, quia valide sæviens Boreas, tegulas, ex humillimis etiam, non modo e sublimibus domibus, everterat. Ubique pauperes, miserandum in modum lamentantes gementesque, triste Væ! ingeminabant, ac præ inedia & frigoris asperitate contabescentes, ad mortis discrimen ultimum adducebantur: alii, mole nivis obruti, similitet vitam finiebant; rumpebantur dolia; evellebantur radicitus arbores; volucres cæli interibant defectu alimenti. Ego vero excruciabar animo vehementer, famuli Dei Andreæ causa, veste omni ac domicilio destituti; non enim tunicam, non breve palliolum, non stoream, non vestem ei licinam, quæ indueret; non tugutiolum, quo se reciperet, habebat. Versabar igitur in luctu ac mœrore magno, anxie cogitans, quid factum ipso esset, aut qua in urbis parte lateret; suspicabar etiam subinde, jam vitam omnino eum morte commutasse. Tenuerat violenta hæc tempestas dies plures, cum elapsis septimanis duabus, cessantibus tandem ponentibusque ventis, progressa multum vespera, ad me intrat præclarus hic divinusque pugil. Obstupui, hominem intuitus; & illico surgeos, cum osculo sancto & amplexu ipsum salutavi. Posteaquam vero multum temporis mutuo amori dedimus, dicit mihi ille: Consideamus, dilecte mi, cessent lacrymæ, est quod tibi narrem. Ubi consedimus, blando vultu resumens; Jubeto, ait, mensam parati, ut exhilaremur; justique ego ita fieri.

Tempestate gravi multis perennibus,

servatus Andreas, venit ad Authorem incolumis.

28 Porro dum jussa sedulus exequitur puer, ita rursus mihi Sanctus: Domino mi, Frater vere suavissime, Quamobrem tantopere te afflixisti mea causa, ratus me quoque præ frigore obriguisse, quemadmodum cunctis fratribus meis pauperibus evenit? Utrum ignoras, custodire Dominum diligentes se, & prope abesse a contritis corde, & salvos facere humiles spiritu? Utrum ignoras, illum dixisse misero mihi; Si toto corde diloxeris me, experieris dona mea, & multiplicem consolationem, quæ obveniet tibi tribuente me? Quæsoitaque, dilecte mi, ne te istiusmodi posthac cura ulla mei angat: speratoribus quippe ex toto animo viribusque in Deo multiplex maoet gaudium, tam in præsenti sæculo quam io futuro. Talibus auditis subit animum cogitatio, grande quid ac admirabile eveoisse viro, tempestate illa sæviente; ac propterea talem io modum loqui. Cœpi ergo blandis verbis, admiscendoque oscula, quasi viam sternere, ac ingenue percunctari; Domine mi, quo pacto tempus illud tempestuosum transegisti? per Deum cæli ac terræ Dominum, noli celare me miracula, quæ operatus est in te Deus.

eundem angi sua causa vetat,

& cupienter scire, qui servatus esset,

29 Respondit vir beatus: Dilecto mihi in Domino, ubi versatus fuisset stultus atque ameus nisi in stultitia & illusionibus suis, quemadmodum consuevit semper? Verum tameu, mi Frater, ioflammor amore tui, teneorque desiderio vehemeoti apetiendi tibi, quæ petisti, sed adjuro te per Deum, qui cum unigenito filio suo Domino nostro Jesu Chirsto, cumque sancto & vivifico Spiritu, suo uni-

A. NICEPH. COÆVO EX MSS. narrat quamdiu,

universa condidit verbo unico, ut ne, quamdiu hac ego fruar vita, reveles ulli omnino quæ dictatus sum; ⌊ & ex singulari amore, quo in te feror, fideoter aperiam. ⌋ Cumque ego sancte jutejurando me obstrinxissem, habiturum secreta, quæ revelaret, Dei opera: aperto rursus venerando ore sic loqui perrexit. Quaota cum frigoris, nivis, ventorumque violentia incubuerit tempestas, non te fugit, carissime; pendente me aoimi, ac quid consilii caperem ignaro; cum veste, calceis, tecto destitutus, ubi caput reclinarem, non haberem. Ad pauperes igitur mei similes abivi, salutem quæsiturus; sed tantum absuit, ut admitterer, ut fustibus quoque, non secus atque canem, me abigerent, adjectisque execrationibus dicerent: Abi hinc, canis, in malam rem. Cum igitur, ubi servarer, non reperirem, omoi taodem vivendi diutius spe sublata; Benedictus, inquiebam, Dominus Deus, cujus amore si mortem oppeto, nihil novi. Verum Deus noo est injustus, qui frigori quoque huic terminum ponet, ac patientiam largietur mihi.

Sæviente tempestate, nihil apti ad hominibus,

30 Concessi tandem ad quemdam porticus angulum, inventoque inde non procul catello, me illi admovi, spe pereipiendi quidpiam caloris: at ille me jam prope absentem intuitus, surrexit ac fugam capessivit. Quamobrem ad me conversus sic ajo: Viden', miser, quantus sis peccator? ipsi etiam canes societatem tuam refugiunt, oce te, tametsi sui similem, in suum recipiunt numerum. Homines te non secus atque cacodæmona aversantur, abominantur canes, exterminant pauperes; quid taodem agas? moreris, insane, moreris; nulla namque hic salutis tibi spes affulget. Quibus eum mœrore prolatis, tanta me invasit angustia, tanta constrixit frigoris acerbitas, tantus occupavit tremor, ut lacrymis non temperarem; mentisque tantummodo aciem ad Deum levans, rigentibus membris omnibus, existimarem spiritum jam jam me redditurum. Cum subito incalescere cœpi, apertisque oculis intueor adolescentem perquam decorum, cujus faeies non eedebat solis splendori: præferebat manus ramum aureum, rosis liliisque roscidis, non quales hic mundus profert (minime vero) sed alterius plane tum naturæ tum formæ, circumplexum. Tenens itaque speciosissimum illum ramum, & intuitus me; Quo, inquit, in loco es, Andrea? Respondeo ego: In tenebris & umbra mortis. Rursus ille: Qui sic? simulque florigero ramo faeiem meam peroutit, his verbis additis; Vitam recipiat insuperabile posthac corpus tuum. Et repente fragrantia istorum florum ad cor meum penetravit, ae per modum fulguris vitam mihi restituit. Post hæc audio vocem ita loquentis: Abducite illum in locum refrigerii, dum transeant hebdomades duæ, iisdem elapsis unde venit rediturum; volo namque ut certando amplius se mihi probet. Vix deserat audiri vox ista, eum alto eoque suavissimo somno correptus sum, nec quid deinceps me factum sit, satis scio. Illo enim, quo Deo placitum fuit loco, transegi septimanas duas, non aliter quam si noctem integram suaviter dormivissem.

brevisque mactus,

jamque pene mortuus, recreatur fe tofante;

& in refrigerio ponitur,

deductus ad paradisum ostenditur;

31 Deprehendens autem me ipse jucundo mirabilique in horto, obstupui spiritu; & cogitavi meum, quid id rei sotet; Novi, inquiens, domicilium mihi meum Constantinopoli esse; hic autem quid agam, plane nescio. Cum vero admirarer vehementer, quo pacto, id mihi evenisset, pendens aoimi, hunc in modum locutus sum: Næ ego revera mente captus sum; Deus enim bene mihi consulnit, eique propterea me gratias agere laudes-

τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, μέχρις ἂν εἰμὶ ἐν D τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἃ μέλλω λέγειν σοι μὴ ἀπαγγείλῃς τινὶ τῶν σωμόλων σου, ὁ δὲ ἁγάπη διακτόρων πρός σε ἀναπείμπος θαρρήσω σοι. Ὅρκωσα δὲ αὐτὸν ἐγὼ φείσασθαι τοιούτοις ὅρκοις τοῦ φυλάττειν αὐτοῦ τὰ θεία ἀπαγγέλματα. Τότε ἀνοίξας τὸ τίμιον αὐτοῦ στόμα, ἔφη μοι· Ὡς οἶδας, ἀγαπητέ, τῷ σοφοτάτῳ ἀνάκλιτος τοῦ κυρίου, ἐκ τοῦ χιόνος, ἐκ τοῦ μεγίστου ἀνέμου, πάνυ ἤσχημαι, μὴ ἔχων τί διακρούσασθαι· γυμνὸς μὲν εἰμι, ἀσκεπάστου δὲ ἀνυποδέτου, μὴ πάλυμμα ἔχων, ἢ τοῦ τῷ κεφαλῷ κλίναι· ἀπηρχόμην δὴ πρὸς τοὺς ὁμοίους μου πένητας σωθῆναι, ἐκ τοῦ ἐξέχοντό με, ἀλλ' ὡς καὶ ῥάβδοις με ἐξεδίωκον βδελυκτότερόν με λέγοντες! Ἆρε σεαυτὸν θεν κύων καὶ ἀποχώρει. Μὴ ἀρκέσαν δέ μοι σωθῆναι b [λοιπὸν ἀπηγγείλατό μοι πᾶσα ζωῆς ἐλπίς. Ἔλεγον δὲ· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς πάντως εἰ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθάνω, ξένον οὐδέν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἄδικος, ὃς ποιήσει σωὶ τῷ κρυμῷ ἐκ τέλους ἐκβαλεῖν, ὑπομενῶ ἐκδεχόμενός με.

Πορευθείς οὖν ἐμικρόν ἀπὸ γωνίας τῆς ἐμβόλης, ἐκ δεξιῶν κιονίσκου, πλησίον οὗ ἦν ἐμικρὸν ἀνέκλινα, προσδοκῶν θέρμης τινὸς ἀπολαῦσαι ἐξ αὐτοῦ· ἐκεῖνο δὲ ἰδών με πλησίον αὐτοῦ, ἀναστὰς ὑπεχώρει. Λέγω δὴν ἐμικρῷ· Ταλαίπωρε, ὁρᾷς πόσον εἶ ἁμαρτωλός, ὅτι καὶ οἱ κύνες διατετάγασιν, ἐκ ἔτι καὶ ὡς ὅμοιον αὐτῷ κύνα σε δέχονται; οἱ ἄνθρωποι ὡς ποιηρὸν βάμονα ἀποτρέφονται, οἱ κύνες μυσάττονται, οἱ συμπένητες ἐλαύνουσιν· λοιπὸν τί ἔχεις διαπράξασθαι; ἀποθνήσκεις, ἄτεκνε, ἀποθνήσκεις, ὧδε γὰρ σωτηρία σοι οὐκ ἔστιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐν ὀδυνῇ ἔλεγον, ἦλθέ μοι καταύγεια, ἐκ σφιγγόμενος ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ μεγίστου τρόμου ἐκείνου ἐκλαιον, τοῖς τοιούτοις μόνοις εἰς Θεὸν ἀποστοκῶν ὀμματι· ψυχαθέντων δὲ πάντων μου τῶν μελῶν, ὡόμιζον παραυτίκα ἀπιέναι με. Αἴφνης οὖν ἠσθόμην θέρμης τινός, καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὁρῶ νεανίαν τινὰ ὡραῖον σφόδρα, ἀσεμάπτου τοῦ κρόσωπου αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, κατεῖχε δὲ ἐν τῇ χειρὶ κλάδον χρυσοῦν, πεπλεγμένον ῥόδοις καὶ κρίνοις εὐόσμοις, ὧν οὐδὲν τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τοιαῦτά τινα ἐπρόφυα καὶ ἐπρόθεα. Ὡς οὖν τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον κλάδον ἐκράτει βλέψας με, λέγει μοι· Ἀνδρέα, τί ἦθαι λέγω αὐτῷ, Ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου. Ὁ δὲ λέγει μοι· Ἰδοὺ δίδωσί μοι τοῦτο τὸ λόσος μου τοῦ ἀποθόσου κλάδου ἐκείνου εἰς τὸ στόμα σου, καὶ λέγει μοι· Λαβέτω ζωὴν ἀκυρίλυτον τὸ σῶμά σου. Παραχρῆμα δὲ ἡ ὀδωδὴ τῆς ἀνθέων ἐκείνων εἰς τοῦτο καρδίαν μου εἰσελήλυθεν, ἐκ ὥσπερ ἀστραπῆς εἶδος τοῦτο ζωῆς μοι ἐνέδυκεν. Καὶ μοῦ ταῦτα ἀκούσαντος τάδε λέγοντος· Ἀπαγάγετε αὐτὸν εἰς παραμυθίαν ἐβδομάδων δύο, καὶ πάλιν ὑποστραφήσεται· ἔστι γὰρ αὐτὸν θέλων ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σοῦ τοῦ λόγου ἤρθη εἰς βαθὺ καὶ ἡδύτατον ὕπνον, ἐκ τί μοι γέγονεν οὐκ οἶδα. Ὥσπερ γὰρ δὶ ὅλης νυκτὸς ἡδέως ὑπνώσας, ὅτε τῆς δευτέρας ἑβδομάδας ὑπῆρχον, ἔνθα ἦν τῇ Θεοῦ βουλήσει ἐπέλαστεν.

Βλέπων δὲ ἐμικρὸν εἰς Παράδεισον πρῶτον καὶ θαυμαστὸν λίαν, ἐξέστην τῷ πνεύματι· διελογιζόμην δὲ τί ἄρα τοῦτ' ἔστιν, οἶδεν ὅτι ἡ κατοίκησίς μου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχει, τί δὲ ἐντεῦθα ποιῶ οὐκ ἐπίσταμαι. Θαυμάζοντος δέ μου μεγάλως τὸ παράγμα, πῶς ἄρα τοῦτο γέγονεν εἰς ἐμέ, ἀπορίᾳ λαβόμενός μου ἔστον ἵδε πῶς εἰμι μὴ ἀληθείας ἔξηγος· ἀλλὰ δὴ γάρ μοι ἐγένετο παρὰ Θεῷ, καὶ ὤφελον ὁμολογῆσαι αὐτὸν καὶ ἀκμαιοτέρῳ

νωὶ

A νωὶ δὲ καθεζόμενος τολυπραγμοσῦ τὸ ἀξιόπιστον τῦτο πρᾶγμον, ἐ κατιδοῦ ἐμωυτὸν ὥσπερ ἄσαρκον· ἐ γὰ ἐόμιζον σάρκα φορεῖν. Χιτῶνα δέ μοι περιεστὼ ἀστραπόφαντος ὡς χιονοειδὴς, διάλιθος· στόλην δὲ ἐπρτόμωνα ἐπὶ τῷ κάλλει ὡτῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μοι κασσίσης, κὰν ὧν ἐκ παντοίων ἀνθέων πεπλεγμένος μοι ἐφαίνετο· ἀλλὰ κ᾽ ὑποδήματα ἐπὶ τοῖν ποδῶν μοι ἐμοὶ ἐομίζετο· ζῶνα δὲ ἡμῶν διεζωσμένον ὡς κάλλιστον, φοβερόβαφον τὸ χρῶμα ἔχοντα. Ἐπιλάβε δὲ ὁ ἀὴρ τῦ Παραδείσου ἐκείνε ἀῤῥήτε φωτὸς ἰδέᾳ, ὑποροΐζων ἀνθήμασι ποικίλοις, ἀκτινοβολῶσι τοῖς χρώμασιν· ἀώδια δὲ ποικίλα, διλιπεῶς παραλλαττόμενα, ξενοπρεπῶς τοῖς ἀσθητηρίοις κ᾽ τῇ ὀσφρήσει μου ὑπηδύοντα καθηδύοντα. d [Πίστεύσον μοι, φέττω κ᾽ νῦν κ᾽ διάνοιαν, ταῦτα λέγων σοι]. Ὥσπερ δὲ Βασιλεὺς κεκτημένος διάδεσιν, ὅτος ἡμῶν διακειῶν ἐν τῇ κήπῳ ἐκείνῳ τῷ Θεῷ, κ᾽ ἐπρτόμωνα μεγάλως ἐν ἑωτῷ, ὑποχαζόμενος τὰ ὑπεράνθρωπον.

Φυτὰ δὲ ἐκεῖ πολλὰ, ἃ ὁ Θεὸς ἐξανέτειλεν, ἔχ᾽ ὡς τὰ τῦ κόσμε τύτε, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἀειθαλῆ κ᾽ ἐπρορῆ, ἀώδη, δασέα, μελισταγῆ, ὑψίκομα, τερπνὰ, κεκυφότα τοῖς κλάδοις, κ᾽ κυματώμασι ἀλληλα ὁμοῦ ἀλληλα, e [θέλω ἔχοντα ὡς τὸ κύτος τῦ ὄρανῦ ἐ ἡδονὴν αἴσθησιν ὑπερβαίνυσαν. Ἧς ἡδονῆς κ᾽ ἀγαλλιάσεως ἀρισμὸν μακάριοι οἱ μετέχοντες, θέας τε ἐ ἀφορισμῆς τῷ ψυχῷ ἐμπιπλάμενοι]. Ξένον δὲ τῦτο, ὅτι τοῖς μὲν ὧν ἐπρα ἡ θέα, τοῖς δὲ παραφέρεσα ἡ ἀωρέτεια, ἐ τοῖς μὲν ἄνθη δεδώρηται ἀκατάπαυσα ἐ ἀμάραντα, τοῖς δὲ φύλλοις ἐ καρπῷ ποικίλῳ ὡροτέκτε κελωπίζεσθαι, τοῖς δὲ ὧν ἄνθε, κ᾽ φύλλα, κ᾽ πόψις, κ᾽ θέα ξένη, ἐ καρπὸς τίμιος, περίβλεπτος ἐ ἀνέκλειστος. Θεῖον δὲ ὡς τοῖς ποιήμασι μέγιστον, πετεινὰ γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῖς κ᾽ σρυθία κ᾽ πίττυγες, ἐ ἐπρα κατ᾽ ὄνομα ὡραῖα, χρυσόπτερα ἐ χιονόπτερα, ποικίλα κ᾽ ἐν φύλλοι καθεζόμενα, ἡδύοιν τε κ᾽ ἐλαδίοιν, ἐ ἐπρορώτοιν, ὥστε τὸν κελαδισμὸν τῆς φωνῆς αὐτῶν τῆς ὡραίας κ᾽ ὑπηδύειν, ὡς γε νομίζω, ἀκόνεν εἰς ὕψος· ἕως ἄκρον τῦ ὄρανῦ· τὰ δὲ σρυθία ἐκείνα οἰόμενα τῷ ποχάζεσθαι, κ᾽ ἡσυχάζε τὸν νῶν μὲ ὡς εἰς ἔκσασιν ἡ θεωρία τῆς ποικιλίας αὐτῶν ἡ παράδοξος· ὥσπερ γὰρ ῥόδα, ἢ κρίνα, ἢ ἔπρόν τε ἔχ ἑχω εἰπεῖν, ἐνθα ἀνθέων πολυποικίλων, ὅτως ὧν τὰ κάλλη τῶν σρυθίων ἐκείνων, ὡς ταχάδοξα ἐ μετέωρα.

Πάλιν οὖν τῇ ὡρώτᾳ σρυθίᾳ τῷ ὡραιότητι ἐκθαμβύσθης τῇ διανοίᾳ, ἐ τὸν λογισμὸν εἰς ἓν συνάγων, ἐποχαζόμην ἄλλης δόξης κ᾽ θέας τῷ βαθὺ κ᾽ τῷ χρονίᾳ κεκτημένον. Πάλιν οὖν ἐώρων ἐπρόν τε κ᾽ ἀξαίρετον, ὁτερῷ ἐμοὶ θυμηδία μεγίστη· ἡ μελῳδία αὐτῶν ἡ ἁπανταχοῦ κ᾽ ὑπηδύουσα· ἐ τίς διηγήσηται τὰ ξένα κ᾽ φέριστα κάλλη τῶν ὡραίων ἐκείνων; Πάντα δὲ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα φυτὰ ὑποδύνοις ἦσαν ὡς παράπεξις ὁμοῦ παράπεξις. Ὢ τῆς μακαρίας ἡχῆρ, ἡ τῶν τε φυτάσατα! Πάλιν οὖν ἐπὶ τὰ ἔνδον τῦ Παραδείσου χωροιῶτές μι (ὑόμιζον γὰ ὅτι ἀκέτι ἰδῶ τὸ σκότος τῦ κόσμε τύτε, ὁμοῦ γὰρ τὰ

que canere, par foret: interim hic ſegnis ſedeo, tota mente inuſitato hoc rerum prodigio intentus, & me non aliter quam carnis expertem conſidero: non enim putabam carne me veſtitum. Porro induebar tunicam fulgentem, niveam, gemmiſque obſitam, pulcritudine ſua oculos animumque meum mirum in modum oblectantem: hinc ornatum capitis mei conſiderabam, quod erat ſertum ex floribus omnis generis plexum: ſed & pedes mei mihi contegi calceis videbantur: cingebarque zona coloris intenſi, velut purpurei. Coruſcabat aer illius horti inexplicabili luce, ſuaviter perfuſus diverſis floribus, ſolares radios colore imitantibus: varius autem odor, qui identidem permutabatur, olfactus mei organum inſolita quadam jucunditate afficiebat. Crede mihi, exhorreſco tota mente animoque, cum hæc refero. Quemadmodum igitur cum Rege aliquo, cui quidquid deſiderat in promptu eſt, ira mecum in divino iſto horto agebatur, maximam capiente voluptatem ex conſideratione rerum, virtote pluſquam humana iſtic provenientium. *ubi varie oblectatus ſit,*

33 Abundabat enim locus pluribus, quas Deus enaſci fecerat, plantis; non qualibus hic modus gaudet; (abſit, abſit) ſed erant alterius omnino naturæ. Vernabant perpetuo; odorem exhalabant gratiſſimum; ſtillabant liquore melleo; etant denſitate ſtondium, proceritate cacuminum, venuſtc quodam ramorum fleau conſpicuæ, nutabant aliæ verſus alias cum mira intuentium voluptate; denique ſpeciem habebant, firmamento cæli non abſimilem; tantamque afferebant delectationem, quanta ſenſibus capi non poteſt. Beati, qui voluptate illa & jucunditate perfruuntur, beata illa viſione & lætitia ſaturi! Illud vero admirandum inprimis, quod quædam aliis atque aliis modis ſe conſpicienda offerrent, quædam vero non uno delectarent ornatus genere. Aliis ſiquidem florere tantum perpetuo, floribus numquam langueſcentibus aut marceſcentibus, datum eſt; aliæ, ſoliis fructibuſque diverſi generis exornari juſſæ ſunt; aliis denique erant ſimul & flores, & ſolia, & amœnitas ſua, & ſpecies pegrina, & fructus pretioſi, conſpicui, nulliſque aliis comparandi. Nec illud ſtupendum minus, quod in memoratis arboribus volucres, paſſeres, cicadæ, aliæque nominatim aves diverſæ, multa venuſtate inſignes, aliæ fulgorem auri, aliæ candorem nivis referentibus alis decoræ, ſingulis ſoliis inſidebant; eanentes modulanteſque tanta cum ſuavitate, ut putem pulchertimum ac amœniſſimum illarum concentum, ſublime elatum, cælum aduſque ſupremum penetraſſe. Cumque ego propius conſiderare volucres avebam, abalienavit animum meum a ſenſibus, raptum in exſtaſim, admirabilis tantæ varietatis illorum aſpectus. Quemadmodum enim dictum eſt, roſas, lilia, aliaque florum genera, quæ enarrare non poſſum, multiformia fuiſſe, ita volucrum quoque illarum pulchritudo admirabilis plane ac ſingularis erat. *avium cantus & cantus,*

33 Rurſum igitur converſus ad primam aviculam, venuſtatem ejus admiratus ſum: collectiſque in unum ſenſibus, ad aliam, multa coloris gratia & elegantia inſignem, conſiderandam me contuli; & deprehendi rurſus aliud atque aliud eximiæ venuſtatis, quod me mirum in modum recreabat. Cantus denique eorum ſine intermiſſione continuatus ſuaviſſime reſonabat. Verum quis explicet inſolitam atque admirabilem pulchritudinem illarum rerum, quæ iſtic loci viſebantur? Plantæ illæ formoſæ, ordine quæque ſuo conſitæ, oppoſitas inter ſe dexteresque inſtructas acies referebant. O felicem manum, cujus hæc opera plantata ſunt! Ubi vero in horti in- *grati flumenis lapſu, vite circumdati,*

ANTEV COEVO EX MSS.

ioreriora penetravi, arbitratus ſum, non amplius in tenebris hujuſce mundi me verſari: ſi enim quæ hic ſunt cum bonis regionis iſtius compares, recobræ videbuntur. Poſt hæc in plaoitiem deſcendenti mihi nperit ſe fluvius ingens, hortum medium permeans, & plantis omnibus, leni tractu alluendo radices, homorem ſufficieos. Advolabant eo ſpecioſæ, quas dixi, perpetuoque cantu gaudentes, volueres i circum explicabat ſe vitis, referentibus fulgorem auri foliis, palmitibus vero luminis inſtar rutilantibus decora, quam ego primo Lapidi aſſimilabam, propter
Joan. 15. 1 Pſal. 79. illum qoi dixit: Ego ſum vitis vera, & ſummus angularis lapis. Explicabat ſe porro vitis illa per univerſum hortura, maximis poleberrimiſque racemis onerata; & palmitum ſuorum complexo plantas reliquas in modum coronæ ambiens, decori eis erat.

jucunde ventorum afflatu.

34 Horum contemplatione detentus, perſnodebar gaudio ſingulari, & ex gaudio in admirationem, ex admiratiooe in eeſtaſim traoferebar. Cumque ſtarem raulto tempore non ſatis mei compos, percipio venti ſonum, en parte orientali aſpirantis; qui in arbores impingens leniter eas criſpubat, & inexplicabilem odoris fragrantiam emittere faciebat: ego autem mirifice captus & obſtupefactus rei novitate,
B putabam odorem illum ex thymiamate, qood Angeli in conſpectu Dei ineeodunt, adeſſe. Ventus ille defierat, cum a parte mundi occidua alterius venti ſonum inaudio, prorſus inveſtigabilem jucunde admodum me afficientem: videbanturque mihi, qui inde abſiſtebant vapores, nive candidiores eſſe. Jnm vero concinnitas arborum earumque admirabilis fragrantia, omnia omnino, quæ terra hæc noſtra prodneit, aromata longe ſnperabat: ea autem eminus adventantibus aſpirabatur tam placide, ſuaviter ac delectabiliter, ut me proprium omnium, tum pretio tum novitate mirabilium, per quæ traoſiens voluptate perfondebar ſingulari, oblivio caperet. Quando autem inflammata ſua lætitiæ cantica modulabantur ae dulci voce perſonabaot aviculæ, præ ſtupore ooo eram apud me: utrum tamen avieulæ, nn Angeli fuerint, Deus novit. Deinde alius rurſum aliunde ventus ex ſeptemtrione aderat, iſque ſatis vehemens, ſpecie igneus, cujus radii eraot, quemadmodum iris occidente ſole conſuevit: qui ſumma cum lenitate hortum perflans, herbas plantaſque illns rutilantes placide motitabat, & ſuaviſſimum e roſis odorem agitatione eliciebat; adeo ut ego, a ſenſibus fere alienus, longo tempore gratiſſi-
C mn ejus dulcedine mirifice delectatus, gaudioque vehementi, præ jucunditate fragrantiæ e vento illo provenientis, correptus ſim.

ἐκεῖ σκότος μοι τὰ ὀπτᾶσθαι) ὡς δὲ ἐπορεύόμην εἰς D πλατυσμὸν βλέπω, καὶ ἰδοὺ ποταμὸς μέγας μέσον τοῦ Παραδείσου διώδευε, καὶ ἑκατέρᾳ πάντα τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, εὐαλλιούσῃ τοῖς ῥίζαις αὐτῶν ἀποτελυόμενος· ἀπ' αὐτοῦ δὲ τὰ ὡραῖα τρυφῆς ἐκεῖνα τὰ ἀκατάπαυστα κελαδοῦσιν κατήρχοντο. Ἄμπελος δὲ ἦν κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ ἐφαπλουμένη, χρυσοφόρα μὲν τοῖς φύλλοις, ἀμφετὴς δὲ εἰς τὰ κλήματα, ἀλίγκιον τῇ ἐσικότα τῷ ὡρύτῳ λίθῳ εἰκάζον, διὰ τοῦτο εἰρήκοτα· Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ ἀκρογωνιαῖος E λίθος καὶ ἀκρότομος. Ἐφήπλωτο δὲ ὁ ὅλος τοῦ παραδείσου βαθύτατα μεγίστοις βότρυσιν ἀμφετεστάτοις, ὥστε φημὶ τεφάνων δίκην κατακοσμεῖσθαι τὴν ἀξιπλοκὴν τῶν κλημάτων τὰ ἐκεῖσε φυτά.

Ταῦτα θεατέμβιος, ἐπτοεῖτο ἡ καρδία μου, ἐκ φέρεσθαι εἰς θῶμα, καὶ ἐκ θώματος εἰς ἔκστασιν τοῦ ψυχικοῦ μεταφερόμενος· ἐπὶ πολλοῦ δὲ ὥρας ἐτῶν ὄντος, οὐκέτι ἠκουόν τινος ἐξ ἀπαντώντων ἀνέμων πνέοντος καὶ τοῖς δένδροις ἐπιπεσόντος, κυμαίνεσθαι ταῦτα ἐποίει, ἀποτέμποντα πόλυν εὐωδίας ἄῤῥητον· ἐν οἷς ἡδέως ἔχων καὶ ἐκπληττόμενος, οὐ μικρὸν ἀπὸ τοῦ θυμιάματος τοῦ Θεοῦ ταύτην εἶναι τὴν εὐωδίαν, ὅπερ ἐμφορεῖσθαι τοῦ Θεοῦ θυμιῶσιν Ἄγγελοι. Γαυσαμένου οὖν τοῦ ἀνέμου ἐκείνου, ἄκουσα ἀπὸ δυτικῶν ἑτέρου τινὸς πνεύματος ἦχον, ἀνεξιχνίαστον τὴν ἡδύτητα ἐμποιοῦν μοι, ἧς ἡ ἐπίνοια ἐν τῷ ἀσμίζειν ὡς χιόνος ὄρασιν ἐχεμάτιζεν. Ἦν δὲ τὴν ἐκεῖσε δένδρων ἡ εὐωδέστατα ἐμπεπλησμένη εὐωδίας θωμαστῆς ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα τὴν ἐπιγείων, τόῤῥωθεν ταύτην ἐκπεμπόμενα τὴν ὀσφρησιν, ὡς φοβερὸν, κατεθύμιον, σιτάμβιον, ὥστε ἐπιλάθεσθαί με ἐκεῖνα τὰ τίμια θωμάσματα, ἅπερ ὀπισθεν διοδεύσας ἀπέλαυστα μελίῤῥοτά τινα τέλοντα. Τὰ δὲ τρυφῆς ἐκεῖνα ἐν τῇ ᾠδῇ αὐτὰ ἐκελαδεῖν καὶ τροθίζειν τὰ διάπυρα ἄσματα τῆς ἀγαλλιάσεως, ἔτι ἀμέλει τῇ διανοίᾳ μου· ὧπι τρυφῆς, ὧπι Ἀγγέλοι ὑπῆρχον, Κύριος ἐπίσταται. Ἀκαθίστατα πάλιν ἀπὸ βοῤῥᾶ ἔπρος ἄνεμος ὑπερφυέστατος, πυῤῥακὴς τῷ εἴδει, ὡς ἂν ἴρις ἡλίῳ δυώντος αἱ ἀκτῖνες τεφύκασι· πνέοντος δὲ τούτου ἐν ἀπείρῳ γαλλιώπτι, γαλλιωμόρφως ἐνυμαίνετο τὰ λαμπρότατα ἐκεῖνα φυτὰ, ἔτινες δὲ παράσων τοῦ ἐν τοῖς ῥόδοις εὐσμίαν· ὥστε ἐπὶ πολλῷ ὥρῳ ἔπειμι μεγομένου τῷ φιλτάτῳ γλυκασμῷ τι ἐρωτι κατεπίρτεσθαι, F φοβερᾷ τι χαρᾷ συνεχόμενος ὑπῆρχον ἐν τῇ ἡδυτάτης εὐωδίας ἐκείνης τοῦ πνεύματος.

ANNOTATA.

n *Nota præpoſitionem δὶ cum dandi caſu, præter morem antiquorum.*

b *MS. noſtrum* ἀπορίνας τοῦ ζωοῦ ἀναγραψάμενον. Εὐλογητὸς δὲ Κύριος πάντοτε διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, οἱ ἐν ἀνθρώποις, ἀνθρώπου, ἢ τί ἰμοί.

c *Ms. noſtrum hic præpoſitionem* μετὰ *cum accuſat. jungebat; minus recte.*

d *Idem ſolummodo hæc habebat:* φέρεται αὐτῷ ἡ διάνοια, *admodum vitioſe.*

e *Ibidem legitur,* ἰδοὺ δὲ θέαν οὐ τὸ κρύον τῆς ἐρικῆς, ἢ τοῦτο μικρὸν κέχρηται, ἔσωθι ἰδοὺ ἐν ἀγαθοῖσιν ἀμοιρῶν θέας ἢ ἀφροσύνη τοῦ ψυχικοῦ μετατρέποντα. *Quid hinc recte exponas?*

f *Deſunt hæc in Ms. Mazar. neque vero multum ad rem faciunt.*

g *Pauca hic & obſcura habet Ms. Vatican.* ἰδοὺ ἔχω τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο τοῦ ἐκείνου ἐν Ἅιδου, ὡς νομίζω μὲ αὐτὸ θυμιάματος, ὥσπερ.

CAPUT V.

Ejuſdem ecſtaſis & viſorum continuata narratio.

Ε᾽φείκει δὲ δέει ἡξετηκὼς τὸ ταρέδοξον τῦ ωράγματος, τῶς ἐτ᾽ ἐμοὶ τὸ τοῖτον ἀγαθὸν συμβέβηκεν διεσόμιλω· ὑτεράλη δὲ τὸ πνῶμα τὸ τρίτον ἐκεῖνο, ἐ σηκὶ μεγίση παράδυς ἐγίνετο. Ο᾽δόντας ἦν ὀλίγον τῦ περάτου με ὁ τοπικὸν ἐκεῖνον, ὡς ωρὸς τὸ πλάτος ἐχώρων τῦ κήπυ τῦ Θεῦ, ἀναθεωρῶν τὸ ἄρραστον πλάτος ἐκεῖνο τῦ παντοκρά τορος Θεῦ, τὸ πολυτλασίως πδηπωεισμβόλον ἐκεῖσε. Οὐ γὸ ἔχω πῶς αὐτὰ τὰ πλέῃ τῦ Δεσπότυ, ἀνθρωπίνῳ σόματι δηγήσαιλ, ἃ σοι δηγήσομαι, φίλε ἐ ἀγαπητὲ ὸν Κυρίω. Ὡς ἦν εἴρηκα ωρὸς τὸ πλάτος χωρεῖν με τῦ κήπυ ἐκείνυ, ἐ ἀναθεωρεῖν με τὰ τῶν Ἁγίων Ἁγια, ἰδὺ πάλη ὡς ἀπὸ τῦ Ἀρκτικὰ μέρυς πνῶμα ἔπνευσεν, ἀωδεσάτλω ἔχον ἡδύτητα, ὡς τὰ ῥόδα ἐ τὰ κρίνα, χνῶμα δὲ ἔχον πορφυρῶν ὡσεὶ ἴον ἐκάστην· ἐκμυαίνε-
B το δὲ τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, ὑπὲρ μύρον ἐ μόχον τλὼ ἄω-δίαν ἐκτέμνοντα, ἢ τις ἐδυεῖς τὴν καρδίαν μυ ὀφθαλμὸς δὲ πὼς τι ἐκεκτήμλω τὸ τότε, εἴτ᾽ σωματικὸς, εἴτ᾽ πνῶματικὸς, ὁ Δεσπότης ἐτίσατο· ἐμοὶ δὲ παρεφαίνετο ὅτι μῦ σώματος ἐκεῖ παρέδρόον. Ε᾽πειτα ὸ τῷ μὴ εἶναι βάρ- ὸν τῦ σώματί μυ, ἢ ἐτε-θυμῆν τῦ ἰδέσθαι τι, ἢ ἔπιον τὸ ωρὸς ἦθος λαμβάνειν τὸ τῆδε σκιώωμα, ἀιατρέτει με ὁ λογισμὸς ὡς ἐκ τῦ σώματος τοῖς ἐκεῖ ωροσπεφυκόσι, εἰ μὴ γὸ ὁ καθοιγωγὸς ἐ Θεὸς ἐτίσατο. Ὡς ωῶς τὰ πλήθη τῶν φυτῶν ἐκείνων τῇ ἐπιτνοίᾳ τῦ πνόρτυ ἀέμυ παραλήξως ἐκμυαίνετο, ἐ ἀτήχει, ἐ μέλ- πρτνον ωροεβάλοντο, πάλιν με ἡ ἡδυσμία καπέλητπεν, ἐ ἡ ἡδύτης δι᾽ ὀσφρήσεώς μυ εἰσπίττυσα ἤξισαθαί με ἐτοῖεν· ἱστάμλω οὖν ὸν τος ὸν ἀποβρίπτω αἴγλη ἔχων τὸν νῦν εἰσδυόμβον.

Τῶν τοίνυν ὁρῶν, ἀφραινόμλω μεγάλως, ἐ ἡλάλαζεν ἡ καρδία μυ, ἐ ἠγαλλιᾶτο τὸ πνῶμά μυ. Η᾽συχάσαντος δὲ ἐ τῦ πνόρτυ πνόματος, θῶμα
a φοβερὸν ἐ ταράδοξον εἶδον a· [ἐπὶ τοσῦτον γὸ χρόνον ἐκεῖ μυ διατείβοντος, νὺξ ἠδαμῶς κατεφάνη μοι, ἀλλ᾽
C ἰῶ ἀδιάδοχοι φῶς, ἐ χαρὰ ἐ ζωὴ, λαμπρότης ἐ πολλὴ ἀγαλλίασις,] ἃ τινα ἐβλεπον ἐκεῖσε. Μετὰ τῶν τοιῦτα ἐκστάσεις μυ ἐτέτευε, ἐ ὸσεῦ μυ γεγονότος ὠμλω ἐσάπνυ τῇ θεωρίᾳ ἐπάνω τῦ στερεώματος ἴδ᾽ ὑρα-
b νῦ, χά τις b χλαινηφόρος νεανίας ωροπγῦ μυ, ἢ τὸ ωρόσωπον ὡς ἥλιος ἔλαμπεν· σὰμιζον δὲ τῶν εἶναι τὸν τῦ ψαπτὰ μυ τὸ ωρόσωπον τῷ ἀνθεοφόρῳ κλάδῳ ἐκείνῳ, ἱνίκα ἀπὸ τῦ ψόχυς ἐπλάτυνεν· ἐ αὐτὸς ἐκέλδυσεν τὺς ὑπηρέτας αὐτῦ τῦ μετάρσι με. Ο᾽ς ἦν ἤτὸς μυ ωροπγε, βλέπω, ἐ ἰδὺ σαυρὸς μέγας, φο-βερὸς ἐ ὡραῖος τῇ θέᾳ καθάπερ τύζον [ὅταν ἢ ὸ τῇ νεφέλῃ] ἐκπυμάτιζεν, ἐ πόταρα κατακτίσματα κύκλῳ αὐτῦ νεφέλη φωτεινὴ ἐκικόπα, τὰ μὲν δύο τυ-ράκη ὡς ἀστραπῆς εἶδος ἀστράπτοντα, τὰ δὲ ἄλλα λάκα ὡς χιὼν κύκλῳ δὲ αὐτὰ εἱστήκεσαν μελωδῦσαι, ὡραῖοι, ὑμεγέθεις, ἐ λάκοι ὡς φῶς χηματίζοντες, πυρσω-γεσάτην ἀκτῖσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀστραπτόντες. Ὡς ἦν ἤτοι μέλος τι ἡδὺ ἔτεκεν τὸ σαυρωθέντος ὑπέ-ψαλλον, ὁ ὁδηγῶν με χλαινηφόρος διερχόμενος τὸν σαυρὸν, κατεπασάτο, ἐνάτευ δὲ κἀμοὶ τῦτο ποῆσαι· ἐ δὴ ἀκολυθῶν αὐτῷ, ἠπασάμλω αὐτόν· ὡς οὖν

35 INterea dum, facro enim horrore novitatem rei admirans, conſidero, quo pacto tanta mihi felicitas eveniſſet; poſuit is quoque tertius ventus, & ſumma repente tranquillitas extitit. Paulum igitur progreſſus, ut fluvium tranſirem, ubi ad planitiem late diffuſam divini iſtius horti perveni; amplitudinem ejus inexplicabilem, quam qui poteſt omnia Deus multiplici amœnitate ditaverat, conſideravi. Et ſane cupienti mihi divitias Domini enarrare caritati veſtræ, in mentem non venit, quo id pacto humana lingua executioni mandem. Deveniente me igitur, uti dictum eſt, ad planam aream illam, & ſancta ſanctorum contemplante, ecce alius rurſum ventus e plaga boreali aſpiravit cum jucundiſſima fragrantia, qualem roſæ liliaque ſolent ſpargere, ac purpureo colore, qualis ſolet ineſſe violis. Hinc plantæ rurſum eriſpari cœptæ, odorem exhalarunt, unguento muſcoque præſtantiorem, qui ad intima mea viſcera penetrabat. Qualium autem oculorum beneficio iſthæc aſſecutus ſum, corporalium ne an vero ſpiritualium, Deus ſcit: mihi certe ipſe videbar corporaliter iſtic verſari. At poſtea eum in corpore meo non ſenſi pondus ſolitum, aut concupiſcentiam videndi quidpiam, aut aliud quod ſolet in præſenti vita tabernaculum noſtrum deprimere, alia mihi cogitatio in mentem venit, ſcilicet extra corpus me deliciis illis fruitum fuiſſe: quod an ita ſit, novit Deus, qui perſpicit interiora cordis. Cum igitur frequentes illæ plantæ allapſu quarti venti modo mirabili motarentur, ſonumque ederent ac melos jucundiſſimum promerent; iterum odoris præſtantia ſingularis me perculit, ſuavitaſque mirabilis per olfactus mei organa illapſa animo ſtuporem induxit. Stabam itaque a ſenſibus alienus, intus autem arcana quadam luce perfuſus. *Narrat ut rurſum aſflante vento odorifero recreatur,* E

36 Hiſce fruitos lætitia replebar magna, geſtiebam animo, & exultabam ſpiritu. Ceſſante autem & quarto vento, prodigium maximum & admirabile obſervari: toto enim quo iſtic verſatus ſum tempore, nulla ineubuit nox; ſed perpetua luxit ſine viciſſitudine dies; eratque quidquid videbam, gaudium & vita & ſplendor & exultatio plurima. Poſt hæc a ſenſibus in eceſtaſim abreptus, viſus mihi ſum ſupra firmamentum cæli conſiſtere; putavique juvenem, delicata indurum pemula, ac facie inſtar ſolis radiantem (quem ego quidem non aliom opinabar eſſe, quam qui faciem meam ramo fiorigero percuſſit, quando præ frigore deficiebam) ducatum mihi præſtare, & præcipere famulis ſuis, ut me alio transferrent. Ducatum igitur præſtante mihi illo, ecce occurrit magnitudinis immenſæ Crux, inſtar itidis in nubibus apparentis, aſpectu formoſa, quatuor velis nubem Joeidam referentibus circum obtenſa: quorum bina ignei coloris non ſecus ac fulgur corufcabant, alia bina nivi nihil candore cedebant. Crucem cingebant muſici formoſi, ſtatura proceri, ſplendidi quaſi lux, fulgentiſſimos radios ex oculis evibrantes; promebantque concentum ſuaviſſimum in gratiam Crucifixi. Cumque penulatus dux illac tranſiret, exhibita reverentia ſalutavit Crucem, mihique idem ut facerem nutu indicavit: fecique ita, ſecutus exemplum ducis: & continoo mellea quadam dulcedine impleri me ſenſi, talique odorum fragrantia recreari, qualem neque in ipſo fragrantiſſimo horto olfeceram. Deinde oculos *al ioſque platus, Crucem intuerit meram:* F *quam venerantur ſuavi odore ſit perfuſus.*

A. NICEP. COAEVO Ex MSS.

deflectens, deprehendi infra nos quaſi maris abyſſum, cœpique totis artubus contremiſcere, ac vereri ne forte illue præceps ruerem. Quamobrem inclamans ducem meum, dixi: Domine mi ductor, ecce veluti ſupra nubes ambulo, & metu correptus ſum gravi: vereor ſane, tametſi leniter incedam, ne me portare non poſſint illæ, & caſu præcipiti hinc in aquas ſubjectas ferar.

Iterum ut ſublatum ad alterum cœlum ſit, ubi Cruces binæ.

37 Ad hæc tale mihi reſponſum dedit dux meus: Ne quid timeas, quin altius adhuc nobis aſcendendum eſt; ſimulque porrexit mihi manum, & ſupra alterum cœlum ſublatus ſumus, cujus ſpecies erat nivea; & conſpexi hic quoque Cruces binas, illi, quam in cœlo inferiori veneratus fueram, perſimiles: cingebantur etiam, uti prior illa, facia ſuaviter modulantium corona: & aer iſtic in modum ignis ſplendebat, quique illum incolebant locum formoſi genii, quiete ſumma perfruebantur. Venerati ſumus itaque & haſce Cruces, uti priorem, ſingulari eum deſiderio ac amore: quæ vero abſiſtebat inde fragrantia, plane divina erat, & explicari verbis ne-
B quit; unde longe majori volupitate ac delectatione, quam ex altera Cruce, perfundebar. Proſpexi alto, & vidi univerſa inflammari ab igne: & inceſſit me tremor, opem ducis mei denuo implorantem; qui porrecta ut ante manu: Adhuc altius, inquit, enitendum eſt. Et continuo inde ſublati, ſupra tertium nos cœlum deprehendimus. Cœlum hoc non eo,

deinde ad tertium, ubi Cruces tres:

quo quod nobis hic apparet, modo ſe habet; ſed firmum ſolidumque eſt, ac planum habet late expanſum, lamina putares aurea inſterni. Reperimus hic iterum, primo ſtatim in veſtibulo, Cruces ternas, lumen quale fulgur ſolet ſpargentes, omnibus, quas ante vidimus, tum magnitudine tum ſpecie auguſtiores. Et dux quidem meus in medium ignem ſe auſus inferre, adoravit Cruces: quod eum ego non valerem, emious adoravi tranſivique.

38 Poſtquam multum proceſſiſſemus, perventum eſt ad velum alterum, more fulminis late per aera diffuſi ſuſpenſum: quo evecti ingreſſique, reperimus ibi ingentem cæleſtium geniorum cœtum, laudantium & glorificantium Deum. Tranſivimus etiam

eadem aliis locis tranſitis,

porro; & aperuit ſe rurſus aliud velum, ex byſſo
C & purpura inexplicabilis venuſtatis. Hinc devenimus ad locum gloriæ pleniſſimum, ubi velum mirabile, quaſi electrioum, quam fulgentiſſimum ae nitidiſſimum; quod reducens manus ignea, introitum nobis præparabat. Ibi videre erat multitudinem innumerabilem juvenum, quos dignitas corporis, color igneus, faciei ſplendor ſolari præſtana, plurimom commendabat: ſtabant autem in loco admodum ſublimi, concinno ordine, ætatis incorporeæ vigore, inſigne ſceptrum manibus præferentes; hinc & inde legiones, quarum computari non poterat numerus.

ad ſolium Chriſti pervenerit:

Tunc me allocutus dux meus; Ecce, inquit, remoto hoc velamine, ſpectabis Filium hominis, ſedentem ad dexteram Patris: quare procedens adorabis ipſum; totaque mente ad ipſum converſus, exeipies arrectis auribus, quæ dicturus tibi eſt. Talibus a ductore meo præceptis inſtructos, intendi oculorum aciem in iſtud decorum velamen, & vidi columbam admodum grandem ſuperne ad velum devolantem. Erat huic capitis color aureus, pectoris purpureus, alarum lucidus ut flammæ, pedum genuinus ac naturalis, procedebantque ex oculis radii lu-

ἠσπασάμην τὸ πυρτυρίζον ἐκεῖνο τίμιον ξύλον, πλη-
D μάτι μέλιτος ἀπάτλεως γέγονα, καὶ ἀῴδαις πληθείς, οἵαν οὐδὲ ὁ τῷ Παραδείσῳ ὠσφρήθη. Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὑποκάτωθεν ἡμῶν ὡσεὶ ἄβυσσος θαλάσσης, καὶ τρόμος ἐπελάβετό μου, καὶ ἐφοβήθην μή ποτε ἐκεῖ ὀλισθήσωμαι· ἐκέκραξα δὲ πρὸς τὸν ὁδηγοῦντά με, καὶ εἶπον, Κύριέ μου ὁδήγησόν με, ἰδοὺ ὡς ἐπὶ νεφέλης πορεύομαι, ἐν δεινὶα σωσχέθην, πτοήσεως τῷ σώματί μου ἐπιπεσούσης, κἀφοβοποιὸς ὁρμὴ βασάνου με, καὶ ὑποκλιναθήσομαι εἰς τὰ ὑποκάτωθεν ὕδατα.

Ὁ δὲ λέγει μοι· Μὴ φοβοῦ, ἔτι ἀνωτέρω ὀφείλομεν ἀπελθεῖν ὑπεράνω. Καὶ διδοῖσίν μοι χεῖρα, καὶ ἀρίθμῳ ἑπάνω τοῦ διάπυρου πετάσματος, τὸ δὲ ἔδος αὐτοῦ λάλον ὡσεὶ χιὼν ὑπῆρχεν. Θεωρῶ οὖν κἀκεῖ δύο σαυρὲς ὡς ὁμοίως τῷ ὑποκάτω, καὶ ἰδοὺ ἐν αὐτοῖς ἡ φελικὴ ἐκείνη ἀκολουθία, ὅτα καὶ ὁ τῷ κατωτέρω σαυρῷ ἐχημάτιζεν· ἰδοὺ δὲ ἀὴρ πᾶν ἐκεῖ πυρινὸς, καὶ ἀνάπαυσις μεγάλη τοῖς ἐκεῖ διμόρφοις νεανίσκοις. Ἠσπασάμεθα οὖν κἀκείνους τοὺς ἰμίνους σαυρὸς ἔρωτι καὶ πόθῳ θείκῳ, καθὼς ἐν τῷ πρότερον· ἰδοὺ δὲ ἡ ὠδὴ αὐτῷ, ὡς ὠδὴ Θεοῦ ἀνερμήνευτος ὑπὲρ τὸν κατωτέρω θυμηδίαν καὶ πρανότητα. Ὁρῶ οὖν καὶ ἰδοὺ τοὺς φλέγοντας τὰ ἐκεῖσε ἅπαντα· E καὶ τρόμῳ τυγχανθεὶς, πάλιν τὸ ὁδηγοῦν ἐκάλεσε εἰς βοήθειαν· ὁ δὲ δὸς μοι χεῖρα, λέγει μοι· Ἔτι ἀνωτέρω πορευθῆναι ὀφείλομεν. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἠρθημεν πᾶν ἐκεῖ, ἐν ἀρίθμῳ ἑπάνω τοῦ τείτου πρανοῦ. Οὗτος δὲ ὁ τείτος πρανὸς, οὐχ ὡς ὁ φαινόμενος ἡμῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περίεστιν, ἀλλ' ἀντὶ παχείας στερεώματος, πλὴν δὲ ὑπέρλευκόν ἐστιν ὡς χρυσῆν πέταλον κέκραται. Εὑρίσκομεν οὖν πάλιν ἐν τοῖς προθύροις σαυρὸς τρεῖς, ὡς ἀστραπὴν αὐγάζοντας, μεγίστας ἐν φοβερὸς λίαν ὑπὲρ τοὺς ὁμοῦ, ἐν ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ ὁ μὲν ὁδηγῶν με εἰσῆλθεν, ἐν εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, ἐν προσεκύνησεν αὐτῷ· ἐγὼ δὲ, μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύσας, μόνον εἶδον προσκυνήσας δῆλον.

Ὡς δὲ ἱκανὸν ἐπεζάσαμεν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ διάπυρον κατακέτασμα, ὡς ἀστραπήν τινα ἐν τῷ ἀέρι ἐφαπλωμένην ἠρθημεν δὲ καὶ διέβημεν, καὶ ἐνδον τοῦ κατακετάσματος πλῆθος στρατιᾶς ὑμνούντων καὶ δοξολογούντων τὸν Θεόν· διέβημεν δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον κατακέτασμα διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπόῤῥητον· καὶ καταπάσαμεν ἐπὶ ἐν δοξοτάτῳ τούτῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερὸν κατακέτασμα ὡς ἠλέκτρου, ὑπέρλαμπρον, F ἐν σφόδρα καθαρώτατον, ὅτερ ἀνατοδίσασα χεῖρ πυρινὸς, διελθεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς παρεσκεύασεν. Ἡν δὲ ἐνδον αὐτοῦ πλῆθος ἀναριθμήτων νεωτέρων, ὡραίων, πυρινῶν, τὰς ὄψεις πλωσεῖς ὑπὲρ τὴν ἥλιον εἰστήκεσαν ἐν τάξει τινὶ καὶ κοσμιότητι ἐπὶ φοβερᾷ ὕψει ταῖς αὐλαῖς ἡλικίαις μετέχοντες, σκῆπτρα φοβερὰ ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες ὡσαύτως, καὶ λεγεῶνες ἐκεῖθεν ἑτέραι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Λέγει μοι ὁ ὁδηγῶν με, Ἰδοὺ, τέκνον τοῦ κατακετάσματος ἐπαρθέντος, θεάσει τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· τοῦτον οὖν προσκύνησον αὐτὸν, τὸν δὲ ἁπασαν θεωρίαν τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτὸν ἀνάτεινον, καὶ ἄκουσον τί σοι λαλήσει· παρ' αὐτοῦ. Ὡς δὲ ταῦτα ὁ ὁδηγῶν με ὑπετίθετο, βλέψας εἰς τὸν ἐξαίρεσιν τοῦ κατακετάσματος ὁρῶ, ἐν ἰδοὺ περιστερὰ ταμιευθεῖσ, ἄνωθεν κατακῶσα ἐπὶ τῷ κατακετάσματι· ἧν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσίον, τὸ σῆθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες πλωσεῖς ὡσεὶ φλόξ, οἱ πόδες ἀληθινοί, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς

ὡς

A ὡς ἀκτῖνες φωτὸς ἐξεπορεύοντο· ἐμοὶ δὲ συγχεομένῳ τὴ ταύτης ἀνωφελείᾳ, αὐθέως ἀναστὰς ὠχόμην εἰς ὕψος.

Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος ὃ καλαπλήττον πᾶσαν ἔννοιαν, ἴδον θρόνον φοβερὸν ἐν ὑπερμέγεθες, ὑπὸ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον μηδενὸς αὐτὸ καθέχοντος· φλοὶξ δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τὸ πυρὸς, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ χιόνος ὑπερλαμπομένη τῇ λεύκοτητι· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκείνου ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδεδυμένος· ἅπαξ διὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλειαν σωτηριαλμένης αὐτοῦ ἁλαμπρότητος, ἐθεασάμην αὐτὸν τὸν θρόνον ἀνωφελεύτως ἐν ὑψηλοτάτῳ τόπῳ· ὃν τρόπον τὸν ἡλιόν τις βλέπει, ἰδίᾳ καὶ ἐξ ἀπολλῶν ταῖς ἀκτῖσιν αὐτοῦ φαιδρῶς ἐπιφαίνεται· μὴ δὲ ταῦτα ἀκέτι ἠδυνήθην αὐτὸν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, μετῶν ἐτι τοῦ σώματός μου ἀέρος, προσεκύνησα αὐτὸν τελέως· ἐπειρώμην δὲ ἑστάναι καὶ βλέπειν αὐτὸν τὸν ὑψαίοτητα, ἀλλὰ καθάπερ προσῆσαν, φέλκη ἀφάτου καὶ δέει ἀπεκάτω ἀτοῦ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ φωτὸς, τρόμῳ δὲ χαρᾷ

B συνεχόμενος, οὐκέτι ἠδυνήθην ἀποσκοπῆσαί τι, ἢ σεπτρανίσαι τῇ συμφορεσγεῖ αὐλῃ τῆ ἀπροδυνάμει θεότητος αὐτοῦ. Ἐλήλυθεν δὲ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς πρός με, κεκτημένη μέσιτον ἦχον, ὥστε σωτρέβεσθαι τὸ σῶμα τὸν ἐκεῖσον ἀέρα ἀφ' αὑτοῦ· ἦδε φωνὴ αὐτοῦ ἐμοὶ μελισταγὴς, ῥαία τε καὶ ἡδύλαλος· ἣ λελάληκε τρία ῥήματα θεῖα, ἃ σωτῆς ἔγνων, καὶ ἐνεώθλω τῇ ψυχῇ ὡς οὐκ ἄλλοτε ποτε. Ἐπειτα μετ' ὀλίγον ἐρήκησε μοι ἑπτὰ ῥήματα τρία, καὶ ταῦτα ἡδυτάτως προσδεξαμένης μου, ἐπλήσθη χαρᾶς θείκῆς ἡ καρδία μου. Μετὰ τοῦτο τρισσοὺς ἐφηκέ μοι ἕπτα φρικτὰ ῥήματα τρία, καὶ ἐξαίφνης φωνὴ μεγάλην δοξολογίας ἀνέτεμψαν αὐτῷ τὰ τῶν

c ἁγίων Ἀγγέλων θεῖα στρατεύματα· ἐγένετο γὰρ τοῦτο συγχαίρουσι, ὡς δι' ἐμὲ ταῦτα, ἐδιὰ τὴν προς με τοσαύτην οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, τὸ μέλος ἐκεῖνο τὸ νοερὸν ἐξαίσιον ἐκπράττεται, χάριτερ ἀκατάπαυστον ἀνὰ τὴν δοξολογίαν προσφέρουτα.]

Τούτων τὰ ἄρρητα ἐξ θεῖα ῥήματα ἀκούσαντός μου, αὐθέως οἷον τρότῳ ἀνῆλθον, τοιούτῳ καὶ κατῆλθον, ἀδιαφορήμενος· καὶ ἦμεν πάλιν ὅλως ἐν ἐμαυτῷ ἔσπευς ἐπὶ τοῦ τόπου, ἔνθα πρότερον. Μεγάλως ἐθαυμάζον τὰ συμβάντα μοι λογιζόμενος, πῶς ἦμεν καὶ τοῦ ἀρίστου· ἐξεταζόμενός μου δὲ τὸ πῶς ἀπεβαίνομεν εἰς τὸ πλάτος τοῦ θείου κήπου ἐκείνου, ἀνεθεώρουν τὰ ὑπάρχοντα ἐκεῖ, διελογιζόμην καὶ ἔλεγον· Ἆρα ἐστὶν καὶ ἕτερος ὧδε, ἢ ἐγὼ μόνος ὑπάρχω; Ὡς ἂν οἰόμην ταῦτα, βλέπω καὶ ἰδοὺ τεθειὰς μέσον, καὶ ἐν τῇ τεθειδὶ μέσον φυτὰ ἦν ὑπάρχον, ἀλλ' ἦν ὅλον τὸ πεδίον ὡρίων σφόδρα, χλοηφορεῖζον ἐν ἐκείνῃ ῥόδα, ἐξ ἄνθη ποικίλα ἐν αὐτῷ ἐξήνθη ἐν ἀτείρῳ τυκιότητι· πηγαὶ δὲ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ αὐταὶ μικρὸν ἀπὸ μικρὸν βρύουσαι γάλακτος καὶ μέλιτος, ἀναχυόμεναι εἰς ὕψος ὡς μίαν πήχυν, καὶ ἀνδία μεγίστη ἐξήρχετο ἀπ' αὐτῆς καὶ γλυκύτης, ἵνα τί οὕτω ἢ τίνι προσαρμόσω τὸ μέλι ἐξ τὸ γάλα ἐκεῖνο, οὐκ ἐπίσταμαι. Ὡς δὲ ἴδον τὴν πρεπότητα ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ τὴν χλόην τῆ ἀναπαύσεως, ἠτόησα ἐξαίφνης τὰ τοῦ Κυρίου σωματα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεθιστάμενος. Θεωτῶ δή τινα ἀνδρα ἀναπαπτοντα, εὐδεδυμένον ἐξαλλα ὥσπερ νεφέλη φωτεινὴ, κρατοῦντα σταυρὸν καὶ σπλήσιόν μου ἡμέρᾳ, λέγει μοι· Ἠ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ σου, πλὴν μακάριοι οἱ σταλοὶ, ὅτι πολλοὶ εἰσιν οἱ φρονήσει καὶ γὰ ὁ Θεὸς τε καπήξει σὲ θλίβει, ἀλλ' ὑπαγε πίως εἰς τὰ τῆ κόσμῳ πειρατήρια, καὶ εἰς τὰ κέντρα,

mioia: cum autem decoram ejus formam contemplater attentius, subito sublimis abiit. A. NICEP. COEVO Ex MSS.

39 Sublato ergo velamioe, suspexi in immensam illam altitudinem, cuilibet spectanti formidabilem; vidique thronum eximium ac sublimem, nemine sustinente suspensum in aere: a quo absistebat flamma, non qualis ab igne solet, sed quæ nivem longe præstabat candore. Sedebat in throno Domions meus Jesus Christus, purpura byssoque indutus: qui cum exiguitatis & imbecillitatis meæ causa eximium splendorem suum semel contraxisset, intuitus sum divinæ humanitatis illius decus ac dignitarem eximiam; quemadmodum intueri quispiam solem consuevit, radios in primo ortu jucundissime spargentem: neque deinceps mihi licuit claro ipsius aspectu frui. Sublato itaque velo, procidens in mirabilem illum aera, ter Dominum adnravi; tentavique persistere loco, ac intueri denuo dignitatem ejus: verum, ut supra memioi, præ inexplicabili horrore ac metu incomparabili, quem lux illa, thronum ambiens immensa incutiebat, tremore ego pariter & gaudio correptus, non potui quidquam intueri ultra oculosque intendere io igneum potentissimæ illius Divinitatis fulgorem. Vox deinde ex lumine tanto eum fonitu emissa, ut mirabilis illa regio aeris trepidaret, ad aures meas allapsa est: erat nihilominus suaviloquens, mitis, & melle dulcior; protulitque tria verba divina, quæ & cognovi bellissime, & delectatus sum spiritu magis quam umquam alias. Non multo post alia similiter tria verba emissa sunt: quæ suavissime in animum meum illabentia, lætitia illum plusquam humana repleverunt. Interjecto tempore exiguo, persinuerunt rursum alia tria verba: & continuo magna voce laudes cecinerunt Deo veneraudi illi sanctorum Angelorum exercitus: qui quamvis numquam se temperent a laudibus Deo offerendis; cognovi tamen, re considerata, exquisitum illum gratumque concentum, propter me & singularem Domini Jesu Christi erga me provideotiam, modulatos esse. *ejusque gloriam contemplatus,* *ac ter ejus adoravit* E *verba mentem auditu;*

40 Auditis hisce inexplicabilibus verbis, confestim eodem qun ascenderam modo, etiam descendi; meque, mihi omni ex parte redditum, illo loco, unde sublatus ante fueram, stare deprehendi; agitantem animo, quæ evenerunt mihi; ubi nunc essem, & ubi modo fuissem. Cumque mirarer plutimum, quo pacto ad plaoitiem divini istius horti redissem, contemplarus quæ istic eraot universa, cogitavi quæsivique ex me ipse, utrum alius quoque hominum hoc in loco, an ego solus versarer. Vidi interea locum campestrem in medio, plaotis nullis consitum; nihilominus perveoustum, graminosum, violis, liliis, rosis, aliisque floribus numero infiniris refertum: nec fontium illi deerat amœnitas, modicis intervallis featurientium lacte ac melle, & exilientium ad altitudine cubiti unius; tanta inde fragrantia ndoris ac dulcedine egrediente, ut quid mei illud & lae fuisse dicam aut cui comparem, plane nesciam. Contideraoti hujusce loci voluptatem viroremque aptum quieti, nec non stupenti mirabilia Dei npera, & ab alia ad aliam pulchrirudinem animum transferenti mihi, obtulit se videodum vir quidam, fulgido circumdatus amictu, rutilans ut nubes lucida, Crucem gestans: qui cum propius ad me aeceSSisset, Crucifixus, inquit, Dominus noster Jesus Christus tecum sit. Beati stulti propter Christum, quoniam præcipua quadam sapientia excellunt. Etenim Deus quidem hic te constituit: verumtamen revertere ad mundum, ubi tribuli, echidnæ, serpentes & dracones suot; tentationes & stimoles passurus. Sed & hoc insolitum *ad infernum redire fit,* F *frustusque alloquio Angeli, descendit,*

A-NICEP. COÆVO MS. MSS.

miraculum edicere tibi debeo, neminem umquam hominem hic verſatum fuiſſe, niſi illum d qui plus ceteris laboravit in Evangelio; & te, qui ad altiſſimum perfectionis apicem enisus es, pervenistique propter ſummam paupertatem tuam; propter illud, ingeſtum tibi a mendicis: Abi hinc, canis, in malam rem; propter humilitatem tuam; denique propterea quod oudus, adoleſcens, ſtultus in arenam deſcenderis cum prineipe mundi congreſſurus; eumque ſingulari prælio ſuperatum e ſummo deorſum dederis, throno ejus cum confuſione multa conſtructo.

d *Paulum intelligit*

cur meretrix ita in cœlo, admirat.

41 Contigit igitur tibi hic ſpectare mirabilia loci hujus, cognoſcere veras delicias atque remunerationem juſtorum, luſtrare paradiſum Chriſti, hunc ipſum præſentem intueri. Conſtat enim mihi, te vidiſſe ac miratum eſſe. Nunc igitur quid ad hæc ſtultus dicit mundus? Quid ais? Vides gloriam? Imo vero. Contemplaris decorem? Etiam. Videſis itaque, abjecte homuncio, quantis ſe ſua ſponte gaudiis privent peccatores. At quis hæc eis bona monſtravit umquam? Talia dicens meque intuens vir ille fulgentiſſimus, geſtiebat lætitia noo vulga-

B ri, & cœptam orationem ſic proſecutus eſt: Quid quod veneranda cunctiſque cælitibus ſplendidior Regina cæli ooo adeſt? verſatur namque modo in miſerabili mundo, opitulandi cauſa mortalibus, exaudiris illorum precibus, qui receperunt uoigeoitum Filium & Verbum Dei. Quare non incongruum mihi videtur, ſi habitationem illius, fulgentiorem quam ut verbis explicari poſſit, tibi commonſtrem: verum non patitur tempus, dileciſſime; migrandum namque eo tibi eſt, unde advenisti: ita Domioos

& quomodo denique ad ſe redierit.

præcepit. Talia illo dicente, quaſi ſomno ſuavi correptus ego, cum noctem integram, ot putabam, a veſpertino ad matutinum uſque tempus, dormiendo tranſegiſſem; hic tandem me, uti vides, deprehendi. Quamobrem, amice, Deo dilecte, lætari te modo velim, & ſedulo conari mecum, ut ſalotem conſecuti, requiem illic æternam reperiamus. Ad talia Saoeti verba, mea mihi mens io ecſtaſim rapta eſt, vidique ſpectaculum inſolitum atque admirabile: nam uti circum nos fragraotia ſingularis liliorum & roſarum diffuodebatur, ita & vapores quidam ſurgebant: aderaotque, ut ego quidem exiſtimo, ſancti Angeli, qui colloqueotibus nobis inviſibiliter thymiama incendebant. Multis dein Sanctum rogavi ſupplex, ut vel uoicom verbum, quod ex Domino Jeſu inſudierat, mecum participaret. Sed nihil perſuadere potui; qaomodo autem vel qua ex cauſa, equidem neſcio, & Deo atque beatæ illius menti curandum reliquo.

C

ὁ τηλοῦ τείβολος, ἐ αἰχιδνα, ἡ οἱ ὄφεις, ἡ οἱ δράκοντες. Πλὴν ἡ τοῦτό σοι λέγω ξένον θαῦμα· ὑδεὶς γὸ παρὼν σοπαῦθαι ἐπεδήμησεν, εἰ μὴ ὁ πλεῖον πάντων κοπιάσας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἡ σὺ αὐτὸς, ὁ τῆ πένητος ἡ ἀκτῆς πατεινοφροσώνης ὀφαλέστερος· ἀλλ' ἄρες πόθεν τοῦτο δεῖ τλῶ ἀτερον πυνθάνει, διὰ τὸ, Ἄπελθε κύων, διὰ τλῶ πατεινότητα, ἡ ὅτι γυμνὸς, νέος, σαλὸς εἰς τὸ σάδιον τῦ κοσμοκράτορος εἰσελθών, αὐτὸν ἐναντίον μοι ομαχήσας διέρεψας ἀνωθεν κάτω, εἰς πῖχωλον τὸν θρόνον αὐτῦ καταρρᾶξάμενο.

Ἴδες οὖν τὰ ὧδε φαιδρὰ, καπυόησας τλῶ ἀληθινὸν τριφλὸν ἐ ἀπατεόωντα τὴν δικαίαν, ἐγνως τὸ Χριστῦ τὸν Παράδεισον, ἴδες πῶς ἔστος ἐστίν. Οἶδα ἡ ὅτι ἴδες, ἐ ἔφριξες. Ἆρα πῶς σοι ὁ μάταιο κόσμο ωρὸς τοῦτα λογίζεται; τί λέγεις; θεωρεῖς δόξαν; ναί· ὁρᾶς ἀωρέτειαν; ναί. Γδε πατεινὰ τοίας χαρᾶς οἱ ἁμαρτυλοὶ ἑωυτὸς ἐκποσίους ἀτοτερυσι. Τίς αὐτοῖς τοῦτα τὰ ἀγαθὰ ωαίδευξεν; Τοῦτο μοιόμιλῶν [ἐκεῖνο ὁ λαμπροφόρο ἀνὴρ] ἐγήθησόων με, ἡ πύρριπτο. Ἔφη οὖν μοι πάλιν τάδε· Τί, ὅτι ἡ τιμία ἡ ωέρλαμπρος τῆ ἐπουρανίων δυ- E νάμεων Βασίλισσα ἡ τερίεστιν ὡς ἡδὸ τῷ ματαίῳ κόσμῳ τερίεστιν εἰς ἀντίληψιν ἡ βοήθειαν, d ἀείσασα d τῆ ἀποδεχομένῃ τὸν μοιογλῆ Υἱὸν ἡ Λόγον τῦ Θεῦ· ἠρώτεν οὖν μοι τὸ ωαοδεῖξαί σοι τὸ οἰκητήριον τὸ ωέρλαμπρον, ἐ ἀνέκφραστον, ἀλλ' ὑκ ἀγαφίλε χαρὶς· μετασκῦσαι ἡ ὀφείλεις ἐκεῖσε, ὅθεν ἐλήλυθας, ὁ Δεσπότης ἐκέλευσεν. Ταῦτά μοι ὁμιλοῦντος ὥσπερ εἰς ὕπνον ἡδὺν ἐτράπην, ἐ καθάπερ νύκτα ὁλόκληρον ωαύσας, ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ωρωΐ, ὡδᾶδε ἀρέθλων ὡς ὁρᾶς. Νῦν οὖν, φίλε μοι ἠγαπημένε, ὑτὸ Κυρίῳ ἀμφάνθητε, ἐ ἀγωνιζόμεθα, ωαιδάζοντες σωθῆναι ἡ ἀρεθλῶαι ἐκεῖ εἰς κατάσχεσιν αἰωνίων. Τοῦτα τάντα ωρὸς με τῆ Μακαρίᾳ διηγησαμένῃ, ἐς ἔκστασιν φρενῶν ἦλθ τλῶ ψυχλώμι, ὡς δὲ τοῦτα μοι ἔλεγε, ἵν' ἰδοῦν θαῦμα φοβερὸν ἡ παράδοξον· καθάπερ ἡδὴ κείνων ἡ ῥόδων ἐωδιάζοντα κύκλῳ ἡμῶν, [ὕπως ἀτμίς τις ἀνεδίδοτο]· ὡς γε νομίζω, πάρεστιν ἄγιοι Ἄγγελοι, ἐτὶ τῆ θείᾳ ὁμιλίᾳ ἀόρατος θυμιῶντων. Πολλὰ οὖν καθικέτλον αὐτὸν, ἐ ῥῆμά ἐκ τῦ λαληθέντος αὐτῷ ωαρὰ Κυρίε Ἰησῦ ἀπαγγεῖλαί μοι, ἐ ἵν ἔτεσα αὐτὸν, μελήσει τῷ Θεῷ ἡ τῆ F μακαρίᾳ αὐτῦ ψυχῆ, τὸ, τοίῳ τρόπῳ, ἢ διὰ τοίαν αἰτίαν ὑκ εἴδεσα.

ANNOTATA.

a *Mſ. Vaticanum* ἴνα οὐξ ἐπὶ ποσῶτον ὑπάιχοντος, ἀλλ. ὑδὲ ωαπράνι μοι, ἀπὸ ὧ μοι χαρὰ ἡ ζωή.

b Χλωτφ,ῷ Penulatus, *a* χλάνις penola, *forſitan autem a* χλάνις *dicitur Latinum* læna, *abjecta priori littera.*

c *Nihil hic ſenſus formari poterat ex Mſ. Vaticano, ſic habente*: ὑγω δι τῶν εἰχαριάμβων διὰ τὸ παράδοξον ωαραμεμφῶν αὐτὸ μέλῳ ωοιῆ ἡ ἀξιῶσε.

d S. Paulum *intelligit*, raptum *ſcilicet* in tertium cælum, *dicenteque de ſeipſo* 2 Cor. 15. Abundantius omnibus laboravi. *Utrumque Mſ. legebat* ἴνατα, *in adjunctiſque nonnihil variabat. Utrobique ſenſus intellectu difficilis. Malui elarioem facere, reponendo* ἀείσασα, *ut cum præcedenti* Βασίλισσα *concordaret.*

CAPUT VI.

Daemonis ſub ſpecie humana calumniae illuſit; abſentia cognoſcit. Epiphanii cum Philoſophis de SS. Trinitate ſapiens diſputatio.

Οὕτως οὖν ὁ τοῖς ἀγαθοῖς τῷ Κυρίῳ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς πνεύματικῶς διέφαυθέντος, πρωΐας πάλιν ἐξῆλθεν ὁ Μακάριος, καὶ ὡς τοῖς ἐμβόλοις παροδεύων, τὸ συνήθες ὥρατιον ἀγωνιζόμενος, μᾶλλον δὲ τὸν πονηρὸν πνεύματων κατεπαίζων, καὶ καταγελῶν αὐτοῦ. Ἐκτοτε δὲ οὔτως διεπέλεσε πάσας τὰς νύκτας, τὴν ἀκατάπαυστον δοξολογίαν φερων Θεῷ· οἱ ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἦν ὡς μέσῳ τῷ θορύβῳ ἀχολύμενος, μᾶλλον δὲ μέσον τοῦ πυρὸς δοκιμαζόμενος, ὡς μηχωλόμενος. ἑποίει πεῖραν τὸν μέσον τοῦ ὄχλου ὡς τὸ μὲ θύοντα, ὠθῶν καὶ ἀντωθούμενος, μᾶλλον δὲ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γινόμενος· παρά τινων μὲν τυπτόμενος, παρ' ἑτέρων δὲ λακτιζόμενος· οἱ μὲν ῥάβδῳ τινὶ κάραν σωίτεμον, ἄλλοι δὲ ὡς τειχῶν σύροντες, καὶ τοῦ αὐχένος ἕτυπτον, ἕτεροι δὲ ποὺς τὴν γῆν ἀπέρριπτον, καὶ σχοινίῳ τὰς πόδας δεσμοῦντες [ἐπὶ τὴν λεωφόρον ἕσυρον], μήτε Θεὸν φοβούμενοι, μήτε ὡς Χριστιανοὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπάθειαν ἔχοντες, ὡς μάλιστα ὡς ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις. Ὁ δὲ Ὅσιος ταῦτα πάντα ὑπέμενεν διὰ τὸν ἀποκειμένον τοῖς δικαίοις ἐλπίδα.

Ὁ δὲ πονηρὸς διάβολος, τῷ φθόνῳ πριόμενος, μηδὲν ἰσχύων τε δρᾶσαι, μεταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς γραῖδα πεπαλαιωμένην, ἐκαθέζετο ὡς τῇ ὁδῷ θρηνοῦσα, καὶ κοπτομένη, ὡς λέγουσα· Οἴμοι τὸν γεγηρακότα, οἴμοι τὴν πτωχὴν καὶ πεπαλαιωμένην! ὅσα δεινά μοι ὁ ἀσυμπαθὴς ἐργάσατο! Ὅσα χαλεπά μοι ὁ πάρεδρος ἐπεδείξατο! ποῖος δαίμων πονηρὸς κατ' ἐμοῦ αὐτὸν παρώτρυνε! δεινά γάρ μοι πολλὰ πεποίηκεν, καὶ ἄνεσις τῇ ζωῇ μου οὐκ ἔστιν. Τί ἆρα γε ἐμπράξομαι ἢ ξένη, ἢ πτωχή, ἢ χήρα, ἢ παραπονημένη, ἐπεὶ ὁ παραπεπραμένος μεγαλωστὶ ὀδύρεται; Τίνες δὲ βλέποντες τὰς πολιὰς αὐτοῦ κατετίλλοντο μὴ δακρύων καὶ μεγίστων οἰμωγῶν βοώντος ἐπωθάτο, συμπάθειαν δεικνύντες παρ' αὐτὸ, δι' ἣν αἰτίαν καθ' ἑαυτὸν ὀλοφύρεται. Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀνεκείνατο· Ἐλεήσατέ με, ἄνδρες, οἰκήτορες τῆσδε τῆς πόλεως, ἐγὼ ξένη εἰμὶ τῇ ὁπόθεν, δίκης δὲ φροστάτης μοι ἀπάρατα τῇ οἰκείων, ὁπηνίκα παρεξενόμην, καὶ ὡς ἔθος μὴ τῶν ἐπιφερομένων μοι ὑπὸ τῇ θεάτρῳ ἀφειστηκυῖα ἠπλήκειν. Ἑτέρας δὲ ἤδη βαθείας ὥρας, δαιμονῶν τις καὶ παραπεπραμένος διαβαίνων, μέρος τι ἀπὸ τῆς ἐμοὶ διαφερόντων συλήσας, φυγὰς ὤχετο· πάλιν δὲ τῇ ἑξῆς νυκτὶ παραγινόμενος, ἕτερον μέρος ἀφελών μου, ἀπέδρα· τελευτῶντας δὲ καὶ καταχεθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ἐάσας τὸ τῆς κλεμμάτων ἐπάχθειαν, σύρας με ἐνθεν κἀκεῖθεν, τὰς πολιάς μου καπέτιλλεν, καὶ τὰ ἕλκατά μου λακτήσας b, [δυσυτοίσας μοι ὀδύνας ἐποίησε] ὡς οἷς καὶ τὰς παλαιάς μου ὀδόντας τῷ γρόνθῳ ἐκριζώσας κατέκλασεν. Τί οὖν ποιήσω, πολῖται, ὑπατοί μοι· τῶν δὲ ἐμῶν αὐτῶν, κἂν τὰ ἐμὰ ἀποστήσω ἀπ' αὐτῶν;

Ταῦτα τῆς γραΐδος μὴ δακρύων λεγούσης, οἱ μὲν περὶ δαιμονῶντος ἀκούοντες καὶ παραπεπραμένου, ἀχλὺς τὴν ἐκεῖ ὑπεχώρησε· οἱ δὲ ἔλεγον, Δός ἡμῖν τι, καὶ ἄδηλον μεθ' ἡμῶν, καὶ συνοδεύσομέν σοι αὐτόν. Πάντων δὲ ἀνερωτώντων αὐτὴν [περὶ τοῦ πράγματος], ὡς αὐτὸς ἀπολογουμένης, ὡς ὁ Μακάριος ἐκίνησε πλησίον, τὸν τοῦ Θεοῦ σκοπὸν αὐτῆς διανύων· ἐγνω τὸ παμπόνηρον δαίμονος τρόπον, καὶ εὐθέως ἀποστὰς τοῦ τόπου, βρομαίως

42 HAe igitur ratione in bonis Domini per totam noctem ſpiritualiter lætantibus nobis, ubi primum illuceſceret, egreſſus Andreas & in porticibus oberrans, conſuetum jam ſibi vivendi modum in agone Domini exercuit; aut potius dixerim, pravus ſpiritus ludibrio habuit illuſitque. Ex illo etiam tempore inſomnes duait quotquot recurrebant noctes, continentem Deo laudem concionando: de die vero in mediis turbis exercitabatur, aut potius in mediis ignibus probabatur, neutiquam illis afflatus. Simulabat autem ſe ioter turbas ebrium: trudebat alios & ab iis viciſſim trudebatur, eratque omnibus obviam factis impedimento. Hioc aliorum in ſe manus experiebatur, aliorum calces: hi caput ejus baculis comminuebant, iſti prehenſis capillis ipſum trahebant, ac nnerabant verberibus: erant qui in terram datum, cnoſtrictis ſune pedibus, per plateas raptarent, oullo timote Dei a ſcelere repreſſi; nulla, quæ Chriſtianum decet, erga proximum commiſeratinne tacti; idque vel maxime diebus feſtis. Sanctus vero hæc omoia tolerabat ſumma cum patientia, propter ſpem juſtis propoſitam. *Ab aſſiſtente digreſſus, ludum ſuum pergit ludere,* B E

43 Hioc malus dæmoo, invidia majore flagrans, eum aliud noo valeret, in verulam annoſam ſe traosformavit; eonſidenſque propter viam, plangebat, lamentabatur, ingeminabat identidem; Hei mihi, ad hoc uſque ſenium vivendo progreſſæ! hei mihi, mendicæ ae iovetetatæ! quaota mihi damna veſanus ille dedit! quam gravia mihi mala intulit! quam acriter ipſum contra me exſtimulavit cacodæmon! erebro namque mihi gravis, reſpirandi otium nullum eoncedit. Quid agam peregrina, ioops, vidua, ærumnoſa; quoniam me veſanus ille eaptivam teoet? Quidam vero mulierem, cum ploraru ac lamentatione valida eanos ſibi evellentem, intuentes, ſeiſcitabantur, non ſine aliqua miſerationis commnnſtratione, quamobrem aden indulgeret lamentis. Quibus illa: Miſeremini mei, viri booi, urbis hujuſce incolæ; ego hic advena & peregrina ſum, quæ, cum mihi Jis intentaretur, relicta patria domoque hue adveni; & eum reeulis, quas attuleram, uti moris eſt, in theatro obambulaos, ibidem pernoctata ſum. Jamque veſpera multum progreſſa erat, eum dæmnniacus aliquis & meote captus tranſiit, ac rerum mearum parte ſurrepta, confeſtim in fugam ſe dedit. Similiter nocte ſequenti acceſſit, parteque altera ſublata, ilico ſe proripuit. Tertio denique idem tentans, ubi a me comprehenſus eſſet, relicta tantiſper præda, huc & illuc me infelicem raptavit, canos evulſit; ventrem calce impetens, iotolerabiles mihi dolnres intulit; dentes, ætate labefactatos, impacto pugno penitus exeuſſit fregitque. Nune igitur, boni eives, iodicate mihi, quid facto opus ſit: ubi locnrum ſcelus illud repetiam, ſaltem quæ ſurtn mihi abſtulit repetitura? *Dæmon, eam ſimulans, lamentatur,* C F *& furti Andream arguens,*

44 Talia flebiliter lamentata aou, alii quidem, eum audiſſent, dæmooiaei pariter ac veſani mcotionem factam eſſe, receſſerunt inde continuo: alii vero; Da, inquiebant, nobis aliquid, oofque comitare, commonſtraturos tibi quem quæris hominem. Cum vero multis multn iorerroganibus nperoſe putgaret ſeſe anus, accidit in proximn verſari Andream, negotiis ſuis Dei cauſa ſuſceptis intentum. Hic cognita nequiſſimi dæmonis verſntia, conſut- *civium opem implorat:*

A. SICEP. COÆVO EX MSS. *quam accedunt Andreæ increpat,*

gens e veſtigio illuc acceſſit, reperitque ſorma tenus anum ſedentem ſolam, ſciſcitatoribus illis jam digreſſis omnibus: ac turvo in ipſum vultu, quaſi per tranſennam, intuitus; Luge ſane, inquit, & ingemiſce rabioſa, execrabilis, tenebricoſa, putida anus, pondere delictorum tuorum jam pridem commiſſorum incurva. Utere impoſturis tuis, animarum turbatrix; utere maleficiis, procul a Deo Sanctiſque abalienata. Vix illa fuerat locutus, eum *& Crucis ſigno humana forma exuit* oculos humi deflectens, prehendit lutum: compactumque in modum lapidis jacit in faciem invereundam vetulæ; in eamque inſufflans in formam Crucis, mox corporis humani ſpeciem diſſipavit, transformati in anguem inuſitatæ magnitudinis, moxque in domum cujuſdam mulleris ſeſe inferentis. *evanuiſſe fecit.* Mulier vero anguem conſpicata, præ tremore ſu extra domum ſuga proripit, implorans opem vicinorum, ſerpentis a medio tollendi cauſa: qui cum frequentes conveniſſent, ingreſſi domum, nihil minus quam ſerpentem reperire potuerunt. Nequiſſimus namque dæmon, exuta colubri ſpecie, ſuamque in æteruam mutatus, inde abiverat.

B 45 *Abſint cognita quæ eum* Interim Andreas via currebat incepta: eumque reverteretur, illuſionibus ſuis operam dans, obviam venit pulcherrimo illi adoleſcenti Epiphanio, de quo ſupra mentio iacidit, conſternato ob violentam dæmonis impreſſionem. Illum amplexatus Andreas, Noli timere inquit: & prehenſa manu, deduxit ad locum a turbis remotum, ut una conſiderent. Inter eundum vero ait illi: Ecce nequiſſimus dæmon, modo in Aæum, modo in Agareæum, pro ut libuerit, ſe transfigurat; iadutuſque amictum nigrum, occurrit filio meo dilectiſſimo, eumque petcallit ac minis territat. Audiens Epiphanius ſermonem illum, obſtupuit: nam paulo ante nequam diabolus, numquam non infenſus humano generi, aſſumpta Iſmaelitæ mercatoris forma, obtuleſat ſeſe juveni, & extrema quæque intentaverat. Quia enim videbat præclaram adoleſcentis converſationem, omnibus, quæ objiciebantur, earnis illecebris & conetupiſcentiis viriliter reſiſtentis; cum tamen duodevigeſimum ætatis annum, quo tempore juventus æſtuare & lakivire præſertim conſuevit, nondum attigiſſet; contra ipſum tam religioſe viventem multum fremebat. Erat enim revera adole-

C ſcens aſpectu formoſus, moribus verecundus, generoſus, blandus, manſuetus, in converſatione melleus, toto vultu hilaritatem præferens, denique in ſacris litteris apptime verſatus. Rapiebantur etiam in admirationem ii, qui ſapientiæ ſtudio ſeipſos rerumque cognitioni totos addixerunt, perſpecta Epiphanii ſcientia, auditiſque ſapientibus reſponſis de theologia, de vocibus anagogeis, de quæſtionibus proverbialibus, de fidei dogmatibus, de incomprehenſibili, de meditatione mortis, de humilitate perfecta: reſpondebat vero ad interrogata eorum ſumma cum modeſtia & humilitate. De hoc autem adoleſcente paucis agendum mihi modo eſt; deinde terriculamenta, quæ ſatanas ei minatus eſt, deſcripturo.

Philoſophis, de Trinita e diſſerentibus,

46 Quodam die eum parentibus accumbebat menſæ Epiphanius, aderantque eodem vocati, Philoſophi aliquot, parentibus illius perquam familiares; haud ignari, quanta Epiphanius ſapientia & diſputandi copia præſtaret: quamobrem avebant inprimis diſſerere eum ipſo, ſed inhibebantur, quod probe noviſſent, quantopere ad diſputandum præcipites ipſe deteſtaretur, coſque averſans nullo dignaretur reſponſo. Unus igitur illorum ad ſocios converſus; Quomodo, inquit, gignens Pater, & Filius genitus

τῆς ἐκεῖ παρεχώρει, καὶ ἄρτι καθεζομένῳ μόνῳ D τῷ [δοκεῖν αὐτῷ] γραῶ, οἱ γὰρ ἑτέρωθί πως αὐτῷ, ἀνακεχωρηκότες ἦσαν. Ὁ δὲ Δίκημος, ὡς ὁ παρὼν βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀτιδὼν εἰς αὐτὸν, ἔφη· Θρήνησον, οἰμώξον, λύσσα ἐβδελυγμένη, ἐσκυτισμένη κοπρίαι γρῦ, κεκυφῦια ἀπὸ τλήθους τῆ σῆ αἰώρᾳ πλημμελημάτων σε, χῆσαι ταῖς μαγγανίαις σε, c ψυχοκαπάστεια, ἐκ ταῖς φαρμακίαις σε, ἀπηλοτελωμένη τῷ Θεῷ καὶ τ Ἁγίων. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ἀτιδώσας τὴν γῆν δράξεται πηλοῦ, καὶ ποήσας ὡς λίθον, ἀφυσέρριψεν τῇ ἀναιδῇ αὐτῆς ὄψει, ἐμφυσήσας πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτῆς σταυροειδῶς, παρέβυσε ἐπίβαλὼν τῇ ἀνθρωπίνῃ σχήματος τῇ Θέᾳ. Ὀφις δὲ ταυμεγέθης γραμέη, ἐν τῷ οἰκήματι γυναικὸς εἰσέλθει συρομένη· βλέψας δὲ ἡ γυνὴ τὸ θηρίον, τρόμῳ συγεθεῖσα, ἐξω τοῦ οἰκήματος ἐφυξε, φωνήσασα ἐς γείτονας τὰ ἀπελθόντα τὸ ὄφιν· ἱκανοὶ δὲ ἐπεπόησαν, ἐξ ἀνιχνεύσαντες τὸ οἴκημα, εὗρον ἠδυνήθησαν· ὁ γὰρ ταμτόπηρ δαίμων σκεῦος ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὄφεως ἀλλοιωθεὶς εἰς τὸν ἴδιον φύσιν ὑπῆρχετο.

Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, E ἐν δὲ τῷ ὑποτρέφειν αὐτὸν μετρίοις ταχυτῆτι χώμενος, σωματικῷ τῷ καλλίστῳ νεανίᾳ σκεύῳ τῷ Ἐπιφανίῳ, περὶ ἧ ἀνωτέρω ἡ διήγησις γέγονεν· ἵνα δὲ ὁ ταῖς πραγμάσι τῷ ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ διαβόλου ὢν ἀπατεώνι ὁ Θεὸς, φησὶ· Μὴ φοβοῦ. Χειροκρατοῦντος δὲ ἐβάδιζον, ζητοῦντες τίνον τυγχάνοι τὸ καθεζόμενον. Θεασάντων δὲ αὐτὴν, ἔφη ὁ Δίκημος τῷ Ἐπιφανίῳ· Γνῶθι δὲ τὸ ἀπορθαρμένον δαιμόνιον, ὅτι σὺ θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν γραῶ, ἐ ὅτι θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν Ἀγαρηνὸν, χῆμα ἔχων εὐσεβουμένῳ μέλαν ἱμάτιον, ἢ σωκτικὸν τῷ φιλτάτῳ μικτῷ, ἐπιπλήσσων ἐ ἀτενίζοντα αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος ἐξέστη πρὸ μικροῦ· ἦδη ὁ τοιχρὸς διάβολος, ὁ ἀεὶ τολεμῶν τὸ χῦμα τῆ ἀνθρώπων, ἐν σχήματι Γσμαηλίτου ἐμπορίου d [συναντήσας αὐτῷ ἐ τὰ ἔχαντα ἀπειλησάμενος· ὁρῶν γὰρ τὸν σκάφετον τῆ παιδὸς πολιτεύοντα τὸν ἀπὸ ἐπιθυμίας ὑπνωτικοῦντος αὐτῆ ὀκτωκαιδεκαετῆ χρόνον, ἐν ᾧ μᾶλλον βράζει νεότης, ὑπνωθεραπεύσας ἐβρύζε κατ' αὐτῆ. Ἦν γὰρ ὁ παῖς, ὡς ἀληθῶς,] ὡραῖος F τῷ εἴδει, γλυκὺς τῷ αἰδῷ, ἄφυτος καὶ ὠροτόμος, ἐ ὡραότατος, μελίρρυτος τῇ ὁμιλίᾳ, μειδιῶσαν ἔχων τὸν ὅρασιν, e [καὶ τολὺς ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς]. Ἐξίσαντο γὰρ πάντες οἱ ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει διάγοντες, ἐπὶ τῇ σωφέσει καὶ ταῖς ἀποχείσεσιν αὐτῆ f περὶ τε θεολογίας, καὶ ἀναγωγικῶν ῥημάτων, ἐ παροιμιακῶν ζητημάτων, περὶ πε δογμάτων ἐ περὶ ἀκαταλήπτου, περὶ τε μελέτης θανάτου ἐ ἄκρας ταπεινώσεως. Ὁ δὲ μυσταγωγὸς ἐνεὸς ὢν πρὸς τὰς ἐπερωτήσεις αὐτῶν ταπεινοφρόνως ἀπεκρίνατο. Ἐρᾷ δὲ περὶ αὐτῆ ἑνὸς λόγου, καὶ ἐν ὅτῳ τῷ ἀπειλῶ, ἵνα ὁ σατανᾶς ἀπειλήσῃ, ἀπογράψωμαι.

Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὄντος τῆ τραπέζης τῶν γονέων αὐτῆ καθεζόμενος g, ἦσαν καί τινες τῶν φιλοσόφων σκέψεως κεκλημένοι, φίλοι ὑπάρχοντες τῶν γονέων αὐτῆ, καὶ γινώσκοντες τὸν Ἐπιφάνιον ἐξαιρέτως πεπεῖ σοφίᾳ καὶ ταῖς συζητήσεσιν. Ἐγλίχοντο δὲ συμβαλεῖν λόγον μετ' αὐτῆ h, [ἀλλὰ συνεσέλλοντο, εἰδότες ὡς] τὸν προπετῆ ἐβδελύσσετο ἐ ἀνεγείρετο, μὴ ἀποκρίσεως ἀποκείσεως. Λέγει οὖν τις ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους· Ἰηλίκῳ ὁ γεννήτης Πατὴρ καὶ ὁ γεννητὸς

Υἱὸς

A Τίος, ἅτα ὁμορυθεῖς ϗ κατ' ἄμφω ὁμοίσιοι πεφύκασι ἐν τῷ πλάσματι ἐνὶ μάσιν; Ἔφη ὁ ἕτερος· Οὐ τρόπον τινὰ τοιοῦτον τῇ διανοίᾳ, ἑκάτερα κοινωνία σωδιακελαδόμενα, τῆς τοῦ μελλοῦς διοικήτεως ἕνεκα. Ἔφη ὁ φιλόσοφος· Γέροντος ἐρώτημα ϗ ἀπήχημα, ἅ τε δὴ ἐς ὁ λόγος τρανὸς, μέσον δὲ αὖτ' τῶς τὸ Πνεῦμα; Ἔφη αὐτῷ· Καθὼς ἡ γνῶσις τοῦ τοῦς ϗ τῆς διανοίας ὁσαπερ συνυχλωῖσαι εἰς ἓν, ἓν ἐπέτυχεν. Ὁ δὲ ἐπυνέσας αὐτὸν, ἀνέφηνε· Σαφὴς ἡ ἐπίλυσις τοῦ ζητημάτου. Ὅμως Κύριε Ἐπιφάνιε, λέξον ἡμῖν ϗ αὖτος, τηλίκασι τὰ τῆδε ἐφάνησαν φθέγματα, ἐ μελίῤῥυτα φθέγξαιτο ἡ γλῶσά σε τὸ ἐταληθές. Ἔφη ὁ Ἐπιφάνιος· Ἕνεκεν ἐμοῦ ἡ ῥῆσις

i ἀφανεῖ, ἰ τεύρα γὰ, [ὡς ἔοικε,] κυνικὸς ἀπλεστάτη λαβεῖν ἐπιθυμίαν· πλὴν ἀν ϗ ὁ οἰκέτης ὑμῶν ἓν τεμνολόγημα. Οἱ δὲ εἶπον· Τοῦτο ἐ ἡμῖν ἐράσμιον, φίλτατε, φράσον τινὰ ἡμῖν νεμηθῶμεν ἀπὸ τῆς σῆς σοφίας σε. Ἐπιφάνιος λέγει· Ὁ Πατὴς ἐ ὁ Τίος ἓν φωτὶ, ἐ νόησει, ϗ θελήμασι, ϗ ὅσα ὥσπερ ἐκάτερα ὀφθαλμοὶ τοῖς νόεσι, ϗ φωτίσμασι, ϗ θελήματι. Εἷς ὢν τοῦτον ἔφη· Πῶς μεταξὺ αὐτῷ τὸ Πνεῦμα; Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καθάπερ

B ἓν τὸ καταιοπῖον ἐν ἀμφοτέροις δι' ὁράσεως. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦτο, ἐξέπλην, εἷς δὲ ἐξ αὐτῷ ἔφη· Ἀθανασίῳ τῷ ὡς Ἀγίῳ ἡνίξατο ἡμῖν τὸ ῥῆμα.

Ἐπιφάνιος λέγει· Πλὴν εἰ ἄσεσόν ὑμῖν, σαρκικῶς φήσω· ὥσπερ ὀδοντες, χείλη ϗ γλῶσα, οὕτω ὁμιλεῖν, ἀλλήλοις λαπτὰ ὡς σιώδεσμα περὶ τὸν φωνὸν· οὕτω ἐ ὁ Πατὴρ ϗ ὁ Τίος ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦς ὁ Πατὴρ, λόγος ὁ Τίος, τὸ δὲ Πνεῦμα ἀνὰ ὃν ἑκάτερος ἐπιθέκτα ἔννοια π ἐ διανοία ϗ θεωρία, τὸ ἑτ' ἄκρον τοῦ πλυ.ώματος ἐ λεπτότατον. Εἰπωμὲν δὲ ἐ ἐπίσης. Ἥλιος ἐνὼ ὁ Πατὴρ, ἀκτὶς ὁ Τίος, αἴγλη πλωγὴς τὸ παράκλητον Πνεῦμα· βλέψατε τελευτάτου μέν ὑσίν ἐπὶ τῷ στοιχείῳ, ϗ θαυμάσατε· εἰκὼν Πατρὸς ἥλιος, ἀκτὶς ἡλίου Τίος, θέρμη τῆς ἀκτῖνος τὸ παράγιον Πνεῦμα· ϗ ὁ ἐνὼ ἥλιος ὃδέπω καταλείπει τὸν ὠρανὸν, ὡς υἱὸν δὲ τὰς ἀκτῖνας τῆς ἐπὶ γῆς ἀποστέλλῃ, θέρμην ταῖς ἀκτῖσι τὸ παράγιον Πνεῦμα διεργετεῖν ϗ θάλπειν τὸ τῆ ἀνθρώπων γένος· Τοιοῦτο τρόπω ϗ ὁ Πατὴρ, παντοκράτωρ περυκως, ἐπὶ γῆς ἡ καπλύθεν,

C ἀπέστειλεν δὲ τὸ ἀπωγάσμα, ἐ πλὴν ὃ τῷ ἁπαυγάσματι θέρμην τῆ παρακλήτῳ πνεύματος, ϗ τέσσαρα πλὴν πτερύγεσιν. Ἄγε δή μοι ὃ τῶν μέσων ἐ αὐτὸν τὸν ἄρτον, ὃν καθ' ἡμέραν ἐσθίομεν, ἀπὸ γὰ σίτου, ϗ ὕδατος, ἐ πυρὸς πλὴν ταυτότητα κέκτηται, ἐς ἐ αὐτὸς ἐκ τριῶν ἀποτέλεσιν γνωρίζόμενος· τοιοῦτο τρόπω ἐνόλιπτον περὶ τῆς τριαυτοτάτης ἑνιαίας θεότητος. Ἀκήκασπε δὲ τοῦτα οἱ φιλόσοφοι, ἐ ἀπορθαλμῆσαι τῷ μήκει μὴ ἰσχύοντες, κατεπλαγήτες πλὴν αὐτῆ σοφίαν ἐ σιώπων, ἔκέτι περί τινος συζήτησιν ἐποιήσαντο· πλὴ παρ' αὐτῷ δεδιότες ἀπερώτησιν, μὴ κατεχωθῶσι καθάπερ τινὰ σοφισλὴ σιώπων δῆμα κατήχωσεν, φήσας ὡρὸς αὐτὸν·

k Θρύλλιον k πτερῶδες ῥηγνται διὰ θέατρου, ἢ ἓν ῥηγνται; Τῶδε γὰ ὁ πολυμαθὴς σκεῖνος, δίκροος γνώμενος, γελοῖον πάντων ἀπεδείκνυτο· πλὴ γὰ Ἀρείῳ λυσσέρκων μυσῶν εἰς ἐχημάπτζεν. Ἀναστάντες οὖν σιωπῇ τῆς τραπέζης, ὡρὸς τὰ οἰκεία ἐχώρουν.

ejuſdem naturæ & ſubſtantiæ ſunt, idemque & intelligunt & volunt? Eo, ait alter, modo, quo mens & intellectus idem ſunt; qui mutua conjunctione conſentiunt, ut corporis membra omnia recte gubernentur. Tum Philoſophus: Quæſtionem homoe grandævo dignam aſſumpſiſti, eamque diſertis verbis explicatam; verumtamen, quomodo medius inter illos eſt Spiritus? Reſpondit alter, Nimirum, uti cognitio intellectus, & apprehenſio phantaſiæ in unum concurrere ſciant, ut inſpirent voluntatem. Quo laudato; Manifeſta, inquit Philoſophus, propoſitarum quæſtionum iſta ſolutio eſt. Attamen, Domine Epiphani, dicito nobis tu quoque; quales tibi iſtæ ſententiæ videantur: age, melliſſime, profer in medium, quod verum putas. Reſpondet Epiphanius: Mea cauſa iſte ſermo inſtitutus eſt: videmini namque experiri velle, quid ego canis viliſſimus ſciam. Nihilominus loquatur ſervus veſter verbis paucis. Reponunt illi: Id ipſum nobis gratum, cariſſime, profer quædam ad inſtructionem noſtram ex fonte ſapientiæ tuæ. Tune Epiphanius: Pater, ait, ac Filius, quoad illuminationem, judicium, voluntatem & eſſentiam unum ſunt; quemadmodum bini oculi quoad eadem. Ad hæc unus e Philoſophis: Quo pacto horum medius eſt Spiritus? Cui Epiphanius: Quo res, quæ conſideranda venit, in ambobus oculis per viſionem. His auditis mirati ſunt univerſi, uno etiam exclamante: S. Athanaſii nobis ille ſententiam explicavit.

mysterium replicat Epiphanius tam humiliter

quam docte & clare

E

47 Rurſum Epiphanius: Quoniam ita placitum vobis, corporali etiam modo explicabo. Quemadmodum dentes, labia & lingua, cum loquimur, inter ſe conjuncta ſunt, ut vox formetur: ita & eum Patre & Filio & ſancto Spiritu compiratum eſt. Mens Pater, verbum Filius, Spiritus vero utriſque communis cogitatio, intellectio & contemplatio, ipſius plenitudinis ſummum ac ſubtiliſſimum. Sed aliud quoque proferamus: ſol Patrem notat, radius Filium, fulgor lucidus conſolatorem Spiritum. Conſiderate hic trium Perſonarum eſſentiam unam in principio ſuo, & admiramini. Imago Patris ſol eſt, radius ſolis Filius, calor radii Spiritus ſanctus: & ſol quidem numquam deſerit æthera; radios vero ſuos, tamquam filios, incolentibus rerram demittit; calore ſuo, humanum genus recreaturos foturoſque. Similiter etiam Pater, qui omnipotens eſt, non deſcendit in terram, miſit autem ſplendorem ſuum, in eoque calorem Spiritus conſolatoris, & ſalvos fecit quatuor fines orbis terræ. Age porro, proferte in medium illam ipſum panem, quo quotidie veſcimur; nonne ex frumento, ex aqua, & igne, ſubſtantiis tribus diverſis, unus idemque panis cognoſcitur in talem formam coalaiſſe. Neque aliter opinandum eſt de unius Deiratia triplicitate Perſonarum. Poſtquam talia audiſſent Philoſophi, nihil quidquam reperientes quod adoleſcentis prudentibus effatis opponerent, admirati ſunt vehementer præclaram illius ſapientiam atque eruditionem, nullam auſi deinceps movere quæſtionem præ timore, ne forte ipſe viciſſim quidpiam ſolvendum proponeret, unde confunderentur; quemadmodum nuper ſophiſtam quempiam ſpectante populo inſigniter confuderat, ſic pereunctarus: Trulla ſitne ex propoſito anſata, an non? Quæ verba cum ſciolus iſte audiret, omnium riſui eſt expoſitus: erat namque ex Arianorum ſacerdotibus unus. Quare Philoſophi, tacite relicta menſa ſurgentes, domum ſe ſuam quiſque contulerunt.

per varias ſimilitudines

Ad ſtuporem Philoſophorum.

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

D

ANNOTATA.

a Παραπεπαμένος, *id eſt* vefanus, mente captus, ſtultus, *ut deinde manifeſtius innoteſcit: ſic dictus* inverſo cerebro *eſſe qui ſtulti ſunt.*

b *Salummodo habebat Ms. Vatic.* ἐβόσκετο.

c *Neque* Ψυχαγωγούμενος, *neque quod Mazar. legit* ψυχαγωγοῦμαι *legere memini: videtur tamen utrumque ad originem certam revocari poſſe; alterum ad* ψυχαγωγέω perturbo, *alterum ad* ψυχάω decipio, ſeduco: *ſicut illud ſignificet* aliquam quæ turbat animas; *hoc eſt*, quæ ſeducit.

d *Ms. Vatic. multo obſcurius & minus recte, ſic legit:* ἀπὸ φιλοφρόνως, ἐ ὧν ἐ μικρὸν ὕστερον ἐπιλήψομαι, ὁρῶν τὸν ἀνέμπτον αὐτῷ ταλαίπωρον, ὡς αὐτῷ ἀντεπάγειν οὐ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν τὸ αὐτὸ δυναμένων ἀγαπᾶσθαι. ἔνθ' ἐκεῖνον μὲν ἐ δικαιοῦ χρόνῳ τῷ ὁμοίῳ πλείονι διατρεπῶ ἢ θεωρίαν ἀπεργάζεσθαι. ὧν δὲ ὁ τρόπος.

e *Ms. Vatic. prolixius hæc:* ἐμπλέκεται δὲ αὐτῷ τὸ θεῖον λόγου ὡς μᾶλλον μέλοντος ἀνθρώπου, οἱ τὴν γνώσιν αὐτοῦ ἐ. αἰσθητὸν. Qui autem de divinis rebus loquebantur cum eo, tamquam deguſtato mellis favo delectabantur, audiendo verba illius.

f *Iſthæc* Ποικίλων γὰρ σωμάτων ὄντων σοφῶν μετ' αὐτοῦ *in Ms. Mazar. deſiderata, cum admodum obſcura & vix intelligibilia ſint, e noſtro quoque textu exemi.*

g Ἐ τοῦτο γε, *pro quo habebatur in Ms. Vat.* τοῦτο ἐκέκτητο, ὅτι οἶσι.

h *Ms. Vat. ultioſe:* Ἐ ἐλεύθιον, καὶ ὅτι.

i *Inſertum hic erat* ἢ ὁποῖος ἀλάλητο. *Non capio. Habebat autem poſt duas has voculas Ms. Mazar.* οἱ ἔσται. *Recte, ideoque hoc ipſum huc tranſtuli.*

k *Quod hic* Τρίφωνα, *infra in Mazar. ſcribitur* τρίφωνα *in Vaticano* Ἐγχείριον; *utique vas manuale & rotundum, quale eſt* Ttulla, *quæ propter aptatas ei anſas* τριφῶσι, *quaſi* alata, *fieri dicitur. Non tamen ſatis capio quid hic eleuchi lateat adverſus Arianos.*

E

B

CAPUT VII.

Epiphanius, Andreæ familiaris, obviam habet dæmonem; & tentatur: cui ab Andrea hujus artes aperiuntur, & remedia ſuggeruntur.

Epiphanius arguentibus ſe, quod Andreæ adhæreat,

48 AMbulantibus itaque, junctis inter ſe manibus, quemadmodum ſupra mentionem facere memini, S. Andrea & Epiphanio, quærentibuſque opportunum conſerendi inter ſe locum; qui obviam fiebant, arguebant Epiphanium, dicentes: Nullane juventutis miſerario te tuæ capit, adoleſcens ſuaviſſime? Noli, quæſo, cum homine illo, tum a dæmone infeſſo, tum a flatu mentis dejecto, aut conſuetudinem aut ſocietatem inire: ne forte nequam illius dæmonium, pulchritudinis dignitatiſque tuæ invidum, amoris ſimulati ſpecie circumveniat ſupplanterque te: plurimæ enim ſunt graviſſimi illius adverſarii machinationes. Quibus ita Epiphanius reſpondit: Fratres Patresque, priuſquam ille occuparetur a cæcodæmone, perquam mihi familiaris extitit; carnaſque, qua inter nos diligebamus; tanta fuit, ut nihil ſupra: nunc igitur eum in calamitatem hanc incidit, num æquum putatis, nullam me miſero operam navare, miſeticordiam exhibere nullam? Scriptum eſt enim de amicorum conjunctione: Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Atque hæc reſponſio erat Epiphanii, qua ſuam cum Andrea familiaritatem incuſantibus, ſe purgabat. Præceptum namque viri Sancti pro lege ſibi inviolabili repurabat, ſcilicet ut necui ejus vivendi inſtitutum, præterquam adoleſcentibus nonnullis, eumdem amantibus, manifeſtaret.

ſatisfacit reſpondet.

Joan. 15. 13

C

Ὡς δὲ ἐρήτωσαν ἐμφρόνως ὅτι χεῖρα φρὸς χεῖρα χαρᾷ τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν ὁ Ἐπιφάνιος, ζητοῦντες ἔκφρον τόπον τοῦ ὁμιλῆσαι, οἱ συναντῶντες τῷ Ἐπιφανίῳ δικαζόμενοι ἔλεγον· Οὐχ ἑλεεῖς τὸν σεαυτοῦ νεάνιαν; μὴ τοῖνυν, γλυκύτατε νεανία, τῷ δαιμονιαρίῳ τούτῳ καὶ σαλῷ συμπαρεδρεύων & σωφοδιτορῶν αὐτῷ, μή ποτε ὁ τοιοῦτος αὐτοῦ δαίμων ζηλώσει σε τὸ κάλλος, τὸν ὡραιότητα, καὶ ἐρωτικόν σοι θέμενος παραπρόσωπον σε· ἱκανοὶ γάρ εἰσιν αἱ φροφάσεις τοῦ δεινοῦ πολεμήτορος. Ὁ δὲ Θεοφιλὴς νεανίας ἀντιπεκείμενος αὐτοῖς· Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, φρὸ τοῦ χωρίσαι τὸν ὅλεθρον τοῦτον ἐν αὐτῷ, φροτρεψάμην μοι ὑπὲρ ἐμοῦ, & ἡ ἀγάπη, ἣν φρὸς ἀλλήλους εἴχομεν, ἀσύγκριτος ἦν· νῦν οὖν ὑπὲρ ὅσον ἐπαθεν, ἀνάκλισόν ἐστι μὴ φροσέχειν με τούτῳ & ἐλεεῖν· γέγραπται γὰρ ἐπὶ σωδέσμῳ φιλίας, Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ταῦτα ἀντιπεκείμενα τοῖς πατράσιν παρήγγειλεν· παραγγελίαν γὰρ εἶχεν ὁ νόμος ἀπὸ τοῦ δικαίου ἀνδρὸς, ὅπως τοῖς νεανίσκοις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, μὴ ἀπογυμνῶσαι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ τινι.

F

Invento tandem loco opportuno, conſederunt; cœpitque Epiphanius de occurſu dæmonis, in via ſibi facto, narrationem inſtituere. Simulabat, inquiens, aſperſum canicie ſenem, præferebat habitum mercatoris Agareni, oculos habebat torvos ac feroces, quales fere a taurorum eſſe ſolent: induebatur veſtimentum nigrum, & calceos purpurei coloris. Is ambulanti mihi obviam factus; Nonne tu, inquit, filius Joannis, quem homines ajunt pro nihilo habere diabolum? Hypocriam agis ratione mei: tendam ego tibi caſſes, & lacu effoſſo illaqueabo te, ruamque tibi ollam condiam, quod conſiliis meis obnitaris. Talia blaterante malo dæmone, & minas injuriaſque ingetente, pene exanimatus ſum; admirans unde is mihi occurrerit, quocum nihil unquam ſermonis contuli; aut quis ille intentator

Narrat Andreæ occurriſſe ſibi dæmonem, a

Εὑρόντες τόπον, ἐκαθέσησαν, & διηγήσατο ὁ Ἐπιφάνιος, ὅτως αὐτῷ συνιλώτησεν ὁ τῇ ὁδῷ ὁ σατανᾶς, ὡς γέρων πεπολιωμένος, Ἀγαρηνῶν ἐμπόρου σχῆμα ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠγριωμένος καὶ τὸν τῆς βοὸς τόπον, ἐφεβεβλημένος ἱμάτιον μέλαν, καὶ ὑποδήμασιν κατοδήμασιν τῇ χροιᾷ. Μεταξὺ δὲ τοῦ διοδεύοντα σωαντήσας ἔφη μοι· Οὐχὶ σὺ ὁ υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ φασιν οἱ ἄνθρωποι, καταπεπαικέναι σε τὸν διάβολον; ὑποκρίτης ἔχεις φρός με, ἐγὼ σε πλέξω ἀμφίβληστρον, καὶ λάκκον ὀρύξας συμποδίσω σε, ἐγὼ σοι ἀρτύσω b κύθραν, ἵνα τὰ ἐμοὶ διαφραττομένω.

b

Τοῦτα τοῦ ποικίλου φλυαροῦντος, ἐγὼ φρὸς τὰς αὐτοῦ ἀπειλὰς, καὶ τοὺς ὕβρεις ἐξεπάμην· Γόθεν ἄρα μοι συνιλώτησεν, μή ποτε σιωπήσας μου λόγον μετ' αὐτοῦ·

τις

A τίς δὲ ἡ ὑπάρχει ἀεί τί μοι, οἷός μοι εἰσπραξόμενος, ἐμφοβῶν με ἐξ ἀπειλήσεως, οἷ ἐμοὶ ἀγνώστος ἐξ ἀϊδίου. Ταῦτα διαλογιζομένῳ μοι ἡ ἀπορεμβύη, κλόνος με κατέσχεν, ἡ πάροχος ἀφόρητος· ἡ ὡς ἐνθάδε κατειρχόμενος συμπέπτωκα τῇ σῇ ἀγωστύνῃ, τὸ πᾶν μοι ἀψοφήτως ἡ σὴ μακαριότης ἀπεγύμνωσεν. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος Ὁ Ἀγαρηνὸς ἐκεῖνος, φίλτατέ μοι, ἐκατόνταρχος δαιμόνων τυγχάνεις, ἔστιν δὲ ὁ ἀρχὴς εἰς τὸ πολεμεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς Θεὸν, ἐν ᾧ θεῖν πρὸς ἀπελγίας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, θέλων αὐτοὺς εἰς ἐπιθυμίας αἰσχρὰς ἐν γαργαλισμούς. Σεῦ, τέκνον ἀγαπητόν, παρακαλῶ, προσεχε σεαυτῷ, ἡ μὴ ἀγνόει αὐτοῦ τὰ μηχανήματα· Ὅρα δὲ, ἐγρηγορήθητι ἡ νῆφε ὡς πᾶσιν, ἐπειδὴ ἁπαλὸς ἡ τρυφερός εἶ, ἐ λίαν ἡδύτατος· ἐ ἔνεκεν τούτου μέμηνεν κατά σε ὁ ὑπερήφανος, ἐν ᾧ· ἵνα θεὸν σεαυτὸν ἀείθηκας, προσαρμώσας αὐτῷ τὸ μαργαρῶδες τοῦ σώματος· ἐ φθονήσας σε τῷ σωίεσιν, τῷ φρονήματι, τῷ καθαροτάτῃ σοφίᾳ, τ' εἰλικρίνειαν, ἐ διαπελέται μεμηνὼς κατά σε ὁ κατήρατος, δι' ὃν ἐξ ὅλης καρδίας σε ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν ἡ τοὺς Ἁγίους,
B τοὺς δὲ αὐτοῦ τὸ αἷμα ἐκχέοντας, διὰ ζωὴν τὴν αἰώνιον ἡ τῷ ἀπείρῳ μακαριότητι.

Ὅρα τῶν ἀκεραιολογεῖ τῷ τῷ πονηρῷ κακόνοιαν μὴ φόβῳ Θεοῦ ἡ ἀληθείας περιόδευθ. Ἐξετάζεσε τὸ τῶμα πυκνείας, ἡ τὰ τῆς σαρκὸς σκιρτήματα· ἀπέβαλε τῷ πανουργοτάτῳ ὡς ἱμάτιον· ἐν ταῖς ἐ χαῖς φαιδρύνῃ ἀδρανόμενον· φύλαττε πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σε καθαρὰς ἐ ἀμυτώτους· ἐτεθυμεῖ γὰρ ὁ πατήρ, μολύνει τὴν καρδίαν σε, ἡ δόλον τῆς ἀκαθαρσίας ἀπεργάσαται, τῇ φοβερᾷ γεέννῃ τοῦ πυρὸς καταδικάσαι σε δούλων· ὁ γὰρ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας· ἑκατέρας δὲ τῆς ἐργασίας δύο εἰσὶν οἱ ἄρχοντες, τῆς μὲν δικαιοσύνης ὁ Κύριος, τῆς δὲ ἁμαρτίας ὁ διάβολος. Σὺ οὖν, τέκνον φίλτατον, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ χρῆσαι τῆς δικαιοσύνης φιλοπονήσεως ἐργάτης, ἐ φυλάξει σε Κύριος, ἐ τηρήσει σε ὁ ὕψιστος, ἐ ἡ βοήθειά σου ἔσται κύκλῳ σε, ἡ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σε, ἵνα διαφυλάξωσί σε ἐν πάσῃ
C ὁδῷ σου. Θάρσει οὖν ἡ μὴ φοβοῦ, μὴ δὲ δειλιάτω σου ἡ καρδία, αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Ταῦτα ἀκούων ὁ σεμνὸς νεανίας, ὡς μαργαρίτους ὄμβρους ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ ἀέρια ἐτάλαξε, βρέχων τὴν τιμίαν αὐτοῦ ὄψιν· ἔκτασις γὰρ ἦν ἐκείνου αὐτὸν, σωτιζόμενον τὸ λαμπρότατον εὐαγγέλιον, ἡ τὴν μελίρρυτον θεόσκαλίαν ἡ θεοτάροχον. Πάντα δὲ ὅσα ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Δίκαρος, πρὸς τοὺς ψιθυρίζων, ὁ ἀνακρύψας τούτῳ καθεζόμενος, λελάληκεν. Ὡς οὖν τὰ δέοντα ὡμίλησαν, ἀπασάμενοι ἀλλήλους τὸ ἁγίῳ φιλήματι, ἀνεχώρησαν· ἡ ὁ μὲν Δίκαρος εἰς τὸ ἐμπαίζειν τὸν κόσμον τὸν μάταιον ἡ τὸν διάβολον ὤχετο· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπῆλθε.

Βούλομαι παραινῶ ἡ ἔτι μέγιστον πρᾶσσω τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ὑπηγήσασθαι, ὅπερ ὡς τὸν Θεοφιλῆ Ἐπιφάνιον γέγονεν· μαρτυρήσας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τε παῤ αὐτοῦ ἀπειγεπέμενον, ἡ εἰς τύμφανὲς πεποίηκε τὰ εἰς αὐτὸν πραχθέντα. Οὕτος τοίνυν ὁ Θεοφιλὴς νεανίας d [ὁ ἐγκρατεία ἐξ προσαχῆ διαιτῶν τὸν βίον αὐτοῦ] ἔχων τρόπον ἦθος τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἀσιτος ἐξ ἄποτος διαμένων, ἡ μὴ τῶν μεταλαμβάνων

litis, ille terrificus, ille minitator fuerit, eum nec viderem ante nec cognoverim umquam, plane me fugit. Atque illa cogitanti mihi aeimique pendenti, tremor & conſternatio inceſſit intolerabilis: donec huc accedens, obviam ſanctitati tuæ factus ſum, eunſta mihi, ut evenerunt, narranti. Tum orſus Andreas: Agarenos, inquit dileſtiſſime, quem memoras, centum dæmoniorum cohorti præeſt; induſtrius admodum ac ſtrenuus, ut homines, te ſtadio amoris Dei alacriter progredientes, expugnet; eorumque animas leniter demulcendo, ad pravas eupiditates, ad titillationes carnis, ad laſciviam denique adducat. Quapropter, fili cariſſime, te obſecro, rerum tuarum ut ſatagas, operamque des, ec te lateant machinationes inimici. Circumſpectus itaque & vigil & ſobrius eſto in omnibus, quoniam tenellus, & delicatulus, & ſuaviſſimus es: ideoque furore agitur adverſum te ſuperbus hoſtis, quia te ſacratum Deo dicatumque voluiſti, oblata ipſi pretioſiſſima corporis tui margarita. Invidet porro idem maledictus hoſtis tuum tibi ingenium, manſuetudinem, ſapientiam erroribus non aſperſam, & caſtimoniam: furiiſque agitatus io tuam incumbit perniciem, propterea quod ex toto corde Deum diligis, ejuſque Sanctos honoras, qui Dei & vitæ æternæ ac interminabilis beatitudinis cauſa ſanguinem ſuum profuderunt.

Diſce igitur quam diligenter perſcrutanda ſit ei, qui in timore Dei & veritate ambulat, malevolentia peſſimi dæmonis. Subige jejuniis corpus, & carnem laſcivientem doma: indue humilitatem pro veſtimento; prolixis gaude precibus; ſenſus corporis omnes puros & incontamieatos euſtodi: id enim ſtodioſiſſime agit ioimicus ſceleratiſſimos, ot anima tua fœde coeſpurcata, incontieentiæ peccato ſubjectum te in terribilis gehennæ ignem quantocius præcipitet. Qui enim peccarum committit, ſervus eſt peccati: & quemadmodum duo ſunt operum genera, ſic & duo eorum principia; juſtitiæ quidem, ſupremus cæli terræque Dominus; ioiquitatis vero, diabolus. Tu itaque, fili mi, ſac ie juſtitia Chriſti Domini ardenter & ſtudioſin te exerceas; & proteget te viciſſim Domious, & conſervabit Altiſſimus; circumdabit te auxilio ſuo, & mandabit Angelis ſuis de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Macte igitur virtute eſto, timor omeis a corde exulet, ec invoca Dominum. Iſtbæc Andreæ monita eum exciperet auribus illuſtris adoleſcens, profluxere oculis uberes lachrymarum imbres unionum ieſtar venerandam ejus faciem irrigantes: corripiebat namque ipſum eeſtaſis, excipientem animo pulcherrimam illam Andreæ adhortationem, fuaviſſimaque & ad Deum ducentia documenta. Quæcumque vero Sanctus cum adoleſcente locutus eſt, in loco e turbis remoto aſſideeti ſibi, inſuſurrando ie aurem locutus eſt. Ubi autem, quæ e re eraet, cuntuliſſeot, ſalutantes inter ſe in oſculo ſancto, ſe quiſque alio receperunt; Andreas quidem, ad illudendum more ſuo vanitatem mundi diabolumque; Epiphanius vero, in domum ſuam.

Sed & aliud ſummopere admiraodum prodigium libido eſt enarrare vobis, Frattes cariſſimi; in Epiphanio ooſtro, ardenti Deum amore proſequente, patratum; approbante Domino ooſtro Jeſu Chriſto præclara ipſius opera, eaque publicam in lucem producente. Carns itaque Deo Epiphanius, ex beneplacito illius temperans erat, habebatque in more poſitum traducere peimam ſanctæ Quadrageſimæ hebdomadam, cibi potuſque expertem; deio ſuſcipere immaculata Chriſti myſteria, tum denique

pa-

A. NICEPH. COALVO Ex MSS.

Cui Andreas artes dæmoniorum aperit,

contraque ea remedia jaxerit, tamen eli ardeat,

Epiphanius lachrymas excuerentur:

qui contuendine ſuæ in jejunando tenax,

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

pane, aqua & leguminibus nonnullis corpusculum recreare. Quadam vero Quadragesima, cum primam, quam diximus, septimanam jejunus exanclasset, præveniens sacrosanctæ Missæ sacrificii tempus, paravit ipse intra cubiculi sui parietes eduliuin e leguminibus, Orophasulum vulgo appellatum, caloris causa non permittens quemquam, propter frugus quod tum temporis invalescebat, eo intrare. Assidens igitur foco, edulium suum coquere in lebete exiguo nitebatur; eum datu signo ad Nonam, propere surgens ad ecclesiam se contulit, nulli cura obsonii demandata. Ubi eo perventum est, onaledictus dæmon, qui indecentibus ubique cogitatis hominum animos oppugnare non cessat, infestare juvenem cœpit variis de abitu e templo cogitationibus, prætexens pulmenti curam habendam esse, non alio fine, quam ut ipsum, finitis nondum precibus, ab ecclesia eliceret: cogitationes autem inpedæ, erant hujusmodi: Ecce per septimanam solidam miserandum in modum te affligens, cibo potuque abstinuisti, prostratus humi, duro solo decumbens, omni solatio destitutus; in isque tam violenter perduraști, ut prope absueris a morte præ ardore nimio, a siti excitato: cum vero curæ tibi esse deberet pauxillum alimenti parare & sumere, illo ipso relicto, abivisti incurius nulli cuiquam mandato curandi obsonii impositio: vade igitur, & inspice, num forte, adustum calore nimio, gravi domum nidore compleat; periculum enim nullum est, ne coactus hic fidelium cœtus dilabatur, prinsquam omnia tu, quæ consuesti, oratiooum pensa persolveris.

inter orandum tentatur a dæmone,

impellit de cibo cogitationem:

sed constanter precibus adhæsit,

15 Hæc atque alia, etiam efficaciora, otque videbantur æqua, suggerente superbo dæmone: machinatioues ejus perspicue cognoscens Epiphanius, hone in modum insidianti respondit: Deo curæ erit edulium meum, nutrienti quidquid vivit; ipse protector vitæ meæ. Talia impuro hosti, precantis animum in diversa trahere conato, mente objiciens; & Crucis signo se monens, ad finem usque Officii istic perstitit. Tum ad se remeans, invenit cunctos in admirationem raptos ob suavissimam odoris fragrantiam, qua domus perfundebatur: auditque pendentes animis atque ignorantes, unde tandem suaviras illa aspirsret, tsmquam de re iousitata interpellare sese, dicentes: Hue adsis, bere noster dilecte, incomparabilem hanc fragrantiam olfsee, quæ unde prodeat reseire nullus poteșt. Cumque accessisset Epiphanius, sensit & ipse suaviratem odoris mirabilem, & rei novitate perculsus est. Ingressus vero cubiculum, obi socnlos erat carbonibus plenus, & circumspectans, conspicit juvenem dignitatis eximiæ, procerstatis admirandæ, prorsus decenter compositum: eoruscabat facies ejus clarius tole: & amiebatur stola, quæ ipsam non dedeceret majestatem divinam, n collo quidem pectore tenus candida, auro intertexta; hinc vero per lumbos adusque genua, instar herbæ, viridis & citrini coloris nitente: caput rutilabat flavente coma, capillis aurum fulgore suo imitantibus. Timore perculsus ad hoc spectacolom Epiphanius, cernit saciem juvenis transformari diversimode, modo ioștar nivis candidam, modo ioștar ignis fulgurantem. Nudum protendebat brachium dextrum, quo prehensa ansa lebetem sustinebat, non otiosos foculo adstans.

recumbar contra fragantia.

& Angeli pulchritudine admiratus,

edulia coquenti:

13 Inter hæc ergo obstupefacto, ut dixi, Epi-

τῷ ἀχάντων τῶ Χριστῶ μυστηρίων, κ ὡσ ἤστις ἀ τὸ D
ὲ ὑδατος καὶ τῶν ὁσπρίων τὸν ἀνάκτησιν ἐποιεῖτο τῷ
σώματος. Ἐν μιᾷ τοίνυν Τεσσαρακοστῇ μ ὑπηρεσίας
ἐπιπλέοντος τὴν προηθεῖσαν ἑβδομάδα, πρὸ τῆ
φθάσαι τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἐνδον τῆ κοιτῶνος
αὐτῆ, αὐτὸς σκεῦος ἔψειν ὄψιον τὸ λεγόμενον
Ὀροφάτυλον, μὴ ἰῶν τινα σκοπῆσε θέρμης χάριν, διὰ
τὴν ψύξιν τῶν τὴν ὑπάρχουσαν, ἐστελθών. Ὁ δὲ
καθεζόμενος τῆς θέρμης ἐπεφόβητο, τὸν ἑψῶν ὸν
μικρῶ κυθελίῳ· κ δὴ τῆ ξύλα κρύπτοντος ἐπὶ τὸν
προσόχην τῆς ὀτίας, ἀναπὰς ἐποεῖδησεν τὴν σκλη-
πίαν, μὴ ὀτενελάμενός τινι περὶ τῆς ἐπιμελείας
τῆ ἑψήματος. Ὡς ἦν ὸ τῆ σκληπία ἐσχήκει, ὁ
πάντοτε λογισμοῖς ἀθεμίτοις πολεμῶν τὸν νοῦν τῆ
ἀνθρώπων ὁ ἐπικατάρατος ὀλίγον ὠσεῖσκεν ψε τῶ νέῳ
λογισμοῖς ἀποτασίας, προφάσει τῆς τῆ ἑψήματος
ἐπιμελείας, τῆ ὀξῶναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς σκληπίας
πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ἀρχεται δὲ ὑπυφέρειν κ διάνοιαν
τοιάδε· Ἰδοὺ δὶ ὅλης ἑβδομάδος ἐπαλαιπωρήθης,
βιώματος δὲ τόσιος ὑπεκμέμυς, χαμεύνης, ξηρο-
κοιτῶ, ἀπὸ πάντων ἀποδομύθητος, δὲ πῶς βία
ὀξυπερπίας, ὥστε ἀποψυχῶναι τῶ κυίτωνι τῆ Ε
ἀπὸ δίψης ἐνιεγερθέντι σοι· ὁπ οὐκ ὤφελες τῶν
ἀπλῆ σκευοφῶν ἐπιμελήσασθαι τῆ μετιοῦσι,
ταύτῶν ταχέως ἀνεχώρησας, τοῦ περὶ ὠτὸς μὴ ὀτε-
λάμενος. Ἐξελθε οὖν καθίσατι, μήπως κρύσων πεποίηκεν δυσωδίαν ἐκπεπατάμενον· ἡ γὰρ μὴ
ἀποδάτη σκληπία ἀπὸ τῶ ὧδε, μέχρις ἂν ἀποπλη-
ρώσης τὰς ἐξ ἐσυ σοι.

inpellit de cibo cogitationem:

Ταῦτα τῆ ἀλαζῶνος ε, ὡς ἀλόγοφρη δέδεν ὑπο- e
τιθεμένου· κ ἄλλα τινὰ θρασυκώτερα, ὁ Θεοφιλὴ, νεα-
νίας ὢν ἠγνόησε τὰ τῆ πονηρῆ μηχανήματα, φρὸς δὲ
τὴν τούτῳ ὑποβολὴν ἀπεκρίνατο· Ἔσειν Θεὸς, ὢ τιμὴ τὰ
περὶ ἐμῆς τροφῆς μεμεμήσται, κ γὰρ αὐτὸς ἔστιν ὁ
τρέφων πάσαν ψυχήν, δὲ ὑπερφανίσης τ ζωῆς μου.
Ταῦτα κ τοιαῦτα κ διάνοιαν τῆ μιαρῶ συμμεμετῆ ἀντε-
τεντῶν, κ κατατραχυτέμενος, ἵστατο μέχρις τ ἀπο-
λύσεως. Ἐπανελθὼν δὲ ὡς τὸ ἴδιον αὐτῆ, ἄρτι πάντες
ξενιζομένοις ἐπὶ τῆ ἡδυτάτη ὀσμίκι τῆ σκευοῦντη,
ἠπόρουν πάντες περὶ αὐτῆς, μὴ ἐπιτέμπουσι τὸ πό- f
θεν ἀναδίδοται, κ καθ' ἑαυτοὺς περιόδευν τινὸς φαρ-
μάκου τὸ Ἐπιφανίου ἔλεγον· Δᾶρο, φίλτατε ἡμῶν
δέσποτα, δὲ ὀσφράνθητι ἡμῶν ἀυγκρίτου, τόθεν
ἀναφερομένης, τινὸς μὴ ἐπισαμένου. Ὡς δὲ πλησίεσεν
ἐγγύτερον ὁ Ἐπιφάνιος, ὠσφράνθη δὲ αὐτὸς τ ἡδυπάτης
σκένης ὠδωδίας, δὲ καταλάβῃ τῆ θαύματι· ἐστελ-
θόντος δὲ ὸ τῆ κοιτῶνι αὐτῆ, ἐνθα ἰῶν τὴ ἄρκλα πε- f
πληρωμένη ἀνθράκων, κ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς, ὁρᾶ νεανίαν ἀξιῶν, μήκει θ πυμάτου, ὑπερτενῆ
ὧδε ὸ χαίμβον, κ τὸ φωσφορον αὐτῆ πλέζον ὑπὲρ
ἥλιον, ἡμφιεσμένον στολὴν θεοπρεπῆ, ἀπὸ μὲν g τῆ g
πάντος μέχρι τῆ σήθους αὐτῆ, λάκνῃ χρυσίῳ ἀναμε-
μιγμένῳ, ἀπὸ δὲ τῆ σήθους ἕως τ ὀσφύος δὲ μέχρι
τ γονάτων ὡς βοτάνης χλοερᾶς· δὲ h κήτιν ἀναστρέ- h
τταν ξανθίκοιος τὴν κεφαλὴν ἔχων τὰς τρίχας ὡς
ἔδος χρυσίν. Θαμβηθεὶς δὲ ὁ νέος ἐπὶ τὸ ὁρώμενον,
βλέπει τὸ φωσφορον αὐτῆ μεταφέρον· δὲ ποτὲ μὲν
ὑπῆρχεν ὡς χιών, ποτὲ δὲ ὡς πῦρ ἀναστράπτον· εἶχεν
δὲ ἀποκεκαλυμμένον τὸν βραχίονα αὐτῆ τὸν δεξιόν,
δὲ τῆ κατέχειν αὐτὸν τὴν λαβὴν κ τῶ κυθελίῳ ἐπε-
ρείδετο· ἵστατο δὲ ὸ τῆ ἀρόλη ἀχολούμενος.

Ἐν τῷ δὲ ὸ νεὸς ἐστάναι τὸν Ἐπιφάνιον, δὲ τὸν θέλω
αὐτῆ

A αὐτῷ ἐνθαμβέσας, ὁ ἡδὺς ἐκεῖνος μάγειρος, γδάσ-
μενος τῷ ζωμῷ ὥσπερ πέραν λαβὼν τοιμώμενος τῷ
i ἐψήματος, ἐμβαλὼν ἐκ τῆς κόλπης αὐτοῦ ἐγχείριον
μικρὸν, ἐκ ἄρας τοῖς τερσὶ δακτύλοις αὐτῷ ἀρτυμάτι
ἐπ' ἐκείνῳ, σωρηδὸν τῷ κυθελδίῳ ἐνέβαλεν, ἐκ τῷ
παλλίῳ τὴν ἀποκεκαλυμμένον βραχίονα αὐτῷ καπεκά-
λυψεν· ἐπερανίσας τὸ τῷ Ἐπιφανίῳ μεσδιῶν τῷ προ-
σώπῳ, κηπάμενος πέρυγας πυρρακείς, ἄρας ἑαυτὸν
ἀπὸ γῆς, εἰς ὕρανὸν ᾤχετο. Ἐλλιγιάσας δὲ τοῖς ὀφ-
μένοις ὁ νέος ἐκ κατεπλαγείς, ἔξεστη τῷ κιδίματι, ἐκ
σραφεὶς ἐκ Ἀνατολὰς τὰς χεῖρας αὐτῷ τετάσας προς
Κύριον, ἐκ δάκρυσι σωεχόμενος ἐλεγῷ· Οἱ μοι Κύριέ
μου, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ κύων ὁ σωπτερίμενος, ὅτι ἠξα-
τέσειλας τὸν φίλτατόν σου Ἄγγελον τῷ ἐξυπερέτη-
σαί μοι; Εὐχαριστῶ τῇ σῇ φιλανθρωτίᾳ, Κύριε, ἐκ
τὸ μέγεθος τῆς ἀσπλαγχνίας σου ἐνθαμβέζω, καθ'
ὅτι κἀμὲ ἐπ' ἀνακείσει κέκτησαι, ἐκ ὡ τῇ θείᾳ σου
δωμάμει ἐξιφέρεις, ἐκ εἰς ἑνὸς τόπον τὴν ἀγατόητον σε
ἔχεις κἀμέ· ἐκ χαριστῶ σοι τῷ ἀγαθῷ ἐκ ζωποιῷ
κηδεμόνι, ἐκ φροντιτῇ τῆς σωτείας μου.

B Ταῦτα μὲν συπτερμένης καρδίας προσανθομο-
λογήμενος, ἀτίει θεάσασθαι ὁποῖον ἀυλῷ ὁ φανεὶς κα-
πεκάμπτε τὸ ἔψημα· ἴδρει δὲ τῦτο τοιεῦτον ἔχον ἄρω-
δίαν, οἵαν τις ἀεὶ θμῆσαι, ἢ ἀτεικάται τὴν ἐπὶ γῆς ἀ
δώματα. Θαυμάσας δὲ τὸ πρᾶγμα, ἐ μεγάλως ἀ-
χαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐφθέγγετο· Δόξα σοι, ὁ δοξα-
μένε Κύριε, ὁ ὡ Τελάδι ἀμνήμενος ἐ προσευκόμενος,
ὅτι τὰ τ' ἐμῆς ἀπλῆς νεόητος ἀτυχέσατα ἔργα
εἰς μέτρον ἔχεις, ἐ ταῖς ἀνεκάτοις διεργεσίαις σε
τὴν ἐμὴν ἀνικανόητα ταραμυθεῖς, ἐ καπεξίωσάς με
τῆ μετελαβεῖν ἀπὸ τῆ μέλιτος τ' σῆς ἀγαθόητος.
[Τί ὧν ἀνταποδώτω σοι τῷ Κυρίῳ μου;] Εὐχαριστῶ
σοι τῷ παντοκράτορι, ἐ ὁμολογῶ σοι τῷ φιλοικτίρ-
μονι πάσας τὰς ἡμέρας τ' ζωῆς μου, ἐ μὴ ἀποσῶ ἀπὸ
τῆ νῦν μέχρι τ' ἐμῆς ἀποβιώτεως. Ταῦτα αὐτῷ προ-
σάξαμένε, ἐ λαβὼν ἀπὸ τῆ ὀσπελίε ἐκείνε μετέχει,
ἐ ἀτείρῳ ἡδύτητι σοχεθείς, μετράπη ἐνθέως
πάντα τὰ αἰωθητήρια αὐτῷ εἰς διάθεσιν ἐνθεον, ὥστε
ἐκπλήτποζ τῷ ἀθρόαν μεταβολὴν, ἐ τῷ φιλοπά-
θειαν ἐκπλαγῷ τ' ψυχῆς αὐτῷ· ἔτι πλεῖον δὲ διὰ
τὸ πράτιον αὐτῷ ἀπήρθη εἰς τὴν τῆ Κυρίε ἀγάπην ἐ
C πάντων τῶν Ἁγίων, ἐ ἐς εἰς τὰς ἐντολὰς τῆ Δεσπό-
του διὰ παντὸς πορεύομενος προθυμώτερον.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀνασὰς, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν
ᾤχετο τῆ προσευχὴν ποιῆσαι, ὡς πρὸς σύνηθες ἐχων·
ἐ δὴ τ' ἀκολυθίας πλεωθείσης, ἔνδον ἐλληθῶς
ἐκαθέζετο μετὰ τῆ πυλῶνος τ' γυμητόρων, παραλυχόν-
τος ἐκείνε ἐ τῆ πατρὸς αὐτῷ, ἐ ὡς ἐκ παρόδω τ' δη-
μοσίας ὁδῆ παράγων ἐδὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὰ
νόθα αὐτῷ ἔργα ἐκπαραπτόμενος, γυμνὸς, ἄπορος,
ἁπλῶς ἐκείσκιον τὴν ὀσφὺν αὐτῷ κεκαλυμμένον. Ἰδὼν
δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, ἐ οἰκτιρμοῖς κινηθεὶς φιλαν-
θρώποις, ἠβελήθη εἰσάξαι αὐτὸν ἔνδον τῆ οἴκε αὐτῷ·
ἐ μὴ ἔχων πῶς εἰς τὸ φανερὸν ποιῆσαι γνώριμον τῦ-
τον διὰ τὸ ἐκείσε ὄντα τὸν πατέρα αὐτῷ, σχηματισάμε-
νος λέγειν τῷ πατρὶ αὐτῷ· Κύριέ μου πάτερ, βλέπεις
τ' ἄνθρωπον ἐκείνον πῶς ἐξέρχεται γεγυμνωμένος
τῷ σώματι; ὡς εἰκάζω, ὅτι ἐ παραπτραμμένον εἶναι
αὐτὸν ὑπὸ τῆ ὀφαντίε. Ἀλλὰ Κύριέ μου ἐ φίλτατε
πάτερ, μὴ θεάσῃ τῆ γλυκυτάτε σε πάϊδε Ἐπιφάνε τ'
θάνατον, μὴ ἴδῃς τι λυπηρὸν ἐπὶ τὸ σῶμά σου, εἰσα-
γάγωμεν αὐτὸν εἰς τ' οἶκον, ἐ διὰ τ' ἀντιλήψεως τῆ

phanio, & in pulchrum illud ſpectaculum non ſine horrore quodam intento; gratioſus ille coquus, obſonio deguſtato, illius quaſi experimentum capturus; protulit e ſinu ſuo vaſculum quoddam, tribuſque inde digiris aliquid condimenti excipiens, formato Crucis ſigno, in ollam injecit, nudumque brachium intra pallium abdidit: ae tum denique in Epiphanium ridente vultu intuitus, explicatis, quas habebat, rurilis alis elevans ſe a terra, ſublimis in cælos abiit. Ex qua viſione caligans oculis Epiphanius, & ſtupefactus ſpiritu, converſus ad Orientem, protenſis ad Dominum manibus lacrymiſque genas tigantibus; Hei mihi, exclamat, Domine Deus meus, quis ego ſum, canis contritus, quod Angelum tibi dilectum miſeris famularum mihi? Gratias ago benignitati tuæ, Domine, & magnitudinem miſericordiæ tuæ religioſe veneror, quod mei quoque in judiciis tuis reminiſci, quod in potentiæ tuæ divinæ tutelam ſuſcipere, quod aliquo inter amantes te loco numenare dignatus es. Gratias tibi ago, qui cuncta recte moderaris, & ad ſalutem meam vitamque æternam diſponis. A. NICEP. COÆVO EX MSS.

54 Hoc modo gratiis contrito corde perſolutis, E ahiit exploraturus, quale ſibi, qui apparuerat Angelus, edulium paraſſet; reperirque talem inde odoris fragrantiam abſiſtere, ut quod ei aſſimilari poſſit, terra hæc continear nihil. Quam tem miratus, in haſce grariarum actiones iteeum prorupit: Gloria tihi, glorificate Domine, quem in Trinitate laudamus & adoramus; quoniam mea viliſſimi adoleſcentis opera, vere indigniſſima, aliquo loco habes; meamque inſufficientiam ſingularibus prærogativis prævenire, & participem melliræ bonitatis tuæ reddere non dedignaris. Quid rerribuam tibi, Domine mi? Debitas tibi omnipotenti Deo, gratias perſolvo, & amantiſſimo miſericordiarum Patri gloriam tribuo, neutiqnam eeſſaturus a momento hoc, cunctis diebus quoad vita ſuperſuerit. Ita precatus, accipiens pauxillum obſonii, deguſtavit: & infinita dulcedine delibutus, tam ſubito in divinam affectionem converſos deprehendit ſenſus ſuos, ut eum ſtupore mitaretur adeo tepentinsm mutationem & ſuaviſſimam animæ ſuæ alterationem; inſuper & flagrare cœpit ardentiore in Deum Sanctoſque omnes caritate, & ptomptioribus animis in via mandatorum Domini ambulare. *quod, aſſita Deo gratiis, degustans, mirabiliter immutatur.*

F

55 Die quodam ad ſacram ædem precandi cauſa abierat more ſuo, finitoque Officio regreſſus domum, ſedebat pro foribus parentum ſuurum, adſtante ipſo etiam patre; eumque B. Andreas illae via publica iter haberet, arres ſuas exercens, nudus rerum omnium indigus, pannoſa ſolum & vili veſto circa lumbos tectus; vidit eum Epiphanius, motuſque commiſeratione magna, cupiebat ipſum introducere in domum ſuam. Ubi vero modus occurreret nullus, quo id homini publice noto beneficium propter præſentiam parris præſtaret; neſcio quid cauſæ prærexens, ita hunc alloquitur: Domine mi ae patet, hominem illum conſpicis, nudo corpore plareas oberrantem: Suſpicor ego, inſaniam ipſi ab humani genetis hoſto injectam eſſe. Nnne autem, Domine mi ae pater dilectiſſime, ita filii tui dilectiſſimi Epiphanii mortem immaturam, ita paſſerculi tui mœrentem vultum nunquam aſpicias; introducamus illum in dnmum noſtram, & prupter munificentiam Domini Dei noſtri, honore ac divitiis ex bonitatis ſuæ theſauro te cumulan- *Idem conſpicatus Andream nudum, erat patrem ſuum ut in domii introducatur,*

A. NICEPHORO EX MSS.

lantis, liceat mihi inſtruere illi menſam & fundere vinum, ut mercedem animabus noſtris recipiamus: illud namque ſolum in regno cælorum inventuri ſumus.

Et ſuavat, filio indole mirifice gaudentem.

56 Ad hæc verba, pater divino quodam numine afflatus, benigno blandiſſimoque oculo filium intuitus, & faciem ejus ſuaviſſimam deoſculatus; Unguentum, inquit, animæ, & lumen oculorum meorum, fili, illa ſuper re meam exquirere voluntatem nil opus erat: vade, & quod animo collibitum tuo eſt, fac; mea quippe omnia, tua ſunt. Cui Epiphanius: Omnino, pater dilectiſſime, ita opus fuit; quædam enim petenda mihi ſunt: nam ſcriptum eſt: Filius, *k* qui patri leges præſcribit, morte morietur; & patre alicui rei intento, omne conſilium filii diſſipabitur. Quibus audiis, exultavit gaudio pater, propter ſapientiam & prudentes reſponſiones filii ſui: qui propere accelerato gradu Andream inſequens, domum uſque progreſſum tandem aſſecutus eſt; prehenſaque manu ejus, domum ſuam illum reduxit. Cumque ſimul eo perveniſſent, nec invento illic patre Epiphanii, intrare oſtium recuſavit Andreas, ſoriſque conſedit: quem vicini viatoreſque conſpicati, nudarum veſtibus & B infamientem, confluxere magno numero; aliis ingemiſcentibus & incuſantibus latratum, quod tali modo hominem rebus omnibus ſpoliatum confunderet; aliis elargientibus obolum, aliis vinum propinantibus. At ille inſtituti ſui teoax, a nemine quidpiam recipiebat; ſed cunctos a ſe repellens, pro ſolibus ædium conſidebat humi.

σε τιμήσαντος, καὶ πεπληκότος Δεσπότην ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὧν ἡμῖν ἐδωρήσατο Κύριος, παραθῶ αὐτῷ τράπεζαν, καὶ πολίτῃ αὐτὸν οἴνου, εἰς μισθὸν ἡμετέρων ψυχῶν· οὐ γὰρ τοῦτο μόνον ἀρπάσομεν ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. D

Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῶν ἐν θεῷ γηρύμβους, ἀμείνων αἰδὼς ἐγλυκυτάτῳ βλέμματι ἀπιδών, καταφιλήσας αὐτοῦ τὰ γλυκύτατα ὄμματα, ἔφη· Μύρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, περὶ τούτου ὑποθέσεως ἐρωτᾷς; μὴ ὀφέλῃς, ἀπελθὲ καὶ ὡς κελεύεις ποίησον, τὰ γὰρ ἐμὰ, σά ἐστιν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Νοεῖ πάτερ μου ταπεινοφρονεῖται, ἀλλά τινα ἐχω ἐρωτῆσαι γέγραπται γὰρ, Υἱὸς k τατεῖ δίκημα λέγων, θανάτῳ θανατωθήσεται, ὁ πατρὸς παρατυχόντος τινὶ πράγματι, πᾶσα αὐτοῦ φρόβλητις ῥαγήσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, διφρύνεται ἐπὶ τῇ σωφροσύνῃ, καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος ταχυοῖς ποσὶ καταδιώξας τὸν Ὅσιον, πέφθακεν αὐτὸν ἐνδον τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν χειροκρατῶν, καὶ φωνῶν τὰ ἴδια φωτοτρεπόμενος· ὁ δὲ τῶν τυλῶν ἐγγεστάντων, ὁ τῆς πατρὸς αὐτοῦ σπεύσας μὴ ἀνοῖξαι τὸν μακάριος Ἀνδρέας ὁ τῶν τυλῶν ἐκκενισθῆναι, ἔξωθεν δὲ καθίσας· οἱ ἐγγεστηκότες τῷ E Ἐπιφανίῳ καὶ οἱ παροδίται, βλέποντες ἀνθρωποι γεγυμνωμένον, καὶ παραπτραμμένον, σωνθροίζοντο ὡρὸς αὐτὸν, καὶ οἱ μὲν στεναγμοῖς ὠμῶζον, τῷ διαβόλῳ δὲ τῷ σατανᾷ καταρώμενοι, ὅτι τηλικοῦτον ἄνδρα τορθήσας | κατήχωσεν· οἱ δὲ ὀβολὸν αὐτῷ ἐδίδουν, | οἱ δὲ οἶνον. Αὐτὸς δὲ τῷ ἰδίῳ ἤθει κρατούμενος, παρ' οὐδενός τι ἐνομίζετο, πάντας ἀποκηρύσσων, πρὸ τῶν τυλῶνος καθεζόμενος χαμαί.

ANNOTATA.

a *Exemplum noſtrum habebat.* παρὰ τὸν τῆς βοὸς τύπον. *Notus eſt ex Codino*, Locus bovis *nuncupatus, ubi* ſtructa ædificata erat capaciſſima, præ ſerens caput bovis. *Sed quid hoc ad oculos? Ergo pro* τύπου, *ſcripſit* τύπου, *ut ſenſus ſit*, ad modum bovis.

b *Ms. Vatic.* ὑρίου; *Maz.* αὐτὸν; *malui* αὐτοῦ (*id eſt* coudiam, *unde &* αὐτοῦν condimentum) *ut eum præcedentibus concordaret*, κῶδιον *autem pro* κεφάλιον *olim uſurpari hic*, *manifeſtum fiet ex Num.* 52, *ubi diminutive dicitur* κεφαλίον. *Eſt ergo locutio proverbialis*, *qua quis diceret*, offam tibi ioteram, *vel quid ſimile*, *id eſt* pœnas mihi dabis, *vel*, rependam tibi vicem. C

c Δρᾶκις, *nam* δραστὴς, *idem ſonans quod* δραστὴρ, ſtrenuus, expeditus? *ita ſane videtur. Ms. Maz. legit* ταχὺς celer. *Recte.*

d *Ms. Vatic. minus clare*: κατὰ τὸ δικεῖν αὐτῷ ἐγκεκλεῖσθαι.

e *Ms. Vatic. ſolummodo*: ἐκκλείσαντος.

f Κόπρια. *Ms. Maz.* ἄκρια. Foculum *interpretor. Ita diſco ex Scholiaſte Ariſtophanis ad Acharnenſ.* Ἐσχάραν, τὸν τοῦ κατακαύματος ἀρτέμωνα Focum, quem nunc arulam nuncupant.

g *Ms. Mazar.* πάστρα, torquis *ſignificat autem* nervi colli tendones *ſeu* uervos ſolidiſſimos, *ſine quorum opera cervicis vertebræ collum nequirent ſuſtinere: ſed &* πάστρα collum *invenitur in Actis S. Theodori Ducis*, *unde* πάστρια, torques, *apud Nicetam.*

h Κίτρια. *Ms. Maz.* κίτρα *quod malum. Latine* citrus.

i *Ms. Maz.* τρυλλίον, *a Latino* trulla, *diverſa vaſorum genera ſignificante.* F

k *Ita conſonat utrumque Ms. Ubi vero id legerit auctor, ipſe viderit: non putem in ſacris Litteris.*

l *Ms. Vatic. peregrinam hic habebat vocem* παπιφφιρα.

CAPUT VIII.

Arcana cordium Andreæ revelata coram Epiphanio ejuſque famulis, & uni eorum indicata illius ſanctitas.

Eunuchi, Epiphanio amicis, domum ejus ſpectant,

57 INerea adeſt adoleſcens quidam, natura eunuchus, Magnatis alicujus Cubiculatius. Vultus ei rubebat colore roſeo, candebat corpus niveo, erat ſpecies decora, capilli flavi, mollities non vulgaris; multum eminus quoque muſcum olebat, mollibus indutus veſtimentis. Quia vero par erat Epihanio ætate, & domicilio vicinus, mutuo inter ſeſe amore proſequebantur. Habebat porro Eunuchus ille penes ſe dactylos, inſtar ficuum aridarum, circiter trigiota numero: & oculis in Sanctum veſtitu deſtitutum converſis, horrore perculſus & inſolentis rei novitatem miratus, per-

Ἐρχεταί τις νεανίσκος, τῇ φύσει εὐῆλιξ, μεγιστάνος τινὸς τυγχάνων Κουβικουλάριος· ἦν δὲ τὸ ὡρόσωπον αὐτοῦ ὡς τὸ ῥόδον, καὶ λευκὸς τῷ σώματι ὡς χιών, εὐειδὴς, ἐπίξανθος, βλακείαν τε τὴν τυχοῦσαν κεκτημένος, μόχθῳ μηδενὶ ἀπόζων, μαλακοῖς ἐσθῆσι βεβλημένος χιτῶσι· διὰ δὲ τοῦτο τὸν Ἐπιφάνιον συμμίλικα αὐτῷ καὶ γειτνιάζειν, μεταξὺ ἀλλήλων ἦν ἀγάπη πολλή. Κατῆν γὰρ οὗτος Εὐνοῦχος ἐκεῖνος φοίνικας καθάπερ ἰσχάδας ὡς τελέκοντα· θεασάμενος οὖν τὸν Ὅσιον γεγυμνωμένον τῷ σώματι, καὶ τῷ δέει βληθείς, τὸ ὡράγμα ἐξενίζετο, καὶ ἐπηρώτα τὸν Ἐπιφάνιον λέ-

A λέγων· Φίλτατέ μοι καὶ πεποθημένε Ἐπιφάνιε, τίς ἄρα ὕπνος ἐστὶ; τίνος χάριν παρῆγες γυμνὸς, κρύος ἀφορήτου καὶ χειμῶνος ὑπάρχοντος, καὶ ὥσπερ οἱ ὑπὸ θαλάσσης κυδωνίζοντες, ὕπνος καθέζηκεν· Ἐπιφάνιος εἶπεν· Γλυκύτατόν μοι ἀδελφὲ, τί σοι ἔχω εἰπεῖν ὑπὲρ τῶν φανερῶν, οὐκ ἐπίσταμαι· ἐπειδὴ ἠχμαλώτευταί μου ἡ διάνοια αὐτὸς ἀπὸ τῆς πνεύματος, καὶ ἀφεὶς ἐκεῖνος παρατρεπεῖς τοῖς φρεσὶν ὥσπερ ταχικῶς πεφυρμένος· πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι διαρρήσσουσι τοὺς ἑαυτῶν χιτῶνας, καὶ ἀναιδῶς πάντες τρέχουσι. Λελάληκεν δὲ τοῦτο, μὴ βελόμενος ἀκαλύψαι τινὶ ἀρετὴν τοῦ Ὁσίου. Ταῦτα εἰπὼν ἐκεῖνος ἡσύχασεν, καὶ ὥσπερ πέντε οἰκτείρας ἀδρακτήσας φοίνικας ἐβάπτισε τῷ Μακαρίῳ λέγων· Δέξαι τοῦτο, ἕνεκεν σοῦ καὶ ἐδώκαμεν. Ὁ δὲ Ὅσιος νοερὸς ὀφθαλμὸς κεκτημένος, ἔγνω τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀτενὲς εἰς αὐτὸν ἦφε· Δῶρον κωλοφορίας οἱ σαλοὶ οὐκ ἐδέξαντο. Ἀγνοήσας οὖν ἐκεῖνος τὸ λεχθὲν αὐτῷ, ἦφε· Παραπτραμμένε ἐπ' ἀληθείας, φοίνικας βλέπων, κωλοφορίας δοκεῖ σοι ταῦτα εἶναι.

B Λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· Δόλιε, ἀπελθὲ σὺ τῷ κοιτῶνί σου, καὶ ἐργάζου μετ' αὐτῆς τὴν ἀνθέκειαν τῶν Σοδομιτῶν, καὶ ἐπιδώσει σε καὶ ἑτέρας φοίνικας παλαίτερα, ὁ μὴ βλέπων τὰς ἀκτῖνας τοῦ τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ὁ μὴ ἰδὼν τὴν γεέννης τελῶν ἀγελαιότητα τὸν δρομικάτλιν, ὑπὲρ κἂν τὸν Ἄγγελον αἰχμῶν τὸν καθάπερ Χειστιανῷ ἀκολουθοῦντί σοι· τί σοι δέον, ἡμέλησας, ἀκάθαρτε, τὸ τῆς γονίας παρεδρεύων τὰ μὴ δέοντα ἐργαζόμενος, ἅπερ οὐδὲ οἱ κύνες, ἅπερ τὰ ἑρπετὰ καὶ ὄφεις, ἅπερ οὐδὲ οἱ χοῖροι φράττειν οὐκ ἴσασιν· πόθεν κατέραπε μεμαθηκὼς ταῦτα καπηργάζεσθαι; Οὐαὶ τῇ σῇ νεότητι, ἰὼ ὁ σατανᾶς ταρατρύσας σὲ φοβερὰν πυθμένα ἄδυσσον ἐβόθρωτέν τινι καὶ ἀτείρῳ ἐταμόπτι καπερέμπεσεν. Ὅρα καὶ μὴ πορρωτέρω φρόβατε b, [μή ποτε δικαίως θεὶς λάτω πυελ καπεκαλωθεὶς φρόωρον ἀφαρπάζων σε τὴν νεότητα, καὶ οὕτω σε μὴ τινέτω φρησῆαι], ἐκεῖθεν δὲ γεέννης πυελ λιγρῶς ὁλοκαυτώτει σε. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἔφριξεν, ὡς πῦρ γεγονὼς φρόσωπόν αὐτῷ, καὶ ἠχωίθη μεγάλως. Λέγει αὖ Ἐπιφάνιος φρὸς αὐτόν· Τί σοι ἐγλύεται, πύελ μὴ γνήσιε φίλε; C τίνος χάριν διετράπης, ὡς τῦρ γεγονὼς τὸ φρόσωπόν σου; Οὐκὺν εἰρηκά σοι ταῦτα; ἐπειδὴ ἔτι φθάσει, λαλεῖ ὁ παραπτραμμένος καὶ πεφυρμένος; Ἴλιλω αἴσατηί μοι τὸ Κυρίῳ, εἴπερ σωοῖτό ἀς τι ἀπὸ τῆς ἠδηπὲ αὐτῷ ἠνθέντων, τορδ θεὶς ὕπαγε, καὶ σεωτὸν εἰς ὀρθωτὸν ἄγε, καὶ μὴ ἀηδιάζῃ ἐπὶ τοῖς λόγοις· νέος γὰρ εἶ καὶ τρυφερὸς, καὶ ὁ σατανᾶς, ἀγαπητέ μου, χαλεπός ἐστιν ἐκ ἀποκλινᾶ ἡμᾶς φράττειν τινὶ ἁμαρτίαν, δέ ἐὰν ἕτερον, εἰ μὴ ἵνα κέκτηται ἡμᾶς εἰς παραμυθίαν ἑαυτῷ, τὸ φλογὶ γεέννης κατακαρπώσῃς αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος, ἀνεχώρησεν.

Ὁ δὲ τίμιος Ἐπιφάνιος διεγείρας τὸν Ὅσιον, ἐπορεύθησαν εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ, καὶ ἀρῶντες τράπεζαν, καθεσθέντες ηὐφράνθησαν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς τοῦ Σωτῆρος· καὶ μὴ τὰ μετενεγκεῖν αὐτοὺς, λέγει Ἐπιφάνιος φρὸς τὸν Μακάριον· Τίμιε πάτερ, νύελ ὁ μέγας, ὕπνος ἀποτόμως ἐχθρωΐ ἐλεγμοῖς τῶ φροφιλεῖ μοι χαμαιτίζοντι; Ἔφη φρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἐπειδὴ φροφιλές σοι καθέζηκεν ἐν ἀγαπητὸς, τέτε χάριν ἐποίησα φρὸς αὐτὸν τὸν καπάλογον ἐπεὶ οὐκ ἦν φίλος σε τὸ οἱονοῦν ῥῆμα ἐξ ἐμοῦ ἐκ ἠκόει τὸ σωόλον· εἰ γὰρ ἐτοὶ σκοτὸς ὡς τι ἐλέγχεν ἐν ἐντιμῷ τοῖς ἁμαρτυ-

cunctabatur Epiphanium hoc modo: Dilectiſſime deſideratiſſimeque Epiphani, quid iſthoc tandem eſt hominis? quamobrem nudus procedit, frigore præſertim intolerabili & tempeſtate ſævientibus? nullum inter ipſum & periclitantes in mari diſcrimen intercedit. Cui Epiphanius: Jucundiſſime frater, quid tibi ſuper his, quæ oculis patent, dicam, equidem ignoro: exagitatam mentem illius ſpiritu, eamque a ſede ſua dejiciente, vagatur non aliter quam inſeſſus a dæmone: homines autem iſtiuſmodi lacerare veſtimenta ſua, & abſque pudore aut verecundia curſitare ſolent. Ita Epiphanius, ut ne virtutem viri ſancti in lucem proferret: quibus acquievit Eunuchus: miſertuſque Andreæ, uti pauperis, porrexit quos habebat dactylos, his additis verbis: Cum aliud mihi modo in promptu non ſit, accipe hæc. At Sanctus, mentis oculis interiora cordis illius pervadens, torvoque in hominem vultu intuitus: Ficos, inquit, non comedunt infani. Cujus dicti energiam *a* non affectus alter; Revera, inquit, infanus es, qui cum dactylos, vides, videre te ficos arbitraris. a

E

58 Tum B. Andreas: Verſipellis, apage hinc ad conclave domini tui, cum ipſo ſceleri Sodomitico operam daturus; & alios etiam tibi dactylos ſuppeditabit, O te miſerum! qui ad fulgentiſſimam cæleſtis regni lucem cæcutis; qui crudeliſſima gehennæ tormenta non cogitas; qui Angeli te, utpote Chriſtianum, comitantis reverentia non compeſcecis. Quid metuendum tibi eſt, ſceleſte, cum in angulos latebraſque te abdis, illa commiſſurus flagitia, quæ etiam canes, quæ ſerpentes & angues, quæ ipſimet porci patrare exhorreſcunt? Qua iſthac præceptore didiciſti? Væ adoleſcentiæ tuæ, quam ſatanas miſere vulneribus conciſam in terribile inferni barathrum, vehementiſſimo cum impetu ac violentia, præcipitem dedit. Quamobrem conſule rebus tuis, nec porro perge; ne forte divinitus ſuperveniens igne conſumptus, in juventutis flore auferaris; ſicque hic igneo turbine, iſtic vero violenta inferni flamma miſere comburaris. Audita hac ſalutari admonitione, totus inhorruit Eunuchus; &, excandeſcente in modum ignis facie, maximopere confuſus eſt. Quare ad ipſum Epiphanius: Quid tibi, Domine & amice fidelis, evenit rei? cur mutata facies tua inflammatur ut ignis? Nonne ita prædixi tibi, quod ſi quid affecutus ſit mente captus inſeſſuſque a dæmone, id in medium proferat? Nunc igitur, cariſſime in Domino, ſi cujuſpiam illorum, quæ ipſe locutus eſt, conſcius tibi ſis; vade, & ad frugem redi meliorem, nec ad ea, quæ vere tibi objecta ſunt, erubeſce: juvenis quippe es, molliter educatus; diabolus contra infeſtus, nos circumveniens ad peccandum inducit, non aliam ob cauſam, quam ut ex noſtra gehennæ ignibus uſtulatorum ſocietate qualemqualem ipſe conſolationem nanciſcatur. Quibus auditis, abiit Eunuchus.

59 Venerandus autem juvenis Epiphanius allevatam Andream in conclave ſuum introduxit: ubi inſtructum reperientes menſam, diſcubuerunt; & Salvatoris noſtri liberalibus donis delectati ſunt: quorum ubi eſu refecerant vires, his dictis aggreditur B. Andream Epiphanius: Quamobrem, Domine & amicorum maxime, tam acribus inceſſiſti dictis Eunuchum illum mihi intimum? Cui Sanctus; Vel ideo, inquit, quod intimus tibi eſt ac plurimum dilectus, ſcelera ipſi ſua ob oculos ponere viſum eſt: quod ſi minus tibi fuiſſet amicus, iſtiuſmodi vox nulla prorſus elicita ex ore meo fuiſſet: neque enim

Eo poſt ſalutare monitum digreſſo.

Epiphanius ipſum Sanctum exorſus.

A NICEP. COÆVO Ex MSS.

illum mihi propoſni ſcopum, ut arguam & caſtigem peccatrices; ſed ut ipſe ea, quæ recta ad perfectionem dueir, decurram via. Tum Epiphanius; Id equidem novi, famule Dei, ait, Verum hic adoleſcens, ſervus eſt, eogiturque a domino ſuo; quid faciat? Reponit Sanctus: Nec me latet, ſervum eſſe illum; ne id pures: verum ſervus frugi ad obſequia uſuſque oeceſſarios tantum præſto eſſe debet domino ſuo, qui ſe emit; non itidem ad opera diabolica & nequitias, nedum ad abuminandum atque execrabile, quod dixi, flagitium. Quis enim homo non putet, ſceleris illius fœditatem ſibi averſandam eſſe, quod ipſa jumenta, ratione deſtituta, oumquam admiſerint? Rurſum Epiphanius; Si dominus ipſum ſuus adeſſe juſſerit, ſive ad obſequium corporale, ſive peccaminoſum, ſeu ſpirituale præſtandum; nec tamen illi morem geſſerit, ut ſervum decet, igoorate non potes, quot miſero illi maneant perſerendæ injuriæ, intentaodç mioæ, ſentienda verbera, alia innumera ſubeunda. Hoc quidem, ioquit Sanctus, martyrium eſt quod teſtificatur Chriſtus Jeſus, dicens: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum exlorum. Si qui itaque ſervi dominis ſuis, ad ſceins abominabile ſodomiticæ immaoitatis ſolicitantibus, oon ſuccumbant; ii vere beati & beatiſſimi ſunt, quia per ſupplicia, quæ memorabas modo, id conſequeotur, ut ſanctis Martyribus annumerentur.

velut dominī potius ea culpa ſit;

ſed Andreæ excuſationem refellit.

Matth. 5.

B

60 Dum talibus inter ſe colloquiis vacant, quidam e domeſticis Epiphaoii, pateroæ menſæ eibiſque parandis inſerviens, ubi ecoſpicatus Sanctum, ejuſque (ſed quomodo, ſolus Deus noverit) affectus eſt mentis oculis vivendi rationem; procidit ad pedes illius, multis eum laerymis ſupplicana, pro ſe ut intercederet apud Deum, impetraretque ut ſibi quoque iſtiuſmodi ioſtitutum ſectari liceret. Sanctus autem, quid alter ſupplicibus obtiuere precibus nteretur engnoſcens, cupieoſque ſeorſim cum ſolo colloqui, mutavit ſancti Spiritus virtute vernaeuſam ſervi linguam in Syriacam; locutuſque Syriee eum illo eſt, quæcumque vellet. Cum vero Andreem compellans, famulus non ſe precari, diceret, ut in ſocietatem vitæ illius admitteretur, ſi pares ſibi vires non eſſent; negavit Andreas, poſſe ipſum ſudores laboreſque, ad tam ſublime virtutis eulmen enitentibus ſubeundos, ſuperare: quoniam via, inquiebat, prærupta & acclivis, laborioſa & difficilis admodum eſt. Quare auctor tibi ſum, ut in præſenti ſtatu conſtanter pietati religiooique operam des, & a Domino tuo Epiphaoio diligenter diſcas, quæ ad virtutem ſalutemque tuam maxime conducunt: fornicationem fuge, injuriatum oblivi-ſcere, alias affectiones univerſas tempera: qoç enim taljbos te ſubjicieodi neceſſitas urget? Ad hæc famulus, Si vis, ioquit, miſerimæ meæ vilitati obſequi; die, quod non potes id effectum dare. Quibus auditis obtieuit Andreas.

Epiphanii famulus, Andreæ ſe comitem adjungens,

peris ut eum ſequi liceat;

C

61 Interea vero Epiphanius, animadvertens, ſubita linguæ mutatione famulum ſuum, quæ numquam didicerat, in medium proloqui, impenſius rem animo perpendit exelamavitque, Papæ! quantum miraculum! quid Sancti non efficiant? Beato autem Aodrea Dominum precibus pro famulo, qui eas enixe flagitarat, interrogante; quid tandem illo futurum eſſet; allapſa vox eſt, ita inqoiens: Neutiqoam illud expedit, apage eum iſthoc ecoſilio: oſtende ipſi quanta res ſit, impares ei vires eſſe ad talia aggrediendum. Andreas igitur ait Angelo adſtanti ſibi: Imple ealicem hunc liquidæ voluptatis mero, cujus olim guſtu divinæ gratiæ doois cumulatus ſum, ut arguam & caſtigem peccatrices; ſed ut ipſe ea, quæ recta ad perfectionem dueir, decurram via. Tum Epiphanius; Id equidem novi, famule Dei, ait, Verum hic adoleſcens, ſervus eſt, eogiturque a domino ſuo; quid faciat? Reponit Sanctus: Nec me latet, ſervum eſſe illum; ne id pures: verum ſervus frugi ad obſequia uſuſque oeceſſarios tantum præſto eſſe debet domino ſuo, qui ſe emit; non itidem ad opera diabolica & nequitias, nedum ad abuminandum atque execrabile, quod dixi, flagitium. Quis enim homo non putet, ſceleris illius fœditatem ſibi averſandam eſſe, quod ipſa jumenta, ratione deſtituta, oumquam admiſerint? Rurſum Epiphanius; Si dominus ipſum ſuus adeſſe juſſerit, ſive ad obſequium corporale, ſive peccaminoſum, ſeu ſpirituale præſtandum; nec tamen illi morem geſſerit, ut ſervum decet, igoorate non potes, quot miſero illi maneant perſerendæ injuriæ, intentaodç mioæ, ſentienda verbera, alia innumera ſubeunda. Hoc quidem, ioquit Sanctus, martyrium eſt quod teſtificatur Chriſtus Jeſus, dicens: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum exlorum. Si qui itaque ſervi dominis ſuis, ad ſceins abominabile ſodomiticæ immaoitatis ſolicitantibus, oon ſuccumbant; ii vere beati & beatiſſimi ſunt, quia per ſupplicia, quæ memorabas modo, id conſequeotur, ut ſanctis Martyribus annumerentur.

60 Dum talibus inter ſe colloquiis vacant, quidam e domeſticis Epiphaoii, pateroæ menſæ eibiſque parandis inſerviens, ubi ecoſpicatus Sanctum, ejuſque (ſed quomodo, ſolus Deus noverit) affectus eſt mentis oculis vivendi rationem; procidit ad pedes illius, multis eum laerymis ſupplicana, pro ſe ut intercederet apud Deum, impetraretque ut ſibi quoque iſtiuſmodi ioſtitutum ſectari liceret. Sanctus autem, quid alter ſupplicibus obtiuere precibus nteretur engnoſcens, cupieoſque ſeorſim cum ſolo colloqui, mutavit ſancti Spiritus virtute vernaeuſam ſervi linguam in Syriacam; locutuſque Syriee eum illo eſt, quæcumque vellet. Cum vero Andreem compellans, famulus non ſe precari, diceret, ut in ſocietatem vitæ illius admitteretur, ſi pares ſibi vires non eſſent; negavit Andreas, poſſe ipſum ſudores laboreſque, ad tam ſublime virtutis eulmen enitentibus ſubeundos, ſuperare: quoniam via, inquiebat, prærupta & acclivis, laborioſa & difficilis admodum eſt. Quare auctor tibi ſum, ut in præſenti ſtatu conſtanter pietati religiooique operam des, & a Domino tuo Epiphaoio diligenter diſcas, quæ ad virtutem ſalutemque tuam maxime conducunt: fornicationem fuge, injuriatum oblivi-ſcere, alias affectiones univerſas tempera: qoç enim taljbos te ſubjicieodi neceſſitas urget? Ad hæc famulus, Si vis, ioquit, miſerimæ meæ vilitati obſequi; die, quod non potes id effectum dare. Quibus auditis obtieuit Andreas.

ut autem ſciat hoc impetrari poſſe,

61 Interea vero Epiphanius, animadvertens, ſubita linguæ mutatione famulum ſuum, quæ numquam didicerat, in medium proloqui, impenſius rem animo perpendit exelamavitque, Papæ! quantum miraculum! quid Sancti non efficiant? Beato autem Aodrea Dominum precibus pro famulo, qui eas enixe flagitarat, interrogante; quid tandem illo futurum eſſet; allapſa vox eſt, ita inqoiens: Neutiqoam illud expedit, apage eum iſthoc ecoſilio: oſtende ipſi quanta res ſit, impares ei vires eſſe ad talia aggrediendum. Andreas igitur ait Angelo adſtanti ſibi: Imple ealicem hunc liquidæ voluptatis mero, cujus olim guſtu divinæ gratiæ doois cumu-

λοῖς, ἀλλὰ τρέχειν με τλῳ ἀθλέαν ὁδὸν τλῳ ἐτὶ τῇ ἀμείνῳ ἀτέγνεαν. Ἐτιφάνιος εἶτεν· Οἶδα, D
θῦλε τῷ Θεῷ κάγῳ, ἀλλ' ὅτος ὁ τεανίας οἰκέτης ἐτὶν, ἐ βιαζόμβος ὑτὸ τῷ κυρίῳ αὐτῷ· τί ἐξεν ποιῆσαι; Λέγει ὁ Ὅσιος· Οἶδα ὅτι οἰκέτης ὑπάρχει, ὐκ ἀγνοῶ τῦτο, πλὴ εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ὀφείλει ἐξυπηρετεῖν ὁ οἰκέτης τὸν ὀνησάμβον, ἐχὶ εἰς τὰ ἔργα τῦ διαβόλυ, ἐ εἰς τὰς ἁρᾴδεις τῆς ἀτιμίας, μάλιτα εἰς τὸ ἐτικατάρατον τῦτο χ βδέλυγμα, ὅτερ ὐδὲ τὰ ἄνοα ζῶντα κτλίνη τῦτο πράττειν ὐκ ἴτασιν· ἀνθρωπος γὰρ τίς ἐτι, ὃς ὐκ αἰδῆται, τ κόπρια ταύτης τλῳ ὑγιεινὸν ἀποδιδράτκειν; Ἐτιφάνιος λέγει· Ἐὰν ὁ κύριός μυ αὐτῷ προσκαλέσηται αὐτὸν, εἴπ εἰς σωματικὴν δουλείαν, εἴπ εἰς ἐφάμαρτον, εἴπ εἰς πνεύματικὴν, ἐὰν μὴ ὑπακύσω ὡς δῦλος, πάντως οἶδας πόσα πάσχω, ὑβελόμβος, τυπτόμβος, ἀτιμαζόμβος, ἐ τὰ λοιπὰ κακὰ ἀνέχόμβος. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Τῦτό ἐτιν Ἰησῦ Χριτῦ τὸ μαρτύριον, ὅτερ αἰτιτάμβος ἔλεγε· Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐτὶν ἡ βατιλεία τῶν ὐρανῶν. Ἐὰν τοίνυν οἰκέται τοῖς δεσπόταις εἰς τλῳ τῆ σοδόμων μυταρὰν χ βδελυκτὸν ἐπιθυμίαν ὐχ ὑποκύπτωτιν, ἤτοι εἰτὶν μακάριοι Ε
χ τειτμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν Βασάνων ὧν λέγεις, σωὶ τοῖς μάρτυτι λογιοῦνται.

Ταῦτα αὐτῷ ὁμιλούντων εἰς τὴν οἰκείαν Ἐτιφανίαν, ὁ ἀφειτμένος εἰς τὸ ὠφέλιμον τῦ πατρὸς αὐτῦ, [πνεύματικοῖς ὤμμαστ] ἐτηγνὶς τλῳ τῦ Ὁσίυ ἐργασίαν (πῶς δὲ ταῦτα ἑτέρῳ Θεῷ μόνῳ γνωτόν) καθίτας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῦ, δάκρυσι καθικέτευε τὸν Ὅσιον, ὅπως παρακαλέτη τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῦ τῦ χρίσαι αὐτὸν τοιῦτος ἐγκρατίας. Ἐγνω δὲ τῷ πνεύματι ὁ Δίκαιος τί εἴτιν ὅπερ ὁ παῖς ἐξελιπάρει καμίτακι, ἐ βυλόμβος κατ' ἰδίαν ὁμιλῆται αὐτῷ, τῇ ὁμιλίᾳ τῦ ἁγίυ Πνεύματος μετέτρεψεν ἐ τλῳ ὁμιλίαν τῦ παιδὸς εἰς τλῳ τῆ Σύρων διάλεκτον, ἐ καθιζόμβος ὁ Ὅσιος, ὁμίλει αὐτῷ Συριτὶ ὅτα ἐβύλετο. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγε, Ἐὰν ἠξιώθην, ὐκ ἂν παρεκάλυν σοι τοιῦτος ἐξ χ αὐτός. Ὁ δὲ Ὅσιος λέγει πρὸς αὐτόν· Οὐ δύνασαι ὑποφέρειν τὰς ἱδρῶτας χ τὰ σκάμματα τ ἀρετῆς ταύτης, ἐπειδὴ βιατὴ ἐτιν ἡ ὁδὸς, χ ἀτείρα πόνε χ μόχθυ· μᾶλλον οὖν μᾶλλον καθὼς εἰ ὁ δύτεβής ἐ τεμνόπτι, διατκόμβος ὑπὸ τῦ κυρίυ συ Ἐτιφανίυ τὰ κρείττονά σοι ἐ σωτήρια ἐχόμβα, φύγων πορνείαν, μνησικακίαν, ἐ τῶν λοιπῶν παθῶν τὸν κατάλογον· ἐ τί σοι χρεία ἀνάγκης τοιαύτας σεαυτὸν καθυποβαλεῖν; Ὁ δὲ παῖς εἶπεν αὐτῷ· Εἰ οὖν βύλει τῆς ἐμῆς ἐλευθερύτης ὑπακῦσαι, λέξαι μοι ὅτι ὑ δύνασαι τῦτο ποιῆσαι. Ταῦτα δὲ ἀκύσας ὁ Ὅσιος ἡσύχαζεν.

Ὁ δὲ Ἐτιφάνιος βλέπων τλῳ ἀθρόαν μεταβολλὼ τ γλώττης τῦ παιδὸς, ὅτι ἃ μὴ μεμάθηκεν ἀπεφθέγγετο, ὡ τῇ καρδίᾳ αὐτῦ ταῦτα σωίβαλεν χ λέγει· Βαβαὶ τῦ θάυματος, πόσα οἱ Ἅγιοι δύνανται! Ὁ δὲ Μακάριος ἐδεήθη τῦ Κυρίυ περὶ τῦ παιδὸς, χάριν τ ὁμοίας αἱρέσεως, τί ἄρα δέοι γλυκὺ χ ἦλθεν φωνὴ αὐτῷ λέγυσα· Οὐκ ἐτιν τῦτο συμφέρον, ἄπαγε τῦ εἰ χωρήματος· Δῆξον αὐτῷ φαῦλα ὁποῖόν ἐτιν, μὴ ὡς ἀδυνάτυσι, τιμῶν κατεψηφίσεται. Ὁ οὖν Μακάριος ἔφητε τῷ Ἀγγέλῳ τῷ ἑφεστῶτι· Πλῆσον τὸ κοπέλιον τ θυμηδίας, ἀφ' ἧς ἡ

χά-

A χέρες τῦ κατ' ἐμὲ χειρίσματος ἔτηθησεν. Ἐ τοίνυν ὁ Ἀγγελος Κυρίε· καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ποτηρὶς σκεῦος ἐστὶ τῦ τοιῶν μου καθήμενος. Ὁ δὲ Θεὸς ἀόρατος ἐτότισεν αὐτῳ, καὶ ἤρξατο ὁ παῖς παραπλήσια χήματα σχηματίζειν ἐοικότα τῷ Θεοφόρῳ πατρὶ, ὅτι ὁρῶν αὐτὸν ἐμιμεῖτο ἀρρυπόμβος. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ὁρῶν τὸ γεγονὸς ἐπαράχθη, φοβηθεὶς μή ποτε ἐπαναβράμῃ πάντα ἀγανάκτησις τῷ πατρὸς αὐτῦ, ἐλέγεν πρὸς τὸν Μακάριον· Δέομαί σου, ὦλε τῦ Θεῦ, μὴ τοίνυν τῦτο τὸ σφάγμα ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τῷ πατρός μου, μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐξυβρισθείσῃ, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ ἀγαθῦ βλασφημηθήσεται, καὶ ἐμὲ μεμνημένον ἑτέρωτε δείξῃ τῷ χρήτορι, καὶ ἐκ ἔχω ἵνα ὀτιδήτε εἰσαγάγω σε. Παρακαλῶ οὖν καὶ δέομαι μὴ κενὸν ἀποτίμῃς τλὼ δέησίν μου, μίμνησο μᾶς ἡμέρας ἀγάπλω ἐμῷ τῷ οἰκέτῃ σου.

Ὁ δὲ Μακάριος μὴ θέλων τὸν Ἐπιφάνιον κενὸν ἀποπέμψαι, ὑπήκουσεν αὐτῷ δεήσεως, καὶ προσέταξεν πάλιν τῷ Ἀγγέλῳ τὸ ἄραι ἀπ' αὐτῦ τὸ κατακρᾶν αὐτῷ δώρημα· καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν προτέραν B κατάστασιν, καθὼς πρόην ἐσχημάτιζεν. Ἐν λύπῃ δὲ μεγίστῃ γλυμένος ὁ οἰκέτης, ἐπαρεκάλει τὸν Ὅσιον δοθῆναι αὐτῷ πάλιν τὸ δῶρον σκεῦος. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο· Ἀελάλητάς μοι, ἡ δυνατὰ μὲ τυγχάνει ἐκδικῆσαι ἔν σοι· θέασαι τοίνυν καὶ ἴδε ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίε καὶ μείζονα, εἰ βέλομαι, ἔν σοι ἐπιδεικνύμι· πλὴν ὁ κύριός σε Ἐπιφάνιος κώλυμά σοι καθέστηκεν, παρὰ γνώμην γὰρ τῦ κυρίε σε οἱ θεῖοι κανόνες πράττειν οὐκ ἐπιτρέπουσι. Εἷς δὲ τῶν σωμιλλῶν τῦ παιδὸς, προσάξας τῷ δεσπότῃ αὐτῦ, κίκλησεν αὐτὸν εἰς διακονίαν. Ἑσπέρας δὲ ἤδη γλυκείσης, ἐβιάσατο ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον τῦ μένειν σὺν σε, ἐπεὶ ὃς ὑπέκυσε. Περὶ δὲ λείπε φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἀκμαιοτάτων πάντων τῶν οἰκετῶν, συνήχθησαν κατ' ἔθος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀγάπη δὲ διατύρῳ κρατέμενοι πρὸς αὐτὸν, ἦν γὰρ τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμος καὶ ἐράσμιος· ἰσαμφὼν ὧν αὐτῷ χερσὶν ἱσοσυμφίοις, προσέταξεν αὐτοῖς καθεσθῆναι.

Ὡς ὧν ἐκαθέσθησαν κύκλῳ αὐτῦ, ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ νοερῷ τῆς διανοίας ὄμματι εἶδε ἑνὸς ἑκάστου τὰ ἔργα, καὶ τοίῳ σφάλματι ἕκαστον αὐτῷ προκατείληπτο· καὶ θέλων αὐτοῖς ὀφελῆσαι, προτάσεμβεν ὁμιλεῖν ἤρξατο λέγειν, παραβολὴν τινα C ἐρώτημα. Αὐτοὶ δὲ ὡσεὶ κωφοὶ τῦ Ὅσίε τὰ ῥήματα καὶ αἰσχυνόμενοι, ὥστε φλόγα τῇ κεφαλῇ μεταφέρεσθαι, οἱ δὲ φρίκῃ συνεσφίγγοντο, ἄλλοι ἐλιγγίασαν καὶ ἐτρόματτον, ἕτεροι αἰσχυνόμενοι ἀνεχώρουν· ἦν γὰρ ἁπλῆ τῦ Δικαίε ὁμιλία, πάντων τὰ ἁμαρτήματα ἀποτόμως ἤλεγχεν, τοίῳ τρόπῳ καὶ τῶς ταῦτα ὀξυργάσατο. Καὶ δὴ τῦτο θαυμασώτερον, ὅτι ἑδία διαλέκτῳ ἑκάστῳ αὐτῷ ἤλεγχεν τὸ ἁμάρτημα· ἔλεγον δὲ συλλαμβάνοντες· Δίκαιε ταῦτα ὁμιλεῖ ἔτος ὁ ἄνθρωπος.

Φόβῳ δὲ βαλλομένων καὶ τρόμῳ σὺν τῷ αὐτὸν σαφηνίζειν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῷ, ὁρῶν ὁ ταμίας δαιμόνων τὰς οἰκείας Ἐπιφανίε ἐλεγχομένας τὰ ταραττόμενα αὐτῷ, συνεγείρει μετ' αὐτῦ καὶ ἄλλους ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτου πλάνης, καὶ σὺν τῇ φροντίδι καθεζόμενοι ἐγελοίαζον· γνοὺς δὲ τῦτο ὁ Μακάριος ἐμειδίασε, εἶπεν τε τοῖς· Ὁ σὺν Ἐπιφάνιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, σύντριβόμενοι τὸ τῆ Δικαίε γέλασον, ξένον τῦτο ἡγῶντο, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τῦτο εἰσηχέτευε μαθεῖν ἐβέλοντο· ἦ γὰρ ἦκον σκεῦος τῆ τοιαῦτα πλάνης τὸ γέλοιον, ἐκ

Maji Tomus VI.

locus sum. Parentique mox Angelo, Da, inquit, illi ad pedes meos prostrato porrigendum. Quod factum continuo est modo invisibili; cœpitque famulus similes plane gestus exprimere deiferi patris Andreæ, qui illum conspiciens non se temperavit a risu. At Epiphanius rei novitate turbatus, veritusque, ne patri hinc suo commoveretur bilis, talibus Sanctum precibus adorsus est: Amabo te, famule Dei, oe tali modo patris mei famolum affici patiaris; ne forte & tu ipse malum tibi accersas, & Deus pro bonis blasphemias recipiat, & me patri meo odiosum atque exsecrandum reddas, neque audebo deinceps to huc introducere. Oro igitur atque obsecro, ut irritas ne velis esse preces meas, memor amoris & beneficii a me servo tuo tibi aliquando præstiti.

A. NICEPH. COÆVO EX MSS.

videtur similatur ad tempus;

62 Andreas hasce preces in ventum abire non ferens, Epiphanio morem gessit præcepitque famulo allatum erat donum, proxime tolleret: & restitutus est ei pristinus oris corporisque habitus. Quamobrem non levi mœrore affectus, ad preces iterum confugit, Sanctumque ablatum donum repoposcit. Coi Sanctus: Dixisti modo mihi, non posse me rem tantam in te perficere: nunc igitur vide, quod pro libitu meo in nomine Domini majora etiam in te possim: verum herus tuus Epiphanius porro perficiendæ rei obicem interposuit, nefas enim docunt sacri canones, contra domini tui voluntatem quidquam agere. Ceterum alius e famulorum turba, ab Epiphanii patre ad id missus, hunc ad ministerium suum accivit. Jamque die in noctem vergente, compulit Epiphanius Andream, pernoctare secum: & hic compellenti morem gessit. Ecce autem sub tertiam noctis vigiliam famuli omnes, servitiis suis præstitis otium nacti, ad Epiphanium, qui cunctis in more se veneratione erat, ex more convenium; stantesque conjunctis manibus, considere jussi sunt.

sed ad preces Epiphanii vitæ commodum reddit.

Apud hunc pernoctans Sanctus;

63 Considentibus itaque illis & Epiphanium corona cingentibus, vidit Andreas perspicaci mentis oculo, quid quisque operatus esset, quos errores delictave commisisset: eumque omnibus recte consultum vellet, exordio dicendi facto, parabolam quamdam in medium protulit. Illi vero ejus verba sensumque assequentes, pudore suffusi sunt, non secus quam si flamma ignis abstitisset a facie eorum; alii rigebant horrore, a sensibus fere abibant alii ac trepidabant, nonnulli præ verecundia in subdncebant: simplex enim & incompta viri sancti oratio universa eorum peccata præcise redarguebat, pandebatque quo modo & fine commissa essent. Qua in re illud imprimis mirandum venit, quod cuilibet suum in sua lingua manifestaret peccatum, pensitantibus dicentibusque apud se: Isthunc mea homo ille causa sermonem instituit.

eumque favorem suæ peccata revisat,

64 Illis autem non minus timore quam tremore consternatis, dum minutim eorum delicta recensebat Sanctus; scelestissimus dæmon, animadvertens Epiphanii famulos edoceri peccata sua dedocerique, cum aliis ejusdem farinæ socijs suis ad vestibulum domus accessit, considensque elatum sustulit risum. Quo cognito, pari risu respondit Sanctus. Quod Epiphanius, quique aderant ipsi, videntes, rem insolitam arbitrabantur, & quæ risus causa esset discere imprimis cupiebant: non enim perceperant malorum spirituum cachinnos, utpote tali visione

& videntes ea dæmonem.

ANICEP. COÆVO EX MSS.

non dignati. Qui deſiderio illorum cognito, dixit a dexteris adſtanti ſibi Angelo, ut tolleret inde aliquod impedimentum : & continuo adapertæ ſunt aures cordium illorum, perceperuntque quælibet dæmoniorum dicta & riſus. Tum ad Epiphanium converſi famuli, ſciſcitabantur ; quænam eſſent mulieres iſtæ, quæ foris adſtabant, libidinoſæ, intemperantes, in riſum effuſæ ? Quibus hæc Epiphanius ? Dæmones, ſunt, qui nos coram in os deridenť, quia animas noſtras peccando commaculavimus. Quo audito, ſe ſuaque opera incuſantes ſurrexere, & venerabili Epiphanio honore exhibito, ad ſua ſe cubilia quiſque contulere. Inter eundum vero alter alterum ſic compellabant : Vidiſtin' rem admirabilem, quomodo mendicus ille omnia mihi mea adverſus Deum aperuerit commiſſa ? Cui alius : Imo vero, frater; ſed & mea non celavit. Et illis rurſum tertius : Credite, inquit, mihi fratres, etiam occultiſſima quæque cordis mei in lucem protulit. Denique alii ajebant, Sanctum eſſe; negabant alii, haruſpicinæ & conjecturæ e ſignis cæleſtibus petitæ illam peccatorum declarationem attribuentes, quamquam alii diabolicis operationibus mallent.

Fit inter recedendū de hoc diſcepta-tibus,

B

Epiphanius, ipſe adſtantes ſe-rens ſic

65 Poſteaquam ſoluti ſomno jacebant domeſtici omnes, ſurrexit ſe more ſuo Epiphanius e lecto, poſitoque humi ſtragulo, ſomno illic ſe dedit. Andreas vero, qui interea in Epiphanii lecto ſomnum ſimulabat, ubi ſopori ipſum ſuccubuiſſe animadvertit, relicto ſtrato, deſcendit in curtem; inventoque ſterquilinio, quod reliquum erat noctis in eo exegit: illuceſcente autem die, dimiſſus ab Epiphanio, ad ſpirituale ſuum certamen exivit. Tum Epiphanius, accerſito ad ſe famulo, quem pridie Sanctus lingua Syriaca fuerat allocutus, inquirebat, quo pacto myſteria illa in ipſo peracta eſſent. Qui, ut erat Epiphanio inprimis carus, nihil quidquam eorum, quæ ſi evenerant, ipſum celavit, ſic narrationem exordiens:

Ipſi hanc ex prior: famulo

Dijudicat quid ipſi ea am famulo ac-ciderit.

C 66 Simul atque in conclave tuum infelius ille pedem intulit, mi Domine, me ſtupor invaſit, conſpicantem illius faciem ſolaribus radiis fulgidam: voxque, neſcio unde, auribus meis inſonuit, dicens: Adverte animum & vide, quantum ſtultitia, quam Domini cauſa ſimulat, ipſum extulerit. Intendens igitur animum oculoſque, vidi, ex multis qui Sanctum ambiebant radiis, patvum aliquem ſeorſim egredi, & vultum meum illuminare: cœpique ſtatim imitari geſtus modumque agendi ipſius; quamdiu radius ille mihi viſus eſt: quo tandem ſublato, ad priorem rerum mundi hujus conſuetudinem reductus ſum. Ecce autem, Domine mi, ex momento hoc ſalutis meæ adjutor eris & dux, qui currentem in via mandatorum Dei dirigas. Talia inaudiens Epiphanius, admirabilia adoleſcens, ſenſibus pene & ſpiritu deficientibus præ ſtupore, famulum manantibus ubertim lacrymis amplexus & oculos talium arcanorum teſtes ſpectatoreſque exoſculatus eſt, dicens: Dominus omnipotens, qui mirabilia hæc tibi myſteria revelare dignatus eſt; poteſt itidem, Frater dilectiſſime, animam tibi tuam ſalvare: ego autem ab hodierna die res tuas, non ſecus ac amici fidelis & ſpirituali conſanguinitate me contingentis, cordi habebo. Stetitque ſua dictis fides: Epiphanius ſiquidem famulum illum omni deinceps tempore profecturus eſt amore ſingulari, eique in omnibus præſto fuit, tum quæ ad animæ, tum quæ ad corporis neceſſitatem ſpectarent.

Idemque de nepti carissimili habet.

ὄπως ἢ τοιαύτης διαβλέψεως ἄξιοι. Σωιεὶς δὲ τῦτο ὁ Δίκαιος d [λέγει τῷ τοῖς δεξιοῖς αὐτῦ ἑρεσῶτι Ἀγγέλῳ·] Ἄρον τὸ τῆδε κάλυμμα· ἐ ἅμα τῷ ῥήματι ἀτεκαλύφθησαν αἱ ἀκοαὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, κ ἤκουον τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενά τε ἐ γελοιαζόμενα. Ἐπηρώτων δὲ τὸν Ἐπιφάνιον οἱ αὐτῦ, λέγοντες· Κύριε, τίνες εἰσὶν αἱ ἅσυται αὗται γυναῖκες, αἱ ἐξωὶσῶσαι, κ τῷ γελοίῳ κοπτόμεναι, ἐ τοῖς ἀναιδείαις ἐπιφερόμεναι; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων, γελῶσιν εἰς τὰ πρόσωπα ἡμῶν οἱ δαίμονες. Ταῦτα ἀκούσαντες, ἑαυτοῖς καπεμέφοντο, κ ἀθῦς ἐξανεστάντες, ἐ τῷ τιμίῳ Ἐπιφανίῳ προσκυνήσαντες, ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐπὶ ταῖς κοίταις αὐτῶν. Ἀναχωρήσαντα δὲ αὐτῶν, ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἔλεγον· Ἐθεάσω πρᾶγμα παράδοξον, πῶς μοι ὁ τένης ὕτος λελάληκεν τὰ ἐμὰ τλημιμελήματα; Λέγει ἕτερος· Ναὶ ἀδελφὲ, κ τὰ ἐμὰ τάντα δεδήλωκεν. Ἀτεκείθη δέ κ ἕτερος· Πιστόν μοι, ἀδελφοὶ, ἐ ἐμοὶ τὰ τῆς καρδίας μυ κρυπτὰ ἀτεκάλυψεν. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι Ἅγιός ἐστιν· οἱ δὲ ἔλεγον, Οὐχί, ἀλλὰ μάντις ἐστὶ, ἐ ἀπὸ τῆς τῶν ζώων e σοχασμῶν ἀναγέλλει ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἀπὸ E δαιμονικῆς ἐνεργείας ταῦτα ἡμῖν ἀτεκάλυψεν.

Γνωσάντων δὲ πάντων τοικεῖν αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς ἐξ ἔθυς αὐτῷ ἦν, καταλειπάντων τὴν κλίνην αὐτῦ, f τάπητα τιθεὶς ἐπὶ τῷ ἐδάφους, τῷ ὕπνῳ μετελάμβανεν. Ὁ δὲ Ὅσιος κηματισάμενος ἐν τῇ κλίνῃ τῷ Ἐπιφανίῳ ἵνα ὑπνῶσαι, ὅτι δὲ ὑπνωσεν ὁ Ἐπιφάνιος, καταλιπὼν τὴν στρωμνὴν Ἐπιφανίῳ, κ καπελθὼν ἐν τῇ αὐλῇ, ὤρυει κοπρῶδη τόπον, κἀκεῖσε διέμεινεν ἕως τῦ τὸ ὑπόλοιπον. Πρωΐας δὲ γνομένης προτεμόμενος ὑπὸ Ἐπιφανίῳ, ἐξῆλθεν εἰς τὸ πνῦματικὸν ἀγῶνα αὐτῷ. Τότε προσκαλεσάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸ παῖδα, ὃν ἐλελάλκει ὁ Ἅγιος τῇ Σύρᾳ διαλέκτῳ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῦ, Ποίῳ τρόπῳ τὰ μυτήρια σκεῦνα ἐν σοι διεπράχθησαν. Ὁ δὲ φίλτατος ὢν αὐτῷ εἰς αὐτὸν, ἅπαντα τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀνελλιπῶς δεδήλωκεν.

Ὅτε ἦλθεν, κύριέ μυ, ὁ Ὅσιος ἐν τῇ κοιτῇ σε, ἐγνώμιλν ἀθέως ὄντως, ἐ ἑώρων τὸ πρόσωπον τῦ Ἁγίυ σκεῦνο ὡς τὸν ἥλιον ἀπαράτητον· ἐξεσαμβύκ με δὲ, σωτίζομαι φωνῆς τόθεν ἐκ οἶδα, λεγύσης μοι· Πρόσχες ἐ ἴδε, ἡλίκον αὐτὸν ἡδὰ τὸν F Κύριον g σαλία τεποίηκεν. Ἐώρουν δὲν κ ἰδὰ ἀπὸ τῆς g ἀκτῖν-ης ἴσης ἐπὶ τὸν Δίκαιον, μικρά τις ἀκτὶς μειακῶς χωειθεῖσα προσετέλαυψε τῇ ὄψει μυ· ἐ ἀθέως ἠρξάμλν ποιεῖν τὰ σχήματα αὐτῦ ὅσλον προθεσμίαν ἐπιθέασο· ἔπειτα ἀφείλασν ταῦτα ἐξ ἐμᾶ, κ ὑπῆρχον καθὰ κ πρόλν εἰς τὰ τῦ κόσμυ ὑπερεισόδυ-ήθεσιν. Ἰδὲ Κύριέ μυ ἀπὸ τῆ νῦν αὐτὸς γλῦ τρονητὴς τῆς σωτηρίας μυ, ὁδηγῶν με ἐν τείβῳ τῷ τῦ Θεῦ ἐντολῶν. Ταῦτα ἐωτιωθεὶς ὁ θαυμάτιος Ἐπιφάνιος ἐ ἐλληγιάσας, ἐξέπ τῷ πνεύματι, κ ἀξιπλαγεὶς αὐτῷ δάκρυσιν, ἠπάσατο τῆς ὀφθαλμῆς αὐτῦ, ὡς θεατὴς γλυόχ τῷ τοιῦτων μυτηρίων, κ ἔλεγλν· Ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ὁ δείξας τὰ θαυμαστὰ μυτήρια ταῦτα, δυνατός ἐστιν σώσασθαι κ τλῶ καλῶ σε ψυχλῶ, ἡγαπημένε ἀδελφέ μυ· κἀγὼ ἀπὸ τλῦ σήμερον ὡς φίλον με γνωσίῳ κ σωμέμοιν πνεματικῷ ὄντα τὰ πεῖ σε διαθήσομαι. Ἡγάπα τοίνυν ἔκτοτε τὸν παῖδα ὁ Ἐπιφάνιος, σωεργὸς αὐτῷ h [γνώμυος εἰς π τὰ ψυχικὰ ἐ σωματικά].

AN-

ANNOTATA.

a *Nota eſt, neque hic fuſius explicanda, licet ſatis ad rem pertinens, ambiguitas ſignificationis, in voce Latina* Ficus, *uti & in Græca* σῦκον. *Eamdem eſſe in voce* κολοφωνία *ſive (ut hic argute ſcribitur)* καλοφωνία, *non habeo auctores quibus probem: ſed quoniam ficus albas nigraſque novimus, vix dubito quin ſimilis apud Græcos differentia fuerit, & ſic* Κολοφωνία, *dicantur res, quæ colorum habent Colophoniæ reſinæ ſeu picis, cithareedis notæ. Dixi autem commutatas vocales, ad ipſum quod arguitur vitium, & ſicos ſeu manifeſtas illud conſequentes exprimendam, ſcienti quod* κόλον podex, φιλος leniſer, mortalis *ſit.*

b *Mſs. Vatic.* μέγιστα διαφέρει σε τῆς θείας χρίσεως θαλάττης τοῦ πονηροῦ ἀδίκως τῆς σῆς αὐστηρᾶς ἢ ὑπὲρ μὲν τοιούτου.

c *Mirum quod non potius in* Scythicam, *quæ Sancti materna erat. Sed & Syriacam didiciſſe ille aliqua occaſione potuit, ut erat perquam docilis: & non dicitur duo linguarum præditus, ut ſua quemque lingua alloqui poſſet.*

d *M. Vatic.* πῶς δεξιοῖς αὐτῶ, ἴσα μετά τινος ἰδιώτου, Stanti ſibi a dextris, inquit, cum quadam auctoritate.

e Συγχωρῶ τὰ *Mſs. Mazar. eſt: habebat Vatic.* συμβάντων: *non male.*

f *Mſs. Vat. erat* ἐπέλχων, *ſignificatque id quod ſubſternitur alicui ad orandum, & in Euchologio Goar. pag. 832 invenies,* τὸ παρὰ ἐμοῦ ἐπέλχων, *etiam pro ſtragulo ſacræ menſæ uſurpari.*

g *Vatic.* ὅτι διὰ τὸν Κύριον τοῦτο ἃ πεποίηκεν, quod propter Dominum facit, quæ fecit.

h *Idem minus congrue:* ὦ τῶν τῆς τῷ ναῷ ἀμοιβῶν χρεῶν, & τῶν σωματικῶν χρείων.

CAPUT IX.

B *Poſt accepta verbera in ſimeto obdormiſcens, ſub pertranſeunte curru illæſus manet Sanctus; noctu autem deprehenſus in eccleſia ultro reſeratu orare, miraculo efficit, ne revelari id poſſit.* E

O Δὲ μακάριος Ἀνδρέας, μὴ τὸ ἀναχωρῆσαι τὸν οἶκον Ἐπιφανίου, ἠγωνίζετο ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τόποις τῆς πόλεως, ὅτε ὐδεὶς αὐτὸν ἐγίνωσκεν, ἀφορήτῳ παγετῷ ψυχόμενος, & τῷ κρύει πεπνιγόμενος, πτοίαις παλαιωρούμενος, ὑπὸ πάντων μισούμενος, ὥστε καὶ οἱ παῖδες τῆ πόλεως τύπτοντες, σύροντες, & ῥαπίζοντες σφοδρῶς, καὶ τῷ αὐχένι αὐτοῦ χοιρίον βάλλοντες, ἕλκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθράκων ποιοῦντες, & τὸ φρύγιον αὐτοῦ χλοάπτες. Οὕτως κακοχάρμων μετακείμενος ἐν τοῖς ἀρτοπωλείοις ἐγίνετο, ὡρος τὸ ἀνακτήσασθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀγανηστείας ἀπεκάθιζεν. Ἐκεῖσε τινων παρχόντος, τινὲς τὴν φιλοχείσιαν ἐδίδοσαν αὐτῷ ὀβολὸν, ὁρῶντες αὐτὸν καταπεπονημένον, & ὡς ἱκανὸν χρόνον μὴ θεασάμενοι, ἔλεγον αὐτῷ· Πῶ ἦπαρχες ἕως τῆ νῦν, ἔξηχε; τῶ διῆγες τὰς τοσαύτας ἡμέρας; Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπεκρίνατο· Ἔξηχοι, οὐκ οἴδατε ὅτι μωροῖς συμφορήμενος, μωροῖς ὡς μωρὸς διεπάλαιον; & αὐτοὶ ἔξηχοι μόνοι χαμαιτίζετε. Οἱ δὲ τῷ γέλοίῳ ἑταιρόμενοι οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα· μωρὸς γὰρ ἐπάλει τὰς ὁλεθρίας δαίμονας, μεθ' ὧν τὸν πάλην ἐκάστοτε ἐποιεῖτο, διὰ τὸν τῆ ἡμερῶν βασιλείαν ἀγωνιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐδίδοσαν αὐτῷ ὀβολὸν, οἱ δὲ ἄρτον δύο· οἱ μὲν ἄρτον, οἱ δὲ τύρον, ἄλλοι δὲ ἰχθύδιον, οἱ δὲ θέρμα, & ὁτιοῦν ἕξ ὧν ἐπιφορτίζετο ἕκαστος· εἰσερχόμενος δὲ ὁ καθαροποτίου, τοῖς ὁμοίοις πένησιν διένεμε ταῦτα. Καὶ πολλάκις τινὲς τῆ ἐλεημόνων, ἐλεῶντες & οἰκτείροντες παρεῖχον αὐτῷ τὰ φορέσιμα ἱμάτιον· καί τινες δὲ πένητες ἁρπαγες, ὡς οἷα λῃσταὶ ἀναιδεῖς χαμαιτίζοντες, νυκτὸς αὐτῷ ἐπεμβαίνοντες, ἀφέντες αὐτὸν [ὡς ἐγυμνώθη] γυμνὸν, ἔφυγον. Οὗτοι δέ εἰσιν ὕπερ οἱ τῆς πόλεως εἰώθασιν καλεῖν, Τὰ τῶ Ἀρχιερέως παιδία.

Πάλιν μετὰ τὴν ἡμερῶν τὸν σωματικὸν χειμῶνα ὄντα ἐκεῖθεν καθαροποτίῳ ποιούμενος οὐκοῦν τὴν διερχομένων, θεασάμενός τις αὐτὸν ὕπνῳ ἀδεῶς & ἀνεμποδίστως καθήμενον, ἀπήγγειλε τῷ καθαροποτῆ· ὁ δὲ ἐξελθὼν, καὶ ἰδὼν τὸν Ὅσιον ὕπνῳ, ἀπασάμενος ῥάβδον, τοσοῦτον ἔτυψεν αὐτὸν, ἕως ὅτε ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἠλάττωσεν· Διερχόμενος δὲ & ἕτερος ἀναιδὴς

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

trauſiens; ubi vidit Sanctum verberibus exceptum, impulſus a dæmone, eumdem paſturali pedo, quod manu geſtabat, collectis viribus pulſabat tauro eum impetu, ut eminus verbera exaudirentur. Andreas veru oculos iu verberantem inteudens, amaros præ dolure gemitus ducebat; ſurgenſque propius acceſſit homiui, & ad geuua procidens, amplexu conſtringebat pedes liugebarque lingua, durum pectus precibus mullire conatus. Quod conſpieati uonnulli; Ecce, ioquiebant, dæmuniacum illum, mente læſum; quomodu advulutus fævientis in ſe pedibus, tamquam eanis præbenti ſibi quidpiam, blandiatur inſenſibilis ad verbera. Nempe dæmon in viſceribus ejus furit. Audreas aurem, grsvibus afflictus vulneribus, aſtantium oculis ſe ſubduxit; iuventuque ſterquilinio, breviſſimu illie ſumno indulſit. Viatures autem illae iter habentes, conſpecto ſupra ſimum viro ſanctu, ex imu eorde ingemiſcentes, dieebant, Ignis & ſulphur capiti illius, quæ iſthæe operata eſt in te: nam fama erat, a mulicre quapiam ope dæmonis illum ad inſaniam ſuiſſe adactum: quamvis alii iu epilepſiam utriginem mali referendam ſuſtinerent. At Deus, qui areana cordium perſpicit, & alra a longe eugnoſcit, & eogitationes huminum conſideraret; non ignorabat, quæ famulus ſuus, & eur operaretur.

ſuper ſimetum dormiſcit:

& a tranſeuntc ſuper curru

69 Jacente igitur Andrea iu ſpurco ſurdidoque, ut dictum eſt, loco, contigit plauſtrum illac tranſire; eujus agitatur, multo vino madeus, tragœdorum mora ferebatur, ignarus dormientis in platea Aodreæ: qui agitaturum boum ungulis calcatus, rapcatarumque rotarum imperum medio ventre excipiens, tranſeuntis ſuper ſe currus pondere preſſus ſuit. Hoc qui eadem iter habebant conſpicati, cum indignatione increpuerunt aurigam, nonnulli etiam ad verbera progreſſi, dieebant, Nihil ſentias tu ipſe licet; at ſilem qua eurrus tranſeat proſpiciendum tibi ſoit. At ille, vino plurimo ubrutus, vix id reſponſi dabat; Quis hominem in media eoegit via quietem ſibi dare & habitationis locum deligere? Cui rurſum illi: Utinam in te tranſerat Deus paſſiunem illius & ſpiritum, unde ad res tam inſolita & a ratione alienas impellitur! Sanctus interim, quæ graria Chriſti ſuit, manſit illæſus. Quamobrem miraotes aliqui dicebant; De inſano iſthoc quid ſentiemus loquemurve? Dubium ſane eſt, utrum a Deo, au a malis ſpiritibus, a quibus ad perniciem uſque exagitatur, ſuerit conſervatus. Alii exiſtimabant, iocolam hominis terrum dæmona, quod perdite deſideraret eum porro incolere, confeſtim plauſtri pondus alleviaſſe, hineque ſine læſiono tranſiviſſe. Alii vero id negantes, attribuere Deo malebant, qui calamitatis Andreæ miſertus, ipſum protexiſſet. Arque hæc omnia faciebat Sanctus animo lubenti, odio proſequens mundum & ea quæ in mundo ſuut, ut potiretur aliquando regni cæleſtis.

illæſus mirabiliter ſervatus.

æſtivocalori uren dum ſe exponit,

70 Aliud quoquo memorstu dignum, benigniſſimo Domino noſtro vires ſufficiente, operatus eſt. Illud æſtatis tempus agebatur, quo æſtus ſolis intolerabilis terram quodammodo ut elibanum ſuccendit; eum Beatus ebrium ſe ſimulavit, ebriorum exprimendo geſtus greſſuſque imirando; procedenſque in locum maxime apricum, procubuit media via, nullu eibi potuſve admiſſo ſulatio; & æſtuantem illie ſulem diu toleravit. Prætereuntes vero, quod offendiculu ſibi eſſet, a diabolo ad iracundiam inſtigati, pars baculis cædebant jacentem, pars impactu in ipſum calee trauſibant; alii blaſphemantes conculμβον ἔχων ἦθος, χαμαιζόμενος βόσκειον ῥάβδον, ὡς ἐθέατο τὸ Ὅσιον τυντύμενον, τρωθεὶς ὑπὸ τῆ διαβόλε, δίδωσιν αὐτῷ μετ' ἧς ἐφέρετο ῥάβδε, ὡς ἠδύναντο, ὥτε ἀκουσθῆναι τὸ κτύπον πόρρωθεν. Ἀπιδὼν δὲ ὁ Ὅσιος φωνὴ τὸ τύψαντα, πικρῶς ἀνεστέναξεν τῷ πόνῳ· ἀναπὰς δὲ ἑτοιμάζη πλησίον, ἐ πεσὼν κατασπάζετο τὰς πόδας αὐτῦ, διαλείχων τῇ γλώττῃ, ἐ φροντιζόμενος. Τινὲς δὲ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Θεάσασθέ φησιν, τῶς ὁ δαιμονιῶν ἄτος ἢ παρατετραμμένος, καθάπερ κύων κατ' αὐτῦ σαλεύει ἄτυ τὰς πόδας τῦ τύψαντος αὐτὸν καταπάζεται ἀναισθήτως, καθότι ὑ δαίμων αὐτῦ ἔνδον ἐπιμαίνεται. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας τὰς ἀνυποίτους δεχόμενος πληγὰς ἔ. ἐαυτῦ ὑπανεχώρησεν, ἢ δύρων κοπρῶδη τόπον ἐκεῖσε ἐκάθευδεν, ὑπνε βαρυτάτε ἐφαπτόμενος. Οἱ ὖν ἐαυτῦ διερχόμενοι, ὁρῶντες αὐτὸν ἐπὶ τ κοπρίας ἡσυχάζοντα, ἐκ βάθυς στενάζοντες ἔλεγον· Πῦρ ἐ θεῖον ἐπὶ τὸν κορυφὸν τ ἧς τε ταῦτα ἐργασαμένης· ἔφασκον γὰ, ὅτι ἀπὸ γενετικὸς ἀφιερασία σατανικῇ ἐταράττετο. Οἱ δὲ, Ἀπὸ ἐτελήψεως σωίβη αὐτῷ τῦτο τὸ πάθος. Θεὸς δὲ ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων, ἐ τὰς διαλογισμὰς τῶν ἀνθρώπων ἑῶν, εἶδε τῇ διηλακύτῇ τὸν ἐργασίαν, ἢ οἷς τρόποις ἔφαττεν ταῦτα.

Κειμένε ὖν τῇ Ὁσίᾳ καθ' ὁδοίρηται ὑπὸ τῶν κοπρώδων τόπων, συνέβη ἁμαξαν διέρχεσθαι ἐκεῖσε· ὁ δὲ βοηλάτης, πλείοις οἴνῳ συμπεφυρμένος, τραγῳδῶν ἐπορεύετο, ἐ μόλις συνείδει τὸ χ' τ' Ἄγιον. Παυσάντες τοίνυν οἱ βόες, κατεπάτησαν τ Ὅσιον, ἑλκόμενοι δὲ ἢ οἱ τροχοὶ μέσον τῆς κοιλίας αὐτῦ διῆλθον. Θεασάμενοι δὲ οἱ τὸν ὁδὸν πορεύομενοι, κατεκρώγαταν τὸν βοηλάτην θυμούμενοι, καί τινες τύψαντες αὐτὸν σφοδρῶς ἔλεγον· Ἕως ὅτι ἂν αἰσθάνῃ καὶ ἂν ἔβλεπες πόθεν πορεύεται ἡ ἁμαξα; Ὁ δὲ τῷ πολλῷ οἴνῳ κεκραιμένος, μόλις ἀπεκρίνατο· Τίς ἰῶν ἀγγαζεν αὐτὸν μέσον τ ὁδῦ καθεσθῆναι, ἐ τὰς σκηνώσεις ποῆσαι; Οἱ δὲ φησὶ αὐτῷ· Δῴη σοι ὁ Θεὸς τὴν αὐτῦ φιλάνθρωπίαν ἢ τὸ πνεῦμα, ὅτες αὐτὸν ὡς πλείονα ἀπὸ ἀναισθησίαν ἤλασεν. Ὁ δὲ Δίκαιος χείμενος τῇ Χριστῇ διέμενεν ἀβλαβής. Καί τινες θαυμάζοντες, ἔλεγον· Τί ὦπωμεν, ἢ τί φθεγξώμεθα περὶ τῦ περφυμένε τύτε; ἐπορεύμεν, ἆρα ὑπὸ Θεῦ ἐστεπόθησαν, ἢ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὑ οἷς κατατειβόμενος ὤλυται. Οἱ δὲ ἔλεγον· Εἰκάζομεν, ὅτι ὁ συμπεφυρμένος αὐτῷ δαίμων, ἐπιστοθῶν τῷ σωθέντι αὐτῷ, ὀξέως τ' ἀμάξης τὸ βάρος ἐκύφησε, ἐ ἀβλαβὴς διέμενεν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Οὐ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐλεήμων ὑπάρχων, οἰκτειρήσας τὴν αὐτῦ ἀτυχίαν, ἐσκέπασεν αὐτόν. Ταῦτα πάντα ἐκτενῶς ἔφαττεν ὁ Μακάριος, μιτήσας τὸν κόσμον ἐ τὰ ἐν κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

& a prætereuntibus ludendum

Ἕτερον δὲ παῖγμα ὁ Δίκαιος ἔφαττεν, τῇ φιλανθρώπῳ Θεῷ ὑποδωκεῖντος αὐτῷ. Ἐν γὰ ταῖς τῇ Θέρες ἡμέραις, ἰώνικα ὁ ἀφόρητος καύσων τὴν ἥλιν ὑπῆρχεν, ὁ ἐ τὸν γλῶ ὡς κάμινον ἐργαζόμενος· τότε ὁ Μακάριος σχηματιζόμενος ἐποίει αὐτὸν ὡς μεθύοντα, ἀφιλόμενος ἐν τῇ καυσώδη τόπῳ, ἐκεῖσε ὑπέμενεν τὸν φλογερὸν καύσωνα, ἄβρωτος ἐ ἄποτος μέσον τ ὁδὸ ἀνακείμενος. Οἱ ὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι εἰς αὐτὸν, ἐκ διαβολικῆς ἐργασίας θυμούμενοι, οἱ μὲν ῥάβδοις ἐτυπτον, οἱ δὲ λακτίζοντες διέβαινον· ἕτεροι δὲ βλασφημοῦντες ἐ τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες, ἄλλοι δὲ

τὰς

A τὰς τόδας αὐτῦ λαβόμενοι εἰς τὸ κάπετος ἔτυχον. Ἡνίκα δὲ ἡνύξ κατέλαβεν, ἀνιστάμενος ἐκεῖθεν, ἦρχετο ἐν τοῖς προθύροις τῆ ἐκκλησιῶν, καὶ δὲ ὅλης νυκτὸς ὑπῆρχεν ἀγρολήμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν.

Ἐν μιᾷ δὲ ἐξιόδω τ αὐτῦ ἐργασίας, συνέβη τι ἐπιπλεοθῆναι εἰς τ τῦ Κυρίε θεράποντα. Καὶ γὰρ τὸ ἐωθὸς τοῦ δούλου ἐμβόλω τῦ φόρυ Κωνσταντίνυ. Ἔτυχεν δέ τινα πάλαι δι ἐσπερινῆς τῦ κυρίυ αὐτῦ ἐν τῆ λεωφόρω ἐπ' ἀποκείσης διέρχεσθαι. Τῦ δὲ Ὁσίυ διερχομένυ πρὸς τὸν ἁγιασμὸν οἶκον τῦ προσεύξασθαι, ἐπέφθακε αὐτὸν ὁ παῖς ὀξυτέροις βαδίζων ποσίν· ὁ δὲ Ὅσιος ἠδέως τ βαδίζοντα ὀπισθεν. Ὡς δὲ πλησίον τῆ προθύρυ ἐγένετο τῦ ναῦ, τῦ Θεῦ θέλοντος δεικνύναι ὁποῖός ἐστιν, ἐκτείνας ὁ Ὅσιος τὴν δεξιὰν αὐτῦ χεῖρα, καὶ σφραγίσας τὰς πύλας τῷ σημείῳ τῦ τιμίυ σταυρῦ, ἀδένως αὐτοματὶ ἠνεῴχθησαν· εἰσελθὼν δὲ ἐνδον, ἀδεῶς τὴν προσευχὴν ἐποίει, μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ὀπισθεν ὑπό τινος καθωπλίσεται. Ὁ δὲ παῖς, ὡς B ὀπισθεν ἠκολούθη, εὐθὺ αὐτῦ, ἐγίνωσκεν ἑαυτὸν παραπεπραμμένον ὑπάρχειν, καὶ θεασάμενος τὰς πύλας ἀνεῳγθείσας, ἔφριξεν ἐλογίσατο, ἐτρόμω συνεχθεὶς ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Γὲ ποῖον δοῦλον τῦ Θεῦ, οἱ καὶ ἀληθῶς παραπεπραμμένοι πάρεσιν ὀνομάζομεν! ὁποῖος Ἅγιος καθέστηκεν, καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἡμᾶς! ὦ πόσης κρυπτῆς δόξης ἔχει ὁ Θεὸς, ἐν ὀλίγοις ὁσίοις ἢ γνωρίσιμος τοῖς κατ' αὐτόν!

Ὡς δὲ ταῦτα διελογίζετο, ἐκὼς πρὸ τῶν πυλῶν, παρεδόθεις ἐγρύπνει, ἐσκόπευεν τί ἔνδον ἐργάζεται, καὶ βλέπει αὐτὸν πρὸ τῦ ἁμβωνος ἐπὶ τ ἀέρα κρεμάμενον καὶ προσεύχόμενον· κύκλω δὲ αὐτῦ φλὸξ πυρὸς ἐξεπορεύετο, ἐξ αὐτῦ δὲ ἐξήρχετο εὐωδία ἀσύγκριτος, μέχρι γε τῶν πυλῶν τῦ ναῦ, ὅπου γε ὁ παῖς θεωρίας ἐπεκράτησεν. Καταπλαγεὶς δὲ ὁ παῖς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ θεάματι, ἐκεῖθεν ἀνεκεχώρηκεν τὴν πρόσοψιν σκληρὰν τῦ κυρίυ αὐτῦ. Ὁ δὲ Ὅσιος τὴν προσευχὴν πληρώσας ἐξῆλθεν· ἐν δὲ τῷ ἐξιέναι αὐτὸν, ἠσφαλίσατο αὖθις τὰς πύλας τῷ σημείῳ τῶν ἰδίων σταυ- C ρῶν. Ὡς δὲ ἐξῆλθεν τ ἐκκλησίας, ἑτέρωθι τὸ παραπεπτωκὸς αὐτὸν παιδὸς, ἐν ἠχαλλε λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ· ἑτέρωθι γὰρ τῷ πράγματι ὅτι οἰκέτης τῆ πραχθέντων θεωρὸς γέγονεν, καὶ παρεπόρει τὴν τότε ἐπιτροφὴν, ἵνα παραγλεύκηνῃ αὐτῷ, τῦ μή τινι τὰ καθ' αὐτὸν δῆλα ποιήσειεν. Ἀνθυποστρέψαντος δὲ τῦ παιδὸς, συνέπεσεν αὐτῷ ὁ Δέσποτος καὶ λέγει αὐτῷ· Φύλαξον, τέκνον, μὴ ἀναγγείλαί τινι τὰ ὁραθέντα σοι ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἔσται σοι ἔλεος παρὰ Κυρίυ τῦ Θεῦ· εἰ δὲ καὶ ῥῆμα ἓν δοκιμάσεις ἀπὸ τῆ θεαθέντων σοι ἀναγγεῖλαί τινι, ὑπε- d λεῖμαι πράγματι ἀκαθέκτῳ, καὶ ἀνθυποῦ θεάμβου σε λῆ τάλει κατασῆσαι· ὅμως, μὰ τ Ἰησῦν, ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος οὐκ ἐάσει σε φθέγξασθαι· ὑπολεῖμμι γὰρ αὐτῷ περὶ τέλυς, ἐν ἀφρόντις ἔσομαι.

Ὁ δὲ μὴ βλέπων τ ὁμιλοῦντα αὐτῷ τίς ἐστιν, φόβῳ συνεχθεὶς ἔφη· Οὐ καὶ Κύριε. Πορευόμενος δὲ ἐξέστατο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Βλέπε θαῦμα μὴ πλέον θαῦμα· [ἐν γὰρ διέλαθεν αὐτὸν ἃ εἶδον·] ἰδὲ ποτὲ τὸς ἁγιός ἐστιν, καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν οἱ παρατεθυμένοι ἐν ἀληθείας. Βαβαὶ τῆ μυστηρίυ! πόσης κρυπτῆς δόξης ἔχει ὁ Θεὸς, ἐν ἀγαθῆς πολιτείας καὶ σωφροσύνης! ἐν ἀτερ ἐν τοῖς

cabant pedibus, nonnulli per pedes tractum in præceps rapiebant: unde ingruente nocte refurgens, conferebat ſe ad eccleſiarum veſtibula; vacabatque, quanta quanta nox eſſet, orationi. A. NICEPH. COÆVO. Ex MSS.

71 Cum ſic aliquando circumiens ſuis vacaret exercitiis, contigit miraculum quoddam perfici in famulo Dei. Veſtibula namque eccleſiarum, intempeſtæ noctis tempore, quo minus opera ſua hominibus innoteſcerent, more ſuo viſitabat orationis cauſa; eum forte ad ædem quoque gloriosiſſimæ Dei genitricis, e e ſiniſtra fori Conſtantiniani patte ſitam, delatus eſt: accidirque ſub idem tempus famulum quemdam, a domino ſuo reſponſi eujuſpiam petendi cauſa miſſum, illac tranſite. Hic igitur, ut contentiore incedebat gradu, conferentem ſe precandi ergo ad memoratum oratorium Andream aſſecutus eſt, ipſo id non obſervante. Cum igitur ventum eſt propius ad templi veſtibulum, volente Deo commonſtrare, quantus famulus ſuus eſſet, ad ſignum venerandæ Crucis, quod Sanctus extenſa manu dextera formabat, continuo valvæ ſua ſponte patuerunt: qui ingreſſus, orationi ſecure vacabat, nullius magis neſcius, quam quod ab aliquo pone ſecuto deprehenſus eſſet. Deprehenſor autem ille probe noverat Andream, ſciebatque e numero inſanorum eſſe unum: cui quando portas adaperiri conſpicatus eſt, inhorruit; totiſque artubus contremiſcens, ita ſecum penſitabat: Ecce qualem quantumque Dei famulum ii, qui vere inſani ſunt, veſanum appellitant! qualis ille ſanctus eſt, & nos ignoravimus! o quot Deo eximiæ ſanctitatis cultores occulti ſunt, quorum nulla nobis geſta aut indicia innoteſcunt! e *Noctu in veſtibulo templi ac levatum ſolitus.* *deprehenditur valvas ultro aperire, ingreſſus,* E

72 Ubi talia, conſiſtens pro foribus, volviſſet animo; acceſſit propius, ſpeculaturus, quid rerum intus ageret: viditque ante ambonem in aere pendulum orare, flamma ignis eircum emicante; & ſentiebatur egredi ab ipſo ſingularis odorum fragrantia, quæ ad portam uſque pertingebat eccleſiæ, ubi famulus ſpectandi cauſa ſtabat: qui tam inſolito miraculo obſtupefactus, inde pedem retulit; mandata domini ſui executurus. Sanctus vero, completa oratione templum egrediens, facto Crucis ſigno valvas iterum obſeravit: egreſſus autem cognovit ſpiritu, a famulo ſe obſervatum eſſe, omnium quæ geſta erant ſpectatore facto: quamobrem & doluit admodum & ingemuit: præſtolatuſque eſt dum reverteretur, præcepturus monitoruſque, ut necui res ſuas manifeſtaret. Tandem igitur viam relegenti, proceſſit obviam Sanctus, hiſque eum verbis compellavit: Cave ſis, fili, quæ tibi hic videre contigit, euiquam reveles; & miſerebitur tui Dominus: ſi vero contra faxis, verbo vel unico indicato, præcipiam immundo ſpiritui, ut in triumphum te toti urbi ſpectabilem dneat. Sed & Angelus tui euſtos, Dominum Jeſum teſtor, neutiquam patietur mentionem te facere hujuſce rei, præcepto, quod ipſi ego imponam, obſecutus: ſicque mihi cura libero hac ſuper re licebit eſſe. *& ſuſpenſum in aere lumenſo:* F *quod intelligens celari jubet:*

73 Famulus autem iſthæc quidem audiens, nullum vero qui loqueretur videns, ſummopere territus, Domine, inquiebat, neutiquam revelabo. Tranſiens autem ſtupore plenus, ita ſecum loquitur: Ecce autem grandius ptiore miraculum; non enim latent ipſum quæ ego vidi: ecce quantus ille Sanctus; & nos, vere inſenſati, id ignoramus! Papæ! quantum myſterium! quot occulti Deo ſervi ſunt! quam peſ- *ſed nihilominus loqui volenti*

feſtæ

A-NICEP. COÆVO EX MSS.

fectæ converſationis, quam puræ conſcientiæ! Vere, quæ e Sanctorum vitis ſæpe audivimus, eadem ipſa nunc oculis noſtris uſurpavimus. Atque ita abiit; abiens vero decentebat cuncta omnia domino ſuo, quæ per noctem illam conſpexerat, quo & ipſe miraculorum iſtorum certior fieret, Jamque os aperturus erat ad loquendum, cum ſe coram videndum obtulit quidam juvenis, fulgutis in modum rutilans; ingentemque homini terrorem incutiens; Siſte, inquiebat iuſelix, ne a malo ſpiritu correptus, dæmoniis ludibrio fias. Quo conſpecto, vox ſenſuſque deficere, & tremor invadere ſervum: eumque tandem metus clamorem ei expreſſurus videretur, fulgidus ille juvenis manu dextera os obturavit dicens; Conticeſce; ſimulque diſparuit. Famulus autem oſtentis hiſce inhorreſcens, auxio fluctuabat animo, viſumque prius miraculum quotidie in memoriam revocabat; non niſi invitus admodum & præter voluntatem ſuam, ſibi uni ſcientiam prodigiorum Andreæ reſervans.

os per Angelum ſuū conſtrunt.

τῶν Ἁγίων βίοις ἡκούσαμεν, ταῦτα οἰκείοις ὀφθαλμοῖς D ἑωράκαμεν. Προφθὰς οὖν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐβελάσατο καθ' ἑαυτὸν τὴν ἀναγγελίαν] πάντα τὰ ὁραθέντα αὐτῷ, ὅτως καλεῖτος μεταλάβη τοῦ θαύματος. Καὶ ὃ τῇ μέλλων διέρχεται τὸ στόμα αὐτοῦ, ὡράθη αὐτῷ παῖς τις ἐτῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀστραπῆς εἶδος ἔχων, καὶ ἐκφοβήσας αὐτὸν, εἶπεν· Παῦσον, παιδίον, μὴ ληφθῇς πονηρῷ πνεύματι, καὶ ἀκαιρόνων φθέγξῃ παίγνιον. Ἰδὼν οὖν τὰ ὁραθέντα, ὁ νέος ἐφρύαττο, καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτόν. Βιαιότερος οὖν ἐπαπειλεῖ αὐτὸ τῷ φόβῳ, ὁ παῖς ὁ νέος ἐπὶ τῇ δεξιᾷ παλάμῃ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκαπέφραξε, λέγων· Σιώπα. Καὶ ἀΐδίως σιωπῇ λόγῳ ἄφωνος ἐχρήσατο. Φεύγει οὖν ὁ νέος εἰς τὰ ὁραθέντα αὐτῷ ἀπορῶν ἐλλιγία, καὶ τῷ θαύματι ἑκάστοτε ἐπαναμένει ἐπέκεινα· ἄκων γὰρ καὶ μὴ βιαζόμενος διετήρει τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγγέλλειν τινὶ τὰ τοῦ Δικαίου πράξια.

ANNOTATA.

B a *Notat Cangius in Gloſſario, ad vocem* kalendæ, *petulantiam laicorum quorumdam Græcorum, qui (ſicut in Latina verſione Synodi 6 cap. 16 legitur)* per quædam induſia & veſtimenta Sacerdotalia videbantur gradum quaſi Sacerdotalem ſumere, proptium etiam ſibi Patriarcham adſcribentes, & quibuſque diviuis illudentes: *& tales ſcurræ fortaſſis hic intelligantur.*

b *Ita Mſ. Mazar. pro quo Vatican. hæc omnia habebat:* λαβίσασα, σταθέσα δὲ διάφορον ἐτέρου αὐτοῦ. E

c *Eſt hæc apud Cangium, lib. 4 Conſtantinopolis Chriſtianæ cap. 2, inter ædes, quas enumerat quinquaginta Dipariæ ſacras, vigeſima ſecunda; quam docet a Baſilio Macedone vel extructam primum vel reſtauratam fuiſſe, & a nonnullis ſimpliciter* Εὐαγγελιστρίαν *appellari.*

d *Ita etiam idem Mazar. pro* ὠθίσας, *uti legebat Vaticanum.*

CAPUT X.

Immaniter cæditur: occulta peccata aperit: pœnam ſecuturam prædicit: cum diabolo varie congreditur.

A ſcurris ad ficus vendidas inſti gatur,

74 ALiquando tempore autumnali, (cum fructus maturi, uti uſus paſſim obtinet, exponuntur ab eorum propolis; & ſelectiores quidem in vaſis vitreis, quo diſtrahantur facilius) proſtabat io taberna quadam vas ejuſmodi, ſelectis ficubus pleoum, altum dormiente tabernatio, capite in genua reclinato. Aderat ibidem vir Sanctus, aderant & ſcurræ quidam otioſi; quorum unus trudendo Andream propius ad poma admovit, ficuumque congerie digito mouſtrata; Eſto, inquit, ſtulte, ac ventrem imple; copia tibi fortaſſis impoſterum nulla erit. Ille autem, dicto audiens, ut prope adſtabat, manducare cœpit quam potuit avidiſſime: quod ſcurræ iſti videntes, ſignis indicium faciebaot ac hortabantur, ut porro pergeret ſepoſito timore. Jamque exhauſtum prope vas erat, cum evigilans propola iutemperaoter vorantem conſpicit: proſilienſque e ſede ſua, rapto ex pluribus, qui ad manum erant, fuſte uno, tam diu cecidit hominem, quam per vires licebat: ſicque ttuſum, verberatum, caleibus impetitum procul inde abegit.

C

ſuſtibus male mulctatur;

ΕΝ μιᾷ τούτων τῶν ἡμερῶν, τρύγης χρηματιζούσης (ἔθος ἐστὶν τοῖς τὰς ὀπώρας πιπράσκουσι τὰς καλλίστας ὑελίνοις σκεύεσι τιθέναι καὶ πωλεῖν) ὁ τις ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ προέκειτο ἄγγος ὑέλινον, σύκων ἐπίλεκτον ὑπάρχον ἀπάτλεον. Ὁ δὲ Δίκαιος ὡς διατρίβων ἑστὼς, τινῶν δὲ γελοιαστῶν ἑστώτων ἐγγύτατα. Τῷ οὖν πιπράσκοντος ὑπώπαντος ὑπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ, ὡς τῶν παρεστώτων γελοιαστῶν ὠθήσας τὸ Ὅστιον πλησίον τῶν ὀπωρῶν ἀπίνεγκεν, δακτυλοδεικτήσας αὐτῷ τὸν τῶν σύκων ἀπάλθειν, καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε ἔξηχε, καὶ ἔμπλησον τὴν ψυχήν σου, μή τως εἰς τὸ ἐπιόντα χρόνον οὐ χορτασθήσονται. Ὁ δὲ ὑπακούσας, καθεσθεὶς πλησίον, ἤρξατο ἐσθίειν ὡς ἠδύνατο· βλέποντος δὲ αὐτὸν ἀπαύστως ἐσθίοντα, διέδωκεν αὐτῷ ἀρόβως ἐμπλήσασθαι. Ἐλαττωθέντος δὲ τοῦ ἄγγους διύπνισέν τι παράκωμα, καὶ ὡς ἴδεν αὐτὸν ἀπαύστως ἐσθίοντα, ἀπατηθέντα ὑπὸ τῶν καθεσθέντων καὶ ῥάβδου τινὸς τῶν παρεστώτων δραξάμενος, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἔτυψεν, ἕως ὅτε ὅλως ἴσχυσε ὑπεκστῆναι· ὅτως οὖν ὠθῶν, τύπτων, λακτίζων, πόρρω ἀπεδίωξεν. F a

& ea hac pœna ſua ſimarum peccatorū colligit.

75 Ecce autem idem ille famulus, qui ſuſpenſum in aere Sanctum aliaque ejus miracula cotam viderat, obviam fit: ſtatimque ruens in amplexum, manus & os deoſculatus eſt: conſpicatus vero totum corpus ejus flagris lividum, interrogavit, a quonam adeo inclementer exceptus eſſet. Cui Sanctus: Comparavit illa mihi, o fili, illex *a* hæc voraciſſima, voluptate ficuum ineſcata & deluſa miſere: quod ſi paucularum ego ficuum voluptate fruitus, tam gravia fuſtium vetbera perpeti neceſſum habuerim; qualem, putas, pœuam irrogabit Deus

Σιωπᾷ δὲ αὐτῷ ὁ παῖς, ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον, οὐ βλέψας αὐτῷ τὸ θαυμάσια, καὶ ἀγκαλιβὼν αὐτὸν, καταφιλεῖ αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Θεασάμενος δὲ αὐτῷ ἅπαν τὸ σῶμα μεμελανωμένον ἐτιωθάνετο, τίς ἄρα τὸ τοῦτον αὐτῷ κατεργάσατο. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τοῦτό μοι προσεξένησεν, ὦ τέκνον, ὁ παλαμάκαρος ἀγγος ὅτος ἡδοιῆς σύκων δελεασθείς ὁ τλαίπωρος· ἐν τούτῳ ἐμὲ δι' ἁπλῶν σύκων ἡδονῶν πλείκωτος ῥάβδοις ἐχρήσατο, τίνα ὑπενέγκαι ὁ Θεὸς τοῖς ἐν ταῖς ἐχά-

A ἐχάτας ωράξεσιν ἡδωνοφόνος, ϗ μὴ ἐπιδεικνυμένοις μετάνοιαν; Εἶτα λέγει ὁ Ὅσιος ωρὸς τὸν παῖδα· Οὗτος ἐπιλαθόμενος, ἐπήρατας τὰς ἐπαγγελίας μου, ἐὰν μὴ ἡ τυφλὸς χεὶρ τῷ πυρρόχρωτι νεανίᾳ, ἢ τὸν σὸν στόμα ἐπατορράξατα, ἐκώλυτέ σε, ἔμελλες ἄρα εἰς τὸν δαιμονιζομένων ϗριθμὸν χηματίζειν. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἔφριξεν ἐπὶ τῷ ωρόσωπον τῦ Δίκαιε, ἀναμνησθεὶς τῦ φρικωδεσάτα ωράγματος. Ὁμοῦ χειροκρατοῦντες ἐπὶ τὰ ωρόσω ταρεπορεύοντο.

Ὁ δὲ κατάρατος δαίμων, ἰδὼν τὸν Δίκαιον φιλοφρονούμενον τὸν παῖδα, ϗ ὅλως ὧν δέδεκται αὐτῷ τὰ ωροσηνεγμένα θαυμάσια ὁ Δίκαιος φθόνῳ συνεχθεὶς, συμπαραλαμβάνει μετ' αὐτῦ τὸν ταμβίβλον σατᾶν, ϗ σωματῶσι τὸν Δίκαιον μᾶλλον τῷ παιδὸς ὀδάξοντα ἐν ὧν ἐμβόλῳ σκοτεινῷ, ϗ ἐκταφθεὶς μεγίστῳ θυμῷ, ἔφη Μέμηνας, κόσμῳ ἐμπαίκτα δόλε, ὃς ὑπὸ σῶμά μοι τῆ ἁμαρτίᾳ σε ἀπ' ἐμῦ ἁρπάζωνά ϗκ ἐᾷς σοι Ἐπιφανίου ὁ οἶκος, ϗ τῶν λοιτῶν, ὥσπερ ὑπ' ἐμοῦ θύων μοι ὄντας τῆ ἁμαρτίᾳ ἐκάθηρας, ϗ τῷ Θεῷ σε ωροσήγαγες, ἀλλὰ βάλε ϗ τοῦτον ἄρα ἀπ' ἐμοῦ, ϗ καθάρας διὰ μετανοίας; ϗ B ἀθέως ἠξίου ἐκλογίλλειν τὰ παιδὸς τὰ ἁμαρτήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐμβεμώμενος, λέγει ωρὸς αὐτόν· Ταῦτα πάντα οἰκείωται τὰ ἐμᾶς σὺν Θεῷ ἐπιμελείας, ϗ τί δέον σοι ωρὸς ταῦτα, ταμίλαρε; ἐγὼ ὑπὲρ τῦ τούτου πλημμελημάτων τίνω τὰς δίκας· ἐγὼ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τούτου, ϗμί σοι αὐτὸς ὁ τῶν ψυχῶν ἐξ ἐχεις μείδια ἐπὶ τὴν ψυχήν αὐτῦ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ὅσιος, ἐμμανὴς ἠγρίωσε ὁ διάβολος ϗ σατᾶν ὁ ταμβίβλος, b [ἐπέβαλον χεῖρας τῷ παιδὶ, ἐκπαδσαι τοῦτον τῦ Ὁσίου κελεύοντες]. Ὁ δὲ Ὅσιος μεγάλως θυμωθεὶς, ἄρας λίθον ἐκ τῦ ἐδάφους, κ τῷ πονηρῷ ἐκείνων ἔβαλεν· ϗ ὢ ἰδεῖν θέαμα, χοίρων δίκην ἐπὶ τὸ ἔρος θρωῦντας ἠφανίσθησαν.

Ὁ δὲ Μακάριος ἔρχεται μᾶλλον τῦ παιδὸς ἐν τινι καθαροτάτῳ, ϗ ὀπισάμβος ὁ παῖς ἄρτον ἐκ ὧν κα- C θέδρας ἤσθιον. Παραγίνεται δέ τις νεανίας c [ἄρτι ἐπανεστῶτα τὸ ἰκλον ἔχων] μεθ' ἑτέρου νεανίσκομοίου, ϗ καθεζόμενος πλησίον τῦ Θεοφόρου ἀνδρὸς τοῖς ὁμοίοις ἐχήσαντο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐπιγνοὺς τὰ αὐτῷ πλημμελήματα, ἀπεσκότει εἰς αὐτὸν, ϗ βυλόμενος εἰς ὑπόμνησιν τῷ ἡμαρτημένων αὐτὸν ἀγαγεῖν, ἤρξατο τοῖς παρ- C γνίοις κεχῆσθαι. Γάπις οὖν οἱ σκῶπτε καθεζόμενοι, βλέποντες τὸν τότε ωροπαίοντα παρονίλῳ, τῷ γελοίῳ ὑφαίνοντο· ἐκτείνας δὲ τὴν χεῖρα ὁ Ὅσιος, τὸ ἓξ ἑνὸς αὐτῷ κρατύμβον παξιμάτιον τῦ ἐσθίειν πρατζε. Ὁ δὲ ἀγανακτήσας, ἔφη τῷ Δικαίῳ· Οὐ καθεύδεις σωτῶν, δαιμονιάζει δὲ παρεπτερμένε, ἀλλὰ ἐναδῶς τὰ ἀλλότρια ἁρπάζεις. Λέγει ωρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Κατὰ ἀλήθειαν, ἔξηχε, ὑχ ὑπνοχάζεις ἡρεμῶν, ἀλλά γε τῦ Συμεὼν τὰ ἁρπάγματα σεσύληκας· ϗ ἐχόμβους τῦ ῥήματος, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα ὡς ἰῶ δυνάμει τοιῆ, ὥστε ἡμιώλιον ἠχεῖν τὴν ἀκοὴν αὐτῦ. Σωνὶς δὲ ὁ κλῶψ τὸ ἴδιον πταῖσμα, ὑκ ἐτόλμησέν τι ἀποκρίνασθαι ἀντιπαίοντι αὐτῷ· ἔφριξεν δὲ τὸ ωράγμα ἐπὶ τῇ διανοίᾳ αὐτῦ λέγων· Πόθεν ὕπος ἐτίσατο τοῦτο; Δίδωσιν οὖν ϗ τῷ ἑπέρῳ, ϗμί φησιν· Καὶ σὺ, ἔξηχε, κλεψημάτων ἐσθίων ὑκ αἰδεῖ; Ὁ δὲ φοβηθεὶς, πρήσατο μὴ ὕπος εἶ). Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Πίστευσον ἐὰν ωροσθήσῃς ἔτι τὸ κλέψαι, ἐξεπασθήσῃ τῷ δαίμονι· ϗ ἐπιστραφεὶς, λέγει ὡς ωρός τινα· Εἴ ἔτι ἅπαξ προσθήσῃ τὸ κλέψαι, χῆσαι αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

iis, qui operibus summæ oeqoitiæ indulgentes, nulla pœnitendi cura taugantur? Tum alio vertens sermonem; Itane, inquit, oblitus eras servare præcepta mea? nisi enim ingnea coruscantis juvenis manus os tibi obstruendo edicere prohibuisset, jam numerum dæmoniacorum ipse adauxisses. Quibus auditis totus inhorruit, propter Sancti prædictionem, prodigiom illud maximopere stupendum in memoriam revocans. Nihilomiuus junctis inter se manibus porro ire perrexerunt. A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

76 At vero sceleratus dæmon, visa Andreæ benignitate ac amore erga famulum; quodque illi jam alias, quæ diximus, miracula exhibuisset, incitatus invidia; assumpto secum impurissimo satana, obviam procedit Andreæ, cum eodem famulo in porticu quadam perquam obscura incedenti; iraque incensus maxima; Anne, inqoit, insanis, illusor mundi fraudulente, qui subjectos mihi per peccata, extorques e manibus meis? Non sufficiebat, Epiphanii atque aliorum familias, itidem potestati meę per peccatum subditas, sceleribus purgasse; nisi & hunc eripias mihi, & per pœnitentiam emuodes? simulque famuli peccata enomerare ioslitnit. Verum Sanctus, torva miuscique fronte in adversarium intendens; Hæc omnia, inquit, meæ divinæque prudentiæ committantur; quid tua illorum refert, scelestissime? Ego pro delictis hujusce pœnas luo: ego auimam meam pro ipso oppignero, nullaque tibi pars cedet animæ illius. Quibus Andreæ dictis diabolus, & qui comitabatur impurissimus satanas, iu furorem acti, injiciebant maous in famulum, eo consilio ut ipsum violenter Sancto extorquerent. Quamobrem magna ille commotus iracundia, sublatum homo saxum iâ nequam dæmonis jecit. Ecce autem spectaculum lepidum! Dæmones, porcorum more per aerem grunnientes, ab oculis evanuere. obviam ei dæmon de illatis sibi damnis expostulat; E & peccatorum crimen ipsi conatur,

77 Venit postbæc Andreas, comitaute famulo, in œnopolium: cumque hic paoem ac vinum emisset, considerentque simul & manducarent; ingressi eodem sunt udolescentes bini, quibus noper prima barbæ lanugo excreverat, & prope a divino Audrea assidentes, similiter cibo reficiebant corpora. Illu vero, cognitis utriosquu peccatis, in ipsos intoxus, cupiensque oblivioſos in illorum cognitionem deducere, consueta sibi ludificatione uti instituit: unde quotquot aderant, solertiam fictamque debachationem conspicati, in risum continuo soluti sunt universi. Etenim Sanctus extensa manu alterius paximatium, quod jam jam ori ingerendum tenebat, rapuit. Quare indignatus ille; Neutiquam dormis, insane energumenu, inquit, etsi taces: sed aliena impudenter rapis. Cui ita occurrit Sanctus; Revera, stulte, tu non dormis cum solitarius es, sed Simeoni suffuraris quæ sua sunt. Vix dicta hæc protulerat, cum colaphom eidem vi tauta infringit, ot inde per mediam horam ipsi aures tinnirent. Ille autem, objecti furti sibi conscius, nec vindictam sumere nec respousum dare ausus fuit; solummodo miratus secum, nnde hæc immotuissent Andreæ. Deinde ad alterum conversus, itidem inflicto ei colapho; Et tu, inqnit, insane, quæ abstulisti furto, liguriendo consumere non veretis? At ille perterritus, factum negavit. Cui Sanctus: Credito, inquit, si deinceps furtum commiseris, extorqoendus dæmonio traderis: & conversus, aesi quempiam alloqueretur, Si adhuc semel, ait, ad aliuna maoum extenderit, rape illum in qnæstionem. Quibus dictis, abivit. P Deorum occulta aberit & castigat; tarpiter fugatur.

78 In-

A. NICEPH. COAEVO EX MSS. *quare iratus dæmon tum ferociter aggreditur,*

78 Incedentibus itaque pariter Andrea & famulo, objicit ſe iterum in via diabolus, multa dæmonum caterva comitatus; & magno cum tumultu in Sanctum irruit, tum quod famulum ad meliorem frugem ádduciſſet, tum quod dictos ſures ſuorum ſcelerum coarguiſſet. Quem ubi Andreas tanto cum ſtrepitu ſe inferentem conſpexit, minitabundus ſic illum aggreditur: Iterumne tuam in timentes Dominum effundere paras bilem, fraudulente? Jeſum teſtor, inauſpicato ades: faceſſe hinc, miſelix. Talibus illius dictis ita reſpondit diabolus: Injuriam mihi facis, Andrea, per inconcuſſum thronum ejuſque decorem & majeſtatem! in rebus omnibus, quas agis, tyrannidem exerces. Nam cur opera tam multis ſua manifeſtas, quibus cognitis ad compunctionem & pœnitentiam adducuntur? Apage, procul a me abſcede; inprimis vero caveto, ne, qui per ſcelerum ſuorum nequitiam obſtricti mihi ſunt, hortatione tua ab iniquitate, qua nihil mihi carius eſt, declinent. An neſcis, quod Moyſen habeant & Prophetas? illos audiant. An neſcis, quod Evangelia, Paulum, Vitaſque Sanctorum conſcriptas habeant? hiſce auſcultent. Nonne illi ad vitam honeſtius agendam ſufficiunt hortatores, niſi & tu te interponas? Quid mihi tecum rei eſt, irriſor mundi B ſtolidiſſime? proripe te e conſpectu meo, comeſtor fabarum: ni feceris, nti quondam Jobum, ita te modo ad pœnas depoſcam.

ſed & contumeliose ferocius,

rursum insultat,

79 Reſpondit inſultanti B. Andreas: O nimis maledicte, quantis flammis uſtulatur modo cor tuum! qua quæſo ratione effectum dabis, ut ego ab inſtituto deſiſtam? quomodo tu mihi pœnas accerſes a Deo? Pudeat te nugacitatis tuæ, nequiſſime: quo enim modo aut prætextu rem iſtiuſmodi adverſum me exequeris? Non ratione auri, quod non poſſideo: non argenti, quod mihi nullum ſuppetit. An cauſa prædiorum? an famulorum? an quia mollibus induor? Age, ſi quid illorum penes me repereris, ne te ulla rerum mearum capiat miſericordia: everte domuum ſubſtructiones: fac, ſi poſſis, ut blaſphemus Deo fiam. Numquid mutanda crebm veſtimenta mihi ſunt, quæ invidiam tibi moveant? Numquid ſplendidi calcei? numquid domicilium aliud quam pleriſque pauperibus? Quænam illa, cedo, quibus me paras aggredi, impure, profane, mendax, canis neſande? Attende iis & vide C num ſordidum hoc lacerumque panni fruſtum, quo tegor, tibi arrideat: ecce lubens concedo. Neque vero citius hæc loqui deſiit, quam paupereulum exutum palliolum in adverſarii os impudens objecerit; ſicque nudus inde abivit. Famulus vero, Andreæ comes, quod factum erat intuitus, ſublato ipſe pallio ſeſe induit: quem & Sanctus mox amplexus, & multis ut a nocivis abſtineret hortatus, domum dimiſit. Ipſe vero in mediis turbis conſueto ſibi modo agere pergens, eum progreſſu in rebus ſpiritualibus arduiſque ſingulari, peſſimas verſuti dæmonis artes illudebat; crebriſque jejuniis & vigiliis ſe macerans, quotidianoque per urbem curſu, fatigatione, ſudore ſe exhauriens; injurias, ſputa, verbera patiens, in inſtituta palæſtra perſeverabat.

Prohibentur Andreæ, demus furatus

80 Interim ille juvenis, quem obteſtatus fuerat Andreas, ot ne furto deinceps ſeſe adſtringeret, ſalutarium oblitus monitorum, ad ingenium redierat & conſuetudinem furandi; quin imo in deteriora quotidie prolabebatur. Quare animadvertens Andreas, nihil agi longanimitate, delatus ſpiritu, adſtitit in domicilio hominis illius; malorumque uni angelorum imperavit, ut pertinaciter adhærentem

Ὁ δὲ ὄντος δὲ τοῦ Μακαρίου μετὰ τοῦ παιδὸς, σιωπήσει αὐτῷ ὁ διάβολος μετὰ ὄχλου πολλοῦ δαιμόνων, καὶ ἐθορύβει μεγάλως τὸν Ὅσιον, ὑπεργελῶντα τοῦ παιδὸς, καὶ ὧν ἤλεγξεν κλεπτῶν τὰ παραπτώματα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἰδὼν τὸ αἱμοπαν θορυβοῦν, ἐμβριμησάμενος λέγει· Καὶ πάλιν τὴν ὀργήν σου δῆλος ἐτάραι καὶ τὴν φοβερόν σου Κύριον, διόλου μαπτὴν καὶ σπουδὴν ἐξέλετο, ἄφρε σὸ τὸν, παλαίπωρε, ὑδὲ ἡμῖν ἀπαρτί ὑ πολλεττα ἀπὸ τῆς ματαιότητος. Ταῦτα τοῦ Δικαίου εἰπόντος, ἀνατεχεῖθη αὐτῷ ὁ διάβολος· Ἀδικεῖς με Ἀνδρέα, μὰ τὸν ἀπάλυτον θρόνον, ὃν τὸν τούτου ἀπρέπειαν! πάντα καὶ τυραννίδα πλεῖς, ἀπερ πράττων καθέστηκας· διατί γὰρ φανεροῖς τοῖς πολλοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, ἐν βλέποντες ταῦτα ἔρχονται εἰς κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν· ὕπαγε ἀπ' ἐμοῦ, ἀναχώρησον, φύλαττε δὲ ἐκ τῶν δι' ἁμαρτίας φωλεόπτα ὑποκειμένων μοι, καὶ μὴ παραίνει αὐτοῖς τῆς ἐμοὶ φιλτάτης ἀπομίας ἀποδιδράσκειν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι Μωσέα, καὶ τοὺς Προφήτας; τέτων ἀκουστάτων· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι τὰ Εὐαγγέλια, τὸν Παῦλον, τοὺς βίους τῶν Ἁγίων ἀναγράπτους; ἐν αὐτῷ ἀκουστάτων· οὐκ ἀρκοῦσιν πρὸς παθεσίλιν, ἀλλὰ σύ μοι παρεμβέβληκας; τί δὲ ἐμοὶ καὶ σοὶ πραγματεύῃ καὶ κοσμοπαπαίκτα; Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, ὁ τὰ σέλη ἐθίων· εἰ δὲ μὴ, ὡς τὸν Ἰώβ σε ἐξεπίσομαι.

sed & ferocius ferretur.

Ἀνταπεκρίθη δὲ ὁ Μακάριος λέγει· Ὦ ἐπικατάρατε, οἵοις πρηστῆρσι τὴν ὥρα ταύτην τετρώσεται ἡ καρδία σου! τίς δὲ ὁ τρόπος, δέ σε δυνήσῃ με ἀποστῆσαι τῆς προθέσεως, καὶ με παρὰ Κυρίου ἐξεπίσασθαι; Φεῦ τῆς σῆς ληρωδίας, ταγκάκιστε, διὰ τοῦτο φροντίσω τὴν φροντίζω τοῦτο ἐπ' ἐμοὶ βάλων τοσῦτον; μὴ γὰρ διὰ τὸ χρυσίον, περ οὐκ ἔκτημαι· μὴ γὰρ διὰ τὸ ἀργύριον, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει μοι· διὰ τὰ φρονάτα; διὰ τοὺς οἰκέτας; διότι εἰμὶ ἐπὶ τῆς μαλακῆς ἐνδυτικῶν; [Εἰ ταῦτα ἐν ἐμοὶ,] μὴ ἐλέησης τὶ τῶν ἐμῆς ὑποστάσεως, τοὺς οἰκίας τὰ οἰκοδομήματα κατάπρεψον, τοιγαροῦν μοι βλασφημῆσαι φησὶ Κύριον· μὴ τὰ ἀλλοδαπήματά μοι σκεπάσματα ἐστὶ φθόνῳ σοι καθέστηκεν; μὴ τὰ σίλβοντα ὑποδήματα; μὴ ἡ καλύβη, ἵνα κέκτημαι ὡς πάντες οἱ πένητες; τίνα οὖν ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἐγκλήσεως, βέβηλε, μάταιε, καὶ ψιλόβη, νῦν πικρέ; φρόνιμος δὲ ἔσται μὴ τὸ ἐξύπνωμόν σοι καὶ διέξοδός σοι τοῦτο ῥαικὸν ὁ ἀβέβηλεμα· ἰδὲ δίδωμί σοι καὶ αὐτὸ καὶ σὺν τῷ λαῷ σου ἀπαθυπάθητος τὸ πεπηχὸν σαπῶνο χιτῶνιον, ὡς τὸ ἀπρόσωπον αὐτοῦ ὄψιν ἐρύψεν, δὲ γυμνὸς ἀπεχώρησεν. Ὁ δὲ τῆς θεατάθλιος τοῦτο αὐτὸν ἐργασάμενος, ἦρεν καὶ σὺν αὐτοῦ ἐαυτόν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀσπασάμενος τὸν παῖδα, καὶ πολλὰ παρεγγυήσας τῷ βλαβερῶν ἀπέχεσθαι, ἀπέλυτεν οἰκαδε· αὐτὸς δὲ μέσον τοῦ θορύβου ἐχόλαζεν, ὡς τοῖς πάθματικοῖς ἔργοις καὶ δὲ καμάτοις φροκόπτων καὶ θερμαρόμενος [τῷ τοῦ σωμοῦ πχαστμάτων,] πτόθων, ἀγρυπνῶν, κοπώμενος ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν πόνου καὶ ὁρόμου καὶ ἰδρῶτος, ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἐμπτυόμενος ὑπὸ τοῖς τοιούτοις ἀγῶσι διημερόων.

Ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος, ὃν παρήγγειλεν ὁ Δίκαιος τοῦ μηκέτι κλέπτειν, ἐπιλαθόμενος τῶν ῥημάτων τοῦ Ἁγίου, ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ἐπορεύετο ἤθεσιν, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐλληλάκει. Βλέπας δὲ ὁ Δίκαιος ὡς οὐδὲν ὄφελος ἐπ' αὐτῷ ἡ μακροθυμία, ἐπιτάσσει ἐκείνῳ τῷ παιδίῳ, ὅπως ἐποίει τὸν οἶκον, εἰσέλθοντος ἐνὶ τῶν τοιούτων ἀγγέλων ἐξέπεσαι αὐτὸν, δὲ διὰ τῶν ἰδίων ῥημάτων πάσας

A ras τὰς ἁμαρτίας αὐτῆ θείαμβον τοῖς ἀπασι κατασῆσαι. Ὥστοιῶν σωτληφθη τῷ τοπρῷ πνεύματι, σωπῆσεν αὐθίως τῇ ἐπαναιπήσει τῆ κόπτει τῆ ἀτὸ τῆ Δικμίου, ἓ ὅπως ὡς αὐτῷ προσηκεν, ἐλθεῖν. Ἐν ἀδημοσία οὖν ἐλθεῖν, ἓ καταφύγειν πρὸς δίκ πέλοι οἶκον ἢ ὑπεραγίας Θεοτόκυ, τὸν ἐπονομζόμενον
f Μυρίλαιον f, διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον· ὡς δὲ σωθεὶς καὶ ρυζὸς εἰς τὸ ἐτίσκεψιν σωνίλω τῷ θαυματυργῷ, ἠρξατο δάκρυσιν ἀκατανύκτοις σὺν ἱκετηρίᾳ τῷ βοηθῷ πάντων τῇ θλιβομένων γινομένῳ, ἢ μᾶλλον τοῖς πρὸς αὐτὸ θερμοπρῳ ἓ ἀδιάκτω πίστει προσερχομένοις· λαβόμενος τῆ θεοτόκυ ἐλπίδι, ἓ ἀλειψάμενος ἅπαν τὸ σῶμα, ἴσατο τὸ δέησιν ποιούμενος πρὸς τὸν πρόστασίαν τῆ ἡμετέρα χθονός.

Εὐχομένου δὲ αὐτῦ, ἔκστασις ἐπέστησεν αὐτὸ, ἓ θεωρεῖ γυναῖκα ἐστῶσαν πρὸ τῆ θυρῶν τῆ ἁγίᾳ θυσιαστηρίᾳ, βύσσῳ ἢ πορφύρᾳ ἠμφιεσμένην· ἀπηγλαϊζεν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς καθάπερ ἥλιος· ἐτυμῷ δὲ θυμῷ ἢ λοξῷ τῷ βλέμματι ἐπατιδῦσα τὸν δαίμονα, ἔφη· Μένεις ἀκμὴ ῥαδιεργὲ ἢ μεμελανωμένε; ἔξελθε ἐκ τῆ πλάσματος τῆ υἱῆ μυ h [κατάρατ, ἐπεὶ
B πρός με τέφλησθε.] Ὁ δὲ διὰ τὴν ὀργάνων τὸν νῦν ἀτενεῖσεν· Ὁ διὰ τὸν σὸν υἱὸν τὰ παίγνια ἀπαναλαβόμενος Ἀνδρέας, αὐτὸς μοι τὸν τόπον ἐξέπεμψεν ἐπιχείρησεν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀντεφθέγξατο· Ἔξελθε, ἢ μὴ φλυάρει, ἐπεὶ [ἰκανῶνός σοι τὴν ἀτόφασιν ἀπέσκλε] ἀντείρηκα τοιοῦτομα πρὸς τὸν λόγον τῦτον. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ δαίμων, ἐξῆλθεν· αὐτὸς δὲ ἡ φανεῖσα ἔνδοθεν τῆ βήματος εἰσδυτέρω, εἰς ἑαυτὸν ὁ νοῦς ἐλθεῖν τὸ αὐθίως, ἢ ἐτέγνω ὅτι ἀπηλλάγη τῆ τοπρῷ πνεύματος. Καὶ τὸν μὲν φιλάνθρωπον Κύριον ἐδόξασεν, μεγάλως δὲ τῇ ταναγίᾳ Θεοτόκῳ ἐπαχαρεστήσας,
i δέδωκεν ὅρκῳ μηκέτι κλέψαι, ἢν πορεύσαι, μήτε τοῖς μωροῖς ἢ τοῖς ἁμαρτάνουσιν τὸ λοιπὸν συνδυάσαι, ἢ συναναστρέφεσθαι. Τοῦτο φοβηθεὶς τῆ σεπτῆ χαρακτῆρος ἢ Θεοτόκυ σωθέμενος, ἓ πᾶς πρεσβεύσας ἢ ἐγγυησαμένης αὐτὸν πεποιθὼς, εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἦλασεν, ὥστε ἐπτλήττεσθαι πάντας τὸν ἀθρόαν μεταβολὴν ἢ τολμήσας αὐτῆ. Ὁ τόπος δὲ ἐν ᾧ ἡ πλατεῖα τορδόμενος, ἢ συνωμύτησεν τὸν Μακάριον
C πάϊζοντα, ἀτὸ τῆς δημοσίας ἐξέκλινεν, εἰς τὸν ῥύμιλον ἀχθησόμενος, ἓ λέγων· Μὰ τὸν Κύριον Ἰησῦν, δεινὸς Δίκαιος! ἓ ἀκριβαίστατος ἑκάστοτε, ὡς αἰτίᾳ γεγονότι ἢ σωτηρίας αὐτῆ.

consuetodini pravæ invadens excruciaret; peccataque ejus omoia, sbis ipsius verbis anuntiata, universo mundo perspicua & manifesta redderet. Vix iosidebatur a malo genio, cum repente colaphi, ab Andrea inflicti, memoria ipsi recurrit comperienti, ut ille prædixerat; evenire omnia. Hinc animi anxius, confugit ad sierum sanctissimæ Dei paremis oratorium, quod, qnia ibidem sacrosancta illius effigies unguento, velut oleo, manat, Myrelæum cognominatur. Ubi igitur ad imaginem thaumaturgam venit; manantibus ubertim lacrymis contriti cordis indicibus, afflictorum omnium Auxiliatricem, singulariter tamen propitiam iis qui cum ferventiore aa indubitata fide accurrunt, cœpit obsecrare; & oleo, quod divino munere ibtic affluebat, totum corpus inuogans, pertexit benignam geoaris nostri Patronam precibus interpellare.

A NICEPHORO CALLISTO Ex MSS. a dæmone occupatus;

& confugiens ad imaginem B. Virginis,

Et Inter orandum vero raptus in ecstasin, spectavit mulierem, pro sacri Presbyterii g soribus consistentem, byssо & purpura vestitam, splandore faciei solis radios offuscantem; qum vultu sevaio & oculis obliquis in dæmonem intuita, dicebat: Moraris etiamnum, vaferrime ac fordidissime? Exi, ocius e creatura filii mei, impurissime, quoniam ad me confugit. Cui diabolus, orgaoo juvenis usus, ita respondit: Illo, qui filii tui causa mundum ludere aggressus est, Andreas, hominem istum mihi exercueiandum commisit. At illa: Exi, præcisis nugis omnibus; quoniam & ipse sententiæ meæ subscribens te hinc amandat. Quibus dæmon terrefactus, inde abiit: aa muliera, qnæ apparuerat, se intra Bema recipiente, rediit adolescens ad se, cognovitque nequam spiritum corpore sun excessisse. Quapropter gloria benignissimo Domino tributa, gratisque sanctissimæ Dei genitrici persolutis, jurejurando se obstrinxit fore, ut numquam furto quid anferret, ut abstineret libidioia peccato, ut cum impiis & peccatoribus deinceps commercium haberet oullum. Isthæc coram venerabili Deiparæ imagine sancte pollicitus, ajusdemque precibus pro ipso intercedeotis confisus, ad tam sublimem subito virtutis apicem avasit, ut repentinam adeo vitæ mutationem omnes enm stupore admirarentur. Idem Ille, si quando obambolans plateam ie S. Andream more suo ludentem insideret, e publica via in angiportum declinabat, cum gemitu ac mœrore dicens; Domina Jesu Christe, verissime admodum justus hic est; & frequentissima immortales ei gratias, quasi principio & causæ salutis suæ, agabat.

E

Liberatur ac vitam corrigit.

F

ANNOTATA.

a *Intellige*, gula. *Cum enim hæc diceret, videtur aut gulam aut guttur suum monstrasse: quia de alio esse sermo non potest.*

b *Pro illis pauris, hoc signo* [ ] *inclusa, plura habet Ms. Vatic. turbam majorem dæmonum ibtic apparentium indicantia: quæ cum obscura sint, & ad rem non multum pertineant, huc rejicere malui. Sunt autem hæc:* πληκτὶ πέλοντες δεινοὶ ἢ ἀτίλαθροι, ἅτε ἐν τῇ μαγείᾳ τούτῳ ἢ βασιλεῖ τῶν σκοτεινῶν ἐνεργούντες, ἓ τολμῶντες τὸν ἁγιὸν ἐν ἀνθρώποις, ἐπὶ τὸ πρέπον τούτῳ ἀσχημόνως ὄργια, ἤδη δὲ ἀπωδύνως ὑμετασθεν τῇ ἀποστάσει τῶν τῶν ἐν ἢ χαρᾳ τῇ Θεῦ.

c *Ms. Vatic. sic legit* ἐναυδῶσεν τῷ ὠλῷ ἢ χθονὶ θεκατιμῆσθαι.

d *Ibbac e Ms. Maz. correcta, sic legebatur in Vatic.* ἔκστ ἐπέστη; τί τοῦτο ἦδε γέγονε, μάκαρ ἢ δόλε; πόθεν κατὰ τὴν φοβερίαν τὸν Κύριον ἔκστ;

e *Adjicit Ms. Vatic. ibbac*: ἐδὸν ἐμὲν ἐκκλησιαστικὸν ἐπιλέλοιπεν ἀπὸ τῶν τῆς μεγαλύνης.

f *De Myrelæo, sed monasterio, multa habet Constantinopolis Christiano viri eruditissimi, D. du Cange lib. 4. Prater illud constat ex Codino, ubi ibidem etiam notatur, alium fuisse ejusdem nominis locum. Codini verba hæc sunt:* Δύο τὰ δύο Μυρέλαια μόνα ἔχοντα ἐν ἁγιάσματα ἐκεῖ ἐγίνοντο ἐκ ἢ Θεοῦ. ἢ διὰ τῶν ἐκλιθέντων. In duobus Myrelæis unguenta fluebaot, fiebantque sanationes multæ; nuda & nomen eis inditum. *Paulo accuratius hic noster originem nominis indicat; quod nempe unguentum profusum, oleo simile esset, ficque ex utraque voce* μύρον *&* ἔλαιον *componit* Μυρέλαιον.

g *Græce quidem non* Πρεσβυτερίου *sed* Συνεστηρίου θύρα *dicuntur: sed cum primo obvia hujus vocis significatio, sit* Altare, *idque hic intelligi nequeat; alteram substituí quadantenus synonyme. Constat enim ex auctoribus,*

& ita

A. NYCEP. COMNO EX MSS.

& ex paulo poſt hic dicendis, θυσιαστήριον non raro idem eſſe quod βῆμα, hoc autem ita interpretari ſolent auctores Latini, frequentiſque in uſu eſt Anaſtaſio Bibl. Ordini Romano aliiſque. Ut autem capiatur facilius, quæ pars templi βῆμα ſeu θυσιαστήριον ſit, putem reflecti oculos ad Choros noſtrates poſſe, a reliquo templo partitibus cancelliſque ſeparatos, quo nullis olim laicorum etiam D *apud Latinos patebat aditus.*

b *Ms. Vatic.* τὸ ὡς ἐμοὶ ἀγγέλου προσῆλθεν.

i *Ms. Vatic.* παιδίον ἐν τῷ ἐνώπιον ἀνατίγμα τοῦτο πρὸς τὸν λόγον τοῦτον.

CAPUT XI.

Mortui damnatio cognita, & præditus Epiphanio Patriarchatus.

Occurrenti ſibi funeri

82 ALiquando ad palæſtram ſpiritualem egreſſus, ſit obviam funeri, eminus venienti, Primatis cujuſdam admodum opulenti; multitudine innumerabili comitante, perſtrepentibus elata voce cantoribus, incentibus magno numero cereis, cælum obnubilanta plurimi incenſi fumo, gemitu planctuque propinquorum late perſonante. Videns igitur Dei famulus, quæ procedentem exequiarum pompam comitabantur, ſubſtitit: raptuſque extra ſe per longum tempus conſpicit ante candelabra ingentem procedere atrorum dæmonum catervam, qui multo contentioti voce quam canores uſi, lamentabile Væ
B ingeminabant. Omnis qui incedebatur ſuffitus, ſtercora redolebat; & tamquam ex utribus quos manibus tenebant, fuliginem ac cineres ſpargebant; ef-

videt Andreas inſuetos dæmoni,

fundebanturque in riſum intemperantem, more turpium mulierecularum & meretricum profligatæ invereundiæ: & modo quidem latrabant ut canes, modo ut porci grunniebant; voluptatemque ex funebri hac pompa capiebant ac geſtiendo indicabant ſingularem. Alii quoque circum feretrum curſitantes, lutulentam & ſentina fœtentiorem aquam in demortui vultum eſſuſa immittebant: ex ipſo demum feretro eique impoſito peccatoris cadavere tanta prodibat graveolentia, quanta cum exhauritur ſentina conſuevit. Nonnulli in faciem ejus caninas pelles aliaſque ejuſmodi odoris graviſſimi ſordes projiciebant: quidam denique ſequebantur pone turpiter tripudiantes, & ingenti ſtrepitu manibus pedibuſque, nec non riſu tumultuque intemperanti excitato, pſallentibus officiebant, dicentes: Ne quis veſtrum lucem aſpiciat, ſtolidi Chriſtiani, qui canem illum Pſalmis proſequimini, ejuſque animæ Sanctorum requiem precamini; quin etiam famulum Dei illum nuncupatis, qui mera iniqui-
C tas eſt.

illud inſultans,

83 Terribili illa viſione a beato viro conſpecta, ecce tibi malorum dæmonum princeps adeſt, vultu tam efferato ac terribili, ut horrorem incuteret intuenti. Ferebat manibus ignem, ſulphur, picem; contendebatque velocitas ad infelicis illius monumentum, cadaver, poſtquam ſepulturæ traditum eſſet, in cineres redacturus. Cum vero tranſiiſſet funus, ecce tibi juvenis illud pone ſequebatur, pulchritudine inſignis, dejecto humi vultu mœſtus, planctuque magno præ calamitatis alicujus doloriſque ſenſu miſere plangens. Acceſſit ad hunc propius Andreas, & ratus aliquem eſſe e familiaribus

atque ea dolens Angelo defuncti

defuncti (utpote quem latebat divini operis iſtud eſſe) protenſa manu detinet lugentem: ſed & eum conſolaturus, inquit; Per Deum, cæli terræque Dominum, adjuro te; die age, quamobrem tantopere cum lacrymis gemituque lamenteris? non enim memini unquam me videre, tantum excitari luctum alicujus defuncti ergo: indica mihi, quæſo te, mœſtitiæ cauſam. Cui Angelus: Ille, cujus hic funus aſſerri vidiſti, quod poteſtati dæmonum traditus ſit, dolendi lamentandique mihi cauſa eſt: ſic enim illum deploro, quaſi perdidiſſem. Rurſum Andreas: Narra cariſſime (jam enim novi quis

ΕΝ μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα μολύντος αὐτοῦ, συνλώπησεν Ἡρόδιον μάκοθεν τοροδόμενον· ἦν δὲ μεγιστάν τινος τῶν τότε ἀπόρων, πλῆθος δὲ ἀναρίθμητον ἀθλίαν αὐτῷ, βοή τε τῶν ψαλλόντων μείζων ἠκούετο, πλήθη δὲ κηρῶν ἐν θυμιαμάτων, θρηνώς τε καὶ κοπετὸς τῶν συγγενῶν ἐξήρχετο. Θεασάμενός τε ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ Ἡρόδιον [σωπτόμενα, ἔστη,] a ἐν σπουδῇ γνόμενον a
ἐπὶ πολλὼ ὥραν βλέπει· ἐν ἰδοὺ ἐμπροσθεν τῶν b b
μανιακῶν πλήθων Αἰθιόπων δαιμόνων ἐπορεύετο, σφοδρότερον τῶν ψαλλόντων κράζοντες τὸ, ναί· πάντα δὲ τὰ ἐπὶ θυμιάματα ὠσεὶ κόπρον ἐδυσώδουν, ἐν ὥσπερ ἀσκὸς ἐκ ταῖς χερσὶν κατέχοντες ἀφῦραν καὶ ασοδὸν ῥέοντον· c ἐστῶτα δὲ τῷ γελοίῳ ἀναιδῶς, c
ὃν τρόπον ἄσεμνα γυναῖκες, πόρνα ἐξαίτρωτα· καὶ ποτὲ μὲν ὡς κύνες ὑβάβιζον, ποτὲ δὲ ὡς χοῖροι ἐγρύλλιζον, καὶ ὧν αὐτοῖς τὸ Ἡρόδιον διφορούμενον τις καὶ γεγήθησις· ἐν οἱ μὲν τῆς κλίνης ὑποῤῥόντο κύκλῳ, βόρβορον ἐκ καλαυβῶν ὕδωρ τῷ προσώπῳ τοῦ πνεύτος ἐφιεπέτυπτο, ἠέρχετο δὲ πολλὴ δυσωδία ἐκ τῆς κλίνης ἐκ τοῦ σώματος ἐκείνου τοῦ ἐφαμάρτου, ὃν τρόπον οἱ ἐξαυτλοῦντες κάλαμον· ἐκ οἱ μὲν κυνέας μὴ ἄλλων εἰδῶν δυσωδεστάτων ἐκαπέῤῥιπτον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἔπροι δὲ ἠκολούθουν ὀπισθεν ἀτέμνως ὀχέμενοι, κρότον καὶ ψόφον ταῖς χερσὶ ἐκ τοῖς ποσὶν ἀτεπίλουν, γελῶντες καὶ χυδαίζοντες ἀτάτως τοῖς ψάλλουσι καὶ φάσκοντες· Μὴ ἴδοι φῶς εἰς ἡμῶν, μάταιοι Χριστιανοί, ψάλλοντες τὸν κυνα, Μετὰ τῶν Ἁγίων ἀνάπαυσον τλὼ ψυχλὼ αὐτοῦ, ἀλλά γε καὶ δῶλον Κυρίε τοῦτον ὀνομάζοντες, τὸν πάσης ἀλογίας ἀνάμεστον.

Τοῦτο τὸ φοβερὸν ὅραμα τοῦ Διηγίου βλέποντος, ἐ F
ἰδοὺ ἀρχὼν τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀπηγεσμένος ἔχων τὸς ὀφθαλμὸς, καὶ τρόμον ἐξ ἀνδίας τῷ θεωροῦντι ἐμποιῶν· κατεῖχεν δὲ πῦρ εἰς τλὼ χεῖρα αὐτοῦ μετὰ θειάφι ἐ πίσης, καὶ ἐσπούδεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον τοῦ δυσλώη νεκροῦ, d ὥστε τυείκαστον αὐτὸν ἀτεχνάσα- d
σθαι μὴ τλὼ ταφλώ. Μετὰ δὲ τὸ παρελθεῖν τὸ Ἡρόδιον, ἰδοὺ ὀπισθεν ἠκολούθει νεανίας τις ὡραῖος, καταφὴς, ἐκόπτετο δὲ κοπετῷ μεγάλῳ, ἀδημονία καὶ λύπῃ τινὶ σωνεχόμενος· παράγοντος δὲ τοῦ Διηγίου, πλησίον ἐγένετο. Νομίσας δὲ ὅτι ἐσὶν ἀπὸ τῶν ἰδίων τοῦ πνεύτος, καὶ τάτε χάειν ὀλοφύρεται, ὥσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς κατ' Θεοῦ ἐργασίας, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, καὶ κατασχὼν τὸν θρηνωδοῦντα νεανίαν ἐφθέγξατο, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τὸ Θεὸν τοῦ ὑρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὁρκίζω σε τί σοι ἡ αἰτία, δι' ἣν τοσαῦτα δάκρυα προβάλλη ὀλοφυρόμενος; ἢ δὲ δῶτον θέαμα πλικοῦτον θρηνῶν ἐπὶ νεκρῷ· σαφήνισόν μοι παρακαλῶ, διά τινα θρηνεῖς. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἄγγελος· Ἡ αἰτία τοῦ θρήνυς μὲ αὐτή ἐσὶν, ἐπεὶ κεκληρονόμηκεν αὐτὸν ὁ διάβολος ἕ τις τὸ Ἡρόδιον ἐναρχώς· αὐτὸς ἔστω ἡ αἰτία ἐ θλίψεώς μου,

ἐ

A ἐ τῦ ὁλοφυρμῦ, ὡς ἂν ἀτωλίσας αὐτὸν ὕπνος ἐτοδύρομαι. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἀνάγγελον δή μοι, φίλτατε, ἔγνων γὰρ τίς εἶ, τί ἁρπάσῃ αὐτῦ τὰ παραπτώματα; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἄγγελος· Ἐτειδὴ αὐτός ἐσι Ἀνδρέας ὁ τῦ Θεῦ ἐκλεκτός, ἐ αὐτὸς σωτῆρα, ἐ ἑτειδὴ ἔξεστί σοι μαθεῖν, πρόσχες ϗ ἄκουσον· νυνὶ γάρ σε τὸ κάλλος τ ὡραιομόρφε ψυχῆς καθαρὸν ἐ σίλβον ϗ ὥσπερ χρυσίον θεσπάμενος, ὀλίγον ἀνέθλω τ λύπης μου.

Οὗτος ἦν, ὦ σεβασμιώτατε, μεγιστάν- ὑπῆρχε τῇ Βασιλέως, ἦν δὲ ἐφάμαρτος ἀνδρῶτος, ἐ χαλεπὸς λίαν ἐν τάτῃ τῇ ζωῇ αὐτῦ· ὑπῆρχεν ἦν πόρνος ϗ μοιχὸς, ἁλαζὼν ἐ ὑπερήφανος, ἀρσενοκοίτης, φενάκης, ἀπλάγχνος, φιλάργυρος, ψεύστης, μησίκακος, μισάνθρωπος, ἀωρολήπτης, ἐπίορκος, τὰς οἰκείας αὐτῦ καπήλευεν τῇ πενίᾳ, ϗ τῇ δίψῃ, ϗ ταῖς μάστιξι, ϗ ἦ γυμνότητι ἀχίτωνας ϗ ἀνυποδήτους ἐταφίων ταῖς τῦ χειμῶνος ἡμέραις, ἐκ αὐτῆς τε ταῖς ῥοπάλοις ἀνεῖλεν, ϗ ταῖς στρυφνύλοις τ ἀλόγων σωμέχωσεν· ταῦτος δὲ ἦν ἐς τὴν μυσαρὰν ϗ τυφλωτὸν ἀρσενοκοιτίαν, ὥστε τῦ παίδων ϗ τῦ ἀνύχων ἀσελγῆ ἐ θνησίμοτον ἐπιθυμίαν, ὡς μιᾶναι αὐτῦ ὑπὲρ τριακοσίας ψυχὰς τ ἀεὶθμὸν αἱμοδόρων ἐπιμιξίᾳ τ βδελυρᾶς ταύτης ϗ αἰσχρᾶς ἁμαρτίας· λοιπὸν, φιλάμφε ὑπὸ Κυρίῳ, ἐφάσπισε ὡς αὐτὸν ὁ θεσπισμὸς, ἐ παραμάθω· ὁ θάνατος ἄρει αὐτὸν ἀμετανόητον, ὃν ἀφ' ἧς ἁμαρτημάτων πλέθει σωτεχόμενον· τὸ δὲ βίβλον ϗ μηρὸν αὐτῦ σῶμα αὐτὸς καθεώρακας ὁποίας ἀτιμίας ὑπὲρ, ὡς ἰῶ ἄξιον· ἐ νῦν ἀτάγετα κατακαλῶμι. Ἐπεκεῖνο δὲ τάτε, ὦ ἁγία ϗ θεοφιλὴς ψυχή, ἐ αὐτὸς ἐγὼ ἀχάλλων ἀλοιῶμαι, ὅτι γέγονεν δαιμόνων παίγνιον, ϗ δυσωδίας μυσαρὸν κατηγόριον.

Τοῦτα τῦ θεοπάτυ Ἀγγέλε λέγοντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἱκετεύω σε, φίλτατε, δέξαϑ
n ἀγαθὴν παραμυθίαν, ε [ϗ μηκέτι πενθεῖν, ἐπεὶ ὗτος βίᾳ τὸ πέρας ἐδέξατο]. Αὐτὸς δὲ, τυφλόμορφε, μίγιστε, θυμηδίας ἀπάτλε, ὃν ὀνόματι Κυρίε σαβαὼθ Θεῦ παντοκράτορος, ἐτη ὑ ἀγαθοῖς κρατυνόμενος ἀπὸ τῦνῦ ϗ εἰς τὸς αἰῶνας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἦν
C ὁμιλίᾳ ἀπ' αὐτῦ ἐγίνετο ὁ Ἄγγελος ἀόρατος· νὶ δὲ τὼ ὁδὸν τορδόμενοι, ὃν ᾗ μὴ τῦ Ἀγγέλε ὡμίλει ὁ Δίκαιος, βλέποντες μόνον ἑαυτὼν ἐ φθεγγόμενον, τὸν γὰ Ἄγγελον ϗκ ἐώρων ὡς ἀάξιοι, πρὸς ἑαυτὸς ἐφθέγγοντο· Θεάσαϑε τὸν τάλαντον, τῶς ἀχολεῖ τῷ τοίχῳ πρόσομιλῶν ἀνανθήτῳ. Ὠθήσαντες ἦν αὐτὸν ἐ ἀποδιώκοντες ἔλεγον· Τίνα ὠσὶν, παράπτραμμβε, ἃ ταρεπῶς τῷ τοίχῳ προσομιλεῖς; Ὁ δὲ Μακάριος τάτων τῦ ῥημάτων ἀκύσας παρ' αὐτῦς φλιωφθημβύων, μοχθηράμβος, ἐ σιωπῇ προσμενδιάτας τὼ ἀγγοίαι τάτων, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν, πορδιθεὶς ὃν ἀτοκρύφω ἀμβόλῳ τ πόλεως, κακεῖσε ἡσύχαζεν ϗ ἐτιμηθεὶς τῇ ἐλεεινῇ ἐκείνῃ, ἣν τι-
f θ τὸ ὀξόδιον ἐθεάσατο, ἐκλαυσεν τικρῶς, f [ὥστε ἐκ πολλῶν δακρύων ὀγκωθῆναι αὐτῦ τὰ ὀμμάτα], εἶτα ϗ δέησιν ὑπὲρ αὐτῦ προσήγαγε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν·

Ὁ Θεὸς, ὁ ἀτερέγραττος ἐ φοβερὸς· ὁ Πατὴρ δημιυργὸς ἐ Κύριος· ὁ πλησὶς τῦ ἀτεράντων αἰώνων ϗ ἐφάμιλλος τῆς σοφίας ἐ ἐτιστήμης, ἀτύγκριτον γλύμμα, ἢ μεγαλοφρίτεια τ δόξης τ ἀγιοσιώνης· ὁ ὅλοφυὴς ἐ συμφυὴς ἐ ὁμότιμος τῷ Πατρὶ ϗ τῷ φιλτάτῳ σε ϗ παντοκράτορι Πνεύματι, ὁ ὀνᾶτῦ τῷ μεγάλῳ τὸ κατηρχὰς γλυπθεὶς, ἀεὶ τέλων σε ταῖς τῦ

Maji Tomus VI.

sis) quænam deliquerit homo ille. Respondet Angelus: Quoniam Andreas tu es, a Deo electus mihique noo ignotus, cui licet hæc addiscere, aures arrige & ausculta: pars quippe doloris mei levata est, cum primum pulchritudinem speciosissimæ animæ tuę mundissimam, fulgeotem, aureo colore rutilantem conspexi. A. NICEPH. COÆVO Ea MSS.

84 Homo igitur ille, Religiosissime Andrea, quam fuit magnus auctoritate apud Imperatorem, tam fuit semper flagitiosæ atque intractabilis vitæ. Fuit enim scortator & mœchus, jactator superbus, masculorum coocubitu infamis, tenax & immisericors, avarus, mendax, injuriarum vindex, osor alinorum, susceptor muoerum, & perjurus: affligebat servos suos fame, siti, flagris, nuditate; diuittebat illos brumali tempore vestimento pariter & calceis destitoros; plures sustibus male mulctatos e medio sustulit, cumque aridis brutorum ossibus contumulavit. Tanta autem ferebatur insania in execrabilem ignibusque castigatum masculorum concu- E
bitum, ut puerorum atque eunuchorum odinsa Deo cupidine succensus, trecentas facile animas abominabili turpique illo scelere commacularit. Tandem, dilecte Deo Andrea, matura ætate venienta, venit & mors; invexitque hominem, quam implicatum multis gravibusque sceleribus, tam parum pœnitentem. Quanta vero eum ignominia, ut meruit, sceleratum fœdumque cadaver elatum sit, ipse vidisti: jamque id ipsum flammis tradendum ausertur. Quapropter ego quoque ipse, quodque dæmoniorum ludibrium & derestandum omnis fœtoris receptaculum factus sit infelix illo, mirum quanto dolore excrucier. *gravia in quibus obierat peccata enumerat.*

85 Ita differente sancto Angelo, excipiens Andreas; Amabo te, inquit, dilectissime, spem bonam concipe, & consolationem aliquam admitte, neque tantopere dolori, istius defuncti causa, indulge: tu enim, Seraphice & liquida voluptate plenissime Spiritus, in nomine Domini Sabaoth omnipotentis Dei, in bonis cælestibus confirmatus eris deinceps in sempiternum. Talia loquente illo, disparuit Angelus. Qui vero illae, Angelo Sanctaque colloquentibus, transibant, & hunc solum videbant loquentem (illum enim cernere indigni erant) ita ad se versi loquebantur: Ecce delirum caput, quomodo ad parietem nihil sentientem verba faciendo stulte occupetur. Et trudentes abigentesque ipsum; Quænam illa, inquiebant, stulide, de quibus eum pariete sermonem instituis? Ad quæ verba ongaciter effutita B. Andreas tacite subridens, irridensque eorum ignorantiam, inde discessit: & secretam urbis porticum adiens, quieti se dedit. Ver- F
tum miserabilis istius, cujus modo pompam funebrem spectarat, recordatus, flevit amare, tantam lacrymarum copiam profundens, ut oculi multum intumescerent: talique demum prece Divinam bonitatem pro mortuo interpellare aggressus est. *admiratio hui alius quorum hæc loquetur: & infelicis compatiens*

86 Deus, qui nullis circumscriptus terminis terribilisque est: Pater, muodi opifex idemque Dominus: tuque perfector sæculorum infinitorum & sapientiæ omnis ac scientiæ inventor, progeniesque incomparabilis, & gloriæ a sanctitate promanantis deos maximum, qui ejusdem omnino naturæ es cum Patre dilectissimoque & omnipoteote Spiritu, pari cum utroque gloria ac veneratione colendus; qui *exterminium contra se precatur.*

A. NICEP. COÆVO Ea MSS.

jam inde a principio e summi Patris mente genitus, gignentis in sinu æternum permanes; eripe miserrimum infelicis illius corpus e picis sulphurisque tormento; moveantur sanctissima viscera tua ad preces inutilis servi tui: quia immundæ demortui animæ nihil reliquum est, cum quæ illius fuere omnia, vindicaverit sibi mors. Supplex igitur oro atque obsecro, ut corpus illius ab ignominia tali conservatum velis, quo infernalis ille & impurus draco non omni saltem ex parte perfectam capiat voluptatem, quod animam simul cum corpore deglutierit. Ita precatus Andreas, luce cælitus allapsa circumfusa est; raptusque in ecstasim, conspexit Angelum Domini fulguris instar descendera, ne virga, quam manu tenebat, ignea expellere impuros inde spiritus; qui subito ex oculis evanuerunt, cessaruntque corpus pice ac sulphure in cineres redigere. Talia cum vidisset Beatus, gratias ei persolvit, qui tam faciles precanti aures præbuisset; redditusque sibi post visionem, jam vespera tenebris involventa omnia, communivit se sacrosancto Crucis signo: & abiens inde, obambulavit urbem tota nocte, numquam orationem intermittens.

Fœtor exauditum latatur:

B

Totus lætidat Epiphanius ipse,

37 Ubi vero illuxit, contulit se mane ad ecclesiam sanctissimæ Dei Genitricis, in qua solitus erat preces fundere divinus Epiphanius: cumque in vestibulum intulisset pedem aperti, sunt huic interiores animæ oculi, convertenti se illico & conspicanti virum Sanctum, modo lucidæ instar flammæ coruscantem, modo instar nivis candidum, vultu vero colore roseo rubicundum. Ex quo spectaculo stupor non mediocris invasit carissimum adolescentem: qui cum circumlatis oculis arbitrum deprehendisset nullum, accidit ad pedes Andreæ; Pater sancte, inquiens, benedictione imperti filium tuum spiritualem. Andreas vero, conspecta Epiphanii demissione animi tam singulari, similiter & se ad illius pedes demisit, hisce additis verbis: Tu quoque, domina mi, precare pro me, tu me tua potius benedictione communi; quoniam id tibi convenit. Vidi quippe te paulo ante, cum in ecclesia Dei consistebas, insigni spectabilem vultu, videlicet Patriarchatus stolam & humerale, e manibus omnipotentis Domini cælitus allatam: vidi præterea duos genios, eximia venustata ac decora conspicuos, qui accepta stola te induentes, pulchritudinem tuam non paulo magis commendabilem fecerunt; ac vultu subridenti facete admodum inter se loquentes; Par Dominum, inquiebant, Jesum; egregium illi decus addidit humerale isthoc! scientia namque & eloquentia Domini mellifluus perfecte ipsum etudivit. Et alter quidem signo Crucis fronti tuæ impresso, amplexuque dato discessit: alter veto partes corporis tui omnes simili modo signavit, atque osculo ori impresso etiam abivit. Isthæc, suavissime Epiphani, circa te, nihil quidem illorum videntem, peracta sunt: & dubitare non potui, quin hic tibi Deus ecclesiæ suæ gubernacula commiserit, ut populum, quem sanguine suo sibi acquisivit, regas ac gubernes. Quamobrem imperti tu me benedictione, & ora pro me dilecto tibi Andrea.

mortui quomodo Patriarchaliter indui cum conspexerit.

C

& ut fratrum Patriarcham

monitis salutaribus instruit.

38 His dictis, amplexati inter se cum osculo sancto, in occulto narthecis loco consederunt: cœpitque B. Andreas Epiphanium monere multa quoad ecclesiasticum statum hoc modo: Non me fugit, suavissime dilectissimeque adolescens, quam decorum putes, viam mandatorum Domini recto tramite decurrere; toto conatu incumbens laborantique, ut beatam immortalitatem attingas aliquando. Quapropter obsecro te, hortationem nostram attentis auri-

δε τῦ φύσαντος κόλπου, ῥῦσαι ἐκεῖνο τῦ πέλανος τὸ D
παράθλιον σῶμα ἀπὸ τῦ φοβερῦ βασανισματιδήτου ὃ ἔχῃ
τίσιν ἐν τῇ θέρμῃ, κάμφθητι τὰ σπλάγχνα τὰ ἄκρα
τος τὸν τῦ ἁπλῶς οἰκέτου σε δέησιν· ἐφ' ᾧ γὰρ ἡ
παμβέβηλος αὐτῦ ψυχὴ ἐξέκρηται, συνέλκυσεν γὰρ
ὁ θάνατος τὰ κατ' αὐτόν· Ἱκετεύω δεόμενος καὶ ἀντίβολῶ, κἂν τὸ σκεύωμα αὐτῦ διατηρηθείη ἀπὸ τ τοιαύτης αἰσχύνης, ὅπως μὴ ὁλοπλῶς ἀφραθήσεται ἐν
αὐτῷ ὁ βδέλυκτος δράκων ὁ κατάρατος, καταπὼν τὴν ψυχὴν αὐτῦ σὺν τῷ σώματι. g Ταῦτα τῦ Διηγίμ προ- g
σλεξαμένου, θεία τις ἔλλαμψις γέγονεν πρὸς αὐτὸν, καὶ
ἐκ τῶν ἄνω ἠμύσθη, ἰδοὺ Ἄγγελος Κυρίου κατέβη
αὐτοῦ τάχος ἀστραπῆς, κρατῶν ῥάβδον πυρινὴν ἐν τῇ
χειρὶ αὐτῦ, καὶ ἐκδιώκων τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα
τὰ ὄντα ἐκεῖσε, καὶ ἠφάνισεν αὐτὰ, καὶ ἐπωδήθη τῷ κα-
τασχεθέντι τὸ σῶμα τῇ τίσει καὶ τῇ θέρμῃ. Ταῦτα
θεασάμενος ὁ Δίκαιος, ἀνακείσησεν τῷ ταχυπλεύτῳ
εἰς τὴν δέησιν αὐτῦ. Ἐν ἑαυτῷ δὲ ἡμύμενος ἀπὸ τῆς
θεωρίας, ἑστῶτας ἠδη ὕσης, κατασφαγιτάμενος τῷ
σημείῳ τῦ τιμίου σταυρῦ, ἀνεχώρησεν τῇ ἐκείσε, καὶ
ἐδεείθη διὰ τάσης τῆς νυκτὸς προσδοκόμενος.

Ὡς δὲ ὀρθρος ἐβλύετο, ἐπορεύθη ἐν τῷ ναῷ τ ὑπερ- E
αγίας Θεοτόκου, ἐν ᾧ καιρὸς ἦθος ἔχειν τῦ προσεύχε-
σθαι ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος. Ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῦ
παμβύσσου ἡμύμενος ὁ Ὅσιος, διανοιχθέντες οἱ ἔνδον ὀφ-
θαλμοὶ Ἐπιφανίου, καὶ ἐπιστρεφεὶς, βλέπει τ δίκαιον
ἄνδρα ποτὲ μὲν ὡς φλόξα πυρὸς φαινόμενον, ποτὲ δὲ ὡσεὶ
χιόνα, τὸ δὲ πρόσωπον ῥοδινότυπον ἔχοντα· ἐν ᾗ ἔκτα-
σις τῷ φιλτάτῳ παιδὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁράσει. Ὡς δὲ
ἤδειν πθέλκει, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτῦ λέγων·
Εὐλόγητον, πάτερ ἅγιε, τὸ πνεῦμα τὸ σὸν πέμπ. Ὁ
δὲ Μακάριος θεασάμενος τ Ἐπιφάνιον ὃν ἀπορέπτω
πατοιώτως, ἔπεσεν αὐτὸς εἰς τοὺς πόδας Ἐπιφανίε λέ-
γων· Εὖξε ὑπὲρ ἐμῦ ἐ αὐτὸς, ὦ δέσποτα, ἐ ἀλλήσ-
σόν με μᾶλλον σὺ, ἐπειδὴ τᾶτό σοι ἁρμόδιον· h Τεθέα- h
μαι γάρ σοι πρὸ τούτης τ ὥρας χειμέντος τὸ πρόσωπον
ἔχοντα, ὡς ἵστατο ἐν τῇ τῦ Θεῦ ἐκκλησίᾳ, ἐ στολὴν
ἱεραρχίας, ἐ τὸ ὠμοφόριον ἁρπόθεν κομιζόμενον ὑπ
χερός. Κυρίε παντοκράτορος· ἐθεασάμην δύο φωτῆρας
ὡραίους ἐ ἀμεγέθεις ἐν ἀπρεπείᾳ, ἐ αὐτοὶ λαβόμενοι
τ στολῆς τούτης, ἐκόσμων ἐκδύσαντες τὸν σὸν ὡραιότη-
τα· μεταξὺ δὲ τῷ φροντίζω, ἐ χαιεντιζόμενοι,
φωνὴ ἀλλήλοις ἔλεγον· Μὰ τὸν δεσπότην Χριστὸν, ἀ-
φωρετῆ αὐτὸν ἐποίησεν τῦτο τὸ ὠμοφόριον· ἡ γὰρ σύνεσις F
αὐτῦ ἐ μελίῤῥυτος ἰ [γλῶσσα πλείως αὐτὸν σεσοφί-
κασι]. Καὶ ὁ μὲν εἷς, τὸ σημεῖον τῦ σταυρῦ ἐπὶ τὸ σὸν
μέτωπον ποιήσας, ἐ ἀσπασάμενός σε, ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ
ἕτερος πάντα σε τὰ μέλη σφραγίσας, ἐ ἰδὼν ὀφθαλμός
σε ἀσπασάμενος, ὤχετο. Ταῦτα, γλυκύτατε Ἐπιφάνε, ἐν σε διεφορήχθησαν, ἐ αὐτὸς οὐκ ἠγνόεις· ἐ πέ-
πεισμαι ὅτι ἐμπιστεύσει σοι ὁ θεὸς τὰς οἰκείας τ Ἐκ-
κλησίας αὐτῦ, ἐ ποιμανεῖς τ λαὸν αὐτῦ, ὃν περιεποιή-
σατο ἰδίῳ αἵματι· ἐ ἕνεκεν τᾶτου, δέομαι σου ἐν ἐ αὐ-
τὸς ἐμοῦ, ἐ ἄξιον ὑπὲρ τῦ ἀγαπητῦ σου Ἀνδρέου.

Ταῦτα εἰρηκότος τῦ θεοφόρου ἀνδρὸς, ἀσπασάμε-
νοι ἀλλήλους τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ὡ ἀποκρύφου τόπου
τῦ νάρθηκος ἐκαθέσθησαν· ἐ ἤρξατο ὁ Μακάριος Θε-
οδώσιος τὸν Ἐπιφάνιον περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κα-
τασάσεως, λέγων· Ἐπίσκοπε, ὦ γλυκύτατε ἐ φίλ-
τατε φίλε, καθ' ὅτι ἀφρεπῶς οἶδ ἐ ἀγνοῶ ὡ τοῖς ὡ-
τολαῖς τῦ Κυρίε, ἐπαγάλλομαι ἐ ἀγωνιζόμενος τῷ
σώζεσθαι πλεῖστα ἵνα δέχῃ ἐ πλεῖον ἡμῶν πα-

A παράϊστω, ϗ ἑωτίσῃ τὰ ῥήματά μου. Πρόθες τελεσόπρα δάκρυα ὡρὸς καθαρισμὸν τ ψυχῆς ϵ τῦ σώματος ϗ τ καρδίας σου, ἵνα χθὴ ϵ ὀικαιοσύνῃ ἡδύτατος, ϵ ἐλεημοσύνῃ φιλάγαθος. Πρόθες ἐτὶ τῇ ὡραότητι, ἵνα χθὴ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ἵνα χαματίσῃς Ὅσιον ϵ ἀκακθ, καθὼς τὸ σκῦλος τῆς ἐκλογῆς ϵπίλεται, ὦ τὸ ἐμὸν φῶς, ἡ ἐμὴ χαρὰ, ἡ ἐμὴ ἀνωρίτεκα ϗ ἡδύτης, ϵ ἀγαλλίασις. Πρόθες ϵ τῷ βίῳ σου κατάστημα τλέιοτα, σεμνότητα, ἀγαθότητα, ϑωμασοπρεπ σιώτητα, ὡροσδοκίᾳ ἀπλέκτοτος, ἀγάπῃ ἀνυπόκριτος, σωφροσύνῃς κοσμιότητα. Γενῦ συμπαθὴς, φιλόπτωχος, φιλομόναχος, φιλόθεος, ϗ φιλάρετος. Κατόρθωσον σιγλῶ, καρπείαν, ὑπομονὴν ϵ θλίψει, τὴν ἀνεξικακίαν, τὸ μὴ κλένειν, τὸ μὴ λοιδορῶν. κτῆσαι τὸ ἀόργητον, τὸ ἀκενόδοξον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀυτερήφανον, ἵνα μεγαλυνῇς σε ὁ μεγαλόδωρος, ϵνώπιον πάντων τῶν Ἁγίων ϗ τῶν ἀτέρων ϵκείνων δωμένων. Ὀξυτέρως ἐτίβηθι τῇ ὡραικτικῇ τῆς ἀρετῆς ἐργασίᾳ, ἵνα ὁ Θεὸς τλεοπέρως σε ἐτιτοθήσας, ὑψώσῃ, ϵ τιμήσῃ, ϗ δοξάσῃ σε. Ἀτάραξε σαυτὸν ϵἰς ϑελοσοπρεπ τιμὼ ϗ κατάστασιν, ϗ ἀκείβειαν,

B ὅτως ἄξιος ἀρεθῆς τῆς ἀρχιερωσύνης, ἧς μέλλεις ἐτιβαίνειν Θεῦ χάρτι, μηδαμῶθεν καταισχυνόμενος. Φύλαττε οὖν τῶτα, μηδενὶ ἀναγγέλλων, ϵ ἔσται ὁ Κύριος μετά σου.

bus ut exeipias. Uberioribus manent oculi tui lacrymis, quo munditiem la animam, corpus, conscientiam indueas majorem, & in justitia excrenda suavissime, atque in eleemosyna eroganda benignissimo occuperis. Sumat inerementum mansuetudo tua, ut cor mundum ereetur iu te, urque sanctus sis & expers sceleris, qnemadmodum vas præcipit electionis Paulus: ita sane fiat, o lumen, o gaudium, o decor, dulcedn, & exultatio mea. Capesce io hac vita statom perfectiorem, sectara majorem morum gravitatem, booitati tuæ cumulom adde, elucear prudentia tua mirabilior, oratio continuetur prolixior, caritas simulare nesciat, temperaotia splendidios ornetur. His accedat commiseratio erga afflictos; amor io egeoos, Monachos, Deum, virtutem; accedat silentium, tolerantia, patientia io adversis; fint tibi viscera misericordiæ, ne judices alios, ne coovitieris: compara tibi, quas iracundiæ, vanæ gloriæ, insoleotiæ superbiæque oppositas nosti virtotes; ut coram omnibus Sanctis cœtuque Spirituum innumerabili, donorum omnium Dator conspicuom te faciat ac illustrem. Quantociua virtutum omnis geoeris exercitia aggredere, quo Deos majori te affectu amoreqoe complexus, exaltatum majori etiam hoonre ac gloria profeqoatur. Ad emiuentiorem dignitatem, statum, & perfectionem te excita, ut summi Sacerdotii gradu, quo per gra- E
tiam Dei conscendendom tibi est, reperiaris dignus, & oulla ex parte confundaris. Hæc si servaveris secretaque habueris, Dominus tibi nusquam defuturus est,

A. NICEP. COÆVO Es MSS.

ANNOTATA.

a *Desunt hæc Ms. Mazar.*

b Μανουάλιον, Caodelabrorum, *expono, nixus illo Pentecostarii loco, ubi dicitur,* Προπορευόμενοι ὑπὸ τῆς πλουσίου μετὰ λαμπάδων ϵ μανουλίων ὑπαντήσατε τῷ Γαμίῳ, *Quod sic explico*: Præcedentem Sacerdotem uno Clericorum cum candeli & candelabri.

c *Qua hic amplius habet Ms. Vatic. quamquam ad verum facere possint, cum tamen obscuriora sint, malui extra textum hic apponere: nempe hæc*; ὧν οὐδὲν ἐδυνήθημεν τῷ χοῦ μετ' ὀχυρώσεως.

d *Ms. Vatic. hæc præterea habet*, Θείημεν κατασῖσαι τὸ
C σῶμα αὐτῦ.

e *Sic illa legit Ms. Vatic.* ἐφ' ᾧ τὸ πνεῦμά σου ἐπάναπαυσον, καθὼς οἶδας.

f *Ms. Vatic. pluribus sic*: ὅτε αὐτὸ ϗ τελευτήσαι τῆς ἐκκλησίας ἐγκαθίσαι αὐτῷ τῆς ὑμνήσεως ἀρξαι ὑφωνῶν ὁ ἱερεὺς ϑεοφορώτατος.

g *Omitto hic illa*; ϗ κατεβάσατο τὸ ἱμάτιόν σου τὸ ἄγιον, *in Ms. nostro posita.*

h *Rursum hic ipsa Ms. Vatic.* ὡς ἐμοὶ πᾶσιν, ὑμῖν χάριν τῦ διακονήματος οὐ παῦομαι ἐκζητῶν ἐν αὐτοῖς.

i *Ms. Vatic. paulo obscurius*, γοῦσι γεγυμνασμένοι αὐτῷ, ὑμῖσπερ αὐτῷ τῶν ψυχῶν. F

CAPUT XII.

Dæmones ab ecclesia pellit Andreas: hujus magnam perfectionem & destinatam in cœlo gloriam per visum docetur Epiphanius.

Ὡς δὲ ταῦτα εἰρήκει ὁ Δίκαρος, ἀναστάντες εἰσῆλθον ἐνδον τ ἐκκλησίας. ϵ δὴ τ ἀναγνώσεως ὡροτεθείσης, ὁ μὲν Ἐπιφάνιος ὐ ἐνὶ τῷ σκαμνῷ ἐκαθέδη, ὁ δὲ Μακάριος ὡς εἷς τῶν πενήτων ἐτὶ τῦ ἐδάφους, ἔχων τὸ σῶμα ῥάκει δίπλεϊ ἐκεκαλυμμένον. Ὡς οὖν χαμαὶ ἐκαθέδη, βλέποντες αὐτὸν οἱ ϵἰσῆσε, ὡρος ἀλλήλους ἔλεγον· Τί ἄρα γέγονεν τῷ δαιμονῶντι τύτῳ, ὅτι ὁ τῶτο ϑα εἰσελήλυθεν; Καί τινες ἔλεγον· Ἴσως ἀνέθη βραχὺ ἀπὸ τῦ ἐτηρεάζοντος αὐτὸν πονηροτάτου πνεύματος. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἱαροδὸς αὐτὸς ἐγεγόνει, ϵ ὡς ἅτε ϵἰς οἰκίαν σκοπήσας εἰσελήλυθεν· ἐτεὶ τῇ ἤδει αὐτὸς ὅτι ἐκκλησία ἐστὶ, δὼν Κύριος τῷ τῶτο αὐτῷ ἐργασαμένῳ.

Ἐθεώρει δὲ ὁ Δίκαρος τὸν τ ἀκηδίας δαίμονα ϵδρεύοντα, ϗ περιῴμνον μηχανάς τινα ἐζύτη τῆς ἐκκλησίας, ὑποβάλλων αὐτὸς φροντίσιν ϗ ὀκλείας ὡρὸ τῆς ἀπολύσεως, λέγων· Ἔξελθε ϗ τοίνυν τὸ

19 UBi finem sermonis fecit Andreas, surgentes ecclesiæ ioteriora sese receperunt; cumque lectioni sacræ factum jam exordium esset, Epiphanius scamoum quoddam sessurus occupavit; beatus vero Andreas, non secus quam unus pauperum, vili panno involutus, nuda se extendebat humo. Quem sic sedentem conspicati, qui aderant; dicebant iotra se: Ecquid acciderit dæmoniaco huic, quod templum ingressus sit? Et alii; Fortassis, vacationem aliquam nactus est a vexatione spiritus pessimi. Nonoulli etiam; Com hac forte transiret, arbitratus ædem prnfanam esse, hue se iotolerit; quoniam vero ecclesia esset, quod & ipse cognovit, concesserit illi Dominus, ut tali se istic modo gereret. *Sacra lectioni intentus.*

20 Sanctus itaque Andreas, io templo, ut dictum est, sedens, conspicuum habuit acediæ dæmonem, iosidiis machinisque teotaotem variis, ut quem expelleret e templo, sacro nondum persoluto Offi- *acediæ & somnolentiæ dæmonis.*

A NICEP. COÆVO EX MSS.

elo : quem in finem varias variis curas atque occupationes fuggerebat ; Vade, inquiens, & ad opus tuum te accinge : cum enim neceſſario illud faciendum ſit, nulli tibi vitio vertetur. Et vero his aliiſque ſuggeſtionibus pietatis inimicus & perturbator diabolus plurimos inducebat, ut relicto, priuſquam finiretur, ſacro cœtu, egrederentur: eſto ineſamet Dominus ; Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis aut quid induamini ; ſed quærite primum regnum Dei ; & quæ ſequuntur. Spectabat ibidem oſcitantiæ ac ſomnolentiæ dæmonum, nihilo ſegnius inſidias ſtruentem : quem & alius comitabatur ſpiritus, miniſter ſuus, ſordidos humeris pannos geſtans : quibus illos, qui ſacræ lectioni intererant, & auribus arrectis oracula divina excipiebant, percutiences, ſoducere in ſomnum conabantur. Quæ peſſimi dæmonis machinamenta conſpicatus Andreas, indignatuſque & zelo divino correptus, ita ſecum ipſe loqui inſtituit : Malignissime ac perniciose ſpiritus, quomodo vanitatis tuæ tenebris latitans, animos noſtros ab auditione ſermonis divini nvertis ; eoſdem alto deſidiæ ſopore demergens ! Verum tu Jeſu, virtutum Domine, effundn ſuper dæmones hoſce iracundiam tuam, & populum tuom protege. Quibus dictis, quædam ſulguris ſpecies, in flamme comburentis ignis, ab altari proſiliens, cacodæmonas incendio ſuo involvit: qui vero illorum opera ſopiti ſedebant, continuo experrecti, ad factam lectionem animum appulerunt.

Matth. 6. — multis graves, — B — ab oculis pellit.

Epiphanius Sancti ſtatum cognoscere petenti ;

9 t Finitis precibus hymniſque mstutinis, poſtquam ſalvere juſſiſſet vitum ſanctum, domum ſe ſuam recepit Epiphanius : & recurrente identidem monitorum Andreæ memoria, quotidie miraculum illud obſtupeſcebat ; noctu vero in cubili ſuo quieſcens, eductis ex imo corde ſuſpiriis; Papæ ! inquiebat, quam illuſtre ſidus hæc habet regia civitas, & ignoratur ! Veriſſime enim dixit Dominus de illis, qui res terrenas attoniti admirantur, Quia videntes videbitis, & non cogoſcetis. Etenim quæcumque Chriſtus, cum verſaretur in terris, fecit
Matt. 13. — signa & prodigia, eadem fere in ſamulo quoque ejus completa videmus. Nocte igitur illa non ceſſavit Epiphanius ſupplicare Deo, ſtatum omnem ſibi rerum ab Andream ſpectantium ut aperiret ; quanti
C — oempe faceret Dominus virtutem illius, & quo loco in regni cælestis gloria foret. Et leviter indormiſcens, conſpicit quemdam campum, fruticibus inveſtigabilis naturæ obſirum; quorum alii stridi, aduſti alii, noanulli pro fructibus ferebant ſpinas ; frugiferorum quidam ſapidis fructibus, quidam inſipidis & male olentibus onerabantur ; illis virentes ſolum frondes decori, dedecori iſtis, marceſcentes ersnt. Inter ceteros frutices eminebat arbor una, valde ſpecioſa, frugifera, procera, viſu jucunda : e cujus ramis, sdmodum diverſis, quod cuivis arridebat maxime pomorum genus legere erat, ſaporis ſuaviſſimi, sliis poſt lecta illa non deficientibus. Inflammatus itaq; deſiderio iſtius arboris venerabilis sdoleſcens Epiphanius, contendere eo conabatur, cum hórrore ac trepidatione quadam perpendens, quid iſthoc rei foret. Cumque abeſſet propius, cernit hirundinem inſignem tamis illius inſidentem, nec tamen omni ex parte hirundioem: a capite quippe ad uſque pectus hirundinis, reliquo deinde corpore laſcinię ſpeciem præferebat. Inuſitatum vero miraculum ! aliquando inſtar hirundinis trinſabat, aliquando philomelę cantu mirabiliter ęmulabatur.

inſamnis offendimur arbor infelix, — & ſuaviſſima avis,

ἔργον σε, ὅτ' ἂν γὰρ διλεία σοι πρόκειται, ἁμαρτία ἐπ' ἐσοι σοι. Τοῦτο βούλεται ὁ μισοδίκης ὁ διάβολος ; ἱκανὸς σοι τῆς ἀπολύτεως ἑτοίμως ἔχειν ὁ θεὸς σωτῆρος· καὶ γὰρ Κύριος βοᾷ, Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί ἐνδύσησθε, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἔβλεπε δὲ ἐκ τῶν τῆς χασμωδίας δαίμονα καὶ τῇ συναγωγῇ ἐκεῖ παρεδρεύοντα· ἐπορίζετο δὲ σῶν ὧν τῷ ἕτερον πνεῦμα ἀγυπνητὸν τῷ χαλεπῷ ἐκείνῳ δαίμονι, παρορμώμενον ἐνῳδῇ καὶ ταῖς ἐπὶ τῇ ὑμῶν αὐτῶν, ἐκ τῶν καθεζομένων ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἀκουομένης τῆς θείων λογίων κρούοντα μετ' αὐτῆς καὶ ὑπνώττοντας παρασκιάζοντα. Ὁρῶν δὲ ὁ Δίκαιος τὸ μηχανικὸν τῆς παμπονήρου δαίμονος, ἐμμανὴς κατ' αὐτὸ ἐγίνετο, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔλεγε· Παμπόνηρε καὶ ὀλέθριε δαίμων, πῶς τῇ σκοτομανίᾳ τῆς ματαιότητος κεχρημένος, ἀλλοτρίας ἡμᾶς καθιστᾷς τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων, καταβαττίζων τῷ ὕπνῳ τῆς ῥᾳθυμίας ; ἀλλὰ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ τῶν δυναμέων, ἔχεις ἐν αὐτῆς τὸν ὀργόν σε, καὶ καταλάβετε τοῦτες. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυτιαστηρίου ὁ φλογὶ πυρὸς καμινίου, καὶ κατέκαυσε τοῦτες· οἱ δὲ τῷ ὕπνῳ κατασχεθέντες ἀπὸ τῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἀθρόως ἀνέπηδων ἀκροώμενοι τῶν ἀναγνώστου.

Ὅτε δὲ ἐσωθινὸς ὕμνος κατέπαυσεν, ἀσπασάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον, εἰς τὸ οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησεν· μεμνημένος δὲ τῶν ὑπαθεσίων τοῦ Δικαίου, διὰ πάσης ἡμέρας τὸ θαῦμα κατεπλήττετο, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐν τῇ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ σεσιγημένως βαθυτάτης ἐγκαρδίας κεχημένος ἔλεγε· Βαββαί ! ἡλίκον φωστῆρα ἡ βασιλεύουσα κέκτηται, καὶ οὐκ οἶδε ταῦτα! ἐπ' ἀληθείας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν τοῖς γηΐνοις ἐκπληττομένων, Ὅτι βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Καὶ γὰρ ὅσα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διατείβοντος ἐπὶ τῆς γῆς γεγόνασι σημεῖα καὶ τέρατα, παραπλήσια καὶ ἐπὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ ὁρῶμεν ἐπιτελούμενα. Τῇ νυκτὶ οὖν ἐκείνῃ ἐκέτευεν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Θεὸν φανερῶσαι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ Δικαίου, ὁποῖόν αὐτὸν λογίζεται τὸν ἀρετῶν ὁ Κύριος b, καὶ οἷός ἐστιν ὁ τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὴ ὀλίγον ὑπνώσας, βλέπει καθ' ὕπνον τινὰ παράδοσα, ἔχουσαν φυτὸν ἀνεξιχνίαστα· τὰ μὲν ξηρὰ πέλοντα, τὰ δὲ κεκαυμένα ὑπάρχοντα, τινὰ δὲ αὐτῶν ἀντὶ καρπῶν ἀκάνθας ἔφερον· τὰ δὲ ἄκαρπα γλυκυῶν καρπὸν φέροντα, τὰ δὲ πικρὸν ἐξ ὑγιαίνοντα· καὶ τὰ μὲν φύλλοις μόνοις εὐθύμων, τὰ δὲ σαφῆ φύλλα ἔφερον. Ἦν δὲ μεταξὺ αὐτῶν φυτὸν ὡραῖον, ἄκαρπον, ὑψηλὸν λίαν, καὶ ἡδυῶ εἰς τὸ βλέπεσθαι· οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ποικίλοι λίαν, οἷον γὰρ ὁτιοῦν τις ἐπιζήτει ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν, ἐφαίνετο ἐδιλεκτον ἐξ ἅπαντων λίαν. Τοιγαροῦν τῷ φυτῷ ἐκείνῳ γλιχόμενος, ἐπειρᾶτο ὁ τάντετος νεανίας, ἐφιέμενος καὶ ἐλαγγία, τὸ τί ἂν εἴη ποτε λόμενος. Ἐγγύσας οὖν πλησίον αὐτοῦ, ὁρᾷ χελιδόνα σεμνοπρεπῶς καθεζομένην ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ· ὑμέν τοι ἐ πλήρης χελιδών· ἀπὸ γὰρ κεφαλῆς μέχρι τοῦ πήδης χελιδόνος εἶδος ἐκέκτητο, ἐπὶ δὲ τὰ ἀφ' ὧν ἀηδόνος θέαν εἶχεν· ἔξω τὸ θῶμα! ποτὲ μὲν ὡς χελιδὼν ἐμελέτα λυρίζουσα, ποτὲ δὲ ὡς ἀηδὼν φθεγγομένη παράδοξα.

Ὡς δὲ ἡδωμασωπτάτη ἐκείνη χελιδὼν μεταξὺ τοῦ φοβε-

9a Sedente igitur hirundine illa sdmirabili, fron-

A φοβερᾷ ἐκείνῃ φυτῷ ἐκαθέζετο, μελῳδοῦσα ἡδυφώνως, [παρῆσαν] πετειναὶ ὑπὲρ τὰς ἀστέρας πλέον τι ἐκπέμπουσαι. Ἐξεπλήττετο δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τῷ ὡραίῳ φυτῷ, καὶ ἐπὶ τῇ διαφερεστάτῃ συμφύΐᾳ τοῦ ἀπαραμύθητον κελαδοῦντος, ὥστε ἀπὸ τῆς χαρᾶς τὸ ἀνεκλαλήτου δακρύων σταλαγμοῖς καταβρέχειν τὸ πρόσωπον. Ὡς δὲ ἔστη, ἐστρεψέν τε πρὸς τὸ φυτὸν καὶ τῷ συμφύΐ, καὶ ταχύ τινα πρὸς αὐτὸν περιβύτης τις ἐν διαφερείᾳ λιπαροῖς ἐνδύμασι ἐσταλμένος, θειοτέρᾳ δὲ τῇ Ἐπιφάνιον, εἶπεν· Σοὶ λέγω νεανία, τίς σε παρέσπασεν ἐνθάδε ἄνευ τῆς ἐμῆς κελεύσεως; Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀνεκτῶς ἄκουσον τῦ σκοίπτε, ὦ τίμιε πάτερ· παραδόξου γὰρ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάγουσαν, ὡς ὅσω τοῖς ὦδε ἀπήντησα, καὶ ἐθεασάμην τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτὸν, τὸ καπνάττι ἡμῶν ἰσάμπον, ὦ τί μοι πάντα παροδεύων γὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάγουσαν, ὡς ὅσω τοῖς ὦδε ἀπήντησα, καὶ ἐθεασάμην τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτὸν, τὸ καπνάττι ἡμῶν ἰσάμπον, ὦ τί μοι πάντα ἀρμονίας τὴν κλάδων ἐν τῇ τῦ καρπῦ αὐτῦ ποικιλίᾳ διότους ἐκπτεμζόμενον, καὶ ἰωτὴρ καὶ αὐτὸς ἐκπτίζῃ ἡδυπάντων τῦ δ συμφύΐᾳ φωνῇ. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι τῷ ἐλεεινῷ, καὶ δῶρο ψηλάφησόν με, εἰ ἄρα τινὰ ὀτόB λῃψιν ἔχεις, καθ' ὅτι σεσύλημαι τῦ καρπῦ αὐτῦ. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ περιβύτης· Βλέψον τὰ ἀχάριστον πῶς σε [ἀπαρνῆται, ἀκριβῶς ἐπίσταμαι! Οὐκ ἐγώ σε ἴδον, ὅτι ἦρες ἐκ τῦ καρπῦ, ἐ ἔφαγες; ἀλλὰ ἐ εἰς χόρτον τότε ἀπῆλωσας; Ὁ δὲ καταθεματίζων, ὥμνυε διϊσχυριζόμενος, μήπω ἐως ψηγήματος ἁψαῦ αὐτῦ. Εἶτα ἔφησεν ὁ περιβύτης· Ἰωῦσον τῦ ψεύδεσθαι, νεανία, ἰ γὰ ἐγκαλῶ σοι περὶ τούτῳ, διότι ἦρες ἐ ἔφαγες· ἀ γὰ καγὼ ἐκ ἀφροσύνης εἰμὶ, ἀφοῦν ἵνα τις φάγηται αὐτῦ, ἀ δίφρα, ἀφίσταται· ἀλλὰ σὺν μετ' ἐμῦ, ἐ ἔχω σοί τι χαμόπρον δεῖξαι.

Ἀπήει τοίνυν ὁ Ἐπιφάνιος ὀπίσθεν· Βλέπων δὲ αὐτὸν ἐμπροσθεν βηματίζοντα, ἀ διαγγέλλοντα τῇ χειρὶ αὐτῦ καπνοῦντα τῇ δεξιᾷ, ἀ τόμον χάρτου ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτῦ. Ὡς δ' ἐπέβαλον οἱ ἀβέβηλοις τισὶ, κατελαμβάνοντο πεδίοις πλήρη φυτῆς, ἐν ᾧ δὴ ἀ παλάτια ἀ πύρας ἡλιακῆς ᾠκοδομημένα, πάσης θυμηδίας ἀνάπλεα τέλοντα, ἐ ἀνερμήνευτος εἰσπέμπουσαν ἐν αὐτοῖς. Θάμβῳ δὲ ἐ φέρεται βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος, καπεπλήττετο ἐπὶ τῷ κάλλει ἀ τῇ διαφερείᾳ τῦ Ἀνακτόρων· ἐ εἰσπεπλῦθασιν ἐν ἐνὶ τῶν παραδόξων θαλάμων ξένα τε μουσήια ἐν αὐτοῖς ἐχόμενα τοῖχοι ἀ ἀκατανόητα κάλλη. Τ' ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ θρόνοι φοβεροὶ τῦρ ἀπαστράπτοντες· ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ ἐνὶ αὐτῷ εἰς ἄρρητον ὕψος φοβερός τις Βασιλεὺς ἐ ἀπόρρητος, ἀπαστράπτων ὡς ἥλιος, σφαῖρα δὲ πυρὸς ἐκ τῦ προσώπου αὐτῦ ἐξεπορεύετο, ἀ ἀπὸ τοσῆσδε δόξης ἀ λαμπρότητος, ἐ αἴγλης, ἐ αὐτὸν ἀ αἰθέρα καταλάμπειν· κύκλῳ δὲ αὐτῦ παρεστήκεισαν μυρίαι μυριάδες ἀ χίλιαι χιλιάδες ταγμάτων ἀ στρατευμάτων Χερουβὶμ τε ἀ Σεραφὶμ, ἀ αἱ Δυνάμεις, ἵν' οὕτως εἴπω, καθάπερ τινὰ δένδρα ὑψόρυφα εἰς ὄρος λίαν ἐγηγερμένα. Ὡς οὖν ἔνδον ἐσεληλύθασιν, f [πέσοντες εἰς γῆν προσεκύνησαν· φόβῳ δὲ ἀ τρόμῳ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος πρῶτα ἐπειρᾶτο ἐκεῖνο μὴ δυνάμενος ἀτενίσαι τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς θεάμασιν· ὃν ἀ ἀναστήσας ὁ γηραιὸς, ἐπὶ πόδας ἵστησιν ἔντρομον, θαῤῥεῖν αὐτὸν διακελευσάμενος. Πρὸς ὃν ἔφη ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος·] Οὗτός ἐστιν ὁ παῖς, ὃς σαφέστερον ἡμῖν περικάλεσεν ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ περὶ τῦ ἀοιδίμου ἀ προφιλοῦς ἡμῶν Ἀνδρέου; Καὶ ὁ περιβύτης, g [ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὗτός ἐστιν Δέσποτα.]

dibus arboris admirabilis tecte; & suavi modulatione omnia circum complente, advolant eodem aliæ quoque volucres e cœlo delapsæ, stellis numero frequentiores; quæ & suo pariter concentu voluptatem afferebant liquidiorem. Considerans interim Epiphanius in arbore pulchritudinem, in avicula cantum perpetuum; tanta captus est admiratione, ut præ inexplicabili gaudio manantibus ubertim lacrymis vultus irrigaretur. Dum vero ita miratur arborem & aviculam, accedit eo vir grandævus, gravis, amictum candidum indutus; qui oculos in Epiphanium reflectens; Heus, inquit, adolescens, quis huc te introduxit, me non jubente? Et ille: Benignus, venerande Pater, serva tuo aures præbe; incedens via, quæ prorsum ducebat, huc tandem evasi; & tum arboris pulcherrimæ, contra nos stantis, cujus decus ex concinnitate ramorum & fructuum diversitate perspicue relucet, consideratione; tum suavissimo aviculæ cantu, quem tu quoque ipse percipis, detentus fui. Verum da veniam misero mihi; & scrutaturus vestimenta mea accede, siqua forte suspicio tibi suborta sit, me huc advenientem fructus tuos surripuisse. Cui senex: Ecce, ingratum caput; quam audacter neget illa, quæ mihi probe nota sunt! Nunne ego te vidi avulsos inde fructus manducare, & quidem ad satietatem usque? Tum Epiphanius cœpit detestari & jurejurando affirmare, ne micam quidem illorum se tetigisse. Et rursum senex: Desine mentiri, adolescens, inquit; non enim, quod poma carpseris ederisque, te reprehendo: quin magis etiam lætor, quod videam esse, qui inde manducet, ut & ipse lætitia effluet. Comitare me igitur, est aliud longe mirabilius quod tibi ostendam.

93 Secutus itaque ducem hunc Epiphanius præeuntem, vidit in dextera ejus sacrosanctum Evangelium, in sinistra vero volumen chartæ: cumque eliquot obiissent plateas, devenerunt ad septum quoddam repletum luce, in quo & palatia, ex lumine solari excitata, nullius non voluptatis genere affluentia, visebantur: eoque, neminem poscentes veniam, intrarunt. Hic Epiphanius, tremore pariter ac horrore commotus, obstupuit propter pulchritudinem & majestatem sedentium istic Regum: ingressique sunt in unum istorum conclavium, ubi tanta relucebat elegantia, quantam assequi cogitatione non licet; & multa spectabantur arcana, nusquam alibi visa. Inter alia elevati pendebant throni admirabiles, ignem circumquaque ejaculantes; illorum vero unum, in summam altitudinem elatum, occupabat Rex quidam tam admirandus, ut dici non possit: coruscabat uti sol, globus igneus procedebat ex facie illius, qui multa gloriæ suæ, splendore, atque claritate ipsum æthera illuminabat: circum thronum adstabant millia millium & decem millia millium ordinum & exercituum Cherubinorum, Seraphinorum, & Virtutum; qui, ut sic loquar, uti montes confertissimi, multum in sublime elati, apparebant. Huc igitur ingressi ceciderunt in in terram & adorarunt: Epiphanius vero, præ timore ac tremore pronus jacens, oculos suos ad contemplandam visionem levare non sustinebat: donec tandem ipsum senex erigens, pedibus suis adhuc trepidum consistere, & bono animo esse jussit: ad quem & conversus Rex illo; Hiccine, ait, iste adolescens, qui precibus supplex institit, ut revelaretur sibi, quo in statu sint res celeberrimi nostrique amicissimi Andreæ? Cui senex: Ipse est, Domine.

A KICUR. CÆVO EX MSS. Tum illigit in arbore corpus, in qua animum fanctæ figurat:

94 Tum iterum Rex: Ecce, tota arbor, quam vidit, omnis generis fructum proferena, imago est corporis famuli mei. Etenim tam me delectat ignotum plerisque institutum Andreæ, quam suaviter sibi juvenis ille affici visus est, conspecta arboris venustate: Avicula vero, quam partim hirundinem, partim luscinium referre vidit; ejusdem famuli mei dilectissimi animam ac spiritum repræsentat eximium, qua sine intermissione glorificans me, dignos meo nomine hymnos concinit, adeo ut cuncti Angelorum meorum divini exercitus ad ipsum advolent & requiescant. Hic vero diuit non manducasse se ex fructu illo, cum tamen abunde illo repletus sit, ex quo tempore Andream cepit audire. Quoniam vero summa contentione ornavit, ut sibi revelaretur; quantus sit Andreas in regno cælorum; age, sublatum hinc deduc in Sanctorum gloriam; & duc per omnia, quæcumque illic fuot lustraturum. Sublatum igitur Epiphanium sanctum adducie in conclave, fulgutis in modum lucens. Ecce autem prodit inde, velut in imagine, celebris Andreæ, gloria relucens, illi simillima qua Rex ipsi eorusebat; rutilabat caput, uti sol; manus, electri speciem præferebant; pedes, induebantur calceos, nihilo minorem claritatem quam fulgur emittentes, corrigiis innuratis cnastrictos, vestimenta, quæ multifaria nant, dixisses a radiis solatibus aut vibrationibus fulminis consarcinata. Inferior vestimenti totius pars apparebat niva candidior, afficiebatque suavissime oculos, ut amœni flosculi solent: ei proxima, quasi vino tincta, non quidem purpureo, sed fulgenti decora erat colore: tertia pars, quæ & suprema, speciem habebat togæ venustissimæ, unde gloria Domini proveniebat: comam illius adornabat corona, gemmis margaritisque quasi stellis cæli distincta; frontem insigniebat crux coronæ segiæ; sinistra manus sceptrum, his vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus inscriptum; dextera vero crucem tenebat.

illiusque effigiem summa in gloria constituit:

B

95 Tam mirabilia conspicatus ostenta Epiphanius, præ admiratione vix fuit apud se. Cui senex, visorum exhibitor; Quid, inquit, somnium admiraris? Quid ergo facies, ubi rem ipsam conspexeris? Ecce igitur jam vere exhibitus tibi est splendor & gloria famulorum Domini; & expletum est, uti petisti, desiderium tuum: quapropter fatage tu quoque, ut ne exeidas spe regni cælorum consequendi. Et his a sene commemoratis experrectus est Epiphanius; eodem tempore quo ecclesiæ conventus ad Canonis medium jam pervenerat. Et recolens animo universa, quæ viderat, non sine horrore ac admiratione, in hæc verba prorupit: O me miserum! qui in peccatis enutritus & e sordibus eductus, metui conspicuum oculis habere Dominum Jesum omnipotentem, quemadmodum & pulchritudinem famuli ejus glorioli. Quibus dictis, surrexit abiitque in ecclesiam, Canonem absoluturus; & adveniente die, ab hora prima ad usque tertiam, in conclavi suo multis cum lacrymis orationi vacans, gratias persolvit Deo, quod ipsi incerta & occulta sapientiæ suæ manifestasset. Tum surgens ad mediocritatem meam accessit, renuntiavitque summo cum timore ac humilitate omnia, quæ jam narravi. Quare perculsus ego, exclamavi subito: Quis magnus est uti Deus noster! tu facis mirabilia Deus!

a vocatus erat ad se comitis et tanto ipse C

qui experrectus narrat tibi Andreæ.

Εἶφη πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεύς· Γ'ὸν τὸν τὸ φυτὸν, ὦ D
πάτερ, ὃ σὺ πάντες ὧδε χαρὰς ἐπιφέρει), ἡ εἰκὼν
τοῦ σώματος τοῦ θεράποντός μου κεχημάτικεν· καὶ γὰρ
ὕπνος h ἡμᾶς ἡδὺς ἢ τοῖς πολλοῖς ἀγνοουμένη Ἀνδρέου h
διαγωγὴ, καθάπερ αὐτὸς εἰς ἡδύτητα καπφάτη τῷ
φυτῷ τὸ ὡράϊσμα· τὸ δὲ σῶμα τοῦτο, ὃ ὡραίζει ὡς χλη-
δόνα ἢ ἀηδόνα, ἡ ψυχὴ τούτου τοῦ παιδός μου καθέτηκεν,
ἢ τῷ ἀγαπητῷ μου τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτερ
τοῖς ἀκαπαύστοις δοξολογίαις χώμενον τὰ ἐμοὶ
ᾠρέστοντα ἄσματα ἐπαναπέπαυκεν, ὥστε πάντα τὰ ἀσ-
μάτων Ἀγγέλων μου θεϊκὰ στρατεύματα ἐπ' αὐτῷ ἀπέ-
κναθαί τε ἀκαπαύστως. Λελάληκεν δέ τινες, ὅτι οὐκ
ἔφαγεν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ, μᾶλλον μὲν οὖν ἐπὶ πλεῖ-
στον ὅσον πλήθη ἐξ αὐτοῦ, ἐφ' ἧς ἡμέρας προσέσχεν αὐ-
τῷ. Ἐπεὶ δὲ ἠπόρησεν ἀκριβέστερον γνῶναι, ὁποῖός ἐστιν
ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῇ ἄνωθεν, ἄρον αὐτὸν ἐκ ἀπαγε ἐν τῷ
λαμπρότητι τῶν Ἁγίων, καὶ δεῖξον ἐν αὐτῷ ἀπαγε. i
Ἤγειρεν οὖν αὐτὸν ὁ γέρων ἐκεῖνος, καὶ ἀποφέρεις θάλα-
μον, ὡς ἀστραπὴν χρηματίζοντα· καὶ ἰδοὺ ὡς ἐν εἰκόνι ὁ
ἀοίδιμος Ἀνδρέας ἐξῆλθεν τέκνῳ, σύμμορφον δόξαν
κεκτημένος τοῦ Βασιλικοῦ ἐκ φερετοῦ ὁμοιώματος, ὑπέρ-
λαμπρον ἔχων τὸ πρόσωπον ὡς ὁ ἥλιος, αἱ χεῖρες αὐτοῦ E
ὡς ἔδος ἠλέκτρου, οἱ πόδες αὐτοῦ ἀστραπομόρφοις ὑπο-
δήμασιν διακεύτοις λίθοις ἀναδεδεμένοι, τὰ ἱμάτια
ποικίλα, ὡς ἀπὸ ἠλακάτης ἀκτῖνος, ἢ ὡς ἀπὸ ἀστραπο-
μόρφου ἀστραπῆς κατασκάσματα. k Ἡ δὲ ὑποκάτω k
τούτων τῇ θέᾳ ὡς χιὼν τῇ λευκότητι, ὥσπερ ἄνθος ἀρ-
τέζον τὸ ὀφθαλμοῖς ἡδύτητι· τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὡς οἶνος,
ἢ μέσον ὡσεὶ πορφύρα ἀλλ' ἀναγλαίζον τῷ χώματι·
τὸ δὲ τέλειον ἐπάνω τι ὡς ἔδος χλαίνης ὠραιωτάτης, ἣ
δόξα Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐξεφέρετο, καὶ ὡσεὶ στέφανος ἐπὶ
τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ λίθοι ἐμαργαρίται ὡς ἀστέρες
ἐράνιοι, σωροὶ δὲ ὁ τοῦ σήματος τοῦ Βασιλικοῦ ἐπάνω
τοῦ μετώπου αὐτοῦ· κατεῖχεν δὲ σκῆπτρον ἐν τῇ χειρὶ
αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ, ἐν γέγραπτο ἀληθινὰ γράμματα,
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· καὶ σωρὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ.

Ὅπως οὖν εἶδεν ὁ Ἐπιφάνιος, ἐξεπλήττετο ἐπὶ τοῖς θαυ-
μασίοις τοῖς δεικνυομένοις αὐτῷ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ γηραιὸς
ἐκεῖνος, ταῦτα ὑποδήλωσε· Τί θαυμάζεις ὅταν ἴδῃς,
ὅταν δὲ ἴδῃς τὰ ἀληθῆ, τί ποιήσεις; ἰδοὺ οὖν ἐν ἀληθείᾳ
δέδεικταί σοι ἡ λαμπρότης τῶν ὑλῶν Κυρίου, καὶ ὡς ἤπει-
γας, πῶς κατεθύμιόν σε πεπλήρωκεν· σπούδασον οὖν καὶ
αὐτὸς ὅπως μὴ ἐκπέσῃς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα F
εἰπὼν ὁ ἀφανίζων, ἐξύπνιος γέγονεν ὁ Ἐπιφάνιος.
Ἰδοὺ δὲ ἡ ἐκκλησία τὰ κανόνια μετέστατα. Ἐν ἑαυτῷ δὲ l
γενόμενος ἀμφιταράσσετο, καὶ φέλιξι φοβερὰν μεπεμίχθη,
καὶ ἀποθαυμάζων τὸ ὅραμα, ἔλεγεν· Οἵ τάλας ἐγώ!
ὅτι ἀθρυπτος ὢν ἁμαρτίαις πθραμμένος, καὶ λυγρῶς
ταῖς ἀκαθαρσίαις ἀντλούμενος, τὰ τοιαῦτα ὁράσεις Κύριος
ἐποίησεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐξιδεῖν θεάσασθαι, ἀπὸ δὲ καὶ
τοῦ ὡραιότητα τῆς θεράποντός αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν,
ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ κανόνια τελέσαι·
ὡρῶν δὲ γραμμένης, ἀπὸ ὥρας πρώτης ἕως μέχρι τρίτης,
ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ μὲ δακρύων πολλῶν προσεξόμενος, ἀπεμνείσησεν τῷ Θεῷ, τῷ ἀποκαλύψαντι αὐ-
τῷ τὰ ἀδηλα καὶ κρύφια τῆς ἀποῤῥήτου σοφίας αὐτοῦ· καὶ
ἀναπαύσας πρὸς τὴν μετεώτητα παρεχώρησεν πρός με, τὰ
προῤῥηθέντα μοι ἅπαντα ἀναγγείλων ἐν ὑφάτῳ δέει
καὶ πανσόφῃ. Καὶ κατεπλαγὴς ἐδόξασα ἀνέκραξα·
Τίς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυ-
μάσια.

AN-

ANNOTATA.

a Πανίον diminutivum a Latino Panuus, non paſſim in recentioribus obvia. Ms. Mar. ἱκέτιν legit.

b Ms. Vatic. hic etiam illa habebat : Ἐ ἐνοῖαν αὐτῷ πίστιν ὡ τῷδε τῷ ὠῶνι.

c In Ms. Mazar. clarius aliquanto ſic: τὸ σχῆμα ὅλον χολοδώδ. ἰδρυμα.

d Σεμνὸν. Ita correxi congruenter adjunctis & præcedentibus, pro σωμεδόντος, uti habebat Ms. noſtrum: in Maz. deſideratur.

e Ms. Vatic. ὃ μὴ οἷδε ἀνοσθέγγετα ἀρύμβ.

f Ms. Vatic. minus concinne : φόβ. Ἐ τρόμ. Ἦλθαν τὸ Ἐτεφάνου · εἰσιντὶ ὃν, ἀρτεπαίφνης, ἀλλαδόμοι τῷ Βασιλῆ ἐνοῖν, ἐπὶ ἐπιτῷ ἄρα καίμβοι, Ἐξαπεσάντες ὃν, ἔσεσαν ὁ Βασιλεὺ τῷ σεβασμίῳ ἐνοῖν προσβύτῃ.

g Ms. Vatic. δίκ ικχιμβ. ἀναλογίσμον, ἐπέλαβεν ὁ Δεσπότης μου, ὑπὲρ ἐσμ.

h Ms. Vatic. ἐμοὶ ἀρτιπάντων, nec verbum amplius.

i Præter alia quæ hinc inde mutata ſunt, inſerebantur hoc loco pro iſtis αὐτῷ ἄτεντα, quæ ſequuntur: ἐμοιοσχημον ὠνοῖν κατὰ τὸν τύζον τῷ Ἁγίου, ὅτι ὕτω ἐνοῖνο ἐβούλετο.

k Hinc uſque ad num. 95, uti alias ſæpe in deſcriptionibus, maxime ubi quædam obſcuriora occurrunt, in Ms. Maz. deſiderantur.

l Hic item, quæ de Canone in Eccleſiaſtico duobus locis quæ de tempore, quæ de congreſſu Epiphanii cum Scriptore Vitæ dicuntur, non inveniuntur in Ms. Mazar.

CAPUT XIII.

Propheticus Andreæ ſpiritus in futuris occultiſque rebus : peſtis depulſa, peccata correpta.

B Ὁ Δὲ Μακάριος ἀφ' ἑσπέρας, ὡς ἦθος εἶχεν τῷ ἀγωνίζεσθαι ἐν τοῖς ξιάροις, μόνῃ περιπατῶν τοὺς ταῖς νυκτιναῖς ἀβελόδοις, σωέβη αὐτὸν τοράδηναι πλησίον δικτυείου τινὸς τ' Ἁγίων καὶ κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὅτερ ἔφασκον οἱ παλαιοὶ τῆς πόλεως, τὸ ἐν ἁγίοις Κωνσταντῖνον τ' Βασιλέα οἰκοδομῆσαι. Παράγοντι δὲ ὀνείρε, ἀτελήνε ὄσης τ' νυκτὸς, ἐκ τῆ νεφελῶν ἀτομυψάντων τὰς ἐν τῷ σερεώματι ἀστέρας, ἔτυχεν τῇ κ τὸ μέσον τ' ὁδὸ βόθρον τινὰ ὀρύγματος, εἴτε διὰ νομὴν ὑδάτων, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνώρυξαν, ὁ Κύριος ἐτίσατο. Ὡς δὲ πλησίον ὁ Μακάριος διώδευεν, παραχωρήσαντος τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἰδὼ ὁσατινὰς ὡς αἰθίοψ τις παραφανείς, συμποδίσαι αὐτὸν εἰς τ' βόθρον παρεπέσπερεν. Ἐκείσε τοίνυν τῇ ὑλώδει πηλῷ συγχωσθείς, παράδυσ ἐξεβόησεν· Οἱ τὴν πτρατέρατον φωτηγωγήσαντες τυεινὰς διδαχὰς Ἀποστολοι, φωτῆρες μὴ φαιδύνοντι, C βοηθήσατε τῷ ἁπλεῖ οἰκέτῃ, ῥυόμενοί με ἐκ τῆ βυθοτάτῃ ὀρύγματος. Καὶ ἀθέως ἐφάνη σωρὸς ἀπὸ τῆ δικτυείου ἐπὶ τῆ αἴρος κρεμάμενος, ἐκ ἰῶ ὥσπερ πῦρ φλέγον μαρμαρυγὰς λαμπηδόνων ἐπὶ τῆ λάκκυ ἐκπέμπων πρὸς τ' Μακάριον. Ὃ ὀντες θεασάμενος ἐβόησε· Σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τῆ προσώπε σε Κυρίε. Παραχρῆμα δὲ ἐφάνησαν δύο ἄνδρες ὡραῖοι σφόδρα ἐπὶ τῆ αἰθέρος φερόμενοι, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐκ δεξιῶν ἐγίνοντο τῆ φωτοφόρε ἐκείνε σωρῆ, ἐπὶ τῆ αἴρος ἑστῶτος καὶ φωτίζοντος· ὁ μὲν εἷς τ' δεξιᾶς χειρὸς κρατήσας, ὁ δὲ ἕτερος τ' ἀριστερᾶς ἐκ τῆ πηλῆ καὶ τῆ βόθρε ἀνήγαγον, ἐκ ἐτι τ' ἀθεΐας ὅλῃ παρέσησαν· ἕως γὰρ κεχωσμένος ἕως τῶν γονάτων· ἐκ ἀθέως ἀφαντοι ἐγίνοντο.

b Ὁ δὲ θαυμάσιος ἐκεῖνος σωρὸς ἀναγαγὼν ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ Ὀσίε ἐτὶ τῆ αἴρος ἀποτορνεύμενος ἐδείκνυτο, φωτίζων αὐτῆ τὴν πάροδον ἕως ἂν εἰσέλθοι εἰς τὸν ἐμβολοτέτρασδεν ἦν ἰδεῖν ἐκεῖνον τὸν θεῖον σωρὸν τῆ μὴ πῶπε ἀπελάσεται, ἰδεῖν, ἐκ ἰδὼ καθάπερ πήρυξη διαχύσεις εἰς ὕψος ἦρθη κ τὸ μέσον τ' πόλεως, ἐκ τῇ ἀνόδῳ αὐτῆ πυροειδεῖς ἀκτῖνας διὰ τῆ αἴρος ἀπέστελλεν. Καὶ ὅπε ὁ σωρὸς ἀφανὴς ἐγίνετο, σαθεὶς ἐν μέσῳ τῆ ἐμβόλε ὁ Ὅσιος κ τὴν ὁδὸν ἐκείνῳ ἴδεν, ἐκ ἰδὼ τὸ δικτυεῖον ἐκεῖνο τῷ Κορυφαίων Ἀποστόλων τάττει Θεῷ μετασκάσαθέν, τετρακόρυφος ναὸς σωρωτὸς ἐγεγόνει, κ ἀκαλλὴς τῷ μεγέθει

96 BEatus interim Andreas, cum pro ſua conſuetudine ſolitis ſeſe laboribus exercens, a tempore veſpertino in multam noctem urbem obiret ſolus, delatus forte eſt ad oratorium quoddam, Sanctis Apoſtolorum Principibus Petro atque Paulo conſecratum, quod natu grandiores incolæ a S. Conſtantino Imperatore exædificatum memorant. illac itaque, tenebricoſa ſine luna nocte, nebulis ſtellas cæli obnubilantibus, iter habenti Andreæ occurrit via media puteus, ſive ut receptaculum foret aquarum, ſive alia de cauſa, quam Deus noverit, effoſſus; in quem ſatanas, Æthiopis ſpecie apparens, tranſeuntem prope virum ſanctum, permittente benigniſſimo Deo, trudendo præcipitavit. Hic, luto pene obrutus uliginoſo, conteſtim exclamavit: O qui quatuor orbis partes ſalutari doctrina veſtra illuminaſtis, Apoſtoli, vos luminatis mea lucidiſſima, ſuppetias ferte viliſſimo ſervulo veſtro, eripite me ex puteo hoc profundiſſimo. Cum illico emicans ex oratorio Crux, in aere ſuſpendi viſa eſt, emittens fulgorem uti ignis immenſum verſus Sanctum in puteo: quam ut conſpexit exclamavit deuno: Signetur ſuper me, lumen vultus tui, Domine. Et continuo apparuerunt viri duo pulchritudinis eximiæ per aerem delati, unus ab una, alter ab altera parte Crucis, in aere pendentis & late omnia illuminantis: illorum vero alter dextera Sancti prehenſa, alter ſiniſtra, e lutoſo puteo illum eduxerunt, in rectaque via reſtituerunt, genuum tenus cœno immerſum; & ſtatim ex oculis evanuerunt.

97 Crux vero mirabilis, in aere ſublimis Sanctum præcedens, unſquam eum deſtituit; ſed viam illuminavit tamdiu, quo ad illo porticum aliquam ſubiret. Hic vero converſus ad Crucem, ut obſervaret quo deinde perrectura eſſet; vidit quaſi alis inauratis per medium civitatis in altum efferri, qua aſcendebat via, radios igneos per aerem ſpargentem. Erepta autem e conſpectu Cruce, conſiſtens in media porticu Andreas, reflectebat oculos in viam illam: viditque oratorium Principum Apoſtolorum divino nutu converti in templum, Crucis figuram exhibens, faſtigiis quinque decorum, tantæ capacitatis ac pulchritudinis, ut imitari

E *ta foſſam humilemtã detruſum a dæmone,*

F *indeque a SS. Petro & Paulo eductus,*

videt Crucem eo loco fulgentem,

A. RICET. COÆVO EX MSS. ubi ejus Basilicam fundandam prophetat.

tari nullos posset : vidit quoque Dominum in throno templi medio considentem , circum adstantibus eum metu ac tremore Cherubinis , Seraphinis , totoque militiæ cælestis exercito : & extensis eo manibus exclamavit ; Memento mei , Domine , in regno tuo : eademque hora ecstasi abreptus , multa de templo illo vaticinatus est his verbis : Futuris temporibus excitabit illud pius ac religiosus Imperator *a* , ea qua oculis meis oblatum est forma , firmitate , magnitudine , venoflatequ visendum , tale omnino , quale modo conspexi.

Pestilentia tempore.

98 Sub illud tempus cum in hac Regina urbium grassari cœpisset mortalitas magna , spectabatur passim Andreas in plateis , in vicis , in porticibus humi stratus , luctum ingentem cum lamentis excitans : precabatur interea & obsecrabat benigoissimum Dominum , ut peccata nobis nostra condonare , ut clementer tolerare defectos , ut misereri , ut sistere grassantem immaoiter pestem dignaretur. Quem talia agentem cum observarent illac prætereuntes, alii quidem; Videto , inquiebant , quomodo ille deliria sua deliraos, lamentetur uviam suam pridem defonctam . Alii vero ; Peccata B sua , ut dæmoniacus & insanos , luget ; nam & a dæmoniis effici , ue lacrymarom rivos quispiam profundat , e sacræ paginæ testantur : verum utinam Christianus quilibet iftiusmodi lacrymarum flomen produceret , quo infinita sun crimina demergeret . Alii denique ; Quis noverit , ajebant, otrum mentis sanitati reddirus fortunam sunm non lamentetur ? Quibus temere prolatis , quisque inde recedebant : famulo Dei modum nullum faciente lacrymas precesque fundeodi , quoad exanditus n Domino , voti compos fieret ac plaga cessaret.

multum in publico luget ;

Ex vita S. Danielis Stylitæ

99 Contigit vero aliud quoque miraculom , quo Dominom ad misericordiam flexit Sanctus. Abreptus quippe aliquando per ecstasim a corporis sensibus , delatom sese deprehendit ad famolum Dei Danielem *c* in Anaplo . Steterat is ibi nliquando super columnam sublimis in aere , & crebra admodum ad gloriam Dei patraos miracula ; quem & Imperator pius Leo cum Augusta adibat frequeoter , preces illius pro se flagitandi causa . Illuc igitur per visionem delatum Andream aspiciens Daniel , visus est ei blando vnlto dicere ; Huc adsis , cursor & pugil egregie , qui in medio mundi hujus tumulto splendidior ipso sole refolges , supplices ona deprecemur Dominum , quoniam misericors , longanimis , & multæ miserationis est , ut regnam hanc urbium perniciosfo qoo pessomit malo , liberatam velit . Com suas igitur Domino preces obtulissent , visus est continuo descendere ignis e cælo ; inqoe caput Æthiopis , cujus multo sanguine imbutæ maous perniciem urbi afferebant , per aerem deferri ; quo ambustus, & violenter ex regia civitate ejusque finibus exterminatus Æthiops est , statimque pestis graffari desiit.

precando illam pellit .

obviam facius sepulcrorum effossori ,

100 Post dies aliquot obire contigit Primicerii cujusdam filiam , virginitate ac totius vitæ innocentia in paucis insignem : quæ patrem suom jurejurando interposito adstrinxerat , ut in sacello, in vinea ipsius sito , se terræ mandaret : qood & factum est . Grassabatur vero per id temporis fur quidam , mortuis sua , queis iovolvebantur , lintea surripera assuetos ; qui postquam observatis fedolo libitinariis , quo funus condidissent loco didicisset ; reversis omnibus domum amoliebatur terram , & mortuaria vestimenta auferebat . Is igi-

καὶ τῷ ὥδε ἀμίμητος. Ἰδὼν δὲ ὁ Κύριος ἐν μέσῳ τῆ ναῦ D
ἑστὶ θρόνω καθήμενος, ἐν Χερυβὶμ καὶ Σεραφὶμ κύκλω
αὐτῆ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τῆ ἀγγέλων δυνάμεων φόβω
καὶ τρόμω τελειτάτω. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν, ἐβόησεν· Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν
τῇ Βασιλείᾳ σου. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν ἑκάστῳ
χρόνῳ βρυμὸς, φοβεῖται τρεῖ τὸν ναὸν· Καιρῷ φησὶ προβαίνοντι ἀφανὴς αὐτὸν διέσεισε Βασιλὶς, καθ' ὃν
τρόπον ἐθεασάμην αὐτὸν, διὰ τῆ καὶ τρεμικλὴ τῷ
μεγέθει, οἷον δὴ καὶ χήματι ἐθεασάμην αὐτὸν,

Τῷ δὲ χρῷ τότε γέγονεν θανατικὸν τολὺ ἐν
ταύτῃ τῇ Βασιλίδι τὸ τόλμαν· καὶ ἰὼν ἐδὼν τὸ Μακέλλιον
μέσον τὸ πλατείας, καὶ ὁ ῥύμας καὶ τοὺς ἐμβόλους καθεζόμενον ἐπὶ τῇ ἐδάφους, καὶ θρῆνον μὴ ὀδυρμῷ μέγα τοιμένον· καθικέτας γὰρ τὸν φιλάνθρωπον Κύριον
τῷ φείσασθαι τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, ἐν ὥρᾳ ὀλίγῃ,
πολυχρονίων, καὶ παῦσαι τὸ δεινὸν θανατικόν.
Οἱ δὲ διοδεύοντες, βλέποντες αὐτὸν οὕτω ὡρᾴτοντα,
ἔλεγον· Τὰ τῶν λήρων ἤδη τοιεῖ φλυαφῶν, θεάσασθε τῶν θρηνῶν ἀποδύρεται τὴν ἑαυτῆ μάμμαν πάλαι
κάλαι ἄρτιον. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις
αὐτῆ ὡς παραπεπραμμένος ὀδύρεται, ἐπεὶ γὰρ ἀπὸ δαι- E
μόνων ἔχεται δεινῶν, καθὼς φησὶν ἡ γραφή. Ἀλλ' οὐδὲ ἴσα τῶν Χριστιανῶν ἐχρὴ τοιοῦτο δάκρυα, καὶ κατανύττειν τὴν ἑαυτῆ πλημμελημάτων πλῆθος ἄβυσσον. Ἄλλοι ἔλεγον· Τίς οἶδεν εἰ ἁμαρτὼς
τὴν ψυχὴν βρύμος, πλὴν ἑαυτῆ ἀποδύρεται τύχῃ ;
Ταῦτα λέγοντες, ἀπ' αὐτῆ ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ δοῦλος
τῆ Θεῆ ἐκ ἐπαύσατο μὴ δακρύων ταῖς θεῖαι πλὴν αἰτήσιν, μέχρις ἂν ὁ Κύριος τὴν δέησιν αὐτῆ ἐπανέκυσας· καὶ πλὴν d θραῦσιν ἔπαυσεν.

[Συμβὰν δὲ καὶ ἄλλο θαυμάσιον ὡς φιλανθρωπίαν
τὸ Κύριον ἐκλῆναι.] Ἰδὼν γὰρ ἑαυτὸν ἐν μιᾷ ὡς ἐν ἐκτάσει χρόνου, ὅτι ἁρπᾶζη πρὸς τὸν ὄλλον τῆ Θεῆ
Δανιὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλω. Καὶ γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς τῷ πρικαῦτα αἰθερίῳ, ἐσὼς ἐπὶ τῆ σύλληψιν ἔρχετο, ἀπέρα θαύματος εἰς δόξαν Κυρίου ἐγγαζόμενος· ἐν οἷς καὶ
Λέων ὁ Εὐσεβὴς Βασιλὶς σὺν τῇ Αὐγούστῃ ἀπίεσαν
συχνῶς πρὸς αὐτὸν δεῆσις χέειν. Ὡς οὖν ἐκεῖσε τῇ
θυσείᾳ ὁ Δίκαιος γέγονεν, βλέπων αὐτὸν ὁ Ὅσιος
Δανιὴλ, ὡς ἂν χαιρετιζόμενος ἔλεγεν· Δεῦρο ὁ καλὸς δρομὰς, καὶ σεμνὸς σταδιάρχης, ὁ ἐν μέσῳ θορύβῳ F
ἑστράτων ὑπὲρ τὸ ἅλιον, δεηθῶμεν ἀμφότεροι τῷ Κυρίῳ, καθ' ὅτι οἰκτίρμων ἐστὶ καὶ μακρόθυμος, καὶ τολυέλεος, ὁτως ῥύσηται τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν
πόλεων ἀπὸ τῆ ὀλοθρεύοντος· Εἶδεν οὖν καθ' ὅτι
ἐδεήθησαν τῆ Κυρίῳ, καὶ ἰδοὺ καταβὰν τῶν ἐκ τῆ οὐρανῆ, καὶ ἐπιβάλλεταί τινος αἰθέριος, ὃ τῶν αἱ χεῖρες πλήρεις αἵματος μεμιλανωμένου ἀπίεζεν ὀλέθριον. Καπνὸν δὲ αὐτὸν τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐθνικὸν διὰ τῆ
ἀέρος, καὶ βαλὸν ἐξέδιωκεν ἐκ τῆ Βασιλιδίστης πόλεως,
καὶ τῶν ὅρίων αὐτῆς, καὶ παραυτίκα ἐταύθη ὁ ὀλέθριος.

Μεθ' ἡμέρας οὐ τινας ἐπλάτησε θυγάτηρ τινὸς
Πεμμικελίτ, [σεμνῶς διεξελθοῦσα τὴν ἑαυτῆς βίον· f
ὁρκίσασα τὸν αὐτῆς πατέρα ἐν τῷ Δικτείῳ, τῷ ὄντι
ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτῆ, ἐκέλευσε αὐτὴν θάψαι. Ὁ δὲ
ἐποίησε.] Κατ' ἐκείνου δὲ τὸν χρόνου λῶ τις λωποδύτης
συλῶν τὰ σύνεφια τῶν πεθνεώτων· Ἰσάριθμος δὲ ταριχήρια τὰ στοιχοῦντα, τῶ μέλλοντι θάψαι· καὶ μὴ
τὸ ἀναχωρῆσαι ἅπαντας, ἀνορύττων ἤρει τὰ τάτων
ἐνδύματα. Ὡς οὖν καὶ τῆς κόπης τοῦτο τὸ ἔδοξον
ἐθεάσατο ἐν τοίῳ τόπῳ καπεῖθη τὸ πθνεώτης τὸ λέ-

ψα-

A ψαυον, ἠβυλήθη ϗ ἐπ' αὐτῷ τὸ ὄνομα καθιππάξαϛ. Ἐτυχε δὲ διαβλέπων ὁπότε τὸν Μαλέλεον, τὰ δὰ Χριστοῦ ἔθη αὐτὸν ποιοῦντα· ἓ ὡς ἀπ βλέπων τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, ἔγνω τῷ πνεύματι τὸν μοχθηρὸν ὁπαίνω τῆ δολίᾳ σκοπὸν, ϗ βυλόμεν. ἀνασῆλαι τὸν τότε ἐγχείρησιν (ἐώκει γὰ οἶ. ὀλεθρ. μέλλει αὐτῷ συμπῖσαι) ἓ βλοτυρὸς ἀπιδὼν εἰς τὸν αὐτῆ ὄψιν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τάδε λέγ. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, σοὶ τῷ ἐθίοντι τὰ ἀμφία τῆ ϲ. μνημείου κατατιθεμένῳ, ὐκ ἔτι ἰδὴς τὸν ἥλιον, ὐκέτι θεάσῃ ἡμέραν, ὐκέτι θεάτῃ μορφὴν ἀνθρώπ. κλινθήσονται γὰ οἱ πυλῶνες τῆ οἴκου σου, ἓ ὐκέτι διανοιγήσονται, ϗ σκοτάσει ἡ ἡμέρα σου, ἓ ὁ μὴ διαφώσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, ὁ σωπᾶν τὰ παρὰ τῆ Δεσπότ. ῥηθέντα, ϗ μηδὲν μέλλήσας ἐπορεύετο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπιδὼν πρὸς αὐτὸν, ἀπεφθέγξατο· Ἀπιθι κλέψα, μάταιε, μὰ τὸν Ἰησοῦν ὁ μὴ θεάτη τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ σωμὸς πλείως πιρηθέντα αὐτῷ, διεχλεύαζεν τὸν Ὅσιον, εἰπών· Ναὶ, πεφτραμμένε, ἄθλια φήσοι, ϗ τῷ φυρμῷ τῆ δαιμόνων ἐφίμιλλα, ἐγὼ ἐκεῖ ἀπέρχομαι, ϗ βλέψω εἰ ἐνεργήσει σε τὰ ῥήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος μετεσταθῶν, διέβη τὸ τόπον. Ἐπέρας δὲ ἤδη γλυμφῆς, ἄθλιαν ὁρῶν ὁ ἀτυχέστατος, ἀπελθὼν ϗ ἀποκυλίσας τὸν λίθον τῆ μνήματος, εἰσῆλθε τὸ αὐτῷ· ϗ πρῶτον μὲν ἦρε τὸ σάβανον, ϗ τὸ μαφόριον κάλλιστα ὄντα· ὃπ ἐωῦ ταῦτα ἦρεν, ἐβυλίσατο ἁναχωρῆσαι· ὁ δὲ μιτάνθρωπος δαίμων ὑπέβαλλεν αὐτὸν ἁρπάσ. ϗ τῷ ὀθόνῳ, ἓ γυμνὸν τὸ σῶμα καταλιπεῖν· ὁ ἓ πεποίηκεν. Ὅπ ἐωῦ ταύτην ἦρεν, νέφος Θεῖ, ὡς ἀπόῤῥητόν ἐστι τὸ δήγμα! τὴν δεξιὰν αὐτῆς χεῖρα κυφίσασα, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα, ἓ ἐξαυτὰ ἐτυφλώθησαν αὐτῆ οἱ ὀφθαλμοί· σωέχεν δὲ αὐτὸν τρόμ. φοβερὸς ἓ φόβ. ἀσύγκλειτος, ὥστε ἀπὸ τῆ χμυμῆν αὐτῷ κλόνε τὰς σιαγόνας αὐτῆ σωὶ τοῖς ὀδοῦσι σωτρίβεσθαι, ὁμοίως δὲ ϗ τὰ γόνατα.

Ἀνοίξασα δὲ ἡ νεκρὰ κόρη τὸ στόμα αὐτῆς, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο· Ἄθλιε ϗ παλαίπωρε, ἔσω, ὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεὸν, ὑπὲ τῶν Ἀγγέλων αὐτῆ, καὶ ὡς εἰς τὴν ἀνθρώπων ἀτιμίαθης τῆ Θεάσασθαι θηλείας σῶμα γεγυμνωμένον; ὐκ ἠρυθρίαθης ἅπερ πρότερον ἔλαβες, καὶ τὸν ἁπλῆ ὀθόνιλ ὁ ἐχαρίσω τῷ σώματι; ἀλλ' ἐπεὶ ἀνελεὴς ϗ ἀπάνθρωπ. ἓ ὠμὸς κατ' ἐμὲ ἀνεφάνθης, ἓ ἐβυλήθης γέλοιόν με ὀφθῆναι ὸν τῆ δαίμοσι ἐλάστει τάσαις ταῖς ἁγίαις παρθένοις· ἴδὲ ἐγώ σοι δείκνυμι μηκέτι κλέπτειν· ἔστιν ἵνα γινώσκεις Θεὸν ζῶντα ϗ ἀληθινὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, ϗ ὅτι κρίσις ἐστὶν, ἓ ἀνταπόδοσις, ϗ μετὰ θάνατον ζῶσιν ϗ διαχρίνονται οἱ ἁγαπῶντες τὸν Θεόν. Ταῦτα εἰπᾶσα ἡ κόρη, ἀνέστη, ϗ λαβοῦσα τὸν ὀθόνιλ ἐσκέπασετο, ὁμοίως ϗ τὸ σάβανον ἓ τὸ μαφόριον ἐνειλίσατο εἰπᾶσα· Ὅτι σὺ Κύριε καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με· ἓ ἀναπεσοῦσα ἐν εἰρλνη ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐκοιμήθη.

Ὁ δὲ μάταιος ἐκεῖνος μόλις ὁρῶν διωθεὶς τροχῶν τὴν ἀμπελῶνα, ἐξῆλθεν· ἓ πλησίον ὑπῆρ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ψηλαφῶν τοίχον πρὸς τοίχον ἐν τῇ πόρτῃ ἐζήτει· ἓ τοῖς μανθάνουσι τὸν αἴτιαν τῆς τυφλώσεως αὐτῆ, τὸ πῶς αὐτῷ ἐπῆλθεν τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἄλλως ἀπελογεῖτο

tur hujuſce quoque puellæ cadaver ubi terræ mandatum eſſet ſpeculatus, pari modo & illud ſpoliare induxerat animum: eum forte illac tranſire contigit B. Andream, ſolita opera ſua Chriſti eauſa ſtictantem. Qui oculos mentis interiores intendens in hominem fraudulentum, cognovit neſarium ejus conſilium; quod ut impenſe cupiebat mutatum (videbat enim quanta miſero calamitas impenderet) torvo in illum intuitus vultu, ita loqui cœpit: Hæc dicit Spiritus ſanctus tibi, qui veſtes mortuis & terræ mandatis detractas abliguris; non amplius aſpectu ſolis, non diei, non formæ humanæ fruiturus es: elaudentur enim portæ domus tuæ, deinceps non aperiendæ; tenebris involvetur dies, & non illuminabitur in æternum. A NICEP. CODEX MSS. *mutatur, & purgat ſolem ne injuriam.*

1or Audiit quidem ille hæc Sancti effata, ſed non intelligens, ſine cunctatione digreſſus eſt. Quem oculis proſequens Andreas; Abi, inquit, abi, ſutare, ſceleſte. Jeſum Chriſtum teſtor, non amplius viſurum te ſolem. Quæ tandem, quid ſibi vellent, ille eapiens, vaticinanti Sancto iſthæc eum ludibrio iageſſit: Næ tu, energumene, obſcura loqueris; qualia dæmoniaci effutire conſueverunt: ego vero illue abeo, periculum facturus, num quod dictis tuis pondus inſit. Poſteaquam vero Sanctus, modice dolens, iter ſuum porro proſecutus eſſet; infeliciſſimus ille, jam ingruente veſpera, tuta omnia circumſpiciens, ad monumentum acceſſit, revolutoque lapide introivit. Ac primo quidem ſabanum & maphorium, veſtes pulcherrimas, abſtulit; quibuſcum abire paranti aliud conſilium ſuggeſſit eacodæmon, acerrimus humani generis hoſtis; videlicet interolam quoque ut tolleret, nudato cadavere telicto: quemadmodum & te ipſa facere aggreſſus eſt. Verum nefario in conatu, volente Deo, defuncta puella (quam inexplicabilis hæc res eſt!) ſublata in altum dextera inſignem violatori colaphum impegit: quo ſtatim oculorum uſu deſtitutus eſt, correptuſque metu ac tremore tam vehementi, ut maxillæ, ut dentes ut genua inter ſe collideretur. *cœpit. ſenescere. B E & puellæ cadaver ad medium aſſpoliandi,*

2oa Adhæc & os ſuum aperiens defuncta, talibos illum dictis inceſſit: Miſer ac miſerande, eſto ſane, nec Deum nec Angelos ejus reformides: at ſaltem, eum ipſe homo ſis, quo pacto reveritus non es femellæ corpus, veſtibus ſuis ſpoliatum, intueri? Num explete avaritiam tuam non potuiſſent quæ primum ſurripueras, ſi hujus vilis interulæ gratiam corpori meo feciſſes? Sed quoniam immiſericordem & inhumanum & crudelem te mihi exhibuiſti, qui me omnibus ſanctis Virginibus, in ſecundo Domini noſtri adventu, riſui ludibrioque *b* exponere tentaſti; omnem ego *q* tibi deinceps ſurandi facultatem adimam; ut cognoſcas, Chriſtum verum eſſe ac viventem Deum, judicium & remunerationem inſtare; diligentes Deum, ubi ex hac vita exceſſerint, aliam ordiri multo lætiorem. Iſthæc locuta, levavit ſe puella, receptamque interulam, nec non ſabanum & maphorium induit, & Deum his verbis laudare inſtituit: Quoniam tu, Domine, ſingulariter in ſpe habitare feciſti me: & teelinata, in pace in idipſum dormivit. *ab eadem corripitur, C F*

3oa Interea fur infelix, ægre tandem reperto exitu e vinea, ubi monumentum erat, in viam publicam evaſit; palpanſque parietes, ad urbis portas denique devenit. Percunctantibus autem ceteritatis cauſam, & quomodo id illi eveniſſet ſcire cupientibus, tunc quidem ſeſe purgabat multis in defenſionem adductis; deinde vero facti pœnitens, *cæcus ad urbem redit,*

quod

A. NICEP. CODVO EX MSS.

quod res erat, palam omnibus enarravit. Cum igitur ex illo tempore quotidianum ſibi mendicando victum compararet; accidit non raro, confidentem alicubi, ream agere gulam ſuam & ſic affari: Male pereas, inſatiabilis gula, quonam tua & ventris deliciis implendi cauſa in hanc ærumnarum incidi calamitatem. Alias autem? Si quis inquiebat, ventris ſui factor, furto ſe addixerit, parem meæ palmam expectet. Hinc multi ſub id tempus ſimilis farinæ homines, ſeveram illius punitionem edocti, faranæ nunrium remiſerunt, tam moribus quam operibus veros ſeſe Chriſtianos profitentes. Ille autem, qui pœnam ſubierat, memor vaticinii Andreæ, quomodo ſcilicet quæ propter flagitia ſua ſibi eventura erant, prænuntiaſſet, ingenti admiratione ac ſtupore completus fuit.

plurimis in exemplum.

Orculta peccata arguit Andreas.

104 Die quodam ſanctæ Quadrageſimæ, ad medium jam progreſſæ, ludebat more ſuo Sanctus in fori planitie, modo ſaltui, modo curſui operam impendens: cumque ad portam Curiæ majorem perveniſſet, ſpeculabatur iſtic exiſtentes loripedes. Quem tranſeuntium quiſpiam tam fixo obtutu, intentum cernens, gravi ictu percuſſit, hæc addita increpatione; Quid hic contemplabundus conſiſtis, ſtulte? Cui Sanctus: Ut idolorum operа contempler, hic conſiſto, ſtulte: etenim tu quoque loripedes inter verſans, & ſerpens & genus viperarum mihi viſus es: nam & cardines animæ tuæ, & pedes tui ſpiritus inverſi divaricatique ſunt; atque ecce prope abes ab orco, ut te indies iſthæc operantem abſorbeat, immaniter hiante. Ad quem ſermonem homo ille non leviter terrefactus, intra ſe tacite dicebat: Deone iſthæc, an dæmonio revelante cognoſcit? certe vir ſo inſanienti unde talis notitia?

& publicam in foro vanitatem.

105 Tranſiens deinde Sanctus portam Senatoriam, ad eum devenit locum, ubi mulieres, quæ vulgo Patriæ appellantur, conſidentes, merces ſuas ad mundum muliebrem ſpectantes vænum exponunt; cœpitque altum exclamare: Papæ! quantum paleærum ac cineris! Quæ cum audirentur ab omnibus, quid autem vellent, non caperetur; ſublatus illico ſiſus eſt, aliis ipſum ludibrio habentibus, plagis onerantibus aliis. Perſtitit nihilominus in foro Andreas; cuncta quæ iſtic gerebantur curioſe conſiderans; cum qui illac forte iter inſtituebat ſanex: Quorſum, inquit, circumſpiciens omnia, vociferaris paleas, inſane? ſi enim paleę tibi venales ſint, vade ad Anemodolium. Reſpondit Sanctus: Abi ſis ſu, & qnis te locus excepturus ſis, animo recole. Tum e junioribus quoque nonnemo Andreę: Per Deum, ait, quid ſpectas? Cui Andreas: Somnium ſpecto, fili. Nec injuria, umbra quippe & fumus & ſomnium eſt vita hęc vana: ideoque id illo reſponſi dedit, Somnium ſpecto. Velut paleas & ſtercora nempe reputabat illa, quę tantæ copia in foro proſtant & unicuique in votis ſunt.

τύπ· ἐχατον δὲ κατανυγείς, τὸ τῶν τῆς ἀληθείας D
δηγήματα. Ἀπὸ τότε οὖν ἐπήτει ἕως τοῦ καθημερινοῦ τροφοῦ ἐποιεῖτο· πολλάκις δὲ καθεζόμενος πρὸς τοῦ γύλαν αὐτῆ διακαζόμενος ἔλεγε· Κατάθεμά σοι, ἀκόρεστε λαιμὲ, ὅτι διὰ σε ἐν τοῦ τῆς γαστρὸς μὴ ἀπόλωσιν παύτῳ τοῦ τύφλωσιν ἔχω. Καὶ πάλιν ἔλεγε· Εἴ τις ἐστιν γαστρὸς τρυφητὴς ἐ κλέπτης, ὕτος ἐ τομπάσιν. Πολλοὶ οὖν τοιῦτοι τῶ καιρῶ ἐκείνω ἀπεπίζαντο τῶ σατανᾶ κληροφορηθέντες τῶ πράγματι, ἐ γεγόνατι χρηστοὶ ἐ πῖς ἤθεσι ἐ τοῖς πράγμασι. Μεμνημένος δὲ ἐ πῖς τῆ Οσίᾳ προφητείᾳ, ὅτως προεῖπεν τὰ μέλλοντα αὐτῶ συμβαίνειν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῆ, ἐ ἀποθωμάζων ἐξεπλήσσετο.

Μιᾶ δὲ τῶ ἡμερῶν μεσούσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἐν ὁ Οσιος παίζων ὁ τῶ τῆ φόρα πλακώματι, ὡς ἔθος ἔχειν, ποτὲ μὲν σάσειν, ποτὲ δὲ τρέχων· ἐ γυμνὸς κατάντει τῆς μεγάλης πύλης τῆ ἱ Σιπάτᾳ, καπισκότει τὰς ἐκεῖσε ὀπτὰς k λιμάτοδας. Εἷς δέ τις τῶ διερχομένων ἰδὼν τὰ Οσιαν τάτοις σκαπτίζοντα, δίδωσιν αὐτῶ χῦ τῆ ἀυχένος, λέγων· Τί αὐτὸ, σαλὲ, ἵστασαι βλέπων; Ο δὲ Μακάριος ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἔξηχε τῶ νοῖ, τῶ εἰδώλων τοῖς αἰσθητοῖς σστρατίζων ἕνεκα· ἐ γὰ ἐ αὐτὸς σιωὼν τοῖς λωείτοις τέφπας ἐ ὄφις ἐ γύμνια ἐχιδνῶν· οἱ γὰ ἄξονες τῆς ψυχῆς σε, ἐ οἱ πόδες τῆ πνεύματος διεσκαμμένοι εἰσὶν, ἐ ἐὰ ἐγγίζῃ πρὸς τὸν χαίροντα ἀδόλω τῆ κατασκοῦ σε, τάδε εἰσπράττοντα καθεκάστω ἡμέραν. Ὡς δὲ ἤκουσεν παῦτα ὁ ἄνθρωπος, φείλη συχεθεὶς ἐ αὐτῶ διελογίζετο λέγων· Ἆρα ἀπὸ Θεῦ παῦτα οἶδεν, ἢ ἀπὸ δαιμόνων; ἀλλ' ἀυτὸς πόθεν ἐπίσταται ἄνθρωπος ἔξηχος;

106 Ο δὲ Οσιος μεταβὰς τῆς πύλης, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθέζονται αἱ λεγόμεναι I πάτελαι, πιπράσκουσαι τὸν πολυπλῆ κόσμον ἐκεῖνον· ἐ σὰς ἐκεῖσε ἐκραξεν· Βαβαὶ ἄχυρα ἐ κονιορτός! Ἦκουον δὲ αὐτῆ οἱ ἐκεῖσε, ἐ ἀγνοοῦντες ἐγέλων· οἱ δὲ ἐκομῴδουν, ἔτροι δὲ ἐκόσιζον αὐτῆ τὸν πέπατον. Ὡς οὖν εἰσήκει ὁ Δίκημος, καὶ ἅπαν τὸ τῆ φόρα ἐσκόπαλεν, τὸς γέρων διερχόμενος λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰς τί ἀποβλέπων, σαλὲ, κράζεις ἄχυρα; ἔτε γὰρ ἄχυρα πωλεῖς, πορεύου σὺ τῶ m Ανεμοδουλείῳ. Εφη πρὸς αὐτὸν ὁ Οσιος· Τάχυον ἐ σκότησον, ποῖος τόπος σε ὑποδέξεται. Εφη πρὸς αὐτὸν νεώτερός τις· Τὸν Θεὸν τί ὁρᾷς; Ο δὲ λέγει· Ὄνειρον θεωρῶ, πίκον. Σκιὰ γὰρ ἐ κατὸς ἐ ὄναρ τυγχάνει ὁ μάταιος βίος οὗτος, διὰ τῦτο ἐ αὐτὸς εἶπεν, Ὄναρ βλέπω· δίκλω ἀχύρῳ ἐ σκυβάλων τοῦ σὺ τῶ φόρῳ ἅπασαν ὠφελησίαν, τοῦ ἀποχειμάζοντα τοῖς ἅπασιν.

ANNOTATA.

a *Conſtantinopolis Chriſtiana Cangii, l. 4 c. 5, inter Apoſtolica n. 26 receuſet quidem eccleſiam* SS. Petri & Pauli in Palatio Hormiſdæ, *Juſtiniani domo, antequam Imperium obtineret ab eodem extructam, juxta Palatium majus ipſius Conſtantini, inter Hippodromum & Propontidem: ſed ea ſtructura ætatem Andreæ quatuor fere ſæculis præceſſit: Oratorium vero, de quo hic agitur, attribuebatur Conſtantino Magno. Intelligenda eſt ergo aliqua, obſcurioris apud Scriptores nominis, Cangioque ignoti ſitus adicula, ac perquam vetuſta: quæ (ſi Andreæ ætatem recte ordinavimus) futuris adhuc temporibus debeat in prædictam ab illo umplitudinem converti, cum Turcis Conſtantinopoli pulſis, ea ad Chriſtianos Imperatores redierit; quod cito futurum Cæſarei contra Mahometanos progreſſus ſperare faciunt. Ceterum nox diſſitebor ex hoc & mox ſequenti loco de* S. Daniel Stylita, *haud modice ſuſpecta mihi hæc Acta reddi, ne vel interpolata licentius ſint, vel ab Auctore non tam fido ac certo quam præfertur edita: eoque magis probo conſilium ſumptum, de illis extra ordinem aliorum dandis. Non enim de* Juſtiniani *ædificio prophetaſſe potuit* Andreas (*ſi voluit auctor ipſum de eo prophetaſſe*) *niſi is ſub* Leone Magno, *uno ſeculo ante* Juſtinianum, *vixiſſe concipiatur, quo etiam tempore vivebat* Daoiel. *Id tamen prohibeat omnia, quæ pro longe minori ætate Sancti in Comm. prævio deduximus: & iis addas licet omnium veterum de* Andrea *profundum ſilentium.*

B

b *Hinc uſque ad medium hunc num. ubi* τοῦτο ὡς μέτρον. *Et rurſum ab illis verbis* τῶν ὅρων *uſque ad num.* 98 *abſunt omnia a Ms. Mazar.*

c *Nullum Scripturæ locum novi qui huc referri poſſit.*

d *Hæc duo vicina loca, manifeſta librarii ſecordia prætermiſſa ſupplentur ex Mazar.*

e S. Daoiel Stylita *colitur* 11 *Decembris, ex cujus Vita prolixe deſcripta, quam Lipomanus & Surius Latinam dederunt, conſtat eum tempore Leonis Magni & Anatolii Patriarchæ veniſſe ex Meſopotamia, victurum in columna, quemodo viderat vivere juxta Antiochiam Simeonem illum, cujus Acta illuſtravimus* 24 *Maji. Hinc Theophanes ad annum Leonis* 8, *qui eſt Chriſti* 465. *His tempotibus* Daniel Stylita, *vir plane mirandus, columnam in Anaplo poſitam conſcendit: diſtinctius autem Menæa,* Ex divina revelatione contulit ſe ad partes Thraciæ juxta Byzantium in Anaplo. *Stetit autem ibi uſque ad tempora Euphemii Patriarchæ; atque adeo uſque ad annum* 490 *& ultra. Sed longe hæc abſunt ab ea quam definivimus Andreæ ætate. Proinde, ſicut hic* in viſione *raptus in Anaplum fuit, ita non potuit Danielem, ibi ſepultum a quatuor fere ſæculis, niſi in ſpiritu loquentem audiviſſe. Græcum ergo contextum (eatenus obſcurum, quatenus τῷ ἐνεστῶτι Præſens ut plurimum tempus ſignificat, ab eoque non recedit Præteritum quod vocant imperfectum; ut videatur dici quod* tunc temporis ſtabat in columna *Daniel, cum ad eum raptus Andreas eſt) flexi ad Præteritum pluſquam perfectum, & verti* aliquando ibi ſteterat in columna, *quem ſenſum etiam vox ἐνεστῶτος recipit; reliqua autem ſic retexui, ut ibi ubi corpus jacebat S. Danielis, ibi is apparens Andreæ, locutus ipſi ſeu loqui viſus intelligatur. His poſitis nihil mireberis quod, in Vita Danielis, tanto prius ſcripta quam Andreas naſceretur, nulla fiat mentio peſtilentiæ, ab urbe Conſtantinopolitana ejus ſimul & Andreæ precibus depulſæ. Eſt autem* Anaplus, *ſuburbium Conſtantinopolitanum ad* 4 p. m. *verſus os Ponti.*

f *Ms. Vatic. ſic legit:* Ἦν δέ ἡ κόμη περιθεόμενον, ἀμυνῶν διαγωνα τῶν ἑαυτῆς βίου· κατηφορὴν δὲ τὸν πυκνὸν αὐτῆς, πρὸς τῷ ἄκρῳ ἀνίεσαν αὐτῆς ὑπάρχουσιν, ὡς τῷ ἀντερείσῃ, τῷ ἐστὶ τῷ ἐμπεπλῶσι τῷ ἐνδύτῃ, αὐτὸν ἐντεφανοῦσθαι. Ὡς σπλάγχνων, ἡμᾶς ἀπίσω ὡς ἐς κατηφόρα τέκνα. E

g *Ms. Maz.* ὠμοφόριον humerale: *eſt autem* Maſorium, *muliebre pallium.*

h *Quantum ſcilicet erat in ipſo fure: neque enim tam ſtolidus erat ſcriptor, ut putaret veſtem eam in extremo judicii die uſui futuram defuncto.*

i *Alias* Σκάτιν *dicitur*, Curiam *Latine appellaremus, in quam convenit Senatus: duo autem* Senata CP. *erexit Conſtantinus, de quibus Cangius lib.* 2 *cap.* 9

k *Mazar.* Λαρισσίδας: *videntur non homines indicari, ſed ſtatuæ, quales, Caryatidum inſtar & loco columnarum aliquid ſuſtinentium, ad portas effinguntur, varia deformitate ſubinde ſpectabiles, aut, ut hic, cruribus decuſſatis.*

l *An forte ſicut a maſculino* τοιοῦτος Poeta, *feminiſmum* τοιαύτη; *ſic a* φρύγω venditor, φρύγη, *& Euphonicæ cauſa* τάγη? *Conſultus de hac voce Cangius cenſet legendum* τάγεα *vel* ταγεῖα: *quod ſane placet:* Πάγη *enim* concionitas *& cultus,* παγόω *polire exornare,* πεπαγὼς mundus, *politus: ut illis a mercibus ſuis, appellatio facta ſit.*

m Ἀγιανδικῶν, *in Mazar.* Ἀγιανδικίων, *alibi* Ἀγιανδικῶν, *explicatur a Cangio in* CP. *Chriſtiana, lib.* 2 *ſect.* 16, *num.* 13. Quadrilaterum æneum ſublime, cui C inſiſtebant duodecim veotorum ſtatuæ: *de quo ipſum vide pluribus differentem, deque adjuncto lupanavi, ad quod forte hic mittitur Sanctus ab Illuſore.* F

CAPUT XIV.

Revelatur Andreæ ſtatus monachi, probi alias, ſed avari: hic autem ab eo monitus ſeſe corrigit.

Μετὰ τοῦτον ἀπάρας ἐκεῖθεν, ἔρχεται δρομαίως ἐπὶ τὸν Σταυρέλιον, καὶ διείσκει μοναχόν τινα, ὡς ἐπὶ ἀλλαβείᾳ διαφημιζόμενον, μεθ' ἑτέρου τινός, ὡς ὄφθεν περὶ ὠφελείας ψυχῆς λόγον ποιοῦντα· ἐπ' ἀληθείας δὲ ὁ τῇ βιώσει αὐτὸς ἀλλαβὴς ὑπῆρχεν καὶ ἀσεβὴς, πάντα ἐγκαλόμενος τὰ τῆς μοναχοῖς ἁρμόζοντα· ἐπὶ τούτοις δὲ ἐστράλη, ὧν φιλόθεος καὶ φιλάργυρος. Τοὺς δὲ τῆς τε πόλεως ἀγαθοεργίαις τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, παρεῖχον αὐτῷ ἱκανῶ χρυσίῳ πολύτιμα, τὰ ὁπαδίμενον αὐτὸν χρέων τὰ ἀγαθοεργίας τοῖς πένησιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Ὁ δὲ πτηθεὶς τῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας, οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν τι παρεῖχε, ἀλλὰ πάντα

106 POſtequam ſeſe inde proripuit Andreas, celeri curſo in Staurium *a* devenient, reperit monachum quemdam, religioſæ pietatis fama celeberrimum, qui eum altero quodam de animæ profectu colloquium miſcebat: & ſane religio pietaſque eximia relucebat in omni ejus vita, nihil eorum, quæ monachis facienda incumbunt, umquam prætermittentis; interea tamen avaritia ac tenacitate turpiter delinquebat. Huic igitur nonnulli cives, peccatis ſuis per exomologeſin expiatis, magnam ſæpe vim auri deferebant ratione confeſſionis, diſtribuendam ab ipſo pauperibus in ſalutem animarum ſuarum. At ille, auri cupiditate captus, nulli quidquam erogans, in corbonam recondebat univerſa: tan-

a *Monacho avaro accurrens,*

tantoque furebat amore divitiarum, ut conspicatus cumulum illis addi quotidie, exultaret tripudiaretque præ gaudio; quasi non Christo Domino, sed sæculo etiam duceret. Beatus itaque Andreas illac præteriens, ut erat occulta perspiciendi facultate prædirus, deprehendit draconem terribilem, collo monachi circumvolutum; cujus tria erigebantur capita, cauda ad pedes usque dependente: capita porro erant hujusmodi; alterum avaritiæ, alterum insaniæ, tertium immisericordiæ. Quibus conspectis, adhortabundus Andreas, propius ad hominem conatur, draconis compositionem & summam considerans. At ille Andream e pauperum turba esse unum, & stipis sufferendæ causa expectare, ratus; Deus, ioquiebat, miserebitur tui, bone vir. Et paululum retrocedens Andreas, circum ipsum in secessu obscuris exaratam characteribus hanc sententiam legit: Avaritiæ dæmon, omnium malorum radix.

107 Post hæc alio reflectens oculos, videt pone monachum duos in speciem eunuchos, acriter inter se illius causa contendentes, quorum alter corpore oculisque niger, alter vero eximii candoris sicut cælestis crystallus. Niger autem sic orsus; Mihi, inquiebat, primas in ipsum vendico, quia meo ex nutu & voluntate cuncta peragit; immisericors enim & avarus cum Deo partem non habet. Cui alter: Non ita; sed mihi potius primæ debent cedere; quia jejunii, precibus, probitati, mansuetudini, humilitati, silentio addictus inprimis est. Cum talibus ultro citroque prolatis, nullus contendendi modus, pax nulla esset; hæc tandem pro se adduxit eunuchus niger: Agedum audiamus quid de his Judex: num is dicit; Venite avari, tenaces, immisericordes, aliorum voluntati non parentes? an misericordes, mites, misertanes calamitatem aliorum, & his similes ad se iovitat? Ad hæc Angelus: Age audiamus quid pronuntiet Dominus: Super quem respiciam, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Et alibi: Beati pauperes spiritu, beati mites, beati mundo corde, & alia his similia. Tum niger: O spectaculum! tremit ille scilicet ad hæc verba; Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et rursus: Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Et alibi: Misericordiam volo & non sacrificium. Atque illud: Frange esurienti panem tuum. Et alia plura divini Numinis mandata, quæ, quod adversentur mihi, proferre non sustineo & inter abominationes repono. Quo igitur pacto primitias operum illius tibi dindicas? Respondit Angelus lucis: Difficilis hodie nos inter lis orta est; neque acquiescam ego, quoad Judicis veram super illa decisionem obtinuerimus.

108 Auditis hisce, indignatus est niger eunuchus, dixitque candido: Quoniam a benignitate ordirur benignus hominum amator Deus, & in benignitatem desinit; hinc astute satis ipsum appellas, a quo probe novi abiturum te, cum damno meo, quod experiis: quapropter hanc ego conditionem non accepto. Cui Angelus Domini cum stomacho ita occurrit: Dolose machinator fraudis; qui legem conflictus stilis hominum, quo jubentur recta ferre judicia; nil miseratus fortunam pauperis, nil respiciens personam divitis; ille idem, sapientiæ justitiæque terminus, tam sceleratissimi causa a judicii rectitudine modo deflectat? Adesdum igitur huc una mecum: & in judicio divino, aut persuadendo causam obtinuisti aut victus consessim cede. Quibus dictis confirmatus niger, animis, ad Dominum, tamquam judicii arbitrum, causam deferri: simulque

Α ΝΙCΕΡ COÆVO EX MSS. videt ejus cello impiissimum dæmonem,

ac duos genios, bonum & malum,

B

discipulum se inter impios laborare;

C

appellat tamquam avidum Cerberum,

a

D

Χριστῷ, ὅτι τῇ φιλαργυρίᾳ μεμόλυσμαι, βλέπων ἑαυτὸν πλουτοῦντα, ἠγάλλετο. Ὁ δὲ Ἀνδρέας σπεύσας διερχόμενος, τῷ διορατικῷ χαρίσματι κατανύξας, ἐθεάσατο δράκοντα φοβερὸν ἑλιττόμενον περὶ τὸ τράχηλον αὐτῷ, τριῶν ἐχοντα κεφαλάς, ἡ μὲν ἀρχὴ ἐφέρετο μέχρι τῆς κοιλίας αὐτοῦ, αἱ δὲ κεφαλαὶ ἐπῆρχον, μία μὲν τῆς φιλαργυρίας, ἡ δὲ ἑτέρα τῆς μανίας, ἡ δὲ τρίτη τῆς ἀσπλαγχνίας. Ὡς οὖν τοῦτα εἶδε ὁ Ὅσιος ἐγγίσας, πλησίον τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσας, καταδὲ τὰ σωθήματα τοῦ δράκοντος, καὶ τὰ τέτε μορφώματα δοκῶν δὲ ἑαυτὸν ὅτι ἐν τῷ τοιούτῳ κακῷ ἐχόμενος ἐπιλήψεταί τι λαβεῖν παρ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος, λέγει αὐτῷ· Ὁ Θεὸς ἐλεήσει σε. Ὁ δὲ Μακάριος ὀλίγον μακρυνθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, ἴδε γράφω κύκλῳ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄρθρογραμμένῳ σκοτεινοῖς γράμμασι. Δράκων, φησὶν, ἡ φιλαργυρία, ἡ ῥίζα πασῶν τῶν ἀνομιῶν.

Ἀτενὴς δὲ ὅτι θεὶς αὐτῷ, βλέπει δύο τινὰς τῇ φύσει ἀνίσχυς ἐπ' αὐτὸν ἐπαλορμῶντας· ἦν δὲ ὁ μὲν εἷς μέλας, ἐσκοτισμένος ἐκ τῆς ὀφθαλμοῦ· ὁ δὲ ἕτερος ἦν λαμπρὸς, ὡς τὸ κρύον τοῦ ὕδατος. Ἔλεγε δὲ ὁ μέλας, ἐμά εἰσι τὰ προπίλαια αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἐμοὶ θέλημα ἐποίησεν· ἀνελεήμων γὰρ φιλάργυρος, μὴ Θεῷ μερίδα δέκεσθαι b· Ἦλθε δέ τις ἕτερος ἐλεγεν· Οὐχί, ἀλλὰ ἐμά εἰσιν αὐτοῦ τὰ προπίλαια, ἐπεὶ ἐν πτωχείᾳ, ἐν ἀσθενείᾳ, ἐν ἀχρειότητι, ἐν ἀκαθαρσίᾳ, ἐν πτωχείᾳ, ἐν ὀχλήσει. Ἐδικάζοντο περὶ τούτου οἱ δύο, καὶ ἐγὼ εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων. Εἶφε δέχεται ὁ μέλας τάδε· Τί λέγεις σὺ ἐκεῖνε; ὦ δέσποτα, τίνες οἱ φιλάργυροι, οἱ κύνες, οἱ ἀσπλαγχνοι, οἱ ἀνοήτως ἔχοντες; ἢ τοὺς ἐλεήμονας προσκαλεῖ καὶ τοὺς συμπαθεῖς, καὶ τοὺς οἰκτίρμονας, καὶ τοὺς τοιούτους; Εἶφε ὁ Ἄγγελος· Καὶ τί λέγεις ὁ Κύριος; Ἐπὶ τίνα ἐλεῶ, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; ἐ, Ὅτι μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ἐ τὰ τοιαῦτα παραπλήσια. Εἶφε ὁ μέλας· Θέαμα! τρέμει ὅτος ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, Ὅτι Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Καὶ πάλιν· Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστί. Καὶ πάλιν· Ἔλεος θέλω, ἐ οὐ θυσίαν. Καὶ· Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. Καὶ ἄλλα πλείονα παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ, ἃ ὑμεῖς λέγετε βδελύγματά μου τὰ πράγματα, ὅτι σιαστία μέσον τῶν σῶν τὰ προπίλαια σου ἐστήκει βάλος. Ἀποκρίθεὶς οὖν ὁ τῶν φώτων ἐκείνος Σωτὴρ, εἶφε· Δίκη μεγάλη σήμερον μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀφίσταμαι μέχρις ἂν τὸν κριτὴν τῆς ἀληθείας ἐρωτήσωμεν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας, ἐδυσχέρανεν, καί φησι πρὸς τὸν λάγνημονα· Ἐπειδὴ ἀπὸ φιλαυθρωπίας ἄρχεῖ ὁ φιλάνθρωπος, καὶ λέγει εἰς ἀγαθότητα, τί αἰτίας ἕνεκεν παντελῶς πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγεις, καὶ οὐ ἐκ τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἔχεις ἐξελέγχειν τὸν ἀπόφασιν. c [διὸ καὶ κατακαίσομαι τὸν τοῦτο σκότος.] Ὁ δὲ Ἄγγελος Κυρίου εἶφε πρὸς αὐτὸν· Δόλιε καὶ ἀπατεών, ὁμοθετῶν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων κείνοις δίκαιος, καὶ μὴ λαμβάνων πρόσωπον δωρέαν, ὡς ὁ ὄρος σοφίας καὶ δικαιοσύνης, ἔνεκεν σοῦ τοῦ μικροῦ τοῦτο ἀρτίως ἔχω παρεισρῆσαι ὁ κείνος; Δεῦρο τοίνυν ἄμα ἐμοὶ, καὶ διὰ κείμενος Θεοῦ ἡ τοῦδε τοῦ πτωχοῦ. d Τοῦτο τοῖς ῥήμασι θαῤῥήσας ὁ μέλας, ἐτόλμησε, παρὰ Κυρίου τὸ κείμενον αὐτοῖς ἔστειλε. Καὶ στρέφεται πρὸς τὸν Ἀγγελὸν, ἐρώτησεν τὸν Κύριον ὁ λαμπρὸς πρό-

c

d

A νεανίας ἐκεῖνος περὶ ὑποθέσεως ὁ δὲ μέλας εἰ χρὴν αὐτῷ ἐπίδοξ᾽ ἀναπλάς, ἀλλ᾽ ἀθρόως ἀπέστρεψεν τὸ βδελυρὸν αὐτῆ πρόσωπον ἐπὶ δυσμάς. Ὡς δ᾽ ἤρώτησεν ὁ Ἄγγελος Κυρίου, ἀθρόως φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν ἁγίων, λέγουσα· Ἐγὼ ἀπεστάλμην τοῖς Ἀποστόλοις μου, λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ᾧ ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Εἰ δὲ οὐκ ἄφηκα τοῖς φίλοις μου λέγων, Λάβετε χρυσίον ἀντὶ Πνεύματος ἁγίου, τί τὸ συγχωρῆσαι τοῖς ἀθρόοις τὰ παραπτώματα· ὑμῖν οὐκ ἔστιν σοι μερὶς ἐν αὐτῷ· ἐπεὶ ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις ἐν οἰκήσεσιν ἐμῆ Βασιλείᾳ. Ταύτης τῆς φωνῆς γενομένης, πτερυγώσας ὁ Ἄγγελος Κυρίου τῷ ἐλαφρῷ ἐκείνῳ πνεύματι τὸ πρόπυλαια, ἐ αὐτὸς προκυνήσας τῷ Κυρίῳ, μήκοθεν τῆ μοναχῆ ἐπορεύετο.

Τῦτο θεασάμενος ὁ Μακέριος, ἔξεστη τῷ πνεύματι ἐ ἐλυγίσεν, ὅτι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἀπολωλεκὼς τὸν τῆ φωτὸς Ἄγγελον ἐστέναζεν, ἐ πρὸς ἑαυτὸν ἀπεφθέγγετο· Ὦ τ τῆ μακρᾶ κακοβυλίας! τῆς ἡμετέρας ὀτλοις βαλλόμεθα· ἐ γὰρ ὤτος ὁ λυμεὼς ἐ λῃστὴς ἐ γραφὴς ἡμᾶς κρίνει. Τῦτο εἰπὼν, πρὸς B λαβέσθαι τινὶ ῥυμῖδι, δι᾽ ἧς ἡμέλλες ὁ μοναχὸς διέρχεσθαι, ἐ καθεσθεὶς ἐκεῖσε ἑαυτὸν ἐξεδέχετο. Ὅτε οὖν ἐθεάσατο αὐτὸν μονώτατον διεξιόντα, ἐχάρη· τῆ τε γὰ προσηύξατο ἐ ἀνέστη, ἤρξατο ὡς εἰς συμπάλην αὐτῆ παρίεναι. Ἐγνω οὖν ὁ διάβολος, ὡς εἰλήφει τὴ μοναχῆ τὰ πρόπυλαια, καθότι ἐπὶ τῆ δροθύρου αὐτῆ ἀφῆκετο ὁ Δίκαρος, ἐ θρασθεὶς ἤρξατο κράζειν· Πέλαι, Ἀνδρέα, κατ᾽ ἐμῆ ἡκεις; ἆρά γε ἐγὼ ἐξεπ- e ζόμλω e [ὁρῶ σε αὐτῷ ἐστρανίζοντα;] ἀθλὸς μοι ἔσῶς, παρηκρόν τ δίκης μι, ἢ πάντως τι δεινὸς μοι βυλόμενος ἐργάσασθαι· ἀντίθι ἀπὸ τῆ ὧδε, ἐ μὴ τυραννίσῃς ἀδίκως ἐ παῦσαι· τί γάρ τοι ἐ τῷ ἀθρῷ τύτῳ; ἢ γὰ προφιλής σοί ἐστιν, ἀλλ᾽ ἢ δὲ μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας αὐτὸς ἐθεάσω, συγγνώμη σε οὐκ ἔστιν, δεδασκαλίας ἐ ἢ δέτεις· ἀπίθι τάχιστα ἀπὸ τῆ ὀφθαλμᾶ, ἐ μὴ ἀδικῶν μι καθέστηκας. Τῦτο τῆ ἀλαζόνος θλιερῆτος, ὁ Μακέριος ἐσώπα, μᾶλλον ἀποκεκινόμενος. Ὡς δὲ πλησίον αὐτῆ ὁ μοναχὸς ἐγένετο, C ἐπιλέσας δι᾽ χῶ ὁ Ὅσιος μῦ δακρύων, ἐ ἀφεβλεψάμενος ὧδε κἀκεῖσε, χύ τινα μὴ ὁρῶν, κατ᾽ ἐν τὸν μοναχὸν τ δεξιᾶς χειρὸς αὐτῆ, ἐ ἔφη πρὸς αὐτόν.

Δέομαί σε, ἀνεκτὸς ἀκουσόν μι τῆ οἰκέτῆ σε, ἐ ἵλεω προθέσει σε δέξαι τὰ δίπλῆ μι ῥήματα· ἐπὶ γὰ βλίψις μοι δεῖ σε μεγάλη καθέστηκεν, ἐ ὐχ ὑποφέρω ἀπὸ τ ὀδυῶν. Τίνος χάριν, φίλος ὢν τῆ Θεῆ, [ἀπέδρασας τῦτον διὰ τὸ χρῆμα τε]. ἐ ἐχρημάτισας ὑπηρέτης τῆ διαβόλῃ; ποίῳ δὲ τρόπῳ, πτέρυγας ἔχων ὡς τὰ Σεραφίμ, τῷ σατανᾷ τούτῳ ῥιζοτομήσας, συμπεχώρησας, πῶς, ἀσπαπόμορφος ὤν, γέγονας σκοπομόρφος; οἴμοι! ὁτιόφθαλμὸς ἔχων ὡς τὰ πολυόμματα, ἐτυφλώθητε τῷ δράκοντι, ᾧ ὡς ἥλιος ὑπάρχων ἔδυς ὡς νύκτα κακίστρος! τίνος χάριν ἀδελφὲ τ σὴν ψυχὴν ἐθανάτωσας; διατὶ ἐκπέπτωκας φίλου τ τ φιλαρχυείας δράκοντος; ἆρα ἢ σωτὴς παῖος ὀφείλ(ει) ὁ μοναχός; Τί σοι θέλεις τὸ χρυσίον, ἀδελφέ; τίνος g χάριν g αὐτὸ ἐσώρασας; ποίῳ τρόπῳ αὐτὸ ἐκόπου, ἐ σεσωτῷ ἐπιδείκνυσι πλοῦτος; τί θέλεις τὸ χρυσίον, ὅστις μῦ θέλεταί σε, ᾧ οἷς ἢ θέλεις ἢ ἐξ ἔχθροῖς σε τέτοις, κληρονόμους ποιῆσις; Εἰπέ μοι παρακαλῶ, μὴ ἀπὸ κότου τῦτο ἔ, ἐ φυλάττεις τῷ σωτυφλωθέντι σοι; μὴ τῆ διελλησκιάψας, τῦτο ἐσώρασας, ἵνα θρίψῃς τὰ τέκνα σου; μὴ ἐργασίας τοιαύτης τῦτο ἐδέξω

ambobus ad Orientalem plagam converſis, cœpit fulgidus ille juvenis, ſeu Angelus, Dominum propoſita ſuper re ſolicitare (niger enim, tametſi prius una cum Angelo reſpiceret Orientem, averterat ſtatim abominabilem vultum ſuum ad Occidentem) & conſeſtim ioſonuit de cælo vox hæc: Ego Apoſtolis meis ita præcepi; Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis: iiſdem vero amicis meis non ſic præcepi; Accipite aurum pro ſancto Spiritu, & ruoc dimittere hominibus peccata ſua: oihil igitur tibi juris io monachum illum eſt. Illis quippe ſolis, qui miſerentur aliorum, tequies & habitatio parata eſt in regno meo. Ubi hæc vox inſonare deſiit, deſiit & Angelus Domini contendere com nigro ſpiritu, primaſque in monachum ei ceſſit; & exhibita cum adoratione reverentia Domino, procul ab eo abiit.

109 Interierat huic ſpectaculo Andreas, cum animi ſui ſtupore ingenti, quod malus ille dæmon adverſus Angelum lucis cauſam obtinuiſſet; ſeſeque ita alloquebatur: O ſcelerati dæmonis perverſitatem! armis ab ipſo noſtris expugnamur; ipſe enim generis noſtri pernicies, ipſo latro, & vaſer ſcriba eſt. Hæc locutus, præverrit ad angiportum, qua monacho tranſeundum erat, conſidenſque præſtolatus eſt: ubi vero ſolum ſine arbitris venientem conſpexit, uti optaverat, præ gaudio vix ſe continuit; & conſurgens, in occurſum ejus teodere cœpit. Verum diabolus, qui io monachum modo primas acquiſierat, cognoſcens oecurrere virum ſanctum, ut aberrantem in reſtam viam reduceret, ita cœpit conſternatus exclamare: Iterum, Andrea, adverſum me prodis? ac non merito indignor, cum te hominem hunc attentius contemplantem cerno? Suſpectus mihi es, ne ſententiam pro me latam intervertas, aut omnino aliquid mihi grave moliaris. Abſcede quantocius hinc: quid enim tibi cum iſthoc monacho? non amicus tibi, non oculis tuis viſus eſt in hunc uſque diem, nullo te ſanguine contingit, nulla indiget inſtructione: quamobrem abſcede hinc, & injurius mihi cave ſis. Effutiente talia ſuperbo oſtentatore, conticuit Andreas, nullo ipſam reſponſo dignatus: adveniente autem propius monacho, orationem ad Deum fudit cum lacrymis, atque huc illuc circumſpectans ac neminem deprehendens, arripuit monachi dexteram & ſic loqui exorſus eſt.

110 Quæſo te, benignas mihi ſervo tuo aures præbe, animoque propitio verba mea, tametſi ponderis exigui ſint, excipe: quia iogens tua me cauſa dolor occupavit, & præ animi ægritudine non me capio. Cur tandem, amicus Deo cum eſſes, turpiter transfugiens, amore auri, cacodæmonis te ſervitio mancipaſti? Quomodo, cum inſtar Seraphim alis te in ſublime ſuſtolleres, eas quodammodo excisas radicitus dono ſatanæ dediſti? Quo pacto, ſolgore lucidius cum niteres, tenebroſa orci caligine te involviſti? Hei mihi! quod cum plenus oculorum eſſes, ut cæleſtes illi in Scriptura ſpiritus, a nefando dracone excæcatus ſis! quodque cum ſolem æmularetis tuo fulgore, in malignam obſcuræ noctis lucem deficeris! Cur animæ tuæ mortem intuliſti? cur amicum tibi avaritiæ ſpiritum adoptaſti; Nonne ſcis, qualis debeat eſſe monachus? Quid tibi, mi Frater, cum auro? cur illud adeo accumulaſti? cur illud comparaſti tibi & interitum accerſiſti? Quid tibi cum auro, quod ubi e vivis excedes, aut quibus minime volueris, aut inimicis etiam hereditate poſſidendum relicturus es? Dic mihi, amabo te, numquid illud, labore tuo

A. NICEPH. CORVO EX MSS.

comparatum, asservas, ut tecum sepulturæ mandetur? Numquid ligonibus e terra illud eruisti, quo liberos tuos alas? Numquid operam tuam alicui forte locans, illam inde mercedem abstuliſti? Alii fame, siti, frigore extinguuntur; & tu pecuniam tuam considerandu lætitia exultas? Hæccine indicia pœnitentiæ? hæc monachorum regula? hæc pupertas? hæc fuga sæcularis vitæ? Itane Christum Dominum imitaris? ita renuntias sæculo? ita mundu crucifixus es & concupiscentiis ejus? ita abduxiſti animum a fratribus cunctisque vanis sæculi hujus rebus, nihilu pluris quam palea æstimandis? floccifaciens verba Domini dicentis: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam tuam, neque baculum, neque duas tunicas.

aurum accumulando insanias

Matt. 10. 9.

suadetque ut omnia pauperibus largiantur.

sit Artonitus hæreo, qui isthæc divina præcepts ublivioni tradideris. Ecce hodiernus crastinusve dies nobis supremus illucescet; & quæ parasti, cujus erunt? Nonne vides diabolum, qui nimium quam propinquus tibi adstans, animam sibi tuam

B obtinuit; Angelu, cui cura te custodiendi demandata est, eminus cum summi doloris testificatione respectante? Ecce draco, nefarius avaritiæ incentor, collu tuo, quamvis ignores, circumvolutus, molliter in te quieseit: ecce (ut rebus tuis consulam, loquor, humilis servus tuus) cum hac transirem, audivi vocem Domini Dei, reprobantis te sic dicentis: Misericordes regnum meum consequentur; illum autem & illi similes odit anima mea. Quapropter, audi me, obsecro; & indigentibus, viduis, orphanis, peregrinis, non habentibus ubi caput reclinent, distribue divitias tuas, & elabora ut amicus Dei, æque ac per alias virtutes, etiam per religiosam pauperstatem, evadas: in eu namque professio monastica consistit, ut nihil omnino proprii possideatur in hac vita. Neque continuo timendum est, ne aut panis aut quid aliud, quo indigent famuli Dei, te deficiat. Cum enim infideles, scortatores, adulteros, ingratos, omnesque turpitudini & peccatis addictos, benignissime aspergat rore suo nutriatque Dominus; quanto potiori jure fideliter sibi servientes dunis suis replebit? Cave sis igitur dictis meis sures occludas; jam enim a principiu id mea spectat oratio, ut a possessione divitiarum te deterream; quoniam, si me minus audieris, testor Jesum Christum Regem

C nostrum (viden' disbolum?) illum ego adversum te immittam.

Ille, ubi qui sibi eminus hæc dicens,

Hic tandem spertis animi oculis, vidit monachus diabolum, Æthiopis forma, nigrum, torvumque, eminus tamen; quod propiorem Andreæ congressum non ferret, consistentem; exclamavitque; Ipsum video, quem dicis; age, famule Dei, quid congruenter salutis salutæ faciendum sit, expone. Tum ille risum exeipiens: Gredas velim, inquit, si non audieris me, damonem hunc, ut te exagitet, me immissurum, quo, cum vultus tui confusione, enormitas sceleris non modo in hac urbe regia innotesceat, verum ad extremas quoque orbis plagas deferatur. Vide igitur, ne, quæ mandavi, oblivisearis, sed executioni, diligenter manda. His iterum audiis,

proponit emendationem;

inhorruit monachus & mente excidit: constitnitque firmiter opere præstare, quæcumque Sanctus orstione sua imperaverat. Vix ita constituerat ille, cum Andreas spiritum, nihilo minus violentum quam fulgur, ab Oriente advulantem cernit, qui embusto draçone, totas ejus vires infregit: quod ille non ferens, transformatus in corvum, ea oculis evanuit: videnſque niger damon alterius ambu-

εἰς μίσθωμα; Ἄλλοι τινῶν, ἐ δι᾽ὧν, ἐ διὰ τί γῶν πλάτ᾽ης, ἐ αὐτὸς βλέπων τλὼ τῦ χρυσίν τοσόντε ἀφραίνει; Ταῦτά ἐστιν τὰ ἴχνη τῆς μετανοίας; ταῦτα περίεστιν ἡ τάξις τῦ μοναζόντος; ἐ ἡ ἀκτημοσύνη, ἐ ἡ τῦ ματαίυ βίυ ἀναχώρησις; ἵνα ἐμπαίσω τὸν Κύριον; ἵνα ἐρήσω τὸν κόσμον; ἵνα ἑαυτὸν ἐκαίρυσας τῷ κόσμῳ ἐ τῶν ἐπιθυμίας; ἵνα ἀπηλοτελωμβίος ἐχρήθης τοῖς ἀδελφοῖς συ ἐ τοῖς ματαίοις ἐ ἀχυρώδεσι πράγμασι τῦ βίυ; ἐκ ἤκυσας τῦ Κυρίυ λέγοντος, μὴ κτήσασθε χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μὴ πήραν, μὴ ῥάβδον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν;

D

Ἐκπλήττομαι τοίῳ τρόπῳ τὰς ἀραγματείας ταύτας λήθῃ παραδέδωκας· ἰδὺ σήμερον ἢ αὔριον τέλος τῦ βίυ χησόμεθα, ἐ ὧν ἡτοίμασας, τίνι ἔσονται; Οὐ βλέπεις ὁ διάβολον τοῦ ἵστατι, καὶ χὼν σε τῆς ψυχῆς τὸ φροπίλεια; ἐ ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος μακρόθεν ἵστατο ὀλοφυρόμενος. Ἰδὺ δή, ὦ φίλε μου, ὁ τοιχρὸς δράκων ὁ τῆ φιλαργυρίας τῷ σῷ τραχήλῳ ἐλίκεται, καὶ ἠρέμα ἐ μεγάλως ἔχει ἐν σοι τλὼ ἀπάτωσιν· ἰδὺ δὴ ἐκ σωπλῶν εἶτω σοι, ὑπακούσῃ σοι παράγων, ἄκυσε τῆς φωνῆς Κυρίυ τῦ Θεῦ ἀθετύσης σε, ἐ τάδε λεγούσης· Τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, ἐτοιμὴ ἐ τῦτον ἐ τοὺς τοιούτους ἡ ψυχή μου μεμίσηκεν· ἀλλὰ παρακαλῶ, ἄκυσόν μου, ἐ σκόρτισον τὰ χρήματά σε τοῖς ἰωάχαις πτωχοῖς, χήραις, ὀρφανοῖς, ἐ ξένοις, τοῖς μὴ ἔχουσι τῦ τλὼ κεφαλὴν κλίναι, ἐ ἀγωνίζυ φίλος Θεῦ γένεσθαι, ὡς διὰ τάντων ἐ διὰ τῆς ἀκτημοσύνης· τῦτο γάρ ἐστι τῦ μοναδικῦ ἐπαγγέλματος, τὸ μηδὲν ἔχειν ὡ τῷ βίῳ τούτῳ τὸ σύμολον. Μὴ φόβῃ δὲ ὅτι λείψει σοι ἄρτος ἢ τι τῶν εἰς χρείαν Κυρίῳ δυλεύοντι· ἄπτοις γὰ παρ᾽ αὐτῦ δροσίζονται, ἐ τόρνοι, ἐ μοιχοὶ, ἐ ἀχάριστοι, ἐ πάντες ταυτῦ τὰ ἐχθρῶς διακείμενοι διὰ τὰς ἁμαρτίας, τόσῳ μᾶλλον οἱ δυλεύοντες αὐτῷ τῇ αὐτῦ ἀγαθότ᾽ητι ἐμπλησθήσονται; Ὅρα, ἐ μὴ παρακύσῃς μου τῆ ῥήματος· ἐγὼ γὰ σε παρώτρυνα παρακαλέσαί σε, ἵνα μηκέτι ἀφορμὴν λάκτισμα· ἐτοὶ ἐὰν παρακύσῃς μου, μὰ τ᾽ Ἰησῦν, μὰ τὸν Βασιλέα Χριστὸν, ὄψῃς τὸν διάβολον ἐ ἴδιόν σου κατὰ σε ἀτοτελῶ.

E

Τῦ δὲ μοναχῦ διανοιγόντων τῆ ἔνδον ὀφθαλμῶν, ἴδε τὸν διάβολον αἰθίοπα, μέλανα; βλοσυρὸν, μιξοθ᾽ερίζοντα φόβῳ τῦ Ἀγίυ, ἐ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Θεωρῶ αὐτὸν, λέγε δῦλε τῦ Θεῦ τὰ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἁρμόζοντα. Ἐφη τάλιν ὁ τῦ Θεῦ δῦλος· Πίστευσον, ἐάν παρακύσῃς μὺ, τῦτον κατὰ σε ἀτοστελῶ ἐκπορεύσει σε, ἵνα ἡ αἰσχύνη τῦ προσώπου σε ἀκύσθῃ, ἢ μόνον ὡ ταύτῃ τῇ βασιλείᾳ, ἀλλὰ ἐ εἰς τὰ πατρώτερα τῆς οἰκυμένης· ὁρᾷς ὡῦν μὴ ἐτιλάθῃ, ἀλλὰ ποίησον καθὼς σοι ἐνετειλάμην. Ταῦτα ἀκύσας ὁ μοναχὸς ἐφρίξεν, ἐ ἔλεγε τῷ πνεύματι· τὰς δὲ ἐξελθόντας λόγους ὡ τῦ στόματος τῦ Μακαρίου συνίθετο, ποιῆσαι ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ. Ὡς δὲ συνέθετο ὁρᾷ ὁ Δίκημος ὅτι ἦλθεν ὁ Ἀνατολῶν πνεῦμα κραταιὸς ὡς ἄνεμος, ἐ ἦψατο τῦ δράκοντος, διασπῶσε αὐτῦ τλὼ ἰχνώ· ὁ δὲ μὴ φέρων, μεταχηματισθεὶς εἰς κόρακα, ἄφαντος ἐγένετο τῇ ἐκεῖ· ἰδὼν δὲ ὁ ἥρως μεῖζον τῦ ἑαυτῦ πλὼ κυδύνε, ἐ αὐτὸς ἀφανὴς ἐγένετο· ἀθέως δὲ ἀτεκάπεσθη τῷ Ἀγγέλῳ

A Λω τῷ Θεῷ τὰ προπίλαια τῆς συστάσεως τοῦ ἀνδρός. Αὐτῷ δὲ μέλλοντος ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ, παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὅσιος λέγων· Ὅρα, μηδενὶ τοιούτῳ κατέβηλε τὰ περὶ ἐμοῦ ἢ τί σοι λελάληκα· ἐὰν γὰρ τοῦτο φυλάξῃς, πίστευσον ὅτι κἀγὼ, εἰ δὲ μὴ, ἁμαρτωλὸς καὶ ἐλεεινός εἰμι· μέμνησό σου ἔχω ἐν ταῖς δεήσεσί μου ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδώσει σοι ὁδὸν σὴν εἰς ἀγαθόν.

Ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας, σωφέστατον ταῦτα φυλάσσειν ἐτιμελῶς, καὶ ἀποστάδιον τὸν Δίκαιον, ἀνεχώρησεν, καὶ ἅπαν τὸ χρυσίον, ὃ ἐκέκτητο, θαυμασίως διένειμε τοῖς πενομένοις. Μετὰ ταῦτα πλείονος δόξης κατηξιώθη παρὰ τῷ Θεῷ, ἐκ πολλοῦ χρυσίου προσφέρων αὐτῷ νέμων τοῖς πένησι· ἐξ αὐτοῦ δύο νομίσματα κρατῶν εἰς ἰδίαν χρείαν, τὰ λοιπὰ τοῖς δεομένοις ἐπιδιδοὺς διὰ τῶν χειρῶν τῶν προσφερόντων, μεμνημένος τοῦ Μακαρίου τοῦ Ἀνδρέου· Τί μοι τὸ ὄφελος ἀλλοτρίων ἀκανθῶν οἰκονόμῳ γίνεσθαι; ὧν γὰ κ χρίζω λαμβάνω, ἐκ τοῖς πένησι ταῦτα παρέχω· ἀλλὰ καὶ ὕπνος μοι B ἐπέρχεται, ἐμοὶ ὄντα τὸν μισθὸν καὶ ὑπὲρ ἔπνον, ὅθεν καὶ τοῖς προσάγουσιν ἐφορεῖται ἰσοχείρως ταῦτα νέμειν. Οὕτως καλῶς ἐκ ἀτενῶς, καὶ σὺν φρένα μοναχοῖς πολιτεύσῃ, πολιτεύμενος αὐτῷ, φαίνεται αὐτῷ καθ' ὕπνος ὁ ὄζλος τοῦ Θεοῦ, μεσοῦντι τῷ προσώπῳ, ἐκ δείκνυσιν αὐτῷ δένδρον φυδρὸν ἐν πεδίῳ τινὶ ἀνθεφόρον, πλήρες γλυκυτάτων καρπῶν ἐκ ἴσης· Πολλάς μοι χάριτας ὀφείλεις, Κύριε ὁ μέγας, ὅτι πεποίηκα τῷ ψυχίῳ σου ἀνθεφόρον φυτὸν· σπεῦσον οὖν τὸ ἄνθος τοῦτο εἰς καρπὸν γλυκύτατον μεταπλάσαι ὡς δύνασαι· τὸ γὰ φυτὸν, ὃ ὁρᾷς ἐν πρωτότυπι, ἡ τῆς ψυχῆς σου ὑπάρχει κατάστασις, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἴδες με, καὶ τὸ χρυσίον διένειμας. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, ἐπὶ πλεῖον ἐσπείχθη, ἐπὶ πλεῖ πνεύματικῷ ἐργασίαν προκόπτων, ἐκ πλεῖ ἐχαειστίαν καθεκάστω προσέφερε τῷ Θεῷ ἐκ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.

stitutum, ipse similiter se inde subduxit: & continuo restitutus est Angelo Dei in monachum principatus. Cui etiam Sanctus jam abiturienti præcepit, ut ne cui rerum dictorumve suorum revelaret aliquid; &, Si mandata mea, inquiebat, servaveris, certus esto, me quoque, tametsi misellus peccator sim, inter precandum memorem fore tui die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curriculum vitæ tuæ fortunet.

ANNEXO EX MSS.

513 Monachus auditis talibus, accurate omnia servare decrevit; ac salute viro sancto dicta recedens, quidquid corraserat auri, mirabiliter mutatus, distribuit in egenos: hinc & cumulationibus continuo beneficiis a Deo auctus est, pluribus pecuniam suam, pauperum usibus impendendam, ad ipsum deferentibus, ut qua non nisi duos nummulos propriæ necessitati retinens, jubebat reliqua omnia per manus offerentium in pauperes erogari, numquam non memor monitorum B. Andreæ. Quid enim, inquiebat, mihi profuerit aliorum spinas tractare ac divitiarum fieri dispensatorem? Illa namque, quorum usus mihi nullus est, accipio & in egentes dispertior: sed &c hoc incidit cogitare, mihi, utpote distributori mercedem, non E autem aliis distribuenda conferentibus manere? unde & confultius fuerit hos ipsos sua suis manibus erogare. Ita recte ac pie, nec secus quam religiosum decet viventi, adest perquietem visibili ridentique specie famulus Dei Andreas, indicans quodam in campo arborem perpulchram, floridam, fructibus onustam sapidissimis, & dicit: Multas equidem, magne Pater, gratias mihi debes, quod animam tuam arborem florigeram effeci; fac igitur pro viribus operam des, ut hi flores in suavissimos fructus, quod potes, convertantur. Hæc enim, quam cum voluptate spectas arbor, animæ tuæ statum, ab illo tempore, quo me primum vidisti & pecuniam erogasti, magis magisque florentem repræsentat. Experrectus hinc Monachus, plurimum confirmatus in bene cœptis, quotidie in spiritu proficiebat, gratiasque persolvebat Deo ejusque famulo.

quam ipse præstas,

& ad perseverantiam instruitur ab Andrea,

ANNOTATA.

C

a Stautium videtur fuisse locus seu forum, in cujus medio erecta stabat ad venerationem Crux lapidea ancaæ, ut hic Antverpiæ ad Meram & Falconinas spatiosori loco. Cangius lib. 2 cap. 26 num. 65 agens de Philadelphia, Urbis CP. tractu, describit Crucem ibidem a Constantino M. erectam, allasque alibi duas: sed necdum locum reperi, qui ab ipsa Cruce nomen ibidem habuerit.

b Ms. Vatic. hic: ἀπὸ γὰρ οὐ δέκα ἀδελφοπρεπεῖς σοφὰ τοιοῦτος. ἐμοὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐμοὶ δέκα, ἐκ ἐφάνην εἶναι καὶ σὺ πρωτόκλητε ἐμοί.

c Ibidem. ἐκ ἀνοίκαρμα τῷ τοιῷτῳ σοφῷ, μὴ ἀμοιρεῖν μέμνει.

d Idem adjicit, ἐκεῖ ἐ δώσουσι λέγει ἅμα ἐμοὶ οὐ ἐκεῖ σοι.

F

e Ms. Vatic. καθὼς προ ἐ τοιαυτομερῶς ἅμα ἀδελφὸς σοι ἐδοῦς, ταυτηρὸς ἐ δίδως με, ἐ πάντως ἀδελφὸν μοι ἐκλογίζου ἡγήσασθαι.

f Inferebatur ibidem hæc: διὰ τοῦτο ἔργων ἀνάπαυσιν τῶν ἀγώνων· ἀρά γε ἀναίσχυντον αὐτὸν ποιῶ σὲ σχῆμα σε φρίσσω;

g Ita posui pro illo ἀναπαύσεσι αὐτῷ ἀναύσεσι, uti Ms. Vatic. & illo ἀναπαύσεσι αὐτὸ ἀναύσεσι, uti Max. legebant. Neutrum satis capio. Tum vero, quæ deinde sequuntur ad finem usque orationis hujus, hinc & sub finem Capitis, pene omnia per amplificationum extensa in Ms. Vaticano, in Mazarinianoque paucis omnino perstringuntur.

h Insertum hic erat μέτρον ταπεῖνον ἀνάξιον ἀναίσχυντον, ἐ ἄγχει ταπεινόμενον.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

CAPUT XV.

Duo fodales Epiphanii, alter ob hypocriſim caſtigatus ab Andrea, alter ob animum libidinoſum ab ipſo Epiphanio correptus.

Simulato profectus ſtudio, adhærens Epiphanio ſocius,

114 ADhærebat familiariter Epiphanio, cujus jam pridem meminimus, adoleſcens quidam, fama virtutum ejus excitatus: quem ille, uti multos alios, ſæcularum litterarum ſcientia imbutum, in ſalutari timore Dei confirmare nitebatur: quamvis ille non ſe adjunxiſſet Epiphanio, ut virtutum evaderet æmulator, ſed ut inanem hominum captaret laudem, dicturorum de ſe, qualia de Epiphanio ſolebant, encomia. Qui autem de Epiphanio hominum ſermones? Audi: expliçabo. Tranſeunto illo per mediam ſæpe urbem, quotquot famam virtutum ejus acceperant, indice in ipſum intento monſtrantes: Ecce, inquiebant, quam præclare illi traducitur adoleſcentia, delieiis mundi moveri neſcia, in mediis ignibus illæſa, voluptatum illecebris non corrupta. Atque etiam communi omnium ore de ipſo dicebatur: Commerciam eum femina numquam habuit, ſed caſtam atque inculpatam vitam perpetuo tranſegit; jejuniis, vigiliis, precibuſque vacando; omni virtutum genere animam exornando; corpus a quavis nequitia corporali abſtinendo. Talibus itaque hominum encomiis captus, quem dixi, adoleſcens, quod paria ſibi ardenter concupiſceret, in Epiphanii familiaritatem ſeſe inſinuaverat.

B

Et cum eodem mutuam ineunt,

115 Acciderat ergo aliquando, Epiphanium dilueulo ſe proripere e ſtrato, ut laudes Deo perſolveret: propiuitque ſe etiam adoleſcens prædictus, & una precibus matutinis vacabat: enm, Deo ita diſponente, eodem quoque advenit B. Andreas, energumenum agens. Quem ubi conſpexit Epiphanius, ob frequentiam populi verſus, ne ipſius agendi modus cuipiam innoteſceret, nullum ſenſibile indicium feeit, ſed ſolo ſpiritu advenientem ſalutavit. Ingreſſus autem Andreas, Epiphanio ſe adjunxit; ſtetitque longo tempore, verbum proferens nullum, obtutu dumtaxat, eoque torvo ac fevero, in comitem illius defixo; cui & colaphum, quanta potuit violentia, impingens; Recede, inquit, ab iſthoc adoleſcente, utpote indignus ſocietate illius; quod enim abuſus ſis laudum divinarum hymnis, Dominus te pro reprobo

Andreæ colaphus cadituri:

C habet. At ille, ob inflictum colaphum in furorem verſus, irruit in virum ſanctum, manus capillis injecturus: ſed curriculo interveniens Epiphanius, facinus præpedivit; actibuſque adoleſcentem verbis increpans:

Per. 3. 9. Mat. 5. 22. Ideoque excandeſcens, redarguitur ab Epiphanio: Luc. 18. 7.

116 Itane, inquit, mentis inops ac veriſſime ſtultis annumerande, in divino hoc cœtu tale faeinus audere præſumas? Itane legis; Noli malum pro malo reddere? Itane inquitur Dominus; Si quis te percuſſerit in dexterem maxillam, præbe illi & alteram? Age, confundatur impudens & maledictus dæmon, qui tibi talia ſuggerit. Qualiter, quæſo, loquentur quotquot hic adſunt? Nonne ſcandalo ipſis erimus? Nonne arguti nos Dominus, cum ait: Væ homini per quem ſcandalum venit. Si mea igitur frui eupis familiaritate, talibus te eſſe moribus per me non liect: verum danda opera eſt, ut a contentione, ab iracundia, ab invidia quam alieniſſimus ſis, ut pro malo non coneris malum retribuere cuipiam. Quin etiam fac pauper ſpiritu fias & corde contritus; deſte peccata tua; manſuetudinem & quietem ubique ama,

Νεανίας τις προετκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ, οὗ πρώην ἐμνήσθημεν, ἀκμὴν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος οὐθέτει αὐτὸν ἀπὸ τῆ θείων γραφῶν, ὡς καὶ ἄλλους πολλούς, βυλόμενος αὐτὸν στηρίξαι εἰς τὸν φόβον τῦ Θεῦ· ἐκεῖνος δὲ διὰ τὸ ζηλῶσαι τὴ τιμὴν παιδὸς ἐκείνυ τῶν ἀρετῶν τύτῳ προετκολλήθη, ἀλλὰ τῆ τῶν ἀνθρώπων ἐνεκεν ἔπαινυ, ἵνα λέγωσιν καὶ περὶ αὐτοῦ, ἅπερ διὰ Ἐπιφανῆ ὁρῶντες ἔλεγον μείζονες ἔλεγον. Τί δὲ ἔλεγον; ἐρῶ. Πολλάκις διερχομένυ αὐτοῦ ἐπιμέσεως ἀκόσμυ ἄνωθεν τὰς αὐτῦ ἀρετὰς, δακτυλοδεικτύοντες ἔλεγον· Γὲ τοῖα νεότης ὡραία καὶ κατάπρηνος, μέσον τῦ πυρὸς διερχομένη, & μὴ καιομένη, μηδὲ βλαπτομένη τῆ ὁδόων τοῖς ὑπεκκαύμασιν· φασὶν γὰρ ἅπαιδα δι' αὐτὸν, καθ' ὅτι γὰρ γυναικὶ οὐ ὁμίλησεν τοπε, ἀλλ' ἀγνὸς καὶ ἄμεμπτος τὸν βίον αὐτοῦ διεπεράσετο, ὑπνίαις, ἀγρυπνίαις, προσευχαῖς, & δεήσεσιν σχολάζων, καὶ πρεταῖς ἀτάσσαις καθαίρων ἑαυτὸν, & ἀποτμήχων ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας. Ταῦτα τῆ ἀνθρώπων λεγόντων, τύτων ἕνεκεν τῦ προρηθέντος νεανίσκυ τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον θηράσαι γλιχόμενος, προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ.

E

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὀρθρίσαντος τῦ Ἐπιφανίυ εἰς τὸ τῦ Θεῦ δοξολογίαν, σωηγέρθη αὐτῷ & ὁ ῥηθεὶς νεανίας, & σὺν αὐτῷ ἵστατο ψάλλων· τύπτει δὲ Θεῦ ἔρχεται ἐκεῖσε ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὡς ἐν πνεύματι. Ἐωρακὼς δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, διὰ τὰς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ γνωσθῶσι τῦ Ὁσίυ τὸν ἐργασίαν, ὕδωρ αἰσθητὸν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ πνεύματι αὐτὸν ἠπάσατο. Ὡς οὖν ἐνδον ἐγένετο, ἐλθὼν πλησίον αὐτῦ, ἔστη ἐπὶ πολλὼ ὥραν σιωπῶν· ἀτιδὼν δὲ εἰς τὸν ὄψιν τῦ νεανίσκυ ἐκείνυ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι, δίδωσιν αὐτῷ κόντον, ὡς ἠδυνάτο, καὶ φησιν πρὸς αὐτόν· Ἀπόστηθι τῦ παιδὸς, ἃ γὰρ οὐκ ἄξιος ἑστῶνα πλησίον αὐτῦ, διότι κακῶς κέχρηται τῇ ψαλμῳδίᾳ, ἤχθη μένον σε κεκτημένος ὁ Κύριος· Ὡς οὖν ἐρράπισεν αὐτὸν ὁ Δίκαιος, ἐκεῖνος δ' ἀέως ἐμμανὴς ἐγένετο, & ὥρμησεν τῦ δράξασθαι αὐτὸν ἀπὸ τῦ τειχῶν· δραμὼν δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκώλυσεν αὐτὸν τῦ ἐγχειρήματος, ὀνειδιστικῶς ἐπιπλήξας αὐτὸν & λέγων·

F

Οὕτως ἔζηκας ἐπ' ἀληθείας, μετεξὺ τῦ θείυ χοροῦ ἰσάμενος, τοιαῦτα ἐτετολμήκεις διαπράξασθαι; Οὕτω ἀναιδώτατος, ὅτι κακὸν ἀντὶ κακῦ μὴ ἀποδώσῃς; Οὕτω λέγει Κύριος, Ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ & τὴν ἄλλην; Αἰσχυνθήτω ὁ κατάρατος δαίμων, ὁ ταῦτα ὑποβάλλων. Τί λέγουσιν οἱ σὺν ἡμῖν παρόντες; ἆρ' οὐ σκάνδαλον ὀφθῶμεν αὐτοῖς; Οὐχὶ ὁ Κύριος κατηγορεῖ ἡμῶν λέγων· Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ὃν τὸ σκάνδαλον γίνεται. Εἰ οὖν βέλεις μετ' ἐμὲ σωνδιάζειν, ἐγὼ τοιοῦτόν σε οὐ ἃ βάλομαι· ἐὰν γὰρ ὀφείλῃς σὺ) σωὶ ἐμοὶ, μακρὰν σεαυτὸν ποίησον ἔθους, ὀργῆς, φθόνυ, & κακὸν ἀντὶ κακῦ μὴ ἀποδῷς ἀποδοῦναί τινι· ἀλλὰ μᾶλλον γίνε πτωχὸς τῷ πνεύματι, & σωπτετριμμένος τῇ καρδίᾳ, πειθὼν & σκυθρω-

A Θρυπτάζων τὴ σεαυτῆ πλημμελήματα, σφόδρα δὲ φιλήσυχος καὶ σεμνὸς πάντοθεν, ἐ μὴ κλεπτόμενος ὑπὸ τῆ βλαβερῶν ἐ ποικίλων κινημάτων τῆς ἁμαρτίας, ὃ οἰκτερμοῖς διὰ σφίτων ἐ χηρόπονον, ἢ καλλωπισμένος τῆ γνώμη ἢ τῷ ἤθει, ἢ ταῖς σεμναῖς τ' πολυματικῆς ἀρετῆς διαθέσεσιν· φεύγων βλακείαν, οἴησιν, ὑπερφάνειαν, ὑψηλοφροσύνην· ἀτιχόμενος φειδωλείας, κνπτίας, πορνείας, μοιχίας, ἀνδροκομίας, μαλακίας, γαστριμαργίας, ἐ τ' βεβυθισμένης μέθης· διὰ ταῦτα γὰ ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τῆ * Θεῆ ἐπὶ τὲς υἱὲς τ' ἀπειθείας a. Εἰ τοίνυν βέλει συνεῖναί μοι, ταῦτα πάντα φύλαττε. Διότι τὸ παρεισέρχον λέγω σοι, σφόδρα ἔχε σεαυτῷ, ἵνα μὴ μολυνθῆς σὺ τλὼ νεότητα τοιαύτης ἐ τῆς γαργαλισμοῖς τῆς b ἀσωτίας, b [ὃ ἡδεῖά γὰ ἄλλη τοιαῦτα χαίρει ὁ σατανᾶς ἁμαρτία, ὅταν ὃ τοιοῦτος ἐμπέσῃ εἰς αὐτήν.] Γ' δὲ τοίνυν νέος εἶ, φίλε, ἐ μέγας τοι ὁ ἀγὼν καθέστηκεν· φορὲς τὲς πόσεις δράκοντας τ' ἁμαρτίας ἐ εἰ βέλει σθένος τοῦτον ἐξενηνόχ, σωτεριῶν τὸν βραχίονα τῆ χαλεπῆ σε φρονήματος ἢ τῆς φιλυτιῶν· B χένε ἱσόπους, ἢ πατεινοφροσύνῃ ὑποκάτω τῆ τῆ Σωτῆρος ἰσχυῆ· ὅτως αὐτὸς ἀντιγωνιστὴς ὑπέρσει, νικήσει τὸν φιλόσαρκον ἢ φιλοπόλεμον διάβολον, καί σοι τλὼ νίκλω ἐπιγράψηται. Κύριος γὰ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Ταῦτα τῆ φωτὸς Ἐπιφανίου τῶ νεωτέρω ὁπλίσας νηθετοῦντος, ὑπὸ τῆ τοιαῦτα σκληρυθέντος αὐτῆ τῆς καρδίας, βαρέως τὰ ῥήματα ἰώσηφεν, ἢ ὀχλάσας ἀφὲς τὰ λεγόμενα, λυπηθεὶς, ἀνεχώρησεν αὐτόν· Ὁ πηνικαῦτα φίλω, ἀπολείσω τὸν κόσμον, τότε αὐτῆ ἀπόχομαι. Οὐκέτι ἂν ἀφορίσθη συνελθεῖν τῷ Ἐπιφανίῳ εἰς τὸν πολυματικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἀμφιλοχωῦν ταῖς ἡδυπαθείαις, πορνείαις ἢ μοιχείαις, τ' ἐλεεινῆς αὐτῆ ψυχῆς τὸ κάλλος καπνίσειεν. Μετὰ ταῦτα ἐξείστεσιν πειρασμοῖς ἢ θλίψεσιν σφοδροτάταις, ὥστε ἐ εἰς μεγίστην πενίαν ἐλθεῖν, ἢ τὸν ἄρτον ζητεῖν καθημέραν. Ἐλυπήθη ὧν ἐπὶ τῷ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐ παρεκάλει τὸν δοῦλον τῆ Θεῆ ποῆσαι C μετ' αὐτῆ ἔλεος. Ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη· Οὐχὶ πίνων, ἀλλὰ συμπάθησον αὐτῆ μᾶλλον τῇ ψυχῇ, κάμνοντος τῆ σώματος· ἔστον τοίνυν αὐτὸν ὕπνος. ἀμοιβὸν γὰ τοῦτο αὐτῶ πορίσειν. Ἐλάσεται δὲ χρὸς, ὁπηνίκα ὁ Κύριος θεασάμενος τ' πλαιτωρίας τλὼ πεπεινωσῶν, μετέστησε ἐπὶ τλὼ ἀροπόραν αὐτῆ κατάστασιν ἀνεκαλέσηται αὐτόν. Ἐπιφάνιος ἔφη· Παρακαλῶ σε, δοῦλε Κυρίου, γνώριστόν μοι διὰ τοῖαν αἰτίαν ὕπνος ὅσιος τοῖς πειρασμοῖς παρεδόθη. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ ὠργίσθη αὐτῶ ὁ Κύριος διὰ τοῦδε ἕπορον, εἰ μὴ ὅτι λῶ ἐπίορκος, ἢ ψάστης, ἐ θρατὺς, ἢ ὑπερήφανος, κἂν τάχα γὰ ἢ ἄλλα χείρονα διαφέρετο σωματικὰ κλημελήματα· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτον διὰ ταῦτα, ὅσον δὲ ὀκεῖνα. Οὕτως γάρ ἐστιν, ἐὰν γὰ μὴ βράσῃ κύθρα ὑφορμὴ ἰχυρᾶς, ἡδύπνοα βρῶσις οὐκ ἔχει· ὕτως ἢ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐ πατεινοὶ ἐὰν μὴ ἐλπηθῶμεν διὰ πολλῶν θλίψεων ἐ πειρασμῶν, ἵ μὴ εἰσέλθομεν εἰς τλὼ Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Εἰ ὕτως ἐστὶν τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς ἀυτῆ σωτηρίας, οὐκέτι πεῖ αὐτῆ φθέγξομαι, μόνον ἴδω αὐτὸν ὁ ὑπομονῆ ἀνδρειόμενον, ἢ εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας ἢ ἐπαύλεις παὰ Κυρίῳ βαδίζοντα.

Ἕπρος δέ τις νεανίας, ὀνόματι Ἰωάννης, ἐχημάτιζε φροσφιλή: Ἐπιφανίῳ, καθότι ἢ τῶν ἱερῶν

nullis vitiorum pravis nocivisque affectionibus motus; præsta benignitate ac misericordia; contende ut scientia patiter & egregiis moribus, nec non spirituali erga virtutem affectu excellas; mollitiem ac animi elationem superbiamque fuge, supra alios ne sapias; parcus nimium avarusque noli esse; fornicationes, adulteria, infanum masculorum amorem, gulam, quæque hominem in vitiorum omnium voraginem præcipitat, ebrietatem devita: propterea enim venit ira Dei super filios diffidentiæ. Hæc omnia, si me tibi familiarem cupis, sedulo cavenda sunt. Quapropter quod e re tua est, moneo; tibi ut consulas, nec fornicationibus aut cupiditatum titillationibus, adolescentiam tuam commacules; nullo namque alio ex peccato tantam satanas voluptatem capit, quantum ex hoc & hujus similibus. Ecce in primo ætatis flore versaris, o amice, & petiemlosum tibi adversus quatuor dracones, peccatorum incentores, certamen paratum est; quibus si superior evadere expetis, ferocitas illa ingenii tui tibi refrænanda, & tobur indomitæ juventutis conterendum est; nec non vestigiis Salvatoris nostri cum humilitate insistendum: ut pro te ipse decertans, spiritu libidinis bellique amante profligato, tibi victoriam reportet. E Dominus quippe superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

A NICEP. COÆVO EX MSS.

a quo recedens ille

s17 Talia monente illustri Epiphanio, ioduratum est a malo dæmone cor adolescentis, usque adeo ut ægretime hortantem tulerit, prostratusque quodammodo & mœstus abierit, ita loquens: Quando igitur licet, mundi me deliciis dabo; deinde ubi visum fuerit, illi finitum remissurus. Neque deinceps in animum induxit conveniri Epiphanium, ut in spiritu eruditetur: sed totum se voluptatibus addicens, nullumque scortandi ac adulterandi modum faciens, pulcherrimam animam suam miserabiliter conspurcavit. Verumtamen aliquanto post in tentationes & calamitates gravissimas incidit, quibus ad incitas redactus, quotidiæ panem sum mendicare necessum habuit. Hinc mœstus turbatusque Epiphanius, famulum Dei Andream adit oratque, ut miselli adolescentis misereatur. Cui sanctus: Abiit, fili mi; sed animæ illius capiat te potius miseratio quam corporis: ita porro se habeat, oti modo; id namque expedit: veniet autem tempus, quo miseriam illius & humilitatem respiciente Domino, in pristinum statum restituetur. Tum Epiphanius: Obsecro te, inquit, famule Dei, ut exponas mihi; quamobrem adolescens ille tam subito dæmonum tentationi traditus sit. Nulla, teponit Andreas, alia de causa fuit, nisi quod perjurus, mendax, præfidens, ac tumidus esset; quamvis & alia forte, etiam graviora, in se scelera admiserit: sed non tantam propter hæc, quantam propter illa indignationem incutit. Ita enim se res habet: nisi olla igni imposita multum ferbuerit, nihil suavitatis habebit cibus, qui continetur: ita & nobiscum agitur miselli abjectique peccatores; nisi multis calamitatibus pressi ac tentationibus exercitati fuerimus, aditus non patebit in regnum cælorum. Tum Epiphanius: Si ita conducit ad salutem animæ illius, verbum non adjiciam deprecandi causa: modo videam, generose sustinentem adversa, ad spem bonis propositam, & aulam Domini cæleste pervenire.

invitis & inde in mendicitatem lapsum.

post paulatim eam restituendam primi fuisse.

Alius, lascivus initium meretricem,

s18 Alius quoque adolescens, cui nomen Joannes, familiaritet utebatur Epiphanio, eumque

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

ut condiſcipolum, quod ſimul ſacratum litterarum ſtudio vacaſſent, amabat: ſed amabat tantum, non etiam æmulabatur virtutem. Contigit aliquando, conſidentibus utroque in loco publico & colloquentibus, meretricem illac iter habere; quæ ubi adoleſcentes conſpexit, primum geſticulari impura, deinde corpus modis indecoris movere; eo ſua dirigens commina, ut alterum ſaltem illorum in ſui concupiſcentiam pertraheret perniciosa. Interea faciem ſuam averterat Epiphanius, ſocioque ſubridens dicebat: Ecce vulpeculam inverecundam, quam blande avicular tentet intercipere; juvenis, inquam, alicujus animam prædari. At vero Joannes, ut erat perditiſſimus, furtivo in illam obtutu converſus erat, eam ut putabat Epiphanio: qui

delectique ideæ Epiphanio

perniciem animæ illius, revera libidinoſi, & inſano erga ſeminas amore ſuccenſi, uberibus proſequebatur lacrymis; & minaciter in meretricem inſurgens e veſtigio ſe ſubduxit. Cui Joannes: Caſtigabit illam Deus, inquit, quod animum meum ſuis illecebris commovit miſera. Et Epiphanius: Salva res eſt, inquit, ſi commovit tantum, non etiam rapuit; nam & qui viderit mulierem ad concupiſcendum, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Nunc igitur, ſi nun concupiſcis, cur oculos tam blande in ſcortum intendis? Ac propterea

B dixi; Salva res eſt, ſi commovit tantum, non etiam rapuit.

eruditque Joannem;

219 Excipiens rurſus ſermonem Joannes: Etenim, ait; numquid diabolus feminam effinxit? Miniſtet vero, ſed Deus, qui & conſtituit talia fieri: ſi enim fieri noluiſſet, cur ipſam prodoxiſſet in mundum? Deus igitur iſtiuſmodi operum cauſa dicendus eſt, Noli, mi Frater, ſubſumit Epiphanius, de Deo quidquam temere proloqui: reor hæc tibi minus animadvertenti exeidiſſe. Reſponde, quæſo, mihi ad hæc: Quam ob cauſam introduci voluit Deus cultros in mundum hunc? Utique ut illis ſcindamus, quæ ad uſum noſtrum ſcindi debent: non vero ut alteri necem inferamus. Funes quoque fecit Deus, nun ſane ut nos ipſi ſtrangulemus; ſed ut iis manus prehenſis greſſum firmemus. Atque ut plurima ſilentio præteriens,

docetur, feminam conjugii, non libidinis cauſa eſſe atam eſſe,

ad quæſtionem propoſitam demum revertar: condidit quoque feminam Deus, ut acreſcat humanum genus & multiplicetur; ut vir omnis, qui animum ad conjugium appulit, ſeminam ſibi conjungat ex conſenſu ac voluntate divina, id eſt con-

C gruenter convenienterque legi, quam Deus jam pridem tulit, inque ſacris Evangeliis poſteritati reliquit, dicens: Erunt duo in carne una: ut conſideres in juventute tua & circumſpicias, an virginitatem colere illibatam poſſis per gratiam Dei; ſi vero non poſſis, pudicam, bonam, virtuti deditam virginem quæras, quam a conſenſu parentum uxorem tibi ducas. Denique nec illi, nec tibi fas erit ab altero ſeparati; ſed vivere debetis, uti par turturum, aut caſti jucundique fratres. Quod ſi qui conjugium ita ex præcepto Domini ſervaverint, in reſurrectione mortuorum cognoſcent invicem in gratia, non quidem uti pridem conjugati, ſed erunt ſicut Angeli Dei. Ac propterea dicebat Epiphanius; Viro conjungi atque adhærere debere mulierem congruenter convenienterque legi divinæ, liberos procreandi, nun immodicæ ac diabolicæ libidinis cauſa. Quicumque igitur ſcortantur, adulterantur, aut Sodomitico ſceleri indulgent; cognoſcent aliquando, cum mors ſupervenerit, quid

& quam graviter puniendæ impudicitia ſit.

γραμμάτων ἀμφότεροι τὰ μαθήματα ἐπαιδεύθησαν. D
ἠγάπα οὖν ὁ Ἐπιφάνιος ὡς συμφοιτητὴν, τὸν δὲ ἀρετὴν οὐ τὸν ἐκ ἐμιμεῖτο τὸ σπούδαιον. Μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, συγκαθεζομένων τῶν ἀμφοτέρων παίδων ἐν τῷ δημοσίῳ, καὶ τὰ ῥήματα ἀνταλλάττων, γυνή τις μεμαῖς διεχομένη ἐν τοῖς ἐκεῖ, ὡς τὸν ἀμφοτέρους παῖδας ἐθεάσατο, πρῶτα μὲν ἀκάθαρτος σχήματα πράττειν, ἔπειτα δὲ κινήματα ἐβλαβέματα, τοιαυτὴν ἡ γάγγραινα κἂν εἶα συλήσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ταῦτα διεπράττετο, ἀπέστρεψεν τὸν ὄψιν αὐτῆ ἰδὼν Ἐπιφάνιος ὑτομεδόντας, καὶ φησὶν· Βλέπετε τὸν ἀλάστενα τὴν ἀλώπεκα τὴν ἀνθρώπων, πῶς ἐποκωλάζεται ὀρνεα πετρωμένη λαβεῖν, φησὶ πεπεῖσθαι τοὺς ψυχὴν τῇ θηρᾶσαι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὡς ὢν ἐξωλέστατος, καπνοκτένφιος, ὡς ὑτολαμβάνων τῷ Ἐπιφανίῳ. Πορεύθεὶς δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆ ψυχῆς αὐτῆ· ἐν ἀληθείας γὰ ἄπωτος ὢν, ἐμαίνετο εἰς τὰ σκωληκόβρωτα πάχη τῆ γυναικῶν ὁ παλαίτωρ. Ἐπεβεμήσατο ἢ ὁ Ἐπιφάνιος τῇ γυναικὶ σαύρᾳ, ἐ ὡθέως ἀνεχώρησεν. Εἶφη δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἐπετιμήσεταί σοι ὁ Θεὸς, ὅτι ἐσάλασεν ἡ πάλαια τὴν καρδίαν μου. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Μακάριόν E ἐστιν ἵνα ἐσάλασεν καὶ μὴ ἥρπασεν· ὁ ἐμβλέψας γὰρ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆ. Νῦν οὖν ὡς ἐπιθυμεῖς, πῶς σύτραπίζεις ἡδέως τῇ πόρνῃ; διὰ τοῦτο εἶπον, Ὅτι μακάριόν ἐστιν, ἵνα σε ταρεσάλασεν καὶ μὴ ἥρπασεν.

Εἶφη Ἰωάννης πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴ ὁ διάβολος τὴν γυναῖκα ἐποίησεν; πάντως ὁ Θεὸς, κἀκεῖνο ὤφειλεν τοιοῦτον ῥηθῆναι· ἐὰν δὲ ὐκ ἤθελεν τοῦτο γενέσθαι, ἵνα τί αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον παρήγαγεν; αἴτιός ἐστιν ὁ Θεὸς τοῦ τοιούτου πράγματος. Ἐπιφάνιος λέγει· Μὴ ἀταρακτέωτος τι φθέγγε, ἀδελφέ, σοχάζομαι γὰ ὅτι ὐκ οἶδας τί φθέγγεσαι· ἐπὶ δὲ μοι τοῦτο· εἰσήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἐ εἰς τὸν βίον τὸν ἡμέτερον μάχειραν, διὰ ποῖαν αἰτίαν; πάντως, ἵνα πεμνωθῇ τι τῶ προσδοκωμένων τῆς τομῆς αὐτῆς, ἐχ ἵνα σφάζωμεν ἀλλήλους. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς χοινίον, ἐχ ἵνα πνίγωμεν ἑαυτούς, ἀλλ' ἵνα σὺ αὐτῶ περιζώνυσθαι. Καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παρείσω, ἐ τῶ ζητουμένῳ ἐπιμηθῶ· ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐ τὸν γυναῖκα, ἵνα αὔξῃ ὁ κόσμος, ἐ ἵνα πᾶς ἄν- F θρωπος ὁ βουλόμενος ἔχειν γυναῖκα, ἔχῃ αὐτὴν μετὰ συνευδόκησεως Θεοῦ, μετὰ βουλῆς αὐτοῦ· τυπτέτω κατὰ τὸν νόμον, τὸν πρὸ τούτου ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ [ἐ ὃ τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, παραγγελλόμενον, Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν]· ἵνα σπέψῃ ὃ τῇ τεότητί σου, κ ἴδῃς εἰ ἄρα δυνὴ παρθενίαν χάεσθαι Κυρίου· εἰ δὲ ἡ δυνὴ, ἵνα ἀρέσῃς γυναικὸς σεμνὸν, ἀγαθὸν, κ σώφρονα, κ βίλη τῇ γαμέῳ ἵνα ἄρῃς αὐτὴν. Καὶ λοιπὸν ἐν ἐκείνῃ, ἐν σὺ ἔχῃς ἐξουσίας τοῦ ἐπρωθεν μεμβλῆσθαι, κ ὀφείλεις εἶναι ὡσπερ ζεῦγος τριγόνων, ἢ σεμνὰ κ πρέπα ἀδέλφια. Εἴ τις οὖν φυλάξει ὑπὸς τὸν μονογαμίαν, ὥσπερ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ὃ τῇ ἀναστάσει ἐπιγνώσονται ἤτοι ἀλλήλους ὃ χάεσι, ἢ μήπτε πάλαι ὡσπερ ἐζεύχθησαν, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἐπιφάνιος εἶπεν, ἡ γυνὴ κ τὸν νόμον Κυρίου ζεύγνυται ἀνδρὶ, ἐ σωάπτεται χάεσι παιδοποίας, ἐχὶ δὲ χάεσι δαιμονολαγνείας. Ὅσοι οὖν πορνεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τῶν Σοδομικῶν ἐργασίαν ἐργάζονται, ε [ἴσασι γινώσονται ὃ τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ε

τί

A τί αὐτοῖς ἠνέῳξαι·] ἐπεὶ ἀρτίως παίζοντα ὥσπερ πυρφλωμένα κτίνη ἢ ἀνάθεμα. Οἷον γὰρ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὁ κλαυθμὸς ὁ ἀπαράκλητος, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, οἱ δεινοὶ ἐκεῖνοι ἄγγελοι, οἱ τὰς τυφλὰς ῥάβδους κατέχοντες, ἢ τύπτοντες τοὺς ἐμοὶ ὁμοίους ἁμαρτωλούς, τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἀσβεστον ἐμβαίνειν; νωθρῶς σύ, εἰ δυνῇ καρτερεῖν τὸ ἀγγεῖα, χρῆσον τὸν νόμον τῷ Θεῷ, ὅτως ἢ ἐνταῦθα σεμνῶς βιώσῃς, ἢ τὸ μέλλοντι τολμῆς ἀπολαύσῃς ἢ τῆ Θεῖα ἀντιλήψεως.

Λέγει Ἰωάννης· Μακάριόν ἐστι τὸ στόμα σε καὶ τὰ χείλη σου, κύριε Ἐπιφάνιε, ὅτι τοιοῦτος φθέγγεσαι πλὴν μὴ ἰσμίσης ὅτι πάντες ὁ Θεὸς οὕτως ἐτόρτυνε, ἐ ἠγάπησε, ἐ ἐξελέξατο ὥσπερ σε· ἀρουραῖμαι γὰρ ὡς σύ, ἀλλ' ἐ δυνάμαι γὰρ ἐγώ· ἤθελον πεῖσαι, καὶ δόλης τῆς ἡμέρας ἐ νυκτὸς προσεύχεσθαι, ἀλλ' ἐ δυνάμαι· ἤθελον διδόναι τοῖς πτωχοῖς, ἀλλ' ἐκ ἔχω χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ὑπ' τι ἕτερον εἰς πλησμονὴν ἀποκείμενον· εἰ δὲ τὸ κατ' ἐμὲ, ἐκ ἐβουλόμην τινὶ ὀργίζεσθαι, ἢ τινα καταλαβεῖν, ἢ τι τῶν βλαβερῶν ποιεῖν· νῦν δὲ καὶ ἀναγκάζομαι, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ἀπὸ τῆ δαίμονος, ἀλλὰ δὲ B ἀπὸ κακῆς συνηθείας πράττειν.

Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Προφάσεις ταῦτα· ἴστε σὺ ὅτι ἤθελον εἶναι ὥστερ καὶ σύ, ἀλλ' ἐ δυνάμαι. Καὶ νῦν τί ἀεὶ σὺ ἐμοὶ σοχλεῖ ὡς ἔφησας; Μὴ ἐ δυνῇ ἡτοιμάζειν ὡς ἐγώ; μὴ ἐ δυνῇ τὰς θείας γραφὰς ἀναγινώσκειν; μὴ ἐ δυνῇ γαλλάζειν τοῖς ναοῖς τῆ Ἁγίου; μὴ ἔκ ἰσχύεις ἔχειν ἀγάπλυτα καὶ πάντα; Οὐ δύνασαι ὑπομένειν; Καὶ μὴ ὁ Κύριος ἐτ' ἀνάγκας τοῦτο ἔχει, ὅδεν ἕπερον ἐτίζητεῖ, εἰ μὴ τὸ μὴ γαστριμαργίζεσθαι, ἢ τὸ μὴ μεθύσκεσθαι. Μὴ ἔσθιε, μὴ φάγῃς, μὴ πίῃς· ἀλλ' ἔσθιε, Μὴ γαστριμαργῶν, μὴ μεθύων ἐ πονεῖν τῷ ἁμαρτίῳ· Εἰρηκας, ὅτι θέλω προσεύχεσθαι ἐ δυνάμαι· δικαὶ ἐ δυνῇ, πεῖσθ' ὦν, ἢ ῥᾴστα ἔχων σώματος; Εἰ τοῦτο τῷ ἀπολογίαν δώσῃς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐν γυμνασίῳ, γραῦδιον, ἐάστερε, ἀδυνατον, ἔχει ἐκβάλαι, ἢ κατακρίνασε· ἐρῶ γὰρ πρὸς σε· Θέλατε τῷ ἀδυνάτῳ ἐ παλαίτερον τῷ σκιωμένῳ τῶν ὁλοφύ- C χων ἠγωνίσατο· ἐ σὺ νέος ὢν πάλαις φθίγξασθαι τοιοῦτος; Πῶς δὲ τῷ ἀγάπλυτα τῷ Θεῷ νυκτὶ ἢ ἡμέρᾳ προσεύχῃς ἢ δεήσεσι ἰσχόλαζεν; ἐ σὺ νέος ὢν, ἢ δὲ κὰν ἴστω τῆς γραὸς ἐτοιμάζω ἀλλάβειν; Καὶ ἵνα παρέλθω τὰ πολλὰ, ἓν μόνον σοι λέγω· γίνωσκε ὅτι ὅδεν ἡμᾶς ὠφελήσει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἢ φρόνησις, ἔκ ἀπολογία, ὅτως ἐν ἡμῖν τὸ αὐτεξούσιον. Καὶ εἰ ὅλως ἀγαπᾷς με, ἐ ἐμοὶ πείθῃ, φύγε πάντως τῶν πορνείαν, ἢ τῶν βλακείαν, ἐ τῶν μέθων, ἢ τὸ, ἐκάστης ὥρας ἐτοίμως προσέρχεσθαι, ἐ βλέπειν τὰς θυρίδας τῆ καθαιρεῖσθαι κάλλος μοχθηρόν· ἢ ἀγώνισαι σωθῆναι, ἐ ἀρεῖς ἔλεος ἢ χάριν παρὰ Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· κὸν γὰρ ἡμῖν ὠφελήσει, ὡς προεῖπεν, εἰ μὴ μόνη ἡ ἀπλαγχνία τῆ Θεῆ, ἢ τὰ ἔργα ἡμῶν.

fibi paratum ſit, quia modo hanc vitam, uti occæcata ſenſuque deſtituta jumenta, indendo tranſigunt. Qualis enim futurus eſt, terribilis iſte ignis? quis dentium ſtridor? quis ploratus, nulla unquam conſolatione leniendus? quales tenebræ iſtæ exteriores? quales Angeli iſti tortores, torribus armati, peccatoreſque mei ſimiles, in ignem illum inextinguibilem præcipitandos, cædentes? Nunc igitur & tu, ſi nequeas caſtimoniam ſervare, ex divinæ legis præſcripto matrimonium ini? ut pro ratione ſtatus hic caſte viveus, in ſæculo futuro ampliam a munifica Dei manu mercedem conſequaris.

A NICEP. CPOLVO Ex MSS.

220 Adhæc Joannes: Beatum, inquit, os & labia tua, Domine Epiphani, qui talia loqueris: verum ne putes, omnes tante ieſtructos e Deo ſapientia, tali donatos ſanctitate, tam certo ad ſalutem præ cieſtos, quemadmodum te. Opto enim ego ſimilis eſſe tui; ſed fieri nequeo: cupio jejuniis macerare corpus, & totis diebus ac noctibus orationem continuare; ſed nequeo: cupio eleemoſynas erogare pauperibus; ſed facultas non eſt, aurо, argento, rebuſque aliis deficientibus. Si in poteſtate mea foret, nollem ſnacenſere cuipiam, aut detrahere eut noxam inferre; nunc vero vel invitus cogor, tum e depravata natura, tum a dæmone, tum e peſſima conſuetudine, talia patrare.

Ponſer infirmitatem ſuam patiuntur.

E

reſiſtere ex modo eum ſtultiorem quam ſit ipſe.

221 Hiſce ite rurſum occurrit Epiphanius: Næ tu, inquiens, ſpecioſe edmodum illa noſti præterere. Dixeras, te meæ ſimilem ſectari viam pecupere, ſed non poſſe. Age igitur modo: quid eximium & inimitabile, uti dicis, in me deprehendis? Num quiete extra turbas egere non poteſ, uti agn? num ſacram volvere Scripturam, templa frequentare Sanctorum, omnes amore proſequi, corpus caſtigare jejuniis non potes? At illa inter neceſſarie ad ſalutem non reponit Dominus; nihil requirens aliud, quam ut ne gulæ ac ebrietati immoderatæ ſerviatur: neque enim mandueare eut bibere, ſed ventrem cibo potuque ad ebrietatem fareire eut eliter peccare vetat. Dixeras, te precibus vacare volentem non poſſe. At, quæſo, cur non poſſis, edoleſcens eum iis & integris viribus? Iſtiuſmodi defenſionem ſi attuleris pru te in extremo judicii die; mulierenla una aut anicula, virtutis ſtudioſe, quamvis viribus deſtituta, cunvincet te ac condemnabit. Dicetur namque tibi: Ecce illam, nullorum virium afflictæque valetudinis feminam, ecce quomodo conatu toto in palæſtre virtutis decertarit: & tu, cum robuſta juventute præſtes, anſis adferre talia? Ecce quomodo illa, propter amorem Dei, noctes diebus conjunxerit orationi vacans: & tu adoleſcens, parem aniculæ pietatis gradum ettingere nequiviſti? Utque ſuperſedeam pluribus, hoc unum tibi modo inculcatum velim: videlicet ut probe intelligas, nihil quidquam in hoc mundo eſſe, quod tam temporis profuturum ſit, nullam prætextum aut eecuſationem, defenſionem nullam; cum liberum in nobis arbitrium inſit. Quod ſi me ſincere amas audiaſque; fuge fornicationem, inxuriem, ebrietatem; cave qualibet diei hora in publicum procedas, flagitioſarum feminarum puſchritudinem per feneſtras contempleturus; labora ſalvare animam tuam, & miſericordia gratiaque Domini potiri in judicii die: nihil quippe nobis, uti jam monui, ſolatio iſtic aut ſubſidio erit, præterquam ſola benigni Domini miſericordia, & bona quæ fecerimus opera.

la labitor. quo inſtruſtus dimittitur.

AN-

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

ANNOTATA.

a *Mss. Vatic.* τὰ πάντα πρᾶττοντες.

b *Hæc ita legebantur in Mss. Vatic. depravata :* εἰ οὖν χαίρει ἡ ἀστοργος ἁμαρτίαν, ἔστι ταύτῃ καὶ ταῖς ἁμαρτίαις συνεῖναι.

c *Mss. Vatic.* ὑφ' οἷα ἡ γὴ δέδακται ὕπνον ἔλαβεν ὁ πᾶς γένοιτο.

CAPUT XVI.

Præfati juvenis damnatio ab Andrea præostensa Epiphanio, moxque secuta.

Supervenit Andreas,

123 ITa inter se colloquentibus Epiphanio & Joanne, subito illac prætervit B. Andreas; quem ut vidit Epiphanius, dimisso Joanne, statim convenit: ac secedentes simul in locum a turbis remotum, cœperunt sermones de sacra Scriptura divinitus inspiratos miscere; sic primum compellante Epiphanium Andrea: Assequi me puto, dilectissime suavissimeque adolescens, qualem modo orationem, quam suavia ad juvenem, latori tuo assidentem, verba feceris; sed in vanum. Quid, ait Epiphanius, in vanum? quamobrem? Quia, respondet Sanctus; insigniter lascivus est, non te audiet in æternum: ego namque vobis colloquentibus in spiritu adfui. Accipe vero, quæ misero isti

frustra fuisse admonitionem indicat;

B obventura sunt non multo post: propterea quod scortator, adulter, masculorum concubitor sit nefandissimus. Paucis abhinc diebus sublaturus illum ac disperditurus erat a terra Dominus, quod perflatos in turpitudine sua contristaret Spiritum sanctum: eum Angelus, cui cura animæ illius servandæ demandata est, intercedens pro ipso apud Dominum, spatium pœnitendi annum saltem unicum petiit obtinuitque; exaudiente Domino & concedente, ut ex voto Angeli annus unus adole-

& effluxisse datum juvenis pœnitentiæ tempus.

scenti daretur. Præcepit quoque idem Dominus, judex justus, parato in petniciem nostram malo genio, ut si ante præscripti temporis decursum ad pœnitentiam adjiceret animæ, salvus esset; sin autem, ut sibi illum vindicaret perniciei destinatum, ut membrorum compaginem dissolveret, carnem putrefactam diffluere faceret, sicque animam miserabilem ad orcum deduceret. Sed illud quoque tempus nugis inutilibus impendit perditisque infelix, ac nihil omnino ad animæ suæ salutem proficiens, iram in caput suum divinam provocavit. Vę homini luxuriosо, miserabili, impuro,

C miserando; quam crebro, eum in tenebris & umbra mortis sedebit, pœnitentia nequidquam ducetur, numquam non memor admonitionum tuarum divinitus inspiratarum!

quod tamen ei vetat indicari;

123 Tum vero Epiphanius: Domine mi, ait; si ita jubes, renuntiabo homini isti hęc dicta tua: quis scit an timor Domini occupaturus sit cor illius, pœnitentiam acturi & declinaturi a via in qua graditur pessima? Ad hęc B. Andreas: Si talia ei renuntiaveris, ridebit te: totus quippe indu-

ipse vero Epiphanium in visum ducit ad informandum,

ruit per libidinis dęmonem. Verum neque Dominus ipse talia renuntiat cuipiam, ut se convertat; neque vero expedit: si enim expediret, cunctis hominibus aperiret per Angelos diem ac horam mortis suę. Tu vero, fili dilectissime, quantum potes, contende, ut cum venerit Dominus, hinc nos alio translaturus, bonorum illorum, quę oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscenderunt, hereditatem adeamus.

124 Expiraverat jam tempus a Domino concessum Joanni, quo pœniteret atque ad frugem rediret meliorem: cum per visiooem B. Andreas Dei

Ὡς δὲ ταῦτα ὡμίλει ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Ἰωάννῃ, αἰφνιδίως ἀρίδηλος ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐπέστη διερχόμενος· καὶ ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, ἀναστὰς ταχέως, καὶ ἀφεὶς τὸν Ἰωάννην, ἀπίει πρὸς τὸ Μακάριον· ἐγγύμνους δὲ ἀποκρύφῳ τόπῳ, ἤρξαντό τινα θεόπνευστα ῥήματα ὁμιλεῖν τῇ γραφῇ. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Μακάριος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἶμαι, ὦ φίλτατέ μοι καὶ μελλίρρυτε, οἷας λόγους ἐκ μυείτους ῥήματα τῷ νέῳ ἐκείνῳ τῷ συόντι πρὸ τῆς ὥρας καθεσθέντι, εἰς μάτην κεκήμηκας. Λέγει Ἐπιφάνιος· Εἰς μάτην; κατὰ τίνα τρόπον; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὐκ εἰσακήκοταί σου εἰς τὰ ὦτα, ἐπεὶ σφόδρα ἐστὶν ἀμελέστατος· ἐγὼ γὰρ ἤμην πρὸς ὑμᾶς τῷ πνεύματι, ὁπηνίκα πρὸς ἑαυτὸν διεσκέπτεσθε. Πρόσεχε δὲ, τίνα εἰσὶν ἅπερ συμβήσεται αὐτῷ, ἐὰν μὴ τολμῷ χρόνον ἀπὸ τῆς προκειμένης ὥρας· δι' ὧν ἐστι πόρος καὶ μοιχὸς ἐκ ἀρσενοκοίτης τὸ βδελυρώτατον. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐμελλεν ὁ Κύριος ἐξολοθρεύεσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, δι' ὧν ἐλίβη αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς ἀσωτίαις αὐτοῦ πορνεύμασι. Ἠτήσατο δὲ τὸν Κύριον ὁ Ἄγγελος, ὁ φυλάττων αὐτῷ τὴν ψυχὴν, δοθῆναι αὐτῷ ἔτος με ταύτοις καὶ ἕνα χρόνον, καὶ ἐπήνευσε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀγγέλῳ, καὶ ἐδόθη αὐτῷ σωτηρίᾳ ἡμερῶν, καθάπερ ᾐτήσατο ὁ Ἄγγελος. Ἐνετείλατο δὲ ὁ Δίκαιος κριτὴς, τῷ τῆς λύμης ὀλοθρεύοντι ἀγγέλῳ Ἀγγέλῳ. Ἐὰν ἐνθένδε τὸ ὁλοθρεύσης ἄφεκτος μετανοῇ, ἄφες ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, χῶσαι αὐτῷ τῇ ἰδίᾳ τῆς σήψεως ἀνάγκῃ, ἤ τις καὶ διαλύτει τὰς ἁρμονίας αὐτοῦ, ἐκ καταῤῥάσαι ποιήσει τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ κτὺς τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸν ἄδου παρατέμψει. Ἀλλ' ἅτις εἰς ἀνοησίας φλυαρίας ἐκ αὐτὸν τὸν χαρὸν καπεδαπάησεν, καὶ ἐδὲν ὠφελήσας τῶν ὀργῶν ἐπεσπάσατο. Καὶ δὴ τῷ φιλοπόρνῳ, τῷ ἐλεεινῷ ἐκ βεβήλῳ ἐκ πλαπώρῳ· ἱκανὰ γὰρ μετεμεληθήτε ἐκ σκοπιοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου καθεζόμενος, ἐκ τῶν λόγων σου τῶν θεοπνεύστων μεμνημένος.

Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, εἰ κελεύεις, ἀναγγελῶ αὐτῷ ταῦτα, ἅπερ μοι λελάληκας, ἴσως εἰσελεύσεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ φόβος Κυρίου, καὶ μετεμεληθεὶς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Ἔφη ὁ Μακάριος· Εἰ ταῦτα εἴρηκας αὐτῷ, γελάσεται· ὅλως γάρ ἐστιν τετυφωμένος τῷ τῆς πορνείας δαίμονος· ἀλλ' ἐ δὲ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα λέγειν τινὶ τῷ ἐπιστρέφειν, οὐκ ἔστιν γὰρ τοῦτο συμφέρον αὐτῷ· εἰ γὰρ ἦν συμφέρον, ὁ Θεὸς ἂν τοῖς ἅπασιν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἡμέραν δι' Ἀγγέλων ἐμήνυεν. Σὺ δὲ ἀγαπητὲ πέπον μου ἀγωνίζῃ, εἴ τι δύνασαι, ἵνα ὁτ' ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος μετοικῆσαι ἡμᾶς ἐκ τῆς ὧδε, κληρονομήσωμεν τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, ἐ ἠκούσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.

Πληρωθέντος δὲ τοῦ ὁρκ τοῦ δοθέντος παρὰ Κυρίου τῷ Ἰωάννῃ, λόγῳ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, εἶδεν ἐν ὁράματι ὁ Ἐπιφάνιος τὸ σχοινίον τοῦ Θεοῦ, ὅτι παρέλαβεν

A λαβὼν αὐτὸν ἡ ἄγγελος εἰς δυσβάτους τόπους, δυσειδεῖς καὶ λίαν ζοφώδεις, ἐκ πατεῖχε λαμπάδα, ἐ δι' αὐτῆς ἐφώτιστε τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον· εἶκαζε δὲ ὅτι ζοφερὰ τῆς γῆς ἐκείνου τὰ τοιαῦτα τὰ φαινόμενα. Εἶδεν οὖν ἐκεῖ φυλακὰς, καὶ κλεῖθρα, ἐ δεσμωτήρια ἀνειδῆ ἐ ζοφερὰ, ἐ ἐν αὐτοῖς μῦες πολλοὶ καὶ αἴλουροι, ἐ ἀλώπεκες ἐσπαράσσοντο. Ἐν δὲ τοῖς ἵπποις, ὄφεις, καὶ ὄνοι, καὶ ἐχῖδναι, ἐ ἀσπίδες, ἐ κορώναι, ἐ κόρακες, καὶ πετεινὰ ἄλλα ἀκάθαρτα καὶ δυσώδη, ἐ θηρία, ἐ κύνες, καὶ ἄλλα πλείονα ἑρπετὰ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅπου οὖν πάντα ἐθεάσατο, ἔχατον ἦλθεν ἔστιν δυσώδες οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ ὑδὲν ἦν, εἰ μὴ κοπρία ἀνθρώπων καὶ κυνῶν. Ἔφη Ἐτοιμάσιος τῷ Μακεδόνι· Δέομαί σου, τί ὧδε ἦλθομεν; εἰς τόπον καὶ ὁ ἀγὼν ἡμῶν, ἵνα ὧδε γνόμενοι τὰ ἕλκεσιν ταῦτα ἴδωμεν; Λέγει Μακεδόνιος· Οὐχί, τέκνον, ἀλλ' ἵνα ἴδῃς τὸν τόπον, ὃν ὁ φίλος σε ὁ Ἰωάννης ἑαυτῷ ἑτοιμάσατο· τὰ δὲ κόπρια, ἁμαρτίαι, εἰσὶν αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, ἐ ὁ κόπρος, ἐ ὁ κάμινος· ἀλλὰ βλέψον τοῖς ὧδε, τί εἰσιν τὰ γεγραμμένα. Βλέπει οὖν ὁ Ἐτοιμάσιος, καὶ ἰδοὺ πίναξ σκοτεινὸς ἐπὶ τοῦ ἀέρος, καὶ ἐν αὐτῷ λίθ γεγραμμένος· Μονὴ αἰωνία, καὶ τιμωρία βίαιος Ἰωάννου τοῦ Κελαιστέως, τοῦτο γὰρ λίθ

B ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

Ἔφη Ἐτοιμάσιος· Οὐαί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὁπηνίκα μὴ δὲ οἱ ἐχθροὶ ὧδε με διακείμενον. Τί δὲ εἶσιν ταῦτα τὰ κόπρια; Ὁ Μακεδόνιος ἔφη· Ἴδε οὖν καὶ οἱ τοιοῦτοι ὅμοιοι ἐργαζόμενοι εἰσὶν ἄνδρες, εἰσὶν γυναῖκες, εἰσὶ ὧδε συνβάλλοντι κάλαμοι καὶ κόπρος, ἵνα ὅταν πλήσωσιν χορτασθέντα τοῦτα αἱ ψυχαὶ δεδεμέναι ἀλύουσιν, μὴ δὲ τλῶσι χαλάσαι τὴν σωμάτων, τότε τυροῦ ὁλοκλήρως καταδοθήσονται. Ὁ δὲ Ἐτοιμάσιος ἠρώτησε τὸν Μακεδόνιον περὶ τῶν καροδεδέντων μυῶν, καὶ κυνῶν, ἐ κνωδάλων, ἐ ὄνων καὶ ἡμιόνων, καὶ ἑρπετῶν τῶν ἐκεῖσε ἠσφαλισμένων. Λέγει ὁ Δίκαιος· Ταῦτα τότε εἰσὶ τὴν ἀνόμων καὶ ἁμαρτωλῶν ἐ ἀσώτων αἱ ψυχαί. Ἐτοιμάσιος εἶπεν· Οἴμοι, κύριέ μου, καὶ τοιαῦτας ἰδέας αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων περιφέρουσιν! Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὐχί, τέκνον μου φίλτατον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὑπ' αὐτὰς θεαθῆναι παρεσκεύασε, δείξας, ὅτι ἑκάστῳ ἁμαρτάνοντι ἐν τῷ κόσμῳ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς αἰσχίσταις πράξεσιν· αἱ μὲν γὰρ εἰσὶ φονῶν, αἱ δὲ

C μοιχῶν, αἱ δὲ πορνῶν, αἱ δὲ σοδομιτῶν, αἱ δὲ κλεπτῶν ἐ φιλαργύρων, ἐ αἱρετικῶν, καὶ κενοδόξων, καὶ τῶν ὑπολοίπων πλημμελήμασιν καταδεδικασμένων. Αὗται εἰσιν αἱ ψυχαὶ, αἳ παρεσυνεβλήθησαν τοῖς κτηνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθησαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος τοιαύτην ὁράσει θεαθῆναι αὐτὰς παρεσκεύασεν, ἐ ὅπως ἡγεῖται αὐτάς.

Τοὺς γὰρ φονεῖς ἡγεῖται ὡς σκορπίους, τοὺς εἰδωλολάτρας ὡς λίβδηλα, τοὺς μοιχοὺς ὡσεὶ τοὺς τὸν νοῦν ἀπολέσαντας, τοὺς μάγους καὶ τοὺς φαρμάκους ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς κτηνοβάτας καὶ ἀρσενοκοίτας ὡς τὸν μιαὸν καὶ ὡς τὸν σκωληκόβρωτον κύνα τὸν ἐπὶ τῆς κόπρου ἐρριμμένον, τοὺς πόρνους ὡς τοὺς χοίρους, τοὺς κλέπτας ὡς τοὺς λύκους, τοὺς δολεροὺς ὡς τοὺς ἀλώπεκας, τοὺς φιλαργύρους ὡς τοὺς δίλυρους, τοὺς ὀργίλους ὡς τὰ θηρία, τοὺς μηνικάκους ὡς ἐχίδνας, τοὺς ψεύστας ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς λαμέργους ὡς τὰ ἄλογα, τοὺς μεθύοντας ὡς τοὺς δαιμονῶντας, τοὺς αἱρετικοὺς ὡς τλῶ κό-

famulus apparuit Epiphanio, apprehenſumque manu deduxit ad loca admodum profunda, viſu horrida, denſiſque tenebris perfuſa; quas lumine manu prælato diſcutiebat. Videbantur autem hęc Epiphanio intra terræ ſinum geri: ubi & cuſtodię, & clauſtra, & carceres deformes ac tenebroſi viſebantur, quorum alii muribus, glaris, vulpeculis ſcatebant; in aliis ſerpentes, aſini, echidnæ, aſpides, cornices, corvi, & ceterę volucres immundę ac fœtidę, nec non ferę canes, aſiquę plurimę animantes ſtabulabantur tanto numero, ut ſtellas cęli æquarent. His viſis, ventum eſt tandem ad humile fœtenſque tugurium, ubi nihil quidquam videre erat præter hominum canumque excrementa. Tum Epiphanius Andreę: Amabo te, cur huc venimus? Idne laboribus noſtris obtinuimus, ut huc delati tam inamœna & miſerabilia oculis noſtris uſurparemus? Et B. Andreas: Nequaquam, fili mi, ſed ut coram inſpiceres locum, quem familiaris tibi Joannes ſceleribus ſibi ſuis paravit; quę autem vides ſtercora, ſunt nefanda illius crimina laboreſque inutiles. Sed & ſcripturam iſtam reſpice. Reſpicienti autem oblata eſt tabula tenebroſa, medio in aere, cum hac inſcriptione; Commoratio ſempiterna & gravis pœna Joannis, filii Celeuſtioni; ita enim pater illius nuncupabatur.

eis, aſtendit locum miſero deſtinatum.

E

125 Exclamavit adhæc Epiphanius: Hei miſero mihi peccatori! ne quis, oro, vel peſſime de me meritus, huc devenist manſurus. Verum quid hæc ſibi volunt excrementa? Et reſpondens Andreas: Ecce, inquit, illi tam viri quam feminæ, qui paria cum Joanne patrant ſcelera, hic ſeminam & ſtercora congerunt, ut cum e vivis exceſſerint, animas ſuas, cæteris conſtrictas, ſordibus illis exſtantes, poſt reſurrectionem corporum toti in ignem infernalem conjiciendi. Tum rurſus interroganti Epiphanio de muribus, de canibus, de feris, de aſinis, de malis, de ſerpentibus, quos iſto jam ante viderant loco degere; reſpondet Andreas; eſſe injuſtorum, luxurioſorum, aliter peccantium animas. Ad hæc rurſus exclamanti Epiphanio: Heu me, Domine, tam abjectas formas induxe ſint nobiliſſimæ hominum animæ! Rurſus occurrit Andreas: Minime vero, inquiens, dilectiſſime fili, ſed noſtra cauſa Deus tali ſub ſchemate ſpectandas propoſuit, ut per cujuſque ſpeciem commonſtraret, cui ſimiles ſint, qui in hoc mundo verſantur, per quamlibet turpem actionem. Aliæ ſiquidem homicidarum, adulterorum aliæ; illæ ſcortatorum, iſtæ ſodomitarum, reliquæ furum, euclionum, hæreticorum, vanæ gloriæ ſtudioſorum, & ſi qui propter alia ſcelera damnantur, ſunt animæ: ſuntque illorum omnes, qui comparati ſunt jumentis inſipientibus & ſimiles facti ſunt illis. Et hæc eſt ratio, cur Dominus talibus ſub ſpeciebus nobis illas obtulerit videndas, ſimul oſtendens quo eaſdem ipſe loco habeat.

& animas damnatorum,

brutorum induxe ſpecies,

F

126 Habet vero homicidas, loco ſcorpionum; idolorum cultores, inter ambiguæ ſpeciei hybridas; adulteros, inter mente captos; magos veneficoſque, inter ſerpentes; beſtiarum incurſores & maſculorum concubitores, inter mures caneſque putidos in ſterquilinium abjectos reponit: ſcortatores porcis, fures lupis, frandulentos vulpibus, avaros ſelibus, iracundos feris, injuriarum memores echidnis, mendaces anguibus, belluones brutis animantibus, ebrioſos dæmoniacis, hæreticos ſtercori, lenones aſinis aſſimilat. Stupri arbitros & conciliatores, qui viros in mulieres, & has in illos, commixtionis cauſa, juramentis & mendaciis impellentes, ipſos delubra

pro ratione vitiorum,

quæ-

A' NICEPH. COÆVO EX MSS.

quadam diaboli omnisque fœditatis receptacula efficiunt, non secus quam venturum Antichristum considerat. Jam vero qui facile conviciantur, sorcices; qui detrahunt alienæ famæ, corvos; qui gesta proximorum temere judicant, eaques rabidos, humanis carnibus sese implentes; qui tragœdorum more se jactant, ranas; qui citharis vacantes, organa diaboli; quæ choreis indulgent mulieres, herodios; quæ libidini se dant, capras referre putandi sunt. Denique adolescentes, qui lusibus, tisui, scurrilitati, temulentiæ, corruptioni puerorum se totos addicunt, in numero immundorum terræ serpentium, silvestrium ferarum, & geniminum viperinorum collocantur.

Quibus dum vivemus se inquinare licet.

Eupertius illo vocatus ad agrum,

B 123 Ubi talia loquentem sibi Andream audivit Epiphanius, subito experrectus est, rerum sibi ostensarum novitatem eum stupore admirans. Affulgente vero posteræ diei luce, fama advolat, sic Epiphanium increpans: Joannes, intimus tuus, perniciosa correptus morbo, periclitatur vita, & nondum abis ipsum invisurus? Quo audito, cum lacrymis: Heu me impotentem! exclamat. Hæc scilicet mihi modo visa portendebant. Et abiens ad visitandum infirmum, repetit illum exitiali morbo ad desperationem laborare, dixitque: Papæ! quam horrendum illud prodigium! ecce beatissimi Andreæ completum vaticinium. Ut venientem conspexit Joannes, ut ex imo corde ingemuit, dicens: Ora pro me, Sancte, cui famularis Deum, ut mihi parcens misereatque modo, non incidat vitæ meæ filum: puto enim ex hoc lectulo non surrecturum me amplius. Cui Epiphanius: Dominus, mi Frater, agat quod agendum est; ipse quid e re tua sit, optime novit: quia nihil mihi suppetit, quo te juvem. Quare ad Deum supplex confuge, facturum quæcumque bonitati suæ visa sunt expedire. Sed indies miselli hominis membra nervique dissolvi, caro in modum aquæ per tetram diffluere, fugere totius faciei decor, tota denique corporis compages soluta contabescere, atque adeo horrenda videri, ut quotquot spectarent hominem, exhorrescerent illico exclamareutque, Domine miserere. Atque ita in summis animi corporisque doloribus vitam terminavit infelix, & dissipata sunt ossa ejus secus infernum.

Qui paulo post infelicem moriturum.

C

Andreæ quid sibi contigerat fecerit,

124 Post dies aliquot Epiphanio in publica platea factus obviam Andreas, ei cuncta quæ per visionem oblata ei fuerant in memoriam revocat, non sine horrore quodam, ac stupore, sic inquiens: Noltine, fili, quomodo superiore nocte per caliginosas inferni plagas ambulaverimus utrique? Memorne es, qualia in subterraneo illo specu clausura carceresque sint? recordaris, quam caliginosa & tenebrosa sedes amicum tuum Joannem maneat? legistine feralis istius tabulæ inscriptionem? oculisne obversantur adhuc animæ, pridem ob peccata damnatæ, quomodo in tenebris & umbra mortis sedeant? Procul ab eorum societate remotos vivere nos jubeat Dominus Deus noster. Admirabilis adolescens Epiphanius, dum sic loquentem Andream audit, totis pene artubus tremore concussus: Vidi, ait, venerande Pater, & videndo inhorrui: quapropter intercede pro filio tuo, ut ne ad illorum consortium pœnasque condemnetur: irruit namque timor super me, & tenebræ operiuntur me, & vereor ne princeps tenebrarum,

Dei timorem amici incutiat.

ὦρον, τὴν τοιοκατήλιμ ὡς ὄνον, τὴν ἀποζεν- D
τὴν τῆς τορνίας, οἱ τηλεόρασις ἐ ψεύσμασιν ἀν-
δρας εἰς γυναῖκας ἢ γυναῖκας εἰς ἄνδρας ἐπιμιξίας
βοηθείζοντα, ἢ καπηγαίζοντα αὐτὴν τὸν διαβόλου,
ἢ τ κοσμορίας κατηγόρια, ἡγοῦται ὡς τὸν ἐρχόμενον
Ἀντίχριστον· τὴν λοιδόρας ὡς κορώνην, τὴν κατα-
λάλας ὡς κόρακας, τὴν κόπτοντας τὴν λοιδορίαν τοῦ πλη-
σίον τὴν ἀνοσιότητας ὡς μεμηνότα κυνόμενα· ἐ τὴς ἀν-
θρωπίνας σάρκας ἐσθίοντα, τὴς τραγῳδοποιοὺς ὡς
βατράχους· τὴς κιθαρῳδὸς ὡς τῦ διαβόλου ὄργανα,
τὴς ὀρχηστρίδας γυναῖκας ὡς τὴς ἡρῳδίας, τὴς πορ-
νας ὡς τὴς αἶγας· ἐ τὰ παιδάρια ὡς τοῖς τερπνοῖς·
ἐ τοῖς γελοίοις, ἢ ταῖς μιμολογίαις, ἢ τῇ μέ-
θῃ, ἐ τῇ παιδοφθορίᾳ συμπαλινύεμα, ἡγοῦται
ὡς ἀκάθαρτα ἑρπετὰ τῆς γῆς, ἐ ὡς τὰ κτήνεα, ἢ
ὡς τὰ τῶν ἐχιδνῶν ῥήγματα.

Ὡς δὲ ταῦτα ὁμίλει ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφανίῳ, ἀν-
θέως ἔξυπνος ἀγήγετο ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκπλητόμενος
τοῖς δεικνυομένοις αὐτῷ· Πρωΐας δὲ γενομένης, φάσις
ἦλθε παρὰ αὐτὸν, Ὅτι Ἰωάννης ὁ φίλος σου τῷ E
λύμης καπηνέθη τοπήματι, ἐ ἂν ἀπέρχει τὸν αὐ-
τὸν ἐπισκέψασθαι; Ὁ δὲ ἀκούσας, συμβάκχιος γενό-
μενος, ἔφη· Ἀβάλαι τῇ ἐμῇ ἀνοικονόμητι! ἰδοὺ ἃ τὰ
ὁράματά μοι. Ἀπάρας οὖν ἐπορεύθη εἰς ἐπίτηδες ὑπ-
τὸν ἀσθενοῦντος, ἢ ὡς αὐτὸν τῇ λυμικῇ νόσῳ πεφάκε
ὀλλύμενον, ἔφη· Βαβαὶ τῦ φοβερωδεστάτου θεάματος,
ἰδὲ τὸ μακαριωτάτου Ἀνδρέου τὸ προόρημα. Θερ-
σαλέως δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, ἐ ὡς βάθος κενάζας,
ἔφη· Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἄγιε τῦ Θεοῦ, ὅπως φείσηταί
μου ὁ Θεὸς, ἐ συμπαθήσῃ μοι πρὸς τὸ παρόν, ἢ μὴ
χήσομαι πλέω τῇ τῆδε βίᾳ· σοχάζομαι γὰ τοῦτο
τ καλῶς μὴ ἀνύσασθαι. Ὁ δὲ ὅσιος Ἐπιφάνι-
ος ἔφη· Ὁ Κύριος, ἀδελφὲ, τὸ δέον ποιήσει, αὐτὸς
γὰ γινώσκει τὰ συμφέροντα· ἐτεὶ αὐτὸς τί σε ὠφε-
λῆσαι ὐκ ἔχω· Ἐκτάδην σεαυτὸν τῷ Θεῷ, ἢ αὐτὸς τὰ
δόξαντα τῇ σῇτῇ ποιήσει ἀγαθόπιτι· Ἡμέρα δὲ ἐ
ἡμέρα διελύθη ἀπαλαίπωρος· ἐ ἐφάνησαν αἱ πάρες
αὐτῦ ἐπὶ τὴν γλῶ ὡς ὕδωρ, ἢ ἠφανίσθη ἡ ὄψις αὐτῦ
ἄπασα· διεφθάρη δὲ ἢ ἐβδελύχθη τὰς ἀκοὰς ἐπὶ
τοσῦτον, ὥστε φαβῆσθαι πάντας τὴς ὁρῶντας αὐτὸν,
ἐ ἀναβοᾶν τὸ Κύριε ἐλέησον. Οὕτω τὸν βίον αὐτῦ
κατέρεψεν πολυωδώνως ὁ παλαίπωρος, ἢ διεσκορ- F
πίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῦ παρὰ τὸν ᾅδου.

Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς συναντᾷ ὁ Θεσπέσιος
Ἀνδρέας τῷ Ἐπιφανίῳ κ τῷ πλατείᾳ τ λεω-
φόρου, ἐ τὰ ὁραθέντα αὐτῷ ἐν ὁράματι τ νυκτὸς
ἀναμιμνήσας αὐτὸν, εἰς φόβον ἢ τρόμον ἐμβαλεῖν
λέγων· Οἶδας, τέκνον, τῇ παρούσῃ νυκτὶ πῶ οἱ
ἀνθρώποι ἐπορεύθημεν ἐν τοῖς ζοφεροῖς τοῦ μυκοῦς τοῦ
ᾅδου; κατανόησας τὸ σκότος κλοιῶδες ἢ φυλακὰς τὰς ἐν
τοῖς κατηχθονίοις; οἶδας τῦ φίλε σου τῷ καχέκτε-
ρον ἐ ζοφερὰν κατάκλιτον; ἀνέγνως τ χάλκεον σκέ-
πον τίνακα, ἢ ἅτερ ἐν αὐτῷ γέγραπτο; κατανόησας
τὴν ἀτ' αἰῶνος ἁμαρτωλῶν τὰ τεύγματα, ὅπως ἐν
σκοτεινοῖς ἐ σκιᾷ τῦ θανάτου καθέδρας; Ἀφαι-
ρεῖται ἡμᾶς τὴν σωτῆρα Κύριον ὁ Θεός. Ὁ δὲ θαυ-
μάσιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ἀκηκοέναι αὐτὸν ταῦτα
παρὰ τῦ Δικαίου, ἰλιγγιάσας ἔφριξε, καί φησι πρὸς
αὐτόν· Τεθέαμαι, τίμιε πάτερ, ἢ θεασάμενος τρό-
μῳ συνεχέθην· δεήθητι οὖν ὑπὲρ τῦ πάντα, τῦ
μὴ καταλειφθῆναί με ἐν τοῖς σωτῆρ· ὅτος γὰ ἐγερθεὶς
ἐπ' ἐμὲ, ἢ σκάλυψέ με σκότος, ἢ φαβοῦμαι μὴ τοπ
ὁ τῦ

A ὁ τῶ σκότους ἀρχῶν καταστάσης με, ταῖς ἡδ' πλημμελημάτων ἡδονῶν ἀθείας κρατέμενον. Ἔφη ὁ Μακάριος· Καὶ ἐμοὶ ὕπνος ἐστὶν ἐράσμιον τῶ φοβηθῆναί σε δι' οὗτον ἑκάστοτε παρεσῶ σε τῶ ἀγωνίζεσθαι, ἵνα κληρονόμος γένῃ τῆ ἀρετῶν βασιλείας· διὰ τοῦτο παρακαλῶ σε ἱκετεύω, πάντων ἀλογιμώτατον, σπεύδειν ἑκάστοτε τρέχειν τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἐγκρατείας, ὅπως ὁρῶντά σε ἡ Ψυχή μου ἐν τοῖς τελειωτικοῖς στεφάνοις τυχεῖν, ἀγαλλιάσεται σὺν τῶ σώματι. Ὡς δὲ ταῦτα ὡμίλει, τινῶν τῶν τοῦτο προσεγγιζόντων, σκέψασθαι αὐτῶ ἀρετῶν ὁ Δίκαιος, πρὸ τῶ ἐκείνους πλησιάσαι, ἀπασπάσμενος τὸν Ἐπιφάνιον, ἀνεχώρησεν.

illecebris peccatorum expugnatum, eo me detrahat. Ad hæc Beatus: Delectat me tuus iste timor; quare quotidie te adhortor, ut strenue decertes, quo minus regni cœlestis hereditate excidas: quin etiam oro atque obsecro te, benedicte fili, alacriter decurre pulcherrimum continentiæ stadium, ut ego quoque, profectum tuum spiritualem videns, in spiritu exultem. Ubi talia colloqui essent, quibusdam forte amicis eo appropinquantibus, Andreas, occultandæ virtutis suæ studio priusquam propius adventarent, salvere jusso Epiphanio, inde se subduxit. A. NICEPH. CO. EVO Ex MSS.

CAPUT XVII.

Mulieri, a mago deceptæ & diabolicis illusionibus subjectæ, succurrit Epiphanius.

B Γυνή τις ἐν τῶ Νεωρίω οἰκοῦσα, δίλαβὴς καὶ φοβερὰ τὸν Κύριον, ἐπέκειτο ἀνδρὶ χαλεπῶ καὶ φιλήδονον σφόδρα, διασκορπίζων πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶ, ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις ἀχολούμενος ὁ ταλαίπωρος. Ἡ δὲ γυνὴ ὕσα δίλαβεστάτη ἐλυπεῖτο λίαν, ἐτακορύσα τὸ τί δέοι γενέσθαι ἐν καταργῆσαι τῆ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν πορνότατον σκοπόν. Ὡς δὲ τοῦτο ἔσχε ἐν διανοίᾳ, ἐξήχθη μαθεῖν περὶ ἀνδρὸς τῆ τηλικαύτου διώκειν κακημοῦν· ἐπιβάλλει οὖν αὐτῆ γυνή τις, Βιγεῖνον ἄνδρα τινά, ὃς ἔφασκεν, διώκειν ποιεῖν πάντα αὐτῆς τὰ καταθύμια. Ἀνασπάσα οὖν ἀθίως ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν· ἰδοῦσα δὲ ἐκεῖ πλῆθος ἱκανόν· Ὡς δὲ πάντων ἐποίει τὰ καταθύμια καὶ ἀνεχώρουν, ἐπὶ πλεῖον ἦλθε ἐν αὐτῆ, ἐν ὡς ἐκαθέζοντο, ἤρξατο ἡ γυνὴ τὸ καταθύμιον αὐτῆς ὁμιλεῖν αὐτῶ· ὡς ὅτι ὁ ἀνήρ μου ἤρξατο ἐκ τοῦ τὰς τῆ μοχθηρᾶ βίᾳ ἀπάτας, ἐν ὧν καταγωγίᾳ εἰς καταγώγιον τὴν μιμάδων ἀφικόμενος πᾶσιν τῶν ἐξεστῶ μου κατωδάλασε· νυνὶ δὲ ἀσεμνός τινά κόρην ἐτελώσετο, καὶ καθεκάστω πρὸς αὐτῶ ἐπορεύεται, ἀνοφέρων πᾶσιν μου τῶ ὑσίας. Νῦν οὖν C ἦκουσα μοι τὰ κατὰ σε, ὅτι εἷς ἦ τῶν ἐναρέτων Θεῶ Κυρίῳ, καθότι πολλοὺς τῶν κινδύνων ἐξήρπασας, καὶ ἐν τούτῳ παρεγγύομαι πρὸς σε· εἴ τι δυνήσαι, βοήθησόν μοι, ἐν παρίξω σοι ὅπερ μοι κ' δυνάμει πρόσεστιν.

Ταῦτα εἰποῦσα, ἔφη ἐκείνῳ πρὸς αὐτῶ· Πάντα ὅτα θέλεις ἐν φιλεῖς, ταῦ ἐμοὶ λήψῃ· ἐὰν γὰ κελεύσῃς, μαρανῶ τῶ αὐτῆ ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μὴ χάσθαι γυναικὸς συνουσίας· εἰ δὲ βούλει ἐπιτρέψω, ἐν παραλήψεται αὐτὸν θάνατος· ἐὰν δὲ θέλῃς, παραδίδωμι αὐτὸν τινὶ μάτι τοπρείας, ἐν ἔσται φλέγων ἐν δαιμονιζόμενος· σκέψαι οὖν, ἐν τὸ δοκοῦν τί σοι ἄλλα ποίητον. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Οὐδὲν ἔπρον βούλομαι, Κύριέ μου, ἢ τῆ καταργηθῆναι ἀπὸ τῆ τοιούτου τὸν ἐμὸν σύζυγον, ἐν ἐμὲ μόνῃ ἀγαπᾷ ἐν φιλεῖ. Ὁ δὲ εἶπεν· Καθάπτου, ποίησον. Ὡς δὲ ἐκαθέζοντο ἐξέπεν αὐτῆ ὅτα ἐν ἐώρακεν ἐν νεαρᾶς ἡλικίας, ἐξέστη δὲ ἡ γυνὴ ἀκούσασα, ἐν θαμβυθὴν ἠυχθη ἐκάθητο. Ἐκεῖνος δὲ λέγει πρὸς αὐτῆ· Ἀνασπάσα τοιάδητι εἰς τὸν οἶκόν σε, ἐν ἑτοίμασόν μοι κεδρέλαιον ἐν ἔλαιον, ἐν ἀστρότυβον, ἐν ζώ-

129 MUlier quædam ad Portum a habitans, admodum religiosa, & timore Domini eximia, virum nacta erat dyscolum atque insigniter voluptarium, qui quidquid erat rei familiaris dilapidabat in lupanaribus infelix. Uxor itaque, ut erat piissima, mœrens ingensque pendebat animi, quid facto foret opus, ut a pessimo vitæ instituto ad saniora consilia adduceret maritum: ac talia sæpe animo versans, statuit tandem quærere hac super re virum quempiam; qui eam sibi efficatem dare posset; qualem opportune statim suggerit mulier alia, videlicet Bigrinum quendam, pollicentem omnia se mulieris vota expletorum. Quamobrem illico consurgens, hominem adivit, reperitque frequentem in domo ejus turbam, consulendi causa præstolantium. Hi cum votorum compotes ad se quique rediissent; tandem & hæc propius congreditur, ac sede prope virum occupata, cœpit ei doloris sui causam aperire, sic orsa: Tradidit sese maritus meus flagitiosæ vitæ, fallaciis atque illudentibus deliciis, & ex alio in aliud lupanar se transferens, rei familiaris meæ dispendium fecit non leve; nunc vero deperit infamem nescio quam puellam, quam cultu non die convenienti, collatis quæ nobis reliqua sunt bonis locupletat. Nunc igitur cum innotuerit mihi, virum esse te eu iis unum, qui magna coram Deo virtute polleas, & plurimos periculis suis eripueris; ideo & ego ad te venio, ut si quo modo possis, auxilieris mihi, relaturus mercedem, quam reliquæ facultates meæ permittent.

130 Abrumpente hic sermonem muliere; Quæcumque vis ac desideras, ioquit alter, per me auferes. Quod si ita vis, concupiscentiam in illo omnem sic extinguam, ut mulieris cujusvis concubitum deinceps appeteturus non sit. Si vis, mandabo, ut hinc eum mors tollat. Si vis, tradam eum spiritui nequam cruciandum, & efficietur vagus ac dæmoniacus. Considera igitur, & quod probatum tibi maxime fuerit, mihi significa. Respondet mulier: Aliud nihil in votis mihi est, mi Domine, quam ut conjux meus, a prava alienum consuetudine aversus, in me solam omnem amorem suum transferat. Cui alter: Ut petisti, effectum dabo: inter sedendum autem enuntiavit illi, quidquid a teneris annis fecerat, obstupescenti ad audita, trementi, & verbum non proferenti; tom ita pergit: Vade domum tuam & para mihi ellychaium, & oleum, & lampadem, & zonam, & ignem; quarto post die namque venisam,

a E *Mulier, viro dedita, adulteri conjugalis,*

& ad mores veteres Sanctum adducta,

F

fiunt hic promissa,

ita ipso agente

Google

A. NICER. COÆVO EX MSS.

niam, quæ desideras tibi præstiturus. Et vero adfuit die quarto: acceptoque oleo, nescio quid immurmurans atque invocans, in lampadem illud infudit; sursumque attracto ellychnio acceptam lampadem accendit, & collocavit eodem quo mulieris imagines e servabantur loco: deinde accepit quoque zonam, & nescirix artis suæ arcana quædam verba proferens, in eaque nodos quatuor innectens, mulieri tradidit dicens: Iatra vestes corpori tuo illam adstringe, & mihi remisisti d pottige pauperibus distribuendum pro salete animæ tuæ. Porrexitque illa, pollicitans daturam se plura, si quod optabat consequeretur. Ecce autem maritus ejus odisse ac detestari cœpit, quæ prius cupide operabatur; inflamque uxorem suam amore prosequens, in curanda re familiari totus versabatur.

e

d vivi amorem recuperat:

sed demonum amplexibus devinciri temnitur;

131 Verum diebus non amplius sex elapsis, objicitur mulieri per quietem talis visio: Putabat, soli sibi in planicie quadam consistenti accedere fœdum Æthiopem; qui per modum ludentis in amplexum ruere ac deosculari cœpit: Opportune, inquiens, in te incidi, Domina mea; veni, amica mea, dormiamus simul ambo, quoniam aB per conjugati sumus: magno tui ego tenebar desiderio, modumque exquirebam qua te adducerem ad me. Nunc igitur, pulcherrima vitæ meæ socia, cubemus hic simul, quo & me tu frustris; & ego venustatis tuæ admiratione gustuque exsatier. Talibus blandientem sibi loquentemque ad gratiam Æthiopem, exsecrari mulier, quamvis trepida & metu correpta; fugam circumspicere, dolore vehementi affici, abitum per quidquid fierum est imperare infami, ita inquiens: Facesse hinc otius; mens enim mihi conjux est, numquam solita alieno cuilibet viro operam dare. Atque hoc modo per somnium vim sibi intentatam repellens, expertecta; & magno veluti labore perfuncta, vix sibi reddita tandem est: cœpitque animo volvere, quid isthæc sibi ostenta vellent; ac unde diabolo, quem sub Æthiopis specie latere sese jam cognoverat, tantum in se liceret.

et variis ea de illa imaginibus

132 Tali occupata consideratione, rursus in somnum incidit, viditque inusitatæ magnitudinis cenem, colore nigrum, summa cum impedentia fesh amplexum, conjunctoque inter se ore instar hominis exosculantem. Spectaculo terrefacta, excusso somno, ita secum loqui incipit: Me miseram & peccatricem! cujus amore nequam spiritus exarsit, quamque infestare non definit impurus! Quid consilii capiam? ignoro: qua de causa istiusmodi mihi spectra offerantur, scire equidem non possum. Rursum alia nocte conspicit se ipsa in theatro hippodromi, amplexantem positas istic statuas stimulari a libidinosa concupiscentia, ut cum illis rem haberet: alias sese a cano celeriter fugientes auferri contemplata est: non raro videbatur sibi ranis, serpentibus, viperis, & his deterioribus vesci animantibus. Talibus itaque spectris exercitata misere, oculisque suis somnum tristissime videns, variis premebatur erumnis, cumque inter homines nihil reperiret opis, ad orationem & jejunium se convertens, suppliciter Deum percunctata est, quid causæ demum foret miseriarum suarum, quidque facto opus esset ut affectionibus tam inordinatis liberaretur.

fatuat imagines conjunctas videt:

133 Talibus operam dabat, cum in somnis videt imagines suas ad Occidentem conversas, sui & seipsam; nec aliter quam deliram menteque captam orationi insistere: supervenitque adolescens quidam, hunc ipsam in modum alloquens: Propterea quod jejuniis demeruisti me, ecce adsum, porro, & τῦρ· ᾗ τῇ πηρᾷδι ἐκαῖσε ταραχμόμβος, τὸ D
b τοθυμόνεν σοι ποήσομαι. Ὁ δὲ ταραχμόμβος τῇ
πηρᾷδι, ἐλαβεν τὸ ἴλμιον, ὑτοψιθυείζων δὲ ᾗ ἐπικα-
λύμμη: ὡ τῇ καντήλῃ ἐβαλεν· ᾗ ἀπάρας τὸ ς ἀπτρό- e
τυβον, ἔψεν αὐτῷ, ᾗ πθηκεν αὐτῷ ὅπυ ὀπῆρχον αἱ
εἰκόνες τ γυναικός· ἔπαλαβὼν ᾗ τλιζόλω, καί
τινα ῥίματα τ αὐτῦ κακηργίας ὑτοψιθυείσας, ἐ
δόσας πόσπρας κόμβυς, ἐδωκεν αὐτῇ εἰπών· Περίζωσαι αὐτῷ ὡ τῆς ὑτοκάτω ἱματίυς· δὸς δὲ μοὶ τ
τελμήσιον ἵν διανεῖμά τῆς πίνησιν ὑτὲρ ψυχικῆς σω
σωτηρίας. Ἡ δὲ δέδωκεν αὐτῷ, ὑτοχωρήση δῦναι ᾗ ἐπρα
ἰδὼ εἰς πέρας χήρτα ὃ θέλει. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτ ἐμίσησεν ᾗ ἀτέχετο ὅσα δεν φράτητο, ἐ μόνω τὴν γυναῖ
κα αὐτῦ ἠγάτα, ᾗ ὑγωίζετο εἰς τὰ τ οἰκίας αὐτῦ.

Μετὰ οὖν ἓξ ἡμέρας θεωρεῖ ἡ γυνὴ ᾗ τὰς ὕτρυς
ἀυτῆς ἑστάσι αὐτῷ ὡ πεδιάδι μόνῳ, ἐ ἐρχετα
ρὸς αὐτὸν Αἰθίοψ γέρων, ᾗ ἥρξατο ὡς ὁτοσαγ-
πάζων φιλτλέκειν ᾗ καταφιλεῖν αὐτὸν, ᾗ λέγειν·
Καλῶς σε ἦρον, Κυρία μυ, ὦ ἦρο φιλία μυ κοιμηθῶ-
μὲν ἀμὲ οἱ δύο, καθ' ὅτι ισοτὶ συνεζύχθημεν τολλά
σε ἐγὼ ἐπεθύμυν, ᾗ ωρόφασιν εἶχτον ὅτως ρὸς B
ἐμαυτὸν συναγάγω σε· νῦν οὖν ὦ ἦρο, ὡραία μυ
σύμβιε, κοιμηθῶμεν οἱ ἀμφότεροι, ὅτως ᾗ σὺ ἐμοῦ
ἀπολαύσης, κἀγὼ τῦ κάλλυς σε κορεσθήσομαι. Ὡς
δὲ ταῦτα ἐκεῖνος ἐρθέγγετο αὐτῇ, εἰς τρόμον ἐμτε-
σοῦσα ἡ γυνὴ, ἤρξατο ἀναθεματίζειν αὐτὸν ᾗ φύ-
γειν, ᾗ ἀπεῖναι, ᾗ ἀρκεῖσθαι αὐτὸν τῦ ἀποξῶαι ἐξ
αὐτ, λέγυσα· Ἀ'πέσε ἀπ' ἐμοῦ, καθότι ἀνδρα
κέκτημαι ἴδιον, ᾗ ἑπρωπ σωφάσομαι. Οὕτως δὲ ἡ
γυνὴ βιαζομένη κατ' ὀναρ ᾗ πολεμυμένη, ἐχυτος
ἐγίνετο· ᾗ ὡς ἀπὸ κόπυ ξυθεῖσα, μόλις εἰς ἑαυτὴν
ἐπανῆλθεν. Διελογίζετο δὲ τὰ ὀναθέντα αὐτῇ, τὰ
τί ἂν εἴη ταῦτα, ᾗ πόθεν ὁ διάβολος ἔρχει τοσαύτην
παῤῥησίαν κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ ὅτι ὁ αἰθίοψ ἐκεῖνος
δαίμων ἐστὶν τοπρός.

Ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, πάλιν εἰς ὕπνον
ἐτράπη, ᾗ ἰδὺ κύων μέλας, μέγας, ᾗ ἀχεμος,
περιπλεκόμενος αὐτῇ σῶμα ρὸς σῶμα καπφίλει
αὐτὴν ὡσπερ ἀνθρωπος. Σωτρομος δὲ γενομένη
ἀφυπνίσθη, ᾗ ὦ φόβῳ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγεν· Οἴ-
μοι τῆ παλαίᾳ ᾗ ἁμαρτωλῷ, ὅτι ἐρωτι πέπηκα F
κατ' ἐμῆ ὁ τοπρός, ᾗ ὐδ' ὅλως μοι ἀπαλλάσ-
σεται· τί ποήσω ἐκ οἶδα, πόθεν μοι συμβῇ
ἐνίσαμαι. Πάλιν οὖν ἐπρα νυκτὶ ὀρᾷ ἑαυτὴν
ὦ τῷ θεάτρῳ τῷ ἱπποδρομίᾳ ἑστῶσα ᾗ ἀσπαζο-
μένη τὰ ἐκεῖσε ἀνδάλματα, συντρομένη ὑπὸ τορνα-
κῆς ἐπιθυμίας τῷ συγγενέσθαι αὐτοῖς· πάλιν δὲ
ὁρᾷ κυνὰ ἄρατα αὐτὴν ᾗ φύγοντα· ᾗ πάλιν ὁρᾷ
ἑαυτὴν ἐοθυσαν βάτραχον, τοπ δὲ ὄφιν, ἢ ἐχ-
τετ, ᾗ τὰ τύτων χείρονα. Τύτυς ἡ ἐλεεινὴ ἐβα-
σανίζετο, ἀγαθὸν ὕπνον μὴ ἐπιτήσασά τοτε. Σπ-
νοχωρηθεῖσα οὖν ἐ μὴ ἔχυσα τί εἰσπράξαιτ,
ἤρξατο ροσεύχαις ἐ νηστείαις χολάζειν ᾗ τὸν Θεὸν
ἱλεεῖσθαι, πόθεν αὐτῇ συμβέβηκεν ταῦτα, ᾗ τί
δέῃ τοῆσαι, ἐ ἀπαλλαγῆναι τῆ τοιύτυ ἀπατη-
μάτων.

Ὡς δὲ ὕπνος ἐσχόλαζεν, ὁρᾷ κατ' ὀναρ ὅτι
ἵσαντο αἱ εἰκόνες αὐτῆς ἐπὶ δυσμας, ᾗ αὐτὴ ὁμοίως,
ᾗ ὕπνος ροσεύχεσθη ὡσπερ τῆς παχιὰ νομιζο-
μένη ᾗ τάρετος. Ὡς δὲ ὕπνος ἠδολέσχη, ἔρχεταί
τις νεᾶνις ρὸς αὐτὸν ἐ λέγει· Ἐπειδὴ ἐθε-

ρα-

Λ ράπαστάς με τηςδύσα, ἰδὲ ἐγὼ παρεχωρόμαν τῷ αἰτίαν δεδάσκων σε, δι ὧν ταῦτα συμβέβηκεν· ἐ σωὶ τῷ λόγῳ δείκνυσιν αὐτῇ τὰς εἰκόνας, καί φησιν· Ἴδε τί σοι ἐτοίησεν ὁ μάγος σκεῦος ὁ κατάρατος. Ἡ δὲ ἀφορᾷ ἐς ὀρᾷ, ἀ ἦσαν κεχεισμέναι ἀνθρωπίνῳ κόπρῳ ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, ἀ δυσωδίαν ἀνήκεστον φέρουσαι. Ὡς οὖν ταῦτα ἐθεάσατο ἡ γυνὴ, ἄξεσε, ἐ γραφεῖσα, λέγει πρὸς τὸν νεώπρον. Δέομαί σε, τίς ταῦτα ἐτόλμησε ποιῆσαι, ἀνάγγειλόν μοι. Ὁ δὲ εἶπεν· Βιγεῖνος ὁ φάρμακος ἐ μάγος ἀ τῷ Θεῷ ἀλλότριος, σὲ παραχώρησε αὐτῷ τῷ ἀξεσίαν· νῦν οὖν ἐκ ἔστι σὸ ταῖς εἰκόσι σε εἰ μὴ χῶμα, ἀ ξύλον, ἐ κόπρος, ἀ δαιμόνων φαντάσματα· ἡ γὰ χάρις τῷ Θεῷ ἄξ αὐτῶν ἀνεχώρησεν, μὴ φέρουσα τὴν δαιμόνων δυσωδίαν ἀ μίασμα. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε, ὀρᾷ τὴν καθῆλαν γέμουσαν ὕδατος κυνείου, ἐ ἐν τῇ ἀπροτύβῳ ἐγγεγραμμένον τὸ Ἀντιχίστε τὸ ὄνομα· ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ ἀέρι ἐγγέγραπτο, Θυσία δαιμόνων.

Τότων τῇ γυναικὶ φανεχθέντων, ὁ νεώπρος ἀπεῖ-
B νος ἀφανὴς, ἀ αὐτὴ ἐξύπνος ἐγένετο. Διανοηθεῖσα οὖν τὰ ὁραθέντα αὐτῇ ἐν τῷ ὕπνῳ, ἄξεσε ἐ ἐφεξῆς, ἐ ἑαυτὴν ἐμέμφετο λέγουσα. Οἴμοι τῇ ἁμαρτωλῷ, τί ἄρα πέπονθα! δοκοῦσα γὰ εἰς τοιμῆν ὑπάγειν, εἰ λύκῳ ἀδελία ἐπέτυχον· δοκοῦσα σωτηρίαν ἀρέσκειν, εἰς χάος ἀπωλείας ἐμπέπτωκα. Τότοις ὅτως ἀποκλαιομένη ἡ γυνὴ, ἐβυλεύετο τί δὴ χρήσαιτο, ἔχειν τὰς εἰκόνας, ἢ μὴ ἔχειν; ἢ τί αὐτὰς εἰσπράξηται, ἐπεὶ μιαιφόνα ἐτύγχανον; Ἀπορῶσα δὲ περὶ τότε, ἀπέρχεται ἐπὶ τὴν λογισμῶ αὐτῆς τῷ Ἐπιφανίῳ τὸ γεγονός· καταμήνυσα δὲ οἷς πλησίον τῷ οἴκῳ τῷ πατρὸς αὐτῷ· ἐπίστατο δὲ ἐ τὸν παῖδα σώφρονα ὄντα. Ἀποτρέσασα δὲ τακτοῖς ὥραις, καθ ἃς ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς τῷ Θεῷ Σοφίας, ἀπελώμενον αὐτὴν πρὸ τῷ πυλῶνος, ἐ πίπτει εἰς τὰς πόδας αὐτῷ, ἀναγγέλλουσα αὐτῷ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ ἀκούσας ἐ μέγα πενάξας, ἀ δακρύσας ἔφη·
C Κατάθεμά σοι, διάβολε, ὅτι οὐ παύει ἐπιβυλεύων τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Εἶτα βυλασάμενος καθ ἑαυτὸν περὶ τότε, εἶπεν τῇ γυναικί· Ὕπαγε ἀ τῷ ζώλῳ ἐκείνῳ πυρὶ κατάκαυσον, τῷ δὲ καθῆλαν ἀ τὸν ἀπρότυβον σώτερόν μοι, ἀ τὰς εἰκόνας ἐνεγκέ μοι· ἀ ἔτι κελεύει ὁ Θεός, οἶδα ὅτι ἐπ ἐμοὶ γλήσονται αἱ τῶ τοιῶ δαίμονος ἀτελαὶ ἀ φαντασίαι· ἀλλ ἔχω τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησῦν Χριστὸν βοηθόν, ἐ τῷ τιμίαν ἔχῳ ἀ ἀντίληψιν τῷ φωτὸς μου, ἡ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι αὐτὸς πάντοτε μετ ἐμῶ ἐστι.

Ἡ δὲ γυνὴ ὅσα διετάξατο αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος ἐποίησεν, ἐ τὰς εἰκόνας δέδωκεν αὐτῷ· τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ὁρᾷ κατ ὄναρ ἡ γυνὴ, ὅτι ἦλθεν Αἰθίοψ γυμνὸς πρὸς τὸν θύρᾳ ἀυτῆς κατακεκαυμένος, μὴ τολμῶν ἐνδοθεν εἰσελθεῖν, ἀλλ ἑστάμενος ἔξω ἀ ὀλοφυρόμενος. Ἕτερος δὲ Αἰθίοψ ἐρχόμενος ἐκείσε ὡς ἑώδει αὐτὸν κεκαυμένον, ἠρώτησεν αὐτὸν, Πῦ αἱ κώμαι αὗται ἦν σοι ἐγκήθησαν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπιφάνιος ὁ ποιμὴν διεπόησε τὴν πάλαιαν τῇ καῦσαί με δεινῶς, ἀ ἔχ ὑποφέρω τὰ ἄλγη· πέσαρσι γὰ κόμβοις ἡμῖν δεδεμένος εἰς τὴν ζώλην δι ὀρκισμῶ τῷ μύστ ἡμῶν· καυθείσης δὲ αὐτῆς

Maji Tomus VI.

stulatam toties causam, cur talia tibi avenerint, A. NICEP. COÆVO Ex MSS.
axplicaturus, simulque icones commonstrans; Vide
sis, air, quid maladictus ista magus tibi contulerit. Et inrendens illuc oculos mulier, vidat humano stercore rurpitar illitas, idque a summo vertice ad plantam pedum, aa fanrit incomparabilem inde fœtorem absistera. Obstupuit animo ad tala spectaculum, & convarsa ad juvanam: Oro ta, *ex Angelo vero discat quid magus id facerit,* inquit, ut edicas mihi, quis talia committera ausus sir. Et ille: Bigrinus iste vaneficus & magus, a veri Dai aultu alienissimus, ra facultatem id ageudi faciente: nuna igirur icones tuæ præter colorem, lignum, stereus, dæmonumqua illusiones, uihil sunt; gratia namqua & virtus divina, qua præditæ eraut, iuda axcessit, ferre nequiens gravolenrem dæmonum fœtorem & injuriosam iconum tractationem. Dixerat hæc adolascens, cum cernit lampadem lotio canino planam esse, & lampadi nomen Antichristi; supra varo in aere, Sarificium dæmoniorum, iuscriptum.

134 Postquam hæc mulieri ostensa forent, evanuir adolascans, ipsa vero axpergefacta ast: con- E
fideransque singula sibi par quietam oblara, stupore ae pavore incessauta, in has quarelas arupit: *rem tutam aperit Epiphanio:*
Hai mihi peccatrici! quæ quantaqua modo passa sum! Purabam anim ad pastorem confugere me, & ecce in lupum incidi infalix; purabam ractam ma salutis viam tenare, & in abyssum perditionis præcipitata jaceo. Talitar lamentata mulier, consultara instituit, quid agendum sorat; an retraatura imagines, an non ratantura; rum quid iis, utpote polluris, factura asset. Ancipiri ergo dubitantiqua haa super re, vauit in menram, quidquid accidarat fideutar aperire Epiphanio, non procuł iude in domo paterna commoranti, quem præclara instructum virtute non ignorabat. Quara constitutam obsérvaus horam, qua e sanctissima Sophiæ divinæ ecclesia consuevarat redire, obviam procedans, aute ipsas templi valvas ad pedas ei accidit, arque universa, uti facta erant, manifestavit. Quibus audiris, alrum ingemiscens laarymæque ubertim profundeus: Maledictus sis, exclamabat, nequam diabole, qui non cessas filios hominum in- F
fidiis impetera. Deinde consilio secum inito, ad muliaram; Vade, inquit, ac zonam illam flammis trada; ellychuium vero & lampadam contere; *qui venefícii fama combarbaret,* & imagines ad me asser.; & siquidam permittat Deus, scio quod in ma pessimi dæmones minas & spactra fua convarsuri sint: verum auxiliania mihi Domino nostro Jesu Christo, & orationa ac divina virtura Illuminatoris *f* mai protegenra, non rimebo mala, quoniam ipse mecum est ubiqua. *f*

233 Executa mulier quæcumque jussarat Epipha- *dæmonis sibi machinamenta* nius, traditis etiam ipsi imaginibus, visionem habuit uocte postara per quietem, in qua Æthiops nudus vauiebar ad ostium domus, totus ambustus, pedemqua intro inferre non ausus, foris consistebat multum lamentans. Adveniebat vero & alrus Æthiops, qui priorem conspicatus, percunctabatur; quomodo stigmata ista omni ax parte adustus gereret. Cui ille: Epiphanius, inquit, adolescens pessimus, docuit miseram quæ domum hanc incolit mulierem modum, quo me gravissimo incendio rorqueret; sumque modo doloribus impar: quatuor anim nodis zonæ ejus muliebri innexus eram, diris a mysta nostro execrationibus adjuratus, qui

A NICEPH. COÆVO Ex MSS. iram mihi verti.

cum igne diſſoluti eſſent, præceps inde fugi. At vero quid faciam Epiphanio, qui hæc mihi inferre injuriam & calamitatem auſus, a conjuge me mea ſeparavit? Ecce, Epiphani, adverſum te impoſterum amarum imi pectoris mei furorem effundam, adverſum te bellum implacabile ſuſcipiam. Illuceſcente die poſtera, ſtatim hæc viſa renuntiavit Epiphanio mulier; qui illam blando ſe ridemi vultu excipiens; Abeat ſane, inquit, abeat: in vineam Domini uvas furaturus: ſed quandoquidem fugitivus *b* iſte illius villicus eſt, quid fiet? Omnino vel ſimili cauſa ipſum cuſtodiet: novi quippe quaota ſit illius, qui me cooſervet poteotia.

ἀπελύθη διαδρὰς τὴν οἰκίαν. Τίνα δὲ καπραγάσομαι τὸν Ἐπιφάνιον; ἐπειδὴ αὐτός με ἠδίκησεν, κἀ ταῦτά μοι προξένησεν, ἀποχωρίσας με τῆ συμβίου μου· βλέπε, Ἐπιφάνιε, κατὰ σοῦ ἔχω ἐγχείρισιν τὴν ἀλμυρὰν μανίαν τῆς φιλέως μου, ἣ μοῦ σὺν τῷ μάχῃ ποιήσομαι. Ἡ δὲ γυνὴ, πρωΐας γενομένης, τὰ ὁραθέντα αὐτῆ ἅπαντα ἀνήγγειλεν τῷ Ἐπιφανίῳ· ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐμειδίασεν, καί φησιν Ναὶ, ναὶ ἀπελθὼν ἔχει εἰς τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου τὸ κλέψαι σαφυλὴν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχη ὁ δράκων χωλικὸς, τί ἔχει ξενέχιον τῷ τίτλῳ ἅπαντας αὐτὸν ἀσφαλίσεσθαι; αὐτὸν ἐπίσταμαι γὰρ καὶ τὸ φυλάκιόν μου τῷ δώματι.

ANNOTATA.

a *Cangius lib.* 1 *Conſtantinop. Chriſt. cap.* 17 Portus *ſeu* Navalia *quatuor numerat, quorum præcipui* Vetus *ac* Novus. *De Veteri ego hic agi cenſeo.*

b Ἀτριτησίῳ *hoc ipſo capite tertio ſcribitur: quamquam &* ἐκτριτησίῳ *&* αὐτριτησίῳ *ſemel reperiatur. Mſ. Mazar. conſtanter habet* ἀτριτησίῳ. *Goar in Euchologio fol.* 428. *in Officio Sacri Olei, tam* ἄτριτον, *quam* τῶβον, ellychoium *vertit, quare ex utroque compoſitam vocem idem ſignificare cenſea, Idonee autem ab* ἄτριτον *accendo dicitur* ἀτριτον, *a* Tubo *autem lampadis, cui inſeritur ut premineat,* Τῶβος. *Cangius quoque ſuggerit, idem ſignificantes voces hoc modo ſæpe a Græcis jungi.*

c *Hæc imagines infra patebit fuiſſe eorum Sanctorum, quos mulier ſpecialiter Patronos colebat: atque ad hunc locum illuſtrandum præclare faciunt, quæ ante tomum* 1 *Maji poſt Ephemerides Græco-moſcas deducta leguntur, de Diptychis Triptychiſque, qualia unuſquiſque fidelium apud Græcos habuiſſe videtur ad privatæ devotionis familiare exercitium.*

d Τρεμίσιος *Theophani & Leoni Grammatico, quod Latinis* Tremiſſis, *tertia pars Aurei, cujus inventorem Alexandrum Severam facit Lampridius. Vide Diſſertationem Cangii poſt Gloſſarium de Inferioris ævi numiſmatibus num.* 86 *pag.* 57.

e *Mſ. Vatic.* εἰς βασιλικὸν ἐν τάλαντα.

f *Videtur* Aodream *intelligere, potius quam Angelum ſuum cuſtodem: nomine autem ex compoſito abſtinere.*

g Φιάλαις *recurrit num.* 557. *Mſ. Mazar.* σκέλεσι phialæ, poculi: *hic autem pro ira accipitur: quemadmodum ſæpe in Apocalypſi cap.* 15 *& deinceps nominantur ſeptem Phialæ iræ Dei.*

h Fugitivus *intelligitur ipſe* Andreas, *qui mox infra eadem verba repetit, tamquam de ſe dicta ab Epiphanio.*

CAPUT XVIII.

Quæ circa mulierem & Epiphanium acta ab Andrea ſciuntur & apte explicantur: alia quædam ejus obſcura, ſed ſapientia reſponſa.

Nocturnæ dæmonis tentationes

536 NOcte quadam, ita permittente Domino, aſſumpſit diabolus plurimam ſecum dæmonum rutilantium ab igne turmam, ac repente intempeſta noctis hora adeſt Epiphanio dormienti: qui, aperiente ei aures Domino, percepit ſtatim tumultuantem advenientium catervam; nihil tamen in ſe timoris motioniſve perſenſit, utpote firma in Deum fiducia ſuffultus. Inceperunt itaque ignei, quos dixi, dæmones laſcivas Epiphanio cogitationes injicere, & carni inhoneſtas libidinis faces admovere: quæ quanta cum patientia perferebat pudiciſſimus adoleſcens, tanta cum fiducia divinam opem præſtolabatur. Apparebant autem ferocium belluarum formis dæmones; quidam in feras transformati terrorem iocuere nitebantur, quidam aſſumpta draconis, lupi, ſcorpionis ſpecie, magno cum impetu irruebant, quaſi devoraturi; utque ſummatim dicam, oihil non agebant, quo perturbarent adoleſcentem. Qoi conſpecta malorum dæmonum inſoleatia: Quoniam, inquit, videam vos in vanum, laborare, affligite me, per me licet; ecce enim capio gladium, quem Dominus mihi elstgitus eſt, eumque in vos converto. Simul hæc dixit, ſimul ad Deum maous cum lacrymis tollens, Pſalmum novum exarſus eſt; comque illue: Incteparti gentes & periit impius, oomen ejus deleſti; &, Inimici defecerunt frameæ in fioem; &, Periit memoria ejus cum ſonitu: cum, inquam, illuc perveniſſet; repente ſonitus de cælo auditus eſt, demiſſaque non ſegnius fulmine ſagitta diſſipavit univerſos, familiare ſuum, Væ, lamentabiliter

cum ſuperaſſet Epiphanium,

Καὶ τῇ νυκτὶ, ἐπιχωρούντος τοῦ Κυρίου, παραλαμβάνει ὁ διάβολος μετ' αὐτοῦ πλῆθος τῶν φλεγομένων πυρρῶν δαιμόνων, καὶ ἐπιτίπτει τῷ Ἐπιφανίῳ καθεύδοντι ὥρᾳ μεσονυκτίου· διήνοιξεν δὲ ὁ Θεὸς τὰς ἀκοὰς τοῦ παιδὸς, καὶ ἤκουσε τὸν ὀχλαγωγίαν αὐτῶν, καὶ οὐδ' ὅλως παρεσαλεύθη, ἑρεὸς γὰρ ἦν τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει. Ἤρξαντο οὖν οἱ πύρινες δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐνοίας ἐκ τῆς σαρκὸς πύρωσιν καταφλέγειν αὐτόν. Ὁ δὲ σεμνότατος ἦν ἀσκήσῃ, ἐκ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος. Ἐθεώρουν οὖν οἱ ἀλιτήριοι, οἱ μὲν ὡς θηρία μεταχηματισθέντες ἐφόβων αὐτὸν· ἄλλοι δὲ ὡς δράκοντες, καὶ λύκοι, καὶ σκορπιοὶ ὥρμων ἐπὶ τὸ καταφαγεῖν αὐτὸν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσοι δυνάμενοι ἐπέχλωσε πρὸς ἀφόβησιν αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ τὸν ἀνάβεσιν αὐτῶν, ἔφη· Ἐπειδὴ ὁρῶ ὑμᾶς ὅτε ματαιοκοπεῖσθε θλίβειν με, ἰδοὺ φέρω τὸ ξίφος, ὅπερ μοι ὁ Κύριος ἐδωρήσατο, ἐκ πέμψω κατ' ὑμῶν· ἐκ σοὶ τῷ λόγῳ αἴρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων, ἐκ ἤρξατο τὸν ἔννατον ψαλμόν· ἐκ ὅπ ἦλθεν εἰς τὸ, Ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβὴς, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας καὶ, Τὰ ἐχθρὰ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος· ἐκ, Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἦχου· γίνεται ἄρνα ἐν τῇ ὁρατῇ ἦχος, καὶ ἰδοὺ ἡ σαγίτα ὡς ἀστραπὴ, ἐ διεκόπτισεν ἅπαντας πράζοντας τὸ ἁλί. Καὶ ὕπνος ἀπαλλαγεὶς αὐτῆ Ἐπιφά-

A φάνι, ἐδόξατε τὸν Θεὸν, εἰς ὃν καπάρυξθε, καὶ ὑ κατηχιώθη.

Πρωΐας δὲ γλυκυθείσης, ἐπορεύετο ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸ ἀναζητῆσαι τὸν μακέλιον Ἀνδρέου, καὶ σωκαστᾶ αὐτῷ ἐκείνῳ τὸ γυάλιον καί φησιν· Νυῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι διά σε τοὺς ἐχθρούς μου πάντας ὁ Θεὸς ἐθανάτωσεν· καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὰ ὁραθέντα αὐτῇ διὰ τῆς νυκτός. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· Ἡ πίστις σε ἡ σλαθὴ ταῦτα πάντα σοι ἐποίησεν· ἐκεῖ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἁμαρτωλοί ἐσμεν, δεόμενοι τῆς ἐλέους Κυρίου. Τοῦτο εἰρηκὼς ἀνεχώρησεν, καὶ σωκαστᾶ τὸν μακέλιον Ἀνδρέαν ἐμπορεύεται τῷ Χαλκοπρατείων b πάζοντα δὲ c σάστρα c. Καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ἐπιφάνιον, ἔλθε πρὸς αὐτὸν μειδιῶν τῷ προσώπῳ δὲ ἀφραιόμενος. Ἐγγὺς δὲ γλυκίσθη, εἶπεν. Εἶδες τὸ δραγάτιον πῶς φυλάσσει τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου, δὲ πῶς σκορπίζει τὰς κορώνας δὲ τὰς κόρακας; Λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· ἐθαμβήθην, πάτερ, λίαν· ἀλλ' οἶδας πυρρῶν δαιμόνων τὸν κάστρωσα, καὶ ὅτα δεινά μοι τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ σὺν τοῖς λοιποῖς σκεδεύξατο; Ὁ Μακέλιος ἔφη· Τὰ πλείω τούτων ὁ Κύριος ἠλάττωσεν· χάριτι μὲν ταῦτα σωιλβη γλυκάζ, πῶς ἂν ἡ γυνὴ ὁπὸ τῆ ἀναγκῶν δυσὶ ἀπηλλάσσετο; πῶς ἂν αἱ κορῶναι καὶ τὰ πεπνικὰ ἀπενεκρώθησαν; πῶς ἂν ὁ Αἰθίωψ σκεῦος ἀστρεβλᾶτο; καὶ ἵνα γνώσῃς ποῖόν ἐστι τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν.

Ταῦτα εἰπόντος τῷ Μακελίῳ, λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Δέομαί σου, ἐπεὶ τάντα ἐπίστασαι, ἀνάγγειλόν μοι τί ἰῶτ ἡ ζώνη, καὶ τί ἡ καυδήλα, δὲ οἱ τέσσαρες κόμβοι τῆς ζώνης, καὶ τὸ ὕδως, καὶ τὸ ἔλαιον, δὲ τὸ ἀστρότυβον, καὶ διατί διὰ τῆ τοιούτου ὁ μάστιξ τοιαῦτα σωέργησεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ μακέλιος εἶπεν· Εἰ θέλεις μαθεῖν, ἄκουσον· δὲ γὰ ὡς οὐ ὅλως σοι ἀτέκρυψά τι, ὑ δὲ νῦν ἀποκρύψω. Ἔθος τῷ διαβόλῳ ἐστὶν, πρῶτον διώκειν τὴν χάριν τῆ Θεῆ ἀπὸ τῆ ἀνθρώπων, καὶ τότε εἰσέρχεται ἀνεμποδίστως εἰς αὐτῷ· ἢ χ ὅτι αὐτὸν φοβεμβῆται ἡ χάρις ἀποδιδράσκει. ἀλλὰ μετεμβῆται καὶ βδελυσσομβῆται τὴν δυσωδίαν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' οὐδὲ χ' τυραννίδα ἀποφέρει εἰς ἁμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπὸ προαιρέσεως· κολάζει γὰρ καὶ γαργαλίζει· καὶ ὅταν μὴ φέρῃ σκεῦος τὴν ὀχλησιν, d ἀτεχνόμβως ἁμαρτάνει, καὶ ἔχει λόγον ὁ διάβολος ἀπ' αὐτῆς τ' αἰτίας, ὅτι ἰδιοπροαιρέτως ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο ἀφίσται ὑ χάρις τῆ Κυρίου ἀπ' αὐτῆ.

Οὕτως δὲ ἐτοίμησεν ὁ ἀλλότριος καὶ τὰ περὶ τ' γυναικός· ἔβλεπε γὰρ αὐτὴν ἀγαπῶσαν ὁλοψύχως τὸν Θεὸν, δὲ τῶς αὐτὴν καταβαλεῖν ὑ δυνάμβος, διὰ τῆ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς ταῦτα σπέρωσεν, ἰδιοπροαιρέτως ἀπελθοῦσαν εἰς τ' πλάνον σκεῦος. Αἰτήσης γὰρ αὐτῆς τὸ κατὰ θύμον γλυκάζ, δὲ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀποβαλέσῃ, ὁρᾷ τί ποιεῖ πρὸς τὸ ποῆσαι τὴν ἀπώλειαν τ' ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τῆ κατοικεῖν σὺ αὐτῇ ὡς ἰδίᾳ προαιρέσει, τῷ λυμεῶνι τὰ ἐπιτήδεια εἰς μαγείαν παρέζασα. Εἶτεν γὰρ αὐτῇ ἑτοιμάσαι καυδήλαν, καὶ ἔλαιον, δὲ ἀστρότυβον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ, ἀφυλοσαβόλμβος τῆ τιμίου βαπτίσματος τὴν χάριν ἀπ' αὐτῆς· ἡ μὲν γὰρ καυδήλα, ἀντὶ τ' ἁγίας κολυμβήθρας ἐζητήθη· τὸ δὲ ὕδωρ, ἀντὶ τῆ ἁγίου ὕδατος σκεῦος· τὸ δὲ ἔλαιον, ἀντὶ τῆ ἁγίου ἐλαίου· τὸ δὲ ἀστρότυβον καὶ τὸ πῦρ, ἀντὶ

repetentes. Atque ita machinamentis illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem confugerat, & non eſt confuſus. A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

137 Diluculo ſtatim ad B. Andream contendit Epiphanius, hac ſuper re illius ſenſum exquiſiturus: at in mulierem prædictam prius incidit, ſic eum appellantem; Nunc vere ſcio, contriviſſe Dominum per te omnes ioimicos meos; ſimulque aperoit, quæ nocte illa per viſionem cognoverat. Cui Epiphanius: Præclara fides tua hæc tibi bona apportavit, nos enim miſelli peccatores ſumus, divinæ miſerationis ſemper iodigi. Nec plora addens, viam ſuam proſeeutus eſt: moxque obvium habet B. Andream, ad ærarias officinas more ſuo ludentem & calcitrantem: qui ut venientem Epiphanium conſpexit, leniter ridens geſtienſque lætitia, propere accurrit, ac prope adſtans; Vidiſtine, ioquit, fugitivum illum, quomodo cuſtodiat vineam Domini, quomodo coinices atque corvos arcest? Reſpondet Epiphanius: Contremui vehementer, mi Pater: verum noſtine igneorum dæmonum contra me conatum & gtaviſſimas feratum, ſerpeotium, aliorumque in perniciem meam moliriones? Adhæc Sanctus: Plura his Dominus elifit: etenim niſi iſthæc eveniſſent, quo pacto mulier diſcrimini, in quo verſabatur, erepta? quo pacto cornices ceteræque volueres occiſæ? quo pacto Æthiops ille tortus tartæque alliſus fuiſſet? denique illa evenerunt, ut tu experientia diſceres, quanti momenti res ſit, alterum alterius calsmitates atque onera portare. *manu mulieris liberatam intelligit*, & *Andreæ ſingula innotuiſſe*, E

138 Sermonem Andreas finierat, cum ordiens Epiphanius; Oro te, inquit, quoniam cuncta tibi innotuerunt, die mihi, quid zona, quid ellychnium, quid nodi in zona quaterni, quid aqua, oleum, lampas ſibi velint; tum etiam, cur tantos propter iſtiuſmodi res adverſus mulierem iſtam tumultus excitarit dæmonium. Cui ſic reſpondit Andreas; Si iſta penitus penetrare cupis, aures arrige: quemadmodum enim nihil quidquam rerum mearum te celavi umquam, ita neque committam modo ut hæc ignores. Iſte diabolo mos eſt, ut primum quidem e cordibus hominum divinam expellat gratiam, quo deinde liberius illa ipſe occopet: neque tamen ſogsm inde capeſſit gratia, quod ullo dæmonis timore expellatur, ſed quod odio capitali proſequatur atque abominetur turpitudinem peccati. Neque tamen violenter in peccatum præcipitatur homo, ſed ſponte ſua & annuente voluntate inducitur; dæmonis quippe blandientis caroemque titillantis tentationem non ſerens, ſcelus admittit: atque ita ex pleno conſenſu peccantem occopat hominem diabolus, gtatia per peccatum eſfugata. *unde alterum tanquam reos quærent*, F

139 Et hoc modo eum muliere quoque prædicta egit inimicus dæmon. Animadverteus enim, ex toto illam corde amantem colentemque Dei, aliter non poſſe ad peccandum adduci; ſpecioſo mariti ſibi amorem conciliandi titulo illam tentare aggreſſus eſt, mox ſua ſponte venefico iſti accedentem: a quo dum votis ſuis facisfieri poſtulat, projecta fere omni cura animæ; attende ſis, quid fecerit dæmon, ut animæ illius afferret interitum; in eaque, conſentiente & neceſſaria ad veneficium conferente, ultro admiſſus commoraretur. Juſſit enim parari lampadem, oleum, ellychnium, zonam, & ignem; quo ſacri baptiſmi gratia mulierem exueret: lampas quippe, pro ſacra baptiſmali concha; aqua, pro aqua illius ſancta; oleum, pro ſacro oleo; ellychnium & ignis, pro cereis accenſis, zona, pro illa qua in baptiſmate e cincta fue- *diſcit, dæmonem mulieris conſenſu abuſum*, e

A. NICEP. CŒVO Ex MSS. *ad expellendam ab ea baptiſmi gratiã,*

rat, depoſcebantur. Hiſce a muliere, per impiam hypocriſin acceptis, gratiam ex ea baptiſmalem expulit: eademque do cauſa dicebat Æthiops, Mea es mulier; id eſt, jutis mei es, non Chriſti: imo & in imaginibus ejus ſimilia operatus, gratiam ab iis fugavit, elam illas oblinendo areſacto ſtercore, & in lampadem ennjiciendo: atque ita opus ſuum, uti oblationem in ſacrificium offerens, peſſimo dæmoni conſecravit. Ad quaternos quod attinet zonæ nodos, vinctus iis adſtringebatur ſatanas, nec poterat abire, niſi combuſta zona: præceperat enim mulieri magus, illam intra veſtes geſtandam, quo ſcilicet ad lumbos circumfetteret dæmonem.

Quomodo illusi ac ejecta ea a impostoris mago.

140 Poſt hæc Epiphanius; Mirabilis, inquit, in te Deus eſt, Andrea, qui nihil te ignorare patitur. At vero unde cognoſcere magus & enarrare mulieri potuit, quæcumque a teneris annis egeſſerat; Cui B. Andreas: Ao ignoras, ſpiritus quoſdam adeſſe Chriſtianis, qui ab eorum lateribus non recedentes, quælibet eorum opera cognoſcunt? Quando igitur ad magum procedit aliquis, B ſolet hic comitem illius dæmonem percunctari, quid homo iſte a pueritia ad illud uſque tempus egerit: & dæmon, individuus hominis comes, opera ejus perſpecta habens omnia, mago, non aliter quam ſocio dæmoni aut contubernali ſuo, totius vitæ ſeriem pandit. Quemadmodum enim multarum rerum nuntii ad nos a Deo deſtinantur Angeli boni; ita & ad magos ſuos deferunt mali quæcumque norunt. Poſtquam Epiphanius e viro ſancto didiciſſet vulgo tam ignota, magna defixus admiratione, & benigniſſimum in genus mortale Dominum laudibus proſecurus, ſalutato Andrea, ad aliom ſe locum contulit.

Dominica Palmarũ,

141 Ad finem aliquando vergebat dierum quadraginta jejunium, & urbis Conſtantinopolitanæ habitatores ramis palmarum ſacriſque hymnis Dominum Jeſum Chriſtum venerabantur; cum virum, multa eanicie & formæ dignitate inſignem, conſpicit B. Andreas in ſacro divinæ Sophiæ templo; comitante virum turba innumerabili, palmarum ramos & eruees, fulguris in modum coruſcantes, tenente, & jucundiſſimum, ſuaviſſimum ac ſalutare melos promente: horum alii alios modeſte ad progrediendum excitabant, donec ad ambonem perC ventum eſt: omnes autem pulchritudine ſpeciei conſpicui erant quam qui maxime. Senex vero ille, quam tenebat, citharam, tam apte congruenterqon pſallentium concentui pulſabat, ut auditione illius ſummopere delectatus Andreas, exultaret præ gaudio diceretque: Memento Domine David & omnis manſuetudinis ejus: ecce audivimus Dominam quæ intereedit apud Dominum, invenimuſqun & illam & pariter delectabilem Sophiam.

videt pſallentem David,

& imitatur.

142 Talibus ab Andrea proiatis, nonnulli e ſapientibus mundi hujus, qui forte aderant, dicebant illi: Quid hoc, ſtulte? neque iſthæc recte noſti? numquid Pſalterium, in periodo verſus, illud, Dominam intereedentem, uti tu vis, enntinet? Quid igitur loqueris? Quibus Andreas; Domus, inquit, & domus, Dei requies. Qun illi audiin, ſed non intellecta, illudentes ipſum ue ridentes abierunt. Dicebat autem hæc B. Andreas, eum videret illic Davidem cum Ptophetis: Ecce, Domine David, de quo ab antiquis generationibus dicebas, Donec inveniam locum Dominn, tabernaculum Deo Jacob, tequiem ſcilicet & habitationem; ac primum quidem, intercedentem pro nomine τῶν λαμπάδων τῶν ἀναφθέντων· τὸν δὲ ζώντα, ἀντὶ τοῦ D ζώντος, ᾧ ὁ τῷ βαπτίσματι διεζώσθη. Ταῦτα τοίνυν λαβὼν ἀπ' αὐτῆς ὁ μάταιος ὁ ὑποκείσεις, τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματος αὐτὸν ἀπέδυτε· διὰ τοῦτο ἐ ἔλεγεν αὐτῇ ὁ Αἰθίοψ, ὅτι ἐμὴ τυγχάνεις γυνή, τοῦτ' ἔστι, ἐμὴ ὑπάρχεις, ἐ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ. Νυὶ μὴν ᾗ εἰς τὰς εἰκόνας αὐτῆς ἐπεδείξατο ταῦτα, ᾗ ἀπ' αὐτῆς τὸν χάλκεον ἐδίωξεν, χίτρας λαθραίως κόπρου ξηρὰν ᾗ ὁ τῇ καθάρᾳ βαλών· Καὶ ὅπως τὸ ἑωυτοῦ ἔργον ἀφίερωτεν, ὡς ἰδίαν προσαγωγὴν εἰς θυσίαν, τῷ ὁλεθρίῳ δράκοντι. Περὶ δὲ τὸ ποτάριον κόμβων τὰ ζώνης, ἐκεῖ ἦν δεδεμένος ὁ σατανᾶς, ἐ μέχρις ὅτι ἐκάη ἐκ ἠδύνατο ἀναχωρῆσαι· ὥστε γὰρ αὐτὸν ὑποκάτω φορεῖν αὐτὸν, ἵνα ἔχῃ τὸν σατανᾶν ἐλλιμένον περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτῆς.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Θαυμαστός ἐστιν ὁ Θεός ἐπί σε, ὅτι οὐδέν σοι ἀπέκρυψεν. Πόθεν δὲ ἐγίνωσκεν ὁ μάγος, ἐ εἶπεν αὐτῇ, ὅσα ἐκ νεότητος ἐφαύλιζεν; Ὁ Μακάριος εἶπεν· Οὐκ οἶδας ὅτι τῷ Χριστιανῶν ἀχώριστοί εἰσιν οἱ δαίμονες; διὰ τοῦτο ᾗ τὰ ἔργα αὐτῶν γινώσκουσιν; ὅταν γάρ τις ὑπάγῃ εἰς μάγον, ἐρωτᾷ ὁ μάγος τὸν διάβολον τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ ἐληλυθότι λέγων· Εἰπέ E μοι, τί ἐποίησεν ἐκ νεότητος μέχρι τῆς δεῦρο. Ὁ δὲ ἀχώριστος αὐτῷ ὢν ἐ πάντα θεατάμβρος, ὡς ἰδίῳ αὐτῷ συμβιώτῃ ἐ συγκοινωνῷ ἅπαντα καταγγέλλει αὐτῷ. Ὥσπερ γὰρ οἱ Ἄγγελοι ἡμῖν τὰ θεῖα πολλὰ ἀπαγγέλλουσιν, ὕτως ἐ τοῦτοι οἱ δαίμονες ὅσα ἐπίστανται λέγουσιν. Ταῦτα τοῦ Μακεδὼν λαλήσαντος, θαυμάσας ὁ Ἐπιφάνιος, ἐ τὸ φιλάνθρωπον Θεοῦ ὑπερδοξάσας, ἀπασάμβως τὸ Ὅσιον, ἀνεχώρησεν.

Dominica Palmarũ,

Ἐν μιᾷ τούτων τῇ ἡμερῶν πληρωθείσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ᾗ τὰ πλήθους τῆς βασιλευούσης πόλεως, βαΐοις ᾗ ὕμνοις τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀνυφημοῦντων, ἔνθα ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἀνὴρ πολιὸς, ἐ πάνυ ὡραῖος τὸ τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ, μὴ πλήθους συναγομένου ἀπειρημήτῳ, κρατοῦντος βαΐα ἐ σκιρτᾷ, ἀτρατῆς διαγωγίαν ἐπιτέμνοντα, ᾗ ἐμελῴδουν μέλος πρωτον ᾗ ἡδὺ ᾗ σωτήριον· ἕτερος δὲ τῷ ἑτέρῳ ὑποκελεύοντος προέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἀμβωνα τοιζόμενοι, ὡραῖα τὰ πρόσωπα ἔχοντες. Ὁ δὲ πολιὸς σεμνὸς κατεῖχεν κιθάραν ἐ ἔκρουεν τὰς χόρδας ὑποφωνῶν τοῖς ψάλλουσιν, ὥστε συνηχηθέντα τὸν Μακάριον μεγάλως ἐ προσθέντα τῇ θεωρίᾳ, σκιρτήσαί τε ᾗ εἰπεῖν· Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαυὶδ, ἐ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. Γὰρ ἠκήκοεμεν τῶν Κυρίαν, τῶν Κυριοπροσβύτερων, ᾗ παρόμοιαν τῶν Σοφίαν τῶν πρεσβύ.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, τινὲς τῶν σοφῶν σκώπτε παρόντες, ἔλεγον αὐτῷ· Πῶς, ἔζηκε; ἀλλ, ἰδὲ, ὧδε αὐτὸν ὁρῶντας· ἆρα ἔχει τὸ ψαλτήριον ἐν τῇ τοῦ στίχῳ περιοχῇ τὸν Κυρίαν προσβύτερον, διό σε σημειωμένην; τί οὖν εἶπεν ἀλαλῶς; Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Οἶκος ᾗ οἶκος Θεοῦ ἀνάπαυσις. Οἱ δὲ ἰδόντες τὸν ἀνάπαυσιν ἐξεπίτας ἐμώκησαν, ᾗ γελοιάζοντες ἀνεχώρησαν. Ἔλεγεν δὲ τοῦτο ὁ Μακάριος, θεωρήσας τὸν Δαυὶδ μετὰ τῶν Προφητῶν σκώπτε παραγενόμενα. Ὧδε, φησὶν, κύριε ὁ Δαυὶδ, ὃν ἐξ ἀρχαίων γενεῶν ἔλεγες, Ἕως οὗ ἂρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκηνώμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ, ἀνάπαυσιν ᾗ κατοίκησιν, ὁ πρώτος τῶν προσβύτερων ὑπὲρ ἡμῶν τῶν μεγάλων [Δέησιναν, ἔπειτα τούτων τῶν

με-

A μεγάλλω] τῇ Θεῷ ἐκκλησίαν· οἶκος γὰρ ἐστὶν Θεοῦ, καὶ οἶκος αὐτῇ ἁγίᾳ· ὁποῖα δὲ μελῳδεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰ τοῦ τὰ κιθαρίσματα, ἵνα ἐμβλέπετε. Τάττω δὲ θεωθέντων καὶ λεχθέντων παρὰ τῶν Δικαίων, ἀφεὶς αὐθέως τὴν ἐκκλησίαν, ἐξεῖν ἔξω, καὶ ἐξελθὼν εἰς τὰς πλατείας, ψάλλων ἐκ ὑποδυομένων τοῖς χείλεσιν.

Καὶ σωματᾷ πλησίον τινὶ διερχομένῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Δός μοι τί ποτε. Ὁ δὲ ἔφη· Ἔξηχε ἐκ ἔχω. Ἔφη ὁ Δίκαιος· Καλῶς εἶπεν ὁ ἀμφιγνώστης λίθος, ὅτι τρυμαλιὰν ἐ χωρεῖ σε. Λέγει ἐκεῖνος· Σαλὲ ἐτ ἀληθείας, καὶ ἔσῃ τρυμαλιᾶς, πάρεμι, ἡ ἀπάγεται εἰς τὴν Βασιλείαν. Καὶ αὐτὸς· Παχὺς εἶ καὶ λιπαρὸς, καὶ οἱ τίονες τ γῆς δι αὐτῆς ἡ μὴ εἰσελεύσονται· ὅτος γὰρ λαχτίζων ἐτ' ἀθείας διὰ στενῆς ῥύμης ἀκέτε διελεύσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ φιλόλογος, ἐγέλασε, καί φησιν· Γλίσχρον, κὰν ἔξηχος εἶ, καλῶς ἡμᾶς ὕβρισας. Λέγει αὐτῷ ὁ Δίκαιος· Εἰς πλησμονὴν μέν ἐστιν αἱ μέλισσαι· ἀλλ' ἄλλαι μὲν εἰσὶ τοῖς ἔσπα, ἄλλαι δὲ εἰς ἔξασθ· οὗτοι δὲ καὶ μύρμηκες· ἀλλ' ὥσπερ ἡ θάλασσα, καὶ ὁ δράκων, καὶ ὁ ἅδης ἀκόρεστοι καὶ ἄπληστοι τυγχάνουσιν, οὕτως καὶ οἱ πλούσιοι εἰσίν. [Οὐ δυνηθεὶς
B δὲ περάσαι αὐτὸν, ἀπολυσάμενος ἀνεχώρησε, λέγων
f πρὸς ἑαυτόν·] † Ὦ τύφλωσις ψυχῆς καὶ πώρωσις! πῶς ἰσχύσωμεν ἰδεῖν ἡμεῖς οἱ ἀνελέητοι Κύριον τὸ πρόσωπον; ὦ τ μιαρᾶς προαιρέσεως, καὶ ψυχῆς σωματώδους! πῶς καθάπερ λίθοι ἄψυχοι τὰ πρὸς τ Θεὸν διακείμεθα, καὶ φροντίζομεν οἱ ἐλεεινοὶ, ὅτι ὧδε γινόμεθα, καὶ ἀλλαχῇ ὑπάγομεν; καὶ ποτὲ μὲν ἀπολούσασθαι θέλομεν δύναι τὸ φοβερὸν ὄνειρον καὶ ἀποστολῆτον Δικαστ; Ἀλλ' ἐτοιμασθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ψυχή μου, πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ πάλιν τῷ μύλωνι ἀληθωθῶ· ἡ μακρὰν γὰρ ἐκ ἀπίσω ἐκεῖθεν, ὅπου ἡ ταχὺ φίλτατος, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μελίρρυτον· ἀγωμεν ταπεινὸν παραπερυμβίον ὀνάριον, ὡς τὸν Κύριον ὁ πῶλος· τῷ τ ἁγίου ἐργασίαν ἐλώμεθα, ἵν' ὅταν τὸ μὲν ἀφίεται, τὸ δὲ παραλαμβάνεται, καταξιωθῶμεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων.

Ταῦτα εἰπὼν, ἔβαλεν σάτιον καὶ τρέχειν· οἱ δὲ
C καθεζόμενοι ἐν ταῖς ἐργασίαις πρὸ τῆς θυρῶν αὐτῆς, καὶ οἱ διοδεύοντες, βλέποντες σάτιον αὐτὸν, ἔλεγον· Δῆσαι τὸν ὄνον, δῆσαι τὸν ὄνον. Ὁ δὲ Μακάριος ἔλεγε· Θάψατε τὸν ὄνον, θάψατε, ἐτεθὴ πλοῦτησεν. Ἔλεγε δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς αὐτούς· Ὅτι περὶ ἐμὸς ὄνος, κὰν λαχτίζῃ, διτεβῶς ζῇ· ὁ δὲ ὑμέτερος ἤδη πέπτωκεν ὑπὸ τ ἁμαρτίας καὶ σέσηπται, καὶ πρὸς τὸ μὴ g τρέφειν τοὺς ἀνθρώπους, ἐπιδέεται ταφῆς.

bis magnam Dominam, deinde vero magnam hanc Eccleſiam Dei: illa eamque Dei domus, ſed & hæc eſt. Quam ſuaviter autem perſonat hæc ipſa hora cantus citharæ, ut videatis. Atque his tum viſis tum pronuntiatis, exiit vir ſanctus conſeſtim e templo, obivitque plateas pſallens & labiis ſubfuſurrans. A. NICEP. COD. VO Ea MSS.

143 Contigit autem, ut diviti cuidam obviam fieret, cui & dixit: Porrige mihi tandem aliquid ſtipis. At ille: Nihil mihi ſuperat, ſtulte. Rurſum Andreas: Recte pronuntiavit ſummos angularis lapis; quod foramen acus te non capit. Et altet: Tu vere ſtultus; & via, quæ ad cælum ducit, foramen eſt. Tum Sanctus: Tu vero craſſus & obeſus es; pingues autem terræ per dictum foramen non introibunt; aſinus namque calcitrans in via plana, per angiportum nequit tranſire. Cum hæc audiſſet dives, effuſo cum ſiſu: Profecto, inquit, licet inſanus ſis, probe coovitiatus es nobis. Porro Sanctus: Apes quidem admodum frequentes ſunt, aliæ tamen ingrediuntur, exeunt aliæ, & ſimili modo eum formicis agitur. Verum uti mare, draco, & infernus inſatiabiles atque inexplebiles ſunt; ita & divites. Verum eum lu- E
erari eum non poſſet, indoluit abiitque, ita ſecum loquens: O excitatem ac duritiem cordis! quo pacto eos immites & immiſericordes faciem Domini videbimus? O conſilium ſceleſtum, o animæ frigus! Quo pacto non aliter quam lapides inanimati proſequimur quæ ſancta ac divina ſunt? Quomodo non melius rebus noſtris conſulimus miſeri, cum modo hic exiſtentes ſciamus nos alio ſendere? Quid quæſo cauſabimor eorum terribili illo Judice, qui eiira reſpectum perſonarum ſententiam laturus eſt? Verum accingamur & nos, anima mea, ad illa, quæ inſtant, & manum operi admoveamus iterum; non enim multum ſupereſt temporis, cum illuc abeundum erit, ubi eibus gratiſſimus & potus mellе dulcior invenitur: agatur ſtolidus corporis noſtri aſellus, quemadmodum pullus aſini, qui Dominum portavit: eligamos operum ſanctarum exercitium, ut eum aliud dimittendum, aliud recipiendum erit, conſpiciamur a ſanctis Angelis in occurſum Domini properare.

144 Finito hoc ſermone inſtituit curſitare & calcitrare: quod qui pro foribus ſuis officio intenti ſedebant, quique illac tranſibant, conſpicati, clamabant: Liga aſinum, liga aſinum: & Sanctus ſimiliter clamabat: Sepelite aſinos, ſepelite, quandoquidem emortui ſunt: & ad clamantes converſus; Meus, inquiebat, aſinus tametſi calcitret, pie vivit; at veſter jam nunc per peccatum mortuus & putrefactus, ſepulcro condendus eſt, ne fœtore ſuo homines inficiat.

mortuit aſinis præcaveret temperate. F

ANNOTATA.

a *Σαγίτα poſui ego, ut congruentius, pro* σαγίνι *uti Mſ. Vatic. &* σαγίνι *uti Maz. legunt: hæc enim eſt navigii genus.*

b *De Chalcopratiis lege Cangium lib. 2 cap. 56 num. 22 & diſce Judæorum illas officinas fuiſſe, haud procul ab eccleſia S. Sophiæ.*

c *Ita lego quod alias per nominativum ſcribebatur* κάμηλον *&* σάτον *: ex numero autem 144 ſuſpicor σάτον poni pro* Calcitrare.

d *Omitto hic illa,* καὶ φέρει τ ὑπομπὴ χρυσίου ἐπι-

μελοῦ. quæ in Mſ. Maz. ſic leguntur: ἀνυπομόνως ἀν-

e *Hujus zonæ mentionem invenio in Euchologio Goar. pag. 37, ubi dicitur de recens baptizato:* Poſt dies ſeptem iterum puerum deferunt in eccleſiam ut abluatur, linteiſque eum ſolvit Sacerdos, & zonam diſcingit.

f *Mſ. Vatic. hæc latius, ſed & obſcurius, ita:* Πρὸς ταῦτα εἰρημένων μικὸν δὲ πλέον ἰσχύσαι, οὐ δὲ ἦν ἀθρ. πυρομένων ἀναχωλάσας αὐτὸν ἀπεχώρησεν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλεγεν.

g *Mſ. Maz.* ἔζειν.

A. NICEP. COAEVO Ex MSS.

D

CAPUT XIX.

Epiphanius tentationes carnis superat: & Diaconi impuri horrendum latitans exitium, ejus peccata ab Andrea audit.

Epiphanius, carnis stimulis agitatus.

145 CONtigit per illud tempus, impudicitiæ dæmonem erigere cornua contra Epiphanium, & magno furore actum, libidinis ei faces subjicere. Quamobrem caſtiſſimus adoleſcens dolore angi, animo conſternari, ac metuere. oe forte adoleſcentia ſua ſordiſſimo ſordidi peccati luto contaminaretur: hinc & jejuniis vigiliiſque crebro ſe dabat, divinamque cum lacrymis invocabat opem, ut ne iſtiuſmodi animæ ſuæ ruinam incurreret. Non tamen continuo minus infeſtus dæmon ieſtitit, ingerendo per carnis ſtimulos cogitata prava, quibus ipſum conabatur in libidinis cœnum miſerabiliter immergere, & præclaram animæ pulchritudinem extinguere; hinc & phaotaſmata ei varia objiciebat per quietem, videlicet eum molietibus putidis ipſum rem habere & peccato conſentire. At

gustato sale eos reprimit:

Epiphanius, quoties talibus imaginibus inflammabatur ad libidinem, uncias tres ſalis maſticabat, guſtus ſenſum exercuians, & ſalſedinem ægerrime ferens: cogitabatque inſerea eum timore, ne forte in iſto bello inferior foret.

B

146 Tum vero in ſomnis conſpicuum habuit luxuriæ dæmonem, ſimillimum lutoſæ ſui, excrementis humanis oblitum; ſtabat autem, & graviter ſpirabat; illi vero ex oppoſito ſtabat & juvenis candidatus, qui, quod manu tenebat acerbiſſimum poculum, verberibus adigebat dæmonem ipſum evacuare. Dæmon vero, impos ſui præ furore, interrogabat candidatum adoleſcentem, cur ſe ad hauriendum ſcyphum illum adigeret. Cui ita reſpondit ille: Quoniam tu famulum Domini Epiphanium falſedinis acrimonia coegiſti exetuciate viſcera ſua, examinato æqua juſtitiæ divinæ trutina facto tuo, pœnas pendere meritas te oportet. Tum diabolus: Heu me, pater principeſque ſatana, quia famulari tibi volui, in haſce calamitates incidi! o vim, o violentiam tuam, Nazarene! quia viſcera mea flammis combuſtiſti. Quæ cum dixiſſet, arreptum poculum violentee exhauſit; repletuſque furore & incomparabili amaritudine, lamentabundus ſe inde proripuit. Poſt hanc viſionem evigilans Epi-

eoque ipso dæmonem torquet;

C phanius, Dei benignitatem promptumque auxilium admiratus, nequam dæmonem derifit.

quod adhuc latentem Andream non latet;

147 Poſt dies aliquot occurrit Epiphanio B. Andreas in portica quadam, a ſacro Officio rediens; eumque illum vidiſſet: Ego, inquit, gregis tui ovis ſum, falſedinem amo, & ſale veſcor. Audiit hæc Epiphanius, & audita miratus vehementer; Neque illa, inquit, tu latuerunt, magne Domine? Verum quid cauſæ ſuit, quod me ita deſeruiſti? propemodum commoti fuerunt greſſus mei. Ad hæc ita ſuaviter Sanctus: Etenim quo pacto apparere aut nominetur aliquis genereoſus miles, niſi & hoſtibus inſidiati, & eoſdem propulſare ac vincere, ſeque demum bello probare noverit? Quo pacto exploratum habebit adverſarius, quanta polleas virtute, niſi tecum fuerit congreſſus? Quo denique pacto mercedem obtinere poterit, ſi tentationes non ſuſtinueris, nec inſidias dæmonum non expertus fueris? Quotquot in mundo vivunt, dum tempus patitur, certant, affliguntur, tentantur, ut ſi hodierna craſtinave luce humanitus quiddam forte acciderit, concluſa ſecum bona opera exportent, ne nihil inveniant in tremendo judicii die. Quicumque

ab hac autem doctus tentationum utilitatem,

Συνέβη δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἑτέραν θράσος ὁ διάβολος κ͡τ Ἐπιφανίε, ᾧ ὄξεκαυεν αὐτὸν ἐ τῆς πορνείας δαίμων χαλεπῶς, μεγίστη μανίᾳ προφερόμενος. Ἡνίατο οὖν ὁ πρωτὸς νεανίας, ἐ ἐχαλλεν πτύσμος μὴ μανθῇ ἡ φίλτατος νεότης αὐτῆ τῷ βορβόρῳ ἡ κωφρώδυ δυσωδίας· πολλὰ μὲν ἐ εὐήτευεν, ᾧ ἠγρύπνει, ἐ δάκρυσιν ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ τοιαύτιμ ἀτύλειαν. Καὶ ἐκ ἀπηλλάσετο αὐτῷ ὁ κατήρατος, ᾧ τοῖς ποιηροῖς λογισμοῖς διὰ ἡ παφάτεως ἡ σαρκὸς ὑπαγκάζων, εἶλκεν οἰκτρῶς a ἐ τῷ ἡ λαγνείας a βορβόρῳ, ᾧ τὸ τότε ψυχικὸ κάλλος σβέσαι, ὡσε ᾧ κ͡τ τὰς ὕπνους ἐφάνταζεν αὐτὸν ἀναμίγνυσθαι γύναια δυσώδη, ᾧ τῇ ἁμαρτίᾳ συγγίνεᾳ. Ὀσάκις δὲ ἐφαντάζετο ἀνιτάμβιος b, τρεῖς ὀγκίας b ἅλατος ἤσθιεν, πικρώτων τὸ αἴσθησιν, ᾧ δεινῶς E ἔφερεν ὑπὸ ἡ ἅλμης· ᾧ ἐ τότῳ καπιόει τὸ πολέμιν ἐλαττέμβιον.

Γὰε δὲ κατ' ὄναρ τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ὡς ὅμοιον χαίρω βεβορβορωμένῳ, κεχισμένον ἀτυξίας κόπρυ, ἐσῶτε ᾧ ἀποπέοντα· νεανίας δέ τις λαμπρὸς ἐπάγκαζε πιεῖν· ὁ δὲ ἠδὲ τὸ θυμοειδώματο φέρειν. Ἠρώτα δὲ ὁ μέλας τὸ λαμπρὸν λέγων· Λέξον μοι διὰ τίνα αἰτίαν βάζεις με πιεῖν τὸ ποτήριον; Ὁ δὲ κριὸς αὐτὸν ἔφη· Ἐπειδὴ σὺ ἐτοίμασας τὸ παῖδα Κυρίε Ἐπιφάνιον ἀλμιλω δειμύζασθαι τὰ ὦτός αὐτῆ, τῇ δικαρκεισίᾳ τῆ Θεῆ ἐπαζόμβος περὶ τότε, δίκας πῶ ὀφείλεις ἐσωμαχθῆναι. Εἶπεν δὲ ὁ μέλας· Οὐαί μοι, πάτερ ᾧ κριος ἀπε, ὅτι θέλων θεραπεῦσαί σε τότος τοῖς δεινοῖς ἐξεπέπτωκα! ὦ βία, ὦ βία, ἀπό σε Ναζαρινὲ, καθότι τὰ ὦτός μὲ διέκοψας! Ταῦτα εἰρηκὼς, δεξάμβιος τὸ ποτήριον, βία ἔπιεν· ᾧ πληθεὶς θυμῆ ᾧ ἀσυγκρίτε πικρίας, ὀδυνόμβος ἀνεχώρησεν. Ἐξυπιος δὲ γνόμενος ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ τῆς ὁράσεως, καὶ θαυμάσας εἰς τὸ τῆ Θεῆ φιλανθρωπίαν, ᾧ ταχέως ἀντίληψιν, ἐγέλασε τὸ ὡρόσωπον τῆ ταμ- F πούρι δαίμονος.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας συναντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τινι ἐμβόλῳ ἀπὸ τῆς σιωπέσεως ἀποστρέφων· ἐ θεατάμενος αὐτὸν, ἀσομειδάσας, ἔφη· Πρόβατόν εἰμι ἡ λογικῆς σε ποίμνης, ᾧ ἄλμιλω ἀγαπῶ ᾧ ἐθίω τὸ ἅλας. Ταῦτα ἀκύσας ὁ Ἐπιφάνιος, μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ῥήματι, καί φησιν· Οὐ δὲ παῦτά σε ἔλαθεν, κύει ὁ μέγας; ἀλλὰ τί ὄτε ὄντος με καπίλτας; ᾧ c [παρὰ μικρὸν ἐσκαλάθη τὰ διαβήματά μυ]. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Καὶ πῶς φανῇ ἢ κληθῇ τις στρατιώτης, ἐὰν μὴ τοῖς πολεμίοις ἐφεδρεύε γναίως, ᾧ συγκρίνε, ᾧ νικᾷ, ᾧ δοκιμάζεται; πῶς δὲ ἐ d [γνώσεται ὁ αὐτικείμενος τοίας d ἰχύος εἶ, ἐὰν μὴ συνάῃ πόλεμον μ͡τ σε] ἐὰν μὴ σε ἰδῃ συμβαλόντα; ᾧ πῶς λήψη μισθὸν, μὴ ὑπομένης πειρασμὸν, ἐ τὰς ἐπιβολὰς τῆ ματαίων; πάντες νῦ ζῶντες ἀγωνίζονται ἕως ἐστὶν ὥρα, ᾧ ἕως ἐστὶν καιρὸς, θλίβονται, πειράζονται, ἵνα σήμερον ἢ αὔριον ἡ σωματικὸν τῶν ἀποθανόντες θάνατον,

συγ-

A συγκλείσωσίν τι ἀγαθὸν, ἵνα ἔχωσιν ὃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ ἑτοίμως. Ὅσοι δέ εἰσιν νεκροὶ, τυφλοὶ, ἀνωφέλητοι, ἐσκοτισμένοι καὶ ἐτοιμόρροποι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, οἵτινες ἡδέως ἐσθίουσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τῷ ὄντι καταδώκουσιν, πορνεύουσιν, γαστριμαργοῦσιν, τραγῳδοῦσιν, κιθαρίζουσιν, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς ἀκώλυτος ἐπιτελοῦσιν, Θεοῦ μὴ μεμνημένοι, μηδὲ κρίσεως, μηδὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν· οἵτινες πάντοτε τῷ διαβόλῳ συνέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ· κἀκεῖνος ὁρῶν ματαίως χαίρει καὶ τόνδε τὸν κόσμον παρέχει ὡς ἰδίοις φίλοις καὶ ὑπηρέταις· ἀλλ' ἅμα τῇ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς.

Σὺ οὖν τέκνον, αἱ βίαι, ἃς λέγεις, γλυκεῖαι ἡμῖν γενήσονται, ἐὰν ὑπομείνωμεν, ἐὰν ἀναγκάσωσιν εἰς τὴν κίνησιν καὶ νύφωσιν τῆς σαρκὸς, ἐὰν τῷ πονηρῷ ἀντιστῶμεν, καὶ γλυκαίως φέρειν, τότε τοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ἃ μισθὸς σε αὔξει· μὴ οὖν ὀλιγόψυχε, τέκνον, φῶς ταῦτα, ἀλλὰ κερδήσεις, ἵνα ἔχῃς μισθὸν, ἐὰν μὴ κληρονόμος ἡ βασιλείας τῶν οὐρανῶν· σήμερον, αὔριον ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται ὥσπερ σύντονον ἐξεγειρόμενοι, ὡς καιρὸς φανίζει), καὶ τάχα παρέρχονται, καὶ μόνοι πλανώμεθα, ὑπομένωμεν οὖν τοὺς πειρασμοὺς μὴ ὅλως ἔχοντες· ἀκούεις ὅτι πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ὁπόταν αὐτῶν ῥύσεται αὐτὸς ὁ Κύριος. Οὐσωσεχῶς ψάλλεις, Θλίψεις ἐδίωξάν με, καὶ σὺ πολλάκις μὲ λέγεις μή ἐσύ; οὐκ ἴδῃς ὅτι παλαιστὰς ἔθετο ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας ἡμῶν, ἵνα παλαίωμεν μετὰ τοῦ δαιμόνου, ἵνα σὺν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ γρηγορῶμεν. Προσερχόμεθα, ἀγωνιζώμεθα πληρῶσαι τὰ Θεοῦ τὰ πρόσταγματα· εἰς τοῦτο γάρ τέκνον μου μὴ ἐρυθριᾷ ὅτι τολμηρός σε ὁ διάβολος· χαίρε δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ ἐψιθυρίσωμεν διὰ τοῦ πειρασμοῦ, Θεῷ ἡδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα· σπουδῆς γὰρ ἔχομεν χρείαν [ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαιμεν, κομισώμεθα τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον.] Ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀσπασάμενος τὸν Κύριον καὶ τὸν Ὅσιον, εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀνεχώρησεν.

C Ὡς δὲ εἰσῆλθεν αὐτῷ ἐγένετο, ἰδού τις νεανίσκος προσῆλθεν αὐτῷ λέγων· Κύριέ μου Ἐπιφάνιε, ὁ ἀγαπητός σου Ῥαφαὴλ ὑπὸ ἀσθενείας ἐβαρύνθη, καὶ δηλοῖ σοι ὅτως παραγενόμενος ἐπισκέψῃ αὐτόν· ἀσθαστον σοῦ, ὅτι ὡς δοκῶ ἐπέτι θεάσῃ αὐτόν. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἀθέως συνέπεσεν ἐγένετο, καὶ τὸ δηλάτιον ἐπακολουθήσας, σὺν αὐτῷ ἐπορεύθη· ἐλθὼν πλησίον αὐτοῦ ἐκαθέσθη· καὶ ἐγὼ αὐτὸν πλησιάζων
e πόλῳ, καὶ τῷ ε βέλει τρωθεὶς ἡ ἀγάπης, ἧς πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο, ἐπὶ πολλῷ ὥραν ἐθρήνει αὐτὸν, ἐπειδὴ πάνυ ἐφίλει αὐτόν. Ὡς δὲ μικρὸν ἀνέθη τὸ ὀδυρμῷ, ἤρξατο ἐκεῖνος κείμενος δεινῶς ἀγωνιᾶν ἐ ὀλοφύρεσθαι, ὥστε φοβηθῆναι ἡμᾶς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ ἐ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ διαφέροντας. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, τί πάθῃ; τέως διεταράχθη; Μικρὸν δ' ἔτι ἐαυτὸν ἡμύρθη, ἐ θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἴμοι, γλυκύτατέ μου ἀδελφὲ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα τὰ πνευματικὰ καθήρπασαν οἱ δαίμονες· κἀθὼς γὰρ κατακρίζομαι τῷ πυρετῷ βαλλόμενος, ἐθεασάμην τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας, καθ' ὅτι ἐζυγοστάσαν τὰ ἐμοὶ πεφραγμένα f, καὶ ὑπερκάντισαν τὰ
f ἀγαθὰ τὰ φαῦλα. ἐ πέπεισμαι ὅτε ἐ μὴ κατα-

autem mortui, cæci, inutiles, tenebris involuti sunt quoad hominem interiorem, illi suaviter somnum capium, deliciis in cibo potuque fruuntur, sectantur vinum; impudicitiæ, gulæ, comediis, magicæ operam dant; desideria carnis prompta exequuntur, immemores Dei, judicii, retributionis, regni cælorum. Hi sunt, qui diabolo adhærentes, ubique voluntati ejus obsequuntur: ille vero id probe cognoscens, vicissim favore suo vano atque inani illos, tamquam amicos famulosque suos, prævenit in hoc mundo. Verum væ, væ! propter calamitatem, quæ miseros illos manet. A. NICEP. COEVO Ex MSS.

»48 Tu itaque macte animo, fili; violentia, de qua loquerla, jucunda nobis erit, si patienter sustinuerimus; cum vero ad pravas motiones impellerit pateſisque ſtimulos carnis, ſi reſtiterit fortiter inimico ac generoſe tuleraveris inſultus, totidem tibi plectuntur cornuæ, & mercedi tuæ cumulus accedet immenſus. Noli igitur, cum talibus impeteris, oſcitari; ſed perſer longanimis, ut repoſita tibi præmia conſequaris aliquando, heres regni cæleſtis factus. Serius ocius tranſit hic mundus, ut ſomnium expergiſcentis; evaneſcit uti ſumus, & cuncta quæ ſunt, prætereunt: nos autem una ſolum ſu- E decipimur, cum in tentationibus atque adverſis patientiam abjicimus. Audiviſti ſæpe iſtud Pſalmi, Multæ tribulationes juſtorum; & ex omnibus eripuit eos Dominus. Nonne pſallis identidem: Tribulatio & angustiæ invenerunt me, in mandatis tuis meditabor? Nonne ſcis, luctatores a Deo conſtitutos nos eſſe in diebus noſtris, ut diu noctuque vigilantes, prælium cum dæmoniis committamus? Oremus igitur certemuſque præcepta Domini adimplere; neque erubeſcendum tibi eſt, fili mi, quod ta impugnat diabolus; ſed gaudendum potius & exultandum, utpote probe ſcienti, non poſſe nos gratum Deo panem fieri, niſi per tentationem belle ſubactos atque coctos: patientia animi nobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei perficientes, immarceſſibilem gloriæ coronam auferamus. Talia ubi Epiphanius a Sancto dicta exceperat, gratiis Deo ipſique perſolutis, viam ſuam relegit. ad reſtem ſuſtinendas animatur, Pſal. 70. Pſal. 118.

»49 Jamque domum ſuam ingreſſus fuerat, cum F ecce tibi adoleſcens aliquis propere accurrens, ita ipſum alloquitur: Domine mi Epiphani, perdilectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuntiari tibi, ut ſe viſitas: propera igitur, quia uti mihi perſuadeo, ſuperſtitem vix reperturus es. Audito nuntio, confeſtim perfuſus lacrymis, nuntium ſe nuntianti adjunxit; domumque amici ingreſſus, prope lectum conſedit. Animadverſo autem, proxime ipſum a morte abeſſe, amoris, quo ſodalem ſuum proſequebatur, jaculo ſaucius, diu multumque decumbentem lamentatus eſt, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum ſe remiſit Epiphanii dolor, cœpit æger animam agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut ingens domeſticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interrogante autem hoc, cur tantopere turbaretur; reſpirans aliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundiſſime amice; cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febri proſtratus jacebam, vidi tum Angelos Dei bonos, tum malos infernos, omnia ſeu recte ſeu perperam a me geſta bilance appendere, iniquis operibus ſubſidentibus & leviorem recte factorum lancem in altum extollentibus. Atque hinc ita animum cogor inducere, nullam in ſanctis Juſtorum tabernaculis vovetur ab moribundum amicum: quem dæmones ſperant invenire,

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

CAPUT XIX.

Epiphanius tentationes carnis superat: & Diacon impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata ab Andrea audit.

Epiphanium, carnis stimulis agitatum,

143 CONtigit per illod tempus, impudicitiæ dæmonem erigere cornua contra Epiphanium, & magno furore actum, libidinis ei faces subjicere. Quamobrem castissimos adolescens dolore aegi, animo constetoari, ac metuere, ne forte adolescentia sua fœdissimo sordidi peccati luto contaminaretur: hinc & jejuniis vigiliisque crebro se dabat, divinamque cum lacrymis invocabat opem, ut ne istiusmodi animæ suæ ruinam incurreret. Non tamen continuo minus iosestus dæmon instiit, ingerendo per carnis stimulos cogitata prava, quibus ipsum conabatur in libidinis cœnum miserabiliter immergere, & præclaram animæ pulchritudinem extinguere; hinc & phantasmata ei varia objiciebat per quietem, videlicet cum molieribus putidis ipsum rem habere & peccato consentire. At Epiphanius, quoties talibus imaginibus inflammabatur ad libidinem, uocias tres salis masticabat, gustus sensum exercians, & salsedinem ægetrime ferens: cogitabatque interea cum timore, ne forte in isto bello inferior foret.

profusa sale non reprimit; B

146 Tum vero in somnis conspicuom habuit luxuriæ dæmonem, similimum lutosæ sui, excrementis humanis oblitum; stabat autem, & graviter spirabat; illi vero ex oppolito stobat & juvenis candidatus, qui, quod manu tenebat acerbissimum poculum, verberibus adigebat dæmonem ipsum evacuare. Dæmon vero, impos sui præ furore, interrogabat candidatum adolescentem, cor se ad hauriendum scyphum illum adigeret. Cui ita respondit ille: Quoniam tu famulum Domini Epiphanium salsedinis acrimonia coegisti exeruciare viscera sua, examinato æqua justitiæ divinæ trutina facto tuo, pœnas pendere meritas te oportet. Tum diabolus: Heu me, pater principesque satana, quia famulari tibi volui, in hasce calamitates incidi! o vim, o violentiam tuam, Nazarene! quia viscera mea flammis combussisti. Quæ cum dixisset, arreptum poculum violenter exhausit; repletusque furore & incomparabili amaritudine, lamentabundus se inde proripuit. Post hanc visionem evigilans Epi-

eorum ipse dæmonum torquet;

C phanius, Dei benignitatem promptumque auxilium admiratus, nequam dæmonum derisit.

quod abjectum Andreæ non latet;

147 Post dies aliquot occurrit Epiphanio B. Andreas in portica quadam, a sacro Officio rediens; eumque illum vidisset: Ego, inquit, gregis tui ovis sum, salsedinem amo, & sale vescor. Audiit hæc Epiphanius, & audita miratus vehementer; Neque illa, inquit, te latuerunt, magne Domine? Verum quid causæ fuit, quod me ita deseruisti? propemodum commoti fuerunt gressus mei. Ad hæc ita suaviter Sanctus: Etenim quo pacto appareat aut nominetur aliquis generosus miles, nisi & hostibus insidiari, & eosdem propulsare ac vincere, seque demum bello probare noverit? Quo pacto exploratum habebit adversarius, quanta polleas virtute, nisi tecum fuerit congressus? Quo denique pacto

ab hoc autem demon tentationum utilitatem,

mercedem obtinere poteris, si tentationes non sustinueris, neo insidias dæmonum non expertus fueris? Quotquot in mundo vivuot, dum tempus datur, certant, affliguntur, tentantur, ut si hodierna crastinave luce humanitus quiddam forte acciderit, concluía secum bona opera exponent, ne oihil inveniant in tremendo judicii die. Quicumque

Σωιέβη δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἑτέραν θράσος ὁ διάβολος κατ' Ἐπιφανίου, καὶ ὀξέχαμεν αὐτὸν ὁ τῆς πορνείας δαίμων χαλεπῶς, μεγίστη μανίᾳ προσφερόμενος. Ἠνιᾶτο οὖν ὁ πρώτιστος νεανίας, ἐξ ἐγκαλλεν πτόημένος μὴ μανθῇ ἡ φίλτατος νεότης αὐτῷ τῷ βορβόρῳ τῆ κοπρώδει δυσωδίας· πολλὰ μὲν ἐκ ὀφθαλμῶν ἐδάκρυσιν ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸν τοιοῦτον ἀτόπημα. Καὶ ἐκ ἀπηλλάσσετο αὐτῷ ὁ κατήραπος, καὶ τοῖς τοιχοῖς λογισμοῖς ὅτι τὸ πυρώτερος τὸ σαρκὸς ὑπανεκαλίζων, ἔλλει οἰκτρῶς a ἐν τῷ τῆ λαγνείας βορβόρῳ, καὶ τὸ τότε ψυχικὸν κάλλος σβέσαι, ὥστε καὶ τὰς ὕπνους ἐφάντιζεν αὐτὸν ἀναμίγνυσθαι γύναιξ δυσώδη, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ συγγίνεσθαι. Οὐσάκις δὲ ἐφαντάζετο ἀνὴρ ἅλμος b, τρεῖς ὀγκίας b ἅλατος ἤσθιεν, πικραίνων τὸν αἴσθησιν, καὶ δεινῶς E ἔφερεν ὑπὸ τὴ ἅλμης· καὶ ἐν τότῳ καιρῷ τὸ πολέμε ἐλαττέμενον.

Ἐν δὲ κατ' ὄναρ τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ὡς ἔνιον χαίρω βεβορβορωμένῳ, κεχιτμένον ἀισθρωτίας κόπρε, ἑστῶτα καὶ ἀποπίοντα· νεανίας δέ τις λαμπρότατος ἐκάλει τὸν ἐκεῖ· ὁ δὲ ἐδὲ τὸ θυμοκατάματο φέρειν. Ἠρώτα δὲ ὁ μέλας τὸ λαμπρότατα λέγων· Λίξον μοι διὰ τίνα αἰτίαν βάζεις με πιεῖν τὸ ποτήριον; Ὁ δὲ κύριος αὐτὸν ἔφη· Ἐπειδὴ σὺ ἐποίησας τὸ παῖδα Κυρίε Ἐπιφάνιον ἅλμυρον δειπνίζεσθαι τὰ σὸν ὠτῷ, τῇ δικαιοκρισίᾳ τῶ Θεῶ ἐπιζόμενος πιεῖν τότο, δίκας νῦν ὀφείλεις ἐσπαρακτισθῆναι. Εἶπεν δὲ ὁ μέλας· Οὐαί μοι, πάτερ καὶ ἄρχοντα, ὅτι θέλων θεραπεῦσαί σε τότοις τοῖς δεινοῖς ἐμπέπτωκα! ὦ βία, ὦ βία, ἀπό σε Ναζαρινὲ, καθότι τὸ σὸν μὲ διέφθειρας! Ταῦτα εἰπὼν, δεξάμενος τὸ ποτήριον, βίᾳ ἔπιεν· καὶ πληθεὶς θυμῷ καὶ ἀσυγκρίτῳ πικρίας, ὠδυρόμενος ἀνεχώρησεν. Ἐξυτιος δὲ γλυκύτερος ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ τῆς ὑράστεως, καὶ θαυμάσας εἰς τὸν τῶ Θεῶ φιλανθρωπίαν, καὶ ταχέως ἀντίληψιν, ἐγέλασε τὸ πρόσωπον τῶ παμ- F πονήρε δαίμονος.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας σωαντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τινι μβόλῳ ἀπὸ τῆς σιωάξεως ἀποτρέφων· ὁ θεασάμενος αὐτὸν, ὑπομειδιάσας, ἔφη· Πρόβατόν εἰμι τ' λογικῆς σε ποίμνης, καὶ ἅλμυ ἀγαθῶ καὶ ἐσθίω τὸ ἅλας. Ταῦτα ἀκύσας ὁ Ἐπιφάνιος, μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ῥήματι, καί φησιν· Οὐ δὲ ταῦτά σε ἐλαθεν, κύριέ μέγας; ἀλλὰ τί ὀτρύνας με καπίλειας; καὶ c [παρὰ μικρὸν ἐσαλάθη τὰ διαβήματά με]. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Καὶ τῶς φαγῇ ἢ κληθῇς στρατιώτης, ἐὰν μὴ τοῖς πολεμίοις ἐφεδρεύε γνώμης, καὶ συγχύε, καὶ νικᾷ, καὶ δοκιμάζεται; πῶς δὲ ἐ d [γνώσεται ὁ ἀντικείμενος ποίας ἰχύος εἶ, ἐὰν μὴ σωιάρῃ πόλεμον μ' σε] ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβαλόντα; καὶ πῶς λήψῃ μισθὸν, μὴ ὑπομένας πειρασμὸν, ἐ τὰς ἐπιβολὰς τῶ ματαίων; πάντες οἱ ζῶντες ἀγωνίζονται ἕως ἐστὶν ὥρα, καὶ ἕως ἐστὶν καιρὸς, θλίβονται, πειράζονται, ἵνα σήμερον ἢ αὔριον τὸ σωματικὸν τότον ἀποθανόντες θάνατον,

συγ-

A συγκλείσωσίν τι ἀγαθόν, ἵνα ἔχωσιν ὡς τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ὅσοι δὲ εἰσὶν νεκροὶ, τυφλοὶ, ἀνωφέλητοι, ἐσκοτισμένοι τῷ τέκνῳ ἄθρωπον, ὕπνοι ἡδέως κατῆσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τίνοντες, τῷ ἀνεσιν καταδιώκουσιν, πορεύονται, γαστριμαργοῦσιν, τραγῳδῶσιν, κιθαρίζουσιν, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς ἐκπλοῦς εἰσπράττουσιν, Θεοῦ μὴ μεμνημένοι, μὴ δὲ κρίσεως, μὴ δὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν· ὕπνοι πάντοτε τῷ διαβόλῳ συμπέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ· κἀκεῖνος ὁρῶν ματαίαν χαρὰν καὶ τόνδε τὸν κόσμον παρέχει ὡς ἰδίοις φίλοις καὶ ὑπηρέταις· ἀλλ' ὑπὸ τῇ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς.

Σὺ οὖν τέκνον, αἱ βίαι, ἃς λέγεις, γλυκεῖαι ἡμῖν γενήσονται, ἐὰν ὑπομείνωμεν, ἐὰν ἀναγκάζεσαι εἰς τὸ κίνητα καὶ πύρωσιν τῆς σαρκὸς, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἀντιτάσσεσαι, καὶ γναίως φέρεις, τοσοῦτοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ὁ μισθός σου αὔξει· μὴ οὖν ὀλιγόρει, τέκνον, φρόντιζε ταῦτα, ἀλλὰ καρτέρει, ἵνα ἔχεις μισθὸν, καὶ γένῃ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· σήμερον, αὔριον ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται ὡσεὶ καπνὸς ἐξεγειρόμενος, ὡς καπνὸς ἀφανίζε-

B ται· ταῦτα παρέρχονται, καὶ μόνοι πλανώμεθα, ὑπομένοντες τοὺς πειρασμοὺς μὴ δ' ὅλως ἔχοντες· ἀκούεις ὅτι πολλαὶ αἱ θλίψεις τῷ δικαίῳ, καὶ ἐκ πάντων αὐτὸν ῥύσεται αὐτὸς ὁ Κύριος. Οὐ σιωπῶ σοι ψάλλοντι, Θλίψεις δ' εὗρόν με, καὶ οἱ πολλαί σε μελετῶσιν; οὐκ οἶδας ὅτι παλαισταὶ ἐσμεν ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας ἡμῶν, ἵνα παλαίωμεν μὲ τὸν δαίμονον, ἵνα συνυκτερεύωμεν ἡμέρᾳ χρηγορῶμεν· Προσδοκώμεθα, ἀγωνιζώμεθα πληρῶσαι τὰ Θεοῦ τὰ προστάγματα· εἰς τοῦτο οὖν πόνον μὴ μὴ ἐρυθριᾷν ὅτι πολεμεῖ σε ὁ διάβολος· χαίρε δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ ἐνικήσωμεν διὰ τὴν πειρασμὸν, Θεοῦ ἡδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα· ὑπομονῆς γὰρ ἔχομεν χρείαν [ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομισώμεθα τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.] Τοιαῦτα εἰρηκὼς ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀνεχώρησε τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Ὁσίῳ, εἰς τελεωτάτην ὁδὸν αὐτοῦ ἀνελθὼν.

C Ὡς δὲ εἶδεν αὐτοῦ ἐγγίσαντα, ἐκέκραξέ τις νεανίσκος προσπλαγὲν αὐτῷ λέγων· Κύριέ μου Ἐπιφάνε, ὁ ἀγαπητός σου Ῥαφαὴλ ὁ ἀοίδιμός σε θέλει ἰδεῖν, καὶ δηλοῖ σοι ὅτως παραγενόμενος ἐπισκέψῃ αὐτὸν· σπούδαιον οὖν, ὅτι ὡς δοκῶ ἔκτι θεάσῃ αὐτόν. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἀθρόως σιωπάκρυς ἐγένετο, καὶ τῷ δηλήσαντι ἐπακολουθήσας, σὺν αὐτῷ ἐπορεύθη· ἐλθὼν πλησίον αὐτοῦ ἐκαθέσθη, καὶ ἔγνω αὐτὸν πλησιάζειν

a τὸ πέλος, καὶ τῷ ἐβέλει τραπέσθαι τὰ ἀγάπης, ἧς πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο, ἐπὶ πολλῷ ὥρᾳ ἐθρήνει αὐτὸν, ἐπειδὴ πάνυ ἐφίλει αὐτόν. Ὡς δὲ μικρὸν ἀνέθη τῇ ὀδυρμῇ, ἤρξατο σπεῖσος κείμενος δεινῶς ἀγωνιᾷν ἐν ὀλοφύρεσθαι, ὥστε φοβηθῆναι μόνον τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ ἐν τοῖς οὖσι τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ διαφέροντας. Ἐταράχθη δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, τί παθὼν; τοῦτο διεταράχθη; Μικρὸν δ' ἔτι οὐ ἑαυτὸν ἐγένετο, ἐθεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἴμοι, γλυκύτατέ μοι ἀδελφὲ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα τὰ παιδιακὰ καθήρπασαν οἱ δαίμονες· καθὼς γὰρ κατακρινόμενος τὸ πυρετῷ βαλλόμενος, ἐθεασάμην τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας, καθ' ὅτι ἐζυγοστάσαν

f σαν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα f, καὶ ὑπερκόπτησαν τῶν ἀγαθῶν τὰ φαῦλα. Ἐ πέπεισμαι ὅτι ἐ μὴ κατα-

autem mortui, cæci, inutiles, tenebris involuti sunt quoad hominem interum, illi suaviter somnum capiunt, deliciis in cibo potuque fruuntur, saltantur otium; impudicitiæ, gulæ, comediis, muficæ operam dant; desideria carnis prompta exequuntur, immemores Dei, judicii, retributionis, regni cælorum. Hi sunt, qui diabolo adhærentes, ubique voluntati ejus obtemperant: ille vero id probe cognoscens, vicissim favore suo vano atque inani illos, tamquam amicos famulosque suos, prævenit in hoc mundo. Verum væ, væ! propter calamitatem, quæ miseros illos manet. A. NICEP. COEVO Ex MSS.

148 Tu itaque macte animo, fili; violentia, de qua loqueris, jucunda nobis erit, si patienter sustinuerimus; cum vero ad pravas motiones impelleris paterisque stimulos carnis, si restiteris fortiter inimico ac generose toleraveris insultus, totidem tibi plectuntur coronæ, & mercedi tuæ cumulus accedet immensus. Noli igitur, cum talibus impeteris, oscitari; sed perfer longanimis, ut repositæ tibi præmia consequaris aliquando, heres regni cælestis factus. Serius ocius transit hic mundus, ut somnium expergiscentis; evanescit uti fumus, & cuncta quæ sunt, prætereunt: nos autem una solum re decipimur, cum in tentationibus atque adversis patientiam abjicimus. Audivisti sæpe istud Psalmi, Multæ tribulationes justorum; & ex omnibus eripuit eos Dominus. Nunne psallis identidem: Tribulatio & angustiæ invenerunt me, in mandatis tuis meditabor? Nonne scis, luctatores a Deo constitutos nos esse in diebus nostris, ut diu noctuque vigilantes, prælium cum dæmoniis committamus? Oremus igitur certemusque præcepta Domini adimplere; neque erubescendum tibi est, fili mi, quod te impugnat diabolus; sed gaudendum potius & exultandum, utpote probe scienti, non posse nos gratum Deo panem fieri, nisi per tentationem belle subactos atque coctos: patientia enim nobis necessaria est, ut voluntatem Dei perficientes, immarcessibilem gloriæ coronam auferamus. Talia ubi Epiphanius a Sancto dicta exceperat, gratias Deo ipsique persolutis, viam suam calegit. ad cæsum sustinendos animos, E Psal. 10 Psal. 118. 161

149 Jamque domum suam ingressus fuerat, cum ecce tibi adolescens aliquis propere accurrens, ita ipsum alloquitur: Domine mi Epiphani, perdilectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuntiari sibi, ut se invisas: propera igitur, quia uti mihi persuadeo, superstitem vix reperturus es. Audito nuntio, confestim perfusus lacrymis, comitem se nuntianti adjunxit; domumque amici ingressus, prope lectum consedit. Animadverso autem, proxime ipsum a morte abesse; amoris, quo sodalem suum prosequebatur, jaculo saucius, diu multumque decumbentem lamentatus est, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum se remisit Epiphanii dolor, cœpit æger animam agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut ingens domesticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interroganie autem hoc, cur tantopere turbaretur; respirans eliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundissime amice; cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febri prostratus jacebam, vidi tum Angelos Dei bonos, tum malos infernos, omnia seu recte seu perperam a me gesta bilance appendere, iniquis operibus subsidentibus & leviorem recte factorum lancem in altum excellentibus. Atque hinc in animum cogor inducere, nullam in sanctis Justorum taberna- F veretur ad mortem dum amicum:

A. NICEPH. CODEX MSS.

culis mihi ſedem vacare, abiturо in flammas exteriores. Vidi etenim, vidi Angelos ſanctos mœſto flebilique vultu hinc recedere, dicente mihi interrecedendum uno: Væ tibi, miſer adoleſcens, quia dato ad vivendum ſpatio abuſus es. Ubi finem dictis ſuis impoſuerat æger, furentis adverſum ſe dæmonis impetum ſenſit, animam ipſius vehementer turbantis ac conſternantis; jacentique deinceps vellicans ac lacerans vultum, & inſolentes quoſdam ſermones effutiens.

Et non ſine periculo ſui

550 Interea Epiphanius, ſumma commiſeratione animæ illius tactus, in ſecreto cordis conclavi cum lacrymis offerebat preces ſuas Domino, ſupplicans pro amico, ut ne inceſſeretur caſtigareturque tam immaniter a dæmonio. At vero ubi ſatanas, cum reliqua dæmonum turba, in omnia ſedulo intentus, deprehendit orantem Epiphanium (erat enim mali machinator inſolantior audaciorque, quod illi jam nunc adjudicatus videretur æger) conſilium iniit præcipitandi pium adoleſcentem cum ſede ſua in propinquam domui cataractam. Verum Epiphanius, præcognito machinatoris conſilio, confeſtim ſurgendo irritum atque inane illud fecit. Dejectus
B itaque ſpe ſua & intento nequiſſimus dæmon, rurſum ſe ad ægrum divexandum convertit: qui mox evellere ſibi barbam, tum clamore ſuo vocem caprorum imitari, alias exerta turpiter ex ore lingua ſonarium agere, alias denique inſtar paſtoritii canis tam terribili in adſtantes latratu ſurgere, ut magno omnes corriperentur metu, videntes dæmonem per os adoleſcentis latrare: perſuncta bantur autem ex Epiphanio, unde tantum liceret diabolo, tam terribilia parranti. Quibus Epiphanius: Neſcio equidem, Fratres mei, quid ad hæc reſpondeam; niſi quod exiſtimem, gravis cujuſdam ſceleris ipſum conſcientia teneri, quod in hunc uſque diem idemidem admiſſum nec confitendo nec pœnitendo detexit: ac propterea, uti impunitentes ſolent, in dæmonis tranſiit poteſtatem. Ægeт autem tales inter cruciatus ac tormenta vivendi finem fecit.

Frustra petere evadere.

Deinde ex Andreæ ejusdem dæmonis latrare, &c.

555 Epiphanius aliquanto poſt obviam factus B. Andreæ, narravit ei ſcelera totius rei, cupidus ex illo diſcere, quamobrem infelix iſte adoleſcens latrando in modum canis e vivis abiiſſet. Cui ita
C Sanctus: Tuus iſte ſodalis, mœchus & injuriarum imprimis memor fuit: ſua namque conjuge repudiata, cumque ancillula ſua per ſummum ſcelus rem habuit: cumque Diaconi fungeretur munere, non exhorruit tremendam inacceſſibilis Deitatis potentiam infelix; ſed peccatis, quibus ſe immerſum penitus non ignorabat, peccata addere non ceſſans, atque adulteriis crebris ſe polluens, induto ſacro pallio divinum munus obibat, nulla vivificorum atque immortalium myſteriorum reverentia: quin etiam ſpectabatur, ut olim Deo ac Domino noſtro ſua crimina eſſe ſacerdos, quippe ſcortator, & Diaconus adulter atque fornicarius, o maledicti erunt Domino Deo! oportebat enim vitæ integrum porumque eſſe, qui ſacris altaribus adſtant. Noſti quippe, fili, coinquinatos peccati ſordibus miniſtros ejici a Deo, utpote progeniem adulteram & pectatricem odio capitali proſequente. Sunt tamen, qui opinantur ſacra Chriſtianorum Evangelia fabularum loco habenda, unde & moroſis cogitationibus intenti, quaſi ſubterraneo ædificio latuarent, poſita verecundia ac timore, genio ſuo indulgent; ignari profecto, quantus ſit quamque ferus & infeſtus draco, princeps, inquam, mundi hujus,

quod Diaconi munus adulteriis inquinaverit.

σκλωσώσω εἰς τὰς μαχαίρας σκλωσὰς τῷ διαβόλου, ἀλλὰ D
ἀπελθόσομαι εἰς τὸ τῦρ τὸ ἀξύπνον· ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ ὅτι λυπηθέντες οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἀπ' ἐμοῦ ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ πλάνης ἔρχεται, ἵνα ἐμὲ αὐτῷ εἰρηνεύσῃ μοι· Οὐαί σοι πάτερ, ὅτι καλῶς ἐχάτω τὸ βίω σου. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε, ἐμμανὴς γλωσσήσας κατ' αὐτοῦ ὁ διάβολος, ἐστόμισεν οἱ τοὺς ἐγκάτους αὐτοῦ θόρυβον πολλὼ καὶ πάραχον· ἐκ δὲ κείμενος σωβῶν ἐκ ἀπαρατήμητος, καὶ ἀπρεπῆ τινα ληροδήμενος.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος συμπαθήσας ἄγαν τῇ ψυχῇ αὐτῦ, καθεζόμενος, ἐν κλωβῷ μὴ βακρόων ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ ὑπὲρ αὐτῦ τῷ Κυρίῳ προσφερόμενος, ὅπως καὶ τῷ παραδεγματισθέντι αὐτῷ μὴ γένηται ὄφελος. Ὁ δὲ σατανᾶς μετὰ τὰ δαιμόνων αὐτῦ ἐκπέσε ἐφεδρέων, σωθῆκε τὸν Ἐπιφάνιον προσδοκόμενον· θράσος φοβερὸν ὁ κακομήχανος κεκτημένος, διὰ τὸ ἤδη τὸν ἀοθενοῦντα ὑπαίτιον αὐτὸν ποιῆσαι· καὶ ἐβουλεύσατο κατακρημνίσαι τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ᾧ ἐκαθέζετο θρόνῳ, ἐν τῷ σωέγγυς αὐτὸ καταῤῥάκτῃ τῷ οἰκήματος. Γνοὺς δὲ τῶν πεμάτων ὁ παῖς, ταχέως ἀνασὰς ἀπρονόητον E
τὸν βυλὼ αὐτῦ ἐποίησεν. Ἀτοτυχῶν δὲ ὁ ταμίας τῦ σκοτεῖ αὐτῦ, ὡξατο πάλιν τῷ παραδεγματίζειν τὸν ἐλεεινὸν ἐκεῖνον· ἐ δ' ἀθέως κείμενος, ἤρξατο τίλλειν τὸν ἑαυτῦ τώγωνα, καὶ μεπέπτε ὥσπερ αἰγίδιον φωνάζων, καὶ πάλιν τὴν γλῶσσαν ἔξω ἐκβάλλων ἐσελλωίζεν ἀσέμνως, καὶ πάλιν ὥσπερ κύων τοιμᾶς βαρέως βαβίζων εἰς τὰς παρειῶτας, ὡς τε φοβηθῆναι φόβον μέγαν πάντας τὰς ἀνῶτας τ' ἑαυτῦ βαβίζοντα ἀίμονα. Οἱ δὲ ἐκέπτε ἐκ θέτης ἠρώτων τὸν Ἐπιφάνιον, πόθεν εἰς αὐτὸν τοιαύτην ἐξουσίαν ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἵνα τοιοῦτα πάσχῃ. Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτός· Ἀδελφοί μου, ἐγὼ εἰς τοῦτο οὐδὲν ἐπίσταμαι φθέγξασθαι, πλὴν προσέχομαι, ὅτι μεγάλῳ παραπτώματι ἦν συμπεπλεγμένος, καὶ ὃ ὅλως ἀνέκη ἐξ αὐτῦ μέχρι τ' ὄδρο, ἢ ὑκ ἐξήγγειλεν, ἢ μεπενόησεν, διὰ τῦτο τὴν ἀμεταμέλητος κληρονομεῖ ὁ διάβολος· Ἐν τῇ τοιούτῳ οὖν ἕξει τόπῳ ἐκεῖνος τὸν βίον κατέλυτεν.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμέρα ὑρηκὼς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, διηγήσατο αὐτῷ ἅπαντα, καὶ παρεκάλει μαθεῖν, διὰ ποίαν αἰτίαν ὕτος ὁ τάπεινὸς καθάπερ κύων ὑλακτῇ πεπλάνηκεν. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· Ἐκεῖνος ὁ φίλος σε μοιχὸς ὢν καὶ μνησίκακος ἀνθρωπος, ἀὼν γὰρ τὴν ἑαυτῦ σύμβιον, τὴν θεραπαινίδι αὐτῦ ἀδεῶς συνεμίγνυτο· Διάκονός τε χειροτονίζων, καὶ ἐφεστὼς τῷ φοβερᾷ δυνάμει τ' ἀτρομήτου θεότητος ὁ ταλαίπωρος· καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἁμαρτιλὸν ἠχρήστει χαλεπὸν, ἀλλὰ μοιχάων, φορῶν τὸ φελώνιον αὐτὸ ἱερατέλει, καταφρονῶν τῶν ζωοτοιῶν ἐκείνων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων· καὶ εἰκαίως ὅτι λαθεῖν ἔσχε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Γερὸς γὰρ πόρνος, ἐ Διάκονος μοιχὸς τὲ ἐ πόρνος, ἐτικατήρατεν ἔσονται Κυρίῳ τῷ Θεῷ· πολὺ γὰρ ὀφείλει καθαρὸς εἶναι ὁ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παριστάμενος· Σὺ γὰρ οἶδας πίνειν ὅτι ὁ Θεὸς μυτρὸς ὑπερίτας ἡ χολῆς· μιτεῖ γὰρ γενέαν μοιχαλίδα καὶ ἁμαρτολόν. Εἰκάζουσι τινες τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μῦθός ἐστι τὰ τῶν Χριστιανῶν διαγγέλματα· ὅθεν τινὲς καὶ ἀνόλαν φαντάζονται, λίθοις βυθοῖς ἀμυχόμενοι, καὶ σκοτώδει ἀδέσι κοιτῶνι τὸ κατάθυμα· καὶ ὡς οἴδασιν ποῖός ἐστι ὁ δράκων ἄγγελος ἐ πικρὸς, ὁ τῇ κόσμῳ ἄρχων φησὶ, ὁ ἀποστελλόμενος εἰς ἐνὸς ἑκάστου θάνατον τὰ ἐρεμῶν τὰ πονηρὰ ἔργα, ἐ δίκαιον λαμβάνειν μῦ τῶν Ἀγγέλων

τῦ

A τῦ Θεῦ περὶ τῶν ἁμαρτησάντων ψυχῶν, τῦ ἡ τῶς ἄφρη τῷ ψυχῷ τῷ τὸ σκότος ἀγαπήσαντι, ὅπως κληρονομήσῃ αὐτῷ.

Πολλοὶ οὖν μὲ χαρᾶς τορτάζυσιν, ἐ μὴ δώρων ἢ ξενίων μοιχάζυσιν, ἐ κατασήπυσιν τῷ τῆς ψυχῆς ἑαῦτῳ, ἐ σὺν οἴδασιν τοῖς ἐμφρησμὸς τῦ θανάτυ ἢ θλῖψις ἢ ὀδύνη αὐτὺς ἀσελφίει, ἐ πικρία, ἢ φείκη, ἢ σιωτεμμός. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κύριε, φεῖσαι. Τίς γὰ ἐκεῖνα δύναται διηγήσασθαι ἅπερ ἐ οἱ Ἄγγελοι ἐνοῦνται φείττυσι ἐ τρέμυσι; Τοιῦτον γὰρ ἦτο τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καθ' ὅτι ἢ αὐτῆς τὸ ἀσωμάτυ φύσεως ἅπτται, φοβερῶς ἐ ἀτοτόμως, τ' ἀγγελικῆς λέγω, ἢ παραπέτη, ὀξῆς ἢ οἱ δαίμονες. Οὐκ ἦχεν γὰ αὐτῷ ἡ σύμβο αὐτῦ, ἰὼ εἶχεν ὁ πανάθλι· ἀλλὰ ἐ τῆς δύλης ἐγλίχετο, τῷ αἰχμάλωτι τῦ διαβόλυ ἐργαζόμε, ἀπεσύβασεν τὰ χεῖ τῆς ψυχῆς αὐτῦ μέχρι πλύς. Ἦλθε τὸ πλο, ἦλθεν ὁ δράκων, ἦλθον ἢ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐψηλάφησαν τὰ κατ' αὐτὸν,
B ἢ ἐρόπησαν τῷ ἐλεεινῷ αὐτῦ ψυχῷ μεμιαμμένῳ
g ἢ g σήκωσαν ἢ ἀπόζυσαν ἐ ἀλκμμένῳ κόφορον ἐ παφον, ἢ ἀπεγράφησαν, ἐ ἐπεσπάσατο αὐτῷ ὁ διάβολο, ἢ ὡς ἠγάπησεν παρεδεγμάτισεν αὐτόν. Γεραὶς γὰρ πολλῷ ἔχεν ἀκρίβειαν ὀφείλει, ὕπως μὴ ἐφάμαρτον εἰσέρχεται· ἢ μόνον ὐδὲν ὀφελεῖ, ἀλλὰ τἐναντίον ἢ ἁμαρτίας προσθήκην δέχεται· ὃ αὐτὸν γὰ ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέρχεται, ἢ ὑστερῦνται οἱ ἐκεῖ συσπωγμένοι τ' χάριτος τῦ ἁγίυ Πνεύματος.

qui mittitur ad unamquemque moribundum, ut discutiat iniqua opera & lite conrendar eum sanctis Dei Angelis quoad animas peccatrices; adducturus utique in medium, ubi & quomodo invenerit animam tenebras studiose sectatam; quo eam suæ vindicet potestati. A. NICEP COÆVO ex MSS.

152 Plurimi igitur cum gaudio scortantur, plurimi donis muneribusque copiam adulterandi sibi comparant, animæ suæ substantiam exhaurientes; & numquam serio recolunt, quale sibi post mortem iocendium, quanta tribulatio, quantus dolor, amaritudo, horror, contritio maneant. Denique, propitius esto, Domine. Quis enim illa queat narratione prosequi, ad quorum memoriam Angeli quoque ipsi præ horrore contremiscunt? Talis quippe ignis illius in comburendo vis est, ut ipsam quoque corporis expertem naturam, Angelicam dico, qua spiritus cælo deturbati constant, terribiliter & rigide pervadat exerneierque. Porro sodali isti tuo infelici nentiquam sufficiebat uxor sua: sed & ancillæ turpi captus amore, scelus diabolicum admisit, & animæ suæ debita ad mortem usque magis & magis cumulavit. Venit tandem suprenus vitæ dies, adfuit draco infernalis, adfuere sancti e cælo Angeli; universa hominis acta judicio aeri discusserunt; comperientes vero animam ejus omni E ex parte pollutam, putidam, fœtentem, stercore & sulphure oblitam, inde abieruot; rapieote miselam diabolo, & pro lubitu suo divexanto. Sacerdos enim studiose admodum invigilare debet, ne peccato commaculatus in eccleſiam ingrediatur: nam tantum abeſt ut ſic prodeſſe poſſit alicui, ut contra peccatum ſuum adaugesr: ipſe enim in cauſa erit, quo minus iſtic gratia ſancti Spiritus deſcendat, quique congregati ſunt illa privabuntur. *ferorum gehennæ & paratæ.*

ANNOTATA.

a *Inſerebatur hic* ὑποθῶα.

b *Inſertum erat*, βράζει γὰρ φύσει. *Quod autem conſtanter ſequitur* τῶν ἁγίων, *in Mazar. legitur* τῶν ἁγγέλων.

c *Mſ. Vatic.* ἰδὲ βάσανος μὲ ὁ πανσὸς ἰδίων ἀφανίζωμεν.

d *Mſ. Vatic.* γενέσθω, ἰὼ μή σε ἵνα συμβάσεως τόλμων μετὰ τῦ διαβόλυ.

e *In Mſ. Vatic. vitioſiſſime ſcriptum erat*, δέον καὶ δόξα.

f *Hinc incipiendo magna lacuna eſt in Mſ. Mazarin. quæ producitur, uſque ad hæc verba numeri* 154 Ἐτέκομεν γαρ.

g *Ita correxi, pro* συσπῶσιν, *uti habebatur.*

C

CAPUT XX. F

De anima & de mundi creatione rebuſque divinis Epiphanium ſublimiter docet Andreas.

Ταῦτα τῦ Δεκμίῳ λέγοντος μὲ Ἐπιφανίυ, Κυριακὴ ἰλῦ πρωΐ, καί τις Ἄρχων διέβαινεν πρὸς παλάτιον. Οὗτος παρεσχληθεὶς εἰς τλῶ τῆς σαρκὸς πύρωσιν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς γυναικός, ὅθεν ἢ σιωεζήτετο μετ' αὐτῆς. Ὡς δὲ πρήρχετο εἰς τὸ παλάτιον, ἢ πλησίον τῦ Δεκμίῳ ἐγένετο, βλέψας εἰς αὐτὸν ὁ Μακάριο, ἔγνω τὰ κατ' αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ διαφραξάμενον, καί φησιν πρὸς αὐτόν. Γὲ ὁ ἐξηχος, ὃς ἐμίανε τλῶ ἁγίαν Κυριακλῶ, ἢ ἀτέρχεται μέλλει εἰ τὸ παλάτιον. Ἐκεῖνο δὲ ὡς ἤκυσεν, καπτλάγη μεγάλως, ἐ ὑπομειδάσας παρῆλθεν. Διηγήσατο δὲ τῦτο τοῖς φίλοις αὐτῦ, ἐ οἱ μὲ ἐθαύμαζον, οἱ δὲ ἠπίστυον, οἱ δὲ ἔλεγον ἀπὸ δαιμόνων λέγει αὐτὸν ταῦτα. Ὁ δὲ Ἐπιφάνο ἐθαύμασεν ἐπὶ τῇ προγνώσει τῦ Δεκμίῳ ἀνδρός. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει πρὸς αὐτόν· Ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶδον γυναῖκα

153 Cum, quæ jam narrata sunt, edocebat Epiphanium Andreas, erat matutinum Dominicæ diei tempus: transiitque Princeps quidam palatium versus, qui libidinis flamma succensus, cupiditatem suam eum muliere, quam deperibat, expleverat. Tendentem itaque illum ad palatium, jamque non procul a se distantem intuitus B. Andreas, cognovit quæ ab ipso die ista patrata essent, dixitque: En hominem insanum, qui sanctam modo Domini diem profanare non veritus, adit palatium, ipsum quoque inquinaturus. Ut hæc audiit Princeps ille, vehementer obstupuit; subridens tamen via sua perrexit. Deiode vero isthæc amicis suis enarrans, aliis admirationem peperit, apud alios fidem non invenit, ab aliis denique id responsi tulit, instinctu dæmonum Andream talia enuntiasse. Porro eum miraretur Epiphanius, unde aut quomodo ista cognovisset vir sanctus; sic loquentem audire meruit: Hac ipsa nocte mulierem conspexi, regio cultu coronaque, margaris *Magnatum fori. tarium agnoscit & reprehendit Andreas.*

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

tis ac gemmis distincta insignem ; quæ, quem modo prætereuntem vidimus, Magnatem veluti in jus protrahens : Qua fronte, inquiebat, Dominicam conspotcare ausus es infelix ?. num hebdomas integra explendæ libidini tuæ insatiabili non sufficit, ut sacram quoque mihi diem temere & inconsiderate violes ? Per sponsum meum Christum tibi juro, si iterare id ausus fueris, faxo non adjicias tertium. Atque hæc locuta discessit. Ego autem, qui gestæ rei intereram, fili mi, gravem animo dolorem cepi, eaque modo ingessi homini, si forte resipisceret. Quod vero dicebat. Si iterare id ausus fueris, faxo non adjiciaa tertium ; tantumdem est acsi dixisset, Exposcam contra te falcem, demetamque te. Pnsteaquam enim vitam cum morte enmmutavit homo, nihil est quod peccet deinceps, uti nec quod bene operetur : utpote qui ab omni cessat actione, simul atque aoima corporis vinculis soluta fuerit.

Rogatus explicare qualis sit anima hominis,

B 154 Ad hæc ; Obsecro te, inqnit Epiphsnius, edissere, si qua valeam apud te gratia, qualis sit hominis anima : cujus quamvis mihi natnra non omnino incognita sit, est tamen eur meis ipse cogitatis atque considerationibus minus acquiescam, certitudinem acquisiturus majorem si accedat pondus verborum tuorum. Cui sic Andreas : Talis omnino est hominis anima, fili ; ut corporis nostri carnalis & e luto compacti seu vita, sive (ut ita loquar) Deus, seu aliud quidpiam non absimile, appellanda sit : illi certe talem Deus cnntulit virtutem, ut corpori vitam suppeditet, ut illud ratione gubernet, calore ut foveat, fovendo ot reereet atque conservet. Absque anima quippe foret, jam corpora nostra in lutum, in cineres, in sordes relaberentur.

respondet, spiritum . . . . incorporalem esse ;

155 Resumens Epiphanios ; Neque hæc ipsa me fugiunt, inquit : illud autem quærebam ; Quæ potissimum animæ substantia sit; qualis beatifica visio ejus, eum excesserit e corpore ; quod denique discrimen, unde anima peccatrix, unde justa cognosci possit. Quæstionibns his sic occurrit Andreas : Substantia animæ, spiritus est rationabilis, moveri perfacilis, sapientia præditus singulari, quiete & tranquillitate gaudet, blandus & mitia est, & formatus quibusdam veluti e partibus, sub aspectum nostrum non cadentibus, attamen tam
C pulebris, jucundis, decentibus atque delectabilibus, nt verbis explicare nemo possit, rapientibus etiam in admirationem sui Deum ipsum Angelosque. Omnium autem hnminum animæ principio fulgentiores longe sunt ipso sole ; procedente vero ætate tales evadunt, quales ipsi operibus nostris fecerimus. Neque enim putandum est, omnium in virtutis stadio decurrentium animas pulchritudine pari nitere ; nequaqnsm : sed prout quisque minori eam majorive studio excoluerit & exercuerit in operibus sanctis, ita & pulchritudinem illam auxerit minuerittve. Quantum enim, ut modo dixi, laborarit aliquis, tanto cumolatnr gaudio; quantum Deo appropinqnat, tanto splendet lumine ; quanto denique graviorea lsbores ac tribulationes prnptet Dominum sustinet, tanto propiut a Deo abest ; tanto copiusioti lumine illustratur ; & sit partieipatione gratiæ sancti Spiritus quodammodo ipse Deus.

qui dum creatur formosissimus ;

per virtutis exercitium Dei formas exuit,

156 Etenim sicuti ferrum, nigrum frigidumqne, si in ignem conjiciatur & aliqnamdiu maneat, magis magisque ignescit ac rntilat : ita & eum homine agitnt. Ignis, Spiritum sanctum ; ferrum nigrum, nos homuncinnes adumbrat ; quantum jejuniis, statione pervigili, oratiooe, temperantia, legnm a Spiritu sancto latarum observantia proficiβασίλισσαν, φορέσασα εἶμα βασιλικὸν μαργαρώδες καὶ διὰ λίθων, καὶ δικαζομένῳ τῷ παρελθόντι D Ἄρχοντι· Πῶς, φησὶ, τόλμησας μίαναι τὴν Κυριακὴν ἡμέραν; οὐ χαρεῖ δὶ ὅλης ἑβδομάδος ἀκορέσεως ὑλακτεῖν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀλλὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ μου τὴν ἁγίαν ἀπροσκόπτως ἐπράττεις; Μὰ τὸν νυμφίον μου Χριστὸν, εἰ δὶς πράξεις, οὐ τετάσῃς! Τοῦτο εἰπόντα ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ τοῦτο θεασάμενος, πόνον μὲ, ὀδυνηθὲν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ ὠνείδισα αὐτὸν, ἴσως σωφρονισθῇ. Εἰ δὲ δὶς πράξεις οὐ τετάσῃ, τύπτειν, ἁμήσομαι δρέπανον κατὰ σου, καὶ θερίσω σε. Ἀφ' ἧς γὰρ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκέτι λοιπὸν ἁμαρτάνει, ὅτι δικαίως πράττει· λυθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος, καὶ κατέπαυσεν δεξάμενος,

Εἶφη πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Δέομαί σου, εἰ δίκαιον χάριν σοφίαν σου, ἀπάγγειλόν μοι τὸ, ποταπή ἐστιν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸς E ἔγωγε μικρόν τι περὶ αὐτῆς, ἀλλ' ἡ πληροφορίαμα ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς στοχασμοῖς, ὅσον ἔχω πληροφορηθῆναι ἐπὶ τοῖς παρά σοῦ μοι λεγομένοις θείοις ῥήμασιν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τέκνον, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ παν ἑαυτὴν περίεστιν, ἔχει γὰρ σαρκὸς ταύτης τοῦ σώματος ἡμῶν τὸ πηλίνον αὐτὴ ἐστὶν, ἐπιζωή, φησὶ Θεὸς, ἐξ ἄκτου ἑνὸς, ἐξ ἄλλου τι. Ταύτῃ γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῦ δύνασθαι ζωοποιεῖν αὐτὸ καὶ κυβερνᾶν, καὶ θάλπειν αὐτὸ, ἐξ ἀναψύχειν διὰ τῆς θέρμης· ἀνὰ γὰρ πνεῦμα τὰ σώματα ἡμῶν πηλὸς, καὶ κόνις, καὶ πόρα καθέστηκεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἐπίσταμαι τὰ τοιαῦτα καὶ αὐτὸς, ἀλλ' ἐρωτῶ τίς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, ποτὲ δὲ ἡ τούτου θεωρία ἀπὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος, a [ποτανόν τι τὸ γνώρισμα τῆς a τι δικαίας τῆς τι ἁμαρτωλῆς.] Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος. Ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς νοερόν ἐστι πνεῦμα, ἐλαφρόν τι καὶ σοφώτατον σφόδρα, γλίχον τι καὶ ἡδοῦ, ἡσυχον καὶ πραότατον, πτερύμνιον εἰς ἀόρατά τινα μέλη, ὑπερδιήγησιν ὡραῖα καὶ ἡδέα, τελετρετῇ καὶ κατανύξει λίαν Θεῷ καὶ ταῖς χορείαις F τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χρηματίζοντα. Κατ' ἀρχὰς δὲ πάντες ἄνθρωποι ὑπὲρ τὸν ἥλιον τραυπόροι ἀστράπτουσιν· αὐξανόμενοι δὲ, τῇ ἡλικίᾳ προβαίνοντες, οἵας αὐτὰς χρησόμεθα. Οὐκ ἐστιν δὲ τούτων τῇ οὐ ἀρετῇ βιούντων αἱ ψυχαὶ ἴσαι τῇ λαμπρότητι· ἀλλὰ καθὼς ἕκαστος ἐσπούδασεν λαμπρύνειν τὸν ἑαυτοῦ ψυχὸν, δι' ἀγώνων θείων καὶ ἀρετῶν. Τέως δὲ, καθὼς εἶπκα, πρὸς ὃ τις ἀγωνίζεται, φαιδρύνεται· καὶ ὅσον ἐγγύζει Θεῷ, ἀστράπτει· ὅσον τις ὑπομένει θλίψεις καὶ πόνους διὰ Κύριον, ἀνάγεται πλησίζων Θεῷ, φωτίζεται, λαμπρύνεται, γίνεται τῇ μεθέξει Θεὸς καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ὥσπερ δέ ἐστι ὁ σίδηρος μέλας καὶ ψυχὸς, κείμενος δὲ ἔνδον τοῦ πυρὸς καὶ χορίζων λαμπρύνεται πλεῖον· ὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ὅτε ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μέλας σίδηρος ἡμεῖς χρηματίζομεν· ὅσον ἐτιμείσαμεν τῇ νηστείᾳ, τῇ ταπύχωσάσῃ, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, τῇ ἐγκρατείᾳ, τοῖς

A τοῖς νενομοθετημένοις ἡμῖν ὑπὸ τῦ ἁγίυ Πνεύματος, τοτὲ μὲν φαιδρυνόμεθα, φωτιζόμενοι, λαμπρυνόμενοι. Τὸ αὐτὸ δέ μοι νόει κ ἐπὶ τῆ τῶν ἁμαρτίας ψυχῶν· τὸ κατ' ἀρχὰς οἷαν ὡραν δοθῶσιν, b ὁ τοῖς σκιωμένοις τῆ Βασιλομήτορι βρεφῶν ὁ τῆ γαστρὶ τῆ ἰδίων μητέρων, ἀπείλοι χηματίζειν· ὅταν δὲ εἰς τὸν βίον ἀπολυθῶσιν, ἐ ἀρξωνται ἁμαρτάνειν, σκοτίζονται· ἐ ὅσον εἰς τὸ βάθος κακῶν εἰσέρχονται ὁ τῆ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας κυλινδύμενοι, μέλανες ὥσπερ ἀσβόλη γίνονται. Νοητῶς τοίνυν τὸ ὑπολάμβανε, ᾧ τέκνον, εἰς νηδεσίλω τῆς ψυχῆς σε, ἀνθ' ὧν σοι φίλτατόν μοι σῳδῖον.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος παραλαβὼν τὸν Μακέδονα, ἐρχεται εἰς τὸν ἅγιον Ἀγαθόνικον, ἐ πλησίον τῆς αὐτῦ φιάλης καθεδέπτης, διὰ τὸ ησυχον τῦ τόπυ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· Εἶτά μοι, τοῖον δημιούργημα πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἐτοίησεν; ἐτεί ποθῶ ἀκύσαι ἀπόσα, ὡς ἀπὸ πηγῆς τῆς βρυόσης μέλι ἐ γάλα. Ἐφη ὁ Ὅσιος· Ὁ ἁγὶ Θεὸς ἀεὶ ἐχηματίζειν σωὶ τῷ Λόγῳ αὐτῦ ἐ τῷ Πνεύματι, ἐ τὸ οἱονεὶ B πώποτε ἐκ ἐχηματίζε τῆ ἀρτίως χηματιζόντων, ὧν π ὁ στιγῆ ἐ γαλιώη ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁ Τψιστος· ὁ γὸ ἰῶ ἑπρός τις πρὸς ὃν ὁμιλήσει, ἐξαγαγὼν τὸν Λόγον ἐ Θεὸν [σωὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀχόνως ἀπὸ] τῦ νὸ ἐ πορφόρυ σόματος αὐτῦ. Συνετῶς, τέκνον ἄκυε, ἵνα κ αὐτὸς ἑπρὸς ὠφεληθῆναι δυνήση. Εἶτα εἰσιόντες ὁ Τψιστος τὸ συστῆσαθαι τὸν κόσμον, ἐ ἐλάλησεν, Γενηθήτωσαν αἰῶνες· ἐ παραχῆμα παρέστησαν· Πρῶτον εἶπεν τὸν Λόγον, ἐ χνηθεὶς, τὸ ἔργον ἐπλείωσεν· ἔτος δέ ἐστιν ὁ Λόγος, ὁ πρὸ αἰώνων ὢν τῦ Πατρὸς χνηθεὶς ἀρρήτως· τοῦτο δὲ λέγεται ἡ χνησις τῦ Θεῦ Λόγυ. Ὅταν χνηθεὶς ὢν τῦ Θεῦ ἐ Πατρὸς πρῶτον ἐπὶ θη θεμέλιον, ἐ τὸ πλατικώτατα ἐφ' ἑαυτῷ τὰς ἀπεράντυς αἰῶνας ἐδράσας, ἐπλεκήργησεν. Κεῖται οὖν ἐ θεμέλιος ὁ ὢν, ἐ πρὸς τὸν πατέρα ὁ Λόγος ἔτος, ὁ ἐν ἐσχάτῳ δὲ ἡμᾶς ὢν τῆς Παρθένυ Μαρίας χνώριμος ἄνθρωπος.

C Ἐπιφάνιος εἶπεν· Παχύτερόν μοι λέξον, τίς ἡ τῶν αἰώνων ὑπόστασις. Καὶ ὁ Δίκαρος ἔφη· Τὸ μὴ ἐλλείπειν τῦ εἶναι αὐτῶν πλῶ παρεκτασιν· οἷον τὸ διωνεκὲς τῶν χρόνων ἐ τῶν χόνων τὸ ἀτελεύτητον· Ἡ δὲ ὑσία αὐτῶν πνῦμά ἐν, πολύμορφον ἐ θαυμαστόπορον, ἑπτὰ σημείοις σαδιοδρομύμενον, ἐπὶ τέτοις ἔλαβον οἱ τε Ἄγγελοι ἐ ἄνθρωποι· ἐ οἱ μὲν τῦ βαδίζειν πλῶ ἀρχλῶ ἔλαβον, ὁ γὰρ Κύριος πλῶ ζωῶ αὐτοῖς ἐχαείσατο, πορτρέπουσιν οὖν ἡμᾶς ὡς π εἰς σκιὰς ἀνελλιτῶς βαδίζειν π ἐ πορδιεσθαι. Ἡ δὲ ὁδὸς αὐτῶν ἐ πορεία ἀρχλῶ κέκτηται, ἐ τέλος ὑ παραδέχεται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐβάδισε γὸ ὁ Πρωτόπλαστος ἀρχλῶ τῶν αἰώνων πλῶ ὁδὸν τύτων, ἐ ὑπω ἠδυνήθη διεξελθεῖν αὐτῷ δι' ἡμᾶς· ἐπειδήπερ ἡμεῖς κράσεως ἐνέστημεν, διὰ πλῶ γονικὸ ἐ τὸ αἷμα· ἕως νῦν γὸ οἱ ἑπτὰ αἰῶνες τὸν κόσμε τύτε, οἱ χρόνοι μετρήμενοι, ᾧ συμπλήσθησαν· μῦ δὲ τὸ πλήρωμα αὐτῶν, τότε ἀρεῖ πνῦμα φοβερὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ πᾶσαν πλῶ γλῶ, ἐ συναχθήσονται τὰ ὀστᾶ τῶν ἀνθρώπων, ἕκαστον πρὸς πλῶ ἁρμονίαν αὐτῦ ἐ ἁρμοσθήσονται· ἐ κολληθήσονται· ἐ ἀναβήσεται ἐπ' αὐτὰ νεῦρα ἐ σάρκες, ἐ δοθήσεται ἑκάστῳ τῷ σώματι ἡ ψυχὴ αὐτῦ ἀφθαρτος ἀπολυθεῖσα τῆ

mus; tantum accrescit gaudium; inteoditur lumen, augescit gloria nostra. Eodem modo ratiocinati te velim, de animabus peccatorum: illæ namque initio, cum primum infunduntur in corpora materno adhuc otero clausorum infantium, Deus bone, quam venustæ, & ab omni macula remotæ fuot! Cum vero jam in vitam mortalem intraverint cœperintque peccare, subito dissimiles sui tenebricosæ evadunt animæ: cum autem profundius se immergunt ac volutant in cœno peccatorum, tanta inficiuntur nigredine, ut fuligo ad illam candida queat dici. Memori istiusce repone animo, fili, passercule mihi dilectissime, ad salutem tibi profutura. *A. NICEP. COÆVO EX MSS.* *obscuratus autem per peccata,*

157 Post hæc Epiphanius, assumpto secum Andrea, ad S. Agathonici *b* concessit, electaque prope Phialam e sedn, quod illa strepitu populi careret, sic socium alloquitur: Dic age, quodnam primum operum omnium fecit Deus? cupio id ex te, tamquam mellifluo lactifluoque fonte, modo discere. Cujus desiderio satisfacturus Andreas; Deus, inquit, cum Verbo suo sanctoquin Spiritu perpetuo fuit; & priusquam aliquid illorum, quæ modo conspiciuntur, existeret; sileotio & placida tranquillitate gaudens in id ipsum Altissimus (non enim erat quo cum colloquerctur) producebat sine tempore Verbum Deum, cum sancto Spiritu, ex mente sua atque ore ignifero. At tu quidem, fili mi, probe prudenterque hæc intellige, ut & aliis vicissim prodesse possis. Deinde statuit Altissimus & mundum producere, dixitque: Fiant sæcula, & continuo facta sunt. Primum itaque suum locutus est Verbum, & hoc genitum perfecit opus intentum a Patre. Atque hoc illud Verbum est, quod ante omnia sæcula citra corruptionem aut immutationem sui Pater progenuit: id quod Generatio Dei Verbi appellatur. Cum igitur genitum esset ex Deo Patre Verbum, constitutum est primum rerum ceterarum principium, quod in se ipso fundans sæcula numquam terminanda, totum creationis opus ad finem perduxit. Est itaque fundamentum in Verbo, & Verbum apud Patrem; quod in fine tandem sæculorum salutis nostræ causa ex Maria Virgine humanam assumpsit naturam. *b* *c* *Deinde explicat æternitatem Verbi divini:* *per quod primum creata sæcula,* *P*

158 Rursum Epiphanius: Nunc velim, inquit, rudi saltem modo, edisseras; quæ sæculorum substantia sit. Et Andreas: Est, inquit, nunquam terminanda extensio; puta perpetuitas temporum atque annorum infinita. Essentia vero illorum est spiritus unus, multiformis atque admirabilis, per septem signa decurrens; quæ mente intelligere datum est tum Angelis quam hominibus. Et hi quidem principium & facultatem gradiendi nacti sunt, Domino viam eis tribuente; hortamur vero nos & excitant, ut per illa tendere ac progredi numquam desinamus. Via autem sæculorum principium quidem habet, exitum non habitura in æternum. Gradi cœpit illa sæculorum via primus generis humani parens, sed hactenus exitum invenire nequivit propter nos: nos quippe cum ipso unum sumus, propter generationem & sanguinis conjunctionem. Ad hoc enim usque tempus septem sæcula mundi hujus, quæ per annos mensurantur, non sunt evoluta: cum vero expletus eorum ersus fuerit, tum suscitabit Dominus spiritum formidabilem super universam terram, & congregabuntur ossa hominum, in suam quodque sedem ac ordinem coagmentanda & conjungenda, nec non nervia carnibusque contegenda: tum soa etiam cuique corpori restituetur anima, incorruptibilis postquam manens soluta fuit tabernaculo suo, in quo nunc *quorum nullus futurus finis,* *effectus semen curfus in fine mundi,*

A NICEP. COÆVO EX MSS. nunc incluſa detinetur, Tum & Angelus tuba canet cum magno ſonitu ac tremore, & reſurgent in ictu oculi omnes mortui, & deſcendet e cælo Judex redditurus unicuique ſecundum opera ejus.

Eccl. xviii. 2 Tum vero tandem aliquando ſæculi octavi principium aderit; quemadmodum & Salomon loquitur: Da portem ſeptem, nec non & octo. Hoc porro ſæculum, nunquam complendum, tranſigetur a juſtis in gaudio incomparabili, a peccatoribus vero in pœnis indefinentibus. Homines quippe, poſt reſurrectionem mortuorum generalem, mori aut extingui non poterunt: perennabit paradiſus cæleſtis, inferni tormenta non terminabuntur, ſæculum ipſum in omnem æternitatem ſine modo ac fine extendetur: ὁ αἰὼν quippe ſeu ſæculum, Græcis explicatur ἀεὶ ὤν ſeu ſemper exiſtens, utpote quod termioum neſcit, quod indefinenter currit, quod ad ſummum pertingere aut compleri omnino nequit.

& in æternitatem bonam malamve mutabitur.

Condidit antea ſæculi, docet,

159 Reſumens Epiphanius: Quod nam alterum, ait, Dei opus? Reſpondet Andreas: Jam dixi primo loco ſæcula producta eſſe: quia enim corporea expers eſt Altiſſimus, illam inprimis partem B mundi, quæ incorporea, intelligibilis, nullius materiæ admixtione gravata, ipſique vicinior eſt, moliri cœpit. Et Epiphanio quærente; Virtutomne cæleſtium univerſus exercitus, periter an diviſim, ut reliquis creaturis factum, aliis aliis ſuccedentes, in mundum introductus eſſet: ita diſſeruit B. Andreas: Potuit quidem Deus omnes omnino Angelorum legiones, verbo unico productas, circum tremendam inacceſſibilis gloriæ ſuæ thronum collocare ſimul: verumtamen, ſicuti quæ videmus mundi hujus inferioris elementa atque principia ſucceſſive molitus eſt; ſic & ſpirituum Angelicorum, qui cælos incolunt, alios aliis ſucceſſiſſe, dicendum videtur. Condito autem illo, quem diximus, ſpi-

creator eſſe novem choros Angelorum,

rito moltiformi ſæculorum, deſumpſit inde (quemadmodum corpora formavit e terra) quo puriſſimos ſanctiſſimoſque cæleſtium virtutum genios faceret; ac primo quidem loco Cherubinos, deinde Seraphinos, poſtea Thronos, tum Dominationes, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Angelos, Archangeloſque. Illorum vero numero infinitorum ſpirituum primas tenent Michael, Gabriel, Uriel, Raphael, nec non Samael, qui mox e cælis dejectus, Satanas factus eſt; non quia adorare Adamum C renuit, uti quidam fabulatores ſuſpicati ſunt; nondum enim formatus erat homo: ſed quod induxerit in animum, collocare in nubibus thronum ſuum, volueritque ſimilis eſſe Altiſſimo, gloriam ei ſuam invidens; hinc Deus illum, cum toto ejuſdem conſilii exercitu, e ſummo in imum præcipitem dedit. Conſtituit igitur Deus ordines Angelorum permagnos; quorum humano computandi modo numerus invenirí non poteſt; quemadmodum unigenitus Dei filius paſſionis ſuæ tempore B. Petro dixit, poſſe ſe pluſquam duodecim legiones Angelorum exhibere. Nunc vero unde ſpiritus illi ſuperbi exciderunt, eo homines, qui ſalvantur, numeroſi aſcendunt; ut decimus Angelorum Chorus ſuppleatur. Manifeſtum itaque eſt, ſecundo loco productos eſſe ſpiritus cæleſtes.

& poſtea quæ ſub cælo ſunt.

160 Quærenti iterum Epiphanio: Quid porro Deus condidiſſet loco tertio; Erebum, reſpondit Andreas, & chaos, tenebras & aquam, ignem & nebulas, & cæcam inferorum regionem. Tunc aqua non ſtabat immota, ſed fluctuabat & agitabatur: Spiritus quippe Domini, ut loquitur Scriptura, ferebatur ſuper aquas, rectoque procedens tramite illas undique fovebat. Neque tamen putes, σκλωῶν, ἐφ' οἷς νῦν ἡ ἀποκλεισται. Καὶ τότε D σαλπίσει ὁ Ἄγγελος φωνῇ ἐ τρόμῳ, ἡ ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ ὡ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Καὶ καταβήσεται ὁ Κριτὴς, ἡ ἀποδώσει ἑκάστῳ κ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ τέλειωθέντα λοιπὸν ἀρχὴν δέχεται ὁ ὄγδοος αἰὼν, ἡ καθώς φησιν ὁ Σολομών· Δὸς μερίδα τοῖς ἑπτὰ, καί γε τοῖς ὀκτώ. Πλήρωμα δὲ ἕξει ὁ αἰὼν ἀκένητος· ἔξει δὲ τὸς δικαίως ὁ ἀσυλλείτῳ εὐφροσύνῃ, ἡ κολάσει ἀλιπῶς τὸς ἁμαρτωλός· οἱ γὰ ἄνθρωποι, ἀφθαρτοι ἡ ἀθάνατοι ἔσονται μ τέλ ὡ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἀλιπὴς τε ὁ παράδεισος, ἡ ἡ κόλασις ἁπλήρωτος, ἐ ὁ αἰὼν ἀσωπίλητος ἐ ἀπέραντος· αἰὼν γὰ ἐμπλωθύεται ὠκπιεύμενος ὢν ἀεὶ εἰς τὸς ἀπεράντους ἡ ἀπροδάτους κατοικήσεις, ἄπρακ ἡ πλήρωμα μὴ κεκτημένος τὸ σιώλον.

Condita antea ſæcula, docet,

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ποῖόν ἐστι δᾶπρον δημιούργημα τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Οἱ αἰῶνες ὡρῶτον αὐτοῦ κτίσμα πεφήνασιν· ἐπειδὴ γὰ ἀσώματός ἐστιν ὁ Ὕψιστος, ὡ ὡρώτως ἀσώματον, νοερόν τι ἡ ἄϋλον, E τὸν περὶ αὐτὸν ἐδημιούργησε κόσμον. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Αἱ τῶν ὑρανίων δυνάμεων στρατιαὶ ὡ μιᾶς παρήχθησαν εἰς τὸν κόσμον εἶναι, ἢ ἦν καθ' ἕν, ὡς ἤκτίσεις; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ἠδυάτο ἡ ἐπὶ λόγῳ πάντας τὰς ἄνω λεγεῶνας παρασῆσαι τῷ φοβερῷ θρόνῳ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τῆς ἀσέκτου· ἀλλ' ὥσπερ τῷ τῇδε κόσμῳ ὁρίσθια στοιχεῖα ἐν καθ' ἓν ἐδημιούργησεν, ὅτω ἐ τὰς ἄνω στρατιὰς πλειουργηθῶαι. Δημιουργήσας δὲ τὸ πολύμορφον πλῆθος τῶν αἰώνων, ἐκ αὐτοῦ ἔλαβεν, ὡς ἀπὸ γῆς τὸ σῶμα, ἐ τὰς ἀχράντους ἐ παναγίας δυνάμεις τῶν ὑρανίων δυνάμεων ἀποκαπήσας ἐδημιούργησεν, ὡ ὡρώτως τὰ Χερουβὶμ, ἔπειτα Σεραφὶμ, εἶτα τὰς Θρόνους, τὰς Κυριότητας, τὰς Ἀρχὰς, τὰς Ἐξουσίας, τὰς Δυνάμεις, τὰς Ἀγγέλους ἡ Ἀρχαγγέλους, τῶν ἄνω ἀπείρων μυριάδων ἡ χιλιάδων τῶν ὑρανίων δυνάμεων, Μιχαὴλ ἐ Γαβριὴλ, Οὐριὴλ ἐ Ῥαφαὴλ, ἡ Σαμαὴλ, οἱ ὡρωτόκτιστοι τῶν ἀτωμάτων δυνάμεων· Οὗτος ὁ Σαμαὴλ ὑπάρχει ὁ σατὰν, ὁ ῥιφεὶς ἐκ τῶν ὑρανῶν, ὁκ ἐπειδὴ ὡροσεκυύνησε τὸν Ἀδὰμ, καθώς τινες μυθολογοῦσιν ὑπολήφασιν. (Καὶ δὴ ὡκ ἐῶ ἀνθρωπος ὤν τι πλαθεὶς) ἀλλὰ ὅτι ὑπόνησε F σῆσαι τὸν θρόνον ἐ νεφέλαις, ἐ ἵστεσθαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ, ὥστε τέλ δόξαν Κυρίου ὡφειφθόνησεν, ἐ διὰ τοῦτο αὐτὸν ὁ Θεὸς καπερήμνισεν ἄνωθεν κάτω σὺ πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, μεθ' ὧν ταῦτα ἐβαλλάσατο. Τάξεις οὖν μεγάλας ὁ Θεὸς ὑπεστήσατο, μέτρῳ ἀνθρωπίνῳ μὴ ἀεὶθμυμένας, καθὼς εἶπεν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ὀ τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ· Ὅτι ἠδυάμην πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας παρέστησαι Ἀγγέλων. Ὅθεν ὅτου ἐξέπεσον, ἐκεῖθεν ὁ χορὸς τῶν σωζομένων ἀνήγεται, ὅπως ἀναπληρωθῇ τὸ δέκατον τάγμα τῶν Ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. c Δῆλον οὖν ὅτι ὁ δεύτερος χρόνος αἱ ἄνω στρα- c
τιαὶ ὑπλειτουργήθησαν.

& poſtea quæ ſub cælo ſunt.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· d Τέτου ὁ Θεὸς τί ἐποίησεν; d
Ἔφη ὁ Ὅσιος· Ἐποίησεν Ἔρεβος ἡ χάος, σκότος ἡ ὕδωρ, πῦρ ἡ ὁμίχλας, ἐ τὰ ἀφεγγῆ χωρία τῶν κατα χθονίων. Τότε ὕδωρ ἀκίνητον ἐκ ἦν, ἀλλὰ κλυζόμενον ἐ κυύμενον· πνεῦμα γὰ Θεοῦ ἐπεφέρετο, ὡς φησιν ἡ Γραφὴ, ἐπάνω τοῦ ὕδατος, ἡ εὐθυτόρως ἐπήγαγεν αὐτῷ εὐθείας, ἡ ἐφείθαλτε τὸ πνεῦμα τοῦτο.

Οὐχὶ

A Οὐχὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λῶ, μὴ γένοιτο, ὡς τινες ὑπειλήφασιν· πνεῦμα δὲ ἦν καὶ αὐτὸ δημιουργηθὲν, ἀφ' ἧς οἱ ἄνεμοι ἐπλεκτουργήθησαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τῶν ἐστιν ὁ γνήσιος Πατὴρ, καὶ ὁ γνησθεὶς Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ἐκ τῆ ἀνδρώπε συνθέσεώς ἐστι τὸ πᾶν κατανοῆσαι· νῦς γὰ ὁ Πατὴρ, λόγος ὁ Υἱὸς, Πνεῦμα σκέπη ἡ δύναμις, διῆς ἡ αὐθέντια ἀνακινέομβο· καθάπερ γὰ νοῶ τις ἰδιωτικῶς), ὁ δὲ νῦς λόγον καὶ πνεῦμα, συνεσχῆσθαι δὲ εἰς ἕνα σωμὸ τῷ σώματι ἀνθρωπον· μεσὰ γὰρ ἡ ψυχὴ, καὶ λογικὴ, καὶ πνευματικὴ χηματίζει, ἄλλη πη ἡ τῆ ψυχῆς ὑπόστασις, ἄλλη πη τῆ νοὸς, ἑτέρα πη ἡ τῆ λόγε, ὡς οἶμαι· ἀλλὰ μία τῶν ἐγκαπόρων ἡ οὐσία, ὡς προεῖπον, καὶ μία ἡ φύσις, καὶ αὐτὴ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἐν αὐτῆ τὸ θέλημα πάρεξ τῆ σώματος. Καὶ ταῦτα ἐρευνᾶ καὶ τὰ περὶ τῆ Θεότητος, καὶ ἀρήσεις Πνεῦμα Θεῦ, νοῶ Πατέρα, καὶ λόγον τὸν μονογενῆ αὐτῆ Υἱόν· διὰ γὰρ τῶν τριῶν τῶτων ὑποστάσεων εἷς Θεὸς καὶ ὁρᾶται καὶ κηρύσσεται θεοσεβῶς.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἆρά γε τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφόν ἐστιν; ε Ὁ μακάριος ἔφη· Μὴ γένοιτο πίκον· οὐ γάρ ἐστε, ὡς ἔφης ἀνθρωπόμορφον, ὅτι ὁμοιοῦ τινι κτίσματι· ἀλλ' ὅτι ἐώρακεν αὐτὸν τις ὡς ἐστι, ἵνα τὸ αὐτῆ μορφὸ δηγήσηται. Ὁρᾶται δὲ Θεὸς πολλάκις τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτῆ, χηματίζων ἑαυτὸν, ὡς ἡ δύναμις ἀπαιτεῖ τῆ βλεπομένων ἰδέᾳ αὐτόν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστιν ὁ Χριστὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν τι Θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι κεκτημένος ὑπόστασιν; εἷς δὲ πάλιν Υἱὸς διπλᾶς ταῖς φύσεσι προσαγορεύεται; Ὁ Ὅσιος ἔφη· Ὁ Λόγος τῆ Θεῦ, καθὼς ἔφη Γωάννης ὁ Θεολόγος, σὰρξ ἐγένετο, ἐ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, οὐκ ἀλλοιωθεὶς τὸ εἶναι Θεὸς, ἁπαγε· ἀλλ' ὢν Θεὸς ἦτος Λόγος ἐ ἄνθρωπος ἐν ἀληθείᾳ ἐγένετο, βροτείαν ἔχων φύσιν ἐ θέλησιν, μία τι ἐκ τῶν ἑκατέρων ὑποστάσεις, δύο τι οὐσίαι, ἓν τι πρόσωπον τῆς Θεότητος· ἐπειδὴ ἐν τῆ θείκῆ Λόγῳ ἐτάγη τὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτῆ σεβάσμιον πρόσωπον. Εἷς δὲ Υἱὸς ὀνομάζεται, καθότι ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἡ ἀνθρωπότης αὐτῆ ἐ ἡ Θεότης χηματίζουσιν. Καθάπερ πολλάκις C καὶ ἁπλῆ φύσις τῆ ὕδατος πεπηγῶτα δύο προσηγορίας f [δέχεται]. Καὶ γὰρ ὅτι ἐστὶ ὕδωρ ἰδιάζον, μίαν ἔχει προσηγορίαν· ὅταν δὲ εἰς πάγος κατενεχθῆ, ἐπ' ἀνάγκης καὶ ἄλλην προσηγορίαν προσλαμβάνει τῆ καλεῖσθαι πάγος. Λοιπὸν παῖτω τρόπω καὶ ὁ Θεὸς Λόγος· ἕως ὅτε οὐκ ἐσαρκώθη, ἦκεν Θεὸς μόνον· μετὰ δὲ τὸ σαρκωθῆναι, ἐ Θεὸς ὁ Λόγος, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπε ὀνομαζόμενος g [εἷς Υἱὸς ἐκ δύο φύσεων].

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ ὐρανὸς ὁ ὁρώμενος ἐπάνω αὐτῆ τί ἔχει ἐπισεγάζων; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὥσπερ ὑποκάτω τὰ νέφη τῆτον καλύπτουσιν, ὕτω καὶ ἐπάνω τῆ φορᾶ τῶν ὑδάτων ἐστέγασαι. Λέγει γὰρ ὁ Δαυὶδ· Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτῆ. h Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἆρα πόσοι ὐρανοὶ δοκοῦσιν εἶναι· εἷς κ' τὸν Μωσῆν, ἢ ἐ ἄλλοι; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὁ μὲν Μωσῆς τοῖς ἐν σκιᾷ καὶ τῷ λύχνῳ προσηλωμένοις Ἰουδαίοις ταῦτα ἔλεγεν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ὐρανὸν φαινόμενον ἐ τὴν γῆν, ἵνα ὐρανὸν σημαίνων. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ αὐτὸς νομοθέτης ὢν τῆς νέας χάριτος, ἐκέκραγε λέγων· Ὁ Θεὸς οἶδεν ἁρπαγέντα τὸν τοιῆτον ἄνθρωπον ἕως τρίτε ὐρανῦ.

illum, de quo hic agimus, Spiritum fuisse sanctum, uti quorumdam fert sententia; sed & ipsum creatum ab eodem artifice, a quo venti producti sunt. Denno interroganti Epiphanio, Quo pacto Pater, genitor; & Filius, genitus; & Spiritus, sanctus esset: Id, inquit Andreas, ex compositione hominis bellissime datur intelligi. Mens siquidem nostra Patram, ratio Filium, spirandi attrahendique aarem facultas Spiritum adumbrat: quemadmodum enim sua auique mens, menri vero sua rario & spiritualitas inest, ita unum cum corpore constituunt hominem. Anima quippe intellectualis, rationalis, & spiritualis est & alia quidem animæ, alia mentis, alia rationis hypostasis, uti puto: at vero substantia, natura, operandi vis, atque voluntas, in iis una eademque deprehenditur extra corpus. Atque hæc ipsa cum divinis velim sedulo compares, reperturus utique spiritum pro Spiritu Dei sancto, mentem vero pro Patre, rationem pro Filio ejus unigenito esse: per tres enim hypostases hasce unus & cognoscitur & prædicatur, ut par est, Deus. A. NICEP. COAEVO EX MSS. *Adumbrat tria Personarum in una Deitate substantiam.*

161 Dictis hisce Andreæ ita subjecit Epiphanius: An itaque Deus humanam habet formam? Cui Andreas: Nequaquam, fili mi; non enim humanam, quam ais, speciem, nec similitudinem creaturæ cujusvis habet: imo neque vidit illum quispiam, sicuri est, ut qualirer se habeat ejus forma, narrare possit: sed quando electis suis apparet, quod fit ereberrime; assumpta forma alia, accommodat sese imbecillitati desiderantium aspectum sum. Quomodo autem, interrogat Epiphanius, Christus simul Deus est & homo, in Deitate vero & humanitate quomodo subsistentiam habet? Quomodo iridem unus dumtaxat cum sit Filius, naturam habere duplicem asseritur; Quæ ita solvit S. Andreas: Verbum divinum, uti loqnitur S. Joannes Theologus, caro factum est & habitavit in nobis, non amissa Deitate, nullo modo; sed illa retenta idem Verbum vere homo factum est, mortali assumpta & natura & voluntate; utriusque autem una erat subsistentia, substantiæ binę, una Deitatis persona: quoniam ex Verbo divino provenit veneranda persona humanitatis illius: nuncupatur autem Filius unus, propterea quod in una subsistentia humanitas divinitasque consistant. Sic non raro fluida aquæ natura, in glaciem durata, dupliceem accipit nomenclaturam; nam cum aqua simpliciter est, unico dumtaxat appellatur nomine; cum vero ipsam gelu conglaciat, necesse omnino est & aliam proferre nomenclationem, & glaciem vocare. Eodem plane modo se Deus Verbum habet; quamdiu incarnatum non fuit, audivit solummodo Deus: postquam vero incarnarum fuit, & Deus Verbum & Filius hominis appellari cœpit: unus filius ex duabus naturis. E *& in una Christi Persona naturarum dualitatem.* Joan. 1. 14 F

162 Dic porro, ait Epiphanius, Cælum istud, quod oculis incuemur nostris, quid tandem habet, quo superne tegatur? Et S. Andreas: Quemadmodum partem cæli inferiorem sæpe conspectui nostro eripiunt nubes; ita & pars ejus superior multa aquarum vi obtecta est; testante Propheta David, Qui tegis aquis superiora ejus. Epiphanius rursum: Quot cælos, esse putas, unumne cum Moyse, an & plures? Ad quæ Sanctus: Moyses quidem Judæis, in ignorantiæ caligine versantibus minimamque ad lucem cæcuriemibus, isthæc cecinit; In principio creavit Deus Cælum visibile & terram, cælum unum significans. Beatus vero Paulus, qui & ipse in lege nova gratiæ Legislator fuit, elata voce ita exclamavit: Deus novit hominem ejusmo- *Supra cælos visibile aquas esse ait:* Ps. 103. 3

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

di raptum uſque ad tertium cælum. Ille de cælo uno, quod oculis patet, loquitur; Apoſtolus autem, & illud & alios inſuper cælos, qui non videntur, aſſerit eſſe. Par itaque eſt, fidem habeamus recentiori potius Legislatori: cum certitudine, veritate, auctoritate majori ſubnixa ſint, quæ lego nova comprehenduntur.

ſupraque hos Angelos,

163 Hic Epiphanius: In cælo, inquit, ſunt rationabilium ſpirituum exercitus, quos ſuper Deus ipſe eminet: id capio. Verum ſupra Deum quid tandem reperitur? id, amabo te, nunc declara. Et Andreas: Per Jeſum, ait, ſublimes tu quidem & portentoſas ponis quæſtiones! Verumtamen & illas tibi explicatas dabo. Sublimiori cunctis virtutibus intelligentia prædita loco reſidet Deus, cujus ad dexteram Chriſtus Dominus admirabilem thronum, inſtar fulguris rutilantem, occupat: ex ipſo autem tam vehementes procedunt luminis radii, ut cæleſtes ſpirituum ordines perſtringantur. Supra Deum copioſus aer, electrum ſpecie ſua, candore nivem referens, in ſublime extenditur; ſed illo ſublimior Deus: & rurſus in altitudinem immenſum & latitudinem, pelago vaſtiſſimo parem, aer ille diffunditur; ſed & hic ubique Deus. Ceterum, fili mi,

Et ſupra hos Chriſtum;

B quamcumque in partem altitudinis iſtius conjeceris oculos, nullum uſquam aeris terminum aſſequeris,

ſupra omnia vero exiſtit divinum Deitatem.

uti nec ipſius Divinitatis. Abyſſus enim abyſſum invocat, videlicet admirabilis eſſentiæ ac fulgoris Deitatem, nulla oratione explicandam. Talia loqueotem mirarus Epiphanius: Uode tibi, inquit, rerum iſtarum tam prompta notitia & explicatio, quaſi ſemper in iis cognoſcendis verſatus eſſes? Reponit vir Sanctus: Cum oculos mentis interiores aperuerit atque illuminaverit cuipiam Deus; plurima ille & videt & cogooſcit, & cognoſcendo obſtupeſcit.

Ἐκείνῳ λέγει ἵνα τὸν ὑπερὸν τὸν ὁρώμενον· ὁ δὲ D Ἀπόστολος ἐ τὸν ὁρώμενον ἐ τὰς μὴ βλεπομένας. Χρὴ οὖν πιστεύειν τῷ νέῳ νομοθέτῃ· τὰ γὰρ τῆς νέας χάριτος πληροφορίας ἀνάμεσα ἐ πάσης ἀληθείας ἐ σεμνότητος.

Ἐπιφάνιος ἔφη· Ἐν τῷ ὑρανῷ εἰσι τὰ νοερὰ θεῖα στρατεύματα, ᾧ ἐπάνω τούτων ὁ Θεός ἐστιν· ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ τί ἐστι; ἀπάγγελόν μοι παρακαλῶ. Ὁ Ὁσιος λέγει· Μὰ τὸν Ἰησοῦν ὑψηλὰ ᾧ ἄπορα λέγεις ἐρωτῶν! πλὴν ἐρῶ σοι ᾧ αὐτό. Ἐπάνω πάντων τῶν νοερῶν διωμένων ἐστιν ὁ Θεός, ἐ ὃν δεξιῶν αὐτοῦ κάθηται ὁ Χριστὸς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ, ὡς ἀστραπὴ χειματίζοντος· ἀπορροὰ δὲ φοβερὰ φοβερῶ φωτὸς ἀπ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται διαστίφων τὰ ὑράνια πάγματα. Ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἠὴρ ὥσπερ ἤλεκτρος, λευκὸς ὡσεὶ χιών, ᾧ αὐτὸς ὑπάγει εἰς ὕψος ἀπλήρωτον, ἐ ἐπ' αὐτῷ ἡ Θεότης, ᾧ πάλιν ὑπάγει εἰς ὕψος φοβερὸν ἐ ἀχανὲς πέλαγος ὁ ἀὴρ ἐκεῖνος, ἐ ὃ αὐτῷ ἡ Θεότης. Λοιπόν, τέκνον, πλήρωμα ἐκ ἔστι τοῦ ὕψους ἐκείνου, κἂν ἐνθεν ἴδῃς ἢ ἐκεῖθεν τὸ E αὐτό· ἀκραν γάρ ποτε οὐκ ἐλείπης τοῦ αἴρος ᾧ τῆς ἀοράτου Θεότητος· ἄβυσσος γὰρ ἄβυσσον ἐπικαλεῖται τὸν τῆς Θεότητος φοβερὸν ὕψιον τε ᾧ ἀστραπὸν ᾧ ἐπαπόρρητον Θεότητα. Ἐπιφάνιος λέγει· Πόθεν ταῦτα ἐπ' ἀνθρώπῳ ὄντι γινώσκεις ἐ λέγεις, ὡς πάντοτε αὐτὰ ἐπισάμενος; Ὁ Ὁσιος ἀπεκρίθη· Ὅτι τινὶ ὁ Θεὸς τὰς νοερὰς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ἀποκαλύψει ᾧ φωτίσει, πολλὰ βλέπει ᾧ ὁρᾷ, ἅπερ ἐ βλέπων ἐξίστατο.

ANNOTATA.

a *Ms. Vatic.* πιστεύει γε ὁ ἁμαρτωλὸς ἐ ὁ ἐν ἀνάγκαις ψυχῆς γινόμενος.

b Agathonici *eccleſia, Palatio vicina, eidem denique circa annum* 580 *incluſa fuit a Tiberio Imperatore, de qua porro videri poteſt Cangius lib.* 4 *cap.* 6 *n.* 5

c *Quotannis ſemel, in die Epiphaniorum, Græci aquam venditiam conficiunt, in magno ad id præparato vaſe, inſtar fontis baptiſmalis; quod vas hic* σκάλα, C *in Euchologio vero Goar pag.* 449 φιάλη *nuncupatur.*

d *Quamquam locus hic ſatis intelligi poſſit; lubet tamen ex Ms. Mazar. eumdem paulo variantem adſcribere, ut eligas, qui magis placet; habet autem ſic:* Δῆλον ὅτι δέκτην τοῦτο τὸ ὑπερῶιον ἐμπυγίου οἴου.

e *Tota hac quæſtio cum reſponſione ſua deſideratur in Ms. Mazar.*

f *Addit Ms. Vatic.* ὁ λογιδέστατος.

g *Ibidem legitur:* τηνικῦτα οὖν ὁ ἐνδεχῆς.

h *Pluribus hæc diſtum Ms. ſed obſcurius:* ὧν γὰρ τὸ Θεῖον διὰ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων ἢ ἀνεξίχνιαστον.

i *Ibidem additur:* Ἀνώτερον δὲ πάλιν διὰ τὸν ἐνεβατον F διδύς.

k *Ms. Vatic. interjicit* αὐλὴν: *non capio.*

CAPUT XXI.

Varias Scripturas naturaque phænomena explicat Epiphanio Andreas.

Explicat hoc de fuga Judæos prædicta a Chriſto, Matth. 24.

164 Hinc ad alia deflectens Epiphanios: Qui, ait, iſtud explicandum eſt, quod dixit Dominus: Orate, ut non fiat fuga veſtra in hiemo vel ſabbato? Quoniam, inquit Andreas, perſpicaciſſimus Dei oculus, qui tam ſub aſpectum cadentia, quam non cadentia, dudum ante cognoſcit ac proſpicit; illud quoquo providebat, fore ut Hieruſalem traderetur in manus Romanorum, ob inveredulitatem ſuam funditus evertenda; hinc iſtud vaticinium protulit. Nam ſi fuga in ſabbatum aut hiemem ineidiſſet; more ſuo jacentes per ſabbatum in grabatis Judæi, unde nec ſurgere ipſis nec fugam capeſſere ſas eſt, hoſtium manus nentiquam evadere potuiſſent: no autem in hiemem fuga in-

Ἐπιφάνιος λέγει· Τίνα λύσιν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· Εὔχεσθε ἵνα μὴ ἡ φυγὴ ὑμῶν γένηται χειμῶνος, μηδὲ σαββάτῳ; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἐπειδὴ εἶδε ὁ μέγας ὀφθαλμὸς ὁ προορῶν τὰ ὁρατὰ ᾧ τὰ ἀόρατα ὡς προγνώστης, ὅτι μέλλει Ἱερουσαλὴμ παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄπειρον ἐξάλειψιν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, προεῖρηκεν αὐτοῖς τοῦτο· ὅτι ἐὰν γένηται ἡ φυγὴ αὐτῶν ἐν σαββάτῳ κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν ἐν τοῖς σάββασιν ἐπὶ κράβαττον κείμενοι, ἐ ἀναπαύσει πῶς μὴ ἔχοντες ἐ φυγεῖν, ἀρόλως ἐμπεσοῦνται εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· ἐ τῷ δὲ χειμῶνι αὖμαι, διὰ τὸ κρύος ἐ

διὰ

A διὰ τὸ ἄβατον τῇ ὀρέων, ὅτι εἰ χ δύγωσι, πᾶ ἐχ-
σι κρυβῆναι, βίας ὕπης πολλῆς τὸ χειμῶνος ἐν τοῖς
ὄρεσιν ; Τὸ δὲ ἀληθὲς ἰωσήφατο, καθὼς αὐτοῖς
προφητεύσας ἀπεφήνατο· ἔπτερ γὰ, ὅτι λίθος ἐπὶ
λίθον οὐθὲ δὲ ὐχ ἀρεθήσεται, ἐ ἐγήρετο ὕτως.
a Μετὰ τινας γὰ χρόνους ἐλθὼν ἀπὸ Ῥώμης a [Οὐεσπασιανὸς χ Τίτος ὁ τότε υἱὸς], χ τὸ ῥῆμα Κυρίε πάν-
τα αὐτοῖς τὰ δεινὰ ἐπεπλεστεν, ὅτα αὐτοῖς ὁ δημιρ-
γὸς προκηρύξατο.

Ἐπιφάνιος ἔπτεν· Τί ἔπτεν ὁ Προφήτης, Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, ἐ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλ-
λει γνῶσιν ; Ὁ Μακάριος ἐφη· Ἐγγιστον τῷ Ἰορδά-
νῃ ἐ ἀρεῖτες τὸ ζητούμενον· b [Ἡ μέρα γὰ ὁ Πα-
b τὴς μαρτυρῶν τῷ Υἱῷ] καθὼς φῶς ὁ Υἱὸς ὁ βαπτιζό-
μενος· ῥῆμα τὸ ἐν μέσῳ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθότι
ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπῆλθε ἐπ᾽ αὐτόν. Παῦλος γὰ ὁ Α-
πόστολος λέγει περὶ τῦ Πνεύματος, Καὶ τὴν μά-
χαιραν τῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεῦ. Νὺξ δὲ ὁ
Πρόδρομος πρὸς τὴν θεότητα συγκεινόμενος, νὺξ
δὲ χ οἱ Ἰουδαῖοι· Γνῶσις δὲ, ἡ ἀναγγελομένη παρὰ
B Ἰωάννου τοῖς Ἰουδαίοις, τίνες.

Ἐπιφάνιος λέγει· Ἆρα τὸ ὕδωρ, τὸ ὂν τῇ νε-
φελῶν c βροχηδὸν ἐκ τῦ ἀέρος καταρχόμενον
ἀποῤῥέει, ὥσπερ ἀλλοθεν ὸ ταῖς νεφέλαις ἀπάγε ; Ὁ Ἅγιος ἔπτεν· Τὸ τόξον μου τίθημι, φησὶν ὁ Θεὸς,
ὸ ταῖς νεφέλαις. Τοῦτο οὖν τὸ τόξον προσάξει Θεῦ
συνάγει ὕδατα θαλάσσης ὡς εἰς ἄσκον, χ τίθησιν
ὸ τοῖς λαγόσι τῶν νεφελῶν, χ ὅπ νάπει ὁ Θεὸς
ὑετὸν δοῦναι τῇ γῇ, ἀναδίδοται πνεύματος ἦχος
σφοδρὸς ἐκ τ γαστρὸς τῦ τόξου, χ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο
d θρήνολόν ἐστι χ πραιτικόν. d Ὅτι οὖν τοῦτο προστέλ-
θῃ, χ παγώσῃ τὰ νέφη, χ διυγράνῃ αὐτὰ, τότε
πάλιν ἀναδίδοται ἕτερον πνεῦμα ὑδατόῤῥυτον, βρύ-
χον χ αὐτὸ βροντῆ, ἐ ἐμπίπλησι τὰς νεφέλας
τὸ ὕδατος· ὥσπερ γὰ σπόγγον πληροῦ αὐτάς. Καὶ
μ τοῦτο ἀνοίγεται ἕτερος θησαυρὸς ἐκ τῆ τὸ ὕδωρ
καπχόντων, ἐ προσέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ αὐτῦ
μ βροντῆς, ὁδὸν τοιῦν τῷ ἐρχομένῳ ὕδατι ἐπὶ
τὰς νεφέλας. Οὕτως οὖν ὁσάκις ἀνοίγεται θησαυ-
ρὸς ὑδατόῤῥυτος, ἐ βροντὴ ἀκούονται· βροντὴ γὰρ
C προπορεύεται τῦ ὕδατος· πολλάκις δὲ ἐ δίχα βρον-
τῆς βρέχει. Οὐκ αὐτὰ δὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀφ᾽ ἑαυ-
τῶν ἴσασιν, ἀλλ᾽ ὁ Δεσπότης Θεὸς τοὺς Ἀγγέλους
αὐτῦ διδάσκοντος καπεῖσατο, καθὼς ἔχ ἐπὶ πάντα
τὰ στοιχεῖα τῦ ὑραν.

Ἐπιφάνιος λέγει· Τί ἦρ τί ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς
ὁ Θεολόγον βροντῆς υἱόν ; Ὁ Ὅσιος ἔπτεν· Οἶμαι
διὰ τὸ ἀρύεσθαι αὐτὸν τὰ ἀπόῤῥητα ῥήματα τῦ
Εὐαγγελίε ἐκ τῆς ἀθανάτε πηγῆς· Κύριος γάρ ἐστιν
ἀπόῤῥητος βροντή. Αὐτὸς γὰρ ἀνέβη τῷ πνεύματι
εἰς τοὺς ὑρανούς, ὡς ὁ Ἀπόστολος. Νοητοὶ γὰρ Κυ-
ρίε ὑρανοὶ οἱ Ἀπόστολοι, χ ἐβρόντησεν δὲ αὐτοῖς τὸ
Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Κύριος γάρ ἐστιν ἡ
βροντὴ, Υἱὸς δὲ βροντῆς ὁ Θεολόγος· φοβερώτερα
γὰρ αὐτῦ ἄλλος βροντῆσαι ὐκ ἰσχυσεν· Υἱὸς Θεῦ
κατ᾽ ἐξαιρετικὸν τρόπον χάριν, ἄλλος τις ὐκ ἔστι. Βροντὴ
ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἔ υἱὸς χ χάριν ὁ Ἰωάν-
νης. Καὶ τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ ὁ Κύριος ἐπὶ τῦ σταυρῦ
ἐλεγῶ κρεμάμενος· Γύναι ἴδε ὁ υἱός σου. Καὶ ὠνέβη
πάλιν εἰς ὑρανὸς ὁ Κύριος μ τῶν ἐκ νεκρῶν αὐτὸν
ἐξαναστάντων, χ ἐκάθησεν ἐκ δεξιῶν τῦ Πατρὸς αὐ-
τῦ, χ τότε ἐβρόντησεν ὸ ἦχω σφοδρῷ τὸ ἁγίε Πνεύ-

cidat ideo, putem, orato jubet, quod frigore tunc omnia rigeant & montes invii sint: quod si etiam fugerint, nullum ubi lateant receſſum inventuri ſint, prohibente id hieme, in montibus inclementer ſaviente. Exitus autem prædictionem Chriſti veram fuiſſe eumulate ſatis comprobavit: quod enim dixerat, Lapidem ſuper lapidem iſtic noo reperiendum, ita patuit eventu: annis ſiquidem poſt aliquot, adveniens Roma Veſpaſianus eum filio Tito, univerſa, quæ vaticinatus erat Dominus, mala ſuper eos induxit. A. NICEP. COÆVO EX MSS.

165 Aliud iterum Epiphanius: Quid ſibi vult illod Prophetæ; Dies diei eructat verbum, & nox nocti annuotiat ſcientiam? Reſpondet Andreas: Adi Jordanem, reperturus utique quæſiti tui ſolutionem. Dies enim Pater eſt, teſtimonium perhibens Filii; quemadmodum & Filius baptizatus, lux eſt: Verbum, quod ibi inter utrumque mediat, Spiritus ſanctus, qui in ſpecie columbæ illuc deſcendit; quique ab Apoſtolo Paulo appellatur; Gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Noctis porro nomine venit Prædromus, nox utique, ſi cum Divinitate comparetur; nox item & Judæi. Scientia denique, annuntiata Judæis a Joanne, fidem deſignat. Pſal. 18. eodemque indicato Joanni Baptiſtæ. Ephe. 6. 17. E

166 Tum Epiphanius: Num illa, quam e nubibus depluere aquam videmus, e cælo deſcendens huc allabitur, an aliunde in nubibus coacta? Quæ in hunc modum ſolvit Andreas: Pono arcum meum in nube, dicit Dominus. Hic arcus, ita ſtatuenti Deo, cogit aquam maris veluti in utrem, reconditque in ſinus & receptacula nubium; cumque ex nutu Dei pluvia terris immittenda eſt, iogentem ſonum emittit ſpiritus ex arcu medio, violentus turbulentuſque. Quando igitur prodiit ille, nubeſque coegit ac madefecit: tunc turſum alius prodit ſpiritus, aqua pene diffluens, qui & ipſe tonitru exeitat; & nubes, non aliter quam ſpongiam, aqua repler. Poſt hæc aliud panditur aquarum receptaculum, proditque ſpiritus cum tooitru, viam faciens venientibus ad nubes aquis. Quoties autem aperitur hoc receptaculum, toties ſubſequitur pluvia & tonitru auditur: illud enim pluviam præcedit; quamvis tamen non negaverim, ſæpe terram irrigari pluvia, illo non prægreſſo. Neque vero, elementa iſta per ſe ipſa plunnt; ſed Dominus Deus conſtituit Angelos ſuos, qui uti cetera omnia cæli ſigna, ſic & iſthæc dirigunt atque gubernant. Quæ cauſa pluviæ & tonitrui. Gen. 9. 13. & tonitrui. F

167 Porro ſciſcitanti Epiphanio; Cur Chriſtus Dominus S. Joannem Theologum cognominaverit Tonitrui filium: Quia, reſpondet Andreas, ut mea quidem fert ſententia, ex inexhauſto fonte Domini, qui arcanum & ineffabile tonitruum eſt, arcana Evangelii ſui verba hauſit. Ipſe enim, æque ac Apoſtolus Paulus, in cælos raptus eſt; Apoſtoli namque, animati divinæ Majeſtatis cæli ſunt, per quos Evangelium intonuit auribus omnium creaturarum. Dominus certe Tonitruum, Theologus autem Tonitrui filius merito appellantur: ſiquidem nemo aliquis repertus ſit, qui altius illo intonuerit; nemo, qui filii Dei nomen propter gratiam eminentiorem meruerit juſtius. Adde quod ſanctus quoque Spiritus tonitruum ſit; cujus per gratiam filius Joannes. Sed & illud accedat, dixiſſe Dominum e cruce pendulum ſanctiſſimæ matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus. Nec omittendum, quod Dominus poſt ſuam a mortuis reſurrectionem, conſcenſis Cur S. Jo. Evangeliſta dictus filius tonitrui?

A. NICEP. COÆVO Ex mſs.

ſcenſis cælis ad dexteram patris collocatus, eum tonitru & ſono vehementi ſanctum Spiritum in ſpecie linguarum igneatum miſerit ſuper Apoſtolos. Caput autem Evangeliſtarum reliquorum Joannes eſt, qui & Equus albus, & Filius tonitrui appellatur.

unde & quid ſint fulmina

163 Fulgura deinde unde promicent, & quæ illorum ſubſtantia, eum quæreret Epiphanius; ita reſpondit B. Andreas. Siphones attrahunt tum marinam, tum fluviatilem, tum paluſtrem aquam; repletique aſcendunt ad capaciſſima receptacula ſe ipſos illic evacuaturi: poſteaquam vero impleverunt omnia, diſcedunt alio, ibique conſtanter permanent. Poſtea fulgur, quod receptaculis iſtis quodammodo præeſt & ſecuritatem præſtat, complectens in ſe omnem aquam, conſumit quiquid illi forte ex mari ſalſuginis ſordiumve permixtum eſt. Tum Angelus Domini deſcendens, ſacmſaoćţ Cruceis oſtendit lignum, & dulcedinem in aquas illas inducit. Denique fulgur, quod dixi, præcedens tonitrua, deſinit in conflictum nubium, illaſque expurgat & præparat, & ſicubi forte rariores reperit, in ſtatum ſuum illas componit: crebertime B vero etiam egreditur in aera, terraſque lumine ſuo ac ſplendore illuſtrat; non raro etiam, ubi acceſſeris vehementior impetus, ſulmen ipſum ad terram pertingit, & quidquid obviam nactum fuerit, violentia ignis ſui adullum, penitus conſumit: vis enim illius comburendi multo acrior eſt quam ignis noſtratis, ſortaſſis & inextinguibilis infernl. Nunc vero quod Deus iſtiuſmodi ſulmen, eum aquæ penetra labotatur, inducit; non ex meo cerebro promanat, fili mi; ſed ex Prophetæ ſenſu dicentis: *Pſ. 134.* Fulgura in pluviam fecit Deus: & alterius, qui ait: Fulminibus aquas ditigit, & tonitribus pluvias nubibuſque imbres ſpargit. Ceterum ſubſtantia fulminis ex igne cæleſti conſtat: quemadmodum enim radios ſuos ſol habet, quibus ſplendeſcit; ita fulgur ignis æterni, qui ſuper firmamentum exiſtit, ſplendor eſt. Denique velim cogites, ignem illum cæleſtem, quem Elias precibus ſuis ſuper ligna parata, ſuper holocauſtum, ſuper Sacerdotes confuſionis, & delatores Jeſabel cælitus accerſit: iſtiuſmodi enim ignis fulgor, materialis & vere exiſtens, ſulmen eſſe conſuevit. C

quo aliqui tab. Ioan. ab Elia miſſi.

169 Facta mentionne Eliæ; Num, inquit Epiphanius, vera narrant, qui Eliam in nubibus dicunt curru ſuo tonitrua & ſulmina excitare, & proſequi dracnnem? Nequaquam, fili mi, reponit Andreas, quin imo extremæ dementiæ eſt iſtiuſmodi nsrrationculis aures præbere; hominea namque mente capti talia cerebri ſui deliria ennſcripſerunt, Quale & illud, quod fabulantur nonnulli, Chriſtum Dominum, inſpectante Judæorum turba, e luto finxiſſe aviculas, eaſque, poſtquam vita inſpirata eſſet, in aerem projectas avolaſſe: atque iſtud; Nivem pro ſrina habitam ſuiſſe. Quemadmodum hæc autem ſplendide mentita, ſic & iſta a veritate alieniſſima ſunt, & ab hæreticis prodigioſa adulterata atque conficta; adeoque Chriſtiano cuilibet neutiquam admittenda. Abſit igitur, aut in cælos invectum, aut in curru etiamnum ſedere Eliam, dicamus: id verius, iſthac apud Deum gaudere prærogativa, ut tempore ſiccitatis terram aridam pluvia imperiatur. Nemo quippe in cælum aſcendit, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo. Elias vero, indutus carnem, vivit in terra; nemo eſt, qui ipſum cognoſcit. Vivit & Enoch, & mulorum verſatur in medio, quamματος, ὀξατοπέλας αὐτὸ ὁ ἐδει τυρεῶν γλωσσῶν ἐπὶ τὰς Ἀποστόλους. Κεφάλαιον δέ ἐστι τ Εὐαγγελιστῶν ὁ Θεολόγος, ϗ λαὸς ἱππ- ὀνομάζε), D ὁ υἱὸς βροντῆς.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πόθεν ἡ ἀστραπὴ ἔρχεται; ϗ τίς ἡ τούτου ὑσία; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Οἱ σίφωνες ἀνάγουσι ἐ θαλάσσης, ϗ ποταμῶν, ϗ λιμνῶν ὕδατα, ϗ γεμίζοντες ἑαυτὰς ἀέρχονται, ϗ κενῶσι ἑαυτὰς εἰς τὰς τῶ θησαυρῶν ἀβύσσους· ἐ ὅταν γεμίσωσι πάντας, διέστησαν εἰς τὰς συστάσεις αὐτῶ, διαμένουσι πάγιοι. Ἔστιν ἡ ἀστραπὴ ἀσφάλεια ἐτὲ τῶ θησαυρῶν ἐκείνων, ϗ σωίχει ἐ ἑαυτῇ ὅλον τὸ ὕδωρ, ἐ καπηδίσι αὐτῇ πᾶσαν τλὴ ἀλμὴν ἐ τὸν ῥῦπον, εἰ ἄρα ἐστὶν ἀπὸ θαλάσσης· ϗ καπέρχεται Ἄγγελος Κυρίε, ἐ ἐμφαίνει τὸ ξύλον τῶ τιμίου σταυρῶ, ἐ καταγλυκαίνει τὰ ὕδατα ἐκεῖνα· ϗ λοιπὸν ἡ ἀστραπὴ ἐκείνη προτορεύεται τῆς βροντῆς, πλέουσα εἰς ὁμαλὸν τῶ ἐ νεφέλαις ἀγωγῶν, ἐ προκαθαίρει ἐ προετοιμάζει· ἐ εἰ λάχη ἀραίωμα νεφελῶν, σωτίθησιν εἰς δύσιν. Γίνεται δὲ ϗ ἔρχεται εἰς τὸν ἀέρα, ἐπὶ τῆς γῆς αὐγάζουσα ϗ E φέγγουσα· πολλάκις δὲ εἰ ἔστι πλησθ- ἡ ὁρμὴ αὐτῆς, φαίνεται φθάνειν ϗ μέχρι τῆς γῆς ἀστράπτουσα, ἐ πᾶν ὅ, τι ἐπιλάβηται δαπανᾷ ἐ ἐμπυρᾷ. Καύσεως γὰ δύναμιν ἔχει ἐ ἑαυτῇ ὑπερφέρουσαν τὴν ἐντεῦθεν πυρός· ἴσως φημὶ ϗ τῆς ἀτβέστου κολάσεως. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς ἐ τούτῳ τῷ ἀστραπῷ διὰ χειρὸς βροχῆς παρέχαγε, ὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, τέκνον, ἀλλὰ τῆ Ἱερεμίου· Ἀστραπὰς γάρ, φησὶν, ὁ Θεὸς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν. Καὶ ἔτερος Προφήτης λέγει· Ταῖς ἀστραπαῖς ὁ καταδιώκων τὰ ὕδατα, ϗ ταῖς ἐπιβροντήσεσιν ὁ καταπείρων εἰς βρόχους, ἐ ταῖς νεφέλαις τὸ ὄμβρισμα. Ἔστιν δὲ τῆς ἀστραπῆς ὑσία ἐκ τῆ ἡφαιστείου πυρός. Ὥσπερ δὲ ὁ ἥλιος ἔχει τὰς ἀκτῖνας ἀπαύγασμα αὐτῆ, ὕτως ἐ ἡ ἀστραπὴ ἀπαύγασμά ἐστι τῆ αἰωνίε πυρός, ἥτις τῆ ἐπάνω τῆ σεμνώματος χηματίζοντος. Οὐράνιον δὲ πῦρ ἐκεῖνό μοι νόει, ὅπερ Ἠλίας προσδοκᾷ καπήγαγε ἐπὶ τὰς χίδακας ϗ τὸ ὁλοκάυτωμα, ϗ τὰς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, ϗ τὰς μηνυτὰς τ Γεζάβελ· τοῦτο τῆ πυρὸς ἀπαύγασμα πέφυκεν ἡ ἀστραπὴ, ἐνυλόν τε ἐ ἐυτόσατον. F

Ἐπιφάνι- εἶπεν· Ἀρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες, Ὅτι ὁ Προφήτης Ἠλίας ἐστὶν, ὁ τῆ ἅρματι βροντῆ ϗ ἀστράπτων ἐ ταῖς νεφέλαις; ϗ ὅτι δράκοντα διώκει; Ὁ Ἅγιος λέγει· Μὴ γένοιτο, τέκνον με· ἐσχάτης γὰ ἀνοίας τοῦτό ἐστιν ἐ ἀκοῆ προδέχεσθαι, ϗ θρυπτὸς γὰ φρενοβλαβῶς ἐξοικείας διανοίας ταῦτα συνεγράψατο· ὥσπερ ἐ τοῦτο, ὅτι τὰ σεμνεῖα ὁ Χειτὸς ἑαυτοῦ τῆ Γεθαίου ἐκ πηλῆ διαπλάττων, εἰς τὸν ἀέρα ἀπέρριπτεν, ἐμφυσῶν ϗ ἐπέτοντο· ἐ πάλιν ὁ χιὼν ἄλμορος ἐχνηματίζει. Ὥσπερ δὲ ταῦτα ἐστι ψεῦδ-, ὕτως ϗ αὐτὰ ψεῦδ- καθεστήκασιν, ὁπόσα οἱ αἱρετικοὶ νοθεύσαντες ἐσυγμάτισαν ἀλλόκοτα· e [ἐ χὴ ταῦτα πάντα Χειτιανὸν μὴ παραδέχεσθαι]. Ἠλίας οὖν εἰς ἁρπὴν ὐκ ἀνέβη, μὴ γένοιτο, ὑπ ἐτὶ ἅρματος καθέζεται· χάριν δὲ ἔχει ἐπὶ τὸν ὑετὸν τῆ παρακλεῖν τὸν Θεὸν, ὅτως ὁ ἐμπρεῖ ἀύδρῳ δίδωσι τῇ γῇ ὑετόν. Ἐτεὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν ἁρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῆ ἁρανῆ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τῆ ἀνθρώπε, ὁ ὢν ἐ τῷ ἁρανῷ· Οὗτος δὲ ζῇ ἐσαρκὶ χέτιν ἐπὶ γῆς, ϗ οὐδεὶς ἔστιν ὁ γνωρίζων αὐτόν. Ζῇ δὲ Ἐνὼχ, ἐ ἐμέσῳ πολλῶν ἀναστρέφεται,

A τα, ἐ ἰδεὶς ἐστι ὁ γινώσκων αὐτόν. Ζῇ δὲ ἐ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐ ἐστιν εἰς τ κόσμου, ὥσπερ μαργαρίτης ἐν μέσῳ βορβόρῳ ἐφεθεὶς, τῷ σὶ ἐ σαρκὶ ἐστὶ τ γῆς, ἀντιπρόσωπος Ἰησῦ Χριστῦ τῦ ἐξιλάσκεσθαι ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, ἀ τῦ ἀποτρέψαι τὸν δικαίαν ὀργὴν αὐτῦ τὸν καθ' ἡμῶν, ὁτὲ πλήρωμα πληθυνθῇ τὰ ἡμῶν πλημμελήματα τῷ ἀταλείψαι ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Πολλοὶ οὖν τῇ δικαίων ἐθεάσαντο αὐτὸν, ἀλλ' ὐκ ἐφανέρωσεν αὐτὸν διὰ τ ἄπιστον ἐ πεῖρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Ὅτε οἱ τρεῖς ἔτι ζῶσιν μέχρι τῆς συμπλεκίας, ἀ τότε μᾶ τῦ Ἀντιχρίστε ταλαίσωσιν, νικήσωσι αὐτὸν, ἀ ὕστε τ τῦ μαρτυρίε στέφανον ἀναδήσονται παρὰ Χριστῦ τῦ Θεῦ.

Ταῦτα μὲν ὕστε. Περὶ δὲ τῦ χαλκὸν δράκοντα ἡ ἀστρατὴ, ὐκ ἐωρίβαλλω, ἀληθὲς γάρ ἐστι· ἀλλ' ὐχ ὁ ἅγιος Ἠλίας ἐστράτων ἐστὶν, ἀλλ' ἡ Ἄγγελος Κυρίε, ὁ εἰς τῶν πτερύγων· Δράκων δὲ σπεῦδον γίνεται· θεωρεῖ ἡ δαίμων τὸν ὅρον, ἐ f [εἰς οἷον ἀρέσθη], ὁτι ἐστὶν, ἐσέρχεται, ἀ γίνεται σύμφυτος αὐτῦ ἐ σωπατρόφος ἐ συγκακῦργος· ἐ B προβαίνοντος τῦ χαλκῦ, ἀπεργάζεται ὁ δαίμων τὸν ὄφιν φαντασμὸν μέγαν ἐ φοβερὸν ἐ θρασὺ, ἀ κακὸν σφόδρα, ἐ ἡ χωρίζεται εὐτῶ τὸ σωλον, ἀλλὰ μένει ὁ αὐτῦ βλάπτων μεγάλως. Ἐντεῦθεν ὁ ὄφις γίνεται δράκων, θηρίον τιμὴν ἐ ἐχόλεστον· g [κάτει μὲν ἐ αὐτὸς κεῖ ἑαυτὸ κακὸν, ἀλλ' ὀδύσεται ἀ τὸν διάβολον, ἀ γίνεται διπλῶν τὸ κακὸν κατὰ τὸν λέγοντα· Εὗρεν ἡ σατανᾶς τὸν διάβολον. Ὅτε πεσὼν διαπονῇ ὁ διάβολος, ὁ ὁ τῷ ὄφει, ἐξελθεῖν ὁ τῦ φωλεῦ αὐτῦ τῦ βλέψαι, ἡ ἀπολέσαι ἀνθρώπους, θεωρεῖ ὁ Θεὸς ἄνωθεν, ἐ μὴ θέλων γλυφθαι κακὸν, κάει τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἀστραπῆς, ἀ δίθεως ἄρχεται ἀ τῦ δράκοντος βροντᾶν, ἀ ἀποστέλλει τ σίφωνα τῆς ἀστραπῆς, ἀ κατακαίει αὐτόν. Ὁ δὲ διάβολος, ὁ ὁ τῷ ὄφει ὑπερασπιζόμενος αὐτὸν, αἴρει αὐτὸν ὁ τῷ ἄερι, ἐ φεύγει ἀπὸ τῦ φοβερῦ φόβου ἀ τρόμου τ ἀστραπῆς. Φεύγων δὲ, ἐγκαλίζεται εἰς ἄνθρωπον ἀποκρεμασθῆναι, ὅτως ὁ C Θεὸς φειδόμενος τῦ ἀνθρώπου, ἀφεθῇ κακείνος· ἀλλ' εἰδὼς, ὁ τὰ ἀπόρρητα ἐπισκέμενος Θεὸς τὸν σκοτὸν τῦ ματαίου, ἔδωκεν σημεῖον τῷ Ἀγγέλῳ τ ἀστραπῆς φάσας· Ἄρον φίλον σωὶ ἐχθρῷ· τάπτει, ὁτι κἂν εἰς ἔγκοιλον φροσφύγῃ, κάσον εὐτὸν σωὶ αὐτῷ, ἀ ἐγὼ τ δῦλόν μου πλείονος παραμυθίας ἀξιώσομαι. Λοιτὸν ὅτι καταλάβῃ αὐτὸν, κἂν ἐπὶ δένδρου, κἂν ἐπὶ κάμπου, κἂν ὁ οἰκίᾳ, κἂν ὁ πλοίῳ, κἂν ὁ ἀνθρώπῳ φροσφύγῃ, ὁπὲ αὐτὸν τατάξει ἀ πφρόνει, ἐ πλὴ φύσιν αὐτῦ διαφθείρει· τὸν δὲ σατανᾶν δεσμοῖς ἐλύτοις ὑποβάλλων, τῇ ἀστρατῇ κατακαίει μέχρι τῆς σωπλείας τῆς πληρεσέτης ἀνταποδώσεως.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ χιὼν ὁ φερόμενος ὁ τῦ ἀρανῦ, πόθεν λαμβάνεται, ἢ πόθεν πήγνυται εἰς χιόνα μεταπεμπόμενος; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἱρόδηλόν ἐστι, ὁτι ἔτι τῦ ὕδατος ὁ ταῖς νεφέλαις χειματίζοντος, ἐξέρχεται ὁ τῦ στερεώματος τὸ πνεῦμα λεπτὸν ὡσεὶ ἔλαιον φροσάξει Θεῦ, ἀ αὐτὸ ἐπιπίπτει ταῖς νεφέλαις τῦ ὕδατος ἀναμέσως χειματιζούσαις, ἐ λαμβάνει τὸ ὑδωράγαν, ὃν τρόπον ἐ h τ ἢ κηρὸν ἡ δρόσος. Καπερχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τῦ ἀέρος, ὐχ οἷον δὲ ἐπὶ τῆς γῆς φθάνει λεπτότα-

quam omnibus ignotus. Vivit denique etiam Joannes Evangelista in mundo, ſicuti margarita in medio luto, ſic ut non appareat, latitans; ut in carne ante faciem Jeſu Chriſti deprecetur pro peccatis noſtris, juſtamque ejus adventus nos iracundiam avertat, quando delictorum noſtrorum completo numero deleturus nos in tertam veniet. Multi quidem Sanctorum intueri illum metuetunt, ſed aliis propter infirmitatis humanæ incredulitatem cutioſitatemque non manifeſtarunt. Atque hi tres ad conſummationem ſæculi vivendo pertingent, quando præliom cum Antichriſto commitentes, victoria potituri, ae gloriosa martytii corona a Chriſto Domino donandi ſunt. A. NICEP COÆVO Ex MSS. *hunc autem ait cum Enoch & Jo. Evangeliſta adhuc vivere.*

170 Atque illa quidem ita ſe habent, uti hactenus diximus: quoad draconem vero, quod ſulmine ictus date pœnas cogatur, nullus dubito; eſt enim veritati conſonum: attamen non Elia moderante & jaculante ſulmina, ſed Angelo Domini ad hoc deſignato. Audi vero draconis originem. Conſpectis dæmon ſerpentibus, quemcumque vult ingreditor, cum illoque unius quodammodo naturæ ſit, eum illo enutritut, cum illo malitiam ſuam communicat: procedente autem tempore, ſpectrum inde format immenſum, terribile, audax, atque va- E ſerrimum, a qoo nec ad latum unguem diſcedens conſtans incola, late vaſtitatem ac damnum circumfert. Hine tandem ſerpens ille fit draco, fera immitis & maxime pernicioſa, quæ quidem ex inſita ſibi natura ſatis noxia, per inhabitantem dæmonem duplo malitioſior fit, ex mente illius, qui dicit: Reperit ſatanas diabolum. Quando igitor viſum eſt dæmoni, ſerpentem incolenti, prodire e latebris ſuis, hominibus nocendi ac interitum inferendi cauſa; id ſpeculatus deſupet Deus, non patiens ad exitum perduci noſatia machinatoris conſilia, Angelo ſulmini præfecto, ea ſtatim divino nutu indicat: is autem continuo contra draconem ciere tonitrua, emittere ſulminis ſiphonem, & omni ex parte flammis ipſum infeſtare. Tum vero diabolus, ſerpentis incola, imminentem calamitatem propulſaturus, in ſublime ſe tollè; ac per aetem fugiens, terribile ae violentum fulgur declinat: inter fugiendom vero, id ſtudioſe agit, ot alicubi ex homine ſuſpenſus maneat, quo, parcere cupiente Deo homini, ipſi quoque parcatur. Verum qui occultiſſima F quoque perſpicit Deus, cognito neſandiſſimi ſpiritus conſilio, dat ſignum Angelo prædicto, dicens: Tolle & amicum paritet & inimicum. Id eſt, quandoquidem apud hominem juſtum ſibi aſylum quæſierit nequiſſimus, uttumque crema: famulum ego meum dein conſolatione dignabor copioſiore. Denique ubicumque deprehenderit draconem Angelus, ſeu in arbore, ſive campo, in domo, in navigio, in homine; iſtie ipſum percutit, in cineres tedigit, & naturam penitus diſperdit: ſatanam vero, catenis ſolvi neſciis conſtrictum, ad extremum uſquo judicii diem igne fulmineo totquebit. *Serpentem aſſumens diabolus, quomodo draconem faciat, Lunc autem per Angelum ſuum fulminat Deus.*

171 Interloquens iterum Epiphanius: Nix, ait, quam ſobinde e cælo delabi conſpicimus, unde albeſcit, aut onde concreſcit in floccos? Reſpondet Andreas: In comperto eſt, aqua in nubibus reſidente, juſſo Dei e firmamento prodire ſpiritum, laneum candotem præ ſe ferentem; eumque in oubes aqua refertas delapſum, albedinem ſuam cum illa communicate: eo fere modo, quo ros ceram dealbat. Jam vero aqua illa per aerem delabens, non tenois & minutæ guttulæ, qualis poſt ſuum ex immenſa cæli altitndine deſcenſum in terra conſpicitur; ſed copioſa conjunctaqoe maſſa eſt; quæ *quæ origines & grandinis.*

A. NICEP. CAVO EA MSS.

inter eadendum multas in particulas divisa, tandem ad nos pervenit. Considera hic autem admirandam Dei potentiam; quomodo, cum ipsi libuerit, faciat, pluviam in rotunda densatam grana, quæ grandinem appellare consuevimus, decidere: quomodo, cum ipsi libuerit, eamdem pluviam formet in mollem nivem, quam lanæ similem descendere in terram conspicimus: quomodo denique, cum libuerit, jubeat aquam transire in glaciem, & hanc iterum in aquam. Mirabilis namque in his omnibus est Dominus.

Ps. 74. 9. Quid calix in manu Domini plenus mixto,

172 Et Epiphanius, mox aliam subjiciens quæstionem; Quomodo, inquit, intelligendum putas, quod dicit Propheta: Quia calix in manu Domini vini meti plenus mixto. Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen fæx ejus non est exinanita: hibent omnes peccatores terræ? Solutionem vero ita statim subdit Andreas: Dominus noster dixit; Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Calix igitur est Jesus Christus, verus Deus & homo. Calix, humanitatem illius; vinum merum, simplex Deitatis Verbum adumbrat. Nam sicut vinum non tenetur nisi in vase; sic absque carne non posset Dei sapientia invisibilis cum hominibus visibiliter conversari. In manu itaque Patris est Filius hominis; ipso dicente: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Quod autem dicitur, Calix plenus mixto, intelliga totam Deitatem, quæ suave mixtum est, quod exhilarat corda hominum in Deum credentium: plena namque meræ ac simplicis Deitatis humanitas ejus est.

B

Joan. 19. 27.

inclinatus ex hoc in hoc?

173 Quod deinde subjungitur: Inclinavit ex hoc in hoc; ita sonat: Venit per incarnationem ad gentem Judaicam, ut sic latentem intus meram Divinitatem, per quam patrabat signa ac prodigia, coram ipsis notam faceret. At illi, invidia stimulati, arti magicæ hæc attribuenda, dicebant. Postea cum animadverteret Pater, in infidelitate illos persistere, nolentes ullo modo fidem adhibere unigenito Filio suo, imo & mortem ei machinatos esse; quem manu tenebat calicem, gratiam inquam suam, a gente Judaica ablatam, transtulit ad Romanos. Verumtamen fæx, sive extremum iræ illius, non est exinanita. Evangelium quidem suum, uti & Apostolos & Spiritum sanctum a Judæis ad Gentes, illa accipere paratas, daferri voluit; omnemque gratiam & inspiratarum divinitus Scripturarum intelligentiam in nos effudit: verumtamen fæx ejus non est exinanita. Quemadmodum enim fæx quæ in cado est non axhauritur, sic legale verbum inutile ipsis & inefficax manet. Fæx quippe spes est Judæorum: nam in præsentia quoque per orbem universum dispersi, ex fæce illa errorem hauriunt crassissimum, quo adventum Antichristi anxie expectant.

C

Ps. 32. 23. Sunt ut jumentum apud Deum?

174 Quis autem, quæsit porro Epiphanius, istius loci genuinus sensus est: Ut jumentum factus sum apud ta, & ego semper tecum? Personæ Christi, ait S. Andreas, istic loci mentionem facit Propheta: quia nempe ille, qui sempiternus cum Patre Deus divinumque Verbum est, humanam ioduit naturam: homo siquidem, jumentum Dei, ratione præditum, appellatur. Cum igitur Filius Dei perfectus homo factus sit, ita quodammodo Patrem alloquitur: Tametsi extremis hisce temporibus homo factus sum coram te, nihilominus ratione Divinitatis semper tecum sum. Iterum Epiphanius: Qui explicas, inquit, istam Domini sententiam? Orantes autem nolite multum loqui, sed uti docti estis, ita orate. Multiloquium est, re-

Matth. 6. 7. Quid sit multum loqui orando.

τον, τοῦτο ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης τῆς φοβερᾶς ἐκ τοῦ ἀέρος κατέρχεται, ἀλλὰ μεγεθύσεσιν· καταρχόμενον δὲ εἰς πολλὰ τμήματα, μερίζεται διαχεόμενον. Ὁρᾷ δὲ Θεὸς φερειτλῶ διάφαμι, πῶς ὅταν δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ τλῶ βροχλῶ ὥσπερ κόκκον στρογγυλοειδῆ ἐπὶ τῆς γῆς καταρχεσθαι, ὃ χάλαζαν καλεῖν εἰώθαμεν. Ὅταν δὲ δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ αὐτλῶ φύσιν ἀταλλῶ χιόνα ὥσπερ ἔριον, ἃ ὕπως αὐτὸ καταφέρει ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν κελεύει, ἐ μεταστρέφεται τὸ ὕδωρ εἰς πάγος, ἃ πάλιν τὸ πάγος εἰς ὕδωρ. Θωμαστὸς γάρ ἐστιν εἰς πάντα ὁ Κύριος.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματος, ἃ ἐκλίνεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη, πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν· Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρός με, ἃ πινέτω. i [Ποτήριον οὖν ἐστιν i Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς Θεὸς πλήρης ἐ ἄνθρωπος. Ποτήριον, ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ· οἶνος ἄκρατος, ὁ Λόγος τῆς Θεότητος ἄδολος.] Ἀνάγκη γὰρ ἀγγεῖόν ὁ οἶνος ἐ κατέχεται, ὅπως ἃ ἄνευ σαρκὸς ἡ τῆς Θεοῦ σοφία ἀνθρώποις προσομιλήσαι k ὁρατῶς ἐν ἰσχύϊ. Ἐν χειρὶ οὖν Πατρὸς ὁ Υἱὸς τῆς ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· Πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. Τὸ δὲ, Πλήρες κεράσματος, ὅλη ἡ Θεότης, τὸ γλυκὺ κέρασμα, τὸ εὐφραῖνον τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν· πλήρης γὰρ Θεότητος ἀκράτου ἦγεν ἀδόλως ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ.

D

E

Joan. 7. 37. k

Τὸ δὲ, Ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, ἦλθε σαρκωθεὶς εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ γνωρίσῃ τλῶ ἐνδον ἄκρατον Θεότητα, l [δι᾽ ἧς ἐποίησε σημεῖα ἃ πράτα ἐμφορηθεὶς αὐτῶν· ἐκείνοι δὲ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἔλεγον· Ἐκ μαγείας ποιεῖ αὐτά·] Εἶτα ἰδὼν ὁ Πατὴρ ὅτε ἀπιστοῦσι τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, ἐ ὅτι ἐθανάτωσαν αὐτόν· αὐτὸς ὁ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ποτήριον κρατῶν, ἦγεν τλῶ χάριν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων ἦρεν, ἃ Ῥωμαίοις παρέδωκεν. Γλῶ ὁ τρυγίας, [ἦγεν τὸ ἔσχατον τῆς ὀργῆς] αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη. Ἐκλινε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ θεοφόρητα ἔθνη, ὁμοίως τοὺς Ἀποστόλους ἐ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· ἃ ἅπασαν τλῶ χάριν ἃ γνῶσιν τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἐκένωσεν εἰς ἡμᾶς. Πλῶ ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· ὥσπερ ἡ τρυγία τοῦ οἴνου ἐν πίθῳ οὐκ ἐκκενοῦται, ὅπως τὸ γράμμα τὸ νομικὸν ἀνενέργητόν ἐστιν ἃ ἀνωφέλητον. Τρυγία γὰρ ἡ ἐλπὶς τῶν Ἰουδαιοεστίν· ἔτι γὰρ πάσῃ τῇ γῇ σκορπισθέντες, πίνουσιν ἐκ τῆ τρυγίᾳ τλῶ πλάνῳ, προσδοκῶντες τὸν Ἀντίχριστον.

F

Ps. 32. 23. Sunt ut jumentum apud Deum?

Ἐπιφάνιος λέγει· Εἰπέ μοι παρακαλῶ, ποτεῖ τλῶ ἑρμηνείαν βεβαίαν ἔχει ἃ τοῦτο, Κτηνώδης ἐγενήθην παράσοι, κἀγὼ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ; Ὁ Μακάριος εἶπεν· Ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ τὸ γνώεσθαι ἄνθρωπον τὸν σωὶ Πατρὶ ὄντα ἀΐδιον Λόγον ἐ Θεόν· ἄνθρωπος γὰρ ὁνομάζεται κτλῶς Θεοῦ λογικόν. Ἐπεὶ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος πλήρης, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, Εἰ ἐ ἄνθρωπός φησιν ἐγενήθην παράσοι ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀλλὰ τῇ θεότητί σου διαπαντὸς μετά σε. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἐρμηνείαν ἔχει τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου; Μὴ βαττολογήσητε ὡς ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἐδιδάχθη-

A δάχθητι, ὅτως προσδέχεσθε. Ὁ Μακάριος λέγει· Βαττολογία ἐστὶν ὅταν τις ἐσὼς ὁ τῇ προσδοχῇ λέγει, Κύριε ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι, ἐλέησόν με, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ἀλλ' ἀντὶ τούτων λέγε τῷ Θεῷ, Κύριε μελίμητόν μοι φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ πλυτεῖν, ἵνα χαίρωμαι εἰς τόνδε τὸν κόσμον, σωματικῶν ἀπολαύων τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Τοῦτό ἐστι βαττολογία, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἀγαπᾷ ὅτως ἡμᾶς προσδέχεσθαι· ἀλλὰ ζητεῖν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ἡμῖν.

ponit Andreas, cum quis ad orandum paratus, non dicit: Domine, peccavi; dimitte delicta mea, & miserere mei; atque alia his similia: sed contra sic Deum alloquitur: Domine, curam gere mei, ut cibo, potu, divitiis abundem, ut vitam in hoc mundo læte transigam, ut carnis voluptatibus affluam. Ista & istorum similia multiloquium sunt. Deus sane non isto nos modo instituere orationem vult, sed primum quæri regnum Dei & justitiam ejus & hæc omnia adjicientur nobis. A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

ANNOTATA.

a *Ms. Vatic. per turpissimam, secundam vocem, an enarrationem? habebat* Ἀνείκητον. *Rectius Ms. Mazar.*

b *Idem.* Εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς φῶς ὁ Πατὴρ ἦμεν.

c *Ita Ms. Mazar. pro quo Vatic.* ἐμοχθεῖ τὶ μόνον.

d Καὶ ἴσως ἐκεῖνοι διαγινώσκουσι τὰ πάντα σαφῶς ἀπολαμβάνοντες τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διαχέον τῶν αἰ τὸ πλάνος ἐ σφόδρα, ἐ δοξάζοντες ὁμοῦ τῷ τρίτον ἐκείνῳ· διότι βρύουσι τὰ σάρκα οἱ ἐπιφανείαν τῶν ὑποδεχθέντων τὰ ὕδατα. *Cum hæc obscuriora desiderentur in Ms. Mazar. etiam ex textu nostro exempta huc transferre malui.* B

e *Ms. Vatic.* ἴνα ἐπίσωμεν, ἐ χρὴ τῶν Χριστιανῶν ἦν ποιητὴν ἀναχέεσθαι.

f *Ibidem*, ἴνα ἐσὶν.

g *Ibidem*, ἐν ᾧ τῷ ὑπάρχειν αὐτῷ κακῶ.

h *Ita mutavi, licet Ms. Vatic.* ἡμῶν, *Mazar.* σκληρὸν *habeat.*

i *Prolixius hic Ms. Vatic.* Νοητὸν γὰρ ἐσι τὸ σῶμα· τοιοῦτόν ἐσι Γιὸς ὁ Κύριος ὁ πλάσας ἄνθρωπον, εἶτα ἁμαρτὼ ὁ Λόγος ἦ διώκεται· διελθὼν γὰρ ὡς ὁ Λόγος ἦ διώκεται, ἐ Θεὸς ἐ ἐνθρωπος ἐ Κύριος Γιὸς· τοιοῦτον ὡς ὁ ἀνθρώπινο αὐτὸ, εἶπεν ἄπρατος εἶναι ἦ διώκεται αὐτὸ. E

k *Ms. sensu contrario habet* ἀμάρτυ.

l *Iterum Ms. Vatic.* ἐκεῖνοι ὑπάρχουσι, ἐνοίκου σημεῖα ἐ πάντα ἁμαρτάνει αὐτῷ· ἐκεῖνοι ὑπολαβὼν ἐκ μαγείας αὐτὸν τὰ πονηρεύεται.

CAPUT XXII.

Cetera quæstiones ab Epiphanio propositæ, & ab Andrea apte solutæ.

C Ἐπιφάνιος λέγει· Τί ἄρα ἔσονται κέκτηνται οἱ δαίμονες ὁ τῇ φύσει αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Τοιοῦτο ἐ τοῖς δαίμοσιν ὑπάρχει· ἓν δὲ μόνον χωρίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὅτι οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἁγνοὶ καὶ καθαροὶ, οἱ δὲ δαίμονες ἄχρηοι, μιαροὶ, ζοφώδεις, ἁμαρτυλοὶ, καὶ ἐπικατάρατοι· οἱ Ἄγγελοι ἀστράπτουσιν, οἱ δαίμονες ζοφόζουσιν· ἐκεῖνοι φῶς, ὅτοι σκότος· εἴ τι δὲ διαφέρει ἁμαρτυλὸς διαμένε, τοῦτο διαφέρει καὶ δαίμων Ἀγγέλε. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων τοῦ εἰσιν ἀρτίως; Ἔφη ὁ Ἅγιος· Αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων ὁ τῷ Παραδείσῳ εἰσὶν, ἐ βλέπουσιν ἃ μέλλουσιν ἀγαθὰ κληρονομεῖν μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην τῶν σωμάτων ἔξανάστασιν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγερθῇ τὰ τίμια αὐτῶν σώματα, αἱ ψυχαὶ μόναι ἀπολαύσασι ἦ διώνανται τῶν ἐκεῖ ἡτοιμασμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν. C

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρωτήσεως ἔχει, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ῥήσει ἀπώλετο Ἄρειος, κτίσμα τὴν προλαβὼν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος ἔφη· Ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτο λέγει, τῇ σοφίᾳ τοῦ Σολομῶντος· a [Κύριος καὶ Θεὸς αὐτὴ καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα] Κύριος γάρ, φησιν, ἔκτισέ με εἰς ἀνθρωπον ἐν ἐσχάτῳ τῶν χρόνων, ἀρχὴν ὁδῶν τῆς νέας χάριτος ἦ νομοθέτην. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἀρχὴ σωτηρίας ὑπάρχει, ἀρχὴ ἐλεημοσυνῆς, ἀρχὴ ἀγάπης, ἀρχὴ σημείων τῶν ἐν τῇ νέᾳ χάριτι, ἀρχὴ π διδαγμάτων, νομοθεσιμάτων, προφήτης ἐ εἰρήνης. Αὐτὸς ὁ Κύριος ἐ Θεὸς ἄνθρωπος, ἀρχὴ ἐγκρατείας, ἦ

575 Epiphanio rursum ioterroganti; Plusne aliquid, ad naturam quod attinet, habeant dæmones, quam Angeli beati; hunc in modum respondit B. Aodreas. Eadem quæ Angelis, dæmonibus quoque est natura; hoc solo dumtaxat discrimine intercedente; quod Angeli, incontaminati purissimique; dæmones vero, lutidi, atri, tenebricosi, peccatis sordidi ac maledicti sint: quod Angeli multo lumine coruscent, dæmones autem tenebris circumfundantur: quod illi ipsum lumen, hi ipsæ tenebræ videantur. Quantum denique inter hominem justum & peccatorem, tantum angelum & dæmonem intereſt. Porro autem percunctanti Epiphanio, Ubinam Sanctorum animæ modo sint, respondit Andreas; In Paradiso esse, contemplantes bona illa, quæ post terribilem illam corporum resurrectionem hereditario jure possessuræ sunt: si enim non exciterentur veneranda illorum corpora, animæ solæ non poterunt præparatis istic gaudiis integre frui. *In quo ab Angelis differant dæmones.*

576 Epiphanius post hæc: Quæ notio subest, inquit, illi Salomonis effato: Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua? Certe hic periit Arius; sustinens Filium Dei creaturam esse. Andreas respondit: Humana Filii Dei natura ita loquitur per os sapientissimi Salomonis; Dominum ac Deum vocans Patrem, qui ante initium rerum extitit. Dicit namque: Dominus condidit me hominem, in extremis temporibus, principium viarum novæ gratiæ, & legislatorem. Christus enim per se principium est salutis, principium misericordiæ, principium caritatis, principium signorum novæ legis, principium doctrinarum, præceptorum, manſuetudinis & pacis. Ipse Dominus, vere Deus & homo existens, principium est continentiæ, virtutis omnis, & honestatis. Nam quæ- *Prov. 8. 22. Quit dicatur initium viarum Dei.*

A. NICEP. CODEVO Ex MSS.

libet virtus, quæ homines ad Paradiſum cæleſtem adducit, via appellatur a ſacra Scriptura: & Chriſtus, quoad humanam naturam, omnis viæ, quæ per virtutem teritur, veluti caput eſt & ſumma; futurus etiam, quæ alibi eſt, caput Eccleſiæ: propterea quod ipſe inprimis viam omnem, quæ ad vitam ducit æternam, facuit paravitque, uti ſuaviſſimus ac pulcherrimus legislator. Atque illa quidem quoad effatum; Dominus condidit me initium viarum ſuarum.

ante ſæcula fundatus?

177 Nunc vero illud, quod in eadem Scriptura mox ſubjicitur; Ante ſæcula fundavit me; auscultis auribus excipe. Æternam & ante ſæcula fuiſſe generationem, iſtic ſignificatur; cujus fundamentum Patris æterni Verbum eſt; primum quidem quia genitus eſt ex Patre ſuo Filius unigenitus Verbum divinum: eoque poſito fundamento, impoſitum deinde ſæculum eſt. Manifeſtum eſt igitur, Verbum divinum omnia omnino ſæcula complecti. Quod ſi ipſum tationem fundamenti non haberet; jam nec haberent creaturæ

Rom. 11, 36.

univerſæ, ubi conſiſterent. Dicit quippe Apoſtolus Paulus: In ipſo & per ipſum creata ſunt omnia. B Ubi quod dicitur, In ipſo, Verbum eſſe fundamentum, indicat: illud autem, Per ipſum, commonſtrat quod, cum Verbum Patris ſit, ex ipſo Patre citra corruptionem exiverit, rerumque omnium creationem perfecerit; adeo ut ipſum ſit & fundamentum & conditor univerſorum: cum ipſum tam quæ videntur, quam quæ non videntur ſuſtentet omnia. Hinc dicitur: Ante ſæcula fundavit me.

1 Cor. 3, 10

Et Apoſtolus; Unuſquiſque autem videat, ait, quomodo ſuperædificet: fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, Jeſus Chriſtus.

Et Arii circa eum error.

178 Moxque Epiphanius: Quomodo autem per locum prædictum ſubverſus eſt Arius? Et Andreas: Miſet ille, cum audiſſet, Dominus condidit me; non animadvertens, de humana filii Dei natura id intelligendum eſſe, Deitati applicare voluit. Atque ego quidem mihi perſuadeo, hominem diabolico furore correptum, in hanc dementiam inciditſſe, quia duplicem in Chriſto naturam, humanam ſcilicet ac divinam, admittere recuſans; C unam ſimplicemque dumtaxat ſtatuendam pet gravem illuſionem docuit, referendo Deitatem in ordinem creaturarum.

Explicatur v. 3. Pſ. 53.

179 Et Epiphanius; Quid ſibi vult illud: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judicabis me? Andreas ait: Judicium hic generale, quod omnibus impendet hominibus, intelligas licet: niſi malis mecum dicere, precationem illam Eccleſiæ eſſe, ad Deum altiſſimum clamantis per os Prophetæ; Viden', o Deus, quam anceps mihi cum diabolo, me oppreſſam tyrannide male mulctaturo, eumque idolis ejus certamen ſit? Tu veto age, carnem indutus humanam hunc adſis: dulciſſimum Jeſu Chriſti nomen,

de nomine Jeſu:

in quo fidem & fiduciam omnem reponam, aſſume. In nomine tuo ſalva me; quidquid in carne obſtitutus es, adimple ocius; pro me mortem obi, a mortnis teſurge, aſcende in cælos, ad dexteram Patris conſide, unde & Spiritu paracleto per Apoſtolos tuos me impertii: ita tandem prælium noſtrum dirimes; idola dejicies, aras comminues, turpia & profana ſacrificia impedies, ſubdes mihi gentes quæ ſub cælo ſunt, & in virtute tua judicabis me: judicio tuo mihi bona tribues, ut in judicio tuo cognoſcam te, ut ſer-

πάσης ἀρετῆς ἐ σεμνότητος· b πᾶσα γὰρ ἀρε- D.
τὴ, ὅση εἰσάγει εἰς τὸν Παράδεισον τὺς ἀνθρώ- b
πυς, ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τῆς θείας γραφῆς· πάσης ὁδῦ νοητῆς ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρωπότητα τέτυκται ὥσπερ κεφαλή, ἡ τῆς ἁλλαχῦ Ἐκκλησίας ἐπαμάζεται, ἐπειδὴ αὐτὸς τὸ πρώτυς πᾶσαν ὁδὸν ἐπῆλθε τῷ ἀπάγεσθαι εἰς τὸ ζωὸ ἐ εἰς τὸν Παράδεισον, ὡς νομοθέτης ἡδὺς ἡ πανοπλίος. Καὶ τῦτο μῆ τὸ, Ὁ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴ ὁδῶν αὐτῦ.

Τὸ δὲ, Πρὸ τῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρόσεχε· Ἐνθάδε τὸ ἄχρονον ὑμῖν ὑποσημαίνειν ἰωάννης ἠβούλετο, ἐ ὅτι πρὸ πάντων αἰώνων ἐκτίσθη. Ἔχει δὲ θεμέλιον τῦ Πατρὸς τὸν Λόγον· πρῶτον μὲν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τῦ Πατρὸς αὐτῦ ὁ μονογενὴς ἡ Λόγος υἱὸς τῦ Θεῦ, ἐ ἐτέθη θεμέλιος, ἐ τότε αἰὼν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ ἐκτίσθη. Γρόηλον δὲ τῶ, ὅτι ὁ Λόγος τῦ Θεῦ τὺς αἰῶνας συνέχει· εἰ μὴ γὰ αὐτὸς ἐτέθη θεμέλιος, οὐδαμῦ ἂν ἔσχον σύστασιν τὰ κτίσματα πάντα. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Ὅτι ἐ αὐτῷ, ἐ εἰς αὐτὸν τὰ E πάντα ἐκτίσθη, ἐ δι' αὐτῦ. Τὸ μὲν, Ἐν αὐτῷ, λέγει αὐτὸν θεμέλιον· τὸ δὲ, Δι' αὐτῦ, σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ὢν τῦ Πατρὸς, ἐξῆρχετο ἀρρήτως, ἡ πᾶν κτισμάτων τῶ ποιητῆ ἐφηγάζετο· ὥστε αὐτὸς τῶ ἐ θεμέλιος, ἡ κτίζων ἐπ' ἐαυτῷ τὰ σύμπαντα, αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ σύστασις πᾶν ὁρατῶν ἐ πᾶν ἀοράτων· διὰ τῦτό φησιν, Πρὸ τῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με· ἐ ὁ Ἀπόστολος φησιν· Ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομῆ, θεμέλιον γὰ παρὰ τὸ κείμενον, ἕτερον κτισθῆναι ὐ δύναται, ὅς ἐστι Ἰησῦς Χριστός.

Ἐπιφάνιος λέγει· Πῶς ἐ ἐν τύτῳ Ἀρειανὴ καπνίζεται; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἀκύων ὁ ἀθλιος τὸ, Ὁ Κύριος ἔκτισέ με, οὐκ ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῦ υἱῦ τῦ Θεῦ λέγει, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς θεότητος αὐτῦ τῦτο ἐλέχθη· καὶ οἶμαι συμπαρασχθεὶς τῇ φρενοβλαβίᾳ τῶ δαιμόνων, εἰς ἄνοιαν ἐξέπεσεν· ὐ γὰρ ἐφρόνει τὸν Χριστὸν διπλοῦν εἶναι, Θεὸν ἐ ἄνθρωπον, F ἀλλὰ μονοπλοῦν τῦτον στοιχειώσας ἡ δεινὰ φαντασθεὶς, εἰς κτίσμα ἐ ποίημα τὸ Θεῦ κατήγαγεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγεις, Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σε σῶσόν με, ἐ ἐν τῇ δυνάμει σε κρινεῖς με; Ὁ μακάριος ἔφη· Ἡ κρίσις αὕτη καθολικὴ ὑπάρχει πάσης ἀνθρωπότητος, μᾶλλον δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν ἡ παράκλησις· βοᾷ γὰρ αὕτη διὰ στόματος τῦ Προφήτυ πρὸς τὸν Ὕψιστον, λέγυσα· Ὁ Θεός, δίκην ἔχων μῆ τῷ διαβόλῳ ἡ τοῖς εἰδώλοις αὐτῦ, κατασπουδῆ μὲ τυραννῶν με τῇ τοπεία αὐτῦ, ἀλλ' ἐλθέ σαρκωθεὶς, ὀνομάσθητι Ἰησῦς Χριστὸς, ἐ πίστευσον ἐν τῷ ὀνόματί σε σῶζόν με, πλήρωσόν σε πᾶσαν οἰκονομίαν, θανατώθητι δι' ἐμὲ, ἐγέρθητι, ἀναλήφθητι, κάθησον ἐκ δεξιῶν τῦ Πατρὸς, πέμψον μοι τὸν Παράκλητον διὰ τῶ Ἀποστόλων σε, ἡ λύτες τῷ δίκῳ μυ, καταβαλεῖς τὰ εἴδωλα, σιωπήσεις τὺς βωμύς, κωλύσεις τὰς αἰσχρὰς θυσίας, ἀποδώσεις μοι τὰ ἔθνη τὰ ὑπαρχόντα, ἐ ἐν τῇ δυνάμει σε κρινεῖς με, διακρινεῖς μοι ἀγαθὰ ἐν ᾗ διακρίσει γινώσκειν σε, ἡ τὰς ἐντολάς

σε

A σὴ πρεῖν, ϗ φυλάσσειν με τὰ σὰ ἐ ζωκρὰ προσάγματα.

Ὄνομα οἰῶ, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· δύναμις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζητεῖ οὖν Ἐκκλησία πρὸς τὸν Πατέρα, λέγουσα· Ὁ Θεός, ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ σῶσόν με, ἐ τῷ Πνεύματί σε τῷ ἁγίῳ διάκρισόν μοι δώρησαι. Ἡ γὰ διάκρισις δεικνύει τῷ ἀνθρώπῳ πᾶσαν ὁδὸν ἀγαθὴν, ϗ ἐκ ἐᾶ αὐτὸν ἐκ ὀδῷ ἀποσκολιζειν· πρωτεύει γὰ πάντων τῆ ἀρετῆ αὐτῆ· ἐν τούτῳ γὰ γινώσκεται ἡ ἀγάπη, ἐν δὲ τῆς ἀγάπης ἡ ἐλεημοσύνη, ὥστε ἡ διάκρισις φυτεύει πᾶσαν ἀγαθοεργίαν, προχέουσα πρῶτον καρπὸν τὴν ἐπιείκειαν, ἔπειτα τὴν ἀκακίαν, ϗ τὴν ὑψηλοτέραν ταπείνωσιν, τὴν εἰρήνην, τὴν πραότητα. Ἡ διάκρισις γὰ νοῦς ἐστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ϗ ὅταν χωρεθῆ εἰς διάνοιαν ἀνθρώπου τοῦ μένειν, ἡδυπνοεῖ αὐτῷ τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς νοητοῖς διακόσμου. Τί δέ ἐστι διάκρισις; [Ἄκουσον, Διάκρισίς ἐστι] ἡ ἀπαγόρευμα ζυγοστατοῦσα, ϗ ὅσον ὑγιὲς λάβῃ, δίδοσι καὶ χωρεῖν τὴν διάνοιαν ἐ τοῖς· ὅσον δὲ σαθρὸν, ἐκβάλλει τῆς διανοίας ἐ σφενδόνῃ δίκην μακρὰν ἀπορρίπτει.

B Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Πᾶσα ἄλλη ἁμαρτία ψυχική ἐστιν, ἡ δὲ πορνεία σωματική ἐστιν· ἐν γὰρ τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδὰμ ᾠκοδομήθη ἡ γυνὴ, ὥστε οἱ δύο εἰς σῶμά εἰσιν. Πᾶσα οὖν ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, τυπίστω, ἢ τῷ σώματι πράττει, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ, ἐ τῷ νοΐ, ϗ τῷ πνεύματι, ὡς προεῖπον. Καὶ γὰρ ἐκ σώματος τὴν ἡδονὴν κερδαίνει ὁ ψεύστης, ἢ ὁ ἐπίορκος, ἢ ὁ κατάλαλος, ἢ ὁ ἐπὶ ραν τινὰ ἀνομίαν ἐργαζόμενος· μόνον δὲ ὁ πορνεύων τῷ ἰδίῳ σώματι σωπλεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ὥσπερ ὁ χοῖρος ὅταν κυλισθῆ ἐν βορβόρῳ ἢ τὴ ἐνδον αὐτοῦ μολύνει, ἀλλὰ τὴν ἔξω αὐτοῦ πᾶσαν δορὰν σιχαντὴν ϗ βρομώδη ἀπεργάζεται, ὅτως ἐ ὁ πορνεύων, κοίτας ἐ ἀτελγίας ἑαυτὸν ἀκαμιγνύων, σιχαντὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐ τὴν ψυχὴν ἀπεργαζόμενος, ἕτος πορεύεται γέλοιον τοῖς ἀοράτοις δαίμοσιν ἀκαθαίρετος. Λοιπὸν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, μιαίνων αὐτὸ· ἐκ αὐτὸ δὲ μόνον, ἀλλά γε ϗ τὸ τῆς γυναικὸς εἰς ὃ συνελήλυθεν. Ἀνὴρ γυναῖκα ἔχων, ἐ γυνὴ νόμιμον ἄνδρα ἔχουσα, ἐκ ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν σώματα ἴδια· τοῦ ἀνδρὸς γὰρ τὸ σῶμά ἐστι τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἐ τῆς γυναικὸς ἐστι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὥστε ἔτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ἐὰν οὖν ἡ γυνὴ πορνεύσῃ, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἁμαρτάνει· ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ ἁμαρτήσῃ, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα τῆς γυναικὸς ἁμαρτάνει· ὅτως οὐκοῦν τὰ ἑαυτῶν σώματα ἁμαρτάνουσιν ὁτιοῦν ἔχ ἑαυτῶν ἐρῶντες, ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ἀμφότεροι τὴν ἰδίαν κοίτην μιαίνοντες. Διὰ τοῦτο γὰς πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, ὥσπερ χοῖρος ἐν κόπρῳ κυλινδόμενος, ϗ γίνεται αὐτῷ τὸ σῶμα σιχαντὸν, ϗ ὀζουρὸν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ὥσπερ δαίμονος· ϗ πᾶσα μὲν ἁμαρτία δεινῶς τὴν ψυχὴν ζοφοῖ ἡ δὲ πορνεία δυσῳδεῖ ἐ αἰσχρὸν τὸ σῶμα ἀπεργάζεται.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λέγει τὸ Εὐαγγέλιον

vem ſalutaria mandata tua, & exequar omnes volontates. A NICEPHORO CALVO Ex MSS.

280 Numen itaque, eſt Jeſus Chriſtus; Virtus vero, Spiritus ſanctus. Sic Appellat igitur Patrem æternum Eccleſia, dicens, O Deus, in Chriſto Jeſu, ſalvum me fac & in ſancto Spiritu tuo largire mihi diſcretionem. Diſcretio namque commonſtrat homini omnem viam bonam, nec patitur ipſum a recto viæ tramite aberrare. Illa principem inter ceteras virtutes locum obtinet; utpote ex qua caritas, ex caritate vero miſericordia naſcitur. Illa denique omne opus bonum producit, ac inprimis quidem benignitatem erga alios, tum averſionem ac deteſtationem ſcelerum, humilitatem quoque ſuos exaltantem, pacem denique & manſuetudinem. Illa ipſa diſcretio, Spiritus ſancti quaſi mens eſt; quæ eum ſemel in animo hominis recepta, iſtic ſibi ſedem delegit, ſuaviſſime afficit facultates illius ſpirituales. Quid porro eſt diſcretio illa? attende ſis. Expendit æqua lance cogitatum omne: quodque ſalubre comperit, & reſidere in animo & executioni mandari permittit: quod vero noxium putidumque eſt, expellit ex animo, & tamquam funda jactum procul excutit. & Gratia Diſcretionis.

E

281 Epiphanius autem interrogare pergens; Quid, inquit, S. Paulus aſſertum vult per illud: Omne peccatum extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat? Et reſpondens Andreas: Omne, aliud peccatum, ais, in anima verſatur, excepta fornicatione, quæ ad corpus attinet: ex latere enim Adami formata eſt mulier, ut duo unum corpus forent. Omne igitur peccatum extra corpus eſt: ſeu, uti jam memini, non corpore, ſed anima, ſed mente, ſed ſpirito committitur. Etenim & mendax, & perjurus, & famæ alienæ qui detrahit, aut aliud quidpiam patras ſceleris, ex verbis ſuis aliquam capis voluptatem: ſolus fornicator corpore ſuo peccatum perficit. Quemadmodum autem ſus, quæ volutatur in cœno, non coinquinat interius carnem ſuam, ſed exterius dumtaxat pellem ſordibus ac fœtore inficit, ita & fornicator, qui in eubilibus atque impudicitiis perpetuo verſatur, corpus pariter & animam fœda commaculat: ſicque dæmoniis inviſibilibus lodibrium ac riſus fit. Ceterum quando in corpus ſuum peccat; non ſuum tantummodo corpus, ſed mulieris etiam quacum peccat, turpiter conſpurcat. Viro, qui uxorem; & mulieri, quæ maritum habent, proprium corpus non eſt: viri quippe corpus arbitrio uxoris ſubeſt; & ſimiliter mulieri corpus in poteſtate mariti eſt, ut non amplius duo ſint, ſed una caro. Si mulier itaque fornicatur, in corpus mariti peccat: ſi vero maritus, peccat in corpus ſuum, quod eſt uxor; ſic & alter in alterius peccant corpora, quando non ſe ipſos, ſed alienos adamant; utpote qui ambo maritalem thorum turpi flagitio dehoneſtant. Hac igitur de cauſa, omne peccatum extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat; ac ſordeſcit corpus ejus, inſtar ſuis in ſtercore volutati, & anima inſtar dæmonis fœtere incipit: cumque cetera peccata tenebris quibuſdam involvunt animam, fornicatio inſuper turpe fœtidumque efficit corpus. 1 Cor. 6. 18 Fornicator quare in corpus ſuum peccat, plus quam alter delinquens.

F

282 Epiphanio, poſt hæc interroganti, Quis in Evan-

A-NICEPH. COÆVO EX MSS. *Quis dicatur Mamonas?*

Evangelio dicatur, per Mamonas. Reſpondet Andreas; Eo nomine venire publicanos, rapaces, avaros, eoſque omnes, qui viduarum ac orphanorum facultates iojuſte auferunt & abſumunt, iiſque ſibi dignitates atque imperia comparant. Veoit etiam eodem nomine dæmon avaritiæ, qui ſordida divitiarum cupiditate homines inflammat. Rurſum quærenti Epiphanio, qui eſſet intelligendum iſtud Pſalmiſtæ oraculum; Filii tui ſicut novellæ olivarum in circuitu menſæ tuæ: rurſum tale reſponſum dedit B. Andreas: Flecte oculos, cariſſime, cum ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium peragitur, ad ſacrum altare; & reſpice in circuitu menſæ filios Dei, lampadibus inſtructos, uti novellas olivarum in vinea conſiſtentes; eos, inquam, qui recenter per ſacrum baptiſma tempore ſacrificii divini, inſtar plantarum polcherrimarum, tranſlati fuerunt a tenebris ad lucem. Illi enim ſunt, quos animo verſabat Propheta, cum oraculum iſtud protulit.

Pſ. 127. 3 *Qui Novellæ olivarum,*

qui mortui non viviſcunt & medici non reſuſcitandi? Iſaiæ 26.

183 Iterum quærit Epiphanius: Quid tandem illud eſt, quod Iſaias pronuntiavit; Mortui autem vitam non videbunt, neque medici ſuſcitabuntur? Vehementer enim conturur perſuadere nobis hæreticorum ſectatores, non fore mortuorum reſurrectionem. Atque iterum reſpondit quærenti B. Andreas: Jupiter, Apollo, Mercurius, Saturnus, Juno, Diana, ceteraque falſorum deorum turba, mortui cæcique, uti ſunt, ſic & appellantur a Propheta: lapides quippe & aurum & argentum neque vixerunt umquam neque victura ſunt omnino; eum & inanimata & vita prorſus deſtituta ſint. Hinc & Gentiles, quibus dii iſti medicorum loco erant; torpiter decepti ſunt, eum illos venetatori & ſacrificiis honoraturi acceſſerunt. Ad huſce igitur vita ſanſuque careotes deos ſeu idola, quos deceptæ ac deluſæ Gentes cum veneratione adibant, reſpiciens Propheta, ita pronuntiavit: Mortui autem, id eſt, dii Gentium, lapidei, ligneí, argentei, aurei teſtacei, atque æneí, cum materia ſpiritus expers ſint, vitam non videbunt: nec medici, dii ſcilicet iidem, quos ut vitæ datores colunt, a Chriſto contriti, ullo umquam tempore reſuſcitabuntur.

Pſ. 117. 23 *Quis lapis angularis,*

184 Porro cum diceret Epiphanius iſtum mihi locum interpretare; Lapidem, quem reprobaverunt ædificatores, hic factus eſt in caput anguli; illam dedit interpretationem B. Andreas: Lapis iſte Chriſtus eſt, qui reprobatus a Scribis & Senioribus populi Judaici, factus fuit caput Eccleſiæ Gentium, quæ Angulus appellatur, propterea quod non univerſus, qua patet, orbis; ſed vix notabilis, ſi cum tota Gentilitate comparetur, pars, quæ ex nobis Chriſtianis conſtituitur, in Chriſtum crediderit. Tum iſtius quoque loci Pſalmorum, Ibi ſuſcirabo cornu David, paravi lucernam Chriſto meo; explicationem flagitante Epiphanio; hanc ſubjunxit B. Andreas: Cornu quidem ſuſcitavit Deus Davidi; nempe, ut perſpicuum eſt, Chriſtum ex beatiſſima Virgine: Lucernam vero paravit Pater miſericordiarum Chriſto filio ſuo, videlicet beatum Prodromum Joannem.

cornu, & lucerna?

Pſ. 131. 17

Pſ. 18. 8. *Quid teſtimonium, dans ſapientiam parvulis?* Joan. 15. 26. & 14. 17.

185 Denique rogat Epiphanius iſtius ſolutionem ſententiæ; Teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans parvulis: illamque in hunc modum dedit Andreas. Spiritus ſanctus de Domino Jeſu Chriſto teſtimonium perhibet, ita aſſeverante ipſo Domino diſcipulis ſuis; Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt ac-

Μαμωνᾶς; Ὁ Ἅγιος εἶπεν. Μαμωνᾶς ἐστι, ὁ ὢν πλούτης, ἡ ἁρπαξ, ἡ πλεονέκτης, ὁ καταθλίων τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἀδίκως, καὶ δωρεὰν τούτοις ἐπευβάλων· καὶ Μαμωνᾶς λέγεται ὁ τῆ πλεονεξίας δαίμων, ὁ ὡς τὸ πάθος τοῦτο ὠθεῖ. Ὁ Ἐπιφάνιος λέγει· Τί λέγει τὸ ἐρημβίον· Οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου. Ὁ Μακάριος εἶπεν· Βλέψον, ἀγαπητὲ μου, εἰς τὰ ἅγια θυσιαστήρια ἐν τῆ ὥρα τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ θέατα κύκλῳ τῆς τραπέζης τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ λαμπάδων ἑστῶτας, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν ἀμπελῶνι· τοὺς νεοφωτίστους λέγω ἐν τῆ ὥρα τῆς ἱερουργίας, ὥσπερ ὡραῖα φυτὰ μεταφυτευθέντα ἀπὸ σκότους εἰς φῶς. Τούτους γὰρ ἔχων ὁ Προφήτης κατὰ νοῦν, ταῦτα εἴρηκεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἐρμηνείαν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου εἰρημένον· Οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσωσιν; Ἐχυρῶς γὰρ ἡμῖν πείθουσιν αἱρετικῶν πᾶσαι, λέγοντες· Μηδὲ ἀνάστασιν νεκρῶν. Ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ Δίος ἐστὶ Ἀπόλλων, καὶ ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Κρόνος, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄρτεμις, ἐστὶ πᾶς ὁ κατάλογος τῶν εἰδώλων, νεκροὶ ὀνομάζονται ἐστε τυφλοί· τούτους γὰρ νεκροὺς ἀποκαλεῖ ὁ Προφήτης· λίθοι γὰρ ἐστὶ χρυσὸς ἐστὶ ἄργυρος ἵνα ἔζηται, ἵνα ζήσονται τὸ σύμπολον, ἄψυχα γὰρ ταῦτα καὶ νεκρὰ πεφύκασιν· διὸ ἐστὶ οἱ Ἕλληνες ὡς ἰατροῖς θεσι τὸ δοκεῖν πλανώμενοι, τούτοις προσήρχοντο, θυσίας αὐτοῖς ἀπέδοσαν.

Αὐτῶν οὖν βλέπων ὁ Προφήτης τὸ ἄψυχόν φημι καὶ ἀναίσθητον τῶν εἰδώλων, ὡς ἰατροῖς προσεπέλαζον τὰ πλανώμενα ἔθνη, ἵνα τῶν περὶ αὐτῶν προσωπάμενος ἔφη ὁ Προφήτης· Οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν, τουτέστιν, οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ λίθινοι καὶ ξύλινοι, ἄργυροι καὶ χρυσοῖ, καὶ ὀρείχαλκοι ἐστὶ χαλκοῖ, ὕλη νεκρὰ ὄντες· οὐκ ἰατροὶ, οἱ αὐτῶν ζώσονται, ὑπὸ Χριστοῦ σωτευθέντες, οὐκέτι ἀναστήσονται.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ λίθος οὗτος ὁ Χριστός ἐστι· ἀπεδοκιμάσθη δὲ ὑπὸ γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰουδαίου, ἐστὶ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν, ἥτις λέγεται Γωνία· Γωνία δὲ λέγεται, ὅτι οὐ πᾶν τὸ κόσμιον εἰς τὸν Χριστὸν πεπίστευκεν, ἀλλὰ μόλις τὸ ἐπίσημον γωνίας ἀποκαθαρθὲν τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν, οἱ τινες ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύει, Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Ὁ Μακάριος λέγει· Κέρας μὲν ὁ Θεὸς ἐξανέστειλε τῷ Δαυὶδ· φανέντος ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Χριστοῦ· Λύχνον δὲ ἡτοίμασεν ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν τῷ Χριστῷ ἐκ νῷ αὐτοῦ, τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λύσιν ἔχει, Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νήπια; Ὁ Ἅγιος ἔφη· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι τὸ μαρτυροῦν περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Οταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός μου τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λα-

Βεῖν,

A βεῖν, ὅτι ἡ θεωρεῖ αὐτὸ, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ, δηλονότι ἡ μαρτυρία Κυρίε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν. Τὸ αὐτὸ σύνηπε δὲ τὸ ἐν Ἰωρδάνῃ μυστήριον· ἐκεῖ γὰρ ὁ Παράκλητος τὸν Υἱὸν ἐμαρτύρησεν, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Θαβορίῳ. Ἐπεὶ οὖν μαρτυρία Κυρίε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομάζεται, ἔξεστι νοῆσαι Νήπια τὰς Ἀποστόλας, οἵτινες πρὸ τῦ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, νήπιοι ταῖς φρεσὶν ἐτύγχανον, διὰ τὸ ἁπλᾶς τάτας ὑπάρχειν. Ὅτι οὖν ἐν τῷ ἀναβαίνειν μῦ τὸν σωτῆριον ἀνάληψιν, ἐκαθίζοντο οἱ Ἀπόστολοι, καὶ καταλθὼν ὁ Παράκλητος, τὰς πρώην ἀγραμμάτους δὲ ἁλιεῖς ὑπάρχοντας, σοφωτάτους ῥητόρων δὲ ἀπάντων τῇ ἐν φρονήσει θαυμαζομένων ἀπέδειξεν, ὑδὲν παρ' αὐτῇ εἰς ἀντιμισθίαν δεξάμενος, ἢ πίστιν εἰλικρινεστάτην καὶ πόθον. Δῆλόν δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ νήπια ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, ἅπερ μῦ βαίων ὑπαντιῶντα, ἡ Κύριον ἀφήμοιν καὶ ἐδόξαζον· καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς ἃ σωπῶντα ποῆσαι τῦτο τῇ ἐλαχιστοτάτων νηπίων, ὑπὸ τῦ ἁγίε Πνεύματος σοφισθέντων.

Ταῦτα τῦ μακαρίε Ἀνδρέε μῦ Ἐπιφανίε ὁμιB λήσαντος, ἑκατέρας ἤδη βαθείας ὥρας, ἀφ' ἑαυτῇ ἀνεχώρησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτῦ ἐπορεύθη, φέρων καὶ ξενιζόμενος τὴν σοφίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν ἐξελθῦσαν ἐκ τῇ χειλέων τῦ Μακαρίε· ἔλεγε γὰρ ὅτι ἐπ' ἀληθείας ὑδεὶς δύναται ταῦτα ὕπως ἐν δυνάμει λαλεῖν, εἰ μὴ ἢ ὁ Θεὸς μετ' αὐτῦ. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν καὶ τὸ σωθὲς ἐν τοῖς τ νυκτὸς ἀγῶσιν ἐπαχολεῖτο, τὰ ἐξ ἔθυς ἐργαζόμενος.

cipere, quia non videt enim, ille teſtimonium perA. NICEPHORO hibebit de me. Unde perſpicue patet, quod dixi, teſtimonium Domini Spiritum ſanctum eſſe. Idem belliſſime indicat, quod in Jordane peractum eſt myſterium: iſtic enim, uti & in monte Thaboræo, idem ſanctus Spiritus teſtimonium de Filio dixit. Quoniam itaque teſtimonium Domini vocatur Spiritus ſanctus, licebit parvulorum nomine Apoſtolos intelligere: qui prius quam ſancti Spiritus gratia corroborari eſſent, mente ac virtute parvuli erant, utpote admodum imperfecti. At vero cum poſt glorioſum Domini aſcenſum in cœnaculo conſiderent Apoſtoli, deſcendens paraclitus Spiritus reddidit homines, pridem illitteratos, ac piſcatores, omnibus rhetoricæ atque aliarum artium ſcientia quam excellentiſſimis longe ſapientiores, nulla pro dato munere mercede recepta, præter ſinceriſſimam fidem atque gloriæ divinæ deſiderium. Poteſt quoque dicta ſententia referri ad parvulos iſtos, qui ramis palmarum inſtructi occurrentes Domino, multis illum præconiis laudarunt atque exulerunt: nec enim ſapientibus populi ac ſcribis illud agendi facultas fuit, quod iſti nullius æſtimationis parvuli, a Spiritu ſancto edocti, glorioſe operati ſunt.

186 Tam prolixo in multam noctem detenti E colloquio Andreas atque Epiphanius, tandem alter ab altero diſceſſerunt: & Epiphanius quidem domum ſe ſuam contulit, admirans cum ſtupore animi ſapientiam atque intelligentiam, quæ proceſſerat ex ore beati viri; atque ita reputabat ſecum ac loquebatur, Fieri nullo modo poſſe, ut quis tam dextere ac congruenter veræ fidei, tam abſtruſa in medium proferat, niſi præſenti ope Dei adjutus. Beatus vero Andreas conſuetum ſibi morem obtinens, exercitationibus, quas tempore noſturno obire ſolebat, ſeſe accinxit.

Finito colloquio abit admirabundus Epiphanius.

ANNOTATA.

a *Hæc ita reddit Ms. Vatic.* Κύριον δὲ καλῶ τὸν πρόπαππον Παῦλα & Θεὸν ὄντα δι' ὑμᾶς ἢ μᾶλλον.

b *Hinc uſque ad ultimum verſum hujus numeri* & τῶν μὲν, *deſiderantur in Ms. Mazar.*

c Σωτῆρ ſalutaria *verti, quamvis vocem hanc alibi uſquam invenerim: nec enim aptiorem ſenſum dare ei potui: deeſt tamen in Mazar.*

d *Similiter* Σώσοντες, Vitæ datores, *dicti conjecto.*

CAPUT XXIII.

C F

Impuriſſimi peccatoris mors infelix præmonſtrata Andreæ; & hujus eximia erga inimicos caritas piæ mulieri manifeſtata.

ΕΝ μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τῦ Μακαριωτάτε παῖζοντος ὁ τῷ ὠκεανῷ τῦ δημοσίε ἐμβόλε τῦ λεγομένε Μαυριανῦ, ἔτυχεν τῦ χωρεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν λιθίνην πόρτιαν, ἐνεστώσης τῆς δημοσίας. Ἦν δὲ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν τῦ μεγάλε μάρτυρος Θύρσε, ἡ διὰ Κύριον ἐπεπλείτο ἄθλησις. Ὡς οὖν ἤρπασε, πλησίον τῆς λιθίνης πόρτας χωρεῖσθαι αὐτὸν, ὁρᾷ, ἐξ ἰδὲ ἀνθρωπός τις ἐκ τῦ μαρτυρίε τῦ Ἁγίε ὑποστρέφων, ἀπίσω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῦ, ὧν δὲ ὅλος μίλας καὶ ζοφώδης· πλῆθός τι δαιμόνων ἐμπροσθεν αὐτῦ ἐξ ὀπισθεν προήρχοντο, καὶ καμηλῶν τραγῳδίαν τινὰ περὶ αὐτῦ· ὀρχήσεσθαι δὲ ἔλεγον· Οὗτος τῶν ἡμῶν ἐστιν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀντικοκεκόμβοι πρὸς τὴν

187 BEatiſſimus itaque Andreas, ludens aliquando more hominis non ſatis ſui compotis, in ambulatione porticus publicæ, quæ appellatur *a* Mauriani; atque inde deflectens, forte devenit ad Portam lapideam. Agebatur autem dies, quo magnus Chriſti martyr Thyrſus *b* conſummaverat certamen martyrii. Illo igitur die ad Portam, uti dictum eſt, lapideam accedens Andreas, conſpicit hominem quemdam, e memorati Martyris templo egredientem, domum ſeſe conferre, omni ex parte nigrum ac tenebricoſum: ingens hominem turba dæmonum præcedebat, ſequebatur ingens; eaque deridendo & ſaltitando non lætam ſane tragœdiam agens exclamabat: Hic noſtræ modo poteſtati ſubditus eſt. Quibus alii ſtatim ſuccinentes reſpondebant: Ecce illum, moribus

Videt Andreas peccatorum, damonibus traditum.

a

b

A. NICEPH. COÆVO EX MSS.

bus ec fœditate nobis ſimillimum, luerifecimus: nec eſt qui nobiſcum de ulla ipſius parte contendere auſit: totus quippe, quantus quantus eſt, noſter eſt. Atque hæc quidem, præter alia plurima, quæ hic deſcribere nihil attinet, jactabant dæmones, raptabantque miſellum hominem exultabundi, quia noverant luce poſtera e corpore migraturum: ſicque interitus hujus, illorum gaudium fuit.

propter enormem libidinem

188 Stans itaque Andreas & contemplatus triſte ſpectaculum, magnam animo mœſtitiam concepit: notabat enim, jam pridem poteſtati dæmonum traditum fuiſſe, quod jam inde a juvenili ætate in lupanari verſans, fornicationibus atque inceſtuoſis libidinibus finem nullum impoſuiſſet; quodque deteſtandum magis, in oeſaodam Sodomitarum hæreſim ac rabiem furore tam inſano ferebatur miſer, ut neque eccleſiam oec ſacros cœtus precationis cauſa umquam adiret, nec ullam aerum ſpiritualium, carnalium vero & diabolicarum omnium maximam haberet notitiam: omnia enim, quæ actitabat, libidinem, nequitiam, peccatum olebant; totam viram cum ſcortis, cum temulentis, cum citharœdis, quorum conſuetudine delectabatur, conſumens. Abeuntem igitur miſerum hunc domum ſuam pono ſecuus eſt Andreas, obſarvaturus quu in loco domicilium ſuum haberet: quod ubi didiciſſet, rediit eodem ſeqneoti die; atque eminus conſiſtens, quid obveoturom eſſet contemplabatur. Reperit autem iuprimis ipſum, laqueo jam mortis conſtrictum, turpia quædam quibus aſſueverat exprimentem: reperit & ſrequentem tam propioquorum, qui viſendi cauſa confluxerant, quam aliorum turbam, omnes moribuodom lamentis & planctibus proſequentes: reperit denique & ſatanam, qui per ægroti organa terribilem atque abſurdum elamorem ciebat; quique modo muris, modo anguis, modo viperæ ſpecie per os exibat, ac multum vocifetans, nunc felis, nunc canis, nunc porci vocem æmulabatur. Nonnumquam maoum ſnam in ſecretas corporis partes immittens, extracta inde ſtercora ore degnſtabat: jam enim præ vehementia concoſſionis tantæ conticnerat, anguſtiis vicinæ mortis oppreſſus. Atque hoc modo miſer ille, præſentibus omnibus exemplum confuſionis propoſitos, acerbo tandem fine vitam terminavit, auima nuſquam ad diverticula deflectente, ſed recta properante ad barathrum inferni, ubi in ſempiterois teoebris & vinculis indiſſolnbilibus perennatura erat.

Eſ ſequenti die cum reperit

reſtoua maciem.

Hinc mariti amicit

189 Sepnko dein cadavere, convenerunt ſrequentes ad nxorem demortui, conſolandi cauſa; cumqua ioeideret ſermo de perditis illius vita moribuſque, aliis quidem dictitantibus tam effuſæ ipſum petulantiæ fuiſſe, nt ſi quam forte mulierem, ſive innuptam, ſeu proſtitutam, ſeu matrimonio junctam conſpicaius eſſet, non effugeret manus hominis libidinoſi, quoad intemperantiam ſuam diabolicam expleſſet; aliis vero, nugatorem, loquacem, & adnkerum inſignem fuiſſe contendentibus; tandem uxor ipſa narrare inſtituit, quomodo a matrimonii ſui primordio nnmqnam pedem in eccleſiam intuliſſet, numquam orationem ſudiſſet, numquam frontem Cruce ſignaſſet, communicaſſet numquam: qnomodo denique apnd ſcorta pernoctare conſueviſſet: ſi quando autem inde reverteotem ego, inquiebat, vel verbulo interpellarem, confeſtim expedito in caput menm infelix baculo, verberibus ſævire non deſinens, quidquid poterat moleſtiæ ac doloris inferebat. Cum interim ſera acto-

narrat uxor tur-pem ejus vitam,

κατέλιπεν, ἔλεγον· Ἴδε κερδάνομεν αὐτὸν ὁμό- D
σωμον ἢ ὁμότροπον, ἢ ἂν ἔτι ἀντίρρητις περὶ αὐτῆ ἤδειτο, ὅλως γὰρ ἡμῶν ἐστιν. Ταῦτα μὲν ἔλεγον περὶ αὐτῆ, ἢ ἄλλα πολλὰ, ἃ ἂν ὀξὺ γράφειν, ἢ ἔλκον τὸν ἐλεεινὸν ἀφραινόμενοι· γνώσεσθε γὰρ ἦσαν τῇ αὔριον σκδημεῖν αὐτὸν ἀπὸ τῆ σώματος, ἢ διὰ τῦτο ἠφραίνοντο εἰς πλεῖ ἀπώλειαν αὐτῆ.

Ὁ δὲ μακάριος ἐσὼς, ὡς εἶδεν ταῦτα, ὁ λύπη ἐγένετο, ἰδὴ γὰρ ὅτι ἀπαξ κερδάνωσιν αὐτὸν, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς νέας ἡλικίας πορνοκάπηλ- λῶν, αἱμομιξίαις ἢ ἀσελγείαις σχολάζων· τὸ δὲ πάντων χεῖρον, ὅτι ἢ εἰς πλεῖ βδέλυραν τὴν Σοδομιτῆν αἵρεσιν ὁ ἄθλιος ἐπεμελεῖτο, ἀλλὰ μήτε ἐκκλησίαν γνωρίζων, εἴτε κοινωνίαν, εἴτε ἔγχλιε τῶπον δεξάμενος, ἀλλ' ὅτε τι τῶν πνευματικῶν ἐπίστατο· ἀλλὰ πάντα σαρκικὰ, πάντα δαιμονικά· πάντα γὰρ τὰ αὐτῦ ἄσωτα, ἢ δεινὰ, ἢ σατανικὰ ἐχημάτιζεν, πάντα τὸν βίον αὐτῦ μετὰ πορνῶν, ἢ μεθυόντων, ἢ κιθαρῳδῶν διήλισκεν τάντας πρτό- E
μβους. Ὡς δὲ ἐτορεύετο ὁ ἐλεεινὸς ἐπὶ τλῶ οἰκίαν αὐτῆ, ἠκολέθησεν ὁ Δίκαρος ὄπισθεν, θέλων ἰδεῖν τῆ μβίε· ἢ ὡς ἐμαθεν, τῇ ἐπαύριον ἦλθεν εἰ τῇ οἰκίᾳ, πόρῤῥωθεν ἑστὼς, βυλόμενος ἰδεῖν τὰ συμβάντα αὐτῶ. Εὗρεν δὲ αὐτὸν εἰ τῇ ταχίδι τῆ θανάτε ζωγρηθέντα ἢ κείμενον, ἡμί τινα ἀχημα ἔθη εἰσωρᾶτωντα. Ἦσαν δὲ σὺν πλεῖστοι τῆ ἰδίων, χάριν ἐπισκέψεως ἐληλυθότες, ἢ ἕτεροι πολλοὶ ἐτάμβοι, ἐθρήνουν αὐτόν. Ἔτι δέ τινα δεινὰ σκεκράγει ἢ αἴσχιὰ, ἃ αὐτὸς, ἀλλ' ὁ κερδήτας αὐτὸν διάβολος. Ἐθεώρει δὲ ὁ Δίκαρος τὸν σατανᾶν ὥσπερ μῦς, ποτὲ δὲ ὡς ὄφις, ἢ ὡς ἐχιδνα ἑλκύειν, ἢ ἔξιει ἐκ τῆ σόματος αὐτῆ, ἢ κράζων διὰ τῆ ὀργάνου τῆ ἐλεεινῆ, ποτὲ μὲν ὡς κάττε, ποτὲ δὲ ὡς κύων, ἢ ὡς χοῖρος. Ἀ'πίει δὲ τλῶ χῶρα αὐτῆ ὁ τῷ ἀφεδρῶνι αὐτῆ, τῆς κόπρε αὐτῆ ἀπογλύφος· ἀπὸ γὰρ τῆ πολλῆ κλόνε ἠείμονεν ἐ τῇ τῆ θανάτε παρουσιγγίων τομῆ. Οὕτως οὖν ὁ παλαίπωρος ἐνδεγματιζόμβος, ἢ αἰσχύνη τοῖς πᾶσι φανεὶς, τικρὸν τὸ τέλος ἀπωμόγκατο· ἢ γὰρ ὅτε ἐξέκλινεν ἡ ψυχὴ αὐτῆ τῶτον, ἀλλ' ὀρθοβατῆσα πρὸς τὸ πυθμένα F
τῆ ἅδε παρεγβύετο, ὁ τῷ αἰωνίῳ σκότει ἐκεῖσε δεσμηθεῖσα ὀξύτατα.

Ταφέντος οὖν τῆ σώματος αὐτῆ, ἡμί τινων παραγβομβίων πρὸς τλῶ γυναῖκα αὐτῆ χάριν παραμυθίας, καθεζόμβοι ἐλέσσον λόγον περὶ τῆ βίε αὐτῆ, ὁποῖος λῶ χαλεπός· ἢ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὅτε γυναῖκα ἐθεάτατο, εἴτε ἄγαμον, εἴτε πελλακίδα, εἴτε ὑπανδρον, ἀθέως ἐ διέβρα ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῆ, μέχρις ἂν τῆ διαβόλε τλῶ ἐπιθυμίαν εἰργάσατο· ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι φλυαρὸς λῶ, ἢ γλωσσώδης, ἢ μοιχὸς σφόδρα. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτῆ διηγήσατο περὶ αὐτῆ, ὅτι ἀφ' ἧ συνεζεύχθη αὐτῷ ἠδέτοτε ἐκκλησίαν ἐγνώεζεν, ὔτε προσηύξατο, ὔτε σωτὴρ εἰς τὸ προσωτον αὐτῆ ἐποίησεν, ὔτε ἐκοινώνησεν, ἀλλ' ἀεὶ διατυπεράων εἰς τὰ τοιαῦτα· εἰ δὲ οὐθὲ ἐγήρετο, ἢ ἅπαξ τι ἐλάλησα, τλῶ ῥάβδον ἐκ τῆ ἀτυχες-άτε μυ σώματος ἠδόλως κατέφερεν, ἀλλὰ πάντα δεινά μοι κατεργάζετο. Ἐν οἷς τῇ φρὸ χθὲς κατευγήτος αὐτῆ, ἢ ὁ τῇ κλίνῃ μυ γεγονότος πρός μι, ἡμε-

rum pœnitentiæ illum subiisset, audius tentus, ac-
cesserque ad me cubitum, jamque una dormituri
decumbiscemus; soluto manuctiorem nacta, varia
quasi mentionibus urgere: cum interrogarem, quid
sibi faciendum mandarem; respondi, Ut hoc ex-
trema concedamus una ad S. Thyrsi, cujus memo-
ria solennis agitur; ut illic sacrosancto Missæ sa-
crificio interimus, ut salutiferæ Christi mysteria
communicemus; & gratia divina illustrati sanctius
reliquam vitam transigamus; ac denique eandem
aliquando vel omico die Christianum agas: fortasse
benignus Dominus salucarem sui timorem animo
suo immissurus est, quo stimulatus, vitæ præterita
delicta expiare, insuper & justitiæ opera exer-
cere studeas; ut sic ambo ad vitam ingredi æter-
nam mereamur. Hæc illo mea monita se operæ
completurum recepit.

Ego Ut ergo illuxit, sancti Martyris Thyrsi templum adivimus, ingressique, ego mox oratæ in-stituí, ille omnia irridere; non inclinatione capitis, quasi oraturus, sanctum Martyrem dignatus; non munire frontem sacrosancto Crucis signo; non imaginem Sancti salutare; sed remissis consistere manibus, atque irridere, uti dictum est, alios, preces tuas Deo offerentes. At ego, finita precatione mea, ad ipsum conversa; Quid hic adstas, inquam, infelix, non aliter quam brutum animal? cur saltem dominicæ Crucis signum fronti tuæ non imprimis? Quid ita vanus ac profanus Judæorum te more in loco sacro geris? Si mihi Deum timeas, homines saltem reverere, adcede igitur, & ut te monui, adora. Tum ille, Offende, ait, quid adorem. Ex-stendi ego venerandam sanctis Martyris iconem, dicens; Hanc adora. Quibus ille audiris, execratus imaginem; Quæ, inquit, in illâ virtus inest, quæ ipsa cum sua sensuque destituta sit, nihilo sanctiores vos efficiet? Quid enim profueris ipsi istud, Tibi loco parla. Adjuva me? Atque his dictis, confestim e templo se curfim recepit.

Ego vero, propter illam in sanctum Martyrem blasphemiam exortus, precibus ipsum placare instituí, supplicans, ut peccatum infanis mali vellet, & meritas pro blasphemiâ pœnas irrogare sopersederet. Cum subito abrepta mente ad imaginem Martyris, sic mecum loquendi audivi: Ego quidem commiseratione erga tam turpe scelus qui ipsi vehementer succensui Deus, eatenus sinere non sinet impunitum: erat enim radicitus evellendi, justit hominem impium, ut ne memoria quidem ejus superet in terris, tandemque in flamma inextinguibili cognoscat, veris Dei amicis ac martyribus veram manere gloriam in cælis. Post hæc divino Sacrificio divino, dominum regressi invenimus, febribus acerrimis correptum, in lecto; uti vos quoque eum vidistis. Talia narrante viro exci-tatos, tremor invasit omnes, qui aderant, dicentes: Vere Deus non irridetur, cujus infallibiles sunt justificationes & judicia, redditurique unicuique secundum opera ejus. Atque illhæc, dilectissimi, non tantum ex beato S. Andreæ ore, sed ex ipsa quoque hominis defuncti conjuge coram mihi audita vobis enarravi, ut inde fructum aliquem capiatis, in timore Dei fieri pergitis; ut fornicationem, adulterium, temulentiam ubivis locorum semper fugiatis, ut diu noctuque auxilium

NICEPHORUS Lib. VIII. cap. 30.

imperatis divinum, denique ut sanctos Martyres eorumque venerandas Reliquias & Imagines non despicianti.

Pia mulier confisa constantino Imperatori ejusque matri

Ambulabat aliquando Andreas in foro publico propter columnam, quam beatæ memoriæ Constantinus, Imperator sanctissimus, sublimem erexit, impositamque columnæ Servatoris & venerandis clavis, quibus vivificum Christi corpus pertusum fuit, dicitur exornasse, ad gloriam Dei defensionemque & conservationem regiæ civitatis. Ecce autem mulier quædam, a spiritu divino in ecstasim rapta, aperuit animæ oculos, conspicit virum beatum per medias deambulare turbas, non aliter quam columnam igne coruscantem, & jacula ignita per aerem late emittentem. At insana quidam caput collumque ejus colaphis egregie onerabant, quod alii, tristes & indignantes, conspicati, Domine, inquiebant, non fiquem sanctum habemus, tam indigne cum ipso agatur modis. Quæ verba dæmones, qui pone ambulabant tenebroli nigrique, audientes, Ita sane, inquiebant, etsi audiet preces vestras Deus, non suscitaturus alterum hinc similem super terram in æternum. Nemo unquam fuit, qui tuum adsilit dolore cordis nostri, quanto hic celsius, qui domini sui servitutem subduxerat, fluctum simulando, mundum illudit.

humiliat dum se perturbatum,

Atque hæc illi quidem. Mulier vero in [illegible] qui cædebant Andream, incusa, animadvertit simul, istud eorum scelus a tenebricosis illis annotari, dicentibus: Saltem isthoc solari nos potest judicium, quoniam contra jus fasque in illum verberibus sævitia, sævientes vero non levi se scelere obstringunt: ex hoc enim capite accusandi etiamne a nobis sunt in hora mortis, quod injuste Electum Dei percusserunt? nec est quod salutem speremus. Andreas autem hæc divinitus Andreas verbo unico omnem eorum fraudulentiam efflit, quoe ita eum ipsis expostulavit: Non est vestrum isthoc exdentium me factum annotare; ego enim rogavi Dominum meum admirabilem, ut ne his caruat illis percutiunt quod me verberant; & ignoscentia eorum, in quem sæviant non cognoscentium, locum veniæ reliquit.

quid hæc sibi velint

C

mulier ad limen ædis cohortis tenebrosæ

Fit vici tractu ad tenebricosa dæmonia, insurgit fœmineus cum percepisset prædicta mulier, sublatis in altum oculis, cernit pone eam cælli adamantini tectumque illac pulcherrimarum hirundinum effundi, quarum medium tenebat locum, germana deliciis candidior columba, quæ cum hirundinibus ad B. Andream delabens, olivæ ramum, aureis intignem floribus, portabat ore; & alloquens ipsum more hominum; Accipe, dicebat, hanc olex ramum, quem tibi omnipotens Pater & Dominus Salvator, primum paridisi sui mittit, non alia de causa quam quod misericors & benignus sis, quemadmodum & ipse est: ecce igitur magis magisque indies te glorificabit Dominus, & exaltabitur nomen opus sanctum in te, quia judicasti, aut illius precibus obsequis esse, qui verberando quotidie de te potissimum vacuatur. His dictis Andreæ capiti insedit columba, tota colore argenteo nitidior, excepto dorso, quod auri fulgore coruscabat: oculi vero ut gemmæ pretiosæ micabant, pedes colore purpureo tinctis erant, caput crucis forma

propterea cum laudari:

ὑπάρχειν ἀὐτῷ τὴν τόρνειαν, ἐ τὴν μαγκάνην, ἐ D τὸν μόλιβον, ἐ ἅπαντα. Ὃς καὶ τὴν ἡμέραν τὴν ἁγίαν τὰ Κυρίε Βοήθειαν, ἐ μὲ κατάφρονῶν τὴν ἁγίαν Μαρτύρων, ἐ τὸν τοῦτον λευκόλιθον αὐτῶν, ἐ τὴν σήκωσιν ἐποίουν.

Ἰδὼν δὲ ἀξιοπαθήσαντος τὸ Ὅσιον ἐ τὸ δημοσίᾳ φόνῳ πληγὲν τὸ κίονος, ὃν ὁ ἐν ἁγίοις τῇ μνήμῃ Κωνσταντῖνος ὁ ἐ ἅγιος Βασιλεὺς ἔστησε, ἐ ὃν ἐκόσμησε ἐ τῷ τιμίῳ ξύλῳ τοῦ ζωοποιοῦ Χριστοῦ σώματος ἐκπαρέντος, ἐ ἀπὸ τούτου τότε ἐκαμφθὲν ἀνθρώπου ἐφαπτόμενον, πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ, σκέπην τε ἐ φυλακτήριον τῆ βασιλευούσης πόλεως. Καὶ ἰδοὺ γυνή τις, τιμῶν τὸ ἅγιον Θεοῦ φυβρωμένη, ἐν ἐκστάσει γενομένη, ἱστορήσατο τὴν ἀνοχὴν τοῦτο ἀνδρός, ὡς τὸν Μακάριον ἀξιοπαθοῦντα μέσον τε πλατείας, ὡς ἄλλον πυρὸς ἀκτινοβολοῦντα, ἐ ὡς βολίδας πυρὸς [illegible] τὸν ἀέρα ἐκφέροντα ἐ αὐγάζοντα. Τινὲς δὲ [illegible] ἰδίωσεν αὐτῷ κόσμον, ἄλλοι δὲ κ' τὸ [illegible] στεφανον ἐ πολλοὶ βλέποντες αὐτὸν ἐπιβόητοι, ἔλεγον· Κύριε, μὴ ἐχθρὸν τὸν χωλὸν, ἵνα τύπτῃ αὐτῷ συμβάλλωμεν. Τινὲς δὲ γοῦν δειλοὶ ἐ μέλανες ἁλμυροὶ ἐτακρούμενοι, ὅτι δεῖ ἀξιοπαθῆσαι, ἔλεγον· Ναὶ ὁ Θεὸς ἐκκλίνεται τὴν ὀργὴν ἡμῶν, ἐ μὴ ἐγ ἡμᾶς τὸ αἷμα ἄλλοι πάντοτε τὸ γῆν πάντων ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς ἐκαμάτησε ἡμᾶς μὴ βουλόμενος ἐ κάμνειν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, μᾶλλον ἑαυτὸν προσαπεσπάσθη, πολλὴν τὸν κόσμον.

Τοῦτο μὲν οὕτως ἔλεγον· ἑώρα δὲ ἡ γυνὴ τὴν τύπτουσαν τὸν Δίκαιον, ὅτι ἐσημειοῦτο οἱ ζοφώδεις ἐκεῖνοι, ἐ ἔλεγον· Κὰν τοῦτο τὸ κείμενον ἐχωμεν εἰς παραμυθίαν, ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν ἡμῶν τοιοῦτος ἔχομεν ἁμαρτίας· πάντως γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον τὸ φοβερὸν κατακαίζομεν αὐτὸς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ἡμῶν, ὅτι ἐκλεκτὸν τὸ Θεοῦ ἔτυπτον ἀδίκως, ἐ ἐκ ἔστι σωτηρία ἐν τούτοις. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος πλήκτει θείῳ, ε [illegible] λόγου τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἔλυεν ἐ ἐκάλεσε αὐτοὺς λέγων· Οὐκ ἔστιν ὑμῖν σημειοῦσθαι ταῦτα, ἐγὼ γὰρ παρεκάλεσα τὸ φοβερὸν Δεσπότην μου, μὴ ἐγκλῆσθαι αὐτοῖς εἰς ἁμαρτίαν ταῦτα ἔστιν. Ἐφ' οἷς μου τοῦτον, ἐ ἡ ἄγνοια τοῦτον αὐτοῦ ἐπολογίας ἐδώσατο.

Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουεν ἡ γυνὴ ὁμιλοῦντος μετὰ τοῦ σκοτεινοῦς ἐκείνου, ἔρχεται εἰς ὕψος, ἐ ἰδοὺ ὥσπερ τύλη ἀνοιγόμενα τὴν οὐρανὸν, ἐ ἐξ αὐτῆς ἡλίου χελιδόνων πρώτων, μέσον δὲ αὐτῶν ἄσπερα ὡς χιὼν, μεγάλη σφόδρα, ἐ κατὰ μικρὰ τῶν χελιδόσιν ἐπὶ τὸν Μακάριον, κέρος ἐλαίας χρυσοῦν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, ἐ ἀπὸ Θρανίνος διαλεγομένη τῷ Μακαρίῳ ἐ λέγουσα· Δέξαι τοῦτο τὸ κέρος, ὅτι ὁ παντοκράτωρ Πατὴρ ἐ Κύριος σαβαὼθ σοι ἐκ τῆ Παραδείσου ἀπέστειλε γνώσισμα, διὰ τὸ ὅτι οὐκ ἀφῆκας ἐ φιλάθεον τοῦτον, ὃν τρόπον οἱ ἐλεήμονες ἐλεήμονα ἐκείνος κληθήσεται· ἰδοὺ γὰρ δοξάσει σε ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐ ὑψωθήσεται τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἐπὶ σοι, διὰ ὧν σὺ ἐκρινας τὸ μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν τοὺς κατακρίνω σε τύπτοντας. Τοῦτο εἰπὼν ἐπιθήκει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐ ὅλη ἀπεπηρώμενη, ἐ τὰ μετὰ φαρμακοῦς ἐ χλωρότητα χροιᾶς· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς μαργαρίται ἔλαμπον· οἱ δὲ πόδες ὡσὶν ὑπὸ

A χοι βαφῇ βαπλικῇ βεβαμμένοι, ϗ σαυρὸν ἀπὸ ἀν-
θέων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· ϗ ἓως κύκλῳ αὐτῆς το-
λὺς τὴν χελιδόνων κελαδισμός.

Τοῦτο ὁρῶσα ἡ γυνὴ ἐκείνη ἡ θεοσεβὴς, ἐξε-
πλήττετο σφόδρα· ὃ ἑαυτῇ δὲ ψυαμένη ἀπὸ τῆς
θέας ἐκείνης, οὐκέτι ἠδυνήθη εἰπεῖν τινι, μόνον
δὲ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγε· ἦ Βαβαὶ, τῆς ἓως Θεοῦ ἀγα-
θότητος, οἵας φωτῆρας ἔχει ἐπὶ γῆς, ϗ οὐδεὶς αὐ-
τὰς ἐπίσταται)! Πολλάκις οὖν ἠβουλήθη τὰ ὁραθέν-
τα αὐτῇ τινι διηγήσασθαι, ϗ παραχρῆμά τις δύ-
ναμις ἐκώλυεν αὐτὴν, εἰς τρόμον ἄγουσα, ϗ λοι-
πὸν ἐκύφα ϗ ἄκουτα τὸ θαῦμα ἀπέκρυβεν. Οὕτω
δὲ μιᾷ συμβαντᾷ αὐτῇ ὁ Δίκαιος ϗ λέγει αὐτῇ·
Φύλαξαι μὴ τὸ μυστήριον ὃ ἓως τίνος, Βαρβάρα,
τοῦτο γὰρ ὄνομα αὐτῇ, ϗ μηδενὶ αὐτὸ ἀξείπῃς,
ἕως ἂν ἀπελάσομαι ὃ τόπῳ σκιώδης θνητῆς
ἓως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν·
Καλῶς ὑ θέλω, εἰ δὲ ϗ θελήσω τινὶ διηγήσα-
σθαι, ὑ δύναμαι, τίμιε φωτὴρ ϗ ἐκλεκτὶ Κυρίου
παντθαύμαστε· κωλύομαι γὰρ ὁράσει διακόμει, ὃ
εἰσέρχε) τρόμος εἰς τὰ ὀστᾶ μου, ϗ ὃ ἐμοὶ ἡ ἰσχύς
μου παρέλπ).

B

infigniebatur; in circuitu denique hirundines modulabantur concentu vario. A. NICEP. COACVO. Ex MSS.

195 Hic cuimvero obſtupuit vehementer devota illa mulier, tandemque a ſpectaculo ſibi reddita, nihil eorum quæ viderat potuit enarrare aliis, ſecumque ita ſolummodo loquebatur: Deus immortalis! quot bonitas tua in terris lumiuaria, homines, inquam, ſanctitate conſpicuos, habet; quamvis paſſim ignoti lateant! Et conata ſæpius vita ſua communicare cum aliis, exponere nequivit, virtute quadam occulta prohibente, & trepidationem injiciente: unde deinceps, volens nolens, rem admiratione digniſſimam involvere ſilentio compulſa fuit. Cum autem illi vir ſanctus obviam factus eſſet aliquando: Cave ſis, ait, o Barbara, (id enim mulieri nomen erat) ne cui quæ vidiſti myſteria reveles, donec perveuero in locum tabernaculi admirabilis, uſque ad domum Dei. Cui viciſſim Barbara: Malo meo edocta ſecretum ſervo, vir veneranda, Deo electe, & ſupra modum admirabilis: quod ſi etiam lubido ſit revelandi, facultas non adeſt: prohibeor enim vi quadam inviſibili, tremore quodam intima oſſa mea ſubeunte, viribuſque corporis deficientibus. *prohibetur tamen rem cuiquam enarrare,* *quod viderit.*

E

ANNOTATA.

Mſ. Vatic. Τὰ Μαξεντῖ: *male: ſcribendum erat* Μωμεντῖ: *agit autem de hoc Urbis Tradu ſeu Palatio Cangius lib. 2 cap. 16 de Domibus Inſignibus n. 52.*

b S. Thyrſus M. *colitur 14 vel 24 Decemb. a Græcis, a Latinis vero 28 Januarii, quando de eo egimus: ejus autem Martyrium Menæa collocant* in Helenianis, *quas ædes, vico tori nomen dantes, in foro Theodoſii ſitas fuiſſe docet Cangius lib. 2. cap. 5 n. 5.*

c *Mſ. Vatic. interponit:* τῷ ὄνομι αὐτῆ ϗ τοιῳ ὄμματι φανέμβ: *quæ in Mſ. Max. deſiderantur: ubi tamen mox ingens hiatus occurrit poſt has voces,* ϗ ἐκπλαγὲν τριακοσίων *uſque ad medium num. 181 & hæc verba:* ὡς οὖν τῇ προσῆλθ ὑπαναχώρησε αὐτῇ.

d *Cangius, lib. 2 cap. 24 agens de majori ad Palatium foro, quod ab Auguſta matre Auguſtæum voluit Conſtantinus appellari, meminit erectæ ibidem* columnæ Porphyreticæ, *& deſuper impoſitæ ſtatuæ ipſius Helenæ: cui crediderim inclufos Clavos Dominicos fuiſſe, ſaltem ex vulgi traditione, quod ſtatua illa ſtetit.*

e *Mſ. Vatic.* ἴλνεν αὐτῷ τὰ σημεῖα ἐκείνα Θεῦ ἡμετέρου σωτῆρος.

f *Ibidem ſic legitur:* ϗ ἐκπλαττομβ ἐλεγε.

CAPUT XXIV.

Epiphanius a tentatione carnis liberatus: viſa Deipara protegens populum: impuri hominis hypocriſis retecta.

C

Τούτοις τοῖς πρασίοις τῆ θωμασίᾳ Ἀνδρέᾳ διαφέροντος, σωιέβη Ἐπιφανίῳ πόλεμος χαλεπὸς τῆς πορνείας· φθονήσας γὰρ αὐτῷ ὁ ἐπικατάρατος σατανᾶς, ἐκατόνταρχον δαίμονα ἀπέστειλεν αὐτῷ, ὅπως τῇ λύπῃ ἀφανίσῃ, ϗ ἐξάρῃ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῆ. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος ἀγαν διδαχθεὶς, ἀηδῶς εἶχεν, πικρῶς συνεχόμενος, ϗ τί δρᾶσαι μὴ ἔχων, διὰ τὸ λίαν ἐπελθεῖν αὐτῷ ὃ συνταράττειν, ἀπαζήτησας, εὗρεν τὸν μακάριον Ἀνδρέαν· ϗ ἅπαντα αὐτῷ ἀναθέμενος, παρεκάλει ἀπαλλαγῆναι τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβόλου, ὃ μὴ ταπεινῶς παραφθῶναι τῇ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· δεινῶς γὰρ ἐλεγεν πάσχειν ἀπὸ τῆς τοῦ δαίμονος προσβολῆς.

Ὁ δὲ Μακάριος, ὢν ὃ ἀληθείᾳ ἡδύς τι ὃ συμπαθέστατος, οἰκτείρας αὐτὸν, ὡς ἂν γνήσιον τέκνον, λέγει πρὸς αὐτόν· Τέκνον γλυκύτατον,

F

196 Dum talibus aliiſque prodigiis admirabilis Andreæ virtus magis indies ſplendeſcit, grave bellum Epiphanio motum fuit ab intemperanti libidine. Maledictus namque ſatanas, invidiæ ſtimulis actus, quemdam e dæmonibus ſuis centurionem adverſus adoleſcentem immittit, ut immodica ejus animum triſtitia lædat memoriamque e terris auferat. Hujus igitur expertus impetum Epiphanius, mœſtitia & animi amaritudine conficiebatur; cumque nihil contra validas inimici aggreſſiones & terriculamenta haberet præſidii, reperit tandem, poſtquam diu quæſiſſet, B. Andream; quem &c, aperto prius animæ totius ſtatu, opem flagitat; videlicet ut acerba dæmonis tyrannide liberatus, non ſuccumberet tentationi; neve deſpiceret ſe precantem, & graviſſimos diaboli inſultus ſuſtinentem. *Graviter ad libidinem ſuam Epiphanius,*

197 Andreas autem, vere beatus, vere ſuavis & miſericors, Epiphanium, non ſecus quam proprium filium miſeratus, ita alloquitur: Cariſſime *æque ad Andream confugiens,*

A NICEP. CÆVO EX MSS.

fili, propterea quod animo elati fuimus, erupit contra nos draco infernalis, ut cognita exiguitate noſtra, confiteamur, nullas eſſe vires noſtras, ſi cum nequiſſimo ſatana depugnandum ſit; ſed omnia admirabili Deo noſtro accepta referri debere: ſive enim vincamus hoſtem, ſeu reſiſtamus viriliter, ſeu orationibus, jejuniis, aliiſve piis operibus vacemus, omnia benigniſſimi Dei noſtri munus ſunt. Ipſe enim dicit: Quoniam ſine me nihil poteſtis facere; & omnis juſtitia hominis, ut pannus menſtruatæ coram Domino eſt. Nunc igitur, fili mi, præcipio tibi, & obedientia tua effectum dabit; ut hac craſtina ad ſacram S. Acacii Martyris ædem in Heptaſcalo pergas; quo & ego in ſpiritu veniam; ſupplicabimuſque ambo cum lacrymis ſancto Martyri, ut quod a me petis beneficium, ipſo tibi ab optimo noſtrique amantiſſimo Domino conſequatur. Conſtat vero mihi, magnum hunc Martyrem repulſam non ferre a Domino, quia generoſo certamine pretioſum ſanguinem ſuum amore illius profundere prompto animo non dubitavit: & evenient nobis quæ deſideramus; & optatam quierem recuperabimus. Quando autem ad Sanctum perveneris, noli multum verbis orare; ſed ſpiritu contrito & corde humiliato, cum lacrymis, produ&tiſque ex imo pectore ſuſpiriis, & verbis * afflictionem animi teſtantibus, inſtanter ſupplicabis; & ſtatim, ſcio, videbis gloriam Dei. Sic igitur faciendum tibi eſt, fili mi; & evenient quæ prædixi omnia.

Joan. 15. 5 Eccl. 4.

ab eo mittitur ad S. Acacium;

B

198 His auditis, abjicit ſe Epiphanius ad venerandos Andreæ pedes, & ſalutarum in oſculo ſancto abiens reliquit. Poſtera autem die illuceſcente, contulit ſe ad S. Joannis c Baptiſtæ, ibique ſacrificio interfuit divino: tempore vero pomeridiano ſub horam ſeptimam abiit ad S. Acacii; reperienſque obſeratas fores, tantiſper conſedit in d Narthece, orans cum lacrymis afflictionis indicibus ſanctiſſimum Martyrem, ut ne votis eum ſuis fruſtratum, redire domum pateretur. Dato autem ad hymnos veſpertinos ſigno, apertiſque templi valvis, primus ipſe intravit, gemens ploranſque & lacrymas precibus commiſcens. Ubi vero propius ad arcam ſancti Martyris acceſſit, ſic ipſum alloqui exorſus eſt: Sanctum Dei luminare, vir Domino dilectiſſime, ſanctitatis fragrantiſſimo unguento delibute, Martyr plurimum admirande, miſerere mei, hominis infirmi ſane ac miſeri, qui propter delictorum ſuorum multitudinem male habet, & dæmoni rapina ceſſit: medicare ulcera, emunda vulnera, cura plagas, & verberum cicatrices. Aſpice canem iſtum, intuere ſerpentem, attende lis lupum & leonem illum, contra me miſerum frementem, feſtinantemquo ut in profundum libidinis me demergat: ne differas auxilium tuum, dulciſſime; ne me rejicias, ſuaviſſime: ne lacrymas meas amariſſimas aſperneris, melliflue; repelle a me terribili interceſſionis tuæ falce omnes inimicos meos; potes enim, admirabilis Chriſti miles, petentibus cuncta quæ deſiderant a Deo impetrare.

querit exitum,

c

d

C

& auxilium postulans,

199 Hanc ubi fudiſſet eum lacrymis orationem Epiphanius, Acacii pro veritate martyrio coronati opem implorans; conſpicit repente ex ipſa Sancti liſanotheca ſpeciem promicare fulguris ſeque circumdare: fulguri autem calor inerat ſummus, quaſi beneficentiæ quæ mox ſecutura erat præmuntius. Rurſum eodem reflectit oculos, ſentitque inde egredi fragrantiam liliorum ac roſarum & pretioſiſſimi unguenti: & inſonuit auribus vox; Audivi

ipſum ſibi addici audit:

ἔπαρσις ἡμῖν ἐγήγετο, & διὰ τοῦτο ἀτελούθη καθ' ἡμῶν ὁ δράκων, ὅπως γνωσόμεθα τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν· ᾗ ὅτι οὐδέν ἐστιν ἡ ἰσχὺς ἡμῶν πρὸς τὴν πονηρὰν τοῦ σατανᾶ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῦ φοβεροῦ Θεοῦ ἐστιν, εἴτε νίκη, εἴτε ἀνδρεία, εἴτε προσευχή, εἴτε νηστεία, εἴτε ἕτερον ἄρεσθῆ τὸ ἡμῖν, πάντα δωρεαὶ τεφύκασι a [τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡσὰς γὰρ εἶπεν· Ὅτι ἄνευ a ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· ᾗ ὅτι πᾶσα δικαιοσύνη ἀνθρώπου ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης σώματος Κυρίου]. Νῦν οὖν τέκνον μου, ἐγὼ διατέτυπταί σοι, ᾗ ἡ ὑπακοή σου ἔργον ἀνύσει· αὔριον γὰρ προελθὼν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπταστάλῳ, ἐπείσε γὰρ ἐλάττονα κἀγὼ πάσχω πρὸς αὐτὸν, ᾗ λοιπὸν ἀμφότεροι δεηθησόμεθα μὴ πικρῶν δακρύων, ὅπως σωτύχῃ περὶ τούτου φιλανθρώπου ἐν ἁγαθῷ Δεσπότῃ· & οἶδα ὅτι ἐκ ἀτοτύχοι ὁ Μεγαλομάρτυς πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τὴν ὑγιαίαν ἀθλησιν ᾗ διὰ τὸ τίμιον αἷμα, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε, & γίνεται ἡμῖν τὸ κατὰθύμιον παρ' αὐτοῦ, & ἀπατωμόμεθα. Ὅταν δὲ B ἥκῃς πρὸς αὐτὸν, μὴ χρείᾳ τινὶ βαττολογίᾳ, ἀλλὰ πνεύματι συντετριμμένῳ ᾗ πεπεισωμένῃ καρδίᾳ, ᾗ δάκρυσι, ᾗ βαθέοις στεναγμοῖς & λόγοις θλιβεροῖς αὐτὸν ἱλεώσασθαι· ᾗ ὡς οἶδα ὅτι ἀθέως ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ναὶ τέκνον μου, ὅτως ποιήσεις, & ἔσαι σοι ὁ τρόπος εἰρημένος ἐκβάσεως.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἐπιφάνιος, πεσὼν εἰς τὰς τιμίας αὐτοῦ πόδας, ᾗ ἀσπασάμενος αὐτὸν τὸ ἁγίῳ φιλήματι, ἀνεχώρησεν. Πρωΐας δὲ γλωμβύσης, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν ναὸν τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, κἀκεῖσε τὴν λειτουργίαν ἐχόλασεν· περὶ δὲ τὸ δειλινὸν ἀπῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· ἦν δὲ ὥρα ἑβδόμη, ᾗ αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἐσφαλισμέναι, εἰς δὲ τὸν νάρθηκα προσεδράμων, δάκρυσι θλιβεροῖς ἱκετεύων τὸν Μάρτυρα μὴ κενὸν ἀποσταφῆναι. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἑσπερινοῦ ὕμνου, & τοῦ ναοῦ ἀνεῳχθέντος, πρῶτος εἰσῆλθεν αὐτὸς σὺν ὀδυρόμενος, ᾗ τῇ δεήσει συγχεόμενος τὰ δάκρυα. Ὡς δὲ ἤγγιτε τῇ θήκῃ τοῦ Μάρτυρος, τοιοῦτον πρὸς αὐτὸν τῷ πνεύματι ἀπερθέγγετο· Φωτὸς ἄγαμε, ἀγιαστὴ τοῦ Κυρίου, ἡγιασμένε, μεμυρισμένε, μάρτυς Κυρίου παντεώμαστε. ἐλέησόν με τὸν ἀθενῆ ᾗ πολαίπωρον, κακῶς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πταισμάτων, ὀράλματος σατᾶν διαβόλου· θεράπευσον τὰ ἕλκη, ἀπόσμηξον τὰ τραύματα, ἴασαι τοὺς μώλωπας, & τὴν πόων τὰ σίγματα· ἴδε τὸν κυνᾶ, θέασαι τὸ ὄφιν, πρόσχες τῷ λύκῳ, τῷ λέοντι τῷ καὶ ἐμοὶ τοῦ ταπεινῷ φρυαττομένῳ, e [& εἰς βυθὸν ἀσωτίας καταπάσαι με παδόντι]. Μὴ βραδύνῃς ὁ γλυκύς, μὴ ἀναβάλῃ ὁ ἡδύς, μὴ παραβλέψῃς μου τὰ αἰχρότατα δάκρυα ὁ μελίῤῥυτος, ἀτ' ἐμοῦ ἀτέλαστον τῇ φοβερᾷ σ' βρεσβείας σου δρεπάνῃ· δύνασαι γὰρ, οἶδα θαύματος ρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ, τοῖς αἰτοῦσι παρέχειν τὰ κατὰθύμια.

Ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ἐπιφάνιος μὴ δακρύων πρὸς τὸν σ' ἀληθείας Μάρτυρα, ἀθέως ὁρᾷ ὡς ἐκθεν ἀστραπὴ ἐξελθοῦσαν ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ Ἁγίου, ᾗ αὐτὸν ἐκυκλώσασαν· ἦν δὲ τὸ ἐκθεν λίαν θερμώτερον, ἡ γὰρ θέρμη τοῦ ἀθλοφόρου ἡ πρὸς ἐργεσίαν ἐπιφορτίσασα. Ὁρᾷ οὖν πάλιν & ἐκ τῆς θήκης ἐκῆκε ἀωδία, ὥσπερ κρίνων ᾗ ῥόδων, ᾗ ὡς μύρε πο-

e

A πολυτίμῳ ἐσθῆτι, καὶ φωνὴ γέγονεν αὐτῷ λέγουσα· Ἤκουσα τῆς δεήσεως σου· καὶ γὰρ καὶ σὺ ὁ διὰ Κύριον παίζων διά σε μοι ἐγένετο· ἀπηλθεν οὖν, καγὼ περὶ τούτου τῷ Δεσπότῃ καὶ Θεῷ δεηθήσομαι· ἀψομαι γὰρ τῶν τιμίων ἰχνῶν αὐτοῦ, ἐὰν ἴδω σε παραβλέψαι μοι τινὰ δέησιν. Καὶ ἀθρόως ἀπέστη φωνή. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος θαυμάσας τινὰ τοῦ Ἁγίου σείρηνα, ἱκέτευεν αὖθις αὐτὸν τοῦ ἐπιτυχεῖν τὴν δέησιν. Θέλω γὰρ, Μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ ἠγαπημένε, ἵνα τὸ πᾶν μέχρι μεσονυκτίου καπνράσῃ τοῖς δούλοις σου, καὶ ἰδῶ σε τὸ γλυκύτατον πρόσωπον, καὶ ἐν ὁράσει τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀντίληψιν κομίζω μοι. Ταῦτα εἰπὼν ἐν ἀπατεύθμῳ τὸν σηκὸν τοῦ Μάρτυρος, ἀνεχώρησεν.

Ὡς δὲ εἰσῆλθε τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐπέλεσεν τὴν ἑνάτην ὥραν τῆς νυκτὸς, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσαντος, ὁρᾷ αὐθέως ὄχλον τινὰ ἑστῶτα αὐτῷ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ λαμπάδας, καὶ ἕτεροι ἀληθινὰ f φορεῖα, μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μάρτυς Ἀκάκιος, ὥσπερ μαργαρίτης ἀτίμητος, νέῳ φιλοτίμῳ ἔχοντα ἡλίκων, καὶ τὴν μὲν γενειάδα ἀρτίως κατεψιλωμένην τὴν τίμιον πώγωνα, καὶ φησιν πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἤκουσα τῆς φωνῆς σου, καὶ ἦλθον τῷ Δεσπότῃ περὶ οὗ ἐδεήθης μοι, καὶ εἰρηνεύειν μοι ποιῆσαι μετὰ σου ὅσα ἂν βούλωμαι· καὶ δὶ ἐμοῦ ὁ Κύριος βοήθειαν παρέχει σοι, καὶ πτύξει ὁ ἑλίβων σε δράκων. Ὁ δὲ φησιν· Ναὶ Κύριέ μου. Καὶ ἀθρόως ὁρᾷ σκεῦος χρυσοῦν προσενεχθὲν αὐτῷ, ἔχον εἰκόνας [πέσσαρας, μίαν μὲν] τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἄλλην δὲ Θεοτόκου, ἑκατέρωθεν δὲ Χερουβὶμ καὶ Σεραφίν· g ἐνδον δὲ τοῦ σκεύους εἶδός τι ὡς πυρράκιζον g δῶδες σφόδρα. Καὶ ὥσπερ ὁ ἀγιάσματι τούτου μίξας καὶ κλάσας, δέδωκε τῷ Ἐπιφανίῳ εἰρηνικὸν αὐτῷ· Εἰρὴνη σοι, καὶ ἀνεχώρησε σὺν πάσῃ τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ. Σταθεὶς οὖν, ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ καταπνοὴν τὴν ὀμφθεῖσαν αὐτῷ, ἆρε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκύ, καὶ σκοπίσας τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ὑρανοῦ, ἀπήρξατο τῷ Θεῷ τῷ οἰκτίρμονι καὶ τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι.

C Οὕτως h δὲ ἀπαλλαγεὶς τοῦ τοιοῦτου ἐκείνου πολέμου, τῷ ἐπαύλιον ἀπαρὰς, ἄρας μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸν σεβασμίου οἶκον τοῦ Μάρτυρος, καὶ δὴ ὡς εἰσῆλθεν ἔνδον μὲν ἐξομολογήσεως καὶ χύσεως δακρύων, αὖθις δὲ θεωρεῖ ὀρθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόρον, ἡμφιεσμένον χλαῖναν ἀληθινῶς καὶ καθημαγμένην, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον μὲν πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ· Πάλιν ἐπεθύμουν σὲ βλέπειν ὧδε ἐρχόμενον, ὦ Ἐπιφάνε, καθότι γλυκὺς ὁ πόθος τῶν θεοφόβων ὑμῖν τοῖς φίλοις Χριστοῦ ἄγαν καταφαίνει)· ἐν τοσούτῳ γὰρ πεπόμεθα προσδοκῇ καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῶν ὑμῶν διαθέσεως, ὅσον ἡ ἄγαν προαίρεσις. Διὸ θέλω ἵνα ἐπισυχάζων σὺ δὲ ἔρχῃ τῶν ἐμῶν μεμηνότων φιλίας· ἐσομαί σοι γὰρ βοηθὸς, καὶ συμπορεύσομαί σοι πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ ζωῆς σου ἐν πνεύματι, καὶ ἔσῃ ἐμὸς, ὅτι ἐγὼ πεφίλημάσε, καὶ ἐθέμην σε τῆ) ἴδιον ἐμοὶ πεφιλημμένον· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά σου ἰδιοχείρως ἔγραψα ὧδε ἐξ ἀειστέρων ὑποκάτω τοῦ ἀμβωνος· ὁ γὰρ Κύριος παρέδετό σε ἐμοὶ τοῦ ἐπιμελεῖσθαί σοι. Ἦκε οὖν συχνοτέρως, ὅπως ἀγαπηθῇς ἀεὶ ἐπ' ἄλλοις.

inquiens, orationem tuam; ſed & prius, quam tu me appellares, ſupplicavit mihi pro te vir ille, qui Dei canſa ſtultum induit. Vade igitur, & ego rem tibi tuam a Domino Deo exorabo: preces enim meas, ad pedes ejus venerandos accidentis, fieri non poteſt ut rejiciat, Sicque vox illa audiri deſiit: & Epiphanius ſingularem Sancti Martyris apud Deum potentiam admiratus, ſupplicabat ei denuo, ut votorum ſuorum compos fieret, dicens: Magne Martyr & multum Chriſto dilecte, rogo te, ut pollicitationes tuas ante noctis medium ſolvas mihi famulo tuo, & dulciſſimam faciem tuam videndam exhibeas, mihi ſaltem per viſionem ſuppetias ferens. Atque hæc precatus, & ſacram Martyris capſam veneratus, e templo diſceſſit. A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

200 Ubi vero poſt hæc domum regreſſus, in cubili ſe compoſuiſſet; & Nona perſoluta, leniter indormiſceret; conſpexit illico adſtare lecto ſuo turbam geminam; aliam candidi, aliam flavi coloris veſtes indutam: quorum medium S. Acacius obtinebat locum, inſtar unionis fulgentiſſimi; juvenili admodum florentique ætate conſpicuus, quamquam genæ jam barba decora veſtirentur. Et converſus ad Epiphanium; Audivi, ajebat, vocem tuam, & expoſui Domino qualis eſſet poſtulatio tua; iſque copiam mihi fecit præſtandi quæcumque voluero beneficia tibi. Auxilium itaque Domini per me præſto tibi erit, & contramiſcet ad memoriam tui draco ille infernalis, qui te hactenus conſternavit. Cui Epiphanius: Ita, quæſo, Domine, ita fiat. Moxque videt, vas aureum ad ſe deferri, quatuor imaginibus inſignitum, una quidem Chriſtum Dominum; altera ejus Matrem, aliis vero utrimque Cherubinum ac Seraphinum referentibus. In ipſo vaſe neſcio quid rufi coloris videbatur, odorem ſane admirandum exhalans: quod S. Acacius comminuens & commiſcens ſanctificavit, deditque Epiphanio, & dixit: Pax tibi: & ſtatim cum omni fragrantia ſua evanuit. Hinc excitatus e ſomno Epiphanius, cum perpenderet animo oſtenta, comperit os ſuum mellea dulcedine infectum; & ſublatis in cælum manibus, gratias miſericordi Deo & ſancto Martyri perſolvit. *Deinde Sanctum in viſione conſpicit;* E *& a tentatione per eum liberatur,*

201 Hoc modo graviſſima hoſtis peſſimi tentatione liberatus, bene mane a lecto ſe proripiens, comitante uno e paternis famulis, ad auguſtam ſancti Martyris ædem abiit: quam in confeſſione laudis ubertim lacrymans ingreſſus, rurſum conſpicit oculari intuitu eumdem Chriſti Martyrem, circumdatum flavi coloris ehlamyde: qui in occurſum properans Epiphanii, & quæcumque is attulerat munera benigne acceptans, multo cum gaudio & animi alacritate in hæc verba prorupit: Impenſe cupiebam rurſum te hanc ingredientem videre, o Epiphani; quoniam deſideria timentium Deum perquam jucunda accidunt nobis Chriſti amicis; neque enim tanta nobis voluptas ex oratione & cordis animique veſtri explicatione, quanta ex ardenti deſiderio & recta intentione promanat. Quamobrem volo, ut amicitiæ meæ numquam immemor, hoc templum ſtudioſe frequentes; & ero adjutor tibi; & comitabor te in ſpiritu, quocumque ieris, omnibus diebus vitæ tuæ; meus quippe eris tu ſemper, quia ego amavi te, & in numerum intimorum meorum te adſcivi: hinc & nomen tuum hic ad ſiniſtram ſub ambone manu propria deſcripſi: Dominus enim curam mihi tui demandavit. Adeſdum frequenter huc, ut deinceps porro amore dignum te præſtea. F *denuo ab illo viſitatur,*

A NICEPH. COLEVO EX A MSS. eli magno fuo ſolatio.

202 Tali audito ſermone, adſtabat Epiphanius, quodammodo perculſus, fixo in ſanctum Martyrem obtutu intuens: quem conſideranos quiſpiam e miniſtris eccleſiæ, ante amboncm perſtare immotum, in eumdemque locum irretortis oculis aſpicere; emotæ mentis hominem ſe videre arbitrabatur, dicebatque noo ſine dolotis ſeoſu: Ecce quam formoſus juvenis, quam immature a mentis ſede dejectos eſt! Poſtquam vero e conſpectu eripuit ſeſe beatus Martyr, cœpit Epiphanius obire templum, preces ad bonitatem divinam fundere non ceſſans: tum divino Sacrificio celebrato diviniſque Myſteriis perceptis, multo repletus gaudio receſſit inde, repente oblatum ſancti Martyris aſpectum & præſena ſubſidium admiraus. Sic igitur hoſtis peſſimi machinationibus liberatus, intercedente efficaci mediatore B. Andrea (is enim Epiphaotom familiariter commendaverat ſancto Martyri) primum gratias perſolvit Deo, tum S. Acacio, denique fideli Salvatoris famulo Andreæ: & continuavit ex illo tempote erebro inviſere veoeraudum Martyris templum, deſiderio affectuque magno interceſſionem illius continenter & implorans & obtioens.

B

Andreas in Blacherois

203 Matutinis aliquando finitis hymnis, ad ſacram ſ capſam in Blacherois, contulit ſeſe illuc B. Andreas, per viam more ſuo ludens; aderat vero ibidem etiam Epiphanius, noo dumtaxat ſamolo ſuo comitatus; & e conſuetudine ſua perſiſtebat illic, prout alacritas animi vires ſuppeditabat, modo ad mediam noctem, modo ad ſequentis diei diluculum. Jamque hora uoctis quarta labebatur, cum perſpicue iotuetur oculis ſuis Andreas matronam, ſtaturæ admodum proceræ, femineo in habitu a regia porta advenrare, multo circumſtrepeote comitatu; quos inter venerabilis Prodromus & Tonitrui filius, utrimque latus ſtipantes, manum tenebant: Sanctorum albis ioduiorum veſtibus alii viam præibant, alii hymuos & eantica ſpiritualia modulaotes ſubſequebantur. Cum autem perveoiſſet hæc pompa uſque ad amboncm, abiens ad Epiphanium Andreas; Viden', inquiebat, mundi Dominam & Regioam? Qui & reſpondebat: Video, Pater mi ſpiritualis.

videt Deiparam.

204 Tum vero utroque videote iuclinavit poplites ſuos Domina, & prolixam ſuoe orationem pertexuit, maoantibus ubertim lacrymis per divinas & incontaminatas illius genas: oratione autem hac finita ad ſacroſanctum acceſſit akare, pro populo, qui circum adſtabat, preces denuo ſuſura. Quibus rurſus finitis, pulcherrimum pulcherrimi capitis ſui velum, quod fulgur ſplendore anteibat, detractum ſibi decenti eum gravitate explicuit; extenſumque longe lateque uitidiſſimis manibus teoena, ſupra omnem populi iſtic cogregati cœtum expandit: idque ita expanſom, gloria Domini inſtar electri undique effulgente, conſpexerunt viti admirabiles Epiphanius & Andreas; conſpexeroot autem longo ſatis tempore, videlicet quamdiu iſtic ſanctiſſima Dei Genitrix adfuit: poſt cujus diſceſſum, velum quoque videri deſiit, ſimul cum ipſa ſublatum, relicta præſentibus omnibus gratia ſingulari. Atque hac dignatus eſt viſione Epiphanios, interveoientibus divioi Patris Andreæ precibus: hic enim ea apud Superos pollebat gratia atque fiducia, ut & ipſum per interceſſioncm ſuam ſuarum viſionum participem faceret, cujus ubique erat in auxilium prompeus, & gloriam inclitam plurimum amplificabat.

capitis ſui velum explicare ſupra populo

C

Imperium hyperiti idem agnoſcit,

205 Alius eum vir beatus hominis parum ſani partes, ut ſolitus erat, in Hippodromo agatet, &

Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουεν ὁρῶν ὁ Ἐπιφάνιος, ἵστατο D
σιωπῇ, τρανῶ τῷ βλέμματι βλέπων τὸ Μάρτυρα. Καί τις τῆς ἐκκλησίας ὁρῶν αὐτὸν ὀξέως ἑστῶτα ἀκινήτως πρὸ τοῦ ἀμβωνος, ἔδοξεν ἐξηχὸν βλέπειν, καὶ ἐλιπαίνετο λέγων, Ἴδε τοῖα νέοτης τοῦ ὡραίου, καὶ παρατρέπεται! Ὅτι οὖν ὁ Μάρτυς ἀπέστη, αὐτὸς δὲ ἀκίνητον κύκλῳ τοῦ ναοῦ προσδρόμους, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος δεόμενος. Λειτουργήσας οὖν ἑαυτῷ, ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας, μὴ πολλῆς χαρᾶς ἀνεχώρησεν, θαυμάζων τὴν ταχεῖαν ψέσιν καὶ ἀντίληψιν τοῦ Μάρτυρος. Οὕτως οὖν ἀπαλλαγεὶς τοῦ ποιμνὸς ἑαυτοῦ πολέμου, διὰ τὴν πρεσβείαν τοῦ καλοῦ μεσίτου τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου (καὶ γὰρ αὐτὸς ἐν αὐτῷ οἰκειωσάμενος ἐτύγχανε τὸν Μάρτυρα) πρῶτον εὐχαριστεῖ Θεῷ, ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, καὶ ὕστερον τῷ Σωτῆρος θεράποντι Ἀνδρέᾳ. Ἐκτοτε οὖν ἐσύχναζεν ὁ Ἐπιφάνιος τῷ σεβασμίῳ ναῷτοῦ Μάρτυρος, ψέσιν καὶ πόθῳ πολλῷ ἀπολαύων ἐν ἐκείνοις αὐτοῦ τεμένεσι. E

Αὐτὸν δοξολογίας ποτὲ ἐπιπλεμφθείς ὁ τῆς ἁγίας σοφίας τῆς ἐν Βλαχέρναις, ἀπῆν ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε τὸ ἐξ ἔθους τοῦτο· παρῆν δὲ Ἐπιφάνιος, ἐκ τῆς τοῦ παίδων αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· ἐκ ἔχων ἦθος, ἵστατο, ὡς ἡ ὁρμὴ τοῦ ἐθέλειν, ποτὲ μὲν μίχρι μεσονυκτίου, ποτὲ δὲ ἕως ὡρῶν. Τετάρτης οὖν ὥρας ἤδη ἦσης τῆς νυκτός, ὁρᾷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὀφθαλμοφανῶς μεγαλοπρεπῶς σφόδρα, παραλλοιωμένην ἐν γυναικείῳ τῷ σχήματι ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ μὴ φοβερὰ ὀφθεῖσαν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τίμιος Πρόδρομος, καὶ ὁ τοῦ βροντῆς Υἱός, ἑκατέρωθεν χειραγωγοῦντες αὐτῆς, καὶ Ἅγιοι πολλοὶ λαμπροφόροι παρεπορεύοντο αὐτῆς· οἱ δὲ ἐπηκολούθουν μετ' ὑμνῳδίας ἐξ ἄσματων πνευματικῶν. Ὡς οὖν ἦλθεν πλησίον τοῦ ἀμβωνος, ἀπῆν ὁ Ὅσιος παρὼν τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Ὁρᾷς πῶς Κυρίαν ἐξ δέσποιναν τοῦ κόσμου; Ὁ δὲ ἔφησεν· Ναί, πάτερ μου πνευματικέ.

Καὶ τούτων ὁρώντων, κλίναται τὰ γόνατα αὐτῆς, ἐτί πολλῷ ὥρᾳ παρετηύχετο, δάκρυσι βαίνουσα τὰ θεοειδὲς αὐτῆς ἐξ ἀχράντου παρόστου. Μετὰ δὲ τὸ παρεύξασθαι, παρεστῶ ἐπὶ τὸ θυτιαστήριον, F δεομένη ἐκείνη ὑπὲρ τοῦ ἐξιλεουμένου λαοῦ. Ὅτι δὲ ἀπήρξατο τὸ μαφόριον αὐτῆς, ὅτερ ἐπὶ τῆς παναχράντου αὐτῆς κορυφῆς ἔφερεν, ὡς ἐξόν ἀπραγῶς ὑπάρχον, καὶ ἀποτολίξασα ἐξ αὐτῆς τῇ ὡραίᾳ σεμνότητι τοῖς παναχράντοις χερσὶν αὐτῆς λαβοῦσα, μέγα καὶ φοβερὸν ὑπάρχον, ἑτάνυ παντὸς τοῦ ἐκείσε ἐτῶτος λαοῦ διετέτασεν· ὅτερ ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας ἐώρων οἱ θαυμάσιοι ὑπεράνω τοῦ λαοῦ ἁπταμένον καὶ αὐγάζον δόξαν Κυρίου ὡς ἠλεκτρον. Μέχρις οὗ ἐκεῖ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἐβλέπετο κἀκεῖνο· μὴ δὲ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὸ, οὐκέτι πθέατο· πάντως γὰρ ἦεν αὐτὸ μεθ' ἑαυτῆς, τὸ δὲ χάρις ἀφῆκεν τοῖς ὧδε ἐκεῖ. Ταῦτα μὲν αὐτὸς εἶδεν ἐξ ἐώρακεν μεσιτείας τοῦ Θεοφόρου Πατρὸς· αὐτὸς γὰρ παῤῥησίαν ἔχων, ἧς αὐτοῦ θεωρίας ἐχαρίζετο μεστοῦσθαι αὐτῷ, καὶ παντχοῦ αὐτοῦ παρῆν, δόξαν δίκλεῆ αὐτῷ ἀνατιθέτο.

Ἄλλοτε δὲ πάλιν τοῦ Μακαρίου ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ παίζοντος καὶ τὸ ἰώδους αὐτῷ, χαίτινα ἀθετ-

μα

μα ἀφ' ἧθεν εἰσπράττοντος, οἱ λαοὶ βλέποντες, οἱ μὲν ἐθλίβοντο, οἱ δὲ μεταστόμφοι ἀπεθεμάτιζον, καὶ καπηλῶντο αὐτῷ ὡς πικρὸν δαίμονα ἔχοντα. Εἷς δέ τις τῶν Μεγάλων διερχόμενος, ἰδὼν αὐτὸν, ἐβδελλύξατο αὐτὸν καὶ ἐκέκτυστο. Ὁ δὲ θεράπων τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πολλῷ ὥραν προσέχων αὐτῷ, καὶ καταλαβὼν τὰ αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Δόλιε, μοιχὲ, ἐκκλησιομαχήκατα, ὁ ἀφορμὴ τῆς ἐκκλησίας, τῷ σατανᾷ ὀφείλεις ἀπὸ μεσονυκτίου ἐγειρόμενος· οὐκ ἰδοὺ ἐφθασεν ἡ ῥόγα k σου, ἵνα λήψῃ καθὰ ἔσφαξας, λαθὲν νομίζων τῷ φοβερῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἐπίζοντος. Ταῦτα εἰπὼν ἀνύτας, περίστας τὸν ἵππον, ἀνεχώρησεν· καὶ ὁ Χαρτουλάριος τῶν πλοίων ἐχεμάτιζεν, ἀπὸ Ἀμάστρων ὡρμώμενος. Μεθ' ἡμέρας οὖν τινας τότε δεινοτάτῃ συνεχεθεὶς, καὶ μικρὸν n ἥψατο παλιπορεῖσθαι· ἀπήγετο οὖν ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ ἰατροῦ εἰς ἰατρὸν, καὶ ἐκ τοῦ τὸ ζητούμενον.

B

Νυκτὸς δὲ ἤδη, βλέπει ὁ Ὅσιος πλησίον τοῦ οἴκου αὐτοῦ Ἄγγελον Κυρίου, ὡς ἀπὸ δυσμῶν παραγινόμενον διὰ τοῦ ἀέρος, ὃς ἦν πυρινὸς, ἀγείας ἔχων τὰς ὀφθαλμὰς, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὡς πῦρ, καθὰ ἐν ὁρμῷ φλέγον· καὶ βούκεντρον τοῦ ἀγγέλου ἦν, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ῥάβδον πυρινὸν, καὶ ἤρχετο ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου ἀπελεύθερος ἐκείνου καὶ τὰ θεμέλια. Ὅπου οὖν ἐπὶ τὸν ἀσθενοῦντα ἐγγίζετο, ἀκόντων φωνῆς ὥσπερ ὄξ ὕνου λεγόντων· Δίρε τὸν ἐμπαίκτην, τὸν σοδομίτην, τὸν μοιχὸν, τὸν πόρνον, τὸν ἀτεβῆ καὶ ἀλάστορα· ἕως ἔτυπτεν αὐτὸν, ἵνα λέγῃ, Πορνάκις; Ἀπήρξατο οὖν τύπτειν αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Πορνάκις, μοιχάκις, ὀφείλεις τῷ διαβόλῳ; Καὶ ἐν ἐμοὶ φωνὴ ἀκούεσθαι, τὸν δὲ τύπτοντα εἰσπράττοντα μὴ φαίνεσθαι. Βιαζόμενος δὲ ὁ ἐλεεινὸς, θέλων καὶ μὴ θέλων ὁμολογεῖ λέγων· Οὐ πορνάω εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐλέησόν με. Οὕτως ἐπὶ τρία νυχθήC μερα ἐβασανίζετο, λέγων τὸ, Οὐ πορνάω, καὶ ἔτυπτον αὐτὸν ἐλεεινῶν αὐτὸν ψυχῶν ἀπατέρπτων εἰς τὸν αἰῶνα κόλασιν.

Ταῦτα, ὦ φίλοι, γεγράφηκα, μεμαθηκὼς παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, πρὸς ὠφέλειαν καὶ φόβον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅτως κόσμῳ μὴ ἐκτατεῦθε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἴδετε γὰρ λατρεύοντες Θεῷ καὶ τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ. Ἐρωτήσαντος γάρ μου τὸν Δίκαιον, τοῦ τρόπου ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν, εἶπέν μοι· Ὅτι ἔσχε δύο εὐνούχους, οἷς ἐχρῆτο τῇ ἁμαρτίᾳ· αὐτοὶ γὰρ πορδόνοι ὄντες κακίστοι, ἀγάμους, πόρνας, ἑταίρας, ἀσέμνας ὁ γυναῖκας, μοιχαλίδας τε καὶ πορδοσυφίας ἀλόγιστα· λοιπὸν ἐμμέμιμοι ὄντες τούτοις ἔπαρχον ἀπὸ τοῦ ἀλεκτοροφωνῆσαι ἀνίστατο τοῦ ὑπάγειν ὅτου ἐτύγχανον οἱ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἐπιμασαί. Πολλάκις γὰρ ἠρώτα αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, τί ἀτέρχεσθε τὴν ὥραν ταύτην· Ὁ δὲ ἔλεγεν, ὅτι τῇ ἐκκλησίᾳ. Πορδόμυος οὖν, ἅπαντα ἐποίει τὸ ἔργον τοῦ διαβόλου, καὶ ὅτως παρεγίνετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸν βρῶμον ἀτίζων μεμιαμμένος. Πολλοὶ οὖν

aliqua minus decora committeret; præſentium alii exeruciabantur animo, alii indignabantur atque execrabantur hominem, & maledictis inceſſebant, veluti a peſſimo dæmone infeſtum. Tranſiit ſorte etiam unus aliquis e Magnatibus, qui Aodream iotuitus, convitiis impetere, coolſpuere, & exeerari cœpit. Quem Chriſti famulus diutino tempore attente aſpiciens, & interiora conſiderans, ita alloquitur: Fraudulente, adultret, eccleſiæ profane illuſor; qui prætextu illam frequentandi, jam inde a media nocte experrectus, ſatanæ vigilas; nonne vides? Verum attende ſis, paratam mercedem tibi tuaoi eſſe, quam prout laborafti accipies, miſere deceptus opinione tua, ſperantis poſſe opera tua perſpicaces Judicis oculos latere. Hæc ille audieos, ſubditis equo calcaribus, o veſtigio ſe indo, proripuit: erat autem Charularius *l* navigationis, Amaſtris *m* oriundus. Noo multi effluxerunt dies eum hic ipſe ingraviſſimum incidens morbum, brevi tempore febri exuſtus ad extrema redactus eſt: ikumquo ſtatim ſuit ab eccleſia in eccleſiam, a medico ad medicum; oec tamen uſpiam, quod quærebatur, inveorum eſt remedium.

mox interiturum. *l* *m*

E

206 Jam nox ingruerat, cum S. Andreas, non procul a domo prædicti viri, conſpicit Angelum Domini ab Occidente per aera advolare: erat autem Angelus undique inflammatus, & torvo oculorum obtutu ac facie referens ignem, qualis vel ſilvam incendere, & eum erepitu in cineres poſſet redigere. Geſtabat vero manu virgam ardentem, ſicque ad miſeri hominis deveniens domicilium, fundamenta ejus minabatur ſubruere funditus. Poſtquam autem ad infirmum ipſum perventum eſſet, audita hæc vox eſt, quaſi cælitus allapſa: Excoria deriſorem iſtum, ſodomitam, adulterum, ſcortatorem, religionis populique perniciem: quamdiu autem ipſum pereuſleris, die identidem; Fornicaris etiamnum? Et ſtatim arreptis flagris cœpit percotere Aogelus, identidem iſtud ingerens: Etiam ne fornicaris? etiamne adulteras? etiamne in gratiam ſatanæ aorelucanus es? Et hæc vox quidem percipiebatur, qui vero emittebat vocem, nuſquam comparebat. Hinc vi & verberibus adactus infelix, vel invitus confitens exclamabat: Abſit, abſit, non admiſero deinceps io æternum tale ſcelus: ru modo mei miſerere. Atque ita tribus continuis diebus totidemque noctibus vapulando excruciarus, idem illud, non amplius ſo ſcortaturum, ingeminabat; miſeram ioterea animam efflaos, pœois torquendam ſempiternis.

ab Angelo ſuo flagellari;

F

207 Atque hæc ſunt, Dilectiſſimi, quæ a Andrea edoctus, ad emolumentum & ſalutarem timorem animabus veſtris ingerendum, litteris mandavi; ut, cum nihil abſcondi poſſit ab oculis Dei Sanctorumque ejus, ſolicite & caute in hoc mundo ambulemua. Cum enim e ſancto viro quæſiiſſem, quo pacto aliter iſte infelix peccaſſet; reſpondit mihi, habuiſſe eunuchos duos, quorum opera ad peccandum urebatur; illi eoim diſcurrentes hinc & inde, innuptas, nuptas, meretrices, & impudicas quaslibet mulierculas, adulteras & neſaode inceſtas conquirebant. Tum ipſe, nihil præter impodicitias iſtiuſmodi ſomnians, aotn gallicinium ſeſe e lecto ſubducens, eo advolabat, ubi paratam ſibi perniciem ſusm ſciebat eunuchos aſſervare. Non raro autem ſic n lecto abeumem percunctanti uxori, quo tenderet horis tam intempeſtivis, reſpondebat; In eccleſiam. At at, primum ſacrificabat diabolo per libidinis ſcelus; & tunc taodem ad templum ſe conferebat, tetrum ex pollutione ſœtorem exhalans. Iſtic autem non raro adſtantem intoiti; Ecce, iſ-

& hypocriſin ejus Auctori explicat.

quie-

A NICEP. COÆVO Ex MSS. quiebant, hominem ſanctum: eum potius, Ecce occultum dæmonem, dictum oportuiſſet. Deus quippe iſtiuſmodi facientes mirum quantum oderit atque execretur. Hæc igitur, o dilectiſſimi, ex viri ſancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiſcum cariſſimis meis participare volui.

ὁρῶντες αὐτὸν ἀνιστάμενον, ταχέως ἔλεγον· Γὲ ὁ D
ἅγιος ἄνθρωπος· ἐκεῖνος δὲ ὧν κρυπτὸς διάβολος, ᾗ ὁ Θεὸς πάνυ βδελλύσεται τὰς τὰ τοιαῦτα
πράσσοντας. Ταῦτα, ὦ φίλοι, καθὼς προεῖπον
τῇ φωνῇρος ἐμοὶ διηγησαμένῃ, καγὼ ὑμῖν ὡς
ἀγαπητοῖς μου διεθέμην διηγησάμενος.

ANNOTATA.

a *Mſ. Vatic.* ἐ ἡ πρόθυμία ἰρῶν.

b *Colitur* S. Acacius 7 *Maji a Græcis, a Latinis* 8 *Maji: de cujus in iſta eccleſia corpore vide quæ ad hunc diem diximus, & Cangium lib.* 4 *cap.* 6 *n.* 2. Hepteſcalon *vero, alias voce corrupta* Paſchalon, *erat in* x *Urbis Regione, juxta Navale, uti habes lib.* 2 *c.* 37 *num.* 2.

c *Quatuordecim omnino eccleſias CP. S. Joannis Baptiſtæ Cangius enumerat lib.* 4 *cap.* 4, *ut difficile ſit divinare quænam earum hic deſignetur.*

d Narthex, *atrium eccleſiæ prælimineare, de quo* B *eruditum Commentarium ſcripſit Leo Allatius.* De Narthece *etiam agit Cangius lib.* 3 *cap.* 18.

e *Mſ. Vatic.* ἐμελίφου ἄκου τῇ βίᾳ ἢ φύσιον ἀπ' ἀφέ-
σεων ἐκτρίνετε.

f Ἀληθινὸν veros *quidem ac* genuinus *paſſim reddi-tur; inter colores tamen, ut hic aceiphur, videtur idem eſſe quod* flavus. *Certe apud Dioſcoridem, l.* 1 *c.* 161 *de Cydoneis ſeu Cotoneis agentem,* ἀλλοῖον μῆλα *ſpecialia quædam ejus generis poma dicuntur, non aliunde (ut arbitror) quam ab intenſa plenaque flavedine, tam quam magis genuino eorum colore, quod hinc ad talis coloris veſtes traduci per metaphoram potuit.*

g Ὑφήνιζεν *per conjecturam verto* Rufum, *cum ea vox alibi necdum inventa ſit.*

h *Hinc incipiendo tota ſequens narratio deſideratur in Mſ. Mazar. uſque ad num.* 203.

i *Ea capſa condebatur ſacra* Veſtis Deiparæ, *& feſtum agitur* 2 *Julii.*

k Ῥόγα, erogatio, ſtipendium, *de qua voce multa Meurſius in Gloſſario; origo haud dubie Latina eſt.* E

l De Chartulariis *multa idem habet, & tria eorum diſtinguit genera: hic autem deſignatur aliquis veſtigalium Præfectus.*

m Amaſtræ, *urbis Paphlagoniæ.*

n *Mſ. Vatic.* πεμπίζεσθαι.

o *Idem,* ἀσεβεστάτου: *quod ab* ἀσεβὴς impius *derivatur.*

CAPUT XXV.

De initio dolorum, Antichri iſti adventum præceſſuro; & variis Regibus, ultimo iſto ſæculo Conſtantinopoli futuris. a

Andreas de Urbis CP. fine interrogatur,

208 CUm otium aliquando nacti eſſent Andreas & Epiphanius, hic illum in domum ſuam introduxit, ut liberius agerent ſaltem per ſeptimanam unam. Cumque ſederent ſoli, ſciſcitatus eſt Beatum Epiphanius, dicens: Die mihi, amabo te; C qualem hic mundus exitum ſortietur, & quando? quod eſt principium dolorum? & quomodo cognoſcent homines, illos prope eſſe in januis? quæ ſigna immineutem mundi ruinam præuuntiabunt? denique, quo tranſibit hæc orbs, nova quædam Hieruſalem? quid exiſtentibus in ea ſteris ædibus, quid venerandis imaginibus, quid Sanctorum Reliquiis, quid libris futurum eſt? Oro te atque obſecro, ut illis explices: ſcio enim de te tuique ſimilibus dixiſſe Deum; Vobis datum eſt noſco myſteria regni cælorum; quanto igitur magis mundi hujus inferioris?

Matt. 13. 11

arget eum unquam a Gentilitas tepiendæ,

209 Cui morem gereus Andreas, ſic infit: De hac quidem urbe noſtra ſic habe, quod uſque ad ſæculi conſummationem, nulla ipſi formidabilis umquam futura ſit uatio; nullus quippe hoſtis ipſum in laqueos ſuos umquam pertraher, nullus intercipiet; nullus certe: ſanctiſſimæ enim Dei Parenti illa donata & commiſſa eſt, nec erit qui illam eripiat e manibus ejus, a qua & munera & diviniss copioſas conſecuturi ſumus. Tentabunt quidem Genres urbem muro valloque circumdare, ſed confringetur cornus ſua, & eum confuſione recedere cogentur. Nunc de principio dolorum, deque mundi & omnium rerum interitu loquentem audi. Poſtre-

Ποτὲ ἀνεφήτευτος Ἐπιφανὶς ᾗ τῷ μακαρίῳ
Ἀνδρέᾳ, ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ, ποιῆσαι σὺν αὐτῷ καὶ τὴν μίαν
ταύτην ἑβδομάδα. Καὶ δὴ καθεζομένων αὐτῶν κα-
ταμόνας, ἤρξατο ἐρωτᾶν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Μακάριον
λέγων· Εἰπέ μοι παρακαλῶ, πῶς τὸ πλοῦ τοῦ F
κόσμου τούτου; ᾗ πότε, ᾗ τί ἐστιν ἀρχαὶ ὠδίνων;
ᾗ πῶς γνώσονται οἱ ἄνθρωποι ἐγγὺς εἶναι ἐπὶ
θύραις; ἀπὸ ποίων δὲ σημείων ἀποδείξει τὴν σωτη-
λείας ἔσαι; ᾗ τὴ παρελεύσεται ἡ πόλις αὕτη ἡ
νέα Ἱερουσαλήμ, ᾗ οἱ ἐνθάδε ὄντες ναοὶ ἅγιοι τί
γνήσονται, ᾗ αἱ τίμιαι εἰκόνες, ᾗ τὰ λείψανα
τῶν ἁγίων, ᾗ αἱ βίβλοι; Ἀνάγγειλόν μοι παρα-
καλῶ· οἶδα γὰ ὅτι περὶ σοῦ ᾗ ὁμοίων σου εἶπεν
ὁ Θεός, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆ βασι-
λείας τῶν οὐρανῶν, πόσῳ μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ κόσμου;

Matt. 13. 11

Ὁ Μακάριος εἶπεν· Περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν γι-
νώσκε, ὅτι μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ αἰῶνος τὸ οἰκου-
μενικὸν ἔθνος ἀδιαμέσως φοβηθήσεται, ᾗ γὰρ μὴ πα-
γιδεύσει αὐτῷ τις, ᾗ παραλήψεται, μὴ γένοιτο·
κεχάρισται γὰ αὐτῷ τῇ Θεοτόκῳ, ᾗ ὠδεῖς ἁρπάσει
αὐτῷ ἀπὸ τῶν τιμίων χειρῶν αὐτῆς. Ἔσται γὰρ
πολλὰ ῥήγνυσθαι τὰ τείχη αὐτῆς, ᾗ τὰ κέρατα αὐτῆς
συστρέψουσι σὺν αἰσχύνῃ ἀναχωρῆσαι, δόματα
δὲ ᾗ πλοῦτον πολὺν παρ' αὐτῆς κομιζόμενα. Ἄκου-
σον δὲ περὶ ἀρχῆς ὠδίνων, ᾗ περὶ τῆς συμπληρώσεως
τοῦ κόσμου ᾗ τῶν λοιπῶν. Ἐν ταῖς ἑξήκοντα ἡμέ-

ρας

A ρας ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς Βασιλέα ἀπὸ πενίας, ⁊ πορίσεται τὸ δημόσιον πολλῇ, ⁊ πάντα πόλεμον παύσει, ⁊ τὰς πέντας πλουτίσει, ⁊ ἔσαι ὡς ἐπὶ τῷ Νῶε τὰ ἔτη· ὃ μήπω ⁊ τὰς ἐκείνων πονηρίας, ἀλλὰ ⁊ τῆς ἀνέσεως ὕπνος παρεπάσαι. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ πλούσιοι σφόδρα, ⁊ ἐν εἰρήνῃ ἀπείρῳ, τρώγοντες ⁊ πίνοντες, γαμοῦντες ⁊ συγαμίζοντες, ⁊ ἐν ἀφοβίᾳ πολέμου πορεύόμενοι, ⁊ ἀμεριμνοι τῆς γήινης ἐπαναπεπαυμένοι, ⁊ ἐν τῷ μὴ εἶναι πόλεμον
h συγκόψουσι τὰς σπάθας αὐτῶν εἰς δρέπανα. b[⁊ τὰ βέλη εἰς κόντους, ⁊ τὰς ζιβύνας] εἰς ἐργαλεῖα γεηπονικὰ, δι' ὧν τὸ γλυκὺ ἐργάζονται.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ Ἀνατολὰς, ⁊ ταπεινώσει τὰς υἱὸς Ἀγὰρ· ὀργισθήσεται γὰρ ὁ Κύριος διὰ τὸ βλασφημίαν αὐτῶν, ⁊ διὰ τὸ εἶναι τὸν καρπὸν αὐτῶν χολὴν Σοδόμων, ⁊ πικρίας Γομόρρων· ⁊ διὰ τοῦτο νύξας ἐγερεῖ τὸν Βασιλέα Ῥωμαίων ἐπ' αὐτὸς, ⁊ ἐξολοθρεύσει αὐτὸς, ⁊ πῦρ πέμψει ἀναλώσει· ⁊ αὐτοὶ οἱ παραδοθήσονται εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐμφορηθήσεται βιαιοτάτου
B παραδοθήσονται· ⁊ ἀποκατασταθήσεται πάλιν τὸ
d Ἰλλυρικὸν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων· κομίσει δὲ ⁊ ἡ Αἴγυπτος τὰ ἁπάντα αὐτῆς. Καὶ ὑψώσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τῶν δεξιὰν ἐπὶ τῶν θαλασσαν, ⁊ ἡμερώσει τὰ ξανθὰ χθῆ, ⁊ ταπεινώσει τὰς ἐχθρὰς ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ⁊ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ ἔσαι τελέσοντα δύο ἔτη· τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κλῶσοι ⁊ δόματα ὑ λήψεται, ἀλλ' ἀναστήσει ναὸς ἁγίους, ⁊ ἀνοικοδομήσει συμπτελεμβῶν θυσιαστήρια, ⁊ δίκη ὑκέτι ἔσαι, ὑδὲ ὁ ἀδικῶν, ὑπ' ὁ ἀδικήμενος· φόβον γὰρ ποιήσει τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων σωφρονεῖν, ⁊ τὸς παρανομοῦντας τῷ μεγιστάνων ταπεινώσει, ⁊ θανάτῳ παραδώσει.

Ἐν τοῖς καιροῖς γὰ ἐκείνοις πᾶς χευσὸς, ὃς ἐστι τὸ οἰωδήποτε τόπῳ κρυπτόμενος, γάσει Θεῖ ἀποκαλυφθήσεται τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ [⁊ πτῶ αὐτὸν σκορτίσει πάσῃ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ] ⁊ πλουτήσουν πάντες οἱ μεγιστάνες αὐτοῦ, ⁊ ἔσονται ὡς βασιλεῖς,
C ⁊ οἱ πέντης ἔσονται ὡς οἱ ἄρχοντες. Καὶ ἔσαι αὐτῷ ζῆλος μέγας, ⁊ τὸς Ἰουδαίους καταδιώξει, ⁊ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἰσμαηλίτης ὐχ ὀφεθήσεται· ⁊ αὐτὸς φοβήσει μεγάλως τὸν πόλιν, ⁊ ὐκ ἔστιν ὁ λυείζων, ἢ κιθαρίζων, ἢ ὁ τραγῳδῶν, ἢ τὶς αἰσχρὸν παράγμα ἐργαζόμενος· πάντας γὰρ τὸς τοιούτους μισήσει, ⁊ ἐξολοθρεύσει ἐκ πόλεως Κυρίου, ⁊ ἔσαι πολλὴ χαρὰ πᾶσι ⁊ ἀγαλλίασις, ⁊ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς γῆς ⁊ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναπλεῖ πλοῖα, ⁊ ἔσαι ὃν τρόπον ἦσαν ἐπὶ τοῦ Νῶε τὰ ἀμεριμνία ἀφραινόμενοι μέχρις ἧς ἦλθεν ὁ κατακλυσμός.

Παρελθόντος δὲ τοῦ σκήπτρου ἐκείνου, ἀναστήσονται ἀρχαὶ ὀδυνῶν. Τότε ἀναστήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας, ⁊ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ἐτῶν τρία ἥμισυ, ⁊ ποιήσει ἀνομίαν ἡμέραν, οἵα ὑ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, ὑδὲ μὴ γένηται· καθεσθεὶς γὰρ δογματίσει τοιοῦτα, ὅτως μίγνυται πατὴρ θυγατρὶ, ⁊ υἱὸς μητρὶ, ⁊ ἀδελφὸς ἀδελφῇ· εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀπαίρων θανάτῳ ἀποθανεῖται. Καὶ ὁ τοῦτος σὺν τῷ Προδρόμῳ Ἰωάνῃ e κατακριθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Τότε ζεύξει μοναχὸς ταῖς μοναστρίαις, ⁊ ἱερεῖς ὁμοίως, ⁊ γενήσεται ἡ ἀνομία τῆς μίξεως, χεῖρον φόνου· ⁊ αὐτὸς πορεύσει μη-

mis temporibus ſuſcitabit Deus Regem e pauperta- A. NICEPH. COÆVO Ex MSS.
te, & ambulavit in multa juſtitia; omnem coerce- *poſtremis autem temporibus ait ſurrecturum Regem,*
bit hoſtem, & locupletabit pauperes; & fluent tem-
pora qualia ſub Noe fuerunt, non quidem quoad
maleficia & iniquitates, ſed quoad otium & animi
relaxationem. Homines quippe Rege iſto imperan-
te divitiis affluent, in altiſſima pace ſecuri man-
ducantes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, citra belli metum viventes, citra ſolicitudinem res terreas poſſidentes: enmque nihil minus quam bellum metuendum fuerit, gladios ſuos convertent in falces, & jacula in contus, & lanceas in inſtrumenta ruſtica, quibus terra colitur. *in ſumma pace*

aro Poſt hæc convertet Rex faciem ſuam ad Orientem, humiliaturus filios e Agar: ſuccenſebit namque illis Dominus ira vehementi propter blaſphemias & fructus quos proferent, acerbiores Sodomitarum & Gomorrhæorum; & ſtimulis quibuſdam ſuſcitabit Regem Romanorum, penitus exciſurum gentem impiam, & filios eorum aboliturum igni; ipſi vero traditi in manus ejus, violentiſſimis flammis abſumentur. Illyrico autem reſtituto Imperio Romano, & Ægypto appurtante tributis ſua; ponet Rex idem ſuper mare dexteram ſuam, & nationes flavas manſuefaciet, & inimicos ſub manibus ſois humiliabit: & durabit imperium illius annos triginta duos. Duodecimo autem anno regni cenſus & munera nulla accipiet, ſed excitabit ſacras ædes, & altaria confracta reſtaurabit; nullus tunc tribunalium uſus erit, eum qui inferat aut patiatur injuriam nemo futurus ſit: filios quippe hominum timore ſui injecto ad meliora quævis impellet, & Magoates, qui contra jus faſque agunt omnia, humiliatos adjudicabit morti. *Externi- naturum Mahometanos, c* E *& collapſa ſacra reſtaurabit,*

ars Iiſdem porro temporibus, Rege illo imperante, quidquid modo auri quovis in loco abſconditum latet, divino nutu eruetur; & tamquam ventilabro diſpargetur per omnes ejus ſubditos: unde & cumulabuntur divitiis Magnates ejus, ipſis Regibus quaſi nihilo inferiores futuri; & qui præ inopia tantum non peribant, ad Principum gloriam atque opulentiam elevabuntur. Zelus ejuſdem Regis ardentiſſimus erit, quo Judæos ubique gentium perſequetur, & in tota hac urbe nullus Iſmaelita invenietur: eamdem quoque tanto ſui timore implebit, ut nemo, qui lyræ, citharæ, comœdiæve, aut alteri cuivis rei minus decoræ operam det, reperiendus ſit: quoquot enim talibus addicti ſunt, odio proſequetur capitali & ejiciet ex urbe Domini. Tunc vero gaudium ubique & exultatio videbitur, tum copia rerum omnium maxima tam a terra quam mari exorietur, tunc denique referentur tempora Noetica, quando vivebant ſine cura & lætabantur cuncti, donec ſuperveniret diluvium. *cum ſumma gloria & juſtitia.* F

ara Cum tranſierit ſceptrum regni iſtius, in januis erit principium dolorum. Tunc enim filius iniquitatis ſuſcitabitur, qui dominaturus eſt in civitate hac annos tres cum dimidio; tantamque introducet vivendi licentiam, quanta ab exordio mundi audita non ſoit nec audietur deinceps: talia quippe doctrinæ ſuæ placita pronuntiabit: Pater filiæ, filius matri, frater ſorori commiſcentor; ſi quis recuſaverit morte punitor. At is cum Prodromo Joanne collocabitur in die judicii. Rex iſte Monachos nec non & Sacerdotes cum conſecratis Deo Virginibus conjugabit, & commixtio fiet abominanda magis quam homicidium: neque vero ipſemet a matre ſua *poſt hanc aliam nequam, qui publicæ luxuriæ frena laxabit,*

at-

A NICEP. COÆVO Ex MSS.

atque filia ſe abſtinebit. Eodem tempore effrænis intemperantiæ libidiniſque caoſis, vinculis ſuis & metu ſoluti, amentes ac ſtulti propriaa ſorores ſuas invadere noo formidabunt.

divina ulteriora ſubſequentia.

213 Verum enim vero corruptio illa & peccatorum fœtor, uti abominatio, aſcendet io conſpectu Domini, maxima ſuccendendi iracundia, & univerſam terram magno cum furore luſtraturi, darurique in mandatis tonitruo ſuo ac fulmini, ut terribili cum ſtrepitu in terram delara, tremore magno repleant univerſa. Hinc vero mox urbes plurimæ abſumentur igni, & homines præ nimio terribilium tooitruorum fragore exanimati, totis artubus diſſolveotur & male peribunt: nec pauci eorum tacti fulmine vitæ exitum ſortientur. Væ terræ tunc temporis a minaci vultu, ab ira implacabili & furore Omnipotentis, univerſum orbem terrarum peſſumdaturi! conterendum quippe tunc eſt ſceptrum iniquitatis, & igni non extinguendo tradeodum. Beati autem illi qui in diebus illis morabuntur vel Romæ, vel *f* Rizæ, vel *g* Armenopetræ, vel *b* Strobyli, vel *i* Cariopoli, quibus in urbibus locisque tranquillitas ſumma erit: reliqua vero omnia bellis, tumultibus, turbis variis concutientur, e ſententia illius qui dicit: Audietis bella & opiniones bellorum; & quæ ſequuntur.

f g b i

B

Muſc. 13. 7 reparatur ibi deinde ſtabilum ecclemaciis,

214 His tranſactis excitabitor regnum aliud in civirate hac, cujus Rex aſinus erit bardus, qui nuntio Jeſu Chriſto cum negatione remiſſa, perlectis Gentilium ſcriptis ad Gemiliſimum adjiciet animum, bellumque Sanctis movebit; & nti ſcriptum eſt, erit ex ſatana diabolus. Paucis ſiquidem elapſis imperii diebus, omnia ſacra vaſa igne jubebit comburi, venerandam & vivificam Crucem appellabit ſurcam, atque ſacrarium funditus deſtruet, & concidet dimidiam partem populi in publicis plateis: tom vero etiam amici amicos, vicini vicinos, germani fratres germanos ſuos, pater filium, & contra filius parentem morte perimendos tradent. Nec tamen deerunt quam plurimi etiam, qui zelo Domini ſuccenſi, ipſum libere confeſſuri ſunt; & hi ipſo exitu beatiſſimi etunt, utpote cum Chriſto in ſempiternum regnaturi. Tunc qui io inſulis ſunt, quique in ſpeluncis juxta & infra Thraciam, compungeotes ſeipſos incident in deſolationem, facti ſpelea dæmonum & in ſibilum ſerpentium atque reptilium. Iiſdem quoque temporibus fragores in cælo audientur terribiles, quaſſabitur terra vehementer, multæ civitates ruinis teriſtibus involventur: exurget enim gens contra genem, & reges adverſus reges: compungetur vehementer omnis terra, & filii hominum præ tribularione atque anxietate conrabeſcent. Tunc videbitur in cælo ignis quaſi fulmineus, qui incubabit omoi terræ ſuperficiei, late vaſtitatem minitans: videbontur eriam multi conflictus volnerum & noxiorum ſerpentium; & ſcatebit terra beſtiis infectisque, mordentibus homines adorantes delicta ſua. Atque hæc omnia principium dolorum ſunt.

C

ac rurſum pium Æthiopem, q r

215 Hujus iterum impii Regis finito imperio, aderit a primo corno *q* Ætiops, quem annos duodecim ajunt Imperii gubernacula moderaturum. Hic oti probus erit, ſic & regnabit in pace; Sanctorum delubra pridem collapſa rurſum eriget; atque ut eximius virtorum cultor, in amoribus erit omni populo. Expaodetur etiam gratia dilectionis Dei ſu-

πρας καὶ θυγατέρας. Καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διὰ τὴν κατάραν ἀκολασίαν, λύσιν λαβόντες οἱ μωροὶ, ἀστόχως ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιχειρετίσουσιν. D

Καὶ ἀναβήσεται ἡ σατελα ἐν ὁ βρῶμος ὃς βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίε, καὶ πικρῶς ὀργισθήσεται Κύριος ὁ Θεὸς, ἐν τῷ θυμῷ μεγάλῳ ἐπιβλέψει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἐν σπλαγχνῃ τῇ βροντῇ αὐτῦ ἀνωθεν καὶ ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ἀρξονται ἀκρατῶς φέιχη πολλῆ καταφέρεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολλαὶ πόλεις πυρίκαυστοι γνήσονται, καὶ ἄνθρωποι ἐκ τῦ πατάγυ τῆ φοβερῶν ἐκείνων βροντῶν θροῖσμῷ μεγάλῳ παραλυθήσονται, καὶ κακῶς ἀποθάνωσιν, καὶ πολλοὶ ἀστρατόκαυστοι γνήσονται. Οὐαὶ δὲ τότε τῇ γῇ ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τῦ Παντοκράτορος, καὶ τῆ ἀπείρε ὀργῆς τε καὶ θυμῦ αὐτῦ, τῦ ἤδη ἐπερχομένυ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκυμένην. Παπαχθήσε) γὰ τῦτο τὸ σκῆπτρον τῆ ἀνομίας, καὶ ἐν τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ ληφθήσε). Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ῥώμῃ, ἢ ἐν Ἀρμενοπέτρᾳ, ἢ ἐν Στροβύλῳ, ἢ ἐν Καριοπόλει· ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν, καὶ τόποις ἀνεπαύσον). Τὰ γὰ ἄλλα πάντα πόλεμοι καὶ παραχαὶ καὶ θόρυβοι πολλοὶ γνήσον), καὶ τὸν ἑπόντα. Οἳ μελλήσε) ἀκύειν πολέμυς, καὶ ἀκοὰς πολέμων, καὶ τὰ ἑξῆς. E

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγερθήσε) Βασιλεὺς ἕτερος ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ αὐτὸς βλοσυρὸς ὀπῆ καὶ ἔξαρχος Ἰησῦ Χριστῦ, ἐν ἀναγνώσας τὴν Ἑλλήνων γραφὰς μεταγραπήσεται εἰς Ἑλληνισμὸν, k καὶ ποιήσει πόλεμον μὲ τὴν Ἀγγλων· [ἐν καὶ τὸ γεγραμμένον,] Ἀπὸ τὸν σατανᾶν ὁ διάβολος. Μετὰ γὰ ὀλίγας ἡμέρας τῦ κρατῆσαι αὐτὸν, [πάντα τὰ ἱερὰ σκεύα l πυρίκαυστα] ποιήσει, ἐν τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φέρειν ὀνομάσει, ἐν ποιήσει τὸ ἱερατεῖον εἰς πτῶσιν, [καὶ κατακοπὴν λαῦ τ m μέσως ποιήσει καὶ τὰς δημοσίας n γράτας.] Καὶ τότε n προδόσουσιν φίλοι φίλυς εἰς θανάτον, καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφύς, ἐν γεῖτονες γείτονας, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ τέκνον πατέρα· ἐν πολλοὶ ζήλῳ Κυρίου ὁμολογήσουσιν, ὧν τὸ τέλος μακάριον· ὅτοι γὰ σὺν Χριστῷ βασιλεύσουσιν. [Τότε οἱ ἐν ταῖς νήσοις, καὶ οἱ ἐν ταῖς κοιλάσι ταῖς ο ὀρῶν Θράκλω π καὶ τῶν κάτω, ἀκοπῆς αὐτὸς πεσοῦνται εἰς ἐρήμωσιν, στήλαια F δαιμόνων γλυπτοὶ, καὶ κυβδάλων p καὶ ἑρπετῶν βαπτολογία.] Ἐσονται δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κτύποι ἐν τῷ ὑρανῷ φοβερώτατοι, ἐν σεισμοὶ μεγάλοι, καὶ συμπτώματα πόλεων μεγάλων· ἀναστήσεται γὰ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεὺς ἐπὶ βασιλεῖς, ἐν ἔσαι σωτερμὸς φοβερὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν θλῖψις, καὶ στενοχωρία ἐπὶ τὺς υἱὺς τῆ ἀνθρώπων. Τότε φανήσεται πῦρ ἀπ' ὑρανῦ ὡσεὶ ἀστραπῆς τάχος ἀπειλοῦν, ἐπισκιάζον πᾶν τὸ ὡρόσωτον τῆς γῆς, [καὶ πεπιῶν σωοχαὶ πολλαὶ, καὶ ὄφεων τοπρῶν. Τότε πλησθήσεται ἡ γῆ δακιόντων τὺς ἀνθρώπους τὺς σεβομένους τοῖς παραπτώμασιν.] Πάντα γὰ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων καθεστήκασιν.

Τελευτήσαντος δὲ τότε τῦ ἀθέε σκήπτρυ, τότε ἔρχεται ὁ Αἰθιοπίας ἀπὸ τῦ πρώτυ κέρατος, ὃν φασιν ἐπιδώδεκα κατέχειν τῆς βασιλείας τὺς οἴακας. Οὗτος ἀγαθὸς καὶ βασιλεύσει ἐν εἰρήνῃ, ἐν Ἁγίων οἴκυς οἰκοδομήσει τὺς πρὸ αὐτῦ συμπτωθέντας, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαπηθήσεται ὑπὸ παντὸς λαῦ καὶ ἐφαπλω-

Θή-

ger ipsum, & gaudium atque exultatio erit in universo terrarum orbe. Sed & hoc Imperium terminabitur; succedente mox altero ex Arabia, per annum, ut ajunt, unum. Et eo regnante colligentur in unum, Dei invisibilis nutu, veneranda vivifici Ligni fragmenta, dabunturque Imperatori. Ipse vero Rex progressus Hierosolymas, ad locum ubi steterunt pedes Jesu Christi veri Dei nostri, tradet propriis manibus suis, Domino Deo nostro regium diadema; imponensque illud venerabundo sacrosanctæ Crucis ligno, animam ei suam offeret consecrabitque.

216 Post hæc exurgent in hac urbe adolescentes terni, impudentes, fatui, pernitiosi, dies certum & quotquaginta sceptrum imperii pacifice tenturi. Quibus exactis, diabolus instinctu invicem sibi iratus, gravissimum inter se gerent. Et primus quidem Thessalonicam profectus, ita ipsam allocutus est: Tu, civitas, tu es hostis tuos, quia Sanctissimos, & sanctimoniæ replevisti. Tum vir iniquus, qui septimum ex ordine annum, Sacerdotes & Monachos in arma educens, campum curru belli parat, & iter Romanum versus arripit. Et ... Latere jaculi potentissima Romæ gladius tuus ... & pectora elata ex imperio tuo tenebrarum sunt, & ... Tum & gentes ... armabit & ... & medio inter ... & tenebras ... dictetur, sortesque suos excipi...

217 ... adolescens ... expeditionem in Mesopotamiam & ... sulatum, Sacerdotesque & Monachos capere ... ma jubebit, ... gus fluere commotus. Atque ... veniet ad umbilicum ... alii vero dicunt ad versus Alexandriam) ... que expectabit socios ... quibuscum belli aleam tentare est. Tertius denique adolescens, debellata Phrygia Caria, Galatia, ... & Arabia, Sylæum ... infestis armis per ... & ... quidem postulatur ad deditionem ... sed non capietur in crastinum. Atque hinc enim ipse iter ingrediendo versus populum incompositum, id est, qui neque ipsi, neque sociis ipsius subjectus est.

218 Conscriptis itaque suis exercitibus coibunt adversos invicem, bellum internecinum gesturi ... concisurique alter alterum membratim; quemadmodum, autem oves in macello mactari solent, ita tres illi Reges peribunt. E cæde vero Romanorum tam copiosus fluet sanguis, ut gluviis videri poterit, ne uno quidem illorum pugnæ superfuturo. Tunc quo pugna commissa loco, ex admixto sanguine decolor fiet mare ad stadia duodecim. Deinde vero septem mulieres, cunctis nempe ad viduitatem redactis, virum sibi unum quærentes, non invenient, quoad aliunde hac fama evocati, illuc accesserint. Qui autem admodum juvenes atque imbelles matribus relicti fuerint ad maturiorem perducti ætatem, voluptatibus quasi fluctibus immersi, nullum humani sensus vestigium mittebunt. O beatos ac beatissimos illos, qui tunc temporis in montibus & speluncis famulatui divino consecrati latebunt! quia publicæ calamitatis spectatores non facti, intra claustra sua seorsim misericordiam Domini magnam præstolabuntur: illi nempe suavissimi agni, qui a nequissimo demum Antichristo Christi cæsi macellandi sunt.

219

Ann. Tum vero, nullo amplius viro illustri superstite, sed omnibus internecione deletis, effera illa e Ponto muliercula turpis, Mandlum dicta, quæ imperium in civitate hac occupatura est: ea illa erit diaboli furiosa, magicis artibus addicta, & virorum feminarumque amoribus effictim affluens. Regnante illa, mutuis invicem insidiis impetent; patrabuntur cædes in vicis & domibus; pater filio, & filius patri; mater filiæ, & hæc illi; frater fratri, amicus amico necem molientur: nullus erit malitiæ, nullus odii modus in civitate hac. Intra ecclesiarum parietes, intemperantiæ, lubidines, incesta grassabuntur; cithareæ, tripudia, tragediæ diabolicæ, cavillationes, & nugæ scurriles, quas illa nec vidit nec visum est ante tempus illud quispiam, late perstrepent.

Ann. Regina quippe impudentissima, pro dea se ipsam reputans, cum lacessere, quæ ei imperare bello, & ad pugnam provocare non dubitabit. Illa fordibus asperget sacra altaria, ita populum omnem turpitudine sua & fœditate inficiet; everteus faciem suam pessimam, spoliabit templa vasis omnibus, conquiret undique veterum Sanctorum imagines, sacrosanctas Cruces, sacra Evangelia, omnes Apostolorum effigies, scriptos denique libros universos, ea vero omnium congesta cumulum, subjecto igne incendet & flavillas rediget, ecclesias quoque ipsas evertet: indagabit etiam Sanctorum Reliquias, similiter perdet las, sed non reperiet, transferentes illas Dei [illegible] ex hac urbe. Subruet deinde sacrum magnæ ædis sanctæ Sophiæ monumentum, templum ejus eversum, convertet sese ad Orientem, multum tremens, & Altissimum sic compellans: Nihil morata sum, o quisquis es qui Deus dicteris, delere monumentum a facie terræ, ecce quam injuria & ignominia tibi fuerim, & nequivisti vel parum capitis mei tedere: morare etiamnum paulisper, referabo ornamentum & cælos conscendam, expertura, uter nostrum potentior altero fortiorque sit Deus. Talibus atque aliis ubi insultaverit putida illa mulier, ignes lapidesque in cælum mittet infana, quoad in graviores etiam blasphemias erumpat.

Ann. Illo autem tempore intendet Dominus Deus omnipotens oculum suum, & exacuet vehementer iram suam, & cum terribili potentia fortitudinis suæ extendet dexteram suam super urbem hanc; & apprehendet eam in multitudine, & falce potentiæ suæ succidet fundamenta ejus; & superabit aquis, ut quam perpetuo sustinuerunt, nunc temporis penitus demergant atque absorbeant. Aquæ autem dicto audientes, citissimo mox cursu sonituque maximo erumpent, convulsisque a terra fundamentis, sublatam in altum orbem instar molæ in orbem gyrabunt, adeo ut qui mediam incolunt, vehementi metu correpti tristissimum clamorem emissuri sint: delatam vero mox deorsum ad locum suum urbem invadentes aquæ vehementi cum impetu demergent, & receptam in terribili atque immensa pelagi abysso occultabunt. Atque ille tandem, si mi Epiphani, exitus urbis nostræ futurus est; quæ vero modo narravi eventura mundo, principium dolorum sunt, quod Dominus Jesus Christus dixit.

Τότε δὲ δὴ τὸ [illegible] ἄνετος πᾶς ὀλεῖται, ἀπὸ [illegible] ἀγαθὸν εἰς χρόνον. Μόνου γὰρ τοῦ Ῥώτου, καὶ Βασιλέως ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐξ αὐτῆς βλαστήσεται, τὸν ἀβέλτερον θυγατέρα μάγων καὶ ἀρίστου θηλυμανοῦς. Καὶ οὗτος ἡ ἐμπυρισμοῖς ἀλληλοεπιβουλίαις καὶ σφαγαῖς καὶ [illegible] καὶ οἰκίαις, ἐξ σφάξουσι [illegible] τέκνα, καὶ πατὴρ [illegible] καὶ θυγάτηρ [illegible], καὶ ἀδελφὸς ἀδελφόν, [illegible] φίλος· ἐξ [illegible] καὶ πολλὰ ἐξ μίσους [illegible] πόλει ταύτῃ, καὶ οὐ τοῦ [illegible] κληθήσεται ἐν πλήρει ἀκαθαρσίᾳ, ἐξ αἱμάτων ξίνει, ἐξ κιθάραι καὶ χορεῖαι, ἐξ τραγῳδίαι [illegible] καὶ γέλωτες [illegible] καὶ τρυφή, ἀτερ ἐξ [illegible] ὅσα οὐδὲ [illegible] ἐν καιρῷ [illegible].

Καὶ γὰρ [illegible] ἀκάθαρτος [illegible] χοιρίῳ ἐξ πρόσωπον [illegible] ἀγνὰ θυσιαστήρια, ἐξ [illegible] ματι μιαρῷ [illegible] καὶ ψευδοπροφήτας κακοὺς, καὶ ἁρπάσει τὰ σκεύη [illegible] σωμάτων [illegible] καὶ μορφώσεις τῶν τιμίων [illegible] τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια τοῦ Ἀποστόλου [illegible] μεγάλου, καὶ πᾶσαι [illegible] καὶ [illegible] ψυχὰς ἐξ λαοῦ Θεοῦ ἁγίου ὡς [illegible] γῆς τὴν [illegible] καὶ πολὺ φυσητικὸν, ἐξ [illegible] λεγομένη Μεγάλη, ὡ λεγομένη Θεία, ἀπαλείψει πρόσωπον ἀπὸ τῆς [illegible] καὶ μὴ [illegible] εἰκὼς μεγαλυνθῆναι, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεγαλύνω, καὶ χαλῶ [illegible] καὶ ἐξομολογήσομαί σοι ἐξ ὁ ἀγαθὸς ὁ ἀκατάπαυστος, καὶ ὅλη μου [illegible] ἰχυρόπους ὡς [illegible] Καὶ ταῦτα λαλήσει [illegible] γῆς καὶ, καὶ χλεύη ἐξ ῥάσει εἰς ὕψος [illegible] καὶ λίθους τετράγωνα, ἐ λήψεται αὐτὰ [illegible]

Ἐν τοῦ καιροῦ [illegible] καὶ ὁ κύριος [illegible] τηρατηρίου καὶ τὴν κεφαλὴν [illegible] ἐξ φοβερὰ [illegible] ἐξ ἀπὸ [illegible] αὐτοῦ ἐπὶ τὸν [illegible] ἐξ ὀργὴν αὐτοῦ ὡς [illegible] καὶ, καὶ [illegible] μέως αὐτὴν καταπιεῖν [illegible] καὶ ἐρεῖ πρὸς [illegible] τοῖς ἀπ' αἰῶνος βουνοῖς, τὰ κατασκιάσατε αὐτὴν ἀπ' [illegible] κατάσκιον τέχνῃ σφοδρῶς καὶ [illegible] φοβερὸν [illegible] ῥύσεται αὐτὴν, καὶ τὸ ὕδωρ κατακαύσει αἰσθήσεται τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρεῖ αὐτὴν εἰς ὕψος ὡς μύλος γυροβολήσουσι, ἐ [illegible] ἐμέσει τὴν πόλεως σε φύκη πολλὰ βοῦτι, Ο [illegible] ἐ πόλεται ταχέως καταχθείσης αὐτῆς κάτω, ἐ τὸ ἔσω βόσκεται ὅδατα σφοδρῶ κατακλύσουσι, καὶ κατακαλύψουσι τῷ φοβερῷ καὶ ἀχανεῖ πελάγει τὸν ἄβυσσον καταπίμψουσι. Οὕτως οὖν, πάτερ μου, Ἐπιφάνιε, ἡ πόλις ἡμῶν συμπλεωθήσεται, καὶ ἅτε [illegible] ἐποίησε τί μέλλει τῷ κόσμῳ ὅλῳ συμβαίνειν, ἅπερ εἶπεν, ἅτερ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐφησεν ἀρχὴν ὠδίνων.

ANNOTATA.

a *Prius quam ad sequentia Capita progrediare, Lector, neve ex antegressis venenum scrupulus bibas memineris ejus illius Paregi, quod ad diem 25 Maji legisti lucubratum de Vita S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, de Sanctorum extatibus dicti, subjiciasque, non facile ad differentiam quæstionum decisionem trahendas, propter fallacitatem præhabitarum specierum, juxta quas sæpe loquuntur aguntque etiam in extasi positi. Si enim propter ejusmodi species illis positi erraris aliquid etiam tunc obrepere; quanto magis dicis Andreæ hujus, spes intelligentiæ ac prophetiæ spiritu donati, ex eoque plurima (spe mirabiliter prolocuti, non tamen semper & in omnibus) Ecstasi mistæ divinitus impressæ; adeoque certissimæ, reliquum post se, aquam ab alias naturales & incertas, memoratasque (ut vocant) species, quæ deinde permixtæ ubi vehementer combibantur, quotidie novas pariunque insuper nec semper veras causant, cum adhæsione tantum incalescat fidelis cum firma, ut quod a proprio spiritu est, a divino esse existimetur. Quod experientia cognitum habentes Sancti, & quomodo etiam Satanas ut Angelus se possit in Angelum lucis transformatus, semper solliciti sunt (uti in S. Mariæ* B *Magdalena de Pazzis nominatim videmus) ne in suis extasibus raptibusve illusioni alicui, non solum naturali atque innoxiæ, sed etiam diabolicæ & cum pericolo confusionis, subjacerent. Et tale quid quatito dicendum est hujus, sancto licet, Andreæ obventio; quando ex opinione, receptissima Constantinopoli, inter religiosiores personas, manifestumque fiduciam in Deipara reponitam habentes, tam asseveranter effert num. 209. urbem quidem a Gentilibus obsidendam, nunquam tamen intercipiendam. Fallax nempe apparuit hujusmodi persuasio anno 1453, quando Urbs, aliquoties antea frustra obsessa a Turcis, tandem in eorum venit potestatem; quibus in hodiernum diem obtinet servitii. Quæ ergo deinceps sequuntur, de futuris extremo seculo Regibus, uti volet, sic lector accipiat: ego tamen existimo eum non profecto a Sancto ut sibi soli privatim nota, sed aliunde cognita: quin n. 215, de Æthiope agens, qui annis duodecim regnaturus sit, addit: [illegible] ut ajunt, & eadem phrasi deinde sæpius utitur. Quare, licet aliquando dubitaverim, an non præstaret nulla omittere, tandem tamen judicavi ad fidelitatem, quam hoc opere profiteor,* C *spectare, si totum exhiberem, quo Lectori magis integrum sit judicare de re universa. Alia etiam, modo animum adverterit quis ad singula, facile etiam in progressu inveniet aliqua, rigidioribus Theologis vix aut ne vix quidem probanda: ut cum num. 157 de Seculorum creatione sic disserit, ac si essent substantia aliqua spiritualis, omni alia creatura prior, eamque num. 270 de draconibus ignea, qui fiat serpentes a diabolis assumpti deque eorum subministratoribus Angelis, ea dicit qua traditorum animos difficulter cum patientia suscipient, aliaque nonnulla. Tacco quod de S. Joanne Evangelista num. 269 pro certo affirmat, eum non mortuum, sed translatum adhuc vivere, & cum Elia atque Enoch appariturum tempore Antichristi, sicut literum infra num. 327 inculcat. Hæc enim sententia, magnis utrimque rationibus & auctoritatibus ventilata, uti videre est apud Joannem de la Haye, in Prolegomenis ad Apocalypsim quæst. 28. & Georgium Trapezuntium, circa an. 1450 florem Romæ, ex Græcorum sui receptiori sensu, integrum pro affirmativa parte tractatum composuit. Denique eruditissimus Florentinius, Exerc. 3 super Judiculo Apostolorum, ante suum nonnisi Martyrologium, quod passim Hieronymianum appellamus,* D *De Joannis Apostoli assumptione ex professo agens, effundit, neque novam, neque solis Græcis Patribus adscribendum esse opinionem; quam plures etiam Latini usque pervetustos tenuerint. Nolim tamen ejus opinionis veritatem tueri, quam ipsam divinitus revelatam*

Maji Tomus VI.

credere; sed negativam, communiter præletam, cum communi tenere ut probabiliorem.

b *In corrigendum putavi pro τω; quod habebat Ms. Patic.* [illegible] *& Ms. Mat.* [illegible].

c *Hoc nomine non solum Saracenos (qui proprie ex Arabibus, posteris Ismaël, procreati dicuntur filii Agar) sed omnes Mahometanos, præsertim Turcas intelligo, inter quos vicissim ex Scythia originem traxere Mahomed cujusque legem profitentur, Agarenos fuit. Quæ autem hic dicuntur de Romanorum Rege, Agarenis extirminatore, videntur ex parte completa in Leopoldo Augusto, cui numen bene optans, ut recuperata ipsa etiam Constantinopoli, atque Europa tota a sordibus Mahumeticis repurgata, Ægyptum quoque & Asiam, Ballenas a Turcis infestas, sibi facias tributarias. Certe, secundum Oracula ista, quæ sub Leonis Magni nomine curiosa habentur, Constantinopolitanum Turcarum Imperium, quod in Mahomete Primo erupit, finem speratus habiturum in Quinto hujus nominis.*

d *Hæc, non tantum ex Latina originis proprietate dicuntur fodere, sed etiam tributa ex fodere debita, unde apud Meursium in Glossario, Vectigales, Tributarii.* [illegible] *in utroque Ms. est vectigalarios.*

e *Riza nullo usquam est; suspicio ego legendum Pisa, quæ urbs est ad mare Hetruscum, præcipui tunc nominis* E *& potentiæ; corruptum quidem Mss. in literam, sed in hoc facile potuit degenerare ipsius Pisæ II, quando per ultimum literam, ut sæpe fieri solitum, finis Pisæ pingitur, hoc modo II.*

f *Armenopeces nusquam nobis occurrit, nec facile est divinare quo forte ex antiquis possit. Quid si legatur* [illegible] *quæ Arimini erant mare, quod ultimum ex oblatis videbatur jam dictis Italiæ urbes?*

g *Ferunt Strongylus, insula ante Eolidem, Liparitis subjecta, ubique Stromboli.*

h *Quod in Ms. Mazarinitano* [illegible] *est, in Vatic. ante* [illegible] *scribitur, plurimi etiam, post recognitionem Indicum præsulis, quia revera Cariopolis in Caria Asiæ minoris regione reperitur, Turcis hodie Chariobeli dicta. Quod si superaddita Strabyti, respectu Constantinopoleos, quæ mare tantummodo in Dalmatia aut Istria, ubi Liburnorum Carnopolim seu Carnorum urbem legere, & intelligere Julium Carnicum, vel alium principalem in Carnia seu Foro Julii civitatem; si sensus sit, secutos fore qui Italiam aut Italiæ confinium ad Adriaticum seu Venetiorum mare regiones incolant.*

k *Ms. Vatic. hanc constructionem simpliciter sic legebat:* [illegible] *Corrigerem* [illegible] *nisi ubique aliter legeretur. Sed nescio, quod dicat Ms. Mat. ubi il. F lud scriptum sit.*

l *Ms. Vatic. solum:* [illegible] *in Morea recentioribus Græcis mediocris est; Cæsiae fuggerit legendum* [illegible]

m *Malatus in Hist. Patriarchatus Hierosolymitani in Gloss. varie sæpius appellat Platonas; quem antiorem ex allegatis liberius, ut videtur, imposuisse, habent in Turco-Græcia Crusii; sunt enim qui, visis incubrationibus P. Papebrochii de Hierosolymitanis Patriarchis, finitimi cupiant de aliis quoque Orientalis Ecclesiæ Patriarchatibus. Est aliquatenus vox illa recentioribus usitatissima.*

n *Hæc ultimus scripta præsumpsi per conjecturam corrigere; sic enim legebatur in Ms. Vatic.* [illegible] *accusativum autem absolutum pro genitivo; in* [illegible] *favet hic primum a me legi, si tamen sincera lectio est.*

p Nescio quid sit, non intelligerem, nisi confugerent ipsorum Interpretes ad ἀσυνθετα, quæ propria ejus loquendi figmenta, hic transferunt ad insolentem ipsius modi usum, seu genium fictorem, significantia. Deinde interim hæc, & quidquid hoc Capite [ ] includi jussi denuque in Mss. Mazar.

q Quod ipsud primum eorum? aut primum? Nihil ipsum? Discam libenter.

r Vellim, apponi hæc omnia, non ut evoluta e Sancta scripsere, sed ut dicta esse videntur aliunde.

s Mss. Vatic. omnino clare; Quamvis quare mihi videbitur, [non dicam, & vide Interpretem Latinum] & vide Interpretem Latinum Regio. Sed qui ἀσυνθετα, ἀσυνθετα, ψευδη mihi

t Quod si legatur, Decimum septimum?

u Gomes. Hæc intelligentur imprimis Galli, tam Britanni, Germani, & quidquid trans Alpes versus Septentrionem est nationum, de quibus vide nostrum Ludovicum de la Cerda aliosque, commentantes super hunc Versum Virgilii, Gallos describentem Æn. 8.

Angea Gæsatæ ollis, & lecta catella.

x Ita Mss. Mazar. Notandus in Vaticano Manuscripto

B

CAPUT XXVI.

De Judæis & Antichristo, eorumque tyrannide ac morte finis.

Andreas, confutatis his qui reclamabant hunc sensum Israelem fore,

Ita. 11, 11

Rom. 11, 26

Or. de Ch. & Anti.

C

Jer. 5. 19

(cum Judæi eorum adhæserint Antichristo)

b

Joan. 14. 16.

Post interitum deinde nobis novum imperium constituetur. Sunt qui asseverent, quod Spiritu Genitrix regens, exoraturus sit Deus divinum Israelis imperium, regnaturi deinceps usque ad finem sæculi sequentis: utque fidem dictis suis vaticinans profecerat, Hinc testimonium dicens, quia in novissimis diebus levabit Dominus Deus signum in confirmationem Gentium super omnes oves Juda, quæ in gentibus dispersæ sunt, & congregabit profectos Israel in sancta civitate Hierusalem, & erit Israel sicut dicit, quando egressus est ex terra Egypti. Tum illud quoque Apostoli allegant: Quando plenitudo gentium veniet, tunc omnis Israel salvus erit. Ita quidem illi non incongruenter loquuntur. Beatus vero Hippolytus Scripsum reliquit, quæ adventum Antichristi primum in orbem indicendos esse Judæos, quorum & Christi testimonium consensit, in hunc modum: Judæos appellamus: Ego vero in nomine Patrium, & non accipitis me: alius veniet in nomine suo, & illum accipietis; quia in proximis vestris moveamini.

Quando videlicet congregabit ipsos in civitate Hierusalem & digna meritis pœnæ remunerabitur. [Videmus enim ab Ilia vastatorem fore disperdendo pernicium] in disperdendo, ac interitu suo disturi sunt: Si ipsum prudem fecisse Christum, naufragoque restituisse nobis, non quidem crudelissimus in illum, nec si pecem fatalissimus, cum ea ex eo sumpta quod nobis extorquebatur genus. Illud autem Dominus non fecit, quo pacto igitur nunc congregasti, ait, suos, ubi habentes & in infidelitate persistentes, salvabuntur? quandoquidem in Antichristum suos adfuturum creditus sum, & nunquam Filii Dei sententia terribilis restatur: Pilius quippe Dei unigenitus non mentitur, neque qui dicit, Ego sum, veritas. Quando autem congregavit ipsos in unum, ultimo excruciationis copiam eis neutiquam relinquet. Etenim quos Paulus dixit

Ἐῶσι μὲν τὰν παρελθόντων τῶν τόπων τὸ παυσάμενον τὰ τῆς Βασιλείας ὑπολείπεσθαι τοῦτο φασιν, ὅτι μὴ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν Βασιλεύσει, μελλήσεται ὁ Θεὸς τὸ διὰ τέλους Ἰσραὴλ ἀνιστάναι, καιρὸς τὸ Βασιλεύσαι τὸ λοιπὸν, καιρὸς ἀναπαύσεται τῆ ἐβδόμη αἰῶνος, φέρουσι τὸν μαρτυρίαν τὸ ὑπὸ Ἡσαΐου εἰρημένον· Καὶ ἔσται ἐν τῆ ἡμέρα ἐκείνη, φησὶ Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον ἐν τῆ συναγωγῆ τῶν ἐθνῶν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ἀφῶσθαι τοῦτο, τὸ διεστραμμένον τοῖς ἔθνεσι, ἢ σωθῆναι τὰς ἀποστολὰς Ἰσραὴλ τῆ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἔτει τῷ Ἰσραὴλ, ὡς τῆ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου εἰρημένον, Ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν ἥξει, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. Καὶ ἴσως μὲν οὖν λέγουσιν οὐκ ἀνοήτως· Ἱππόλυτος δὲ ὁ μακάριος ἔφησεν, ὅτι τὸ τῆ ἐπιδημίᾳ τῆ Ἀντιχρίστου, φησὶν, οἱ Ἰουδαῖοι πλανηθήσονται· ᾧ ὁ Χριστὸς ἐπεμαρτύρησε λέγων αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἄλλος ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, ἐκεῖνον λήψεσθε, ὅτι οὐκ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ θελήσετε.

Ὅτι μὲν οὖν πωλήσουσιν οἱ τῆ πόλει Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις [.....] ὅτως τῆ διασκορπισμῆ [ἔσεσθαι τὴν ἀπώλειαν, εἰ τῶν τε λαὸν ἐτοίμως, ἀποκτείνοντας τὰς ἡμῶν], τάλαι δὲ ἐπιστέλλομεν τῷ Χριστῷ, τὸν ἀφορμὴν τῆ φόνου ἐξεύρασθαι, τὰ ἔσχατα ἀφορίσαι θέλοντα τὰ ἔθνη ἐν τῇ ἡμέρᾳ. Τῦτο δὲ ἐποίησεν· ἐπὶ δὲ τοῦτο χρόνου ἐστὶ τὸ ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἀναβάντος ἐκ τῆ ἀβύσσου μόναρχος, τῶν τὸν θρόνον, ἐλθόντα τῆ Ἀντιχρίστου ἐρχομένου εἰς μέσον αὐτῶν· ᾧ ἐκ τινὸς μέλλοντος, ἐν τῷ φοβερᾷ φωνῇ τῆ Υἱῆ τῦ Θεῦ· Θεὸς γὰρ ἀληθὴς, ὁ μονογενὴς, ὁ ἐκ τοῦ Ἑνὸς ὢν ἐμὶ ὁ ἀλήθεια. Τῦτο γὰρ ἐκ τοῦ σωμάτων ἀκτὶς, ἐν πρώτοις ἐπὶ ἀπολογίαις τῶν ἐκείνου ἐνεστώτων· ἐν γὰρ Παῦλος ἐν τῶν ἐκείνου ἀφορμὴ ἐστὶν ἐν τῷ ἐκείνῳ πολίτευμα, ἃ ἐλ-

D

E

F

d

Ital.

Λ λὰ τῆς ἀπὸ τότε εἰς τόπον ἀξιπλανήτου,] ἐ τῷ ὀνειδισμῷ τῶν ἐθνῶν, ἐ τῆς ἀφάτε αἰχμῆς, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀνάγκη, ἢ ὁ τοιοῦτος χλευασμῷ ε [ωῦ ὄντες, ἢ ὁπὸ τῶν ἐθνῶν κωμῳδούμενοι, ἢ τότις δηλάδοντες, σωθήσονται τῇ τῆς δηλείας ζυγῇ, σωαχθέντες εἰς τὰ ἴδια,] ἐ μήποτε ὡς ἀροήτων τῆς αἰωνίε κολάσεως· ἦς γὰρ ἡ θλῖψις ὐκ ἔτεστε τετέλεσται τῷ ζωοποιῷ ἐ μονογενεῖ Τίῷ τῷ Θεῷ, πῶς τισὶν αὐτὴς ἡ νομιζομένη χάρις; Καὶ τὰ ἑξῆς.

e

Ε τεφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, πάτερ μου φίλτατε, τοῦτό μοι ἀνάγγειλον, ὅτι τινές φασιν, μὴ συμποτίζεσθαι τῇ πόλει τὴν μεγάλην τῆ Θεῷ ἁγίαν Σοφίαν, ἀλλὰ ἀοράτῳ δυνάμει κρεμασθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ο Δίκαιος ἔφη· Τί λέγεις, τέκνον; Πάσης τῆ πόλεως βυθιζομένης, αὐτὴ πῶς μενεῖ; τίς γὰρ τοῦτο δεόμενος; μὴ γὰρ Θεὸς ὁ ὐκ χειροτονήτοις ναοῖς καπικῶν. Οὐ μήποτε τοῦτο ψεύδης ὁ λόγος, μόνος δὲ μόνος ὁ ἐν τῷ φόρῳ σύλος, καθότι κέκτηται τὰς τιμίας ἥλους· αὐτὸς γὰρ μόνος μένει ἢ σωθήσεται· ὥστε ὠφελιμώτερα τὰ πλοῖα, B ἢ ἐν τούτῳ τοὺς χοίνικας αὐτῆ ἀποδήσαντες, κλείσωσιν, ἢ θρηνήσωσιν τὸν Βαβυλῶνα τοῦτον, λέγοντες· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν ἡ μεγάλη βεβύθισται, ἐν ᾗ εἰσήρχοντο πᾶς ἀραγματείας ἐποιοῦμεν καλῶς ἐν ταύτῃ. Ἔσται δὲ τὸ πένθος αὐτῆς ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἢ ἀπὸ τότε τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δοθήσεται τὸ βασίλειον τῇ Ῥώμῃ, ἐ τῷ Συλαίῳ, ἐ ἧ Θεσσαλονίκῃ, ἐ τούτων ἤδη ἀρὸς τὸ πλοῦς ἐγγιτάτων, ἐ λοιπὸν ἄπαξ τὰ ἀράγματα χωρήσονται ἐ ἀνατόρια ἢ ὁλεθρώσεσι.

Τὸ γὰρ ἔτος ἐκεῖνο, ἀποφαίνει Κύριος ὁ Θεὸς τὰς πύλας τῆς ἐν Ἰνδίᾳ, ἃς ἔκλεισεν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων, ἐ ἐξελεύσονται βασιλεῖαι ἑβδομήκοντα δύο ἅμα τοῖς λαοῖς αὐτῶν, τὰ λεγόμενα φυσικὰ ἔθνη, τὰ βδελυρώτατα πάσης συγκρίσεως ἐ δυσωδίας, ἐ διασκορπισθήσονται ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῇ ἐφ' ὑγρᾶν, σάρκας ἀνθρώπων ζώσας ἐσθίοντες, ἢ τὸ αἷμα πίνοντες, κυνῶν, ἢ μυῶν, ἐ βα- C τράχων διαπαντὸς, ἢ πᾶσαν φυσικὴν τοῦ κόσμου ἐσθῆτα. Καὶ ἰδοὺ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, ἐν ᾗ ἔτι πορεύονται· τὰς γὰρ ἡμέρας ἐκείνας μὴ ἔτω Χριστιανὸς, Κύριε, ἐ ἀνατόν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔστον). Τότε αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι σκοτισθήσονται, δίκην θρηνῆται τῶν ἀέρι διὰ τὸ μῖσος, ὅτερ τὰ βδελυρὰ ἐθνη ἐκεῖνα ἐργάσονται· ὁ ἥλιος ὡς αἷμα γενήσεται, βλέπων τὰ βδελύγματα ἐπὶ τῆς γῆς ἀμηλωμένα· ἡ σελήνη ἢ πάντα τὰ στοιχεῖα σκοτισθήσονται· φύγονται γὰρ ἐκ τὸν χοῦν τῆς γῆς, τὰ δυσαρέστερα κύθρες οἴκου ἐργάσονται. Τότε οἱ κατοικοῦντες Ἀσίας φαγέτσαν εἰς τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· ᾗ γὰρ πορεύσονται οἱ αὐτοῖς οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθοῦντες ἡμέρας ἑξακοσίας ἑξήκοντα.

Τότε ἐγερθήσεται ὁ σατανᾶς ὁ Ἀντίχειμος ἐκ φυλῆς τοῦ Δὰν, ᾗ μήποτε ἰδίᾳ δυνάμει ἀνθρωπόμορφος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ πλάσει αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς σκῦλος αἰχμὴν ἢ ῥυπαρὸν· ὅτως πληρωθῇ ἐκ αὐτῷ τὰ τῆ Ἱερεμίᾳ· ἢ ἀπολυθήσεται ἐκ τῆ τοῦ ἅδου δεσμῶν, ἐκ οἷς αὐτῆ ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐκύσε γόμφοις ἔδησεν, ἢ εἰσελάσεται εἰς τὸ σκῦλος τὸ πλασθὲν αὐτῷ. Καὶ γενηθέντος αὐτοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἀνδριωθέντος, ἐ βα-

Majo Tomus VI.

salvos eos esse, non volnit annuere ab æternis cruciatibus salvandos *c*: sed fore ut non oberrent vagi e loco in locum, ut non sit opprobrio gentibus, & earum confusione inexplicabili liberentur: quis cum modo, in tali necessitate & ludibrio existentes, a gentibus illudantur, illæque coganter servire servitutem; jugo hoc liberabuntor, quando coogregati in sua urbe fuerint, quamvis cruciatibus sempiternis; uti dictum est, non liberandi: quibus enim persuadere nequivit afflictio, ut vivifico & unigenito Dei Filio crederent, quo illis pacto id persuadebit gratia, quæ esse putatur? & cetera. A. NICEP. COÆVO Ex MSS. *c qui recollitos reducet ad propria.*

224 Hic tandem iterum Epiphanius: Missa nunc, quæso, hac illa, Pater dilectissime, inquit; ac illud potius me edoce, quod ajunt nonnulli, magnam Sanctamque Dei Sophiam una cum hac urbe aquis hauriendam non esse; sed fore ut invisibili virtute pendula maneat in medio aere. Quæstioni sic respondit B. Andreas: Quid loqueris, fili mi? tota civitate aquarum voragine absorpta, sancta Sophia qui manea? quid illa opus erit? Neque enim Deus noster is est, qui sempla manu facta inhabitat. Non tamen omnino a veritate abhorret sermo tuus; columna quippe in foro posita, quod infixos fibi sacrosanctos clavos habeat, superfutura est: ipsa sola integra & sine noxa persistet; ut appulsas huc naves suas, injectis in illam funibus, revincientes firmantesque nautæ, desleant & planctu prosequantur Babylonem hanc, dicentes: Væ nobis, quia civitas nostra magna mari hausta est, quam olim frequentare & ubi feliciter negotiari consuevimus. Tenebit autem luctus & squallor ejus dies quadraginta, quibus elapsis transferetur Imperium Romam, Sylæum, & Thessalonicam: quibus etiam haud ita procul a fine distantibus, in pejus omnia & ruinam & extremam calamitatem tendent. *refutat etiam asserentes ecclesiam S. Sophiæ* E *communi casui exponendum.*

225 Nam tempore illo veniente, revellet Dominus Deus portas, *f* quibus Indiam inclusit Alexander Macedo; & egredientur inde Regna septuaginta duo cum populis suis, sordidissimis & omni spurcitie & fœtore execrabilissimis: qui per omnem, quæ sub cælo est, plagam dispersi, carnes vorabunt humanas, & quidem adhuc palpantes viventesque; potabunt sanguinem; canes, mures, ranas, & quidquid ubique est sordium cum voluptate absument. Væ terris omnibus, ad quas isti pervenerint! Ne quæso, Domine Deus, ne fit in diebus illis Christianus quispiam, si fieri possit: sed fieri non posse, probe novi. Dies certe tenebris involventur, quasi plangentes obscuro aere scelera, quæ ab execrandis gentibus istis committentur: sol vertetur in sanguinem, ad aspectum enormium, quæ certatim in terris patrabuntur, scelerum: luna & astra omnia obscurabuntur: adeo ut homines vescantur luto terræ, & altaria in sterquilinium convertantur. Tunc fugiant ad ambitus insularum habitatores Asiæ; eo namque non transibunt gentes illæ, sexcentos & saxaginta dies perpetuo in luctu versaturæ. *Ait autem effutisse Alexandri spectis f* F *irruturas in Tartariam spurcissimas gentes g*

226 Post hæc proveniet e tribu Dan satanas ille Antichristus, non quidem virtute sua naturam inductus humanam, nullo modo; sed a Domino Deo formatus in vas tetrum ac sordidum; quæ compleantur in eo quæ per Prophetas prædicta sunt: & exsolvetur vinculis, queis eum Christus Dominus adstrinxit apud inferos, cum eo descendit; & ingredietur in corpus *g*, quod ei præparatum est: sicque primum factus homo, tum ad ætatem virilem & regni solium progressus, tandem incipiet erro- *ac denique nascetur Antichristus,* *g*

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

neam ſuam invehera doctrinam, quemadmodum de illo Joannes Theologus teſtatur: & concitabit bellum contra ambitus inſularum; loſulæ autem ſunt, teſte Iſaia, Gentium Eccleſiæ. Porro Elia, & Enoch, & tonitrui *b* Filio prodeuntibus & promulgatoribus ſecundum Domini Jeſu adventum, poſt refutatos Antichriſti errores; humiliabit hic vehementer Chriſtianos, & ad extremum uſque ſpiritum perſequetur, affligendo diſperdendoque miſerum in modum.

b

C in Chriſtianorum ſeptimum:

227 Si quis tum temporis in errorem non inducatur, magna certe ac ſingulari apud Deum gratia vſluerit: quamvis enim beati appellandi ſint Sancti omnes; longe tamen illi beatiores, qui temporibus Antichriſti veritatem fidei ſuo ſanguine teſtificaturi ſuot: beatiores, inquam, illi & beatiſſimi, utpote quos gloria maxima per interminabilem æternitatem manet. Et primum quidem oecam inferet Eliæ, deinde Enocho, tum tonitrui Filio *i*, denique nolentibus in ſe credere omnibus.

i

B Tunc inter ipſum & Domioum noſtrum Jeſum Chriſtum erit bellum terribile; & quoniam denique patam fiet ipſum immani furore rapi, cæloque ſe opponere, ſulmina eliciendo, ciendo tonirrua, taotumque fragorem faciendo, ut quotquot incoluni terrarum orbem univerſum perculſurus terribiliter & exanimaturus ſit. Equis tum temporis non cootremiſcet, quis non pavebit, fili mi? Beati, qui tunc in Domino noſtro Jeſu Criſto, vero Deo, non ſcandalizabuntur: beati, qui non ſeparabuntur a ſanctæ Virginis Mariæ filio: beati, qui amoris ipſius cauſa mortem obibunt, draconem ipſum infernalem & errores ejus in faciem arguere nihil veriti: beati denique omnes, qui contra eumdem viriliter depugnabunt, ejuſque immanitatem ganeroſe reprehendent: illi oempe lumioaria quædam terræ, illi pugilea decori, illi uniones preciofi, illi ſuaves, jucundæ, ac melle dulciores animæ: uti & omnes qui in Patrem & Filium & ſanctum Spiritum, ſanctam & conſubſtantialem Trioitatem, quæ vitam tribuit omnibus, crediturі ſuot.

tum explicat quomodo reſidui hominum ſint mauituri;

C

228 Sedebat B. Andreas cum iſthæc loqueretur: Epiphanius vero audiens, quæ eventura erant univerſo muodo, plorabat ac graviter ingemiſcebat, uti ſæpius dictum eſt, multa commiſeratione tactus. Deinde ſic Andream affatur: Ediſſere quæſo mihi, amabo te, quo pacto uoiverſum genus humanum e terris collendum, atque ita deinde reſurrecturum ſit. Cui Sanctus: Alios quidem nefandæ, quos dixi, gentes conficient; alios io obſcuris locis & bellis necabunt; ceteros Chriſti fideles mactabit Antichriſtus: in bujus vero affectas & ſectatores immittet Dominus animalia volantia, de quibus Ezechiel, habentia io caudis ſuis boum ſtimulos *k* veneno infectos: a quibus, quotquot ſaltuare & verum Chriſti ſigoum in frontibus ſuis non habuerint, punctі veoenoque infecti, acerbiſſima nece peribunt. Quod ſi qui etiam Sanctorum, Antichriſto præteriti, in ſolitudinibus inuanti fuerint; illi omnes divini Spiritus virtute io ſanctam civitatem Sion congregabuntur: & hi ſunt, qui in beatam immortalitatem tranſcribentur.

k

Deprehenſo Antichriſto

229 Antichriſtus vero jam perculſus, cumque dæmonis ſui comprehenſus, & ab ignitis Angelis in vincula cuſtodiamque raptus, ad Judicis divini

σηλάσαντες, τότε ἄρξονται ἐπιδεικνύειν τὴν πλάνην αὐτοῦ, καθά φησιν περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὅς γε ἐγερεῖ πόλεμον ἐπὶ τὰς κυκλάδας τῆς νήσους· νήσοι δέ, φησὶν Ἡσαΐας, αἱ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαι εἰσίν. Ἦλιος δὲ ὁ Ἐνὼχ, ὁ τῆ Τῖῆ τῆς βροντῆς ἐξελθόντων καὶ προκεκηρυχότων τὸν υἱὸν ἀποκάλυψιν, τῷ τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ δόματα ἔλαμψαν, πικρῶς δὲ ταπεινώσει τὸν τότε Χριστιανὸν μίσει τῆ ἐχάτης αὐτοῦ ἀπιστοῦς, θλίβων ὁ ὑλέκων αὐτὸς ὁ μάταιος ἄγαν.

Τότε εἴ τις ἡ πλανηθῆ, μέγας ὁ φοβερὸς φίλος Χριστῆ ἀποφανθείη· μακάριοι γὰρ πάντες οἱ Ἅγιοι, ἀλλά γε πλείω οἱ ἐπὶ τῆ Ἀντιχρίστου μαρτυρήσαντες, ἢ οἱ μέλλοντες μαρτυρεῖν, μακάριοι ὁ τρισμακάριοι· μεγίστη γὰρ δόξα αὐτὸς διαδέδεκται εἰς ἀτελεύτητος αἰῶνας. Πρῶτον ἀποκτενεῖ τὸν Ἠλίαν, εἶτα τὸν Ἐνὼχ, μετέπειτα ἡ τῆ Βροντῆς Τῖὸν, ὁ τότε τὸς μὴ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν θανάτῳ πικρῷ παραδώσει· Τότε ἔσαι μεταξὺ αὐτῆ ὁ τῆ Δεσπότου Χριστῆ πόλεμος φοβερὸς, ἐπὰ γνώμη φρὸ πίλης μανίας δεινὸν ἔχων, ὁ φρὸς ὑρανὸν ἀντιφρόξεται ἀράκτων, ὁ βροντῆ, ὁ κτύπες τοῶν, ὥστε τῷ ἠχῳ ἡ βοῆς τῶν ὑφ' ἑαυτὸν δοῆται καὶ ἐξενηγεῖσθαι φοβερῶς. Καὶ τίς τότε ἡ θαμβηθήσεται ὁ πτῆξει, πέτον γλυκύτατον; Μακάριοι τότε οἱ τῖες ἡ σκανδαλισθήσονται ὁ τῷ Δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν. Μακάριοι τότε οἱ τῖες ἡκ ἀποχωρίσουσιν ἡ γονηθέντες ἐκ ἡ ἁγίας παρθένε Μαρίας. Μακάριοι οἱ τῖες διὰ τὴν ἀγάπην αὐτῆ ἀποθανῶσιν, ὁ ἐλέγξουσιν καὶ πρόσωπον τὸν ἀράκοντα καὶ τὴν αὐτῆ ἀποκάλυψιν. Μακάριοι ὅσοι καὶ τῆ ὁράκοντος ἀνδρωθήσονται, ὁ γλυκεῖς τε δεινὰ αὐτῆ ἐλέγξουσι· οἱ φωτῆρες, οἱ ὡραῖοι, αἱ φίλτατοι μαργαρεῖται, αἱ γλυκεῖαι καρδίαι, ὁ τερπταὶ ὁ μελίῤῥυτοι, ὁ ὅσοι εἰς Πατέρα ὁ Τῖὸν ὁ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὸν ἁγίαν ὁ ὁμοούσιον Τριάδα τῶν ζωοποιὸν, πιστεύσουσι.

D

Τοῦτα τῆ Μακαρίου καθεζομένου καὶ λέγοντος, Ἐπιφάνιος δὲ ἀκούοντος τὰ μέλλοντα γρύεσθαι κατὰ τὸν οἰκεῖον, ἐδάκρυσεν ἐκ βαθέων στεναγμῶν, καθὼς πολλάκις εἴρηται, ἄγαν σωτραθεὶς ἐχνιάτιλεν. Εἶτα λέγει πρὸς τὸν Ὅσιον· Δέομαί σε, εἰπέ μοι, πῶς μέλλει ἀπὸ τῆς γῆς ἀπαλειφθῶναι ἡ ἀνθρωπότης, ὁ ὅτε γρυεῖ ἡ ἀνάστασις; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Τὰς μὲν τὰ μυσαρὰ ἔθνη ἐκκεῖνα ἀναλῶσαι, τὰς δὲ ὑπὸ τοῖς τοκετοκτόνοις τύραις καὶ τολέμοις θανατώσουσι, τὰς δὲ ὑπολοίπους πιστὰς ὁ Ἀντίχριστος ὑπὸ Κυρίου ἀναλώσει· ὅσοι δὲ τῷ Ἀντιχρίστου πιστεύσουσι, ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεὸς θηρία πετάμενα, καὶ τὸν Ἰεζεκιὴλ, ἔχοντα ὑπὸ τὰς ὠρὰς αὐτῆ βάκτρα ἵππων μερεστραφῆ· καὶ ὅσοι ἂν ἔζωνται τὸ σημεῖον τῆ γραφίδος τῆ Χριστῆ σῶον καὶ ἄκραιον ὑπὸ τοῖς μετώποις αὐτῆ, ὑπὸ τῆ θηρίων κεντήμενοι καὶ ἰῷ καλεπαινόμενοι, θανάτῳ πικρῷ τελευτήσουσιν. Τότε εἴ τις τῆ Ἀγίου λαθὼν τῷ Ἀντιχρίστου, ἀφεθήσεται ὑπ' ἐμοῦ· καὶ ἅπαντες ὁ Κύριος πάσῃ δυνάμει αὐτῆ ὑπὸ τῆ ἁγίαν πόλιν Σιὼν ἀθροίσει· ὅτι εἰσὶν οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν.

E

Τῷ Ἀντιχρίστου δὲ ἤδη καταχθέντος, καὶ σὺν τοῖς δαίμοσιν αὐτῆ συλληφθέντος, καὶ ὑπὸ τυφλῶν Ἀγγέλων δεσμαθέντος ὁ φυλακισμῷ, τῷ κεντρίῳ τα-

F

A τελείωθαι ἐπαπαντῆσθαι δίκας περὶ τῆς ψυχῶν, ὧν ἀπώλεσεν. Τότε οὖν ἡ σάλπιγξ ἠχήσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι· ἔσονται οἱ ζῶντες, καθὼς φησὶν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οἱ ἀλλαγήσονται ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγήσονται εἰς νεφέλας εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Ὅταν οὖν ἴδῃ τις τὰ βδελυρὰ ἔθνη εἰς τὸν κόσμον ἐπελευσόμενα, πίνειν, πίπτειν, γαμοῦντα καὶ γαμίσκεσθαι ὅτι ἐπὶ θύραις πάντα, καὶ μικρὸν ὁ Κύριος ἐπελεύσεται. Τοῦτο ἐλάλησεν ὁ Μακάριος τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τῷ Ἀνδρέᾳ, ἀγρυπνούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐμῶν συναποστόλων. Τὸ δὲ ξύλον τῆς Ἐκκλησίας κρίσαντος, ἐπορεύθη ὁ Ἀνδρέας ἐκεῖσε· ὁ δὲ Μακάριος ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ἑαυτὸν προσηύχετο.

tribunal protraheretur, & animarum, quas in perniciem impulit, rationem poſtulabitur. Tunc & tuba clanget, & mortui reſurgent incorrupti: deinde illi, qui vivunt, ut loquitur D. Paulus, quique in adventum Domini relicti ſunt, in ictu oculi a corruptione in corruptionem mutati, ſimul cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera. Cum quis ergo viderit, fili mi, execranda gentes illas irrupiſſe in mundum; ſciat in, prope eſſe in januis, quæ dixi, omnia; & brevi Judicem adfuturum. Atque hi fuere ſermones, quos ad Epiphanium habuit Andreas nocte illa, cum ipſa, cum mihi quoque ſine ſomno tranſacta; donec datum ſignum ad eccleſiam convocaret: quo Epiphanius quidem ſeſe contulit; Andreas vero domi ſeorſim orationi ſe dedit. A. NICEPHORO EX MSS. *futura reſurrectio mortuorum.*

ANNOTATA.

B a *Apud Iſaiam cap.* 11. *v.* 12 *hæc ſolum habentur*: & levabit ſignum in nationes, & congregabit peditos Iſrael, & diſperſos Juda colliget: *deinde v.* 16 *ſubditur*: & erit ipſi Iſrael, ſicut dies quando egreſſus eſt de terra Ægypti.

b *In utroque Ms. mutilus ſenſus, his vel ſimilibus verbis integrandus erat: magis autem mutilus eſt in Vatic. ubi ſolum legitur,* ἵνα τὸ διακεχρισμένον νῦν ἐστιν. λέγω τὰ ἔθνη ἐξ οὗ ἀνακεκήρυκται.

c *Imo de ſalute non temporali, ſed æterna* (*eadem ſcilicet ipſa, ad quam prius lutraverit plenitudo Gentium*) *agere Paulum, manifeſtum videtur ex toto contextu, qui talis eſt*: Nolo vos ignorare, fratres, myſterium hoc: quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret, ſicut ſcriptum eſt; Veniet ex Sion qui eripiat & evertat impietatem a Jacob: *& paulo poſt*: ſicut aliquando & vos non credidiſtis in Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis, propter incredulitatem eorum: ita & iſti nunc non crediderunt in veſtram miſericordiam, ut & ipſi miſericordiam conſequantur, *utique ſimilem ei quam nos priores conſecuti fuimus*. *Et hic eſt communis ſenſus Patrum ac Theologorum, licet aliqui ab illa gratia tribum Dan excipiant, quia in Apocalypſi ſola non numeratur. Non tamen propterea Chriſti dictum everſitur: bene enim poteſt utrumque conſiſtere, ut Judæi univerſi, primum quidem Antichriſto tamquam vero ſuo Meſſiæ, adhærerent ob cauſam prænotatam; poſtea vero, ad prædicationem Eliæ & Enoch, vel etiam ad horrendas plagas, quas Antichriſti ſectatoribus comminatur Apocalypſis, converterentur ad pœnitentiam vel omnes vel plerique.*

C

d *Idem* ἀλλ' ἐν τῷ τοιούτῳ ὕπνῳ περιελυόμενον τῇ ἐνεργείᾳ.

e *Idem* ἔθνη γὰρ ἴδιον καμηλάβρου χημαιτίζοντα, σαθρὸν ὄντα ἐν διλοίᾳ τῇ ζυγῷ, ἐν σαγηνίδιον εἰς τὸ ἴδιον.

f *Angustiæ Caucaſi montis hæ ſunt*, Demir-capi, *ideſt* Portæ ferreæ, *a Turcis dictæ, propter naturam loci munitiſſimi.*

g *Hæc doctrina de Sathana incarnando, ut fiat Antichriſtus homo-dæmon, conjunctis in unius perſonæ hypoſtaſi naturis duabus, ſicut confitemur de Chriſto; peregrina haud dubie Theologis accidet, purum hominem futurum Antichriſtum exiſtimantibus: magis tamen abſonum a communi ſenſu videtur eſſe, quod Hippolytus Martyr in Orat. de Chriſto & Antichriſto ſic habet*: Cum Salvator mundi genus humanum ſalvare decreviſſet, ex immaculata Virgine Maria natus eſt: ad eumdem modum etiam diabolus, ex impura muliere, prodibit ſuper terram: ſed falſo naſcetur. Quia diabolus, licet carnem aſſumat, hoc opinione tantum: qui enim carnem ferret, quam ipſe non condidit? Hinc opinor, dilecti, carnis ſuæ ſubſtantiam phantaſticam aſſumet organi vice. Propterea edetur ex virgine, veluti ſpurius, qui quidem tunc reliquis apparebit caro. Nam virginem peperiſſe ſolam Sanctiſſimam novimus, quæ carnigerum vere genuit Salvatorem: hoſtia autem nequaquam, ſed quemadmodum non aperiet vulvam, ita nec carnem veram aſſumet, aut circumeidetur vere, ut circumciſus eſt Chriſtus. *Ex quibus ſequeretur, verum hominem non futurum Antichriſtum, qui tamen Paulo dicitur*, Homo peccati. *Minus igitur hæc ſententia Scripturis convenit, quam illa quæ dæmonem vere incarnandum diceret, & hunc futurum Antichriſtum.* E F

h *Idem Hippolytus*: Prior *inquit* adventus *Chriſti* præcurſorem habuit Joannem Baptiſtam; poſtetior autem, quo venturus eſt in gloria Enoch, Eliam & Joannem Theologum exhibebit.

i *Hoc ſi fiat, impiebitur ad litteram, quod, non ſolum* Jacobo, *ſed etiam* Joanni *communiter prædixit Chriſtus, Calicem ejus bibituros, id eſt martyrium paſſuros. Nam quod ferventis olei dolio immiſſus* Joannes *eſt, Martyrem eum vere non fecit, qui illæſus exivit; licet propter promptam voluntatem, Martyrii laureolam forte promeritus tunc fuerit.*

k *Nihil hujuſmodi in Ezechiele invenio.*

A. NICEP. COÆVO Ex MSS.

CAPUT XXV.

Occasione cœlestis fragrantiæ, sub sacra lectione perceptæ, narratur historia Theodori, ab Angelis inter tormenta confortati.

Aliquid ex Basilio legentem Epiphanium,

230 ILluscescente postera die, eodem convenientes denuo sedentesque, de rebus ad spiritum pertinentibus conferre cœperunt; cumque forte illic ad manum esset magni Basilii volumen quodpiam, hortatus est Epiphanium Andreas, ut illud acciperet legereque. Erat autem oratio protreptica, homilia videlicet de Baptismo, quæ sic orditur, *a* Sapiens quidem Salomon. Legente igitur Epiphanio, suavi eum delectatione auscultabat vir sanctus, vultu ad risum & lætitiam composito: Epiphanius vero, lacrymis librum irrigans, continenter ex imo pectore suspiria ducebat. Cui Sanctus: Quorsum istæ lacrymæ, fili mi? quin potius tu te hilarem præbes, ex mente B. Pauli, dicentis, Gaudete in Domino semper. Et sane qui quæ sunt Spiritus agunt, illos guadio & lætitia exultare convenit: illi contra dejecto in terram tristique incedant vultu, qui voluntatem exequuntur diaboli; quoniam lux divina venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Tum Epiphanius: Atqui hæc ipsa causa est, cur ego, qui peccator sum, perperam a me gesta lamenter; eum, quo me putgem, nihil superest. Dixit namque mihi sanctus hic Basilius: Aliquando in Dei familiaritatem admitteris, aliquando te uti nostrum cognoscemus. Quam ego cum exprobrationem audiam, quomodo a lacrymis temperem, Domine mi magne, quo mioua difficilem adeo mei defensionem defleam? Cui Sanctus: Oratio illa, fili mi, quod ignotare videris, in illos invehitur, qui sacra baptismatis unda ablati nondum sunt. Et Epiphanius: Enimveto, Patet venerande, id novi probe; verumtamen oratio illa similis est isti, qua ænigmatice dicunt rustici: Tibi loquor, o sponsa; ut ipsa quoque socrus audiat.

a Sapiens quidem Salomon.

Phil. 4. 4.

B

& præ commotione animi,

C

facit Andreas cœlesti odore recreari,

231 Isthæc reponentem Epiphanium subridens Andreas hortatus est, ut denuo legeret. Quo obtemperante, allapsa est suavissima odorum fragantia, quasi pretiosorum aromatum, ad animam usque penetrans, adeo ut perculsus Epiphanius ad longum tempus præ stupore vix esset apud se: videnteque interea B. Andrea illum, qui memoratam fragrantiam incessanter spargebat. Ubi autem legere desiit; desiit & fragantia sentiri. Quod mirans admodum Epiphanius, interrogavit S. Andream dicens: Oro te atque obsecro, magne Domine, quæ illa, quam modo prælegente me percepimus, fragrantia? Cui vir sanctus: Quam dulcia fautibus meis eloquia tua, super mel ori meo! Hic vero non tam de corporali, quam de spirituali ore atque faucibus sermonem fieri intelligendum est. Post hæc

docetque eum ab Angelis procedere:

dicenti rursus Epiphanio: Missa hæc ista, & si quid visionis oblatum tibi sit, edissere; illorum quippe notitiam per preces tuas assecutus sum; respondit Andreas: Quid edisseram, carissime? Quamdiu legisti, frequentes hic adfuere Angeli; quorum unus, sancti Spiritus verba, quia suavitas & lætitia sunt, honorate volens, adnlebat hilari cum vultu suffitum Deo dignum.

232 At ut, inferente Epiphanio, unde Angeli

ΠΡοΐας δὲ γενομένης, πάλιν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες καὶ] καθεζόμενοι ὡμίλουν τὰ τῆ πνεύματος· καὶ ὃν βίβλον ἔτυχε κειμένην τῦ μεγάλυ Βασιλείυ, προετρέψατο ὁ Ὅσιος τὸν Ἐπιφάνιον τῦ λαβεῖν καὶ ἀναγνῶναι· ἦν δὲ ὁ λόγος προτρεπτικός, ὁμιλία εἰς τὸ βάπτισμα, Ὃ μὲν σοφὸς Σολομών. Τύτυ δὲ ἀναγινωσκομένυ, ἡδέως ἠκροᾶτο ὁ Μακάριος, μεδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ ἱλαρυνόμενος· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἔχειν δάκρυα τῇ βίβλῳ, καὶ στεναγμὺς ἐκ βαθέων ἀνίετο. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τέκνον μυ, τί δακρύεις; ἐφράνθη δὲ μᾶλλον καὶ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν λέγοντα· Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· καὶ ὅσοι τὰ τῦ Πνεύματος φρόττυσι, χαὶ αὐτὲς σκιρτᾶν καὶ ἐφραίνεσθαι· ὅσοι δὲ πάλιν ποιῦσι τῦ διαβόλυ τὰ θελήματα, σκυθρωπάζοντας, καθότι τὸ φῶς τῦ Θεῦ ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς. Ἔφη Ἐπιφάνιος· Οὐκ οἶδ' κἀγὼ ἁμαρτωλὸς, ἐν θρίνῳ μυ τὰς ἁμαρτίας τὰς πονηράς, πῶς ἀπολογίζομαι; λέγει γάρ μοι ὁ Ἅγιος ὗτος· Ἐπὶ πόσον οἰκειωθήσῃ τῷ Θεῷ, ἐν ὅσῳ σε γνωρίσομεν ὡς ἡμέτερον. Ταῦτα ἀκούων τὰ ὀνείδη, μὴ θρηνήσω τὴν δεινὴν ἀπολογίαν μυ; πῶς ἀνέχοιτο, Κύριε ὁ μέγας; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὗτος ὁ λόγος, τέκνον μυ, μὴ γὰρ οἶδας, τῖς ὅτι ἀμυήτυς ἔστι τῆς Θείας βαπτίσματος ὀνειδίζων ἔλεγε. Ἐπιφάνιος λέγει· Ναὶ τίμιε πάτερ, κἀγὼ οἶδα· πλὴν ὁ λόγος ὗτος, ὃν φασιν οἱ τῆ ἀγροίκων αἰνιγματώδεις, ὅτι σοι ὦ νύμφη ὁμιλῶ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ πενθερὰ σωτίζει.

Ταῦτα τῦ Ἐπιφανίυ λαλήσαντος, ὑπομειδιάσας ὁ Μακάριος, ἐπέστρεψεν αὐτὸν πάλιν τὸ ἀναγινώσκειν. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτῦ, αἴφνης διεδόθη ταῖς ῥισὶν αὐτῶν ὀδμὴ τις ὡς τιμίων ἀρωμάτων, ὥστε φέρεσθαι τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ ἱκανὸν ὥραν καὶ ξενίζεσθαι. Ἐώρα δὲ ὁ Μακάριος τὸν τῆδε ὀδμὴν κομίζοντα ἀσπάσας. Ὅτε δὲ τὸν λόγον κατέπαυσεν, ἐδόθη καὶ ἡ ὀδμὴ ἀνέτη. Θαυμάσας δὲ ὁ Ἐπιφάνιος τῶν τῆ καταπαύσεως τῦ λόγυ καὶ τῆ μυρίπνυος ὀδμῆς ἀνέτη, ἠρώτησε τὸν Δίκαιον λέγων· Δέομαί συ, κύριε ὁ μέγας, τίς ἦν ἡ ὀδμὴ ἡ ἀφ' ἧς ὥρας ἡμῖν ἠρξάμην ὀπισθίνα τὸν λόγον διεξερχόμην; Ἔφη ὁ Μακάριος· Ὡς γλυκεῖά τῷ λάρυγγί μυ τὰ λόγιά συ ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μυ! νοητὸν δὲ χὴ γινώσκειν τὸ στόμα τῦ λάρυγγι, τοῦτ' ἔστι τῆ ψυχικῆ λάρυγγος καὶ στόματος ὥρηκεν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, καὶ εἰπέ μοι εἰ ἔχεις τι ἀπὸ θεωρίας· οἶδα γὰρ κἀγὼ διὰ τῆ τιμίων σε δεήσεων ταῦτα. Ὁ Μακάριος ἔφη· Τί σοι θέλω εἰπεῖν, φίλτατέ μυ; Ἄγγελοι γὰρ Κυρίυ ἦσαν ἱκανοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγίνωσκες· ὡς δὲ ἐξ αὐτῦ, δοξάζων τὰ ῥήματα τῦ Ἁγίυ Πνεύματος, καθότι ἄῤῥαστα ἐτύγχανεν ὑβρίσθαι, ἐθυμίαζεν θεοπρεπῶς ἀγαλλόμενος.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καὶ τῦ οἱ τῦ Σωτῆρος Ἄγγε-

Α γελοι, τὸν θυμίαμα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τίς τε ἀνθρακας ἀξίσκυτον, αὐλοι ὄντες, ἐ ὑλικοῖς μὴ συγκεῖμθροι; Ο δὲ Μακάριος ἀτενίσας εἰς αὐτον, καὶ τὴν χεῖρα αὐτῦ ωρὸς αὐτὸν ἀνατείνας, λέγει· Θωμαςὰ ὡμίλησας, ἀνθρωπε. Τίς γάρ σοι εἶπεν, ὅτι ἀόθητα θυμιατήρια οἱ Ἄγγελοι κέκτηνται, ἢ κοσμικὰ θυμιάματα ἔχουσι, ἢ τὸν τῦ κόσμυ ἄνθρακα ἐπιζέουσι· οἱ γὰρ πνευματικοὶ πνευματικὰ, καὶ οἱ ἐυλοι ἔυλα κέκτηνται. Ἄγγελοι δὲ λιβανα θυμιᾶται βάλλονται, ὅδὲ ἄλλο θυμίαμα ἐωροσθετεῖ τῦ Ὑψίςυ, ἢ τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸν πάντα ροῦν ὑπερβάλλοντα, φημὶ τὴν ἡδύτατον, τὴν ἡδύτατον ἐκείνην τὴν ἐξερχομθρίαν ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ ἀωρατῦ θεότητος. Ὡς γὰρ παίζονται τῷ φοβερῷ θρόνῳ τῦ Παντοκράτορος, δέχονται τὴν ἐκεῖθεν ἐκπνόην ἀτρατῆς τὴν ὀσμίαν, ἐ ἐξαλείπτως ἔχουσι μυρίζειν ἀτορρήτῳ ἡδύτητι τῆς θεότητος. b Ὅταν οὖν ὀφέλωσι, βάλλονται ὅπως μετάσχῃ τῆς ἡδύτητος αὐτῆς, ἐ αὐτοὶ οἱ ἰσάρθμοι ἐμωροσθετεῖ αὐτῷ, τύττεται αὐτῷ τὸ ωρόσωπον τῇ ὀσμίᾳ τῇ θείᾳ

B ὅσῳ μέτρῳ βάλλονται· καὶ λοιπὸν ὁτφραινόμθρος ἐκείνος ἐπορεῖ τῇ ἡδυτάτῃ γλυκύτητι ἀφραινόμθρος. Εἰωδιάζυσι δὲ καὶ ἄλλως τὸν τῦ ἀνθέων τὸ Παραδείσυ κομιζόμθροι, ἐ ὁράτως ωροσφέρεται τὴν ὁσφρησιν τὸ ἀνθρώπινον ἐμπιπλῶσιν. Κατὰ γὰρ τρεῖς τρόπους ἔχουσιν ἡδυσίαν θυμιᾶν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοῖς ἐχομένοις αὐτοῖς φιλίᾳ ἐ σεμνότητι. Ἐν τρόποις ὅταν τὰς ἱερὰς βίβλυς ἀναγινώσκυσιν· ὥρεγκλεῖσι γὰρ ἐκεῖνοι τὸν ἀοράτως, ἀκέσαι θέλοντες τὰ τῆ παναγίᾳ Πνεύματος θεόπνευστα ῥήματα. Πάλιν λιβανα τις ωροσδέχεται, καὶ ὁμιλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ ὅν κόπῳ, ἢ πόνῳ, ἢ μάτῃγι καρπεῖ τις διὰ Θεόν· τὸν γὰρ ἀίδιον ἔχοντα ἀλείφει τι ἐ ἡδυτίζει, καὶ ωροθυμοτοιεῖ τὸν ὑπὲρ ἀστεβείας ἀγωνιζόμθρον.

Γέγραπται γὰρ ὅτι ἐπὶ Ἡλιαῦ τῆ ωεμπάδῃ ἀπίοντος ωρὸς τὸς Πέρσας, ἤθελεν αὐτὸν καταβῶαι ωρὸς τὸν πύθιον δαίμονα, τὸν ἐν τῇ Δάφνῃ, ὅτως ἀποκαλύψῃ αὐτὸν περὶ ἧς ἠτιάγη πολέμυ, κἂν τι νικήσῃ, κἂν τι ἡττηθῇ. Θυτιάσαντος οὖν τῦ πυθίυ ξοάνυ, ἐνεφάνησεν αὐτῷ ἐκεῖνος, μὴ δυνάμθρος ἐνεργεῖν καὶ τὰς ἡμέρας, διὰ τὸ ἐκεῖσε κεῖσθαι τὰ ἅγια

C ἐ ἀοίδιμον Βαβυλᾶ μετὰ τῶν τεῶν παίδων, τὰ καρπεικότα καὶ θεάρεστα λείψανα. Τότε ὁ δυσεβὴς παραβάτης ἐκέλευσεν τοῖς Ἀντιοχεῦσιν αὐτῦ ἀτρόμως ἐ ἀφόβως μετακομίσαι αὐτὰ ὅπῃ ἐκεῖσε, ἐ ὅπως δ' ἂν βάλωσιν κατασέσθαι αὐτά, ἀνεσιν παρατοιοῦτος τῷ ὀφθέντι αὐτῷ τοιουτότῳ πνεύματι. Ὅτε οὖν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἐξῆλθον μετὰ κηρῶν ἐ ὕμνων καὶ λιτανίας, ἦραν τὸν σωρὸν τῶν Ἁγίων, ἐ ἐκορόϊσαν ψάλλοντες· Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ ωροσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμθροι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῦ. Ὁ οὖν θεομίσητος Βασιλεὺς ἀκύσας ταῦτα, ὀργισθεὶς, ἐκέλευσε τῷ Ἐπάρχῳ τῆ πόλεως κρατῆσαι πάντας τὸς τῇ λιτῇ ωαρακολυθοῦντας.

Καταδραμὼν οὖν ὁ Ἔπαρχος τὸν λεωφόρον, ἐκράτησεν ἱκανὸς, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐκέκλεικεν· ἐν οἷς καὶ παῖδά τινα τῆ ωρώτης τῆς πόλεως, ὡσεὶ ἐτῶν τεσσαρεσκαίδεκα, ὡραῖον τῷ κάλλει ἐ ἀμώμητον σφόδρα, ὀνόματι Θεόδωρον· ὃν καὶ ωροσλιτόμενον τῷ Ἡγεμόνι λέγοντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὁμολογοῦντα, καὶ ὄλον Χριστῦ εἶναι. Τοῦτον πολλὰ

suffirum sibi, unde thuribulum, unde carbones comparant; quandoquidem ipsis immaterialibus nulla eum rebus materiatis conjunctio sit? Tunc intuens in eum vir beatus, & manum extendens; Miranda, inquit, in medium affers, mi homo. Verum quis tibi, Angelos perceptibilia sensibus thuribula, quis mundi hujus suffitum, aut carbones adhibere dixit? Qui spiritu solo constant, spiritualia; qui ex materia compacti, materiata tractant. Angeli vero cum incensum oblaturi sunt Altissimo, aliud non suffiunt, quam thronum illum, nimnem intelligendi vim superantem: illam, ajo, suavissimam fragrantiam, quæ ex tremenda & inaccessibili Deitate procedit. Nam adstantes terribili Omnipotentis throno, excipiunt, quæ inde multo cum fulgore absistit, odorum fragrantiam, humano sermone inexplicabilem, eamque jugiter suffiunt. Quando igitur unlunt, suavissimum Deitatis illius odorem eum aliquo participant, ennsistentes ante ipsum, quantum volunt odoris in faciem ejus effundunt; quem ille continuo percipiens nisactu, dubius hæret unde tanta fragrantia affletur. Alias quoque iidem Angeli allatos e Paradiso flores invisibili modo hominis admovent naribus, easque suavi odore complent. Triplici namque ratione possunt sancti Angeli cum, quibuscum sibi familiaritas & morum conjunctio intercedit, odore perfundere. Et primum quidem id præstant, cum librorum sacrorum lectioni opera datur: circumstant quippe tum, quamvis aeiem nostram fugiant, audire cupidi jucundissima sancti Spiritus verba. Rursum id præstant, cum quis orationi vacans eum Deo colloquitur: denique cum laboriosis operibus propter eumdem se discruciat, cumque in corpus suum flagellis animadvertit: tunc enim præclaro pugili suo præsto sunt, eumque variis modis deliniunt, recreant, animantque.

a33 Prodirum quippe est memoriæ, Julianum Apostatam, Persis bellum inferre meditantem, ad Pythium dæmonem, qui in Daphne responsa consulentibus dabat, descendere voluisse; ut ea illo de belli quod suscipiebat eventu disceret, superiri ne an inferior futurus esset. Cum itaque simulaero Apollinis thus adoleret, ostensum est a dæmone, frustra se responsa posci per illud tempus, propterea quod sacræ istic Inci Reliquiæ sanctiac celebris Babylæ, triumque puerorum fortiter passorum conderentur. Tunc impius Apostata, liberiorem pestilentem dæmoni, qui se videndum obtulerat, locum facturus, præcepit Antiochenis, ut nihil trepidantes metuentesve, Reliquias inde ablatas libere, quoeumque collibitum esset, transportarent reponerentque. Egressi itaque civitatem frequentes admodum cives eum cereis, hymnis & litaniis, sustulerunt Sanctorum arcas, & reverentes canebant, Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris suis. Sed & alia quædam haud levia addebant, nihil formidantes. Quibus perlatis ad aures Imperatoris, divinum nomen odio acerbo prosequentis; exarsit iracundia, justitque urbis Præfectum capere universos, qui interfuerant supplicationi.

a34 Præfectus itaque ad forum contendens publicum, comprehensos quam plurimos carceri mancipavit: quos inter numerabatur præcipuæ nobilitatis puer annorum circiter quindecim, Theodorus nomine, forma insigni & vita omnino inculpata. Hunc cum lictores, magna voce exclamantes, Christianum esse & Christi famulum se appellare, ad Præfectum adduxissent: multis hic suadere conatus est, ut a veritate desciscceret; sed nihil

A. NICEP. COÆVO EX MSS. qui licet spirituales sint,

morum tamen etiam corpora olfactare;

nil fastum Antiochia,

ubi post translatas reliquias S. Babylæ,

Theodorus eidem professus tortusque

A. NICEPHORO CONVO EX MSS.

perſuaſit. Juſſit itaque conſtantam in fide puerum in ligno extendi, lacerari, & verberibus multis cædi; cumque ſic pendulus multa perpeſſiſſet, ſub veſperam deponi & in carcerem conjici. Latuerat iſthic aliquamdiu tempore venerabilis puer cum aliis captivis, quando omniata ſceleſtiſſimi Imperatoris in bello exſti morte, omnes e carcere dimiſſi & in libertatem reſtituti ſunt. Veniente domum ſuam Theodoro noſtro, mox advolant ſodales, amici, conſanguinei, parentes; denſculantur vulnera, percunctantur, Quid dolorum ſenſiſti, Domine Theodore, cum ſacræ in eculeo ſuſpenſi carnes tuæ unguibus laniabantur? Sed renuit ille quæ geſta erant enarrare; donec multis inſtantes togatus, vix tandem ita proloqui cœpit:

ut pœnas dimiſerit,

narrare ſe iis, ad gratiſſ. ſibi Angelos,

B

235 Principio cum e ligno ſuſpenſum durius traſtare ac laniare ungulis incipiebant, permoleſte equidem dolores tuli, meque ipſe ſic alloqueos ſolabar: Suſtine fortiter, o Theodore, tuæ nil tormemor vilitatis, & tormentorum acerbitatem animo generoſo perfer: quoniam abſque his foret, ignis te maneret ſempiternus. Hæc dixeram, cum ſe mihi quatuor e in conſpectum dant eunuchi, venuſta ſpecie, vultu ardentes ut toſæ, candentes veſtibus ut nix. Eorum unus pelvim quamdam præferebat candidam, tanto perſtringentem oculos fulgore, ut eam intuentes in admirationem & ſtuporem raperentur. Alter pyxidem portabat, deauratam refertamque divino unguento, quo diſſimili illius quod e roſis diſtillat. Duo reliqui geſtabant manibus ſupinis nivea lintea, in plicas quatuor compoſita.

a quibus unctus ſe ſentiat,

236 Poſteaquam illi ſic in conſpectum venerant, dixit unus tenenti ſplendidam, quam memoravi, pelvim; Affer illam huc: eumque allata eſſet; dixit & alteri, deauratam portanti pyxidem; Unguentum tuum huc effunde: quod ubi ſimiliter effuſum ſuit, inſtar fulminis cujuſdam oculos meos invadens, viſcera membraque omnia penetravit; tanta comitante unguenti fragrantia, ut omnium dolorum & cruciatuum ſenſus extingueretur. Tum alius, quod in manibus habebat lintеum in pelvi

C

madefaciens, capiti meo impoſuit, longoque ſatis tempore teliquit: unde jucundiſſima perfuſus voluptate, omnium, ut modo dixi, cruciatuum oblitus ſui. Rurſus autem illhoc ſuum auferente lintеum & faciem meam denudante, præſto erat alius ut ſuum injiceret; ſicque alternantes continuabant, quoad carnifices verberandi modum facerent, meque e ligno depoocrent. Quod ubi factum eſt, recedentes continuo Angeli, tam liquida me voluptate privatum, perquam triſtem reliquerunt, optantemque etiam amplius ſe cruciari. Deum quippe teſtor, tam admirabile id fuiſſe quod contigit, ut aſſequi mens humana cogitando non poſſit. Solummodo principium & aſpectus tormentorum aliquid timoris incutiunt; progreſſu vero tam uberi gratia Dei roboramur, ut nihil omoino dolorum perſentiſcatur.

optaverit ampliùs cruciari:

miraculum tantum Andreæ ſapientiſſ. Epiphanio.

237 Atque hæc ita, mi Epiphani, uti peracta ſunt, narrare tibi volui, ut intelligas, quomodo ſancti Angeli pro Chriſto certantibus cum ſuſſita gratiſque odoribus præſto ſint. Iololitam adeo narrationem ut audiit Epiphanius, ſacro quodam hor-

ταραινέστας ὁ Ἐταρχος ἀποστῶναι τῆ ἀληθείας, καὶ D
ἔστεστεν. Ὡς δὲ ἀπεσθοῶπα ἐώρα, ἐπέλθετεν αὐτὸ
ἐπὶ τῷ ξύλῳ ἀναρτηθῆναι, ξέεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι πολλὰ οὐκ ὀσσα ὠμούνας· ἐπὶ τῷ ξύλῳ κρεμάμενον, ὡρος ἑστέραν δὲ κατεσκηθ-ὸς ἀπὸ τῷ ξύλου, ἐβλήθη εἰς φυλακὴν. Ποιήσας οὖν ἡμέρας μὴ πάντων τῆ πότε κατεγεθέντων ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἐξ τῷ παρανόμου ἐκείνου Βατιλίως ἐν τῷ πυλέμῳ ἀναιρεθέντος, ἀπελύθη μὴ πάντων τῆ ἐν δεσμοῖς καθηχθέντων, καὶ ὁ σεβαστμιος ἦτος πάϊς. Ὡς οὖν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐγήϊετο, ἠρώτων αὐτὸν οἱ τε φίλοι, ἐ οἱ συγγηνεῖς, καὶ οἱ ὁμοήλικοι αὐτῷ μὴ τῆ γονέων, κατεφιλοῦντες τὰ τραύματα αὐτῷ καὶ λέγοντες αὐτῷ· Τί πεπόθαμεν, κύριε Θεόδωρε, ἰωΐκα ἐν τῷ ξύλῳ ἐκρέματο, ἐ τὰς ἁγίας σου σάρκας πῶς ὁ υἱὸς διεσπαρέττυ; Ὁ δὲ ἀνέστε τὰ διηγήσασθαι· πολλά τε περικληθεὶς, μόλις ἐυπεῖν τὰ τοιαῦτα διηγήσατο λέγων.

Ἐγὼ ὅτε ἐν τῷ ξύλῳ ἀνεπήθην ἐ [τῆ σαρκῶν μου οἱ ὀνυχες] ἀπεξέεντο ἀπτεσθαι, τὸ παρχὰς βαίως ἔφερον, καὶ ἐμαυτὸν παραμυθούμενος ἔλεγον· Ταπεινε Θεόδωρε, φέρε γενναίως, καὶ ὑπόμεινον τλῶ τικέλῳ τυύτῳ, ὅτι δ ἀεὶ αὐτὸς τὸ αἰώνιον πῦρ μέλλεις καταλαβεῖν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγον, θεωρῶ ἐ ἰοὺ πάντες ἀνδρες ὡραῖοι, τὰ φορέματα ἔχοντες ὡς ῥόδον, καὶ οἱ στολαὶ αὐτῆ λαμπρὰ ὡς χιών· καὶ ὁ μὲν εἷς ἐφάπτει ὡς λευκὴν εἶδος, ἥτις ἰῶ λάμπει καὶ λαμπροτάτη καὶ καταλήπτυκα τῆ θεωρία, ὁ ὦν ἀνθρώπε, καὶ εἷς ἕκαστον φέρετα. Ὁ δὲ ἕτερος ἐφάπτει βησίον f διάχυτον, μέρη θεῖκῆ μεμετωμένον ὡς ῥοδοτάγματος. Οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὀθόνας λευκὰς ὡς χιών, δεδιπλωμένας εἰς πόχεα, ἐφάπτην ἐν ταῖς ἁγίαις χερσὶν αὐτῆ.

Ὡς δὲ ἐπ' ὀψεσί μοι ἐγγύοντο, λέγει εἷς τῶ τλω φοβερὸν ἐκείνῳ λεκάνῳ καθίσοντι, Φέρε ἐπιθα· καὶ ὡς ἔδωκε, λέγει τῶ καθίσοντι τὸ βησίον τὸ διάχυτον, Βάλε ἐπιθα. Ὡς οὖν ἔβαλεν, ἐξέρχετο τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐχόμενον εἰς τὰς ὀφθαλμὰς μου, ἐ διὰ τῆ ἐνεργείας μου εἰς τέτα μου τὰ μέλη στορτιζόμενον, ὥστε ἡ ἀδυδία τῆ μέρη ἐκείνη ἐκίνα, ἐ ἐξεγήϊετο τῆ φοβερῆς ἐκείνου τόνου τῆ ἐκ τῆ αἰκισμῶν φοστα γομβόν μοι. Εἷς οὖν τὸ ταπίον ἐκεῖτο, ὁ κατέχε, βρέχων ἐν τῆ λεκάνη, ἐτετίθετο τῆ ὄψει μου, ἐ ἐφάπτει ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ὥστε ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδυπάτης, καθὼς φροεῖτον, ἐπιλαθέσθαι τῆ τόνου μου. Πάλιν οὖν τότε αἴτοντος τὸ ταπίον ἐκεῖνο ἐκ τῆς ὄψεώς μου ἄλλος ἐπήκει ἔτιμος τῆ ἐπιθέναι· ἐ ἕτω διήρκεταν ποιῶντες, μέχρις ὃ οἱ τύπτοντές με ἐκώπασαν, καὶ ἀπὸ τῆ ξύλου κατῆγαγόν· ἐ ἀθέως ὡς τῶν ἐγήϊετο, ἀπέστησαν οἱ Ἄγγελοι ἀπ' ἐμῆ, ἐ στερηθεὶς ἀπὸ τῆ ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδυπάτης πάνυ ἐλυπήθην· ἤθελον γὰρ ἔτι βασανίζεσθαι. Πληροφορῶ γὰρ ὑμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι πᾶν ἐστὶ τὸ φρῆγμα, οἷον νῦς ἀνθρώπε ἀπενεκάσαι δύναται. Μόνον ἀρχὴ ἐ ἡ θεία [τῆ βασάνων ἐχε τὸν φόβον·] ἡ δὲ φροσβολὴ, δυναμεμένη τῆ χάριτι τῆ Θεῆ, τῆ φροσαγομβίων ἀλγηδόνων ἐκ αἰσθάνε).

Ταῦτα, Ἐπιφανιέ μου, ἅπερ ἐπλήσθησαν· διηγησάμην σοι δὲ ταῦτα, ἵνα γνῶς τῶς θυμικῶν τὰς ἀγωνιζομένους ὑπὲ Κύριον ἁγίους Ἀγγέλους. Τῦτο τὸ παράδοξον ἀκέσας ἐκεῖνος, ἐφείτη πάλιν, καθ' ὃ Ἄβυσσος ἄβυσσον, ἐ χάος χάος, ἐ ἐπίκεντα-

τολ-

A πολλάκις γὰρ κατῆλθεν ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ τῆ καρδία αὐτοῦ διαλογιζόμενος, περὶ τοῦ Δικαίου ἔλεγεν· Ἰδὲ ῥήματα θεῖα ἀνδρώπου νομιζομένου σαλοῦ, καὶ οἱ ἐν ἀληθείας σαλοὶ, οἱ θεωρούμενοι αὐτὸν, ὡσπερ κώνα στερητόν ἀποβδελύσσουσι[a]). Βαβαὶ! ἄλλος ὁ τῆ πόλει ταύτη τοιοῦτος φρόνιμος οὐχ ἁρεθήσεται φωτὴρ, ἢ πλειοῦτος Ἅγιος.

rore iterum perculſus eſt, ſecundum iſtud, Abyſſus A. NICEP. CO. EVO Ex MSS. abyſſum, & chaos chaos *b*, & quæ ſequuntur. Sæpe enim ad animum ſuum cogitationes revocans, ita ſecum de viro ſancto differebat: Ecce verba divina hominis, qui paſſim e ſtultorum numero habetur unus: at illi vere ſtolidi, qui quoties ipſum vident, non minus quam olidum canem execrantur. Profecto alius in civitate hac tantæ prudentiæ, tantæ gloriæ, tantæ ſanctimoniæ reperietur nemo.

ANNOTATA.

a *Eſt hæc inter varias Baſilii Conciones, apud Cornarium, Concio* 13.

b Ὅταν μοῦ &c. *hinc uſque ad illa* κατὰ γὰρ τῶν *deſiderantur in Ms. Mazar. ſuntque fere obſcuriora, uti & pleraque ſequentia: ac inprimis iſtud* τοιοῦτος, *quid ſibi vult?*

c *Hactenus fere Socrates lib.* 3 *cap.* 19, *Sozomenus lib.* 5 *cap.* 19 *&* 20, *Theodoretus lib.* 3. *cap.* 10 *&* 11, *& Nicephorus Calliſtus l.* 10 *cap.* 28: *omnes vero dicunt, ipſummet Julianum ſuaſu Præfecti dimitti omnes vinctos juſſiſſe, ne eorum conſtantia majus probrum ſibi conciliaret. Quid ni tamen* Theodorus, *tamquam aliis* B *nocentior, retentus in carcere fuerit? Certe ſcriptores illi ſolam habent hiſtoriæ epitomen, quæ hic prolixius multo deſcribitur. Colitur autem* Theodorus *a Græcis* 24 *Novembris, tum elogio ea prædictis auctoribus ſumpto, quod ſic concluditur:* His peractis, Impius quidem Julianus funeſta morte vitam apud Perſas finivit, Sanctus vero Theodorus in Domino requieſcens gavisus eſt.

d Ἀνὰ στρῶμα, *pro* μάννι.

e *Prædicti auctores ſolum unius meminerunt, qui ſudorem abſtergeret; & animum, quamdiu torquebatur, conſortans exhilararet.*

f *Ita Vatic. at Mazar.* διείου: *neutrum antiqui uſus vocabulum eſt; uti nec* δίεια, *nec* διείου (*unde* διείμου) *idem recentioribus ſignificantia. Antiquioribus, Xenophonti, Athenæo, & aliis* δίνος (*unde* δινίον) *eſt vas vel urna aſſata ſeu etiam doliolum.*

g *Mſs. Vatic.* τὸ δίνημα ἴσχει τὸ πρᾶγμα.

h *Videtur alludi ad illud Pſalmi* 41. *v.* 8. Abyſſus abyſſum invocat &c. *quod poſſet explicari; Abyſſus humanæ ignorantiæ invocat abyſſum divinæ ſcientiæ; aiſi id malis ad Epiphanii compunctionem revocare, ut Abyſ-* E *ſus peccati dicatur invocare abyſſum miſericordiæ; eſque hæc una ex octo explicationibus, quas huic loco aptat noſter Thomas le Blanc in Analyſi Pſalmorum. Aliæ, magis fortaſſis litterales, minus huc faciunt. In Ms. Mazar. verba hæc, ut obſcuriora, omittuntur: certe cenſui ſervire voluerat, pro* κατὰ ſubtus, *quod erat in Mſs.* κατὸ *ponendum putavi.*

CAPUT XXVIII.

Extremum Andreæ cum Epiphanio & Auctore colloquium: diſceſſus, obitus, ſanctitas egregiis edoce indicata.

Ταῦτα τῶ Ἐπιφανίῳ διαλογιζομένῳ, ἐγήγετο σωρθᾶται τὸν χρόνον τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἀναστὰς, ἐπορεύθη ὁ τῆ ἐκκλησία· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ πάντοτε ὁ ταῖς συνάξεσι τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πάσῃ τοῦτῳ προσέχειν, καὶ μετακινεῖσθαι τὰς ἱερὰς βίβλους ὡρὰς ὠφελείας τῆ ψυχῆς αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἐκάθισεν, ἐτέθησαν τραπέζης, τῶ δωρεῶν Κυρίου ἀπήλαυσαν ἀμφότεροι· παρῆλθε γὰρ κἀγὼ ὁ τάλας ἐκεῖσε, μέσον Ἁγίων Ὑψίστου, ὡς κύων ἀκολάμβανος, καὶ τῶ πνευματικῶν αὐτῶ ὁμιλιῶν ἀπολαύων. Καὶ γὰρ ἐκ Πνεύματος ἁγίου γλώσσας ἀλλοκότους ἐρμηνεύειν οἷός τις ἤθελεν, ὡς τῶ ἀποῤῥήτων τῆς γραφῆς τι ἐλάνθανεν· ἱκανὸν γὰρ αὐτὸν ἔκρυς πεπαιδεύσθαι, καὶ ἐκ ἀγνοῦς, ἐκ ἀγλώττους γλώσσῃ, καὶ γνῶσιν ἔχων ἀσυνέκλειστον, ὥστε τὰ ἑκατὸν πεντεκαίδεκα στοιχεῖα τῶ γραμμάτων, ἅτινα τὰ ροσρά τε ἐκ αἰθηπικὰ, ἀπὸ φοβερᾶς θεωρίας Πνεύματος ἁγίου ἐγίνωσκεν. Ἀλλ' ὅτι μόνῳ ἐμοὶ τε ἐκ Ἐπιφανίῳ ὁμίλει, ἰδίκα ὡρὰς με ἐζήτει, ἢ πάλαι ὡρὸς τῶτον ἐπεδήμησεν· ἑτέρῳ δὲ τινι ὀπ κἀν ψιλὸν λόγον περὶ γραφῆς.

Εἶτα καθεζομένων ἡμῶν καὶ ἐσθιόντων, ἔφη ὁ

238 TAlia ſecum volvente Epiphanio, ſacræ Li- *Linguarum & intelligentiæ donis præditus Andreas,* turgiæ tempus adeſt: quare ſurgens io eccleſiam abiit. Conſuetudo namque ipſi jam pridem invaluerat, ut ſacris in templo cœtibus magno cum ſervare ſemper intereſſet, ſacroſque ad animæ ſuæ emolumentum libros manibus tereret. Ubi poſtea F revertit e templo, appoſita menſa eſt, divinique una eum Andrea donis ſeſe recreavit. Aderam & ego quoque ipſe, miſerrimus omnium, inter ſanctos Dei famulos uti canis verſans, divinique eorum colloquiis me recreans. Etenim qualemcomque explicandam aliquis obtuliſſet peregrinam linguam, ſancti Spiritus inſtinctu expedite interpretabatur, nec minus erat verſatus in obſcuriſſimis quibuſque locis ſacræ Scripturæ exponendis; utpote perfectiſſimam illius intelligentiam nactus. Erat præterea inſignis *præſente, ut ſupra,* caſtimoniæ, erat facundus lingua, erat præditus *Auctore,* ſcientia tam ſingulari, ut viginti quatuor litterarum elementa, tam quæ ſub intellectum, quam quæ ſub ſenſum cadunt, mirabili Spiritus ſancti illuſtratione penitus pervaderet. Verumtamen ſcientiam illam mecum ſolummodo & cum Epiphanio, quando alterutrum convenisſet, communicare ſolebat: apud alium vero quemlibet de ſacra Scriptura no verbum quidem.

239 Poſtea, accumbentibus nobis veſcentibuſque, inter-

A NICEPH. COÆVO EX MSS. post datum stylum sacris ignes

interrogant Andream Epiphanius; Mi pater, inquit, quomodo interpretandus est ὑπὸ seu *panis*? Cui Andreas: Subtractis, & quæ decem & quæ duecentas valent *a* elementis, appellavit sapiens ὑπὸ seu *panem*, quod ἄριστον seu *optimum* appellare debuerat. Excepit responsum Epiphanius suavi cum risu: tum ad sublimiorem de incomprehensibili Deo sermonem, sacro quodam eum horrore, se converterunt ambo; ajentes, Deum esse spiritum, omnibus quas condidit rebus spiritualibus longe excellentiorem, longe magis arcanum, longe a cognitione & oculis nostris remotiorem; esse spiritum apprime suavem, infinite jucundum, simplicissimum, nullis comprehensum terminis, majestate verendum; esse spiritum, de quo multa quidem mente concipimus, quia vero essentia ejus terminis circumscribi non potest, quantus sit, intelligere nequimus, humana mente ad tam absonam capienda se non extendente. Quando autem se ipse cui vult exhibuerit videndum, effundit in cor ejus mellcam quandam splendoris sui dulcedinem, & rapit eum ad se vehementius, moræ impatiens. Esse denique spiritum valde tranquillum, benevolum, verbis inexplicabilem, quique nulla omnium cum re comparari potest.

explicat I. Epiphanius incomprehensibilitatem divinam;

B

comparando illa immensa, quæ supra firmamentum

240 Ita fere quod supra firmamentum exli est, aer inquam, adeo extenditur in sublime, ut cogitatione assequi non liceat: nam quantum cogitatione ascenderis, tanto minus reperietur; abyssus quippe illud est. An putas fortassis te posse abyssi summum mente attingere? quid igitur ultra concipis exillere? utique, credo, immensam extensionem & vastissimum pelagus, quod oculis circumspici & terminis comprehendi nullis omnino potest. Dimitte autem isthæc, & vide infra terram: *b* aqua ibi sub aqua est, vorago sub voragine, chaos sub chao alteraque vorago, sub inferno abyssus, sub abysso erebus, sub erebo aer obscurus & neutiquam perspicuus; rursum vero subtus illa abyssus abyssorum. Sæpius enim illuc in contemplatione descendi, ut viderem finem ejus quæ sub terra est profunditatis, & non reperi: deinde etiam inferius perrexi, nec tamen reperi. Postmodum intellectualiter me præcipitavi, & instar fulguris celerrimi transivi per caliginosam abyssorum abyssum, ingressusque sum chaos abyssale, pelagus immensum & visu impermeabile: cumque nihil non occurreret aut nebula instar muri, aut aliud crassioris corporis ulteriorem conspectum prohibens, ægre tamen mentis oculos per imaginaria isthæc subque contemplationi accessa circumferebam. Ascendens vero inde perrexi versus Orientem, & per virtutem Domini Sabaoth acutissime perspexi, & vidi superficiem terræ ibidem fundatæ: & rursus latitudinem Orientis pertransii, & invenI fluvium cui incumbens exlum insistit, & terræ faciem intra se claudit. Et ecce ab inde supra exlum ac terram, secundum Orientem, multæ erant aquæ, lucidæ, candidæ, atque ineffabiles. Rursum vero evectus sursum, ægre emergere potui ex aquarum illarum rapscitate.

b ac infra ac. amoeſ.

C

aeris & aquæ extensio.

241 Deinde sic perrexit Epiphanium Andreas alloqui: Ecce fili mi dilectissime, supremus hic mihi tecum congressus & colloquium est; non enim deinceps me visurus es, aut vivum aut mortuum nisi forte in spiritu. None igitur quæ eventura tibi deinde sunt, manifeste edisseram omnia; ut numquam te mei meorumque verborum oblivio capiat. Patre tuo vita functo, monasticum indueris habitum; susceptoque in statu laodabiliter vivens, uberibus misericordiæ & gratiarum donis ab unigenito Dei Filio eumulsberis, eum propagatione famæ de te admodum præclaræ. Quando autem [cum ha-

Ε'πιφάνιος τῷ Ὁσίῳ· Πατήρ μου, τί ἑρμηνεύεται ἄρτος; Ὁ Δίκαιος ἔφη· Τὸ δέκατον καὶ τὸ διακοσιοστὸν ὁ σορὸς ὑποκλέψας, ὤφειλε καλέσαι αὐτὸν ἄριστον, καὶ ἐκάλεσεν ἄρτον. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος μειδιάσας ἐπὶ τούτῳ, πάλιν περὶ ἀκαταλήπτου θεότητος φόβῳ πολλῷ σὺν λόγοις διαλεγόμενος ἀμφότεροι· ὅτι σεβάσμιόν ἐστιν ἡ θεότης, ὑπὲρ πάντα αὐτὸς τὰ ποιητὰ πνεύματα ἀπεριφράστως καὶ ἀδιηλόητον καὶ ἀθέατον, γλυκὺ σφόδρα καὶ ἀόριστον τῇ γνώσῃ, λεπτότατον, ὑπερφυέστερον καὶ φοβερὸν, πολλὰ μὲν νοούμενον, ἐκεῖ ἡ ὑσία αὐτοῦ ἀπερίγραπτος, ὅσον ἐστὶν καὶ θεωρεῖν ὑ δύναται, διὰ τὸ τὸν νοῦν μὴ χωρεῖν τὸν ἀνθρώπινον. Ὅταν οὖν ἀνοίξῃ ἐν ὀφθήσεται, ᾧ βούλεται, χέεται τὸ μέλι τῆς ἀγάπης ἐν καρδίᾳ γλυκύπικρον, καὶ ἀπάγει φοβερὸς, καὶ οὐκ ἴσατας· μάλα δὲ γαλήνιόν ἐστι καὶ εὐμενὲς, ἐν ἀσυρήτῳ, τινὶ μὴ παρακαζόμενον τὸ σιωπόλον.

D

Οὕτως οὖν τὸ ἐπάνω τῶν στερεώματος τοῦ ὑραυοῦ, τοῦτο ὁ ἀὴρ, ὑπάγει εἰς ὕψος, ὅσον τις νοῆσαι ὑ δύναται· ὅσον γὰρ ἀναβῇς τῇ θεωρίᾳ, τοσοῦτον κάτω ἐρίσκεται, ἄβυσσος γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὅτι εὑρίσκεις ἄβυσσα ἄκρα; ἐν πάλιν τῶν ἄνω, τί ἄρα ὑπολαμβάνεις ὑπάρχειν; πάντως, ὅτι ἐκτεταμένον φοβερὸν, ἔτι πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον ἐν ἀπεριόριστον. Καὶ ἀφῆς τὰ ἐκεῖ, καὶ βλέψον ὑποκάτω τοῦ χάσματος χάος, ὑποκάτω τοῦ χάους ἕτερον χάσμα, ὑποκάτω τοῦ ἅδου ἄβυσσος, ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου ἔρεβος, ὁ ἀὴρ σκοτεινὸς καὶ ἀπερίβλεπτος, πάλιν κάτω ἀβύσσου ἀβύσσων, καὶ χάους χάος ἐπέκεινα. Πολλάκις γὰρ κατῆλθον ἐκεῖ τῇ θεωρίᾳ, ὅπως θεάσωμαι πέλος τοῦ ὑποκάτω τῆς γῆς κρημνοῦ, καὶ οὐκ ἄρον· ἔπειτα κατώτερω κατῆλθον ἐ οὐκ ἄρον· ἔπειτα ἐρίπτω ἐμαυτὸν τῷ νοητῷ, ἐ ἀτενεμὶ ὡς τάχος ἀστραπῆς διὰ ζοφερᾶς ἀβύσσου τῆ ἀβύσσων, καὶ εἰσεῖς εἰς χάος ἀβύσσου, πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον· ἐ ὁ τῷ μὴ σιωπήσαί μοι ἡ τοῖχος πρόβλης, ἢ πλήρωμα τὸ οἱονεὶ, μόλις ἐμαυτῷ τῇ ἐκεῖ νοητῶν καὶ ἐ θεωρητικῶν τοῦ πνεύματος ὄμμα ἀνλωγκα· καὶ ὁ τῷ ἀναβῶσί με τῇ ἐκεῖ, ἐπορεύθην καὶ ἀπατλὰς, καὶ ἐπέβλεψα διωκόμενον Κυρίου σαβαὼθ καὶ ὄξεια σφόδρα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπ' ἄκρου τῆς γῆς ὁ αὐτῷ· ἐ πάλιν ἦλθον τὸ πλάτος τῆς ἀπατλῆς, καὶ ἄορ τοταμοὶ, ὁ ὧ ὁ ὑρανὸς ἐπικείμενος ἵσατο, καὶ ἀποκλείει τὸ ἀφάστατον τῆς γῆς ἐνδοθεν· καὶ εὗρον καὶ ἰδοὺ τὴν ἄνω ἐκεῖθεν τοῦ ὑραυοῦ καὶ τῆς γῆς κατ' ἀπατλὰς πολλὰ ὕδατα, φωτεινὰ καὶ λάμπρα καὶ ἀπόρρητα· πάλιν δέδωκα τοῦ ἄνω, ἐ μόλις ἠδυνήθην ὑπεξελθεῖν τοῦ ὁλκοῦ τοῦ ὕδατος.

E

Denique, post præclarum Epiphanio Monachatum

Εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος· Γὰρ, τέκνον μου γλυκύτατον, αὕτη μου ἡ ἐσχάτη ὁμιλία πρός σε, οὐκέτι γὰρ ὄψει με ὧδε θνήτον με ζῶντα ἢ πνεύματι, εἰ μὴ τῷ πνεύματι. Ἐγὼ δέ σοι καθαρῶς πάντα τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἀποβησόμενα εἰς σε, ἵνα μὲ μέμνησαι διὰ παντὸς, ἐ τὰ ῥήματά μου ἔχεις διωρεάν. Μέλλεις γὰρ, τοῦ πατρός σου ἀποβιώσαντος, εὐδύνασθαι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ διαπρέψαι καλῶς ἐν ἐλέει ἐ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀξιολόγου φήμης περί σε, [ἀλλαχοῦ

F

Digitized by Google

A τος ϗ τῦ ὀνόματός σε ϗ τῶ σχήματι.] Τῆς δὲ ἁγίας ταύτης χηραστάτης Ἐκκλησίας, σὲ ἐγερεῖ Κύριος φωτῆρα ϗ ὁδηγὸν ϗ ποιμένα τῶ πετλαγμένων ψυχῶν ἐμπειρότατον. Μέλλεις ϗ εἰς ὁμολογίαν ἔρχεσθαι τῦ ὀνόματος τῦ Χριστῦ ἔρχεσθαι, ϗ σωὶ τοῖς Ἁγίοις χωρίσεται ὁ κλῆρός σε. Σὺ δὲ, τέκνον, ἔχε τὸν φόβον τῦ Θεῦ ϗ τῆ ψυχῆ σε, ϗ ἀγάπα αὐτὸν ϗ ὅλη καρδίᾳ σε, ϗ προσεύχε αὐτῶ συχνῶς μῦ πολλῶν δακρύων· μέμνησο δέ μα πάντοτε ϗ ταῖς ἱεραῖς σε ἀναφοραῖς, ἵνα ἀκατηργῶν τῶ Κυρίῳ παίσασα πολλῆ τῆ αἰδοῖ ϗ κατασάσει τῆς παναφροσύνης· ϗ ἰδοὺ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὑπεράνω ὑπερασπίσει σε, ὑπὲρ πάσης κατασάσεως προμυθήσεται. Γὸν ἡ ὑπερδολογημένη ϗ δεδοξασμένη Θεοτόκος μήτηρ, αὕτη κυβέρνησις ϗ ἀντίληψίς σοι γενήσεται. Δῶρον ὦ τέκνον, ϗ κλίνωμεν γόνυ οἱ ἀμφότεροι Κυρίῳ τῶ Θεῶ, ϗ τὸ πλάσαν προσδόξωμεθα. Καὶ κλινάντων γόνυ, ἤρξατο προσεύχεσθαι ὁ Ὅσιος οὕτως·

Ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Τελὰς
B ἡ ζωοποιὸς ϗ ὁμοούσιος ϗ συνάδροσος ϗ ἀμέριστος, παρακαλῦμέν σε οἱ πένητες, ϗ ξένοι, ϗ πτωχοὶ, ϗ γυμνοὶ, ϗ μὴ ἔχοντες τὸ κεφαλὸ τῦ κλίναι· ἕνεκεν τῦ ὀνόματός σε κλίνομεν τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς ϗ τῦ σώματος, ϗ τῆς καρδίας ϗ τῦ πνεύματος, ϗ δεόμεθά σε ϗ παρακαλῦμεν, ϗ ἱκετεύομέν σε, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τὸ φοβερὸν ὄνομα σαβαὼθ, ἁγαθὲ ϗ ἅγιε Δέσποτα, πλασιργὲ πάντων παντοκράτωρ, κλύσον τῶν σε, ϗ ἐμπρὸς προσδεξαι τὸν ἱκετηρίαν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἐντάξει ϗ δέησιν, ϗ κατεξίωσον ἡμᾶς ἁγιασθῆναι σὸ τῆ δωρέμ σε ϗ σὸ τῶ ὀνόματί σε, οἰκτιρμῶν ϗ ἐλεήμων, μακρόθυμε ϗ πολυέλεε Κύριε. Ἐλθὲ Πατὴρ, Υἱὸς ϗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐλθὲ ἡ φοβερὰ ἀτρεπὴς θεότης· ἐλθὲ τὸ κράτος τὸ φοβερόν· ἐλθὲ τὸ ὄνομα τῦ Πατρὸς, ϗ τῦ Υἱῦ, ϗ τῦ ἁγίου Πνεύματος, συγκατάθῶν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ἅτερ ἡμάρτομεν σὸ λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἢ σὸ ἐνθυμήσει, ἢ σὸ διανοίᾳ. Δεόμεθα, πάρεσε, ἄνες, ἄφες ἀγαθὲ, δυσπλαγχνε, ἐλεήμων, πολυέλεε· ϗ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς, μὴ
C δὲ ἀποῤῥίψῃς ἀπὸ τῦ προσώπου σε, ὀηδονῆ ϗ φίλτρῳ ἔρωτος γλυκυπάτου καμπτόμενος, ἐπὶ τοῖς σὰ πάσχουσι τὴν ἀγαπώτητά σε. Παρακαλῶσε, Δέσποτα, τὸ τέκνον μα τῦτο τὸ ὄπισθεν τῆς ἐμῆς ἀνικανότητος τὸ γόνυ κλίναν, φώτισον αὐτῦ τὰ ὄμματα τῆ ἀτρεπῆ τῆς σῆς θεότητος· ἁγίασον αὐτῦ τὰ νοερὰ αἰσθητήρια τῶ ἁγίῳ σε Πνεύματι· φαίδρυνον αὐτῦ τὰς τῆς ψυχῆς διαλογισμὸς τῆ ἀφάτῳ δωδίᾳ τῆς ἀνεκλείστου χάριτος· ἐμπέδωσον αὐτῶ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα ἀγάπης ϗ εἰρήνης, πνεῦμα προφήτου, πνεῦμα δακρύων ῥοητικὸν, ἵνα ἀοδέμβος ϗ κυβερνώμενος παρὰ τῆς ἀῤῥήτου σε δεξιᾶς, ποιήσῃ πάντα τὰ ἀρεστά σε σὸ τῆ δωρέμ σε σωζόμενος.

Τοῦτο εὐξάμενος ὁ Ὅσιος, ἀνέστη, ϗ κατεπατάρθω αὐτῦ τὰ ὄμματα, ϗ τὸ πρόσωπον, ϗ τὸ στῆθος, ϗ τὰς χεῖρας, ϗ εἰρήνευσεν αὐτὸν σὺν τελάρθω ἐνδον τῦ κοιτῶνος αὐτῦ, ὅπου πικρῶς θρηνοῦντα ἀφεὶς, ἀνεχώρησε. Καταλαβὼν δὲ σὸ τοῖς ἐξωτάτοις τόποις τοῖς ὑποκάτω ὄντα ἐμβόλοις, ϗ διὰ πάσης νυκτὸς προσδοκόμενος ὑπὲρ τῆ σὸ κινδύνοις ϗ θλίψεσι, ηὐ

bitu mutaveris nomen tuum] e &, ſuocta hæc Eccleſia Epiſcopo ſuo viduata fuerit; re excitabit Dominus luminare, ducem & paſtorem expertiſſimum errantium animarum. Dices quoque pro Chriſti nomine teſtimonium præclarus d Confeſſor, & ſors tua cum Sanctis futura eſt. Tu vero, fili, vide ſis, ut nonquam animo tuo elabatur timor Domini, ex toto corde tuo dilige illum, & crebro multis eum lacrymis precare. Quotieſcumque ſacrificaturus adſtabis coram Domino, multa eum reverentia & humilitate, memeoto ſemper mei in Sanctis oblationibus tuis; & Dominus Deus, quocumque in ſtatu foeris, te propugnabit. Ecce, quæ ſupra modum benedicta & glorificata eſt, ſancta Dei Genitrix te tuaque gubernabit rectiſſime ac defender. Hue ades, fili; flectamus ſimul genua noſtra Domino Deo, ſupremam orationem ſimul fuſuri; illiſque flexis, ita oratum eſt a viro ſancto: A. NICPP. COÆVO EX MSS. c & Patriarcharum, d

242 Pater, Fili, & Spiritus ſancte, Trinitas vivifica, io ſubſtantia eadem, in gloria æqualis, in partibus individua; nos pauperes, peregrini, mendici ac nudi, qui ubi caput reponamus non habemus, imploramus opem tuam, inclinantes propter nomen tuum tam animæ quam corporis, tam cordis quam ſpiritus noſtri genua, & oramus atque obſecramus nec non & ſupplicamus tibi, o Deus, Deus, cujus terribile nomen, Sabaoth; optime, & ſanctiſſime Domine, effector & creator omnipotens, ut aurem tuam nobis inclinans, benigne ſuſcipias humilium famolorum tuorum ſupplicem orationem, utque in virtute ac nomine tuo oos ſanctos efficere digneris, miſericors & miſerator, longanimis & multæ miſerarionis Deus. Adſis nobis Pater, Fili, & Spiritus ſancte, adſis ſplendor infinitæ elariratis Deus, adſit potentia tua mirabilia, atque in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti quæcumque vel opere, vel verbo, vel concupiſcentia, vel cogitatione admiſimus delicta, miſericorditer nobis dimitte: dimitte, inquam, condona, & oblitera, piiſſime Domine, cujus miſericordiæ & miſerarionea multæ ſunt: ne confundas nos, neve projicias a facie tua, qui voluptate & illicio quodam amoris ſuaviſſimi, ennverteris ad orationem diligemium te. Obſecro te, Domine, ut oculos hujus, pooe mo flectentis genua, filii mei, divinæ elariratis tuæ ſplendore illumines; ut omnes animæ facultates ſpiritu tuo ſanctificea; ut mentis cogitatiooes ineoarrabili ſemper vigentis gratiæ tuæ fragrantia condita exhilares; ut ioſpires illi ſpiritom ſapientiæ, ſpirirum fortitudinis, ſpiritum intelligentiæ, ſpiritum dilectioois & pacis, ſpiritum manſuerudinis, ſpiritum denique ſalutares lacrymas elicieotem; quo recta incedena via, dirigente infallibili dextera tua gubernetur; & qoælibet ex voluntate tua placitoque operaaa, in virtute tua vitam conſequatur æternam. communem pro ſe & illo precem fundit, E delictorum veniam F & ſanctæ Spiritus dona poſcens;

243 Ita precatus Andreas, ſurrexit: rom oſculatus Epiphanii oculos, vultum, pectus & manus, hortatuſque, ut in ſoo ſe cooelavi pacifice contineret, acerbe dolentem ac lamentantem relinquens diſceſſit. Perveniens hinc ad ambulariones, quæ ſub porticibus ſunt, totam noctem pro periclitantibus, pro afflictis, pro neceſſitate aliqua preſſis, pro carcere derentis, pro omnibus denique mundi incolis orando tranſegit. Atque ita evocatus e terris, ac valedicto, clam omnibus moritur.

vi-

A NICEP. CŒVO EX MSS.

videns universum Sanctorum agmen, veluti familiarem suum invisentium, hilari ridentique vultu spiritum emisit.

Ad sedaveri indicio ornamatis fragrantiæ tractæ pauperculæ,

244 Interea paupercula quædam mulier, quæ ibidem in tuguriolo quopiam morabatur, copiosam unguenti fragrantiam ac thymiamatis suaviter olentis, eum nullo alterο comparandi, & captum omnem hominum superegredientis, odorem percipiens, prosiliit subito; pernoctoque lumine, secuta odorem, ad locum unde promanabat devenit: repetitque istic B. Andream vita functum, & deprehendit divinum istum odorem magis magisque fragrantem aspirare, & unguentorum scaturiginem instar fluminis mirabiliter e Reliquiis egredi. Qua de causa ad alios quosdam festine accurrens, quod acciderat miraculum, Deo ipso in testem vocato, jurata narravit. Hinc excitati plures, ad locum designatum

adduxit alios qui fublato corpore solum odorem sentiunt,

B concurrerunt: quo appropinquantes, nullum omnino viderunt hominem, sed solam unguenti & incensi fragrantiam perceperunt, mirantes vehementer, nullas uspiam viri sancti Reliquias deprehendi: transtulerat enim illas Dominus alio ex judicio suo divino, quod illum non latet, qui arcana quælibet illius facinora habet perfecta.

die 28 Maji,

245 Beatus itaque Andreas, sol iste absconditus, & columna ad exlum usque pertingens, qui & pauper & peregrinus & stultus & omnium peripsema factus fuerat propter Dominum, vitam hanc duodetrigesima die Maji concluſit; sexto & sexagesimo ætatis suæ anno, occulte suum agonem consummans & Deo soli cognitus. Ego autem Nicephorus, per misericordiam omnipotentis Dei, in numerum Presbyterorum magnæ Ecclesiæ, quæ in hac urbium Regina Dei Sophia cognominatur, adscitus; mirabilem hancce & celebris famæ futurum

Auctoris epilogus.

religiosissimi tanctissimique Patris Andreæ Vitam conscripsi, ea in commentarium præsentem referens, quæ partim oculis meis ipse vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo Archiepiscopo secundum prædictionem ipsius Sancti: cujus precibus mereamur consequi misericordiam in die judicii, per gratiam & benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui eum Patre sanctoque Spiritu gloria, nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

C

ἀπέγκλης, ἐ ὲ φίλημαλωσίας, ἐ ὑπὲρ παντὸς D τῦ κόσμυ, ὅτις ἐτι γῆς ἀπαλλαθεὶς, ἐ ὁρῶν ἅπαντας τὺς Ἁγίυς ὡσπερ φίλυς παρὸς αὐτὸν παραγινομένυς, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

Ἐν οἷς γυμνὸν πενιχρὸν τῇ ἐσθῆτι χλιδῆς πλῶ κατοικήσαντες χος, πλῶ πολυτελῆ τὸ μύρον ὠδὸν ἐ θυμιαμάτων ἐκείνων, τῇ ἡδυτάτῃ ἀστυγκείτῳ, ἐ πάντα τὸν ὑπερβαίνοντα καταφραθεῖσα, πανοῦ ἀναστάσα, ἐ φῶτα αἰσταμένη, ἐ ἑπακολυθήσασα πλῶ ὀδμῇ τῷ τόπῳ ἐπέστη· ὅτε δὲ τὸ Μακάριον πλεν τὸ βίυ χηκότα ἴδοι, ἐ πλῶ θείαν πλῶ ἐκείνυ ὀδμὴν πολλῷ μεῖζον ἀναδιδοῦσαν, ἐ μύρων ἐκβλυσιν παραδόξως ἐκ τῦ λειψάνυ ἑρχομένην ποταμδόν. Ἐδραμὼν οὖν καί τισι τὸ θαῦμα ἀπήγγειλε σπεῦσαι, μάρτυρα τὸν Θεὸν προσκαλυμένη. Καὶ οἱ πολλῶν σπεδραμηκότων, ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, ἐκέτι τινὰ ἐωράκασιν, εἰ μὴ ὑπὸ τ ὀσμίας τῦ μύρυ ἐ τῆ ἐυωδίας τῶν E ἀρωμάτων, καπνὸν τοιοῦτο λίαν, ὥδαμῶς ἀρεῖν δυναθέντες τῦ Ἁγίυ τὸ λείψανον. Μεθῆκε γὰρ αὐτὸ ὁ Κύριος, κείμασιν ἰδίοις οἷς ἐκεῖνος ἐτάσατο, ὁ ἐ πάντα κρύφια αὐτῦ κατορθώματα ἐτάζων.

Ἐπλεώθη δὲ ὁ χρυτὸς ἡλιος ἐ ὑραιομάχης σῦλος τυρὸς, ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Κύριον πένης ἐ ξένος ἐ καταφρονημένος, ἐ ὑπὸ πάντων ἐξουθενημένος, μιᾷ Μαΐυ εἰκάδι ὀγδόῃ, ἐξηκοστῷ ἕκτῳ ἔτει τὸν ἀγῶνα κρυπτὸν διανυσάμενος, Θεῷ δὲ διεγνωσμένος, ὡς καλῶς ἀγωνισάμενος. Ἐγὼ δὲ Νικηφόρος, ἐλέει τῦ παντοκράτορος Θεῦ ὑπάρχων κατὰ ἐκλησίας τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τ βασιλίδος τῶν πόλεων τ ὑπὸ ὄνομα Θεῦ Σοφίας, συνεγραψάμην τὸν θαυματὸν τῦτον βίον ἐ πολυθρύλητον τῦ σεβασμίυ Πατρὸς τῦ ὁσίυ Ἀνδρέυ, ἃ ἐ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, ἐ παρὰ τῦ Ἐπιφανίυ τῦ ἀοιδίμυ, τῦ γεγονότος ὐθάδε Ἀρχιερέως μεμαθηκα, ἐ τῷδε τῷ συγγράμματι συνέταξα, χάριτι ἐ φιλανθρωπίᾳ τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ, ᾧ μετὰ τῦ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νυνὶ ἐ ἀεὶ ἐ εἰς τὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. F

ANNOTATA.

a *Græcorum numerales litteræ sic procedunt ut* ι, ιθ; κ. ρκθ *valeant; quibus subtractis ex* ἀγιοθ., *manet* ἀγιθ.

b *Videntur Græci, quorum disciplinis imbutus Andreas ante conversionem fuerat, tunc adhuc ignoraſſe mundi ubique habitabilis rotunditatem; ſed eam, ſicut ætate Auguſtini concipiebant antiqui, imaginatos ſibi eſſe inſtar everſæ navis aquæ innatantis, ac ſubtus quidem immenſitatem abyſſi, deſuper vero aerem ſimiliter immenſum; ex lateribus etiam aquas, unde cælum emergat, concepiſſe: & ſecundum has ſpecies, animo alte impreſſas, agi Sanctum etiam in contemplationibus ſuis ſinebat Deus: quia veræ illæ an falſæ eſſent, nil faciebat ad fructum ſpiritualem inde percipiendum, ut jam alibi monui.*

c *Perquam incommode hæc verba abſunt a Ms. Max. eximunt enim lectorem ſolicitudine alias neceſſaria, quærendi inter Patriarchas CP. Epiphanium aliquem: qui ſolum unicus inventus eſt hactenus, iſque ad ſæculum 6 ſpectans, adeoque minime hic idoneus nobis: diximus autem videri aſſumpſiſſe, cum monachus fieret, atque in Patriarchatu retinuiſſe, nomen* Antonii *vel* Polyeucti.

d *Magis hoc* Polyeucto *convenire etiam initio diximus.*

DE VEN. MARIA BAGNESIA

VIRGINE TERTII ORDINIS S. DOMINICI,

FLORENTIÆ IN HETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Corporis incorrupti cultu inchoato; deque Vita bis terve a Confeſſariis & familiaribus Italice ſcripta.

AN. MDCLXXVII. VIrgilius Ceparius, *noſtræ Societatis Sacerdos & Florentini aliquando Collegii Rector ac* S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis *Confeſſarius, in hujus Vita,* quam pro majori parte Latine redditam ſecundo loco dedi *ad diem* XXV *Maji, num.* 27 *& ſeqq. accurate deſcribit originem monaſterii, quod nunc in Ceſtelli loco poſitum, ante tempora Urbani* VIII *ſtabat in ſuburbio S. Frigidiani, unde nomen habebat, ſicut & eccleſia vetus* PP. *Carmelitarum, in qua primæ Virgines habitum ſumpſerunt anno* MCCCCL. *Scipio Admiratus Hiſt. Flor. lib.* 29 *fundationem Monaſterii ad annum* MDXIV *differt: eamque Cardinali Sodrino adſcribit: ædificiis ex forſitan locum auxit, redditibuſque dotavit. Hic ut, Ordinis Carmelitani regimini ſubtractus, potteſtati Ordinarii ſubjiceretur, anno* MDXX *Leo* X *ſtatuit, abſque ulla religioſæ Diſciplinæ jactura. Cum enim Sæcularis Sacerdos, loci Rector, fortaſſe primus ex Clero aut ſecundus, anno poſt ſubtractionem* XXXI *e vivis exceſſiſſet; coacta fuit Societas noſtra, recens tunc Florentiam inducta, regimen ſpirituale ſuſcipere Sanctimonialium illarum, quarum eccleſia ad ſuas functiones ipſo in principio utebatur. Licet autem id triennio dumtaxat duraverit, ad talem tamen tantamque diſciplinæ perfectionem ſub ejuſmodi magiſterio profecit Conventus iſte, perſeverantibus præſertim Patribus, non ſolum noſtræ Societatis, ſed etiam Prædicatoribus S. Dominici, extraordinariam ei curam ad Confeſſiones Concionesque impendere; ut* Venerabilis Maria Bagneſia, *quæ de agere inſtituimus, odore tam eximiæ ſanctitatis allecta, ipſic tumulari elegerit imperaveritque, licet ipſa Regulam tertii Ordinis profeſſa inter manus Patrum Prædicatorum, qui defunctæ corpus ſuis illuc humeris intulerunt anno* MDLXXVII. *Fuit autem ipſam ibidem ſub altari majori humatum, intra ſpecialem arcam lateritio obtectam opere, ſicuti ex num. ult. Vitæ conſtat; non quidem ut religioſe colendum, ſic enim fuiſſet intra ipſum altare locatum; ſed (ut ego quidem exiſtimo) ex commoditate quam offerebat fornix aliquis, ſub altari infra eccleſiæ pavimentum antea ductus, & uſui ejuſmodi idoneus judicatus, intuita ſpecialis devotionis, quam vivens erga ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium habuerat, ipſum quotidie coram ſe fieri in proprio cubiculo curans.*

In eccleſia S. Mariæ Angelorum

primo collocata ſub altari,

2 *Verum, ſive id nimium viſum Superioribus fuerit, ſeu alia quæcumque cauſa ſuaſerit ipſam inde auferre, fortaſſis in communi reliquarum Religioſarum cœmeterio humandam; conſilium hoc in majorem ejuſdem gloriam vertit Deus: fecit enim ut ea occaſione totum corpus, quod annis aliquot ſepultum jam erat, inveniretur in ſua arca integrum atque formoſum. Quapropter petierunt Sanctimoniales prædictæ, & facile impetraverunt, ad ſuum ſpirituale ſolatium, ut ſibi liceret illud transferre intra monaſterium ſuum, ad locum Capitularem, in quo ipſum ſpeciali devotione veneraretur. Erat tunc Florentiæ Archiepiſcopus Alexander Medices, a Piſtorienſi Eccleſia ad Metropolitanam Cathedram translatus anno* MDLXXIV: *qui non poſt anno Cardinalis factus, tandem etiam Univerſali Eccleſiæ præfectus eſt, ſub nomine Leonis* XI, *anno* MDCV, *pauorum dumtaxat dierum Pontifex. Hujus indulto factam eſſe tranſlationem prædictam, ſicut credere debemus; ita ſupponere poſſumus, ab eodem approbatum honorem, quem piæ Monachæ, non ſolum ut nunc figillatim, ſed olim etiam communiter ſacro ipſi depoſito deferebant. Eas inter ea honorando Bagneſiæ tumulo eminebat ſanctiſſima Virgo,* Soror Maria Magdalena de Pazzis; *idque adeo notum Sororibus cæteris erat; ut cum ipſa anno* MDLXXXIV, *votis religioſis nuncupatis, rapta per dies quadraginta in ſpiritu, ſic debilitata relinqueretur, ut naturali nulla ratione videretur poſſe ea vivis retineri;* pia quædam Converſa, conſiderans quam devota eſſet Soror Maria Magdalena erga Venerabilem Matrem Sororem Mariam Bagneſiam, cujus corpus in Capitulo monaſterii reverenter ſervabatur, eidem votum pro ipſa fecerit: & ecce Magdalena, ipſo die quo votum fiebat infirma quam quæ maxime, ſequenti die miraculoſe ſana, ad ſtuporem non minus quam conſolationem univerſarum, ſurrexit de lecto, ab omni morbo liberata: deinde XI Julii, *id eſt quinto poſt finem captus quadragenarii die,* vidit animam prædictæ Matris Bagneſiæ in ſublimi gloria collocatam, *ut ſcribit præfatus Ceparius, extraordinarius monaſterii Confeſſarius in Vita ejuſdem, nunc in Canonem Sanctarum relata, num.* 49. *Modum & formam iſtius Viſionis aliarumque ſimilium, atteſtantium certitudini cæleſtis gloriæ, & quidem valde ſublimis, a Bagneſia jam obtentæ, infra in Supplemento poſt Vitam dabuntur; hic noto, ſolitas ejus temporis Sanctimoniales,* Beatam Matrem, *appellare, & Feriam III hebdomadæ eidem peculiari devotione impendere, quia tali die tandemque* XXVIII *Maji e vivis abiit.*

B

C

D

E

& a S. Maria Magd. de Pazzis ali ſque devote culta,

a: ſæpius conſpecta in gloria

3 *Quantum porro in eo monaſterio creſcebat æſtimatio viventis Magdalenæ, & ejus quo agebatur ſpiritus; tantum etiam acceſſiſſe videtur ad devotionem, quo defunctam* Mariam *proſequebantur Sanctimoniales, unde factum eſt, ut ligneæ, in qua corpus jacebat, capſæ, honorificentius habendæ, aream lapideam elegantem excavandam decernerent; cui etiamnum inſcripta leguntur hæc verba:* Hic jacet corpus Venerabilis Sororis Mariæ de Bagneſis, tertii Ordinis S. Dominici, vitæ honeſtate & morum probitate integerrimæ: quæ vixit annos LXIII, obiit V Kalendas Junii MDLXXVII, Moniales S. Mariæ Angelorum poſuerunt anno MDLXXXXI. *Atque intra hoc ſepulcrum etiamnum videre eſt præfatum corpus, nec nisi quidem dente minutum, in habitu albo Dominicani Ordinis, ac chlamyde nigra ex ſerico, cum velamentis captis habitui congruis. Non tamen in eodem S. Frigidiani Burgo, in quo olim. Cum enim Franciſcus Cardinalis Barberinus, ut alibi dictum, anno* MDCXXVII *Romam a Legatione Hiſpanica revertens, ſuorum ſuos ibidem duos viſitatum venſſet, locoque minus ſalubri ac nimis anguſto collocatos animadverſiſſet; effecit ut communis omnium patruus Urbanus VIII commodiorem lautioremque ipſis habitationum curaret, facta cum Monachis Ciſtercienſibus, in platea quæ Piſtoriæ dicitur nuncupatur, commutatione. Ad hunc autem*

F

an. 1592 transferuntur in aream lapideam

corpore ejusque nunc incorrupto.

deinde tranſlata ad locum Capituli,

AUCT. D. P. *tem locum priuſquam Sanctimoniales transferrentur, die* VIII *Decembris anni* MDCXXVIII, *placuit transferri oſſa defunctarum omnium Matrum; id enim ut liceret tantum erat per pacta conventa, & fieri probaverat D. Alexander Muttius Medices Florentinus Archiepiſcopus. Hujuſmodi autem* translatio facta eſt, *ut habet Relatio nobis Italice miſſa*, die 12 Decembris, ſecreto atque noctu. Stantibus enim recentibus Urbani VIII decretis, prohibentibus honorem civili majorem haberi memoriæ recentius defunctorum, publico judicio Eccleſiæ necdum beatificatorum; viſum eſt nihil publice faciendum circa corpus Venerabilis Mariæ, neque quidquam ei præ ceteris datum fuit, præter honorem ſpecialis arcæ, in qua jam pridem compoſita ſtetecat; quæque tribus firmata elsvibus & ſigillata, tranſvecta pariter cum aliarum cruviis eſt, ipſis clavibus penes Matrem Prioriſſam manentibus. Et tunc quidem ipſa arca, æque ac ceterarum oſſa, depoſita fuit in loco ſubterraneo, communi omnium poſthac ſepulturæ fabricandæ deſtinato; ſed aliquanto poſt tempore, elevatu denuo arca eadem eſt, collocataque in Capitulo novi Monaſterii, ſub altari, quod a Sanctiſſimo Roſario nomen habet, ubi etiamnum tenetur, *ſicut ante migrationem tenebatur.*

B *Hujus memoria, majori Mariæ Magd. Pazziæ claritate obſcurata*

4 *Ceterum niſi Monaſterio S. Mariæ ſæpe nominato ea felicitas obtigiſſet, ut anno ſexto poſt illatum illuc* Bagneſiæ *defuncta corpus, ipſum ingrederetur* Pazzia, *manifeſtis cæleſtium favorum prodigiis, totu mox urbe celebranda; atque ideo ab alteni Ordinis hoſpita, addomeſticam Sanctitatem traducta fulſſent Sanctimonialium ſtudia, apud Pontificem prono animo excipienda; exiſtimo non indiligenter agendum fuiſſe pro ejuſdem* Bagneſiæ *Beatificatione. Nunc, cum id factum non ſit, & piæ illæ Virgines, potiori reſpectu pro* Magdalena *ſatagentes, tantæ fuerint privato cultu* Bagneſiæ *deferendo, abſit ut, cum Arturo a monaſterio in Gynecæo ſacro, propria auctoritate,* Beatæ *titulum ordinemque ei tribuam, in opere ex Urbanis Conſtitutionibus digerendo, ſi quod aliud. Quando tamen adhuc* XVIII *Maji facienda notabilis quædam Appendix fuit, propter* Andream Salium, *in ſuis quidem Actis abſolute nuncupatum* Sanctum, *ſed cujus in Conſtantinopolitana Eccleſia cultus publicus nobis non ſatis certo probatur; cur non liceat, ex Latinorum Eccleſiarum una, jungere eidem Appendici hanc Virginem; cujus veram in cælis beatitudinem, tum inſignibus tantæ Sanctæ teſtimoniis, credibilem hominibus facere voluit Deus? Talis ergo licentia verecunde cauteque præſumpta, de ipſa* Veneranda Maria Bagneſia *tractandum decrevi extraordinem Sanctorum ac Beatorum, qualis ipſa, haud dubie nunc etiam diceretur, ſi annis centum citius obiiſſet; & eumdem, quem mox a morte, conſecutu eſt apud Sanctimoniales cultum, tanto citius obtinuiſſet, ut is immemorialis temporis præroganiva fultus, eximi potuiſſet ab Urbaniani Decreti rigore. Nam* B. Veronica de Binaſco, *cujus vitam edidimus* XIII *Januarii, non ampliorem quam hæc cultum, ſed a tempore immemorabili obtinebat in ſuo Mediolanenſi S. Marthæ cœnobio; idque ſufficere eruditum eſt, ut ejus Beatitudo extra controverſiam haberetur, ne iandem etiam Auguſtinianorum Eremitarum Ordini univerſo publicus ejuſdem cultus per Officium & Miſſam concederetur, tamquam Beatæ inconteſtabili ſui Ordinis.*

C *propter ſolam defectum, cultus ab immemorabili.*

Vitæ a D. Auguſtino ſcriptæ,

3 *Dabo autem primo Vitam, quam ſtatim a morte Mariæ Italice ſcripſit* D. Auguſtinus Campi, *ægræ Virginis per ultimos annos vigilil duos domeſticus Preſbyter atque Confeſſarius; idem ipſe, quem S. Mariæ Angelorum Monachæ in ſuum mox Rectorem elegerunt; quique, ut talis, venientem ad monaſterium* Pazziam *excepit, & ſacro habitu induit, vexitque totis tredecim annis, anno* MDXCI *vita functus; ut videatur ipſum Deus* Bagneſiæ *primo inſtruendum in vita ſpirituali tradidiſſe, quem* Pazziæ *in eadem regendæ præparabat magiſtrum. Originale Ms. ipſe in Monaſterio aſſervatum, tranſcribi mihi fecit Reverendiſſima ejus Prioriſſa, Sor Franciſca Thereſia de Corde-Mariæ. Eadem etiam curante prius acceperam exemplar Vitæ alterius, quam anno eodem, ſed quarto poſt Virginis obitum menſe, conſcripſerat alter ejuſdem & prior Confeſſarius, ex Ordine S. Dominici,* Venet. Fr. Alexander Capoccius; *vir etiam ipſe ſanctitatis eximiæ, & Majalibus S. Mariæ Angelorum filiali affectu æſtimatus ut Pater; cujus etiam vita diverſimode habetur typis Italicis excuſa, inter Vitas Ordinis Prædicatorum. Hujus de* Maria Begneſia *ſcriptiunculæ, cum habeatur typis excuſa apud utrumque Raizzium, Silvanum & Seraphinum, ſcribentes de Sanctis ac Beatis Ordinis Prædicatorii atque Hetruriæ, ipſeque Alexander lectorem ſuum remittat ad priorem Domini Auguſtini; ſatis habui eu poſteriori accipere Supplementum earum rerum, quæ in priori non continebantur.* D

cum Epiſtola Zachariæ Foreſti itidem familiaris,

6 *Sequetur Epiſtola quam ad præfatum D. Auguſtinum Campi, ut hic ſua manu teſtatur, conſcripſit alius* Mariæ *familiaris, Coſmi I & filii ejus Franciſci, Magnorum Hetruriæ ſucceſſive Ducum, obſequio manciparat,* D. Zacharius Foreſti. *Scripſit hic autem decennio circiter a morte Virginis, plura ac pulchra aliis præterita explicans, quæ ſibimet cum* Maria *contigerant. Hujus Epiſtolæ indictum mihi fecit Illuſtriſſ. Senator Alexander de Circulis, ad Acta gentilis ſuæ S. Hamilianæ nia laudatus, addens, pro altero Supplemento faciendo, ex libris revelationum S. Mariæ Magdalenæ Pazziæ eas quæ* Bagneſiam *ſpectant, ſua manu tranſumpias; ſimulque ſignificans, etiam Carmelitam aliquem de eodem argumento ſcripſiſſe quidpiam, quod necdum contingerat ſibi videri, quare nec laudare de eo quidpiam poſſet.* E

ac Revelationum S. M. Magd. de Pazziis

VITA

Ex Italico Ms. D. Auguſtini Campi de Pontremoli infirmæ Virginis per annos XXII *Presbyteri domeſtici.*

PROLOGUS.

PLaeuit benignitati & caritati Domini Dei ac Salvatoris noſtri, magnifici in omnibus operibus ſuis, novam ſtellam ſplendoris clariſſimi manifeſtare in civitate Florentina; volenti id eadem, ad exemplum tantæ lucis, reſuſcitare & innovare pulcherrimam ſuæ ſimilitudinis imaginem. Quod ſi ea incognita antehac mundo fuit, non tamen Angelos ſanctoſque Cælites latuit: ſiquidem eiſdem pridem reveluverat Deus grandia & mirabilia illa, quæ volebat facere per ſoam dilectam filium Sororem Mariam. F

DIVISIO CAPITUM.

VItam hanc more noſtro diſtributurus in capita longiora, ideaque pauciora, diviſionis originariæ, titulos, quibus Latini numeri in margine reſpondebunt, hic attexo.

Cap. I.....Nstales & infantia Mariæ.

II Parvula Maria educanda mittitur ad locum, in quo tantopere honoratur Virgo ſanctiſſima: quæ facta grandior, ſæpe myſterium iſtud recogitat.

III Quomodo a tenera ætate cœperit velle Monacha eſſe, & Sponſum habere Jeſum.

IV Jam inde a pueritia ſuſtinuit onus totius familiæ regendæ.

V Quomodo per mortem D. Alexandræ matris ſuæ, crevit ipſi onus familiæ; & quomodo impeditu fuerit, ne Monacha futura cœnobium ingrederetur.

VI Carolus

A VI Carolus pater suum persuideret remedia quæ-
cumque ipsi requirere, quæ vice levaminis maxi-
mum ei tormentum & afflictionem arrulerunt.
VII Procurat Pater ut Habitu Ord. S. Dominici
vestiatur.
VIII Redit ipsa ad suum infirmitatem cum gravis-
simis symptomatis.
IX De magna ejus caritate & amore erga Deum
& proximum.
X De ejus prompta ac simplici obedientia.
XI Ad pœnas & dolores, quibus continuo afflige-
batur, addidit Dominus & permisit varias vias ac
modis alias multas.
XII Certis quibusdam temporibus magis aggrava-
B batur infirmitas.
III Hortabatur unumquemque ad exercendam
virtutem patientiæ.
XIV Quomodo cibus ejus, tam quoad corpus,
præcipue erat sanctissimum Sacramentum.
XV Utebatur ea Dominus ad auxilium plurium
miserorum.
XVI Semper conabatur conversationes & colloquia
declinare.
XVII Satagebat continuo per sanctas suas orationes
placare Deum peccatoribus.
XVIII Ad magnam compassionem movet quemdam
Medicum peregrinum, qui ipsam videbat tot
morborum generibus laborare.
XIX Quantum amaret & æstimaret virtutem san-
ctæ virginitatis & puritatis.
XX Cibus ejus tam erat modicus, ut vix omnis
dici posset continuum jejunium.
XXI Non ferebat aliquem esse afflictum & melan-
cholicum.
XXII Quomodo solebat facere sanctam Confessionem.
XXIII De magnis tentationibus, quas ipsi adfere-
bat dæmon.
XXIV Vehementer elucebat in ipsa sanctus Dei
timor.
XXV Sanctis orationibus pacem obtinet inter duos
adolescentes sibi notos.
XXVI De ejus prudentia in occultandis ecstasibus
& luminibus internis, quæ Dominus ipsi commu-
nicabat.
C XXVII De quodam eximiæ caritatis actu, quem
exercuit occasione unius infortunii quod Floren-
tiæ accidit.
XXVIII Prædivit novos quosdam dolores & sym-
ptomata, sibi ante mortem adventura.
XXIX Graviter ab infirmitate afflicta, incredibili
cum patientia eam sustinet.
XXX Quomodo recepit Sacramentum extremæ Unc-
tionis.
XXXI Aliquanto tempore antea monstrati ipsi fu-
erunt insultus, sibi a dæmone infligendi.
XXXII Cor ejus semper suspirabat ad Deum, opta-
batque dissolvi & ei conjungi.
XXXIII Cum totam Feriam 2a egisset in magnis
istis cruciatibus, Feria 3ia mane sub horam 22am
transit ad vitam alteram.
XXXIV Funus apparatur in ejus camera, ad quam
curritabatur a populo, sic ut certare videretur in-
ter se quis primus eo adveniret.
XXXV Duo ex nobis Sacerdotibus, ipsi mortuæ,
tota ibi nocte manserunt.
XXXVI Mandatum Patris Prioris S. Mariæ Novellæ, ut Fratres funus portarent.
XXXVII Portatur corpus ad ecclesiam S. Mariæ
Angelorum in Burgo S. Frigidiani.
XXXVIII Non nisi cum maximo labore ejusdi po-
tuit porta[illegible]
XXXIX Deponitur tertio die corpus per manus D. P. Fr. Alexandri [illegible]

CAPUT I.

Infantia, puritia, adolescentia, & morbus Mariæ, atque cum domo applicata, remedia.

NAta est Maria ex Carolo Rinieri Bagnesio & D. Alexandra ejus conjuge, filia D. Bartholomæi Orlandini, nobili utriusque familia, die XXIIII Augusti, S. Bartholomæo Apostolo sacra, in vesperum deducta, scilicet hora post solis occasum tertia ac semis, anno MDXLV. Sequenti die ad baptismum delata infantula, postquam fuit conventionalissimum Mariæ nomen, virtus prosigium devotissimi ejus affectus, quo per omnem deinceps vitam prosecutura esset Deiparam Virginem; quare etiam divinitus præordinatum fuisse videtur, ut traderetur parvula educanda ad Impruneta, locum Mariano cultu tantopere celebratum. Voluit etiam Deus, super omnia benedictus, aptiorem illam facere participandæ copiosius, beatitudini suæ, atque ad statum majoris perfectionis disponere; providit ut a primis annis affluenti medullarum gustandis deliciis amoris sui præpararetur. Deduxit enim ut traderetur nutrici, non solum, pauperrimæ, sed ipso etiam latte (quod tamen parum ejus etiam habebat) destitutæ; unde factum est, ut non fame moreretur, forsitan omnino moritura, nisi vicini, compassione moti, aliquando ejus misseri dedissent, quo vice lactis alimentum sustentaret. Hinc factum, ut cum primum cœpit liberas a fasciis manus habere, eleemosyne colligeret micas quaslibet domi sparsas, easque imponeret. Hoc ergo primum divinæ illæ parvulam prohibentis mysterium noverat; quod tanta in paupertate educata eam voluerit; idque Impruneta, ubi tam pulchrum & nobile sanctissimæ Virginis templum est.

Dicere ergo solebat; Ad S. Mariam Impruneta primum cœpi gustare alimentum corporis mei, sed oportet ut in S. Maria Virgine matre dulcissimi Sponsi mei, fundamentum jaciam vitæ spiritualis, id est in perfectione admirabilium ejus virtutum; aut harum saltem alicujus: & caritissimus ejus Filius Sponsusque meus gratiose mihi dabit, ut imitari eam quadamtenus valeam. Ut autem melius hoc consequerer, voluit hinc inde sepius vitam meam, ita a dexteris aut sinistris declinem; neve exterrear ab ea passim, conclusit me hoc lecto, in quo ipsa jacentem progredi voluit. Sepivit enim viam meam a dextecis atque sinistris, ne male bestiæ, dæmones scilicet infernales, semper abditi intra combustibilium quantum sparsim silvas; attentarent impedire progressum meum, & iter quo tendere debeo ad magnum illud Sponsi mei cœlestis palatium; quemadmodum dici audivi, quando mihi administrabatur extrema Unctio. Hæc illa septimum continet in quibus, præter vicem ultimam quando obiit. Talia autem identidem meditando ac ruminando, ipsam mentibus indignam, quæ Mariæ nuncuparetur, decebatque. Si Mariæ, Stella maris interpretatur, verum est fane, quod Sanctissima Virgo est stella clarissima ac lucidissima mundo, qui est utique super instar vasti oceani; sed quomodo sic ego dicar, quæ propter peccata mea assimilari debeo carboni extincto? Quod si ipsum redde deberet, Domina, nequaquam hoc mihi competeret, quæ nunquam eam virtutem habui, quæ possem mihimet ipsa dominari. Verum & Mare amarum dicitur significare Mariæ nomen, hoc me fuisse fateor, utpote scilicet admirissimum

mum

Digitized by Google

AMBROS. CAPP. Epist. 12.

mum peccatorum, quæ animam meam amaritudine & dolore implerent: quid enim ex peccatis aliud quam amaritudo & confusio nascitur? Ita vel ex proprii nominis considerazione noverat sese humiliare, atque utilitatem non minimam capere.

214 parentibus mire gratiosa.

4 Divina denique gratia hanc suam sponsam filiolamque dilectam adeo liberalis fuit, ut non solum ei dederit animam plenam gratia ac virtute, in qua tot divina dona constitit, sed etiam pulcherrimam corporis optime conformati speciem. Oculi ejus, instar stellarum clarissimi & quasi Angelici, facie hanc ut personæ quamvis, aspectu ejus delectatæ, certatim ipsam cupiere brachiis, aut saltem coram se habere. Itaque cum in monasterio Faventino (quod Ordinis S. Salvii dicitur) soror ejus quædam Monacha esset, sæpe parvulam sibi mitti postulabat a matre, sequi sibi cum credebat quanto illam posset se tenere pretio. Didicerat autem, ut erat ingenio precoci, & memoria tenebat quasdam Domini Jesu laudes cum quotidie diceret, Cano Magistra (hæc enim nuncupabatur) de personandati cultum obtegeret velo, dicebat: Cano, quia amo te videlicet; illa modo puerum gratiosa, ac tono vere Angelico incipiebat canere, cæpitque lætitia ad lacrimas perfundere. Solebat parumdem ipsius soror, ad illarum Monachalium obtestationem, interrogare ac dicere, Mater, quem tu sponsum desideras? & parvula simplicissime respondebat, voce etiamnum balbutiente, Jesum volo, Jesus debet esse Sponsus meus. c. Ita ex puerilia ætatula hanc ei mens, hoc propositum fecit, ut Jesum concupisceret, quia ipsi sibi Jesus voluntas & qui lætum atque hilarem videre desiderabant, solum quos habebant ei loqui de Jesu, in quem cor eorum jam tunc fixum habebat, tam serio affirmata pulcherrimum eum esse, acsi eum oculis corporeis vidisset: si vero aliquem vellet quis conspicere, haud alio opus erat quam dicere, quod Jesum habitura non esset.

Jesum sponsum velle præs. amor.

B

magnæ fidei indoles invertitur ad complacendi alios desiderium

5 Quandocumque de illo instituit sermonem quicunque ab aliquo, vel concionatores (ut fieri solet) compositis ad elegantiam verbis docebant, qua ratione esset amandus, tanto efferebatur jubilo, ut quasi seipsam non caperet tenella ejus anima. Cum ergo die quadam esset in ædibus Dominæ Vaggiæ, Bartholomæi Bartolini nuptæ, quæ erat soror matris ejus, dicereque illa se mane sequenti iturum ad concionem: Ea, inquit, Materera mea, etiam me illuc duc. Ipsaque respondente; Sic ita, fine, cave te appellabo; dubitans parvula serione id diceretur. Imo, imo, inquit, vocabis me? Atramen parum fecere sorori fere nodem insomnem ducit, ut finem existimavit appropinquare horam, cœpit, nemine id advertente, paulatim vestire se. Materera vero uti prædixerat vocante, exiliens illico ipsi fuit, & horum diem monstrante appetente; Ecquando ire, inquit, Admiratique quomodo tam cito vestita esset; Quia, inquit, debeo ad concionem ire. Ipse porro duobe egredientibus cecidit copiosissima pluvia, quapropter matertera dubitans an posset parvula commode ad ecclesiam pervenire, volebat ut comitum aliquis eam in ulnas exciperet, præsertim in strata majorum cunabulum: sed ipsa antecedens cum promptis vestigia figebat per eminentiores ad ecclesiam commodum ad lapides, ut omnibus admirationi esse ac veluti columba pervolaret. Videor mihi audisse, primum hanc fuisse quam unquam audiverit prædicationem, quodque mox ut in faggetto fuerunt oratorium conspexit, fixos in eum semel obtutus dimovit nunquam, ac si videret antelucque propositum finem. Spondam, dictum procul dubio ad eas linguarum

6 Primæ juventutis ejus tempore, quia mater ejus debili valetudine erat, & sorores nata conjuges foras elocatæ, accidit ut præcipue in ipsam incumberet, domus totius regimen: in quo tam perfecte tamque discrete agebat illa, ac si omnium mater mulier fuisset; cunctaque in familia, haud parum numerosa, disponebat ex ordine; ipsa ubique præsens, & velut avicula ad omnia advolans ministeria. Ita tamen agebat ut inter occupationes tam multiplices numquam intermitteret exercitia sua spiritualia devotasque orationes, quibus ex speciali dono Dei dedissima, in illidem ad mortem usque perseveravit. Existimabat enim, quemadmodum sæpe audiebatur dicere, quod anima, absque oratione & meditatione sancta, esset veluti piscis extra aquam; ideoque omnes adhortabatur stimulabatque ad frequentis orationis studium, atque ad solitudinem expetandam extra occasiones divagationum inhonestarumque in quotidiana conversatione defectuum; quæ res quanti momenti sint, non omnes æque apprehendunt. Crescens autem ætate & corpore puella, ad staturam pervenit mediocrem, gracilem tamen, eo quod cibo modicissimo uteretur, vultu nihilominus læto semper ac ridenti, & hilaritatem in omnibus diligens. Quod si aliquando tristem videret quempiam; Ea, inquiebat, esto hilaris. Negantique autem, se posse, dicebat; Vin' bonum te medicinam doceam, ut hilaris esse queas? Esto bonus ac probus, ita lætitiam durabilem habebis, ac Jesum videbis, qui est verum gaudium cordis humani, eoque non solum lætari, sed etiam faciet jubilare.

orationi dedita

A

familiam pro matre ægra regit.

C semper hilaris;

D

7 Omnipotentis Dei infinita bonitas, cujus sapientiæ non est numerus, & qui suaviter disponit omnia; sua illa paterna benignitate, non solum providebat sanctificationi hujus suæ dilectæ columbulæ carisque sponsæ, ut perficeret eam suoque impleret amore; sed etiam manifestis monstrabat indiciis, quod tori isti familiæ vellet gratiam auxiliumque porrigere, qua etiam ipsa ad sanctitatem non vulgarem pertingeret. Et quia opum temporalium affluentia, malo sui usu, sæpe elongat homines a suo Creatore; permisit ac variis affectat incommodis atque infortuniis, multum affligeretur ac tribularetur. Inprimis autem D. Alexandra mater familias, post multos labores ærumnasque toleratas lecto affixa, tantumque infirmata est exulceratione morbo, ut syncopen denique pateretur: a qua, curante filia, matreque amantissime consolante, sed magis suis precibus adjuvante, revocata ad sensus, omnia Ecclesiæ Sacramenta recepit; inquit (ut præsumere fieri) in cælum evolavit. Exhine duplicatum onus Mariæ fuit: eumque jam esset annorum septemdecim, vocatam in partem interrogavit pater Carolus, utrum Religiosa fieri mallet, an manere in sæculo c. Ad hanc tam inexpectatam interrogationem illa, ut erat timida, sic inhæruit, ut totus ipsi sanguis congelascere videretur, nec potuit patri vel unicum verbum respondere; quemadmodum postea retulit Confessario suo, Reverendo Magistro Raphaeli, Rectori S. Romzi f. Hic deinde patrem accedens, monuit, ne ita aperte loqueretur illi filiæ suæ, quæ posset exinde gravem nonam concipere; quemadmodum sæpe accidit. Nam perturbatio illa adeo magnam infirmitatem ipsi attulit, ut tota quadraginta quinque annis numquam ita felicem pristinæ sanitati potuerit, plena semper doloribus & cruciatibus, sicut infra dicetur. Atque hæc præcipue causa impedivit, ne posset vitam in monasterio religiosam amplecti.

E

Invitata ad nuptias a patre

F

8 Ingravescente porro ægritudine, consilium fuit lecto decumbere, a capite ad pedes plena

agritudinem incurrit 2

VI

A tormentis, ac ſancto Jobo aſſimilata. Permiſit autem Deus, ut variis modis prætextu curationis cruciare-

qui curando ſæpius fruſtra pharmacopœos.

tur; non intelligentibus ejus domeſticis ſecreta Dei circa ipſam conſilia, & quid in iſta ſua dilecta ſponſa ejus immenſa bonitas operari intenderet. Etenim Carolus pater; ad aliorum perſuaſionem, quædam ipſi remedia applicari fivit, perquam nociva; & in cameram illius induxit perſonas, quarum vel aſpectus horrori ac dolori infirmæ erat; atque inter alios pharmacopœom quemdam ſibi propoſitum: nam eo tempore quilibet agebat medicum, nullo in contrarium decreto tunc exiſtente. Hic, viſa in-

pene ad mortem ducit.

fictma, edixit ipſam ſeptemplici quartana laborare, præſcripſitque mixturam quamdam coquendam cum pullo ſepteoni; indeque confectam inſtar ſirupi potionem bibendam dedit: qua uſque ad mortem confecta miſella, extremo Oleo inongenda fuit. Jamque ut mortua lugebatur; cum illa, paulatim ad ſe regreſſa, dixit patri ſuo alliſque præſentibus, ne ſic plangerent, Vivam enim, ajebat, tanto tempore, & tamdiu inter mortales degam, ut multas ærumnas ac tribulationes vifuta ſim: quemadmodum in veritate contigit: ſupervixit enim quadra-

B ginta quinque annis, & præmori ſibi majorem ſuorum partem vidit.

9 Quia porro volebat eam Deus probare, tamquam in fornace aurum; rurſus alium cruciatum ei

ut & mutum peregrinæ.

parari permiſit, perſuaſo patre ut ad decumbentem induceret mulierem quamdam peregrinam, quam loquela ſua indicabat ex Romaniola vel Lombardia eſſe, quamque magnæ dicebant eſſe experientiæ. Hæc accedens ad lectum: Bono animo, inquit eſto, filiola; & fidem habe, quia ſanare te volo. Ipſa vero intus in puro ſuo corde dicebat, Ego in Deo volo fidem habere, ipſique animitor ſe commendabat, timens ne quid cum ejus offenſa circa ſe ageretur. Mulier autem iſta præcepit grande quoddam emplaſtrum confici, ex ſale & ſurſure aliaque multiplici mixtura, in lebete cocta, atque ſupra ludicem extenſa, cui miſellam involvi totam jubebat. Nihil illi poterat accidere gravius, quam ut eum in finem nudari ſe pateretur: voluntati tamen patris ſui omniumque præſentium clathodibus, id fieri jubentibus, humiliter ceſſit; quamvis certo perſuaſa, non

quæ fere sine homine dimiſit.

modo nulli id ſibi adjumento, ſed potius grandi nocumento futurum. Sane, cum ita jacuiſſet aliquamdiu, apparuit ſemimortua totaq; excoriata; ac, niſi

C Domious providiſſet, actum de vita ejus erat. Tum vero pater, deluſum ſe videns, accerſiri denique medicos juſſit, ſi forte mederi filiæ poſſent. Qui, ea ſic conſpecta, dixerunt: Ecce quanto periculo expoſueritis miſeram puellam iſtam; eductaque eſt ex illo emplaſtro, ſine pelle, ut ſic loquar; adeo ut videatur poſſe dici, quod voluerit eam Deus aſſimilari S. Bartholomæo, cui cutis detracta fuit, ideoque illam naſci fecerit in ſancta ipſius feſtivitate: quare, cum ad ſenſus ſuos rediiſſet, dixit: Nunquid videtis me quaſi in torculari fuiſſe? Deoque benedicens in omnibus, gratiarum ei reddebat actiones.

ANNOTATA.

a *F. Alexander ait*, plures ait filios quam filias fuiſſe: *hæ tamen ut minimum ſeptem fuere: nam præter* Mariam *ipſam, & quæ morienti miniſtravit* D. Camillam, *dicitur n.* ta *Maria habuiſſe quatuor ſorores in diverſis monaſteriis, & n.* 24 *nominatur* D. Lucretia, *paterna domui propinquas ædes habens.*

b Impruneta, *inquit Scipio Admiratus Hiſt. Flor. lib.* 8 *ad an.* 1338, *parochia* ad vt p. m. *verſus meridiem*, diſtans a civitate, amplitudine ſua & Beneficii anti-

quitate celebris, ſed celebrior imagine Deiparæ Vir- AUGUSTUS. CAMPI EX MS. IT.
ginis, perquam miraculoſa: *qui Auctor dicit incepe plures meminit ejuſdem Imaginis, cum publica proceſſione illatæ in urbem, nec unquam ſine præſenti auxilio in neceſſitatibus publicis, peſtis, imbrium, bellorum, &c.*

c *Alexander addit*: Cum autem oſtenderent ei P. Procuratorem ſuum, virum Religioſum *Ordinis Vallumbroſæ*, & dicerent, Vis iſtum ſponſum? incipiebat lacrymari, & clamare, Non, Non; nolo alium ſponſum quam Jeſum: eratque tam ſimplex, ut crederet Patrem Confeſſarium eſſe ſponſum Monacharum, nihil ſciens de mundi malitia.

d Paſſatorios lapides *vulgus appellat*, *Florentiæ civitati proprios, cujus omnes plateæ grandibus & quadratis ſaxis ſic ſternuntur, ut deveniores in medio alveum faciant, excipiendis pluvialibus aquis; quæ ut impediant tranſitum ab uno ad alterum plateæ latus, eminent ad certa, intervalla ejuſmodi lapides, tranſverſim poſiti.*

e *Alexander ait*, Conſilium patris fuiſſe, ut ipſam nuptui traderet.

f De S. Romæo, *ut Beato, egit Henſchenius noſter ad* 25 *Januarii, non auſus ei cultum Sancti dare; ſed daturus haud dubie, ſi notitiam habuiſſet hujus Eccleſiæ*; vel E *hinc tamen magis dubitaturus, an non fuerit multo antiquior ſæculo* 13, *quo primum in Europam tranſiit Ordo Carmelitanus, cui aliqui eum adſcribunt, ſed abſque alio congruæ vetuſtatis teſtimonio.*

g *Cum obierit* Maria *anno* 1577, *oportet hanc aſſa eſſe ſub annum* 1532, *atque adeo ipſum tunc fuiſſe annorum* 18, *quippe natam anno* 1514.

CAPUT II.

Suſcipit Maria habitum tertii Ordinis, Auctorem in Sacellanum Domeſticum recipit, miſericors, humilis, & mire obediens.

HUnc in modum cum lecto affixa jaceret miſella, inter tot cruciatus atque dolores ſuos, nullum habebat ſolatium gaudiumque extra Deum; nec ullius alterius rei tenebatur deſiderio. Itaque in cubiculo ejus altariolum ſtabat, inſtructum devotis imaginibus nonnullis, ita ut oratorium vel eccleſiola potius videretur locus *a*. Creſcebat interim magis ac magis morbus, creſcentibus pariter & cruciatibus: quare, cum irerum cerneretur in propinquæ mortis diſcrimen adducta, formidans pater ne de vita exeederet, prius quam monacha fieret, quod ei ſemper ſciebat in votis fuiſſe, in hunc modum locutus ei eſt: Novi, filia, cujuſmodi tuum ſemper fuerit deſiderium ſtatus Religioſi: quando igitur adeo infirma es, ut monaſterium ingredi nequaquam valeas; vide an velis ut hic ipſo in lecto faciam te indui habitu S. Catharinæ Senenſis, quem ſcio tibi ſemper earum fuiſſe. Audiit lætiſſima filia iſtiuſmodi verba, & omnino cupere ſe reſpondit mortem; in ſacro illo habitu obeundam; nec aliud in votis habere, quam ut poſſet offerre dilectiſſimo ſuo ſponſo Jeſu holocauſtum abſolutum ſui ipſius: quod deſiderium ſi unquam habui, inquit, nunc etiam ardentius ipſum ſentio per Dei gratiam. Nihil conſtatur Pater emit & confici juſſit habitum Ordinis; filiaque annuente accerſivit R. P. Fr. Victorium Ordinis S. Dominici ad S. Marium Novellam: qui ſacram Communionem ipſi impertitus, benedixit Habitum: eamque induens, pulcherrimum ſermonem inſtituit, & huic ſanctæ deſponſationi accommodatum; declarans non eſſe mentis ſuæ obligare eam tali actu ad recitationem Officii, non permi-

A. AUGUSTINUS CAMPIUS in MS. de quadam sua nonagenaria

tentibus id continuis ejus doloribus, præfertim capitis intenſiſſimis, quibus continuo affligebatur.

13 Fiuitn deinde annn, ſecit, ut potuit, Profeſſionem in manus prædicti Patris, non intendens per eamdem ſe obſtringern ſub nona *b* peccati alicujus. Cum autnm idem Patee explicaret eidem ſubſtantiam trium illorum votorum, quæ nuncupare Religioſi ſolent; ipſa, quæ nullam habebat infelicis hujus mundi notitiam, quæſivit ex eo quid eſſet votum caſtitatis. Et reſpondit Patee, verbis iſtis aliud non ſignificari, qnam nolle ſponſum alium habere quam Jeſum. Tum ſubridens illa, Si aliud id non eſt, inquit, utique hanc voluntatem habui ſemper, nec unquam virum mortalem deſideravi: ſolum illos amavi & reverita ſum, velut Dei creaturas; multo autem magis Sacerdotes, tamquam ejus miniſtros: & ite etiam nunc omnes amo & revereoe. Atqun hinc cognoſcere licet ingentem animæ illius puritatem, verumque amorem quo complectebatur ſuum exleſtem Sponſum. Huic autem placuit dilectæ ſuæ in illa deſponſatione talem gratiam facere, ut quæ antea tnta velut contracta jacebat in lecto, reſumpſerit ſubito tantum vitium, quantum ſufficiebat, ut non ſolum dn lecto egredi, ſed etiam ſorss prodire poſſet verſns Annuntiatam aliaſqun eccleſias, ſicut pridem deſideraverat. Verum intelligens ſoris tantum peccatorum committi, animo anxia aliquamdiu hæſit; quoad uſque prædictum deſiderium prævaluit, ipſamque ſoras ad Annuntiatam *c* expulit. Egrediente autem illa dn domo, implebantue platex, populo concurrente ad videndam illam, ac ſi alter alteri rem indicaſſet.

14 Adveniens potro ad Annuntiatam, ibique videns tantam pauperum turbam; commnveri ſenſit omnia viſcera ſua, compatient ram multiplici infelicitati, pro innata ſibi erga creaturas univerſas caritate. Ingreſſa denique in eccleſiam, per longam ſatis moram temporis ibidem hæſit, plena jubilo atque lætitia, ſeipſam offerens Deo atque beatiſſimæ Virgini cælorum Reginæ. Videns deinde quales vires ſibi contuliſſet Dominus, ſumptis animis & quaſi de adfuturo ſibi auxilio ſecura, progreſſa eſt etiam ad viſitandas quatuor Snnret ſuas, in diverſis cœnobiis monachas, videlicet ad S. Salvii, S. Apolloniæ, S. Urſulæ, & S. Clarx; quin etiam acceſſit ad S. Jacobi de Ripolis, ubi monachim ſnoerat quamdam ſurm alumnam. Hinc tranſivit ad S. Mariæ novellæ cœnobium, quod totum ex monſtratum, fuit, deducentibus ipſum D. Camilla ſnrora ſua cum famulabus nonnullisque Patribus, quos inter P. Vechorius & P. Fr. Alexander Capoccius fuerunt; cum quibus per hortum tunc amœniſſimum tranſiens, alteri nulli rei applicuit animum, quam, miſcendis cum P. Fr. Alexandro ſermonibus circa res divinas. Denique adiit loca SS. Juliani & Cathaxnæ Senenſis, eo quod eſſent Ordinis S. Dominici; atque ea ultima ipſius fuit in hoc mortali vita deambulatio.

15 Non multos poſtea egit dies, quin iterum lecto effigeretur; gravilſimis affecta tormentis, quorum præcipue erant dolor capitis continuus, frequentiſſima febris, calculi arenarumque cruciatus, pleuritis, & totis artibus diffuſum malum, ultima inſuper tam vehemens, ut numquam auderet remanern abſque lumine diu noctuve: tantumque aggravabatur ſubinde, ut ſuerit aliquoties opus nutremæ Unctionis ſacramentum ei miniſtrare. Sparſa autem per urbem fame quod ſic infirmaretur, cœperunt plures ad eam viſendam concurrere, tanto numero, ut Rev. Magiſtat Raphael cum P. Alexandro, ad conſulendum quieti miſeræ infirmæ, coacti fuerint prohibitionem interponere, ne quis omnino ad illam niſi de ſua licentia permitteretur introire. Morabar D ngo in burgn *f* Mugelli, quando relatum mihi eſt *f* dn prædicta Reverenda Maire; & conſilium ſumpſi, illius viſitandæ cauſa proficiſci Florentiam. Cumque lectulo ejus aſſiſterem, ubi aderat etiam R. P. Fr. Alexander, dixit ei lenta ac ſubmiſſa voce: Hic eſt ille Pater, quem providit Deus adjutorem animæ meæ uſqun ad mortem, qnemadmodum reapſe eidem adſtiti uſque ad feliciſſimum tranſitum ſuum *g*. Regreſſus deinde in Burgum prænominatum, licentiam abinde recedendi petii, ac veni habitatum Florentiam; ſtatimque bonam iſtam Matrem vilitavi: quæ, ut erat pleniſſima caritatis, libenti animo mn excepit; non tamen participem me feeit ſecreti, quod P. Alexandra revelaverat, fortaſſis præ ſua grandi humilitate.

16 Eodem tempore ex Burgn prædiſtn venit Florentiam Petrus Villanius, & ſimul cum D. Goro Sacellann S. Mariæ *h* de Flore, deliberavit de me introducendo in aliquam ex primariis familiis civitatis. Cumque in ipſa S. Mariæ eccleſia eſſem, meum ſuper eo negotio conſenſum requiſiverunt: ego vero, licet divini circa me conſilii prorſus ignarus, ſubito tamen negavi mn velle. Alia nempe de cauſa ſecerát mn Deus venire Florentiam, ſcilicet ut auxilio eſſem hnic ſuæ dilectæ, quæ caritate erga me mota, E ſcienſque nullum mihi certum hoſpitium eſſe, curavit mihi, a D. Lucretie ſornre ſua, tunc forte in urbem regreſſa, dari claves domus ipſius in vicinia, undn quotidie eccedebam ad audiendam infirmæ Confeſſionem, ſæpequn miniſtrandam Euchariſtiam, de conſenſu ſupradictorum RR. PP. Magiſtri Raphaelis & Fr. Alexandri *i*: neque multo poſt tranſivi, & habirationem mesm ſumpſi in ipſamet ejus domo, & ibi manſi uſqun ad beatum ipſius obitum.

17 Pectus dilectæ illius animæ ſancta ardebat caritate erga Deum & proximum: & quoniam per ſigna exteriora cognoſcitur affectus interintis propenſionis, ſatagebat quantum poterat, nec ullam cujuſquam novrat tribulationem aut afflictionem, cui non curabat ſuhvenire; ipſimet ſibi neceſſaria ſubtrahens, quin & ſanguinem propriom libentee impenſura: cumque aliud non puſſet, rogabat eleemoſynas, pro dotandis ad monaſtetium vel conjugium puellis, vel egentibus veſtiendis. Hinc autem in opere caritatis, aliquo eorum utebatur, de quorum prnmptn ad ſibi obſequendum voluntate ſecurior erat; atque ut plurimum mihi mandabat coemere quæ neceſſaria videbantur, ſeque impendebat ac ſupetimpendebat totam in auxilium aliorum. Igitur pro ſua benigniſſima indole redamabatur ab omnibus, etiam irrationabilibus animalibus: &, quemadmodum ſæpe vidimus, ipſæmet feles monſtrabant ſigna compaſſionis in ſuis malis. Unde contingebat aliquandn, ut cum, domeſticis in aulam domus aliove digreſſis, ſola eſſet relicta inter graviſſimos cruciatus, ipſæ apud eam remanerent, cibi potuſque immemores; & videntes quod nullus ad juvandam ipſam adveniret, ibane & requirebant aliquam ex familiaribus mulieribus, & mordicus per veſtes inferiores apprehenſam trahebant, quoad intelligeret infirmæ opus eſſe re quapiam, ſibique ad ejus cubiculum eundum, ubi quandoque reperichatur ram ægra, ut continuo videretur expiratura. Alias vero eædem beſtiæ deferebant ipſi carnes aliaſve cibos *k*, volente oſtendere Dnmino, quod nmnia ſubjecit ſnb pedibus ejus, qui omnia ipſius amori poſthabet; quodque obediens imperio ſuæ ſanctiſſimæ voluntatis, obedientes ſibi habeat creaturas univerſas. Ita de tigribus, urſis, leonibus, aliiſque ferociſſimis animalibus

b Non monaſtno ſed Virtute.

c Ut monaſtnm ſibi Virtute.

d Virtute Spiritus ejus.

e Frequenti viſitatione ejus eumorſa ſanantur.

f Ejus aſſumptio ad Deum ad Altare.

g Accedens etiam ipſa Auſtor

h Ejus ad operta miſeriordia ad Altare.

i Ejus obſequium etiam ſibi ſuper Altare.

k Obtemperatio etiam ſibi ſuper Altare.

Digitized by Google

A libus legimus, quod in Sanctorum Sanctarumque variarum obſequium manſuetas ſe velut agnos exhibuerunt, adeo nihil eis noxiæ, ut creaturarum quoque rationabilium caſtitatem miniſterit promptitudine ſuperarent. Atque hinc intelligi poteſt, quantum benedicta iſta anima diligeret Creatorem ſuum.

nihil niſi ex obedientia ait.

16 Equidem pio en quo in domo ejus manſitempore, teſtari poſſum coram Deo & hominibus, quod præ magna ſua humilitate nihil unquam volebat præter ſanctam obedientiam: ſemperque dicebat mihi, Pater, ſi placet tibi, vellem hanc vel iſtam caſtitatem exercere. Quamquam autem ego ſolebam reſpondere, Fac quidquid tibi inſpiraverit Deus, iſtæ enim eleemoſynæ, cum pura intentione fient, ſemper benè impendentur; tamen ſi obveniret præſens aliqua neceſſitas, me forſan abſente, mox ut redieram dicebat mihi, Pater hanc vel iſtam caſtitatem feci; quod licet tibi probari ſciam, ipſum tamen dico, quia volo omnia facera per ſanctam obedientiam: quidquid enim Dominus nobis contulit, eum ſuis pauperibus commune eſſe voluit dicens, Quod uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. O Animam
B benedictam, de qua veraciter dici poteſt, quod jam inde a ventre matris tuæ ſociata fueris virtute caritatis ac miſericordiæ, eaque tecum ſemper crevit; quæ vitam totumque ſanguinem libenter erogaſtes, mente recolens iſtud Redemptoris, alteque pencirans, Quia melius eſt dare quam accipere. Ideo dicebat, Adeo liberalis Jeſus fuit in donando, ut non ſolum homini largitus ſit res omnes creatas, ſed præ omnibus ſeipſum expendit in munus & eleemoſynam: poteratne vero aliquid amplius aut pretioſius? O ſi hæc veritas de liberalitate divina, perfecte intelligeretur a mundo! non niſi caritas, amabilitas atque dulcedo inter creaturas inveniretur: nemo auderet, imo nec cogitaret proximo nocere vel in re minima: & hoc cor ipſius eviſcerabat.

actus corporis quidam ut læta commovet.

x 17 Erat hæc bona Mater, ſemper, ut ita dicam, in actu ſanctæ humilitatis & obedientiæ, & mens ejus diu noctuque meditabatur exemplum horum præſtantiſſimarum duarum virtutum, mundo relictum a ſanctiſſimo Salvatore. Et quia de ipſo ſcriptum reperitur, Erat ſubditus illis; ſanctus vero Paulus ait, Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mor-
C tem; conabatur, quantum ſibi poſſibile erat, ad ejus imitationem ſe exhibere obedientem, abſque contradictione vel minima. Specimen unum, inter multa alia, hoc ſit. Cum vice quadam, variis afflicta ſymptomatis maximiſque doloribus, nec locum nec modum inveniret permanendi in lecto propter exceſſum cruciatuum, miſerunt domeſtici ejus & venim rogaverunt R. D. Raphaelem, Rectorem S. Romæi Confeſtarium ejus. Hic adveniens ſalutavit

quiderem a Confeſſario ſuo.

eam, cum eademque locutus, poſt aliquantam cohortationem ipſi impenſam, diſcedens dixit: Soror Maria, audi, quieſce, dataque benedictione abivit. Ipſa vero ſupra ipſum in quo tunc jacebat latus ita ſe firmavit, in nullam ſeſe partem commovens a veſpera uſque in mane, ut facile appareret, quantum in ipſam poſſet obedientiæ virtus: quippe quæ ante mandatum iſtud, æque ac alias ſæpe, numquam potuerat conquieſcere. Quod animadvertentes domeſtici, accerſito iterum mane D. Raphaele, rogaverunt ut ei licentiam daret pro arbitrio ſe commovendi ac revolvendi: quemadmodum mox incepit facere, oſtendens quod ſolius obedientiæ ſanctæ beneficio vincere potuerit omnes illius noctis inquietudines; & conſequenter multas ſibi coronas acquiſiverit. O ſancta virtus, quam ſpecioſi ſunt fructus tui! vere beatus quiſcumque te poſſidet.

ANNOTATA.

a *Alexander addit, quod* obtinuit facultatem, ut iſtic cum bona gratia Superiorum dici ſibi Miſſa poſſet, eaque ad mortem eſt uſa, *ut etiam ex ſubſequentibus patet. Idem Alexander cap.* 2 *addit quod* ſolita *fuerit*, in die Natalis Domini, præſepium ſuper altari, componere, & pro diverſitate ſolennitatum in variis figuris vel raliquiis ipſum ornare.

b *Ergo iſtiuſmodi* Profeſſio *non complectebatur votum abſolutum, ne quidem ſimplex, ſed ſolum habebat vim firmi propoſiti, externo actu ad Dei honorem indicati.*

c Annuntiatæ *eccleſia, Florentiæ celeberrima, a Patribus Servitis tenetur, eiſque originem ſuam debet; de qua, & miraculoſa ibi imagine, vide Gianium in Annalibus ſui Ordinis.*

d *Ipſe Alexander cap.* 6 *hæc deſcribens, ait, tempus fuiſſe* fructuum, *quorum tamen* ſibi oblatorum guſtare nihil voluit, ſed ſolum petiit aliquantulum cicerbitæ, quæ tunc forte inventa non eſt. *Eſt autem* Cicerbita, *herba ex Lactucarum genere: Latini Græco nomine* Sonchum *vocant.*

e *Ne die uno omnia hæc loca putem adita, facit Alexander, dicens, quod* per aliquot menſes *ſic foras ire pervexit; & quidem* tam facili gradiens paſſu, ac ſi ſummis dumtaxat plantis incederet. E

f *Idem ait, fuiſſe* D. Auguſtinum *tunc* Rectorem Parochiæ Burgi S. Laurentii, *& hunc ipſum caſum narrat.* Mugellum *Topographica Hetruriæ tabula nuſquam oſtendit: ſed Ferrarius in Lexico Topographico docet reguncula m eſſe inter Apenninum & Arnam quam Sieva rigat: & trans hunc notat tabula* Burgum S. Laurentii, 14. p. m. *Florentia ad Septemtrionem. Villanius in Hiſt. Florent. ſæpe* Mugelli *meminit.*

g *Idque* per annos circiter viginti duos, *inquit, Alexander cap.* 7, *atque adeo res hæc contigit an.* 1595.

h *Cathedralem eccleſiam, antea* S. Reparatæ *dictam, anno* 1412 *hoc nomine appellatam eſſe ex decreto populi, docet Scipio Admiratus lib.* 17.

i Abſque hoc Dei ſervo, *inquit Alexander*, non potuiſſet ita frequenter uſurpare Sacramenta: non enim ei præbebantur a Fratribus pluſquam ſemel in hebdomade, ſaltem ordinarie. Quamquam enim Generalis Magiſter Ordinis Stephanus Uſuſmaris (*creatus anno* 1553 *Romæ*) dedcrit mihi licentiam, ut Sor. Mariæ ad ejus beneplacitum miniſtrarem Sacramenta; tameo quia Conventus noſter ejuſque domus longo diſtabant intervallo, & aliis ex cauſis pluribus, difficulter id fiebat .... Quoties tamen ægram viſitabam, ſemper ipſa mihi confitebatur; confeſſa autem, decuſſatis ante pectus brachiis, veniam a me humiliter poſtulabat. F

k *Idem narrat, quod* diu quadam, cum domeſtici menſæ accumberent, in aula ſatis remota ab infirmæ camera; ſelis, nemine obſervante, abſtulit grandum caſeum, & portavit ad Sor. Mariam; quæ ipſum requirantes inclamans, eum illis exhibuit.

CAPUT III.

Patientia Mariæ etiam externis vexationibus probata, mira ad afflictos conſolandos gratia.

MIrum non eſt, ſi Dominus hanc dilectam ſuam 18 tranſire voluit per ignem & aquam, affligendo 21 ipſam in anima & corpora, ut deduceret ipſam in refrigerium, plecteretq; ipſi coronas immarceſcibiles in æterna gloria. Quod ſi dæmonis propoſitum fuit illam proſternere,

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT. Patitur ſuſ- citatis a dæmone ob- ſeſſionem.

ſternere, voluntas Dei erat eamdem purgare tamquam aurum in fornace: atque in ſuo lumine faciebat ipſam & cognoſcere & ſuperare quaſcumque tentationes. Fecit igitur dæmon quæ potuit ut debellaret Chriſti ſponſam, ſuſcitavitque murmur & famam in populo, quod in ædibus Sororis Mariæ Bagneſiæ fierent ſynagogæ & conventicula; quamvis ipſa a talibus prorſus alieniſſima ſemper fuit, omnemque a ſe converſationem mundanam excluderet; quemadmodum ego, tam familiariter ipſa uſus, certiſſime poſſum affirmare. Eo autem progreſſa eſt dicacitas malignantium, ut etiam extra civitatem ejuſmodi rumor vagaretur. Cum ergo Anecii eſſet R. P. Fr. Hieronymus Bartolini, taliaque audiret dici; ipſe, qui illi optime afficiebatur, ea ſola cauſa Florentiam veoit, ut certius exploraret omnia; &, num quid veritatis ſermonibus iſtiuſmodi ſubeſſet, quam cautiſſime indagaret: quapropter, ad ſuum S. Marci Conventum hoſpitio ſumpto, curavit quam crebrius poſſet diverſis occaſionibus & horis ad ipſam ingredi diebus aliquot continuis, largo temporis ſpario apud ipſam commorans. Iſtis autem tranſactis, cum nihil videret alicui ſuſpicioni fundandæ idoneum; ſtatuit ipſimet indicare, quod, pro ſuo erga eam ſingulari affectu, Florentiam accurrerit, & quia ejus animæ cupiebat bene. Et ſcias, inquit, Soror mea, quod ego de te audivi tam multa prorſus ingrata & inſulſa dici, ut quietem capere nullam potuerim, quoad ipſe coram agnoviſſem falſa eſſe quæcumque mihi relata de te. Deoque hac de cauſa gratias ago. Illa vero, confuſa ſua cum humilitate & comitate, gratias vicißim ipſi egit, quod ſui reſpectu tantum ſumpſerit incommodi; ſeque commendans ſanctis ejus orationibus, oravit, ut pergeret animæ ſuæ curam gerere. Quod ille promittens, & ſancta ſua benedictione communiens ægram, adhortabatur porro pergere in eaſto Dei timore, neque dubitaret quin dæmon confuſus aliquando recederet.

quorum falſitas re- argitur.

B

Sollicitat ar- cillam pro- terve impe- rare ſibi- ipſam.

19 Hic tamen ſibi non deſuit, quin alio quoque modo ipſam tribulatet, mediante famula quadam, annos viginti quatuor domi ejus commotata: quæ erga miſeram ægrotam perquam ferociter ageos, abſque ulla ejus reverentia & compaſſione, multam ei patientiæ materiam ſubminiſtravit. Si enim quandoque poterat levare ſe aliquantulum, pedibuſque incedere per domum, imperabat ipſi tamquam famulæ ſuæ, vel velut mancipio. Ut autem ad ejus mentem Sor. Maria exequeretur mandata, divinandum fere erat miſellæ, ita aſpero erat moroſoque ingenio. Res autem eo proceſſit, ut etiam ipſi foras egredienti comportaret ligna & aquam hauriret, aliaque miniſteria præpararet, ne domum redux jurgaretur acerbius. Accidit quia etiam vice una, ut correens miſella eum plena hydria pedem ſibi diſtorqueret, unde longo tempore male habuit. Quod ſi tantis gravabatur doloribus ut omnino ſurgere de lecto nequiret, & illa regrediens nihil eorum quæ impetaverat factum inveniret, ſus deque vertere velle omnia videbatur, ita univerſam domum implebat clamoribus, & ſuæ rabiei ſpumam eructans inſtar aſpidis aut baſiliſci, horrorem incutiebat audientibus convitia ejus & maledicta. His ſi reponere quidpiam audebat miſera, vel lenire furorem ejus verbis quamvis dulcibus; magis illa exaſperabatur, nec audire omnino loquentem volebat, adeo ut nihil aliud remedii eſſe videnti, opus eſſet ſinere illam quæ vellet dicere; poſtriſque in cruentem ante pectus manibus, hoc ſolum ex ore ejus audiremus, Roga per Dei amorem ut mihi ignoſcas

ejus erga ac dæmon- bant.

a

Simili cum humilitate & manſuetudine erga omnes ſecum agentes utebatur, ad eorum corda emollienda pacandaque. Id die quadam expetta eſt mulier, cameram ejus ingreſſa, cui plurima contulerat beneficia. Cum enim hæc tota æſtuaret iracundia, contra aliam a qua ſe læſam exiſtimabat; ipſamque cohortaretur bona Mater offenſam remittere, pro Dei amore, tam libenter noſtra nobis delicta remittentis; reſpondit illa; Ain, tu, ut ego ipſi condonem injuriam? velim equidem, ſi poſſim, eor ejus viventis devorare. Quia autem illa, rogata non ſic loqui, ſentire ſe reprehenſam videbatur, magiſque excandeſcere; neceſſarium credidit ægra de lecto ſurgere, in quo ſemper veſtita jacebat; atque ad pedes ejus media in camera provoluta, de genibus veniam poſtulare. Quamvis enim nihil ei diciſſet oiſi dulce ac ſalutare, volebat tamen hac ſui humiliatione verborumque lenitate frangere duritiam iracundi animi, & reparare injuriam Deo factam, quam ſolam graviſſime ſentiebat. Experientia autem docuit, quod ſimilibus caſibus obvenientibus, tantum ex iis dolotis & pœnæ ſoleret haurire, ut diriſſima plerumque ſympromata conſequerentotos, tremente non ſolum lecto ejus, ſed cubiculo toto; ipſæque nolæ, ad lectuli rigna appenſæ, ex vehementiori illo motu, ſonum reddere audirentur. Cum vero homines tantæ duritiei appellebant ad ipſam, conſueverat dicere: O Domine mi, quomodo fieri poteſt ut tantopere offendi te videam, neque cor mihi erepet; potius obſecro, Jeſu mi, ut moji me ſecias quam iſtud cogar ſuſtinere; quod ſi ego impedire poſſim, bene collocatam putarem etiam ipſam vitam: atque iſta dicens, diſperire & præ zelo conſumi videbatur.

Allam ob- ter- pſa- ſolvit re- tradam.

humilitas placat.

C

D

E

Dei offenſa gravitſ. ac- fentit.

ac Solebat inſuper Dominus dilectam hanc ſuam certis temporibus ſpecialius viſitare, immittendo eidem novos cruciatus: atque ordinario, qualibet ſexta feria, per hebdomadam ſanctam atque Paſchalem totam, in feſto ſuæ admirabilis Aſcenſionis, atque in feſtivitatibus Deiparæ Virginis, aliorumque nonnullorum Sanctorum, ſpecialium Patronorum ſuorum. Quamquam autem iiſdem temporibus quoad corpus magis afflicta cernebatur, interius nihilominus corroborabatur; enm dilectus ſuus illius animæ impertiretur delicias paradiſi, corpori vero eamdem præberet eſcam, qua ſatiabatur ipſe in hac mortali vita degens. Quoties ergo ſolito pejus habere ipſam videbant domeſtici ſui, conſueverant dicere, id mirum non eſſe, quia tale eſtet tempus, vel talis aut talis appropinquabat ſolemnitas. Ipſa nihilominus, ut erat prudens, diſerera & humilis, omni modo fatagebat abſcondere Dei gratias & dona ſibi collata; adeo ut qui ipſam penitius non congnoſceret, numquam ad ea animum advertiſſet. Hinc perſona quædam, ipſi valde familiaria, dixit: Qui Sororem Mariam ex vultu dijudicaret, mulierem ceteris ſimilem putaret: nos autem, qui eam intimius novimus & cum ipſa verſamur quotidie, facile intelligimus omne ejus ſtudium ad interna rapi, ſolumque eo tendere ut Deo placeat quam maxime, nulloque alio reſpectu ducì in actionibus ſuis.

Majoribus feſtis majis cruciatur.

F

gratias ſibi collatas occultat.

aa Rogata ſubinde ſalutare monitum aliquod dare, ſi adeamego, Patrem, inquiebat, interroga: importunius vero inſtantibus reſpondebat; Confitere frequenter, & eora ut Confeſſarium invenias prudentem ac bonum, qui te doceat orationem inſtituere; dicatque tibi, ut ergo Deiparam devote te habeas, dicendo, Maria mater gratiæ: tempus æſtimes, neque illud vel occaſionem bene agendi demanibus elabi ſinas: quam minimum potes converſeria com hominibus, multa enim converſatio

evagari

aegrota, alios ſubinde conſulit.

A evagari facit animam. Nam ſi ipſa in ſolitudine difficile eſt mentem Deo unire, quomodo id fieret inter tumultus ſtrepitusque mundanos? Proinde noli eſſe ſolicitus ut mundua te cognoſcat: beatus enim erit, qui nihil curabit mundanarum terum; qui autem hoc poſſet obſervare, o quantam pacem quietemque obtineret.

xxxa *multos efficaciter ſalvat.*

23 Porro qui non eſt in aliqua ſcientia exercitatus, qui poterit alios eam docere? Cum ergo bona Mater noſtra, in ſchola divini Magiſtri etudita, perfectamque edocta patientiam, eamdem tamdiu exercuerit; quid mirum ſi facile eam quoſcumque diſcere volentes doceret? Quoties ergo afflictum aliquem ſolari volebar, exhortabatur eum omnia Deo committere; ſemperque oculum mentis intendere in eum, qui numquam deſereret ſperantes in ſe, ſnæque bonitati fidentes, ac pro amore ſuo patienter aliquid ſuſtinentes. Et hæc dicens ita accendebat cor audientis, ut facile appareret per ipſam loqui Jeſum, oculis ejus Angelicum in modum rutilantibus potius quam humanum. Poſtea, inquiebat, cognoſcetia, quam bene feceris totum te reſignando in Deum: qui cum ſit clementiſſimus patet tuus, teque amore proſequatur infinito, quomodo tui rationem non haberet? Interea, qui vultum loquentis intuebatur, non poterat non particeps eſſe lætitiæ, qua tanta puritas redundabat interius. Scio ego, & a quadam ſæculari perſona audivi

B ſæpius locisque diverſis, quod vel ſolo aſpectu illius, ad omnem honeſtatem, modeſtiam ac puritatem incitari ſe ſentiret; tantumque exinde roboris auxiliique ſpiritualis preciperet, ut non putaret parem ſe eſſe

b reddendis Deo pro tali beneficio gratiis *b*.

etiam cum pia mortis ſoror loqueli tarteret.

24 Si quando, pleuriticis aggravata cruciatibus, plus ſolito laborabat in formanda voce, eique ſuperveniſſet utgens quædam exercendæ erga proximum caritatis occaſio; videbatur ſubito reſtitui ſibi; cerraque eum gratia ac modeſtia incipiebat ſic loqui, ac ſi nihil mali pateretur. Atque in hujuſmodi ſancto colloquio effervescens tota inflammabatur facie: in qua cum lacteo candore certans purpura, faciebat eam videri quaſi annorum viginti puellam; ita ut omnes mirarentur, vehementerque ædificarentur, videntes grariam iſti benedictæ animæ divinitus infuſam. Conſuerare hæc ſolitus Medirus ejus D. Franciſcus Rugerit de Aretin, dicebat ſæpius: Quoties enm aliis medicis convenio, eiſque narro infirmitates Matris Matiæ, graviſſima ejus ſymptomata, morborumque genera, ac modicum cibom; & inter ea ipſam non conſumi dico, ſed poſt tam diuturnas infirmitatea adhuc loqui ut plena ſanitate fruentem; obſtupeſcunt illi ſcilicet; Aſt, inquit, non ego, tanto tempore cum ea verſatus: dico enim abſolute, id eſſe opus dexteræ Excelſi; & quod Deus ipſam nutriens ſuſtentanſque, robur eidem largiatur.

C

xxv *Euchariſtia ſumpta multos ſæpe ſuſtentat.*

25 Idem Creator, qui hominem ex anima & corpore coagmentavit, utrique ſic providit alimentum ſuum, ut, propter utriuſque intimſeram unionem, aliquando contingat alteram partem ex alterius nutritione participare, conſervarique & ſuſtentati; quemadmodum apparuit in S. Maria Magdalena, S. Catharina Senenſi, aliiſque ſexus utriuſque Sancti, ſecundum æternæ ſuæ ſapientiæ beneplacitum. Accidit ergn etiam huic bonæ Matri, ut cum Medicus intet alia multa eidem præſcripſiſſet ſirupos quoſdam, valde mane ſumendos; illaque, jam diu ſolita revomere quidquid cibi ſumebat, propterea non auderet communicare prius quam iſtos ſumeret, itaque per triduum ſacro iſto Epulo abſtinuiſſet; cœpetit adeo debilitari, ut videretur appropinquare morti. Hoc cum obſervaſſet Medicus; Nnn ſic, inquit, volo ut agas, Soror Maria: ſed ſirupos illos ſumea quam tardiſſime poteris, etiam uſque in meridiem dilatos; quando vel tunc adeo modicum comedia, ut dici poſſis ſemper eſſe jejuna. Noa varo idipſum experti, ſæpius manifeſte comperimus, quod Deus ipſam potius cæleſti illo Pane quam alio cibo quocumque ſuſtentaret. A. AUGUSC. CAMPI EX MS. II.

xxv *Accedens ad eam deſponsandas quidam.*

26 Voluit quoque Dominus eamdem ſemper occupatam habere pio aliquo exercitio, exteriori vel interiori, præter ordinatiæ patientiæ tenorem inter tot mala doloreſque. Contigit itaque die quadam, ut ad ipſam viſitandam accedens Joannea de Prato, notus ac familiatis ſnna, deduceret ſecum hominem afflictiſſimum multiſque vexatum tentationibus, cujus ipſamet facies meram ſpirabat amatitudinem animi. Cumque illi, ſalutata Matia, ſeſſum ſe compoſuiſſent ſupra lectulum, lecto ejus adſtantem; animadvertens Soror Maria panperculi iſtius afflictionem, cœpit cum ſolita ſibi humilitate atque prudentia pauca verba profari; quæ ille audiens, Vellem, inquit, ſolua cum ſola loqui verba quatuor. Tum aſſurgens Joannes abiit in aulam domus, & D. Camilla ſoror Mariæ, in camera remanens, ad partem ſe recepit, ſublatis ſecum forſiculis, quibus inter ſuendum utebatur. Quod ille intuens; Recte, inquit, feciſti eas auferena: quia enim novit, an üaipſe me occiſurua non ſnetim, aut aliud grande malum patratnrus; uſque adeo ſcilicet totum occupaverat tentatio, qua pulſabatur. Sedente ergo illo ſupra lectulum, ipſa in ſuo ſtatu recubans, ſeque (ut poſtea retulit) pene ſolam citcumſpiciens, facto Crucis ſigno recolligere ſeſe ſtuduit, eo quod formidaret inſolitum aliquid incongnnmque audire. Quamquam enim per Dei gratiam habebat ſimplicitatem columbæ, ſatis tamen prudentiæ ſapientiæque tenebat ad cognoſcendas ſugiendaſque diabolicas inſidiaa: qnia nulla curioſitate movebatur, ut aliqnid ad ſe non pertinens ſciret andiretque; dicere ſolita, Quod neſcit qnis, de eo non cogitat. Clauſi, inquit, ut potui, externos internoſque ſenſus, & fecit me reſpondere Deus quæ neſciebam nec intelligebam. Pauper autem iſte cœpit ſibi reſtitui, & veluti a gravi ſomno eapetrectus præ jubilo interiori ridere. Hoc animadvettens in cameram redux Joannes, Rides? inquit: at ille, Rideo enimvero, & grandem ridendi cauſam habeo. Hujuſmodi vero caſus acciderunt plures: & opottuiſſet lapideum eſſe cor, quod ad dulciſſimos ſermones Matiæ non emolleſceret: & tamen non poteſt verbis explicari ei qui pati non didicerit, quam continenter illa gemeret ſub torculari tribulationum, pauperiei, & aliorum incommodorum. Hortabatur omnes ad contemptum mundi, utque ſe Deo traderent; & hoc tanta cum energia verborum, ut appareret per eam loqui Spiritum ſanctum, qui in ejus facie oculiſque esm accendebat flammam, qua poſſet corda ſe audientium accendere. Intelligebat nempe penitus, quam caro ſteterint Deo animæ hominum; ideoque tanti faciebat tantumque laborabat pro earum ſalute, ut exprimi id nulla oratione queat. *Haridequm audivi.* *mentis vesti pit ſecuditatem.*

ANNOTATA.

a *Alexander addit*: *quod* huic famolæ, a familia emigranti, prædixit Maria, quidquid ipſi eventurum erat; prout, inquit, vidimus & audivimus paulo poſt conjugatam, ac deinde mortuam, haud multum lætitiæ in mundo expertam.

b *Idem ait*: Fr. Hieronymus de Porenta Converſua noſtet, prima vice qua illuc a me deductus eſt, aſſernit mihi, maximo ſuo cum ſolatio & abſque

A. AUGUS. CAMPI EX MS IT.

faſtidio ullo manſiſſe. Imo idem Frater aliique ſemel ipſi locuti, deſiderabant ſæpe reviſere illam, iterumque ejus alloquio perfrui.

CAPUT IV.

Prudentia, caſtitas, ſobrietas, & diſcretio Mariæ, item frequentis Confeſſionis uſus.

27 XVI *Viſitata a Matre Dei cum Joanna.*

SÆpius ſolebat dicere; Jeſu mi, da gratiam ut me ſervem alienam ob omni creatura, neque eurem aut quæram cognoſci ab aliquo: tu ſolus mihi ſufficis, tu me cures, te ſi habuero nihil mihi deerit. Cum autem primo anno veniſſet Florentiam Sereniſſima Principiſſa Joanna *a*, & in die Paraſceves poſt prandium ipſam viſitans, mediam eireiter horam illi eſſet collocuta; nagari quidem non poteſt quin ipſam libenter viderit, complaeens ſibi in bona illius & honorata gratia; ſed conſiderans, quod ſi eadem continuaret viſitationem ſuam eum tanto virorum ac mulierum comitatu, cauſare ipſi poſſet aliquam diſtractionem; quamvis illam ſuerit multa eum amoris demonſtratione allocuta, nihilominus dixit; *Impetrat ut ſoror ea videat.* Jeſu mi, da mihi hanc gratiam, ut ipſi numquam veniat deſiderium huc revertendi. Obtinuit autem piæ orationis effectum; quamvis ſæpe redierit timor, ac ſingularitez vice quadam, eum præcurrens laneeatius unus nuntiavit Principiſſam venire, ſed ſuperveoiente quodam impedimento non eſt reverſa, & ipſa teouit quam deſideraverat quietem & pacem.

B

28 XVII *Inundationem formidatam precando avertit.* Anno MDLXVIII die v Junii tam copioſus imber decidit, ut vehementer metueretur exuodatio fluminis: nam adhuc in memuria hominum verſabatur, quod anno MDLVII factum erat in Vigilia ſanctæ Crucis, quando diluvium ingens toti Florentinæ civitati attulit damnum inæſtimabile. Ipſa ergo, ardenti caritate impulſa, preces ſupplicationeſque continuabat, eum laerymis dicens; O Jeſu mi, ne quæſo, reſpicias peccata noſtra: quod ſi omnino deeretum eſt nobis iſtiuſmodi plagam immittere, ſit ea ſaltem ad correctionem, ut animæ, incomparabili pretio ſanguinis tui tedemptæ, non pereant: hoc enim unice & ſuper omnia deſiderabat, & in cunctis occaſionibus demonſtrabat viſcera plena caritatis verſus Deum & proximum.

C

29 XVIII *Multiplices ſimul morbi ſalvat.* Inter alios Medicos uous fuit, natione (ut puto) Francus, qui ipſam viſens: & mala, quæ patiebatur graviſſima conſiderans, dixit, O miſella, moltum pateris: nam præter ægritudines alias, nervorum ſpaſmo & aſthmate laboras; magnoque ac præſenti Dei auxilio tibi opus eſt, ut ea valeas tolerare; & ipſam qua potuit ad patieotiam animavit. Quod autem aſthma attinet, ejus cauſa oon poterat manere abſque lumine: ſi vero eontingebat noctu lucernam extiogui, oportebat confeſtim eam reaccendi; videbatur enim mox expiratura. Toto ægritudinis tempore plurimum paſſa eſt per pharmaca & remedia, ex mandato Medici adhibita, puta plurium generum balnea, oleigina, vinacea, aliaque ſimilia, nata movere compaſtionem intuentium *b*. Cumque ſubinde ipſi diceretur; Viden', miſella, quamis in tormentis ſis? compatior equidem tibi, &c; reſpondebat illa: Nam quid vultis ut faciam? Oportet obedire, & habere patientiam eum Dei auxilio, in cujus ſanctiſſimum beneplacitum totam me reſigno. Subinde vero dicebat; O Jeſu mi, releva me aliquantulum per tuam miſericordiam, ſi placet, & per merita ſanctiſſimæ Matris veſtræ atque omnium Sanctorum paradiſi; non autem propter merita mea, quæ nulla bona habere me ſcio, ſed mala dumtaxat. Quod ſi nec- *Tota in Dei beneplacitum reſignata.* dum ſatis dolorum patior, amplius adde; ſed auge patientiam, ut ne te offendam. Et in his tantæ admirationi erat omnibus ſimul atque ædificationi, ut Medicus diceret; Quaodo habeo viſitandos ægios qui dies numerant, dicó illis, Recogitate infirmam Sororem Mariam Bagneſiam, tot jam annis atque inter tot dolores affixam lecto, & ſervantem nibilominus patientiam ſuam, proponens ipſam omnibus in exemplum.

D

30 XIX *Caſtitatem miraculis ſuam.* Solebat hæc anima ſancta, caſtæ virginitatis amore accenſa, ſæpe dieere: O Jeſu mi! quantum tibi complacuiſti in odore hujus ſanctæ virginitatis, qui ut majorem decorem ei adderes, ipſamque redderes magis gratioſam, eamdem tibi elegiſti, virginalem ſtatum aſſumens, & ex virgine naſcens, ſimulque omnis perfectionis complementum eum eo titulo ſuſcipiens. Ea propter, Jeſu mi, non poſſum tibi ſatis dignas laudes, nec coogruas reddere gratiarum actiones, quod mihi inſpiraveris ut talem ſtatum amplecterer: concede mihi ut eumdem conſervem: quod ſi poſſem efficere, ut univerſæ creaturę cogooſcerent eminentiam perfectuois ejus, ſicut ego per gratiam tuam eognoſco & iotelligo, quantn ſtudio eumdem requirerent eligerentque? Hæc autem tanto eum affectu proountiabat, ut ipſo in vultu ejus reſplendere videretur ſancta virginitas: neque tantum appropinquando eidem, fragrantia odoris ſui; ſed intuendo etiam ipſius poriſſimos ac ſutilantiſſimos oculos, agnoſcetes ipſam puritatem, ſedem ſibi in illis domicilíumque fixiſſe. Omnes enim provocabat ad amotem putitatis; nec defuit qui diceret, quod quiſquis vel eam aſpiciebat, vel propius ipſi accedebat, ſentiebat accendi in ſe deſiderium virtutis iſtius, quam illa tanti ſe facern demonſtrabat, & ætetnæ bonitati aeceptam eſſe docebat *c*.

E *Et alios ad ejus amorem provocat.*

c

31 XX *Cibo parciſſimo & quaſi nullo utitur.* Diei etiam poteſt, quod tota venerandæ hujus ac bonæ Matris vita, jugis fuerit Quadrageſima: nec unquam potuiſſes vere dicere, Prandit aut cœnavit Soror Maria. Res quantulacumque ei ſufficiebat; nenue cibi ejus quaotitas eo pertingebat, ut vel uni aviculæ nuttiendæ quodammodo cenſeri poſſet ſatis fore. Duæ buccellæ panis, & una alterave adhue viridis uva, cum modiciſſimo potu, tota ejus refectio erant: ſubinde etiam bono temporis ſpatio aliud non maſticabat quam quatuor cappares, acinos, aut pomi grana, necdum matura, quæ ipſi præparabantur, ut ſaltem aliquid manducare videretur. Cum autem ipſi diceretur, Oportet omnino, Soror Maria, ut tantillum comedas; grafioſe reſpondebat; Videtis, ut minutiæ quælibet mihi ſufficiant. Et enim affixa lecto & parum admodum dormiens, digerere nequirem ſi pluſculum comederem, imhique nocetem. Verofimile eſt tamen quod etiam in hoc mortificare ſe ſtuderet; cum enim ſolam eſſe ſe crederet, ſæpe audiebatur ſeipſam ſic alloquens; O gulofula, gulofula; tu quidem hoc vel illud cuperes habere, ſed non habebis: itaque contingebat, ut quando Soror ejus ipſi vellet aliquid diligentius conditum apparare; ſemper id, ſic permittente Deo, vel aduſtum vel ſemicrudum inveniretur; adeo ut, ſicut illa dicebat, cogeretur vel invita mortificare ſe; quando autem accidebat quidpiam bene conditum inferri, ſubeunte mox nauſea illud recuſabat. Voluit quidem Deus, ut in modico illo eibo variaret ſæpe; ſemper tamen quidquid id erat, exigui nutrimenti ac pretii cenſebatur; puta aceteſæ herbulæ, cappares, olivæ, ac ſimiles reculæ, quæ ſubinde ipſi ſapere videbantur, alias autem nec viſui quidem tolerabiles eſſe *d*. Quandoque ei dicebatur, Si veſtro eſſem loco, conarer & experirer comedere quidlibet, ut me ſuſtentarem; manduca quidqoid potes; reſponde- *In negotio mortificationis ſe exercebat.* *Diſcrete tamen.* d

F

A ſpondebat illa, Nolo tentare Deum, mihique ipſi ultro nocere: ſi porro aliquid mihi ſiniſtri eveniat, ſaltem carebo remorſu conſcientiæ, quaſi cauſam ipſa dederim. Vultiſne ut experimenti cauſa mihimet noceam? quid autem ſi tunc deficeret me patientia? Vos videritis quomodo mala veſtra feratis; mihi ſiquid ſiniſtri accidat, auxilio erit Deus; ſed nolo ipſa illud mihi accerſere, ne peccem. Itaque licet mortificationem amaret, adjungebat tamen mortificationi prudentiam, ne Deum offenderet, volens ſe quantum poſſet, divino beneplacito conformare.

XXI *Solatur monſtat.* 32 Dulcis adeo atque benigna, quin etiam ex natura tam hilaris erat, ut vultu ſemper in riſum compoſito appareret, nec ferre poſſet ſi quis melancolicus conſpiceretur aut conturbatus; dicebatque, Veni huc ad me: quid eſt tibi? noli ſic eſſe. Trade te Jeſu, qui eſt vera lætitia, venietque in cor tuum, teque faciet jubilare. Cogita tantiſper Paradiſum, ſi velis abigere mœrorem omnem: nec dubita, quoto tædia laboteſque & ærumnæ quæcumque finem ſint accepturæ. An putas quod ſemper manſura ſim in hoc lecto? Nequaquam. Si enim hic patimur, habebimus præmium in cælo multiplicatum, & nulla ætate finiendum. Quapropter com-
B mitte teipſum Deo, abſque ambiguitate, abſque formidine. Atque hæc dicebat tanta cum efficacia, ut corda audientium penetraret, & omnes confortaret ac ſolaretur.

XXII *Frequentius confiteri ſuſadet.* 33 Sacramentalem Confeſſionem iterabat quotidie, & aliquando pluries prout ſibi credebat expedire, & facultas a Domino ad id præbebatur: ſi autem ſubinde, cauſa alicujus ætitatis vel alio reſpectu, non poſſet eam facere, etiam dies continuos aliquot abſque illa tranſigebat, temporiſe adaptans; bonum vero accipiens de mano Domini, cum offerebatur occaſio, ad quod per Dei gratiam ſemper prompta ioveniebatur & voluntaria. Dum ergo videbat opportunitatem temporis & Confeſſarii, recurrebat mox intra ſe; & interiorem animæ ſtatum circumſpiciens, ſemper mentis oculum in hoc fixum habebat, ut Confeſſionis faciendæ cauſa nulli quidquam crearet incommodi, pura cum aliquid in eamera ſua faciendum erat, vel eo quantocius ioferendum; promptior ipſa
non tamen ſcrupuloſe ad id tendebat. tolerare incommodum, quam cuiquam fieere. Subinde autem dicebat: Præſtolemur nonnihil, eum ſcilicet videbatur ei, quod expectabat aliquis vel pulſabit ad oſtium. Quod ſi res ipſam non attinebat,
C neque ab ea reſponſum expectabatur, intendebat animum Confeſſioni parandæ: ſin autem reſponſum exigeret caritas vel utilitas aliqua proximi, nihil illud cunctabatur reddere cuicumque petenti. Nec enim in hoc erat ullo modo ſcrupuloſa; ſed occaſiones omnes apprehendebat oblatas, ſecundum Domini ſui ſanctiſſimum beneplacitum. Dicebat enim; Bonum eſt Confeſſio, & iſtud etiam bonum quoddam eſt; una caritas non currumpit alteram; expectabo in veſperam, vel uſque dum commoditatem confitendi Deus dederit: quin & coptam Confeſſionem interrumpebat facile, cum res id poſtulabat.

humillimo de ſe ſentiens, quibuſque novis ſe accuſat. 34 Facieus deinde Confeſſionem, ſi ego, id do quo ſe aceuſabat conſiderans, interloquerer ac dicerem: Scio quomodo te habeas, tu per Dei gratiam nullam in eo culpam ſuſtines; reſpondebat illa; O ſi talis eſſem, qualis deberem, non ſic ageretur! Ego opus habeo miſericordiam a Deo poſtulare, neeque exiguæ caritati imputare culpam, quia pro iſta perſona non oravi ſicuti debebam. Tum proſequebatur uſque ad finem humilem ac devotam formulam Confeſſionis ſuæ, dicebarque mihi, Tu, qui mihi adſtas & vides fere omni hora diei, ſi quando in aliquo deliquiſſe me notaveris, dieito id mihi per Dei amorem; eoneludebat autem his vel ſimilibus verbis; In iſtis aliiſque rebus ſi quo- A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.
modo offendi Deum, vel animam meam, aut proximum meum, dico culpam meam; quodque ea ipſa quæ confiteor peccata, noo confitear eum eo dolore pœnitentis aoimi quo debuiſſem, propter exiguum amorem quem fero Jeſu meo. Expleta ſic Confeſſione, præparabat ſe ad audiendam Miſſam; tum eamdem audiebat cum maxima devotione ardentiq; ſuſcipiendæ Communionis deſiderio, quam ſuſcipiebat, uti dictum eſt, quotidie mane.

ANNOTATA.

a Joanna, *Ferdinandi Auſtriaci Imperatoris filia, Franciſco Magno Duci nupta an.* 1565.

b *Alexander cap.* 10, *alt*: Interrogabat illa ſæpius, Debeooe hnic meo eorpori tot medicinas adhibere? Cui reſpondebam, debere; quia Deos medicinas ordioavit ad noſtras neceſſitates.

c *Idem cap.* 9. Contigit aliquando, *inquit*, ut perſona quædam conditionis non vulgaris, vultum ipſius E
dum in eeſtaſi eſſet pulcherrimum, manu contingeret: quod poſtea intelligens acerbiſſime tulit; alioqui in iis quæ miſeram earnem attinent tam innocens, quam duorum vel trium annorum infantula.

d *Ibidem præmittitur*; quod plurium ciborum, etiam extra domum in platea exiſtentium, odore cruciabatur: itaque accidiſſe, cum quidam aforis cucumerem manducatent: inde enim graviter cruciatam fuiſſe.

CAPUT V.

Tentationes toleratæ, eſtaſes accultatæ, mala averſa a proximis.

AD longas infirmitates doloreſque graviſſimos, & ſymptomata quæ eontinuo patiebatur, ac- 35
cedebant variæ tentationes a dæmone; ita ut diceret: XXIII
Videre, quomodo diabolus, io ipſo urgentiſſimorum *Tentatur a dæmone, quaſi non ſi ſui magiſterii ſint.*
cruciatuum æſtu, maxime & ſupra modum me tentet, perſuadere mihi volens, nullum eſſe malum meum
F
ſed meram fictionem, quodque faciam ſicut hypocritæ, fingentes unum pro altero: atque hac tatione multo magis affligor, quam ipſa infirmitate: etenim video me revera ægrotare. Quando autem ipſi dicebam, Tu non debetes illi credere; reſpondebat: Scio quod non debeam illi credere; ſed putas quod hoc me noe affligat? Medico autem dicebat, Crediu', me revera habere malu? & ipſe reſpondebat; Enim vero, credo; & tu credas mihi, quod vete & valde male habeas; cum autem ejuſmodi cogitatio mentem tuam pulſabit, ſcito tunc vel maxime ægram te eſſe. Sed iſte noſter adverſarius diabolus, ut affligat te, vellet tibi contrarium perſuadere. Ego quoque ſæpius ipſam interrogabam, dicens; Et nunc quomodo habere te ſentis? an bene? Et illa, Nequaquam, Pater: grave enim malum ſentio, idemque eriam judicat medicus. Cum autem in majoribus ſuis doloribus eſſet, eamque vellemus ſolari, dicebamus illi: Nuoc profecto male habes: & illa, Scio quod male habeam, & benedico Deum, & ſemper volo benedicere; *aut ipſe ſuggeſtione* quando autem ceſſat illa tentatio ſuperveuit mihi alia, & eumquam non aliquod os rodendum objeitur: ſæpius autem mihi dæmon dicit, quod inſideat ab aliquo maligno ſpiritu: & licet id

non

A. AUGUS. CASPI EXMS. TR.

non credam, vexat tamen me: & quando te rogabam, ut me in hac vel illa parte signares, quamquam istic revera pœnam aut dolorem sentiebam, tamen id rogabam propterea. Det mihi Deus gratiam, ut non possidear a dæmone in anima, & hoc mihi satis est.

Quod & aliis errores persuaderetur.

36 Quodam retro tempore, aliis etiam dæmon persuaserat, Sororem Mariam a spiritu nequam infideri. Quapropter R. D. Raphael, tunc ejus Confessarius, volens rem certius explorare, & illorum errorem confutare; rem contulit cum adm. Rev. Patre N. Gubeanatore Sanctimonialium, a Crucula nominatarum, rogans ut secum ipsam dignaretur visere: quod is libenter annuens, assumpsit occulto Reliquias aliquas: dicebat enim, Si energumena est Soror Maria, statim Spiritus sentiet quid feram, seque manifestabit. Pariter ergo ingressi sunt in cameram decumbentis, & prædictus Rev. Pater eamdem salutans, non parum temporis impendit miscendis cum ea sermonibus spiritualibus; data autem benedictione digrediens, atque ad D. Raphaelem se convertens; Utinam, inquit, multæ sic energumenæ essent! mihi enim videtur Angelus e paradiso esse: atque ita remansit tentator confusus.

B

De se ipsa bene timet sentit.

37 Nihilominus semper aliquid novæ crucis experiebatur, facta modo cæca, modo surda, modo in alio quopiam suorum sensuum afflicta, prout placebat suo amantissimo & dilectissimo Sponso *a*; dicebatque, Orate Deum ut mihi conferat donum patientiæ; graviora enim mereor propter peccata mea. Scio tamen quod dulcis Jesus mens non velit me confundere. Numquid non ira est, Jesu mi? Noli me derelinquere, obsecro, Domine. Nos autem, videntes ipsam in tantis angustiis, dicebamus ei aliquando, O Soror Maria, quam multa mala pateris? Sed illa magno eum spiritus fervore respondebat: Quæ ego facio, mala sunt; non quæ facit Jesus, verum ac summum bonum: nam quod oculis nostris videtur malum, quando ipsum Jesus facit semper est bonum: eumque ipsum agere finimus, novit inteutum a se bonum inde educere. Orate eum, ut det mihi gratiam, ut permittam ipsum semper de me facere suam sanctam voluntatem, nec impediam vel corrumpam opus ejus; & quamquam ipsum damnum possim mihi imputare, hoc idem tamen mihi bonum est, nisi quatenus est a me. Atque hæc tam humilis sui cognitio, animo ejus perquam profunde infixa hærebat; cum ipsa se miserrimam esse agnosceret, & quidquid haberet boni sibi venire a manu Dei, cui semper agebat gratias & benedicebat.

a

C

XXIV

Deum timet, ut a se & suis vitiis mentem lustret.

38 Non solum autem timebat offendere Deum, sed etiam ne aliæ quæcumque creaturæ ipsum offenderent. Quare, quotiescumque videbat vel audiebat aliquam defectum alterius, satagebat eum suis sanctis orationibus reparare, & quandoque dicebat, Qui fieri potest, ut homines tam inconsiderate vivant, & absque timore Dei? Cum vero volebat inducere aliquem & exhortari, ad vitam ex Dei timore agendam; ne occasionem daret malo graviori, ipsam se proponebat in exemplum, atque dicebat: Vide quam vellem semper habere Dei timorem præ oculis; qui enim eum sic habet, cavet peccare. Equidem fateor me illum non habere, aut si habeam, non habeo nisi superficietenus: qui autem non timet Deum, obliviscitur illius: & qui obliviscitur ejus, vide quomodo cum eo agatur. Atque hoc dicens, ostendebat quamdam sententiam S. Augustini, quam sibi fecerat litteris majoribus scribi, ad latus cujusdam Mortis, sibi curatæ a P. Fr. Alexandro. Erat autem hæc sententia, Percutitur peccator propter peccatum suum, ut moriens obliviscatur sui ipsius, qui vivens oblitus fuit Dei. Ideoque subjungebat, Si ego oblivisear Dei dum vivo, considera quid mihi mortuæ futurum sit. Atque hac dexteritate & prudentia conabatur inducere homines ad vivendum cum sancto isto Dei timore, quamvis præ sua grandi humilitate diceret, etiam se illo carere.

In ipsa mens Ada viam coderet.

39 Volens autem Dominus eumdem timorem magis magisque in ea perficere, permittebat aliquando ipsum tanta cum vehementia sensus interni irruere in ejus mentem, ut se omni bono indignam reputaret; adeoque volentes eam nonnihil consortare, dicebamus aliquando; Nisi tu recordareris Dei, non te ea causa tantopere affligeres. Verum quidem est talem ta non esse qualis deberes; non tamen ideo debes desponderе animum, sed considera in ejus misericordia & gratia. Ipsa vero respondebat: Volo semper in ipsum sperare; meque committere ipsius dulci misericordiæ; licet intelligam me promereri infernos mille. Doleo quod non amem eum, sicut deberem & sicut possem; eo quod infinite bonus eum sit, infinitum amorem mereatur. Ast nemo est qui huc possit pertingere, solus ipse infiniratem amoris possidet: &, si ego aliquando grandi illo timore percellar, videor non aliter posse affici, considerando istam infinitatem. Attamen, ecce me: fiat sanctissima voluntas sua: totam ma io ejus manus resigno.

E

XXV

Duorum juvenum odio lectum meum commota,

40. Cum grandis quædam inimicitia exorta esset inter duos juvenes notos suos, ambos studiosos; eoque res perducta, instigante dæmone infernali, discordiarum fatore, ut unus alteri necem machinaretur; contigit eorum unum studii causa proficisci Pisas. Hoc alter intelligens, etiam ipse in viam se dedit eum amico quodam, ea intentione ut inimicum occideret. Verum placuit Deo ut ipsi consilium istud pessimum non succederet; sed expectabat ad pœnitentiam eum, qui nihilominus perseverabat in ista obdurata mente. Periculo autem ad consanguineorum utrimque nocitiam perlato, quamvis multi operam interponerent suam ad ipsos reconciliandos, nemo tamen proficere quidquam in negotio potuit; volenta Deo manifestata, quod non sit fiducia repone da in humana potentia aut sapientia, sibique ad inteutum consequendum sufficere missellam unam ægram. Hęc enim intelligens grande juvenum istorum discrimen, ut erat plena compassionis, vehementer indoluit; eoque vehementius, quod mrumque a teneris cognovisset. Itaque magno cum fervore ad orationem se convertit, Deum obsecrans, ut odium atque discordiam illam converteret in amorem & caritatem. Placuit vero divinæ Majestati exaudire preces suæ dilectæ; & illorum unum usque adeo emollivit, ut omnino decerneret reconciliari eum inimico; ad quod obtinendum nullius mediatione visus sibi ast certius uti posse, quam Matris Sororis Mariæ, cujus nimiam bonitatem & caritatem compertam habebat.

Ad eumdem conversatur altera.

41 Venit igitur ad illam, & salutatæ aperuit intentionem suam; narrans quomodo sibi Deus tetigerit cor, ipsamque volebat mediatricem hujus boni operis; nec enim in hunc modum diutius vivere se posse. Itaque, magno cum gaudio jubiloque, mihi tum forte præsenti mandavit, ut alterum ipsius nomine ad se accerserem, non iudicando quid eum vellet. Ivi ego, nec nihil difficultatis reperi, propterea quod ipsum invenirem in consortio plurium adolescentium: Deo nihilominus adjuvante, perduxi hominem quo volebam. Ipse vero ingressus in cameram, & conspiciens ibi quem suum maximum credebat inimicum (nec enim adhuc vocem & inspira-

Ad ipsos reconciliandos pergit,

F

A AUGUSTINI EXAMEN.

A ſpirationem divinam audierat, nonnihil indignationis rancoriſque erga eum monſtravit. Tandem rameo Spiritus ſanctus, per os bonæ Matris, tam efficaciter peroravit, ut ambo inſtar agnorum fiat manſuefacti. Quamvis enim difficiliorem ſe præberet alter, emolliebat tamen illum paulatim, oſteodendoni periculum grande corporis & animæ cui implicabatur. Atque ita demum in mutuum amplexum euntes, tamquam amantiſſimi fratres, vicißim ſibi condonaverunt injuriam: omnique ſublata diſcordia, ipſo in loco, ad majus robur reconciliationi dandum, inſtrumentum factæ paeis ſcribi voluerunt ſignaveruntque, traditu unicuique ipſorum exemplo: & ambo læti hilareſque, ſumpta recedendi licentia, pariter egreſſi ſunt: pro quo tam inſperato ſucceſſu gratiæ referendæ Deo ſunt, dignato exaudire precee hujus ſuæ dilectæ.

Ex acerbissima altercatione ipſi reconciliantur.

XXVI *Sedulo occultat ſanctitas ſibi exſtaſes.*

42 Volens bona Mater vitare omnes inſidias diaboli, ſeque ſervare in ſancta humilitate, conabatur omni modo abſcondere gratias illuſtrationeſque interiores divinitus ſibi impertitas, maxime eum videret quanta eſſet curioſitas hominum. Inter alia evenit, ut ad ipſam viſitandam ex improviſo veniret quædam Comitiſſa de Balneo, eum magno utriuſque ſexus comitatu: quæ ſtatim atque ingreſſa in cameram eſt, interrogavit num videret, & videndi facultate uteretur. Cui illa, quaſi non intellexiſſet, nihil reſpondit, & pauciſſimis uſa verbis ipſam dimiſit. Quia autem conſueverat, poſt diutius toleratos dolores ac tribulationes, linqui animo & ſyncopen pati; eodem utebatur medio ad occultandas ecſtaſes ſuas: Verumtamen efficere non poterat, ne illi jugiter aſſiſtentes animadverterent, quid inter unum & alterum ejus ſtatum intereſſet. Quando enim non patiebatur deliquium, ſemper ſe convertebat in dexterum latus verſus murum, & facies ejus rubicunda tota inflammabatur inſtar Seraphini: quando autem decidebat in ſyncopen, non poterat tanta cautela uti, quin modo in unum, modo in aliud latus ſe voluteret, vultuque palleſcens ſeminortua appareret. Venjens autem medicus, & audiens quod eſſet in deliquio, reſpondebat; Præſtolemur conſiſter donec redeat ad ſe. Cum vero notabat aliud quam deliquium eſſe, ut erat ingenio hilari, ſolebat dicere: Qualis hæc infirma eſt? videtur mihi juvencula annorum quindecim; pinguicula, rubicunda, & recens inſtar roſæ. Ipſa autem dicente, Vides quomodo me habeam; reſpondebat ille: Scio quia male habes, tam dando quam ſervando. Denique in actionibus ejus omnibus elucebat maxima prudentia, quemadmodum famulos ſuos Dominus voluit inveniri prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbas; quam verba ſæpe in ore illius verſabantur. In eo ſtatu, ut ſervaret ſeſe quantum poterat, extendebat exercitia ſanctæ orationis, præſertim mentalis, tantumque ei aſſuevit, ut omni pene hora, ac momento inveniretur ſpiritu in Deum elevata. Quandoque vero, eum ſuperveniens interrogarem dicendo, Heus! Ecquid agis? gratioſe reſpondebat, Audio te, & bene mihi eſt: nec quidquam turbabatur.

Quas tamen domeſtici a diu quaſi diſcruciabant facile.

XXVII *Duabus ad mortem diebus compatitur.*

43 Intelligens aliquando duos juvenes Florentinos in carcere teneri, capitis damnatos; ad ſanctas orationes ſe convertit, orando Deum, ut animabus eorum præſtaret auxilium; quin & corpora, ſi placeret, eximeret periculo; tantumque inflammata eſt ejus caritas, ut dicere inceperit: Domine mi, quid vetat quo minus e lecto hoc egrediar, accedamque Magnum Ducem? Quare non vado, & advoluta ejus pedibus gratiam hanc petam, ut mihi caput abſcindi faciat, quæ tandem ad nihilum utilia ſum; ipſos autem ſinat vivere, qui ſunt juvenes, atque idonei ad multum boni præſtandum, maxime eum jam debeant didiciſſe vitam vere Chriſtianam ducere. Neque ſole iſta vice, ſed multis etiam aliis venit in cogitationes iſtiuſmodi; adeo ut audeam dicere, miraculo pene factum eſſe, quod non exierit de lecto cucurrerirque ad Palatium. Talibus autem in occaſionibus dicebat: Quid mihi curandum eſt hoc corpuſculum? O Deus meus! vellem non offendereris, quia id non mereris: & ſcio quod velles, ut creaturæ tuæ invicem ſe non læderent: quapropter oro, defende teipſum, auferendo voluntatem maleſaciendi a cunctis hominibus. Cur non omnes, Domine, delectamur faciendo bene? aut quid prodeſt creaturis ſi invicem ſibi noceant? Volo currere per plateas & inſtar uſanæ clamare, Quid agitis? quid hoc eſt rei, quod maliis male quam bene agere? Quamquam autem id nequibat corporaliter facere ſic impedita; non poterat tamen retineri cor & voluntas ejus, quo minus mente diſcurrens per plateas cæleſtis Hieruſalem, clamaret in ſanctis orationibus, & miſeticordiam peteret a ſanctiſſima Trinitate, pro tot miſeria animabus. Subinde etiam audiebatur dicere: Volunt eſſe Chriſtiani abſque Chriſto, & ſpiritualea abſque ſpiritu: quod fieri non poteſt. Sancta ergo caritas tenebat illam jugiter intentam orationi ſerventi, tanto ſecurius, quanto certius noverat in ea ſe nullatenus poſſe impediri.

Iuxta ſe caritatis actus exercet.

E

ANNOTATA.

a Sæpe mihi dicebat, *Inquit Alexand. cap. 9*, Pater, habeo canem, qui me intus corrodit. O quot canes dilaniant viſcera mea! Sentio plures novaculas in corpore meo. Dicam autem vere & coram Deo, quia multum confundebat, hæc audiens, dicebamque intra meipſum: Quid de te erit, quando hæc virgunculæ, cupeis peccati, ſis cruciatus?

CAPUT VI.

Extremi morbi, actus, & obitus Mariæ.

Diu ante mortem dixerat, Conſiderate, quod dies mihi eoous ſit, donec claudantur mihi partes ſuperiæ & inferiores *a*: nec enim alia morte moritura ſum. Et hoc etiam reapſe completum vidimus. Qui autem ad ſingula ejus verba diligenter animum advertiſſet, totellmiſſet quod Deus identidem eidem demonſtrebat, non ſolum venturorum ſibi malorum ſymptomata; ſed etiam alia multa, quæ varia occaſionibus ipſi aut aliis erant venturæ. Verum Deo id permittente, ut plurimum nemo ei attendebat. Cum vero dicenti, Videbitis hoc vel illud malum mihi acceſſurum, reſpondebat aliquis, Plus quam ſatis malorum tibi eſt, ut alia non debeas exſpectare; dicebat: Eja, videte num ita futurum non ſit: ſemperque eveniebat ut prædixerat. Eo autem miſeriarum pervenit, propter continua novaque accidentia, ut quaſi nihil jam amplius poſſet comedere, unde plus ſolito deficiebat; quia modiciſſimum iſtud quod intro-ſumebat, maximam ei pariebat afflictionem & pœnam, ire ut omnibus ipſam videntibus commiſerationem moveret. Quando autem ſe diſponebat ad ſumendum quidpiam, vel de cibo loquebatur; videbatur quaſi ad mortem duci, dicens, Hoc iterum, ecce tormentum meum: totam tamen ſe remittebat in Dei voluntatem, per quam ſolummodo ſibi relicta erat facultas ſumendi pauxillum vini albi, nam rubelli nec odorem quidem poterat ferre.

Mortis ſuæ modum prædixit.

F

Novos & graviores cruciatus ſuſtinet.

Nec

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT. *Sella sive frustro deprimebatur,*

45 Nec fere unquam res ei ſapiebant ut erant ; quemadmodum apparebat in vino , cujus cum pauxillum libaſſet , bonumque judicaſſet ; paulo poſt ipſum ſibi videbatur alium omnino guſtum præbere, dicebatque ; Hoc vero a meipſa , non a vino eſt , idque ferebat maxima cum patientia , eaicumque ſe caſui accommodans , etiamſi acidum ipſi porrigebatur. Plus enim quam ſemel accidit, ut qui hauſturus vinum iverat , commutaret inadvertenter ſtaſconem. Sentiens autem acidum eſſe , dicebat ; Fortaſſis ex alio vaſculo prompſeris , jubebatque guſtari ab aliis, ut cognoſceret, utrum in ſuo palato vitium illud eſſet : itaque veritas intelligebatur . Cum vero tale quid accidebat , immenſum ei cauſabat cruciatum , & ſatis diuturnum ; adeo ut aliquando diſſoluta tota, non poſſet vel ad momentum quieſcere: & in maximis illis doloribus dicebat, O Jeſu mi ! Jeſu mi ! adjuva me, miſerere mei, quamvis indignæ & immerentis. O Virgo Sanctiſſima , præſta mihi ſanctum auxilium tuum ; itaque ſe commendans invocabat omnes Sanctos Angelos Hominesque paradiſi . Sed quamquam amantiſſimus Sponſus ſuus permittebat ipſam ſic affligi & cruciari in corpore , tantam tamen infuodabat animæ ejus dulcedinem , ut etiam exterius appareret lætitia in vultu ejus quaſi Angelico , propter perfectiſſimam eum voluntate divina conformitatem.

Deliquium ac ſuppreſſum mutabile

46 Et fuerat quidem omnis vita hujus ſanctæ ac beatæ Matris , continua una crux ac paſſio: magis tamen ſub extremum voluit eam Dominus ſibi crucifixo uniri ac conformari . Itaque die IV Maji anno MDLXXVII ingravata uſque eo mala ſunt, ut die ac nocte nullam partam capere quietis poſſet. Die autem IX, ſicut prædixerat, elauſæ ſunt ei partus corporis inferiores , manſitque ad XVI uſque diem quod urinam reddere nullam poſſet *b*; ipſa vero die XVI , quæ fuit feſtum Aſcenſionis *c* Dominicæ , modicum lotii fecit, idque ei duravit uſque ad Dominicam ſequentem . Ipſa vero , quæ maximo cum deſiderio optabat ut placeret Domino aſſociare ipſam ſuo in cælum triumpho, dicebat ; O Domine , ergone abeundum mihi eſt retro ? equidem veniſſem libenter . Poſtea ad eamdem indiſpoſitionem regreſſa , ab ipſa Dominica die uſque ad tertiam feriam Pentecoſtalem , perſtitit , ita ut rurſus urinare nequiret, conclauſis penitus lumbis æque lateribus ; unde aſſurgentes ſurſum vapores fecerunt ei gulam ſic immumeſcere , ut ſtrictim nihil poſſet abſque ſumma difficultate : In die tamen S. Zenobii , quæ fuit Vigilia *d* Pentecoſtes , eum mane ei dixiſſem Miſſam & Euchariſtiam præbuiſſem ; allati ſunt panicelli quidam benedicti ; unde acceptam micam unam cum vino albo ſumpſit , neque poſtea aliquid amplius deguſtavit ; quia magis magiſque inflabatur ei gula: quod tamen non impedivit, quo minus & ſequenti die, & etiam feria ſecunda per Dei gratiam communicaret. Aſt feria tertia , licet ei Miſſam dixerim , Communionem tamen dare non potui : eum ſic conſtrictum ei eſſet guttur, ut vix modicum ſtillari, in pennula ſibi admotum , fugendo attrahere valeret.

Extremum communicat ,

47 Videntes ergo bonam Matrem multum deficere & malam aggravari , ivimus ad Rev. Dominum Parochum e S. Romæ , petituri licentiam ad miniſtrandam ei extremam Unctionem; quam adeptus, & inveniens apud illam P. Fr. Alexandrum, rogavi eum ut ipſe hoc officium præſtare vellet , quemadmodum fecit *f* legens poſtea Commendationes animæ, Paſſionem Domini , aliaſque devotas orationes. Præperaverat autem ipſa ſe maxima cum devotione ad ſuſcipiendum iſtud ſanctum Sacramentum : poſt quod eramus ibi Sacerdotes quinque, & omnes ei legimus Paſſionem: ſub qua ipſa, interius occupata, oculos ſæpe tollebat in cælum , & ſuſpirando dicebat; O Jeſu mi ! o Jeſu mi ! atque in iterando crebrius melliſluo iſto nomine, affectuoſo geſtu movebat caput. Eodem tempore, cum natus eſſet Magno Duci filius *g* Franciſcus , magnus per totam civitatem erat fragor ſtrepitusque tormentorum muralium , tympanorum , tubarum , & campanarum, præcipue ex palatio : quæ licet alias maximam ipſi ereare ſolebant moleſtiam , eo quod aures ei tota nocte inde tinnirent ; tunc tamen nihil viſa eſt curare , nulli alteri rei intendens animum , quam ut mentem amantiſſimo Sponſo ſuo junctam teneret, pararetque ad tranſitum mox faciendum eum eodem, in æternum fruendo : ſolum audiebantur nonnulli gemitus , ex imo cordis procedentes, qui etiam petras diſrumpere potuiſſent.

Inter magnos ſonitus

48 Tunc videre erat inter anguſtias illas ſummas quas ei conſtrictio gutturis afferebat , vultum nihilominus tam hilarem *h* , ac ſi vidiſſet apertum cælum , lætantesque ibidem Angelos ſanctos , in expectatione beatæ illius animæ , ad nuptias Agni deducendæ . Cumque vix amplius jam poſſet formare verba , intelligebatur tamen eum motu capitis ſurſum erecti nominare S. Catharinam & S. Cæciliam , tum alia multa quaſi dicere , quæ capere nullo modo poteramus. Perſeveravit porro eum illo vultu ſubridenti oculiſque feſtive hilaribus : & quia ſempes devotiſſima fuerat erga Deiparam Virginem , nomen ejus, quod habuerat jugiter in corde, identidem nie ruminabat . Unde cum aliquis præſentium Sacerdotum diciſſet, Maria, mater gratiæ , mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege & hora mortis ſucipe ; oſtendit vultu oculiſque , ſingulariter id ſibi gratum accidiſſe; & dixit , O ! velut gratias Deo agens, quod ea verba illi pronuntianda ſuggeſſiſſet . Etenim præteritis temporibus, in ſuo ſermone frequenter ſolebat ſuadere hominibus , ut eſſent erga beatam Virginem ſingulariter devoti , experta ipſa ejuſdem devotionis maximos ac plane miraculoſos effectus: ideoque ad eamdem confueverat recurrere , ut dubium nullum eſſe poſſit, quin in hoc ultimo ſuo tranſitu ipſam devotiſſime invocarit.

Et dixit vocitavit Deiparam, Sanctos atque Deiparam.

Dominata Paſſione contra dæmones & mundi.

49 Præ ſua profunda humilitate, ſi quando referebat eorum aliquid , quæ ſibi Dominus revelaverat , ſolebat occultare eam gratiam ſub nomine ſomniorum: ſed qui familiarius eum illa agebant , & dictis animum applicabant , notabant etiam ſuum ſingula veraciter fortiri eventum . Dixit ergo aliquando beata hæc Mater, Somniabam me tranſire pontem ſtrictiſſimum , ſupra ingens præcipitium ; dumque tranſirem accedere dæmones infernales, ad me deturbandam in iſtud immane chaos : quoties autem illi me conabantur impellere, dicebam , Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti ; iiſque verbis , veluti exarmati & debilitati, in fugam pellebantur. Et vero adverſus omnem tentationem conſueverat ſæpe iſtis verbis uti, ſemper eorum virtute victrix inimicorum ſurrum. Alias dicebat , Somniabam me videre inteſtina mea quæ mihi apparebant quaſi abſque macula : quod poſtea verum deprehenſum eſt. Licet enim annis amplius quam quinque & quadraginta lecto decubuiſſet, conſervata eſt ſemper tam integra ac munda, ac ſi goſſypio involuta jaciiſſet: & contra opinionem multorum dicentium, neceſſario factum ut Sorne Maria interius tota eſſet conſumpta, nullius unquam corruptionis indicium in ea apparuit , ipſique appropinquantibus videbatur aperiri armarium bene olentium aromatum : quo ſanc declarabatur, malum ejus minime ordinarium eſſe

ac

A ae naturali; ſub cujus veluti torculari compreſſam habere Dominо complacuerat.

Nihil perfecte ab his quibus in hac vita tolerare.

50 Noverat ſe creatam a Deo, & cor ſuum non poſſe niſi in ſuo Creatore requieſcere: ideoque dicebat, Quando veniam Domine mi, Pater mi ſancte, ad laudandum te, ac benedicendum una cum Sanctis atque Beatis, quemadmodum deſideru? Si tamen placeat tibi, ut aliquantulum adhuc demorer in hac peregrinatione, tua ſum, fiat de me ſanctiſſimum beneplacitum tuum: ſufficit mihi, ſi me tibi conjunctam ſerves. Tribuler, affligar, crucier ego: tu mihi ſis Salvator, quia me tibi committu, expectans donec placeat vocare me, eoque deducere ubi plene ſatiabitur omne deſiderium meum.

XXXIII Diſſertur ea Miſſa.

51 Note porro nocte ac die ſecunda feriæ Pentecoſtali perſeveravit in illa maxima anguſtia conſtricti gutturis, itemque ſequenti nocte: primo autem mane coram ipſa Miſſam celebravi: non tamen communicare ſacramentaliter valuit, quamquam videretur totam ſe eo præparaviſſe; unde pro ſua ſingulari devotione credenda eſt communicaſſe ſpiritualiter. Interim a S. Maria Novella reverſus eſt cum ſocio P. Fr. Alexander, qui lecta ei Paſſione cum nonnullis orationibus, poſt aliquantam temporis mo-
B ram, eidem benedicens ait: Nos redimus ad S. Mariam Novellam, dicturi Miſſam ac mox iterum adfuturi; itaque abiit, & Miſſam (ut nobis poſtea retulit) pro illa dixit. Interim ipſa commendabat ſe Deo: cumque ego applicuiſſem ori ejus pennulam ſtillatu tinctam, obſervavi quod nullam faceret reſiſtentiam, qualem ſolebat, propter arctitudinem gutturis, mota manu ſignificando, quod non poſſet id pati. Tunc ego depoſita pennula pulſum arteriæ explоravi; eumque inveniens debiliſſimum, ſic ut vix ullus perciperetur, dixi: Heu me! deficit pulſus: abit jam illa. Sumens deinde cereum benedictum, ſi gnavit Ipſam; idemque ceteri omnes fecerunt. Tunc illa nonnihil caput levans aperuit oculos, faciemque oſtendit tam hilarem, ut appareret feſtive excipere ac reſalutare devotos ſuos e cælo Patronos. Neque facile quiſquam, qui non viderit, æſtimare poſſit, quantam in illo actu devotionem lætitiamque excitaret in corde omnium ſibi aſſiſtentium: qui quaſi ſentire videbantur impleri cameram Angelis feſtiviſque ſpectaculis, repræſentantibus tripudium & gaudium paradiſi. Atque in hac lætitia, quæ decorem ſpeciоſæ illius faciei geminabat, tradidit ſpiritum ſuo ſanctiſſimo Creatori; &, quemadmodum credere poſſumus, comitantibus Angelis atque Sanctis ingreſſa eſt palatium vitæ æternæ.

Miſſam celebrat.

Reverſus ad monaſt. Fr. Alexander.

a

E

b

In ipſa ejus cameram hi ſunt eorum ſermones.

ultimus ſpiritus exeuntis defuncti.

d

ANNOTATA.

a *Alexander cap.* 12, *idem ſibi & aliis dictum ait his verbis*: Claudentur portæ inferiores, & ſic moriar.

b *Nam ut ait idem*, hoc quidem alias ſæpe acciderat; ſed adhibitis medicamentorum remediis, fuerat repulſa mors, manente licet eruciatu.

c *Nam anno* 1577, *litt. Dominic. F, Paſcha celebratum fuit 7 Aprilis.*

d *Scilicet* 25 *Maji, quando Acta S. Zenobii illuſtrabimus.*

e *Ejus verоſimiliter ſucceſſorem, nec forte primum, qui ab an.* 1532 *eam eccleſiam regebat, ſæpe ſupra nominatus, D. Raphael.*

f *Idem ipſe teſtatur cap.* 11, *his verbis*: Sacrum Oleum octies recepit, ſemper extremè infirma; & ultima quidem vice ego ipſi illud adminiſtravi. *Et cap.* 12, Eramus in hoc actu Sacerdotes tres, & ipſa porrigebat membra inungenda, inæſtimabili eum affectu & ſancta devotione.

g Franciſcus *hic videtur fuiſſe Joannæ Auſtriacæ, aut* 1578 *mortuæ, proles ultima, nata poſt* Philippum Coſmum: *qui ante patrem obiit ann.* 1582; *poſtque Eleonoram & Mariam, hanc Galliæ Regi Henrico IV, iſtam Vincentio Duci Mantuæ nuptas. Ignoratur a Ritterſhuſio, in libro Genealogiarum Principatuum, unde infantem obiiſſe colligas.*

A Anno C. A. 67 EX MS. IV.

h *Alexander* Tota, *inquit*, erat tumefacta, tam in corpore quam in vultu, qui multum amiſerat prioris illius pulchritudinis, præter colorem, ſemper candidum: ſedebat autem erecta in lecto, piæ graviſſimis eruciatibus movens caput & humeros.

CAPUT VII.

Concurſus populoris ad corpus & exequias; ſepultura in eccleſia S. Mariæ Angelorum.

INterim P. Fr. Alexander actu occupabatur in peragendo Miſſæ ſacrificio ed S. Mariæ novellæ: &, quemadmodum ſibi ait ab ea præfictum fuiſſe, a non erat præſens in tranſitu ipſius; affirmavit autem, quod ad ipſum altare certo quodam ſigno cognoverit Mariam abiiſſe ad vitam alteram. Mox ergo ut Miſſam finivit, redivit cum ſocio, & domum regreſſus remanſit in aula, donec defuncta induceretur ſancto Habitu: quo facto, poſita fuit ſupra lectulum: nobiſque in cameram regreſſis dixit D. Camilla, ſoror ejus: Equidem nolo quemquam conſanguineorum invitare: ſcio enim intentionem illius, quæ voluiſſet, ſi fieri potuiſſet, omnibus omnino ignotantibus deferri ad ſepulturam b: quod etiam nobis omnibus notum erat, quia plu-
b ries id dixerat, inter alia ſemel ſic locuta: Attendite vobis, quia me mortua tantopere domus implebitur, ut valde ſitis laboraturi. Cogitabamus ergo quomodo poſſemus evitare tumultum; & decernebamus non collocare corpus in parte domus inferiori ad terram, ſed in aula: dumque ſuper hoc aliquantum deliberatur, dixit P. Fr. Alexander; Componamus ipſam hic in camera ſua, in qua tot annis permanſit, tot gratias ac dona divinitus accepit, totiesque etiam ipſummet Deum.

Reverſa

F

c

ad quod ſe communiſſimus populus accumulavit.

53 Dictum, factum. Elatus eſt de camera lectus eapſæque omnes, ac ſupra menſam tapete coopertam poſitum eſt corpus c in Habitu Ordinis, cum corona in capite ex floribus auro ſericoque contextis, & cum pulcherrimo ac devotiſſimo Crucifixo, recentique lilio in manu; quatuor item candelabra ænea, cum cereis albis benedictis a Papa, quos ad eum finem ipſa ſervaverat; dicens mihi paucis ante obitum hebdomadis: Cum mortua fuero, accipies cereos, quos auſti me in hoc reſervaſſe. Hæc dum agimus, videbantur Sancti Angelique circuiſſe civitatem, invitando populos ad viſitandam & honorandam iſtam Jeſu dilectam. Subito enim accurrit hominum incredibilis multitudo; & beatum quiſque ſe reputabat, cui contingeret ipſam videre, tangere, auferre de floribus ſupra corpus ſparſis: audiebanturque in receſſu dicentes onus alteri. Numquam equidem vidi ſpecioſiorem defunctam; tanta gratia apparet in vultu, ut videre videatur d. Toto autem die uſque ad veſperam duravit confluxus iſte: veſperi vero clauſum eſt oſtium ad plateam: multi nihilominus tota nocte adveniebant pulſantes, inſiſtebantque precibus admitti poſtulantes: quibus ad intus reſpondebatur, Habetote patientiam uſque mane, tunc conſolabimini, itaque dimittebantur.

ultimus ſpiritus exeuntis defuncti.

d

To-

A. AUGUS. CAMPI EXPOS. IT. [illegible] Pol noctur. nec ad illud vigilias.

54 Totam porro noctem transerunt Ibidem Sacerdotes dum sibi noti, magna cum devotione & gaudio animi; neque enim cadaveris istius præsentia, ut passim solent alia, horrorem ullum incutiebat: nullus etiam mortualis odor fastidium provocabat, sed potius confortari se omnes sentiebant, quidam etiam testabantur fusvissimam fragrantiam se percipere. Nullam igitur tædium debat pervigilare istic. Die autem facto, cœperunt iterum pulsari fores; sic ut necesse fuerit eas aperire, & satisfacere devotioni populari, magis quam antea affluenti. Sed quia præcedenti die curatum fuerat, ut ad horam duodecimam aut paulo serius invitarentur Religiosi funus elaturi, non potuit ei quantum volebant indulgeri: id enim agebatur, ut, acceleratis quantum fieri posset exequiis, minor esset concursus. Verum quis possit Dei voluntati resistere? Invitati erant ad funus deducendum Reverendi Patres utriusque conventus, S. Mariæ Novellæ & S. Marci; Sodales Conceptionis, quibus a multis retro annis adscripta fuerat; Presbyteri S. Romani, & Confraternitas S. Sebastiani, cujus fuerat vivens devotissima, solita nominare suum S. Sebastianum: quia ante complures annos P. Fr. Alexander donaverat ipsi pulchrum Reliquiam istius gloriosissimi Martyris, quam magno in pretio devotioneque habebat, ideoque ad ejusdem exequias concurrere etiam voluit Confraternitas prædicta.

exequiis mane dat. [illegible] B

[illegible] Cal. Octob. Petrejus Domi hon. [illegible]

55 Ordinaverat autem Rev. P. Prior S. Mariæ Novellæ, Fr. Timotheus Riccius, octo Patres qui quaterni per vices feretrum portarent, usque ad S. Mariam Angelorum *e*, in qua ecclesia ipsa mandaverat suum corpus *f* sepeliri. Inter illos vero fuit quidam Chrysostomus *g* de Perusio qui, sicut postea Priori fassus est, graviter interius conturbatus dicebat inter se; Istud erat Conversorum officium, nobis nequaquam imponendum; vicit tamen tentationem motivo obedientiæ, seque in ea reluperavit; tanta inter portandum consolatione affectus, quantam in vita sensisse non meminerat. Addebat autem, Nisi me obediendo vicissem, Pater, credo quod usque ad mortem me pœnituisset, neque vellem pro re ulla creata commutare gaudium quo affectus fui. *h* Hoc autem retulit Rever. P. Fr. Alexander *h*, ad honorem & glorism Dei suæque dilectæ filiæ.

e
f
g
h
C.

[illegible] ad aditum S. Mariæ Angelorum

56 Stabat positum corpus ad portam domus quæ in plateam ducit, & propter compressionem *i* populi multi, non sine labore sublatum in humeros est a supradictis Patribus. Ivum est autem per forum granarium; factoque ante Palatium transitu, per viam Vaccherecciam ventum ad Pontem-veterem, atque inde ad monasterium S. Mariæ Angelorum, ubi sibi vivens Maria sepulturam elegerat. Videbatur autem, quacumque ibatur non duci funus, sed processio solennissima; tanta erat tamque frequens curbs devotissime *k* comitantium; multique ex seculatribus instantissime orando dicebant Patribus, Etiam nobis, per Dei amorem, indulgete ut tamillum portemus vobiscum. Illi autem respondebant: Ad nos istud spectat, nos portare debemus: beatum vero se reputabat, qui propius accedere poterat. Quinetiam inventus est unus, qui sæpius conatus feretrum attingere, numquam potuit ad ipsum penetrare: eumque tandem ventum esset ad portam ecclesiæ monasterii prænominati, coacti sunt Fratres præ multitudine supra ipsum limen collocare cadaver; ubi idem ille homo tanta cum fide & devotione supra benedictum istud corpus se jactavit, ut videretur impossibile ipsum inde avellere *l*. Denique per Dei gratiam delatum est funus usque ad mediam ecclesiam, cœpitque cantari Missa a Sacerdotibus qui in ecclesia manserant. Interim vero magis magisque augebatur populi confluentis numerus: quapropter ad custodiam corporis constituti sunt Sacerdos unus, & quidam juvenis secularis. Metus sine erat ne pars aliqua revelleretur, vel aliud quodpism incommodum eveniret, ut solet in simili occasione accidere: quia in parte beatitudinis collocabatur mortuam contingere vel saltem videre, aut participare de floribus ipsam operientibus; quos etiam flores, ut devotioni petentium fieret satis, sæpius novos inspargere oportuit: corollarum surem precatoriarum, quæ fuerunt eidem admotæ, numerus erat quasi infinitus, semperque videbatur augeri devotio.

i
k
l
D

robiliter erat off. [illegible]

57 Sub meridiem, cupientes Monachæ etiam Ipsæ Matrem suam videre, curarunt, quamvis cum grandi labore, claudendam ecclesiæ portam majorem, eamque quæ ducit in locutorium: ubi tanta multitudo convenerat, constipata usque in ipsam plateam, ut vel solus tantæ devotionis reverentiæque aspectus solatium adferret spirituale. Eram ego tunc adhuc domi: sed visum est Deo, vehementi inspiratione me impellere, ut irem ad monasterium: ubi inveniens turbam populi tam copiosam, volensque satisfacere devotioni postulantium admitti, jussi ecclesiæ claves ad me ferri, portamque aperiri. Tum vero certare quilibet de primo ingressu, & suæ obsequi pietati; alii coronas admovendo ac flores, alii ipsum corpus sanctum tangendo; nec poterans satiari. Ita in Sanctis suis gloriosus apparet Deus, qui sit per omnia sæcula benedictus.

[illegible] ad Aultare deputatum [illegible].

E

[illegible] Deinde in [illegible] [illegible] [illegible] corpus.

58 Die sequenti, qui fuit feria quinta post Pentecosten, cum aliud Officium decantatum, plure sque Missæ quam prius factæ fuissent; venit post prandium P. Fr. Alexander, qui mihi dixerat ut se expectarem ad monasterium; jubensque mihi dari clavem, ingressus cum ipso intra ecclesiam fui: ubi in medio positam reperimus capsam, quam Monachæ curaverant faciendam, atque in ea corpus, præparataq; foramina per quæ transmissi clavi operculum capsæ affigerent. Tum Pater Fr. Alexander cum socio *m* Stolam sumpsis (prout etiam ego feci) & prolatis quibusdam libris, secundum ritum sui Ordinis, cepit recitare Psalmos Orationesque nonnullas more suo, quibus ego & socius respondebamus. Interea in cadaver respiciens, vidi aliquantum sanguinis ex naribus prodisse, idque indicavi P. Fr. Alexandro: qui monuit, ut sumpta fasciola alba ipsam mundarem: idem accidisse S. Bernardino *n* multaque exinde secuta miracula. Finitis denique orationibus & cæremoniis aliis, posui intra manus defunctæ Crucifixum æneum, & sudario cerato obtexi vultum atque manus, totumque corpus conspersi floribus, ac postea clavis confixi capsam. Hoc facto, dixit mihi P. Fr. Alexander; Modo nos ad Conventum redibimus, tu vero hic morare, donec cæmentarius faber opus suum absolverit: quod ille cepit, egressis illis, ex lateribus componere sub altari e majori, claudens intus capsam cum corpore; itaque licentia accepta recessit. Monachæ autem me rogarunt, ut sibi darem præfatam fasciolam: quam singulari cum fide suscipientes, circumtulerunt ad quasdam suas ægrotas; quarum una Curatrix vocitabatur seu Infirmaria, Soror Ludovica Morelli dicta, quæ longo tempore languerat, magno dolore stomachi afflicta, per Dei gratiam liberata mox fuit: qua de re laus sit Deo, bestæque Virgini, & omnibus Sanctis Paradisi. Amen.

m
n
F

[illegible] filiæ [illegible]

[illegible] & sub altari sepultus.

AN.

A

ANNOTATA.

a *Ita ille cap.* 34. Priusquam moreretur, dixit mihi, loquens de morte, cujus aoie sa tenebat effigiem in lecto; Pater, commendo me tibi, quando moriar. Deinde voce demissiori ac lenta addidit; Non enim præseos adetis.

b Dixerat mihi, *inquit Alexander*, quando me sepelietis, ponita corpus meum in sacco vel sporta, meque hinc auferta sub pallio, atque projicite in aliquem puteum: ego vero respondebam, Imo, imo, ne dubites.

c *Idem addit*, positum fuisse corpus, non ut solent aliorum cadavera, sed ante altare, quod ornatum B erat acsi Pascha fuisset.

d *Idem inquit*. Erant, membra defunctæ ad pristinam reducta formam, nec apparebant tumefacta; sed neque obrigescebant, verum flexibilia remanebant.

e *Ea tunc erat* in Burgo, *sive Suburbio*, S. Frigidiani, *ut dicitur in titulo cap.* 37.

f *Addit Alexander quod* Licentiam sua manu scripserat R. P. Prior F. Timotheus Riccius, subscripserant autem D. Augustinus, & alius quidam Presbyter, & ego Fr. Alexander, & Fr. Zenobius Leonis. *Et* ego *inquit* cum Fr. Zenobio sequebar feretrum usque ad dictam ecclesiam.

g Diaconus & Prædicator, *inquit idem Alexander*.

h *Hoc idem etiam ipse in scripta a se Vita affirmat, sibi ab eodem Chrisostomo dictum*.

i *Idem ait*, Exclusutas irruentem totbam, posui me ad ostium, quanta vi poteram illud clausum teneos: sed populo absque ullo respectu, præ magni- C tudine fidei & devotionis fervore, comtioeri non valenta, irritum dimisit conatum.

k *Idem comparat eam multitudinem, Imo*, numerosiorem *fuisse ait* quam solet quotannis confluere ad sanctissimam festivitatem glorioli S. Zenobii, secundum quorumdam calculum.

l *Idem ait* Ut, videretur exeus ille esse, qui currebat ad Jesum eum ab eo vocabatur.

m *Prænominato scilicet* Fr. Zeoobio, *item Sacerdote, ut Alexander ait*.

n *Dedi ad* ao *Majj tres antiquas Vitas* S. Bernardi, *& simul ampla ex aliis duabus Vitis Analecta, sed nusquam hoc legi; itaque certorem ustem libenter audiam, dum vereor ne Fr. Alexandrum fua hic memoria fefellerit. Res alioqui non caret exemplis, eſque in nostro S. Francisco Xaverio, etiam post plures a morte menses, testatissima. Ecce autem dum hæc scribo, in publicis novellis anni præsentis* 1686, ao *Aprilis fertur Neapoli nuntiari ultima Martii, quod ibi* cœptæ sunt sumi informationes de vita R. P. Josephi da Comitibus ex Bugnoso, Dominicani; qui obiit 22 Martii cum magna sanctitatis opinione: cui horis 24 post mortem aperta vena, sanguinem tanta vehementia erumpentem prompsit, ac si vivus fuisset: idque post alias 24 horas iteratum est, eodem omnino successu eademque copia.

o *Sub terra tamen (ut existimo) quamquam nec hoc postea probatum fuerit*.

SUPPLEMENTUM I.

Ex Vita per Fr. Alexandrum Capocrium, Ord. Prædicatorum, Mariæ Confessarium, Italice scripta.

59 OMnibus fidelibus, in Christo Jesu militantibus per orbem universum, Fr. Alexander Petri, dictus Capoccius, Ordinis Prædicatorum minimissimus, salutem & pacem. Considerans quanta sit patientiæ virtus, & qualiter ea coroneetur remuneteturque a Deo (quod etiam potest diffuse comprobari atque intelligi, tum Sanctorum plurium exemplo, tam Scripturatum testimonio) intendo ipsam in hac sacra Virgine, splendidissimæ lucis ae foliis clarissimi instar fulgentem, exhibere; utpote quæ singulari sua tolerantia meruit, tamquam altet Job haberi. Hinc ergo sumatur imitationis occasio: & ego ad laudem & gloriam Jesu Christi Redemptori nostri scribam, quæ vidi io ipsa, vel ex ejus proprio ore audivi, de vita & moribus ejus sanctis; orans sanctam illam animam, ut deprecetur pro mea pauperrima anima, & pro omoibus devotis famulis ac famulabus Jesu Christi, ipsum Sponsum suum. Amen. *In exemplum patientia proposita Virgo* *invocatur ab Auctore*. E

60 *Post hunc Prologum dividitur Vita in sequentia capita*. a de sua iofantia & pueritia, II de fide, III de spe, IV de caritate, V de orationibus & ecstasibus, VI de prudentia, VII de justitia, VIII de fortitudine, IX de temperantia, X de septem donis Spiritus sancti, XI de veneratione qua prosequebatur Sanctos, XII de sua morte, *Nos, Ite omissis quæ initium ac finem vitæ spectant suntque in priori Vita aut prolixius, narrata, aut eidem in Anastatis addita, sola ea excerpemus, quæ necdum dedimus, eodem ordine quo habentur in Italica Ms. atque apud Silvanam & Seraphinum Raizzios, de Sanctis ac Beatis vel Hetruriæ vel Ordinis Prædicatorum*. *unde dantur excepta quædam aliis non reperta*.

61 In lectulo collocata, aliam nisi in Deo consolationem non habebat: propterea erectum est ejus in camera altare, ornatum quibusdam simplicissimis figuris: adeo ut eadem camera non videretur esse infirmæ cubile, sed devotissimum oratorium vel ecclesiola. Ibique ministrabantur ei Sacramema: obtiouerat enim facultatem, ut usque ad diem mortis F suæ posset ibi celebrari Missa, cum bona veoia Superiorum. Cœpit ergo ibi confiteri atque communicare freqoentius; & quamvis multi obmurmurarent, nunquam propterea ei ereptum fuit auxilium divinorum Sacramentorum. Et ultimis quidem viginti annis, communicabat fer, quatee, aut sexies per hobdomadem: eratque in susceptione ipsorum Sacramentorum devotissima & diligeotissima, ante & post sumptam Eucharistiam permanena bono temporis spatio in oratione mentali, quod sane magnæ fidei signum est. Cum amem mane quodam, voleos ei Communioem præbere, sermonem quemdam præmitterem ac dicerem, ad salutem nostram non sufficere fidem solam, sed requiri etiam opera; suspirans ipsa, ex imo cordis ejusmodi emisit gemitum, qui sempet meæ inhærebat memoriæ: sæpe autem mihi repetebat hæc verba, Requirantur opera. Atque hinc æstimare possumus ajus fidem, quam viva ae minime mortua fuerit. Quando vero ipsam absolvebam a peccatis suis, sane levissimis, sumebat ipsa funiculum, cui inducta erant grana sua precatoria, manuque tenebat ad lucrandam Iodulgentiam delictorum suorum. *In camera, ad formam oratorii composita*, *devotissime confitetur & communicat*.

EX VITA A. M. EX. CAPPO. *omni devotio singulari erga quosdam Sanctos,*

62 Magnum etiam firmæ fidei argumentum in ea fuit, devotio erga Sanctos, quibus singulari eum reverentia afficiebatur. Accidit autem die quodam, ut maximis pressa cruciatibus, inter ceteros quos plenissime ad suum auxilium vocabat, nominatim etiam appellaret S. Pantaleonem; admirantibus id circumstantibus omnibus, qui numquam nomen istud ex ejus ore audiverant; sed nec ipsa sciente, quis iste esset. Re deinde examinata compertum fuit, ipsum fuisse diem * S. Pantaleonis, & hunc ab antiquo habitum Advocatum familiæ Bagnesiæ, atque ut talem in eorum ecclesia pictum haberi; id quod nec ipsa nec quisquam adstantium noverat; unde intelligitur instinctui supernaturali & illuminationi Dei, honori Sanctorum suorum consulentis, adscribendum illud fuisse. Solebat etiam in maximis doloribus suis, quando visitabatur a Sacerdotibus, rogare ut supra se orationem aliquam recitarent, & petebat fieri signum sanctæ Crucis. Pluries autem, cum loqui non posset aut oculos aperire; ad initium ipsius orationis vel signis, movebat se & loquebatur, velut sana, & apertis oculis tota alia apparebat; cum magna admiratione intuentium, ac mea imprimis, qui sæpissime istud vidi.

* XVIII Julii.

B *reverentia erga Sacerdotes;*

63 Potest etiam quiscumque Lector fidem ejus intelligere, ex orationibus ejus sanctissimaque humilitate. Nam quando Parer suus Spiritualis Mag. Rector Raphael, vir grandævus prudensque & singulari bonitate ornatus, ipsam visitabat manumque porrigebat, ipsa semper apprehendebat digitum, indicem, eumque fortissime stringens, non facile dimittebat. Id ego conspiciens, cum aliquando interrogassem cur sic faceret; respondit; Digitus illo Jesum tangit: alium digitum istius sancti viri nullum contingebat. Fuit igitur magna fides ejus, tam interior quam exterior: & in omni actione sua sese introrsum convertebat. Ita, cum expellam fasm, ornaret luminibus floribusque, dicebat; Hi flores chartacei referunt hypocritas, qui semper eodem modo se habent; solumque exteriorem decorem præferunt; cum veri flores odorem de se reddant atque siccentur. Atqui talem oportet ut eredam me ipsam, quandoquidem non mutor. Atque hoc dictum sit, ut appareat quam facile omnia traheret in sensum spiritualem, utpote multo fidei lumine ornata. Amen.

sed memoque se humiliat maxime solerter:

III.

C *prudentia adversus diabolicas tentationes,*

64 Tentata a dæmone, obarmabat sese spe firma in Deum, atque dicebat; Nihili ipsum facio; utpote vilissimum, nec aliud quam modicum stercoris abominabilis. Et considerabat illum esse Regem superbiæ, viresque sumebat ex rigore spei, itaque magnus iste draco frustra furebat. Accidit ergo ut die quodam cultellum manu teneret ad nescio quid faciendum; inimicus tentando ipsi suggereret, Coltellum istum immerge in pectus tuum, & occide teipsam, aut vero quacumque alia ratione vitam tibi abrumpe, id quod frequentius iterabat; ast ipsa, rejecto cultello, ad orationem se convertit. Hinc suasum ei fuit, ut ne nimium solitaria manere vellet, sed frequentiori aliorum conversatione atque alloquio uteretur. Resumebat autem certamen suum ferocissimus lupus, suggerendo quod sua esset, propter vanam gloriam; quo ipsam consternabat, commemorantem exempla lecta vel audita eorum quos vana gloria inferno addixit: sed ipsa spem omnem suam in Jesu Christo locatam tenebat. Contigit ut quadam vice, gravissime infirma atque ad extremum deducta, crederetur mori; quando in illa tam tremenda agonia vidit corporeis oculis suis crudelem belluam, rabido cani infernali similem; qui saliens supra lectum ad illius pedes se collocavit; & terribilibus atque sanguineis oculis ipsam intuebatur: ipsa vero nil loquebatur, sed intra seipsam collecta orabat Dominum, ut animam suam de manu canis liberaret. Verum subintrante Sacerdote, ad extremam Unctionem ministrandam, cœpitque orationibus unctiones ordiente, subito aufugit qui apparebat canis, nequiens sustinere virtutem Sacramentorum: & ipsa sensui restituta, cœpit tam corporn quam anima habere melius.

D

IV *crebra meditatio Passionis Dominicæ*

V

65 Rogavi ipsam aliquando ut, in spirito comitari me vellet sub noctem feriæ VI in hebdomada majori, quando prædicaturus eram de Passione Domini in S. Fridiani ecclesia: sensi autem in ipsa illius expositione, singulari prorsus modo adjutum me. Amen. * Afficiebatur autem meditandis mysteriis ejusdem Passionis; inter quæ, elevata sursum mente, sæpe videbatur in spiritu rapta. Per multos quoque menses duravit, quod, cum de Deo divinisque rebus instituebatur sermo, subito in pedes erecta super lecto staret, diuque sic permaneret, acsi fuisset marmorea statua. Tum vero transformabatur in eam pulchritudinem, quæ non humana sed Angelica videbatur, formando varios gestus corpore, manibus, ac potissimum vultu. Equidem sæpe ipsam reperi, in modum petræ rigidam & extensam totam, vultuque tam afflicto, ut vera Crucifixi imago videretur. Quadam die, neporum ejus unus, nomine Carolus, liram manu tenens, dixit; Cantabo triumphos & laudes Jesu; ipsoque facto incepit pulsare liram suam. Ad hoc melos illa in pedes se erexit, velocitate tanta ac si columba subvolasset, diuque sic rapta stetit. Rediens deinde ad sensus suos, pari celeritate in lecto se repedit; totamque se cooperiens, etiam vultum ac faciem texit; utpote quæ optavisset neminem conscium habere raptum atque ecstaseon suarum.

mutat et flectens eam,

E

66 Mane quodam, eum ei, si recte memini, Communionem dedissem, aderat quidam Mag. Reginaldus Nerli Mantuanus, vir expertissimus rerum spiritualium; qui illam a recepta Eucharistia raptam intuens in tanta pulchritudine, plenus stupore mihi dixit: Grandis profecto ea res est, atque omnino a Deo. Quandoque conspiciebatur tota elevata supra lectum, ego vero extensam vidi cum manibus ante pectus; & unus dumtaxat cubitus, quantum necesse poterat, in strato quiescebat: unde multi, illusionem aliquam formidantes, haud bona ei fecerunt officia. Inter alios medicus quidam arreptum ejus digitum imprudenter distorsit: qui deinde post ecstasin in suam reducendus compagem fuit, reluctandusque, ne in pertuum eo manca remaneret. Sæpius interrogata, quid in istis raptibus ipsa sentiret, pauccissima reponebat verba: quin potius multis cum lacrymis rogabat ut pro se oraretur, quatenus Dominus auferret omnem exteriorem apparentiam; magnoque eum mœrore dicebat: Hei mihi, ego mihi ipsi posui in caput diadema. Tantus autem erat ejus planctus, quod qui ipsam non nosset, credidisset grande aliquod peccatum commisisse. Ipsa tamen vice quadam mihi dixit, videri sibi in istis ecstasibus, quasi tota anima sua liquefieri in lacrymas; credo, ex abundantia unctionis internæ, sed nolebat illa eam per signa exteriora apparere: quod etiam obtinuit: nam post tempus aliquot cessarunt istæ omnia.

F *in quibus sæpe lectulum elevata invenitur,*

vel inde humiliter.

67 Porro ad orationem sic assidua, multas a Deo gratias impetrabat; cumque ego aliquando gravi mœrore laborarem, commendavi me ipsi, & ea orante expertus sum efficaciam precum ejus, mire-

Oratio efficax,

que

A que conſortatus ſum, ad ſuſtinendum quidquid placuiſſet Deo mihi pro bono meo imponere. Erat ergo virgo addictiſſima orationi, præſertim mentali. Amen. * Prudentia veru ejus talis erat, ut circa perſonam ſuam omne ſcandalum caveret, loqueretur parum, & ſolitaria eſſe gauderet. Dexrere etiam dirigebat omnia domus ſuæ negotia, & quidquid accideret provide diſponebat. Pura quando frater ſuus Reinerius obiit in Sicilia, oportuitque litigare cum Civitate, ac bonam pecuniæ ſummam pendere; ſæpius audivi quod illa diceret, talis aut talis res ſic evenerit, & oportet providem ac loqui iſti vel illi, vel tali ex cauſa accedere ad Magiſtratum; omniaque prævidebat, ſic ut nec jota unum verborum ejus in vacuum caderet, quod non perfectiſſime impleretur. Dotata enim erat intellectu acutu, & memoria tam felici, ut res quantumcumque minimas præ oculis haberet: videbaturque in iis quæ debebant evenire, præterita, præſentia ac futura æqualitet intueri. Amen.

prudentia ſingularis.

Epilogus Fr. Alexandri.

68 *Omitto Capita reliqua, in quibus nihil ſupereſt non ante ſcriptum a D. Auguſtino, aut jam excerptum & in Annotata relatum: Caput autem* LX *ſic finitur:* Quia præfatus D. Auguſtinus copioſe atque veraciter ſcripſit vitam nonnullaque miracula hujus
B Beatæ, nolui in ipſis reſcribendis laborare: ſed hæc rudi ſtylo exaravi, quemadmodum videre unuſquiſque poteſt, tantum ut patientiæ ejus darem aliquod teſtimonium, ſuæque virginitatis, quæ fuerunt ſingulares ipſius prærogativæ duæ. Atque id totum cedat ad laudem Dei, datoris omnis boni, qui voluit ditare monaſterium veſtrum Reliquia tam ſancta. Ipſe vobis largiatur gratiam imitandi eamdem, voſque conſervet in ſpiritu devotionis: quando autem legetis quatuor haſce lineas, orate pro me miſero peccatore, ut denique omnes inſimul inveniamur in ſancto cælorum regno, collaudantes Deum *, cui eſt honor in ſæcula ſæculorum. Amen. *Atque hæc ab aſteriſco * ſcribuntur in Italico alias originali, Latine, uti & ſequentia:* Ego Fr. Alexandet quondam Petri de Capocchis ſcripſi propria manu, XVIIII Kalendas Septembria 1577, in conventu noſtro S. Mariæ novellæ de Florentia. *Tum rurſus Italice ſequebatur hujuſmodi epiſtola, inſcripta* Venerandæ Matri Prioriſſæ & Monachabus S. Mariæ Angelorum.

C 69 Vobis, Matrea venerandæ, mitto brevem hanc narrationem de Sorore Maria, nunc Matre, & Sorore, atque (ut credo) Advocata veſtra, & Procuratrice apud Deum. Excuſatum me habebitia, quod non adhibuerim omnem diligentiam: ſum enim occupatiſſimus, nec poſſum ſcribere, jamque fini meo appropinquo, & neceſſe habeo recogitare peccata mea. Poteſtis legere Vitam ſcriptam a veſtro Patre Auguſtino: hæc autem ſolum vobis teſtimonio erit, quod ipſam cognoverim, quodqun de ea nihil aliud quam omne bonum teſtari poſſim: vos autem imitamini ſanctos ejus mores, & perſeverate in vita communi ac regulari, numquam permittentes ut illa non ſit perpetua in veſtro monaſterio. Nulite diſcedere ab obſervantia Regulæ, quia hæc eſt ſcala voa deductura ad vitam æternam. Eſtote prudentes in eligendis Confeſſariis & Directoribus animarum veſtrarum: requirite autem diligenter perſonas, non ſolum doctas & probas, ſed etiam expertas in regimine cœnobitico. Vivite in ſimplicitate, numquam curando familiaritatem aut amicitiam qualemcumque: ſed potius eſtote ſolitariæ, & a mundo univerſo abjunctæ. Frequentate ſanctam orationem. Vivite in ſimplicitate & ſpiritu, educantes novitas ac juniores veſtras in ſancta obedientia. Nutrite illas cum diſcretione quoad corpus & animam. Jeſus Chriſtus, Sponſua veſter, ſemper vos conſetvet. Recordamini mei miſeri peccatoris, qui aliud non tequiro, quam ut in Paradiſo fruamur vero iſto angelico inæſtimabilique amore, Jeſu Chriſto & Maria, ſua dulciſſima matre.

& Epiſtola ad Monachas S. M. Angelorum,

permittens ad Vitam priorem,

cum exhortatione ad religioſe vivendum.

EX VITA A. ALEX. CAPPOC. VI

Veſter Servus & Mancipium:
Frater Alexander in Chriſto Jeſu.

70 Sciendum quod noſter Reverendus Pater Fr. Alexander, Prior S. Mariæ Novellæ, qui manu ſua ſcripſit præſentem Vitam noſtræ beatæ Matris Sororis Mariæ, poſtquant aliquamdiu infirmus jacuiſſet, mane in die Sanctæ Reparatæ Virginis & Martyris VIII Octobria MDLXXXI, quæ fuit Dominica; cum denuo communicaſſet ſub horam XII, tandem intra horam XIV ac XV magno cum ſpiritu tranſiit ad veram vitam: cujus etiam nobis gratiam faciat Deus. Amen. *Anno deinde* MDLXXXIII, *prodit Florentiæ typis edita inſignis Vita, hominis (ut apparet) miraculorum gratia & prophetico Spiritu donati, qui obſervantiæ Regularis in*
E *conventu S. Mariæ Novellæ conſiturndæ auctor, ſub finem vitæ electus etiam Prior fuit. Vitam illam ſcripſit Franciſcus Marchi, quam videre ſolum nobis datur hactenus; habemus autem elegantem Epitomen inſertam Diario ſacro Dominicano, quod Neapoli nuper edidit Fr. Dominicus Maria Marchefus: ubi licet nulla fiat mentio Venerandæ hujus Virginis, in genere tamen dicitur Fr. Alexander varios Confraternitates Monacharumque Cœnobia magno cum ſpiritu vexiſſe, in quibus Monaſterium S. Mariæ Angelorum eatenus conſerre dumtaxat poteſt, quatenus extraordinarii Confeſſarii munere in ea functus eſt, ſicut poſtea noſter P. Virgilius Ceparius, aliique ex Societate Jeſu fecerunt. Eſt alioqui ipſum Monaſterium Carmelitani Ordinis: quod neſcio an intellexerit ſatis prælaudatus Marchefus, quando de Sanctimonialibus Angelorum loquens, quibus ultimum ſermonem, fecit* Frater Alexander *in die S. Mariæ Magdalenæ, alt,* noſtræ Monachæ Angelorum.

Mors ejuſdem auctoris

cujus etiam Vita ſcripta laberur.

71 *Eædem Monachæ habent, mihique communicarunt Italicam* Epiſtolam, *de hoc eodem argumento; cui Ordinarius ipſarum Confeſſarius ejuſmodi titulum præfixit ſua manu,* Vita beatæ Matris Sororis F Mariæ Bagneſiæ, ſcripta a D. Hieremia Foreſti, directa ad me Presbyterum Auguſtinum Campi de Pontremoli. *Quam* Epiſtolam, *mutato leviter titulo, Latinam hic accipe; mecumque conſidera, quam ſolidam ac ſapidam pietatem, ex familiariori converſatione tum Maria, hauſerit homo ſecularis, & conjugatus, atque miniſteriis aulicis implicatus, qualis Hieremias iſte fuit: tota enim ſcriptio neſcio quid teneriotis devotionis ſpirat, quam aliorum duorum, licet in ſpiritu valde provectorum.*

A. HIER. FORESTI.

EPISTOLA

D. Hieremiæ Foreſtii, Virgini familiatis, ad ejus Confeſſarium D. Auguſtinum Campi.

Ex Ms. Monaſterii S. Mariæ Angelorum.

EXORDIUM.

TIbi, Pater in Chriſto dulci Jeſu reverendo, ego Jeremias Foreſtii, ſervus inutilis peccator, pacem & gaudium deſidero ſempiternum.

Juſſus ſcribere quæ noverat,

a Poſt feliciſſimum tranſitum, quem fecit per Dei gratiam, quando huic placuit, benedicta illa anima, beata ac reverenda Mater noſtra, Soror Maria Bagneſia; quam confidimus a dulciſſimo Sponſo ſuo Chriſto Jeſu receptam in gloria, inter feliciores ac beatiores animas Paradiſi, tamquam Virginem & Martyrem, propter longam illam atque continuam patientiam quam ipſa exercuit
B tuto curſu vitæ ſuæ, ornatæ & locupletatæ virtutibus ac honoribus cæleſtibus; non poſſem me continere, quin ad laudem, honorem & gloriam Dei, atque ad ſolatium eorum qui præſentem epiſtolam ſunt lecturi, divina aſpirante gratia ac meliori quo ſcio modo, ſcribam aliqua de vita ſua; a te, Pater cariſſime, rogatus & quodammodo coactus in virtute ſanctæ obedientiæ, ejuſque devotionis ac reverentiæ, quam erga ipſam ſemper habui.

plurimis beneficiis obligatus defuncta,

a Quapropter, velut obligatus, licet indignus, ſervus tam venerabilis Matris, quia plurimis annis gratiam & facultatem habui conſerendi familiariter in domo ejus, ubi habitabat cum deneſtiolis ſuis & propinquis; quia ſæpius etiam, præſente Te & D. Camilla ſorore ejus, cum ipſamet collocutus ſum de variis rebus ſpiritualibus, puta de beatitudine cæleſti, fallaciis mundi, miſeria humana, brevi vita mortalium; quandoque etiam de noſtra ingratitudine, & infinita bonitate, benignitate, ac patientia Dei, in diſſimulandis & tolerandis noſtris culpis atque defectibus; alias vero de amariſſima Paſſione, deque viſceralı & infinito amore ſui dulciſſimi ſemperque amabiliſſimi Sponſi
C Jeſu Chriſti, idque totum ad meam inſtructionem, & ad ſalutem alterius alicujus peccatoris ibidem præſentis; ne ipſi tibique ingratus ſim, pro tot bonis monitis & auxiliis ſpiritualibus; atque ut ex parte oſtendam quam vivaciter impreſſerim memoriæ meæ, tum ipſa, tum alias quaſcumque gratias particulares, quas placuit divinæ bonitati ejuſque Sanctiſſimæ Matri impertiri mihi, mediantibus ſanctis orationibus iſtius tantopere dilectæ Virginis ac novæ Martyris; ut, inquam obediam & ſatisfaciam adeo juſto & ſancto deſiderio veſtro; licet in hoc aliiſque rebus omnibus me cognoſcam debiliſſimum inſtrumentum & inſufficiens; utpote nihil aliud quam pugillus cineris aut pulveris aridi; tamen cum Dei auxilio, & virtute meritorum ſuorum, tuarumque ſanctarum orationum, ſpero quod ſcriptione hac mea ſolari Te aliquantulum poſſim; vim mihi faciendo ut brevis ſim, quantum poſſibile erit; & narrando ſimpliciter atque veraciter ea quæ mihi occurrerunt, dum ipſam cognovi, motientem mundo ac ſibi ipſi; quæ inter tot pœnas læta & felix, ſerviendo dulciſſimo Jeſu ſuo, vixit ſemper patiens, crucemque ſuam portans libenter atque hilaritet.

3 Verum quid dico, aut quid promitto? quoſdo bonus ille Propheta & magnus Dei ſervus, cujus nomen indignus fero, in ventre matris ſanctificatus, Deo aliquid impetranti reſpondit; *A a a, Domine, neſcio loqui, quia puer ego ſum*, tantopere ſeſe humiliando. O beatum eum qui humilis eſt! eo quod ſe cogneſcat eſſe in Dei conſpectu puerum, id eſt, ad nihil utilem. Adeo autem grata eſt benigniſſimo Domino hæc virtus ſanctæ humilitatis, ut ei reſpondeat, Placet quod tu te noveris, teque humilies, ſciens quod ex te ipſo neque novetis neque poſſis boni quidquam facere: ſed ego, fili mi, dabo tibi gratiam ad operandum omne bonum quod deſiderabo; ideoque, *Ad omnia quæ mittam te ibis, & quæcumque mandavero tibi loqueris*. Timebam itaque & formidabam, ac temerarium eſſet extendere manum ad ſcribendum de luce deque virtute, quandoquidem *in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*. O Pater clementiſſime & Deus mi, tu qui noſti & potes, quidquid vis & quidquid tibi placet; quique es lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; rogo te, per unigenitum tuum Jeſum Chriſtum, cum omni mihi poſſibili humilitate & reverentia, & ex totis viſceribus cordis mei,
E ut non reſpiciens vilitatem atque indiguitatem meam, gratiam mihi velis præſtare, atque a mente mea expellere omnes tenebras ignorantiæ, in me ex peccatis natæ; ac paupertatem meam magnam taliter locupletate copioſis tui ſancti amoris diviniis, eoque modo illuminate, ut intelligere poſſim quid mihi dicendum atque ſcribendum ſit, & ſicut æquum eſt ad laudem & gloriam ſanctiſſimi Nominis tui, de nova ſponſa tui ſanctiſſimi Unigeniti Sorore Maria; cui tantum gratiæ virtutiſque, quantum tibi placuit, conceſſiſti. Purga igitur obſecro & renova hunc veterem hominem, deinde gratiam ac virtutem dona mihi, Domine, ut poſſim in haſce chartas fideliter referre, quidquid ſcio de hac dilecta & benedicta filia tua, ad laudem ejus, atque ad honorem & gloriam ſanctiſſimi Nominis tui, pro conſolatione fidelium tuorum, ſic incipiendo:

ſegnem ut ad id tantillum humillimam

juvari divinum potes.

PARS I.

De fama Mariæ ad auctorem perlata, & hujus primo cum ea congreſſu.

F ANno Domini MDLV vel paulo ante; cum Romæ eſſem Cancellarius generalis nnius atque alterius Cuſtodiæ felicis recordationis S. D. N. Julii Papæ III, ab hominibus devotis ac fide dignis intellexi, quod Prati atque Florentiæ inveniebantur duæ ſanctæ mulieres Ordinis S. Dominici, quarum una nuncupatur Sor. Catharina de Ricciis *a*, vivitque etiam nunc; altera Sor. Matia, *a* ex nobili & antiqua familia Bagneſiorum (cui hæc magna gratia obvenit, ut ſit ſub ſpeciali protectione S. Frigidiani Lucenſis Epiſcopi, filii *b* Regis Ultoniæ in partibus Hiberniæ) ambæ virtutis eximiæ & vitæ valde exemplaris. Dicebatur etiam mihi quod præfata Mater Sor. Maria, occaſione cujuſdam haud ſatis notæ infirmitatis, lecto decumberet plurimos jam annos, exercita peregrinis accidentibus, & quaſi intolerabilibus cruciatibus: tolerando dolores capitis, ut ſic dicam, continuos; modo autem dolores guttutis & oculorum, modo dentium, aurium, ſtomachi & membrorum omnium; nunc lateribus, nunc renibus patiens, arenas, calculos, catarrhos; in tibiis, in pedibus; ferendo etiam vel ſuffim vel anguſtias pectoris, oppilationem ſuppreſſionemque

An. 1555 Romæ degenti Auctori,

a

b

audit de multis Mariæ morbis,

A ſionemque urinæ; ſæpius vero febrim, aut aliud incommodum valde malum, præter alia faſtidia continuamque paſſionem, interius afflicteotem plus quam eredi poſſet; & præter afflictiones quas tolerabat, occaſione proximorum, & præcipue intuitu honoris divini. Adeo ut miraculoſa omnino res videretur, quod tamdiu remanebat in vivis, evomens intra breve ſpatium temporis modicum quod ad ſui ſuſtentationem ſumebat, quodque ei dabatur a domeſticis, & ipſa cum maxima difficultate trajiciebat in ſtomachum: imo iis ipſis qui illam gubernebant æſtimabatur res prodigioſa, & quodammodo impoſſibilis vita ejus, quam ſciebant adeo paree nutriri. Sæpius autem audivi dici: quod veluti miraculoſe vivebat ex virtute ſanctiſſimi Sacramenti, quod omni fere die mane ſolebat ſumere, de manu ejuſdem Sacerdotis, qui ſibi miſſem dicebat.

perpetua fere inedia,

incredibili patientia,

5 In iſta autem infirmitate, quemadmodum poſtea oculis meis propriis obſervavi, ſemper ſe benedicta Mater monſtrabat hilarem, atque tam ſortem ac ſi nullum omoino malum pateretur, & continuo vixiſſet inter roſas & lilie, in ſumme pace atque lætitia. Hæc audita mihi ſæpius conſolationem attuleruot ſimul & admiretionem, conſiderantl providenriem Dei & euram partieularem circa illam; ioſuper patientiem virgunculæ infirmæ, lecto deB eumbentis per annos ut minimum quadraginta c e quinque, ae tanta cum pmmpitudine & conſtantia ferentis crucem ſuam. Verum non carebat illa ſui dulcis Jeſu ſocietate, in magna domeſticæ rei difficultate, bena contente & teſignata inter ſanctiſſima brachia amantiſſimi ſui Sponſi Jeſu Chriſti; conformanſque ſe ſemper in ejus voluntate, a quo confortabatur & inſtruebatur, in omnibe ad ejus ſalutem conducentibus; ſive per ipſum immediate, ſive per famulos ejus; ut intelligeret gratias quas impertiebatur confidenti in ſe. Itaque ipſa omnia recipiens a clementi manu Dei, ſeque tantis bonis indignam reputans, ut peccatricem & ingratam accuſabat: quippe quæ ſibi videbatur nihil mali ſentire, neque reddere Deo quem debebat fructum & continuam actionem gratiarum; unde ſuſpirabat ad Dominum, eique benedieeos perebat illum veniam delictorum ſuorum.

reſignatione,

humilitate.

Decide Florentiam emigrans,

6 Ego vero talia intelligens, ſui ardentiſſimo accenſus deſiderio cognoſcendi illam, atque in aliC quo miniſtrandi, per ſecreta qoædam privatæ meæ d medieinæ auxilia, quorum efficaciam ſeliciter expertus in aliis eram. Contigit porro, ex Dei beneplacito, ut regreſtus *d* Florentiam cum omni famiD lia mea, ſtabilirem me in obſequio (ſicut noſti) e Celſitudinum *e* ſuarum Sereniſſimarum, ubi magna cum diligentia requiſivi perſonam aliquam, ipſi amicam & familiarem, quæ poſſet ac vellet mihi dare majorem diſtinctioremque notitiam ſanctæ iſtius Dei famulæ. Denique incidi, non exigua mea delectatione & ſolatio, in quoſdam Dei famulos; in quibus plene inſtructus fui circa omnia quæ ſcire cupiebam, de infirmitate & ſancta vita novæ iſtius Martyris & benedictæ Virginis. Multa etiam didici ex proprio ejus medico D. Franciſco Rugerio Aretino, & ex P. Fr. Alexandro Capocchio, illius intimo, Ordinis Prædicatorum Obſervantium, homine ſanctæ vitæ: nec non ex Joanne Nicolozzio Pratenſi, vito perquam ſpiritiali. Speransautem, eorum aliquo medismte, impetrare gratiam videndi ipſam, & in aliquo (ut dixi) ſerviendi; denique apud me ſtatui prædictum Joannem, utpote notæ caritatis hominem, orare, ut aliquando me vellet ad ipſam ducere (ſicut poſtee fecit) io proprium ejus con-

Maria videnda cupidus

adipſam introducitur;

eleve, ubi ſancta infirma tam diu tamque fideliter, deſervieret ſuo ſanctiſſimo Sponſo, in vera humilitate atque patientia. A HIER. FORESTI.

& magna cum devotione,

7 Illuc prima vice ingreſſus, totus quaſi contremui præ reverentia atque devotione: cum propter quoſdam Dei ſervos iſtic repertos, tum etiam propter eltare devotiſſimum ibidem extructum, ornatumque imaginibus Sanctorum & aliorum Reliquiis locuples, ſupra quod tempore ſuo Miſſa celebratur: tota elioqui camera ejus inſtructa erat a ſencta paupertete, & vera ec Chriſtiana ſimplicitate. Subito autem me ſenſi impleri mille ſuaviſſimis odoribus ac pretioſis aromatis; tanteque efferebar lætitia & jubilo tem grandi, ut omnis alterius rei oblitus, libenter mihi elegiſſem hujuſmodi habitaculum in perpetuum, ubi viverem atque verſarer inter tot Sanctos: videbar enim eſſe velut in ſanctuario quodam ſeu oratorio devotiſſimo, ae domo ſanctarum orationum, ubi Deus commorabatur. Tum, facta debita altari revetentia, cum frontem ſigno hominis vete Chriſtiani & aqua benedicta ſignaſſem, in pace Domini ſalutavi Virgunculam ſaoctam, a qua vicifſim benigne atque modeſte reſalutatus ſum. Deinde pro hac prima vice reductus in partem, malui ſilentio uti, quam multa loqui: cenſui enim magis decete eo loci moderatum timorem, quem audecem præſumptionem. Interim obſervavi, quantum potuit ingenii mei debilitas conſequi, omnia quæ prius a diverſis audiverem de ſanctitate ejus deque ſorore &c. Et videos eum quanta humilitate ipſe omnibus obediebat, etiam minimæ ancillulæ, quantoque eum robore tolerabat infirmitatem ſuam, quam etiam dulciter ageret eum omni hominum genere, licet paucis nec niſi domeſticis fere conceſſum erat ipſam videm & alloqui, quæ hominum confortio minime delectabatur; hærebam attonitus totus, ac ſpirituali plenus ſolatio, elare in ee agnoſcendo gratiam ſui Sponſi, qua in majoribus neceſſitatibus ſuis cooſortabatur roborabaturque.

tacitus observat omnia:

multumque adificatur, viſa ejus humilitate,

8 Quaoto gravior atque moleſtior erat morbus, tanto magis moſtrabat virtutem & conſtantiam ſuam; quamvis ipſa ad Deum ſuſpirans, dolere videbatur, quia non credebat ſe talem in patiendo, qualem ipſa ſe optabat; ignoſci ſibi poſtulans ingratitudinem ſuam & negligentiam, atqua dicens, quod non ſerviebat ſuæ divioæ majeſtati ſicut debebat; neque ei reddebat congruas laudes ac gratias, quas tento Domino tenebatur referre, unde F quotidie ſuſcipiebat nova dona novaque auxilia; interius eb illo viſitata, cum dulcedine amoris exterius vero diverſimode recreata; cum majori locro novorum beneficiorum, meritorumque & perfectionum. Quapropter, agnocens totum ſuum eſſe fluere a Deo, per infinitem ejus bonitatem, egebat gratias pro omnibus quæ recipiebat a gratioſiſſima benigniſſimaque manu ejus; item pro cunctis pœnis atque cruciatibus ſuis, omnique auxilio; tacendo autem reverenter, aut loquendo diſcrete, ſemper Deo benedicebat gratiaſqua agebat. Vehementer etiam fui ædificatus ex hac ſancta Virgine, audiens quanta cum gretia & prudentia loquebatur & reſpondebat; quaotaque cum verecundie & diſcretione ab iis quibus jure poterat imperare, exigebat neceſſaria ſibi obſequia; compatiendo ioſirmitatibus alienis, moleſteque ferendo ſi vel minimum quid patiebatur alius ſua cauſa.

diſcretione,

amabilitate,

9 Multum porro emabatur ab omnibus, propter ſingularem ſuam manſuetudinem & magnam benignitatem; quia etiam ipſis volucribus (quaa adeo diligebat, ut videre patientes quidpiam nequi-

A. HIER. FORESTI. ret, nedum morientes) aliisque domesticis animalibus blandiretur atque compateretur. Videbantur autem avieulæ illæ vice versa eidem compari, cum esset in suis pœnis atque doloribus, cantantes ad eam recreandam; alias vero, ne gravius oppressæ crearent molestiam, conticescendo. Inter alia vero quidam cattus suus, videns benedictam hanc Matrem, præ eruciatuum intensione, pluribus diebus nihil omnino manducare, voluit etiam ipse jejunando focius illi esse: nec prius ab ea recessit, quam rediisse ei aliqualem cibi appetentiam sensit: tum vero avicolam unam cepit, ipsique attulit, & masolando quasi dicebat; Ex nunc cibum cape, quis sic placet Deo. Aliæ quoque feles apportabant subiodn ei cibaria diversa: id quod ex ipsamet intellexi, per quamdam comitatem hoc narrante; fecitque ut recordarer multorum Dei servorum, quibus per aves aut animalia prospectum in suis necessitatibus fuit.

ejusdem erga irrationabilia.

10 Simili modo considerabam longam ejus infirmitatem continuosque dolores, & diligentem caritatem Sororis atque Patris spiritualis circa ministerium illius: mirabarque tam hunc quam istam, ætate grandes & virium modicos, debili corpore, sed promptitudine summa, servientes illi: manisque adeo bene ædificatus, tam ex ipsis quam ex omnibus familiæ istius domesticis; ut quidquid de illis audiveram parum esse censerem ad ea quæ propriis oculis hauriebam. Judicabam enim longe majorem ibi perfectionem esse, quam hactenus sciveram aut potueram intelligere: videbarque interius audire vocem dicentis mihi, Ecca in patientia diuturna Jobum, in contemplatione Magdalenam, Martham in ministerio sororis, & in Patre spirituali fidelem custodiam *f* Maximini. Omnes hæ considerationes & delectationes oblatæ mihi fuerunt in prima visitatione, quam exhibui sanctæ isti Jesu famulæ: a qua petita licentia, eo quod jam serior hora esset, recessi; magis quam antea cupidus revertendi, ad iterum videndam illam; meque in omne tempus, cum meis domesticis omnibus, promptissimum offerendi ad quodlibet ejus mandatum: paem autem ei apprecans, optabam ex intimo cordis affectu recipi inter cariores ejus ministros & amicos, ubicumque mei usus aliquis esse posset.

Sororisque & Confessoris promptitudine:

B

f atque discedit cupidus redeundi.

ANNOTATA.

a *Obiit autem* Ven. Catharina de Riccils *anno* 1589, a *Febr. quando de ea inter Prætermissos egimus.*

C *Vita pluries scripta habetur, quæ licet privatim invocetur a multis, non sint fructa; necdum tamen (quod sciam) publicam ullam venerationem habet, aut a quoquam vocatur* Beata, *præterquam in Anno Sancto Ordinis Prædicatorum Dominici de Herre, idque ad 19 Octobr. Neutro die (quod mirum) ejus meminit Arturus in Gynæceo sacro.*

b *Colitur* S. Frigidianus 18 *Martii & potissimum* 18 *Novembr. quando gesta ejus ex Hibernia repetitum ad fabulas relegabimus, cum tota fere ejus vulgata Legenda; & antiquioribus dumtaxat Actis tale nihil habentibus, inhærebimus.*

c *Quod infra num.* 11 *dicit ipsa, non meltum tunc major quadragenaria, id est anno circiter* 1557, *se decennium decubuisse; debet intelligi de postremo decubitu anni* 1547, *post inducias morbi in Habitus assumptione acceptas.*

d *Sequitur ex dictis regressam hanc centigisse anno circiter* 1556.

e *Scilicet* Cosmi I, *Ducis creati anno* 1537, *Magni autem Ducis titulam adepti* 1569; & Eleonoræ de Toledo, Petri *Neapolitani Proregis filiæ: hanc enim primum obiit anno* 1562. *Infra autem num.* 25 *gloriatur Auctor, eodem la gradu (quem tamen non explicat) manisse sub successore* Francisco *annis* 18; *unde intelligitur hæc esse scripta an.* 1587.

D

f S. Maximinus, *ex vulgari ac valde suspecta Legendæ S. Marthæ, creditur totam hujus familiam baptizasse, ac fuisse unus ex* 72 *discipulis, qui postea cum Sanctis furentus ac Lazare scapha inermi a Judæis impositus, in Galliam appulerit, factus ibi Episcopus Aquensis: quæ omnia examinanda nobis erunt* 8 *Junii.*

PARS II.

Spirituales fructus ex colloquiis Mariæ a Jeremia eclati.

Ipsam de sua infirmitate interrogans,

TRansactis exinde diebus aliquot, cum eodem Joanne, regressus ad visitandam prædictam infirmam; vix consuetum ejus enbiculum ingraveram, quin me subito sensi plenum spirituali lætitia, & ardentissimo desiderio ipsi serviendi. Sumpto igitur animo, cum ipsam omnesque præsentes reverenter (ut decebat) salutassem; interrogavi, maxima cum teneritudine & compassione, benedictam Matrem de sua infirmitate, atque de tempore quo sic decubuerat. Illa vero, benigno atque hilari vultu, mihi respondit: Jam inde a pueritia cœpi porrare crucem meam; jamque decem anni sunt, quod lecto affigor: quod tempus ex una quidem parte longissimum mihi videtur, eo quod videam interea nihil boni feciſſe me; nimiumque differri finem hujus periculosissimi exilii mei; ex altera vero parte contentissima vivo, & patior quantum & quamdiu placuerit Deo, modo illi serviam; eo quod cognoscam, mortalem hanc vitam non esse nisi modicam umbram; quæ cito transit, & quasi somnium aut inanis vapor subito evanescit. Sic locutæ obtuli ego porro, prompta ac bona voluntate, modicum istud quod poteram, & grandibus ejus meritis longe inferius, atque infirmitati ejus nequaquam par. Verum illa, quæ libenti animo pariens, nihil sibi videbatur pati, propter magnum amorem quo carissimum suum Sponsum Christum Jesum complectebatur; pleua ejus gratia, noluit denique quidquam aliud a me postulare, quam ut sui memor essem in orationibus quas Deo faciebam. Ut autem postea ex Joanne intellexi, voluit nostri professionem meam atque condùionem familiæ.

E

intelligit decennio decubuisse

eique obsequium offert.

12 Ex hinc sæpius rediens ad eam visitandam, semper eecipiebar dulcissimis colloquiis & efficacibus exemplis, quibus animabat me atque excitabat ad sanctarum virtutum exereitia, Dei famulatum, mei ipsius odium, mundique contemptum; item ad fugiendas peccatorum occasiones, & exercenda opera caritatis, hortando me ad frequentandum eccleſias & orationes, lucrandum indulgentias, orandum pro inimicis meis, obliviscendum injuriarum mihi factarum, ac benefaciendum eis a quibus aliquid mali tulissem; denique ad quodlibet sanctum exercitium & opus Christianæ professionis; retrahendo me a nimia conversatione cum mundanis, atque monendo ut viverem in timore Dei, a quo peterem gratiam ipsum cognoscendi, & robur ad eumdem amandum quam perfectissime, dolendumque de omni ejus offensa, atque ad renovandum vitam vera pœnitentia mediante: quapropter fusebas mihi, frequenter usurpare Sacramenta, per quæ recipitur virtus & gratia ad bene vivendum & bene moriendum.

F

sæpius deinde rediens;

multum ejus monitis profectis:

13 Ad hujusmodi monita cum attentissimus adstarem, utpote salutis meæ cupidus, lacrymantibus

ac

A ac reverentibus oculis aſpicebam identidem in faciem ejus, quæ una inter alias vice apparuit mihi tam gratioſa & clara, coloreque violaceo tam accenſo reſpleadens; ſicut medio vere apparere ſulet candidum lilium, junctum purpureæ roſæ; vel ſicut cryſtallus lucida, ſole ſplendente percuſſa. Quare regreſſus domum, toto illo veſpere atque alias ſæpe, non poteram loqui de re ulla alia, quam de iſta ſancta Virgine; idemque ſoris agebam, quotiea incideram in perſonam timentem Deum & virtutis amantem. Neque fatiari poteram cogitando de illa, quia videbar mihi conſpexiſſe formoſiſſimam & honeſtiſſimam annorum duodecim & Angelici aſpectus Virgunculam; non autem mulierem, ætatis tam provectæ totque annis infirmæ, cum eſſet annorum tunc circiter quadraginta. Notabam etiam eſſe eam ſimplicem & prudentiſſimam in verbis, in operibus juſtam, in mandatis diſcretam, patientem in afflictionibus & morbis robuſtam, fortiſſimam in vincendis infirmitatibus ac tentationibus, humillimam ad obediendum, omatricem bonorum operum, largam diſpenſatricem eorum quæ habebat in pauperes, miſericordem conſolatricem afflictorum ac tribulatorum; cæleſtem in deſideriis, modeſtam & benignam in reſponſis, promptiſſimam ad ſuccurrendum, paupertimam quoad temporalia bona, diligentem in ſervitio ſui dulciſſimi Jeſu, ferventem in oratione, & in divino amore ardentem. Quapropter cum in ea, velut in lucidiſſimo ſpeculo, multa virtus magnaque perfectio appareret; facile erat unicuique ipſam aſpicienti videre clariſſime defectus ſuos proprios; quemadmodum ego ſæpe meas imperfectiones notabam; habens in ea exemplum, occaſionem, atque materiam ſufficientem ad omnem virtutem & diſciplinam.

videt ejus faciem pulcherrimo ſplendentem,

& ſingulas ejuſdem virtutes conſiderat,

B

14 Non equidem ignoro, Pater reverende, quod hiſce de rebus ad te ſcribere, qui ei coe annis ſervivi ſti ac familiaris fuiſti, tantumdem ſit atque aquam exiguo cum vaſe ferre in mare; & quod quantumcumque hiſce foliis inſcripſero, minimam partem retulero earum rerum quæ potuerant de ipſa eum veritate ſcribi: cum tamen dicitur verum, ſive parum ſive multum, ſemper placet gratumque eſt iis, quibus bonus eſt interior guſtus, lumenque ad res divinas intuendas idoneum. Noa prætermittam tamen quin tibi dicam, quod ſubinde inveniens meipſum acediæ ac melancholiæ ſpiritu teneri plenumque diſplicentiæ, ibam ad beatam Matrem conſo-

Pulſatus aliqua tentatione recurrit ad illam,

C lationis cauſa viſitandam, magna ſpe ductus inveniendæ apud eam quietis opiſque. Mox autem atque cameram ejus ingrediebar, notabat illa laborem meum, quantumcumque id diſſimulare nitebatur, oe meam mihi pœnam augeret. Verum, ut erat miſericors & nata ad juvandum, ſtatim cogitabat de remedio mihi faciendo, hia aut ſimilibus verbis me alloquena; Bene veneris; multum certe diſtuliſti venire, ego autem te expectabam magno cum deſiderio, ut emergeres ex tædio illo tuo moleſtiſſimiſque cogitationibus, quibus premitur cor tuum. Sane dicebam hodie noſtris illis, Noa diu eſſe poterit quia veniat noſter Zacharias: vixque hoc dixeram, cum audiens pulſati ad portam, Ipſe eſt, inquam, Zacharias.

& multipliciter relevatur,

15 Tum incipiens mecum loqui de paſſionibus atque faſtidiis meis, ac ſi fuiſſet in medio cordis mei, omniaque arcana mea introſpexiſſet; videns nullum me poſſe formare verbum aut ſignum lætitiæ; ut me liberaret ab ejuſmodi anguſtia tantaque mœſtitia, mutabat ſermonem, & incipiebat loqui de Deo deque vanitate hujus miſerrimi mundi. Erat autem talis ſermocinatio ejus, ut brevi tempore me ſentirem omnino alleviatum ac ſerenatum, diſpulſo quovis mentis aubilo: itaque liber a qua- A HIER. FORESTI.
licumque perturbatione & moleſtia, redibam lætus & hilaris, ſentiens me interius vehementer corroboratum, atque hoc ſolum dolens quod ei jugiter adeſſe non poſſem, & in tam bona ac ſancta converſatione vivere ac mori: taliſque & tanta erat mea erga ipſum devotio & dilectio, tamquam erga amicam tanti Sponſi, ut libenter vitam meam pro ejus obſequio poſuiſſem. Quantumcumque vero magnum erat periculum in quo verſabar, adeo granda tamen erat gaudium & ſolatium quod ipſa loquente percipiebam, ut omnium aliarum rerum ac pene etiam mei oblito, non luberet cogitare de cibo capiendo vel alio quocumque negotio meo. Denique tanta exibat de ejus monitis & colloquiis virtus, ut procul a me fugeret omnis melancholia, omnis mundana cogitatio, omnis carnalis teatatio; & ſubinde fierem inimicus mihi ipſi ac veluti mortuus. Alias, ſanctis ejus exemplis & exhortationibus motus, voluiſſem pauperibus Jeſu Chriſti diſtribuere quidquid poſſidebam; nihilque curans manere nudus, videbar audire vocem interius mihi dicentem; Si velis evadere magnus, & eſſe in cælis beatus; cura humilia ſis in terris, ſanctamque paupertatem amplectere. Alias impellebar ad mendicandum per civitatem, & prædicandum vilitatem meam, & abjectam conditionem ſeu potius ſuperbiam meam, ſtultamque præſumptionem, & omnes defectus, ad majorem mei ipſius confuſionem, majuſque vilipendium.

atque ad virtutem ſtimulatur.

E

16 Equidem exiſtimo, quod quidquid erat in me boni ſanctique deſiderii venerit mihi a miſericordia Altiſſimi, mediantibus precibus iſtius ſanctæ Virgunculæ; certo perſuaſus, quod illa me ſumpſerit ſub ſuam protectionem, quodque ipſa intercedente bis evaſerim a graviſſima & quaſi incurabili infirmitate, cui bumaoitua nullum remedium erat, ad ſtuporem medicotum aliorumque me videntium; cum alius fere ſermo per civitatem non audiretur, quam de me velut a morte redivivo & de ſepuleris reſuſcitato. Quiſcumque autem aliquo pollebat judicio, indubitaater credebat, me ſalvatum fuiſſe, non medicorum opera aut virtute medicinarum; ſed quod per continuas deprecationes bonæ alicujus perſonæ ac Dei famulæ bujuſmodi gratiam obtinuiſſem; quemadmodum in veritate confiteor etiam me credere. Cum enim extremo in periculo verſarer, morbo oppreſſus; videbatur mihi ſpiritus meus deduci ad conſpicienda æterna ſupplicia, ibique intueri Magnates aliquos faciebus velatis; & quod maligni ſpiritus, formas induti humanas, omnimodis fraudibus totum mundum implicabant; ac denique numerum quaſi infinitum mortalium, parum ſibi attentorum, præcipitabant in barathrum infernale.

omnia bona ſua ejus precibus tribuit,

& recuperatam ex morbo letali ſanitatem,

F

17 Hiac egreſſus, videbam offerri mihi feliciſſimum quemdam montem, totum plenum puriſſimis ſmaragdis, topaziis, adamantibus, atque zaphiris; ubi magna eum lætitia intuebar alatos aliquos velut Seraphinos; audiebamque vocem dicentem mibi: Iſte eſt locus ſanctus ac domicilium puritatis. Elevans deinde oculos in ſublime, apparuit illis ſubito beatiſſima Mater Jeſu Chriſti, comitata infinito numero caſtiſſimarum Virginum, omnino ſplendentium, inter quas erant Sanctimoniales nonnullæ, candidiſſimum indutæ habitum ac ſimilem beatæ Martis Sororia Mariæ, quæ omnes velociſſime tranſibant, ſubſilieates ac redeuntes ad glorioſam Paradiſi felicitatem. Ibi deauo ſe mihi monſtrabat Regina cæli, mater ſanctiſſimi Redemptoris, filium in gremio ſtantem teneas, totaque cæleſtibus ſplendoribus circumdata atque Angelicis choris, vultu

poſt inſignem viſionem ægre oblatam.

autem

A HIER. FORESIL. autem hilari ac gratia plenn, ſedens in majeſtate cum innumerabili turba Sanctorum. Quæ eadem ſanctiſſima Mater prius, in eodem morbo, inter alias vices apparuerat mihi, vultu mœſto atque compaſſioone præferente, eum filio mortuo inter brachia. Iſta autem mihi apparuerunt in urgentiſſima neceſſitate atque diſcrimine vitæ, non propter bona quæ fecerim aliqua, ſed ſolum propter bonitatem & miſericordiam infinitam Dei, per orationes Mariæ Virginis atque per interceſſionem hujus ſanctæ ac devotæ ſuæ famulæ, quæ Deum quotidie pro mea ſalute deprecabatur.

PARS III.

Miranda quædam circa ipſam & per ipſam facta

Injuriarum tolerantia

B

58 MUlta poſſem ſcribere de vita ejus doloribus exercita, & de diuturna patientia quam ad extremum uſque diem tenuit; atque in particulari quomodo tulerit ſe vilipendi, male tractari, & injuriis affici, quandoque etiam ab ipſiſmet domus ſuæ ancillulis, quibus vehementer compatiebatur, & ſemper bonum pro malo referebat. Poſſem etiam narrare miraculum patratum in vaſculo vini albi, quod ipſi ſervabant Reverendæ Matres monaſterii Angelorum, vulgo dictæ Monachinæ; & vere Monachinæ ſeu Monachulæ, quia pauperes ſpiritu, ſed multa pace ac gratia Dei divites. Vinum illud ſic corruptum erat, ut neque colorem vini amplius, neque ſaporem haberet, ſed aliud non videretur quam putrida quædam fæculentia. Illæ vero in oratione puſitæ, ne quid cauſa defectus iſtius pateretur incommodi venerandæ Mater noſtra, impetrarunt a Deo, ut vinum bonitati ſuæ priſtinæ, imo etiam meliuri quam antea ſtatui redderunt, tale inſuper quod bibentibus ex eo infirmis nonnullis donaret ſanitatem. In qua oratione Monachæ prædictæ adhibuerunt etiam Reliquias nonnullas R. P. Fratris Hieronymi Savonarolæ Ferrarienſis: & in hoc datur intelligi, quomodo Sancti alios Sanctos juvent adhuc in via exiſtentes.

ſervatum et vinum, ſed corruptum, miraculo reſtitutum.

Auctoris mortalis adjuna,

C

59 Verum quia hæc aliaque miranda multa, tibi, Pater carſſime, nota ſunt ac manifeſta, non ſuſcipiam illa nunc referenda, dimittens ea melius quam ego ſcientibus: ſed narrabo, quod D. Conſtantia Ugolini Peruſina, uxor mea, aliquando viſitans ſanctam iſtam Virgunculam, ſemper ab ea redierit bene ædificata atque contenta: & bonis ejus conſiliis monitiſque inducta, ſtatuerit ſanctiſſima Sacramenta frequentare, mundumque contemnere, dando ſe mortificationi, & multa cum patientia tolerando quaſcumque tribulationes. Quadam autem vice, eum prædictæ Matri revelaſſet faſtidia quædam ſeretius animo obſervantia, iiſdemque remedium poſtulaſſet, citu agnovit quantum id ſibi profuerit. Inprimis autem commemorat, quod eum illi enm mendaſſet ſuum quemdam germanum fratrem, Octavianum de Ugolionis Peruſinum, Militem honoratum, propter quoddam ejus diſcrimen, obtinuerit quidquid volebat. Audi ergo.

commendat ei fratrem,

60 Juvenis iſte, levir meus, recedens a quadam feriei apotheca, ambulanſque per forum civitatis, haud procul a palatio Gubernatoris Peruſini, invaſus ex improviſu fuit a quatnor viris bene lotieatis, & altero etiam Peruſino: miſſaque ad gladium manu ut ſe defenderet, eum ſe omnibus ſimul imparem judicaret, recta ivit in ſuum inimicum: eique impacta ut ſors ferebat cuſpide guttur tranſixit, ita ut in veſtigio corruerit mortuus. Eodemque momento auditus eſt baliſtæ pulvetariæ ſonus: quo excitatus Gubernator cum aliquot ipſius Palatii inquilinis, audienſque rumorem vulgi atque ſatellitii, & ſuſpicans aliquam in populo ſeditionem (maxime propter expulſum ſclopum, & quia res facta erat in area ante palatium) omni alia conſideratione poſtpoſita, emiſit totam familiam ſuam; quin etiam ipſe deſcendit ad principem portam Palatii, cum aliquot Nobilibus domeſticis ſuis, totus iratus vehementiſſimeque commotus: mandavitque ſatellitii publici Præfecto, ut vel comprehenderet reum, ſtatimque morti traderet; vel ſi comprehendere vivum non poſſet, modo quocumque trucidaret. Miſer ergo juvenis, videns non eſſe ſibi relictum ullum fugiendi locum, intravit in domum quamdam, a ſatellitio ſeſe defendens ut poterat. Satellites autem, deſperantes eum ſic capi poſſe, conſcenſo domus tecto, intro ſe miſerunt, undique illum impugnaturi. Tum vero animadvertens longe ægrius ſalvari ſe poſſe, unum jam oppoſitum tam multis; elegit

D

ob eadem in ſui defenſione factam,

captum

ſeſe tradere cuidam ex prioribus civitatis, ibidem præſentibus. Itaque ductus in palatium, arcteque religatus, confeſtim in ſecretum catecrem retruſus eſt, ut Gubernatoris mandatum executioni daretur quam primum, inſtigante quodam theſauri miniſtro valde gratioſo, & animatiſſimo ad vindicandum conſanguineum occiſum.

E

& additum morti.

61 Interea actum eſt cum Gubernatore, narratum factum, ipſe inſtanter rogatus a multis primariæ dignitatis Nobilibus, ut mature cauſam examinare & cognuſcere dignaretur. Mitigata nonnihil iracundia, annuit Gubernator, ut diebus aliquot ſuſpenderetur decretæ mortis executio, eo potiſſimum reſpectu, quod ſatisfactum volebat Nobilibus illis, quorum fidei ſe captivus tradiderat Octavianus, atque io cuſtodiam iverat; ita tamen ut fixus in propoſito maneret Gubernator capitale ſupplicum exigendi. Hoc eum eſſet intellectum, ſcriptum eſt Romam atque Florentiam, pro impetrandis interceſſionibus plurium Principum virorum: quibus aliud profectum non eſt, quam ut in vivis ſervaretur menſes aliquot, ad infringendos conatus adverſæ partis, quæ feſtinabat vitam ſimul & honorem auferre reo. Auditu caſu, ego & uxor mea ſtatim acceſſimus ad vificandam communem noſtram Matrem, remque ut acta erat ei narrandam, eum tanto quantum imaginari ipſe tibi potes mœrore ac ſenſu. Cum ergo intellexiſſet illa, quo in periculo verſaretur levir meus; compaſſione mota, promiſit pro eodem orare, & aliorum orationes poſtulare quoridie. Tam dulcibus verbis, utcunique conſolati, petimus recedendi licentiam; & poſt bebdomades aliquot intelleximus adhuc in vivis haberi captivum, ſed adeo male habitum ut recognuſci amplius vix poſſet: quodque deererum haberet, potius ſuis ſeſe manibus interficere, quam mactandum præbere publicæ juſtitiæ miniſtris, tantum ubique exoſis abominatiſque.

F

ac peſſime habitum;

62 Tum vero rediimus ad Matrem Sor. Mariam, & quo res loco erat narramus: ipſa vero uxori meæ reſpondit: Confide Deo, Suror mea, atque omne deſiderium veſtrum permitte ipſius arbitrio, quia totus benignus & miſericors eſt: ſperate autem quod ipſe liberabit eum, & ſervabit de manibus inimicorum ſuorum. Paucı deinde præterierunt dies, eum nobis ad ſe redeuntibus dixit, fauſta annuntians: Captivus veſter eito, cito, dimittetur ex carcere, & liberabitur: tantum bono animo eſtote. Poſt quindecim circiter dies ſcriptum Roma & Peruſio eſt, a D. Petro-Gentili fratre, & D. Porcia ſorore uxoris meæ, prædictum Octavianum abſolutum ab homicidio eſſe; ſed ad nonnullam partis offenſæ

quem illa dimittendum promiſit,

ſecuta intra 15 dies effectu.

A offenſæ ſatisfactionem, relegatum pro tempore aliquo n civitate: itaque fuit emiſſus e carcere, atque vivit etiam hodie, per Dei indulgentiam meritaque & preces Matris Sororis Mariæ, quibus mediantibus credimus iſtam gratiam n Domino obtinuiſſe, cui pro iſto & alio omni beneficio ſit laus & gratiarum actio.

Auctoris filius arrepto a juvenca furente,

23 Accidit alias ut Julius filiolus meus, audiens in platea magnum ſtrepitum puerorum, domo exurreret, viſurus quid rei ageretur; incurrit autem in ferociſſimam beſtiam, juvencam ſcilicet effuſe currentem, quæque jam alia damna per viam pertraverat, dum clamoribus & concurſatione infectantium agitaretur. Ab hac per cornua apprehenſus puer qui locum effugii nullum invenerat, jactatus in altum fuit ad ſex ulnas circiter, veſtibuſque laceris projectus in terram, nihil tamen læſus in corpore. Spectabat hæc ad feneſtram D. Conſtantiæ mater, cumque alium filium non haberemus, ſicut nec modo habemus, clamans & commendans illum Deo Virginique Sanctiſſimæ, ut mortua conciderit. Quia autem paucis diebus ante commendaverat puerum Matri Sorori Mariæ, placet credere, quod bonitas

illæſus ſervatur.

B divina, intuitu protectionis ac precum illius benedictæ, ſalvum puerum & mali omnis immunem ſervaverit.

Viſitandi ſe matrona interiorem Autum

24 Alias cum quædam Matrona Volaterrana, conſanguinea mea, eſſet in comitatu uxoris meæ, atque antea audiviſſet mira nonnulla de ſancta iſta muliere, imprimis autem de diutina ejus infirmitate, multaque patientia; ipſa, quæ tenebatur peregrino quodam & ignoto morbo, mota fuit magno deſiderio eundi ee viſitaodi prædictam infirmam, ſperans invenire remedium aliquod malo ſuo, aut ſaltem videre ſignum quodpiam ſanctitatis ejus. Hoc, quantum recordor, fine, nec ullo forſan intuitu alio ſtimulata, quamvis non ignoraret quantum bonæ Matri diſpliceret viſitari, non ſolum a Magnatibus, ſed etiam a qualibuſcumque perſonis mundanis; freta tamen ſocietate ejus quæ ſecum erat uxoris meæ, quamque noverat ipſi amicam & familiarem eſſe, fiduciam ſumpſit accedeodi. Cum ergo ad illam eſſet ingreſſa, & occaſionem loquendi dediſſet, ſcivit ſancta mulier adeo bene explicare,

ac ſanctæ exitus Mariæ.

C ac veluti in parabola partem vitæ ipſius ſecretiorumque eogitationum, & earum quibus dudum pulſabatur tentationum, quamvis numquam antea ſibi viſæ; ceſi conſcientiam ejus totam perſpectiſſimam haberet, & ab annis centum eam noviſſet. Poſtea ſermonem inſtituit de rebus ad Deum ſpiritumque pertioentibus: unde illa tota attonita & compuncta fuit; & ſi ex ejus monitis ſanctiſque conſiliis ſciviſſet proficere, res ejus meliorem multo exitum ac ſaluti ipſius conducibiliorem habuiſſent.

Illi acceptæ multa Auctor referens,

25 Poſſem etiam aliquid de me ipſo addere: ſed ne faſtidium alicui creem, ſolum dicam, quod cum benedicta iſta & ſancta Mater me ſuſcepiſſet in ſuam protectionem, exiſtimem omne bonum deſiderium, quo unquem motus fui ad faciendum bonum aut malum fugiendum, & quidquid Chriſtianæ virtutis nnquam Deo inſpirante exercui, obveniſſe mihi ipſa mediante, quæ mihi impetravit n Deo multas gratias, quas numquam merueram; gratias, inquam, non temporales aut hujus mundi, ſed pertinentes ad ſalutem animæ, ipſiuſque Dei honorem & gloriam. Agnoſco ſimiliter ipſius interceſſioni me acceptum referre, qnod remanſerim in eodem gradu atque conditione apud Sereniſſimum Magnum Ducem Franciſcum per octodecim annos, licet interim renovata fuerit Curia tota, & ex albo palatinorum miniſtrorum ſubleti omnes illi, qni ſerviverant ſeniori magno Duci, quem Deus Dominus noſter habeat in æterna cælt felicitate. Ad hanc vero cum ipſa cara Mater noſtra Soror Maria poſt longum laborioſumque exilium pervenerit, confido ſcribere de vita ejus; eumque ipſius caritas jam ſit in gloria; ubi vita eſt ſine morte, gaudium ſine mœrore, & amor undequaque perfectus; concludo, quod quæ me tantopere adjuvit in terria, magis id ſit factura in cælis; ubi ipſam eſſe habeo certiſſimum, idqua per Dei gratiam & bonorum operum ae ſanctæ vitæ merita, pro quibus ſemper benedicatur Deus.

A HIER. PORESTI

de cujus ſalute ante obitum,

26 Unum mihi dicendum ſupereſt, quod cum ab ordinario ejus medico intellexiſſem gravitarem ultimi ejus morbi, quia arti jam nullatenus obediebat natura, omneſque ejus vires exhauſtæ erant annis atque morbis, ſic ut pauci ſolum dies vitæ ſupereſſe ei crederentur; videns nullas ei amplius medicinas prodeſſe, nequidem extraordinariam illam quam ex parte Sereniſſimæ Celſitudinis ſuæ ipſemet attuleram, cenſui actum de illa eſſe, neque aliud reſtare quam continuas pro ejus feliciſſimo tranſitu orationes faciendas. Id enm per triduum facere perſeveraſſem, dum illa appropinquabat morti infirmi corporis, quidam ejus devotus & amicus meus ac

E bene norns, ante ſanctiſſimum Sacramentum conſtitutus, atque pro ea ante & poſt Communionem orans, audivit quaſi vocem interius ſibi dicentem, Fili & peccator, prote ipſo ora, quia tu es pauper & miſerabilis; ipſa vero eſt feliciſſima & beata in cælo: quamvis en puncto temporis necdum erat enimo ejus ſoluta a corpore. Volens deinde idem per iſtos trea dies ad orandum pro ipſa ſe componere, non inveniebat verba; ſed ſolum ſentiebat admirabile gaudium cogitando de illa, acſi pleniſſima ſanitate frueretur, aut potius acſi vidiſſet illam, inter Angelos Animaſque beatas, coram ſummo Deo collocatam in multa gloria; quam divinæ ſuæ majeſtati placuit ipſi retribuere, pro puritate corporis & nitore animæ, longoque martyrio eum tanto patientia in omnibus membris tolerato; ſicuti non omiſit, etiam in hac vita, dare ei omnem virtutem nuxiliumque neceſſarium ejus ſaluti uſque in finem.

interiorem vocem audivit:

ſeque commendat ipſius precibus,

27 Hujus exemplo & ego, & quiſcumque alina ſalutis obtinendæ cupidus, facillime poſſumus diſcero, quomodo tolerandum malum bonumque ſaciendum ſit ex amore Jeſu Chriſti, ad quem omnes

F obligamur; qnomodo etiam debeamus ipſum timere, ipſi obedire, ipſum perfecte amare ſemperque leudare. Ab eodem poſco veniam, omnia culpæ atque impetfectionis meæ, ac perturbati ordinis, qnem tenni loquena ae ſcribens pauca hæc: doleo autem noo potuiſſe me exprimere perfectius, quemadmodnm deſideraſſem, quæ ſcivi & memoriter tenui, de dilecte iſta ejus ſponſa, Matre noſtra cariſſima. Et tu, Pater reverende, exeuſa ignorantiam meam apud altiſſimum & clementiſſimum Deum: ut bonum ac verum quod ſcribere me fecit (nec enim per ejus gratiam aliam habui intentionem, quam ut ſecundum veritatem procederem) vertat ad honorem & gloriam ſuæ divinæ Majeſtatis, ad conſolationem amicorum ſuorum, laudes ejus auditurorum in Virguncula iſta, dilecta filia & cara ſponſa ſua, quæ modo eſt io cælo in gloria ille ſempiterna; cujus rogo participem ipſa me faciat apud æternum ſuum Sponſum, Regem exceiſum ac ſummum Monarcham, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

& ejus ad quem ſcribit.

plus in ſummum ſperat ab ea,

SUPPLE-

SUPPLEMENTUM II.

Ex Revelationibus S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

S. Maria Magdalena Venerabilem Matrem Mociam extaſi,

28 QUa fide & certitudine conſcripti ſint libri, de cebus a Sancta prætitulata dictis factiſque, cum rapta in extaſin divinitus ageretur loqueretur que, ad Proœmium primæ ejus Vitæ & alibi eſt declaratum. Ibidem num. 19 narratur, quomodo Venerabili Matri Bagneſiæ devotiſſima, merita eſt ſæpe eamdem videre in Paradiſo, ac nominatim XI Julii anni MDLXXXIV, *qui fuit poſt obitum* Maciæ octavus. Vidit autem eam pulcherrimo modo, quem obedientiæ impecio adſtricta, his verbis expoſuit: Vidi in Paradiſo pulcherrimum thronum lucis incomprehenſibilis, in quo ſedebat Beata Mater Soror Maria Bagneſia, totu reſplendens & plena ſingularis majeſtatis; & intelleui thronum iſtum eſſe ipſius virginitatem & puritatem, quæ præcipuo ipſi ornamento erat. Vidi etiam quod prædictus thronus ornabatur monilibus pretioſis: atque hæ erant omnes ex animæ, quas ad Deo ſerviendum induxerat, quæ circumeirea ad modum throni ipſum ſtipantes, maximam ei pulchritudinem conciliabant. *Ita Puccianus num.* 19; *qui, cum hæc ipſius B. Magdalenæ verbis deſcribere ſe teſtatur, ſimul etiam indicat, Sanctimoniales iſtas, ante Urbani Bullam, ſine ſcrupulo appellaſſe Matrem Sorocem Bagneſiam cum titulo* Beatæ, *licet earum poſteræ illo nunc abſtineant.*

Vide M. Virgin. jam ante aſſumptionem.

B

an. 1584 21 Julii,

29 *Eadem a Puccino conſcripta Vita, ſed a ſucceſſore Riccenſio, poſt Beatificationem Magdalenæ, anno* MDCXXVI *reformata, & in multis contracta, in nonnullis aucta, narrat diſtinctius occaſionem, qua hujuſmodi viſio Magdalenæ obtigit. Tum ſcilicet, cum juxta votum ab alia pro ſua convaleſcentia factum, feria quadam* VI, *eademque quadrageſima die poſt editam* XXVI *Maji religioſam Profeſſionem, id eſt, die* VIII *Julii (erat enim annus* MDLXXXIV *habens litteras Dominicales* A G) *ipſa Magdalena votum illud per ſe compleret viſitans ſepulcrum* Mariæ. *Ex eadem etiam narratione apparet, quamliber* III *Feriam Sanctimonialibus in bonore fuiſſe, quia tali feria* Maria *obierit: tali enim feria letantium jejunate promittebat pia illa Soror, ſi Magdalena convaleſceret. Et hæc quidem factum pro ſe votum, de viſitando ter ſepulcro, implere cepit ſequenti Sabbato, id eſt,* VIII *Julii: juſſa autem ad aliquot dies ſe continere in infirmaria, iterum eo rediit die* XI, *& iſtam habuit viſionem, quæ refertur etiam in Mſs. excerptis, ad nos miſſis, cum hoc adjuncto:* Intec Monilia prædicta, thronum Mariæ circum ornantia, vidit ſpeculis fulgoris adamantem pulcherrimum (quem intellexit eſſe animam, ab ipſa Matre ad Religioſum ſtatum provectam) hic autem erat admodum candidus, propter ejus puritatem; & ſicut ipſe adamas fortis eſt, ſic fuerat illa fortis ac patiens, in ſuſtinenda infirmitate admodum moleſta. Vidit præterea ipſam Matrem Martam offerre Jeſu omnes monachos monaſterii S. Mariæ Angelorum, alias quidem inſtar florum, alias inſtar fructuum, pro ratione meritorum cujuslibet earum: ita finita eſt viſio.

poſt votum ad eam pro ſe factum;

C

& quidem ornatum animabus aliis ſuis meritis;

30 *Hactenus miſſum nobis Ms. in quo dum notatur dies* XIII *Julii, oportet ut vel in Zifra* 13, *pro* II, *tranſcribenda fuerit creatum, vel eadem viſio bis oblata ipſi ſanctæ ſit; ſemel ſimpliciter, uti narratur a Puccino; & iterum cum adjunctis quæ habet Ms. exemplum: cui ne nimium, quoad numeros ac viſionum ordinem tribuam, facit, quod ibidem præmittantur viſiones alia duæ, quaſi* XIV Junii & V Julii, *in ſimili ſepulcri viſitatione oblatæ, & quidem poſt recuperatam miraculo ſanitatem: quod conſtitere non poteſt cum prædicto numero quadraginta dictum, inter profeſſionem & ſanitatem recuperatam. Quæ mutare placet viſionum ordinem, ſic ut prima facta ſit* XI *vel* XIII Julii; *altera, die* XIV *ejuſdem* Julii, *non autem* Junii; *tertia, die* XV, *non* V, *dicti menſis.* Cum *ergo, juxta correctionem iſtam,* die XIV Julii, ſancta Mater Magdalena, inſimul cum aliis duabus Matribus, proceſſiſſet ad viſitandum corpus prædictæ Matris Sororis Maciæ, eique gratias ageret pro ſanitate, per ipſam venerabilem Matrem miraculoſe recuperata, mediante voto pro ipſa facto, interimque in extaſim raperetur; vidit ipſam in Paradiſo ſtantem ad dextram Jeſu, mediam inter ipſummet Jeſum & Sanctiſſimum Virginem; vidit autem indutam argenteo panno ſubtili atque candido, quem pannum ornabat fimbria ex auro & ſulvo ſerico; auro, propter exaltatem; ſulvo ſerico propter patientiam. In manu habebat palmam ſicut Martyres: eratque pulcherrima ſimul & ornatiſſima.

ſanctam inter Matrem ac Jeſum,

D

31 Similiter vidit Jeſum, e ſanctiſſimis manibus ſuis educentem multas gemmas atque monilia, quibus implebat manum prædictæ Sororis Mariæ Bagneſiæ, pro arbitrio diſpenſandia. Gemmæ porro iſtæ erant colorum quatuor, albi ſcilicet, rubri, violacei, atque ſulvi; albi propter exaltatem, rubri propter amorem Dei, violacei propter humilitatem, ſulvi propter patientiam: quas gemmas eum diſpenſaret, vidit Soror Maria Magdalena, quod multas earum dabat Sanctimonialibus hujus monaſterii, præſertim ex albis rubeiſque; ipſi vero ſanctæ Matri dabat quidem ex omnibus, plures tamen ex prædictis albis rubeiſque. Patri vero Confeſſario monaſterii etiam ex omnibus, ſed plures ex rubeis, violeceis, & ſulvis: vidit etiam quod eaſdem dabat perſonis ſæcularibus, ſed plerafque violaceas & ſulvas. Poſtea conſpexit prædictam Matrem elevari in curru igneo, adinſtar Parcis noſtri Eliæ; & intellexit, currum iſtum ſignificare Caritatem, exercitam in operibus ſpiritualis & corporalis miſericordiæ: quatuor autem ejus rotas, eſſe quatuor Virtutes Cardinales, Juſtitiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Prudentiam, quas ipſa in vita exercuerat: redditiſque Domino multis gratiis, ad ſuos ſenſus reverſa ab extaſi eſt.

bujuſmodi deſcriptiones, varia variis.

E

33 XV Julii, accedens ſancta Mater ad viſitandum corpus Matris Sororis Mariæ Bagneſiæ, denuo fuit alienata a ſenſibus, vidit que præfatam Matrem Sororem Mariam ſtare in Paradiſo ad latus S. Catharinæ Senenſis, ſed loco multum ſuperiori; intellexitque ex Jeſu, quod, licet Soror Maria non ſcripſit ſermones, nec libros compoſuit, neque tam multas animas viſibiliter direxit, ſicuti S. Catharina Senenſis; nihil tamen minus in abſcondito fecerit, exhortationum atque orationum ſuarum virtute, movendo corda hominum: idemque præſtiterit ſuo exemplo, præſertim in diutucoa illa infirmitate, tot annis bilariter tolerata: itaque ſupleverit id in quo S. Catharina ipſam ſuperaverat operando exterius: eo quod multo pluribus anois quam illa vixerit in tantis doloribus, interimque plurimum boni fecerit, Jeſumque amaverit. Similiter vidit, quod Jeſus dedit ei velut aquæductum, ſive fontem quemdam, per quem nobis eadem mediante communicabat multa dona & gratias; nec ſolum nobis in hoc monaſterio commorantibus, ſed etiam aliis multis creaturis: faciensque eoſuetas ſuas petitiones, finem impoſuit huic raptui.

Item locutam aliquot S. Catharina Senenſi,

E

ad diuturna morbi patientiam,

34 Noctu præcedente diem XII Februarii, anni MDLXXXIV *ſecundum Florentinos, nobis vero anno* MDLXXXV *jam inchoato*, in oratione poſitus illa ſubito rapta fuit in contemplationem

an. 1585 12 Febr.

exta-

A extaticam, & oculis mentis ſuæ vidit animam Matris Sor. Mariæ Bagneſiæ; in cælo autem, in médio pectore Verbi incarnati, inſtar pretioſiſſimi lapidis, quo Verbum ſic delectabatur, ſicut oblectatur ſponſus ſpecioſiſſimo quopiam ſui ornatus monili, & intellexit, quod Verbum lapidem illum inæſtimabilem non ſolum geſtabat medio in pectore, ut ſibi in eo complaceret; ſed etiam ut abomnibus conſpiceretur, eſſetque loco ſpeculi omnibus incuntibus, ad cognoſcendas ejus virtutes; puta puritatem, humilitatem, caritatem, patientiam, modeſtiam, benignitatem, & dulcedinem amoris, quo Deum creaturaſque ejus proſequebatur; itaque ſuaviter cogeretur ad ipſam in re quapiam imitandam, & præbendam oblectationem aliquam Deo, ſicuti ipſa præbebat continuo.

in pectore Verbi pro monili locatam.

ipſamque eſſe monaſterii.

35 Contemplanti autem beatam iſtam animam datum eſt intelligere, quod pro ſingulari dilectione, qua Deus hanc ſuam domum complectitur, id eſt monaſterium S. Mariæ Angelorum, poſuerit ſupra ipſam duo Luminaria magna, videlicet ſanctiſſimam Matrem ſuam & Matrem Sor. Mariam, quemadmodum in Geneſi legitur, quod creaſſe Deus, poſuerit in eo duo luminaria, *Luminare majus ut præeſſet diei, & Luminare minus ut præeſſet nocti*). Sanctiſſima Virgo eſt luminare ſolis, quia eſt ſpecialis mater hujus ſui monaſterii, ſub cujus vexillo militamus; unde ſupra ipſum ſpargit radios ſuos inſtar ſolis; atque in die gratiæ, id eſt, in tempora præſenti illuminat animas, in ſuo hoc habitaculo collectas, ut ſecure ambulent per viam Dei; faciens illas cognoſcere inſidias adverſarii, & ſcandala omnia quæ inimici fraudulenti volunt objicere ipſarum oculis ad eas præcipitandas; ipſa vero omnia manifeſtat illiabus ſuis, inſuperque auxilium portigit ad ea amolienda: nec non affectu materno caleſacit ſteriles terras ſeu corda harum dilectarum filiarum ſuarum per ignem divini amoris; atque ita, præſtante ipſa, incipiunt germinare flores deſideriorum ſanctorum, & fructus bonorum operum, atque ſanctarum virtutum. Sublimiori autem longe modo eadem ſanctiſſima mater operatur in iis filiabus, quæ bona voluntate pollent, ſeque in horas ſingulas magis magiſque diſponunt; eo quod in talibus non ſolum ſpiritualiter operetur C prædictos effectus, ſed etiam ceteros omnes atque etiam majores quam ſol operatur in terra materiali.

cui Deipareo eſt luminare majus.

pro luminari diviſim ut conceſſum:

36 Luminare mious eſt Mater Sor. Maria Bagneſia, ſupra ſanctiſſimæ Deiparæ domum poſita inſtar Lunæ. Sicut enim hæc, ſole radios ſubtrahente, lumen ſuum terris commodat; ita beata iſtæc anima, ſiquando Mater Dei, utique Luminara majus, imperfectionibus & negligentiis per earas filias ſuas commiſſis offenſa, retrahit ab eis ſui ſplendoris radios, eaſque relinquit caligine tenebroſa obvolutas; pleno compaſſionis affectu occurrit in ejuſmodi noctis obſcuritate, animaſque defectibus exterioribus ſic obtenebratas illuſtrat, auxilia efficacia portigens ad imperfectiones ſuas agnoſcendum; incitanſque illas ad veram pœnitentiam, ſupplicibus ſuis orationibus cogit (ut ita loquar) Dei Matrem, ad condonandum culpas commiſſas, ingratis quidam, ſed jam pœnitentibus filiabus. Addebatque ipſa Sancta, O ſi filiæ Mariæ poſſint intelligere, quantum ſubſidii ſibi veniat ab iſto Luminari majori, tempore quo in tenebris defectuum verſantur! quantum eo amplius uterentur quam nunc utuntur! Neque ſolum auxilio ipſis eſt in cælo, apud Deum atque Sanctiſſimam Virginem; ſed etiam in ſingularibus ſuarum virtutum exemplis, quæ reliquit in terra, utiliſſima eſt animis Deo ſacratis; ſi tamen iis uti voluerint, operando ex virtute ad imitationem illius. D

37 Denqu autem conſideranas duo illa cæleſtia Luminaria, continuo lumen infundentia animabus Deo mancipatis; intellexit, illas quæ imperfectius intra religioſa cluſtra vivunt, ipſis ſeſe opponere inſtar nubium: quæ licet facere nequeant, quominus ſol atque luna dent lumen ſuum; ipſum tamen retundunt, atque interaipiunt radios eorum, ita ut nequeant conſuetos ſuos effectus operari in creaturis. Animæ enim illæ, quæ ia ſarro loco vivunt imperfectius, non ſolum impediunt operationes, quas in ipſis producerent Luminaria noſtra; ſed etiam in aliis animabus omnibus oſtaenlum ponunt. Multaque cum admiratione dixit: Defectus etiam per fragilitatem commiſſi, ſunt Luminaribus nubea. Sed poſtmodum confortata fuit ad conſpiciendum, quomodo divinus Spiritus, ſtana ſuper ejuſmodi animas, omnes illas defectuum nubes diſpellat; itaque Luminaria ipſa admirabiliter incipiant exercere operationes ſuas, eaſque ad perfectum adducere. Videbat etiam animas quaſdam denſiſſimarum inſtar nubium, quæ neque per lucem ſecundi Luminaris, neque per inſufflationem divini Spiritus diſſolvebantur; & ſine dubio impedirent prædictos effectus, niſi Spiritus ſancti vehementior ventus magno cum impetu eas io partem & angulum all- E quem propelleret; itaque eſſent illæ quidem, non tamen impedirent quidquam, quominus Dei Mater & Anima benedicta ſuperius nominata, vires ſuas exererent ſupra Congregationem totam. Iſtas autem nebulas dicebat eſſe animas, quæ nolunt de medio tolere impedimenta, ut in ipſis poſſit Dei gratia operari, ideoque in ſuis imperfectionibus perſeverant.

imperfectiones verorum Religioſarum inſtar nubium,

illarum benignus radius refringere.

38 Intellexit etiam magna ſua cum voluptate, quomodo Virgo ſanctiſſima omnes illas filias, quæ eligunt ſe Deo conſecrare in ſua hac domo, aſſumat ipſa cum amore ineffabili, & adoptatas parturiat in ſpiritu ante Verbum: poſt parturitionem vero tradat benedictæ iſti Animæ, Matris Sororis Mariæ, quæ inſtar amantiſſimæ nutricis illas educat. Poſt hæc ad ſenſus ſuos rediit plena gaudio, propter protectionem divinam huic ſuæ Congregationi paratam, mediante beatiſſima Virgine, ſimul cum hac venerabili Matre, Deo gratias. *His omnibus viſionibus S. Mariæ Magdalenæ, pertinentibus ad primum a religioſa ejus Profeſſione annum, ſubjungatur alia, quæ uno poſt illam anno ei oblata intelligitur, cum ſcilicet divinitus monita fuit, de inſtante ſibi quinquennali tentatione, quam ipſa Latum Leonam vocavit: eſt tamen in excerptis ad me miſſis primo loca poſita: & ſic confirmor in prænotata opinione, quod ſcilicet, ea mihi ſint tranſcripta, non obſervato temporis ordine. Eſt autem viſio ipſa hujuſmodi, inter Paſcha & Penteceſten anni* MDLXXXV *ipſi oblata, menſe veroſimiliter Maja.*

item Maria ipſi eſſe matrem, Bagneſiam nutricem,

ac denique ante Penteceſten,

39 Dum prædicta ſancta Mater, Maria Magdalena de Pazzis, manebat in ſpiritu rapta, vidit Matrem Sororem Mariam Bagneſiam, habentem in manu multas veſtes albas: quas intellexit notare puritatem; quaſque prædicta Mater deſiderabat valde dare animabus, ipſam puritatem concupiſcentibus & recipere idoneis. Sed quia non omnes, eamdem cupientes, etiam idoneæ eraas recipera, accipiebat ipſa Mater præfatas veſtes, & imponebat lateri Jeſu; ubi dimittentes eum puritatis gradum, quem illæ non erant aptæ reripere; imbuebantur colore virtutis ejus, qua eædem magis indigebant; id eſt, alicui ſiebat veſtis humilitatis, alteri patieatiæ, alteri caritatis, alteri humilitatis, atque ita de ceteris; aliquibus vero,

videt eamdem veſtibus de latere Jeſu ſumpſit, induere Religioſas.

licet

A licet non multis, eadem veſtis in latere Jeſu fiebat purior candidiorque. Ibat autem veneranda Mater, & animas iſtas induebat iſtis veſtimentis; accipiebatque aliquarum etiam cor, ac perquam diligenter ablutum ipſis reponebat. Videbat etiam quod nonnulla iſtorum cordium aperiebat, ut poſſent recipere ſanguinem Jeſu: verum hoc ſolum faciebat eis quæ iſtud rogaverant, optantes ut cor ſuum purificatum, fieret vas idoneum recipiendo ſanguini Jeſu Chriſti. Intellexit preterea Sancta hæc, quod Jeſus tantum ſibi complacebat in iſta ſua famula, quia virgo & adeo pura erat; quodque ſua, divina majeſtas, libentius diſpenſet dona ſua, per illos qui habent in ſe iſtam virginitatem ac puritatem, quam per alios Sanctos; & ideo conſpiciebat, quod per illam Jeſus diſpertiebatur dona iſta animabus, pro quibus veneranda Mater oraverat.

ſpiritque ſanguinem infundere earum cordibus;

40 Poſtea de ſe ipſa intellexit, quomodo voluntas Dei erat ut intraret in Lacum leonum: addeas, ne timaret, quia Verbum ipſo in lacu obumbratorum ei erat; & Virgo Sanctiſſima, S. Auguſtinus, S. Angelus Martyr, S. Catharina Senenſis, & dicta Mater Sor. Maria erga ipſam exercituri officium Abacuc erga Danielem, deferendo cibum ad

intellexit eandem ſibi convenire dotempore,

B refectionem ejus: quodque eidem Sancti cibos illos educturi eſſent ex Divinitate & Humanitate Verbi: & Virgo quidem ſanctiſſima ex ore ejus ſumptura eſcam puritatis, contra tentationem huic virtuti contrariam; S. Auguſtinus, diſtillatum ſuæ Divinitatis, videlicet Sapientiam, qua reficeretur atque confortaretur contra omnes ſimul tentationes; S. Angelus, de manu dextera, juſtitiam atque patientiam; S. Catharina, ex latere Verbi, amorem & contemptum; Mater vero Sor. Maria, humilitatem & caritatem, ex manu Verbi ſiniſtra: his autem alimentis per Sanctos præfatos refecta atque confortata, illæſa evaderet omnes tentationes, ſicut Daniel evaſit dentes leonum. Intellexit etiam, quod ſicut Jeſus, in principio ſuarum omnium actionum, dum inter nos homines mortalis viveret, ſecundum humanitatem videlicet, fuit humiliatus, ſed in fine glorificatus; ſic & ipſa, in principio operationum ſuarum, debebat proſterni atque allidi ad terram; quodque ipſe operationes, quibus vel ab una ſola perſona contradiceretur, deberent primum vilipendi & conculcari; ſed neque glorificandæ forent. De omnibus autem ſit gloria Deo. *Hactenus excerpta, non immediate ex ipſis Revelationum libris, quod maluiſſem; ſed ex quadam inde ſumpta collectione, poſt mortem Magdalenæ, aut etiam poſt ejus Beatificationem vel Canonizationem, prout ſatis indicat titulus* Sanctæ, *in libris ipſa vivente ſcriptis non inveniendus.*

D

pro quinquennali tentatione eam incubando.

E

VIGESIMA NONA MAJI.

SANCTI QUI QUARTO KALENDAS JUNII COLUNTUR.

SAnctus Conus) Martyres Icoñii & filius ejus,) in Aſia.
S. Reſtitutus, Martyr Romanus.
S. Revocatus Martyr, Genuæ honoratus.
S. Maximus Martyr, ex Civitate Nova Iſtriæ Venetias translatus.
S. Gentius, Martyr in Hiſpania.
S. Ctiſpolus, Martyr in Numidia.
B S. Cyrillus,) S. Carellus,) S. Primolus,) S. Sinodus,) S. Venuſtus,) S. Giſſinus,) S. Alexander,) S. Tredentheus,) S. Jocundus,) Martyres Cæſareæ In Cappadocia.
S. Primus,) S. Accidia,) S. Paſſimonius) Martyres in Africa.
Sancti CLIII,) S. Sicimodus,) Martyres Antiochiæ.
S. Baſſus,) S. Venuſtus,) S. Victorius,) S. Pullienus,)
C S. Pontamius) S. Dimetius,) S. Secundinus,) S. Maximus,) Martyres.
Sancti Maritus & Uxor, Martyres apud Græcos.
S. Victor,) S. Scyreneus,) Martyres Romani, Tornaci in Belgio.
S. Cerealis,) S. Theodorus,) S. Antenodorus,) S. Vitus,) Martyres Romani.
S. Maximinus, Epiſcopus Trevirenſis ad Moſellam.
S. Maximus, Epiſcopus Veronenſis in Italia.
S. Buriena Virgo, in Cornubia Angliæ Provincia.
S. Siſinnius,) S. Martyrius,) S. Alexander,) Martyres in agro Tridentino.
S. Maria, Virgo Antiochena.
S. Votus,) S. Felix,) S. Joannes de Aterris,) Eremitæ Montis Pinnatenſis in Aragonia.
Sanctus Eleutherius, Arcani in Latio.
S. Theodoſia, Martyr Conſtantinopoli. E
S. Geraldus, Epiſcopus Matiſconenſis in Gallia.
Beatus Joachimus, Abbas & Inſtitutor Ordinis Florenſis, in Calabria.
Beata Bona Virgo, Piſis in Hetruria.
B. Gerardeſca Piſana, Ordinis Camaldulenſis Tertiaria.
B. Guilielmus,) B. Bernardus,) B. Garcias,) B. Stephanus,) Ord. Prædicatorum.) Ord. Minorum,) Martyres Avinioneti in Occitania ſuperiore. F
B. Raymundus,)
B. N. Prior Avinioneti,)
B. Raymundus, Archidiaconus,)
B. Bernardus, Clericus ilius,)
B. Petrus Arnaldi, Notarius,)
B. Forranerius,) B. Ademarus,) Clerici,)
B. Marquardus, Ordinis Minorum Monachii in Bavaria.
B. Petrus Petronus, Carthuſianus Senis in Hetruria.
B. Andreas de Chio, Martyr Conſtantinopoli.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

SAnctæ Mocræ Virginis repoſitio corporis Remis, *celebratur a Sauſſajo : Vitam illuſtravimus* VI Januarii.

S. Alexander, Epiſcopus Alexandriæ, *memoratur in Ms. Synaxario & Menæis Divionenſibus Mss. atque Martyrologio Arabo-Ægyptio apud noſtros Romæ Maronitas. Acta ejus illuſtravimus* XXVI Februarii.

S. Eigilis, Senonenſis Archiepiſcopi, primum Prumienſis, deinde Flaviniacenſis Abbatis, qui multis claruit miraculis, *obitus (ut quidem videtur) his ipſis verbis, & cum expreſſo titulo* Sancti, *inſcribitur Necrologio Flaviniacenſi ; cujus Auctorem Mabillo fuiſſe exiſtimat Hugonem Flaviniacenſem, qui initio ſæculi* XI *floruit ; ipſe tamen ejus Acta colligens, ſæculo* IV *Benedict. p.* 2, *ſolo utitur titulo* Venerabilis: *alias ejuſdem prætermittendi cauſas vide deductas inter* B *Prætermiſſos, ad diem, quo a monaſticis Martyrologiis refertur.* I Martii.

S. Franciſcæ Romanæ Canonizato, facta a Paulo V anno 1606, *indicatur a Menardo & Ballugemio, Vitam dedimus* IX Martii.

S. Henricus, Eremita in Hetruria, *indicatur in Ms. Florario, & in additionibus Mss. Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Idem forte eſt, qui peregrinus obiit Perugiæ : cujus Acta dedimus* XIII Martii.

Degenus Epiſcopus, in Gallovidia Scotiæ provincia, *refertur a Camerario in Menologio Scotico. Videtur is eſſe, de quo egimus inter Prætermiſſos* XXII Martii.

S. Theodoſia Virgo & Martyr, Cæſareæ in Paleſtina ſub Maximino Cæſare & Urbano Præſide, poſt varia tormenta in mari ſubmerſa, *magna cum ſolemnitate colitur a Græcis in Menologiis, Synaxariis & Menæis, nec non in Martyrologio Arabo-Ægyptio Romæ apud Maronitas ſervato. Acta ejus* C *illuſtravimus* 28 Aprilis.

S. Vinebaudus Abbas, *in Breviario Lingonenſi anni* 1604 *propoſitur hodie colendus, cum Officio* IX *Lectionum, quarum tres priores ſunt ex Sermone B. Maximi Epiſcopi, aliæ ſex contractæ ex Vita, quam dedimus & illuſtravimus* VI Aprilis.

S. Pollio, Lector in Ciballis & Martyr, *indicatur in Martyrologio Hieronymiano, & nudum nomen* S. Pollionis, *primo loco ante alios hujus diei Martyres, in Martyrologiis Mss. Aquiſgranenſi, Auguſtano, & Pariſienſi Labbæi, atque auctario Grevenii ad Uſuardum. Videtur idem eſſe, qui colitur* XXVIII Aprilis.

Suicbertus, Epiſcopus & Martyr in Bethlem, *indicatur a Grevenio in Auctario Uſuardi, atque a Canſio in Martyrologio Germanico : veram nobis ignotus. Eſt* S. Suibertus, Epiſcopus Friſionum & Boructuarinorum Apoſtolus, Cæſaris-Werdæ ad Rhenum ſepultus: *ſed non fuit Martyr. Ejus Acta ut fabuloſa rejecimus* 1 Martii.

Alius eſt S. Suibertus junior, Epiſcopus Verdenſis: *ſed neque hic Martyr fuit ; hujus Acta dedimus* XXX Aprilis.

Gundibertus, *indicatur in Catalogo Sanctorum Hiberniæ Henrici Fitzimon, idemque a Dempſtero in Martyrologio Scotico dicitur fuiſſe* Martyr Remis. *Hinc ſuſpicari licet, indicari* S. Gumbertum Martyrem, *cujus & S.* Bertæ, *conjugis ejus ac deinde Avenaacenſis Abbatiſſæ, corpora aliquando Remis quieverunt, uti diximus ad eorum dies* XXIX Aprilis & 5 Maji.

S. Olbienus, Epiſcopus Aneorum, Martyr, *memoratur in Menæis excuſis & Menologio Sirleti. Alii referunt ipſum* 27 Maji.

S. Titianus Epiſcopus *indicatur in ſcriptis Additionibus Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Dedimus hactenus tres hujus nominis* Sanctos Epiſcopos, Opitergienſem XVI Januarii, Brixienſem III Martii, & Laudenſem VI Maji.

Mille quingenti & viginti quinque Martyres, in Umbria paſſi, *referuntur in Martyrologio Romano, & a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ. Sunt hi relati in Actis* S. Venantii, Martyris Camerini, ob cujus miracula dicuntur converſi. *Eorum ſedecim in hujus Actis nominantur, & ſupra eorum corpora dicuntur condita duodecim altaria. Non negamus quin potuerint multi Martyres paſſi fuiſſe Camerini : ſed non audemus fidem adhibere Legendæ illi, poſtquam examinavimus eam* XVIII Maji.

SS. Paternus & Calocerus *indicantur in Ms. Leodienſi S. Laurentii, & in Ms. Florario : ſunt* eunuchi *uxoris Decii Imperatoris, & coluntur* XIX Maji.

S. Revocatus Martyr, ob ſacras Reliquias, colitur ritu duplici in eccleſia monaſterii S. Benigni Genuæ, *uti latius infra explicamus ad Acta* S. Reſtituti Martyris.

S. Maximinus Epiſcopus *colitur Veſontione in Burgundia. Eumdem recentiores ſcriptores volunt proprium* E *hujus urbis Antiſtitem fuiſſe, illuc miſſum a S. Cajo Papa ante finem ſæculi* 3 : *an recte, ac proinde diſtinguendus a Trevirenſi hujus nominis Epiſcopo ſancto, hodie notiſſimo, quærimus in Appendice ad hujus Acta.*

Chono, *alibi* Chononna, Chononius, & Bono, Abbas Lerini inſulæ, *nunc* S. Honorati, *memoratur in Martyrologiis monaſticis Vvionis, Dorgani, Menardi, Bucelini, eique dicitur ſcripta* VIII *epiſtola S. Gregorii Magni, libro* IX. *Vincentius Barralis monachus Lerinenſis pag.* 286 *ait de eo, ſe, poſt multos labores & vigilias impenſas in evolvendis Mss. Bibliothecæ Lerinenſis & aliis monumentis, nihil certi repetiſſe, præter jam dictam Epiſtolam, & nomen* in quodam pervetuſto codice membrano præfati cœnobii, *ubi inter Sanctos & Proceres inſulæ etiam iſte nominatur ſub his verbis* : Sanctus Chononus ſive Chononius ſeu Chonon vigeſimo nono Maji, flo- E ruit anno 600. *Si hoc per zyfram ita ſcriptum fuit, non eſt pervetuſtus Codex iſte, aut ſaltem ſcriptura recentior eſt. Neque de nihilo eſſe putem quod Barralis non audeat præponere titulum* Sancti *aut* Beati : *quare & nos ab eodem citra præjudicium abſtinemus. Indicamus autem in Kalendario Spirituali anni* 1686, *pro civitate Pariſina & locis circumjectis, poſt hoc die nomen* S. Cononis Lerinenſis, cui S. Gregorius ſcripſit, *nullo addito (ut paſſim alibi ſolet) loco ubi ille ut Sanctus colatur. Quare parum movemur hac auctoritate, monuit Pariſios, collector imprimis curæ fuiſſe, ut perſonæ illuſtres, quibus ſingularia quædam ac familiaria ad baptiſmum nomina ſunt, aliquem ſui nominis Sanctum reperirent in dicto Kalendario : eo igitur prætextu quod ad Gallias Levinus pertineat,* Cononem *iſtum hic poſuit, in alicujus nobilis Cononis gratiam.*

Modvvinus, *apud Mariaanum Germaanum hoc die relatus dicitur a Colgano num.* 33, *in Notis ad Vitam S. Patricii auctore Joceline, quam & nos edidimus ad* 17 *Martii, in qua ille num.* 28 *dicitur*, S. Dunnium, diſcipulum ſuum, Abbatem in Sabhall conſtituiſſe, *quem Colganus opinatur eſſe* Modvvinum.

Brunſeccha Virgo *indicatur in M. Hibernico Tamlachtenſi. Ejus meminit Colganus* 28 *Martii in Notis ad Vitam S. Mochuæ num.* 5, & *dubitat unum ſit ſoror S. Mochuæ, an vero diverſa, & filia Crimthani. Iteram*

ad Vitam

A *ad Vitam S. Kierani num.* 18, *eumdem afferit* ferri in Mug-rea *hoc die* coli, *& memorari etiam in Martyrol. Dungallenſi, Cuthaldi Maguir, & Mariani Gormani, Verum ibi in Vita S. Kierani cap.* 10 Bruneebu *appellatur*.

Moeltalius *refertur in eodem Ms. Tamlachtenſi. Colganus* 12 *Martii in Appendice ad Vitam S. Endei cap.* 7. *ſcribit*, Moeltulium filium Gobnan, Abbatem Aranie Orientalis, deceſſiſſe anno 865. *Sed num is hic referatur, non additur*.

Cumania, filia Alleani in Ard-vladh, } *indicatur in*
Darius, } *eodem Ms.*
Mobeccus, } *Tamlachtenſi.*

Mathildis, filia Fuleonis Regis Hieroſolymorum, Abbatiſſa Fontis Ebraldi Ordinis Benedictini, a Scriptoribus laudata, *quos indicat Arturus du Monſtier in Gynaeco Sacro, cui hanc eam titulo* Beatæ *inſcripſit*.

Ermendrudis, Abbatiſſa in Bonienſi civitate, ſtatim ab obitu ceelum ingreſſa *dicitur, apud Cæſarium lib.* 12, *cap.* 43, *ideoque adſcripta eſt ut* Beata *Menologio Ciſtercienſi Henriquez, Bucelini Benedictino, & Gynaeco Sacro Arturi du Monſtier. Aſt ea ſolum* Vene-
B rabilis *appellatur in Faſtis Agrippinenſibus Gelenii*.

Nicolaus, Abbas XII Villarii in Brabantia, anno 1240 mortuus, *cum titulo* Beati *inſcriptus eſt Menologiis Henriquez & Bucelini. Eumdem abſque hujuſmodi titulo refert Chalemotus*.

Irmentrudis de Milendunck, Anniſtita Dietkirchii, *laudatur a Theodoro Ruy in Animabus Illuſtribus Juliæ, Citvlæ &c. ſed abſtinet is a titulo* Sanctæ & Beatæ.

Ambroſius de Jeſu, *ex Ordine Minimorum, Valentiæ in Hiſpania defunctus an.* 1541, *hodierno die; Vitam habet, cum titulo* Beati Patris, *Barcinone impreſſum Hiſpanice an.* 1618, *poſt S. Franciſcum de Paula Ordinis Inſtitutorem, auctore Petro Jacobo Triſtan: quod ſufficit hoc obitus ejus die indicaſſe, donec major auctoritas confirmet titulum, privata (ut videtur) devotione uſurpatum*.

Electus, Romæ in Aea-exli aut Aſſiſii } Ordinis
C Ludovicus de Sandoval Hiſpali ſæc 13.) Minorum
Petrus de Padulis in Calabria an. 1540 } *relati in*
Bartholomæus in Luſitania anno 1546 } *Martyrol.*
Franciſca Pachieca in Caſtella ſæc. 16 } *Franciſc. Arturi, & Franciſca etiam in Gynaeceo. Cardojus in Hagiologio videtur ad* 1 *Junii agere de* Bartholomæo.

Petrus Billingus Sacerdos, Haretmi a Calviniſtis hæreticis anno 1598 occiſus, *refertur a Raiſſio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii*.

S Hyparius in Ruſuianis *cum longo elogio refertur in Mſs. Menæis Divionenſibus. In aliis & Martyrologio Romano* XVII Junii.

Theodoſia mater S. Procopii, *ut cum aliis duodecim* D *nobilibus Matronis paſſa Cæſareæ, refertur in hodierno Romano, ex Actis filii. Horum fides cum apud nos vehementer vacillet, ob cauſam ſupra unam Maji relatam, aliaſque plenius ſuo tempore exponendas; non audemus illas hic adſcribere numero Sanctarum mulierum, quæ utrum verera fuerint in rerum natura dubitamus. Vereamur etiam, ne ipſum nomen* Theodoſiæ *mutuo ſumptum ſit, ab ea quam ſupra diximus hodie coli a Græcis, Virgine & Martyre Cæſarienſi; aque ac nomen* Procopii, *a certo ejuſdem nominis ibidem Martyre, de quo Euſtbius. De omnibus, quos Acta illa ſuggerunt, ſimul judicabitur* VI Julii,

Septem germani Martyres via Tiburtina *referuntur in Martyrologiis S. Hieronymi, Uſuardi, Adonis, Notkeri, & aliorum. Sunt hi filii S. Symphoroſæ: cum qua dicti filii in Martyrologio Romano & aliis coluntur die* XVIII Julii.

S. Remigii, Epiſcopi Remenſis, translatio tertia *recolitur a Sauſſajo, & in Ms. codice Uſuardi ex Mſs. Floriaco. De eo agendum erit ad ejus Vitam* 1 Octobris.

SS. Agricii & Nicetii Epiſcoporum translatio, *a S. Hildulpho Epiſcopo dicitur facta in Vita S. Agricii num.* 10, *data* XIII Januarii. E
ut S. Nicetius *colitur* 1 Octobris.

S. Clementinæ Virginis & Martyris & Sociarum, Translatio Reliquiarum Mutinæ, *indicatur ex* tabulis Eccleſiæ Murinenſis, *a Ferrario in Catalogo generali, qui addit putari fuiſſe* ex numero Sociarum S. Urſulæ, *proinde ſpectant ad* XXI Octobris.

S. Vulganii Eremitæ obitus, *Monſtrelet apud S. Madelgiſilum notatur in hujus Vita, die ſequenti danda; interim videtur ab aliis confundi cum eo qui, Atrebati defunctus, colitur Lenſi* II Novembris.

S. Dubricii, Epiſcopi Landavenſis in Wallia, translatio *inſcripta eſt Martyrologio Anglicano Wilſoni in poſteriore editione, & ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ. Natalis ejus refertur* IV Novembris.

SS. Blaſii & Demetrii Martyrum inventio in civitate Verulana *indicatur in Annotatis Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. In M. Floriaco legitur* Inventio S. Blaſii Epiſcopi & Martyris. *Hic forſan eſſet* S. Blaſius Sebaſtenus, III Februarii. *aſt umbo* Blaſius & Demetrius Veruliæ *coluntur* XXIX Novembris.

S. Nicolai Epiſcopi Myræ translatio } *referuntur a*
Nicolaus Senior Ep. Myræ } *Petro de Na-* F
Theodorus Epitc. Myræ Martyr } *talibus lib.* 5 *cap.* 65 *& ſeqq. & a Wilfredo: de iis agi poterit ad Vitam* S. Nicolai VI Decembris.

DE S. CONONE ET FILIO EJUS

MARTYRIBUS ICONII IN ASIA MINORE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

De loco, tempore, & Actis Martyrii valde antiquis aliiſque recentioribus, cum Officio Acerris uſurpato, propter Reliquias eo translatus.

XXIX MAJI *Corpora Icanio*

IConium *Urbs eſt antiqua dſiæ minoris, peregrinatione & prædicatione S. Pauli Apoſtoli celebris: cujus in actis Apoſtolorum capite* XIV *tertio fit mentio, poſtea metropolis Archiepiſcopalis Lycaoniæ & Iſauriæ habita, in quarum provinciarum confinio ſita eſt: proprie tamen & paſſim Lycaoniæ adſcribitur in Martyrologiis, ac nominatim* XXIII *Septembris ad memoriam S. Theclæ. Hic vero, tum in Actis præſtitulatorum Martyrum, quam Martyrologiis, accenſetur Iſauriæ. Inde illorum Reliquiæ, incertum quando, in Italiam translatæ ſunt ad urbem Campaniæ Epiſcopalem, Acerra ſive Acerræ dictum, ſub Archiepiſcopo Neapolitano ad Clanium amnem,*

AUCT. D.P *Acerrani translata.*

a Neapoli VIII *M. P. diſſita in via Beneventum ducente. Ibi extat eccleſia* SS. Cono & Conio, *ſeu* Conello *filio*, Martyribus *dicata, in qua prædictæ Reliquiæ aſſervantur; ſolemnemque pront decet venerationem habent die tertia Junii, verosimiliter ob translationem ac depoſitionem iſto die ibi factam. Nomen Patris Græcum*, Κόνων, *poſterior ætas in* Conum *vertit, ex eoque filii, alius anonymi, nomen formavit, ſupponens idem cum nomine Patris fuiſſe, aut diminutivum illius; ſicuti ad* X *diem Maji, agentes de Reliquiis S. Job, Papiam translatis cum corporibus utriuſque Tobiæ, patris, ac filii, invenimus hunc diſtinctionis cauſa dictum* Tobinum *ſeu* Tobiolum. *Et hunc quidem Scriptura tyſtatur patris nomine dictum fuiſſe; de filio autem* S. Cononis *talę nihil habent Acta antiquiora.*

una cum Actis datis Græcolatine ex Mss. uetiquis.

2 *Nos ea Græce invenimus in pervetuſto Codice Vaticano, ſub numero* 866 *fol.* 326 *deſcripta: qualia ſimul cum corpore vidimus allata Iconio in Campaniam, & Latine reddita ſæculo ſaltem* IX *aut etiam citius, prout illa habemus ac damus ex quatuor Codicibus Mss. videlicet antiquiſſimo monaſterii S. Maximini prope Treviros & alio noſtro etiam valde antiquo, tertioque ſed contracteri eccleſiæ S. Salvatoris Ultrajecti, ac denique ex Paſſionali Bedecenſi Canonicorum Regularium in dioceſi Paderbornenſi, quod liberiori paraphraſi ſtylum prioris verſionis corrigit, & ordinem etiam nonnihil mutat, ſicut in Annotatis apparebit. Compendium eorumdem aliquod habet Petrus de Natalibus, ſed loco* Iconii *ponit* Nicomediam. *Sunt illa ſimplici ſtylo, & Græce ſcripta & Latine reddita: imo ſi duo ſola loca* τυπίκας, *videri poſſent ex Actis Proconſularibus ſumpta; poteri proinde fide digna, quam quæ poſtea licentius exornata & interpolata Acerræ fuerunt, atque ad divini Officii formam aptata ſæculo forſan* XIII. *Non eſt quidem antiqua iſthæc verſio, ex omni parte ſincera atque germana: ea tamen uti maluimus, propter vetuſtatis reverentiam, obſervationem defectuum referendo ad Notas, quam novam condere.*

Ex his ſumpta Martyrologii Usuardi die 29 *Maji.*

3 *Fidem hiſce Actis eorumque antiquitati conciliant Martyrologia Uſuardi atque Adonis, utpote ſæculo* IX *ad mediocratem vergente conſcripta, dum elogia inde accepta proferunt. Et Uſuardus quidem his verbis utitur,* IV. Kalendas Junii, apud Iconium civitatem Iſauriæ, ſub Aureliano Imperatore, paſſio S. Cononis Martyris & filii ejus: qui primum ignito ferro ſuperpoſiti, deinde eraticulam prunis ſuppoſitis & oleo ſuperinfuſo conſtanter ſuperaverunt. Poſtea vero tam ſrixorii, quam ſuſpenſionis in equuleo penuriam paſſi, malleo ad extremum ligneo manibus eorum conteitis, in laudem omnipotentis Dei ſpiritum emiſecunt. *Ado eadem fere ſic recitat:* Item paſſio S. Cononis Martyris & filii ejus ſub Aureliano Imperatore, in Iconio civitate provineiæ Iſauriæ, Judice Domitiano. Hic cum eſſet fide præclarus, exhibitus Judici cum filio ſuo annorum duodecim, Spiritum ſanctum in ſe habitare veraci confeſſione manifeſtavecunt. Primum itaque ignito ferro ſuperpoſiti, deinde eraticulam, prunis ſuppoſitis & oleo ſuperfuſo, conſtanter ſuperarunt, inde ſrixorium: inde ſuſpenſi & valido igne ſub eis adhibito, malleo ad extremum ligneo manus contritæ, in laudem omnipotentis Dei ſpiritum emiſerunt. *Similia habent Notkerus, Auctor Martyrologii ſub nomine Bedæ ſuppoſiti, Bellinus, & alii paſſim recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano.*

Dicuntur paſſi ſub Aureliano Imp.

4 *Regnavit* Aurelianus Imperator *ab anno* CCLXX *ad* CCLXXV; *ſed etiam* Aurelianus *alter ſub Trajano*, Comes utriuſque militiæ in Iſauria, Princeps & Imperator *dictus ſæpe invenitur. Etenim ſævitia in Chriſtianos exercenda ſic probatus Trajano fuit, ut ab eo ex Aſia Romam miſſus inventatur*, ad interfectionem omnium Chriſtianorum, *uti pluribus deductum eſt ad Catalogos antiquorum Pontificum num.* 49, *& rurſum ad Ephemerides Græcorum metricas* XXVIII *Septembris, cum ageremus de Charitone Iconienſi Martyre, diſtinguendo ab ejuſdem nominis poſteriore Palæſtinio Abbate. Ideo vehementer propendeo, ut hoc quoque* S. Cononis *Martyrium ad Trajani ætatem pertinere credam*; & Comitem Domitianum, *hic nominatum*, Aureliano *in Europam evocato ſucceſſiſſe, non autem ab eo miſſum fuiſſe: licet Actorum Auctores, æque ac alii quarto quintove ſæculo geſta Martyrum compilantes, confunderint perſonas, & has confundendo etiam temporum conturbaverint characteres. Ceterum utriuſcumque* Aureliani *ætate res acta eſt. Ob ſecuſſum* Cononis *in ſolitudinem, tam interpres quam interpolator Latinus* Monachum *eum vocandum* S. Cononem *credidernnt, ſed excuſandi ſunt, velut ex ſæculi ſui uſu locuti. Nam veri nominis Monachos nemo facile inveniet ea ætate; ſed tales tantum quales faciebat fugiendæ perſecutionis neceſſitas eos, quos etiam tempore ſuo deſcribit Apoſtolus ad Hebr.* X; 38, in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis & in cavernis terræ: *horum autem aliqui, ſolitariæ ejuſmodi quietis amore capti, cum idoneum locum invenirent, ibi cellam ſibi ac manſionem conſtituerunt, Græce* Μονὴ, *quod initium denique vero Monachatui dedit circa finem ſæculi* III: *hic vero ſæculo ſequenti magis magiſque invaluit, & apud Ægyptios primum, ac deinde etiam apud alios ad perfectiorem formam adductus fuit.*

fortaſſe in aliorum lectionem mutando,

& vitam ſolitariam coluiſſe.

Acta recentiora pro Officio & die 3 *Junii.*

5 *Porro acta, quæ ſupra diximus ſæculo* XIII *vel ſerius interpolata ſub nomine* S. Coni, *quo media ætas utebatur, invenimus tranſcripta Neapoli apud Clericos Regulares, in ædibus Antonii Caraccioli, vulgandis Eccleſiæ Neapolitanæ monumentis celebre nomen adepti, quæ contulimus cum Officii eccleſiaſtici inde accepti, & Acerris olim ſolitâ recitari, Lectionibus, Reſponſoriis atque Antiphonis: & ſic collata ſecundo loco edimus; ut tali exemplo moneatur Lector, quantum de genuina ſinceritate amittere ſoleant ejuſmodi omnia, dum per plurium manus ac ſtylos tranſeunt, ſemper aliquid furſuris contrahentia, quod cribo & ſcopa indigeat. Ita hic in fine additur, quod mortem Sanctorum* audientes Featies, qui erant in eorum monaſterio, venerunt eum acomatibus, & tulerunt corpora noſte, & ſepelierunt eos in ſanct. Sion in ipſo monaſterio, tertio Nonas Junii. *Quorum nihil habent* vetera *Acta: Martyrologia autem vetuſta*, IV Kalendas Junii *notant. Bodecenſis Codex, neſcio quare, Paſſionem eorumdem in titulo aſſcribit* VIII Idus Maji. *Ms. Trevirenſe ſub finem ait, quod Commemoratio celebratur* vicesima die menſis Maji, *& ſub tali etiam die Paſſionem contractam habet Codex Ultrajectinus; ſed error librariorum utrobique potuit omiſſum eſſe*, nona. *Neque dubitem quin ſic Acerris fuerit antiquitus ſervatum: ſed poſt illatas Campaniæ a Sarracenis reſtaurataſque a Normannis vaſtitates, videtur nova facta Corporum ſanctorum tranſlatio, cujus cauſa nunc die* III *Junii feſtum celebrari diximus, quando idem referuntur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ & alio Catalogo ejus generali. Talem autem cultum cauſirmat Hymnus, in eo feſto recitari ſolitus hoc tenore:*

quibus conſonat Hymnus ejuſdem Officii.

MArtyr inſignis Cone, quem colendum
Tertio Nonas Junii per orbem
Seimus, & læti meritis honores
Reddemus aſtris.
Supplices audi populos, & aures,
Quas tui fundunt famuli pec aras,
Vocibus præſta, facilis benignas
Tempore Sacro.
Hunc diem feſtum pueri faventes,
Hunc diem caſtæ celebrent puellæ,
Hunc diem feſtum celebremus omnes
Carmine læto.

Urbis

A Urbis hic noster Pater atque Rector,
Laudibus summis referandus astris;
Cujus ad templum veniunt esterva
Ordine longo.
Nam fuit clara genitus parentum
Proln, qui magnis apibus valebant:
Moribus clarus fuit, atque miris
Clarior actis.
Cum vero Calvus haeeratat orbem,
Nominis Christi gravis hostis, atrox
Pestis humani generis & horror,
Cæda cruentus;
Claruit fanctus Conus orbe, sesso
Jam malis tantis, coronandus inter
Milites claros Domini supremi,
Sanguine fuso.
Filius juxta Cononus beatus,
Sanguine fuso meruit coronam.
Morta contempta super astra vecti,
Ambo triumphant.
Supplices clare rogitamus omnes,
Sitis & nostri memores per ævum;
& Deum cæli populo benignum
Reddite vestro. D
Ut salus illi super & salubris
Aer, & fruge gravidus fit annus,
Fertilis totus, gravidus olivis,
Vitibus atque;
Gaudet in latis pecus omne campis:
Sic ad exactos veniamus annos,
Semper hunc sæcrum celebremus hymnum
Carmine læto.
Sit decus summo Domino polorum,
Laus sit & ingens simol & potestas,
Qui suo nutu regit altus Orbem,
Trinus & unus. Amen.

ORATIO. Omnipotens sempiterne Deus, qui dimicantes provehis ad coronam, concede nobis famulis tuis, sanctorum Martyrum tuorum, Coni & Cononi digne solennia celebrare, utque eorum gloriosos triumphos devotis mentibus personamus, ipsorum intercedentibus meritis ad superna gaudia pertingamus. Per Dominum.

B A C T A E

Ex antiquis Mss. Græcis ac Latinis.

ΕΤι κρατήσαντος τὸ βασίλειον Αὐρηλιανοῦ τοῦ τυράννου, ἀπεστάλη Δομετιανὸς ὁ Κόμης κατανῦσαι πάντας προσκυνεῖν καὶ σπένδειν τοῖς μιαροῖς εἰδώλοις. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν Εἰκονίων πόλιν ἡ Ἰσαυρίας, ὑπεβλήθη αὐτῷ Κόνων τὶς σεμνὸν βίον ζῶν, φίλος δὲ Θεοῦ, καὶ κληρονόμος Χριστοῦ, καὶ συνόμιλος Ἀγγέλων Θεοῦ, δαιμόνων δὲ διώκτης, καὶ εἰδώλων καταστρέπτης, βραβευτὴς δὲ τῆς Μαρτύρων. Οὗτος ἐχρημάτισε γυναῖκα, ἀνεχώρησε χηρεύσας, ἔχων καὶ υἱόν· καὶ λαβὼν αὐτὸν κατεδίαιτα ὤκησεν.

Ἀνεδέξατο δὲ τὸν βίον Μωϋσέως, ἐπιπίπτων τοῖς ὕδασιν· καὶ χωρὶς [ὅτε αὐτὴ] οὐ τῇ μοναῖ, πλησίον ἦν τοποθεσίας ῥέων, ὃς ἐπολιόρκει τὴν τῆς γειτνιώσας [οἱ τινες] τῶν ἐπὶ πλημμύρᾳ ὑδάτων ἐπελθόντων, ἀπηδυάτου παρελθεῖν πόρρω. Ἐπιπάντος οὖν ὄχλου, παρεκάλουν τὸν ἅγιον Κόνωνα διανεῦσαι αὐτούς. Ἐπιτιμήσας οὖν ὁ ἅγιος Κόνων τοῖς ὕδασιν, ἔστησεν αὐτὰ, καὶ C ποιήσας ὁδὸν διῆλθον τὸν ὄχλον. Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ἁγίου ἐπὶ τὸ μοναστήριον, καὶ μὴ κελεύσαντος τοῖς ὕδασιν διοδεύειν, ἀνέβρυσε πάλιν, καὶ ἐγέμισε τοὺς πλησίον κώμας. Γνοὺς δὲ ὁ μακάριος Κόνων τὸ γεγονὸς, καὶ συὼν χαμαίζηλος, ἀπῆν ὡρῶν τὸν τοπικὸν, ἐπιστρέψων αὐτὸ τῷ πορεύσαι. Ὅσοι οὖν τῷ Θεοῦ ζῶσιν, ὅσοι πολιτεύονται, καὶ ὅσοι ἀρέσκουσι Θεῷ, καὶ τιμῶνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑποκεῖνται αὐτοῖς οὐ μόνον τὰ ὕδατα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα κτίσις· ἐπλήρωσε γὰρ ὅτος τὸ γεγραμμένον, Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, καὶ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται. Οὐ μόνον οὖν τοῖς ὕδασιν ἐπιπίπτει, ἀλλὰ καὶ τοῖς κτίσμασι κελεύσει τοῖς ἄλλοις δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην ἐπίστευσε Κόνωνι τῷ Θεῷ, καὶ οὐ μόνον φίλος ἀνεδείχθη, ἀλλὰ καὶ συλλειτουργὸς Χριστοῦ· τοιοῦτος ἀρέσκειν τῷ Θεῷ, τοιοῦτος σπανίως ὑπῆρξεν, οὐ μόνον τοῖς ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν οὐρανοῖς.

Τοῦτον ἰδὼν ὁ ὑπηρέτης τοῦ σατανᾶ Δομετιανὸς ὁ Κόμης, εἶπεν, Τὸ σεμνόν σε τὸ πολιᾶς, καὶ τὸ γῆρας εἰς πολλὴν μὲ αἰδῶ κατέστησεν· τοίνυν ὁρᾷς τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ πάντα τὸν οἰκεμένην διαχειρίζοντα, καὶ διατί οὐ

Maji Tom. VI.

REgnante Aoreliano tyranno, directus est Domitianus ad compellendam omnem provinciam, ut vim faceret omnibus adorandi atque colendi nefandissima idola. Dum ingressus fuisset in Iconium *a* civitatem provinciæ Isauriæ, obtulerunt ei hominem, venerabili vita vivantem coram Deo, amicum Dei & cohæredem Christi, confabulatorem *b* Angelorum: qui dæmonum quidem erat insectator idolorum maledictorum, sanctorum Martyrum intercessor. Hic habuit uxorem, & discessit *c* ab ea, castusque permansit habens filium: & accipiens eum, mansit in solitudine *d*.

Adductus ad tribunal ea arcessitus.

a

b

c

d

a Ambulavit enim in viis Moysi, increpans fluctus, faciens mandata Dei. Erat enim ibi prope ipsum locum fluvius *e* torrens, quo nullus poterat de vicinis locis, a moltitudine aquæ, transire. Appropiante vero populo rogabant S. Cononem, ut eos trans-fretaret. Increpuit S. Conon aquam, & statuit eam, & faciens viam aduxit eos. Descendente vero S. Cononе in monasterium *f* suum, jubens aquis ut non currerent ossua ad tempus: deinde implens eas inundavit plurimas provincias *g*. Cognascens sanctus Conon quod factum fuisset, pergens venit apud flumen, jubens ei ut ita cursus ajus esset secundum misericordiam Dei: unde usque hactenus omnes ibi placentes Deo lætantur ab eo, & subjecta sunt ei, non solum aquæ, sed & omnis terra ipsa. Completum est enim quod scriptum est: Quoniam si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transi, & transiet. Non solum, aquis imperat, sed & *h* fluctibus jubet. Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam: credidit sanctus Conon Deo, & non solum amicus Dei vocatus est, sed coheres Christi factus. Hi placent Deo & hi militant *i*, non solum in terris, sed & in cælis.

e

Ubi decurso, fluvii cursum sistere;

f

F

g

h

i

3 Videns *k* hæc minister diaboli Domitianus Comes, dixit: Venerabilem senectutem *l* tuam in multam verecundiam perduxisti, qui non respicis Imperatorem & omnem sanctum *m* lætantem *i* & cur sic in ista mansione falleris? S. Conon dixit,

k

l

m

EX MSS. *de quo interrogato vita rigore interrogavit,*

Qui cum Deo vivunt, in hoc schemate ambulant, ut ego: oportet enim eos per multam tribulationem introire regnum cælorum: nam qui coram hominibus vivunt, schema habent in pulchris vestibus ambulantes: ego incipi properare cruci Christi, ut quę ad tempus sunt peccata remittat mihi, qui hæc judicabit. Domitianus Comes dixit, Judicasti vitam finire? S. Conon dixit, Judicavi quantum ad homines complere, & cum Christo quidem habitare.

& Christum confessus,

4 Domitianus Comes dixit: Credo te impium esse diis: quid stas? primum religionis tuæ
n honorem enarra. Monachus n es, aut Diaconus? S. Conon dixit; Vivo coram Deo, adorans Christum, exultans sancto Spiritu: ego enim indignus laicus sum, qui vero innituntur dignitati illi in Cristo lætantur. Domitianus dixit, Uxorem habuisti? S. Conon dixit; Revera: sed paucum tempus vixit mecum, & modo cum Christo est. Domitia-
o nus dixit, Volo cum o scribis vitam tuam cognoscere: filios habuisti? S. Conon dixit: Habeo filium, & hunc me oportet tuis præsentare aspectibus. Domitianus dixit; Et ipse impius est diis? Sanctus
B Conon dixit: Qualis radix, tales & rami sunt: nunc ergo venire jube eum ante conspectum tuum. Domitianus Comes dixit: Præsentetur & filius ejus. Officium dixit: Præest luminibus tuis. Domitianus Comes dixit: Quot annorum est filius tuus? S.
p Conon dixit: Duodecim p, & expertus in lectionibus, & mundo renuntians, dignus fuit sortem accipere Martyrum: sed rogamus ne compendiose nos ad sententiam perducens, finem velis dare: sed citius nos per singula tormenta transire fac & plagas, ut ego dignus sim ingredi regnum cælorum.

nec persuasum dari immolare,

5 Domitianus Comes dixit: Quid ergo? Vultis credere diis & sacrificare eis? an non? Mihi enim jussum est ab Imperatore, qui non consentiunt immolare diis, sententias in eos diversas pronuntiare. S. Conon dixit: q Stulte & omnium ho-
q minum impiissime, non tibi dixi, fac quod vis? Domitianus Comes dixit Ministris, Incendite ferros
r s *r*, & ponite super eos. S. Conon dixit; Veniant *s* id me diu sententiæ tuæ, & tunc videbis virtutem Christi. Domitianus dixit, Per ignem vos extricabo. S. Conon dixit: Quod vis fac. Domitianus di-
t xit: Craticulam incendite, & mittite oleum per angulos ejus, & carbones succendite; & jactate eos super craticulam: S. Conon dixit: Pridem tibi dixi, Si qua sunt tormenta, ostende. Domitianus dixit; Revolvite eos supra ventrem suum, ut ardeant. S. Conon dixit: Credis, quia non cogitamus de igne tuo? Domitianus dixit: Succendite frixorium, & mittite eos ibidem, forte vel nunc contingat eos ignis. S. Conon dixit: Quid est istud? Illuduot
u ministri; non calefecerunt frixorium bene. Domitianus Comes dixit: Tollite eos de t tygano, & suspendite eos u fingillatim; & supponite illis ignem validum, ut statim animam tradant. S. Conon di-
x xit: Ignis tuus nos non tetigit; nam de tuo x incendio nos gaudemus.

ut omittat tormenta superiora ipse ac filius

6 Domitianus dixit: Malleum ligneum affertę, & manus eorum conterite y. S. Conon dixit: Non erubescis, quod duo servi Dei, omnem superbiam tuam confregerunt, & victoriam diaboli vetaverunt? Et hæc dicente S. Conone, vox venit de cælo dicens: Ite sortes Athletæ Christi, quibus seculum

τὸς ὁ τοιοῦτος πλάνης διάγειν; Κώνων εἶπεν. Οἱ χ̄ς̄ D
Θεοῦ ζῶντες, οὐ δύνανται ὧδε διάγειν· διὰ γὰρ
αὐτὸς διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ χ̄ν̄ ἀνθρωποι ζῶντες, ὧδε διά-
χουσιν, καὶ ὁ μαλακοῖς ἱματίοις διάγειν. Τοιγὰρ
μᾶλλον αἴτουμαι συγκαυχᾶσθαί σοι τῷ σαυρῷ τοῦ Χριστοῦ,
ἢ σωρὸς ἁμαρτίας ἀπόλωσιν ἔχειν ἁμαρτίας· ἀπόλωσιν δέ σε
μὴ δικὰ σωτῆναι με ἀνέλῃς, ἀλλὰ χ̄ς̄ μέρος φαίδρὸς
μοί τὸς βασάνους, καὶ τὰς πληγὰς ἐπιδέξεως, ἵνα κἀγὼ
διὰ πολλῶν θλίψεων καταξιωθῶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Ἔκφρων γὰρ τοῦ ζῆν
ἀπαλλαγῆναι; Κώνων εἶπεν· Ἔκφρων τοῦ ζῆν χ̄ς̄
ἀνθρωποι πληρῶται, καὶ σωὶ Χριστῷ τολιτάδεσ.

Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Νομίζω σε ἀσεβῆ τοῖς
θεοῖς τί δέ ἔθα ὁ τῇ ἀσεβεῖ θρησκείᾳ, Πάντες, ἢ
Δίκων; Κώνων εἶπεν· Ἔζηκα χ̄ς̄ Θεοῦ προσκυνῶν τῷ
Χριστῷ, καὶ ἀγαλλόμενος τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὢν ἁμαρτω-
λὸς καὶ λαϊκός· οἱ γὰρ καταξιωθέντες τοῦ ἄχθους
αὐτοῦ σωὶ Χριστῷ ἀγάλλονται. Δομετιανὸς Κόμης
εἶπεν, Γυναῖκα ἔσχες; Κώνων εἶπεν, Ναί, ἀλλ' ὀλίγον
χρόνον συνέζησεν σὺν ἐμοί, νῦν δὲ σὺν Χριστῷ ἐστι. Δο- 8
μετιανὸς Κόμης εἶπεν· Βάλομαι χ̄ς̄ ἀκρίβειαν γνῶ-
ναί σου τὸν βίον· Τέκνα ἔσχες; Κώνων εἶπεν· Ἔχω υἱόν, E
καὶ τοῦτον παραστῆναι με δεῖ τῷ βήματί σου. Δομετιανὸς
Κόμης εἶπεν· Καὶ αὐτὸς ἀσεβὴς εἰς τοὺς θεούς; Κώνων
εἶπεν· Οἷα ἡ ῥίζα τοῦ δένδρου, καὶ οἱ κλάδοι παπαι· οὐ-
δὲν κέλλσον αὐτὸν παραστῆναι τῷ βήματί σου. Δομε-
τιανὸς Κόμης εἶπεν· Παράστησον αὐτὸν χ̄ς̄ ὑός· Ἡ τάξις
εἶπεν, Πάρεστι τῷ βήματί σου. Δομετιανὸς εἶπεν· Πό-
σων ἐστὶν ὁ υἱός σου; Κώνων εἶπεν· Δώδεκα ἐτῶν ὑπ-
ῆρχεν· Ἀναγνώστης, καὶ τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ ἀποτα-
ξάμενος, καταξιώθη τοῦ κλήρου λαβεῖν τὴν Διακόνου.

Δομετιανὸς εἶπεν· Τί οὖν βάλεσ θυστέρχεσθ
τοῖς θεοῖς, καὶ θύειν, ἢ ἐγὼ γὰρ ἐκελεύσθην παρὰ τοῦ
Αὐτοκράτορος, ἵνα μὴ τοὺς θεοὺς θύειν τοῖς θεοῖς ἀ-
μωμήτους διαπόροις αἰτίζων. Κώνων εἶπεν· Ἀτρέμισον,
καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀσεβέστατε, ἵνα εἶπόν σοι, Ποίους θ
θέλεις; Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· κρούς τὸς ὑπηρέτας
αὐτοῦ, Ἐκκαύσατε τάχιον, ἐπίθετε αὐτὸς ὑπεράνω αὐτ.
Κώνων εἶπεν· Διὸς τοῦ ὑίστου τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ
γνῶτε δύναμιν Χριστοῦ. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Διὰ
τοῦδε ὑμᾶς ἀναλίσκω. Κώνων εἶπεν· Ὁ βάλεις τοῖς· J
Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Ἐκκαύσατε ἐχάρας, F
ἔλαιον χ̄ς̄ μέρος εἰς τὰς ἀνθρακιὰς ἐπιζέοντας, ἐπιρίπ-
ψατε αὐτὸς ἐπάνω τῶν ἐχάρας. Κώνων εἶπεν· Καὶ πρὸ
τούτου σε πεῖσαι, ὅτι εἴ τινας ἐπαχθῆναι ἡμιελίας ἔχεις,
ἐπάγαγε. Δομετιανὸς εἶπεν· Στρίψαντες αὐτὸς χ̄ς̄ τ
γαστρὸς ἐπικαύσατε. Κώνων εἶπεν· Πέπεισται ὅτι μὴ αἰ-
θανόμεθά σου τῶν πυρῶν; Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν·
Ἐκκαύσατε τήγανον, καὶ ἐμβαλόντες ἔλαιον εἰς αὐτὸ
ἐπιρίψατε αὐτὸς εἰς τὸ τήγανον, ὅπως χ̄ς̄ οὗτοι ἅψηται
αὐτὸς τοῦ πῦρ. Κώνων εἶπεν· Τί ἐστι τοῦτο, κατακαίσῃς
σοι ὑπηρέτας, καὶ μὴ ἐθέρμανας καλῶς τὸ τήγανον;
Δομετιανὸς εἶπεν· Ἄρατε αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τηγάνου, χρε-
μάσατε αὐτὸν χ̄ς̄ σουβλίου, καὶ ὑποκαύσατε αὐτὸς ὑμ-
μυπόνως, ὅπως ἀποστηγῶσι. Κώνων εἶπεν· Τὸ πῦρ σου
οὐχ ἥψατο ἡμῶν· ἐν τῷ κατὰ σοῦ σοφιζομένῳ.

Δομετιανὸς εἶπεν· Ξύλινον σφῦρα τοὺς χεῖρας αὐ-
τοῦ θραῦσαι. Κώνων εἶπεν· Οὐκ αἰχμώλωτοι δοῦλοι
δοῦλοι τοῦ Θεοῦ πέπεισται τῶν ὑπερηφάνων ὑμῶν ἐθλα-
σεν, καὶ τοὺς τυραννίδας ὑμῶν καθῄλυσεν. Καὶ τοῦτο
οὐκ ὀκνοῦσι τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κώνωνος, φωνὴ ἐκ τοῦ ὑψη-
λοῦ

A νῦν ἐγήνετο λόγοις αὐτοῖς· Ἀπέλθετε οἱ χριστοὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, ὧν ὁ βίος ἄγγελος, ἐ ὁ τρόπος πλέος, καὶ ζωὴ ἐ οὐρανός· περιφορεῦσι τοὺς τάφους, ἐδεκτικοὶ τοῦ νίκους καὶ τοῦ σταυροῦ. Καὶ τοῦτο ἡ φωνὴ· οὐκ ἔχθησης, οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἀναπέτασης τὸ ὄμμα αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανόν, προσηύξαντο ἐπὶ ἱκανόν· ἐ ποήσαντες τὴν τοῦ Κυρίου σφραγῖδα, ἀπέδωκαν τὰς ψυχὰς ἐν τῷ βήματος. Καὶ ἐκ τοῦ φόβου ἀνέστησ ἀρχὼν ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἐλθόντες οἱ ἀδελφοὶ ἔλαβον τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, ὑπὲρ χρυσίου καὶ λίθου τίμιον πτιμησάμενοι, ἐ ἔθαψαν αὐτὰ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν, ᾧ ἡ δόξα ἐ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

e *Passim* Myconium Heſeurius, *vel etiam* Heraulſæ, *habent Mss. noſtri*; *ſed evidens ſphalma correxi*; *non item in Græco, mutavi hunc in hunc*. *Licet enim alii omnes ſic ſcribant*; *notat tamen Stephanus de urbibus*, *antiquam ibi fabulam circumferri de lutei imaginibus*, *ad gentis humanæ viliorationem ibidem poſt diluvium formatis*, *unde urbi nomen adhæſerit*; *quod proinde*, *inquit idem Stephanus*, debebat per dyphthongum ſcribi, διὰ τοῦ ει, ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πηλοῦ.

B b *Ms. Bodecenſe longiori paraphraſi*. Miſit apparitores ſuos, ut comprehenderent aliquos Chriſtianos, quos ſibi obletos crudeli vexatione torqueret; e quibus fidelices miniſtris ſuis obletus eſt ei poſt aliquot dies.... Conon.... Conſabularis Angelorum.

c *Idem Ms. melius*, ea mortua receſſit: *Græce enim ad verbum eſt*, Cum habuiſſet uxorem, eiduus factus receſſit, *ſcilicet ab orbe*... & privatim, *ſeu* ſolus, habitavit.

d *Totum ſequ. § in Ms. Bodecenſi, hinc exemptum, & ad finem ſic relatum invenio*: Legitur de hoc beato viro laudabile quoddam & memoria dignum miraculum, quod per eum Dominus oſtendit, cum in ſolitudine, ſicut prædiximus, habitaret. Erat *&c.* *Atque hoc unum ex duobus punctis eſt*, *quod uti ex Actis Proconſularibus haberi non potuit*, *ita per vulgi traditionem acceptum univerſi eſt fidei*, *præſertim quod circumſtantias aliquas*. *Similiter non magni facio vocem*, *quæ Martyribus in fine ſuis agentis infra dicitur de cælo lapſa*: *quia id in primæ notæ Actis inſolens*, *in aliis autem levioris notæ tam frequens eſt*, *ut fides haberi prudenter nequeat*.

C e *Lycaoniam quam longa eſt percurrit*, *& Iconium alluit fluvius*; *qui eandem una cum pluribus aliis minoribus rivis*, *in Aſcanio lacu ſe perdit*: *ex quo deinde lacu*, *per ſubterraneos meatus*, *videtur Mæander procedere*.

f Monaſterium *in Vitis Patrum ſæpe ſumitur pro cella eremitica*, *unum aut duos dumtaxat capiente*; *idque ſecundum proprium vocis etymon*: *quod uſus poſterior deflexit ad cœnobia plurium ſignificanda*.

g *Græca multo clariora & alio prorſus ſenſu ſic reddenda ſunt*. Regrediens porro Sanctus in cellam ſuam, cum non juſſiſſet equas progredi, retrorſum abeuntes illæ, implecterunt vicinos circum vicos: quod B. Conon recognitans, & ſciens quod factum eſſet, venit iterum ad fluvium, jubens ipſum procedere, *ſolito ſcilicet curſu & alveo*; *contra quam interpretes intellexerunt*, *eam vicorum illorum commodum fuiſſe*, *quod erat damnum*, *niſi permiſſus naturali ſuo fluxui vivus fuiſſet*. *Si aliter olim Græcus contextus olim habuit*, *tunc forſitan a natura fluvii*, *eo lacu quem dixi abſorpti*, *ſumptam occaſionem tribuendi miraculo*, *id quod erat a natura*: *& ſic prioribus conſentiens Ms. Bodecenſe dicit*, *quod Sanctus fluvio præcipit*, *ut arrepti curſus itinera de reliquo ſemper obſervaret*; *ut videlicet*, *quod hactenus ipſi*

EX MSS. ceſſum, & curſus fortior, & vita in hominibus bona fuit, & coronati roſis, & ex pugna honorati, nunc in cœlis voe habitare oſtendite victo diabolo. Et iſtam vocem audientes ſancti Dei Martyres, ſuſpicientes oculis in cœlum, diutiſſime orationem facientes, *in* Domino tradiderunt ſpiritum ante tribunal. Et præ timore exurrexit Comes Domitianus de throno: & venientes Fratres ſuſtulerunt corpora ſanctorum Martyrum, ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: & ſepelierunt ea, laudantes Dominum. *ſpiritum in oratione reddunt.*

Martyrizatus eſt Sanctus Conon cum filio ſuo in Iconio Iſauriæ proeincia, ſub Domitieno Comite. Commemoratio celebratur vigeſima die menſis Maji, regnante Domino Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

E h *Idem Acta* ſed & terræ, quæ ſe ad imperium ejus mebiem præbuit: *Græcum*, ſed omnia etiam creaturæ.

i *Græce eſt*, Hi imperant, *velut Duces militibus ſuis*, non ſolum iis quæ in tertis ſunt, ſed etiam quæ in cælis.

F k *Græce*, Hunc videns, *& mollis*, *quia ſic apparet*, *antiquo tantum inſertum poſſe miraculum illud fuiſſe*. *Idem cum agnoſceret paraphraſes Bodecenſis*, *malæ illud eo tempore loco*, *ubi imponunt interrumpebat*, *cupiens formorem*; *& referre ad calcem*.

l *Græca rectius*, Venerabilis, ejnitiæ etque ſenectus, cui in tui venerationem me adducit. Igitur, ſi des *&c.*

m *Immo*, & mundum univerſum, *ut eſt in Græco*; ſecundum ſæculum *ſcilicet*, *ſicut eſt in Mſ. Ultrajectino*.

n Πάπιας, *non* Monachum *ſignificat*, *ſed* Papam, *id eſt* Epiſcopum *vel* Sacerdotem, *quod magis quadret alteri parti interrogationis*; *& hoc videtur Bodecenſis paraphraſtes atque emendare voluiſſe*, *ſcripſit*. Monachus es an laicus? *& deinde reſpondet*, Vocor quidem laicus, ſed profeſſione ſum ſolitarius. *Idem omiſit priores omnes reſponſiones & interrogationes.*

G o Ἀκριβείαν diligentia. *Ms. Bodec.* Volo evidentius F cognoſcere vitam tuam.

p *Græce*, Cum eſſet annorum duodecim factus eſt Lector; & ſæculari vitæ renuntians, dignus fuit ſortem Diaconi accipere.

q *Ms. Bodec. ſic extendit reſponſionem*: Sive, Imperator tuus juſſerit, ſive voluntatis propriæ malevolentia ſuggeſſerit, excogite quotquot pœnarum genera poſſis & excrucia nos quantum volueris; certiſſime ſciens, quod nec minis nec blanditiis tuis provocati poterimus negare nomen Domini Dei noſtri.

r *Idem Ms. & Ultrajecti*, laminas ferreas. *Forte ſſe. propria Iſaurorum lingua*, laminæ ferreæ dicuntur *aliis Græcis ignota voce*.

s *Græce*, Profer in medium inſtrumenta tortoria.

t *Etiam in Ms. Græco* τὸν Τύμνον, *ſonet. tantum ſcriptum erat* Τίγνον, *quod uſitatum alias eſt*, & Sartaginem *ſignificat*, *prout habetur in Bodec.*

u *Græce* κατὰ σφυρῶν, per malleolos pedum; & τὸν καπνὸν, & fumum ſubtus excitate.

x *Ibid.* Et fumum tuum non curamus.

y *Græce eſt*, Serta linguæ manus eorum amputate, *& ſic habent Acta recentiora*, *Ms. Bodecenſe antiquis*

EX MS. NEAPOL. *Actis inhæreas, addit:* Quod cum a miniſtris crudeliter fuiſſet impletum.

2 *Hactenus Græca, nec plus habet Ms. Bodecenſe aut Viterbienſium: videtur autem pro* Vigeſima, *legendum*, Vigeſima nona.

ACTA RECENTIORA

Ex Ms. Neapolitano & Officio Asserano.

4 *S. Conus morum auctor,*

TEmporibus *a* Aureliani Præfecti erat quidam vir, nomine Conus, magnus ac timens Deum in civitate Iconii, habens conjugem fidelem in Dominum qui in tantum ſuperæ patriæ erant accenſi deſiderliis, ut cæleſtem magis quam terrenæ digeratis glorism appeterent: Et quotidie in orationibus ſuis poſtulabant Deum, ut daret eis filium, quorum pia vota exaudiens omnipotens Deus, donavit eis filium, & poſuerunt ei nomen, Conus, Mater, ipſa die qua peperit, migravit ad Dominum, Beatus vero Conus

b cum filio ſeptennii faxedit:

in vigiliis, & orationibus, die noctuque inſiſtebat *b*: & cum factus eſſet filius annorum ſeptem, omnia quæ habere potuit pauperibus erogavit, & ad monaſterium cum unico filio ſuo perrexit, tantamque illi Deus gratiam contulit, ut *c* cæcos illuminaret, leproſos mundaret, dæmonibus imperaret, varios languores ad priſtinam ſanitatem perduceret.

c

2 Erat autem eadem in civitate Iconio quoddam flumen, quod hiemali tempore *d*, proprio relicto alveo, magnam civibus inferebat incommoditatem. Illo itaque tempore, cum ex more fluvius ereviſſet nimium; illuc cucurrit omnis populus ad virum Dei, eique pedibus prævolurus eum lacrymis dicebat: Succurre nobis, ſerve Dei, quod fluvius erevit, & demerget nos & omnia noſtra: & populus noſter ex alia parte eſt, & huc tranſmeare non poteſt. Tunc Beatiſſimus Conus dixit ad illos; Ego peccator & indignus ſum, & talia agero non poſſum. Omnis autem populus clamare cœpit, Sancte Cone, ſerve Dei, adjuva nos. Beatus vero Conus ſurgens perrexit ad ripam fluminis, & elevatis oculis in cælum dixit: Domine Jeſu Chriſte, ſicut exaudiſti Moyſen famulum tuum in mari rubro, & tranſvexiſti filios Iſrael per deſertum; ita Domine exaudi

d

precibus flumen in a parte dividit

B me, non pro meis meritis, ſed propter populum iſtum, ut videant & glorificent nomen tuum benedictum in ſæcula ſæculorum. Cumque omnis populus dixiſſet, Amen; ſtatim fluvius diviſus eſt in duas partes, & ſubito aqua retro conciſa eſt. Tunc tam omnis populus, quam etiam animalia quæ in altera parte erant, ad propria ſunt reverſi. Omnes viri & mulieres una voce clamaverunt, collaudantes Deum, qui ſalvat omnes ſperantes in ſe. Fluvius autem ille non eſt reverſus per alveum ſuum unde venerat, ſed

C

e Signo Crucis data eum ad alveum ſuum reducit:

e implevit montes & colles, ita ne neque homines tranſitum inde habere poſſent. Tunc univerſi populi, currentes ad virum Dei, narraverunt ei omnia. Ille vero perrexit ad ripam fluminis, faciensque ſignum ſanctæ Crucis ſuper eam dixit: Imple juſſionem Dei omnipotentis, & perge in alveum tuum. Statim, ſicut ſervus qui adimplevit juſſionem Domini ſui, ita fluvius ille adimplevit juſſionem ſanctiſſimi viri, juxta illud quod Dominus ait: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dicetis monti huic, Tranſfer, & transferetur.

Mir. 17 19. Idola deſtruunt & multos convertit

3 Inter hæc ſanctiſſimus Conus multa templa idolorum deſtruebat, & multos incredulos ad fidem Chriſti convertebat, non ſolum in civitate Iconio, ſed in aliis provinciis: faciebatque in Chriſti nomine ſigna mirabilia. Factum eſt autem, dum fama ſanctiſſimi viri perveniret ad aures cuiuſdam Domitiani, venit ille iniquiſſimus in civitatem *f* Romam: tantuſque pavor & hebetudo mentis facta eſt in civitate illa, ut nullus auderet ſe palam Chriſtianum confiteri; adeo ut plurimi eligerent in montibus vitam eum beſtiis ducere, quam Chriſtianam fidem ſupplicio verendo negare.

D

4 Tandem diaboli inſtinctu Domitianus juſſit ad ſe veniri B. Conum: cui dixit: Gaudeas, Nobiliſſime Abbas. Ad quem S. Conus reſpondit, Gaudeo plane. Domitianus dixit: Quod audivi de te, modo cognoſcu in veritate: quia corpus tuum lucidum eſt, & oculi tui ſicut ſtellæ radiantes ſunt, ſenectuſque tua non meretur ullam detractionem. Interea modeſte illum commonere cœpit, dicens: Relatum eſt noſtæ excellentiæ, te ſelle peſtiferæ Chriſtianitatis non mediocriter eſſe refertum; ut non ſolummodo tibi tua non ſufficiant, ſed etiam pleroſque impedire non vereatis: quibus auditis, fidem penitus non dedimus, pro eo ſcilicet quod te nobiliter ortum, & noſtræ militiæ devote militare ſcimus. Ad hæc B. Conus ait: Scriptum eſt, quod utilibus monitis ſenſum accommodare debemus, & non inutilibus. Cur exhorruiſti Chriſtum Dominum noſtrum, tentum & damnatum, mortuum & ſepultum? Quare

Domitianus Præſidi ſiſtitur:

a qua interrogatus,

prius non admiratis illum de virgine natum, virgine parente, virgine permanente? nativitatem cujus Angeli nuntiaverunt, gaudentes & canentes, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis? Quare non vereris illius virtutem, qui de

E

Chriſtum confitetur & ejus miracula.

quinque panibus & duobus piſcibus ſatiavit quinque millia hominum? Quis utique hoc fecit ut ille, qui cæco nato lumen reddidit, & quatriduano Lazaro vitam donavit? ad ultimum ſua voluntate paſſus eſt pro ſalute mundi. Ad ejus mortem petræ ſciſſæ ſunt, monumenta aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum ſurrexerunt.

In qua fide ſe perſeverantem confirmat,

5 Ad hæc Domitianus ait, Si aſſertio tua veritatis munimine firma eſſet, totius mundi religio Chriſtum crederet, & poteſtas Jovis ad nihilum redacta foret. B. Conus reſpondit: Favente Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui veritatem me dicere juſſit, quia in ea perſeverabo uſque ad illum finem, qui Chriſti lege finitur. Ipſe enim dignatus eſt dicere: Ego ſum via, veritas & vita, qui credit in me etiam ſi mortuus fuerit vivet; & omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Unde per multas tribulationes oportet nos introire, in regnum Dei: filii autem hujus mundi ejicientur foras, & ibunt in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium.

Joan. 11. 6

Tunc Domitianus, ira repletus, juſſit ipſum verberari, & variis tormentis affligi. S. Conus dixit: Ego tormenta tua non timeo: fac citius quod facturus

F

variis tormentis affligitur:

es: deprecor autem te ut pejora mihi tormenta inferas. Domitianus dixit: Optabam utili conſilio te noſtris parere præceptis, quo nobiſcum noſtris gaudiis perfrui mereareris. B. Conus reſpondit: Ego vivere volo in anima, & non in eſca. Tu vero, ſcelerate, cruciandus es, eum patre tuo diabolo in inferno, ubi tormenta tua nullo fine concludentur.

petit adduci filium,

6 Domitianus dixit: Habes filium? S. Conus dixit: Habeo: unde deprecor te ut mittas ad monaſterium, & facias illum tibi preſentari; ut, ſicut fuimus ſocii in hac vita, ſic ſociemur in illa beatitudine. Domitianus dixit: Quare non dimittis, ut puer adoret deos veſtros, & fruatur nobiſcum gaudiis hujus vitæ? B. Conus reſpondit: Ubi arbor ſtet, & ramus ejus cum ea. Tantum deprecor te, ut mittas ad eum, & recipiamus in unum martyrii coronam. Tunc feſtinanter fecit eum venire, & ante preſentiam ejus adduci. Cui ait Domitianus: Quod nomen eſt filii tui? Ille ait; Sicut & mihi. Domitianus

A nus diait: Quot funi anni vitæ illius? B. Conus reſpondit: Duodecim annorum erat, quando eum ad litterarum ſtudia ttadidi imbuendum: nunc decem & ſeptem ſunt anni ætatis ejus impleti, quibus Diaconi gradu ſublimatus, in numero Sanctorum deputatus eſt. Perinde oro te ut unum pariter martyrium fumamus, ut pariter a Jeſu Chriſto coronemur. Domuisnus diait: Non es datus delectatori, ſed perditori; non gaudio, ſed mœrori. Quapropter jam tibi non expedit perſuaſio dulcis veborum, ſed ſupplicis, & verbera, & tenebræ carceris, niſi adorsveritis deos noſtros. B. Conus reſpondit: Impie, ſcelerate, ſacrilege, crudelis, & dire tyraone; nonne prius diximus tibi, quia Chriſtiani ſumus, & idola veſtra non adorsmus? Fac tsntum, quod facturus es.

Septemdecim annorum Diaconus,

ambo imponuntur lecto igneo.

7 Ad hæc Domitianus juſſit venire lectum ferreum, & Sanctos Dei nudos expoliari, & ſuper ipſum imponi. Carnifices vero urgentes miniſtrabant carbones ſupra lectum ferrenm, & comprimebaot eos *g* ferreis. Ssocti Martyres dixeruot: Diſce miſer, qnod carbones tui non dolorem, ſed refrigerium nobis præſtsnt. Cumque hoc a Sanctis audiſſet Domitianus, dixit ad carnifices: Tnllite eos de craticula, & mittite eos in cacabum æreum bullientem, & mittite plumbum, reſinam, ſtuppam, picem, & ſulphut. Qui cum fuiſſet accenſus acerrime, beatos Martyres imponi præcepit, & dixlt? Videamus ſi Deus illorum poteſt eripere eos de flamma ignis. Sancti vero Martyres, dum exnrerentur, oculos ad cælum elevantes, oraverunt ad Dominum, & dixerunt: Creator omnium Domine, exaudi nos ad te clsmantes, & mitte nobis Angelnm tuum ſanctum, qui extinguat incendia ſæva, ſicut olim tribus pueris in camino ignis ardentis; ut cognoſcant omnes, quia tu es filius Dei vivi, qui in huoc mundum venisti. Protinus miſit Dominus Angelum ſuum, qui flammivoma inſtrumenta cæleſti rore axtinguens, dixit ad ſanctos: Paa vobis, milites optimi, agoniſtæ fideles: nolite timere, nolite pavere: nam Chriſtus adeſt, qui vos victores faciet, & ad gaudis æterna perdueet cum gratia.

g

deinde cacabo bullienti:

sed Angelo protegente illæſi.

jubentur in equuleo ſuſpendi,

8 Tuoe Domitiaaus diait: Tollite eos de cacabo æreo, & ſuſpendite in eculeo: aliis enim pœois interficiam eos. Sancti Martyres. O mora iniquorum hominum! qnid aſt hoc quod iternm replicare conatis, quaſi nullam tibi tstionem ſuperius poſuiſſemus? Jam ſemel & bis, terque qnaterque profeſſi ſumns, non creaturæ, ſed Crestmi Deo nos ſuppliciter ſtectere colla. Quod ſemel juravimna ſacramentia diviuis, illud non eſt violandnm, neque prætniis, ueque minis. Quæ eſt etedulitss tua? Nonne qui fidem ſui Regis sbnegat & occultat, projeienius eſt de militia eum anathemate? Non eſt infidaodum in talibus tebns. Dominus autem nobis adjutor eſt: qnid ergo faciat nobis homo, non eſt verendum. Maledicti equidem dii veſtri & omnes qui confidunt in eis. Hoc audiio, Tyrannus Infremuit, & ait: Dura ſentiat, qui corda ferrea geſtat: per ignem tranſeat, qui non vult mulliri. Tnne præcepit fumum acerrimum fieri, & ſanctos Martyres deſuper in eculeo pendere. Sancti vero Martyres, lrridentes pœnss atque tormanta, dicebant: O ſtulti & lncreduli! non timemns vos nec tormenta veſtra: ignis enim veſter & fumus nos non pornerunt ſuperare: nos quippe ſervi Chriſti, glorianies & gaudentes famos, pro omnibus tormentorum generibus, qnæ nobis intuliſtis.

C

fumo acerrimo torquentur.

ferra diſſecandi

9 Tune Domitisnus, ita repletns, præcepit nt eum ſetra trnncarent corpora eorum. Ssncti vero Martyres petierunt a carnifioibus inducias orandi, & orantes ad Dominum dixerunt: Domine Deus Omnipotens, cæli terræque Creator, Jeſu Chriſte, Rex Regum, ſumma poteſtas; qui omnia juſta moderaris moderamine ſancto, de cælis venieus, natos de Virgine, ſacrum baptiſmum ſuſcepiſti, multa miracula ſæculo oſtendiſti, ad ultimum cruci confixus perditum mundum ſanguine ſalvaſti; per quem tuis famulis donaſti de morte triumphum, ut polliot diabolicas vincera fraudes. Te laudo, Chriſto Deus, humanæ gentis amator, te laudent ſempet in ævum, teque Deum promant cæli terræque factorem, teque colant ſemper devoto mentis amore, qui cum Patre Deus, & cum Flamine ſancto regnas, atque tuum regnum per mundi climata fulget in ſempiternum. Comendamus tibi Chriſtianam plebem, pro qua preiioſum ſanguinem tuum fudiſti: dona nobis ſervis tuis, ut quicnmque in oratione per nomen noſtrum te invocaverint, *b* petimus exaudias eos; & ſi aliqui fidelium memoriam noſtrsm in anniverſarii dia fecerint, centuplum, ſicut tuis fidelibus promiſiſti, teſtituas, & a peccatis illos clementer abſolvas: & quicumque noſtri certaminis ſcriptor fuerit, & te pet nosoraverit, mea ei omnia dimittantur peccata; & eos qui a ſpiritu lunatico arrepti fuerint, & te per nomen noſtrum rogaverint, ptecata eis clameoter impertias: & ſi quis peceatis exigentibus audium per.iderit, & pet nos te Domine invocaverit, miſericordiſſime Deus reſtitue ei: & hoc non noſtræ dignitatis, ſed tuæ [ſit] bonitatis, qua promiſiſti Apoſtolis tuis dieens, Petite, & accipietis.

orationem fundunt ad Deum,

primum pro iis qui per eos aliquid petent,

h

E

10 Petimus etiam a te, Domine, ut non interficiat nos iniquiſſimus Domitianus, neque miniſtri ejus; ſed in pace, piiſſime Deus, recipe snimas noſtras: ut cognoſcat Domitianns, quia ſervis tuis nocere non potuit; ſed, ſicut voluiſti, feciſti: ut omnis qui hoc audierit, benedicat nomen tuum in ſæcula ſæculorum. Cumque fideles reſpoodiſſent *i*, Amen; ecce voa de cælo facta eſt ad eos, dicens: Venite agoniſtæ fideles, veſtras ſuſcipete immatceſſibiles æternæ gloriæ coronas; omnia, quæcumque petiſtis a Domino, fieni vobis. Igitur eunctis videntibus qui aderant, ſancti Martyres ſe ſigno Crucis ſignantes, tradiderunt animas ſuas in pace in manu Creatoris omnium *k*. Eadem hora factus eſt terræmotus magnus *l*, & multa templa idulorum corruerunt. Tune videos Domitiaous talia, fugit in domum ſuam, & abſcondit ſe. Audientes autem Fratres, qui erant in eorum monaſterio, venerunt eum aromatibus: & tulerunt corpora Ssnctorum noctę, & ſapelierunt eos in ſancta Sion *m* in ipſo monaſterio, tertio nonss Junii, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto: cui eſt honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Joannis 6. 54. tuum præſentiam ipſius ut in pace mereantur.

i

quo impetrato deſunctis,

k

l

ſepeliuntur.

m

F

ANNOTATA.

a *Aterranum Ms. incipit*: Aureliano Imperatore, qnidam vir nomine Conus.... nobili genere.

d *Idem Ms.* Et omnem fiduciam in agone & auctore religionis habere cœpit, quateous manifeſto ttiumpho agonotheta Chriſti axiſtens, victor per omnia probaretur. Igitur quia lua in tenebtis lucere nnn poteſt, & corona victori a Deo paratur, tota tei familiaris facultate pauperibus, orphanis, viduis erogata, ad monaſterium cum uuico filio perrexit.

e *Idem addit*, pet figoum Crucis: *deinde interponit*, ſordis redderet auditum.

d *Ibidem additur*, cum ex nive creviſſet.

e *Item*;

e *Item*; Inundsbat oram vicinam.

f *Hoc ipſum eſt quod de* Aureliano Principe, *Romam ex Iſauria advecto, legitur: cur autem* Romam *pro* Iconio *poſuit auctor? an ſic voluit credibiliorem corporum translationem facere?*

g *Apparet paraphraſten in antiqua verſione invenisſe* ferreos; *nec dubitantem, ut fecerunt alii, ea voce laminas ſignificari, ut invenit intactam reliquiſſe; alias ſui ingenii conjecturis, ut apparet, haud parce uſum.*

h *Hujuſmodi orationes, quam ſunt frequentes in Actis Martyrum ſpuriis atque interpolatis, tam raro, aut numquam potius, reperiuntur in genuinis atque ſinceris.*

i *Satis inepte fingitur multitudo fidelium circumſtare patientes, eorumque orationem claudere.*

k *Ms. Accursianum hic addit*; IV kalandas Junias: *mutato ſcilicet die cultus, placuit etiam mutare diem quo mortui Sancti dicerentur.* D

l *Etiam hoc in ſequioris notæ Actis tam frequens eſt, ut fidem ſuperet; in genuinis rariſſime vel tribunal contremuiſſe, vel templum ad quod deducti Martyr fuerat corruiſſe legas.*

m Sinnis *nomine ubi usquam legi* eccleſiam *vel* monaſterium *dici. Fortaſſis ut tempore poſteriori, occaſione reductorum a terra Sancta, varia conſtat monaſteria erecta in Occidente, ſub nominibus locorum ſacrorum,* Sion, Bethlem, Nazareth *&c: ita factum jam olim credi voluit paraphraſtes, poſtquam ſinuerat multorum Feretrum monaſterium, in quo monachus fuerit* S. Conon, *Sion appellavit arbitrio ſuo. Juvat autem talia obſervare, ad diſcrimen inter genuina & interpolata.*

B

DE SANCTO RESTITUTO

MARTYRE ROMANO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De monumentis & actis Martyrii: ſub quo toleratum hoc ſit, & quibus Martyrologiis inſcriptum.

In Sabinorum oppido Ereto eccleſia Sancti:

STrabo, *libro quinto Rerum Geographicarum prope medium, deſcribit Sabinorum regionem, & ſub finem iſta habet*: Strata eſt per Sabinos via Salaria non longa, in qua Nomentana incidit, apud Eretum Sabinorum vicum ſupra Tiberim, a porta incipiens Collina. *Eſſe autem* Eretum, nunc Montem-Rotundum dictum, hodie celebre & populoſum oppidum, juriſdictioni Barberinæ familiæ ſubjectum, Roma duodecim milliariboa diſſitum, *docet Athanaſius Kircherus in ſuo Latio pagina* 222. *In hoc* oppido Ereto extare antiquam Eccleſiam S. Reſtituti Martyris, *de quo hic agimus; atque in vicina ditione*, ad viam Nomentanam, cerni ipſammet inſuper cryptam, in qua venerandum ejus corpus reconditum ſubſtiterat, uſque dum ſub Hadriano Papa ſublatum, haud longe a baſilica S. Mariæ Majoris juxta eccleſiam S. Andreæ in Auriſaucio C tranſlatum eſt, *docet Paulus Aringhus lib.* 4 *Romæ ſubterraneæ cap.* 24; *Ubi agit* de celebri cœmeterio, titulo hujus S. Reſtituti nuncupato. *Poſtea autem* eccleſiam S. Andreæ in Auriſaurio, juxta Divæ Mariæ Majoris baſilicam fuiſſe ſitam, *late probat* ex tabulis anno MCCLXXVIII confectis, & ex diplomate Urbani IV Papæ anno MCCLXI edito, atque ex epiſtolis Clementis Papæ IV, & Nicolai Papæ IV, *quæ omnia aſſerit in archivis Vaticanæ Baſilicæ, aut Eccleſia S. Mariæ Majoris extare. Addit denique*, *hanc* S. Andreæ in Auriſaurio eccleſiam adhuc integram, etſi profanos in uſus deſtinatam, perſeverare, quam olim Simplicium Papam Deo in honorem S. Andreæ ſolenni ritu dicaviſſe, inſculpta muſivo ibidem operi carmina, quæ adhuc leguntur, palam doceant atque inculcent. *Carmina illa legi poſſunt apud Ciaconium: qui addit, in muſivo quidem, Chriſti & S. Andreæ aliorumque Apoſtolorum imagines cerni; in parietibus vero, partim teſſellato partim vermiculato opere, ſpectari feras varii generis, a Diana venatrice atque Hippocentauris confectas conficiendaſque, & ideo eccleſiam eam a nonnullis vocari* S. Andreæ in barbatis. *Scire mallem an ibi etiamnum ſuperſit ara, ſub qua credi poſſit adhuc latere corpus* S. Reſtituti; *dignum profecto, quod inde in aliquam Baſilicam tranſferatur; an vero illud jam olim inde ablatum ſit, deſtructis penitus quæ ibi fuerant altaribus: nullæ certe Romanarum baſilicarum, eſt, cui ejuſmodi theſaurum adſcribat Octavius Panciroius.*

Eretum ejus via Nomentana:

Corpus Romæ ad S. Andreæ in Auriſauro.

E

2 *Acta martyrii, gravitor plane ſcripta & fide digniſſima, ut ſunt ea veteris S. Mariæ Majoris codicis, reperimus apud Patres Congregationis Oratorii in vallicellano Gallioni, tomo litteris* C. D. *Signato, & inde hic damus. Alia etiam Acta ejuſdem* S. Reſtituti *habuit jam laudatus Aringhus ex codice bibliothecæ Vaticanæ, unde partem ultimam de ejus decollatione & Sepultura in via Nomentana edidit, & addidit quæ deerant in prioribus Actis de tranſlatione ad eccleſiam* S. *Andreæ in Auriſaurio, quæ inde num.* 7 *adjungimus. Eorumdem Actorum compendium habet Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, indicato antiquo Ms. Eccleſiæ* S. Mariæ Majoris, *ac dein iſta annotat.* Citatum Ms. pro Hermogeniano habet Hermonem, (*imo* Hermogenem) & pro Præfecto habet Præſidem, (*imo ſemel etiam* Præfectum *vocat*): Sed nos, *inquit*, Baronium ſecuti, ſic ſcripſimus. *Verba Baronii, ad hunc* XXIX *diem in Martyrologio Romano, ſunt iſta*: Ejus martyrii Acta habentur in codice ſcripto S. Mariæ Majoris, ad Præſepe dictæ, quibus narratur paſſus eſſe ſub Diocletiano Imperatore, damnatuſque ab Hermogeniano Præfecto Prætorio, de quo conſule tomum ſecundum Annalium. Eſt illorum exordium: Sub Diocletiano & Maximiano Auguſtis *&c. Locus in Annalibus habetur ad annum* 301, *num.* 18 & 19; *ex Actis* S. *Sabini, Epiſcopi (ut vocat) Spoletini, datis* XXX *Decembris.* E

Acta ex Mſs.

Aurelio dicatur paſſus

3 *Habemus nos, ſed alio principio, Acta* S. *Sabini ex Mſs. Romano, Fuldenſi, Meteſi, Bonifontis imo & Neapolitano Montis-Oliveti, in iiſque ſic legimus*: Maximiano Auguſto, die XV Kalendas Majas in Circomaximo, miſſo Sexto Venere vincente, pars major clamabat, dicens: Chriſtiani rollantur, & voluptas conſtet. Dictum eſt duodecies. Per caput Auguſti, Chriſtiani non ſint. Expectante vero Hermogeniano Præfecto Urbis, iterum clamaverunt decies: Si Auguſto vincas, voces noſtras a Præfecto exquire. Tunc Hermogenianus Præfectus Urbis intimavit voces Paganorum. Eodem tempore Maximianus Auguſtus juſſit ut in Capitolium omnes convenirent.

Sub Hermogeniano Præfecto,

rent. Er conventus factus est in Capitolio x Kalendas Majas. Innumerabilis vero multitudo populi erat ibi. Hoc itaque modo alloquitur Augustus populum, dicens: Viri cœtus & religiosi temporum nostrorum, dignum nobis videtur, ut per intimarionem vestram religio temporum nostrorum augeatur: tamen Patres conscripti concedant facultatem, ut ubi inventi fuerint Christiani, teneantur a Præfecto Urbis vel ab Officio ejus, & sacrificent diis. Er discesserunt omnes una voce dicentes; Auguste tu vincas & eum diis floreas; *Deinde nonnullis relatis, additur*: Tunc Maximianus Augustus, gaudio repletus, jussit dirigi auctoritates ad quemdam Venustianum Augustalem Tusciæ, dicens: Victor Maximianus Augustus, Triumphator perpetuus, Imperator, patri Venustiano Augustali Tusciæ. Suggestionem Patris nostri Hermogenisui Præfecti Urbis elaruisse cognosce; quia justa petitio occultari non debet, ut sæculum nostrum nostraque promulgatio lædatur: ideoque commonemus, ut ubicumque Christianorum nomen auditum fuerit superstitionem colentium, aut sacrificare cogantur diis, aut certe pœnis intereant, facultatibus nudati & fisci tributis applicandi scientur: Vale, data pridie Kalendas Majas. *His subjungitur comprehensio S. Sabini: qui oblatus Venustiano, & variis tormentis affectus, ac Venustiano converso, jub Lucio Tribuno martyrio coronatus est. At Baronius dicta anna* 301 *num.* 19, *relato rescripto Maximiani, subdit*: Hic idem ille est Hermogenianus, sub quo passus quoque Romæ legitur Restitutus, cujus Acta martyrii habentur. *Hæc ibi. Tempora quidem satis conveniunt; sed tamen ut* S. Restitutus, *tempore quo* Hermogenianus *fuit Præfectus Prætorio, passus esse concedatur; potuit tamen ab eo diversus fuisse* Præses *justitiæ*, Hermogenes *dictus, quales in Actis S. Sabini fuerunt Venustianus & Lucius.*

de quo in suo rescripto Maximianus Aug.

an potius sub Hermogene Præfide?

4 *Memoria porro* S. Restituti Martyris *est in omnibus passim Fastis Latinis. Nam in antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, & Ms. Richenoviensi, ad hunc* XIX *Maji ista pauca leguntur*, Romæ Restituti. *Quibus inepte, in aliis ejusdem Martyrologii Hieronymiani apographis, inserta est* via Aurelia, *loco* viæ Nomentanæ *aut saltem* Salariæ; *quod, quia Acta passim non extabant, secuti sunt Usuardus, Ado, Notkerus, & alii recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano, ubi ista etiam leguntur.* Quarto Kalendas Junii Romæ, via Aurelia natalis S. Restituti Martyris. *Infra in Actis dicitur* corpus, via Nomentana sepultum fuisse atum *aut* traditum, sub die VI Kalendas Junias; *Sed numerorum characteribus inversis, legi facile potest* IV Kalendas Junias: *non æque facile, excusari, quod loco* viæ Nomentanæ *scripta sit* via Aurelia. *Valde etiam distant ab invicem; scilicet illa & ea porta Viminalis, hodie S. Agnetis, versus Septemtrionem tendens; ista ea porta Aurelia, prope Adriani molem, nunc Castellum S. Angeli, versus Occidentem porrecta. Itaque arbitratur in suis Notis ad Martyrologium Hieronymianum Franciscus Maria Florentinius*, licere dubitare an idem Restitutus sit: *quod ego ofcitantiæ amanuensium adscribendum potius opinabor.* S. Restituti Martyris *aliquas Reliquias asservari Bononiæ, apud Patres Carmelitanos & Theatinos, indicat in Bononia perlustrata Masinus: sed ejusdem esse de quo hic agimus, quo argumento persuadebimus?*

Nomen in fastis.

ACTA

Ex veteri Ms. Romano Basilicæ S. Mariæ Majoris.

SUb Diocletiano & Maximiano Augustis Imperatoribus, in Christianos nimia fuerat exorta tempestas. Tunc comprehensus est quidam, dictus Restitutus, vir prudentissimus certe atque elegans; & ductus, a militibus ad Hermogenem Præsidem, administrantem Romæ, & dixerunt ei: Hunc invenimus suadentem multis, & docentem, vanam esse religionem nostrorum deorum quam colimus, & nomina ipsorum superflua & caduca, & prædicat sectam nescio quam Christianam. Tunc Præses dixit ei: Cujus esse videris, aut cujus generis es, edicito mihi. Respondit vir Dei: Civis quidem sum Romanus, & nobili genere natus: si vero carnalia requiris nomen meum, Restitutus dicor; si autem secundum fidem meam, Christianus sum. Hermogenes Præfectus dixit: Non audisti jussum Dominorum nostrorum Principum? Respondit B. Restitutus: Quid tibi præceperunt? Præses dixit: Ut quicumque non sacrificaverit diis omnipotentibus, diversis ac variis supliciis puniatur. B. Restitutus respondit: Ego cognovi præcepta Imperatoris mei Domini Jesu Christi; hunc vero qui negaverit, & cervices suas vanissimis lapidibus inclinaverit, æternis supplicüis interibit. Præses dixit: Cessent verba hæc, & acceda; sacrifica diis, reverentissimis & conservatoribus Reipublicæ, & eris amicus Principum nostrorum: sin autem, multis tormentis cruciaberis. Respondit B. Restitutus: Ego jam paratus sum, ut me ipsum sacrificium Domino offeram.

Adducitur Hermogeni Præsidi.

fe Christianum fatetur:

E

a Tum indignatus Præses, jussit, ut eum lapidibus frangerentur ejus maxillæ, dicens: Alia pro aliis respondere noli. Cumque milites diu cæderent eum fortiter, dicit Præsidi B. Restitutus; Ab his qui me cædunt, qui sunt milites tui, nullum dolorem sentio in membris meis. Præses dixit: Cujus dignitatis esse videris? Respondit B. Restitutus: Pro amore & timore Domini mei Jesu Christi contempsi militiam tuam intra palatium: & nunc Regi cælesti militare studeo militiam sempiternam. Præses dixit: Doleo super gratissimam juventutem tuam: accede & sacrifica invictissimis diis, ut cum grandi remuneratione accipias militiam tuam, simul etiam illustrissimam dignitatem consequaris. Respondit B. Restitutus: Ego militiam non perdidi: nam dignitas terrena a terris tollitur, dignitas vero cælestis perpetua æternitate subsistit. Tunc Præses iratus jussit eum expoliari, & nervis erudis latera ejus & totum corpus lacerari fecit. Cumque expoliassent eum cædentes nimium, erat B. Restitutus hilaris; ac gaudens, quasi nihil pateretur, orabat dicens, Non timeo mala, quoniam tu mecum es Domine. Et dixit Præsidi: Infelicissime & inimice Dei, ecce quanta præstat Dominus diligentibus se: ubi sunt minæ tuæ, & tormenta horibilia? & Recede a secta rua nequissima, & incipe colere Deum Dominum nostrum, qui cultores suos ita liberat; derelinque deos vanissimos, qui sunt ligna, ferrum, plumbum, & lapides sculpti, qui nec sibi aliquod solarium, nec cultoribus suis possunt exhibere. Præses vero repletus furia, jussit eum plumbatis cædi. Cumque diu cæderent eum, & nihil sentiret, jussit eum levari, postea vero ei erecto dixit: Miser, ut quid vis vitam tuam cum a biothanaria perdere. Respondit B. Restitutus: Jam tu & Principes tui, & omnes colentes simulacra surda & muta, inter biothanatos

verberatur non sentit dolorem:

Gaudet cæsus nervis

F

& plumbatis:

EX MSS. tos deputati eſtis, quia cæci corde & oculis non cognoſcitis Dominum omnium creatorem.

carceri inclusus, 3 Tum Præſes juſſit eum recipi in carcerem, & ferro validiſſimo fecit totum corpus ejus conſtringi, & juſſit ut nullus ingrederetur ad eum. Cumque milites duxiſſent eum in carcerem, fecerunt ſicut præcepit eis Præſes; & carceris viuxerunt totum corpus ejus. Erant ibi in ipſo carcere inclusæ perſonæ numero plures, quæ videntes B. Reſtitutum, rogabant eum, dicentes: Rogamus te, vir Dei, ora pro nobis Dominum tuum, ut per te aliqua bona mereamur: qui pro tanto tempore hic fame deficimus, & putrefacta eſt caro noſtra a plagis & pondere ferri, & non eſt qui ſubveniat nobis. Audiens hæc B. Reſtitutus, ingemuit eum lacrymis, & dixit ad Dominum: Domine Jeſu Chriſte, fili Dei vivi & veri, qui per B. Mariæ Virginis uterum ad terram deſcendere, & nos viſitare dignatus es; qui dixiſti, Petite & dabitur vobis; exaudi me in hac hora invocantem nomen ſanctum tuum, ut appareat virtus nominis tui, ut cognoſcant omnes, quia tu es vere filius Dei vivi & veri, pro quo patior hæc omnia. Diſrumpe, Domine, & ſolve hæc omnia vincula, quibus colligati ſunt. Cumque compleſſet orationem ſuam, ſuonuit terræ motus fuit in carcere, & lux igneus emicuit, & odor ſuaviſſimus nimis inſpiravit, & dirupta ſunt omnia vincula & comminuta, & oſtium carceris patefactum eſt. Tunc illæ perſonæ omnes, videntes quia diſſoluta & comminuta ſunt omnia vincula eorum, venerunt cum lacrymis, & præ gaudio proſtraverunt ſe ad pedes B. Reſtituti, gratias agentes Deo. Quibus ipſe dixit: Ecce quanta præſtat Dominus his qui diligunt eum mente & corde puro: ecce enim in ſervis ſuis conſolabitur. Vadat unuſquiſque quo voluerit, aut ſi quis voluerit animam ſuam ſalvare, mecum hic remaneat, quia vitavit nos Dominus ſedentes in tenebris & umbra mortis. Exeuntes vero, omnes ſimul e carcere abierunt, unuſquiſque in ſugam tota nocte; & qui infirmi eſſe videbantur, ipſi fortiſſimis curſibus antecedebant, magnificantes Dominum. Mane facto levatis ſe cuſtodes, neſcientes quid eſſet factum, invenerunt carcerem totum apertum, & in carcere nullum alium, niſi B. Reſtitutum proſtratum in oratione. Currentes vero carcerari ed domum Præſidis, nunitaverunt ei, dicentes: Nnu ſolum carceres aperuit Reſtitutus, verum etiam & vincula omnia diſſolvit, & comminuta ſunt; & neſcimus quo abierunt perſonæ, quæ cum eo fuerunt.

orationem fusa,

Luc. 11. 9.

vincula corporum solus.

B

eosque dimisit.

a Præside objurgatus,

4 Præſes vero conturbatus juſſit eum ſibi præſentari. Cumque adduxiſſent illum in medio, dixit Præſes: Quouſque prævalent maleficia tua; & nomina deorum noſtrorum blaſphemas, ut nihil patiaris? ita ut pœnas omnes pro nihilo computaveris, & vincula omnium diſſolveris, & homicidas ſacrificaris, pro ſuis ſceleribus cuſtodiæ manipatos, in fugam abire feceris. Die mihi, ſi quis tibi talia præcepit. B. Reſtitutus dixit: Noli maleficis adſcribere ea quæ Dominus, ad laudem & gloriam nominis ſui, ſuo ſervo præſtare dignatur. Tunc Præſes dixit ad eum: Jam accede & ſacrifica diis, ut evadere poſſis tormenta graviſſima; quæ ſortiter te laniabunt. S. Reſtitutus reſpondit: Quibus diis me ſacrificare compellis? His forte qui ab hominibus ferro dolati ſunt, & ſine ſenſu eſſe noſcuntur, & qui etiam ab igne æterno ſimul eum colentibus eos devorantur, atque devorabuntur. Conturbatus Præſes dixit: Iujurias deorum, ſicut meam, jam amplius ſufferre non poſſum. Et alt militibus: Ducite eum in Capitolium ad fanum Jovis, ut ſacrificet: ſi vero ſacrificare contempſerit, jubemus eum capitalem ſubire ſententiam. Milites itaque accipientes, duxerunt eum ad fanum Jovis æternalis, ut ibi ſacrificia offerret. Uni videns B. Reſtitutus ſimulacra ſine intellectu & ſine ſenſu, dicit militibus, Interrogate deos iſtos miſeros, ut loquantur, & dicant mihi quid faciant. Hæc & alia ſubjungens in deos gentium, *b* cogebant eum milites ad ſacrificandum: & nolens aſſentiri illis, ligaverunt ei manus a tergo, & decollaverunt extra Capitolium: extrahentes tractaverunt eum juxta arcum *c* Triumphi, ad Palmam, ut a canibus conſumeretur.

b decollatur

c

Invidet idola,

Corpus, a Juſta matrona ſepelitur,

5 Juſta vero quædam matrona religioſa femina, venit noctu cum aliquibus viris Eccleſiaſticis & paucis Chriſtianis, propter impietatem Paganorum: & cum famulis ſuis collegit corpus B. Reſtituti & abiit in domum ſuam juxta Metamſudantem, & illic cum ſtomatibus ſanctum corpus ejus condidit, involuitque in ſyndone Biblea, & impoſuit ipſum noctu in *d* pavone ſuo, ut perduceret in prædio ſuo via Numentana. Et dum pergeret, E miſit ad Epiſcopum in eadem via conſtitutum, d nomine Stephanum: ut eum Presbyteris, & Diaconibus, & aliis Clericis, una cum ſervis Dei & Sanctis Virginibus, convenirent ſimul eum fidelibus Chriſtianis, ut in foro expectarent eos. Mane vero adhuc diluculo advenerunt cum ſancto corpore, & cum hymnis & laudibus perduxerunt ſanctum corpus in milliario decimo ſexto, in prædium prædictæ matronæ Juſtæ venerabilis feminæ, in crypta in interioribus: illicque diguiſſimæ ſepulturæ funeraverunt, ſub die *f* Sexto Kalendas Junias, & fecerunt illue planctum per ſeptem dies. Sumptus vero neceſſarios ſupra memorata Juſta de ſuo proprio procuravit & miniſtravit. Eodem quoque tempore multi, qui tenebantur a dæmonibus variis infirmitatibus, per vicina loca in civitate *g* Numentana, quotidie venientes ad tumulum B. Reſtituti Martyris, ſani revertebantur ad ſua cum gaudio magno laudantes & benedicentes Dominum, qui vivit & p regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

clarent miraculis.

7 *h* Requievit autem ibi B. Reſtitutus uſque ad tempora Hadriani Papæ, ſicque factum eſt, ut ipſe beatus Martyr ſe revelaret. Tunc viri illi quibus hoc intimatum eſt, levaverunt eum exinde, & ſepelierunt juxta Eccleſiam S. Andreæ in Auriſanrin: Ubi præſtantur beneficia Domini noſtri Jeſu Chriſti, uſque in hodiernum diem.

h

ANNOTATA.

a *Græcis,* βιοθανατος *dicitur*, qui violenta morte perit. βιος *vita*, θανατος *mors, ut vox hinc compoſita videatur indicare eos, qui ſolum ad tormenta, id eſt, ad mortem longam, ſuſtinendam vivant.*

b *Hinc incipit pars Actorum, ab Aringho edita.*

c Arcus Septimii Severi *hodieque ſupereſt, ad Capitolini montis clivum tranſeuntibus, & hinc porro per campum vaccinum pergentibus, per Arcum Titi iter ad ejus Amphitheatrum, prope quod eſt* Meta ſudans, *mox infra nominanda, de qua Alexander Donatus lib.* 3 *Romæ Veteris cap.* 6 Metam ſudantem, *inquit*, ante arcum Conſtantini & Amphitheatrum conſtituunt, fontem eorum, qui ludos ſequentabant, extinguendæ ſiti percommodum, eminente Jovis ſimulacro, quam in nummis expreſſam habemus. *Extat hodieque fornicata abſque ſimulacro & fonte, juxta* Coliſeum *vulgo dictam, eſt eam Romanarum ruinarum icones repræſentant.*

d *Arin-*

A d *Aringhus*, pagone. *In gloſſis Iſidori*, Pavo, vehiculum unius rotæ *dicitur*: *& ſic corpora Martyrum* in pavone *poſita legnntur in Actis SS. Marcelli, Sebaſtiani, & aliorum: ut videatur fuiſſe genus trahæ, unam antrorſum rotam habentis, mulieribus aptum, quia vehentium corpus non ita ſuccutit, ſicut biga vel currus.*

e *Apud Aringhum additur*: Subdiaconibus quoque & Acoluthis & Lectoribus.

f *Ferrarius edidit* quarto Kalendas Junii, *quod ex inverſis numeris contigiſſe diximus.*

g Nomentum *ibidem, urbs olim Epiſcopalis, cujus forſan* Stephanus Epiſcopus *adfuit cum ſuo Clero, in excipiendo ſacro corpore.*

h *Hæc ex Mc. Aringhi ſunt adjuncta.*

DE S. REVOCATO MARTYRE

GENUÆ IN LIGURIA HONORATO.

G.H.

Ex Proprio Eccleſiæ Genuenſis.

IN *Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Genuæ Eccleſiis celebrantur, cum Officiis propriis Eccleſiæ Genuenſis excuſo, indicatur hoc* XXIX *Maji*
B *celebrari feſtum* S. Revocati Martyris, *in Eccleſia monaſterii S. Benigni; ibique haberi Reliquias ejus. Fuimus nos anno* MDCLXII *in dicto monaſterio, atque hac tunc pauca de illo annotavimus*: Corpus S. Revocati Martyris ibidem ſub uno altarium requieſcit, ejuſque feſtum agitur XXIX Maji ritu duplici: de quo nihil ibidem ſcriptum reperitur. Si quid de eo aliquando extitit; id una cum ceteris ejuſdem monaſterii monumentis periit, ſævientibus olim diſcordiis civilibus vel nuper peſtilentia, ut nobis retulit dicti monaſterii Reverendiſſimus Abbas Benedictus Carrega, cujus ſolicitudine quædam veteris archivii reliquiæ ſervatæ digeſtæque in ordi- F
nem ſunt. *Dedimus hactenus quatuor prioribus menſibus varios* Martyres Revocatos, *Carthagine & in reliqua Africa, Catana in Sicilia, Smirna in Aſia, & alibi paſſos. Horum aliquem Genuam fuiſſe translatum, ut impoſſibile non eſt: ita ſine fundamento affirmaretur. Magis etiam temerarium eſſet, ex die quo colitur Genuenſis iſte, conjecturam ducere, ipſum eſſe* Romanum Reſtitutum, *mutato leviter nomine* Revocatum: *quare eum, ut invenio, ſic relinquo, cum hujus diei Sanctis ſeorſim nominandum in proſcuti opere.*

DE SANCTO MAXIMO

EX ISTRIA VENETIAS TRANSLATO.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De loco paſſionis ac ſepulturæ, Actis depravatis, translationis tempore & memoria.

CIvitas-nova *Iſtriæ, ad Quieti fluminis oſtium, condita videtur fuiſſe initio ſæculi* IX. *Nam*
Corpus anno 1240 *cum corpore S. Pelagii reconditum.* *quoddam Caroli Magni diploma, notatum anno* DCCCC TT, *nominat iſtic partibus* ſea Epiſcopatus, unum videlicet Concordienſem, alium Utinenſem, tertium illum qui apud Civitatem novam Iſtriæ conſtitutus eſſe noſcitur *&c. quaſi recentiut conſtitutum indicant. Latent*
C *Epiſcoporum ejus loci nomina uſque ad* Joannem, *qui anno* DCCCCLX *cum titulo* Epiſcopi Æmonenſis, *reperitur in conſecratione Eccleſiæ Parentinæ. Eodem titulo uſus illius ſucceſſor, pariter diſtinctus* Joannes, *obtinuit a Poppone Aquilejenſi Patriarcha villam S. Laurentii in Daila, Civitati novæ propinquam, prout eam hodieque eccleſia iſta ſub titulo Comitatus poſſidet, donationem confirmante Imperatore Conrado anno* MXXIX. *Poſt Joannem iſtum tertius apud Ughellum ſufficitur* Adam, *cujus in ade Cathedrali, Sanctis* Pelagio & Maximo *dicata, memoriam ſervat hujuſmodi inſcriptio, relata apud eumdem Ughellum, ut poſita ſupra prædictorum Sanctorum tumulum.* Anno Dominicæ incarnationis MCXLVI, VI Id. Octob. recondita ſunt hæc Sanctorum corpora Pelagii & Maximi, tempore Adami Epiſcopi. *Alius nullus titulus nominibus additur, neque veroſimiliter plus de iis tunc ſciebatur*: Martyres *tamen paulatim credi cœperunt, & quidem ſic ut* Maximus *Epiſcopus*, Pelagius *Diaconus dictus fuerit. Hujus opinionis ſi non auctor promotor certe primarius fuit Nicolaus Manzolus, in Deſcriptione Iſtriæ, cum Vitis Sanctorum provinciæ illius edita Venetiis: de quibus vir eruditiſſimus multiſque libris ſcriptis etiam a morte clarus, Joannes Ludovicus Schonlebius, ſacra Theologia Doctor & inferioris Carniolæ Archidiaconus Labaci reſidens, mihi ante hac ſcripſit*, Vitas iſtas, ea vulgaribus opinationibus undecumque cunfarcinatas, ſibique valde ſuſpectas eſſe, ne vel ea toto confictæ ſint pleræque, vel plurimum ſaltem admixtum habeant fictitiuis.

2 *Luculento exemplo id oſtendimus die præcedenti, cum ageremus de S. Nicephoro. Petinenſis civitatis in eadem Iſtria Patrono: nunc pene in præditis duobus Sanctis ſimile quid ſe offert. Qua tamen eis tribuuntur Acta, apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ legenda ad* IV kalendas Junii & Septembris (*quibus diebus ſigillatim illi colamur*) *vere ſunt Acta Martyrum ſic* E
nominatorum, & eorumdem forteſſe qui ab Adamo recondili ſunt: ſed aliis locis aliiſque diebus paſſorum, abſque ullo ſacri Ordinis titulo; quo eos fuiſſe proditos ſi credidiſſent Majores, non utique in ſculpendis uſurpandiſq; eorum nominibus Diaconum Epiſcopo præfuiſſent. Et Sancti quidem Pelagii *Acta habemus pro* XXVIII *Auguſti, in quibus dicitur* Emonæ *natus, ac ſub Numeriano paſſus eſſe* Conſtantiæ, *pro qua* Emonam, *ipſam ſubſtituit Ferrarius, quam credidit eſſe nunc* Civitatem-novam. S. Maximi *Acta, qua ipſe in compendium contrahit, jam dedimus die* XXX *Aprilis, ſecuti Florum & alios antiquiores Martyrologos: in quibus conſtanter is legitur*, imperante Decio oblatus Optimo Conſulari apud Aſiam: *e contrario autem a Ferrario idem* Optimus *dicitur* Præſes Iſtriæ, cum impia Diocletiani & Maximiani edicta promulgata fuiſſent, & Æmoniæ Epiſcopus *S. Maximus appellatur, ac die magis diverſo quam* S. Pelagius *colendus proponitur.*

Acta eadem qua jam dedimus 30 *Aprilis*

ſed ab Iſtria de prorſus

in tempore & titulo Epiſcopi

2 *Ad diem quod attinet, poſſet hic ſumptus videri a* S. Maximo, Veronenſi Epiſcopo & Confeſſore, *de quo poſtea. Ab eodem ſumi etiam* Epiſcopi *titulus potuit; idque eo proclivius, quod revera aliquis* Maximus Epiſcopus Emonenſis *interfuerit Concilio Aquilejenſi, tempore S. Damaſi Papæ ad an.* CCCLXXXI *celebrato. His poſitis, reſtat diſpiciendum, an quorum eadem fere ſunt Acta, eadem quoque credi poſſint perſona; ii ſcilicet quorum ſacra oſſa ad* Civitatis novæ *Patrocinium aliunde convecta, & in ſimul ab Adamo Epiſcopo fuerint collocata; nunc autem perperam creduntur ibidem in ſuo*

A *gradu miniſtraſſe ac paſſi fuiſſe*. *Aſſerit Manzalinus*, *eique conſequenter ſcriptores Itali ſuffragantur*, Civitatem novam, *ex veteri Æmonæ ruinis*, *in vicino natam eſſe*; *& quoniam conſtat hanc* Nauporto *fluvio adſitam fuiſſe*, *hoc nomine inſigniunt ſuum illum quem* Quietum *nuncupant*. *Tali inſuppoſito non eſſet difficile capere*, *quomodo corpora*, *jam olim Æmona condita*, *tandem in* Civitatem novam *tranſlata ſint*. *Quin etiam*, *licet* Æmoniam & Naupoetum *longius a* Civitate-nova *removeat*, *uti faciendum mox dicemus*, *dummodo intra vicinam Iſtriæ Pannoniam maneat*, *facile intelliget qua ratione contingere potuerit pradicta Translatio*. *Ne autem obturbent Acta & Actis inhærentia Martyrologia antiqua*, *dum* apud Aſiam *paſſum dicunt* S. Maximum; *ſuccurrit in ſua ad nos epiſtola Schonlebius*, *montis poſitionem* apud, *non ad regionem aliquam*, *ſed ad urbem ſignificandam*, *in Actis Sanctorum Martyrologiiſque adhiberi*. *Quamvis autem* Aſia *urbe*, *nulla Geographis nota ſit*, *notam tamen ait eſſe* Aſſiam, *in ſua Carniolia inveniendam*; *in qua etiam reperiri poſſit* Conſtantia, *martyrio* S. Pelagii *nobilitata*.

extare poſſe Aſſiæ, quæ fuit Aſſia.

B 4 *Temere ſiquidem idem Schonlebius*, Emonam *ſive* Æmonam *vel* Æmonam, *procul ab Iſtria & ab Adriatico*, *cui Nova civitas ad jacet*, *mari*, *in ſua Carniolia fitam fuiſſe*, *apud* Labacum *flumen*; *quod* Nauportum *dixerint Argonauta*, *condita iſtic urbe*, *ubi non valentes adverſis fluviorum ductibus ultra provehi a Septemtrione in Meridiem*, *coacti fuerant ſuum Argum humeris aut machinis per terram aliquamdiu provehere*, *donec fluvium aliquem invenirent*, *qui contrario quam Nauportus curſu fluens*, *in mare Adriaticum ipſos devolveret*, *ſic tandem in Graciam ſuam revehendos*: *Hanc ille opinionem ſuam tutatus eſt*, *edito pergamum eruditio libro Saliſburgi anno* MDCLXXV, *ſub titulo* Æmona vindicata, *illud nomen* Labacu *Metropoli Carnioliæ vetus aſſereus hac ratione*, *ut primo Capite*, *primam urbis* Æmonæ *originem & nomenclaturam explicet*. *& veteres qui ejus meminerunt ſcriptores alleget*, *ad ejus ſitum definiendum pravie explicatis limitibus Norici Pannoniæque & conterminarum regionum*. *Capite* II *ipſam eſſe hodiernum* Labacum *ex antiquis Geographis*, *Hiſtoricis*, *Itinerariis*, *Inſcriptionibus evidentia prope palpabili probet*; *nec minus evidenter per negativa argumenta ex iisdem Geographis*, *Hiſtoricis*, *Itinerariis Capite* III *confirmet*, *non poſſe eam appellationem convenire* Civitati-novæ *in Iſtria*; *denique Capite* IV *diſſolvat appoſitas ſibi cujuſdam Neotvici objectiones*. *Habeo etiam illius de hoc argumento eruditam epiſtolam*, *ubi Cluverium allegat*, *aſſerentem in antiqua Geographica mappa*, *vidiſſe ſe fluvium quo interfecabatur Iſtria*, *additotitulo* Quietus (*quem eſſe* Quietum *vix dubitaverit*) *& juxta eum notatur Prætorium*, Silvo *inſcriptum*, *quod facilè potuit deformari ex* Alvo *Ptolomæi Iſtriæ civitatibus adnumerato*. *Alvi ergo hujus ruderа*, *non* Æmonæ *contendit eſſe*, *quæ inveniuntur juxta* Civitatem novam, *ſub Carolo Magno conditam*; *cujus Epiſcopis numquam venerit in mentem ſeſe nuncupare Epiſcopos* Æmonenſes, *ante ſæculum a*, *adeoque poſteriori quoque temporis videri illum*, *cujus in gradu uno Baptiſterii*, *adhærentis Cathedrali Eccleſiæ* Civitatis-novæ, *hæc ſculpta memoria*: Baptiſterium digno marmore Mauritius Epiſcopus Emon.

vicinus metropoli Carniolia Labacæ.

quod veteris Æmonæ fuiſſe demonſtratum.

C

Aſſia Nicolai Sirmondi della.

5 *Jam quod* Aſſiam *attinet* (*unde ſcriptorum temeritas utinam averteretur*, *aut etiam uſus vulgi contradictus loquutæ fecit* Aſiam) *Ptolomæus eam inter mediterraneas Liburnorum urbes locat*: Liburnos *autem Illyridi idem Ptolomæus attribuit*, *& Krain id eſt* Carniolam *eſſe cenſent auctores apud Ortelium* (*eſt Ptolomæus tabulas aliter ordinaverit Bertius*): *qui Ortelius etiam ex Nigro ſcribit*, Aſſiam *nunc ſolo æquatam eſſe*, ibidemque multa antiquitatis monumenta extare, & locum Berebir dici. *Schonlebius* vulgo Berbier *nominari ait*, *prope flumen S. Viti*, *& duorum dierum ſpatio* D *diſtare Labace*, *adeoque Tergeſto eſſe quam Labaco vicinius*. *Sed* Labaco *ſuo non ita abſolute vindicat nomen* Æmonæ, *quin liberum relinquat hujus ſitum collocare intra illud fluminis ſpatium*, *quod a ſuperiori Labaco*, *nunc villa*, *uſque ad inferius*, *nunc Carnorum Metropolim* (*quod ſpatium viginti circiter Italicorum milliarium eſt*) *liberam relinquat veteri Æmona conſtituenda*; *unde facile fuit volenti ultro fidem profiteri*, *ſicut* Maximus *feciſſe legitur*, *excurrere* Aſſiam, *ubi tunc Præſes erat*; *poſtea martyrizari*, *& corpus referri* Æmonam. *Ceterum libr. mem. Iſtriæ concedet Schonlebius*, *quod occaſione barbaricarum in Pannonias excurſionum*, *quibus* Æmona *illa expoſita etiam fuit*, *unum alterumve corpus ex iis quæ* Æmonæ *fuerant*, *ut nominatim* S. Maximi, *dispertari in* Civitatem-novam *Iſtriæ potuerit*.

Acta ſub finem ad Ilirici tranſm. Mſ. pauca.

& corpus S. Pelagii ad eoſdem ferè Carnioliæ, tum Germaniæ fines.

6 *De* Conſtantia, *in qua* S. Pelagius *Martyrium perfulſit*, *non ita expreſſum habemus teſtimonium*: *ſed eccurrit Schonlebius*, *arbitrando*, *poſt Ptolomæum & antiquorum Itinerariorum conditores*, *hoc nomen loco factum a Conſtantio Imperatore*, *Conſtantini Magni filio*, *qui mortuis fratribus ſolus rerum potitus*, *ſæpius in iis partibus moram traxit*, *hiemavit*, *militem legit*; *& aliqui iſtic olim magnæ urbi*, *a ſe inſtauratæ amplificataque*, *nomen potuit poſuiſſe*. *Allegat autem Schonlebius literas Doctoris Fulckenſtinii*, *Parochi Gurckfeldenſis in Carniolia inferiore*: *quibus teſtatur*, *oppidi incolos ex traditione habere*, *urbem ibi olim amplam ſtetiſſe nomine* Conſtantiam; *& amplitudinis antiquitatiſque argumentum præbent vaſtera*, *per integrum milliare ſparſa*, *de ſub quibus magnam copiam numorum æreorum*, *argenteorum atque aureorum*, *etiam imperialium ſuperantium*, *idem Doctor eruit*, *lapides etiam ingentes cum inſcriptionibus*, *quarum exemplaria ipſi Schonlebio miſit*. *Situs autem idem eſt quem Ptolomæus* Neoduno, *Itinerarium Antonini* Noviodunо *videntur adſcribere*; *cui nomen* Conſtantia *tam facile potuit ſucceſſiſſe in hac provincia*, *quam alii in Gallia*, *& alteri in Germania ad Rhenum urbi idem nomen eſt ab eodem Imperatore indictum*: *unde factum eſt ut etiam illa ambo* S. Pelagium *Martyrem ſibi vindicent*, *licet tam procul diſſita ab Emona*, *adeo expreſſe nominatim in Actis*.

veterum Noviodunum.

E

7 *Atque hac dicta ſunto*, *non animo definiendi certo*, *quod is quos Civitatenovani Patronos colunt*, *iidem ſint quorum Acta habentur*; *ſed oſtendendi*, *quod hoc eis poſſit ſine magna difficultate concedi*; *modo viciſſim fateantur Iſtrii quod locum ac tempus poſſionis tutius credi antiquis Actis*, *quam innovatis apud illos*. *Quia porro* Civitasnova, *propter aeria inclementiam*, *tempore præſertim æſtivo*, *ſatis non diu retinuit dignitatem*, *nec ultra annum* MCCCLXX *ſcitur Epiſcopos reſidentes habuiſſe*; *ac tandem eo rediit*, *ut hodierno tempore*, *quo ſolo habitatur*, *incolas vix ducentos numeret ſub parochi unius cura*; *perquam verosimile eſt*, *ablata pridem inde eſſe varia Sanctorum corpora*. S. Pelagio *quid factum ſit*, *neſcitur*: *nam corpus quod ſub ea nomine habetur Conſtantiæ ad Rhenum*, *Roma allatum eſſe an.* DCCCXVIII, *per Salomonem* III *Conſtantienſem Epiſcopum*, *tradunt Annales Einſidlenſes*; *eſtque credibile id nominis illi tunc inditum fuiſſe*, *propter Acta S. Pelagii Æmonenſia*, *in quibus nominatam Martyrii palæſtram Conſtantiam*, *ſuam eſſe urbem*, *Salomon ille credidit*; *alioqui ipſum in Civitate nova manere*, *perſuadet titulus*, *ex altera parte tumuli initio memorati ſic docens*: Pelagii & Innocentium Sanctorum Reliquiæ hic poſitæ fuerunt XII Decembris, D. III Adv. MDCXXI: *quo anno littera Dominicalis C*, *tertiam Dominicam Adventus*, *hic notatam*, *concurrere fecit cum* XII *die Decembris*.

Pelagius eſſe aliàs eſt ad eo cujus corpus hactenus Conſtantiæ ad Rhenum.

& multo apud Iſtros.

8 *De* S. Maximo *certius eſt*, *corpus ejus haberi Venetiis in eccleſia S. Cantiani*, *unde etiam allata ſunt ad nos triplicia Acta*, *omnia quoad ſubſtantiam martyrii convenientia*

S. Maximi translatio Venetias.

A *niamia cum prædixit. Eorum novissima, ex Legendario ibidem Ms. transumpta, sic habentur:* Sanctum hoc & miraculosum corpus progressu temporis, ab aliis devotis & piis Christianis, ab urbe Asia translatum fuit ad Cittanovam: & inde per devotum quemdam Nobilem Venetum translatum Venetias, & collocatum in ecclesia S. Cantiani; ubi adhuc miraculis illustre colescit. Solemnitas autem Translationis hujus beatissimi Martyris celebratur in prædicta ecclesia S. Cantiani Dominica secunda Octobris. *Alia antiquiora Actu, sed nihilominus Venetiis compositu, atque in Lectionis sex distributa, imercurrentibus Responsoriis propriis, sic incohantur:* Sub Decio Imperatore apud Asiam civitatem, Maximus..... passus est quarto Kalendas Junii, cujus diem translationis corporis in hanc sanctam ecclesiam octavo Idus Octobris commemorare deberemus; nihilominus Natalem ejus diem glorioso Martyrio, in Dominica secunda ejusdem mensis, sub Duplici majori solenniter celebramus.

ubi festum agitur D. Dominica Octobris.

& Officium de Communi Martyr.

9 *Tum sequuntur Acta*, Decius Imperator volens, *&c. fere qualia dedimus* XXX *Aprilis; nisi quod, ubi in antiquis ac genuinis Actis interroganti Præsidi, quod officium gereret, Martyr respondit;* Homo sum plebejus, B meo vivens negotio, *sive (ut habent eadem Acta, ex Parentino Legendario transcripta Venetiis, & inde nobis quoque missa)* Homo sum plebanus, meis negotiis vacans, *quæ laico soli convenire manifestum est; ibi Acta Venetu legant,* Homo sum Pastor gregis Domini mei Jesu Christi, *ne scilicet suaderetur* Episcopus *fuisse qui loquitur. Sed qui hoc mutavit, non animadvertit, haud convenire, ut* Episcopum Christianæ Gregis *se fassus; interrogetur (sicut ubique fit) an sit* Christianus; *contra optimus ordo est, ut primo nomen, dein exercitium, tertio fidem suam jubeatur aliquis enuntiare, Interim titulus* Episcopi *aliquoties inculcatur in Actis, tam Venetis quam Parentinis, & in Responsoriis, quæ habemus tum solo Ms. Veneto. Hæc vero Responsoria etiam ipsa credimus ex Civitatis novæ usu accepta; sicuti indidem accepta sunt Collecta hujusmodi ad Missam:* I. Omnipotens sempiterne Deus, qui miranda, B. Maximi Martyris rui radiantibus meritis, in tua coruscare basilica concedis; tribue quæsumus, ut sicus illi gratiam divini muneris cultus contulisti; ita nobis, ejus suffragantibus precibus, indulgeotiam C conferre digneris. II. Supplicationes servorum tuorum, Auctor omnium, misericors esto: & quibus B. Maximum, Pontificem & Martyrem, dedisti Patronum; respectu gratiæ tuæ roborati, eum apud te sentiamus Protectorem. III. Deus qui B. Maximum, Pontificem tuum & Martyrem refoscitandi mortuorum corpora gratia decorasti quæsumus, ut quod illi sub mortali carne degenti contulisti, nunc apud te melius viventi præstare digneris; quatenus animæ supplicantium vivere mereantur. Per D. N. I. C. &c.

qualia in aliis parallelis Officiis dicuntur.

cum memoria reliquorum martyrum.

AUCTORE D. P.

10 *Sciendum autem quod Cittanovanus Episcopatus primum Parentino sub annum* MCCCCXXIV *unitus est ab Eugenio IV, deinde a Nicolao V, sub annum* MCCCCL, *associatus Venetæ Ecclesiæ; sed demum anno* MCCCCXVI, *ut habet Ughellus, propriis recepit Pastores, habuitque deinceps: qui tamen, desolato penè, ut dixi, loco, nunquam ibi residunt. Prior conjunctio* S. Maximi *cultum ad Parentinos propagavit, secunda occasionem & commoditatem dederit Venetis transferendi ad se corpus: quid autem causa habuerint Aquilejenses, ut eumdem totis diœcesi ventrandum susciperent, non divino. Quia tamen, ubique, solitum est* Episcopos Martyr, *idque haud dia post Adami Episcopi tempora illiturum videtur; quando eidem, cujus Actu legebantur, aptum fuit ultimum Collectu, sola aliquid novum continens, quod Actu non attingant; cogimur suspicari, illum qui Aquilejensi Synodo interfuit* Maximum, *coætaneum S. Damasi, revera etiam Sanctum fuisse, & mortuorum suscitandorum gratia decoratum, ac fortasse hoc die antequam cultum. Cujus cum præter hanc memorium Actu Vitæ nulla extarent, applicatu ei fuerint ipsius spoliumin ad Maximum, sub Decio Martyrem laicum,* XXX *Aprilis: quod animadvertens Episcopus Adam, prudenter caverit, ne eum, cujus recondebat corpus, vel* Episcopum *vocares, vel* Martyrem. *Idem & nos facimus, in dubio vehinquemes, utrius sit corpus, quod ex Istria Venetias translatum esse inter omnes convenit.*

Tunc festo die duo Maximi confusi effecit in unum.

Relecta Graca.

11 *Hic subjiciam, cum ante Officia propria sancta Genuensis Ecclesia, ex Apostolica concessione & mandato Stephani Cardinalis Duratii Archiepiscopi Genuensis anno* 1640 *recusa, invenio pag.* 6. *in kalendario festorum notari Die* 29 *Maji*, Maximi & Pelagii Martyrum semiduplex. *Post ipsa autem Officia dicatur, quomodo Sancti Ecclesiæ istius, licet Martyrologio non adscripti, in ejus tamen lectione per totam civitatem & diœcesim, post kalendarum & Lunæ pronuntiationem, præponi immediate debeant, & pag.* 39 *pro* XXIX *Maji sic legendum præscribitur:* Natalis SS. Martyrum Maximi Episcopi, & Pelagii Diaconi, quorum sacra ossa ex Æmonia civitate Histriæ, urbano Sexto summo Pontifice Genuam translata, in ecclesia S. Matthæi condigno honore condita fuerunt. *Vix dubitare possumus, quin hæc ossa ex ipsis illis corporibus sint, qua anno* MCXLVI *ex eo cujus erant Patroni Civitate nova Cathedrali recepta diximus:* Urbanus *autem* Sextus, *sedit ab anno* MCCCLXXVIII *ad* LXXXIX.

DE SANCTO GENTIO

G. H.

MARTYRE IN HISPANIA.

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

Antiquissimum Martyrologii Hieronymiani apographum, quod nunc mille fere annos exaratum fuisse sapius diximus, ita hunc diem auspicatur: IV Kalendas Junii. Romæ Natalis Virginis, *scilicet Petronillæ, cujus nomen in apographo Corbejensi Parisiis excuso hoc etiam die, sed sub finem, exprimitur. De eo cum aliis Martyrologiis & Breviario Romano actum fuse die* XXXI *Maji. Sequitur dein in dicto antiquissimo apographo:* Io Spanis Genti. *In apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani Lucensi & Blumiano.* In Spanis natalis S Genti. *Quæ eodem modo leguntur in vetusto codice Reginæ Suecinæ, & referuntur ab Isolstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Præterea in memorato apographo Corbejensi ipsum explicatius habentur:* Io Hispaniis natalis S. Gentili. *Et hæc in dictis optima nota monumentis: quæ proponimus diligentiæ Hispanorum; apud quos, & maxime apud Tamajum-Salazar in Martyrologio Hispanico, miraremur hujus Sancti Martyris memoriam non extare; nisi fateremur, Dextrinorum siquorumvis auctoribus ignotum prorsus fuisse Hieronymianum Martyrologium, aliisque materiem fere infinitum ipsis suppeditaturum: quod felicitati magno imputandum rear, cum satis superque habeamus fabularum, quibus legne præstes simplex ignorantia. In Ms. Richenoviensi, in locum Gentii, alii perperam substituuntur, hic verbis:* In Spantis Sicinoli, Musti: *qui videntur esse* Sisinnius & Venustus, *etiam hoc die relati,*

XXIX MAI

A

DE SANCTO CRISPOLO,

MARTYRE IN NUMIDIA.

G. H.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

Memoratum Martyrologii Hieronymiani apographum antiquiſſimum, quod ab Epternacenſibus modo diligenter ſervatur, tertio loco iſta indicat: Numidia Criſpolis. *Apographa Lucenſe & Blumianum:* In Numidia natalis S. Criſpuli. *Mſs. Regina Suecia per Holſtenium edito iſta habentur:* Apud Nicomediam S. Criſpoli, *In Cæſarea Cappadociæ Cyrilli. Quæ in apographo Corbejenſi ita mutila proferuntur: in* Nicomedia S. Cyrilli. *De hoc non agemus. Magis placet* Numidia, *in antiquioribus monumentis aſſignata. Omni palæſtra omiſſa, nomen* Criſpoli *memoratur in Mſs. Aquigravenſi & Pariſienſi Labbæi, & Criſpoli in Mſs. Auguſtano S. Udalrici, & auctario Greveni ad Uſuardum. De alio* Criſpolo, *cum Gabino in Sardinia paſſo, agemus die ſequenti.* xvii MAII

DE SS. CYRILLO, CARELLO, PRIMOLO, FINODO,

VENUSTO, GISSINO, ALEXANDRO, TREDENTHEO, JOCUNDO,

MARTYRIBUS CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

De S. Cyrilli, ſeorſim noti, cultu & paſſione, aliorum nominibus in Martyrologio Hieronymiano.

xvii MAII *S. Cyrillus ſeorſim in plerisque.*

CÆſarea, *in Cappadocia Aſiæ regione, plures nobis ſuppeditat Sanctos Martyres, & hoc die primo* Cyrillum; *dein aliis interpoſitis, alios quatuor, quos ſimul conjungimus. Ac primo Apographum Epternacenſe ita habet:* In Cæſarea Cappadociæ Cyrilli; *ut ſtiam legitur in Mſs. Regina Suecia per Holſtenium æſtimato. Interponuntur verba,* Natalis Sancti, *in apographis Lucenſi & Blumiano. In apographo Corbejenſi* Nicomediæ *per errorem adſcriptum eſſe* S. Cyrillum *jam diximus. Florus in Mſs. Tornacenſi S. Martini, & Atrebatenſi Eccleſiæ Cathedralis, iſta tradit:* Apud Cæſaream paſſio S. Cyrilli, qui ob Chriſti fidem mortis detrimentum libere ſuſcepit. *Priora ſtiam leguntur in Mſs. Latinenſi.*

dein cum ſex aliis.

B 2 *De aliis Martyribus ibidem paſſis iſta leguntur in Mſs. Epternacenſi:* Item Cappadocia Carilli, Primoli, Venodi, Venuſti, Giſſini, Alexandri Mart. *Quæ addita uno ita accuratius leguntur in Mſs. Blumiano.* In Cæſarea Cappadociæ Carelli, Primoli, Finodi, Venuſti, Tredeotbei. *Eadem ſunt in apographo Lucenſi, ſed loco* Carelli, *litteris contractis & immutatis, legitur* Carchi. *In Mſs. Corbejenſi Pariſiis exeuſo, adhuc uno addita, iſta habentur:* In Cæſarea Cappadociæ Carelli, Primuli, Finodi, Venuſti, Tredeuthei, Jocundi. *In Mſs. Romano Cardinalis Barberini, Trevirenſi S. Maximini, Leodienſi S. Laurentii, & Mſs. Florario, de tribus Martyribus iſta traduntur:* In Cæſarea Cappadociæ natalis SS. Cyrilli, Primuli, & Venuſti, *Eadem, ſed omiſſa martyrii palæſtra indicantur in Mſs. Pragenſi, & Auguſtano S. Udalrici; ſed in fine, loco* Primuli, C *contracte legitur* Primi, *ita etiam nomina* Cyrilli & Primi *proponuntur in Mſs. Aquigravenſi & Pariſienſi Labbæi. Qui in hiſce Mſs. eſt* Cyrillus, *præbet occaſionem quærendi, num is ſit, qui ſit ſubſcriptus: cujus rei penes Lectorem manet voluptatis,* Giſſinus & Alexander *ſunt ſolum in Epternacenſi.*

S. Cyrilli Acta ex Mſs. Veſperi

3 *Prioris & ſolitarii velati* Cyrilli *Acta quædam habemus per modum epiſtolæ, aliis alibi Fratribus ſeu Fidelibus ſcripta, ex perveteribus Mſs. Marci Veſperi, Patricii Auguſtani; quam utinam alicubi invenirent Græca ac primigenia phraſi: nam & qui eam Latine vertit, inculcatiori ſtylo eſt uſus; & qui deſcripſere, videntur eam multo barbariorem feciſſe, dum quid deſcriberent non ſatis caperent. Ipſum tamen, qualem accepimus Latinum contextum accipe, modice levigatum ex conjectura, ne prorſus ſtomachum tibi everſat eam blatta habutice, donec fuerint exemplum alicunde prodeat.*

Ætate puer propter fidei confeſſionem flagellatus

4 Martyrium ſancti Cyrilli pueri non juſtum eſt ad vos, cariſſimi Fratres, ſilere, ſed maxime enarrare: non enim ſine nova cujuſdam divini ſpiritus, ſed (ſi aſt vere dicere, & certiſſima exprimere) cum illo Dominus concertabat, cum illo fides contra iniquiſſimos [Judices] Cæſareæ litigabat. Novellum animum ætas beatiſſimi Cyrilli multum videntibus præſtabat ſtuporem, fidei autem ſtabilitas miram [Chriſti] laudem ſenſatis..... Etenim omni tempore Chriſtum nominans erat, & ſemetipſum inde eſſe motum fatebatur; & plagis confixus & verbis territus, neque varborum minas, neque afflictionis injuriam computavit: ſed ſuſtinuit hæc quidem libentiſſime: prompte autem & aliud aliquid majus malum exſpectabat. Cum autem creſcerent ei [animi] qui ſunt erga bonam fidem, & æmulatores haberet multos qui ſimiles erant ejus ætati, abdicat eum quidem pater, domum ei claudens, & quæ in ea erant prorſus abnegabat ei. Quidam autem in his laudabant patrem & valde mirabantur: [ipſe vero quaſi nihilum reputabat abdicari a patre,] & quod parva auferens ei, majora & utiliora ei provideret fides quæ in Domino erat, dicebat. F *abdicatur a patre.*

5 Hæc agens in iram provocabat Cæſareæ Judicem: & vocatum eum per miniſtrationem militum, & terrens ſimul de judiciis; videbat quidem in principio eum non terreri, [ſed] omni momento ab omni trepidatione ſecurum [adſtare], modica omnia contra fidem computantem. Ex: Indulgeo tibi, inquit Judex, o puer, delicta: dimitto tibi & pater offenſam, in domum ſuſcipiter licet tibi frui bona patris, ſi ſobrius ſis, ſi ſublimetipſi des cogitatum. Beatiſſimus vero Cyrillus: Gaudeo, dixit, cum pro his mihi increpatur: ego enim apud Deum o- prime [recipiar:] delector domo mea privatus, habitabo enim majorem: & meliorem: ſponte ſio pauper, ut fruar divitis [æternis]: bonam mortem non moror, *frustra ſibi ſuadet a Judice*

[qua]

A [quia] vitam prouideo mihi meliorem. Hæc dicens cum quadam deifica virtute, præcipitur ligari ſolenniter, quaſi ad mortem deducendus. Uſque tertiorem autem & juſſionem illud publicos [miniſtros] facere [Judex] præcipit, probationem accipiens pueri.

ab aque revocatum ſe dolet.

6 Quando autem neque lacrymatus puer nuntiabatur, neque ignem metuens, in quem injicere hunc minabantur, ſed paratiſſime ad mortem pergentem; iterum vocat hunc Judex, docere animatus, & verbo ſuadere ſecundum ſolitum ſibi morem. Vidiſti, o puer, [inquit] ignem: vidiſti, o juvenis, gladium: ſobrius eſto, ut [iterum] habeas patris domum, & fortunam... Qui reſpondit: Nocuiſti, o Tyrranne, me revocans; nocuiſti, & peſſime geſſiſti: fruſtra ſuccendiſti ignem, ſine cauſa gladium acuiſti: multo major [eſt] domus, quam habitare feſtino: multo divitiæ præſtantiores: has accipere a Domino accelero: celerius me conſumma, at celerius fruar. Et hæc audientes adſtantes lacrymabantur: puer autem lacrymas horum inculpabat: &, Debetis, inquit, ridere, debetis delectari, debetis [me] producere gaudentes ad patiendum. Neſcitis quam civitatem habitabo! neſcitis qualem fiduciam habeo? Concedite ſic expendere vitam. Hæc dicens ibat mori. Splendidus autem & ſpectabilis erat, non ſolum ei, qui recepit hujus animam; ſed & aliis, qui Cæſaræ habitabant, ipſum adjuvante, qui regnat in ſæcula ſæculorum.

D

& laudans moritur

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

PRIMO, ACCIDIA, PASSIMONIO,

G. H. ET ALIIS CENTUM QUINQUAGINTA TRIBUS.

Ex Hieronymiano & aliis Martyrologiis antiquis.

XXIX MAJI HOs Sanctos *Martyres nobis repræſentant antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa: & Lucenſi quidem ac Blumianum, cum Mſs. Romano Cardinalis Barberini, Trevirenſi S. Maximini, & Leodienſi S. Laurentii, iſtis verbis:* In Africa natalis SS. Primi, Accidiæ, Paſſimuni, & aliorum centum quinquaginta trium: *Probis tribus*, Quatuor, *ultimo loco ſcribuntur in Ms. veteris Reginæ Suecię, ab Holſtenio in Animadverſis ad Martyrologium Romanum edito; & ſolum* CXLIII *in Auctario Greveni ad Uſardum numerantur. Aſt priorem numerum ſervat apographum Corbeienſe Pariſiis excuſum, & habet* Accidiæ, *quod vocabulum aut mendoſum aut typographorum cenſemus; uti forſan quod* Accidii *ſcribatur in Ms. Florario Sanctorum.*

In vetuſtiſſimo Epternacenſi iſta habentur: In Africa SS. Primi, Accidiæ, Baſſi, Mori, & aliorum centum quinquaginta trium. *Verum, pro* Baſſi & Muri, *unicum nomen* Paſſimoni *reponendum eſſe, ſuadent, cum aliis præditis, Mſs. Rhinovienſe in Helvetia, & Richenovienſe prope Conſtantiam in Suevia, in quibus iſta legumtur:* In Africa Primi, Acidi *vel* Acadi, Apoſiuni, & aliorum CLIIS. *Præterea, omiſſa Martyrii palæſtra, ſic habet:* Paſſio SS. Primi, Munli, & aliorum CLIII. *In Appendice Adonis, apud Moſundrum & Roſweidum, iſta indicantur:* In Africa natalis Sanctorum Primi, Acidiæ, *ſive* Alcidiæ, Paſſiomuni, & aliorum CLIV. *Plura neſcimus divinando addere.*

B

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

SICIMODO, BASSO, VENUSTO,

VICTURIO, ET PULLIENO.

G. H.

Ex eodem S. Hieronymi Martyrologio.

XXIX MAJI EAdem *quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, nunquam ſatis laudata beatorum præſtantiſſimi Martyres nobis ſuggerunt, his fere ubique verbis:* Antiochiæ Sicimodi, Baſſi, Venuſti, Victuri, Pullieni. *Primus, emiſſa litterula, in Epternacenſi ſcribitur* Scimodus; *ultimus vero* Pulliemus *in codice Lucenſi. Nec plura de his Martyribus alibi legimus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H. PONTAMIO, DIMETIO, SECUNDINO, ET MAXIMO.

Ex veteri Ms. Martyrologio Caſinenſi.

XXIX MAJI C ANtiquum *Martyrologium, quod characterе Langobardico ſcriptum reperimus in Archimonaſterio Caſinenſi Sanctiſſimi Patriarchæ Benedicti, hos quatuor Martyres, eoſque ſolos ſic exhibet.* Quarto Kalendas Junii natalis Sanctorum Martyrum Pontamii, Dimetii, Secundini, & Maximi. *Habuimus præcedenti die inter Martyres Afros* S. Secundinum, *itemque in unico apographo Corbeienſi Martyrologii Hieronymiani Pariſiis excuſo: ſed nullus horum ſociorum jungitur. Eodem die in dicto apographo legitur* S. Maximus *inter Martyres Romanos, ſed ejus loco in aliis Faſtis* S. Maximus *reperitur. Deſunt interim* SS. Pontamius & Dimetius Martyres; *proinde judicavimus opera pretium fore, ut omnes, prout eos invenimus, ſimul proponeremus. Eris fortaſſe qui plura inveneris & certiora monumenta, per quæ planius inſtruamur de martyrio & cultu.*

F

DE SANCTIS MARITO ET UXORE MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. H.

Ex Synaxario Ms. Collegii Divionenſis S. J.

XXIX MAJI. SÆpe a nobis laudata Mss. Menæa Divionenſia Sanctis Jeſu, ad hunc XXIX *Maji*, iſta habent. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἁγιοι Μαρτυρες, σὺν μετὰ τῆς συζύγου αὐτῶν, ξύλοις τὰς σκέλας συντριβέντες, τελειοῦνται. Eadem die Sancti Martyres, Maritus cum Conjuge ſua, lignis oſſa contriti, vitam finiunt. *Dein iſti adduntur verſus, alludendo ad verba Adami de Eva. Gen.* 2, Hoc nunc os de oſſibus meis.

Τὰ ὀστᾶ σου συντριφθήσονται, γύναι·
Ἐγὼ δὲ ὀστέον πρὸς τὸν ἄνδρα σύμι

Tua conteruntur, oſſibus mariti, oſſa;
Et ego, Mulier, Os tuum, viro dico.

Plura neque aliunde ſuppetunt, neque nos divinamus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS VICTORE ET SCYRENEO TORNACI IN BELGIO.

D. P.

Ex epiſtola R. P. Joſephi Ignatii a S. Antonio Carm. Diſcalc.

MAJI. TOrnacum, Belgii urbs Epiſcopalis ad Scaldim, inſignem habet Carmelitanorum Diſcalceatorum Conventum, anno MDCXIX ſub titulo S. Joſephi erectum ac fundatum. Ad hujus partheno-nis eccleſiam ex urbe Roma, Innocentio X. Summo Pontifice annuente, anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo, die vigeſima nona Maji, qui erat Dominica poſt Aſcenſionem Domini, translata ſunt Sanctorum Martyrum Victoris & Scyrenei corpora, magna cum pompa, & populi concurſu: cujus Translationis ac Depoſitionis dies ſingulis annis, ſolenniter celebratur Dominica infra Octavam Aſcenſionis Domini, quæ fere ſemper in Majum menſem incidit, ſandapilis Martyrum, ſummo cum artificio ex ligno deaurato fabricatis, in ſummo altari expoſitis.

a *Ita pluribus abhinc annis ad me ſcripſit* R. P. Fr. Joſeph Ignatius a S. Antonio, Carmelita Diſcalceatus, Gallo-Belga, *a nobilitate, eruditione, & antiquorum rerum peritia laudatus, ante Tomum* 2. *Spicilegii Acheriani; etiam nobis ſingulariter laudandus a diligentia & zelo in adjuvando labore noſtro, tranſcribendiſque manu propria, quæ huc credebat pertinere, monumentis. Vovebat ille, cum impetraretur pars prima Maji; & licet hebdomadis paucis prius quam abſolveretur impreſſio e vivis abierit, impreſſa tam jam erant omnia, inquibus nominandus mihi ſpecialius erat; niſi ejuſmodi compellatio, quantum apud æquos æſtimatores laudis, tantum invidiæ habitura fuiſſet apud alios, pertinaciter adhærentes iis, quibus minus ipſe tribuebat, præjudiciis. Nunc vero, cum mors immatura pro ætate, matura pro merito, magnas ſpes Ordinis atque noſtras fruſtrata ſit, hoc ſaltem nobis ſolatii reliquit, quod palam deinceps, & circa formidinem creandæ ipſi moleſtiæ profiteri poſſim, vix quemquam eſſe in toto Ordine, cui plus debeam, quemque diutius vivere magis ex re communi fuiſſet. Quod hic gratitudinis cauſa additum; boni conſulant opto qui viventem noverunt.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS CEREALE, THEODORO, ANTENODORO, VITO, COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De ortu Sodalitii Mariani primarii, & translatis eo Reliquiis horum Sanctorum Martyrum.

INter præclara pietatis exercitia, quæ plurima quotidie obeuntur Romæ, & paſſim oculis ſe adventantium ſeſe ingerunt, non ultimo ponenda loco *Sodalitium B. Virginis.* oniſſima illa, quibus juventus, cerea in vitium ætas, in officio continetur ſuo, ſuaviterque inducitur ad jacienda Chriſtianarum virtutum fundamenta; quibus deinde turrim perfectionis, non ſolum propria, ſed integra etiam non raro familia ſuperextruunt. *Iſthuſmodi exercitiis biennio, toto ibidem meorum vidi, in* Prima-primaria Congregatione, *ut ibi vocant, aut potius Sodalitio beatiſſimæ Virginis Mariæ, cui ab Annuntiatione nomen, quod in Collegio Romano Societatis noſtræ anno* MDLXIV *primum inſtitueram, & anno inde vigeſimo ab Apoſtolicæ Sedis approbatum, ad hæc uſque tempora feliciter propagatur. Sed opere pretium erit, de illius ortu, progreſſu, atque utilitate differentem pluſculis verbis addocere Sacchinum, qui in Hiſtoria Societatis Jeſu, Parte* V, *lib.* IV *ſic loquitur:*

Romæ cœptum an. 1564. a Eodem hoc anno (*videlicet* MDLXXXIV) Sodalitium, quod erat in Romano Collegio ſub Delparæ Virginis clientela, Gregorius, diplomate ad eam rem confecto, primarium juſſit eſſe, amplis condonationibus peccatorum ornatum, factaque poteſtate eadem beneficia cum Sodalitiis, quæ ad illud aggregarentur, communicandi. Nomen ab Annuntiatione Virginis manſit. Anno MDLXIV cœpetat id Romæ Sodalitium: inde, per Societatis Collegia pleraque fuſa alia ejuſdem generis, & quædam etiam auctoritate Pontificia confirmata & decorata. Indulgentiis erant. Verum per ſeſe ſtabat ſingula, nec paribus beneficiis fruebantur: ac proinde ut quodque recens excitabatur, ita ad Indulgentiar impetrandas nova privatim opus erat voluntate Pontificis, quod non cargebat negotio. Ut igitur pronior communicatio eſſet, atque ex eodem cuncta quaſi fonte derivarentur, ad hæc pari jure ac forma conſtarent; antiquitatis quæ eumque ad id loci ſtatuta erant, cuncta impoſterum ab Sodalitio Romano Gregorius ſuſpendit: ſimulque, ut certius ac majori cum ipſorum, tum Societatis tranquillitate tegerentur, ſummam in omnia Generali

Primordium Sodalitii an. 1584.

Præpo-

A Præpoſito poteſtatem permiſit. Divinum ſane fuiſſe inventum hoſce cœtus, ad diſcentium, ſive morum, ſive litterarum profectum, paſſim experimenta monſtrabant. Ubique Sodalea Virginis utraque eminebant laude. Quippe nihil ita alit ſcientiam, ut vera pietas, ac viciſſim nihil, opportunam fraudibus demonis & voluptatum illecebris adoleſcentiam ita continet, ut accurata litterarum tractatio; quæ bonis jucunditatibus amorem pravarum extinguens, occupatione præterea rapaci & aſſidua, neque corruptori otio, neque diabolo aut ſatellitibus ejus aditum oſti anguſtum relinquit. Adhæc puros ſimpliceſque clientum ſuorum complexa animos Mater ſanctitatis, conſcelt cæli ſeminibus, imbribus rigat divinis ſancto igne maturam virtutis frugem perducit, & eſſe ſibi curæ hoſce alumnos, extraordinariæ indulgentiæ documentis paſſim oſtendit. Ego tam ſalubre opus, quo firmius ſtaret latiuſque propagaretur, Pontificia ſuleiendum auctoritate, ornandum clementia fuit. Quod Gregorius eo promtius fecit, quod ad Collegii ſui Romani haud mndicum decus fructumque ſpectabat. Upicus primo Romæ horum Sodalium fuerat cœtus; verum deinde, cum ii ex quibus ortus primum adoleſcentibus erat, in juvenes evaſiſſent, aliique inferiores ætate ſuccederant, geminatus eſt ex ætatum gradibus; tum ut locus pateret pluribus, tum maxime ut ſuos ſeparatim convenirent, qui propiores inter ſe ævo eſſent, haberent. Acceſſere deinde alii duo, quibus omnibus, quia ſunt veluti membra unius Sodalitii, honor & nomen Congregationis primariæ commune eſt.

Summo ſtudio ſuo ventatis ſum.

B

Frequentantur a ſolis Nobilibus.

3 *Ita Sacchinus ſuo tempore: nunc vero poſteriora duo Sodalitia, fere amiſerunt: priora autem, etiamnum retinent titulum* Congregationis primariæ: *hoc tamen diſcrimine, quod alterum, a grandioribus natu frequentatum*, Prima-primaria; *alterum, teneriori ætati aſſignatum*, Secunda-primaria *vocitetur. Ad utrumque hoc qui conveniunt, Nobiles ſunt omnes, ac fere e ſtudioſa juventute ſcholarum noſtrarum: quamquam & Primam primariam Congregationem nonnulli frequentare pergunt, poſtquam coronidem ſtudiis impoſuere, allecti tum religioſa quæ ibidem viget diſciplina, cum exemplis eorum antecantorum; tum etiam præſentia Sanctarum Reliquiarum, quas in Sodalitioiſte, in arca marmorea, intra altare decentiſſime repoſitas ſervant, ac religioſe venerantur. Sunt illa Reliquiæ Sanctorum Martyrum* Cerealis, Theodori, Antenodori, & Viti, *quas Illuſtriſſ. Ambroſius Landuccius anno* MDCLXV *dono dederat Patri Bernardino Coccovagino Societatis noſtræ, & hic deinde Sodalibus beatæ Virginis Congregationis primariæ, ad augendam eorumdem pietatem ſanctorumque Martyrum gloriam, largitus fuit. Prima donationis inſtrumentum hoc eſt:* Fr. Ambroſius Landuccios, Patricius Senenſis, ſacri Ord. Eremitarum D. P. Auguſtini, Congreg. Ilicetanæ in Tuſcia, Dei & Apoſt. Sedis gratia Epiſcopus Porphyrienſis, Sacrarii Apoſtolici Præfectus, & Capellæ Pontificiæ Aſſiſtens, omnibus & ſingulis, præſentes litteras noſtras lecturis, fidem indubiam facimus; qualiter ad majorem omnipotentis Dei Sanctorumque ſuorum gloriam, facras Reliquias, per nos extractas e cœmeterio Cyriacæo, & incluſas ciſtula, ſubtili funiculo ligata, noſtroque parvo ſigillo monita, ad effectum apud ſe retinendi, alteri donandi, extra Urbem mittendi, & in qualibet eccleſia vel oratorio publice fidelium pietati collocandi ac exponendi, dedimus & conſignavimus Adm. Rev. P. Bernardino Coccovagino Societatis Jeſu; nempe de partibus oſſium corporis SS. Martyrum Cerealis & Theodori, Antenodori & Viti. In quorum fidem has præſentes litteras, manu noſtra & ſigillo firmatas, per infraſcriptum noſtrum Secretarium expediri juſſimus. Datum Romæ ea ædibus noſtris in Vaticano, die XVII menſis Octobris anno MDCLXV. *Scriptum erat*, Fr. Ambroſius Epiſc. Porphyrien. *& infra*, Franc. Agnellus Secret. Regiſtr. fol. 269.

AUCTORE C. I.

Donavit a P. Bern. Coccovagino.

Quæ deinceps ſunt Reliquiis Sanctorum.

C

4 *Secundam donationem ipſe mihi teſtatus eſt, qui eam fecit P. Coccovaginus, & iſtiuſmodi fere de Tranſlatione ſolenni narrationem ſubmiſit. Litteris Viterbii anno* MDCLXXXVI, XVII *Januarii datis*: Cum peroes mu eſſent faciæ Reliquiæ SS. Cerealis, Theodori, Antenodori, & Viti, copido me inceſſit eaſdem collocandi in loco aliquo decenti; placuitque inprimis primaria Sodalitas Collegii Romani, cui ob lucritatem ſuam mire afficiebar: placuit etiam, ſolenniter inſtitui Tranſlationem, oti & inſtituta ſoit, obtenta prius facultate ab Illuſtriſſ. D. Gallio, Vicegerente, tempore vacantis per mortem Alexandri VII Sedis. Die igitur ſacro ſancta Pentecoſtes, quæ illo anno MDCLXVII incidebat in vigeſimam nonam Maji, convenerunt de more Sodales: morque in medium productæ cum ciſtulis ſuis Reliquiæ, incluſæque prius intra urnam argenteam, impoſitæ ſoerunt paratæ ad hoc ibenſæ, panno ſerico decore circum veſtitæ. Inſtituta Proceſſio fuit, pullantibus campanis & comitantibus etiam, qui interea advenerant, Congregationis Secundæ-primariæ Sodalibus. Omnes funalia præferebant ardentia; & deſcendentes per gradus prope ſcholam Theologicam, decitnarunt mox ad ſiniſtram; & ſub porticu circuiveunt cavædium, aduſque oppoſitos ex adverſo gradus: per quos aſcendentes, reliquam viam in ſumma porticu obiverunt; donec ad locum, unde exierant, reverterentur. Thaniam ſub umbella portabant Sodalis quatuor Sacerdotes, Pluviali omnes indoti: quo ſimiliter indutus erat P. Antonius Caprious, cujus præcipuæ partes in illa functione foerunt. Finita Proceſſione, eaſolæ Reliquiarum duæ grandiores ſub ara repoſitæ ſunt, in urna marmorea, eleganter elaborata, ſumptibus D. Franciſci a Boragine. Duæ minores ibidem in ipſo muro incluſæ ſuerunt, præfixo lapide marmoreo.

Ex ſolemni ſtrantlatione 29 Maji.

D

Eorum hono ac veneratio.

E

5 *Anniverſaria Translationis dies decreta fuit ipſa Pentecoſtes Dominica; eaque ſingulis annis conſueverunt, amoto ab altari pallio, arcam marmoream totamque circum ſpatium ornare ſplendidius, ac variis generis conſpergere floribus. Conſueverunt etiam, quotieſcumque ad Sodalitium convenitur (convenitur autem, quot Dominicis juxta ac feſtis diebus, niſi duo forte continui forent) ſtatim ab initio ante eamdem arcam accendere lampadem, qua per pallii feneſtellam ovato ſpecie tranſlucens tam diu ardet, donec Sodalium cœtus dimittitur. Dum vero de ſodalitate primaria Beatiſſimæ Virginis Mariæ hic ſermo nobis eſt, non injucundum alicui, atque adeo nec inutile, puto fore, ſi pietatis exercitia, quæ in ſimili illo loco obiri a Sodalibus ſolent, hic ſubnectam. Quamquam vero illa accurate deſcripta ibidem ſint in quodam libello Italice, nolim tamen, tam inde deprompta putentur qua ſubiiciam, quam ex propria experientia, & frequenti obſervatione a me cognita atque perſpecta. Ex quatuor quippe annis, quibus in Collegio Romano Theologiæ dedi operam, biennio integro Superiorum juſſu interveni ſingulis Sodalium cœtibus, ſupplens Patris Moderatoris, antequam eo accederet, vices; & invigilans, ut peragerentur univerſa ordine ſuo. Is porro eſt, qui ſequitur.*

F

A

§. II. Exercitia pia, quæ fiunt in Congregatione Primaria B. Mariæ Annuntiatæ in Collegio Romano.

Ingressi Sodalitii Congregationis locum a

QUilibet ingressus, sodalitatem, sumpta lustrali aqua, flectis in medio genua & aliquantulum erat, donec a Præfecto signum rintinnabulo datur: eam erectus exhibet capite reverentiam, primum altari profundam, deinde Patri Moderatori si adest, & Præfecto aut alii, ejus loco præsidenti; statimque accedit ad osculandam imaginem Christi in cruce confixi, impositam duobus pulvinaribus supra suppedaneam altaris, decentur capete cooperteam; cereis duobus hinc & inde ardentibus. Inde digressus accipit librum spiritualem, ex iis, qui media Congregatione eum ob finem in scabello quopiam exponuntur, & procedit ad locum suum aliquid lecturus, aut ad Confessionem sese paraturus. Ubi hora sonuit pro auspicanda Congregatione, datur a Præfecto signum ut referat quisque quem acceperat librum: remotoque cum libris scabello, duo accenduntur in altari cerei, præter lampada jam inde a principio ardentem. Tum procedit ad aram Præfectus & ad pedes Crucifixi genuflexus intonat; *Veni sancte Spiritus*; eoque Hymno ac Letaniis Lauretanis cum Sodalibus alterne recitatis, subjungit alias ex more preces. Postea Lector distincte legit partem Vitæ alicujus Sancti, aut de Festo currente, per dimidiam fere quadrantem horæ. Deinde, obducta fenestris cortina, sic tamen ut legi commode per locum possit, sustituitur Meditatio per quartam horæ partem, trifariam divisa a Lectore, prælegente clara voce primo punctum primum, quod reliqui continuo meditando ruminant; donec dato a Præfecto campanulæ signo, ad secundum; ac similiter postea ad tertium procedatur. Quo finito, recitandum a singulis indicitur ab eodem Lectore, *Pater*, & *Ave*, pro felici progressu Congregationis. Prælegens autem meditationem, seu Lector is sit, seu alius quispiam ex Officialibus, genua flectit in medio loci, ad scabellum ibidem positum.

orant & venerantur Coetum ac Præfectum

B

legunt librum spiritualem.

meditantur

7 Postea recitatur Officium beatissimæ Virginis; videlicet Matutinum & Laudes: quibus in Pentecoste additur Officium Spiritui sancti; in festo Inventionis sanctæ Crucis, Officium ejusdem; prima tamen Dominica mensis recitatur Officium Defunctorum pro Sodalibus mortuis. Post hæc Præfectus cum duobus diguioribus Sodalibus prodit in medium, positisque genibus & inclinato capite, tractim ac devote dicit; *Venite adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus & oves pascuæ ejus*. Et omnibus respondentibus, *Venite adoremus*; procedit cum duobus sociis ad osculandos Crucifixi pedes, subsequentibus reliquis eodem modo rerum, dum Præfectus loco suo recitat novies Salutationem Angelicam & semel Antiphonam *Salve Regina*, aut aliam pro tempore anni, cum sua Oratione.

C

recitant Officium B. V. Mariæ:

Præfecto precante adoratur Crucifixum

8 Priusquam inchoetur Missa, aut legitur Martyrologium, aut si quis Novitiorum, jam approbatus a Patre Moderatore, confirmandus sit, porrigitur per Magistrum Novitiorum memoriale Præfecto, legiturque palam a Secretario; morque agresso cum Novitio approbando Novitiorum Magistro portaque occlusa, dicit Præfectus elata voce, *Intellexistis petitionem istius, qui desiderat confirmari? Quamobrem si nihil in contrarium occurrit dare solitum signum*, quod est profunda inclinatio ejusque. Quod signum si a dimidia amplius parte datum fuerit, censetur confirmatus; intromissusque circuit, a Præfecto orsus, amplectendo omnes in gratitudinis signum, & residet loco a Magistro Novitiorum assignato inter Confirmatos. Inter hæc autem præcinit Præfectus, reliquis respondentibus, *Laudate Dominum omnes Gentes*, cum oratione, *Da nobis quæsumus Domine, perseverantem in tua voluntate famulatum*. Neque tamen pro admissione, confirmatione, aut ulla quavis re datur aut pecunia aut aliud quidpiam: sed proridetur Congregationi per totum annum ex ea oblatione, quæ festo Natalis Domini Christo recens nato afferitur. Nonnulli tamen magis opulenti submittrant aliquando eleemosynam pro cebus illis, quæ ad refocillandum ægros portantur quot septimanis ad nosocomium, cum eo servitium accedunt Sodales.

confirmatur Novitius.

D

9 Subsequitur sacrificium Missæ & Sodalium Communio, hinc & inde duobus e modestioribus mappam extensam tenentibus, adquam, amultis jam annis, ram frequentes accedant quolibet festo ac Dominico die, at videatur semper Communio Generalis instituti. Respondetque suus tam frequenti Communioni fructus, singularis scilicet in vita & conversatione Sodalium innocentia & virtutum omnium exemplum. Absoluta Missa pergunt gratias Deo, a se susceptо, agere; recitatisque Oratione Dominica & Salutatione Angelica secreto, Pater Moderator in medio genuflexus, voce modeste elata præit orationem, *Anima Christi sanctifica me*, repetenre singulos versus tota Congregatione. Post hæc Censor indicit diem & horam proximæ Congregationis; & Pater, confidens in sella ante aram, dicit, clausa prius porta, *Qui absuit ab ultimu Congregatione, utique satisfactionis aliquid reddere beatæ Virgini, veniat hoc licet*. Et illico prosternunt se ad pedes Moderatoris quotquot abfuerunt: ille autem imponit alirs quidem Psalmum *De profundis* recitandum, extensis in modum Crucis brachiis in media Congregatione; alios vero jubet genuflexos osculari aliorum pedes; alios autem, capite corona spinea redimitos aut manu cranium præferentes, orationem quampiam recitare. Nonnumquam ad Præfectum aut Assistentes quoque mittere reos confuerit, pœnitentiam ab illis petitum; ab iisque levior ar plurimum injungi solet, puta, recitatio Orationis Dominicæ aut Angelicæ Salutationis. Deinde iterum dicit Pater Moderator, *Qui tardius ad Congregationem hoc mane venit, utique &c.* ut supra. Ac tertio denique hæc: *Qui aliqua in re, ad cultum & honorem beatæ Virginis ejusque Filii pertinente defuit officio suo, utique &c.* Venientibus autem, ut supra, qui se in aliquo deliquisse agnoscunt, imponit alias atque alias pœnitentias ac orationes, ibidem, aut (ne nimis protrahatur Congregatio) in ecclesia vel domi persolvendas. Succedit exhortatio, aut conferentia, aut earum loco explicat Pater Epistolam vel Evangelium diei currentis, ab aliquo Sodalium per partes prælegi alta voce jussum.

Missæ & plerisque communicant.

orant & venerantur Coetum ac Præfectum

E

pœnitentias quot recipiat.

exhortationi interfunt.

F

so Finis exhortationis, fiuis quoque Congregationis est: morque Sodales plerumque omnes adeunt ecclesiam nostram ad visitandum Sanctissimum, recitantque septies *Pater & Ave*, pro obtinendis indulgentiis Stationum, diebus in Missali notatis. Si ramen instituenda consultatio est, remanent cum Moderatore Consultores in Congregatione, postea, ut alii, remplum aditari. Tenet autem Congregatio universim cum Missa horas at plurimum duas. Quilibet singulis saltem quindecis confiteri deber, & Officiales etiam communicare, confitentes quovis octidao: sed hoc tempus a plerisque privata devotione prævertitur, communicantibus singulis,

quo fabricam templum adeant orandi.

ut

ut dixi, feſtis. Qualibet die Veneris aliquot Sodales ſerviunt in noſocomio ægris: idque humilitatis & caritatis exercitium ſubinde per annum ſolennius a majori ipſorum parte obitur. Pee Quadrageſimam plerumque die Martis pro concione dicit eorumdem aliquis de Paſſione Domini, præmiſſa Oratione, *Jeſu dulciſſime*, & Sequentia, *Stabat Mater dolorosa*: invitantur autem ad hanc concionem etiam Patres noſtri, aliique tam Religioſi quam ſæculares. Die Mercurii, Jovis, & Veneris Majoris hebdomadæ, cantant Sodales in Congregatione Officium divinum juxta Rubricas Eccleſiæ: ſoleatque die Jovis ibidem lavare cum magna humilitate pedes duodecim pauperum, aut Sacerdotum aut Peregrinorum, eoſque non indotatos dimittere. Obeunt quoque annis ſingulis, poſtridie Nativitatis beatæ Virginis, Exercitia ſpiritualia, per quatuor plerumque dies, duas ante, ac totidem poſt prandium horas in Congregatione vacantes meditationi aliiſque piis operibus.

Pia eorum ali[quot] tempore exercitia.

§. III. De ordine ac electione Officialium, & modo aggregandi alios Sodalitates.

UT perpetuare feliciter Congregatio poſſet, præſcriptæ pridem fuerunt Regulæ non paucæ, pro norma viveadi Sodalibus futuræ, eæque deinde in gratiam aggregatarum Congregationum typis mandatæ ſunt. Obſervationem illarum uti & ordinis, ſuperiori paragrapho deſcripti, curare debent varii generis Officiales, primum in ſe, tum eamdem urgere in reliquis. Præcipuum hic locum obtinet conſpicuus in primis e Collegii Romani Patribus Sacerdos. Is omnia conformirer Regulis moderatur auctoritate ſuprema, adunctis perpetuo aſſiſtit, confiteri voleatibus aures dat, ad aram decearer faciendum curat, omnes piis exhortationibus ad recte vivendum inſtruit, & ad amandum tenerius communem Sodalium magaam Matrem inflammat. Eſt quoque huic Patri Moderatori ſocius ſuus, ut plurimom ſacræ Theologiæ ſtudioſus, qui variis in rebus Moderatoris vices ſuppler.

Ut Congregationis ſuæ ſtatuta obſervetur.

Patri moderatori.

ejuſque Socius.

12 Præter hos, a Superioribus Societatis ſtatutos, multi Officiales quot timeſtribus eliguntur ex ipſis Sodalibus, hoc ordine. Primus eſt Præfectus, cui inter Conſudales poſt Moderatorem auctoritas ſumma competit; ſedetque cum duobus Aſſiſtentibus ſeorſim in ſcamno eminenti, invigilans ut univerſa recte adminiſtrentur ab Officialibus ſubordinatis. Proximi prædicto ſcamno, ſed loco humilioti conſident hinc atque inde Secretarius & Subſecretarius, quorum eſt prælegere ſubmiſſas ad Congregationem litteras, ejuſque nomine reſponſa reddere; notare paucis in libro proprio quidquid in Congregatione agitur, referre in Album nomina, tum Sodalium recens admiſſorum, tum Sodalitatum Primariæ aggregatarum, tum Officialium denuo electorum. Daot, cum auctoritate Patris Moderatoris atque Præfecti, litteras patentes Sodalibus, alio profecturis; de moribus, vita, & frequentandi ſedulitate; eaſque ſigillo Congregationis obſignant. Intereſt Secretarius, cum memoratis Patre Moderatore & Præfecto, electioni Officialium, eoſque promulgat, prout a Regulis præſcribitur. Proponit in conſultationibus, tam privatis quam publicis, quæ examinanda veniunt; &, ſi quid decretum eſt, publicat. Inſuper duodecim eliguntur Conſultores, locis pariter ſibi propriis reſidentes. Solent hi convenire cum Patre Moderatore, Præfecto, & Secretario, quoties majoris momenti negotium aliquod tractandum eſt: ex iſtis autem terni, non amplius, in ſingulis electionibus ſuo defunguntur munere, totidem aliis ſubrectis, ita ut annuum quilibet ex illis magiſtratum geraț. Et hactenus recenſiti Officiales, Majores appellantur.

Tum Præfectus.

Et Secretarius,

Hic nunc Conſultores.

13 Sunt & Minores, qui loca diſtincta non habeat, ſcilicet, Depotarius unus, qui eleemoſynas, ſtatu tempore colligi ſolitas, recipit, ſumpſque pro rebus Sodalitio neceſſariis ſubminiſtrat ex ærario; cujus una penes ipſum, altera penes Præfectum clavis eſt; referatque rati nes acceptæ & expenſi in librum ad hoc deſtinatum. Duo Cenſores, qui præmoneant Sodales de rebus agendis, & curant earum executionem. Viſitatores infirmorum duo totidem Magiſtri Novitiorum, uti & Cantores, qui ordinantur Officium beatæ Virginis, aliaſque preces pro anni diverſitate. Duo item Lectores, qui publice prælegunt elias Sanctorum, puncta Meduationis, & Martyrologium. Quatuor Ædituí. Denique Janitores duo. Qui omnes ſingulis trimeſtribus mutantur: parique temporis intervallo univerſale omnium Sodalium concilium inſtauitur, ubi cuique liberum eſt voce aut ſcripto ſuggerere, ſi quid deſiderari in obſervatione Regularum rerumque adminiſtratione animadverterit, aut utile ad Congregationis progreſſum judicaverit, præſideate ſolo Patre Moderatore in loco Præfecti, ut de omnibus judicet, ac impoſterum de remedilis opportune providear cum conſilio Officialium. Atque ita ſit, ut quivis in id, quod muneris ſui eſt, pro viribus intendat, reſteque inſtituta ordo invariabilis cum omnium admiratione perſeveret.

Minores Officiales enumerantur.

14 Sed & de modo aggregandi Primatiæ huic Sodalitates alias, addamus pauca. Meo tempore, ex omnibus fere Provinciis Europæ, etiam remotiſſimis Poloniæ ac Lituaniæ, imo & ultramarinis Angliæ, petitæ fuetunt Aggregationes ejuſmodi & obtentæ; petuntur autem eæ binis ut plurimum litteris, nomine petentis Sodalitii datis, & a Præfecto ejus, Aſſiſtentibus & Secretario ſubſcriptis; inſcriptis autem, alteris quidem Rev. adm. Patri Præpoſito Generali Societatis Jeſu, penes quem ſolum facultas aggregandi eſt; alteris vero, Illuſtriſſimo D. Præfecto atque Aſſiſtentibus Congregationis Primariæ, aut ipſi etiam Congregationi, in Collegio Romano Societatis Jeſu. Hæc fere rogatur, ut ſupplicantem Sodalitatem recipere in numerum ſuarum, ſibique arctiori vincolo & quaſi fraterno (appellant enim in Primaria Sodalitate alter alterum Fratres) adſtringere dignetur, & participem reddere privilegiorum ſuorum, intercedendo apud adm. Rev. Patrem Generalem Societatis Jeſu. Acceptæ hæ literæ traduntur a Patre Moderatore, vel per ipſum, vel per Præfectum, Secretario, ab eoque in plena Congregatione prælegiuntur elata voce: tum Præfectus judicium ſuum de re propoſita enuntiat, aliorumque exquirit; juberque Secretarium (ſiquidem ſenteatiæ pleræque in favorem prolatæ ſint, ut fere ſit) per litteras exponere Patri Secretario Societatis Jeſu, & per hunc Rev. adm. Patri Generali, deſiderium Sodalitii aggregari petentis & conſenſum Primarii: ſoletque hac ipſa ſuper re Præfectus etiam Partem Generalem adire. Quod ſi probaverit Generalis poſtulata, expeditur Diploma in pergameno appenſo grandi Societatis ſigillo, per quod aggregatur Sodalitium ſupplicans, ſub invocatione ſeu titulo plerumque tali, qualem ipſum in litteris ſuis expreſſerat: puta ſub invocatione Beatæ Mariæ, aut Natæ, aut Aſſumptæ, aut ſine macula Conceptæ &c. Raro Chriſti Domini aut Sanctorum tituli aſſumuntur, niſi forte Angelorum. Prædicto diplomari litteræ Congregationis Primariæ adduntur, mittunturque cum illo ad Sodalitium, quod ſupplicaverat, a Præfecto ſaltem & Secretario ſubſcriptæ.

Modus aggregandi alias Sodalitates.

Ad Præpoſitum Generalem.

DE

DE SANCTO MAXIMINO

EPISCOPO TREVIRENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

ANNO CCCXLIX

Erat prope urbem Treviricnſem illuſtre antiquitate ac poteſtate monaſterium, quod traditur ab Imperatore Conſtantino Magno conſtructum, & ad honorem S. Joannis Evangeliſtæ a S. Agritio Epiſcopo conſecratum, uti latius ad hujus Vitam, & diem XIII Januarii expoſuimus. Illud monaſterium poſtmodum ſub S. Maximini nomine celeberrimum manſit, ob ſacrum hujus corpus ibidem conditum, ac miraculis divinitus patratis clarum. Succeſſit dicto Agritio in Epiſcopatu Trevirenſi ipſemet S. Maximinus, electus circa annum CCCXXXII: & in ea dignitate vixit ſub Imperio dicti Conſtantini Magni, ejuſque filiorum, primum Conſtantini, tum hoc occiſo Conſtantis; mortuus circa annum CCC. XLIX, ut patebit ex infra obſervandis ad Altn. S. Hieronymus in Chronico, ad annum VI Imperii Conſtantis, Chriſti CCCXLIII, iſta ſcribens: Maximinus Treverorum Epiſcopus clarus habetur: a quo Athanaſius Alexandriæ Epiſcopus, cum a Conſtantio quæreretur ad pœnam, honorifice ſuſceptus eſt. *Illuſtravimus Altn S. Athanaſii ad diem ſecundum hujus menſis Maji: in cujus operibus hujus* S. Maximini *memoria habetur. Ac primo in ſua Apologia ad Imperatorem Conſtantium (ſub quo a morte Conſtantini Magni fuerat cum reliqua Ægypto Alexandria) exulaverat de rebus a ſe apud Conſtantem actis; iſta ſubjungit*: Namquam ſioa cum tribus aut arbitris ſecretum tuum vidi, ſed ſemper cum Epiſcopo ejus loci ubi agebam ad colloquium intravi & receſſi... Hujus rei teſtes ſunt Fortunianus Aquilejæ Epiſcopus... & qui defuncti ſunt, Maximinus Treveris & Portaſius Mediolani Præſules. .. *Hæc ibi*.

Tempus Sedis.

S. Athanaſius a S. Maximino ſæpe ſalutatus.

a *De eodem etiam* S. Maximino *ejuſque ſcripteis videtur agere Athanaſius diſput. 1 contra Arianos, in qua eum horum perfidiam arguiſſe, addit iſta*: Si igitur ſcripta iſta ab orthodoxia proficiſcereutur, qualia ſuot magni illius & Confeſſoris Hoſii, Maximini Galliæ aut ejus ſucceſſoris, aut Philogonii & Euſtathii Orientis Epiſcoporum, aut Jalii & Liberii Romanorum Pontificum.., nihil eſt quod in his ſcriptis ſuſpicarere: ſincera animi & ſimplicia Apoſtolicorum virorum ingenia ſunt. *Hactenus*. *Succeſſor* S. Maximini *fuit* S. *Paulinus, qui anno* CCCLIII. *quod nollet in Synodo Arelatenſi ſubſcribere damnationi S. Athanaſii, in exilium miſſus eſt, in eoque mortuus* XXII *Auguſti, quo colitur. Dubium eſt, num in Apologia ſecunda contra Arianos ſive (ut appellandam demonſtravimus) in Syllogo, hoc* S. Maximinus *referatur. Ibi enim in epiſtola Synodi Sardicenſis, anno* CCCXLVII *habita, numerantur qui interfuerunt, aut qui ſuis ſuffragiis decreta Synodi approbarunt; ſcilicet*, Hoſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Legatos... Galliæ Maximinus, Veriſſimus, Victor, *aliique, & Græce etiam* Μαξιμῖνος *ſcribitur; cum alibi legatur* Μαξίμου: *Si autem ſemel admittimus ſphalma irrepſiſſe in nomine; non poſſumus improbare Baronium, qui ejuſdem S. Athanaſii locum in Apologia, legatos Maximinii ad Conſtantium nimirum Servatium & Maximum, corrigi voluit, & legi* Maximianum. *Hanc ſane correctionem perquam rationabilem eſſe credimus: cum veriſimile ſit, duos præcipui nominis ejuſdemque nationis Epiſcopos lectos ad ejuſmodi legationem a Magnentio fuiſſe: hoc igitur notarum velim ad Altn tum S. Athanaſii num.* 22, *tum S. Servatii num.* 5.

& hic quæſtio de falſo laudato.

3 *Vitam ab antiquioribus, nec elegantes, nec ſatis pru-*

denter (ut videbatur) ſcriptam, elegantius graviuſque ſcripſit quidam Lupus, anno DCCCXXXIX, *ut ipſi ſub finem teſtatur, regnante* Waldone Abbate, *qui deceſſit anno* DCCCLX III. *ſi poſſimus fidere Catalogo Abbatum per Buchelium edito. Extat illa Vita apud Laurentium Surium, & habemus deſcriptam ex illuſtribus Mſtr. codicibus Trevirenſibus S. Maximini & S. Martini, & ex Mſtr. Ultrajectino S. Salvatoris atque Alnionenſi in Hannonia. Eadem ex Mſtr. Pragenſi, Cuſerii inſula, & aliis oblata nobis fuit, ſiquaremus*. Eſt in eccleſia S. Paulini, *inter S. Maximini monaſterium & urbem Trevirenſem*, retro poſt altare conditus S. Lupus Archiepiſcopus, ſed ubi Pontificium adminiſtraverit ſcitur minime: *ita libellus reliquiarum iſtius eccleſiæ, Auctor vero Miraculorum, de quibus infra, profitetur ſe ea juſſum ſcribere, qua facta ſunt* poſt editum a Lupo Epiſcopo de vita S. Maximini librum. *Certe majorem Abbatis fuiſſe oportuit, qui ſic ordinat*, Lupus Waldoni amico ſalutem. Amicos honeſtis ſemper officiis ſeque invicem velle ſincerè prævenire obſequiis, inter præcipua humanæ vitæ negotia haud immerito deputatur..... Hujus tantæ rei confidentia me tibi, Waldo cariſſime, ſuaſit movere; & quod jam inde ab initio noſtræ cognitionis magnopere flagitaſti, ne tibi negarem effecit; videlicet ut Vitam B. Maximini meo ſtylo, & quæ res ad me uſque qualibuſcunque litteris decurrerunt, accuratiori ſermone, convenienti reſtituerem dignitati.... Verum in hoc opere illud me admodum coarctat, quod moleſtis, quæ vir ille dum adhuc viveret egit (ut palam) ſilentio ſuppreſſis, vix pauca geſtorum illius monumenta extant, & in hia ipſis quædam ſubolioſis inveniuntur ſimilia. *Ego, qui tempore quo ſcripta eſt Vita, neminem toto Imperio invenio hujus nominis Epiſcopum, præter Lupum Catalaunenſem, magna auctoritatis Præſulem, qui potuit Archiepiſcopo ſuo Ebboni, in depoſitione Ludovici Pii Imperatoris, complex fuiſſe; ipſoque reſtituto, ſubduxiſſe ſe procella, qua illum involvit, recipiendo ſe Treviros; interim dum Ebbo anno* DCCCXXV, *in concilio Theonisvillæ habito depoſitionem ſuam ſcribere cogitur, ubi inter ſubſcribentes* XLIII *Epiſcopos non invenies nomen iſtius Lupi, utique abſentis. Sammaribani quidem in Epiſcopis Catalaunenſibus, ex Chartulario Ferrarienſi pro anno* 835 *nominant Alderium vel Aldalmum; ſed illorum numeri cum ſæpe fallant, hic eo magis ſuſpecti ſunt, quod mox allegent annum Caroli Calvi* 35, *quo Lupus ſubſcripſerit Privilegio Odonis Bellovacenſis Epiſcopi, qui propter adjunctum illic Indictionem* VIII, *aliaque, ſolum ſuit ſcribendus Chriſti* DCCCXLV, *a reſtitutione prædicti Ebbonis annus* 5, *atque adeo a reditu Lupi ad Sedem ſuam etiam quintus: ut hunc navata S. Maximino opera mercedem mox recepiſſe videri is poſſit. Quomodo autem diu inde Treviris Lupus abierit, leve eſt ſi ignoretur; ſatis eſt repertum cauſſam, qua aliquamdiu familiaris fuerit* Waldoni *Abbati, prius quam ejus rogatu Vitam ſcriberet; inventaque triſtitia, quibus ſe divina gratia parem effecturn, gloriatur in Prologo.*

Vita recenſetur a Lupo ſcripta.

Epiſcopo ſcripti nihil extare videtur.

4 *Hanc ergo Vitam cum Mſs. collatam, haurire eramus, ubi fons ipſe, ex quo ſua Lupus hauſit, nobis obtigiſſet Pariſiis in Bibliotheca S. Victoris, atque in pervetuſto quodam Codice ſub notæ numeri* 899 *Eſt quidem ſtylus in eo ſimplex; ſed qua illa ſuperaddidit Lupus, nullius fere momenti ſunt: quæ autem omiſit, non ſunt talia, ut ſolum vel præcipua deturpent diſplicere. Nam ubi antiquior Auctor*

Fuit ſcripſe in ſuis Annal.

(qui

A *(qui Pippini Regis ætate vixisse & scripsisse videtur, cum ultra eam nihil referat, adeoque integro ferre sæculo senior Lupo fuerit) ubi inquam, antiquior Auctor maxime impingit contra historiam sæculi IV, Constantinum cum filio Constantio confundens; & Manlmirianum, qui sub imperio Junioris Constantini nihil formidare debebat Arianos, nec ab iis quidquam pati poterat, multas tribulationes & angustias passum scribit; Lupus, nihilo tantior, hoc ipsum vehementius exaggeravit, commemorando quemadmodum S. Maximinus S. Athanasium hospitio exceperit, quod factum vivente adhuc Constantino Magno. Similiter quod de Ephræta Agrippinensi depositione credidit, corruptis Synodi Actis deceptus antiquior ille, credidit etiam Lupus; nec dubitavit eadem omnia referre de itinere Romano, deq; corporis relatione ex Aquitania, quæ retulit ille; licet fabulosis potius videantur similia, quam quæ refecuit ex miraculis posterioribus, etiam iis quorum alter testem se præfert oculatum. Talia expendens, atque considerans elegantiorem Vitam satis apud Surium invenire posse; antiquiorem alteram, ut scopo nostro utiliorem, prætulimus; liberam lectori relinquentes potestatem discernendi, quo in gradu credibilitatis referre velit, quæcumque hic leget. Addimus similiter tardius hactenus, & quasi librum secundum subjungimus, quem de miraculis posterioribus jussu Vlkeri Abbatis, anno XXVIII Ottonis primi, sive anno Christi* DCCCCLXII, *scripsit* Sigebardus, *Sanct-Maximinianensis monachus*, Aquitanus homo, *ut censet* Brovverus, *lib.* 9 *Annalium Trevirensium num.* 41; *ut autem* Schickmannus, *in libello de Reliquiis monasterii ejusdem loquitur*, Summæ elegantiæ homo. *Vlkerus autem Abbas, quo jubente & dictante scripsisse se* Sigebardus *profitetur*, & *libro, quem Lupus scripserat, secundum addidisse de miraculis; dicitur Abbatiam tenuisse ab anno* DCCCCLVII *ad* DCCCCLXVI, *Utriusque tractatus, vitæ scilicet & miraculorum compendium aliquod habetur in Libello de Reliquiis & indulgentiis monasterii S. Maximini, ex quo Appendicem subjungimus de posteriore corporis translatione, duplici ecclesiæ dedicatione, & Reliquiis in ea adservatis. Auctor est Joannes Schickmannus Trevir, cœnobita Maximianensis ac Bibliothecarius, a quo etiam, cu Germanico Joanis Enen, Latine conscripta est & aucta Epitome seu Medulla gestorum Trevirensium anno* MDXVII, *in qua folio* LIV *meminit prioris tractatus a se editi.*

quem dormat

contra librum miraculorum per Sigebardum, sæculi XI scriptorem.

Appendix de Reliquiis.

Cultus Sanctorum Maji

C *§ Festum* S. Maximini *celebratur in dicto ejus monasterio apud Trevivos, tum hoc* XXIX *Maji, quo corpus ex Aquitania relatum fuit, & hoc primarium est; tum* XII *Septembris, quo traditur in Aquitania obiisse. Interim passim ad hunc* XXIX *Maji ejus* Natalis *aut* Depositio *in Fastis antiquis appellatur. Ita vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum Epternacense*, Treveris Natalis S. Maximini Episcopi, *& quidem* de antiquis, *uti additur in aliis apographis ejusdem Martyrologii. Beda, in genuino Martyrologio, ista habet*: XV Kalendas Junii. In Treviris Maximini Episcopi, & Confessoris. *Addit Florus*, qui magnus advocatus populo suo magnis se virtutibus declaravit. *Rabanus sua ex Beda descripsit. Usuardus & Ado ex Chronico S. Hieronymi addunt, ab eo* honorifice S. Athanasium susceptum, *& passim sequuntur posteriores cum Martyrologio Romano. At* pridie Idus Septembris, depositio S. Maximini Episcopi Trevirensis *celebratur in Mss. Trevirensibus S. Maximini & S. Martial. Clarius autem in variis codicibus Mss. sub nomine Usuardi auctis, ista leguntur*: In Aquitania natale S. Maximini Trevetorum Archiepiscopi, qui quarto Kalendas Junii Treverim translatus est. *Quibus similia habent Grevenus, & Molanus in Auctario Usuardi, Maurolycus, Galesinius, Canisius aliique. Quæ supra ex Floro attulimus, ea excerpta erant ex Gregorio Turonensi, qui de gloria Confessorum c.* 93 *ista narrat.*

Festum Translationis.

6 Est apud urbem Trevericam, in suburbano, S. Maximinus, magnus cum Domino, populi illius advocatus, ad cujus tumulum sæpe eernuntur miracula gloriosa. Tempore enim Theodeberti Regis, Arboastes quidam Presbyter, cum Franco quodam contendebat, Rege præsente. At dum hæc agerentur, Rex loca sancta, quæ sub urbis illius vicis habentur, causa visitabat orationis. Cum autem videret, Rex prosecutionem Presbyteri esse callidam; convursus, ad eum ait: Si vera sunt, inquit, quæ prosequeris, hoc super tumulum Maximini Antistitis sacramento confirma. Audeo, ait, hæc, Presbyter, quæ præcipis adimplere: & statim ponens manum supra sanctum sepulcrum, dixit: Hujus Sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquar, de his quæ prosecutione mea contra hunc Francum infisto. Fremente autem Barbaro, & quasi contra Sanctum Dei furibundo, egressi sunt de basilica. Cumque per viam pariter pergerent, subito dilapsus Presbyter solo pessumdedit, & mortuus est. Laudavit deinceps Barbarus virtutem Sancti, cui prius detraxerat. Sic & Archidiaconus urbis illius, cum a Nicetio Episcopo pro adulterii crimine pulsaretur, sacramento se ad hujus Sancti sepulcrum purificare expetiit. Ingressusque primum cryptæ limen, restitit quasi stupens: deinde descendens per gradus, ad aliud ostium devenit. Cumque ad tertium accedere vellet, protinus febre correptus, gressum amplius figere non audens, crimen quod imputabatur, in discrimine mortis positus, est confessus: deprecaos populum, ut pro se vel sancti Antistitis vel Episcopi sui suffragia flagitarent. Statim namque ut confessus fuit reatum suum, & ab impulsu febris ereptus est, & in sui Antistitis est caritate receptus. *Transiit ad Superos S. Nicetius Trevirensis Episcopus, sub quo res acta est, circa annum* DLXIV, *& colitur* V *Decembris: ævum autem annos prius objerat Rex Theodebertus, cujus initio fiebat mortis.*

E

VITA

Per Anonymum Sanmaximianensem, sæculo VIII scripta.

Ex pervetusto Ms. Parisiensi S. Victoris.

CAPUT I.

Res in vita gestæ, relatio corporis ex Aquitania Treverim.

F

PROLOGUS

DEo, in Sanctis suis signa atque prodigia mirabiliter operanti, ab omni Christianorum populo indesinenter referri gratiæ debent; maxime istis diebus, in quibus Sanctorum aliquorum annua celebratur dies. Quapropter de virtutibus sive miraculis, quas Dominus per Beatum dignatus est operari Maximinum, Caritati vestræ, carissimi Fratres, pauca enarrare decrevimus, ut exemplo instituti ipsius felicitatem sidentius adipiscamini æternam.

In Aquitania cum parentibus & fratre nascitur,

a Igitur Sanctus ac Deo dilectus Maximinus, Aquitaniæ originem duxit provinciæ: Frater vero ejus Maxentius nomine, & alter Maximus, tertius vero Jovinus, & Sancta eorum soror Maxima, in ipsa Pictaveosi nati fuerunt provincia. Postquam itaque ipse, cujus hodie festiva a nobis agitur dies, Sanctus videlicet Maximinus, & Maxentius frater ejus, ac Jovinus, divinis bene eruditi suos legibus; Maxentius in Pictavensi electus est urbe *a* Pontificatus ordine. Tunc Maximious perrexit [Trevi- *Treviris Clericus factus,*
ros] in Galliam, quia audiverat opinionem *b* B. Agricii Episcopi; ut ibi Clericatus acciperet onus, *b*

in ipso

EX MS. in ipſo jam ſæpedicto loco, quod & factum eſt. Poſtea *e* S. Quiriacus nocturna perreatt vigilia ad S. Eucharium, vigilias cuſtodiens noctis: ibique Angelus veniens Domini ad eum, denuntiavit ei dicens: Vade & dic Maximino; ipſe erit Pontifex poſt obitum B. Agricii. Qui pergens, ſicut præceperat ei Angelus, denuntiavit ei. Quod, ut Sancto notum eſt Maximino, ſe confitebatur ſore tali indiguum honore. Annuntiavit denique Angelus Domini Agricio, quod B. Maximinus ei ſucceſſor fieret in Epiſcopatu. Tunc S. Agricius, mundi hujus relinquens onera, migravit a ſæculo. Poſtea omnis uno animo plebs arripuit eum, & in Cathedra anteceſſoris ſui Agricii elavavit, Cathedreque beatiſſimi viri anno *d* XXVI Conſtantini Deo juvante præſidetur. Eodem tempore [quo] B. Maximinus ad Epiſcopalem electus eſt dignitatem; *e* tunc Ariana hæreſis per totum orbem, & maxime intra Illyricum, cœpit graſſari ac pullulare, ac perſequebatur Eccleſiam Dei. Tunc Maximinus, ſpem ſuam virilitet agens in Domino, illi hæreſi contradicebat, multaſque tribulationes & anguſtias perpeſſus eſt *f* ſub ipſo Imperatore *f* Conſtantio.

e Poſtea c. S. Quiriacus nocturna perreatt vigilia ad S. Eucharium, vigilias cuſtodiens noctis: ibique Angelus veniens Domini ad eum, denuntiavit ei dicens: Vado & dic Maximino; ipſe erit Pontifex poſt obitum B. Agricii. Qui pergens, ſicut præceperat ei Angelus, denuntiavit ei. Quod, ut Sancto notum eſt Maximino, ſe confitebatur ſore tali indiguum honore. Annuntiavit denique Angelus Domini Agricio, quod B. Maximinus ei ſucceſſor fieret in Epiſcopatu. Tunc S. Agricius, mundi hujus relinquens onera, migravit a ſæculo. Poſtea omnis uno animo plebs arripuit eum, & in Cathedra anteceſſoris ſui Agricii elavavit, Cathedreque beatiſſimi viri anno *d* XXVI Conſtantini Deo juvante præſidetur. Eodem tempore [quo] B. Maximinus ad Epiſcopalem electus eſt dignitatem; *e* tunc Ariana hæreſis per totum orbem, & maxime intra Illyricum, cœpit graſſari ac pullulare, ac perſequebatur Eccleſiam Dei. Tunc Maximinus, ſpem ſuam virilitet agens in Domino, illi hæreſi contradicebat, multaſque tribulationes & anguſtias perpeſſus eſt *f* ſub ipſo Imperatore *f* Conſtantio.

3 Nec hoc ſilendum arbitror, quod ipſe venerabilis Pontifex Maximinus Synodum *g* congregavit publice in urbe Agrippinenſi, cœpitque contendere contra Euphratam neſandiſſimum Epiſcopum, qui hoc aſſerebat, quod Chriſtus non eſſet vere filius Dei. Ipſeque B. Maximinus Jeſum Dominum noſtrum oſtendere curavit, qualiter baptizatus ſit & paſſus, & die tertia ſurrexit, deinde diſcipulis cernentibus cœlos penetravit: & condemnans hæreticam pravitatem canonica ſententia, de Sede ſua eam penitus extirpavit. Poſt hæc, per plures annos mirabilis faciens non parva, cæcos illuminabat, paralyticos curabat, dæmonas effugabat. Deinde Romam, nutu atque auxilio Domini, ipſe Sanctus adiens, *h* S. Martino jungitur: ut ambo amabiles Chriſto una viſitarent limina B. Apoſtoli Petri. Illiſque in quodam caſtello venientibus, perrexit B. Martinus ad ipſum caſtellum at cibos emeret, qui neceſſarii erant in via: ibique Sanctum reliquit Maximinum, ut cuſtodiret eorum farcinulas, & aſellum ſimul cum ſportellis. Cumque S. Maximinus, ſopore fatigatus & itinere, ſomno dediſſet corpus, ecce orſus de ſaltu egreſſus aſellum arripuit, eumque ſecum depoſtans devoravit. Cumque reverſus ſuiſſet B. Martinus, & Sanctum excitaſſet Maximinum, dixit ei: Quid feciſti Frater Maximine? Sopore, ait deprehenſus fui, & hic paululum caput reclinavi. Aſellum, inquit, noſtrum ubi habet? Et ille reſpondit, Neſcio. Ipſe vero S. Martinus ei feram oſtendit, quæ devoraverat eum. Qui dixit: Cerriſſime injuriam ſibi præparavit. Tunc venerabilis S. Maximinus vocavit ipſam feram, præcepitque ei in nomine Domini Jeſu Chriſti dicent: Veni ſequere me, quare non dimiſiſti, & ſic ſtulte optatus es, ut minime noſtro parceres aſcello, cauſas portanti noſtras? tibi jubeo, quod ipſe faciebat, fac & ipſe *i*. Onerat ei onera, quæ ipſe aſellus ferre conſuevetat. Ipſe vero urſus, quod ei juſſum fuerat, agere abſque murmuratione ſtuduit; & perreait cum illo, obedientiam exhibens, uſque dum ad limina B. Petri veniſſent Apoſtoli. Oratione autem cum mentis ſinceritate peracta, Sanctorumque reliquiis venerabiliter honoratis, reverſi ſunt uſque ad locum, cujus Urſeria villa vocabulum eſt, & cum eis urſus deportans onera eorum. Tunc B. Maximinus dixit eidem urſo: Perge quo vis, & vide nullum noceas, nollum ladas, & a nullo noceri poteris.

4 Poſt hæc ambo ad Trevirorum venerunt civitatem, ibique S. Mattiuus Lubentium ſuum ſpiritalem filium Maximino commendavit, rogans ſuppliciter, ut ſacras eum doceret litteras. Poſtea vero S. Maximinus eum Presbyterum ordinavit, & in vico, cujus *k* Cubruno vocabulum eſt, Dei lege imbutum poſuit. Denique Sanctus Dei Maximinus, Trevirorum Archiepiſcopalem relinquens Sedem, ad patriam redlit, amore ſcilicet Fratrum, Pictavenſis Auxiſitris Maxeorii & Maximi, quos illic reliquerat quando Galliam adit: viſitatiſque fratribus, illic vitam ultimam, dictis ſimul & actibus decoratam, finivit. Sic Præſul culmina cæli lætus aſcendit; quantuſque Sanctorum chorus ſuave canentium huic fuerit animæ comitatus, humana nequit lingua referre: mortuuſque eſt Præſul in præfata provincia, & ſepultus eſt in cœnobio, quod ſitum eſt in Pictavenſi parochia *l*, annis ſuæ ordinationis ſeptemdecim tranſactis, diebuſque triginta.

5 Tunc S. Maacentius ejus germanus Pictavenſem regebat Sedem: eodem tempore S. Paulinus Trevirorum ordinatus eſt Pontifex, faciensque cum Clero ſuo & populo Trevirorum [conſilium], omnes pariter hortati ſunt, ut inde corpus transferrent S. Maximini, qui in hoc dubii maxime fuerant, dicentes ſe cum minime reperturum niſi eis a quoquam oſtenderetur. Simul ergo collecta multitudine Clericorum & populi, perrexerunt ad Aquitaniam, inquirentes ubi Sanctus Dei requieviſſet; quia nemo eorum noverat locum. Cumque ex itinere jam fatigati eſſent, in quodam caſtrametati ſunt loco. Tunc unus ea Senioribus, proſternens ſe in orationem, Dominum, ut ſibi locum oſtenderet, deprecabatur. Statimque venit unus puer, oves cuſtodiens, qui ovi uni teſtatus eſt, dicens: Si hinc abieris, per S. Maximinum, te percutere habeo. Quare ipſe vocans ad ſe puerum, interrogavit eum, ubi ipſum corpus requieſcerer ſanctum. Qui reſpondens, dixit ei: Tu homo qualis es, qui neſcis ubi Sanctus Dei requieſcit? Ipſe ſenex reſpondit: Ego hæc ignoro, ſed a te ſcire deſidero. Puer itaque perrexit, eique locum oſtendit. Tunc ſenex referens ſuis, omnes pariter laudaverunt Dominum: ſurrexerunt, Sanctumque Maximinum [adiveruot], ac proſtraveront ſe in orationem. Oratibus autem illis, ecce Angelus Domini appatens manifeſtus, oſtendit eis dicens: Hic vir beatus requieſcit Maximinus. Illi hæc audientes, gaviſi ſunt inenarrabili lætitia. Tunc ipſi cuſtodes ac multitudo inenarrabilis populi Aquitanorum collegerunt ſe, cumpuleruntque eos de ipſo exire loco. At illi reſponderuut, dicentes: Fratres veſtri in Chriſto ſumus. Nos vero non ob aliud venimus, niſi cauſa orationis. Quid nos compellitis exire? Hac nocte hic morabimur, & eras proficiſcemur. Tunc Aquitani ſuorum videntes conſtantiam, putabant, Trevirenſes eſſe timore plenos; lætitia vepleti ſont magna, cunctique inebriati, adeo ut nemo eorum proximum ſuum agnoſceret. Tunc ſopore depreſſi tam cuſtodes quam veliquus populus, veniens Angelus Domini Beatum excitavit Lubentium, ac dixit ei: Surge, perge in cellulam ubi cuſtos requieſcit; & clavem eccleſiæ, quæ ad caput illius eſt, accipe: & tolle theſaurum magnum, quem quæris. At ille cum aliis pergens Presbyteris, invenit quemadmodum Angelus ei diserat: tulitque ipſam clavim, & perreait cum Presbyteris ad eccleſiam, ac levaverunt corpus B. Msaimini, plebique detulerunt. Claoſerunt ita deuique oſtium, & clavem ipſam ad cuſtodis capor poſuerunt, unde eam tulerant. Et inde ſurgentes cum msgno gaudio & lætitia, ſuſceperunt Patronum ſoum cum pſalmis & hymnis ſpiritualibus, revertentes ad propria. Tunc Aquitanorum populus,

g Synodus Coloniensis VI

h adiens Romam

i urſoli onerandum aſellum? durmit farcinis

k in patria ſepelitur

l

a S. Paulinus miſſus in Aquitaniam.

b oboedit a Patre

c accedunt ad corpus

d Et monita Angeli cupit claudere illud exportare.

e impedit ejus exitum Angelus perſequentibus.

S. Lubentium ſuo loco ſtatuit

A pulus, tertia hora noctis expergefactus, videsunt quomodo inde Trevirorum populus abiisset: dicebantque quod fugam inissent timore eorum. Exsurgens igitur custus ipsius ecclesiæ, intusque ingressus, accendens cereos, nequaquam corpus invenit B. Maximini. Tunc omnis Aquitanorum populus vocem simul elevaverunt, gemitumque dederunt cum custodibus: & cum magno exercitu eos prosecuti sunt trium dierum itinere. Die autem tertia, elevatis oculis viderunt illos procul castra metatos. Tum mirum in modum cotuscationes, fulgura, & tonitrua super illos cœperunt discurrere, ita ut nullus putaret reverti. Ibi vero, ubi Trevirusum plebs morabatur cum B. Maximini corpore, nec tonitrua nec cotuscationes ullæ auditæ fuerunt, nisi serenitas ac lætitia magna.

In itinere variis miraculis claret.

6 Post hæc Aquitani, timore confusi magno, reversi sunt ad propria. Gens vero Trevisurum cum magno honore & lætitia laudes defesebant Deo, qui eis Patronum, quem in vita habuerant, post mortem reddidit. Dum ergo essent in itinere, cæcus quidam veniens ad ejus feretrum, statim ut umbra eum tetigit feretri, integrum recipere visum meruit. Cumque prope terminum *n* parochiæ advenissent Trevirorum ad castellum, cujus vocabulum *o* Mossono, quidam paralyticus delatus est ad B. Maximini fesetrum, qui mox ut eum tetigit curatus est. Ubi ergo corpus beatissimi fuit positum Maximini, ibi plebs *p* basilicam in hunure ipsius ædificavit. Post denique veniens in Trevisorum parochiam, ad *q* castellum quud dicitur *q* Ebosius; ecce quædam femina, immundum habens spiritum, exclamabat Trevirorum populo, & ait: Quid fecisti vobis sic? Numquid non sufficiebant vobis Sancti Dei Eucharius, Valerius, & Matesnus, & B. Agricius, qui nos torquente indesinenter, multasque infesunt angustias, quia hæc adduxisti S. Maximinum? Et confestim curata est ab immundo spiritu. Ex hinc pergentes venerunt ad oppidum, cujus nomen *r* Arlonis dicitur: illucque duo venientes leprosi vocem subito dederunt, dicentes, Miserere nobis, B. Maximine, qui mux incolumes effecti sunt.

n Cumque prope terminum
o Mossono,
p basilicam
q castellum
r nis dicitur:

depositus ex pars id. basilica S. Joannis.

7 Deinde civitati appropinquaverunt Trevirorum. Tunc universus populus utsiusque sexus, cum thymiamatis & incensis & luminaribus & frequentia multa ornamentorum, obviam contra suum exierunt Puntificem. S. Pavlinus igitur civitatis Antistes, in basilicam S. Joannis, quam antecessoresejus ædificaverant, sersi eum imperavit. Videlicet SS. Eucharius, Valerius, atque Maternus alium illic præparaverunt sibi locum ad quiescendum: ibique vir beatissimus in ecclesia, cujus supesius meminimus, honorifice conditus est. At Sancti Eucharius, Valerius, Maternus ex altera quiescunt parte civitatis, infra ecclesiam quam sibi procul a civitate mirabili constrvxerunt opere.

ANNOTATA.

C a Maxentius, *non* 14, *sed* 8 *aut* 9 *statuendus Episcopus, saltem ante S. Hilarium, cujus Acta illustravimus* 13 *Januarii. At* S. Jovinus *colitur* 1 *Junii, pro quo legebatur* Vivinus. Maximu *forsan, an illa sic, qua apud Forojulienses colitur* 16 *Maji, aliis divinandum relinquo. Lupus solius Maxentii meminit: de* Juvino *&* Maxima *forte nil credens, &* profapiam a Majoribus Senaturii ordinis deductam *Sanctis adscribit.*

b *Acta* S. Agricii *dedimus etiam* 13 *Januarii. Lupus* Galliam Belgicam *&* Tsevirorum usbem *distinctius nominat: quam hic etiam fuisse nominatam, sed nomen librarii incuria excidisse, apparet, dum mox legitur Sanctus* in ipso jam supradicto loco *fallus Clericus.*

c *De* S. Quiriaco *latius agitur in libro miraculorum, quæ posterum addi ad ejus Acta, his non inspectis deducta,* 6 *Martii.*

d S. Euchasius, *primus Episcopus Trevirorum, colitur* 8 *Decembris. De eo alium in Vita S. Valerii Successoris* 29 *Januarii, ubi & de* S. Materno *agitur, cui* 14 *Septembr. sacer.*

e *Annus* 27 *Constantini cœpit* 25 *Junii anno* 332, *quo esset consecratus Sanctus circa* 13 *Augusti Pro an.* XXVII *legebatur annus* XXIIII: *sed duo priores lintcolæ quaternarium inchoantes, videntur inferius debuisse in* u *contrahi: sic enim inchoassent septenarium numerum: similem autem errorum etiam alibi sæpius deprehendimus. Non habebamus hoc scriptum cum ederemus Acta* S. Agricii, *cujus obitum tunc retulimus ad annum circiter* 335, *secuti Brovverum. Si annus* 332 *alicui magis placeat, & rationes congruentes adferat, libenter eedemus. In apographo bis notabatur* Constantius *loco* Constantini, *semel pro patre, & dein pro fratre Constantii, quod correximus.*

f *Post obitum Constantini Magni, anno* 337 *mortui, sub* Constantio, *ad quem spectabat Orientis Imperium, ab Illyrica ad Nilsbin cum Ægypto.*

g *Hæc late deducuntur a Lupo: sed non fuerunt Treviri, quoad S. Maximinus vixit, sub Constantia his nominate, sed sub fratre ejus* Constantino, *eoque occiso sub altero fratre* Constante. *Athanasius autem, de cujus exceptione pluribus agit Lupus, a Constantino Magno relegatum Treviros, eadem mortue restitutos fuie in suam Sedem, evincentibus id apud Constantium fratribus, sicut morions pater mandaverat. Porro cum* S. Maximinus *absque ullo suo periculo Athanasium excspirit, corrigendus hoc loco & hic Auctor, & Lupus, illius in hoc fortitudinem exagerantes.* E

h *Anno* 346, *uti diximus ad Vitam S. Servatii (qui interfuit)* 13 *Maji, num.* 2, *Aggripinensis Synodus Acta est, in qua non* Euphratam, *virum sanctum, sed decessorem ejus anonymum, damnatum fuisse, demonstravimus. Inveteratum ex corruptis Synodi Actis errorem secuti auctores, excusandi nobis sunt.*

i *Quia* S. Martinus Tutunensis Episcopus *anno* 371 *creatus, tunc Catechuminus ut summum erat; vult Brovverus hic intelligi* S. Martinum Episcopum Moguntinum, *qui sum vivebat: servant autem Maximiniani Monasbi utriusque viatorios baculos inter Reliquias.* F

k *Simile quid habetur in vita S. Humberti Marcolensis* 25 *Martii capite* 1: *quod scilicet, cum is cum S. Amando & Nicasio Elnonensi Romam proficisceretur, equum qui farcinas vehebat, comedit ursus, & dein loco equi farcinas portavit. Judicet Lector de rei veritate: verendum est enim ne, quod semel forte factum est, pluribus fuerit applicatum. & occasione nominis* Ursasia, *longe forsan antiquioris, invalverie popularis fabella, quales sepe notavimus simili ex causa ensas. Videtur autem indicari vicus* Uesel, *ad dextram Rheni ripam inter Wormatiam & Moguntiam: quod si verum est, favet sententia Brovveri de* S. Mattino Moguntino. *Est etiam* Ursaria *quadam in Istria.*

l Vicus Cubrinus, *aliis* Cubetinus, *posteris* Covesna, *forsan a* Caverna, *quia in valle inter tres montes situs, ad lævam defluentis Mosellæ, prope Confluentiam, ubi* S. Lubentius *colitur* 13 *Octobris: qui sane pro eo tempore quo Treviros venit, non recte diceretur filius spiritualis fuisse juvenis adhuc Catechumini, qualis S. Martinus Turonensis tunc erat.*

m *Ergo obiit Sanctus anno* 349, *die* 12 *Septembris, qui est proprius depositionis dies.*

n Parochia *pro diœcesi Episcopali hic & alibi sumitur.*

u Musonus, *Lupo* Musomagus, *ad dexteram Mosæ ripam, Sedanum inter & Satanatum, de quo egimus* 9

EXMS. *Februarii ad Vitam S. Victoris Martyris. Ibidem ad muros urbis fons eſt, dicturque a* S. Maximino *elicitus.*

p *Eſt vicus modo* Ully, *vel* Oeuilly, *aut* Euelly, *in via quæ Moſomo Ivodiam ducit, & vulgo* S. Maximini in Ullio *dicitur.*

q Eboſius, *Lupo* Evioium, *ſive* Ivodium, *oppidum munitiſſimum agri Luxemburgenſis, vulgo* Yvoix.

r Arlonis oppidum, *vulgo* Arlon, *aliis* Arluuum *quarta a Luxemburgo leuca verſus Occidentem.*

CAPUT II.

Varia miracula Trevirîs patrata.

Cæcus illuminatus;

POſt hæc etiam cæcus quidam a nativitate, Crecho nomine, ex regione veniens Beneventana, ad limina B. Petri perrexit Apoſtoli, cum tota mentis intentione rogans, ut viſum ſibi largiri dignaretur. Cumque vehementius in oratione perſiſteret, B. Petrus aſtitit ei, hæc dicens: Perge in Galliam ad civitatem Trevirorum, & perquire ubi beatiſſimus requieſcit Maximinus, & viſum accipere meteberis. Ille audiro hoc gaviſus abſceſſit, & perveniens ad prædictam civitatem invenit ibi cuſtodem, Gausbertum nomine, cui cuncta quæ ſibi oſtenſa fuerant per ordinem narravit: qui ſtatim introduxit eum ad ſepulcrum beati viri. Cæcus ergo inclinans ſe ad tumulum, in quo præclara continebantur membra,
B ut ſolitam Deo orationem dedit, abſque mora videre meruit, & inde gaudens & exultans, & S. Maximino gratias referens, receſſit.

Sepulcro ob aqua alicubi latuſſe tranſferetur corpus.

9 Paulo poſt uamque, antequam glorioſum de ipſa crypta translatum ſuiſſet corpus, ipſa crypta ibi repleta eſt aqua, ubi hæc uumquam antea nec poſtmodum viſa fuerat: & per cryptam altior in gyrn apparuit unius menſura cubiti, ipſumque ſepulcrum minime tetigit, ſed velut murus ex utraque ſtetit
a parte. Tunc ſancti Dei, *a* Hidulphus videlicet, Clemens, & *b* Lothbertus, cognoverunt quod vir beatus de ipſa vellet egredi crypta, & ſe ad locum ubi
c nunc adoratur, transferri *c*, ſicut ſæpius Lothberto revelatum fuit Epiſcopo; quod & factum eſt, cum magno honore ac lætitia, hymnodieis reſonantibus

Lampades ultro accenduntur

choris. Cooperculum vero ipſius ſepulcri tres illi Epiſcopi deportaverunt, in unoque poſuerunt angulo: quod poſtea trecenti viri inde minime elevare potuerunt. Tunc quadraginta addita ſunt juga boum eum funibus, nec ſic illud trahere potuerunt. Nec

Ex eius movetur;

adhuc miraculum Domini prætereundum eſt, quod
C frequenter oculis noſtris aſpeximus, de lampadibus, quæ ad pedes ipſius pendent, & ſe divino juſſu illuminant gyrantque, mira modo & perſpicua virtute. Et quando Reges aut Principes de ipſa mutantur provincia, ipſæ lampades accendere ſe videntur & moveri divino nutu: & antequam hæ faciant ipſum Epiſcopi coruſcare ſepulcrum, eccleſia ipſa tremit, lumenque apparet ingens, quod ſplendorem huie defert miraculo: Crux etiam, quæ ante ejus ſanctum inſtat tumulum, quando aliqua in ipſo regno exoritur nova cauſa, ipſa antea gyrum facit & juſtu movetur Dei.

d

pes aridus tenetur;

10 Quædam autem femina, *d* Rodarea nomine, ex Francorum procreata Senatoribus, cujus tibiæ pes aridus factus fuerat, ut parum de carne remanſiſſet; ad ſepulcrum veniens B. Maximini, diutius in oratione proſtrata jacebat: coi puellæ & viri ejus dicebant: Recede hine. Quibus ipſa reſpondit: Nullo modo hine recedam, niſi S. Maximinus mihi ſanitatem reſtituerit. Cumque ſua jam eam familia compelleret ut reverteretur, ipſa dicebat: Nequaquam fieri poſſe: quia qui cæci viſum
D reſtituit, ac leproſis mundiciam, paralyticiſque enrationem, mihi miſeræ ſi voluerit impertiet ſalutem. Tunc ipſa nocte venieus ad ſanctum ejus ſepulcrum, & proſtruens ſe in oratione, confeſtim ſanata eſt.

Liberatur a Demone alii plures.

11 Nec hnc æſtimo poſtponendum, quod ad ſanctam ejus ſolennitatem triginta & ſeptem una die venerunt dæmoniaci: & omnes in ipſa die eurati ſunt, inter vigilias noctis & diei. De cujuſdam quoque mulieris nre, altero die tam immundus exivit ſpiritus, ut omnes qui ibidem aderant ab eo ipſam baſilicam ſuccendi æſtimarent; odorque eunctis ſuctoribus aſperint exinde proceſſit, ita ut metum mortis incuteret cunctis. Etenim ipſa mulier quadraginta & ſeptem annis ipſum ſuſtinuerat dæmonium. Adveniente itaque alio anno, viginti & dun dæmoniaci, ex longinquis accedentes regionibus, abſque mora eurati ſunt. Tertio vero annn, nihilo minus tres alii a parentibus dæmoniaci delati ſunt, Friſii genere, & quartus de Aquitania, ſex etiam a Germania ad Vigilias B. Maximini, & inter ipſas eu
rati ſunt Vigilias, in uomine Domini *e*.

e

Carolus Martellus febri liberatur

12 Neque hoc ſilendum eſt, quod tempore Carnli Principis, ipſo Priueeps magnis conſtrictus febribus ad ultimum pene deducitur diem. Tunc S. Maximinus, in viſu apparens, dixit illi: Quid agis, miſer? At ille dixit: Egn nihil meæ ago voluntatis, quia nunc morior. Tu vero quis es, Domine? E
At ille reſpondit: Egn ſum Maximinus, Trevirorum Epiſcupus; perge mane ad ſepulcrum meum, ibique ſanaberis continun. Carolus Credendarium *f f*
vocans ſuum, dixit eis, Vidiſti hunc B. Maximinum Epiſcopum? Qui dixit ei, Domine, modo minime vidi. Carolus ait: Exi foras eitn, ſi eum inveneris: verumtamen dico tibi, quia paulo antequam te voearem, ſe mihi manifeſtare dignatus eſt; & præcepit, ut poſt ſe irem ad tumulum ejns, ut ibi ſalutem conſequerer. His ergo dictis juſſit ſibi plauſtrum *g g*
Rex parari, & ſe inibi ad ſepulcrum S. Maximini deferri. Cumque ibidem delatus fuiſſet, ſopore depreſſus, vidit iterum B. Maximinum in viſu, dicentem ſibi: Ego pro te Dominum rogavi, ut ſoſpes efficiaris. Perge nunc, & eave ne ultra mala facias. Cumque a ſomno ſurrexiſſet, inuenit ſe potentiſſimum virtute corporis. Dehinc ergo pergens ad *h h*
Secretarium, narravit eunctа quæ per B. Maximinum ei conceſſiſſet Dominus beneficia, rngavitque ipſum Cuſtodem, ut ſibi ad manducandum daret, quia famem patiebatur maximam, viginti diebus nullum ſumens eibum ante ſalutis recnperationem: qui ſtatim dedit el comedere, & confortatus F
eſt. Poſtea quippe ipſe Princeps ipſi loco dedit tres *i*
Fiſcos, vocabulo Petra falis *i*, & Vidmar *k* eccleſiam, atque Comitiaeum, dedit etiam Andalinam *k l*
villam S. Petro: plurima vero poſtea ibidem largitus eſt dnna.

Sub Pippino Rege libe rantur lo demoniaci

13 Nec hoc prætereundum, Fratres, opinor, quod Pipinus Rex Clericum ſuum, nomine *m* Bruuicum, valde immundis plenum ſpiritibus, per Helluarium Archidiaconum in multas miſerat regiones, ut ſalutem acciperet, & minime conſecutus eſt. Cumque ille dæmuniacus deductus eſſet ad limina B. Maximini, ſtatim ſpiritus ab eo immundusegreſſus eſt. Ille autem gaudio tepletus, laudes & gloriam Deo & S. Maximino retulit, qui eum de tali eripuit inimico. Iterum etiam ipſe Pipinus Rex uuum tranſmiſit Alemannum, cujus nomen Guerrieus *n* dicebatur, ad Beati viri tumulum, & ipſe valde vexatusa dæmonio fuerat: eumque ibidem adfuiſſet, miſerunr eum in eatenam, & ipſam velut vitrum continuo conſtregit. Poſtea eum ſortiori conſtrin-

A ſtrinxerunt catenæ, ut penitus ſe movere nequiverit. Tunc Fratres pro eo multis diebus ad Deum fuderunt orationem. Cumque una die ad Miſſarum ſolennia convenirent Fratres, ecce ipſe conſtringens catenam ad B. Maximini feſtinus cucurrit ſepulcrum; videntesque pueri comprehenderunt eum. Ipſe vero exclamans dixit: Nonne videris adverſarios meos, qui me vexabant, quemadmodum oves in fugam verſi ſunt, & Sanctus perſequitur eos Maximinus? Et ita meritis beatiſſimi viri a dæmone curatus eſt. Quædam etiam femina, VValtrudis o nomine, malebus debilis ac pedibus, poſtea deportatur in ipſam baſilicam: cui ſtatim B. Maximinus membrorum dedit ſalutem. Iterum etiam quædam filia Pipini Regis, habuit puerum, nomine p Gumbertum, qui & ipſe a dæmonio non minimum vexatus eſt. Cumque eum per nonnulla detuliſſent loca, nihilque proficerent; acceſſerunt ad locum B. Maximini. Ut vero valvas eccleſiæ introivit, conſeſtim precibus famuli Dei ſalutem obtinuit. Quædam etiam femina Flictildis q nomine, fractas habens manus & pedes, illue adveniens, mirabiliter a B. Maximino curata eſt.

o Semina ſanatur.

p

q

Tres viſus maris ſedatur apparitio Sanctt.

14 Fuit præterea vir quidam ex Friſinrum genere, cujus vocabulum Ibbo dictum eſt: qui eum ad B. Maximinum ſe eum omnibus quæ habebat condonans, pro ſtipendiis Fratrum emendis ultra mare ire decreviſſet in una navi, negociatores alii cum ſex navibus illi ennjuncti ſunt. Illis namque mare ingreſſis, procella exorta eſt valida: naves vero ſex ante ſuos demerſæ ſunt oculos, ita ut nullus eorum evaderet. Cumque ille hoc conſpiceret, dixit ad nautas, Exclamemus ad Dominum, & ad preces B. Maximini, ut nos de hoc eruat periculo. Tunc illi clamantes dixerunt; S. Maximine, libera ſervos tuos. Statim ipſe Ibbo virum intuitus eſt ſplendidum, velut ſol, ante navem ſupra mare euntem, & dixit eis: Nolite metuere. Mox ergo tranquillitas magna in mari facta eſt, ita ut penitus timor eb eorum pelleretur oculis. Illi quippe hoc videntes, glorificaverunt Deum ac S. Maximioum, qui eos de tanto eripuit periculo.

B

Columbulus obſidetur a dæmone &. liberatur.

15 Neque hoc intermittendum exiſtimo r, quia vir quidam, Ruſticus nomine, cum intraſſet baſilicam B. Maximini, vidiſſetque lampadas a ſe ipſis moventes, dixit: O vere ſeductores, dicitis quia S. Maximinus hoc operatur, & vos per ingenium facitis; enneſtimque a dæmonio arreptus eſt, & ad mortem pene deductus. Poſt hæc ad eccleſiam ſancti viri delatus eſt, & virorum Deo ſervientium orationibus atque obſecrationibus ſalutem meruit integram. Sufficiant igitur vobis pauca, quæ ſupra memoravimus, de Beati viri miraculis: quia noſtræ datum poſſibilitati non eſt enarrare, quæ per B. Maximinum operari Dominus dignatus eſt, & quotidie o-

r

ſ perantur s, ipſo Domino Jeſu Chriſto adjuvante, cujus laus, honor, & imperium ſine fine conſiſtit, cum æterno Deo Patre & Spiritu, conſolatore ee vivificamre omnium viventium, per æterna ſæculorum ſæcula. Amen.

ANNOTATA.

e S. Hidulphus, *ſive* Hildulfus *colitur* XI *Julii*, *ſucceſſit Numerlano ſub Childerico inter annum* 660, *&* 670. *De eo egimus in Diatriba noſtra de* 3 *Dagoberti Regibus lib.* 4. *c.* 5. *& vix hic confirmatur eu ordine relationis. Ie Vita S. Agricii dicitur hæc translatio facta* IV Kalendas Junii. *In Vita autem S. Deodati, dauda Maji Tomus VI.* 19 *Junii n.* 11 *notatur annus* 667. *& poſtea aliqua Reliquia donata S. Deodato dicitur.*

D

b Lothbertus, *Lupo apud Surium* Gnsbertus, *in Mss.* Chrodbertus *&* Chodbertus, *Brovvero* Cudtbertus *Schecknanno* Chotbertus; quem, & Clementem, e propinquo Epiſcopos, *in Mss.* Chorepiſcopos, convocatos *ambo tradunt. Sunt quidem Catalogi Epiſcoporum valde imperfecti*; *placet tamen lectio quæ* Chorepiſcopos *facit*: *vix enim præter Colonienſem & Moguntinum vicinores alli tunc Trevirls Epiſcopi erant.*

c *Sequentia hujus numeri deſunt apud Lupum*: *viſa ei forſitan ſunt, ut præfatur*, fabulnſis ſimilia; *quo titulo etiam nonnulla ex Capite præcedenti potuiſſet omittere, quæ ſola habebantur traditione, cum ie eo quod ſequitur de Lampadibus, oculatum ſe teſtem auctor aſſerat.*

d Rodarea, *Lupo* Rodapra, *in Mss.* Rodohara, *&* Hrodara.

e *Hæc omnia, de dæmoniacis liberatis, Lupus ad ultimam calcem rejecit, & ordinem antiquum miraculorum valde mutavit.*

f *Pro* Credendario, *Lupus habet* ſarellitem, qui ſibi aſſiſtebat: *eſt autem* Credendarius, Credentiarius, Crediarius, *quod Græcis* Πιστὸς *is cui Princeps ſecreta ſua fidit: de quo Cangius in Gloſſario.*

g Lecticam *habet idem Lupus, quia hanc forte magis convenire Principi, & quidem infirmo, judicavit.*

h *Idem*, Sacrarium: *ſed* Secretarium *antiquioris ejus vox eſt.*

i *Idem*, Patriofalam.

k *Idem* Witmaris eccleſiam, *quam hodieque ſervare nomen, & antiquiſſimam eſſe oppidi ſic dicti parochiam, ſcripſit nobis noſter Alexander Wilthemius*; *addens, ſe in antiquis litteris etiam deteriſſe* Wimmariburgum, *Luxemburgenſe Suburbanum: locus probabiliter habitationis ejus, qui prædictam eccleſiam condidit, donatam S. Maximino* (*ut idem habet*) *an.* 731. *Dubitabat autem ipſe VVilthemius, an idem non poſſet credi* VVaymerua Dux Campaniæ, *a nobis nominatus in Diatriba Dagobertina, inavata ante* 3 *Tomum Aprilis c.* 25, *cui anno* 676 *Ebroinus, Theodorici Regis Major-domus, cuſtodiendum tradidit S. Leodegarium.*

l *Lupus iſta habet*, Sancto vero Petro Andaclanam obtulit villam.

m *Lupo dicitur* Brunco.

n *Hic eidem* Ericus *eſt.*

o *Et hæc* VVeltrudis.

p Gumbertus, *Lupo* Cunibertus *dicitur*: *Matris nomen hactenus latet*: *nam duæ Pipini filiæ Rotbais & Adelais, juvenculæ objerunt*; Gisla, *abbatiſſa fuit*; S. Itisbergu; *virgo manſit*; Berta, *fabuloſi Rolandi mater, inter fabulas computatur.*

q *Lupo*, Elithildis.

r *Deeſt hæc punitio & ſanatio apud Lupum*: *quia ſcilicet incredulus prænotato miraculo de motu lampadum, ut iſtud omiſit, ſic hoc quoque eodem ſpectans creſuit omittendum.*

s *Lupus, poſt relatam dæmoniacorum curationem, ſic concludit*: Si velimus & hæc & multiplici eliorum virtutum ſpecie quoties floruerit, uſque ad hunc annum quo ſcribimus, hoc eſt ab Incarnatione Domini octingentiſſimum triceſimum nonum, ſtyli officio deſignare; nec modum libri tenebimus, & erudito lectori minus erimus grati, dum ſimilia frequenter narrabimus.

Ex MS.

HISTORIA MIRACULORUM

Auctore Sigehardo, Monacho San-Maximianenſi.

PROLOGUS.

Ad Wickerum Abbatem, miraculorum ſcribendorum aſſertorem, cum ſupplemento Vitæ circa S. Quiriacum.

Abbatis conſtat Obedientia

DOmino Abbati Wickero Sigehardus, Rogus, Pater cariſſime, imo vi quadam auctoritatis extorques invito, quatenus arduum omnino, meiſque viribus præminens, explicandum opus aſſumam. Nam præcipis propriaque poteſtate compellis, quo ea quæ poſt editum a Lupo Epiſcopo de vita Sancti Maximini librum, per eumdem glorioſum Chriſti Confeſſorem ſunt geſta miracula, ne prorſus legentium vel audientium utilitati depereant, ſtylo alligem: ac competentis ſerie narrationis digeſtis, poſt illum primum, ſecundum ſuper illis libellum abſolvam, te certa locuturo ſuggerente materiam. Qua de re coarctor e duobus; veritus ſcilicet ne, aut tibi renitendo, inobedientiæ crimen incurram; aut iterum parere conando, cœpto ſuccumbam; eum nimirum ingenioli mei tenuitatem & eloquii ſtillulam exequendo, iſtiuſmodi negotio nullatenus me ſufficere videam. Igitur tanta rerum difficultate, qua nuſquam illæſus evadere valeam, quaſi quodam murorum ambitu incluſus & undique circumſeptus; hoc ſolum mihi agendum utile ratus ſum, ſcilicet hac in parte locum evaſionis eligere, qua perſpicio minus ex præcipitio læſionis poſſe contingere. Nam cum conſtet, contemptum quidem ſeniorum ad animæ periculum, defectum vero in cœptis ſpectare ad ridiculum; quis ſanum ſapiens tolerabilius, imo longe ſalubrius fore non cenſeat, pro imperitia irriſiones hominum ſuſtinere, quam pro ſuperbia ſemetipſum condemnare? Quapropter diu multumq; deſideratum opus perge ſecurus aggredi: ego plane tibi pro viribus adero, nequaquam auſus tuæ Sanctitati diutius reluctari. Omnia ergo quæ dixeris, vel a te ipſo (ut promitris) & ab his qui adhuc vivunt tecum viſa, vel ab his qui viderunt tibi probabilibus perſonis comperta, qualicumque proſequar ſtylo; non ad hoc propriæ poſſibilitatis fiducia nitens, ſed tam operoſum mihi negotium tuæ potius cunctorumque ſanctorum Fratrum meritis & orationi committens. Adeſit etiam, ſicut ſemper in omnibus, ita & in hac quoque parte, clarus noſter Patronus Maximinus; facile (ut confido) apud Chriſtum Dominum obtenturus, ut ſicut ille a Deo Patre in Spiritu ſancto factus eſt omnibus ſalus & juſtitia, ita quoque & mihi ſilingui efficiatur lingua. Quod ſi dignabitur, haud dubium, liquidam veritatem etiam a muto luculenter expreſſum iri,

ſcribit accepta ab his qui viderunt, aut a videntibus cognoverunt.

a Nec reticendum eſt, quod cum facile confidam, Deo piiſque omnibus ſuccedentium temporum hoc opuſculum gratum fore; vereor tamen præſentium aliquos eidem derogaturos, neque inſulſum, faſiloquium, nullius momenti homuncionem, omnium reprehenſione digniſſimum, toto orbe adjudicaturos. Nec te, fateor, Pater venerabilis etſi volneriut, excipere valebunt, quin totius hujus inſectationis peſte involvaris: quippe eum & me, juxta aſſertionem talium, falſa ſcribere compuleris, & ſcribenti falſitatis materiam miniſtraſſes. Qua ex re operæ pretium video præſenti præfatiuncula calumniandi viam iſtis obſtruere, non magnæ defenſionis arte refragando, ſed humiliter ſuggerendo, quo meminerint primos ac fortiſſimos Chriſti aſſertores, idiotas fuiſſe, non ſophiſtas: neque me expectent Mercuriali ſapiditate Tulliique copia in curia declamaturum; ſed in cellula monaſterii rerum geſtarum veritatem, ſobrio ac veridico pii Patris ore deprompcam, puro ſimplicique ſermone dicturum. Deinde vero, etſi merito illis deſpectui habita fuerit vilitas iſta elaborantis, honori tamen quæſo habeatur prærogativa jubentis; nec ſtatim credant Patrem noſtrum, virum utique ſancta vita & converſatione conſpicuum, falſa dicere, quam ſilere maluiſſe.

pramittit à Lupo ſcripta vitæ S. Quiriaci.

3 His ita prælibatis, Wickere Pater, quod agendum imminet ineamus, exorata prius dignatione divina, quatenus ipſa annuente, quæ illo Sanctiſque omnibus digna ſint, & tu ore edicere, & ego ſcripto proſequi valeamus. Illo [autem] miraculo inſigni [initium] ſtatuo dedicare, quod eo tempore, quo adhuc venerandus Maximinus temporali vita ac corporali præſentia hanc urbem tuebatur & illuſtrabat, geſtum eſt; licet nulla oblivio per tot ſæculorum volumina hoc valuit abolere, quin hodieque omnium pene admiratione memorabile ae celebre perleveret. Quoniam igitur tam præclarum factum, paſſimque omnibus cognitum, in illo libro, qui vitam geſtaque ſancti plenius continet, prætermiſſum miramur; hoc ſilentio nos quoque præterire, abſonum duximus & indignum: quippe cum vel hoc ſolo meritum ae ſanctitas, non modo Maximini, ſed & Quiriaci quoque, a religioſis & eredulis ſatis queat æſtimari. Eſt autem hujuſmodi.

quem noſtra ætas ipſum vidit conſummatum

4 Tempore quo B. Maximinus vixit in corpore, Sanctus etiam extitit Quiriacus, vir fide ae virtutibus clarus, piiſque ae probis actibus totus intentus. Cui inter alia bona, eum id quoque moris eſſet, omnia videlicet hujus urbis monaſteria & oratoria creberrime viſitare, & aſſidua oratione divinam ſibi propitiationem conciliare; maluit tamen vir ſanctus, jactantiam vitans ae laudem humanam fugitans, talia ſtudia nocturno potius quam diurno tempore exercere. Interea aliqui ex Clericis, Sancti virtutibus invidentes, qui nomen tantum ac famam ſanctitatis ejus, non etiam opera appetebant, inter ſe muſſitare cœperunt, & opinionem viri turpitudinia infamia occulte ſedare; paulatimque in apertiora ſe attollentes vitia, nocturnos illos laboret, non jam virtuti, ſed vitio reputare. Nec eunctati, ad ipſum Epiſcopum Maximinum tandem, infelici temeritate ſiniſtris ſuſpicionibus agitandum, profiliunt; ſuper crimine fornicationis innoxium Quiriacum incuſant. His auditis ſanctus Epiſcopus (utpote qui aurem criminationibus adhibuiſſet invitus) fidem quidem integram delatoribus fertur minime accommodaſſe; Quiriacum tamen, cum maxima modeſtia, a ſua interim communione ac familiari contubernio aliquamdiu ſecreviſſe; ſecumque interea egiſſe, ut orando tanti a Deo notitiam conſequi meruiſſet ambigui. Erat autem Quiriacus ante hoc, ad ſacras manus Antiſtitis, oblationes quotidianas offerre conſuetus, quibus ille Sacramenta Chriſti conficiens, proprium æque ac Quiriaci ſpiritum ſpiritali vegetamine ad ſacra & cæleſtia aſſidue robotavit.

æque ac fornicationis ut aſſolet eum,

S. Maximinus a ſuo contubernio ſecludit

prout ab ipſo Abbe dictavit.

5 Quadam vero die Maximinus, Miſſarum ſolennia celebraturus, ex more procedit: intereſt & Quiriacus divinis Officiis, ex gravi, ut ratus eſt, tanti Patris offenſa trepidus & anxius, totuſque mœrore confectus. Et quia ipſum ſacri Antiſtitis conſpectum pro humilitate ac verecundia vitabat; emiuus ſe pudibunde proripiens, propter ipſas Eccleſiæ fores, ſinguli cujuſdam receptus ſinu, ſecretius fletit.

Cum

revelata autem per Angelum innocentia recepit.

A Cum ecce Angelus Domini ſubito aſſuit, blande ſuper anxietate concepta ſanctum conſolatus virum, pariterque monens offerendas ex more hoſtiarum oblationes præparare: nihil minus Epiſcopum quam alicujus mali ſuſpicionem de ſe cogitare: illam offenſam, propemodum ſimulatam, totam jam demutatam fuiſſe in gratiam. Mirum dictu! Eadem hora eodemque momento, glorioſiſſimo Præſuli Maximino, jam accedenti ſacro altari, nihilo minus aſtitit Angelus; orationes ejus a Deo ſuſceptas annuntiat, cautam communionis abſtinentiam cum criminato collaudat, Quiriacum ſanctum de objecto excuſat: deinde monet, ex illius manibus, ut ſolitas hoſtias Deo ſuſcipiens ſacrandas, virum innocentem ad gratiam reconciliationis & Sacramentorum participationem indubitato admitteret. Sicque Quiriacus, primo quidem pacis oſculo Antiſtiti ſuo conſœderatus, deinde vero Sacramentis Chriſti confirmatus, extetius quaſi in amiſſam ſui Pontificis viſus eſt reſtitui caritatem, quam certe in amborum cordibus firB miſſime credendum eſt numquam ſuſtinuiſſe ab alterutro vel modicam læſionem. Jam vero peractis ſolemniis ſecreta petentes, magnifica ac feliciſſima illius temporis geſta ſecum conferunt, in oſcula ruunt, flent præ gaudio, inque ſuis profectibus Chriſtum devote collaudant; qui ſuperbos confundit, humilibus gratiam præſtat, & machinamenta iniquorum deſtruit; innocentes & in ſe confidentes liberat, ſeque diligentes ſemper & ubique tuetus ac fovet. Hæc igitur, per omnes præteritorum temporum populos celebri fama vulgata, & ad nos uſque deducta, primum in noſtra editiuncula obtineant locum; quæ ita ut dicta ſunt vera eſſe, eccleſiarum etiam picturæ confirmant, quarum nos unam, & hanc antiquiſſimam, ac vetuſtate jam pene abolitam, in priſca S. Quiriaci eccleſia, ſuper ſepulcrum ejus, in crypta editam vidimus.

CAPUT I.

Curati dæmoniaci, injuriis in S. Maximinum punitis.

a Liberatur a dæmone a multis ſuſcitando,

C JAm vero ad ea veniamus quæ nos in Prælatione ante poſita ſcripturos fore promiſimus; in quibus ordinem temporum, ut geſta ſunt, non valemus ſervare; quia ſimilibus ſimilia placet connectere. Nec video quid obſtet ædificationi legentium, quod in relatione geſtorum hujuſmodi tempora varientur, dummodo quæ geſta ſunt non ſileantur. Quanta Sancti hujus, circa illos qui maligno ſpiritu vexantur, ſemper fuerit, & adhuc ſit miſeratio, cum plenius in libro memorato digeſtum ſit, nos tantum de paucis numero energuminis, quali modo per merita Maximini a Deo ſint curati, primo dicamus. Duæ quondam mulieres, hac horrenda pervaſæ tyrannide, pariter ad hoc monaſterium adductæ ſunt; in quibus tanta feritate nequam ſpiritus graſſabantur, ut huic furori & amentiæ nihil comparabile duceretur. Urſi efferati ſæviendo tolerabiliores tibi viderentur, ita omnia laniabant, & dentibus & unguibus ſævientes invehebantur in ſingulos. Nec vinculis ullis ceſſit immane robur. Cum tamen nullo edulio, tranſactis jam ſeptem vel decem diebus, miſeranda corpuſcula refocillata, ſolo dæmone agitarentur. Multis Fratres exorciſmis malignos ſpiritus objurgabant: ſed cum nihil actum eſſet, tandem jubentur in cryptam ante Sancti ſepulcrum pertrahi. Ubi cum ſine mora obdormiviſſent, virtute Maximini dæmonibus effugatis, illico evigilantes crudeli hoſpite caruerunt. Tunc mirum in modum embræ mulieres, mox converſæ ad Dominum, ſtatim [facta] peccatorum ſuorum humillima confeſſione, & promiſſa ſatisfactione quantam valuerunt, indulgentiam ſibi a Deo precatæ ſunt. Duarum una quidem, poſt coacitam reconciliationem, ſumpto Viatico ibidem illico obiit: altera vero vitæ reſervandæ vix cum magno labore convaluit: nec immemor beneficiorum, ſingulis quod vixit annis, Deo & S. Maximino vota ſua devotiſſime obtulit. D

vir bonus nobilis,

7 Vir quoque inter ſuos non ignobilis erat; qui hac peſte diu multumque vexabatur; antequam liberari mereretur ſæpe vinculis ſuis abruptis elapſus, ſæpe iterum captus, vinculatus, & huc reductus. Quadam autem nocte, cum alligatus aſſet ſcalæ, qua pulpitum eccleſiæ ſcandebatur; Cuſtos ad reficienda luminaria ſurgens, ſanctum illum locum, cryptam dico, protinus adiit. Erat autem hic Monachus, nomine Wenilo, vir per omnia honeſtæ vitæ atque laudabilis: cum interea, bis qui luctuoſis laborabant exeubiis obdormientibus, vinctus arreptitius, neſcio, Deo dicam agente, an diabolo, E repente vinculis ſolvitur, curſuque concito contendit in cryptam. Ad cujus introitum cum nullus fugæ pateret locus, nec cum tali palæſtrita ſuppeterent luctandi vires; VVenilo aliquamdiu hærebat ſtupens. Jacebat forte virga de proximo: qua viſa, loquendi conſtantiam indnit; deinde furioſum terrifico ſatis imperio jubet redire in locum ſuum. Illo vero voce ſtridente, multumque decertante ſe non reverſurum, ſed eum ipſo manſurum; ſumpta virga, ſi propius accederet, ictum capiti interminatus eſt ſimul & intulit: nam ille, dum hæc VVenilo locutus eſt, paululum movebatur. Res digna miraculo, ac laudanda pli viri ſimplicitas. Guttam ſanguinis, attacta modicum cute, ictus elicuit: quod videns, inſani caput amplectitur, ſuadetque blanditiis in ſinum ſuum reclinare, ne ſacrum pavimentum ſanguis attaminet. Cum ille, ac ſi ſanus, ad omnia paret. Tunc Monachus, in pavimento diſcumbens, caput dementis in ſinu ſuo collocavit: ubi cito obdormiens, ſub ipſa ſomni quiete, diri agitatoris inquietudine liberatus eſt.

& quidam rufticus,

8 Thiethbertus, hujus monaſterii Monachus, referre ſolitus erat, quemdam ruſticum, cum adhuc F puerulus eſſet, arreptum fuiſſe a dæmone, graviterque diu vexatum. Cum quo cum neceſſarii ſui ad auxilium B. Maximini confugerent; eodem die contigit, ut urgente cantandi ordine Thiethbertus in analogio neceſſario deberet *a* Alleluia cantare. Quod *a* eum omnino neſciret, & tamen cum iociperet, omittere non auderet, æſtuat præ anguſtia puer. Cum ecce ille perniciter accurrit, puerum ne timeat conſolatur: Laudate puari Dominum (nam hoc Alleluia fuit) puerilem imitatus vocem, ſtrenue jucundeque decantat: ſicque Thiethbertum eum cantando adjuvit, ab imminentibus flagellis abſolvitur. Nec ille quaſi bene geſti præmio caruit: nam finito cantu in terram protinus cecidit, ſed Euangelica lectione nondum completa, incolumis ſurrexit.

& alius tormentis addictus.

9 Alio quoque tempore eidem paſſioni obnoxius quidam adductus eſt: in quo cum ab exorciſtis dæmon increparetur, & diſcedere a Dei plaſmate juberetur, plangentis voce conqueſtus eſt; VVormatia apud memoriam *b* S. Cyriaci ſimili ſe aba quolibet violentia propulſum, hunc invaſiſſe; ſecumque in- *b*
juſte agi, quod domicilio a Deo ſibi permiſſo ab hominibus pelleretur. O nequitiam diabolicam! quæ numquam ita ad liquidum quiddam veri depromit, quod non falſo ſit ſemper admixtum. Eſt

EX MS. autem hic cruciculа ſatis referta Reliquiis: quam cum capiti hominis impoſuiſſent, ille, quaſi pro expulſionis ſuæ injuria, dæmone ſe inſtigante, ex improviſo correptam dentibus mediam mordicus ſecat. Nec diutius inimicus ſubſiſtere in homine valuit, ſed per pudendos corporis meatus (nimirum condigne ſibi) protinus eſt egeſtus. Hæc ad declarandam in malignos ſpiritus Maximini poteſtatem pauca de pluribus dicta ſufficiant, ne in ſimilibus frequens iteratio faſtidium generet: nunc cetera virtutum ejus inſignia proſequamur.

Megingaudus Dux accepta Abbatia,

10 Temporibus Arnulfi *c* Imperatoris, cum jam in hoc loco, religionis, proh dolor! ſtatus haud minima ex parte laberetur, & monachicæ profeſſionis tigor paulatim laxari ac diſſolvi cœpiſſet; defuncto *d* monaſterii Abbate *d* Hetkemberto, Monachi pro electione Abbatis palatium ex more competunt: quibus eum peccatis exigentibus electio non permitteretur, ſequeſtratis aliquibus monaſterii poſſeſſiunculis, quæ vix arctam Monachis ſuſtentationem potuiſſent præbere, cuidam Megingaudo regni hujus Duci, qui tunc forte aderat, Abbatia ab Imperatore donata eſt. Qua ſuſcepta, cum lætus ad propria remeaſſet, hilarem ſe ac jucundum pro accepto beneficio per totum diem omnibus exhibens; advenientе nocte cum conjuge cubiculum adiit. Cumque læti thoro pariter diſcubuiſſent, digreſſis omnibus, ſolam mulierem ſecreto in hæc verba alloquitur; Sciſne, inquit, quantum mihi munus Dominus meus Impetator largitus ſit? Illa vero cum ſe neſcire fateretur; Servum, inquit, prædivitem in beneficium mihi indulſit: & ſi vis ſcire, ipſe eſt Maximinus cum Abbatia ſua, quem etiam tibi ſi voluerit tradam. Quibus auditis, ſanæ mentis mulier virum propemodum inſanum (quantum in ſe fuit) pro temeraria garrulitate vehementer objurgare, ſeque tanti beneficii indigniſſimam proclamare. Cum inter hæc haud mora fuit; & ecce injuriam dilecti Dei digna vindicta ſubſequitur, atque os blaſphemum ultio divina corripuit; nam ille fragilis & caduens terricola, qui in animi jactantia ac tumido animo ſe ſuper cæli Conſulem Maximinum extendiſſet, ſubito infra ſemetipſum totus contrahitur; & paulo ante hominis forma, in ſphæram quamdam vel globum pene informem convolvitur.

appellans ſervum ſuum S. Maximinum contrahitur.

Et ad ſepulcrum ejus poenitens ſanatur.

11 Tunc Megingaudus, tam acriter divinitus animadverſus, in ſe rediit, quid & cur pateretur intellexit, & ex toto corde adhortante conjuge dicti pœnituit, ſeque copiis præparatis magna cum celeritate Treverim deportare præcepit. Tandem itaque ad monaſterium venium eſt; ante ſanctum altare deponitur; xeniis pretioſis ipſum altare cumulatur: & qui prius ſe Dominum ſuperbe proclamavit, tunc S. Maximini ſervum nutibus ac ſibilis potius quam verbis humiliter aſſignavit. Nec fructibus ſuæ ſatisfactionis privatus eſt homo, poſtquam ad ejus clementiam, quem quaſi procaciter læſit, ſupplex confugium fecit: nam ſuſa pro eo a Fratribus prece, meritis Maximini cœleſtis ira ſedatur, virtuteque Sancti integra ſanitas in puncto temporis Megingaudo redditur. Sic homo ſalubri correptione a Deo caſtigatus, ne ulterius blaſphemaret in Sanctos, Maximinum ex tunc vita ſua colit ut ſanctiſſimum, amplectitur ut patrem, veneratur ut dominum: temque geſtam ad Imperatorem protinus referens, pro denegata Fratribus electione ſolicitavit; nec prius rogatu & obſecratione circa Regem deſtitit, quam *e* regalem fiſcum, Ribiniacum *e* nomine, Fratrum uſi*f* bus acquiſiſſet *f*. Hujus ergo tanti ac talis Patroni noſtri ſanctitatem quis ſatis miretur? quis digne collaudet? Adeo in meritis ac virtute Maximini noſtri omnia altiora, omnia excellentiora ſunt, quam ut ac æſtimari quidem, nedum etiam abs quolibet mortalium valeant explicari. Sed nos unde, hæc quantulacumque Sancti laudatione, digreſſi ſumus, ad propoſitum redeamus.

Poſt alios Abbates uſurpatore,

12 Quamvis, ut ſuperiore Capitulo retulimus, ordo ac diſtrictio regularis in hoc loco anteriori tempore, negligentia & enervitate Præpoſitorum, aliqua claudicaſſet ex parte; numquam tamen, divina meritis Maximini annuente clementia, huic loco ſanctos ac religioſos defuiſſe viros (donec iterum datis Abbatibus, neglectus regularis obſervantiæ, vel in priſtinum vel etiam in melius Deo propitio corrigeretur) cum ex multis, quæ non eſt temporis explicare, tum etiam ex eo, quod in præſentiarum referam, liquido claret. Siquidem poſt memoratum Megingaudum, poteſtatibus & uſibus hujus regni Ducum *g* hæc Abbatia ſubjacuit, his tantum *g* exceptis, quæ Fratrum ſuſtentationi dudum ſequeſtrata fuerant: quæ tamen ipſa (ſicut & adhuc) eorum defenſioni a Regibus committebantur. Qua ex cauſſa cum Giſilbertus, *h* admodum juvenis Dux, *h* regno præficeretur; ut illa ſe æras habet, ſæcularibus oblectamentis & pompis ac voluptatum illecebris primo ſui Principatus tempore (quamvis poſtea egregius vir factus ſit) ſe potius dedens, quam commoditatibus ſubditorum proſpiciens; Monachos hujus monaſterii etiam vehementer afflixit; ea ſcilicet, quæ in uſus eorum ceſſerant, adimens, ſuiſque ſatellitibus diſpertiens.

Dux Giſilbertus gravis monachis.

13 Ea autem tempeſtate, vir clariſſimus Henricus *i*, genitor Sereniſſimi Auguſti Ottonis, cujus Imperii *k* anno vigeſimo ſeptimo hæc ſcripſimus, monarchia Regni potius, ſubditos quidem juſtitia, pace & clemenria modeſtiſſime gubernavit, Imperii vero apicem virtutibus & gloria omnique honeſtate ſingulariter decoravit. Inito ergo conſilio, Fratres, ut dictum eſt, intolerabili afflictione, a Giſilberto depreſſi, Regiam clementiam adierunt, quidque incommodi a Duce paterentur conqueſti ſunt; nihil tamen tanto labore aſſumpto proficientes, indignationem magis prædicti Ducis, immerito licet, emeruerunt. Quid aliud agerent? Defectum tandem a monaſterio, neceſſitate ultima coacti, meditabantur. Cum ſubito vires denuo reparant animorum, conſilium in hunc modum reſtaurant, ſcilicet ad Regem segum, Maximino patrocinante, ſuum orando referre negotium. Quod cum aliquamdiu haud ſegniter ageretur, quadam nocte venerabilis Maximinus in viſione Duci quieſcenti ſupervenit; ac primo quidem, quis ſit quorumve cauſa venerit, pandit; deinde obnoxii culpas arguit; ad ultimum vero *f* mira dicturus ſum, & ferme incredibilia, his tamen qui Deum omn eredunt omnia poſſe) latera ac ſcapulas flagellis cædendo liventes reddit, ſtatimque diſparuit.

k

Fuſtis Regum appellationibus.

l

a S. Maximino flagellatur,

atque ablata reddit & recredit Abbatiam.

14 Mox autem Dux, ſomno ſuo ſimul ac ſomnio ita gravitet concuſſus, familiaribus paucis, ſomnium quidem ſe vidiſſe, quidque in ipſo perpeſſus ſit, aſſeſtantibus plagis edixit; ſed cur hoc, vel quis egerit, ſummo ſtudio alieui illorum indicare diſſimulavit, quamvis tamen facile ex conſequentia geſtorum id quoque conjici poſſet. Siquidem continuo Treverem verſus iter acceleravit, & Maximinum ſibi prece placans ac munere, Monachis non ſolum ablata reſtituit, verum eriam amiſſam illorum gratiam pecuniſrum, quibus fraterna communio valde eguit, tedemit impenſis. Ex hoc jam tempore a juvenilibus actibus reſipiſcens, magnificum proſus evaſit in virum; locumque iſtum atque congregationem in tantum dile-

A dilexit, ut ejus potiſſimum ſtudio, venerabili Ogone
m in hoc Abbate inthronizato, diu nimis obtenebrata
religioſæ converſationis claritas, vitæ noſtræ tandem
ſplendidius reluxerit. Hæc ergo omnia, ita ut re-
tulimus, de ſe geſta, ipſe ſancto viro Ogoni con-
feſſus eſt: in qua etiam confeſſione ſe Deo ac S.
Maximino Monachum futurum devovit, ſi uxori ſu-
n perſtes conjugali vinculo mereretur abſolvi n.

Se contra-xisse de ſe-natus

15 Referam & aliud, quod huic meo judicio haud
longa impar decernitur; ollî ſorte hoc Maximini
virtutum credi debeat detrimentum, quod in illo
miraculo facti ſocium Remigium claruit habuiſſe af-
ſeritur. Comes quidam, nomine Ruobertus, germa-
nus illius, de quo ſupra retulimus, Meginguudi
o fuit, cujus prædia in pago Neichgouve o, Maximi-
oi ac Remigii collimitantie prædiis, edjacebant;
quam ob rem ſervi ejus cum familia Sanctorum ere-
bro litigio decertabant; illis enctiqua confinia ſuper-
gredi cupientibus, iſtis e contrario totis viribus re-
nitentibus. Interea cum crudelitas ſervilium querela-
C tum & ruſticæ contentionis a viciuis compeſci nec
quiviſſet, noſtris cupidinoſam injuriam proclamantibus, *Index fal-ſus.*
cauſa refertur ad Comitem. Ille mox placitum
indicens, diemque ſtatuens, ad conſpectionem ac circum-
ductionem terminorum, magna turba circumma-
nentium comitatus, advenit, ſuoſque præire jubet
duces. Nec mora. Unus ex illis, qui hujus iniqui-
tatis ſemper extitit caput, & ſo ceteris præcipiens
fraudulentus circumductor efficitur, præcedens & *Digitum amittit.*
indice præmonſtrans, multa de Sanctorum prædiis,
antiquos traoſgrediens limites, falſa demonſtratione
io partes ſui ſenioris transferre conatus eſt. Ibat er-
go, & chirotheca, quam ruſticl vvantum vocant,
manu ſuperducta, ſicut voluit demonſtrsvir; noſtris
ſubſequeotibus ac renitentibus, & auxilium Maxi-
mioi atque Remigii conſtantiſſima precatione conela-
mantibus. Interea bonus illo ductor æquo juſtus,
chirothecam manui detrahit; ſed io eadem amputa-
tum divinitus digitum reliquit. Tunc malitiæ ſuæ
convictus, & a ſeniore ſuo, ut dignum erat,
ignominioſe tractatus, gratiam ipſius amiſit; ſicquo
veritate declarate, omnis illa contentio terminum
habuit.

ANNOTATA.

n *Moris eſt in Ordine Benedictino, ut ſuper analogium, in medio Chori poſitum, cantentus* Verſus Alleluiatici: *res autem acta videtur in feſto Innocentium,*
D *quando ad* Alleluia *occurrens verſus*, Laudate pueri Dominum, *cantatur ab aliquo puerorum: quibus eo die ex uſu antiquo ſolent Chori officia omnia committi, ſicut iidem in privatis familiis patris ac matris vice tunc imperant. Eſt etiam ubi Epiſcopum vel Abbatem agant, innocentia puerilis & innocua, modo ſalva ſacrorum miniſteriorum reverentia res agatur.*

b *Cultus* S. Cyriaci *prope VVormatiam celebris fuit. Hinc eccleſia quæ Neubuſii a Dagoberto Rege Francorum S. Dionyſio ſacrata eſt, traditur ob ejus illuc delatas Reliquias et dicata a Samuele Epiſcopo, 25 Octobris anno 847. Memineruut ejus Bruſchius in Epiſcopis VVormatienſibus, Freherus in Originibus Palatinis par. 2 cap. 13, Merianus in Topographia Palatinatus Rheni, qui aſſerit hunc locum anno 1566 a Frederico 3 Palatino occupatum. Colitur* S. Cyriacus 8 *Auguſti, ſi is intelligatur qui cum 55. Largo & Smaragdo eſt paſſus. De Hierofolymitano Epiſcopo Martyre, cujus Reliquiæ jam olim in Galliam allatæ creduntur, eginus 4 Maji, propter cultum tunc celebrem, tam in Gallicanis quam Germanicis eccleſiis.*

c Arnulfus *cepit regnare anno* 888, *& Romæ anno* 896 *a Formoſo Papa coronatus eſt, mortuus an.* 899.

d Herkenbertus *dicitur Bacelino* electus anno 885; *& Bruſchius* præfuiſſe *cum alii* ſub Imperatore Arnui- EX MSS.
pho Bavaro.

e *Hæc donatio in Indice Chronologico Brouveri refertur ad annum* 890.

f Megingaudus, *dolo in Ruilla monaſterio adripam Moſellæ prope Sirclum oppidum per inſidias interfectus, apud S. Maximinum ſepultus eſt: quod factum autumni tempore anno* 893 *tradit Brouverus lib.* 9.

g *Hi titulo tenus* Advocati, *reipſa oppreſſores & depeculatores Abbatiæ S. Maximini, ita a Bucelino referuntur:* Gerardus & Malfridus, anno 897 Commendam invadentes, ejecti ſunt; verum anno 900 denuo invaſerunt, ac demum anno 905 proſcripti; cum Conradus, ipſo anno 905 mortuus; deio Eberhardus, qui vixit anno 909; & anonymus quidam Comes partium Caroli Simplicis, anno 911 & 912.

h Giſilbertus, *Reginers primi Hannoniæ Comitis filius, a Carolo Simplice Lotharingiæ præfectus, deinde primus Lotharingiæ Superioris & inferioris Dux fuit.*

i Henricus Auceps, *Rex Germaniæ electus eſt anno* 919, *mortuus a Julii anni* 936, *cui tunc* Otto I *filius* E
ſucceſſit, poſtea Imperator Romanus.

k *Is eſt annus Chriſti* 962.

l *Sequentia docet Brouverus peracta anno* 933.

m Ogo *præfuiſſe dicitur ea annitæ cujus Epitaphium ibi erectum habet Bruſchius. Interim alius nominatur* Hugo, *& dicitur poſtea ab anno* 945 *uſque ad an.* 947 *Epiſcopus Leodienſis fuiſſe; forte his monachus, ab* Ogone *alius, ante eum ibidem fuit. Sed id alii diſcutiant.*

n *Giſilbertus periit anno* 939, *Rheno flumine abſorptus.*

o Nahgovia *in Palatinatu ſic dicta a fluvio* Naha, *ad Bingam Rhenum ſubeunte.*

CAPUT II.

Vindicta de aliis injuſtoſis ſumpta, egris invocantibus impenſa curatio.

EST villa monaſterii quæ Witmari eccleſia dici- *Maximi-*
tur, quam ſævissimus quidam (cujus nomen *ni vas co-*
memoriæ noſtræ elapſum eſt) in beneficio habuit. *vocant.*
Qui cum Sancti familiam graviſſime afflictaret, etiam non inveniens quid eis, unde culpari poſſent, objiceret; & uni eorum, qui agreſtior ceteris videretur, accipitrem ſuum cuſtodiendum commiſit; ſciens ruſticum illius artis nullam habere peritiam, ut dum ales neglecta deperiret, iniuitus culpam in ruſticum retorqoeret. Ille vero diu multumque reniti & F
excuſare imperitiam artis, tamen alitem demum compulſus eſt cuſtodiendam ſuſcipere. Quid autem ageret? Servavit interim vivam ſine eſu, in domo fumifica cito morituram. Qua mortua, plumas ei detraxit, ac ſele conſperſam, Domino ſervandam ſuſpendit. Putabat enim ſtulte ruſticitas, ſi ſe aſtutiam callidi hominis evaſuram, ſi ei vel cada- *& ſubit Proverbium ad rem hanc trahens.*
ver avis tempore exactionis incorruptum valuiſſet exhibere. Cumque jam revoluto longi temporis ſpatio, immitis Dominus accipitrem ſuum a ruſtico exegiſſet; ille protinus cadaver obtulit. Ibi nata occaſione ſævit homo: & fera crudelior, quaſi contumeliam ſibi e ruſtico factam ſociis omnibus imputans, aſtrueus commuoi conſilio illum ad andaciam facti fuiſſe animatom; cunctoſque in craſtinum ad paletium vocat, omni peculio ſpoliandos, multiſque inſuper verberibus afficiendos. Territi ergo & æſtuantes miſeri, nocte illa conveneruot; omuique humano prorſus deſperato auxilio, Maximini opem expetere ſtatuunt; electoſque ex omnibus duos juvenes impoſitis eulogiis, datiſque mandatis concite ed monaſterium mittunt, illis cum timore maximo

ſtatu-

EX MS. ſtatutum placiti attendentibus. Miſſi autem juvenes, cum Fratres horæ Nonæ ſynaxim celebraſſent, portam monaſterii valide pulſaverunt: & quia putabatur aliqua potens eſſe perſona, non intromiſſi ſunt. a Qui currentes per medium Chorum, eulogias ante altare tacite deponunt: ac primo ſcopis, quas ſecum detulerant, altare a diverberant; deinde proſtrati ſolo, ingenti ac miſerabili ululatu Maximinum evigilare, & in ſuum auxilium adverſus tyrannum exurgere depoſcunt. Eadem ergo hora eodemque momento, quo iſti hic miſerias ſuas deplorant, ille efferus de loco placiti ſurgens ſeceſſum petit, ibique cum enarrabili tortura viſcera carnis ſimul & crudelitatis effudit.

57 Bernacher quidam, vir nobilis & opulentus, longe poſtquam hoc accidit, quod hactenus retulimus, eamdem villam precario jure acquiſivit: qui facibus avaritiæ ſuccenſus, agris illius villæ undique contiguos & collimitantes pauperum agallos (eo quod fertilis illa terra eſſet) ubi injuſte uſurpavit; congregatis autem arantium turbis ipſos agros juſſit [coli.]. Tum illis, quibus violentiam intulit, eum B per Deum obſecrare & S. Maximinum, ut ſua ſibi ſufficerent, nec ſe iniqua ſuis poſſeſſiunculis ſpoliaret. Quibus cum id reſponſi redderet, ſcilicet nec latitudinem nec longitudinem pedis ſe propter Maximinum de omnibus his terris alicui conceſſurum; illi ad conſuetum recurrunt præſidium; in ipſo videlicet loco, quo aratorum multitudo jam nunc ad prandendum conſederant, Dei ſanctique Maximini ſubſidium, cum neminem haberent qui eis ruinioni eſſe poſſet, cum magnis fletibus & ejulationibus ſolo ſtrati precantes. Mira dicturus ſum. Ut affirmant qui viderunt, in nulla cæli parte ne minima quidem nubecula apparuit; cum ſubito, in hoc tantum loco, ubi juga boum cum aratris ſtabant, tanta tempeſtas exorta eſt; ut vi ventorum turbiniſque vertigine elevati boves, cum aratris, in vallem quamdam profundiſſimam, dimidia pene milliaria ab hoc ſejunctam loco, rotati projicerentur; ac ſine mora, ſicut undique fuit, ita ibi quoque ſeranitis affuit. Cumque agricolæ, quaqua verſum diſperſi, boves ſuos & aratra diſquiriſſent; venientes ad vallem, boves quidem aliquos ſemineces, aliquos jam mortuos, his cornibus C evulſis, illis cruribus vel cervicibus fractis, aratra vero in fruſta comminuta, repererunt. Tunc agricolæ, pro damnis ſuis ad modum mœſtificati, ad Bernacherum ſunt reverſi, & quæ acciderant, cum gravi luctu nuntiaverunt. Illa vero magno timore proculſus, & adhuc graviorem ſe vindictam ſanfurum ſuſpicatus, virtute Maximini territus, ab infectatione pauperum ceſſavit ulterius.

58 Nec reticendum quod pro ſimili crudelitate Adalberto, hujus noſtri b Adalberti genitora, Giſilberti Ducatus tempore evenerit. Ipſe etenim cum inhumane prorſus familiam Sancti irrectaret, & a mare juvenis Ducis, nam patri jam obierat, proinde ſæpius objurgaretur, nec corrigi a nequitia valuiſſet; quodam tempore ſexaginta viri de villa c Ramiche (hæc enim beneficium ejus erat) ſurgentes, omnes huc pariter venerunt: cunctiſque pro foribus tota nocte excubantibus, licentia a cuſtode impetrata, duodecim tantum infra eccleſiam miſſos per tria diſponunt altaria, tota nocte ſuffragia Maximini indefeſſa prece quæſituros. Nec ſpes de Maximini pietate præſumpta votum ſupplicum miſerorum feſellit. Mane ſiquidem Domina illa (hic enim tunc morabatur) cum ad Miſſam, Adalberto multiſque aliis ſatellitibus comitata, procederet; omnes viri illi, in eccleſia ejus præſtolantes adventum, mox ut ingreſſa eſt, cuncti patitæ in pavimentum eorum ſacro altari adorant, terribilibus ac maximis clamoribus Maximinum in tanta neceſſitate patrocinare, ſeque de Adalberti tyrannide jam tandem conclamant eripi. Vix illis clamoribus, poſt evolutum dimidiæ ut fertur horæ ſpatium, ſilentium eſt imperatum, Adalbertus vero, videns clementem feminam haud modico dolore ex compaſſione miſerorum attactam, dejerare per Maximini virtutem cœpit; omniaque quæ dicerant, homines illos fuiſſe mentitos: & ut erat enſe accinctus, protinus manum extendens ad capulum, procaciter nimis per ſpatam d ſuam juravit, graviſſimas pœnas pro tanta temeritate luiturus. Necdum minarum verba finierat, cum ſubito vidantibus cunctis (pallio enim tunc non erat amictus) ſoluto divinitus cingulo, gladius de ejus femore in terram cecidit; factumque hoc, quod exinde militiæ foret inutilis, avidens portentum fuit. Ita Maximinus (cum ejus virtute Adalbertus, publice confuſus, mox beneficium amiſit) ab ipſius ſeſinate ſervos ſuos potenter eripuit.

59 Tunc Wenilo Cuſtos eccleſiæ, de quo ſuperius fecimus mentionem, ſumens lagunculam trium tantum capacem ſextariorum vino plenam, Maximini benedictione exorata, ſexaginta illos viros, vigiliis totius noctis ac fletibus fatigatos, ſatis abunde refecit; & ne etiam corporali ſuæ caritatis præmio privaretur, mox ut redijens intravit eccleſiam, eamdem lagunculam, ut erat prius, plenam invenit. Porro iſtis omnibus, quæ in hoc Capitulo retulimus, Rimopertus, Presbyter & Monachus, qui interfuit & vidit, atteſtatur. De Wenilone autem, dum] arduam vitæ ſuæ converſationem, ſæpe mihi ab his qui eum noverunt expoſitam, cum hoc confero, quod ita familiariter Maximini virtutum quantulacumque portioni communicat; quid aliud quam ſancte cenſeam? Et quia tantum de hoc viro diximus; libet & aliud mei ſimilibus, ſcilicet corde pollutis & corpore, in exemplum ſe cavendi referre; quod illa quoque referebat, quotiens negligentiores vel moneret vel corriperet Fratres.

60 Quidam in hoc monaſterio fuit Acolythus, adoleſcens moribus incompoſitis, actione levis ac lubricus, & incorrigibilis valde; qui quotiens Fratres ad Communionem Euchariſtiæ accederent, ille, nil pollutam conſcientiam veritus, & pariter ſecurus, & aliquando etiam pranſus, acceſſit. Accidit autem quadam die, ut thuribulum cum incenſo portaret en more: cum tenuiſſima ſcintilla, ubi prunas effavit, in Albam cecidit; ex qua ſuccenſa tantas mox flammas effudit, quæ miſerum penitus conflagrarent; nec multa aqua ſuperfuſa, divinitus immiſſum valuit extingui incendium. Mihi plane videtur in iſto ſatis declaratum, quam verum ſit, quod Apoſtolus ait, Quia lex ſpiritualis eſt: nam ipſa præcepit, domum pollutam igne expiari. Et quæ vera domus Domini, quod domicilium Spiritus ſancti? Hoc ſane, hoc ſine dubio, quod Apoſtolus idem inſinuans, Scitis, inquit, fratres, quia templum Dei eſtis, & Spiritus ſanctus habitat in vobis. Si quis templum ſumus Dei, ſi habitatio Spiritus ſancti, non inerti ſtudio divina adminiculante gratia elaborandum eſt, ne domus tanta criminum colluvionibus polluatur. Metuamus, miſerandi hujus exemplo commoniti, expiationem ignis, quam Apoſtolum conſequenter demonſtraſſe arbitror, cum protinus ſubjunxit, dicens; Si quis autem violaverit templum hoc, diſperdet illum Dominus. Ecce quam terribilitas expiante igna diſperditus iſte eſt, qui in ſemetipſo Dei templum non veritus eſt violare; & idcirco, ut reor, ut cum nos audimus vel legimus hominem pro ſuis peccatis corporaliter

Digitized by Google

A conflagratum, animarum attentius caveamus incendium. His per exceſſum dictis, ad ea quæ cœpimus explicanda redeamus.

Curatus ignis facer.

21 Wenilo quidam erat eccleſiæ famulus, in cujus manſione quidam jacens, miſerabili pedis dolore torquebatur. Nam ille qui ſacer ignis dicitur, nihil autem iſta lue intollerabilius ſævit) pedem illius occupans, in totum miſeri ac miſerandi hominis corpus, extrema quæque tormentorum diffudit. Tum ille, præ dolore nimio pene inſaniens, & quid aliud ageret non inveniens, iofatigabilt atqua inceſſabili ululatu magis quam voce, nomen & auxilium Domini ſui Maximini inclamare, illoque clamora toto non deficere biduo. Jam vero tertiæ noctis medio talis cantus modulatione tranſmiſſo, paululum ſedata doloris acredina, aliquantulum reſpirat miſer; atque io tenuiſſimum reſolutus ſoporem ad modicum, mox Maximinum vidat prope aſſiſtere, quid ſe ululatibus inquietaret, quid ſe vellet, inquirere. Cui ille eum ſuas deploraret anguſtias, pius Pater Maximi

B nus, dejectione vultus præſereos miſerantis affectum,

admonetur lampadis

Mitte, inquit ad ægrotum, [lamenta]; & de oleo, quod ante altare peodet in lampade, tolle: quo per unto pede, vel cum ſanarus fueris, mihi quietem indulge: & in hæc verba diſparuit. Tunc ille ſomno ſuo excuſſus, VVenilonem quoque ſtratu ſun, importunitate crebri immaniſque clamoris eaturbans, Sanctum aſſuiſſe Maximinum indicat; & quid interrogaret, quidque juberet edicit. Nec mora: homo anhelus ad eccleſiam currit, & a cuſtode oleum acceipiens ægroto detulit: quo enm tertio pedem oblineret, ſanus ſurrexit.

ſanantur, lippitudo oculorum,

22 Reginerum, hujus monaſterii Presbyterum & Monachum, virum plane ſerium ac bene murarum, ſed ante hoc biennium defunctum, mecum hæc omnis regio novit. Hic aliquando tanta oculorum infirmitate depreſſus eſt, quo pene exteriorum luminum deſperatione nutaret; cum tamen idem vir interiorum ſerena acie (ut etiam aliquando nobis patuit) Chriſto potiſſimum teſte gauderet. Qui cum nocte Dominicæ, ad nocturnas vigilias ſurgens, accleſiam peteret, & io illis noctis & oculorum tenebris anxius palpitaret; non ſine nuto Dei in linteamina, quibus præterito jam ſero ad Mandatum *e* pedes Fratrum detergebantur, impegit.

C Tunc potenti fide conſtantique prece S. Maximini juvamen, ut ipſe mihi ſæpe teſtatus eſt, expoſcens, omnem humoris noxii concretionem, & illam oculorum lippitudinem penitus abſterſit: factoque mane, lætus vidi de recuperara ſanitate lætantem, quem pridie dolui de infirmitata mœrentem.

e

f

ſubita ſuperbia Presbyteri ſeverè castigatur,

23 Tempote piæ memoriæ VVilleri *f* Abbatis, paſchalis aliquando hebdomada fuit: cujus medio Fratri Richvvino (qui nunc uſque ſupereſt) publice celebratio Miſſa injuncta eſt. Qui ſuſcepta obedientia, poſtquam jam proceſſiſſet, & divinum Officium ſtrenue & reverenter uſque ad locum lectionis Apoſtolicæ peregiſſet; tanto ſubiro febrium igne ſuccenſus eſt, ut etiam vi aeuriſſimæ paſſionis, aurium & oculorum ſenſus, linguæ quoque mobilitas, ſibi præpedirentur. Quod cum Dominus Abbas illico advertiſſet, celer accurrit: ſumenſque ſtolam ac pallium Sancti, cum capiri ſuperpoſuiſſet Presbyteri, omni dolora compulſo in pectus, ſenſus redditi ſunt. Quid plura? Ira ſacræ exuviæ noxiam paſſionem de pectore in ventrem, de ventre in coxas, inde quoque in crura, virtute divina perſecutæ ſunt, ut hanc demum de pedibus expuliſſent. Tanta itaqua celeritate Richvvinus ſanitate recuperata, divinum gaudens ac ſupplex complevit Officium; ac deinceps virtuta quanta vlet, tam efficacem Medicum ſuum ioceſſanter laudat ac prædicat.

EX MS.

& alia divina Abbatis,

24 Jam vero ad hoc tandem veniamus, quod de ſe ipſo venetandus Pater noſter referra ſolitus erat. Illa enim prædicta febrium paſſione, ipſa dia ſacra Pentecoſtes, urgeri cœpit; nec deſtitit morbus, quotidie curpuſculum laſſum axaggerans, donec Auguſti menſis pars aliqua fuiſſet exacta. Interea eunctis ſenſibus pene obſtructis, omni corpuſculo inedia ſqualliido, ipſius aoimæ jam jamque defectus imminebat: nec tamen ſpes vitæ, de Maximioi pietate concepta, defecit. Ardebat animus ſacrum adire ſepulcrum, ſed debilitati corporis artus debitum negabant obſequium: rogabantur adſtantes ferre ſolatium, ſed deſperati renuebant. Quadam autem die, cum omnes meridiano tempore poſt prandium pauſarent, ſerventiores ſolito ſpiritu baculum corripiens, greſſum molitus eſt. Sed cum, duabus partibus tanto itinera jam emenſo, viator imbecillis pedibus defeciſſet; manibus tamen ut genibus repens, tandem aliquando anhelus ſe ante altare protraxit: E ibique multis gemitibus ae laerymis commiſſa deplorans, & emendationem ſpondens, ſuæ quoque infirmitatis medelam flagitans, cum orationem compleſſet, febricitandi etiam finem fecit.

per ſortem abbatiæ reſtituitur,

25 Sed quid prahabita recenſemus miraeula, cum novella habeantur in proximo? Te namque, VVickere, in Abbatiali honore onereque conſtituto, Patroni noſtri gloria reſulſit. Regnerus (ut noſti) & Engela de Braubach *g*, liberi ex liberia parentibus *g* orti, ſe & unicum filium ſuum Adelmanum S. Maximino tradiderunt; ea conditione, ut ipſe puer quoad viveret, poſterique ſui qui maſculi eſſent, duos denarios, feminæ vero, unum denarium ad altare B. Maximini in feſtivitate S. Martini perſolverent; poſt mortem vero illorum, quod melius haberent in pecoribus ſive in veſtibus Eccleſiæ cede F ret. Interim quidam Miles, hanc in patriam prædæ causa venicns, ipſum puerum prænominatum parentibus ignurantibus ſubtraxit: & per Treverinum pontem equirans, abducere ſecum cogitaverat. Quid plura? Puer reflexis oculis monaſterium Divi Pontificis Maximini intuens, ut eum Sanctus Dei, da manibus erueret Militis, exclamavit. Unde irstus Miles puerum percuſſit: ſed mox divina ultione, fracto equi collo, da ponte in aquam cecidit: puer autem ſuper pontem inenlumis & illæſus temanſit. At puer, limina Sancti expetens, tibi Abbati VVickero eauſam innotuit: qui Deo gratias agens, puerum parentibus reſtituiſti. Perinde etiam hoc celebre factum Regi Sereniſſimo, Ottoni videlicet primo, ea luce Treveris eaiſtenti aperiens, puerum ſuæ regali magnificentiæ præſentaſti: utque teſtamento ſuo traditionem pueri prædictam confirmaret, nec non ab omnibus Advocatis ipſum puerum memoratum ejuſque poſteros abſolveret, & ut nulli beneficiarentur, exoraſti. Quam denique petirionem piis votis morem gerens fieri decrevir, & chirographum inde conſcribi, ſigillique ſui impreſſione, anno regni ejus *b* [decimo] *b* tertio, juſſit communiri.

& Ottoni Imperatori commendatur.

Adhortatio ad operum ſanctitudinem imitandam.

26 Igitur ex his quæ a nobis dicta ſunt, conſiderandum eſt, quam efficax ſit penea hunc Patronum noſtrum medela animarum, qui tam benignus ae promptus eſt medicus corporum. Etenim qui infirma ae cadnca noſtra minuſve diligenda miſerans, collapſas reficit, debilitate reparat, ae demolita reſtaurat; multo magis etiam, excellentioribus noſtris ac ſpiritualibus ſpiritualium fomenta medicaminum medicus ſpiritualis impenſius adhibebit; ſi ramen nos prece non torpeamus. Nec valemus miſeri de integra ani-

ma-

Ex MS. marum nos ſanitate jactare: quamdiu enim hae vita vivimus, quamdiu mortalitatem noſtram circumferimus, noſtrum hoc corpus quod corrumpitur aggravat animam. Quis enim glorietur caſtum ſe habere cor? Quis non offendit in multis? quia homo putredo, & filius hominis vermis: quis ſe mundum aſſerere audeat ante Deum? Unde ſi dolent aolmarum vulnera, ſi eorum mortem jam jamque imminere metuimus; nil aliud reſtat, quam ut talium Medicorum indeficiente prece juvamina perquiramus; pandamus vulnera, petamus ſubſidia: nec deeſſe poterit Deo propitio ſuppliciter poſtulata curatio. Sed jam ad ea explicanda, unde paolulum evagata fuerat, revocetur oratio.

ANNOTATA.

a *Vide quæ de barbara ejuſmodi ſupplicatione notavimus die præcedenti, ad Translationem S. Germani Pariſienſis c.* 3 *litt.* d

B b *Hic ille videtur* Adalbertus *eſſe, de quo in noſtro illuſtri Saxonico Ms. dicitur, anno* 958 Adalbertus, ex cœnobitis S. Maximini Epiſcopus ordinatus, & genti Rugorum honorifice deſtinatus, ſed nihil proficere valens & inaniter ſa fatigatum cernens, reverſus eſt. *Et anno* 966: Adalbertus, Rugis jam ante Epiſcopus ordinatus, monaſterio Wizinburgenſi Abbas præfectus eſt. *Et anno* 969, *cum Magdeburgenſe Archiepiſcopium ab Ottone Imperatore fundaretur:* Adalbertus primus ibidem Epiſcopus ordinatur, qui primitus Rugis ad prædicandum directus, vix evaſit. Erat tunc temporis magni nominis & meriti, dudum da cœnobio S. Maximini monachus abſtractus & Epiſcopus conſecratus; quia Dei providentia in terra noſtra populus illi committendus erat novæ acquiſitionis. *Denique anno* 970: Adalbertus de VVizinburgenſi Abbatia aſſumptus, & Romam profectus a Joanne XIII. benigniſſime ſuſceptus Archiepiſcopus approbatur, & Pallio donatur in feſto S. Lucæ Evangeliſtæ, juſſus in Germania habere Primatum, ſimilem Colonienſi, Mogontienſi, & Trevirenſi Archiepiſcopis, ut eſſet Metropolitanus totius ultra Salam & Albiam Sclavorum gentis, ac tandem anno 981 pie mortuus eſt. *Quæ aliaque plura ibidem leguntur, & neſcio an uſpiam tam accurate indicentur.*

C c *An* Remingen *ad ſiniſtram Moſellæ ripam, 8 leucas ſupra Trevinos?*

d Spata, *enſis, gladius, Gallice* Eſpée.

e *In Regula S. Benedicti c.* 35 Mandatum *quovis Sabbato fieri jubetur.*

f VVillerus, *Ogoni ſucceſſit anno* 946, *obiit anno* 958 *Nonis Octobris, ita Bruſchius: qui duo ejus Epitaphia addit.*

g Braubach, *VVetteraviæ oppidum.*

h *Scriptum erat ſolum* tertio, *qui eſſet Chriſti annus* 939: *ſed quia tunc necdum Abbas erat VVickerus (ut patet ex Ottonis privilegio, quod apud Zylleſiam extat, Ogoni Abbati datum anno Chriſti* 940, *& regni* 4) *cenſui legendum* decimo tertio, *ut ſit annus Chriſti* 949.

CAPUT III.

Inventio corporis, ob nubilem Normannorum occultati.

MUlta quidem adhuc, de miraculis, per venerabilem Patrem noſtrum Maximinum geſtis, 29 dicenda reſtant; ſed illorum cordium intuentes duJoan. 14. 12 ritiam, quæ Veritati non credunt, dicenti; Majora horum facietis; ſtylum contrahimus: ne quod ædificationi ſore queat devotis, ſcandalorum materia ſomeſque lacerandi mentibus fiat obcæcatis: quibus nimirum ſi non moderato ſilentio conſulatur, dum fidem dictis abrogaverint, dicentiſque ſtodium virtuD *Tranſitio ad miracula, ad inventionem corporis.* operatione infectati fuerint, inde miſerabilius peccati laqueis implicandi fuerint, unde potius evadere debuiſſent. Qua ex re ſtylum, ut diximus, contrahentes, ea tantum breviter attingendo, quæ de inventione corporis Sancti hujus comperimus, fine talis hiſtoriæ præſens opuſculum concludamus. Ut autem competentius ac liquidius ordo narrandi deipſa inventione cedere debeat, cauſam tam diutinæ occultationis ſacratiſſimæ glebæ eſt operæ pretium quo paulo altius repetamus.

Vaſtata per Normannos monaſteria.

28 Ea tempeſtate, qua pene univerſam Galliam, Normannorum erudelitati feriendam, divinæ animadverſionis cenſura ſubegerat; cum propriæ impietatis facibus Gentilium furor ſuccenſus, urbes ac vicos & univerſas Chriſti eccleſias ignibus conflagraret, contigit hanc quoque urbem *a* Trevericam, cum *a* ſuburbanis ejus, eiſdem caſibus obnoxiam ſubjacuiſſe. Et quoniam tam miſeranda civium ſtrages urbiſque ſubverſio, improviſa ac ſubita eveniſſe aſſeritur; hoc monaſterium inter cetera non ſolum concrematum eſt, ſed tanta monachorum & eccleſiaſticæ familiæ cæde completum, ut ne unus quidem ſuperſtes remaneret ex omnibus, cui notus eſſet loE *remanere Corpus in parva crypta.* eus tumuli, quo ſacræ Reliquiæ claudebantur. Erat autem idem tumulus, ceu poſt divino patuit nutu, retro altare Orientem verſus, ab ipſa altaris crepidine ſeptem pedum diſtans ſpatio; crypta ſcilicet parvula, ſarcophagi tantum capax, quæ breviter admodum parviſque clauſa lapidibus, vix deſuper ſtrati pondus pavimenti ſuſtineret. Ibi pretioſus ſacri corporis theſaurus longo tempore hominibus, propter caſum ſupra memoratum, latebat incognitus.

29 Cumque prolixi temporis intercapedine, poſt *quæ, dum reſtauratur monaſterium,* reditum Paganorum, parietinæ eccleſiæ reſtaurari cœpiſſent; accidit interea quemdam, natione Aquitanum, conditione Maximini ſervum, grata ſibi ac voluntaria peregrinatione ſuſcepta, tanti Patris amore ductum huc commigraſſe: quo videlicet, quem temporaliter habere dominum in ru debuiſſet, clementem ſibi apud Dominum Patronum promereri ſupplicatu aſſiduo valuiſſet. Is itaF que, ubi peregrinationis ſuæ cauſam iis, qui tunc monaſterio præerant, aperuiſſet, ipſique devotionem hominis approbaſſent; pro adminiſtranda cæmentariis ſui operis materia, ceteris operariis adjungi præcipitur. Cumque quotidiano operi una cum reliquis inſudaret, quodam die pondera lapidis ſibi impoſito ſacrum ſepulcrum neſcius attigit: cum mox ubi locum ipſum pede tetigiſſet, tanta gravedine ſuperpoſitæ molis repreſſus eſt, ut invito multumque renitenti prolapſus ab humero lapis in terram cecidiſſet; colliſoque ſuperficietenus pavimento, in cryptæ quoque camera modicum lapillum tanti ictus violentia abrupiſſet. Quod ille cernens admirari, tantæque cœpit diſquirere cauſam fracturæ: *lapſus lapidis deſcribit.* cum inter agendum tanta ſubito ſuaviſſimi odoris fragrantia, ex ipſa concavitate ſtraminis effuſa eſt; ut non modo ipſe, verum & omnes ſui laboris ſocii, qui ad hoc ſpectaculum forte cucurrerant, ejuſdem odoris dulcedine complerentur. Quo tunc gaudio devotiſſimus VVenilo, ex conceptione ſpei ſacratiſſimi ceſpitis reperiendi, tripudiaverit, quia unquam verbis expediat? Jubet aſtantes enrrere concitos, & Archiclavum *b* monaſterii, VVan*b* bertum nomine, in teſtimonium ſperatæ cæleſtis gratiæ evocare. At ille, accepto tantæ lætitiæ nuntio, celer accurrens, poſtquam præfati odoris ſuavitatem

A tatem plenius hauſiſſet; alacer recurrit ad Fratres, eorumque quæ acciderant relatu corda omnium gaudio ingenti perfudit.

Ipſum cum regreſſi lætitia reponunt.

30 Ipſi vero, cum poſt continuata tripudia multaſque Deo laudes oblatas loco ſecederent, primo quidem quid facto opus ſit ambigentes, ac miraculi novitate ſtupentes, hærent: cum tamen protinus, recuperato ſalubri conſilio, hoc quod evenerat referre ad Epiſcopum in commune decernunt. Tunc autem remporis Ratbbodo *e* venerabilis præſedit Eccleſiæ. Qui ea Fratrum relatione comperta, mox gaudens monaſterium adiit; laitoque cum Monachis conſilio, non ſubito ac leviter & quaſi temerarie, ad requirendum pretioſiſſimum B. Maximini corporis theſaurum proſilire; ſed tantum opus, jejuniis precibuſque ſuppliciter præmiſſis, ſumma cum veneratione ſtatuit inchoare. Proinde quoque, non in hac tantum orbe, ſed in tota circumjacente parochia, triduano in deificæ Trinitatis nomine indicto jejunio, tertia ejuſdem jejunii die, quæ feata ſabbati fuit, omnes adeſſe præcipiens, Clero populoque comitatus, nudis pedibus & cum letaniarum ſolenniis, monaſterium petiit. Tanta autem tunc populi multitudo diverſis ex partibus fertur huc confluxiſſe, certatim ac lætantar omnibus ſuæ ſalutis ſpectaculum adeuntibus, quod eam vix tota urbs Treverica, ne dum anguſtus monaſteril locus, capere valuiſſet. Nec defuit divinitus collata Maximini meritis curationum gratia: cum nullus, qui veniſſet ægrotus, non rediſſet adepta ſanitate curatus.

Inde illic tridduum ſeptem

e

B *Epiſcopus cum Clero & populo accedit.*

31 Suſceptus igitur a Fratribus ſumma cum honorificentia Præſul, mox ut orationem complevit, cum Monachis & Clericis ad locum ſupradictum, ubi ſpes erat ſacras inveniendi Raliquiar, devotus acceſſit: ſumptoque ferramento, ſuperficiem pavimenti confringere cœpit. Deinde Fratrum aſtantium frequens turba cœptum ab Antiſtite opus pernicíter accelerat: ſubmotoque pavimenti fragmine, cryptam memoratam, ictu lapidis (ut ſupra diximus) pertuſam repererunt. Quam cum penitor diſſolviſſeot, intus marmoreum ſarcophagum cernunt: quod apertum urcam præfetebat cypreſſinam, quæ ſacratiſſimi corporis continens, omne pretium excedentem elauſerat gemmam. Quæ tunc

Et Crypta, urnſque arcam invenit.

C devotio Cleri, quæ lætitia Plebis, quantæ præ gaudio Monachorum lacrymæ, quæ voces in Dei laudibus cælum penetrantes, cum turba curatorum Sancti virtutibus acclamaſent, quid memorare attinet, cum prorſus careat explicatu? Ita tunc in Sancto ſuo potenter ac mirabiliter Dominus noſter eſt operator, ac ſi numquam, ad declarandam meritorum ejus excellentiam, retroactis quidquam geſtum ſit temporibus.

In qua corpus integrum ſeptum cum veſtibus integris

32 Jam vero aperta area *f* ut venerabilis VVenilo, qui geſtis rebus interfuit, etiam cum juramento ſæpe teſtatus eſt) ita *d* integra veſtimenta, ita incorruptum totum corpus erat, ac ſi die eodem ibi conditum fuerint; naſo tantum excepto, qui ſarcophagi cooperculo modicum preſſus, & in lævam deflexus ſteterat *e*. Sed iſta forte incredi-

d

c

bilia alliquibus videbuntor, meque in hoc culpandum cenſebunt, quaſi divinæ ſententiæ pæſcribenrem; & contra illud quod homini dictum aſt, Pulvis es & in pulverem reverteris, corpur homiois iocorroptibile aſcerentem. At vero procul abſit a nobis tanta a vera fide averſio, ut vel divinis oraculis præjudicando impie reluctemor, vel Deo aſſe aliqoid impoſſibile cogitare ſaltem aodeamos; cum de eo ſcripeum ſit, Omnia quæcumque vuluit Dominus fecit in cælo & in terra. Quid igitur

Gen. 3. 19.

D mirum, divinæ virtutis omnipotentiam, quamdiu voluit præſtare potuiſſe caro ſuo, poſt mortem corporis, donum iſtud incorruptionis; quod liquido conſtat ad tempus valere etiam artem & ingeoium humanum?

In commune Stola & Pallium oftrafa perpulo.

33 Porro, ut diximus, inventis veſtibus & corpore integris, venerandus Epiſcopus Stolam & Pallium pro Reliquiis auferent, alia illico ſanctis humeris circumdedit: moxque aſcenſo eminentiore gradu, populum qui vocem audire potuit, multis exhortationum & conſolationum verbis (prout ſe tunc occaſio temporis utque oportunitas exhibuit (allocutus aſt. Fidem quoque tardioribus facere volens, ne aliquo dubitationis ſcrupulo ſuper inventione Sancti moverentor; ipſam Stolam & Pallium cunctis ad videndum expandit: diemque illam deincepr ſolennem eſſe conſtituens, populum ſpiritualibus confirmatum benedictionibus, ac ſuper-exleſtibus beneficiis alacrem tripudiantemque, dimiſit. Hæ ſunt ſacratiſſimæ B. Maximini corporis exuviæ, Treveris ſemper venerabiles, omnique theſauro cariores; quæ bodieque in hoc monaſterio intemeratæ ſervantur: E per quas etiam plurima eredentibus pleque quærentibus beneficia, meritis Maximini obtinentibur, præſtantur a Domino.

Corpus ſanctum aliquamdiu ſervantur ſupra terram.

34 De ſacro autem Corpore cum Epiſcopus ac Fratres, quid potiſſimum ageretur, pie tractarent; commoni conſilio tandem decretum eſt, devotionis & amoris gratia, contraque imminentia pericula præſidii cauſa, inhumatum ſervare. Sic illa ſanctiſſima gleba, ſuper ipſum tumuli locum exſtructo eminenti ac decoro opere, ſublevata ac decentiſſime eſt collocata. Tranſactis autem multis annorum carriculis, cum aliquando depoſitionis ejus, ſolennitas immineret, cuidam diu ęgrotanti, omni corpuſculo jam debilitato proculque admodum poſito, in viſu B. Maximinur apparuit: cumque, an ad ipſam iturus eſſet ſolennitatem, inquiſivit. Ille vero cum impoſſibilitatem ſuæ infirmitatir quereretur; Vade, inquit, ori potes, amicorum ſultur ſubſidiis; quoniam ut legationem meam ad Præpoſitum retuleris, curationis gratiam protinus conſequeris: dedieque mandatum de tumulando corpore ſuo more conditionir humanę, moxque diſparuit. Facto igitur mane nil conſtatus homo, amicos convocat, viſum exponit, rebuſque neceſſariis viantibus præparatis, iter arripit, atque in ipſa prædictæ feſtivitatis Vigilia ad monaſterium venit. Cumque a ſuis in eccleſiam deportaretur, ibidem depoſitus Præpoſiti præſtolatur adventum. Mox autem ut in advenientis auribus Maximini mandatu depoſuit, ipſe quoque, omni adverſa valitudine depoſita, incolumis ſurrexit. Declarata igitur B. Miximini voluntate, eam evidentis ae præclara atteſtatione miraculi; accidit etiam Rotgeram *f* Epiſcopum (qui Ratboduni in Epiſcopatu ſucceſſerat) eadem hora ſuperveniſſe, gratia orandi ad memoriam Sancti. Cui cum per Præpoſitum, & ipſum qui curatus fuerat, Sancti etiam voluntas innoteſceret; per modicum quieti corpori indulgens, reliquum noctis illius cum Fratribus vigiliis & orationibus peregit: primoque mane ſequentis diei, hoc eſt in ipſa Depoſitionis ejus feſtivitate, Corpus ſacratiſſimum, in eodem quo prius humatum fuerat loco, cum hymnis & orationibus magnifice ſepulturæ mandavit *g*.

F *Ipſe per ægros languida curat cum jubente.*

f

reſertur ad cryptam.

g

35 Hæc de glorioſiſſimo confeſſore Chriſti Maximino, eredolis atque religioſis auribus a nobis utcumque ingeſta ſufficiant: ne ſi forte plura reſſere geſtiamus, ad hæc pauca aliqol prurientes, prorſur obdurentur penituſque ſurdeſcant. Ceterum obſecro omnes, qui hoc opuſculum non liven-

Epilogus.

tibus

EX MSS. tibus oculis reſpicere dignabuntur; ut dum eos inculti-
or offenderit ſermo, facilem dent imperitiæ veniam; nec ſtupeant homioem ruſticauum, & qui vix prima artis grammaticæ tudimenta pereceperit, oratoris copis loqui nequiviſſe. Temeritatis vero, quaſi qui viribus meis majora præſumpſerim, a nemine me ſpero arguendum; qui præmiſſa præfatiuncula ſatis lecturis aperiet, quanta præcipientis auctoritas me, iuvium multumque refragantem, ad iſta tandem impulerit.

ANNOTATA.

a Normanni occuparunt Trevirim Nonis Aprilis in Cœna Domini, *ita Regino: ergo anno 882, quo Paſcha celebratum fuit 8 Aprilis: non ſequenti 883, ut aliqui Reginonem perperam corrigunt.*

b Arehiclavius *ſeu* Arehielavis, *dicitur eccleſiæ* Theſaurarius, *Græcis* Gazophylax, *de quo plura Cangius.*

c Rathbodo *ſeu* Radbodus, *anno 884, Epiſcopus creatus, a Brovvero dicitur, anno Sedis 14, Chriſti 898, hæc præſtitiſſe.*

d *Notkerus, in ſuo Martyrologio ad hunc* XXIX *Maii, hæc ita confirmat.* Trevitis depoſitio S. Maximini Epiſcopi; cujus iudumenta Sacerdotalia in urna ærea ad uſque noſtra, imo Normannorum tempora, in Teſtimonium ſanctitatis ejus viſebantur incorrupta.

e *Addit Schockmannus.* Quod & hodierna die in ejus capite cernitur ſanctiſſimo, *id eſt ante annum* 1517.

f *Rathbodoni* 3 *Kalendas Aprilis anno* 918 *vita functo ſucceſſit* Rotgerus, *& vixit uſque ad* VI *Kalendas Januarii anni* 930.

g *Idem Schockmannus addit*: Potro in deſoſſa terra, humo abdita margarita, aforis crebris miraculis sadiavit.

APPENDIX D. P.

De poſteriore corporis Translatione, & dedicationibus Eccleſiæ, atque Reliquiis in ea & alibi aſſervatis.

Poſt tranſlationem anno 933

CORporis S. Maximini *ad priorem cryptam relatione indicata, de qua jam actum eſt, Schockmannus in opuſculo priore iſta ſubjungit*: Ingruit paulo poſt noo parvum diſpeudium. Enimvero gratiæ anno nongenteſimo triceſimo ſeptimo, monaſterium iſtud vorax flamma prope conſumpſit. Præſidebat tum venerabilis Ogo, Abbas nedum utilis, ſed & neceſſarius: qui locum ipſum renovavit, religionem induxit ſtrictiorem, & eccleſiam a novo iuſtauravit ac perfecit. Quam dedicaruut, ſub honore antiqui Patro-

eccleſia reſtaurata anno 940

a ni B. Joannis Apoſtoli & Euangeliſtæ, recolendi
b viri a Rubertus Trevirenſis Arebiepiſcopus Rutgeri
c ſucceſſor, & b Adalbero Metenſis Epiſcopus, Dominicæ Incaruationis anno c nongenteſimo quadrageſimo ſecundo, regni Ottonis primi ſexto anno, Indictioue decima, quinta, tertio Idus Octobris. Ipſa
d die, pretioſa corpora beatorum Archipontificum Trevirorum, Maximini, Agricii, d Nicetii, Baſſui, VVeomadi, levata ſunt & translata iu uo-

corpora S. Maximini & aliorum tranſferuntur.

vam eccleſiam, repoſitaque ſub ſummo altari in diverſis ſarcophagis, prout uune ceroitor. Tres priores eonjunctim; Maximinus quidem medius, Agricius a dextris, Nicetius a ſiniſtris: ad capita eorum, ad dextram Baſinus, ad lævam VVeomadus. Hæc repoſitio celebrata eſt a Reverendis Præſulibus Ruberto & Adelberone prædictis, a Religioſis Abbatibus Ogone præfato, Agenaldo *e* Gorzienſi, Eckenboldo *f* Tullenſi, *g* Huberto S. Arnulphi Metenſis, *h* Frederico S. Huberti, *i* Salachone S. Martini, præſente multo monachorum collegio, ac copioſa plebis frequentia. D *e* *f g* *h i*

a Acceſſit longe poſt alia quædam reparatio pa- *alia dedicatio facta eſt anno 1249.*
riter & dedicatio, quæ & ultima, Virginei partus anno milleſimo ducenteſimo quadrageſimo quinto, Venerandiſſimo valde viro Domino *k* Arnoldo ejus nominis ſecundo Archiantiſtite Treverianam metropolim gubernante: conſecrante eam Domino Conrado *l* Archiepiſcopo Colonienſi, de conſenſu Domini Arnoldi præfati, in honore SS. Joannis Euangeliſtæ, Maximini, Agricii, Nicetii beatorum Arehiepiſcoporum, ſub die octavo menſis Julii, in præſentia Domini *m* Siſtidi Maguntinenſis Archiepiſcopi: quam Dedicationem ſimul tres illi, una eum venerabilibus *n* Epiſcopis Richardo VVormatienſi, & Heurico Curonienſi, pluribus decorarunt Indulgentiis, confirmante eaſdem ae plures adjicieute Sanctiſſimo in Chriſto Patre, Domino *o* Innocentio Papa quarto.... *k* *l* *m* *n* *o*

E

3 Placet nunc venerandas hujus Eccleſiæ Maxi- *Reliquiarum aſtervatio Dapifer,*
minææ Reliquias nominatim deſcribere, & primam earumdem feſtivam oſtenſionem. Annuatim ſemper in die Aſcenſionis Domini, mane circa ſeptimam horam, fit oſtenſio Reliquiarum celeberrima, ſed minus principalium: principalium vero, reſervatur de ſeptennio in ſeptennium. Celebratur autem cum paſſagio illo nominatiſſimo Aquiſgranenſi, uec non jam noviter inſtituto, verum perpetue duraturo Trevirenſi, die octavo menſis Julii. Jam ad Reliquiss veniamus.

4 De Domino Jeſu Reliquiæ. Cultellus Domini *quæ ſunt de Reliquiis Domini.*
Jeſu, quo uſus ſuit in Cœna ultima in diviſione Agni Paſchalis. De Cruce ſancta. De linteo, quo Chriſtus præcinctus erat in lotione pedum. Pars ſatis egregia de ligno lanceæ, qua latus ejus apertum ſuit in eruce. De purpureo veſtimento ejus. De veſte alba ejus. De ſpongia, qua ſuit potatus. De eolumna, iu qua ſuit flagellatus. De eborda, qua ſuit ligatus. De ſudario, quo velata ſuit facies ejus iu ſepulcro. De menſa ultimæ ſaeroſanctæ cœnæ ejus.

5 Reliquiæ B. Mariæ Virginis. Peplum B. Ma- F
riæ, quo erat cooperta iu Anuuntiatione Dominica. *B. Mariæ.*
Pecteu B. Mariæ Virginis. De capillis B. Mariæ. De lacte beatæ Virginis Mariæ.

6 Reliquiæ de Patronis noſtræ Eccleſiæ. Caput S. *S. Maximini & aliorum, Patronorum,*
Maximini Archiepiſcopi. Magna pars Pallii, B. Maximino a Roma directi. De crinibus B. Maximini. Duo baculi ſanctorum Epiſcoporum Maximini & Martini, quorum uſum habuerunt, petentes limina Apoſtolorum Petri & Panli. De S. Agricio Archipræſule. De S. Nicetio Archiepiſcopo, præclaræ Reliquiæ de eruribus & brachiis cum pollice. De capillis ejuſdem. De S. Quiriaco Confeſſore, Capellano S. Maximiui, plures Reliquiæ.

7 Reliquiæ Apoſtolorum & aliorum Majorum. *SS. Joannis Bap. & Apoſtolorum,*
De barba S. Joannis Baptiſtæ. De S. Petro Apoſtolo: item de capillis ejus. De S. Jacobo Majore: item dens ipſius. De S. Bartholomæo: item de carne & ente ejuſdem. De S. Matthæo Apoſtolo & Euangeliſta. De SS. Simone & Juda. De S. Jacobo Minore. De S. Marco Euangeliſta. De S. Barnaba Apoſtolo.

8 Reliquiæ Martyrum. Brachium S. Stephani *Martyrum.*
Protomartyris. De S. Clemente, Papa & Martyre. De S. Cornelio, Papa & Martyre. Brachium S. Vincentii, Levitæ & Martyris. De S. Donato Epiſcopo & Martyre. De S. Eraſmo, Epiſcopo & Martyre.

De

A De S. Valentino Martyre. Item dens ejuſdem. Pollex Sancti Laurentii, Levitæ & Martyris. De Sancto Sebaſtiano Martyre. De Sancto Quirino Martyre. De Sancto Mauritio Martyre: item de ſocietate ejuſdem. De Sancto Gangulfo Martyre. De Sancto Chriſtophoro Martyre. De Sancto Pontiano Martyre. Brachium Sancti Lazari, a Domino reſuſcitati. De Sancto Georgio Milite: item dena ejuſdem Martyris. Pars capitis Oſwaldi Regis Anglorum & Martyris. De SS. Felice & Adaucto. De Sancto Thyrſo Duce Thebææ legionis, Martyris in eccleſia Sancti Paulini requieſcentis.

Confeſſorum. 9 Reliquiæ Confeſſorum & Pontificum. De Sancto Athanaſio Epiſcopo Alexandrino. Brachium Sancti Martini Epiſcopi. De Sancto Nicolao Epiſcopo. De Sancto Willibrordo primo & ultimo Archiepiſcopo Trajectenſi: item de caſula ejuſdem. De S. Huberto Epiſcopo. Dens Sancti Servatii. De Sancto Lutwino Archiepiſcopo Trevirorum. De Sancto Benedicto Abbate. De Sancto Antonio. De Sancto Simeone Confeſſore Trevirorum: item articulus digiti ejuſdem: item pars ſcapulæ ejus: item vitta ſeu birretum lineum ejuſdem.

Virginum & aliarum. 10 Reliquiæ Virginum & aliarum. Pars capitis Sanctæ Apolloniæ, Virginis & Martyris. De Sancta Cathatina: item de ſudario quo ante tecta ſudorem B deterſit: item de crinibus ejus. De Sancta Barbara. De Sancta Lucia, Virgine & Martyre. De Sancta Dorothea. De Sancta Scholaſtica, ſorore Sancti Benedicti. De xx millibus Virginum. De Sancta Margareta: item de ſudario ejuſdem. De Sancta Walpurga Virgine. De Sancta Maria Magdalena: de crinibus ejuſdem: item de peplo ejuſdem. De Sancta Helena Regina: item de peplo ejuſdem. Brachium Sanctæ Annæ matris Mariæ, quæ ut fuit initium ſalutis, ſic ſit & noſtræ Salvationis augmentum, & moderatrix, per filium ſuam Dominum noſtrum Mariam, cum qua ipſa lætatur & filio ejus Domino noſtro Jeſu Chriſto, in conſpectu divinæ Majeſtatis, in ſæcula. Amen.

In poſteros per Francos deſtructio eccleſiæ. 11 *Hactenus initio ſæculi præcedentis Scheckmannus, ex quo tempore varias belli clades experta inferior Germania, cum iiſque Trevirica vicina diœceſis, crebras San-Maximini monaſterii vexationes Monachorumque fugas vidit; nihil tamen toto illo calamitoſiſſimo ſæculo, nihil ſequenti æque infelici, tam triſte paſſus eſt ſacerrimus locus, & ante tredecim ſæcula fidelibus venerabilis, quam cum capta a Gallis Trevirenſi urbe, præpoſiti ei Gubernator & Superintendens, præteatu melius tuendæ contra Germanos Hiſpanoſque civitatis, ſacra profanaque ædificia omnia, intra tormenti iſtum poſita, ſubverti juſſerunt Rege (ut conſtat) prorſus inſcio, factumque vehementer abominato. Non ceſſit auctoribus impune tam execrabile facinus: mox enim diu poſt, ante eam quæ ad Sanctum Maximinum ducit portam, una cum equo fulminatus, in foſſamque præcipitatus anus, infelicem efflavit animam; alter muſquali globo decerptus in eo Urbis propugnaculo fuit, quod eodem reſpicit; ipſiſmet melioris mentis Francis haud obſcure fatentibus, Sanctum Maximinum ſcelerisque Divos, quorum ſplendidas antiquaſque baſilicas ſolo æquaverant illi, hanc ab eis pœnam exegiſſe. Cavit nihilominus Sanctus Antiſtes, ne hoc quoque tempore ſepulcrum ſuum omnino violaretur. Crypta enim illa quæ principi aræ ſubjecta fuerat (quia infra terram ſtructa, ſupra terram pugnaturis hoſtibus uſui eſſe nulli poterat) manſit ut erat, externo dumtaxat ornatu ſpoliata: & reliquis Sanctorum tumbis, per omnem ampliſſimi templi ambitum, ſacrilego auſu violatis, perrexit Sanctus* Maximinus, *medius inter* SS. Agricium & Nicetium Epiſcopos *requieſcere, quotidiano Miſſæ ſacrificio etiam tunc honoratus; quemadmodum anno* MDCLXXXII *mihi ſcripſit novus ante biennium Abbas Alexander Heus, deceſſoris avunculi dignitſimus ſucceſſor. Idem eadem in epiſtola addidit, Caput Sancti, incluſum argenteæ ſtatuæ maximi ponderis pretiique, Luxemburgi in domo Refugii Maximiani religioſe ſervari, quod proximo vere elatus erat, una cum aliis Sanctorum Reliquiis, in reſtauratam triennali labore partem eccleſiæ.* C D *& caput argenteæ ſtatuæ incluſum.*

Poſt iſtius deſolationis eruum annos ſexennales, 12 *Sed digna eſt quæ hic integre legatur Relatio, ab eodem Abbate mihi per epiſtolam facta anno* MDCLXXXVI *exeunte*: Contigit monaſterii noſtri eccleſiæque exeidium anno MDCLXXIV, menſibus Aprili & Majo, ea ipſum mandantium inclemencia, ut ne pro uno quidem Religioſo manſiuncula relinqueretur. Unde x Maji, triginta quot tunc eramus Monachi, ad domum Maximiani refugii intra urbem Trevirenſem, nos recipere cogimur; ubi uno in cubiculo terni & quaterni, imo & ſeni, per diſtinctas vetuſtia parietinis cellulas, ſtabulati potius quam hoſpitati, Officium tamen divinum, cum magno viciniæ totius concurſu, per integri novennii exilium, ad uſque reſtaurationem monaſterii, conſtanter ſervavimus: atque etiam per E ſingulos dies ſanctæ Miſſæ ſacrificium extra urbem celebravimus in crypta Sancti Maximini: quam ſolam & unicam, ad Sancti ſui honorem, amabilis Dei providentia ſervaverat integram & illæſam contra irruentium ruderum & incumbentis fornicis molem, atque injurias militum, omnes aliorum Sanctorum tumbas profanantium. Cum vero, durante novennali hac deſolatione, Reverendiſſ. D. Maximinus Gulich, Abbas noſter digniſſimus, ſenio & ærumnis fractus, obdormiſſet in Domino; & ego, anno MDCLXXX die x Januarii, per liberam Conventus electionem, præter omne meum meritum & votum, in locum ejuſdem ſuiſſem ſubrogatus; Sanctiſſimus D. N. Innocentius XI, *mense anno* 1680 in Bulla confirmationis, quam, utpote Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecti, ex Curia Romana recepimus, dirutæ eccleſiæ ac cœnobii Maximiani reſtaurationem mihi injunxit, graviſſimis hiſce formalibus verbis: Volumus autem, quod in eccleſiæ Abbatialis reparationi pro viribus incumbas, conſcientiam tuam in hoc onerantes. *Abbas Alexander,*

13 Ergo Apoſtolico iſtoc mandato excitatus, *reſtaurato intra triennium monaſterio,* ac de adjutorio Dei Cœlitumque confiſus, anno MDCLXXX, intra Octavam Pentecoſtes, eum invocatinne Spiritus ſancti, nrduum iſtud opus aggreſſus ſum; ea auxiliantis & promoventis Numinis benignitate, ut, quod vel cogitare ſuiſſet præſumptio, intra unius non integri triennii angustias, vaſtum illud & quadrilaterum monaſterii ædificium, unn cum ampliſſimi templi Maximiani appendicibua eryptis, non ſine manifeſtiſſimo propitiæ Divinitatis indicio abſolveremus: atque anno MDCLXXXIII, in feſto Sancti Conſtantini Magni, qui anno CCCXXXIII monaſterium noſtrum in Anguſtali ſuo Palatio fundaverat, plaudente tota Treverorum metropoli, ad priſtinos lares regrederemur. Indixerat, ad nugendam reditus noſtri pompam, Eminentiſſima Treverorum Princeps Elector, eum in diem, ex Metropolitana eccleſia ad Sanctum Maximinum, ſolennem cum Venerabili Sacramento proceſſionem: quam ſub iogenti tympanorum, bombardarum ac tormentorum currulium fragore, & per omnes nrbis baſilicas concrepantium campanarum clangore, univerſus Clerus Trevericus, ſuas per turmas & collegia diſtributus; tota- F *illuc feſtive cum ſuis reducitur* 11 *Martii* 1683

A que civitas, partim feſtive armatu, partim ad ſpectaculum & devotionem effuſu, præcedendo ſequendoque, ad uſque S. Maximini comitabatur. Ubi decantato in gratiarum actionem ſolenni Sacro & hymno Ambroſiano, feſtum terminavit religioſum ducentarum & ultra perſonarum convivium, in Abbatia & duplici Refectorio, Majoris templi fabricam, per Dei gratiam, etiam eo uſque deduximus, ut infra annum extremam manum expectet. Fuit Deus, ut ad majorem ſui nominis gloriam, in ſancti ejus ſervitio confortari & conſervari mereamur. *Ita ille*,

Reliquiæ S. Maximini Pragæ.

14 Ex corpore Sancti Maximini, inſigne fruſtum de brachio vel de crure, & aliud minus, allata per Carolum IV Imperatorem Pragam anno MCCCLXXII, item partem de baculo ipſius *aſſervari Pragæ, ſcribit in ſuo Diario Pragenſi ejuſdem Eccleſiæ Decanus. Eſt ejuſdem* Sancti Maximini *Archiepiſcopi Trevirenſis eccleſia parochialis in urbe Senonenſi; & in ea factum aliquod os non exiguum ejuſdem Sancti habetur in veneratione, ac feſtum ſub ritu trium Lectionum, quæ ex Vita recitantur, celebratur in tota diœceſi: ſub quo etiam ritu invenimus* Sancti Maximini *cultum præſcriptum in Breviariis antiquis,*

Senonibus,

B *Verdunenſi, Tullenſi, Lemovicenſi, Lingonenſi, Senonenſi, & Turonenſi. Ambianenſi quoque & aliis nonnullis, ſed ſub nomine* Maximi; *denique Veſontionenſi etiam in Burgundia Ms. quod penes nos eſt: & ubique præſcribuntur Lectiones tres, de Vita quidem in nonnullis, in pleriſque vero de Communi Pontificis Confeſſoris dicenda: quæ omnia inſignem & antiquum totiſque Galliis ſparſum* Sancti Maximini *cultum probant. Quin etiam apud Senonenſes ſub ejus nomine parochia eſt, in eaque* os non exiguum hujus Sancti. *Coloniæ autem Agrippinæ, quam urbem, ut vidimus, coluiſſe dicit, Synodo iſtic præſens aut etiam præſidens; ipſa quo Synodus habita creditur loco, antiquiſſimæ originis extat eccleſia, quæ vico ſuo nomen* Sancti Maximini *dedit, ſaltem a ſæculo* XIX, *quo eccleſia illa*

& Colonia

ab Urſulanis Sanctimonialibus tradita eſt pauperibus aliquot Sororibus. Ita Ægidius Gelenius Syntagm. 56, agens de initio monaſterii, quod nunc ſub regula Sancti Auguſtini & Canonicarum Regularium inſtituto habetur, non ſine aliquibus Sancti Maximini *Reliquiis, Hierotheca* V *aſſervatis: quales etiam aliquæ ibidem ſunt in Hierotheca* UVIII *eccleſiæ Sancti Pantaleonis, nec non in Cruce quadam pervetuſta eccleſiæ VValciodorenſis in Belgio, ut aſſerit Raſſius in ſuo Hieroguzophylacio.*

C

atque in dia ejuſ Veſontionenſi

15 *Porro in præmemorato Veſontionenſi diœceſi, non non ſolum antiquitus cultus fuit* Sanctus Maximinus: *ſed etiam ædiculam habuit perquam vetuſtam*, ſexto ab urbe milliario, juxta vicum Torpet; ad quod ſacellum die UNIX Maji adire ſolet quotannis frequens populus: & podagricos, qui eo deducuntur, B. Maximini opem experiri ferunt. *Ita Joannes Jacobus Chifletius Veſontinus, parte* II *ſuæ Veſontionis; ſed alium* Sanctum Maximinum *intelligens, qui* II *Sancto Cajo Papa Veſontionem direxit, ædiculam,* II *Sancto Lino Petri diſcipulo primum ædificatam, ſub nomine Sancti Stephani reſtaurarit; abdicatoque Epiſcopatu eremitice in loco præfato vixerit, ſepultuſque ſit a ſuo ſucceſſore Paulino. Et hæc quidem ille profert, tumquam accepta ex tabulis Biſontinæ eccleſiæ, tam antiquis*, ut vix alius earum auctor eſſe potuerit, quam qui illa ipſa, de quo ſcripſit, ætate vixerit: *hoc autem idro, quia Ms. vetus dicit, quod idem* Maximinus aliam Baſilicam in foro civitatis juxta Capitolium confecravit: & quantum, *inquit Chifletius*, nunc ab illo mutatus civitatis ſtatus! Ubi forum illud vel Capitolium? *Debile profecto pro tanta*

ubi gratis fingunter Maximinus & Paulinus Epiſcopi fuiſſe,

vetuſtate ullam ſcripturæ afferenda argumentum. Eadem D *quæ ſupra, de Sancti Maximini ædicula, cum ea Petri Franciſci Chifletii ſenſu diviſſent Sammarthani; agnoſcunt, quod dictis* repugnant Martyrologia Biſontina, in quibus die XXIII Maji mentio habetur dumtaxat Maximini Trevirenſis; nuſquam autem Maximini Veſontionenſis memoria celebratur.

16 *Idem ex Petri Feaucifet ſententia dicunt, Catalogum Epiſcoporum, in quo* Linus, Maximinus, Paulinus, *Epiſcopi primi nominantur*, ab annis ſexcentis conſcriptum *eſſe: quæ quam exigua ætas ſit, ad probandam rem ſæculo* III *geſtam, nemo non videt. Equidem vix poſſum dubitare, quin ſicut ex æmulatione illa, Eccleſiis pleriſque Gallicanis olim com-* æque ac S. *muni, arrogandæ ſibi quam maximæ antiquitatis, a* Lino *a Romanis mutuati* Sanctum Linum *ſunt Veſontionenſes, nullo ex vetuſtate teſtimonio vel indicio ſubnixi; ita occaſionem arripuerint, ex veteri apud ſe cultu* Sancti Maximini, *eumdem cum ſuo ſucceſſore* Paulino *ad ſe Treviris adducendi; & quoad ſepulturam magiſtri, a diſcipulo curatam foris extra civitatem, eadem dicendi, quæ legebantur in Trevirenſibus Actis. Tuli autem poſito fundamento, nihil prorſus fuit, quam eccleſiarum* II *Sanctu Helena Veſontione extructarum exordia ad eumdem* Sanctum Maximinum *referre. Edidit prælaudatus* E *Petrus Feaneiſcus Diſſertationem una de Conſtantini converſione, in qua probare conatur, Helenam cum nepote Celſpo Veſontione vixiſſe, urbem portis, turribus, publicis ædificiis ornaſſe, ac tandem* Criſpolinorum *civitatem nuncupari voluiſſe, unde* Chryſopolim *deinde fecerit imperita poſteritas. Fuit cum iſta agerentur Epiſcopus Veſontione* Sanctus Hilarius, *quem primum fecerim in ordine eorum, quorum ad nos pervenerunt nomina (quod poterit ad diem ejus* XIII *Julii accuratius expendi) nam, quem ei præponit Petrus Franciſcus* Euſebium, *hunc ille ſumpſit ex fabuloſis inventæ Crucis actis: & quia conſtabat, Euſebio qui iſtic nominatur Romano Pontifici, dicta non convenire; primus omnium cogitavit, ut inde faceret Epiſcopum Veſontionenſem: quod alibi ſatis refutavimus. Fatentur Chifletii, nihil apud ſe ſciri de præteuſi illius* Sancti Maximini *et S. Euſebii.* *corpore, ideoque ſuaponunt iſtic adhuc latere, ubi tumulatum fuiſſe credunt. Neque plus exiſtimo ſciri Veſontione de corpore* Sancti Paulini; & æque gratis *aſſeri, eum in eccleſia Sancti Stephani aute altare* F *requieſcere.*

ANNOTATA.

a Rubertus, *ſeu* Rupertus *aut* Ruothertus, *ſedit ab anno* 930, *uſque ad ann.* 956, *quo Coloniæ e vita deceſſit.*

b Adalbero, *fratre Frederici Ducis Lotharingiæ, ſediſſe reperitur anno* 948, *mortuus in monaſterio S. Trudonis anno* 964, *Albericus notat annum* 966.

c *Refertur etiam ad hunc unum dicta* Dedicatio *in Supplemento Regionis.*

d *Colunter* SS. Nicetius 1. *Offob.* Baſinus 4 *Martii*, & Wcomadus 7 *Novembris.*

e De Abbatia Gorzienſi *in diœceſi Metenſi egimus* 17 *Februarii, ad Vitam* B. Joannis *ibidem* Abbatis, *& ſucceſſoris* Agenaldi, *qui in Catalogo Abbatum præfixo* Egiuoldus, *creditur ſediſſe ab anno* 940 *ad* 960, *ac* primus ex inſtituto B. Benedicti profeſſus *dicitur, in Vita B. Joannis n.* 44.

f *Erat dicto anno Epiſcopus Tullenſis* S. Gauslinus *ſeu* Goslinus, *qui Regulam S. Benedicti introduxit in monaſterium S. Apri in Subucbio Tullenſi. Forſan ibi tunc* Erkenboldus *Abbas conſtitutus fuit.*

g Huber-

A g Hubertus *in Vita B. Joannis citata, num. 67 appellatur* Heribertus: *at* Arbertus *dicitur in diplomate Adalberonis hoc anno 942 dato, a quo is e monaſterio Gorzienſi aſſumptus, primus poſt reſtaurationem Abbas conſtitutus eſt.*

h Fredericus, *patruus dicti Adalberonis Epiſcopi, ex Præpoſito Gorzienſi factus Abbas S. Huberti, peteate Richario Epiſcopo Leodienſi, mortuus Treviris, dum huic Tranſlationi interfuiſſet, ac primus in dicta eccleſia ſepultus; uti latius explicatur in Vita B. Joannis num. 55.*

i Salacho *ſeu* Salecho, Clericus S. Martini ultra fluvium Moſellam *dicitur in Vita dicti B. Joannis n. 33; & num. 43.*, ex Clericis S. Martini circa Moſellam monachus Gorzienſis factus an. 933, *inde poſtea Abbas in dicto monaſterio S. Martini reformato.*

k Arnuldus II, *Sedit ab anno 1242, aſque ad 13 Novembris anni 1259, fuit ex gente Iſenburgica & Eppeaſteinia.* ANNOT. D.P

l Conradus, *Comes Hochſtadenſis, ſedit ab an. 1237, ad 28 Septembris anno 1262.*

m *Hic eſt* Siſridus *ſeu* Sigefridus Tertius, *aut* Junior, *creatus anno 925, mortuus 9 Martii an. 1259.*

n *Hi duo non adfuerunt dedicationi, tunc necdum Epiſcopi. Ea ibi* Richardus, *electus anno 1247, ſed oborto Schiſmate poſſeſſionem ſolum ſuſcepit anno 1253. At* Henricus, *Comes a Monte-forti, electus fuit anno 1251: qui ſuas etiam Indulgentias conceſſerunt.*

o Innocentius IV *præfuit Eccleſiæ ab anno 1243 9 Decemb. anni 1254.*

DE SANCTO MAXIMO

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

Sylloge, ex Auguſtino Valerio, ejuſdem Urbis Epiſcopo.

G.H.

SÆC. IV

B *Inter quamplures Sanctos Epiſcopos Eccleſiæ Veronenſis, quos continuo proferimus, hoc* XXIX *Maji Tabulis moderat Martyrologii Romani inſcriptus eſt* Sanctus Maximus Epiſcopus Veronæ: *allegaturque a Baronio in Notis* Tabulæ Eccleſiæ Veronenſis, & ſæpius citatus Commentarius de Epiſcopis Veronenſibus pag. 9. & 40: *in margine autem dicitur* claruiſſe circa annum CCCLII, ex monumentis Eccleſiæ Veronenſis. *Porro in antiquis monumentis Sanctorum Epiſcoporum Veronenſium, a Raphaele Bagata, Baptiſta Peretto, & Auguſtino Valerio Epiſcopo anno* MDLXXII *editis, citata pagina 9 verſo, iſta leguntur:* Sancti Maximi Epiſcopi Veronenſis corpus, quidam ſcriptum reliquit, ſepultum fuiſſe extra portam civitatis; ubi & templum de ejus nomine conditum & conſecratum fuit. Ubi autem nunc requieſcat, nos ex antiquis monumentis invenire non potuimus. In tabula Sanctorum die XXIX Maji, Maximi Epiſcopi Veronenſis & Confeſſoris, duplex minus. Ignoratur ubi ſit. Extra portam urbis exſtat etiam nunc Eccleſia rædificata in honorem nominis S. Maximi, in vico qui etiam S. Maximus appellatur, & porta illa appellatur porta S. Maximi. In conſecratione altaris S. Helenæ, Eccleſiæ Sanctorum Apoſtolorum, repoſitæ fuerunt etiam

C Reliquiæ S. Maximi Epiſcopi Veronenſis, ut ex Pſalmitta vetuſto dictæ Eccleſiæ. *Hæc ibi. Aſt alia ſupra citata pagina 40 verſo, iſta habentur.* De S. Maximo Epiſcopo Veronenſi. Maximus Epiſcopus Veronæ, ut domeſtica antiqua monumenta teſtantur, vir fuit eximiæ doctrinæ & ſpectatæ virtutis. Cum egregia morum probitate magnum uſum rerum conjunxerat. Ex hac vita deceſſit quarto Kalendas Junii, ac de ejus nomine poſtea extra urbem, non longe a mœnibus, in honorem ipſius templum exſtructum fuit. Similiter & monaſterium ſacrarum Virginum, prope ejuſdem urbis portam: quæ ipſa quoque cum vico, in quo templum conditum fuit, S. Maximi appellata eſt, in conſecratione altaris S. Helenæ, in eccleſia Sanctorum Apoſtolorum Veronæ, una cum ceteris multorum Sanctorum poſitæ fuerunt Reliquæ, etiam Sancti hujus Epiſcopi. *Hæc ibi. Denique pagina 77 iſta repetuntur:* In Eccleſia Sanctorum Apoſtolorum ... in conſecratione altaris S. Helenæ repoſitæ fuerunt Reliquiæ de ligno Crucis, S. Paulaleonis Martyris, S. Facundini Martyris, SS. Proculi & Maximi Epiſcoporum Veronenſium & Confeſſorum. *Acta S. Proculi Epiſcopi Veronenſis dedimus* XXIII *Martii.* E

Memoria in Martyrol. Romano.

et dicata ei eccleſia,

vicus porta,

nec non monaſterium Virginum.

Reliquiæ.

a Onuphrius Panvinus *lib. 4. Antiquitatum Veronenſium cap. 7. producit Epiſcopos Veronenſes, incerti temporis, poſt S. Zenonem, quos pagina tui ordine alphabetico collocat, ubi iſta referuntur:* S. Maximus obiit XXIX Maji, ſepulrus ad S. Maximum in baſilica ſua. *Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, aliquod ex jam relatis edidit elogium ad hunc* XXIX *Maji, & facit illum* XVIII *Epiſcopum, Veronenſemque Eccleſiam adminiſtraviſſe dicit circa annum* CCCLII. *Aſt Ferdin. Ughellus in Epiſcopis Veronenſibus ſtatuit eum Epiſcopum* XX, *ſucceſſoremque Syagrii, ad quem extant epiſtolæ duæ S. Ambroſii, adeoque referenda eſt juxta ipſum Epiſcopalis* S. Maximi *dignitas potius ad finem ſæculi quarti.* F

Tempus Sedis.

3 *Itaque hoc ſolum de eo aliiſque pluribus dici poteſt, vixiſſe inter illa quæ nque prima Eccleſiæ felicis ſæcula, quibus tanta fuit Epiſcoporum Veronenſium probitas, ut ad annum omnes Sancti fuit habiti. De horum inter ſe ordine liceret certius ſtatuere aliquid, & (quod conſequens eſt) etiam de ætate ſingulorum nonnihil conjectare, ſi aſpiam inveniremur antiqua illius eccleſiæ Diptycha, ea quibus in Sacris ſuorum Deceſſorum nomina recitabant Epiſcopi.*

Series Epiſcoporum uſque ad annum 500 incerta.

4 *Hoc notaverim: tali uſu, pridem abolito, factum videri, ut quædam celebriores in Italia Eccleſiæ totam ferme primorum ſuorum per tria quatuorve ſæcula Epiſcoporum, abſque diſcrimine, Sanctis aſcriberent; licet ea illo præciſe ævo & tali titulo Sancti, non plus fortaſſis habeatur, quam ſingulos vixiſſe laudabiliter, nihilque commiſiſſe propter quod expungi nomen deberet, tamquam inter Sacra aſeparti indignum. Plus tamen habemus in favorem S. Maximi, quam non ſimpliciter dictum eſſe* Sanctum *communi olim bonis omnibus Epiſcopis titulo; ſed religioſum quoque cultum a morte meruiſſe, probant illæ, quas dixi, ſacrarum ædium appellationes.*

5 Nicolaus Brautius, *Epiſcopus Sarſinæ, hoc cum elogio in ſuo Martyrologio Poetico celebrat:*

Cæleſtis doctrina, Deo populoque Magiſtrum
Fecerat acceptum; vita probata, magis.

DE SANCTA BUREINA

VIRGINE IN CORNUBIA ANGLIÆ PROVINCIA.

G.H. Sylloge circa cultum, ex Scriptoribus Anglis recentioribus.

XIII KAL. MAJI

INter Danmonios, antiquos Britanniæ populos, eſt hoc tempore provincia Cornubia ſe Cornvvallia, in cujus promontorio, ſeu Peruvitenſi hundredo aut ditione, eſt vicus S. Burienæ dicatus: de quo Guilielmus Cambdenus in ſua Britannia, de prædicta Cornubia agens, ita ſcribit: Viculus nunc illi promontorio inſidet Saint Buriens, olim Eglis Buriens, id eſt Eccleſia Burienæ vel Burianæ dictus, Burienæ religioſæ mulieri Hibernæ Sacer: Sanctos enim Hibernicos & indigetes ſuos hæc gens ut tutelares ſamper ita ſuſpexit, ut omnia fere oppida illis conſecraverit. Huic, ut fama perhibet, aſyli jus conceſſit Rex Athelſtanus, cum e Syllinis inſulis hic victor appuliſſet. Certum eſt B illum eccleſiam hic conſtruxiſſe, & ſub Guilielmo Conqueſtore Canonicorum hic fuiſſe Collegium, & territorium adjacens ad eos ſpectaſſe. *Hæc Cambdenus. Meminit & Joannes Speedus, in ſuo Theatro imperii magnæ Britanniæ, loci S. Burienæ. Joannes VVilſonus in Martyrologio Anglicano, ſub unicum* MDCVIII *excuſo, ad hunc* XXIX *Maji celebrat ejus memoriam his fere verbis.* In Cornubia & loco Saint Buriens, commemoratio S. Burienæ Virginis, quæ in Hibernia parentibus magæ nobilitatis prognata, in Angliam eſt profecta, ubi in magna virtute & bona vita per annos plurimos degit, atque in vera ſanctimonia magna, & operibus miraculorum excellens, tandem ad Sponſum ſuum migravit. Memoria ejus eſt in veritate celebris, tam in Hibernia quam magna Britannia, & præcipue in Cornubia, in cujus promontorio locus ab ea cognominetur Sainte Buriens, & a multo tempore ibidem illuſtria eccleſia, ad ejus honorem fuit erecta. *Hæc VVilſonus, allegans* antiqua monumenta Cornubiæ, & Regiſtrum ejuſdem Eccleſiæ ibidem.

Eccleſia ejus

et Collegium Canonicorum.

Memoria 29 Maji

a *VVilſonum ſequuntur Henricus Fitz Simon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ, & Philippus Ferrarius, in Catalogo generali eorum qui in Romano non ſunt, qui præter Martyrologium Anglicanum citat* Tabulas Eccleſiæ Enonienſis, in qua venerationem habet, Actaque aſſervari dicuntur: *quæ non vidimus, neque habuit Michael Alfordus, qui de eo agit in Annalibus Eccleſiæ Britannicæ ad annum* CCCCLX, *num.* VI, *ubi inquirit* unde Cornubiæ ager plenus Hiberniæ Sanctis: *idque factum ait occaſione S. Benigni, qui in Hibernia diſcipulus S. Patricii venit Glaſtoniam, & S. Kierani ſive Pirani in Cornubia quieſcentis. Hujus Vitam illuſtravimus ad diem* V *Martii: De S. Benigno agendum erit* III *Novembris. Iterum ad annum* DCCCCXXXVI, *regni Ethelſtani* XII, *idem Alfordus*, de jure aſyli eccleſiæ Burienæ *conceſſo, agit. Demum in Indice ait*, nomen ejus inter Sanctos in Anglicano Martyrologio aliquando poſitum ad XXIX Maji *fuiſſe, miratus aut forte agere ferens, quod in ſecunda editione anni* MDCXL *fuerit ejus memoria translata ad diem* XIX *Junii: ubi interim citatur* Catalogus Sanctorum Hiberniæ: *ſed in eo eſt relata S. Buriena ad hunc* XXIX *Maji. Si tamen Acta a Ferrario citata reperiantur & nobiſcum communicentur, libenter ad diſtum* XIX *Junii iterum de hac Sancta agemus.* E

et 19 Junii.

DE SS. SISINNIO, MARTYRIO, ET ALEXANDRO,

MARTYRIBUS IN AGRO TRIDENTINO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis, a S. Vigilio Epiſcopo Tridentino ad Joannem CP. ſcriptis, loco ac tempore martyrii, & Reliquiis veterum teſtimonio celebratis.

ANNO CCCXLVII

TRidentum, *urbs antiquæ inter montes Alpinos, in jucunda planitie ad Atheſim fluvium ſita, a Germania in Italiam progreſſuris prima occurrit. Ejus templum Cathedrale dicatum eſt S. Vigilio Epiſcopo divino, martyrio ac miraculis claro: a quo diſti tres Martyres ſuſcepti, & ad fidem Chriſti promulgandam miſſi ſunt in ditionem* vallis Anauniæ, *alii* Anagniæ, *vel* Aganiæ *dictæ; Ferrario, in Nova Topographia ad Martyrologium Romanum*, intra Alpes Rheticas, *vulgo* Val d'Anagna, ubi Metho pagus, ab urbe Tridentina XXV M. P. in occaſum diſtans: *ubi S. Siſinnius eccleſiam fabricaſſe infra in Actis dicitur. Joannes Pyrrhus Pincius lib.* I *Hiſtoriæ Tridentinæ deſcribit horum Sanctorum Martyrium, aſſeritque* apud Thajum, in ulteriori, quæ e regione eſt, Nauni fluminis ripa, rem actam fuiſſe, ubi nunc ſunt, quæ vulgo Quatuor-villæ nominantur: quo in loco conſtans eſt omnium incolarum opinio, Martyres ultimo ſupplicio affectos. *Hæc ille.*

C

Locus martyrii.

Genuinum S. Vigilii de eo ſcriptum:

a *Quid de Martyrio illo S. Vigilius mox ab obitu eorum ſcripſerit, ita explicat Gennadius Maſſilienſis de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap.* 37. Vigilius Epiſcopus ſcripſit ad quemdam Simplicianum in laudem Martyrum libellum & epiſtolam, continentem geſta ſui temporis apud barbaros Martyrum. *Eſt his S. Simpliciano Epiſcopus Mediolanenſis, & S. Ambroſii Succeſſor,* XVI *Auguſti anno* CCCC *vita functus. Epiſtola autem de prædictis Martyribus illi inſcripta, eſt primo edita ab Aloyſio Lipomano tomo* V *Vitarum ſanctorum priſcorum Patrum, & a Laurentio Surio ad hunc* XXIX *Maji recuſa, atque a Cæſare Baronio Annalibus Eccleſiaſticis inſerta ad annum* CCCC. *Dolet tamen hic num.* 7. ejuſdem auctoris libellum, eo argumento ſuſius ſcriptum, omnino periiſſe. *Hunc nos Romæ anno* MDCLXI *reperimus in codice Mſ. bibliotheca Vaticanæ num.* 5374, *ſub ſequenti titulo.* Incipit Epiſtola S. Vigilii, laudibus beatiſſimorum Martyrum Siſinnii, Alexandri, & Martyrii, quorum Reliquiæ per Jacobum Virum illuſtrem, ad Joannem Epiſcopum urbis Conſtantinopolitanæ, pervenerunt: *& ubi* explicit, *eadem omnia verba iteratur: ſed nominatur* Joannes Sanctus Epiſcopus Conſtantinopolitanus: *quem*

F

utrique Acta duplicia præponuntur.

A *quem fuiſſe* Chryſoſtomum, *probat ratio temporis. Utrobique ſtylus inflatior & obſcurior eſt: quare, ut hiſtoriam melius Lector capiat, illis Vigilii ſuſceptis, præmittimus, ab aliis diſtinctius concinnata. Acta duplicia. Priora & valde brevia habentur in Breviario ſub annum* 1490 *excuſo, quæ, & forte accuratiora, ſubmiſit nobis Joannes Gamanſius noſter, ex codice Ms. Carthuſiæ Gaunicenſis diſſumpta: quibus varia ſimilia leguntur apud memoratum Pyrrhum Pinciam, Petrum de Natalibus, & alios Martyrologos. Alia Acta longiora, & forte ipſius S. Vigilii ætate ſcripta, ediderunt Bonninus Mombritius, in ſuis voluminibus de Vitis Sanctorum ante ducentos circiter annos vulgatis, & Laurentius Surius ex aliis antiquis Mſs. codicibus, præfatus ea graviter, & erudite, & aliquanto explicitius conſcripta. Nos eadem habemus ex duplici pervetuſto codice Trevirenſi, altero Imperialis monaſterii S. Maximini, altero Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, præterea ex Ms. Ultrajectino Eccleſiæ S. Salvatoris: quæ diligenter inter ſe collata damus.*

Eorum memi-nerunt S. Auguſtinus

3 *Inter alios qui horum Martyrum meminerunt, eſt S. Auguſtinus, qui epiſt.* 258. *ad Marcellinum, iſta interſerit*, Scio in cauſa Clericorum Anaunenſium, qui occiſi a Gentilibus nunc Martyres honorantur, Imperatorem rogatum facile conceſſiſſe, ne illi, qui eos occiderant & capti jam tenebantur, pœna ſimili

B punirentur. *Hæc S. Auguſtinus: cui adjungatur Sanctus Gaudentius, qui eodem tempore fuerit Epiſcopus Brixienſis, & in tractatu excepto die Dedicationis baſilicæ Sanctorum* XL *Martyrum iſta ſcribit*: Recipimus etiam ſanctos cineres Siſinnii, Martyrii, & Alexandri,

S. Gaudentius, quos nuper in Ara-Agatini, uni venetandæ religionis cultui attentius inhærendo, gens interfecit ſacrilega, flammiſque adhibitis concremavit, ut holocauſtum Deo ipſi fierent; qui Chriſtianos ſuos victimas dæmoniis miniſtrare increpatione juſtiſſima vetuiſſent. *Tertius adjungatur Paulinus Presbyter in vita Sancti Ambroſii: cujus auctoritas in Martyrologiis Ujuardi, Adonis, Notkeri, & hodierno Romano allegatur; ſed an recte Sanctus aut Beatus habeatur, non*

ac Paulinus in Vita S. Ambroſii, *conſtat. Is ſub finem dictæ Vitæ hæc refert*: Siſinnii etiam & Alexandri Martyrum, qui noſtris temporibus, hoc eſt poſt obitum Sancti Ambroſii, in Anauniæ partibus, perſequentibus Gentilibus, martyrii coronam adepti ſunt, cum Reliquias Mediolani

C ſumma cum devotione ſuſcipetemus, adveniente quodam cæco & referente cognovimus, qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum Reliquiæ portabantur, lumen tecepit; quod per viſum noctis vidiſſet navem appropinquate littori, in qua erat multitudo albatorum virorum: quibus aſcendentibus ad terram, cum unum de turba preearetur, ut ſcitet qui eſſent ii viri, audierit, Ambroſium ejuſque conſortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur ut lumen reciperet, audierit ab eo: Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illo venturi ſunt, deſignans diem, & recipies lumen. Erat enim vir, ut ipſe aſſerebat, de littore Dalmateno; nec ſane ante veniſſe in civitatem aſſerebat, priuſquam tecto itinere Reliquils Sanctorum occuttiſſet, nondum videns: ſed tacto loculo, videre cœpiſſe.

reſtorem cæcum illuminatum.

4 *Hæc ibi Paulinus: in cujus relatione emiſſum eſt nomen* S. Martyrii: *cujus etiam Reliquias fuiſſe tunc Mediolanum deportatas, infra conſtabit. Secundo, iſta verba*, noſtris temporibus, id eſt poſt obitum S. Ambroſii, *non videntur* ad coronam martyrii; *ſed* ad

Paſſi ſunt, non anno 400. ſuſceptionem Reliquiarum apud Mediolanenſes *referenda: uti infra fit in prioribus Actis: & ſic neceſſario intellexit Baronius, qui martyrium illorum retulit ad annum* CCCC, *quo* Conſul *erat* Stilico: *non ſub eo paſſos eſſe legitur apud Mombritium in ſecundis Actis*

Maji Tomus VI

uti etiam in Mſs. Ultrajectino & Trevirenſi S. Maximini, atque ita olim legit Rabanus, & aſſervat in ſuo Martyrologio. Verum iſta verba deſunt apud Surium in eiſdem Actis, juxta antiqua monumenta vulgatis: quibus aſſentitur Ms. Trevirenſe S. Simeonis, tempore Caroli Magni collectum, uti ex hujus Præfatione de Vitis Sanctorum magna cum diligentia ſelectis ſcitur. Et videtur dictus character Conſulis Stiliconis *perperam ea Actis Sancti Vigilii Epiſcopi, qui iſto Conſule interfectus eſt, ad hos Martyres tranſlatus. Alii autem characteres proferuntur in eiuſdem Actis, etiam utriuſque ipſius S. Vigilii, dum* dictus dies paſſionis Sanctorum IV Kalendas Junii, feria Sexta, luce naſcente. *Quibus verbis neceſſario indicatur annus Chriſti* CCCXCVII, *quo cyclo Solis* XIV *littera Dominicali* D, *dictus* IV Kalendas Junii *ſeu* XXIX Maji *convenit in* feriam Sextam, *& quidem infra Octavam pentecoſtes, quod dicto anno cyclo Lunæ* XVIII, *Paſcha fuerit die* V *Aprilis celebratum.* *ſed an.* 397 *feria* 6 *die* 29 *Maji.*

5 *Tunc* S. Vigilius, *uti ejus acta habent die* XXIX *Junii danda*, intentus piis operibus, Deo invigilans, vidit in ſpiritu pretioſas animas eorum ab Angelis in cælum deferri. Quo ardore ſucceſſus cœpit ipſe in ardore martyrii eſtdagrare, & particeps fieri velle eorum ad coronam. Arreptoque itinere cum uno Diaconorum Anagnam petebat: quem ſui retinere volebant, dicentes: Quo Pater pergis, qui oves commiſſas necdum omnes Chriſto, pio tuo verbo, adunaſti? Qui fremens ſpiritu retineri non poterat: pervenienſque ad quendam fluvium, ſuo Diacono dixit: Diſcalceati hinc tranſgrediamur, ut nudam gentem nude aggrediamur, quorum inceſſus necdum in viam pacis eſt directus. Cum autem pervoiſſet ad locum, ubi incenſa fuerant pretioſa corpora ſanctorum Martyrum, collegit buſta eorum in ſindnuibus mundis: tedieuſque Tridentinæ urbi honotifice condidit in eccleſia, ipſorum nomine ab ipſo Domino conſecrata. *Hæc ibi. Quæ eadem ſcripſit in ejus Vita Bartholomæus Tridentinus. Miſit dein Sanctus Vigilius aliquas eorum Reliquias Mediolanum, cum Actis martyrii ad Sanctum Simplicianum Epiſcopum: alias particulas Conſtantinopolim, ad S. Joannem Chryſoſtomum cum majori libelle: aliquos etiam ſanctos cineres ad S. Gaudentium Epiſcopum Brixienſem, ut ſupra vidimus. Præterea, quia horum Martyrum occiſores capti erant, actum eſt ut ſimili pœna punirentur.* *S. Vigilius vidit eos ab Angelis in cælum ferri.* E *corpora deferri Tridentum.* F

6 *Mediolani prope portam Comenſem, quæ vulgo Comaſina appellatur, conſtruxiſſe ferunt S. Ambroſius eccleſiam, Deiparæ Virgini Mariæ ſacram: in qua S. Simplicianus dictas* SS. Siſinnii, Martyrii, & Alexandri *Reliquias depoſuit, & ipſe etiam a morte ſua eſt ſepultus; unde poſtmodum hæc eccleſia S. Simpliciani cæpta eſt appellari. In hodierno autem Breviario Mediolanenſi, non de aliquibus Reliquiis, ſed quaſi de integris corporibus, ita agitur*: Eorum corpora Tridentum translata, inde in diœceſim Mediolanenſem ad vicum Brivium, unde demum Mediolanum a S. Simpliciano delata, in baſilica ejus recondita fuut, magna civitatis Mediolanenſis veneratione, quæ eorum Martyrum interceſſionibus a Deo beneficia ſingulatia accepit. *Certe in recognitione eorumdem, a S. Carolo Borromæo facta ante Tranſlationem de qua infra, ſic indicantur abeſſe Capita, Tridenti ſervata; ut licet reliqua oſſa non nominentur diſtincte, ploraque tamen & præcipua Mediolani adeſſe vix dubitari videatur. Cauſam eorum tam liberaliter iſti urbi donandorum Placidus Puccinellius in Vita S. Simpliciani hanc allegat, quod a S. Simpliciano, rogatu S. Vigilii & juſſu S. Ambroſii, inſtructi in fide ac baptizati ſint: ſed hoc facilius dicitur, quam prudentius credi, in tanta antiquitatis ſilentio. Multo autem creditur difficilius, quod additur, eorum* *quomodo ea nunc dicantur Mediolani aſſervari.*

AUCT. D.P. *eulque eccleſiaſticam ſuum Ordinem eſſe etiam a Sancto Ambroſio attributum; neque enim promptum erit exempla invenire eorum, qui ad eccleſiæ alicujus particularis miniſterium, ut illi ad Tridentinæ, ab alio quam Epiſcopo ſuo proprio fuerint ordinati: neque moris erat recens baptizatos, mox etiam conſecrari ad Officia divina.*

& eorum auſpiciis victoria de Fred. Barbaroſſa imperato. 7 *Joannes Petrus Puricellus, in Monumentis Mediolanenſibus Ambroſianæ baſilicæ num.* 550., *deſcribit, quomodo* Mediolanenſes, auſpicibus SS. Siſinnio, Martyrio, & Alexandro Martyribus, commiſſo prælio, Fridericum Ænobarbum Imperatorem ejuſque exercitum, ingenti edita ſtrage collectaque præda, fugarint; *quando, ut ex Sigonio tradidit,* ante congreſſum exercitum tres columbæ ab ipſorum Martyrum altari avolavere, ac mirifico viſu in malo ipſius Caroccii conſedere. Qua augurio accepto, Mediolanenſes victoriam haud incertis ſoinis ominati, majore ſtudio atque alacritate prælium inierunt, ... caſtris captis prædam ingentem repererunt, ac clariſſimo cum triumpho in Urbem ſe retulerunt; victoria omnibus rebus, quibus effuſa ſignificari lætitia ſolet, celebrata: & cum ſe præſenti trium Martyrum auxilio, ex propitio trium columbarum augurio, victiſſe opinarentur, in diem in perpetuum civitati feſtus decretus. Quod porro

B *(addit Puricellus)* de tribus illis columbis affirmavit Sigonius, id ipſum jam ante legimus affirmatum, tamquam e Chronico Leonis, a Gualvaneo Flamma in Chronico majori cap. 295, & in Manipulo florum, cap. 207, ac ſimiliter ab auctore Chronici Flos-florum dicti. Sic etiam Donatus Boſſius in Chronico, & Georgius Merula lib. 3. Antiquitatis Vicecomitum, aſſeveranter hoc tradiderunt ... Die autem Maji vigeſima nona, Mediolanenſes hanc ipſam de Friderico victoriam reportarunt. Ceterum ejuſmodi trium Martyrum altare majus in hodiernum uſque diem perſeverat in San-Simpliciana hujus urbis baſilica: in qua Sanctus ipſe Simplicianus Archiepiſcopus ea olim collocavit, ad ſe Tridento allata. Eorumdem annua celebritas ab Eccleſia Mediolanenſi colitur ipſo die Maji vigeſimo nono. Verumtamen e publico politici Magiſtratus decreto, & in ejus *nidem* victoriæ memoriam, poſtrema ſemper ejuſdem menſis Dominica die colitur: ejuſdemque diei matutino tempore Decuriones urbis *(* ſubſequentibus, de more in

C ejuſmodi celebritatibus uſitato, Artificibus *)* ad eam baſilicam ſolenni pompa, longoque ordine procedunt, Miſſæque ſolenniis interſunt, quæ de Sanctis iiſdem Martyribus decantantur.

culus 29 Maji

& ultima Dominica ejuſdem,

8 *Hæc Puricellus. Sunt in eadem Eccleſia univerſim novem corpora Sanctorum, quæ cum ſolenniſſima proceſſione fuerunt anno* MDLXXXII, *a S. Carolo Borromæo translata, uti obiter quidem dictum eſt* v *Maji, ad Vitam S. Gerontii Archiepiſcopi Mediolanenſis: ſed hujus pompæ apparatum ordinemque reperiens poſt præcitatam Italicam Vitam S. Simpliciani, operæ pretium cenſui Latinitati eum donare, ſapius altas allegandum, omiſſa dumtaxat operoſiori tranſcriptione Titulorum & Epigrapharum; quarum licet paucas ſelegerit Auctor ex infinita quadammodo multitudine, timui tamen faſtidium parere hujus cultioris ſæculi ingeniis, non æque ſingula probaturis. Præterea horum trium Martyrum aliæ Reliquiæ aſſervari Romæ, in eccleſiis S. Martini in Montibus & S. Catharinæ de Funariis, ſcribit Abbas Pianza in Sanctuario Romano. Ex quibus aliiſque relatis cum cultus antiquus horum Martyrum ſatis conſtet, ſuperſedemus verba Martyrologiorum referre. Eorum loco Acta plura damus; tantumque indicemus longa Encomia ad Kalendas Junii celebrari in Viola Sanctorum excuſa Hagenoæ anno* MDVIII.

Translatio an. 1582.

ACTA BREVIORA

Ex codice Ms. Carthuſiæ Gamuſcenſis.

IN nomine Sanctæ Trinitatis, tres boni viri, Siſinnius, Martyrius, & Alexander, Græci natione, cives Cappadoces, veniunt *a* Mediolanum, a
& ibi cum S. Ambroſio per aliquod tempus morati ſunt. Er ab inde *b* Tridentum veniunt, & a S. b
Vigilio, Siſinnius Archidiaconus, Martyrius Lector, Alexander Oſtiarius ordinantur. Ex tempore vallis Annonia, eo ſorte quod ſatis abundet annona, tota e
idolis dedita fuit, & regia dicebatur. Ad hanc *Miſit, ad* Vigilius prædictos miſit, ut fidem annuntiarent *confirmandos Gentilibus.*
Sanctiſſimæ Trinitatis. In vico igitur, qui Medo dicitur, Eccleſiam conſtruxerunt, populo prædicant, multos convertunt. Adeſt dies in qua diis ſuis, quaſi pro frugibus habituris, Gentiles immolant, & jam converſos cogunt immolare.

2 Tum Chriſti Athletæ pro domo Dei murum ſe opponunt. Unde comprehenſi ad idolorum d
culturam compelluntur; refpuunt, duriſſime cædun- E
tur, ut etiam vix vita ſuperſit. Nam S. Siſinnius *capiuntur graviter percuſſi,*
ſenior, ſtrepitu tubæ, qua ſe ad ritus ſuos convocabant, furioſe percuſſus, & ſecuribus confoſſus, vix ad hoſpitium reverſus, quaſi exanimis lectulo decumbebat. Pſallunt alii hymnum Deo, & jam exhalanti ſpiritum Siſinnio Martyrius calicem aquæ *obtunt S. Sysinnii,* prælebebat. Aurora rutilat, turba furens aſſuit, cuncta diripiunt, & in tantum fæviunt, ut & templum Dianæ Deæ ſuæ profanent, & ſtercora jaciant more ſaxorum.

3 Inter hæc Siſinnius ad Dominum migravit; *S. Martyrius,* ad cujus collum, ſicut pecudibus fieri ſolet, tinnabolum ligatur, & per pedes trahitur. Martyrius in horto proditus capitur, vulneratur, in capite cæditur, ſtipitibus tranſfoditur, & per ſcopuloſa tractus, ad cælos tranſivit. Alexander, ad januas Eccleſiæ excubans, comprehenditur; & quia junior, reſervatur, ut aliorum pœnis territus, impiis conſentiat. Fit ergo hujus pœna gravior, mora exſpectata, quam illata. Pedibus tandem vinctis Alexander, ſociis jam in cælo regnantibus, per F
ſcopulos tractus, apponitur, & ad fanum Saturni pertrahitur.

4 Rogus ſuccenditur, duo priores immittuntur, *& S. Alexander:*
Alexander iterum flagellatus ante rogum ſtatuitur, & ei, ſi libare velit, vita promittitur, & munera multa. Quæ ille, fidei calore ſuccenſus, reprobat; & per ignem cum ſociis ad cæleſtia tranſit. Sanctus autem Vigilius tunc ædificiis eccleſiæ Tridentinæ inſtabat, & vidit horum animas ab Angelis in cælum deferri.

5 Erat autem Dominicæ paſſioois ſexta dies, *miranda ab Angelis delata in cælum,*
& miracula Domini non defuerunt. Nam nigra nubes totam regionem contexit, proxima terræ diſcurruot fulgura, rutilus ignis emicat; ita ut impii juſte ſe pati hæc faterentur. Demum in loco ubi cremata fuerunt corpora, decens eccleſia conſtruitur, & Sanctorum Reliquiæ per S. Vigilium Tri- *corpora Tridentum.*
dentum deportantur.

6 Interim S. Ambroſius, qui eos donaverat S. Vigilio compatriotæ ſuo, a labore *e* quieverat, & e
ſanctus ſenex Simplicianus illi ſucceſſerat. Cui *Concilium inimatur.*
Vigilius plena devotione de Sanctis Epiſtolam ſcripſit, & quæſdam eorum Reliquias ex caritate miſit. In viſione ergo cuidam cæco S. Ambroſius, in navi plena candidatis hominibus, in Dalmatia apparuit,

apparuit, jubans eum Mediolanum Sanctis Fratribus ira obviam: qui dum illic Reliquiis Martyrum occurrit, viſum recepit. Multa & alia Deus per eos operatus eſt.

ANNOTATA.

u *In actis S. Vigilii dicuntur*, religione Chriſtianiſſimi, natione Cappadoces, & aliquantum tamporis Mediolani commorati, *ſcilicet* (*uti addit Petrus de Natalibus*) a S. Ambroſio Epiſcopo honorifice ſuſcepti.

b *Eadem Acta*: Ipſe Vigilius, ex territoriis Varonenſium vel Bcixianorum regreſſus, ad interiora civitatis ſuæ territorii duxit ſecum quoſdam, Siſinnium *&c.*

c *Ms. Carthuſ.* Avona.

d *Breviaria*, Sacrificia coguntur.

e *Martyum eſſe S. Ambroſium anno* 398 *oſtendimus. Exercitatione ſingulari ante tomum I Aprilis. Occaſione hujus mortis, in lectionibus Breviarii, intruſa erant ad hos Martyres non ſpectantia nonnulla, de* S. Auguſtini baptiſmo, habitu nigro, & zona pellicea. *Quæ in rubrica ante Officium S. Auguſtini* 28 *Auguſti iterum inculcantur, quando hæc erunt exponenda. Poſt Vitam S. Guilielmi* 10. *Februarii, de habitu nigro Eremitis Auguſtinianis conceſſo ſæculo* 13, *nonnulla diximus.*

ALIA ACTA

Ex variis Mss. Mombritio, & Surio.

A S. Vigilio Christi ordinati, in Anauniam mittuntur:

IN diebus illis, præſidente Cathedram Eccleſiæ urbis Tridentinæ ſancto ac venerabili Vigilio Epiſcopo, qui poſtmodum ipſam Sedem glorioſa effuſione ſui ſanguinis decoravit, dum quamdam regionem ſibi vicinam, cui vocabulum Anauia, quæ viginti quinque millibus a ſupradicta abeſt civitate, error Gentilis vetuſta caligine obcæcatam detineret: tres viros in loco præfato Antiſtes direxit, a quibus Deus prædicaretur ignotus. Ex quibus unus, Siſinnius nomine, in quo erat & venerabilis ſenactus, civis Cappadociæ, Græcus genere; cui Diaconatus credidit officium, nec immerito, ut miniſter altari miniſterium verbi Evangelici conſummaret. Qui actam propriis ſumptibus eccleſiam in ſupradicta regione, in vico nomen eſt a Metho, fabricavit: cui conjuncti ſunt, Martyrius, & Alexander; & ipſi adveuæ illis temporibus, nunc autem Domini civium & Patroni; a quibus unus Lectoris, alius Oſtiarii ſortiti ſunt gradum: ut recipientes verbum Chriſti, ab uno vocarentur, & ab alio intra aulam regiam reciperentur. Igitur dum per temporis prolixa ſpatia facti fuiſſent cultores eccleſiæ, cujus ſtructores *b*; ac paulatim ſemen verbi Dei ſpargeraut: indigna ferte turma Gentilium eccleſiæ culmen erectum.

a Methone, nunc Modon, Peloponneſi urbs.

b Ita Ms. Carthuſ. Mombritius, Surius, Avona, Ms. Bruxellenſis, Ms. Bellovacenſis, Ms. Corbeienſis, Ms. Sancti Germani, Ms. Sancti Vincentii Cenomanenſis, Ms. Sancti Victoris Maſſilienſis, Ms. Sancti Maximini, Ms. Sancti Remigii Remenſis, Ms. Sancti Dionyſii, Ms. Sancti Petri Vivi Senonenſis, Ms. Sancti Mauri, Ms. Sancti Petri Corbeienſis, Ms. Sancti Petri Blandinienſis, Ms. Sancti Bertini, Ms. Sancti Amandi, Ms. Sancti Petri Gandenſis, Ms. Sancti Laurentii Leodienſis, Ms. Sancti Trudonis, Ms. Sancti Huberti, Ms. Sancti Hubertini, Ms. Sancti Joannis Leodienſis, Ms. Sancti Laurentii Namurcenſis, Ms. Sancti Michaelis Antuerpienſis, Ms. Sancti Petri Lovanienſis, Ms. Sancti Gertrudis, Ms. Sancti Bavonis, Ms. Sancti Petri Blandinienſis, Ms. Sancti Bertini, Ms. Sancti Amandi, Ms. Sancti Petri Gandenſis, Ms. Sancti Laurentii Leodienſis, Ms. Sancti Trudonis, Ms. Sancti Huberti, Ms. Sancti Hubertini, Ms. Sancti Joannis Leodienſis, Ms. Sancti Laurentii Namurcenſis, Ms. Sancti Michaelis Antuerpienſis, Ms. Sancti Petri Lovanienſis, Ms. Sancti Gertrudis, Ms. Sancti Bavonis.

c Ita Ms. Carthuſ. Mombritius, Surius, Avona, Ms. Bruxellenſis, Ms. Bellovacenſis, Ms. Corbeienſis, Ms. Sancti Germani, Ms. Sancti Vincentii Cenomanenſis, Ms. Sancti Victoris Maſſilienſis, Ms. Sancti Maximini, Ms. Sancti Remigii Remenſis, Ms. Sancti Dionyſii, Ms. Sancti Petri Vivi Senonenſis, Ms. Sancti Mauri, Ms. Sancti Petri Corbeienſis, Ms. Sancti Petri Blandinienſis, Ms. Sancti Bertini, Ms. Sancti Amandi, Ms. Sancti Petri Gandenſis, Ms. Sancti Laurentii Leodienſis, Ms. Sancti Trudonis, Ms. Sancti Huberti, Ms. Sancti Hubertini, Ms. Sancti Joannis Leodienſis, Ms. Sancti Laurentii Namurcenſis, Ms. Sancti Michaelis Antuerpienſis, Ms. Sancti Petri Lovanienſis, Ms. Sancti Gertrudis, Ms. Sancti Bavonis.

multitudo converſa:

patientes in adverſis,

a Hæc cauſa odii prima fuit. Cumqua ſæpe tubarum clangoribus excitata fuiſſet truculenta Gentilitas, ut adverſus Sanctos Dei pugnatura conſurgeret; in hoc fuit Sancti perfecta victoria, omnia patienter ſuſtinere, & privata manſuetudine *c* plebejum furorem ſuperare; dum quodam ritu Gentilitas phantaſias ſuas protanderent, atque agrorum ſpatia circuirent, veluti prodeſſe ſibi credantes diaboli ludum. Luctuoſis igitur ornatibus & diverſorum peccorum pompis erectis, nuper de ſua gente converſorum, victimas dare cogebant *d* opetibus tenebrarum. Quod cum vidiſſem miniſtri Dei, in defenſione ovium Eccleſiæ adſiteruut. Tunc vero & ipſi apprehenſi operibus conſuſis communicare jubentur. Quibus raluctantibus, tam ſuuefla cæde tuerunt Sanctorum membra dilaniara, *e* ut merito coronam martytii conſummarant: una interim nocta dilata, mox pervenitur nd præmium.

EX MS. apprehenduntur:

e Ita Ms. Carthuſ. Mombritius, Surius, Avona, Ms. Bruxellenſis, Ms. Bellovacenſis, Ms. Corbeienſis, Ms. Sancti Germani, Ms. Sancti Vincentii Cenomanenſis, Ms. Sancti Victoris Maſſilienſis, Ms. Sancti Maximini, Ms. Sancti Remigii Remenſis, Ms. Sancti Dionyſii, Ms. Sancti Petri Vivi Senonenſis, Ms. Sancti Mauri, Ms. Sancti Petri Corbeienſis, Ms. Sancti Petri Blandinienſis, Ms. Sancti Bertini, Ms. Sancti Amandi, Ms. Sancti Petri Gandenſis, Ms. Sancti Laurentii Leodienſis, Ms. Sancti Trudonis, Ms. Sancti Huberti, Ms. Sancti Hubertini, Ms. Sancti Joannis Leodienſis, Ms. Sancti Laurentii Namurcenſis, Ms. Sancti Michaelis Antuerpienſis, Ms. Sancti Petri Lovanienſis, Ms. Sancti Gertrudis, Ms. Sancti Bavonis.

laditur S. Siſinnius,

3 Nam S. Siſinnius in capite tuba percuſſus, atque ſecuribus confoſſus, lectulo juxta ipſius eccleſiæ limina jam pene exanimis decumbebat: ceteris varo matutiois hotis hymnum Deo canentibus, jam aurora rumpente, conſpirsta ſubito Gentilium manus colligitnt, armata ſecuribus atque præuſtis ſudibus *f*. Quibus ingradientibna ſit ſævn direptio. Profanantur omnia divina & ſecreta myſteria: ſaxorum moles a fanſibilibus hominibus *g* dituuntur; Sanctus igitur Martyrius, qui nominis ſui natalem meritis conſummavit, circa curam S. Siſinnii deptchenditur: & dum peua exhalanti ſpiritum aquæ calicem propinaret, videos turbam, in horti ſecreta, qui contiguus erat eccleſiæ, feceſſit; non fide infirmus, ſed meritis ſe judicans inferiorem. Tunc vero inter roſarum fructa reſidens, a virgina cujus erat ipſe hortus proditur. Nam hæc virgo typum futuræ eccleſiæ præferebat: prodidit anim quem amittere nolebat, ut qui corpora jam & uomina Martyr exiterat, corona capitis non privatatur. Nam comprehanſus ſtetit intrepidus, agens gratias vulnatatus cæſo aapite, lotus iterum haptiſmate proprii cruoris. Nemo eum ſaqui maruit de inſequentibus qui ſugere putabantur: nam ideo Mattyt faceſſit, na ajus glorin perſacutor deperirat. Transfoſſus igitut ſtipitibus ad idolum ducebatur, iu quuitinere pretioſam animam reddidit Chriſto: & anta victima eſſe promeruit, quam ad aram diaboli pervenirat.

f Ita Ms. Carthuſ. Mombritius, Surius, Avona, Ms. Bruxellenſis, Ms. Bellovacenſis, Ms. Corbeienſis, Ms. Sancti Germani, Ms. Sancti Vincentii Cenomanenſis, Ms. Sancti Victoris Maſſilienſis, Ms. Sancti Maximini, Ms. Sancti Remigii Remenſis, Ms. Sancti Dionyſii, Ms. Sancti Petri Vivi Senonenſis, Ms. Sancti Mauri, Ms. Sancti Petri Corbeienſis, Ms. Sancti Petri Blandinienſis, Ms. Sancti Bertini, Ms. Sancti Amandi, Ms. Sancti Petri Gandenſis, Ms. Sancti Laurentii Leodienſis, Ms. Sancti Trudonis, Ms. Sancti Huberti, Ms. Sancti Hubertini, Ms. Sancti Joannis Leodienſis, Ms. Sancti Laurentii Namurcenſis, Ms. Sancti Michaelis Antuerpienſis, Ms. Sancti Petri Lovanienſis, Ms. Sancti Gertrudis, Ms. Sancti Bavonis.

S. Martyrius illi aſſiſtens, aſſiſtit.

transfoſſus ſtipitibus ducitur:

4 Tunc igitut ſtudioſe a multitudine quæſitus Alexander, comprehanditur. Nam zelo ſcilicet fidei omnibus notus, ut in tribus vitis Trinitatis perfecta gratia eumplatetut, familiatem inveuit nditum confaſſionis. *b* Quia non præveuit ad gtadum hoooris; ſed magia ad januas eccleſiæ indeſinantet axcubans, illuſis ſæpe Gentilibus, Chriſti diſcipulis [adjunctus eſt] vivaciori pœua (Nam gravior eſt mors exſpectata, quam illata) ut quem gradus quaſi inferiorem diſtabat, confeſſio faceret coæqualem, dum furor Gentilium, qui in ceteris tormenta non diſtulit, hunc par lantn tormenta curſu velociore poſt comites, ſuos, *i* comitivam gloriam ſuſcepturum, tranſmitteret. Tunc vato appteheuderunt corpora Sanctorum: atque ad collum S. Siſinnii tintinabulum ſuſpendentes, velut animal ttahentent, inſultabant ei, dicentes; Nuuc te vindicet Chriſtus. Nam & io his non defuit myſtarium, ut vox illa rauca Chriſti dictaret præconam. Rauca enim, uon dubietate fidei, ſed furdis clamando; ueu non etism ut verbi Dei judicem approbaret, quia ipſa ptimus verbum religioſæ vocis in his locis increpuit. Iutar quos etiam vivus Alexander, nec unquam morituras, vinctis pedibus trahendus apponitur, ut per ſcopuloſum iter palpitantium membrorum partes dimittetet, donec ad vitæ terminum pervaniret. At ubi ventum eſt ad templum illud profanum veteris Saturni, in quo, igne copioſo conſtructo, jacebant Sanctorum præmiſſa gemina corpora; flagellatus Alexandat, itetum confeſſurus ſtatuitur, ut ſi vellet avadere flammam præſentem, cæremoniis obediret. Varum ille, impiorum munera reprobans, atque calore fidei contamnens flammam: glorioſæ paſſionis promeruit palmam; & in tribus his impletum poſt myſterium Trinitatis. Nam maxima fidalium turba non defuit

S. Alexander comprehenſus

trahitur per loca aſpera.

conſtans in fide occiditur.

ei

EX MSS. ei ſpectaculo, pro quo & a Gentibus ſunt increpiti: qui etiam ſimile confimili pati potuiſſent, niſi eunctа Ttino nomine cenſerentur.

Secuta altudinis. 3 Taliter ergo, ut diximus, Sanctorum conſummata victoria eſt: atque iis in cæleſti ſede collocatis, non deſuit terræ in impiis. Nam cum hæc ſeata feria completa fuiſſent myſteria, ut pridem in Salvatore actum eſt, umbra quædam nigræ nubis totam texit regionem: proxima terræ fulmina *k* diſcusrunt, & coruſcationis rutilus ignis emicuit; ut jam ipſi impii juſtam pro Sanctorum nece ſe ſentirent ſuſcipere vindictam. Sed Apoſtolica in myſteriis vox in veritate completa eſt, ut ubi abundabant tunc in hoc loco diverſorum ſimulacrorum portenta, ſuperabundent nunc Sanctorum Martyrum templa: & oves quæ in errore poſitæ paſtorem non cognoverunt, poſtmodum paſtoris ſanguine dirarentur. In eodem enim loco in Sanctorum memoriam Baſilica eſt conſtituta, ut fidelibus ad Sanctorum limina concurrentibus, quiſquis capacitatem fidei detulerit, tantorum vulnerum lavacrum & medicinam conquireret. Acta ſunt hæc *l* ſub die quarto *l* Kalendas Junii, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Baſilica Sanctis erecta.

ANNOTATA.

a *Mombritius*, Methol.

B b *In Ms. Ultrajectino additur*, atque Rectorea.

c *In Ms. S. Maximini*, publico etuore: *Mombrit.* publicum furorem, *ubi ſequentia ita explicantur*. Contigit autem ut ſecundum gentilem conſuetudinem, quam habebunt per quinquennium, culturam turis ſui diabolica pompa & ſemina ſua circumiret, luctuoſis ornatibus coronati, quaſi per hunc ludum ſibi æſtimarent prodeſſe.

d *Mombr.* Saturno.

e *Idem*, ut via extremo ſpiritu animarent.

f *Idem addit*, ex ara diaboli.

g *Ms. Ultrajecti.* dirigantur: *Surius* dicuntur.

h *Surius*, Non enim poſt venit.

i *Idem*, continua gloria ſuſcipiendum tranſmiſit.

k *Mss.* Flumina: *ſed corrigendum eſſe* Fulmina *tum ex S. Vigilii libello, tum ex ſequenti* coruſcatione *apparet.*

l *Addebatur a Mombritio & in Mss. Ultrajectino & S. Maximini*, Stilicone Conſule. *Verba autem illa* C *abſunt ab antiquiſſimo Ms. S. Simeonis & aliis apud Surium, & rectius, ut ſupra docuimus.*

EPISTOLA S. VIGILII EP. TRIDENT.

Ad S. Simplicianum Ep. Mediolanen.

DOmino Sancto ac Venerabili Patri, bonis omnibus præferendo Simpliciano Vigilius Epiſcopus Tridentinæ Eccleſiæ, ſalutem. Quamvis facta Martyrum mentione, non verbis metita, ſed verba meritis commendentur; potiuſque ſit conſtantiæ ſilentio præterire, quibus eſt probata virtus; tamen quia me ſuggerere cauſas, loca, pugnaſque martyrii pietas impulit, admonuit debitum, coegit officium, trepidantem mœrore lingnam paginæ non negavi: quia nec abſcondi poterat lucerna ſub modio, nec vox pii ſanguinis reticeri. Poſt multos namque patientiæ gradus, & ſedulas pugnas, recens petfidiæ acceſſit iniquitas; quia *a* miniſtri in eccleſiis, quæ nuper fundatæ fuerant, laceſſiti ſunt, ac martyrii titulos compataverunt *b*; patatique ad omnia, libentet omnia ſuſtinentes, nulli dantes occaſionem, occaſione gloriæ gloriam meruetunt. Quorum vita, ut ſumma tetum faſtigia referam, ptupter ſcientiæ notitiam, fuit tam ſolicitudinis quam propoſiti ſingularis: nam omnes liberi neau conjugii, Den immaculatas animas, ut ſanctas huſtias, præſtitetunt. Denique ptimus, vocabulo Siſinnius, novam Chriſtiani nominis pacem intulit barbaræ nationi: quam per annorum ſetiem, quod in ſe fuit, jugitet cuſtodivit, nullum confortium pollutæ hoſpitalitatis agnoſcens, velut Loth Sodomis, ſtupendo timore teligionem ſervavit: ſed ovis* tuta, quamvis in lupotum medio conſtituta, nvile quæſivit, quod, impenſis puſillæ fidei votis munificus, ptimus in illa regione fundavit: cujus miniſtet, ſi mecum reeenſere dignaris, pet hoc velut ex debito eſſe ptometuit, ſenea ut ævo, ita metito præceſſetit.

D h *Siſinnius Ethnicos Chriſtum praedicat.*

Martyrius Lector, ovis miles.

a Lector quoque Mattytius, ejus adminiculo ſociatus, jam nominis pignore commendante eum, religinſæ profeſſionis exordia poſt militiam temporalem Catechumenus induit. Nam ptojectu a ſe cingulo, rejectoque petentum vel frattum catnalium cœtu, iotelligens ſeſe veræ lucis auctore Den gratiam conſecutum, inter Lectnres * officio ſociatus, divinæ laudis canticum auribus primus furdæ tegionis intonuit, attentus operibus jugitet ſpiritualibus, laſſatus jejuniis contintis, lectionis ſuæ pædagogus, in lucrandis animabus anaius; quare *c* breai tempotis impendio tantum fœnus ante præmiſit, ut illi corona merito eredetetur. Quid liberatas animas referam, in ſinum Abrahæ plena luce profectas, quas petfidia * ſuperſtitioſorum dierum obſervantia, alienato jute naturæ, crudeli morte damnabat? Verum ille, ſubductus maternis ubetibus lacte turgentibus, peregre *d* enntritus, condecentem ſemper matri quætebat affectum, reſurrectionem exemplis prædicatam videntibus oculis dicaturus. Hæc ſunt pauca de multis.

E a

b

c

d

Alexander, frater Martyrii,

3 Alexander quoque Martyrii conſanguinitate germanus, tertius Trinitatis hoſtiam complens, parem *e* confeſſionis januam reſervavit. Nam patriam, Dei cauſa *f* peregrinus, parentesque deſeruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miſeratione propenſus. Et ſi teſtimonio meo utcumque ereditur, non ſunt, niſi ipſi ſibi, altrinſecus præferendi: quos commendari non opus fuit, niſi ſutte quod decuit. At veto hactenus ſunt allevata faſtidia, ſi adhue autibus libenter admittitis. Nam ſumoſa gentilitas contta vaporem fidei, zelo diabuli flamma furoris incaluit, exinde jam *g* lento fomite ſerpens, quod opibus (ut dixi) fidei, paupertate devota, primus id loci Diaconus eccleſiæ tabernaculum poſuiſſet.

e

f

g

4 Acceſſit quoque juſtæ ad titulos cauſæ, quod *h* enndonari hoſtias diabolo de Chriſtiana domo, Diaconi fideli miniſterio prohiberet, & luſtri fetalis vexillo præfetri vexillum vetuit *i* paſſionis. Nam invitata ſub uno præmio manus, ſanguinem *k* convulavit; ac matutinis hotis *l*, nimium antecedentis diei vulnetibus fatigatum, nec aliter letum in deprehenſum, emerita quiete ſepelivit. Lector quoque haud unquam impiget, & *m* ad miniſterium antelucanum ſerviebat, cui in ſacrificio Diaconus famulabatur; & medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opera qua deprehenſi ſunt, compleverunt. Siquidem ſecedens ad hortum Lector, qui eccleſiæ cohærebat, captus, vitæ ſuæ

h *martyrio coronantur.*

i

I k

m

arborem

arborem a radice plantavit. Oſtiarius etiam paſſioni adjunctus eſt, in hoſpitio deprehenſus, animam ſuam ut non obtulit, [ita] non negavit. Verum omnes in unum collecti, per aliquot ſpatia tracti, Deo animas expirarunt. Et dunrum quidem ductum eſt corpus exanime: tertio vero, quo tenacior vita, ita fuit pœna ſenſibilior. Nam vivus ſuas
n ſpectavit exequias n. Præparatus eſt de ſacris Eccleſiæ culminibus ſeu trabibus rogus: hæc flamma
* Martyres velavit. Revertenti * autem voto, cogitamus nobiſcum, ut id loci baſilica conſtruatur, ubi primum fidei glorioſæ teſtimonium meruerunt. Nunc me immeritum, in utroque conſortem, pa-
o terno amore conſolare; & cum eodem o Sanctos apud ipſos exoratnt accede, quatenus poſſim die illa fimbriam aut Sacerdotum aut Martyrum, jam omnibus ſepoſitis, peccator attingere. Saluramus ſpeciali ſervitio Sanctitatem tuam: quæſo, ut mœrorem meum Domino commendare dignesis. *Item alia manu* Denegare non potui, quod tuum in nobis erat, glorioſus fieret ſuſcipientis merito, non
B gratia largientis. Dies autem paſſionis Sanctorum, quarto Kalendas Junias, ſexta feria, luce naſcente.

ANNOTATA.

Quamvis nulla ſuppeterent Mſs. cum quibus collata impreſſa expurgarem nonnullis quæ irrepſerunt ſphalmatis, correctionem tamen iis credidi adhibendam eſſe ex conjectura, potius quam in contextu obſcuritatem tantam relinquerem. In quo tamen ne nimium ipſe mihi videar tribuiſſe, accipe ſub conſequentibus Notis ipſa, quæ corrigenda putavi ſphalmata. Legebatur ergo apud Lipomanum & Surium hoc modo.

a Quibus. b Parati. * Tota * Lectores officium.
c Quam. * Superſtitio perfida.
C d Peregrinus nutritus.
e Confeſſioni. f Deinde peregrinus.
g Et inde jam lentum ſomitem.
h Quondam i Mernit.
k Convsluit. l Huris ſe.
m Impigre Deo.
n Tertius vero quo tenaci vita, ita fuit pœna ſenſibili: nam unius ſuus expectavit exequias.
* Revertenti. o Iiſdem.

ALIA EJUSDEM S. VIGILII

Ad Joannem Urbis Conſtantinopolitanæ Epiſcopum.

Per Jacobum Comitem

AD ſanctas aures novus caritatis hoſpes non aliter applicaret, aut verecundiam primi motus non provocatus impelleret, vel imbueret ignotus alloquium, niſi provocaret & præmium. Abhomine itaque Apoſtolico, Frater cariſſime, præſentis tenor atque epiſtolæ incipiet plenitudo, ut facili confinio intelligas quod Martyrum præconia ſubſequantur. Jacobus etenim, deſideriorum cæleſtium vir fidelis, Comitivam *a* reclinaturus in Chriſti comitibus dignitatem, Sanctorum recentium & vapore fumantium Reliquias poſtulavit. Reclinaturna dixi, quis deponi non poteſt, quæ apud Dominum dignitas cumulatur. Cui ego ſatis timidus, ne parum prudens, cauſæ mecum diſpenſatione luctatus, qun minus diſtributor idoneus; pene, dum vereor, denegavi; quod ſemper debere, ut quis fœneretur, expendi feceram. Confiteor *b* multorum privato timore jacturam, niſi ad Jacobum reſpexiſſem, ſancto Joanni per quædam alimenta reverentiæ traditurο, ut delegato amore per religioſa *c* vocabula Martyrum, deferretur, & iterum ſanguine jungeretur, non peregrina germanitas. Hanc quoque inter cetera opinionem fidei libenter accipiens, quæ bene in meo mœrore ridebat, tantum diſtuli, non negavi. Diſtuli, ut iterum *d* lentitudo mea aperte proderetur, qui ſequi meos comires minime meruiſſem. Confiteor, optavi: ſed non eſt in ſolo deſiderio corona juſtitiæ. Nunc autem ſi decens ordo [gravis] non erit auribus ſitientibus, a regionis ſitu vel itineris inchoabo; ſumma rerum veſtigia ſine faſtidio ſecuturus, ut proclivius confluat inundatio meritnrum, ſi ad uriginem fontis capaci amore pervenias.

miſerat Reliquias Martyrum S. Joann. Chryſoſtomi,

a Poſitus namque (cui inquilinum eſt Anagnia vocabulum) locus viginti quinque ſtadiis a civitate diviſus, tam perfidia quam natura anguſtis faucibus intercluſus, uno pene aditu relaxarus (itet trium Martyrum dicas) qui reſupinus molli dorſo, vallo ex omni latere deſidente, caſtellis undique poſitis in coronam, vicinis ſibi perfidia conſpirantibus, ſpectaculi genus exhibet ſcens naturæ. Cauſa loco deerat, ſed fuit cauſa Chriſtus idonea, ut daret diaboli E
ludus pompam martyrin. Non ſit auribus audientis odinſa locorum relatin: fuit eaim ſibi ſemper male ſocius, concavna in montibus conſonus locus: ad quem cum Chriſti primum militia conſcendiſſet, tubis ſæpe excita truculenta Gentilitas, æmulo furore bellique clangoribus inflammatur. Verum unum genus pugnæ Sanctorum fuit perfectum, omnia ſuſtinere, laceſſitos cedere, patienter ferre, paſſuros privata manſuetudine furorem publicum refræuare, vincere detrectandn: ſed prædeſtinata gloria maturi exitus titulis perurgebat, quos debitus ordo
pepererat. Nam prætermiſſis ambagibus & longis anfractibus amputatis, [ſolum non reticebo] quibus eſt virtus nutrita Martyrum, damnum laudis ablaturo compendio.

deſcribit locum Anagniæ,

in quo prædicatus Sanctus,

3 Cum adhuc eſſet in ſupradicta regione nomen Domini peregrinum, neque ullum ſignum eſſet, quod [fidei] ſignaculum demonſtraret; fuerunt hi, tunc numero, nunc merito ſingulares adF
venæ, tam religione quam gente, a quibus non immerito Deus prædicaretur ignatus, longi temporis quieta converſatione compoſiti, dum nulla fidei utilitas titillaret. Verum nunc, ſi cauſa in Dominum ſurgentis odii requiratur, [violatæ] pacis titulna fuit; quia unus ex his nomine Siſinnius, utroque grandævus, in quo eſſet [vel] ſola venerabilis ſenectus, eccleſiam propriis ſumptibus elevavit. Fide ditior quam facultate, locuples ſpiritu, pauper cenſu, tradidit nvile Paſtori. Factus eſt cuius erat cooditior, excubator: ſed fuit lupis ovile contrarium. Invidit ruina diaboli culmen erectum; hæc fuit ſors prima martyrii, ut oves, dum agnum
dum ad baſilica ſanctorum fidelis præbent,
perſequuntur, occiderent. Addita eſt, velut boſtia, illa Deo juſtior cauſa, quod cum luſtrale malum circa fines agrorum cuperent ducere ſcena ferali, ac fata naſcentia tam procererent quam fœdarent; Chriſti quoque germina calcaturi, luctuoſis ornatibus coronati, ululato carmine diaboli, diverſarum pecorum pompis, erectis in Domini ædem vexillis, nuper de ſua gente converſum, victimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cum Domini miniſtri ſine ſuo reatu fieri vix viderent, [quia] adſiſtentes ipſi quoque operibus videbantur communicare confuſis; oppignerari ſunt illa die Sanctorum corpora cædi funeſtæ, dilata tamen palma victoriæ.

Martyres ſunt oſtenſi,

4 Hic conferre, Frater, paululum vulo tecum titulos rerum, ne cui pedeſtre videatur martyrium

eſſa

A. S. VIGILIO TRID. EX MS.

esse humilitate susceptum: quia vile putatur bonum omne quod præsens est, cum novum sit atque mirandum, sine invidia *a* temporis suscitetum, & ita completum, at nec ante quid præcesserit aee sequatur, sed sit singulare quod solum data consummatione concluſum. Ovem qui a prædona custodit, puto, non mercenarius, sed Christi ostenditur esse discipulus; & [qui] fugit, conductitius; qui non deserit, pastor. Qui ponit enimam, vivit; qui servat, amittit. Nam quid aliud egit Magister & Dominus, nisi ut non derelinqueret desertores, aot Agnus oisi ut agnam defeoderet, ut pro ovibus pia victima consummaretur? Sed ingressurus pastionum pottam, post editam multiplicem causem, peregrinam laudem non cootrabam, neque surabor: quie nec eliena velle, Mertyrum est? nec fallere, Sacerdotum; nisi quie *f* impossibilem me, ut insequendo ista, consiteor referendo; & in hoc minime, quia minora dicturus,

f

ad armata gentilium plebs:

5 Post vexillum namque diabolicorum lustrovum, quod (ut retulimus) erat indicium gloriæ mox futuræ, una nocte dilatem ascenditur ad coronam. Nam matutinis horis, eurorx repente cæli ambra cedente, manus inopineta sed conspirata colligitur, præustis ermata fustibus atque securibus, & quod

B

rimantibus diaboli ira telum fecisset; ibique Levitis aliquantis in eeclesia deprehensis, hymnum cantentibus matutinum, fit vasta depopulatio, fæva direptio; profanantur omnia tem seerete quam divina mysterie; fit postremo præda religio. Ne quis hoc vulgare potet fuisse certamen, eum aut insensibilia idola a sensibilibus diruuotur, aut saxorum moles eum suis molitoribus commoveatur, ut de euitore & de colendo incertum, hebeas, quem judices duriorem. Petra Christus in omnibus vexabatur, angularis lapis reprobabatur a Gentibus, pinbandus iterum;

qui ex vulneribus proprie ac cæsis detumulantem Sisinnium suscitat,

mundo sanguine ædificaturus ruioam surgentem. Habebat inter ista fides spectaculum suum. Sisinnii tuae Diecooi corpus lectulo tenebatur, confossum ec seucium ptisitiis quoque vulnetibus, eum eut ovem ed hostiam revocare, eut hustia fieri juberetur nisi feralibus hostiis conseotisset; tuba pereussus, qua canticum diaboli personabant, non immetito, qui sonum fidei primus intulerat; securibus cæsus, qui securem eb iosœcunda gentilitatis arbore defendebat. Ae ne longius potraham confirmata; emeaita, at diximus, lectuli deptehenditur quiete, consossus credo, ut privato mysterio ad erucem eitius perveniret, paralyticum populom soluturus.

simul cum assistente ei Martyrio,

6 Per lignum funibus alligatur Lector quoque Martyrius, Confessor consimiliter & essertor nominis sui; qui canticum novum, tunc primus, & oune solus in terra aliena cecinerat; inter strepentes & horridos jubilos pastorales, jam tune dulcis eloquii sedditis Deo laudibus, ut superius memoravi; ae

C

diacono Sisinoio mediteinam vel fomenta contulerat sanaturus dolores, quamvis vulnera suscepturus; revocens eximiis haustibus animam fugientem, non eorpori, sed passioni. Verum Sanctus, jam martysii ad Christum itioere destinato, aquæ potum, quia vinum passionis venerat, refutebat, quod vitæ vesiori fluootis miscuerat calice propinato. In hac itaqoe cura deprehensus, qoi semper de enimarum sanctitate solicitus, nno sibi soli natus, aut sibt solt certe victurus, in horti qni contiguus juogebatur secreta secessit, hoc est ab eccleśia non recessit. Est

frustra ad hortum vicinum fugiens:

enim, sicut melius nosti, hortus eccleśia, sepibus mandatorum planteta viventium. Noo ingessit corpus, quod oegare nolebat: oec temeritatis sumpsit andaeiam confidentia pietetis. Sicut in Asticanis regionibus dicitur, qui io ultroneum sunus armantur, quod sine timore faciunt ambiunt præ tumore. D Stetit eutem Martyr futurus, captus, liber; intrepidus, confessus; agens gratias, vulneratus; saucius corpore, mente securus; cæso capite, privato baptismate, lotus eruore. Nemo illum sequi meruit, qui fugere putabatur, unde veae similisque timori est

g

secessisse religio: sed comprehensi justa confessio [demonstrevit], quod ille *g* stetit tantum, ut vinceret; ille secessit, ut & persecutor in ejus glotia deperiret. De horto, quo *h* fugeret, Martytius addueitur. Genus est hoc succssisse mysterii; ut purpureus flos, locis vernaotibus inquilinus, oon immerite tingeretur rosa novum præcedens Martyrem; eut inter albentes liliorum per baptismum comas, rigatis omnibus recidive morte plaoatis, voluntas vitæ teeite dictaretur. Trensfieus etiam ilipitibus duebatur ed idolum: sed ente victima esse promeruit, quam ed aram diaboli perveniret.

h

quibus inter vapulandum extinctis

jungitur Alexander,

7 Tertia quoque, Alexendrum honorature, Domini corona completur. Familiariter invenit editum, qui ad Christi jaouas excubabat; quo custode velum templi tecta Gentiliom eorda vitupetant. A multitudine studiose quæsitus, quia zelo fidei satis omnibus notus, captus, noo tamen ceptivatur; timor, non timuit. Illusus sæpe est Christi discipulus, in hocque vivaciorem pœnam [fecit] major in tormentis martyrialibus labor: ae sic compensaturus

E

i

dignitetem *i* exeessu passionis, forte promeruit, ut nibil in tribus esset inferius. Nam in ceteria furor tormente non distulit, hunc lenta in Dominum pœoa fervevit; seosit se scire quod sostinebat, spectator corporis sui: & quemvis supradictum ex Diacono Martyrem illata vulnera ditlulissent, hunc sibi exhibuerunt tormenta custodem. Junctis namque ae nexis eorporibus, ae per publicum tractis more canum, sed non ed vomitum reversuris; vivus inter illos Alexander, innexis pedibus ducebatur, per scopulos pariem membrorum palpitantium dimissurus, donec ad loci, vitæ ioquam, terminom duceretur. Itum est post hæe in religiosa fastigia, hoc est alta Dei templa: post corpore, strata solo eulmioa: feeratis facta pyra trabibus, in conspectu Saturni, idoli veteris tempestate longæva. Præmittis in ignem gemiois etque germanis ente corporibus, sterit fau-

confiat in fide ante regum ex urabibus ecclesiæ fundum,

F

cius Alexander, iterum confessurus; eut præmium vitæ proposituio est, ut vita careret; flammam præsentem si velit evadere, [dicat: se eorum tenebris consensisse. Verum illi, trensversa tuenui & impiotum munere reprobanti, eontra lucem lux ante oculos fuit; pœnam, timor pœnæ prohibuit: calor fidei, repulit flammam: gradus reverentiam ordo quoque tenuit passionis. Ultimus suscipitur: sed

& in sum cum jacentum corporibus jactatur.

noa inter fratres infimus coronatur. Impletum est, Fratres, in ttibus ministtis, nune vero in cælestis lætitiæ eonvivio, mysterium Trinitatis; eum & alii potuissent hostia vive pati; forte consimili, oili euncta trino perfecta numero eeoferentur. Fuimus eoim inter hæc portio forte non minime: & hotum cause fumus e Gentibus increpati; oec dereliquimus socios: sed electionem habet gradus.

8 Multa præteree diebus proprinquantibus passiunis, noo tam demonstrate sunt, quam veritate depicta, quæ in compendium dimittimus, ot per hæc pauca quæ gesta sunt pleoius mysteria doceamus. Si tamen mecum patientet relegere relata dignaberis, eb ipsis cunabulis regionis quidem, Sisinnius fuit Cappadox gente vel Græcus, apud vos olim sanguinis primi; fide velox, spiritu magnanimus, labotis prodigus, ed omoia perseveraos, metem suam palma concludens non sera, septima *k* repromis-

virtutes Sisinnii, cui ut alterum duci,

A miſſionis ſorte venturus, junctus ſemper copula caritatis, pace concordans, divinæ fræna retinans diſciplinæ, jugalis tanti populi domitor, Chriſti indax; poſtremo futuri gregis aut ſanguinis germani (ſicut uſus migiſter rerum loquitur) ducatum viæ tenans, periculi proculcator audax & auctor agnoſcitur, ut ſecure pone tanus agmina ſubſequantur. Ita in noſtro fidei indica matutino primatus ſuit ſanguinis & ducatus; qui poſt demonſtratam viam duxit ad vitam, aut induxit ad gloriam, ſeductor ſalutis, cognitor veritatis, Propheta taſtanta, Et index *l* maus

1 *tinnimabulum vult aliquando valle.* in matutino. Atqua ut plus facta myſteria cumularent, & Indici ſuo non deeſſet indicium: eum velut animal traharant S. Siſinnii corpus exanima, collo aerai teſtis tinnitum concavum ligavarunt, quod vulgus tintinnabulum vocant; inſultantes corpori, increpantes morti, exprobrantes non vindicam Chriſtum; [&] irridantes Domini diſcipulum, implavarunt ſalutata myſtarium. Quid enim voluit ſibi ille tinnitus, aut ſequacibus animalibus utilis ſonus, dacori quoqua congruus, collo ſuſpenſus? niſi [quod] vox ructaret [nomen] Chriſti, rauca clamando ſurdis; & principem, ut gregis, ita, gentis, in omnibus approbaret. Primus enim verbum ralli-

B gioſæ vocis increpuit, primus coneavis vallibus perſonavit: adbua propa brutis animalibus aur certa pecoribus dux paſtus intacti, novi tinnitor audirus, florulantæ lagis ruminator in Gentibus.

9 Ordine propoſito, Martyrii ſibi quoque conſequens nomen, prophetiam quam tanebat implevit:

Nove Martyrii, axpoſuit vocabuli parabolam verus in omnibus revelator: adriſit quod vocabatur nomau, [&] meritis cumulavit: ſtatuit natala vocabulum, ut origina, ſia paſſiona venturum. Quid pœnæ conſcia horti ſaerata diſſolvam? quod illo ſa primum contulit, ad quod iterum Martyr intravit, januam paradiſi, mundam voluptatam, aa vaucrandas ſui veris delicias meditatus; animatum florem, mala hærentam adbua ſpinæ ſæculi, locis virentibus plautaturus; a virgina damonſtratus, cujus erat hortos. Quid ma itarum ad myſtaria facta revolvitis? Illa virgo prodidit, quæ ſuos tauare ſamper optavit: noluit dimittara, quem racepit: cultorem, quam probavit, alegit.

exemplo Domini in hortum ſecedentis: Jam uoti amoris affectu Deum quoque tenuit invitatum, dicanta in Canticis Salomone, Deſcendat

C ſtatar meus in hortum ſuum. Deſcendit, & certe daſcendit: nam exira uoluit, quem dives voluntas adamavit quoqua rempora paſſionis, ut rem notam noſtris tamporibus exprimamus. In horto cum Judæis comprehandit Dominum Scariotas. Nemo da diſcipuli tali feceſſione cauſetur: ita Magiſter & Dominus invanitur. Putatus aſt hortolanus rigator viventium, plantator animarum. Hortus eſt ergo

m non fugientis, ſed confugiantis *m* azylum, intelligentibus horti faciem maruiſſe paradiſum.

10 Alexandro vero quod conferre myſterium mortis potuir, qui totum vivus implavit, niſi quod

n ad gentis *n* vitium nomen adriſit; ut Alaxandria putaretur Anagnia, privatis religioſa portentis, numeroſa dæmonibus, biformis Anubibus, idolis multiformis ſemihominibus, quod eſt legis irriſoribus; plena Iſidis amentia, Serapis ſuga; blanda poſtremo inquilinorum matar eriminum, quin potius novercа; vipararum alumna progenie, per ſobolam veuenatæ gantis, quæ neſcit concipi, niſi patris orbitata lætetur; naſcit creſcere, niſi morta uaſeatur; naſcit vivare, niſi neſciverit matrem: ut in fidei converſione malę ſobolis proles, concepta jactura Dai Patris, capita denegato nata, perfoſſa alvo Matris Eccleſiæ parta, per Sanctorum mortam [vitæ ſumat] originem; ſed jam [creſcit] damno fœcundior, lato vivaeior, lætior poſt mœrorem. Nam planum aſt & plana peſpectum, quod eſt Scripturis dictantibus taſeratum, cuncta uno peccato concuſſa, ut omnes miſericordiam mererentur. Hi ſunt centuplicati reditus paſſionis, [quibus] ſuos jam gens [illa] reatus abſolvit: captivitas liberos fecit, laxavit indulgantia vinculatos. Cælum tunc conſanſit in tanebras, lux inborruit paſſiona, mantis (crado) perfidiæ cæcitatæ conſuta.

A S. VIGILIO TRID. EX MS.

11 Crede, Frater; oculis ſtratris. Umbra quæ- *Cades immiſſa tempeſtate punita:* dam nigræ nubis totam taait ſiva contexuit regionam, proxima tarræ ſulmina crepuarunt, dirus ſæpe fragor intonuit, coruſcans rutilus plus ignis amicuit: conſaium ſanguinis diceras cælum. Non aſt ultra poſt umbram paregrinæ, ut ita dixarim, noctis, manifeſtam celare ſub nabula varitatem. Dies quoque horrorem prodidit paſſionis, non tantum refugus, ſed privatus. Nam ſextæ feriæ lux alma proceſſerat, ſamper poſt Deum amica Martyribus: teuens raverentar partem adhuc Dominici corporis, per ſanctos alumnos ſamulis [Dei] præſtitit ſamulatum, æmulantam ramau invidia religionis forte ventura. Sic ſa aſſerit Dominus operibns ſuis, ſic ſe ſocium præſtat in omnibus, ut æqualitate jungatur & tampora. Spectator, confiteor, ſui inter iſta myſtaria, & ad Sanctorum cinaras axcubator: qui particaps eſſe non merui, ſanſi ad quod pervanire non potui. Vidi, vix hodieque aredulus mibi: excadunt facta reverentiam relata dictorum; unda

E *Cadaver a S. Vigilio ſepulta.* Dai arit, Frater, aſſerere quod elegit, & teſtanti teſtimonium perhibere. Suſcipe nunc, Frater, trium munera puarorum, aut tres puaros da aamino, anhali ignis adhuc propemodum ambulantas incendia; & niſi invidos flammæ furor famineces ſuſcepiſſat, hiſtoriæ revixiſſet axamplum; ita omnia ſa pene ſimili honore pinxarunt: Vox, Ros, Numerus, Caminus. Vox fidam conſonam; Ros, pluviam; Caminus, pyram; Numarus, trinitatam.

ANNOTATA.

a Comes *videtur hic* Jacobus *fuiſſe*.

b *Quid ſi legatur?* Confiteor, multom privatam timui jacturam.

F a *Reſpicit ad Apoſtolos* Jacobum & Joannam, *Germanos fratres, quibus Synonymi ii de quibus hic ſermo*.

d *Ecgraphum noſtrum*, lentitudo unica parte perdaret; *quod correxi per conjecturam: poſſet etiam legi fortaſſis*, in hac parta.

e *Quia ſcilicet in tempus publice graſſantis perſecutionis non potuit cædes referri, quam alia nulla præceſſit aut ſecuta eſt niſi cum ipſe S. Vigilius ſimili modo Martyr effectus eſt.*

f Impoſſibilam, *id eſt*, impotentam.

g *Videtur indicari* Siſinnius, *qui irruentibus Gentilibus loco ſe non movit.*

h *Ecgraphum noſtram*, quo futurus Martyr.

i *Ms.* Acceſſum.

k *Fortaſſis*, Optima repromiſſionis ſorte victurus.

l *Vetuſtam Latinam verſionem Scripturæ conſulus oportet, at hunc locum invenias.*

m *Ms.* Auxilium.

n *Id eſt*, Ex more Gentilitatis, *vel*, more Gantilium.

n & Alexandri Anagniæ Alexandriam invenemis.

EX IDAL. PI. PUV. CINNELLI.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Anno MDXCVI a S. Carolo Borromæo celebratæ

Ex Italica relatione, poſt Vitam S. Simpliciani, a D. Placido Puccinelli Caſſinenſi Decano edita.

induſtii in locum fere deſolatum Caſſinenſi;

CAſſinenſes Monachi, in poſſeſſionem Abbatiæ S. Simpliciani venerant, menſe Junio, anni MDXVII; anais LXVII, poſtquam eadem, per mortem Timothei ultimi Abbatis Regularis, deciderat in Commendam Joannis Alimenti Nigri, ſobrinixi cognatione Mariæ-Blancæ Duciſſæ Mediolanenſis. Eadem fortuna, quæ ſolet ejuſmodi commendationes ſequi, priſtinum ei omnem ſplendorem abſtulerat, qua ſoerat integris quiaque ſæculis poſita ſub regimine Monachali, & Regula S. Benedicti; ut alia quinque ſæcula taceamus, quibus eodem in loco, jam iade a tempore S. Ambroſii, teligioſum ibidem creditur viguiſſe inſtitotum, aoctore, ut fama eſt, ipſomet S. Simplicjano, (a quo ibidem una eum Sanctis Martyribus ſepulto) appellata etiam ſuit eccleſia, quæ fuerat Deipatæ Virgini antiquitus conſecrata. Novis hic incolis ptima cura ſuit, divinis laudibus noctu diuque decantaadis aptare Chorum; qui cum plus æquo anguſtus videretur, laxare ſpatium placuit, remoto, quod parieti abſidis adhærebat, altari majori; & ſubſtitutis in ejus locum ſedilibus Patrum Superiorum, illud ſub media ttibuna ex adverſo ſedilium collocare, iſtic ubi oune Lectoralis pluteus minor conſiſtit. Hoc dum agitur, reperta ſuor intra idem altare ſacra pignora SS. Simpliciani, Benigni, Geruntii, Antonini, & Ampelli, Antiſtitum hujus civitatis; oec non Sanctorum Martyrum, Siſianii, Martyrii, & Alexandti, Sanctiqoe Vigilii Epiſcopi Tridentini.

invenitur ſub altari an. 1517 ſacrat Reliquiæ.

B

2 Non erat eo tuoc ſtatu Monachorum cooditio, ut Translationem poſſent debita cum ſolemnitate curare. Quapropter, præſcriptis Eccleſiaſtico uſu Cæremoniis conrenti, privatim omnia tranſtulerunt, ſub ipſum jam alibi locatum altare, hoac in modum. Ia fundo altaris poſita ſuit arca plumbea, eum tabella cupreſſina, talibus litteris exarata: CORPUS S. SIMPLICIANI ARCHIEPISCOPI, MDXVII, xxt AUGUSTI. Juxta eſt poſita capſa alia æque plumbea, trium ſcilicet Martyrum uniuſque Coofeſſoris, his notis inſignita: CORPORA SS. SISINNI MARTYRII, ALEXANDRI, ET BENIGNI ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI, MDXVII, xx AUGUSTI. In medio denique iſtarum duarum tertia lignea eſt conſtituta cum hiſce characteribus: CORPORA SS. GERUNTII ET AMPELLII, ARCHIEPISCOPORVM MEDIOLANI, MDXVII, xx AUGUSTI. Supra hafce capſas compoſita ſuit petra, altare medium dividens; & ſupra ipſam, ſpatiuſæ duæ tegulæ: quarum una exeepit oſſa S. Vigilii Epiſcopi Tridentini, abſque capite; quod Tridenti manſit, una cum capitibus trium Martyrum ab ipſo teſervatis, cum reliqua corpora Mediolanum mitteret, ubi etiam nunc venerabiliter habentur in Cathedrali eccleſia: in cujus rei teſtimoniom ſolebat Madrutius, Epiſcopus Tridentinus, quando Mediolanenſi Statui Gubernaror præerat, quotaonis ad eccleſiam S. Simplieiani accedere in feſto ipſius S. Vigilii xxvi Jonii, & in feſto Martyrum prædictorum, & ibidem Miſſam Pontificalitet decantare. Tegula ſiniſtra ſuſcepit oſſa & caput S. Antonini, intra quæ compoſitum quoque eſt vas lignem, cum nonnullis Reliquiis S. Dionyſii Areopagitæ, Mauritii, S. Euſtorgii, S. Gervaſii, S. Antonini, atque ſepulcri Dominici, Simul autem omnia eooperiebat atque elaudebat meoſa ipſius ſacri altaris,

cum ipſo privatim tranſferunt 30 Aug.

C

inſilit trium Martyrum & S. Vigilii corpora ſine capitibus.

D

3 Ita collocatis corporibus atque Reliquiis ſaeris, monaſterii hujus regimen ſuſcepit D. Seraphinus Fontaoa Mediolanenſis ejuſdemqoe Abbatiæ profeſſus; & applicuit mox animom inſtauraudæ fabricæ, præſertim ſacræ: cujus pavimentum ad quinque eubitos atrolli juſſit, & vivis lapidibus inſterni, ea cum elegantia quæ etiamnum patet: novum autem Chotum conſtituens, elegit altare marmoreum coadere, en quo nune eſt loco. Opus hoc anno MDLXXXI abſolutom, monebat adeſſe tempus diſſolvendi altaris antiqui: iraque communicatum negotium fuit S. Carolo, Apoſtolico per Lombardiam Legato, ut recognitis quæ ſuben altari eondebantor Reliquiis earum ſolennis Translatio celebraretur. Ille vero, privatim ipſas tecogniturus, interim dum de die ac modo agendæ ſolennitaris deliberatur, VSS Maji ſub XXTT horam, acceſſit ad S. Simpliciani; ubi advenientem excepete prædictus Fontana Abbas, & Joaanes Baptiſta Bonnnienſis, Profeſſus ad S. Proculi, & Abbas monaſterii SS. Petri & Pauli in Glaxiatu Mediolani. Tum elauſis eccleſiæ valvis, diſtractum altare præfatum eſt, inventæque Reliqniatiæ capſæ, eo quo ſupra diximus ſitu; ac præmiſſa oratione, cum cereis & hymnis, delatæ ſunt ad capellam Annuntiatæ prope portam, ſupra altare ejus loci, ubi præparata ſtabat ingens ex ouce area, intus obducta ſerico, & aforis munita ferro, atque intra eam elauſæ ſub pluribus clavibus & ſigillis.

Reſtaurato denuo ſplendidius ut chorus & altare,

an. 1581 recognoſcuntur ſeruntur Reliquiæ a S. Carolo.

E

4 Cœptum deiode agi de die faciendæ translationis; neque convenichant in ejus delectu Abbas & Atchiepiſcopus: ſiquidem hic intendebat prius celebrare traaslatinnem S. Euſebii Vercellenſis, ac deinde poſt Pentecoſten noſtrorum Sanctorum Martyrum; iſte vero maluiſſet hos transferri XV Aprilis anni MDLXXXII; quando, aſſiſtentibus omnibus totius diœceſeos Sacerdotibus, celebranda erat Synodus, & ipſe Abbas completurus quinquum ſui regiminis annum. Movebatur his ratioaibus pius Cardinalis, & deſiderio Abbatis haud ægre annuit: ſed rurſus intervenerunt impedimenta alja, oh quæ uſque in Septembrem diſſerendam ſolenuitatem ille ceoſebat; aliis tamen tarionibus iterum prævalentibus concluſum ſuit, ut ea fieret poſt finitam Synodum ultima Dominica Maji. Sed neque ea res carebat difficultate ſua; cootigerat enim in idem tempus convocari ſextam illam Provincialem Synodum, Mediolani habendam, quo Capitulum Generale totius Ordinis Caſſinenſis Mantuæ eogendum erat. Itaque ſanctus Præſul, tum Pontifici Gregorio XIII, tom Præſideati noſtro D. Celſo Guilielmi Abbati Patavino ſcripſit, ſuggerens ae petens, ut Capitulum differretur ad dies octo. Præſidens vero imperavit Joanni Baptiſtæ Stellæ, Abbati S. Mariæ Gratiarum extra portas civitatis Placentiæ, ut Mediolanum ſe confereas, ſimul cum Abbate S. Simpliciani accederet Cardinalem Archiepiſcopum; indicarentque ſatius videri, ſi Capitulum octiduo citius conveniret; ſic enim fieri poſſe, ut quam plurimi ex Abbatibus, inde tegtedientes, Mediolanenſi ſolennitati aſſiſterent; nec euiquam eorum incommodaretut, qui jam Patavium iter iaſtituerant. Placuit autem Cardinali prudens electio Præſideotis, atque inhætendum decrevit.

Tranſlatio rem in aoaum ſeq. differt,

F

decernitur ult. Dominica Maji.

5 Ap-

Interim 4 Maji iterum visitantur Reliquiæ,

A 5 Appropinquante deinde tempore decretæ feſtivitatis, ipſo Aſcenſionis Dominicæ die, nunc IV Maji, peractis Pontificalitet in Cathedrali functionibus conſuetis, ſub horam XXTT, cum modico comitatu rediit ad nos pius Paſtor, denuo ſacras Reliquias & accuratius recogniturus: quod tamen non ita ſecretum haberi potuit, quin populus id cognoſceret. Mox ergo undiquaque accurrens ille, non eccleſiam tantum, ſed aream quoque & vicinas implevit vias: multi etiam intra eccleſiam, abſque ulla caſus alicujus formidine, ſubrepebant per ſedilium feneſtrarumque coronas, nec non per longurios, periſtromatis excipiendis pretenſos parietibus atque columnis; adeo ut Monachi, futuris proſpecturi infortuniis, congruum duxerint, vulgare per turbas, quod Archiepiſcopus ſeſe recipiens, aliam eſſet rediturus. Ita laxata ſunt ſpatia, digredientibus pleriſque, nonnullis tamen petſeverantibus obſtinatius, ut viderent finem. Interim clauſæ ſunt valvæ, & procedi ad actum deſignatum cœpit; quo intellecto, multi iterum, tranſcenſis cœmeterii mutis, per feneſtras in eccleſiam irruperunt; non tamen tanto quam prius numero.

novisque ex lindone pannis involvuntur

6 Eo igitur non obſtante, & recitatis Letaniis, ac brevi oratione præmiſſa, aperta eſt arca prædicta, non ſine luminibus, & extracta inde capſa S. Simpliciani; intra quam reperta ſunt oſſa pet-

B quam grandia, cum tabellis ex cypreſſo & plumbo, quibus legebatur inſcriptum nomen Sancti; caput item ſindoni albæ involutum apparuit, cum litteris in pergameno vetuſtate corroſis. Caput ſeorſim ſervatum eſt, atgento includendum: oſſa ſepoſita in novam ſindonem albam, iterumque in ipſam aream concluſa. Idem factum Reliquiis ceteris; niſi quod oſſa S. Benigni recepta fuerint in ſindonem rubeam. Viſa eſt autem Monachis res miraculo ſimilis, quod cum Archiepiſcopus haberet in animo ſacra iſthæc pignora in novas ſindones colligere, deque iis præparandis nihil ipſi cogitaſſent, inventus ibidem ſit quidam mercator inter alios, tantum albæ ac rubræ ſindonis penes ſe habens quanto opus erat; idque, recuſato quod offerebatur pretio, gratis donare velle dixit. Corpora Sanctorum Geruntii & Ampellii, quia lignea erat eorum area, in aliam plumbeam ſuetunt tranſpoſita, quæ ad eum finem facta, atque per medium

& capita argento includenda anferuntur,

C diviſa erat; adhibiria inſuper novia e ſindone involucris, additiſque ex ære inaurato latereulis, qui ſingulorum nomina habebant inſculpta. Suſtulit etiam caput S. Antonini, quod ſuperne novem, inferne ſex dentibus inſtructum adhuc erat, mandans us atgenteo capiti includeretur, ad eum modum quo caput S. Simpliciani juſſeras exornati, duobus grandibus demibus inſtructum etiam ipſum. Recepit etiam ad ſe quatuor digitos ejuſdem S.

os ex alia viſa manibus. Simpliciani, cum oſſe cubitali grandi, donandus eccleſiæ Metropolitanæ: digitorum vero unum dedit Cardinali Paleotto, alterum Abbati Fontanæ, qui illud detulit ad monaſterium Briaianum S. Euphemiæ, cui erat deſignatus Abbas: ſertium obtinuit Abbas S. Petri Glaxiatenſis; & quartum ipſe ſibi Archiepiſcopus ſervavit; retinens etiam ſibi duos digitos S. Ampellii, cum nonnullis aliorum Sanctorum fragminibus: vaſculum denique ligneum, ſupra indicatum cum Reliquiis, attribuit Monachis, in ſacriſtia collocandum.

Adſunt Epiſcopi, ad Synodum antea collecti,

7 Poſtea finita ac dimiſſa Synodo, ſubſtiterunt tantiſper Mediolani, qui eidem interfuerant Epiſcopi, videlicet Cæſar Gambara, Deronenſis; Nicolaus Sfondratus, Cremonenſis, poſtea Cardinalis ac denique Gregorius Papa XIV; Hieronymus Ragazzonius, Bergomenſis; Joannes Delfinus, Brixienſis; Dominicus Roboreus, Aſtenſis; Guarnerius Guaſcus, Alexandrinus; Vincentius Marini, Albanus; Franciſcus Galiatus, Vintemilienſis; & Alexander Andriaſius, Caſalis S. Evaſii. Adeſſe ſimili modo debuerant, non ſolum Synodo, verum etiam Translationi Sanctorum, ſed magno cum dolore, quem per litteras teſtati ſunt, conſti ſuerunt abſentiam excuſare; Ludovicus Taverna, Laudenſis Epiſcopus, apud Hiſpanicam Aulam Reſidena; Franciſcus Boſſi, Novarienſis, Genuæ occupatus Apoſtolicæ viſitationis officio; Vercellenſis, apud Imperatorem Pontificius Nuntius; & Savonenſis, Avenione; ac denique Aquenſis; impeditus morbo: nam Viglebanenſis & Albingaunenſis vita functi erant. Aderant etiam ad ſolennitatem invitati, Cardinalis Paleottus; Hippolytus Rubeus, Ticinenſis Epiſcopus, poſtea Cardinalis; Galeatius Maceratenſis; & Joannes Franciſcus, Caſtrenſis; Monachi item ducenti cum

E Abbatibus Caſinenſibus ſeptemdecim, videlicet, Hieronymus Silva, Caſtellanus; Gauſridus, S. Salvatotis Papiæ; Celſus Guilielmi Veronenſis, S. Juſtinæ Patavinæ; Vitalia de Caſtro-Leonis, S. Spiritus Papienſis; Joannes Baptiſta Stella, S. Mariæ Gratiarum extra muros Placentinos; Antonius Regienſis, Parmæ; Germanus Agledunenſis, Letini, Zachariaa Taraſchi, Mutinenſis: Seraphinus Fontana, S. Euphemiæ Briaiæ; Joannes Baptiſta Bononienſia, SS. Petri & Pauli in Glaxiato; Syrus Papienſis, Regii; Placidus Brixienſis, & Cæſarius Veronenſis, Prufeſſi SS. Fauſtini & Jovitæ; Bartholomæus Mediolanenſia, Profeſſus S. Xiſti Placentini; Laurentius Genuenſis, Abbas Boſchettl & Profeſſus Cervatienſia; Petrus Venetus, Profeſſus S. Georgii Majoria, Gervaſius Volaterranus, Abbas Senenſis; & Chryſoſtomus Pochi-panni, Profeſſus Mantuanus.

et alii ibi ſuper invitati,

cum 27 Abbatibus ac 200 Monachis,

8 Denique omnibus quam magnificentiſſime adornatis, Sabbato Dominicam ultimam Maji præ-

ceram quitur 26 Maji deſcen- eedente, ad horam XX, licet hora præcedenti cælum in imbres vehementiſſimos ſolutum, non fine intermicantibus crebro ſulminibus, apparatum & picturaa omnea haud parum deformaſſet; ſanctus Paſtor, cum omni ſuo Clero ad hanc baſilicam venit; ubi a prænominaria Abbatibus exceptus, ingreſſuſque eccleſiam, Pontificales amictus in Sacrario induit, ſupra thronum quinque gradibus elevatum. Mox etiam ſuperveniens Cardinalis Paleottua, in eodem thronoad latua Archiepiſcopi paratam ſibi ſedem occupavit; Epiſcopi vero conſedetunt in ſcamno, violaceis inſtratu atque ad proportionem ſedilium choralium tribus gradibus elevato. Poſt hos ingreſſi Abbates duodecim per portam Chori, cum Superpelliceia ac Stolis, occuparunt contigua Epiſcopis loca: Magiſtratus denique eodem appulſi, ad Capellam Annuntiatæ remiſſi ſunt. Coram iſtis omnibus inſtituta eſt denuo ſolennis inſpectio ſanctarum Reliquiarum: quæ deinde a Prælatis ſublatæ in humeros; & ſupra majus altare, eo fine ſpatio latiori diſtenſum, fuerunt collocatæ; interim dum ex campanili atque caſtello & ex area ante templum perſonarent publicæ lætitiæ ſigna, exploſis mortariolis, tubiſque ac tympanis aerem ſerientibus. Cantatæ exhinc ſolennes Veſperæ, circumſidentibus majus altare Abbatibus; occidente autem ſole accenſi tota civitate ignes triumphales ſunt, & campanæ per noctem integram pulſati non deſierunt.

tertium viſitata

in thorum deferuntur,

9 Altare inſtructum erat candelabris quatnordecim argenteis, & grandi ex eodem metallo cruce, vaſiſque diverſis, auro, gemmis & cryſtallo fabrica-

Apparatus altaris,

EX ITAL. PI. POC. CINNELLI.

tis, ingenioſe diſpoſitis ad recipienda quinque ſacra fercula, ſic ut unum alterius conſpectui non officeret. In Sanctuario erecti duo inſignes throni, ex holoſerico viridi ſub umbellis, quinque gradibus elevati, ita ut dextet Archiepiſcopum expectaret; ſiniter ſedes duas holoſerico rubio veſtitas haberet, unam pro Cardinali Paleotto, alteram pro Gubernatore, qui tamen thronus ſeſquiulnam remotius ab altari ſtabat quam thronus Archiepiſcopi. Subius vero, ad gradus tamen duos elata ſcamna, tapetiis cooperta, Senatum & Magiſtratus capiebant; ſicut e converſo juxta ſedem Archiepiſcopalem verſus Chorum diſpoſita erant ſcamna pro Epiſcopis undecim, Canonicis Monachiſque ſedilia Chori occupantibus. Media templi navis ornata erat pannis laneis delicatiſſimis, dependentibus ex ingeoti coronide, ſupra quam duodecim grandes tabulæ diſpoſitæ ex utroque latere, Græcis Latiniſque elogiis ſeu titulis implebantur, opera Ludovici Quizzoli in hoc monaſterio Prioris, & Titi Proſperi Martinengbi, eujus Græca in lingua peritia Pontificem ſummum deinde movit, ut ipſo inprimis uti vellet, ad Græcotum Patrum in Vaticanis ſcrinjis extantia monumenta puriori Latinitati reddenda. Laterales vero naves B Damaſcenis pannis aureiſque decorabantur, cum ſimili titulorum emblematicorumque ſymbolorum varietate.

diſpoſitio conſeſſus,

ornatus eccleſiæ,

erecti arcus ad capitis plateæ,

50 Ante portam frontemque eccleſiæ, erecta erat porticus lignea Dorici operis, arcubus, columnis, ſtatutis, picturiſque diſtincta, qua itur in plateam Comaſinam. Ad Pontem S. Marci proſpiciebatur inſignis altitudinis arcus, cum altari repræſentante Baptiſmum S. Auguſtini, peractum a S. Ambroſio; cui aſſiſtens S. Simplicianus, monaſticum habitum neophyto candidato porrigebat. Juxta Pontem eſt porta, Beatricis dicta, quæ ipſa inſter arcus triumphalis ornata, pulcherrimum ſui præbebat aſpectum; in eaque reſidens muſicorum chorus, qui ſacras reliquias illac tranſiturus præſtolabantur, cuta Patrum Societatis Jeſu compoſiti, & inſtructi ad eaſdem ſaluandas, brevi ſed eleganti poemate, quod ſtudioſorum adoleſcentium unus, Angelico ſchemate veſtitus, recitavit. Utrumque C caput plateæ Cantarinæ arcubus æque magnificis præſtruebatur, & muſicorum choris modulatis perſonantibus. Ad S. Andreæ ædem præſtolabatur cohors militaris, fiſtulatum æneatum feſtiva exploſione applauſura pompæ: cui ad Circulam Portæ Renzæ, verſus Servitas, offerebat ſe porta ingens, columnis ornatiſſimis ſuſtentata; & auguſtiot atque excelſior alia in platea contigua ei area, quæ a Vetiario nomen habet, quam S. Carolus ibi erigi fecerat.

per quas erat ducenda proceſſio

21 Inde ad Metropolitanam ſpatioſiſſimæ frontis eccleſiam veniebatur: fronti autem prætendebatur excelſa quinque arcuum porticus, ſtructuræ Doricæ, ſupraque eam SS. Ambroſii atque Simpliciani ſtatuæ, cum amplis utriuſque elogiis. Medio in templo, pretioſiſſime circumveſtito, occurrebat capax omnium ſimul ferculorum altare, inibi tantiſper collocandorum, dum, reſpirantibus bajulis eorum Epiſcopis, ſanctus Præſul Carolus orationes aliquas Sanctos invocans decantabat: quod & alibi ſimili modo factum locis pluribus. Aream Cathedrali prætenſam elaudebat alter præcellens arcus, qui plateæ ducenti ad vetus Piſcarium forum pro frontiſpicio ſerviebat; in quo ſpecialitet ſpectabatur Carocciam Mediolanenſium triumphale, atque victoria de Frederico-Ænobardo Sanctorum Martyrum ope relata. Sed & alterum ejuſdem plateæ caput alium ſimilem arcum habebat: & hinc procedebatur ad plateam Curtis-ducalis, Corduſi D vulgo appellatam, ubi tres erant arcus, omnes muſicis choris inſtructi: quales etiam diſpoſiti erant per alios duos arcus, eccleſiis SS. Thomæ & Marcellini præſtructos; nec non ſupra eum qui ad Pontem-veterem conſpiciebatur. Ad ingreſſum plateæ in Caſtellum ducentis ſtabat Hiſpanicus pediratus, militariter ſpectoſus. Singulari deinde artificio ſtructus ornatuſque Conſtantinianus arcus viſebatur ad ingreſſum vici, ad Portam Comaſenam pertinentis; ſupraque eum Sanctorum Ambroſii atque Simpliciani præcelſæ ſtatuæ, pendentibus ex frontiſpicio Regis Hiſpani inſignibus, & paulo inferius inſignibus Communitatis hinc & inde, cum bono bombardariorum ſubius digeſtorum numero. Similem autem arcum fabricaverant vicini, ad exitum vici, qua Crucula & Altare S. Rocchi proſpicitur. Sed & turricula ſive porta, ingreſſum præbens ad aream S. Simpliciani, ornatiſſima erat, indeque conſpiciebatur altera ala prælongæ porticus, quam diximus eccleſiæ ipſi prætenſam. Quorum omnium ſpecialia ornamenta, inſcriptionumque & ſymbolorum argumenta perſequi, nimis foret operoſum.

Poſtea Dominica iterum omnium convenientibus,

22 Die XXVII Maji, quæ & Dominica erat, a prima luce ſic implebatur populo frequenti Plateæ, ut ægre per eas daretur tranſitus ad hanc eccleſiam: ad quam hora duodecima venit S. Carolus cum Clero, Paulo poſt eum venerunt eodem etiam Epiſcopi, ac denique Cardinalis Paleottus, cum E D. Sancio Padilia hujus Status Gubernatore, Generali Syndico, Magno Cancellario, Senatu ac Magiſtratibus: qui poſtquam iis quibus antea locis ſeſſum ſeſe receperant, ad horam XXII ingreſſi Chorum Abbates ſunt, cum pluvialibus ac mitris pretioſis; dataque Prælatis & recepta ſalute, intra Sanctuatium conſederunt circa altare Reliquiarum. Tum vero datum eſt procellioni initium, prælato majori urbis vexillo, in quo expreſſus erat S. Ambroſius, ſequentibus Scholis, Diſciplinis, & Confraternitatibus. His ſuccedebant Parochiæ, ſub ſuis quæque crucibus ac labaris; Ordinum deinde Religioſorum chori; & poſt eos centum monachi Caſinenſes cum choro ſymphoniacorum: ac denique Presbyterorum Collegia univerſa, qui omnes ad tria millia numerati, veſteſque Sacerdotales pretioſis induti, cereum facem geſtabant, agmen claudente Capitulo Cathedralis. Tum procedebant Abbates ſeptemdecim, & plus quam ſexaginta Monachi, in habitu ſacro, ad ferenda per vices ſacra lipſana operam ſuccedaneam præſtituri Epiſcopis, quoties vacare contigiſſet, junctim cum mitra & baculo ſecuturis.

proceſſit ordinatiſſima pompa,

cum quinque reliquiarum ferculis,

23 Umbellas autem, ferculis ſingulis ſuperextenſas, ſimili modo per vices portabant Gubernator, Syndicus, Cancellarius, Senatus Præſes, ipſique F Senatores, Magiſtratus, Tttulares, aliique primæ qualitatis Nobiles, quorum magnus ad id numerus confluxerat. Primum ferculum, auro textili inſtratum, ſuſtinebat aream S. Antonini, & umbella integebatur ſetici viridis, auro diſtincti. Secundum operiebatur tapete holoſerico roſeo, vatie laborato, & ferebat SS. Ampellii atque Geruntii exuvias, candidi ſerici auroque illuſi umbella obtectas. Tertium gerebat corpora Sanctorum trium Martyrum Sanctique Benigni, ſupra tapetium auri texti longe pretioſiſſimum, imminente deſuper umbella aureæ telæ rubro ſerico intercurrente. Quartum, in quo S. Simplicłani oſſa, ex textili argento, obumbrabatur ab auro ſimiliter texto. Quintum denique, cum capite prædicti Sancti, portabatur a duobus Cardinalibus, Hippolytoque Rubeo Epiſcopo Papienſi, ac Cæſare Gambara Dertonenſi, obumbrante ipſum

auro

EX ITAL. PAL. PUCCINELLI.

auro texto. Porro primaria juventus Parochiæ, variegato candidæ ſindonis aurique contextu ornata venuſte, & in plurea diſtributa turmas, ſub ſuis quique ducibus, procedebant, armati haſtis atque bipennibus, ad ſacrorum pignorum cuſtodiam, ſecuritatemque Prælatorum ea ferentium, & totius pompæ ordinem tuendum ab irruente indiſcretius turba; qui eadem etiam occaſione uſi, ſuam liberaliter operam commodabant precatorias corollas offerentibus, eaſque ad ſacra fercula admoveri poſtulantibus.

14 Ipſo momento temporis, quo ex altari ſuo attollebantur Reliquiæ ſæpe dictæ, omnia caſtri Regii tormenta ſoluta ſunt, ſimulque pulſatæ campanæ hujus baſilicæ; ac pariter eodem ingreſſæ civiles turmæ bombardariorum, admiſcuerunt ſe choris muſicorum Sanctos invocantium; itaque procedere pompa cœpit ſub horam XV verſus Plateamnovam, ac porro per portam Beatricis verſus Brera, uſque ad regionem Cantaranam. Hinc flexo verſus Portam novam curſu, ex grandi ibidem erecta machina, ſalutata a bombardariis eſt; ac verſus S. Athanaſium progreſſa uſque ad S. Andreæ, ubi cum ſalutatione ſimiliter bellica fuit excepta. Tum B tendens ad Crucul amPortæ-orientalis ac verſus Servitas declinans, convertit ſe in regionem nunc Pattarorum dictam ad Epiſcopium, tertiam ſalutationem iſtic exceptura. Poſtea Metropolitanam ingreſſa, exiit inde in aream ejus, ac verſus forum Piſcarium vetus teteudit, ingrediens aream Mercatorum, & per regionem Fuſtanariorum ad Curtemducis; unde reflexa verſus S. Thomam in Terra-amara, ferebatus ad Pontem-veterem. Tranſito poſt hae Caſtello (ubi tormenta denuo exploſa, ſicut & bombardæ a militibus per viam digeſtis) intravit proceſſio burgum Portæ-Comenſis, atque Turticulam ſubiens, regreſſa eſt in eccleſiam hora XX. Tum vero ſanctus Archiepiſcopus, coram honoratiſſima illa Epiſcoporum, Abbatum, Procerum, Senatorumque ac Magiſtratuum cœtu Miſſam ſolenniter decantavit, atque circa XXII horam abſolvit. C

15 Deinde & ipſe & ceteri Prælati, ſacris exuti veſtibus, ſine mora ingreſſi in monaſterium ſuum, ad locum ubi nunc Capitulum cogitur; & præparatum eſt ibidem pauperculis duodecim epulum, quorum manibus aquam affundit Abbas Fontana, & S. Carolo Benedictionis formulam pronuntiante aſſidentibus illis miniſtraverunt Epiſcopi, cum duobus Cardinalibus aliiſque Prælatis: acceſſit poſtmodum ab Archiepiſcopo, priuſquam refecti dimitterentur, eleemoſyna viritim diſtributa. Digreſſis pauperibus itum ad publicum Refectoriom eſt, & menſis benedicens Cardinalis Paleottus ſancto Præſuli dexter aſſedit, atque ex oppoſito eorumdem Epiſcopi, Abbates, Monachique: ad quos interim dum veſcuntur Julius Calinus Brixienſis Monachus elegantem habuit orationem, in commendationem ipſius feſtivitatis. Hac dictione finita ſub horam XXIV, aſſurrexeunt Prælati, & a Monachis deducti ſunt uſque in plateam. Interim, ratione quadraginta horarum, quibus expoſitæ proſtabant Reliquiæ ſacræ, frequentabatur continuo eccleſia, ſingulis Parochiis ad horam ſibi deſignatam compatentibus: quo etiam tempore energumeni plures manifeſti facti ſunt, atque a dæmonibus liberati; in quibus ſpecialites notata eſt mulier, intra Metropolitanam eccleſiam abſoluta ad contactum capſæ S. Simpliciani. Die Mercurii mane Miſſam pontificaliter celebravit Abbas S. Euphemiæ Fontana: qui & Veſperarum Officium explevit; & fama fuit eadem hora liberatos a dæmoniis eſſe energumenos tres, ac unum ſero cæcum recepiſſe uſum liberum oculorum.

16 Ad Completorium adfuerunt ambo Cardinales, concluſuri ſolennitatem totam, depoſitis ſub altari Reliquiis ſacris, quod in hunc modum actum eſt. Pontificaliter indutus Archiepiſcopus Carolus, poſt decantatas Letanias, & incenſatas ſipſanotheeas, ac ſindonem albam quatuor plumbeis capſis inſtratam; capſis SS. Simpliciani & Antonini intra altare ad cornu Evangelii collocavit; in medio, capſam ſanctorum trium Martyrum ac S. Benigni; ad cornu denique Epiſtolæ, tertiam SS. Ampelii & Gerontii, ac ſupra ipſas hujuſmodi titulos ——— Corpus S. Simpliciani, Archiepiſcopi Mediolani ——— Corpora beatorum Martyrum Siſinnii, Martyrii & Alexandri, ac Benigni, Archiepiſcopi Mediolani ——— Corpora SS. Geruntii, & Ampelii, Archiepiſcoporum Mediolani ——— Corpus S. Antonini Archiepiſcopi Mediolani. Multæ Reliquiæ Sanctorum, repertæ in altari majori ſine nomine ——— quod poſtremum ita ſcriptum fuit, quia intra ipſam capſam, per medium diviſam, continetur corpus alterius innuminati Sancti; quod Monachi aliæque perſonæ ſeniores exiſtimabant eſſe S. Vigilii, Epiſcopi Trideotini ac Martyris. Denique clauſum altare eſt ad cornu Epiſtolæ, oppoſito candido & quadrato marmore: ipſoque in actu inchoatis Letaniis, viſum eſt aperiri cælum, præ ſuavi muſicorum inſtrumentorum gutturumque ſymphonia, cui extra eccleſiam reſpondebat boatus tormentorum omnium atque campanarum pulſus. Interim vero dum referuntur feretra, quibus impoſitæ capſæ fuerant; accenſa eſt devotio popularis, ut ex iis unuſquiſque fruſtulum concupiſceret pro Reliquiis aſſervandum. Jamque eorum unum inter manus diviſum erat, quando accurrentes Monachi cum cuſtodibus ſedaverunt tumultum; & omnibus in pace digreſſis, finem feſtivitas tota accepit. E

17 *Hactenus Italica apud Puccinellum Relatio, deſumpta ex Latinis Italicisque Mss. mediante favore Abbatis Pii Mutii, nec non ex Actis Notariolibus in Sacriſtia eccleſiæ aſſervatis: ubi pag. 43, poſt ſummariam ejuſdem feſtivitatis expoſitionem, adjungitur; a D. Pio Camutio Luganenſi, tunc eccleſiæ Sacriſtano, obſervatum fuiſſe, quod ſanctus Archiepiſcopus hac occaſione horas circiter quinquaginta in dicta baſilica orando tranſegerit, ejuſque inſignem erga Sanctos religionem inſigni miraculo remuneratus ſit Deus*: Cum enim, *inquit* abſoluta comprecatione horarum quadraginta, ipſe die Martis veſperi ab eccleſia egrederetur; obtulit ei ſeſe juvenis quidam energumenus, annorum quindecim, a prænominato Camutio inſtructus; benedictioneque implorata & obcenta, velut mortus corruit; ſibique deinde redditus, apparuit liber a vexante ſe ſpiritu, Deum glorificans. In hujus rei monumentum perpetuum, ipſo in loco poſtea Monachi erexerunt capellam, quæ eſt contingua baptiſterio eccleſiæ, & habet ſtatuam S. Caroli, in habitu Pontificali formatam. *Item Monachi, memoriam univerſæ rei complenti brevi titulo, hanc quadrato marmori inſculpendum curaverunt ſicuti in ſacrario ipſorum eſt legere hoc modo*: D. O. M. Diviſis Simpliciano, Geruntio, Benigno, Antonino, Amelio, Archiepiſcopis Mediolani; Vigilio, Siſinnio, Martyrio, Alexandro, Martyribus, ſacer locus inſtauratus: quorum Reliquias ex altari veteri, in hoc, Gregorio XIII Pont. Maxim. Philippo II Hiſpaniarum Rege, Carolus Barromæus Mediolan. Gabriel Paleottus Bononien. Archiepiſcopi Cardinales, F

quæ variis in locis militariter ſalutantur.

Cantata Miſſa,

S. Carolus cum Epiſcopis miniſtrat 12 pauperibus

& ipſi deinde prandium ſumunt,

Liberantur energumeni varii.

deinde S. Carolus energumenum liberat

& capſæ Reliquiæ ſub altare conduntur

30 Mari concluditur feſtivitas,

& ſculpitur titulus Tranſlationis perfectæ.

A Episcopi undecim Synodi Mediolan. Seraphinus Mediolanensis hujus cœnobii Abbas, aliique Abbates Casinenses, Pontificiis insignibus ornati, Civitatis Provinciæque [Presbyteris] omnibus solenni pompa comitantibus, humeris suis transportaverunt, MDLXXXII, v Kal. Junias.

An. 1581 statuit Gregorius 24.

18 *Anno post ipsam Translationem nono, placuit ab Apostolica Sede postulare, ut festum, quod in die Passionis sanctorum Martyrum Teldentinorum tantum celebrabatur, liceret pro majori populi commoditate ipsiusque festi celebriori cultu, affigere proximæ alicui Dominicæ diei: quod impetratum est per hujusmodi Breve.* GREGORIUS PP. XIV. Ad perpetuam rei memoriam. Post insignem victoriam, quam, sicuti accepimus, Mediolanenses divinitus ex Federico Imperatore, die festo sanctorum Martyrum Sisinnii, Martyrii, & Alexandri, videlicet XXIX Maji, reportarunt; decretum fuit in civitate Mediolanensi, ut festum eorumdem Sanctorum dicta die ab omnibus celebraretur, ac solenni Sacerdotum ac Populi supplicatione, ecclesia S. Simpliciani Mediolanensis, in qua eorumdem Sanctorum Martyrum corpora requiescunt, visitarentur. Cum autem hæc solennitas, refrigescente Fidelium caritate, aut alias, intermissa fuerit; ac dilecti Filii, Communitas & Homines Mediolanenses, pie desiderent, illam, pro debito devotionis affectu, quem erga eosdem sanctos Martyres gerunt, renovari; illamque, pro majori Populi commoditate & anni tempore, ultima Dominica mensis Maji perpetuo celebrari, idque jam dudum bonæ memoriæ Carolus, tit. S. Praxedis Presb. Cardin. pius Ecclesiæ Mediolanensis Præsul & Pastor, Fidelium suorum animis infixerit: Nos, de consilio Venerab. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, super Ritibus & Cæremoniis Ecclesiasticis deputatorum, festum SS. Sisinnii, Martyrii, & Alexandri prædictorum, ad ultimum diem Dominicum mensis Maji, Apostolica auctoritate, tenore præsentium transferimus; ita ut perpetuis futuris temporibus, solennitas horum sanctorum Martyrum, ultima Dominica Maji, in civitate prædicta, quotannis celebrari, ac solenni Sacerdotum & Populi supplicatione, in ecclesia S. Simpliciani hujusmodi, vilirari debeat. Non obstantibus &c. Datum Romæ in Monte Quirinali, sub annulo Piscatoris, die XVII Maji, MDLXXXXI, Pontificatus nostri Anno primo.

ut festum 3 Martyrum, 29 Maji solitum agi.

delinquit hæc ultima Dominica.

19 *Denique quinquennio post, ubi habet jam sæpe nominatus Puccinellus, in vita eadem pag. 41.* Domini Vicarii ex duodecim, Provisionum Mediolani, anno MDLXXXXVI, die Martis, XXVIII Maji, decreverunt, ut Abbates & Artes quadraginta novem, juncti processionaliter, cum Tribunali Provisionum, conveniant ad oblationem, in ecclesia S. Simpliciani faciendam, ea Dominica die, qua prædictorum Sanctorum Martyrum festivitas illic celebraretur. *Ita illic, ex registro utique Provisionum ipsarum, in quo jam alia mentio ipsorum Sanctorum Martyrum præcesserat. Idem pag. 47.*, *enumerans Indulgentias, Basilicam prædictam visitantibus a variis Pontificibus Romanis, & Archiepiscopis Mediolanensibus concessas; nominat* Adrianum IV, *qui anno* MCLIX, *in Translatione Sanctorum trium Martyrum, concesserit annos* L, *& infra eorumdem Octavas annos* XIV; *quas Indulgentias* Lucius Papa III *confirmaverit, anno* MCLXXXII; Cœlestinus *autem III, anno* MCLXXXXIII, *jusserit in Solennitate eorumdem trium Martyrum esse annorum centum, in Octava vero annorum duntaxat* VII. *Hinc dubium nascitur, distinctane sæculo isto* XII *fuerit dies Translationis, a die Solennitatis seu* XXIX *Maji. Constare nihilominus ex* Adeisni *Bulla videtur, ejus tempore aliquam corporum prædictorum Translationem factam fuisse, pro qua fint ejusmodi Indulgentiæ impetratæ. Quæ tamen ipsæ Indulgentiæ, ut eo sæculo fuerint eam tam amplo annorum numero concessæ; ut vera postea a transcribentibus is sit auctus, majori simplicitate quam fide, haud satis constat mihi, confide quanti tantam alibi in gravioribus etiam causis Apostolicæ sedis parcitatem, quantam in Conatu Chronologico proposuimus Differt.* 17 *num.* 2 & *Differt.* 20. *num.* 9.

An. 1596 decernitur Oblatio publicitus facienda.

Indulgentiæ facto eodem concessæ antiquatæ,

an genuinæ?

DE BEATA MARIA,

VIRGINE ANTIOCHENA IN STRIA.

D.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C Acta, diu post rem gestam Antiochiæ scripta ex traditione, unde & quomodo hic dentur. F

Affecta Mr. Florentino.

Syriæ Metropolis Antiochia *complures cælo dedit, &, quod ibi res Christiana fletit, religiose venerabatur Sanctos, quorum alibi ignotus vel incertus cultus; propterea quod, quæ nunc extant Synaxaria, licet originem fere habuerint ex divinorum Officiorum per Sanctos Sophronium & Damascenum in Palæstina restauratis, in ejus ecclesiarum ac monasteriorum terræ Sanctæ; in Patriarchatu tamen Constantinopolitano aliter, aliter in Antiocheno transcripta auctaque sint; ad Constantinopolitanum vero spectaverint illa fere omnia, quæ vidimus hactenus vel manu descripta vel typis impressa. Unicum Ms. hoc mense e cunte sæpius allegatum, Mediceæ ad S. Laurentium Bibliothecæ, repositum Plutei* XX. XXV, *Antiochenis magis proprium fuisse videtur: sed, quod dolendum, continet solum Majum, & hunc duntaxat dimidium. Ut interim eo quod supperit fruamur, effertur ex eo* Βίος καὶ πολιτεία τῆς μακαρίας Μαρίας τῆς Παρθένου, Vita & conversatio Beatæ Mariæ Virginis, *in urbe Antiochia natæ, (& quantum ex dicto Ms. colligere licet) cultæ* Μαΐου κθ', Mensis Maji XXIX, *sic enim habet titulus, quamvis in sequenti deinde Vita nulla fiat mentio mortis, nedum diei. Hæc autem Vita, si est Antiochiæ scripta, quod usquam indicatur, scripta est longe post rem gestam tempore, absque ulla chronotacticorum characterum vestigio, cui prudens conjectura possit superstrui de ætate ipsius Sanctæ. Primam quidem in hac scena personam agit* Anthemius quidam, τῶν ἐνδόξων τότε ἀνδρῶν, ex illustrioribus civitatis: *sed temerarium foret asserere, hunc illum esse, qui in Actis S. Aphraatis, VIII Aprilis sub Imperatore Arcadio fuit* Præfectus ac Consul *pro Oriente, Caligæ Stiliconis, in Occidente Consulatum gerentis anno* CCCCV. *Nihil facilius est divinare, ad cujus urbis Episcopum is se contulerit pœnitentiæ & absolutionis causa, postquam Christum.*

aliquam ulla nata tempora.

A *Chriſtum ejuſque batiſmum ſcripto chirographo ejuraverat. Dicitur illa urbs abfuiſſe Antiochia intervallo* XXIII *Milliarium, ſed in quam partem? Diſſaat hoc fere intervallo, ſi more Syriaco milliaria ſumamus horaria, ex Septemtrione, Alexandria Syriæ; indeque circumeundo, Cyrus, Chalcis, Apamea, Epiphania, Antaradus. Quod autem neque civitas neque Epiſcopus nominetur, juſtam prębet cauſam ſuſpicandi, nihil horum cognitum fuiſſe Scriptori; adeoque rem, nullo ſcripto vetuſtiori traditam, ſtyloque recentiori enarratam, eo habendam eſſe loco, quo multa in Vitis Sanctorum Patrum, utilem quidem inſtructionem continentia ad formandos mores, ſed ad hiſtoricam cognitionem parum aut nihil. Igitur iſtam quoque ut talem hic damus, liberum lectori relinquentes, ut eam quo voluit gradu credibilitatis colloceat dum nihil aliunde adfertur, quæ vel confirmari poſſit vel infirmari.* D

A C T A

Ex Ms. Bibliothecæ Mediceæ ad S. Laurentium Florentiæ.

Interprete R. P. Antonio Franciſco Deſtieu S. J.

C A P U T I.

Mariæ educatio caſta, ejus pudicitia fruſtra tentata ab Anthemio, vocatus in auxilium magus.

Τὸ γεγονὸς πρᾶγμα, κ᾽ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν τ᾽ Συρίας, διήγημα ἠγησάμην γραφῆ παραδοῦναι, εἰς δόξαν τῷ Θεῷ, & ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν ἀναγινωσκόντων & τῶν ἀκουόντων· ἔχει δὲ ταύτης ἡ ἱστορίας ὧδε. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει γυνή τις κατῴκει, σεμνὴ τὸν βίον, χηρεύσασα τὸ τρίτον, μίτε & δὲ τῇ τῶν πρώτων βίᾳ ἀξιωθεῖσα. Αὐτῇ χρησθεῖσα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐκ μὲν θυγατέρων καλλίσυρον Μαρίαν ὠνόμασεν ἀφέσπερος κ᾽ αἰῶνος τοῦ θεοδιλοῦς αὐτῆς βίου. Τῆς δὲ παιδὸς προελθούσης χρόνους καὶ ἡλικίαν, ἐπιτίθετο αὐτῇ ἡ μήτηρ, συμφέρον αὐτῇ τὴν παρθενίαν ἐλέσθαι, ἢ τὸν γάμον προτιμήσασα· διότι ἡ παρθενία ἐν τούτῳ τῷ βίῳ ἀμεριμνίαν ἔχει, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πολλῆς χαρᾶς καὶ τιμῆς ἀξιωθήσεται. Ἡ δὲ, ὡς ἐκ τοιούτης μητρὸς ὑπάρχουσα καὶ τοιούτων διδασκαλιῶν ὑπακούουσα, ἀπείπατο μὲν τῷ γάμῳ, τῇ δὲ ἁγνῇ παρθενίᾳ ἐνωτίσατο. Ἡ τοιγοῦν σὺν Θῇ μηδεὶ δυκτὸς καὶ ἡμέρας, ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ψαλμῳδίαις ἀτρύτως προσέχουσα καὶ ποσὶν τόσῳ σπουδῇ πρὸς τὸν Θεὸν, ὥστε ἐν τάχει κατορθῶσαι αὐτῇ καὶ τὸ ἱερὸν ψαλτήριον.

Τούτων οὕτως διαπρεπῶς τῷ Θεῷ βιούντων, διατοιοῦτος ὁ τῶν καλῶν ἐμπόδιστὴς διάβολος, ἐπιφέρει αὐταῖς τινα τῶν ἐπισήμων τῆς πόλεως, ὀνόματι Ἀνθέμιον· ὃς κατασκοπήσας διαφόρως τὴν σεμνὴν μητέρα αὐτῆς, ἅμα τῇ θυγατρὶ συχνάζουσαν τῇ ἐκκλησίᾳ, προτιμᾶται τῇ κόρῃ σφοδρῶς. Καὶ ὃς τελειότερος ἐν τοῖς παισὶν αὐτῆς καταμαθὼν ἔνδα τὴν οἴκησιν ποιοῦνται, ἤρξατο διὰ τῶν παίδων τῇ κόρῃ ὑποχίσεως & ἐπαγγελίας διαβολικὰς ὑποτίθεσθαι. Ἡ δὲ παντελῶς ἀδεμιᾶς ἀποκρίσεως αὐτοῖς ἤρκει, ὡς λοιπὸν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου σωφρονισθέντων, ὀλίγα ποτὲ ἐμφανίσαι αὐτοῖς κολακείας καὶ ὑποχύσεις παραχωρῶν, ἐάλωσεν αὐτῇ περιέσπασε πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ τὸν τόπον. Τῆς δὲ μητρὸς προσποιουμένης αὐτῷ, & ἀπαξ καὶ δὶς, ἔτι τὸ ἐνδοιᾶσαι αὐταῖς, καὶ μὴ παρεγκλῖναι πρὸς τὸ αὐτῇ ὕβρεν, πρὸς τὸ αὐτῇ θλῖψιν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κατὰ τι τοιοῦτον διαφράξαι αὐτοῖς ὁδὸν ὅλως τῷ διαβολικῆς ἐπιθυμίας ἐκπεσεῖν· ἀλλὰ λοιπὸν & διὰ γυναικῶν, ὡς ἐῶ πρότερον ταῖς τοιαύταις ἀποκρίσεσιν χαριεῖν, ἐμήνυσεν, & διαφόρως ἔχειν αὐτῷ πολλὰ γυναῖκα, καὶ δωρεαῖς καὶ θεραπείαις ἀμείψασθαι τὴν τε παῖδα & τὴν μητέρα. Τῶν δὲ μεθ᾽ ὅρκων ἀπομοσαμένων μὴ πράξαί τι τοιοῦτον τοῦτο, αὐτὸς τοῦτο μαθὼν ἀνθωμόσατο, ὥστε δέοι αὐτῷ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διαπῆσαι, πάντως καταπειρᾶσθαι τῆς κόρης.

Ὡς δὲ δύο ἔτη παρῆλθον μυρίαις χαμαὶ τοῖς διαβολικοῖς, καὶ ἀνορεκτὸς ἡ σπουδὴ αὐτῷ ἐγίνετο, ἦν λοιπὸν

Majl Tomus VI.

RE Antiochiæ urbe Syriæ maximæ geſtum, ſcripto tradere, æquum eſſe duxi, & e divinis glorioſis, & ex eorum, qui ſive lecturi illum ſunt, ſive audituri, utilitate. Hunc autem in modum refertur. In urbe Antiochia degebat mulier, vitæ honeſtate, morumque exemplo commendabilis, opum vero mediocri copia. Huic conjuge orbatæ puella erat, Maris nomine, quam ad imitationem vitæ ſuæ & divino amore educabat. Porro filiæ ætate progreſſæ ſuggeſſit mater, conducibile magis ipſi fore inſtitutum vitæ cœlibis, quam conjugalis; propterea quod virginitas in præſenti vita ſollicitudinum expers ſit, in futura vero multæ lætitiæ gloriæque compos. Puella autem, ut quæ ex tali matre genita talibus pareret documentis, renuntiavit conjugio, ſeque ad virginitatem caſte colendam compoſuit. Igitur noctu diuque eccleſias pſalmodiaſque cum matre frequentans, tanto Dei teoebatur amore, ut ex illo tempore ſacrum ipſi Pſalterium feliciter condiſceret. *Antiochia mater puerulæ* E *Mariæ filia cœlibatum perſuadet.*

2 Ambabus vitam Deo gratam hoc tenore degentibus, ægre id ferens, qui pietati ſolet eſſe obſtaculo diabolus, objicit eis Anthemium quemdam e Primoribus civitatis: qui aliter probam illam matrem, aliter filiam æſtimans, dum curioſius obſervat frequenter templum una adeuntes, puellæ amore vehementi captus eſt; juſſoque eſrum domicilium perquirere ſervo; cœpit diabolicis per famulos pollicitationibus virginem aggredi. At hos ipſa nullo omnino reſponſo dignabatur, cum iſte per ſe demom & blanditiis iſtis & promiſſis ſatis manifeſte oſtenderet, ſeſe a dæmone impelli, dum ſic tentat diſſilvere earumdem argu Deom pietatem ejuſque potiundi deſiderium. Cum autem mater ſemel iterumque obteſtata eſſet, ſe ut dimitteret, neque turbaret, ad ſuam ipſe ignominiam earumque calamitatem, ad id ſolicitando, quod neſas erat eas facere; oihil ille de peſſima cupiditate remittens, deinceps per mulierculas, ad ejus generis commercia aptas, ſignificavit etiam ſæpius, ſe illam uxorem habiturum legitimam, puellam interim cum matre donis obſequiiſque pellicieodo. Utraque vero etiam cum jurejurando negante, tale quid ſe nunquam admiſſuras; ipſe eo iotellecto contra juravit, ſe, quamvis facultates omoes conſumere oporteret, puella omnino potiturum. *Hujus ægre mores corrupturo Anthemius:* F *cum nihil proficeret,*

3 Ut vero duos annos exegit, oſus mille fraudibus diabolicis, & incaſſum illi cecidit cooatus

EX MS. F. OCEN. *eodem indicatum fuit magum adire conſuevisse.*

omnis ; ſathanico tabeſcebat mœrore , neſciens , quid ageret . Forte autem , ipſo cum quibuſdam civium conſideote , ſupervenit homo aliquis , ipſi quidem ignotos , at notus iis qui una conſidebant. Hi vero illum contuiti aſſurrexerunt , ac rurſum cum eodem conſederunt , iſque una poſt hora , quam venerat , abiit . Igitur Anthemius conſeſtim rogare cœpit ; Qualis vir is eſt , quod venienti illi aſſurrexiſtis ? Reſpondit unus e numero : Vir iſte vocatus Magnus , &c , quod nomen indicat , magnus revera eſt : etenim peritiſſimus magiæ cum ſit , quidlibet poteſt . Quo audito , gavisus eſt Anthemius , ut qui magi opera ſceleſtam cupiditatem ſuam explere vellet . At omnipotens Deus , qui virorum mulierumque ad ſe recurrentium animas ſervare poteſt , qui omnem hominem cupit ſalvari , neque mortem peccatoris vult, ſed ejus converſionem ac vitam , qui per generationem & generationem facit mirabilia magna ſolus , nunc etiam ſua ſapientia ſervavit matrem iſtam fidelem cum dilecta ejuſdem filia : neque illas ſolum , ſed virum quoque , in ſuum ipſa-
B rumque interitum ruentem . Quis autem fuerit ſalutis modus , enarrabo , ut audientium quiſque laudet eum , qui ſalvos facit ſperantes in ſe.

Hic pollicitus ipſam ante lectum ejus ſiſtere.

4 Anthemius ergo itentidem ad locum illum regrediens , & io commemoratum magum incidens , diabolicam ſuam concupiſcentiam ei exponit , multum obſecraos atque aiens : Puellam quamdam amo , patre orbam , matre ſola ſuperſtite , ſed pauper . Iſtam multis & precibus & promiſſis ipſe per me , tum per alios plures adorſus , nihil perſuadere potui , toto jam biennio . Cui magus : Domum muſiercularum iſtarum mihi commonſtrato , de cetero ne ſis ſolicitus : eras etenim nocte ipſa , tibi iſtam puellam ad lectum , in quo dormis . Anthemius hominem obteſtatus cum amplexu , pollicituſque operæ mercedem , receſſit , dato famulo , qui indicaret , ubi mulieres commorarentur . Conſecuta igitur nocte expectabat Anthemius magi promiſſa ; ſed totam noctem vigilaſſe fruſtra illi fuit . Mane igitur ivit
C ad expoſtulandum eum mago : quem reperieos , ait cum reverentia : Nihil , Domine mi , eorum , quæ heri pollicebare , mihi evenit . Reſpondit ille : Oblitus tui ſum heſterno veſpere , ſed hac omnino nocte ad te ventura illa eſt . Ut rurſum nox venit , inſomnis ille diabolica magi promiſſa præſtolabatur : poſtquam autem neque etiam tum rem a mago condictam conſecutus eſt , indignatione & mœrore plenus ſimulque vigiliarum moleſtix dejectus , feſtinavit enixius cum mago expoſtulatum . Quem ut iovenit , Si tibi , ioquit , nimis eſt difficile puellam mea in domo mihi ſiſtere , fac ſaltem aut illas venire , aot ab illis me admitti ad colloquinm . Coi magus , Sile tu , inquit , homb vacors : quia mihi obvenit negotium magis urgens , ei vacavi : tamen etiam res tua perfecta eſt . Ceterum abi , ſine cura jubeo te eſſe : hac certe nocte veniet ad te puella , velit nolit . Id autem rurſum credens Amhemius ſe recepit : nocte vero redeunte , torbatus nefaria illa cogitatione , rurſom vigilabat , multumque ſpeculabatur ipſe ſecum .

Hic Anthemium fallit.

σωνεχόμενος ἦν διαβολικῇ θλίψει, καὶ ἀπορῶν ὁ φαῦλ. D
Ἐν μιᾷ οὖν τ ἡμερῶν, καθεζομένου αὐτῦ μετά τινων τ τ πόλεως, ἦλθόν τες ἄνθρωπος, αὐτῷ μὲν ἄγνωτος ὑπάρχων, τῖς δὲ σὺν αὐτῷ καθεζομένοις γνωτός. Τῦτον ἰδόντες οἱ σὺν αὐτῷ καθεζόμενοι, ὑπανέστησαν αὐτῷ, καὶ πάλιν συνάθισαν σὺν αὐτῷ. Μετὰ οὖν μίαν ὥραν ἀνέστη ἐλθών, καὶ ἀνεχώρησεν. Ὁ οὖν Ἀνθέμιος ἤρξατο ἐρωτᾶν σὺν αὐτοῖς· Τίς ἐστιν ὗτος ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐλθών, ὅτι ὑπανέστησαν αὐτῷ; Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῦ, ἔφη αὐτῷ. Οὗτος ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὄνομα αὐτῦ Μέγας καλεῖται, σημαῖνον δὲ τὸ ὄνομα αὐτῦ μέγας ὑπάρχει· γνοὺς γὰρ ἐστὶ δοκιμώτατος, ὃ ὑπάνδρως ποιῶν πάντα ὅσα θέλει. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀνθέμιος ἐχάρη, καὶ διαβολικὴν αὐτῦ ἐπιθυμίαν βαλόμενος δι' αὐτῆ πληρῶσαι. Ἀλλ' ὁ μόνος παντοδύναμος Θεός, ὁ σωζων τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ ψυχας καὶ πνεύματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὁ θέλων πάντα ἄνθρωπον σῶσαι, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τῦ ἁμαρτωλῦ, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν ζωήν, ὁ καὶ γλυκεῖν καὶ γλυκὰ ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος, αὐτὸς καὶ νῦν τῇ σοφίᾳ αὐτῦ ἔσωσε καὶ τὴν τιμίαν μητέρα ἅμα τῷ ἀγαπητῷ αὐτῆς θυ- E
γατρίῳ· καὶ μόνον δὲ αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπολέσαι αὐτὴν μέλοντα ἄνδρα τὸν ἑαυτῆ σωτῆρα ἐποίησεν. Τὸν δὲ τρόπον τῆς σωτηρίας διηγήσομαι ὑμῖν, ἵνα ἕκαστος τ ἀκουόντων ὀξύτερον τὸν σώζοντα τὰς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν.

Οὗτος οὖν ὁ Ἀνθέμιος συχάσας τῷ πάτῳ σκότῳ, καὶ ἀπευτυχῶν τῷ προειρημένῳ Φαρμάκῳ, προσέτεινε λόγῳ διηγούμενος τὴν διαβολικὴν αὐτῆ ἐπιθυμίαν, εἰπών· Ὅπου κόρης τινὸς ἐρῶ, ἥτις ἐστὶν ὀρφανὴ, τεταγὼν μητέρα μόνον ἔχουσα· ἰῶτινα πλείσας μοι παρακλήσεσι καὶ ὑποσχέσεσι, διέπεισα ἐμαυτῆ διάτε ἄλλων πλειόνων παρακαλέσας, πεῖσαι οὐ δεδύνημαι, τῦτον ἤδη δέκατον ἔτος. Ὁ δὲ Φαρμακὸς ἔφη αὐτῷ· Δεῦρό μοι τὸν οἶκον, ἵνα σε καταμάθῃσι τὴν γυναικέαν σκέπην, καὶ ἀμέριμνος ἴσο· σήμερον γὰρ τῇ νυκτὶ ταύτῃ τοιῶ τὴν κόρην ἐλθεῖν καὶ παρασῆναι τῇ κλίνῃ, ἐφ' ᾗ σὺ καθεύδεις. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος προσκυνήσας τὲ ἀπαστάμενος, καὶ ὑποχόμενος αὐτῷ θεραπείαν ἀνεχώρησεν, ὃς αὐτῷ ἔτι ταῦτα, ὀφείλοντα ὑποδεῖξαι ἔνθα κατοίκει τὰ γυναῖα. Τῆς δὲ νυκτὸς ἐτελθούσης, ἔμενεν ὁ Ἀνθέμιος προσδοκῶν τῷ φαρμακῷ πλῶ F
ὑπόχεσιν. Ὡς δὲ πᾶσαν πλῶ νύκτα ἀγρυπνήσας ἐματαιώθη, προῆλθεν πρωῒ ἐγκαλέσαι τῷ μάγῳ. Καὶ ἰδών αὐτὸν καὶ προσκυνήσας ἔφη· Οὐδέν, κύριέ μου, ὃ ὑπέσχου μοι χθὲς, γεγόνται πρός με. Ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ· Ἐτελήθλω σε ὃ ἦν ἑσπέρα, ἀλλὰ πάντως ἦν νυκτὶ ταύτῃ ἔρχεται πρός σε. Ὡς δὲ πάλιν ἡ νὺξ ἐφθασεν, ἵν αὐτὸς ἀγρυπνῶν, καὶ ἀμεριμνῶν πλῶ διαβολικὴν ὑπόχεσιν. Ὡς δὲ ὑδὲ τότε τ τῦ μάγου σωπήξεως κατέτυχεν, ἀποδυσπετῶν καὶ θλιβόμενος, ἅμα καὶ τῷ κότῳ τῆς ἀγρυπνίας σωνεχόμενος, προῆλθεν σπουδαιότερος ἐγκαλέσαι τῷ μάγῳ· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἔφη· Εἰ δυνατὸς ὑμῖν ὑπάρχει τὸ παρασταθῆναί μοι πλῶ κόρῃ ἐν τῷ οἴκῳ μου, κἀν τῷ προσομιλεῖν αὐτὰς μετ' ἐμοῦ τοῦτον, καὶ δέχεσθαί με εἰς ὁμιλίαν αὐτῆ. Ὁ δὲ φάρμακος λέγει αὐτῷ· Ἡσύχασον σὺ νεκρόψυχε, ἐτοιμόθη ἄλλο ἀνάγκαιόν μοι πρᾶγμα ἀπέκυλεν, ὃ οὐκ ἠκολούθησα· ἐπεὶ ἂν καὶ τὸ σὸν πρᾶγμα ἐγένετο. Πλῆν ὑπαγε, ἀμερίμνει, ταύτην τὴν νύκτα ἔρχεται ἡ κόρη πρός σε κἂν μὴ θέλῃ. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος καὶ πάλιν τὸ ἀνάσας ἀνεχώρησεν. Ὅτε οὖν ἡ ἑσπέρα κατέλαβεν, συγκοτούμενος τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ λογισμῷ, ἵν πάλιν ὁ αὐτὸς ἀγρυπνῶν καὶ ἀδολεχῶν.

CA-

EX MS. FLOREN.

CAPUT II.

Inducta per magiam ad Anthemium Maria, prudenter ſe ab illo expedit.

Ὁ δὲ μάγος ἀπελθὼν εἰς τὸ οἶκον, ἔνθα κατέμβρυον τὸ τίμιον σκεῦος γυίαια, παρεκατέστησεν σκεῦ δύο δαίμονας, σὺν τελλάμβυος αὐτοῖς, ὅτι περ ὧδε κατεμβύσιν μήτηρ καὶ θυγάτηρ, τὸ δὲ θυγατρὸς ἐρᾷ Ἀνθέμιος ὁ λαμπρότατος, ὃ εἰς τόνδε τὸν τόπον οἰκῶν θελήσαπ οὖν ταῦτ' τρόπῳ παραμεῖναι, καὶ ἀπαγαγεῖν τὴν κόρην ἔνθα αὐτὸς καθεύδει, ἵνα μὴ φόισομαι ὑμῶν. Καὶ καταλιπὼν σκεῦ τοὺς δύο δαίμονας ἀνεχώρησεν. Ἐγερθεῖσα δὲ αὐλαῖς κοιμωμένοις οἱ δαίμονες, διαφόρους αὐτὰς φαντασίας ἐπάραξαν. Ἡ δὲ μήτηρ διυπνισθεῖσα ἐ κατεφραγεσαμβυη ἐσῃ τῇ θυγατεί· Δεῦρο τέκνον, ἀναστῶμβυ καὶ ἀπέλθωμβυ εἰς τὴν σκληνίαν, ὅτι ολη ἡ νὺξ αὐτὴ φαντασία μοι γέγονεν· ἐδόκει γὰρ ὅτι ὁ κακὸς σκεῦνος ἀνθρωπος σε ἁρπάσειν σε, καὶ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπ' ἐμοῦ· κἀγὼ αντεῖχον κἀπιμαχόμην αὐτῷ, κρατοῦσά σε καὶ ὁρκίζουσα αὐτῶν, καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τ Ἁγίων, ἀναχωρῆσαι ἀφ' ἡμῶν. Ὡς δὲ ἐκ σκεδίδει, ἀλλὰ ἀπομένετό μοι, μὴ συγχωρῆσαι, εἰ μὴ ἑτέρῳ αὐτὸν ἀτό σε. Εὐθέως φησὶν ἰδέσθη με πτι ἐφάνησαν κληικοὶ καὶ ὄχλοι πολλοί, ὡς ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔρχεται· κἀκεῖνος δ' ὑὸς ἀπολύσας σε ἀφάντος ἐγένετο, καὶ ἡμεῖς εἰσήλθομβυ εἰς τὴν σκληνίαν, καὶ ἀκαεισήκαμβυ τῷ Κυρίῳ, ὃς τώσαντι ἡμᾶς. Δεῦρο οὖν, πίκνον, καὶ αὐλῆ ἐν ἀληθείᾳ ἀπελθῶμεν, ἱκετεύσωμβυ τ Θεον, ὅπως σώσῃ ἡμᾶς, καὶ ῥώσειαν τ τυχούσας ἡμῶν τοήσηται.

Ἡ δὲ θυγάτηρ ἀποκριθεῖσα λέγει αὐτῇ· Δεῦρο, κυρία μου μῆτερ, ἀγωμβυ, κἀγὼ μὲν ὡς μεγάλῳ ἀγῶνι ἐγενόμην· ἐδόκει γὰρ σωί σοι ἀτιένει ὃ τῇ σκληνίᾳ, καὶ ἀρέθλω, ἔκ οἶδα πῶς, ὡ οἰκω τινὶ μεγάλῳ, ὃ ὁ μαρὸς σκεῖνος ἀνδρωτος ὁρίθη σκεῖ, κρατῶν με καὶ δεικνύων μοι ἀργύριον πολύ, κόσμια διάφορα, ἱμάτια χυσόκλαβα, στρωτὰς μεγάλας, δούλας καὶ δυλίδας πολλάς, λέγων μοι· Τούτων πάντων κυρία ἔσῃ, ἐὰν μίλησῃς μετ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔκλαιον λέγουσα· Οὐ θέλω ταῦτα, ἀρὸς τὴν κυρίαν μου θέλω· καὶ ἔτως κλέουσα δύτησα. Ἀλλὰ ἀγωμβυ εἰς τὸν σκληνίαν. Καὶ σὺν σάρμβυι ἐξῆλθον σὺν τῇ οἴκῃ αὐτῆ, ἀτέναι εἰς τὸν σκληνίαν. Ἡνίκα δὲ πίχνον τὸν ὕετω δὲ σὺν τῇ τόπῳ τ φαντασίας αὐτῆ διυπνισθεῖσαι, σόμεναν τὸν καὶ σωτῆσειαν αὐταῖς ὕπνον τετληρωκέναι. Καὶ ὡς δῆλθον μίαν ῥύμλω ἐ εἰς ἄλλω ἐμελλον εἰσίειναι, σύβαλον ἐωυτὼς οἱ δύο δαίμονες μέσον τ μητρὸς καὶ τ θυγατρός· καὶ ὁ μὲν εἰς ἀρωμοίωσεν ἑωυτὸν τῇ μητρεί, ἐ ἐτὶ ἑπραν πλατείαν ωροάζας τῇ κόρῃ, λέγει αὐτῇ Ἔνθεν ἔρχε, πίκνον μου, ἀκολούθει μοι. Ἡ δὲ κόρη, νομίζουσα τῇ μητρεὶ ἀκολουθεῖν, ἠκολούθει τῷ δαίμονι· καὶ ὁ δαίμων ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀνθεμίου· ἐ ἀνοίξας τὰς θύρας, καείσησεν αὐτὸν τῇ κλίνῃ ἔνθα σκάθευδεν, καὶ ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ ἄλλος δαίμων ἠκολούθει τῇ μητρεί, ἐ σωεκόλλει αὐτῇ σὺν σχήματι τ θυγατρὸς αὐτῆς ἄχρι τ σκληνίας καὶ τοῦ νάρθηκος, καὶ ἀνεχώρησεν.

Ὁ δὲ Ἀνθέμιος θεασάμβυος τὸν κόρην, ἣν πολλοῖς χόροις ἔσπευδεν κἂν εἰς ὁμιλίαν αὐτῆς ἐλθεῖν, τότε δὲ παρεσῶσαν αὐτοῦ τῇ κλίνῃ, ἐκθαμβος ἐγίνετο, καὶ ἀναπηδήσας τ κλίνης σκάμψεν αὐτὸν τ χειρὸς, καὶ λέγει αὐτῇ· Τί ἐν, κυρία μου Μαρία; τοσάκις παρεκάλεσα ὑμᾶς, καὶ δι' ἄλλων καὶ δι' ἐωυτοῦ, κἂν εἰς ὁμιλίαν μοι στῆναι, ἐ ὐκ ἐβούλήθητε· ἰδοὺ σὺ ἀφ' ἑωυτῆς ἦλθες εἰς τὸν οἶκόν μου, καὶ εἰς τὸν κοιτῶνά μου, καὶ εἰς τὰς χεῖράς μου ἐν.

AT magus ad ædes honeſtarum iſtarum mulierum digreſſus, duos dæmones inibi collocat, ita præcipiens eiſdem: Habitant hic mater ac filia, filiam deperit Anthemius ille clariſſimus, qui domum iſtam incolit: Satagite igitur omnino ut hic commoremini, puellamque eo abducatis, ubi is eubat, alioqui nequaquam vobis parcam. Et duobus dæmonibus illic relictis, abit. At dæmones, ad illas dormientes ingreſſi, variis eas viſionibus turbarunt. Mater interim experge- *De imminenti periculo per ſomnum monet mater*
facta, ſeque ſigno Crucis muniens, ait puellæ: Age, nata, ſurgamus, adeamuſque templum: nox enim tota per ioſomnia mihi ducta eſt; viſuſque eſt ſceleratus ille apprehendiſſe te, atque a me velle abſtrahere: at ego reſtebam contra uitens, te complexa, illumque adjuraos per Deum & Sanctos, ut a nobis recederet. Cum autem nil remitteret, Non recedam, inquiebat, niſi hanc a te abſtulero. Confeſtim autem viſa mihi ſum E videre apparentes Cleticos, populique ruibam, ut ſolet Arebiepiſcopo veniente. Atque hic te illico liberans deſiit videri, eos vero in templum ingreſſæ Deo liberatori noſtro gratias egimus. Veni ergo, nata mea, ac templum reipſa adeamus, Deum otaiuræ, ut ſalvas nos velit, noſtræque paupertati ſua providentia occurrat.

6 Adhęc reſpondit filia, ac dixit: Eamus, do- *& filia.*
mina mea mater, eamus: & ego magno in certamine verſata ſum: ego enim viſa mihi ad templum abire tecum, ampla quadam in domo, neſcio qui, ioveni me, ibidemque ſpurcum hominem iſtum; qui me apprehendens, argenti plurimum oſtendebat, veſtium item ſpleodidarum auroque intertextarum, lectos magnificos, ſervos & famulas multas, hæc mihi inquiens: Horum omnium futura es domina, ſi mecum una eſſe velis. Ego vero flens dixi: Hæc nolo, ad do- *dum eramus, ſeparantur atque diuidimur,*
minam meam ire volo: atque ita flens ſum exergefacta. Verum ad templum nos conſeramus. Tum veſtibus ſe induentes domo ſua ad tem- F
plum progreſſæ ſunt. Summum erat mane; illæ vero inſomniorum excitatæ cura, exiſtimarunt ſe ſomni tempus pro more expleviſſe. Ut ergo jam per unum vicum proceſſerant in alterum ingreſſuræ, duo dæmones matrem inter & filiam ſe locarunt medios; & altet quidem, matris ſpecie ſumpta, in aliam platcam præeedens, ait puellæ: Veni hac, filia mea; ſequete me. Et puella; *& Maria Anthemio ſiſtitur;*
matri comitem ſe ire rata, ſequebatur dæmonem: & dæmoo in ædes Anthemii ducebat: apertiſque foribus, ad lectum, ubi is eubabat, puella ſiſtit, atqoe inde exit. Alter vero dæmon matrem comitabatur, aſſumpta filiæ ſpecie, ad templum uſque & narthecem, ſeque ibi mulieri ſubduxit.

7 Aothemius igitur, conſpecta, ad lectum *quæ nul-*
puella, quam molto tempore ambierat vel ſemel *lis promiſſis flectit,*
alloqui poſſe; præ admiratiooe obſtupeſcens, exilivit lecto; maouque illam prehendens, ſic alloqnitur: Quid hoc eſt, domina mea Maria? Quoties ego te, aut per me ipſum, aut per alios, ad meum ſaltem congreſſum veoire invitavi, neque aſſenſiſti unquam: ecce autem ſponte nunc tua in domum meam, in cubiculum meum,

imo

EX MS. FLOREN.

imo & in manus meas veniſti. Hic autem Dei famula Maria, rali in loco ac ſtatu ſe comprehenſam videns, contremuit, exclamavitque, cum lacrymis dicens: Hei miſeræ mihi! quo deveoi? O Domine Deus, ad quem ire feſtinabam, adjuva me nunc temporis, neque enim alius eſt qui auxilietur mihi. Anthemius autem: Ne vereare, inquit, Domina mea Maria, neque animo linquere: age, vide quantum hic ſit argenti mei, adſpice mundum muliebrem quam multiplex ſit, quot quamque variæ veſtes & lecti, quot famuli famulæque ad tibi tuæque matri ſerviendum venſuri ſint. Quod ſi mihi ſponte conjungi renuis, ut pellice utar, nec te ſinam lumen hoc ſolis conſpicere, ex quo tota in manus meas veniſti. Atque ita meos puellam tenens, commonſtrat gazam, pulchramque veſtium ſupellectilem.

inducitur per 15 dierum,

8 Sed famula Dei Maria, argenti fulgore nequaquam inter ſpectandum perſtricta, identidemque in profunda ſuſpiria cum lacrymis erumpere; qui intima cordium ſcrutatur Deus, quique ſperantes in eum ab omni vi ac neceſſitate defenſus liberare poteſt ſolus, ſancti Spiritus auxilium miſit puellæ: quæ ſeſe colligens, procidit Anthemio ad genua, & ait: Domine mi, quandoquidem in tuas manus incidi, neque effugere poſſum, dicam tibi omnem veritatem. Pauperes mulierculæ nos ſemper fuimus, ac ſumus: mater autem mea ſic me continuo docuit, dicens: Fieri nequit, Filia mea, ut quis aliter ſalutem a Deo conſequatur, quam ſi ejus mandata exequatur cum beneficentia; nos vero, quoniam cum paupertate conflictamur, nec habemus facultatem largiendi eleemoſynam, Deo dooemus virginitatem vigiliaſque noſtras, ut in judicii die miſericordiam inveniamus. Quod ſi tu viro nupſeris, neceſſe erit me deſeri; ac tunc ego aliquando adverſus te flebiliter gemam, tu vero in anguſtias delaberis ac peccata, atque ita judicio divino traderis damnata. Sed ſi me audis, & virginitatem ſervas, Deo ſerviemus, numquam ab invicem divellendæ, æternæque lætitiæ inibimus hereditatem. Hac de cauſa non ſuſtinuimus tecum convenire: quoniam autem mihi promiſiſ matrem apud me habeodam, ultro parata ſum tibi eſſe pro famula: raotum vehementer oro, ne quid modo in me ſcelerate fiat: etenim matrem ego inducam, ut mibi aſſentiatur; quod ſi induci nequit, ipſam me tibi trado.

iturus cum matris conſenſum obtinuit,

ad quam regreſſa,

9 Anthemius porro, & puellæ promiſſis deliciis, & jurejurando perſuaſus, rem dierum quindecim ſpatio perfectum iri, puellam dimiſit. Sic igitur dimiſſa Dei famula Maria, tetendit ad eccleſiam; ubi matrem eum lacrymis orantem Deum, ut ſibi filiam commonſtraret, invenit: nam & domum redierat eam quæſitura, ac non repererat. Illam autem contuita mater, ſimul interrogat: Quo abieras filia? quia una mecum ad templi uſque Narthecem fuiſti, & quo receſſiſti? Illa autem matri, Ne rime, inquit, domina mea; etenim malt nihil mihi contigit, propter preces tuas: ſed oratione noſtra peracta, domum noſtram redux, quo abierim, referam tibi. Quam primum ergo domum ſunt regreſſæ, mater filiam juſſit dicere quo abiviſſer. Illa autem rem omnem, prout erat, expoſuit: qua audita in humum ſe projiciens mater, manopere lamentabatur. At filia matrem hortabatur temperaret lacrymis, quod, quæ Dei fuerat providentia, finiſtri nihil perpeſſa foret: ſed Oremus, in-

quid ſibi acciderit narrat.

Ἡ δὲ τῆ Θεῆ δέλη Μαρία, θεωρήσασα ἑαυτὴν ἐν τοιούτῳ D
τόπῳ καὶ τοιούτῳ σχήματι σωρευομένην, σωτήριος γε-
νομένη ἀνέκραξεν, μὴ δακρύων εἰπέσα· Οὐαί μοι τῆ
ἀθλία! τί ἔπαθον; Κύριε ὁ Θεός, πρὸς ὃν ἐσπούδαζον
ἀπιέναι, σὺ βοήθητόν μοι ἐν τῆ ὥρα ταύτη, ὅτι οὐκ ἔστιν
βοηθῶν μοι. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος ἐφη αὐτῆ· Μὴ δειλιάσῃς,
κυρία μου Μαρία, μηδὲ ἐκστῆς ἑαυτῆς. Δεῦρο ἰδὲ τὸν ἀρ-
γυρόν μου, πόσος ἐστί. Δεῦρο θέασαι κύτιμον γυναικεῖον,
πόσος μοι ὑπάρχει πόσαι καὶ διάφοροι ἐσθῆτές τε καὶ στρῶ-
σαι, πόσοι δοῦλοι ἐν δουλίδες μέλλουσιν ὑπηρετεῖν σοι ἐν
τῆ μητρί σου· ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃς οἰκείαν σεαυτὴν προσμίξαι
συζύγιόν μοι, ὡς ἄλλαξή σοι χήτομαι, καὶ οὐ συγ-
χωρήσω σοι τὸ φῶς τῆ ἡλίᾳ ἰδεῖν, ἐν ᾧ ὅλως εἰς τὰς
χεῖράς μου ἦλθες. Καὶ κρατήσας αὐτῆς τῆ χειρὸς ἐπε-
δείκνυεν αὐτῆ τὸν ἄργυρον, τὸν κόσμον, πλὴν ἐσθῆτα.

Τῆς δὲ δέλης τῆ Θεῆ Μαρίας μὴ ὅλως μεταβλη-
τομένης τῆ θεωρίᾳ τῆ ἀργύρῃ τῆ ἄλλων εἰδῶν, ἀλλὰ συχ-
νῶς ἐκ βάθους τῆς καρδίας στεναγμὸς ἀφύστης μὴ δακρύων,
ὁ τὰ βάθη τῆς καρδίας ἐπόπτης Θεός, ὁ μόνος ἐκ πάσης
βίας καὶ ἀνάγκης ῥύεται δωτῆρας τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ'
αὐτόν, ἐξαπέστειλεν τὸν τῆ ἁγίᾳ Πνεύματος βοήθειαν
ἐπ' αὐτήν. Καὶ δὴ ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν, προσπίπτει τῷ
Ἀνθεμίῳ καὶ λίσσει αὐτῷ, Κύριέ μου, ἐν ᾧ εἰς τὰς χεῖρας E
σου ἐκέντησα, ἐκ ἂν εἰσι μοι ἐκφυγεῖν, ἐρῶ σοι πᾶσαν τὴν
ἀλήθειαν. Ἡ μὲν γυναικεία ἐγκρύπτεσθαι ἐξ
ἀρχῆς, καὶ ἐστιν ἡ δὲ μήτηρ μου πάντοτε ταῦτά με ἐδίδα-
ξεν, λέγουσα Ὅτι τέκνον μου οὐκ ἔστι ἄλλως παρὰ Θεῷ σω-
θῆναι, ἐὰν μήτε τις ὁ τολμᾷ καὶ δύνοιτο ἐγκατατείνειν
ἡμῖν τὰ τείνα ἐπάρχοντι, μὴ δυνάμενοι ἐλεημοσύ-
νην ποιῆσαί τινι, κἂν πρὸς παρθενίαν καὶ ἁγνείαν τῷ Θεῷ
προστίθεσθαι, ἵνα εὑρωμεν ἔλεος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἐὰν
δὲ λάβῃς ἄνδρα, ἐμὲ ἐγκαταλείψεις ἔχειν, κἀγὼ ἐν
ἀνάγκῃ γνοιεθῶ μέλλω σε ἐξειν κατάρας, καὶ σὺ μέλλοις
ἁμαρτάνειν θλίψεσι ἐμαρτίας, καὶ οὕτως κατάκριτος
γνοιεθῶ τῆ κρίσει τῆ Θεῆ παραδοθήσῃ. Ἐὰν δὲ ἀκούσῃς
μου καὶ τῶν παρθενίαν φυλάξῃ, ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ δου-
λεύσομεν, ἐν τὴν αἰωνίαν χαρὰν κληρονομήσομεν. Τάτε
οὕτω χάριν ἐκ ἴσχυεν ὁμεθα συνελθεῖν εἰς ὁμιλίαν· ἐν ᾧ
δὲ συνετίθη μοι ἔχειν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸν μητέρα μου, ἕτοι-
μός εἰμι προσμίξαι σὲ θέλῃ σε γνῶναι, μόνον δυσωπῶ
μηδὲν προσκρούσαι ἐν τῷ πῶν ἐν ἐμοὶ κακόν· ἐγὼ γὰρ
πείσω τὸν μητέρα μου συνελθεῖν ἐν τῷ πράγματι· εἰ
δὲ ἐκ πεισθῇ, ἐγὼ ἑαυτὸν σοι ἐκδίδωμι.

Τῆ δὲ Ἀνθεμίῳ θερατεύσαντος ἐπὶ τῇ ὑποχέσει τ F
κόρης, πεισθεὶς ταῖς αὐτῆς ὅρκοις, ὡς τὸν ἡμερῶν τέτο
πράξειε, ἀπέλυτεν αὐτόν. Ἡ δὲ δέλη τῆ Θεῆ Μαρία
ἀπολυθεῖσα, ἀπῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν δρεν τὸν
μητέρα κλαίουσαν καὶ δεομένην τῷ Θεῷ, ὑπὲρ τῆ φανερω-
θῆναι αὐτῇ τὸν θυγατέρα αὐτῆς ὅτι ἐν οἷς τόπον
ἀπῆλθεν ζητοῦσα, καὶ οὐχ εὑρεν αὐτόν. Γνοῦσα δὲ αὐτὸν
ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐπηρώτα αὐτὸν λέγουσα· Πῆ ἀπῆλθες,
τέκνον, ὅτι μέχρι τῆ νάρθηκος ἦλθες ἐκκλησίας σὺν ἐμοὶ ἦς,
ἐν τῆ ἀνεχώρησας. Ἡ δὲ λέγει αὐτῇ. Μὴ φοβοῦ, κυρία
μου· οὐδὲν γὰρ κακὸν μοι γέγονεν, τῆς ἐμῆς σὺ· ἀλλὰ
τὸν ἐμὸν ἡμῶν πληρώσασα, ἐν τῷ οἴκῳ γνοιεθῶμαι,
ἐρῶ σοι πᾶν ἀπῆλθον. Ὡς δὲ ἐγνώσθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς,
πρώτη ἡ μήτηρ τὸν θυγατέρα αὐτῆς εἰσελθεῖν τῷ ἀπῆλθεν·
ἡ δὲ διηγήσατο αὐτῇ πᾶσαν τὸν ἀλήθειαν. Ἡ δὲ μήτηρ
ἀκούσασα, ῥίψασα ἑαυτὸν χαμαὶ ἐδύρατο δεινῶς· ἡ
δὲ θυγάτηρ παρεκάλει ἐκδοῦναι τῷ κλαίειν, διὰ τὸ μη-
δὲν κακὸν αὐτῷ γνομένην, διὰ τῆ Θεῆ προνοίας,
Ἀλλὰ δεηθῶμεν, φησιν, τῷ Θεῷ, ὅπως τὸν κατηφθέντα

ἡμῖν

A ἡμῖν τὸν πειρασμὸν διασκεδάσῃ ἀφ' ἡμῶν· καὶ ὁ ἕως τοῦ νῦν σώσας ἡμᾶς, αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντιλήψεται ἡμῶν. Καὶ πολλὰ κλαυσάντων αὐτῶν καὶ δεηθέντων, ἐμέμνητο ὁ λύτη, παρακαλεῖται τὸ Θεὸν πρόφασιν σωτηρίας καὶ τιμωθῆναι αὐτῆς ἔχει τὸ ὁμολογήσης παραθεσμίας τὸ ἡμερῶν, ὧν ἐν μετ' ὅρκων συνθεμένη τῷ Ἀνθεμίῳ· ὅπερ καὶ γέγονεν ὑπὸ μόνης τοῦ τὰ πάντα καλῶς διοικοῦντος δυνάμεως Θεοῦ. Ὁ γὰρ Ἀνθέμιος, μὴ τὸ ἀπολύσαι τὴν τοῦ Θεοῦ δέλλω καὶ παρθένον σὺν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, λίαν θαυμάζων καθ' ἑαυτὸν τὸ γεγονὸς, ὅτι πῶς ἐδύνηθη πεῖσαι τὸν μητέρα ἀπολύσαι τὸν θυγατέρα αὐτῆς ὁ μάγος, ἢ πῶς ἐπείσθη ἡ θυγάτηρ ἐλθεῖν πρός με σὺν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἔλεγεν σὺν αὐτῇ, ὅτι διὰν τοιοῦτος ἀνθρωπος καὶ τοιαῦτα ποιεῖν δυνάμενος, πάντων ἀνθρώπων κρείττων ἐστίν· διὰ τί οὖν μὴ προστάξω αὐτῷ καθὸ πάντα τὰ σφάλματά μου, ὥστε καμὲ τοιῆσαι ὅπως γένομαι ὡς ἐγὼ αὐτός; Καὶ ταῦτα τοιαῦτα λοιπὸν ἐπιθυμίας τυρεύεσθαι, τῇ ἄλλῃ ἐπιθυμίᾳ ἐχλεύετο, λογιζόμενος καθ' ἑαυτὸν, ὅτι εἰ ὅπως γένοιτο πάντα τὰ κατὰ θυμίαν μοι ἔχοι τιμᾶ. Καὶ ὅπως ὁ λογισμὸς, ὡς ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ διοικήσεως, B αὐτῷ ἐπῆλθεν, ὅπως ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἀποστῇ, καὶ κείνῃ τῇ ἱστορίᾳ μὴ ἐμπέσῃ, ἐξ ὁ τορνείας διδάσκαλος διάβολος ἀχθῇ ἐπί τῇ παρθένῳ ἐπὶ τῷ ταύτης τολμήσῃ.

quit, Deum, ut hanc nobis excitatam tentationem dissipet; & qui nos hactenus servavit, idem deinceps protegat. Multum ergo plorantes orantesque continuabant dolorem, Deum precatæ, sibi ut salutis opportunitatem aliquam obiceret, intra pactum tempus dierum quindecim, quod puella etiam cum jurejurando enndixerat Anthemio: atque ita evenit, rem hanc, qui solus alias omnes recte potest, dirigente Deo. Siquidem Anthemius, dimissa ab ædibus suis Dei famula & virgine, multum apud se, quod actum erat, demirabatur; quomodo mater potuisset a magο induci ut filiam a se amandaret; aut quomodo filia, ut in suas ædes ad se veniret; atque hæc apud animum suum dicebat: Nimirum vir ille, qui talia efficere potuit, omnibus hominibus præstat: quidni igitur facultates meas prope omnes illi offero, ut me sui similem reddat? Tali rursum cupiditate incensus, etiam alia incendebatur, apud se dicens: Si talis evadο, quidquid desideravero, id totum in promptu habeo. Et hujusmodi cogitatio, quasi a divina providentia illi incidit, quo sponte ipse sua virginem dimitteret, neque hæc nefario illo juramento teneretur; & quo meretriciæ rei magister diabolus tum propter virginem istam, tum propter virginis hostem confunderetur.

EX MS. FLOREN.

et ambe Deum mavit ut filio subveniat.

quod et impetrant.

E

CAPUT III.

Anthemius, ut Magus fiat, Christum ejurat ac mox pœnitentiam agit.

Καὶ πρωΐας γενομένης προσῆλθεν πρωϊαίως ὁ Ἀνθέμιος εἰς τὸ συμπυχθὲν χρυσίον μὴ πάσης διαχειρίσης καὶ μὴ τοῦτο προσχοῦσιν αὐτῷ τοῖς ποσὶ, παρεκάλει, πολλὰ ἐπιχαίρων, δώσειν αὐτῷ ὅσα ἐὰν αἰτήσηται αὐτῷ χρήματα, ἐὰν μόνον ποιήσῃ αὐτὸν ὡς αὐτός ἐστιν. Ὁ δὲ φαρμακὸς λέγει αὐτῷ, μὴ δυνατόν σοι τὸν γένεσθαι μάγον, διὰ τοῦτο αὐτὸν Χριστιανὸν, καὶ ἔχει τὸ βάπτισμα. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος λέγει τῷ μάγῳ· Ἐγὼ ἀπαρνοῦμαι τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ μόνον γένωμαι μάγος. Ὁ δὲ φαρμακὸς λέγει αὐτῷ· Οὐκ ἔχεις δυνηθῆναι γενέσθαι μάγος, καὶ φυλάττειν τὰ φυλάγματα τῶν μάγων· καὶ ἐὰν μὴ φυλάξῃς, σπερσὸν ἔχεις, καὶ ὃν ἔχεις C παραλαβεῖν. Ὁ δὲ πάλιν τοὐδὸν αὐτοῦ ἀπεπείθη, ἐπιχειρεῖν φυλάξαι πάντα τὰ μέλλοντα αὐτῷ παραδίδοσθαι· ἔφη αὐτός. Ὁ δὲ θεωρήσας τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Ἐνδυσάμενος τοῦ ἱματισμὸν καὶ πάσης χαρτίον, ἔγραψεν ἐκεῖς αὐτὸ ἃ ἠθέλησεν, καὶ δίδωσι τῷ Ἀνθεμίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι τοῦτο τὸ χαρτίον, καὶ ἀπόδυσαι νυκτὶ βαθείᾳ ἐξελθε ἔξω τὴν πόλεως, καὶ τῇ θείᾳ τὸ γεφύριον σκαῖον, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἔχεις παραμένειν ἐκεῖθεν ὄχλος ἐκ θορυβῶν πολύς, ἐκ ὁ ἄρχων ἐκ ἅρματος καθεζόμενος. Ἀλλὰ βλέπε, μὴ δειλιάσῃς· κἂν γὰρ κακὸν δοκῇ ὑποστῆναι, ἔχων τοῦτο τὸ ἐγγράφον μου· κράτει δὲ αὐτὸ εἰς ὕψος ὑπὲρ τῆς φαινομένης, καὶ ἐὰν ἐρωτηθῇς, τί ποιεῖς ὧδε τὴν ὥραν ταύτην; ἢ τίς εἶ σύ; εἰπέ· Ὁ τοῦ κύριός μου Μέγας ἔπεμψέν με πρὸς τὸν δεσπότην μου τὸν ἄρχοντα, ἀγαγεῖν τοῦτο τὸ χαρτίον πρὸς αὐτόν. Βλέπε δὲ μὴ δειλιάσῃς ἢ κατισχραγίσῃ ὡς Χριστιανὸς, ἢ ἐπικαλέσῃς τὸν Χριστὸν, ἐπεὶ ἀποτυχεῖν ἔχεις τῆς σκοπῆς σου.

Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χαρτίον ἑτοιμάσθη, καὶ βραδείας ὥρας ἐξελθὼν τῆς πόλεως, ἵσταται τὸ γεφύριον, κρατῶν εἰς ὕψος τὸ χαρτίον. Ὡς δὲ κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἔρχονται οἱ ὄχλοι

Illucescente ergo die, exivit mature Anthemius ad magum conveniendum, agendasque ei gratias: quem iaveniens salutansque cum ampla gratiarum actione pactum aurum tradit; eique post ad pedes accidens enixe obsecrabat, simul pollicens, daturum se, quantum pecuniæ is posceret, modo se efficeret, qualis ipse esset. At illi magus respondit; fieri eum nequaquam posse magum, quod Christianus esset per susceptum baptisma. Anthemius autem magο ait: Et baptismati renuntio, & nomini Christiano, tantum magus ut fiam. Magus vero: Neque fieri magus potes, neque magorum servare instituta, quæ tamen nisi servaveris, loco excides numquam recuperando. Sed is pedes iterum amplexua, pollicebatur se imperata ab illo cuncta perfectnrum. Ille autem perfecta ista perseverantia F ait: Hic intus habito: & chartam modicam poscens, quæ lubuit, inscripsit: eamque tradens Anthemio, inquit: Accipe chartulam hanc, & nocte profunda incœnatus, civitate egredere, ac sta in ponticulo istu. Illac ingens turba eum immani tumultu circa noctem mediam pertransibit, sedente in curru Principe: at vide sia, ne timeas, neque enim molestiæ quidquam sustinebia, scriptum istud meum habens: ipsum autem tene in altum sublatum, ut consspici possit. Quod si rogatus fueris; Quid hic agis hac ora? aut quis es tu? dic: Dominus Magnus me ad Dominum meum Principem misit, cum hac charta illi deferenda. Sed caveris timere, aut te ut Christianum signare, aut invocare Christum; alioqui vnto tuo frustraberis.

Magus fieri cupiens Anthemius

dæmoni se offert simul irrisurus

VI Chartula igitur accepta ivit, feroque urbe egressus stetit in ponticulo, extollens manu schedulam. Ut autem media ferme nocte advenit turba, equitesque magno numero ac Princeps ipse

EX MS. FLOREN.

ipſe currui inſidens, qui præibant, accurreotes ajunt, Quis ille eſt, qui hic ſtat? Ad quod Anthemius: Dominus Magous me miſit, delatum Domino meo Principi ſchedulam hanc; quam de maou ejus acceptam tradunt Principi, in curru ſedenti. Ille autem accepta ea perlectaque, quædam etiam ipſe in eadem ſcripſit, teddidituque Anthemio, ut ad magum deferret. Mane vero regreſſus Anthemius ſchedulam reddit mago; qui eadem perlecta, ait Anthemio; Vis noſſe, quid mihi ſcripſerit? ea ipſa ſcilicet, quæ tibi ego prædixi: An neſcis Chriſtianum eſſe hunc? talem ego neutiquam admitto, ni de more noſtro præſtiterit omnia, abjuret ac deteſtetur. Id audiens Anthemius; Ego Domine, ioquit, & alias & nunc abjuro Chriſtianorum oomen fidemque & eorum baptiſmum. Ae rurſus quidpiam exaraos magus, danſque Anthemio addit: Vade iterum, & ſta illic ouctu; atque ubi venerit, da ei, & quid dicturus ſit, attende. Aoivit ille, ibidemque conſtitit. Atque ecca eadem hora iidem redeunt, ajuntque: Quamobrem huc revertiſti? Quibus Anthemius. Domine, inquit, Dominus Magnos me remiſit eum hac ſchedula. Princeps vero accipiens & legens, iterum inſcripſit ei quiddam, referendum mago. Ad quem rurſus mane accedenti Anthemio, ille, accepta charta lectaque, Seiſne, inquit, homo, quid mihi iterum ſcripſerit? Illi ego ſcripſi: Omnia, Domine, coram me iſte abjuravit; ſi ita placet, eumdem admitte. Reſcripſit autem mihi, Niſi ſcripto, manuque propria abjuraverit omnia, eum non admitto. Ceterum aſpice, quid velis, ut faciam tibi.

Chriſto & baptiſmo renunciat

quod cum ſic non fecero a faciſſet,

12 Ad hæc miſer Anthemius: Paratus ſum, ioquit, Domine, & id ipſum facere: conſidenſque in hunc modum ſcripſit. Ego Anthemius abjuro Chriſtum, ejuſque iidem: abjuro etiam ejus baptiſmum, ac erucem eum nomine Chriſtiano; promittoque oumquam iſtis me uſurum, numquam ea appellaturum. Dum autem ita ſcriberet, fluebat ei largus ſudor, a ſummo capite ad imos pedes, iota ut veſtis interior, quam ferebat, immadeſceret, uti poſtea continuis ipſe eum lacrymis taſtus fuit. Nihilominus profecutus eſt ſcribendo, abſolutumque, mago relegendum tradidit. Qui, poſtquam legiſſet; Bene, inquit, habet: abito rurſum; quia omnino te admittet. Poſtea quam autem admiſeris, dicito eum reverentia: Oro te, Domine, da mihi qui ad obſequia eſſe debent; & tot eſt daturus, quot volueris. Hoc autem te præmoneo, ne plures uno aut altero famulos admittas: quandoquidem negotium tibi faceſſent plores, noctu diuque te aſſidue turbaturi, ut rerum agendarum materiem illis des. Regreſſus autem Anthemius ibidem ſtetit: regreſſi quoque ſunt & alii, quorum is, qui præibat, agnito ſtatim Anthemio, clamare cœpit: Hominem iſtum, Domine, iterum Magnus venire juſſit cum mandatis: & Princeps accedere eum jubet. Accedens ergo Anthemius dat illi abjurationis profeſſionem, plenam luctus & calamitatis. Ille vero acceptam perlectamque attolleos manu, vociferari cœpit: Chriſte Jeſu, ecce tuus aliquando Anthemius ſcripto te execratus eſt: ego facti auctor oon ſum: ſed ipſe multis precibus id poſtulans, profeſſionem abjurationis ſponte conſcripſit, mihique tradidit: ne igitur illius coram geras impoſterum: ae rurſus bis terque eadem eſt vociferatus.

ſcripturamque demoni tradidiſſet,

huius contra ſe teſtatio ne audita

ἐκ καβαλλάριοι τολλοὶ, ϗ αὐτὸς ὁ ἄρχων εἰς ὄχημα καθήμενος, φθάσαντες οἱ τροπαβοιτες λέγουσιν, Τίς ἦν οὗτος ὧδε; Ὁ δὲ Ἀνθέμιος ἔφη· Ὁ κύριός μου Μέγας ἔπεμψέν με, ἀναγεῖν τῷ δεσπότῃ μου τῷ Ἀρχοντι τὸ χαρτίον τοῦτο. Καὶ λαβόντες ἀπ' αὐτοῦ τὸ χαρτίον δεδώκασι τῷ Ἀρχοντι καθεζομένῳ εἰς τὸ ὄχημα. Καὶ λαβὼν ὁ ἀναγνὺς, ἔγραψέν τινα αὐτῷ, ϗ ἐδώκεν τῷ Ἀνθεμίῳ φέρειν τῷ μάγῳ. Ἐλθὼν δὲ τρωΐας ὁ Ἀνθέμιος ἐτιδίωσι τῷ μάγῳ τὸ χαρτίον, ϗ ἀναγνὺς ὁ φαρμακὸς, λέγει τῷ Ἀνθεμίῳ, Θέλεις μαθεῖν τί μοι ἔγραψεν καθὼς εἶπόν σοι τὰ αὐτά μοι ἔγραψεν. Οὐκ οἶδας ὅτι Χριστιανός ἐστιν; ϗ ἐγὼ τοῦτον οὐ δέχομαι, ἐὰν μὴ τὰ ϗ σωμάτιον πάντα τοῦτο ἀπαρνήσηται ϗ ἀναθεματίσῃ. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος τοῦτο ἀκούσας ἔφη, Ἐγὼ, κύριε, ϗ πρὸ ἐμοῦ ἀρτίως ἀρνοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ, ϗ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ. Τότε πάλιν γράψας ὁ μάγος τινὰ, δίδωσι τῷ Ἀνθεμίῳ λέγων Πορεύου πάλιν, ϗ στῆθι ἐκεῖ πρὸς τὴν αὐλήν, ϗ ὡς ἐλθῃ ὁ δεσπότης αὐτῷ, ϗ βλέπε τί σοι λέγω. Ὡς δὲ ἀπελθὼν ἔστη ἐκεῖ, ἦλθον πάλιν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ οἱ αὐτοί, ϗ λέγουσι αὐτῷ· Τί ἦλθες πάλιν ὧδε; Ὁ δὲ Ἀνθέμιος ἔφη Ὁ κύριός μου Μέγας ἔπεμψέν με δέσποτα, ἀναγεῖν τοῦτο τὸ χαρτίον. Καὶ ὁ ἀρχων λαβὼν ϗ ἀναγνὺς πάλιν ἕτερά τινα ἔγραψεν ἐν αὐτῷ, ϗ ἔδωκε τῷ Ἀνθεμίῳ φέρειν τῷ μάγῳ. Ἐλθὼν δὲ τρωΐας ὁ Ἀνθέμιος, ἐτιδίωσι τῷ μάγῳ τὸ χαρτίον, ϗ ἀναγνὺς ὁ φαρμακὸς λέγει αὐτῷ Οἶδας, ἀνθρωπε, τί μοι πάλιν ἔγραψεν; Ἐγὼ ἔγραψα αὐτῷ, ὅτι ἀναθεμάτισεν, δέσποτα, πάντα ἐπ' ἐμοῦ, ἐὰν κελεύσῃς δέξασθαι αὐτὸν ϗ ἀντέγραψέν μοι, ὅτε εἰ μὴ ἐγὼ, ἵνα δῶς ϗ ἴδωσιν ὡς ἀναθεμάτισεν πάντα, οὐ δέχομαι αὐτόν· λοιτὸν βλέπε τί θέλεις ποιῆσαι σοι.

Ὁ δὲ ἄθλιος Ἀνθέμιος ἔφη Ἕτοιμός εἰμι δέσποτα, ϗ τοῦτο ποιῆσαι· ϗ καθίσας ἔγραψεν λέγων. Ἐγὼ Ἀνθέμιος ἀναθεματίζω τὸν Χριστὸν, ϗ τῷ εἰς αὐτὸν πίστιν, ἀναθεματίζω δὲ ϗ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, ϗ τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν, ϗ τὸν σωτῆρα αὐτῶν, ϗ σωτίσθημι μὴ δεῖσθαι αὐτῆς χάριτος ϗ ὀνομάσαι αὐτό. Καὶ ὁ τὰ τοιαῦτα αὐτὸν γράψας, ἐξῆλθεν αὐτῷ ἱδρὼς πολὺς, ἀπὸ κορυφῆς ἕως ὁ ὑχων, ὥστε διαβρέχειν χλαῖναν ὅλον ὃ ἐφόρει ἐσωθεν ἱματίων, κἀτὼ αὐτὸ ὑστερον πολλοῖς δάκρυσι σωενόμενος ὡμολόγησεν. Οὗτως γράψας ϗ πληρώσας ὁ Ἀνθέμιος δίδωσι τῷ μαγικῷ ἐπιτρέψας, ϗ ἀναγνὺς, ἔφη Καλῶς ἔχει· ἀπάγαγε αὐτὸν ϗ δέχεται σε τάχος, ϗ ἐν ἀνοχῇ σε ποιήσεται ϗ ἀποκωμήσας τε αὐτῷ· Δέομαί σου, δέσποτα, χάρισαί μοι τὸν φίλον τοῦτόν μου ἀπαγεῖν, ϗ ποιήσει σοι ὅτι ἐὰν θέλῃς· τῷ δέ σοι προλέγω, Μὴ πλείω ἐνὸς ἢ δύο ἢ τρεῖς λίβης ὑπαγέτω, ἐπεὶ κόπους σοι ποιήσει ἔχων, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ϗ ὑπὲρ σοῦ οὐ λήψεται, ἐπὶ τῷ ποιήσειν αὐτοῖς ἀποδράσας ἔργον. Ὡς δὲ ἀπελθὼν ὁ Ἀνθέμιος ἔστη ἐκεῖ, ἦλθον οἱ αὐτοὶ, ϗ Ἀνθέμιος ὁ φοβούμενος ἐπιγνὺς τὸν Ἀνθέμιον, ἔκραξεν λέγων· Ὁ Μέγας, δέσποτα, πάλιν ἔπεμψεν σκῆπτρον τὸν ἀνθρωπον μὴ ὑπομεῖναι· ϗ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἀπελθὼν ὁ Ἀνθέμιος ἐπέδωκεν αὐτῷ τῷ πατρὶ θρῆνος ϗ ἀπωλῆς γέμοντα αὐτῷ ὁμολογίαν ϗ ἀρήτεως. Ὁ δὲ λαβὼν αὐτὸν ϗ ἀναγνὺς, ἀνατείνας αὐτὸν εἰς ὕψος, ἤρξατο κράζειν λέγων· Χριστέ Ἰησοῦ, ἰδοὺ Ἀνθέμιος, ὁ σὸς, ἐγγράφως σε ἀπηρνήσατο· ἐγὼ αὐτὸς ἔκειμι. Αὐτὸς πολλὰ παρακαλέσας, ϗ φοβηθέντα τὴν ὁμολογίαν ϗ ἀπόστασιν ποιήσας, ἐπιδέδωκέν μοι· μὴ δὲ σὺ ἔτι δέξῃ αὐτὸν ποιήσῃς· ϗ πάλιν δὶς ϗ τρὶς τὸν αὐτὸν φωνὴν ἐκραξεν.

A Ὁ δὲ Ἀνθέμιος, ἀκούσας τ φωνὴν τῆς ἐαυτῆς φωνῆς ἐ τρομήσας ὅλῳ τῷ σώματι, ἤρξατο ὁμοῦ κράζειν ἐ λέγειν· Δός μοι τὸ ἐγγραφόν μου, Χριστιανός εἰμι δέομαι, παράκαλῶ, Χριστιανὸς θέλω εἶ· ὃ ὅς μοι ἢ κακῶς ἐποίησα ὁμολογίαν. Ὡς δὲ ταῦτα ὁ ταλαίπωρος ἐπέμενε κράζων, λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων Τὴν τὴν ὁμολογίαν σὺ ἔλαβες μὴ λάβῃς ἢ δυνήσεται, ἀλλὰ τὴν ὁμολογίαν σου ταύτην προκομίσαι ἔχω ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τ κρίσεως· σὺ γὰρ ἀπάρτι ἐμός εἶ, καὶ ὡς σου ἐξουσίαν ἔχω ὡς βάλομαι, εἰ μή τι βίαν τις ἀπὸ τοῦ δικαίου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν παρῆλθεν, ἑλκύσας αὐτὸν ἐν τῇ τότε ἐαυτοῦ. Ὁ δὲ μέχρι ὀρθρου ἔμεινεν κείμενος ἐπὶ πρώτου ἐν τῇ γεφύρᾳ, κλαίων ἐ θρηνῶν τὴν ἑαυτοῦ τύχην. Ὡς δὲ ὀρθρος ἐγένετο, ἀναστὰς ἦλθεν εἰς τ οἶκον αὐτοῦ, ἐ λοιπὸν διωκεῖτο θρηνῶν ἐ κοπτόμενος, ἀπορῶν ὅτι πράξει. Ἦν δὲ ὡς ἀπὸ δέκα ὁκτὼ μιλίων ἑτέρα πόλις, ἥτις ἦκουεν ἔχειν Ἐπίσκοπον τὸν Θεοφιλῆ ἐ ὄλον τοῦ Θεοῦ. Ἐβουλεύσατο οὖν ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅπως παρακαλέσῃ αὐτὸν, ἐ ἐξομολογήσηται αὐτῷ τὸ ὅλον τοῦ πράγματος, ἐ ἵνα βαπτίσῃ αὐτόν· ὅτι εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ἠγωνίσατο ὁμολογῆσαι τοῦτο τὸ συμβὰν αὐτῷ πρᾶγμα. Ἐκείρατο δὲ τὰς B τρίχας αὐτοῦ πάσας, ἐ βαλών οἱ χαίρεον τραχὺ, ἐ σάκκον ὡσαύτως ἐμβυσάμενος, ἀπῆλθεν πρὸς τ Ἐπίσκοπον ἐκεῖνον, ἐ μηνύσας ἑαυτὸν ἐλθεῖν, ἐ εἰσελθὼν, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐ παρεκάλει λέγων· Δέομαί σου βάπτισόν με. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Καὶ πῶς φὼ ἐγώ, ὅτι μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐβαπτίσθης; Ὁ δὲ λαβὼν τ Ἐπίσκοπον καθ' ἰδίαν, ὡμολόγησεν αὐτῷ τὸ ὅλον τοῦ πράγματος, εἰ πῶν, Ὅτι ἔλαβον μὲν αὐτὸ παῖς ὤν, ἐγγράφως δέ μοι αὐτὸ ἀπαρνησάμενος ἐξῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἐπίσκοπος· Καὶ πῶς ταῦτά μοι ἔχεις, ὅτι ἐξῆλθεν ἀπό σου τὸ βάπτισμα ὁ ἔλαβες; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀνθέμιος· Ἐν τῇ κακῇ ὥρᾳ, ὅτε ἐκαθέζετο γράφων τὴν ἀπάρνησιν τῷ δεσπότου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ, ἐξῆλθέν μοι ἐξ ὕπνου ἱδρὼς πολὺς ἀπὸ κορυφῆς ἕως ὀνύχων, ὥστε γενέσθαι διαβροχὰ τὰ ἐν τῷ σώματί μου ἐνδεκείβροι ἱμάτια· ἐ ἐκ τότε πέπεισμαι, ὅτι ὥσπερ ἐγὼ ἐκεῖνον ἀπηρνησάμην, ὕτως κἀκεῖνος ἐγκαπέλιπέν με. Ἀλλ' εἴ τι δύνῃ, βοήθησόν μοι, τίμιε πάτερ, σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ C τῇ αὐτῇ φορυμένῳ μου ἀτωλείᾳ· ἐ ταῦτα ἐλεγεν κείμενος χαμαὶ πολλοῖς δάκρυσι σὺν ἐξόμβοις.

Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ δοῦλος Ἐπίσκοπος ταῦτα ἀκούσας, ῥίψας ἑαυτὸς ἐαυτὸν εἰς τὴν γῆν, ἔκειτο σὺν τῷ Ἀνθεμίῳ ἐ αὐτὸς, κλαίων ἐ δεόμενος τοῦ Θεοῦ. Πολλῆς δὲ διαγενομένης ὥρας ἀναστὰς ὁ Ἐπίσκοπος, ἤγειρε τ Ἀνθέμιον ἐ λέγει αὐτῷ· Ὄντως, τέκνον, ἐγὼ μὲν πολλοῦ ἄνθρωπον βαπτισθέντα πάλιν βαπτίσαι, οὐδὲ γάρ ἐστι παρὰ Χριστιανοῖς δεύτερον βάπτισμα, εἰ μὴ τὸ τῶν δακρύων. Μὴ ἀπελπίσῃς δὲ τ ἑαυτοῦ σωτηρίας, μηδὲ τ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀποτῆς· ἀλλὰ δὸς ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, δεόμενος ἐ ἱκετεύων αὐτὸν τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας τ ζωῆς σου· ἐ ὁ Θεὸς, ἀγαθὸς ἐ φιλάνθρωπος ὑπάρχων, δυνατός ἐστι, φορομιζομένης τ ἐγγράφου σου ἀπαρνητικῆς ὁμολογίας, συγχωρῆσαί σοι τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα, ὥσπερ τῷ τὰ μυρία τάλαντα ὀφειλόντι· ἄλλην ὁδὸν ταύτης κρείττω μὴ προσδοκήσῃς ἐν ἐστὶν εὑρεῖν. Ὁ δὲ πεισθεὶς ἐ λαβὼν παρ' αὐτοῦ βιβλίον, ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, θρηνῶν ἐ ὀδυρόμενος τὸ καθ' αὐτῷ γεγενημένον ἀτόπημα. Καὶ ἐλθὼν εἰς τ οἶκον αὐτοῦ, διεπώλησεν πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ἐ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐ τὰς παιδίσκας ἀπέλυσεν, ἐλευθερώσας ἐ παραχωρήσας ἃ ἠθέλησεν, τὰ λοιπὰ δὲ ἐκκλησίαις ἐ πένησιν ἀγνώστως δι' ἑνὸς πιστοῦ αὐτοῦ παιδὸς

13 At Anthemius, horribili illa voce exaudita, toto tremens corpore, cœpit pariter elamare, ac dicere: Redde mihi ſcriptutam meam: Chriſtianus ſum: oro; obſecto: Chriſtianus eſſe volo; redde mihi, quam neſatie ſcripſi, confeſſionem. Com autem eadem iaſelix elamare pergeret, ait illi Princeps: Tuam hanc profeſſionem amplius recipere nequaquam potes, ſed eam ipſam ego io formidabili judicii die profetam: tu eoim ex hoc momento meus er: ego te, ut volo, habeo in poteſtate, niſi vis aliqua juri inferatur. Atque his dictis præteriit, Anthemio illie relicto. Et ipſe quidem pronus in faeiem uſque ad lucem jacuit ipſo io ponte, lacrymans, lugenſque eaſum ſuum. Quam primum vero diluxit, ſurgens revertitur domum, ubi perpetuo in luctu ae planctu, quid agetet, dubitabat. Diſtabat autem inde urbs alia sd octodecim millia, quæ Epiſcopum habere dicebatur amaotem Dei ſervum. Ejus ergo adeundi conſilium cepit, ut illo deprecatote uteretur, ab ipſoque baptizaretur, rem totam, uti eveoerst, confeſſus: vereeundabatur enim in propria civitste confiteri id quod acciderat ſibi. Detonſis ergo ſibi capillis, aſperaque tonica indutus & ſacco, diſceſſit ad Epiſcopum illum; ſeque indieans ſuſceptus eſt, ingreſſuſque ad ejus ſa pedes ebjecit eum preeibus, dicens: Te obſecro, baptiza me. Reſpondit autem Epiſcopus; Cedramoe ego te hacteous baptizatom oon eſſe? At is ſevocato Epiſcopo rem totam enarravit, addens: Baptiſmum quidem ſuſcepi puer, ſed illo per ſcriptum a me abjurato, character ejuſdem extra me abiit. Ad quod reſpondit Epiſcopus: Atqui, quomodo mihi perſuadebis, quem ſuſcepiſti baptiſmum, a te receſſiſſe? Reponit Anthemius: Hota illa infelice, qua ſcribebsm ejutationem Domioi mei Jeſu Chriſti, ejuſque baptiſmi, confeſtim ſudor copioſus mihi erupit, a ſummo vertice ad ungues uſque pedum, adeo ot veſtes corpori indutæ penitus madefierent: ex eoque tempoce eredidi, quod, ſieuti illum ego abjuraram, ita me ille defetuiſſet. Nuoc, ſi quid potes, jnva me, veneraode Patet, ſponranex roiax mex miſertus. Atque hxc dicebat jacens humi, multiſque lacrymis eontinuo perſuſus.

14 Talia eum aodiviſſet Dei ſervus Epiſcopus, ſe ipſe projecit in humum, & cum Aothemio plorans jacebat, Deumque otans. Poſt multum vero tempotis ſurgens excitat Anthemium, cui ait: Revera, fili, non auſim ego homioem baptizatom expiare rurſum baptiſmo, oeque enim ſecundus eſt iorer Chriſtianos baptiſmus oiſi lacrymatus: ſed ne deſpera de tua ſalute, neque de divina miſeticordia; quin potius trade te Deo, orans obſecraoſque illum ſuppliciter toto, quod tibi ſupereſt, vitæ tempore: & Deus, bonus cum ſit ac miſericors, reddita ſcriptæ a te abjurationis ſcheda, poteſt ioſuper tibi eondooare iſtam impietatem, ot debitori Evangelico talenta decies mille condoosvit: viam aliam hae meliorem oe ſperes, non eoim eſt reperire. Ille autem perſuaſus bonaque impertitua apprecatione receſſit iſtioc, lugens ejulanſque ob perpetratum a ſe crimeo; ac domum redux res ſuas omnes veodidit, utriuſqoe ſexus mancipia libertate donavit, imo etiam rebus quas vellent aliis, reliqua vero omnia templis ae paopetibus occulte diſtribuit ſervi fidi manu. Porro matri ejus puellæ, cujus amore in peraieiem ſuam dæmonis opera exarſe-

EX MS. FLORENT. factum retractat,

& alterius urbis Epiſcopum adit,

E

a quo rebaptizari petit.

ab eoque cum bona ſpe venæ dimiſſus,

cunctis in pauperes diſtributis recedit,

rat,

EX MS. FLOREN.

rat, in aliquo illic templo collocatæ, aori libras tres etiam dedit, ajens: Oro vos, pro me peccatore Deum orate: neque enim amplius me aut vobis, aut alteri cuicumque moleſtum habebitis; ſed ſecedo, neſcio quo, ad deſtendam actionum mearum malitiam. Atque id agens poſtea videri deſiit vir ille, totum ſe in Dei miſericordiam conjiciens, ad quam nullus eorum qui confugerunt, periit.

unde laudatur Deus

15 At nos, qui horribilis rei narrationem audivimus, omnipotentem Deum noſtrum laudabimus, operumque ejus admirabimur magnalia, quod & ſanctum puellæ Mariæ de virginitate colenda tuitus ſit propoſitum, matremque eduxerit de afflictione, ambabus, quod in uſum & in alimentum erat, liberaliter præbens, ac timore etiam peccati illas liberarit, quin imo tranſgreſſionem juramenti, quod inter Mariam virginem ejuſque adverſarium Anthemium interceſſerat, innoxie caverit, ipſum diſſolvendo. Prius enim quam dies quindecim, de quibus erat conventum, elaberentur, iſta fecit Deus, adeo ut nobis liceat uſurpare has Evangelii voces: Omnia bene fecit Dominus noſter: neque illum ſibi cum pœnitudine ſupplicem perdidit, quoniam pœnitentium miſeretur, quemadmodum ait: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. At nos flagitare perſiſtamus, ut omnipotente dextera ejus protegamur, omniqoe liberemur diabolica machinatione; ut nos quoque ſimus digni, qui in regnum cæleſtu pertingamus, Sanctorum adjuti precibus: quoniam Deum noſtrum decet gloria omnis, & honor atque adoratio, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

cuncta ejusdem diſponunt.

B

Mat. 7, 27 & 21, 27.

δίενεγκεῖν πάντα· τὴν δὲ μητέρα τῆ κόρης ἐκείνης, εἰς ἰδίαν ἔξε- D
κώθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἐπὶ τῇ ἐκείνου ἀπωλείᾳ, μεταπ-
λάμενος ὃν μικρὸν ἐκείνος ἐκάλεσε, καλῶν τὸν τρεῖς
λίτρας χρυσίου κιόνων· Δέομαι ὑμῶν, εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ
τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἐμὲ γὰρ οὐκ ἔτι ἔξεστι παρεῖναι χλίοντα ὑμῖν ἢ
ἀλλοῖ· ἀλλὰ ἀπέρχομαι, ὅπως μὴ οἴωσι κλείειν τὰς κα-
κάς μου πράξεις. Καὶ οὕτως διαφραξάμενος ἐν τῷ ἀφανεῖ
ἐχώρησε τὸν ἄθρωπος ἐκεῖνος, ῥίψας ἑαυτὸν πάντως εἰς τὰς
οἰκτιρμὰς τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃν ἠδεῖς προσφυγὼν ἀπώλετο.

Ἡμεῖς δὲ οἱ ἀκούοντες τὸ θελητὸν τούτου διηγήσεως,
δοξάσωμεν τὸ παντοδύναμον Θεὸν ἡμῶν· θαυμάσωμεν δὲ
καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ ἔργων αὐτοῦ, ὅτι καὶ τὴν ἁγαθὴν προ-
θεσιν τῆς παρθενίας τῆς κόρης Μαρίας διεφύλαξεν, καὶ τὴν
μητέρα αὐτῆς ἀλλοτρίου διεπήρησεν, καὶ τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτῶν
ἐκ τροφῆς δαψιλῶς ἐχορήγησεν, ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἁμαρ-
τίας ἐρρύσατο, καὶ τῆς παραβάσεως τοῦ ὠμοσμένου ὅρκου μετε-
ξοῦ τῆς παρθένου Μαρίας ἐκ τοῦ τούτου ἐχθροῦ Ἀνθεμίου
ἀναμαρτήτους διέλυσεν. Πρὸ γὰρ τοῦ πληρωθῆναι τὴν σὺν
ὅρκῳ τεθεῖσαν προθεσμίαν τῶν δεκατέσσαρων ἡμερῶν, ταῦτα
ὁ Κύριος ἐργάσατο, ὡς λέγειν ἐκ ἡμᾶς καὶ τὴν τοῦ Εὐαγ- E
γελίου φωνήν· Καλῶς πάντα πεποίηκεν ὁ Κύριος ἡμῶν·
καὶ κωφοὺς δὲ ἐποίησε μὴ ἀπόλωλεν, ὅτι οὐ πάντα αὐτῷ καὶ μετα-
νοοῦντα, διότι ἐλεήμων ὑπάρχων ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν,
καθὼς αὐτὸς ἔφη· Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ
ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Ἡμεῖς δὲ διαμείνωμεν αἰτού-
μενοι αὐτὸν, διὰ παντὸς σκέπτοντος ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου
δεξιᾶς αὐτοῦ, καὶ ῥυσθῆναι ἀπὸ πάσης διαβολικῆς ἐπη-
ρείας· ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀξιωθῶμεν κατανύσεως εἰς τὴν ἐπι-
ποθητὸν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ ἰδεῖν τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἱκετεύσαι. Ὅτι
αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
νησις, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

DE SANCTIS VOTO ET FELICE,

FRATRIBUS CÆSARAUGUSTANIS,

D. P.

ET S. JOANNE DE ATARES,

EREMITIS MONTIS PINNATENSIS IN ARAGONIA.

C

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De eorum Actis, primum ab Anonymo, deinde a Macario Monacho ſcriptis, elevatione corporum, & cultu.

SÆC. VIII.

Situs loci.

CElebre admodum eſt cœnobium Pinnatenſe, *ſub loco ab antiquis* Panno *dicto, vulgo* S. Juan de la Penna *appellatum, in Septentrionali regni Aragoniæ parte, ac diœceſi Jacenſi ſitum; a qua urbe diſtat duobus circiter milliaribus Hiſpanicis, duodecim vero ab urbe primaria Aragoniæ Cæſarauguſtana. Locus ipſe aſpectu jucundiſſimus eſt, utpote longa denſaque arborum compoſitione cinctus, ſed difficilem habet acceſſum: circumcirca fontana aquæ ſcaturiunt ex viſceribus rupium, & in plures diſperſæ rivulos luxuriantia prata irrigant: undique præruptі montes ſublimia ſuſtollunt cacumina: convalles vero tanta fructuum uberitate ac varietate decoravit natura, ut montes accedentium primo aſpectu inculta loci pulchritudo in admirationem trahat. Ibi aliquot ante conſtructum cœnobium ſæculis, cum Aragonia & reliqua fere Hiſpania gemeret ſub jugo Saracenorum,*

ubi Sancti vixerunt,

vixerunt ſanctiſſimi Eremitæ Votus & Felix *(Priorem aliqui* Otonem *nominant) nobiles fratres, ex urbe Cæſarauguſtana prognati, imo & biſce antiquior* S. Joannes, de Atares *cognominatus a ſua patria, qua medio itinere inter Pennam & Jacum interjacet.*

a Loci *hiſtoriam amplo volumine Hiſpanice deſcripſit, & anno* 1620 *vulgavit Joannes Britius Martinez Abbas; dumque illi ibi viverem, ibidem vult ab accolis Chriſtianis electum coronatumque eſſe primum Sobrarbiæ, (per quamdam anticipationem tituli) Arragoniæ Regem, Garciam Ximenez, cujus ibi epitaphium ſale habeatur.* Hic requieſcit famulus Senior Garcia Scimeno, primus Rex Aragonum, qui ampliavit eccleſiam S. Joannis, ibique vita functus ſepelitur DCCLVIII. *Sed impoſturam recentis fictionis arguunt, titulus* Regis Aragonum, *ignotus uſque ad* XV *ſæculum, annuſque Æræ vulgaris Chriſtianæ, pro Æra, Hiſpanis uſque ad* XIV *ſæculum uſurpata; inprimis autem vicinia Mauratum Jacenſium, inter Sobrarbam & Pinnatenſem eremum interpoſitorum, qui uſque poſt mortem Garciæ tenuerunt urbem ſuam, primum inde ab ejus filio Tuico pulſi. Credibile enim non eſt, tenentibus iis Jacam, liberum Sobrarbitis tranſitum Pinnam fuiſſe, ad iſtic coronandum ſuum qualemcumque Regem, & mortuum ibidem tumulandum, locumque vel eccle-*

tempore Garciæ Ximenii Sobrarbæ Regis.

A *eccleſiam adificiis augendam. Fieri tamen poteſt, ut Garcia iſto regnante, ab anno (ut vult Brixius)* DCCXXIV *ad* LVIII, *vel etiam pauris annis ante, iſtic conſederint Vetus ac Felix, ibidemque vitam eremiticam produxerint quamdiu ille regnum.*

3 *Acta illorum ſcripſiſſe traditur Macarius, Monachus illius cœnobii; eaque ibidem in ſebedis Mſs. ſervari teſtatur Joannes Tamajus Salazar: qua ut inſereret ſuo Martyrologio Hiſpanico prolixius poſtulaverit, interpoſita etiam auctoritate Pelliterii Regii Chronographi, & Andreſii Hiſtoriographi regni Aragoniæ, ſed penitus obtinere non valuerit. Concinnavit ergo Acta illorum, ex* B *fragmentis, ut inquit, ejuſdem Macarii Monachi, a Joanne Briaio relatis, & nonnullis aliis: poſtea vero addit*: Hactenus Acta, quæ ex fragmentis diverſorum potuimus eliccre. *Nos Romæ exiſtentes anno* MDCLXI, *in quadam antiquorum ſcriptorum Collectione, quæ Cardinalis Sanſeverini fuerat, deſcribendi facultatem offerente illius hærede ac nepote D. Joſepho Coſta, invenimus ſcripturas nonnullas eodem ſpectantes, acceptaſque (ut præferebat titulus)* Ex proceſſu diſſolutionis unionis Oſcenſis & Jacenſis, & erectionis Balbaſtrenſis, & applicationis fructuum monaſteriorum, inter jura producta pro parte monaſterii S. Joannis della Peuna, habeturque folio 915 & ſeqq. Vita Sanctorum Voti & Felicis, & Joannis primi Eremitæ dicti monaſterii. *Hujus Vitæ fragmenta nonnulla, Latinis allegata a Brixio prædicto fuerant, eidemque in Romano ſegrapho ſubnectebantur miracula quadam Auctoris alterius, ut apparebat: qua di inde cognovimus acceptaſſe ex Vita per Macarium Monachum ſcripta, poſtquam hanc etiam integram obtinuimus ex originali Pinnatenſi, beneficio R. D. Thomæ Plocidi de Saraſa y Cloves Archiuſtæ, mediante R. P. Paſchaſio Caniſio p.m. Societatis noſtro ac provinciæ Flandro-belgicæ Presbytero, tunc Barcinone reſidente ad obſequia ſacra Alexandri II Ducis ad Principis Bournonvillani Catalaunia Proregis, totam quo iſtic pollet auctoritatem huic operi promovendo velle impendere dignatur gratioſeque profeſſi.* C

4 *Collatione porro utriuſque vitæ inſtituta, apparuit Macarium iſtum, non modo non fuiſſe Sanctorum ætati (uti Brixius prætendit) vicinum; ſed auctorem per quam eſſe recentem; qui aliud non fecerit, quam Acta, ab alio inculcius collecta, ex* antiquorum fama & ſcriptura *quadam, exordio epilogoque exornare, verbis plerumq; iiſdem ſervatis, & qui miracula duo addiderit ex majorum traditione accepta. Priora autem illa Acta, cum duobus in locis numerent* annos Domini *vel* Chriſtianæ ſalutis, *non videntur antiquiora eſſe ſeculo* XIV; *quo, ſicut ſupra inſinuavi, Æra Hiſpanica annis* CCCLVIII *vulgarem nunc Æram præverterat, abrogata fuit apud Aragonenſes. Sed neque ſcriptura, quam allegat Auctor, valde vetuſta poteſt judicari; cum Pinnatenſe monaſterium aliquoties exuſtum fuiſſe dicatur, deploratibus Auctoribus jacturam veterum omnium privilegiorum atque inſtrumentorum inter flammas factam; adeoque præcipuum fundamentum rerum his narratarum traditio ſit, & quidem hominum montanorum ruſticorumque, penes quos ea ſervata utcumque fuerit, quoad iterum pulſis ab Aragonia demum invaſa Mauris, locus, quem pauci olim Eremitæ tenuerant, commendatus eſt Cleritis, ac poſtea Monachis. Quod autem ſecunda Vita auctor fuerit nuncupatus* Macarius, *noſtri remus; miſcertinus quidam ſcriptor, in prædicto Proceſſu etiam relatus, hiſtoria Pinnatenſis Synopſim collegiſſet, & ea priori Vita referens aliqua, id nobis indicaſſet, dum num. 3 ita loquitur*: ſed nos ſatis miramus, quare Dominus Macarius, qui illius (*Voti ſcilicet*) Vitam ſcripſit, iſta prætermiſit. *Damus ergo etiam hanc Synopſim, licet utraque Vita (eaque, ut oſtenſum eſt, non admodum vetuſta) recentiorem, utque parochialiſmis carentem; multum enim facit ad qualiſcunque hiſtoria integritatem. Nec amiſerim indicare, quod unaquæque* D *pars Ramani ſegraphi* ſcit collationata & comprobata cum originali XXX Januarii MDLXVIII, *uti fidem faciebat ubique ſubſcriptus* Martinus de Isibas Notarius.

5 *Ad cultum ipſorum Sanctorum quod attinet, prælaudatus Abbas Brixius indicat cap.* 14 Feſtum SS. Voti & Felicis celebrari XXIX Maji, quo creditus Vetus, ſcilicet frater, deceſſiſſe: *ubi etiam habet poſteriorem partem veteris Hymni, in eorumdem Officio recitandi, juxta antiquum Breviarium Pinnatenſe, quem una cum propria Collecta inde accipimus, fidem facientibus, cuncta illo ſimul cum Vita a Macario ſcripta* in Regio *ipſius monaſterii* tabulo *aſſervari*, Dominico la Ripa, Præpoſito Hiſtoriographo Regni Aragoniæ; Joanne de Murite, Priore de Salvatierra ejuſdem monaſterii Decano, E Petro Bernet, Priore de Luceſia poſt Decanum ſecundo. *Cap.* 17 *ab eodem Brixio indicatur elevatio ſacrorum Corporum. Prius autem elevatum fuit corpus* S. Joannis de Atares, *quod ſub finem priorum Actorum dicitur* collocatum inter duo altaria, ſcilicet S. Joannis Baptiſtæ & Beatorum Juliani & Baſiliſſæ: *quorum Acta illuſtravimus ad diem* IX *Januarii. Addit Brixius, tunc etiam fuiſſe* elevata corpora SS. Voti & Felicis, *cenſtriquecos iſta ratione* Catalogo Sanctorum legitime inſcripti. *Antonius Blaſius de Lanuza lib.* 5 *Hiſtoriarum Aragonenſium cap.* 8, *deducit* Vitam S. Joannis Atares: *& cap.* 9 Vitam & glorioſam mortem S. Voti & S. Felicis: *atque cum Brixio ſentit*, primam elevationem corporum horum trium contigiſſe *anno* DCCCXLII: *poſtea vero, eum anno* MXCIV nova eccleſia fuiſſet conſtructa, periiſſe memoriam ſepulturæ B. Joannis Atares, aſt Reliquias SS. Voti & Felicis, lo quadam arca cum magna venuſtate depoſitas, & ſumma in veneratione habitas, utpote quod eſſent corpora talium & tam illuſtrium Sanctorum, Patronorum ac Fundatorum iſtius Sanctuarii, quorum memoria hactenus permanet. *Idem auctor edidit metricum opus lingua Latina, Periſtephanon ſive de Coronis Sanctorum Aragonenſium, in cujus libro a deſcribit Acta horum trium Sanctorum, atq. pro* Voto *nominat* Ottum: *ubi hiſce Sanctis fratribus tribuitur victoria de Mauris obtenta, quaſi ſub illorum auſpiciis & patrociniis, hoc modo*:

6 Sanctus uterque, Patrum concordi fœdere ptimum
Compoſitas, junguot felici in pace cohortes;
Mox animant verbis, præcunia laudis adire
Concipiant, fumant vindictam, bella ſequantur.
Nec mora, convicti monitis, ardore triumphi
Et zelo fidei allecti & dulcedine laudis,
Inſtituunt leges, Regem, mos arma capeſſunt.
Ejciunt Mauros victos de montibus altis
Viribus inſtructi, totamque deinde Pyrenem
Subjiciunt Chriſto. Munitam mœnibus urbem
Jacenſem capiunt, Barbaſtrum, florida mœnia
Oppida conquirunt, longum ſubjecta per ævum &c.

Reliqua carmina legi poſſunt apud ipſum Auctorem aut apud Tamajum Salazar, qui ad hunc XXIX *Maji ea recudit. Hieronymus Blancas in Commentariis Aragonenſium rerum, tertio tomo Scriptorum Hiſpaniæ illuſtratæ editis, pag.* 580 *& ſequenti deſcribit artium modum vivendi horum trium Eremitarum: ac de* Joanne *addit, eum* dum mortuus fuit, magna a noſtris coli religione cœpiſſe, jam ut fine ulla dubitatione crederetur in concilio Cæleſtium collocatos. *Martinus Carillo, alluens de Abbatibus S. Joannis de Peuna primos proponit* Eremitas, Joannem Atares, Votum & Felicem fratres, quorum tempore & interceſſione actum fuerit de reſtauratione Aragoniæ, ejectis Mauris; *deinde addit*, eorum feſtum celebrari die XXIX Maji, eorum-

EX MSS. que Reliquias in veneratione aſſervati. *Idem lib.* 3 *Annalium pluribus eorum Acta proſequitur. Franciſcus Didacus de Ayala, in Antiquitatibus Oſcenſis lib.* 3 *de Epiſcopis c.* 3, *Acta horum Eremitarum tum translationibus deſcribit: quæ non eſt opus repetere, uti nec ea quæ habet Joannes Marietta lib.* 6 *cap.* 31 *de Sanctis Hiſpaniæ, ſub hoc titulo*, da Sanctia Joanne, Voto, & Felice Eremitis.

Non videntur fuiſſe Benedictini.

7 *Similia habent Garibayus lib.* 21 *cap.* 7, *Antonius Tepez tomo* 3 *Chronici Benedictini ad annum* 718, *& paſſim alii; quibus accenſendus etiam venit Reverendiſſ. P. M. Fr. Antonius de Heredia, quondam Generalis Valliſoletanæ Congregationis S. Benedicti, unde vere Abbas monaſterii Hyrachenſis in Navarra, inter Vitas Sanctorum Benedictinorum in formam Martyrologii digeſtas; quales ſe apud ipſum Auctorem in dicto Hyrachenſi monaſterio nuper vidiſſe, manuſcriptus quidem, ſed præle paratas, teſtatus nobis eſt Archiviſta Thomas Placidus prælaudatus. Inhæſit ille ſententiis Tepezii, Britii, aliorumque, Auctorum, Ecclæſiæ noſtros Benedictinæ Ordini aſcribentium; contra quos nolo equidem diſputare: cenſeo tamen Joannem* B *Mabillonem prudentius caviſſe, in Actis Sanctorum Benedictinorum, ne illas imitaretur: ſed nihil hoc obeſſe, quo minus Menachi Pinnatenſes ſpecialiter venerentur, ut ſibi proprios, iſtos ſui loci fundatores ac primos incolas, quorum etiam ſacra Corpora ibidem depoſita ſint. In Actis ſolum dicuntur* habitum eremiticum aſſumpſiſſe, *nulla facta ullius Ordinis mentione. Martinus vero Carillo ſupra nominatus*, primum Abbatem Benedictinum *ſtatuit* Paternum, ad annum MXX: *& antea aſſeruerat poſt Eremitas, ibidem* aliquos Clericos, caſtitatem obſervantes, ſimul in quadam communitate ſub Abbatibus vixiſſe.

VITA PRIOR

Ex veteri Ms. Monaſterii Pinnatenſis.

Occaſio a S. Voto Cæſaraugaſtæ.

CUm magnitudo meritorum venerabilium Chriſti Confeſſorum Voti & Felicis exigat, ut eorum geſta, quantum dignatio Divina permiſerit, exponamus, quæ antiquorum tum fama, tum ſcriptura noſtris impulſit *a* auribus (immenſis hiſtoriarum *b* fagminibus cedentes, hujus [rei] ubique terrarum *c* C mementium) brevi proloquio in mentem quotanis revocare decernemus.

d 2 Arabum igitur ſævitia *d* Cæſarauguſtam *e* aliis interim Hiſpaniarum partibus prætermiſſis ſilentio) ſubjugante, in præfata urbe duo conſtiterant Fratres, alter Votus, alter Felix nomine; perfectiſſimi Chriſtiani, divitiis affluentes, nobilique proſapia nati. Quorum Votus ferarum venatui deditus, quadam die dum perluſtraret abdita non minima montium, cervum reperiſſe dicitur: quem dum canibus gladiſque perſequeretur, tamdin aufugientem quam perſequebatur, fera montuoſa ac campeſtria decurrit loca, quo uſque ad altum devenit montem. Equo namque poſt cervum evolante, ipſoque nihil in aliud, quam in interitum cervi, gladio extracto intendente, ad altiora evolavit montis. Igitur ex utraque parte conclufus cervus, ex una, quia perſequebatur ab hoſte; ex alia, quia ſub eminentiſſima devenerat rupe, anguſtiabatur undique con- *f* victus *e*; quando quidem ſaltum ex alto ſpecu dedit, & ſibi mortem intulit. Comque ſonipes io ipſo montis confinio, unde cervus interierat, deveniſſet, ac miles accerrimus morti propinquaſſe ſe cerneret; tantum dixiſſe fertur, Sancte Joannes, ſuccurre mihi. In hac voce ita omnipotens Deus equi pedes, meritis ſancti ſui Joannis, duro ſilici adhæ- *f* rere fecit, quod adhuc *f* appareant ſonipedis veſtigia. Qui ſtupefactus ex tam imptoviſo miraculo, ad D ſemetipſum rediit; & liberatori ſuo Chriſto, meritis ſancti ſui Joannis, gratias reddidit.

Cervum ſe- quitur.

a præcipitio ſervatur.

3 Enimvero de equo deſiliens, ceu avidos ſcrutator, invitantem habitationis locum ſcire cupivit. Hinc extracto gladio quo accingebatur, præſcindendo quæ illic habebantur arbuſta, ſimilem introeundi reperit, qua feratum genera ad fontem, qui ſub montem derivatur deſcendere ſolita erant. Proſpectis itaque concavis cupium ee intimis locorum, tandem eccleſiolam reperit, in honore S. Joannis Baptiſtæ antiquitus fundatam, & inſepultum hominem ad cornu altaris jacentem. Tunc vir Dei admiratus, & diu cogitabundus, ſignans ſe ſigno ſanctæ Crucis, orationeque facta, acceſſit intrepidus; & proſpiciens vidie lapidem tetiangulatum, ejus capiti ſuppoſitum: in quo litteras ſtylo ferreo ſculptas in hanc ſententiam perlegit: Ego Joanoes, hujus eccleſiolæ conditor & primus habitator; qui ob amorem Dei ſpreto hoc præſenti ſæculo, ut potui, hoc eccleſiolam fabricavi, ſanctoque Joanni Baptiſtæ conſecravi; in qua & vixi diutius Eremita, & nunc mortuus in Domino requieſco. Amen *g*.

deſcendens laſſatur.

reperit in eccleſiola corpus S. Joannis eremitæ

4 Hæc eum legiſſet, multis perfuſus lacrymis, ſæpe Deo gratias agens, Eremitæ corpus, ut potuit, humo coopetuit, præfatum lapidem ſupponens. Non enim paſſus eſt Dominus tantæ ſanctitudinis viti neque corpuſculum dimitti inhumatum, neque converſationem poſteros latere; ſed ſibi providit tumulum, nobis virtutis exemplum. Fuit ab Ateres loco natus, tam ſancta tamque ſincera vitæ integritate, ut ab omni fæce terrena igne divini amoris excoctus credatur: qui, eum pius Dominus ſervum ſuum ab agri operæ fatigatum requieſcere vellet, cælicas advolavit ſedes, circa annum Domini ſeptingenteſimum decimum *h* quartum.

g

tumulat ſe- pelit.

E

circa an. 714.

h

Videtur ipſe cum Felice hoc fecit

5 Sancto igitur Eremita ſepulto, Votus vir Chriſtianiſſimus, divino admonitus conſilio, ad propria temeans, prædiis, vineis, patrimoniis omnibus ac ſupellectilibus venditis, ſervis & ancillis libertati donatis, nec ne omnium rerum ſuarum, auri & argenti pretio, in cibos pauperum & captivos redimendos diſtributo; cum Felice fratre Creatoris jugo collum, ſuperioribus *i* acceptis, ſubmittere parato, ibidem Deo pro poſſe & ſcire ſerviendum devovit. Memotati ergo Dei famuli, totos ſe ejus ſervitio mancipare deſiderantes, ad præmiſſum locum pervenientes, cellulis inibi conſtructis, eremitico habitu aſſumpto, ceu mili es acerrimi patientiæ armis hoſtibus effugatis, in oratorio S. Joannis Baptiſtæ, viridariis, muſco, herbiſque tenetes, uſque ad finem vitæ velut in cælo felicitet converſantes, ſancte efflatunt animas, anno ſeptingenteſimo quinquageſimo ſeptimo *k*.

i

S. Votus cervum perſequitur.

F

qui anno mortui circa 757.

k

l

6 Quibus hoc io cœnobio *l* honorifice ſepultis, excubantes ad eorum ſanctiſſima corpuſcula divinam ibi ſemper ſentiunt cuſtodiam: & aliquando deificum lumen, a cælo delapſum, apertis perceperunt oculis. Infirmis etiam, quacumque infirmitate depreſſis, ad ſepulcra illorum venientibus, meritis eorumdem, præſtante Domino, ſalus omnibus modis adhibetur. At ineunte tempore, jam Chriſtiana religione *m* vigente, Catholici ampliorem fabricantes eccleſiam in honorem Chriſti Præcurſoris B Joannis, Joannis Eremitæ *n* corpus tranſtulerunt: quod in tumba patrula, inter duo altaria, ſcilicet ſancti Joannis Baptiſtæ & beatorum Juliani & Baſiliſſæ *o*, prædicto lapide *p* deſuper poſito, collocaverunt, anno Chriſtianæ ſalutis nongenteſimo vigeſimo *q*.

clarius mi- racula.

m

n

ſcilicet cum ſociis ſuis pro- tomartyribus Aſtu- rienſibus.

o

p

q

AN-

A

ANNOTATA.

a Impulſit *pro* Impulit, *aliaque ſimilia, barbaro ævo facile invenies.*

b Sagmina *ſunt* onera, *unde equus vel aſinus* Sagmarius.

c Meminens, *id eſt*, memoriam facicns, *neſcio an alibi adhuc legatur: verum hiſtorias haſce vix crediderim ſæculo* 12 *vel* 13 *antiquiores, quando ſtabilitis contra Maures Chriſtianorum vabus, majorique provinciarum parte recuperata, cœperunt literarum ſtudia refloreſcere apud Hiſpanos.*

d *Anno* 716 *Cæſarauguſtam captam eſſe docet Brixius: nec ante an.* 1118 *recuperata eſt: Hueſca vero circa ſcilicet an.* 1098.

e *Ita etiam Macarius, mallem tamen legere* conſtrictus.

f *Aſt ea non amplius apparere ſatis indicat Brixius.*

g *Simile hoc eſt ei, quod de S. Reſalia Virgine Sicula legitur.*

h *Vereor ne hic annus per meram conjecturam ſit ſcriptus, quia victus tunc a Mauris Rodericus Rex eſt: qui tamen in draconiam forſaſſe non penetrarunt niſi biennio poſt. Certe poſt captam Cæſarauguſtam dici debet obiiſſe Joannes, niſi velis aliquot annis poſt mortem ejus primum fuiſſe revelatum corpus. Mallem ergo hac facta credere circa annum* 718.

i Superioribus acceptis, *id eſt, Auditis quæ ſuprarelata ſunt.*

k *Brixius ſerius obiiſſe vult: nam cap.* 14 *aſſerit, Regem ſepultura præſentem, non fuiſſe Garciam Ximenium, utpote jam mortuum; ſed filium ejus Garciam Tnicum: verum hæc gratis aſſeruntur.*

l Cœnobio, *id eſt, Eremitorio quod tunc erat.*

m *Aynzam enim acquiſiverat, & Sobrarbienſis Regni caput conſtituerat Garcias Ximenus: filius vero eidem Jacam adjunxerat, & ſic loci iſtius Chriſtianitas, circa eremitorium S. Joannis tuta ſatis, florentior paulatim ibidem evaſit, uſque ad famoſam cladem Regis Sancii, acceptam a Mauris an.* 835.

n *Exgraphum noſtrum*, Hoc emittere, *ſed manifeſte mendo; cum ſenſus exigat ut legatur*, Joannia Eremitæ.

o SS Julianos & Baſiliſſa *celebrantur* 9 *Januarii. Brixius ſolius* Baſiliſſæ *meminit cap.* 27, *& ait omnium trium corpora ab eccleſia ſubterranea, in qua primitus humata fuerunt, elata fuiſſe ad novam ſuperiorem.*

p Lapide *ſcilicet* triangulato, *qui ſub mortui capite inventus narratur ſupra num.* 3. *Sed incendio anni* 1492 *omnem hujus ſepulcri corporiſque memoriam abolitam, dolet Brixius; ſolatio autem fuiſſe ait Reliquias* SS. Voti & Felicis, *in arca decenti conſervatas; ea fortaſſe quod hæc ab olim portatilis eſſet, corpus vero* Joannis *recluſum fuerit inter pradilla altaria ſepulcre marmoreo, & ſic conſumptumcum eccleſia ſit.*

q *Idem Brixius hoc factum vult anno* 842 *die* 4 *Febr. tali enim anno & die conſecratam novam eccleſiam, aic conſtare ex ſcriptura bene authentica, ſed ipſe eam non profert: & vereor ut hac ſcriptura alia ſit quam qua allegatur in Vita* 3 *num.* 5 *ſub finem, in qua ſolus notatur dies dedicationis, facta annis* 30 *ante donationem, ibidem conſequenter indicatam ſignatamque ſimpore Comitis Forcunii; quod tempus cum extendi poſſit ultra annum* 950, *Dedicatio melius referretur ad an. circitor* 920. *Ita crederetur locus, poſt Sancii cladem deſolatus per annos* 70 *aut plures, ad priorem celebritatem reſtitui cœpiſſe ſæculo* 10 *pridem inchoate: quando ad ejus cuſtodiam indulti Clerici Abbatem acceperint, qui Translationem* B. Joannis, *& quidem ſolius, faciendam curarint; ac deinde in Monachos commutati omnia paulatim auxerunt, & novam demique a fundamentis eccleſiam fecerint, anno* 1094 *conſecratam: quando alteram ſanctorum Corporum tranſlationem fuiſſe factam idem Brixius pro certo habet. Cum autem biennio poſt recepta eſſet de Saracenis Hueſca, ſecuritas omnino Pennatenſi cœnobio facta eſt, cœpitque in tantam amplitudinem opulentiamque excreſcere, quantam Auctores deſcribunt.*

EX MS.

VITA RECENTIOR

Auctore Macario Monacho Pinnatenſi.

Ex Ms. ejuſdem Monaſterii.

1 *Quis Sanctorum cultus colamus*

QUi Sanctorum merita religioſæ caritate mirantur, quique juſtorum glorias frequenti laude colloquuntur, eorum mores ſanctos, atque juſtitiam imitentor: quoniam quem delectat Sancti alicujus meritum, delectara debet par circa cultum Dei & obſequiom. Quare aut imitari debet, ſi laudat; aut laudare oon deber, ſi Imitari detrectat; ut qui ulium laudat, laudabilis reddatur; & qui Sanctorum merita admiratur, mirabilis ipſe vitæ ſanctitate reddator. * Nam ſi propterea juſtos, fideleſque diligimue, quod io ipſis juſtitiam fidemque ſuſpiciamus; poſſumus & nos eſſe quod ſant, ſi faciamus ipſi quod faciuor. Neque enim difficile nobis eſt, quod ab ipſis geritor imitari, cum ſine præcedenti exemplo ab antiquis talia geſta conſpiciamus; ut non ipſi aliorum æmuli redderentur, exemplum, ſed æmulandæ virtotis ſe ipſos nobis præberent exemplum; ut dum nos ex ipſis, & ea nobis ulti proficiont, ſic Chriſtus In ſuis ſemper in Eccleſia laudetur. Vere, inquam, eſt laudandus, qui corda humana ſancti Spiciros aſſiatu dilucidat, ut terrena poſtponere faciat, atque ad æternum præmium anhelando, mundam cum ſuis actibus celerius provocent exequendo.

2 *Laudandi ſunt virtutes.*

E

3 *Scribitur Vita* 55. *Voti & Felicis.*

a * Sed quia magnitudo meritorum Venerabilium Chriſti Confeſſorum Voti & Felicis traxit nos ad hoc, ut in quaurum dignatio divioa permiſerit, exponamus eorum geſta; vel qualiter mentes eorum Illuſtravit ignis divinus, ot favores hujus ſæculi reſpucrant, & ad illam civitatem cælestem, quæ mater eſt fidelium, perveoirent: non certum rx incerto; ſed ſicut fama antiquorum noſtris impulſit auribus, cunctis fidelibus audire cupieotibus enucleahimus.

4 *Cæſaraugusta ſub Mauris*

3 Tempore quo ſævitia Arabum, ditutas Hiſpaoiarum partes occupaverat, atque nobiliſſimam ac excellentiſſimam omnium urbium Cæſarauguſtam ſuo dominio ſubjugaverat, in præfata urbe duo conſtiterant fratres, perſecutiſſimi Chriſtiani: quorum unus vocabatur Votus, alter Felia. Hi ergo inter rabidu Paganorum degentes cummercia, nimiis affluchane divitiis: * eranique milites ſtrenuiſſimi, acceſſu placidi, mente ſobrii, caſtitate glorioſi, amatores juſtitiæ, miſericordiæ integri, humilitatie inſtructores; poſtremo ralee, quorum ſingulas laudes lingua humana coomerare non valet. Sed quo caſu ad hunc tam remotiſſimom devenerint ſpecum, ſubſequeue cuarrat eloquium.

5 *nobilitas eorum e*

4 * Occaſio tamen accidens eſt, ut prius de ſitu hujus loci parum loqoi debeamus, ut deinde ad eorum acta exponenda tranſitum faciamus. Sitn ergo loci, condenſiſque arborum viriditatibus, pratorum quoque amœnitate, fontium a quoque venis [per deveza] pionarum ſcaturientibus bene ſe convenire, nulli, qui proſpicit, dabiom eſt. Ad hunc (ut ſert antiquorum fama) devenit ſuprædictus

6 *Quorum prior in proximo*

A.MACAR. & X MS.

Beatiſſimus Votus, tempore quodam *b* quia, (ut ſupra diximus) ex Cæſarauguſtana urbe ortus nobili proſapia, venerabilis Votus, venatui carvorum, aprorumque arqua ceteratum ferarum erat deditus. * Quadam vero die, dum perluſtraret abdita non minima montium, concavaque vallium, amœna nec ne loca ſilvarum ac pratorum, cervum reperiile dicitur: cujus dum ob interitum canibus gladiiſque perſequeretur vitam (tamdiu auſugientc, quam perſequebatur, fera) montuoſa ac campeltria decucurrit loca, quouſque ad præfatum devaniret montem.

5 Equo uamque, poſt cervum evolante, ipſoque nihil in aliud, quam in interitum cervi, gladio eatento intendente, cervus ad altiora evolavit montis. Igitur ea utraque parte concluſus cervus, ex una, quia perſequebatur ab hoſte, ex alia, quia ſubeminentiſſima deveneratrupe, anguſtiabatur undique convictus *c*; quando ſalium ex alto ſpecu dedit, ſibique mortem intulit. * Cumq; ſoulpes in ipſo montis cuniſtu, unde cervus interierat, deventiſſet, ac miles acerrimus morti propinquaſſe ſe cerneret; tantum dixiſſe ferunt Sancte Joannes, ſoccorre mihi: in hac voce ita Omnipotens Deus equi pedes, meritis S. Joannis, duto filici adhærere fecit, quod adhuc apparante ſonipedis veſtigia. Qui ſtupefactus ex tam improviſo miraculo, ad ſemetipſum redit; & liberatori ſuo Chriſto, meritis Sancti ſui Joannis, gratias redidit.

6 Enimvaro de equo deſiliens, & ut avidus ſcrutator *d* tantæ habitationis [ſcire] cupiens locum, extento gladio, quo accingebatur, præcidendo quæ illic multa habebantur arbuſta, ſemitam introcundt reperit, qua ferarum genera ſolito more, ad fontem, qui ſub monte derivatur, deſcendere ſoliia erant. * Proſpectis, itaque concavis rupium, ac intimis locorum, tandem eccleſiolam reperit parvulam, in honorem Sancti Joannis Baptiſtæ antiquitus fundatam: cujus delectatio, ita animam ejus pellexit, quo devoveret, ſe ibi Deo, pro poſſe & ſcire, ſerviendum: multa quoque prece depoſcens, quo ſuperna Divinitas concepta animi ejus dignaretur perficere, atque adjutrix bonorum Jeſu benignitas ejus juventutis na rememoraretur delicta; tandem conſilio iceperto, ad domum propriam redire diſpoſuit. * Redditis itaque gratiis Deo, & Sancto Joanni ſuo liberatori, ad propria remeavit. Venditis namque patrimoniis, prædiis quoque ac vineis, omnibuſque ſupellectilibus, ſervis & ancillis libertati donatis, totum ſe Dei ſervitio mancipare deſiderat.

7 * Diſtributo ergo pretio auri atque argenti, omnium necne rerum ſuarum in cibos pauperum ac in captivis redimendis, cum uno ſibi germano ad præfatum delibatæ reverti locum. Germanus vero, Felix nomine, ejuſdam voluntatis, ejuſdemque actionis, non renuit: ſed ejus juſſis obtempetuns, Creatoris jugo collum ſubmittere parat. * Die conſtituto, ud eumdem locum perveniunt, habitu Religionis e aſſumpto; ac ſimiliter acerrimi hoſtibus effugatis, armis patientiæ, caſtrum Dei ſeſeque pervigiles cuſtodiunt. Multis denique unnis in cartamine dacurſis, quot ab Incentore omnium malorum bella paſſi ſunt, nulli mortalium ubique eo, qui cuncta e cælo proſpicit, patet: quas ergo pertulerint tentationas, aut quibus modis, aperto neſcimus *f*.

8 Miraculum vero valde mirabile, quod u pleriſque religioſis viris hujus regiuns narrantibus cognovi, interferam. Quadam die, dum vir Domini ſolito more, in cella, quam ſibi conſtruxerat, conſediſſet; Preſbyter quidam, qui ex vicino venire conſueverat, ad ſibi *g* ſerviendum, more ſolito advenit. Quem dum ſoror perquireret, quo ire vellet, & nallo modo indicare vellet, ſoror, timens diſpendium fratris, pedetentim veſtigia ejus ſubſecuta, ad montem uſque pervenit. Qua aſcendente, per devexum montis, deſcendentem eminus cernit, quaſi per gradus, cujuſdam vultus Angelici virum: qui ſolito more (Angelus ſcilicet, minus a Deo) panem viro Dei deferre conſueverat. Cumque [is] cerneret, ſæculares ad virum Dei cucurriſſe, & eum [ipſos] ieu familiarter ſuſcepiſſe, (maxime quia mulierum ſocieta obſtare ſolet veris præmaimis) zelo zelatus virum Dei redargoit; eique micas panis, quem deferebat, ex alto ſuper crus miſit; utq; imminente indignatione ſupesna, ſupradictum crus ſractum *h* reddidit. Ab inde ergo ſic cæleſtem ſuperna dignatio cibum ei negavit, nec ulterius Angelo obſequente tranſmiſit; quo vir Dei exinde labortoſius viveret, & ne ulterius ad ſe introeuntes taliter reciperet, ut fama ſæculi illicitas mulieres (quod abſit) ad ſe intrare permitteret: timuit enim internus arbiter, totus pietate redundans atque juſtitia, ne undu ipſi *i* ad pietutem ſerviretur, iode ille ad caſum & alte tenderent *k*.

9 Alio quoque tempore (ſicut religioſis narrantibus agnovi) vir Dei, dum laborioſius viveret propter ſupradictorum ſæcularium familiaritatem, & ei divinus cibus deeſſet; cœpit virtdariis uti, atque eainde poma colligere, & ſibi cauſa potus multum præparare. Cujus cor, cum parentum cura tangeret, & ad omnipotentis Dei ſervitium eos vellet convertere, nc æſtimaretut eum cibi ac potus obiiſſe penuria, beatiſſimum germanum ſuum Felicem tranſmiſit, & hæc mandare curavit. Qui ſuparni Judicis obedlunt mandatis, & ejus amore ſæcularibaa ſe fruſtrautur pompis, quamvis ab hominibus longe ſint remoti, inter hujus ſæculi tamen deſerta ſuſtentantur alimentorum pabulis. Vos hæc cognoſcentes, cariſſimi, ad aliam, quæ eſt abſque laboribus vitam, totis viribus tendite; & hanc lenocinantem, ærumnis & doloribus plenam, relinquite; quæ a mœrore incipitur; &, dum eſt, cum laboribus agitur; ac termino appropiuqoante, cum labore & luctu terminatur, nihil abſque *l* peccati gravamine ſecum reportans. Divitiis, cum maximo ſudora acquiſitis, filiis ac filiabus remanentibus, ac ipſis peſſimo luxu eis utentibus, othil pro parentum liberatione ex eis tribuentibus; caro acquiſitoris a vermibus corroſa, pulviſque futuru, nuſquam cum Angelis in æternum erit victura. Multi numque hæc audientes, ſæculi ſuuditus lenocinia tota mente reſpuere, ac Dei ſervitio ſeſe mancipaverunt. Exemplum hic tet beatus ſanctiſſimi ac glorioſiſſimi Mastini ſecutus, qui poſt tam magnæ convetſationis vitam, poſt tot miraculorum inſignia, ad patrium ſolum repedavit; uc matri, Baptiſmatis unda puriſicante *m*, mitæ aditum patefecit æternæ. *m*

10 Quia ſancti viri hoc quod pro ſe, etiam pro proximorum ſalute ac libertate cupiunt; illud imaginarium geſtantes opere, quod docente Domino ſuper Propitiatorium habebatur typicalt myſterio. Arca ergo in Propitiatorio poſita, quæ eſt Eccleſia ex gentibus collecta, duarum tetinena urnarom mannu, ſcilicet duarum Legum, corporis *n* ac ſanguinis Domini ſacramenta; virgamque Aaron quu ſronduerat, Beram quoq; Mariam, [quæ] nullo humano ſemine prægnata, [creditur] peperiſſe humani generis Salvatorem; duorum Cherobim obumbratur aſpectu: quæ etiam Cherubim verſis ſtabant vultibus, invicem ſe reſpicientia: Cherubim autem ſuper arcam ſtare, eſt Sanctos contemplatione ſuperni amoris proxi-

b Beatiſſimus Votus, tempore quodam *b*: quia, (ut ſupra diximus) ex Cæſaraugustana urbe ortus nobili proſapia, venerabilis Votus, venatui carvorum, aprorumque arqua ceteratum ferarum erat deditus. * Quadam vero die, dum perluſtraret abdita non minima montium, concavaque vallium, amœna nec ne loca ſilvarum ac pratorum, cervum reperiile dicitur: cujus dum ob interitum canibus gladiiſque perſequeretur vitam (tamdiu auſugientc, quam perſequebatur, fera) montuoſa ac campeltria decucurrit loca, quouſque ad præfatum devaniret montem.

c 5 Equo uamque, poſt cervum evolante, ipſoque nihil in aliud, quam in interitum cervi, gladio eatento intendente, cervus ad altiora evolavit montis. Igitur ea utraque parte concluſus cervus, ex una, quia perſequebatur ab hoſte, ex alia, quia ſubeminentiſſima deveneratrupe, anguſtiabatur undique convictus *c*; quando ſalium ex alto ſpecu dedit, ſibique mortem intulit. * Cumq; ſoulpes in ipſo montis cuniſtu, unde cervus interierat, deventiſſet, ac miles acerrimus morti propinquaſſe ſe cerneret; tantum dixiſſe ferunt Sancte Joannes, ſoccorre mihi: in hac voce ita Omnipotens Deus equi pedes, meritis S. Joannis, duto filici adhærere fecit, quod adhuc apparante ſonipedis veſtigia. Qui ſtupefactus ex tam improviſo miraculo, ad ſemetipſum redit; & liberatori ſuo Chriſto, meritis Sancti ſui Joannis, gratias redidit.

d 6 Enimvaro de equo deſiliens, & ut avidus ſcrutator *d* tantæ habitationis [ſcire] cupiens locum, extento gladio, quo accingebatur, præcidendo quæ illic multa habebantur arbuſta, ſemitam introcundt reperit, qua ferarum genera ſolito more, ad fontem, qui ſub monte derivatur, deſcendere ſoliia erant. * Proſpectis, itaque concavis rupium, ac intimis locorum, tandem eccleſiolam reperit parvulam, in honorem Sancti Joannis Baptiſtæ antiquitus fundatam: cujus delectatio, ita animam ejus pellexit, quo devoveret, ſe ibi Deo, pro poſſe & ſcire, ſerviendum: multa quoque prece depoſcens, quo ſuperna Divinitas concepta animi ejus dignaretur perficere, atque adjutrix bonorum Jeſu benignitas ejus juventutis na rememoraretur delicta; tandem conſilio iceperto, ad domum propriam redire diſpoſuit. * Redditis itaque gratiis Deo, & Sancto Joanni ſuo liberatori, ad propria remeavit. Venditis namque patrimoniis, prædiis quoque ac vineis, omnibuſque ſupellectilibus, ſervis & ancillis libertati donatis, totum ſe Dei ſervitio mancipare deſiderat.

e 7 * Diſtributo ergo pretio auri atque argenti, omnium necne rerum ſuarum in cibos pauperum ac in captivis redimendis, cum uno ſibi germano ad præfatum delibatæ reverti locum. Germanus vero, Felix nomine, ejuſdam voluntatis, ejuſdemque actionis, non renuit: ſed ejus juſſis obtempetuns, Creatoris jugo collum ſubmittere parat. * Die conſtituto, ud eumdem locum perveniunt, habitu Religionis e aſſumpto; ac ſimiliter acerrimi hoſtibus effugatis, armis patientiæ, caſtrum Dei ſeſeque pervigiles cuſtodiunt. Multis denique unnis in cartamine dacurſis, quot ab Incentore omnium malorum bella paſſi ſunt, nulli mortalium ubique eo, qui cuncta e cælo proſpicit, patet: quas ergo pertulerint tentationas, aut quibus modis, aperto neſcimus *f*.

8 Miraculum vero valde mirabile, quod u pleriſque religioſis viris hujus regiuns narrantibus cognovi, interferam. Quadam die, dum vir Domini ſolito more, in cella, quam ſibi conſtruxerat, conſediſſet; Preſbyter quidam, qui ex vicino venire conſueverat, ad ſibi *g* ſerviendum, more ſolito advenit. Quem dum ſoror perquireret, quo ire vellet, & nallo modo indicare vellet, ſoror, timens diſpendium fratris, pedetentim veſtigia ejus ſubſecuta, ad montem uſque pervenit. Qua aſcendente, per devexum montis, deſcendentem eminus cernit, quaſi per gradus, cujuſdam vultus Angelici virum: qui ſolito more (Angelus ſcilicet, minus a Deo) panem viro Dei deferre conſueverat. Cumque [is] cerneret, ſæculares ad virum Dei cucurriſſe, & eum [ipſos] ieu familiarter ſuſcepiſſe, (maxime quia mulierum ſocieta obſtare ſolet veris præmaimis) zelo zelatus virum Dei redargoit; eique micas panis, quem deferebat, ex alto ſuper crus miſit; utq; imminente indignatione ſupesna, ſupradictum crus ſractum *h* reddidit. Ab inde ergo ſic cæleſtem ſuperna dignatio cibum ei negavit, nec ulterius Angelo obſequente tranſmiſit; quo vir Dei exinde labortoſius viveret, & ne ulterius ad ſe introeuntes taliter reciperet, ut fama ſæculi illicitas mulieres (quod abſit) ad ſe intrare permitteret: timuit enim internus arbiter, totus pietate redundans atque juſtitia, ne undu ipſi *i* ad pietutem ſerviretur, iode ille ad caſum & alte tenderent *k*.

9 Alio quoque tempore (ſicut religioſis narrantibus agnovi) vir Dei, dum laborioſius viveret propter ſupradictorum ſæcularium familiaritatem, & ei divinus cibus deeſſet; cœpit virtdariis uti, atque eainde poma colligere, & ſibi cauſa potus multum præparare. Cujus cor, cum parentum cura tangeret, & ad omnipotentis Dei ſervitium eos vellet convertere, nc æſtimaretut eum cibi ac potus obiiſſe penuria, beatiſſimum germanum ſuum Felicem tranſmiſit, & hæc mandare curavit. Qui ſuparni Judicis obedlunt mandatis, & ejus amore ſæcularibaa ſe fruſtrautur pompis, quamvis ab hominibus longe ſint remoti, inter hujus ſæculi tamen deſerta ſuſtentantur alimentorum pabulis. Vos hæc cognoſcentes, cariſſimi, ad aliam, quæ eſt abſque laboribus vitam, totis viribus tendite; & hanc lenocinantem, ærumnis & doloribus plenam, relinquite; quæ a mœrore incipitur; &, dum eſt, cum laboribus agitur; ac termino appropiuqoante, cum labore & luctu terminatur, nihil abſque *l* peccati gravamine ſecum reportans. Divitiis, cum maximo ſudora acquiſitis, filiis ac filiabus remanentibus, ac ipſis peſſimo luxu eis utentibus, othil pro parentum liberatione ex eis tribuentibus; caro acquiſitoris a vermibus corroſa, pulviſque futuru, nuſquam cum Angelis in æternum erit victura. Multi numque hæc audientes, ſæculi ſuuditus lenocinia tota mente reſpuere, ac Dei ſervitio ſeſe mancipaverunt. Exemplum hic tet beatus ſanctiſſimi ac glorioſiſſimi Mastini ſecutus, qui poſt tam magnæ convetſationis vitam, poſt tot miraculorum inſignia, ad patrium ſolum repedavit; uc matri, Baptiſmatis unda puriſicante *m*, mitæ aditum patefecit æternæ. *m*

10 Quia ſancti viri hoc quod pro ſe, etiam pro proximorum ſalute ac libertate cupiunt; illud imaginarium geſtantes opere, quod docente Domino ſuper Propitiatorium habebatur typicalt myſterio. Arca ergo in Propitiatorio poſita, quæ eſt Eccleſia ex gentibus collecta, duarum tetinena urnarom mannu, ſcilicet duarum Legum, corporis *n* ac ſanguinis Domini ſacramenta; virgamque Aaron quu ſronduerat, Beram quoq; Mariam, [quæ] nullo humano ſemine prægnata, [creditur] peperiſſe humani generis Salvatorem; duorum Cherobim obumbratur aſpectu: quæ etiam Cherubim verſis ſtabant vultibus, invicem ſe reſpicientia: Cherubim autem ſuper arcam ſtare, eſt Sanctos contemplatione ſuperni amoris proxi-

Amicus sunt Christo ubi vis ejus, sequi voluerit te spectat, Apoc. xx.

proximos præcellere; se invicem vero respicere, caritatem proximorum, ab illo interni intuitu amoris, ad infirmorum usque condescendere compassionem, verbo prædicantium, sicut scriptum est: Qui audit, dicat, Veni. Sancti etiam, hæc & plura alia [sacrorum] voluminum noscentes testimonia, se corrigendo, alios admonendo; [ne] exortes forent promissio, multa in hujus sæculi spatio pertulerunt tormenta. Nam etsi sunt duo Martyrum genera, unum gladio, aliud longa patientia; est tamen unus æternus arbiter, qui utrumque examinat, perpenditque persecutorum minas ac illatos cruciatus Sanctorum constantiis; sed non [contemnit] aliter ab hoste humani generis in cordibus fidelium diurnas allatas passiones.

non solum duorum Martyrum, qui sanguinem fudere.

Sed etiam confitentis voluntas.

B 11 Vere *e* quandoque laboriosius est vitam ducere solitariam, sitis famisque interire compendio, ac inter rupes montium frigore obrigescere, & absque ullius consolatione vitam anxiam & plenam ærumnarum in longum protrahere, quam cruciatu uniua temporis aut unius diei, gladio occumbere. Aliquando vero antiquus hostis, quos sibi prompte resistere prospicit, pluribus laqueis enecare tentat. Aliquoties namque suæ improbitatis calliditate incentivam eis ingerit libidinem, aliquando cibi ac potus voraciratem, aliquando impatientiam, aliquando murmurationem, aliquando perturbationem mentis. Si vero conspexerit, nihil suam prævalere calliditatem, terrere incipiet per somnum. Quod si, nec ita prævaluerit, mirificas eis ostendit visiones. Omnibus autem, quas dinumerare longum est, calliditatibus peractis, si viderit servum Dei immobilem in cunctis permanere, ad apertas se convertit inimicitias, & aliquando conspectibus se manifestabit. Servo autem Domini tot ejus evitante astutias, tritus ausugiet; & Deo suum famulum protegente, qui prius terrebat, postea territus discedet.

cum accolæ frontibus deformatis furtim colluctantur.

Sicut SS. Votus & Felix.

12 Has ergo tam innumerabiles calliditates antiqui serpentis Beatus Votus patienter devicit; & in longum temporis spatium [vitam] extendens, serendo superavit. Cumque jam tempus remunerationis adesset, & pius Dominus servum suum ab agri opere fatigatum, requiescere vellet, ne denarius, vineæ [cultæ] merces, diu fatigato operario negaretur; vocationis suæ terminum imposuit *n*. Qui percepto Viatico rotius perfectionis, cum centesimo fructu, lampade præfulgente, thalamum sponsi & regis sui prudens virgo intrare meruit. Qui cum die ultimo claussisset finem, in Oratorio Beati Baptistæ Joannis honorifice sepultus est; resumpturus ultimo examine carnem, cum Angelis in æternum victuram; eadem vestigia fratre ejus sequente. Excubantes autem ad eorum sanctissima corpuscula, divinam inibi semper sentiunt custodiam; & aliquando Deificum lumen, e cælo delapsum, apertis percipiunt oculis. Infirmis vero, quacumque infirmitate depressis, ad sepulcra illorum venientibus salus omnimodis adhibetur *p*. Præstantur ibi beneficia quærentibus, meritis Beatissimorum Confessorum Voti atque Felicis, præstante eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat.

eandem hic ab illo montem.

C

ex miraculis clari.

D

ANNOTATA.

a *Ms. & ex eo Brizius*, fontium aquæ venis pinnorum fcaturientibus, *quod corrigendum censui: sunt autem* Pinnæ, *vulgo* Peñas, *idem quod rupes excelsæ, nomen illud ab asperitate adepta apud Hispanos.*

b *Ibidem*, qui. c *Et*, quandoque.

d *Priora Acta*, imitatore habitionis locum scire eupivit; *ubi*, invitantem *legere malui*, *ut sensus commodus haberetur.* EX MS.

e *Hunc effici vult Brizius*, vece Religiosos, *non solum* Eremitas *simplices*, (*quod solum ex prioribus Actis intelligebatur*) *& quidem Benedictinos fuisse*, SS. Votum & Felicem, *eoque comminiscitur Oscanum aliquem Episcopum, qui in Montanis istis, inter Christianos profugos, suum utcumque munus exercens, eos habita donarit, & eorumdem professionem exceperit: atque in his totum ei Caput Arizio insuavitur.*

f *Hactenus Lectio* XII, *& finis eorum quæ ex anterioribus Actis habuit Macarius.*

g *Verosimile est hunc Presbyteram sanctis Eremitis Sacramenta solitum ministrare, atque hanc fuisse servitutem indicatam a Macario: quem ea hoc loco frustra conaberis propinquum Sanctorum ætati facere: cum quantumcumque longi temporis intervallum patiatur traditio, per quam ipse ea quæ sequuntur cognovit.*

h *Verum ne diuturnitas temporis facti hujus circumstantias omnibus alteravit a vero, verisimile illas per ora rudis ac montani vulgi (unde postea Monachi dedicere ut traderent posteris, & hi Macario) suspicor vero, quod ex difficultiori, quo diriceps Sanctas ascendit gressu, paulatim invalescente ut diceretur, eras ei fractum fuisse. Causam quoque subtracti Angelici tibi, nec crediderim primum hunc unius mulieris accessum fuisse; sed quod is jam non esset accessurus ei, cui ab illa aliisque ejus admonitu ad Sanctam Eremitam visendum accurrentibus, necessaria ad victum exoperant ea devotione ministrari.* E

i *Exgraphum Remense*, nemini ipse; *Pennatense*, Ne unde ipse, ... inde illi.

k *Remense*; tenerent; *Pennatense*, tenerentur.

l Absque: *id est*, Præter.

m *Vide Vitam S. Martini, scriptam a Severo Sulpitio apud Surium tom.* 4; *ubi tamen aliud noa leges, quam ater hoc in patriam suscepium fuisse a Sanctis, statim postquam Christiani in ordine Exercitus fuit consecratus, primis sanctioris tonversationis annis, nullisdam patratis ab eo miracalis.*

n *Brizius, nescio quid non exegitant, ut suadeat sanctos Eremitas, Presbyteros quoque ordinates, & ipsimet Regi Garciæ a Confessionibus fuisse; etiam hæc verba ex trahit; cum referenda fint ad Ecclesiam, quam auctor Arcæ comparat; sicut deinde Sanctos in ea vitos comparat Cherubinis, Arcam obumbrantibus sique matue respicientibus:*

o *Ita exgraphum Romanum; in Pennatensi est* Verum. F

q *Neque hæc attestatio miracalorum eam auctore vetustatem necessario infert quam prætendit Brizius; cum etiam sæculo* 14 *aut* 15 *potuerint eadem fuisse continuata.*

SYNOPSIS HISTORICA *a*

a

Ex Anonymi Pennatensis Ms.

Juxta exgraphum Romanum.

CUm pro detestandis facinoribus accolæ Hispaniæ traditi essent, cum Rege Visegotorum novissimo *b* Ruderico, in manus Saracenorum; sicuti in gestis Regum Hispaniæ continetur; Christiani, qui evadere potuerunt, quidam in servitute eorum subacti, quidam fugientes per latebras & montuosa loca conscendentes, & diversa per loca vagantes, turres & munitiora toraque loca fabricare voluerunt. Contigit ex his quosdam, amplius quam ducentos, devenire in excelso quodam monte, nomine *d* Oroli, in Aragona provincis: qui venientes, & spatiosum & delectabilem locum perpiticien-

Occupata a Saracenis Hispania b

Christiani aso fugiunt in montem Aragonia c

c

d

EX MS. ſpicientes, in loco qui vocitatur Panno fabricare eonati ſunt muros.

2 Cumque opus cœptum perficere conarentur, nuntiatum eſt hoc Regi Cordubenſi nomine Abdertaman *e* Iben Mozavia. Tunc Rex nimium iratus miſit exercitum validum, ex omni terra Hiſpaniæ, *f* eum Duce quodam nomine Abdelmelik *f* Iben Quartan: & præcepit ei, ut omni terra Aragonenſi uſque Pyrenæos montes peragrata, quibuſcumque in locis invenire poſſet Chriſtianos, qui defendere ſe vellent & Regi Cordubenſi ſervire nollent, deleret uſque ad interemptionem; & diueret munitiones & caſtella, vel in quibus locis poſſe confidere videbantur. Cumque hoc decretum perficere conaretur ſupradictus Abdelmelik, veniſſetque in ſupradicto monte, ex latere quo vocitatur Ruheo, fixere tentoria in planitie Panni: & facto impetu adverſus eos, mox ab ipſis fundamentis diruerunt muros, ſicuti cernitur hodierno tempore: & duxerunt uxores ſuas, & filios filiaſque eorum in captivitatem.

3 Qui locus inhabitabilis, & inacceſſibilis extitit hominibus, donec Deo favente, ventum eſt ad tempus Beatiſſimi Voti: qui ex Cæſarauguſtana urbe genitus, ut in ejus geſtis continetur, exempto mu- B erone vepres & arbores ſecans, ſemitam anguſtam invanit, & eccleſiolam parvulam, in honore Sancti Joannis Baptiſtæ conſtructam, ſub ipſo montis vertice in ſpelunca quæ maxima reperitur, & inſepultum hominem ad cornu altaris jacentem: & ſignans ſe ſigno ſanctæ Crucis, orationeque facta, acceſſit intrepidus: & proſpiciens vidit lapidem triangulatum ad caput, continena ita exaratom ferro: Ego Joannes, primus in hoc loco Eremita, qui ob amorem Dei ſpreto hoc præſenti ſæculo, ut potui, hanc eccleſiolam fabricavi, in honorem ſancti Joannis Baptiſtæ, & hic requieſco. Amen *g*. Qui gratias Deo *g* de S Joanne ſepulto teſerens, accepto corpore involvit, ac ſepelivit, ſuperponens præfatum lapidem, deſuperque cooperuit terra, ut potuit: ſed nos ſatis miramur quare Dominus Macarius, qui illius Vitam ſcripſit, iſta prætermiſit. Nunc vero revertamus ad cœptum opus.

4 Memoratus igitur Dei famulus *h* Votus cum *h* Litigat cum S. Felice fratre ſuo fratre Felice, ut potuere, inibi cellulas conſtruxerunt, & uſque ad finem vitæ feliciter permanſerunt, & ſuperſtites quoſdam viros honeſtos dimiſerunt, ſcilicet *i* Benedictum & Marcellum. Qui Be- *i* nedictus conſtruxit eccleſiam S. Srephani Protomartyris & Martini beatiſſimi Præſulis & Confeſſoris: C Marcellus vero conſtruxit eccleſiam in honorem ſancti Petri Apoſtolorum Principis. Qui & ipſi cœlibem vitam ducentes, poſt non multum temporis Benedi- ctum & Marcellum ſucceſſores relinquit. ſpatium thecam corporis relinquentes, ut credimus, collocarunt animas ſuas in æthereis ſedibus. Ab illis temporibus cœpit creſcere eorum ſanctitatis fama. Cumque annuente Domino jam cœpiſſet plebs Chriſtiana creſcere, & decreſcere infidelitas Saracenorum; contigit ut proficiſceretur Comes in Aragona provincia, ſub regimine *k* Fortunii Garſianis Pampilonenſis Regis, nomine *l* Galindo, filius Aſnarii Comitis. Qui Comes fabricavit quoddam *k* *l* caſtellum, & impoſuit illi nomen *m* Athares: & *m* Chriſtiani poſt reſtaurates villulas, populare fecit per totam Aragonam, quantum ſibi lieuit, multas ac diverſas villulas, quas nobis referre per ſingula longum eſt: & diviſit ſingulis villulis, ſecundum ſuum arbitrium, proprios terminos. Illo vero in tempore a paucis quodammodo ſupradictis habitabatur locus.

5 Non multo vero tempore tranſacto, in tempo- Jterum fugatis Saracenis, tibus ſcilicet Regis Sancii Garſianis Pampilonenſis, mortuo Comite ſupradicto, iterum facta eſt magna percuſſio adverſus Eccleſiam Dei: quoniam ſuperatus eſt Rex *o* Ordonius, & facta eſt magna D ſtrages Chriſtianorum ab *p* Abdaraman Rege Cor- *o* dulenſi: In tempore illo Saraceni tranſeuntes Py- *p* reneos montes, pervenere nullo reſiſtente uſque ad Toloſam urbem: fugientes vero pauci Chriſtiani ex ſupradictis villulis pervenerunt ad ſupradictam ſpe- In monte Panno luncam, & illic morantes fabricaverunt ampliorem eccleſiam in honorem S. Joannis Baptiſtæ: & tranſtulerunt corpus præfati Joannis Eremitæ, & poſuerunt in tumba parvula inter duo altaria, ſcilicet B. Joannis Baptiſtæ & SS. Iuliani & Baſiliſſæ, ponentes ſuprafatum lapidem deſuper. Inſtruxerunt etiam alia duo altaria, unum dedicantes in honorem B. Michaelis, alterum in honorem B. Clementis; conſtituunt Abbatem. feceruntque domos ad habitandum: & præfecerunt Abbatem *q* Tranſinieum, & elegerunt Clericos, qui *q* volnntates proprias relinquentes, habitare voluerunt ibi. Tranſacta vero hac tempeſtate, iterum eſt pax Eccleſiæ Dei reddita, & unuſquiſque regreſſus eſt ad propria, præter Clericos qui remanſerunt in jam dicta ſpelunca. Eiſdem vero temporibus dedicata eſt *r* eccleſia S. Joannis ab Enniconer Epiſcopo, die Nonarum Februariarum.

6 Cumque tranſiſſent anni pene triginta, & fa- *g* ma illius loci per ora vulgi crebreſceret, contigit pervenire ad aures comitis *s* Furtunii eximii, qui *f* *s* Fortunio Comite tunc in temporibus ſub regimine Regis Garſiæ Sanctionis filii, toti regimini præerat in Aragonenſi provincia. Qui veniens in prædictum locum, conſtipatus caterva Militum, factaque oratione, ſuſceptus eſt ab Abbate eximio cum Collegio cæterorum Clericorum earitative; & viſis officinis cunctis, aſcenſuque montis cum planitio, placuit ſibi locus, converſationque, & vita eorum. At illi cadentes ad pedes Comitis, flagitare cœperunt, ut illis hujus montis terminos impenderet, ubi laborare, vel caulas ovium inſtruere, ſuoque paſcere poſſent. At ille, benigne annuens petitioni eorum, dedit eis unam ſpeluncam, quæ eſt ſub Orolis facie, cui nomen eſt Spelunca Gallionis, & inde devallat contra illa ſerra de Traſillos, atriba de fonte frigido, qui eſt a facie Aragonis, & inde vadit contrario de Canlo, quemadmodum dividit illa penia S. Cypriani in Suſo; & quomodo vadit via, quæ exit de Spina alba, & vadit ad ſummn de En-el-ſito: & ex illa via quæ venit de Borzo rubro, ad illa Crola S. Julisni, & exit ad illum collem ſub Orali. Hæc vero oblatione corroborata & firmata, mox commendans ſe, obnoxius illis receſſit glorificans Dominum; eo quod ipſe in hac patria dignatus eſſet demonſtrare locum talem, qui & remotus eſſet a ſæcularibus perturbationibus, & ad habitandum viris religioſis dalectabilis. Qui veniens ad palatium, retulit cuncta Regi, quomodo in tali loco deveniſſet, & qualiter aptus religioni exiſteret, qualiterve habitatoribus terminum ad laborandum impendiſſet.

7 Audiens hæc Rex Garſias Sancionis, ad vi- *d* Regis Garcia Sanctionis. ſendum locum non multo poſt ipſemet, cum Palatino officio & Epiſcopo ejuſdem temporis Fortunio, properare dignatus eſt: qui eum cuncta ut ſibi relata fuerant vidiſſet, & placuiſſet nimium eadem donat ac confirmat & augetur. ſibi locus talis, obtulit ſibi quingentos ſiclos argenti, ut pro illo & pro ſtatu Regni Dominum deprecarentur. Quin etiam terminum ſuprafatum, quem Comes illis impenderat firmati præcepit Regalibus inſtinutis: addens quoque herbarum paſtum & abſcindendorum lignorum licentiam de illo monte, qui vocetur Abitiro: abſtuliteque Comiti de Athares omnem calumniandi atque pignorandi adverſus eos potentiam. Solutis vero jam annis multis,

tis, ſcilicet circa diſcurrentem nongentesimom nonagesimum ſeptimum, iterum venit Rex Garſias Sancionis, esuſa viſendi locum & Fratres. Videns vero Abbatem & fratres inarmes non poſſe defendere terminos, quos dederat loco; poſuit tale decretum ſuper terminum, ut ſi non fuiſſet tranſitione unios diei vel noctis, aut ſi non fuiſſet per bonam voluntstem Abbatis vel Fratrum, nullus præſumeret in totum illum terminum iorrare vel paſcere, neque tentorium pecorum figere, quod ſi aliter feciſſene, haberent inibi habitantes poteſtatem occidendi vaccas, porcos, camelos, ſine ulla dubitatione & ſine ullo pleyto Regali: facta donatione, anno quem ſupra memoravimus videlicet nongentesimo nonagesimo ſeptimo, regnante Domino Jeſu Chriſto. Et ego ſervus illius, Garſia Sancionis, cum conjuge mea u Omeca, in Pampilona & in Aragona. Sub ejus imperio Epiſcopus x Fortunius in Pamplone. Fortunio Ximenones Comes io Aragona. Conſervantibus & augmentantibus decretum ſit pax & ſalus victoriaque io æternum, Amen: non ſervantes autem ſpolientur in ioſeroom, Amen.

ANNOTATA.

a *Hæc Synopſis, incertum a quo ſcripta, minus accurata eſt prioribus Vitis, neque caret chronologicis mendis, uti de pluribus chartis hujus monaſterii obſervat Sandoval in Epiſcopis Pampilonenſibus fol.* 19: *eo quod monaſterii incendiis deperdita monumenta, ſatis ignoranter fuerint reſtaurata.*

b Rodericus *pugnavit cum Saracenis* 3 *Septembris Dominica, anno* 713, *Littera Dominicali A, & poſt octo dies inter pugnandum occubuit. Porro ſequenti ac proximis tribus annis tota denique Hiſpania eſt a Saracenis ſubacta exceptis Aſturiæ montanis.*

c Trecentos *fuiſſe aſſerit Hieronymus Blanca*; Ecgrapbum *Romanum* quadringentos.

d *Brizia & aliis paſſim mons* Urveli *dicitur; qui etiam multa barbolantur circa etymon nominis* Panni: *quibus omiſſis, ſolum noto ex Brizio, monaſterio Pinnatenſi ſuperominere locum undique abruptum, & duabus tantum viis acceſſibilem, iisque tam anguſtis, ut aſcenſus poſſit a paucis prohiberi, quamvis non haberent niſi lapides ad ſui defenſionem.*

e Abderaman, ex linea Aben-Alaveri, *a Stephano Garibajo lib.* 37 *cap.* 1 *ſtatuitur primus Rex Cordubenſis fictus anno* 758, *ſed abſque mentione harum rerum contra Chriſtianos actarum.*

f Abdemelik *Garibajo lib.* 36 *cap.* 15 *ſtatuitur Rex Mauroram ab anno* 685, *uſque ad annum* 707, *ergoante acceſſum Illorum in Hiſpaniam. Apud Blancam* Abdemelicbus Aben-catanus ſpeluncam in Urvelis obſidione cepit, Chriſtianos omnes eum feminis & parvulis gladio jugulavit, ac præſidia ſundituus everiit. *Adjius autem dicitur ab* Abdulazizio Præfecto ſub Alcaliſa Ulit, *primo in Hiſpania Rege Mauroram. Et dein dicitur* Abdulazizius Hiſpali a ſuis anno DCCXIX interfectus.

g S. Jos nnem eclicas advulſſe ſedes circa annum 714 *in Vita prima dicitur n.* 4.

h SS. Votum & Felicem, *poſt incurſionem Abdelmichi ſolum illuc acceſſiſſe poſſet dici, cum jam aliquot annos vendendis poſſeſſoribus, & in pauperes diſtribuendis impendiſſent.*

i *Brizius de ilc agit lib.* 2 *cap.* 25 *& ſeqq. & hoc illorum quaſi Epitaphium addit: haud dubie a poſteris, diu poſt eorum mortem, compoſitum*: Benedictus & Marcellus Eremitæ Cæſarauguſtani, viri honeſti & continentes, adhuc magis ampliaverunt præſentem eccleſiam, & duo altaria conſtruxerunt, dedicaveruntque S. Petro & S. Stephano ſ quorum conſilio Judeu, medius inter Regem Enecum Ariſtam & Regnicolas Aragoniæ, Juſtitia vocatus, efficitur) & etiam ſepulti hic ſunt. *Verum hic eſt* Garcias Eneeus, *ſive* Yanignez, *cujus regni initium ſtatuit Garibajus lib.* 21 c. 9 *ad annum Chriſti* 758, *mortem ad annum* 815: *& tempora conveniunt cum ætate* Benedicti & Marcelli, *quos Martinus Carillo vixiſſe ait uſque ad annum* 815. *Alius vero ab hoc Rege eſt* Uoniguez Ximenes Ariſta, *qui apud Garibajum lib.* 22 *cap.* 2 *cœpit regnare anno* 840, *& ſic in Epitaphio videtur nomen* Ariſtæ *perperam intruſum.*

k Rex Fortunius, *dicti Garciæ filius, et ſucceſſit anno* 802, *ob Pampelonam (ne creditur) a patre Mauris ereptam*, Pampelonenſis *dictus.*

l Galindo *patri ſuo* Aſnat, *primo Comiti Aragoniæ creato anno* 781, *& anno* 795 *vita functo, ſucceſſit: de quibus agit Garibajus lib.* 30 c. 3 & 4.

m Atharas *ſive* Aieres, *patria S. Joannis, inter montem Pinnatenſem & Jaccam urbem, jam pridem nomen iſtud habebat, ſi fides primæ Vitæ detur.*

n Sancius Garcias *ſucceſſit* Fortunio *patri anno* 815, *mortuus ex vulnere in prælio cum Mauris habito, de quo Garibajus lib.* 21 c. 11.

o Ordonius *Rex Ovetanus & Legionenſis, quo anno ceperit regnum, variant auctores, aliqui annum* 827 *aut ſequentem, alii annum* 837, *alii* 851 *aſſignant, alii ſerius cepiſſe regnum aiunt.*

p Abderaman II *apud Garibajum lib.* 27 c. 5, *legitur regnaſſe ab anno* 819 *ad ann.* 839, *ubi dicitur* Ordonius *cepiſſe regnum Ovetanum anno* 832, *& tempore Regis Mahomet e vita deceſſiſſe anno* 841, *atque ſub utroque victorias obtinuiſſe: proinde videtur iſti hæc clades ad præcedens ſæculum pertinere: quam tamen Blanca ad hæc tempora ſervat.*

q Tranſinieus, *alii* Tranſinirus, *aut* Tranſiricus, *a Martino Carillo aſſignatur ad annum* 872.

r Ennico, Eneco, Inico, *Epiſcopus Aragoniæ habitus, inter Oſcenſes collocatur.*

s *Hæc iterum non videntur ſatis convenire. Nam* Fortonius, *infra* Fortunio Ximeenes *dictus, ſub initium noni ſæculi ſtatuitur vixiſſe. At Rex* Garcias Sanctionis *filios ſæculo decimo circa annum* 920, *aut paulo citius, inquit Garibajus lib.* 25 *cap.* 25: *In cujus charta ad annum* 926 *ſubſcribunt* Duu Fortunus, & Fortunus Garſeonus: *& in alia charta ad annum* 944 Fortunius Semenonis: *occaſione quorum videtur confuſio nominum facta.*

t *Debet Æra intelligi* 997, *qui eſt annus* 959, *quando adhuc vivebat* Garcias Reu.

o *Alias conjux appellatur* Tereſa, *ſed plures ſucceſſive habuiſſe uxores potuit.*

x *Sandoval inter Epiſcopos Pampelonenſes non admittit* Fortunium: *quem alii* Epiſcopum Aragoniæ & Jacenſem *appellant.*

HYMNUS

Ex veteri Breviario Pinnatenſi.

O Vote, & Felix, meriti Patroni;
Ut queat noſtrum reſonare quiſque
Geſta tantorum, date, Monachorum,
Quæſomus omnes.
Inſequens cervum Votus, in ſuprema
Rupis advenit juga, devolvendo
Quo eadit cervus nimis inde laſſus,
Undique preſſus.
Inſcius caſus eques ipſe tanti;

Mox

EX MS.

Mox equi pinnæ pedes applicantur,
Cum rueur clamat, Mihi tu favero,
Sancte Joannes.
Hioc revivifcens, vepribus putatis,
Gratiat reddens Domino, tetendit.
In ſpecum, qno ſunus erat Joannir,
Quod ſepelivit.
Parca nunc noſtris, Deus alma eulpir
Et domum ſemper ruearis iſtam:
Qui globum mundi regis & gubernas,
Trinus & unus. Amen. D

OREMUS

MIſericordiam tuam, quæſumus Domine, interevenientibus Sanctis Confeſſoribus tuis, Vuto & Felice, clementer impende, & nobis peccatoribus ipſorum propitiare ſuffragiis. &c.

DE SANCTO ELEUTHERIO

ARCANI IN LATIO.

D. P.

Ex Martyrologio Romano & Ferrario.

XIII. MAJI

AReanum *vulgo* Arce *oppidum antiqui Latii, in hodierno regno Neapolitano, ſupra collem prope Melfam fluvium inter Arpinum, & Aquinum, ab illo quatuor, ab hoc ſeptem milliaribus diſſitam; a Ciceronе, cujus ibi prædium fuit, memoratur in epiſtolis ad Quintam fratrem lib. 3 ep. 1 lib. 5 ep. 1* B *& lib. 16. Verba ejus Cluverius addneit lib. 3 Italiæ antiquæ pag. 1046. Hanc locum honoravit ſuo obitu* Memoria in Martyrol. Rom. *& cultu Eccleſiaſtico* S. Eleutherius, *de quo Martyrologium Romanum hoc* XXIX *Maji iſta habet:* Arcani in Latio S. Eleutherii Confeſſoris. De quo, *addit Baronius*, vetera monumenta Eccleſiæ Aquinatis. *Veram ea non potuimus hactenus obtinere, & Ferrarius in ſua Annotatione ad hunc diem ait*, Acta propria S. Eleutherii ſe non vidiſſe, licet ea ab Epiſcopo Aquinate non ſemel, per alios tamen, flagitaverit. Quæ autem ex incolarum relatione acceperit, *hæc ſunt.*

Elogium Ferrarii.

2 Eleutherius, natione Anglus, SS. Grimoaldi & Fulci frater, una cum illis ex Anglia in Italiam peregrinationis ergo venit. Cum autem loca ſancta Romæ multa cum devotione viſitaſſet, ac Aquinum cum fratribus pervenifſet; apud Arcanum oppidum Latii ſubſedit: ubi clarus miraculis ſancto finem quievit. Extat ibi eccleſia ſuo nomini dicata: ad quam plures infirmi confluunt & ſanitatum gratias referre ſolent. *In Mſs. Vaticano Eccleſia S. Petri indicatur* S. Eleutherius, *ſed* Epiſcopus *appellatur: & forte eſt* S. Eleutherius Papa *relatus* XXVI *Maji.* E

3 *De* S. Fulco *agimus* XXII *Maji. Hujus corpus eſt in oppido, Sancti-Patris dicto, diœceſis Aquinatis, ad limitem Regni Neapolitani, quod oppidum diſtat Arcano paucis dumtaxat paſſuum millibus: propius etiam* Fratres Sancti. *eidem adjacet vicus vulgo dictus* San Luttero, *quod* S. Eleutherii *eſſe vix equidem dubitaverim. Alter frater* S. Grimoaldus *colitur* XIX *Septembris apud Pontem-Corvum, olim Fregellas, inter Capuanum & Mataranas in regno Neapolitano, ubi Epiſcopi Aquinates ſæpe reſedrant. Memoria porro S. Eleutherii inſcripta eſt etiam Martyrologio Anglicano, ſed ad diem tertium Junii, cujus auctor* Arcanum *ſive* Arce *collocat* Memoria Junii. *in* Apulia, *ibique ait* S. Eleutherium ex iti. nere Hieroſolymitano reducem ſancte obiiſſe. *Quæ per conjecturam videntur ſcripta. Nicolaus Epiſcopus Sarſina in Martyrologio Poetico eum hoc diſtichо exornat.*

Cum Sanctis properans, patriis peregrinus aboris,
Fratribus, ex Latio ſcandit ad aſtra poli.

DE SANCTA THEODOSIA,

C

SANCTIMONIALI ET MARTYRE CONSTANTINOPOLITANA.

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. H.

Cauſa & ſeries Martyrii ex Mſs. Synaxariis: encomium a Conſtantino Logotheta ſcriptum: hujus ætas & dignitas.

ANNO DCCXXVI *Statuam Salvatoris in Porta Palatii Conſtantinopolitani a Conſtantino M.*

DEcimum Leonis-Iſaurici *annum funeſtavit ſacrarum imaginum abolitio, quam pridem ille antiquo decretam meditans, effectui tandem mancipavit, amoto Sanctiſſimo Germano Patriarcha, & in ejus locum ſubſtituto impio Anaſtaſio. Adeo enim atque idolum iſtud ſuam ſupra thronum Eccleſiæ collocavit, illarum removendarum initium fecit a veſtibulo Palatii, quod ab ænea Chriſti ſtatua ibidem collocata nomen acceperat, ut χάλκη dicerctur. Veſtibulum iſtud, teſte Codino libro de Originibus CP. Magnus Conſtantinus fundarat, in cujus ſtatuam prædictam erexerat:* quæ ibi ſtetit annos quadringentos & quindecim *; cujus virtute mulier, ſanguinis profluvio laborans, ſanata fuerat, & multa alia facta erant miracula: adeoque poſita illa eſſet anno* CCCXV. *Sed decepit Codinum ſuppurario ſua, vel librarii in aumeris transcribendis errarunt; conſtat enim quod ante annum* DCCXXVIII, *Conſtantinus non applicuerit animum Conſtantinopoli ædificandæ.*

* Gl. vel

cum deſtrui juſſiſſet Leo Iſaurus.

2 *Ad rem ipſam quod attinet, teſtem de ea habemus, qui tunc vivebat,* Stephanum magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diaconum, *in vita S. Stephani Junioris, memorabile Martyrium ea occaſione paſſi, danda a nobis* XXVIII *Novembris, nunc hæc accipe.* In hit per poteſtatem agens hæreſeos tyrannus, tentavit continuo Dominicam Chriſti Dei noſtri imaginem, ſupra regiæ fores poſitam, eo loco quæ ab ipſa dicitur Sancta Chalce demoliri & igni tradere: quod & fecit. In ipſa autem demolitione zelo confortoratæ quædam mulieres venerandæ, generoſe inſurrexerunt: apprehenſiſque ſcalis demolitorem ſacræ imaginis Spatharium devolverunt in terram, eumque diſcerpentes tradiderunt morti; nulla deinde interpoſita mora procurrentes, tuvaſerunt Patriarchalem domum, lapidibus impeteuter impium Anaſtaſium, vociferanteſque, O caput impuriſſimum! o inimice veritatis! Ideone Præſulatum arripuiſti, ut ſacroſanctas ſtatuas everteres? Quam contumeliam non ferens profanus ille, fuga ſeſe ſubduxit e conſpectu religioſarum mulierum; atque ad tyrannum ſeſe recipiens, effecit ut illæ omnes mortui traderentur. Spatharium devolvunt mulieres. Ob capitis plectuntur

3 *Hæc ille, quæ pene iiſdem verbis legere eſt in ea, quam*

A *phraſes, ejuſdem S. Stephani Junioris Vita, quamque invenire eſt apud Lipomanum & Surium, nec non, inter opera S. Joannis Damaſceni, propter victoriam argumenti de cultu imaginum, ab eodem S. Joanne egregiis orationibus propugnato. Ex dictis autem facile eſt corrigere Theophanem, de tentata Domitiacæ imagialis ſubverſione, imo & perfecta, ageutem nao nauo eitius quam de S. Germani depoſitione & Anaſtaſii intruſione. Interim ei credere poſſumus dictarum multerum ſupplicio non ita repreſſum eſſe zelum Orthodoxorum, quin viri plures, mulieres ſimulati exemplo, conati ſint ab eadem imagine arcere injuriam, vel factam ulciſci; verequt accidrit, quod Conſtantinopolitanus populus, ob novam iſtam doctrinam maximo dolore percitus, eum ipſum Leonem ſtatuit invadere, tum multos ex Imperatoris famulitio, qui* B *ab ærea porta Domini imaginem deturbabant, neci dedit: quo factum eſt ut io multos, pietatis ergo, membrorum mutilatione, verberibus, exiliis, damnis illatis animadverſum fuerit.*

Idem ſcilicet imperdiente poſtea alii variæ pœnarum.

Harum dux S. Theodoſia.

4 *Sed quantumcumque auimoſe egerint viri, egregii eamen tonatus laitium feminis aſſcribi dtbet: inprimis autem earum duce* Sanctæ, *de qua agere inſtituimus,* Theodoſiæ: *cujus nomen & vitam mortemque ut non ignoraremus, effecit religioſa Conſtantinopolitanorum civium pietas, qui crudeli lanieque ſubtractum corpus, tum quidem pie condiderunt; poſtea autem, reddita Eccleſiæ pace, extulerunt religioſius, fortaſſe in eo ipſo, ubi Sanctimonialis viaerat, cœnobio. Quoniam autem, dicm, quo martyrium crudeliter fuerat, adduxerat in obliviouem ſævæ perſecutionis diuturnitas & taciturnitas ſcriptorum, placuit aſſumere hunc* XXIII *diem Maji quo Orientalis omnis Eccleſia celeberrimo cultu proſequitur* S. Theodoſiam, Martyrem Cæſaream in Palæſtina, *de qua nos egimus dic* 2 *Aprilis.*

celitur 29 Maji.

C 5 *Ita nomen ejus inſcriptum reperitur Menæis excuſis, quæ fere ſequitur Maximus Cytherenſis* τὸ βίοις Ἀγίων, *ubi poſt encomium prædictæ antiquæ* Theodoſiæ *additur Memoriæ* Sanctæ Hoſio-Martyris Theodoſiæ Conſtantinopolitanæ, *cum alluſione ad Arietinum cornu, quo cervia ei confracta eſt, per hujuſmodi diſtichon:*

Κέρας κεῖμ κτείνας τε, Θεοδοσία,
Ὧ θῦ νέον σοι τὸ Ἀμαλθείας κέρας.

Alterum Amalthææ viſum eſt, Theodoſia, cornu
Hoc tibi, quo Chriſto victima pulchra cadis.

cum elogio in Mſs. Synaxariis.

6 *Eadem memoria, cum ſimili diſticho, reperitur in Mſ. Synaxario Chiffletiano: ubi inſuper hoc de vita, martyrio, & cultu ejus Elogium additur, quod ex ipſo collatum cum textu Synaxarii Claromontani ad* XVIII *Julii, ſic ſonat.* Ἀυτὴν ὁ τῆς χρίστ; Θεοδοσίη τὸ Ἀτραυτηνὸ ſοῦ ἐυσεβῶν θυγάτηρ, ὃν ὁ Κωνσταντινουπόλεως· ἡ γθουσίνης ἐπτάτης ὁ πατὴρ ἐπλάπτεν, ἡ δὲ μήτης λαβῶσα τὴν παῖδα ἀπέκρυφεν ἐν τινι τῶν τῆς μοναστηρίων· ἔνθα καὶ ἡ μήτηρ πλάτα, κατακλείψασα τῇ Μαγαρίᾳ τὸ ὅλον ἐξακοσίαν ὑπῆς. Ἡ δὲ ὁσία χυσῆ καὶ ἀργύρᾳ τρεῖς ἁγίας εἰκόνας κατασκάσασα τῷ Χριστῷ, ἡ Θεοτόκῳ καὶ ἡ ἁγίας Ἀναστασίας, τὰ λοιπὰ διένειμε τοῖς πτωχοῖς [καὶ ὀρφάνοις]. Μετὰ δέ τινα χρόνον Λέοντος τοῦ ἀυσεβοῦς ἡ βασιλείας ἀρξαμένου, ὡς τὰ ἀντεβεστάτω Θεοδοσίῳ ἐποχωρήσαντος, δεῖ τὸ μὲν πρὸ Θεοῦ τοῖς ἀσεβέσιν υἱοῖς ὀφείλεσθαι ἡ μέγαν ὁ Πατριάρχας Γερμανὸν [τὸν τοῦ μητροπόλεων καὶ ξενῶνα τοῦ Πατριαρχείου καταρέγκε]· ἀλλὰ καὶ τὰ ἁγίατε δεσποτικὰ εἰκόνα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὸν [ἐν τῷ ναῷ] ὑπεράνω τῆς πύλης, ὁ ἅμαρτον [ὅτε ἡ χαρακτὴρ ἡ ἁγία Χαλκὴ λέγεται, ἐπὶ ἀδεν ὁ Θηλώνιος καταπεμπέν καὶ τυεὶ παραθῆναι. Καὶ ὁ ὢν τοῦ πεπλεῖτο, καὶ ὁ ἁγιασθείος ἦν ἐπὶ τὸ κλίμακος [ὑπὸ τὰξίνης], βαλόμενος τὸν [ἁγίαν] εἰκόνα καταβαλεῖν, δύθις ἡ μαχαίρα Θεοδοσία μεθ' ἑτέρων γυναικῶν ἀυτεβῶν, τῆς κλίμακος ἁρπάξαντι, καὶ τὸ πρασθείσιον ἐπὶ γῆ τροσέψαται, τῷ θανάτῳ παρέδωκαν· ὁ καταλαβόντα τὸ πατριαρχεῖον, ἐλιθοβόλησε τὸ ἀυτεβῆ Ἀνασάσιον τὸ πατριάρχλω. Ἁπαντήκασι δὲ οἱ μὲν λοιποὶ τῶν γυναικῶν ἀπεκεφαλίσθησαν, τὸν δὲ Ἀστανώμιος ὁ ἀπάνθρωπος ἕλκων δήμιος πρὸς τὸ Βοῦ, λαβὼν κέρας κριοῦ, καὶ μαιώσεως τὸν τράχηλον ἔλάσας, τὸ τῷ μαρτυρίᾳ τέφαιον ἀυτῷ προξένησε. Περὶ δὲ τῶν ἀπείρων θαυμάτων, τῶν καθ' ἑκάστην δι' ἀυτῆς ἐνεργουμένων, ἔξεστι πάντι τῷ βυλομένῳ μανθάνειν. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς σύναξις, ἐν τῇ μονῇ τῆ Διοκράτος, ἔνθα κεῖται τὸ ἅγιον αὐτῆς λείψανον. *Hæc ibi; verbis quæ [ ] incluſi e Claromontano ſumptis, ubi fiais etiam ſic diverſus reperitur.* Λαβὼν κέρας ἀτέσφαξεν αὐτοῦ. Οὕτως οὖν καλῶς ἀγωνισάμεναι εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ πτύσματα ἐαυτῶν παρέθεντο. Τελεῖται δὲ ἡ παῦσις σύναξις, ἐν τῇ ἁγία μονῇ τῆ Σωτῆρος Χριστοῦ Εὐεργέτου.

7 Fuit hæc in diebus Theodoſii [Adramyteni] piorum parentum filia ex urbe Conſtaotinopoli; quæ cum ſepteoois facta amiſiſſet patrem, mater accepit filiam, & in uno monaſteriorum Byzantiorum attondit; deiode obiit etiam ipſa, relinquens filiæ ſuam omnem ſubſtantiam. Hæc ex auro argeotoque tres ſibi imagines comparavit, [Chriſti ſcilicet], Deiparæque ſanctiſſimæ, & S. Anaſtaſiæ, cetera diſtribuit in pauperes. Poſt aliquod vero tempus, cum impius Leo arripuiſſet imperium, piiſſimo Theodoſio ſeſe ſubduceote; Magnum Patriarcham Germanum, eo quod nollet impio ejus dogmati adhærere, [eum gladiis & ſuſtibus e Patriarchio] expulit, & ſaoctam atque Domioicam imaginem Domini noſtri ſupra portam quæ, [ab ipſo ſimulacro, ſancta] Ænea dicitur, collocatam, conatus eſt dejicere eſſerus atque igni tradere. Cum autem hoc ageretur, & ſpatharius [cum ſecuri] jam eſſet in ſcalis, volens ſacram effigiem amoliri; continuo S. Theodoſia aliæque pię mulieres arripuere ſcalas, & dejectum in terras ſpatharium neci dederunt; iocurrenteſque in Patriarchium, Anaſtaſium pſeudo-Patriarcham cœperunt lapidare. Sratim igitur reliquę quidem mulieres capite pleuę ſunt, Sanctam vero crudelis quidam atque inhumanus carniſex trahens ad locum Bovis dictum, & eornu arietis rapieos, illud in cervicem furibundus impegit, eique martyrii coronam atrulit. De infinitis porro miraculis, quę quotidie per ipſam fiunt, cuivis ſcire volenti promptum eſt diſcere: agitur autem illius feſtivitas in monaſterio Diocratis, ubi ſancta ejus lipſana requieſcunt.

D. P.

E

Item 18 Julii.

F

Ad ſynaxarium ſuum olim ſcripta miracula

8 *Eadem, ſed ad* XVIII *Julii, quando forte aliqua elevati translative corporis memoria agitur, habentur in Mſ. Synaxario Claromontano, aliſque Mſs. in Bibliotheca Ambroſiana Mediolani, & Ducali Sabaudica Taurini repertis: ſed in Ambroſiano Codice, pro tempore* Theodoſii Adramyteoi, *qui Leoni Imperium ceſſit, notatur tempus* Conſtantini Copronymi, *per manifeſtum errorem: & monaſterium, quod alibi* Diocratis, *iſtic* Dexiocratis *appellatur ſic autem revera appellandum docet Codinus, ex quo Cangius in ſua Conſtantinopoli Chriſtiana aſſerit, Dexiocratem hunc Patricium fuiſſe, & ſub Theodoſio Juniore floruiſſe, & eccleſiam una cum Gerocomio ipſi addito de ſuo nomine appellaſſe. In Claromontano autem, omiſſa miraculorum aut reliquiarum mentione, hæc ponitur clauſula.* Accipieos cornu mactavit eam. Sic igitur pulchre decerrantes, animas in Dei manus tradiderunt: illius vero feſtivitas agitur in ſancto monaſterio Salvatoris Chriſti, dicti Benefici. *Cangius in ſua Conſtantinopoli Chriſtiana de hoc monaſterio fuſe agit.*

AUCTORE D. P.

agit, docetq; haud procul a Blachernis juxta littus fuiſſe: cum quo videtur facere quod ſequitur Encomium, dum n. 34 ait prope littus ſtidiſſi contractum quemdam, indeq; ſublatum humeris eſſe ad tumbam Sanctæ, ubi curatus eſt. Fortaſſe ſociarum mulierum corpora ſepulta in Dexiocratis monaſterio ſuerunt; & propter communem earum cum Theodoſia paſſionem, hujus quoque feſtivitas ibidem agi, ibidemque corpus requieſcere cenſetur.

hæreticorum cum primis Arii.

9 Præclarum miraculum, aliaque deinceps in Encomio narrata, ſæculo primum XIII exeunte aut XIV inchoato patrata ſunt: anni quo tempora oporteret pridem excidiſſe illa, quorum mentio ſit in Synaxariis, & antiquiora aliqua ipſius Sanctæ extitiſſe Acta, unde acceptaſſe Synaxariorii Mss. Elogia: qua Acta modo nuſquam inveniantur. Utrorumque jacturam utcumque ſupplebit, Τῆ ὁσιομάρτυρι μεγάλῃ Λογοθέτιδι Κυρᾷ Κωνσταντίνᾳ, τῇ Ἀγγελοκόμῃ, λόγοι εἰς τὸν αὐτῆς ἔπαινον ἐκφωνηθέντες Θεοδωσίου: Sapientiſſimi & magni Logotheta, Domini Conſtantini Acropolitæ, ſermo in ſanctam Hoſio-Martyrem Theodoſiam: deſcriptus ex Codice Vaticano. Conſtantinus iſte, propinquus ſepulcro Sanctæ ædes habitans, magnifque abea, eam in ſua quam in generi ſui perſona, affectus beneficiis, hanc illius laudationem publici recitandam compoſuit: qualem invenimus in Mſs. Vaticano, intelligimus autem Vienna quoque in Cæſarea Bibliotheca extare, & hic primum Græco Latinam exhibebimus: ſed ante quærimus, quis Conſtantinus iſte fuerit, & quo tempore vixerit. Ad hoc indagandum ipſe nobis ſuggerit, generum ſibi fuiſſe filium Principis Cholcorum, eumdemque nepotem defuncti Imperatoris ex filia, regnantis ſorore; qua Conſtantinopolitana hiſtoria periti facile intelligunt ad Michaelis Palæologi, filiique ejus Andronici ſenioris tempora ſe aptari, ut ad nulla alia æque poſſint accommodari. Capit autem imperare Michael anno MCCLX; & filium Andronicum, conjugio Annæ filiæ Regis Panuonia junctum, aſcivit Imperii ſui conſortem anno MCCLXXII, ipſe autem obiit ſubſinem an. MCCLXXXI.

B

a Conſtantino Acropolita Magno Logotheta,

anno filiæ ante an. 1282 vulgo nupſit regnanti Bulgarorum Imperatori

Eius ac filii res geſtas accuratis commentariis proſecutus eſt Georgius Pachymeres, non ita pridem Latinitate donatus a noſtro Petro Poſſino, & Græco Latine editus Romæ magnificentiſſimis ac plane regiis typis Barberinis. Ex eo diſcimus, quod filia Michaeli fuerint tres, etiam nominata a Chriſtodulo in epiſtola pravia ad hiſtoriam Joannis Cantacuzeni, Irene ſcilicet, Eudocia, & Anna. Irene nupſit Aſano Juniori, Bulgaria Regi; Eudocia, Principi Lazarorum collocata, mirito mortuo in monaſterium ſeſe recepit; Anna, filio Cralis Servia Re-

C gis diſponſa quidem, ſed conjuncta numquam, anno MCCLXXVIII Michaeli conſanguineo ſuo nubens, atuliz ei titulum Deſpotæ: & huic poſtea datus eſſe Principatus Colchorum, ut ex eo matrimonio natus filius poſſet, circa annum MCCXCV, ducere uxorem filiam Conſtantini Logothetæ, de quo nobis in præſentiarum eſt quæſtio.

Non iſſe anno 1295 legatus vel Romam,

10 Leo Allatius, in ſua de Georgiis Diatriba edita poſt Georgii Acropolitæ hiſtoriam, inter Legatos a Michaele miſſos ad Gregorium X, anno MCCLXXIII, nominatum invenit apud Pachymerem lib. 5 cap. 17. ex Senatorio ordine, primum Magnum Logotheciam Acropolitam; dubito, locumne hic intelligendus ſit de præſidio Georgio, (quem etiam Magni Logothetæ functum officio conſtat) an de Conſtantino, cujus complures orationes in Sanctorum feſtivitates tempus non invidit: in Diatriba autem de Simeonum ſcriptis, præter hanc de S. Theodoſia, tres earum a ſe conſpectas numerat, in S. Neophytum, in S. Theodorum Tironem, & in S. Joannem Damaſcenum. Sed dubium ipſe ſnum ſolvere videtur Allatius, quando ex Pachymere præmandato allegat locum, ubi dicitur Andronicus Palæologus, poſt obitum patris, ante alios uſus Muzolone Theodoro, quem illius pater in Magni Logothetæ Acropolitæ demortui locum ſubrogarat: utique Geor-

sed patre alius Georgius

gii: nam Conſtantinus noſter vixit cum Andronico, uti jam ſupra dictum eſt.

D

a quo Michaeli imp. commendatus pater ſed additur prævus error graecus:

11 Quin imo Georgii illius filius fuiſſe Conſtantinus, plane colligitur ex lib. 6 cap. 26 ubi narratur, quomodo Michael Conſtantinum Acropolitam, quem a Patre Magno Logotheta acceptum educarat apud ſe, infosmatque optimis artibus curarat, propter pertinaciam in Schiſmate, privarit loco gratiæ quem prius habuerat, & a ſua familiaritate removerit: quod factum antepenultimo Imperii anno. Verum citu apud filium Andronicum recuperavit Conſtantinus, quod apud Michaelem amiſerat: uti & Theodorus, obtenidem eamſamgradu Logothetæ motus: qui cum tumdem ab Andronico recepiſſet, in ipſo perſeveravit, Protovestiarii titulo inſuper auctus, uſque ad an. MCCXCV, quo obiit; & in ipſo Logotheta munere ſucceſſorem habuit præditum Gregorii filium Conſtantinum, Imperatoria mox affinitate, uti ſupra diximus honoratum. Quamdiu hic poſtea vixerit non reperio: unum verosimiliter dicitur poſſe dici Encomium S. Theodoſiæ, ab eo ſcriptum fuiſſe ante annum MCCCVI, alioqui novo miſiſſet celebertimum illud miraculum quod lib. 5 de Andronico cap. 32 narratum a Pachymere infra dabimus, quodque eodem contigit anno. Eſt autem Magni Logothetæ officium propium, ut ait Codinus libro de Officiis, mandata regia & aurea bullas ad Reges, Sultanos, Sattapas expediret: iſque ab eodem Codino numeratur in Ordine Officialium Palatinorum duodecimus. Nec aliud præterea notandum circa hæc occurrit, quam Acropolitæ appellationem, non fuiſſe patria, ſed familia cognomentum: cum ſatis certum videatur, tam Georgium quam ejus filium Conſtantinum Conſtantinopolitanos fuiſſe: alia autem gentilium ejuſmodi cognominum ſæculis illis uſitatarum exempla, quæ nequaquam credi poſſint patriam, uti alias viderentur, notare, vide apud Leonem Allatium, in præcitata de Georgiis Diatriba, ubi de Acropolita agit.

ſub fine ejus Andronici an. 1295 videtur factus Logotheta.

familiæ cognomen dictus Acropolita.

E

12 Hactenus de auctore & tempore ſcripti Encomii. De loco martyrii a S. Theodoſia tolerati verbum unum hic præmittendum ſupereſt. Conſtantinus num. 29 in Macello pertractam Sanctam ait: Synaxaria, utique ex antiquioribus Actis, ἐπὶ τὸν βοῦν, ad Bovem. Hic locus an olim, vel ſaltem Conſtantini ævo, Macellum ſibi adjunctum habuerit, eaque occaſione mactatorum animalium cornua ibidem ad manum eſſent; an vero id Conſtantinus per conjectandi licentiam ita ſcripſerit, non divinet: de Bove ſcio ex Joanne Tzetze inter fora publica nominatum fuiſſe, ἐπὶ ἀγορᾶς ἐπὶ τὸν βοῦν τόπον, Bovis forum, ſeu locum qui Bos dicitur: ex Codino vero de originibus, eum fuiſſe non valde remotum a Palatii ſiquidem inter quatuor portas, quibus urbem ornavit Eubulus, duas numerat, a Chalce per Milium & Forum oſque ad Taurum & Bovem & Heaakyonium ductas: poſtea vero de Statuis agent: io loco, inquit, noucopato Bove, Maxima erat fornax, Bovit capue habens, in qua malefici punichantur: quare etiam Julianos multos Chriſtianos in ea combuſſit. Erat vero fornix illa, in figuram bovis conformata ſpectaculum longe maximum... & manſit oſque ad Phocam, ſed Heraclius eam conflavit, ſollium (aera monta genus erat) cudendorum cauſa. Tarſit hic locus Codini interpretem Joannem Leunclavium, quod pro, ἐσφάγη conflatus eſt, in Mss. legebatur, ἐσώθη mactatos eſt: quæ ſi metaphora non eſt bovi ante aptata, ſpalma eſt librariorum: ille autem eo non animadverſo ita vertit Integra autem permanſit fornax illa oſque ad tempora Phocæ tyranni, qui ultimus omnium ab Heraclio io eo combuſtus. Hoc he Phoca mortem ultimo hactenus ſomniavit, neque vel per umbram extundi ex hiſce verbis poteſt, ὃν δὴ ὁ τοῦ τύραννος ἔσω τοῦτο κάτω νέος Ἡρακλείου ἐσώθη λόγῳ φύλλου ἐπιτεθέντος. unde videt quam parum poſſimus interpretibus nimium

Martyrii loci ad bovem,

unde ſic dictus?

Codinus de originibus.

A nimium in opere feſtinantibus fidere. Eſt tamen verum, quod in Chronico Conſtantinopolitano, Alexandrino perperam dicto, pag. 876 legatur, Phocæ cujuſdam & Leonis Sacellarii corpora, truncæ & diu rapiata, ad Bovem delata tandem & cremata fuiſſe. Plura de Bove apud Cangium vide in Conſtantinopoli Chriſtiana lib. v cap. 14; ubi de Foris publicis num. XI, multa lecta & ſcita digniſſima invenies. D

ENCOMIUM

Auctore Conſtantino Acropolita, magno Logotheta.

Interprete R. P. Daniele Cardono S. J.

Ex Bibliothecæ Vaticanæ Codice 800 *fol.* 91.

PROLOGUS.

Γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν τῷ τις ἂν ἐξ ὅτου ῥᾴδιον, ὁ σοφὸς ὑπόῤῥητε Σολομών. Καὶ μάλα γε εἰκότως ἠπόρηται. Πρὸ γὰρ τῆς χάριτος ἀθρόας καθάπαξ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τεφλωθείσης διὰ τὴν τοῦ δυτικοῦ ἡμῖν ἐξαπάτην σατὰν, καὶ τὴν τῆς δεσποτικῆς παράβασιν ἐντολῆς, τοσοῦτος ἐῶ ἀδιανόητον, ἐξ ἀχλυώδους ἐξίπλου. Ἀφ' ἧς δὲ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ τετρωκέναι ἀνώδυνε, ἐκ τὸν τῶν καθ' ἡμῶν ἰσχύοντα καταβέβληκε, ἐκ χάριτι κατ' αὐτοῦ κοινῇ πάντες τοῦ σικῶσαν ἐλάχομεν· οὐχ ὅτι γε ἄνδρες κρείττους ἀνεδείχθησαν φύσεως, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἠείσθησαν, ἀλλ' ἦσαν καὶ γυναῖκες ὑπερφυεῖς τινες ἀνεφάνησαν, ἐκ τῆς ὑπὲρ ἡμᾶς ἠμιλλήθησαν ἀγγελικῶς ἐπὶ γῆς τὰς ἀληθείας πολιτεύεσθαι, καὶ τῷ τῆδε καὶ γενεῶν ὅτα δὴ ἐκ ὑπερφυοῦς φύσεως ὑφειλόμεθα, καὶ ὡς ἀτόματοι τὸ σῶμα ἀδιαφορήσαμεν. Συχναὶ μὲν οὖν γυναικῶν, μετὰ τὸ μέγα καὶ φέριστον τῆς σωτηριότητος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μυστήριον, ἀνδρῶν ἀρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν ἀθλήσεις ἐπεδείξαντο φόρτια, χλιαδόν τε ψυχῆς ἀρὸς τὰς ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ κατὰ Χριστὸν ἀνῶνας παράστασαι· ἡ δὲ νῦν ἡμῖν ἠδὴ προβεβλημένη ἀρὸς ἀρημίας ὑπόθεσιν, τὸ φερώνυμον θεότοκον ἀγαθὸν, Θεοδοσία, ἡ ὑπὲρ Οὐσίας τυράννου, καὶ ὑπὲρ Μάρτυρι ἐπιβόητον, ταῖς μὲν τῶν ἀρὸς αὐτὴν ἠμιλλήθη, τῶν δ' ἐ πάντων ἀπελείφθη, τὰς δὲ λαμπρῶς ὑπερήλασε, τῶν δὲ μετ' ἐκείνην ἀνασῶν ἀρόβολός τις ἄτρεπτον ὡς ἀληθῶς ἀνεδείχθη, καὶ ἀκαταγώνιστον ἀρόμαχον· τὸν μὲν εὐθετῆτα καὶ καλῶς καταρτίζασα, τὸν δὲ ὑπαλείφουσα, ἐκ ἀρὸς τὰς κατὰ Θεὸν ἀγῶνας ἐπείρασα, ἐκ τὰ εἰκότα ὑπερασπίζουσα, ἢ μᾶλλον στιβηρὰν τὴν εὐσεβείας ἀρέθη ὡς ἐν στολῇ τῇ τότε καπχήσῃ σκοτομαίνῃ τῆς Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα· ὃς ἀρὸς μὲν μικρὸν, ὁ, τι διέλαθεν ἦρθη δ' αὖθις, εἰς τυρτὸν καὶ τὰς μὴ τυρλώττουσας ἐκοντὶ καθωπλισμένον ἀρὸς τὰ σωτήρια. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις· Τὸ δ' εἰωθὸς ἀροτοθεγξαιμὶν καὶ νῦν, ὡς εἴη μοι τῇ προκειμένῃ συλλήπτωρ Θεὸς, ἐγχείρημον ἄγε τοῖς τῆς Μακελίας

MUlierem fortem ubi quis terrarum & qua ratione facile poſſet reperire, non patum addubitabat ſapientiſſimus Salomon. Neque id ſane immerito. Ante enim quam uberiore divinæ gratiæ copia cælitus nobis uti eſſet conceſſum, & quo tempore natura humana, tum ob numquam non infeſti nobis ſatanæ inſignes fraudes, tum ob mandatorum divinorum præveracationem continuam, ſuis admodum viribus erat defecta; util profecto minus, ſi in majorem ſemper imbecillitatem delapſa, magis etiam quotidie magiſque corrumperetur. At vero poſtquam hominis naturam Deus aſſumere, eamque miſerabiliter ſane habitam rurſum erigere, quin etiam eum, quem ut inſtitum, ſic longe quoque nobis eſſe valentiorem triſti experimento ſentiebamus, graviter volnerase non dubitavit; omneſque, communi ac ſufficiente adverſus dæmonem gratia inſtructi, victoriam ſperare potuimus; tum ſane non viri modo, qui robuſtiorem ſortiti ſunt indolem, eamdem præclare demonſtrare ſunt aggreſſi, etiam ſupra naturæ limites ſeſe efferentes; verum imbecillioris quoque ſexus virgines quædam & matronæ extitere illuſtres, quæ adverſus eos, quorum vires noſtris longe ſunt ſuperiores, animo plus quam muliebri decertare non ſuerunt veritæ, & veluti ex alto deſpicientes quæcumque in urbe hac nunc ſunt, ſed videntur magni facienda: animæ præſecto ſeipſis altiores effectæ, quæ eum corpora ſua ubique circumferrent, ſic tamen quaſi extra corpora, abſque ulla eorum cura, verſabantur. Earum igitur, quas modo dicebam, mulierum non paucæ, poſt ingens illud ac ſacro quodam horrore pleniſſimum Dei ac Salvatoris noſtri, carnem noſtram ſuſcipientis, arcanum, ingentes ad virtutum quantumvis arduarum exercitationem ſubeundam animos, & vitile quoddam mentis robur ac propoſitum in iis certaminibus oſtenderunt, quæ pro Chriſto & exemplo Chriſti ſuſtinuere. Verum illa quæ laudanda, bodie nobis eſt propoſita, & velut pulcherrimum quoddam donum a Deo mortalibus conceſſa, non a rei veritate alienum ſortita eſt nomen, Theodoſia, interque alias Virgines ſanctiſſimas ferventiſſimæ fidei prærogativa inſignis, & inter Martyres celebetrima, eum is omnibus quæ ante ipſam exiterunt pulcherrimum conteudit de victoria. Harum enim aliis nihil admodum de gloria conceſſiſſe, alias etiam non ſine præclara ſua laude viſa eſt ſuperaſſe; cunctis vero, quæ ipſam aut ſecutæ jam ſuerunt aut porro ſequentur, præſes certaminum fortiſſima, & inexpugnabilis facta eſt propugnatrix; partim ad fortiter certandum, impellens verbis & puleras in pugnam vires ſufficiens; partim ad propius eum hoſte congrediendum fortiterque pro Deo audendum, rebus inſtruens & ſermonibus incitans, atque etiamnum certantes ipſa pro cujuſque meritis auxilio ſua fovens ac protegens; niſi dicere malis ſcintillæ cujuſdam rationem habuiſſe

Prov. 31. Natura humana per dæmonem & peccatum corrupta.

per gratiam Salvatoris reſtituta.

fœmina ſæpe magis ad fortia robur.

E quo non pauca ſe-xus illuſtres.

ſed præcelebetrima pro Theodoſia

omnibus Dei cauſa certantibus in exemplum

Theo-

ACONST. A. CROF. EX MS.

Theodoſiam. Quod ſi dicas, vivam intellige pietatis ac religionis ſcintillam, ſub ſordido illo repertam cinere, quo univerſa Eccleſiæ facies, veluti caliginoſa quadam nocte, id temporis obtegebatur: quę quidem paululum prius deliteſcens, ac dein repente excitata, in flammam crupit clariſſimam, ut ea docę quotquot non omnino cæcutiebant, in rectum pulcherrimæ ſalutis tramitem ultro reducerentur. Sed de his modo ſatis: ideo autem ea præmittenda duxi, ut operis ſuſcepti adjutor mihi Deus adſit. Nunc igitur B. Martyria in certaminibus fortitudinem, & in arena pro Deo ſuo glorioſe depugnantis conſtantiam exhibeamus.

& ducem propoſita.

ἀγῶσι, ϗ τῖς κατὰ Θεὸν ταύτης ἐπιβλητόν D παλαίσμασιν.

CAPUT I.

S. Theodoſiæ natales, adoleſcentia, vita monaſtica.

Conſtantinopoli urbe regia,

2 ATque ut inde initiom ducamus ſermonis, unde ars dicendi (quæ & ipſa poſitis a natura factionibus religioſe obſequitur) incipiendum eſſe præſcribit, ex iis quæ in terra ſunt poſita, & ex quibus principium omnes ducimus; a loco, inquam, & aliis naſcendi adjunctis, principium quoque faciemus dicendi. Nativitatis igitur locum nacta eſt Theodoſia, ipſam magni Conſtantini urbem, decantatam adeo Auſoniorum Imperatorum ſedem regiam, univerſi quondam orbis complexam imperium, cujus ad quatuor mundi partes extremas fama nomenque inclitum pervaſit; quam innumeris abundantem bonis, nihil ita ad poſteros ornavit, aut uoquam eſt exornaturum, quam ipſe qui eam condidit, & præſentia ſua præſidioque fulcivit, Magnus Conſtantinus; pulcris in Dei cauſa laboribus ad finem perductis memorandus, & Regum omnium Chriſtianorum longe primus, firmum religionis ac pietatis fulcrum, fidei noſtræ ſanctiſſimæ propugnaculum ſane validum, ac poſt præcipuos illos Apoſtolos ipſe quoque dicendus Apoſtolus. Tali itaque natali ſolo Virgo iſta beata prodiit, tali civitatis ſuæ patriæ gaviſa eſt Principe & inclarnit Patrono. Dicam equidem, & quod res eſt dicam; eumdem illum, quem modo deſcripſi, ipſa habuit Progenitorem, eumdem inſtituendæ vitæ Præceptorem, eumdem ad veram, quę in Deo & a Deo eſt, gloriam ductorem.

B

natæ Theodoſiæ,

parentibus valde piis,

3 Eſtne autem qui illud quoque cognoſcere fortaſſis deſiderat, quales Theodoſia quantoſque feliei ſorte nacta ſit parentes? qua in Deum fide ac religione? Ita profecto habeat; ſupremam illos Dei majeſtatem præcipuo quodam cultu & amore ſuiſſe proſecutos; tum vero ſumma accuratione univerſa ejuſdem Dei mandata ſemper impleviſſe. Quid opus pluribus? Quantis circumfluxerint divitiis, quantaque gloria, ſilentio prætereo; breviter pronuntio, parentem utrumque habuit Theodoſia, prole tam ſancta tamque illuſtri dignitſſimam. Ipſa autem, eum tenera adhuc virguncula ſeptimum ætatis ſuę annum nondum eſſet prætergreſſa; eumque ad hoc ut ſine reprehenſione vitam hanc mortalem decurreret, & cacodæmonis inſidiis facta ſuperior, illud vivendi inſtitutum, quod Deo potiſſimum eſſet viſum, arriperet, patris etiamnum conſilio & providentia indigere videretur, eodem orbata ſuit. Sed nec ita neceſſariis ad inſtituendam recte vitam præſidiis ſuit deſtituta. Idem quippe ille qui omnia noſtra, diu etiam ante quam lucem hanc ingrediamur, cognoſcit; qui nobis deinde obventura, ab eo jam tum tempore quo materno adhuc utero coercemur, pro ſapientia ſua optime diſponit; & quos vult præcipua quadam cura, ſive e maribus ſive e feminis, fovendos eligit; hic, inquam, paternam ſuam providentiam erga tenellam adhuc virginem deſiderari non eſt paſſus. Simul enim parens Theodoſię vitam hanc cum morte ſeu meliori potius vita commutavit, ſimul & mater caducis mundi rebus, mundoque ipſi nuntium remittens, ſecretę ac religioſę domus ſeptis ſeipſam filiamque incluſit, ubi ad vitam præclare ducendam pulcherrimis eam præceptis curavit imbui.

C

primum patre ſe-cundis orbatur;

& in monaſterio collocata,

2 Ἀλλ' ἰὼ ἀρξώμεθα, ὅθέν τοθεν ἡ τέχνη, τοῖς τῆς φύσεως τέχνα κατακολουθοῦσα θεσμοῖς, παρέδωκεν ἄρχεσθαι, ἐκ τοῦ κάτω ϗ καθ' ἡμᾶς, ὅθεν ϗ τῷ ἀρχῷ πάντες ἐχόμεθα, τῆς γνώσεως τῷ ἀπαρχῷ τοπσόμεθα. Ταύτη πατρὶς μὲν ἡ Κωνσταντίνε, τὸ φιλάλληπον Αὐτόνων βασίλειον, τὸ παλαιὸν τῆς οἰκνμένης ἄρχειον, τὸ μέχρι περάτων τῆς γῆς διαβόητον ὄνομα, ἰῶ, μυρίοις καθ' αὐτὴν E ἀγλωμένῳ ἀγαθοῖς, ὕδεν ἧττος ἐκόσμησε ϗ εἰς τὸ διὸνεκὲς ἔχει κοσμεῖν, ὡς ὁ τύπτις πολιτὴς π ϗ πολυόχθ, Κωνσαντῖν ὁ μέγας, τοῖς κατὰ Θεὸν ἀεισάμασιν ἡ τῷ κατὰ Χεισὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέων βάσις, τὸ τῆς εὐσεβείας ἔρεισμα, τὸ τῆς πίσεως τέγγμα, ὁ μῦ τὸς Ἀποσόλυς Ἀπόσολ. Τοιούτης ἡ Μακεδία πατρίδ ἔτυχε, τοιούτῳ πολισῇ ϗ πολυούχῳ σεμνλώσθαι ἔλαχεν· ἐρῶ δέ, ϗ τάχα γε εἰκότως ἐρῶ, τοιοῦτον ἔτχε τὸς πρόγονον, τοιούτῳ διδασκάλῳ, τοιούτῳ γε ὁδηγῷ πρὸς τὸν ὀρθὸν περὶ Θεῦ δόξαν ἐχρήσατο.

3 Ἀλλὰ τοθεῖ τις ἴσως μαθεῖν ϗ ὁποίων πνευμάτων τὴν ἀρχηγετὴν τῆς γνώσεως, ϗ ὁποῖόπερ ὕπνι τὰ πρὸς Θεὸν ὁπῖς ἐτύγχανον; Εὐσεβέστατοι, ϗ φιλόθεοι, ϗ τῶν ἐντολῶν τῦ Θεῦ ἀκριβεῖς φύλακες. Τί δεῖ πολλὰ λέγειν; ἐῶ γὰρ ὡς ἐκόμων πλούτῳ, ϗ δόξης ἀπλάνου· ἐν βραχεῖ δὲ φημι, γνώτορες τοιότε τῷ ὄντε γνησίματος ἀξιόχρεω. Ἀλλ' ὕπω πλείας γέγονεν ἡλικίας, ἢ ἀποφαίνεται τῦ πατρὸς, ἐπταέτης ἔτι τυγχάνσα, ϗ πολλῆς ἔτι δεομέν τῆς τροφηθείας, ὡς ἀμέμπτως τὸ ζῆν ἐμπεδήσειε, ϗ τῷ ταχίδων ἀνωτέρα γνομένη τῦ δυσμενῦς, ὡς τῷ Θεῷ βελτίν τὸν τῦ βίν δρόμον ἀύσειεν· ἀλλὰ ταύτης ἔμβνον ἐκ ἡμοίρησεν. Ὁ γὰρ εἰδὼς τὰ πάντα πρὸ τῆς τότων γνώσεως, ὁ ἀφορίζων ἐν κοιλίῳ μητρικῷ ἁγίασε π ϗ γνωσικὸς ὁμῦ, ϗ ἐκλογῶ ἀϊδ ἀθετοπέμπτος ἑαυτῷ, ϗ τῆς Μακεδίας ταύτης, ὅτα ϗ πατήρ, προωνήσατο. Ἅμα π γὰρ ὁ πατὴρ τὸν βίον μετήλλαξε, ϗ ἅμα γε ἡ μήτηρ κόσμῳ ϗ τοῖς ἐν κόσμῳ χαίρειν εἰπῦσα, ἑαυτὴν ϗ τῶν ἑαυτῆς τέκνα σεμνείῳ τι ἀθελέκτῳ, ϗ σεμνῶς βιοῦν πρυξέντες ἐκταῦθ' ἀπ.

4 Τρεῖς

A 4 Τρεῖς π γὰρ ὅλως ἐνιαυτὰς αὐτῇ συμβιώσασα, καὶ τὰν ἔτι συμφραζομένη καλὸν ἐν θεήρετον, καπλυτε τὸν βίον, καὶ τὴν γενέων μετὰ τὰς ἄρανα, πλοῦτον ὁρατὸν αὐτῇ καταλιποῦσα, ὅσον γε ἐπελείφθη καὶ μήτω διαδοθεὶς ἐφθη τοῖς πένησι, ἐν φρός γε τὸν χρείττω καὶ ἀληθέσατον, ὃς καὶ ἄφθοις σωτῆσι, ἐν μεθιταμβίοις σωάπασιν, ὃς ἐγκὶ κ τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ τυφλώττει, ἀλλὰ ἐν λίαν ὀξυδορκεῖ, ἐν τὸ δὴ μεῖζον φρὸς τλὼ κ Θεὸν πορεύω καθοδηγεῖ, καὶ φρὸς τλὼ εἰς ἄρανὰς ἄγεσθω, ἀφρόσκοπτα βαδίζειν ποιεῖν. Τί γοῦν ἡ Μακαρία, πῶς τοῖς διαφόροις αὐτοῖς κλήροις ἐχήσατο, μῶν, ὡς ἀπλῆς; μῶν, ὡς ἀπλῆς; πολλὴ γε καὶ δεῖ. Τὸν μὲν γὰ φθειρόμβιον πλοῦτον ἐφεῦτε σκορπίζειν τοῖς πένησι, τοσοῦτον παρ' ἑωυτῇ καταχῶσα, ὁπόσον εἰς θείας ἀποχρήτειν τύπτες ὑόμισε. Δι' ὧ καὶ τρεῖς εἰκόνας ἐπήσατο, τλὼ τὲ Κυρίε καὶ Σωτῆρ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ, τλὼ τ παναγνα τῆδε Μητρὸς, ἐν φρός γε τλὼ τ πολυάθλε Μάρτυρ Ἀναστασίας, λὼ ἐν τ δοθείσης ταύτη περὶ αὐτὰ χάριτος, Φαρμακολυτρίαν ὁ Χριστώνυμος κατονομάζειν οἶδε λεώς.

B 5 Ἀλλ' ὕτω μὲν περὶ τύτε διενοήθη καὶ διεφράξατο. Περὶ δὲ τὲ λοιτὲ πλύτε, τὲ ὡς ἀληθῶς πλύτε, ἐν μὴ διαψεύδομβίε τλὼ κλῆτον, πῶς, ἄρα ζητεῖ τις, ἐσκέψατο; Λίαν σωιετῶς. Καὶ ὡς ἂν ἄλλως ἐγκλῶ· Οὐ δὲ γ λωίστο μὴ παρωτὰ φιλοσοφῆσαι πλεώπρόν τε καὶ ὑψηλόφρον, καὶ ἀποστέρξαι μὲν τὰ τῆδε, περὶ δὲ πλείστε τὰ ἐπεῖσε ποιήσασθαι, ἀμέλητος ἐν ὡσεὶ πλείας ὕτα τῆς ἡλικίας· ἐν ὡς εἰς ἄκρον ἐλπλαχῦα φρονήσεως, τ κατ' ἀρετλὼ σωτηρίας ἐ καθυφῆκεν, ἀλλ' ἐκ τ ἀρχεηδεσάτων ἀρξαμβίη, τ ἀκροτάτων μέχρι ἀφείκετο, ὑδὲν ὑβόλως παρατοδωθεῖσα. Οὐ δ' ὁ κ πλείος κ χαρὰς ἔσφηλε περὶ τὰ μέσα· ἐ ἀδὴ τοῖς πολλοῖς ὑπὲς τὰ ἄκρα νενόμισαι φθάσασα, μεῖζόν C τι περὶ ἑωτῆς ἐφαντάσθη· ἀλλὰ κ τλὼ δεσποτικλὼ διὰ παντὸς φροσαγλὼ, ἀχρεῖον ἑωτλὼ δύλιν ὑόμιζε, καὶ ὡς ὄδὲν ὠδαμῶς τ ὀφειλημβίων ἐπλήσασα ἐτελάνιζε· Κατά π τλὼ τῆ μακαρίᾳ Πωύλε θείαν καὶ σωτήριον ὑποθήκλω, ἐπιλανθανομβίη τ ὀπίσθεν, ἐπεκτεινομβίη τοῖς ἔμπροσθεν ἑωτὸν ἔδει, ἐγκρατεία τὸ σῶμα μαραίνυσα, ἀγρυπνίαις ἀδιαλείπτοις ἐμβήνατα, δηπεκῶς τὰς φρὸς Θεὸν ἱκετηρίας ποιομβίη, καὶ ὅλη καθάπαξ γινομένη τῆ κρείττονος.

6 Ἀλλὰ τὰ μὲν φρὸς τὸ Θεῖον καὶ τὰ θεῖα ὕτως λῶ ἐνεργεῖ, ὕτως λῶ σωτῆρ· φρὸς δὲ τὰς συναπκμένας αὐτῇ μοναχὰς, ὅτως ἔχει; ὅτως διέκειτο; Ἆρά γε ἐν τῆ ὑπερέχοντος ὠμίλει; ἆρά γε ὑπερετίθη σφῶν ἐν τισιν ἑωτλὼ; Οὐρθμὸν ὠδαμῶς. Ὡς γὰρ τις ἀμελὴς, ὡς τὴν ἐπηγγελμένων ἐπλησῶσα μηδὲν, μετ' αἰδῦς ἁπάσας φροσῆκε, ὁπ δήποτ τὴν φρὸς Θεὸν ἐπαίζειν ἦγε χολλὼ, καὶ πάσας ἑωτῆς ὑπερφέρειν ἠγεῖτο, καὶ ηὐδαιμόνιζε. Τὸ δὲ μεῖζον, ὕτω φρονῦσα, ὕτω διαλογιζομένη περὶ τὴν ἀδελφῶν, ὠδὲ μιᾷ τύτων ἐφρόντιστε, φρὸς ὠδεμίαν ἐζηλο-

4 Tribus omnino annis una cum filia traductis in loco illo & exercitatione, nihil quod laude dignum aut Deo placitum cognoſceret omittens, pia Theodoſiæ mater vivendi finem fecit, & terreno relicto domicilio in cœleſtem ſeſe habitationem tranſtulit. Tantum vero earum quæ hic videntur Filiæ ſuæ reliquit divitiarum, quantum a piis in egenos elargitionibus ipſi ſuperfuit: illas videlicet meliores ac veriores rata eſſe opes, quæ & hic viventibus numquam non adſunt, & hic emigrantes poſſeſſores ſuos minime deſerunt; quæ eos, qui ipſis potiuntur, non ſecundum id quod habent nominis, excæcare, ſed ad acutiſſime videndum oculos aperire ipſis poſſunt & ſolent; quæ denique ut plurimum ſuos ad Deum amatores recto tramite perducunt, &, cum ipſiſſimam in cœlos viam abſque errore demonſtrent, in eoſdem quoque ſine impedimento illo ut perveniatur efficiunt. Quid igitur B. Theodoſia? Qua, putatis, ratione divitiis, parentum morte ſibi relictis uſa eſt? An imperfecte? An ſine fructu? Minime vero. Bona quippe corruptioni & amiſſioni obnoxia in pauperes diſtribuit omnia, tantum ſibi dumtaxat ex eis reſervans, quantum ad ſacras imagines coemendas neceſſarium fore arbitrabatur: ex quibus tres ſibi præcipue comparavit, primam Dómini ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, puriſſimæ Dei Parentis alteram, unam inſuper ſanctæ Martyris Anaſtaſiæ, ror Dei cauſa labores perpeſſæ, quam ob ſingularem divinitus acceptam gratiam, populus Chriſtianus cognominare ſolet Veneficiorum-diſſolutricem *a*. E

a

5 Atque hæc ſunt quæ de iis quas dixi divitiis Theodoſia ſibi facienda, & mente concepit, & reipſa executa eſt. Bonis vero iis quæ vere ſunt, nec falſa nomenclatura dicuntur bona, quomodo animum intenderit, quiſquam ne interrogat? Spienter profecto, nec aliter quam illis uti par eſt. Non enim differendum ſibi amplius exiſtimavit quin, ſecundum altiſſimæ perfectiſſimæque ſapientiæ placita, iis ſeſe omnibus quæ ad mundum ſpectant bonis exſpoliaret, ut plura & meliora deinde conſequeretur. Tum vero curam omnem & ſolicitudinem non neceſſariam abjiciens, ſic quaſi ad perfectam jam perveniſſet ætatem, & ad ſummum prudentiæ omnis vocata eſſet apicem, a continuo ad virtutem conatu ita non receſſit, ut potius a pulcherrimis ejusdem initiis & ipſa ſumens ioitium, ad ſummum tandem perfectionis culmen pertigerit. Nihil interim in virtutum curſu nacta impedimenti, nec circa poſtrema vitæ ſuæ tempora iis quæ ante egerat maculam ullam inferri paſſa, quæ multis jam tum putabatur ad ſumma quæque curriculo perveniſſe, magnum nihil de ſe ſibi perſuaſit; quin potius ſecundum id quod a Domino inculcari probe noverat, famulam ſe ducebat inutilem; & veluti nihil omnino quod ad profectam ſuum faceret peregiſſet, miſeram ſe & bonorum operum inopem reputabat; nec non, ſecundum divinam & ſalutarem Pauli admonitionem, quæ retro erant obliviſcens ad anteriora ſe extendebat; abſtinentiaque corpus ſuum emacerans, & numquam non vigiliis ſe exercens, atque aſſiduas Deo preces offerens, continenter profeciebat in melius.

virtutis ſtudio incumbit.

F

humilitatis præſertim. Luc. 17, 10

Phil. 3, 13.

6 Ad Deum igitur & divina quod attinet dicta jam ratione erat operoſa atque aſſidua. Cum iis autem virginibus quæ in eodem monaſterio ſacris eum ipſa exercitationibus vacabant, Deus immortalis! quo modo ſe gerebat? quo modo converſabatur? quo modo reliquas omnes de ſua ſpiritualium donorum copia reddebat participes? Inſuper illatum pluribus habebat ſe inferiorem; neque id ſolum, ſed quaſi rerum bonarum incoria, & ad omnia foret inutilis, ac divinorum mandatorum nullum non negligeret, cum ingenuo quodam pudore ultro accedebat univerſas, propterea quod in ſanctæ cum Deo converſationis ſtudio ab omnibus ſe ſuperari arbitrabatur, miſeram ſeſe & infelicem appellans. Quodque longe eſt majus, cum tanta ei ineſſet prudentia, tamque præclara

& ſanctæ inter Monachas converſatur.

A. CONST. ACROP. EX MS.

agendi ratio, inter ejuſdem contubernii ſodales, nulla niſi honeſti animi edebat ſigna, nullam ſuarum ſodalium invidia proſequebatur, ſed amore cunctas & benevolentia complectebatur ſingulari. Non aliter quoque quam ſi in divino obſequio fuiſſet novitia, & methodi ad Deum appropinquandi ignara aut inſueta, a ſingulis petebat inſtrui, & in rectam virtutis ſemitam, ſi forte aberrare contingeret reduci. Ita ſpiritum ipſa habebat humiliatum, & cor contritum, quæ duo deſpicere Deus nequaquam ſolet, quemadmodum ſanctus teſtatur David.

7 Omnem animi faſtum & motum vehementiorem plane exuerat, eum nihil accideret quod Virginem ſanctam ad iracundiam poſſet provocare; illud ſolum retinuerat zeli & animoſitatis, quod in dæmonem effundere non ſine gloria poſſet. Longe igitur illum a ſe abigere, longe fugientem perſequi, neque omnino appropinquandi, aut ex æquo, quod ajunt, congrediendi ſecum occaſionem permittere. Non enim adverſus hoſtis vaferrimi impetus vel eminus ſuas experiri volebat vires, nec in paleſtram omnino ſuſtinebat deſcendere & comious cum eo congredi; ſed meliori longe conſilio procul illum a ſe jubens faceſſere, egregii prorſus militis & antsgoniſtæ partes omnes implebat, dum a longinquo & quaſi fugiens inimicum ſuum caute impeteret. Nulli ergo rerum quas hic miramur intenta, nullis mundi hujus voluptatibus irretita, omnia ſua vota deſideriſque in unum Deum defigere fuit ſolita: illius unius capiebatur amore, toto animo diu noctuque Deo ac rebus divinis intendens. Ita a primis, quod ajunt, unguiculis Virgo iſta beatiſſima præſcriptas a Deo hominibus vivendi leges implebat omnes, id ſolicite curans, ut ne punctum quidem unum unuſve apex divinæ legis euſtoditus elaberetur, quemadmodum ipſemet Dominus id faciendum conſtituit. Sed nunc majus quiddam, imo maximum, aggredior dicere.

Plato ex Diabolicas fraudes cognoſcere docet.

Deum omnenſo diligit.

Matth. 18.

τότητι· ἀλλ' ἡγάπα πάσας καὶ ἐστέργε· καθ' D ὡσαύτως τις ἀρτιταγὴς, ὡς ἐν κ͂ Θεοῦ τροπέας ἀνθῆς, ἐζήτει παρ' ἑκάστης τοδηγεῖσθαι, ἐ πρὸς ἀρετὴν παρ' ἑκάστη ἰθυύεσθαι. Οὕτω πτῶμα πτάπεινωμένον, ἐ καρδίαν συντετριμμένην ἐπέκτησο, ἃ μὴ ἐξουθενεῖ ὁ Θεὸς, φθάσει μεμαρτυρικὼς ὁ Δαυΐδ.

7 Ἀμέλειτο τῷ θυμικῷ ἔχεσα ἐφ' ἓν τῆς ψυχῆς, ὅτωτερ ἂν κέκαστο, ὅλον κατὰ τὸ ἀρχεκάκον τὸν θυμὸν ἔχειν σατανᾶ, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπερύκεσα, πόρρωθεν ἐκδιώκεσα, ἐ μὴ παραχωρῆσα τὸ παράπαν φροτεγγίσαι, μὴ δ' ὁ φασι κ ἀγχωμάλα συμπλέκεσθαι. Οὐ γὰρ ὅτι γε φρὸς βολαῖς ἀκροβολίζειν ἐκ ἐθεδίδου τὸν πολυμήχανον, ἐδ' εἰς πάλιν ὅλος ἀνίει χωρεῖν κ ξυμπλέκεσθαι· ἀλλ' ὃ μάλα πόρρωθεν ἔφυγε, κ ὡσά τις ἄρισος στρατηγὸς, ὥσει τις δεξιὸς ἀντιγωνιστὴς, ἐκ τῆ ἀκοντίτου καταγωνίζετο φθάνεσα. Μηδενὶ δ' ἀχολεμίᾳ E τῆ ἐνταῦθοῖ, μηδενὸς ἐπιτρεφομένη τῆ κόσμε πρατῶν, ὅλον τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀνέτεινε φρὸς Θεὸν, κ τ αὐτῆ κατάκρας ἀγάπης ἐδλωκεν, ὅλη Θεῷ κ τῆ θείᾳ ἐμεριμνίᾳ ψυχῆ. Οὕτως ἐκ πρώτης, ὡ φασιν, ἡ Μακαρία τειχὸς, πᾶσα μὲν ἐ ἐντολὴν ἐκλύρε δεσποτικὴν, μέχρι κεραίας κ ἰὸς ἰῶτα, τὰ τῆ θείᾳ νόμε φυλάττων, ὡς αὐτὸς ὑτέθετο, παράδοσα. Ἀλλὰ τὸ μεῖζον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον, ἐρῶν ἐρχομαι.

ANNOTATA.

a S. Anaſtaſia *cognomento φαρμακολυτρὶς colitur hoc nomine a Græcis* 22 *Decembris, quæ an diſtinguenda ſit a Romana iſtius appellationis Probi uxore, nobiliſſima Martyre ſub Diocletiano, videbimus, ſi non ante, certe ad* 25 *Decembris. Codinus de Originibus alt templum illi aedificatum eo in loco, ubi fuerat domus cujuſdam* Patricii, *cognomento* Pharmaci: *quæ an ſit prima occaſio cognominis, aut ipſam contra* Pharmaca *id eſt veneficia invocandi, alias quæri poterit.*

CAPUT II.

Leo Iſauricus, Imagines abolituras, Gymnaſium publicum cum Magiſtris ſibi adverſantibus incendio perdit.

Dæmonis adverſus juſtos

C 1 HAnc pulcherrimam ſane vivendi rationem teoebat Theodoſia, virtutis ſtudio continenter intendens, Virginum ſacrarum cœnobio clauſa, & mentn in Deum ſemper erecta. Notum autem eſt, quomodo cum omnia noſtra ſalva adhuc eſſent & incolumia, & dn Deo divinisque rebus recte omnes ſentiebamus, eramus populus eximius & electus, qui velut nosus Iſrael, ipſi proprie obtigimus in funiculum hereditatis ſuæ. At poſtquam e cælo pulſus ſuperbiæ ſpiritus ſuam in homines invidiam in apertum cœpit proferre, multis ac varüs frequenter machiois animos oſtros oppugnare eſt aggreſſus. Ut vero adverſus illos parum valuit, & hac ex parte proficiendi qoidpiam ſpem omnem machinaſque abjecit inutiles, alia deinde rationn omnia ſuſdeque, ut dicimus, vertere, & ipſam Dei Eccleſiam aggredi inſtituit. Cumque rurſum nihil eorom quæ ſingulatim conceperat efficere valuiſſet, qnin etiam effuſo riſu meruiſſet excipi, ad ſuas ſeſe artes totum convertit, ac oovum plane conſilium excogitare cœpit. Non enim unum quodpiam divinorum dogmatum ſuſpicioni fallitatis obnoxium reddere eſt aggreſſos, ſed adverſus euncta ſimul inſurgens, in ea rabiem ſuam omnem conatus eſt effuodere. Quid igitur mali molitus eſt? quas machinationes adhibuit

& Eccleſiam univerſam evertit

ΗΝ μὲν ὅτος ἡ μακαρία διάγυσα ἀρετῆς F ἐπιμελομένη, ἑωυτῆς τῆ μονῆ ἐκκλείσασα, κ μόνῳ Θεῷ διὰ παντὸς προσανέχυσα. Ἀλλ' ἕως τὰ καθ' ἡμᾶς ἔχε καλῶς, κ περὶ Θεῷ κ τῆ θείων φρονοῦντες ἡμῖν ὀρθᾶ, τὸ ὡς κληρονομίαν ἰδιωθὲν αὐτῷ ἔθνισμα, ὁ νέος Ἰσραὴλ, ὁ περιούσιος λαὸς ἐ ἐκλεκτὸς. Ἐπεὶ δ' ὁ ἄνωθεν βασκήνων ἡμῖν, πολλαῖς πολλάκις καθ' ἡμῶν ἐχρήσατο μηχαναῖς (Οὐδὲν δ' ὅτι κ ἰῶυσε) πάντοθεν ἐξηπορήθη κ ἠμηχάνητε, πάντα μὲν, ὡ φασι, κάλων κινήσας, κ τ Ἐκκλησίας Θεῦ, μηδὲν δ' ἐκπλῆσαι δυνηθεὶς τῆ πρὸς βέλεσι, ἀλλὰ κ πλατιὰ ὀφλήσας κατάγελων, ὅλος ἑαυτῷ γένεται κ ἡμιόπρον τε ἡχαλέτερε. Οὐ γὰρ τι τῆ θείων παρεκπῆσαι δογμάτων ἐτόλμησε· διὰ γὰ πάντων ἐκτεφήσας, διὰ πάντων κ ἀποκήρυσσε. Τί οὖν ὁ σχημονεῖ τί μηχανᾶται ὁ πολυμήχανος; Τὰς θείας εἰκόνας, τὰ ἱερὰ κ πάνσεπτα κατατρώματα, ἐν μέσῃ, ὡς ἱκανοῖς τοῦτ' ἐπεργῆσαι δεήσων, ε τοὺ-

A τοιήσαι χ ὑποτίθεται· χ ἠ ὑποθήκη, τὸ δικοῦν, δεξιὰ, δεξιὰ δ' ὁποῖαν ἐκκλίνειν ὡς δοκοῦσαν, ἀλλὰ μὴ οὖσαν, ἐ πάντα φέρουσαν ἑταιρότερα, ὁ σοφὸς ὑτίθετο Σολομών. Εἰδωλα νομίζειν ὑτίβαλε, ἐ τὸν περὶ τοῦτα σπουδὴν τ παλαιᾶς ἔτι πλάνης, ἐ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πλεύρας ἀπαθὲς πάντη πεφυκέναι χριστιανὸς λείψανον. Βαβαὶ τῆς τόλμης! Βαβαὶ τ σκαιότητος! φεῦ τ μηχανῶν τ ἀλάστορος! Νεῦ μὲν ὕπνος, νεῦ δ' ἔπνος ἐπιχειρεῖ, κἀκ τ δεξιῶν βάλλει, κἀκ τ ἀριστερῶν, ὁ περὶ τὸ κακουργεῖν ἀμφοτεροδέξιος.

Τίνες δ' ἦς χ ὁ εἰλεῖτε, χ τίσιν ἀπηρέτας ἐπὶ τούτοις ἐχήσατο, ὅτι δὴ τῷ Βασιλεῖ τ Θεοῦ παραχωρήσει σφετεριστάμενος; Λέων ὁ ἐξ Ἰσαύρων, ὁ ἄγριος καὶ ἀτίκτημα θηρὸς ἀτίθασσος, ὃς χ τ τοίμνης ἀΐδρις Θεοῦ δεινὸν ἐβρυχήσατο, χ τ μέσης αὐτῆς καθάπερ ὠμηστὴς ἦλατο· χ ὁκατ' ἀντίφρασιν Ἀνάστασος, ὁ μ τ μακέλλου Γερμανὸν ἐπὶ κακῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσεισφρήσας Θεοῦ, χ τολ-
B λοῖς ὅτι θανάτου χ ἀπωλείας χρήσιμος αὐτίθη. Ἀλλὰ πῶς ἂν ὧδε ἀξίως ἐκτραλῳδήσαιμι τὰ τότε ὄντα; τὰς τῆ Ἀρχιερέων ὑτερορίας; τὰς τῆ Ἱερέων καθείρξεις; τὰς τῆ ὁσίων ἀνδρῶν π ἐ γυναικῶν, ἐκ π τῆ ἀσκητηρίων ἀπελάσεις χ ἐπὶ πλατειῶν δημεύσεις; τὰς ἀνυποίτους τόπων κολάσεις; τὰ δεσμά; τὰς στρεβλώσεις; τὰς βιαίας θανάτους; τὰ χείρω θανάτου βασανιστήρια. Ἀλλ' ἵνα μᾶλλον τὸ τ μακαρίας χρυσοῦν ἐ ἄτρεστον παραστήσωμι φρόνημα, ἐν τι τ βασιλικῆς ἀπωλείας, τἄλλα τοῖς βουλομένοις ἐνθεν ἀρκεῖς συνορᾶν, διηγήσομαι.

10 Ἰσρὸς τ ἄνω Βασιλέων, οἵ χ τὴν κλῆσιν ἐλήξασαν, ὡς οἶόν δὲ βίᾳ συμφορᾶς π χ σημείωσις τι ὑπῆκοον, ἐ τῇ φιλοκαλίᾳ τῶν ἀρχῶν κεκοσμημένον, ἅπαν ὁ τοῦτο ἐλεύθερον καθίστη, διὰ σπουδῆς αὔξειν ποιούμενοι· ὡρὸς ὃ τῶν μεγαλοργῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, διδασκαλεῖα ὁ τοῦτο δὴ τῇ μεγαλοτόλμῃ δεδόμηται, διηρημένα πῶς ἐ σωφρονεστάτην τυγχάνοντα· διηρημένα μὲν τοῖς οἰκήμασι, τῇ δ' ἀλληλουχίᾳ ἐ τῷ κοινῷ ἀμφιβόλῳ εἰς ἓν δήπουθεν συναγόμενα· ἵνα γε δοκεῖν οἶκον
C τοῖς ἔξωθεν ποικίλον ἐ πολυόροφον· χ διδάσκαλοι ἐν αὐτοῖς, ὅσα δὴ τοῦτα διανοήσεσθαι δ' ἔοικε, εἰς ἀεὶ καθηρότατα, χ ἐπὶ τέτων ὁ τῆ ὅλων χ τ πάντων ἔσος παιδείας ὑπερφέρων, ἐ τοῖς ἐπιστήμαις ἐπιστημόνεσι, ὃς χ οἰκεμβρικὸς διδάσκαλος ἦκε· τούτῳ γὰρ τῷ τιμῷ ὡρὸς τῶ Βασιλέως ἐλάμβανε, ἐ τῷ ἐφορίαν μυταγωγῶν ὁμοῦ ἐ μυτῶν ἐπετέτακτο. Ἦν μὲν οὖν κἀ τῶν διενεγκόντων ἄνωθεν, ἐ ὁ λόγος ἐνθένδε ἔχειν εὐξάνεσθαι; ἐ τὸ χ φύσει ἀνθρώπῳ ὡρὸς τῷ αὐτολόγῳ, ὡρὸς τ αὐτοσοφίας αὖθις, ἐξ αὖθις τῆς γλώττεως ἐγκατασπαρῆναι, χ ὁ δυνάμει πάντι κοινῶς ἔνεστι, ὡρὸς τῷ κατ' ἐπιτηδειότητα διήρετο κίνησιν, ἐ πολλοῖς εἰς εὐεργεσίαν, εἰ χ μὴ πᾶσι ὡροήγετο, τῇ π καλῶς δυνάμενον εὐθὺς φιλοσοφίᾳ, ἐ ὡρὸς τὸ κρεῖττον τὸ καθ' ἡμᾶς μεταφέρειν ἐ ὑψηλόφρον, χ βασιλεία πεπαιδαγώγητο, χ πολιτεία καρτίστο, ἐ τὸ δημῶδες ἐ ὡς ἐτίμα ἁσάμενον, ὡς οἶόν ἐρρύθμιστο ἐ σωφέστατο.

11 Ἦν μὲν οὖν ἐκ μακρᾶ τοῦθ' ὕπως ἔχον· Κατ'

Maji Tomus VI.

peſſimus genius? Venerandas Dei Divorumque imagines, ſactas illas & omni honore dignissimas effigies, utpote quas pluribus non parum ad recte agendum prodeſſe judicabat, ſtatuit o medio ſibi eſſe tollendas. Et via quidem ad hoc tetendit, recta in ſpeciem: ſed recta, qualem declinandam monuit ſapiens Salomon, utpote quæ talis videatur, ſed non ſit, verum ad ſequiora ducat. Suggerit, ipſas æſtimandas eſſe idola, & omne circa eas ſtudium, veteris eſſe erroris atque antiquæ ſuperſtitionis evanidum veſtigium, inter Chriſtianos relictum. Vah audaciam peſſimi dæmonis, & impiam ſtultitiam! vah inſanas molitiones! Modo ſcilicet hanc, modo illam perdendi homines rationem init: a dextris & a ſiniſtris miſeros impetit, ambidexter ad inferendum nocumentum. A. CONST. ACROP. EX MS. *tandem in Imagines ſacras convertit.* Prov. 14.

9 Quinam autem fuere quos judicavit idoneos? aut quibus uſus rei eſt adminiſtris, quando Dei permiſſu regnum ſibi erat vindicaturus? Leo is fuit ab Iſauria dictus, ſæviſſima abſque dubio belua, eademque indomita: qui contra Domini gregem continuo inſiemere aggreſſus, in eum non aliter quam carnivora quædam fera inſiluit. Quemadmodum & is qui per antiphraſim vocatus fuit Anaſtaſius; quippe poſt B. Germanum in Dei Eccleſiam magno ejuſdem malo introductus, mortem non paucis & interitum attulit. Sed qua tandem ratione pro rei dignitate, quæcumque id temporis miſera acciderunt atque acerba, verbis efferam? Epiſcoporum exilia, comprehenſiones Sacerdotum, virorum principum calamitates ſimul & ignominias, ſanctorum hominum & virginum ſæcrarum e monaſteriis violentas dettuſiones, & publice conſtitutas eorumdem proſcriptiones, vexationes non ferendas, vincula, eruciatus, violenter allatas mortes, & pejora mortibus tormenta? Verum ut ſanctæ hujus Virginis illuſtrem prorſus ac intrepidam magnitudinem animi clarius in medium adducam, unum quodpiam erudelitatis regiæ exemplum proferam, reliqua iis quibus lubitum fuerit inſpicienda penitius relinquens. *Leonis Iſauri. & Anaſtaſii Patriarcha miniſtris uſus.* E

10 Superiorum Regum temporibus, eum qui regnorum moderabantur habenas, eo quod gerebant nomine ſeſo haud oſtendebant indignus, ſubjectamque ſibi ditionem ex æquo juſtoque adminiſtrabant ſulciebantque, rerum nonniſi honeſtarum amore ac proſecutione exornantes Principatum ſuum, & quidquid eumdem ad poſteros illuſtriorem poterat reddere magno ſtudio promoventes ad incrementum. Horum, inquam, Regum temporibus plura tradendia diſciplinis loca exædificata ſunt, quæ certa quadam ratione ſejuncta erant ab invicem, eademque conjuncta; ſejuncta quidem locis & ædificiis, at vero mutua quadam conjunctione & communi porticu in unum veluti ædificium coaleſcentia; ita ut, quamvis exterioris formæ varietate & numero diſtinguerentur, non plures tamen, ſed una dumtaxat domus diei poſſet. In his porro ædificiis, quæ duodecim omnino cenſebantur, numquam non collocati erant præceptores, atque inter eos unus aliquis, qui alios omnes cunctarum diſciplinarum peritia ſuperaret. Hic, ut omni ſcientiarum genere cæteros inter plane eminebat, univerſalis quoq; Magiſter appellari ſolitus erat: ut autem iſto nomine honoris cauſa vocaretur, ab ipſo videlicet Rege acceperat, & tam in eos quí ſacris initiandi, quam qui iis initiati jam erant, auctoritatem ſuam exercere poterat. Res autem ſic erant diſpoſitæ ab initio, ut ibi ratiocinandi augeretur facultas; & quod homini ex quo in mundum gignitur a natura communiter inſitum eſt, ut intellectu diſcurrere atque ſapere per ſeipſum valeat, ad congruum, prout opus ſoret, motum excitaretur; multiſque, ſi non omnibus, daretur commoditas recte philoſophandi; adeo ut & imperium iſtic eruditetur, & civilis ſtatus ordinaretur, ipſaque etiam plebs, quamvis inconſiderata & vaga, qua fieri poteſt ordinaretur componereturque. *Ille fundatum ab Imperatoribus prioribus gymnaſium* F *ubi per duodecim claſſes diſtributi magiſtri ſub uno Gymnaſiarcha,*

11 Hæc igitur, quæm dixi, tatione res ſeſe habebant

A CONST. ACROP. EX MS. *diſciplinæ ejus ſacræ tractabat,*

antiquitus. Iiſdem vero temporibus viri inſignes prorſus atque prælati eas quæ per ſtudia honoris cauſa obtinentur ſedes in maximum ſui accipiebant ornamentum, potiſſimum autem is qui reliquis omnibus & erat & habebatur præſtantior, quique Conſulari præfulgebat dignitate. Non enim externam ſolum & ſæcularem Philoſophiam ἀλλ᾽ ſed interiorem quoque religionis noſtræ tractabant, ſeque cum otio divinis dogmatibus exercebant, & magna cum diligentia traditiones ſcrutabantur Eccleſiaſticas. His ipſi intendebant, harum ſtudio toti occupabantur, nullaque earum ut negligeretur ſuis curis ſuaque vigilantia efficiebant; unde & illud conſequebatur, ut ſecundam omnes honeſtatis ac religionis leges vitam ducerent. Tales cum eſſent, nihil prius habuit Imperator quam ut eos in ſuam ſententiam pertraheret; ita ſibi ſcilicet fore perſuadens, ut ſi viros illos impietati ſuæ haberet conſentientes, aliorum quoque animos facili negotio expugnatet. At vero eorum nullum, nnn primum, non infimum, non medium a ſana doctrina tecloque vivendi inſtituto deducere valuit; & quamvis modos omnes viaſque tentaſſet, nihil tamen omnino effecit. Principio quippe cum omni manſuetudine & modeſtia ſuam illis mentem renuntiari fecit, quod illos opinionis ſuæ ſocios

fruſtra ea maxime magiſtros perſequitur,

B ac ſuffragatores habere plurimum deſideraret. Verum ut ab eis ſuam amentiam acriter incuſari perſpexit, neque, quacumque demum fortuna peticulove propoſito, adduci viros poſſe ut ſanctarum cultum Imaginum ac venerationem tepiciendam dicereot, ad minas & contumelias convelſus eſt.

eum ipſi eventurum, fuiſſe.

12 Cumque hoc etiam modo apud vitos ſortes nihil proficeret, & aliud nihil quo eos cogeret ſupereſſe animadvertetet; ſuæ ſe ferocitati abripiendum totum tradidit; conceſſoque ipſis deliberandi ſpatio, ſubmiſit qui ædibus eorum flammas injicerent. Hi oppottunum maxime obſervantes tempus, eum ſapientiſſimi homines, qui ad multum noctis adverſus omnium domitorem ſomnum fortiter pugnare ſoliti erant, eidem etiam ſuccumbere eſſent coacti, & cubitum tantiſper ſe contuliſſent; alii alias ædium partes circumeuntes ignem ſpargere, veriſſimumque ſapientiæ ipſius hoſpitium flammis undique involvere cœperunt; omnem iotus manentibus exitum præcludentes. Modico igitur ſpatio temporis omnes devotantibus euncta flammis hauſti arque abſumpti ſunt, una cum libris atque ipſis ædibus. O eladem, o afflictionem! quam ſuſtinuiſſe videtur urbs Conſtantinopolitana, revera autem natio Romana ſuſtinuit univerſa, ipſique etiam gentiles, quotquot, teſte Paulo, ſapientiam ab initio

C quæſiverunt. Non enim talium virorum dumtaxat facta eſt jactura, verum etiam plutium ac pulcherimorum librorum, quos ſapientiſſimi homines conſcripſerunt *a*. Sed huc deveni, dicere volens unum noſtri Imperatoris ſæcinus, ac veluti proœmium ejusque ſecutura eſſet calamitatis; cetera ſi quis cognoſcere cupiat, ipſam quæ de illis conſcripta eſt, luſtoriam *b* conſulat.

a

b

εἰκὸς δέ γε ἦμεν ἄνδρες ἀειφυγεῖς καὶ δείσημοι τὴν παρὰ τῶν ἀσεβῶν θρόνῳ ἐπὶ κόσμῳ σφῶν ἔλαχον, καὶ μᾶλλον ὁ τῶν ἄλλων ἀφωτέρων, ὃ τῷ τιμῷ ὕπατος. Οὐ γὰρ δὴ τὰ ἐκτὸς ἦτει ὃ θήρασθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνδον ὃ θεῖα φιλοσοφεῖν ἤθελον, ἀμέλειαν ὃ θεῖα ἤτεισθο δόγματα, καὶ παραδώσεις ἐκκλησιαστικὰς ἐκελεύκεσαν· εἶχον τόπ τούτων καὶ περιέχοντο, κατὰ πάσας πάντας σωτηρῶν ἔργον πεποίωτο, ὅθεν καὶ διὰ τιμῆς τάτης, διὰ τολλῆ τῷ σεβάσματος ἔχον σφᾶς ἅπαντες. Οὗ δὴ καὶ Βασιλεὺς ἕνεκα τάτης πρὸ τῶν ἄλλων ὁμόφρονός τε καὶ ὁμογνώμονας σχεῖν ἐπεραάτο· ὡόμετο γὰρ ὡς ἑτερ ὁμοδόξως αὐτὸς κτήσαιτο, ἕξει χεδὸν τάτας ὁμόφρονας. Ἀλλ᾽ ἐκ ἐτυχθεν ἐδέν σφῶν μετασῆσαι, ὃ πρῶτον, ὐκ ἔσχατον, ὃ μέσον· πᾶσι μὲν γὰρ ἐπὶ τῷδε τρόπος ἐχήσατο, ἐδὲν δ᾽ ὅ, τι καὶ ὠύσε. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα μὴ τολλῆς ὅτι πρεπόπτος τὸ τῆς γνώμης ἐξήγγελε, καὶ οἱ σύμφρονας χεῖν ἤθελεν. Ὡς δ᾽ ἐλέγχοντας ἐδὲν αὐτῷ τῷ ἀτόπου, καὶ μὴ δ᾽ ἂν, ὅτι καὶ γήριτο, τῷ τῷ ἁγίων εἰκόνων διηκεκριμένης ἀθετῆσαι προσκυνήσει, πρὸς ἀπειλὰς καὶ ὕβρεις ἐχώρησεν.

12 Ὡς δ᾽ ἐ δὲ ἦτω μετῆτεσθε, πάντων ἀτογνὺς ἄλλων, ὅλος ἦ ἀτωσίας ἐωυτῷ γίνεται, ὅθεν καὶ χώραν δὺς αὐτοῖς σκέψεως, τίμητε τὺς αὐτοῖς αἰκήμασι κατακώσοντας. Καὶ οἱ τῷ ὥραν τηρήσαντες, ὅτε καὶ οἱ πρὸς τ κοινὸν ἅπαντων δυσὶν ἀντιβαίνοντες ὕπνοι, ἠτῆ τει τότε ἐκκλίνοντας, ἄλλος ἄλλοθεν περιελθόντες, πῦρ ὑπανάπτουσι, καὶ τὸ τ σοφίας ὡς ἀληθῶς σὐδαίτημα, ληφλογεῖ ταῦτα χόθεν περιλαμβάνοντι, καὶ πᾶσαν τοῖς ἔνδον ἀτοκλείσαντο ἔξοδον. Ἐν οὖν τάνυ βραχεῖ τῇ ταμοφάγῳ πάντες συλλαμβάνουσι βίβλους, ὧν ἰδίας οἰκίας κατανάλωτας· ὦ τάθης, ὦ ζημίας! ὧν ὑποτοίαν μὲν τὸ δοκοῦν ἡ Κωνσταντίνου, τοῖς δ᾽ ἀληθείας χῆος ἅπαν Ῥωμαίων, καὶ οἱ τῷ σοφίαν ζητοῦντες ἀνέκαθεν Ἕλληνες, ὥσπερ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος διεμαρτύρατο, ἡ χὸ ὅτι γε τούτων ἀνδρῶν ἐτέρητας, ἀλλὰ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν συγγραμμάτων πλείσων τε καὶ καλλίτων σωκατεζέρηται. Ἀλλὰ τάτῳ μὲν ὡς ἐφθίω, εἰτὼν ἐν τι τῇ τῷ Βασιλέως καθ᾽ ἡμῶν ἔργον, ἐν τε τῇ τότε δεινῶν, καὶ τ μελλόντος ὡς εἰκὸς κακίας προοίμιον· τὰ λοιπὰ δ᾽ εἰ βούλοιτό τις μαθεῖν, τῇ περὶ αὐτῇ ἱστορίᾳ ἐντυχέτω.

ANNOTATA.

a *Theophanes ad annum Leonis* 10, animadverſum in eos præcipoe *ait*, qui ſanctitate & doctrina clarebant: adeo ut Scholæ una cum ſacta doctrina excidetint, quæ a ſæculo S. Conſtantini Magni uſque ad ea tempora floruerant. *Græce* σπουδῖον, extinguerentat. *Profecto* (*niſi ſcholæ iſtæ extra communem orbium habitationem fuerint poſitæ*) *vix eſt credibile*, *ædibus fuiſſe ſubjectas flammas*, *cum vicinia totius manifeſto periculo*.

b *Nullam ad hoc argumento Hiſtoriam ſingularem nunc novimus, nec alibi citatam reperimus: mirum autem foret eam auctoris ætate extitiſſe, nunc ignorari; quare ad Theophanis chronographiam aut ſimile aliquod opus lectorem hic remitti exiſtimo.*

A.CONST. ACROP. Ex MS.

A

CAPUT III.

Spatharium, Chriſti imaginem dejecturum, præcipitat Theodoſia, & fidei ſuæ rationem tyranno reddit.

Ἀλλ' ἦν ὅτε δεινῶν ὄντως αὐτοῖσιν ἐπαγομένων καὶ τὴν τῶν ἱερὰς εἰκόνας προσκυνούντων τιμωρεῖν, ἀμυνομένων δὲ τὴν θείων σκυτωμάτων, καὶ ὡς εἰπεῖν καπηλευθέντων πάντων ἁπανταχῆ, τὴν τις σπαθαρίου, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν ἰσαμένης ἐνὶ τοῦτο καλουμένης Χαλκῆς, ὡρμητο ἀπελθεῖν, ἐφῷ γε τοῦτον καταβαλεῖν. Ἀλλ' ἀπηγγέλη τοῦτο τῇ μακαρίᾳ, καὶ ἡ ζῆλον παρωτὰ Φινεές, ζῆλον ἀνέλαβεν Ἠλιοῦ, τῷ τοι καὶ γυναῖκας, κόσμῳ καὶ τῷ κοσμικῶν ἀπορραγίσασ ὁλοχερῶς ἐς προσκολληθείσας ὅλας Θεῷ, μεθ' ἑαυτῆς λαμβάνει, ἐς ὅλως καὶ τοῦ σπαθαρίου κινεῖται θυμῷ. Τάγμα τοῦτο τὴν περὶ τὰ Βασιλέα σπαθηφόρων, ἢ πελεκυφόρων, ὡς ἡ κλῆσις δηλοῖ,
B δαπρεῖα μὲν φέρον τὴν ἐπωμίδα ἀνεχόντων τὰς τελέθρας, σωπηροῖ δὲ σφίσι τὰ τῆς Βασιλέων ὀπίσθια, συμπαραμένον τοῖς ἀνακτόροις, καὶ τὰς Βασιλέως νυκτὸς θαλάμας ἀφυπολοιῶ, καὶ ταῖς προόδοις τὰ Βασιλέα περικυκλοῖ. Κατὰ δὴ τόνδε χρυσοῦ πάνυ καὶ ἀστοπόρου βάρει φρονήματι.

14 Τί μὲν ἂ διαλογιζομένη τὴν πρὸς τὰ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ζῆλον ἐπαιρόντων; τί δὲ τὴν πρὸς δυσώπητον ἱκανῶν ἃ διαλεγομένη Θεῷ; τί δὲ ἃ παθετῶσα ταῖς σωὶ αὐτῇ ἐς περὶ αὐτὸν ἀδελφαῖς; καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ τὰ ἀληθείας ἄθλου ἐλέγχεται; Πρὸς μὲν γὰς ἑαυτὸν, πεπεῖσθαι δή τινα διενοεῖτο ἐς διεκέκριτο· Ἐδει μὲν ὂν ἐλόμην βίον πρῆσαι διὰ παντός· Τοῦτο γὰ πρυθέμην, τοῦτ' ἐπηγγειλάμην, Θεῷ ἐς ἀνθρώπων ἐπίστρωθεν, ἐμαυτὴν μόνη προσλαλεῖν ἐς Θεῷ, ἀλλ' ἃ δ' ἐπιστρέφεσθαι μηδενός· ἐπεὶ δ' ὁ βασκάνων ἡμῖν ἀνωθεν καὶ καθ' ἡμῶν πεταίνων ἀεὶ τὸν Ἐκκλησίαν Θεοῦ διεπάραξε, ἐς δεινὸν ἐπήγειρεν αὐτῇ κλύδωνα· ἄγε δὲ τροῖτον, τὸν ἡσυχίαν παρασπίον, ψυχῆς
C ἀφελοῦσαν ἅμα καὶ σώματος, ὑπὲρ τοῦ πολεμαγόντος ἡμᾶς ἐς προσκυνῆσι τὴν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὰς τὴν παρασπὼν ἐπ' ἐχάτου ἀμοιβὰς ἡμῖν παμιδόντος.

15 Τῷ δὲ σεσωπῆσι Θεῷ ἐκεῖνά πως τῶν ψαλμῶν ἀναλεξαμένη καὶ ὑπαλλάξασα, ἀνθωμολογεῖτο καὶ διελέγετο· Δίκασον, Κύριε τοὺς ἀδικοῦντάς σε, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς σε. Ἐπιλαβοῦ ὅπλων καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν τῆς κληρονομίας σου. Ἰδοὺ γὰ, ἦραν οἱ ἀνομοῦντες κατ' αὐτῆς κεφαλήν, ἐς τὴν σῶν θυσιαστηρίων καπηρχῶνται οἱ ἀνιδεῖς, καὶ τὰ ἁγιά σου βεβηλοῦσιν οἱ παναίσκατοι. Ἀλλ' ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ τῆς σωτηρίας σου, ἵνα ἴδωμεν ὁ τὴν χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῶμεν ὁ τὴν εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου. Εὐφροσύνη δέ σε τὴ λάχει ἡ τῶν σῶν σεβασμίων εἰκόνων προσκύνησις, ἡ πρὸς τὸν ἀρχαίαν αὖθις τῶν θείων ναῶν ἀναμόρφωσις. Καὶ μοὶ νῦν ἐς ταῖς ὁμογνώμοσι ταύταις ἐμοὶ καὶ ὁμόφροσι, πρὸς τὸν ὑπὲρ τῶν θείων εἰκόνων ἄθλον χωρήσας, καὶ τῆς σῆς πανσεμνοτάτης μητρὸς, τῶν τι ὑπὲρ σε καὶ διαφόρως χαρὶς καταπροεμένων τὸ ζῆν, ἐς τὰ ἄλλως σοι ἀρεσκησάντων,

Maj Tom VI.

53 CUm igitur tam gravia tamque intolerabilia ſupplicia inferrentur ſacras Imagines venerantibus, illæ autem abolerentur, & funditus ut ſic loquar extirparentur; Spathariorum aliquis etiam contra Salvatoris Chriſti divinam effigiem, ſtantem in ea porta quæ a Ænea dicitur, ſuum eſt aggreſſus furorem exercere, eamque in terram proſternere. Hoc autem ut beatæ Theodoſiæ eſt renuntiatum, Phinees nunc illam zelus & Eliæ invaſit. Plures deinde religioſas mattonas, quæ mundum mundique ornamenta omnia a ſe removerant, toto animo ſoli adhærentes Deo, ſocias ſibi adjungens, ſancto quodam furore in hominem Virgo fertur. Ex eorum hic erat ordine, qui gladio, non ſecuri, inſtructi Regem ſtipant, qui ordo eſt ordine ſatellitum, uti indicat b nomenclatio, poſtetiot; Regem autem cuſtodit, & a tergo ſubſequens atque ab Imperatore nuſquam diſcedens, regium noctu conclave ſervat, Principemque in publicum prodeuntem cingit. Contra hujuſmodi hominem, generoſo plane atquo intrepido animo, Virgo progreditur.

Unus ex Spatharii

a

Chriſti imaginem deijcere aggreſſo,

b *oppoſitum ſe Theodoſia,*

E

54 Quibus autem illa ſermonibus audientium mentes, ut zelum Dei conciperent, excitabat? quibus Deum ipſum verbis alloquebatur, ut juſtam ejus adverſus homines iram placaret? quam generoſos comitantibus ſe Sororibus indebat ſpiritus, & ad pulcrum pro veritate certamen ſubeundum quam fortiter animabat? Sic enimvero ſecum ipſa cogitabat, ſic ratiocinabatur: Oportebat equidem eam me, quam ultro ſuſcepi, rationem vivendi ſartam tectam conſervare. Hoc enim eram Deo & hominibus facturam me propoſui, ad hoc ſacramento me obſtrinxi, eum Deo ſolo & mecum ut verſarer, reliquorum autem hominum ſocietatem effugere conatu omni contenderem. Poſtquam autem genetis humani oſor acerrimus, & nullo non tempore inſidias nobis ſtruens, Eccleſiam Dei cœpit perturbare, & gravem adeo contra eam excitare tempeſtatem, tum ſane prodeundum etiam nobis, quieta tantiſper vita deſerenda; non vitæ parcendum, non corpori; illius potiſſimum gratia, qui pulcrum hac in parte exemplum nobis præbuit, quique nos & F noſtra non minus bene quam provide gubernat, & operum noſtrorum mercedem nobis ad extremum ſervat repoſitam.

primum ſeipſam ad audendum excitat;

55 His dictis, ſelectas quaſdam e Pſalmorum libro ſententias proferens, alterno cantu Deo Salvatori ita conciebat ac confitebatur: Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me; apprehende arma & ſcutum, & exurge in adjutorium hereditatis tuæ. Ecce enim legis tuæ prævaricatores contra te levaverunt caput, profanarunt impiis tripudiis altaria tua, & ſancta tua homines impuri ac ſcelerati polloerunt. Sed reſpice nos in ſalutari tuo, ut videamus in bonitate electorum tuorum, ut exultemus in lætitia gentis tuæ. Lætitia porro tua in eo poſita eſt, ut cultu & veneratione omni digniſſimę, ſacræ tuæ tuorumque Sanctorum adorentur imagines, utque ſecundum eam quæ antiquitus erat decentiam templa iiſdem exornentur. Nunc igitur mihi, & cunctis meis ſodalibus, unum mecum idemque ſentientibus, quæque pro ſacrarum Imaginum, pro matris tuę putiſſimæ, pro eorum qui variis temporibus vitam tui cauſa & ſanguinem effuderunt, pro aliorum denique qui quoquo modo grati tibi extiterunt honore, certamen mecum ſubito minime detre-

& divinę operam implorat; Pſ. 80.

B-CONST. ALROP. EX MS.

dant; nobis, inquam, universis auxilii tui dexteram ex habitaculo tuo sancto porrige; infirmitatem nostram, qui solus potes, confirma; largire vires & fortitudinem.

1. Cor. 8. 5. Rom. 13. 12. *tum facias animas ad contemptū mortis,*

16 Exinde ad sodales suas conversa, hisce eas vocibus est allocuta: Nunc tempus, sorores, acceptabile, nunc vere dies sunt salutis. Induamur arma lucis, & adversus hostes veritatis progrediamur. Mors nobis est proposita: vitæ igitur amorem nullum præferamus. Cruciatus mortem præcedent ac supplicia, sed non terreamur, neque formidemus eos qui corpori quidem mortem afferre, sed animam nostram lædere nulla ratione possunt; quemadmodum præcipitor nobis. Numquid enim naturæ ossifragi non fuerunt sublimes istæ animæ, quæ apud superos modo versantur, quæque ab ipso Dei in terras adventu, pro Deo divinisque legibus decertarunt? Theclæ, inter Martyres primæ, agones & certamina novimus: non beatissimæ Barbaræ, non generosæ Irenes, non magnanimæ illius Matinæ ignoramus prælia, quæ Tyrannis pariter & dæmonibus oppositæ, glotiosum de utrisque tropæum posuit.

exemplo Martyrum

C

& præpositi certaminis pulcritudine,

17 Exigui fortassis momenti quibusdam videatur ista nefariorum hominum machinatio: sed vos longe melius instituitis, illud optime scitis, non mediocre esse malum, quod contra veteres Ecclesiæ sanctiones impii ubique nunc sunt aggressi. Divinas enim Imagines, calce oblitas, ex oculis tollere, & sacra templa informia ac inutilia reddere, quid aliud est quam pietatem, quam religionem omnem evertere funditus, & universum Incarnationis divinæ mysterium inane reddere atque nullum. At faciamus parvum quod conantur. Quanti tamen illud faciendum sit, quod vel mediocre quidpiam de lege divina & mandatis infringatur, Salvator noster ac Dominus in sacrosanctis Evangeliis docuit, viam perfectionis unius jotæ uniusque spiculi rigore circumscribens. Jam vero quam gloriosum erit, si divinatum legum ne minimam quidem partem infringere sustinesmus. Illustres quondam Machabæi, nec non beatissima illorum mater, præsentes assistont: quale illi exemplum observandæ legis similiter certaturis reliquerunt? Porcinas carnes solum ut gustarent, a Tyranno compulsi, non modo ei non obediverunt, sed innumeros quoque propterea cruciatus sustinuerunt; ignique ac ferro traditi, & quantumeumque gravis tolerantes tormenta, inconcussi perseverarunt. Nunc igitur & nos, illustre adeo exemplum mente animoque versantes, ad pulcrum pro religione certamen subeundum fideliter accingamur, & festinemus Spatharium istum, qui impuras manus in divinam Salvatoris nostri imaginem parat injicere, cohibere a scelere.

Matt. 5. 8

ut ipsum Machabæorum imitemur.

Max Spatharium e scalis deturbat:

18 Hæc illa, & confestim ad Chalcen accedit: & (o insignem animi fiduciam) mox ut fuit in loco, a nemine mortalium prohiberi se passa, quin & fideli vultu cunctos præsentes intuita, scalas ipsa omnium prima arripuit, se sodalibus, idem ut ipsæ faciant, fortiter imperat. Qui igitur in scalarum summitate jam fere consistebat impius, sacrum effigiem antequam corripetet, iis excussis, in profundum inferni corruit: dejectus est enim: & qui paulo ante insolenter se jactans, os suum in cælum aperire, & cælis omnibus Excelsiorem impetere blasphema lingua fuerat ausus, miserandum ante oculos omnium cadaver jacuit, sepulturæ etiam honore privatus. Repentina quippe hominis nefarii punitio omnes, qui spectaculo interfuere, attonitos reddidit, atque alium alio fecit abscedere; ita B. Theodosiæ, & cunctis quæ cum ipsa erant Virginibus, domum se tutia referre licuit.

quæ per lapsum ex. simile,

Imperator omnes comprehendi jussit objurgat,

19 Verum quod factum fuerat, latere minime potuit ferocissimum Regem, qui magno mox rabie in sacras Deo Virgines concitatus, infremuit. Quidquid igitur

χεῖρα βοηθείας ἐξ ἁγίᾳ σε κατοικητηρίᾳ κατέπεμψον· ἰσχυσον, μόνε δυνατὲ, τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, ὁὐ ἡμῖν δυώμεις καὶ κραταίωσιν. D

16 Ταῖς δὲ γε σὺν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν τοιαῦτα δήτ' ἐν προηγόρευε· Νῦν καιρὸς ἀπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας· ἐνδυσώμεθα ὅπλα τῆ φωτὸς, καὶ ἐξέλθωμεν τὰ ἀληθείας χωρίσωμεν. Θάνατος ἡμῖν προήκεται, μὴ φιλοψυχήσωμεν· βάσανοι πρὸ θανάτου κολάσεις, μὴ δειλιάσωμεν, μὴ δὲ φοβηθῶμεν τὸ τὸ σῶμα μὴ ἀποκτείνοντας, τὰ δὲ ψυχὴν μὴ παραβλάψαι δυναμένους, ὡς προστέτηχθημεν. Ἢ γὰρ τῆ ἡμετέρας φύσεως ἐτοίμως ἔχουσι πᾶσι νῦν ἀνωθεν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς προς ἀνθρώπους ἐπιδημίας Θεοῦ, ὑπὲρ Θεοῦ καὶ τῶν θείων θεσμῶν διαθλήσαται; Ἴσμεν τοὺς, τὰ προμαρτύρους Θέκλης ἀγῶνας καὶ τὰ παλαίσματα. Οὐκ ἀγνοοῦμεν τὰς μακαρίας ἄθλους Βαρβάρας, τὰς τῆ γλυκείας Εἰρήνης, τὰς τῆ μεγαλόφρονος ἐκείνης Ματίνης, ἣ καὶ τυράννοις ἀντίση, καὶ δαίμοσι προσπαλαίσε, καὶ λαμπρὰ καθ' ἑκατέρων ἔστητε τρόπαια.

17 Μικρὸν μὲν ἴσως δοκεῖ τισι τὸ πολεμούμενον· ἀλλ' ἴστε μέγα κακὸν, τὸ παρὰ τοὺς τῆ Ἐκκλησίας θεσμοὺς ἀπανταχῆ πανταχοῦ ἐνεργούμενον. Τὸ γάρ τι τοὺς θείας ἀπαλείφειν εἰκόνας, καὶ τοὺς ἱεροὺς νεὼς ἀχρειοῦν, ὅλην ἁπλῶς παραποιεῖ τὴν εὐσέβειαν, ὅλον ἀθετεῖ τὸ τῆ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μυστήριον. Ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοῦτο, ὅτι σοῦ ἐστι, τὸ καὶ μικρὸν τι νόμου παραβαίνειν καὶ ἐντολῆς, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Δεσπότης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐδίδαξεν, οἷς ἐν ἰῶτα καὶ μίαν κεραίαν τὸ πλεῖον τετελεγξαφώς· πλείστη τε φέρει τὴν ἀκλειαν τὸ μὴ ἀθετῆσαι τῆ παραπεπτωκότων βραχύ. Οἱ γοῦν ἅγιοι πάλαι Μακαβαῖοι, καὶ πρὸς γε μακαρία τούτων μήτηρ, παρέσησαν, κάλλιστον ὑπόδειγμα τοῖς ἐπιοῦσι τὰ εὐσεβοῦς φυλακῆς τῆ νομίμων καταλελοίπεσαν· οἵτε κρέως ἀπογεύσασθαι μόνον ἀναγκαζόμενοι, ἔμψυχον ὑ κατέδεσαν, ἀλλὰ καὶ μυελὸς ὑπὲρ τοῦτο βασάνους ὑπέσησαν, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ παραδοθέντες, καὶ παντοτρεπόντος δεινὸν, διέμειναν ἀτειρέστατοι. Τοῦτο δὴ καὶ νῦν βαλλόμεθα καὶ ἡμεῖς, ἄγε πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆ εὐσεβείας ἄθλον, μὴ θάρσος ἀποδυσώμεθα, ἀπόπωμεν φθάσαι τὸ κατηχθρήσαι βαλόμενον, τῆ θείας τοῦ Σωτῆρος εἰκόνος Σπαθάριον. E

18 Ταῦτ' ἔφη, καὶ ἦν τάχα παρὰ τὴν Χαλκὴν γέγονεν. Ἀλλ' ὦ ψυχῆς εὐθυμήματος! Αὐτίκα τῆ παραχρῆμα, μηδ' ἑνὸς ἐπισταμένου, πάντας ὁμοῦ παραβλέψασα, τὰ κλίμακος ἁπτεται, καὶ τοῖς σὺν αὐτῇ συμπεπλάβεσθαι οἱ διακελεύεται. Καὶ γοῦν ὁ μεγίστου τολμητὴς, πρὶν ἅψασθαι τῆς θείας εἰκόνος λαβέσθαι, εἰς ᾅδου βάραθρον κατεκλείσεται· πίπτει καὶ γὰρ, καὶ ὁ πᾶς γαυρούμενος, καὶ τὸ στόμα εἰς ὑρανὸν ἀνοίξας, καὶ τὴν ὑπερμέγιστον ἀντικρυς βλασφημιῶν, πτῶμα δύσλεκτον γέγονε, μηδὲ ἐνταφιασμοῦ τιμῆς ἀξιούμενος· ὁ γὰρ ἀφνίδιος θάνατος τοὺς περὶ αὐτὸν διεφόρησε, καὶ ἄλλον ἄλλαχῆ διεσκέδασε, τῆ τε Μακαρίας, καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ πάσας ἐλευθέρως ἀνῆκε τῆ ἐπ' οἴκου πορεύεσθαι.

19 Ἀλλ' ἔπαθε τὰ χθονίου ὁ θηριώνυμος Βασιλεὺς, καὶ μέγα τι καὶ ἄγριον κατ' αὐτῶν ἐδίδυς ἐβρυ-

A ἐβρυχήσατο. Σωαγηοχὼς χὴ, ἵν' ἔτω φαίλωτο, ἐπεπειώκει· Οὐ μὰ τὸν ἐμὸν, εἶπεν, κεφαλὸν, τῶν δὴ τὸ εἰς ὅρκον τῆς βασιλέσιν ὡς ἐπὶ πολὺ προφερόμενον, ὅ τινά με φιλεῖν ὑμῶν ἡγήσομαι, εἰ τῆ τις κακέργων τυπωτὶ γυναίων, χεῖρας τὰς ἐμὰς διαφύγοι, ἐ μὴ διὰ τάχιστα ὑπὸ σκοτίον σφῶν πικημάτων σωαθροισθεῖσαι, δίκας τῶ τολμήματος τίσειαν. Ταῦτ' ἔφη, ἐ οἱ παρέδυσαν, ἀλλ' ἀλλαχῆ διεμερισθέντες, τὰ τ' πόλεως σεμνεῖα πᾶ χ' φραντιστήρια διελήφεσαν. ἀναζητοῦντες μὴν ἐ τὰς ἄλλας, ὅσαι γε τῶ Σπαθαρίε κεπτεχείρησαν, πρὸ δ' ἄλλων ἁπασῶν τὴν μακαρίαν ταύτην Θεοδοσίαν, ἐκ ὀλίγα χὴ ἰδιαίτατα φθαλῆ σφίσι περὶ αὐτῆς ἐπισκήψας ὁ Βασιλὲς, φρωτηγὸν ἁπ' μεμαθηκὼς χὴ τὸ τῶν δι' αὐτῆς χρέος διεγνωκώς. Καὶ δὴ ταύτης συλλέξαντες, εἰς ἓν ἁπάσας σωήθροισαν, σωὶ δ' ἁπάσαις τῶ ὑπὲρ ἁπάτας ἐ ἥλιν δίκην ἀτέρας τὰς ἄλλας ὑπερωγάζεσαν, μέσον αὐτῆ ἑστηκαν, χὴ τῶ βασιλεῖ συμπαρίστηκαν.

B 20 Ὁ δὲ ἐ πρὸς μὴν τὰς ἄλλας, βλοσυρὸν ἔβλεψε, χὴ, Ἵνα τί, φησὶ, δύστηνα γυναῖκες τοσοῦτον ἦκεν τόλμης, ὡς προσαγῆς ἐμῆς ἀλογῆσαι, χὴ τ' ἐμὸν ἀπαθέλεον, ἔχ ἅπαξ γε τῶ ἐγχειρήσεως παραπαθέσαι, ἀλλὰ χὴ βιαίῳ θανάτῳ παραπέμψαι; Πρὸς δὲ τῶ μακαρίαν ταύτην Θεοδοσίαν ἐπιτραφεῖς, Οὐκ ἐλαθές μοι, κακέργον, ἔφη, ἐ μιαρώτατον γυναικῶν, ἐκ ἠγνόησάς τὸ ἀλόγιστον θράσος, ἐ τῶ παράβολον τόλμαν, ἔχ ὁ περὶ τὸν ἀπαθέλεον ἔδρασας, χὴ ὡς ἀνῆλες τῷ ἐμῷ προσάγματι ὑπηρετήμενον· ἔμοι γε αὐτῆς, κατ' ἐμῆ τὰς χεῖρας σπάσης· τοιγάρτοι διακαὴς ἔγωγε, τὰς ὑπὲρ ἐμαυτῆ δίκας ἀπαιτῶ, χὴ δικαίως ὅτι λήψομαι, χὴ τὰ εἰκότα σε τῶ ἀλάσορα τίσομαι, ὡς μὴ τὸν βελόμενον τῆ βασιλέοντων εἰς νέωτα κεπταίρειν, μὴ δ' ἔτω κ' τῆς ἀρχῆς αὐθαδίζεσθαι. Ἀλλ' ἔνεστι μεταβαλάσαιμὶ ἐ πειθοῖσα συμβελέοντι πλέον, ἢ ὡς βασιλεῖ σοι προσέοντι, ἐξεσωθῶναι μὴν τῆδε χὴ διαβιῶσαι ἐξαφανέσαντα, ἐκεῖ δὲ χρομῆ τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως.

C 21 Ἀλλὰ τῶς ἂν ἐξίως φθεγξάσαιμι λόγω, τῶ μ' πολλῆς ὅτι σωέσεως τῆς Μάρτυρος ἀπόκειτο πρὸς τὸν τύραννον; ποίαν λόγε πεπλεκτικὼς δυνάμιν; ἢ μᾶλλον ποίαν εἰληχὼς ἐπίνοιαν ἀνῶθεν, δ' ἧς αὐτῆ χὴ σοφῶς ἀπεκρίνατο, ἐ συνεχῶς ἐπεσόμενε, τὸν βλοσυρὸν τῶ ὀφρυῶ, τὸν τῶ γλῶτταν τολμῶ, τὸν ἀντικρυς κατατείνοντα αὐτῶ βρενθυόμενον χ' τὸν ἐνοικοῦντά οἱ, τὸν τῶ γλῶ χὴ θέλασαν ἁλεῖφον ἐπαιρόμενον, ὡς οἷόν μοι ταῦτα διενοήσατο; χὴ ὡς ἐξεικότων ἐγῶ. Ἐγωγέ φησι, βασιλὲ, ἐκ παιδὸς ἀδυς τῶ ἡσυχίαν ἐτόδησα, ἐ τῶ ἐμῶ σωτηρίαν ἐζήτησα, ἐ εἶδέν με τῆ τε κόσμε πρεπῶν, θεῆ σωαρεσθῆν, τῆς προθέσεως μετασῆσαι κατίσχυτε· χὴ νῶ ἴσθι τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τῆ ἁπάντων οἷόν ἐστησεν. Ὅ γοῦν ἂν εἴη σοι βελομένῳ μὴ κατοκνήσας, ἄγε δὴ πέρανον σάρκες ἐμὰ, ξαίνειν αὐτὰς προσάτε ἀμοιρίας μελῶν διαπαῦ, ὀστᾶ σωθλάττειν, κεφαλὴ τῶ τομῶ ἐπενεγκεῖν, ὦ βραχύ φημι τῆς ὁσθάδε ζωῆς στέρησον, ὡς ἂν με θάττον τῆ αἰωνίῳ χὴ κρείττονι παραπέμψοιας.

habebat ſupercilii, ut ita dicam, in unum congregans: Per caput, inquit, meum (hic ſcilicet Regibus pridem uſitatus jurandi mos eſt) haud equidem eredam ex vobis aliquem amare me, ſi vel una quæpiam e facinoroſis iſtis mulieribus manus meas effugiat, aut non omnes continuo, ex abditis ſuarum ædium in publicum protractæ, audaciæ tantæ pœnas perſolvant. Hæc vix edixerat Imperator, eum e miniſtris ejus plorimi, per alia alii urbis loca diſperſi, religioſarum Virginum domos & urbia totius monaſteria perſcrotari ſunt aggreſſi; requirentes quidem & alias omnes, quæcumque injicere in Spatharium manus ſuerant ſuſæ, ſed beatam Theodoſiam cum primis comprehendere cupientes. Non enim mediocria quædam aut vulgaria adverſus illam meditari ſuis viſus fuerat Rex, quam omnium primam facinus fuiſſe aggreſſam didicerat, & rei totius extitiſſe cauſam. Comprehenſas ergo omnes in publicum pariter protrahunt: ſed & cum omnibus eam quoque, quæ præcellens omnibus, uti ſol præ ſtellis, alias ſuperabat fulgore, ipſarum in medio, coram Imperatore conſtituunt.

A. CONST. ACRO P. Ex MS.

20 Ille vero, ſo alias quidem omnes torvum intuens; E
Ut quid, ait, infelices mulierculæ, eo proceſſiſtis audaciæ, ut non mea modo mandata contemnere, ſed meum quoque Spatharium ab eorumdem mandatorum executione prohibere; neque id ſolum, verum funeſta etiam morte delere non fitis veritæ? Ad beatam deinde Theodoſiam converſus: Non, inquiebat, latere me potuiſti, facinoroſa & mulierum omnium peſſima: non mihi fuit ignota tua illa infrænata jactantia, non audacia inſignis. Novi profecto quidquid adverſus ſatellitem meum, te hortatrice ac duce, geſtum fuerit, & quo ratione miniſtrum regiis obtemperantem mandatis interimere minime dubitaveris. Mihi cum eo modo auſa es adverſari, tuas contra meipſum manus a te eompulſas fuiſſe ignorare non potes. Nunc igitur haud ſane injuſto adverſum te furore conſurgens, pro ſceleris magnitudine pœnas repoſcam; nec minus juſte reipſa ſumam ſupplicium ſimul & vindictam, ut nemo regiis ſeſe juſſis impoſterum opponere, aliave ratione audeat contra Principem efferre. Potes tamen (ſi vis mutare mentem, & ſuadenti, aut potius, ut Regem decet, imperanti parere) hic quidem ſalvari & ſplendidiſſime vivere, in altero autem ſæculo beata perfrui requie.

Theodoſiæ inſprimit,

F
21 Quo nunc ego dicendi facultate ſapientiſſimam *quam miſerioribus deinde verbis perverbero ſtudet.*
Martyris ad Tyrannum reſponſionem in medium proferam? qua verborum ac ſententiarum copia inſtructus, vel potius qua de cælo inſpiratione commotus? per qualem ſcilicet ipſa & prudenter reſpondit, & obmuteſcere fecit illum, ſupercilio ferocem & ore turgidum; illum, inſtar dæmonia ſe inhabitantis, frendentem ex adverſo ad deglutiendam ipſam, tertamque & mare ſe poſſe abolere præſumentem; quomodo talia mihi eredam comprehenſibilia eſſe, aut ea convenienter valebo eloqui? Ego, reſpondit Theodoſia, jam inde a prima ætate quietioris & ab omni hominum ſtrepitu remotioris vitæ deſiderio accenſa ſni, o Imperator, nec minus conſequendæ ſalutis meæ ſtudioſa; ſed nec ex iis quidquam, quæ mundus in bonis ſuis gaudiiſque habet, a ſuſcepto conſilio revocare me, Deo bene propitio, valuit. Nunc quoque hoc tibi eſt ſciendum, e rebus omnibus nullam reperiri, quæ a Dei caritate poſſit me modo ullo abducere. Si igitur ita tibi videtur, age, nulla interpoſita mora, neeem affer: exhibeo corpus meum ad ſupplicia: verberibus illud jube diſcerpi, membrorum quoque omnium copagem diſſolvi, confringi oſſa; capitis abſciſſionem impera, atque, ut breviter dicam, vitæ hujus uſura privari me jube, ut eitlos ad immortalem melioremque vitam per te tranſmittar.

Sed hæc generoſius reſpondet,

A. CONST. AC ROP. Ex MS. *Virgines alias frustra quoque tentat,*

22 Hoc reſponſo ad ſummam conſilii inopiam adductus Tyrannus, Virgines alias hoc iterum ſermone compellat: Vos certe nolite inſanæ huic mulieri pertinaciter adhærere, eoque dementiæ progredi, ut vos & iis quæ hic ſunt bonis orbas eſſe, & quæ in altera vita reperiunſur, paribus certe, ſi non majoribus, voluptatibus privari, quin etiam ad mortem condemnari æternam, paſſiamini. Illæ autem, quemadmodum egregiæ magiſtræ diſcipulas decebat non minus egregias: Abſit, inquiunt, ut cum divinitus inſpirata Mater ac Magiſtra noſtra non eadem ſentiamus, ut tuis morem geramus blanditiis, ut minis terreamur. Hujus nos inſtituta ac mores ſequimur, ab hac ne ſeparemur, cum obſecratione petimus. Quæcumque igitur ab ea tibi dicta ſunt, eadem a nobis dicta ſibi putato. Ingenti ad hæc verba furore impletus Tyrannus: Inſanas, exclamat, mulieres e conſpectu meo quantocius abripite, aut potius, ut merentur erudeli morte perimite, ut ſi quæ iſtius adhuc ſortaſſis ſunt dementiæ, ſimilia perpetrare exhorreſcant.

& ſimul omnes morti addicit.

22 Τούτοις ὁ τύραννος ἀξιοπρηθὴς, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς τὸν λόγον τρεψάμενος, Ἀλλ' ὑμᾶς γέ φησι μὴ ματαιόφρονι ταύτῃ καπικολληθῆσαι, μηδ' εἰς τοσοῦτον μανίας ἐλθεῖν, ὡς καὶ τῆς σωτηρίου ἀπολαύσεως ἀποστῆναι, καὶ τῆς σωτηρίας ἀμοιρῆσαι πρώτων, καὶ τιμῶν γε καταδικασθῆναι θανάτου τοῦ ἀθανάτου. Αἱ δέ, ὡς καλῶς διδασκάλου καλαὶ τοῦ ὀρθῶς μαθητεῦσαι· Μὴ γένοιτο ἡμᾶς, φασὶ, τῇ θεοπνεύστῳ ἡμῶν σωτηρίᾳ φρονῆσαι μυσαγωγῷ, μὴ ταῖς σαῖς ὑπείξαι θωπείαις, μὴ φοβηθῆναι ταῖς ἀπειλαῖς· τούτοις ἐσμὲν ὁσιωθεῖσαι, τούτοις καὶ σωτηριωθῆναι σπεύδομεν διὸ ἃ μὲν ἐκεῖνος ἔλεγεν παρὰ ταύτης ἀκήκοας, ταῦτ' ἔστιν ἃ καὶ παρ' ἡμῶν ἀκήκοας γίνωσκε. Θυμῷ πληθεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ τύραννος, μετασήσασθαι φησὶ τὰς ἀποφοιτώσας ἐξ ἐμοῦ διὰ ταχέος, ἢ μᾶλλον ὡς τῷ βίῳ τὰ κάκιστα ποήσασαι χαίρειν, βιαίῳ θανάτῳ παράδοτε, ὡς ἂν αἱ τῆς αὐτῆς ἀποστάσεως, μὴ τῷ λοιπῷ καπικλημῶσιν τὰ παραπλήσια.

D

ANNOTATA.

B a *De* Chalce *jam pluribus diſtum ſupra.*

b Securigeri *ſcilicet præcedebant*, *ſequebantur* Spatharii. *Sed quomodo in ordine Stipatorum regiorum ſecundum locum tenuiſſe Spatharios indicat* ὁ κάνων? *Suſpicor non tam* nomen *indicari*, *cui ejuſmodi notio haudquaquam per ſe conjuncta eſt: quam* matriculam Palatii, *ſeu* nomenclaturam *Officiorum*, *qualis paſſim in manibus erat*, *indicabatque officii cujuſque ordinem*, *obſervandum* E *quoties in publicum progrediebatur Imperator*, *in iis quæ* προάστεια *vocabant*, *nos* Proceſſiones *dicere-mus.*

c *Coluntur*, S. Barbara 4 *Decembris*, S. Irene 5 *Maji*, S. Marina, *Latinis* Margarita, 20 *Julii*: *quas CP. præcipuam venerationem habuiſſe*, *alibi docuimus.*

CAPUT IV.

S. Theodoſiæ poſt ſororum necem crudele martyrium & gloria in cœlis.

Cæteris mactatis

23 TAlia cum dixiſſet tyrannus, continuo miniſtri ejus, tamquam ignis ligna corripiens, Sanctam auferunt a conſpectu ipſius; & ceteras pariter cum ea abducunt, trahunt per crines, maxillas percutiunt, per plateas raptant inſolenter. Atque has quidem abſque mora crudeliter trucidant, venerandaſque revera victimas, religionis cauſa mactatas, Numini ſupremo ſiſtunt homines nefarii, poſtremæ condemnationis in ultimo mundi ſempore, non ſine inſigni ſuo pudore, futuri rei: Beaſam vero Theodoſiam, de qua plurimus Regi fuerat ſermo, ad alteram ſervantes quæſtionem, iterum cum ea loqui cœperunt: & quamobrem pertinaciter adeo iis quæ imperabantur contradiceret, percunctari.

C

23 Καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔφη. Οἱ δ' ἀθῦς, πῦρ ὕλης ὥσπερ διαξάμενοι, τοῖς περίαγε μεθιστᾶσι δὲ τὰς σὺν αὐτῇ συναπάγοντες, τῶν τειχῶν ἔλκουσι, καὶ παρειῶν τύπτουσι, διὰ πλατειῶν σύρουσι. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἄλλας ἀθῦς σφάττουσι, δὲ θύματα τοῦτο τίμια τῷ ὄντι γε καὶ σεβάσμια προσλισγκαν τῷ Θεῷ, οἱ, τῆς ἐχάτης πρὸς τῇ ἀνυπερβλήτῳ αἰσχύνῃ κατάδικης ἐαυτὸν ἐχάτῳ δὲ ὑπάθιωσι· τοῖς δέ γε μακαρίαν ταύτην Θεοδοσίαν, ἧς πέρι καὶ τὸ βασιλεῖ λόγος ὅτι πολὺς ἦν, εἰς διάπρασιν ἐπεμάσαν τοῖς ἔξεστιν, καὶ εἰς λόγους αὖθις ἦλθον αὐτῇ, καὶ ὑπὲρ ὅτου τοσαύτῃ ποιεῖται τοῖς ἔνεστιν, πυθάνεσθαι ἤθελον.

F

Iterum interrogata Theodoſia pro imaginibus loquitur.

24 At vero beata Martyr, ſumma ſapientia ſummaque animi fortitudine ita eos eſt allocuta: Ego quoque id, o boni, ex vobis quæro, quid tandem eſſe poſſit in cauſa, cur ad cruciatus & mortem me deſignetis? An propterea quod religiole venerari ſtuduerim ejus imaginem, qui cum Deus eſſet, propter me, natus eſt homo, ſimilis mei? aut ejus qui Deum & hominem abſque ulla virginitatis ſuæ labe peperit? aut eorum qui Salvatoris adventum mundo univerſo annuntiarunt? aut denique eorum qui ſuum pro Chriſti doctrina ſuderunt ſanguinem, quique alia etiam ratione divinam ſibi amicitiam conciliare ſunt conati? Quomodo vero non optima cum ratione ſtultam me dicerent & inſanam, ſi veſtra profecto de-

24 Καὶ ἡ μάλα σιωπῆς, μάλα γραίως πρὸς αὐτοὺς ἔφησεν· Ἀλλ' ὑμεῖς γε ὦ λῶτοι πυνθάνομαι, τίνος με εἵνεκα κατακρίνετε θάνατον, ὅτι προσκυνεῖν ἐθέλω τοῦ εἰκόνα τοῦ δι' ἐμὲ κατ' ἐμὲ γεγονότος Θεοῦ; πρὸς δέ γε τῆς ἀχράντου τόκου παιδός; τοῦ κηρύξαντος αὐτὸν ἐν τοῖς πέρασι; τοῦ ὑπερεθλιπέντος αὐτοῦ; τοῦ ἄλλως διηνεκῶς ἀντοῦ; Καὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων νῦν ἐν φρενῶν, τοῖς αὐτοχρῆμα παραπλῆξαι ὑμῖν συμφρονήσασα, ἢ καθάπαξ πεισθεῖσα, πυκνὰ κατακαγκάζει.

Digitized by Google

A ζητεῖ. Πῶς δ' ἀνασχοίμην, τὰς θείας καὶ σεπτὰς εἰκόνας χλευάζοντων ὑμῶν, ἢ καλήτων αὐτὰς εἴδωλα; Τὰ γὰρ εἴδωλα ἀνυποστάτων καὶ ψιλῆ διατυπωμένων ἐπινοίᾳ πλάσματά πῃ ἐστὶ καὶ σκιάσματα διεγνώκαμεν, ἡ δ' ἀληθῆ τὰ πρωτότυπα καὶ τίμια καθ' αὑτὰ καὶ σέβασμα, τὰς αὐτῆς καὶ αἱ εἰκόνες ἐκ τῆ εἰκότος τιμῆς καθεστήκασιν ἄξια.

25 Ὡς δὲ ἔγνωσαν ἡ λόγος πεῖσαι ταύτῃ δυνάμενος, ἄτε τοι σεβῶς ἀποκειρομένῃ ὀρῶντες ἐσωπῶς αὐτῇ ἐδιατρέπτησαν, ἀνηλεῶς μαστίζειν προῆχθησαν, ἐ ὁ μὴ φθάσαν διανοηθέντες πεῖσαι, βίᾳ κατισχύσαι διενοήθησαν. Ἀλλ' ἀτέτυχον τῆ σκοπῆ, ἀλλὰ διήμαρτον τῆς ἐλπίδος· τρὸς μὲν γὰ μικρὸν αὐτὴ θέλξασα, βροτῶν ἀρχοντάτης, καὶ τοιόντων, δηλήσασα· οἱ μὲν γὰ τὸς τότ τοιτος ἐτέτηκαν καὶ τὰς μάστιγας διηυτρέπησαν· ἡ δ' ἰδέα λόγου σφῶν τοιησαμένη, ὡς εἰς λόγους αὖθις ἐγνω χωρεῖν μέλλοντας, Ὃ βέλτιστε, φησὶν, B μὴ μέλλῃς διατρέπειν ἴστε τ', ἧς ἔχουσι γνώμης, ἐσησυμένῃ ἡδέτοτ· ἡ γὰ μέ τις ποιήσει, τὴν ἀποκτεῖναι μὲν τὸ σῶμα δυναμένων, λυμήνασθαι δὲ μηδαμῶτοιοῦν ἰσχύοντων μετὰ τῆ ψυχῆ, ὡς ὁ ἐ ψυχὴν τρὸς τὸ σώματι δυνάμενος ἀπολέσαι, ἅτε δημιουργὸς ὢν ἀμφοῖν ἐ δεσπότης ὑπέθετο.

26 Πῶς οἴεσθε ταῦτ' ἀκούσαντες διεπάθησαν· πῶς οἱ τὸ ὀφρὺ ὑπὸ τῆ βασιλέως κράτους ὑψηλοὶ, τὸ τοσούτου σφῶν ἐφορῶντο ἰώγκασι; βέλει καρδίαν ἐβλήθησαν, πόνῳ ἐ σωεχύθησαν τῷ θυμῷ, καὶ σκιαπαῖς ἐγερόμενοι, καὶ τῇ ὄργῃ, τῆτο παρέπεσαν· ἡ γὰ τι γυνὴ, ἡ ὁ ὅτι τ' βίον ὁσίως πῃ ἀμέμπτως διήνυσεν, εἰς νῦν ὅλως ἔβαλον, ἀλλ' ὡτέ τινα λησὶν, ὡτέ τινα κακοῦργον, ἢ καί τι τῶν ἐξωλεστάτων ἄλλως γυναίων ῥιπτοῦσι καὶ γῆς, μαστίζοντ ἀτενῶς. Ἀλλ' οἱ μὲν ἔτυπτον, ἐ ὑπῆγε ἰσχὺς ἔτυπτον, ἡ δ' εἰς ὕψος τὸν πάντα τείνασα, καὶ ὅλη γυμένη τῷ κρείττονι, ὄμοι τῆ θάττης! ὄμοι τῆς εἰς Θεὸν παῤῥησίας! ὑπέρμαχε ταύτης τ' γυναικὸς τῆς! ὑπέρψαλλε κεκμήκη· Κύριος ποιμαίνει με καὶ οὐδέν με ὑστερήσει· C ἐν τόπῳ νομῆς ἐκεῖ με κατέπαυσεν· ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐθρέψεν με· τὴν ψυχήν μου ἐπέστρεψεν· ὡδήγησέν με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης ἕνεκεν τῆ ὀνόματος αὐτῆ· καὶ γὰ ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ· ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὗταί με παρεκάλεσαν. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν κατὰ τῶν θλιβόντων με· ἐλαίῳ ἐμαύρωσας τὴν κεφαλήν μου· καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡς κράτιστον· καὶ τὸ ἔλεός σου κατακολουθήσει μοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆ βίου μου· καὶ τὸ κατοικήσω ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡμερῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον ἐκεῖνος ἐπεκράτησε τῆ ἀνθρωπείου φρονήματος, ὡς καὶ τὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀνδρειότατον ἐκπλῆξαι,

A. CONST. A. ROP. EX MS.

quem admodum in theatro conſpicuus eſſet; & hominum tantummodo laudem conſectatus, fortiter fecit; eum ſcilicet præſentes obſtupeſcerent hominem, ſub ipſa contuſione nequidem ſeſe torquentem in latus, ipſique qui eum contundebant commotis enimis eumdem demirasentue. Beatam vero hanc, tem qui cædebant, quem qui exſam ſpectabant, non modo non miſerabantur, ſed inſenſiſſimo quoque proſequebantur odio; & dementiam ei objectabant, propter quam eem putabant infolicem.

quod nemo ea dignam putabat,

28 Revera poſt illam Dei ſupra naturam omnem poſiti incarnationem, iis quoque qui ſub natura ſunt ſupra naturam agere multa & peti conceſſum ſuit. Neque id immerito; quippe nature omni ſupetior, neturæque effector Deus; & præter naturæ leges natus homo, mulsaque ſupra ejus vires efficere velens; naturæ quoque dedit nonnulla ſupre vires perpeti, quemedmodum in hac Beata fecit. Quo enim mndo valeret ſemine, imbecillis ſexu, pœnitentiis exhauſta corpore verberibus ſic laceraro, etque ut ita dicam diſcerpto, talia inter medios crucietus ſeurite & proſati? Equidem ſic exiſtimo, divinem Theodoſiam, Mechabæorum exemplo, corporearum omnium affectionum dominam conſtituiſſe rationem, vere invictam, vere inſuperebilem. Ceterum, ut tam fortiter temque conſtanrer cruciatus petacerbos ab ea ſuſtinueri videtmnt qui eos inferebant, partim quidem quod e femina victi ſeipſos erubeſcerent, partim contra ſuam ipſorum pravitatem agentes, & in rabiem quodammodo acti, quod tunc unum ſupererat, in earcerem amandatam carceralibus treduut ætumnis, ite eam fatigare volentes, & regiæ iendem ſubjecere voluntati.

quæmvis ſupra naturam poterimus,

In carcerem data, B

29 Non paneis deinde elapſis diebus, cum de ea itetam periculum facerent, eamdemque ſicut ente perſtere invenirent, ae ejuſdem eognoſcerent manere ſententiæ, mortem ejus decernum. Mox alii menibus eam eccipienres, elii per capitis velum trahentes, aliis alii corporis membris eam raptantes, velut pecus quoddam, ducebant ad lanienam innocentem Dei buculam, ejuſdem ſtebuli & paſcui conſortem, neque eb eis divelli unqnam ſe paſſam. Non deerant imetim qui eam percuterem, & inelementer verberarent; nam ceteros qui eem convitiis, e pleno (ut dicitur) plauſtro petitis, onerabant omitto dicere. Poſtquam autem eo venerunt, ubi decreverant finem faeere iis quæ intendebant; decreverant eutem id facere in macello *b*, ut tamquem ovis jugularetur eut veluti jumentum mectaretur, tam ad contumeliam ipſius, quem ad aliorum idem eam ipſa ſentiencium ittiſionem; poſtquam, ut dixi, pervenere quo volebant, catnificum nonnemo novum quiddam & inſolitum excogitavit: Illem enim quæ eepitis ebſciſſione aut machinæ impulſu petegitur, mortem ecerbam quidem eccidere, attamen tolerebilem arbittabatur. Arrepto itaque quod in via publica forte offerebatur *c* cornu, Virginem ſenectem proſternit ſolo; & erinibus eam corripiens, magna vi in jugulum *d* cornu impellit, & diſſtectis quæ deinde occurtunt vertebris, ecerbiſſimo cum doloris ſenſu ſpiritum Martyri vitamque ademit.

& paulo poſt mortis adjudicata,

b

C

ad macellum perstrahitur & jugulatur.

c

d

30 Atque hi quidem ee que dictum eſt ratione furorem ſuum expleverunt, Theodoſia vero votis ee deſideriis ſuis omnino potita eſt. Cæleſtium quippe geniorum præcedentium ſubſeqnentiumque comitatu ſtipata, non ſine inſigni laudum præconio, e terris in cælum deducta fuit. Dum eutem eſcenderet, poterat ed Prin-

Quæ in cælos gloriæ evehitur,

ἐμαστίχθη, ἐ ὡς ὁ θεάτρου τοῖς ἀθυτυχῆσιν ἐμφανίζοι ἠθέλε, ἐ τῶ παρ' ἀνθρώπων δόξῃ σκαπτόμενος θηρώμενος, οἱ π γὰ ὁρῶντες ἐκπλήττοιτο, ἐ ταῖς ἐξέσεσιν ἐ κατακαυπτόμενον ἐπεθήτευον, ἐ οἱ μαστίζοντες παραυτὰ μεταβληθέντες ἐθαύμαζον· τῶ δέ γε μακαρίας τούτου οἱ τύπτοντες σωμάτα ἐ οἱ τοῦτο πεισθέντες θεώμενοι, οὐχ ὅτι γε οὐκ ἠλέουν, ἀλλὰ ἐ ἐμίσουν ἐκ ψυχῆς, ἐ ἐλοιδόρουν τούτῃ τ' ἀτονοίας, ἐ ἐπελάκιζον.

28 Οὕτως μὲν τῶ ὑπερφυῆ θεῦ ἐπιθρώπησιν, καρπωθεῖσα τὰ ὑπὲρ φύσιν τοῖς ὑπὸ φύσιν κεχάρισται, ἐ κατὰ λόγον ὄντως. Ὁ γὰ ὑπὲρ φύσιν Θεὸς, ἐ τῆς φύσεως δημιεργὸς, ὑπὲρ φύσιν π γεγονὼς, ἐ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐνεργῶν, φέρειν τῇ φύσει τὰ ὑπὲρ αὐτὴν ἐχαρίσατο, ὁτοῖά γε καὶ τῇ μακαρίᾳ ταύτῃ πέπλεσται· ἐ πῶς γὰ ἄλλως ἰσχύσειν ἂν γυναικὸς ἀταλὸν τῇ φύσει, ἐπακὲν τῇ ἀσκήσει, τὰς σάρκας ὅτω κατατιχθεῖν, ἐ ὡς εἰπεῖν διαπαρατχθεῖν, πιεῖν τε φιλοτοφῶν σὺν τοῖς πάθεσιν, ὅτως αὐτοκράτορα τῶν παθῶν τὸν λογισμὸν κ τὴν πάλαι Μακκαβαίας παρέσχεν, ὅτως ἀήττητον, ὅτως ἀκατηγόρητον. Πλὴν, ἀλλ' ὡς ἔοικεν ὑπὸ ἰουδαίους τοὺς Βασάνους, ὑπὸ καρπὸς φέρεται, τοῦτο μὲν γυμνικὸς ἠττώμενοι ἐ τῶν ἔτιν ἐπαγωνιόμενοι, τοῦτο δὲ τῆς σφῶν αὐτῶν κακοδοξίας ἀντιτονούμενοι ἐ οἶκον ἐκθεμένοις, τάγε νῦν εἰ), φύσεῖ ἐξετέμνουσι, ἐ τοῖς τῆς φύσεῖς παραδιδοῦσι δικοῖς, κάμψαι τούτῳ ὑπὸ βουλόμενοι, ἐ τῷ βασιλείῳ καθυποτάξαι βουλήματι.

In carcerem data, B

quæmvis ſupra naturam poterimus,

29 Ὡς δὲ τῆ ἡμερῶν οὐκ ὀλίγαι παρεληλύθεσαν, ἐ πεῖραν αὐτῆς τοιτάμενοι ἐπὶ τῷ αὐτὸν αὐθις ὅρον, τῷ αὐτῷ αὖθις ἀνέγνωσαν, καταδικάζοντι αὐτῆς θάνατον. Ἐνθέν τις ἐ οἱ μὲν τῆ χειρῶν τοῦτο λαβόμενοι, οἱ δὲ τῆς κεφαλῆς καλύπτρας ἀραξάμενοι, ἄλλοι δ' ἄλλῃ μέρει τῶ σώματος ἕλκον, ἐ ὡς βόσκημα ἦγον ἐπὶ σφαγῇ τῷ ἀπωρόκλητον ὡς ἀληθῶς θεῖ δάμαλιν, ἐ τ' αὐτῆς νομῆς π ἐ μάνδρας ἀπεχομένην, ἐ μὴ μετασπᾶσαι τὸ παρέπαν αὐτῆς ἀνεχομένην. Εἰσὶ δ' οἱ ἑτυπτον ἐκ τοῦ μετρίου ἐ ἐπηλεῖς ἑτυπτον, ὅθεν γ' ὑβρεσι πλείονας ἐ ὧν ἔξεσαν ὁ φασι διαλοιδορημένην παρέπιπτε. Ἀλλ' ἑτέρωθεν ἐφθασαν ὅτοι δὲ πλῶν δοῦναι φρήκετο τοῖς κ' σκοτὸν (ἐ μαχέλλῳ δ' αὐτοῖς φρήκετο, ἐν ὡς ἐμάδα παραδῶσι σφαγῇ, ἐ ὡς ἐν τι τῶ κτηνῶν κτείνωσι, ἅμα μὲν εἰς χλεῖσιν τ' μακαρίας, ἅμα δὲ ἐ τῶ ὁμοδρόνων τούτῃ κατάγελων) ἀλλ' ὡς ὅτοι δὲ ἐ βούλοιτο παραχρῆσθαι, τῶ τις δημίων χειρόπρον τι διενοήσατο· τῷ μὲν γὰ διὰ τῆ ζίφους τομῆ, πικρὰν μὲν ἐ ἄλλως ὁδωπρὰν, ἀλλ' οὖν φορητὸν δήτως ἡγήσατο, ἐ τῷ διὰ μαχαίρας ὠστώτως. Κέρας οὖν τῶ παρακειθέντων λαβὼν, εἰς γῆν τῷ Ἀγίαν καταβαλὼν, ἐ τῆς κόμης φρὸς ἑαυτὸν ἀνακλάσας, διὰ τῆ γαργαρεῶνος ὤθει, ἐ τὰς ἀποδύλως τότω διαπαίων, πικρότατα τ' ποῖς αὐτῷ ἀφαιρεῖται σώματα ἐ τ' ζωῆς.

Quæ in cælos gloriæ evehitur,

30 Καὶ οἱ μὲν ὅτω τὰ κ' θυμὸν ἐπλησαν, ἡ δ' ἀθὺς τῶ κατ' ἔφεσιν ἔτυχε· παρατομπὰς γὰ Ἀγγέλων ἁρπάκει ἐ φροτομπὰς, οἱ ἐ φροηγήσατο τούτοις, ἐ μετ' ὄφημίας παρέπεμπτον, ἐ εἰς ὕφανὸν ἐκ γῆς μεταβίβαζον. Τάχα δ' ἂν ἀναγκαίῳ τοῦτο-

A τοιῶτα τὰ ἀφ' ὧν τὰς Ἀρχὰς, ἀφ' ὧν τὰς Ἐξουσίας μετ' παῤῥησίας ἐφθέγγετο, Ὑψώθη κέρας μου ἐν Θεῷ μου. Ἐν γὰρ αὐτῷ τοὺς ἐμοὺς ἐχθροὺς ἐκεράτισα, καὶ νῦν ἰδοὺ ἀφ' οὗ αὐτὸν ἀπέκτεινα, αὐτὸν ἀμέσως τὸν δι' ἐμὲ γεγονότα καθ' ἐμὲ ἀφορκισθέντα, τὸ Θεομήτορος θεῖας ἀπατολώσεται, τοὺς διὰ Χριστὸν ἀθλητὰς, τοὺς βιωτὰς ἄλλως κ) Χριστὸν ἀπατεμβίη, καὶ τῆς σφῶν ὁμιλίας κατατρυφήσεται, εἰ τῷ σωτελεῖται, τῇ πόθῳ μοι ἀφορκισμῷ τούτων ὁ ζυμένη νῦν ἀπέρχομαι τὰ ἀφοτέτυται· ἀπὸ γοιῶ ἐμὲ οἱ προπεμπόμενοι τάντες ἀπόστητε. Ἀλλ' ἦ μὲν ὕπως εἶχεν, ὕπως ἀπῆρχετο. Οἱ δέ γε ταύτης ἀποπομπόμενοι, παρεπόμενοί τε καὶ σωτεπόμενοί τί ἂν ἐποίουν, καὶ ὅπως διέκειντο; εἰ γὰρ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ὡς ὁ Κύριος αὐτὸς εἶπεν, χαίρουσι, τόσης ἂν ἐπὶ τῇ ἐκ παιδὸς ἀθύρτου ἀμετανοήτῳ τῆς τότε θεσμῶν χαρᾶς τε καὶ θυμηδίας ἐπλήσθησαν;

31 Ἐγὼ γε οἶμαι ὡς ἥκιστον ἢ ὅτε τλῶ τὸ B πρωτομάρτυρος παρέπεμπον Θέκλης ψυχὴν, καὶ ἐκρότουν καὶ ἐχαιρον, καὶ τὸν ἀνθρωπον ὑπὲρ ἀνθρώπων γηγενῆ ὑμνουν τὸν ἐδόξαζον. Ἡ μὲν γὰρ τῷ ἐς τέλος ἀραιὸν ἀνελθοῦσα Παῦλον, καὶ τὰ ἄῤῥητα μυηθέντι καταπολάθησε, δεά τε πολλὰς ὅτι μυσταγωγίας πρὸς τὸ τὸ μαρτυρίου τάδιον ἐτελούσατο· ἡ δ' ἧκε ὅπως διδασκάλω κ) Παύλου ἐχήσατο, ἀλλ' ἢ δὲ τῷ πυλῷ μετ' ἐκεῖνον· τὸ δέ γε μεῖζον, ὅτι καὶ συχνοῖς ἄγαν τῶν ὁμογνωμόνων δῆθεν πρὸς τὸν αὐτὸν μεθελκομένη, τὸ ὀρθὸν ἐξελέγετο, καὶ ὑπερθανεῖν αὐτὸ εἵλετο. Καὶ ἦ μὲν ἐπὶ πράγματι τὴν ἔντασιν ἐλαβεῖξατο, παρ' ἅπαντι ὁμολογημένῳ, τελείῳ τὶ ἅμα καὶ ἀτελεῖ, ἦ δ' ἐπ' ἀμφιβαλλομένῳ συχνοῖς, ἀτελέστι λέγω, οἳ καὶ πλείους ὡς φασι καὶ πολλὰς ὅτι τὰς ἀντιλογίας ἀνέσκηψαν, ὥφθη τὸ ἀτελέστερον, καὶ τὰ παραλήπτα ἐλάττω τῇ πρωτομάρτυρι τὰ ἴσα διεκαπόρησε. Πόσον δ' ἂν ἠγήσαντο ὅτι καὶ σωτῆλαι πλείους τετοίηκε, καὶ τρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ Θεοῦ ζῆλον ἐπῆρε, καὶ τῶν ἄνω βασιλείας κληρονόμους κατέστητεν. Ἀλλ' Ἄγγελοι μὲν ἔτυσί τως ἐχαιρον. Ὁσίων τε δῆμοι καὶ Μαρτύρων C ἄλλοθεν ἄλλοι προσυναντῶντες, ὡς τὸ εἰκὸς ἐδεξιοῦντο τὸν Ὁσίαν ἅμα καὶ Μάρτυρα, καὶ τῆς σφετέρας μοίρας ἐκάστοτε ποιῆσαι ταύτην ἐπόθουν καὶ ἰδιοῦσθαι. Θεὸς δ' ὑπὲρ ἧς δι' ὃν ἠγωνίσατο διαπύρους ἀμφοῖν, τῇ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀμφοῖν συναπολαύειν ἐδέδωκεν.

cipatus & Poteſtates ſic fideliter loqui; Exaltatum eſt cornu meum in Deo meo; illo quippe propitio, inimicos meos ventilavi cornu; & ecce nunc ad eum proficiſcor, ipſummet qui prome factus eſt homo, velamine amoto adoratura, & Matris ejus ſanctiſſimæ fruitura conſpectu, ac ſalutatura ceteras quas vel pro Chriſto paſſæ ſunt vel ſecundum ejus præcepta vixeto, & ex earum converſatione non exiguum captura gaudium. Abeo, inquiebat, earum Imaginum, quas religioſo ſemper cultu venerata ſum, ipſamet conſpectura prototypa. Diſcedite a me igitur omnes qui operamini iniquitatem. Hoc itaque modo Theodoſiæ res ſeſe habuere, hac ratione in cœlos evaſit. Nunc autem, qui illam præcedebant, qui comitabantur, quique ſubſequebantur Angeli, quid feciſſe aut quibus inceſſiſſe modis arbitramur? Etenim ſi ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quemadmodum ipſemet Dominus teſtatus eſt, tantum ipſis ſit gaudium; quanta eos lætitia, quanto gaudio dicemus fuiſſe repletos, ob eam quæ a primis vitæ ſuæ annis ei placuit per mandatorum ejus obſervationem?

31 Ad mo quod attinet, nou minori illam plauſu lætitiaque exceptam, nec pauciores laudum ac gratiarum hymnos Deo propter hominem humanatu decantatos fuiſſe arbitror, quam tunc cum Protomartyris Theclæ animam deduxere Angeli. Illa quidem Paulo in tertium uſque cælum rapto, & arcana non revelanda edocto, diſcipula adhæſit, a quo cum nou pauca de rebus cæleſtibus didiciſſet, ad martyrii ſtadium alacriter decurrendum egregie profecto ſuit inſtructa. Quid autem Theodoſia? non Paulum, Paulive ſimilem; aut etiam eorum unum qui diu ſane poſt Pauli tempora vixerunt, præceptorem nacta eſt: ſed quod pluris faciendum, eum plurimi *f* Chriſtianorum palam in contrariam partem traherent, rectam tamen viam tenuit, & pro veritate mori elegit. Illa conſtantiam tenuit ſuper re, imperfectis eque ac perfectis indubitata; Theodoſia, pro ea quæ a multis vocabatur in controverſiam; ab imperfectis ſcilicet, qui multas & magnas in contrarium rationes invenerant, ut ajebaot, manſit inconcuſſa; in cæteris vero pari eum Protomartyre perſeverantia nihil quam illa minus egit fortiter. Illud porro quanti faciendum eſt, quod plures ejuſdem certaminis effecerit ſocias, quas ad ſimilem zelum pro Deo excitavit, ſuoque exemplo in cæleſtis regni hereditatem immiſit? Hoc ergo, modo lætabantur Angeli, Sanctorum vero & Martyrum turmæ, aliæ aliunde progredientes obviam, Sanctæ ſimul ac Martyri occurrebant, ut par erat, & ſuæ quique parti cupiebant propriam vindicare. Deus autem, cujus ope & cujus cauſa certaverat, cum utriſque eoavertſans, fecit ut cum utriſque præmio perfrueretur æterno.

A.CONST. ACR.OP. Ex MS.

plaudentibus Angelis, Luc. 15.7.

e comparatur S. Thecla.

f

F

ANNOTATA.

a Anaxarchi Abderitæ, *cum juſſu Nicocreontis Cypti tyranni in ſaxeo mortario contunderetur, ea* vox *laudatur, a Laertio, Cicerone, Valerio*: Tunde, tunde Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non tundis.

b *De loco ſupra jam actum eſt.* Μάκελλον *autem, Latina licet vox ſit, etiam Paulus dixit,* 1 Cor. 10. Μακελλίου *alii; hinc* μακελλάριον, Macellum publicum *apud Cedrenum.*

c Atticinum cornu *fuiſſe indicat auctor diſtichi in Synaxariis.*

d *Melius forte Ambroſianum Synaxarium*, κατὰ τὸν αὐχένα in cervice: *quis enim neſcit* vertebras *in cervice, non in gutture eſſe?*

e S. Thecla, *diſcipula S. Pauli, colitur* 23 *Septembr.*

f *Quia* τῶν ὁμογνωμόνων ejuſdem ſententiæ, *de fide recta Chriſtum dumtaxat intelligi hic debet*, Chriſtianorum *verti.*

A-CONST. ACROP. Ex MS.

CAPUT V.

Miracula ad S. Theodoſiæ invocationem patrata.

Ad ſepulcrum Theodoſiæ miraculis cluerunt

32 ATque hujuſmodi ferme fuere ea quę Sanctę in cęlo contigerunt, prout congrue conjectare licet; nos vero qui in terra poſiti ſacras ejus Reliquias feliciter poſſidemus, quid tandem facere, aut qua ratione affectos eſſe oporteat, conſideremus; præſertim cum tot ejus admiranda opera nullo non die experiamur; videamuſque homines, corporis uſu viribuſque deſtitutos, hactenus membrorum ſuorum rectam conſequi conformationem; ſurdos ac mutos, recuperato auditu & linguę uſu, ob inſignia adeo miracula gaudio exultare, & Deo, qui tanta erga homines operatur, gratias exhibere; & illam propter cujus merita tantum beneficiorum accipimus, quęque tanta in cęlo gloria, tanta in terris poteſtate pollet, debitis honorum & laudum titulis, ut par eſt, proſequi. Multa ſunt quidem quę Sancta quotidie facit admiranda, ſed quę ipſis hiſce oculis videre merui, non poſſum non enarrare.

B

a adoleſcens vagus,

33 Puer quidam erat ætate ad pubertatis annos jam progreſſus, ex eorum pagorum uno aliquo, qui in Phrygia ad fluvium *a* Rhyndacum ſunt, utiundus, ſed a patrio ſolo peregrinus. Hic, quod dictu abominabile, vagorum Agarenorum impietatem ſectabatur, & Conſtantinopolim adveniens, hac illac per civitatem oberrabat. Ecce autem, o rabiem dęmonis, omnium contra nos malorum auctoris! die quadam impletur tenebris & vertigine. Meridianum ſcilicet erat tempus, quando etiam David ait, non habitantibus in adjutorio Altiſſimi, & in Dei tabernaculo non commorantibus, dęmoniacas imaginationes ingruere. Cum igitur ſic agitaretur, & rario ei non parum eſſet conturbata, derepente etiam contortis ita

Pſalm. 90. cursum ſtupor mentis ad tenendi gradiendi facultatem abſtulerat,

reperius fuit genibus, ut tibię femoribus adhærerent, & abortivis illis haud diſſimilis appareret, quos ad prætereuntium concitaodam emmiſerationem plateis expoſitos frequenter conſpicimus; quin etiam apoplecticus totus erat, nec plane intelligere poterat quid pateretur. Cum autem natura cogeret ad ea quibus aſtuevit, tunc ſatis cognoſcens quid mali eſſet (reptilis enim factus erat, qui eatenus ſnlebat pedibus incedere) manibus æque ac pedibus utens, ſupra ſua ſe genua non promovebat; ſed protrahebat, eatenus ſaltem rationis cnmpos,

C ut victum quæreret mendicato. Sic hac illacque repentem ſeque volutantem (nec enim aliter poterat) ad meas quoque ædes eum contigit devenire, mihique io enn-ſpectum venire, non greſſu debilem, non claudicantem, ſed manifeſte repentem & gradientem ſupra pectus ac ventrem, ſecundum veterem maledictionem ſerpentis.

quemque homi repentem ambire ipſe videret

34 Non multi inde effluxerant dies, cum rurſus ad ædes noſtras idem ſe adoleſcens contulit, abſque omni impedimento omnique incommodo progrediens, utroque firmiter conſiſtens pede, & corpore in altum erecto, quemadmodum ſolent ii quibus omni ex parte abſoluta membrorum omnium conformatio obtigit. Prodigium hoc omnibus qui aderant non mediocre viſum eſt: ac alii confeſtim alios, ut fit, advocantes, ſuper adoleſcente illo multa ex invicem ſciſcitabantur: Nonne, in-

ΕΝ μὲν οὐρανῷ τοιοῦτά τοι τῇ Μακαρίᾳ τῆδε σωλοικήσει, ὅσα γε ἐκ τῶν εἰκότων ἐστὶ στοχάσασθαι· τὰς δ' ἐπὶ γῆς ἀεισκομένας ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς κειμηλίου λείψανον, τί ποιεῖν ἄρα χρὴ, καὶ ὅπως δεῖ διακεῖσθαι, σκοπεῖν ἀναγκαῖον, καὶ ταῦτ' ὀπίσω τῶν θαυμάτων αὐτῆς ἀπολαβόντας, τὰς πάσας παρημείνας τοῦ ὁλομέλειαν τῶν σφῶν διανοίας ὁρῶντας αὖθις κὐ ἀπολαβόντας, κωφοὺς ἐκ ἀλάλους, φωνῆντάς τε ἐκ ἀκούοντας ἐφθαμένους, πάντας ταῖς θαυματουργίαις ἀχαριστεῖν τῷ ἐφ' ἡμῶν τοιοῦτο διενεγκόντι Θεῷ, ἐκ τοῦ δὶ ἧς τοιοῦτ' ὠφεληθήμεθα τοῦ δεδοξασμένου τούτου ὑπερεύχεσθαι, καὶ ὅσον μεγάλα ἰσχύσαι νῦν τὴν γῆς, τοσοῦτον ἐκ γεραίρειν ἐξιθημένους· τλῆναι μὲν οὖν ἡ Ἀγία οὐσημείωτα πρατικεῖ, ἀλλ' ὅπερ αὐτοῖς ἐγχρώμενον ἐκ ἀνέτω μὴ διηγήσασθαι.

E

33 Παιδίον τοῦ ἡλικίαν ἤδη προσηβῶν ὅν, τατεῖς τῶνδε τῶν περὶ τὸν Ῥύνδακον τοπικῶν μία κωμῶν, τῶν ἀποικεγκότης μεταναστὰς, τὸ δ' ὅπως λέγειν ὑ φορητὸν, ἀσεβῶν τὰ κύκλῳ καταδραμόντων Ἀγαρηνῶν, ἐκ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου χωσθέντος, τῆδε κἀκεῖσε τὴν πόλεως ἀλώμενον ἴων, ἀλλ' ὡ τὸ ἀνέκαθεν ἴδ ἀρχεκάκου πρὸς ἡμᾶς δυσμενείας! πρότερον κ' ὁ ἵππος μιᾶς πληρῶσαι τὴν ἡμερῶν. Μεσημβρίας ἦν ὁ χρόνος, ὁπόθ κ' ὁ θεῖος ἔφη Δαυὶδ, τοῖς μὴ κατοικοῦσι τὸ βοηθὸν τοῦ ὑψίστου, μὰ δ' ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ αὐλιζομένοις, τὰ δαιμονιώδη συμπίπτειν φαντάσματα· τὸ δὴ οὖν ὕτω ἐκ τὸ λογισμὸν ἦκ ἐπ' ὀλίγον σωτηραχθὲν, τοῖς ἰγνύας συνεστραμμένας αὐφνης ἔχον ἀρίδη, τοῖς μηροῖς τοῖς κνήμας συμπεφυκόσι, οἱοῖα τὴν ἐν γλωσσῆς ἀμβλωμάτων συχνὰ κατὰ τὰς πλατείας τὸ πόλεως ἐρίπτη, τὸν τῆ παριόντων ἐλεον ἐπιδεχόμενα· ἀλλ' ἕως ἐπίτηδες ἀποτληπτον τὸ παιδάριον, ἐ μὴ δ' ὅτι πεπότηται, σωθῆναι τὸ παράπαν διωκόμενον. Ἑρπετὸν δ' ἡ φύσις φησὶν ἅπερ ἐῶνδε καπιάγκασε, πὰρ' ἐγνωκὸς ἀκριβῶς ἢ κακῶ γέγονεν (ἑρπυστικὸν δὲ καπίη τὸ ἵππος βαδιστικὸν) χερσὶ μὲν ἵνα κ' ποσὶ χώμενον, τοῖς δὲ γόνασιν ἐκ ἐφοβαῖον, ἀλλὰ συρόμενον, νῦν ὅτως ἔχων ἐπιτολὺ, τὰ φρὸς χεῖρας ἐξ αὐτῆσεως ποιεζόμενον. Ἕρπον τε τῆδε κἀκεῖσε κ' κυλινδούμενον, ἢ τοιοῦτόν γε οἷον ἄλλη τέτυ, ἐ παρὰ τοῦ ἐμοῦ οἰκίαν χωσθῆναι πεποίηκε, κἀμοὶ φρὸς ὀψιν ἦλθεν, ἢ χωλὸν, ἢκ ὀκλάζον, ἀλλὰ σαφῶς ἕρπον, κάτι τῷ σήθει κ' τῇ κοιλίᾳ κ' τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου κατάρᾳ τῇ ὄφεως ποιαζόμενον.

F

34 Ἀλλ' ἢ πάνυ γε σοχρὰ παρῆλθον τῶν ἡμερῶν, κ' βαδίζων αὖθις φρὸς ἡμᾶς ὁ παῖς γέγονε, βαλὼν ἀφρόσκοτα, ἐπεί τε τῶν τοδοῖν ἀμφοῖν σκεπαστηρίοις, κ' ἰσάμβροις ὀρθοῖς, ὡς γε δὴ πάντες οἱ διάπλατες δ' ἔχοντες, πρὸς τοῦτο τοῖς φροϊδῶσιν ἀτασιν ἐδόξε, κ' ἄλλος ἄλλον αὖθις μετεκαλεῖτο, κ' ἕτερος ἑτέρῳ περὶ αὐτῷ ἐτωθάκετο, Οὐχ ὅτος ἐκεῖνος, λέγων, ὁ φρὸ μικρῦ μετα-

φορη-

A φοιτητὴς; ἢ χ̃ ἔτις ὁ χθὲς ἔχων ἐ πράτειπε συγκεκαμμένα τὰ γόνατα; ἢ ἔτι πολὺ πως δυσπορούμεθα, εἰ ἐταληθεύοντα εἰσιν ἡμῖν τὰ τῆς ὄψεως, ἕως αὖτις ἐγω γε ἐγγύτερον ἀγαγὼν ὅτως π ἠρώμην, ἐ πόρ ὑγιεῖς ἔτυ τὰς πόδας ἐχόμετο. Καὶ ὅς, ἐξῆλθον, ἔφη, τῇ ὀπωθοῖ παρὰ τὰ αἰγιαλὸν γέγονα, ὡς τῇ πλειόνων αἰτίαμαι ὡς τὰ παρ' αὐτῇ ἐλέους τυγχάνομι· ἀλλά τις τῇ ὁδιτῇ, ἢ οὐ ὅτως τις, ἢ μᾶλλον ἀκμὴ πρόπορος, ἢ μ̃ ταῦτα τέλος πεθάμην, χρόνον πρὸ ἐμοὶ πεποίηκεν ἔλεος, ἄρας με, ἢ γὰρ ἐπωμάδιον παρὰ τὸν Ἀγίαν φέρων κατέθετο, ἔτυ γὰρ καλεῖ τὴν μακαρίαν ταύτην Θεοδοσίαν ἡ τῶν θαυμάτων συνέχεια, παρά γε τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ πεποίηκεν, οἶμαι δὲ ἐ τῶν πόλεων πανταχῇ, πανταχῇ γὰρ ἔξαυλοῖ τὴν χάριν, ὅτι ἐ πανταχόθεν ξυρρέοντες οἱ κακῶς ἔχοντες, τ̃ ἰάσεων ἐπαυίασιν ἀπολαβόντες τοίνυν ἐ ἀνωθύμως ἔτυ τὸ παιδάριον ἀπεκάλεσεν.

35 Καὶ δή με ὑποθεὶς, ἔφη, τῇ ταύτης σορῷ, ἐλαίῳ πχρίσας τ̃ ἐπηωρημένης φωτοκωγῷ ἔξιὼν B ἔχετο, ἐγὼ δ' ὡς ἀπολειφθεὶς τὸ ἀμηχάνως γεγῶμαι· ἢ γὰ προβαίνειν ὅλως, ἢ μεταβαίνειν ἠδυνάμην, ἀλλ' ὥς τι παρῤῥῖμμαι ἄχθος ἢ τῇ ποὶ χειὰν ἐς τρόμου ὁ δείλαιος. Τρεῖς τῇ ἡμερῶν παρῤῥύηταν, ἡνί μοι ζόφη τις περὶ τ̃ λογισμὸν γέγονεν, ἢχ οἵαπερ σκοτίνη ἡ πρὸ μικρῇ ξυμπεσοῦσα, ἢ τὰ γόνατα παραθρώσασα, φρίκῃ μοι ἢ μόνης ἀπὸ μήμης σκοτίνης ποιεῖ, γαλήνης δὲ τὴν καρδίαν πλησοῦσα, ἢ πρὸς τὸ ἄθυμον μεταβάλλουσα, ὥθεν ἐ ὡς ὀ ὕτω πεπεδημένος εἶ δόξας, ὑγιὴς ἀνθρώπων ἀρίημι, ἕτ' ὢν π ἔτι τόδας, ἢ προίβλω ἔτι μακρὸν, ὀ ἑαυτῷ π ἠμύθιος, ἢ ὅθεν ἥκέ μοι συμβὼν ἡ βοήθεια, τῇ τ̃ Ἁγίας προσδεδραμήκειν σορῷ, ἢ τῇ τούτῳ ἐξαίφνης εἰκότι, ἢ συχνὰ ταύτην ἐξαπτυξάμενος, ἐξῆλθον ὡς ὁρᾶν τὸ ἐπ' ἐμοὶ δοξάζων θαυματεργήματος, ἐ νῦν ἡμέραι πέτταρες ἤδη ἐξ ἧς τὴν πόλιν ἐξεστῶ, ἐλαθέως ὅ τοι ἢ βούλομαι τορδόμενος.

36 Ἀλλά μὴ δὲ τὰ ἐμὰ ὅτι περ ἐμὰ παραλήπτεον ἐμοὶ, ὡς μὴ ἐ αὖτὰ λήθης παρατμηθεῖν βυθῷ, κἀγὼ μέμψει δικαίᾳ καθυποβληθείην ἀχαριτίας, μὴ δὲ λόγῳ ψιλῷ παραδῶναι προθυμηθείς, ἅτερ ἔ τοῖς ἔργοις ἐφθην ταθὼν περὶ δὲ τ̃ δάσπρα τ̃ λόγου ποιήσομαι πρόπειρον. Γαμβρὸς ἐμὸς ἔτι θυγατρὶ, τῇ ἀγλώων ὄντος ἢ περιβλέπτων, ἀδελφιδοῦς γὰ τ̃ νῦν ἀσεβῶς ἡμῶν βασιλεύοντος, παῖς δὲ τ̃ τὴν τ̃ Κολχίδος ἀρχὴν ἔκ π παπίππου, πάππου, ἢ ἐπιπάππου κληρωσαμένης, τούτῳ γὰ ἡ τ̃ προβεβασιλακότος θυγατηρ γάμου νόμῳ συναφθεῖσα, μήτηρ τῆδε γεγένηται· ὅτος δὴ ὁρῶν ἐμπέρας τῇ ἀνακτόρων ἕξεως, ἢ τὴν ἐπ' οἴκου τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπορέγετο· ὧν δὲ τὰ τῇ νέῳ ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἢ μάλιστα τῇ ἐφήβων, ὁποῖος ὅτος ἐτύγχανεν ὤν, ἱππηλατῆσαί οἱ ἐπῆλθεν, ἐφ' ᾧ γε διαχυθῆναι μικρὸν. Τὰς οὖν ἀμφ' αὐτὸν συχνὰ ἢ ταῦτα κωλύοντας, ἢ τὴν ἀφείαν προῖχόμενος πεῖθειν, ὅλως τὸ πρὸς θέλησιν γέγανε, τὸ τὸ μόνον σφίσιν ἐγκελεύσασθαι, Ἄτιπ, τὰς σῦς ἀπώσατο, τ̃ γὸ λεωφόρῳ πλησίον ἦσαν ὅτως νεμόμενοι. Καὶ οἱ μὲν ὡς προσεπάγησαν πεποίκεσαν, ὁ δ' αὖθις συχνὰ μυκτάζων ἐφέρετο, ἀλλ' ἐφέρετο ἕως οἱ ἀπελθόντος δὶς π συστραφέντος ἢ τελὶς, τῆς τ̃

quiebant, ille hic eſt, qui non a multo tempore hæc ad nos fuit delatus? Nonne idem ipſe ab heri & nudiustertios contracta habebat genua? Multum igitur dubitabamus, nom vera eſſent quæ videbamus oculis; donec ego ipſe propius ad eum accedens, pereunctari cœpi, qua tandem ratione, quove tempore pedum ſanitatem conſecutus eſſet. At ille; Non ita pridem, inquit, hinc ad littus egreſſus ſum, ut a prætereuntibus eleemoſynæ aliquid rogando conſequerer; cum ecce e transeuntibus unus quiſquam (nec enim quis fuerit ſcio, qui ante numquam hominem videram, & deinde non conſpexi amplius) inſolitam mihi eleemoſynam contulit; dum arreptam me atque in humeros ſuos ſublatum, depoſuit apud Sanctam: hoc quippe nomine beatam Theodoſiam appellari, in hac magna civitate fecit miraculorum multitudo: exiſtimo autem ſic etiam in aliis ubique urbibus nominari; ubique enim gratiam divinitus ſibi collatam explicat; quare etiam undique conſluunt male habentes, & diſcedunt ſanitatis reſtitutionem conſecuti.

A. CONST. ACROP. EX MS. ab homine ignoto delatus

ſuperaque tumbam vehitur.

35 Itaque Sanctam quoque puer iſte vocans abſque proprio nomine. Super hujus, inquit, tumulum me ponens ille, & deſuper appenſæ lampadis oleo inundans, oravit & abiit. Ego vero derelictus, quid agerem neſciebam: nam neque progredi neque digredi inde poteram, ſed inotilis inſtar ponderis remanebam, omnibus ad vitam neceſſariis rebus deſtitutus miſer. Tres abierant dies, cum mihi quædam mentis concuſſio accidit, non qualis ante exiguum tempus ſuperveniens mihi genua contraxit, & vel ſola tecordatioue ſui horrorem mihi incutit; ſed animum implens tranquillitate, optimeque componens; unde, veloti ſi ſomnianti tantum oblatum fuiſſet pedum impedimentum, ita me fanum exilieos reperi, ſtetique in pedes erectus, & modicum progreſſus ſum. Tom vero in meipſum tegreſſus, & unde auxiliam mihi veniſſet intelligens, ad Sanctæ ſepulcrum cucurri; & ſacræ ejus imagini affuſus, cum illam complexu frequenti ſtrinxiſſem, exivi ot videtis, miraculum in me factum celebrans. Quartus vero nunc dies eſt, ex quo urbem hanc omnem ſanus obambolo, & quocumque locorum fuerit libitum abſque impedimento pergo.

mentis & corporis ſanitatem recipit.

36 Sed quę mea ſunt, tamquam ſi mea non eſſent, præterire non debeo; ne ſi profundo ea ſilentio obruam, ingratitudinis notæ ſubjiciar, quod nec ſermone quidem exili dignatus ea fuerim, in quibus opere benefico præventus ſum cum eſſem infirmus. Quod autem poſterius accidit, de eo prius ſermonem inſtituam. Gener mihi per filiam eſt nobilis atque illuſtris, utpote nepos ejus qui modo pie Imperium moderatur; illius vero filius, qui ex legitima parentum, avorum, & proavorum ſucceſſione Colchidis Prineipatum hereditate teouit; quam enim hic Imperatoris defuncti filiam matrimonii lege ſibi conjunxit, hujus quo de loquor mater extitit. Hunc, eum ſub veſperam ex aula Imperatoria domum ſe eum ſuis ceſſertet, cupido ſubiit equo ſe exercendi, in eoque noonihil ſo exhilarandi quemadmodum frequenter ſolent ætatis iſtius juvenes, in prima præſertim pubertate, qualis ipſe erat. Eos autem qui circa ipſum erant, & multo magnoque conatu diſſuadere id conabantur, intempeſtivum eſſe ſuggerentes, contemnens, in ſententia omnino permanſit; hoc tantum illis imperans, ut ſues, qui propter viam publicam paſcebantur, abigerent. Fecerunt illi ut juſſi erant: ipſe vero multimodis equum tentans ferebatur, donec ſcilicet ſues ebactæ, ter quaterve redeuntes, ſub ipſis equi pedibus volutari cœperunt, eumque impedire. Equus enim, quoties ſub pedibus ejus verſabantur ſues, veluti de induſtria id agentes, cadens ſimul aſſurgeoſque

Juvenis nobilis auſtoris genus,

equus laſſus.

A CONST. ACROP. EX MS.

tandem ita concidit, ut resurgere nequiret; sessor autem, excussus tamquam e funda, statim humi jacuit pronus juxta equum, parum admodum distans a mortuo, nisi quod tenuis quidam arteriæ pulsus, a medicis deprehensus, eum adhuc in vivis numerandum suggerebat.

37 Non longe a palatio hæc acciderant, eo scilicet loco, qui Stagnum rotundum dicitur. Sed, quemadmodum ea solent quæ fama ferunius, repente ubique vulgatum fuit, obiisse ex infelici equitatione juvenem. Tum vero alii; O infelicem exclamant, casum! o infortunium! Alii; Quam, inquiunt, subito id accidit! quam inexpectato corruit! Ad me quoque e vestigio quidam accurrit, lacrymarum plenus, & cupiens quidem id quod acciderat renuntiare, sed voce non continuis minus singultibus quam multo anhelitu impedita, ex sola demissi in terram vultus mœstitia, & commiseratione quem demonstrabat affecto, triste mihi quidpiam videbatur significare. Atque ego non parum animo commotus, Cui, inquam, meorum & quid tandem infortunii accidit? Tuus, respondit, gener equo ferebatur, eum quo pseriter in terram corruit; ac etiamnum infelix jacet absque loquela & sensu. His narratis egredior domo: neque aliud audire per viam mihi contigit, quam, O quomodo id intelliget, quomodo videbit socer ejus! Hæ illæ gemitus & manuum complosiones audiebamus; eum ego ad locum ubi jacebat pervenienes, manumque apprehendens & brachia circumdans; Quid pateris, ajebam, quid doles? carissime fili: age indica: ipse vero nihil magis audiebat quæ dicebam quam si exanimis omnino fuisset.

pro mortuo habitus,

B

38 Jamque nox illa præterierat, nihil omittentibus medicis eorum quæ hac occasione ut fiant, ars medica præscribit: utriusque manus apertæ sunt venæ, alia tentata remedia omnia, omnia mota sua deque, ut dicunt, & nihil non adhibitum operæ, ut sensibus sederetur adolescens: qui nihilo tamen melius inde habit, sed eadem prorsus ratione jacebat sensus omnis expers. Præteriit quoque ea quæ noctem jam dictam subsecuta erat dies, atque ille in eodem usque statu permanere visus; eum ecce sub vesperam quasdam, quasi coactas, nec distinctas satis voces, seu potius deliramenta, proferre cœpit; deinceps vero concisa quædam loquebatur, aliud quam quod interrogabatur respondens. Diurnis ut plurimum horis, maxime vero nocturnis, modo hoc, modo illud dicens, nihil certi indicare aut exprimere manifeste valebat. Clamores subinde edebat ingentes, quasi intolerabile quiddam cogeretur perferre, ac vehementer sane lamentabatur.

ac tandem delirare deprehensus,

C

39 Nos interim, qui curam ejus gerebamus, graviter, ut par erat, angebamur: metus quippe nobis incutiebatus, ne perpetuo delirus, aut tota vita impos mentis perseveraret. Sed nec boni quidquam ominabamur ex porcis: illos enim cogitabamus dæmones, qui & olim a Domino id petierunt, ut in porcos immitteremur, & a principio insidiari nobis non cessant; maxime eum audiremus, quomodo depulsi a via, in eamdem rediissent; idque non simpliciter egrediendo rediendoque; sed tamquam affilientes cedentesque, ac denique audacius incurrentes, juvenem subvertissent,

non sine justa suspicione malefacti,

ἵππε τοπὶ ὠφθησαν κυλινδούμενοι π ἐ συμποδί- D
ζοντες. Ὁ π γὰ ἵππος ὁσάκις οἱ σύες ἀδιεπέλι-
ζον, ἔργον ὥσπερ τῦτο ποιέμενοι, πίπτων ἅμα ϗ
ἐγειρόμενος, πίλος εἰπεῖν, ἀ ἡγεῖτο πέπτωκε· ϗ
ὁ ἀναβάτης σπασθεὶς, ἐ ὥσπερ ἀ τοξευθεν-
θεὶς, ἅρπαξ κείμενος παρὰ θύς, ἀγχιτάπτε
ἵππε ἁρμοῖς, μηδὲν ὅλως νεκρῶ διεσμοχῶς,
πλὴ ὅσον σφυγμὸς ἀμυδρός, ϗ πνεῦμα τοῖς
ἀδιεργαζομένοις λεπτὸν, τοῖς ἀδιῦσιν ἐτι συγ-
καπλέγειν τῦτον ὠνέβαλεν.

37 Οὐκ ἀπο ταὐτὰ τῇ ἀπαντέων ξυμβέβηκε,
τῦτος γὰ ἐν ᾧ ὁ ἱππὸς τῶν Γυρολίμνη καλεῖται· ἀλλ' οἷα δὴ τὰ τ φήμης ἐν ἀκαρεῖ διατερῆσαι
πάντα χῆ, ὡς πίπτειν ὁ δεῦνα ἱππηλατῶ, ἐ οἱ
μὲν, Ὦ τῦ συμβάματος! ὢ τ δεινῆς ταύτης ἐλέγον συμφορᾶς! οἱ δ', Ὡ οἷον αἴφνης γέγονεν! ὢ
οἷον ἀπροσδοκήτως συμέπεσε! Καί μα τὶς ἐφίσατο δακρύων ὑπόπλεως, θέλων μὲν ἀγγεῖλαι τὸ γεγονὸς, τὴν δὲ φωνὴν ἠχ ἧττον τοῖς σεναγμοῖς ἢ τοῖς
ἀσθμασιν ἐγκοπτόμενος, ὡς μόνης τῆς τ προσώπε κατηφείας, ϗ τ ῥῶς με συνταθείας, ἢ ὑπε- B
νόησεν ἐμὲ γνωρίζων τὴν συμφορὰν ἐμοὶ ζε, κἀγὼ
διατραχυθεὶς, Τίνι τῶν ἐμῶν ξυμπέπτωκε τὸ δεινὸν,
ϗ τί περὶ τέτοῦδε; διετυθαυμάζομεν ἀθύς· ϗ ὅς,
Ὁ σός ἱππηλάτης γαμβρὸς, καί οἱ συμπέπτωκεν
οἷπερ, ϗ ὡς ἔτι κᾶται, μηδὲν τι λέγων, μηδε-
νὸς αἰσθανόμενος· ὀξέως τοίνυν τὰ δημωμένη,
καί μοι παρὰ τὴν ὁδὸν ἤδη, ἀλλ' ἢ τῦτο μόνον ἠκέ-
κετο, Ὦ οἷον ἀκήσεται· ὡς οἷον ὁ κηδεστὴς τῦδε θεά-
σεται; σεναγμοί π τῆδε κἀκεῖτε, ϗ χειρῶν πά-
ταγοι. Ἀλλ' ἐτέρωθεν ἐπερ ἐμῶν κτίσμασι, ἐ λαβό-
μενος τ χειρὸς, ϗ ἀδιεθεὶς αὐτὸν ταῖς ἀγκάλαις,
τί τάχιστα ἔθ' ὅ; τί ὄφελός; ὀλωλότα μοι τὰ
φίλτατα, ϗ δ' ἤδειν τι κρεῖττον ἀψύχ τῶν λεγο-
μένων ἐμῶν ἐτοίμων.

38 Παρῆλθεν ἡ νὺξ ἐκείνη τῇ Ἀτραληπιαδῶν
δόξῃ ἱκανῶς ταχέτατα, ὁπότε ἐν τοῖσδε σκέπ-
τεσθαι ἡ ἔξεστι παρεσκευά, φλέβας ὀπλαῖς τομάσι
ἀμφοτέρων χειρῶν, ϗ βοηθούντων ἄλλοθεν ἄλλως,
κάτω τε ἄνω κινήσας, ὁ φασι δεῖν, ϗ τάδε τέ-
τοσε μηχανωμένων ὡς εἰς αἴσθησιν ἀγαγεῖν, ὃ δ'
ἦδεν ἄμεινον ἔχειν, ἀλλ' ὁμοίως ἀναίσθητῶ ἐμῶ. F
Παρέρχεται ϗ τὰ διακοσιοστὴ ἡμέρα διέτηνα, ἐ
ἔτος ὁ κατὰ ἐμῶ. Ὅ γε δὲ ϗ πρὸς ἑσπέραν ἐφθέγ-
ξατο, βιαίον τι ἐ ἀδιάδρατον, ἢ μᾶλλον εἰ εἶπεν
παρεθέγξατο. Καὶ τὰ λοιπὰ, παρακεκομμένα
λαλῶν ἐμῶ, ἄλλα μὲν ἑαυτῷ μεν, ἄλλα δ' ἀποκει-
νόμενος, πλησίαζε τ ἡμέρας παραφρονῶν, ϗ ἠχ
ἧκιστα τ νυκτὸς, νῦν μὲν τῦτο, νῦν δ' ἐκεῖνο θρεῖγό-
μενος, μηδὲν δ' ὅτι ϗ ταραττόμενον, μηδὲ δηλοποιῶν,
μεταξύ π βοῶν γεγονὼς, ϗ ὡς τετρηθώς τι τῇ
ἀπειλέων, μέγα κράζων αἴφνης ϗ ὀδυρόμενος.

39 Ἠγάλλομεν ὧν ὡς τὸ εἰκὸς, ἐδυσφορῦμεν
οἱ κηδεσταὶ, δέος γὰ ἦν ἐπὶ ἐμὶν μὴ μένη διὰ παν-
τὸς ἵππε παραληρῶν, ἐ τὸν φρένας εἰη διὰ βίε παράκοπος. Οὐ γὰ δήπως εἰς ἀγαθὸν ἐ τὰ τῶν χοίρων
ἐξελαμβάνομεν, τὸς ἑκατονταμένης τ Κύριον ἐμ-
βλεθλῶσαι χοίροις δαιμονιῶμένοις, τὸς ἡμῖν ἀρ-
χῆθεν ἐπιβελλόντας δαίμονας, ἐ μάλιστα μα-
θόντας ὡς διωχθέντας ὑπέρτερον αἱ χοῖροι, ϗ ὡς
ἐϗ ἀταξ εἰσιόντας π ἐ ἐξιόντας, φορτβέλλοντας
ὥσπερ ϗ ἠττῶμένους, πλάτιστον θρασύνοντας ἐπι-

π-

A πθέντες καπίβαλον. Ὅτι δ' ἐ τόρρω τ ἀληθείας ἐσοχαζόμεθα, ὡπὸς ὁ παῦτα παθὼν, μ̃ πὸν τ̃ πάθος ἀπαλλαγὴς, σαφῶς ἡμῖν διδ ἦλωτεν. Εἶρηκε γ̃ γὰ ὡς ἑαυτὸν ἀνδρα ὁρᾶν, μέλανα τ̀ χροιὰν, ἄγριον τ̀ ὄψιν, ὑπερμεγέθη τὸ σῶμα, χοίνοις ἐλαχνημένης τ̃ς σῦας, ἐφ' ἑλκοντα πρ̃ς τ̃ ἵππον τοσὸν· σφάδαγον π τούτους βιαζομένης, πρὸς δὲ βίαν ἀπαγομένους, ἕως συμποδισθέντος τεσῶν, ἃ μέμνηται ὅτι κ τότε σθεν.

40 Ἐφ' ἱκανᾶς ἦν ἡμεν ἠπορημένοι, ὅπως τ̃ ἀνηβοῦντι πάθης ὡπὸν ἀπαλλάξωμεν, ὅπως ἐωυτὸς τ ἔτι ἴσως φροντίδ θ κ λύσης ἐλευθερώσωμεν· Ἀλλ' ὡς τᾶν μόγις ἐβάλομεν τὰ τ̃ Ἁγίᾳ καθελεῖν πραγμένα, γ̃ ὡς ὀκ ζέλης εἰς λιμένα ταρωτὰ καθωρμίσθημεν, γ̃ ὥρος τὸ ἀθυμότερον ἀθυς ἐπανέπαυε, κ ὥσπερ ἑωυτ̃ ἐγεγόνεμεν, οἱ πρὸ μικρ̃ χεῖροι ἔξεπλαγότες, καί τινα τρόπον τ̀ τετονθότι συμπάσχοντες. Πάντων δ' ἄλλων ὡτίκα ἠλογηκότες παράγε τ̃ σορ̃ τ Ἁγίας γινόμεθα, κ ῥιπτ̃μεν ἐτ' ἐόφυς ὡτὸν· γ̃ ὁ νεωκόρος τ̀ κιβωτ̀ τ̀ ἱερὼν ἔξεγκὼν θησαυρῶν, τὰν ζωντα τᾶς ἀναγέλιας ὕπνος ἱερὰν, ὅλω B ἐπι-πεζέκ τ̃ σώματι, κεφαλ̃ς ὡπ̃ς ἀπαρξάμενθ, χείς τε λαβὼν ἔλαιον τ̀ φωτοκωγ̃ σωρωειδ̃ς τ̃δε τὸ πρόσωπον, ἐ πρός γε στέρνα τε ἐ μετάφρενα. Καί, ὦ θαυμασίων Θε̃! ὦ δόξης, ἧς ἀπ̀ λωσαν ψυχαὶ μ̃ σωμάτων ἀπερθλήσασαι τ̃ Θε̃, ψυχαὶ κ̃ Θεὸν πᾶς σώμασι συμβιώσασαι· ὡς ἡδὲν τετονθὼς, ὡς ἁ τοί τι παραθεξάμενος, ἔξῆκε ῥώμης ἐ ἔχων γ̃ τ̃ φρενῶν ἀ πρόσκοπα ὑμιλῶν, γ̃ τ̃ λεγομένων ὀ συνίσειν μενος· ἐῶ γ̀ ὡς ἐ προκάπτειν τὸ ἀπὸ τ̃δε, ἢ̃ ἦν τον τ̃ τ̃ ἡλικίᾳ ψυχικ̃ς τε γ̃ σωματικοῖς πρωτερήμασιν, ὃ θεῖος σαφῶς ἐτιτροκτ̃ς ἤγημαι, ἃ μείζονος θαυματουργίας λογίζομαι.

41 Ἀλλ' ἃ δὲ πέτ' ἐμοὶ ἐπαδραμῶσα τ̃ς Ἁγίας πράσσον Ἐπλήγη τόδε τὸ ὀφθαλμόν, πρὸ χρόνου ὀτὶ συχ ὤν, ἡ δὲ πληγὴ, ἵππος ἐπὶ κνήμης λάξ ετύφλει, ὁ πρὸς τ̀ παῦλα ἐ ἀνεδρόμησεν ἐδοξεν, ἀλλά μοι μ̃ τ̀ ὑποτὸν ὑπώμα γεγόνεσθαι ὑποπτωτικὴ φοιτᾷ, κἀ ἐφ' ᾧ γε ἐτεπλήγη μέρει, ἀλλ' ἐπὶ σφυρ̃ῖς, ἐπὶ ταρσοῖς, ἐφ' ὅλῳ τ̀ πεσῷ ἐ τ̃ πέλματι· ἰσῖ ὀ ὦ ποιήC ρως ἔχων ἐφ' ἱκανᾶς, ἐ τ̃ πάθος λωφήσαντος, χωλὰν ὦδις ἐπὶ πολὺ, γ̃ κἀ ἐ ἐπι-πεζόμενος τ̀ τετονθότι πολὶ, δύ τ̃ σιωπ̃ παρερρύηταν, ἐ τόδε πὸν ὡπὸν ἤλγησα, γ̃ τ̃ λοιπ̃ μοι καπίτος ὡς τι τ̃ σκιώδη ξ μαντᾶν εἰωθότως ποτημάτων, τὸ τ̃ τοῦ ἄλγος ἀπέπεπτο, μ̃ δὲ χρόνος ἀ πάνυ πολλὰς δὶς τ̃ ἔτως ξιωίβασέ μοι τὸ πάθ θ γ̃ τέος. Καί μοι δέ θ ἐνδεν ἐπέστη, μή πως φροιόντος τ̃ χρόνου γ̃ τ̃ κακ̃· ὀκ γ̀ φιλοζωίας ὕμαι τᾶς τις ὡς κἀγὼ φαντάζεται τὸ μακρόβιον, γ̃ μᾶλλον εἰ κατ' ἐμὲ προσεπικὼς ὢν τοῖς γηίνοις τοῖσδε ἐ κηλῶσι τ̀ ἀισθητὸν· φόβος οὖν μοι γεγόνει μὴ χωλός π θαλυθείλω καὶ πόδας, ἢ ἐ τ̀ σύμπλουν ἔξαρθρωθείλω, γ̃ καθάπαξ κατασταλὲν κλινοστιβ̃· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἐφόβηθ οἱ τ̃ ἰατρῶν δοκιμώτεροι, ξυμπάθειαν ὀπτὶς ἐμοὶ ἐ ἡλικιῶται, μηδὲν τῶν ἰσχνὸν πρὸς τὸν νόσον τὸν πίχειν ἰσχυριζόμενοι.

42 Τί γὰ̃ ἐ τεπόθεν, ὅθεν μοι δὶ ἐλπίδος

Quod vero haud longe a rei veritate conjectura noſtra abeſſet, ipſemet qui hæc patiebatur, poſtquam a malo ſuo liberatus deinde fuit, planiſſime declaravit. Aſſeruit quippe, viſum ſibi fuiſſe virum, atro colore, ſevero vultu, corporis magnitudine iduſtata, qui ſunibus conſtrictos porcos ſub ipſos equi pedes adigebat. Purcos autem fugere primum compulſos, alia deinde vi in equum deuno immiſſos, donec ſic impedito collapſus, patereturque ea quorum amplius non meminit. A CONST. A R P. EX MS.

40 Non igitur abſque ratione angebamur, quomodo e tam grandi malo eximeremus adoleſcentem, & nos ipſos mœrore & ſolicitudine liberaremus. Vix autem ea quæ S. Theodoſia quotidie patrat admiranda, cœperamus mente revolvere, cum ecce quaſi ex tempeſtate delati in portum, animos continuo majores ſumpſimus, & nobis veluti derepente ſumus redditi, qui paulo ante conſilii inopes extra nos ipſos veſabamur, & iiſdem quodammodo, quibus adoleſcens, excruciabamur doloribus. Omnia igitur alia ſeponentes, ad Sanctæ ſepulcrum pergimus, ipſumque in templi pavimento collocamus. Tum ædituus ſacrum e ſipſanotheca ibeſaurum promere, iſque hominis, ſpirantis quidem, ſed quem ob virium naturalium defectum intermortuum æſtimaſſes, totum corpus ſignare, initium a capite ducens, oleoque e lampade accepto in modum Crucis vultum, pectus, ac dorſum jicentis oblinere. Ecce autem, (o admiranda Dei opera! o gloriæ inſignis magnitudinem, qua in cælo perfruuntur animæ, quæ Dei cauſa in corporibus certaverunt, animæ quæ ſecundum Deum viaerunt cum corporibus) quaſi nihil unquam mali perpeſſus, neque aliquid pœter rationem locutus, integris corporis ac mentis facultatibus exivit, expedite loquens, & ea quæ loquebatur intelligens. Omitto dicere quantum ex eo tempore profecerit, eun minus quam ætate, ſpiritus & corporis prærogativis; quod ego profectu ſingulari cuipiam Dei erga illum providentiæ attribuere, nec minoris miraculi loco habere mihi poſſe videor. attactu vel quatum S. Theodoſiæ, E priſtinæ ſanitati reſtituitur.

41 Sed neque aliud, quod eadem Sancta admiraodum mihi beneficium præſtitit, ſilentio duxi prætermittendum. Ante nun exiguum tempus crus mihi fuit valde affectum, ex vulnere quod recalcitrans equus impegerat, nec magni ſub initium eſſe videbatur momenti. Poſtquam autem quatuor omuino elapſi erant dies, doloribus oppreſſus ſum non ferendis, non ea ſolum qua læſus eram corporis parte, ſed ima etiam pedis plana, digitis, talo. Peſſime igitur mihi diu erat: eumque dolor ille nonnihil leniretur, elaudicabam tamen vehementer, nec ſine magna moleſtia affecto crure niti poteram. Duos in iſto eruciatu annos exegeram, nullo mali quod patiebar levamine, anniſque deiaceps ſingulis, quemadmodum certi quidem morbi certis recurrere ſolent temporibus, pedum quoque meorum dolor increſcebat. Ac rurſum band ita multum poſt temporis, anni unius ſpatio bis terve idem me tenebat malum. Metus erat, ne creſcente ætate incrementum pariter dolores acciperent. (Fit eaim ex immoderato quodam vitæ amore, ut omnes paſſim homines, ac ego inprimis, multos hic nobis polliceamur annos, idque præſertim, ſi mci adiuſtar, vanis mundi hujus rebus, & ſenſus ooſtros nimium ad ſe rapientibus, adſictus ſit.) Metus igitur mihi erat, ne manibus pedibuſque ac toto etiam corpore paralyſi diſſolutis, affixus omnino lecto hærerem. Ipſi iuſuper medicorum præſtantiſſimi, qui moribus & ætate & conſuetudine propiores mihi erant, non exiguo tenebantur metu, cum nullus artis medicæ conatus adverſum mala mea quidquam valeret efficere. auctor ipſe poder gravius affectus, F quotannis a ſacris recurrens malo,

42 Qualia igitur paſſum me credis, cum inde ve-

EPILOGUS.

Ἀλλ' ὅπερ ἔφλω, τί γε δέον ἡμᾶς ποιεῖν τοιαῦθ' ὁρῶντας, τοσοῦτων παρ' αὐτῆς ἀπολαβόντας, χαίρειν μὲν χαρᾷ ἐνθεον, φρίσσειν δὲ τοιοῦδε πρὸς Κύριον, καὶ δεξιοῦσθαι μὲν εἰς δύναμιν ἕκαστον, προσάγειν δ' ἀφιλονείκως ἰδιοῦσθαι πάντα καὶ σφετερίζεσθαι. Καὶ μάλα γὰ εἰκότως· ἴσα γὰ ἔστω τὰ κρείττω καὶ ὑψηλότερα, ὧν παρ' αὐτῆς ἡ δι' αὐτῆς ἀπελάβομεν, ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ἀεὶ δίωσιν τυγχάνοντος Θεοῦ, καὶ ἱλεουμένης συχνὰ πλημμελοῦσι καὶ παροργίζουσιν. Ἀλλ' ὥσπερ ἰατρὸν ἀνιάτων νοσημάτων μόνον ἀγχοῦ αὐτοῦ, πόσης ἐχοῦ αὐτῇ καταβάλλεσθαι τὰς μισθούς; πόσης γε τιμῆς ἀξῆν; Ἐτεὶ δὲ ἐ σωμάτων εἰσὶς ἰᾶται, ἐ ψυχῶν θεραπεύει νοσήματα, ἄγε δὴ ὡς ἰσχὺς ἕκαστος ἀποτινύτω μετ' ἀγνωμοσύνης τὸ ὄφλημα, ἐ πρὸς ἅπαν πάθος ἐπικεκλήσθω καὶ ἰόσημα.

45 Ὃ δὴ κἀγὼ ποιεῖν εἰώθως, ἵν' ἐάσω μὴ ποιήσαι ἐ εἰῶ εἰς ἐπήκοον· ἀλλ' ὑπὲρ ἐμοῦ τε τοῦ ἱκετεύειν ἐ τὴν ἐμῶν θέμενος, τύπον ὥσπερ δώσω τὰ παραπλήσια λιταρεῖν, καὶ τὰ αὐτὰ δήπουθεν τῷ Ἁγίαν ἐδυσωπεῖν· Ἣ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐκ παιδὸς παραθεμένη Θεῷ, ἐ σῶμα μὲν ἀσκήσει χρονίᾳ πέξασα, ψυχὴν δὲ τῷ ὄντως θεῷ καὶ πρὸ διαλύσεως μετασησαμένη, καὶ τέλος ἅμφω προειδήη, ἐ τὰ μηδενὸς ἄξια κείνασα, ὑπὲρ τὲ ἐξ ὅλης σοι ψυχῆς ἐξ ὅλης σοι διανοίας πεποθημένη Θεοῦ· βλάβης ἡμῖν ἀτάσης καὶ ἅμφω πρὸς τὸ ταχὺ ἀνώπρα διατόρευ, ἅπαν διανόημα τοιηρὸν τῆν ψυχῶν ἀπελαύνουσα, ἐ τὸν νῷν ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀεὶ μεταφέρουσα, ἐ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, βίον τε καὶ λόγους ἡμῖν πρὸς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν ἰθῦναι, καὶ τὸν συμπαθῆ Θεὸν ἱλεῦσθαι, ὡς ἀμεμπτῶς τε καὶ ἀπροσκόπτως τὸν τοῦ βίου τέλεον ὁδοιπορῆσαι, πάσης ἐκτὸς ἐσόμενοι ἐπαρήμενοι, ἐ δεινοῦ παντὸς ἀνώπρου σωτηρίαν· τῆν δ' ὑπὲρ αὐτοῦ μεταπεμπτὸν πρόσηθι, θερμῶς πρόσηθι, ἱκέτας τε λιταρῶς, δυτώτητος σπουδῇ, ὡς τῆς καταδίκης ῥυσθείημεν, ἐ τῆς θείας ἐκείνης καὶ ἀφράστου μακαριότητος τύχοιμεν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς τυχεῖν, χάριτι ἐ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, ἐ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ ἐ ὁμοφυεῖ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν ἐ ἀεὶ, ἐ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆν αἰώνων. Ἀμήν.

44 VErum, quod jam ante quoque dicebam, quid nos tandem par eſt facere, qui tanta videmus, tanta accepimus per Sanctum beneficia? Lætitia utique maxima exultare, mediatricem adhibere apud Dominum, cum gratiarum actione excipere ſingula, Patronam in omnibus ſine cunctatione accerſere & nobis vindicare debemus: idque magna cum ratione. Nam ut optima quæque & præſtantiſſima, quæ ab ea & per eam accepimus, omittam proferre; aſſiduis illa Deum ſupplicationibus fatigat noſtra cauſa, ooſtrique eſt magna capit miſeratio, qui multis adeo delictis divinam majeſtatem ad iraſcendum nobis provocamus. Quod ſi medicam ejus ſolius manum in morbis graviſſimis & imploremus & ſentiamus, quantam illi putatis mercedem eſſe reddendam? quo honore dignandam? Cum autem non corporum tantum medeatur infirmitatibus, ſed animorum quoque morbos tollere non ceſſet; ejs, pro ſuis quiſque viribus debitum cum gratitudine perſolvat, & ipſam adverſus mala omnia morboſque invocet. *Auditores ad Patronam ſibi aſciſcendam Sanctæ hortatur auctor.*

45 Quod cum ego numquam non facere ſim ſolitus, ooc quoque non omittam id ipſum agere: ſed pro me meiſque ſupplicationes inſtituens, aliis quoque formam præſcribam ſimilia pro ſe obſecrsodi, eademque flagitandi a Sancta. O quæ a primis ætatis tuæ annis corpuſculum tuum Deo voluiſti eſſe ſacrum, & hoc quidem exteouaviſti exercitatione diuturna; animum autem, ante etiam quam ex hac vita migraret, a rebus omnibus creatis alieniſſimum habuiſti; ac demum tam bene quam illud generoſe contempſiſti ac parvi feciſti, illius videlicet cauſa, quem ex tota anima totaque mente deſiderabas; mente, oro, animamque noſtram ab omni labe puram nunc quoque, cum in cælo exiſtis, conſerva; cogitationem omnem perverſam arcens ab animis noſtris menteſque in Deum transferens, atque (ut breviter omnia complectar) univerſam vitæ noſtræ ac ſermonis rationem ſecundum beneplacitum divinum dirige. Miſericordem Deum nobis redde placatum, ut recte & abſque offendiculo vitæ noſtræ curſum inſtituamus, ab omni labis periculo remoti, cunctiſque malis ſuperiores; ex hac autem vita abeuntibus nobis patrocinare ferventer, ſupplica inſtanter, deprecare operoſe, ut ſevero exempti judicio, divinæ illius ac ineffabilis beatitatis partem aliquam eſpiamus: quod nobis omnibus contingat, per gratiam & benignitatem Dei ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, cui omnis gloria, honor, & adoratio debetur, cum eo qui principio caret Patre, & ſancto ejuſdem naturæ Spiritu, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen. *ejus invocandæ formam præſcribit.* *Invocat.*

APPENDIX

Ex Georgii Pachymeris de Andronico lib. 5 cap. 32.

Interprete Petro Poſſino S. I.

Ad hanc S. Theodoſiam ſpectare videtur

ANdronici Imperatoris Senioris anno XXIV, *Chriſti* M. CCCVI, *cum Athanaſius abditatum ultro Patriarchatum poſtliminio recepiſſet, in eoque pro hac ſecunda vice egerit annum* III; *res Conſtantinopoli accidit, quam ſuæ Hiſtoriæ inſertudam Pachymeres cenſuit, & exiſtimamus huc pertinere; licet non tuprimat Auctor, de* Theodoſia Cæſarienſi, *an* Conſtantinopolitana *velit intelligi. Nam ut in hanc potius propendeam, faciunt prænotata in Encomio præclarati miracula: quæ hujus omnino temporis eſſe cum jam demonſtraverimus, conſequens eſſe videtur, ut hæc quoque miraculoſa, quam ſubjungimus, curatio ejuſdem Divæ patrocinio impetrata credatur. Rem accipe ipſis Interpretis Poſſini verbis, licet aliquanto quam textus Græcus exigat prolixioribus.* Inter hæc perpetratum eſt prodigioſum miraculum ſanctæ Martyris Theodoſiæ, quod equidem horum hiſtoriam temporum tradere litteris profeſſus, haud extra periculum reprehenſionis, & inofficioſi culpam ſilentii, diſtincte hoc loco referre omitterem: utique cum Dei opera vulgari, & ſcriptis ſermonibuſque celebrari digna ſint: nec fraudanda poſteritas rei notitia utiliſſimæ cognitu, quam niſi audiret me narrante, detrimento afficeretur haud modico. Eadem porro promulgata, certo demonſtrabit argumento, invigilare ſebus humanis Providentiam divinam; noſque Deo curæ eſſe, præſenti quaſi pignore, fidem faciet.

quid noverit Pachymeres

de adoleſcente muto ſurdo & muto

47 Adoleſcens quidam Conſtantinopoli ſurdus annis non paucis & mutus fuit: qua ipſa miſeria victum aliter ſibi parare prohibitus, mercede famulans victitabat, idque non apud unum permanens conſtanter, ſed ſubinde mutans Dominos. Locavit is inter alios operam cuidam Pegonitæ nomine, proxime conſpicuum templum Dei præconum Apoſtolorum habitanti. Apud hunc muto juveni diverſanti, ſancta Martyr & Virgo pro ſomnum ſuperne apparens ſe obtulit: eumque omnino juſſit ad ſuam ipſius ſacram ædem cum cera & thymiamate proficiſci. Experrectus ille, nutu & geſtu, prout potuit, viſum expoſuit domeſticis, ita ut ſatis illi perciperent. Quare ab iis acceptis quæ ſancta Virgo afferri mandarat, eum his accurrit ad templum; illicque ſat longo veneratus Divam ſpatio, & oleo lampadis inunctus, procidens ſub pedes, juxta murem, ſupplex Martyri ſit. Inde reverenti neſcio quid moleſte pruriebat in auris intimo. Quare cum ſubinde illuc immiſſo indice, non parceret ſcalpere; ecce inde inopinatiſſime decidit forma quædam inſecti, vivi, ut apparebat, & alis inſtructi. Quod cum ille admirans contrectaſſet cupide, ac mox indulgens naturali odio quo ferimur in infeſta, uleiſci noxiam beſtiolam elidendo pararet, illud, quidquid erat, confeſtim ex oculis evanuit. Solatio tamen fuit, quod incommoda prurigo, qua in penitiſſimis auriculæ cavernis importune punctus paulo prius fuerat, vel plane reſediſſe, vel remiſſius inquietare videbatur. Qua experientia ejus animus, quodam eventus felicioris augurio, in ſpem plenæ curationis excitabatur.

qui vifo monſtro ad Sanctam accedens

monſtrum ex auro effictum

48 In hoc gaudio, ſurdus tamen ut prius, ingreſſus herilem domum, admonetur, quibus ſolebat, ſignis a familiari miniſterio Præfectis, ut ignem accenderet pani coquendo; jam enim a piſtore farinam afferri, mox in maſſam ſubigendam. Ille ad focum advolans, parendi ſtudio prunis inſufflabat ſtridule:

deinde loquelam recipit

Sed nec flamma micat crepitans, neque fulgurat ignis.

Solus ſe denſa glomerat caligine fumus.

Dum labor ſic in longum irritus trahitur, offenſus juvenis contumacia ignis, ad tam crebro intenſeque afflatos ſufurros perſiſtentis ſurdi; ſpiritum in verba mutat, erumpitque voces, penitus conceptam iram oſitata declarantes indignantium formula. Maledicit enim foco, & magno ex affectus vehementia clamore; Numquam ex te poſſit oriri flamma, ſonore pronuntiat. Exaudita eum ſtupoſe ingenti a domeſticis vociferatio eſt. Atque ii primo vix credentes auribus, alterum duorum admittendum neceſſario videbant, ut aut ab igne prolata quam audierant vox eſſet, aut ab eo articulata homine, quam ipſi mutum certiſſime hactenus noſſent. Ergo procul inclamant: Cujus hæc vox eſt? quis iſta loquitur? Tune vero qui mutus eſſe deſierat, etiam ſe non amplius ſurdum eſſe declaravit. Anditis enim quæ ea intervallo inclamabantur, apte intelligibiliterque repoſuit; eumdem ſe, qui auditu percepiſſet quæ fuerant ipſi locuti, auctorem quoque vocis eſſe cujus ante ſonum ſenſerant; qua nimirum, iræ impatientia æſtu, ore ac lingua propriis foco maledixiſſet.

& audiens

quo cognito populorum ſanctæ præſentium admiratio inſtituit.

49 Illico igitur certatim omnes accurrentes, prodigioſum illud miraculum præſentibus ſubjiciunt ſenſibus, ac per vicinam urbemque differunt. Unde momento res vulgata, ad Imperatoris quoque notitiam pervenit. Ad hunc, ſic ſtatim fieri jubentem, præſente etiam Patriarcha, ducitur qui ſurdus & mutus fuerat. Iſque interrogatus, a primo principio rem totam, uti contigerat, ore proprio narravit. Tam mirabilem eventum haudquaquam Auguſtus æquum cenſens ſilentio premi, agit ſtatim cum Patriarcha, ut pervigilium noctis ſolidæ hymnis & gratiarum actionibus, apud templum ſanctæ Virginis miraculi auctoris impendendæ, indiceretur. Nec inde Imperator abfuit. Quin etiam ut abundantius oſtenderet, quam prolixo animo tam juſte debitum mirificæ Martyri gratulandi venerandique officium perſolveret, permiſſo aliis ut vehiculo aut equo ad ejus templum, ſi liberet, geſtarentur, ipſe ſub crepuſculum inſtantis noctis, univerſo Senatu & Patriarcha comitante, pedibus incedens, ad templum pervenit, ſanctæque illic ſe ſiſtit Martyri.

DE SANCTO GERALDO.

EPISCOPO MATISCONENSI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

D. P.

De ejus ſepultura, actis & ætate.

ANNO DCCCC. XLII. *Cultus in Breviario.*

I*Acobus Severtius, Pariſienſis Theologus & Eccleſiaſtes Lugdunenſis, anno* MDCVIII *edidit Chronologiam hiſtoricam ſucceſſionis Hierarchicæ Antiſtitum Lugdunenſis Archiepiſcopatus: cui Matiſconenſium Epiſcoporum ſeriem, Chronologice nihilominus explicatam, ſubtexuit; vigeſimum ſextum numerans* S. Geraldum, *alias* Giraldum, Gerardum, *vel* Girardum. *Ait autem pag.* 188. ex ritualibus Breviarii Matiſconenſis, *quod de eo Officium* eccleſiaſticum per diœceſim fit IV kalendas Junias, attamen ſine peculiari Hiſtoria, quæ legatur. *Antea vero egerat de* vico & Sacello ſui quondam nominis

B Mariſcone, dirnto a Calviniſtis, *ut habet Nota marginalis, anno* MDLXVII. *Atque ex his duobus capitibus abunde probatur antiquus illius cultus. De vita ac ſepultura ejus pauca hæc ex eodem Severtio accipe.*

cultu ſacello.

Fundator fuit Eremi Brevenſis.

2 Ipſe Geraldus conſtruxit primus eam Eremum, quæ ſupereſt apud Sebuſianos in agro Breſſiano Galliæ Celticæ, poſtea a Pedemontano Principe ditatam; & quidem in ſalru ſeu loco, quem nuncupant Brou, aliis quoque Broz dictum, ubi reliquum dierum ex voto traduxit, ibidemque domum ſepultus eſt, ex San-Juliano: quin imo in pauperum Xenodochio collocari voluit, ex Bugnonio. Quo fane in ſitu Ducea Sabaudi elaboratiſſimas ſuas ſepulturas deinceps appoſuere, cunſtructo vel aucto eleganti monaſterio Eremitarum Ordinis S. Auguſtini. Alii vero cenſent, eum Matiſcone humarum, in ſacello ſui quondam nominis: atque ea eſt vulgaris fama, ex veterum traditione retenta: ob idque prudenter concludendum, ejus poſtea corpus vel translatum fuiſſe ex Eremo ſeu monaſterio in ſacellum; vel etiam econtra (& forte verius) ex urbano hujuſmodi ſacello in idem rurale cœnobium. *Auctores, a Severtio citati, laudantur ab eodem in Prolegomeno partis ſecundæ*, Pe-

C trus a S. Juliano, *qui uſus* libro de titulis antiquis Eccleſiæ Matiſconenſis, nuſquam typis mandari ſolito (*Chartularium Matiſconenſe Ms. appellaret alius*) *libro ſuo a Gallico* de Antiquitatibus Matiſconenſibus *intexuit Catalogum Epiſcoporum*; & Philibertus Bugnonius in Maricenſi Chronico.

non tamen in ea tranſlatus videtur.

3 *De Brovenſi eccleſia & Conventu fundatis per Margaritam Auſtriacam, Philiberti Pulchi anno* MDIV. *defuncti uxorem, ad eum ipſum tumulandum, ubi mater ejus Margarita Borbonia ſepulta condebatur, fuſe agitur in Chronica Sabaudiæ lib.* 3 *cap.* 96 *editionis tertiæ; ubi Guilielmus Paradinus, illius Chronicæ primus auctor; vel potius recognitor ejus & locupletator, Joannes Tournefius, deſcribit eximiam præſantiſſimæ fabricæ pulchritudinem & ſplendorem. Hujus occaſione ſi veterem eccleſiam deſtruendo, & novæ fundamenta jactuide inventam fuiſſet aliquid ad* S. Giraldum *pertinens, non omiſiſſent hoc nunotre diligentiſſimi hiſtorici Paradinus atque Severtius. Eſt tamen quod miremur, locum adeo celebrem a ſcriptoribus Auguſtinianis, ac nominatim ab Herrera in Alphabeto, nec nominari quidem. Interim legi poteſt ipſius Margaritæ Auſtriacæ teſtamentum, ex monaſterii Archivo productum a Guichenone, lib.* 6 *Hiſtoriæ Genealogicæ Ducum Sabaudiæ pag.* 481; *ubi ſe* in eccleſia conventus S. Nicolai de Tolentino, prope Burgum in Breſſia, *deponi mandat, a ſiniſtris viri ſui, matrem a dexeris habituri. Corrigendus eſt autem Atlas Blavianus, primum loci fundationem, a* S. Gerardo *factam, adſcribens anno* DCCCCXXXVII; *cum uſque eo Sanctus non vixerit, & Bernonis ſucceſſoris notitia in publicis Tabulis inveniatur pro anno* VIIII *Rodulphi. Etenim primus hujus nominis Burgundiæ Rex, anno* DCCCLXXXX-VIII *coronatus, filio ſibi Synonymo, qui hic intelligendus eſt, Regnum moriens dereliquit, anno* DCCCCXX: *quemadmodum patet ex hiſtoria Regum, Ducum, Comitumque Burgundiæ, ab Andrea du Cheſne accuratiſſime deducta.*

E *Alia ejus in variis Synodis ab anno 916.*

4 S. Geraldus, vir valde religioſus, dicitur in Commentariis Nantuacenſibus, *inquiunt Sammarthani, & ordinatum fuiſſe ſtatuunt anno* DCCCLXXXVI; *id quod confirmat Mabillo, ſæculo* V *Benedictino, ex charta quadam Cluniacenſi, in qua* Geraldus Matiſconenſis Antiſtes, *Ingelario Abbati Carolilocl confirmaſſe dicitur capellam S. Martini, cum cœmeterio, vicinam monaſterii ſui*, anno Incarnationis DCCCLXXXVII, imperante Domino Auguſto Carolo, Ordinationis ſuæ ſecundo, Indict. V. *Primus igitur Ordinationis annus eidem fuit præcedens, quo* apud eccleſiam S. Marcelli in ſuburbio Cabilonenſi XV kalendas Junii, *duo Archiepiſcopi cum Epiſcopis ſeptem (quorum quartus* Giraldus) *confederunt, & Geylonl Lingonenſi Epiſcopo, ipſorum uni adjudicarant res Eccleſiæ in Luco, contra Adalardum Capellæ S. Marcelli Presbyterum evindicandas. Et ibi quidem non exprimuntur tituli Epiſcopales, ſed exprimuntur ſub privilegio quodam Carolilocenſis monaſterii apud Severtium; ubi idem* Geraldus Matiſconenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſit. *Similiter alteri Synodali Epiſcoporum trium judicio, in cauſa Gerfredi Flaviacenſis monachi, qui Adelgarium Æduorum Epiſcopum veneno interfeciſſe infamabatur ſedit ad eum audiendum* anno DCCCXCIV Indict. XII, kalendis Maji apud F Gabilonenſem urbem in eccleſia beati Præcurſoris Chriſti: *ac deinde Flaviaci, facta ejuſdem purgatione per corpus Domini, ſcriptæ deſuper chartæ* Geraldus, Rector & humilis Epiſcopus Matiſconenſis, ſubſcripſit. *Eadem in Synodo ſubſcripſiſſe eumdem teſtamento Herivæi Epiſcopi Æduenſis, docet Mabillo. Poſtea anno* DCCCCVI, *una cum Lugdunenſi Archiepiſcopo Auſtelio*, Geraldus Maricenſis Epiſcopus *judex ſedit in controverſia Canonicorum S. Vincentii Matiſconenſis, & Monachorum S. Eugendi; ac rurſum anno* DCCCCXV, eum reſideret Dom. Auſtelius, venerabilis Archiepiſcopus, in ſuburbio Cabilonicæ civitatis, in eccleſia B. Marcelli Martyris, Indict. III, *ſententiam tulit in favorem parochiæ S. Clementis, cum aliis duobus Archiepiſcopis & Epiſcopis quatuor, inter hos nominatus* Geraldus Mariſconenſis. *Denique* anno Incarnationis Dominicæ DCCCCXXVI Domnus Anchericus, ſanctæ Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus; Domnus quoque Geraldus, Matiſconſis Eccleſiæ Venerabilis Pontifex; nec non Odebardus, Maurianenſis Epiſcopus, ad Carolilocum monaſterium convenerunt.

aſtus ad 926.

5 *Sammarthani, in Epiſcopis Lugdunenſibus & Maurianenſibus, eumdem Carolilocenſem conventum allegantes pro anno* 926, *non potuerunt in Matiſconenſibus ſcripſiſſe,*

A *filiis ingenerarunt opinionem; tum prophetia ſpiritus, quo tota mundo vivus celebrabatur, tum denique ingentia miracula, quibus ipſius merita & ſanctitatem Deus teſtatam fecit. Horum narrationem ex Mſ. quodam Florenſis monaſterii libello, uſuq; & vetuſtate prope evanido tranſcripſit Fr. Jacobus Grecus, & paulo poſt annum* MDCXII, *in archivium repoſuit: unde acceptum egraphum nobis, ut plura alia anno* MDCLXI, *humaniſſime donavit Reverendiſſimus Ferdinandus Ughellus, Abbas SS. Vincentii & Anaſtaſii ad Aquas Salvias extra muros Urbis: quod accurate examinatum, invenimus evidentia ejus quem diximus cultus religioſi initia continere. Nam in Grangia S. Martini, ubi mortuus & primum humatus Joachimus eſt, ad ſepulcrum cerneſſe lampades, etiam poſtquam inde ablatum eſt corpus, dicitur in Miracula 19: & in monaſteria Floris ſimili honore cultum fuiſſe novum ejus ſepulcrum, apparet ex gemino miraculo, quod circa eaſdem lampades contigiſſe narratur Mirac. 26 & 28.*

3 *Ad idem ſepulcrum auxilii cauſa, tum energumenos, tum alia quocumque morbo laborantes accedere ſolitos & juvari, pluribus exemplis manifeſtatur; & Mirac. 27 expreſſe dicitur,* Translatio ejus ſolenniter celebrata, in eoque loco pie & devote excolit. *Quin etiam Mirac. 28 habetur* Miſſæ ſacrificium, *ante dictum ſepulcrum fieri ſolitum; & Mirac. 39 narratur vir quidam, ſumpta ferum ſepulcri iſtius raſura, præſens vita evaſiſſe periculum: ac deinde ſolitus, eadem in potione exhibita, multorum curare infirmitates; qua facium ſit, ut, aliis id imitantibus, uſque in hodiernum diem ſepulcrum totum corraſum cernatur. Eadem raſura hoc ipſo ſæculo Dominicani Ordinis Religioſum quemdam curaturus Florenſis Prior, eam non niſi impoſita ſibi Stola accepit; utique ex more pridem uſurpato, & (ut dicitur Mirac. 40) cum bibendam obtulit,* Collectam B. Joachim *recitavit: qua ab infra citando Gregorio Lauro tota exhibetur, qualem ſolent eccleſiæ de ſuis ſingulis Patronis ſub finem Officii non ſolennis quotidie decantare.* ANTIPH. AD VESP. B. Joachim, ſpiritu dotatus prophetico, decoratus intelligentia errore procul bæretico, dixit futura ut præſentia. AD LAUDES B. Joachim, primus Abbas Florenſis, humilis & amabilis claruit miris, pro quæ fuit mirabilis. ℣. Implevit eum Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectus. ℟. Stolam gloriæ induit eum. ORATIO. Deus, qui gloriam tuam tribus Apoſtolis in monte Thabor manifeſtaſti, & in eodem loco Beato Joachim veritatem Scripturarum revelaſti, tribue quæſumus, ut ejus meritis & interceſſione

C ad eum, qui via, veritas, & vita eſt, aſcendamus.

5 *Habemus erga venerationem ſepulcri in hoc uſque ſæculum, & quidem viſitantium concurſu celebrati atque miraculis clari: adde & votivis anathematis ornati, non tantum a devota fidelium plebe; ſed etiam a viris in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, ut liquet de duobus Canonicis Conſentinis Mirac. 29 & 30. Nunc videamus imagines ejus, quales & quibus Beatorum inſignibus ornata reperiantur. Primum, præter illam, quæ cernitur in eleganti ſed veterrimo ejus cœnotaphio, inquit Gregorius Laurus cap. 68, erecto ſecus antiquiſſimum ac ſumptuoſum altare Beatiſſimæ Deiparæ Florenſis eccleſiæ, paſtoralem baculum dextera, libellum ſiniſtra manu retineus; extat alia ſimilis, cum radiis & tali nominis expreſſione:* BEATUS JOACHIM ABBAS FLORIS, *pluribus præferens vetuſtatem, & ejuſdem eccleſiæ parieti appicta, ad dextram ingredientis eccleſiam, ſubtus aquam luſtralem... ubi luceſſive Sanctorum Benedicti & Bernardi Abbatum, S. Joannis Evangeliſtæ, Deiparæ Virginis cum ejus Nato, atque ſanctiſſimi Crucifixi ſpecies, pariter picturatæ cernuntur antiquiſſimo opere.*

5 *Calici autem (quod Conſentina diœceſis eſt appianum haud procul ab urbe, quodque B. Joachimi patria fuit)* domus longitudinis palmorum triginta octo, latitudinis viginti quinque, & altitudinis triginta octo, in qua eum ſua mater coæva eſt, in eccleſiam converſa reperitur, a tempore de quo nulla extat in contrarium memoria, ſub titulo S. Mariæ de ſoſio; beneficio, cujus ſcuctus nunc tantum ad aureorum Neapolitanorum quadraginta ſummam aſcendunt, eum prius majorem multo redderent calculum... In hujus eccleſiæ laqucato tecto, Beatæ Virginis imago depicta eſt, a dextera habens B. Joachimum Florenſem Abbatem, a ſiniſtra S. Franciſcum de Paula. Similiter in choro & oſtio organi marmoris eccleſiæ, D. Michaeli Archangelo dicatæ, ejuſdem viri Dei Abbatis Joachim ſimulacrum in ultima veneratione & devotione recolitur, & ſpeciales quotidie preces a Calicenſibus ad ipſum diriguntur. *Ita Laurus cap. 99: qui cap. 15 verſimiliter addit aliquas allaturus, quibus ſuaderi poſſet ſuum Sagittarienſe in Calabria monaſterium prius a B. Joachimo aditum fuiſſe, quam Caſa-Marii aut Foſſa-nova; nam ſumit ex ejuſdem beati antiquiſſima effigie, diverſis compacta coloribus, ſupra oſtium archivii, cum radiis circum caput, & antiquis deſuper characteribus, hoc diſtichon exprimentibus.*

Hic Vates vobis quam plura futura eccludens, E
Divino plenus ſpiritu, vera cauit.

6 *Ad Reliquias quod attinet; eſt in Squillacenſi diœceſi monaſterium S. Stephani de Boſco, a Rogeria Guiſcardo, junioris Roberti ex fratre nepote, conditum S. Brunoni ejuſque diſcipulis: qui locus cum anno* MCLVIII *in Ciſtercienſium tranſiſſet inſtitutum, nova diſciplina magiſtris e Foſſa-nova acceptis; poſt tempus datur aliquod, commeſſit eodem introducta auſteriori Florenſis diſciplina obſervantia, ſimul etiam ablatus eſt* B. Joachimi *deus unus: qui, ſimul cum ceteris ejuſdem loci pignoribus ſacris, in Carthuſianorum poteſtatem venit, quando idem a Leone X obtinuerunt ut ad hoc antiquiſſimum ſui Ordinis monaſterium poſtliminio poſſidendum reduceretur, uti cap. 15 pracitatus idem Laurus affirmat. In hunc modum alia Florenſis inſtituti cœnobia aliquid de ſacra corpore participarunt, quod nunc in ipſis vel deſolatis vel aliis traductis ſimilem cum ſuis caloribus paſſum ſit fortunam. Potior tamen pars apud Florenſe monaſterium ſemper manſiſſe credenda eſt; unde egregius ex Ordine Minimarum concionator, idemq; Calicenſis indigena, exterſis magnis & efficacibus precibus totum viri ſanctiſſimi mentum, quod, ut Laurus cap 99 ſcribit, tradidit ſuæ ex fratre nepoti Antonio Ripoli, tum & nuper, inter alia* F *Beneficia ſua, iſtam, de qua ſupra egimus, in Calico eccleſiam numeranti; quam proinde dignißimam cenſuit, qua, ad inflammandam Calicenſium erga beatum ſuum civem devotionem, eſſet tam ſacri pignoris conſervatrix. Statim etiam a* B. Joachimi *morte, tam apud religioſas ſuos quam ſeculares ipſi devotos, veneration ſuiſſe particulas veſtium, quibus vivens uſus fuerat, plura inſtorum miracula declarabunt.*

7 *Quibus ſic deductis, verendum non eſt, ne adverſus eccleſiaſticam aliquam ſanctionem Beati titulum ei videamur aſſerere: quem ei tributum videmus in quotidiana Collectu & antiquiſſimis picturis. Accedit autem quod, (ut ſua præfatione concludit Laurus, objectionem præverens) conſtet eaſdem illius imagines cum radiis ſeu ſplendoribus poſitas eſſe in templis & oratoriis ac aliis Regularium locis; ſacras quoque illius Reliquias cum aliis Sanctorum ejusdem ſervatas; & cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, atq; Prælatibus oſtenduntur, id fieri ſolere a Sacerdote Stolam circum collum tenente, aſſiſtentibus Religioſis omnibus, conventualiter Antiphonam Verſiculumq; & collectam cantantibus, luminaribus accenſis & incenſatione prævia. Tali autem fundamento poſita tutius poſſumus nominare Arnoldum Wion, Guilielmum*

Bu-

AUCTORE D. P.

Item Calicis in veteri domo, nunc vero, ad templum.

In aede parochiali.

In Sagittarienſi monaſterio.

Latet Reliquias Sanctorum deus ejus.

Innotuit.

Quæ reverenter manſtrantur.

AUCTORE D. P.

Bucelinum, Chryſoſtomum Henriquez; *quorum prior in Ligno vitæ Ramo* 12, *eos complectitur* qui ſpiritu Dei illuſtracti futura prædixerunt, B. Joachim Abbatem & Prophetam *ante omnes collocat*.

Menologia in Regiomonti & Benedictinorum.

8 *Bucelinus ſumptum a Wione elogium prolixum in Menologium Benedictinum recudit ad diem* XXIX *Maji, quamvis fateatur alios* XIX *ejuſdem menſis* Joachimo *tribuere, intelligens Menologii Ciſtercienſis auctorem Henriquez*; *qui elogium brevius atque concinnius texens*, In Calabria, *inquit*, B. Joachim Propheta, *cujus matri Angelus in magna claritate apparuit, & filium editurum promiſit opinione ſanctitatis illuſtrem: qui poſtmodum aſſumpto habitu Ciſtercienſi inſtitutum noſtrum egregiis virtutibus decoravit, rigidiſſime vixit, ſpiritu prophetico claruit, & multis editis migravit ad Chriſtum. Chalemotus, Henriquezium ſecutus, ad eumdem diem* XIX *Maji, poſuit* B Joachim, *in Serie Sanctorum ac Beatorum Ordinis Ciſtercienſis, eique longiſſimum de uno elogium texuit, quod apud eum legi poteſt. Ego, cui juſta cauſa fuerunt* Joachimi *proterendi, non ſolum* XXX *Martii, quo mortuum, demonſtrabo, ſed etiam* XIX *quo præfati ſcriptores Ciſtercienſes illum refirunt, Bucelinum ſequatur, licet ignarus quibus Auctoribus aut rationibus motus diem* XXIX *protulerit; quo uſque ex ipſo Florenſi monaſterio, unde nihil unquam reſponſi ad litteras eo pluries datas accepi, diſtinctius doceat, uter*

B *dies ibi teneatur feſtivus; niſi forte pluries tranſlatum corpus, utrumque diem feſtivit in veneratione eſſe. Matthæus Guerra, poſt probatam inſigniter in Concilio Tridentino operam ſuam, propter egregiam qua excellit Theologia Canonumque peritiam Eugubinus factus Epiſcopus, indeque anno* MDLXXVI *ad Epiſcopatum S. Marci in Calabriam patriam ſuam tranſlatus, in ſuis ſupra Pſalterium* B. Joachimi *Notulis, quas apud PP. Capucinos in conventu Conſentino extant manu exaratis, hæc de eo ſcripſit, relata a Lauro pag.* 303: Ego Matthæus Guerra ſcripſi. Abbas Joachim compatriota meus, Calici natus (locus diſtat a civitate Conſentina quatuor milliaribus) Monachus Ciſtercienſis, inſtitutor Ordinis Florenſis, in vita, in morte, & poſt mortem miraculis claruit. Obiit in monaſterio S. Martini de Canale ſupra Petram-fittam Conſentinæ diœceſis. Poſt ab Abbatibus ſui Ordinis ejus corpus tranſlatum eſt in principalem abbatiam S. Joannis de Flore, quæ in ſilva Conſentina poſita eſt.

& Matthæi Guerræ Epiſ. S. Marci.

C

§. II De ſcriptoribus Vitæ & Miraculorum B. Joachimi, nec non de die & anno mortis atque nativitatis ejus.

Scripſit de B. Joachimo Lucas Archiep. Conſent.

ANtiquiſſimus eorum, quos nunc de B. Joachimo habemus, *Auctorum, Lucas eſt, ex Sambucina Abbate Conſentinus Archiepiſcopus, verbotenus relatus ab Anonymo miraculorum Joachimi Auctore, eo ipſo, quantum ex tribus indiciis colligimus, ex cujus autographo ipſa reſtituit Jacobus Gretſerus. Attenta autem tenore Commiſſionis, proferendo ad talem Vitæ per eumdem Jacobum compoſitæ, confecto ſub an.* MCCCXLVI, *probabiliter ſuſpicamur, ea Miracula ſic collecta fuiſſe ex indulto Clementis VI, tunc Pontificis, cum Petrus Florenſis Abbas a cæteris ſui Ordinis Abbatibus ablegatus ad Curiam eſt, ni tum alia Ordini utilia impetraret, cum* Commiſſarios ex Epiſcopis ſeu Prælatis Calabriæ, qui poſſent requiere & referre de miraculis, factis & viſis in vita & poſt mortem, per quondam Abbatem Joachim, qui fuit principium & fundamentum totius Floreſis Ordinis. *Quod ſi pradicto Florenſium Decreto antiquior eſt illa Miraculorum collectio, multo etiam magis digna fuit quam aperamus ex autographo ſuo habere deſcripta: ſed poſtquam multa opera data, fruſtra id optari intelleximus; eo quod libellus, quo Græcus uſus fuerat, non eſſet archivio conſervatus; gaviſi ſumus haberi a nobis ipſum contextum Græ-*

relatus in collectione miraculorum ſua.

circa an. 1346 cum vita ſuſtat.

ci, ſub juramento teſtati, nihil ſe de eorum ſubſtantia D *addidiſſe, diminuiſſe, aut immutaſſe, tantum aliis verbis retuliſſe.*

10 *Damus ergo paragrapho ſequenti Synopſim virtutum, conſcriptam a pradicto Conſentino Archiepiſcopo, prout illam ex tom. 7 Italia ſacra Ferdinandi Ughelli accepimus, eiloco inſertam, ubi agitur de monumentis ad dictum Lucam ſpectantibus: qui etiam Lucas, biennio poſtquam factus Epiſcopus eſt, anno ſcilicet* MCCVI, *in ſuo erga Florenſem Ordinem affectu perſeverans*, hoſtiante Matthæo, ſecundo Flotenſi Abbate, omnium monaſteriorum Florenſis Ordinis Apoſtolicus Viſitator eſt deſtinatus, & omnia luſtravit, &, una cum eodem Matthæo & Abbate ſancti Spiritus, Panormi lætavit aliqua ſalubertima decreta, in poſterum obſervanda, & ab Innocentio III XI kalend. Martii anno MCCXV confirmata. *Mortuus autem Lucas anno* MCCXXIV, *creditur ad cælum evolaſſe, & Sambucina in templum relatus ibi quieſcere; Fraſul ſane dignitſimus, & præcipua ſanctimonia vita clarus, Ordinis ſui Ciſtercienſis ac Conſentina Eccleſia fulgentiſſimum ſidus, quare a Mariſcoto in Calabria deſcriptione inter Beatos recenſetur.*

qui Lucas an. 1206 fuit Florenſi Abbati & Sanctæ Apollonia.

E

Item Jac. de Bonatio Florenſ. ſæc. decimi ſexti Beatus.

11 *Alter hnic ætate, & auctoritate, & cum* B. Joachimo *familiaritate proximus, fuit Joannes de Bonatio. Hic in opuſculo quod ſcripſit de Prophetis ſui temporis, ex occaſione cujuſdam oraculi ad inſtantiam Henrici Imperatoris peracti, de* Joachimo *non aliter loquitur, quam cum titulo* Beati Patris noſtri; *deinde ipſius oraculum, ſuper propoſita per Henricum quæſtione relaturus, præmittit elogium breve ejuſdem, cujus elogii hæc eſt concluſio*: Mitto vos ad volumen noſtrum, in quo beati hujus vita longe lateque enarratur. *Ubi ſive in noſtrum ad ipſum Joannem de Bonatio referas, quaſi ipſe fuerit ejus voluminis auctor; ſive ad monaſterium Florenſe, cujus erat Monachus; intelligi datur, tale volumen ſcriptum fuiſſe ante annum* MCCXL, *circa quem credibile eſt ſcriptum a Bonatio præcitatum opuſculum: quippe qui in illo de anno præcedenti ſcribat, ſe tunc* in extremo decrepitæ ætatis relictum *fuiſſe. Quidni autem hoc illud ſit, quod* de duplici ſpiritu Joachim Abbatis *ſcripſit, ex cujus lib.* 2 *num.* 6 *verba infrius num.* 65 *proferenda erat apud Gregorium Laurum pag.* 70 *Georgius Fotinus, in Chronicis Regni Neapolitani, ex rhapſodiis ejuſdem Regni (quo loquendi modo videtur antiqua Mſs. intelligere) pag.* 214: *qui Bonatii libri ſi uſquam potuiſſent reperiri; non effugiſſent Georgii diligentiam, &* F *magnam ipſius operi materiam, noſtro autem lucem attuliſſent indubie.*

quidam amplam de vita volumen.

12 *Verum & volumen illud & hi libri, ſive unum omnes idemque ſint ſive non, & a quocumque compoſiti, nunc fruſtra requiruntur, nec eos exiſtimamus habuiſſe vel Leandrum Alberum ſæculi ſuperioris ſcriptorem, eum* B. Joachimi *vitam conſcriberet (ſcripſiſſe enim teſtis nobis eſt Arnoldus Wion) vel Paſchalinum Regiſelmum, cum Vaticiniis ſub* B. Joachimi *nomine Latine Italiceque edendis Venetiis anno* 1589 *præfixit compoſitam a ſe paucis ejuſdem Beati Vitam. Si enim habuiſſent, plus nova materia ſubminiſtraſſent aut ipſi Arnoldo, ſumm ex illius Elogium contexenti; aut Jacobo Græco, tam diffuſe Vitam ſcribere aggreſſo ut nobis, tam ex impreſſo Conſentia anno* 1612 *hic dabuntur, opus fuerit parerga multa reſcindere, quibus moles operis inutiliter augebatur. Iſti autem operi nec Chronologiæ ſtudium, ab Auctore factum, putavimus relinquendum: quam enim diligens & fidelis ſcriptor, tam plerumque infelix chronologus fuit, præſertim in Siculorum Regum annis eorumque obitu* B Joachimi *componendis.*

ſed illud poſteriora videntur.

nec ultimus vitæ auctor Jacobus Græcus.

13 *In obitu certe longe aberrat a vero: & licet cauſſam habuerit non omnino probandi, quod* Aluyſius Contarenus, in Viridario de viris illuſtribus inquit,

Jo-

A Joachim obiiſſe anno Domini MCC: *ſi tamen tam bene excuſſiſſet omnia archivorum Florenſium monumenta, quam id poſtea fecit Gregorius Laurus; ſciviſſet etiam nihil conſtare eſſe, cur viri beati mortem differret uſque ad annum* MCCXII. *Inveniſſet enim ſolidiſſimum refutandi Contarini fundamentum in archivio monaſterii Fontis Laureati, inſtrumentum feliciter authenticum, quo anno* MCCI *Menſe Septembris quinta Indictionis, Simion de Mamiſtra Dominus Montis frigidi & Cuytegrima ipſius uxor, proponentes adificare domum religionis intra fines terræ ſuæ, ita ſequuntur*: Quia acco molta loca eadem intentione tuchoata, pro eo quod non haberent Rectores & Ordinatores, vidimus ad deſolationem venire, cupientes ipſum Deo dicatum opus perpetuæ ſtabilitate firmare, com conſilio & voluntate Domini Riccardi Tropæenſis Epiſcopi, vocavimus vos, Domine Joachim Venerabilis Abbas Floris; rogantes vos omni devotione, quatenus ram ordinationem ipſis monaſterii, quam ipſum monaſterium acciperetis in manus veſtras aut ſucceſſorum veſtrorum. *Non igitur vel anno* MCC *vel* CCI *mortuus erat Joachim*, XXX *aut* XXIX *Maji, ut volunt Henricus & Bucelinus, aliique quos ipſi ſecuti ſunt.*

B *64 Sed nec ad annum illius ſeculi* XXV *pertingere potuiſſe, poterat Græco conſtare ex omnibus Privilegiis: quæ ab anno* MCCII *uſque ad* XIV *complura extabant, vel nullius Abbatis Florenſis nomen præferentia, vel habentia nomen Matthæi, ejus qui Joachimo ſuffectus, poſt laudabile multorum annorum regimen, unus demum* MCCXLIV *aſſumptus eſt ad Epiſcoparum Geruntinenſem, itaque geſſit hoc quoque munus, ut inter Calabriæ Provinciæ Beatos numeretur. Hujus autem Matthæi prima mentio reperitur in pradicto Fontis-Laureati Archivio, in eo inſtrumento quo prænominatus Tropæenſis Epiſcopus Richardus, anno* MCCII *Menſe Junii quinta Indictionis, pradicto Matthæo ejuſque ſucceſſoribus tradit eccleſiam S. Dominico, juxta quam dictum Fontis-Laureati monaſterium adificabatur, una cum duabus aliis S. Petri & S. Barbaræ eccleſiis, cum juſtis poſſeſſionibus & tenimentis earum*: volene inſuper ut tenimentum quod Dominus Simeon de Mamiſtra... Venerabili quondam Abbati Joachim... conceſſit, libere & in perpetuum tenerent.

C 15 *Utrumque Inſtrumentum integre apud Gregorium legi poteſt cap* 71, *ubi etiam invenientur Auctores varii allegati, quaſi anno* MCLVI, LVII, LVIII, LXX *vel* LXXXV *mortuum* Joachimum *judicarint: qui tamen revera tantum ſcribunt, ipſum tunc claruiſſe vel floruiſſe. Interim ibidem recte concluditur, inter Septembrim anni* I *& Junium anni* II *iſtius ſeculi* MIII, *ex hac vita* Joachimum *migraſſe*, Ceterum, *inquit Gregorius*, Menſis Martii diem XXX Dei famuli Joachim præfigimus obitui, non ea eo tantum muti, quia Græcus ſcripſerat: ſed quia in perveruſtis quibuſdam manuſcriptis, nulla facta anni mentione, regiſtratum repeſimus; hæreticorum malleum, ſchiſmatum hoſtem, monaſterii ſpiritue reſtitutorem, Floriſque monaſterii primum Abbatem, ex hac lacrymarum valle ad æternam felicitatem tranſmigraſſe die XXX Martii. *Quod ita in genere ſcriptum a viro, alios tum feliciter præverre ſolito ipſa documentorum antiquorum verba, & locum ubi inveniendæ ſint indicare, non prorſus nobis ſatisfaceret; niſi a Luca Conſentino Archiepiſcopo ſcriptum inveniremus, quod ob ſingularem* B. Joachimi *devotionem, quo erga quindenam Dominicæ Paſſionis afficiebatur*, ſoſte ei datum ſit, ut in Sabbato, quo SITIENTES exotatur, mortalis vitæ dolore aderet; & verum adeptus Sabbatum, ot cervos ad fontes properaret aquarum. *Annus enim* MCCII *Paſcha veruli ad diem* XIV *Aprilis, adeoque Sabbatum Dominicam Paſſionis præcedens, quando Introitus Miſus ſic incipit*: Sitientes venite ad aquas dicit Dominus, *fuit die* XXX *Martii.*

16 *Quod ad annum attines nativitatis, quem Græcus* MCXLV *fuiſſe ſtatuit, nihil ei foret fidei adhibendum, ſi admodum ætate grandæuum obiiſſe* Joachimum, *& (ut Græcus ipſe ait)* ſenio confectum, *conſtaret nobis. Verum hoc tum grande ſenium ſi non probatur, nihil eſt quamobrem cur ipſum redarguamus, quamvis multiplices ex ipſo Græco contradictiones adduci poſſe putet Gregorius, qui ideo primus Seculi* XII *annis natum probare nititur. Etenim nihil evidentiæ contradictionis reperimus. Certe non in commendatitio, a Gnielmo Sicilia Rege data in favorem* Joacchim, Venerabilis Abbatis S. Mariæ de Curatio; anno MCLXXVIII, anno XIII regni ejus, XII die menſis Decembris, Indictione XII *e. Quamvis enim ipſe Græcus, memoria anni a ſe prætorati amiſſa, indicet hujus privilegii auctorem fuiſſe* Guilielmum, cognomento Malum; qui, *ut inquit*, regnavit ab anno MCXLIX uſque XX, (*intra quod tempus ſi quoras Indictionum* XII, *delubavie neceſſe eſt ad annum regni illius primum, ac ne primum quidem, quia December Indictionis* XII *ad annum ſpectaret præcedentem, quando quadrimus tamen fuiſſet* Joachimus) *quamvis, inquam, ipſe ſui oblitus id dicat; aliud tamen non ſequitur, quam non attendiſſe Græcum, ut annos Regum Siculorum, quot non recte callebat (regnavit enim Guilielmus Malus uſque ad annum* MCLXVI) *componeret cum ipſius* Joachimi *annis, conſideravereq. non potuiſſe Beatum, tam ætate juvenem, magnam apud iſtud Guilielmum familiaritatem vel auctoritatem habere; utanm ſub ipſo Abbatiam regere.*

17 *Hoc autem diſſimulato, ſicuti, qui vere Commendatitiam illam dedit, Guilielmum Bonum accipimus, ſatis congruunt omnia; & ipſe Rex illud dederit anno regni ſui* XII, *& Joachimus acceperit vita ſuæ anno* XXXIII, *qua non adeo incongrua & auctoritati habendæ eſſet ætas, & regendo Abbatiæ; illius maxime, in qua anno dom.* taxat MCLXXIII *fundata, omnes, ſi non ætate, religione certe oportuit juvenes eſſe. Quia tamen incertum eſt quod fundamentum habuerit Græcus pro anno* MCLIV, *& fieri potuit, ut alicubi inveneris Joachimum circa ætatis annum* LXVIII *exceſſiſſe e vivis, aut fere fuiſſe ſeptuagenarium; quia, inquam, fieri talis aliqua ex cauſſa potuit, ut, poſtquam annum mortis per errorem accepit* MCCXIV, *ad iſtum nativitatis annum determinandum adigeretur: ideo rem totam indefinitam relinquimus, & magis eo propendemus, ut circa an.* MCXXX *Beatum veniſſe in hanc lucem conjectemus. Verum non tam in hoc, quam in natali Imperatricis Conſtantiæ anno, omnem evincendæ contra Græcum cauſſa evidentiam reperire exiſtimat Gregorius. Citat enim Græcus Auctores eos, qui* Joachimum *tradunt illo naſcente prædixiſſe, Siciliæ facem cum ipſa natam, quique eumdem jam vetulam & quinquagenaria majorem e monaſterio eductam, ac diſpenſante Pontifice, Henrico poſtmodum Imperatori junctam volunt: quam fabulam Gregorius, prorſus omnium Siculorum hiſtoricorum conſenſu certa, accipit. Fatear illos citari a Græco: ſed ita ab eo citantur hi omnes, ut tantum intendit demonſtrare,* Joachimum *vel ab illuſtribus Scriptoribus prophetæ meſſi habitum, vel Regibus fuiſſe familiarem: nam alias numer.* 10, *ubi primum meminit* Joachimi, *velut ex Boccotii teſtimonio coram Guilielmo de Conſtantia prophetantis, ita inquit*: Quidquid ſit de Boccotii aſſertione, non eſt certendum in dubium, Joachim patrem Guilielmo, talis nominis quinto, & in ordine Regum tertio, qui propter nimiam in religionem obſervantiam ab amatibus & amantibus populis Bonus Guilielmus dici promeruit, non pauca fuiſſe familiaritate conjunctum.

18 *Quod autem dixit Græcus de Boccotii aſſertione, idem cuſſeri debet dictum voluiſſe de ceteris quos poſtea ſcit.*

AUCTORE D. P.

Natus eſt anno 1145.

ex epiſtola Guilielmi B. an. 1178 non refutatur.

E Itret alias verſimilius fit vocatum eſſe circa an. 1183.

non obſtat vetus ann. de Conſtantia Imperatrice.

F apud non aſſertum a Jan. Græco

cum certet ſi facta donatio an. 1202 in Septembri

B ſed male ſe an. 1214 differens obitum,

anno circ. 1202 in Junio Abbatiam fuiſſe Matthæus

hæc quæ ſecuti ſunt Bollandi mortuus Joachim

probatur ex Sabbato Sitientes.

AUCTORE D. P. *Cur ut alia plura tacuiſſe dum a Te colitur*

ſecl. 17 allegat Auctoribus, quatenus & illi teadunt, de Conſtantia naſcente prophetaſſe Joachimum. *Namſi illa, cum Fridericum II peperit anno* MCXCIII *(non dico annorum* L, *quæ eſt meriſſima fabula) ſed annorum fuit (ut revera fuit)* XLI, *utpote patri ſuo Rogerio, quem ſui ſepulcri epitaphium anno* MCLIV *mortuum teſtatur, poſthuma proles, prout Auctores coævi ſcribunt; potuit quidem Henricus Imperator, ob magnam uxoris ætatem, & expertam per annos aliquot ſterilitatem conjugii, vereri ne ſibi ſupponeretur filius, ideoque de eo conſuluiſſe* Joachimum; *ſed hic non potuit de Conſtantia naſcente prophetaſſe, niſi in principio ſæculi natus. Verum hoc, æque ac plurima alia de Conſtantia, mentiti ſunt Siculi: finxerunt enim, per Innocentii Pontificis miniſtros captam ex monaſterio, quod quinquagenaria Abbatiſſa regebat, & traditam eſſe Henrico uxorem ad ejiciendum e regno Tancredum: quam tamen ex lapide, ad perpetuam memoriam poſito Reato (ubi per Procuratores matrimonium celebratum eſt) conſtat anno* MCLXXXV, *die* XVIII *Auguſti, temporibus Lucii III, eſſe deſponſatam, cum ſcilicet adhuc in vivis eſſet Siciliæ Rex Guilielmus Bonus, perpetuam ab aliis patet aut frater Conſtantiæ credidit: conſtat item, in Tancredi poteſtate non fuiſſe Conſtantiam, niſi quando ipſam Salernitani una cum ſua urbe tradiderunt Regi: qui abduxit in Siciliam collocavit in monaſterio, unde ut exiperetur operam Innocentius III*

B *dedit. Sicut igitur hæc & alia plura, in odium crudelitatis ab Henrico exercitæ & deſolationis regno illatæ; finxere Siculi de Conſtantia; ſic iſta* Joachimi *de ipſa prophetia potuit ab ipſis, non tantum quoad tempus, ſed etiam quoad eel ſubſtantiam conficta fuiſſe, ut ei fidere nulla ratione poſſimus. Nam & hoc merito dubitatur, an tota illa de Conſtantiæ ante nuptias Monachatu opinio, aliud habeat fundamentum, quam quod captivitatis ſuæ tempore inter Monachas in obſervantia monaſtica vixerit, ſed coniugata, adeoque religioſæ, profeſſioni inepta, niſi maritus conſenſiſſet.*

ejus cum Henrico nuptiæ ſibi reſtituere tentatis.

§ III Virtutum B. Joachimi ſynopſis, per Lucam Archiepiſcopum Conſentinum, ipſius Beati olim ſcribam familiarem.

Laude hanc ſynopſis accepta.

VIr per omnia reverendus Lucas Cuſentinus Archiepiſcopus, ea quæ modo ſequuntur primo ſenſu compoſuit, ore dictavit, pagellis exaravit: *ut loquitur apud Ferdinandum Ughellum tom. 9 Italiæ ſacræ, ubi de Conſentinis Archiepiſcopis col.* 279 Anonymus miraculorum Joachimi Auctor. *Atque utinam hujus Anonymi contextum habuiſſemus potius quam Jacobi Græci paraphraſim, quantumcumque in ea ab originali texta ſumenda profiteatur ſe verum navrandarum ſubſtantiam prorſus immutatam teadere! Sed non omnino nobis deeſt, ea cujus calamo tam egregium antiquitatis monumentum ad nos pervenit: quod hic ad verbum reddere libet; non tantum ad Joachimi; ſed etiam ad ipſius Lucæ cognoſcendam virtutem; unde, quæ de ſanctitate Magiſtri dicta ſunt & dicenda eemanent, magis ſient corroborata. Sic ergo ait.*

C

Lucas anno 1183 reperit Joachimum in C. ſuæ Matili.

20 Ego Lucas Archiepiſcopus Cuſentinus, anno ſecundo Pontificatus Domini Papæ Lucii jam Monachus, primo in Caſa-Marii, vidi virum nomine Joachim, tum Abbatem Curatii, filium Sambucinæ, filiæ Caſæ-Marii: propterea tamquam nepos omni honore & amore habebatur in Caſa-Marii, ſed magis obtentu ſapientiæ & intelligentiæ a Domino ſibi datæ. Tunc, coram eodem Domino Papa & Conſiſtorio ejus, cœpit revelare intelligentiam Scripturarum, & utriuſque Teſtamenti concordiam: a quo & licentiam ſcribendi obtinuit, & ſcribere cœpit. Mirabat autem quod vir tanti nominis, tam efficax in ſermone, veſtes haberet vetuſtas & abjectiſſimas; & per fimbrias ex parte combuſtas: ſed cognovi poſtea, quod toto vitæ ſuæ tempore de vilitate habitus non curavit. Manſit autem in Caſa-Marii ſedulo quaſi anno uno & dimidio, dictans & emendans ſimul librum Apocalypſis & Concordiæ. Ubi in ipſo tempore librum Pſalterii decem chordarum incepit.

D

vel, ſi ita perampla Papæ ſcripturas notas præmunt

datur amanuenſis.

21 Mox vero ut me cognovit intelligere aliquid, & notarium eſſe Abbatis mei, rogavit eum ut mihi concederet ſcriptoream: quod & actum eſt: quia nil ſibi Abbas Geraldus negare poterat, ita eum ferventiſſime diligebat. Sedens igitur ad pedes ejus, tum infra ſepta monaſterii quam in grangia S. Angeli de Corneto, monaſterio proxima, obedienter & humiliter, die noctuque ſcribebam in externo, in quo ipſe dictabat & emendabat in cedulis, ſimul cum duobus Monachis ſuis ſcriptoribus, Fr. Joanne & Fr. Nicolao, quorum alter Abbas & alter Prior Curatii poſtea exiterunt. Miniſtrabam etiam ei celebranti Miſſam, admirans omnes mores ipſius: quis dum celebraret, levata manu altius aliis Sacerdotibus, benedicebat Hoſtiam, & omnia ſigna vel officia propenſius exhibebat: & vultum habens coloratum velut arida [ſolis], eum [habebat] vere Angelicum in hora ſacrificii Miſſæ tantum, ſicut tunc notavi & bene memini. Sed & lacrymantem nonnumquam eum in celebratione Miſſæ conſpexi, & cum in Miſſa Paſſio Dominica legebatur.

& vivatum plenarum ſacrificantis.

E

affectum erga Paſſionem Chriſti.

22 Dicentem quoque audivi, numquam ſe leviorem eſſe per totum annum, quam in diebus quindecim Paſſionis: ita quod ſemper eos finiri dolebat. Et forte propterea datum eſt ei, ut in Sabbato, quo SITIENTES cantatur, mortalis vitæ dolore arderet, & verum adeptus Sabbatum ut cervus ad fontes properaret aquarum. Ad commiſſionem quoque Abbatis mei ſolus ipſe, eum nullum in hac parte haberet ſimilem, ſermonem tam in feſtis quam in feriis frequenter in Capitulo faciebat: & tunc etiam intuebamur vultum ejus, tamquam Angeli præſidentis in nobis. Nam ſermonem humiliori voce incipiebat: aliquantiſper [autem] procedens, non jam ut homo, ſed vere ut Angelus, fortiori voce & viva quadam affectione, verbum Dei auditorum mentibus imprimebat. Nullum audivi aliquando conquerentem quod ſermonem Domini protraheret, cum omnes noſtri orationis ejus deliciis ſatiari non poſſent.

nec non eum ſanctis fervorem

F

item vias vigilias.

23 Pernoctabat aſſidue in ſcribendo & in orationibus, & tamen ad conventuales vigilias properabat humiliter, egens & vigilans: ita quod numquam eum in choro Caſæ-Marii dormire conſpexi. De qualitate vel parcitate cibi aut potus numquam curabat: ita quod diebus aliquot non guſtavit coctum in menſa: & cum per errorem ſervitoris contingeret in vaſculo ejus non apponi vinum, quia putabat hoc per refectorium ferri; aqua tantum contentus [erat], quam accipiebat de ſervitorum manu. Retulit mihi aliquando, quod cum in Syria juvenculus, habitu jam Religionis aſſumpto, ſolus fuiſſet apud quamdam viduam hoſpitatus; illa in eum oculis impudicis intuens, laſciviis ipſum ad crimen invitare tentavit: ſed ſervus Dei reſtitit ſapienter & fortiter. Et quia nox erat, & congruenter exire non poterat; miſera eunte dormitum, ipſe totam noctem in oratione duxit inſomnem; hoſpitatis ſe ſpreto lectulo ſibi parato, lignorum faſciculis incumbens, & catnis tentationem ſuperans; donec mane, aperto oſtio domus, ſine licentia tentantis exivit.

fabulatatem

caſtitatem in occaſione probatam.

24 Vere

A 24 Vere fateor, numquam vidi virum ita ſempet fortiter pro caſtitate zelantem, ita conctos quos poterat ad pudicitiam animantem, & impudicitiam in omnibus quibus potetat cotrigentem. Audivi a Domino Raynerio intimo ejus, qood numquam noviſſet virum ſic ab hoc vitio liberum; & hoc ipſum andiviſſe ab Epiſcopis & multis Fratribus aſſerebat. Vidi eum nonnumquam ſtantem flexis genibus, ac manibus & oculis erectis in cælum, & cum Chriſto, ac ſi videret eum facie ad faciem, vultu alacri colloquentem. Feci apud eum in Pettalata Quadrageſimam totam, in qua, exceptis diebus Dominicis & feſtivis, quotidie panem & aquam guſtare potius quam comedere videbatur: cum diebus ac noctibus indefinenter aut ſcriberet, aut legeret, aut oraret, & Miſſam quotidie celebraret: acceperat enim a Domino abſtinere poſſe a cibis & potibus, quantum volebat, & quanto magis abſtinebat alacriot & fortiot apparebat. Extra monaſterium cum ceteris comedens, cibos opportunos cum gratiarum actione ſumebat.

quam etiam olli cognitum eſſe teſtatur.

laudat eum ab omni labe inſtantia.

& timuit regno.

25 Cum a Fratribus Sambucinæ, de ſuo & Domini Raynerii conſilio, poſtulari me contigit in Abbatem; ſcripſerunt mihi, ambo, ut venirem & B nullatenus dubitarem, & quod non aſſumerem in excuſationem quia eram impedimentis & tardioris linguæ: quorum epiſtolas reverentia, qua debui, cuſtodivi. Et electus in Abbatem in feſto S. Clementis, ſequenti Dominica de Adventu Domini, ſupet me habens epiſtolas ipſas in pectore meo, ut plus de illorum qui illas miſerant quam de mea fide præſumens, ſermonem Fratribus in Capitulo feci, & abſolutus a vinculo linguæ gratias Deo egi, & eorum qui me confortaverant meritis miraculum applicavi.

teſtatur ejus mortis ſolutam filii linguam.

depulſum febrim.

26 Cum in Sambucina paſſus febrem acutiſſimam ad extrema veniſſem, viſitatus ab eo ſum & extitative deductus ad Florem: qui cum videret me debilem præ defectu appetitus, [eo quod] carnes nollem nec poſſem comedere; appetenti mihi caules conventuales: Comede ſecurus in nomine Domini, ait, comede quotidie caulea & bibe de muſto ejus: & infra paucos dies receſſi plena ſanitate recepta. Sequenti menſe Novembria ivi cum eo Panormum: cumque jejunans & tacde hoſpitans cum eo cœnatem, fitiebam & bibebam in nocte, Quodam vero mane dixit mihi, quod non eſſet regulare ſic de nocte me bibere, fed debetem confidena de miſericordia Domini abſtinere. Credena C [autem] Dei monitum, ſtatim ex tunc hæc ultra non ſenſi.

reproſſam intempeſtivi potus oppetentiam.

ne ſuſſerit Imperatricem confeſſionem ſuam ſe diminuere.

27 Sexta fetia in Paraſceve ſedebam cum eo in claufiro ſancti Spiritus de Panormo: & ecce vocatus ad Palatium fuit ad Imperatricem Conſtantiam, quæ illi confiteri volebat. Ivit, & invenit eam intra eccleſiam in ſella confueta ſedentem; juſtius [autem] ſedere, in ſellula pro ipſo poſita ſedit; ſed cum Imperatrix aperuit et propoſitum confitendi, eam qua debuit auctoritate frænavit, & reſpondit dicens, Quia ego nunc locum Chriſti, tu vero pœnitentia Magdalenæ tenes, deſcende, ſede in terra, & ita fiedeliter confitere; aliter enim non debeo te audire. Deſcendit & ſedit Imperatrix in terra, & humiliter confeſſa eſt peccata ſua; mirantibus omnibus cum ipſa, quæ ſetulit auctoritatem Apoſtolicam in Abbate fuiſſe.

ut ipſe humillimus ſolaret pauperes infirmantes.

28 Didicerat a Chriſto mitis eſſe & humilis cotde: itaque Abbas in Curatio ibat frequenter & mundabat ſnis manibus totum infirmitorium: primo videlicet tectum, & deinde parietes uſque ad pavimentum; deinde minima quæque & [vix] manifeſta decurrebat: domo vero mundata, conſiderabat & componebat lectiſternia: & protinus quantum opportune poterat [proſpiciebat neceſſitati ægrorum] in coquina, ut numquam negligeret debiles etiam inferiores. Nec ſolum infirmis, [ſed etiam] pueris ſuis per viam laſſis erat compatiens: ita quod deſcendens famulum ſunm aliqnamdiu equitare compelleret, quem proſequebatnt pedes, donec famulum [vires] reparaſſe cognoſceret, & ſic iterum equitaret. Illa hieme qua deceſſit, fames maxima in Sicilia & Calabtia tota fuit; ita quod multi pauperes præ inedia moterentne: ille vero pio ſtudio quibuſcumque poterat ſubveniebat, & ad ſubveniendum alios admonebat; veſtes ſuas paupetibns tanta compaſſione diſtribnena, ita quod ſolo ſcapulari Cuſentiæ vifus ſit coopertus in nocte.

AUCTORE D. P.

& famulo ſuo ſtraorenti equum reddere.

29 Pee Octavas Paſchæ & Pentecoſtes quotidie conſueverat celebrare: itaque ſi tunc exire monaſterio cogebatur, deferebat ſecum veſtimentum & calicem, ut in quacumqun eccleſia poſſet celebrare. Dicebat non oportete veros & novos Judæos inferiores eſſe illis Hebræis, qui ſeptem diebus azyma comedebant. Auctoritatis tantæ erat apud ſeculares in conſiliis [retum] temporalium, ut nobiles Cuſemiæ audiverimus, cum per circuitum [nrbs] fatigabatur ab hoſtibus, quod ſecuriores eſſent illo in civitate præſente, quam ſi centum mille milites armati ad eorum defenſionem adeſſent. Circa cultum divinum in ſacris Officiis ſtudioſiſſimus nbique ac ſempet erat, ita quod in Sila conſpexi etiam enm Crucem figentem, & coram ea ſuper candelabra lignea illuminantem cereos, ſi feſtivitas etat: & ſic ordinatis horis, cum ſociis vigilias & veſperas cum devotione cantabat. Cura quoque, ubicumque habitavit, permaxima ei fuit de munditia altaris.

quam ſollicitus circa officia divina.

E

quantam præſtet ſanctam ſuorum.

30 Obedientiam, qua ipſe ſubditus [eximius] extiterat, a ſubditis mirabiliter exigebat; inobedientes tot & tam diuturnis monitis non deſiſtens corrigere, donec eos ad humilitatem cordis & ſponcaneam obedientiam invitaret. Hoſpitibus omni loco ac tempore liberaliſſimus fuit, quos vetbis & obſequiis, in menſa potiſſimum, honorabat. Solis *hoſpitib.* conſanguineis durus erat & inhumanus, tamquam ignotos illos reſpiciens, ut nihil eis unqnam tribuere, plerumque a monaſtetii ſervitoribus & Fratibus rogatus, acquieſceret. In labore manuum incredibiliter fortis fuit, & cum conventu Fratrum plutimum delectabatur in eo. Robuſtus cotpote, F patum de frigore vel æſtu, de fame vel ſiti curavit. Hæc ut jam diximus retulit vit bonæ memoriæ Dominus Lucas Cuſentinus Archiepiſcopus, & *verbotenus Anonymus ipſe tranſcripſit.*

quam eſſet obediens.

laborioſus.

VITA

Auctore Jacobo Græco Syllanæo. d
Monacho Florenſi.

EPISTOLA DEDICATORIA e

Franciſco Monacho ex nrbe Conſentia, ex patritia familia Monacho, Pontificii & Cæſarei Juris conſulto clariſſimo, & ſanctæ Marturanenſis Eccleſiæ Epiſcopo.

Ex Superiorum mandato Ven. Joachimi data compoſita.

QUoniam in exordio monachatus mei D. Juſtus Florentinus, religione conſpicuus, utriuſque Siciliæ nodequaque Ciſtereienſis Ordinis memorabilis Præfectus, mihi impoſuerat; ut, ſi quæ devenerabili Joachim Abbate, atque de ejus Floren-

AUCT. JACOBO GRÆCO

ſi Ordinu adinvenire poſſem, chronice in memoriam nullatenus revocare deſiſterem: quod profecto rerum vetuſtas & obſcuritas perdificillimum reddena, tenellum adhuc animum ab his fere ſevocavit. Nolens tamen obedientiæ bono, cujus gratia arborem etiam aridam fructificaſſe compertum eſt, inſufficientia deſidiaque orbari, ſuſcepi adhortantis ac conſulentis Imperium: in quibus, quæ potius memoranda

offert Epiſtolæ Martiranæ.

& irrefragabilibus documentis comprobare potui, omiſſis ceteris, in medium adduxi. Hæc autem, cum nec inter ipſa mediocria recenſeri, ita nulli dedicanda fore exiſtimavi; nam adeo humillima retinent, ut ſicut nullius protectione elevari, ita deſpectione ad inferiora calcari non valeant. Propterea, ſicut a tironicio meo collecta nunc in manus inciderunt; ita Amplitudini tuæ, quæ non ſtium monaſtica audire, verum etiam innata pietate excolere conſuevit, legenda devotiſtimus offero. Non enim ut dedicata præſentare præſumo: nam tanto viro, non niſi præexcelſæ inſpectionis monumenta dedicanda forent. Nuſquam tamen hæc continget inexpugnabili clypeo protectionis privari: nam inſpectu ipſius in exordio celeberrimo nomine, unuſquiſque, etſi

B non laudare ea, ſaltem non niſi vereri præſumet. Quis enim non, tanti viri nomine & virtutum jubare victus, quæ ſub illius ſaltem inſpectione prodibunt, non ſolum non detrahere, verum etiam ſatis laudare compellatur? Amplitudo ſiquidem tua ſtat Conſentinæ ſplendore nobilitatis; eum tu ex utroque parente nobili genere ortus exiſtas: & etiam ſtat morum honeſtate, & Pontificii & Cæſarei Juris eminenti ſcientia, quibus eam decoravit Altiſſimus; ideoque ſolis inſtar, inter ſidera nubeſque, obtutibus omnium mirum in modum illuxit, ſeſeque admirabilem & venerabilem in non modica amabilitate præbuit. Hoc autem denudat teſtans ipſa

Ex Conſentinum ſitu.

inexpugnabilis veritas: divina namque providentia, cujus ſuavi diſpoſitione cuncta atringuntur, & ad debitum finem infallibiliter ditiguntur, eordium omnium ac meritorum indagatrix, te tunc laicum, & nulla adhuc nec quidem prima Clericali tonſura inſignitum, ex ſæculatibus & forenſibus negotiis, dum in urbe Conſentia patria tua Advocati munere ſumma cum laude fungereris, magnum tunc de jure reſpondendi onus ſuſtinens, ad Epiſcopatum non

C ſine expectatione majori ſignanter vocavit: cujus munera ſic comples Dei protectione munitus, ut omnes in te Deum pariter glorificare videantur. Fulgent etiam tecum Horatiua & Flaminius, ambo etiam ipſi Jureconſulti, fratres tui germani. Lege ergo, quæſo, quæ tanta tibi devotione offeruntur: in quibus, etſi non tam delectabilia miraberis, non ſatia forſan abjeienda reperies. Nam licet gloſſematibus non ſint obtecta, ac bellorum rerumque quæ in hujuſmodi tempore ſucceſſerunt enarratione permiſta; poterunt tamen, ſola earum lucubratione inſpecta, votis ineſſe Celſitudinis tuæ. Non enim fuit propoſitum noſtrum hiſtorias, per tot viros longe lateque exaratas, eiſdem intermiſcere; ne forte illud, quod erat in his per ſe, fieret objectum per accidens. Proinde ex eorum inſpectione, ſi quis in Domino benedixerit mihi, ſit ille benedictus; qui vero maledixerit, etiam benedictionibus innumeris repleatur; hæc ſolum conſolationis expectatione congaudebo, quod ſi nulli prodeſſe, nec alicui obeſſe conſpiciar:

Cur non adjecerit ſeorſim particularem hiſtoriam.

& ſi non benedicendi, ſic maledicendi nemini objecta eveniet occaſio: quod ſufficiet ad obſtruendum ora inſipientium. Valeat Amplitudo tua colendiſſima, cui Deus in tua mira gubernandi vigilantia perpetuam perſeverantiam concedat. Datum ex monaſterio noſtro Florenſi, anno a Jeſu Chriſto nato milleſimo ſexcenteſimo duodecimo, Summi Pontificatus Sanctiſſimi Domini noſtri Pauli Papæ quinti anno ſeptimo, & Epiſcopatus tui anno vigeſimo. D

ANNOTATA.

Librum hunc Græcus diviſit in Sectiones 56, quibus ſingulis Diſtichon unum, tituli vel argumenti inſtar, præfixit: quos Verſus libenter hic dediſſemus, ſi aliquem vel a vetuſtate, vel ab elegantia, vel ſaltem a perſpicuitate laudem mererentur: nunc, cum nihil horum eis inſit, ſed prorſus obſcuri & inſulſi videantur, non magnam illis negletis jacturam nos facere arbitramur. Satis igitur fit monuiſſe, Numeris ſingulis totidem in originali reſpondere Sectiones, ideoque ipſos ſervatos a nobis, etiam ubi totam Sectionem omiſimus, ob rationes infra dandas: quæ autem poſt Sectionem 38 ſupererant, ea nihil ad B. Joachimi hiſtoriam pertinebant: quatenus autem Florenſe monaſterium ſpectant, in Appendic: § 1 & 2 ſatis plene invenientur, ut multiplici illa farragine rejecta nihil amiſſurus lector ſit, quod hic requiſitum vellet. *Antiqua diviſio libri.* E

CAPUT I.

Joachimi adoleſcentia, peregrinatio in Terram ſanctam.

JOacchim, ſeu Joachinus, primus Abbas venerabilis monaſterii Florenſis, ſub invocatione ſancti Spiritus, beatæ ſemper virginis genitricis Dei Mariæ, & S. Joannis Evangeliſtæ, in partibus Calabriæ citerioris, ubi de Flore eſt nomen; in Conſentina diœceſi, honeſtis quidem & piis parentibus, patre ſcilicet Tabellione, cui nomen erat *a* Maurus; & matre, cui nomen erat Gemma, circa annum a nativitate Domini milleſimum centeſimum quadrageſimum quintum, Sanctam Catholicam Eccleſiam regente *b* Eugenio tertio, regnante Conrado hujus nominis tertio, natus eſt in urbis Conſentiæ, Brutiorum & totius Calabriæ metropolis, oppido, cui nomen eſt *c* Cælicum: tamen ex Sapientum ſententia, Qui ex vico eſt, de civitate eſt. Et hinc, ex eorumdem cenſura, oppida ſeu vici eiſdem, quibus urbs, gaudent privilegiis: quique etiam venditi, & ab urbe alienati non deſinunt eſſe prioris naturæ *f* etſi Cælicum ceterique vici ab urbe Conſentia alienati non ſint *f* quia ſunt veri cives, gaudene omnibus gratiis & privilegiis ſicut cives ceteri, & eo magis urbs Conſentia vere Joacchin poteſt dicere ſuum. Nam cum anno Domini nongenteſimo ſeptuageſimo, ſecundum Blondum libro decimu tertio, tempore Joannis Papæ hujus nominis Decimi tertii & Ottonis Imperatoris hujus nominis Primi, Conſentia ab Africanis *d* Saracenis fuiſſet depopulata & combuſta; qui Conſentia evaſerant, circumcirca caſtella ſeu vicos Conſentinos ædificaverunt, non valde ab ipſa urbe diſtantes. Idcirco non ſunt aliud niſi pars ejuſdem civitatis, ex his quæ ſcribit antiquus auctor Ptolomeus *e* de Lucca, qui ſcripſit hiſtorias Calabriæ, idemque teſtatur Bernardinus Martiranus ex eadem Conſentia, ex patricia familia Martiranorum, qui fuit regni Neapolitani ſub Carolo Quinto Cæſare Secretarius; & idipſum refert Joannes Paulus de Aquino Patricius Conſentinus, in ſua oratione funebri in obitu Bernardini Teleſii philoſophi peritiſſimi, ex patricia familia Teleſiorum ejuſdem Civitatis Conſentiæ: qui quidem Bernardinus fuit ingreſſus viam univerſæ carnis anno

Natalis Joachimi.

a

b

c

Calici prope Conſentiam.

F

Conſentini, diverſorum.

d

e

quia hi vicinus urbi vicos incolunt.

Do-

A Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo, in ejus patria, ætatis ſuæ anno ſeptuageſimo nono. Joachim ſiquidem, non niſi magnis parentum prodigiis in lucem prodiit *f*: qui ad annos uſque quinquennium grammaticæ incubuit, eamque maxima cœvorum ejus admiratione faciliter aſſecutus fuit. Erat enim & ingenii acumine conſpicuus, & memoria tenaciſſimus: corporis vero ſpecie ſatis elegans, morumque integritate ſuaviſſimus: quæ omnia futuræ excellentiæ ſpecimen referebant. Pater autem, ſibi magis quam Domino puerum genuiſſe putans *g*, Regis curiæ honorifice collocavit: ubi patri aſſentiens, ad tempus laudabiliter inſervivit. Comperiens denique in adoleſcentia, pocula ſibi a mundo prapinanda parari; ſerpentem virare peroptans, Dominum jugiter precabatur, ut eum ab ejus morſibus tutaretur *h*. Hiſque animo voluntaris, pietate inſignis, mente manibuſque erga Chriſti egenos pro viribus effundebatur. Ideo cœpit divini amoris æſtu flagrare, aula regia ubire, & ſanctæ peregrinationis longo itineri ſe accingere.

B Succedente vero Paſchatis feſto, paratis ſibi veſtimentis novis, Novo Paſchate, inquit, nova mihi veſtimenta præparo. Quo vix prolato, ſui ipſius ſpirirum amoris vigere percepit; eoque impulſus cœpit de temporalibus cogitare atque illorum voluptatibus ſolicitari; ſic ut ſibi ad mundi, quas abjecerat, vanitates rediiſſe videretur. At, qui non deeſt timentibus eum, in adjutorium ſibi præſto fuit: nam vim pari deprehendens, mentis elevatione ad Deum, Amorrhæos & Jebuſæos cordis ſui debellare promeruit. Ceterum ad Thraciæ Boſphorum Byzantium ingreſſus, ibidem, tangente manu Domini urbem illam, plurimum hominum multitudinem interire conſpexit: qua ſe cernens abſolutum periculo, prorſus ſe modo renuntiaturum valuvit. Depoſitis ergo ſtrophiis cereriſque ſæculi indumentis, albo rudique pænno opertus ae excalceatus, peregrinationem de cetero continuavit; & ſic gaudens ibat a conſpectu hominum, ut dignitatem non modicam etiam æſtimaret, ſi daretur prn viſendis locis Jeſu contumeliam pati. Inſuper

C cæſariem, naturaliter nigram, at germani artificio flaveſcentem, eum nnn poſſet priſcæ reſtituere naturæ, velut vanitatis reliquias aborrens, eam truncare mſluit quam ejus in obtutibus hominum levitate notari. Unde non pauca devotione & ædificatione, religinſi inſtar, reliqna peregrinationis loca luſtrandu, Deo & hominibus ſe dilectum exhibuit: ea ſiquidem quæ Dominus enrdi ejus impreſſerat, fideliter opetibus comprobavit.

ANNOTATA.

a Ex Joachinorum familia (quæ uſque hue perſeverat, vulgo Jaccinorum dicta) *inquit Gregorius cap.* 1; *& cap.* 9 *exhibet inſignia illius familiæ, accepta ex ara exiſtente ad dextram majoris altaris in eccleſia PP. Carmelitarum Conſentiæ; in campo ſcilicet cæruleo tres montes aureos, quorum medio anſas argenteus inſiſtit: huic imminent tria lilia aurea, ac denique ſupra omnia raſtrum, item aureum. Verum jure metuo, ne recentiora ſint iſtæc tam inſignia quam cognomen: nec ſcio quo auctore Gregorius, acceperit prænomen* Joannis *quaſi* Joachim *cognomentum ſit: eum ea ætate tam Clerici quam Monachi abſtinuerint cognomentis Gentilitiis ſi qua habe-*

Maji Tomus VI.

rent, & ſoli nomini baptiſmali adderent nomen dignitatis vel Ordinis, dicendo v. g. Joachim Abbas *vel* Abbas Joachim. *Cognomen certe non apparet, in eo quod ipſemet Gregorius præcitato loco exhibet Inſtrumento pacificationis, inter* Notarium Maurum de Cælico (*quem vult ipſe patrem Joachimi fuiſſe*) *& inter Eccleſiam Conſentinam confecto ſub annum* 1169.

b *Illo ipſo anno* 1145, *Februarii* 14, *electus fuit* Eugenius III.

c *Matthæus Guerra* Cælicum *diſtare ait a civitate Conſentina quatuor milliaribus.*

d *Idem Gregorius cap.* 34 *ex Joanne Diacono narrat, quomodo anno* 901, *Abrahum eorum Rex, multis Calabriæ urbibus everſis, in obſidione Conſentiæ, tum adhuc in ſeptimontio ſitæ, vitam amiſerit, ab ipſo D. Petro, in quadam D. Michaelis eccleſia dormienti apparente, percuſſus: hanc autem fuiſſe cauſam Sarracenis, qui irritos tunc conatus totius urbis voluerint excidio vindicatos, poſt annum* 69 *a deſerta primum obſidione.*

e *Videndus Voſſius de Hiſtoricis Latinis lib.* 2 *cap.* 64. *ubi geminum Ptolomæi opus indicatur; alterum Annalium, ab anno* 106n *ad* 1303; *alterum Hiſtoriæ eccleſiaſticæ, uſque ad annum* 1342, *quod Hiſtoriam Pontificum Geſnerus appellat; additque ex Volaterrano, ipſum vixiſſe tempore Cæleſtini V: & hoc patis apparet in Actis* 19 *Maji cap.* 3, *inter vetera de Sancto iſto Pontifice monumenta, ex Ptolomæo ipſo ſumptis.*

f *Ea ſic narrat cap.* 1 *Gregorius:* Cum Joannem mater concepiſſet, in ſomnis juvenem quemdam, forma pulcherrimum lineiſque valde nitentibus amictum, mirabiliter ſibi apparuiſſe teſtata eſt, qui ſic illam eſt allocutus: Sciss puerum ſeliciter te concepiſſe, quem ſi ſupervicturum exoptas, nnn niſi expletn ſeptennio baptiſmatis lavacro eum perfundi permittss. Orrn jam & in lucem edito infantulo.... altera parti viſio facta eſt. Videbarur enim Mauro genitori puerum reſpicere ſuum, ſuper aram S. Michaelis Archangeli (cujus facellum parum ab ejus diſtabat domicilin) ejuſque rectum ærtingere vertice; nec non & Angelos, candidis indutos veſtibus adſtantes, feſtive, leniter, & dulciter canentes, Pues natus eſt nobis. Alleluja'. Et filius datus eſt nobis. Alleluja. Joannes ergo Joachim, non niſi magnis parentum prodigiis, in lucem prodiit. Baptiſma tamen ejus ad decennium uſque dilatum eſt: expleto ſiquidem ſeptennio Gemmam matrem infirmari contigit, diuturnoque morbo gravata ad Superos evoluvit. *Hæc ille, neſcio unde ſumpta & merito dubito an tevera Angelus juſſerit pueri baptiſmum differri.*

g *Hunc Regem oportet tunc fuiſſe, ſi non Vilhelmum anno* 1150 *in regni conſortium aſciſum, ſaltem ejus patrem Rogerium: jam inde ab anno* 1112, *poſt Fratris Sononis mortem, paternarum ditionum heredem, & in Calabria fere commoratum uſque ad annum Coronationis ſuæ, qui fuit Chriſti* 1129. *Interim, ſive adeſſent ſive abeſſent Principes. Curia eorum erat Conſentiæ.*

h *Hue refert Gregorius cap.* 107 *quod* ex Cælicenſium nmni exceptione majorum arteſtatione *accepit:* prodnnt enim, *inquit* ae in verbo veritatis reſtimonium perhibent, quod eum Joannes Joachim, tunc impnbes, laritaſſet in quodam loco arboribus nndique ſeptn, eujuſdam vineę Mauri genitoris ſui, in agrn Cælicenſi poſitæ..... Cannavino amni conterminæ, & incubans ſupra magnum & durum lapidem, ibidem a natura in declivi loco poſitum, preces ad Deum eructare conſueviſſet; lapidem illnm ex eodem loco, eui Joannes incubuerat, florem jugiter produviſſe tantæ virtutis, ut applicatus eum devotione ae fide ad infirmitates quaslibet ae vulnera, extemplo optatam nmnibus redderet ſanitarem. At eum Cælicenſis quædam mulier, Pacifica Ferrara appellata, circa annum 1500 aſinum haberet

AUCTORE JACOBO GRÆCO.

Græcum ſtudia imbuitur.

ad aulam initiatur.

quam faſtidiret.

in Terram ſanctam peregrinari abit.

in ejus rei ſignum in fronte notatur.

ejus virilitatis ſignum.

ordinem ſui deſcendit.

AUCTORE JACOBO GRÆCO.

malo ulcere laborantem *f* pro cujus ſoſpitate natalia remedia omnia fruſtra ſuetas experta) mitum flotem applicuit ulceroſo. Convaluit quidem aſinus ſed . . . . ſios omnino deperit. Verum eodem ex loco, unde ſtus oriebatur, humor quidam ad inſtar gummi ſive incenſi naſcitur, qui ad hodiernum uſque diem a frequenti fidelium cœtu inviſitur, & in magna etiam devotione habetur.

CAPUT II.

Labores a Joachimo peregre tolerati: reditus in patriam.

Per hos Comſoro dicta ſect. sequ.

a ETſi plurima, quæ digna effatu in tanto itinere ſervus Dei Joachim vidit & proprio corpore pertulit, perprobe metiri ſuffeiunt, qui hujuſcemodi ſe actionibus commiſcuerunt: perpauca tamen addueam, quibus in Deum ardens ejus deſiderium pateat, dum nulla peregrinantium petieula ſubire formidat. Peregens namque ad itet ſolo comite proceſſit, quod multorum ſolebat conſtipatione patati. Ambobus interea ſiti valida hærenti lingua palato, ocenmbete formidarunt. Joachim autem, pro certo antumans, ſe Domino ſpititum redditurum humavit in ſabulo, jugi Deo oratione uttiuſque neceſſitatem commendans, abſiſtente comite: & ſic famulus Dei Joachim, licet non modica anguſtia ptemetetut, ſupetna tameo meditans, aliquali ex ſopore experrectus, frigidi & humidi exeandentam appetitum libeotiſſime de eetero non euravit; Deus ſiquidem amborum neceſſitati ſubvenerat. Comes enim, inventione quæſiti, periculo obviavit: at Joachim, antequam ſoporaretur, Domini pollieitarionis memot, eum ait, Qui ſitit veniat ad me, & bibat, ſanctatum ruminatione Scripturarum in conſolatione expletus remanſit; *a* io quibus quantum gratia Domini illum prævenit in benedictionibus dulcedinis, patet ſua ſetipta legenti. Convenientes iterum juxta Dei beneplaeitum conſolatione recepta, ſe ad invicem in Domino cohortantes, proceſſerunt: at Joachim catitatis magis viſcera induetus, ut magis proximi quam ſua quæreret; licet ſimilia libens pateretur, commeantis neceſſitati jugiter compatiens, nuſquam pro adhibendo remedio diffidebat: nam qui plurium inopiam gratanter levaverat, non ſuit unius quavis neceſſitate fatigatus. Ad votum autem non ſuceedentibus, patientiæ clypeo remedium ſemper adhibere ſtudit: præſertim Dominum, fatigatum ex itinere & puteo inſidentem, memorans, animo alaeri ſemper & ubique procedendum eſſe ſuaſit.

Divinitus refunditur aqua.

AP. 22. 17 *a*

Et vita hoc eum monuit ferri patienter.

b

3 Non ſurdis interea peteipiens auribus, in ſecluſiote *a* Thebaidos regione, Anachoretas coocinne Regis æterni laudibus inſudare, Andrea quodam Religioſo comite, eos io ſaeie ſalutare petarſit. Pro habendis veto aquis, etiam ſolis ardore cupitis, ab itinerantibus divertendum ſuit, eoſqun ab invicem ſegtegari oportuit. Defluentes inter media montium aquas Joachim ſedulo invenit; eaſdemque eaptantes onagti in ſiti ſua, adveniente ſetvo Dei, extemplo abſiſtentes, facultatem hauriendi viſi ſunt ceſſiſſe, pro ſedaoda commeantis ſiti: ſed licet elementum attuliſſet, *b* illum de eetero non invenit. Præterea æſtuantem meridiei horam atque Sarracenorum incurſus vitare peroptans, ſeſe ad modicum recepit io aotrum, ubi diſſimiles *c* petſenſit hiatus. Unde tanta rei protinus diverſitate penſata, mox receſſit, & denique *d* Pentapoli ab Arabia ae Paleſtina interfectæ adfuit: cujus facinora ejuſdem ſolum cinctrum, non ſine ſetvi Dei

Et vita hoc eum monuit ferri patienter.

a adversum Arcetrum ferri patienter.

Unum prodicitur ſiti.

b

c

d

admiratione vehementi, ultro ejus luminibus obtulit. Porro eum perurentibus ſolis ardotibus, ſulfuteis ſe undis abluit: quæ *e* ſordis inſtar, ſupra cotpus, ab eis ſublatum aruete per totum: atque hujuſmodi velut glutine valde ernciandus fuiſſet, ni ſpiritu auræ tenuis eum Dominus demulſiſſet. Nec ultetiotis cauſa exacerbationis defuit: nam in regione eadem in copinſam tribulotum sculeitaiem impegit, quibus obertantis membra eruore non modico maduetunt, & adeo perduraverunt, ut in hoc quaſi martyrii genere Deo aoimam ſe redditorum eunctateiut. At in his ceteriſque ſimilibus ſuperavit, propter eum qui dilexit illum; jugiter ex pectore promens, ſibi vivete Chriſtum eſſe & moti luerum.

D

e

Or al'a dar plus corpo-ris oſſ ſuſtine-ret.

4 Poſtquam devotus Chriſti famulus Joachim ad Anaeboretas *f* ae Cœnobitas non paucos uſque petvenit, eoſdem aeelivi devotione tecolens, uti oon modica fuerat caritate ſuſceptus, ſic non exili teceſſit inſtructione formatus: ſceedenti tamen enumerata ab Apoſtolo quædam peticula, ab itinerantibus ſubeunda, non deſuerunt. In ttes ſiquidem nequiſſimos Satracenos, obſcœna eum muliere degentes, incidit; qui muruo de proſpecti nece muſſirantes, naturalibus tamen, imo inſuſis ezlitus ſemineis tunc ptecibus flexi, pepetcetunt; ae dimiſſo juxta vicum proximum ducarum præſtitetunt: ubi hoſpitio collectus, pariter ſuit hilari fronte motatus. Qui autem fecerat miſericordiam eum illo, octo parvulorum grege premebatur: quibus egenis Joachim Dominici non ignatus præcepti, unam ex duabus tunitam elargitus; reliquam denique, quibuſdam pro ſe obeegendo patatis, ad Dei gloriam nimia pietate retribuit. Cum autem Joachim ægrotate contingeret ſecus illos, puerulos præſertim miſeticordes ex Dei munere comptobavit: eum ſiquidem ſtructuum atque aſpectus exhibitione ſedulo exhilarabant. Convaleſcens poſtremo, ab humano & callido hoſpite, ne quavis contumelia afficeretur, de vico eductus in viam latam, inque itet rectum intromiſſus, inceſſit; donec plurima commeante eatetva, poſt tanta diſcrimina atque libata peticula rerum, exoptaram tamdiu venetatamque Hieroſolymam conſcendit.

f *ab eremo reditus*

a. Cor. XI.

E

In peritiam omnia quasi.

e quæ hic vocatur Pascha Pentecostes; Lucæ.

& vicissim ager ab his fovetur.

5 Quaſi unus ex his, qui exſis ex atboribus ramis decerptiſque florihus candidis, nec noo ſtatis veſtimentis ſuis, olim Domino viam conſtraverunt, ingreſſus eſt Joachim ſanctam civitatem; imo pectori ejus, velut aſinæ pullo, aſſidente Chtiſto, ad iocitam pergebat Hieroſolymam: cujus ſacris ubique locis piis gteſſibus veneratis, adeo ſuit Dominica devotione ſuccenſus, ut ad montem inde Transfigurationis advolaret. Ihi divino æſtuans ardore, ad vetertimi ſpeeus ſn profunda conjecit: ubi ſupra ſecentium hominum ſuæ præcipue tempeſtatis morem, io hymnis & pſalmis ceteriſque ſpiritalibus documentis, per totius Quadrageſimæ cutticulum contemplationi ſe viriliter addixit: & dum mentis oculis ſpecimen Domini intuetur, tabernaculum a Petro expetitum ſe incolere arbitrabatur. Ideo nec inedia, nec macerstione victus, ſuſpirabat ob expectata ſolamina illius beatæ noctis, quæ meruit ſcire tempus & horam, quando Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Quantum autem dominica affectus eſt tunc illic illuminstione *g*, poſt ejus inde receſſum claruit: nam tria opera, Concordiam nimirum duorum Teſtamentorum, Apocalypſis elucidarionem, & Pſalterium decem chordarum exorſus ſuit, quæ omnia ſcilici conſummatione complevit: in quibus quanta de pectore ejus fluenta doctrinæ manarunt, rite ae recte opera ipſa ſcrutantes teſtimonium veritati pethibebunt.

pro ipsa ecclesia Hierosolymitana.

in monte Thabor quadragesimam agit.

& sic Psalterium illustratur.

6 Per

AUCT. JACOBO GRÆCO.

A 6 Perguſtata ſpiritus ſuavitate, in monte electionis & puritatis; in regionem terræ, lac olim & mel fluentis, rune vero converſæ in falſuginem, remeavit: & partibus in illis non ſolum loca, ubi Chriſtus Dominus oaſci, converſari, mori, reſurgere, ceteraque humanæ ſalutis opera explere dignatus eſt; verum homines ipſos, qui ſanctitatis culmine præpollere cenſebantur, ſumma devotione recoluit. Quæ autem paſſim in fide & moribus cauterizanda reperit, quæque ad normam veritatis ae puritatis (quantum in ſe fuit) revocare ſtuduit, ſunt penitus reticenda. Tandem abſiſtere inde decrevit: nec Dominicæ commiſerationis immemor, videns civitates illatumque regiones, flevit ſuper illas; prænoſcens qualiter Dominus datutus erat puleritudinem illarum

h in manus inimici *b*, eo quod declinaverant a mandatis ſuis. Similiter declinandi eidem valida occaſio non defuit, eum cotruendi tentatio adſuit: fecedeus enim, inter tot impietates pius, in ea Aſiæ parte *i* quæ Euphrate ae mediterraneo mari coneluditur; ſecus mulierem viduam, ſotma & * pietate

i inſignem, hoſpitari contigit. Porro Joachim, adhuc juvenculus, licet itineris tanta continuatione & compunctione macreſceret; naturali tamen elegantia erat conſpicuus valde: unde miſerrima dæmonis inſtigatione exarſit mulier, & noctu geſtis nutibuſque im-

B pudicis continentis animum pulſavit. Qui ſicut fuerat Domini virtute roboratus, præcinctus lumbos amore caſtitatis, allicientis petulantiam ſtrenue rejecit. Nec deſtitit impia: at putans conceptæ iniquitatis voluptate potiri, paratum pro utriſque cubiculum ingreſſa, Joachim priſca laceſſatione monebat, ut acederet, ſi forte Chriſti miles utcumque mollitus eſſet. Qui nequiens ſine ſcandali perpetratione aufugere, lignorum ſtrui admotus & inſomnis noctem totam otationi aſſiſtens, nullique animum inclinans iniquitati, Dei cooperatione victor evaſit. Inter appareotia tandem crepuſcula mane, abſque licentia ab hoſpite petita, ex aeherontina habitatione receſſit. Hinc factum eſt, ut gratiam continentiæ, a Domino receptam, de eetero a cuctis amplectendam, dulciter prædicaret: & ſicut recedentes ab ea acriter ferebat, ſic pro viribus ad emendationem irritabat. Purus enim Chriſti ſervus Domino conſimiles præparare nirebatur, qui caſtitate dealbatus lucernas ardentes in manibus habens, ſpurcitias diaC boli immaculato calle tranſivit. Non ergo ei merito

k flores aliquando atque lilia deſunt *k*. Relictis denique & jure regionibus illis, in Sicıliam inſularum præcipuam trajecit: quam videns omnium copia & glebæ ubere celeberrimam, ut illius errata deſleret, ad radices montis Ætnæ, perpetuo incendio elariſſimi,

l juxta cœnubium *l* Græcum feeeſſit in antrum; in quo biduanis ae triduanis orationibus & contemplationibus intentus, nullo prorſus corporali cibo reſocillatus perſiſtebat. Nec mirum: nam ſic erat & meditationibus abſorptus & lectione occupatus, ut io eo priſcorum Patrum renovata veſtigia præfulgerent. Puſtremo B. Martinum, pro reviſione ſuorum trans Alpes commeantem, imitari conſtituit: Dominus ſiquidem qui illum præordinaverat, in talenti multiplicatione illic valde profuturum, eidem ad patriam redire & trajicere inſpitavit.

7 Ut terra, cui Dominus dederat omnium fructuum genere petgravari ae bona ſuapte natura producere, verbo Dei rigaretur, ac ſervi ejus Joacbim ſecundaretur exemplo, atque juſtitiæ incrementa produceret; eumdem in Calabriam ipſam reſtituit.

m Qui vallem Chatis *m* ingreſſus, juxta Biſentum

n *n*, Alarici ſepulcro aureo memotabile, gradiens; urbem Conſentiam, floremtem jugi populorum ſtequen-

Mabillon Tomus VI.

Relit a Terra ſanctа.

reverſus in Calabriam.

ria, ne ſorte agnoſceretur *o*, abhorruit. Ceterum ejus comes, ficus in pomario quodam colleturus, Joachim reouente, invereeunde intravit; nnde pro illo deprehenſo, pro re tam modica fuit ſupplicare coactus. Interea a Calicenſi prætereunte compertus agnoſcitur: & an talis filius eſſet interrogatus, nec mentiri voluit, nec celari valuit. Regatus vero ille, ne de agnito euipiam verbum faceret; Inhumane, inquit, agerem, ſi patrem tuoſque, de te velut mortuo ingemiſcentes, celarem. Si aliter fieri nequit, quæſo, mecum divertas, quo patrem ſolum ad me perdueas, ait. Conveniens autem genitor ae genitum intueos, de viſo quidem gaudeos, de modo vero non; talia voce retulit: O rerque quaterque me miſerum! huccine, fili mi, de te devenit expectatio noſtra? Quare factus es velut vir vagus? Putabamus omnes per te domum noſtram ſnblimari genuſque nobilitari: quare ergo nos a tanta expectatione confudiſti? At ille humilibus denique ſermonibus patris dolentis mitigavit affectum, & paucis mira devotione locutis, eum lætificare non deſtitit; Parer, inquiens, pro terreno, perenni Regi modo milito. An neſcis qualiter contemnentes aulam regiam metuerunt habere coronas perpetuas? Hiſque ſimilibus mollitum parentem reliquit; attonitis ſiquidem auribus Dominicam ſententiam conceperat, eum dicit: Qui vult venire poſt me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, adhue autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus *p*. Contulit ſe ergo ad cœnobium *q* Sambucinæ, tune mitæ celebritatis, modo quaſi penitus deſtitutum: ubi in ſupernam Hieroſolymam aciem mentis intendens, hominis in carne præter carnem vivere exoptabat; atque ad futuræ pacis ſigna & ad cæleſtium culmina gaudiorum aſpirans, ex Monachorum conſortio proficiebat *r*. Licet enim in ipſo monaſterio adhuc Regulæ jugo colla non ſubdidiſſee; ex tali tamen religionis deliberatione quibuſdam viſum eſt, Joachim Sambucinæ filium appellare.

o Ejus a ſuo agnitus.

patrem placat, ſpes ſuas ſuum fore meminit.

Luc. 14. & in cœnobio Sambucinæ moratur.

p

q

E

a

ANNOTATA.

A *Addit Gregorius cap.* 4 paululum quieſcenti apparuiſſe flumen defluentis olei, hominemque adſtantem & dicentem; Joachim, bibe de flumine: viſumque ei nſque ad ſatietatem bibiſſe. Viſioneque completa evigilanti ſacram Scripturam patuiſſe.

a *Exiſtimo hic & a Luca Conſentino in Prolog. §. 3. Thebaidis nomen indefinite pro eremo accipi, quales intra & circa Paleſtinam variæ in iſque non tantum per Laueas diſperſi Monachi, ſed etiam Anachoretæ prorſus ſolitariam ducentes vitam: nam Thebaidem proprie dictam, in Ægypti finibus, non crediderim Joachimo aditam fuiſſe.*

F

b *Scilicet Andream itineris comitem.*

c *Gregorius ſic explicat*: Vidit duos hiatus, ſinguli ventos diverſiſſimos emittentes, unus ſcilicet iotolerabiliter frigidum, alter inſolentet ealidum, ideoque retraxit ſe ad os ſpeluncæ, ubi oportebat contrarios flatus patentiore in aere e ſua pernicie lenteſcere, *deinde ſubjungit*: Iteumque propoſitum continuans iter, ad aliam maritimam regionem devenit; ubi mira quædam ſe vidiſſe teſtatus eſt; oleas ſcilicet, fructus diverſimode proferentes miræ quantitatis. *Venienti autem per Syriam Joachimo & porro pergenti, occurrebat mare Galileæ; atque inde Jordanis ripas tenenti, Mare-mortuum, de quo mox: ut appareat non ultra loca ſancta Paleſtinæ peregrinando profectum Joachimum.*

AUCT. JACOBO GRÆCO

d *Gregorius Pentapolim in Libya hic ſibi imaginatur, quinque illius urbes nominat: & deinde eas confundit cum regione, quæ olim irrigabatur ſicut paradiſus Dei, nunc autem poſt Sodomæ, Gomorrhæ, & aliarum duarum civitatum ſubverſionem converſa eſt in mare mortuum ſeu lacum Aſphaltiten, ſelo Segor, quæ cum quatuor aliis Pentapolim conſtituebat, propter Lot conſervata. Hæc autem regio evidenter, media eſt inter Arabiam & Paleſtinam, uti hic dicitur: non autem Africana illa in Libya.*

e Solis *legitur apud Græcum: ſed typographico, ut putamus, mendo.*

f *Puta inter rudera Lauræ S. Sabæ & alia loca, quæ a Mari mortuo Hieroſolymam euntibus fuerunt tranſeunda in ſolitudine.*

g *Multo ſane poſt, ut in Diſquiſitione Actis ſubjungenda apparebit: quamvis Gregorius loca temporaque confundens, omnia ad hanc peregrinationem referat c. 6 operis ſui.*

h *Factum id eſt an. 1187, quando capta eſt a Sarracenis Hieroſolyma.*

i *Gregorius Aſiam minorem intelligit fuiſque deſcribit: non video tamen cur non magis definite Euphrateſia*
B *Provincia intelligatur, dictis duobus terminis ita clauſa ab Ortu & Occaſu, ut media ſit inter Syriam Aſiamque minorem. * Scilicet quoad externam ſpectem; nam doctrina illius cateuus pietate dubitare nos facit, quod tam facile exarſerit in concupiſcentiam boſpitis, tum primum viſi.*

k *Preſtringit hic Angelum Manriquez Gregorius, quod hanc tentationem ſomniaverit in Sicilia obvenisſe Joachimo.*

l *Rechus Pyrrhus, in Notitia Eccleſiæ Catanenſis, duorum monaſteriorum ad radices montis Ætnæ fitorum meminit, quorum alterum ſit S. Leonis de Paunachio, in loco Foraſtella, ab Henrico Policaſtri Comite ædificatum anno 1136, & circa an. 1200 traditum Benedictinis: alterum S. Nicolai de Arenis, ad 12 M. P. ab urbe Catana, an. 1156 Benedictinis ædificatum: quid ut autem alterutro loco prius Monachi Baſilini fuerint?*

m Chrares, *vulgo* Gratti, *fluvius ipſam prope Conſentiam alluens, moxque Baſentum amnem excipiens.*

n *Jornandes de rebus Gothicis cap.* 30 Spoliata Roma, Campaniaque, & Lucania ſimili clade peracta, Brutios acceſſerunt: ibi ergo veniens Alaricus Rex Viſegothorum cum opibus totius Italiæ, quas in præda diripuerat, ... ſubito immatura morte rebus excaſſit humanis. Quem nimia dilectione lugentes, Bazentinum amnem juxta Conſentinam civitatem de al-
C veo ſuo detivant, & in medio alveo collecto agmine captivorum ſepulturæ locum effodiunt: in cujus foveæ gremio Alaricum cum multis opibus obruunt, rurſuſque aquas in ſuum alveum reducentes, ne a quoquam quandoque locus agnoſceretur, foſſores omnes interemerunt: *quæ ex hiſtoria Miſcella lib.* 13 *accepit Jornandes, cujus verba apud Baronium lege ad annum* 411.

o *Gregorius ait, quod declinata urbe,* per locum qui dicitur Guaraſſanum (*forte in tabulis* Ciriſſanum, 4 P. M. *a Conſentia ad occaſum.*) in, *ſeu verſus* præfatum Crathis *flumen deſcenderit.*

p *Admirandam hic Gregorius proponit viri Dei virtutem: qui patrem ultra annum 1169 in vivis habens, numquam legatur Cælicum remeaſſe, niſi in ſororis cujuſdam ſuæ morte: nempe Joachimum putat initio ſæculi natum fuiſſe, quod nobis non probatur: uti nec ſatis conſtat, quod Notarius Manutus, de quo ipſe, fuerit Joachimi pater.*

q *Apud oppidum Luciorum diœceſis Biſinianenſis, adeoque ad* 13 *circiter* P. M. *diſtans Conſentia verſus Borcam. Angelus Manriquez anno* 1160 *illud fundatum dicit a Goffredo Comite & ejus matre Bertha: quod conatur refutare Gregorius, ne Joachimum cogatur facere juniorem quam fecit. Chronologio antiqua Ms. fundationum ponit hanc ad an.* 1157, *cui credere malumus, & opinari dotem pleniorem poſtea acceſſiſſe.*

r Sub Abbate Simeone, *inquit Gregorius*, per annum unum monaſterii janitorem agens: ubi in hortum egreſſo & divina contemplanti apparuerit vir forma pulcherrimus, mannque amphoram tenens dixerit: Joachim, cape: bibe vinum hoc, eſt enim optimum. Quod audiens ille bibit ad ſatietatem, amphoramque reddidit, inquiens, ſatis ſe bibiſſe: Cui vir reſpondit; O Joachim, ſi totum exhauſiſſes vinum, nulla te ſcientia fugiſſet.

CAPUT III.

Joachim Monachus Curatii factus, ibidem eligitur Abbas, & privilegio Regio muniti curat monaſterium.

JOachim Dei famulus, æſtuans ſpiritus fervore concepto, a memorato cœnobio Ciſtercienſium Sambucinæ ſecedens, contra elatam vallis Chratis terram, ubi Bucchita eſt nomen, juxta *a* Rendatum oppidum tranſvolavit, ibidemque ſalutis opera non deſetuit. Verum lucerna ſupet candelabrum poſita, cunctis quæ in domo ſunt ſplendens, occultari nequiverat. Ea propter qua fuerat unctione prævectus, Rendenſi populo devotione plurima Dei verbum audienti diſſeminavit, & pullulantes in eo ſimultates ferventi concione ſedavit. Aſt in agro Dominico uberiores fructus in lies ſe producere comperiens, ſcrupuloſitate quadam turbatus fuit: meminit ſiquidem abſque prævia Epiſcopi ordinatione prædicationis munus exercere; expaveſcens ne in illum Apoſtolica comminatio caderet, cum ait; Quomodo prædicabunt niſi mittantur? Propterea *b* Cathazorii civitatem proceram ad Adriatieum mare, ob tale munus habendum, devotione maxima non imparatusa lire conſtituit. Accidit autem ad flumen *c* Crothalum in monaſterium de Curatio Ciſtercienſis ordinis divertere, ubi ex caritate hoſpitatus, Religioſorum humanitatem inſpexit. Verum, quia civitas in monte poſita occultari nequit, de ore ſuo ab erudito Religioſo agnitus, ad certam religionis aciem amplexandam tationibus validis compulſus, remanſit. In Curatio ergo, ut fieri mandat Ciſtercienſis Ordo, ſecundum Regulam Sanctiſſimi Patris noſtri Benedicti, ſtabilitatem ac morum converſionem vovere ſtatuit, ſub Columbano Abbate, qui illum ad columbinæ habitum religionis admiſit; atque juxta propoſitum ordinati curavit. Qualiter autem pet primordia ſuſcepti habitus Chriſti athleta encurrerit, ex effectu præcipuo evidentiſſime comprobatur: nam poſt pauca, monaſterii Prior ex debita omnium electione ordinarus fuit. Mortuo denique memorabili memoratoque Abbate, cunctis paritet, nemine penitus diſcrepante, in eorum Priorem convenerunt; qui, ut erat humilitate ſublimis, exemplo Domini, qui in Regem eligi recuſavit, edoctus, inſciis Fratribus ex monaſterio receſſit, & in cœnobium Sanctæ Trinitatis ad oppidum *d* Acræ Ordinis prælibati, ſi forte latitaret, auſugit, & inde in Sambucinam repedavit: cujus Monachi a Curatio receſſum ejus zelantes, quaſi non receperunt; ipſius tamen humilitate perſpecta ad modicum ſuſtinentes, quantum erat ab ambitione alienus non immetito mirabantur.

9 Perſeverantibus interea Curatii Monachis in electione præpoſita, Joachim redire perdifficillimum erat. Interpoſita vero deprecatione *e* Ruffi Archiepiſcopi Conſentini, Symonis Sambucinæ Abbatis, & ejuſdem Prioris Hilarii, Mellis Juſtitiarii, nec non plurium Nobilium exhortatione pulſatus; ſciens tandem, nolle acquieſcere eſſe quaſi peccatum

8 *Joachim juxta Rendas convenuti inſipiens.*

a

F *ad quod electo ordinandus cum Bulla, Rom. ex.*

b

e *Curatium divertit.*

F *ibi qua Monachus factus.*

d *in Abbatem eligitur.*

Ex munus obedientiæ ad illius ſuſceptum.

g

A tum ariolandi, in commoni exultatione Abbas in Curatium rediit. Non ergo immerito Clementina ſanctione, ſuper Ciſtercienſis Ordinis firmitate emanata Peruſii, quinto idus Junii g anno primo Pontificatus ſui, ad ſimilium renuentium eruditionem eantum eſt in hæc verba: Electa quoque perſona, ſi ſufficiens & idonea vacanti monaſterio fuerit, non recuſet: qui contra fecerit, graviter puniatur. Factus ergo monaſterii Pater, erat quaſi fidelis ſervus & prudens, quem conſtituerat Dominus ſuper familiam ſuam, ut confervis ſuis menſutam stitiei erogaret. Ideo ſuſcepti oneris cuta pervigili ſolicitus eras in temporalibus, magis tamen ac magis in ſpiritualibus inſudabat: & præſertim ſuper ea, qua fueras intelligentia edoctus, commendabatur.

a tum ad [illegible] rumen [illegible] ndum ſe- [illegible] ntiæ, [illegible] ejectus.

Verum quia ſancitum erat in libro Definitionum Ordinis, diſtinctione prima undecimo capite, hujuſmodi ſub tenore: Libri Juris civilis vel canonici in armatio communi minime ſefideans, nec præſumat aliquis novas librorum expoſitiones facere niſi conſenſu Capituli generalis; ſcholia non niſi in occulto retinens, a Capitulo vel ab ipſo Pontifice maximo licentiam petere mahuit, ſub aliquali formidine; interim privatæ ac piæ exercitationis ſtudio intentus, in optima ſtuuti progreſſus aura couſortabatur, attendens illud quod ſcriptum eſt, Qui elucidant

Eccli. 24 me vitam æternam habebunt.

B ſo Etſi monaſterium Curatii, in territorio caſtri *b* Sylani, quod eſt pattia mea, ante Joachim Abbatiatum, non modicæ conſiderationis exiterit; tamen

h Effloreſcit ſub ea Curatium ſe- [illegible] mbrem.

tanto viro Præſide, in utriuſque ſtatus excellentium mirum in modum auctum fuiſſe dignoſcitur: & ſicut ſervum Dei Joachim facies Principum edmirabantur, ita ejus iuetuitu & monaſterium & Fratres privilegiotum culmine cumulaurunt: quibus uſque modo perfrui eoſdem nulli prorſus ambigendum eſt. Inter innumeta vero, etſi minimum, unum tamen interponendum, quod in eodem monaſterio legitur de verbo ad verbum depromptum, forſan non im-

de manitur privilegio ſ

merito duxi; ſic autem ſe oſtendit. Redemptoris noſtri, Domini noſtri Jeſu Chriſti anno millefimo centeſimo ſeptuageſimo octavo, *l* & tertio decimo regnante Domino Guilielmo glorioſiſſimo Rege Siciliæ, Ducatus Apuliæ & Principatus Capuæ, tertio decimo menſis Februarii, duodecimæ Indictionis. Nos

k l m n Gualterius de Moac Regii fortunati *k* Stolii *l* Ammiratus, & Regiæ *m* Duhanæ de ſecretis, & Duhanæ Baronum Magiſter; dum eſſemus in *n* Baroli pro regiis agendis, Joachim venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio, detulit nobis ſacras litteras a ſacra Regia Majeſtate, quarum continentia ſalis eſt.

C Guilielmus, Dei gratia Rex Siciliæ, ducatus Apuliæ & principatus Capuæ, Gualtetio de Moac fortunati Stolii Ammitato, & *o* Regiæ Duhanæ de ſecretis, & Duhanæ Baronum Magiſtro, dilecto fideli ſuo, ſalutem & dilectionem. Venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio, nuper Panormum veniens,

P oſtendit in Curia noſtra duo ſcripta de *p* diviſis tetarum, quas eidem monaſterio miſericorditer olim cooceſſimus; aſſerens te diviſas ipſas *u* camerariis ipſius coarctari, frangi, & terminari feciſſe. Supplicavit idem venerabilis Abbas, quatenus præiperemus fieri privilegium de diviſis ipſis monaſterio ſupradicto. Sed quoniam Curia noſtra neſciebat pro certo, qualiter diviſæ ipſæ fuerunt factæ, mandamus fidelitati tuæ & præcipimus, de diviſis ipſis, quas tu fieri feciſti, ſecundum conceſſionem noſtram, mandato & auctoritate noſtra facias fieri privilegium ex parte tua eidem monaſterio, ut habeat illud ad memoriam & ſecuritatem noſtræ conceſſionis. Datum Panormi, duodecimo die menſis Decembris, Indictionis duodecimæ. Series veto ulterior privilegii hujuſmodi, ad abolendam prolixitatem, reticetur q.

AUCTORE JACOBO GRÆCO. q r

51 .....
12 .....
13 .....

ANNOTATA.

a *Abeſt* Renda *ſolum 6 paſſuum millibus Conſentiæ, inter Apenuini juga & fluvium: hunc olim* Arintham *dictum, putat Gregorius.*

b *Vulgo* Catanzaro, *juxta Scillaceum ſinum ad Flumarellam, inter Coracium & Allium amnes: quo Ughellus tom. 7 Italiæ ſacræ docet Leonem Grandi anno 783 Tabernis tranſtuliſſe magnæ Græciæ Epiſcopatum. Hic ipſe, poſt ſuſceptum Curatii habitum, ordinatum fuiſſe Joachimum, credit Gregorius: ſed cum Martuſanæ diœceſis Curatium fuerit, non putamus illud abſque teſte liquere.*

c *Ita Plinio dicitur, qui vulgo nunc* Corace, *fortaſſis a mox nominando* Curatio, *ad ejus initia ſito in Marturanenſi diœceſi, juxta Villam Scilliani.*

d Acra, *in tabulis* Acri *nominatum*, Biſſiniano, *ad cujus diœceſim pertinet, verſus Ortum, intervallo ſex millariam.*

e *Matricula eccleſiæ Conſentinæ, aſſervata in arcu trium clavium, hujus Ruſi meminit ad annum* 1184.

f *Gregorius addit cognomentum* de Rende.

g *Chriſti anno* 1188, *electus enim eſt Clemens III* 16 *Januarii.*

h *Juſtus Ruffolatus, in Mss. Viſitationibus, appellat* Villam Scilliani. *Abeſt nomen a tabulis, ex ſitu tamen Diani (quod Martuſano vix diſtat 5 P. M. ad Euroboream, & infra ſect. 14 propinquum hujus caſtra fuiſſe intelligitur) ſtatui de ejus ſitu poteſt.*

i *Fruſtra hunc annum ſuſpectum haberi a Gregorio, oſtendimus in Commentario num.* 15.

k *Id eſt exercitus: pro qua re eſt egregius locus Chronici Cavanenſis, Foſſæ-nova dicti ab Ughello, an.* 1185 Hoc anno Guillielmus Rex Siciliæ fecit ſtolium maximum per mare & per terram. Super ſtolium maris ordinavit Capitaneum Comitem Tancredum, ſuper ſtolium terræ fecit Capitaneos Comitem Alduinum & Comitem Richardum de Cerra, & mandavit eos omnes in Romaniam, ad acquirendum Imperium Conſtantinopolitanum. Totum ſtolium intravis in mare 111 Idus Junii. *Græcis* στόλος *proprie ſignificat* Claſſem *& exercitum ad expeditionem navalem, ab* στέλλω *præterito medio verbi* στείλω, *mittere: ab his Græcizantes etiam nunc Siculi Calabrique haud dubie* Stolium *retinuere.*

l *Vocem barbaram eſſe a proſpiciendo ſumptam: cui apud Græcos* Ephori *nomen reſponderet, alibi indicavimus: hic obſervo, ut nunc inter Francos Mareſcalli plures, ſic tunc inter Normannos, utriuſque Siciliæ dominos, plures fuiſſe Ammiratos: unde apud Rochum Pyrrhum in Chronico Regum, præfixo Notitiæ Eccleſiarum Siculenſium pag.* 10, *invenies Guilielmi Mali diploma, datum* per manus Majonis, Magni Ammirati Ammiratorum, *an.* 1156.

m *Alias* Doana & Dohanna *ſcribitur, lib.* 1. *Siculatum conſtitut. tit.* 39, 78, & *aliis: eſtque vitium hodie apud Italos Francoſque in uſu pro telonio, ſeu loco ubi ſtatæ pro mercibus invectis pecuniæ penduntur.*

n Straboni Baretum, *inquit Ferrarius in Lexico Geographico*, ad Aufidi fluminis oſtia, totius Italiæ clariſſimum. *Tabulæ* Batlettam *notant, ſed 4 circiter milliariis removent a dicto oppido.*

o *Ex titulis, hic ordinatus poſitis, ſuſtulimus confuſionem quæ ſuperius irrepſerat, ubi ſic legebatur*: Magiſter Regiæ Duhanæ de ſecretis & Duhanæ Baronum.

p *Bulla*

AUCT. JACOBO GRÆCO.

p *Italis hodieque usitata vox*, divisa, *pro divisione & electione: ex cujus posteriori sensus proprietate etiam* divisæ, *Francis* devis, *dicuntur sententiæ breves, quas scutariis tesseris subscribendas nobiles familiæ eligebant.*

q *Mirum est Græcum, qui unum dati diplomatis accurate transcripserat, tum fuisse socordem in eo rememorando, ut potuerit hoc diploma tribuere Guilielmo Malo, quem scribit ab anno 1149 ad 1166 regnasse: quo toto tempore Indictio 12 non cadit, nisi in primum regni ipsius annum, quando ea Græci ipsius calculo non fuisses Joachim nisi annorum 14. Quare & hæc & alia de Constantia Imperatrice absurda hic expunximus.*

r *Sequebatur Bulla exemptionis Curatiensis, per Michaelem Episcopum Marturanum, quam anno 1177 datam ostendimus: item ejusdem exemptionis confirmatio, per Franciscum Monachum, itidem Marturanum Episcopum anno 1603: tum index Reliquiarum Curatiensium: ac denique supposititia bulla Honorii III, quam meritu rejicit Gregorius, & simul inuixam ei opinionem Græci, de antiquitate Curatii majori quam ipsius Ordinis Cistercienſis. Nos omnia hæc, ut nihil vel parum ad Joachimum spectantia, omittimus; maxime cum apud Ughellum, tom. 7 Italiæ sacræ in Episcopis Marturanensibus, ipsa legi possint.*

B

CAPUT IV.

Spiritu intelligentiæ & prophetiæ clarus Joachim, facultatem commentandi supra Scripturam a Romanis Pontificibus obtinet.

Crucis apparatus mysterium fundat v

54 AD venerabilem portio Joachim, Curatii Abbarem, supervenientibus arduis quibusque, eum omnes pariter confluerent; Sylanæi, velut ad proprium patrem fedula devotione incurvi, pro re non modica pariter convenerunt. Crucis etenim signum, sere omnibus visibiliter apparens in cœmeterio
a ecclesiæ parochialis *a* Diani, de significatione territos inquirere fecit: quibus perpaucis seorsum apparitionis mysterium enodavit, ita ut de cetero simile
b non appareret *b*. Quid autem edixerit, non satis elare competitur. Ceterum si apparens signum eum rerum eventibus comprobare licebit, omni prorsus dubietate semota, quod duorum unum edixerit,
Cor. 1. 18. C est tenendum (dicente namque Apostolo, Verbum crucis pereuntibus stultitia, qui vero salvi fiunt, virtus Dei est; ac ut malis ad patibulum, sic bonis est ad salutis oraculum) civiles seditiones, quas demum perpessi sunt Sylanæi, primum comprobavit; templum vero, in eodem loco Scigliani Diani erectum, indicavit. Sic ergo utrumque verus rerum comprobavit eventus: & Dei tandem munere, civilibus sopitis ubique simultatibus, ecclesia conspicua in memorato ac signifero cœmeterio Scigliani Diani constructa remanet. Nam anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono, die vigesima octava mensis Augusti, diruto veteri templo, sub invocatione Sanctissimæ Deiparæque Virginis Mariæ, sub invocatione eadem, Marianus Camerinensis, ex familia Perbenedicta, tunc Antistes Marturanensis amplissimus,
k me quoque adstante in coadunatione eleri ac populi plurima, lapidem primum Cruce signatum in prima memoratæ ecclesiæ fundamenta jecit, ac in fastigia non modica erigendam curavit. Zelo siquidem ecclesiasticæ disciplinæ accensus antequam ad Cardinalatus apicem sublimaretur, velut in corrigendis relaxationibus morum gregis sibi commissi, ita in ecclesiarum renovatione explenda mirum in modum insudavit: nec usque modo, in supremis constitutus, insudare desistit. Vir iste zelo divini cultus, ut præfertur, armatus, quam plurimas in sua Matvidetur que prædixisse templum Dianæ exstruendum

turanensi diœcesi corruptiones extirpavit; Cathedmlem ad meliorem formam redegit; Romæ tandem Gubernatoris officio integerrime functus, ad illustrissimum Cardinalatus ordinem a Sixto quinto P. M. promotus, expectatione majori omnibus se amabilem exhibuit. Consecratio vero templi matricis Diani facta est ab amplissimo Episcopo Francisco Monacho, sub die decima septima mensis Septembris, anno a Jesu Christo nato millesimo sexcentesimo septimo, Indictione quinta, Paulo Papa hujus nominis quinto, anno Summi Pontificatus sui tertio sedente, & Episcopatus ejusdem Francisci Monachi anno decimo quinto. D

Ut intelligentiæ donum devotius fideliusque consequatur.

15 Adeo autem venerabilis Abbas Joachim erat intelligentiæ spiritu prælatus, ut reliquis posthabitis sese ad illius explenda munera converteret; malens ejus consolatione potiri, quam reliquis ipsius occupationibus extolli. Et licet assertio de ejusdem intelligentiæ spiritu ex consectis inspectisque ab eo operibus evidentiam habeat, probatorum tamen testimonio virorum comprobatur. Guglielmus *e* Parisiensis in libro de virtutibus hæc asserit: e
Scire debes, quod donum intellectus est tantæ claritatis & acuminis in quibusdam, ut valde assimiletur spiritui prophetiæ, quem nonnulli in Abbate Joachim fuisse credunt. Et quidem liquet, plurimos testari, spiritum seu donum intellectus habuisse; an vero prophetiæ quoque spiritum habuerit, in sequentibus indicabitur. Ceterum apertissimum est, E
Joachim humilitatis intuitu dixisse, se donum in- acuta regiminis exortum. telligentiæ, & non prophatiæ habere. Verumtamen qui duo talenta acceperat, ut duo alia lucraretur, cœnobium Curatii, Fratribus concurrentibus) studuit commendare Sambucinæ. At illud Sambucid
nenses recusarunt *d*: igitur illud monasterio de e
e Casamatii (eo quod ibidem Marii, septenarii Consulatus toga illustris, villa extiterat, sua nuncupato) commendare tentavit. Cujus Monachi pariter renuentibus, Curatium monasterio *f* de Fossanova, f
inter Cistercienſia præclarissimo & in omni sanctæ conversationis puritate conspicuo, commendavit; uc non immerito miram in eodem sepultoram Dominus sanctissimo & Angelico Doctori Thomæ Aquinati providerit, dum mandante Gregorio hujus nominis decimo, anno Incarnationis Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, ad Concilium Lugdunense properavit. Porro Joachim, ut interpretandi Scripturæ postulumdare. secutus super habitam ad exponendum gratiam F
proficeret, Lucium tertium, qui fuit creatus Pontifex, a Christo nato anno millesimo centesimo octogesimo primo, vigesimo nono Augusti, anno secundo Pontificatus ejusdem, humilibus gressibus petiturus, urbem Verulanam *g* adiit .... *h* ab eoque gh
sacram Scripturam elucidandi facultate potitus, eidem multa vera ac ventura prædixit. Eamdem profecto auctoritatem interpretandi, in præfatione Apoca- facultatem a Papa obtinet lypsis talibus verbis induxit: Non ergo de meo, quod non habeo, sed de Christi benignitate confidens; Apocalypsim, quam Beatus Joannes in Patmos insula relegatus descripsit, non meæ præsumptionis audacia, sed Romani auctoritate Pontificis exponendam assumpsi. Quantum autem tum in his tum in ceteris enucleandis sacræ Scripturæ arcanis profecerit, veniat qui copit, & videat: loquela etenim sua eumdem manifestum facit: ut infra ex suæ professione fidei sole illustrioi clarescit.

16 Expletum opus de utriusque Testamenti con- Opus sua Concordiam utriusque Testamenti absolvit Lucio 3 cordia, cujus absolutioni plurimum in monasterio de Casamarii invigilaverat, Lucio tertio memorato devotissimus præsentavit: quod a Papa ac Consistorio nimium fuit commendatum. Ceterum com-

periena

A periens Pontifex quanta Joachim ſpiritus illuſtratione fulgeret, ſuperindulſæ ſcribendi facultati adjunxit pro talenti multiplicestione, ot de cetero, depoſito temporalium monaſterii onere, enodandis ſacræ paginæ arcanis ſe dederet; illud eidem memorsns, in theſauro & ſapientia abſconditis nullom adeſſe profectum; quemadmodum hiſce Pontificis litteris comprobatur.

ita a Clemente ex eorum numero appellatus Apocalyp.

Clemens Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Dilecto filio Joschim Abbati de Curatio ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Rationis ordo ſuadet & debitum exigit caritatis, ut in eunctis actibus noſtris ad id plurimum intendamus, qualiter ſecundum veritatis Evangelicæ teſtimonium opera noſtra lucesnt coram hominibus, ut ex eis profieiendi materiam capiant & exemplum. Cum ergo, jubente & exhortante te beatę memoriæ Lucio Papa prædeceſſore noſtro, expoſitionem Apocalypſis & opus Concordiæ inchoaſſe, & poſtmodum de Papæ Urbani auctoritate ſucceſſoris ipſius compoſuiſſe dicaris; Caritatem tuam monemus & hortamur in Domino, per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus laboribus tuis in hac parte opstum & debitum finem imponens, gratia Dei proſequente, ad utilitatem proximorum opus illud complere & diligenter ſtudeas emendare: & veniens ad nos quam citius, ſi opportunitas dederit, diſcuſſioni Apoſtolicæ Sedis & judicio te præſentes. Si enim velis in abſcondito retinere, diligenti cura proſpicias, B qua poſſis ſummi patriſamilias offenſam, de talento ſcientiæ tibi commiſſo, ſatisfactione placare. Data Laterani ſexto Idus Junii, Pontificatus noſtri anno primo.

Curatiensi Abbatia confirmatur.

Porro venerabilis Abbas, ad votum retinens conſulentis ac præcipientis imperium, grates Deo reddidit; liberiori ſe curſu poſſe cetera profequi ex conceſſione prænoſcens. Reverſus ergo in Curatium, renuntiavit adminiſtrationi temporalium, & feſtinus inde receſſit. Curatienſes vero Monachi, receſſum hujuſmodi, & incolatum continentis ſe in loco, cui Petra-lata eſt nomen, valde ægre ferentes; cum de ejuſdem regreſſu deſperarent (vel quia tanti Patris nequibant carere præſentia, vel quia munera Dominicæ diſpenſationis ignorabant) ſi quomodo ad redeundum compellere poſſent, de ſeniorum conſilio ad Pontificis auctoritatem cucurrerunt. At Romani Pontificis auctoritas, expetita ſanioti conſilio perpendens, Joachim & ab onere Curatii abſolvit, & alibi conſedendi poteſtatem adjunait. Unde non extra tantum quam intima libertate potitus, totus pergebat in Deum, ut unus efficeretur ſpiritus cum eo. Et quia cogitatio ejus erat apud Altiſſimum; de ventre ejus flu- C mina jugiter fluere cœperunt: Hinc factum eſt, quod petrum manſionis prioris, Petram olei nominavit: & hoc non immerito; unctionem etenim Domini in ſe non parum profeciſſe cognovit.

i 17 ..... *l*

18 .....

Joachimus a S. Cyrillo approbatus, ac Prophetes.

19 Quod vero Dominus ſervo ejus Joachim futura noſcendi non modicam gratiam contulerit, eſt irreſragabile teſtimonium deſumptum ea Vita S. Cyrilli *k* Carmelitæ; ut videre eſt in vitis Sanctorum, quæ paſſim & vulgari idiomate ab Eccleſia nunc habentur. Tanti profecto teſtimonii cauſa fuit apparitio Angeli, offerentis Cyrillo, celebri prærogativa in Carmelo celebranti, duas argenteas tabulas, divinitus ei dem inſcriptas atque directas: qui, Sscrificio eapleto, eaſdem prius legendas ac d.mum in obſequium Domini in thuribulum conflandas ſore mandavit: ſcripturam vero illam, un lecim Capitibus diſtinctam, quod futurum erat in Eccleſia continere, patiter affirmatur; cujus initium lectionis erat; Tempore annorum Chriſti milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto &c. Etſi autem Sanctus Dei Cyrillus tabellarum ſenſum optime teneret Fratribuſque enodaret; humilitatis tamen intuitu, ad Joachim in Calabriam & monaſterium Floris dirigere procuravit, ſcribens illi in hæc verba. Cum Deus tibi, velut ſecundo Evangeliſtæ Joanni, miram futura noſcendi gratiam contulerit, humiliter, quæſo, Rever-nde Pater, ut brevius prophetiam hanc enucleare digneris: quo dilucidius hujus divini muneris abyſſum penetrare valeamus; frange nubem, denſa revela, ut ſplendeat cunctis elatiſs elariſſimi ſolis. Cui Joachim: Cyrillo Carmeliæ, ſpeculo paupertatis & normæ ſanctitatis, qui ex Carmelo mundum virtutibus exornat, in vero ſalutari ſalutem. Perlectis litteris tuis cankavit valde ſpiritus meus: quis enim ſentiens tanta, divini muneris largitate perceptu, non tibi conjubilaret? A me expetita, a te, cui a Domino exhibita, expetenda erant. Verum, ſicut Dominus dederit, poſtulatis patebo *l*. Hæc ibi. 1

& miſſi reditus ejus interpretationem rogatur.

ANNOTATA.

a *Jam ſupra dixi* Dianum *ubeſſe a Marturano ad Euroberam* 5 P. M.

b *Gregorius tamen cap.* 16, *multa de Scillam præfatus, incunctanter hanc prophetiam profert*: Hoc Crucis ſignum tribulationem & anguſtiarum afflictionem prænuntiat, nec non civilis ſanguinis effuſionem in certamine & domeſtica ſeditione ſignificat: *ac deinde ſubjungit*; O vere plus quam propheta, quomodo vera E prophetaſti! Tanta enim poſt annos aliquot inter eives diſcordia eſt ſecuta, ut diviſis urbis civibus tribubuſque, nedum effuſionem ſanguinis ad invicem, ſed & ruinas domorum cum igne & præparatis arietibus procurarent. Imo ita convaluere inter Sylls nenſes ſeditiones iſtæ, ut innumeri eorum necarentur, & vix per Regis proviſionem ad concordiam devenirent. Regiſque decreto non obſtante, nunc uſque maledictionis inter illos fomes remanet, priſcis reliquias ſuis parvulis telinquentibus.

c *Mortuus an.* 1249. *de quo videndus Bellarminus in libro de ſcriptoribus Eccleſ.*

d Aſſerentes, *inquit Gregorius*, ſe Monachorum inopiam pati. *Addit autem idem reſpondiſſe Abbatem & Monachos ſanctiſſimæ Trinitatis: ad quod monaſterium anno* 1185 *primum deductos Ciſtercienſes ſcribit Jongellinus ex Chronologia Fundationum. Suſpicatur deinde Gregorius ub bis Curatio vicinioribus ad ſuum Sagittarienſe monaſterium eadem ea cauſa venuiſſe Joachimum; eaque occaſione multa profert documenta circa prima iſtius cœnobii exordia & Palumbum illius Abbatem: cum tamen alii exordiu ejus referant ad an.* 1202. F

e Caſæmarii *monaſterium, in confinibus urbis Verulanæ inter Baucum & Soram, inchoatum anno* 1005, *& anno* 1140. *Ciſtercienſi Ordini ſub linea Clarevallenſi incorporatum. Rei geſtæ hiſtoriam ex antiqua Chronica profert Ughellus tom.* 1 *Ital. ſacræ col.* 290*.

f *Abeſt paucis a Caſæmarii cœnobio milliariis* Foſſanova, *monaſterium antiquiſſimum Ordinis Benedictini, ſed anno* 1135 *Ciſtercienſibus datum invenitur: ait autem Gregorius pag.* 41, *quod tabulæ eccleſiarum Claravallenſium, Curatii Abbatiam faciunc quartam Foſſæ-novæ filiam.*

g Velitris *principio ejus anni exiſtentem Pontificem, ut ex Annalibus Baronii patet, ortu Romæ adverſus ipſum ſeditio, & hoſtiles in Pontificias terras Romanorum excurſiones: facile compellere potuerunt, ut longius ab Urbe recederet, Anagniam atque inde Verulam ſe reciperet ad* 60. P. M. *remotam.*

h *Addiderat Græcus ad eam facultatem concedendam*

motum

AUCT. JACOBO GRÆCO

motam Pontificem, alias tergiversantem, prædictione de nuntio interceptæ a Sarracenis Hierosolymæ post triduum defecundo: in quo quia per errorem, vel triduum pro triennio positum est (capta enim est urbs sancta anno 1187 IV Kalendas Octobris) vel ad hoc tempus & ad hanc occasionem perperam relata est prophetia, alio tempore & occasione, non Lucio, sed Urbano Papæ III facta; locum ipsum cupuximus: eo magis quod Lucas Coupetinus ℣ 3 in Commentario prævio ut simile dicat.

i Sequebantur collecta Auctorum testimonia de dono Prophetiæ, quod habuit Joachim; & dein quærebatur, quomodo idem vere posse Benedictini, Cistercienses, Hieronymi & Basiliani Ordinis (quatenus nempe summam ejus felicitatem perfectionem) a variis dici: quæ satis in Appendice libenda hic transilimus.

k S. Cyrillus Carmelita, colitur 6 Martii, ubi Vitam dedimus ex Palæonydoro, egimusque de ea Vita quæ sub nomine Petri de Natalibus habetur; revera autem ab Antonio Verlo Vicentino an. 1494 ad calcem illius adjecta esse ostenditur: quam Græcus hic, multo gravius hallucinatus, haberi sub de Voragine inscriptione dixit: quod expungendo correximus.

l Ab harum duarum Epistolarum simplici brevitate, multum abest verbositas earum, quas legimus ante & post prædictam Oraculum editas per Philippum a sanctissima Trinitate: sed nec cum ea oratione respondet initium, sub quo illud erat Theleſphorus, inter Prophetas ejusdem sæculi numeratus a Boccatio.

B

CAPUT V.

Secedens Joachim scribendis libris vacat, quos Apostolicæ Sedis judicio committens, vicissim ab ea contra detractores defenditur.

Assumpta Raynerio socio.

20 VEnerabilis Pater, divinorum sapotem melleum, velut apis argumentosa nimia suavitate collectum, in eordis alveario recondens, ac eumdem de pectore promens, omnibus qui nudiebant circumquaque desiderabilem exhibebat. Ex plurimis ergo qui venerant, etiam de longinquo, ut audirent eum & curarentur ab insipientia sua, Raynerius *a* quidam præcipuus, a regni Neapolitani finibus, ab insula scilicet Ponciana, ad tanti ac talis viri captandam sapientiam advolavit; qui licet esset in liberalibus eruditus & sermone luculentus; tamen ad Joachim pedes deveniens, didascalum ex magistro se evasisse fatebatur. Ceterum proficientibus simul duobus viris virtutum, ut sole luna, ita Raynerius sapientiæ Joachim fulgoribus emicabat. Porro in Scripturarum

n

fervebat eremum,

C

conferentia sic agitabantur, ut dogma taciturnitatis, non inquam Pythagoricæ, verum Nitriæ & Carmeli conventus, priscorumque gravitatem Patrum reflorescentem omnibus prænonstrarent. Tandem ne convenientium multitudine innumera turbarentur, secluſiores eremi partes adeundas fore statuere: idque Patri venerabili nimium eordi fuit, ne forte qui a monasterio recesserat sæculo implicaretur. Non enim vox illa defierat clamare in pectore suo, Ducam eam ad solitudinem, & loquar ad cor ejus. Siquidem incunctanter recensebat, quatenus expectans eum, qui salvaret illum a pusillanimitate spiritus, ne a tantæ fastigio contemplationis caderet, paritet a nimia confluentium frequentia liberaretur. Ad

Libris scribendis vacat

eos enimvero venientes, de his quæ audierant mirabantur; & ex tantorum humili ac diserta conversatione accensi, in non modica Dei magnificatione & mentium olei devotionis perfusione sedibant. Joachim interea Christi famulus in operibus lucubrandis insistens, sic pergratus petentibus vacabat, ut a D lucubrationibus non deficeret.

21 Quæ autem opera sub tanto meditationis æstu euderit, enumeranda fore existimavi: ut qui eorumdem auditione lætatur usque modo, de non habita retentione condoleat: sunt namque utilitatis per- a quibus ut forte videntur suppositi. optimæ, profunditatis eximiæ, & delectationis non modicæ. Eorum siquidem lucubrationem, Pontificum, Regum, ac Sanctorum obtentu, missa eorum consolatione, curavit. Verumtamen unum valde notabile viros prubos nullatenus latere desidero. Adeo nostræ etiam tempestatis quorumdam temeritas inolevit, ut sicut scioli sunt, mundo quædam curiosa propinent: qui audientes Joachim Abbatem prophetico spiritu claruisse, atque de rebus magnis quamplurima prophetasse, vel propio marte aliqua eudunt & sub Joachim nomine typis tradenda procurant, vel alicui ex Joachim operibus immixta, sub signorum atque characterum involuero impressa, foras emittunt; & sic illorum dementiam sub alterius nomine obtutibus ceterorum opponunt. Hinc evenit, ut quidam, hujusmodi veræ assertionis ignari, Joachim, vaticinandi arte callidum & divinum inverecunde appellent; & quod etiam majus est, aliqua ejus opera a Lateranensi Concilio examinata, nunc expurgatione digna (quod olim per generale Concilium non est factum) tam impiorum, hujusmodi vana apponentium, temeritate a viris probis esse censeantur. Verum qui talia agunt, a Domino, cui omne cor patet & quem nullum latet secretum, sentient, Væ vobis, dicentibus bonum malum & malum bonum, ponentibus tenebras lucem & lucem tenebras, amarum in dulce & dulce in amarum. Nam sicut generale Concilium opus unum (ut infra dicetur) abjecit, sic cetera etiam expurganda mandasset. Patet ergo, ex iniquorum appositione, innocentis Joachim opera quædam fœdari: scripsit autem ista.

etiam expurganda. dicuntur esse.

E

horum Caveat quisque.

De concordia utriusque testamenti libros quinque h *b*, in quibus agit de quinque sigillis, mandante Lucio Papa tertio.

Psaltesium decem chordarum, tribus distinctum voluminibus.

Apocalypsis expositionem, exhortantibus Clemente & Urbano summis Pontificibus.

In Cyrilli Carmelitæ revelationem, eodem requirente *c*. e

Super Erythræam & Merlinum, precibus Henrici sexti Imperatoris. F

Scripsit in Evangelium Joannis.

Super Isaiam *d*, Jeremiam, Habaenc, Zachariam, d Nahum, & Malachiam Prophetas.

Condidit librum de Flore, id est, de summis Pontificibus *e*. e

Volumen egregium sententiarum.

Librum de consolatione.

Librum Epistolarum ad diversos.

In Bibliotheca Vaticana ad primæ ingressum aulæ VZ. 525, eidem Joachim hæc pariter adscribuntur.

Joachim de vita solitaria.

Item ejusdem de vita solitaria.

De virtutibus.

Super regula Sancti Benedicti.

De ultimis tribulationibus.

De articulis fidei *f*. f

Si quæ vero alia defecerit, quæ reperire nequivi, inveniens his addere non dedignabitur *g*. g

22 Quoniam (quantum in nobis est) nullus debet adesse defectus in iis quæ de venerabili Patre Joachim cognoscenda, ad piorum mentes [volumus] sevo-

AUCT. JACOBO GRÆCO.

A revocare; eorum præſertim qui ſanctionum Pontificalium & ſacrorum Canonum alta ſcrutari nequierunt, ſcrupuloſitas de medio eſt penitus removenda: notitiam ſiquidem cujuſcumque rei, ingerendæ mentibus hominum, non niſi claro encomio proponendam decreverunt præſcripta priorum. Quia ergo œcumenicum Lateranenſe Concilium tractatum Joachim, editum contra Petrum Lombardum, damnaverat; quamplurimos a retentione ac devotione ceterorum ipſius operum pedem retraxiſſe de facili comperiebatur: quinimo Florenſibus Religioſis, non tantum a vulgo craſſo, verum etiam a Clericis nequam, olim detrahebatur. Ad horum autem evidentiam ſancta Sedes Apoſtolica, etiam cum de illius operis damnatione egit, os oppilari mandavit hujuſmodi latrantibus. Ad uberiorem tamen horum declarationem, quæ extat in Bibliotheca Vaticana Honorii Bulla verbatim tranſcripta ſupponitur, ut

Ne propter libellum in Concilio Later. condemnatum,

ipſi aut Florenſ. Ordini detrahatur

h ad Lucanenſium *h* Epiſcopum directa conſpicitur:

h Honor. Papa. Archiep. Lucanenſi.

Ad audientiam noſtram noveritis pervenisse, quod cum Abbatem tum Munachos Ordinis Florenſis de crimine hæreticæ pravitatis infamas, & a tuis permittis ſubditis infamari; ſumens occaſionem ex eo, quod felicis memoriæ Innocentius Papa prædeceſſor noſter libellum ſive tractatum, quem Abbas Joachimus ejuſdem Ordinis Inſtituror edidit contra Magiſtrum Petrum Lombardum de unitate ſeu eſſentia Trinitatis, generali approbante Concilio damnavit. Cum igitur prædeceſſor noſter in ſententia

B prædictæ damnationis expreſſit, quod per hoc nolebat aliquatenus monaſterio Florenſi derogari (quoniam & in eo regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſingularis idemque Joachimus omnia ſcripta ſua ipſi prædeceſſori noſtro aſſignari mandavit, Apoſtolicæ Sedis approbanda judicio vel etiam corrigenda, dictans epiſtolam cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confiteur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ diſponente Deo cunctorum eſt mater fidelium & magiſtra: Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, quatenus Fratres Ordinis ſupra dicti ſuper hæreſeos crimine nec ipſe infamare præſumas, nec a ſubditis tuis permittas vel aliquatenus diſſimules infamari. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, quarto Nonas Decembris, Pontificatus noſtri anno primo. Non deſunt quoque ejuſdem Honorii litteræ, quæ in plumbeo ſigillo in monaſterio Floris hucuſque aſſervantur, ſuper rem eamdem, hujuſmodi ſub tenore.

C *Cuſentino, &c. Epiſcopis.*

Honorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus Cuſentino Archiepiſcopo, & Epiſcopo Biſinianenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex parte filiorum dilectorum Abbatum Conventuum de Ordine Floris, tam capitis, quam membrorum, fuit propoſitum coram nobis, quod is qui ſaluti hominum invidet & quieti, occaſione aſſumpta ex eo quod libellus, quem bonæ recordationis Abbas Joachimus contra bonæ memoriæ Magiſtrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit Concilio damnatus, contra eos, nonnullos tam clericos quam laicos, prælatos & ſubditos conciravit; qui, ut ipſos ab otio contemplationis avertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorumdem ponant, ſcandalum juxta iter ipſis obiciunt; exprobrando quod idem Abbas, qui Pater & Inſtitutor fuit Ordinis eorumdem, hæreticus ab Eccleſia Dei habetur. Propter quod non ſolum ſimplices lactis participes a conſortio ejuſdem Ordinis avertunt; ſed etiam fortes, qui uti cibo ſolido didicerunt, & ad diſcretionem boni & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circa inſtituta Ordinis ejuſdem incipiunt fluctuare. Licet igitur libellus iſte ſive tractatus damnatus fuerit in Concilio memorato, quia tamen dictus Abbas omnia ſcripta ſua Romano mandavit Pontifici aſſignari, Apoſtolicæ Sedis judicio approbanda ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter eſt confeſtus ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra; Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publice enuntiari, quia eum fuiſſe virum Catholicum reputamus, ſanctæ fidei orthodoxæ ſectatorem, & regularem obſervantiam quam inſtituit ſalutarem; eoſque qui Ordini memorato ex hoc detrahere velint & inſultare præſumpſerint, monitione præmiſſa, ſublato appellationis obſtaculo, animadverſione digna, veritate cognita, caſtigare. Datum Laterani, ſexto Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno quinto.

An vero aliquid fuiſſet appoſitum in opere illo, antequam Concilio præſentaretur, Dei judicio examinandum relinquatur. Nam hoc ipſum apertiſſime idem Joachim prædixiſſe videtur in caput XI, ſuper Jeremiam in verba illa, Ad vires Anathoth, k qui quærunt animam tuam. Proſilio tamen fidei Joachim propria manu deſcripta, infra ſcriptis ac ſequentibus verbis aperitur. Univerſis quibus litteræ iſtæ oſtenſæ fuerint, Frater Joachimus, dictus Abbas de Flore, æternam in Domino ſalutem. Sicut ex litteris Domini Papæ quondam Clementis, quæ apud nos ſunt, percipi poteſt, ex mandato Domini Papæ Lucii & Domini Papæ Urbani, viſus ſum aliqua ſcripſiſſe, & hucuſque quod occurrit ad gloriam Dei ſcripſiſſe non deſino: denique librum Concordiæ, quinque voluminibus comprehenſum; expoſitionem Apocalypſis, octo paritet telis inligniram; Pſalterium decem chordarum, tribus voluminibus inciſum, prout Deus melius inſpiravit & facultas ingenii adfuit, ad conſummationem conduxi: præter alia quæ in parvis libellis, ſeu contra Judæos, ſeu contra Catholicæ fidei adverſarios, comprehendi; & dum ſum in hoc corpore præſervatus, ad ædificationem fidelium Chriſti & maxime Monachorum dare operam non poſtpono. Quia vero præ anguſtia temporum non potui hucuſque opuſcula ipſa, præter librum Concordiæ, Apoſtolico culmini præſentare, ut ab eo corrigerentur, ſi quæ ibi, (quod non abnuo, etſi mihi conſcius non ſim) occurrerint corrigenda; & incertus eſt homini numerus dierum ſuorum; ſi me contigerit prius egredi ex hac luce, quam poſſim, ſecundum quod accepi in mandatis (ſiquidem ea conditione ſuſcepi dictanda) omnes libros, ei cui datum eſt omnimode magiſterium, præſentare; rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, & Priores, & ceteros Fratres metuentes Deum, & ea qua poſſe videmur auctoritate præcipio acſi pro teſtamento, quatenus preſens ſcriptum aut exemplar habentes ſecum, opuſcula, quæ hactenus confeciſſe videmur, & ſi quid me de novo uſque ad diem obitus mei contigerit ſcripſitare, quam citius poterint collecta omnia, relictis in ſalva cuſtodia exemplaribus, Apoſtolico examini præſentent; recipientes ab eadem Sede vice mea correptionem, & exponentes ei meam circa ipſam devotionem & fidem; & quod ea ſemper paratus ſim quæ ipſa ſtatuit vel ſtatuerit obſervare, nullamque meam opininem contra ejus defendere ſanctam fidem; eredena ad integrum quæ ipſa eredit, & tam in moribus quam in doctrina ſuſcipiens correptionem; abjiciens quod ipſa abjicit, ſuſcipiens quod ſuſcipit ipſa; credens firmiter, non poſſe portas inferi prævalere

k Joachimus in opera ſua omnia

recolenda juſſit Pontifici præſentari,

& ita ſe velle ſcripto ſignavit an. 1200

AUCT. JACOBO GRÆCO

valete adverſus eam; &, ſi ad horam turbari & procellis agitari contingat, non deficere fidem ejus uſque ad conſummationem ſæculi. Hoc ſcriptum feci ego Joachim Abbas, & propria manu roboravi, anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo: & ſic me tenere confiteor, ſicut in eo continetur.

ANNOTATA.

a *Neſcio quo fundamento Gregorius hunc eumdem faciat cum* Raynerio Cardinali Capoccio, *ex monaſterio SS. Vincentii & Anaſtaſii ad Aquas ſalvias per Innocentium III aſſumpto, anno 1212. Nam quod alt, Inſulam Pontium, quæ in ſinu Formiano Cajetæ objacet, 20 milliarium intervallo, ſub pitione prædicti monaſterii fuiſſe, nullo probat argumento; & ut probaret, nihil evinceret. Manet interim quod, ad hujus cujuſcumque* Ruinerii *inſtantiam, Joachim ſuſceperit Iſaiam explanandum, ut ex Præfatione liquere dicitur.*

b *Excuſos Venetiis per Simonem de Luere an. 1519, inquit in Bibliotheca Ciſtercienſi Carolus de Viſch, ex quo* B *cetera quoque hic damus: editionis autem iſtius exemplar habet Collegium noſtrum Lovanii, una cum duobus ſequentibus operibus ibidem impreſſis an. 1527 apud Bindonum & Palynum: & eatant ambo Mſs. in Dunenſi monaſterio Brugis Flandrorum.*

c *Philippus a SS. Trinitate, eamdem Revelationem ſub titulo Oraculi Angelici illuſtrare conatus, amplo Commentario edito Lugduni, pagina 34 aſſerit*, duo *ejus* exemplaria, cum Interpretatione Abbatis Joachim, *conſervari in Bibliotheca Vaticana. Et ipſe quidem nobis dedit Reſponſum ad epiſtolam Cyrilli*, cum interpretatione compendioſa *Oraculi*; *ſed poſt hanc addit, quod* Abbas Joachim poſtea edidit Commeotarium ſeu interpretationem paulo ſuſiorem *ejuſdem Oraculi.*

d *Incipit*: Si ad hoc rotarum materiſtium centrum: *edituſque eſt Commentarius ille in Iſaiam Venetiis per Lazarum de Soardis an. 1519; uti & commentarii in Hieremiam, qui in dicto Dunenſi & S. Gisleni monaſteriis reperiuntur Mſs. quoſque ex editione Colonienſi anno 1577 habemus. Venetiis ſimiliter impreſſi ſunt liber unus in Danielem, & alius in Ezechielem hic prætermiſſi, manuſcripti autem apud eoſdem Dunenſes. Quæ porro in Prophetas quinque minores hic dicuntur ſcripta, ſimiliter Venetiis* C *1519 impreſſa habentur.*

e *Nan eſt hic liber ille Vaticinlorum, pro quorum veritate vindicanda ſatagit Gregorius de Lauro, quod plenius jam alibi probavi, & hic poſt Vitum probare pergam num.* 64.

f *Eſt forte quem*, de futuris temporibus, *indigitat præcitatus de Viſch, ſic ordientem*: Quia generale Mundi *&c. cujus compendium Mſs. apud ſuos Dunenſes extare dicit.*

g *Addenda ergo inprimis, quæ ipſemet* in parvis libellis, ſeu contra Judæos ſeu contra Catholicę fidei advetſarios, comprehenſa *a ſe profitetur inferius. Ait etiam dictus de Viſch, in monaſterio S. Fidis apud Cæſarauguſtam Ordinis Ciſtercienſis, extare ſequentes libros Mſs. ſub nomine Joachimi.*

De ſeminibus Scripturarum	lib. 1
Commentaria in Pſalterium decachordon.	lib. 3
De prophetia ignota	lib. 1
Expoſitiones verſuum extraneorum	lib. 1
De provincialibus præſagiis	lib. 1

Quæ autem contra Judæos ſcripſit, de ſeptem ſigillis; *apud de Viſch intitulantur hoc principio*, Primum tempus Synagogæ: *& libellus in Nahum &c. alibi inſcribitur* de onetibus futuri temporis, *& pariter in dicto S. Fidis monaſterio extat Ms.*

h *Acheruntinum Metropolitam intelligo* Andream *nomine: quem hac in parte nemo mirabitur exceſſiſſe, qui leget* D *in tom. 7 Italiæ ſacræ col. 63. an. 1217 de ſimonia accuſatum, minimeque ad judicium comparentem & aliorum publicorum ſcandalorum reum, depoſitum tandem fuiſſe ab officio poſt quam Gregorius IX an. 1231 Barenſi & Regino Archiepiſcopis, & Fr. Joſepho Florenſi monacho, commiſiſſet delictorum examen, ea quæ ibidem extat bulla.*

i *Conſentiunt illi Epiſcopi*, Lucas *fuit, alibi laudatus & laudandus: Biſinianenſes Epiſcopos, olim Roſſanenſis Archiepiſcopi Suffraganeos, non habet* Ughellus; *unde ſuſpicor Epiſcopatum eum nunc extinctum.*

k *Ibi Auctor*, per Viros Acathos, *intelligit* quoſdam Ciſtercienſium, *quorum* operibus & conſiliis *fiet*, ut reprobetur, *idque* in Concilio forſan Generali, *ubi* (*ſcus autem dixerat*) futurum *erat*, ut ſummus Pontifex vetitutem inſinuet, ut unus moriatur, id eſt, damnetur Doctor pro populo, ut non tota gens pereat in errore, *quem is non docuerit, ſed docuiſſe credatur, exhibito in judicium libro manifeſtas hæreſes continente: hoc enim dubitari non poteſt, licet de libro forte dubitetur ſuevitue ejus cujus nomen præferebat. Sed de hoc alius.*

CAPUT VI.

Florenſis monaſterii initia & felix etiam turbulentis temporibus progreſſus. E

27 *Exitus ad Nethum fortunatus.*

CUpientes (ut dictum eſt) Joachim & Raynerius, imtet taro dulces Rachelis amplexus remotiora tenere vallium; a Petra olei recedentes, ſuperatis *a* a Sylæ jugis, inter alpes frigidiſſimas, ad *b* Leſæ fluvii partes percunctaodo devenerunt: ubi inæquali loci illius aſperitate dimiſſu, aſcendit veoerabilis Pater ad interiora deſerti, duorum, ſcilicet Cooverſi & laici, comitatum ducens. Placuit ergo (Deo diſponente) in Albaoetho, ubi proprie de Flore eſt nomeu, veſtigia premere: locus ſiquidem Floris, smue duplici, *u* Meridie ſcilicet Albula, a Septemtrione vero Netho, alluitur, qui, velut Jor & Dan *u* radicibus Libaoi manantes Jordanem, ita *e* Albanethum c efficiunt. In Flore porro duobus remanentibus (ſi quo modo, paſtorum more, magalia ac caſunculam tuguriumve parare daretur) Patet Joachim ad Raynerium, adhuc in Petra maneotem, non ſine ventura calamitatis horrore, tediir; & ex mutui denique aſpectus exhibitione lætantes, ubi ptimo in Flore conſtructum habitaculum ſenſere, illuc ſo confetere procuraruot. Ceterum, regoante adhuc memorato Bono Guilielmo, qui taoti viri veſtigia ſequi de- F ereverant, ſecum io Florem devenientes, electum lo- *monaſterium Floris conditur.* cum uon ſine jubilatione probarunt. Et quia tuoc omniu oimia pace gaudebant, iuventaro eremum, tugurio taodem ſublato, iu Albatiam conſtruere cœperunt: & ſic oviculæ Domini iutet alpes Floris, floribus paſtæ diviois, florere viſæ fuerunt. Idcirco illarum odore ſuaviiatis ubique diffuſo, non immerito ad lactis melliſque ſilveſtris captaodam dulcedinem non pauci confluxeruot: qui tanti ac talis floris jugi fructificatione retenti, alvearia divini obſequii mirum in modum compleverunt. Quibos cum eſſet cor unum & in Domino anima una, io caritate non ficta, imitatione perenoi penes omnes digni divulgabantur.

24 Filii homioum, gravi corde, cum datur eis in pace ſua umariſſima vivere, arbitrantes quod liceat eis quidquid libet, ambire, flagitiorum aſſiduitate *Joachimus prophetico ſpiritu.* ultionis divinæ jaeula jamdiu retardata laceſſunt jugitet: Deus autem, cujos miſericordiæ non eſt numerus, aſpera furoris ſui adducturus ſuper eos, ſic arma juſtitiæ pietatis oleo emollire aſſuevit, ut illorum

rum feritatem ſine lenitate clementiæ nuſquam effundere viſus fuerit. De his ergo, quæ facturus eſt ſuper terram, ſi non cunctis paſſim, quibuſdam ſaltem notitiam fieri benignus indulſit. Tempeſtatem ſiquidem Boni Guilielmi, cum pacata vigerent omnia, admirabilis Joachim, ea qua fuerat præventus gratia noſcendi futura, ioſtantis præſcius calamitatis, occulta nudavit; cum boni teſtimonii ſunctæque conversationis Fratribus ſeorſum vocatis *d*, Bonatioſcilicet & Peregrino ac Jacobo ejuſdem germano, ut in ore duorum vel trium veritas ipſa pateret, in hæc verba prædixit: In proximo eſt tribulatio; nec ultra differtur quod, juxta propherarum oracula, ſuper filios hominum in ira furoris ſui addocturus eſt Dominus: qui licet mihi talia noſcendi gratiam contulerit, fugiendi tamen a facie arcus & ab illorum delibatione, remedium non præmonſtravit. Rogate ergo quæ ad pacem ſunt, ſi forte convertatur Dominus, & eruat nos a malis, quæ jam parantur in nobis. Nec in eventus talia proceſſerunt inanes. Nam mortuo Guilielmo quinto r, & a Siciniæ populis naturali *f* Tancredo in Regem electo, Clemens tertius creatus Pontifex, ſub anno Deiparæ partus milleſimo centeſimo octogeſimo octavo, a die ſexta Januarii coronatus, ab invalida Tancredi coronatione diſſentiens, devoluti jam Regni dominium vendicaturus, paratis copiis utriuſque Siciliæ regiones invaſit *g*: unde inenarrabili cæde & devaſtatione hoſtili cuncta permiſta ac confuſa fuerant; ſic ut etiam ad eos, qui ſolitudinem locoluerant, calix Domini propinandus iret.

25 Interim non ſolum bellantium diſcurſione valida, verum etiam aliunde inſtigatione ſatanæ non deſuerunt turbationes quamplurimæ; ita ut, qui pie vivere nitebantur, non modicam perſecutionem paterentur. Quoniam Guilielmo, pietate in religionem inſigni, jam defuncto, ſucceſſor illius, Pharaonis inſtar, Joſeph contritionis ignari, ſervos Dei Florenſer non ſatis benignus inſpexit. Præſides ſiquidem ejus, cum in regis montibus Sylæ conſediſſe Joachim, Chriſti Domini ſtipata caterva, non ſordis auribus retinerentur; velor fiſcalium occupatores inquiri mandarunt. Unde miniſtri ad ſanguinem fere ſævientes, cuncta turbatione replebant; ſic ut homines ſtipati ſolitudine, occluſi nemoribus, allecti cæleſti culmine, ſæcularium immemores, ſæcularia iterum non expectatu inviti ſentire cogerentur. Satellites inſuper, etſi in manſuetudine plurima pietatis ac humanitatis obſequia non deeſſent (quia tale genus hominum nec precibus flectitur, nec alterius contrictione mollitur) quaſi ad deſperandæ quietis limina ſervos Dei compulerant: ipſi vero Deum protectorem habentes, talia velut in perpetuum duratura non formidabant. Venerabilis Joachim interea, ſciens per tribulationes multas iotrandum eſſe in regnum Dei, filios ſuos aliquali puſillanimitate compunctos e regione demulcens, & ſatellitum pariter ſævitiam ſedans, promptumque in perturbatione conſilium habens, hominibus providu accuratione ſuccurrit, dum ad Regis majeſtatem recurſum habere decrevit. Tali ergo deliberatione miniſtri ſiſtentes, inſolenti temeritate quidquam attentare nullatenus præſumpſerunt: ea vero ſunt orta, ut mutante deretu Excelſi, ex malo bonum, ex labore quies, ex turbatione pax, ex pavore ſecuritas, & tandem ex obſcuritate ſerenitas oriretur.

26 Nam quia vexatio non modica plurimum dat intellectum, ingruente tanto diſcrimine rerum, decretum fuit, tam aſſiduis miniſtrorum perverſitatibus non eſſe ſtandum; ſed potius Regia adeundam majeſtatem, ex qua rivulor quietis & pacis, vel ut a clariſſimo fonte, emanaturos ſperabant. Noverant profecto Apoſtolicam edictum; Subjecti eſte te omni creaturæ propter Deum, ſive Regibus tamquam præexcellentibus, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis: ne etiam poteſtati reſiſtentes, Dei ordinationi reſiſtere viderentur, conſilium inierunt, quæ Cæſaris, Cæſari; & quæ Dei, Deo penitus eſſe reddenda: quippe quæ etiam volentes retinere nequibant. Venerabilis autem Abbas Joachim, ne infruniti animi labe notaretur, in manſuerndine pura & humili corporis exinanitione coram Rege adſtitit; divinæ prorſus clementiæ innixus, quod retributionis arrha remunerandus feſtinus rediret. Et ſicue erat circumſpectione providus, affabilitate amabilis, venerabilis facie, cum ſimilibus non ſolum fari ſed converſari ſolitus, nulla propriæ reputationis fiducia allectus, nec aliqnatenus Regis auctoritate devictus, in hæc Regem ſalutavit: Jubet Regis clementia tantaque majeſtas, ut ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in unum, ad Domini conjuratos militiam, in ea parte Sylæ, quam elegi, cervorum inſtar fatigaremur? Regis magnificentiam decet, non tantum viſibiles Chriſti hoſtes ſtipato milite, verum etiam perneiper ac rectores tenebrarum harum in cæleſtibus, inviſibilis militiæ gratiis munita ac undique bene proſpecta religioſorum caterva, debellare. Hujuſmodi verbis Regis animum alligavit: qui licet cupiditatis lovitatiſque nota fœdaretur, virum tamen tam rectum ac beneſonantem nequiret ſibi non copulare. Ceterum Monachorum ſtatui inſidiantes, ſedula piæ converſationis amabilitate, devinait. Factum ergo ſuit, ut ouper malorum turbatione laſſati, eorumdem protectione foverentur, mutatione deterex Excelſi. Regi ſane offerenti monaſterium de Matina *h* in San-Marcenſi diœceſi, inquit; Abſit mihi Rex, ut io aliorum laborem introeam: ſed, ſicut mandavit mihi Dominus, ducam oviculas meas ad interiora deſerti. Recedendum eſt ſiquidem a ſæculo nequam, ne videntes filii Dei filias hominum, earum minus pia ſpectatione molliti, ſub corruptione aliqua abominabiles fiant, & ſic victores a victo proſtrati, ipſi quoque ſuccumbant. Rex tandem, tanti Patris allocutione allectus & auctoritate devictus, ne de cetero quavis moleſtiæ occaſione turbarentur, ſuæ Coronæ auctoritate mandavit. Et ecce, vincam Domini Sabaoth, quam aper de ſilva & ſinguluris ferus devaſtare contenderat, florere & palmiter ſuos uſque ad mare cetendere, omnes pariter conſpexeruot *i*.

27 Qui bonis æmulatoribus nihil deſuturum ſponderat, pietate ſumma ſervorum ſuorum luctum converteni in gaudium, ſervum ſuum in conſpectu Regum magnificans, immenſum gratiam in oculis eorum invenira proridit. Divina ergo bonitate, qui cum filiorum anxietate non modica ad Regis faciem acceſſerat, cum eorum jubilatione quam plaeima in locum Floris receſſit. Ubi jam ante receptam in funiculo diſtributionis terram in cœnobialia loca diviſerunt *j*: ita ut, ubi ferarum cubilia quondam, religioſorum dormitoria jacerentur. Hinc viſa ſunt advenientium hoſpitum ſecta parari, hinc infirmantium hoſpitalia erigi, hinc fabrilium operum domus conſtrui, hinc templum illuſtre Reginæ cælorum inter cetera ad ſublimia duci: unde non incongrue de cœnobio Florenſi dici potuerit:

Miratur molem Joachim, magalia quondam.
Lætificans ergo familiam ſuam, ut ſerviretur Domino in timore & exultarent ei cum tremore, ut apprehenderent diſciplinam, ne forte iraſcente Domino perirent de via juſta, ſine intermiſſione inſtruebat;

AUCTOREIACOBO GRÆCO.

a Petr. 2

Joachimus conſilium apud Regem agit

Virg. 2 Æn. 305.

A. JAC. GRÆCO

ſtruebat; & Florenſis Ordinis inſtitota fundavit; ut ſanctorum Canonum & Pontificii diplomatis auctoritate probatur, cum fertur; Quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſalutaris. Adeoque Dominus ſuper domum Floris benignus illuxit, ut etiam declinaret in eam, ut flumen pacis; & ptopheticum elogium in illam adimpletum fuiſſe non ſine admiratione roboraret, Gaudeta omnes gaudio, qui lugebatis ſuper eam; ut potemini a lacte, & ſatiemini ab uberibus conſolationis ejus. Hoc ſiquidem totum factum eſt, cum filii ſui ad eam de longe venirent, & æquanimiter de latere ſurgerent; cum Regum protectio & Imperialis majeſtas ſub protectionis clypeo eamdem ſuſcipientes, eam ab egeſtatis & a ceterorum malorum invaſione tutarentur, velut infra patebit. Domus ergo Domini in Flore Joachim auctore conſtructa, alta fundamenta jecit, & Regum rotamine floruit, dum in refugium Chriſto famulantibus patuit.

veruntamen multi.

De loco hoc Joannes fundatur.

28 Adoleſcens quidam, cui nomen Joannes, inter innumeros ad Florenſem Ordinem confluentes, ab *k* Aquæ-auguſtæ *k* civitate comperitur in magna pietate deviſſe; qui, etſi eſſet temporalium ubertate perfuſus, erat tamen morum integritate conſpicuus: precibus ergo indefeſſis Altiſſimum palſans, ut pedes ejus dirigeret in viam pacis, in cordis compunctione perſtillebat devotus adſiſtens. Hinc, non ſine Dei nutu, eorum quæ fecerat venerabilis Joachim & Florenſis obſervantiæ fama accenſus, Romam Mundi & *l* Eccleſiæ caput, ad Bajonæ *l* Cardinalem, eidem & patriæ & ſanguinis arcta neceſſitudine junctum, primum advenit, ut clarius de Joachim certior fieret: ubi percipiens quod erat vir propheta, in opere & ſermone mirabilis, in partibus Calabriæ; omni ſublata mora, receptit papyrit Cardinalis ſubſcriptione vallatit, ad cœnobium Floris tamdiu peroptatum intravit: ubi venerabilem Abbatem non inventum, futurus Monachus, in concepta jam devotionte exſpectavit. A veniente demque de acceſſu quæſitus, obtinuit gratiam expetitam ut in Monachum reciperetur. Hic profecto Novitius aſſociatus, ſic erat ſimplicitate roboratur & in converſatione diſcretus, ut imitandum ſeipſum omnibus exhiberet. Elapſo tandem probationis tempore, ſi Regulæ jugo ſuavi colla ſubmittere, & de cetero Chriſti miles fieri vellet, interrogatus, talia reſpondit: Promptus uxorem ducere, & loca converſationis dominicæ peregrinari, cum jubeatis, huc ab Aquitania acceſſi. Conticuere omnes intentique ora tenebant, hujuſmodi reſponſionis mentem ruminantes. Dimiſſum ergo uſque ad craſtinum, ſi forte præter debitum de fide ſentiret ambigentes, ſuſcipiendæ Religionis ſemitas an ſequi penitus conſtituiſſet, interrogarunt. At ille hilariter Abbati rediit, quod non niſi ut Monachus profiteretur, a ſuis receſſerat. Comperta idcirco ſtabiliendæ firmitatis zelo, per ſolennem ſponſionem Domino Deo vota ſua redditurum dedicaverunt. Unde annos rriginta novem, juxta S. Benedicti Regulam & Ordinis Florenſis morem, in Dei beneplacito & Fratrum ita clara ædificatione cucurrit, ut in cœnobio Florenſi Domino, cui indeſeſſe ſervierat, ſpiritum reddere promeruerit. Fratres vero Joannem hunc velut Sanctum reputaverunt: nam devotus venit, putus *m* vixit, fortiter dimicavit, & in ſancta pace quievit *m*.

qui admiſſus Joachimo

fuiſſe ibidem 29 annis 39.

ANNOTATA.

a Sylæ montes *ſunt Urbi Conſtantinæ ad Orientem ſiti, & (niſi qua flumina intercurrunt) conjuncti cum iis, qui totam Calabriam tranſverſim ſecant, eamque in citeriorem & ulteriorem dividunt.* Sylvam *ſcripſit Matthæus Guerra, forte a Græco* δασὺς *Calabris* Syla, Sylva *dicitur Latinis.*

b Leſam *Netho ad Cerenthiam infundi, ait Gregorius: ex cujus, ut experientioris, fide corrigenda forte Geographicæ tabulæ, trium hic nominatorum fluviorum alveos minus recte ducent.*

c *Non quod eſſet hoc proprium loco nomen, ſed quod hoc ei ratione convenire videatur*: *alias* Albanetum, *ut idem Græcat num. 39, locatas eſt ad* caput Crathis *fluvii*, & Non dicimur, *inquit*, ibi ædificaſſe monaſterium, ſed in loco Floris, qui ex Albula & Netha alluitur: qui duo amnes, ex diverſis orientes fontibus, flumen unum efficiunt ſubter Florem.

d *Gregorius cap. 14 indicat id factum*, tertio die poſt feſtum Dominicæ Reſurrectionis.

e *Anno* 1189 obiit Guilielmus *Bonus, a Roberto Guiſcardo, Dominio Siculi conditore*, quintus, *alias nominis ſui Rex ſolum* ſecundus: *& annus iſte liquet ex ejus Epitaphio, apud Pyrrhum & alios paſſim.*

f Rogerii Ducis filium (*ejus nempe qui titulum Comitis Siciliæ, permittente Papa Honorio, in Ducis titulum mutavit anno* 1127; *Rex deinde ab Innocentio II dictus an.* 1139) *ipſe ſe* Tancredus *nominat, in quodam privilegio, an.* 1196 *Panormi dato, citatoq, a Pyrrho in chronol. p.* 13.

g *Ita etiam Platina*: *quamvis enim* Conſtantia, *poſthuma præditi Rogerii filia, anno* 1185 *Henrico Friderici Imperatoris filio nupta ſuperveſſe, Regnum tamen, ut Eccleſiæ feudum, deficiente ſtirpe maſcula Normannorum, ſibi vindicabat Pontifex*: *addit tamen idem Platina, occurrentibus ſibi Tancredi Ducibus, Pontificem deſtitiſſe ab incepto; qui etiam Neubrigenſis ait, inueſtituram regni Tancredo eſſe a Clemente conceſſam.*

h *Monaſterium* Matinenſe, *ab ipſa S. Marci urbe, qua Conſentia interveſſo* 18 *milliariam ad Boream eſt, duobus diſſitam eſt milliaribus, inquit Gregorius, pag.* 69, *a Roberto Normanno Calabriæ & Apuliæ Duce ejuſque uxore Sirlegatta fundatum anno* 1066, *tunc Nigroram, modo Ciſtercienſium monachorum, filiationis Caſamarii.*

i *Ita tunc quidem: verum poſtquam Henricus magno, licet irrito, conatu Tancredam temavit ejicere, ut eos, ut pacifice tandem regnaturo, pranamiare multa Abbas Joachimus nuntiaretur Tancredo; capit hic in eum vehementer excandeſcere: primam anno* 1191, *deinde biennio poſt, quando idem* Joachimus *delatus eſt conſpirare cum Imperatoriis miniſtris: tunc enim comminatoriam ſcripſit Tancredus (quæ integre poteſt apud Gregorium legi) majoram ſuoram exaggerans beneficia, ac noviſſime Guilielmi Boni erga Eccleſiam a Friderici Ænobarbi oppreſſione liberandam.* Paternitas tamen veſtra, *inquit*, eamdem quoad fieri poterat foviſti ac foves, qui diabolicas partes ſectatus, Eccleſiæ nuper deſtructionem totis viribus procutavit. Nec prioribus erga me facinoribus commiſſis contentatis, verum etiam nunc obſtinatior revocas occultis tractationibus in Calabriam Henricum Kalâ Sueuum, & Fridericum Lanceam Neapolitanum, ut rurſus commoveant populos. Quapropter teſtor Deum, ut accuſatum me habeas, ſi brevi in utraque Sicilia conſtructa cœnobia Ordinis tui cuncta, injuſte irritatus, demolitat. *Quibus, Nonis Julii an.* 1193, *reſpondit Joachimus ea epiſtola, quam infra dabimus, adluri de Prophetiis ejus.*

k Aquæ-Auguſtæ, *vulgo Bajona in Aquitania, unde Bonatius, ipſius Joannis Magiſter, in opuſculo de Prophetiis*, Joannem ab Aquitania *nominat.*

l Bajonæ Cardinalem, *nullam novit Ciacconius, nec quiſquam inter nominatos ab eo hoc tempore eſt, qui poſſit a patria ſic cognominatus conferi: ſed multorum nomina ipſi deſunt* 12 *primis ſeculis.*

m Obiit, *inquit Bonatius*, Beatus ipſe Joannes ab Aquitania anno ætatis ſuæ 57, Dominicæ veto

A Incarnationis anno 1239, Pontificatus D. N. Papæ Gregorii anno 13: meque ipſius Petrem, in extremo decrepitæ ætatis, reliquit ſemper dolentem, dum tantum ac talem amiſit filium. *Cultum tamen aliquem, ut Beato, ipſi deferri necdum compteri, latente adhuc die obitus; unde nec monaſticis ullis Faſtis adſcriptus invenitur.*

CAPUT VII.

Joachimi apud viros Principes auctoritas ſumma & virtutes eximiæ.

AUCTORE JACOBO GRÆCO.

33 *Joachimus Hieroſolymas ſe confert.*

DUm Chriſti militie in cotdie compunctione corporiſque jugi maceratione lætanter, pacatis iotus vexatinuibus, in Flore ſanctitetie, per incrementa virtutum floreſceret, ſoris omnia pertnbari non deſtiterant: nam quid mortalia pectora non coegit segni utriuſque Siciliæ obtiuendi fames? Mortuo enim Clemente tertio, Cæleſtinus hujus nominis tertius, ſucceſſor ejus, qui ſuis Pontifex ſub anno a nativitate Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo primo *a* . . . . Henricum hujus nominis ſextum, B Friderici primi filium, Imperatorem in Urbe coronavit die decima quinta Aprilis, annorum Domini milleſimi centeſimi nonageſimi primi. Qui profecto Imperator ſtipato milite Neapolim, inter ceteras Europæ urbes inclitam, *b* obtinuit: ceteris vero expetitis ad votum non ſuccedentibus, eunctæ cæde & exterminatione confundebantur: & quie poſuerat in carne brachium ſuum, non parum manus Domini viſa eſt graveri ſuper num, ſic ut ex copiis ſuie plures languoribue qnam vulneribus occumberent. As Joachim intelligens quæ venture erant ſuper eum, ſi quo modo tantis calamitatibus ſubvenire poſſet, in Dei edjutorio confidens, Imperatorem adivit, & de tam dira in populos Dei perpetrata iniquitate redarguit; addens non immeritam, ob ſtragem iuflictam in alios, eam iu ſuoe recepiſſe; & ni ebſiſtentes deſiſterent, omnes pariter in proximo morituros. Plurimis tamen eor ſuum obdurantibus, ſervus Dei Regulo cuidem, quem inter ceteros deciliorem puraveras, edjunxit; Futurum eſt, ut Tyrum & regnum ejus Rex dejiciet Babylonis. Intuens denique Imperatorem eit: Poſtquem e tenta, quem C Ezechiel prædixit, depopulatione ceſſaveris, in hac tua afflictione confuſus ſecedens; Siciliæ regno (tibi ſiquidem fatie probatus habendum) reverſue abſque diſcrimine potieris: quod aggregato Scripturarum teſtimonio Imperatorem oimium perſuſibilem fecit. Henricus denique Abbatem ebeuntem inter milites, nulli prorſus ætati vel ordini parcentes, uſque Salernum educi in ſecuritete mendevit. Nec barbarorum aliqui defuerunt, qui muſſitantes dicerent; Quenta mala larent ſub cuculla illa! Nam qui cuncta devaſtare decreverant, vix fulgura tantæ ejus correptionis ſuſtinuerant. Imperator interee, re tecite pondetate, Joachim velut a Deo miſſo fidem præbens, collectis copiis ſe ad ſna ſiue palme reduxit *c*. Joachim poſtremo, tamqnam ſuæ ſetigationis objecto non defraudetus, Conſtatres, velut viſcera ſua, in jucunditate reviſit: nam omnium ſaluti Dei brachio ſubvenerat. Hioc omnes mirabantur, videntes, quomodo utriſque factus adjutor in sribulationibus, io propria remeevit.

a *Joachimus Hieroſolymas ſe confert.*

primum pro Sicilia cor natum irrita.

Exech. 28 *dicto ſi forte dat, puta eum ejus poſſeſſorem prædixit.*

30 Poſt trium curricula annorum ſermonem, quem venerabilie Abbas Imperetori prædixerat, impleri contigis. Henricus ſiquidem illu, qui in tante tribulatione ſuorum ec regni ſeceſſerat, ſtipato milite ionnmero, cunctis in ejus aſpectu ſilentibus, ad promiſſum ſibi regnum equitavit. In grevi ergo magnitudine in Calabrism triumphator ingrediens, venerabilem Petrem greſſibus obviie occurrentem inſpexit; quem præeuntes ſui, a longe cognitum & invicem indicatum, in venetatione plurime ſalutavereut. Imperator veto ipſe, venetans etque errideus ſalutanti; eit: Hic eſt Abbas Joacbim, qui prætetite, dudum ſic adverſautia, ſore tem proſpera, ut cetnimus, prophetavit? De cetero Henricus Joachim ex plurime venetatione ſic coluit, ut etiem diem natalis ejus *d*, Stenzaram Teuthonice dictum, venerabilem haberet, etque eum eo perpetua fuit & ſemiliaritate devinctus & devotione detentus. Ex quo facies Principum venerebantur eum; & ſicut Joachim magnificatue eſt in conſpectu Regum, qui in tempore isacundiæ ſuerat effectus reconciliatio; ita locue Floris omnibus domus refugii, & in die malorum confugientibus ed eam protectio eveſeret. Nam Heuricus, ea que in virum Dei neceſſitudine ſtrebatur, innumeres graciarum facultates Ordini Florenſi in illius greriem iudulſit; ex quibus unam, in ceterarum teſtimonium, velut nunc cœnobium Floreuſe illius fruitione gaudet & inſpectione munitur, epponere ductum eſt æquum, ut bujuſmodi ſub forme conſpicitur.

Joachim honor fre cuitur,

d

E *& annuum reditum ejus anno ſeria ſua, ſtuit.*

Henricus ſextus, divina favente gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus & Rex Siciliæ. Imperialis munificentia dignitatis illis præcipue conſuevit manuum ſemper extendere letgitetem, qui divinis obſequiis inſiſtentes ſub ſanctæ Religionis habitu propoſuerunt Domino militere. Ea propter univerſis noſtris fidelibus, tam præſentibus quam futuris, præſens ſcriptum cernentibus, innoteſcas, quod nos attendentes honeſtatem & religionem Fratris Joachim, venerabilis Abbatie Sancti Joanuis de Floſe, dilecti noſtri; conſtituimus perpetuo, pro redemptione enimæ noſtræ, monaſterio ejus quinquaginta eureos Byzantinos de redditibus Saliuæ *e* de Netho: quæ eſt in territorio Sanctæ Severiuæ prope *c* monaſterium Calabro-Mariæ, in feſtivitate S. Joannis Beptiſtæ annie ſingulis perſolveudos. Statuentes ut nulle umniuo perſona, eccleſiaſtice vel ſæculetis, alta vel humilis, hane noſtræ paginam conceſſinnis eudeat infringere, vel ei euſu temerario contraire. Si quis tamen hoc ettentare præſumpſerit, iram & indignetionem noſtri Culminis incurras, & in pœnam tranſgreſſionie quinquaginte auri mercas componet, medietatem fiſco noſtro, & reliquam injuriam F paſſo; nihilominus conceſſione & donatione noſtra firma & integra permanenne. Ad hujue autem noſtræ donationis memoriam & ſtebile firmamentum, præſens ſcriptum ſcribi præcepimus, & noſtri ſigilli munimine roborari. Datum apud *S. f* Mantum, enno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo nonageſimo quinto, pridie nonas Martii decimæ sertiæ Indictionis *g*.

e

f

g

Ejuſdem videndi avidus Lucaniæ.

35 Denique quoniam Penormum, Trinecriæ urbem celebertimam, virum Dei Joachim devenire contigit: dum ſe in cœnobio ſancti Spiritus Ciſtercienſis Ordinie contineret, Conſtantiæ Imperastici non ignotus, quando fama ejue totum peragreverat orbem, mandante ea feria ſexta in Paraſceve ad Imperiale palatium debita venerattone vocatur. Imperetrix ſquidem, tanti viri cupiene præſentia teneri, & ſanctæ ejus converſationie ac doctrinæ mutne ellocutione lætari, in oratorium ingreſſa eſt; & tantæ invalefcentis eccerſionis cauſam expoſtulanſi, indicavit quod eidem peccata ſua confiteri decreverat. Qnod eudinne, & illam ſublimi throno reſidentem ſibique humiliori loco ſedem edductam intuens, ut Eccleſiæ auctoritatis & hujuſmodi ectus

eique de peccatis confeſſum.

quomo ille poſt trium curricula adeptus

AUCTORE ABACUBO GRÆCO.

judicialis ſententiæ proſpiceret, ex qua prædirus eras ligandi atque ſolvendi auctoritate, ait: Cum tu Magdalenæ & ego Chriſti Domini ſin vicem geſtus, deſcendens ut debes Confeſſionem facias: aliàs, ut debeo, te meritò non intelligam. Quæ, ſicut erat ab ineunte ætate devota, tanti viri & veritatis majeſtate conſpecta, ſecundum verbum Joachim in omnibus gratanter paruit. Interea mirati ſunt univerſi, videntes qualiter Joachim, Ambroſii inſtar, tantæ majeſtatis culmen humiliavit. Ceterum Conſtantiæ ſervum Dei tali obſervatione colebat, ut audito eo multa facerent qui ſuetem adſuetant, benedicentes laudabant Deum, qui dedit talem poteſtatem hominibus, ut ſervi ejus, loquentes de teſtimoniis ſuis in conſpectu Regum, non confunderentur.

monstrat se ex clero descendat.

Joachim exteriori fama mirabilis.

32 Dilectus Deo & hominibus venerabilis Pater, ut duarum inſulis Eccleſiarum meruit decorari, ita duplici narrationis encomio, humili ſcilicet & illuſtri, extornati deberet; quibus clarius, quæ circa illum Dominus digna ſtatu dederat, aperirentur: mediocri tamen eloquio, quæ de eo veritate prævia ſunt comperta, lectoribus apponuntur. Erat venerabilis Joachim moderata corporis ſtatura ſpectabilis, & devotus facie; effigies ſiquidem ejus in Florenſi B eccleſia adhuc conſpicitur, in celebri capella Virginis gloriosæ, poſt illius altare veterrimum in cœnotaphio inſculpta, quæ dextera baculum, læva libellum retinere conſpicitur. Vitrut adhuc & alia, diverſis expreſſa coloribus, vetuſtatem plurimam iocuentium mentibus ingerens; quæ Joachim magnæ abſtractionis virum fuiſſe prædicat, ſub cuculli ſiba. Sic Sacerdos Dei altiſſimi in diſciplina morum, non niſi in ædificatione plurima, extima corporis cumpoſito gerebat, ut animi ſui moderationem de facili prædicaret. In Miſſæ præparatione ſæpiſſime lacrymarum imbre perfundebatur, & in celebratione alteri Angelum ſocians, præ ceteris Sacerdotibus eminentius benedicebat Hoſtiam. Tempore Paſſionis Dominicæ, ergaſtulo Chriſti Domini Jeſu ſic erat compatiens, ut quaſi de mundo alienus, in eamdem emsritudinem transformatus, & ſacroſancta agonia affectus, de talium brevitato dierum lamentaretur. In Capitulo Fratribus ſic euangelizabat, ut humiliori incipiens, & altiori tandem ſermone orationem terminaos, cunctis timorem pariter & amorem devotionis ac compunctionis incuteret. Numquam in C vigiliis perſolvendis obdormire apparuit. Qualitatem ſeu quantitatem cibi nullatenus attendeot, ſic erat oratioui intentus; ut oculis manibuſque io cælom erectis, ecſtaſios fere perpetim in oratione inſinuaret. Extra monaſterii ſepta, ſalva Regulæ obſervantia, Apoſtoli veſtigia ioſequens, cum alaeri diſcombentium ædificatione appoſita ſumpſit. Et quis in multorum filiorum patrem conſtituendus erat, ei Dominus beoe & pie vivendi gratiam contulit; ſic ue multis in partibus verbum ſaluris prædicans, in omnium devotioocm caderet, & mirum ac venerabilem virum appellare non deſiſtereot.

Sanctis in suis beatis mirabilis.

Sacrificans & prædicans devotionem ingerit.

33 Parer venerabilis, veracitet inſtructus in divini ſchole ſervitii, ſciens ſpiritum Domini non requieſcere nili ſupet humilem & quietum & tremeutem verba ejus, humilitate ſublimia, abhorruit ſuperbiam meote cordis ſui; nec tantum in interiori homine, verum etiam io eis quæ foris ſunt actionibus humillimum ſemper ſe exhibuit, in iis præſertim quæ piesatis narutam induunt. Nam & in Curatio Præpoſitus & Abbas propriis manibus totum pluries viſus eſt purgare infirmitorium; lsngueoium quoque egones, tamquam ejus paſtori inſixos, dulciter conſulens qua poterat, ſedula pietate demulſit. Sæpiſſime itinerantem comitem ac famulum, ad laſ-

Excellit mira humilitate.

ſitudinem reſtaurandam, proprio equo aſcendere mandans, pedeſter ſuit ipſe aſſidue ſeeutus. Io quopiam levamine indigentibus ferendo non meritum vel dignitatem ſolum, verum neceſſitatem & naturæ cōpulam intuens, omnibus ſe offeioſum exhibuit, & pro viribus reſocillatione levavit. Unum præcipuum de tanto viro oon eſt reticendum, quod pieratem ejus ſummopere redoler. Cum tempeſtate quadam fames valida univerſque Siciliæ partes invaſiſſet, ita ut media plurimos interire contingeret; Joachim Dei gratia ranta in pauperes miſericordia effundebatur, ut poſt reliqua ab eodem itinerante Impeoſa egenis, pallium & cucullam recipientibus, ipſe tuoica & ſcapulari indutus, viſus ſit Conſentia pertraoſire. Nec ſolum operibus, verum & coocione ſoleoni, ad ſimilia caritatis opera Chriſti priupetibus eroganda, ceteros inflammavit. Inter alia ab ejus ore procedentia, illud maxime audientium præcordiorum autes aperuit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna Luc. 16. 9 tabernacula; quæ præſertim aperta ſunt eis, qui diſpergemes dederunt pauperibus, ſtatuentes eorum juſtitiam in ſæculum ſæculi. Eos vero paopertas qui E in monaſterio ad eum confluebant, in meaſrejus magis quam divites ipſos, qoi auctoritate ſua ſuſciunt venerabiles, velut Chriſtum Dominum viſos eſt veneroti: Dominicam ſcilicet ſententiam jugiter præ oculis habens, Quod unt ex mioimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ideo ex tali oc tanta caritatis exhibi- Matth. 25. 40 tione diffamatus, Deo & hominibus omnibus pergratus exiriit. Tanta porro apud homines de eo exiſtimatio creveras, ut etiam publicis in actionibus, præſente illo, nemo quidquam auderet. Nam eum eſſet & in conſulendo providus, & in deliberatione maturus cum piemte, præ ceteris conſultatione & auctoritate pollebat.

Dilecta conſanguineorum dilectos. 2 Tim. 3. 8

24 Admirabilis atque imitandus Patet Joachim, quamvis ex Magiſtri gentium ſancta admooitioue teneretur, Qui ſuorum & maxime domeſticorum curem non habet, fidem negavis & eſt infideli deterior; hujuſmodi, ooviſſima licet oeceſſitate preſſis, ad culmen pietatis proſectumque virtutis illorum magis intendens, ſemper & ubiqun reſpexit ſuos, velut non habitos, ditaodi extollendique gratia. Et licet a fratribus quandoque ſentirer, ne tam rigidam citeo illos gereret voluntatem; ajebat, Non ſo- F lum Dominus comminatut ædificantibus in ſanguine; ſed facientes volumatem Patris, propinquos appellavit; aeſi aperte dixiſſet, religionis Præpoſitos, oullatenus meritis conſanguineis dignitates, & penitus noo egentibus alimoniam, Chriſto deſervientibus præſtitam, erogare numquam debere. Eos tamen ita dileait, ut per eum jota uoum aue uous apex noo præteriret a lege; ne qui in ſaluris exemplum ceteris præpoſitus fuerat, carnali affectione devictus in ruinam caderet. Ad diluendam ergo eorum pravitatem, qui Chriſti ſervis, eccleſiis atque pauperibus debite ſubventiono fraudatis, Religionis bona pro ditandis conſanguineis inverecunde impendunt, hæc prædicare ſolebat: Qui ponit manum ſuam ad aratrum & reſpicit retro, non eſt aptus regno Dei: & jam Apoſtolica veſtigia inſequentes, pennm & retia, quæ carnales occupatiooos deſignans, nullo pacto ſecum aſſerre debuiſſe. Sic autem domeſticis & conterraoeis bene proſpexit, ut numquam a ſalutis ſemita aberraret. Supplicantibus autem ſibi, non niſi pro neceſſariis ac juſtis, apud Proceres, ſed ſatia opportunus ingeſſit, & quæ Religionis erant vivaci proteſtione ſovit. Ergo in joſtitiæ tramite eurrens, & favoribus & gratia apud omnes exitit admirabilis. Luc. 9. 62

25 Non

A 35 Non immemor Apoſtoli, ſibi & qui cum eo erant neceſſaria miniſtrantis, Regulæ pariter ordinationi proſpicions, ut ceteris fieret in exemplum, manibus ut plurimum propriis laboravit. Neque in hoc fuit a divina bonitate deſtitutus; nam licet mentis acie præpollentes, corporis viribus non roborari, ſæpe conſpiciantur; ipſe tamen bona corporis habita valetudine, nullis deliciis in otio abuteus, conventuali exercitationi immiſcebatur. Verum magis ac magis in emendandis ſcripturæ arcanis incubuit: quæ antem a ſe edita per ſe emendare nequivit, Sanctæ matri Eccleſiæ corrigenda reliquit. Tandem numquam erat minus otioſus quam in otio. De ejus autem devotione quis enarrabit? Regem ſiquidem Regum, potenti ira commotum, precibus ipſe mitigabat aſſiduis; præſertim ſanctiſſimam altaris Hoſtiam pro vivorum defunctorumque ſalute offerens. Per Octavam Reſurrectionis Dominicæ ac Pentecoſtes de cœnobio exiturus, ad Miſſæ celebrationem concta neceſſaria ſibi aſſeri mandavit; hac otiqoe ratione ductus & devotione accenſus, quod ſicut veritas

B a figura, ita Chriſtiani a Judæis diebus ſeptem azima comedentibus, nullatenus ſuperari deberent. Munus pariter divini Officii perſolvendi ita ante oculos ſemper habuit, ut eatra monaſterium inventus, erecta Cruce accenſiſque luminaribus, illud devotiſſime, juata temporis & loci qualitatem, perſolveret: non enim in vacuum ſanctiſſimi Patris Benedicti locutiooem audivetat, com ait, Divinam ubique credimus adeſſe præſentiam, & oculos Domioi ſpeculari bonos & malos. Quid dicam tandem, quantum ei cordi fuerit, altaria & ſpectantiom ad deificam cultum, munditia? Ipſe profecto cenſebat damnabilis optnionis eſſe nec penitas ſuſtinendos, qui io immundis vaſis ceteriſque opportunis, mundo corde Domino ſacrificia munda offere ſe jactant: addens Chriſti miniſtros mandiores etiam in eatrinſecis, & officioſiores in Sacrificio adeſſe debere, quam olim Salomonis menſæ deſervientes, quos beatificans Sabæorum Regina laudavit. Devote denique & muode miniſtraotes, & Dei timentes, & propter conſcientiæ providos commendaoit. In ſuisergo cœnobiis & Sacerdotale & Leviticum munus perpolite & com Dei tremore eapleri curavit, in Fratrum autibus intonans ſeotentiam illam commiuntis, Fa-

C cientes opas Dei negligenter, maledicti; & ſi negligentibus maledictio imminet, doplici impuritate immundi ubi parebunt? In hujuſmodi Dei ac proximi obſequio venerabilis Pater curſum vitæ perducens, jam ſenio confectus, multorum filiorum, quos in Domino & Religione genuerat, patet effectus præmio approximaverat.

ANNOTATA.

a *Addit Gratus*, a die vigeſimo nona Martii; *ſed male: conſtat enim creatum* XII *Aprilis, confecratum ipſo die Paſcha* XIV *ejuſdem menſis, pridie quam coronaret Henricum. Hanc vero Coronationem nihil melius dicit idem Gracus fallax*, ad incepta prælia in Tangredum propellendum: *ſed quam id falſum, ideoque jure hic omiſſum ſit, declarabis Arnoldus Lubecenſis Abbas, illius ipſius temporis ſcriptor, lib. 4 cap. 5 apud Baronium, ad hunc annum*. Igitar Dominus Imperator profectus eſt in Apuliam, accepturos totam terram VVilhelmi Siculi, quæ eum cum Imperatrice uxore ſua contingebat: de qua tamen profectione animum Domini Papæ non patum offenderat; quia alina Rex, Tancredus nomine, a Sede Apoſtolica jam ibi ordinatus fuerat. *Poſt-*

ea autem rerum potitus Henricus, totam Tancredi ſtirpem avaxit aut extinxit, cum Normannica nobilitate eidem favente: quod quam iniqne tulerit ſatis declaravit Cæleſtinus, lata contra Imperatorem excommunicationis ſententia, prout plenius apud Baroninm videre eſt.

b III Kalendas Maji, *capta ab Henrico Neapolis eſt.*

c *Menſe Auguſto ejuſdem anni* 1191 *reduxit copias Henricus, anno* 1194 *felicius regreſſurus.*

d *Fortaſſis* Stam-zame *vel* Stams-gare, *ideſt, Conventus totius Stirpis ſeu Familiæ: qua quia per arborum truncum, ſtam dictum, ramos ſuos effundentem, exprimi ſolet, uſitata paſſim metaphora etiam ipſa ſtam nuncupatur*: Zame *vero ſeu* Gare, *colletionem conventumque ſignificat. In natali autem die Principum virorum, familiam omnem ad feſtas epulas convenire, etiam hodie uſitatum eſt.*

e *Abeſt* Salina *illa a San-Severinenſi urbe circiter* 6 P. M. *ad Nethi fluminis Auſtralem ripam: qua autem proxima eſt Abbatia*, Setrachia, *indigitatur in tabulis. Ab utraque vero Florenſe menaſterium ſolis* 16 P. M. *diſtat.*

f *Lucania ſeu Baſilicata hodierna caſtrum* S. Mauri *eſt, in ipſo pene regionis umbilico, circa Salandrillam fluvium*,

g *Cum utique villor redieni e Sicilia, ubi fuerat coronatus, Tancredi conjugem liberoſque & gazam plurimam ſecum aveheret, Pontificis ea violentia offenſi ditiones declinans.*

CAPUT VIII.

Mors Abbatis Joachimi, Tranſlatio, Examen miraculorum ejus.

SEntiens interea venerabilis Joachim, famulus Dei, in conſummatione bona cæleſtis gratiæ præmia expectans a Domino Jeſu, cui tamquam fidelis ſervus toto corde deſervierat, in loco qui dicitur S. Martinus de Jove, alias de Canale, prope *a* Petrafittæ oppidum (quem locum ipſe Joachim ab Andrea Conſentino Antiſtite, ſub anno Domini milleſimo ducenteſimo primo, acceperat) infirmari cœpit. Ubi non imparatus, cæleſtium ſercula deliciarum prælibare exoptans, totus ferebatur in Deum, cui animam ſuam ab incunte ætate, tamquam capturam ſaluris hereditatem, præparaverat. Etſi ægritudine corripiebatur, intuens in cælum præſtolabatur Chriſtum, quem toto corde dileaerat; ut ſic in alacritate devotionem eamiam comprobatet. Concurrentibus inde Abbatibus Curatii, Sambucinæ, & *b* ſancti Spiritus; Monachis item non paucis adſtantibus, & de tanti Patris receſſu languentibus, in ſpiritus vehementia viam ſalutis prædicavit, ac eiſdem Ordinis eatermination em prædixit, hoc ipſum pluries repetens: Hoc vobis memorandum relinquo, ut diligatis invicem, ſicut Dominus Jeſus dilexit nos. Benedictis ergo prius Curacenſibus, tamquam prioribus filiis, & demum Florenſibus; Sacramentorum ſacra perceptione munitus, velut ad ferculs invitatus, inter manus filiorum & confratrum, leni ac ſuavi agone, ſpiritum Deo reddidit Abbas Floreoſis, die trigeſimo menſis Martii *c*.

37 Placuit tandem filiis ſuis, quos magiſterii ſui ſucceſſores reliquerat, tanti Patris ergaſtulum in Florem transferre; ubi, donec tuba canat, in monumento atque parato cœnotaphio quieſceret. An modo in eodem loco reſideat, mibi compertum non eſt: ſarcophagum profecto ipſum priſci in non modica veneratione inſpexerunt *d*.

AUCTORE JACOBO GRÆCO. abi non invenitur ista ſic

38 Quie de venetebili Patre Joachim, & ejus Florenſi Ordine, ea quæ lectoribus perlegende addocuntur, non niſi probatis auctoribus & teſtimoniis (quad fieri datum eſt) roborate, decretum eſt enuotiare; ne inventione noſtra vel eterius fictione exculte ſuiſſe credantur: ideo, licet ectiones, quæ natutæ ordinem ſuperant, e tanto viro factas ſuiſſe etiam poſt mortem, non ſine veritatis aſſertione reperiatur, & ipſe non paucas papyris in veruſtis perlegerim; quia tamen Sanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritete roboratas ſuiſſe mibi non conſtitit, interniſcere eas non curavi. Hoc ſane nunc procuratione autheotica hujuſmodi ſub tenore comprobatur. In nomine Domini. Amen. Anno Domini milleſimo trecenteſimo e quadrageſimo ſexto, die vigeſima quinta menſis Septembris quiatæ decimæ Indictionis, epud monaſterium Florenſe. Regnante Domine regine Joanna, Dei gratia ioclita Hieruſalem & Sicilie Regine, Ducatus Apuliæ, Priocipatus Capuæ, Provinciæ f Folcaquerii ec Pedimontis Comiiſſa, f regnorum ejus enno quatto ſelieiter, amen. Nos Petrus Spinus de Petrafitte, Regalis Judex Cafalis ipſius; Petromarios Judicis Guiſcardi de Petrafitta, B publicus per totam provinciam Vallis-Gratis & Terræ-Jordanis euctoritete regia Notetius; & ſubſcripti teſtes, ed hoc ſpecialitet vocati & rogati; præſeoti ſcripto publico notum ſaeimus & teſtamur, quod conſtituti in noſtre præſentia & teſtium ſubſcriptorum religioſi viri, videlicet Fr. Nicolaus de Caceurio Prior, Fr. Petrus de Fontaneis Subprior, Fr. Philippus de Seminaris Cellerarius, Fr. Nicolaus de Sanctoro, Ft. Marcus de Anagnia, Fr. Angelus de Cerentye, Fr. Jacobus de Terraſonis, Fr. Joannes de Geriſano, Fr. Aloiſius de Taberne, & Fr. Nicolaus de Flumine-frigido, Monechi eonventuales monaſterii Florenſis, nec non Fr. Joaones de Taberne Abbas monaſterii Calabro-Mariæ Sanctæ-Severinæ dicœceſis, & Frater Joſeph de Piniano Abg bas S. Mariæ-novæ, g Getuntinenſis dicœceſis, dicto monaſterio Florenſi immediate ſubjecti; aſſeruerunt dicti Abbates & Conventus, habere multe utilia impetrere e Domino ſummo Pontifice, quæ impetrata cedent & vertent ed honorem, commodum, & ſtetum bonom & trenquillum monaſteriorum & omnium Monachorum ipſurum, totiuſque Ordinis Flo- C renſis. Eapropter confiſi ipſi Abbates & Conventus prædictus fideli prudentie & legalitate venerabilis in Chriſto Patris Fr. Petri Abbatis Flotenſis, qui eſt Caput primum totius Floteuſis Ordinis, ipſum Abbatem Flotenſem conſtitueruot, ſecerunt, & ordinaverunt eorum Procuratorem, ectorem, geſtorem, œconomum, ſyndicum, & nuntium ſpecialem, præſentem & onus præſentis procurationis in ſe ſponte ſuſcipientem, ad transferendum ſe ed Romenam Curiem, ad impetrandum infraſcripta & omnie elie, quæ ed honorem & commodum ſupradictorum monaſteriotum & omnium eliorum Monachorum ipſius Florenſis Ordinis cadent, & verti poſſent. Videlicet, inprimis ad eligendum ibidem aliquem Cardinelem in Protectorem prædicti moneſterii & totius Florenſis Ordinis. Item ed ſupplicandum Domino Summo Pontifici, quod dignetur concedere & ordinare per ſuas Apoſtolicas litteras aliquos Viſitatores, qui poſſint inquitere & referre Sedi Apoſtolicæ de læſionibus & finibus dicti monaſterii Floris, prout melius dicto Abbati Floranſi videbitur expedito. Item ed ſupplicandum eidem Sedi Apoſtolicæ, quod concedatur eidem Abbati Florenſi, ut poſſit reformare monaſteria vecantia & non vacantia, tam per teſtomationam generalem dicti Summi Pontificis quam quelicumque modo vecantia, eidem Abbati Florenſi, tamquem capiti to- D tius Florenſis Ordinis, ſubjecta. Etiam dignetur Dominus Summus Pontifex committere aliquibus Epiſcopis ſeu Prælatis provinciæ Calebriæ, qui poſſint inquirere & referre de miraculis, factis & viſis, in vite & poſt mortem, per quondam Abbetem Joachim, qui fuit principium & fundamentum totius Florenſis Ordinis: cujus Abbatis Joachim multe miracula fuerunt viſibiliter pateſacte, & viſa & manifeſte in provincia Calabriæ ſupradictæ, tam tempore vitæ ſuæ, quam poſt obitum vitæ ejus. Et ed impetrandum Conſervatores perpetuos privilegiorum monaſterii Floris & totius Ordinis Florenſis; & geoeraliter ad impetrendum omnia alia & ſingole, quæ ſunt ad bonum ſtatum & reformationem dicti Florenſis monaſterii & totius Ordinis ſupradicti: & nihilominus, quod poſſit ſubſtituere, conſtituere, & inſtituere unum vel plures Procuratores loco ſui, prout melius ſibi videbitur expedire. Et ad faciendum omnia alia & ſingula, quæ legitimus Procura- E tor, actor, œconomus, & ſyndicus, & nuntius ſpecialis facere poteſt & deberet, ſicut ſi dictus conſtitutus perſonaliter adeſſet: dantes & concedentes eidem corum Procutatori, ut ſupra, plenum & generalem & liberam poteſterem compareodi & præſentendi ſe cotem Summo Pontifice, ad impetrandum omoia ſupradicta, & quæ melius ſibi videbuntur expedire; promittentes, dantes, conſtituentes, grate, & firma habere, tenere, & inviolabiliter obletvere prædicta omnia & ſingula, circa præmiſſa & quodlibet præmiſſorum, quæ per dictum Abbatem Florenſem, eotum generalem Procuratorem, vel ab eo ſubſtitutum, acta & geſta fuerint, etiam procurate ſub hypotheca, omnium mentibus ſolenniter & legitime ſtipulantes. Quod actum & ſcriptum eſt, per manum mei præfati Notarii, meo ſolito ſigno & ſubſcriptione ſignatum. Signo tamen noſtri, qui ſupra, Judeis idiotæ & teſtium ſubſcriptorum, ac etiam ſubſcriptorum Monachorum & Abbatum ſignis & ſubſcriptionibus roboratum, ſcriptum, & actum, enno, die, loco, menſe, & Indictione præmiſſis.

† Signum Crucis propriæ manus Petri Spini de Petrefitte, qui ſupra, regalis Judicis, ſcribere neſcientis.

† Ego Syt-Goffridus Ritrandus, Canonicus Geruntinenſis, prædictis interfui & me ſubſcripſi.

† Ego Presbyter Thomas de Petre-fitta, Canonicus Getuntinus, prædictis interfui & me ſubſcripſi. F

† Ego Neapolus [Nicola de Caccurio, prædictis interfui & me ſubſcripſi.

† Ego Fr. Joannes de Taberne, qui ſupte Abbas, fateor, volo, & teſtor.

† Ego Fr. Joſeph, Abbas monaſterii S. Matiæ novæ.

† Ego Fr. Nicolaus de Ceccurio, Prior Monaſt. Floris.

† Ego Fr. Petrus de Fonteneis, Suppriot Monaſt. Floris.

† Ego Fr. Jacobus de Terraſonis, Monachus moneſt. Floris.

† Ego Fr. Aloiſius de Taberne, Monechus monaſt. Floris.

† Ego Fr. Philippus de Seminatie, qui ſupra.

† Ego Fr. Nicolaus de Fiume-freddo, qui ſupra.

† Ego prædictus Noterius publicus, qui ſupra, præſens ſctiptum publicum propria manu ſubſcripſi, & me ſubſcripſi rogatue &c.

An eutem hujuſmodi informetio & relatio expetita, ut ſupra, vel procuratio ipſa effectum aliquem ſuetit aſſecuta, dum nihil niſi ipſum quæ innotuit ederem, laborandum fore nullatenus exiſtimavi.

A N.

e pro ex in Fiorenſe procuratione ibi.

ad Ordinem Florenſ.

tam pro ea quam ad alia Joach. aut miracula Comes ſic vias ita pe- tiit.

pro ſe vel alium a ſe deleget nun-

date Abbati Petro.

ut velut Procurator non alia apud Papam agat.

A

ANNOTATA.

a Petrasilta *solum 4 milliaribus distat Consentia, cui ad Orientem jacet, Gratem fluvium ad Austrum respicions; ab hoc autem oppido uno milliario ad urbem propius sita est* Graecia, S. Martini *dicta: quam anno 1544 adhuc celebrem Ordinis Benedictini locum fuisse, ostendit Breve Indulgentiarum, eidem datarum per Guidonem Ascanium Cardinalem Sforziam, Pontificis Pauli III, avi sui, Cameravium: quod Breve extat apud Gregorium pag. 304: qui ait, nunc ibi non nisi immundorum animalium habitaculum conspici.*

b S. Spiritus *monasterium in Sicilia, Cisterciensis Ordinis, Sambucinae filia, prope Panormum, fundatum an. 1173; ubi primus forte Abbas Alexander fuit Joachimo familiaris, ut infra Mirac. 13; & post eum Matthaeus, de quo ad an. 1206 mentio invenitur.* Sambucinae *autem Abbas Lucas erat,* Joannes Curatii, *Mirac. 15 nominandus.*

c *Addiderat Graecus,* circa annum a Nativitate Domini MCCXI: *quod in Commentario rejecimus.*

d *Sequebatur Epitaphium, versu elegiaco compositum initio hujus saeculi: quod satis est apud Ughellum tom. 7 col. 272 legi.*

B e Quinquagesimum *transcripserat Graecus: sed lapsus probatur, tum ex numero Indictionis, tum ex anno 4 Regni; conveniuntque cum pactis conventis inter Reginam Joannam & Friderienm Aragonium Trinacriae detentorem initis, signatisque anno Christi 1373, regnorum Joannae anno 31: prout in annalibus Bzovii ea legnntur.*

f *Ita ix eodem Bzovio correximus: apud Graecum* Forcalgrerii provincia *erat.*

g *Abest a Monasterio Florensi* Geruntia, *vulgo* Cerenza, P. M. *ad Orientem, unde de situ hujus Abbatiae datui potest.*

MIRACULA

Quae Deo cooperante Venerabilis Abbas Joachim, Ordinis Floreosis Institutor, edidit; per Fratrem Jacobum Graecum Syllaeum, Sacrae Theologiae Professorem, collecta & armario Florensis Monasterii intercluſa.

C *Ex Mſ. Ferdinandi Ughelli, collato cum editione Gregorii de Lauro.*

PRAEFATIO.

Post editum de Vita Joachimi libellum,

QUoniam, annis jam prope praeteritis, libellus, a nobis ex vetustissimis collectus, Chronologiae Joachim Abbatis & Ordinis Florensis inscriptione vulgatus, typis traditus fuit; ubi gesta, etsi non omnia, aliqua tamen ejusdem & Ordinis ejus, oculis multorum, quomodo gesta fuerunt, se praesentarant: actiones autem qualdam, quae naturae ordinem & facultatem superant: & miracula dicuntur, eo quod per sanctam Apostolicam Sedem mihi non constiterant probata, opusculo eidem intermiscere nequivi: ne hujusmodi mirabilia temporum edacitate & injuria delerentur, ea quae advenire fuerant, adnotare & Monasterii Florensis armario intercludere constitui: non enim in conspecta hominum absque Sedis Apostolicae probatione volganda fore existimavi. Ceterum tanti viri miracula, mundo vulgata & patentia fuisse, eaque per Beatissimum Lucam Archiepiscopum Consentinum assc descripta, procuratio authentica, quae nunc asque in armario Florensi legitur, cum traditione veterum, latissime probat & absque dubietate confirmat: quod etiam in praelibato opusculo nostro diffusius monstratum *a.* Miracula vero tanti Patris adnotare tali intentione constitui, ut talis ac tanti viri sanctitas, & Dei omnipotentis bonitas atque majestas, ab omnibus glorificetur. Et quamvis ab homine perpetrata miracula non sint de essentia ejus sanctitatis; ut perprobe dicet Dominus in novissimo die, his qui in nomine ejus daemonia ejecisse & multa fecisse miracula profitebuntur: tamen in Ecclesia sua per viros sanctos mirabilia operari, ad suae plebis utilitatem, facientis sanctitatem, suamque glorificandam majestatem, non desitit. Insuper, licet aliquando, ad aliquam veritatem apperiendam, etiam per impropns, Deus miracula fieri permiserit; velut filiis Judaeorum, in nomine Jesu daemonia ejicere, etsi eum Jesu non ambularent, concesserit; ad elatitatem tamen fidei semper in Ecclesia miracula haberi, donavit. Sunt enim Ipsa miracula in fide, velut conditio sine qua non: nam quae Deus de se & invisibilibus, credendis per fidem & ejus habitum, intellectui humano indidit credenda, per miracula credenti approximari & conglutinata voluit. In miraculis ergo ab hominibus perpetratis primo Deus ipse, qui facit mirabilia magna solus, agnoscendus & glorificandos est: Ille etenim est, qui sicut homini fidem tribuit, ita ad ejus confirmationem miracula fieri, & ad eam capessendam corusoate concessit. Nec homo, quacumque sanctitate perfulgeat, ea se habet posse miracula facere. Quid enim inquit Scriptura de Moyse & Aaron? Posuit in eis verba signorum suorum. Quin imo educenti Moysi aquam de petra, nec nomen Domini glorificanti, in poenam temeritatis, quod populum in terram Promissionis non introduceret, fuit comminatum. Tandem, si ea quae inferentur, aliquibus perpauca esse videbuntur, & ideo parvifacienda; non erit sic. Nam sicut Dominus Deus est magnus in magnis & innumeris, ita est magnus in parvis & in paucis. Satis igitur sit agnoscere, qualiter Dominus Deus universorum, servum ejus Joachim Abbatem, Monasterii Florensis conditorem & ejus Ordinis Institutorem, in vita, in morte, & post mortem plurimis decoravit miraculis. Quae vero extiterint, ad dicti Joachim Abbatis praeconium, Domini Dei nostri Jesu Christi laudem, & Trinitatis Deificae laudem & gloriam, sub Ecclesiae Catholicae Sedis Apostolicae & Romanae fidei perpetua correctione, inchoantur in nomine Domini.

a Quo Lucas scripsit, in Commentario dedimus, & ideo traditioni ejus non admodum fidimus: quia neque de Luca quidquam legitur in procitato instrumento, Auctor Admirabilia vocat, & singula singulis numeris inscribit consequenter: ego, servato numerorum ordine, Miracula *malui appellare. Ipsos deinde Titulos, quos singulis Admirabilibus auctor praefixerat, ad marginem invariatos pro synopsi locavi.*

scribuntur miracula.

CAPUT I.

Miracula a vivente Joachimo patrata.

Plurima impedita hujus rei testantur.

FUit vir illustris, vitae lucidus, & nomine, Lucas; qui Monachus Monasterii Casae Matri, ab illius Abbate Gerardo, in scribam Venerabilis Patris Joachim, dum ibidem se contineret, traditus fuerat; ibi Calabriam autem repedantibus ambobus, contigit tunc temporis Abbatem de Sambucina

AUCTORE JACOBO GRAECO

a ad fidem sanctitatis ejus.

E

aliquot ter confirmandam.

F

A. JAC. GRÆCO EX MS. *Vocula impeditæ linguæ reformatur.*

bucinu viam universæ carnis subiec. In quo monasterio licet viri, vita & doctrina celeberrimi, Domino Deo universorum sanctissime militarent; de quorum numero eorum Abbas eligendus erat; omnibus tamen humilitatis, intuitu ad hujusmodi subeundum onus se minus dignos ac iduneos deprehendentibus, de consilio *a* Domini Rayneri, intec eus præcipui, Lucas ille ab omnibus in Abbatem expetitur. Ceterum cum ipse Lucas tardioris & impeditioris linguæ vinculo teneretur, tale onus recipiendum penitus recusavit. Non unim immemor erat illius humilitatis prophetiæ, asscentis. Aua, Domine nescio loqui, quia puer ego sum; & alterius etiam Mosaicæ assertionis, ad Pharaonem transmittendi, ac pro linguæ impedimento recusantis. Verum quia ud onus illud u Domino electus erat, factum est, ut Vener. Pater & Abbas Joachim ad eumdem Lucam epistulam mitterer, qua eam ad curam suscipiendam, ad quam electus furrat, hortabatue; affirmans, ne de tali impedimentu formidaret; nam Dominus benignissimus de remedio provideret. Cum veru Lucas ubi tanti pollicita Patris multoties in veritate sanctitatis experius esset, Joachim epistula in pectore condita, non de soa, sed de tanti Patris & Dei bunitate confisus, in monasterium de Sambucina deveuit. Ubi eum balbutiens ad Fratres sermonem haberet (mirabile dictu!) illico os ejus & vinculu linguæ ejus resecrantur: unde recte loeuius benedixit Dominum Deum Israel, qui pee merita Vener. Patris Joachim visitavit & fecit sanitatem linguę suæ. Ordinatus ergo Abbas, in Sambucina remansit; Religiosi veru, timio terrore correpti, de pectoris imo laudavarunt Deum, qui talia in talibus virtus fieri & recipi mirabilia dignatus foetat; quin imu omnes qui audierunt circumquaque & metu & lætitia pereellebantur, benedicentes & laudantes Dominum in famulu suis.

Jer. 1. 6 Ex. 4. 10

a Item Lucas ab insania brevem hominum liberatur.

a Quemadmodum humana corpora, non ex uno elemento, sed ea contrariis compositu sunt; ita sæpissime ea infirmari & alterari contingit. Advenie tamen aliquando, ea infirmitatem & alteeatiunem subire, ut manifestentur opera Dei in illis. Nam inter alia dona credentibus a Domino eoncessum est, quod super ægtus manus imponent, & benu habebunt: acsi diceretue, quamplurimi Dei permissione ægrotantes & corpotum alterationem patientes, Apostolorum experiendo curationem, Deum benedicent & ad Dominum conuerteutur, magnificantes eum qui dedit talem potestatem hominibus. Lucas igiue (vel contratietate urgente, aut Domino hujusmodi ordinante, ut novit ipse (magnis renebator febeibus, sic ur motti pene approximari videretue; udeoque invalefeendi debilitate veaabatue, ut nec carnes, quumodolibet præparate appositas, cumedere posset. Joachim autem Dei famulus, viscera caeitatis inductus, unguistis talibus & ægritudinibus compatieus, ægrotanti Lucæ cautes præparari & apponi jussit eidem; eurumdemque benedictione peracta, inquit; Ede, in nomine Domini, & esto securus. Et quid diem? Ita ea eumestione eonvaluit, acsi divinum pharmaeum seu pocuium e exlo demissum degustasset. Ceterum nun est omittendum illud, quod evenit eisdem venerabilibus Joachim & Luex, in Trinacriam insulam una pergentibus. Accidit siquidem ut mense Novembeis, itineris cum lassitudine tum hospitii tarditate, mirum in modum Lucas ipse sitiens, de nocte surgendo biberis; idque Joachim pluries eumpatientes passur, tandem observantiæ zelo fuecensus, eum Regulæ contra facere illiusque observantiam demoliei, in leniearis spiritu benigne munule; addens, eum non debere passione superari; sed ut de bonitate Dei confidens, penitus abstinere curaret. Obtempe- D
eans ergu illius præceptis, & ptecibus ejusdem adiutus, de ceteru non sitivit. Iste Lucas tandem, Dei donante pruvidentia, ob præclaræ vitæ meritum, effectus Archiepiscopus Consentinus, fuit ita bonitate celeberrimus, ut si quibusdam recentioribus fides adhibetur, Beatus credatur: in hujus enim Lucæ gratiam eccleisa & basilica Consentina, Impeeatore adstante, u sanctæ Sedis Apostolicæ Legato consecrata reperitue, ut in memoratu libello nostro latius probatum agnoscitur *b*. *b*

Dæmonicus promovita sanctæ Patris liberatur.

3 Quemadmodum teste beato Job, de pntestate dæmunis nontiante, non est puteitas in terra quæ eumparetur ei; ita attendendum est, quia dæmon cum spiritus sit, superiuris est ordinis & potestatis creaturis horum inferiorum, ubi ea quæ sunt vel corporea sunt vel mixta: est etgu majuris potestatis corporeis solum vel mixtis, eum spiritus sit, etiamsi creatuea corporalis deserviat spiritualiad motum localem. Sed licet potestas ejus maximu existat, nun potest tamen uti & exercere illam, nisi Domino Deu permittente. Nuvimus eteoim Satan, eeterorum nequam spirituum & mundi hujus E
tenebrarum harum ptincipem, uon solum animam ipsius beati Job tangere nun pntuisse, sed nec ovieulam ejus, nisi Domino Deo dnnante: & legionem dæmunum, de corpore ubsessi ejectam, nec in porcos, nisi Domino nostro Jesu Christo concedente, intrare potuisse. Deo ergo dunaute exercet suam in istis infertoeibus potestatem, præcipue ad damnum homini inferendum: velut nuvimus in rebus Ægyptiorum ad eorum damnificationem sævile. Quandoque etiam in homines ipsos, propter injuriam Deu inferendam, dæmoues potestatem & sævitiam optrantur: nam eum nequam voluntate & rebelles obstinatiune existant, non valentes Deo aliquid mali inferre, hominibus ad Dei imaginem factis, nocere procurant. Dat vero Deus dæmuni hominibus insidiari ac officere posse variis de causis, vel ptuptee peccatum ab hominibus perpetratum, & dæmon sævit in peccatorem tamquam in manetpium ejus (nam qui facit peccatum servus est peccati) vel propter augendum patientis meritum, sicut fuit datus angelus sathanæ, qui eolaphizaret Paulum; aut ad alicujus Dei servi patieutiam apeeiendam, quemadmodum de eodem Job Scriptura F
testatur: aut ad ipsius Ecclesiæ ædificatiunem, ut non tantum fide, sed sensibus etiam eaternis simplices ptincipaliter percipiant, homines a dæmunibus vexaei, cum oculis cernane & auribus percipiant dæmonia hominet obsideee: tandem ad ulicujus viri sanctitatem prupalandam; nam cum quis dæmonem u eurpuru alicujus obsessi dejeit, esse magnæ virtutis & eximiæ potestatis aperitur. Et licet non sit humilis, proptee eam quam diximus rationem, dæmunem ejieere posse, sicut patee io Apostolis non valentibus ejieere dæmonium; non nisi in oratiune & jejunio profugandum; dat tamen ejieere posse, propter ejus gloriam & ejieientis bonitatem aperiendam, Ut ergo manifestaret Dominus, quanti meriti & sanctitatis Joachim famulus ejus exiterit, accidit in terra *c* Mydæ seu Maydæ, in *c*
Neocastteensi diœcesi, filium cujusdam Roberti *d d*
de Benetta male a dæmonio vexatì & turqueri: qui siquidem Rubertus, audiens famam viei, misit ad eum, rogans ut ad illum venire dignareter. Vie autem Dei Joachim, eum profundæ ellet humilitatis & ingentis cariatis, properare nuu eecusavit. Audiens vero ae cernens tandem vocationis causam, ne hujusmodi dæmonis ejectio viribus aut sanctitatis ejus adscribertur, in monasterium de Curatio, ubi

tunc

A tunc Pater & Abbas extabat reverſus, rem Fratribus & Religioſis adaperiens, per triduum orationem ad Deum fieri pro tali neceſſitate omnibus imperavit. Ecce tertium denique Maydam repetenti, illico puer eſt humiliter præſentatus: & ecce confeſtim coram omnibus actiret a dæmone correptus eſt. Venerabilis autem Abbas Joachim, ad modicum orationi ſe donans, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti immundo ſpiritui imperavit: quo mox dejecto & abſiliente, adoleſcentulum ab eodem liberatum reddidit patri ſuo. Demum cum omnium qui aderant & viderant admiratione, & gratiarum actione ad Dominum, in monaſterium ſuum reverſus, omnibus extitit admirabilis.

Religioſus per me ita S. Joachim a tentatione liberatur.

4 Etſi tentationes variis ex cauſis hominibus evenire contingat; illæ tamen præcipuo, quæ a dæmone, ad auferendam homini beatitudinem, immittuntur, valde pertimeſcendæ ſunt. Sicut enim quondam patribus in deſerto, a cupiditate ſua allectante atque abſtrahente, tentari accidit; ſic ut nauſeato manna, cepparum & alliorum amiſſionem & carnium ollas deflerent (unde in terram promiſſionis aditus merito denegatus fuit) ita pariter, ſi quando aliquibus a Domino Religionis ingreſſus conceditur, vigilandum nimium eſt, ne dæmonis tentatinne recedentes ab ea, ſe indignos ad glorificationem conſtituant. Non enim adultis ad glorificationem devenire conceditur, niſi (teſte Apoſtolo) per quoſdam gradus; ſicut ſcriptum eſt, quos prædeſtinavit, hos & vocavit. Vocatio ergo ad fidem, & ingreſſus ad Religionem, gradus eſt ad glorificationem; tamquam ad finem & effectum prædeſtinationis. Quando autem ab aliquibus a Fide ſeu Religione propter tentationem dæmonis fit egreſſus, magnum eſt ſignum reprobationis. Propterea, contra hujuſmodi tentationes, valde vigilandum & colluctandum eſt: ſicut accidit quidam Monacho in cœnobio de Sambucina. Hic vocabatur Maximus; & dum novitius adhuc militiæ religioſæ iret ageret & arma indueret, maguam recedendi tentationem patienti, manus Domini præſto fuit. Contigit ſiquidem ad dictum monaſterium Ven. Abbatem Joachim devenire: quo ibidem diſcumbente Frater Maximus, tanti Patris ſanctitatem cogitans, inquit intra ſe: Si de pulmento paropſidis, in qus manus B. Joachim intingit, haberem & comederem, a tentatione diu petpeſſa liberater. Joachim autem divina illico prævenius gratia, agnito Fratris deſiderio, & vaſculum porrexit & ferculum obtulit: quo deguſtato factum eſt, Domino cooperante, ut penitus a tentatinno maxima Maximus liberaretur. Qui deinque in vitæ ſanctitate perſeverans, dicere conſueverat: Sancti eſcam Abbatis deguſtans, ab eſca dæmonis libetari promerui; & talia patſim cunctis in cunctorum admiratinne ad Dei gloriam enuntiabat.

Adoleſcens ad Chriſti militiam vocabatur.

5 In Aquitania & civitate Aquæ Auguſtæ, vulgo Bajonæ, quidam adoleſcens, cui nomen erat Joannes, ſpiritum ſortitus eſt bonum, per quem erat docilis & amabilis valde: & quia rebus exuberabat temporalibus ſuper omnes coneives ſuos, in bonitate & caritate ſua Religioſos hoſpitati conſueverat, a quibus verbum Dei mirum in modum audire exardeſcebat. Ceterum, qui verbum Dei audientibus & facientibus illud beatitudinem pollicetur, eidem Joannis, ſicut & hoſpitalitatis, ita pariter & devotionis donum contulit. Propterea quotidie, ad divina Officia exhaurienda, Cathedralem eccleſiam ingrediebatur. Quodam vero die evenit, dum Chorus pedes ejus dirigi in viam pacis decantando expeteret, eumdem flexis retro altare genibus auſcultantem, in ſpiritus ſuavitate demoratí, & ibidem oculis manibuſque ſurſum erectis extaſim quodammodo perpeti. Nam ecce (mirabile dictu) viſum eſt illi eccleſiæ convexitatem aperiri, & ſe oculis conſpicere Dominum in majeſtate appareurem. Ceterum quia anima ejus quærirum Dilectum invenerat, in miram converſa dulcedinem, nihil aliud ultra tode curabat. Affectans interea ſanctiſſimæ invocationem Trinitatis, audivit vocem de cælo dicentem ſibi: Si vis ad vitam ingredi, vade ad Joachim Abbatem, & quidquid præceperit facito. Cui adoleſcens, Abacue imitatus, reſpondit; Domine, Joachim uec vidi uec novi. His aurem dictis viſio præguſtata diſparuit: verumtsmen qui vocem dederat, intellectum prebuit. Relictis ergo omnibus ſuis, Romam feſtinauter edivit; & inde, Cardinalis Bajonæ ejus propinqui eruditione edoctus, ad virum Dei Joachim in Florem devenit. Quomodo autem ſub diſciplina tanti Patris Religionis habitum ſuſceeperit, & viam mandatorum ejus cucurrerit, & ſancto fiue quieverit, in libello noſtro jam memorato c monſtratum eſt.

A. JAC. GRÆCO EX MS.

& ſub diſciplina beati viri conſtituitur.

6 Inter cetera ad humanam ereate ſervitutem & obſequium, animalia præſtant, ſicut ſenſu hominibus proximiora: unde fit, ut poſſeſſione beſtiarum incolæ mundi hujus non parum glorientur, & valde de illstum perditione doleant. Novimus propterea ſæpe, propter uſum hominum & eotum juvamen, itidem animalibus opem & auxilium prætitum eſſe a Sanctis. Divus namque Bernardus animalia a peſte liberavit, eo quod humana ex eis corpora infirmantia teficiebantur. Non ergo ſperuendum eſt, quod famulus Dei Joachim iu animali ſtupendum admiſit. Aceidit ſiquidem vice quadam, ſervum Chriſti Jeſu Joachim Sylam Couſentinam pertranſire, ubi nocte ſuperveniente divertendum ei ſuit & hoſpitandum in villa cujuſdam Jordani de *f* Madara, a quo ſuit nimia amabilitate & caritate ſuſceptus. Colligatis vero prope equis hoſpitantis & hoſpitis, dum ſe ad iuvicem non paterentur, & Jordani equus ſe alio convertere niteretur; incidit in ſtipitem præcutum, ita ut interiora de corpore exirent. Qua de te Venerabilis Abbas nimium triſtis effectus, ſi eliqno remedio eqno ſubveniri poſſit anxius procurabat. Quo agnito hoſpes, hilari vultu, ne de hujuſmodi caſu triſtaretur, Abbatem verbis dulcibus deprecabatur. Viſa tandem tanti viri anxietate, fidentet ait: Si equo compareris, ſigna illum, & ſanabitur. Acquid mirum? Attenta fide & devotione hominis, in Domino confiſus Joachim, Crucis ſigno equum ſignavit, & illico ex vulnere convaluit. Ideo acceepit omnes timor, qui viderunt & audierunt; & gloriam Deo dederunt, qui non tantum hominibus, ſed etiam propter illotum conſolationem & devotionem, per ſervum ejus tam iuſolite & ſtupende belluis ſanitatem teſtituit.

Animalia ſtrage ſeva Dei famulitate curantur.

ANNOTATA.

a Raynerium de Pontio *vocat Gregorius cap.* 41. *Forte* de Pontia *ſcribere voluit, & conjectavit ipſum eſſe, qui ex iſta inſula Joachimo ſocius adhæſiſſe dicitur* n. 20.

b *Scilicet Sect.* 41, *ubi Nicolai Epiſcopi Tuſculani Legati inſtrumentum integre refertur, cum aliorum novem Epiſcoporum ſubſcriptionibus, anno* 1222, 3 *kalend. Febr. Indict.* 10. *quod & apud Ughellum totum legere eſt. Is autem qui* Lucam Beatum *ſcripſit, Manaſſettus eſt in Chronicis Calabriæ lib.* 4 *cap.* 19, *ubi ſeve omnes hic nominati diſcipuli Joachim vocantur* Beati, *abſque ulla probatione cultus.*

c Mydæ, *ſeu* Maydæ *oppidum, olim* Melanium, *inquit*

AUCTORE JACOBO GRAECO

inquit Gregorius, Calabriæ ulterioris, qua illa inter finus Scillaceum Hipponiatemque arctiſſima eſt, ad Amatum flumen: diſtans a monaſterio Floris circiter 30 P. M. *& ultra Nocaſtrum ad milliaria* 8.

d *Addit idem ipſius* Maidæ, Cortalis, Corigæ, Petroi, atque Jacorſi *Dominum fuiſſe hunc Robertum.*

e *Num.* 28, *& plenius in opuſculo* 30. *Bonatii.*

f Mandatam *ubique ſcripſi Gregorius.*

CAPUT II.

Alia beneficia viventis Joachimi meritis imputata.

Sanctus elisdo peccatum Dei exſtimatur.

1 TEmpore quo vir Dei Joachim magnæ apud homines erat ſanctitatis, & plurimæ apud Dominum bonitatis, contigit ſororem ejus infirmari, vocatuſque eſt Abbas ad eam. Properans ergo ad illam, magis animæ quam corporis ſoſpitate attenta, inter alios qui honoris & venerationis intuitu adventum ejus prævenire curabant, illummet Jordanum præmemoratum feſtinanter obviam habuit. Ceterum priuſquam ad invicem oretenus ſalutarent, B Deo permittente, Jordanus ab equo cadens, pedem ſibi extorquendo confregit; ita ut nec ceterorum auxiliis ſeſe aliquo convertere poſſet. Interea occurrente famulo Dei, cujus ſanctitatem jam expertus fuerat, inſtanter & humiliter ab eo ſignari poposcit. Servus autem Chriſti, vehementi ejus dolori compatiens & in Dei pietate confidens, ſupplicantem ſanctæ Crucis munivit ſignaculo, & mox in priſtinam ſanitatem reſtituit. Sanus ergo effectus, de terra proſiliens, ſanatorem ſuum comitabatur, præ lætitia & devotione ſeipſum non capiens: ceteriſque conjubilans effundebatur in gratiarum actione & Dei laudo, qui non tantum in brutis, verum etiam in corpore ejus, mira per ſervum ejus operari dignatus fuerat. Ceteri vero, attonitis auribus vultibuſque immotis, in amborum comitatu grates Deo egerunt, dicentes, Quia vidimus mirabilia hodie.

2 In territorio & pago civitatis Tabernæ, modo a Trebernæ, erat quidam, cui nomen erat Leo, natione Græcus & moribus. Hic in corde ſuo poſuerat & ore protulerat, donarie uxore, ſe mundo valefacere velle: erat ſiquidem Sacerdos, & Græcorum more uxorem de eadem generatione habebat: C mulier autem illa guttæ morbo atrociter laborabat. Medio vero tempore evenit, ut illac prætereuntem virum Dei Joachim Leo obvium haberet, quem caſtitatis intuitu ad hoſpitandum domum ſuam introduceret. Cererum infirmans mulier, neſcio qua prævenia gratia & ſpiritu edocta, ad Abbatis introeuntis pedes devoluta illoſque amplexans, tales prorupit in voces: Domine, ſi vis, potes me ſanare. Cui vir Dei, pietate incaleſcens, ait; Credis quod ex Dei munere poſſum te ſanare? Et illa: Utique, Domine, credo. Admirans ergo ſervus Jeſu Chriſti, eſectis ad Deum ſurſum manibus, ac demum ſuper mulieris infirmæ & deprecantis caput impoſitis, in eodem ſanctiſſimæ Crucis peracto ſignaculo, dixit: Vade mulier, fides tua & devotio tua te ſalvam fecit: & ſanata eſt mulier ex illa hora. Qui autem viderunt & audierunt, gloriam Deo protulerunt, experientes inpoſterum muliesem illam nunquam & noſquam conſueto morbo vexatam, ſed perfecta ſoſpitate potitam, in devotione & gratiarum actiona dies continuaſſe ſuos.

Mulier ad locum vel deprecatione curata venit.

3 Cum ſervum Dei Joachim, comitantibus Petro & b Bonifacio Monachis, c Longobuceum gratia conficiendorum calicum d devenire contingeret b c d

f effodiebatur ſiquidem in terra illa tunc argentea D
e minera) din qua perventum eſt illuc, cataractæ e
cæli ita apertæ ſunt, iogenti aquarum inundatione ſubſequente, ut nulli de terra illa egredi penitus eoncederetor. Neque in hoc firmatum eſt. Per ſeptem namque dies inundatio aquarum ita prævaluit, ut in ipſa terra tres domus dirueretur, in quarum una, velut filii Job, ſeptem homines demergerentur: in flumine autem, perſonæ decem & octo occatæ ſunt. Hinc omnes, proximam atque evidentem necem expectantes, pariter ad virum Dei confugiebant; & ex pectoris imo confitentes peccata ſua, dolentes miſericordiam poſtulabant. Servus vero Dei Joachim, ut contritio eorum fructuoſius ac magis augeretur, recipere eos quodammodo diſſimulabat. Septimo tandem die, de inexſtinguibili Dei pietate confidens, enſequente eum omni populo, ad eccleſiam devenit in qua; Venerabilis Abbas, ad eumdem populum concionem habens, acriter ac dure illorum noo memoranda crimina incuſans, timorem & dolorem in oſſibus eorum incutiebat. Promittentibus ac- *Formam aquarum tumul tuo- rum Deus coercuit ſedatur.*
tem eis de cetero emendationem, etiam juramento vallandam, non tantum de criminibus noo perpetrandis, at quod neque ad loca facinoroſa accederent, E
imo vitia pullulantia inter illos pro viribus extirparent; factum eſt, adhuc durante concione, ut aliquis ab eccleſia egrediens diem clareſcentem aſpiceret, tenebraſque pluviarum ſerenitate adveniente deſiſtere: unde præ gaudio exclamare aoditus eſt; Ecce dies clareſcit, ecce dies clareſcit: & ita clamans intrando, eccleſiam perſonare fecit. Abbas denique Dei famulus, prædicatione completa, iotonuit hymnum, Veni creator Spiritus: quo ſubſequentibus Clericis perſoluto, ſeptem Collectas Domino Deo pro gratiarum actione decantavit. Exeuntes ergo, diem ſerenum ſole irradiante meruerunt. Cetetum decurrentibus adhue aquarum inundationibus, die illa Abbas & comites illinc abire non valuerunt. Puſilli interea, metuentes inundationem pluviarum forſitan reverſuram, humiliter ſupplicabant, ut illic per dies aliquot eommorari dignaretur. Abbas autem, de Dei pietate confiſus, remanere ſpondendo ſeeuros eſte prædixit: & ſic die octavo, quamplorimis eum comitantibus, in gratiarum actione deventum eſt in Florem.

10 Non tantum Dominus Deus, a quo bona F
cuncta procedunt, in elementis & hominum corporibus, per ſervum ejus Joachim mira operari dignatus eſt; verum etiam in animarum poteotiis, *Illuminatio intellectus meritis Joachim religioſo de- tuleo.*
quemadmodum factum eſt in Religioſo mate grandævo, moribus & vita venerando, beatum virum pro rebos monaſtetii ab illo egreſſum comitante. Hic in itinere, & animo & vultu, mœſtos aetriſtis tenebatur: cui beatus Joachim ioquit; Frater, quare triſtis incedis? At ille: Pſalteriolum oblitus, eum Pſalmos memoriter noo teneam, te in Officio perſolvendu & in vigiliis Matutinis adjuvare nequibo. At Pater ſanctus, Eſto alacri animo, & corde ſeeurus: oam Dominus providebit. Sed quid dicam? Per merita & interceſſionem B. Joachim, ita Frater ille eum eodem Pſalmus & Officium memoriter recitavit, ut numquam in ipſo codice aliter ſe perſolviſſe recoleret. Ideo devotus & gaudens cogitabat, qualiter manus Domini erat cum beato Patre Joachim: & demum adſtando tremens, tanto virn & Deo grates retulit: quia Dominus, eum ſit lux indeficiens, illuminans omnem hominem venientem in huoc mundum, lumen eidem intellectua præſtitit, & memoriam ejus, ad ſui laudem & gloriam, roboravit: unde de cetero intellectu illuſtratus, memoria roboratus, voluntate inflammatus,

pro-

A propensius opus Dei explans, in divinis laudibus perfavaravit.

Daemoniacus reus ad viri Dei preces ab immundo liberatur.

11 Non taorum semel Dominus, in loco suo, & unius actione rei, famulum ajus magnificare dignatus est; varum itarato confimilium operatione admirabilem reddidit. Evenit fiquidem, ut Venerabilis Pater Joachim in jam memoratam Mydæ terram deveniret: aujus cives, alias virtutem & gratiam, quibus beatum Virum decorarat Altiffimus, experti, altarum a dæmonio vaxatum offerunt; rogantes, ut si manum imponans, ab immundo fpiritu liberaret. Ceterum, cum propter confimila opus idam Joachim ad monafterium redierit, ad jactantiam & gloriam inanem profugandam, na illum regreffum attentaret, fubjungunt: Nos fcimus & arcdimus, quod Dominus, per tuam intarceffionam & precas, poteft filium noftrum de manibus dæmonis liberare. Abbas ergo Vanarabilis, agnita neceffitate illorum & fide tantorum perfpecta, nec non eorumdem precibus confoffus, fefa ad modicum orationi donavit. Et ecce, in nomine Domini manu impofita dæmoniaco, fuum confeffim ac liberatum factum reddidit matri fuæ: unde per regiones illas divulgabantur omnia facta hæc, & omnes tenuerunt, Joachim *f* Abbatam, magnum effa coram Domino. Poffuerat fiquidem figna fua in eo, & prodigia ajus in terra eorum: & videntas qualitar poteftatem haberet fuper fpiritus immundos, laudabant Deum in aorda eorum, cernentes par illum, quomodo, quem ab eis contigarat vaxari, aurabatur.

f Omnia facta hæc

B

Vir Dei manu sancta fœtu asplavitur a mortis liberatur.

12 Quanta Dominus gratia nofcendi futura farvum fuum Joachim prævenarit, diffufius in libello noftro demonftravimus: nunc vero memorabile dignum intermifceamus. Factum eft namque, cum Joachim effet juxta Propheticum, Vir bonorum defiderforum, quod damonftrata funt ei, quæ ventura erant. Nam dum vice quadam Ven. Pater aum Raynerio ejus Monacho, probitate etiam venerando, quodam in loco deambularet; davenium aft ab eis ad eccleffam veterrimam, prope aujus parietem plurimis aum aliis confederunt. Cum ecce fermo Domini ad Joachim fervum ajus factus aft, ut confeftim illinc abfifterent: nam axtamplo parias aafurus erat. Surraxit ergo, & ait; Feftinanter hinc difcedamus, nunc anim paries ifte diruetur. Et ecce (mirabile vifu) vix recedentibus illis, partes corruit, aunctis remanentibus illæfis. Ex quo jam videntes fa

C absolutos periculo, fa præ lætitia non aapienias & mirabundi, genu flexo gratias Deo & fervo ajus egerunt; & da ceteto ficut Prophetam, non folum corde tauuarunt, verum ore paffim aum prædicavarunt.

Bruta animantia ad servos Dei parent.

13 Magnus Dominus & laudabilis nimis, qui non folum dedit homines fervi ajus fanctitatam admirari, & in admirationem recolere, verum etiam ipfa animalia brura obtemperare mandavit; ficut nofcitur evenifa tampore quodam. Colloquenta namqua famulo Dei Joachim in acnobio fancti Spiritus de Panormo, cum Alexandro illius Venerabili Abbate, da rebus valda ad rem pertinentibus; grailla quædam, prope ac procacitar, eos vocibus infeftara non defiftabat. Sed vir Dei Joachim, humili impatiantia gracillæ comminans, inquit: Heus, tace: tuumne tanti es vanditura fimum? abfifta hinc. Et ecce illico, acfi intellactum habuiffat humanum, depofita cum capite voca, tantum jubentis voci nec ftrepentis obtemperavit imperio. Interea Alexander Abbas, admiratione planus, laudavit Daum in corde fuo; confiderans qualiter intellectu carentia, quandoque hominibus dociliora, parendo fervis Dei exhibentur; ficut fcriptum eft de eis: Cognovit bos poffeffoream fuum, & afinus præfæpe Domini fui, Ifrael autem me non cognovit. Verum tamen viro Dei non tantum animalia pufilla in memorata aivitate Panormi, verum etiam Rages ajus cum omnium admiratione paruerunt: qualiter namque Conftantiam Imperatricem ibidem humiliavarit, diffufius in opufculo noftro videndum ralinquimus. Pro nunc, ad gloriam Dei & laudam Domini noftri Jefu Chriffi, fciatur, velut de munere ejus, & animalia pufilla & Reges magnos humili Servo Dei Joachim obtemperaffe.

AUCTORE JACOBO GRÆCO. Ifa. i. 3

Mulier de gravi morbo viri Dei meritis cum valuit.

14 In caftro fau tarra Sylani, nunc Saigliani divulgara, in ea parte quod Dianum appellatur, erat quædam mulier, luna in horofcopo exiftenta, caduco morbo valda laborans: quæ audiens fanctitatem & famam B. Joachim, in Curacenfi monaftario, conftituto in tarritorio prædicti caftri, tunc Abbatis; pro recuperanda fanitata, davotionm inganti & humilitata maxima, eidam fupplicabat. Cui beatus Pater, ut ad monafterium commamoratum da Curatio curaret davenire, refpondit. At totum hoc factum eft, ob vitandam inanem gloriam; ne illius curationis gratiam homines beato viro adfcriberent. Acceffit argo in devotione mulier, atqua ad oftium F monaftarii fe continans, promiffæ benedictionis gratiam præftolabatur. Vir autem Dei, ea qua erat humilitata donatus, ad hujufmodi infirmitatem tollendam tale remadium adbibuit: Sanctorum Reliquias, numerofe in dicto monaftario affervatas, qua decuit ac debuit veneratiora, affumpfit; & jam dictam muliarem lunaticam, ante fores præftolantem, cum amborum davotione ax ablutione potavit; unde, Dei Sanctorumque & fervi Domini munare, factum aft, ut ftatim fanitate percapta, quæ ægrotans acceffarat, incolumis ad propria remigraret. Quatanus autem eifdam Syllanæis Crucis apparentis, non autam axiftentis, Abbas Vaner. Joachim myftarium enodaverit, ut de cetero non appararet, in fæpius mamorato jam opufculo noftro prætactum eft, in nomine Domini.

Contemnens monet viri Dei graviter punitur.

15 Deus ultionum Dominus, Deus ultionum, qui pro famulo fuo Joachim juffa & condigna vindicavit in Joanne Abbara Coratii. Hic Joannes, adhuc Monachus, fub magiftarin fancti Patris fuerat fecundum formam Regulæ beatiffimi Patris Benedicti Abbatis; &, ficut Pater unicum amat filium, ita aum diligebat. Quodam vero tempore accidit, ut jam magifter a didafcali inftructione abfifteret; E unda pro condignis rebus Joachim ad Joannem epiftolas mittera neceffarium fuit: quas ille, admonitus ab admonito ægra ferens, in conventus necaffaria communia apiftolas dajecit. Dominus autam vindictarum; impatientis ramerarium aufum digna ultione redarguit. Percuffit fiquidem Joannam aumdem in poftariora: cu us opprobrii morbo (ut ipfamet farebatur) ufque ad mortam laboravit, idque digna perpeti profitabatur; malens cum rubore fuum propalara peccatum, quam merita tanti Patris occultare: & quia ut Patrem pium attandere recufavit, idao verberantam magiftrum fuit venarari coactus.

ANNOTATA.

a Trebornam *olim* Triſchenem *diſtam vult Gregorius, eſſque Calabriæ ulterioris, inter Coracium & Simerinam amœnæ, millibus paſſuum ab Ionio mari duodecim.*

b Bonacium *idem legit: Calabris fortaſſis uſitata contractione.*

c Longobuccum *eſt oppidum ad Trionum fluvium, pari*

AUCTORE JACOBO GRÆCO.

pari 15 militarium intervallo a Conſentia urbe & prædicto mari Ionio, verſus Euronotum tenendo iter.

d *Addit Gregorius*, pro Aquavivæ ſui Ordinis monaſterio.

e Minera, *id eſt Vena metallica, ſic dicta a Teutonico* Mine; *quod nunc Italis, Hiſpanis, Francis, Angliſque commune, ductum quemvis ſubterraneum ſignificat: hinc* Minerſia, *metalla inde erута.*

f *Addit Gregorius* Curaeii Abbatem, *ideoque hoc miraculum refert c. 21, inter patrata antequam Florenſe monaſterium conderetur.*

CAPUT III.

Miracula ante & poſt Translationem Corporis facta.

Exitus mundus beati viri ſpernens, ornatior omnipotens.

16. QUam ſuaviter ac feliciter Venerabilis Abbas Joachim die ttigeſima menſis Martii, in Grancia S. Martini de Jove, nunc de Canale, juxta Petræſittæ oppidum ſpiritum Deo reddiderit, in præfato opuſculo noſtro latius commemoravimus. Ipſe etenim, ſicut fuerat ſervus Chriſti Domini Jeſu ferventiſſimus, ita io ejus tranſitu velut invitatus ad epulas, ſuavi agonn ſuſceptus ab eo, de laboribus B coronari promeruit. Concurrentibus itaque in ejus tranſitu quamplurimis cum Abbatibus tum Monachis, eos ad munera caritatis & pacis exeqnenda vehementi allocutione Inſtruxit, illiſque pariter in Domino benedictis, uni tantum benedicere recuſavit: nec id propter amoris aut caritatis defectum renuit; ſed ut ille ſuper impietate ac ſcelere ſuo humiliter compungeretur. Scriptum namque eſt, Benedictio Prov. 20. 6 Pſ. 128. 8 Iſa 48. 22. Domini ſuper caput juſti: & iterum, Et non dixerunt qoi prætetibant, Beoedictio Domini ſupet vos, benediximus vobis in nomine Domini. Et iterum: Non eſt pax impiis. Et licet Dominus Judæ ſe tradenti oſculum non negaverit, ei tamen a fatsna inhabitato non benedixit: verum ſcandens in cælum, centum & viginti diſcipulis, ejus amore flagrantibus, beoedixit. Joachim tandem Reverendorum Dominorum Abbatum Curatii, Sambucinæ, & ſancti Spiritus deprecatione lacrymarum imbre pulſatus, non benedicto ſub conditiooe benedixit; & deprecantibus cauſam ejus examinandam reliquit; ut animæ ejus in timore remanentia ſaluti forſitan proviC deret. Hic Frater, nulla contritione mollitus, poſt tranſitum Viri ſancti io monaſterium de Curatio repedavit: & factum eſt, ut nocturno tempore eidem in cella ſe continenti, exin terribili aſpectu increpans, & ad emendationem provocans, facinus ejus exprobando, Joachim Abbas ſppareret. Nec qoidquam egit, niſi quod dn mane conſurgens, quod illi de nocte evenerit, ſenioribus retulit. Subſequente autem nocte, Frater ille in dormiorio clamans, omnes pariter conſurgere fecit: qui inventus denique demens ac phreneticus, fuit in infirmitorium adductus; ubi nihil aliud ore proferebat, niſi quod ingeminabat: Heu me! quia peccavi in ſervum & filium Virginis. Idque Fratres inrellexerunt, eumdem facinoribus ſuis, poſt Dominum, ſervum ejus Joachim, Virginis glorioſæ devotiſſimum famulum, offendiſſe; præcipue quia ad ejus admonitionem ſe corrigere recuſavit. Nec mirum: nam B. Gregorio teſte, Dominus, quos diu ut convertantur tolerat, noo converſos durius damnat. Et ſic miſer ille, qui placidam correptionem reſpuerat, durtori ſub vindicta in correptione remanſit.

17. Erat mulier quædam, neptis Jordani de Madara, de quo ſupra meminimus: hæc dum gravi oculorum dolore, ab aliquibus ophthalmia nuncupato, dire eruciaretur, jam de ſalute deſperabat: adD hibuerat ſiquidem ſibi innumera cum medicorum tum mulierecularum (ut earum moris eſt) remedia; ex quibus nullo juvamine habito, in ærumnis & dolotibus moritura jacebat. Patruus tandem, qui B. Joachim vivacia in ſe & aliis merita & ſanctitatem ex pertus erat, ægrotam ſic admonere curavit: Procura, filia, io Salvatoria gloriam & B. Joachimi laudem, Sacrificium devote offerri: & confidens juvabetis? Quid plura? Sacrificio ab ea juxta monita in mira devotione expleto, oculorum lumen & integram ſanitatem recepit: quod beneficium, Dei munere acceptum, nec ſilere potuit, nec celare valuit: oam ſicut externa fuerat illuſtratione potita, ita interna devotione accenſa, paſſim prædicabat, ſe pet merita B. Joachimi, & lumen oculorum accepiſſe, & de grsvi infirmitate convaluiſſe.

Multa pertenta famulatus ab ophthalmia liberatur.

18. Siene, uti prætactum eſt, in Graocia S. Martini Vener. Pater Joacbim ſpiritum debitum cælo refudit; ita farcina corporis ejus per aliquot aanos ibidem in plurima veneratione remanſit. Placuit tandem Patribus Florenſibus, e loco jam memorato, ergaſtulum tanti Viri in monaſterium de Flore, id eſt, ad S. Joannem ttansferre. Ad hujuſmodi ergo Translationem, cum honoris tum devotionis & dignitatis gratia, eum Religioſis quam plurimis tres ſanctæ opinionis Abbates cucurrerunt: accenſiſque luminaribus ac veſtibus religioſis indutis, ad corpus detegendum atque tangendum deveatum eſt. Dominus autem Deus, ut comprobaret, quia erat & fuerat placita ei anima illius, & qualiter etiam corpus illud templum Spiritus ſaocti exſtnerat, miro Translationem illam ſpectaculo honorare dignatus ſuit. Uous ſiquidem dictorum Abbatum, cui nomen erat Guilielmus, quartaoario morbo labotans, licet corporis viribus mitum io modum deſtitueretur, ſedulo tamen pro devotione tanti Patris illuc ſe adduci curavit. Tangens etgo Guilielmus Abbas devotione non modica Beati Joachimi corpus, oon tantum a quartanæ morbo, verum etiam ab ægritudine ſtomachi extemplo convaluit. Ad cujus rei eventum quis explicare ſufficeret admirationem & lætitiam, non ſolum ſanitati reſtituti, ſed & eunctorum tum monſehorum tum ſæcularium, qui illuc convenerant? Cognovetnnt enim Dominum, ejus famulum Joachim, in vita, in morte, & poſt mortem, ſignis & virtutibus decoraſſe. Petacta taodem cum divinis laudibus & exultstiooe corporis Translatione, illud io cœnotaphio F Florenſis eccleſiæ, jam ante ad oſtium ſacriſtiæ in capella beatæ Virginis parato, depoſuerunt. Ao autem nunc uſque ibidem tequieſcat, mihi compertum non eſt: vidi vero partem aliquam oſſium illius, in caſſula Sanctarum reliquiarum, in magna devotione aſſervari. Nec extra rem talia dicuntur: quooiam exiſtente in ſepulcro illo corpore ſancti Patris, Dominus plurima mirabilia pet illud oſtendere digoatus aſt: de quibus, etſi non dn omnibus, breviter tamen, prout ipſe Dominus dederit, enuntiabimus cunctis devotis qui auſcultare deſiderant.

In translatione corporis B. Joachimi infirmus ſanatur.

Lavatur quid Dei clementiæ conveniat.

19. Antequam ad cetera pauca accedamus, præmittendum eſt, qualitet Dominus ſervis ejus, de latronum periculo liberando, ſubvenerit: quod utique ita evenit. In præfatam S. Martini Granciam advenerunt furandi cauſa prædones, ut cuncta vaſtando popularentur. Intrantibus ergo, & ibidem omnibus ad libitum devolutis, ad locum ubi ſaocti Viri corpus quieverat, & ubi propter reverentiam ejus adhuc lampades coruſcabant, deveoium eſt. Fratres ergo, io loco illo ſe continentes, humili

cordis

A cordis compunctione, beato ſe viro commendare cœperunt: unde ex Domini & ſervi ſui Joachim gratia factum fuit, ut quamvis illuc aditus & janua pateret, intrare nitentes minime valerent. Nec ad talis impedimenti bonum emolliti, illorum imitatores devenerunt, qui ad alligandum Dominum accedentes, quamvis verbo ſolo in ſolum proſternerentur, numquam converſi ſuerunt. Nec mirum: quia tale genus hominum nec miraculis flectitur, nec minis emollitur. In ſua ergo perverſitate maligna remanentes, illine inanes abſiſtendo abierunt. Quo viſo Fratres magnificaverunt Deum, ab incurſu & invaſione malorum eos liberantem, & tam ipſi, quam ceteri qui audierunt, ajebant: Terribilis eſt locus iſte, qui invius malis, & pervius bonis, ad invocationem ſancti Patris exiteral. Meritoque in eum de cetero non niſi magna cum devotione appropinquare audebant: ex quo magis ac magis divinus honor & ſervi ejus devotio augebatur.

20 Perbrevem uſque modo narrationem fecimus
B de aliquibus mirabilibus, quæ Domious per ſervum ejus Joachim indicere dignatus eſt: nunc autem perpauca addemus, peracta poſt obitum ejus. Nam poſtquam corpus beati viri in monaſterio Floris conditum eſt, Deus de bene in melius proſpexit ſuper domum illam die ac nocte. Inter alia ſiquidem evenit, ut Religioſus, cui nomen erat Thomas, peroptime artem callens lignariam, adeo peſſime lumbotum vexaretur dolore, ut non tantum ſuper pedes non poſſet conſiſtere, at penitus eubare aſtringebatur: nec hujuſmodi cubatione contentus erat, verum lamentationibus & ſtridoribus cunctos compatientes inſeſtabat. Deus vero, qui non obliviſcitur clamorem pauperum, cum patientia eorum non perest in finem, opportunum patienti remedium miniſtravit. Inſpiravit ſiquidem menti ejus, ut ſe ad ſepulcrum Beati Joschim deſetri conſeſtim procuraret: quo expleto & ſuſis precibus, mox inſpirata exoptataque ſoſpitste potitus, in devotione maxima & Dei laude, prædicare ſolebat, Joachim ſibi commiſſos nullo tempore dereliquiſſe; imo, ſicut in ſanitate, ita & infitmicare,a Domino opportuna & vera auxilia miniſtraſſe.

Monachus ad ſepulcrum viri Dei ſanitati reſtituitur.

21 Bonum eſt nos hic eſſe: faciamus ergo tranſitum ad reliqua qoæ Deus ad ſepulcrom, imo ſarcinam ſervi ejus, dignatus eſt efficere miracula. Scien-
C dum ergo eſt, qualiter die quadam (more Otdinis ex ſtaturis Regulæ) laborantibus Monachis, Noviſius erat inter eos. Hic, ut demum ore proprio ajebat, cum pudore ad neceſſaria naturæ exire adſtringebatur. Verum, eum ſimplex ac verecundus eſſet, pro neceſſitate hujuſmodi ab adſtante Magiſtro nec veniam petere, nec ab aliis ſegregari auſus eſt. Adſtrictum ergo mirum in modum neceſſitate illa, interius tandem rumpti neceſſatium ſuit: inteſtino propterea & lætali dolore cruciatus in cœnobium deportatur, ubi imminentem ac proximam mortem præſtolabatur. Deo autem inſpirante ceteriſque ſuadentibus, factum eſt, ut ad ſepulcrum B. Josehimi conduceretur: ubi precibus lacrymiſque profuſis, corpore proſtrato, ab eo aliiſque ſupplicabatur. Illius vero Deus nec dolore nec pudore deſpectis, illico, ſemotis omni perienlo & dolore, novitium Fratrem convaleſcere dedit. Nec ignaviæ homo ille carpendus eſt, qui tanta gratia dignus fieri promeruit: nam priſcis in Patribus tanta patientia, timor, & humiliras redundabat, ut non tantum in ſupervacaneis, verum nec in neceſſariis, citra facultatem a ſeniore obtentam, quidquam audere præſumerent: & ideo Dominus quaſi holocauſti hoſtiam accipiebat eos. Unde merito dicere poterant; Tranſivimus per ignem tribulationis, &

Novitius quidam dicm ad ſepulcrum beati viri convaleſcit.

aquam tentationis, & eduxiſti nos in refrigerium conſolationis: us patet jam in Mirabili prænarrato, & pstientiam Fratris, metitum Patris, & Dei auxilium enuntiante. A. JAC. GR. ÆCO EX MS.

22 Homo quidam de Caſtro a Cuccurii, cui nomen erat Baſianus, dum optima & conſueta gauderet valetudine, repente infirmitste corripitur, ita ut, doloribus & perieulo conſtringentibus, de ſanitate amplius habenda quodammodo deſperaret. Interea (Deo dante) beati Joachim memoria reminiſcitur, & qualirer præſto erat omnibus invocantibus eum, beneficia & juvamina infereodo. Sperans ergo per merita tanti viri ſe convaleſcere poſſe, multorum auxilio ductus in monaſterium Fluris, in eo ad ſancti Patris ſepulerom advenit. Cum ecce (mirabile dictu!) acclivi ſupplicatione peracta, de tam iniqua infirmitate convaluit: & qui tantorum deportatione & conſtiparione devenerat in laboribus & ærumnis aſſociatus, per ſe & gaudens in ſanitate redivit. Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, qui fecerat miſericordiam
E ſuam cum illo, & congratulabantur ei ceteriſque dicentibus, quomodo vir Dei factus fuerat adjuror omnibus in tempore tribulationis: unde & domus Floris confluentes pro conſimilibus undique excipiebat. Videbant ſiquidem tam ſuaves & ſalnbertimos fructus ex fructifera & ſalvifica radice illa pullulare, ut non immerito properaresr ad eam, videntes ſigna quæ fiebant ſuper his qui infirmabantur. a

Iterum eodem ſeculo ſanitati recipitur.

23 Ut ille, qui eſt Deus benedictus in ſæcula, qualirer anima & corpus ſervi ſui Joachim pergrata ei fuerant, mundo & fidelibus ſuis aperiret; per merita ejuſdem & animis & corporibus eſt dignatus ſanitatem reſtituere. Inter alios autem qui hujuſmodi favoribus digni effici meroerunt, fuit quidam Roggerius nomine, qui inſaniens & furioſus, omneſque in fugam convertens, omnibus timorem non modicum incutiebat. Dum vero Religioſus quidam, inſanientis quoque nomine nuncupatus, & ſancti Viri alumnus, Conſentino in agro olivas colligeret; ecce inſano ſuperveniente a cunctis acclamatur, ut Roggerius a Roggerio cavens ſe cuſtodiret. Religioſus tamen, quia pius & religioſus erat, nec timore corripitur, nec in fugam convertitur; quin immo inſamenti benignus occurrit, illumque ad hoſpitium ejus blande adducens, per biduum retento neceſſaria miniſtravit. Demum Fra-
F ter, Chriſti Jeſu Domini noſtri miſericordiam attendens, & Beati Joachim merita petnoſcens, particulam veterimæ tunicæ tanti Patris inſanientis Roggerii Pileo conſuit, & capiti ejus fidenter impoſuit. Sed quid referam? Ad contsctum veſtimenti Beati Joachim Roggerius inſanus reſipuit, & ſanus evsit. Cognoſcens ergo tanti beneficii muoera, ne gtstiæ conſuetæ immemor videretur Roggerius olim furens, apud Roggerium Monachum eidem multo tempore miniſtrando remanere curavit; & diebus ac noctibus Deum benedicere non deſiſtebat, qui per merita Beati Joachim, & diſcurſum illi reſtituit, & ab omni inſania & inſanientis improperio liberavit.

Inſanus per merita beati viri reſpiſcit.

24 In monaſterio S. Joannis de Flore, quidam nomine Amatus, in devotione plutima & cordis compunctione maxima, juxta Florenſis Ordinis ſtatuta habitum Religionis induens, ſe Domino militaturum demonſtraverat. Diebus autem quibuſdam tranſactis, illius fraude, qui ſaluti hominum invidet & quieti; habitum Religionis aſſumptum exuit ac dimiſit. Quod videns Dominus Roggerius de Apriliano, Monachus miræ devotionis & perfectionis magnæ, qui etiam ſæpiſſime Beati Joachim

Monachus meritis B. Joachim ab apoſtaſia recedit.

A. JAC. GRÆCO EX MS.

ſanctitatem expertus fuerat; & non patiens oviculam Domini, agendam a lupo, & jam oberrantem, deperire; eidem Amato vinum exhauriendum & guſtandum, in juſtitia & ſanctitate Beati Joachim attendendo, miſit: quo hauſto, a Domino veritatis & ſanctitatis auctore pœnitendi gratiam accepit. Dolens ergo & pœnitentia ductus, regularia indumenta, quæ depoſuerat, in perpetua ſtabilitate reſumpſit. Itaque tandem, toto ſuæ vitæ tempore in monaſtica ſtabilitate & obſervantia perſeverans, Deo gratias agebat; profitens, ſe non tantum per merita Beati Joachim reſipiſcentem ad Religionem remeaſſe, at in adjutorio ejus fideliter cucurriſſe; imo in eadem & bravium & palmam acceepturum ſe ſperans, de præteritis oblitus, ad ea quæ ante erant manum extendens, & bono fine quievit, & in Domino obdormivit.

25 In Monaſterio eodem S. Joannis de Flure, totius Florenſis Ordinis caput, religioſus alter, Rutilius nomine, ſed non mente rutilus, peſſima cruciabatur phreneſi; ſic ut non tantum præſentes, verum etiam abſentes, ad quos clamor & rugitus ejus pervenire poterant, mirum in modum contuſbaret. Infirmarius vero, cui præ ceteris onus ejus incumbebat, tantam moleſtiam ultra perpeti non ſufficiens, cœpit in ſemetipſo meditari, quonam remedio ſeu juvamine languenti, ſuæque & omnium quieti, ſubvenire poſſet. Deo tandem inſpirante, & ſanum reſtituit, & omnium tranquillitati conſuluit hoc modo. Nam ille Roggerius Monachus, de quo ſupra, ſuaſit Infirmario, ut phrenetico in vaſculo, in quo Servus Dei Joachim bibere conſueverat, potum in devotione exhiberet, nec non portiunculam indumenti Beati Joachim capiti infirmantis admoveret: quod utique ubi eapletum fuit, phreneticus de ſero obdormiens, de mane ſanus & incolumis reſurrexit. Facta ergo eſt lætitia magna in Fratrum conventu, dum, qui ad omnium perturbationem & moleſtiam inſaniebat, ad omnium tranquillitatem & lætitiam, per merita ſancti Patris, reſtitutus ſanitati fuit *b*.

Phreneticus per merita ſancti Patris convaleſcit.

ANNOTATA.

a Caſtrum Cuccurii *abeſt a monaſterio Floris, trans Nethum fluvium ad Orientem, octo circiter milliariis*: Cuccaci *perperam notatum in tabulis*.

b *Additur apud Gregorium*, quam ad Dei laudem & Beati Joachim honorem uſque in vitæ ſuæ finem retinuit.

CAPUT IV.

Miracula ad ſepulcrum beati viri aut ad ejus invocationem facta,

26 MIrabilis Deus in Sanctis ſuis, terribilis in majeſtate ſua, dedit non tantum ſervum ejus Joachim ab hominibus venerari, a dæmonibus timeri, a belluis cognoſci, ab infirmantibus invocari: verum etiam ab inſenſatis demonſtrari, ſicut enuntiante Domno Roggerio, de quo ſupra, varaciter auditum eſt. Hic Roggerius, dum in monaſterio Florenſi capellam, in qua corpus beati Patris quieſcebat, particularem in cuſtodiam haberet, lampademque perpetuo inibi coruſcantem curaret, conſurgentibus nocte quadam Fratribus ad vigilias, Frater Roggerius, antequam in illis cum eiſdem conjungeretur, lampadem, ante ſepulcrum viri Dei ſplendere conſuetam, jam extinctam invenit, Quod utique ægre ferens, ad illam accendendam annuu Fratrem Amatum accerſivit: ille vero, defectu olei in ea penitus extincti, id explere nequivit. Ad oleum ergo capeſſendum properavit: verum coagulato oleo, ob aeris & temporis rigiditatem, & non niſi igne reſolvendo, lampadem accendere neqnibat. Ne autem Officium divinum, in Choro perſolvendum, pro re tam modica omnino dimitterer; lampade in extinctione ſua derelicta, Chorum intrsvit, & Officium perſolvit: quo expleto, ad lampadem anxius accendendam cucurrit. Accedens vero ad capellæ oſtium, in ea luminaria ſplendeſcere agnovit; intranſque, lampadem quam accendere non potuerat, flammeſcentem invenit: nec ſciens unde eſſet, admiratione correptus, qui valda triſtis fuerat, lætitia perfuſus & quaſi ecſtaſim patiens in eo quod contigerat, Deo laudiferum hymnum protulit in corde ſuo; & eo magis, quod in eadem capella extra ſolitum quaſi cæleſtis ſuavitatem odoris miro fragramine perſentiret, & jugi conſolatione guſtaret. Tandem lampadem illam, ſic divinitus accenſam, uſque poſt Nonam ita ſplendeſcere permiſit; ac demum conſulto propriis manibus Dominus Roggerius extinxit: quod ſiquidem optima conſideratione peregit: in iis enim neceſſitaribus tantummodo quærenda ſunt mirabilia, ubi humana operatio nec operari nec providere ſuffeit. Ex his ergo, quæ a Domino de die in diem demonſtrabantur, mirabilibus, & Servi ſui ſanctitas reſcensin mentibus hominum eluceſcebat, & omnium in eum devotio ſemper in Chriſti Domini laude exuperabat.

Lampas ante ſepulcrum ſancti Patris diuturnus accenditur.

27 Miſericors & miſerator Dominus, eum ſit lumen indeficiens, creator omnium luminum, illuminans omnem hominem veniemem in hunc mundum, nihil odiens eorum que fecit; per merita & invocationem famuli ſui Joachim exeutientem illuſtrare dignatus eſt, ordine ſcilicet tali. In prælibato monaſterio Floris erat Monachus quidam ſanctæ & bonæ opinionis, & habebat nomen Joannes: hic dum optima ſoſpitate gauderet, uno veſpere eum dolore magno repente lumen oculorum amiſit. Permanens ergo in cubili ſuo, flens & ejulans indies, ſicut dolore ita exercitate cruciabatur, adeo ut die quarto dolor intolerabiliter excreſceret. Viſitur propterea a Fratribus & a Priore: qui pro rebus monaſterii neceſſariis de claustro exiturus, ad patienter ferendum exemplo Tobiæ & Joh infirmum Fratrem hortabatur. Abſiſtentibus tandem eis, infirmans talem in vocem prorupit: Sanctus ac Venerabilis Pater noſter Joachim, ut in Translatione ſua a nobis ſolenniter celebrata viſus eſt, in loco ubi pie & devote recolitur menti nunc meæ eſt præſentatus, Quibus vix prolatis, quia nondum viribus corporis deſtitutus erat, locorum bene conſcius, pederentim in devotione plurima ad capellam & ſepulcrum ſanctiſſimi Patris ſe contulit: quo poſtquam quaſi cælitus conductus advenit, ibidem in terram proſtratus, propter ſepulcrum tangendum manibus palpabat: in quod utique inventum intraſſet, ſi potuiſſet. Hærens denique ei, contritione & devotione magna præventus, & in cordis compunctione & planctu liqueſcens, magno lacrymarum imbre corripitur, non ſecus acſi glacies ſoli & cera igni approximaretur. Interea intra ſarcophagum munitiſſimum commotionem percepit, velut ſi quis in latus de latere muveretur. Talibus ergo attentis, illico ſomno correptus eſt: & tennem vocem, velut ſi amicus amicum alloqueretur, audire viſus eſt. Experrectus denique præ nimio dolore caput ſuper ſepulcrum declinavit: nec mora, & ecce ex oculis ejus ambobus aquam calidam in multa quantitate de-

Cæcus ad ſepulcrum viri Dei lumen recipit.

A deſſuere percepit (quod ipſemet lacrymans referre ſolebat) ubi autem deſluens ab oculis humor ceſſavit, & cæcitas & dolor penitus ceſſaverunt. Priſtinæ ergo ſanitati reſtitutus, uſque ad mortem talia prædicare non deſinebat. Curioſis vero & qui horum repetitionem replicari curabant, in hunc modum reſpondere ſolebat: Neſcio, Deus ſcit: unum tantum ſcio, quia cum dolens & cæcus eſſem, in effuſione lacrymarum & aquæ ad ſepulcrum Joachim famuli Dei modo video.

28 Quoniam minimis in rebus aliqua evenientia, propter ſubjecti parvitatem, vel a quibuſdam non attenduntur, vel attenta forte aſpernuntur; [ideo] nullius ſeu parvæ eſſe attentionis putantur. Quod utique non eſt rationi conſentaneum: nam res ipſa non venit in conſiderationem; ſed quidquid circa ipſam, & per ipſam Dominus operatur. Scimus namque abſtractionem bipennis ab aquis parvæ eſſe conſiderationis: facere autem bipennem ab aquis venire ſurſum contra ſuam naturam, & lignum recipere ad nutum attrahentis & imperium, magnæ & miræ conſiderationis extitiſſe. Ita pariter quidquid circa lampadem in ſepulcro beati Viri alia vice evenit, attenta ſubjecti parvitate, nihil apparet; conſiderata vero illius qualitate, magnæ attentionis

Lampas ante ſepulcrum Joachim cadens non frangitur.

B eſt. Celebrante ſiquidem ante ſepulcrum Beati Joachim in capella Beatæ Virginis Mariæ divina myſteria Sacerdote, unus de duobus miniſtrantibus accommodaturus lampadem acceſſit; mox autem ad illius contactum cadens in pavimentum lampas, conſtracta non eſt, quin imo, acſi manibus depoſita eſſet, nec ad dexteram neque ad ſiniſtram declinavit. Nullam ergo læſionem perpeſſa, cum omnium admiratione adſtantium, in locum ſuum reſtituta, in cernentium atque audientium mentes majorem devotionem ingeſſit. Exiit ergo ſermo iſte inter Fratres, quod lampas cadens non frangitur; ideoque magis ac magis ad magnificandum Deum, ſervumque ejus Joachim venerandum, inflammabantur.

29 Quoniam beati Viri merita magna & innumera erant apud Deum, horum facere participes, non tantum magiſterii ejus alumnos, aſt etiam in ſæculo degentes, non ſolum ſimplices, verum etiam Sacerdotes in populis præpollentes, dignatus eſt: quemadmodum cuidam eccleſiæ Conſentinæ Canonico eveniſſe percipitur. Hic re & nomine Placidus, beneficium per merita B. Joachim receptum propriis adnotavit manibus, & poſteris relegendum

C reliquit hoc modo: Ego Placidus, Canonicus Conſentiæ, dum humerum in dextro, per ſex annos continuos ad minus, labore & dolore continuo fatigarer, ita ut brachium movere velerigerè, quaſi mancus; ſine gravi & ingenti dolore non poſſem; multorum ſæpius quæſivi remedia medicorum; quæ nonnumquam curioſe adminiſtrata, nullum juvamen intulerunt: quia id temporali medico non [erat] tribuendum, at cæleſti ſervabatur. Cumque nullum dictus juvamen per tot medelas eveniret, imo detrimentum; deſperanti mihi de ſalute perſuaſum eſt [ut] brachium [facerem] cauterizari, ſi forte ignem ſuſtinere poſſem. Et quia animus & corpus ignem abhorrebat, diſtuli, & tali conſilio minime acquievi; tum quia non erat tempus cauterizandi, tum quia ignem ſuſtinere nequiſſem. Et cum pharmacæa juvamine deſtitueret, ad Sanctorum ſuffragia invocanda converſus ſum; ut eorum meritis & anxiliis Dominus a tantæ aculeo paſſionis, potentia ejus & pietate, liberare me dignaretur: & cum indignus [eſſem], exaudiri non potui; quia nondum illi preces meas firmaveram, cui medela mea ſervabatur; ſicut exitus mihi adapetuit. Sero enim quodam cubaturus (ſicut Domino placuit) invocare cœpi in devotione & fiducia nomen ſanctiſſimi Patris Joachim Abbatis, dicens lacrymando: Libera me, Domine, per merita ſanctiſſimi Patris Joachim; libera me, Domine, ab hac tanta brachii paſſione: & ego renebor in ſignum afferre brachium cereum ad ſacroſanctum ſepulcrum ejus. His in ſpe dictis decubui, mente fixus ad merita ſancti Patris. Et ecce ex tunc benedictus Deus non deſeruit ſperanten in ſe: [ſed] dolorem amplius non ſenſi: & ſanus evadens, ſicut numquam fueram, voti ſolutionem in gratiarum actionem procuravi: factoque cereo brachio, in area aulæ Lucæ Archiepiſcopi mei poſui, commodum [tempus, illud ad ſepulcrum ſetendi,] expectans. Quodam vero ſero, deficientibus candelis in camera Archipræſulis, nec tam cito aliunde procurandis propter noctis profunditatem, & neceſſario habendis; putavi brachium etſi tremens accipere, & inde candalas perficere; opportunam ejus putans teparatio- E nem. Adaperiens ergo pavidus aream, & tentans brachium capere, illico ſui ſolito dolore correptus, & quod timueram, invitus ſenſi. Brachio igitur dimiſſo, ut vere ad Florem mittendo, receſſi; iterumque in precibus & lacrymis S. Joachim ſupplicavi pro recuperanda valetudine: quæ mihi iterum per gratiam tanti Patris data eſt. Et hæc deſcripſi, Dei gratiam in S. Joachim invocatione expectans; ut unuſquiſque mecum Domino & ſervo ejus ſine intermiſſione gratias referat, quia de tanta ægritudine bis ejus meritis convalui. Hæc ille: non enim aliquid dilucidius [dici poteſt], ad cognoſcanda tanti ac talis Patris merita & ſanctitatem.

30 Dominus Jeſus teſtem duplicem ad propalandam ſervi ſui Joachim ſanctitatem in Conſentina Eccleſia, in qua & ejus diœceſi Ordo & Religio tanti Patris ortum habuerat, adhibere dignatus eſt. Alius ſiquidem Conſentinæ Eccleſiæ Canonicus [fuit], cui nomen erat Petrus. Iſte magiſter in artibus, moribus & ſcientia præditus erat; ideoque aliquando in eadem Eccleſia electus in Paſtorem fuit: adverſante autem ſibi alio electo, utriuſque corruit electionis effectus. Petrus ergo iſte, dum valetudine ad votum potiretur, membrorum atiditatem ſentiens, ſubito fuit dolore correptus; & primo, Domino inſpirante, in mentem ejus Joachim invocandus advenit. Humiliter ergo & de- F vote [eum] invocare incipiens, ajebat: Adjuva me, Vir beate & ſancte Pater Joachim, meritis & precibus tuis apud Dominum, ut mihi ablatam dignetur reddere ſanitatem: & ego promitto muſculum & manum cum brachio cereo, pro his quos doleo amiſiſſe, in monaſterium Floris mittere, ad rum ſanctum mauſoleum, pretioſiſſimam tui corporis margaritam includens. Quibus prolatis] accidit] res mira ac memoranda: nam facto voto & verbo prolato, voti verbique fuit conſecutus effectum. Habita ergo ſanitate, votum reddere non ceſſavit. Cum hæc igitur non tantum per Conſentiæ urbem, verum [etiam] per regiones ceteras divulgarentur: omnes qui audierunt, gloriam Deo cantaverunt, qui mirificavit Sanctum ſuum, donans ei poteſtatem, ut qui credentes invocarent auxilium ejus, curarentur ab infirmitatibus ſuis.

31 Cum in Grancia de Terrata prope Roccam-de-Netho duo Fratres Converſi, pro rebus ad monaſterium pertinentibus actitandis, demorarentur; & ſibi pro ſanitate recuperanda panem, ex radicibus herbarum confectum, apponentes, manducarent; ex illius ſumptione non ſolum non convaluerunt, verum nova ac maligna ægritudine per-

GRÆCO A. JAC. EX MS.

Canonico Conſentino per merita B. Joachim bis ſanitas redditur.

item alteri Canonico Conſentino per merita beati viri reſtituitur ſanitas.

A JAC. GRÆCO EX MS.

gravati, in foveam quam foderant incidernnt; ſic ut illorum unus, ex hac vita diſcedens, ſepulturæ traditus fuerit; alter autem in dementiam converſus, ad cœnobium S. Joannis de Flore reductus ſit: ubi tam dire bacchabatur, ut in omnes ictuens a nemine detineri poſſet. Merito ergo ab omnibus expectabatur, a tali ægritudine quamcitius occidendus, ſicut ſocius ejus: verumtamen Deus, qui mortem non fecit nec delectatur in perditione morientium, patientem Fratrem ab illius morſibus hujuſmodi remedio liberavit. Acceptum eſt a Monachis aliquantulum de veſtibus B. Joachim famuli Dei, [quod] in fide & ſpe recuperandæ ſanitatis capti patientis impoſuerunt. Et ecce mirabile! illico fugatur inſania, & Frater Converſus in ſanitatem converſus convaleſcit. Cognoſcens tandem qualiter inſanierat, omnium pedibus Confratrum devolutus humiliter ſupplicabat; ut ſi quid in verbis vel actibus dementium more in eos deliquiſſet, dimittere dignaretur. Et ſic de cetero cautius & devotius Domino ſervienti numquam ab ore, nuſquam a corde beneficium, meritis & interceſſione ſancti Patris Joachim a Domino perceptum, recedebat; ſed ſemper Deo gratias agebat, qui non tantum ab eo demeniam depulerat, verum ſaniorem & devotiorem mentem, ad eum laudandum & ſervum ejus benedicendum, ei tribuerat. In omnibus ergo his & conſimilibus ille ſemper eſt agnoſcendus & glorificandus, qui numquam malum permitteret, niſi adeo eſſet potens, ut ex malo bonum elicere poſſet.

Religioſus dæmone per merita B. Joachim reſipiscit.

B

33 In monaſterio de Aquaviva Filiationis Florenſi juxta terram *b* Cropanitanam, in illo tempore magnæ obſervantiæ, nunc penitus Religioſorum abſentia deſtituto, erat puer quidam, ad mores religioſos induendos ſub tutela Monachi avunculi ſui. Hic in dire fuit a dæmone correptus, ut non tantum ab omnibus delirans judicaretur, verum vociferaretur, clamitans ſe innumeros cernere dæmones, & propter eorum imagines vivandas faciem manibus operiret; nec cuiquam parcens, adſtantium facinora revelabat, inquiens, Hoc egit iſte: hoc ille: exceſſus quoſdam pronuntiando. Cunctis ergo comparientibus, ac pro eodem deprecantibus, miſericordia Dei non defuit. Avunculus namque ſuus, præ ceteris triſtis, ſpiritus Domini inſpiratione edoctus, deſumens aliquantulum ex indumento B. Joachim, a religioſo Florenſi præhabitum, reverentiſſime lavit, & ablutionem puerulo propinandam tribuit. Guſtata igitur ablutione & anſugiente dæmonio, obſeſſus fuit priſtina libertate donatus. Unde lætanter omnes benedicebant Dominum, qui fecerat miſericordiam ſuam cum illo, ſuſcipiens puerum ſuum de manu inimicorum ſuorum liberatum: ita cum eodem avunculo ejus in gratiarum actione devenit in Florem. Sed quid mirum, ſi indumenta Joachim dæmones abhorrebant, quibus olim ſe induens remplum fuerat Spiritus ſancti, a quo bona cuncta procedunt? Ipſi ergo uni Deo honor & gloria, eum Patre & Filio viventi in ſæcula ſæculorum. Amen.

Dæmoniacus puer per merita beati viri liberatur.

C

34 In monaſterio de Sambucina erat quidam homo, non re, ſed nomine, Bonus. Hic exiſtens ſæcularis, mirum in modum in verbo aſpero, quia ſcribendi artem callebat, pro transcribenda Apocalypſis gloſſatione in dicto monaſterio ſe continebat, tempore *a* Domini Bernardi Abbatis, demum Geruntinenſis Epiſcopi. Cum ergo ab eodem ſcriba deveniret eſſet ad locum illum, Qui habet aures audiendi audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis; neſcio qua ineonſideratione abſtractus, uſque tertio eamdem ſententiam exaravit: qua aberratione indignatus & indignatione commotus, in Auctorem & Auctoris gloſſatorem blaſphemiam merito teticendam protulit. Sed Deo ita diſponente, ultio non nimium dilata properavit: ſubſequente etenim nocte delinquenti apparuit vir canicie venerabilis, & aſpectu admirabilis, qui rejus interrogavit eum, cur deliquiſſet: nec videns delinquentem pœnirentia aut humiliatione aliqua commoveri, tradidit eum tortoribus: a quibus non parum correptus exuit. Accepta itaque in nocte de iniquitate mercede, lanquens de mane reperrus, nullam aliam eondignam emendationem exhibuit, niſi quia in eadem cella remanere noluit.

Blaſphemus ad ſuæ correptionem inſtrumentum corripitur.

a

F

35 In civitate Conſentiæ fuit quidam nomine Petrus, qui cum eſſet devorus homo & ſpectabilis valde, ex uxore ejus filium Dei munere habuit. Puerulum ergo, adhuc tenellum & infantulum, etiam ex Dei diſpenſatione infirmari contigit, its ut per biduum materno ex ubere nec lac libare potuerit: unde parentes ejus, de ejus morte ſecuri, doloribus & ſingultibus jugiter premebantur. Ve-

rum-

D

Mirabile quod infirmatus puer ad invocationem Dei accidit.

ANNOTATA.

a Rocca de Netho, *eſt media via inter urbem S. Severinæ & Nethi oſtium, quaſi 5 milliarium intervallo utrinque diſtans.*

E

b *Notantur in tabulis* Cropani *vicus, intra decimum milliarium ab urbe Tabernenſi ad Euronotum. Ex quo colligimus*, Aquavivæ *nomen ſoli proprium monaſterio fuiſſe, non autem quæri longius debere, puto in Barienſi territorio, etſi ibi oppidum ejuſdem appellationis ſit, & alibi alia.*

c *Ex ſequentis mox miraculi tempore datur intelligi, hunc non alium quam* Lucam *fuiſſe.*

CAPUT V.

Reliqua mirabilia ad invocationem B. Joachimi & per viſuram ſepulcri ejus patrata.

34 IN monaſterio de Sambucina erat quidam homo, non re, ſed nomine, Bonus. Hic exiſtens ſæcularis, mirum in modum in verbo aſpero, quia ſcribendi artem callebat, pro transcribenda Apocalypſis gloſſatione in dicto monaſterio ſe continebat, tempore *a* Domini Bernardi Abbatis, demum Geruntinenſis Epiſcopi. Cum ergo ab eodem ſcriba deveniret eſſet ad locum illum, Qui habet aures audiendi audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis; neſcio qua ineonſideratione abſtractus, uſque tertio eamdem ſententiam exaravit: qua aberratione indignatus & indignatione commotus, in Auctorem & Auctoris gloſſatorem blaſphemiam merito teticendam protulit. Sed Deo ita diſponente, ultio non nimium dilata properavit: ſubſequente etenim nocte delinquenti apparuit vir canicie venerabilis, & aſpectu admirabilis, qui rejus interrogavit eum, cur deliquiſſet: nec videns delinquentem pœnirentia aut humiliatione aliqua commoveri, tradidit eum tortoribus: a quibus non parum correptus exuit. Accepta itaque in nocte de iniquitate mercede, lanquens de mane reperrus, nullam aliam eondignam emendationem exhibuit, niſi quia in eadem cella remanere noluit.

Blaſphemus ad ſuæ correptionem inſtrumentum corripitur.

a

F

35 In civitate Conſentiæ fuit quidam nomine Petrus, qui cum eſſet devorus homo & ſpectabilis valde, ex uxore ejus filium Dei munere habuit. Puerulum ergo, adhuc tenellum & infantulum, etiam ex Dei diſpenſatione infirmari contigit, its ut per biduum materno ex ubere nec lac libare potuerit: unde parentes ejus, de ejus morte ſecuri, doloribus & ſingultibus jugiter premebantur. Ve-

rum-

A rumtamen Deus, omnium viventium auctor, pacit & totius conſolationis præſtator, luctum & mœrorem illorum in gaudium commutare dignatus eſt, modo tali. Dum Petrus nocte quadam jaceret in cubili ſuo, talem eſt paſſus viſionem. Videbatur ſiquidem ſibi cernere S. Jnannem Evangeliſtam, S. Nicolaum Confeſſorem, & B. Joachim inter utrumque medium: quibus Petrus ait: Bene veniatis, Domine Abbas, & unde? Cui Joachim: Cognoſcis ergo me? At Petrus: Cognoſco, quia tu es Dominus meus ſanctus Abbas Joachim. Sed Joachim addidit: Cognoſcit quoque hos viros, mecum adſtantes? Petrus vero ait: Non, Domine. Joachim inquit: Hic eſt ſanctus Evangeliſta Jornnes, & hic S. Nicolaus Confeſſor: roga ergo eos, & impetrabunt unigenito tuo ſanitatem. Petrus reverenter reſpondit: Et eos, Domine, & te humiliter obſecro, ut dignemini unico meo impetrare ſanitatem. Cui Joachim: Factum eſt petitum tuum, jam convaleſcit. Ceterum credidit homo, & continuo diſparentibus eis, ſurgens de cubili ſuo, uxorem adiit, eam ita alloquens: Accipe infantem, & admove ubera, ut pollit ſugere: quia ſanus eſt. Cui uxor ſua: Vere ſcio quia non ſuget ubera mea in æternum. Tandem imperio viri paruit: & ecce factum eſt infantem tanta aviditate ubera materna ſuxiſſe, ut numquam aliquod ægritudinis ſignum habuiſſe dignoſceretur. Tanto ergo B parenter ejus ſtupenter miraculo, profuſis precibus laudaverunt Dominum. Genitor tandem de mane conſurgens, narraturus omnia ad Archiepiſcopum Conſentinum cucurrit. Narranti igitur per ordinem univerſa; Archiepiſcopus reſpondit: Qualis erat, fili mi, imago S. Joannis? Et ille: Elegans facie, & canicie venerandus. Et Archipræſul illi rum: Et de S. Nicolao quid dicis? Petrus vero: Formoſus erat, & vir magnæ ſtaturæ. Ea vero quæ in tenebris & in occulto facta fuerunt, prædicata ſunt ſuper tecta: ex quo omnes Deum glorificanter, Joachim vere ſervum ejus prædicaverunt: qui Sanctorum conſortio admixtus, devotorum miſeriis reſpiciens, auxilium præſtare non deſiſtit.

Infantulus fere mortuus per merita ſancti Patris ad vitam revocatur.

36 Religioſus quidam, Nicolaus nomine, in monaſterio S. Joannis de Flore, propter ejus ſimplicitatem & meritum paupertatis, in ceterorum mentibus magni meriti habebatur. Iſte ergo, pro rebus monaſterii agendis egreſſus, ad villam quamdam approprinquarat. Proſpicient autem [vidit] in ea C ignem ruptis habenis debacchari taliter, quod nil aliud quam ipſius conſumptio villæ ſperari potuiſſet: accolæ ſiquidem ejus, viribus omnibus deſtituti, conſilio atque auxilio penitus orbati, in confuſione permixti, hue atque illuc diſcurrebant. Accurrenti ergo eidem Fratri Nicolao inſperate magna cum devotione ſe commendabant, ut oraret pro eis, & Dominus parceret peccatis eorum, nec non de loco ſancto ſuo populum ſuum miſericorditer liberare dignaretur. Quod utique Deus omnipotens præſtare dignatus eſt: nam Religioſus ille, miſericordiæ & pietatis viſcera indutus, & caritate accenſus, in ſpiritu collectus, ſilenter quodammodo talem prorupit in vocem: Sancte Pater Joachim, ora Deum pro iſtis. Cum ecce vix expleta oratione, extincto igne, flamma in fumum convertitur, & cum eodem fumo evaneſcit. Monachus igitur viſo miraculo ſtupore corripitur, & expavit, & ad illud mirandum perpetratum contremuit; & ægre ferens laudes & gratiarum actiones eorum, modeſtam fugam arripuit. Ceterum cum admirabile hujuſmodi & beneficium acceptum patentiſſimum eſſet, occultari non valuit: villicolæ namque talia paſſim & ubique prædicabant, licet penitus non eallerent ad cujus gratiam & interceſſionem jam fuerant ab incendio liberati: Frater autem, qui invocationem fecerat, omnia ſciens, nequaquam ſibi, verum ſancto ac venerabili Patri Joachim, gratiam admirabilem adſcribebat.

Incendium villæ ad invocationem viri Dei extinguitur.

A. JACGIÆCO EX MS.

37 Quoniam expoſitio in Apocalypſim, quam B. Joachim famulus Dei ediderat, myſteria & ſacramenta in ea occluſa veraciter & ad vivum enodabat, omnes quotquot poterant propter illam habendam ad deſcribendum de civitatibus properabant. Tali igitur cauſa, quidam cui nomen erat Joannes, ſcriba de civitate *b* Neocaſtri ad monaſterium Floris ſe conferebat. Conſcendent igitur alper quas proprie Sylam appellant, redii ignarus itineris, locorum aſperitate oberrant, divinare cœpit. Cumque jam, propter temporis inæqualitatem & montium & ſilvarum aſperitatem, periclitari cœpiſſet (non enim in tanto diſcrimine nocte inſequente evadendi modum patebat) meliur recordatur, ſe ad Dominum converteret, inquit: Suecurre & dirige me, Domine Deus, per pietatem tuam & merita beatiſſimi Patris Joachim, ad cujus divinum atque præclariſſimum opus deſcribendum feſtinus. Diffuſis ergo precibus vocibuſque prolatis, cœpit abire: & quemadmodum ille neſcivit, ita pariter neſcitur, velut alter Abacuc, ſuperatis montibus Sylæ, & itinere recto intromiſſus, ſecurus, gaudens, & eito devenit in Florem; ubi in devotione majori majoriique exultatione opus ad quod acceſſerat exolevit: nec in aliquo tempore gratiarum tantarum immemor, laudare deſiſtebat nomen Domini, qui per merita B. Joachim ſervi ejus vitæ ejus parcens, direxerat pedes ejus in viam proſperitatis & pacis.

b

Homo quidam in vita periclo oberrans, ſecurus ad iter perdu citur.

E

38 Deus omnium bonorum largitor, non tantum expellendo dæmones, infirmitates curando, brutorum & inanimatorum obtemperatione in terra; verum etiam in aquis ſanctitatem ſervi ejus oſtendere dignatus eſt: ut, ſicut aeteæ poteſtates illum expaverunt, infirmitates aufugerunt, animalia paruerunt, ita elementa muta prædicarent: quemadmodum didicimus etiam flumina, imo hominem in fluminibus, auxilium Dei per ſervum ejus Joachim percipiendo benedixiſſe. Hoc ſiquidem in monaſterio Calabro-Mariæ *c*, nunc de Altilia, apertiſſimum F accidens mirabile demonſtravit. In tali ergo cœnobio Religioſus quidam Cellerarius, qui curam de omnibus ſub imperio Abbatis ſui gerebat, pro neceſſariis agendis de conventu egrediens, ad Nethum flumen tranaturus acceſſit. Ceterum cum flomen illud, ab alpibus repentino curſu deſcendens, multitudinem aquarum includeret, ſe impertranſibile exhibebat. Religioſus tamen ille, neſcio qua fiducia captus, dementia inductus, & audacia deceptus, licet periculum quommodo ceraeret, tamen evadere non curavit. Ingreſſus itaque flumen, pauciſſimis in eo paſſibus intromiſſis, illico undarum & curſus rapidi rapina devenit. Quaſi ergo ſuffocatus, & mente magis quam voce clamare incipient, inquit: Sancte Pater Joachim, ſuccurre mihi: miſerere mei: adjuva me. Cui fiducialiter invocanti manus Domini ſubvenire non tardavit, & de tanto diſcrimine liberare non deſuit. Exemplo namque de aquarum gurgite & fluminis rapina ad littus ſe incolumem reſtitutum invenit; ubi propter rem tam ſubitam & mortis repentinæ timorem conceptum, an in ripa conſiſteret dubitabat. Agnoſcens tandem tantum tamque admirabile Dei beneficium, & genua flectens, de pectoris imo gratias omnipotenti Domino egit, qui [eum] ad invocationem ſervi ſui, de morte tam diræ & proximæ [periculo] liberavit. In gratiarum ergo actione in monaſterium regreſſus, in lacrymarum effuſione & cordis compunctione Fra-

e

Monachus adinvocationem ſancti Patris de flumine eripitur.

A. JAC. GRÆCO EX MS.

tribus hujuſmodi beneficia retulit: omnes propterea pariter Dominum collaudarunt, qui Petrum mergentem, Paulum nauſragentem, & Fratrem Nicolaum de flumine miſericorditer liberavit.

39 Homo quidam, ex oppidis Conſentinis, ætatis tempore Sylam tranſiturus, devenit in Florem: & quia proſcriptorum inimicitia implicabatur, aſcenſurus juga & loca illa, conſtitit ibidem, cogitans ſi quomodo periculo obviare poſſet: non enim ei propter neceſſitatem imminentem alio divertendum erat: quin imo, ſicut hiemis tempore, propter nivium exuberantiam; ita ætatis, propter proſcriptorum olim magis quam nunc multitudinem, Conſentina Syla mirum in modum eſt ad tranſcundum periculoſa. Venit ergo in hominis illius mentem, ut, pro ſecuritate ab inimicis habenda, lapidem ſepulcri B. Joachim abraderet, ſecumque deferret. Deſumpto vero lapide, in magna devotionis ſecuritate abiit; & veniens tandem ad interiora ſilvarum, in latrones, quos pertimeſcebat, hoſtiles incidit: ex quibus Deo adjuvante nil damni aut læſionis paſſus, de illorum manibus evaſit. Aucta eſt ergo in eodem devotio & confidentia in virum Dei Joachim: ſic ut ipſemet cum raſura eadem, in potione exhibita, multorum curaret infirmitates. Vulgata igitur fama facti, quamplurimi concurrerunt ut eadem, ex raſura illa, utilitate potirentur: ſic B ut uſque in hodiernum diem ſepulcrum totum corroſum cernatur. Ubi non eſt ſegniter attendenda divinæ exuberantia dignationis, [quæ] non ſolum ex Reliquiis famuli Dei, verum ex raſura lapidis ſepulturæ ejus, infirmos curari ac periclitantibus ſubveniri conceſſit.

Securitas a latronibus per merita viri Dei vianti donatur.

40 Cum annis non longe prætetitis, ego Frater Jacobus Græcus Syllaneus, licet ſufficientia & meritis impsribus, in monaſterio S. Joannis de Flore Officium Prioratus adminiſtrantem; [fuit] quidam Religioſus Sacerdos Ordinis Dominicanorum adhuc vivens, nunenpatus Frater Andreas Mancuſius, incola terræ dicti monaſterii S. Joannis, a Petrafittæ oppido oriundus, ætatis ſuæ annorum ſexaginta circiter, itaque probatus vitæ meritis apud ſuos, ut jam in civitate *d* Montalti Novitiorum cura in ſua Religione fungeretur. Iſte Sacerdos, non tantum ſemel verum pluries, mihi & aliis in veritate fatebatur, in ſeipſo & perſona ſua tale recepiſſe miraculum. Cum adhuc juvenculus eſſet, & Teutsriuv *e* in Conventu civitatis *f* Belli-caſtri, ad eaſalem tunc Floris, gratia videndi ſuos, devenit. Ce- C terum cum ipſe Frater Andreas gravi morbo in brachio per annos moltos laboraret, ita ut uſum ejus fere penitus amiſiſſet, adeo ut penitus deſperaret ad Ordines promoveri mancus, & ultra in Religione ſun ad gradum altiorem aſcendere; ex pago ad monaſterium S. Joannis ingreſſus, ad ſalutandum Religioſos acceſſit. Monachi vero emabiliter eum exeeperunt; a quibus interrogatus dn valetudine, reſpondit eis: Patres mei reverendi, male me habeo, propter brachium jam fere deperditum, nec pro illius juvamine aliquod invenire [remedium] ſuffeci. At Prior ejuſdem monaſterii S. Joannis: ætate grandævus & canicie venerandus, inquit: Cur te non commendas B. Joachim? At ille reſpondens ait: Ego me illi commendo: ſed quid facere debeo? Cui Prior, Veni poſt me. Subſequens ergo Frater Andreas Priorem, ceteris comitantibus, ad ſepulcrum B. Joachim devenit. Ubi Prior, deſumpta & impoſita ſibi Stola, genuflexo & confidenti ibidem Fratri Andreæ obtulit de raſura dicti ſepulcri, in hauſtu cum devotione propinanda, cum *g* Collecta B. Joachim. Deſumpto ergo & guſtata raſura illa, Deo opitulante, de ejus D infirmitate convaluit; & exinde ad ſacros Ordines promotus, perpetuaque brachii ſui ſanitate potitus, egit propterea innumeras Deo gratias, velut nunc etiam agere non deſiſtit. Quod utique magnum & admirabile beneficium, noſtro tempore perpetratum, ego per Notarium Petrum Joannem de Oli- *h* verio, accolam dictæ terræ S. Joannis, in charta *h* probante, ad Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti gloriam, & Beati Joachim memorabile præconium, adnotari publice feci; eodem Fratre Andrea ore proprio talia de ſe referente, me quoque omnibuſque Monachis monaſterii S. Joannis adſtantibus, & cum eodem Fr. Andrea tale ſdmirabile ſubſcribentibus: & hujuſmodi adnotationem, ad futuram rei memoriam, in armario monaſterii, quo reliquæ Conventus ſcripturæ aſſervantur, includi manibus propriis procuravi; ut filii, qui naſcentur & exurgent, enarrent filiis ſuis, Nam quis erit tam impius & pertinax, qui tantis ac talibus aſſertionibus convictus non dicat? Benedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis: Confitebimur ei ſicienti nobiſcum miſericordiam ſuam, qui reſpiciens de excelſo cælorum habitaculo, mirificavit ſervum & ſanctum ſuum. Regi ergo ſæculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Religioſus Dominicanus, modernitus per ſepulcri raſuram ſanatus.

Hymnus calcitis de B. Joachim compoſitus.

41 Nullo pacto putandum eſt, Deum omnipo- E tem plura beneficia fidelibus ſuis non conceſſiſſe, & ad ejus invocationem non alia niſi commemorata confeciſſe miracula, famuli ſui Joachim patrocinio interveniente. Commemorata vero ita collegimus, ut ex patrorum relatione multitudo ceterorum per pios devotoſque auditores attendatur. Recitata etiam non inventione aut fictione noſtra retulimus: nam teſtor Deum verum, unum & trinum, auctorem veritatis & mirabilium operatorem; omnia quæ deſcripſimus (novilimo excepto, quod de ore Fratris Andreæ accepimus (de libello manuſcripto, in monaſterio S. Joannis de Flore [exiſtente] n tempore monachatus mei in eodem monaſterio, quod fuit ſub anno Domini milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſexto, tranſcripſimus & adnotavimus: nec de eorum ſubſtantia aliquid addidiſſe, diminuiſſe, aut immutaſſe; tantum aliis verbia retuliſſe, ſub eodem Domini juramento confitemur. Qui quidem libellus tum vetuſtate tum etiam uſu cum quadam quaſi difficultate legebatur, nec cujus fuerat compoſitione conditus inſigniebatur: ne vero mirabilia E veterum induſtria collecta deperirent, quodammodo recenti recitatione deſcripta ſunt. Ceterum viſiones & apparitiones, quæ inibi & alibi videbantur, his *i* adjungere minime curavi: ea ſiquidem tantummodo renovare ſtudui, quæ Prælati, Sacerdotes; religioſi, ſæculares; homines, mulieres; magni & parvi in ſeipſis experti ſunt: reliqua vero & brevitatis & claritatis cauſa omittere ſtudui. Et ne gratis hoc aſſerere videar, apparitionem cuidam Judici evenientem in civitate *k* Materæ addens, finem imponam. Cum judex quidam, nomine Petrus, eſſet valde diſertus, nocte quadam talem vidit viſionem. Apparuerunt ei duo viri valde mirabiles: quorum unus ait illi, Noſcis me, & qui mecum eſt? Cui Petrus: Domine, neminem veſtrum cognoſco. Apparens autem ſubjunxit: Ego ſum Apoſtolus & Evangeliſta Joannes, egregie depictus: & hic eſt Joachim, primus Abbas Florenſis: intuere diligenter in eum, & pro ut melius noveris omni conatu depinge. At Judex, ego, Domine, non ſum pictor, nec talem callui artem. Apoſtolus tandem: Vade, & prout ſcis depinge. His dictis diſparuerunt: Judex ergo de viſione tanta trepidans,

Quare admirabilia plura tum addacantur.

nec

A nec taoti ac talis viri audens juſſi deſpernere, eum prudentibus & fauctis hominibus hae de re conſilium habuit: ex quibus unus nec percepit, ut Hymnum in eccleſia decaotandum, io laudem beatiſſimi Abbatis Joachim, condere non ceſſaret. Cum devotione ergo & non modica reverentia Hymnum compoſuit, qui opportune & luculenter ita exordiebatur.

Hic Abbas Floris, cæleſtis gratia roris. &c. *f*

ANNOTATA.

a *Ergo intra annum* 1204 *quo Lucas prædeceſſor, Conſentinus*; & 1209, *quo Bernardus factus eſt Garuntienſis Epiſcopus, mortuus anno* 1216, & *inter Calabriæ Beatos a pleriſque Calabriæ ſcriptoribus numeratus, inquit Ughellus tom.* 7. *col.* 703.

b Neocaſtrum *vulgo* Nicaſtro, *Calabriæ ulterioris civitas, diſtat a Florenſi monaſterio* 18 *circiter* p. m.

c *Diſtat a Marturana civitate* Altilia *ad Boream* 4 p. m.

d Mons-alrus, *oppidum inter Conſentinum & S. Marci civitates medium.*

e Tertiarios *inde dici putat, quod in Ordine S. Dominici, ultra annum Probationis, alios duos annos juvenes Profeſſi habeantur ſecreti ab aliis; quod etiam in noſtra Societate obtinet.*

B f Belium caſtrum *Urbs Epiſcopalis in Calabria Ulteriore, Tabernæ ex intervallo* 10 *milliarium vicina, & cum ea atque Catanzaro ad Auſtrum diſcedente triangulum fere æquilaterum conſtituens.*

g Collecta, *proprie vocaretur Oratio, quæ in Miſſa vel Officio divino, vel ex præſcripto Eccleſiæ, vel ex pietate privata legitur, poſt primariam cujuſque dici aut feſti Orationem. Et quia in iis locis ubi peculiaris eſt alicujus Sancti cultus, frequens eſt propetata de illo Sancto Orationem hoc modo ſubnectere poſt principalem, & (ut ſic) dicam* conlegere: *ideo tales Orationes paſſim dicuntur* Collectæ, *etiam ſolitarie ſumptæ. Eſt haec ergo vera & unica nominis ratio: praeter quam fruſtra aliam alii quærunt; quaſi ea ſuper populum collectum fiat, vel omnium preces in ea colligat Sacerdos, vel etiam eleemoſynæ ſub ea colligi ſolerent: quæ omnia longius quæſita ſunt, & abſque fundamento excogitata. Ipſam porro de B. Joachimo Collectam dedimus in Commentario Prævio num.* 3.

h Charta probans *ea dicitur, quæ legitime coram teſtibus ſignata, in quocumque judicio locum habet irrefragabilis & publici teſtimonii: quo ſenſu etiam vocamus* inſtrumenta, *ad cauſam ſcilicet quam continent evidenter probandam: & ſic etiam dicitur ſcribi aliquid* in forma probante.

C i *Curaremus id nos, ſi contigiſſet veterem illum libellum hactenus conſervatum fuiſſe, nobiſque communicatum.*

k *A* Marera, *tumquam præcipua Sede ſua, nomen nunc ſore habet Lucanorum Archiepiſcopus, propriè & principaliter Acheruntinus dicendus: ſed quia is in deſerta propè-modum Acheruſia ſuam non poterat tueri dignitatem, anno* 1203 *ſtatuit Innocentius Tertius ut Materana D. Petri Eccleſia erigeretur in Cathedralem, & utrobique Archiepiſcopus poſſet Pallio uti.*

l *Eum Hymnum libenter integrum hic dediſſemus, ſi aliquis nobis commonſtraſſet: ſed quoniam nec diligentiſſimus Gregorius eum habet, vereor ne poſterorum negligentia prorſus exciderit ex uſu & memoria.*

APPENDIX

Ex Gregorio de Lauro cap. 217 *& ultimo.*

Calicenſium juramento atteſtatione conſtat,

41 QUamvis de ſancto viro Joachim alia nonnulla, & quidem egregia ac admiranda, vulgus prædicet in Calabria, aſſerentes, traditione majorum talia ad ipſorum uſque perveniſſe noticiam: quia tamen humanæ fragilitatis conditio eſt, in rerum traditione aliquando veritatis alterare ſubſtantiam, ideirco meritò talia duximus reticenda ..... Verum non eſt ſilentio concedendum, quod ex atteſtatione Reverendorum Rectorum, Sacerdotum, ſæculariumque Calicenſium, authenticæ fidei juramento firmata, nuper accepimus. Produnt enim ac in verbo veritatis teſtimonium perhibent, quod eum Joachim, tunc impubes (mundi hujus ſortaſſis expertus diverſimenta, quæ a ſpiritualibus hominem abſtrahere ſolent exercitiis) latitaſſet in loco quodam, arboribus undique ſepto, cujuſdam vineæ Mauri genitoris ſui, in agro Calicenſi poſitæ, capacitatis in ſemine tumulorum trium cum dimidio, Orientem & Auſtrum reſpicientia, Jovino alias Cannavino amni conterminæ; & incubans ſuper magnum ac durum lapidem, ibidem a natura in declivi loco poſitum, preces ad Deum non exiguas ex corde eructare conſueviſſet; lapidem illum, ex eodem loco, in quo impubes Joachim incubaverat, Florem produxiſſe jugiter, tantæ virtutis, ut applicatus cum devotione & fide, ad infirmitates quaslibet & vulnera, exemplo optatam omnibus redderet ſanitatem. At cum Calicenſis quædam mulier, Pacifica Ferrara appellata, circa Dominicæ Nativitatis annum milleſimum quingenteſimum, aſinum haberet malo ulcere laborantem, pro cujus inſpitate naturalia omnia fruſtra experta erat remedia (magis illius fortaſſis quam ſuæ animæ ſalutem expetiſcens, ut in ſimilibus humanæ coditionis probat experimentum) mirum florem applicuit ulceroſo. Convaluit quidem ab ulcere aſinus; ſed quia tes ſancta animanti ſuit applicata bruto, ne dum flos virtutem amiſit (ut quid ſimile de aqua S. Barnabæ, alias S. Euſtorgii, refert Moriggia) ſed etiam omnino deperiit. Verum eodem ex loco, unde flos oriebatur, humor quidam, ad gummi ſive inceuſi inſtar, naſcitur; qui locus, ad hodiernum uſque diem, a frequenti fideliom cœtu invifitur, & in magna veneratione habetur.

ex eo lapide in quo puer Joachim genuflexus orans,

naſcentem florem ſanguineum deſiſſe, cum aſino adhibitus eſt,

42 *Pauli Moriggiæ locus, a Gregorio indicatus, reperitur in ejus opuſculo cui titulus, Hiſtoria originis omnium Religionum, ubi cap.* 52 *lib.* 2. *agitur de fratribus Apoſtolinis, ſeu Apoſtolorum; qui fuerunt ex prima ſua inſtitutione laici uſque ad annum* MCCCCLXXXVI, *quando Innocentius VIII eos, certo habitu donatos & Regulæ Auguſtinianæ adſtrictos, etiam ad ſacros Ordines aſcendere permiſit, & nomen iſtud accepiſſe videntur, quia in communi vivere profitebantur, ſecundum Regulam Apoſtolicam primitivorum Chriſtianorum, quorum* nemo (*ut dicitur Actorum* IV) eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed eraot illis omnia communia. *Placuit autem Moriggiæ horum originem ignotam evebere uſque ad S. Barnabam, qui primus creditur Evangelium Mediolani prædicaſſe; & de curatione canis leproſi iiſdem omnia verbis, ſe Italicis, dixit, quæ Latinis de aſinis infirmi ſanatione Gregorius; in hoc ſolum diverſis, quod Cælicenſis flos renaſci deſiit; fons autem Euſtorgianus* (*ſic enim vulgo vocatur, non S. Barnabæ*) *manat uſque hodie, & religioſe bibitur a fidelibus. Interim ſicut Flos Cælicenſis haud dubium fuit præſagium, divinumus datum, fundandi a Joachimo Ordinis Florenſis; ſic ejus interitus ſub illud ipſum tempus, quo in Commendam dari ejuſdem Ordinis Archimonaſterium cœpit, totalem ejus abolitionem præſignavit, exinde ſecuturam. Omitto conſiderationes alias, quas inde qui que formare poterit, quod manantem ex flore iſto gratiam, ab hominibus ad aſinum curandum tranſferri, viſus ſit Deus improbaſſe.*

ut S. Eufemiæ f. ante Mediolani.

ex hiſtoria cauſa dicitur virginis temamiſſe.

DIS-

AUCT. D.P.

DISQUISITIO HISTORICA

De Floreoſi Ordine, Prophetiis, Doctrina B. Joachimi.

§. I. Ordinis inſtitutio, incrementa, deſolatio.

Ut ereverit Ordinibus Fundatores Sanctos,

Quotquot religioſorum Ordinum inſtituta, in militantis Eccleſiæ ornatum ſubſidiumque, divina induxit Providentia, iis, ut futuris eximiæ ſanctimoniæ gymnaſiis, ſempere cognoſcitur dediſſe initium per teſtatiſſimæ probatiſſimæque virtutis vitas; tantiſque in vita ac morte illuſtratas prodigiis, ut merito eos in ſanctorum numero univerſo collocator habeat veneretur-que Eccleſia. Itaque Joachimi *Abbatis ſanctitatem, ſi non poſſemus alio probare argumento, quam quod Florenſis Ordinis, per annos omnino trecentos tota Calabria florentiſſimi & Apoſtolicæ Sedis auctoritate probati, fuerit Inſtitutor; vel hoc ſolum ſufficeret ad perſuadendum, haud adeo ab illo univerſali ſuæ providentiæ ordine Deum optimum maximum in hoc ſolo opere ſuo deficiſſe, ut, quod aliquis ſibi perſuaſere, non hominem prorſus ſanctum, ſed hæreticæ ſatorem pravitatis & confingendis prophetiis celebrem impoſtorem, illi ordiendo delegerit.*

ſe & Florenſi Deo Joachimum dedis:

Et nos quidem utramque calumniam, donante Deo, diluemus inferius: hic autem dicimus, præmiſſam theſim etiam locum habituram fuiſſe, licet diſciplinæ non admodum ſeveræ auctor Joachimus *fuiſſet. Nunc vero, quando proprio magis exemplo quam præcepto, ad tantum vitæ religioſæ auſteritatem inſtituit ſuos, ut Ciſtercienſis Ordo, ſecundam ab exortu ſuo ſæculum eccens ingreſſus, & adhuc in vivida Regulæ obſervantia perſiſtens, laxior præ Floreni videretur; nefas eſt dubitare, quin ejuſmodi plantatio, uti neceſſario ſuit a Deo, ſic etiam habuerit cultorem, Deo ex virtutis raræ merito cariſſimum.*

B

qui in ſolitudine cellam ſibi delegit,

2 *Nempe a Curatienſis monaſterii adminiſtratione penitus abſolutus Pontificia indulgentia* Joachimus, *dum ſecretum idoneumque ſuccis contemplationibus & eruditis commentationibus locum quærit cum ſocio* Rainerio, *reperit eum circa Conſentiam, inter montana* Sylæ *dicta: ibique cellulam ſibi atque oratorium aggreſſus ædificare, ſedem ſtatuit, anno (ut ſcribit Gregorius de Lauro, & eu documentis vetuſtis probabile ſit)* MCLXXXIX *die* XVIII *menſis Julii, Indictione* VI. *Hic vero non multo tempore ſic potuit Sanctus commorari in comitatu pauculorum Fratrum, quin lucerna, ſub modio abſcondi neſcia, etiam ex illius ſolitudinis horrore radios paulatim ſuos diffunderet; eorumque fulgore allectos ideutidem alios atque alios, ad idem cum ipſo evemitiæ vitæ inſtitutum tenendum, provocaret. Ita paulatim novum eo in loco, qui* Floris *dicebatur, ſurexit cœnobium, juxta oratorium primitus ibi conſtitutum a* Joachimo, *& S. Joanni Evangeliſtæ dicatum. Opportune vitæ ibidem ducendæ ſubſidia, quibus deficientibus non poterat perpetuitas loco ſperari, tum alii plurimi cumulere,*

C

ad quam congregatis alius natus eſt Ordo:

quorum nomina Jacobus Græcus ante præludium operis ſui digeſſit, tum imprimis Henricus Imperator, ejus nominis Rex VI, præcipuus fautor, æſtimatorque Joachimi. *Huic tamen non adeo curæ fuit ut temporales ſuis compararet poſſeſſiones, quam ut ſanctiſſimis inſtitutis formaret euncios, quos novæ diſciplinæ ſectatores Dominus ibidem aggregabat. Ut ergo in Apoſtolicæ firmitatis petra ſolidarentur,* Cæleſtini III *gratiam quæſivit, eamque Brevis ſequentis tenore expreſſam impetravit.*

cui ſcribat conſtitutionem probavit Cæleſtinus 3

3 Cæleſtinus Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Dilectis filiis, Joachimo Abbati & Cooventui de Flore, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum io noſtra eſſes, fili Abbas, præſentia conſtitutus, tuis nobis relationibus expoſuiſti, quaſdam Conſtitutiones, de vita monachorum tuorum & monaſterio. ſum tuo cœnobio ſubjectorum, & de rebus ab ipſis Fratribus poſſidendis, & eorum numero, te feciſſe; D quas, ut in eiſdem monaſteriis & ab ipſis Fratribus obſerventur, confirmari a nobis eum inſtantia poſtulaſti. Nos igitur, tuis precibus inclinati, prædictas Conſtitutiones, ſicut a te provide factæ ſunt, auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus; firmiter inhibentes, ne ipſarum Conſtitutionum forma in monaſteriis ſupradictis temeritate cujuslibet enervetur. Nulli ergo &c. Datum Romæ, VIII Kal. Septembris, anno Pontificatus noſtri ſexto, *qui fuit Chriſti* MCXCVI. *Tria autem eatenus monaſteria fuerant ab* Joachimo *fundata (præter ſuum Florenſe præcipuum & reliquorum caput) quæ inferius in diplomate Conſtantiæ Imperatricis nominantur: ſed quæ his Conſtitutionum forma præſcripta fuerit, poſtremorum ſeculorum calamitas, infra quoque memoranda, fecit eſſe ignotum; adeo ut Jacobus Græcus Sect. 46 profiteatur, plurimum ſe laborasſe in his requirendis; & vix demum aliquod eorum ſpecimen, circa ordinem divini Officii a communi Ciſtercienſium diverſi, potuiſſe reperire, quod & Gregorius pag.* 337 *ſuo libro inſerait.*

Fas nunc deperditas ſinuſtræ querimur.

E

4 *Refert hic quidem a Conſtantino Cajetano ſibi dictum, eas in bibliotheca Vaticana reperiri: ſed ſi aliud ibi inveniretur, quam quæ Græcus Sect.* 20 *indicat, aut ſi ea poſſent pro Conſtitutionibus accipi; non prætermiſiſſet Lucas Holſtenius, Bibliothecæ illius dum viveret Cuſtos primarius, ideoque ſimilium monumentorum eruderandorum ſtudioſiſſimus, inſerere illa parti a Codicis Regularum, a ſe collecti typiſque ſubjecti, ac demum poſt mortem collectoris evulgati. Itaque hoc unum dicere poſſumus, de forma vitæ a* B. Joachimo *inſtitutu, quod Gregorius* IX, *anno* MCCXXVII *prohibens diſcedentes a Florenſibus recipi a Ciſtercienſibus*, religionem eorum ſatis arctam eſſe dicat. *Qui idem Gregorius, deferibens in Bulla Canonizationis S. Dominici divinæ militiæ auctoratos exercitus, primam quadrigam Martyrum ac Confeſſorum induxit, ſecundam Monachorum ſub S. Benedicti Inſtituto:* poſt quos, *inquit* quaſi lapſum reparaturus exercitum *Deus*, & redditurus jubilum poſt lamentum, applicatis ad quadrigam tertiam equis albis, Fratribus Ciſtercienſis Ordinis & Florenſis, velut tonſarum greges geminos, caritatis fœtibus uberes, de Pœniteotiæ lavaero fecit aſcendere; *S.* Bernardo, ariete ovium, in virture ſpiritus, qua eu alto indutus extitit, & in abundantia frumeoti vallium, præeunte: ut tranſeuntes, liberati per eum, in fortitudine elament ad Dominum, dicant hymnum, & ponant caſtra Dei exercituum ſupes mare.

Florenſem Ordinem laudat Gregorius 9.

5 *Ex his duobus* Florenſis *Ordo, Ciſtercienſi junior, imo ipſius propago quædam, tanta per Italiam ac præſertim Calabriam ſumpſit incrementa; ut Gregorius de Lauro, poſtquam illius monaſteria triginta quinque cecenſuiſſet, minimam eorum partem ſe inveſtigando aſſecutum credat. Omnia autem velut Ordinis Generales; venerabantur monaſteeli* Floris *Abbates, quorum hæc ex eodem Gregorio pag.* 349. *Græcum ſecuto, ſeries eſt. Poſt* B. Joachimum *præfuit* Matthæus, *uſque ad an. Domini* MCCXXXIV *quo eſt ad ſedem Geruntienſem aſſumptus, exinde* Sannes, *tum* Orlandus, *anno* MCCLIX *memoratum. Orlando* Bernardus, *huic* Gerardus, *ac deinde* Guilielmus *ſucceſſere; incerti temporis præter ultimum, cujus eſt memoria ad annum* MCCXC. *Poſt Guilielmum extant monumenta de* Nicolao *Abbate, ad annum* MCCCXV; *deque altero* Guilielmo, *ab officio remoto, &* Martino, *ad an.* MCCCXXXI. *Anno vero* MCCCXXXVIII, Joannes; *ejuſdem ſeculi anno* LVI, Petrus; *anno* LXXI, Joannes *alter*; XCII, Nicolaus *item hujus nominis ſecundus, geſſiſſe Prælaturam inveniuntur. Nicolao II eumpto e vivis, anno* MCCCCVI, *immediate ſucceſſit* Hieronymum (*qui ad annum* MCCCCLI *nominatur in Regiæ cameræ libro ſummario*

Abbatum monaſterii Floris ſucceſſio

A *marlo executorialium* 8 *pag.* 7) *non aufim afſerre: multo minus, ſi tam diuturnum magiſtratum habuit, ſuperfuiſſe ipſum uſque ad Caliſti* IV *Pontificatum: a quo, ab ejuſdem ſæculi anno* LV *ad* LVIII *præſidente, eccleſiam Florenſem, ad honorem S. Spiritus, Deiparæ Virginis, & S. Joannis Evangeliſtæ, fuiſſe conſecratam, auctor eſt Gregorius pag.* 339.

6 *Florebat tamen, ut vel hinc conſtat, tunc adhuc inſigniter* Florenſia Ordo, *& inprimis monaſterium, cui tantum honorem ipſe Pontifex habebat, additis magnis Indulgentiis, eccleſiam a ſe conſecratam viſitantium cauſſa: quam etiam eccleſiam primus ſuus fundator* Joachim *ditaverat, magno theſauro Reliquiarum, ab Imperatrice Conſtantia impetratarum, ut conſtat ex illius ad eamdem epiſtola, in hæc verba.* Mitto R. D. Cherubinum, contubernalem meum, ut Majeſtas tua tradat ſibi illas Reliquias, quas mihi ſpopondit: præſentaneam ſiquidem opem mihi ac familiæ meæ præſtabit, ut orationibus noſtris lieet indignis commendemus incolumitatem Majeſtatis tuæ, quam humillime reveretur. Ex monaſterio Florenſi, kalendis Junii. *Harum Reliquiarum partem nunc poſſidere dicitur illuſtriſſimus Don Joannes Beſcara de Diano, Dux Saracenæ, in domeſtico ſuo egregiæ ſtructuræ ſanctuario: reſidua parti a'iud magnum & amplum reconditorium extraxit Don Emmanuel Peluſius; ante annos ſex, cum Gregorius ſcriberet, Abbas Clauſtralis, cui Florenſis eccleſiæ reſtitutæ atque ornatæ laus præcipua debetur.*

Reliquiæ eidem Conſtantiæ Imp. per Jacobum abbatem.

7 *Etenim, poſt* Hieronymum *prænominatum, ſolt quatuor ſediſſe legimus electi ex ipſis Monachis Abbates,* Carolus, Hippolytus, Joannes III, & Evangeliſta *quo circa annum* MCCCCLXX *exempto ex hac luce, incubuit Florenſibus, æque ac ceteris per Italiam monaſteriis* annua viſitationis eorum, *ab Joachimo prænuntiatus: & illi in Commendam dati* Ludovico de S. Angelo, *facti conſequenter ſunt in prædam eorum, per*

B *quos pene ad nihilum redactus eſt locus tantojam tempore ſacervimus. Ex his* Salvator Rota *unus fuit, ſub cujus violentia gementes Monachi, cum ferre ulterius jugum ferreum nequirent; deſeruere pro parte majori ſtationem, duce Don Franciſco de Notariannne; inventoque prope Excalceatorum caſalem idoneo loco, monaſterium conſtruxerunt, quod nunc S. Mariæ de Succurſu dicitur: cujus hiſtoriam, ipſiuſque Franciſci ſanctam Vitam, heroico verſu ab illius ævi monacho conſcriptam, exhibet Gregorius pag.* 340, *& nos ex Mſ. Abbatis Ughelli poſſemus dare correctiorem, ſi, qui iſtic* Franciſco *datur* Beati *titulus, publico cultu confirmatus eſſet.*

Commendatores an. 1570 *indulti:*

Dilapſi monachi monaſterium de Succurſo erigunt:

8 *Salvatori tumcu Rotæ, poſtea fortaſſis ad ſaniorem mentem reverſo, & illata a ſe ſuiſque ceſſoribus damna utcumque reparare ſtudenti, poſitus ejuſmodi titulus legitur:* Salvator Rota, Patricius Neapolitanus, Florenſis Abbas, baſilicam collapſam reſtituit, ſimulaeris ſacraque ſupellectile exornavit, ac cenſus in duplum auxit, pagum ditionemque addidit, anno Domini MDXXXVI. *Interim Florenſes Monachi, quo ſeſe utcumque tueretur, ad petram unde euciſi erant, Ciſtercienſem, inquam, Ordinem videntur acceſſiſſe; cujus in Italia potiſſimum reformandi & reſtaurandi curam ſuſcipiens Hieronymus Cardinalis de Claravalle, ſub Pio Papa V, Sanctionem edidit anno* MDLXX, *quæ apud Græcum extat ſect.* 49. *Exhæc utrum aliquid remedii acceſſerit Florenſium malis, neſcimus: nam pietati inſignium*

Salvator Rota reſtaurat.

C *eccleſiæ Prælatorum* Julii Sanctorii Cardinalis S. Severinæ *diſſi, ejuſque in Archiepiſcopatu S. Severinæ ſucceſſoris, ſimulque ex ſorore nepotis,* Alfonſi Piſani, *qui poſt Rotam Abbatis geſſere titulum, potius tribuendum exiſtimamus, quod locus non prorſus perierit; ſed demum ad clauſtrales Abbates vederit, poſt decretum uniendorum Calabriæ atque Lucaniæ monaſteriorum. Decretum hoc anno* MDCV *conditum eſt in Capitulo Generali Ciſtercii, ſub forma apud Græcum expreſſa ſect.* 50; *& executioni mandari cœptum anno ſequenti, per R. D. Rogerium de Geſus, Priorem de Ferraria; expletum autem perfecte eſt anno* MDCXXXIII, *vigore litterarum Apoſtolicarum, in Capitulo quod celebratum uit Gregorius pag.* 161 *in monaſterio præfato S. Mariæ de Succurſu. Ex eo tempore, in die S. Joannis Baptiſtæ, Clauſtralis Abbas, poſt Miſſarum ſolemnia citat ſubjectarum ſibi Abbatiarum Prælatos, eorumque recipit obedientiam titulo filiationis: quam quæ agnoſcere poſſint, ſolum nunc duodecim monaſteria videntur ſupereſſe, quantum colligimus ex Mſs. Juſti Buſſolani Vicarii Generalis, quæ vidit citatque Gregorius pag.* 161.

Florenſes Ciſtercienſibus uniti an. 1570

ADCT. D.P.

an. 1613. *Regulares Abbatiæ recepium.*

§. II. Rei temporalis in monaſterio Floris ſub Abbate Joachimo ſtatus.

Conſtantia Imp. an. 1198

9 HÆ *fuit Florenſis cœnobii Ordiniſque ab eo dependentis fortuna; cujus primam amplitudinem metiri licebit ex diplomate Conſtantiæ Imperatricis, quod tale extat apud Gregorium de Lauro cap.* 45. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Conſtantia, divina favente clementia, Romanorum E Imperatrix ſemper Auguſta & Regina Siciliæ. Cum omnia humanitatis opera, quæ pietatis ſeruntur intuitu, ſtabile apud Deum habeant firmamentum; illud præcipue æternas promeretur divitias, quod locis religioſis & Chriſti pauperibus impertitur. Inde eſt, quod ad petitionem tuam, Venerabilis Abbas Joachim, benignum habentes reſpectum; pro remedio animarum Domini patris noſtri, famoſiſſimi Regis Rogerii divæ recordationis, & *confirmat monaſterio donata ab Henrico 6 poſſeſſiones,* Dominæ Beatricis Illuſtriſſimæ Reginæ matris noſtræ, nec non pro ſalute noſtra, & dilectiſſimi filii noſtri Friderici, glorioſi Siciliæ Regis; confirmamus in perpetuum, tibi & ſucceſſoribus tuis atque monaſterio tuo S. Joannis de Flore, omnes poſſeſſiones ſeu etiam libertates, quæ factæ ſunt tibi & eidem monaſterio tuo, a Domino Henrico, glorioſiſſimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto & Rege Siciliæ, cariſſimo quondam viro noſtro. Concedimus & donamus tibi tuiſque ſucceſſoribus, in ante dicto monaſterio tuo de Flore, terraa laboratorias, aquas & ſilras, adjacentes eidem monaſterio, a vado fluminis Neheti, quod eſt ſubtus caſtellum F de Sclavis, ſicut vadit via ipſa verſus meridiem, per Petram Caroli Magni, & per Serraricum, uſque ad vadum Sabuti; & ab ipſo vado verſus or- *terminus ejus deſignatur,* tum ipſius fluminis uſque ad alveum Ampulini; & deſcendit idem flaviua uſque ad eum loeum, ubi miſcetur flumini Neheto; & aſcendit termioua per alveum ejuſdem flumnia Neheti, & vadit ultra flumen per fines monaſterii trium Puerorum, & monaſterium Abbatis Marei, uſque ad viam quæ veait a civitate Cheremiæ, & vadit per Portium: quæ videlicet via manet in confinio a parte Aquilonis, uſque ad locum qui dicitur Fraſſinetum: & exiade reverſitur terminus ad alveum fluminis Neheti, & aſcendit idem alveus uſque ad vadum quod eſt ſubtus caſtellum de Sclavis, & concludit eum cum priori fine.

10 Concedimus præterea & confirmamus, tibi & jam dicto monaſterio ruo de Flore, tenimentum Fluce, ſitum in maritima Calabriæ, ac libera paſcua ovium mandrarum prænominati monaſterii Flotis, & aliorum quorumlibet animalium, quæ illue mittere libet: prohibentes, ut nemo vobis in eodem tenimento aliquam moleſtiam inferat, aut ibi ſua vel aliorum hominum animalia ſuperinducat, ſeu aliquo modo paſtoribus vel ani-

& immunitatem;

ma-

malibus, quæ ſub curam illorum ibi fuerint, damnum vel injuriam facere præſumat. Inſuper concedimus tibi & ſæpe dicto monaſterio Floris, per totam Calabriam, libera paſcua, pro animalibus eccleſiæ tuæ, abſque herbatico & glandatico: permittentes ut liceat Fratribus monaſterii tui libere percipere ſalem per ſalinas Calabriæ, emera quoque & vendere abſque ulla exactione, & tranſire libere terra omnique; indulto vobis ubique per terram Dominii noſtri plateatico & paſſagio. Adhæc concedimus & confirmamus tibi & monaſterio tuo quinquaginta Byzantios aureos, percipiendos annis ſingulis abſque aliqua diminutione de ſalina Neheti, aut ante feſtum S. Joannis Baptiſtæ aut in ipſa feſtivitate. Ipſumque monaſterium ſæpe dictum de Flore, & monaſteria quæ de novo fundaſti in loco qui olim dictus eſt Caloſuber, nunc autem Bonumlignum, & in loco qui dicitur Taſſitanum, & monaſterium Abbatis Marci (quæ & ipſa ad tuam curam, conſtitutis ibi a te Prælatis, pertinere cognoſcuntur) & ſi qua te vel Fratres tuos alia in futurum largiente Domino ædificare contigerit, cum omnibus poſſeſſionibus & bonis ſuis, Fratres, homines, & loca veſtra, ſub noſtra ſpeciali protectione & defenſione ſuſcipimus: confirmantes vobis hactenus acquiſita, & in antea juſto titulo aequirenda; & inſultum in vos, & in homines, & poſſeſſiones, & res veſtras temerarium prohibentes..... Datum in civitate Meſſana, anno dominicæ Incarnationis MCXCVIII, Menſe Januarii, primæ Indictionis.....

Ut ſup. ad. 30 Byzantiorum cenſum.

ejus filius Fridericus paternam fundationem agnoſcit & confirmat,

11 *Hæc Conſtantia: quibus motus Fridericus II anno* MCCVI, *prædicta omnia confirmavit & innovavit, diplomate Panormi ſignato. Quod autem pene puer fecit, iteravit adultior alio diplomate, ſignato Brundiſii ſub anno Chriſti* MCCXXII, *primum vero Imperii ſui. Rurſumque exemptionem a foro ſeculari poteſtate, ſpeciali induſſi decreta* in caſtris in obſidione Januenſi, XVIII Auguſti, x Indictionis *puta anni* MCCXXXVII, *cum maxime victricibus armis Lombardiam & Liguriam premeret. Ut autem in hoc teſtatur, quod* parentas ſui, piæ recordationis Auguſti, monaſterium Floris pia & liberalis donatione fundarint, *ideoque* paternum opus ſinguiari prærogativa gratiæ proſequi velit: *ſic & in primo diplomate dicit, quod* venerabile monaſterium Floris tanto ardentius teneatur diligere, & condignis beneficiis ampliare, quanto benignius & devotius felicitſimi quondam Auguſti, Dominus Sereniſſimus Imperator pater ſuus, & Domina gloriosiſſima Imperatrix mater ſua, ipſum monaſterium divino intuitu conſtruere, boniſque quæ poſſidet dotare erude puriſſimo ſtuduerunt. *Ejuſdem autem Frederici uxor etiam Conſtantia, Regis Caſtellæ ſoror, nihil vira ſuo hac parte inferior, per inſtrumentum Meſſanæ conditum an.* MCCXV, *tum cetera omnia Florenſi monaſterio confirmavit, tum eidem conceſſit* granciam, quam habebat in tenimento prope caſalem Verdo, in loco qui dicitur Albe, cum molendino in flumine Leporis, terſis, vineis, & arboribus, quas tenebat in tenimento præfatæ civitatis, *ut apud Gracum Scil.* 40 *videre eſt.*

& nunc Frederici Conſtantia novum fundum addit.

Lis ab Abbate veterum Puerorum mota

12 *Verum tanta vel temporalis incrementa, ſtatim ab ortu ſuo invidiam excitaverunt, vicinorum præſertim, per quorum fines Imperatoria liberalitas aſſignatam monaſteria detem deſcripſerat. Ergo Iſaias, monaſterii Sanctorum Trium Puerorum Abbas, quod Cacurio milliari uno, & quinque milliariis a monaſterio Floris diſtitum, Ordinis Baſiliani monachi Graeci tunc tenebant, controverſiam* Joachimo *movit de finibus coram Imperatrice, apud Roccam Nicephori agente, anno* MCXCV *Hac lis cum eſſet in favorem* Joachimi *deciſa (ſolus quippe proferebat documenta legitima poſſeſſionis, adverſarii nihil a contra adducentibus) cumque eadem deinde prorſus ſo-*

pita videretur, quia Abbati Iſaiæ & Fratribus ſuis, *(ſicut Lucas Conſentinus poſtea inſtrumenta compoſitionis inſeruit)* conceſſerat Sanctus, propter bonum pacis, quod viris religioſis convenit, ad preces & conſilia proborum virorum, ut haberent ovilia ſua in Miſocampo & Vulturno; iremque vaccas, jumenta & porcos in Fraxinitris, ſub annuo quatuor ſolidorum aureorum cenſu; tantum ut dimitterent monaſterio Floris in pace tenere Calo-ſubernm & Farolovium, & omnes terras quas ſperuerat Joachim prope ipſa tenimenta, eum omni jure plantationis & ædificationis, quod ſe in ipſa credebant habere: pro quibus eis Joachim commutaverat obedientiam, quæ dicitur S. Martini de Netho, eum terminis & poſſeſſionibus ſuis, ſub cenſu duorum ſolidorum auri. *Hæc, inquam, cum ſic tranſacta & compoſita eſſent, conditum eſt in Calo ſubera Florenſis ordinis monaſterium, & prima eo deducta colonia. Huic tamiſper pax a vicinis fuit, dum in hac vita fuit Conſtantia: ipſa vero ſublata de medio v kaleud. Decembris anni* MCXCVIII, *Graeci Monachi de non præſtito erium annorum cenſu poſtulati, non modo eum non perſolverunt, ſed ſerentes ſecum arma multa, fecerunt inſultum, invaſerunteque* Fratres qui cuſtodiebant oves eccleſiæ *Florenſis*; & quoſdam quidem percuſſerunt, alios vero exſpoliaverunt. Deinde per dies aliquot congregati in majori numero cum multitudine armatorum, invaſerunt ſuſirsganeum monaſterium ejus quod dicitur de Bono-ligno, trahentes inde Monachos violenter, deſtruentes officinas & oratorium ipſius monaſterii, & diripientes bona quæ ibi inventa ſunt. Cumque Abbas Joachim & Fratres ejus querimoniam deponerent, Juſtitiarii Cuſentini ſeripſerunt Græcis, ut venirent ad juſtitiam faciendam; & prohibuerunt eis, ſub pœna centum unciarum auri ne de cetero invadere præſumerent tenimenta eccleſiæ monaſterii Floris. At illi nec ad juſtitiam faciendam venerunt, nec ab invaſione ceſſaverunt.

& ab Imperatrice deciſa,

reſcitatur per violentiam adverſarorum.

13 Præterea miſſæ ſunt eis ſimiles litteræ a Comite Raynerio Marchi Forte, dicto tempore Calabriæ Capitaneo, & ad extremum Domino Legato: & nihilominus contempſerunt: quin potius ducentes ſecum multos viros armatos per tenimenta monaſterii, multas violentias Fratribus & moleſtias irrogaverunt, freti quorumdam hominum Caceurii conſilio & auxilio, qui & ipſi tenimenta eccleſiæ & terras, contra prohibitionem & Regis præceptum, invadere præſumpſerant. Perſeverante aurem Joachimo in petendo juſtitiam *a Bartholomæa Archiepiſcopo Panormitano, eademque Regis Frederici familiari ſeu primario Status Miniſtro*, ſuper invaſionibus & damnis, quæ paſſa eſt eccleſis ejus; conſignatæ ſunt litteræ, ex parte Regis præcipientes, ne tot exceſſus ipſe *Archiepiſcopus* relinqueret impunitos, ſed faceret juſtitiam injuriam paſſis, ſecundum quod dictaret jus & ratio poſtularet. *Verum accerſitus Abbas monaſterii trium Puerorum, & juſſus venire vel mittere ad Archiepiſcopum præfatum apud S. Maurum, ut in præſentia ejus cauſa definiretur, nec mittere voluit, nec venit ipſe.*

quibus non ceſſantibus ab invaſione

nec ad cauſam dicendam comparentibus.

14 *Archiepiſcopus itaque, litteris Coriolani datis* XXV *Maji, anni* MCXCIX, mandavit D. Bon-homini, Cuſentino Archiepiſcopo, D. Riecardo, Abbati S. Euphemiæ; D. Simeoni de Mamiſtra, Capitaneo & Magiſtro Comeſtabulo atque Juſtitiario vallis-Crathis, vallis-Signi, & vallis-Layni; D. Guilielmo de Biſiniano, D. Rogerio filio Joelis, D. Alexandro filio Guillelmi, Regiis Juſtitiariis; quatenus lectis litteris Capuani Archiepiſcopi, Panormitano Archiepiſcopo in favorem Joachimi miſſis (qui Capuanus Archiepiſcopus noverat plenius eadicem

jubet Archiepiſcopus Panormitanus

con-

A controverſiæ inter monaſterium Floris & monaſterium trium Puerorum, quam deciſam in Curia Dominæ Imperatricis Monachi Sanctorum trium Puerorum reſumere præſumpſerant poſt obitum ipſius) & inquiſita de omnibus veritate, tam de contemptu mandati Regii & Archiepiſcopalis, quam de illata violentia & damnis, venerabili Abbati Joachimo plenitudinem juſtitiæ exhibere curarent; data prius fayſina rerum & poſſeſſionum, quibus vel ipſi Monachi vel homines Caecurii monaſterium Floris diſſugire præſumpſerunt: facientes nihilominus juſtitiam fieri, & de his qui faciemes inſultum vaſtaverunt monaſterium de Bono-ligno, & de ceteris qui invaſerunt terras & tenimenta eccleſiæ, & de his qui incedentes armati per tenimenta eccleſiæ damna & contumelias Fratribus intulerunt. Si autem adhuc contumaces forent, tantum de rebus ipſorum caperent, quantum digne ſufficeret ad reſtaurationem damni & expenſarum, quas ipſe Abbas Joachim, quærendo & expectando juſtitiam, illis differentibus feciſſe comprobaretur: de cetero ipſum monaſterium Floris & Fratres ejus, ab invaſione præfatorum Monachorum Sanctorum trium Puerorum & hominibus Caecurii, manere facerent in pace.

tenſam ex brevi Epiſcopi Capuani cognoſci,

& B. Joachimo juſtitiam fieri,

B *Quibus litteris lectis, & attenta ſummi Pontificis commendatitia epiſtola, pro monaſterio Floris ad Archiepiſcopum Conſentinum directa; nec non litteris Matthæi Capuani Archiepiſcopi, exponentibus quid ſub Imperatrice geſtum eſſet & judicatum, præfati Judices, ſayſinam Joachimo ſuiſque conceſſerunt, & Abbatem Græcum premptorie citaverunt; lata interim velut in toties autem contumacem proviſionali ſententia, anno ſupra memorato, menſe Junii ſecundæ Indictionis: quæ omnia integre apud Gregorium de Lauro cap. 46 legi poſſunt. Quid autem ulterius contra Græcos fit decretum, incompertum ſibi eſſe fatetur Gregorius: Ughellus autem, tomo 7 Italiæ ſacræ, de Luca Archiepiſcopo Conſentino ageus, profert illius auctoritate confectum amicæ compoſitionis inſtrumentum, inter Matthæum Floris & Hilarium electum monaſterii trium Puerorum Abbatem, quod* XII *anno præfati Lucæ, Chriſti vero* MCCXV *ſignatum, Honorius III anno* MCCXVIII *Bullæ ſuæ confirmatoriæ inſerui. Addit autem Gregorius, prædictam Græcorum Abbatiam tandem etiam Florenſi cœnobio ſubjectam fuiſſe: quippe quæ inter ejus Filios ſub titulo S. Mariæ de Nova numerabatur ſeptima, quando a Cardinali de Claravalle miſſus Juſtus Buffolatus, Ciſtercienſium monaſteriorum per Lucaniam, Calabriam, Siciliamque Viſitator, eo advenit; ut ipſemet in ſuis Mſs. & prædicto Gregorio pag. 161 citatis, configuatum velliquit.*

ut factum per ſententiam proviſionalem an. 1199.

Ejus ne concordia;

C 16 *Porro Græcorum Monachorum inſolentia iſtum in modum coercita, fructum patientiæ ſuæ* Joachimus *ceſtulit, fundato quarto Ordinis ſui monaſterio; cui qui fuerit attributus fundus, & quomodo ipſum Florenſe monaſterium Apoſtolicæ Sedi eſſet immediate ſubjectum, patet ex ſequenti inſtrumento Centii Cardinalis Legati; ejus fertaſſe, cujus in controverſia ſupra notata etiam facta eſt mentio, quod apud Græcum Sect.* 39. *hoc tenore legitur:* Centius Dei gratia S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, Sedis Apoſtolicæ legatus, dilecto in Chriſto Fratri Joachim Abbati de Flore, ejuſque ſucceſſoribus in perpetuum. Piæ conſiderationis vota, quæ de cordibus (divinitus) inſpiratis prodire noſcuntur, eo ſunt a Sancta Romana Eccleſia libentius admittenda, quo omnes, qui pro ſalute animarum ſuarum boni aliquid proponunt, ne aliquod in perficiendo patiantur obſtaculum, ad eam, velut ad ſingulare præſidium, habere ſefugium dideerunt. Inde eſt, dilecte in Chriſto Frater, quod, cum in regno Sieiliæ ex mandato ſummi Pontificis Legatione fungeremur, & eunres in Siciliam haberemus tranſitum per Calabriam, veniens ad præſentiam noſtram dilectus filius Unfredus Culinus, obtulit in manibus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ quemdam fundum, in loco qui dicitur Albanetum; de vicino autem fonte fluminis generali nomine Caput-gratis; petens ut in eodem loco deberet de licentia noſtra ædificari monaſterium, *u* te vel *u* ſucceſtoribus tuis, ſecundum ſtatuta Ordinis tui, quod oulli, niſi Romano Pontifici debeat ſubjaeere; &, quantum ſpectat ad ſtatuta Ordinis tui, tanrummodo tibi & ſucceſtoribus tuis.

novo monaſterio locus in Albaneto datur

17 Nos autem attendenres ad offerentis devotionem & preces illuſtris viri Simeonis de Mamiſtra, Regii Calabriæ Miniſtri Juſtiriarii, qui cupiens ejuſdem pii operis particeps effici, coadjutorem & cooperatorem ſe eſſe ſpopondit; ipſum fundum ordinandum in monaſterium ſecundum ſtatuta Ordinis tui, in ejus & Sanctæ Romaoæ Eccleſiæ proprietatem gratanter ſuſcipimus, ſecundum quod in ejus proprietatem monaſterium Floris conſtat eſſe ſuſceptum; dantes tibi vice ſummi Pontificis, cujus ſungimur Legatione, liberam poteſtatem ædificandi in præfato loco Abbatiam ad honorem Dei, ſecundum ſtatuta Otdiois, & eam formam ſeu libertatem, quam tibi & ſucceſſoribus E tuis & dnmui tuæ de Flore a Romano Pontifice conſtat eſſe conceſſam. Ita tamen, ut ſi competentius tibi viſum fuerit in vicino loco tuo, quod dicitur Caput-album, capere loeum ipſius monaſterii, propter aquarum quæ ibi eſt abundantiam; liceat tibi & ſucceſtoribus tuis in uno duotum præfatorum locorum ſub eadem libertate fundare, ſicut dictum eſt, ipſum monaſterium; & conſtituere ibi Fratres & Abbatem ſecundum ſtatuta Otdiois tui, omnium hominum contradictione & contrarietate remota. Inſtitutus autem ibi Abbas, ab aliquo Epiſcopo Catholico, quam maluerit, munus benedictionis aceipiat, qui munus Apoſtolica auctoritate, quod poſtulatur, impendat. Ut autem hæc noſtra conceſſio firma in perpetuum tibi tuiſque ſucceſſoribus illibata permaneat, plenius Privilegium inde tibi fieri præcepimus, noſtro ſigillo & auctoritate roboratum. Anno Domioicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo, menſe Martii; terriæ indictionis, Ponti ficatus autem D. Innocentii tertii Papæ anno tertio.

& ejus reliquæ Ordo, immediate ſubjecta Papæ declaratur,

aliud cœnobium in Gracia S. Martini

F 18 *Denique in loco,* Graneia S. Martini de Jove alias de Canali *dicto, quem paſſuum millibus quatuor ab urbe Conſentina, unico vero milliario diſtitum a caſtro Petræ-fittæ, ab Andrea Archiepiſcopo obtinuerat* Joachim *anno* MCCI, *proprii expenſis conſtruxit monaſterium: in quo, dum forte illius abſolutioni intendit, diem etiam vitæ ſupremum obiit, & aliquamdiu ſepultus requievit: eodemque anno & nono ante obitum menſe, ſuſcepit de manu prædicti Simeonis de Mamiſtra dotem inſignem, fundando prope terram Fluminis frigidi, quæ Tropæenſis diœceſis eſt, monaſterio, quod* Fontis-laureati *nomen poſtea tulit, ut patet ex Inſtrumento, quod in Comm. pr. n.* 13 *allegavimus; in quo, apud Gregorium verbatim poſito, eſt legere ſingillatim poſſeſſionum eidem fundationi attributarum terminos, ceteraque jura & privilegia quæ hic brevitatis cauſa prætermittimus: contenti monuiſſe etiam Sanctimonialium cœnobia varia ſub Florenſi rexiſſe ac floruiſſe Regula: quorum, quæ ſcire potuit, nomunavit Gregorius cap.* 38, *in iiſque numerat* monaſterium S. Helenæ, in extremitate territoriis civiratis Scalarum prope Amalphiæ urbem: *quod u tempore ipſius Abbatis* Joachim *extitiſſe teſtatur patriarum antiquitatum, ex Gregorii judicio, vir peritiſſimus, D. Abbas Joannes Bapt. de Aſſlitto, Scalenſis Patritius. Ad hæc omnino obſervatione eſt dignum, Ciſtercienſium Ordinem, poſtquam in interiorem ſe Italiam penetraverat, ſeptuaginta annorum ſpatio ad ſexaginta ferre monaſteriis ibidem actum*

& juxta opp. flumiuis frigidi;

monaſteria ſanctimonialium:

Florenſes ad invidiam Cluniacenſium in Calabria creſcunt.

AUCT. D.P. *auctum esse (uti ex antiqua Fundationum chronologica tabula, ad annum usque* MCLXXXVIII *ducta, ejusque Supplemento, facile est supputare) ex quo autem Florenſis Ordo cœpit efflorescere, vix unum alterumve in toto regno Neapolitano atque utraque Calabria acquisivisse ; cum alibi plurima quotannis erigerentur.*

§. III. Quos libros, quando, & quo ſpiritu Abbas Joachim ſcripſerit.

Joachim Curatienſem mon. fundato an. 1177

19 FUisse Joachimum *Curatienſem Abbatem, ante quam Florenſis Ordinis fundamenta jaceret, Luca Conſtantino & Jacobo Greco referentibus, jam cognovimus. Quamvis autem ignoretur, quo tempore cœperit Prælaturam iſtam gerere : credibile tamen eſt, illius initia non multum præceſſiſſe finem anni* MCLXXVIII, *quo ad ſupplicationem ejus Guilielmus Siciliæ Rex ſcripſit epiſtolam menſe Decembri, in Vita num.* 10 *prolatam : eum ipſum Curatii monaſterium (in quo credibile non eſt, ante exactum converſationis religioſæ triennium, Abbatem fuiſſe* Joachimum) *anno dumtaxat ante hunc quarto, ſæculi* LXXIII, *fuerit vel primo ædificatum, vel Ciſtercienſi Regula informatum, prout conſtat ex antiquiſſima Fundationum Ciſtercienſium chronologia, quam aliquoties alleg avimus ad Vitam, ſicut Chronologiam illam, anno* MCLXXXVIII *ſcribi deſitam, ex monaſterii Duncenſis Ms. pervetuſto, ad Calcem Bibliothecæ Ciſtercienſis vulgavit*
B *Caro'us de Viſch, ibidem Prior. Neque hoc obeſt Michaelis Epiſcopi Marturani Bulla, qua, juxta Ciſtercienſis Ordinis privilegia, a Romanis conceſſa Pontificibus, Curatienſem Abbatiam a ſua ſuorumque ſucceſſorum juriſdictione emancipat, quam Bullam Græcus num. 11 vulgavit, ut datam* 6000 *milleſimo centeſimo ſeptuageſimo : addi enim debet, ſeptimo (quod librarii ſocordia excidit) ne cum* Indictione decima *annus conveniat. Et hoc potius facere debuerat Ughellus, tom. 9 Ital. ſacræ col.* 361, *Bullam ex Græco, ut præfatur, tranſcribens ; quam auctoritate ſua pro* Indictione decima *ſubſtituere* tertiam. *Quia autem Abbatis nomen in ea Bulla nullum exprimitur, non audemus affirmare cum Græco, in* Joachimi *jam tum Abbatis, favorem eam fuiſſe expeditam : idque adhuc multo minus probaremus, ſi magis nobis conſtaret, quod Græcus ait, anno* MCXLV *natum fuiſſe Joachimum, adeoque anno* MCLXXVII, *dumtaxat* XXXII *annum ætatis egiſſe. Quia tamen in eo monaſterio ubi tam recens erat diſciplinæ Ciſtercienſis profeſſio, difficile fuit habere viros vel iſtic vel alibi diu in Regula eadem exercitos (quis enim ubi juvencula mater eſt ſenex requirat filios ? uti Carolo V Imperatori Seniorum Jeſu plerumque juventutem admiranti reſpondit*
C *B. Franciſcus Borgia, eatenus ipſi reddens ingreſſus ſui in Societatem, & objecta repellens) ob hanc, loquam, cauſam ubi mirabimur, ſi, mortuo, qui Foſſa nova coloniam deduxerat, Abbate Columbano poſt primum regiminis ſui triennium,* Joachimus, *quantumvis ætate vel profeſſione juvenis, Abbas electus fuerit ab iis, quibus inter iſtæc principia haud magnus eſſe potuit virorum ad gubernationem idoneorum, nedum in Ordine ſeniorum, delectus.*

anno 1177 emancipato a juriſd. Epiſcopi Marturan.

anno ſub Alexandro 3 ſcripſerit aliquid contra Mag. Sententiarum dabitatur :

20 *Quidquid ejus ſit, ad monaſterii regimen communibus votis electus* Joachim, *non tantum temporalibus & ſpiritualibus illius neceſſitatibus prudenter ſeduloque proſpexit : ſed ia ſuper tempus vel fecit vel reperit, quod ſacris Scripturis diligenter meditandis non infructuoſe impendevet ; quemadmodum ſubſecutæ exinde commendationes ejus, tam multæ, tam profundæ, luculenter probarunt. Eodem tempore* in quibus Alexandri Papæ, *ſcripſiſſe eum aliquid* contra Magiſtrum Petrum Lombardum, libellum *ſcilicet* de unitate ſeu eſſentia Trinitatis, *aſſirmat Matthæus Pariſius, dimidio ſolum ſæculo junior Joachimo ; negat Gregorius a Lauro. Hæc conſtat, Libellum iſtum, uti nomen auctoris Joachimi præferebat, ſic eſſe damnatum in Concilio Lateranenſi. Quando autem & utrum revera editus ab illo fuerit (licet hæc pari facili*
D *quæſtio ſit, & forte nequaquam in Concilio agitata) diſcutere ſupersedeo : unum dico, & uti ſpero dilucide probabo,* Joachimum, *ſi actui diſputationis abreptus junior, talia qualia damnat Concilium, vel ſenſis vel viſus merito eſt ſi fecit retraſi ſenſiſſe ; omnia prorſus retractaſſe in Pſalterio, non jam tavit in Pſalterio. libello, ſed juſto* trium *ut (ipſe appellat) voluminum ſeu librorum opere. De hoc altiſque hodiedum exſtantibus operibus ſanctii Abbatis priuſquam loquar ; explicandum nobis videtur, quomodo circa annum (ut ſupra dixi)* MCLXXXIX, *auctoritate Papæ ſolutus a regimine præfati monaſterii, ex obedientia totum ſeſe ad ſacras illas lucubrationes tranſtulerit ; & quo ſpiritu in iis directus fuerit.*

Primum patet ex Proteſtatione inſerta Vitæ n. aa : *ubi* de mandato Domini Papæ Lucii & Domini Papæ Urbani aliqua ſcripſiſſe *dixit, quorum præcipua deinde enumerat. Eodem etiam facit Epiſtola, quam Joanni Kalà direxit, ob reluctantem in ea virtutem humilitatis, digna quæ tota hic tranſcribatur : eſt autem talis.* Devote ſanctequæ vit, quem vocavit Dominus & ſegregavit, ſpeciali gratuitaque deſuper tradita gratia, a malignantium conventu. Accepi ex litteris tuis ; quod olmium exoptas derelinquere Caſtrom, quod primo elegiſti in die converſionis tuæ ; ut ab hominum aſſiduo ſeparatus conſortio, ſola dulciſſimi animæ tuæ ſponſi Jeſu mellita guſtares eollo- E quia. In hoc clare reſpondeo tibi, Pater cariſſime, quod idem Dominus & Redemptor mihi oranti pro te reſpondit : Joannes degat, uſque ad mortalis conſummationem eutſus, in monte, quem primo ſibi elegit ; quemque prædeſtinavimus, ad humani generis ſalutem & refugerium. Hæc mihi, peccatorum omnium peſtimo, dixit Omnipoteos, ut voluntas ejus manifeſtetur tibi. Nec faceſſit, quod mihi ſæpe objeciſti : Tu, inquis, o Joachim, cum Dei donum accepiſti, domum Curatii ſanctam liquiſti, & ad ſolitudinem abire gaviſus es. Poſſem equidem reſpondere, vias Domini multiplices eſſe; quodque uni expedit, alteri non expedire. Sed hoc feci juſſu Romani Pontificis ; qui eligens me, peccatorem omnium indigniſſimum, ad onus interpretandi Scripturam ſacram, expediens ſane putavit, me ſolvere ex tot Monachorum gubernio, & ex tot facultatum adminiſtratione moleſta. Tu contra, in ſolitudine degens, quid majorem affectas ſolitudinem, o Joannes ? Non tibi tradidit Deus ſpiritum ſapientiæ, intellectus, & prophetiæ, ut F ſilvas & bruta convertas, ſed homines. Mane igitur in loco in quo vocavit te Deus, ad laudem & gloriam nominis ſui. Vale, vir ſancte, & me peccatorem commenda Domino.

poſt annum a regimine abſolutus

ſcribere ex mandato Pontificis cupit in Scripturam,

Ad hanc obedientiæ virtutem, quam ad ſcribendum ſanctus Abbas attulit, acceſſit magna cum Deo in oratione familiaritas : cujus indicium expreſſum nobis reliquit in præfatione ad Pſalterium, ex qua tum priorum librorum argumentum licebit diſcere, tum etiam quam ſpecialì Dei favore preventus, exerſus illum tractatum ſcribere : ſic igitur inquit : Eram aliquando ego ipſe anxius ad verba Dei, & quærebam per exercitium lectionis ad veritatis notitiam pervenire. Cumque ad eam per legendi ſtudium properare flagrarem, aſſumens ſibi pennas velut aquilæ, longius quam erat recedebat a me. Cum aurem, poſitus in fervore noviſſimo, cœpi Dei cauſa diligere pſalmodiam ; multa mihi in ſcriptura divina pſallenti ſub ſilentio referari cœperunt, quæ antea legendo veſtigere nequiveram. Non ſolum ante, ſed etiam tunc ſentire incipiebam, quid ſit illud quod in alio Pſalmo ſcriptum eſt : Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.] Sed eum mihi

prius egregie in eo meditando exercitut.

Pſal. 83, 5

(qui,

A (qui, ut jam videbatur, cogitatione & aviditate ſupernæ illius civitatis habitator effectus, fruebar ſecundum interiorem hominem non modica viſione pacis) accideret illud, quod ſibi multi, etſi fruſtra, accidiſſe queruntur, ut rurſum Eccleſiæ cura familiaris me cogeret implicari negotiis monaſterii, quæ ſecundum cujuſdam coloris ſui ſpeciem, aut vere ſæcularia ſunt, aut pene ſæcularia judicanda; compulſus ſum iterum cum cordis gemitu, non ſine formidine, exclamare: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Et illud, Præciſa eſt velut a rexente vita mea: cum adhuc ordirer, ſuccidit me.

quæ cum hujuſmodi interpellationibus monaſterii curis?

23 *Quod illud fuerit tempus, & an poſt cœnobii Floreenſis fundationem requirendum, mox videbimus: ſatis eſt modo hinc diſcere, quo ſpiritu ad orandum laudandumque Deum ageretur Joachimus; ut minime mireris, ſi is qui vor ſuum tanto affectu tradebat, ut vigilaret diluculo ad Dominum, & in conſpectu Altiſſimi deprecaretur, os ſuum aperiret in oratione; viciſſim ab eo meritus ſit, ut ſpiritu intelligentiæ expleretur, atque ita tamquam imbres emitteret eloquia ſapientiæ ſuæ; cum Dominus, cui in oratione confitebatur, conſilium illius omne dirigeret, & in abſconditis ſuis conſiliaretur, quemadmodum de Sapiente loquitur Eccleſiaſticus; & ut ſibi ipſa eveniſſe teſtatur Joachimus, ſic proſequens exceptam præfationem;* Cum ejuſmodi gemitus verſaretur in corde meo, accidit poſt annos aliquot, *fallere interea illius viciſſitudinis* (*de hac enim ſola hic agitur, & hæc una cum Prælatura Curatenſi cenſeri debet habuiſſe exordium*) cum eſſem apud cœnobium Caſæ-Marii, detinentibus me ibi viro venerabili Geraldo Abbate ipſius domus & Fratribus ejus, & colligantibus me ſibi inſolubili vinculo caritatis: Accidit, inquam, diem adeſſe ſolennem, in quo dona ſancti Spiritus ſuper Apoſtolos effuſa ſunt, & [corda eorum] oleo illo ſpirituali infuſa, quo unctus eſt Unigenitus Dei præ conſortibus ſuis. Quia vero non omnino eram expers ab intellectu olei, ſed ſciebam quod ad hoc ipſum pertineret ſacrificium laudis; dolens quod tam diuturno tempore, *propter negotia monaſterii abſens a Choro*, tanti beneficii gratia expers eram; ſtatui apud me die illo dicere mihi aliquot Pſalmos ad honorem tanti Spiritus, ob reverentiam & honorem dici; ſperans donari aliquid in die ipſo ab eo, qui dat omnibus affluenter & nemini improperat.

unde meritus a Deo peculiarium illuſtrari.

B

cum eſſet in Caſa Marcii in Provincia.

C

poſt moleſtiam in fide Trinitatis.

24 Interea cum ingrederer oratorium, & adorarem omnipotentem Deum coram ſancto altari; accidit in me velut hæſitatio quædam de fide Trinitatis, acſi difficile eſſet intellectu vel fide, eſſe unum Deum omnes Perſonas, & omnes Perſonas unum Deum. Quod cum accideret, oravi valde; & conterritus vehementer, compulſus ſum invocare Spiritum ſanctum, cujus ſacra ſolennitas præſens erat, ut mihi dignaretur oſtendere ſacrum myſterium Trinitatis, in quo nobis promiſſa eſt a Domino omnis notitia veritatis. Hæc dicens cœpi pſallere, ut ad propoſitum numerum pervenirem. Nec mora, occurrit animo meo forma Pſalterii decachordi, & in ipſa tam lucidum & apertum ſacræ myſterium Trinitatis, ut protinus compellerer clamare, Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter? Tu es, Deus, qui facis mirabilia. Et illud: Magnus Dominus Deus noſter, & magna virtus ejus, & ſapientiæ ejus non eſt numerus. Igitur, donante ipſo, mox ſubſcripti operis librum primum in ipſo monaſterio poſitus inchoavi, & ex parte perfeci: ſecundum vero & tertium non ibi tunc, nec eodem tempore, ſed quaſi poſt duos annos. Siquidem in tribus libris diſtinctum eſt

myſterium Trinitatis divinitus edoctus.

de corpore ſcribere Pſalterium incipit.

opus iſtud, ſecundum quod tres ſunt Perſonæ Deitatis, in quibus fidei noſtræ pulchritudo conſiſtit. Et quamvis poſt opus Concordiæ, quod incepimus primo; & expoſitionem Apocalypſis, quæ, ignorante me omnimodis exitum rei, neſcio qua Dei providentia, ex eodem primo opere naſcendo proceſſit; Spiritui ſancto, qui & donat quod exhibemus, hoc tertium opuſculum dedicare decreverim: quia tamen nihil eſt in rebus creatis, quod ſic attribuatur uni Perſonæ, ut alienum ſit a regno & operatione duarum; non inconvenienter in hoc ipſo myſterium rutilat Trinitatis: dum primus liber, in quo agitur de Vaſe muſeo, proprietate alti myſterii attribuitur Patri, a quo omnia; ſecundus, in quo agitur de numero Pſalmorum, Sapientiæ divinæ, per quam omnia; tertius, in quo agitur de modo Pſalmodiæ & inſtitutione pſallentium, eidem ſanctæ Unctioni, in qua omnia: quæ cum ſit gaudium ſummi Dei, eos quos ſacris replet muneribus, lætos efficit & jucundos.

arg. in tres libros ſuos ſcripturus.

AUCT. D. P.

25 *Hæc ibi, quæ ut ad chronologicos calculos redacantur, definiaturque quo tempore abſoluta inchoataque ſint opera illa; revocandum in memoriam eſt, quod ſcribit Lucas Conſentinus Archiepiſcopus*, ſeſe anno 11 Domini Papæ Lucii jam Monachum, primo in Caſa-marii vidiſſe Joachimum, tunc Abbatem Curatii; qui coram eodem Domino Papa & Conſiſtorio ejus, tunc etiam revelare cœpit intelligentiam Scripturarum, & utriuſque Teſtamenti Concordiam, a quo & licentiam ſcribendi obtinuit & ſcribere cœpit. *Addit Græcus, eidem Pontifici oblatum fuiſſe librum de prædicta Concordia; adeoque probatum*, ut ſuperindultæ ſcribendi facultati pro talenti multiplicatione adjunxerit, ut Joachimus de cetero, depoſito temporalium monaſterii onere, enudandis ſacræ paginæ arcanis ſe dederet, illud eidem memorans, in theſauro & ſapientia abſconditis nullum eſſe profectum. *Sed hæc a principio Vitæ num. 16 expungens abſtuli, quædam ex ipſis Clementis III litteris, anno Pontificatus illius 1, id eſt Chriſti* MCLXXXVIII *ad* Joachimum *datis* (*quas velut confirmatorias aſſerti ſui libidem adduxit Græcus, & eos retinemus*) *clare habetur, ſanctum virum*, jubente & exhortante beatæ memoriæ Lucio Papa, expoſitionem Apocalypſis & opus Concordiæ inchoaſſe, & poſtmodum de Papæ Urbani auctoritate ſucceſſoris ipſius compoſuiſſe. *Itaque quietem, quam ſe adeptum fuiſſe gratulatur, & a qua ſe curſum revolutum queritur in ea negotia, quæ prope ſæcularia ſunt judicanda, & propter quæ diuturno tempore expers fuit ejus beneficii gratiæque ſolitæ ex monaſtica pſalmodia percipi; iſtam, inquam quietem nobis cum Gregorio Lauro abſolutionem a gubernationis onere interpretari, ſed tranquillam rerum divinarum contemplationem, quam identidem interpolabant cogitationis curæ, neque ſemel aut bis, ſed etiam ſæpius in Curiam cum atque ad res forenſes revolvebant. Quam viciſſitudinem moleſtiarum & conſolationum cum jam inde abinitio ſuſceptæ Prælaturæ experiretur, & experiendo ingemiſceret; accidit* poſt annos aliquot, *nempe* (*quemadmodum Bellovacenſis lib. 29 c. 40*) *anno* MCLXXXV *exeunte, vel initio ſequentis, ut* Abbas Joachim de Calabriæ partibus veniret ad Urbanum Papam, morantem apud Veronam, *utique negotiorum monaſterii cauſa; eaque occaſione cum eo de Apocalypſeos myſteriis a ſe explanari cœptis multa conferret, qualia iſtic faſe Bellovacenſi ex ea lata non ſatis certo exponit. Urbano autem operis capti abſolutionem urgente, cum otium ſibi conſeruetur deeſſe Joachimus, facile potuit impetraſſe, ut monaſterii rura tantiſper alteri demandata, quemcumque vellet ſeceſſum eligeret. Itaque ad Caſam-Marii tam arbitrariam ecceſſit, ubi a Geraldo Abbate detentus manſerit, ut Lucas Conſentinus ſcribit*, quaſi anno uno & dimidio, dictans & emendaos ſimul

Dedicat ſcripturam ſcribendi Lucio III circa an. 1183.

E

ſub quo vixit abſolutum eſt.

F

ſed ejus urgente Urbano VIII. an. 1185.

videns perſe tiendo vocabilis in Caſa-Marii.

AUCT. D. P. mul libium Apocalypſis & Concordiæ. Ubi *etiam in ipſo tempore; poſt illuſtrationem mentis in Pentecoſte obtentam*, Pſalterium decem chordarum iocepit.

haeriſſpiratus magiſterio ſuo

26 *Quanto autem non tam ſtudii quam orationis fervore iſta ſcriberet Joachimus, utpote non externo hominum ſed interno Spiritus ſancti magiſterio, quam adeptus erat Scripturarum intelligendarum facultatem in actum opuſque educent; colligere utcumque poſſumus ex iis quæ ſuper* 2 *Caput Apocalypſeos textu* 53 *ſcribit, ad hæc verba*, Fui in ſpiritu in Dominica die; *ubi ipſe de ſe in hunc modum narrat:* Cum decurſis præcedentibus libri Capitulis, perveoirem ad locum iſtom; tantam, fateor, difficultatem & quaſi præter ſolitum perpeſſur ſum anguſtias intellectus: ut ſeoriens oppoſitum mihi lapidem, ab oſtio monumenti hebetatus ſubſiſtetem; & dana honorem Deo, qui pro velle ſuo claudit & aperit, relicto loco ipſo intacto, ad ſequentia pertranſirem, ſervaor difficultatem eamdem univerſali Magiſtro . . . Cumque me occupatum io multis, circa hoc ipſum oblivio procul ducezet; factum eſt, vetſo noni circulo, diem adeſſe Paſchalem; mibique, circa horam matutiom excitato a ſomno, aliqoid in libro iſto meditanti occurrete; pro qoo, confiſur de dono Dei, audacior factus ſum ad ſcribendum; quinimo in ſilendo & non ſcribeodo timidior, nequando taceoti mihi diceretur a Judice: Serve male & piger &c .... Etenim eum nonnulla jam caperem, & majora adhue ſuetamenta oeſeitem, quaſi quædam pugna gerebatur in meote mea; hir quidem, quæ patebant, fuadentibus auſum; ceteris autem, difficultatem minantibus. Cum ergo in ſuprascripta nocte ſimili aliquid contigiſſet; circa medium, ut opinor, ooctis ſilentium, & horam qua leo noſter de tribus Judæ ſurrexiſſe æſtimatur a mortuis; ſubito mihi meditanti aliquid, quadam meotis oculis intelligentiæ claritate perceptæ, de plenitudine libri hujus, & tota veteris ae oovi Teſtamenti concordia re lata io facta eſt. *Eadem fere notiſſima verba ex Præfatione ad librum Concordiæ profert Gregorius, ſed male ipſa referens ad tempus, quo Beatus in monte Thabor pernoctabat ante initam Religionem: quæ parit prorſus ſpectare ad tempora, paucis annis anteriora Urbani Pontificatu, & ad initia ſuſceptæ ſcriptionis ſub Lucio pertinere.*

qui in Pſalmiſt noſtrum ipſi Concordiam & Apocalypſin explicare.

27 *Sed nec hac quidem vice, poſt prædictam in Caſamarcli moram, incepta Concordiæ & Apocalypſis opera abſolviſſe* Joachimom; *verum in Curatium rediviſſe, circa finem an.* MCLXXXVII, *omnino exiſtimamus. Sublato enim* XX *Octobris e vivis Urbano, nihil erat cur abſolvendo incepte operi vellet porro inhærere, cum tanto monaſterii ſui incommodo, quantum Prælati diuturniar abſentia nata erat curare. Urbano Gregorius* VIII *ſucceſſit, cum quo, menſium vix duorum Pontifice, nihil negotii ſcimus* Joachimo *fuiſſe. Huic autem ſuffectus primis anni* LXXXVIII *diebus Clemens, quem diximus, ubi ſe utcumque evolvit præcipuis novi Pontificatus curis, & ſextum illius menſem ingreſſus fuit; ſcripſit continuo ad Joachimum*, per Apoſtolica ſcripta mandans, quateous laboribus ſuis in hac parte, *ſi liceret jam nominata Concordiæ & Apocalypſeos, quas ſcribebat habuiſſe præ manibus*, optatum & debitum finem imponens ... opur illud complere & diligenter ſtuderet emendare; & veniens quamcitius opportunitas dederit, diſcuſſioni Apoſtolicæ Sedis & judicio ſe præſentaret. *Ergo nihil moratus, mox ſe ad Pontificem contulit, nec expectandum duxit donec utrumque opus ex voto elimaſſet; ſed promptæ obedientiæ ſtudio, quod abſolutum habuit, opus Concordiæ, devotus obtulit. Hinc benevole erga ſe Pontifice uſus, videtur impetraſſe, ut Prælaturam abdicare omnino, & cum une alterove comite poſſet ſolitariam vitam ducere. Hoc obtento, primum in Petrulata vivere cepit, ſocium habeno Raynerium: inde vero in Floreuſem ſolitudinem ſe tranſtulit anno ſequenti, ſedemque fixit die* XVIII *menſis Julii. Ea dicit conſequens eſt, neque mirum eſſe, ſi Concordiæ opus ſimatur in Urbano, etſi fuerit non huic ſed Clementi præfextatum; neque dici poſſe quod opus Pſalterii, noo ibi abſolutum ſit ubi fuerat incboatum, ſed alibi* quaſi poſt duos annos, *mox a Joachimi e Caſa matii receſſu, fuerit perductum ad finem, antequam Florenſis commoratio plane conſtituta haberetur.*

Clementis I hortatorias accipit

atque opus Concordiæ exhibet.

Dein Florenſe monaſterium.

28 *Scripſit poſt hæc omnia* Joachimus *ſingulares libellos, in Iſaiam & Ezechielem Prophetas, atque in S. Joannis Evangelium, item de ſeptem Sigillis contra Judæos, aliaſque nonnullos; quos quoniam necdum potuimus videre, nequimus conſequenter ſtatuere quando fuerint exarati, num ſcilicet ante vel poſt fundatam Henrici Imperatoris beneficentia Floreuſem Abbatiam. Commentarios in Hieremiam Prophetam habemus in noſtri Bauxelleaſi Collegii bibliotheca, ex editione Colonieuſi anni* 1577, *& in eorum cap.* 24 *legimus, cum ſcriberentur, in curſu fuiſſe annum Chriſti* MCXCVII. *Quia vero in eorumdem Commentariorum capite* XI, *videtur ſeipſum haud obſcuro deſignare, ſub nomine* Doctoris, cui revelabitur ſententia Danielis, *conjecturam facimus, trium ſubſequentium annorum aliquo primum inchoatum fuiſſe librum, qui ſuper illum Prophetam legitur a Joachimo compoſitus. Alia quoque nunnulla, Prædicti Henrici Imperatoris rogatu ab eodem elucidata, huc referenda credimus; imprimis librum ſuper aliqua capita Nahum, Abacuch, Zachariæ & Malachiæ Prophetarum, ad eumdem Imperatorem. Quæ omnia cum prioribus tribus præcipuis operibus in unum collecta volumen, merito optamus excuſa videre, partim ex obſoletis editionibus Venetiis, partim ex antiquis Mſs. nec ſcimus unde juſtius id ſperari poſſit, quam ex Duneuſi Brugis in Flandria monaſterio, ubi & viri docti ac curioſi verum iſtiuſmodi ſunt, & complures ex libris præmatale manuſcripti, ex quibus puriorem lucem accipere poſſent, quæ nunc multis Venetorum typorum mendis obſita ſqualleut: maxime ſi collata aliorum ejuſdem Ordinis Romæ degentium opera, ad bibliothecæ Vaticanæ aliarumq; almæ Urbis manuſcripta iidem libri recenſerentur. Idem poſſet in Aragonia fieri, ubi in monaſterio S. Fidis, ſecundo lapid ea Cæſar-augusta, ſimiliter extare varia Abbatis* Joachim *Mſs. auctor eſt Carolus de Viſch Duneuſis, in præcitata Ciſtercienſis Ordinis Bibliotheca.*

§. IV. Quam ſolide catholiceque de myſterio Trinitatis Joachimus in Pſalterio ſcripſerit.

Joachimus in libro Pſalterii

EST *ſane in omnibus* Joachimi *operibus ingens & ſublimis ſpiritus, ſive cum profunda Scripturarum indagat, & ſenſus elicit oculiſſimos; ſive cum vitia, quibus obſitus erat Eccleſiæ ager, impetritus vedarguit, ſuperventuraque propterea denuntiat mala; ſive cum ipſi Imperatori arguendo deſcribit, vel prænuntiat prophetando, præterita, præſentia & futura damna, per ipſum & ſucceſſores ejus Eccleſiæ juribus ac libertati violenter illata & inferenda. Verum in Pſalterio decachordo immenſum quantum ipſe ſe ſuperet, & quanta verborum exemplorumque claritate myſteriorum omnium abditiſſimum elucidet; quanto etiam divinorum ſenſuum guſtu effundat ſeſe in Scripturarum loca eodem facientia, ac velut divinus quidem Pſaltes omnes creatæ cognitionis modos ad citharam ſuam pulſando accommodet: fortis interim & efficax adverſus Sabellii atque Arii hæreſes, quas validis divinorum librorum telis configit; eam etiam nonnunquam tangens, quam in Gilberto Porretano D. Bernardus confutavit, demonſtrans quaternitatem ab eo pro Trinitate induct, dum Eſſentiam divinam a tribus Perſonis diſcernere nititur, hoc paralogiſmo nixus (uti Luchus Turrianus ſcribit tomo unico diverſorum opuſculorum, opuſculo 7 diſp. 1 dub. 1.) Sicadem res eſt Eſſentia & Perſonæ, ergo ſicut perſona Filii eſt incarnata & mortua, ita Divinitas: & ſicut*

contra ſabellii Arii & Gilberti hæreſes Aſſertiones.

A eut perſona Filii eſt genita, & Patris genorans; eadem res, ſcilicet Eſſentia, dicetur generans & genita: *quod quia apparebat dici non poſſe, conſequens eſſe volebat, ut aliud eſſet Divinitas, aliud Deus ſive tres Perſonæ.*

clariſſimæ doctr. 30 *Juvat autem hic paulo exponere ſuſius ipſa* Joachimi *verba, & ex principio Pſalterii jam dicti colligere quædam, Catholicam veritatem ſolidiſſime clariſſimeque continentia ac propugnantia. Igitur ſtatim ac ingreſſus in materiam eſt, velut diviniori quodam inciatus afflatu, ſic loquitur:* Quis eſt, *inquit*, Catholicorum omnium, niſi fruſtra ſibi nomen orthodoxorum adſcribat, qui hoc (*ſanctorum ſcilicet animalium acroama*, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens) diu noctuque non clamet? qui Deum omnipotentem non unum confiteatur & trinum? Omnes hoc una voce, una confeſſione fatentur. Eſt enim Deus unus, ſine confuſione Perſonarum; trinus in Perſonis, ſine diviſione Subſtantiæ ..... Hæc Subſtantia, quæ Deus eſt, una eſt, & ſumme una; &, ſupra quam dici poſſit, ſimplex eſt & una Natura. Nec negamus Trinitatem in unius confeſſinne Subſtantiæ; ſed partium ſciſſiones, quas carnalis ſibi finxit intellectus, horremus. Veraciſſime enim tres Perſonas hoc unum, & hoc unum tres Perſonas pie ac fideliter confitemur: Patrem a oullo, Filium a Patre, ab utroque Paraclitum: naſci ſolum Filium a ſolo Patre, Spiritum

unitatem Perſonarum ſubſtantiam

B verosanctum ab utroque procedere. Tres itaqne unum ſunt, & unum tres; non diviſi natura, ut terra, aqua & ignis; non perſonarum diſtinctione, ut tres homines ejuſdem naturæ; oon ſitu locorum, ut ſtagnum & fluvius derivatus ab ipſo: ſed nec omninn ut omnia quæ ereata ſunt; quia non poteſt opus opifici, aut factura coæquari factori ſuo, nec poteſt figmentum in eum qui ſe finxit operatione ſuſtolli.

eam vix nulla ſimilitudine explicabilem. 31 Quia tamen inviſibilia ejus, quæ exuperant omnem ſenſum, non poteſt infirmitas captivitatis noſtræ niſi per res viſibiles contemplari; ſtudeat ſaltem ſeipſum homo, cum de illa Majeſtate loqui eupit, ad creaturas nobiliores contemplandas extendere; ut eſt, in rebus viſibilibus, lux; & in inviſibilibus, propria quæ hæc cogitat anima. Et ſi ſeipſum homo comprehendere poteſt, inveniet in ſeipſo ſimilitudinem Dei: ſi etiam ſemetipſum comptehendere nequit, ſtudeat incunctanter eredere ſpiritualibus viſis, quibus datua eſt ſpiritus ſcrutans omnia, etiam

C profunda Dei, & ſuam imprudentiam ab hac temeritate compeſcat. Iniquum eſt enim ineircumſcripcum lumen corruptibilibus coæquare corporibus, quibus ſtultum eſt vel animam aut Angelum co nparare: & ſatis eſt infidelis & improbus, qui ſeipſum diſentere neſciens, Deum qni ſupra ſe eſt, ſicut vere eſt, comprehendere ſe poſſe ratione confidit. Non igitur Divinam ſubſtantiam, aut unum Deum, quem trinum eſſe audis, ſic in tres Perſonas diviſum putes, ut tria diviſa arbitreris, ſicut olivam, myrtum, & palmam, quæ diverſæ ſnnt natura & genere: ſed nec nt tres olivas, quæ unins ſunt naturæ, ſed tamen corporum pmprietate disjunctæ: neque ut tres ramos, uni radici infixos, ut Subſtantiam radicem & tres ramos Hypoſtaſes atbitreris, juxta aliquorum perfidiam, quod eſt inducere quaternitatem: ſed ſi coactis aliqua neceſſitate figura viſibilis accipienda eſt, ſaltem, quod nobilius eſt in rebus ratione carentibus, ipſam lucem accipiamus, quam conſtat iſtius veræ lucis qualemenmque habere imaginem.

& prorſus individuam Trinitatem

32 *Hinc progredieus coſqus redarguens, qui Eſſentiam dividere nitebantur a Perſonis; cum eos ſimilibus quibuſdam redarguiſſet, quorum aliqua inferius exponentur commodius, adverſus proſtratum errorem his verbis inſurgit:* O humana temeritas, quam cæca ſemper! o inimica ſemper humanæ pietati præſumptio? Si ſic exiſtimaſti ſimplicem divinam Subſtantiam, ut ſeorſim a Perſonis cogitaveris illam, Sabellium ſub Arrio palliaſti: ſi ſeorſim a Subſtantia tres Perſonas, Arrium ſub Sabellii pallistione excuſas. *Rurſum vero cum in forma Pſalterii nonnullam Trinitatis ſimilitudinem requiſiviſſet; ne forte putaretur eam uſquequaque perfectam credere:* Diximus, *inquit*, ſupertius, quod & ſæpe dicendum eſt, quod ſimplici illi Naturæ, quæ Deus .... non poteſt humanis verbis certa ſimilitudo aptari; quia neceſſe eſt nt cedat quantitas illi magnitudini, quæ quantitatem non habet; & viſibilis forma inviſibili Naturæ, & comprehenſibile corpus incomprehenſibili Deitati .... Quid igitur? cenſemus his omnino abſtinendum, ne aliter ſermo accipiatur? ... Nequaquam .... ſed opitulante Deo, per Sanctorum orthodoxorum Patrum gradientes itinera, in quorum explanatione plures ſuſtinuerunt labores, confiteamur Deum unum, & ſumme unum; confiteamur trinum, & veraciter trinum: Patrem a nullo: Filium a Patre, non factum, non creatum, ſed genitum; Spiritum ſanctum ab utroque, nnn factum, non creatum, non genitum, ſed procedentem. Confiteamur eum ſic procedere a Filio, ut tamen hoc ipſum Filius a Patre habeat, a quo eſt, non donatione gratiæ, ſed ſimplicis unitatæ naturæ. *Poſt hæc ad Pſalterii formam triangularem, & ipſius unius tria cornua conſideranda digrediens; cum oſtendiſſet a ſingularitate differre unitatem, quod hæc nonniſi in perſonis pluribus, ipſa in una ſola poſſit conſiſtere, de ſumma fidei noſtræ iterum ſic concludit.* Credimus ergo hanc Subſtantiam, quæ una eſt, eſſe tres Perſonas, non unam tantum; ne ſingularitaa, ſicut accidit Sabellio, occurrat prounitate; & tres Perſonas unam Subſtantiam, ne ipſis tribus Perſonis diviſio ineſſe putetur.

ſed tribus non communis, & eadem cum ipſis Deitas

Ideoque veritati Perſonarum

33 *Denique poſt multa, ad ipſarum, quibus in hoc myſterio utimur, vocum ſignificationes deſcendens, cum Bernardo lib. 5 de Conſideratione; ut offendat non eſſe illas voces cauſas, neque vacua nomina; ſic concludit:* Quamvis Perſonæ ſecundum Subſtantiam dictæ ſint, & quamvis Eſſentia ſecundum Subſtanciam dicta ſit: hoc tsmen intereſt, quod nomen Perſonæ pluralem admiteat nnmerum, ita ut tres eſſe dicantur; Eſſentia, ut una trium modis omnibus execretur ſciſſionem. Nnn quia nomen iſtud habet hoc in proprietate ſui; ſed quod ita poſitum eſt a Patribus, nt eſſet quo reſponderemus hæreticis, quærentibus a nobis, Quæ tria, vel quod unum? (quamvis melius quæreremur; Quomodn unom tsia, & tria unum?) quia non aliud eſt ibi naum, & aliud tria; ſed ad aliud: quia ipſe quidem tres Perſonæ ſnnt unum, & hoc unum tres Perſnnæ: & tamen ad aliud dictę ſunt tres Perſonę, ad aliud nna Subſtantia vel Eſſentia. Quia illud dicitur, ut intelligantur etiam tres; iſtud, ut intelligatur, quod illi tres non ſunt a ſemetipſis aliqua partium ſciſſione diviſi. Neqne enim aliqua pars eſt ibi Pater, ſicut radix arboris, quę quodammodo a nnlln eſt; alia Filius, ut furculus, qui a radice, in qus & manet; alia Spiritus ſanctus, ſicut

non autem Perſonæ unius ſingularitas.

enrtex, qui pertinet ad utrumque: quia nulla corporalis imsgo poteſt ſummam illam exprimere unitatem, in qua non eſt minus aliquid in ſingulis qnam in tribus. Quamvis ſi illa tria, quę propriis exprimuntur vocabulis, non ſunt tres arbores, ſed una arbor; quid mirum, ſi tres Perſonę dicantur eſſe Pater, Filius & Spiritus ſanctus, & tamen unus Deus, una Eſſentia, una Natura?

34 *Quibus per totam primam Diſtinctionem ſuſe deductis, & magna auctoritatum, ſimilitudinum, rationum luce declaratis;* ſupereſt, *inqait in ſecunda*, quærere

AUCTORE D. P.

& inveſtigare, quomodo totus Pater intelligatur eſſe in Filio, & totus Filius in Patre, & totus Spiritus ſanctus in Patre & Filio. *In tertia proponit* ſubtili ſcrutatione penſandum, quomodo in Deitate Trinitatis, quidquid eſt potens, quidquid eminens, quidquid glorioſum aut felix, totum eſſe dicatur, credatur, & intelligatur cujuſcumque Perſonæ; ita ut plenitudo ipſa divinæ ſublimitatis non minor ſit in ſingulis quam in tribus; imo & quod trium eſſe dicitur, non per ſingulas Perſonas dividatur in partibus, ſed totum ſit integre ſingulorum; excepto quod proprium eſt Patris, eſſe Patrem; proprium Filii, eſſe Filium, proprium Spiritus ſancti, eſſe Spiritum ſanctum. *Inde ad eum articulum tranſiens*, ex quo pendet notitia Perſonarum; *trium in uno Pſalterio cornuum myſteria explanat, quarta & quinta Diſtinctione: in ſexta proponit ordinem communis orationis, qua omnes fere Eccleſiæ preces circumſcribuntur, cum primam invocationem ad Patrem facimus; dein addimus*, Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum; *& concludimus*, In unitate Spiritus ſancti. *Ac denique, Diſtinctione ſeptima & ultima, contemplatur numerum & ordinem decem chordarum, unde* Pſalterium decachordon *nominatur. Atque ita* explicit liber primus, *qui proprie eſt*, de contemplatione Trinitatis. *Hæc ſumma doctrinæ, quam nobis, de ſubtiliſſimo Trinitatis arcano, divina irradiatus luce* Joachimus *reliquit: poſt quam fruſtra ſit alia ejus ſcrutari opera, in quibus ex occaſione dumtaxat attingit, non ex profeſſo tractat materiam iſtam. Sic autem eam hic tractat, ut nihil d ſputer niſi contra antiquas Arrii aut Sebellii hæreſes; novatores autem aliquos (qui ab alterutra egre ſeipſos potuerant facernere, cum Deitatem ſive communem Naturam, a Perſonis diſtinctam, velut aliquid quartum, inducerent) tacitis dumtaxat nominibus arguit, eodem prorſus modo, quo tales ante ipſum arguerat S. Bernardus.*

Argumentum reliquorum Pſalterii diſtinctionum eodem ſtatu.

E

35 *Quia tamen his non obſtantibus venire aliqui formido poſſit, ne locis ſuperius productis fortaſſis quadret, quod de libello a ſe damnato dicit Concilium; & verba quidem ſententiæ Catholica, ſenſus hæreticus ſit, indicantibus eam adjunctis aliis manifeſte hæreticis; placet exhibere primum verba Concilii id in libello arguentis; deinde oſtendere, eas Scripturas atque ſimilitudines, quas in Libello ut perperam uſurpatas damnat Concilium, in Pſalterio nequiquam ſic uſurpari, ut redargui poſſint. Verba Concilii ſunt.* Quamvis concedat, *Auctor Libelli* quod Pater, & Filius, & Spiritus, ſanctus, ſunt una Eſſentia, una Subſtantia, & una Natura, unitatem hujuſmodi, non veram & propriam, ſed quaſi collectivam & ſimilitudinariam eſſe, fatetur; quemadmodum dicuntur, multi homines unus Populus, & multi fideles una Eccleſia, juxta illud, Multitudinis credentium erat cor unum & anima una; & Qui adhæret Deo, unus Spiritus eſt cum illo; item, Qui plantat, & qui rigat, unum ſunt; & Omnes unum corpus ſumus in Chriſto: rurſus in libro Regum, Populus mens & populus tuus unum ſunt. Ad hanc autem ſententiam adſtruendam, illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in Euangelio, Volo, Pater, ut ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus: ut ſint conſummati in unum. Non enim, ut ait, fideles Chriſti ſunt unum, id eſt una res quæ communis ſit omnibus: ſed hoc modo ſunt unum, id eſt, una Eccleſia, propter Catholicæ fidei veritatem; & tandem unum Regnum, propter unionem indiſſolubilis caritatis: quemadmodum in Canonica Joannis Epiſtola legitur, Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt: ſtatimque ſubjungitur, Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres unum ſunt, ſicut* D *in quibuſdam codicibus legitur.*

Hic inſtruitur Lectorem Libello damnato Scripturas & ſimilitudines;

36 *Scrutatus Pſalterium tria potiſſimum invenio loca, quæ, ſi ſolum attendas verborum ſonum iiſdem & ſcripturis & ſimilitudinibus niti videntur; ſed ſenſu & fine perquam diverſiſſimo. Nam quoad illud*, Volo Pater, *habetur id paulo poſt principium Diſtinctionis 2, ubi non quæritur*, quomodo unus Deus ſint tres Perſonæ, ipſique res in una communi Eſſentia ſubſiſtentes, *quod fuerat in prima diſtinctione tractatum; ſed* quomodo totus Pater intelligatur eſſe in Filio, & totus Filius in Patre, *quorum eſſentialis beatitudo in indiviſione voluntatis conſiſtens, quadamtenus hominibus communicatur, per ſimilitudinem, imperfectiſſimam illam quidem, ſed talem tamen, quam etiam Chriſtus ſuis fidelibus optaverit commendaveritque. Locus ipſe ita habet*: Si de creatura dicitur aliquid, quod ſit bonum & felix; neceſſe eſt, ut dicatur verius de eo, qui ſine quantitate bonus & felix eſt, habens eſſentialiter in ſeipſo, quod communicet cæterius Electis ſuis, ſive per imaginem & ſimilitudinem, ſive per gratiam. Quocirca, quia ipſe in unitate trinus eſt, quæſivit ſemper & quæret, quomodo plures homines & diverſi populi convenirent in unum; ſciens, quod nulla poſſit eſſe felicitas, ubi ſciſſio & diviſio eſt, omne enim regnum in ſeipſo diviſum deſolabitur. Inde eſt quod Filius orat pro Electis ſuis, ut ſint unum, ad ſuæ & Patris ſui ſimilitudinis unitatem, dicens ſic; Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos. Et hoc quidem de Apoſtolis, deinde, poſtpauca quæ retulit, ſubjecit & ait: Non pro his rogo tantum, ſed pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint. Et paulo poſt: Ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis; ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus. Certe audivimus ex verbo veritatis, quomodo nos velit Filius eſſe unum, ad imaginem & ſimilitudinem illius unitatis, qua ipſe & Pater unum ſunt. Eſt autem veritas illa (*ſecundum quam ſimiles fieri poſſumus*) in ſpiritu, ſecundum illud quod ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: & ſecundum hunc modum unitatis accipiendum eſt illud quod Apoſtolus ait: Qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt, &c.

Quia ita ſcriptum ſenſu plane diverſo.

F

Ut patet ex locis ubi Chriſtus unitatem ſuis petit.

37 *Item Diſtinctione prima volens demonſtrare quod aliter dicatur* Unus, *aliter* Unitas: *eo quod ſi* Unus *ſingularitatem importet*; Unitas, *id eſt* Unio, *pluralitatem, ſic diſcurrit Joachim.* Et hoc, quod mirabile eſt, diligenter attende. Aliud ſonat Unus, aliud Unitas. Unum enim abſolute dici nequit, niſi de una perſona; Unitas vero proprie dici non poteſt, niſi de duobus ad minus. Neque enim cum jubemur conſiſtere in unitate ſpiritus, ad ſingularem perſonam referri poſſe credendum eſt; ſed ad populum, ad conventum, ad plebem. Cum enim dicitur abſolute, Unus eſt hic aut illic; Non eſt in loco illo niſi unus; perſonam incunctanter intelligo. Si vero dicitur, Unus eſt in loco, ut protinus adatur, Quaſi, poteſt Unus accipi de collectione multorum, ut Unus populus, Una plebs. Sic igitur cum dicimus, Pater, & Filius & Spiritus ſanctus; non audemus dicere, Unus ſunt; niſi conſequenter addatur, Deus. Si ergo dicimus, Tres Perſonæ unum ſunt, Catholica confeſſio eſt: qui autem dicit, Pater, Filius & Spiritus ſanctus unus ſunt, Sabellianæ hæreſeos aſſeverator efficitur. Conſtat igitur, quod neque Trinitas, neque Unitas de una Perſona ſimpliciter dici poteſt: ſed Trinitas dicitur, de tribus Perſonis; Unitas

& Joachim unitatem non niſi de pluribus dici poſſe docet.

A Unitas de Subſtantia una, non unios Perſonæ, ſed trium Perſonarum. *Vides, ut hæc, integre conſiderata, orthodoxa ſint quam quæ maxime, nec ullam habeant affinitatem ad doctrinam damnatam in Concilio, licet ex eiſdem Scripturis procedant.*

aut quomodo de una ſit hujus vocis Unitas quam quod dicitur Trinitas.

38 *Idem procul dubio judicabis de tertio loco, qui ſumi poſſet ex eadem prima Diſtinctione, cum dicitur:* Multum intereſt inter aſſignationem Trinitatis, & aſſignationem Unitatis, & non eodem pondere rationis demonſtratur utrumque. Non enim invenio aliquod quartum, quod poſſim oſteodere ſciſcitanti, quando oſtendimus illa tria: & ideo neceſſe habemus reducere mentis oculos ad tres illas Perſonas, in qoibos aſſignavimus Trinitatem, & dicere; tria ipſa, eſſe Unum, eſſe unam Subſtantiam, unum Deum. Quomodo, (ut non rem ſimilem, ☞ ſed diſſimilem dicam) Tribus Juda, & Tribus Benjamin, & Tribus Levi, quæ remanſerunt filiis David in templo Domini, unus ſimul Populus dictæ ſunt. Neque enim eum dico, Unus populus, quartum aliquid aſſigno; ſed dico, quod unitas eſt in tribus illis, eo quod non ſint ſciſſæ a Domo David, quomodo reliquæ Tribos. *Quo ſane*

B *loco non ſtatuitur inter divinas Perſonas unitas ſonum ſimilitudinaria & collectiva, quod aliqua forte verba, accepta ſeorſim, & abſq; notata ab Auctore per appoſitam parenthefim diſſimilitudine facerent videri; ſed uti ex totius ratiocinii contextu apparet, hoc ſolum oſtenditur; Unitatem, ſive veram, inter tria relativa, quales ſunt tres Perſonæ divinæ, ſive ſimilitudinariam, inter tria abſoluta, quales ſunt tres ſupranominatæ Tribus; poſſe & debere intelligi, abſque eo quod quartum aliquod intelligatur; ita ſcilicet commune tribus in modo concipiendi & loquendi, ut tamen ab ipſis realiter diſtinguatur: nam de Rationis diſtinctione nulla hic eſt quæſtio, ut patet in exemplis allatis; cum alius ſit conceptus formalis trium Tribuum vel Perſonarum, alius unius Dei vel Populi.*

Diſtinctionem rationis nominare in ſacris Veteres,

39 *Atque hic obſerva, eam Diſtinctionem, quæ a ſolo intellectu eſt, eam eandem aliter atque aliter repræſentante, uti veri nominis Diſtinctio non eſt, ſed ſolum ſub quadam alienatione vocis, & ſuo primario ſignificato abductæ; ſub ea tamen alienatione aptiſſimæ ad enodandas multas in Logica & Metaphyſica ipſaque Theologia difficultates; ita vix aut ne vix quidem antiquis Patribus nominatam fuiſſe. Hinc factum ut Gilbertus, & qui poſt ipſum, utendo voce Diſtinctionis, viſi ſint aliquam realem diverſitatem inducere inter Eſſentiam & Perſonas, Deum & Divinitatem, paſſi ſint a S. Bernardo aliiſque contradictiones tantas, ac pro hæreticis fuerint explosi. Audi Bernardum lib. 5 de Conſideratione ad Eugenium:* Quid? inquiunt; Negas, Deum habere Divinitatem? Non: ſe quod habet, hoc eſt. Negas, Divinitatem Deum eſſe? Non: ſed non aliam quam quæ ipſe eſt. Si tu aliam invenifti, adjuvet me Trinitas Deus, adverſus illam tota me contumacia erigo. Qoaternitas orbem diſterminat, noo ſignat Trinitatem. Deus, Trinitas eſt: Deus, trium ſinguli Perſonarum: ſi quartam adjicere placet Divinitatem, interim ego hane, qoę Deus non eſt, perſuaſi mihi non adorandam. *Mirum porro videri non debet, ſi* Diſtinctionis *vocem, nunc inter Scholaſticos, etiam*

hæreticum nam vocem in Divinis, eadem intelligendo,

cum de Divinis loquuntur, uſitatiſſimam, vix aut ne vix quidem tolerabilem viſam dixerim unquam, non niſi realem diverſitatem ea ſignificare ſolitis. Multa, olim aſpera & auditu dura, uſus & neceſſitas commodius explicandi conceptus noſtros lævigavit, etiam in myſterio de quo agimus. Quid enim hodie uſitatius quam tres Perſonas, appellare tres Hypoſtaſes? & Hypoſtaticam *unionem, quæ natura Humanam Verbo conjungit? Hæc tamen ſi tunc dicta fuiſſent, cum Latinis vox* Hypoſtaſis *putabatur* Subſtantiam *ſive* Naturam *ſignificare, Tritheitarum, in Deitate Ternionem adſtruentium; vel Eutychia-*

norum, unam ex Divina & Humana in Chriſto naturam ſomniantium, inſinuaſſent errores. Poſtea autem cum Græci docerent, Hypoſtaſim *aliud ſibi non eſſe, quam quod Latine diceretur* Subſiſtentia; *immeritoque ſe argui a Latinis, ſi quando* tres Hypoſtaſes *nominabant; & eoſdem urgeret ut ſecum loquerentur, qui idem ſecum profitebantur ſentire: S. Hieronymus tamen modis omnibus obteſtabatur S. Damaſum Papam Epiſt. 57,* ut tres Hypoſtaſes tacerentur, & una teneretur: qoia tota, *inquit*, ſecularium litterarum ſchola nihil aliud Hypoſtaſim, nifi Uſiam, *id eſt Eſſentiam*, novit. *Econtrario Græci*

& Græci tres Perſonas.

din hæruerunt, Perſonæ *nomen multiplicare in Deo: quantumvis Latinis eos multum conciliare conatus S. Athanaſius, operoſe oſtenderet, notionem unam eamdemq; ſubeſſe utrique voci*, Hypoſtaſis & Perſona, *prout hanc Latini, iſtam ipſi multiplicabant.*

40 *Ex dictis ſatis liquido conſtat, quam pura & orthodoxa fuerit* Joachimi Abbatis *doctrina; circa myſterium ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis, ſaltem ultimis quindecim aut ſedecim vitæ annis, intra quos elaboratum Pſalterium fuit, quæcumque demum fuerit ſententia juvenioris. Et hoc poſito multiplex ſubnaſcitur quæſtio circa* Libellum, *citra controverſiam hæreticiſſimum meritoque damnatum in Lateranenſi; ipſiſne revera, an alterius Auctoris,* Joachimi *nomine & auctoritate abuſi, ille fuerit: tum etiam extremæne Patris ſui voluntati Florenſes ſatisfecerint, omula ejus opera ac nominatim* Pſalterium *iſtud, unde certius ſciri ejus ſententia poſſet, Sanctæ Sedi offerendo; an vero ſolam ſubjectionis Epiſtolam, cujus ſolus Decretum meminit: ac denique quomodo in ea cauſa Florenſes ſe geſſerint, haud dubie præſentes Concilio etiam ipſi, & inter illos ipſe veroſimiliter Joachimi Scriba Lucas, ſtatim a Sancti morte factus Conſentinus Archiepiſcopus. Verum nulla hactenus occurrente ratione quæ omnibus omnino faciat difficultatibus ſatis, tantiſper ſuperſedendum mihi cenſeo diſquiſitione, non abſolute neceſſaria. Satis ſit dixiſſe, fruſtra hinc ſibi præſidium petere noſtri temporis Novatores, quaſi ejus pro quo depugnant Auctoris & Joachimi ſimilis cauſa ſit. Nec enim dubitari volunt illi, quin ſui Auctoris liber ſit quem Pontifices damnaverint: hi vero definitive pronuntiarunt, ſententias quinque ex eo ſumptas, a ſe confixas ſecundum Auctoris ipſius mentem, expenſam a ſe examinatamque. Quare prætermiſſis illis, tamquam modum in ſcirpo quærentibus, & omnem Pontificiarum definitionum infallibilitatem ſuffodientibus etiam circa quæſtionem juris; ad alia tranſeo.*

Exempentes hinc circa Libellum in Lateran. damnatum quæſtiones eluctatas.

E

F

§. V. Propheticus B. Joachimi ſpiritus, veris rerum eventis comprobatus, in Henrico VI ejuſque poſteris.

Multa de futuris vel incertis

41 QUibus B. Joachimi *doctrina vel damnata hæreſeos vel ſuſpecta fuit, nihil mirum eſt eos aliter de prophetica ejuſdem ſpiritu locutos eſſe quam viri ſanctitas merebatur: quos antequam refellamus, operæ pretium eſt in paucis minime ambiguæ ſed clariſſimæ veritatis exemplis, iiſque ex ipſius ſcriptis, non vero ex alieno relatu acceptis, manifeſtum facere, quam veracem illuſtrationem ſuperni luminis, præ humanæ præſagitionis incerto fulgore, fuerit vaticinando ſecutus: ut ex his quæ facta ſunt, de illis quoque quæ necdum evenere impoſterum ferri judicium poſſit. Non igitur utriuſque Sicilæ regno inauſpicatas Friderici atque Conſtantiæ nuptias, ut Joachimi notatas vaticiniis; non infelicem Tranſmarinæ expeditionis ſucceſſum, prædictum Philippo Richardoque Franciæ & Angliæ Regibus, Meſſanæ ſub annum* MCXC, *aut Friderico Imperatori Veronæ ante quinquennium; non denique ipſius Henrici ex Conſtantia illa nati primam ad obtinendum maternum regnum expeditionem adverſus Tancredum irritam, & proſperum iterandi conatus*

vel privatis perſonis data vaticinia?

AUCT. D. P. *tat eventum, aliaque ſimilia in medium adducemus; quia hæc aliorum dumtaxat relatu, nec ſatis convenientibus ſcripterum teſtimoniis novimus. Non etiam privaterum hominum caſus prævifos, aut ſecreta cerdium monſtrata attingam; quia horum vix minima pars notata eſt, & ſolius referentis fide nituntur. Sed res publice notas, & ab ipſomet* Joachimo *prius quam accideront conſignatas ſcripto, adducam in probationem prophetici ſpiritus, quo fuit cunctis admirabilis; & Deo, ſoli præſcio futurorum, magnæ familiaritatis prærogativa conjunctus apparuit.*

publica & antea notata ſcripto certa fuit,

42 *Primus igitur veridicæ prædictionis teſtis nobis erit* Tancredus, *Rogerii Ducis filius nothus, præterita Conſtantia, ejuſdem Ducis ac deinde Regis prole poſthuma, Rex electus a Siculis, & confirmatus ab Apoſtolica Sede; ad cujus jus videbatur devolutum Regnum, deficientibus ſexus maſculi heredibus legitimis, per mortem Guillelmi Mali, qui erat Conſtantiæ frater, & filii ejus itidem Guillelmi, ſed cognomine Boni. Hunc* Tancredo *cum ſuſpectus eſſe cœpiſſet* Joachimus, *quoſi Henrici partibus*

B *contra ipſum favens, exconduit impotens iræ animus adverſus virum Dei, eaſque minas jocere auditus eſt, de quibus amicus quidam Meſſanenſis* Joachimum *admonens,*

quod prædixerit externo mandatum Tancredi perſtrictorem, *hoc reſponſum accepit,* Nonis octobris *anno* MCXCI *ſcriptum:* Accepi litteras tuas, ex quibus Tancredi Regis minas contra me & contra familiam meam intellexi: ſed præſidium Altiſſimi non modo ſervabit cœnobium patriamque meam, ſed omnia in bonum convertet. Suſcitabit ab Aquilone potentiam, & rurſum coolringetur cornu ſuperbi: *quod nempe, in prima Neapolitani regni occupatione per Henricum, ut cumque fractum; comminutum eſt penitus, in ejuſdem Henrici reditu feliciori, cujus favore* Joachimo *& Floreuſi Ordini ad votum ferme fluxerunt omnia.*

diverſis ad ipſum Regem datis

43 *Hoc autem multo clocius diſtinctiuſque ipſimet Tancredo denuntiavit; quando communanti, ſe* brevi in utraque Sicilia conſtructa cœnobia Ordinis ſui demoliturum, *anno* MCXCIII Nonis Julii, *ſeſcripſit in hunc modum:* Perlegi mitaeem epiſtolam Majeſtatis tuæ, cui numquam officere volui, ſed voluntatem Regis Regum Dei adimplevi. Hæc dicit Dominus: Egredietur rurſus ut ignis indignatio mea, & ſuccendetur Rex impius. Cadet qui ſedet in ane, & ob deſperationem tabeſcet. Nati ejus ſterileſcent ferro, & oculi eorum igne perdentur, ut

C percat memoria generationis ſuæ. Oro tamen iocceſſanter, ut averrat Deus iram ſuam a Majeſtate tua, quam humillime, ut par eſt, reverear. *Extat epiſtola utraque, nec non comminatoria Tancredi ad* Joachimum, *in libro Mſ. Abbatiæ Floreuſis, indeque profertus a Gregorio de Lauro cap.* 32. *Quam autem vera præditio fuerit, annus mox ſubſequens declaravit, quando præmortuo primogenito eodemque regni jam conſorte Rogerio,* Tancredus *ipſe contabuit Februario menſe: & hunc ſuam occaſionem eatus Henricus in Italiam rediit, quidquid in eo Siculæ ditionis erat in poteſtatem redegit, Panormum menſe Decembri tsouſit,* Wilhelmum *Regem puerum, cum matre & ſororibus, ac præcipuis Normannicæ nobilitatis capitibus, fraude ac dolo cepit, & anno* MCXCV *in Alemanniam ovenit; ubi excæcatum Wilhelmum Baronius ait: exectum alibi necdum legimus, credibile tamen facit iſte non inuſitatus huic Henrico ſævitiæ modus, Rogerio teſte exercitus in Margaritum Siciliæ Admiralem. Quin & Joannes Caſinenſis Monachus, in Chronico Foſſæ-novæ apud Ughellum, generoſibus terminis incluſiſſe videtur evirationem & excæcationem* Wilbelmi, *dum de ipſo ejuſque matre & ſororibus, in captivitatem abductis, ſic ſanie[illegible]* Pueri cum matre ligantur ..... *& poſt pauca:*

prout deus mox fruſtra fallam.

Lumine turbato puero, & poſt multa necato,
Mater & imbellæ binæ vixere puellæ.

44 *Sed iſta de Tancredo ex epiſtola privatim ſcripta habemus: quæ autem de* Henrico *Imperatore, ejuſque in* D *Impero ſucceſſoribus duobus, nec non Henrici filio* Frederico II *vaticinatus eſt, ſuper Hieremiam ſcribens, publico totius orbis judicio expoſuit, & certiſſimo videmus eventu probata. Ita ergo ſuper Caput* 4 *commentans ait:* Tollctor Imperium poſt Henricum, cujus eſt liber iſte, & ad quem ſermo dirigitur juſſu ſuo, volentem ſcire myſteria Danielis .... Utrum autem inter Henricum hunc & heredem alius ſurgat, illi videbunt, qui ſupeçerunt: quia neceſſe eſt ut inter Balthaſſar & Nabuchodonoſor detur Imperium de pauperibus terræ, Regibus in. modico regnaturis. *In Caput autem* 20, *ita ſcribit:* Vide autem tu (*Henricum alloquitur*) qui Vipera diceris, ne te pereunte morteque prævento, Imperii latera diſrumpantur; & aliqui, quaſi duæ Viperæ, ad apicem poteſtatis aſcendant: & quaſi alter Evilmerodach unus eorum obtioeat, qui io brevi tempore a morſu Reguli retro cadat.

Item Henrico IX mortuo ſemdeque ejus ſuccedente duos ſucceſſores Imperium.

45 *Annus agebatur, cum iſta ſcribecet* Joachimus MC- E XCVII; *& mox vaticinii ſui eventum vidit. Mortuus enim* Henricus *eſt anno ſubſequenti, die nux Septembris; & ſciſſis in partes Electoribus pacter ad Imperium evecti ſunt,* Otho *Saxoniæ Dux, & dem etui frater* Philippus *Dux Sueviæ, hic Moguntiæ, iſte Aquiſgrani coronatus. Hinc lites & bella per oovem annos continuo entitcet, donec pax coaluit, teadita* Otthoni *in uxorem Beatrice Philippi præmortui filio, cum titulo Romanorum Regis. Decem deinde annis ſuperſtes Otho, Imperium neque pacatum nec felix baluit.* Fredericus *enim,* Henrici *filius, quem Siciliæ Regno inveſtiendum ab Apoſtolica Sede paulo ante mortem curaverat pater, contco Otthonem ſe ſublevavit, imo & in Geçmaniam anno* MCCXI *venire non extimuit; obtinuitque anno ſequenti, ut in publicis Imperii comitiis Rex deſignaretur Romanorum, itaque paulatim invaluit ejus potentia contempto* Otthone, *ut hic demum ab omnibus develi tus expiraverit, anno* MCCXVIII *die* XV *Martii. Atque hoc eſt quod a morſu Reguli retro eaſurum Otthonem prædixerat Vates, de quo Regulo,* Frederico *videlicet, ita fuerat eodem loco paulo ante vaticinatus*; Audi tu, Domine Imperator, & attende quod dicitur, De radice Colubri egredietur Regulus, & ſemen ejus abſorbens Volucrem. Tu enim es Coluber in via, *ob mala nempe Siciliæ & Italiæ illata, & ob dolos quibus Normannicam nobilitatem ipſumque Pontificem circumveniſti: ſed* Succeſſor *tuus, ſcilicet filius Fredericus, multo potentior futurus in eccleſiæ Romanæ ſubvertionem, eeit quaſi* Ceraſtes in via: ſub quo, *apud mavem in puerilibus annis poſt tuam mortem in Sicilia delitcſcente*, ejus Imperium ſcindetur, *duobus ſimul ad Coronam electis*; & cadet Aſceoſor aliquis ad ipſum perveniens, *ſcilicet Philippus*. Tu enim, Henriec, velut Coluber tortuoſus, *ultro citroque ſerpens en Germania in Italiam, tandem in Sicilia morieut*, educeris e regno: Succeſſor *autem tuus Fredericus, poſtquam adoleverit, de Sicilia, velut* de caverna ſua, cuiliet; qui *in Germaniam veniens contra Otthonem, non tam armis quam præſentia ſua, quaſi Regulus ſeu Baſiliſcus*, intuitu ſuo omnia diſſipabit. Hic dicitur Ceraſtes, id eſt Cornutus: quia forſitan ad regna plura aſcendet. Vel timendum eſt, ne uogulam equi mordeat, lacerando Eccleſiam ſcilicet, circa extrema tempora ſua; & cadere faciat Aſcenſorem, ſummum Pontificem vel Prælatos, quaſi ceſſare [faeieos] Principem opprobrii ſui, quia forſitan ſibi ſuam malitiam improperabunt: vel forſan cultum Dei imminuet, adhibitis ſibi cornibus geptium immundarum.

Pater, Filius impugnatio, contra Coluberum ſua ſocio repugnatem

Inſurrexit F edericus II. regni ſupplantatio.

eidem Pontificem tormenta ſubvertere.

46 *Nemo tam eſt eccleſiaſticæ incuriofus hiſtoriæ, quin, ſi modo primis eam guſtavit labris, noverit non tantum ſubrutum Imperium* Otthonis *machinationibus* Frederici, *qui primus eſt oraculi ſenſus: ſed & Frederi-*

AUCT. D. P. clericianum ſchiſma *in Eccleſia ſuſcitatum, & Cruce-ſignatorum piis conatus eluſos, primum diuturna cunctatione, deinde turpi fœdere Imperatore cum Saracenis, Terra ſancta invaſoribus, quos etiam ex Affrico in Italiam induxit: quæ duo per diſjunctivam* Vel *ſubnectuntur, copulative autem capi ſtatim poſſunt. Sed abſque diſjunctione paulo poſt loquitur, & illa Iſaiæ verba, quibus dicitur* Lezna, & Leo, & ex eis Vipera, & Regulus volans, *ſecundo loco interpretans* de afflictionibus Romanæ Eccleſiæ; Videtur *inquit, Eccleſiæ ſcilicet*, quadripartitam ab Imperio ſuſtinere jacturam. Et primo quidem ab Henrico primo Alemannorum Rege, quaſi a Lezna; ſecundo a Friderico Patre tuo, quaſi a Leone; tertio quaſi a Vipera, a teipſo, Henrice; quarto quaſi a Regulo ſucceſſore tuo; qui idcirco volatilis dicitur, quia majoris dignitatis erit ceteris Regibus filiæ Babylonis. Quod ſi ira eſt, imo quia ſic futurum *(nota, non conjectantis, ſed prophetice aſſeverantis fiduciam, etſi modeſtiæ conſa ollas ſæpe utatur dubitativis particulis)* videtur quod in eo Imperiale faſtigium deficiat, *ſcilicet de familia Sueverum*; & protendatur vita ejus, non quaſi Imperatoris ſupremi, ſed quaſi Regis unius privati, intra ſive in ſexaginta annis, in quibus oceaſe eſt dolorem & laborem perpeti Eccleſiam, tam ab extraneis quam a ſuis: *quos annos a Friderici electione, facto anno* MCCXII, *ad Rudolphum Habſpurgicum, anno* MCCLXXIII *electum, numerabit, quiſquis continuas Eccleſiæ & Imperii turbationes, ad illum uſque annum inter Electorum ſchiſmata protractas, conſiderabit.*

47 *Poſthæc autem de* Frederico, *ad* Henrici *immediatos ſucceſſores ſe reflectens* Joachimus, *ſubjungit de Imperii ſciſſione prophetiam, verbis ſupra allegatis*; & Ocrihonis, *per Regulum ſubvertendi, expoſito lapſu, ſic de eo proſequitur.* Sane ipſe Regulus altius volabit & latius, ut per cunctam Imperii latitudinem affligat Eccleſiam; & quaſi abſurpturus Volucrem, id eſt Eccleſiam, quæ ſolet deſignari per Columbam, in ſeipſo vel in ſemine, in templo ſedeat, quaſi Deus. Hic tamen interim blandietur facie, in principio ortus ſui (*quippe ut in caput ſit dicit*; Mamillis Sponſæ Agoi lactandus, ſcilicet Eccleſiæ auxiliis, *quæ enim primum ad Siciliæ regnum adhuc infantem, virum deinde ad Imperium Romanum evexit*) ſed tempore procedente, velut alter Balthaſſar, abutetur in ſeminarum concupiſcentiis, Templi, ſcilicet Eccleſiæ, vaſis. Nam volatus ejus, etſi culpam inſinuet, tamen doluſe & invide ipſum inouit eſſe venturum: Verba, inquit, oris ejus ioiquitas & dolus, quo uſque venatur ad odium Mardochæi, *manifeſtam contra Pontificem Romanum rebellionem*, & ſit cor ejus contra teſtamentum ſanctum, *fœdus ſcilicet Cruce ſignatorum pro recuperatione Terræſanctæ*: quemadmodum Aman *contra populum Judæorum*. Si enim quæris, ſicut & quæris, quis ſit finis ejus: Eſaias edocet, qui deſcribit: Cadet in gladio non viri, & gladius *non* hominis vorabit eum ... gladius ſcilicet non humanus, ſed gladius ſpiritus verbi; ut ſcias, quod ſine manibus conteratur, & educatur de caverna Eccleſiæ. *Dico nempe anathemate, ſidentidem veriti de cauſis innovato, obſtrictus Fredericus, tandem in Concilio univerſali Lugduni, anno* MCCXXIV, *Imperiali exutus eſt dignitate, tamquam ſacrilegus, hæreticus, blaſphemus, & Eccleſiæ rebellis; eximdtque totis viribus conanti Romanum Pontificem ſubvertere, & propalam Eccleſiam oppugnanti, retro abiit fortuna, donec tandem a Manfredo nothо ſuo ſuffocatus interiit anno* MCCL, *tuvbarum plenum relinquens Imperium, quæ uſque ad Rodulphi Habſpurgici electionem anno* MCCLXXIII *factam perdurarunt.*

48 *Eandem deſcriptionem* Frederici *clarius etiam expreſſit Propheta, ſuper Caput* 4, *ubi Suevorum Imperatorum adverſus Eccleſiam ſacrilegos auſus, partim præteritos, partim futuros, deſcribit his verbis:* Proſus futurum eſt, ut de Philiſthæa, id eſt, Italia ſcandala ſurgant, quæ non tantum ſeipſos, ſed etiam Eccleſiam Romanam exturbent: quia de radice Colubri egredietur Regulus (*ſcilicet Fridericus Ænobarbus, progenitus filia Henrici ſenioris, qui in Eccleſiam ſchiſma per Antipapæ ſublevationem induxit*) & ſemen ejus Henricus Junior, & ceteri qui de ſua progenie vel propagatione procedent, *nempe Fredricus, Manfredus, Conradinus*: quorum cor erit ad affligendam Eccleſiam & delendum populum Chriſtianum, & maxime Clericorum: quia ſecundum quod legitur, Cor ferreum dabitur ei; & cum infidelibus habitatio, id eſt converſatio ejus, donec creſant ungues ejus, filii & propinqui, in ſimilitudinem aquilarum volatorum altius, id eſt extollentium ſe ſupra omne quod dicitur Deus, & ſupra quam credi poteſt univerſa devaſtet. Nec obſtat quod translatum eſt regnum & imperium Babylonis a Nabuchodonoſor, & datum Evilmerodach: quia revera tolletur Imperium poſt Henricum *Sr. ut ſupra num.* 44: *& poſtquam declaravit, quomodo nihilominus regnum Nabuchodonoſoris, id eſt Henrici reſtituendum eſſet Frederico ejus filio, addit futurum*, ut abutatur vaſis eccleſiæ, libertatibus, legatis, & fidelibus aliis, *quos ad Concilium proficiſcentes fraudulenter & violenter intercepit atque captivos habuit, & propter hoc aliaquin gravioſſimo ſcelera*, videat manum in pariete deſcribentem, id eſt, ſententiam contra ipſum de Imperio corruendum; & velut alter Balthaſſar abutatur regno contra Samuelis imperium, imo contra Domini voluntatem, *Imperatoris titulo per annos* XXV *poſt ſuam abdicationem utens, & tyrannice regnans.*

49 *Atq; hæc hactenus monſtroſa omnia: de* Manfredo, *Friderici II nothо & Siciliæ tyranno, poſt potrem adverſus Eccleſiam ſurrecturo, non ita manifeſte. Videtur tamen etiam de illo prophetaſſe. Nam præter ſuperius dicta univerſim de tota Henrici progenie, ad ipſum videtur nominatim reſpexiſſe, quando ſuper caput* 20 *Hieremiæ*, regno Siculo, tribulando atque anguſtiando, *adaptat quod dicitur Iſaiæ* 30, *verſu* 6. In terra tribulationis & anguſtiæ Lezna & Leo, ex eis Vipera & Regulus volans; *itaque ipſum Henricum alloquitur*: Quod ſi tu es Leo, Lezna Regina Siciliæ, *Conſtantia Henrici uxor*, ex vobis Vipera filius orietur, *Fredericus ſcilicet*, de qua *Vipera* eſt Regulus egreſſurus, qui ſub ſpecie pietatis *legitimis Friderici heredibus, Conrado ac deinde Conradino, ſervandæ*, cultum Eccleſiaſticum immutabit; *utriuſque Siciliæ regna trahens in rebellionem contra Eccleſiam, iſoſque contra eam Saracenos immittens. Quæ aliaque ſimilia, hactenus ex prætitato ſuper Hieremiæ Caput* 20 *Commentario ſuperius prolata de Frederico, tum ſcripſiſſet* Joachimus, *nihil Henricum, quantumcumque erga ſe beneficum, & in cujus gratiam ferbere aggreſſus erat, reveritus, ita concludit:* Si proſpera tibi annuntio vel adverſa, non fatis timeo neque placere contendo: quia divini verbi conſilium non eſt hominibus alligatum.

B *de anno ſuo ſuccedente Henrico*

C *Tandem Imperio privatus eſt.*

ſcilicet Concil. Lugdunenſi.

D *Primus non nimis loca clariſſima*

E *omnia & ſingula prophetarum.*

aqua ſurrexit ſchiſma ac.

qui olim videtur vaticinatus de Manfredo.

F *tyrannidem in Sicilia occupaturo.*

AUCTORE D. P.

§. VI. Deſtruuntur figmenta quocum occaſione ſuſpectus quibuſdam fuit Abbatis Joachimi Propheticus ſpiritus.

50 Ob præjudicium de ſuis doctrinis Joachimi.

ENimvero tam certas determinataſque futurorum eventuum prænotiones, quales ſuperius explicuimus quiſcumque attente conſideravit; tum putamus, haud facile aſſenſurum ſcripturibus, quamvis magna auctoritatis, qui, ob præconcepta adverſus ſanum Joachimi doctrinam judicia, credidere, ipſum iſtiuſmodi previdiſſe, non prophetico ſpiritu, ſed conjectura mentis humanæ, quæ aliquando ad verum pervenit, aliquando fallitur, ut ait D. Thomas in 4 diſt. 43 qu. 1 art. 3 ad 3. addunt; ſimiliter videri eſſe de dictis Abbatis Joachim, qui per tales conjecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit, *Salva enim ſanctæ Doctoris reverentia, perſuadimus nobis, libro* Joachimi *levi dumtaxat oculo & mente præoccupata lectos ei fuiſſe, aut ne lectos quidem, ſed incerto relatu perlata ad ipſum in quibus prædicendis deceptus fuerit; vel ingenere tantum ſecutum eſſe ſui ſæculi ſenſum, quo multa ſub* Joachimi *nomine circumferebantur, fictitia prorſus atque inania, quorum negacitas efficiebat, ut ſuſpenſi hærerent ſapientiſſimi quique, quo loco haberens* Joachimum, *vel quid de ſpiritu illius ſtatuerent. Quantiſcumque enim tum facerent Florenſes ſui, plurimi tamen ob definitionem Concilii pergebant habere ſuſpectum de hæreſi; Florenſium æmulis Ciſtercienſibus haud ſegniter eam famam promoventibus, ad denigrationem eorum, quorum rigori ſuncollum a diſciplina, tantopere antea commendatum, laxioris obſervantiæ eſſe videbatur.*

B & falſa oracula eidem afficta.

51 *Hoc tamen futurum, ſimul & malu ideo Ciſtercienſi Ordini obventura, præcognoviſſe ipſum* Joachimum, *ſuper caput* 51 *Hieremiæ ſcribentem, haud exigua veriſimilitudine aſſerimus ubillius defenſoribus, totum autem locum quem hic diſtulimus, nunc exhibemus. Verba Prophetæ hæc ſunt*: Ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam & dicunt, Non prophetabis in nomine Domini, & morieris in manibus noſtris; propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego viſitabo ſuper eos: juvenes morientur gladio, filii eorum & filiæ in fame, & reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum. *Hunc autem locum ita exponit Joachimus.* A quibuſdam Ciſtercienſium egredietur iniquitas hæc ut Doctor ille C (*quem antea prædixerat in judicio Eccleſia invidioſe traducendum atq; damnandum*) (um prophetet in nomine Domini; & in eorum manibus, id eſt operibus & conſiliis, moriatur, ſcilicet, reprobetur: *dum nempe prophetiæ ejus pro impoſturis irrident, & doctrinam velut hæreticam traducunt.* Sed quid inde ſequitur? Juvenes eorum *&c.* Jovenes ſunt Priores, filii Monachi, filiæ Monaſteria) *qua Ciſtercienſibus per Filiationes a quinque Matribus procedentes diſtinguuntur*) vel Obedientiæ eorum. Primi, morieotor in gladio reipublicæ, *indutis ſuper eos nempe Abbatibus Commendatariis*: ſecundi, in fame doctrinæ catholicæ deficient; *dum ſcilicet mercenarii illi ſe ſuoſque de bonis monaſteriorum impinguantes, Monachi vix neceſſaria relinquent victui, nedum de ſacrarum litterarum ſtudiis excitandis promovendiſque laborabunt*: reliquiæ Ordinis, in defectum regularis obſervantiæ. Inducam enim malum ſuper viros Anathoth, ſcilicet ſuper Prælatos majores Ciſtercienſium, annum viſitationis eorum, ſcilicet tribulationis immiſſæ.

Ciſtercienſibus eamem ita ipſum deprimentibus.

quos paulo ante pauperibus per Commendatarios

52 *Quam gravis ea calamitas fuerit tota quidem Italia, ſed maxime in regno Neapolitano atque Calabria; quot monaſteria deſolaverit, ipſumque inprimis Curatienſe, unde egreſſus* Joachim *fuerat, norunt qui ſtatum monaſteriorum ibidem, ante excogitatas introductaſque tempore ſchiſmatis Commendas, ex libris norunt, & cum præſenti tempore conferunt; ut nihil ſit opus pluribus id exaggerare, quod fecit plus quam ſibi expediebat Gregorius de Lauro toto Cap. 54. Hic animm addo, falſa illa judicia, quæ pene omnem* Joachimo *detraxere auctoritatem, non tum ex libris ab eo ſcriptis, & oculo haud ſatis æquo lectis fuiſſe nata, quam ex plurimis figmentis, quæ ſub nomine ejuſdem circumferebantur, tamquam vaticinia celeberrimi Prophetæ. Talia enim cum humana curioſitas late vulgaret, varieque differmaret etiam ipſa vera, quæ multis fuiſſe permiſcebantur; eveniebat, ut eorum ſucceſſu temporis detecto fallitur, etiam homines cordatiſſimos, nihil habentes cauſæ cur illa putarent* Joachimo *aſſicta, adducret in errorem; tanto majora indies ſumpturum incrementa, quanto paulatim obſcuranda magis eſſet* Joachimi *ſanctitas, & recta in rebus fidei mens: Neque tantum ipſe mortuo talia ſunt conficta, ſed etiam vivente adhuc atque florente. Ita apud Rogerium Hovedenum, ejuſdem ævi ſcriptorem in Anglia, legimus, quod Anno* MCXC Richardus Rea Angliæ, *cum Philippo Rege Francia Meſſana ageret, donec in Terram-ſanctam tranſmitterent, audierit per ſumam & multorum relationem, quod quidam vir religioſus erat in Calabria, dictus Joachim Abbas de Curatio de Ordine Ciſtercienſi, habens ſpiritum propheticum, & ventura populo prædicabat; miſitque* E *proeo, & libenter audiebat verba prophetiæ ejus: eruditius enim vir erat in Scripturis divinis, interpretabatue viſiones B. Joannis Euangeliſtæ, quas ipſe Joannes narrat in Apocalypſi, in quibus audiendis Rex Angliæ & ſui multum delectabantur. Quomodo autem explicabat? Inſanus ſit, qui exiſtimet aliter explicaſſe, quam fecit in to quod ſuper Apocalypſim ſcripſerut opere. Interim tamen aulica quadam muſca, ex iis ſcilicet qui videri volunt omnia ſcire & noſſe, totius veluti doctrinæ Synopſim perſcripſit in Angliam, qualem poſt citata verba Hovedenus tranſcripſit; addens (quod uuſquam vel per umbram in* Joachimi *operibus leges, ſed contrarium potius) Saladinum, qui nunc Hieroſolymum tyrannus occupabat, in proximo illam perditurum.*

Deſtruuntur figmenta quæ ſub Joachimi nomine circumferebantur.

Quod Regi Angliæ,

illorum auctorem exploratum Apocalypſi ſuper,

53 *Tum vero quia fama ſpargebatur, id quod etiam Bellovacenſis atque alii referunt, conſultantibus de ſucceſſu, expeditionis Regibus* Joachimum *reſpondiſſe*, quod nondum adeſſet tempus recuperandæ Hieroſolymæ, adeoque Chriſtiani non multum eſſent ea expeditione profectori: *id ne delatum in Angliam examinaret populum, finxere aulici aſſentatores, qui politices* F *tunc ſe maxime credunt, cum rumoribus, quos veros aut eſſe aut haberi profuturos agendis, opplent credoli vulgi aures; finxerunt, inquam,* Joachimum *a Rege interrogatum, quando futuræ eſſent illæ de Saladino, reſpondiſſe*; quando ſeptem anni elapſi erunt a die captivitatis Jeroſalem, *adeoque circa finem anni* MCXCIV: *capta enim illa fuerat anno* MCLXXXVII tv *Kalend. Octobris. Adhæc ſubintuliſſe Regem*: Ergo, quare venimus hone tam eito? *Cui* Joachim *reſponderit*: Adventus tuus valde neceſſarius eſt: quia Dominus dabit tibi victoriam de inimicis tuis, & exaltabit nomen tuum ſuper omnes Principes terræ. *Quod purum putum eſſe commentum*, Jachimo *affictum, ad ſpem bonam Anglis immittendam, nemo dubitabit; qui infeliciſſimum Fortunam Richardi, in ea expeditione victi captivumque, conferre volet cum indubitata ſanctitate* Joachimi, *qua nollet Regem in tanti momenti negotio falſa revelationis prætextu decipere. Apud nos certe plus fidei obtinet Joannis Bonacinſi Florenſis Monachus, & beato Abbati perquam familiaris; qui cum dixiſſet, Tancredum, cum duobus Regibus ſacra expeditionis ſociis, audito Joachimi reſponſo fuiſſe turbatum, addidit*, interfuiſſe præter ipſos *colloquio illi* D. Petrum Kallà, Theologum & conſanguineum Regis Richardi: qui D. Petrus, nimis turgidus & elatus, ob immenſam ſcientiam & ſanguinem Regalem,

Illorum auctorem exploratum Apocalypſi ſuper,

diverſi reſuperandam Hieroſolymam,

ipſique feliciſſimam fore expeditionem illam.

cum plane contrarium aſſeruit.

itaque

A itaque exeandeſcens, ait: Numquid aliquid boni ex cuculla? Tunc ſanctus Abbas procidens in faciem ſuam, iracundi Prælati pedes deoſculatus eſt: Petrus vero ſtatim Angelum videre ſibi viſus eſt, a tertis Abbatem Joachim elevantem: & audivit vocem dicentem, Sibi veritatem revelat Deus. *Ita Bonacti verbis Gregorius cap.* 29.

54 *Nihilo majoris fidei eſt, quod in eadem Hovedeni narratione ſequitur*: De Antichriſto dicit idem Joachim, quod jam natus eſt in civitate Romana, & in Sede Apoſtolica ſublimabitur: & de iſto Antichriſto dicit Apoſtolus, extollitur ſuper omne quod dicitur Deus. Et converſus ad eum Rex ait: Putabam quod Antichriſtus naſceretur in Antiochia, ſive in Babylonia, de progenie Dan, & regnaret in templo Domini, quod eſt in Hieruſalem *&c. Oblitus eſt ineptus relator ſaltem congruam* Joachimo *reſponſionem fugere: ſed quod ille neglexit in ipſius ſcriptis requirentes, primum nullam Romæ nati aut naſcituri Antichriſti invenimus mentionem: de Antichriſto vero non aliud quam hoc ipſum, quod aſſerit Epiſtola* 1 *Joannis Evangeliſtæ*: Filioli, noviſſima hora eſt: & ſicut audiviſtis, quia Antichriſtus venit: & nunc Antichriſti multi facti ſunt. Quod idcirco dicit, *inquit Joachim ſuper Apocalypſim parte* 2. *cap.* 1 *textu* 3. ut quo magis appropiat dies ultimus, eo magis pſeudo-chriſtos & pſeudo-prophetas crebreſcere ſciamus in mundo: *& parte* 3 *cap.* 9 *textu* 13. Non unum Antichriſtum aut unum pſeudo-prophetam prædixit Chriſtus, ſed multos: *& parte* 4 *cap.* 13 *textu* 9. Nonnulli Doctorum Regem undecimum nominant Antichriſtum ... quod mihi ideo verum videtur, quod unus eſt draco, ſed multa capita: & malitiam quam non complet in uno Antichriſto, complebit in alio; & qui deterior eorum erit, ipſe dicendus eſt maximus Antichriſtus. *Qui ita ſentiebat, & ſentiebat recte, prænoſcebat autem quanta mala immineret Eccleſiæ ſub Henrici Imperatoris ſucceſſoribus, ut ſupra demonſtratum eſt; nil mirum profecto, ſi de propinquo Antichriſto (qualis revera futurus Federicus erat, intra triennium a memorato ſupra Regum convertu naſciturus) multa loqueretur; & de noviſſimo tempore, velut jam præſente, ad imitationem Apoſtoli, ſecundum ſenſum quem parte* 3 *cap.* 6 *textu* 21 *expreſſerat.*

55. Sane, *inquit ibi*, in verbo illo quod dixi de extremi judicii die, pium efflagito auditorem; tam ſcilicet in hoc loco, quam in aliis, ubicumque me contingit de eo fore locutum. Volo enim illum ſcire, duobus modis accipi diem ultimum, & diem judicii. Accipitur enim largo modo, pro quodam incerto tempore, ut aperte afferit Auguſtinus in libro de Civitate Dei: & accipitur ſtrictu modo, de concluſione ipſius temporis; quando conſummatis cunctis myſteriis, ibunt impii in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. Si ergo largo modo accipitur, poteſt quidquid dicitur in hanc modum, ad diem noviſſimum incunctanter referri, id eſt, ad extremum ultimum & noviſſimum tempus. *Et ibidem cap.* 10 *textu* 3. Quis ſcit, inquit, quantum debeat durare tempus illud, quod dies noviſſimus in Scriptura vocatur? . . . . . Quando autem ſic accipimus ultimum diem, debemus ipſum ultimum diem, ultimam, hoc eſt ſeptimam, æſtimare ætatem. Ut enim dies ſeptimus, hebdomadæ finis eſt; ita ultima ætas, quanticumque ſit ſpatii, finis eſt mundi. *Hæc ibi, tantum abeſt a vero, ut in libello ſuper Apocalypſim (quod ait Bellovacenſis præcitatus. & præ ceteris notabile atque ſuſpectum habet)* mundi diffiniat terminum; & infra duas generationes, quæ juxta ipſum (*Joachimum*) annos faciunt ſexaginta, arbitretur implendum. *Ex eo tamen quod hæc* Joachimo *Bellovacenſis impingat illo loco, ubi dicti operis ſummam quamdam exhibet; facile apparet, quam male informati de* Joachimi *ſcriptis illius temporis Doctores, eſſent, interque ipſos etiam D. Thomas, Bellovacenſi coævus, & partis ſentiens de libris illius, vel alieno ſolum relatu cognitis, vel cum ejuſmodi quale ſuperius diluimus præjudicio lecti.*

AUCTORE D. P.

56 *Atqui tunc melior eſſe poterat doctrina contenta in opere illo, variorum manibus aſſ ripta, quam cum illam adhuc recentem ex ipſius dumtaxat ore audirent Angli Præceptique Prælati, Reges ſues ad bellum ſacrum comitati. Ideoque facile credimus verum eſſe, quo ſuam relationem Hovedenus concludit*: Licet Abbas de Curatio, hanc ſententiam de adventu Antichriſti proferret, (*nempe qualem hic exhibuimus, non qualem ipſe credidit mendacii reluctori*) tamen Walterus Rotomagenſis Archiepiſcopus, & Archiepiſcopus de Apamia, & Gerardus Exonienſis Archiepiſcopus, & Joannes Eboracenſis, & Joannes Bajonenſis Epiſcopi, & alii viri Eccleſiaſtici, in divinis Scripturis bene eruditi, nitebantur probare in contrarium. Et quamvis multa vetuſtiſſimilia hinc & inde proferrent, tamen adhuc ſub judice lis eſt. *Hæc Rogerius: quorum præcipua Baronius perſtringens*: Auctor, *inquit ipſe*, qui tunc illa ſcribebat, veritatem ab eventu jure fore noſcendam aſſerens, ex eo plane longe diverſo ab ipſa prædictione convicit, toto cælo Joachim pſeudoprophetam fuiſſe. Quando autem ſententiam condemnationis acceperit & ipſe & ejus ſcripta, ſub Innocentio III, ſuo loco dicetur. *Quibus* B. Joachimo *uſque adeo injuſtis, nec ſatis cum ſcriberentur penſitatis, aliter non reſpondemus, quam optanda ut ad Annales eccleſiaſticos proſequendos ulterius vita & otium Baronio ſuffeciſſet: vix enim dubitamus, quin pro ſua ingenuitate emolliſſet ſententiæ præcipitatæ rigorem: ut enim, tum ea ipſo Concilii Decreto, tum ex Pontificum conſequentium Bullis cognoviſſet, unicum dumtaxat qui ſub nomine* Joachimi *ferebatur libellum fuiſſe damnatum, idque citra prætitulati Auctoris vetam; ita fortaſſis etiam ad ipſam Apocalypſeos expoſitionem legendam aliquando applicuiſſet animum, agnoviſſetque, quam falſis præjudiciis plerique ejus accuſatores nitantur.*

E

§. VII. Quid de Joachimi circa Antichriſtum doctrina ſenſerit Adam Perſeniæ Abbas, quid Theoloſpboro Eremitæ fuerit cælitus revelatum.

F

EX *dictis porro conſtitit poteſt, quæ fides adhibenda ſcriptori Anonymo, cujus opus Ms. Pariſiis exeans in Bibliotheca S. Victoris, ab Hippolyto Maraccio allegatur aute Mariale* Adæ Abbatis Perſeniæ, & *cujus ab eodem hæc iſtic verba laudantur*: Hac tempeſtate extitit quidam Abbas non longe ab Urbe Roma (*ſi hoc dici poteſt de intervallo plus quam centum milliarium*) Ordinis Ciſtercienſis, ſed Ciſtercienſibus minime ſubjectus: qui quamdam Expoſitionem ſuper ſemptem Viſiones Apocalypſis edidit, accepta divinitus, ut ajunt, ſapientia, cum fere eſſet illiteratus &c. (*Joachimum Abbatem haud obſcure deſignat, quamvis ille non ſuprae ſeptem Viſiones dumtaxat, ſed ſupra totam Apocalypſim ſcripſerit, nec ita illiteratus fuerit, ut dicebatur*) Dicit autem quod anno MCXCIX incipiet ſexta Viſio, & ſexti Sigilli apertio: ſub qua Viſione probat auctoritate Apocalypſis, quod complebitur omnis Antechriſti perſecutio, & ejuſdem mors & perditio: ſed ante ejus perſecutionem dicit Evangelium ubique prædicandum, & Eccleſiam fidelium per omnes gentes dilatandam. *Dicit ſane hoc poſtremum, & dicunt cum Joachimo Catholici omnes: ſed annum, quem nominare dicitur*

Non dixit Joachimum finitum Viſionum Apocalypſis tempus

Digitized by Google

AUCT. D. P. *dicitur nuſquam nominat, illo quem ſupra citavimus Tenu'II, a quo uſque ad finem partis a agitur de ſexti Sigilli apertione*: Sextam autem ætatem, *vel ipſo Bellovacenſi teſte, non ab anno illo* exnrditur, *ſed* a Chriſto nato. *Pergit porro præditus Auctor, pari utique levitate qua ſcripſit priora*. Hic Romæ interrogatus a venerabili viro, & in Dei verbo facundiſſimo & æque religioſo, Abbate Perſeniæ, quonam auſu talia prædicaret? an ex prophetia, an ex conjectura ſen revelatione? reſpondit, ſe neque prophetiam neque revelationem de his habere: Sed Deus, inquit, qui dedit olim Prophetis ſpiritum propbetiæ, mihi dedit ſpiritum intelligentiæ, ut in Dei ſpiritu omnia myſteria ſacræ Scripturæ clariſſime intelligam; ſicut ſancti Prophetæ olim intellexerunt, qui eam olim in Dei ſpiritu ediderunt. Requiſitus autem ab eodem Abbate, quid ſentiret de Antichriſto; reſpondit ipſum jam eſſe adoleſcentem: quod reſponſum Adam confutavit.

Hic Adamus Ab. Perſeniæ Antichriſtum jam eſſe adoleſcentem.

18 *Confutaverit Adam* Joachimi *doctrinam eo modo, quo ipſam confutavere prænominati Epiſcopi, dum quiſque in ſuo ſenſu abundat: non tamen cenſaſſe credemus reſponſum, quale hic dicitur e Joachimi ore manaſſe. Eſto enim poſt natum* Fredericum *horum duorum Abbatum Romæ vongreſſus fuerit, quem mallemus ad Ordinis Floreuſis initia paulo poſt annum* MCXC *referre*: Fredericum *quidem potuit Joachimus* Antichriſtum *futurum dicere, ſed dicere non potuit* Adoleſcentem; *qui, cum ipſe an.* MCCII *moreretur, non niſi octavum annum ætatis ceperat. Adamum tamen non redarguimus, quia illum loquendi modum, de judicio ut proxime futuro, licet multis ſanctorum Patrum uſurpatum; itraque de qualicumque Antichriſto, quamvis in Scripturis fundatam, non probavit: nam modus iſte loquendi puſillis animis & vulgo, diverſos Seri, turarum ſcalus diſtinguere neſcio, ſed conſucto pro famoſiori ſignificato accipere voces iſtiuſmodi, ſcandalum poterat generare. Sic* S. Bernardus *ſignificat ſe* B. Norberto, *in ſimili materia haud uſquequaque potuiſſe aſſentiri, ſic ſcribens, in epiſtola* 56: Ame hos paucos dies faciem ejus videre, & de exlecti ſiſtula, ore videlicet illius, plurima haurire merui ..... cumque de Antichriſto inquirerem quid ſentiret; durante adhuc ea quæ nunc eſt generatione revelandum illum eſſe, certiſſimo ſe ſcire proteſtatus eſt. At cum eamdem certitudinem unde haberet ſciſcitsnti mihi exponere vellet; audito quod reſpondit, non me illud pro certo credere debere putavi. Ad ſummam tamen hoc aſſeruit, non viſurum ſe mortem, niſi prius videat generalem in Eccleſia perſecutionem. Et vidit: nam, ut refle Gregorius de Lauro pag. 165, ſriſſis inter Cardinales ſtudiis, anno Domini* MCXXX, *vacante per obitum Honorii II Sede, pars Gregorium Papenſcum ſub nomine Innocentii II, pars Petrum Leonis ſub nomine Anacleti II Pontificem delegere. Hujus enim ſchiſmatis cauſa, ingentem Dei Eccleſia perſecutionem ſuſtinuit; quatuor utique annis cæptam, antequam e vivis migraret* Norbertus, *an.* MCXXXIV *mortuus, & per decenniam fere continuatam; longeque acerbiora ſuſtinuiſſet, niſi idem ſanctiſſimus* Bernardus *ſe pro vero Pontifice medium intuliſſet.*

fave hic illius loquendi modum improbavit.

uti non probavit B. Norberti. S. Bernardus diſſentit.

In Anacleto an papa fuerit vel reſiſtatum.

19 *Ut ergo, ſalva* S. Norberti *reverentia, ab eo hinuic diſſenſi* Bernardus; *ſed poſtmodum, minime fallaci ductum ſpiritu, ea iis quæ ſunt ſecuta haud dubie cognovit: ſic &* Adamus, *Perſonæ Abbas, potuit ab Abbate* Joachimo *diſcedere; donec res ipſa comprobavit, quo & quam vere in ſenſu prophetia filius adimplerctur; maxime cum diſſimulavet Prophetiæ donum, illudque ſub minus ſpecioſo nomine Spiritus intelligentiæ occultat. Nam quæ prædixit, in* Friderico *hujus nominis II impleta eſſe nemo negaverit, niſi aliquis Pentificio nomini parum æquus: adeo ut merito admiremur, quomodo Joannt Trithemio, Spanheimenſi Abbati, in opere de Scriptoribus eccleſiaſticis, excideric hæc de* Joachimo *cenſura*: Ut propheta ſuo tempore habitus, etiam futura prædicere conatus eſt: ſed mihi videtur (ut ſalva opinione ſua vel ſuorum loquar) ex conjecturis Scripturarum illum magis lorutum, quam prophetaſſe. Nam, ut de cereris interim taceam, Fredericum Imperatorem hoſtem Eccleſiæ futurum ſomniavit: quem omnes novimus uſque ad mortem pacificum & Romano Pontifici ſubjectum & fidelem perſeveraſſe. *Fortaſſis etatem* Joachimi *ignoras Trithemias huc impegit, & neque Henricum Aucupem ab aliis quoque in numeraadis Imperatoribus prateriri ſolitum, neque Henricum Thuringiæ & Haſſiæ Lantgravium ſubrogatum Frederico viventi & uſque ad mortem ſe pro Imperatore gerenti, numeravit; itaque factum fuerit, ut Henricum Luxemburgium ſcatum hujus nominis facienſ, cum eſſe crediderit, cui Joachimus librum ſcripſerit hoc principio*, Pie petis aliquid: *atque adeo putaverit ea, quæ legebat de Henrici ſucceſſore operibus* Joachimi *inſperſa vaticinia, ad* Fredericum Auſtriacum, *ejus nomine Tertium ſpectare; idque eo facilius, quod etiam poſt Henrici Lutzemburgii mortem diviſis Electorum votis, Ludovicus Bavariæ Dux Aquiſgrani electus & coronatus fuerit, & Bonnæ ab altera parte Fredericus jam dictus.*

ſed a non paucis temere T. chemnenſibus exſtat.

Joachimi ignoram S. Cyrillus Carmelita probavit.

60 *Ut ut eſt, non debet contra* Joachimum *recipi tam evidenti errori tantum Trithemii de illo judicium, ſed neque Abbatis Perſeniæſis diverſa ab eodem ſexcentis annis ab hac tanta eſt, ut nec æque magnæ aut majoris ſanctitatis viri probatus fuerit ſpiritus Joachimi. Atque ut S. Cyrillum Carmelitam taceam cujus Vitam dedimus* VI *Martii, turjumque de ec in ipſa* Joachimi *Vita regimus; egregium de* Joachimo *cælitus teſtimonium accepit* Theoloſphorus *quidam, alias* Teleſphorus, *vara virtutis Eremita, & a Confeſſionis ſcriptoribus Beati titulo honoratus; idque expreſſit in opere* de magnis tribulationibus & ſtatu Eccleſiæ, *quod Angelico mandato compoſitum, Vincentius Bernalius typis dicitur edidiſſe, ſed a Fr. Ruſticiano abbreviatum. Illius autem apud Gregorium de Lauro pag. 255 hæc eſt attiſtatio, de falſa ſua revelatione.* Univerſis & ſingulis fidelibus perſinnis, eccleſiaſticis & ſeculatibus. Humilis Frater Theoloſphorus de Cuſentia, pauper Presbyte & Eremita prope Thebas (*Lucanus ſcilicet, Pitano ſic dictus a Lucis conditore: cujus olim celeberrimæ urbis veſtigia extare in arve, cui* Caſtelluccio *nunca, in Calabria ſuperiori ad Coratium amnem, perſuaſio tunc inter eruditos erat*) humiliavit ſe ſub divinæ potentia majeſtatis, & ipſius gratia & gloria, Cum triſtis & dolens de malis inſtantis ſchiſmatis, Eccleſiæ occurrentibus & veroſimiliter occurſuris, manſuetiſſimum Dominum eum magna jejuniorum & lacrymarum copia ſæpius humiliter exoraſſem, quatenus inſtantis ſchiſmatis cauſam, & quis ipſo ſchiſmate durante (*duravit autem ab anno* MCCCLXXVIII *ad* MCCCCXV) aſſerentinm ſe Summos Pontifices, verus Pontifex ſit, & quis Pſeudopontifex exiſteret; ipſiuſque ſchiſmatis qualem finem habebit, & quomodo finito ſchiſmate Dei Eccleſia regeretur, ipſe Dominus mihi ſervo ſuo oſtendere dignaretur.

Theolo. ſphorum eremitam.

de extin ſcto ſanctis ſolemne.

61 Anno a nativitate Domini MCCCLXXXVI, circa auroram Reſurrectionis præfati Domini noſtri, mihi dormienti leviſſime & quaſi ex hoc ſtupenti, accidit videre unum Angelum Domini, virginei vultus & altitudinis cubitorum duorum, ornatum duabus alis valde nitentibus, alba, lata & talari veſte amictum, mihique dulciter loquentem hæc verba: Dominus exaudivit precestuas, dicens, quod ſervis ſuis dilectis Cyrillo Presbytero & Eremitæ in monte Carmelo, Joachim Abbati, & multis aliis ſervis ſuis inſtans ſchiſma ſoturum, & ejus cauſas, & quis eſſet eorum verus Pontifex, finemque ipſius, & poſt ipſum ſchiſma futurum Eccle-

Angelus eſt ſibrot Fr. erbmi re- miſit.

ſiæ

A ſiç cegimen, per Spiritum ſanctum & Angelum jam diu indicavit & aperuit. Quęras igitur prędictorum libros & ſcripturas, & tunc ruę erit ſatisfactum voluntati: & quod in ipſis libris reperies ſcriptum, ecjam aliis pro tua & ipſorum ſalute indica & revela. Quibus dictis & auditis illico Angelus diſparuit. Ego aurem timidus a ſomno ſurgens, vocavi ſocium meum cariſſimum Euſebium Vercellenſem, cui omnia ſupradicta pateſeci: cujus conſilio ipſe & ego, cum maxima diligentia, in civitate Thebarum & Cuſentię, ubi ortus eſt prefatus Joachim ſanctus Propheta, & in aliis locis vicinis ipſis civitatibus, prædictorum virorum libros quæſivimus, & tandem invenimus Cyrilli librum, qui incipit, Domini totius &c. cujus libri verba Angelus Domini in duabus tabulis argenteis, continentia futura magna negotia, incipendo ab anno nativitatis Domini MCC°LXIV, ipſi Cyrillo nuntiavit & dedit. Item reperimus libros omnes prafati magni Prophetæ Joachim, & maxime ipſius ſingulares libros, miſſos Henrico de Sucvia Imperatori ſexto, & alium ſingularem librum ipſius incirolarum Liber de Flore de Summis Pontificibus, ab Innocentio quarto uſque ad Antichriſtum, qui incipit: Tempore colubri Lezнæ filii, *& poſt pauca*, Quibus omnibus, & ſingulis per me Fr. Teleſphorum vigilantiſſimo ſtudio perlectis, ac orationibus & lacrymis Domino ſæpe effuſis, ut veritatem prædictorum mihi oſtendere dignaretur, valde gavisus ſui, tamquam clarificatus de iis quæ ſcire deſideraveram diu. Per quos libros clare cognovi inſtans ſchiſma ejuſque cauſas, prædictis viris ſanctis fuiſſe monſtrata & revelata.

B

C

62 *Hæc ille: libri autem ſingulares ad Henricum VI ſcripti, quorum hic præcipue mentio fit, potiſſimum ſunt, duo* In Danielem Prophetam *qui manuſcripti extat Brugis in monaſterio Dunenſi, & alius* In nonnulla capita Nahum, Abacuch, Zachariæ & Malachiæ Prophetarum: *qui etiam* de Oneribus ſexti temporis *inſcribitur; & Venetiis extaſas per Lazarum de Soardis, Lovanii extat in noſtri Collegii Bibliotheca; ea quæ n pag.* 11 *ad* 28 *tranſcripſit Gregorius Lauras & operi ſuo inſerit, quæ de ſingulis civitatibus Epiſcopalibus, ſecundum catalogos Eccleſiarum (qui tunc in manibus erant, nominibus propriis admodum vitiatis ſcriptorum incuria)* Joachimus *vaticinando prædixit: ſed ſtylo, qualis eſſe prophetarum ſolet, perquam obſcuro: ſic tamen, ut, poſt tot annorum ſpatium, hiſtoriarum intermedii temporis peritus lector facile deprehendat, multa jam nunc impleta eſſe, ex iis quæ prædixit videntur; unde proceteris, nondum ſuo eventu probatis, judicium ferri poſſe. Quibus aliiſque ſimilibus, quæ paſſim inſperſa ſunt aliis ejuſdem ſancti Abbatis libris, ſuper Iſaiam, Hieremiam, Ezechielem &c;* in quibus pene omnibus veluti futurorum præſcius, (*ut loquitur Tritbemius*) conſuevit miſcere prognoſtica, *puto ſubſcribi poſſe Epilogum, quo ſuos* de concordia veteris ac novi Teſtamenti *quinque libros concluſit, in hæc verba.* Conſummato vero hoc opuſculo, comitante nos gratia Chriſti, his qui me præſumprorem & non magis neceſſarium judicant, per modicum reſpondere compellor; ſupernæ utique caritatis inviru, non humanæ gratiæ appetito; ſciens ſcriptum eſſe in Pſalmorum volumine, Domiaus diſſipat oſſa eorum qui hominibus placent, quoniam Deus ſprevit eos. Sciant ergo, & hoc oro ut ſciant, non ex præſumptione ſuperna, ſed nec alicujus pietatis ſecuritate hæc me attentare voluiſſe; aut meo hoc ingenio, ut iſta mundo loqnerer, inveniſſe: ſed quia tempus præfinitum adeſt. Is qui per diverſa ſęculorum tempora multa operatur & complet, quomodo vult & qaando vult, myſteria ſecretorum ſuorum voluit in hoc opere neceſſarie magis quam curioſe, [per] ſermones diu ſignificatos, ſuis fidelibus aperire: non quod digniores ſumus, quia iſta ſcimus: ſed ut ſciamus quanta ſint nobis pro meritis præparata flagella: ut ſi quis eſt ex domo Loth, feſtinet elongari a finibus Sodomorum; ſi quis ex familia Noe, recipiatur inter eos qui ſalvantur in arca.

AUCTORE D. P.

§. VIII. Oracula Florenſi monaſterio a Beato Fundatore relicta, circa religioſos Ordines novirer naſcituros.

Monaſterii & Ordinis ſui deſolationem fuiſſe Joachimo prætognitam, & a morieute Patre filiis prænuntiatam Græcus aſſerit, ex eoque Laurus. Predicit Cisterciensium monasteriorum interitum. *Et ſane omnino veroſimile eſt, non prorſus ignaros ſuperventurorum malorum dimiſiſſe Florenſes ſuos, qui de toto Ciſtercienſi Ordine, atque imprimis de Ordinis Matribus, ut vocant quinque, Ciſtercio, Firmitate, Pontiniaco, Claravalle ac Morimundo, ita ſuerat Vaticinatus lib.* 4. *Concordiæ cap.* 39. De Abbatiis aurem, quæ creatæ ſunt primæ, illud eſt inſcrendum, quod ſicut quinque majores Tribus, tamquam priores ceteris & multarum matres familiarum, primæ acceperunt hereditatem; ita quinque primæ Domus Ciſtercienſis Ordiais, in omnibus aliis primatum renenc, & quaſi parriarehatum. Sed & ſicut Parriarehæ illius populi gaudebant in propagarione familiarum, ita & iſtæ, nec minus in poſſeſſione ovium & armentorum. Quæ tamen omnia, quia non tam pertinent ad ſublimitatem liberæ, quam ad abjectionem ancillæ, in eodem diu ſtatu, ſicut ſunt, manere non poſſunt. *Qualis autem & quomodo ea eſſet ſucceſſura mutatio, potiſſimum in Italiæ & Galliæ monaſteriis) ad quæ infamati Joachimi invidiæque in Florenſem Ordinem culpa ſpectabat propius) explicavit ſuper caput* XI *Jeremiæ ſcribtus, uti jam antea attigimus num.* 51; *ſicuti etiam ſupra Florenſis Ordinis deſolationem, ubi de illius felicibus egimus incrementis, ut lætis triſtia temperarentur.*

E

Decrementa,

64 *Nunc ergo ſtylus convertatur ad ea, quæ ab eodem prædicta* Joachimo, *futuræ mutationis acerbitatem leuire poſſunt: ita ergo locum priorem proſequitur, indicans reformationem egregiam Ordinis, quam poſtremo hoc ſeculo fieri exptaus boni omnes laudant & gratulantur, atque ut continua ſumat incrementa, ad primum inſtituti vigorem magis indies magiſque accedens, Deum bonorum omnium largitorem precantur.* Neceſſe eſt, *inquit*, ut ſuccedat ſimilitudo vera Apoſtolicæ virtæ, in qua non acquirebatur poſteſſio rerrenæ hereditatis, ſed vendebatur potius, ſicut ſcriptum eſt. Quotquor enim domorum & agrorum erant poſteſſores, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant ante pedes Apoſtolorum: dividebatur aurem ſingulis prour cuique opus erat: & non gaudebat aliquis in filiis, ſed in fratribus. *Similia, aut etiam longe manifeſtiora, habuiſſe potuit liber* inticulatus de Flore, *quem præmemoratus B. Teleſphorus reperiſſe gratulatur: & quoniam agebat ille* de Pontificibus Romanis ab Innocentio IV, *annis poſt* Joachimi *obitum quadraginta creato*, uſq; ad Antichriſtum, *id eſt* Clemcntem Antipapam *Urbano VI oppoſitum anno* MCCCLXXVIII *vel etiam ad famoſum illum, tempore extremo apparituram; opinari poſſumus, etiam iſtic multa fuiſſe, quæ prænuntiatas ibi Eccleſiæ Univerſalis calamitates ſolarentur. Sed talis liber omnino perit, vel a Commendatariis Abbatibus abolitus, vel ab ipſiſmet Florenſibus Monachis obſcuratus, metu intommodorum & molestiarum ab iis ſibi provenicurum, qui iſtic ſe notari dolebant, ut ibi lectæ potuiſſent importune contra alios torquere, quibus minus bene afficiebantur. Interim ex initio & fine libri per Teleſphorum indicatis, patet operam & oleum perdidiſſe Gregorium de Lauro, alioſq; qui volut* Joachimi

Reformatio.

Similia forte habebat etiam liber de Flore inticulatus.

Digitized by Google

AUCT. D. P. *divertiſſimus a fidelibus de Pontificibus ſuccinctiſſime tractat.*

de Pontificibus Prophetias perquam anxie & laboriose inuentur, figmenta quædam, ipſius Schiſmatis tempore adinuenta abiis, qui Urbanum VI *volebant Antichriſtum credi, ac porro ad ſequentes alios quindecim Pontificatus protracta, tam diſſimili a prioribus prorſus forte, quam inter ſe diſtant præterita & futura: de quibus videtur locutus Græcus in Vita Joachimi num.* 21, *ubi dolet quod fiat*, qui vel proprio marte aliqua cudunt, & ſub Joachim nomine typis tradenda procurant; vel alicui ex Joachimi operibus immixta, ſub ſignorum atque characterum involucro impreſſa foras emittunt; & ſic illorum dementiam, ſub ulterius nomine, obtutibus cæterorum opponunt. *Hanc autem dementiam, æque ac eorum qui ſub S. Malachiæ Epiſcopi nomine ficta vaticinia ampleſtuntur, quia peculiari Diſſertatiuncula confutavimus, in Conatu noſtro Chronico-hiſtorico de Pontificibus: ſatis fuerit hic notaſſe, ea quæ habentur Joachimo ſuppoſita incipere cum Nicolao* III, *præteritis octo prioribus, de quibus etiam Joachimus tractaverat; & pertingere uſque ad Innocentium* VIII *an.* MCCCCXCII *defunctum, abſque ulla Antichriſti tunc futuri mentione, quod ſatis eſt ad genuinum* Joachimi *fœtum a ſuppoſititio diſtinguendum.*

B *Idem Joachim predixit extorſtatos duos novos Ordines.*

65 *Verum ſi liber de* Flore *diſſus periit, non perierunt alii, ex quibus magnum ſolatium ſumere prætritis temporibus Eccleſia poterat, & ſcripturis confirmationem de veraci ſpiritu Joachimi; iis præſertim, quibus continetur certa promiſſio præſentiſſimi auxilii laboranti ſerendi, a duobus religioſis Ordinibus, jam in Eccleſia naſcituris, ſub SS. Dominici & Franciſci ducatu. Nam (ut alia loca, minus determinata, & plus prophetiæ obſcuritatis habentia, prætermittam) quid clarius, quam quod cap.* 13 *ſuper Iſaiam a* Joachimo *dicit teſtatur Gregorius pag.* 170? In ducatu iſto, ſcilicet Spoletino, *cui Umbria & Aſſiſium tunc fuberat*, & in territorio Hiſpano, duo Ordines, ac ſi ſtellæ lucidæ, orientur ad prædicandum regni Evangelium. *Item ſuper illud Zachariæ* 11, Aſſumpſi mihi duas virgas, unam appellavi decorem, alteram funiculum, *aſſerit S. Antoninus tit.* 23 *cap.* 1 §. 1 *ſcripſiſſe Joachimum*, duas Virgas eſſe duos Ordines Mendicantium, virgas rectas ſanctitate, exiles & graciles auctoritate, percutientes doctrinæ auctoritate: *ubi* 2° Mendicantium *explicationis cauſa a S. Antonino adjectum ex ſtima, uti & quod ſequitur*; Decor eſt Ordo Prædicatorum, per habitum decorum quaſi Prælatorum; funiculus eſt Ordo Minorum, quia funiculo manifeſte eloguntur. *Sub alia vero figura ad cap.* 7 *Iſaiæ ſic loquitur Joachim*: Sane ſecundum curſum temporis hujus ſexti, Vacca boum ionuit Romanam Eccleſiam, Doctoribus inſignitam; duæ Oves, duas Religiones futuras, in quibus tanta fiet ubertas ſermonis & lactis, ut ad capiendum butyrum ſpiritualis intelligentiæ vaſa cordium deficiant. *Sed & ſuper Hieremiam cap.* 4. Iſti ſunt duo Ordines deſignati in duobus Prophetaotibus in caſtris Iſrael, ut quaſi duplicato cibo in ſexta feria, cujus initium jam habemos.... ad montem Oreb tranſeant, ad ſuperbas & oigras meotes perfidæ gentis convertendas.

Prædicaturum (licet & Minorum.

C

65 *Eu quibus credibile ſit, quod utriuſque Ordinis Scriptores dicunt, vario quique modo & ad ſuos magis aptato; etiam ipſum eorum habitum, & verbis expreſſum & picturis adumbratum fuiſſe in Florenſi monaſterio, antequam utriuſque Profeſſores manifeſtarentur mundo. Credibile item ſit, quod habet in Vitis Fratrum Gerardus de Frachet, centum circiter annis Joachimo poſterior*, monuiſſe illum Fratres ſuos, ut cum tales Ordines exurgerent (*quod autem de ſuo ſingulariter dicit hic Auctor, etiam alii de ſuo dicunt*) ſuſciperent eos devote: quod & fecerint, recipientes Fratres cum Cruce & Proceſſione, quando primum venerunt ad eos. *Cæterum non admiſerim, ut veram* Joachimi *prophetiam, quod S. Antoninus ſimileſque Auctores dicunt*, priuſquam *Sancti ipſi Inſtitutores* naſcerentur in mundo, *eorum imagines, ſuo habitu, quem Fratribus quique ſuis daturi erant, pingi ipſum curaviſſe Venetiis in templo S. Marci: & Dominici quidem (ut ait Antoninus)* cum lilio in manu, *atque hac ephigraphe*, Agios Dominicus; *Franciſci vero, ut ſcribit Robertus de Licio Epiſcopus Aquinas*, cum ſtigmatibus. *Etenim primum, quoad tempus, nulla ſubſiſtit ratione: quia conſtat S. Dominicum natum eſſe* MCLXX, *Franciſcum vero* MCLXXXII: *& templum D. Marci, quemadmodum colligitur ex Hiſtoria Veneta Petri Juſtiniani, lib.* 2, majori ex parte inſtructum inſtauratumque fuiſſe opibus Sebaſtiani Zani, qui Ducatum *non inſit ante annum* MCLXXI; *& VII anno regiminis, Chriſti* MCLXXVIII, exceſſit e vita, cum prius omnes fortuoas opeſque ſuas, quæ ampliſſimæ erant, in pias euoſas diſtribuiſſet. *Quis autem dubitet quia pluribus annis fuerit in ea molr laboratum, antequam ad ornatum interiorem, qui ultimus eſſe ſolet, curandum deveairetur; ut conſequens ſit, templum quod S.* Dominico *naſcente vix inchoatum erat*, S. Franciſco *naſcente necdum eo fuiſſe perductum, ut ejus ibi imago poſſet a* Joachimo *collocari.*

D *Non tamen Fauſtorum tam cognitus fuit.*

E *In templo S. Marci aut alias ſtatua non deſcripta*

66 *Et hæc quidem de tempore: ad rem ipſam quod attinet, omnino ambigimus, an revera in Venera illa Baſilica partem ullam haburrit* Joachimus. *Affirmat id quidem Arnoldus Wion, atque dicit: ipſum* in ejus eccleſiæ pavimento, parietibuſque ac fornicibus, ſimulacra alia pleraque, effigiata emblemate, vermiculatoque opere futura protendentia, quæ iodies exitus comprobat, formari effingique feciſſe: *ſed oppoſi meritò poteſt dicti Petri Juſtiniani ſilentium, eo loco, ubi fuſe atque minutim ſingularem illius templi majeſtatem deſcribit. Is do his ipſis rebus ſic loquitur*: Multa quoque Pupietarum vaticinia intus, foris, forſum ue deorſum, toto templo conſpiciuntur; omnis etiam veteris novique teſtamenti pulchertimo aſpectu auro effulgeus figuratio apparet. Nam (*& hinc cauſam argumentumque præuorati ornatus diſce*) quidquid in Geneſeos, Exodi, Judicum, Regum, Deuteronomii, Eſdræ, Joſuæ, ſacris Bibliorum voluminibus eontinatur, id totum diverſis templi locis miro opere repræſentatur. In his quoque novi Teſtamenti res divinæ expreſſæ ſunt, ex Evangeliis, ex Actis, ex Apocalypſi exceiptæ, magna eum ſpectantium admiratione & anguſtiſſimi templi ornamento: cujus moles Zani Principis opibus in hanc magnitudinem erecta fuit. *Poteratne de* Joachimo *tacere Juſtinianus, ſi vel tunc creditum paſſim fuiſſet, vel ipſe fidem adhibuiſſet credentibus, ex* Joachimi *deſignatione iſta ſic eſſe fabricata? Profecto cum conſideramus, picturamque* Joachimi *operum* idem *quod horum emblematum eſſe argumentum; cogimur ſuſpicari, ob argumenti ſimilitudinem viſum eſſe non nemini, eumdem librorum & marmorum fuiſſe compoſitorem; idque a nonnullis abſque ulteriori indicio receptum, ejuſmodi quorumdam opinioni fundamentum dediſſe apud vulgus hominum. Fortaſſis etiam admirator aliquis librorum Joachimi, ex ipſis deſumpſit picturarum ejuſmodi argumenta ea, quorum prædictio jam cernebatur ipſo eventu completa; & ſic dictæ ſint* Prophetiæ Joachim *iſtic eſſe depictæ.*

creditum prophetiæ ipſius tam-quam

F

67 *Quod Gregorius de Lauro ex Bellovacenſi ſumit*, Joachimum *Vrtonam venuſſe ad Urbanum Papam, anno* MCLXXXV *ibidem electum, eaque occaſione potuiſſe Venetias evenire; haud ſane tantæ rei firmandæ ſufficit. Eſto autem, natis pridem ſanctiſſimis Patriarchis, Venetias adierit* Joachimus, *eoque jam tum perducta fuerit templi fabrica, ut de ejus ornatu cogitantibus argumenta præſcribero ipſe poturit, etiam prophetica, nempe ex ſacris libris accepta; an continuo conſequens erit, ab illo tempore nihil fuiſſe imaginibus illis adjectum, vel in iis varia occaſione mutatum, poſtquam prædicti Sancti ex hac*

vel ab ea Venetiis profectus de-gerat

ro'eus ad monaſterium Florenſi divertiſſe excipi ſubet redimus.

vita

A *vita ſublati eſſent*, Dominicus *quidem anno* MCCXXI, Franciſcus *autem* MCCXXVI, *& paucis poſt annis inter Divos relati? Et tamen diverſitas illa temporis tanta non fuerit, ut poſt ducentos a Sanctorum exceſſu annos, quibus S. Antoninus floruit, non potuerint omnia illa ejuſdem videri eſſe ætatis, & ita in aliquibus decipi vulgus. Antiquiores certe de vita eorumdem Sanctorum ſcriptores non videntur tam evidentem claramque, & qua vulgo notiſſima eſſe poſſet, prophetiam fuiſſe præteriturі, ſi quid de ea tunc ſciviſſent; maxime Gerardus in Vitis Fratrum, talia ſtudioſe colligens, Chronici Prædicatorum Auctor.*

ſed potius aliquot poſt mortem Sanctorum; pillas.

Varia oracula ſeptuaginta in libris Joachimi

68 *Quidquid ſit, non eſt opus, iſtiuſmodi tam incertis argumentis, prophetiam* B. Joachimi *ſpiritum confirmari, cum alia longe certiſſima habeamus. Quapropter libenter prætermittimus quæcumq; ex ejuſdem operibus varii Religioſorum Ordines varie ad ſe trahunt, & ad noſtram Jeſu Societatem etiam nonnulli. Ve, quod ſuper Apocalypſim parte 4. diſp. 7, textu 11, cap. 14. dicit.* Attrittamur in eo qui viſus eſt, ſedens ſuper nubem candidam, & eſſe ſimilir filio hominis, ſignificari quemdam Ordinem juſtorum, cui datum ſit perfecte imitari vitam filii hominis, & S. Joannis Evangeliſtæ: habere nihilominus linguam eruditam ad Euangelizan-
B dum Euangelium Regni, & ad colligendam in aream Domini ultimam meſſionem. *Et ibidem aliquammulto poſt:* Sutget Ordo, qui videtur nuvus, & non eſt, induti nigris veſtibus, ac incincti deſuper zona. Hi creſcent, & fama eorum divulgabitur, & prædicabunt fidem, quam etiam defendent uſque ad mundi conſummationem in ſpiritu Heliæ. Quierit ordo Eremitarum, imitantium vitam Angeloram. *Talia etiam ſunt, qua ſuper cap. 1 Hieremiæ ſcribit*, Revelandi ſunt in proximo in eccleſia Doctores prædicatoreſque fideles, qui terrena carnaliaque corda omni plaga percutiant, atque erectis & tumidis magiſteriis ſilentium ſtudiis ſuis imponant. Et bene filius Helciæ Hieremias deſcribitur: quia Ordo ille futuras, ad obedientiam ſummi Pontificis dirigetur. *Et iterum ſuper cap. 4 ejuſdem Prophetæ*: Filia Sion, Eccleſia Romana eſt: quam neceſſe eſt tempore partus ejus, qui nimis accelerat, in dulore & anguſtia parere filium, ſpiritualem pariter & vocalem: ſpiritualem, quoad vitam; vocalem, quoad doctrinam: ut quaſi alter Chriſtus, primogenitus de uteromatris Eccleſiæ prodeat, & æternæ vitæ pabulam hauſtamque ſalutis adducat.

etiam Ordinibus, magnum fructum faciunt.

C 69 *Hæc aliaque ejuſmodi ſunt, utprater eos, qui tum in Eccleſia vigebant florebantque Ordines Monachorum, uni fere contemplationi ex inſtituto deditorum, alios naſciturос prævideriе* Joachim, *qui in gradu Clericali operoſam Martha actionem conjungerent cum quiete Mariæ; & ex utroque mixti gignere, non tantum ſua ſed proximorum etiam ſalmi perfectionique promovenda vacarent: de quorum ad barbaros & infidales miſſionibus fructuoſe, egregiiſque contra vitia, hæreſes, ipſumq; Antichriſtum certaminibus cum multa dicat, operoſum foret omnia congerere: multo autem operoſius & longe invidioſiſſimum foret, ſingula vello applicare ſingulis, poſt Joachimum natis, ad excluſionem aliorum, qui eadem de ſe pari vel majori jure æſtimarent intelligi potuiſſe. Quid autem quod habetur ſuper eapue 3 Apocalypſeos textu 9 in prima parte?* Deſignatur etiam in ſexto menſe, (*quo tempe gravida erat Eliſabet, Baptiſtæ futura mater, quando concepit Maria Angelo nuntiante Jeſum*) ſextum tempus Eccleſiæ, in quo opportebit concipere Eccleſiam... prolem præ ceteris ſpiritualem, hoc eſt ipſum Ordinem quem deſignat Jeſus: qui videlicet Ordu ptæ multis aliis, qui præceſſerunt eum, amabilis & præclarus, infra limitem quidem ſecundi Status initiandus, hoc eſt in tempore ſextu (ſi tamen uſque adhuc

& poſſimum de nonneſſus aliqua

futura in variis mundi Statu;

non eſt in aliquibus initiatus, quod tamen mihi adhuc non conſtat, quia initia ſemper obſcura & contemptibilia ſunt) multiplicandus vero & dilatandus in tertio illo Statu ſæculi, qui in tempore noviſſimo futurus eſt. AUCT. D. P.

70 *Ad Ordinis iſtius ſic prædicti tempora exiſtimamus pertinere, ſacrorum ſtudiorum reſuſcitationem; quorum multo tempore tractatio ſterilis atque intra meras Dialecticorum argutias, & Metaphyſicorum abſtractiones implicatiſſimorumque terminorum ſarragimem multiplicem, velut in ſepulcro concludenda eſſet; ac demum, poſt triplicem Eccleſiæ tribulationem, a* Joachimo *previſam, in vitam quodammodo revocanda per eos, qui Divinarum rerum & Scripturarum cognitionem ita fellarentur ipſi, & aliis traderent; ut extra Scholaſtica exercitationis umbram, in ſolem pulveremque educti, eadem ut ſcirent atque docerent, ad redarguendos Catholica fidei adverſarios, hæreticos confutandos reducendoſq;, convertendos idolalatras, rudes ac barbaros inſtruendos: & Chriſtianam plebem piis moribus informandam: de quibus Joachim hoc modo videtur vaticinatus ſuper caput* XI *Hieremiæ.* Quia tribur diebus Chriſtus in corde terræ jacuit mortuur, & nunc ſpiritus vitæ ſub littera occultandor eſt, adhibitis militibus, id eſt, Doctoribus & Magiſtris, in cuſtodiam litteræ occidentis, quaſi ſepulcri: donec tranſeat tribulatio reipublicæ, novæ ſcilicet Babylonis, tribulatio gentis infi- E
delis, & tribulatio hæreticæ ſynagogæ. Quarum prima, *quam ſcilicet ab Imperio Eccleſia paſſa eſt, & erat paſſura adhuc per annos plures ſub Imperatoribus Suevis, jura & libertatem eccleſiaſticam indefinenter carpentibus atque infeſtantibus*, deſignata eſt in captione Chriſti: ſecunda, *quam intulere Mahometani, Saraceni, ac Turcæ, univerſo demum Orientali Imperio ipſaque urbe Conſtantinopolitana potiti, figurata eſt* in percuſſione *ejuſdem Chriſti*: tertia *denique, ab hæreticis imminutus ſub Luthero aliiſque hæreſiarchis, & in magna Occidentalis Imperii parte, vel depreſſura Catholica ac Romana fidei profeſſionem, vel prorſus etiam extinctura, maxime in regionibus Borealibus, repræſentatur* in *Chriſti* morte. Poſt quam, velut nullit mundus, ſeptimus Angelus, id eſt, ſpiritus Dei ſeptiformis, reſuſcitabit intelligentiam ſpiritualem, qua cæci videant & intelligant myſteria Trinitatis, *totiuſque fidei Chriſtiana.*

poſt tres Eccleſiæ tribulationes imminentes

71 *Illa autem tam præclara atq; illuſtria, ſive de Ordine prædicto* quem deſignat Jeſus, *ſive de Spirituali intelligentia, id eſt operoſa efficacique doctrina Scripturarum, qua eſſet Eccleſia reſtituenda, nequidquam mundo obnitente; an hoc quo vivimus ſæculo impleri cœperint;* F
aliis relinquimus judicandum; & illorum arbitrio Lectoribus relicto, properamus ad alia, atque inprimis ad diluendam calumniam, Joachimo *impactam per Guidonem quemdam de Perpiniano Carmelitam, atq; a Prateolo, Trithemio, Alphonſo a Caſtro lib. 2 de hæreſibus, Gualterio in Tabula chronol. ſeculo* 12 *cap.* 20, *nimis leviter creditam. Hoc ut fiat, neceſſe eſt hic explicare triplicem illum Statum, quem loco ſupracitato & variis aliis ſapius* Joachimus *attingit; itaque deſcribit cap.* 5 *libri introductorii ad Apocalypſim*: Primus trium Statuum, de quibus nobis ſermo, fuit ſub tempore Legis, quando populus Domini adhuc pro tempore pauculus, ſerviens erat ſub elementis hujus mundi.... Secundus Status fuit ſub Euangelio, & manet uſq; nunc, in libertate quidem reſpectu præteriti, ſed non in libertate reſpectu futuri: dicit enim Apoſtolus, Nunc ex parte cungnoſcimus, ex parte prophetamus... Tertius ergo Status erit circa finem ſæculi, jam non ſub velamine litteræ, ſed in plena ſpiritus libertate.... Et primus quidem Status, qui claruit ſub Lege & Circumciſione, Initiatus eſt ab Adam. Secundus, qui claruit ſub Euangelio, initiatus eſt ab

Quando iſti mundi Status Joachimus aſſignet?

2 Cor. 13

AUCTORE D. P.

Ozia. Tertius, quantum ex numero generationum datur intelligi, a tempore S. Benedicti, cujus præcellens claritas expectanda eſt circa finem. *Ubi per ſervitutem aliud non intelligie, quam eſſe in eo Statu, qui fuerit figura futurorum: & libertatem vocat, ipſam fruitionem atque præſentiam rerum figuratarum.*

Quam nihil ſimile habet, quod ei quod ipſi affingitur a Guidone?

72 *Sic libro 4 Concordiæ cap. 3* Scimus, *inquit* quod in primo Statu præceſſerint ſignificantia, in ſecundo ſignificata & ſignificata, in tertio amotis ſignificationibus ſequuntur tantummodo ſignificata: *Et quia figurarum conditio carnea eſt, rerum vero figuratarum intellectus ſpiritualis; hinc ſit, ut eidem inſiſtens diviſioni, libro 2 Concordiæ tract. 1 cap. 5. dicat*, Aliud tempus fuiſſe, in quo vivebant homines ſecundum earuem; hoc eſt uſque ad Chriſtum, cujus initiatio fuit in Adam: aliud in quo vivebant inter utrumque, hoc eſt inter carnem & ſpiritum, uſque ad præſens tempus; cujus initiatio facta in Eliſæo Propheta ſive ab Ozia Rege Juda: aliud in quo vivitur ſecundum ſpiritum, uſque ſcilicet ad finem mundi, cujus initiatio a diebus B. Benedicti. *Singulis autem Statibus, ut ſuam quamdam auroram, ſic etiam velut meridiei claritatem aſſignat* Joachim: *quod ita intellectum, aliud profecto eſt, quam quod Guido ſomniavit* Joachimum *affirmaſſe*: in primo quidem Statu datam eſſe Legem carnalem; B in ſecundo vero ſpiritualem, ſcilicet Euangelium, quod tamen ab Apoſtolis prædicarum non ſocrit ſecundum ſpiritualem ſenſum, ſed tantum ſecundum litteralem; in tertio veto prædicandum ſit ſecundum ſenſum ſpiritalem, idque a Monachis S. Benedicti: *qua eſſet turpis & horenda blaſphemia.*

Quomodo Ordinibus conjugatorum, viduarum, monachorum eidem attribuerit?

7 *Quod autem Capite 6 ejuſdem libri & tractatus*, Joachim *primum Statum Ordinum vocet* Conjugatorum, *& dicat cæpiſſe fructificare in Abrahamo: ſecundum* Cleticorum, *dicat* initiatum ab Ozia, qui eum eſſet de Tribu Juda oculit incenſum Domino, etſi non impune; *hunc autem* fructificaſſe in Chriſto, qui verus eſt Rex & Sacerdos: *tertium vero* Monachotum Ordinem, ſecundum quamdam propriam formam .... cœpiſſe a B. Benedicto .... cujus fructificatio futura ſit in temporibus finis. *In ejuſdem Concordiæ lib. 2 Tract. 2 cap. 4 magis illuſtrat, cum quadam ad tres Perſonas divinas analogia, inquiens*: Scimus quod primus Ordo, qui inſtitutus eſt primo, vocatus eſt ad laborem Legalium præceptorum; ſecundus, qui inſtitutus eſt ſecundo, vocatus eſt ad laborem Paſſionis: tertius, qui procedit ex utroque, electus eſt ad libertatem Contemplationis. C *Ubi rurſum nihil eſt quod arguat Guido, quaſi Statum ſecundum Eccleſiæ minus perfectum fixerit, quam nunc ſit tertius: quia non vult aliud ſignificare, quam quod fideles nunc expediti a labore conſitenda in perſecutionibus fidei, & ejuſdem inter Gentes annuntiandæ, majori quam tunc numero ad cœnobia confluant, contemplationi vacaturi: prout factum in Occidente, maxime poſt S. Benedicti tempora, quamvis* ante ipſum fuerint Monachi & ſatis clari Monachi. *Nuſquam vero vel per umbram dicitur, quod fingit Guido, hunc Monachorum ſtatum* ſtructuoſum eſſe cœpiſſe tempore ipſius Joachim. *Ita nempe male tractantur Auctores, de quibus ſormato ſemel undecumque præjudicio, judicant alii, ſecundum qua vel perſunctorie legunt, vel qua alii in ipſis pro affectu ſuo ſomniat ſe legiſſe.*

Fraterculi de vita pauperes ſuos errores per ſimilia ſeminantibus

74 *Quod ſi contingat eos, qui talia ſic excepta & in ſenſum minus bonum Catholicumque detorta uſurpant, homines eſſe in fide ſuſpectos aut hæretica pravitatis palam convictos; cum enimvero hoc quoque neceſſaria conſecutione ſequitur, ut fidei puritatem zelantibus ſuſpecti quoque fiant ipſi auctores, quorum illi ſe teſtimoniis armant, ſequidem alias ignoti ſint. Itaque cum* Fraterculos, de vita D paupere nuncupatos, ſic mendax ſpiritus dementaſſet, ut ſub uno capite Chriſto quaſi duas fingerent Eccleſias; una carnalium, ſuper quam ſummus Pontifex præſideret ... alteram ſpiritualium, de qua ſe eſſe aſſerebant. .. & ad hanc dementiam ſundandam tertium novum fingerent Statum, & ſine Teſtatore Chriſto novi ſpiritus Teſtamentum, ſub quo Status Eccleſiæ deberet novo illo tempore innovari: cumque iidem hæretici fomentum erroris ſui peſtiferi ſumerent ex dictis Abbatis Joachim, *S. Thomas de Aquino, qui ut ſcribit in ejus Vita Guilielmus de Thoco a. 21 tom. 1 Martii noſtri fol. 667*, diverſis in libris ſuis dictos errores eliſerac in quo- *D. Thomas opus Concordiæ recognoſcit.* dam monaſterio peevit libtum præfati Abbatis, & oblatum totum perlegit: & ubi aliquid erroneum reperit vel ſuſpectum, cum linea ſubducta damnavit: quia torum legi & credi prohibuit, quod ipſe ſua docta manu caſsavit. *Ita Guilielmus, animo jam præoccupato ut videtur: cum ea Sancti Doctoris recognito & lineatum ſubductio lenius potuerit accipi, quaſi ſolum monere voluerit ejuſmodi loca cautius eſſe legenda, quia ipſis perperam accepiis abuti hæretici prædicti poſſent.*

75 *Talia porro cum ſint omnia toto hoc § prolata, &* E *plura qua proferri poſſent, quæ quidem & ſemper, a tetle* *non alium ſuiſſe aliquo præjudicio.* *ſentientibus intelligenda de innovatione pietatis, per Ordines Religioſos in Eccleſiam inducenda, nunc autem a Fraterculis ad ſuos errores applicabilia; nemo mirari poteſt quod ſanctus Doctor, minus cognitam habens* Joachimi *ſanctitatem, & ſuſpectum ejuſdem ſpiritum, ob plurima figmenta, de quibus Vita num. 21 & nos hic § 6 egimus: lectum a ſe Concordiæ opus (de hoc enim loqui Guilielmum plane nobis perſuademus, ob ea quo ſcribit D. Thomas, in 4 diſtin. 43 quæſt. 2 art. 3, adverſus eos qui volebant Status veteris ac novi Teſtamenti inter ſe ad æquate componere, ac denique Abbatis Joachimi prædictiones ſibi velut objicientes*, qui per tales conjecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit, *mirari, inquam, nemo poterit quod dictum opus ita lectum non valde probaverit Doctor Angelicus, ſpiritu non quidem minus bono quam Joachim, valde tamen diverſo procedens. Sed quod minus probavit ipſe eo tempore, quo propter hæreticarum pravitatem periculoſius talia legebantur, id autem cum talis nulla cauſa ſubeeſſet, probavit ſummus Eccleſiæ Pontifex; Itaque probavit, ut tam ipſe quam ſucceſſores ejus inſtarent, quatenus ſimili ſpiritu expoſitionem quoq; Apocalypticam idem* Joachimus *perficeret, ut ſupra oſtenſum eſt. Sicut autem ætate S. Thomæ, quidam abutebantur aliquibus libris* Joachimi; *ſic etiam, annis quinquaginta poſt, inventa eſt* quædam peſtifera ſecta illorum, qui Beguini F *Quod Teſtella Joannis Petri in Apocalypſim* ſunt vulgariter nuncupati, ipſi autem ſe Fratres pauperes de tertio Ordine S. Franciſci communiter nominabant, per judicium Prælatorum & Inquiſitorum hæreticæ pravitatis tamquam hæretici condemnati, *ut dicitur in Vita Joannis Papa XXII, a nobis ex Mſs. Bernardi Guidonis data: hac autem feſta*, ſumebat originem & fomentum ex peſtifera quadam Poſtilla, quam Fr. Petrus Joannis, olim Ordinis Fratrum Minorum, de Serviliaco diœceſis Biterrenſis, fecerat ſuper librum Apocalypſis Joannis; *quamque* anno Domini MCCCXX Dominus Papa reprobavit, & finaliter condemnavit in publico Conſiſtorio, tamquam continentem hæreticum *cauſſe poſſis.* & peſtiferum dogma, contra unitatem Eccleſiæ Catholicæ & poteſtatem ſummi Pontificis Romani & Sedis Apoſtolicæ. *Vix autem dubito, quin eadem Poſtilla veneni aliquid, loco mellis, ſuxeris ex Joachimi Expoſitione in Joannem; fortaſſis etiam (ſi ætas Auctoris conveniat) unas ex libellis fuerit, quos D. Thomas confutavit.*

DE

A

DE S. BONA VIRGINE

ORDINIS CANONICORUM REGULARIUM DEVOTA,

PISIS IN HETRURIA.

G.H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De anno ac die mortis & cultus, corpore nunc apud Clariſſas ſervato, Actis fideliſſime ſcriptis.

ANNO MCCVII. Piſæ, *urbs Hetruriæ Archiepiſcopalis & Academia, olim ſui juris & Reſpublica potens, nunc Magno Hetruriæ Duci ſubjecta, a Floremia Ducali Sede abeſt verſus mare* XL *milliaribus Italicis, neque ac illa Arno alluente ſpectabilis. Habet hæc inter alios Patronos* S. Bonam Virginem, *quæ iſtic nata, educata, & poſt*
B *vitam ibidem ſanctiſſime peractam mortua, ſepulta, & illuſtribus in vita atque poſt obitum miraculis Clara effuſit. Nata autem circa annum Chriſti* MCLVI, *decennis etiamnum inſpiratione divina aſſumitur* in Devotam & Sororem a Priore & Fratribus S. Martini Ordinis Canonicorum Regularium S. Auguſtini, *atque poſt plurimas peregrinationes in Terram-Sanctam, & Romam ad limina Apoſtolorum, nec non ad S. Jacobum in Galitium piiſſime inſtitutas; ad Chriſtum Sponſum ſuum relicto in terris corpore, evolavit anno* MCCVIII, *uti infra in Actis num.* 55, *legitur. Quia autem Piſanis mos eſt communis anni initium novem menſibus prævenire, ut alibi ſæpe notavimus, ideo intelligendus hic eſt annus* MCCVII. *Ibidem etiam additur, fuiſſe, cum obiit*, diem teſtium cæcutis Maji, *id eſt* diem tertium ante finem Maji, *qui eſt ejuſdem menſis dies* XXIX. *Id confirmatur in Appendice infra additis, ubi in Tranſlatione corporis anno Piſanis* M. CC. LXIV *facta, dicitur inventa tabula plumbea, cum hac*
Mortua 29 Maji. *inſcriptione* Anno Dominicæ Incarnationis MCCVIII, IV Kalendas Junii, venerabilis re & nomine Bona, Devota hujus Eccleſiæ & Miniſtra, requieſcis. *En* dies 29 Kalendas Junii *idem eſt, qui ſupra* dies tertius cæcutis Maji, *& convenit in hunc* XXIX *Maji.*

C a *Scriptura, dicta Tranſlationis teſtis, factu fuit*
multo poſterior ad 24 Aprilis a Ferrario; *ipſo anno* MCCCLXIV, dies XIV Aprilis, *qui forte ipſiusmet Tranſlationis dies fuit. Interim, quaſi dies is mortis fuiſſet, & quidem non* XIV, *ſed* XXV, *de ea agendum ſibi ſumſit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad dictum* XXV *Aprilis, cum ulioque elogio, in quo ſub finem iſtu habet*: Denique laboribus confecta, orans, & pſallens, læta migravit ad Sponſum, VIII Kalendas Maji, anno Salutis MCCVIII, multis poſt mortem miraculis coruſcans: *qua iterum repetit in Catalogo generali poſtmodum edito, allegatis monumentis Piſanis & Silvani Razzii libro de Sanctis Hetruriæ. Verum hic accurate conſentit cum ipſis Actis, qua in Italicam linguam tranſtulit, atque pagina* 270 *iſtu ſcribit*: l'anno del Signore mille dugento otto, il terzo giorno dopo il ſuo ritorno, che fu il terzo dell' oſcente Maggio, la cultrice della Tsiuità, laſciata la ſoma del corpo ſe ne, andò al Signore. *Qua infra num.* 55 *itu ſunt expreſſa*: Anno Domini milleſimo' ducenteſimo octavo, tertio die poſt reditum, qui fuit teſtius exeuntis Maji, Tsinitatis cultrix, relicta corporis Sarcina, migravit ad Dominum. *Interim errantem Ferrarium plures ſecuti ſunt. Abrahamus Bzovius in Annalibus ad annum* 1208 *num.* 8 *iſtu ſcribit*: Octavo Kalendas Maji hujus anni ad cæleſtem beatitudinem exceſſit S. Bona, Virgo Piſana: *ac deinde relato vitæ compendio ex Ferrario deſumpto, iſta in fine ex eodem verba appoſuit*; Ea codiec Ms. Eccleſiæ Piſanæ. *Ferdinandus Ughellus tomo* 3 *Italiæ ſacræ, relato obitu Ubaldi Archiepiſcopi Piſani columna* 494, *ſub fine iſta addit*: Quo *Ubaldo* Præſule, VIII Kalendas Maji ad cælum evolavit B. Bona Virgo Piſana, multis poſt mortem miraculis coruſcans, ad annum Chriſti MCCVIII. Ferrarius in Catalogo Sanctorum & Piſana monumenta. Bzovius. Ughellus.

3 *Arturus a Monaſterio eamdem adſcripſit ſuo Martyrologio Franciſcano, dicto* XXIV *Aprilis*; Piſis E
in Tuſcia B. Bonæ Virginis; *& in Notis*, Florebat, *inquit*, circa naſcentis Ordinis primordia ad annum 1218, ſeu 1228, non vero anno 1208, niſi commutatis litteris legatur Anno 1280. Memoratur a Ferrario in Catalogo Sanctorum hac die, & in nova Topographia ad Martyrologium Romanum verbo Piſæ, Silvano Razzio de Sanctis Heſſutiæ, Brautio in Martyrologio Poetico. *Sed nonne poterat Arturus etiam legere hanc Ferrarii Annotationem?* Mitor hanc Virginem ab aliquibus inter Moniales Minorum cenſeri, cum eo tempore, quo illa vixit, Ordo Minorum nun eſſet. *Verum mox poſt mortem ejus Ordo expit*, & anno MCCXI reliquit S. Franciſcus Piſæ duos ex Sociis, qui oblati conventui a civibus jacerent fundamenta & ſtructuram curarent: *uti ad dictum annum ſcribit Wadingus n.* 125. *Occaſio ſumpta ex eo videtur, quod pradicta eccleſia, diu poſt ſcriptum Vitam, venerit in poteſtatem Fratrum Minorum: qui deſtructa eccleſia veteri, novam ampliorem; condentes anno* MCCLXIV, *ipſum* S. Bonæ *corpus ad novum quoque ejus altare tranſtulerunt; ut pater ex Inſtrumento publico deſuper confecto, quod infra dabitur in Appendice. Erant tamen quando Vita ſcribebatur Franciſcani Piſæ, ut conſtat ex num.* 72, *Nec illi tantum, ſed etiam Prædicatores, quorum aliqui num.* 57 *& 58 dicuntur a ſuis infirmitatibus liberati. Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum Ordinis Prædicatorum, juſſu Humberti V Generalis conſcriptis, lib.* 1 *cap.* 2 *præponit titulum*, Quod iſtic Ordo Prædicatorum fuit a multis præviſus & prænuntiatus, *ubi tertia præviſio ita narratur*. In civitate Piſana fuit quædam femina devotiſſima, de qua fertur, quod integra mente & corpore a Chriſto Domino ſuis annulo ſubarrhata, & annulus in quodam monaſterio juxta Piſas cum devotione ſervatur. Hæc a Lucanis & Piſanis S. Bona vocabatur. Ipſa quidem inter multa, quæ prædicebat, hunc Ordinem Prædicatorum diutit eſſe venturum, ſicut teſtati ſunt qui audierunt eam. *Hæc ibi: quæ verebar ne intelligi deberent de cingulo ejus, cujus ſit mentio in Vita num.* 10 *&* 16, *quadque deinde num.* 49 *in Crucem transformatum ipſa tradidit eccleſia S. Jacobi de Podio, a ſe extra urbem conſtructa; ſed ſcrupulum hunc eximunt Lectiones de Vita, quarum prima pluribus quidem locis legi non potuit, litteris tota una pagina corruptis, hæc tamen circa finem utcumque exhibebat*; In deſerto ubi quadragenarium peſecit jejunium, [& in] Hieroſolymitanis [locis] .... male relatus adſcribitur Franciſcanis, poſtea tum eccleſiam ubi corpus inventum, F quæ Ordinem Prædicatorum prophetice tranſeunte.

Maji Tomus VI. T t a per-

AUCTORE G. H.

peragentem ..... annulo aureo ..... deſponſavit; [& circulum] S. Bonæ [ſereum] quem gerebat ad Carnem, ponens ubi ſua crux in monte Calvariæ fuerat ..... ſanctificavit. *Diverſus eſt ergo a Circulo Annulus, ſolumque reſtat votum ſcindi, an & ubi ſuperſit: poteſt autem datus ei credi in caverna montis Quarantena, cum ibi Quadrageſimam ageret; ubi Chriſtus, uti dicitur in Vita num.* 14, filiam ſimul & ſponſam *appellans, matrem ipſam conſtituit multorum quos ei oſtendebat ſpiritualium filiorum, de quibus plura ibi.*

Annulus ſponſalitius ei datus a Chriſto.

4 *Acta ipſa, unde tota hæc dictorum pendet, ex antiquis Piſanis monumentis accepimus anno Domini* MDCLXV, *curante Valerio Chimentello, in Academia Piſana Profeſſore: in qua deinde Civilis juris Cathedram primariam tenens Franciſcus Maria Ceſſinius Eques S. Stephani, quædam inſuper ſuggeſſit in Appendice profterenda. Acta autem illa ſcripta fuerunt* paulo ſtrius, *cum S. Bona palam celebratur ut Sancta (nulla tamen, quod quidem ſciatur, Canonizatione Papali præcedente) & habebat ſibi dicatum altare in Eccleſia S. Martini, atq; ſub eo ſacrum ejus corpus depoſitum; ſolenni veneratione feſtum ejus cohentibus Piſanis, cum Vigilia & ceſſatione a ſervilibus, ac proprium etiam Officium de illa recitantibus, quod nobis quoque tranſmiſſum eſt. Diſtat ab urbe Piſana decem milliaribus Italicis urbs Luca, in qua etiam ad publicum veneracionem in quadam eccleſia expoſita fuiſſe ejus imaginem Acta num.* 63 *confirmant. Mentio quoque fit in Actis n.* 74 *anni* MCCXLIII, *quo feſtum S. Bonæ celebrare negligans aliquis, furit punitus dolore manus, ejuſque famulus ſimili in pedibus afflictione, qui emiſſo voto feſtum dum viveret celebrandi, obtinuit ſanitatem, ſeptem vero annis tranſactis vacillans in ſuo propoſito, ut continuaret, monitus eſt. Anno ergo is fuit* MCCLVI, *poſt quem jam dicta Acta ſunt conſcripta. Ita etiam num.* 36 *puerulus unius anni a S. Bona, dum viveret oſculo & ſigno Crucis ſanatus, dicitur adhuc ſuperfuiſſe vir quinquaginta circiter annorum, dum auctor Vitam ſcriberet. Quibus inter ſe collatis, videtur id factum circa annum* MCCLVII *elapſis ab obitu ejus annis fere quinquaginta.*

Acta deſcripta ex Mſs.

Anno ætatis ejus ſuborti verſimum.

circa annum 1257.

5 *Ipſa quidem adhuc vivente intenderat Dominus Paulus, Canonicus Regularis, miracula quæ patrabat ſcripto colligere, ſed ab eadem prohibitus fuit num.* 47, *aſſerente id poſtea faciendum ab alio, cui* Deus ipſe revelabit, ut faciat quod ille facere proponebat. *Non eſt ergo Vitæ Auctor Paulus, quod ſub dubio indicat Razzius: ſed alius; qui licet nuſquam indicet viſam ſibi vel notam Sanctam fuiſſe, omnia tamen videtur habuiſſe ex iis qui ipſam familiariter noverant. Ita num.* 8 Dominus Ciconia, & quidam pii viri, viderunt & poſtea retulerunt, imaginem Chriſti ſe totam inclinaſſe B. Bonæ, extenſuque manu benedixiſſe eamdem. *Ita num.* 10 Bonacurſius Boſcherius, in peregrinatione ſocius, vidit oculis propriis S. Bonam cum aſino & puero cecidiſſe in quam fluvii impetuoſe currentis, ut nec membris nec veſtibus madidam pertranſiviſſe, ac puerum poſt ſe attraxiſſe, utque ita opus illud eſſe divulgatum. *Ita num.* 28 imago Chriſti, ab hoc S. Bonæ data, adhuc perſeverabat in eccleſia S. Jacobi. *Præterea n.* 40 & 44 Marcus Presbyter ſanctæ vitæ familiariſſimus S. Bonæ, *qua de ea ſciverat*, revelavit Gerardo Presbytero; *item* Guardiano, qui ſcripturi hujus operis retulit, adhuc ſuperſtes eum ſcriberet. *Imo* foveas manu Chriſti, per S. Bonam oblucta, in vertice dicti Maris impreſſas, aſpexerunt plures propriis oculis & manibus tractaverunt, qui adhuc ſuperſunt. *Domum num.* 53 puer, peccata ſua ſibi a S. Bona revelata, nec dandam ei ſepulturam ad S. Jacobum, retulit Gerardo Presbytero, & ipſe viva voce ſcriptori. *Et num.* 70 Henricus incurabili apoſtemate liberatus, *cum ſcriberet auctor*, vivus & ſanus erat. *Plura colligere non eſt animus; ſed addimus ex Officio Orationem propriam, ut ab iis, qui ejus implorari ſunt patrocinium, recitari poſſit:* Deus, qui Beatam Bonam, ſingulari filii tui Jeſu Chriſti dilectione ad ipſam, ſibi beneplacitum oſtendiſti; concede nobis peccatoribus, ejus meritis a peccato mundari, & ad tua gaudia feliciter pervenire. Per eumdem Dominum &c.

Inquirit late alloquitur testes oculati.

D

Oratio.

VITA

Per ſupparis ævi ſcriptorem, ab ore Teſtium oculaturum accepta.

Ex perveteri Mſ. codice Eccleſiæ Piſanæ.

PROLOGUS.

BOnus Deus, bonorum omnium Conditor & Largitor, ſic cuncta, hoc ipſo quod ab eo eſſe ſunt, voluit eſſe bona, ut inter ipſa ampliori bonitatis participatione quædam exiſterent meliora. De quorum innumerabili multitudine meliorem Virginem quamdam, Bonam te & nomine, ſuo gratuito munere talem fecit, ut de ipſa illud Davidicum merito dici poſſit; Elegit eam Deus, & præelegit *a* eam ea maltis, in ſuum utique famulatum. Volens ſiquidem conditor ejus Deus citra ipſam, ſuæ naturam oſtendere & expandere bonitatis, donu multiplicia gratiarum effudit ei nberrime ac infudit. Naturu etenim a B. Dionyſio Areopagita ſui eſſe dicitur diffuſiva. Quod in ipſu etiam nomine ſatis evidenter oſtenditur, dum Bonæ nomen habuit proprium, quod ſatis omnibus aliis eſt commune. Per quod etiam quadam oeceſſitatis conſequentia omnibus efficitur & oſtenditur gratioſa, quæ divina perſuſa gratiu veneranda eſt merito ab omnibus & amanda. Omuia namque bonum appetunt, ue quidam Sapiens dicit. Quod in iſtu upertiſſime cumpletum eſt Sancta, quæ non ſolum uvidentibus eam, ſed etiam a luuge poſitis, ac de ipſa audientibus illicu amabatur; Diffuſa eſt, inquit, gratia non modo in intetioribus, verum etiam in labiis euis, u S. Boou: propterea Dominus omnibus te reddidit benedictam. Hujus ſanctæ Virginis ortum, converſationem, & obitum, nec uua etiam quædam miracula, ſanctitatis ejus indicia, præviu & ſemper comite veritate, aſſumpſi deſcribere: fidens, quod ipſa ſuis ſanctiſſimis precibus & meritis perficiendi gratiam impetrabit.

A Deo prædicta.

B

C

E

a

F

Bona appellata ex nomine.

u *Nihil tale habet vel David in Pſalmis, vel filius ejus Salamon in Sapientialibus libris; ſed Eccleſia iſtud uſurpat pro Verſiculo ante Lectionem tertii Nocturni in Officio de B. Maria.*

VETUS DIVISIO.

Poſt hunc Prologum, incipit Legenda ſanctæ Bonæ Virginis, de civitate Piſana, & primo de nativitate ipſius; *atq; ita per brevia Capitula reliqua Vita diſtinguitur, quorum titulos hic placet conſequenter ſubjungere, ut integrum nobis ſit novum partitionem nobiſque aptiorem inducere, juxta numeros ſubſequenter notandos.*

2 Quod nativitas ejus eſt Puritiis Joanni Presbytero revelata, & ipſa commendata eidem.

3 Similitudo nativitatis ejus ad ortum ſolis.

4 De profectu ejus, & præcepto ei dato a Chriſto, ac ſanctia primordiis vitæ ipſius.

5 De revelatione ſecunda Joanni Presbytero facta de ipſa.

6 Quomodo eu præcepto Chriſti cilicium emit & induit.

7 Quod

A 7 Quod pictura imaginis Chriſti inclinavit ſe ipſi, & benedixit eamdem.

8 Quomodo apparuit ei Chriſtus, & ex ejus inſufflatione ſancto Spiritu eſt repleta, ac eidem præſentiæ aſſuefacta.

9 Quomodo adhuc puella, cum voluntate Domini, a Priore & Fratribus S. Martini in Sororem recepta, & ipſa in devotione profecit.

10 Quomodo Chriſtus ipſam a matre petiit, & ultra mare duxit.

11 Quomodo pater ejus & frater ultra mare eam capere voluerunt, & quomodo ipſa aufugit & latuit.

12 Quomodo poſt novem menſes ultra mare, direxit ſe ſancto cuidam Eremitæ, & ſacra loca viſitavit.

13 Quod Quarantenam fecit ubi Jeſus Chriſtus: & de filiis ei promiſſis ac datis, & de tolerantia paſſionum ab ea.

14 Quomodo ad Eremitam rediit, a quo eſt ad redeundum Piſas monita; quæ ipſi contigerunt in via prædicta.

15 Quid circa cingulum ferreum, quo erat ſuccincta, operatus ſit Chriſtus in Calvaria.

B 16 De adverſis in via, & de patientia ejus, & quomodo Piſas eſt reverſa.

17 Quomodo ex præcepto Chriſti limina B. Jacobi viſitavit, & in reditu ædificationem eccleſiæ Sancti Jacobi de Podio promiſit, & fecit.

18 De commendatione peregrinationum ejus, & miraculis ibidem oſtenſis.

19 Quomodo aquam non madefacta tranſivit, & ſibi adhærentem puerum liberavit.

20 Aliud ſimile, ſed majus.

21 Quomodo in via S. Jacobi Peregrinum redarguendo ſanavit, & latronem prædicando convertit.

22 Quod cogitationem Dominæ Gaitanæ, de capite ejus portando Piſas, Romæ cognovit.

23 Quomodo ad ſimilitudinem B. Petri contractum puerum in ejus eccleſia Romæ ſanavit.

24 Quomodo per Chriſtum eſt ultra Arnum portata, & ab ipſo ac B. Maria & S. Petro vadens Romam ſociata.

25 De miraculis ab ipſa, non in via aliqua, ſed in vita patratis.

C 26 Quomodo per ipſam Donnus Paulus ad S. Jacobum de Podio eſt tranſmiſſus.

27 Quomodo quibuſdam Clericis cantantibus apparuit ei Chriſtus, ſuaviſſime cantans.

28 De icona, quam Chriſtus ei, & ipſa eccleſiæ S. Jacobi dedit.

29 Quomodo ea imago locuta eſt ei, & eidem forma Trinitatis oſtenſa.

30 De pane, B. Jacobo apud S. Jacobum de Podio, & ab eodem ſanctæ Bonæ præſentato.

31 Quomodo ad S. Jacobum de Podio inviſibilis ivit & vulavit, ac Monachos duxit inviſos.

32 De liberatione Fratris Thomæ, per vinum ſanctum, a febre.

33 De cujuſdam ſanatione puellæ.

34 Quomodo Chriſtus, propter B. Bonam & cum ea, puellæ cuidam apparuit, ac finem ei vitæ prædixit.

35 De ſanatione vulneris capitis in puero unius anni.

36 De gratia prophetali & cognoſcendi cordium ſecreta, quam excellenter habuit S. Bona.

37 Quomodo periclitationem cujuſdam navis, & hominum exiſtentium in ea, prædixit; & ita evenit.

38. Quomodo adventum trium mulierum, dactylos ſibi afferentium, prædixit, & mentem unius earum. EX SUP. PARIS. ÆVI MS.

39 Quid circa lampadem accidit viro Dei Preſbytero Marco.

40 Quædam laudabilia de ipſo Presbytero Marco.

41 Quomodo cognovit quod propter pollutionem nocturnam Presbyter Marcus renuerit canere Miſſam & ipſum inde reprehendit.

42 Quomodo adventum cujuſdam mulieris Presbytero Marco prædixit, & quod de ipſa mandavit.

43 Quomodo virum Dei Presbyterum Marcum ab infirmitate capitis liberavit, & finem ei vitæ prædixit.

44 Quomodo quamdam, S. Gregorium dicentem ſuum, redarguit & convicit.

45 Quomodo prædixit quemdam puerum uſque ad novem dies moriturum, & ita evenit.

46 Quomodo cognovit & revelavit propoſitum Donni Pauli, de factis ipſius miabilibus conſcribendis.

47 De immutatione vultus ejus, & quomodo Monachos de ſcandalo liberavit

48 De mirabili formatione Crucis ex cingulo ferreo, quod Sancta in vita ſua deportavit ad carnem. E

49 De illius virtute Crucis.

50 De his quæ circa Sanctæ tranſitum acciderunt: & primo de ultima ejus via ad S. Jacobum, quam in unius horæ ſpatio mirabiliter conſummavit.

51 De equa nigro, & percuſſione pueri Jacobi, ejuſque ſanatione mirabili.

52 De revelatione, quam fecit eidem Jacobo de loco ſepulturæ ipſius.

53 Quomodo apud S. Jacobum de Podio remanſit, & inde Piſas mirabiliter portata fuit.

54 De felici tranſitu S. Bonæ, & de ſepultura ipſius.

55 De miraculis poſt Sanctæ deceſſum oſtenſis.

56 Miracula circa religioſas perſonas facta.

De ſubita ſanatione cujuſdam Monachi, in Curia exiſtentis.

Quomodo Fratrem Rebaldum Ordinis prædicatorum, qui ei detraxerat, a graviſſima infirmitate ſanavit. F

57 Quomodo eumdem a dentis dolore intolerabili liberavit.

Quomdo Priorem Provincialem Fratrum Prædicatorum, per quadriennium quartanarium, liberavit.

58 De miraculis circa Perſonas laicas perpetratis, in quibus pro poſſe ordo temporis obſervatur.

59 De quodam ex equo dejecto, & per Sanctam tertio reſtituto.

Quomodo navim cum quatuor galeis ab imminente naufragio liberavit.

60 De alia navi, & duabus galeis ſimiliter liberatis.

De quadam navi, in portu Achon, mirabiliter per Sanctam a confractione defenſa.

Quomodo in navi ſuper Cruce apparuit, & navem ac homines a periculo liberavit.

61 Quomodo S. Bona navigantium ſit patrona.

Quomodo in ſpecie medicæ, cujuſdam nobilis feminæ confractum brachium teſtauravit.

EX SUPPARIS ÆVI MS.

62 De puero novem menſium, ab infirmitate mortali curato.

63 De puero, ſubito a febribus liberato, de quo medici deſperabant.

64 De muliere, a validiſſima infirmitate ſanata.

65 Quomodo puellam cadentem a morte defendit.

66 De ſanatione puellæ, quæ contracta jacuit ſeptem annis.

67 Quomodo quoſdam mortales inimicos, ne ſe mutuo perimerent, impedivit.

68 Quod pucrum, de quo medici deſperabant, a vitio lspidis liberavit.

69 De ſanatione pueri fracti.

70 De puella gingivarum confricatione ſuffocata.

71 De ſanatione incurabilis apoſtomatis.

72 Quomodo mulierem, quæ ſe diabolo dederat, monuit & docuit ejus evadere poteſtatem.

72 De dextrario, ab infirmitate graviſſima ſubito liberato.

73 De ſanatione manus cujuſdam, & pedibus alterius, obſervate nolentium feſtum ejus.

B 74 De liberatione mulieris, ex abortu triduo cruciatæ.

76 Quomodo quemdam de adverſariorum vinculis liberavit.

77 De urceolo, ſine olei effuſione verſato.

78 De juvene pene exanimi, liberato.

CAPUT I.

Caſta educatio, familiaris cum Chriſto converſatio. Iter Hieroſolymitanum.

Nata Piſis, patre hortando, matre Berta.

2 IGitur S. Bona nata eſt in civitate Piſana, parto quæ Chincirha dicitur, juxta Arnum fluvium, in patochia S. Martini, Ordinis S. Auguſtini: in cujus S. Martini eccleſia uſque hodie Deo ſerviunt Canonici Regulates. Pater ejus Piſanus natione, *a* Bernardus nomine fuit; mater vero *a* Corſicana, vocabatur Betta: ex quorum matrimoniali copula nata eſt S. Bona, velut quædam pretioſiſſima margarita. Hujus pater uxorem ſimul & filiam, cum tantum [trium] eſſet annorum effecta, relinquens, profectus eſt ultra mare, nec ad ipſas ultcrius eſt reverſus.

C 3 Hujus nativitas Virgiois cuidam Presbytero, *b* Joanni nomine, *b* Muſellino vero natione, ſtudenti Parifiis, eſt per Angelum divinitus relevata; ut etiam ipſa ejus ptimordia, ad quorumdam inſtar ptivilegiſtorum Sanctorum, obſequio Angelico non carerent. Apparuit ſiquidem ibi dicto Presbytero Angelus Domini, dicens ei: Quædam puella nata eſt in civitate Piſana, quam ibi recommendatam eſſe vult Dominus: unde divinam exequens voluntatem, vade Piſas, & ibidem a Priore ac Fratribus S. Martini poſtulabis tecipi in Canonicum Regularem: factuſque Cannnicus, eam quoque animam eidem facies in Devotam recipi & Sororem. Ecce quantum Sanctam iſtam Bonam cires ipſius primordia Chriſtus voloit ſublimare: privilegium ei de cuſtodia ſimile Matri concedens: ſic enim pendens in eruce Matrem virginem Joanni Apoſtolo virgini recommendavit: ſic cælo præſidens virginem S. Bonam, quam, ot infra dicetur, eſſe voluit & fecit matrem, Joanni tecommendavit, Prasbytero honeſtiſſimo & pudico.

b ab Angelo commendatur cuidam Presbytero.

Infans inſtar ſolis.

4 Sic Virgo hæc quaſi quidam ſol cum miraculoſo fulgore mundum ingreditur, ſuis ſanctis exemplis, ac per eam divinitus oſtenſis miraculis, tamquam fulgidiſſimis radiis, civitatem illuſtrarura Piſanam, imo vero totam Eccleſiam ornatura, ut illud Sapientis de ipſa dictum prope videatur: Sicut ſol oriens mundo in altiſſimis Dei, ſic mulieris bonæ ſpes in ornamentum domus ſuæ. D Eccl. 26. 2

5 Nata vero puella, tamquam arbor plantata divinitus in affluentia gratiarum, ætate proficiebat & gratia: & ut etism tenella & parvula non vaearet a fructu, apparuit ei Dominus Jeſus Chriſtus, cum ſeptem eſſet annorum, & cum matre ſua parvularum more jaceret; præcipiens ei, ut nulli perſonæ, nec etiam matri ptoptiæ, ſociaretur in lecto: quod ipſa omni vitæ ſuæ tempore devote obediendo complevit. Inſuper culcittia, linteaminibus, & coopertoriis non eſt uſa, quaſi jam earnis delicias abhorreret: ſed in lectulo de pſeis aut ſtramine artus teneros reclinabat; Chriſto patvulo in hoc vicem parvula ipſa rependens, qui pro inſtructione omnium & ſalute reclinatus eſt in præſepio ſupra fœnum. Jejuniis quoque & abſtinentia illo jam in tempore corpus affligebat in tantum; quod in qualibet hebdomada tribus diebus in pane jejuoabat & aqua. Erubeſcant noſtri temporis viti barbati, qui non dico tribus diebus, neque in pane & aqua, ſed etiam uno die gravantur in hebdomada jejunare. Diſcurſum etiam virabat inutilem, domi corpore conſiſtens & corde, ut ibidem eo porius, quo ſecretius Dominum precaretur. Hæc & bia ſimilia in ſuarum viarum initio ſibi impoſuit Virgo ſancta, tamquam vitæ ſuæ fundamenta, aſſueſcens in his parvula, a qnibus nolebat diſcedere viva; quaſi jam legiſſet illud Proverbium Salamonis, Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam eum ſenuerit non receedet ab ea. *Inſtruitur a Chriſto ſub dormire.* E *Co vbilde ultram ter ſtrauit.* Prov. 22. 6

6 In his ſanctis & Deo acceptis ptimordiis aliquantum Virgo traoſegerat tempus, & Joannes Ptesbyter ſuptadictus, juxta mandatum Angelicum, jam de Pariſius Piſas venerat, & apud S. Martinum factus fuerat Canonicus Regularis; ubi ſub Auguſtini Regula militans, Deo erat acceptus, & hominibus gratioſus; & vitam ducena virtutibus plenam, continuatæ perſeverantiæ merito & virtute, felicem in tertis confecutus eſt finem, & in cœlo ſtructum ſuorum bonorum operum glorioſum. Huie quodam mane, finitis laudibus Matutinis, ex more privatis otationibus inſiſtenti, apparuit Angelus Domini, dicens ei: Puella, quæ vilibus induis ad te veniet iſto mane, ipſa eſt quam tibi recommendavi Pariſius & vocatur Bona. Cum ergo puella Booa, divinitus ut ereditur monita, mane uti Angelus prædixerat, ad Joannem veniſſet Presbyterum, dicit ei ille; Quid vis, filia? Illa, cum prudentia ſimul & ſimplicitate reſpondens, ait: Volo eſſe ad Dei præcepta & veſtra. Cui reſponſum reſponſo conformans, ac trepidans tantæ Virgini aliquid ſine condigna deliberatione mandare, dixit ad eam: Quod tibi præcipit Deus, illud fac: & ad me, cum ei placuit, reverteris. Oratione ergo facta reverſa eſt domum. *Ad Joannem Joan. Canonicum Regularem.* F *ab Angelo iterum mone tur.* *& ipſe monita ejus credit.*

7 Et ecce tibi, qnadam die apparuit ei viſibiliter Dominus Jeſus Chriſtus, præcipiens ei, quod ſibi cilicium compararet. Quæ cum velut puella, ſe non habere ejus pretium reſpondiſſet; dicit ei Chriſtus: Fila tantum in bombycinis, uode duos denstios merearis. Cumque rurſus trepidando penſatet, quod illud pro tam parvo pretio invenire non poſſet; confortana eam Dominus, dixit ei: In ponte quemdam invenies mercatorem, a quo cum illud perieris, pro illis duobus denariis tibi dabit. Duos ergo filando lucrara denarios, cum quadam die ex præcepto matris herbas emptura perrexiſſet ad forum, *Chriſtus præcipit ei cilicium.*

A rum, ut divinum præceptum totaliter adimpleatur, emit etiam cilicium, quod mercator quidam in ponte, ſicut Dominus prædixerat, pro illis duobus denariis dedit ei. Quæ, divina inſtructione formata, *& ſub veſtibus induit* ſtatim in ejus medio fecit pro capurio aperturam; &, in modum capurii ante pendentis & rerrn, aliis veſtibus ſupponena, domum revertebatur ad matrem. Ecce qualibus veſtibus voluit Chriſtus Sponſam ſuam, quibus & ipſa libenter induta eſt, procedere. Habeant, quæ volunt & poſſunt, veſtes delicatas & varias, nonnumquam ex pupillorum hæreditate ac viduarum ſudore comparatas, multa vanitate confectas, de ſtercore vermium adornatas, denique ſua amplitudine & longitudine ponderoſas: Virgo noſtra Bona, præceptis ſalutaribus monita, & divina inſtitutione formata, cilicio vadit indura, ut memoriale mortis ante oculos corporis habens & mentis, non peccaret.

8 Quam vero cæleſtis Sponſus hujus talis ſpooſæ ſuæ zelotypus, imo venerator extiterit, illico demooſtravit. Nam cum domum a foro ſic indura redi-
c iret, contigit ut ante fores eccleſiæ *c* ſancti Sepulcri tranſiret, ſuper quibus, ab Aquilonari parte ec-
B cleſiæ, picta eſt imago Domini Jeſu Chriſti. Cui eum, velut devota divinis & ſacris, ſe ſignando more fidelium, caput cum reverentia inclinaſſet, *a Chriſto ſalutari ſe ab eo ſalutare benedicitur* Chriſtum adorans in ea; imago eadem, verſa vice ſe totam inclinans B. Bonæ, extenſa manu benedixit eamdem: quod Dominus Ciconia, & quidam pii entra ſedentes aperte viderunt, ac poſtea retulerunt. Cum autem tali ſupervellita capucio domum rediſſet ad matrem; ma er hoc videns, eam inde eum quibuſdam aliis mulieribus devote laudavit.

9 Alia etiam vice, eum adhuc valde juvencula *ab eadem cum Dorotea & S. Jacobo apparuit* ex præcepto matris iviſſet ad forum, ante prædictam ſancti ſepulcri eccleſiam pertranſibat. Extra quam quia donum jam fuerat confecuta divinum, de ampliori confidena, orandi gratia eccleſiam intravit eamdem. Et ecce ipſi devote, & inſtar oranti, apparuit juxta cancellos Dominus Jeſus Chriſtus, eum Matre ſua gloriuſa ſemperque Virgine Maria, *d* aliiſque duabus Mariis *d* Sororibus ejus, nec non & eum B. Jacobo Apoſtolo, cujus limina in Galicia, quæ a totius mundi hominibus viſitantur. Illa, viſionia magnitudine ac viſorum gloria ſtupefacta,
C quia nondum aſſuera erat talibus, fugiebat: quam *& Joſefi ſuavi accipit Spiritum ſanctum.* B. Jacobus inſecutus, confortando eam, dixit ei? Filia, noli timere, quia qui tibi dignatus eſt apparere eſt Dominus Jeſus Chriſtus, eum Matre ſua benedicta, & duabus Sororibus ejus. Quæ, ex verbis Apoſtoli concepta fiducia, reverſa eſt ad cancellos. Tune Chriſtus manum ſuam ſanctiſſimam capiti ejus imponens, dixit ad eam: Aperi os tuum. Quod eum illa feciſſet, inſufflans Chriſtus tribus vicibus in os ejus, dixit ei: Accipe Spiritum ſanctum: ſtatimque S. Bona ipſo Spiritu adeo eſt repleta, ut deinceps in vultu, verbis, & geſtibus ejus gratia ipſius Spiritus redundaret. Et quia B. Jacobo Apoſtolo mediante, tantam fuerat gratiam conſecuta, *& ſæpe ab illo viſitabatur.* ſpecialem devotionem ex tune concepit ad ipſum, & inioreruptam omni tempore conſervavit. Qui vicem rependens eidem; comes ei frequentiſſime fuit, eum ea ſtana, vadens, & loquens, in eani effigie Peregrini. Ipſe etiam Dominus Jeſus Chriſtua ex tune adeo cœpit ei eſſe familiatis & notus, ut ei omni vitæ ſuæ tempore appareret. Cujus jam apperentiæ ac præſentiæ aſſueſacta, cum eo familiariter loquebatur, ambulabat, & ſtabat, ſicut unus homo eum alio ſolet.

so Beata vero Bona ſacta decem annorum, in oratione dictum eſt ei, quod ad Presbyterum Joannem pergeret, quatenus eam a Priore & Fratribus S. Martini in Devotam recipi faceret & Sororem: quod ab eiſdem, dicto Joanne Presbytero mediante, multa eſt devotione completum. Non enim poterat ætias revelatinni & dono præjudicare cæleſti, ut propter ætatia defectum non admitteretur in Sororem, eui divinitus jam fuerant talia dona collata, & ut Soror fieret revelatio facta. Et quia, velut pauper, non habebat uode ſe Surorum more veſtiret; ſæpe dictus Presbyter Joannes, eui jam fuerat pluties per Angelum recommendara, dedit ei eappam ſuam pro elamyde facienda; in diviſione veſtium Bearum imi- *cingulo ferreo cruda,* tatus Martinum, in cujus eccleſia Domino ſervie- bat. Effecta vero Soror, quotidie fiebat Deo devotior, ſibi ipſi aſperiur, & egenis miſericordior; meritis proficiens apud Deum, & apud homines creſcens fama. Cingulum etiam ferreum ex eo jam rempore ſubtus ad carnem in ſuis qnoque peregrinationibus continue deportavit, donec ipſum prope *habitat pope e loco S. Martini,* vitæ ſuæ terminum ex præcepto depoſuit Chriſti: eirea quod eingulum Dominus eſt plura magnalia operatus, ur ex ſubſequentibus apparebit. Nec jam cum matre in domo propria morabatur; ſed manibus propriis laborandu, quod ſuæ parcitati ſufficeret, E & unde pauperibus ſubveniret, in domo quadam juxta eccleſiam S. Martini degebat; ut divinis obſequiis mancipata, orationia eſſet loco vicina, & ei eui divinnus fuerat commendata.

f avuncu ejus matris a Chriſto 11 Cum autem annum tertium decimum *e* attigiſſet, & quadam die veniſſet ad eam mater ſua; apparuit eis in peregrinorum ſpecie Dominus Jeſus Chriſtus, eum ſocietate prædicta; dixitque Chriſtus matri S. Bonæ: Nos de ultramarinis partibus peregrini nuntiamus tibi, de viro tuo Bernardo, quod vivus eſt, & ibi proſpere commoratur. Volumuſque, quod hanc illius & tuam filiam tradas nobis, ut eam ad ipſum ultra mare ducamus. Quæ a loquenre exterius, inclinata interius ad conſenſum, protinus eum liberalitate reſpondit: Quia boni mihi videmini peregrini, concedo vobis ipſam, ut petitis, & humiliter recommendo: tamen qui eſſent hi *adducitur peregrinatum* penitus ignorabat; S. Bona eos, utpote ſibi familiariſſimos, optime cognoſcente: unde & eos profi- eiſcentes ſine ulla trepidatione illico eſt ſecuta; eo- rantibus eam Domina Gaitana, & quadam puella nomine Maſſaja: quæ totius hujus peregrinatio- nis comites fuerunt indiviſæ; tamen hos peregri- F nos, & quæ circa ipſam divinitus agebantur, penitus ignorabant.

12 Navigantibus ergo ipſis, de S. Bona ultra *Navigat Terram Sanctam.* mare publica fama pervenit, quod filia ſcilicet Domini Bernardi, quam de uxore Corſicana genuit, veniebat; Angelo ejus hoc ad probationem ipſius, ur traditur, divulgante. Pater vero propterea de hac fama dolebat, quia longo rempore antequam Piſis Bertam matrem S. Boæ matrimonialiter ſibi copulaſſet, in ultramarioris partibus quamdam Dominam valde nobilem habuerat in uxorem, de qua etiam tres genuerat filios; unus quorum tune erat Patriarcha *f* Hieroſolymitanus, alius fuit Magiſter *f* Templi, tertius Hoſpitalis. Qui una eum Patre dolebant, & præcipue Patriarcha, quod hæc illue accederet, quam audiebant a patre de matre Corſicana genitam: hoc ſibi in opprobrium reputantes, quia Corſicanæ ſuor ibi deſpectui, & plus nobilitatem carnis, quam ſocietatem animi attendebant. Na- *ubi mater pater & fratres* vi ergo applicante, pro S. Bona capienda pater accellit ad navem, & Patriarcha per nuntios plurimum laboravit. Aſt aliis eum ea loquentibus & videntibus ipſam, ab his nec videri potuit, nec audiri. Sancto quoque Spiritu revelante aufugit de nocte eum ſociis, per nemoroſa & aſpera tranſeundo.

Et

EX SUPPARISIENSI MS. fugiens lapsa est in foveam

Ee videbatur S. Bonæ dum fugeret, quod poſt eam curreret hominum multitudo, Cape eam, Cape eam, Ingeminantium eum clamore. Erant autem dæmones, ejus profectibus invideotes. Fugiens itaque in quamdam ſe projecit foveam, ut lateret.

13 Et cum moraretur in ea, cuidam ſancto Eremitæ, Ubaldo nomine, qui in vicinis partibus per triginta annos incluſus in cella ſerviarat Deo, eſt cælitus relevatum, ut pto juvencula illa mitteret, quæ in illa fovea latitabat, & quod ad ſe facetet eam duci. Quod per quemdam virum Dei, fratrem ſuum. Deo obediens Eremita complevit. Cum ergo ipſa adducta veniſſet ad eum, cum neuter de altero prius notitiam aliquam habuiſſet, proptiis ſe invicem nominibus ſalutarunt, videntes ſe motuo cum gaudio magno valde. Ad illius vero Eremitæ conſilia & præcepta direxit ſe S. Bona in partibus illis menſibus novem. Quo in tempore loca ſacra, in quibus Dominus ſalutem omnium procuravit, nec non & Jordanis fluvium, ubi fuit Dominus baptizatus, eom duabus ſuis comitibus devotiſſime viſitavit; in locis, ubi ſteterunt pedes Domini oſcula figens, ac B pro beneficio ſacramento, in loco quolibet geſto, cum lactymis ibidem Domino gratias reddens piaa & devotas,

14 Cum autem ſacra Quadrageſima adveniſſet; eam in quadam cavetna, in eodem ioco in quo & Chriſtus, multa cum abſtinentia obſervavit. Qua completa, apparuit ei ibidem Dominus Jeſus Chriſtus, cum eiſdem cum quibus apparuerat ei Piſis, diaitque ei: Filia, oportet ut habeas filios; ut quæ es filia mea ſimul & ſponſa, propter me & pto me efficiaris etiam mater. Illa ſibi conſcia de prnpoſito virginitatis perpetuo conſervandæ, audito nomine filiorum & matris, Beatam imitata Mariam, cum quodam pavore reſpondit: Et quomodo habebo filios? Dixit ei Chriſtus: Noli timere, quia non de carnalibus, ſed de ſpiritualibus tibi dixi. Educenſque eam de cavetna prædicta, oſtendit ei ſuper quodam excelſo monte multos parvulos, eandidiores nive, nitidiores lacte: & ait ad eam: Illi erunt filii tui, omnes ob reverentiam tui capita tibi & manus inclinant in terram: in cujus indicium tei annulum digito ejus impoſuit, de prædictis filiis conſtituens eam ſponſam ſimul & matrem. Filios iſtos merito poſſumus accipe- C re, qui omni tempore ſubſequenti ejus ſanctiſſimis meritis, ſalutaribus monitis, & aſſiduis orationibus, glorioſis exemplis, evidentibus miraculis, ſunt, aut pet converſionem a malo, Domino acquiſiti; aut per conſervationem in bono, nutriti; aut per promotionem in melius, educati: ea quorum multitudioe numeroſa plures apud S. Michaelem de Orticaria, & g apud S. Jacobum da g Podio, filii fuerunt & ſunt. Beata vero Bona, ex his concepta fiducia, dixit Chriſto: Omnes infirmitates, quæ poſſunt hominibus & beſtiis evenire, volo pro te & talibus filiis ſuſtinere. Reſpondit ei Chriſtus: Et ego promiſſionem hanc recipio, ot dixiſti. Quæ promiſſio ab ea & in aa eſt opere adimpleta tempore ſubſequenti, una infirmitate prr aliqood temporis ſpatium in ea durante, & alia ſuccedente. Unde aliam Martyr poteſt non incongrue appellari, quia nulli paſſioni defuit, quæ ad alia etiam toleranda parata fuit.

15 Ibidem etiam præcepit ei Chriſtus, ut addictum rediens Eremitam, quod ſibi diceret adimpleret; aſſignans ei Angelum, qui eam comitarctur in via. Quæ præceptum adimplens Dominicum, ad illum revetſa eſt Eremitam, de ipſius reditu gaudioſum, & cum eo dierum ſeptam ſpatio eſt morata. Qui facta ſibi ravelatione divina, dixit ei: Voluntas eſt Dei, quod revertatis Piſas, multa tamen adretſa tibi contingent in via: nam in Saracenorum manus D devenieni, & vulneraberis, ac iocarcetaberis ab eiſdem.

16 Quæ cum, Deo etiam per ſervum obtemperans, iter pro reditu cum ſociis inchoaſſet; duca Chriſto, ſolitis comitibus ſociato, Calvariam pervenetunt. Ubi dixit Dominus S. Bonæ: Da mihi cingulum, quo es cincta. Illa de occultatioone cinguli ferrei ſibi conſcia, quaſi etiam ipſum Dominum hoc lateret, cingulum ei præbebat laoeum, quo ſoperius cingebatur. Domino autem prodente ad gloriam, quod Sancta celabat ud cautelam, ſtatim ipſum cingulum eſt ſolutum, & in terram ceeidie ad pedes ejus. Quod Chriſtus ſuſcipiens, miſit illud in illo futamine, ubi quondam lignum ſalutiferæ Crucis fixum fuit. Ac poſtea ſe cingens ea ipſo, seddidie illud Sanctæ. Quæ ipſum de eetero pretioſus reputans, cariuſque conſervans, ipſa iterum eſt ſuccincta.

17 Ut autem verborum ſervi Dei veritas, & S. Bonæ patientia probaretur; omnia ab illo prædicta circa ipſam ſunt adeo veraciter adimplera, ut a Sara- E cenis, ad inſtar Chriſti, in latere vulnus aeciperet, cujus caoſa ſanguinem per os diverſis temporibus vomuit quoad vixit. Febres quoque omni pene tempora paſſa fuit. Quæ omnia, virtutis ſemina, Dei armatura induta, pro ſponſi ac filiorum amore patientiſſima toleravit. Unde etiam febrem, ſuciam, cum gaudio quaſi ludendo vocabat. Porro Domina Gaitana & ſocia eam etiam in carcera minime reliquerunt, ſed ei indiviſæ comites & adminiſtratoriæ ſedulo exiterunt. Audientes vero quidam Piſani mercatores & cives S. Bonam in catcere detinori, eam a Sataeenis dato pretio redemetunt, & ad navem eum ſociis adduxetunt. Qoę tandem ſimul reverſæ ſuot Piſas: ipſaque dilectam ſibi ingreſſa eſt domum, in qua facta Soror cœperat habitare. Ubi dum in peregrinatione non eſſet, multas Quadrageſimas in arcta abſtinentia & diſtricto ac continuato ſilentio obſervavit, legumine in victu, & aqua in potu contenta. Ibidem etiam, quantum poſſibilitas permittebat, in lectione aſſidua, meditationi intenta, orationi dedita, contemplatione ſuſpenſa, vitam cælestem ducebat in terra. Et eum jam, odore virtutum ejus & famæ, ad ipſam confluoret hominum multitudo diverſorum ſexuum, morum, ſtatuum, conditionum, & voluntatom; omnibus lætam faciem exhibebat: licat, ut dictom eſt, febres pene continuas pateretur; F nmneſque lætgo exeipiebat affectu, & tamquam cæleſtis medici apotheca, mulier gratioſa, ſingulis competentia medicamina offerebat; adeo ut de tanta multitudine nullum a ſe, abſque conſolationis vel ædificationis antidoto, recedere pateretur. Unda domus illa, horum & aliorum ſpiritualium ejus operum officina, cæli vere facta eſt domos & porta: in qua non modo ſancti Angeli ipſam inviſete deſcendebant, verum etiam ipſe Sanctos Sanctorum frequentiſſima veniebat, cum Matre ſua Domina Angelorum.

ANNOTATA.

a *Nata eſt circa annum* 1156, *quando Corſica inſula adhuc ſub Piſanis erat.*

b Mugellum *p. m.* 14 *diſtat Florentia ad Boream, uti conſtat ex Gonzaga, de ſui Ordinis ibidem conventu agente: ſed in Lectionibus videtur dici* da Mettelo, *nobis adhuc ignotus locus.*

c *De eccleſia S. Sepulcri agimus, ubi de* S. Ubaldeſca 28 *Maji.*

d *Quomodo* S. Maria Cleophæ *ſen* Jacobi *fuerit diſta* Soror Deiparæ Virginis, *ad illius Acta 9 Aprilis da-*

EX SUPPARISIENSI MS. fugiens lapsa est in foveam

addicitur ad Ubaldum Eremitam

invisit loca sancta

Quadragesimam in caverna peragit

constituitur mater spiritualium filiorum

petra ubi genuflexit

mandat de reditu

Pisas revertitur in veram patriam ducit

fit multis lætior in Pisis.

A *dedunimus, ubi etiam* de Salome, *aliquibus* Maria *dicta, & confuſa cum matre filiorum Zebedæi atque etiam* Soror Deiparæ *credita; quamquam ea omnia meritò videantur rejici poſſe.*

e *Circa annum* 1169.

f *Hic videtur* Heraclius *eſſe, non quidem tunc regens, ſed poſtea circa annum* 1180 *Patriarcha creatus, ſub quo Hieroſolyma amiſſa anno* 1187, *eam ejus deceſſor* Amalricus *ab anno* 1157 *Eccleſiam iſtam, regens erat* Francus ex diœceſi Noviomenſi. *Conſule tractatum de Patriarchis Hieroſolymitanis ante tomum* 1 *Maji.*

g *De eccleſia & domo* S. Jacobi de Podio, *una ab urbe milliario, quomodo exordium ſumpſerit a* S. Bona, *dicitur infra n.* 18. S. Michaelis de Orticaria *n.* 15 *mentio fit, intelligiturque haud procul etiam a civitate abeſſe trans Arnum flumen, Romam itaris: hodie autem dicitur* S. Michaelis Diſcalceatorum, *pertinetque ad eos qui Scopetini vocantur, inquit Razzius.*

CAPUT II.

Variæ peregrinationes ejus, & miracula in iis facta.

B 11 *Peregrinatio ad S. Jacobum.*

POſt aliquantum tempus a reditu apparuit ei Chriſtus, ſocietate ſolita ſociatus, dixitque ad eam: Volo te hujus B. Jacobi limina in Hiſpania viſitare, quite mecum jam pluries viſitavit. Quæ cum devotione obediens, viam aggreſſa eſt, & complevit. Cum vero rediens ad locum quemdam extra Piſas a parte Aquilonari per unius milliarii ſpatium circa ſolis occubitum perveniſſet, ubi in quadam domuncula paleari quædam vetula habitabat, declinavit ad eam cum ſocio ſuo S. Jacobo, qui gratia hoſpitandi, & cujus rei cauſa ibi moreretur, inquirit. Quæ ſuæ dixit exiſtere voluntatis, eccleſiam aliquam ibi conſtruere, licet unde hoc faceret non habebat. S. Bona reſpondit: Si eccleſiam ipſam vis conſtruere ad B. Jacobi honorem & nomen, ſenex iſte (manu eum demonſtrans) B. Jacobum multum amat, & omnia neceſſaria miniſtrabimus tibi. Illa præbente conſenſum, S. Bona una cum B. Jacobo diſpoſitionem omnem murorum eccleſiæ deſignavit; dein ſubſequentibus temporibus manum porrigens adjutricem, donec eccleſia ipſa, quæ hodie S. Jacobi de Podio dicitur, ac domus neceſſariæ ſunt completæ. Qui locus ex tunc, S. Bonæ dum vixit devotione & opere, ac poſtquam mortua eſt, ob ejus reverentiam, in bonis crevit & creſcit. Mane vero facto Sancta reverſa eſt domum, ibidem in afflictione carnis, in miſericordiis ad egenos, in compaſſione ad miſeros & afflictos, in pſalmodia & oratione quaſi continua, nec non in aliis operibus vitam ducens.

a vedi la nota eccleſiam S. Jacobi de Podio cum ſtruit.

C

vero peregrinandum claret miraculis.

19 Inter alia vero ſancta & Deo accepta ejus opera, peregrinatio frequens fuit. Novem etenim vicibus B. Jacobi limina, & ſæpe B. Petri, ac Sancti Angeli, cibo contenta modico, ferreoque ſemper ſuccincta cingulo, viſitavit. Quam vero Deo gratæ ejus peregrinationes exiſterent, dignatus eſt ipſe Dominus, ad laudem Sanctæ ſuæ, & ad commonitionem fidelium declarere, tum ipſam cum B. Jacobo comitando, tum plura & varia miracula, circa eam vel per eam, in ipſis peregrinationibus oſtendendo. Quæ licet diverſis temporibus ſint patrata, omnia tamen ſimul ad commendationem peregrinationum, in ipſa & in aliis fidelibus, ſunt merito copulanda.

in fluvium lapſa, ſicca veſtibus emergit.

20 Cum quadam vice S. Bona B. Jacobi limina in Galicia viſitaret; ad quemdam fluvium pervenit eum aliis peregrinis, quem quidem per pontem, propter ejus exereſcentiam, nemo poterat pertranſire. Aderant ibi eum aſinis pueri, peregrinos pretio tranſportantes. Cum ergo B. Bona, iter volens proſequi inchoatum, dato pretio unum pro tranſitu aſcendiſſet, ac poſt ſe in eodem aſino portans puerum, fluvium pertrenſiret; aſino ceſpitante, in aquam impetuoſe currentem aſinus, puer, & ipſa pariter ceciderunt. Sancta vero Bona, nec membris madida nec veſtibus, pertrenſivit; puerum pannos ejus pertinaciter retinentem, poſt ſe attrahens ſuper aquam. Inde homines, aqua plenum puerum exiſtimantes, ipſum pedibus ſuſpendere, ac aquam evomere, cogitabant. Quod puer intelligens, Nolite, ait; quia non ſum aqua plenus, ut creditis, ſed indicibili gratia fruitus, & immenſa ſum jucunditate perfuſus, quamdiu in aqua extiti cum iſta Domina glorioſa. Audientes hæc homines, & eam ac ſua nulla omnino perfuſam humiditate videntes, ipſam eum admiratione ambiebant, eam inſatiabiliter intuentes. Quæ videns multitudinem, ad ſe ob hoc undique confluentem, aufugit. Ecce in uno eodemque facto Virgo Chriſti ſalutare nobis præbet exemplum, de humana laude & gloria fugienda, & Chriſtum ſequitur ſuum in via ſocium & magiſtrum. Per Bonacurſum tamen Boſcettum, qui vicinus ejus erat in domo, & in peregrinatione tunc ſocius, quique oculis propriis iſta vidit, eſt opus Domini, ad hominum ædificationem, ſanctæ Virginis honorem, & Dei gloriam, divulgatum. Ut verum ſit, quod ſi nos tacuerimus glorioſa de nobis, alii publicabunt, & quo ad umbræ modum glotia ſequitur fugientem.

EX SUPPARIS ÆVI MS.

& puerum ſecum extrahens.

E *teſte qui adfuerat.*

at Simile quiddam, in alia ad eumdem locum peregrinatione, operatus eſt Dominus circa eam. Nam ad quemdam fluvium ſmbulando pervenit, cujus pons erat adeo diſſipatus, quod nullus peregrinorum, qui illuc convenerant quaſi mille, trenſire per ipſum poterat vel audebat. Tunc Dominus Jeſus, qui eum ſociis ſolitis erat cum B. Bona, in effigie peregrina aliis incognitus peregrinis, dixit ad eam: Tranſi per pontem manibus ſemper elevatis in cœlum. Quæ eum tranſitum inchoaſſet, ab omnibus elamabatur in eam: Noli attentare, Domina, quia ſine dubio ſubmergeris. Illa, de præcipientis poteſtate ſecura, fiducialiter cunctis peregrinis cum pavore cernentibus pertranſibat. Et ſtatim Sanctorum innumerabilis multitudo, mitris Epiſcopalibus ornatorum, in ipſum fluvium corporali ſpecie deſcenderunt: quos tamen peregrinorum nemo videbat, uno dumtaxat excepto, cui de privilegio ſpeciali, ad teſtimonium & divulgationem miraculi, divinitus concceſſa eſt gratia hæc videndi. Cum autem S. Bona pontem & fluvium illæſa trenſiſſet; Chriſtus, qui cum ipſa pariter tranſierat invifus, dixit ad eam: Voca ad te omnes peregrinos, ex alia parte flumina conſiſtentes, quia nemo peribit ex eis, ſi donec tranſierint manus tuas tenueris elevatas. Fecit, ne dixit, & ſic omnes peregrini illæſi ejus orationibus tranſierunt. Peregrinus autem ille, qui miraculum noverat, poſt B. Bonam anhelando currebat. Dicunt ergo ei alii peregrini: Quare ſic curris, frater? Quid habes? Quibus ille reſpondit; Nunquid non modo divinum miraculum attendiſtis? Et illi quod? & peregrinus ad eos: Nonne vidiſtis quoque peregrinos, primo eum ipſa Domina mirabiliter tranſeuntes, & qui ad eam deſcenderunt in aquam? Sancti ſunt illi & illa etiam Sancta. Illo peregrino hæc & his ſimilia repetente, & poſt S. Bonam elamando currente, dixit S. Bonæ Dominus Jeſus Chriſtus: Latita in domuncula, ne te peregrinus, qui miraculum vidit, inveniat. Cui Sancta tam libenter, quam utiliter obedivit. Cumque nihilominus in currendo & elamando iſte inſiſteret peregrinus,

Fabricato ſibi ſic poſtea diſpendium tranſit.

& oratione ſua aliis tranſitum obtinet.

F

Ideoque obſervatione ſolita.

EX SUPPARIIS AEVI MS.

gricus, quemdam in quadam villa fuentem pannos ſeporic juxta viam: & cogitans, quod illic S. Bona cum ſociis pertranſiſſet, interrogavit ab eo; Vidiſtis quamdam Dominam, cum duobus maſculis peregrinis & tribus feminis tranſeuntem? Etiam in ſignum veſtimenta eorum expreſſit, & effigies & ſtaturas. Admiratus futor, quod ille ſic anhelando & currendo quærebat; undique cœpit attendere diligenter, ſi illos videret, & illam. Et ecce per data ſigna, maxime autem per infuſam ad hoc ſibi gratiam, peregrinos illos quinque & Dominam recognoſcens, non tamen quod Chriſtus & Sancti eſſent intelligens, vidit eos in domum cujuſdam hoſpitis introire. Et bonos eos exiſtimans peregrinos, cucurrit ad hoſpitem, dicens ei: Multum gauderes, ſi eos, qui ſunt in domo tua agnoſceres. Et converſus futor ad unum ex illis quinque, qui erat B. Jacobus, dixit ei: Facite me ab ipſa Domina benedici: nomen enim ejus proprium ignorabat. Dixit ei Apoſtolus: Accipe pileum ejus, & eum eaierimus recedentes, quod te benedicat poſtulabis ab ipſa. Fecit ut dixit. Quæ non benedictionem negans, ſed Apoſtolo deferens, B. Jacobo dixit: Signate vos eum. Ait ille: Noo B ego, ſed vos. Ipſum ergo humiliter obediens benedixit. Porro beoedictio illa tanto eum ſtatim ſpiritus ardore ſuccendit, ut ad inſtar Apoſtolorum, relictis omnibus & inſalutatis domeſticis, B. Bonam ſequetetur & ſocios, omnium terrenorum oblitus. Quem cum B. Jacobus de reditu pluries admoniſſet, & ille nihilominus eis pertinaciter inhæreret, dicens; Quia vobiſcum eſt Chriſtus, non recedam a vobis; tandem ipſe Dominus Jeſus Chriſtus eum ſimiliter admunuit, ut rediret. Qui ab ipſo benedictione recepta revertebatur quidem, ſed cum triſtitia & dolore: & in via poſitus redeundi domum, arreptus febribus dormivit in Chriſto: cujus obitum & ſalutem Dominus B. Bonæ illico revelavit. Ex iſto miraculo Sancta iſta evidenter apparet Moyſi famulo Domini comparata, non ſolum in frequenti appartione & familiari collocutione divina, verum attam in elevatione manuum virtuoſa. Pariterque, ſi tu auditor & ego lector attendimus, admonemur, de humano favore & gloria fugienda, de honore invicem impendendo, & quod Sanctis eſt reverentia & obedientia impendenda.

a2 Alia vice & tempore, dum eadem iterum B. C Jacobi limina viſitaret, quantum ſua reprehenſio fuerit libera, efficax, & ſalubris, ac ipſa ſecretorum cognitrix, per hoc quod accidit eſt oſtenſum. Peregrinus etenim quidam, in ipſo itinere ab aliis aliquanto ſpatio ſegregatus, quemdam incidit in latronem: qui ait ad peregrinum: Extrahe pecuniam, & da mihi. Quo non dante, ſed ne ſibi tolleret ſuppliciter deprecante, dixit iterum ei latro: Da mihi quod habes, alioquin tibi faciam quod propoſueram ulterius non facere alicui peregrino: nutu etnim divino correptus ſpoliare quidem, ſed non occidere propoſuerat peregrinos. Cum ergo Jacobipeta nullatenus latroni pecuniam exhiberet, latro evaginato gladio ipſum in ſiniſtro ubere ſic percuſſit, quod quaſi mortuus cecidit ſuper terram. Tunc B. Bona, eodem pergens itinere, facta ſibi revelatione totum negotium intellexit; & feſtinanter appropetans, elamavit a longe fugienti latroni: Noli fugere, ſed me aliquantulum præſtolare. Qui volens fugere, ſed non valens, prope peregrinum immobilis & trepidus expectabat. Quibus appropians Sancta, jacere vidit Jacobipetam ſemivivum: & increpans ipſum dixit ei: Miſer, qualem peregrinationem faciebas? Duoetenim peccata mortalia ſubticuiſti ſcienter, quando ſuperficialem pœnitentiam accepiſti: unde, ſi ſic fuiſſes mortuus, ſine dubio in ſupplicium iviſſes æternum. Pro- D
ro vulnus ejus ſanctis digitis ſuis tangens, invocato virtuoſo nomine Trinitatis, ſalutiferæ Crucis ei ſignum impreſſit: quod ſtatim eſt adeo ſolidatum, aeſi nulla fuiſſet unquam ibi facta percuſſio, ipſe ſanus ſurrexit & fortis. Et eum ei pecuniam ſuam feciſſet reſtirui a latrone; præcepit eidem S. Bona, quod duo illa peccata confiteretur, primo quod ſibi occurreret Sacerdos. Converſa vero ad latronem, ipſum de perpetrato feelere aeritet increpavit, tormenta talibus rememorans præparata. Quo virtutis ſuæ correpto, Sancta increpatiuni monitionem adjungens; Miſerere, ait, animæ tuæ, ut non pereat in æternum. Et his dictis & factis S. Bona progreditur irer ſuum: latro autem ille gratia divina converſus, & aſpectu Sanctæ ae verborum ejus ſuavitate illectus, per totum iter Beatam ſecutus eſt Bonam, uſque dum Bonithi-podium *b* pervenerunt: ubi per ipſam illi facta eſt cella latroni, in qua ipſe totu ex tunc tempore vitæ ſuæ Domino fideliter deſervivit, & vitam in pace finivit. Ecce quam evidenter apparet, quod ſancta noſtra Bona, divinorum verborum audiria obliviosa non ſuit, ſed operum factria; dum Samaritanum Evangelicum imitata, tam peregrino quam E
latroni vinum infudit & oleum, illum de vulnere puttidæ mentis increpans, & a vulnere corporis miſericorditer ſanans: hunecque ſimiliter de perpetrati ſcelcris atrocitate redarguens, & ad pœnitentiam leniter admnnendo convertens.

a3 In peregrinationibus quoque ipſius ad S. Petrum virtus ejus & gratia divina non deſuit: nam in ultima quarantenarum, quas Romæ cum abſtinentia multa & devotione peregit, eſt adco graviter infirmata, quod Domina Gaitana, devota ejus & ſocia, de vita ipſius deſperans, caput ejus detruncare, & Piſas proponebat afferte. Cui talia cogitanti B. Bona, quaſi de gravi vigilans ſomno, dixit: Præparate nobis cibum, Domina, ut peregrinationem noſtram perficere valeamus: quia caput meum Piſas non portabitis, quemadmodum cogitaſtis, ſed ego ipſa portabo. Quæ de revelatione mirata, cibum ut illa diaetat, præparavit, ac ſimul itet aggreſſæ ſunt redeundi.

a4 Ante tamen quam de Roma recederent, B. Petri eccleſiam orationis gratia intraverunt, ad cujus fores eccleſiæ puer contractus cauſa petendi F
eleemoſynam ponebatur. Beata ergo Bona cum ſociis, oratione completa, eccleſiam eaeunte, languidus ab ipſis more ſolito eleemoſynam poſtulabat. S. Bona, plus ceteria affluens compaſſionis affectu, dixit ad eum; Ut magiſtrum meum B. Petrum, cujus devotione ad hanc urbem acceſſi, & hoc oratorium viſitavi, verbo ſequar & facto; argentum & autum non habeo, ſed hoc vaſculum vini (barlettum e ſuæ peregrinatiouis oſtendens) e
quod Dei poſſum gratia & virtute, hoc tibi eum imitando concedo. In nomine Jeſu Chriſti ſurge, & bibe. Qui protinus ſurrexit ſanus, & de vaſculo illo bibit. Illa vero iter ſuum cum ſociis profecuta, Piſas eſt cum bona proſperitate reverſa. Et in iſto miraculo tam evidenter B. Petrum Apoſtolum eſt ſecuta, ut hoc non videatur illi ſimile judicandum, ſed idem potius repetitum. Nec mirum alicui de tanta ad ipſum conformitate videatur, cum ad ejuſdem pergena limina, ipſius ſocietate frequentius ſit uſa.

a5 Cum enim more ſolito quodam tempore vellet ipſius B. Petri Apoſtoli limina viſitare, a Priore S. Martini & Joanne Presbytero, procuratore ſuo pariter & cuſtode, eundi licentiam poſtulavit. Qui, conceſſa licentia, cum quibus ſit itura perquiritur. Quæ dixit, Guidonem & Guidam

cum

Ex nihilominus eis inhæreret.

benedictionem ei ita felicem mortem obtinet.

mortem de peccatis.

Pro Beata Cruciferum

Pregrinum a latrone graviter affum

Roma ejus facta cognita revelat.

ad eccleſiam S. Petri pauperum confortium ſanat.

Iterum Romam peregrinum faciens ſanat.

A eum ipſa ituros, & Petrum. Porro Guidonem & Guidam, Chriſtum Dominum nominabat & Matrem, ſicut ipſa poſtmodum expoſuit requiſita. Et *d* quidem proprie valde, cum ejus eſſent Rectores *d* & Duces, & dnealis ipſe vulgariter appellatur Guida. Jacobum tamen juvenem, qui eam frequentiſſime ſociaverat, petiit a Priore, ut eam uſque parum ultra S. Michaelem de Orticaria ſociaret, ubi *e* in quodam prato a prædictis *e* tribus ſe aſſeruit expectari. Quo ſibi conceſſu, cum mane valde dilucu- *cum quo per Arnum*
lo procederent verſus Arnum fluvium; Jacobus illi dixit ad eam: Quomodo tranſibimus, Domina? Illa reſpondit: Inveniemus Guidonem, qui nos in ſua navicula tranſportabit. Cumque ad ripam fluminis perveniſſent; illa dixit Jacobo; Voca, voca, Guido. Qui eum clamaſſet, O ſet Guido; ſtatim ille reſpondit, Quis eſt? Et Jacobus ad eum: Quædam Domina, quæ fluvium vult tranſire. Et Guido ſubjunxit: Eſtne illa, quæ partim eſt Piſana, partim Corſicana? Beata etenim Bona, quod in principio hujus opetis diximus, de patre Piſano & matre Corſicana nata fuit: & ideo Chriſtus familiariſſimus
B ejus, cum ea & de ea quaſi ludendo, hujuſmodi de multa familiaritate dicebat. Sancte vero Bona dixit *a Chriſto tranſvecta.*
Jacobo: Reſponde, quod ipſa eſt. Quod cum illa dixiſſet; reſpondit Guido: Si ipſa eſt, eam tranſportabo libenter. Per Guidonis ergo naviculam tranſportati, cum ipſo ortu diei perveniſſent ad pratum, in quo Sancta ſe dixit expectari; Jacobus undique circumſpiciens, neminem vidit adeſſe. Et reputans opportunitatem aſſociandi eam uſque Romam ſibi eſſe conceſſam, ſolus dixit ad ſanctam Bonam; Gratias Deo, quia illi, de quibus dixeratis, non adſunt, & veniam ego vobiſcum. Cui illa reſpondit: Puſt ſepem hanc aſpice, quia hic debent me procul dubio expectare. Cumque diligenter aſpexiſſet, neminem- *ipſum cum matre S. Petro ſolet invenit.*
que vidiſſet; hilarior factus, iterum dixit ei: Ecce non ſunt, & ego vobiſcum veniam. Quæ rurſus dixit ad eum: Volve te, & undique cunpice. Cumque ſe volvens aſpiceret, de ſepe tres exire aſpicit peregrinos. Et dixit: Ecce hic ſunt. Et illa: Iſti ſunt, inquit Guido, & Guida, ac Petrus, quos mecum dixi venturos. Porro Jacobus, unum ex his, Guidonem videlicet, ætate juvenem & ſpecie
C formoſum attendens, & nimio quo ad Sanctam tenebatur amore ſiniſtrum aliquid ſuſpicatus, dixit Sanctæ: Nolo vos ire cum iſtis, ne ſorte vobis in *ex quibus Chriſtus pueram eſculatus,*
via ab eorum aliquo violentia inferatur. Tunc illi tres & S. Bona pariter ſubridentes, dixerunt ad eum: Sine illam ſecure venire nobiſcum, quia nullum ei malum aut violentiam inferemus. Et ille: Non ſinam ait, niſi iſte, qui pulchrior eſt inter vos, Guidonem demonſtrans, pacem mihi tribuat, hujus veſtræ promiſſionis ſignum & pignus. Tunc Guida ad Guidonem converſa dixit ei: Licet rem magnam petierit, tamen ſic ei, fili, quod petit. Guido itaque Jacobum, in ſignum pacis & fœderis, oſculatus, duas radices gingiberis dedit ei; dicens, ut alteram *multæ ſuavitatis odore, eum repleti*
Presbytero Joanni, alteram Presbytero Marco ex ejus parte portaret. Ipſe autem Jacobus ſtatim, per oſculum illud, tanto eſt ſuavitatis odore repletus, acſi in ejus corpore eſſent omnia mundi aromata congregata: ut ipſe ſuavitas inexperta, eſſet ipſi promiſſionis ſecuritas plena. Poſt hæc profecti ſunt illi *quem ille transiens oſculo in Joannem Presb.*
cum Sancta, & ad S. Martinum Jacobus eſt reverſus: ac ante fores eccleſiæ Presbyterum Joannem, cui hæc omnia jam revelata fuerant, reperit expectantem. Et videns Jacobum dixit ad eum: Bonum os ſuiſti bodie oſculatus. Accede huc, fili mi, & præbe mihi oſculum pacis, ac radicem gingiberis mihi miſſam. Fecit ille, ut dixit: & ſtatim poſt oſculum, odor ille ſuavitatis de ipſo egreſſus, totaliter in ipſum Joannem Presbyterum introivit: cum radice vero gingiberis os ſuum tangens & oculos, ipſam pro Reliquiis reſervavit. Presbyter vero Marcus ſuam radicem comedit. *EX SUPPARIS ÆVI MS.*

ANNOTATA.

a *Id eſt* S. Michaelis in monte Gargano, *qui mons nunc vulgo* Sancti Angeli *dicitur.*

b Bonizi-podium, *vulgo* Poggio-Bonzi, *in Ducatu Florentino verſus Senenſium fines, de quo pluribus ad vitam S. Luceſii* 18 *Aprilis; quia autem Piſa in Galliciam eunti vel redeunti non eſt tranſeundus locus iſte; veroſimile ſit, peregrinationem de qua hic agitur, non fuiſſe ſimplicem; ſed regredientem maritimo itinere Sanctam, petiiſſe Romam; atque ita tranſitum iſtac habere potuit, cum Roma pedes Piſam deſcenderet.*

c Barlettum, *Tuſcis diminutivum a* Barile, *Francis* Barillet, *lagena, vini vaſculum.*

d Viæ ducem *Itali, Franci, Hiſpani, ſecundum ſuam quiſque dialectum, dicunt* Guida, Guide, Guia.

e *Scilicet Chriſto, Deipara, & Petro.*

E

CAPUT III.

Varia miracula Piſis patrata.

S. Etiam dum miracula facit.

SAncta vero Bona, non ſolum in peregrinationibus poſita, ſed etiam domi habitans, vitæ ſanctitate pollebat. Et ut vitæ ipſius ſanctitas miraculorum teſtimonio probaretur, virtus divinæ potentiæ illi ſemper aderat ad ſanandos infirmos, & diverſa (prout expediebat) miracula perpetranda. De quorum multitudine numeroſa quædam hic quaſi exempli gratia ſubjunguntur, quæ per eam adhuc in carne viventem eſt Dominus operatus: ex quibus quam potens fuerit apud Deum, & quam compatiens proximis, evidenter apparet.

a7 Cum jam eccleſia S. Jacobi de Podio eſſet, per ipſius B. Jacobi & S. Bonæ auxilium, ſicut ipſa promiſerat, conſummata; ut divino conſtructa conſilio, divinu Officio non careret; ac B. Jacobus, ejus deſignator & factor, ibidem venerationem debi- F
tam haberet; Monachi S. Michaelis de Orticaria, *Eloſſum a ſe monachum*
qui de S. Bonæ voluntate ipſam eccleſiam fuerant conſecuti; cœperunt de mittendo illuc Presbytero pertractare. Et tandem in hoc prudenter & communiter conſenſerunt, ut ille ex Monachis, de quo S. Bona voluiſſet, illuc pergeret moraturus. Ad quam cum Abbas Simeon propterea acceſſiſſet, ille reſpondit: Vult Dominus Jeſus Chriſtus, quod eat Donnus Paulus, ibidem S. Jacobo ſerviturus. Et per ipſum Abbatem, ad inſtar mulieris fortis, mittens cingulum Cananeo, id eſt Donno Paulo, eum
a voluntate propria per Sanctæ reverentiam commu- *ad S. Jacobum de Podio mouſterium.*
tando, dixit, ut ſequenti mane iter arriperet Paulus ad ipſam, ut ei loqueretur accedens. Cum ergo Abbas omnia Monachis retuliſſet, reſpondens Donnus Paulus, ait: Domina Bona de me optime cogitavit, quod ad S. Jacobum acetum bibiturus accedam. Vetumtamen S. Bonæ conſentiens voluntati, mane facto iter arripuit, vadens ad ipſam, ot mandaverat per Abbatem. Cnjus manus illa ex teverentia Ordinis voluit oſculari, ſed eo renuente nequivit. *illa ut mos in prauio ibi tuleratur.*
Dixit ergo ei S. Bona, ipſius mentem cognoſcens & verba; Vade, quia non bibes acetum, ut times, ſed de bono vino ſufficienter habebis. Beatus etenim Jacobus mibi dixit, quod vult eſſe tuus amicus & frater, imo te pro Domino vult habere. Qui abiit, & illi eccleſiæ deſervivit.

Ad

EX SUPPARIIS ÆVIMS.

28 Ad dictam ecclesiam in festo S. Jacobi septem Clerici Pisani, cantores optimi, accesserunt. Cumque ibi modulatis vocibus cecinissent; finito cantu ceperunt compuncti, de transitu omnium, excepto Dei servitio, ex ipsius caotus tractu, cogitare. Et tandem, ut apud S. Michaelem de Orticaria communiter Domino deservirent, juramento se invicem adstrioxerunt. Die sequenti tres ex ipsis ad eamdem ecclesiam cum redirent, & a longe vidissent in eo Dominam Bonam, eum quadam devota semina & puella; dixerunt ad invicem: Cantemus Domino, ut Domina Bona ejus delectetur in cantu. Et dum cantando illud Responsorium, quod incipit, In conspectu Angelorum, ad fores ecclesiæ pervenissent; ecce ntius ibi & dulcius ceeinerunt. Cantantibus illis apparuit super altari S. Jacobi Dominus Jesus Christus, eum duodeeim Apostolis, cum eis ibidem suavissime eantans. Quod tamen nemo videre potuit vel audire, nisi S. Bona & illa puella: quæ etiam exinde territa, clamabat ad marrem: eum purit enim & simplicibus sermocinatio ejus & cantus. Cantorum cantu finito, dixit Donnus Paulus B. Bonæ: Isti Clerici mirabiliter cantaverunt. B. Bona, bonis præsterens meliora, respondit: Cantus ipsorum illius comparatione, quem interim audiebam, eantus extitit asinorum. Super quo Donnus Paulus admirans, dixit ei: Et quem cantum audistis? Cui illa respondit: Quia cantores illiex devotio-e cantabant, Christo Domino plaenerunt: ideoque ipse cum duodecim Apostolis suis apparuit visibiliter in altari, & ibi suavissime cantantibus cantoribus decantavit. In hoc facto in B. Bona beata nobis Cæcilia præsentatur, nisi quod majus gratiæ munus appatet, quod Dominus isti, quam quod illa Domino decantabat.

Clericis quibusdam devote cantibus.

B

videt in altari Christum & Apostolos suos ut cantet;

assumpta ab illo imag ne sua.

29 In eadem ecclesia cum quadam vice more solito eum Christo familiariter loqueretur, dixit ei, sancta Bona; Vellem unam a vobis habere iconam, quæ vestri expressam similitudinem contineret; ut per ipsam memoriale & signaculum vestri in braehiis corporis tenens & cordis, sæpius consoler in ea. Qui statim tribuit ei unam, quam ipsa postea donavit ecclesiæ S. Jacobi, in qua fuerat ei data, & in ipsa usque hodie perseverat. *a*

a

30 Ante eamdem iconam cum quadam vice in eadem ecclesia S. Bona orationi dedita moraretur; imago illa cum S. Bona, sicut frequenter consueverat, loquebatur. Quod videns quædam spiritualis femina, eum ipsa existens ibidem, facta est pallida ficut cinis. Sed B. Bona, tamquam subtilius & attentius contemplata, pallidior satis est facta, ut ipsi tamquam sponsæ propriæ conveniat illud Sponsæ; Nigra sum, sed formosa. Qua femina ad Donnom Paulum, ut veniret videre mirabilia, proclamante; venit ille: & dum B. Booam pallidissimam intuetur, ad imaginem illam convertens aspectum, vidit ipsam, quasi incarnatam & tamidam, ac ex ipsa quasi solis radios scintillantes. Et dum causam palloris ipsius inquirens instaret, tandem dixit ei Sancta: Apparuit mihi in forma fulgidissima Trinitatis, cujus gloriam & fulgorem non potui sustinere. Per hoc vero ei Epithalamicum istud convenit evidenter; Nolite me considerare quod fusca sum, quia decoloravit me sol, qui rotunditate, splendore, & calore exprimit Trinitatem.

C

impallescit ad gloriam Trinitatis in ea visam.

Cant. 1. 4.

Cant. 1. 6.

31 Volens etiam B. Jacobus ad dictam suam ecclesiam S. Bonæ devotionem, & ad ipsam S. Bonam hominum reverentiam augmentare, ad sæpe dictam ecclesiam venit in senis specie peregrini, & a Cellasio elcemosyoam postulavit. Ille dicens se non habere denarios, an panem vellet inquirebat ab eo. Et B. Jacobo respondente, quod panem gratanter acciperet, Cellarios unum tradidit ei panem. Quem illico Pisis sanctæ suæ Bonæ B. Jacobus præsentavit & dedit, dicens: Huoc mihi tui Monachi tradiderunt, qui apud ecclesiam meam & tuam de Podio commorantur. Paulo post illo Cellario ad S. Bonam, tunc sociatam pluribus, veniente; dixit ei S. Bona: Nuper ad te venit optimus peregrinus, & bene seisti largiens ei panem. Quo de unius singulsritate peregrini & laudibus admirante, cum pene innumeri inde transeant peregrini; addidit S. Bona: Peregrinus ille B. Jacobus fuit, & mihi panem detulit, quem ei dedisti. In quorum signum & fidem protulit illum panem, an illum noscat, inquirens. Qui panem certissime recognoscens, amplius mirabatur his auditis. Cum de pane illo a S. Bona, qui aderant, postularent, noluit eis dare. Dare autem ex tenacitate non renuit, cujus manus erat admodum porrecta, & quæ palmas ad pauperes semper habebat extensas: sed de ipso pane nescio quid mysticum cogitabat. Forte etiam ibi esse aliquam personam, [indignam] de illo pane edere & accipere, intellexit: unde si omnibus tunc dedisset, contra præceptum Evangelicum, sanctum daret canibus, & margaritas poneret ante porcos. Porro si dans quibusdam alicui denegaret, suspicionem sinistram de illo in mentibus aliorum necessario geoerasset. Ut peccatum ergo simul vitaret ac scandalum, Virgo prudentissima de psne illo dare alicui recusavit.

D

& illi obtulit.

sed aliis de illo dare renuit.

E

32 Facta est aliquando contentiosa disputatio inter Monachos S. Michaelis de Orticaria, qui eorum deberent ad imminens festum S. Jacobi de Podio destinari, ita quod usque ad dicti festi Vigiliam nullus ibat. Nolens autem B. Bona eorum discordiam in scandalum populi publieari, & ecclesiam Sancti sui Jacobi, in ejus festo præcipue, ministros necessarios noo habere; ad S. Michaelem in ipsa Vigilia festivitatis accessit, & in ecclesia in medio eorum stetit. Et ut illud, cujus causa venerat, adimpleret, dixit ad eos: Est aliquis vestrum, qui ad S. Jacobum velit ire? Quibus se excusantibus de eundo, ne de ipsis homines loquerentur, quia hora erat jam tarda, & quia strata multitudine illuc euntium erat plena; dixit eis iterum S. Bona: Et si a nullo videremini veniretis? Quo audito sperantes aliquod videre miraculum, illico sufficientes cum ipsa aggressi sunt iter. Et pergentes, per totam viam, a nullo extanta pariter euntium multitudine videbantur. Cum autem sic invisibiliter ambulantes, ad quamdam largam planiciem pervenissent; ut miraculum miraculo cresceret, & Sanctæ in omnibus obedirent, dicit eis illa: Vultis videre quomodo ad S. Jacobum ambulo, quando volo. Qui responderunt hoc se plurimum affectare. Et statim videntibus illis elevata est a terra, & per jactum arcus in aera, quasi sagitta transivit. Cumque ipsam cernerent sic euntem, currendo insequebantur eamdem, nullum impedimentum ab euntium multitudine sentientes. Ecce per Sanctam istam factum nobis repetitum Christi, dum sicut ille per exemplum parvuli elatos discipulos ad humilitatis eduxit viam; sic ista discordes Monachos per exhibitionem miraculi ad concordiam revocavit. Spiritu etiam viguit Elisæi, nisi quod majus videtur videntes alios invisibiles facere vel invisos, quam visos ab aliis efficere alios non videntes. Et ne alicujus sociorum spiritus desuisse credatur, io Sancto Abaehuch ejus motum per aerem contemplemus.

Monachos secum hvelle litiges duxit;

P

& ipsa virtute a loco illum transfert.

33 Frater Thomas apud S. Jacobum de Podio infirmitatus, propter febres abstinebat a vino. Qui vinum, ex quo Sancta gustaverat ex parte bibens, ipsius meritis statim sudans evasit.

febrium pellit.

34 Sed

A 34 Sed ecce una dierum, Donno Paulo, Abbate S. Michaelis de Guanto Lucanæ diœceſis, [ſedente] eum ſancta Bona in domo ipſius, quædam puella portans tabulam cecidit; & illiſa eſt adeo graviter ſuper marmor, quod ſemiviva, numquam poſſe vivere credebatur. Per devotas ergo ſeminas, quæ ex aliis jam miraculis S. Bonæ ſanctitatem & in talibus potentiam cognoſcebant, ſublata eſt juvenecula in domum Sanctæ, & poſita coram ipſa, ut puellæ ſuccurreret in mortis articulo conſtitutæ. Quæ ex humilitatis abundantia ac ſexus ordinisque reverentia, dixit Abbati: Signate juvenculam iſtam. Quo penitus renuente, B. Bona, ſuper afflictis pia geſtans viſcera, juvenculam leniter tetigit, dicens; *graviter læſam tactu ſanat:* Quid habes filia? Quid habes? Illa, vocis virtute ſanata, primo paululum ſuſpiravit; & aperiens oculos, quaſi eſſet excitata de ſomno, reſpondit: Nihil habeo mali: ſtatimque ac ſi non cecidiſſet, eſt pleniſſime liberata.

35 Vinibaldus eivis Piſanus B. Bonam vehementi diligebat affectu: qui ſanctitatem ejus agnoſcens, cum ipſam theſaurum incomparabilem, ſed a Piſanis incognitum, nominaret, & innumera de ſanctitatis ejus laudibus replicaret; filia ejus annorum ſexdecim videndi Beatam Bonam incredibili eſt deſiderio inflammata. Quam eum ad B. Bonam B adduxiſſet; viſa illa & audita, circa ipſam adeo eſt affecta, ut trecias ſibi valde dilectas ab ipſa abſcindi libentiſſime pateretur, & patris ac domus oblita, cum S. Bona vellet ultetius indiviſibiliter remanere. Quæ enim tandem ſuaſione Sanctæ domum cum patre rediſſet, maxime quia Sancta ad ipſam promiſit ſe eſſe venturam; febribus eſt arrepta, & nihilominus in deſiderio Sanctam revidendi perſtabat. Et ecce, ipſa puella ſola in camera exiſtente, apparuit ei Chriſtus eum ſolita ſocietate, & eum B. Bona. Et divina gratia illos cognoſcees & illam, cœpit altis vocibus diem, qua B. Bonam noverat, dicere benedictam. Quas voces pater & familia audientes intraverunt ad eam, & quare ſic clamaret inquiruet. Quibus illa reſpondit: Hic eſt B. Bona, & videte ipſam; alii vero qui eum ea pariter intraverunt, non ſunt ab hominibus nominandi. Cumque pater & alii circumſpieienres undique neminem aſpexiſſent, relicta puella cameram exierunt. Tunc Chriſtus, & qui eum eo erant, ac B. Bona dixerunt puellæ: In medietate diei eraſtinæ ex hac C valle miſeriæ ad cæleſtia regna tranſibis. Et his dictis abierunt. Puella vero erigens ſe in lecto, quia pedibus eos perſequi non valebat, magnis poſt eos vocibus proclamabat: Audite me, audite, & quod mihi dignati eſtis promittere, adimplete. Et quia res ſperata & promiſſa, ſi differatur, affligit animum præſtolantis; quæ hora eſſet, quærere non ceſſavit; donec facto meridie audivit a patre, Quoniam media dies eſt. Cumque inde repleta gaudio Dominum collaudaret; ecce iterum Dominus Jeſus Chriſtus, eum quibus prius venerat, & eum B. Bona, apparuit ei dicens, ut enm patre & aliis domeſticis de vino communionem faceret cantando. *& de hora exoravit ſanitatem iterum revixit.* Quo facto, ſpiritum ſuum in Chriſti manibus recommendans, quievit in pace. In puella iſta nobis apertiſſime demonſtratur, quantam Chriſtus Dominus reverentiam ac devotionem ad S. Bonam accepiſſet; cum puellæ iſti, ex hoc ſolo laudatæ, donum ſuæ apparitionis conceſſerit vivæ, & gloriam fruitionis æternæ tribuerit jam defunctæ.

36 Alius Piſanus ſimiliter, nomine Bonſeniorus, ex uxore ſua, Palmeria nomine, unicum filium generavit. Cumque Sancto Epiphaniarum die ad cœnam læti ſederent ex more, & mater filium, qui unius anni erat, in gremio tetineret; accepit ipſa cultellum aliquid inciſura. Quem ieſantulus ex improviſo arripiens, in propria fronte confixit. Quod videntes pater & mater, triſtiſſimi ſunt effecti, quia filium alium non habuerant, nec habebant, nec ulterius expectabant. In matrem ramen pueri pater, triſtitia ſtimulatus, maledictionis verba ingeminando dicebat. Mane facto patrem pueri, ad eccleſiam (ut moris eſt) venientem Sancta videns, & advocans ipſum; primo de maledictis acriter increpavit, quæ contra uxoris meritum dixerat in eamdem; admonens ut occulte ſibi puerum deportaret. Quem cum ei, ſicut monuerat, attuliſſet; illa volnus tribus vicibus oſculata, ſignum ipſi ſalutiferæ Cruels impreſſit: & ſtatim vulnus eſt adeo ſolidatum, quod in loco vulneris neque veſtigium aliquod apparuit eicatricis. Puer etiam vivus uſque hodie perſeverat, comine Bonajonta, annorum circiter quinquaginta. Sancta vero, virtutum veritate repleta, laudem humanam tamquam vanam & ſalſam deſpiciens, ac deſpiciendam docens, præcepit patri pueri, ut hoc factum, donec ipſa viveret, nemini revelaret. Ecce quam evidenter in modo liberationis S. Bona imitata eſt Eliſeum, & in præcepto diſciplinæ Chriſtum.

EX SUPPARIS ÆVI MS. *Abſens concipit maledictio a pueri patre in uxorem facta,*

& puerum oſculo ſanat,

ANNOTATA.

E a *His lectis, lubuit per Illuſtriſſ. Magliabechium quærere, perſeveretne ibi etiam hodie talis Icon; & R. P. Mag. Carolus Gucci, Ordinis Prædicatorum Sereniſſ. Magni Ducis Theologus, atque in Piſano Studio publicus Theologiæ Profeſſor, reſpondit, perſeverare. Itaque rogatus eam delineandam curare, quamvis locus eſſet a civitate remotior, tamen per Illuſtriſſ. D. Caſcinam, Equitem S. Stephani & Canonicum Cathedralis Piſanæ, obtinuit quod cupiebam, quodque hic exhibeo æri inciſum; non quia exiſtimem, ſic haberi* expreſſam *(uti Sancta petierat) ſimilitudinem Chriſti (contrarium enim ſuadet ætas, inſto major in icone; & attonſa, præter uſum Nazaræorum, cæſaries) ſed ut eatet diſtinctior favoris Bonæ impertiti notitia, ſimulque apparcat veritas Parergi, interpoſiti Vitis S. Mariæ Magd. de Pazzis, quo probatum eſt, Chriſtum in iſtiuſmodi gratis faciendis, Dilectarum ſuarum, non curioſitati, ſed utilitati devotionique ſervire, ſecundum ſpecies naturaliter præhabitas aut media humanitus comparata: qualis haud dubie fuit hæc* Icon, *incertum qua manu,* F *quaque ætate picta; veroſimiliter tamen pictu ab homine, medio circiter ævo & forma Græcanica, qua etiam Romæ & ubi ſæpe in Muſivis Chriſtus occurrit. Sed non ideo in Græcia pictam dixerim: Græcus enim aut Græci ritus pictor, non omiſiſſet appingere ſacri Nominis litteras* IC. XC. *vel intra diadema, vel circa humeros. Hic autem notabilis eſt manus ſiniſtra, ſixuram clavi retinens; eique inſertum ſceptrum triangulare, quale nuſquam alibi vidiſſe memini, fortaſſe ad exprimendam æqualitatem cum Patre ac Spiritu ſancto. Scribitur autem eccleſiam ipſam ſic eſſe conſtructam in quadrum, ut, præter principem ex adverſo portæ aram, utrique laterali parieti altaria duo ſibi invicem obverſa habeat; unum ad ſiniſtram ingredientium,* Deiparæ Annuntiatæ *ſacrum; alterum ad dextram* S. Bonæ *dictum; ſupra quod primo conſpicitur tabula longa, toti altaris latitudini reſpondens, ſed minime alta, pluribus diſtincta quadris, Sanctorumque ex ordine collocatorum imaginibus, ſuprus has vero aſſurgit opus, limbis incuratis ſic diſtinctum, ut medium locum obtineat imago Salvatoris præfata, lata cubitos duos & dimidium alta; circumcincta*

A *vero expreſſa cernuntur varia S. Bonæ miracula; quæ ſigillatim notare hic vellem, ſi ſigillatim indicata fuiſſent: ſed uti de iſtis quæſivi nihil, nemine ipſorum ut ibi pictorum notitiam ſuggerente; ita delineationis præſentis curatoribus in mentem non venit, quidquam de illis ſignificare.*

CAPUT IV.

Spiritu prophetico futura præſcita, & arcana cordis cognita.

Spiritu prophetico futura & ſecreta cordium cognoſcens.

37 Sicut autem in B. Bona vitæ ſanctitas per præcedentia miracula apertiſſime comproba-
tur, ſic ſpecialiter & appropriata mentis ejus puri-
tas per pauca ſubſequentia demonſtratur: in quibus
& ex quibus apparet aperte, quantum in ea gra-
C tia viguit prophetalis, dum tot futura prædixit,
& multorum cordium ſecreta, nec non quædam
occulta Scripturarum, quantum expedivit, aperuit.
Nec mirum iſtud aut difficile alicui videatur. Virgo
etenim, corpore ſancta & ſpiritu, ſpiritum habebat
in modum ſpeculi, compaſſione latum, lenitate pla-
num, ſimplicitate purum, exercitatione terſum, ac
divino ſpiritui per intenſum deſiderium ſociatum.
Unde in eo fine ulla difficultate ab ipſo divino
Spiritu, in quo ſunt omnia, clariſſime tam cor-
dium ſecreta, quam etiam futura & myſtica, quæ
divinus volebat Spiritus, reſultabant.

contradictum ei olim initum de navi ducenda.

38 Quidam civis Piſanus, navi & neceſſariis
præparatis, propoſuerat tranſfretare, ſed mortе præ-
ventus non potuit. Ne ergo ex præparatione præ-
dicti uxor damnum incurreret, quidam compatiens,
de tranſducenda navi compoſuit cum eadem. Quæ
facta illa doluit vehementer, ſe abſque Sanctæ ſuæ
Bonæ conſilio hoc feciſſe: quia in omnibus ſuis
negotiis, egentibus conſilio, ſolitus erat ipſius conſi-
lium requirere. Igitur dolens & triſtis ad S. Bo-
nam accedit. Ecce autem Sanctæ oranti totum eſt
hoc negotium revelatum, & inſuper adventus ejus
ad ipſam. Quæ miſſa foras Agnete ſervitiali ſua,
dicit ei: Vade, dia tali venienti, quod male ope-
tus eſt facta ſua: nec modo loquetur mihi, tamen
ad me in veſperis revertatur. Fecit illa, at ſibi
Domina imperaverat: & ille quoque tunc recedens, D
veſperi eſt reverſus. Dixit ergo reverſa Sanctæ:
Male tua egiſti negotia. Noli dicere mihi quid-
quam: ſed vade & enm illa Domina, cui obligatus
es, ſic pertracta, quod te a vinculo tuæ promiſſionis
abſolvat. Si enim iveris, eum navi peribis & rebus.
Similiter, & ſi ipſa navem miſerit iſta vice, & navis
& res ac omnes exiſtentes in ea peribunt, uno dum- *reſcindi jubet.*
taxat excepto, qui rei geſtæ renuntiet veritatem.
Abiit ille, & ut Sancta conſuluit, per ſui induſtriam
eſt a promiſſione facta ab illa Domina abſolutus.
Quæ irridens verba prophetica S. Bonæ, per aliam
miſit navim. Sed, mirum, & triſte dictu! omnia, *& ipſam ſi ſolvat penitentiam prædicit.*
ſicut Sancta prædixerat, evenerunt; unuſque divi-
nitus eſt ſalvatus, qui ad ſimilitudinem Job rem ge-
ſtam prædictæ Domiaæ nuntiaret, & per conſe-
quens B. Bonam in omnibus veridicam comproba-
ret, pariterque Domiaam illam & alios, verba San-
ctæ non contemnere, edoceret.

39 Donnus Paulus, de qun ſuperius fecimus *Inter pia colloquia*
mentionem, & alius Monachus ac Presbyter ſuus
Joannes, quodam die cum S. Bona in domo ipſius
non parvam contraxerant moram, illa eis & eum eis
de ſpiritibus ac cæleſtibus colloquente, Quibus ab
ea poſtulantibus licentiam recedendi, ut ſermones
utiles ſigno ſubſequente firmaret, dixit Sancta:
Expectate paululum, quia volo vobis dare de da- E
ctylis, quos mihi tres deferunt mulieres, ſuos earum
qualibet afferente. Una quarum ſuos quaſi portat
invite, utpote Presbyteris tribuendos; & modo
tranſeunt pontem. Ei vero quæ portat invita, ipſi
dactyli in tabernaculum ludo cadeor ia via; ſed
lotis illis & terſis, tandem eum aliis afferet, &
habebitis inde. Et ecce poſt modicum horam tres
intravere mulieres ad eam: illis quæ portabat invita, *Indicat a quibus ſui & quo affectu ſibi fructus dactyli,*
& cui ea eveoeraot, quæ prædixerat Sancta, erat
multæ verecundiæ rubor in vultu perfuſa. Obla-
tos ergo dactylos plaeide accipiens Sancta & enm
multa benignitate, prius illos illius invitæ, miſcuit
omnes ſimul. Ut Sancta illius verecundiam mi-
nueret, non diſcernebantur hi qui fuerant ab ipſa
delati, quamvis (ut dictum eſt) ipſi ſoli pauln
ante loci fuiſſent & terſi, dedilque de ipſis dactylis
Sancta, ſicut promiſerat, Presbyteris & Monachis
prædictis. Illam tamen inviram de cogitationa ae
verbis debite increpavit, dicens: quod non Presby-
teris fit, ſed Deo, quod eis Dei intuitu & Ordi-
nis reverentia exhibetur, ipſo Domino proteſtante;
Qui vos audit, me audit; & quod uni ex minimis F
meis feciſtis, mihi feciſtis. Et, ut pro omnibus Luc. 10, 16
mirabilibus ejus factis da hoc ſolo dixiſſe ſufficiat; Matth. 25 40
cum iſtud, & alia ejus miracula ſemper (ſi bene
attendirut) aliqua utilitas & ſpiritualis inſtructio
comitetur; patet aperta, quod ipſa non per artem
aliquam, ſed Dei tantum virtute fiebant. Miracula *& bilarem animum donavit requiris.*
namque per artem aliquam vel diaboli miniſterium
perpetrata, qualia erunt miracula Antichriſti, nulla
utilitas comitatur, ut eſt volare per aerem, & ad
horam facere mortuum aliquam commoveri vel
loqui. Paret etiam quod S. Bonæ miracula Chriſti
miraculis ſimilia extiterunt, quia ad utrumque ſem-
per aliqua utilitas ſequebatur.

40 Habebat ſancta lampadem in eccleſia Sancti *Abſente deſignat lampadem ſuam,*
Martini, ad cujus lumen ſolita erat, finitis Lau-
dibus matutinis, legere pſalmodiam: & cum qua-
dam nocte venerandæ memoriæ Presbyter Marcus
dormire non poſſet, ne otioſum nocturnum tem-
pus tranſigeret ante horam matutinalem ſurgens e
lecto, ut Pſalmos legeret, acceſſit ad lampadem
ſupradictam. Cui præfectui diabolus invidens (quia
vir erat Sanctus & bonus) lampadem ipſam ad
ejus

A ejus ſciem impellendo movebat, ut ipſam aut eatingueret aut ſtrangeret. Neutrum vero potuit efficere, S. Bona ſuis ipſum meritis cohibente. Mane facto dixit Sancta Presbytero Marco, ulterius dormitorium ante horologii pulſationem noo exeas, *ingratiam Marci,* quia non defendam de cetero, ut hac nocte defendi. Salubris admonitio Sanctæ, dom ovis tutior eſt in grege quam ſola, & a Salomone dicitur, Eccl. 4,10 Gen. 2,18 Væ ſoli: ac ut dicit Dominus, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.

41 Et quia de Presbytero Marco modo ſecimus mentionem, omnia facta & dicta Sanctæ ipſum contingentia, conjunctim hic decrevimus enarrare, licet diverſis ſint temporibus perpetrata; de ipſo *Presbyteri ſanctæ vitæ* Presbytero Marco pauca, ad ſanctitatis ejus notitiam, præmittentes. Presbyter ille in ſæpe dicta S. Martini eccleſia ſub B. Auguſtini regula militans, per ſexaginta annos & amplius uſque ad vitæ ſuæ felicem terminum in carnis virginitate mentis & operis putitate, Domino ac numeroſo ejuſdem eccleſiæ populo deſervivit. Et quia ſimplex & purus fuit in opere, dedit ei Deus gratiam in ſermone, præcipueque in his, quæ in Confeſſore utili requiruntur, ſcilicet peccatorum receptione benigna, *& Confeſſarii prudentis,* pertractatione affabili, ſatisfactionum injunctione diſcreta, adeo ut non ſolum Piſanæ civitatis homi-B nes, ſed etiam aliarum urbium Tuſciæ pene innumerabiles ad ipſum confluerent gratia confitendi. Deo quorum tamen multitudioe tanta, nullos ab eo unquam non conſolatus abſceſſit, quoniam a S. Bona hoc acceperat in mandatis, ut nullum peccatorem ſine conſolatione & conſilio a ſe recedere pateretur, ſicut ipſe tribus diebus ante vitæ ſuæ terminum revelavit cuidam ejuſdem eccleſiæ Presbytero, Giratdo nomine, ad inſtructionem ſcilicet ejus & aliorum in eodem populo futurorum.

cui ſuaſerat poenitentes ſine ſolatio non dimittere.

42 Ab iſto Presbytero Marco quædam devotæ *Eumdem reprehendit, quod pollutionem paſſos miſſam canere.* feminæ mane quodam, ut eis Miſſam caneret, poſtulabant. Qui dicens ſe [peritiam] cantandi non habera, quod illæ petebant facere recuſabat, cauſam præcipuam, quare renuntiaret canere, ſubticendo. S. Bona, quæ in eadem erat eccleſia, hoc totum plene cognoſcens, dixit ei ſecreto, Tu non vis facere, quod iſtæ ex devotione poſtulant, quia in pollutionem cecidiſti hac nocte. Sed confitere hoc alicui Sacerdoti; &, dicto Pater noſter, confidenter cantaturus accede, quia diabolus per hoc tuum profectum voluit impedire. Quis obſecro magiſtrorum quæſtionem de hac materia clarius & diſcretius abſolviſſet, dum per diſcretionem ſpiritnum aſtutias cognovit diaboli, & ſecundum juſtitiæ exigentiam rationemque peccati, attendit illud non eſſe imputandum homini ad peccatum, cui nullo modo liberum communicavit arbitrium: ac ad humilitatis C cantelam confeſionem & ſatisfactionem ſuadens, culpam in hoc docuit eſſe timendam, ubi culpa non erat.

43 Quodam irerum mane, finitis Laudibus matutinis, dixit S. Bona eidem Presbytero Marco: *Præſcitis adventura peccatrici injungendam poenitentiam,* Jam ad te pro Confeſſione veniet mulier, onerata peccatis, cui pro ſatisfactione præcipias, quod S. Jacobi in Galicia limina viſitet, laneis ad carnem induta, ob quam cauſam remittentur ei peccata, & Piſas reverſa de more, cito per mortem ad vitam tranſibit æternam. Simile huic multoties & pene innumeris vicibus fecit, prædicens diverſarum perſonarum adventum, gratia Confeſſionis, ad ipſum. Unde ipſe ab ea præmonitus & inſtructus, melius noverat, qualiter ſe circa unumquemque deberet habere. Ideoque ſpecialem gratiam obtinebat in pœnitentiis injungendis, & peccatoribus liberandis.

44 Sæpe dictus Presbyter Marcus non parvo tempora, interpolatim tamen, patiebatur in capite gravedinem & dolorem: ſuper quo S. Bonæ conqueſtus, audivit ab ea: Vis liberam te? Ille, cum deſiderio ſimul & humilitate reſpondens, ait; Volo, Domina. Manibus ergo ſuis cœpit virtutis ſemina circa tempora ſtringere caput ejus, pramereque ſimul ſuper ejuſdem Presbyteri verticem manum potentiſſimam Jeſu Chriſti. Qui doloram ex preſſura ſentiens & ſtrictura, querimoniam extorquente natura, dixit; Heu! vultis me occidere? Miratuſque de tertia manu premente, elevatis oculis vidit ibi Dominum Jeſum Chriſtum, & ſupet verticem ſuam ſanctiſſimam manum ejus. Porro differentia manus ad manum non ſolum in dignitate extitit, verum etiam in ſigno viſibili demonſtrata fuit. In cute namque verticis ejus, ubi manus preſſerat Chriſti, tres aut quinque ſoveæ ex tunc omni vitæ ſuæ tempore apparabant: ſicut ſolet in crea molli vel terra, cum in eis digitus imprimitur, apparare: quas ſoveas in ejus vertice plures, qui adhuc ſuperſunt, propriis oculis aſpexerunt, & manibus tractaverunt. Tunc S. Bona Presbytero Marco dixit: E Ulterius uſque ad mortem meam, & inde uſque ad triginta annos non patieris in capite. Quibus completis pro infirmitate quidem calidam aquam non bibes, nec jacebis in lecto; ſed cito poſt, quando Dominus voluerit, ad gloriam evolabis. Quæ omnia rei poſtmodum probavit eventus. Completis etenim triginta annis ab obitu S. Bonæ, ſequenti die, qui tunc fuit Dominicus, vocavit prædictum Presbyterum Gerardum: qui uſque hodie in eadem eccleſia populo ſervit & Deo, qui mihi ſcriptori hujus operis hoc & plura alia retulit, quæ a dicto Presbytero Marco acceperat familiriſſimo Sanctæ. Et ad diligentiam & benigniratem circa populi regimen ipſum monens, præcipueque de benignitate ad peccatores habenda, dixit ei: Jam completi ſunt triginta anni, de quibus mihi S. Bona prædixit. Parum vivam ulterius, quia hac hebdomada moriar, ſed qua die non dico. Sicque factum eſt, ut Sancta prædixit & ipſe. Nam die Marcurii ſubſequenti, qui a completione illorum annorum exitit dies quartus, in ſero poſt cœnam termious hujus miſeriæ, initium ei fuit fruitionis æternæ; cum nulla in eo infirmitas præceſſiſſet, imo eadem die per civiratem plus ſolito perrexiſſet, in diverſis locis F enm diverſis perſonis caritatis communionem ultimam faciendo. Sepultus eſt autem in ſæpe dicta S. Martini eccleſia, extra cancellos a latere eorum ſiniſtro, juata ſe in eodem cancellorum latere habens Presbyteri Joannis veoerandæ memoriæ ſepulturam. Porro ab alia parte alioque cancellorum latere, tumba eſt & tumulus S. Bonæ. Satis autem congrue in medio eorum idem Joannes Presbyter mortuus requieſcit, qui vivus unius magiſter, alterius vero miniſter & cuſtos fuit. Hic ſanctus vir Dei Marcus, in vita & poſt mortem, fertur miracu- *qui & propter ipſam & ſepultus.* lis claruiſſe; de quo plura dicenda ſuppetunt, ſed illa propter ſui multitudinem & dignitatem proprium opus deſiderant: & inſuper tractatus iſte de S. Bona ultra quam credidimus prolongatur. Ex his omnibus de S. Bona colligitur evidentet, quam potens apud Deum fuerit in opere, & quam verax apud homines in ſermone.

EXSUPPARIS ÆVI MS. *ipſum a dolore capitis liberat,*

45 Sicut autem per immediate præcedens oſten- *Marcum S. Gregorio devotum ut proprio ſuo,* ditur, quantum Deo, qui ſe in eodem opere dignatus eſt ei ſociare, extiterit digoa, ſic per iſtud ſequens, quantum ſuit a Sancta amata. Nam mulier quædam, Theodora nomine, S. Georgii devota, S. Bonæ proxima habitabat; quæ in omnibus ſuis

& filii 30 annis ſuperviſturum prædixit:

EX SUP. PARIS. ÆVI MS.

neceſſitatibus ſolite erat ipſum S. Gregorium invocare, dicendo ſuum. Cum ergo ipſum ſic ſæpiſſime invocaret, dixit ei quadam vice S. Bona: Eſtne B. Gregorius ita totaliter veſter, quæ ipſum taliter invocatis? Reſpondit: Eſt. Et illa: Laborate, inquit ſi poteſtis tenere & defendere, quod ſit veſter. Currente tempore feſtum Sancti advenit Gregorii: & quia prædicta Theodora eccleſiam jam longo tempore minime viſiteret, quam juxta quoddam caſtrum, Fiſecchum nomine, Lucanæ diœceſis inſtruxerat in ejus nomine & honore; illuc perrexit eum Sacerdotalibus indumentis, quæ pro illa eccleſia paraverat, in feſto illo deſiderans ibi eſſe. Cum ergo illuc juxta ſuum deſiderium acceſſiſſet, mane feſtivitatis facto, videns ille, ſe Devotarum grate ſibi ſocietate privetam, Domino faciente, illico voluntas ei affuit redeundi. Ne vero ſine Miſſa veniret, rogavit dictæ eccleſiæ Sacerdotem, ut legendo dicerer ſibi Miſſam. Quo vix præbente conſenſum, dum ed Miſſam neceſſarie præpararet, ſubito quidam introvit eccleſiam, qui vocate dicta Theodora dixit ei: Domina Bona & aliæ veſtræ conſociæ ac ſororea, mittunt vobis, quod Miſſa, cibo, & omnibus prætermiſſis, Piſas ad eas abſque dilatione aliqua redeatis. Admirans illa, non dolens, ait; Quare ſic mittunt? Quid eceidit? Ille reſpondit: Aliud non dico: & his dictis ebſceſſit. Ut autem mireculum evidenter crederetur, cœpit ille dicere intra ſe: Quare non quæſivi a nuncio iſto, quis eſſet. Multa etenim admiratione ſtupida, nec nuntium illum de comedendo invitaverat, nec inquiſierat nomen ejus. Ipſo ergo nuncio, qui jam abſceſſerat revocaro, quis eſſet inquiſivit ab ipſo, Qui poſt multa dixit, ſe Gregorium nominari. Cumque vellet ipſum ſaltem pro prandio retinere: ille, nullatenus acquieſcens, abſceſſit. Illa etiam Domina eodem die Piſas circa Veſperas eſt reverſa. Et eum S. Bona, & ſæpe dictus Presbyter Joannes eum quibuſdam devotis mulieribus conſederent, viſa dicta Theodore reverſa ſic velocirer, ſubriſerunt. Quæ pro ſuo tam accelerato reditu hunc riſum factum intelligens, dixit eis: Quare ridetis? Nonno pro me nuntium deſtinaſtis? Presbyter Joannes & aliæ (S. Bona dumtaxar ne mentiretur excepte) ſe nullum nuntium miſiſſe dixerunt. Cumque illa aſſereret ſe ab eis nuntium recepiſſe, addens, quod nuntius ipſe Gregorius vocabatur; S. Bona, totius negotii conſcia, dixit ei: Vos dicebatis S. Gregorium ſingulariter veſtrum; ſed ipſe plus me, quam vos exaudivit hac vice; ad petitionem meam, pro veſtra correctione porrectam, ſic ſubito faciens vos redire. Ne ergo ulterius dicatis, Meum, ſed Noſtrum. Religioſe mulier nos inſtruit in his verbis & facto, nullum ſpirituale donum eſſe ab aliquo ex præſumptione aliqua ſibi appropriandum; & quod eommune bonum, ſit proprio præponendom, ramquam Domino magis gratum, qui omnes deſiderat eſſe ſalvos.

per ipſum Sanctum ad ſe vocari,

dicet eum alii: quoque communem eſſe,

46 Eidem Sinibaldo, de quo ſuperius fecimus mentionem, amicus quidam ipſius frequentiſſime ſuadebat, ut filium ſuum ſibi traderet in arte mercatoria inſtruendum. Qui de hoc, ſicur & de aliis ſuis negotiis, ſine S. Bonæ conſilio aliquid facere non valebat, quie in multis jam expertus fuerat, ejus ſibi preces, merita, nec non conſilie profuiſſe. Et tandem ed S. Bonam ipſi rres pariter aeceſſerunt, ſcilicet pater, & filius, & amicus: ſanctæ cauſam pro qua venerent exponentes, audierunt ab ipſa: Modo recedite, vobis vero pro ut Chriſto placuerit & quando placuerit, reſpondebo. Ut Sancta juſſerat recedebant. Porro amicum illum, qui poſt patrem & filium eliquantulum remanſeret, ſanctæ revocans, dixit ei ſecreto, nullo peninsaudiente: Noli pro hujus juvenis inſtructione ulterius laborare, quia hic ed novem dies ſine dubio morietur: quod licet primo cum veniſtis agnoſcerem, tamen petre aur filio audiente nolui revelare, ne ente tempus diutinem triſtitiam paterentur. Tune vero eum hoc compleum videris, ſicut dixi, ſuadeas patri juvenis, ut ipſum apud S. Jacobum de Podio faciat ſepeliri. His dictis ille receſſit a Sancta. Quod vero ipſa prædixeret, & quod ſuaſerat, ſunt impleta. Ecce quam diſcreta prædictrix, & ſedula fuerit procuratrix in promotinne eccleſiæ S. Jacobi de Podio, ipſius S. Jacobi ſui familiariſſimi intendens honorem & laudem.

mortem cujuſdam prædicit in diem 9.

47 Cum jam per Sanctam ſuam ſuiſſet Dominus multa mirabilie operatus, & ejuſdem graria faeiente, nove quotidie prioribus adderentur, edeo ut eorum numeroſitate creſcente, ipſorum multitudo pene innumerabilis reddererur; Donnus Paulus ſæpe ſuperius nominatus, S. Bonæ valde devotus, prudenter excogitans quod hæc non eſſent oblivioni tradende, & jam non poterant ſine ſcripturæ auxilio ab ipſa oblivione ingratitudinis matre defendi; pro hujuſmodi conſcribendis chartes propoſuit comparare. Contigit autem ipſum S. Bonam, ſicut ipſe & alii S. Michaelis Mnnachi frequentiſſime erant ſoliti, viſitare. Quæ propoſitum ejus, in armario cordis ipſius repoſitum, Spiritu revelante eognoſcens, eum quadam inhibitione modeſta dixit ei: Non ſis auſus facere quod proponis, quia non placet Domino, quod modo fiat. Tempus autem adveniet, quo Deus ipſe alicui, de quo voluerit ut faciat quod proponit, facere revelabit, ad ſui nominis glorism & honorem. Donnus vero Paulus, eur illius ſui oblitus propoſiti, aur, en ipſa determinate ſuum noſſet propoſitum, cupiens experiri, cum quadam quaſi ignorantiæ ambiguitate reſpondit; Et quid propoſui facere, Domina? Quæ de propoſiti ejus cognitione certiſſima dixit; Bene ſcio, bene. Pro aliquibus conſcribendis quæ per me aneillam ſuam eſt Dominus operatus, chartas emere cogitaſti. Ecce Virgo noſtre Domina S. Bona, vere eſt prudeus ut ſerpens, & ſimplex ſicut columba, dum ex intentionis puritate ad humiliteris cautelam, ſic propter ſe de ſe prohibet mira conſcribi, ut tamen ex abundanti prudentia eorumdem conſcriptioni locum tempuſque relinquat, eadem quandoque ad laudem divini nominis afferens conſcribenda, ad inſtar ſerpentis, honorem ſui eſpiris in omnibus & ſuper omnia conſervans.

Proponuerat ejus miracula ſcribere

jubet id alteri faciendum relinquere

CAPUT V.

Acta ultimo vitæ biennio. Morbus, obitus, Sepultura.

Coram duobus Monachis

48 DUo digna memoria de Sancta noſtra ideo hic ſeorſum videntur eſſe ponenda, quia creditur, quod hæc duo non multum ante vitæ ſuæ terminom aeciderunt. Ueum quorum eſt iſtud. Una dierum Donnus Paulus & alius Moneehus eum S. Bona, a mane uſque ad fiderum apparentiam, conſederunt: dulcedino eamque verborum, quæ ex ore Sanctæ procedebant abſorpti, nec do eibo, nec de rempore, imo nec de ſeipſis aliquid cogitabent. Aſpectus etiam ipſius & facies inter ipſe eloquia mutabatur edco, nt cum tunc quinquaginta annos haberet & amplius, ſubito faeies ejus ſicut puellæ annorum duodecim appareret: rurſuſque, cum per vultum proprium menus duxiſtet

A xiſſet ſuas, facies ejus & vultus ſecundum ætatis exigentiam & debitum temporis redderetur: ſicque quando & quoties hoc voluiſſet facillime faciebat, acſi in manibus ejus eſſet potentia tranſmutandi naturam. In hujuſmodi mirabilibus totam diem, quaſi unius breviſſimæ horæ ſpatium, tranſegerunt: & tandem facto ſero ad ſe reverſi Monachi, dixerunt ad Sanctam: Quamodo tali jam hora recedemus, per civitatem tranſeuntes, & pontem? Timebant enim notam incurrere, ſi de nocte inter homines ambularent; quod eos, inevitabiliter facere oportebat: quia eum omnino eſſet ad monaſterium redeundum, ne exterius pernoctarent, & inter dnum Sanctæ, in qua ſteterant, & eorum monaſterium fluvius magnus, nomine Arnus fluat; ac propter horæ tarditatem nnn adeſſent naviculæ, homines tranſportantes; neceſſe erat eos tamen ſpatio, ſcilicet ſere medii milliarii, per civitatem & homines, tam deſcendendo ad pontem, quam a ponte verſus monaſterium aſcendendo, tranſire, quanm ab invicem diſtant ipſum monaſterium & domus Sanctæ. Et licet ſic faciendo viam ens contingeret duplicare, comparatinne itineris quod fieret tranſeundo per flumen; tamen plus ſcandalum, quam ponderationem itineris ponderabant. Illis ergo, in hac anguſtia conſtitutis, S. Bona ſuccurrit, dicens; Ite ſecuri per viam compendii, quia juxta Arnum invenietis juvenem, qui vos in navicula tranſportabit. Porro a domo Sanctæ uſque ad fluvium & brevis erat via, & homines rari. Iverunt, & flumen per auxilium juvenis, ſicut Sancta prædixerat, tranſierunt, breviantes viam, & omne ſcandalum evitantes. Tantoque redeundi deſiderio timore ſcandali tenebantur, quod dum tranſirent nihil penitus illi jeveni ſunt locuti. Poſtea vero quando tranſierant, converſi ſunt, quis eſſet ille juvenis inquirere cupientes: & undique circumſpectis, neque juvenem, neque naviculam videre potuerunt. Ex quibus colligitur, quod juvenis ille ex Angelorum nomero extitit vel Sanctorum, qui S. Bonæ precibus & meritis, monachos de illo perplexitatis articulo liberavit: in tamum etenim ſupernis civibus erat cara, ut non tantum ipſi, ſed etiam aliis propter ipſam adeſſent auxilio, in omnegotio & tempore opportuno.

de ſpiritualibus loquitur ad modum mortalium,

B

eſque divinis apte ſe morator,

fluvio tranſeubi per Angelum facto.

C

49 Aliud vero eſt iſtud. Dunbus annis vel circa hoc, ante mortem Sanctæ apparuit ei Dominus ſuus Jeſus Chriſtus, dicens ei: Cingulum ferenm, quo ſuccincta es, tolle; & Presbytero tun Joanni tradens illud, die ei, ut exinde ipſemet faciat unam Crucem. Fecit Virgo devota quod Dominus imperavit. Presbyter quoque Joannes, fabrica portatili acquiſita, cum eſſet ſolus, cingulum ipſum miſit in ignem; & de igne extrahens calefactum, poſuit in incude. Cumque malleum, ut cingulum pereuteret, elevaſſet; mox abſque percuſſinne aliqua in Crucem pulcherrimam ipſum cingulum mirabiliter eſt converſum: ipſam Crucem ſine dubio fabricante, qui fabricatus eſt auroram & ſolem, & qui filius dictus eſt fabri. Et ſubitn lux magna cælitus veniens, Joannem Presbyterum circumfulſit: ex cujus lucis ſplendora gutta una ſanguinis cecidit ſuper Crucem, ipſo Joanne Presbytero intuente: quæ gutta ex divino Chriſti corpore, & ex ejus pretioſiſſimo ſanguine creditur emanaſſe. Unde Crux illa, ex ſui formatione mirabili, eſt merito veneranda, & ex profuſione ſanctiſſimi ſanguinis eſt conſecrata. Quam Crucem, tam mirabilem & tam dignam, Virgo ſanctiſſima eccleſiæ ſuæ ſancti ſui Jacobi de Podio tradidit, ibidem pro Reliquiis reſervandam, ubi etiam uſque hodie in memoriam miraculi hujus oſtenditur: & ut vere venerabilis admatur. Ex iſto miraculo colligitur evidenter, quantum deportatin illa cinguli Domino placita, & ex ipſa deportatione Virgn ſancta Deo extitit grata, eum ipſum cingulum tam mirabili miraculn ipſo Deminus ſublimarit; ex cingulo, quod Sancta deportabat ad carnem, faciens ipſemet formam Crucis, cui divina caro applicata fuit, ut ſic mediante cruce carn Sanctæ, carni videatur copulata & ſociata divinæ. Presbyter quoque Joannes Abrahæ ſanctiſſimo comparatur: quia ſicut ille Deo, per obedientis promptitudinem voluntatis, ſine operis præpoſiti ſubſecutione, nſtenditur Domino placuiſſe; ſic etiam hujus obedientia, ſine percuſſinne, per aſſociationem divini operis, & exhibitinnem ſublimis miraculi, Deo probatur accepta.

EX SUPPARIS AVI MS. & gutta ſanguinis irroratur:

50 Hujus reverentia Crucis verbis ſacræ Virginis eſt adaucta. Cum enim quidam S. Michaelis Mnnachus, Magnus nnmine & ut creditur re, graviter infirmatus, vitæ hujus termino, & ſuturæ initin propinquaſſet; Donnus Paulus, volens ejus exitum ſanctiſſimæ illius Crucis virtute munire, Crucem ipſam in manibus tenuit cnram eo, donec dictus Monachus expiravit. Quartn vero ſequenti die, cum Donnus-Paulus, quaſi nuntians diceret; Frater noſter Donnus Magnus eſt mortnus; illa reſpondit: Non eſt mortuus, ſed de mortn ſine ullius mediæ pœnæ moleſtia tranſivit ad vitam. Et Crucem, quam eum eredebas tenere in manibus, non senebat, quia ipſo migrante ablata eſt ſibi de manibus, & tunc ultra purgatorium apportata. Ex quibus Sanctæ veridicis verbis colligitur, quod Monachus ille a pœnis purgatorii, illius virtute Crucis, fuerit liberatus; cum ſecundum verba Sanctæ, non citra, ſed ukra purgatorium ſit delata.

E

cujus virtute monachus abſque purgatorio in cælum tranſit.

51 Appropinquantn vero tempore, quo placebat Dominn, Virginis ſuæ ſanctiſſimæ merita condigno præmio compenſare, ac curiæ celeſtis fatisfacere vnluntati, quæ hujus tantarum virtutum animæ præſentiam cupiebat (imo, ut ita dicam, quæ de ipſa vindictam aliter congrue ſumere non vnlebat, quod Sponſum univerſitatis ipſorum & Dnminum, cum beatiſſima Maria eorumdem Domina, glnria & Regina, multiſque aliis ex curia illa nnn modicis, e cælia ad terram ſuis odoriferis meritis precibuſque validiſſimis toties attrahebat; ibique diu, quaſi pro ſuæ voluntaris arbitrio, detinebat) venit S. Bona na eum familiari ſun presbytero Marco humiliter ad Priorem, ae ſui animi dicens eſſe propoſitum, iterum B. Jacobi limina in Galicia viſitare; hoc feciendi ab ipſo, ut a Prælatn, licentiam poſtulavit. Cui Prior, quaſi admirandn, reſpondit: Quo vultis ire, Domins, eum omnes dicant quod tempus imminet mortis veſtræ (Angeln enim ejus, ut creditur; divulgante, tunc quaſi communiter dicebant, quod Dominæ Bonæ de S. Martinn tranſitus immineat) Noln ergo quod eatis modn, ne dnmum iſtam vobis privari contingat, & per conſequens multis bonis, quæ per veſtram ſaltem corporalem præſentiam ei perventura ſperantur. Quæ horum non ignara, ſed conſcia, humili eum inſtantia dixit: Licentiam mihi eundi præbete, ac equum veſtrum & puerum Jacobum uſque ae pontem a Serchii concedatis: quia antequam ipſum tranſeam, ſciam de meo tranſitu veritatem: &, ſi me cognovern morituram, cum puero revertar & equn, alloquin iter meum proſequar his remiſſis. Prior de ipſius prnmiſſione ſecurus, quod ipſa non poſſet decipere vel mentiri, eam abire permiſit, & poſtulata conceſſit. Cum ergo ipſa cum puero aliquantulum ultra S. Jacobum de Podin proceſſiſſet, ex equo deſcendens, ipſi puero

Inſtante morte ſua,

F

petit licentiam eundi ad S. Jacobum in Galicia;

a

& illuc intra mediam horam tranſportata,

EX SUPPLEMENTIS MS.

Jacobo dixit. Poſt ſeptem hanc aliquanculum requieſcam, tu vero hic eum equo patienter expectans, nullo modo voces me. Illue ergo poſt ſepem venit ad eam familiaris ſuus comes & ſocius B. Jacobus Apoſtolus: & ne Sancta ſua ſuo propoſito fruſtraretur, ſpatio quaſi mediæ horæ ad limina ſua in Hiſpania duxit pariter & reduxit, utrum in corpore, an extra corpus, neſcio ego, ſed ſcit ipſa. Poſt hæc reverſa ad puerum, ut ſibi juſſum ab eodem fuerat expectantem, Beato eam Jacobo comitante, in cujuſdam candidi induta ſpecie peregrini, ait ipſi puero lacrymoſa: Fili, ego ſum infirmata; & poſtquam a te diſceſſi, ad S. Jacobum ivi, ſicut propoſueram & volebam, ac ut adſpicis ſum reverſa. In

redit inde cum ſigno conjugii;

cujus viæ indicium exhibuit ipſi ea, quæ ſolerent peregrini a S. Jacobo de Galicia reportare, quæque conſtabat puero ipſam prius nullatenus habuiſſe. Qui audita infirmitate, & viſis lacrymis, illatam ei violentiam ſuſpicatus, ait: Forſitan peregrinus iſte intulit vobis injuriam. Illa reſpondit: Non fili, quoniam iſte bonus eſt peregrinus, & me in eundo & redeundo portavit. Quibus dictis ille diſparuit peregrinus.

& puer eius adiumetur fræ ſtinus a

52 Sancta vero Bona, volens quod Priori promiſerat adimplere, pro redeundo equum volebat aſcendere, nec valebat. Dixit ergo ad puerum: Adjuva me, ut aſcendam: & poſt me ſedebis in equo, ut in eo me teneas debilem & laſſatam. Quibus ab ipſa humilitate adimpletis, eiſque ſic revertentibus Piſas, apparuit ſubito dextrarius *b* quidam niger, frendens & fremens, ac ſine ſtræno circumquaque diſcurrens. Dicit ergo puero ſancta Bona: Timeſne de equo illo, qui ſine dubio malus eſt? Qui, ſanctæ Bonæ præſentia roboratus, reſpondit: Nihil timeo quamdiu vobiſcum ſum, Domina. Ecce autem ſubito ipſis illa dextrarius propinquavit, ac puerum Jacobum in coxia *c* calcibus ſic percuſſit, quod eam penitus fregit, pelle ipſius coxiæ ea parte dumtaxat, quæ equo hærebat, illæſa. Quod illico beata Bona cognovit, & puero compatiens dixit: Jacobe es aliquid malè paſſus? Qui præ ejus amore dolorem non ſentiens, dixit: Non Domina. Illa tamen quæ vi compaſſionis a paſſione eſſe non poterat aliena, dixit ad eum: Sta firmiter ſicut es ſuper equo, & ego ſola de ipſo deſcendam. Et compaſ-

taſtim redintegrat;

ſionis merito viribus Sanctæ datis deſcendit, ac pueri ipſius tenuit crus & coxiam dependentem. Quam ſic pendulam intuens puer ploravit, Sancta vero conſortans ipſum, dixit: Noli timere. Et partem reducens ad partem, manum ſuam virtuoſam leniter ſuperduxit. Mirabile dictu: protinus conjunctæ ad invicem & totaliter conſolidatæ ſunt partes, & puer ipſe ſaluti & robori priſtino reſtitutus. Cui; in teſtimonium plenæ ſanationis & ſignum, juſſit, ut de equo deſcenderens, ac ſibi tranſcendenti *d* ſedipem retineret. Qui Sanctæ in omnibus hilariter & humiliter obedivit.

Eidem puero retulit quod ab pec. anum,

53 Cumque Sancta equo inſidens, & puer Jacobus pedibus vadens, pariter procederent verſus Piſas; Beata Bona, facta ſibi revelatione triſtitia ex compaſſione ad puerum, qui ei valde devotus pluries fuerat cumulatus, dixit ad ipſum: Videtur in peccato coram Deo anima tua, quia in peccato mortali decedes, & ideo in cœmeterio S. Martini non poteris tumulari: nullus enim ſic morions ibi poterit ſepeliri. Quod in ipſo Jacobo ſubſequenti tempore eſt impletum. Nam cum uſque ad ſenium vivendo veniſſet, tandem infirmatus ad mortem, apud S. Martinum voluit ſepeliri: ſequenti die iterum eamdem voluntatem manu publica faciens roborari. Sed invaleſcentes morbo, factoque fero, quaſi prudenter excogitans, ait intra ſe; Major eſt Deus, quam Sancti. Unde Sacerdote Sancti Sepuleri vocato, ipſius ſe adjudicavit eccleſiæ, ſtatimque defunctus eſt ac ſepultus ibidem. Verba iſta ſibi dicta a Sancta, nec non & ea, quæ in hac via ultima contigerunt, Jacobus iſte, tertio die ante vitæ ſuæ terminum, ſæpe dicto Gerardo Presbytero, & ipſe poſtea mihi ſcriptori retulit viva voce.

D non ſepelitur ad S. Martinum.

54 Jam verba ſua progrediendo finierat Sancta, cum prope eccleſiam ſuam ſancti ſui Jacobi de Podio ipſa veniſſet & puer, ubi adhuc erat domuncula, de qua diximus, & vetula quæ habitabat in ea. Dixitque S. Bona puero: Non poſſum ulterius equitare, ſed hac nocte eum iſta muliere illoque ſene morabor. Erat autem ſenex ille B. Jacobus, qui diſparens ei paululum præceſſerat ipſos. Tu autem vade Piſas cum equo, dicaſque Priori, quod infirmata ſuam in infirmitate, qua moriar. Uode eraſtino ante lucem, Presbyterum Marcum & Presbyterum Vitalem Fratres & Canonicos mittat mihi, faciens pariter lectum mortuorum afferri, in quo volo portari, quia non valeo equitare: & cave, ne de his loquaris alteri quam Priori. Qui abiit, & ſibi imperata complevit. Illi quoque Presbyteri mane, ſicut Sancta petierat, advenerunt; ac in prædicto mortuorum lecto domum ſuam apud S. Martinum portaverunt eamdem, per civitatis Piſanæ medium tranſeuntes, nullo penitus ab ipſis quæ eſſet quærente, ac (ut ideo eredimus) eos aliquo non vidente.

E ægre deferunt Piſas

55 Eece autem poſt deportationem ipſius, ſubito volavit fama, inſonuit rumor, quod Bona de S. Martino (ſic enim ſolebat ab omnibus nuncupari) infirmata eſt infirmitate, qua moritur. Unde ad ipſam hominum confluebat multitudo, videre cupientium ejus faciem gratioſam, ac ſibi poſſe benedictionem ab ipſa pro maximo munere obtinere finalem. Sanctæ vero infirmitate cogente jacenti, & inſtanter ac devote petenti, a Priore & Fratribus S. Martini ſunt fidelium more omnia exhibita Sacramenta, in fine fidelibus exhibenda. Quibus ab ipſa debita eum devotione ſuſceptis, omnibuſque rite peractis, anno Domini milleſimo ducenteſimo octavo, tertio die poſt reditum, qui fuit *e* tertius exeuntis Maji, Trinitatis cultrix, relicta corporis ſarcina, migravit ad Dominum; vitæ hujus terminum initio continuans ſempiterno, ut ipſum in cælis deinceps continuo ſine medio in ſpecie contemplaretur propria, qui ei in terris multoties & cum omnibus aliis Sanctis frequentius ac familiariter in ſpecie apparuit aliena. Et ſic tanto theſauro, beatæ ſcilicet ipſius animæ, depauperata eſt terra, exulticati. Corpus vero ejus virgineum, frequentibus peregrinationibus incurvatum, variis & ſibi ſuccedentibus infirmitatibus confectum, ſtudiis ſpiritualibus attritum, jejuniis & abſtinentia exſiccatum, & ad quod deoſculandum, cum in Eccleſia S. Martini jaceret exanima, fere tota Piſana civitas confluebat (quia ex ſpirituali gratia manus ejus non mortuæ, ſed viventis, & quaſi niveæ videbantur) per quemdam *f* Archiepiſcopum & quoſdam Epiſcopos, adſtantibus Religioſis multis & Clericis, ac præſente virorum & mulierum innumera multitudine laicorum, cum debita reverentia, tamquam ſancti Spiritus apotheca & organum, in ſæpe dicta S. Martini eccleſia, extra cancellos in latere dextro, tradium eſt ſepulturæ; ut quietis locus eſſet mortuis, qui orationis extiterat vivæ. Ad cujus tumbam, ſepulturæ ejus tempore, in teſtimonium folliſſimi tranſitus ejus ad Patrem, ſunt dæmoniaci liberati, aeneraſti erecti, an manka & varia mira-

Mumita Eccleſiæ Sacramentis

e

F

moritur 29 Maji.

& magno concurſu populi honorifice ſepelitur.

eula

A eula divinitus perpetrata, ad laudem illius & gloriam, qui S. Bonam munere ſuæ gratiæ talem fecit, quod mirabilis eſſet in vita miraculis gloriosis, & tandem poſt mortem in terris merito veneranda, ac in cælis ſine fine beata, in ſæcula ſcilicet ſæculorum.

ANNOTATA.

a De Serchio *fluvio Piſæ vicino, pluribus dictum ad Acta S. Torpetis 27. Maji cap. 1. lit. f*

b Deutrarius, *a medii ævi ſcriptoribus pro equo ſtrenuo & qui bella idoneus eſt ſumitur: idque infra nu. 59 apparet.*

c Coxia, *pro Coxa, ſimilibus medii ævi ſcriptoribus uſurpatum.*

d Sedepem *Italice apud Razzium* Staffa, *idem quod* Stapedem *alii dicerent.*

e Tertius dies exeuntis Maji, *ſive ante ejus finem, eſt* 29 Maji, *annus autem qui tunc Piſanis erat* 1208, *nobis eſt* 1207, *adeoque eadem dies* 29 Maji *erat etiam Feria* 3 *hebdomadæ* 5 *poſt Paſcha, quod Cyclo ſolis* 22, *lunæ* 22 *litt. Domin. G. celebratum fuerat* 22 *Aprilis.*

B f Archiepiſcopus Piſanus *tunc erat* Ubaldus Lanfrancus, *creatus anno* 1174, *mortuus* 20 *Maji anno* 1209, *cui ſubſuat modo tres Epiſcopi inſulæ Corſicanæ; ſed verosimile eſt, alios aliunde Epiſcopos tunc Piſis adfuiſſe, occaſione expeditionum tranſmarinarum, in quibus præcipuus fere uſus erat Piſanarum navium: quin etiam dum ſepultura curata ſolum dicitur, per* quemdam Archiepiſcopum; *datur locus dubitandi, an is fuerit* Piſanus.

CAPUT VI.

Miracula poſt obitum patrata.

Ex plurimis miraculis pauca ſeligun-tur

56 POſt tranſitum Sanctæ ex hoc mundo ad cælos, divina non deſuere miracula, quibus ingreſſus ejus in potentias Domini probaretur; nec ipſius miſericordiæ defecerunt, quibus ad inſtar miſericordis Patris ſui ſolita erat eſſe parata auxilio omnibus invocantibus eam. Verum multa & pene innumersbilia precibus ejus & meritis di-
C vinitus ſunt oſtenſa, quæ omnia ſi ſcriberentur ſua numeroſa multitudine lectori faſtidium generarent, ſieque ſingula multitudine celarentur; & dum volumus multa, cognoſceretur nihil. Eſt ergo melius æſtimandum, ut pauca ſciantur ex multis; quam legendi pigritia vel faſtidio mediante, ignorentur pauca cum multis. De innumera igitur miraculorum multitudine, per S. Bonæ merita ad invocationem ejuſdem divinitus patratorum, veritate ſemper præ-

ac primo circa Religioſos facta,

ſidente, quædam quaſi exempli gratia ſunt conſcripta, pro iis maxime qui ea paucis colligere & concludere ſciunt multa. Et quoniam inter alia membra eccleſiæ Religioſi præcellunt, prius illa ponuntur miracula, quæ circa religioſas perſonas per Sanctam ſuam eſt Dominus operatus; ut per ipſius magnifica merita Religioſi curati, teſtes ſint mundæ & immaculatæ religionis in ipſa.

a 56 Monachus quidam S. Michaelis de Guanio a Lucanæ diœceſis, dum ex Abbatis ſui præcepto in Romana Curia moraretur, infirmitatem, quæ a
b medicis malum *b* moreca vocatur, incurrit, & nec quieſcere poterat, nec dormire. Hic omnipotentem Dominum deprecatus, ut eum ab illa infirmitate Virginis ſanctæ meritis liberaret; oratione finita, ſtatim eſt ſic pleniſſime liberstus, acſi in eo nulla talis infirmitas præceſſiſſet.

Sanatur Monachus S. Michaelis,

57 Frater Rebaldus, Ordinis Prædicatorum, aliquando in ſuis prædicationibus de S. Bona ſiniſtre locutus fuit, dum ipſam Sanctam homines nominaret. Et quia vexatio nonnumquam intellectum tribuit, plus quam verbum; hac vel alia cauſa tam gravem infirmitatem iecurrit, quod etiam non proderant medicinæ neque conſilia medicorum. Humano ergo auxilio deſtitutus, ac virtutum quæ per Sanctæ ſuæ merita in infirmis Dominus oſtendebat, præconio excitatus, verborum quæ in Sanctam Dei dixerat, pœnituit: & coram tumba ipſius corpore proſtratus & corde, his verbis deprecatus eſt eam: O Domina S. Bona, rogo te, ut ſicut te Chriſtus diligit & dilexit, ita pro me roges eumdem, quatenus me dignetur tuis ſanctiſſimis meritis ab infirmitate hac maxima liberare. Mirum dictu! Unus orationis & infirmitatis extirit finis, & tsmquam pleniſſime liberatus, in teſtimonium hujus miraculi poſtea diu vixit. In quo facto docet nos Sancta, quod non ſimus difficiles aut tsrdi nos offendentibus parcere, & ſi indigerent etiam ſubvenire. Idem Frater cum procedente tempore dentis dolore admodum torqueretur, per artificem volult ipſum trahi. Sed dente rupto per medium, dolor dentis eſt auctus, licet dens fuerit diminutus. Neceſſitate ergo cogente, recurrit ad locum orationis & modum, quo prius virtutem & auxilium ſenſerat Sanctæ: & ſtatim, ſine difficultate aliqua vel moleſtia, partem dentis quæ remanſerat propria manu trahit, acſi non in carne, ſed in cera molli parailla dentis eſſet infixa. Ediſce, o homo, exemplo Sanctæ, finem non ponere in beneficiendo etiam inimicis, ſed priora novis beneficiis cumulare.

EX SUPPARIS ÆVI MS. & Rebaldus Ord. Prædicatorum,

ante finiſtre de ea locutus,

agravi morbo

E

& dolore demiſit;

58 Ejuſdem Ordinis Provincialis Prior in Tuſcia, quatuor annis quartanam paſſus eſt febrem. Qui tandem ſanctæ Bonæ miraculis excitatus, hiſque præcipue quæ circa dictum Fratrem Rebaldum fuerat Dominus operatus; exemplo ſui ſubditi, ante tumbam Sanctæ, pro ſui liberatione, Deum devote rogavit & ipſam: ſtatimque infirmitatis illius cauſa ſucciſa, febris illa receſſit ab eo, ac diu poſtea vixit ſanus.

& provincialis Prædicatorum a quartana febri.

56 In ſequentibus miraculis ordinem temporis patrationis ipſorum, pro ut inveſtigare potuimus, decrevimus obſervare; niſi forſitan, propter identitatem loci, vel materiæ ſimilitudinem, aliqua connectanter: quorum primum eſt iſtud. Joannes Piſanus civis, in quadam congreſſione populi, de ſuo dextrario eſt dejectus; & inter adverſarios conſliturus, memor extitit S. Bonæ. Ipſam ergo invocans adjutricem, ab ipſa eſt ſtatim alevatus in equo. Cumque rurſus congrediens de eodem dextrario irerum cecidiſſet; ipſa, quam nuper ad auxilium paratam ſenſerat, iterum invocata, ab eadem eſt ſub conſimili celeritate reſtitutionis beneficium conſecutus. Tertio pergens ad bellum, gravius aliis vicibus eſt dejectus, ita quod jacens in terra, equorum & adverſariorum pedibus erat ſtratus. In tali ergo neceſſitatis articulo conſtitutus, votum emiſit ad Sanctam, quod ſi ipſum, ut prius, in equo reſtituneret, ac de illo periculo liberaret, ante tumbam ipſius lampadem, quoad viveret, faceret ſemper ardere. Qui quod petierat conſecutus, vnum quod voverat adimplevit. Ecce S. Bona, naturæ boni non inſcia, exemplo divino non improperat, quod jam dedit; ſed petita inſtanter, tribuit affluenter.

F

In pugna ter dejectus ab equo totiesque ſuperatum reſtituitur.

60 Quadam navi, quæ Leo dicebatur, cum quatuor galeis, propter commotionem maris magnam, in tanto periculo conſtituta, quod homines exiſtentes in ipſa mortem jam in januis æſtimarent; ſubito quibuſdam ex ipſis venis in memoriam S.

Anaſtaſia liberatur navis cum 4 triremibus,

Bona.

EX SUPPLICIS ANIMIS.

Bona. Quæ pro ſui liberatione ab ipſis in auxilium invocata, illico in ſuperiori navis parte apparuit eis ipſa Sancta, veſtibus albis in teſtimonium integerrimæ virginitatis & lætitiæ ſignum induta: & tempeſtate ſedata, facta eſt tranquillitas magna. In conſimili neceſſitate, conſimili modo Sancta affuit invocata navi S. Chriſtophori, ipſam & duas enm ipſa galeas, reſque, ac exiſtentes in ipſis homines liberando. Qui tamquam de mortis periculo

& alia tres tribus

libetati, nudis pedibus & laneis ad earnem ioduri, ad altare Sanctæ io eccleſia S. Martini cum cereis proceſſionaliter acceſſerunt, gratias pro ſua liberatione reddentes Deo & ſanctæ. Simile penitus citea

e *item terna*

navem Bulgarini & ſociorum, in portu Aechon *e* rebus pretioſis onuſtam, Sancta auxilium præſtitit invocata: & in ipſa homines conſtituti conſimilem reverentiam Sanctæ, pro ſua & navis ac rerum liberatione, fecerunt.

62 Dum quadam vice adeo eſſet magna tempeſtas in mari, ut in quadam navi homines exiſtentes, non niſi mortis exitum expectarent; quidam

ac quarta apparens ſuper Crucem Sanctæ

Piſanus, Joannes nomine, acceptam Crucem tenebat oppoſitam tempeſtati. Cumque mare ſuo tempore intumeſceret ſuper navem, neceſſitas ipſi Sanctam Bonam ad memoriam revocavit: quæ ab ipſo in auxilium invocata apparuit ſuper Crucem, ceſſavitque mare ab ipſis, furorem ejus præſentia San-

B ctæ placariſſime cohibente. Et quia longum eſſet nimis omnia mirabilia ſingulariter enarrare, quæ in

d marinis periculis circa ligna *d*, & homines per S. Bonam ſunt divinitus perpetrata, hoc unum pro omnibus dixiſſe ſuffeiat, quod in ipſa Sancta, ex hujuſmodi miraculorum multitudine, beatiſſimi Nicolai Epiſcopi & Confeſſoris eximii videtur Spiritus ſuſcitatus, ut jam in utroque ſexu Patronum & Patronam habeant navigantes.

63 Quædam nobilis Domina de civitate Lucana, cum equo inſidens extra civitatem ipſam aliquantulum proceſſiſſet; ſubito cecidit equus ejus, & ipſa ſub equo devenit, brachiumque dextrum ipſius ſic fortiter equus calcando compreſſit, quod enormiter eſt conſractum. Quæ ſuper equo cum

Curatur brachium fractum

doloribus reſtituta, domum & ad lectum proprium eſt reducta. Cumque ſola exiſtens in camera apertis oculis vigilaret; quamdam induram albis ſeminam ad ſe adſpicit venientem, & ſuum conſractum brachium conſtringentem. De illius ergo adventu

C incognito ac brachii conſtrictione mirata, quæſivit; Quæ eſtis vos? S. Bona, ex adventu & eventu ſibi nomen aſſumens, reſpondit: Medica ſum. Et Domina illa dixit: Unde eſtis? Sancta reſpondit. Ego ſum Bona Sancti Martini Piſani, quæ ut te ſanem adveni: rurſumque conſtrinxit læſum brachium, ſuperducens aliquoties manus ſuas. Quo facto Sancta ei diſparens abſceſſit, & illius Dominæ brachium priori ſanitati & robori reſtitutum eſt ſtatim. Domina vero illa ſentiens ſe pleniſſime liberatam, vocavit deſoris exiſtentes, præcipiens quod aperirentur oſtia & feneſtræ. Super quo admirantibus illis, dixit Domina: Nolite mirari, quia liberata ſum plene. Et illi ad eam: Quis vos tam ſubito liberavit? Illa, eredens prædictam medicam tranſire per eos, cum quadam admiratione reſpondit: Nonne vidiſtis medicam, quæ venit ad me? Negantibus & admirantibus illis, habitum ejus dixit & formam, quod Bona Sancti Martini vocaretur adjungens. Pro veritate ergo micaculi requirenda Piſas nunrii deſtinantur, ſcrutaturi, an apud dictum S. Martinum Sancta aliqua vel femina talis vocabuli haberetur. Qui ut eis juſſum fuerat inquirentes, de Sancta Bona, Deo acceptiſſima Virgine, laudabilis in operibus & mirabilia in virtutibus D quaſi innumera audiverunt. Quæ cum Lucam reverſi nuntii fideliter retuliſſent; Domina illa nobilis a ſui confractione brachii liberata, cum honorabili ſocietate nudis pedibus ad tumbam S. Bonæ medicæ cilicio venit indura; & donec vixit, Piſas in vigilia feſtivitatis Sanctæ annis ſingulis veniebat, ae ante altare iuſins devotiſſime pernoctabat. Sic cœpit S. Bonæ nomen & virtutum ejus fama in locis illis circumquaque diffundi, & ei ab hominibus illarum partium reverentia exhiberi. Sic factum eſt, ut occaſione ſanati brachii per preces & merita S. Bonæ, virtutis divinæ brachium extenderetur in illis partibus ad multa mirabilia operanda.

a S. Bona nitro-appa-rente

63 Mornetto civi Lucano & uxori ejus Juliæ filius erat menſium novem, qui adeo gravi eſt infirmitate percuſſus, quod de ipſius liberatione medici deſperantes, noctem immediate teqnentem vitæ ipſi terminum, & mortis ei ſtatuebant adventum. Mater ergo, omni humano auxilio & conſilio deſtitu ta, ante quamdam imaginem S. Bonæ, quæ in quadam ejuſdem civiraris eccleſia habebatur, Sanctam ipſam oravit, & ſub obligatione votali promiſit eidem, quod ſi filium ſuum Dominus liberaret, ſingulis annis comeſtionem ſex pauperibus in feſto S. Bonæ præberet. Votiva oratione finita, per S. Bonam, procuratricem pauperum & conſolatricem mœſtarum, liberatus eſt puer: ae in ſexto E decimo menſe pulebrior eſt inventus & major, quam eſſent ceteri convictni pueri, anni & dimidii vel duotum: ut hoc ipſum eſſet certiſſimum ſignum, quod ſanaverat eum Dominus.

puer morbum hus nunc

vestis elemoſynis e

64 Puer quidam civitatis ejuſdem tanta vi febrium tenebatur, quod de vita ipſius omnes vocati medici deſperabant. Cujus mater & ſoror cum S. Bonæ in eccleſia S. Martini ſe daturas unum pallium convoviſſent, ſtatim eſt puer pleniſſime liberatus. Amant Sancti ſe ab hominibus honorari, quia in hoc ſui Creatoris laus & gloria procuratur.

& alter

65 Mulier in civitate eadem tanta infirmitate corporis premebatur, ut natura pene ſuccumberet morbo. Hæc pro ſua liberatione ſanctam deprecata F eſt Bonam, & bonitas ejus efficaeia liberata eſt ſtatim. Dnorum annorum puella, de parochia S. Chriſtophori Piſani, ſtabat ad feneſtram quamdam, a via publica dunbus ſolariis elevatam. Quam cum ex incautela puerili de dicta feneſtra cadentem mater econtra ſedens enm aliis aſpexiſſet; cum feſtina devotione clamavit; S. Bona, tibi commendo ipſam. Et ecce enm puella cadendo deveniſſet in terram, quæ ab aſpicientibus, propter caſus altitudinem & puellæ teneritudinem, confracta & exanimis putabatur, ſtatim propria virtnm ſurrexit, ab ea cui commendata fuerat illæſa ſervata; ae eſum panis, quem eadendo interruperat, reaſſumpſit.

item mater.

Salvatur puella ex alto lapſa.

66 Alia ſeprem annorum puella, de parochia ſæpe dicti S. Martini Piſani in Chinzica, ſic fuerat a pueritia ſua contracta, quod per ſe de lecto non valebat exſurgere, nec cibum ad os proprium applicare. Ad quam cum plures feminæ, in quadam Vigilia feſtiviratis S. Bonæ, viſitationis gratia acceſſiſſent; pulſatione pro Veſperis Sanctæ ejuſdem memores factæ, dixetunt ad matrem puellæ: Quare non vovetis S. Bonæ hanc filiam veſtram, ut meritis ipſius & precibus liberetur ab anguſtia tanta? Qua vovere cam penitus renuente; prædictæ feminę, puellæ ſic jacenti compaſſæ, ac in devotionem Sanctæ feſti ipſius occaſione excitatæ, votum communiter emiſerunt, quod ſi ipſam Dominus liberaret, imaginem ceream librarum ſeptem, juxta numerum

aliaque 7 annis contracta.

annorum

A annorum infirmæ, offerrent ad tumulum Sanctæ. Emisso voto, statim puella brachiola sua cœpit extendere: & de lecto consurgens, liberata est ab illa angustia, ad venerandi festi Sanctæ reverentiam augmentandam. Porto feminæ illæ, quod devote voverant, integre persolverunt.

Invocata Sancta diuminuitur pœna.

67 Cum quidam potentes homines armata manu ad domum adversariorum accederent, ipsique adversarii armati eis nihilominus contra starent, duo fratres scilicet contra deeem; subito quædam fratrum illorum propinqua, inter ipsos jam sese ferientes projecit se exensam in terra, pro tanto periculo imminenti invocans S. Bonam. Et subito feroces homines, & irati ad invicem, sunt sine percussione aliqua separati; Domino, per Sanctæ sibi euræ merita, effusionem sanguinis prohibente, ac illorum crudeles animos mitigante.

68 Bonajontæ, ejusdem Sancti Martini parochiæ, filius erat unius & dimidii anni, qui ex vitio lapidis doloribus stimulatus, querulosis vocibus parentes & familiam eruciabat. Cumque vocatus medicus nullum remedium malo illi adhiberi posse dixisset, incisione dumtaxat excepta; de voluntate patris

B pueri, sequentem diem terminum fiendæ incisioni præfixit. Porro mater, ex tenerirudine dilectionis

puer calculo liberatur;

ad filium, incisionem abhorrens & timens, facto sero discincta & discalciata, & ad terram humili eum devotione prostrata, cum aliquamdiu S. Bonam pro filii sui liberatione rogasset, tandem orationem in votali obligatione complevit; promittens, quod si absque incisione contingeret puerum liberari, ad S. Bonæ tumbam discalceatis pedibus cilicio induta veniret. Mane facto eum medicus pro pueri incisione venisset, dixit ad virum & ad ipsum: Non incidatur puer, quia cum a solitis clamoribus quieverit in hac nocte, forsitan ipsum sine incisione Dominus liberabit. Cumque medicus explorans more solito membrulum pueri attrectaret; reperit lapidem ad collum virgulæ juxta foramen exisse, & leni compressione adhibita absque omni molestia lapillus exivit. Mater ergo, Dominum benedicens & Sanctam, quod voverat multam eum devotione complevit.

alius herniæ;

69 Tebetro, ejusdem parochiæ, duo erat filii: minorem puetum ærate quinquennem, Hugolinus frater ipsius amoris graria amplexarus, dum super sua genua ei blandiretur, commotione ipsa ludrica

C rupius est puer: qui ex clamoribus querulosis indicans passionem, parrem & fratrem ipsum admodum contristavit. Cumque, ut propter hoc incidi deberet puerulus, esset medicorum consilium inclinatum; mater incisionem abhorrens in filio, non permisit. Sero facto se in oratione prosternens, pro liberatione filii Dominum & S. Bonam humiliter precabatur, sub voti obligatione promittens, quod laneis ad carnem induta, nudis pedibus ejus altare cum reverentia visitaret. Gratiaque Dei & meritis Sanctæ Bonæ, puer ille repertus est totaliter liberatus. Mater ergo vota persolvens, ad altare Sanctæ, sicut promiserat, præseoribus multis venit? gratias agens Deo, qui per merita Sanctæ suæ Bonæ confracto suo filio præstitit sanitatem.

puella suffocata revivescit;

70 Bartholomæa, ejusdem parochiæ, eum gingivas suæ nepotulæ novem dierum, occasione cujusdam infirmitatis eum qua nata fuerat, confricaret; anhelitu præpedito, subito est infantula suffocata. Quam cum ipsa Bartholomæa lividam aspexisset, capiris velamento dejecto, se homicidam clamitans, cœpit percutere pectus suum. Mulrr concurrunt & multæ: per evidentia signa puellam mortuam esse perpendunt. Ex quibus una dictam Bartholomæam, hujus ream perieuli, consolando ipsam admonuit, ut percussionibus & clamoribus prætermissis, S. Bonæ, quæ tot mirabilia operatur, suam nepotulam commendaret. Quæ sano consilio acquiescens, flexis genibus cum lacrymis humiliter votum vovit, quod si S. Bona puellam, quam præter vorum suffocando occiderat, redderet sibi vivam; cereum libræ uuius ad ejus altare nudis pedibus, laneis ad carnem induta, portaret. Verbis voti completis, subito oculos aperuit puella, ac brachiola exrendit & manus; & mamilla ori ejus admota lac suxir, ut prius, & per annum & amplius postea supervixit, illaque voto promissa persolvit.

EX SUPPARIS MSS.

71 Henricus, ejusdem parochiæ, apostema gravissimum habebat in corpore: quod eum medici incurabile perspexissent, de salure desperantes ipsius, deseruerunt eumdem. Humaoo ergo consilio & auxilio destitutus, divinum humiliter imploravit, votum emirrens ad Sanctam; quod si ipsa, quam rot indigentibus succurrere audiebat, sibi quoque conferret beneficium sanitaris; nudis pedibus, laneis ad earnem indurus, eum luminaribus ad ipsius venerandum altare venirer, ac ulrerius semper in ejus Vigilia in pane jejunaret & aqua. Facto mane E invenir se homo a dicto apostemate liberarum, votumque quod promisit exolvens, nsque hodie sanus perseverar & vivus.

apostema incurabile aufertur.

72 Benvenura, ejusdem parochiæ, cum quadam die diu cum socera litigasset, tandem spiritu iracundiæ concitata, exensis manibus diabolum pluries invocavit, ut eam in sua seciperet potestate. Et inimico humani generis faciente, qui semper ad illaquearionem hominum est pararus, sensit stringi aliquantulum manus suas. Nocte vero sequenti apparuit ei S. Bona, dicens ipsi: In malas manus heri dedisti te ipsam. Sed tuæ miserta animæ, vade ad Presbyterum Gerardum Canonicum S. Martini; & ei confitens quod feciſti, a potestare diaboli, per ejus ministerium & virtutem Sacerdotalis ordinis, [libertatem] obtinebis. Et ut ipsam Benvenuam absolutione ostenderet indigere, pariterque pro ipsa obtinenda solicitam ipsam redderet & attentam, eadem nocte idem ei secundo præcepit & tertio. Mane facto, dicto Presbytero, propter ejusdem verecundiam, ramquam noto noluit quod fecerat confiteri: sed semiplene præceptum sibi factum adimplens, Frarti cuidam Minori in Confessione totum F negotium revelavit. Qui præcepto Sanctæ suum conformans consilium, ad dictum Presbyterum remisit eamdem. Ecce Sancta nostra, ad multorum confusionem, ordini clavium revertentiam exhiber & exhibendam docet.

Mulier quæ damoni se devoverat,

Sancta apparens & confitenti rebenta liberatur:

73 Albertus, ejusdem parochiæ, habebat dextrarium, centum librarum pretio æstimarum: qui subito quadam die in stalla cecidit extensus in terra; ibique cum multo fudore sic jacebar immotus, ut nec pedibus tractus, aut auribus, aut cauda, ullatenus se moveret. Cumque pro tanto damno ram subito accideore dictus Albertus ac tota familia ejularent; tandem uxor ejus B. Bonæ virginis memorara, genua fixit in terra: starimque equus, omnibus aliis prætermissis, qui eum frequentissime pertractarant, in illam solam oculos direxir & fixit; quasi ei inuerer, ut illam, cujus memorata fuerar, pro sua liberatione rogaret. Quæ orationem suam inchoavit his verbis: Licet videatur indignum, vos, tam pretiosam & Deo carissimam virginem, pro irrationabilibus animalibus depreeari: tamen quiu damnum istud est magnum, vos piissimam Dominam pro hujus equi liberatione instamer exoro;

eum mirabiliter sanatur:

promit-

EX SUPPLEMENTIS ÆVI MS.

promittens, quod ſi ipſe de hoc mortis articulo fuerit liberatus, laneis ad carnem indutus, nudis pedibus eum condignis luminaribus, ad veſtrum accedam altare. Mirum dictu! orationis fini continuata eſt erectio equi, ipſum S. Bonæ precibus liberante, qui ſalvat homines & jumenta. Domina vero illa, divinæ gratiæ, quam per S. Bonam conſecuta fuerat, non ingrata, Deo & Sanctæ reddidit vota ſua.

feſtum ejus neglegens, ideoque punitur,

74 Magiſter Joannes, natione Salonitanus, de parochia S. Andreæ in Cbinzicba, eam a vicinis ſuis feſtum S. Bonæ obſervantibus moneretur, ut ipſum feſtum cum aliis cuſtodiret; reſpondit; Et quæ fuit hæc Sancta Bona? Cumque ei reſponſum fuiſſet, quod mulier ſancta fuerit, Deo ſerviens & devota; & ideo ejus feſtum a populo celebrari; dictus Joannes adjecit; Si ipſa bene facta ſua exercuit, bene fecit, ego etiam bene volo facere mea. Et rediens ad fabricam eum propoſito operandi, ſubito ſenſit dolorem in manu, & eam reſpiciens vidit ipſam tumidam eum rubore. Cumque nihilominus ſic ad fabricam perveniſſet, invenit os quoddam pedem ſui intraſſe diſcipuli & læſiſſe, in eodem ſecum operandi propoſito exiſtentis. Perpendens ergo ſæpe dictus Joannes, quod hæc propter indevotionem ad feſtum Sanctæ contigerant; ad ejus acceſſit altare, rogans eam, quod ipſum ſuis precibus liberaret; & vovens, quod ſi hoc faceret, ejus feſtum perpetuo dum viveret cuſtodiret. Oratione finita, eum domum revertitur, a dolore, rubore, ac tumore manus eſt plenilſima liberatus: os

promiſſa emendationi ſatisfacit,

B quoque pedem exivit diſcipuli, & vulnus ex illo factum oſſe, totaliter eſt ſanatum. Hæc autem ſunt facta circa annum Domini milleſimum ducenteſimum quadrageſimum nonum. Septem vero annis ab inde tranſactis, cum quædam ipſi incumberet neceſſitas operandi; confidens quod Crucis aſſumptione a voto eſſet quoliber abſolutus, in feſto S. Bonæ, quod tunc imminebat laborare, firmirer

& ne amplius feſtum violet.

proponebat. Sero tamen diei termino præcedentis precibus pulſavit Sanctam, ut quid circa hoc ſibi placeret, in viſu ei oſtendere dignaretur. Et eccè nocte ſequenti vidit in ſomnio, ſe juxta prædictam S. Martini eccleſiam poſitum, contra quemdam vicum, per quem poterat reſpicere verſus Arnum fluvium ad Aquilonem; & duos viros ſuper ripa ejuſdem fluvii, ligna ſecuribus incidentes; quibus uſque ad vultum, ipſis ſic diſtentis *f* non modicum, lignorum particulæ veniebant. Ipſos etiam viros aſpiciens, poſt modicum vidit, quod ligno relicto ſe invicem ſecuribus feriebant. Cumque de his ſecum in ſomnio plurimum miraretur, cum dolore clamavit in ſomnio; Heu! unde provenit tantum malum? Et ſtatim vocem ſibi reſpondentem audi-

C vit; Quare homines non cuſtodiunt Virginis feſta? Expergefactus ergo de ſomnio, quaſi divino certificatus eſſet oraculo, feſtum ipſum eum aliis fidelibus cuſtodivit. Non ergo eſt mirandum, ſi hoc

ſomnio quodam monetur.

in tempore, peſtilentiis, ſterilitatibus, guerris, altiſque tribularionibus plenus eſt mundus, quo Sanctorum feſta, qui hominum ſunt interceſſores apud Deum, peſſime obſervantur. Sicut enim Sancti pro devotis & humilibus intercedunt, ſic ſuperbos, & Sanctorum feſta contemnentes & Deum, juſtitia exigente, in ſua duritis & ex ipſa provenientibus anguſtiis derelinquunt.

liberatur ex aborſu morituſa,

75 Pretioſa nomine, de ſæpe dicta S. Martini parochia, aborſum paſſa, tribus diebus in cruciatu maximo jacuit & dolore, eum creatura mortua, in matrice interius tranſverſata, nequiret exire. Quæ talibus anguſtiis circumſepta, cognatam monuit, ut ſe B. Bonæ ſua vice voveret. Cum ergo illa D feciſſet, ſubito abortivum exivit, & ipſa Pretioſa eſt ab anguſtiis & a mortis periculo liberata; ac poſtea tempore congruo ad altare S. Bonæ eum luminaribus venit, nudis pedibus & laneis ad carnem induta, ſicut pro ſua liberatione ejus cognata promiſerat, ſub viearia obligarione votali.

& alius ex vinculis adverſariorum.

76 Bonajonta, ejuſdem parochiæ in quodam exercitu captus fuit ab adverſariis & ligatus. Cumque ipſum adverſarii poſt ſe traherent ſic ligatum, de rebus ejus & armis, cujus ex ipſis eſſe deberent, in vicem pertractantes; neceſſitas ipſis S. Bonam ad memoriam revocavit. Devoto ergo corde & humili eam deprecans, votum vovit, quod ſi ipſum de illorum manibus liberatum reduceret domum ſuam, ad altare ipſius cum cereo unius libræ veniret. Poſt votum emiſſum, qui eum trahebant, in rantam ſunt ſpiritu iracundiæ concitati, quod ſe mutuo ferientes ipſum Bonajontam reliquerint ligatum. Cui E ſeotienti quidem, ſed neminem intuenti, ſubito ſunt manus a vinculis diſſolutæ. Et reverſus domum, reddidit votum ſuum, gratias agens Deo, qui per ſanctæ Virginis merita, vincula ſua rupit, & vinctum de adſervariorum manibus liberavit.

77 Quædam devota femina urceolum olei, in Vigilia S. Bonæ, hora veſpertina, ante ejus altare portavit, Quem cum Clericus circa altare ambulans, occaſione cereos accendendi, inconſiderate pedibus impulſiſſet, pluribus videntibus eſt urceolus ipſe verſatus ad terram. Quod mulier, quæ ipſum portarat, aſpiciens, urceolum ipſum S. Bonæ commendavit, dicens: Eja Domina S. Bona, ego urceolum ipſum ob veſtram reverentiam apportaram. Res nova & mira! erecto urceolo, ipſe ſine ulla diminutione ſub oculis adſtantium repertus eſt plenus, & nec veſtigium alicujus humiditatis in lapide, ſuper quo verſatus fuerat urceolus, potuit reperiri.

urceolus olei ante ejus altare evertitur abſque effuſione,

78 Duobus juvenibus in equis ſibi currentibus ex adverſo, equi ipſi capitibus invicem ſe fortiter impegerunt, quod ambo equi in terram parirer ceciderunt, ac angulis ſellæ alterius eorum diruptis, ſella ipſa cum ſedente in ea, nomine Jacobo de parochia S. Martini, vi percuſſionis cecidit retro: & quod majus eſt, equus ille, cui prædictus Jacobus inſidebat, de loco illo vivus amplius non eſt motus; & alter etiam equus, ob percuſſionem illam, parvo poſt tempore expiravit. Porro dictus Jacobus in terra ſic jacebat exanimis, quod cum motus pulſalis non ſentiretur in ipſo, plurimi cogitabant ipſum F non domum, ſed immediate ad eccleſiam tamquam mortuum deferendum. Sublatus tamen de loco caſus in lectum, ſine locutione aliqua aut voce, uſque ad mediam noctis permanſit immotus. Cum pater ipſius, ſuaſione quorumdam, ipſo tamquam mortuo, votum emiſit ad Sanctam, quod ſi filium ſuum Dominus reſtitueret ſibi vivum, imaginem ceream libraram decem ad ejus altare porraret. Voto completo, ſtatim juvenis, quaſi de profundiſſimo ſomno evigilans, eum motu corporis primo, quamdam vocem emiſit: & poſtea cibo petito & ſumpto, vitæ & ſanitati eſt priſtrinæ reſtitutus. Pater etiam juvenis, quod voluntarie vovit, devote complevit.

laſſus ex equo & morti proximus ſervatur.

ANNOTATA.

a Abbatia S. Michaelis de Guanio *quo loco ſita fuerit, & cujus Inſtituti, libenter diſcam.*

b *Academicis della Cruſca*, Morice *in plurali dicitur*, hæmorrhoidum morbus, *ex copia ſanguinis ad venas ſecretarum partium concurrentis.*

c Accon,

A e Accon, *vulgo* Acre, *olim* Ptolomais *in Syria, poſt amiſſam Hieroſolymam, Regis & Patriarchæ Sedes.*

d Ligna *Itali appellant*, naves.

e Stalla *vox Longobardica*, ſtabulum *ſignificans, Teutonice* Stal.

f Diſtentus, *hic eſſe videtur*, Occupatus.

CAPUT VII.

De Translationibus & cultu hodierno ſacri corporis.

87 TRranslationis primæ *in Commentario prævio n.* 3 *indicatæ monumentum, autheutica forma ſcriptum, hoc invenitur*: Clareat omnibus manifeſte, quod corpus S. Bonæ, in renovatione eccleſiæ S. Martini, de altari, in quo quieſcebat, translatum eſt ad novum altare novæ eccleſiæ. Tunc autem cum corpore fuit inventa una tabula plumbea, infra dictum altare cum dicto corpore, in qua tabula ſculpta erant infra ſcripta verba, videlicet. Anno Dominicæ Incarnationis MCCVIII quarto Kalend. Junii, venerabilis re & nomine Bona, devota bujus eccleſiæ & miniſtra, requieſcit. Quam tabulam viderunt, & propriis oculis legerunt Fra-
B tres, Ligelius de.....tunc Guardianus dicti loci, *Corpus translatio facta an.* 1364, & Joannes de Sancto Vito Lector dicti loci, & Bartholomæus de Sarzana, & Jacobus de Sardinia omnes Ordinis Fratrum Minorum, in loco prædicto commorantes. Hæc omnia & vidit, & legit, & prædicta manu propria ſcripſit Specialis Bettus Stephani, dictæ Capellæ S. Martini de Piſis, qui pro tunc erat actualiter [ſanctorum] Corporum Viſitator. Scriptum anno Domini MCCCLXIV die XIV Aprilis.

locum tenentibus Franciſcanis 80 *Ex hoc inſtrumento, in quo tam expreſſe nominantur*, Guardianus, & Lector, prædicti loci, *& alii duo Fratres* in prædicto loco, *S. Martini ſcilicet*, commorantes; *luce meridiana clarius eſſe videbatur, quod eumdem tunc obtinebant Fratres Minores, cum juſto tot Religioſorum numero, at Lectorem junioribus dari operæ pretium eſſet: non diu tamen iſtic ibi perſtitiſſe credebam; ſed intunte ſæcule* XV *translatet ad eum quem nunc quoque obtinent locum ſanctæ Crucis, ſubſtituiſſe ſibi Sorores ſui Ordinis. Hanc porro opinionem ut deponam ſuadet quidem, ſed agre perſuadet Codex antiquus, apud Sorores*
C *prædictas aſſervatus (quem Agneſinum nominant) ubi aut ſaltem Clariſſis* Cap. 2 *dicitur, quod* anno MCCCXXXII, mortuo Prio-re Canonicorum Regularium S. Auguſtini, Magnificus D. Bonifacius, novellus Comes de Donoratico, ex indulto Joannis Papæ XXII ædificaverit atque dotaverit ibi monaſterium S. Claræ pro quadraginta Sanctimonialibus, victuris ſub regimine Fratrum Minorum, qui ad hoc eligerent quatuor e ſuo numero: coram autem animarum, eccleſiæ ipſi (utpote parochiali) attributarum, gererent quatuor. Capellani, ad id a Pontifice deligendi. *Ultuam extaret ipſum Pontificium Breve de ea mutatione: donec enim id producatur, expreſſam mentionem facient Sororum S. Claræ, iſtic ex tunc collocandarum, manebit ſemper præſumptio vehementior pro mea priori ſententia, in jam dicto Inſtrumento fundata. Siquidem poterit fieri, ut libri prædicti auctor duas loci mutationes in unam conflaverit; & Parochiam quidem cum ſuo omni jure tenuerint Fratres, cum onere tamen alendi ex reditibus loci Capellanos ſæculares quatuor ad miniſtranda paſtoralia: cumque experientia docere, ſeminarium hoc eſſe vixarum inter Cleram & Fra-*
D *tres, maluerint hi alibi liberius vivere, ſicque locum Sanctimonialibus teſſerint, eodem forte regredientes ubi primitus habitarant. Ut ut eſt, tali vel alia occaſione immutati admodum fuerunt loci ipſius reditus, ſic ut pro quatuor Capellanis, agre potuerint ſuſtentari duo; & tetam demum eorum recideriut in unum, conſtitutum anno* MCCCC-XLIX, *tempore Nicolai Papæ V, de conſenſu Juliani Archiepiſcopi; ſub cujus etiam regimine monaſterium erat, neſcitur quando exemptum juriſdictioni Fratrum, ſicut hodieque manet.* *cum aliquot Capellani.*

85 *Idem Franciſcus Maria Ceſſinius, qui has notitias communicavit, etiam ſequentes adjecit, quas en Italico Latine exhibeo.* Poſt Translationem prædictam requieverunt Reliquiæ ſupra proprium ſui nominis altare, intra ſacellum nobiliſſimæ familiæ a Colle dictæ, uſque ad annum MDCVII, quando quidam Eques Philippus Capriani ædificavit dotavitque ibidem altare novum ſub invocatione S. Mariæ Magdalenæ. Dum autem illud ædificabatur, manſerunt Reliquiæ penes Monachas intra ipſarum clauſtrum; & opere finito, illuc eum magna ſolennitate relatæ fuerunt, collocatæque ſuper altari non admodum ſplendide. Manſit tamen intra monaſterium
E eſput, vaſi incluſum argenteo, ſolumque in die feſto Sanctæ conſuetum fuit ad publicam veneration exponi. Verum refloreſcente paulatim Piſanorum erga hanc ſuam Patronam devotione, & eleemoſynis in notabilem quantitatem accumulatis, honorificentiorem formam acceperunt omnia: & caput quidem anno MDCLXXVII elegantiſſimæ ex argento novi operis thecæ impoſitum fuit, brachium quoque unum alteri argenteo vaſi incluſum: reliqua vero ſacri corporis membra repoſita intra capſam, ligneam illam quidem, ſed cryſtallis pretioſis ita cinctam, ut univerſum opus, una cum thecis capitis atque brachii, ad ducentos quinquaginta ducatos abſumpſiſſe exiſtimentur. Et caput quidem atque brachium tenentur ſupra altare interius Monacharum, corpus vero exterius; omniaque conſpicienda præbentur die tertio Pentecoſtes, poſtquam veſperi diei ſecundæ inſtituta fuerit ſolennis proceſſio, cum maximo civium accolarumque concurſu. *Anno 1607 renovato altari,* *caput ſemper manet,* *an. 1677 tranſferuntur oſſa in novam arcam:*

86 Celebratur nihilominus feſtum tota civitate ac diœceſi in die XXIX Maji ſub ritu Duplicis, idque jam olim etiam uſitatum fuiſſe antiqua Kalendaria probant. Dum autem hæ ſcribuntur, menſe Auguſto anni MDCLXXXII, ſub prælo eſt libellus, complexus Exercitium cujuſdam devotionis, die Jovis ſpecialiter applicatæ; quando devoti ipſius Sanctæ multas gratias per ejus interceſſionem recipere ſe agnoſcunt, quarum tamen ſcribendarum
F ratio nulla habetur, eo quod nobis ſufficiat vivus ſervor devotionis noſtræ. Ipſæ ſacræ Reliquiæ ſæpius ab Ordinariis viſitatæ, ſemper abſque omni ambiguitate fuerunt approbatæ: üdemque non pauci vicibus venerunt ipſi, ad Sacrum coram iis Pontificaliter celebrandum. Plures quoque locis variis ad populi commoditatem S. Bonæ imagines habentur: imprimis in noſtra Cathedrali, ubi unius altaris tabula repræſentat illam, ſuſcipientem habitum S. Auguſtini. Ante aram vero, ſupra quam collocatum eſt corpus, continuo ardet lampas; & præter hanc diebus Jovis, tempore prænotati Exercitii, ibidem accenduntur cerei ut minimum quatuor. *Exercitium diei Jovis in ejus honorem inſtitutum* *imagines in templis.*

Digitized by Google

DE B. GERARDESCA PISANA

ORDINIS CAMALDULENSIS TERTIARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

Exactæ fere ejus memoria, unde & quomodo hic reſtaurata.

CIRCA MCCXL. E Queſtris Ordo, *ſub nomine & invocatione S. Stephani Papæ ac Martyris, ad annum* MDLXI, *a Coſmo Medicæo inſtitutus; & a ſucceſſoribus ejus, Magnis Hetruriæ Ducibus, auctus multis juribus ac fundis favore Ducis Ferdinandi & Pii Papæ IV auctoritate, poſſidet inter alia vetuſtiſſimam Piſis S. Savini eccleſiam, quæ a Carolo Longobardorum Rege originem ſuam repetens, ad ſæculum uſque* VIII *videtur aſcendere, quando via alius intelligi eo nomine poteſt, quam qui a rebus geſtis cognominatus Magnus, ante Romani Imperatoris titulum ſcribebat ſeſe Regem Francorum ac Longobardorum. Invenitur autem in veteribus membranis fundatio vel dedicatio adſcripta* ſextn die ante Kalendas Maji Indict. III. *Huic antiquitus conjunctum monaſterium, quin Nigrorum Monachorum fuerit, dubitare non poſſumus: quando autem illud introducti ſint Camaldulenſes, ſub Regula S. Benedicti, ſed albo habitu militantes, inſtitutore S. Romualdo Abbate, non eſt facile divinare. Florebant illi iſtic, & diſciplina & numero, ante medium ſæculi* XIII, *quando* ejuſdem profeſſionis & Ordinis *habitum titulumque ſuſcepit* S. Gerardeſca; *vir, qui cum annis nonnullis Chriſtiani convixerat, perſuaſo ibidem Monachum agere; vivens ipſa in cella vel domo prope monaſterium, non ut Recluſa, ſed ut Tertiaria; quippe quæ ancillam ſecum habebat ad miniſterium, & pro ſuo arbitratu nunc has nunc illas adibat eccleſias, ad quas eam feſtivitatum per annum occurrentium invitabat opportunitas.*

Eccleſias S. Savini a Camaldulenſibus tranſlata ad Equites S. Stephani,

B. Gerardeſca, juxta eam inorata,

ia eaque ſepultæ memoria

2 *Hujus corpus, in eadem ſepultum eccleſia, quin etiamnum ibidem requieſcat, Piſanorum dubitat nemo, licet ignotus ſit locus; quia bellis inter Florentinos Piſaſque graſſantibus everſa ſunt omnia; & demum, mutatis Dominis, totam quoque faciem eccleſia illa mutavit, nullis ibidem relictis veſtigiis veterum monumentorum ut titulorum in pavimento, parietibus, aut columnis. Reliquæ nihilominus ubique ejuſdem* B. Gerardeſcæ, *dicuntur apud Monialos quaſdam in veneratione haberi de quibus diſtinctius docere vellem. Unicum veteris ac publici cultus indicium ſupereſt* in tabula lignea, ad majorem aram S. Michaelis in Bucgn civitatis Piſanæ, *ſcilicet* imagn, inter alios Sanctor Camaldulenſis Ordinis, *depicta. Latet interim annus ac dies obitus: latuiſſe etiam diu vitæ Actæ, colligitur ex Razzii Ferrariique de* Gerardeſca *ſilentio. Illa vero non niſi truncа exhibet tandem antiquus codex, de Vitis variorum Sanctorum atque Sanctarum, ante annos plures quam quadringentos exaratus in membranis, & apud Moniales S. Silveſtri aſſervatur. Ibi non ſolum per ipſius Vitæ decurſum deſiderantur evulſæ quædam paginæ; ſed abeſt pars ultima, & forte major, eerte ad hiſtoriam magis ſpectans; ex qua diſcere potuiſſemus cectius aliquid, de die mortis, eamque ſecuta populi Piſani veneratione publica, vel etiam miraculis ad invocationem illius tumulumve patratis quibus* Sanctæ *titulum & cultum, ſaltem ut* Beatæ *meruit, quemadmodum in parte ſuperſtite centies ac centies vocatur, æque ac in titulo his verbis præfixo*: Incipit hiſtoria ſive vita Sanctæ Gerardeſchæ, de civitate Piſana, quæ apud monaſterium S. Savini requieſcit.

reneratur ex ejus aliis imagine.

C

ex veteri Ms. cum titulo Sanctæ

3 *Hanc Vitam, qualem reperit, talem manu ſua nobis deſcripſit idem, qui nos de fortuna eccleſiæ S. Savini ſupra memorata inſtruxit, Illuſtriſſ. D. Franciſcus Maria Ceſſinus Florentinus, Eques S. Stephani, & in Piſano Lyceo e prima Sede Juris civilis Profeſſor; idem qui pro* XVII *Auguſti eu eodem Codice ſimiliter nobis tranſcripſit Vitam* S. Rayneri Piſani, *ſimili fere ſtylo exaratam anno* MCLXI. *Intereſt tamen quod Vita S. Raynerii erebris interpoletur titulis, hæc continuo decurrat ſilo. Ne autem idem videri Auctor poſſit, obſtat longius intervallum temporis, lapſi inter annum prænotatum & obitum* B. Gerardeſchæ. *Etenim obiit hæc poſt* B. Bonum, *anno* MCCVII *defunctam, uti apparet ex num.* 47: *& quidem ita diu poſt, ut non videatur eamdem viventem familiaris noviſſe, adeoque nec coæva eidem fuiſſe. Cœvam autem habuit* Venerabilem Villanam, *cujus ad* Gerardeſcam *venientis mentio ſit in ultimo fragmento Vitæ num.* 68: *initio autem paginæ, alio charactere, ſic habetur adſcriptum*: Nntu quod hæc D. Villana, mirarum virtutum femina, de qua hic fit mentin, fuerit uvia Joannis de Cinquinis, patris Fratrum Barthnlomæi, Jucnbi, & Franciſci Cinquinorum, Fratrum Prædicatorum. *Atqui ſubjungit Ceſſinus*, Invenin in quadam membranacea Chronica Fratrum Prædicatnrum, compilata per Fr. Domenicanum de Peccinli, qui obit anno MCCCCIX, Fr. Barthnlmæum de Cinquinis floruiſſe anno MCCCCXXXIII: *adeo ut proavia ejus ad medium ſæculi* XIII *vixiſſe potuerit, &*, B. Gerardeſca *ſaltem debuerit ad annum circiter* MCCXL. *pervenisse.*

ex Vita a Franc. Ceſſino communicata.

Illo junior quam B. Bono,

E

& Venet. Villanæ, coævæ obiit circa an. 1330:

4 *Circa hunc etiam annum, in ipſomet originali codice, ſcripſiſſe prædictas omnes Vitas potuit aliquis Sanſavinenſis Monachus, eidemque ad finem attexuiſſe Vitam B. Geracdeſcæ, eo quo mirabilia ejus exceperat & annotaverat ordine, ipſemet Scriptor idemque Confeſſarius Beatæ, vel alius a Codicis ſcriptore diverſus, Pater tamen ejuſdem Beatæ ſpecialis, omniumque ejus arcanorum conſcius ac partieeps gratiarum,* cuidam Religioſo (*ut loquitur*) *impetratarum; nolens ſcilicet ſeipſum nominare. Ceterum caret hæc Vita hiſtoriis illis luminibus notarum ebronotaſticarum & perſonarum illuſtrium, nominatim expreſſarum, quibus aliæ accuratius ſcriptæ ſolent uitere: & quamvis ibi mentio fiat num.* 22, *cujuſdam* Urbani, quondam Abbatis S. Savini; *& num.* 27, D. Deodati Manachi S. Jacobi de Podin; *ac num.* 43 Fr. Petri; *& curſim num.* 54, Gregorii Abbatis monaſterii S. Michaelis Diſcalceatnrum, *cui paulo ante quam is moreretur confeſſa fuit Beata: dum tamen hi non habentur aliunde noti, nec invenitur illius monaſterii Chronicon, nihil ſubſidii ex nominibus iſtis habere poſſumus.*

poſt quem ſcripta a Confeſſario Vita,

5 *Ut autem luminibus iſtis caret Vita iſta, ſic abundat revelationibus extaticſque viſionibus, ſubinde talibus, ut, attento ſæculi hujus malignioris genio, dubitaverim an expediret plures earum aſſerre in lucem; eas potiſſimum, in quibus ſitus & forma cæleſtis Hieruſalem, ejuſque arces, montes, palatia, plateæ, fluvii, ornatus, feſta, & gaudia experimuntur, tam materialiter, ut delicatæ quorumdam aures offendendæ videantur potius, quam ad ſupernarum*

plures caleſtibus viſionibus ſuminis:

A *cerum deſiderium ſalubriter excitandæ. Sed cum S. Joannis Evangeliſtæ, cujus hic frequentiſſima mentio, Apocalypſim conſidero, divinis haud dubie plenam myſteriis; ſimili tamen ſtylo ac modo explicatam; futurum exiſtimo, ut in vera humilitate fundatæ animæ, deque Sanctorum atque Sanctarum dictis factiſque ſentire* haud abſimile hoc Apocalypſi Joannis. *ſolitæ in bonitate ac ſpiritus ſimplicitate, ædificentur fideliter. Velim tamen iſtis legendis meminiſſe lectorem ejus Parergi, quod Vitæ S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis interpoſui: quia eo ſatis præmuniendum credo lectorem, quantumvis criticum & faſtidioſum.*

6 Si ſpem aliquam habuiſſem, vel illius Vitam aliquanda integram obtinendi, vel altrinde elicindi certiores notitias de hac, jam fere ab hominum memoriis extrita, Beata; voleiſſem cuncta in aliud tempus differre. Sed intelligo alia annua ejuſdem Vitæ exempla, ex eodem Codice recentius tranſcripta, eiſdem ebi- Ea cur hoc die detur. *que locis defectuoſa inveniri; quod ſignum eſt antiquam ſatis eſſe jacturam, nec veriſimiliter reparabilem. Quapropter convenientiſſimum eſt viſum, poſt Vitam B. Bonæ, hanc Gerardeſchæ proponere, propter huic revelatam illius inter Sanctos gloriam, & mediam inter ambas ſimilitudinem, locique ac temporis proximitatem;*

B *ad cum ſaltem finem, ut ne omnino pereat, quod jam potiori ex parte amiſſum eſt. Quis autem novit, an non, occaſione hinc ſumpta, unde ſperatur minus, eruendum ſit quidpiam certioris notitiæ? Vivit hodiedum vir pius ac nobilis,* Gerardeſcæ Comes, *familiæ ac nominis originem cepiſſe a quodam Gerardo filio S. Walfridi, Nobilis Langobardi, qui Sanctus ſæculo x in ſuo alloduali fundo excitavit Abbatiam, Montis-viridis dictam, quam etiam primus Abbas rexit, prout narrat tertius ab eo Abbas Andreas in vita a nobis ad xv. Februarii illuſtrata. Quoniam autem in quadam vulgari Corſicæ inſulæ chronica a Joanne Craſſo Corſo olim compilata, atque ex Urbinate ad Vaticanam bibliothecam translata, dicitur idem* Walfridus *cum filiis Rachiſio rege mandante Piſis domicilium conſtituiſſe, ejuſdemque civitatis jus a filio ejus* Gerardo *ad* Gerardeſcæ *gentis Comites fluxiſſe; exiſtimat ille, quem dixi nunc vivere, iſtam qua de agimus Bratam, non ſylvæ nomine, ſed & cognomine atque familia* Gerardeſcam *fuiſſe, ipſamque facit filiam* Comitis Ugueeionelli de Gerardeſca: *quæ mihi nec probare, nec improbare eſt animus, dum nihil talia dicit Vita,*

C *nec documenta adferuntur ejuſmodi natales probantia.*

VITA

Veroſimiliter a Confeſſario collecta,

Ex Veteri Ms. Monaſterii S. Silveſtri Piſis.

CAPUT I.

Pium Gerardeſcæ conjugium: ſuſceptio monachici habitus, divinarum revelationum primordia.

FUit quædam his diebus in Piſanis partibus ſanctimonialis femina, nomine Gerardeſca, prope monaſterium S. Savini, & ejuſdem Profeſſionis & Ordinis. Oppreſſis compatiens, afflictis erat miſericors; caritate fervens, omnibus imbuta virtutibus; mitis & timens Deum. Etenim in puellaribus annis, antequam ſeptenarii finem attingeret, docta timere Dominum, & parentum ſuorum oblectamenta faſtidiens, ad quoddam monaſterium aufugit, ibique toto tempore vitæ ſuæ famulari Domino diſponebat. Denique dum ibidem per ali- Monaſterium ingreſſa ſeptennis,

quod tempus maneret, & mater ejus pro ea vehementius triſtaretur; maternis inductis doloribus, velut quæ necdum ad ætatis maturitatem pervenerat, ad vocem matris ſimpliciter de monaſterio eſt egreſſa. Cumque per aliquod tempus maneret cum matre, in omnibus voluntati ejus ſubjecta; eidem, volenti ipſam maritali connubio tradere, non negavit aſſenſum; imo tamquam ovis coram tondente ſe obmuteſcens, utpote mundi hujus ignara, periculis tantis [non ſua] ſponte [& conjugii] voluptatibus ſe immerſit. EX MS. indeque edocta & nonnunquam dicta,

2 Sed poſtquam cogitavit ſe a Jeſu Chriſti prolongatam ſervitiis, & curis ſæcularibus involutam; cœpit vehementiſſime contriſtari, quod erat ſuaviſſimo gaudio deſtituta. Verum, quia Juſtus ex fide vivit, credens etiam in maritali copula Domino complacere, cœpit jugiter corpus ſuum jejuniis & orationibus macerare; ſicque factum eſt ut quotidie neque manducaret neque biberet, donec in eccleſia ſexcentis genuflexionibus Dominum lacrymabiliter precaretur. Erat enim in orationibus ſedula, in jejuniis fervens, & ut ſacris ſemper poſſet intereſſe myſtetiis non remiſſa. Quid plura? Sic in mundo manebat, mundo jam mortua, ut nec aliquantum in mundanis deliciis lætaretur. Jam E enim ſcala paradiſi effecta, bonorum operum in ſe omnibus perhibebat [exempla]. Docta ſiquidem erat a Domino non abſcondere operationes [bonas] ſub modo, ſed eas ponere ſuper candelabrum, ut exinde laudaretur Pater noſter cæleſtis qui in cœlis eſt. Igitur dum hæc Sancta maneret in ſæculo eum viro ſuo, facta tamquam virula Ephraim docta diligere trituram, ſemper portabat in mente quæ non adhue gerebat habitu. etiam ſic Deo ſervit impenſius. bona exemplo aliis.

3 Cumque non poſſet ex viro ſuo prolem ſuſcipere, marer ſua jugiter Dominum precabatur, ut filiæ ſuæ daretur filius; in quo poſſet divina collaudari elementia, creans de nihilo omnia, & vocans ea quæ non ſunt tamquam ea quæ ſunt. Verum quia Dominus eam jam elegerat in ſuam, apparuit matri, in ſomniis loquens & dicens ei: Quoniam deſideras filiam tuam ex viro prolem ſuſcipere, ut tua devota petitio impleatur, in ſuom filium præbeo Joannem Evangeliſtam. Et ſtatim eadem hora tradidit ei Dominus, ſalviam, & ſabinam *a*, & tranſmatinum *b*. O quantis jam Sancta poterat gaudere tripudiis! o quanta lætitia exultare! quæ dum petitionem matris impletam ee ore Altiſſimi pereipit, natum ſumit adultum, qui potius tueretur notricem, quam nutrix ſupportaret eumdem. Unde factum eſt, ut ſicut B. Joannes Virginem in morte Domini ſuſcepit in ſuam, ita iſti Sanctæ ex tunc ſuum impenderet patronatum. Cumque mater ejus a ſomno ſurgeret ſtupefacta, nec ſe poſſet continere præ gaudio; ad convicinas ſuas foras perrexit, portans in manu ſua herbas prædictas, quas ei Domieus in ſignum dilectionis reliquerat, ut ipſi quidem videbatur. In quo utique facto Dominus indignatus, tanta potentia dictas herbas de manibus ejus excuſſit, quod manu & brachio ſiſtulis ſuciatis, per duos annos (poſt quos eidem ſanitas divina elementia redivit) manſit infirma. Prolem nullam ſuſcipiens. filius datus S. Joanni Evangel. F

4 Demum, quoniam Sancta in magnia jugiter geſtiebat affectibus, mundo & ejus poſtergatis illecebris, in aliquo monaſterio in Jeſu Chriſti ſervitiis ducere vitam ſuam (non enim credebat in ſæculo vitam poſſe prometeri æternam) ferventi ſtudio cœpit ſuum monere maritum, ut una cum ea hujus mundi tranſitoria relinquentes, vitæ melioris frugem in monaſterio ſumerent, & deinde cæleſtis regni participationem & gloriam obtinerent. Perſuaſo vivat monachus fiat ad S. Savinum,

EX MS. Sicque factum eſt, ut, cum ſemper in admonitione viri perſiſteret, vir ejus, utpote pattem meliorem aceipiens, tam piæ voluntati uxoris aſſenſum præbuit & conſenſum. Timens itaque ſancta mulier ne mutaretur ſanctum ſuæ viri propoſitum, cum omnis ætas prona ſit ab adoleſcentia ſua in malum; feſtina iter arripuit in monaſterium S. Savini, ubi eodem tempore erat Abbas vir vitæ venerabilis, ejuſdem Sanctæ in gradu conſanguinitatis propinqous. Qui cum audiſſet a ſaucta femina, quod volebat aſſumere habitum ejuſdem monaſterii eum viro ſuo, quia eos ſemper fovebat in viſceribus Jeſu Chriſti, ſtatim ejuſdem monaſterii cœro ſacro Monachorum adſcito, de communi & avido conſenſu Fratrum & ſuo, dictis Dominæ memoratæ ac viro donavit ſacræ Religionis habitum: & eos in ſaeris ulnis ſuis benigne ſuſcipiens, deinceps cœpit eos ut ſpirituales filios pertractare.

ipſa juxta manent habitum etiam ſuſcipit,

5 Sancta vero femina, poſtquam perſenſit ſe ſanctimonialibus veſtibus adornatam; tamquam in omnibus abundaret deliciis, læta & hilaris cœpit Deo gratias agere, qui non derelinquit ſperantes in ſe. Illieo itaque data fuit ei extra monaſterinm cellula, ubi jugiter Dominum collaudando, totis B viribus corporis divinis ſerviciis inhærebat. Miranda quidem res, & a ſæculo inaudita! Illa, dum in ſæculo manſit, numquam hilaris, numquam læta videbarur: poſtquam autem habitum ſanctæ Religionis accepit, ſumens de Religione lætitiam, tanta cœpit alacritate perfrui, tantoque gaudio exultare, quod facies & oculi, velut numquam viſuri mœſtitiam, infinibili alacritate ſplendebant. Et porro, dum cœpit in oratorio ſuo manere, de virtute in virtutem proficiens, Spiritus ſancti gratiam, quam etiam in ſæculo poſſederat, in eodem oratorio abundantius redolebat.

exinde hilaris ſemper & ſpiritu fervens.

Coram matre extaſim patitur;

6 Quadam igitur die, dum mates B. Gerardeſchæ veniſſet ad eam, ut ejus poſſet viſione lætari; iſta, dum nollet genitricem turbare, nec etiam a ſolita contemplatione deſiſtere, extra cellulam ſuam egrediens, exivit oratura in hortum. Cumque ibidem devote in oratione remaneret, apparuit ei quædam aquila aurea, veniens contra eam. Quæ eum appropinquaſſet Sanctæ, adeo Sanctam percuſſit in pectore, quod velut mortuam proſtravit ad terram. Cumque mater ejus exiiſſet in hortum, ut videtet quid faceret; & inveniret eam velut extinctam, C cum lacrymis aſportavit eam in domum. Sancta vero parum poſt ad memoriam rediens, cœpit Altiſſimum planis exultationibus laudare .....

Audito cæleſti concentu

7 Cum quadam die B. Gerardeſca tempeſtivius ſolito in oratione maneret, audivit voces canentium in cælo & laudas Domino reſonantium. Quę cum aperuiſſet cellulæ ſuæ feneſtram, ſi poſſet aliquid in cælo aſpicere, ſtatim cantus ille ſub ſilentio depreſſus conticuit. Cum autem præfata Domina hujuſmodi ſilentium ſua occaſione erederet contigiſſe, protinus deſtendo amare, cœpit dicere infra ſe; Non ſum digna tam ſuaviſſimom gaudium contemplati. Hæc itaque ea dicente, tres columbæ in oratorio comparuere, alas hsbentes aerias, & ſtellas in froure, & aureas coronas in capite, & pectora alba cryſtallinis lapidibus adornata. Et expandentes alas ſuas altrinſecus, ſeerete manſerunt continuis tribus diebus ae noctibns. Itaque cum quarta luxeluceſceret, apparuit in eodem oratorio quædam aquila, qnodam pluviali induta, habens coronam auream & in collo thnribulum aureum, & quinquo ſtellas in fronte, ac eriam quemdam librum aureum deferebat in pectore. Cumque Sancta conſpexiſſet ſtellas, quæ conſiſtebant in aquilæ fronte, totius vitæ æternæ triumphum & gaudia teſtata eſt ſe vidiſſe. D Et ſtatim apparuit quoddam regale ſolium, quod & poſitum eſt ſupra dorſum aquilæ, & venit Dominus, & ſedit: & erat eum eo B. Matia Virgo & B. Joannes Evangeliſta. Sancta aurem Getardeſca omnia hæc attente conſervabat, conferens in corde ſuo.

& viſo Domino,

8 Cum ergo eſſet quidam Religioſus, quem diligebat hæc Domina, qui deſiderabat divina myſteria contemplari; ad preces beatæ Virginis dictus Religioſus fuit coram Domino præſentarus. Et cum B. Joannes Baptiſta & B. Joannes Evangeliſta d. Religioſum coram divina præſenria dneerent; tulerunt pluviale de dorſo aquilæ, & dederunt illud beatæ Virgini: quæ d. Religioſum eodem pallio induens, præſentavit eum coram Domiui majeſtate. Sed & Dominus auferens coronam de capite aquilæ, poſuit eam in capiue Religioſi præcepitque B. Joanni Evangeliſtæ, ut tolleret librum de pectore aquilæ, & ſcriberet nomen ejus in libro vitæ. Cumque B. Joannes mandatum Dei impleviſſet, demonſtravit ſcripturam S. Gerardeſchæ. Quam eum Sancta vidiſſet, & præfatum Religioſum agnoſcerer, exultavit gaudio magno. Præterea manſit ibidem Dominus pes tres dies, noctis omuino caligine procul pulſa.

nomen cuiuſdam ſibi monachi impetrat inſcribi libro vitæ;

9 Poſt hæc ivit Sancta cum Domino in deſertum, ibique manſit per ſeprem dies & noctes. Tunc, ſive in corpore, ive extra, Deus ſcit, plena viſione conſpexit; qualiter Dominus ſterit ibi, jejunans quadraginta diebus & uoctibus. Viditque qualires Dominum, orantem & lacrymantem, Angeli venienres ſæpius eonfortabant: & qualiter Dominus ibat furſum, eum casne & fine carne, ad Patrem, togaus eumdem ut calix mortis tranſirer ab eo. Poſt hæc miſit ei Dominus annulum aureum, habentem in ſe litteras ſcriptas, quæ dicebant: Hune annulum do tibi pro arrhabone, quoniam quæ vidiſti & audiviſti de Religioſo non præteribnnt donec fiant: ligavitque Sancta præfatum annulum in collo ſuo, ut demonſtraret illum d. Religioſo. His ita peractis, B. Gerardeſca ivit eum Domino in vitam æteruam: & ordinavit Dominus proceſſionem, eum beata Virgine & tota cæleſti Curia, extra civitatem Jeruſalem, ubi erant dno Angeli, dolantes lapides pretioſos. Cumque Sancta quæreret de opere illo, taliter reſponſum eſt ei: Hæc deber eſſe domus Religioſi tni. Statimque præcepit loco illius Religioſi parari Angelum. Tunc B. Joannes dixit Sanctæ, Anuulus, quem habes, debet auferri a te per aliam e, F quæ diligit eum plus quam tu. Sancta itaque turbata exinde ait, Q æ eſt illa? .....

E *& Dominum per deſertum comitata ad cælum,*

videt eidem monacho parari manſionem,

so ..... *Deſideratur initium viſionis, de ejuſdem Religioſi defuncti anima, adjudicium adducta a dæmonibus, quantum quidem ex ſequentibus colligitur.* Beatus autem Joannes ait: Non habetis aliquid contra ipſam: ite ergo, & finite liberam. Stabat autem anima illa coram eis, timore magno perculſa, & quaſi ex validis periculis nondum ſe in caſtra ſecuritatis recepecat. Et ſequenti die, dum adhuc omnia, quæ geſta fuecunt de anima illa, eſſent coram oculis Sanctæ; rogavit Sancta ſupplicitet, ut propulſa viſione hujuſmodi, dignaretur ab intuitu dæmonum liberari. Couſeſtim raptus eſt ſpiritus ejus, & fuit in quadam domo, pulchra veuuſtate decora, in qua quidem erat B. Michael cum auima præfati defuncti, afflictionibus maximis fatigata. Et cum eſſent in domo illa cubicula plurima, ornamentis pulcherrimis adornata, & Sancta pulchritudinem hoſpitii miraretus hinc inde; ſubito B. Michael diſceſſit a loco, accedentibus ſtatim in via B. Joanne Evangeliſta, S. Savino d, nec non B. Martino. Tunc alloquens eam B. Martiuus, dixit: Quoniam defunctus

& animam ejus poſt judicium

EX MS.

A ctus iſte magnam devotionem habuit plenamque fidem geſſit in B. Joanne Evangeliſta, B. Joannes non eſt oblitos ejus, ſed rogavit Deum pro eo, & ſedulis preces effudit: & Dominus dedit ei poteſtatem pleniſſimam, uſque ad diem tertium quas meruit pœnas abſtergere: ac ipſo in feſto Annuntiationis B. Mariæ, quod erat futurum in ultimo die illorum trium, in requiem ſempiternam adducere. Itaque præfato adveniente feſto, defunctus ille pœnis exutus quibuslibet, locatus eſt coram oculis Sanctæ in uno cubiculorum illorum, quæ prius beata moliet, ſicut dictum eſt, ſic ornata conſpexerat.

In codice ſcript.

Oblocutus et Annuntiatio B.V.

11 Poſt hæc venit B. Joannes Evangeliſta, & locutus eſt ei dicens: Vis videre domum, in qua gloriosa Virgo extitit ab Angelo ſalutata? Sancta inquit, Utique, ſancte Pater. Et veniens cum B. Joanne ad domum illam, invenerunt in ea Dominam noſtram, in veſtibus & ornate dipoſitam, velut erat cum verbum ſalutationis accepit: qualiter quoque cuidam incumbebat columnæ, manens in oratione devota. Omnia vidit per ſingula, quæ tunc geſta fuerunt a beato Angelo & Maria.

12 Quadam nocte, cum magnis revolutionibus animi Sancta cogitaret, quanta & qualis eſſet divina potentia; in momento ad eccleſiam S. Petri ad
c gradus delata extitit, quæ quidem eccleſia diſtat
B quatuor millibus a civitate Piſana. Cumque ibi remaneret magno ſtupore circumventa, vidit magnam multitudinem gentium circumquaque morantium: cujus ſubitæ viſionis contuitus vehementer ipſam axterruit. Et quidam venit ad eam dicens: Tu habebis in viſione hac tutbationem non modicam, & terroris acumine mens tua quodammodo conteretur. Et illico aperti ſunt cæli, & ignis ex eis egreſſus conſumere videbator totam ſuperficiem terræ, prout continget in mundi fine. Tunc Sancta vidit ſe mortuam, & anima ſua tremefacta corpus intuebator, reſonante undique inaudibili ſtrepitu populorum. Apparuit autem ei B. Petrus Apoſtolus dicens; Ego ſum qui paulo ante tibi locutus fui, & vidiſti prout conſummari debet mundus iſte. Tu autem non debes adhuc mori. Tone Sancta quæſivit ab eo dicens; Suntne adhuc mortui homines hujus ſeculi? Ille autem reſpondit: Nequaquam. Statimque Sancta, integritati reſtituta corporeæ, per multos dies poſt timore correpta extitit, & multis tentationibus conturbata.

Et futura mundi conſummatio.

CAPUT II.

Favores a Beata divinitus impetrati pro aliis ſanis & egris, intermixtæque eis viſiones.

IN feſto B. Joannis Evangeliſtæ erat quædam x3 Domina, Theodeſca nomine, civis Piſana, in eccleſia S. Jacobi de Podio, quæ eſt extra civitatem Piſanam, cum B. Gerardeſca. Et cum Sancta oraret, ſtabat in aere ferme decem cubitis elevata. Tunc mulier illa tremebunda ſurgens, cum videret Sanctam ſublevatam ſuavi cantu Angelorum more concinere, cœpit grandi lætitia intra ſe dicere: Vere hodie cum Sancta ero in Paradiſo, particeps regni Dei. Et cum inter hæc ad Horam pulſaretur Matutinalem, & Sancta ad locum ſuum reverſa ab oratione ſe levaſſet; mulier illa nullatenus attentavit a Sancta inquirere de præmiſſis. Iterum cum præfata Theodeſca haberet filium ſupra mare, appelleretque idem filius ejus ad portum Piſanum, & quædam filia ejus obiiſſet; ſtabat dicens, E audito filii ſui adventu: Domine Deus, ſi adhuc filia mea viveret, modo cum filia mea & ipſo plenum gaudium obtinerem. O Domine, quare placuit tibi hoc? Et illico revelatum eſt S. Gerardeſchæ, quod dicta mulier ſic ſuiſſet conqueſta, & quod filius ejus grandi ſuborta tempeſtate in mari ſubmerſionem pertimuit. Cumque illa iret ad Sanctam, ut lætaretur cum ea de adventu filii ſui ipſeque filius ejus veniret cum ea; Sancta narravit eis omnia, cum ſtupore non modico audientium, ſicut ſupra dictum eſt, ob quod ipſi vivis vocibus laudaverunt Dominum Jeſum Chriſtum.

Coram amica mente elevatam in aerem.

E eiusdem de filia morta querela abſens cognovit.

14 Nocte quadam, in feſto omnium Sanctorum, erat Sancta in eccleſia S Savini, ut audiret ibi Matutinom: & ecce quædam aquila viſibiliter apparuit ei, habens in capite coronam auream, & in ore quemdam ramuſculum, in quo erant aves, quæ ſuaviſſima componebant vocum diſcrimina. Volabat autem dicta aquila per totam eccleſiam, repaoſando ſuper capita quorumdam dignorum, ibi morantium. Et cum Evangelium diceretur, vidit Sancta cælos apertos, & Sanctos ſtantes coronis depoſitis, propter reverentiam Evangelii. Ex tunc itaque Sancta perpendit, quod dum Evangelium in terra canitur, coronæ Sanctorum cum reverentia deponuntur.

Videt Sanctos ad Evangelii lectionem coronas deponere.

Et Deiparam commendatos ab ea Religioſos ſibi preſentaſſe.

15 Cum autem quadam nocte gravi eſſet infirmitate detenta, & vigilaret in lectulo; ecce quædam manus ſtabat ſub capite ſuo, & audiebat [quoſdam] colloqui lateraliter. Percepto autem colloquio revoluta in latus, vidit beatam Virginem, S. Catharinam, S. Joannem Evangeliſtam, & S. Paulum Apoſtolum: habebat autem B. Catharina in manibus ramos olivatum cum palmis. Sancti quoque Joannes & Paulus, euntes ad Sanctam, ſublevaverunt eam de lectulo, quatenus reverentiam Dominæ noſtræ faceret. Ait autem glorioſa Virgo Sanctis Joanni & Paulo, Ducite huc [tales] Religioſos. Et abierunt, & duxerunt ſecum illos, da quibus dixerat eis beata Virgo. Dixitque etiam B. Joanni Domina noſtra: Sume ramos illos, & da unicuique Religioſorum ramum. Et cum hoc fieret, beata Virgo manus ejus tenebat, veluti ſi illa porrigeret, oſculantibus illis ſemper manus Dominæ noſtræ. Cum autem B. Paulus haberet binas coronas in manibus, ait ei; Domina. Tu videris. Mox B. Maria inquit, Aoſerte ei annulum, quia Melius eſt ei ipſum non habere, propter diabolum & inanis gloriæ fumum: volo

F

C ANNOTATA.

n Sabina, *planta eſt de capreſſorum genere, ſatis ſimilis foliis, ſed humiliter ſtipite, ethnicis ſuperſtitionibus apud Poetas nota.*

b Tranſmarinus *hic dici videtur, quod aliis paſſim* Roſmarinus, *Italice* Ramerino.

c B. V. Mariam *intelligi patet ex num. 15 infra, ubi hæc jubet ablatam a* Gerardeſca *annulum, ſervandam ſibi tradi uſque in diem mortis ejus.*

d *Plures* S. Savini *in Italia coluntur, ſive* Sabini: *celebrior videtur Epiſcopus Martyr, qui Firmi atque Faventiæ Patronus habetur, etiam Romano Martyrologio inſcriptus 7 Decembris.*

e *De hac eccleſia actum ad Paſſionem S. Torpetis 27 Maji cap. 2. lit. i*

EX MS. autem recondere cum pro ea; usque in diem mortis ejus. Stratimque ablatus est ei annulus, & reversans se, inquit: Vere omnia, quæ audivi & vidi, vera sunt.

16 Quadam etiam nocte, dum S. Geratdesca vocaretur a quodam ut iret cum eo; confestim de cubili sun surrexit, & cum eodem iter arripuit; & pergentes simul venerunt ad locum, qui erat tribus semitis tripartitus. Cum igitur cœpissent per unam semitarum illarum gradi, invenerunt duo flumina, quibus prædicta semita vallabatur hinc inde; quæ quidem flumina continebant dæmones quamplurimos & serpentes: sed & dæmones ut canes latrando, avide perquirebant præteeuntes animas usurpare. Secunda quoque semita ex uno latere flumen habebat, & ex altero rupes erat abrupta, periculosa plurimum & profunda. Tertia vero semita habebat ex una parte flumen, & ex alia vitidaria, pulcra nimis & dignitate clara, quæ nemo dinumerare posset. Igitur per semitam, quæ dirigebat ad medium, videbant animas transeuntes pergentesque B ad Purgatorium. Itaque dum per viam transitent hujusmodi, ecce flabant quatuor venti, concutientes eam tam fortiter, quod vix poterat se in pedibus continere. Ductor autem prædictus, videns quod Sanctæ fragilitas nimium quassabatur a ventis, porrecto ei quodam baculo, ait: Accipe baculum istum, & appone ipsum ventis, ut non valeant tibi nocere. Porro cum Sancta sumpsisset baculum, illico venti cessantes nullam ei molestiam inferebant. Post hæc venientes pes viam, ubi erat (ut dictum est) rupes permaxima, pervenerunt ad locum vehementer horribilem, qui dicebatur Infernus.

17 Dumque Sancta vix posset ibidem continere se supra pedes, propter exufflationes ventorum C horribiles ac pericula infinita; per medium tamen Infernum transiens absque læsione, licet esset in pœnarum visione pertentta, vidit in capite cujusdam viæ Purgatorium. Accedens autem Sancta ad Purgatorium, & loquens eum illis qui erant ibi, quæsivit diligenter ab illis, a quo visitarentur, an a beata Virgine, an a B. Joanne Evangelista. Qui protinus respondentes dixere; Dominus nos visitat semel in mense, & tunc nullum sustinemus tormentum. Quoniam autem anima cujusdam, qui multa diversa ac fœtida peccata commiserat in sæculo, nuper venit huc, magna diversaque supplicia passura, Dominus jam quasi quadraginta diebus elapsis non venit visitare nos. Cum tamen accedit, facit nobis in regressu suo misericordiam, ducens secum animas quæ purgatæ fuerint in vitam æternam. Tunc ita dictis mox venerunt Angeli & Sancti quamplurimi [& erex] ere tria vexilla, unum quorum ha [bebat] Crucem, & aliud imaginem [.....] & tertium imaginem [.....] Angeli continebat. Sancti itaque stantes in [Purgatorio], Angeli quoque in [trantes], animas sanctas maximis laudibus advehebant in Paradisum. Et ille qui duxerat Sanctam, omnia quæ visa fuerant referans & exponens, inquit: Animæ quæ gravia & horribilia in sæculo commiserunt, Dominum gravissime offendentes, pœnis infernalibus damnatæ sunt: inter quas [aliquorum] Religiosorum animæ permanent, qui filios vel filias habuerunt in mundo, & ideo [dæmones] tenentes serpentes per [eum ebant] illos. Stratimque Sancta vidit Religiosorum filios exeuntes, [qui], velut rixantes & ex [probrantes], pœnas quas patiebantur intolerabiles referebant in patres.

18 Igitur his ita transactis & per ordinem visis, is qui ducebat Sanctam dixit ei; Oportet te adhuc mecum pergere, ut antes quæ audiant & oculi videant, quæ ventura sunt. Et duxit eam in vallem non modicam, ubi erant ossa mortuorum innumerabilia, & Angeli & dæmones stantes, & separatos ossa ab illis, electorum ossa videlicet a damnatis. [Vidit] etiam qualiter electi gaudebant, & condemnati tristabantur & murmurabant ad invicem. Et illico venit Dominus eum furore magno & ita, & Angeli & Sancti cum eo, timentes atque trementes. Et ecce quidam Angelus venit, portans in manu sua faculam accensam; & peteutiens terram eum ea, consumebat omnia quæ sub cœlo sunt. Videntes autem electi quod tam aquæ quam montes consumpti essent, cœperunt simul uno ore nomen Altissimi ineffabilibus laudibus collaudare. Statimque surgentes, audierunt vocem Domini dicentis, Venite benedicti, &c, Ite maledicti. Factumque est ita: & ibant justi, gaudentes & exultantes, a conspectu Domini in vitam æternam; damnati vero, gementes & ululantes, in supplicium sempiternum.

19 Post hæc dicta Domina, reversa in mundum, cum vidisset se a tantis divinis mysteriis, quæ prius viderat, sequestratam, cœpit vehementissime contristari; unde factum est ut præ nimio dolore aelut mortua remissa maneret. Cumque ejus mater, petens ad eam: invenisset ipsam tamquam ex uno latere aridam, cum tota domo sua amare deflebat, altisque vocibus ejulabat; ita quidem quod audientes hoc convicini, sutrexerunt festinanter ad clamorem E eorum. Interea hæc Domina, tamquam de dormitione somni stupefacta consurgens, cœpit matris cuncta delicta feriatim exprimere, quæ in vita sua commiserat. Mater vero ejus, mirata valde super his quæ audierat nimisque perterrita, confessa est, omnia, sicut Sancta dixerat, se patrasse. Dixitque iterum Sancta: Quoniam hodie ante horam tertiam debeo de hac vita transire, volo hinc festinantee discedere, ne carnis debitum in hoc loco persolvam: Fratres enim mei indignati sunt contra me, quamobrem volo apud ecclesiam S. Jacobi de Podio sepeliri: sequimini ergo me: & sequebantur mater ejus, & quæ erant cum ea. Cumque Sancta procederet paululum, nec posset propter eruciatum ultetius ambulare, cecidit sicut extincta in terram. Tunc apparuerunt ei B. Joannes Evangelista & B. Jacobus Apostolus, consistentes eam. Et cum S. Gerardesca recubuisset in sinu B. Joannis Evangelistæ, ait ei B. Joannes: Tu cogitabas in animo tuo, omnia F revelate quæ Dominus ostendit tibi: verum, quoniam adhuc non debes rebus humanis exui, ne exinde captares inanis gloriæ laudem, penitus tale propositum (a quo omnino desistas) Domino displicebat. Statimque tangentes eam confestim sanata est, & discessetunt: & petrexit Sancta propriis pedibus ad ecclesiam B. Jacobi, laudans & glorificans Deum.

20 Item apparuit ei quodam die beata Virgo Maria cum B. Joanne Evangelista, & habebat sancta Virgo quamdam vitam in manu sua, quæ habebat truncum non modicum margaritis ornatum, & uvas spem odotisetis floribus adornatas. Quæsivit igitur S. Gerardesca a B. Joanna, quidnam illa vitis portenderet. Beatus vero Joannes, hilari vultu sespiciens Sanctam, vehementer collætabatur ei; & ducens eam ad pedes beatæ Virginis, quæsivit diligenter, quid sibi vellet illa vitis. Beata autem Virgo respondit: Hanc vitem teneo in manu mea, pro Religioso filio tuo; quem quidem quoties rogata ostendo Filio meo, toties perpendit quod appeto. Beata itaque Geratdesca cum lacrymis inquit: Domina mea, debet idem Religiosus mori ad præsens; Ad hæc beata Virgo respondit: Non de-

bet

Ex visione dicta de Purgatorio.

Et quomodo puniantur Religiosi fornicarii.

Ex visione facta Sanctæ Virgini.

A bet ſæculari vita deſtitui, donec uva quæ in hac vite permanet matureſcat. Dixitque etiam: Non rejiciam hanc vitem de manu mea, quouſque animam ejus, in ulnis meis cubantem, repræſentavero coram conſpectu Filii mei. Quaptopter dicas dicto Religioſo, quod omnino ſuo curet obedire Prælato, cui repugnare non timuit; eum obedientia non minus Deo placeat, quam hoſtia ſalutaris. Et cum hæc diceret, diſceſſerunt. Sancta autem Gerardeſca, ſuper his d. Religioſum interrogans, didicit ab eo omnia, ſicut ei fuerat revelarum.

Diſpoſa eorum eſſe intelligit.

21 Cum autem quadam die famula ejus in oratione maneret, vidit quemdam Religioſum aſcendentem, habentem coronam in capite, & quatuor Angeli eum devotiſſime jubilabant. Et cum hoc diligentiſſime inſpueretur, videbat duos ſeniores ſtantes in aere, & eum eis erat reverendiſſima Domina, extendentes unanimiter brachia, ut ſumerent d. Religioſum in cælum. Videbat ſimiliter quamplures viros ſtantes in terra, qui ſuſpicientes in cælum laudabant & benedicebant Deum, dicentes; Dignus es, Domine, accipere regnum & gloriam & honorem: & gratulabantur omnes ad invicem. His itaque viſis præfata famula pergens ad S. Gerardeſcam, ei per ordinem ſicuti viderat indicavit. Sancta autem Gerardeſca hæc audiens, cœpit intimis præcordiis ineffabilem Dei clementiam collaudare, qui miſericordiam ſuam oſtenderat circa d. Religioſum.

eumdem coronam ſuam viſum in gloria.

B

22 Poſtea vero ſancta mulier, eum lacrymis quærens diligenter a famula ſuper his quæ viderat, cogitabat in animo ſuo, d. Religioſum in brevi præſenti vita deſtitui, ex quo plurimum turbabatur. Cumque in tali hæſitatione perſiſteret, mox ſpiritus ejus eſt aſſumptus, & erat cum Domino & cum beata Virgine: ſicque factum eſt ut de voluntate Domini beata Virgo, S. Joannem alloquens, diceret; Quoniam Dominus vult implere deſiderium Gerardeſchæ, Joannem Baptiſtam atque Jacobum advoca. Et cum eſſent coram beata Virgine, inquit eis beata Virgo: Ite & ſatisfacite Gerardeſchæ, dotando Religioſum, quemadmodum Joannem Evangeliſtam. Et cum irent ſimul cum Sancta, pervenerunt ad quemdam locum, ubi erat clauſtrum non modicum, & arbores miro decore venuſtæ. Cumque irent ſuperius, viderunt ibi cubile mirabile, & juvenes ineffabili pulchritudine fulgidos, ſtantes circa illud: viderunrque Trinitatem & totam cæleſtem Curiam manentem in domo. Et erat ibi quidam Abbas, Urbanus nomine, qui olim fuerat Abbas præfati monaſterii S. Savini, gaudens quam plurimum propter ornamenta Religioſi. Recordata itaque ſancta mulier Fratrum ſuorum, qui ſoliti erant tribulationem ei inferre, cœpit vehementiſſime dubitare. Sanctus autem Joannes Evangeliſta dixit ei: Jam ſunt in inferno qui faciebant tibi anguſtiam, caneſque infernales rabidi linguas eorum comedunt: ego enim Dei juſtitiam contra illos incito, qui tibi perſecutionem facere non formidant. Vere itaque hanc Sanctam gratulari decebat, quæ filium habebat adjutorem in cælo protectoremque in terra.

ipſa quoque ſic videt

ab filii adventantes dominandos intelligit.

C

23 Erat quidam Frater de ſacro Ordine S. Franciſci, qui jugiter patiebatur in animo tribulationem ingentem. Perrexit itaque quodam die ad S. Gerardeſcam, & deprecatus eſt eam dicens: Quidam Frater eſt, quem diligo ſicut meipſum, ſuſtinens jugiter tribulationes innumeras: rogo itaque ſanctitatem tuam, ut roges Altiſſimum, quatenus dignetur tibi oſtendere, unde idem Frater tam graviter conturbatur: tanto enim dolore occupatur, quod videtur quaſi duci in veſaniam, & penitus in deſipientiam venire. Illa vero Fratris preces, ut ſolita erat, grato ſuſcipiens animo, obtulit ſe procuraturam, quæ ad conſolationem memorati Fratris & ſalutem ipſius animæ redundarent. Et cum eſſet quadam die in eccleſia, rediit ad illius memoriam unde præfatus Frater ipſam ram ſuppliciter fuerat deprecatus: & ponens genua ſua in terra, cœpit devotiſſime orare pro eo: & rediens ad cellulam, depoſitis veſtibus ſe aeriter verberabat. Cum autem ſic in carnis ſuæ maceratione perſiſteret, aperte de cælo omnia audivit, propter quæ præfatus Frater tanta tribulatione afficiebatur. Rediit autem poſt aliquantum temporis dictus Frater ad Sanctam: & illa recitavit ei omnia quæ contra Deum egerat, & quod in die Venetis ſancta peccaſſet. Tunc ille confitens omnia ſic eſſe vera, quemadmodum ſancta mulier dixerat, inquit: Vere, Domina, hæc omnia mala feci, & dignus ſum morte. Et reverſus ad propria, gaudiu magno plenus dixit cuidam collegæ ſuo: Congratulare mihi, demuſque gloriam Deo noſtro vivo & vero, quoniam dedit mihi conſolationem præcipuam, qui eſt benedictus in ſecula ſæculorum. Amen.

Pro alio gravitur afflicto orans.

diſcit ejus precatu ob qua fit affligendus.

ægro unus meritum brevem impetrat ſanitatem.

E

24 Eodem tempore, cum filius unicus cujuſdam nobilis mulieris civitatis Piſanæ ægrotaſſet ad mortem, mater ejus ivit ad Sanctam, depoſcens humiliter, ut rogarer Deum pro filio ſuo. Mox autem eum Sancta, miſeriis matris benigne compatiens, deprecaretur Deum pro eo, audivit vocem de cælo dicentem: Ego reſtituam ei ſanitatem, propter deſiderium matris: ſed poſt paucos dies auferetur ab ea. Statimque ſanus effectus eſt qui erat infirmus: & poſt non multum temporis mortuus eſt.

pro alio ægro orans.

25 Quædam ſimiliter mulier habebat filium militem, qui valde infirmabatur: miſit itaque neptem ſuam ad Sanctam, ut rogaret eam pro filio. Tunc illa, velut pia & humilis, e veſtigio ponens genua ſua, cum lacrymis deprecabatur Dominum pro memorato infirmo. Et cum in oratione manetet (ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit) ſtatim ducta eſt in pratum pulcherrimum nimiſque amœnum. Eratque plenum roſis aliiſque florum generibus, ſuavitate non modica redolentibus: ex fulgore autem florum ejuſmodi totum cælum videbatur roſeum & jucundum. Cum autem Sancta pulchritudinem tanti prati conſpiceret, vidit tres peregrinos contra ſe venientes. Appropinquantibus autem illis adoravit eos Sancta cum omni devotione: eumque reſpiceret pedes [unius] eorum, & videret fixuras clavorum in eis, ſtatim perpendit quod erat Dominus: cœpitque uberrime lacrymari, & ex lacrymis implere loca clavorum. Dum autem deſiderarer Sancta lacrymas illas bibere, mox Dominus fidem ejus reſpiciens, ſubmoto pede a terra, ipſum ori Sanctæ porrexit: illa autem gaudendo ſuſcipiens, totam aquam illam potavit. Aperiens itaque Dominus os ſuum, inquit Sanctæ: Propter amorem Genitricis meæ & tuum & Jacobi, preces ſupplicantis exaudiam, quoniam magna eſt fides ejus; reſtituamque ſanitatem filio ejus, ipſeque ſepeliet matrem ſuam. Et ſtatim qui infirmabatur ſanus effectus eſt, & vixit poſt matrem ſuam non multis diebus.

poſt aſſumptum conſulit Dominus pedibus deorum.

F

revelatur ram tarditatis.

EX MS.

CAPUT III.

Inter cæleſtes viſiones aliorum peccata cognoſcens Beata, iiſdem ſapienter medetur.

Commiſcetur ſæpe cæleſtibus viſionibus ea, quæ ſe ipſam ſpectant.

26 EOdem quoque tempore erat quidam Frater Ordinis S. Franciſci, gerens magnam fidem & devotionem erga Sanctam, videndo & audiendo ſigna & prodigia, quæ Dominus jugiter oſtendebat per eam. Cumque quodam tempore dictus Frater pergeret Romam, & inveniret ibi Miniſtrum Ordinis ſui; cœpit ei omnia exponere, quæ Dominus operabatur illis diebus per S. Gerardeſcam. Miniſter autem ſtupefactus de iis quamplurimum, voluit eam tentare, dicens, Petgamus ad eam, & quidquid inter ſe facere proponebant. Non multum veto poſt, præfati Fratres appulerunt ad locum, ubi Sancta manebat: & cum eſſent cum ea, allocuta eſt eos Sancta dicens: Nolo loqui cum eis, qui venerunt me tentate. Mitati autem Fratres in iis quæ audierant a Sancta, & quoniam revelaverat ſecreta cordis, procidetunt in terram, quærentes oſculari pedes ejus: & confitentes omnia ſicut dixerat eis Sancta, diſceſſerunt ab ea, laudantes & B glotificantes Deum.

Beata cæleſtia Miniſtrum Miſſam audiens.

27 Similiter eodem tempore, cum quadam die in feſto B. Mariæ ad eccleſiam B. Franciſci petgeret, quidam Frater venit ad eam, & ait: Hodie ſummo diluculo, ego & quidam Frater ſimul ſtantes, magnum in Domino percepimus gaudium: & venit quædam vox de cælo dicens, Gaudium quod vidiſtis ad aliam transferri debet perſonam, cui etiam aliud majus oſtendam: præpara te itaque, Domina, quoniam tanta tibi debetur gratia. Illa autem, plena omni humilitate, devote in oratione manebat, ut conſueverat. Et dum chorus Fratrum Minorum cantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus, tres radii ſolis venerunt per feneſtram quæ erat juxta altare, treſque columbæ, nec non & ſtellæ aureæ; quarum columbarum duæ, hyacinthinum colorem habentes, cubaverunt in dextro & ſiniſtro humero Sacerdotis, qui Miſſæ myſteria in altari tractabat, ſuſtentando brachia ejus; altera veto columba, alba ut nix, ſublevavit Corpus Dominicum, ſtans in medio Sacerdotis; ita quidem quod Sacerdos credens tractare Hoſtiam, inviſibiliter palpabat columbam, quam ſancta femina videbat aperte. Mox autem, S. Gerardeſca in oratione manente, Spiritus ejus extitit delatus in cælum; & videbat, omnibus Sacerdotibus, qui illa hora Miſſæ myſteria celebrabant, glorioſam Virginem Mariam eum magna multitudine Angelorum adſtantem: Euchariſtiam quoque, quam ſacrificabant, ſtangebant ſupra pectus beatæ Virginis cum dicebant: Pax vobis. Tunc audivit omnes Miſſas quæ jugiter celebrabantur in mundo, quibus ſimiliter beata Virgo adſtabat. Porro ſterit corpus S. Gerardeſchæ in prædicta eccleſia S. Franciſci unius diei ſpatio velut exanime, ita ut mitarentur Fratres illius loci, ineffabilem Dei potentiam collaudantes. Cumque rediſſet ſpiritus ejus ad corpus, noluit ſancta mulier de his, quæ audierat & viderat illo die aliquid referre: altero autem die accedentes Fratres ad eam, didicerunt ab ea quidquid ipſa viderat & audiverat diligenter.

C. cæleſtia frustra viſitare.

Cæteris dicta in vacuum manent.

Meretrix quædam adulter a infamata fallit.

28 Altero quoque tempore erat quædam mulier, commater S. Gerardeſchæ, habens quemdam cognatum ſuum, quem plurimum diligebat. Factum eſt autem, cum hic vellet uxorem accipere, quod ſuaſioni cognatæ annuens non accipere conjugem niſi de nobili genere, ab hujuſmodi propoſito penitus deſiſtebat: quamobrem vir dictæ mulieris iratus, importabat ei quotidie, dicendo: Tu non vis ut cognatus ducat uxorem. Illa autem dicebat: Hoc facio, quoniam diligo eum. Cumque præfatus cognatus mulieris prædictæ didiciſſet ab ea, quod vir ſuus talia ei diceret, indignatus juravit numquam uxorem accipere, præter ſuæ cognatæ licentiam & mandatum. Igitur vicini, perpendentes ſacramentum hujuſmodi, dicebant ad inviceem: Pro malo hic fecit, quoniam fornicationis delictum participavit cum ea. Cum igitur quadam die præfata mulier iret ad Sacerdotem ut confiteretur peccata ſua, cuncta ſua crimina recitavit abſque tanti peccati enormitate. Sed Sacerdos ille, quoniam audierat ejus infamiam, quæque referebant vicini ejus de ea, ait ei: Quid agere credis, infelix? Cuncta tua crimina pandis, ſcelus vero exectabile, quod cum cognato tuo egiſti, non indicas: de hoc enim eſt publica fama, nec commode potes abſcondere quod omnibus innotefcit: vicini etenim tui dicunt, quo tu cum cognato tuo fornicata, feciſti eum jurare, numquam abſque tua licentia accipere uxorem. Tum mulier illa furore accenſa, inquit, Quomodo poteſt hoc eſſe? Et ſurgens ait Sacerdoti: Nolo quod detis mihi indulgentiam, ſed præſtolemini me uſque ad dies quindecim: & abiens, peccatum, quod numquam cum cognato fecerat, damnabiliter egit. Cumque rediſſet ad Sacerdotem in termino velut promiſerat, ait ei: Domine, illud quod non fuerat, factum eſt, & diſceſſit: ſicque Presbyter non iotellexit verbum, nec illa confeſſa eſt peccatum. D *Ipſum pro indigenarum remittitur.* E

29 Interea dicta mulier quodam die petgens ad eccleſiam B. Mariæ, poſuit quoddam peplum ſuper iconam beatæ Virginis, pro remiſſione peccatorum ſuorum. Tunc apparuit beata Virgo Maria S. Gerardeſchæ dicens: Talis commater tua obtulit mihi quoddam peplum, quod penirus renuo, propter peccatum quod cum cognato ſuo commiſit, donec illud per lavacrum pœnitentiæ deleatur. Dico etiam tibi quod recondas illud, donec dicta mulier de tanto crimine pœnitentiam agat. Vade itaque & dicas D. Deodato, Monacho *a* S. Jacobi de Podio, *(* ut adeat Sacerdotem *)* qui eſt Pœnitentiarius ejus, ut ſic eam monendo ſolicitet & ſolicirando moneat, quod pœnitentiam recipiat ſalutarem; dixitque ei omnia quæ mulier fecerat. Tunc ſurrexit Sancta, abiit ad eccleſiam, & invenit peplum, ſicut dixerat ei Beata Virgo; quod etiam recepit ab ea, & repoſuit illud. *& deinde peplum B. Virginis* F *ipſa conſervare*

30 Cum igitur una die veniſſet Fr. Deodatus cum uno ſocio ad Sanctam, vocavit ad ſe ſocium Sancta, & dixit ei, Habeo loqui tecum. Et cœpit ei exponere, qualiter B. Maria apparens dedit ei quoddam peplum *b*, quod obulerat ei quædam mulier pro remiſſione peccatorum ſuorum, quod utique ſancta Virgo abhorruit, quoniam eum cognato ſuo fuerat fornicata. Dixit etiam mihi: Vade & cuſtodi peplum iſtud, & dicas D. Deodato, quod ita omni ſolicitudine ſtudeat, quod mulierem ipſam de tanto crimine ad pœnitentiam revocet, & poſtea dictum peplum reſtituat. Cum autem Sancta omnia prædicto Fratri per ordinem indicaſſet; inquit Frater: Conſulo tibi, Domina, ut omnia hæc ſeriatim exponas D. Deodato. Igitur Sancta, convocans ad ſe D. Deodatum expoſuit ei omnia, ut ſuperius dictum eſt. Ille autem, ſtupefactus de tanto myſterio, ait; Quid eſt ergo, Domina, faciendum? Paratus ſum equidem devote omnia exequi, quæ præcipis mihi. Sancta autem ait; Vade, & quære *per ejus Confeſſarium.*

Sacer-

A Sacerdotem qui ei conſuevit pœnitentiam exhibere: & ſi inveneris ita eſſe ut dixi, regredere ad me, & ego oſtendam tibi peplum. Abiens ergo D. Deodarus cum ſocio, & inveniens Sacerdotem, interrogavit eum in omnibus quæ dicta ſunt diligenter. Tunc Sacerdos reſpondens, dixit, omnia vera [eſſe] quæ dicta ſunt per Sanctam. Et revertentes ad mulierem *c*, narraverunt ei omnia, ſicut Sancta indicaverat eis: illa autem omnia diffitendo, dixit, ſe numquam peccatum hujuſmodi perpetraſſe. Tunc D. Deodatus dixit, Vade ad eccleſiam B. Mariæ, & vide ſi peplum eſt ibi. Illa autem pergens ad nominatam eccleſiam, nec inveniens ibi peplum, cognovit illud apud domum S. Geradeſchæ eſſe: ſtatimque revertſa ad cor, ſumpſit de tanto peccato meſuit ei perſuaderi ut peniteret delam. Tunc reverſus eſt D. Deodatus ad Sanctam eum magno gaudio, dicens: Accepit mulier pœnitentiam, & confeſſa eſt culpam. Sancta autem, plena gaudio magno, inquit: Ite, reſtituite peplum beatæ Virgini: illi autem abeuntes fecerunt per omnia velut Sancta præcepetat.

quæ deinde mortua ipſi oſtendit.

B 31 Igitur non poſt multum temporis dicta mulier expiravit: quadam vero nocte tranſivit anima ejus, cruciata plurimum, juxta cellulam Sanctæ, vehementer ejulando: & intravit ad Sanctam: & intravetunt duo dæmones, qui flagellabant eam, eum ea. Sancta autem compatiens ei, oranſque Deum pro ipſa, neſciebat quis eſſet. Stans igitur illa coram Sancta, dixit: Quare, o commater, mihi non loqueris? Sancta vero, aliquantulum timore conculſa, eam cognovit, & ait ei: Quid vis? Et illa: Noli timere, quia ego ſum talis commater tua. Rogo ergo te, obtentu divinæ miſericordiæ, quatenus roges Deum pro me: Dominus enim revelat vobis quidquid complacet ei ſuper aliqua perſona. Nonne fuiſti vos quæ D. Deodato revelaſtis, quod ego de tanto crimine noluerim pœnitentiam ſumere? propter quod inæſtimabilem pœnam ſuſtineo & erucior in *d* gehenna: illæ etiam, quæ ſoris permanent, d ſunt animæ peccatrices, quæ inceſſabiliter flagellantur. His ita dictis mox diſceſſit.

P. Religioſo nemus obedire erant.

23 Cum autem hæc & alia miracula Dominus per Sanctam ſuam oſtenderet, univerſo populo ad eam currente, acceſſit ad eam quidam Religioſus: qui confidens de meritis Sanctæ, rogavit eam, ut pro eo Dominum precaretur: erat enim de mandato C Superioris cuidam obedientiæ deditus, quam animus ſuus moleſte ferebat. Illa vero, Religioſi preeibus inclinata, otavit pro eo: Cumque in otatione perſiſterer devota, ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, delata fuit in chorum eccleſiæ præfati monaſterii S. Savini: & vehementer territa timebat ne inveniretur ibi a Monachis, propter quod dicebat: O! ſi venetint Monachi, & invenetint me hic ſtantem, quantam inferent mihi injuriam; Et reſpiciens portam, unde conſueverunt venite Fratres, vidit coram altari B. Mariæ Virginis quamvidet Deiparam in gloria; dam valde venuſtam arborem, candidiſſimis liliis adornatam: & quædam Domina incumbebat arbori, manibus utique junctis ad orationem. Cumque Sancta videret eam, nolens ei tædium facere, retroceſſit: & vidit hinc inde in choro, & juxta altare, quam plutimos Angelos ſtantes. Igitur cum Angeli venirent ad Sanctam, ut ſalutarent eam; interrogavit eos Sancta, dicens, Quid hic ſtatis? At illi reſpondentes, dixerunt: Nos ſumus hic cum Domina noſtra: & illa eſt quæ orat coram altari. Et cum hæc dicerent, confeſtim acceſſerunt ad B. Mariam, quæ jam ſedebat juxta altare in throno, ſtantes flexis genibus coram ea. Mox præcepit eis beata Virgo, ut ducerent S. Gerardeſcam ad ſe: qui ſtatim pergentes, ſtatuerunt Sanctam coram EX MS. beata Virgine. Beata autem Maria dixit Sanctæ: Ut quid rogas pro Religioſo? Nonne refugit obedire. Ego volo ut ſit in omnibus obediens Abbati culpabit offenſam ejus, quoniam bonum eſt: & revelavit ei ſingulas cogitationes Religioſi. Statimque inveniens ſe in domo ſua, cœpit in Domino vehementiſſime gratulari.

eadem ab alio deſignatam vocat & impedit.

33 Similiter quodam tempore quidam propo- nebat in cotde ſuo interimere quemdam inimicum ſuum: cumque inſidias pararet ut ſuum nequam propoſitum adimpleret, nec poſſet Domino impediente perficere; revelatum eſt Sanctæ per vocem dicentem ſibi: Condemnatus *e* eſt talis, quia e in tali die voluit occidere talem. Illico autem Sancta, faciens vocari præfatum virum ad ſe, redarguit eum de tanto ſcelere. At ille iis auditis, amare deflendo confeſſus eſt, verum eſſe prout Sancta dixerat ei: & egit exinde pœnitentiam ſalutarem, laudans Dominum Jeſum Chriſtum, qui non vult mortem peccantium, ſed ut convertantur & vivant.

ANNOTATA.

a *Hinc intelligitur* eccleſia S. Jacobi de Podio *tunc monachalis fuiſſe, fortaſſis ſub Canonicis Regularibus, quarum Devota erat* S. Bona, *ipſius fundatrix, uti dicitur in hujus Vita num.* 18. E

b *Ita ad Vitam* 1 *S. Lidvinæ* 14 *Aprilis num.* 72 *notavimus* Peplum & Capiregium, *etiam* Settum *dici*; *& in Actis S. Werneri* 19 *Aprilis*, Peplum ex ſerico multiplicarum, *quod deinde vocatur* Sertum de ſerico, & Vitta coccinea.

c *In exgrapho noſtro*: revertentes ad Sanctam, narraverunt ei omnia ſicut Sacerdos indicaverat eis: *ſed ex ſequentibus intelligitur agi de muliere*; *atque adeo patet neceſſitas correctionis noſtræ*.

d Gehennæ *nomine non ſolemus paſſim intelligere niſi infernum damnatorum; hic tamen accipitur pro Purgatorio: niſi velimus dicere, non tam loco quam damnationis æternæ ſententia, illos diſtingui a nonnullis, quorum graviora delicta inter dæmones puniantur & expurgentur; quod ſatis verioſimile ſit ex ecclatis in Vita S. Lidvinæ num.* 111, *de Sacerdote ſuum purgatorium prope Infernum habente, & ſalutis ſuæ quaſi adhuc dubio*.

e Condemnatus, *id eſt, Damnationis reus, & damnandus niſi pœnituerit, loquitur Chriſtus Joan.* 3, 18 Qui non credit, jam condemnatus eſt.

CAPUT IV.

Enarrat Beata quæ in cæleſti Jeraſalem ſibi oſtenſa fuerant per viſiones varias. F

VOlens igitur Sancta quadam die, ea quæ 34 de regno Dei viderat aliis referare; dixit, quod dum quadam die, ut erat ſolitum, anima ejus poriaretur in cælum, eum tranſiret planetas cæli, vidit ingentem planitiem, quæ vocabatur *a* a comitatus Jernſalem ſanctæ civitatis: & erat ibi caſtrorum mirabilis multitudo, & vitidaria pulera valde, omneſque plateæ civitatis Jeruſalem erant ex auro mundiſſimo & lapidibus pretioſis. Erant ibi quoque arbores aureæ, ordinatim poſitæ, quarum ſimilirer rami pulcherrimi fulgebant ex auro: flores etiam nitidi ac præclari in eis ſecundum proprietates ſuas manebant, multo magis his quos in viridariis mundanis conſpicimus ſuaviores atque amœniores. In medio itaque comitatus hujus extat Jeruſalem

Explicat qualiter rapta in cælum

EX MS. rusalem ſancta, ſublimis & pulcra valde, omni ornata decore: in illo etiam non habitat aliquis, niſi in civitate tantum. Et erant per gyrum arces ſeptem, venuſtate decoræ, glorioſæ Virginis nomine inſignitæ: quæ quidem ſublimes in montibus, de lapide pretioſo abſciſſis, ſcalas habent in aſcenſu atque deſcenſu, gemmis cariotibus extructas: & jugiter ſupra ipſas ab alto gemmis & margaritis ſtillantibus, omni ſuavitate atque deliciis replentur aſcendentes per illas atque deſcendentes. Arces autem inæſtimabili præditæ ornatu, vexilla in ſe victricia continent, B. Mariæ imagine communita. Et quidem intus habent pretioſa ſedilia, & ſaeris fulgoribus relucentia, Salvatoris noſtri & glorioſæ Virginis, Angelorum atque Archangelorum, Apoſtolorum & Prophetarum, Confeſſorum & Virginum, nec non & Sanctorum omnium: & erant univerſa diſpoſita ſecundum ordinem ſuum. Quæ quoque arces ter a tota cæleſti Curia viſitatæ per annum, ineffabili replentur jubilo, & inæſtimabili gloria imbuuntur. Aliæ autem pulchræ valde munitiones ſeu caſtra, aſſignatæ magni meriti animabus, ſedula cum devotione exeubantur: at eædem animæ *b* gaudentes, cum Sanctis quandoque veniunt ad civitatem: quando autem volunt ad civitatem aſcendere, aſcendunt per gradus argenteos, qui ſunt per gyrum civitatis omni lapide pretioſo ornati.

35 Similiter & civitas Jeruſalem, de lapidibus pretioſis conſtructa, muros habet altiſſimos cum duodecim portis: caſtra quoque ejus, palatia, viridaria, & plateæ conditæ ſunt ex auro & argento munditiſſimo & lapidibus pretioſis. Choro autem Angelorum a choro Sanctorum diſtincto, cum Angeli ſervituri Sanctis a choro ſuo moventur, ita divina operatur potentia, ut nequaquam chorus Angelorum diminutus appareat: ſic etiam cum animæ extra civitatem egrediuntur, ſemper in loeia ſuis apparent: & muri civitatis ſe nullo modo opponunt, quin clare ex omni parte omnia videantur: & quæ ſunt extra civitatem in caſtris & in plateis, ſimiliter omnia intuentur, totam videlicet vitam æternam. Eſt autem magnitudo civitatis ſanctæ Jeruſalem inæſtimabilis; & iſte ſimiliter orbis, ad comparationem cæleſtis patriæ, velut area reputatur. Majeſtas etiam Patris ibidem manens ſic eminet omnibus Angelis & Sanctis, uti aer hujus mundi eminet nobis. Filius quoque manet juxta Patrem, & beata Virgo aliquanto inferior Filio, ita quidem quod poſſunt ſe invicem tangere Matet & Filius. Et viginti quatuor Seniores permanent prope Patrem, ſimiles aliis Sanctis. Beatus quoque Joannes Evangeliſta habet locum juxta beatam Virginem, ita videlicet quod ſe poſſunt ad invicem tangere. Eſt autem B. Joannes apud Dominum tam pretioſiſſimo privilegio gratioſus, ut cum Sancti pro his qui ſunt in ſeculo intercedere petunt, principaliter ad eum deferant: qui pergens ad locum juxta Virginem ſibi conceſſum, rogat eam ſingularia ille fidei Chriſtianæ patronus, ut pro nobis apud Filium intercedat. Sancta autem Virgo preces ejus exaudiens, mittit manus Filii in manus B. Joannis. Sanctus autem Joannes, ut perſentit ſe obtinuiſſe petita, ad locum revertitur, quem cum Apoſtolis obtinet ſuper omnes choros Sanctorum. Chori vero Sanctorum ita proportionaliter ordinantur in cælo, quod alter ſupereminet alteri, ſecundum unius cujuſque promerentis meritum.

36 Et cum B. Maria preces effundit pro aliquibus Filio, ſublavat ſibi coronam de capite, quam Angeli revetenter ſuſcipiunt & conſervant: & illico Chriſtus aſſurgit ei, & omnes Sancti veniunt & aſſiſtunt eis. Neceſſarium eſt igitur quaſque petiones, Deo Patri oblatas, per Mariam obtineri. Porro in manto beatæ Virginis chori Apoſtolorum atque Sanctorum omnium miraculoſe apparent. In Dominicis autem diebus, B. Joanne Miſſæ myſteria celebrante, omnibus ſanctis Clericis in unoquoque ordine aſſtantibus Officiis Miſſæ, B. Maria Virgo Euchariſtiam Domini pro peccatoribus omnibus ſeptem vicibus ſumit; & miro modo, cum Dominus vobiſcum, &, Pax ſemper vobiſcum dicitur, reverenter, unanimiter, atque uniformiter ab omnibus reſpondetur. Nulluſque audet ibi canere Miſſam, niſi B. Joannes: nec aliquis communicare eſt auſus, niſi beata Virgo: quod utique fit rantum in feſto Natalis Domini, in Epiphania, in Reſurrectione, in Aſcenſione, in Pentecoſte, in Annuntiatione, & Aſſumptione B. Mariæ *c*.

37 O beati oculi, qui tunc vident Dominum noſtrum, Filium Dei, rejecto pallio apprehendere baculum aureum, & ire per viram æternam, ſerviendo Sanctis. Et cum incedit, adoratur ab omnibus: reſpicientesque Sancti Deum Patrem, tota devotione immenſas ei gratias referunt in tantis ſuaviſſimis douis, quæ nec oculus poſſet inſpicere, nec auris percipere, nec eor hominis cogitare. At omnes Sancti procul dubio in cæleſti patria B. Mariæ filii generaliter nuncupantur: verumtamen qui ſpem ſuam in beata Virgine locaverunt & ſervierunt ei, loeum in cælo proprium habent, tali quidem modo quod ab omnibus reputantur filii B. Mariæ: magnum quoque eſt repoſitum eis meritum, nec non & compenſatio meritorum: & quidem omnes in manto ſuo videntur, mira & perſpicua viſione. Igitur ſciant umnes, quoniam qui in hujus mundi ergaſtulo ſpem ſuam in beata Virgine poſuerint & ſervierint ei, non fraudabuntur ab ea: Angeli enim diligunt eos, rogant Deum pro ipſis: nam & Angeli ſunt ſeeuri per eam poſt aliorum occaſum *d*.

38 Iterum Sancta dicebat: Cum B. Matia ex hac vita migravit, nemo tetigit eam niſi B. Joannes Evangeliſta: ex qua utique gratia B. Joannea ineffabile gaudium conſeeutus, tanto exultavit tripudio, quanto numquam, etiam cum recubuit ſupra pectus Domini, fruitus eſt. Conſiderabat enim, manus Dominæ, quam rangebat, Dominum enutriſſe Filium Dei vivi: ineffabili enim gratia tunc enitebat, *e* cum videbatur ab Apoſtolis in terra eſſe cum eis, & coram Majeſtate divina exultabat in cælis. Patet autem & Filius, tamquam ipſum ſingulari gratia diligentes, conceſſerunt eidem B. Joanni potentiam tunc ordinandi totam cæleſtem Curiam in honore Dominæ noſtræ. Tunc venit Chriſtus, cum Angelis & omnibus Sanctis, & corpus beatæ Virginis & animam cum magno gaudio & triumpho detulerunt in cælum. O quam delactabilis jocula-tor! o quam Chriſtus tunc erat ſuaviſſimus organiſta! dum eo die, quo B. Maria cæleſtia regna conſcendit, tale duleiſonum novumque coneinuit eanticum, quale numqnam extiit ab Angelis cogitatum in cælis, nec ab hominibus fuerat auditum in terris. Et cum eſſet beata Virgo aſſumpta in cælum, accepit eam Dominus Jeſus Chriſtus, & ipſam Deo Patri cum magna lætitia præſentavit. Quam ineffabili jubilo ſuſcipiens Deus Pater, eam ſupra omnes choros Angelorum atque Sanctorum mirifice collocavit, dixitque ei: Ecce poſui te ſupra gentes & regna, & tecum dividam regnum meum. Et cum hæc dixiſſet, impoſuit ei nomen glorioſiſſimum, ut omnes ſcilicet eam Matrem miſericordiæ nominarent; ad Filium autem dixit: Tu vero vocaberis Pa-

rer

Variis coelestium spectaculis.

In ipsa urbe Angelorum.

Ordinem thronorum explicatum.

Quomodo ait Deipara orat pro hominibus.

Et ubinam sint arces variis spectaculis.

Præsertim pro his specialiter deprecatis.

Item quomodo ea ipsi gratia polleat §. 70. Enarratio.

Et qualiter assumpta B. Maria.

Dicta sit Mater misericordiæ.

A ter juſtitiæ, faciens judicium & juſtitiam. Hoc autem ſtatuo, quod juſtitia mea deinceps veſtræ cedat miſericordiæ, ut quod a vobis miſericorditer petitur, a me de plena juſtitia concedatur. Tunc ſedit beata Virgo in throno miſericordiæ atque benignitatis, regnans eum Deo Patre in gloria ſempiterna *f*.

f quali ibi feſtum in ejus Nativitate,

39 Tunc iterum aperuit os ſuum & dixit: In die Nativitatis B. Mariæ, omnes chori & ordines Angelorum mittunt majores ſuos, ut conferant Deo Patri honorem & gloriam de tanto beneficio benigne mundo conceſſo, de nativitate ſcilicet excelſæ genitricis Dei Mariæ. Tunc Angeli accedentes, beatam Virginem hinc inde omni humilitate ſuſtentant, coronamque quam de capite ſuo deponit devote ſuſcipiunt. Et quidem omnium Sanctorum coronis depoſitis, ſancta Virgo in ulnis ſuſcipiens Filium, offert illum Deo Patri, & Pater ſuſcipit eum in gremio, & enarrabiliter gratulatur. O admirabile gaudium! o ineffabilis lætitia! Deus & homo, Dei Filius, requieſcit in ſinu Patris. Poſt hæc autem Chriſtus redit ad matrem, plenus omni alacri-

B tate & benignitate.

quomodo animæ non niſi purgatæ,

40 Iis itaque dictis cœpit narrare ac dicere de animabus, a pœnis Purgatorii liberatis, & ad ſempiternæ gloriæ gaudia properantibus, & dicebat: Decet quamlibet animam, æterna polorum gaudia ingredi cupientem, tria in ſe habere: primo, ut omni ſit purgata contagio; ſecundo, ut ſit unguentorum pretioſitate liota; tertio, ut ſit quarumlibet

Pſ. 65, 12 virtutum redimiculo prædita. De primo inquit Pſalmiſta, Tranſivimus per ignem & aquam: vere ſiquidem dicunt juſti, ſe tranſiſſe per ignem & aquam; quia in igne omnis rubigo deſtruitur, in

ſanctificata, aqua ſimiliter omnia ſordida eluuntur. De ſecundo autem Eccleſiaſtes ait, In odorem unguentorum

Cant. 1, 3 tuorum ad te currimus: dicunt Sancti, in odorem unguentorum ſe currere, illorum videlicet qui bonæ in hoc ſæculo famam opinionis ex hortulo propriæ conſcientiæ metunt, atque de ſe ſanctæ operationis exemplum aliis largiuntur. De tertio au-

g tem inquit Iſaias *g*, Omnis lapis pretioſus operi-

& ornata eo fortunati, mentum tuum: quid enim per lapides pretioſos deſignare poſſumus, niſi altiſſima ornamenta virtutum, quibus veluti radii ſolis fulgent animæ Sanctorum in cælis. Dicebat ergo Sancta, Poſtquam

C ſic ornatæ ſunt animæ, in conſpectu præſentantur Altiſſimi, cum quo regnat in ſæcula ſæculorum.

41 Iterum exorſa eſt dicere beatitudines ſpeciales, quas habent animæ in vita æterna cum ſanctis,

quatuor ex cœlibus beatæ ſuæ ſurræ. [Angelis]: & dicebat quatuor beatitudines principales, quas condecet animas habere in cælis; ſapientiam quidem & pulchritudinem, jucunditatem atque requiem. Sapientiam namque habent cum Angelis, quia nullum venantur conſilium, ſed omnia noſcunt; pulchritudinem habent abſque aliqua labe, ut in ea delectetur Altiſſimus; jucunditatem habent plenariam, inceſſanter cum Angelis coram Deo gaudentes; requiem quoque perpetuam obtinent, qualibet dulcedine perfruentes. Et iterum dixit: Cum eſſem in eccleſia B. Stephani, audivi choros pſallentium in ipſa eccleſia & in cælo: & ecce Angeli aſcendebant & deſcendabant, & miſcebant de nobis coram Altiſſimo bona & mala. Audiente autem me dulciſonos cantus, ecce filius

Intercedit pro peccatoribus S. Joan Evang. Dei Jeſus Chriſtus gratulabatur cum Deo Patre, cum bona nova ſuorum fidelium audiebat. Et illico Pater benedicebat Filio, Filius vero benedicebat omnibus in terra viventibus fidelibus Chriſtianis *h* ..... Quid igitur facit B. Joannes, virgo Chriſti electus? quid feſtinus procurat, cum mala audit de oobis? Certe compatiens nobis quam plu- EXMS.
rimum, cito acceleret, cito properat. Ordinat novum canticum coram Deo, ut iratum oobis pacificet Dominum, & ejus convertat furorem in gratiam, quem oobia noſtris ſceleribus ſæpe facimus furibundum. In feſto autem natalis Dominæ noſtræ, Sancti ornant Dominam noſtram quodam manto rotato, canentes omni dulcedine ac dicentes, Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem non horruiſti Virginis uterum. Tunc Angelis & Sanctis omnibus humiliter Domioum noſtrum reverentibus, S. Maria junctis brachiis reſpicit filium, ac ſi diceret: Gratias ago tibi prn hia in quibus bi me honorant, non enim amplius poſſunt. Ah! beate Joannes, uti in terra Aquila dicetia, ita ipſius officium non recuſas in cælis: etenim quandoque volas ad Patrem, & ejus pedes amplecteria, & pectus dulciter oſcularis. Præterea eum Sancti dulciſonis modulationibus eanuot, Patrem immenſæ majeſtaris, coram Deo Patre omni cum reveieotia inclinantur.

ANNOTATA.

E

a *Jam alias monuimus, & hic iterum monendum eſt*, Comitatus, *Italis dici regiones ſeu territoria quarumcumque urbium, unde & ruſticos* Contadinos *vocant, ſicut* Villanos *alii, alii* Paiſanos.

b *Videtur intelligere eas animas, quæ citra ullam aliam pœnam, a beatifica viſione arceatur ad tempus, defectum quemdam leviorem ſic purgantes, ſecundum exempla relata ante Vitam S. Mariæ Magd. de Pazzis. Comm. prævii num. 9.*

c *Cum nullus quod ſciam Sanctorum Patrum, vel horum doctrinæ innitentium Scholaſticorum Theologorum, affirmet, Miſſæ ſacrificium, vel a Chriſto, vel a Sacerdotibus Sanctis ejus vice fungentibus, continuandi & continuandum in cælo; nolim ego ſuſtinere, quod ea quæ hic de* Joanne *ſacrificante & Deipara communicante dicuntur, liceraliter ſint intelligenda: puta tamen eum qui hoc opinaretur, nihil opinaturum Scriptura ſacræ vel ſtatui beato Sanctorum repugnans. Nam Chriſtum poſt reſurrectionem ſuam, glorificato jam corpore, & comediſſe cum Apoſtolis legimus, & in Emaus Euchariſtiam præbuiſſe diſcipulis communior ſententia eſt. Sicut autem ſupra num. 37. dicitur in eccleſia S. Savini conſpectus a Sancta Miſſam celebrare; ita ia aliorum quoque Sanctorum Vitis viſum ſubinde idem facere invenimus. Tali vero opinione admiſſa, non eſſet difficile intelligere, quomodo in cœna Apoſtolis ſuis dixerit*, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiſcum novum io regno Patris mei; *& magis ad litteram impleretur, quod dicitur*, Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. *Quia vero Deipara creditur corpora jam glorificato eſſe in cœlis, cur ea eo nequiret Euchariſtiæ participare? non quidem eodem prorſus modo qua nos, ſed ſimili fere, & eo quo Chriſtus poſt reſurrectionem comedebat; quomodo etiam poſt reſurrectionem corporum ad litteram impleri poterit promiſſum Chriſti*, ut edamus & bibamus ſuper menſam ejus in regno ejus. *Etenim cum ceteri omnes corporei ſenſus in beatitudine fruituri ſint delictis ſibi congruis, cur non etiam guſtus, mira, ſed vera, nobiſque haud ſatis intelligibili ratione? Ad* Joannem Evangeliſtam *quod attinet, eum poſt mortem aſſumptum quoque cum corpore in cælum, nihil prohibet opinari; quandoquidem multorum eſt ſententia, eorum omnium Sanctorum corpora, quæ moriente Chriſto*

F

to

Ex MS. *ſto ſurrexiſſe dicuntur, numquam ad ſuos tumulos rediiſſe, ſed tum Chriſto pariter aſſumpta in cælos. Legimus quoque ad 19 Maji in Supplemento Vitæ S. Petri Cæleſtini n. 17* S. Joannem Evangeliſtam *conſpectum in viſione celebrare Miſſam de Dedicatione, cum eccleſiam S. Spiritus de Magella a Sancto conſtructam Chriſtus ipſe eſſet conſecraturus. Sed quid in ea ſententia tenebitur, quam ad caput 23 de Vita B. Andreæ Sali, 28 Maji diximus, multorum veteram atque omnium fere Orientalium eſſe, necdum ſcilicet mortuum eſſe* Joannem, *ſed tum Elia & Enoch ſecundum Chriſti adventum & Antichriſti perſecutionem præſtolari? Aa dicetur, quod, ſicut Chriſti corpus in transfiguratione glorificatum ad tempus, poſtea redit in ſtatum paſſibilitatis prioris; ita & ipſe nunc quidem corpore glorificato cæleſti fruatur beatitudine, poſmodum ad exiguum tempus priori humanitatis communis ſtatui reſtituendus ſit, at in eo demum moriturus? Nihil equidem affirmo: ſed ſi affirmaret aliquis, puto quod idem poſſet de Elia & Enoch cum proportione affirmare: itaque reſſacet ei multiplex quæſtio, de ſtatu illorum in Paradiſo; qui ſine ſcrupulo tuor discretur eſſe, non terreſtris ille in*

B *quo conditus eſt Adam, quemque etiam nunc ſupereſſe nulla veroſimili ratione creditur a nonnullis; ſed cæleſtis, qualis & in Apocalypſi & variis in Vitis Sanctorum, præſertim S. Ludovico deſcribitur, quatenus quidem humanis verbis deſcribi poteſt. Multo forſitan veroſimilior hæc fuerint, quam quę de eodem Elia miratus eſt orbis, in Biterrenſibus quibuſdam Theſibus anni 1682 meaſe Aprilis coram Epiſcopo loci publice per triduum propugnata, & quidem ut Theologicę demonſtrabilia, imo tamquam proxime accedentia ad fidem.*

d *Quatenus ſcilicet, propter præviſa Chriſti ea Virgine naſcituri merita, Angeli fideles poſt damnorum ruinam, fuerant in gratia & gloria confirmati.*

e Chriſtus *ſcilicet, non* Maria.

f *Qui volet hæc omnia ea Sanctis Patribus probata legere, adeat noſtri P. Franciſci Poiræi librum, ſcilicet* Triplicem coronam, Virgini Deiparæ ex humanis diviniſque ſententiis collectam; *vel* Theatrum excellentiarum Deiparæ, ex conſociatione excellentiarum ſui filii, *editum a noſtro item P. Martino Coenvels, iſtic & alibi abunde cepertarus, unde confundat noviſſimos Mariæſlygas, ſive (ut dicti ſubinde non erubeſcunt) Antimarianos.*

C g *Imo* Ezechiel *cap. 28, verſu 13.*

h *Nullo modo credidi in contextu celinquenda, ſed velut terto apocrypha calmenda, hæc verba*: Angelis autem, quorum cuſtodiis animæ damnatorum fuerant traditæ, illis inter alios cognitis, numquam de cetero erunt animarum cuſtodiæ aſſignatæ, quouiam quas ſub ſua protectione habuerant, damnabantur. *Non calm id ipſis culpæ verti poteſt, neque quidquam detedit eorum beatitudini ea implorum damnatione, cui, toti in Dei voluntatem reſignati, hilariter etiam acquieſcunt. Sunt tamen qui putent non niſi ſemel ſingulos ſingulis clientes committi, propter eorum inæſtimabilem multitudinem. Interim ad fidelitatem pertinebat ea non prorſus diſſimulare, quibus quadamtenus enucleandis, ſervire poteſt Parergon ſuperius allegatum.*

D

CAPUT V.

Viſitatur a Sanctis Beata: pro caro ſibi Religioſo & animabus purgantibus efficaciter deprecatur.

CUm autem quadam nocte Sancta, graviter in- 42
firmata, nullo modo in lectulo quieſcere qui- *Ægrotans Beata viſitatur a Chriſto;*
ret, cœpit Dominum humili prece depoſcere, ona
cum glorioſiſſima Dei genitrice Maria, quatenus
in tanta ægritudine ſecum dignaretur miſericordi-
ter agere. Et ſtatim Dominus apparens ei, velut
in mundo converſatus fuerat, oſtendit ei manus
clavis affixas, revelavitque ei cogitationes ſuas, &
omnia tam præterita quam præſentia & futura,
quæ commiſſa erant ab aliis: & cum hæc dixiſſet
diſceſſit, & Sancta convaluit.

43 Quadam igitur nocte, cum anima ejus, de- *commendat ei ſibi devotum Religioſum:*
lata in cælum, erat eum Chriſto atque beata Vir-
gine; cœpit cogitare de quodam Religioſo, & di-
cere iuſtra ſe: O ſi potuiſſet ille tantum gaudium
conſpectare! Et reſpiciens Dominus fidem ejus, vo-
cavit B. Joannem Evangeliſtam ad ſe, dicens ei:
Poteſtatem tibi do faciendi Gerardeſchæ juxta deſi-
derium ſuum, quemadmodum velles ſatisfaeere mi- E
hi. Abiens autem B. Joannes ait Sanctæ: Nullum
peccarum, Religioſum devotum tuum poterit quo-
ad vixerit impedire, quin vitam æternam poſſideat;
neque tribulatio erit ei dum vixerit, neque anguſtia:
& Fr. Petrus, amicus noſter, erit præſens in morte
ſua. Poſt hæc autem Domina noſtra, regina mundi,
in his omnibus altiſſimo Jeſu Chriſto gratias retu-
lit, qui d. Religioſum ſuum proprium dignatus eſt
ſervulum reputare. Ait autem B. Joannes; Oportet
me pro ſervis Dominæ noſtræ Dominum exorare
frequentius quam pro aliis.

44 In feſto Natalis Domini, media nocte, ut ait *vide: a Sanctis celebrari Natalem Domini*
Sancta, cum eſſet ſpiritus ejus in cælo, vidit omnes
Sanctos & Angelos præparantes ſe, ut laudes con-
ferrent & honorem & glotiam Dei genitrici Ma-
riæ. Et venit Chriſtus Tunicella indutus, & B. Joan-
nes Evangeliſta cum eo. Tunc Sancti venientes in-
ſimul perrexerunt ad locum ubi Dominæ noſtræ
pretioſiſſima ornamenta manebant, ad Archiepiſco-
patum videlicet B. Joannis Evangeliſtæ. Et deſcen-
dens beata Virgo Maria in plateam tertiam civitatis
Jeruſalem, ad quam tribus gradibus deſcenditur a F
ſecunda, nec non & totidem ad ſecundam a prima,
induta eſt per B. Joannem quodam manto rotato
mirabili, Jeſu ad pedes ejus inclinato manente: &
dedit ei Jeſus chirotheeas & annulum, & oſculatus
eſt manus ejus. Sancta autem Gerardeſca cogitante
de Religioſo devoto ſuo, quod poſſet tanta viſione
gaudere; continuo beata Virgo vocavit ad ſe Chri-
ſtum & B. Joannem, dicens eis: Ite, & vocate Reli-
gioſum illum. Cumque mandatum Dominæ noſtræ
impleſſent, reverſi ſunt & dixerunt S. Gerardeſchæ:
Devotus tuus adeſt, & nunc ornat Dominam no-
ſtram. Sancta autem gaviſa non modicum reſpexit:
& vidit illum trahentem fimbrias Dominæ noſtræ
eum omni devotione. Poſtea vero Virgo expandit
mantum quo erat indura, recepitque Religioſum
ſub eo, interrogans B. Joannem & dicens: Si eſſem *aſſiſtente eodem Religioſo.*
in mundo in aliquo indigens tui, numquid ſuccur-
reres mihi? Sed hoc propter te non dico, ſed pro-
pter adſtantem, ut ſatisfaciam ei. Sanctus autem
Joannes reſpondit; Si poſſem, pro vobis regnum
Dei dimitterem. Et iterum ait Beata Virgo: Tu
noſti voluntatem Dei, recommendo tibi hunc
meum ſervulum. Beatus vero Joannes reſpondit:

Fa-

A Faciam quidquid vis, Domina. Tunc beata Virgo benedixit ei. Porro Chriſtus ait matri: Quid vis ut faciam, mater? Illa vero recommendavit ei dictum Religioſum.

S. Joannis Evang. ſub ſpecie peregrini eleemoſynam dat:

45 Cum S. Gerardeſca quodam die in oratione maneret, & eſſet clauſum oſtium domus ſuæ, quidam peregrinus accedens petiit ab ea eleemoſynam, obtentu B. Mariæ & B. Joannis Evangeliſtæ. Protinus autem Sancta, ſentiens veſtimentorum ipſius fragrantiam & odorem, cucurrit ad januam, dixitque peregrino: Cum non ſit in hominum conſuetudine ſic expreſſe pro amore B. Joannis eleemoſynam petere, cur pro amore illius eleemoſynam poſtulaſti? Oculos quidem meos tibi pro ejus dilectione impenderem: intra itaq; in domum meam, & accipe quidquid vis. Et ait ille: Nolo omnia quæ dixiſti, ſed tantum affer mihi de pano tuo. Sancta autem pergens detulit ei tres panes & totidem caſeos: cupiebat enim talem ei eleemoſynam tradere: ſed ille illico ab oculis ejus evanuit, ex quo Sancta extitit non modicum ſtupefacta.

qui ei deinde apparent gratias agit,

B 46 Eodem quoque tempore in Quadrageſima, cum eſſet Sancta incluſa intra cubiculum domus ſuæ, & famula ejus iviſſet ad domum cujuſdam vicinæ ſuæ; vidit Sancta oſtium cubiculi ſui apertum, & tota domus ejus erat undique reſerata. Cumque mox ſurgeret ut videret quid eſſet, vidit ante januam aulæ ſuæ ſtantes tres viros, veneranda canitie decoros; & erat cum eis quædam venerabilis Domina, pretioſis veſtibus adornata: & quiſque eorum habebat manipulum roſarum in manibus. Et cum eſſent oratorium Sanctæ ingreſſi, cœperunt aliquantulum orare. Itaque eum ſederent & eſſent a Sancta incogniti, unus ex eis ait: O Beate Jacobe, die. His auditis Sancta cœpit vehementer gandere. Alter quoque inquit, Et tu S. Joannes

eorum S. Jacobo

die. Ut autem Sancta nomen B. Joannis audivit, cecidit ad pedes ejus lacrymando præ nimio gaudio. Beatus itaque Joannes apprehendit eam per manum, & ſublevavit a terra, & ſtatuit eam juxta pedes ſuos, oſtendens ei annulum quem habebat in digito, & ait: Agnoſcis hunc annulum? Sancta vero videbat annulum, ſed gemmam illius (quoniam clauſa erat in vola manus) videre nequibat. Cumque B. Joannes oſtendiſſet ei lapidem

C annuli, Sancta vidit in eo totam vitæ cæleſtis gloriam & triumphum; & eum abſcenderetur lapis, nihil de his Sancta videbat.

& B. Bona,

47 Dixit quoque S. Joannes, Hæc quam tu vides Domina, eſt B. Bona, quæ ideo venit nobiſcum, quia cum eſſet in mundo, ego & B. Jacobus ſimilis modo viſitavimus eam. Sancta itaquo Bona, habens in manibus ſuſtes aureos roſis plenos, dedit unum ex eis S. Gerardeſchæ. Cum autem S. Gerardeſca illum ſuſciperet, dixit in corde ſuo, Dabo eum tali Patri meo in Chriſto, qui etiam & aliis demonſtrabit; & gratulabatur inde. Tunc dixit ei B. Joannes, Quid cogitaſti in corde tuo? Tulitque feſtum de manu ſua, & ait: Dic tuam culpam. Illa autem confeſſa eſt, & non negavit, quod in corde ſuo conceperat. Et cum ibi manerent uſque ad horam tertiam, inquit ei B. Joannes: Lapis iſte, quem vidiſti in annulo, oculus tuus eſt; quem mihi, cum a te petii eleemoſynam, tradere voluiſti: alium ſimiliter oculum tenet B. Maria. Et Sancti diſceſſerunt ab ea.

Inter caleſtes canit

48 Cum quadam nocte Sancta vigilaret in lecto, nec poſſet ſomnum accipere, dicebat: Surgam ad orandum: hora namque eſt. Et quoniam adhuc brevis hora tranſierat, iterum cogitando dicebat: Bene poſſum pauliſper quieſcere. Cum hæc autem & his ſimilia intra ſe quæreret, protinus audivit voces canentium pſalmodias; & ubi conſuetum eſt dicere, Gloria Patri, dicebant, Julitta eſt nomen ejus. Sancta vero eum audiſſet nomen Julittæ, quoniam ejus filia ſpiritualis erat, illico ſurgens de ſtratu in quo jacebat, exivit foras: & dum neminem videret, voces tamen cantantium inceſſabiliter audiebat. Tunc reſpiciens in cælum, magno cum gaudio vidit Dominum, venientem in quadam rota, quę magnis reſulgebat ſplendoribus: & Angeli ſtabant in circuitu ejus, habentes manipulos roſarum in manibus ſuis. Porro Angeli deſcendentes ad eam, dederunt ei duos ex illis ramis, atque dixerunt; Iſti rami ſunt talium: & erat unus ex illis ex omni parte ſcriptus; Non eſt ſimile velum, velo Julittæ in terra. Poſtquam autem diſceſſit Dominus, dicebat Sancta in corde ſuo. Mittam ramos hos illis, quibus ſunt aſſignati. Et cum eſſet prope oſtium viri illius, per quem miſſura erat ramulos illos, arreptis de manu ſua ramalis, nequivit eos ſaltem eidem oſtendere. Sed vir ille tantam (prout aſſeruit) exinde ſuaviſſimam ſenſit odoris ſuaviſſimi fragrantiam, quantam numquam in vita ſua perſenſerat.

EX MS.

intelligit excellentiam Juſtitiæ ſibi cavet.

E 49 Quadam etiam nocte, dum ſtaret in oratione, apparuit ei dæmon, humanam fingens effigiem viri ſui, nec non & prætendens habitum veſtium, quem idem vir Sanctæ, dum eſſet in ſæculo, deferebat. Et cum ei ſpurcida verba diceret & prorſus abhorrenda; Sancta vehementi timore atque tremore quaſſata, cœpit Dominum humili prece depoſcere, ut eam liberare de tanto periculo dignaretur: dicebatque dæmoni; Fac omnia quæ de me tibi permittit Dominus, te namque bene agnoſco: quoniam quidem ſi ille eſſes cujus tu fingis effigiem, nnx eum propriis occiderem manibus, ejuſque animam tuæ potentiæ traderem. Tunc apprehendit eam dæmon, & fortiter flagellavit, percutiens faciem ejus ſolario domus, ita quod ſanguis ex ore ejus & naribus emanavit. Sancta autem Gerardeſca, dæmonis tormentis expoſita, Dominum collaudabat: qui ſuam permittebat ancillulam, tamquam iuter incudem & malleum poſitam, velut aurum probari. Protinus autem apprehendit eam dæmon, & poſuit ipſam uſque ad eccleſiam S. Joannis de Gaytano,

A dæmone ſub ſpecie viri apparente tentata,

& flagellata,

F quæ eſt verſus mare in ſuburbio civitatis Piſanæ: & miſit eam in quamdam naviculam, quæ erat in flumine Arni, volens ſubmergere ipſam: & vehementer concutiens naviculam, mutebat in eam aquam non modicam. Sancta autem jugiter acclamante, ille numquam ceſſabat in omnibus & per omnia, [nolens] a talibus deſiſtere diſcriminibus, quibus eam indeſinenter anguſtiabat.

ad flumen defertur mergenda;

& a Sanctis invocatis liberatur;

50 Cumque Sancta, feſſa non modicum & attrita, de certo reſiſtere non valeret; timens ne periclitaretur in aquis, cœpit adjutorium Domini atque B. Mariæ Virginis alta voce depoſcere, ut eam dignaretur a tanto periculo defenſare: eodem quoque modo auxilium B. Joannis Evangeliſtæ ſæpius invocabat: ſtatimque apparuerunt ei B. Maria & B. Joannes Evangeliſta, & multi cum iis Angeli juxta ripam fluminis, confortantes eam. Tunc adſtantibus Angelis præcepit beata Virgo Maria ut dæmonium flagellarent. Et cum cepiſſent eum Angeli, frequenter ſublevabant ipſum in aera, & in flumine ſubmergebant: poſt hæc autem flagellaverunt eum juxta ripam fluminis. Sicque factum eſt, ut, dum ipſum ſic immaniter flagellarent Angeli, horrenda dæmonum caterva ubique manentium, altiſonis ſtridentes ſonoribus, ejus compatiebantur doloribus, & inſimul dæmones ejulabant. Porro B. Maria Virgo una cum B. Joanne Sanctam eduxerunt

ac dæmone per Angelos flagellato dimiſſa,

de

Ex MS. de flumine, & poſuerunt illam in eccleſia, illico diſcedentes. Sancta autem Gerardeſca, reſpiciens ſe in eccleſia ſolam, quæ numquam erat ſpirituali conſortio deſtituta, cœpit, præ timore gelida, cogitare ac dicere: Quid faciam, Domine? Si aliqui venerint huc, & invenerint me ſic ſtantem, quid dicent? Ignoro quid faciam. Certe vadam ad talem conſanguineum meum, & ei omnia ſicut geſta ſunt indicabo. Quid ſi non credet? In nomine Domini mei Jeſu Chriſti pergam.

rogatur a defunctis ut proſequatur,

51 Et eum iter arriperet, & eſſet ante domum illius, audiens ibi [pulſari] matutinale Officium, ceſſavit a propoſito volendi vocare conſanguineum ſuum; Bene poſſum [inquiens] redire ad domum meam. Et cum hæc diceret & tranſiret per plateam civitatis, vidit homines vigilantes vigilias noctis ſuper frumentum, & ait: Si hi venerint ad me, quid dicam? Ignoro quid faciam: Domine, ſuccurre mihi. Progrediens autem puſillum verſus pontem veterem civitatis illius, vidit ibi multitudinem hominum, ex quo perterrita eſt vehementer. Et dum ex eis in habitu mulierum, venientes obviam ei, dixerunt: O filia, nos ſumus tales convicinæ tuæ, &
B ſcimus quod in nocte hac perpeſſa es tribulationem magnam; rogamus autem te ut intercedas pro nobis apud beatam Virginem, quatenus ad pœnas quibus affligimur nullo modo redeamus. Sancta etenim Virgo eſt in eccleſia S. Martini: propera ergo ad eam, & ora pro nobis. Porro cum Sancta

apud Deiparam ad quam deducitur:

tranſiſſet pontem, vidit totum convicinium, quod eſt verſus eccleſiam S. Martini, ſplendere ac magnis fulgoribus radiare. Tunc cœpit cogitare in corde ſuo ac dicere, Quomodo in conſpectum Dominæ noſtræ pergam, cum ſim undique veſtibus lacerata? Sed reſumptis viribus audacter pergebat. Et cum ſtaret ad pedes Virginis, ſancta Virgo dixit B. Mariæ Magdalenæ: Suſcipe Gerardeſcam ſub manto tuo, & cooperi eam. Hoc autem peracto S. Gerardeſca ibat cum illis gaudens, & erat cum eis Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cum B. Joanne Evangeliſta, & cum magna multitudine Angelorum.

52 Cum autem tranſiſſent per loca, ubi erant qui rogaverant Sanctam, dixit S. Maria Magdalena S. Gerardeſcæ; Habes tu nobis aliquid dicere? Illa vero recordata precum illarum, inquit, Volo rogare Dominam noſtram pro quarumdam animabus defunctarum, quarum preces admiſi, ut a pœnis Pur-
C gatorii liberentur. Hæc ea dicente, B. Maria Mag-

quod illa facit,

dalena, vocans ad ſe B. Joannem, recitavit ei omnia quæ Sancta petebat. Igitur Dominus noſter, teneus zonam matris, reverebatur eam, ineedendo coram ipſa tamquam infantulus. Cumque beata Virgo, precibus Sanctæ commonita, rogaret filium ſuum ut Sanctæ dignaretur preces admittere; inquit Chriſtus: Mater, multi vidantes miſericordiam tuam rogant te: at non deberes omnes exaudire, cum non omnis qui poſtulat dignus ſit impetrare. Beata autem Virgo reſpondit; Cum propter te, humaniſſime fili, ab omnibus Mater miſericordiæ vocer, numquam miſericordiæ meæ januam alicui claudam. Tunc præcepit Dominus adſtantibus Angelis, ut animas illas ſuſcipientes, dignis cæleſtia regna panderent; indignas autem, uſque dum dignæ inveniſentur, in loco pœnalitate exempto locarent: factumque eſt ita. His ita peractis S. Gerardeſca invenit ſe in domo ſua, & Dominus noſter erat cum ea;

& impetrat ut ſolvantur a pœnis.

beata quoque Virgo, S. Joannes Evangeliſta, & S. Maria Magdalena. Tunc exuit eam veſtibus ſuis B. Maria Magdalena, ut videret contuſionum veſtigia, quæ ei dæmon iniquus intulerat. Beata itaque Virgo Maria novis eam induens veſtibus, dedit ei oſculum pacis & dixit: Quia noluiſti ore tuo D tangere dæmonem, os tuum dulciter oſculor: & procul eam in manibus Chriſto tradent, protracta aliquantulum mora, diſceſſerunt ab ea.

CAPUT VI.

Alii divini favores varii, a Chriſto & Sanctis Beatæ impenſi, aut aliis propter ipſam.

CUm quadam vice ſoror S. Gerardeſchæ gravi 53 ægritudine teneretur, jugiter coram ſe videbat *Sororem ægrotantem liberat a conſpectu dæmonum.*
dæmonium, tetterrima qualitate horrendum. Cumque magit terrore concuſſa dæmonis, quam afflictione afflicta infirmitatis, plurimum anxiaretur in animo, ſemper timebat atque tremebat. Sancta autem Gerardeſca, divina potius quam humana inducta dilectione, venit ad eam. Dum autem appropinquaret lectulo ægrotantis, & imponeret manum ſuper pectus illius; dæmon, qui ægrotæ ſemper manebat viſibilis, diſcedebat: ſed & ſtatim eum ad ſe manum trahebat; dæmon protinus infirmæ adſtabat. Vocans igitur quæ ægrotabat Sanctam, ait ei; Appone manum tuam ſupra pectus meum: quoniam dum ſic mihi tuæ gratiæ beneficium tribuis, dæmon a meis obtutibus effugatur. Reſtituta igitur E infirma Sanctæ meritis priſtinæ ſanitati, cœpit magnalia Domini, quæ jugiter monſtrabantur per Sanctam, omnibus referare.

54 Præterea cum quadam die Sancta, infirmita- *a Confeſſario præmortuo abſolvitur:*
te prævenita, ſumpſiſſet a Domno Gregorio, Abbate monaſterii S. Michaelis Diſcalceatorum, pœnitentiam de commiſſis; illeque injunxiſſet ei, ut convaleſcentia obtenta Abſolutionem ſuſcepturæ iret ad eum; audivit a quibuſdam quod dictus Abbas obierat. Statimque recordata præcepti quod ei fecerat Abbas, cœpit amare deflere; ac præ dolore cadens in terram, velut extincta manebat. Tunc raptus eſt ſpiritus ejus in cælum, & vidit ibi B. Bonam, Sanctumque Jacobum, ſanctumque illum Abbarem: qui & abſolvit eam, ſicut promiſerat.

55 Alio quoque tempore levatus ſuit ſpiritus *conſpicit cæleſtem arcem S. Mariæ:*
ejus in cælum, & fuit in loco ubi erat quædam rocca, quæ vocabatur Rocca S. Mariæ: quę eum ſit ſita ſupra montem qui ſeptem milliariis in altum extenditur, quolibet milliari undique quadam platea diſtincto, a cæleſti Curia circumdatur pro- F ceſſione aliquando: & eſt vexillis miriſicis prædita Majeſtatis divinæ, atque beatæ Virginis, & omnium Angelorum. Hæc autem munitio, ſeptem turres continens, habet etiam choros Angelorum, Apoſtolorum & omnium Sanctorum. Et erat ibi claustrum B. Bernardi: & ibi B. Joannes Evangeliſta Quadrageſimali tempore, videlicet tribus diebus in hebdomade, celebrat Miſſam. Cumque in eodem loco ſedes quædam ab Angelis fieret, & ſciſcitaretur ab eis Sancta cujus eſſet ſedes; meruit audire, quod eſſet talis ſui in Chriſto devoti filii.

56 Similiter etiam cum quadam die ſummo di- *pro Monachis, ſibi moleſtis*
luculo cogitaret de quibuſdam Fratribus monaſtetii S. Savini, qui ei jugiter petram ſcandali apponebant; hæc vel hit ſimilia intra clauſtra ſui pectoris exorſa eſt dicere. Quare mihi tribularionem atque injuriam inſerunt? Sane nullam eis moleſtiam infero: omnibus ſervio: & ipſi, cum multi in me ex Religioſis fidem habeant, me nullo modo reverentur: cœpitque magna lacrymarum copia deprecari Altiſſimum, ut parceret eis. Poſt hæc cœpit capite diſcooperto ſedere, & ab oratione ceſſare. Et protinus odorem permaximum ſenticus, vidit Domi-

num

A num Jeſum Chriſtum, tenentem pedes conjunctos, uti tenuit in crueo affixos, ſanguine de plagis menante; timuitque valde. Ait autem Dominus ei, *Crucifixum deprecatur:* Noli timere: ego ſum crucifixus, tam propter te quam pro multorum ſalute: ſed dolea quod Fratres tui me iterum crucifiguut, dum tibi ſempet inferre ſcandale non deſiſtunt: ettamen ſicut tunc crucifixio mee eorum fuit redemptio, ſic & nunc eorum erit damnatio. Cumque Sancta genibus provolute cogitaret ptoprio ore de pedibue Domini clavum extrahere, & ipſum in corpus ſuum immittere; inclinavit ſe Dominus, & epprehendit eam, fecitque ei conſolationem pleniſſimam, lacrymando eum ea. Dixitque illi: Ego non habui tantem compaſſionem in Matia Magdalena unquam, quentam habeo in te modo. Sed ego viodictam faciem, & te de injuriis yindieabo. Diſceſſitque ab ea.

audit Miſſam a Chriſto celebratam:

57 Poſt hæc quadam nocte, dum eſſet in lectulo, tempeſtive tenteta extitit atque ſolicitata, ut ad orationem ſurgeret: itaque in oratione poſita conſolationem permeximam percepit; cum ſtatim (ſive in corpore, ſive extra corpus, Deus ſcit) ducta fuerit apud eccleſiam S. Szvini. Porro eum inveniret ibi multos Angelos vetrentes uceleſiam, ellocuta eſt eos dicens: Quid ſibi vult quod facitis? At illi B reſpondentes dixere: Pauſate pauliſper & requieſcite, quoniem plenius ſolito in hac nocte gaudebitis. Hæc eutem eis dicentibus, ecce adſtiterunt Angeli alas habeutes, qui ornaverunt eccleſiam corinis pulchettimis, quas ſecum detuleruut. His ita geſtis eudivit tonitrna ſonuſque terribiles. Dominus enim cum Angelis, & Apoſtolis, & eum Sanctis omnibus deſcendebat in eccleſiam. Tunc vidit ibi Dominum Miſſam cauentem, & quemdem Ruligioſum devotum ſuum in Epiſcopum conſecrantem. Celebrete iteque Miſſa ivit Sancte cum Domino ad vitam æternam, & ite ſimiliter Religioſus cum eis. Igitur præſentatus ſuit iſte Religioſus coram beete Virgine, & jnxta pedes illios manebat. Cumque Religioſus ille applicaret manus ſuas menibus beatæ Virginis, ſancta Virgo oſculata eſt menus ejus & caput.

aqua ab eadem ſe manu diſcernendam intelligit.

58 Porro quedam nocte, cum S. Gerardeſca gravi eſſet infirmitate detenta, ſurrexit ad orandum: & eum longo ſpatii iractu oteſſet, mox deleta extitit in ſpiritu ed eubile. Sed nec exinde turbate neque perterrita, non ceſſabat precari Dominum, ut C eam dignaretur, earnis ergaſtulo diſtitutam, in requiem collocere. Tunc Dominus, eppatens ei, dulciter ipſam conſolabatur, dicens: Noli timere, quoniam ego [tecum] ſum omni tempore vitæ tuæ, neque ſimiliter te in morte relinquam: brevis nemque eſt vita tue. Et eum deſcedere vellet Dominus, illa clamabat dicendo, Noli me derelinquere, Domine, in hac vita, ubi labor eſt leborioſiſſimus & planctus continuus. Igiur Dominus tertio rediit ed eam, & conſolabatur eam non modicum, cum dicebat: Nolo te dimittere, filia, ſed ſempet tecum morari, tibique dere conſolationem omnimodam.

Mulieris de conſenſu in peccatum pœnitentiæ

59 His ite geſtis, quedam die venerunt ad eam mulieres quamplurimæ, ut audirent eam: inter quse erat quædam, magnum faciens ex contritione ploratum. Cumque Sancta exinde robur magnæ conſolationis aſſumeret, ſequente nocte cœpit cogitare intra ſe ac dicere, Domine Jeſu Chriſte, fac me participem laetymarum illerum. Et illico anima ejus fuit in cælo cum B. Joanne Evangeliſta. Tunc dixit ei B. Joannes: Mulier, quæ heri coram te ſic emsre plorabat, ideo ſic agebat, quia jam ſe ſciebat magni criminis laqueo itretitam: promiſit enim tali in tali loco cum eo libidinis ſcelus committere, & exinde nefanda ſtipendie jam recepit: & quoniam teuti ſceleris pœnitentia ducta eſt, in proximo veniet ed te: tu autem in ſermone prævio prædices ei omnia quemadmodum ſtetuerat facere. Fectum eſt eutem cum veniſſet mulier ed ſenctam, & criminie ſui enormitatem eudiſſet e Sancte, cum lacrymis confeſſa eſt, dicens: Verum uſt, Domina, omnia qoæ dixiſti me ſceleſtam feciſſe: & nunc veſtria pedibue provolute, parete ſum, præter quemlibet ambiguitatem, peragere quidquid Sanctites tua mihi, ed tenti delicti emundationem, voluerit imperare. Sancta vero reſpondens, dixit ei: Vede, & redde ei totum damnebile præmium, quod ab eo receperas. Stetimque reverſe eſt mulier, laudens & glorificans Dominum, omnia devotiſſime, ſicut ei Sancta præceperat, exequendo.

E.K MS.

diſcrimen cognoſcit & conſilia propulſat.

Errans circa Monachum quem credebat Sanctum,

60 Quodam tempore, cum S. Gerardeſca devotionem in quodam Religioſo haberet, quem bonum & devotum reputabat, ſed vere malus eret; eccidit ut in magnis affectibus gereret cum oculis corporeis intueri. Et dum in tento enimi fervore perſiſteret; apperuie quidem Monachue, dicens; Vis venire ed talem Religioſum, quem tu videre deſideres? Sancta reſpondit: Volo venire. Et ille: Abrade prius caput tuum more monaſtico, & indue te cucullam. Sancta autem Gererdeſca ſtatim fecit ſibi redi caput, & induit ſe cucullem, & arripuit itet cum Moneeho. Cumque eliquentulum pergereut ſimul, cœpit E infre ſe Sancta cogitare ac dicete: Quare pergo eum illo? Non agnoſco eum, & pergo cum eo? Dixitque Monecho; Tanto gaudio, Fratet, imbuta extiti, audito nomine Religioſi, quod tecum, quem nunquam cognovi, ex ebrupto iter erripui: ideoque nolo tecum venire amplius, quia te non agnoſco. Monachus eutem, his cognitis, dedit Sanctæ quemdam baculum dicens; Noli expeveſcere, tene baculum iſtum in manu tua, & nullus poterit te vide- *diſcit mala illius operas:*
re. Stetimque Sancta, reſumptis viribus, cœpit ſecure cum Monacho pergere. Porro cum perveniſſent ad locum ubi Religioſus ille manebat, ait Monachus Sanctæ: Ecce locus, & ille eſt Monachus, cujue vult Dominos tibi vitam oſtendere, ut deinceps illum agnoſcas, & nullo modo ut conſueveree illum reverearis: intuere iteqoe & reſpice eum, opuſque illius prevum. Stetimque vocaverunt ad ſe Religioſum: & loquentes eum eo cognoverunt opera ſua male. Tune autem Sancta in eccleſia illa Miſſam audivit, & aſſumpte ibi Euchariſtie Domini, F uno momento invenit ſe in domo ſua. *Poſt hæc deſiderantur fortaſſis non pauca.*

de eorum quæ B. Virgini commendaras

61 *In hoc porro, qui accpbalus exhibetur, articulo euplicat Sanctæ Deipara ſuos erga Chriſtum, vecens ex ſe natum, affectus; quem, inquit, de præſepio.....* ſomens denuo, telem tentamque odoris ſentiebam fragrentiam, quod jugiter effectaſſem ipſum in pectotis mei ſecretario condere. Similiter volebam, materna promptitudine monita, oſcula dolcedinis eidem porrigere, ſed humanæ conditionis reverentia debita nullatenue atteentabat. Imo ſublevevi oculos meos in cælum, & aperti ſunt cæli, & Deus Pater eirca oſculandi effectum mibi benedictionem ſuæ lleentiæ tribuit: & oſculatis oculis glorioſiſſimi unigeniti mei, ſnaviſſimam illico perſenſi lætitiem, humania colloqniis impoſſibiliter exponendem. Poſt hæc beata Virgo, eperiens mantum ſuum, recepit S. Gerardeſcam in eum, dicene ei: Univerſa & ſingule, quæ promiſit tibi Joannes Evangeliſte, in filiis tnia de pleniori liberalitate confitmo, eſſerendo nominaliter de quibuſdam: & cum dies mortis eorum aceeſſerit, ego & filius meue nnus cum Angelis veniemus obviem animabus eorum. Tunc S. Joannes Evangeliſta apprehendit Sanctam, pouens eam juxte *ſalute certificatur:*
pedes Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui omnibus aſſen-

EX MS. ſum pronum exhibuit, quæ beata Virgo promiſerat.

vidit Angelos cum Monachis Pſallentes.

62 Item eum quadam nocte Sancta Matutinum in feſto S. Andreæ Apoſtoli [audirez] videbat ſplendorem quam maximum, totam viſibiliter eccleſiam illuſtrare: & Fratres ſtantes in eccleſia ſingillatim habebant contra manentes [Angelos] cum reverentia maxima, & pſallentes eum eis. Et una ex Angelis erat eum Sancta, dicens: Reſpice & vide Fratrem illum, quia ſine mortali peccato menſnjus expulata eſt Deo, & Angelus ejus benedicit ei: & Angelus Fratris illius, qui eſt in peccato mortali; valde iaſcitur ei, dicente Propheta, Prævenerunt Principes, conjuncti pſallentibus in medio juvencularum PC. 67.26 tympaniſtriarum. Et iterum dicebat: Licet hi Angeli frequenter deſcendant inferius & aſcendant, glorioſi tamen & magni ſumper perſeverans in cælis.

CAPUT VII.

Reliqui favores Dei erga Gerardeſcam, quatenus ex Codice mutilato habentur.

B

Videt animam ejus cælitus impenſum cuidam monali adhuc viventi,

63 ALio quoque tempore voluit Dominus animam Sanctæ ſublevari in cælum, & eſſe juxta arcem beatæ Virginis. Tunc vidit ibi claustrum B. Michaelis, multaſque animas quæ erant cum eo, quæ quidem porgatæ erant a contagiis delictorum: inter quas erat quædam Monialis, ſuper qua Sancta admirata eſt vehementer, quoniam adhuc erat vivens in ſæculo. Tunc interrogavit S. Michaelem de Monialt illa, cum nondum ſit a ſæculo evocata. Ille autem reſpondens dixit ei: Non dicam tibi de morte vel vita ejus, ſed quid de ea fieri debeat, conſpectabis. Tunc juſſit illam B. Michael expoliari, & corpus ejus preciosiſſimo unguento inungi, ponique coronam magnam in capite ſuo. Et iterum inquit: Vis aleendern arcem beatæ Virginis? Illa vero reſpondens, dixit: Volo, Domine. Cumqno acceſſiſſent ad pedes Sealarum, diffidens præ altitudine maxima de aſcenſu illarum, Domino volente, in ictu oculi ſuperius ſe invenit. Tunc vidit ibi ſanctarum Virginum multitudinem maximam, inter

& aliorum ſanctarum Virginum:

quas agnovit S. Catharinam, interrogans eam & dicens; Quæ nam ſunt iſtæ? Domina mea. Illa autem reſpondens dixit, Ego ſum Catharina, & hæ ſunt Virgines omnes ſanctæ, quæ fuerunt fideliſſimæ C Dominæ noſtræ: & ſcimus quoniam ideo deputatus eſt nobis locus iſte, ut [ſuſcipiamus] conſolationem a Domina noſtra. Dico autem tibi, quod omnes ago, eum ſim advocata omnium famulantium ei, majorem ab ea conſolationem ſuſcipio. Oſtendit etiam ei S. Catharina totam vitam æternam, & manſiones, & nomina aliquorum & aliquarum.

item ſtellat aſcendere ac deſcendere

64 Quadam nocte perrexit ad Matutinum, & Officio feliciter inchoato, magno cœpit Sancta gaudio exultare. Et elevans Sancta oculos ſuos ad cælum, vidit ſupra chorum eccleſiæ S. Savini, in qua ipſa manebat, quoddam cælum de Angelis, qui habebant alas junctas inter ſe, nihil quoque videbatur ex eis niſi vultus eorum; & ſtellæ apparebant, ex quibus exibat ſplendor mirabilis: & ſupra caput Abbatis & aliorum duorum veniebat quædam ſphæra, ſimilis ſphæræ ſolis, & ſtellæ. Aſcendentibus igitur & deſcendentibus aliquando ſtellis, ſplendor nihilominus fixus manebat in eis. Tunc cogitavit Sancta vocare Abbatem, ut viderat hæc omnia, ſed timuit ne aliis eſſet ad ſcandalum. Sicque factum eſt, ut ſinito primo Nocturno anima ejus portaretur ad cælum: & erat ibi cum Domino. Tunc Dominus alloquens eam dixit: Oſtendi tibi cælum de Angelis, propter quod vocare cupiebas Abbatem; ſed timore duſta ne offenderes alios, non vocaſti. Et bene qui- D dam feciſti; nam ſi vocaſſes eum, forſitan aliquid [ingratum] perſpexiſſet. Stella quoque, quæ aſcendebat & deſcendebat, eſt illa [gratia]; quæ, cum homo conjunctus eſt Deo, fixa permanet ſuper eum; & eum aliquibus ſe ingerit vanitatum illecebris, ſeparatur ab eo: eumque Monachi dicebant, Gloria Patri, Angeli illi faciebant inter ſe ſonitum maximum. Interea dixit Dominus: Homines debent timere diem judicii, quoniam in illa die judicabit Dei Patris juſtitia, a qua nemo poterit appellare. In illa die Sancti contremiſcent & Angeli, eumque nihilominus videre deſiderant: timent propter judicii ſtrepitum, deſiderant propter reſurrectionem corporum.

ſuper pſallentes Monachos:

contemplatur Dei paternam:

65 Procedente tempore, eum vellet Dominus S. Gerardeſchæ ſuam revelare potentiam, poſuit ſpiritum ejus juxta ſolium Dei Patris. Cumque Sancta proſpexiſſet inferius, videns Sanctos & Sanctas omnes ſubter ſe ſtare, vehementiſſime mirabatur. Ait igitur ei Pater: Volo tibi monſtrare univerſa quæ feci. Et aperiens oſtium, cœpit ſeriatim exprimere, qualiter ab initio creavit Angelos, & poſtremo mundum & hominem: quomodo quoque ultimo, affectu ſummo conditoris erga hominem, morti tradidit unigenium ſuum. Tunc oſtendit ei, quæ & qui ſalvi ſunt & ſalvari debent, virtuteſque eorum ab Adam uſque ad finem mundi. Et poſt hæc ait ei: Licet memoria nequeas comprehendere omnia, quæ vidiſti, nullus tamen eſt in terra vel fuit adhuc, cui tanta ſcire permiſerim. E

ſub miſſa certificatur

66 Alio quoque tempore erat S. Geratdeſca apud S. Savinum, ut audiret Miſſam: & cum incepiſſet Officium, reſpexit Crucem, quæ eſt in illa eccleſia; & in ea videbatur corpus Dominicum ab umbilico ſuperius incarnatum: in pectore quoque ejus erat quædam avia, albiſſima & corpore parvula, quæ habebat roſtrum ex auro. Tunc avis illa erga Crucem alas expandens, cecinit tribus vicibus: & confeſtim volavit ad Sanctam: & ponens roſtrum ejus articulæ, tamquam alicujus humanitatis portenderet effigiem, expoſuit Sanctæ omnia quæ in corde penſavarat, & qualiter rogaverat Deum pro quodam Religioſo: & dicebat: Licet pro Religioſo tuo rogaveris Deum, ut ipſe dignaretur tibi oſtendere, ſi religinſus idem eſſet ab omnibus reatibus ſuis exutus: dico tameo tibi, quod ſicut vi- F debis me in pectore Domini ablui, ſic ille perfecte mundificatus eſt a peccatis. Et his dictis avis illa confeſtim volavit ad Crucem: & in conſpectu Sanctæ in aqua, quæ de pectore Domini abundantius emanabat, ſe univerſaliter lavit, largiente Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui præparat umnibus indulgentiam affluenter. Diſcedente autem avicula, confeſtim & apparitio præmiſſa diſceſſit.

de bono ſtatu Religioſi ſibi fari:

rurſum quæ apparent ſibi Chriſto

67 Sancta Gerardeſca, quodam etiam tempore in oratione devota permanens, ſatis gaudebat in Domino, conſiderando lætitiam Beatorum. Cogitabat igitur in animo, dicens: Domine, quando erit anima mea tecum, qui habes ſuper omnibus poteſtatem? & eupiebat diſſolvi, & eſſe eum Chriſto, nec poterat. Tunc Dominus, reſpiciens fidem ejus, velut unicum oſtium cælos ei aperuit, ex quibus tam irradiatiſſimum Sancta egredi videbat ſplendorem, quod non poterat, præ nimio claritatis fulgore, ipſum recta fronte conſpicere. Capita hinc inde deflexo, tandem ſublevatis in medio ſplendoris oculis ſuis, aperte Sancta videbat Filium Dei; ſopita qualibet reverberatione ſplendoris. Stans igitur Sancta cum magno gaudio, conſtanter preces fundebat, pro quibuſdam Religioſis. Tunc aperuit Dominus brachia, & illa hinc inde vidit illos Religioſos,

A ligiosos, stantes videlicet inter brachia Domini: & Sancta retulit pro illis Religiosis gratias immensas Deo Patri, nihilque de his omnibus paulo post vidit. Post hæc cœpit affectanter ambire, ut alter illorum foret altero major in regno cælorum; & perinde Dominum & beatam Virginem sedulo otabat, ut illud ei benigne concederent. Tunc apparuit Dominus in aere, & eum eo splendor mirabilis: & approprians Sanctæ, locutus est ei dicens: Desiderio magno desideras videre filium tuum magnum in regno meo: & ego dico tibi, quod omnia quæ volueris faciam: & qui te diligit, me diligit; & qui te audit, & me audit; & qui te odit, & me odit. Omnem potentiam meam tibi manifestabo: proinde Joannem Evangelistam ad te mitti, ut tibi ore ad os voluntatem meam exprimeret; & qualiter Filius Dei ad te veniet, consolationis tibi plenitudinem collaturus. Cum.....

ejusdem profectum petit

& impetrat.

68 *Deficiente hic ut minimum pagina una, blatum suppleo, exhibenda imaginem Beatæ, qualem supra num. 2 dixi adhuc spectari super aram majorem S. Michaelis in Burgo, in quadam tabula, multis sanctorum Ordinis Camaldulensis Patronorum imaginibus per modum limbi circumornatu, singulis singulas veluti conchas seu forulos implentibus. Harum una, ut dixi, est* S. Gerardesca

B *in habitu Ordinis Camaldulensis diademata more ceterorum Sanctorum; prout ipsam nobis iude delineandam curavit Fr. Gerardus Capassius, ex Ordine Servorum B. Mariæ in Academia Pisana Theologiæ Professor.*

G

Sequuti porro pagina continuatur visio quædam de venerabili Villana, conspecta orare ante quamdam imaginem; quærente ex Sanctis Virginibus adstantibus

Gerardesca, quænam esset mulier, orans (ut EX MS. dictum est ante pedes iconæ. Respondentque illæ dicentes: Mulier ista est D. Villana, quæ orat pro civitate Pisana. Statimque descendentibus illis de otatorio, accessit ibi multitudo sanctorum Apolotum, Patriarcharum, & Angelorum, habentes cereos accensos in manibus. Iterum autem quæsivit ab eis Sancta, quare habent candelas in manibus. Et responso accepto, quod venerant causa processionis fiendæ, quoniam exaudita erat oratio præfatæ Villanæ; vidit B. Joannem Evangelistam celebrare Missam in ecclesia illa. Et post hæc iverunt omnes eum eis & Sancto, cum hymnis & luminaribus, in vitam æternam, offerentes cereos ad pedes Dominæ nostræ. Tunc Sancta vidit ibi D. Villanam, & accepit [signum] a quodam, qui dixit ei: Ecce signum do tibi, ut credas omnia quæ vidisti. Ab hodie in die tertio, D. Villana eum tribus candelis, ut ardeant in festo Annuntiationis beatæ Virginis, veniet ad domum tuam: factumque est ita.

intelligit auditas preces Ven. Villanæ,

69 Quodam die Sancta erat in domo sua, in Spiritu sancto fervens, nec poterat verbis exprimere, quam pensabat in animo, potentiam Deitatis. Et respiciens paleunculam unam, dixit: O Paleuncula, quam magna est potentia Dei, quæ in te manet! Eratque manens in tanto ardore spiritus, quod in cælo & in terra & ubique diviuam potentiam quæreret, miraodo in eis quod sic excelsa essent undique & perfecta. Gloriosæ quoque Virgini laudes referebat immensas, quæ tantam a Deo promeruit gratiam, ut qui cælum & tertam gubernat & sustinet, in alvo sua mirifice geretet Dominum Jesum Christum. Et respieiens paleunculam unam, sæpius ajebat: O paleuncula, vere Dominus est in te. Tunc videns Dominus fidem ejus, ostendit ei in omnibus perfectam potentiam suam, [etiam] in paleuncula illa. Apparuit autem Sanctæ in paleuncula illa tota vita æterna cum omnipotentia Dei.

Dei potentiam etiam in palea relucentem miratur.

E

70 Recitavit aliquando de sanctis Angelis & eivitate superna, dicens: Novem sunt montes, in qnibus diferete permanent novem ordines Angelorum. Primus itaque montium nominatur Satdius, secundus Topazius, tertius Iaspis, quartus Chrysolithus, quintus Onychinus, sextus Berillus, septimus Saphyrus, octavus Carbuneulus, nonus Smaragdus. Hi vero montes sunt intta eivitatem Jerusalem cælestem, magnis irradiati fulgoribus; nec alicujus alterius speciei vel generis lapides inveniuntur in illis. Et quatuor flumina transeunt per medium eivitatis, habentia aquas fluiditissimas, similes auto & argento purissimo: ex undis autem illorum resultat immensum gaudium, & exultant lapides pretiosi. Et in ripis illorum Apostoli & Evangelistæ consistunt, & Archiepiscopatus qui majoris habentur in cælo dignitatis, ob ornatum fluviorum illorum, ibidem mirifice locati sunt & fundati. Aqnæ autem illæ per medium eivitatis, ut dictum est, ex quatuor montibns effluunt: & inibi, qui majores sunt in vita æterna, glorioſe morantur.

videt 9 montes Angelicorum chororum,

F

71 Iterum dixit: In festo Annuntiationis beatæ Virginis, immensis lætantur Sancti ttipudiis, & novis jubilationibus hilarantur. Tunc Dominus noster eum Sanctis Apostolis Dominam nostram ptetiosissimis otnamentis decorant; & pergentes ad illum ordinem Angelorum, in quo S. Gabriel permanet, ipsum similitet ornant. Tune ducunt illum ad locum Dominæ nostræ, ferentes supet caput ejus quoddam pallium, in hastis quatuor positum, & in qualibet hasta erat vexillum. Posuerunt autem se-

eorumque lætitiam in festo Annuntiationis

EX MS. dem illius juxta thronum Dominæ, totaque vita æterna faciebat reverentiam illis. In illa die Sancti honorant Angelos magnis laudibus, quoniam dignati sunt esse advocati eorum: & locant eos reverenter in sedibus, ac eis magnis subjectionibus obsequuntur. Angeli quoque B. Gabrielem magnis venerantur obsequiis, & quilibet Angelus proprio nomine nuncupatur.

72 Item similiter quadam die posuit se in oratione, habendo consolationem plenissimam. Cumque vellet aliquantulum ab oratione quiescere, erat jacens in lectulo: & respiciendo in cælum, cogitabat in corde suo, qualiter Dominus Jesus Christus maneat in cælo, & si sedet ut Pontifex; & dicebat; O quam beati estis Apostoli, qui fuistis cum Deo in terra, lavitque vobis pedes humiliatus! Et illico fuit anima ejus in cælo, & vidit Dominum Jesum Christum, in solio excelso sedentem, Pontificalibus ornamentis ornatum. Eratque coram eo altare cum ornamentis rarissimis, & in quolibet cornu ejus erat vexillum unum, ad honorem quatuor Evangelistarum compositum. Inter hæc cupiebat Sancta inneri Apostolos, & dicebat; Ubi sunt Apostoli? Tunc Dominus, respiciens fidem ejus, apertis brachiis & sublevato manto, ostendit Sanctæ sacratissimum pectus suum: & erat Domina nostra, cum S. Joanne Baptista & S. Joanne B Evangelista cum quinque Apostolis ex uno latere, & B. Petrus Apostolus cum aliis Apostolis ex altero latere stantes.

item in fide Pontificia Christum,

73 Quodam tempore in Quadragesima erat ventus validus, & Sancta respiciebat iconam B. Joannis Baptistæ. Et sublevato propter ventum sendado, quod erat ad pedes iconæ, vidit pedem B. Joannis visibiliter incarnatum: & surgens, eum festinatione cucurrit ad illum. Tunc posuit oculos suos super pedem, & lacrymata est valde, & cecidit velut extincta. Et paulo post furgeos, invenit sendadum illud totum sanguinolentum.

item sanguinem ex icone S. Jo. Baptistæ,

D

74 Insuper quodam tempore in Sabbato sancto, cum intraret ecclesiam Sancti Savini ut audiret Officium, respiciendo in cælum, vidit, permittente Deo, omnes Sanctos & Angelos gratias reddere gloriosæ Virgini, ob sinceram fidem quam habuit in filio suo, eum jam torus mundus in errore maneret. Et post hoc audivit Dominum dicentem, qualiter diligit & dilexit matrem: & quod omnes Sancti, & Angeli, & quatuor Seniotea non possent honorare adeo illam, quod exinde satisfaceret Deitati: sed Divinitas quidem sibimet satisfacit.

& honorem Deiparæ in Sabbato Sancto habitum.

75 Nocte quadam manena in lectulo, amorn Spiritus sancti inflammata dicebat: Domine, veni ad me: nec tamen exibat de lectulo. Et cœpit rogare devotissime Dominam nostram & B. Joannem Evangelistam, quatenus rogarent Filium Dei, ut dignaretur venire ad eam: & exiens de cubiculo suo, orabat attentissime pro amicis. Confestim autem fuit in cælo, in quodam loco in quo non poterae nisi do longe videre filium Dei. Tunc dixit: quare non possum, Domine, cominus videre faciem tuam? Tunc Dominus, devotioni ejus annuens, eum duodecim Apostolis, septuaginta Discipulis, & Majoribus de vita æterna, venit obviam ei: & E ad pleniorem consolationem ipsius, dicebat B. Joanni Evangelistæ: O Apostole & dilecte Dei, quam earum supra omnes te habui! tibi etenim revelavi universa secreta cælestia: respice & vide, qualiter isti de S. Savino perforant manum meam, faciendo scandalum isti, & ostendebat Sanctam. Similiter ostendit ei maritum.....

visitatur a Christo ejusque Apostolis.

Cetera, & ad historiam potiora, desiderantur.

DE BEATIS MARTYRIBUS INQUISITORIBUS,

GUILIELMO ARNALDI, BERNARDO DE RUPE-FORTI, ET GARSIA DE AUREA, ORDINIS PRÆDICATORUM S. DOMINICI; STEPHANO DE NARBONA, ET RAIMUNDO CARBONII; ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI; PRIORE AVINIONETI, MONACHO DE CLUSA; RAIMUNDO SCRIPTORIS, CANONICO ET ARCHIDIACONO; BERNARDO, CLERICO ILLIUS; PETRO ARNALDI, NOTARIO; C FORTANERIO ET ADEMARO, CLERICIS NUNTIIS, F

AVINIONETI IN OCCITANIA SUPERIORE.

Sylloge ex Stephano de Salanaco, veteri Chronico Tolosano, Petro Marsilio, aliisque coævis scriptoribus.

G.H.

ANNO MCCXLII

contra Albigenses indimi Inquisitores fidei.

Occitaniu vulgo Langedocium præclara est & notissima Galliæ provincia: in qua ob exortam Albigensium hæresim, sanctissimæ Inquisitionis officium sumpsisse exordium ostendimus, v die Martii ad Acta B. Petri a Castro-novo, ex Ordine Cisterciensi Legati Apostolici, ac primi Inquisitoris fidei, atque effuso sanguine in ea functione glorioſi Martyris: cui inter alios cooperatores adjuncti fuerunt Didacus, Episcopus Oxomensis, & S. Dominicus, Ordinis Prædicatorum in tali functione factus Fundator. Hujus Ordinis Sacerdotes, cum aliis aliorum Ordinum viris, zelo fidei accensi, in eo ministerio sese exercuerunt, & sanguine suo quam prædicabant fidem confirmarunt; ut plures, qui eo tempore vixerunt, suis scriptis sunt testati. Inter hos est Stephanus Salanacus Ordinis Prædicatorum, vir ipso tempore habitus opinione doctrinæ clarus, ac regularis vitæ observantissimus: qui in tractatu de Quatuor rebus, quibus Deus Prædicatorum Ordinem insignivit, de hisce Athletis ista narrat.

Inter hos ex Ordine Prædicatorum circa an. 1234

2 Cum Ordo Prædicatorum a B. Dominico contra hæreses & errores specialiter fuerit institutus Tolosæ, Fratres de partibus illis annis multis in fame & siti, in frigore & nuditate, &, in tribulationibus multis certaverunt contra illos & contra tyrannos, qui hæreticos defendebant. Tum a beatæ memoriæ Gregorio Papa Nono Inquisitio contra dictos hæreticos & eorum fautores Fratribus per Provinciam est commissa circa annum Domini millesimum ducentesimum trigesimum quartum, decimo Kalendas Maji, Pontificatus sui anno octavo: præter quod

A quod Fratres multis ſeſe periculis expoſuerunt. In Toloſa namque, poſt multas minas Principis & ſuorum, prohibitum eſt per edictum publicum, ne aliquod commercium aliquis haberet cum Fratribus, nec aliquid eis venderet, neque daret. Secundo ad omnes portas domus Fratrum poſiti ſunt cuſtodes, ne aliquid victualium eis inferretur, nec etiam aquam da Garuna fluvio communi aliquis intus deferret. Inquiſitorem quoque Fratrem Guilielmum Arnaldi de civitate expulerunt. De quibuſdam vero male geſtis duco ob honorem civium ſatius tacere. Cumque Fratres omnes confeſſi, ad martyrium pro fide & obedientia Eccleſiæ Romanæ paratos ſe offerrent, & jam eum multo deſiderio expectarent, præcepto Principis de civitate exire compulſi ſunt omnes. Ibant ergo gaudentes a conſpectu concilii, digni pro fide Chriſti contumeliam pati. Proceſſionaliter autem bini & bini, non veriti animoſitatem malignantium; qui eis prohibuerant ne incederent tali modo, exeuntes alta voce, Credo

B in unum Deum, dehinc, Salve Regina, devotiſſime decantabant. Actum eſt hoc anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto Nonis Novembris, vel ſequenti die, ſcilicet octavo Idus Novembris. Eadem cauſa fidei in Narbona domus Fratrum fuit effracta, & libri ſancti ab impiis lacerati. In multis etiam locis aliis Fratres capti & ſpoliati ſunt, nec ſine armatorum multitudine Inquiſitores procedere audebant.

B. Guilielmus Arnaldi, cum alii 5 primum pulſus,

Eam anno 1242 29 Maji occiſus.

3 Anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſecundo, quarto Kalendas Junii, in nocte Aſcenſionis Domini, apud Avinionetum in diœceſi Toloſana, in domo & camera Raymundi Comitis Toloſani, Frater Guilielmus Arnaldi, de Ordine Fratrum Prædicatorum de Monte-Peſſulano, vir diſcretus & doctus in Jure Canonico, devotus atque mitiſſimus, Inquiſitor hæreticorum datus, auctoritate Domini Papæ, ab iniquis hæreticorum Credentibus, pro fidei defenſione, fuit crudeliter gladio interemptus. Cum eo alii duo Fratres noſtri Ordinis Fratrum Prædicatorum, ſcilicet Frater Bernardus de Rupeforti & Frater Garſias de Aurea de diœceſi Convenarum. Item duo Fratres de Ordine Mioſum, ſcilicet Frater Stephanus, & Frater Raymundus Carbonii; & Prior Avenioneti ejuſdem loci,

C Monachus de Cluſa; & Raymundus Scriproris, Canonicus Sedis Toloſanæ & Archidianoous Letacenſis in eadem Eccleſia Toloſana; & Petrus Arnaldi, Notarius Inquiſitionis; & Bernardus, Clericus Archidiaconi; & duo Cleriei, eorum nuntii, ſcilicet Fortanerius & Ademarus. Memoratus tameo Inquiſitor Frater Guilielmus principaliter quærebatur. Hos omnes interfeeerunt Credentes hæreticorum, pro fide Chriſti & obedientia Eccleſiæ Romanæ, cantaodo Te Deum laudamus, de mandato Ballivi Raymundi Comitis Toloſani, qui illuc eos duxerat in Cameram Comitis.

& ſocii duo

dein duo Mincres & alii 6 ex Clero,

4 *Hactenus Stephanus Salanacus, & ex eo Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum, ad relatum annum* MCCXLII. *Guilielmus Catellus Conſiliarius Regius in Parlamento Toloſano, in Hiſtoria Comitum Toloſanorum lib.* 2 *pag.* 361, *ex Ms. Chronico pervetuſto Toloſæ apud Patres Prædicatores aſſervato eadem refert, quæ jam de horum Athletarum martyrio ſunt relata: ubi Frater Stephanus ex Ordine Minorum dicitur*, Collega dicti Inquiſitoris *Guilielmi*, & Raimundus Archidiaconus Lexatenſis *ſupra*, Letacenſis; *ubi etiam dicuntur interfecti de* mandato Bajuli, *& melius ſupra* Balivi, *qua voce indicatur Prætor aut Præpoſitus juſtitiæ. Floruit eodem tempore Gerardus de Bracheto, Ordinis Fratrum Prædicatorum & Provincialis provinciæ ab anno* MCCLI *ad annum* MCCLIX; *qui juſſus Humberti Generalis conſcripſit Vitas Fratrum Ordinis Prædicatorum: quæ habemus in pervetuſto Ms. codice: ubi parte quinta caput primum exorditurr, a verbis num.* 2 *jam relatis, ſed nonnullis hinc inde omiſſis, aliiſque in hunc modum adjunctis:*

idque de mandato Bajuli,

AUCT. G.H.

5 Tandem anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſecundo, nocte Aſcenſionis Dominicæ, paſſi ſunt in caſtro Avinioneti in diœceſi Toloſana Fratres Ordinis Prædicatorum, a Domino Papa dati Inquiſitores, ſcilicet Guilielmus & Bernardus de Rupeforte, & Garſias de Auria; & de Ordine Fratrum Minorum Stephanus & Raymundus Carboni, & alii qui eum eis erant, ſcilicet * Raymundus Arehidiaconus Toloſanus, & Prior Avinionenſis Monachus * Cluſinus, cum tribus aliis ſervientibus ſibi, ab hæreticis pro fide Chriſti & obedientia Romanæ Eccleliæ interfecti, eantando Te Deum laudamus. Nocte vero qua paſſi ſunt, quzdam muliat ejuſdem diœceſis, ſed in alio caſtro, in partu laborana, clamavit: Ecce video cælos apertos, & ſcalam inde ad terram dimitti, & multum

E ſanguinem io terra iſta effundi. Cumque reſpiceret elaritatem ſcalæ, & aſcendentium per eam ruborem miraretur; partum edidit doloris oblita. Eamdem aperturam viderunt paſtores, in eadem regione vigilantes. Item illuſtris Rex Aragonenſis Jacobus, cum eadem nocte in frontraria Saracenoſum excubaret, vidit lucem magnam deſcendentem da cælo, & Militibus ſuis ait: Scitote quod hac nocte Deus magnum aliquid operatur. *Apud Malvendam ad hunc annum* Petrus Marſilius vetuſtus auctor, lib. 3 Hiſtoriæ Regis Jacobi cap. 58, affirmat hanc viſiooem lucis ingentis, de cælo allapſæ, oblatam Jacobo Aragonum Regi, cum obſidione cinctam teneret, a Mauris infeſtam urbem Setabim, *vulgo Xativa dictam*, ubi prolixe totam hanc Martyrum hiſtoriam oartat. *Sed progrediamur cum Vitis Fratrum*. Item in conventu noſtro Bareimonenſi multi Fratres eadem nocte cælum aperiri, & inde lucem deſcendere, totum aerem perluſtrantem, viderunt.

tum viſi cæli aperti

etiama Jacobo Rege Aragonum,

6 Francus quidam, Carcaſſone commorans, audita morte Frarrum ſe eis devovit: & ſtatim a gravi morbo, quo per biennium detentus fuerat, plene convaluit. Filia Mareſcalli de Miropiſce dicta Martyribus ſe devovit, & ſtatim a graviſſima infirmitate eſt liberata. Item Guilielmus quidam de Murello *(quod eſt caſtrum prope Toloſam vulgo* Muret *dictum)* gravi febre vexatus, veniens ad ſepulcrum Martyrum Chriſti, ſtarim ſanarus eſt. Et hoc pluſibus factum eſt ad illorum ſepulcra.

eorum ia- ceciſſione varia ſa- na tes col- lata

F

7 Item * Arvandus Ruſus de Sibers, Credens hæretieorum, audita morte Raymundi Arehidiaconi, quo eum eauſa fidei frequenter vexaverat; dixit eadem multis audientibus: Vadam Avinionetum, & videbo, ſi Raymundus Scriptor, loquax ruſticus, potuerit mori. Qui venieos videnſque Sanctum Archidiaconum in ſuo ſanguine volutatum, pede percuſſit eum dieens: Jace ruſtice loquax: loquere nunc ſi potes: ſtatimque plaga inſanabili in eadem tibia eſt percuſſus.

* *alv.* Arnaldus

alius blaſphemus punitus,

8 Paulo ante paſſionem eorum, cuidam Fratri religioſo in conventu Burdigalenſi viſum eſt, quod tres Fratres ſub pede Crucifixi, a multis armatis occiſi, videbaotur depicti. Cumque miraretur, mihi tnne ibi exiſtenti viſionem narravit. Item in domo Pruliani contingit Sororem quamdam, nomine Blanchiam, in maxilla graviter infirmari, in tantum ut nec cibum ſumere nec loqui valeret. In nocte

viſi depicti ſub pede Crucifixi,

AUCT. G.H.

autem S. Vincentii Martyris, eum Sorores quædam circa ipſam vigilarent, dixerunt eidem, ſi vellet habere pannos Fratris Guilielmi, apud Avinionem pro fide Chriſti occiſi, ad tangendum locum infirmitatis. Quibus, ut poruit, annuit, quod volebat. Quibus apportatis, eum magna reverentia & devotione aeeepit, & poſuit ſuper maxillam: & ſtatim locuta eſt, dicens: Ego eurata ſum meritis Fratris Guilielmi, Martyris Chriſti.

maxilla attactu panni Martyris Sancta.

9 Item Frater Raymundus Carbonii prædictus, vidit in ſomnis cotonam auream, novem gemmis mieantem, ſupra domum, in qua paſſi ſunt, de cælo demitti cum immenſo lumine, ante aliquot dies paſſionis eorum. Qui admirans dicebat: Heu! quam miſeri ſunt homines illius terræ, qui videntes nos pro fide Chriſti qua ſtsmus taliter eoronari, non converſuntur ad Catholicam fidem. Cumque evigilaſſet, Priori Prulisni & aliis ſoeiis quampluribus totum per ordinem enarravit. Quod eum dictus Frarer Guilielmus audiſſet, dixit: Scitote quod in brevi pro fide Chriſti Jeſu oecidemur. Frater quidam de conventu Burdegalenſi, poſitus in oratione, vidit, ut poſtea retulit, Dominum in eruce pendentem, ſanguinemque de dextro ejus larere fluentem copioſe, inſuper & Beatam Virginem in calice aureo recipientem. Tres etiam Fratres videbat, quos Beata Virgo de ſanguine, quem receperat, reſpergebat: quod cum videret, & vehementer aſpergi affectaret, viſio diſparuit. Non longe autem poſt eoſdem Fratres, quos imaginaria viſione viderat aſperſus, pro fide Chriſti audivit ab hæreticis interfectos.

B. Raymundus præordii eoronat Martyrum.

alius eos aſpergi ſanguine Chriſti,

B

10 Pridie quam Fratres ab impiis necarentur, ſcilicet in Vigilia Aſcenſionis, acceſſit ad Priorem, Fratrem ſcilicet Columbum, mulier quædam devota, & ait: Dumine, hoe mane, eum Fratres Miſſam dicerent, ego paululum in eccleſia dormivi: & viſum eſt mihi, quod Crueifixus, qui ſtat in medio eccleſiæ, deponebat braehium dextrum, & ſanguinem ſtillabat. Quod eum ego ſtupens reſpicerem, vocavit me Crueifixus, & ait: Vade, & die Priori, quod mihi Reliquias ponat in tali loco. In craſtinum ergo, eum Fratrum corpora afferentur; placuit Epiſcopo, Prioti, & Fratribus, quod in loco a muliere oſtenso, qui etiam erat competentior, qui locus erat ſitus in eccleſia Fratrum & ad dextram Crueifixi, ſepelirentur.

locus ſepulturæ ealtitur de ſignans

C

11 Cum autem eo tempore Romana Eccleſia Paſtore eareret, audito hujuſmodi ſcelere, ſcripſerunt Priori Provinciali & Fratribus Provinciæ omnes Sanctæ Romanæ Eeeleſiæ Cardinales in hunc modum. Noſtis, eariſſimi Filii, qualiter Ordo veſter, ad deſenſionem fidei, planrarionem morum, conſolationem & ædificationem fidelium, ad extirpandas hæreſes & eeterorum vepres & tribulos vitiorum, a Sanctiſſimo Patre Dominico in Toloſanis partibus fuerit inſtitutus. Et ne veſtræ ſanctitati poſſent inſerre aliquid maculæ infideles, poſſeſſionibus ae ceteris mundialibus renuntiantes, ſubdidiſtis colla veſtra ſpontanee jugo voluntsriæ paupertaris; & ad legem & ad teſtimonium magis ac magis veſtros animos convertentes, obtinuiſtis a Domino vobis dari linguas cælitus eruditss. At quidam more phreneticorum, inſanientium in ſuos medicos ſpirituales, quod intelleximus cum dolore, horrendam Immanitatem exercuerunt in ſervos Dei Inquiſitores, & eorum ſocios & miniſtros: quibus non potuerunt tantum officiando prodeſſe, quam perſequendo profuerunt. Nam per hoc, ut eredimus, effecti ſunt Martyres Jeſu Chriſti, concurrentibus non ſulum mortis cauſa, ſed etiam tempore mortis, & genere, & modo & circumſtantiis univerſis.

de illorum mort epiſtola Cardinalium Sede vacante,

a quibus Martyres dicti.

12 *Ita dicti Cardinales ad Priorem Provincialem Provinciæ, inter cujus proximos Succeſſores fuit Gerardus de Brachelo, qui ſupra num. 8 intellexit viſionem de inſtante martyrio, & illud poſt decem aut duodecim ab eo elapſos annos deſcripſit. Vacabat autem Sedis Apoſtolica a die* XII *Novembris anni elapſi* MCCXLI, *quo vita deceſſerat Cæleſtinus IV, cui ſucceſſit anno* MCCXLIII *Innocentius IV, electus die* XXV *Junii. At palæſtra martyrii* Avinionetum, *quaſi* Avinio parva *dictum, erat caſtrum tunc in diœceſi Toloſana, modo, poſt erectum anno* MCCCXVII *Epiſcopatum S. Pauli, hujus diœceſi attributum, truncatu prima littera* Vignonet *vulgo appellatum, prope Montiſerrandi caſtrum, nec procul a Caſtro S. Felicis diſſitum.*

D

Palæſtra Avinionetum.

13 *Guillelmus de Podio-Laurentii, in Chronico de Albigenſibus deducta uſque ad annum* MCCLXX, *cap.* 45 *de hiſce Martyribus iſta ſcribit*: Anno Domini MCCXLII Frater Guillelmus Arnaldi & Frater Stephanus ejus collega, Prædicatotum & Minorum Ordinis Inquiſitores, & eorum Frstres ſocii, & Archidiaconus Lezatenſis, & Prior Avinionenſis, ibidem contra hæreticos negotium fidei perſequentes, in aula ipſius Comitis, in nocte Aſcenſionis Domini, ab inimicis Dei & fidei ſuere attrociter interfecti. *Bernardus Guidonis, qui eodem* XIII *ſæculo floruit, factus Epiſcopus Lodovenſis, in Commentario de rebus Ordinis Prædicatorum*, Glorificavit, *inquit*, tunc miraculis Martyres ſuos Dominus, & amplius glorificaſſet; ſed incredulitss illorum, inter quos & a quibus paſſi ſunt, ſicut probabiliter ereditur, impedivit.

teſtimonia de atroci cæde

E

miracula

14 *Sebaſtianus etiam de Olmeda in Magiſtro Joanne Theutonico, cujus tempore paſſi ſunt, iſta addit*: Quorum martyrium nocte eadem ſignis de cælo clarificare non deſtitit Dominus, luminaribus erueibuſque oſtenſis ſuper eos in æthere. Horum corpora, beſtiis etiam volatilibus expoſita, conventus Toloſanus intra templi ſui ambitum recondere curavit. *Horum duorum teſtimonia e Malvenda tranſcripſimus. Supra laudatus Catellus aſſerit*, corpora horum Religioſorum Ordinis S. Dominici hoc tempore aſſervari in tumba lapidea ſeu marmorea, ineluſa muro eccleſiæ Prædicatorum ſupra altare ſacelli ad dextrum latus, e regione ſacelli in quo eſt depoſitum corpus S. Thomæ Aquinatis, in ſacello nunc S. Hyacinthi dicto. *Addit Dominicus Maria Marcheſius in ſacro Diario Domiuicano, impreſſo Neapoli anno* MDCLXXII, *quod* cum ſacriſta quidam, curioſus magis quam religioſus, aperiendi tumuli alte a terra locati cauſa, eœmentarium fabrum juſſiſſet illue aſcendere admotis ſcalis; ad primum quem dedit mallei ictum, retuſum ferrum in pereutienteм rediit. Qui conterritus eum deſcendiſſet, veniamque præſumptionis temerariæ popoſciſſet, evanuit dolor ex ictu repereuſto naſcens. *De eiſdem agunt S. Antoninus, parte* 3 *Hiſtoriæ, tit.* 23 *cap.* 10 §. 4; *Leander Albertus, de Viris Illuſtribus Ordinis Prædicatorum lib.* 2 *pag.* 56: *Abrahamus Bzovius, in Annalibus ad aa.* 1242 *num.* 5, *& paſſim Ordinis Prædicatorum Scriptores hiſtorici.*

Sepultura

F

Supra altare,

15 *Nec defuerant ſibi Scriptores Ordinis Minorum in ſuis Martyribus recenſendis, e quibus Bartholomeus de Albizis Piſanus, lib.* 2 *Conformitatum fructu* 8 *par.* 2, *agens de loco Toloſæ iſta ſcribit.* In loco Toloſæ jacet Frater Stephanus; qui cum prius eſſet Abbas magnus, dimiſſa Abbatia factus eſt Frater minor. Hic eum eſſet Inquiſitor in partibus Toloſanis, ab hæreticis oceiſus, corona martyrii meruit coronari. Ibidem jacet Frater Raymundus ejus ſocius, qui etiam mrrtyrio eum eodem eoronatus, juxta eſt ſepultus. *Secuti paſſim alii & cum illis Arturus in Martyrologio Franciſcano & Waddingus ad hunc annum num.* 3, *ubi eadem, quæ ſupra retulimus, narrantur. Idem in Indice Martyrum cum Scriptoribus edito, iſtu ad nomen Stepha-*

R. Stephanus ex Abbate Ordinis Minorum.

A *Stephani de Narbonn, de utroque ſcribit*: Factus hic Sanctæ fidei Inquiſitor una cum Raymundo Carbonerio. Ab hæreticis capti, oudati, plumbo liquato ac ferventi pice & reſina perfuſi, atque ſemiuſti, Martyrii palmam conſecuti ſuut die XXIX Maji. *Quæ porro fieri potuiſſe non negamus, ſed falſa eſſe ne quidem aſſerit ipſe VVaddingus in Annalibus, qui cunctur, nut etiam tomo 7 in Additionibus ad Tomum primum, ubi ex Catello loco ſupra indicato eorum ſepulturam deſcribit, ſcilicet* in ſacello infra navem eccleſiæ, poſito utrique ſeparatim tumulo, ſuper altare columnis marmoreis innixo. Primo hæc inſculpta ſunt verba litteris aureis, *hoc modo*. Hic jacet Beatus Martyr Stephanus, Albigenſium gladiis pro Chriſto cæſus: cujus Reliquias recognovit Reverendus Pater a Meſſana anno MDCIX, Octobris XXIX. *At ſecundo iſta verba*. Hic jacet Beatus Martyr Raymundus, Albigenſium gladiis pro Chriſto occiſus anno MCCXLII, cujus Reliquias recognovit Reverendus Patet a Meſſana anno MDCIX, Octobris XXVI. *At* B. Raymundi Scriptoris, & Bernardi Clerici ejus *Sepulturn in Eccleſia S. Stephani hac inſcriptione enornatn legitur apud Catellum*, IV Kalend. Junii obiit R. Scriptor, Sacerdos & Canonicur iſtius loci, & Archidiaconus Villæ-longæ, qui ſuit interfectus cum Inquiſitoribus hæreticorum apud Avignonet, anno Domini MCCXLII, & cum Bernardo ejus Clerico, qni ſepelitur cum ipſo. D

Inſcriptio ſuſultum B. Stephani

B. Raimundi ſacti,

B. Raimundi Archidiaconi, & B. Bernardi

16 *Supra indicatus* Stephanur, *quia ante fuerat Abbas, refertur a Menardo lib.* 2 *Obſervationum ad* XV *Martii: a Sauſſajo in Martyrologio Gallicano ad* XIII *Martii, at poſtea cum reliquis Martyribus memoratur in Supplemento ad diem* XXX *Maji, loco hujus* XXIX, *qui tuno conveniebat in diem Aſcenſionis, quo cyclo Lunæ* VIII, *Solis* XIX, *& littera Dominicali* E, *Paſcha celebratum fuerat die* XX *Aprilis. Hæc ſi examinaſſet Marcheſius, non diviſſet noctem Aſcenſionis, qua paſſi omnes ſunt, anno* MCCXLII *incidiſſe in* XVIII *Maji; neque ad iſtum diem eorum memoriam retuliſſet in ſuo Diario. Invenerit fortaſſis alicubi relatos* XXVIII, *tamquam in Vigilia Aſcenſionis mortuos, idque per cyfenm obſcurius expreſſum, itnque ex* 28 *fecerit* 18.

male referuntur 18 *Maji.*

DE BEATO MARQUARDO,

B ORDINIS MINORUM, MONACHII IN BAVARIA. E

SYLLOGE HISTORICA.

De miraculis ejus, ſepultura, translatione.

D. P.

ANNO MCCCCXVII OBiit anno milleſimo trecenteſimo viceſimo ſeptimo (*ut ad eum annum ſcribit Lucas VVadingus tom.* 3 *Annal. Minor. num.* 14) Monachii in Bavaria Fr. Marguardus Weiſmaler, Laicus ſive Converſur, vir miræ patientiæ & devotionis, quas in diuturna infirmitate confractus membris exhibuit. Poſt mortem multis miraculis claruit: atque inter hæc puellam cæcam illuminavit, tres contractos ſanavit: cujuſdam auri-fabri filium ad ſepulcrum ejus orantem, dum ibi verſaretur B. Joannes a Capiſtrano, & alium calculi dolore ſanavit. Sepultus prope altare S. Georgii, exhumatus eſt anno milleſimo quingenteſimo quinto, poſt obitum centeſimo ſeptuageſimo octavo, & honorifico conditus ſepulcro in profeſto S. Felicis Papæ & Martyris. *Hæc VVadingus, qui ejuſdem meminit tom.* 2 *ad an.* 1289 *num.* 49, *cum de fundatione Monachienſis conventus agit: atque ibi abſolute* B. Marquardum *appellat. Franciſcus Gonzaga* 3 *parte de origine Seraphicæ religionis in provinc. Argentinæ, Conv.* 1, *non* Laicum, *ſed* Sacerdotem, *videtur facere, dum* Pattem *appellat*: *ita enim ſcribit*: eadem in eccleſia, honeſtiſſimo tamen loco, corpur beati Patris Marquardi de Weiſmaler, qui poſt diuturnam graviſſimamque infirmitatem, cum ſanctiſſimo obiiſſet, & cæcum illuminavit, & contractum hominem priſtinæ rectificationi reſtituit, ac plurimis aliis miraculis claruit, reconditum eſt. C

Elogium ex Wadinga

& Gonzaga,

Memoria apud Arturum 29 *Maji*

2 *Falſa eſt ejus Translatio, ut ex VVadinga diximus, quidle feſti S. Felicis Papæ & Martyris, ſive* XXIX *Maji, anno* MDV. *Ideo Arturus a monaſterio in Martyrol. Franciſcano, cum ejus Natalem ignoraret, eo die illum retulit, his verbis*: Monachii in Bavaria B. Marguardi Confeſſ. ſignis & portentis illuſtris. *At Ferraetus in generali Catalogo Sanctorum* XXIX *Julii eum locat*: Monachii in Bavaria, *inquit*, B. Marquardi Ordinis Minorum.

3 *Quod Arturus ſcribit, eumdem videri* Maguardum *eſſe, ſive* Marguardum, *aut* Matcoaldnm, *vel* Mareuatum *quem Piſanus memorat VVentislaviæ ſepultum, id nobis haudquaquam probatur. Extatet enim aliqua translati Monachium ejus corporis memoria & cauſa prodiretur tum longinquæ translationis. Hactenus de* Marqnardo *jam olim commentatum noſtrum Bollandum invenio, neſcio qua occaſione; nulla, quod miror, facta mentione Matthæi Raderi noſtri in Bavaria ſua Sancta, iconibus pulcherrimis illuſtrata, parte* 1 *pag.* 155, *repræſentantis accurſum infirmorum ad ejus ſepulcrum; cujus lapis modice elevatus de terra ipſius effigiem exhibet in habitu Minorum, capite radiatam atque ſupinam, complicatis ante pectus manibus. Idem, in deſcriptione adjuncta, ipſius Conventus Monachienſis Codicem Ms. allegat, ubi hæc habentur, ſuntque fons eorum quæ ſupra legiſti ex VVaddingo. Ipſum accipe.* F

aliut Marquardi Wentislaviæ ſepulti.

4 Eodem anno MCCCXXVII, in Monaco urbe Bavariæ obiit Fr. Marquardus Weiſmaler, Ordinis Minorum, vir miræ patientiæ & devotionis. Hic cum multis annis eſſet infirmus & contractus, pervenit ad tantam perfectionem, ut poſt mortem multis miraculis coruſcaret. Nam puellam cæcam illuminavit, tres contractos ſanavit, & filium cujuſdam fabri de Monacho, ad ſepulcrum ejus orantem, tempore beatæ memoriæ Joannis de Capiſtrano (*id eſt anno* MCCCCLVI) ac alium quemdam a dolore calculi totaliter ſanat; devotas perſonas, ad ejus ſepulcrum pro ſuis anguſtiis orantes & patrocinium ejus invocanter, conſolatus eſt. Sepultus fuit juxta altare S. Georgii, in dicto conventu: cujur oſſa de tumulo levata ſunt anno Domini MDV, poſt ejus obitum CLXXVIII, in profeſto, S. Felicis Papæ & Martyrit. *Raderus addit, iſtud altare S. Georgii commutatum nunc eſſe* in novum altare S. Franciſci: *in cippo autem ſru ſuxo ſepulcrali jam rupto hoc Epitaphium legi.*

Primn priſtis notitia ex veteri Ms.

Condita Marquardi penes hoc altare Beati
Oſſa, peregerunt mira, favente Deo.

Epitaphium.

Ex

A Ex utero cunæ lux reddita clara puellæ,
Sæpius infirmis hic quoque parta ſalus.
Qui patiens, humilis, contentus vixit & æger,
Poſt ſua Marquardus funera, tanta poteſt.

Idem hoc Epitaphium refert Franciſcus Haroldus, Epitomatis VVadingi, ad annum 1327 num. 5.

5 *Pro eo quod Raderus allegat Ms. invenitur hodie in conventu Chronologia monaſterii, recentiori opere condita, quæ diri* XXIX *Maji hic adſcribit illius mortem, forſitan exemplo Artati; dicitque quod ſedecim annos manibus pedibuſque contractus & nutritus ut infans, admirandum patientiæ exemplum præbuit; deinde ſub-*

jungitur, quod hodie, in deauratâ metallina capſa ornatus, in altari maximo, inter alias inſignes Reliquias velut domeſticum decus, publicæ veneration honorificentiſſime exponitur. Inter eos vero, qui de ipſa cum laude meminerunt, nominatur ibidem etiam celeberrimus Sanctorum Bavariæ ſcriptor, Matthæus Raderus S. J. *qui eum anno* MDCXV *ediderit ſuum primum tomum, ubi de Marquardo, & obierit anno* MDCXXXIV; *credibile ſit feriam etiam ſcriptam eſſe prædictam Chronologiam, adeoque recentis plane memoriæ eſſe tranſlationem ſecundam, de ſepulcro in prædictam arcam.* D *Tranſlatio in novam arcam.*

DE B. ANDREA CHIO

MARTYRE CONSTANTINOPOLI SUB TURCIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P. Acta quomodo Romæ ſcripta, & ipſe ibidem habitus Martyr.

ANNO MCCCC-LXV

GEorgius Trapezuntius, vir in Creta natus, ſed qui a Trapezunte Cappadociæ civitate nomen ſibi impoſuerat, quia ad eam genus paternum referret, temporibus Eugenii Papæ ejus nominis IV, *circa annum* MCCCCXXX, Romam venit; atque ibi Gymnaſio præfectus, annos multos Rhetoricam ac Philoſophiam docuit; poſtea a Nicolao V Eugenii ſucceſſore, *adeoque circa annum* MCCCCL, Scriba Pontificius factus fuit: *Geſnerus in Bibliotheca*, Pontificium Secretarium *appellat*. Multa hic e Græcis vertit, nec pauca ipſe Latine ſcripſit, *quæ, prout partim Venetiis, partim in Germaniæ urbibus a typographis celebrioribus edita ſunt, longo ordine enumerat prædictus Geſnerus. Præter illa Romæ ſcripſit, neſcio an & imprimendum curaverit,* Martyrium beatiſſimi Martyris Andreæ de Chio, quod Conſtantinopoli obiit, anno primo Pauli II Summi Pontificis, *creati* XXX *Auguſti anno* MCCCCLXIV; *primus proinde adhuc in curſu erat, ſequentis anni die* XXIX *Maji, quando* Andreas *obiit*; cujus ipſius anni MCCCCLXV menſe Novembri, Conſtantinopolim ſe veniſſe *ait Trapezuntius, initio prædicti Martyrii, quod excuſum habetur in ſecunda Surianı Operis editione; ſed in ultima, poſt mortem Surii curata, non ſine ſcrupulo: quia*, qui Trapezuntii opera enumerant, hanc Vitam inter illa non recenſent, neque ſcriptores illius temporis ullam hujus mentionem faciunt.

B *A Georgio Trapezuntio, Secretario Papæ,*

C *ſcripta Alia,*

etiam judicio Gerardi Voſſii.

2 *Verum hunc ſcrupulum eximere poſſit Gerardus Joannis Voſſius, de Scriptoribus Latinis libri 3 Caput 8, arſus ab ejus encomia, quod & nos ejus verbis alio charactere expreſſis dedimus; ubi de Trapezuntii ſtylo differens, indicanſque eum ex Eraſmi judicio virum quidem egregie doctum, deque re litteraria optime meritum, ſed abſolutiorem eo fuiſſe Theodorum Gazam, illius æmulum; non auderet ſunum ſuffragium addendo ſcribere, quod eſt veriſſimum, niſi Trapezuntii charactrem cognitum optime habuiſſet, vir in talibus diſcernendis non minus acutus quam ſincerus; Catholicæ tamen unionis exors, adeoque minime ſuſpectabilis in cauſa Sanctorum, quorum laudibus pro ſectæ Calvinianæ originario vitio parum afficiebatur. Hic ergo eum Trapezuntii ſcriptum cenſeat, ac ſolum nominatim laudet* B. Andreæ de Chio Martyrium, *idoneus nobis auctor eſt, ad quemvis ſcrupulum deponendum. Nam quod alii ejuſdem temporis ſcriptores Latini non memineriut rei Conſtantinopoli geſtæ, haud valde mirum eſt. Scripſit autem Georgius, qui recenti adhuc memoria ab oculatis teſtibus audiverat; & ſcripſit ex peculiari erga Martyrem devotione, qua ſe obligaverat periculo naufragii conſtitutas, biennio poſtquam Romam rediit. Obiit idem acute decrepita, ſed aliquot annis prius, quam ſtatuat Voſſius, ex eoque Labbæus noſter, annum indicantes* MCCCCLXXXVI; *ſiquidem Andreas ejus filius, teſte ipſomet, in Præfatione ad paternam Ptolomæi Almageſti verſionem, Sixto IV inſcripta, excuſat patrem, quod morte præveniatus non potuerit opus perficere. Atqui ipſemet Sixtus obiit anno* MCCCCLXXXIV, *Pontificatus ſui* XIII *expleto.*

3 *Non veremur autem, ne*, Beati *titulum dando* Andreæ, *in Conſtitutiones Urbanianas impingamus. Siquidem illum ei, annis* CLX *priuſquam hæ conderentur, ſciente & legente Pontifice Romano, dedit Georgius. Idem fecit in ſuis Annalibus eccleſiaſticis, Romæ poſt dictas Conſtitutiones excuſis, Baronianı operis continuator Odoricus Raynaldus, turſumque in eorumdem Annalium Epitome ibidem Romæ impreſſa: ut nihil dicam de Andrea Saſſajo, Tullenſi in Gallia Epiſcopo, qui ſub auſpiciis Alexandri VII Pariſiis edidit opus ſuum de S. Andrea. Hic auctor lib. 2 cap. 4 oſtendit*, Multos extitiſſe Sanctos, qui Andreæ ſoriiti nomen, illud auctius præclaris ſuis meritis condecorarunt: *atque Articul.* 1 Complectens Sanctos *hujus nominis* illuſtriores, *& ſub eo titulo* recenſens ſanctos Martyres, *decimum quidem ponit* Andream a Turcis interemptum; *ſed ſubjungit ex Martyrologio Franciſcano plures, quibus Beati titulum putamus dari non poſſe, citra novam ac ſpectalem Sedis Apoſtolicæ licentiam: diſſimulo quod etiam erret in anno, cum* 1406 *ſcribit pro* 1465. E *Ipſe Andreas Romæ habitus Martyr.* F

4 *Baronium ipſum quid impedierit, cur* Andream *non infererer recogaitis a ſe ac malitiſarlam auctis Romani Martyrologii tabulis, haud equidem video; niſi quod non habuerit ſecundam Surii editionem, ſolum quinque annis poſteriorem prima, nec multo auctiorem. Nam qui honorem illum detulit, Popponi Abbati Stabulenſi ad* XXV *Januarii, eo tantum quia Vitam & miracula legebat in Surio, licet alioqui nec hic nec alius quiſquam, nequidem Stabulenſes Monachi, eatenus ipſi dediſſent* Sancti *titulum; non puto quod voluiſſet* Andream *prætevire. Niſi forte exiſtimet aliquis veritam fuiſſe, ne ſchiſmaticis Græcis ea res animos aderet ad pervicaciam, ſi hominem ſacram partium invenirent Romanis faſtis adſcriptum. Aſt necdum triginta anni erant elapſi, quod Eccleſia Græca unionem Romanam profeſſa erat in Concilio Florentino; & licet ab ea cito reſiluerint multi, ſimplici tamen & pio* cur non relatus in Martyrologium?

A *plo vulgo, ſchiſma vix potuit imputari ad culpam, multa minus Chriſtiane fortiterque agentibus, atque pro fide vera uſque ad ſanguinem ac mortem & quidem crudeliſſimam ferendam decertantibus, quemadmodum fecit hic B.* Andreas. *Præterea ſi hujus ætatem, anno* MCCCCLXV *mortui, revocemus ad calculos; inventemus eodem anno natum, quo dicta Uolo Eccleſiarum fuit concluſa. Anno ſiquidem* MCCCCXXXIX *ad æſtatem vergente id factum eſt*; & Andreas *erat* viginti ſeptem annorum *juvenis, quando Conſtantinopoli martyrium reperit: qui anni, prioribus additi, ad numerum anni* MCCCCLXV *nos perduxerunt: ut videri poſſit eum jam tunc elegiſſe Deus, velut primum novæ unionis fructum, qui ſua morte, Græcis æque ac latinis in exemplum propoſita, oſtenderet*, quia non eſt perſonarum acceptor Deus; ſed in omni gente qui timet eum & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi, *ut ait Petrus Act.* 10, v. 34.

ſed neque hoc vero obſtiſſet Martyrio.

3 *Ut tamen conſtaret* (*quod ſane non conſtat*) Andreæ *parentes vel numquam renuntiaſſe ſchiſmati, vel in ipſum eſſe cum pleriſque relapſos, & in eo* Andream *edu-*
B *caviſſe, ignorantia non ſolum invincibili (ut idiotis pleumque accidit) ſed etiam vincibili & culpabili; potuit nihilominus* Andreas *& credi debet, hoc ſi quid erat culpæ ſuo ſanguine diluiſſe; eo qui conſtantiam dabat qua tormenta vinceret, etiam caritatem inflammante, qua excludret omnem veræ pietati contrarium affectum. Ita ſane de iſtiuſmodi athletis credere ſe monſtravit tota Orientalis Eccleſia, quando in numero Martyrum colendos recepit illos quadraginta duos, ſub Theophilo Imperatore Iconomacho copiarum Duces, in Amorii excidio captos a Saracenis, atque in Syriam abductos, ibique ob conſtantem Chriſtiani nominis confeſſionem trucidatos. Nec eoſdem dubitavit Baronius Romano inſerere Martyrologio; & hoc, non quaſi ignarus temporis & impietatis tunc in aula graſſantis, atque adeo miniſtros Imperatoris pieroſque attingentis; ſiquidem in ſuis Annalibus eorum meminit ad annum* 841 *num.* 3 *ubi* eohnttem quadtaginta duorum Martyrum *appellat*, quorum præcipui nominati ſunt Theodotus, Theophilus, atque Baburzicus, Duces exercitus. *Etenim non ignoravit Baronius, iſta ſcribens, eum exercitum fuiſſe Imperatoris Theophili, de cujus impietate multis ipſe agit, & cujus communioni numquam illi ſciuntur expreſſe renuntiaſſe; quod tamen eodem animo ſupponuntur facere voluiſſe, quo ſtatuerunt*
C *temporalia omnia, etium vitam, pro Chriſti fide contemnere, adeoque & gratiam Imperatoris, ſi de ea quæſtio tunc fuiſſet.*

A C T A

A Georgio Trapezuntio Romæ ſcripta ſtatim poſt eam geſtam: ex Laurentio Surio.

Poſt Philoſophi unionis defectionem,

QUando jam triennio e Creta Conſtantinopolim navigaſſem, univerſam illam urbem cum Galata ſimul in admiratione atque gaudio reperi non parvo, propter ſingulare & inauditum multis temporibus Andreæ de Chio pro Jeſu Chriſti confeſſione *a* martyrium: fuit enim paulo ante mirabili conſtantia pet gratiam Dei geſtum. Nam ego quidem menſe Novembri applicui, anno ab incar-
a natione Domini MCCCCLXV *b*, Andreas vero martyr Chriſti præcipuus xxtx die menſis Maji, ejuſdem anni coronam martyrii miſericordia Chriſti conſecutus, in cælos aſcendit ad eum, pro quo multos cruciatus ſuſtinuit. Verum quod admirabilius rite conſideranti videbitur illud eſt, quod niſi Andreæ martyrium divinitus deſtinatum divina gratia Chriſtianis opem tuliſſet, & animos eorum firmaſſet, magna in eos clades ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem, fuiſſet effuſa. Quidam enim, quem honoris cauſa non D
nomino, ex Trapezuntana ortus urbe, Peripateticorum Philoſophiæ Profeſſor, ſive ſua ſponte (ut multi ajunt) ſive impulſus neſcio, nec ſi ſciam dicere auſim, Crucem Domini negavit, & Mahumeto adhæſit.

a Quare Tutcarum *e* Rex elatus, virum quem- e
dam, cujus nomen me fugit, ipſumque Trapezuntium, militiæ peritiſſimum, in carcerem conjecit; dignum ratus, ut Philoſophum conceivem ſuum volens nolenſve imitaretur: cupiebat enim ejus opera uti in re militari: eumque Chriſtiano non conſideret, ad Mahumetum intrudere cupiebat. At ille animo Mattyr; Philoſophus, dicebat, in deliciis educatus, majore ſpe ipſarum Chriſti erucem negavit; ego autem, qui pro Imperatore meo *d* mortali tot tantoſque labores, eum Scythis bella gerens, tuli vulneraque excepi (dixit, & aperto pectore, eicatrices oſtendebat) pro Imperatore cæleſti mortem timebo? Adſit a me tanta inſania. Quæ mens præterea eſſet mea, vel potius quæ ſtultitia, veritatem doloris fugiendi cauſa prodere, ac æterna cæleſtiaque regna repudiare, Mahumetoque adhærere, ut bellotum labores ſubeam, pericula magna pro Imperatore mortali ſuſcipiam, gladios in Chriſtianos Chriſtianus ipſe natus diſtingam; & denique in E
mortem ruam, quam fugiendam eenſuit Philoſophus, ut in æternam ac veram mortem defetat præeeps? Hæc ille.

ad eamdem ſuadendam ſolicitatur miles Trapezuntius:

d

3 Vernm dum hæc Conſtantinopoli fierent, An- *interim CP. venit Andreas*
dreas febtibns graviter laborabat, cœlibemque ſe perpetuo fore reginæ miſericordiæ Virgini vovit, ſi evaderet. Sedatis illico febribus, paulo poſt quaſi ex morte ſurrexit, & albis ſe veſtimentis induit, ut ſcilicet nunquam obliviſci poſſet munditiem corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Conſtantinopolim deinde petiit, non ut mercator aut vagus quidam magnatum urbium viſendarum cupiditate: ſumma enim in juvene viginti & ſeptem annorum gravitas atque conſtantia illucebat: raro quis inane verbum ab ore ipſius exeidiſſe audivit: a joco enim penitus erat alienus. Cur igitur ivit? A gratia Dei, ut ego arbitror, ad martyrium vocabatur, ut ipſe in cælis Chriſto cum aliis Martyribus aſſiſteret, & omnibus prodeſſet, qui Philoſopbi ſive levitate ſive terrore ſuerant conturbati. Statim cum in urbem F
applicuit, accuſatus ſuit, quod enm Chriſtianis *& falſo accuſatur fidem negaſſe:*
eonverſarerur, eccleſiaſque viſetet quaſi Chriſtianus, ſumma cum teligione ae devotione, homo qui Crucem Alexandriæ negavit, conculcavit, ſputis fœdavit, & demum *in* ſtercora projecit. Hæc mercatores Ægyptii, qui tunc in utbe aderant, ad judicem detulerunt; ſeque ipſos vidiſſe eum negantem, confitentemque quod Mahumeto adhæreret, audiviſſe atteſtabantur.

4 Trahitur in judicium Andreas iniquum, ae- *licet innocentur non eſſe circumciſus,*
enſationeque recitata, numquam ſe a Chio, ubi natus educatuſque ſuit, niſi tunc receſſiſſe affirmabat; idque multis teſtibus approbabat, univerſamque Chii civitatem hoc ipſum ſcire ajebat. Judex iniquus hac *in* re non eſſe audiendos Chriſtianos cenſebat. Tunc Chriſtianorum multitudo, quæ circumfuſa ſtabat; Si, inquit, Chriſtianorum teſtimonium in bujuſmodi cauſa refutandum eſt, Mahumetiſtarum quoque ſimiliter non recipiendum: nam ſicut nos Chriſtianum falſo accuſatum juſte defendimus, ſic Mabumetiſtæ accuſationem ſuorum veram eſſe contendunt. Quare prætermiſſis teſtibus, res ipſa quærenda eſt. Non aliter igitur, quam Judæi ſecundum Moſaicam legem, circumcidi ſuos Propheta veſter juſſit: quare ſi genitalia hujus membra ſimili nota læſa ſunt, morte jure plectetur:

ſin

AGEOR. TRAPEZ. fin minime, cum ipſa re cauſa determinetur ſua, & nil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Chriſti, nudatuſque a tanta multitudine aſpicitur: nullum in eo iudicium, nulla circumciſionis macula, nullum Mahumetiſtarum appareat veſtigium. Exclamant ex lætitia Chriſtiani, confunduntur adverſarii, & victi penitus proſternuntur: niſi diabolico aſtu adjuti, expoſuiſſent moris eſſe in Ægypto, minoris hominea æraris circumeidi; majoris, ſi ad Mahumetum Dei Propheram convertantur, circumeidi ſi volunt; ſi veru abhorrent circumciſionem, nullo cogi modo poſſe: quoniam melius ſit luerari animam hominis, ex toto nobis corde adhærentem in ceteris omnibus præter circumeiſionem, quam rejicere quoniam circumciſionem reformider. His rationibus, vel magis quia fectæ favebat ſuæ, confuſus Judex, nullam pronuntiate ſententiam velle in re tanta diait, niſi Regem conſuluerit: ita enim moris eſt in cauſis ambiguis & arduis.

5 Regem igitur, in carcerem conjecto milite
B Chriſti, conſultum adiit: cui omnia cum retuliſſer, interrogatus de ætate ipſius habitaque omni corporis; Juvenia, inquit ipſe, animo invictus atque magna ſtatura eſt, grandibus oſſibus atque nervis convallatus. Rex, tales homines habere in militia cupiens; *tamen damnatur capitis niſi fidem neget.* Vade, inquit, & primum illi, ſi noſter voluerit eſſe, offerimus centurionarum in militia noſtra; deinde, prout in virtute ipſum valete conſpexerimus, ad majora provehemus. Quod ſi beneficiis non commovebitur, minis atque rerrore ipſum concutiss: & ſi neutra poteris prævalere via, capire plectat. Altero igirur die, producto ipſo, primum Regis pollieitationes proponuntur mirabili eum amplificatione, Quod caput ſtatim eris, Andrea, centum militum; & a privatorum tractus conditione, eum principibus connumeraberis: quod facile virtus & diligentia tua extollet te ad majora. Verum eum Martyr Chriſti, nihil reſpondendo, contemnere oblata videretur; qui circumſuſi erant veritatis hoſtes, alii argentum
C atque aurum, alii veſtes, alii ſupellectilem variam pollicebantur: cumque in ſilentio acrius perſeveraret, Quid, inquiunt, ne verbia quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, air, vos eſtis multo majoribus, quam ego dicere aut excogitare queam: ſed res, quas offertis, nulla reſponſione ſunt dignæ. Quid enim eadueam hanc viram atque mortalem puratis magni aliquid habere, quo exleſti ſit præponenda? Erras, ipſi reſpondent: nam nos, & ad illam ribi viam aperire ſtudemus, & hanc inſuper tibi ſelieem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduea æternis, non ſelicibus miſera, non profana beatis. Sed quid opus eſt verbis? Ego ſelicitatem hujus ſæculi nihili facio: ego crucem, paſſionem, ſepulturamque Chriſti mei numquam, auxilio illius fretus, negabo. Statuite in me quidquid malueritis, unum rogo, ne me verbis amplius rentetis.

6 His dictis, conjectus illieo in esrcerem vinculis eatenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem ſequentis diei, qui fuit xx Maji, jacuit. Poſt meridiem ſtatim protrahitur, & in partem urbis, quæ Orientem ſpectat prope mare, ducitur; ubi ad palum nudus alligatus, flagellis arque loris cæditur, aeriuſque quam dici poſſit. Principio flsgellorum & verberum contremuiſſe dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compreſſis, magna exelamaſſe voce, Virgo Maria adjuva me. Inde pedibus altero ad alterum adductis ſtetit rectus in eiſdem veſtigiis (mirabile dictu!) uſque ad ſolis occaſum. Interea dum miles Chriſti his erncistibus exercetur, Trapeanntius ille, de quo ſupra retuli, e feneſtra turris, in qua fuerat incluſus, promineus elamabst: O ſelicem Chriſtianum, o D beatam, quæ te genuir, inſulam! o nobiliſſimum atque omni laude dignum genus, unde ortus es! Urinam iſtic eſſem recum, ut eamdem pacerer pro Chriſto! Hæc aliaque vociferabstur, martyrii coronam, ut arbitror, deſiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis pretioſa membra, flagellis loriſque fœde dilacerata, ungunt unguentis; eibum quoque atque potum, ad fulciendam in corpore animam, de medicorum conſilio, quorum multi ac peritiſſimi aderant, obtulerunt; ac aquam, in qua *linimenta unguentis medicis;* non parvum defæcati auri pondus bullierat, condunt ad bibendum. Id faciebant, quo longior vita ejus aliquid ad negationem Crucis afferret, ſimul & offenderent, quanti viram facerent ejus: forte etiam, quoniam eum Chriſtiania enutriti ſunt, & nonnulli eorum Chriſtiani fuerint; nec ignorabant, quomodo Martyres Chriſti olim in die eruciabantur, & in nucte convaleſcebant; quare, timentes ne id divinitus eveniret, medicamentis ſuis occultare veritatem ſtudebant.

7 Vigeſima prima ejuſdem menſis die, rurſus producitur, denudatuſque ferreis unguibus tergora, quæ pridie ejus diei fuerant flagellata, dilacerantur, nec quidquam aliud fecit, dixirque miles Chriſti; E quamquam prius contremuit in principio, manuſque ad ſe adduxit, digiros in pugnos contraxit, pedes in iiſdem veſtigiis tenuit, magnaque voce elamavit? Virgo Maria, juva me. Sic Trapezuntius *idem ſequenti die fit,* etiam eadem, quæ pridie vociferabatur, e turri iterum atque iterum repetebat. Adveniente nocte, unguentis illinirur ſimiliter; & medicamentis arque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infuſa, fuſtenrarur, quaſi caram Crucis hoſtes ſalutem ejus haberent; magnam iis rebus ineſſe virtutem prædicantes, Spiritus ſancti gratiam in medicorum petiriam, cibique ae porus commoditatem derivantes. Illuceſcente namque die, ſanus omnino Martyr Chriſti apparuit, quæ res medicamentis fieri non poteſt; quæ eum naturaliter agerent, longiore indigent tempore, frequentationeque conveniente, nec niſi digeſta in dubium aliquid conferunt: quod tamen minime facere poſſunt, ſi denuo corpus ae ſæpius exagitetur, ſive etiam arrocius crueietur: nam quæ virtus opem afferre poteſt præter divinam? Profecto nulla.

8 Vigeſima ſecunda ejuſdem menſis die produeirur ſimiliter poſt meridiem; ac manus & pedes F
ſic torquentur, ut ne digirorum quidem articuli, *& tertio:* nec cubiti, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed loeis ſuis omnia ſalirent: qui dolor maximus omnium eſt. Cetera ſimiliter geſta dictaque, non ab ipſo ſolum (qui ramen nihil aliud, niſi, Virgo Maria juva me, in prineipio dolorum, idque ſemel clamabat) verum etiam a Trapeuntio illo, qui martyrium ſic expetebat, ut multis, etiam Mahumeriſtis audientibus ſæpius repetereret, quæ dicta ſuperius ſunt: medicorum quoque diligentia ſimiliter, imo etiam major fuiſſe dicitur. Vigeſima rertia die incolumis ſanuſque, non medicorum arte, ſed illius primi Martyris & Domini omnium Jeſu Chriſti, productus Andreas, novo genere crueiatus vexarur: humeros earnibus per gladios denudant, ſtudentes ſemper, ne celerior mora ipſum invaderet. Sperabsnt enim, ſi non acerbitate ae magnitudine dolorum, atramen dinrurnitate ſe victuros; ſed deriſi tandem jacuerunt. Declinato die reducitnr, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis factiſque, medicamenris quoque non aliter quam prius adhibiris. Die vigeſima quarta ejuſdem menſis, eodem modo fiunt omnia, eodemque in loco quo *e* pridie e
clunes carnibus novaeulis ſpoliantur, non ſubito, ſed

deinde quotidie excoriatur per partes,

A ſed cum mora, ut doloris acerbitas magis ſentiretur. Cetera omnia ſimiliter acta, ut in ſuperioribus diebus, dictaque eodem modo etiam *h* Trapezuntiu, Martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, ſimiliter e tutri clamitabat. Die vigeſima quinta, partes pedum, quæ inter genua cluneſque ſunt, carnibus ſimiliter denudantur: cetera eodem modo dicta geſtaque fuerunt. Vigeſima ſexta die, ſuræ, id eſt, carnoſæ partes

**imo talos* pedum, quæ ſunt intra genua & *poplites, ſimiliter carnibus denudantur; ceteraque facta, dicta, procurata ſimiliter fuerunt. Vigeſima ſeptima die, femur, quæque circa ipſum ſunt corporis partes excoriantur. Vigeſima octava die, totum corpus a capite ad pedes verberibus excæcatur, ut doloribus renovatis, tandem moveretur. Maxilla quoque una uno ictu denudata carne fuit, quam Chriſtiani rapi-

f entes ſervarunt, fuitque in monaſterio *f* B. Franciſci inuſitato fragrans odore atque mirabili.

ac denique ſic ſplendi-tur tandem.

B 9 Vigeſima nona ejuſdem menſis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli Secundi, ultimo producitur Andreas de Chio, martyr Chriſti præcipuus, in locum ſolitum ad Orientalem urbis partem, prope mare, ſanus, vivax, vultu læto, decora facie. Mahumetiſtæ his rebus moti, medicamentorum virtute ſic factum aſſerebant, & ingratitudinem illius accuſantes; Non vides, clamabant, Andrea! Tuæ vitæ cura nobis habita eſt: noſtro ſtudio, imo Regis ipſius, incolumis es; & virtute medicamentoſum, & Mahumeti gratia; qui te vult deliramenta Chriſtianorum de cruce ac paſſione Jeſu deſpicere: quæ beneficia quoniam ingratus non ſentis, morte morieris. Non eſt mors ſic mori, ait, ſed vita. Quare nolite putare, me verbis veſtris terreri poſſe: nec medicamenta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix poſt multos dies aliquid aſſerre poſſunt. Me autem Crux Domni noſtri Jeſu Chriſti, & Virgo Maria ad hunc diem conſervavit atque reſervavit. His dictis ſecuri caput ſuppoſuit, & ad ecleſtia regna evolavit.

& honorifice ſepeliuntur,

C 10 Tunc mortis ejus miniſtri, ut Judex juſſerat, caput & truncum corpus trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Chriſtiani, qui lacrymis effuſis circumſtabant, quorum magna erat multitudo, ſepeliendum eſſe mortuum, non in mare projiciendum. Illis reſiſtentibus, Regiam ajunt majeſtatem eſſe conſulendam, ſepelirine velit ipſum jam mortuum, an in mare projici? Hoc audito, ipſe Judex ad Regem procurrit, nec enim licet Judicibus, quando Regem conſulendum eſſe audiunt, quidquam facero ulterius, niſi Regi priua teferant. Sed Chriſtianorum quoque Primates, quam velociter poterant Regem adeunt. Qui cum percepiſſet, quibus cruciatibus & quamdiu veaatus ſuit Andreas, efferbuiſſe ira dicitur, & verbis in Judicem ſic atrocibus uſus fuiſſe, ut exanimis ne mutiret quidem Judex iniquus. Sed ea ira & illæ ingentes minæ ſimul cum verbis evanuerunt. Chriſtianis deinde jubet, ut Andream honorifice, ſicuti decet virum fortem, ſepeliant. Qui appoſito capite corpori ſuo, ad Galatam deportarunt. Aderat autem univerſus utrarumquo urbium, Galatæ atque Conſtantinopolis, populus, viri ſimul ac mu-

in eccleſia D. Virginis:

lieres, pueri atque puellæ, liberi & ſervi, nec Chriſtianorum ſolum, verum etiam Mahumetiſtarum multi, admiratione commoti, non pauciores quam decies decem millia: qui omnes, alii lacrymantes, alii laudea ejus prædicantes, & alii conſtsmiam ac sobur animi, alii prudentiam atqun gravitatem, alii contemptum humanarum rerum, multi fidem in Jeſum Chriſtum, in crucem & paſſionem ejus, & in immaculatam Virginem devotionem narrantes. Tandem in Galatæ patrem extremam verſus Ortum, mari contiguam, devenerunt; ubi eſt eccleſia *g* Virginis Mariæ, ſi recte memini, dicata: ibi depoſitus jacet.

EX LAURIO.

g

ubi diu poſt corpus incorruptum vidit auctor,

11 His ita geſtis, magna Rex exarſit cupiditate Trapezuntii viri illius, de quo ſupra diximus, liberandi: ſed quia honeſte id facere, niſi rogatus, poſſe non judicabat; per quaſdam, ut dicebatur, mulieres effecit, ut uxor illius pro marito ſupplicaret ſuo. Sic mors Andreæ atque martyrium, illum quidem palam, ſed multos quoque alios a periculo liberavit, multos in fide orthodoxa confirmavit; eos, qui ante martyrium ſuum quavis ratione Mahumeto adhæſerunt, pudore confudit, mœſtitia affecit, ac inani. denique pœnitentia & vexavit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam deſiderio videndi corpus ejus: ſed nive, frigore, glacieque detentus, hiemis mariſque tempeſtate, illic fui. Vix menſe Februario eam mihi oranti gratiam Deus interceſſione Martyris conceſſit; vidi quo ipſum jacentem in ſepulcro, nimium profundo, ſitu horrido, ea tamen inregritate membrorum omnium, eo totius corporis colore & dignitate formæ, tali vultus ſplendore & habitu, ut non animum expiraſſe, ſed dormire mihi leviter ſub umbra videretur. Atqui jacebat loco ita humido, ut omnibus jam indumentis, quibus erat involutum corpus; putrefactis, nudum totum conſpiceretur, præterquam quod genitales partes frsgmento lini obtegebantur *h*. Exarſi cupiditate deſcendendi, tangendi, oſculandi, pedea, manus, faciem præcipui Martyris; nec tantum loci humiditas, deſcendendique difficultas, quantum verba Presbyteri cuſtodis, & ſpes poſſe id alias commodius facere, detinuerunt. Conſilium deinde inivi eum Presbytero N. furto inde Romam reliquias illas deferre ſanctas, reſque jam ordinabatur: ſed neſcio quomodo illo dererritus, ſententiam fidemque mutavit ſuam.

E

h

deinde a naufragio liberatus,

12 Ego cum inde decimo octavo Martii die ſolviſſem, ſtatim primo die, imo in ipſa ſolvendi hora, non in parvum incidi periculum. Cum nimbis contra ſtantibus inque ſaxa navem depellentibus, imploravi ſubito Martyris auxilium: promiſique, ſi ad meos Romam incolumis devenirem, martyrium ejus ſummatim Latina lingua me conſcripturum. Evaſi maris & latronum pericula, quodque miraculo eſt, ſenex *i* ægrotuſque hinc receſſi, juniot ſanuſque ac multo robuſtior remeavi; nec maris fluctuſtio, nec terrarum itinera nimium aſpera, quæ a Brunduſio Romam æſtatis tempore perducunt, mihi obfuerunt. Huc vero delatus, Martyris quidem numquam fui oblitus, ſed nocte ac die cum ipſo fui. Ejus memoria fruebar; atque oculis aſpicere putabam, non ſolum dormiens, verum etiam vigilans, jacentem ipſum in ſepulcro. Promiſſionis autem meæ numquam mihi venit in mentem, niſi poſt annos duos, dum Georgii Martyris & memoria celebretur. Nam cum ea die recolerem Georgii dolorea, quos illn pro Chriſto Domino noſtro ſubiit, illico pupugit animum promiſſionis memoria; nec enim minora toleravit Andreas, ne dicam multo etiam majora, propter conditionem temporum, in quibus nullo *l* juvantur exemplo, qui Chriſtum amant; adeo intenebria caritas intrufa marceſcit. Itaque ſtatim eo ipſo die calamum accepi, & promiſſionis debitum jam ſolvi. Tu vero præcipue Martyr Chriſti, precor intercedas ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro Eccleſia univerſali, ac amplificatione ipſius; pro ſummo Pontifice Paulo Secundo,

F

i

& martyrium ſcribit an. 1468.

k

l

cujus

A cujus tempora martyrio tuo decoraſti, perpetuaque feciſti: & ſicut in Græcia perfidiam dejeciſti, ſic inſurgemes in Italia Platonicos *m* interceſſione tua reprime.

ANNOTATA.

a *Surius invenie*, Pullione: *ſed prudenter cenſuit legendum*, profeſſione.

b *Nimirum ſcrupuloſi fuerunt tertiæ edictionis curatores, non auſi evidens ſphalma, quo annus notabatur ſolum* MCCCLXV, *corrigere, niſi in margine; quod nos invenimus in noſtro exemplari anni* 1567, *ipſius Surii, ſi non manu, ſaltem juſſu correctum in officina, cum liber emptus eſt.*

c Mahumetes II, *qui anno* 1453 *Conſtantinopolim expugnarat, & Imperii Turcici ſedem fecerat.*

d Davidem Comneoum *intelligo, ultimum Græcorum Imperatorem, quem idem Mahomet anno* 1461, *capta Trapezunte eique adhærentibus adhuc urbibus, abduxit occiditque cum liberis.*

e *Ita corrige, licet impreſſum reperiam*, io die.

f *Conventum Conſtantinopoli jam inde ab anno* 1304 B *habuiſſe Franciſcanos, ex Epitaphiis nobilium Latinorum ibi ſepultorum probare nititur Waddingus in Appendice ad* D *dictum annum, eumque adhuc extare ait; ex quo colligitur, agi de parte urbis quæ velut urbs altera trans ſinum poſita, olim* Peta, *nunc* Galata *dicitur, nec vi ſed deditione venit in poteſtatem Turcarum, ideoque etiam ſervavit monaſteria & eccleſias, cum libero ac publico Chriſtianitatis exercitio, ubi & Societas noſtra Collegium cum Gymnaſio habet. Agit autem de* Galatino S. Franciſci monaſterio *etiam Cangius, lib.* 4, *cap.* 6 §. 42, *in ſua Conſtantinopoli.*

g *Etiam hujus eccleſiæ & monaſterii, tamquam adhuc extantis, ex Cruſio meminit Cangius, lib.* 4 *cap.* 2 §. 13.

h *Operæ pretium foret intelligere, quo nunc in ſtatu corpus iſtud ſanctum ibi reperiatur.*

i *Scilices natus anno* 70.

k *Colitur* S. Georgius *Martyr* 23 *Aprilis.*

l *Surius legerat*, multo: *quod contrarium eſt Auctoris mente.*

m *Videtur notare æmulos ſuos, quorum invidia denique coactus fuit Trapezuntius Roma excedere, ſeque Neapolim transferre; ubi comiter ab Alphonſo Rege habitum, & publico cum liberis altum ſtipendio, filius ejus Andreas indicat, in ſua ad Sixtum Papam Præfatione, de qua ſupra egimus ex Voſſio.* E

DE B. PETRO PETRONO

G.H.

CARTUSIANO SENENSI IN HETRURIA.

ANNO MCCCLXI

Pluret Senis Sancti ac Beati.

SEnenſem urbem illuſtrarunt plurimæ utriuſque ſexus perſonæ, *ob eximiam virtutem Eccleſiaſtica veneratione dignatæ, & in hoc noſtro de Sanctis opere prefrendæ: ex quibus hactenus dedimus* B. Ambroſium Sanſedonium & S. Catharinum Virginem *Ordinis Prædicatorum, illum* XX *Martii, iſtam* XXX *Aprilis*; Beatum Joachinum *Ordinis Servorum B. Mariæ* XVI *Aprilis*, B. Andreum de Galeratis *ob miſericordiæ Sodalitatem inſtitutam celebrem* XIX *Martii, eidemque Sodalitati in juventute adſcriptos* S. Bernardinum *Ordinis Minorum* XX *Maji*; & B. Petrum Petronum, *Ordinis Cartuſianorum, de quo hoc* XXIX *Maji agimus, quo die in Maggiano monaſterio ex hac vita deceſſit* C *anno* MCCCLXI.

B. Petri Vita a S. Joanne Columbino Italice ſcripta,

2 *Vitam illius & res præclare geſtas ſcripſit Italice* S. Joannes Columbinus, *Fundator Ordinis Jeſuatorum, adjutus a* Nicolao Vincento *ſocio ſuo. Fuerunt bi ambo intima amicitia cum* B. Petro *conjuncti, & optime omnia perſcrutati: proinde infra ſæpius de iis agitur, potiſſimum cap.* 5, *& varia annotantur. Utrique ſuam vel maxime operam contulit* Joachimus *quidam, cui juſſu divino, dicus ante obitum ſuum quindecim,* B. Petrus *arcanas multas ſuas entaſes ac revelationes aperuit: eidem mandata dedit ad varios de vita corrigenda monendos*; *quorum etiam ſecreta intima revelabat Joachimo, ad fidem ei apud ipſos conciliandam, prout late deſcribitur in Vita. Hanc Latine ex Italico tranſtulit, ac copioſo ſtylo exornavit Bartholomæus Senenſis, Carthuſiæ Florentinæ Monachus, in Prologo ſuo Lectorem de omnibus accurate inſtruens: ipſam autem in tres libros diſtinxit, ac libros in plura capita ſubdiviſit, iiſdemque ſuos titulos præfixit. Sed quia breviora ſunt Capita quam noſtro conveniat inſtituto, novam nobiſque aptiorem formamus partitionem in capita prolixiora, quorum pleriſque Annotata ſubjungimus, adjuti etiam Notis, ab auctore ad calcem appoſitis: quas integras quivis poterit apud ipſum legere, plures enim minus neceſſarias judicamus. Nobis quidem multo optabilius fuiſſet, præ illa ſic interpolata Vita, nancifci genuinum ipſius B. Joannis Columbini contextum, eumque ſimpliciter Latinum facere: ſed nulla hactenus aut Carthuſianorum aut noſtrorum Patrum diligentia profuit, ut vel apud Beringherios, unde acceperat Bartholomæus, vel alibi ille inveniretur: quandocumque tamen eum invenerit aliquis, ſciat excipiendum a meis ſucceſſoribus velut theſaurum ingentem, & operis Supplemento inſerendum.*

Latine erdita a Bartholomæo Senenſi.

Titulus Sancti, Dori, Beati,

3 *Petrus Dorlandus Belga, apud Dieſtemium Brabantiæ oppidum Carthuſianus, anno* MDVII *vita functus, edidit libris ſeptem Chronicon Cartuſienſe. In hoc cum quatuor prioribus libris (uti præfatus ad quintum)* majoris Carthuſiæ Patrum ſanctorum laudes artigiſſet, dein de diverſis domibus Sanctos ſuccincto ſermone promit, *libri vero quinti primum caput incipit,* de B. Petro Petronio Senenſi, *ac mox ita exorditur:* Imer hos primus occurrit Sanctos Perrus Petronius, Senenſis, Pater admodum ſanctitate venerabilis, Deo & hominibus vere dilectus ... Hujus Divi Petri tam ſublimis ubique ſanctitas ac ſanctitatis F ſerenitas promicabat, ut multu miraculorum per populos luce clareſceret; & plurimos a vitiorum tenebroſu caligine revocatos, ad vetum juſtitiæ ſplendorem, qui Chriſtus eſt, revocaret: *Ecce ut jam tum appellatus ſit* Bearus Perrus, Sanctus Petrus, Divus Petrus. *Ita Bruno Prior Cartuſiæ & Generalis Ordinis approbans* hiſtoriam Vitæ, *addit* Beati Petri Petroni Senenſis Ordiois noſtri Cartuſiani. *Imo primus Auctor Vitæ, Joannes Columbinus ei præfixit hunc titulum:* Vita glorioſi Sancti Petronis, Chriſti Confeſſoris, *in calce vero:* Abſolvitur Legenda venerabilis Sancti Petronis, Chriſti Confeſſoris, Cartuſiæ Monachi, qui vocatur Domuus Petro. *Bartholomæus, qui ſuam Vitam Latinam inſcripſit* Cardinali *& Tutelari,* Carolo Medici, optat Beatiſſimum Petrooom ei Tutelarem exoture, & Divini Numinis cæleſtem Interpretem conciliare, *hortans ut eumdem ipſe* Tutelarem veneretur & colat.

Imagines venerationi Eccleſiæ expoſitæ,

4 *Ob hanc venerationem*, formula profeſſionis, in membrana ſuo chirographo exarata, in ſacrario Maggiani templi aſſervatur, *hoc exordio*: Ego Petrus promitto obedientiam *&c. Plures quoque ejus imagines venerationi expoſitas eſſe, indicat Bartholomæus in Prologo, tum etiam in Vita num.* 55, *corporis formam deſcribens*

A *deſcribens. Poſtea nu.* 45, *addit*, Patrem ſimul & Patronum, decus, præſidium & ornamentum ſuum, ab univerſa Senarum civitate Petrum haberi: quem iconicum ducentos & quinquaginta annos & eo plus veneratur in templis. *Præterea num.* 54 *&* 55 *deſcribuntur frequentes, ad ejus ſepulcrum & corpus inventum, peregrinationes, pietate maxima inſtitutæ, & plurima eaque præclariſſima patrata miracula: quæ omnia antiquam venerationem eidem delatam comprobant.*

Et peregrinationes faciæ,

VITA

a S. Joanne Columbino Italice ſcripta.

Latine a Bartholomæo Senenſi exornata.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Illuſtriſſimo Principi ac S. R. E. Cardinali Ampliſſimo, Carolo Medici, Domnus
B Bartholomæus Catthuſianus Salutem.

QUas paucis ab hinc annis confeci, Carole Princeps Auguſte, lucubrationes in vitam reſque ſanctiſſime geſtas B. Petri Petroni, Senenſis Cartuſiani, coactus ſum multorum rogatu abſolvere, atque pro viribus, ut in lucem edantur, emendare, ne dicam expolire. Quod cum multo mihi factu facilius fuerit nunc temporis, quam antea rerum domeſticarum diſtento curis; reliquum profecto videbatur, ut veteri more, quando Beatu ipſi Petrono tutelæ ac patrocinii ſatis in ipſo oſt, Patronum meis hiſce lucubrationibus adlegerem; & hunc quidem virtutis laude, generis ſplendore, majorum glotia perbeatum, tum vero ad honeſtiſſima quæque propenſa voluntate abunde pollentem. Quid enim in ſtadio virtutis ad utramque gloriam comparandam tam difficile, aut tam amplum, quod incitata ſtudio voluntas non aſſequatur? Hæc reputanti, tu, Cardinalis Ampliſſime, in mentem veniſti; quem ad Purpuratæ majeſtatis faſtigium evectum, ſummas imperii dignitates tuarum virtutum ſplendore tuique ingenii præſtantia exæquare, confiteamur neceſſe eſt; qui te jam novimus, quique C coram tuam admirabilem deguſtavimus humanitatem, dum ſingularis tuæ benevolentiæ in Florentinam noſtram Cartuſiam fruebamur officiis. Et cum talis tantuſque ſis, Princeps Præſtantiſſime, in hoc tamen honore eam perſonam ſuſtines, in quam cadunt non tantum omnes virtutes, verum etiam pondus & labor; quando, Divo Bernardo teſte, numquam in honore ſine dolore, in prælatione ſine perturbatione aliquis eſſe poteſt, ac proinde cæleſti indiges auxilio, opeque divina ſulciaris oportet. Nempe nihil ut facias, nihil cogites, in quo ſtatim decus ac vera Chriſtianaque pietas non eluceat, quæ omnia conſilia atque præclaras actiones tuas moderetur & regat: prorſus, ut pro ſalute æque Eccleſiæ dignitate tuenda excubans, animo ſanguinem ipſum pro ea quoque profundere ſis paratus, cum opus eſſet. Idem enim perampla iſtius puniceæ Galeri inſignia abs te exigere, jam optime noſti; hoc ut præſtes, avita tuæ Domus religio expoſcit; hoc tui generis tot Heroum fama præcellens, totque tui ſanguinis Summorum Pontificum nomen, vel nomen potius, quorum tu heres virtutum es & obſes, tibi plane, ut videmus, perſuaſetunt; hoc etiam germana Sereniſſimi Magni Hetruriæ Ducis Coſmi exempla, exquiſitæ nempe virtutis, religionis, pietatis, ſingularis quoque clementiæ, ac optimo dignæ Principe in ſibi ſubjectos populos beneficentiæ, abs te ſecundiſſime requirunt: idque naturæ vis generoſa, eique probe obſecundans educatio, ad Sereniſſimæ Matris votum conſtanter approbarunt. Quæ ſingula operoſum, ac difficile omnino aliis fuerit præſtare; Carolo vero Cardinali Medici, in tam mirifica excelſi animi indola, quis aditum veræ laudis non patere, quis æternæ viam gloriæ non eſſe facillimam exiſtimet? Quæ ut ſit omnino (ut ego omnium maxime opto) Beatiſſimum Petronum noſtrum tibi Tutelarem exorare, & divini Numinis cæleſte Interpretem conciliaſſe velim. Qua enim ſanctimonia inſignis fuerit vir noſter divinus, dum in humanis ageret, quemve apud Cælites locum obtineat gloria præcellens, ipſe per te intelligere poteris; ſi quando per plurimas eaſque gravisſimas occupationes tuas, integrum tibi fuerit, ejus illuſtria facta legere. Ex capite namque decimo tertii libri plane animadverti poteſt, quæ præmia eum manent, qui opem ejus popoſcerit; quæque in tortis ei ſubſidia pacis interneæ divinitus promittantur, qui veneratione ipſum ſuerit proſecutus. Nec mitum profecto. Tantam E cum ſummi Regis poteſtate ac bonitate, en imperiente, ſanctiſſimi viri conjunctionem juris habent: quin etiam vel adhuc mortales, anticipata liberalitate, non raro cæleſtia dona diſpertiunt. Accipe igitur, Cardinalis Ampliſſime, Petrum noſtrum, tamquam Deo carum; eum pietatis ſtudiis amplectere, eumque Tutelarem, ut dixi, adveſus hujus blandientis ſæculi fallacias venerare & cole, ut apud præpotentem Deum tibi perennem impetret beatitatem. Mihi vero, altius quam par erat provecto, pro tua ſingulari in me humanitate ignoſcas velim. Sed & ſiqui minus prudenter me feciſſe putabunt, dabunt & ipſi veniam; quando currentibus ad metam, atque etiam appropinquantibus haud moleſtas eſſe cohortantium voces, haud diſplicere plauſum, conſtat. Vale. Ex Cartuſia Pontiniana prope Senas, quarto Idus Julii, MDCXIX.

Card. Medicæi patrocinium optans auctor,

B Petrum offert in Tutelarem.

F

PROLOGUS.

EN tibi, amice Lector, vitæ factaque præclara B. Petri Petroni Cartuſiani: quæ mihi ſingulari Dei munere conceſſa, vel ex eo non imperitus rerum æſtimator fateri poterit; quod cum jam inde uſque a puero noſſe cuperem, quæ olim fuerit in terris tanti viri ſanctitas, cujus rei gratia ejus effigies ex vero ſcitoque antiquitus depicta, paſſim ſpectatur in urbe patria; neminem tamen inveniebam, qui ſatis tum mihi ſciſcitanti facere poſſet. Hæc igitur cupiditate incenſus adoleſcens, inde vigintiquatuor annos natus, Cartuſianam in Florentino cœnobio amplexus ſum diſciplinam. In quo eum indies magis flagrans animi mei ſtudium erga beatum Virum exardeſceret, nec quemquam apud noſtros etiam tum eſſe cernerem, qui mihi avidius percunctanti hujus viri virtutem & ſanctimoniam, aliqua ſaltem ex parte narraret, præter pauca quædam de admirabili ejus corporis inventione; vehementi quadam admiratione movebar, nec facile adduci poteram, ut crederem, quod quem iconicum Chriſtianæ pietatis veneratione univerſa Senarum civitas ſuſpiciebat in templis, quemque inter alia eximiæ religionis pignora gremio ſuo complectebatur; ejus illuſtria facta ſcriptorum præteriiſſet induſtria. Ergo dum hæc & alia id genus multa pro loco & tempore volvebam animo, Patrum meorum conceſſu Maggianam Cartuſiam, prope Senas conſtructam, incolendam adeo. In quam vix pedem intuleram, atque ad peripſylii locum, ubi auditione acceperam Beatum vi-

eidem inter labores regendæ Eccleſiæ

Auctor ob affectum erga B. Petrum

ex Cartuſiæ florentinæ

A. BART. SENENS. rum fuiſſe humatum, ſemel atque iterum deſiderio-
rum plenus acceſſeram: cum ecce tibi ad cœnobium
ad Maggianam emigrat. ipſum cum nobilitate tum virtute præſtantes viri
aliquot, mihi de facie penitus ignoti, ejus inviſendi
gratia, ut fit, adveniunt. Quos ubi juſſus ad collo-
quium recepiſſem, poſt mutui ſermonis officia, at-
que alia de re monaſtica, deque Cartuſianorum vira
& moueribus colloquia, unus ex illorum numero
juvenis lectiſſimus, cui Actilio Beringherio nomen
erat, hunc maxime in modum compellare me cœpit.

2 Eſt mihi domi, Bartholomæe, perveruſtus ma-
nuſcriptus Codex, in quo capita rubricato pigmen-
to pro ſæculo eleganter conſpicientur exarata: quem
codicem nuper e tenebris in lucem erutum, ſtatim
atque domum reverſus fuero libentiſſime ad te per-
ferendum curabo: non ut illum perlegas modo, ve-
rum etiam deſcribendum, atque elegantius retexen-
dum (ſic enim loquebatur) ſuſcipias; quod, ut fa-
cias, ipſe tibi ſum auctor. Nou enim vereor, quin
B tibi pergratum faciam: quippe ea eſt illius inſcri-
accipit Italicum Mr. de Vita, ptio, iſque titulus, Vita, ſcilicet, glorioſi Sancti Pe-
tronis Chriſti Confeſſoris ex ordine veſtro, atque
conterranei noſtri. In calce vero. Abſolvitur Le-
genda Venerabilis Sancti Perrouis, Chriſti Confeſ-
ſoris, Cartuſiæ Monachi, qui vocatur D. Petro.
Qui quidem libellus, quamvis admodum confuſu
incertoque ordine elucubratus fuerit; optima tamen
fide atque integritate conſcriptum, ac inſuper patria
felicis illius ſæculi lingua exararum legimus. Ipſe
vero, ut primum ad aures meas Petroni nomen in-
ſonuit, ampliſſimo exhilaratus gaudio, oculos ſimul
ac manus in cælum ſuſtuli; immortales Deo gra-
tias agens, quod in eam diem hujus cæli lucem læ-
tus aſpicerem, qua me meo voto erga Beatum vi-
rum minime froſtrarum viderem. Mox ad Berin-
gherium hilari fronte converſus, omnia illi polli-
cebar, omniaque (etiamſi jejunitatis atque ingenii
mei inopiæ præclare conſcius) in me recipiebam,
quæ eſſent ei in optatis, modo ille promiſſis ſtaret;
quæ, pereudino tranſacto ſpatio, peregregie præ-
ſtitit. Interea exoptatum eodicem tanta cum vo-
C luptate legeram, vel potius avidiſſime devoraram;
a Joan. Columbino & Nicolao Vincento ſcripta: ut inter varios animi mei motus id unum ſane
nonnihil me momorderit interdum, nimirum quod
proprii auctoris nomine in prima ſtatim fronte care-
ret. Ceterum totam rerum geſtarum ſeriem paulo
acutius intuitus, novis repente perfundor gaudiis,
ſimul atque Joannem Petri Columbini, virum ſan-
ctiſſimum; atque Nicolaum Vincentum, Fraociſci
Vincenti germanum, totius hiſtoriæ noſtræ auctores
fuiſſe deprehendo. Quippe qui & genere, & Chri-
ſtiana pietate nobiles & clari, non modo æquales
illius temporis fuerunt; ſed quod pluris eſt ad rem
noſtram, ipſius Petroni ad arbitrium & nutum ſe
componentes, illum in rebus ſpiritualibus tractandis
ducem & moderatorem conſiliorum ſuorum ſeque-
barur.

quo Latine redita 3 Ergo tantorum virorum ſuffultus auctoritate;
illorumque ſcriptis præſertim adjuros, ſtatim ani-
mum ad ſtylum converti; ſcilicet ut B. Petri Pe-
troni noſtri res præclare geſtas Latinæ conſuetu-
dini traderem, plus oneris fortaſſe ſuſcipiens quam
ferre poſſem; ſuſcepi tamen, non mei ingenii viri-
bus, ſed Divinæ gratiæ præſidio freuus; ſatis me ho-
neſte diſceſturum potaus, ſi in Vita hujus Beati
viri conſcribenda, temeritas tantum mea non re-
prehenderetur: quando quidquid mihi laboris in
hoc opere vulgando ſuſcepi, id totum in Dei glo-
riam inque noſtri Ordinis hominum utilitatem
cedere volui. Verum ne quis ullos in te inſideat
ſcrupulus, quod nullis videlicet auctoritatis teſtimo-
niis, præter ſui Auctoris, qui inſtar omnium tibi D
eſſe deberet, noſtra fulciatur hiſtoria; ac propterea
totum integrum opus vel fide minuas aliquando,
vel certe in ſuſpicionem adducas; operæ pretium
me facturum putavi, ſi totius ſcriptionis meæ ratio
tibi conſtaret. Quod ex eo facile animadverti pote-
rit, quo apparatu me inſtruxerim, antequam ad
ſcribendum accederem, quodve ſtudium adhibue-
rim, ut quæ litteris conſignare decreviſſem, a vero
non diſcreparent. Quamquam hoc loco objicies
fortaſſe, ut fallor, hunc a me fruſtra ſuſceptum la-
borem, propterea quod Columbinus, ipſe id ſuis
præclaris virtutibus ſuaque eximia ſanctitate con-
ſequi apud omnes meretur, ut in iis quæ vel ſpe-
ctaſſe ſe de beato Patre noſtro Petrono, vel ab aliis
fide dignis qui ſpectarunt ſe audiviſſe teſtatus eſt,
fides illi penitus habeatur. At mihi tamen deeſſe
nolui, quin me cupidum, ne dicam nimis religio- *ad eam confirmandam* E
ſum, indagandæ veritatis oſtenderem, quandoqui-
dem ii ſunt ut plurimum noſtri ſæculi homines, ut
nihil magis propoſitum habere videantur, quam ut
aliorum ſcripta paſſim carpant, iiſque inſidias ſtru-
ant, ſic ut tranſiri nuſquam ſine periculo poſſit.
Hac ergo mente ad pervolvenda omnia per me pri-
mo, quæ in Cartuſia Maggiana extant vetuſtatis
monumenta, atque omnes excutiendas tabulas, ac
vetera Mss. indaganda animum induxi; dein per
idoneos viros, mei in primis ſtudioſos, iutra patri-
am ſedem perveſtiganda ex publicis privatiſque Ta-
bolariis curavi, quæ uſui mihi & adjumento eſſa
poterant. Nec irritus labor, ſtudiumque incaſſum ad-
hibitum. Siquidem ea comperi, atque ea ad me
mei detulerunt; ut, dum totus eum tineis ac blattis
verſarer, Numinis providentiam in me magnopere
ſuſpicerem, eamque conatibus meis adeſſe certo
cognoſcerem: quandoquidem ſupputata temporum
ratione, recognita perſonarum dignitate & condi- *perluſtrat antiqua monumenta:*
tione, euncta inter ſe egregie convenire, eunctaque
hiſtoriæ noſtræ adſtipulari, eique ſuffragari comperi-
mus. Cujus ſtudii mei fructus ut extarent, ad re-
rum geſtarum veritatem maxime adſtruendam,
conſtituti omnino, graviſſimorum hominum in id
ipſum conſilio uſus, Animadverſiones quaſdam in F
calce operis attexere, quibus tempus, perſonarum
nomina, atque loca cum Columbini noſtri ſcriptis
conſentire, iiſque fidem conciliari, haud ita difficili
ratione quiſque cognoſcere poſſit.

4 Hæc habui, amice Lector, quæ te ſcire in præ-
ſentia volui, non ut ſtudium meum induſtriamve,
qualis-ea-cumque fuerit, jactarem & quaſi oſtenta-
rem; ſed ut veritatem illarum rerum aſſererem,
quibus fide tibi eſt habenda: cum has illorum eſſe
partes haud iguorem, qui hiſtoriam aggrediuntur.
Reliquum eſt, ut has noſtras in res geſtas B. Petroni
lucubrationes ita accipias, ut eas eum aliquando le-
geris, ſcias non parum te debere Celſo Cittadino, *gratias agit adjutori.*
viro & genere & virtute nobili, qui rerum antiqua-
rum diligentiſſimus indagator permultum mihi con-
tulit; in conquirendis atque ſuppeditandis ex publi-
cis civitatis archiviis vetuſtatis monumentis. Habeo
prærerea quod Celſo, pro ſua mirifica in me libe-
ralitate, gratias & ipſe agam habeamque maximas.
Sed de Beringherio, qui primus omuium auctor
mihi extitit, incentorque ad id opus aggrediendum,
quid dicam? Is enim eleganti juvenis ingeuio, &
humanioribus ſtudiis quaſi quodam naturæ im-
peru dediticiſſimus, paucis poſt elapſis diebus ex quo
ad Cartuſiam Maggianam adiit, meque in ea con-
venit, maximo cum mœrore omnium, quibus fue-
rat notus, hoc eſt plane omniom in patria, magno
eum ſenſu pietatis, deceſſit. Hæc placuit appinge-
re:

A rn: cetera vero, quæ promittimus quæque ad notas facient, in calce (ut diximus) habebis. Quæ cuncta tamen accepta referas velim Clariſſimo Viro Ludovico Accarisio, qui ioter eximia ejus aoimi ornamenta, ea eſt in patriam urbem caritate præditus, ut ſtudium ac operam ſuam lubent contulerit, quo hæc ipſa typis mandarentur. Ratus enim eſt exactæ prudentiæ vir, non exiguam ex hiſce admitandæ ſanctitatis exemplis otilitatem, ad veram pietatem excolendam; Religionis percupidos eſſe capturos: qood ut fiat, Deum ſopplex oro, cujut unius gloriam noſtra, cuicuimodi ſuit, in hiſce edendis elucubrationibut, ſpectavit indnſtria.

VETUS PARTITIO OPERIS

Lib. I Cap. s ORtus Petri & educatio.

s I Quid rerum quinqueonia egerit, ad tertium uſque decimum ætstis annum.

II Ut in Sodalitatem Intemeratæ Virginis Mariæ, in Xenodochio, quod vulgo dicinnt della Scala,

B conſtitutam, nomen ſuum dederit.

IV Ægris atque elephaotiacis miniſtrando in publicis Valetudinariis dat operam.

V Suum Petrus in Carthuſienſium familism dst nomen.

VI Salutarem finiſtræ digitum, ne Sacerdotio initiaretur, ſibi prorſus abſcindit.

Lib. II Cap. s Humilitas ejuſdem & obedientia.

s II Ejuſdem paupertas & quidnam de ea ſentiret.

III De muliere ad Maggianam Cartuſiam ſub fœdo cadende imbre ſiccis veſtibos proficiſcente, & de ſigno Crucis in paoe divinitus expreſſo.

IV Petri a cibo abſtineotis; & de corporis dolorum tolerantia, per omnem vitam declarata.

V Ejuſdem pietatis ſtndia, & qoo maxime modo ad otandum, contemplaodumqnn ſe compararet.

VI Caritas ejut erga Deum & proximos; atque de eximia innocentia vitæ & ſanctimonia.

VII Ejuſdem prudentia, populi ad eum coocurſus, & fructus aoimorum per eum facti.

VIII Joannes Columbinus ad arbitriom outumque Petri torum ſe eomponit; eoque maxime auctore Evangelicam paupertatem ſuſcipit excolendam.

C

IX Petri ſoror amitina, hortatu ipſius & monitis, ſanctimonialis vitæ cœlibatum amplectitur.

X Prophetiæ dono fulget.

XI Petri virginitss & caſtimonia.

Lib. III Cap. I Obitum ſuum prædicit; præclaras viſionet ſibi divinitus objectas indicat, Chriſtus ſeſe illi viſendum oſtendit; mira contemplatur; mentis receſſus penetrat, & cordis peoetralia referat.

II Futura item ptædicit; Cælitum fruitur colloquio, & occultas cogitationes hominum videt.

III Ut Petrus ſexaginta horarom ſpatio ſupplicia ac pœnas, infernalium inſtar, pro cojuſdam amici homiois expiſtione, Dei permiſſo ſubierit.

IV Tumultut atque diſſeoſiones in Maggiana Cartuſia, pro Petri corpore poſt ejus obitum iiſdem ædibus aſſervando.

V Petrus, licet abſens & cubicolo claoſus, omnes tamen turbas domi a Patribus excitatas divinitus novit.

VI Petri obitut glorioſus.

VII Ejus corpus ſepulturæ traditur.

VIII De oobecola, quæ in aere ſub mortis ejus temput, inſtar columnæ eximio coruſcantis fulgere, divinitus apparuit.

IX Alia ſigna miraoda de Petri in celo beatitudine.

X Petrus vita functus multis ſeſe viſendum præbet. A. BAUT. SENENSI

XI Joannes Bocesccius Florentinus, Petri juſſu atque præſcripto, laudabiliorem viveodi diſciplinam amplectitur.

XII Ut factom Petri corpus, ſexaginta jam annis ab ejus interitu, integrum incorruptumque inventum, atque alio translatum fuerit.

XIII Cartuſienſibus per canſam inveoti Petri corporis cœnobium Venetiis attribuitur, Divo Bernardioo Senenſi auctore. d

CAPUT I.

Petri infantia & adoleſcentia, pietatis ac miſericordiæ operibus addicta.

E

PEtrus, e gente Petrona, (quem veteres *a*, a familia videlicet, Petronum identidem appellare conſueviſſe legimus) apud Senas, præclaram inter Etruſcos urbem, anno ab orbe redempto tercentesimo undecimo ſupra milleſimum naſcitur, patre Gulielmaccio *b*, matre vero Agnete *c* Malavolta, pro ſæculi ac patriæ more, Neſa vocitata; ambo geoeris nobilitate, opibus & gloria inter primarios civitatit apprime florentes. Qui cum infantem, jam tum ab ipſis incuoabulis ex ſe primo natum, aſpicerent egregiam animi indolem præferentem, quamdamque etiam illi divioitus ioſitam ad probitatem naturam; ſingulariter illum atque uoice diligebant. Quippe ejuſmodi plerumque eorom qui genueruot ingenium eſſe ſolet, ut filiorum virtus acriores in eis impetus cieat beoevolentiæ & caritatit: quam ſane parentum erga Petrum caritatem quit dubitet auctam, ad ſummumque perductam noo eſſe ejus cum educatione, tum acceſſione ætatis, ſimul & Chriſtianæ virtutis? Etenim cum alienis uberibus nutriendus traditus eſſet, paterna cæleſtis Numinis provideotia rem moderatote, factum eſt, ut tanto erga Deum inceoſam ſtudio, tantaque vitæ ſanctimonia præditam nanciſceretur altricem, ot quoties ubera illi ſugenda præberet, flexo in ſanctam quamdam lætitiam ore, hunc in modum puerum alloqueretut: Eja, fili, ſuge, ſuge, in nomine Jeſu; ſicque uoa cum lacte nutrix ſuo, ſuam pariter virtutem Chriſtianamque pietstem infanti paulatim ioſtillabst: eumque tenera adhuc ætatula uni Deo jam educsbat.

a Ex quo id vel io primis in eo ſuſpiciendum, oppidoque admirandum jam tum fuerit, ot divino afflatus Spiritu cœperit inoocens puellus re & verbis oſtendere, ſe ad præclara Religionis facinora a Deo electum atque inſpiratum. Bimulus namque, prout exploratiſſimom fuit, vaticioaodi dono fulgere cœpit. Mater enim ejus, cum iterum maſculæ prolis cupiditate flagraret, apud ſe ſtatuit pollicitaque eſt (modo benigne illi Deus aonueret) filio oaſcituro Franciſci nomen ſe illico ſacturam. Nec irrita ſana ad Superos vota. Etenim, divina pius ejus optatis aſpirante aura, contigit ipſam, ſui ipſius conceptus prorſus ignaram, concepiſſe. Quod ut ad cumulatam abſolutamque lætitiam præſtaoti molieri cederet, effecit præpotens ipſe Deus, ut filiolus Petrus leni attactu qua odoque parentis uterum demuleeret, eique ioſans vix aulſut ab ubere, cujus lingua nondum ſonabat eloquium, blando hoc indicaret affato: Eſt tibi, Mater, ventre hic occluſus Fraociſcus. Quibus mox pueruli verbis femina in ſtuporem aſta, utpote quæ nulli hacenus mortalium cogitatum ſuum patefecerat, ipſo concepti fœtus motu eodem temporis momento intra ſe jam perfectum eſſe cognovit, qood Petrus lumine col-

Natus an. 1311.

b c

præque educatur infans.

F

Bimulus prædicit matri alterum filium.

A. BART. SENENSI

lustratus divino prævideratque prædixeratque. Quocirca ingenti Agnes voluptate perfusa, exoptatum infantulum in tempus effudit, eumque Franciſci nomine ad ſacros Baptiſmi latices pro voto inſigniri juſſit. Qui cum poſtea Petro triennium dumtaxat ſuperſtes exſtitiſſet, ſuum a germano fratre divinitus prædictum exortum libenter, quemadmodum ab ipſa parente jam inde ab adoleſcentia acceperat, narrare ſolebat.

11 Quinquennis ſecreta orationi vacat:

3 Infantili adhuc ætatula Petrus, quinque nempe annos natus, natum ſe, profecto eximiæ indolis inſans, (uti paulo ante diximus) ad beatitudinis opera exequenda re ipſa commouſtrabat. Siquidem divinitus agitatus, ſecreta ad orandum domi inveſtigabat loca: atque domeſticorum aſpectum deelinans, libero ſolutoque animo, diu multumque ſacris precationibus vacabat. In quo quidem precandi ſtudio ita ſe ſerius gerebat puellus, ut ſenilis in eo jam tum maturitas appareret. Interea primæ ætatis crepundiis depoſitis, Præceptori octavum vix annum agens, una cum Franciſco fratre ſexennio, primis litterarum rudimentis traditur inſtruendus. Quibus ediſcendis ea lege operam ſe datutum arbitratus eſt, ut numquam pietatem a vulgaribus illis ſtudiis ſubjungeret: quin etiam id illi cordi ſuiſſe conſtat, ut nihil prius aut antiquius ſacris precationibus haberet. Sic prorſus, ut (quemadmodum, eodem Franciſco ſtatre refetente, vulgatum eſt) ſub veſperam cubitum cum diſcederat, nocte dein eoucubia e lectulo vigil exiliret: atque flexo humi geniculo, divinarum tarum commentationi ame Chriſtum Cruci ſuffixum totum ſe daret; ac lacrymarum ſalſugine plenus integras ferme unctes inſomnis duceret. Quod ſi longa fatigatus vigilia, ſopore quaudoque deprimeretur; in ſtorea intra cubiculum humi ſtrata, pronus ipſe proſtrata membra damnabat, parentibus provida ſolerrique pueri citeumſpectione, rei factique penitus inſciis. Exin eum jam decimum annum ageret, nihil eo amabilius, nihil eomius: quippe qui ſortitus animam bonam, eam gravitatem morum præſeferebat, ut facta ejus ad divinæ legis normam ſenſu planu mirabili dirigeret: atque eo fiebat, ut mens ejus indies magis magiſque illuſtraretur, & ad pietatis officia obeunda ita ferveret, ut inter otandum lacrymarum uſus ei inoleverit rerum cæleſtium dulcedine deliburo. Id ubi malus dæmon animadvertit, ejus perturbandæ quietis avidus, dolis illum petere aggreditur, torvum in eum defigens obtutum, quod tantam edhue tantillus puellus ſupernasum serum adeptus aſſet coguitionem. Eo itaqun acertimo orantem odio proſequebatur: ad cæleſtia illius animum inhiantem terrieulamantis trueuleutus pulſare, laceſſere, metumque incutere: ac eo denique impudentiæ noctæ quadam devenit, ut vitreum lyehnum, e ſummo cubiculi tholo ad Crucifixi ſchema dependentem, diffregerit; multas inde ei moleſtias creando, quo terrore expaveſactus, tandam aliquando ab incepto deſiſteret. Ceterum tantum abſuit, ut hiſce uequiſſimi impoſtoris technis de ſententia beatus puer deduci ſe pateretur; ut etiam obfirmato conſtantique animo, iu arrepto uni Deo corpore & auimo vivendi propoſito, in dies ſiugulos faſe iteratis ſtudiis couſirmaret, hanc vigilandi orandique uormam ad ſeptimum decimum ætatis aunum ſecutus.

anno 8 ſtudiis imbuitur.

in ſtorea dormit:

devenit infeſtat dæmonis patitur:

4 Interea dum in hæc religinnis & pietatis ſtudia, quam intentiſſima cura, Petrus incumbit; iis familiariter utebatur, qui eum provecta ætate, tum honeſta morum inſtitutione, ac rerum ſpiritualium peritia, ad virtutes capeſſendas inflammare illum poterant: ſpeciatim autem magnus cum iis, quo ad ujus fieri poterat, uſus illi intercedebat, qui Chriſtianam humilitatem & ſenſibus intimis coleront, & moribus exprimerent ae vita. Ultro etiam familiarius ob id ipſum ſeſe cœtibus atque enloquiis egentium ae mendicorum quotidie inſerens; ratus haud dubie hujuſmodi ſordidatorum hominum conſuetudine ſuam indies animi ſubmiſſionam, ad Evangelicam diſciplinam induendam, aumulatius excultum iri. Quod cum Gulielmaeeius patet reſeiret, vel in eum quandoque, ut fit, inter paupetum ae pannoforum greges couſertim verſantem incurreret; dici vix poteſt, quam iniquo id ipſe ferret animo, aſpertime hae eadem de cauſa Petrum frequentet accipiens, quippe qui ardenti humanæ laudis ſtudio, & quotidianæ uobilium virorum conſuetudinis impetu abreptus, eum primarios intet ephebos comparere expetebat, qui munditiarum atque urbanitatis articulos tenentes, opibus, elegantiſſimo corpotis veſtitu, formaque præſtantes, illius haud adſimiles eſſent. At Petrus uihilominus nou modo eum iiſdem ipſis amicitiam inſtituere non induxit animum; ſed ſi qua jam iucepta eoueiliataque eum illis quoquomodo eſſet, eamdemmet diſſuere, eoſdemque pariter averſari non dubitabat: videlicet veritus, ne, dum inturim eorum lenocinia atque in moribus mollitiem ſectaretur, profanos inde paulatim hauriret ſpiritus. Amicitiarum etiam tune ſcientiſſimus puer noſter eximius, etiamſi vim illarum & uſum uecdum pet ætatem eſſet expertus; quandoquidem intet multa ſæcularium amicitiarum genera illud unum verum, illud ſolidum, firmum atque inſolubile denique illud ſit, quod ſola virtutum ſimilitudo devincit. Ergo ſui ipſius daſpicientiæ amora inceuſus Petrus, atque veræ Chriſtianæque humilitatis perquam ſtudioſus, id in ore frequeutiſſime habebat; nimirum ingenti ſibi moleſtiæ atque adeo pœnæ ſplandida veſtimenta eſſe; quod ea quidem pauperum ae miſerorum conſuetudiuem ſibi mutilam redderent, prorſuſque labefactarent. Tantum aberat, ut de conſtantia graduque humilitatis ullo unquam tempore, per minas & convitia, ſeu per verba atque verbera, dimoveretur.

cum indigentione patris:

humilitatis ſtudioſus.

a 10 capit inſcribi congregationi noſocomii della Scala,

5 Hujuſcemodi ſeime cæleſtibus inſtitutionibus excultus Petrus, nou ſat ſibi tamen ſuiſſe putavit, niſi & alia quidem aliis religionis opera adjicienda curaret. Ergo diu uoctuque illi animo verſanti, quo pacto id efficere exeqnique poſſet, in meutem venit, in laudatiſſimam B. Mariæ Virginis ſodalitatem, ſub coneameratis fornicibus noſocomii illius celeberrimi, quod cognomento della Scala appellant, conſtitutam, inſcribi cooptarique. Quippe qui tot præſtantiſſimos viros, e prima omues fere nobilitate Senenſes, ae Sanctimonia vel in primis præcellentes, ex ea, veluti præclara religionis lumina, procaſſiſſe ſciebat: totque jam mente futuros præſagiebat heroes, qui ex hac ſanctitatis palæſtra prodirent armati, quo adverſus teterrima vitiorum monſtra, adverſus trueulentiſſimas inferni centurias, prælia Domiui incliti præliarentur. Atquales? Nempe Andreas Galeranus Pater pauperum vocitatus; *f* Petrus Pettinarius, Franciſci Aſſiſinatis mundi contemptus atque inſtituti ſectator egregius; Ambroſius Sanſadonius, ille a præſtantiſſima ſanctiſſimaque Dominicanorum familia, cujus illuſtria *g* facta, omnis ſanctitatis affatim plena, juſſu Honorii Papæ hujus nominis Quarti olim conſcripta, noſtra quidem tempeſtate in lucem revocari, eumdemque inter Cælites, quos univerſa Catholica Eccleſia in terris veneratur & colit, Clemens Octavus Pont. Max. conſtanti omnino voluntate adnumerari collocarique voluit. Quis exinde

familiaris fuit & pauperibus,

f

g

quo tot alios viros Sanctos habuit ſibi affectatos,

A inde Bernardus *b* Tolomeus, præſtantiſſimarum artium gloria inſignis, inſignior vero religione & pietate? Quis Franciſcus Piccolomineus, quiſque Patricius, e Patricia gente, Monti Olivetani Ordinis conditores iidem ac rectores? Hiſce proximus prodit
i ſtrenuus bellator noſter Joannes *i* Columbinus, Congregationis Jeſuatorum Fratrum inſtitutor ac parens optimus, de quo plura hiſtoriæ noſtræ pro loco appingere eſt animus, una cum ſocio ac commilitone ejus Franciſco Vincento: quos eodem tempore ſeeurus eſt, eadem in Deum pietate, hoc in Chriſtia-
k næ virtutis ſtadio *k* Stephanus Maconus: qui deinde brevi poſt tempore Perrum noſtrum æmulatus egregie Carthuſianæ familiæ divino plane admonitu nomen ſuum dedit. Et qualis quantuſque demum Bernardinus / Albizeſcus, ille Aſſiſinatis ardentiſſimæ in Deum caritatis eximius æmulator, univerſæque Franciſcanæ labentis familiæ reparator & cuſtos? Is nimirum Bernardinus dux & imperator fortiſſimus, ex quo jam inde ab ſuo tirocinio in certamen deſcendit, ſemper in acie, ſemper in ſule ac pulvere fortiter impigreque verſatus, & ſummi cæleſtiſque Imperatoris memoria fiduciaque quaſi galea munitus, acutiſſimos quoſdam cæleſtis ac divinæ doctrinæ gladios vi-
B brare, atque ut clypeum, ſic fidem caritatiſque conſtantiam hoſtium telis tamdiu opponere, donec poſt multa prælia, adverſus immaniſſimam illam ac infernalem belluam commiſſa, ſpirirum effunderet in victoria.

6 Ad hæc placet in horum fortiſſimorum numero bellatorum recenſere ſtrenuam bellatricem, ac Seraphicam Virginem, Cathatinam Benincaſam Senenſem: quæ, quamquam per ſexum in hac palæſtra ſeſe exercere non potuit, potuit tamen in ipſis domeſticis incluſa caſtris, velut in acie poſita, cum harum tenebrarum poteſtatibus graviſſima gerere bella: quæ cum victa poſtrataque eſſe videbatur, tom victrix ipſa, Chriſtianæ vel maximæ humilitatis conſtantia, uti lata inſignique cincta lorica, ſtabat animo, & in quadam quaſi precationum aſſiduarum vigilia perſtans inconcuſſe, de profligatis hoſtibus triumphum agebat: ſic ut, ut malignantium ſpirituum certamina viciſſet, eorumque pariter ſuperaſſet inſidias, pulcherrimum ac jucundiſſimum Angelis, atque adeo ipſi Deo ſpectaculum præberet. Tu ipſe per te intelligis, o nobiliſſimum Collegium (te nunc alloquor) quanto ſtudio
C te bellatrix iſta egregia incitaret, ut bella & tu fortiter gerenda ſuſciperes cum barum rerum humanarum inconſtantia & varietate, eum effræna tis cupiditatibus ac acerrimis hiſce ducibus atque ſigniferis hoſtium generis humani; & quanto amore, quam ſapientibus ſententiis, veræ pietatis ac ſanctitatis plenis, & qua denique animi contentione acrique ſtudio commilitones ſuos hortaretur, ut ſe dignos tantæ virtutis & fortitudinis viris exhiberent: quando ipſemet jam inde a pueris, aliquot hujus præclaræ Virginis epiſtolas, ſuo ſuorumve amanuenſium ad majores tuos conſcriptas chirographo, apud te me legiſſe memini. In iis enim videre erat eamdem ipſam Virginem, non verbis tantum, ſed etiam re ipſa miſcere hortamenta; modo bujus ſodalitatis Fratres, hojus, inquam, religioſæ palæſtræ athletas, Patres cariſſimos appellare, modo Fratres, modo alias dulciſſimos Filios vocare; nunc ductricis pariter & militis, nunc parentis ſimul & natæ partes egregie ſuſtinens. Proinde facere non poſtum, ut verum fatear, quin ex animo inter tot præſtantiſtimos viros principem locum clariſſimam hanc heroinam ſuſtinere dicam.

7 Macte igitur animo illuſtris Congregatio, macte virtute: age quod tui muneris eſt, cura ut pietas religioque in te conſiſtat incolumis: fac, rogo, exaudiam ego de gurguſtiolo hoc meo, veterem ſanctimoniæ diſciplinam apud te incorruptam vividamque indies magis magiſque perſeverare. Vix enim cre-
das, quantum cœperim animo voluptatis, cum ad aures meas pervenit, non modo alios quondam atque deinceps alios, ſanctitate & innocentia vitæ conſpicuos, ex te prodiiſſe viros; ſed noſtra quidem memoria præ ceteris extitiſſe militem illum tuum, ſpiritualis athleticæ egregie peritum, Matthæum Guerram dico, quem vulgo Pattem Tejum appellabant, Congregationis Clavorum *l* auctorem, ac eivem noſtrum: cujus eximiæ in pauperes caritatis excituſ-
l ſima Summus Pontifex Clemens, hoc nomine octavus Romam illum acciri juſſit per litteras Beatiſſimi viri *m* Philippi Nerii Florentini, ad reintegrandam
m illius noſocomii diſciplinam; quod facerrimus Catholicæ Eccleſiæ Antiſtes, olim Sixtus Quintus, generoſa illa ſui animi præſtantia, ulceroſis ac mendicis *n* per compita miſere quiritantibus, velut unum
n in locum coactis, extruxerat alendis. Non enim
o dubitavit Summus idem Pontifex Clemens, *o* quin Tejus noſter, miſericordiæ operibus mire dediius, ſuam ad priſtinam inſtitutionem locum reſtitueret; ut brevi poſt tempore peregregie præſtitit, non modo illa ſua mentis alacritare ſtudioque ingenti in eo munere obundo, verum etiam ſingulari quadam vitæ ſanctimonia: cujus gratia principes viri ampliſ-
E ſimique Cardinales, tamquam virum Deo plenum impenſe amabant, ac magna proſequebantur veneratione. Ille tamen numquam his mortalium honoribus elatus, utpote qui caduca omnia contemneret, juſta ſummi Sacerdotis exacte eum perfeciſſet, nihil habeit antiquius, quam Senas regredi: quo ubi pervenit, morte non diſſimili, brevis progreſſu temporis, ab ea quam ſancte egerat vita ſexdecim ab hinc annis evocatus, diem claulit extremum.

8 Atqui longius provehor: proinde, ne lancinioſa mea incedat oratio, ad reliquas Alumni tui & Patris mei Petri actiones præclaras enarrandas redeo. Qui quidem Pater, adhuc puer & quartum decimum annum agens, nil puetile præferebat: quod, cum exlmiam indolem ad virtutem haberet, omnia reſpuebat ſæculi blandientis lenocinia; & carnis voluptatiſque illecebras immaculati affectus pede calcans, illi-
F barum ſuæ virginitatis florem ipſi virginum Sponſo ac Deo conſecrabat. Cernere erat adoleſcentulum, converſationis maturitate ac morum caſtitate ſenem, ad ſeria incumbere, templa venerabondum obire, ſacris myſteriis pie caſteque aſſiſtere, integritatem, pietatem, & animi ſubmiſſionem, ut ſupra docuimus, ſectari; parentes præſpno quodam obſervantiæ ſtudio proſequi, erga majores naru reverentiam oſtendere, manſuetudinem & lenitatem æqualibus exhibere; &, quod longe difficilllmum eſt, inter delicias ac domeſticas opes paupertatem excolere; & ſevera quadam vitæ diſciplina inediaque, virtutis amore, corpus ſuum innocens caſtigare; &, ut multa paocia complectar, in omni genere virtutis, ſupra ætatem, ſupra conſuetudinem, ſupra vires, admirabili animi ſenſu ceteris per id maxime tempus in orbe patria præſtare. Itaque tanti jam tum ejus virtus rerumque ſpiritualioni ſtudia ab omnibus fiebant; tantumque venerationis eaſtiſſimi ejus mores illi conciliarant, ut ex externo ipſius corporis habitu, ex vulu atque oculis, ad modeſtiæ religioniſque ſignificationem compoſitis, inſitum ejus animo candorem ac mentis ornatum eunCti facile intelligerent, moxque præclare de eo exiſtimarent. Quæ quidem eo magis in puero, nobili genere nato, ſuſpiciebantur, quo contumacior atque elatior eunctis Gulielmaccius parer ejus habebatur. Hiſce proinde de cauſis perinoti impulſique Primores, una

A. BART. SENENSI

His ſimilis B. Petri

omni genere virtutis excellens,

in ſodalitatem admittitur

S. Catharina Senenſis thoras ad id excitans

per epiſtolas,

item Matthæum Guerra auctorem Congr. Clavorum,

A. BART. SENENS. cum reliqno cœtu ejuſdem Sodalitatis B. Mariæ, P non dubitarunt illum, id enixe *p* rogantem poſtulantemque, ſibi ipſis aggregare: etiamſi non admittebantur, niſi quorum ætas viginti ut minimum eſſet annorum, & integra forent exiſtimatione præditi. Ergo candidatum exeipiunt, admittunt, gravi Præſidentis oratione animatum pacis exoſculatione demulcent Confratres; & inter ſacrorum hymnorum concentus in ejus amplexus incumbunt.

9 Qui pius adolescentulus ſuo potitus deſiderio, non committebat ut partes ſuas eo loci quis deſideraret; quoniam cum prima ſpiritualis militiæ tirocinia apud tantos viros tenera adhuc ætate ponere ſtatuiſſet, ita ſe in officio continebat, ita ſe mature caſteque gerebat; ut pro Sodalitii more ſacras preces, corporis verberationes, atque alia id genus religionis munia dies noctesque inibi libenter obiret: fecitque, ut omnes una omnino voce pronuntiarent, illum decus aliqnando ac lomen Sodalitatis futurum. B Nec eos ſane fefellit opinio. Quantus enim, & quam inſignis evaſerit ſanctitate, apud poſteros teſtatum reliquerunt, qui eo loco ſuperſtites illi fuerunt: quandoquidem publico omnium conſenſu, ne tanti viri memoriam ulla unquam ex illorum animis deleret oblivio, atque ob oculos quotidie tum ſibi tum poſteris verſaretur, ejuſdem beati Viri Petri noſtri, Cartuſiana runica ioduti, ac bacillo imbecilla ſua ſuſtinentis membra effigiem qua monochromate in pariete, qua in icone egregio opere colorumque varietate pingendam poſt ejus obitum curarunt: quam ſane ad hæc uſque tempora pie omnes venerantur, & colunt: quadrata videlicet coporis ſtatura, facie ad aſpectum plena dignitatis, explicata fronte, magnis oculis, inque illorum albumine nigra pupilla, naſo oblongo, & a ſummo leviter incurvo; labris non nihil præeminentibus citra ullam tamen deformitatem, genis diſcreta confectis macie, colore inter cereum & album; breviter fuſco capillo *q*. Q Vellem faceret ille omnia conuens & regens Deus, ut beati Patris noſtri faciem virtutis, & gratiam decoris interni ſcribendo depingere poſſim. Sed quid ego tanto viro muneribus aucto divinis non ingenio modo, ſed vita ſimul & meritis impar? aut quibus C meis radis depingam coloribus cæleſtis ejus affectum animi, qui uno ſemper mentis ardore erga Deum afficiebatur? Proinde caiguum plane eſſet, aut nihil omnino, quod impudens pandere auſim: quoniam quidquid divini eandoris & venuſtatis, quidquid cæleſtis pulchritudinis & dignitatis in ejus mente renituit, totum (ne quidquam ſcilicet humana mortalitas ſibi deceiperet) præpotens ipſe rerum effector ac molitor Deus ſibi penitus vendicavit.

CAP. VI. *Nec ibi tantum ministrat,* 10 Per incrementa ætatis ac virtutis in dies ſingulos honoratius ephebus noſter incedens, atque in Deum omnem curam ſuam, omnem affectum, actus, cogitationes, amorem denique omnem collocans, non poterat non amare & proximos, quos ipſe omnium Conditor & Opifex ſapientiſſimus vult in ſe diligi. Ergo tanta in Petro adverſus hominum ærumnas & calamitates inerat commiſeratio, ut eum in languentes, extrema vel maxime preſſos inopia, vel alio graviter affectos morbo, conjeceret oculos; ea ipſorum confeſtim miſericordia frangeretur, nihil ut loci vel diligentiæ reliquum faceret, quo minus illos, quantum in ſe poſitum erat, adjuvaret. Hinc erat, ut nihil æque lubens, ad illorum calamitates miſetiaſque ſublevandam, tum animo tum corpore agitaret, quam ut ſe totum illis miniſtrando traderet. Hanc unam ob rem igitur noſocomia publicaque valetudiosria adibat; ſed ad illud vel in primis, nullo adjuncto comite, itare frequentiſſime conſueverat, quod ad id tempus Divo Lazaro dicatum cernimus, quingentos ſupra mille amplius ab urbe Senenſi paſſus. Id D *Id etiam loposit in S. Lazari,* ille ſibi præ ceteris deligendum duxit, in quo deſiderium ſuum expleret; ſe totum nimirum in obſequium caritatis erga elephantiacos impendendi, propterea quod hiſce curandis alendiſque conditum ſuerat. Videres itaque nobiliſſimum adoleſcentem Petrum, ut tradunt, languentes ipſos blande amiceque ſolantem; hos ad pietatem Chriſtianam hortantem, illos mœrore animi confectos cæleſtium ſpe bonorum erigentem, alios ad patientiam virtutemque excitantem, eoſdem quoque lavantem, atque eorumdem lectos ſternentem. Videres, inquam, eorum plagas & ulcera contrectantem, tergentem, circumligantem, & modis omnibus opem ferentem; &, quod caput eſt in tanta languoris deformitate, cibum ſibi potumque una ſimul cum illis, dum ſercula limeatus miniſtraret, ſumentem. O magnam tui, Petre, caritatem; quod non tabes, non ſanies fœculenta, non morbi denique evitandi contagia obſtiterint, quin temet in miſerorum miniſteria totum effunderes: paratus etiam omnes ſubire caſus, quos terra illa lues E ſe temere ingerentibus importare potuiſſet: perinde quaſi nihil tibi carins nec jucundius eſſet, quam inter eos domeſtice verſari; cum nullius ferme dies abibat (modo Columbino habenda ſit fides, cui vecors plane eſſet illam qui abrogaret) quin ad id Xenodochium te conferres. Nec mirum ſane, non enim in tantam humilitatem, tantus juvenis ſe demiſiſſet, ni prius ardentiſſimæ caritatis igne medullitus incaluiſſet. Nihil tam parvum aut tam vile eſt, ut eo ſeducat indignum, qui perfecte diligit.

eminet in exercitiis piis,

& ibi a morte depictus cernitur.

ANNOTATA.

a *In formula Profeſſionis & in Necrologio Domus, ſolum vocatur* Petrus Guglielmacci. *Latinum autem ac ſimplex nomen* Petrus, *augmentativa forma vulgariter producitur in nomen* Petronis, *quo ſolo in Vita utitur S. Joannes Columbinus, idque ita proprium fuit Beato ejuſque avo, & aliis ante ac poſtea in eadem familia pluribus, ut ipſum gentilitium quoque factum ſit; & ſic* Petrus de Petronibus *nominatur in Vita S. Bernardini, de qua mox. Hujuſmodi autem cognomina familiarum, poſtquam in uſu eſſe cœperunt, ſumpta ſunt ex proprio ejus nomine, quem ex majoribus ſuis primum nominare nobilitas ejus temporis noverat: quare ad genealogias fundandas nihil obſcurius incertiusque eſſe puto ejuſmodi patronymicis cognominibus, quæ multis, toto ſtipite diverſiſſimis, ex diverſo ſæpe propter homonymiam potuerunt eadem eſſe. Quanto porro majore eorum eſt vanitas, qui nec illo quidem quo majores ſui familiæ exordio tenteni, audaci ſaltu in tempore ſæculo x anteriora, atque etiam in Romanas familias attolli volunt, novitio poſterioris ætatis invento atque adulationis pleniſſimo?* F

b Guglielmaccius filius Petronis, nepos Accorridoris, mortuus anno 1348 ex lue peſtilentiæ, e quo tunc Senis eſſe mortua 70 millia hominum, in ſuburbiis 8 millia, *annotat Bartholomæus. Ejus alii filii ſuperſtites fuerunt* Franciſcus, Andreas, Jacobus.

c *Si* Malavoltæ *cognomento uſus eſt B. Joannes in Vita, bene eſt; ſin minus, probandum familiæ ipſi relinquo, quoniodo Beati noſtri mater ad ipſam pertineat, Bartholomæus, ejus & viri imagines adhuc ſupereſſe indicat, in edicula, qua extra civitatem* ad arborem S. Franciſci *dicitur, in qua ante Deiparam genuflexi pinguntur.*

d *Mortuus anno* 1363, *relictis filiis* Nicolao Angelo, & Salimbene.

e *Ad* B. Andreæ Galerani *Vitam 19 Martii explicatur inſtitutio hujus Noſocomii.*

f B. Petri Pettinarii, *ſeu* Peſtinarii *varia Acta nacti in Italia ſumus, danda 4 Decembris.*

g S. Ambro-

A g S. Ambroſii Sanſedonii *decimus* 20 *Martii*, *ſed ut poſtea didicimus, in his annus Chriſti* 1286 *non currit uſque ad Paſcha ſequens, more Gallico; ſed inchoatus erat a* 25 *Martii præcedentis anni* 1185 *more Piſano, adeoque tunc recta nominabatur* 1286.

h B. Bernardus Ptolemæus, *cum adjuncta hic facio, fundator Ordinis Montis-Oliveti, colitur* 22 *Auguſti*.

i S. Joannes Columbinus, *inſcriptus Martyrologio Romano* 31 *Julii vita functus anno* 1367, *in cujus Vita agitur de* Franciſco Vincento, *ſocio hic memorato*.

k B. Stephani Maconi *Vitam ſcripſit idem Bartholomæus, qui hanc exaravit, edendam* 7 *Auguſti. Ex ea jam edidimus nonnulla ad Vitam* S. Catharinæ Senenſis.

l Congregatio Clavorum *Senis inſtituta an.* 1579, *in ſacello, quod a ſacro Domini Clavo ibidem ſervato nomen habet. Ita Faſti Senenſes ad* 25 *Septembris in elogio hujus ipſius* Matthæi Guerræ, *qui obiit tali die anno* 1601; *ipſam vero Congregationem Gregorius XIII an* 1584, *& Sixtus V an.* 1586 *ſuis diplomatis confirmarunt ornaruntque*.

m Vita S. Philippi Nerii, *auctore Petro Bacrio a* B *nobis allegata* 26 *Maji, in Faſtis iiſdem allegatur: dicturque Sanctus ipſa eidem voluiſſe adſcribi, una cum Cardinalibus, Sfondrato, Baronio, Borromæo*.

n *Anno* 1587 *Sixtus V edidit Bullam, quæ extat, de* Hoſpitali mendicorum, *in ædibus prope Pontem-Sixti ad ripam Tiberis erigendo*.

o Clemens VIII, *poſt Sixtum quartum in Sede Petri anno* 1592, *inter cujus Bullas hactenus editas nihil de cura Hoſpitali iſti impenſa invenio*.

p *In Vita* 3 S. Bernardini *ad* 20 *Maji edita dicitur cap.* 1 *hic inſcriptus huic Fraternitati, poſt alias viras illuſtres, inter quos numeratur* Petronius de Petronibus, qui Cartuſienſis poſtmodum effectus, Religionem eamdem illuſtravit. *Hic eſt autem* B. Petrus, *de quo hic agimus. Idem probari ait Bartholomæus per vetera monumenta & Codices Mſs.*

q *Huic deſcriptioni eum plane ſimilis videatur imago in fronte editæ Senis Vitæ, non gravabor illam huic exceptam hic exhibere.*

Obiit in Cart. Ferrar. 1367. 29 Maij.

CAPUT II.

Ingreſſus Petri in Ordinem Carthuſienſem, qui Sacerdotium declinans dignum ſibi arripuit.

Cap. 1 CUm indies juvenis noſter Angelicus divini amoris ardore æſtuaret, ſeeumque reputaret identidem, non poſſe ſe ſua deſideria ſuaque pariter ſtudia pietatis ad voluntatem explere, tot inter hujus ſæculi nequam diſcrimina poſitum; quandoquidem nihil ſibi prius aut antiquius eſſet, quam ut ſanctiorem perfectioremque degendæ vitæ cultum ſibi ſequi liceret, eumque ad extremum uſque tenere; cœpit ſecum ipſe ſerio varias excogitare vias, quibus rem ex ſententia ipſemet gereret. Obid ipſum itaque mens ejus verſatur crebro in ambiguo, & quid interdum conſilii capiat, aut quo ſe vertat neſcit. Nam cum plura, eaque ſubinde per ſpeciem abſolutiſſimæ ſanctitatis, ad quam unam perſequendam omnes curas ſuas cogitationeſque omnes conterebat, ejus animo obverſarentur; eo plerumque adducebatur, ut ſummi Dei clementia fretus, difficillima quæque, ad novum vitæ genus victu cultuque in primis aſperrimum inſtituendum, aggredi non dubitaret. At rurſus eadem, quæ jam generoſa alacritate in ſe ipſo exciſſerat, ad calculos dum per otium revocat; liquido animadvertit, nequaquam ſolutam expeditamque ſibi rationem eſſe, ad eum vivendi curſum tenendum, quem propenſione, quin etiam voluntate quadam abreptus conceperat, ſibique facillimum propoſuerat: ignarus adhuc noſter adoleſcens earum artium, quibus ad decipiendas incautas mortalium mentes utitur dæmon, eorum potiſſimum, qui in rebus ſpiritualibus nimio plus ſibi E fidentes, ſuam voluntatem ſuumque dumtaxat judicium ſequi decernunt. Quoniam admirabili quodam ſtudio ad Chriſtianam ex Evangelio paupertatem colendam concitatus, magno tenebatur deſiderio longinqua terrarum petendi ſpatia, ubi nullius congregationis cœtuſve legibus aut ſacramento adſtrictus, inter infimæ plebis quiſquilias lacernatus ineederet inglorius: & a Alexii ſanctiſſimi viri Patritiique Romani a inſtar, ſub dio vel certe in aliquo ſacrarum ædium veſtibulo noctes exigeret, omni humano ſolatio deſtitutus; ſicque ſine lare familiari mundus pro domo illi eſſet, pro tecto cælum, pro lecto ſolum; ac pauperum infertus gregi oſtiatim precario ſtipem colligeret; ut exin libero ſolutoque animo, quidquid ab hujuſcemodi emendicatione ſupereſſet otii, in templis ſacris, effundendis precibus id totum inſumeret. Ceterum pii adoleſcentis conſilia in tam ardenti rei expediendæ deſiderio ad nihilum ut reciderent, unus ejus pater Gulielmaccius effecit, cujus videlicet inſectationes maxime formidabat. Quippe cum illum dudum fre- F mentem, ob ſordidatorum in ipſa patria ſede, atque adeo intra ipſos paternos lares, contractam conſuetudinem puer eſſet expertus; tum vel maxime temporis eumdem ſibi magis tetricum aſperiuſque furentem concipiebat animo: ut qui potentiæ viribus ferox, atque ingenio contumax, nec non augendæ indies gentis Petronæ avidus, nullo pacto tanto decore clariſſimum ſuæ familiæ genus, ex filii ſordida atque contemptiſſima vitæ ratione, affici paſſurus eſſet.

12 Hiſce igitur anxio curis Petro, & ad Chriſti Sanctorumque veſtigia ſectanda optima quæque expetenti, ſaniora conſilia a patre luminum ſubmiſſa ſunt, ut inde veluti efficaci ſalutarique remedio mentis ſuæ ſolicitudini tandem aliquando conſuleret: quod utique fuit ejuſmodi. Quartus decimus jam tunc agebatur annus, cum ampliſſimus pariter doctiſſimuſque vir Riccardus Petronus, ſanctæ Ronanæ Eccleſiæ Vice-Cancellarius, titulique S. Euſtachii Diaconus Cardinalis Senenſis, non minori munificentia quam pietate ac religione in rem monaſticam ex teſtamento quatuor cœnobia, ſcilicet Monachorum Cartuſienſium unum, Ciſtercienſium alterum, tertium Monialium ex ordine Prædicatorum, poſtremum vero Minorum divæ Claræ dicatum, a fratris filio Joanne, quem anno hujus ſæculi milleſimo tercentereſimo decimo quarto, XVII Kalendas Februarii Genuæ heredem dixit, ubi tum deceſſit, e pretioſa

ſua

A. BART. SENENS.

De ſtatu vitæ amplectendo ſollicitus,

propendeo ad imitandum S. Alexium.

ſed reſpella patris abhorretur.

Ex teſtamento Ricardo Petroni Card.

A. BERT. SENENSI

fua tantummodo ſupellectili, atque grandi auri argentique magnifice celati pondere, iotra Senarum ambitum, vel certe in ipſo circumjecto territorio civitatis, extruenda legavit. Quorum Cartuſienſe id noſtrum eum priacipem obtinet locum, ſolum in areas deſcriptum Patribus ordinis eœnubii ædificaodi cauſa, in agru Maggiann, non longiua ab urbe patria quam quingentus paſſus, attribuit, duobus e poſt aanis ab interitu præſtaatiſſimi teſtatoris, vir ſoreatiſſimus Bindus, Bindi filius Falconiſque nepos, Senenſis: qui, ut ejuſdem Cardinalis conſobrinus, ejuſque ſupremæ voluntatis executor impiger fuit; ita opere ſumptuque, magnificentiſſimus extitit imitator; quaado & ipſe Pontiaianam Cartuſiam, editu gratoque ad adſpectum tumulo ſitam, ad tertium ab urbe Sena lapidem, anno poſt Chriſtum natum milleſimo trecenteſimo quadrageſimo tertio, a fundamentis excitavit; ejuſque Monachis alendis proventus prædiaque aſſigaavit *d*. Ergu Maggiaaui id cœnobium, ab ſua familia conſtructum atque perfectum, adire frequenter coaſueverat Petrus: quo eaim propius aberat ab urbe, eo facilius ad id excurrere ſe poſſe putabat. In quo degentium Monachotum, cum in eccleſiæ odeo frequeataadn, tum in rebus divinis tractandis, admiratus erga cælette Numen reveteatiam, ia eam mentem denique occulto quodam inſtinctu actiter ſe ſenſit impelli, ut patriis bunis ſociſque relictis, ad eos quam primum ſeſe aggregaret.

ædificat Cartuſiam Maggianam adjacentem,

c

B

13 Nee irritus plane haac ſibi divinitus inſtillatam mentem complexus eſt. Siquidem per multas preces conſulto ac propitiato Domiao, uti cœptis ſuis ia tam ardenti divinæ gratiæ promerendæ ſtudio petbenigne adeſſet, ad Cartuſiam ſemel tandem profectus eſt, patria incunabula ultra non repetere fixum habens. Quoniam quidem per hanc pleoam ſanctimoniæ fugam in ſpem venichat fore, ut voti compos effectus, qua parentes omnino deſcieret, qua ſe totum, pariter a publicis domeſticiſque actis ſegregatum, Deu dederet: & com eo, qui ſolus puriſſimus eſt, puriſſima, quoad humana mortalitas ſert, conſuetudine vitæ coajungeretur: atque ex jugi oratione, ſacratum rerum contemplatione, ſacrorum librorum familiari lectione, ſplendorem veritatis hauriret. Eo proinde conſilio ad Patrum cœnobii pedes, divinum tum quiddam ſpiraas, ſupplex provolutus Petrus, eos, ut in ſnum contuberiaum admitant, enixe rogat. Qui Patres, primum ejus annos ad munera Ordinis ſubeunda nimis teneros cauſati, ſubſiſtunt paululum: tum egregia in Deum ejus pietate, verecundia, ſummaque exiſtimatione, atque eximia quam præſeferebat indole permoti, eum, annos natum ſeptemdeeim, ia ſuum Ordinem admitteadum putant; quamquam Ordiais decreta viginti ut miaimum annorum ætatem in ſuſcipieudo exquirant alumno, ut juxta Domini præceptum ad ſaera poſſit bella procedere. Tum demum excipitur, atque detonſo capillo, quem tum pro ſæculi more promiſſum impenſius comere ac alere coaſueverant mares, regulati tuoica, ſacro Moaachorum agmine eoocinente, induitur: moxque, in noſtrorum gregem adnumeratus, regularibus itidem diſcipliais præceptori traditur inſtrueadus. Tirocinii autem aaao de more circumacto, juravit Petrus, & ſoleaaia Religioais vota, in Galgani *e* Vannis qui tum domni præerat verba, cœaobii Maggiani uomine, caſtiſſime ſuſcepit: plus utique ſplendoris ſua eidem cœnobio ſuactimonia allaturus, quam io eo coadeado nnmiais attuliſſet Fundatoris ampliſſimi beneficentia.

ad ſuum Ordinem admittitur.

e

& profitetur,

14 Quanta vero dein ſedulitate, quod Deo ſanctiſſimo ſpoponderat ſacramento, reddere conaretur; quaata pietate, quanta religione ad Chriſtianæ perfectionis culmen aſceadere niteretur; ut in obdieatiam, caſtitatem, paupertatem, ut in taciturnitatem & ſolitudinem iacumberet; uti reliqua omnia, quæ religioſum decent ordinem, admirabili alaeritate obiret, longum eſſet enarrare. Verum hoc unum in præſentia miſſum facere ſine ſcelere non queo, quod ſimul atque monaſterium eſt iagteſſus, uſque eo patrias opes omnes omniaquu clariſſimæ familiæ inſignia ab ſe abdicavit, ut intra cellulæ parietes ſoliarius ex iaſtituto latitans, oumquam vel parentum affiaiumque congreſſum exeipere voluerit: quin cum ad eos, gravi morbo correptos (qui morbus vitam hauſit) officii cauſa adire quandoque potuiſſet, Patruai oimirum conceſſu; numquam tamen adduci ſe paſſus eſt, ut eorni daret & ſanguini, quod virtuti debere ſe coafitebatur. Atque eo factum eſt, ut nuntium de ipſotum obitu ita forti ae conſtanti animo tulerit, ut nullo doloris morſu perſtrictum ſeſe cunctis exhibuerit; ſatius arbitratus impietatis erga parentes inſimulari, quam ſemel propter immortalem ſui omniumque parentem Deum arreptum ſolitudinis ptopoſitum temetatie violare. Neque hiſce tantum contentus, quia omnia quoque propinquitatis jura ſublimium appetens aſpernatus, ne contra Chriſti legem omnium ſibi vel primam & antiquiſſimam, earnis affeaſum illis quandoque cogeretut præbere; nihil de rebus tempotariis, quæ ad eoſdem parentes & affines pertinerent, vel ipſis ille auribus haurire, vel ſermonem corani inferri noluit unquam. Secum eaim ſæpiſſime reputabat, nondum ex animo ſe Dei juſta feciſſe, ſi cum corpore proptiam domua reliquiſſet, meate tameo eam incoleret, parentumque ſimol (etiam tum illorum cupidus) oblectaretur affatu: aut juxta Evangelii præceptum, ſi qui patrem, matrem, fratreſque jam volens ac lubens deſeruerat, uti Chriſti dignus haberetur diſcipulus; adhuc etiam ſe vexari induceret aaimum, cum ſeu domeſticorum blandimentis delioitus, ſeu quadam humano generi natura iaſita mollitie adductus, ultro ipſemet illos admitteret colloquentes.

Declinat parentum colloquia & aſpectum,

D

Matt. 37

E

15 Qua quidem Petri erga ſuos ſeveritate factum eſt, ot parentes tantam ejus animi firmitatem agre moleſteque ferentes, ſe penitus contemoi putarent, eo maxime quod ſe ſuaque nihili ab eo fieri ac repudiari cernerent. Contra vero dici vix poteſt, quanta ille perfunderetur voluptate, quam ſolidos quotidie ex hujuſmodi gravitatis diſciplina, tranquillitatis ac laternæ paeis fructus carperet: haud ignarus ſuique ipſius experimeato apprime eruditus, non poſſe quemquam intra Cartuſiana ſepta divinarum rerum delicias animis percipere, niſi præmiſſis omnibus inſtar Jacobi ſolus remaneat, ut facie ad faciem Deum videat; & beoedictione ſimul & nominis in melius mutatione felix efficiatur; neque Moyſis in modum frui Dei colloquiis in ſolitudine, ni prius hujus mundi excalceatus affectibus, earumque nexibus expeditus, nudus ad nudum Chriſtum accedat: quando, Divo Hieronymo teſte, nudos tantummodo amat eremus. Hanc Petri affectuum in res humanas nuditatem omnino me poſſe clarius demonſtrare diffiderem, niſi auctures graviſſimi planis ac diſertis verbis, uti cetera, quæ hactenus demonſtravimus, memoriæ illam tradidiſſeat; quorum verba hoc loco vel præcipue referre libet, quo plaaius cunctis pateat, nihil Petrum in rebus homanis ſolatii nihilque præſidii ullo unquam tempore ſibi conſtituiſſe. Si quando vero (ajunt illi) germani ejus fratres, pareatibus e medio jam ſublatis, alique qui cognatione nomen ejus & genus attingebant, ſtrenas, munuſcula, atque alia id geaus humanitatis xenia ad Cartuſiam interdum benignitatis

omni ergo rei affectu nudantur,

F

cauſa

A cauſa mitterent; numquam Vir beatus, æque in illos ac
nec tamen ab eis oblata accepit. in ſe ipſum graviter ſeverus, adduci potuit, precibus etiam adactus, ea ut acciperet, ſed obſtinato prorſus animo rejiciebat; cum ut votivæ paupertatis religioſa profeſſio conſtaret, tum ut re ipſa oſtenderet, nullam ſe eum illis rationem habere: quoniam eatenus eos amabat, quoad & ipſi Deum caritate officiiſque religionis proſequerentur. Id ſimul atque illis cognitum fuerat, aliorum nomine, qui ſive quotidiana amicitiæ conſuetudine ei intimi aſſent, ſive alio quovis pietatis ſtudio erga eum afficerentur, ea ipſi dona deferri curabant; rati nimirum haud aliter ac agebant ab eo eadem acceptum iri; quæ nihilominus tamen, non niſi Chriſti nomine injecto, accipienda cenſebat. Ceterum ut primum prophetiæ ſpiritu manifeſtius elarere, futuraque ſimul & longinqua divinitus proſpicere cœpit; tantum abfuit, ut ei ullo unquam tempore imponere poſſent; ut etiam omnia acta factaque illorum perinde, quaſi propter oculos ei eſſent, longiſſime puro mentis intuitu proſpiceret incluſus.

CAP. VI 16 Petrum interim ad Evangelicæ profectionis faſtigium biſce gradibus, quemadmodum ſupra demonſtratum eſt, aſcendentem, majoreſque quotidie in Chriſtianæ humiliatis atque obedientiæ virtute efficientem proceſſus, viſum eſt cœnobii Præſiden-
B ti, ad Diaconatus ordinem jam promotum, ad Sacerdotii quoque apicem evehendum: quo per iſtiuſmodi dignitatis munus magis idoneus evaderet ad cete-
Indignum ſe ratus, ra Ordinis miniſteria exequenda. Hæc ut primum ad aures Petri perveniunt, mirum quam gravitet ac dolenter ea ipſe acceperit: unum tantummodo per id maxime tempus laborans, qua ſcilicet ratione tam honorificum munus effugere poſſet: indignum ſe protſus exiſtimans, cui tantum onus Angelicis humeris formidandum demandaretur; ſcilicet veritas, ne, per hanc ſpecioſam occaſionem, ad aliorum regimen rerumque adminiſtrationem iter ſibi aperiretur; cum & ſubeſſe perpetuo potius, quam præeſſe fixum illi eſſet; ſimulque conſtiturum, quoad per eum fieri poterat, numquam ſe rerum temporalium tricis involvere; in ſermone quotidiano uſurpare ſolitus, res temporarias illarumque curationes plurimum homini ad cæleſtia anhelanti afferre detrimenti, ac majoribus pretioſioribuſque muneribus eum expoliare atque nudare. Quocirca, eum id ipſum ooſſet prælare, facere non poterat, quin omnem quo poſſet conatu obſepiret viam, qua cum honoribus pto Ordinis conſuetudine, tum tei familiaris adminiſtrationi aditus pateret: minime dubius, hoc degendæ vitæ genere facilius ſe humilis magiſtri ſui
C Chriſti veſtigia perſecuturum.

inflat apud Petrum, ut non ſiat Sacerdos, 17 In hac iraque deliberatione obfirmato animo cum eſſet Petrus, Cœnobiarchum ultro convenit; ejuſque pedibus advolutus, ſuum illi aperit conſilium; ſibique fixum in animo exponit, numquam ſe velle ſuſcipere Sacerdotii dignitatem: quoniam ſuæ ipſius imperitiæ conſcius, negat, ſe poſſe, ſalva religione, hujuſcemodi ſubire munus: proinde eum vehementer obſecrare obteſtarique per Chriſtum Dominum, ne ad id onus ſuſcipiendum cogatur. Munus longe ſuis viribus impar, dignioribus, doctioribus, ſanctioribuſque demandandum: ſe ſua pernoſſe vitia; ſuæque licet imbecillitatis haud ignarum, paratum tamen eſſe pro viribus in ceteris Ordinis functionibus, quæ ad privatæ vitæ rationem ſpectant, omnia ſemper exeipere munia: in Sacerdotio vero ſuſcipiendo non eſſe enm ſe, qui ejus partes pro rei majeſtate adimplere poſſet: quandoquidem divinam pene virtutem, & omnibus numeris abſolutam tum corporis tum animi integritatem exigit. Satis ſuperque auctum ſe atque cohoneſtatum Diaconatus ordine, ad cujus dignitatis gradum ſe prorſus indignum aſcendiſſe, ſi recte meminerit quæ Apoſtolus ſcribit cum ad Timotheum, Diaconi mores, integritatem, & virtutes exponit: denique nihil non facete, nihil non dicere, ut ejuſmodi ſe munus declinare permitteret. Nec incaſſum plane: ſiquidem Cœnobiarcha, modeſtiam Petri atque animi ſubmiſ-
nec frustra: ſionem ſatis admiratus, gratulatuſque paritet illius mentis candorem, peramanter in ejus ruit amplexus (quippe nihil æque valet, ad hominum benevolentiam nobis conciliandam, atque ſubmiſſio moderatioque) eumque adhortatur ad Ordinis conſuetudinem ſe ut accommodet: quod per hanc, vel omnium primam uti & præſtantiſſimam inter omnes Monachorum functiones, majorem ſe liberius Deo conjungendi habiturus ſit facultatem. At pius juvenis nihilominus, parendi longe quam imperandi avidior, rurſus Cœnobiarcham precatur precibus quidem infimis, ne a ſuſcepto propoſito ſe patiatur abduci. Demum id in præſentia tenuit ægerrime, aliis quam plurimis excuſationibus ad fruſtrandum allatis, ut multum interceſſerit tempus, quo nulla ſollicitudine de propoſita ſibi dignitate premeretur.

18 Interea loci Franciſco olim Altoviti, domus E
Præſidenti, Franciſcus Turæ Montaninus Senenſis *f* f
ſufficitur; qui cum Petri conſilium nullo pacto pro- *ſed ab illius ſucceſſore coarctat,*
barer, ut qui præclare intelligebat, quantum ad Dei gloriam propagandam ſplendoris, ad mortalium vero ſalutem commodi, conferant per Sacerdotium, qui una eum morum integritate conjunctam habene innocentiam vitæ atque ſanctimoniam: non modo aliquid eorum, quæ ad Sacerdotii gradum detrectandum Petrus afferebat, ad animum non admittebat, ſed ne ad aures quidem: quin etiam illum monet hortaturque, ut oneri ſupponat humeros, & Patrum conſilia volenti libentique animo amplectatur. Ecce tibi novum io Petro certamen ſui deprimendi ac ſubmittendi: ecce rurſus anguſtiæ. Etenim quibus humilitatis ſtudiis Cœnobiarchæ voluntatem ad ſuam flectere ſe poſſe putabat, iiſdem ipſis vehementius multo eum inflammabat, ut ſe de munere obeundo ad arbitrium ejus totum componeret. Quapropter *implorato Numine,* cum omem præceptum precibus locum, atque nullum eſſe reliquum perſugium ad evadendum Petrus cenſeret; ac propius jam abeſſet ut manus daret, quam optata ex ſententia conſequeretur; interiori F
quam antea cura excubavit animo, iis ſtudioſius obſervandis, quæ potiſſimum eum voti compotem faceret. Sed primum omnium ad Numinis voluntatem explorandam, ejuſque auxilium in rebus ſuis afflictis vocandum, per multas preces incumbit: ut in ſumma voluntate Chriſti conſilia exequendi eam ſibi injicat mentem, qua & audium omnem huic dignitati obſtrueret, & ſui pariter contemptum, non verbis modo ſed re ipſa, per omnem vitam perſequeretur. Nec in irritum caſa obſecratio. Nactus enim *& medico conſulto,* ſpatium per eos dies medicum alloquendi familiariter, quærit, ab eo, utrumnam, ſi unus ex altera manuum digitus eapiam omino amputaretur, mortis ille diſcrimen adiret: ex quo eum hoc taliſſet reſponſum, nihil videlicet, in ea obtruncatione ſubeſſe periculi præter doloris, vix credas, lætior quam ſit effectus, non deſperans ſore, ut ea maxime ratione, rem utique ex animi ſententia ipſemet conficeret. Id quod ab ipſo Phyſico, quem vocant, ea animi dexteritate atque adeo tortuoſis quibuſdam interrogatiunculis expiſcatus eſt, ut numquam cogitatione aſſequi potuerit, quorſum iſthæc Petri oratio tenderet.

19 Quid multa? Igne humilitatis, velut œſtro quodam, percitus Petrus, rem aggredi ſtatuit omnino; omni ſpe videlicet in uno Deo rei bene gerendæ

A. BART. SENENSI

dæ repoſita. Per ſummam itaque ſpeciem quodam die cochlearia lignea conficiendi, ſalutarem ſiniſtræ g digitum putatorio ſcirpiculo ſibi proſſus abſcidit; *ſibi amputat digitum:* atque uſque adeo conſtanter in ſe ipſum ſævire oſtendit, ut generoſo ac alto quodam ſui contemptus ſpiritu coacitatus, nihil doloris viſus ſit pari; quoniam nullo emiſſo ejulatu, nullu edito gemitu, ac ſi omnino doloris vim non ſentiret, ſortiter ſectionem illam tulerit. Neque tamen id egregium humilitatis facinus ſuo tum caruit præmio. Tanta quippe repente divinæ dulcedinis vi perfundi ſe ſenſit: ut, ſicuti ſub mortis ſuæ tempus confeſſus eſt, nova in præſentia divinæ gratiæ luce ejus menti oblata, certum de futura in cæleſti patria felicitate & gloria conſequenda pignus acceperit. Verum, ne quid hic deeſſet ad probandam Petri patientiam, factum eſt, ut experimento exin didicerit, valde ſibi caro illam qualem qualem dulcedinem ſtetiſſe: quandoquidem (uti chirurgus, qui ei medicinam fecit, quique illi ſuperſtes fuit, fatis conſtanter aſſeveravit) Petrus inter curandum ex nimio dolore in terram ſæpe numero corruebat exanimis. Atque tandem hoc validiſſimo impedimento fecit effecitque, ut in omni vita dignitatem ullam inire potuerit numquam: itaque in ſino gaudens deſiderium ſuum explevit, ſe B ſcilicet omnium vel infimum cunctiſque ſubjectum exhibendi pariter ac vocitandi; Franciſcum Aſſiſinatem, cujus in defugiendo Sacerdotii munere exemplum in intimis medullis ſibi ſemper iohæſerat, imitatus; h dein Ammonium *h* Eremitam æmulatus eximie: in utroque vero altiſſimam Chriſti Dimini humilitatem ſecutus, qui non miniſtrari ſed miniſtrare ſe veniſſe, verbis ſimul & factis ſane quam egregie, dum inter mortales immortalis ipſe Deus ageret, oſtendit.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Alexius 17 *Julii*, & *apud Græcos etiam in veneratione eſt, quaſi inter illos vixiſſet.*

b Ricciardi Card. *elogium ex Ciacconio profert Bartholomæus, quod ibi videri poteſt, corrigendum in eo, quod mortuum Cardinalem dicat anno* 1373.

c *Anno ſcilicet* 1316 *evocatus eſt Michael, Carthuſiæ Tryſultanæ alumnus, ad illius fundamenta jacienda: qui adhuc anno* 1324 *idem cœnobium rexit.*

d *Binde moriendi aſſediſſe B. Petrum, eamque ad pie* C *religioſeque moriendum adjuviſſe annotat Bartholomæus: quod contigit* 17 *Maji anno* 1343: *habet etiam Epitaphium ejuſdem, apud Carthuſianos Pontiſianenſes ſepulti.*

e *Idem* Galganus *præfuit anno* 1334 *Carthuſiæ Parmenſi, & anno* 1339 *adjuit conſtructioni Carthuſiæ Bononienſis extra portam Pratelli.*

f *Anno* 1336 *id factum annotat Bartholomæus, eamque vixiſſe in regimine uſque ad annum* 1369.

g *Dorlandus lib.* 5 *cap.* 1 *putavit* pollicem fuiſſe abſciſſum, *ſed* digitum *fuiſſe probat Bartholomæus, etiam ex picturæ antiquæ; de qua mox.*

h Ammonium *autem ſibi præciſiſſe, ac Epiſcopali idoneus officio haberetur, ſcribit Palladius cap.* 12, *& ad Vitam S. Thomæ Aquinatis* 7 *Martii cap.* 4 *litt. b mentitum noſſe me de* Thoma Hiberoico; *qui ne ad celebrandam Miſſam cogeretur*, pollicem ſibi amputavit: *utique ex humilitate melius ille; quam ex infamo amore quidam, noſtro hoc ævo, Princeps in Belgio, teſtatam affectam ſuum voluit partis nobilitatis amaſiæ, abſciſſione auricularis digiti; quo tamen merito impetravit, ut ſibi nubere conſentiret.* Noſtris autem temporibus, *inquit Bartholomæus*, Petri factum depictum antiquitus aſpeximus intra ædiculam S. Bernardini, in clivio Carhedralis eccleſiæ ſitam, hoc eſt inter xenodochium Dom. Agnetis & oratorium Sodalitatis Mortis: in quam picturam, occaſione reparandi loci vitium facientis, D Primores Sodalitatis B. Virginis Mariæ, cui locus ipſe annexus eſt, tectorium induci curavit.

CAPUT III.

Petri humilitas, obedientia, paupertas, abſtinentia & patientia.

so JAm vero enarratis, quæ Petrus ad vigeſimum quintum ætatis annum geſſit, non abs re fore exiſtimo, immo vero operæ pretium duco, ſi in cetetis deinceps reous ejus geſtis proſequendis, ab humilitatis animique ſubmiſſionis virtute exordium capero: quandoquidem hujuſce præclaræ virtutis ſtudium (ut quæ ceterarum eſt parens altrixque præcellens) ita in omni vita adamavit, ita complexus fuit, ita denium conſtanter ac perpetuo tenuit, ut in eo uno vel principatum ſibi vindicaſſe videretur. Arduum quidem animis ſe operoſum eſſe tradunt, ſingulas Petri virtutes recenſere; partim quod innumerabiles propemodum eſſent, partim etiam, quod quæque facta ſua exteriora, ſimul & interiora quæ a Deo acceperat dona & beneficia, E omni ſtudio ceteros celare ſemper contenderit. Quin etiam viri graviſſimi aſtruunt, Petrum jam tum a puero a Domino ſtudioſe efflagitaſſe, ut mortalibus omnibus eſſet obſcurus, nemoque deprehenderet illius pietatis ſtudia atque exercitationes: id quod Beatus quoque Pater obtinuiſſe, ſub mortem divinitus juſſus, aperire non dubitavit; & hanc potiſſimum extitiſſe cauſam, cur paucs admodum de occultioribus ejus rebus geſtis litteris mandaretur. Nihilominus tamen non potuit, ut iiſdem Columbini verbis utar, tanta lux ſub modio latere, tantus theſaurus abſcondi, nec pretioſus tantarum virtutum liquor in vaſculo ejus corporis recondi, quin aliqua ex parte effflueret exundaretque: ut mortales poſt ſua viſſimum odorem factorum ejus currerent, & quidquid iade ſibi & animarum ſaluti profuturum ducerent, ipſimet carperent. Aggrediar itaque ad ea de beato Patre noſtro Petro narranda, quæ nobis præ oculis proponuntur, non admiranda ſed imiranda: cum alioquin non ignorem, quæ a ſanctiſſimis Viris, divinis circumſeptis præſidiis, facts conſpicimus, quæque naturæ vires excedunt, ac homiaum ſuperaot captum, non eſſe imbecillitatis noſtræ pooderibus examinanda: ſed in ejus æternæ mentis Numen, quo præſide ac duce, immo per ſui ipſius afflatum imperante, ea ipſi patiantur, fide potius F & ſilentio eſſe venetandum. Nos vero homuncules ad ea veræ pietatis, veræ ac ſolidæ humilitatis, & in Deum proximoſque caritatis exempla imitanda deſcendere æquum eſt: ex quibus diſcamus, quo nobis itinere gradiendum ſit, ad eam ſi velimus beatam patriam pervenire, quo ipſi pervenere, qui ſe ſancte caſteque geſſerunt. Horum unus vel præcipuus fuit Petrus noſter Beatus, cujus eximias virtutes, non admirari, ſed imitari; cujus vitæ rationem, non animo ſuſpicere, verum etiam factis amplecti; & cujus denique acta & operationes, ſelici ac beata immortalitate dignas, quoad poſſumus, & aliquanto etiam amplius quam quantum poſſumus, in nobis ipſis exprimere debemus. Quæ quo clarius pateant, ad animi primum humilitatem atqun ſubmiſſionem, ut dixi, veniendum arbitror, in qua plus negotii reſidere videtur: utpote quæ fine controverſia, ad cæleſtem beatitudinem conſequendam, ſummum in homine obtinet locum.

Lib. IIIC. I *Licet amore humilitatis*

voluerit latere pia ſua exercitia,

ea tamen hoc ad imitandum proponuntur:

21 Petrus igitur, abſciſſione digiti maximum in modum lætus effectus, quod per hujuſmodi mutilationem,

A tionem, non modo omnem ſibi aditum ad honores ex ſacris Pontificum Pattumque ſanctionibus egregio obſepiſte, verum etiam ampliorem viam ad ſui contemptum ac deſpicientiam aperuiſſe videbatur; totus ſibi concors, intra cariſſimæ ſuæ cellulæ fines, Deum ſpeculatum ſe liberius recipiebat; ſeque in ea libentius continebat, & in ſe tanto frequentius inibi deſcendebat, quanto longe omnium mortalium ſe infimum, atque auxilii opiſque divinæ in primis egentem, ex animo putabat. Hinc fiebat, qua etat animi humilitate, quod quamquam tantis naturæ & gratiæ adjumentis mirifice apparebat inſtructus, numquam tamen neque ſanctimoniam, neque prudentiam, qua eximie pollebat, neque ſcientiam pariter oſtentare eſt viſus: ſed de ſe, ſuiſque de rebus ita demiſſe ac humiliter ſentire, perinde quaſi unus ex infima plebe vel maxime ſotet: quin potius ſeipſum ſemper abjicere, ſemperque dejicere ſtudebat: cupiebatque conviria & ludibria in ſe ab aliis ingeri, verborumque ſimul contumeliis lacerari. Non dico ut nobiliſſimum familiæ genus jam inde a puetis contempſerit, honoreſque fuerit eſpernatus per omnem viram; quoniam tanræ virtutis non eſſe cognoſco, dignitates & honores in poſtremis habete, quam ſui ipſius deſpicientiam appetere: plus etenim eſt ut male aeeipi negligas, quam B honorifice tractari non cupias: at vero illud ſummæ perfectionis, ut a graviſſimis ſanctiſſimiſque viris traditum eſt, ut peſſime affici exoptes. Id profecto beatus Pater noſter expetebat, & ad hoc votis omnibus inhiabat. Sed enim probe noverat, non ſat eſſe ad Dei glotiam illuſtrandam, in mentis tantummodo receſſibus virtutes abſtrudere, niſi & in opus, ad aliotum vel utilitarem vel ſolamen aut eerie ad exemplum erumpant. Ob id ipſum igitur, ne prorſus vacuus ab onere vel potius ab honore eſſet, hane dignitatem intra cœnobium eſt aſſecutus, atque re ipſa ſic effecit, veri honotis ae ſolidę virtutis haud ignarus, ut infima quęque munia & ſetvilia miniſteria ſæpe obiret, quę telaru etiam ſunt indigna: quæ vero ſplendida, qnæve honorifica repndiare, & averſus manibus pedibuſque refugere.

omnis oſtentationem experit,

non ſolum non extolli, ſed & deſpici cupiens,

infima miniſteria obis:

ægris ſervis:

az Neque hiſce tamen contentus fuir; a Patribus enim efflagitavit ægrotantinm curam ſibi demandari, quam & obtinnit. Sane ax iis, quæ conſecuta ſunt, nemo ſanus quæſiviſſe Petrum locum, quo magis ſe abjiceret, quoque plus caritatis in eo munere exequendo ægrotis Fratribus exhiberer, liquido non C perſpiciat. Adſtabat enim ille diu noctuque pro ratione morbi ægrotantibus: ipſe ſolus valetudinarii curaror eibos porrigere, in os inſerere; ipſe ſedulo erigere jacentes, extruere pulvinaria; ipſe cubicula arſepto verriculo purgara; ipſe hortari, monere, nonnumquam etiam rogare; nihil ei eſſe gratius, nihil carius, quam languentes Fratres Patreſque ſuos omni qua poterat ratione juvare. Interdum item blandiſſime appellabat, aſſidebar, colloquebarur, & dolores corporis animique mœrorem, non oratione modo plena humanitatis & officii, ſed etiam, re ipſa atque opere multo magis mitigabat. Neque porro hic ſtetir res: alia enim mira quadam animi contentione meditatus, atque factis ipſis eſt executus; quo par ea magis magiſque ſemet contemneret, ſeque aliis in dies ſingulos dicto audientem præbetet: nempe, ut obſoletioribus Patrum veſtibus refarciendis præficeretur, extorſit potius quam impetravit. O profundam, Petre, animi rui ſubmiſſionem? præclarum quippe tui ipſius exemplo Cartuſiani inſtituti hominibus documentum ſtatuiſti, quantum videlicet externa proſint ad interna reformanda; reformanda io te non dixerim, quæ numquam per letalem nœxam deformata ac labefactata. Hoc eſt, dicam cum Divo Baſilio, ad humilitatem acquirendam plutimum exteriora humilitatis ſtudia atque exercitationes conferre: ut in cultu externo humilitatis ſtudeatur, in veſtitu, in eibatu, in domo, in lecto, in domeſtica ſupellectili, atque etiam in hominum uſu atque conſuetudine, ac demum in omnibus; ut in omnibus opere pariter & verbis ſplendor hujuſce cæleſtis ac divinæ virturis eluceat, ejuſque ſimul ſtudium teligionis cupidus perpetuo colat.

pro reſtituo refarciendi veſtibus:

A. BART. SENENSI.

23 Nunc veto quoniam de mirifica Patri humilitate, animi ſcilicet & rei, dictum eſt; reſtat ut de ea quoque verba faciamus, quam ſermone præ ſe ſemper rulit, enm ad animi ſui ſenſa aperienda, tum etiam, ut alios ad virtutes generatim excolendas, ſubditis non humanæ ſed cæleſtis gloriæ facibus, inflammatet. Eam iraque Petrus humilitatem in loquendo oſtendebar, nt non ſecus de ſe prædicaret atque ſentiret. Et quoties cujuſque de virtutis laude ſermo illi habendus eſſet, proximos ad eam amplectendam exſtimulandi ſtudio accenſus, numquam in virtutem illam, quam tum maximo temporis ob mentis oculos ſibi laudandam proponebat, orationem ſuam retorquebat, ne quis forſitan illam ipſi adſcriberet: ſed hac ſumma in ea extollenda moderatione animi utebatur, ut vel ſempet in virum aliquem, ejuſmodi virtute inſignitum, totum negotii pondus ae dicendi E vim inflecteret: quod ſi quando hominem, hiſce virrutibus exculrum, videre illi contingeret; confeſtim ejus de laudibus ſetmonem inſtituetet, atque de ipſo verbis adornando numquam deponebat memoriam: idque ad exemplum atque ſpiritualem eorum ædificationem illi factum tradunt, qui differentem auſcultabant. Contra vero ſi quis ipſum aliqua aliquando laude, vel virtutis præmio, vel honore verborum, ornare voluiſſet; mitum, quam indigniſſime id pateretur: quippe qui animo obturbatus vehementerque permotus, videbatur ſibi ea laudatione non ſolum non verum etiam onetari. Proinde numquam paſſus eſt ſe laudari: quin etiam ſe ſuaque contemni ae deſpici cupiebat, nullius eſſe numeri ſe dicebat, prædicabatque. Et ut hoc caput his pancis abſolvam, teſtari ſunt, qui Petro pro Cartuſiano inſtituto familiariter utebantur, numquam ſe hominem vidiſſe, qui ab humanis laudibus æque atque illo abhorreret, aut qui de ſe ſentiret humilius: quod quidem ex hoc uno vel præcipue conjici potuit. Vir quidam fuit virtuto præſtans Petrique imimus, qui cum haud ſaris probaret ad infima quæque illum paſſim deſcendere, ſequo tanta humilitate dejicere, F cum tamen alioqnin ſaccte non poſſet, quin ob rerum ſpiritualium præſtantiam litterarumque peritiam dignus exiſteret, cui ceteri omnes præſto eſſent illique obtemperarent; per liberalem jocum ſemel ipſum perſtinxir, majorem plane in rebus ejus gerendis auctoriratem & gravitatem requirens. Cui mox Petrus; Frater, inquit, Dominus meus Jeſus Chriſtus exinanivit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem: ail amplius in eam ſeotentiam effatus. Sapientet utique his verbis declaravit Petrus noſtar, veram Chriſtiani hominis nobilitatem niti in obedientia, obedientiam vero in eximia quadam animi ſubmiſſione, ſic prorſus, ut homo homini propter Deum ſo ſubjiciat. Quo præclaro reſponſo, amico homini, tum vocem ioclufit, & ſingularem apud eum quoad vixit egregiæ cujuſdam ſanctimoniæ opinionem reliquit; quam ille exin apud ſe ſæpiſſime reputaret, & ad alios volens ae inbens narrare ſolebat.

laudat virtutem non ſuae ſed altorum,

ſe laudari non fert.

Chriſtum exinanitum propoſuit,

24 Etſi non imperitus rerum æſtimator, qui voluntariæ paupertatis ſpiritus Petro ſuerit, & quo illius deſiderio reneretur, quod ejuſmodi virtutis amore captus, mirabiliter patrio ſolo egredi, & remotiſſimas otbis partes obire, jam inde ab ineunte adoleſcentia expetiverit, ex üs clare noſſe potuit, qnæ

& amat paupertatem:

A. BART. SENENSI

ſupre docuimus, tamen de ea ſingilletim exponere viſum eſt, quæ littererum monumentis tradite quondam fuiſſe comperimus: quandoquidem huic virtuti tantum Petrus tribuit, ut eam, Divi Ambroſii ſententiam ſecutus, ordine primem & aliarum & veluti virtutum cuſtodem exiſtimaverit. Cujus ita ſtudioſum, ita cupidum ec peremantem ſe præſtitit in omne tempus, ut omnium paupetrimum illum fuiſſe dixiſſes, modo virtutem ipſam enimo potius quam re, uti æquum eſt, mætiri velis; quin etiem in hoc omnes ſui ingenii nervos conteoderet, ut Chriſtum, cujus humilitatem ſequi ſtudebat, per tolerantiam quoque paupertatie, omni ope in ſe ipſo exprimere curaret. Quod tam inſigne Petri ſtudium adverſus divinem hanc virtutem Deus ipſe, pro ſua ſingulari clementie, retum gretumque ſibi videtur hebuiſſe; quando ceteris divinitus decleratis ergumentie oſtendit, quanti epud ſe meriti hæc Petri pauperres fuerit, quantumque in eo ad extremum uſque illem ipſam edamaverit. Neque ſolum modo Peter noſter Beatus hujuſce virtutis appetentiſſimum ſe ſemper præbuit,
B verum etiam non mediocriter emabat, quos in eamdem virtutem animatos nancifceretur; egregiam operam otique pro loco dando, ut in ee colenda perpetuo ſibi conſtarent: crebris ioſuper ob id ipſum ſermonibus ſingulerem aureamque hujus virtutis præſtantiem uſurpare ſolitus; ſæpiſſime eutem, homiuem ſubliminm appetentem, henc potiſſimum virtutem excolere; pietatis ſtudio deditum, & Chriſti emore fragrantem, hanc ſequi, hanc empleĉti, & plurimum omuium emare ec magnifecere debere. Quæ uti præcipuo eſt homini impedimeuto, quo minus rehus hiſce infimis edhæreſcat, qui quidem fons omnium malorum eſſe ſolet; ſic viciſſim præclaro edjumento, quo mens ejus in æterniiatis amore & ſtudio coutineatur. Atqui, licet ex Cartuſiana diſcipline probe noſſet, omnem ſibi ereptam facultatem precario ſibi victum quæritandi; ut re ipſa liberius, quemadmodum vehementer expetebat, deſiderium ſuum explere poſſet; tamen omni ſtudio, quentum viribus conſequi poterat, in id vel in primis incubuit, ut, qood illi proximum eſſet, egregie præſteret; nempe, ut, quod per ſui Ordinis ſtatuta haud ſibi licere cognorat, id ipſum per ſe intra ipſe periſtylie perſeqni ſe poſſe numqoem diffideret, ut ſaltem vel ipſo deſiderio meritum denudatæ prorſus peupertetis epud Deum conſequeretur.

ſupellectilia vix ulla habuit,

C e5 Videres igitur Petrum noſtrum, in ipſo ſui aſpectu, in ſetmone, in ineeſſu, atque adeo in ipſis attritis ec reſercitis veſtimentis, etque domeſtico cubiculi inſtrumento, quod more noſtre cellicolæ ettribuitur Cartuſieno, ite divinam hanc paupertatis virtutem referre, ut in eo uno eadem ipſa paupertas ſedem ſtaruiſſe videretur. Quoniem quidquid ſupellectilie haberet in cellula, edhuc in humanis ageos, & quod elato jam funere iu eo reſederat, vix viginti ut ſummum feſtertiis nummis ſupputares: niſi ſi forto inter ea, viliſſime ſerute, certo loco ſepoſite, Patrum videlicet ettritis & laceris tunicis refareiendis, edunmerere velis. Hæc non mea, ſed Columbuni ſuut verba: quæ elarius ut pateant, hne loco ex Hetruſco in latinum eouverſe inſerere volumus. Levis, inquies, dictu res. Levis plane, fateor & ipſe: verum eredas mihi velim, maxime negligenda perfectionis Evangelicæ maxime ſtudioſis. Et quidquid, eit ille, de se mobili uſui illi erat ex Cartuſianorum inſtituto, non pluris eſſe ducimus, quam unius tantum floreni. Cujus quidem floreni ſummam, ſi ad pecuniæ hujus temporis ſupputationem inire velim, ſeſquinummum aureum non explere certum eſt: modo retionibus etque alius ſæculi adverſariis fides ſit habenda, quibus utique habendam prorſus judico: quie in ea re veſtiganda fateor me retiocinetorem fuiſſe, curioſum eumdem ac diligentem. Quæ omnia ferme D
epud ſe habere Columbinus profitebatur: & licet deſpicatiſſime mortelibus, certe non obſcuro argumento, quo loco epud beetum Patrem noſtrum iſthæc virtus eſſet, quantique illam feciſſet: quod ea tantem odoris fragantiam etiamuum (eit idem Columbinus) ex ſe effundunt, ut nulla eie aromate vel opobelſami rivuli, ſi per ædes fluerent, comparari poſſent; cum nullus aut myropola, eut unguentarius ullus conjectare valeat, undenam ejuſmodi odoris fregrantia effluere ſeu menare poſſit. Rem mirem! Ceterum quid, quæſo, effuſi odoris ſuevitas; niſi corpus ejus, cui hæc in deſpicabilem uſum adhibebantur, eb omni veſana turpitudine & corruptela dum viveret ebhorruiſſe?

deteſtatur avaritiam, & prodigalitatem:

e6 Arqoe hæe in præſeutia de paupertatis ſtudio dicta ſint. Cetera, quæ tenco, quæque ed henc ipſam virturem mirum in modum faciuut, ex iis quæ deinceps conſequenter enimed verti poterunt. Verumtemen peuce quædam hiſce ſubnectere operæ pretium duxi, quo eperte quiſque intelligat; quemadmodum Petrus evaritiam, temquam, ut ipſe dictitsbat, omuium virtuium virus peſtemque teterrimam, ſemper fuerat deteſtatus; ſic viciſſim prodigalitatem ſumprumque immoderatum numquam probare euſus, quin etiem profligandum eſſe omnino perhibere: quippe quem eliud eſſe nihil affirmabat, quem quamdam incontinentiæ partem, turpirudinis ec ſceleris interdum affinem. Quod cum homines profuſe largieudo egere cœperint, elienis bonis vel manus plerumque inferre coguntur, vel ſibi ipſi veſeno prorſus conſilio mortem conſciſcere meditentur, vel certe miſerandum in modum extremę ſuæ ipſos pudet inopiæ. Proinde cum ad Petri eures perveniret, nobiles eoſque vel maxime religionis amentes patres familias, in urbe patria inconſulre eſſuſeque rem familiarem profundere, ed id præcipue luxu qnodem inductos, ut inde munificentiæ ſplendorem acquirerent, aut in conſtruendis ædificiis templiſque condendis religionis ſemam colligerent; extemplo æger animi mittebat, qui rem illis periculi pleuam demonſtrarent, docerentque ee effuſione quantum in diſcrimem adducatur omnis familie, eique idcirco viderent etiam etque etiem, quid prudeutie in re domeſtica conſtitueude etque moderanda requiret, aut quo loco eorum res eſſent, ne ſeipſos neve alios perderent: conſulerent ergo ſibi, proſpicerent familiæ, & modum deniq; liberalitati ſtatuerent. Quibus de cauſſis fiebet, ut qui in iis profuſis ſumpribus ſuum vellent ſequi ſeuſum, nequaquam Petrum in conſilium adhiberent: quoniam quidem jam paſſim vulgarum erat (quæ F
conſtans de ejus ſanctitate epud omnes opinio erat atque nomen) id illum ægre ferre prorſuſque ebuere.

Cap. xii. Pia mulier, tamen oleum ſuum nomine ad Petrum ferens.

a7 Interea cum indies Petri virtus & nomen, domeſticis effractis clauſtris, letius menaret; populi concurſus ad Cartuſiam fieri cœptus. Alii enim Petrum conſulendi gratie adire, elii officii cauſe illum convenire, elii elio impulſi ſtudio ad eum ſe conferre: ſæpius eutem, ut ejus incenſi officio & caritate precibus apud Deum juverentur, viſere; ſæpe elias, ut ceſtiſſimis ejus de rebus diviuis ſermonibus ed pietatis ſtudium & religionem informarentur, ejus ſubire vultum. Quocirca ſilentio haudquaquam involvendum erbitror, quod per hujus rei cauſam femina primeria, nomine Ageus, quæ uxor olim fuerat Angelo Ugolino, ſatis coſtenter affirmabat. Nerrevit enim, ſe quondam, familiaritate eſſe conjunctam eum quedam muliere, pietati eximie dedita: quæ mulier cum megno erdcret deſiderio Petrum alloquendi, utpote quæ de ejus ſanctimonia præclara, tum fame, tum euditione acceperet, hanc potiſſimum ſibi rationem ineundam putevit, quo

cui poſtea edes cadeſtis inhæſit.

libe-

A liberior expeditiorque ad Petrum illi pateret aditus. Detulerat femina hæc religiosa munuscula quædam Petro largienda, inter quæ panis erat unus justæ magnitudinis, & ad speciem concinne confectus, seque nutrice beati Viri, de qua initio mentionem fecimus, comitatam ad Maggianum cœnobium das in viam. *simul* Quo simul atque pervenit, beatumque Virum ad fores domus convenit, pro voto ea ipsa munera illi dedit: quæ sane, mulieris ille simplicitate mirifice delectatus, simulque ejus admiratus benignitatem, venerabundus excepit; quod per hæc sibi quodammodo voti compos effici videbatur, ot ex emendicato videlicet aliqua ex parte sibi vivere liceret; & cum per institutum, uti supra demonstratum est, ad alienas januas sæculo unusum accedere stipem erroganti gratia se non posse cerneret animo, ad fores sui saltem cœnobii inveniret, qui sibi, jejuna acsi onos ea sordidatu pauperum grege foret, eleemosynam in Christi Domini gratiam præstaret.

18 Id molirr illa consplcata, saota repente religione erga Petrum serri se sensit, ut mus eam incesserit cupido, rodem non iteram ac tertio, sed *ac sæpius,* B sæpius revertendi; uti vel optato ei liceret sancti viri frui conspectu, pariter & gratissimis ejus colloeutionihos ad pie sancteque vitam tradocendam incitaretur. Quæ mulier quo facilios pierati suæ satisfacere posset, rata nimirum pergratam Petro se facturam, constituit quinta quaque feria, eodem nomine & causa, unicum panem illius similem conficere, eidemque inter pinsendum figoum Crucis caisculpere, uti die exiu Veneris beato Viro ipsamet perferret, quo die simplicem damtaxar panis cibatum puramque laticem, mure Cartosiano, illi esoi esse ac potui didicerat. Ergo dom femina desumptom jam sibi humanitatis hoc institutom tueri curat diligenter, illud accidit non indignum plane *ab imbre* quod prorsus omittatur. Si quidam persancte asseverabat eadem nobilis Agnes, se sæpenumero hanc mulierem conspexisse, ad Maggianam Carcusiam com decreto jam pane proficiscentem, sædissimo e cælo eunte imbre ac undiqoe ioondantibus vicis & compitis, cum tameo rursus cerneter in ito reditoque vestibus atque crepidis adro siccis, nulla ex parte videlicet imbre persusam, domum remigrare. Nec sane mi- C rum. Siquidem tunc imber seminam tangere exprrsebat; quia mox ut flammam caritatis sentiret, ne injuriam faeeret, gutta cetorquebas sese. Ceterum neqoe hic tamen stetit res. Aliod namque non minos admirabile, eadem lectissima matrona referente, tradunt. Nam eum Veneris quodam die molier *Or in pane* illa ad panatiam atcam, panem de mure somptura, *Crucis fi-* pertexisset, ot illom inde ad Cartosiam drferret, in- *gurum ea* genti perculsa stupore acutissimum clamorem edidit: *profusa in-* quem com Agnes exaudiret (ut pote quæ, casune, an *quit.* Dei nutu? apud feminam tum temporis degebat) eo consrstim aceurtit, ubi mulierem ipsam desectæ similem offendit: simolque (res mira) inspexit ita divinam apparuisse virecrem, ut in pane beato Viro apportando, contrarios color duas exprimeret Crucea, & varietas distincta duplex salutis nostræ signum munstraret: alterom nempe purporeo coosperium sanguine, alterum vero fulgentissimi aori instas aleganter elaboratum assabreqoe distinctum. Quo præclaro visu Agnes in admirationem acta, tantisper expectaodum duxit dum mulier suæ esset mentis: quæ com tandem ad se redisset, palam tstats est, alia se longe majori admiratione digna conspicatam, quæ in præsentia essri propalareque se posse constanter negavit.

CAP. IV 19 Com primom jam inde a teneris supra ætatem Petrus sapere visus est, Numinis providentia illum dirigente, primum omnium certamen adversus corporis illecebras sibi instituendum duxit. Hinc loætatis illo quasi tirocinio & disciplina puerili protracte vigiliæ, hinc somni parcitas incredibilis, hinc humi accobationes: atque cetera dein sordium amovendarum desumpta munia, uti supra demonstratom est, in lepra laborantibus curandis conspici poterant, ut iis videlicet exercitationibus valentior annis insequentibus, ad præstantissimas Christianæ vitæ virtutes comparandas illius exorgeret animus; atque uno eodemque tempore præclatos ejus mentis impetos ad rerum exlstium contemplationem facilius ipsemet erigeret. Scilicet per vitæ degendæ dusitem, Christi nomine ac causa tibe susceptam, perque corporis labores pro captatione animi religiose casteque exantlatos, quis non cernit animo, vel pristinum ac ingeoitum mentiscandarem secorius retineri, vel deperditum aliqoando (quæ humanæ conditionis est fragilitas) facilius redintegrari; &, veluti sale perfricatam carnem, a corruptione totum spiritualem homioem, ne turpiter lasciviens in luxuriem diffluat, asservari? Quod eum Petros optime intelligeret, animum adjecit ad suom castigandum corpus, quo, eo mortificatu atque io servitutem redactu, una simol E *Gal. 2. 20* eum Apostolo Paulo, non sibi, sed Christo, & Christus viveret in eo. Ergo in hanc sententiam ingressus, *jam Rolla-* statuit ad superiora Christiani animi ducumenta *ficus artis* non minus præclara adjungere alia: oempe inediam *lejunat.* ciborumque abstinentiam amplexandam, & mordicus ad extremom usque taendam putavit. Cujus rei peeficiendæ eo majorem in spem veniebat, quo acriorihox indies stimulis ad Evangelicam perfectionem sectandam se sentiebat impelli: quam stolidus ac amens prorsus est, qui sine hujus virtutis præsidio consequi se posse putat: quandoquidem tanta in hac ipsa abstioentiæ virtute vis est, tanta dignitas & splendor, ut sine illa ceteræ nec lucere qoodammodo nec cohærere queant. Cujus lane virtutis sapidissimos fructus in singulis dies tanto avidius Petrus degustabat, quanto frequentius ad suavissimæ orationis & contemplatioois epulas accedebat; & eo usque illius exarsit amore, ut intra Cartusiana septa stodiosissimos omniom Constitutionum numquam non fuerit, quæ Patribus Ordinis ad singularem hanc parsimoniæ virtutem culendam antiquitos sanciæ fuerunt: quæ quales sint, quam prolixæ ac dioturnæ, ipsi per se intelligont, qui Cartusiana statuta aliqua ex parte se perhibeut tenere. F

20 Siquidem a die sanctissimæ Crucis Exaltationis *certis præfertim tempo-* in Cineralem usque lucem, in die semel dumtaxat *ribus* axiguo victu vitam suam tolerabat: idem rursus ab eo tempore, hoc est, a capite Quadragenarii jejunii ad sacrosancta Domioicæ Resurrectionis sulennia, ægrius molto asperiusque vitam transigere; idem tota hebdomada ante sanctissimi Paracleti celebritatem; idem molris aliis atque aliis deinceps diebus, quos ipse privata quadam religione propter certorum Sanctorum merita observare sulebat, onu polte ramom aus lacticinits (de esu quippe carnium capitale prorsus est in omni vita apud Cartosianos verba facere, nedum aliquid degustare) sed omni fere cibo abstinebat. Et in hoc eam aspero ac duro vivendi genere illod imitatione dignum, qood ad eummonem mensam, festis mure nosteo dumtaxar diebus, in triclinio ipsemet accumbens, iis commuoibus semper est usus cibis, quibus eam iostructam reperiebat: nihil ioter edendom questus, nihilque singularitatis præferre unquam visos. In cellola vero eam frugalitatis ac parsimoniæ tationem eetinere, tantumque de potu & elbo sibi derrahere, quantum soum ipse corpus, tamquam lasciviotem ac indomitum asellom, perdomare consoeverat. Magna profecto laus Carcusiani cellicolæ, omnes hujus sa-

A. BARTSENENSI *Variis mortificationibus affectus a puerilia.*

A BART. SENENSI. lutarit abſtinentiæ, quam ſibi ſuus præſcribit Ordo, explere partes. At Petri pietas eximia longe progreſſa eſt. Non hiſce ſolum finibus ejus animi religio circumſcripta tenebatur: quoniam incredibili pro Chriſto patiendi incenſus ardore, aſperiora & auſteriora ſui ipſius arbiter erudelis commentus eſt. Etenim acerbiſſimæ neeis Servatoris noſtri proſequenda memoria, per totum quinquennium in ſomno capiundo caput ejus, ſive ab læva ſive a dextera, ab humeris per cervicis confinium, nullum ſublevavit cervical, nullo nixus ille tabulato, nulli denique pariet unquam adhæſit: ſed vel ſtantem vel ſedentem ſomnus opprimeret. Quid prius mirere neſcio, an ſtantem ac interrupte dormitantem, an ſecum dimicantem ſeque pariter vincentem, vel demum denſato, in ipſo ſtratu, modo æſtu caloreque pro tempore aduſtum, modo frigore rigentem. Cuncta plane dura factuque difficillima: niſi quod corporis debilitatem animus Deo occupatus minus ſentire potuit: etſi autem (quæ humana eſt imbecillitas) ea ſentiebat, pro Chriſti tamen amore leviſſima ducebat. Cererum ad illuſtriora merita conſequenda factum eſt, ut præ ejuſmodi ſui corporis negligentia diuturnum in morbum inciderit. Nervis enim colli diu multumque diſ-
B tentis, ejuſque laxatis connexis, per omnem dein ætatem maximo cum cruciatu obſtipus inceſſit.

31 Id cum primum cœnobii Patres animadvertunt, tanto malo omni ſtudio ſuccurrendum rati, mittunt medicum accerſitum, ut ei medicinam faciat. Quod ubi Petrus reſcivit, prælaro ſui ipſius odio inflammatus, neque incommodi cauſam neque dolorem ulli aperire conſtituit: veritus, ne dum remedia corpori adhiberentur, gravem utique meritorum jacturam faceret: quin etiam in ſemet acri verberum caſtigatione uſus, ita ſecum ipſe loquebatur: Poteriſne, Petre, æternas flammas effugere? Poteriſne ſupplicia eruciatuſque innumerabiles in ſumma rerum omnium deſperatione ſuſtinere? Si poteris, accipe, & hæc humana adhibe remedia. Sin, quorſus hæc? Ad quid curationes? ad quid tanta molliries animi? Quid medentium auxilia ad æternam felicitatem comparandam? Cur potius non omnes moleſtias devorandas, omnes miſerias expetendas, omnemque difficilem ac bene longam in ſeipſum dimicationem ſubeundam ſtatuis? Dejice proinde ac prorſus abjice hæc corporis ſolatia, excute ſocordiam, negligentiam procul repelle, & in virum præbe dignum plane Chriſtiano
C nomine, dignum pietate ac religione. Pœnarum proinde cupidus Petrus, Chriſtum Jeſum ſuum liberatorem precibus quam intenſiſſimis rogat, ne pro ſua clementia eo ac tanto morbo illum unquam eximi patiatur; quin potius alia aliis in ſingulas horas eumulet incommodis: uti vel adumbrata quadam ſpecie, haud abſimilis ipſe creatura, in ſe ſui referat Creatorem, propter illum in terris olim tanta atque immania perferentem. Nec in irritum miſſæ preces. Siquidem quoad vixit, eum capitis dolore, tum aliis corporis languoribus pœniſque acerrimis adeo fuit exercitus, ut quinquagiata fere annos natus cum eſſet, ſeſagenarium & eo plus duxiſſes. Quas pœnas quam nihiluminus libentes ſuſciperet, ferretque moderate, vel ex eo tum proſpici potuit. Laborabat aliquando Petrus ea laterum doloribus adeo acriter & acerbe, ut, cum medicus nobilis ei admodum carus, cui Angelo Domini Colletti nomen erat, ejus inviſendi gratia ad Cartuſiam veniret; eique graviter ægrotanti multa ac varia medicamenta, ad pœnas propulſandas, proponeret; ipſe, dum ſe illis indignum (qua erat humilitate) ducit, repente magno lacrymarum imbre ex ejus oculis faſe effundere, exclamavit, dicens: Recordare, fili, quod recepiſti bona in vita tua. Nec plura in eam ſententiam locutus: ſed ſe D naturæ dumtaxat & temporis ſanandum permiſit, remediis quibuſcumque ad morbum rejectis; tantum abſuit, ut de ſententia graduque ſeveritatis dejiceretur, in id ſolummodo pro viribus incumbens, ut magnam languoris moleſtiam majori virtutum conſideratione frangeret, animo etiam fortior quam corpore debilior. Ergo miretur nemo, ſi Petrus noſter exterioris hominis curationes reſpuiſſe dicitur, quando ad interioris cultum tantummodo animum contulerat. Cujus rei cauſa neque horridum cilicium, neque janeam interulam, & aſperam intortamque reſtim, quam ad lumbos Cartuſianum in morem præcinctam ferebat, neque demum caligas reliquumque veſtitum, nisi poſt longum temporis intervallum ſibi detraxit unquam; atque ea, cum potiſſimum ſqualore obſita ac ſordida eſſent, exuere compelli oporteret. Ita enim a veſtimentorum deliciis nimiaque mundicia ſemper abhorruit, ita a reliquo corporis ornatu alienum ſe præſtitit; ut eredam eſſe neminem, qui eam, quam per eadem appreſſa carnibus veſtimenta, in ſeipſum exercuit duritiem, magnæ illi fuiſſe moleſtiæ certo neget.

CAPUT IV.

Donum orationis contemplationiſque in Petro, cum eximia in Deum ac proximos caritate ac vitæ ſanctitate.

PEr languores aſſiduos & carnis maceraciones, perque maxime ipſius virturis pulchritudinem & amorem, quo indies mirifice Petrus capiebatur, tanta mentis tranquillitate ſe perfrui ſentiebat, ut omnia ei pacata cum eſſent, & in placidiſſimo quodam internæ pacis portu quaſi ſecurus conſiſteret; dictis factiſque eorum ſuarum ſtatum felicem atque jucundum renere præferferret; & cum in terris eſſet, primitiis quibuſdam frueretur cæleſtis illius ſtatus, ubi ad ſummam & perfectiſſimam pacem, per æterni Numinis conſpectum auguſtiſſimum, omnia rediguntur. Hinc plane erat, quod, ut Chriſtum vocantem ſequeretur; Chriſtumque, qui eum jam duxerat in ſolitudinem, loquentem ad cor ejus audiret; totum quidquid habebat virium, tum animi tum corporis, divinarum rerum meditationibus cæleſtiumque bonorum contemplationi impenderet. Cujus quem teneret modum in præſentia mihi ſcribenti, occurrit admirabilis illa precandi inſtitutio, qua, F divinitus diserim, jam inde a puero in paternis ædibus ſuetat imbutus: quam eum ipſe reputo, magnam profecto rerum divinarum acceſſionem intra Cartuſiana periſtylia illi factam fuiſſe dicam neceſſe eſt, ubi nihil cum ſæcularibus rebus commune eſt, nihilque rerum humanarum hominem cæleſtibus inhiantem perturbat; quin etiam omnia facultatem præbent orationi ſine ullo impedimento vacandi. Quæ, ut e volgi conſuetudine longe remota ſunt, ita maxime accommoda ad mentem in ſupernarum rerum contemplatione contiendam. In his itaque periſtyliis, tamquam in ſtadio quodam, per quod ad veram ſolidamque Chriſtianæ virtutis perfectionem curritur, Petrus ſeſe exercens, tantos progreſſus in rebus ſpiritualibus fecit, Chriſto magiſtro ac præceptore, tantoſque in orando & meditando profectus habuit; ut id unum in eo ſane admirandum fuerit, inter præclara ac ſingularia dona & ornamenta, quæ Deus ipſe in eum plena manu congeſſerat, adeo divinarum rerum commentationi deditus fuerit; ut nulle unquam res, vel proſpera vel adverſa, mentem ejus interturbare aut impedire poſſet;

quo

A quo minus Christo Domino, cui se totum dicarat, assidua meditatione frueretur, eique mira quadam spiritos dulcedine jungeretur. Quapropter satis compereum fuit (uti qui in intimis ejus amicis fuerant litterarum monumentis prodiderunt) id eum per hoc unum precandi studium assecutum, non modo ut mentem suspensam in Deum atque abstractam geretet, sive staret, sive ambularet, aut in cellula more nostro inclusus, vel una cum Patribus domus, vel cum aliis qui ad eum confluebant colloqueretur: sed eo caritatis erga Deum devenit, ut vim sibi ipsemet inferret sæpe numero, ne de rebus divinis verbum ullum faceret: propterea quod verebatur, ne spiritus vehementia atque divini amoris ebrietate a sensibus mox abstraheretur; sicque de eo jam tum dici poterat, divina magis illum pati quam agere. Tametsi, ut sibi suæque humilitati in omnes partes constaret, summa ope nitebatur, quantum re vera solerti deateriratc studioque consequi posset, ut nemo prorsus hominum adverteret, quæ & qualia muneta atque altiora lumina, tamquam divini amoris in se monumenta caimia, rerum omnium Opifex sapientissimus inter orandum illi impartirer.

nulla re pa per ci vel adversa impedias.

divina potius pati quam agere

B 33 Ceterum de tantis ornamentis ac beneficiis, in Petrum divinitus collatis in hoc precandi studio, fusius ut exponam, quæ sub idem orationis tempus ipse faceret, aut quo maxime modo ad divinum hoc opus quam castissime curandum se compararet, paulo mihi altius ordienda tota res est. Joachimus Cianus fuerat juvenis, ortu Senensis, honestoque loco natus; qui Petri virtute ac fama sanctitatis excitus, ad eum, ut erat pietatis sectandæ cupidissimus, se contulit, quo illi sese totum regendum ac gubernandum in rebus spiritualibus agendis traderet. Cujus egregiam juvenis ad studium pietatis & religionis indolem gratulatus Petrus, eumdem mirificos indies progressus in virtute habentem adeo diligebat, ut dignum illum judicaverit, quem consiliorum suorum participem faceret; & eo tamquam peridoneo internuntio uteretur, ad eos præsertim homines hortandos, rogandos, aliquando vero monendos, nonnumquam etiam objurgandos, quorum vel præcipue salus illi cordi esset; seu ad ea maxime negotia in rem Christianam gerenda, quæ per se, ioslituti tatione præpeditus, conficere vel expleare non poterat. Quibus de causis factum est, ut cœnobii Pattes, & Petro pergratum se

Joachimus Cianus familiaris Sanctæ.

a facturos rati, & ipsius a Joachimi precibus permoti,

C hominem in suam amicitiam & consuetudinem vocaverint; libera ei potestate facta ad Petrum suo arbitratu accedendi recedendique, nulla vel temporis seu loci habita ratione. Is igitur Joachimus, cum magno in singulos dies desiderio teneretur cognoscendi, quæ præcipua pietatis studia Petro essent inter orandum, quaque potissimum ratione in cælestibus contemplandis se componeret, neque idipsum apud Maggianos Patres consequi se posse cerneret, illorum cellulis in ipsum cœnobii peristylium omni ea parte septis; occasionem nactus migrationis Petri ad Cartusiam b Belriguardi, duo ab urbe Sena millia passuum, quam

b

in Carthusiam Belriguardi cum secessit.

anno hujus sæculi a partu Virginis millesimo trecentesimo quadragesimo primo condendam testamento reliquit Nicolaus Cinughus, prædives ac nobilis trapezita Senensis, eo beatum Patrem Joachimus secutus est: tempus videlicet adventsse ratus, quo voti compos tandem redderetur.

34 Nec eum sua fefellit opinio. Siquidem domuiculis, Cartusiauum in morem nondum in Belriguardi aysto per id tempus, æquato ordine atque discretis intervallis, extructis, cubiculum ad habitandum Petro domi attributum fuerat haud a ceteris disjunctum; ex quo facili negotio quid in eo solus faceret, quæ suspiria quosve gemitus ederet, ab sagaci scilicet exploratore cerni & audiri poterat. Quo in re loco usus in tempore Joachimus, sub vesperam primum, deinde matutina precatione (quo tempore Vir beatus, quidquid supererat otii ad lucem, id totum non somno & quieti tribuere, sed in rerum *videre in se ratione vacabat externorum.* divinarum contemplatione insumere consueverat) in omnes actus operaque Petri excubans animo, ad quamdam ejus cubiculi januam suspenso vestigio adrepens, Petrum ipsum observabat, modo genua humiliter flectentem, modo lumina sursum tollentem, modo item toto corpore humi se prosternentem: aliquando terram illum cernebat exosculari, atque se totum Deo humiliare; aliquando pectus miserabiliter verberare, & singultibus gemitibusque cubiculum implere; nonnumquam autem Euangeliorum codicem in manus sumere, atque sacræ lectioni ita studiose atque diligenter incumbere, ut lacrymarum profusione continuo oborta librum largissime inter legendum diluerer; quem, ut membraneus erat, sic ex oculis imbre fluente crispum undique (uti Columbinus testatur) videres, perinde ut aquis immersum. Exin alias beatum Patrem Joachimus se conspexisse præclara testificatione firmavit, vestigio stantem, mox in genua itetum se excipientem, & corpore & animo immotum, non E secus atque a se ipso alienarum. Interdum pansis brachiis divina quodammodo charismata cælitus præstolantem: plerumque irem post ejulatum ac mœstissimos fletus beatum Virum nostrum contemplabatur tanta gestire lætitia, ut oculis in cælum defixis ac manibus sublatis, satis superque ostenderet, se non in terris mortalem inter mortales agere, sed in cælo quasi immortalem regnare. Quis autem nunc dicendo consequi potest ejus animi ardorem, cælestibus ignibus flagrantem? quis oratione explicare ipsius divinæ mentis tacitos reconditosque sensus, e cælestium rerum contemplatione delibatos? quis gaudia, quis divinæ influxus auræ, quis denique cælestis Numinis radios in eum immissos mente & cogitatione complecti potest? ad quæ omnia recipienda non tam laborandum illi erat, quam animæ sinus laxandus atque expandendus. Quoties se ipsum, quoties suos, quoties Rempublicam Christianam universam Creatori ac Parenti omnium nostrum commendabat?

35 Sed quid opus est alieno uti testimonio & opera, eum per se res ipsa loquatur? Ipsum inquam beatum Patrem nostrum audiamus, ac simul quæ jam Cælestium inhabitans patriam, beata immortalitate cinctus, voluit indicare, in animum nostrum patulis nosauribus demittamus. Quæ plane eo majorem auctoritatem & fidem sibi conciliate, gaudioque simul lectorem afficere debebuur, quo longe præstantiora celsioraque divina sunt humanis: & ab eo nimirum ea se mortalis homo accepisse gaudebit, qui in terris olim cum esset, tota mente tamen sublime elatus, non humanam sed divinam quamdam vitæ rationem semper secutus. Perrus itaque cum post suum obitum eumdem viro, cælesti radians luce, apparuisset, ac multa tum de tebus divinis cum eo miscreet colloquia; de his inter alia (uti Columbinus, qui hæc ipsa sacramento narravit, atque rem adeo testificatus est, ut æquus rerum æstimator facili conjectura consequi possit, eumdem ipsum fuisse, cælestium rerum ignarum adhuc & rudem, cui hæc ipsa contigerint) vir *indicat hæc oranti summa affecta delectatione.* ille sublimium appetens beatum Patrem pereunctari est aggressus; Die amabo te, mi suavissime Pater, num qui se totum jam Deo dicavit deditque, percipiat, cum divinæ ac cælesti contemplationi vacat, voluptatem aut aliqua suavitate spiritus perfundatur? Cui mox Petrus; Ea, inquit, afficitur ille voluptate, & ea capitur delectatione, ut intelligi precipique non pos-

ipse a morte apparens

F

A. BART. SENENSI. fit, niſi ab eo qui eum ingenti animi dulcedine ſolidos inde divinæ voluptatis fructus capiat: quin etiam tanta cæleſtium gaudiorum copia, dum divinis meditationibus inſiſtit, abundat, iiſque diviniseumulatur donis, ut interdum exclamare poſſit, ſpiritu ſe divino ad cælum uſque humo excitatum eſſe. Ita plane eſt. Quippe eum mortalisiſtius vitæ, tum cæleſtis hujuſce ae divinæ mirabilem ſibi notitiam comparat.

36 Hujus rei gratia exemplum afferre libet de ſanctiſſimo Chriſti Domini Apoſtolo atque Evangeliſta Joanne; qui cum ingentem vim aquæ divinæ contemplationis bibiſſet, protinus eas altiſſimarum rerum notiones obtinuit, ut oratione exorſus ſit eloqui adeo ſublimi, ut nullus unquam alius eam attentare antea vel poſtea auſus unquam fuerit, quando ipſe Deo plenus intonuit, In principio erat Verbum, &c. Quæ ſane verba, altiſſimis gravida ſacramentis, niſi qui præcipuo Dei munere ſunt ornati, & madidi hujuſcemodi perenni ae vera contemplationis aqoa, intelligentia comprehendere nequeunt: ad cujus præcellentem eximiumque ſtatum perpauci evehuntur, cum omni virtute ae perfectione ſit refertus: nemoque ob id ipſum unquam fuit mortalium, qui eum vere de hac pellucida bibiſſet aqua, a Chriſto Domino deſciviſſet. Huc facit ſane id quod Apoſtolus Paulus de ſeipſo dicit: Raptus ſum, inquit, ad tertium uſque cælum, hoc eſt ad thronum ſanctiſſimæ Trinitatis: ubi e largiſſimo ae puriſſimo fonte Chriſto Jeſu bene potus redivi; ita ut, velut ebrius hac divinæ contemplationis aqua, nihil deinceps aliud præter ipſum Chriſtum & hunc Crucifixum vellem: atque hoc loco ſic exclamabat divinus Apoſtolus, ut ſemet totum in ipſum Chriſtum transferret, immutaretque; Cupio, dicens, diſſolvi, & eſſe cum Chriſto: a quo neque Angeli, neque dæmones, neque contumeliæ; non mors, non fames, non ſitis, nec quidquam aliud me ſeparare poſſit; uſque eo me meus ſecum colligavit conſtrinxitque Chriſtus. Magdalenam togita, quæ quotidie ſtatis horis Angelorum miniſtetio ſublimis rapiebatur, Deum ipſum ſpeculatum. Hic animo præſumas velim quantum hujuſce divini ae puriſſimi laticis exhauſirer. Percunctare Franciſcum Aſſiſinatem, cujus in res divinas contemplatio præclarum ſortita ſuit effectum; quando manibus ae pedibus una cum latetis ſtigmate Dominiæ Paſſionis argumenta in ſe admodum inſigniter repræſentavit. c Jacoponum ſciſcitare Tudertem, ex ejuſdem Franciſci familia virum ſumma ſanctimonia præditum; qui quo facilius ſpiritualibus invigilaret contemplationibus, ſui in primis deſpicientiam atque contemptum adamavit peregregie, ut ſæculo atque ſibi ipſi mortuus, ſoli Deo per tantas rerum divinarum meditationes inhæreret. Nec incaſſum plane. Siquidem mundana omnia, quæ cæca mortalitas præcipuo in honore habet, ſaſtidiens ac totus in Deum abſorptus, tanta plerumque divina dulcedine perfundebatur, ut per plateas & compita velut amens pererrans, in ludibrium terum humanarum, Inſaniam, clamitaret, Inſaniam.

37 Mox tum iterum ab homine rogatus Petrus; Ecquemnam ſaporem, adjecit ille, iſthæc aqua divinæ contemplationis habet? Tot mirificos, reſpondit Pater beatus, refert ſapores, ut apud mortales verbis exprimi nequeat. Quantum, quæſo te, adjunxit, dulciſſime Pater, de hac aqua bibiſti, dum hujuſce lucis uſura fruebaris? Tantum de ea mibi bibendum deguſtandumque traditum eſt, ut millies in die pro Chriſto mortem oppetere non dubitaſſem. Tantum, inquam, ut orbem terræ univerſum pro palea commutaſſem. Tantum præterea divinæ intelligentiæ pet hanc contemplationis aquam ebibi, D ut aliud vellem nihil, niſi paupertatem ſanctam, meique in omnibus deſpicientiam atque contemptum. Tantum de ea exbauriendum ſuſcepi, ut omnium odia in me concitari, & in ipſam omnium mortalium invidiæ flammam conjici pro Chriſti Domini mei cauſa percuperem. Tantum plane hujuſce aquæ perpotavi, ut pet eam lacrymarum dulcedinem mihi comparaverim; erga peccatores ingentem commiſerationem per eam acquiſietim; per eam diſcretionem, per eam fidem, & per eam martyrii deſiderium fuetim conſecutus. Tantum hujus divinæ aquæ ſervis ſuis Deus porrigit bibendum, ut per eam ſigillum illibatæ virginitatis, quæ ſoror eſt Angelorum, ac alia quælibet virtus acquiratur. Die, obſecro Patet, qui ſermones quæve colloquia huic viro ſunt ad id contemplationis faſtigium elato? Eos habet ſermones, uſque adeo ſuaves atque altiſſimos, reſpondit Vit beatus, ut his verbis Chriſtum Dominum fidenter compellare poſſet interdum: In viridarium floribus diſtinctum pomiferiſque arboribus adeo conſitum me perduxiſti, ut præ ingenti ſuavitate odoriſque fragrantia languere in eo, ae prorſus deficere me ſentiam; ad fontem, perennium aquarum copia exuberantem, ut ſummergar omnino; ad amœniſſimum E quemdam feceſſum, in quo grata opaeitate, purioris auræ dulcedine tanta cum voluptate fruor, ut inde pedem efferre numquam vellem. Atque hic ad omnem remiſſionem ſpiritus, laxato apertoque cordis ſinu, dulciſſimum otium agit; inque Chriſtum figens oculos, eum eo ſic amantet miſcet ſermones: Pro te emori velim, pro te patatus ſum oſtendere me in omnem aleam, & ad quodlibet ſupplicium perſetendum, quo vel tandem aliquando tecum ad iſtum egregie cultum hortum perducar, ubi miro colorum decore odorumque ſuavitate roſæ, flores, ae lilia perennant. Dein ſecum ipſe loquitur, ex imo pectore magnus emittens compunctionis, ſingultus edens pietatis & animi ardoris, atque plangorea eliciens ſatisfactionis, omnis dulcedinis ſapore conſperſos. Roga hominem ad cæleſtia anhelantem, quidnam ſibi principio ſit in optatis; Fletus, ait, & ſuſpitia mœroris interni, dum orationibus ac divinis meditationibus inſiſto: qui quidem fletus in omne gaudium dein ac ſuavitatem convertitur.

38 Hæc & alia quam plurima in eamdem ſententiam rogitatus Petrus dixit: tanta videlicet vultus tamque divina oculorum pulchritudine & ſplendore refulgens, tamioque oris decore ac corporis totius habituſque dignitate conſpicuus; ut mirum ſane non fuerit eum, qui horum poſtulator & auditor fortunatus extitit, extra ſe raptum, & ab omni ſenſu corporeo in terram decidiſſe alienatum; ibique tantiſper exanimem jacuiſſe, donec illum beatus ipſe Patet excitaſſet, opemque ei, ut inde ſurgeret, attuliſſet. Qui quidem Pater Beatus putandus eſt etiam (ſubdit Columbinus) non nihil jam tum de ſuaviſſima hac contemplationis aqua fideli ſuo ſervo guſtandum tradidiſſe, de qua eximio fulgore micans verba illi fecerat: iiſque peractis, Petrus, Beatorum lumine fulgens, cælos conſcendit. Nunc vero ex hiſce, quæ modo demonſtravimus, haud abſurda ratione cordato prudentique viro conjectare licebit, qui ſenſus rerum divinarum Petro eſſent; quoſque divini amoris impetus in cæleſtibus contemplandis, mortalitatis etiamdum mole prægravatus, ſuſtineret; & quos denique ex hoc divino otio fructus intetnæ pacis & tanquillitatis in dies ſingulos caperet. Qui quamquam domeſtico affatu lætoque ſemper vultu omnes excipiebat, & inter omnes familiariter in cœnobio pro inſtituto ac rempore verſabatur; tamen quoties vellet atque ubi ſe ferret occaſio

quod plurimos ſanctos eam eatur-pis probat

B 2 Cor. 12.

c

C

de explicat quas effectus caus oplacio-ne a Deo ſeriat

de quibus colloquia ufus fuerit

tum Patere ſolet ani-dvertit.

F

A eatio ſui ipſius colligendi, protinus mente ac ſenſibus alienatis, totus ſcilicet divini ardoris vehementia abreptus, in Deum rapiebatur. O Virum Dei plenum! O Virum, inquam, prorſus cæleſtem! Non ſecus de rerum divinarum contemplatione pro humanæ imbecillitatis captu te loqoentem audimus, atque in terris corpore eum morarere, animo io cælo collocatus, experiebaris.

CAP. VI. *Ex amore Dei ingenerati,*

39 Si quis animum cogitationemque intenderit io ea quæ paolo ante docuimus, oil dubium eſt, quin facilius ipſe multo iotelligat, qua caritate Petrus in Deum eſſet, quove illius deſiderio in momenta ſingula æſtuaret; quam ego, caeers ingenii egenſqoe virtutis, oratione perſequi quam. Nam quid ſuaviſſimi ejus fletus in cæleſtibus contemplandis? quid tot labores, tot vigiliæ? quid tam acre ac diligeos precandi ſtudium? quid, inquam, illæ ſervidæ ad cælum aſpirationes, & ejulatus ex imo pectore miſſi? quid denique vehemens illud pro Chriſto, ejuſque gloria illuſtranda, patiendi deſiderium? Ingeos ſane etga Deum amor, quo ille dies noctesqoe flagrantiſſime ardebat, hæc & alia molta his ſimilia
B operabatur. Quippe cum in eo, quem toto mentis affectu amabat, cor & mens ejus confluxiſſent; facere non poterat, quin divinæ bonitatis ſuavitatem jucundiſſime degustaret: præſertim cum ei nihil omnia humana, ab homnibus ſæculi nequam ſejuncto illecebris, eſſent præ ipſo Domino & præ illius amore. Quibus de cauſis fiebat, ut ob ſuavem divini *cupit diſſolvi,* amoris onionem ſuæ vitæ diuturnitatem aſſidue deploraret, & cum dolore hæc & alia id genus ſæpiſſime repetendo vociferaretur: Quouſque miſer, quouſque hujus corporis curis deſtinebor? Ecquando adeſit tempus illud, quo Chriſti mei optatis amplexibus fruar? Cupio, mi Domioe, mi Jeſu, mi dulciſſime amor, diſſolvi; ut tandem aliquando ſim tecum, tibi jungar, & tecum vitam vivam cæleſtium. Quæ quidem verba tanto cum ſenſu pietatis, tantiſque animi motibus, iocredibili ſtudio Deo fruendi elatus, batus Vir proferebat; ot pene ſui oblitum, atque adeo plane oblitum, totum in Chriſti amore abſorptum diceres. Sano teſtantur auctores noſtri, Columbinus nempe ac Nicolaus Vincentus, identidem ſe conſpexiſſe Petrum noſtrum, totum preter cæleſtis æternitatis deſiderium a ſenſibus alienatum: nonnumquam *In Deum rapitur,* vero ad Deum ferventiſſimis aſpirationibus uſque eo converſum, ut præ ſuaviſſima divini amoris dulcedi-
C ne prorſus liqueſcere, & mente & corde a ſeipſo deficere, & in Deum mox rapi videretur: idque illi uſu veoire tum potiſſimum ſolebat, cum rogaretur, cuperetne mori, atque depoſita terreua corporis mole ad cæleſtia vellet evolare; perinde quaſi in nnius cæleſtis patriæ recordatione ſecurus acquieſceret. Equidem (adjiciunt illi) publico teſtimonio confirmare non dubitamus, jam dudum nos Petrom ex ejus dictis factiſque videlicet advertiſſe, minime dubia ſpe duci, quin etiam certo ſibi conſtare, in cælo poſt ſoum deceſſum beatorum Spiritnum ſe fruiturum conſociatiooe: quod nihil magis expecteret in ſingulos dies, *ſecurus de ſuorum ſalute,* quam ut ad ſuperos quamprimum dimigrare ei contingeret. Sed enim, ur id ad votum conſeqneretur, minime ſolotam ſibi volontatem adeſſe certo ſciebat: illud propterea pro viribus ſemper euravit, atque in idipſum animum viresque omnes intendit, ut ea ipſa faceret, quæ gratiſſima cariſſimaque Deo eſſent, & in ejus voluntatem explorandam atque exequendam totus incumberet.

40 Ea ze igitur tanto amore mortales omnes complectebatur: quippe quos pretioſiſſimo Chriſti ſanguioe redemptos, ac propteta cariſſimos ei eſſe non ignorabat; or die noſtuque paractus eſſet pro illorum ſalute omnia ſubire pericula; famem, ſitim & ultima perſerre; quo ad officium omnes traducti, omnes pariter ad Deum amandum, eique omnem cultum ſerviciumque præſtandum ſe viciſſim incitarent. Atque eo ſane fiebat, ut plus ſolicitudinis de proximorum ſalute, & eorum vel maxime, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem nanciſcebatur idoneos, ſuſciperet atque ipſimet. Hos oon facile dixerim quo caritatis erdore ad virtutes Chriſtiſoas colendas inflammaret, ſumma ope contendens, ut eos quibus poterat modis adjuvaret, & io bonæ mentis curſu retineret. Quos vero ex iis, quorum illi ſalus cariſſima vel præcipue erat, de recta religione deflexiſſe intelligebat, ſtudioſiſſime dabat operam per idoneos certoſque homines, ſeu per epiſtolas, ut deteſtatis erraris in ſe ipſos deſcenderent, & in viam virtutis & honeſtatis quam primum rediret. Quos autem peccantes, opera, ſtudio, conſiliove ſe adjuvare non poſſe ceroebat, certe prece ae votis libenti animo illis ſuccurrebat. Quam unam ob cauſam tradunt, oeminem hominum vel mœrore confectum, vel duriori fortu- *& ſolatio.* E na conflictatum, ſeu tentationibus appetitum, ad beatum Patrem noſtrum adiiſſe, quem ille mirifice non ſolaretur, ae dulcedinis quodam affecto amplecteretur. Idque oon ea ſolummodo ratione ab eo factum eſt, quod ſuaviſſimis verbis & ad commiſerationem compoſitis totum ſe illis mitiſſimom leniſſimumque præberet; ſed, quod eſt longe majus, ſimul atque in ejus conſpectum ſe darent, eumque propius adſpicereot, tantis ac tam novis ſe pertentari gaudiis mox ſentiebant, ut omois angor moleſtiave ex illorum mentibos prorſus abſcederet. Se hæc & alia id genus paulo fuſius ſuis locis perſequi eſt conſilium.

41 Ad ſanctimoniam ejus tranſeo, ex ipſo caritatis fonte manantem & vim inde & virtutem accipientem, ad ea potiſſimum quæ vel Dei gloriæ propagandæ, vel proximorum ſaluti procurandæ ſerviuot: quoniam quidem tantum quiſque habet ſanctitatis, divo Auguſtino teſte, quantum & caritatis; cum ipſa caritas, ut ait Apoſtolus, plenitudo ſit legis. Ea igitur erat Petrus noſter ſanctimudine præ- *Rom. 13.* ditus, atque eam vivendi normam tenebat, tamque illuſtria patientiæ, ſobrietatis, manſuetudinis, religionis, atque omnium virtutum exempla præbebat; *fuiſſe perfectionis Chriſtianæ ſpeculum omni diſſimum.* nihil ut in eo depreheoſum fuerit unquam, quod quiſque jure carpere poſſet. Quam ſanctitatis diſciplinam egregio ac publico teſtimonio vel inviti conſeſſi ſont, eamque ratam probatamque habuerunt, F qui immutata voluntate inceſto ore illum quandoque lacerare, & per homioem ora traducere conabantur: eo maxime quod illorum perditos mores aeriter, Dei zelo inflammatus, caſtigaret. Quo factum eſt, ot ona omnium omnino conſtanti voce ſpeculum nitidiſſimum puriſſimumque probitatis, ae perfectionis Chriſtianæ exemplar haberetur; quem qui intueretur, omoium virtutum admirandam conſummationem inſpiceret. Sed illud inſigne ac longe omnium maximum, mea, quidem ſententia, teſtimonium fuit, quod illius ſanctimoniæ & innocentiæ reddidit Sacerdos quidam (nomen ejus Auctores noſtri ſupprimunt, quia ipſe ſuppreſtum voluit) eximiæ religioois & fidei, qoi fuerat ei a Confeſſionibus. Is etenim illuſtri teſtificatione firmavit, ſe non ſemel ſed ſepius generales Petri Confeſſiones excepiſſe; nec non libellum quemdam, ejuſdem Beari viri chirographo exaratum, vidiſſe; in quem totius vitæ ſuæ noxas, quotquot jam inde e puoro ad extremum uſque fere admiſiſſe memineret, & ordine adnotarat: nec ullum tamen vel ex ore ejus exitiale peccatum accepiſſe, vel conſcriptum unquam reperiſſe. Proinde exclamat Columbinus noſter,

Digitized by Google

A. BART. SENENSI. noſtet, Non eſt, inquit, quod quiſquam miretur tanta, tam magna atque mira Deum per virum hunc ſanctiſſimum operatum, & etiam nuncoptari; quod in terris cum eſſet, letalis omnis criminis expers, vitam traduceret cæleſtem.

ANNOTATA.

a *De hujus* Joachimi *familiaritate lib.* 3 *plurima dicuntur. Creditur Senenſis ex familia Ciana fuiſſe, teſtimonio Celſi Cittadini in Annotatis relato.*

b *De hoc cœnobio plurima annotat Bartholomæus. Quod cum pene interriſſet, novum anno* 1618, *ſed ſede alio translata, ædificari cœptum, adjuvantibus Odoardo Farneſio Cardinale & Alexandro Petruccio Archiepiſcopo Senenſi, qui tum* 10 *Junii primum lapidem jecit. Nominantur illud* 30 *Apr. in Vita S. Catharinæ Senenſis num.* 381, *ſed pro* Bel-riguardo, *quod pulchri aſpectus locum ſignificat, invenimus* B. Rignardi, *& Sanctum aliquem nobis ſumus imaginati: quod in Notis ad litt. c corrigi volumus.*

c Jacoponus, *mortuus eſt anno* 1306 *die* 25 *Decembris, & inſcriptus Martyrologio Franciſcano. Ejus oſſa fuerunt tranſlata anno* 1596. *Conſule* Waddingum *aliosque Ordinis Seraphici Scriptores.*

B

CAPUT V.

Singulari prudentia præditus Petrus, cum ſibi aliiſque bene conſulit, tum B. Joannem Columbinum & ſuam cognatam ad magnam dirigit ſanctitatem.

CAP. VII. JAm vero de Petri prudentia nunc ſe dat occaſio loquendi, quæ, ut inter morales virtutes prima & veluti ceterarum lumen eſſe ſertur, ſic in Petro eximie enituit; ut nihil aliud eſſe meditatus videretur in vita, quam ut in negotiis ſuſcipiendis ac tranſigendis, quæ vel ad Dei gloriam amplificandam, vel homines ad virtutis & honeſtatis ſtudium incitandos, & in tactu vivandi aurſo dirigendos, pertinerent, totus eſſet. Optime ſane a viris ſanctiſſimis traditum eſt prudentiam non in ſola ratione conſiſtere, verum etiam magnam ejus partem ex appetitu recto pendere: atque id circo per affectus potius depravatos, quam per oblivionem labefactari atque corrumpi: ex quo illud ſequatur opportere, ut in homine peccatis obnoxio perfecta non poſſit eſſe prudentia. Dicam proinde, Deum Optimum Maximum ſervum ſuum Petrum tanta exornaviſſe prudentia, ut ea cum animis illius ſanctitateque quamoptime congrueret: ſic ut altera alterius ornamento præſidioque eſſet, utraque vero & Deo illum earum, & hominibus conſpicuum pariter & auguſtum faceret. Eremum ſi in vita rebuſque agendis laudatur vir pendeas, quod quæ expetenda, quæque fugienda ſunt cognoſcit, & to hujuſmodi prudentiæ actionibus humana ſclicitas poſita eſt; cur hominem ſumma ſanctimonia, ſumma continentia, juſtitia, integritate, atque innocentia vitæ, uti ſupra docuimus, præditum, beatiſſimum cariſſimumque Superis non appellabimus? præſertim cum omnes curas ſuas, cogitationes, ſtudia, conatuſque omnes in rerum divinarum contemplatione defigit: ut ea uno eodemque tempore, quæ cum ſingulari pietate tractat, prudentiæ munera tu proximorum commodis tuendis, atque illorum ſalute procuranda, collocet. Atque, ne ab re longius labar, prudentiam Petri in hoc loco vel maxime teneo, qua id nimirum aſſecutus fuit non modo ut æquales ſuos in urbe patria, ſed etiam natu multo majores nominis ſplendore ſuperaret. Sic enim ſua tempeſtate, & in civitate, per id maxime tempus multis referta viris ſanctimonia præcellentibus; cum in conſulendo tum in exhortando gloria excelluit, ut nulli eorum eſſet ſecundus.

Summa prudentia hoc ne conſiſtit ſibi aliiſque bene conſulere. C

D

43 Hujus rei atque ſui ipſius exemplo locupletiſſimus ac graviſſimus teſtis eſt Columbinus noſter inter alios, uti paulo poſt dicemus: idipſum alii aliis de cauſis tellati ſunt, nempe ut ſacrati viri atque recti ſtudioſi. Hoc quam plures vitæ monaſticæ cultores facitaruot, illuſtri ſane teſtificatione, quo conſtanti viri ſanctitatis opinione permoti, ad illum tamquam ad divinæ voluntatis interpretem adibant; & de rebus dubiis pariter graviſſimiſque illum conſulentes, ejus ſententiam, ut qua othil eſſet optius, maxime probabant. Id quoque permulti, ot paſſim eives privati, feminæ etiam atque exteri reipſa teſtabantur, cum ad Virum beatum ex longinquis partibus, virtutis nomine ac fama pereelebrem, conſultandi gratia accederenc. Qui Vir beatus, quamquam, ex Ordinis ſui propoſito, ſolitudinis atque ſilentii appetentiſſimus, cupidiorque intra ſuæ cellulæ amicos receſſus jugiter latitandi, quam ut ſe in cujuſlam colloquium daret; tamen facere non poterat, quin ſtimulante maxime Patrum imperio, congreſſus ad ſe confluentium populorum caeiperet, amicas illis præberet aures, ſimul & eis conſuleret, & quacumque poterat ratione juvaret. Etſi autem honorificum doctrinæ munus, cum ingenii dexteritate conjunctum, ſat eruditum, duplicato videlicet bono, ideſt naturæ & induſtriæ, illum redderet; nihilominus tamen, eum ad eum conſilium quis petitum accederet, id conſilii propemodum dabat, pro ea quæ erat animi moderatione ornatus, ut ad alios nempe ſpectatæ religionis viros idipſum ſe petiturom conſereret: quandoquidem illorum conſilia ſuis meliora ſanioraque putabat; quo tum potiſſimum ab eo factum tradunt, eum ad res temporarias ejuſmodi conſultationes ſpectarent. Verumtamen ubi id oneris effugere ſe non poſſe circumſpiceret, dabat manum, conſultabat, decernebat; & urgeute proximos adjuvandi deſiderio, otilia & ſalutaria conſilia imperticbat: nullum laborem declinaus vel certamen deſugiens (modo exaudiret, unum aliqoem ex iis, qui ad illum adibaur, vel priorum hominum ſtudio ad Carluſiam adducebantur, laudabiliorem vitæ rationem inſtituiſſe, aut ex ſuis aliquando ſordibus emerſiſſe, & ad bonam frugem, ut ajunt, ſe recepiſſe, unum illos monendo, hos exhortando; nunc vero eos qui in luctu & mœrore jacebant conſolando, atque animorum ægritudini ſapientiſſima ratione medicinam faciendo. Quæ fugere docebat, quæ amare, quæ ſequi, quæque amplecti quiſque deberet; rectum conſilium, rectum judicium, rectumque etiam præceptum eis accommodans, proot cujuſque perſonæ ſtatus atque conditio expoſcebat. Nec quiſquam erat, qui Petri conſilia jure reprehendere poſſet: ut quæ ad Dei gloriam ſpectabant, & multa diſcretione eum eſſeus ornata, ab eo certe ea dimanaſſe lætabatur, qui Dei proſsus outu dirigeretor.

conſilii cum ſacra tum ea tyrocinia.

conſilium addit ſolus varia monaſteria

E

F

44 Quod ſi de mutandę vitæ ratione aut inſtitotu ejus enquireretor ſententia, uti ſi aliquis cuipiam ſacræ familiæ addocere ſe vellet, haud levis erat (ut verbo ipſius Columbini otar) præſertim cum hominem laudabilem vivendi curſum teneotem aſpiceret: niſi ſi tamen certa illi conſtarent de divina voluntate indicia, ut ex ea res ipſa omnino penderet. At ubi hominem proſpiceret, lumina ipſa nolluſtratus divino, ad habitus, morum atque inſtitutorum mutationem faciendam impulſum, eumque ratione maxime duci ad arctiorem diſciplinam ſubeundam, aa qua vel in primis Dei honor conſequeretur; tum duci via poteſt, qua ſedolitate ſolertiaque ipſum

maxime ſi conſultatio erat de religione Patri mutanda.

opus

A. BART SENENSI

Opus promoveret, quove religionis ſtudio ad ſolidas & veras Chriſtianæ vitæ virtutes illum informaret: quo Deo in eo, uti pat erat, honos vel maxime haberetur; ille vero ſalutarem cordis pacem ac mentis tranquillitatem perpetuo obtineret. Et quod coram ipſo idipſum agere per ſe non poterat, ad epiſtolas texendas protinus deſcendebat: ipſo quo ſane munere pro rei gravitate ita ſerius ac officioſus erat, ut boni facile intelligerent, nihil ſibi magis propoſitum eſſe, quam animorum ſaluti quoquo modo conſulere: quandoquidem, ne pro ſummo Deo ſemel ſuſceptum negotium diſtractum abiret neglectumve jaceret, ipſis conſcriptis literis adeo hominem urgere, atque validiſſimis Chriſti amoris argumentis & rationibus in mentem ejus influere ſolebat, ut ſalutaribus ſubinde inſtitutionibus perpolitus, atque ad optima quæque intra religionis ſepta aggredienda ſperandaque animatus, nullo prorſus negotio intra Dei caſtra ſeſe reciperet. Qui Patet beatus in ejuſmodi literis nitor quam integer quamque rurſus religioſus exiſteret; quonism quidem, ſi Columbino credimus (quis autem, niſi veræ pietatis capere, tanto viro non eredat, quem tanti ob eximiam illius ſanctitatem ſcit Eccleſia?) ea illis inerat Chriſtiana perfectio, B iiſque religionis & cæleſtis cujuſdam prudentiæ luminibus illitæ erant, ut eas ſemel qui legerant, omni abjecta enunciatione, ſapere viderentur, & mirificam quamdam morum inſtitutionem mox aggredi non dubitarent. Et ut in epiſtolis Petrus, ſic & in quotidiano ſermone nullis verborum calamiſtris uti, nulliſque orationis lenociniis oblectari: ſed quæ ex ore ejus fluebat oratio, lenis in primis erat & ſuavis: nullo videlicet clamore aaaſperata, & (quod pluris eſt) ad pietatem & verum animi devotionem mirum in modum compoſita: cum præſertim in quibuſvis collocutionibus, ejus ſemper vox ſummum erga Deum amorem, atque ſuiſmum ſui ac mundi contemptum ſonaret.

45 Tradunt prætera, nonnquam beatum Patrem noſtrum Chriſtiana aliqua virtutis aliquem inſtituiſſe; quin eamdem ipſemet virtutem egregie calleret, eamque re ſuiſque oſtenderet; optime eruditus, quantum ad promovendos animos ad virtutem facta dictis antecellant. Ad hæc, vitam, mores, acta, geſtus denique omnes ejus, pro concione ad illum C accedentibus ſemper fuiſſe, pluſque ex ejus illos factis quam verbis ſanctitatis excerpere. Semper item eos, qui ad illum adibant, ab eo prorſus lætos diſceſſiſſe: non ea hoc ſolum, quod illum fuerint allocuti, ſed aſpexerint tantum. Nullum nonnam ad Cartuſiam ſe contuliſſe beatumque Virum conveniſſe, ſin ejus ille animo vel virtutem aliquam non denigeret, vel vitium ex eo certe non extirparet. Quod ſi conſecuti, dum apud eum fuerint, longe alii domum remigrabant, atque ad eum accederant, pura in Deum pietate atque amore ſuccenſi, & ad novum quoddam rectiuſque vivendi ſtudium ſectandum animati. Eos, qui ad arbitrium ductumque Petri vitam ſuam moderabantur, nullo unquam tempore a recto vitæ ſtinete deflexiſſe, neque per vitiorum ſalebras aberraſſe. Quamplurimos quoque, Petro auctore ac duce, aſperum & durum vivendi genus pro flagitiorum expiatione arripuiſſe, atque ejus dein præceptionibus vitam ad extremum uſque pie caſteque tranſegiſſe. Huc accedit, quod non pauci omnino ſe perdidiſſent, quos ille magna prudentia, ſingulariqne ſimul rerum moderatrice diſcretione, qua Deus illum mire ornarat, regebat moderaturque. Præterea mortalium, qui flagitiis obnoxii eſſent, tanta tradur illum frangi miſericordia, ut eum eos intuebatur, aut ad eum illorum deferebantur ſcelera, vix ac ne vix quidem ſe continere poſſet, quo minus multas profunderet lacrymas, internæ ipſius in proximos caritatis præclariſſima teſtimonia: omnia ob id ipſum ſtudia, & omnem induſtriam ſuam, quo ad ejus fieri poſſet, ad miſeros & perditos homines e peccatorum cœno extrahendos, & ad ſanitatem mentis revocandos, conferre paratus. Verum enimvero, quos intelligeret, omni conſcientiæ magiſterio exuto, in omoi ſcelerum genere impune volutari; & quos omnis timoris & officii tepagulis petfrsctis, oullam peoe Dei atque Eccleſiaſticatum ſanctionum tationem ducere, ſed pertinaciter obduratos corrigi nolle; nihil eum iis commercii habere vnluit unquam: cum alioquin intimis excruciaretur ſenſibus, animas pretioſiſſimo Chriſti ſanguine redemptas ad interitum ruere voluntarium. Qui vero, ſpretis aliquaodo Petri monitis ſalutaribus, ad ingenium redierant, hi ſane intima poſtmodum icti religione, vereri quodammodo videbantur beati ipſius viri amplius ſubire vultum. Erat enim Petrus noſter, ut bonis rectique amantibus ad virtutem incitamentum, & in officio iiſdem ipſis continendis apprime diligens; ita viciſſim, ubi per ſummam impudentiam & nequitiam quidpiam flagitii commiſſum reſciret, idipſum apertiſſime deteſtari, & hominem proterve peccantem ardentiſſima orationis acrimonia caſtigare non dubitabat; ut verborum pondere objurgantiſque conſtantia petmotus ſeipſum reſpiceret, & a flagitioſo conatu deſiſteret.

46 Nec ad eximiam ſanctitatem viri laudem prætetnunt ſilentio, qui hæc memoriæ prodiderunt, ejus eum in retinenda bonorum conſuetudine conſtantiam, tum in iiſdem ad virtutem erudiendis officium ſimul & deteritatem, quamdam animi ſanctimoniam vel præcipue redolentem. Nec quiſquam illum tetricum vidit unquam, aut paulo acerbius loquentem audivit, aut vehementius commotum adſpexit, niſi forte in Dei cauſa; pro qua ſi ſeveriorem perſonam induere quandoque cogeretur, ita vehemens ac rigidus apparebat, ut nemo non loquentem timeret qui ei aſtabat. Hiſce vero ſublatis nominibus, hilaritatem, manſuetudinem, ac feſtivitatem quamdam præ ſe ſemper ferre, & ab omni indignatione ſe prorſus alienum præſtare. Hujuſcemodi igitur admirabilis prudentiæ artibus, aliisque permultis humanæ ſalutis ſtudiis, quæ illis cæleſtis Spiritus ſuggerebat, F tantam ſibi ſuorumque civium & exterorum ad ſe conſluentium conciliavit benevolentiam, tantoſque animorum motus effecit, licet (quod mirandum eſt magis) Carthuſianis circumſeptus parietibus, ut ejus cellula aſſiduo virorum uſu tereretur, qui non ex plebe tantum ſed ex prima nobilitate, atque adeo ex variis Religioſorum familiis, ut diximus, frequentiſſimi ad eum tamquam ad Chriſtianæ ſapientiæ magiſtrum confluentes, ex illius ore atque præceptis pendebant: illum communem parentem in rebus ſpiritualibus agendis vocabant; cum eo arcana cordis communicare, & ad Carthuſiam, ceu ad ſecurum perfugium tutiſſimumque tranquillitatis portum, in rebus adverſis & tentationibus excurrere: atque beati viri cubiculum, gymnaſium ac veræ ſanctitatis ſcholam appellare. At in te aperta ne ſim tuſior, ipſius Columbini verba juvat hoc loco adnectere, qui poſt multa alia in idipſum commemorata, hæc ad extremum adjecit. Eos, inquit, Petrus animorum fructus lætos atque uberes tulit, ut jam per moltum tempus ſit, cum in proximis ad æternæ beatitudinis ſtudium verbo & exemplo incitandis neminem ſuperiorem, vix etiam æqualem habuerit; tamen etſi complures noſtra quidem ætate intra ipſam natalem ſedem eſſent, qui ob eximiam

vitæ

A. BART. SENENSI. viræ ſanctitudinem admirationem propemodum obtinuerent. Hæc ille, quæ divino prorſus conſilio facta fuiſſe, per virum maxime, non in ſole & pulvere, ſed in umbra & in ipſis virtutis caſtris ſeſe exercentem, nemo ſanus negabit, modo animum ad ea diligenter intenderit, quæ jam hinc e nobis dicentur.

C. VIII S. Joannes Columbinus de ſtata vitæ emendatione. 47 Etſi, quæ hactenus enarravimus, ſane quam luculenter amicitiam conſuetudinemque declarant, quæ cum Petro interceſſerat Columbino, qui inter ſpirituales ejuſdem Petri alumnos priores obtinuit partes; tamen haud abſurdum fore arbitrati ſumus, ea
a quoque hiſtoriæ noſtræ intexere, quæ a graviſſimi auctores, ejus temporis æquales, de eodem Columbino litteris conſignata reliquerunt; quæque ipſemet Columbinus, qua erat animi ſubmiſſione, ſilentio præteriit, dum egregia Petri facta una cum Nicolao Vincento conſcribenda ſuſcepit. Is igitur Columbinus, ab admirabili ſui ad Deum converſione occultis virtutum ſtimulis agitatus, gravi coquebatur cura, quod necdum ſciebat in præſentia, quemnam potiſſimum pie ſanctèque vivendi curſum inſtitueret: cum multa religionis ſpecie vel præcipue ejus animo quoti-
B die obverſarentur, quæ ſummam ſanctimoniam ſummamque pietatis laudem præ ſe ferre videbantur. Quamobrem varie diſtractus, modo ſalutares ineruenti ſacrificii Hoſtias litaudas curare, modo ſacratos cujuſque Ordinis viros, qui vel Chriſtiana pietate ceteros antecellerent conſulere, modo ſacræ Theologiæ peritos doctrinave præſtantes conſultandi gratia adire, & alia id genus obire: quibus propitiato Numine meus ejus illuminaretur, ſimul & ſuam ipſemet voluntatem ad ſolidas virtutes Chriſtianas adeo excitaret, ut mirificum ſibi traditum divinitus ſuæ converſionis munus non modo perficeret indies, ſed
alias conſulto. etiam amoris in Deum ſtudiis expoliret, atque in momenta ſingula magis gratus memorque tanti beneficii extaret. Ex quorum virorum reſponſis multa licet eximia, vel pietate conſperſa, vel prudentiæ laude plena mouita atque conſilia eliceret; non tamen iis contentus erat. Quippe, ut generoſus, nihil vulgare aut exiguum jam tum agitabat animo, ſed egregia quædam & arduæ, ad Dei gloriam propagandam, ab ipſis converſionis initiis, mente atque cogitatione conceperat: quæ ſane ita hominem diu noctuque extimulabant, ut ei ad præclare tendenti
C tale, haud obſcura Dei providentia, conſilium peroportune oblatum ſit. Jam per ea maxime tempora Petri noſtri virtus & nomen ſanctitatis in ſermone
ac tandem B. Petrum. hominum quotidie verſabatur, & ad eum, uti paulo ante docuimus, magni hominum concurſus fiebant ſubinde, uti tamquam virum ſanctimonia maxime præſtantem atque Deo carum conſulerent. Ad hunc itaque Columbinus, ancipiti cogitatione diſtractus, cum acceſſiſſet; iſtem primo eum conſiliorum rationumque ſuarum moderatorem nactus eſt, qualem dudum optarat. Cui cum converſionis originem & ſeriem, atque dein ſui animi ſenſa aperuiſſet; in hanc fere ſententiam Pater beatus, ubi divini amoris igniculos in viri pectore inſidere animadvertit, de rerum humanarum contemptu diſſeruiſſe dicitur.

qui ſi aſtrictis gressum impedimentis ſit eunti dicitur, 48 Non eſt, Joannes, cur animi pendeas, num id vel aliud vitæ degendæ inſtitutum deligas, quo per Apoſtolica veſtigia Apoſtolico inſignitus ſpiritu liber atque expeditus incedas. Ex iis enim rebus primum tibi pie religioſeque vivendi initium ſumendum eſt, quæ tibi hactenus fuerunt impedimento, quo minus tamquam excæcatus verius, quam rerum humanarum ſenſibus delinitus, cælum aſpexeris, hoc eſt ad cæleſtia anhelaveris, atq; tui ipſius ſalutem neglexeria. Tecum ipſe perpendas velim, quas ſolicitudines, quos labores, quas prope dicam miſerias, ingentiaq; pericula & mala io hane diem ſubieris, ut mundo & ejus voluptatibus deſervires, ut dives efficereris diviciiſque auctus; ac bene locuples, iter tu tibi ad cæleſtem felicitatem ipſis divitiis obſtrueres, & uno eodemque tempore multiplici te malo repleres. Nam quid, quæſo te, illud Servatoris noſtri oraculum ſonat, Væ vobis divitibus, niſi quod hoc unn verbo Luc. 6. 24
Væ, omnia mala omneſque bene longæ calamitates divites manent? Nonne ſatis malum, & ingens qui- Mat. 19. 23
dem malum, difficultas illa, quam idem Dominus divitibus eſſe dixit intrandi in regnum cælorum? Cujus nimirum difficultatis cauſas ſi ſcire velis, conſcientiam tuam diſcute, tecumque parumper ad calculos voco, qui concervandis divitiis multa & gravia expertus es adhuc. Num inficiari poteris, quæ emendo, vendendo, quæ contrahendo, negotiandove peccandi impendent pericula? quæ ſane evitari ægre atque vix poſſunt, præſertim cum prava habendi libido humanæ menti ſemel inſederit, Ergo conſtitutum vel certe aliorum exemplo tibi omnino eſſe volo, homines, qui cupiditate maxime duce in quæſtu colendo multi ſunt, multas ſubinde incurrere E
mali dæmones inſidias: id quod Apoſtolus planiſſime 1 Tim. 6. 9
tum videtur expreſſiſſe, eum dixit, eos qui divites fieri volunt incidere in tentationem, iuque laqueum diaboli, atque deſideria multa & inutilia, quæ hominem mergunt in interitum ſimul & perditionem. Hæc ſunt ergo, Joannes, pericula, quæ divitiæ aſſerunt. Verum tantumne? Alia quidem atque alia connumerere poſſem, niſi mihi verendum putarem, ne tibi nimius in dicendo viderer. Sed enim quando jam tecum familiarius loqui cœpi, ſilentio haudquaquam involverim, quæ peccandi quoque diſcrimina ſubeunt, qui ipſas jam concervatas poſſident opes, iiſque ſibi utuntur; quæ & qualis ſint, te teſtem præclariſſimum appello, quando ex tuis ipſe verbis liquido animadverto, meam tibi ſententiam in re haud ita obſcura probatum iri. Dicam proinde, num exper- eorumque alias conſulto poſſeſſa?
tus ſis aliquando, quantopere divitiarum uſus, earumque adminiſtratio atque poſſeſſio, ipſius Dei recordationem memoriamque diſturbet? quomodo omne virtutis ſtudium extinguat, omnium rerum cæleſtium cogitationem deſideriumque diſſipet omnino atque depellat? Nonne magna & deploranda ſunt hæc? Magna profecto, quæ ex cura & ſolicitudine cuſtodiendi, quæ quiſque poſſidet, effluunt atque emanant.

peccandi hoc loci occurrens occaſio.

49 Ad hæc quis recenſere unquam poteſt, quæ jurgia, quas lites, quamque incommodas ſuſpiciones, & noxias ſimul appetitiones, odiaque, & ut ſemel dicam, inexplebilem illam habendi ſitim, quæ omnia ex eadem divitiarum ſolicitudine manant, quæque per ſe hominem pecuniæ amplificandæ avidum diſtrehunt, ac multas in partes dividunt, ejuſque animum indies obtuſiorem ad cæleſtia ſpeculanda reddunt? Hinc præterea inſolentia & faſtus, hinc faſtidium & luxus, atque omnium malorum vitiorumque caput ſuperbia proficiſcitur. Namque, ut optime ait Auguſtinus, omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne denique lignum ſuum habet vermem, vermis vero divitiarum eſt ſuperbia. Hic igitur de cauſis ſtatuendum videtur, tot divinis præſertim oraculis nobis illuſtratis, totque quotidianis exemplis fat eruditis, divitias omnium vitiorum inſtrumentum dici poſſe; tum propter faeultatem, quam præbet aurum, cui (ut eſt in ſacris litteris) obediunt omnia; tum propter magna peccandi irritamenta, quæ ſecum ipſæ deferunt. Quod cum ita Ec. 10. 19
ſit, quid reſtat, mi Joannes, niſi ut etiam atque etiam videas, quid lucri quæſtuſve ad animæ tuæ ſalutem ad id tempus congregaudis opibus, commercioſque tractandis feceris; cum jam adeo illas eſſe

noxias

A noxias, non ſolum ad veram cordis pacem acquitendam, ſed (quod omnium eſt longe maximum) ad cæleſtem felicitatem comparandam, toties expertus ſis? Proinde viſne, heus tu Joannes, tot mala tocque peccandi illecebras effugere, & ad meliorem aſſurgere frugem? Eas ipſas divitias atque caduca omnia & mortalia contemne. Viſne Deo optimo maximo, ejuſque eximiæ caritari, qui te ex nihilo creavit, eujuſque divinam lucem proxime per inretnum illius afflatum tibi affulſiſſe ſaretis, quam optime reſpondere? Inde tibi bene beareque vivendi initium capias rogo, ex quo ſatis locupletem habuiſti materiam, quare averſum te ab eo ad id tempus præſtares. Hoc eſt ex tuis ipſis fortunis, uti principio dixi, ineundam vitæ rationem eſſe ſtatuo: ſcilicet, eas, ut in pauperes eroges, quo paularim ab rerum humanarum conſuetudine abductus, animum ad cæleſtia erigas. Viſne Chriſti ſectator fieri, atque diſcipulus? Rebus humanis nuntium remittas, neceſſe eſt: cum ipſe dixerit; Qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, B non poteſt meus eſſe diſcipulus: & alio in loco Adoleſcentulo cuidam, Evangelicæ perfectionis ſtudia expoſcenti, cum reſponderet; Si vis, inquit, perfectus eſſe, vade, & vende omnie quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.

abſtinendum ſuadet

Luc. 14. 33

Matt. 19.

58 Vide quæſo quam laborioſum ſit ad veram Chriſti aſſectationem pervenire, ni prius opus diſpertiantur in pauperes. Vis Chriſtianam ſapientiam in Chriſti ſchola edoceri? Paupertatem Evangelicam ſequaris convenit, quam aream illam virturem eſſe judico, quæ minus inanis ac falſæ gloriæ relis ſit expoſita. Quin etiam in ceteris virtutibus hanc unam eſſe reor, quæ compendio hominem, optima voluntate prædirum, ed ceſum Evangelicæ perfectionis faſtigium evehat: utpote quæ vulgo hominibus inviſa, ab vulgique exiſtimatione aliena, nullum nomen ac nullam prædicationem habet, vel captare vulr aut poteſt: imo vero (quæ vis ejus eſt & natura) omnes ſuas rationes ſuaque ſimul ſtudia & conatus ad Chriſti conſilia exequenda accommodat: dum penitus ſibi concors, uni Deo libere vacat. Hæc, inquam, illa virtus eſt, quæ non ſolum omnium ſcelerum ac vitiorum removet locum, ſed etiam omnes fere virtutes ſecum deſert arque indueir; nimirum remperantiam, continentiam, modeſtiam, manſuetu- C dinem, & quod caput eſt ipſam humilitarem: quæ, uti cererarum virtutum eſt fons cuſtoſque fidiſſima, ita huie paupertari maxime propinqua, & ejus veluti germana ſoror. Quo loco cave pures, Joannes, de illa paupertete me in præſentia differere, quam aut neceſſitas aut vis cafuſve aliquis affert; propterea quod id pauperratis genus, omnino ignobile & ſordidum, vulgoque odioſum habetur. Ae jure quidem optimo: eum non modo hujuſmodi paupertas, utpote gravis, cupiditatem non adimat, ſed potius importet augeatque vehementer; nec quietem in animo gignit, ſed anxietatem, curam, & ſolicitudinem parit. Atqui de illa paupertate ſermonem inſtituere primo fuit conſilium, quam voluntariam Chriſtus Dominus ſuo cohoneſtavit exemplo, nobiſque verbis ampliſſimis amplexandam propoſuit. Qui, ut air Apoſtolus, cum dives eſſet, factus eſt pro nobis egenus; quandoquidem ille Deus, Dei Filius, in terras de cælo veniens, eam ſibi adſciverit ſic, ut ex paupere ac tenui matre, regio quamvis exorta ſanguine, carnem ducere voluerit: & eum quoque naſcendi locum elegerit, quo nullus in terris pauperior ac vilior eſt. Non enim ille, Dei Verbum Deique ſapientia ac majeſtas tanta, in magnifica quapiam aut ampla domo, vel cerre in caſa tuguriove aliquo; ſed in pecudum ſtabulo, hieme etiam ſumma ec tigente cælo, eſt natus: atque deincepa totam ſuam ætarem in terris ſic tranſegit, ut cum vulpes foveas habeant & volucres cæli nidos, ipſe tamen (quemadmodum de ſe conreſtarus eſt aliquando) nec ubi caput ſuum reclinaret, haberet: & (quod nobis magno debet eſſe ſolatio) non eum puduerit ſtipem emendicare, ut aliorum eleemoſynis ſuam ſuorumque vitam ægerrime toleraret.

& paupertatem Evangelicam amplectendam.

voluntariam ſibi elegit quoſdam Chriſtus nonnull.

2 Cor. 8.

A. BART. St-NENSI. Mart. 2. 20

59 Quid etgo amplius quærimus? Aut quid ad hæc dicemus? An pudebit nos Chriſtum imitari, & eum per illud iret ſequi, quo ipſe panpet ambulavit? O nos miſeros! quos pudet diſcipulos imitari magiſtrum, ſervos dominum ſequi. Quid motamur amplius? Cur in veterno noſtræ ignaviæ ultra obtorpeſcimus? O poſſes intimos pectoris mei ſinus & receſſus oculis intueri! Utinam, inquam, occultiſſimos quoſque meæ voluntaris motus aſpiceres! Nihil enim me magis cupere fatererere, quam quod me tibi ſocium & comitem adjungerem in tam glorioſo opere: comitem, dixerim, ut ſordida videlicet apud exeos mortales emendicatione, ſtipem & nos una vicarim colligeremus ad victum; præclarum tum vel maxima nobis ducentes, ut nos Chriſtus Dominus tanto munere tamque illuſtri gratis condecoraret. Aſt ego, quid in tam erdenri voluntate efficere poſſim, Ordinis mei ſpiritu præpeditus, certe non video, niſi divini numinis mentem in me magnopere ſuſpicere atque admirari; inque ejus conſilio quam libentiſſime conquieſcere, qui Deus præpotens eam mihi principio paupertatem ſectandam propoſuit, quam veteres Patres, eoſque ſanctiſſimos Monachorum Archimandritas, ſecutos fuiſſe optime conſtat. Tu vero interim, Joannes, ex hiſce, quæ tibi bona fide dicere placuit, divino in primis ſuggerente Spiritu, haud ita difficili ratione colligere poies, quem tibi modum vitæ ſtatuere oporteat, ſi Deo pergrarum facere, ſi tuæ ſaluti conſulere, ſi cunctis denique, qui re ex animo diligunt, ſolatio gaudioque eſſe veiis. Et hæc Petrus, de rerum humanarum deſpicientia atque Chriſtianæ paupertatis laude, inæſtimabili ſpiritus dulcedine in præſentia dixit.

erare ad id ſtimulus et ſolatium.

E

60 Quibus certe verbis atque edeo erdentibus ſententiis, ſtarim, ut finem dicendi fecit bearus Pater, ita effici impelliq, Columbinus ſe ſenſit, ad Evangeliam paupertatem amplexandam; ut nova tum divini luminis copia illuſtrarus, non adeo cupide arq, ardenter pecuniarum lucris ſicut antea inhiaret, urq; poſtea ex animo ea ipſa contempſerit. Namq, deteſtarus, tamquam F teterrimam animæ peſtem, pravam illam habendi cupiditatem, qua in quæſtu faciendo indies magis ac magis rapiebarut; cœpit paulatim avocare animum ab novis contrahendis commereiis, quæ vel nobiiis mercator negotiando tractabat, vel menſarius in occupanda permutandaque pecunia gerebat. Etenim ubi primum divinarum rerum epulas a Petro ſibi expoſitas deguſtare cœpit, tantum abſuit ur humanas negotiationes ultro amaret, ut etiam quodammodo cuncta illi ſordeſcerent; ſeipſum identidem incuſans, quod in rebus gerendis arque ſubinde curandis negotiis, pecuniarum ſtudio dnctus, ab ſtudio virtutis caſtoque Dei rimore abduceretur. Quoniam quidem in repræſentande pecunia nimia cupiditate abreptus, eliquid ex conventis ſolebar nonnumquam detrahere; quod piaculum ut expieret, exinde intima religione tactus, evidenri maratione declaravit, quantopere ipſemet enperer, frequenti videlicet reſtitutione, non ſolum quidquid ab ſe ſubtractum fuiſſet in duplum tependere; ſed etiam & pecunia condonata interdum debitoribus, & re domeſtica atque Chriſtianæ humaniretis officiis erga egentes promptus ac lubens eluere. Quod ubi per occaſionem ei liceret, te factiſque ebnnde

qui fidem permutat.

primo incrend Pauperem ſuſcipiat.

ptæ-

A. BART. SENENSI. præſtabat; fremente nequidquam conjuge, illique ſæpe numero reclamante, etiamſi viri avaritiam & eu-

& quotuor per filii re ſpectum li- cuit ſe exſpoliat,

piditatem haud ita multo antea perſtringeret, utpote quæ inexorabilem miſeris nmiumque tenacem olim fuerit experta. Nequa hiſce tamen contentus. Siquidem cum majorem indies a Sole juſtitiæ lucem ſibi accuratis precibus imploraret, eo adducebatur plerumque, ut qua mortalibus commodis nuncium remittere, qua etiam Evangelica conſilia amplecti apud ſe ſtatueret. Sed incitatos tam generoſi pectoris impetus unus ejus filius Petrus, haud adulta jam tum ætate, retardabat: integrum nondum ſibi per eum eſſe rstns, ut omnibus ſe fortonis momento exueret. Verumtamen quod in ſummo deſiderio rei expediendæ ſalvo officio ſe poſſe facere arbitratus eſt, per eum non ſtetit, quin libenti volentique animo executioni mandaret. Quod cum ingenti alacritste faceret quotidie, haud ita difficile poſtmodum illi ſuit, ſe totum Petro exercendum excolendumque in tebus ſpiritualibus committere.

53 Ergo tanti viri Columbinus captus ſanctimonia atque conſuetudine, eam rerum divinarum intelligentiam adeptus eſſe videbatur, eodem Petro duce & moderatore; ut ad cetera pietatis opera atque incommoda voluntatia, quæ ipſemet anteactæ vitæ luxui eapiando ſponte ſuſceperat, hæc volens lubens B

à B. Petri meſſio ſe- ſuſcipiendis

adjecerit; nimirum, ut in orandi meditandique exercitationem toto pectore incumberet. Quæ ſane animi ſtudia ne in eo refrigeſcerent, ad Cartuſiam ventitare conſueverat frequenter; ubi apud Petrum, una cum aliis eximia pietate visis, non modo ſpirituales agitare cœtus & crebra cum eo de rebus divinis inſtituern colloquia; ſed etiam alios atque ſubinde alios, quos ad Chriſtianam pietatem propenſos nanciſcebatur, eodem adducere. In quibus Nicolai Vincenti (cujus

nus enim Nicolai mentionem ſæpiſſime adhuc uſurpavimus) nobili genere viri religio maxime enituit: quem cum in arctiorem quam antea neceſſitudinem Columbinus recepiſſet, præclaros certe dixerim ambos in ſpiritu habuiſſe progreſſus: quando pia illorum inter ſe conſpiratio atque conſenſus magno utrique ſuit adjumento, cum ad ardentes omnium virtutum in ſuis animis excitandos amores, Petri noſtri verbo ſimul & exemplo mire incenſis; tum etiam ad ejuſdem Petri mores atque virtutes cognoſcendas penitus atque obſervandas, ut eas deinde ad poſteritatem litteris proderent. Et hanc vivendi curſum tenuit Columbinus ad obitum C uſque Petri: quo rebus humanis exempto, tantum abſuit ut de inita vitæ ratione quidquam remitteret, ut etiam ad aſperrima quæq; Chriſti cauſa ſubeunda, recentem quamdam alacritatem in ſe momento diſſuodi ſenſerit; quin dein poſtea (ut ſupra demonſtratum eſt, & alias multo lucidius demonſtrabimus) ipſius beati Viri viſis & recreabatur identidem, & ad omnem ſanctitatem erudiebatur: quo per ea, ceu per monita quædam cæleſtia perſpicue conjiceret, Petrum in cælo ſuis etiam adeſſe cœptis, ſuique patrocinium & curam gerere beata circumveſtitum immortalitate.

54 Interea dum hiſce divinis adjutus præſidiis, ad perfectionis culmen gradum accelerat Columbinus; Petrus ejus filius, plena nondum pubertate, haud porro ab ipſius Petri noſtri deceſſu, excedit e vita. Cu-

ſuus filius mortur,

jus orbitate eam optimus parens animi firmitatem oſtendit, ut doloris triſtitiæve nullum præſeferlerit indicium: quin etiam maximas Deo gratias egerit, quod per mortem cariſſimi nati illum ſibi obicem ſublatum aſpiceret, qui ſibi ad id tempus obſtiterat, quo minus ſe totum Deo dederit, omnibus vitæ præſidiis exutum, prout fuerat ei in deſiderio. Ergo ſimul atqun Columbinus maſcula ſe orbatum prole animadvertit, majorem Dei amorem animo concipiens, tum o- D mnia negotiandi commercia diiimere, ac ſimul trajeiendæ ac permutandæ pecuniæ deponere ſtudia proſuſque abjicere; tum fluxa præſentis vitæ commoda penitus deſerere, atque humanas quas poſſidebat opes *ungulari deſunt.* in pauperes dividere ſtatuit. Quam in ſententiam ingreſſo, non mediocrn attulit adjumentum Franciſcus Vincentus, Nicolai Vincenti germanus. Qni Franciſcus, dum tacita quadam admiratione Columbini vitam pariter ac mores in melius commutatos apud ſe reputat; in eam mentem intimo ſancti Spiritus inſtinctu ſe ſenſit impelli, ut ſocium ſe ad eum in nova ſpirituali militia inſtituenda adjungeret: quod & peregregie præſtitit, eodem Columbino ad Chriſtianam laudem & decus illum adhortante. Tali ergo commilitone aucto Columbino nihil longius erat, quam vitginem filiam, quæ tredecim annos nata *filiam in monaſterio tuſtodit.* reliqua illi fuerat, antiquiſſimo ac nobilis ſacratarum Virginum gynæceo SS. Abundii & Abundantii, quod inclitus Italiæ Rex Pipinns, Caroli Magni filius, divinitus extruendum curavit, vulgoque Sanctam *b* Bondam appellant, ipſe traderet. Quod ubi ingenti cum religione feciſſet, eumque in idipſum pari animi propenſione Franciſcus *c* eſſet imitatus, extemplo egregii Chriſti milites, omnes quas habebant facultates, in ejuſdem Chriſti Domini gratiam, partim in pau- E peres erogarunt, partim piis locis atque aedodobiis *omnes ſe- cularitates ver-* attribuerunt, anno a partu virginis milleſimo trecenteſimo ſexageſimo tertio. Atque tum, ad ſolida Chriſtianæ humilitatis fundamenta in ſe jacienda, vicatim eum ſtipem emendicare, tum in ea qooque, quæ cereri velut abjecta minimeque ſpecioſa faſtidiunt, deſcendere occeperunt. Quorum deinde facta miranda, Columbini vel maxime, cum a plnribus ſuſe atque Italice perſcripta ſint, inculcari hoc loco neceſſe non eſt: & hæc tantum nos in medium adduximus, quæ ad hiſtoriam noſtram omnino facere exiſtimavimus.

55 In iis, qui ad Maggisnam Cartuſiam Petri *Joanna Pe- tronii,* conveniendi gratia adibant, fuerat quædam nobilis mulier, Joanna Petrona nomine, Catarini Petroni filia, beatique Patris noſtri ſoror amitina, quam thalami conſortem olim habuit vir primarius Joannes Bandinellus: quæ cum præclaram ad Chriſtianas virtutes colendas jam inde a teneris indolem haberet, non exiguum dein ſibi lucrum feciſſe re factiſque præ ſe tulit, cum matrimonii neceſſitate ſoluta, liberius ac durius multo quam antea, in pietatis opera, viduitate æque ac religione venerabilis, incumbebat: cujus feminæ honeſtiſſimæ tam excellenti animi propenſione F adeo Petrum delectari ſolitum tradunt, ut ſingulari benevolentia eam proſeqoeretur. Non enim Petrus noſter beatus affinitatis jura reſpiciebat, quemadmodum natura comparatum eſt, nti propinquos & affines amaret: ſed virtutis ſtudium, officium, & honeſtatem ab eis eapoſcere, magis quam genetis propinqnitatem; ut eos vel in ſuam reciperet amicitiam, vel ſi in ære illius ipſimet eſte vellent; ſecus vero perſuaſiſſimum haberent, non alium atque exterorum locum apud eos illis obtentum iri. Ergo ut femina lectiſ- *à B. Petro excolitur.* ſima ſuam indies inſitam animo virtutis præſtantiam retineret, esmq; pietatis ſtudiis quotidie excoleret, nullum vir Beatus diligentiæ atq; hortationi relinquebat locum. Eo itaque ipſo ſemet ille ad cœnobii fores mulieri accedenti in colloquium dabat (cum monaſticus Canon non det feminis, ut aditus illis pateat in Monachorum cœnobia) ſpirituslibus exercitationibus ad verum Dei culnm.ae ſervitium eam informabat, ad orationis ſtudium rerumq; cæleſtium amorem excitabat; atq; rerum humanarum contemptum ſubinde illi inculcabat. Et quidem vano neqnaquam eventu. Eas enim Beati viri conſnetudine in rebus ſpiritualibus

A bus progreſſiones habuit, ut illius præceptionibus perpolita ſuaſuque potenter adacta, & reona humanis nuntium remittere, & gaudens ac triumphans, intra monaſteriom divæ Marthæ *d* ubi ſub ſignis S. Auguſtini nobilis virginum ac feminarum cœtus militat, ſeſe recipere non dubitaverit. In qua quidem femina noo poſſum non admirari invictum vere Chriſtiani animi robur, quod in ea tantopere potuæ ipſius qua mirifice capiebatur virtutis pulchritudo (pulchritudo autem? imo vero etiam unius Chriſti amor) ut nihil penſi habueris, non modo opes ampliſſimas relinquere, paupertatem colere, in infima quæque humilitatis miniſteria ſeſe demittere, & pullam horridamque tunicam circumjicere membris ſuis; ſed quod caput eſt, potuit & ipſa dulcia ac cara pignora, quæ jam tulerat, magno & excelſo animo linquere. Commemorabilis plane fortitudo, & pluſquam virilia animi magnitudo! At quid non poteſt aut non efficit caſtus Dei amor in eo, qui ſe totum illi dedit dicavitque? Naturali ergo ac tenero illo affectu edverſus carnem & ſanguinem, quem divus Hieronymus arietem pietatis appellat, ab nova Chriſti ancilla ſoperato; facile ſecundo loco illi fuit ad Crucis vexillum ſiccia oculis evolare, & ſecundum caſtimoniæ gradum, ad pedes Domini cum Maria domi ſedens, arripere; ſolum pietatis genus eſſe exiſtimans, io hac re eſſe crudelem. Cujus certe crudelitatis egregius Dei beneficio fructus deinde conſtitit. Quippe eum Petro ſuperſtes illa fuiſſet, ſumma vitæ ſanctitate, qua eximie pollebat, quam maxime alerum teſtatumque apud omnes eſſe voluit, haud ſine cauſa ſimul Chriſti conſilia, ſimul & beati fratris *e* monita quondam amplexate.

& Mora ibi facta, d

ad magnam profectu ſan. ctitatem.

B

e

ANNOTATA.

e *Hi in Notis citantur*, Chriſtophorus Gani *Seneuſis S. Catharinæ Senenſi carus, ejuſque cum aliis amanuenſis, dein Xenodochii Senenſis ſcriba, mortuus an.* 1410, *cum* B. Joannes Toſſinianus, *ex Monacho Jeſuato Epiſcopus Ferrarienſis, mortuus* 14 *Julii anno* 1446; *ad eam ſcriptionem inductus a B. Nicolao Albergato, cujus Vitam dedimus* 9 *Maji*: *demum* Feus Belcarus *Florentinus, qui ſuam hiſtoriam dicavit Joanni Coſmi Medicis filio, poſt quos & hanc Vitam edidam, ſcripſit Joſephus Bonaſede,* C *uti* 31 *Julii dicetur.*

b *Petrus* Sant-Abundán *dixiſſet*: *colunter autem* SS. Abundius & Abundantius 16 *Septembris, in quem diem optamus nobis ſuggeri, quidquid de illius monaſterii fundatione & Sanctorum ibi Reliquiis, quæ nominis occaſionem dederint, haberi poterit.*

c Franciſcus de Vicentibus, *non multis poſt S. Joannem Columbinum diebus mortuus, inſcribitur cum inſigni elogio, ex Joannis fere vita accepto, Faſtis Senenſibus ad* 15 *Auguſti; ſed abſque ullo religioſoris cultus titulo vel indicio.*

d *Duplex Senis Eremitani Ordinis Monacharum cœnobium indicat Herrera, S. Mariæ Magdalenæ unum, S. Monicæ alterum: itaque alterius quam Eremitani inſtituti, ac forte Camaldulenſium Regularium credo illud S.* Marthæ *eſſe*: *Cœnobium autem* S. Petronillæ, *de quo infra aliquoties, eſt ſub Regula S. Franciſci.*

e *Eo ſenſu hic* Joannæ fratrem *appellat* Petrum, *quo ipſum in titulo dixerat* Sororem amitinam, *melius* patruelem *dicturus, utpote ex patruo, non ex amita Petri natam.*

A. BART. SENENSI.

CAPUT VI.

Prophetiæ donum & illibata virginitas Petri.

INter præeleras Chriſtianæ vitæ virtutes ac divine chariſmata, peculiari Dei munere Petro impertita, prophetiæ donum ita in eo inſigniter enituit, ut nihil magis proprium ei eſſe videretur, quam ut paſſim in rebus agendis, quæ vel ad ipſius Dei cultum obſequiumque propagandum, vel mortales ad cæleſtis beatitudinis ſtudium incitaados facerent, ipſe multo poſt futura nunc certiſſime prædiceret, nunc abdita panderet, nunc vero longe a conſpectu remota monſtraret. Quarum rerum, etſi multa ſuppetunt exempla, miraque in hoc genere a Petro geſta fuiſſe non ignoramus; nos tamen, habito delectu, ea tantummodo hiſtoriæ noſtræ inſerenda putavimus, quæ nobis utilia, & ad viri ſanctitatem illuſtrandam in omnes partes viſa ſunt neceſſaria: cetera vero conſulto rejecimus, partim ne nimis in longum noſtra traheretur oratio, partim eutem ne gravi tædio lector afficeretur. At vero quæ in idipſum nobis exponere viſum eſt, ſuis aptata locis explicabuntur, quod cuncta hic receuſere non eſt operæ pretium; præſertim quod alia id genus alium deinceps locum neceſſario requirunturr. Age jam veniamus ad rem. Præſeuſerat divinitus Petrus Cucullatum quemdam, notæ probitatis ac magni nominia virum, ſibique in primis egregie carum, vehementer anxium eſſe de quadam maximi momenti offenſione dirimenda. Sed enim noverat Pater beatus, divino perſuſus lumine, in amici videlicer exitium conſpirari. Protinus hominem acciri jubet, aecirumque ſic alloquitur. Id cauſe fuit, nt te accerſirem, ur admonearis, ne do offenſione illa tollenda ſolicitudinem ullam capias, nec in eam nllo te pacto interponas: quin etiam omnem ejus curam abjicias rogo, propterea quod nou me lases, nltimum ob idipſum te vitæ diſcrimen adire, altera ſcilicet partium inſidias tibi inſtruente. Re inopinata ille perculſus, quod, nulla re alia niſi divinæ gloriæ ſtudio & ſalutis animorum adductus negotium hoc ſuſceperat, hæſic ſtupenti ſimilis. Cum vero ex pavore ſe collegiſſet, animum confeſtim adjecit, ad rem æque caute ac diſſimolanter eaploraudam. Hoc dum agit, comperit eodem remporis momento, quo Petrua admonitum illum voluit, nefariam in ſe jam conflatam eſſe conſpirationem, ut de medio tolleretur: proceſſiſſet haud dubie fraus, ui beati Viri monitis inſidias mature præcaviſſet. Ipſe vero præſentiſſimo periculo liberatus, vitem ſecundum Deum oni maxime Petro acceptam referebat, ejuſque ſanctitati immortales apud omnes gratias agebat: non dubius beatum Patrem rem omnem divinitus odoratum. Factum ejuſmodi, adduut ſcriptores, conſulto ſuppreſſimua, ne nova ex eo graviorque oriatur offenſio; & hanc fuiſſe caoſam pro certo habeo, quamobrem viri nomen pariter & Ordinem haud quaqoam prodideriut.

57 Vir quidam fuit, re & nomine Bonus, Ticiuenſis, Religioni addictus (incertum tamen ex qua familia) qui eum ex Liguria in Hetruriam per agrum Florentinum iter faceret, comitem nactus eſt Blaſium quemdam a S. Miniate, quod vulgo al Todeſco appellant; quocum variis de rebus, ut fit, Bonus ſermonem inſtituens, inter alia, Si mihi, ait, Blaſi, uummi ſuppeterent, cœnophorum, Vernatiei viai pleuum (ea eſt in Tuſcia præ nobilis ac honoraria potio, quam noſtri Vernaccium *a* vocant) Seuas ad virum ſanctitate inſignem perferendum quam libentiſſime emerem. Cui mox Blaſius effuſo cachinno beatum Patrem noſtrum cavillatus, Obſtupeſvo, inquit, ſane, qui fieri poſſit,

Prophetiæ donum clarus.

Deorgit eum ſpiritu ſuperiorem in unum amici.

Non vult unum ex ſuis emptio ne alium videri fraudulentum.

A BART. SENENSI

poſſit, ut Sanctus Vernaciam bibat? Ad quæ Bonus reſpondit: Obſtupeſcere deſinas, Blaſi, oportet, quando is eſt vis ille, ut valetudine magna ex parte utatur adverſa: atque eo id ipſum vel maxime cupierem, ratus nimirum illi pergratum fore. His Blaſius auditis, illico taurum pecuniæ Bono numeravit, quod ſatis eſſet vino coemendo: inde mox Miniate oſtrum aſcendit, apud patria ineunabula manſurus. Bonus vero, lagena exoptati vini potitus, Senas iter intendit: quo ſtatim, ut pervenit, Petrum adiit, eique vinum dono obtulit. Qui Pater beatus, divinitus jam edoctus, quæ in eo comparando acciderant, alteri inguſtatum muneri remiſit; indiguum viro Religioni nuncupato exiſtimans, ſolatii aliquid inde ad firmitatem corporis ruendam exhaurire, unde quidpiam incommodi in alterius animæ ſalutem emanaſſe cognorat. Interea duo de viginti effluxerant menſes, eum idem Blaſius inſtinctu plane divino Senas venit: atque celeberrimo Xenodochio, quod *f* ut ſupra dictum eſt) a Scala *b* cognomen ſumpſit, ſeſe, patriis bonis ſociſque relictis, religioſis addixit; ac Fratrum ejuſdem Hoſpitalis domus inſtitutum & habitum ſuſcepit. Ubi dum officii ſui penſum accurate diligenter, ſubiit ejus animum ad Petrum conſultandi gratia ſe conferre, de cujus ſanctimonia jam præclara inaudierat. Nec irritus ille Cartuſiam petiit, Petrumque convenit. Siquidem, ut primum Vir beatus hominem ad ſe eminus venientem vidit, mox illum compellare cœpit: Salve, Blaſi, ſalva, ſuaſtuſque ſit tuus adventus. Scito me non modo non biſſe, ſed ne guſtaſſe quidem Vernaticum vinum illud, cui coemendo pecuniam pependiſti, ſed alteri muneri dediſſe; rem totam ita aperte atque diſerte explicans, perinde ac ſi præſens adſuiſſet. Blaſius porro in mentem ſibi redigens, quæ a beato Viro audiebat, præ pudore ſteriti attonito ſimilis: & humi defixis luminibus, tacitus volvebat animo, quo pacto eum Petrus nominatim inclamaſſet, quod neque illo beatum Virum, neque Vir beatus illum de facie noverat unquam. Re poſtea ſtudioſius explorata, omnia Dei admonitu Petrum cognoviſſe intellexit ille, palamque enuntiavit. Qui quidem Blaſius eremiticam deiu vitam amplexus, Petrum tamquam Virum ſanctum Deoque carum veneratus eſt: & eo quoad vixit magiſtro ac moderatore in rebus ſpiritualibus agendis uſus, vitam pie & religioſe ad extremum uſque traduxit.

Bibere vinum.

b

B

C

Prænotatio Cartuſiani per somnium de Blasii adventu.

58 Monachus quidam fuit, qui, etſi Cartuſiæ Maggianæ alumnus, aliud tamen cœnobium Ordinis incolebat, domeſticæ rei Curatorem gerens: Qui Petri conſtanti ſanctitatis fama permotus, illum adire ennſtituit, benedictionem ab eo petiturus. Quem Pater beatus, uixum ante ſe genibus ſeque ab eo benedici efflagitantem, contracto vultu & ad ſeveritatem triſtitiamque compoſito intuitus, ceſſim ire cœpit. Deiu ſeorſum vocato in aurem inſuſurrans dixit: Non e monaſtica Cartuſianaque paupertatis norma, fili, vitam tuam colis: propterea quod indignis cupiditatis nexibus tu miſere irretitum cerno: iiſque prolatis, averſus item Petrus retulit gradum. Illo ubi hæc audivit, intima religione tactus, mœrore ſimul & triſtitiæ contabeſcens, loco ceſſit. Deiu brevi interjectu tempore, iterum ad Petri pedes Monachus accedens, inſtat, orat, rogatque infimis quidem precibus, ei ut bene precetur. At Vir beatus rurſus abnuit, rurſuſque iterata objurgatione hominem caſtigat. Miſit tandem contemni ſe ratus, lacrymis ad ſolum uſque fluentibus, cellula Petri egreditur, ac ejulatu & plangore xyſtum complet. Quem tam acerbe lugentem unus ex Patribus conſpicatus, hunc in modum alloquitur: Paeiis adducor ut aredam, te voti compotem futurum, modo apud te ſtatuas firmiterque retineas illud exequi, quod Petro noveris eſſe pergratum. Nec mora: manibus enim ille ad fidera ſublatis, in has prorupit voces: Polliceor tibi, Domine Jeſu, operam me daturum, quoad per me fieri poterit, ut iſti Patri audiens dicto ſim, & in officio fidaque monaſtica ad extremum uſque perſtem. Hiſque ſane quam fidenter prolatis, tertio Monachus beati Patris cubiculum ingreſſo, ejuſque pedibus advolutus, verbis ex Evangelio deſumptis, ac Unius Trinique Dei nominibus fideuter invocatis, bene preeatus eſt, ac earos jam pariter Petrus dedit amplexus. Is vero ſiuſta precatione auctus, lætus inde non minus quam ſtupore oppreſſus, quod pectoris ſui latebras divinitus pateſactas animadvertit, ad cœnobium ſuum raverſus eſt, modum nullum faciens Patri ſanctitati illuſtre reddendi teſtimonium.

D

Itemq. ejus intorno a penitentiam.

Bellaria recusat pretio luſtre acquiſito empta, c

59 Accidit aliquando, ut Petro ægrotante Creſcentius, modicæ rei peritiſſimus, quem Columbinus patrio ſermone Magiſtrum *c* Senſum vocat, obvium haberet primarium quemdam virum, cujus nomen idem Columbinus ſilentio præteriit. Cui percunctanti quomodo Petrus ſeſe haberet, ac num aliqua in re opera ſua illi uſui eſſe poſſet, utique ſuum omnibus in rebus ſtudium officioſiſſime polliceri; Bellariorum ſi quid haberet, ait Creſcentius, ad vires deperditas reſinvendas, nihil iis gratius cariuſque illi arbitror futurum, Quibus ille auditis, extempln exerta crumena; Hos aceipe Creſcenti, ait, duos aureos florenos, & his bellaria compara, quæ Petro magis profutura, ad voluntarem judicaveris gratiora, tuoque ipſi nomine illi amanda. Tum Creſcentius, beato Patri grarificandi percupidus, nxceptis auteis ſeitiſſima faceari condimenta emit, emptaque per certum nuntium ad Petrum ſuis verbis miſit. Qui nuntius Creſcentium enm prævertiſſet, ſubjiſſetque jam Petri vultum, ſic eum ex compoſito compellat: Hæc tibi, Parer, Creſcentius medicus mittit. Cui mox Petrus, amaritudinem fraudis ſub ſaccari dulcedine diviuitus ſubodoratus; Refer, ait, refer, fili, gradum; & iſthæc illi reporta, nolo munera, pecunia male parta coempta. Lator vero in urbem regreſſus, Creſcentio, quæ a Petro acceperat, renuntiavit: qui ſtupore ſimul attonitus, aureos florenos nobili Patricio ramittendos curavit; & exinda ſuo penſa pecunia partem mediam ejuſdem tragematis redemptam, Petro ex integro remiſit. Quam porro illuſtri gratia ita excepit, ut in hæc verba confeſtim protuperit: Compeuſet Dominus egregiam hanc in me Creſcenrii benignitatem.

E

F

rubera pro ſeve habui poſſe.

60 Haud abſurdum viſum iri arbitror hiſce ſubnectere id quod Columbinus noſter ſibi accidiſſe litteris mandavit, ſcilicet eo prorſus anno & menſe, quo Petrus noſter Beatus rebus exceſſit humanis. Rem geſtam brevibus enarro. Cum magno quodam die tuberum deſiderio Petrus teneretur, ad Columbinum converſus; Hem, Joannes, ait, affer mihi, obſecro te, paululum ruberum; aeri enim illorum cupidirate rapior. Cui mox Columbinus: Scis Pater, inquit, nuſquam locorum, Majo præſertim menſe, qui nunc agitur, tubera inveniri. Ad quæ mox Petrus, paterna cœleſtis Numinis providentia fretus; Abi, inquit, in bonam rem. Inſequenti vero luce iter eum capeſceret Columbinus, una eum Joachimo Cartuſiam verſus Petri inviſendi gratia, propter panuriam ejuſdem Columbini tabernam ambo præteriere, ibique juvenem quemdam ejuſdem tabernæ adminiſtrum, magnum chartaceum involucrum tuberum plenum manu tenentem offenduut: qui protinus idipſum dono obtulit Columbino. Tum ille miraculo attonitus, gaudioque ſimul perfuſus, tubera ad Petrum mox perferenda accepit:

ſeque

A seque Oduardo, Nicolai Striechæ Maresscotti viri nobilis filio, comitatos, dant in viam; apod animum suum in itinere sine fine reputantes, quam videlicet pius pariter ac clemens sit Dominus erga eos, qui ea animo illi deserviunt; quamque illorum amans (quod vel ex eo tum aperte conspici poterat) ostendat illorum æque vota atque salutem sibi esse cordi. Ad Cartusiam ubi venerunt est, a salutatione variisque de rebus divinis ultro citroque habitis colloquutionibus, ab Oduardo rogatus Petrus, Ecquando Pater, inquit, interdictum, quod nunc temporis noratur civitas nostra, tolletur? Intra quinque, respondit Vir beatus, dies hoc publicu tristique malo cunsti esimemur. Nec abfuit dicto fides: siquidem intra prædictum tempus jastitium omne atque interdictum sublatum est, *d* Azzolino Malavolta Senensium Episcopo.

61 Audivimus modo Columbinum de se scribentem, audiamus & eomdem de filio suo Petro non minus mirum, quam de seipso referentem: quando per idem fere tempus, quo Petrus noster beatus viram cum morte commutavit, rem contigisse ex eo cognoscimus. Convenerant in Petri cubiculum simul aliquot e Parribus domus, simul & alii pierate oobiles viri, ad beatom Virum audieodum de rebus cælestibus differentem: cum repente oratioui finem facturus ille, subintulie dicens; Expectate, quæso, paululum, Fratres: noo longe enim aberit, qoin ad oos veniat Joachimus, una cum puero Petro Joannis Columbini filio, qui munuscula quædam mihi, otputa amygdala, papavera, atqae ouicum eepe deporrat: quio etiam ædibus nostris jam jam prope adstantibus, papaverum unam puer ipse hoc artieolo temporis mandit. Hæc ubi adstantes audiunt, subridere illico cœperunt. Ceterum viæ hæc atque alia in eamdem rem Petrus dixit, com extemplo afferetur ad cœnobii sorer Joachimom & poesum Petsum adstare, Quos ut aspiciunt Monachi, discootque, puerum scitscitati, papaves in itinere comedisse, uti beatus Pater paulo ante prædiaerat, ingenti admiracione protinas afficiuntur. Comque mos Petri cubiculum esset ingressi, ad puerum couversus Petrus, obsetvantiæ ergo poplitem ante eum flectentem, ait; Concine, fili, cantiunculam illam, cui est initium, O Diva nobilis Magdalena; nam prius eam quam absolvas, ad nos huc adventabit Sacerdos Marianus, e Ecclesiæ apud Marmorariam Plebanus. Nec verba beati Parris in ventum jacta; res enim ita prorsus evenit, uti prædixerat. Siquidem, jucunde valde poero canenta, adsuie Sacerdos, vir eximie pius; qoem, qui aderant intuentes, majori quam antea stupore oppsimuntus; & beati Viri eximiam sanctitatem agitaotes animo, illum tamquam humano fastigio celsiorem, sibi indies magis ac magis colendum observandumque putabant.

62 Pene fugerat, quod hoc ipso loco principatum vel in primis sibi vendicare videtur, simul ad Petri precationum vim & efficaciam aliqua saltem ea parte in medium afferendam, simul etiam ut prudentissimus fere quisque vel ea hoc uno cognoscat, hanc prophetiæ grariam ac douom in beato Patre nostro sic effulsisse, uti & absentia non secus atque Præsentia longissime inrueretur. Conflictabatur Petrus levi principio quidem morbo, sed paularim invalescens, extremus tameo illi fuit. Ea proinde re cum Crascentius Medicus, cujus paulo ante meminimus, quoque eo tempore Maggiana domas utebatur, ad illum officii causa adisset, post muroi sermonis officia beato Patri, artesiarum polsu explorato; Ad moltom tempos, ait, te nobiscum fore conjicio; ita sane te bene valeotam comperio. Cui illicu Petrus; Nolit, inquit, Christur Dominur, te in me, Crescenti, miracala patrare. His verbis divinitur indicans, futurosom optime conscios, estremom sibi adesse tempos, nostræ mortalitatis exovias relinquendi. Nec vana fuere prædicta. Siquidem pauois post elapsis diebus, ex corporis vinculis, lætitiæ ac jucunditatis plenos, ut suo loco dicemus, cæli regiam conscendit.

63 Dein scisciranti Petro de Fratre Bartholomæo *f* Mini, qui Senensium tunc temporis Dominicanorum apud Campum Regium Priorem agebat, ubinam gentium esset; Apud Fratrer, respondit Crescentius, domus hospitalis Castellionensis moram ducere puto. Ita plane est, air Petrus. Venienti in reditu, adjunxit, magnum vitæ periculom adibit. At vero Christum Jesum eoiso precar, illi ut opem ferat; laturumque, certo scio. Ab hisce dictis, Crescentius inde se recepit, & ad Senensem urbem properavit. Postridie vero idem ipse Crescentius, de Bartholomæi intolumitate mire solicitus, recta ad Divi Dominici contendit, de eodem Bartholomæo interrogatum. Quo simul atque pervenit, ad ipsum, qoem jam rum revertisse cognorat, accessit, eumque pro amicitia huue in modom compellat: Fa mente, Pater, huc accessi, solicitudine videlit de te pleuur, uti quærerem, quinam tuæ vitæ esset status: heri ateuim in Cartusia cum essem, a Petro accepi, magnum in reditu te vitæ discrimen subiturum. Etsi autem nihil esse ajebat, qood verearis; egoque lu præsentia illum in cælum manus tollentem, ac Deum pro te rogantem conspexi, certum utique animi illæsum te inde abiturum; non potui tamen ipse non angi animo, quoad te deque tui sospitate certior factus esset: sed cum te incolumem rectaque valeutem offenderim, via credas, qoi mens in te amor, qoibus effesar lætitiis. Hæc ubi de se Bartholomæus audivit, obstupuit vehementer. Ast, ut primum se collegit, in hæc verba respondit. Numqoam, Crescenti (credas mihi jurato velim) in tantum me vitæ discrimen conjectum adverti, præterquam hodie. Iter enim Senas versus habens, via certe tetertima ac confragosa, accidit, ut asellos, cui tosidebam, vestigio fallente, corroerit; egoqoe ea eo jam tum excussus, minimum quidem abfuit, quin ad prominent quoddam ac præruptum majosis formæ saxum capot allliderem, ita ut fœde ad terram afflicto ibidem hærere omnino oecesse esset. Sed eo puncto temporis, itineris comite, qui peder mihi præstabat officium, festinabatque, consternatus animo mei ob casum, suppetias ferre perielitanti, genu idem in saxum impingente, incolumis inde vi prorsus divina confestim evasi. Er hæc se accepisse testatur Columbinus, non modo ex eodem Bartholomæo, cujus oratio ob insignem hominis religionem magnum pondus habebat; sed a Crescentio item, viro sane gravi & certo, & cui quantum idem Columbinos tribueret, ex eo vel in primis potest animadverti, quod in litteris, quas paucis deinde post annis ad Blasium Cerretanum conjugem dederat, dum pleuus Apostolico spiritu Hetruriam peragrabat, verbom Del disseminans, atque e peccatorom veterno mortales eacitans, hæc inrevalia legimar ei in mandatis data: Matthæum Aromatharium salvere meo nomine jubeas velim, quem meis item verbir rogabis, ot Crescentio Medico Patri meo (quem magistrum Sensum vernaculo idiomata, uti supra diximus, appellat) millies salotem dicat; aperiarque, & servom me illi & filium esse, cupereque magnopere ejus apud Drum precibus adjuvari. Er de his hoc loco conscripsisse sufficiat.

64 Non ab re mihi contigisse puto, ut de virginitate Petri conscriptueus, hoc loco eam collocaodam foscepetim. Atque rursos cogitanti mihi, qua

A. BART. SENENSI.

Ipsum ad se qui veniunt quid sperent, quid ejus sit in vita.

Ipse præsivit interdictum sublatum.

a *Azzolinus Malavolta Senensium Prædicatorum Magister.*

b *Petrus Mariani sermonem se brevi moriturum prædicit.*

c *Petrus Joannis Columbini filius.*

d *Azzolinus Malavolta Senensium Episcopus.*

e *Petrus Joannis Columbini filius.*

f *Eidem indicat Petrus Priorem Dominicanorum.*

g *Petrus quo tempore lapsus de equo.*

A. BART. SENENSI. *Virginem caſtitatem in tota vita ſervavit*

id potiſſimum de cauſa factum ſit, in mentem venit, ſatis appoſite hunc locum præ ceteris eam obtinere debere. Namque, ut ea eum Petro ſuum habuit ortum, & eum eo ſimul excrevit; ita pariter eumdem ipſum bearum Virum, ad extremum uſque ſpiritum, ab omni impura corporis contagione intactum illibatumque ſervavit, & illius vitæ curſum confecit incorruptum. Quamobrem ſatis mirari neque prælaros Petri conatus & ſtudia, quæ jam inde a pueris tante cum cordis munditie ac morum honeſtate conulit, ed Angelicam hanc virtutem excolendam; quandoquidem memoriæ proditum eſt, Petrum ab ipſo ineuntis ætatis flore Divinam clementiam, per ſummum ſanctitatis ac pudicitiæ ſtudium, exoarn frequenter ſolitum precibus quam erdentiſſimis, ne paterertur io lubrica ſui ipſius ærate, arque deinceps ennis inſequentibus, quorquot videlicet inter mortalea vitem egete illi daretur, ulla ſe prurſua impudicitiæ labe aſpergi; ſed integrum impolluumque uni ſibi caſtiſſimo Virginum Sponſo cuſtodiret, quo magis nimirum divinæ Majeſtati ſuum obſequium atque ſervitium grarum exiſteret atque jucundum. Nec feſellit pii adoleſcentuli fidem Divina benignitas. Namque (ut Sacerdotes egregia probitate & B fide, qui pro tempore generales Petri Confeſſiones *etiam hæc patrantibus.* exceperunt, ſacramento firmarunt, quique idipſum Columbino eteque Nicolao Vincento aſſeverare conſueverant) numquam non modo beatus Paret noſter turpi facto, vel geſtu, aut inhoneſto verbo, virginalem integriretem contaminavit, ſed ne impuræ quidem cogitationes ejus animum ſubierunt. Idipſum porro teſtatur Columbinus de Joachimo audiviſſe, cui Petrus ſub mortis ſuæ fere tempus, ex præclere ſibi data divinitus occaſione, illibatum virginitatis florem ad eam uſque diem ſe retiouiſſe aperuit. Ergo tam excellenti eximioque integritatis ac pudicitiæ dono a Deo exornatus Petrus, eo auguſtior apparebat, quod virginalem caſtimoniam inter ſpirituelie ornamenta ampliſſimam ac præcipuam exiſtimeri oporter; eum in iis, qui eam eolunt, neſcio quid non decorum tantum etque ſurmoſum, ſed certe divinum majuſque quam humanum enitear; quod graviſſimis verbis Baſilius indicare viſus eſt, ubi de vera virginitate diſſerena, ait: Magnum quidam revera ae prælarum eſt virginitas, quæ ut omnie uno verbo complectar, hominem incorruptibili Deo ſimillimum facit.

C

ANNOTATA.

a *Albi viri genus eſſe docent Academici della Cruſca: fortaſſis autem ita dicitur, quod ejus, utpote generoſioris, aſas ſit hiberno tempore, quod Italis* Verno *dicitur.*

b *Ibi vixiſſe in xenodochio anno* 1356 *ex codice loci conſtat.*

c *Utique ablata pe lori nominis ſyllaba, quod Tuſcis familiariſſimum.*

d Azzolinus Malavolte *factus Epiſcopus anno* 1351, *cui Jacobus Malavolta ſucceſſit* 24 *Januarii, anno* 1370. *At* Ioterdicti *hic indicatis quia Auctor non reperit alibi mentionem, collegit in Novis variatempora, quibus civitas fuit ſub Interdicto, ut non videatur mirum ſi omnium alibi non fiat mentio.* Odoardi *vero cui hic reſpondetur varios meminiſſe indicat.*

e *Ejuſdem ſit mentio in proceſſu Ms. de S. Catharina Senenſi, quem nondum vidimus, nanciſci autem cuporemus.*

f *Hujus* Bartolomæi *varia ab aliis monumenta referri annotat Auctor.*

D

CAPUT VII.

Cito moriturus Joachimo pandit revelationes ſibi factas, & cordium plurium ſecreta.

HIſce atque aliis virtutum præſidiis, diviniſque prædirus ornamentis Petrus noſter beatus, & quinquageſimum fere annum agens, uti ſupra demonſtravimus, eliud nihil die noctuque volvebat animo, quam ut vitæ Dominum & au torem Deum ſupplex orarer, quo a mortalis hujus corporis euſtodiis ſe liberarer; ut ſolute rertena ac concreta mole, ed exceiſum illud plenum ſtellerum domicilium ſibi quam mox evolare contingeret. Hine cælesti quadam dulcedine delibutus, ac miro incenſus ſtudio Deo fruendi, videndique ſacros illos beatorum cœtus, illud Apoſtoli dictum ſubinde habebat in ore; Quis Rom. 7. 24 me liberabit, inquiens, de corpore mortis hujus? Aliquando vero: Quando veniem mi Jeſu, mi Creator, & apparebo ante conſpectum ruum? & elia hia ſimilia. Quibua ſtudiis, amore ſeilicet in Deum ac deſiderio erga res cælestes, ita ſeſe effundebat atque E ſuum animum excitabat, ut nihil ei dulcius ſaperet, quem de Deo deque diſceſſu ab hac fallaci & mortali vita aſſidue verba ſeero. Sic nimirum tanrum in eo ſenſus & quotidianus muriendi affectus potuit, tamque vehementer in momenta ſingula urgebat; ut per quamdam *a* calvariam, quam in cellula ante oculos ſibi ſemper habebat propoſitam, eadem ſe eondi- *a* *e calvaria diſcens quotidi die mori.* tione recordaretur eſſe natum (illam enimo & oculis contemplando) qua & moriturum certo ſciebat. Quin etiam id ea ſalutari commentatione præſtantiſſimus diſciplinæ ac perfectionis Chriſtianæ Philoſophus noſter eſſequebatur, ut non modo quotidie mori perdiſceret, quod & Paulum Apoſtolum ſenſiſſe legimus, ubi ſe quotidie mori dicebat: ſed eriam rem 1 Cor. 15 ipſam, ut Sapiena ait, amaram quin potiua ejus memoriam duriſſimam, conſuetudine quadam, queſi cum Ecli. 41. eadem morte familiariratem contraxiſſet, edeo leniter, adeoque in omnes partes ſeſe ed eam exeipiendam pararet, ut venienti mox obviam procederet intrepidus; nec ut incognitam horreret, ſed jucunditatis ac lætitiæ plenus ampleſteretur; quandoquidem non copias, non honores, non opes & potentiam, non generis claritatem, non regna, non inſignia majeſtaris, enr repellere mortem aut retardare poſſe non ignorabat; omnia, quæ hominibna magna videntur & honorifica, eſſe nihil, ſomnia delirantium, & umbrarum effigies inanes; id rerum manere, ſempeque F manſurum, quod recte quiſque honeſteque feciſſet. O Virum beetum ee felicem! cui nihil eliud agere, nihil loqui, nihil cogitare libuit unquam, niſi quod in hoc ſupremo certamine eſſet præſidio ſururum.

66 Tandem enm ſentiret, divino egiratus ſpiritu, tempua illud jam jam adrenteſſe, quo tempore *diebus 15 ante obitum Dei teſte admiro dectatus* reddendus eſſet enimus, a quo illum acceperat; miſit quiodecim ente diebus quam de ſtationn vitæ decederet, qui Joachimum ſnum ad ſe accerſiret, accerſiuumque & ſibi proxime conſidere juſſum, in hunc modum, ſub horam poſt ſolis ortum rertiam, aliis remotis erbitris, affatus eſt. Noli, Joachime fili, mirari, quæ in præſens tihi duai epetiende; & quamvia magna ſint, eeque pariter ſupra naturæ vim eudias, omnia tamen certiſſime firmiſſimaque eſſe, tibi omni aſſeveratione affirmare non dubito. Ea hactenua nemini anſus ſum mortalium aperire, neque poſthac aperiam ultra, nec etiam in præſentie patefaeere au- *quod mente & corpore virgo* derem, niſi æternum Divinaratis Numen ed id memet impelleret urgeretque. Ergo ſcire te volo, cariſſime fili, ab incunebulis in hanc diem, me meo

defer-

A deſerviviſſe Chriſto; ipſumque me deduxiſſe, ac per omnem vitam, tum mente tum corpore, integrum impollutumque ſervaſſe, nulla videlicet veſanæ turpitudinis labe coinquinatum. Et, quemadmodum illum jam inde a prima pueritia impenſe rogavi, uti tantum mihi impertiret gratiæ, quo fideliter omnibus in rebus meum illi ſervitium carum gratumque exiſteret; ita contra eumdem multa preces exorare atque obſecrare non deſtiti, uti quam occultiſſime ad extremum uſque ſpiritum id ipſemet efficerem, prorſus ut nemo homo in terris me noſſe valeret unquam: id quod pro ſua erga me clementia peregregie mihi præſtitit, qua meas preces, qua vota pariter, ſane quam benigne exaudiendo: ſic inquam, ut ſexdecim jam ſint anni, eum nihil unquam a Chriſto Domino orando poſtulavi, quod pro vota eumulate non impetraverim; cumque quaſi aliud interim agere ſimularem, ita ſtudia mea meaſque pariter actiones omnes occulere ſim conatus, ut e mortalibus quidem nullus me cognitum habuerit; nunc, quando jam mihi mortem imminere ſentio, hæc tibi, fili, cogor pateſacere, divino prorſus autu ad id impulſus. Proinde eum ſuperioribus diebus deterius haberem, Chriſti videndi percupidus, nocte quadam a ſacris nocturnis excubiis ſuſus in preces, Chriſtum ipſum

B Dominum etiam atque etiam orabam, ut pro ſingulari ſua in me caritate ex hac vita ærumnarum plena extrahi me pateretur, meamque animam in paterno ſuæ benignitatis ſinu exciperet, corpus vero terræ, ejuſque putridis vermibus mandaretur. Tum vero illum exorabam, uti certos homines, mihi eximie caros, commendatos haberet, eoſque per rectum vivendi curſum dirigere tuerique dignaretur.

67 Hæc ubi a me peracta, extemplo vocem quamdam auribus ipſemet meis ſic eloquentem percipio: Exaudita eſt, Petre, oratio tua. Ipſe vero hæc intelligens, pavens ſimul ac tremens, fidem illi habere nolui; haud ignarus ab Apoſtolo dicturo, aequaquam omni ſpiritui eſſe credendum. Deinde eamdem vocem clare aperteque intellexi dicentem: Ini hortulum tuum, ibique ſigna a Deo habebis, quamobrem te exauditum cognoveris. Quo ut me recepi, oculis ad aſtra repente ſublatis, cælum mirum in modum ſtellis illuſtre luculenterque ſerenum aſpicio; moxque illud perinde atque fœtum, ingentem vim imbrium effundere, quibus hortulum atque meipſum bene madidum deprehendi. Tum ego, Per hæc, ajo, ad-

C duci tamen non poſſum, ut credam. Tertio reiterata vox, Tolle, inquit, ſurſum caput: ſigna quippe intueberis præter naturæ corſum. Id ubi factum, ut imperarat; ecce Solem & Lunam inter ſe cohærentes video. Adhæc nihilominus in ſententia perſto, nec ea de mente dimoveri me patior, mali dæmonis illuſionem ac præſtigias veritus: quippe qui actu illo præclare inſtructus, ita oculorum aciem mihi perſtringere potuiſſet, ut alia atque eſſent aſpicerem. Quamobrem, Nec ſic quidem credam, adjicio, niſi æternam Sapientiam illa loquentem mihique indicantem ceruam, quæ fatha ipſe nec loqui, nec quacumque alia ratione oſtentare valet. Tum porro, ut cubiculum repetam, eadem quarto vnc imperat. Parui ſimul. Ecce tibi protinus Chriſtus Jeſus elariſſima in luce per ſpeciem mihi ſeſe auguſtiſſime *b* obtulit videndum: quem tremebundus iatuitus, cernuus continuo ad pedes ejus ruo, ferre nos ſuſtineas eximium illius fulgorem, & ad arbitrium utrumque majeſtatis illius me totum compono. Ille vero ad me converſus, his verbis me jam manu prehenſum, unaque ſecum aſſidere juſſum, benigniſſime aſſari dignatus eſt. Velim ſcias, Petre, orationes & preces ad me tuas, jam pridem mihi exauditas, teq; in terris, alterius inſtar Moyſis, apud me pro populo iſto ſemper fuiſſe. Atqui ſcelera & immania illius flagitia abominatus, quam ciuiſſime to ad me traham neceſſe eſt, ne pro eo amplius ad me ſuadas preces: non enim illum ultra ſuſtinere poſſum, ita ſane ejus proterviam odio habeo, meamque faciem ab illius ſalute averſam retineo: quin etiam in eum animadvertere ſtatui, ob plutima, ut dixi, inſanda ejus crimina, ſpeciatim vero propter cupiditatis & avaritiæ ſcelus, quod orbe toto ita debacchatur, ut nullum ſit malum quod per idipſum non admittant mortales: quoniam quidem magis in Monaſticæ vitæ cultores, inquit vitos Clericali dignitate fulgentes graſſari cerno, quam in eetetos homines ſæcularibus inſervientes. Olim, Petre, homicidium deteſtatus ſum, deinde fœdas earnis obſcenitates, atque poſtmodum improbas voluptates adeo ſtomachatus, ut dira illa totius orbis terrarum eluvione genus humanum deleverim; in præſens vern pravam illam habendi cupiditatem ſic deteſtor ut cum maxime, propterea quod per eam vel in primis Filium *c* perditinnis ſatebuntur mortales, mai ipſius nomine poſthabito.

68 His dictis Servator Chriſtus Dominus ſermonem inſtitnit, de ſui primum cunceptu atque ortu ex Virgine, mox de ſuis in patiendo diriſſimis cruciatibus, exia de cœna una cum Apoſtolis tranſacta, uti panem in corpris ſui ſubſtantiam

E converterit, hoc eſt tranſubſtantiaverit, tum de nece pariter & reſurrectione, poſtremo vero de aſcenſione in cælum verba fecit. Poſt hæc autem, Accede, inquit, Petre, ut omnia hæc ipſe cernas. Tum a ſenſibus ego mox abſtrahi, meuſque ſpiritus in Deum rapi tranſferrique mihi viſus, ignorans an in corpore vel extra corpus id factum fuerit; præterquam quod in Deo cum eſſem, meaque itidem anima ejuſque ſimul vires & potentiæ exundantia Majeſtatis & gloria Divinitatis abſorberentur; illud ſane in præſentia ſum conſecutus, ut cæleſti prorſus ac ſuaviſſima beatitudine circumfundi ac repleri me ſenſerim. Porro divina ea munera & beneficia, quibus, cum divinæ claritatis abyſſum contemplabar, auctus fuit ſpiritus meus, ſentiri quidem animo & intelligi quoquomodo tunc poterant; verbis autem nunc exprimi, periade atque ſentiebatur, minime poſſunt: cum mortalem naturam in omnes partes exuperent. Per admirabilem & divinum hunc raptum petſpexi cognitaque habui omnium cæleſtium ſpirituum agmina, necnon beatarum animarum cognitionem perſpicue dilucideque ſum adeptus. In eo Divinitatis pelago natans, inferuas animas vidi; & qui nondum ad purum exipiati purgatoriis exeruciantur

F pœnis. Atque hoc loco, quemadmodum Joachimus retulit, nonnullos apud inferos exiſtentes Petrus nominatim expreſſit; negans ſe ptorſus ſcire num inferna loca in terræ centro collocata ſint nec ne. De multis item mentionem fecit, quos torqueri cernebat; & quæ ſupplicia, quibuſque pro meritis patereatur, aperuit. Alios quoque nomine appellavit infernis pœnis addictos, quos olim cum erant in vivis, ſecunda cum pietatis & religionis admurmuratione ſuſpexerat mundus, eos propter flagitia detegens id commeritos. Id quod mirum omnino nobis cum videretur (ajunt Auctores noſtri) tantos nempe taleſque viros, in teterrimum illuro ac putentiſſimum hiatum detruſos; alta cogitatione defixi nobiſcum reputabamus, qua probitate, quaque ſanctimoniæ laude præſtantes haberentur, dum in humanis agerent; & animo ſuſpenſo mireque ſolicito cauſas inquirere animum induximus, quare Petrus indicavesit ad ſempiterna ſupplicia temeratos diſceſſiſſe. Quod cum anxii nos, partim ſecreto, partim palam

agita-

A. BARTOLENSIS

ab anno 16 quamdiu poſtulata impetrauit a Deo.

Et de alior. nonpetitis

a ipſis cernitur ſigna.

Et ab ipſo Chriſto ſibi apparuit.

b

intellexerit cum mundo ſuum ab averſionem

Et in extaſi rapitur c

c

videri cælestes ſpiritus,

inferorum ſupplicia,

A. BART. SENENSI d

agitaremur; pleroſque nos comperiſſe affirmamus, d iiſdem nominibus, iiſdemque de cauſis atroces illas pœnas diriſſime ſuſtinere, prout beatus ipſe Pater, divinitus manifeſtavit. Quapropter ſatis ſuperque conſtat, alia Dei atq; hominum eſſe judicia. Inferorum porro eruciatus indicavit Petrus adeo eſſe immanes, ut humanum ſi caderent ſub aſpectum, vel eos cogitatione ſatis complecti quis mortalium poſſet, omnes profecto ad officium & ſanitatem redirent: quandoquidem is ignis, eaque ibi moles pœnarum eſt, ut verbis vix exprimi poſſit. Ad hæc, quemadmodum cælaſtes cæleſtis domicilii cives, inſigne quidpiam ad ſuæ beatitudinis acceſſionem expetentes, ſuaque cupientes explere deſideria, extemplo exoptatis potiuntur votis; ita contra devoti ii atque male dicti in inferis ſubſidentes, pœnam ſuppliciumve aliquod eum excogitant, ſeu (nimirum Dei juſtitia id exigente) tormentum præ aliis atrocius appetunt ſerali in ſeipſos rabie, confeſtim horribilem in modum voti compotes effeiuntur. Nullum præterea in illis miſeriarum locis eſſe, qui tam exigua pœna torqueretur, quin perſuaſum infixumque habeat, neminem ſe uno vel miſeriorem eſſe, vel acerbius diſeruciari. Super hæc multo plures ad ima tartara damoari, quam quot hominum fert opinio.

Eruciatus immanes.

B

69 Porro de igne purgante ſermonem habuit Petrus, eaſdem ſcilicet pœnas & eruciatus eodem eſſe loci atque in inferis; præterquam quod magno afficiuntur ſulatio, fore non deſperamus, qui ibidem moram dolenter trahunt, ut ad cæleſtia regna tandem aliquando evolent Beati; dum interim re ipſa ſentiunt Deum pro ſua clementia magnum eis afferre levamen atque refrigerium. Hi ſane juvantur orationibus, pietatis atque miſericordiæ operibus, Miſſæ inſuper ſacrificiis, Pontificiis condonatinnibus, ac aliis demum viventium hominum ſuffragiis. De Limbo item beatus Pater locutus eſt, quem pueri incolunt ſacri baptiſmatis expertes: qui quamvis nulla premantur moleſtia, niſi quod Dei perpetuo carent aſpectu; attamen infernos ſtridores exaudiunt, diraſque tartari deſpectant acerbitates. Et quoniam hujuſmodi privantur malis, præclare ſecum agi exiſtimant, & grates propterea Deo ſine fine agunt. Ad hæc ſe vidiſſe, Chriſtum vident narravit Petrus, omnia nmnium mortalium opera, intimaqne cordis penetralia, ac mentis receſſus penetraſſe. Cujus rei id Joachimo certiſſimum tunc fuit indicium, ut ſcilicet eunctas illius ſecretas operationes & pectoris arcana ei aperuerit, hunc in modum ſecum in præſentia locutus. Eam & hujuſmodi virtutem, fili, ex quo me tibi in id colloquium dedi, apud animum ruum amplecti ſtatuiſti. An non ita eſt? Cui, eum procul dubio id quidem eſſe, ſtupore plane attonitus Joachimus reſpondiſſet; inſtitutum ſermonem proſequi beatus Pater perrexit; multorum hominum occultos cogitatus detegendo, plurimorum item corda penetrando, atque illorum cogitationes patefaciendo, quas præter Deum ſciebat nemo. Multa inſuper ſingulatim Joachimo in mandatis dando, in diverſas ac remotas orbis partes, variis diverſiſque hominibus renuntianda; iis ſpeciatim, quos oumquam da facinoverat, neque ullam ipſorum mentionem vel nomen audierat. Ex quo factum eſt, ut complures nos ipſi audiverimus (addunt Auctores noſtri) qui ea ſibi Joachimum denuntiaſſe aperuiſſeque teſtantur, quæ oemini prorſus mortalium, niſi Deo, qui eſt cordiom inſpector & judex, ac ſibi dumtaxat patebant. Quæ autem renuntiari indicarique Vir beatus juſſit, in Dei honorem & gloriam redundare, inqua proximorum ſalutem nemo eſt qui ambigat, noſque idipſum pro comperto habemus: diverſa ille & varia, varie ac diverſimode inculeanda præcipiens: nempe hunc hilari facie blandoque ſermone coovenicndum; illum leniter comiterque rogandum; reprehendendum graviter ac ſevere alium; alium vero alia ratione objurgandum. Et ſane operæ fructus egregius Dei beneficio conſtitit: ſiquidem optime ſecum actum exiſtimarunt, qui illi dicto audientes fuerunt. Contra vero Dei permiſſu peſſime acceptos conſtat, qni ſalutaria Petri monita amplecti oeglexere; ut ex his ſatis evidenterque appareat, non unius mortalis hominis juſſa ae præceptinnes eos reſpuiſſe, ſed Dei prorſus mandata remere contempſiſſe.

Animi aliorum in Purgatorio.

Ac parres aliquot baptiſmo mortuos in Limbo.

Secretaque cordium.

C

De quibus varia coelitis revelationibus multi per Judeam.

D

70 Sed qun magis magiſque Joachimus de rebus hiſce certior fieret, ne qua ſcilicet hæſitatione in re tanta ejus animus fluctuaret; da viris moribus factiſque præclaris, deque illorum vita dixit, qui per id maxime tempus Senis atque alibi pietatem cum laude ſequebantur; quibus modis quibuſve rationibus Deum contemplarentur, deguſtarentque ſuavem atque poſſiderent, aperiens. Quo loco ea vi ae dicendi vehementia ardoreque animi elatus, de rebus divinis differuit Petrus, tam veris gravibuſque ſententiis, tam ardenti vultu oculiſque, ut divini amoris ignem E undique ſpirare videretur; prorſus, ut res miraculi ſimilis judicari facile potuiſſet. Quandoquidem nullo pacto, teſta Joachimo, hoc fieri potuiſſe crederes, niſi per illum, qui ſolus perfectus eſt, Deum; aut certe per hominem, cui id ipſum æterna illa Sapientia e perenni illo fonte atque altiſſimo Divinitatis gurgite hanrire, & eum hominibus communicare dediſſet. Rurſus ita exorſus eſt Petrus: Sane Catholicæ Eccleſiæ obtemperandum eſt, ejuſque ſcita ſacroſancta atque decreta oppido formidanda. Summum Pontificem, adjecit, ac totius Romanæ Eccleſiæ corpus, eam auctoritatem ae poteſtatem a Chriſto ſibi olim relictam habere atque exercere poſſe; Epiſcoporum autem atque Antiſtitum, etſi vitam & mores ad rectam vivendi normam haud quaquam dirigi exacteque traduci interdum aſpicimus, non tamen ideirco caſſam eſſe & inanem, collatam illis auctoritatem. Perſtrinxit inſuper omnes pollicentes ac jurejurando ſeſe ultro obſtringentes ad voluntariam ex Evangelio paupertatem ſectandam; poſtea vero, omni officio atque rimore poſthabito, haud ſtare promiſſis, Diris maledictiſque eos deſixit, qui in ſeipſis magis ae rebus temporariis omnia F vitæ præſidia conſtituunt, quam in Chriſto Domino, quo uno tantum niti, unique adhærere omnino deberent. Væ! væ! dolenter admodum in divites imprecatus, egenis ae pauperibus benigne facere renuentes. Pœnitentiam exin (ne nimis longum faciam) ſummis laudibus ad aſtra tulit: ſuper omnia vero noxiis appetitionibus frangendis, voluptatibus repudiandis, ac paſſionibus ſuperandis operam dandam, atque ſpiritum denique mortificationis, quem vocant, plurimum adamandum. Ad hæc dæmonem, adjunxit, eos irridere, eorumque conatus parvipendere ſolitum, qui pœnitentiæ nomine in ſuum deſæviunt corpus, ac dira a ſemetipſis ſupplicia expoſcunt; dum interim, nullo eorum regente ſtudia, letalis noxæ cœno hærent; nec inde, qua una re idem ipſe dæmon vehementer gaudet, extrahi patiuntur. Proinde bellum in primis cum vitiis gerendum eſſe; deinde operam ſane quam egregiam ponendam, eum ad excellentem virtutum ſupellectilem ſibi comparandam, tum ad gratiam a Deo ſimul ineundam. Poſtremo vero dicendi finem facturus Petrus; Scias, inquit, Joachime fili, hanc omniuo Dei voluntatem eſſe; ut tridui interjecto ſpatio, novum loquendi genus uſurpem, quo quorumdam hominum crimina manifeſtem; palamque ea, uti

Indicaſſe fata cum vivente.

Commendat poteſtatem eccleſiaſticam.

Perſtringit tranſgreſſores paupertatis.

Laudat paupertatem.

Plura dicturus poſt triduum.

Digitized by Google

pre-

A præſentiſſima eorum animorum vulnetibus remedia adhibebantur, faciam. Quepropter, noo deerunt ea Monachis, qoi dictitent, me meotis errore affici ac aliena loqui: quod, eum quæ dicam capere non poſſint, carpere conabuntur.

vult vrium S. Jo. Columbino adeſſe.

71 Ego igitur te atqoa Columbioum, ſtatim ut Senis aderit, apud me eſſe volo, ubi nullus quiquc dierum ſpatio vobis erit impedimento, quo minus hic tuto eommorari liceat, utrique veſtrum cuncta per otium interpretaturus, quæ ea me ſciſcitabimini. Cui item Columbino communicari ſpeciatim mando, quæ in præſens tibi dual aperienda; quem, licet ad ſretum cogitet, brevitameo ad urbem patriam veoturum haud ignoro: alioqui non duhito, quin ſi hujuſmodt itineris ſubeat aleam, ſupremum capieat diem eaitialis ooxæ piaculo obſtrictus. Verum Chriſtum Dominum quam propenſiſſime rogo, oe in id mali incidat, præſentioque jam haud in tritum meam (quæ Dei ſumme eſt clemeotia) fuſam precationem. Ei igitur moa regreſſo, omuia ex ordine, ut diai, referat velim; quibus quo magis fidem habeat, euncta ejus meotis cogitata atque ſenſus, prout a me aceepiſti, pandas item volo; deqoa illius uaore Blaſia Cartana indices quæ patefaeere libuit, & mecum una, ut mandavi, ambo eritis; atqua hunc in modum Petri ſermo in præſentia exhauſtus aſt. * Interea eum nihil prius aut aotiquius Joachimo eſſet, quam Peeri uabaurire mandata; traditam ſibi proviocium, cæleſtibus utique dignam promeritis, ſtatim ſuſcipiendam duxit. Atqui rem aggredi meditantem hæc una vel maaime eoquebat cura, quod nildum certi eunc habebat de reditu Columbini; tametſi ex verbis beati Patris in maaima expectatione eſſet, brevi in urbem patriam rediturum; ut quæ a Petro acceperat, eum eo moa quoque commonicaret. In hane itaque conjectus ſolicitudinem Joachimus, hac vel præcipua rationa ea ea liber evaſit. Conveneraus poſt condicti tridui ſpatium apud Petrum, una cum Joachimo ac ceteris domus Patribus, viri aliquoi eximie pli, ſpiritualis eœtus agitandi gratia; eum repeote converſus Petrus ad Plebanum eccleſiæ Marmorariæ, cujus ſupra meminimus; Perge, porro, perge, ait, ſimul mecum de rebus divinis miſcere colloquia; nam antequam peroratum fuerit, præſens nobis aderit Joannes Columbinus equo inſidens. Id ubi Joachimus ceterique qui adſtabant audierunt, via eredibila proſus putarunt, ſecum tum ipſi reputaotes Columbinum per eos maxime dies ad pradia ſua prope Caſtrum S. Joannis ad Aſſum flumen, duodeviginti millia paſſuum ab urbe Seuanſi, moram agere; nec diem io præſentia adeo provectam, ut id longinquum iter commodum eſſet emenſus. Quid plura? Ecce tibi loquentibus illis, ut præſenſioni reſponderet eocutus, ex inſperato ad cœnobii fores equo vectum, ullacum aſt, Columbinum adeſſa. Quem cum ex eo digreſſum aſpiciunt, ſtupore ſimul & gaudio illico complentur: atq; eu eo percuuctantibus, quonam pacto tam mature tantum itineris confeciſſet; Ego inquit, ſatis caputare nequeo, quo in ſane modo mihi factum ſit, ut oulla urgente cauſa magnam ouctis partem quam citatiſſimo greſſu equitaverim: quod jam din planeuſt cum tale numquam mihi contigit. Dimiſſo deio cœtu, Columbino ait Petrus: Joachimum conveuias volo, auditurus quæ illi tecum communicanda mandavi.

quem deſiderat tradere mox adſuturum.

ANNOTATA.

u *Ita antiquiſſima pictura* B. Petrum *referunt cum calvaria.*

b *Hanc Chriſti apparitionem refert Franciſcus Petrarcha lib.* 1 *Senilium Epiſtolarum Epiſt.* 5 *eique atteſtatur antiquiſſima pictura in templo xenodochii Senenſis.*

c *Ita* Antichriſtum *appellat Paulus*, *Theſſ.* 2, 3.

d *Vereor ut ſcriptoris Italici mentem hic bene expreſſerit interpres: ego certe ſanum nullum ſenſum video: an enim valt, ipſos qui hac ex ore Petri narrant, eadem in ſimili rapta vidiſſe? Vix poſſum credere.*

CAPUT VIII.

Cœlitum fruitur colloquio Petrus, & occultas cogitationes hominum videt.

INter hæc ipſi Columbino retolere Patres, uti Petros ejus adventum divinitus prænoverat; illum miris ſancti Spiritus donis decoratum, omuique virtute ac ſanctimonia eximie exornatum. Cujus rei illud ſane quam præclarum tum proxime eſſe poterat argumentum, quod paucis aore diebus ab oſtio ipſius cellulæ identidem uaudierant diu noctuq; ſuaviſſimas voces atque cantiones: ubi cum aliquamdiu avidiſſimis auribus auſcultando hæſiſſent, tandem (ut eſt mortalium cupidiras occulta quæque cognoſcere) impoſſa jaoua in cubiculum irrumpentes, neminem uno excepto Petro tnveneront: cujus vultum tam divina circumfuſum luce conſpeaere, ut jucundiſſima orts forma Angelicam quamdam majeſtatem præſeferre videretur: ſic, ut inſtar Moyſis ex Dei conſortio divinus ille ſplendor ex illius faeia radios mitteret pergratus. Quem tot divinis eireumſeptum præſidiis unus ea Patribus, vir virtute præſtans, conſpicatus; confeſtim rei novitate vebemeoter attonitus, in has prorupit voces: Eligerem, Deus tu ſcis, jam jam adhue ſpiritum ducens, eodem loci ſepeliri, ubi Petrus jam fato perfunctus eſset humatus, modo certum mihi eſset eo meum quo ſoum evolure ſpititum. O Virum cæleſtes delleias jam deguſtantem, inter mortales adhuc verſantem! O Virum, inquam, Deo plenum! qui, quamvis omoi arte conatuque ea tuaque occultare contenderes, irriti tui tameu conatus io idipſum ut redderentur interdum neceſe erat; quia id vel præcipue per ſe habet ſaoctitas, ut quo plus oceulitur, eo latius præter mortelium ora delata eluceſcat. Sed cœpta proſequamur. Joachimus itaque inopinato Columbini adventu tantopere delectatus gaviſuſque eſt, ot diutius comperendinandum non duaerit, uti pes oeaſionem Petri imperata quam moa faeere aggrederetur. Ergo ambo in patriam urbem eum ſe recepiſſent, Columbioo eoncta ea ordina pandit ille, ut a Petro aeceperat; oempe de cogitatione ad pelagum ſuſcepta, ſerio verba illi fecit; ttemque de coojuge, quæ ipſe in mandatis habebat; quæque ille da prædio coemendo agitabat animo aperuit; & alia quidem aliis occulta, illi uni cognita tantum atque explorata indicavit detealeque. Cumque Columbinus omnia ſui penetralia pectoris ac animi conſilia ſibi oudari animadverteret, ſtabat ſtupore defixus; propter. ea quod id hominem caprum in omnes partes ſibi ſuperare videretur, ipſumque Petrum, tamquam virum homana ſpeeie auguſtiorem ſibi magis magiſque in dies ſingulos ſuſpiciendum putaret; quod tantum illius ſanctimoniæ tribueret, ut nihil ſibi dubium eſset, quin Deus per eum, uti quondam per alios ſuos eariſſimos ſervos, ardoa quæqua atque mira proſus io genus humanum efficeret. Interim vero nos, adjuoa it Columbinus, udihimus, ſimulque videhimus, quæ in Carcuſia beatus Pater eventura prænuntiavit; dum te Joachime nihil negotli moretur, quominus reliqua Petri juſſa pro loco & tempore perficias diligenter.

Nomen Patres Jo. Columbino audito cœnsus in cella Petri

lucc cœleſti circumfuſo

eidem Joachimus indicat quæ ex Petro audiverat

cordis ejus ſecreta

73 His ita conſtitutis Joachimus Andream, Taurum cognomento, e præcipua nobilitate virum, atq;

A. BART. SERENEL. per id tempus xenodochii B. Mariæ ad Gradus, cujus jam crebro mentio habita eſt, Guberoatorem pariter ac a Rectorem adiit; eumque officio comprehenſum, primo graviter in hunc modum appellat: Quæ (malum!) te, mi Domine, ratio impulit, ut aliret vitam tuam inſtitutas, atque abs te officii ratio pietaſque Chriſtiana exigit? Hoccine eſt viveodi genus, quod loci gubernatio expoſcit? Neſciſne, hanc domum illam apud nos eſſe, antiquitate primam, auguſtiſſimam religione, & in egenis ſublevandis beneficentia celeberrimam? Præteritne, in tutelam patrociniumque Chriſti Parentis receptam? Quæ cuncta ſi comperta tibi atque explorata ſunt, uti plane omnium maxime ſunt; cur præclaram occaſionem tot promeritis, torque pietatis ſimul obſequiis atque officio Deum ejuſque Genitricem intemeratam, ne dicam homines ipſos, demerendi negligis? Hæc non ego, mi Domine, ſed per me tibi renuntiari Petrus Cartuſianus jubet ex Dei mandato. Qualis vir, quaque ſanctimonia præditus, apud omnes conſtat. Is te per Chriſtum Jeſum, petque tuæ ſalutem animæ, locique ſimul dignitatem ac commodum rogat, ut, caſtigato veteri luxu, mores induere velis rectiores; B præpotentique Deo te humilies atque ſubjicias. Id quo facilius libentiuſque efficere poſſis, formam tibi ponit, eorum videlicet quæ tibi ſunt peragenda. Quandoquidem ſi animum induxeris illius parere mandatis, non modo officii & religionis te laudes relaturum, verum etiam magnam a Deo gratiam iniurum polliceatur: ſin (quod Deus avertat) mortem tibi intra trium menſium ſpatium prænuntiat, miſereque interminatur. At verba in ventum jacta. Andream ſiquidem ab tauri (unde & familiæ ſuæ cognomen inſignia habebat) feritate atque laſcivia haud abhorrentem, aſpernantemque cum beati Viti monita ſalutaria & preces, tum truci ore immodicos gerentem ſpiritus, adverſa valetudo intra præfinitum illi tempus ira proſtravit, ut temeritatis ſuæ proteritæ pœnas ipſo interitu lueret. Sed veniamus ad aliud.

74 Præviderat Petrus Abbatiſſam, quam vocant, Divæ Marthæ cœnobii, tum ſibi tuum iis pariter, quæ in Dei gloriam inque animarum ſalutem renuntiari illi ſæpiſſime mandarat, fidem penitus abrogaturam. Ad hanc itaque mulieris pervicaciam fraugendam, Joachimo eo ipſo die quo cum eo ſermonem illum divinum habuit, ſic ait: Licet audieris, fili, Abbatiſſam Divæ Marthæ Monialium fidem mihi omnibus in rebus habere, ſcito in propoſito conſtantiam illi defuturam: cum autem de ſententia graduque ſeminam dejectam aſpexeris, proſus ut priſtinæ in me fidei ac roboris in ea animi veſtigium nullum appareat; tunc eam continuo convenias volo, meiſque verbis enuncies, ni priori in ſententia egregie ſibi conſtet, capitis ſe ac laterum doloribus intra menſem quam acerrime correptum iri. Nec vana cecinit Vir beatus. Etenim cum eadem ſacra femina in Petrum mirifico animi ſtudio eſſet affecta, plurimumque omnium illi tribueret; accidit, ut improbis quorumdam depravata conſiliis, fidem omnem exueret ac pietatem omnem abjiceret, qua erga beatum Patrem ob inſignem ejus ſanctimoniam affecta eſſe videbatur. Id cum primum ad aures Joachimi pervenit, feminæ miſeratus inſaniam, ad eam protinus advolat, eique mandata quæ habuit a Petro exponit; ſimulque adhortatur, videat etiam atque etiam quid agat, caveatque ne veſano conſilio, ſalutaribus ſervorum Dei præceptionibus ac piis monitis, inanes hominum ac mulierecularum ſermones anteferat; ſecus vero perſuaſiſſimum habeat eo duplici ſe malo corripiendam eſſe. Hæc feminæ audienti ita incredibilia viſa res, ut per ludibrium ea chiunos max tollaret; deinde nuntii dicta elevare, atque ad extremum prorſus uegare. Verum nondum abierat menſis, eum magno illi fletit cavillus. Siquidem, uti Petrus ipſi prædixerat, ſæviſſimi capitis ac laterum dolores ira illam arripiunt arque uſque adeo diſerueiant, ut nihil unquam ſe acerbius in vita perpeſſam meminerit; tametſi ſumma ape contenderet, quoad per eam fieri poſſet, intima vel præcipue religione icta, eos ipſos ſupprimere. Sed divinius factum eſt, vellet nollet, ut id quam pluribus ſatis vulgatum compertumque eſſet.

75 Senis Frater Franciſcus Guaſtellonus ex Ordine Minorum erat, vir genere nobilis, ſed longe nobilior ſumma probitate, vita, atque eandidiſſimis moribus; cui enm Petrus noſter, Chriſto Domino revelante, præſenſiſſet perennem ac immarceſſibilem coronam in cælum, ob plurimos quos in vinea Domini excolenda exantlarat labores, eſſe paratam; per internuntium Joachimum ranuntiari illi mandarat, ut ad pie ſancteque mortem obeundam ſeſe compararet; haud dubius Vir ſanctus, e vita illum trium mentium intetjecto ſpatio ceſſurum & ad cæleſtia E regna tranſiturum. Quo quidem nuntio vix credas, quanto gaudio Franciſcus ſuerit delibutus, ita ut temperare ſibi neutiquam potuerit, quin cœnobii Cuſtodi ceteriſque Franciſcanis ſodalibus rem totam, ut erat, palam aperiret; uti tot Petri noſtri præſenſio oculatos teſtes haberet, quot eodem tecto viventes, ſpectata religio pietaſque Chriſtiana dignos efficiebat, quibus crederetur in omnibus. Ergo Franciſcus intra conſtitutum tempus Sacris, quæ ad expiandum animum pertinent, per otium rite procuratis, ne quid ad pie decedendum amitteretur, in Fratrum corona, lætus & gaudens certa ſpe felicitatis æternæ, ad eam perfruendam deſceſſit.

76 Inter eos, qui Petrum noſtrum præcipua quadam veneratione proſequebantur, fuerat ejuſdem Joachimi parens, eximie pia eadem ac honorata femina, ac jure quidem optimo: quippe præclare ſibi conſcia, quanti Petrum facere teneretur; quod eo, apud cæli terræque Opificem clementiſſimum Deum, auctore & deprecatore, magna & ſingularia a Deo dona acceperat & beneficia. Sed nullum majus mea quidem ſententia in eam extitit beneficium, aut gratiori munere apparuit exornata, ut tradunt, quam eamdem ipſam ſtudio Evangelicæ perfectionis ſectandæ incenſam aſpicere, & bona ſuis fortuniſque omnibus divenditis, pretioque in Chriſti Domini gratiam arogatu, ægrotaotium miſerorum ſubire miniſteria, illis ſervitii officia præſtare, quæ interdum ab infima queque famula exigi ſolent: & ipſam egentem poſtmodum ac quæſtuariam, mercede laboris ſui & manu (eo ſibi tantum lucello ex opificiis reſervato, quod ſatis eſſet ad vitam ægerrime tolerandam) inopes juvare atque orationibus dies noctesque inſiſtere. De hujus igitur feminæ obitu beatus Pater, quem propediem affora præviderat, Joachimum, haud degenerem parentis filium, certiorem ſibi faciendum ratus, hunc maxime in modum cum eo locutus eſt, ubi de divino illo viſo verba fecit: Id unum tibi poſtremo, fili, inculcandum, teque admonendum cenſeo, nimirum, ut moderate comiterque, uti par eſt, erga tuam te matrem geras; propterea quod ad breve utique tempus una recum illam fore ſcio, cæleſtem in patriam migraturam. Ceterum de illius æterna ſalute ipſe ſolicitus, illi renunties velim meiſque verbis præcipias, ne diutius muretur, id caleque piaculum per Confeſſionem eluera, quod proximis hiſce diebus contraxit. Tamdiu hoc penſum Petrus ab ea exigere erat ſolitus,

a Petrum adeo aegre Rectoris nomen abhorrentem

Quæ cuncta ſi comperta tibi atque explorata ſunt, uti plane omnium maxime ſunt; cur præclaram occaſionem tot promeritis, torque pietatis ſimul obſequiis atque officio Deum ejuſque Genitricem intemeratam, ne dicam homines ipſos, demerendi negligis? Hæc non ego, mi Domine, ſed per me tibi renuntiari Petrus Cartuſianus jubet ex Dei mandato. Qualis vir, quaque ſanctimonia præditus, apud omnes conſtat. Is te per Chriſtum Jeſum, petque tuæ ſalutem animæ, locique ſimul dignitatem ac commodum rogat, ut, caſtigato veteri luxu, mores induere velis rectiores;

Si Severio ad intra triumſtre mortem.

Quandoquidem ſi animum induxeris illius parere mandatis, non modo officii & religionis te laudes relaturum, verum etiam magnam a Deo gratiam iniurum polliceatur: ſin (quod Deus avertat) mortem tibi intra trium menſium ſpatium prænuntiat, miſereque interminatur.

Dolores ruo mandatos.

Si quidem, uti Petrus ipſi prædixerat, ſæviſſimi capitis ac laterum dolores ira illam arripiunt arque uſque adeo diſerueiant, ut nihil unquam ſe acerbius in vita perpeſſam meminerit; tametſi ſumma ape contenderet, quoad per eam fieri poſſet, intima vel præcipue religione icta, eos ipſos ſupprimere. Sed divinius factum eſt, vellet nollet, ut id quam pluribus ſatis vulgatum compertumque eſſet.

Quidam Minorita obitum poſt mortem.

75 Senis Frater Franciſcus Guaſtellonus ex Ordine Minorum erat, vir genere nobilis, ſed longe nobilior ſumma probitate, vita, atque eandidiſſimis moribus; cui enm Petrus noſter, Chriſto Domino revelante, præſenſiſſet perennem ac immarceſſibilem coronam in cælum, ob plurimos quos in vinea Domini excolenda exantlarat labores, eſſe paratam; per internuntium Joachimum ranuntiari illi mandarat, ut ad pie ſancteque mortem obeundam ſeſe compararet; haud dubius Vit ſanctus, e vita illum trium mentium intetjecto ſpatio ceſſurum & ad cæleſtia E regna tranſiturum.

Item mortem ipſius Joachimi

76 Inter eos, qui Petrum noſtrum præcipua quadam veneratione proſequebantur, fuerat ejuſdem Joachimi parens, eximie pia eadem ac honorata femina, ac jure quidem optimo: quippe præclare ſibi conſcia, quanti Petrum facere teneretur; quod eo, apud cæli terræque Opificem clementiſſimum Deum, auctore & deprecatore, magna & ſingularia a Deo dona acceperat & beneficia. Sed nullum majus mea quidem ſententia in eam extitit beneficium, aut gratiori munere apparuit exornata, ut tradunt, quam eamdem ipſam ſtudio Evangelicæ perfectionis ſectandæ incenſam aſpicere, & bona ſuis fortuniſque omnibus divenditis, pretioque in Chriſti Domini gratiam arogatu, ægrotaotium miſerorum ſubire miniſteria, illis ſervitii officia præſtare, quæ interdum ab infima queque famula exigi ſolent: & ipſam egentem poſtmodum ac quæſtuariam, mercede laboris ſui & manu (eo ſibi tantum lucello ex opificiis reſervato, quod ſatis eſſet ad vitam ægerrime tolerandam) inopes juvare atque orationibus dies noctesque inſiſtere. De hujus igitur feminæ obitu beatus Pater, quem propediem affora præviderat, Joachimum, haud degenerem parentis filium, certiorem ſibi faciendum ratus, hunc maxime in modum cum eo locutus eſt, ubi de divino illo viſo verba fecit: Id unum tibi poſtremo, fili, inculcandum, teque admonendum cenſeo, nimirum, ut moderate comiterque, uti par eſt, erga tuam te matrem geras; propterea quod ad breve utique tempus

Brevi moriturum

una recum illam fore ſcio, cæleſtem in patriam migraturam. Ceterum de illius æterna ſalute ipſe ſolicitus, illi renunties velim meiſque verbis præcipias, ne diutius muretur, id caleque piaculum per Confeſſionem eluera, quod proximis hiſce diebus contraxit. Tamdiu hoc penſum Petrus ab ea exigere erat ſolitus,

Parentis pro Joachimum Petrus praedicit.

Abbatiſſa ſanctimonia nihilominus deficiet.

A tus, ſtatim atque mente illa ſua, divino perfuſa lumine, quidpiam eam peccaſſe noverat, quoad ille fixit in vivis: ut videlicet, partim ſalutari lapſus deteſtatione, pertim ſacra confeſſione ab omni peccati labe expurgata, felici tandem diſceſſu læta potiretur cælo. Nec in caſſum plane hortatio adhibita. Matrona enim caſtiſſima, leni caſtigatione monita, confeſtim ſacris religionis ſtudiis expiare non deſtitit quidquid deliqueret, Petro per filium gratiis actis.

77 Sed enim de hac femina alias dicturi ſumus: eſt hoc vel maxime loco quod Joachimum, reliqua Petri juſſa perſequentem, nos quoque ſubſequamur, idque adeo parce, ne plus tædii quam gratiæ lectori afferre videar: nam ſi per ſingula ire velim, quæ ille in beati Patris mandatis curandis fecit geſſitque intra natalem ſedem, multus profecto fuero; proinde modum in hac re adhibebo, dicamque, haud ſine cauſa illum hanc de Deo deque hominibus bene merendi provinciam ſuſcepiſſe acerbis illis temporibus, quibus in orbe patria exitialis illa peſtis civilium diſcordiarum, cum ab ſordida lucri cupiditate, tum ab effrænata regnandi libidine profecta, dominaretur. Quandoquidem per ea maxime tempora civium odium (quod ad mutuam perniciem præceps & ad publicæ libertatis tutelam effrænum atque incautum ſemper eſſe ſolet) adeo diſcordes inſenſoſque inter ſe cives ipſos efficiebat; ut bellum inter ſocios & amicos, inter affines & cognatos, luſtuoſum ac diuturnum excitaret; atque uno eodemque tempore portam externo aperirent hoſti. Hinc paſſim impetus inſani ac cruentæ populorum invaleſcebant ſeditiones: hinc turbulenti motus atque repentinæ Magiſtratuum permutationes oriebantur: hinc proditiones: hinc partium oppugnationes fœdiſſimæ, atque alia id genus multa, quæ ſine lacrymis commemorari vix poſſunt, proficiſcebantur. Aſt ut primum Joachimus factionum ac partium capita petere aggreditur, ad quorum tela retundenda præcipua a Petro habebat in mandatis; utpote Vir beatus atroces apud inferos perſolvere pœnas aſpexerat, qui ejuſmodi fovendis diſſenſionibus operam dederant in vivis; extemplo nonnullos videres poſita ferocia in bonam gratiam eorum redire, quibuſcum immortales gerebant inimicitias; alios fracta protervia animum ad reconciliationem inducere, & junctis dextris, pacis C in omne tempus inire fœdus; complures e letali flagitiorum vereſmo ſeſe excitare, & ad bonam frugem mentiſque ſanitatem ſemet recipere. Quam plurimos vero ab ipſo Joachimi congreſſu, ad Sacerdotum pedes, magna cum ſuorum deteſtatione facinorum, illico ſeſe confitendi gratia abjicere, & meliora aggredi conſilia, novamque vivendi diſciplinam ſubire.

78 Aliis autem idem ipſe Joachimus de juſtitia, temperentia, & animi ſubmiſſione ſerio præcipere: aliis male parta reddenda inculcare, condonandas eſſe injurias, libidines aſpernendas, ſcorta relinquenda, ſimultates dirimendas alius: aliis quidem alia, modo amice comiterque e Petri præſcripto, modo graviter atque ſevere denuntiare. Hunc, virtutis amore captum, ut in fide officioque ſe contineat, amiciſſime adhortari; illi, in ſuſcepto Deo ſerviendi propoſito nutanti, ne ad ingenium redeat propter fidei imbecillitatem, animos addere & beatitudinem cæleſtemque felicitatem polliceri: alios (qui quamvis ad ſtudia Chriſtianæ pietatis magna cum laude incumbere viderentur, tamen perverſo cognatorum & affinium ſuaſu infatuati, domeſticos motus atque civiles diſſenſiones fovebant) Joachimus acceſſit, eoſque officio præoccupatos rogat ex Petri verbis, hortaturque quam amiciſſime, ut tam periculoſam curam abjiciant videantque, ne dum carni & ſanguini intemperanter tribuunt quod, publicæ ſalutis cauſa, communi utilitati dandum eſſet, ſe ipſos perdant ac ſimul Deum ſibi irrirent magis quam concilient, quando grandis in ſuos pietas, impietas eſt in Deum. Aliis autem, qui refractarii ſæpe conſcientiam ſpernunt & Numen, ni tandem aliquando ſapere conſtituant, ærumnas, calamitates ac divinæ demum juſtitiæ gladium ex ejuſdem beati Patris mandato minitari non dubitabat. Cujus quidem dictis, quo majorem fidem haberent, liberius multa pectoris illoſum arcana referare, atque animi ſenſa patefacere, prout fuerat illi imperatum; ut rubore quodam ſaltem perſuſi, ſi recenti minus animi morſu permoti, ab amentia revocarentur.

79 Neque vero Petrus in mandatis Joachimo ſun dandis veteratorum præſtigias reliquit, ſagarumque atque lamiarum veneficia faſcinationeſq; præteriit; quin Dei zelo quo mire exedebarur incenſus, inter cetera illi mandavit, ut tam pravam tamque nefandi cultus execrabilem nequitiam ac diabolicas artes, ſi qua ratione diſſolvare ac funditus evertere non poſſet, at acriter certe coargueret; nunc hortando & monendo, nunc vero eas deteſtando, atque cæleſtes iras iis potiſſimum intentas denuntiando, qui ejuſmodi nefariis faſcinationibus operam dabant, niſi ab illis E abſtinerent. Neque id ſane fruſtra. Siquidem ad cetera mala, quæ per id maxime tempus Senis, ut modo diximus, quotidie gliſcebant, hoc omnium maxime execrandum acceſſerat, ut quam plurimi plus fidei ſæpiſſime maleficis hiſce ludibriis accommodarent, quam ſacroſanctis divinæ legis myſteriis: ſic ut apud perditos homines cum veritate mendacium & fabulæ, ac dæmonum ſimul & hominum artes cum recta fide propemodum ex æquo contendere viderentur. Hæc recenſere placuit, quo Petri noſtri merita ſingularia in rem cariſſimæ patriæ clarius aſpiciamus. Sed quid dicam in patriam, quando non unius alteriuſve civitatis, ſed provinciarum atque regnoſum ſalutem animo complexus fuerat? Utinam vel Joachimus ſcriptis mandaſſet, quæ ille Romæ, quæque deinde Neapoli cum *b* Joanna Regina geſſit; quæ *b* tum cum ſummo totius Eccleſiæ Romanæ Pontifice, Avenione per eos dies una cum ſacro purpuratorum Patrum Senatu commorante, fecerat; quæ mox cum Joanne Galliæ, atque inde cum Eduardo Britanniæ Regibus, ad quos inter ſe atrociter diſſidentes & graviſſima ſubinde *c* bella gerentes, Joachimum Vicarium *c* ſuum Petrus legavit, uti reconciliatis voluntatibus, F de pacis fœdere præpotentis Dei imperio ageret. Equidem ipſius Servatoris generis humani ac Dei, & Domini noſtri præconio illuſtri, atque adeo divino prorſus teſtimonio, una mecum diceres, Petrum noſtrum alterius inſtar Moyſis in terris apud Deum pro omnium mortalium ſalute extitiſſe; dum precationibus ac lacrymis, atque aliis id genus pietatis ſtudiis erga viventes, Chriſtum ipſum infenſum hominibus placatum reddidit.

80 Quamobrem hic vel in primis animos menteſque adhibere velim eos, qui non minus inepte quam temere obloqui non verentur. Monachos nimirum, intra ſacra ſepta degentes, nullius eſſe frugis, nihilque utilitatis & commodi in rem Chriſtianam inferre; ſed potius ceu pondus inane ſuper terram Endymionis *d* ſomnum dormire. Hi ſane, velint nolint, ſe prorſus hallucinari confiteantur neceſſe eſt, modo ioter alios atque alios vitæ Monaſticæ ſtudioſos viros egregios, Petrum noſtrum ejuſque res præclare geſtas ob oculos ſibi proponerent inſpiciendas. Si enim ex umbris aumquam emerſus ille, tantos animorum motus excivit; quid, quæſo te, in ſole, in campo, aut in acie poſitus, vel in are-

nam

A. BARTHENENSI

mens de a[liquo] peccato confeſſione deleto

a bello civili

motus repentini ad pœnas

aliis ab aliis vetus addendi

alias a quibus

ut tum præſederit Romæ regnis & Principibus

mode liquet quam non tumultu reipublicæ fuit Monachi ſolitudo

A. CART. SENENSI.

nam ſi prodiiſſet? Ergo diſce vel aliquando tu, qui ejuſmodi temeritatis tabe infectus es, quantopere Reipublicæ Chriſtianæ unius hominis Dei cari, vel in ſolitudine degentis, vel intra Monachorum clauſtra cellulamve caſtum otium agentis, orationes & crebræ ad Deum pro ſalute mortalium impetranda lacrymæ poſſint. Enimvero longe uberiorem hos dixerim afferre utilitatem mundo, quam ſi medii inter hujus ſæculi nequam tricas atque perturbationes verſarentur. Tunc enim illorum animus ad Deum pure mentis intuitu contemplandum purior efficitur, cum nullis rerum fluxarum curis interturbati, nullisque ſæculi deſideriis aut improbæ cupiditatis fluctibus jactati, Deo immortali ſic adhærent, ut unus cum eo ſpiritus efficiantur; atque cum eo ita ſe conjungunt, ut ardentibus orationibus ingentia mala, calamitateſque multas, atque incommoda a mundo depellant, eique tot ſimul beneficia & dona impetrent. Quarum rerum, etſi maxime præclara nobis ſuppetunt exempla, illuſtriaque in ſacris litteris habemus teſtimonia, ut pura de vi & virtute precum Moyſis, Eliæ, Eliſæi, atque Danielis, ac ceterorum Sanctorum veterumque Patrum, ut recentiores ſilentio premam: hicque locus nos quodammodo admonere B videtur, os omnia omnino mioime prætereamus, ad impudentiam vel maxime obtrectatorum retundendam; attamen quia non apologiam texere principio aggreſſi ſumus, ſed Petri vitam litterarum monimentis utcumque tradere ſuit conſilium, ea idcirco in præſentia miſſa facimus, & ad Petrum ipſum, ne a propoſito nos abertare dicas, revertimur; præſertim cum Joachimum, ſuo fungentem munere, alio etiam proſequi ſit animus.

ſalutem mortalium impetret.

ANNOTATA.

a Andreas Tori, filius Tori Ildibrendini, *ut dicitur in Notis, poſt Cionum Montanizum, Rector Xenodochii fuit ab anno* 1355 *ad* 1361.

b Joanna *Roberto avo ſucceſſit anno* 1343, *violenta morte miſera periit ann.* 1382, *cujus Acta notanda paſſim deſcribunt Auctores coævi, quos Odoricus Raynaldus in ſuis Annalibus allegat. Vatia in Vita S. Catharinæ Senenſis num.* 287, 335 *&* 394, *indicantur.*

c *Bellum id cum Philippo Valeſio Rege copiam, & cum* Joanne *filio continuatum, Froſſardus integro volumine deſcripſit, & paſſim alii: finem autem habuit idem bellum an.* 1360. *per pacem* 8. *maji: Pontifex ergo cum quo tranſlata fuit pax Avenione intelligi debet Innocentius VI. ob an.* 1352. *ad* 1362. *ſed e Petri potius.*

d Endymionem *fingunt Poetæ, adamatum a Luna, C perpetuum in Latmo Cariæ monte ſomnum dormire.*

CAPUT IX.

Pro amici ſalute dira patitur Petrus horis 60: ſeditionem domeſticam, corporis ſui ſervandi cauſa mutatam, novit abſens.

Ut CAP. III. *Fratrum erga ſe curam.*

DUm Joachimus foris pro loco & tempore Petri mandata curet diligenter, domi interim beatos ipſo Vir, totus ardentiſſimis caritatis flammis incenſus, nullum tempus a piis ſtudiis vacuum tranſire patiebatur, quin pro animarum ſalute die noctuque eruentos lacrymarum imbres profunderet; eoque magis, quo certius horrendas damnatorum pœnas apud inferos cognoverat. Hinc erat quod de quorumdam ſalute Monachorum anxius, cœpit intra conſtitutum ab eo tempus, incompoſitis quibuſdam ſermonibus ac reconditis inter loquendum verborum anfractibus, eos nunc adhortari, nunc vero etiam objurgare. Sed ubi nihil hiſce actibus omnino ſe proficere animadvertit, ad aliud D loquendi genus mox animum adjecit: oempe ut conſcientiæ noxas illis detegeret, & mentis latebras divinitus aperiret; uti a ſolita videlicet diſciplina, tubore quodam ſalutaris verecundiæ perfuſi, ſimul ad officium redirent, ſimul etiam ſuis in melius commutatis moribus, in caſto Dei timore ad extremum uſque perſiſterem. At eum primum hæc audiunt illi (ut ſunt mortalium ingenia ad temere judicandum proclivia, ubi præpoſtero, ut putant, conſilio in re ſua agi animad vertunt) Petrum e ſua poteſtate exiſſe alii dicunt, alii phrenefi laborare, alii a malo dæmone illudi, alii aliter ejus verba interpretari, illum nempe divino agitatum Spiritu hæc eloqui, & hæc in eos ex Dei voluntate fieri. Verumtamen variis inter ſe ſermonibus Monachi diſſidentes, cum primum in ſeſe deſcenderent (quæ vel fortea pectora non flectit interdum patientia ſplendorque virtutum?) ad Petri pedes mox procumbere, atq; eximia ejus manſuetudine fracti veniam petere ob eo, benedictionem efflagitare, ſeque pariter in officio in poſterum fore polliceri; propalam vel inviti miſificam beati Viri ſanctimoniam & omnibus numeris abſolutam ejus vitæ rationem confeſſi. Attamen Vir beatus, divinæ voluntatis particeps, magis magiſque ſe macerat, preceſque reſtaurat, & totum quam accerimo ſtu- E dio in Deo placando ſe occupat: quo videlicet itacundiæ divinæ manus ac telo contineat ab omnibus, quo horribiles pœnas jam diu debitas mundi ſceleribus deprecetur: ſed etiam (qui eſt caritatis fructus multo maximus) ad omnia ferenda & perpetienda Dei ac proximorum cauſa eo vehementius incendebatur, quo magis jam tempus appetere cernebat, quo tamquam fortiſſimus bellator bonum certamen certaret, & pro Chriſti gloria & animarum ſalute curſum vitæ conſummaret.

Sortilegium fratres ludit.

pro explicatione animi.

82 Tum vel maxime recordatus, ſe eum in illam ſplendidiſſimam Divinæ immenſitatis abyſſum, in qua reconditi ſunt omnes divinitatis ſapientiæ ac ſcientiæ theſauri, abſordebatur; amicum hominem jam tum in humanis degentem, intuitum atrociſſimis obnoxium ſupplicüis: cui cum ardentiſſimis precibus veniam apud Deum oraret, audivit ex ipſius Veritatis ore, conſtitutum omnino, ſatis eſſe Divinæ juſtitiæ faciendum: tot videlicet illi tormenta toleranda, quot ejus delicta exigerent dilnenda. Ergo intimis plane ſenſibus amici ſtatum miſeratus Petrus, Joachimo ſuo rem omnem ex ordine refert. Hoc ille ut audivit, confeſtim & ipſe tactus hominis miſericordia, bearum Virum quam ſtudioſiſſime obteſtatur & obſecrat, amicum ab ſe commendatum habeat, ac ſuis apud Deum precibus ioeatur & muniat. Ad hæc mox Petrus: Vult, inquit, Chriſtus Dominus ſexaginta integras horas, pro illius anima expianda, ſupplicia, inferorum cruciatuum ad inſtar, ſuſtineri. Id ſi quis in ſe reciperet, magna utique hominem cordis contritione, ſuorumque erimium ſalutari deteſtatione ad Deum converſum iri, plurimumque de Deo deque ſui ipſius ſalute habiturum cognitionis: quod pro majori ſane miraculo velim abs re haberi, fili, quam ſi e mortalibus quemlibet jam vita functum ad vitales auras revocatum conſpiceres. Tum vero quærenti ex eo Joachimo, Velet oe io rem emici hujuſmodi aleam ſubire? Id ille magno animi timore ac tremore correptus loquebatur, propterea quod res ipſa non modo ſibi factu, verum etiam dictu horribilis videretur omnino. Scias velim, reſpondit Petrus, nihil me æque libenter cupere: quin etiam hoc habeto, fili, jam eadem me ſupplicia perferenda ſuſcepiſſe: & ex hac hora (certum tempus patiendi edicens) quid pœnarum etuciatnumve ſuſtineam, facile animadverti poterit. Cumque jam præfixum divinitus tempus adventaſſet afflictiſſimæ illius eoimæ opem ferendi; non dubitavit

ſexaginta horarum ſpatio.

ſupplicia inferorum fore patiendo.

A bitavit Pater beatus pro eo acerbiſſimas illas pœnas ex divino condicto fortiter ſubire.

6 die ante obitum

83 Itaque ſex ante diebus, quam vitam cum morte commutaret, fide munitus, mente alacer, conſcius divini promiſſi, contra totius tartari incurſus ac petitiones, induit arma, ardentiſſimas ſcilicet preces; atque miſericordia magis fretus, quam divina juſtitia territus, in arenam dimicaturus deſcendit. Corruit extemplo erudeliter conflictatus; & projecti humi cadaveris inſtar jacet miſerabiliter. Fit repente luridus, langueſcunt vires, color in eo cernitur exſanguis, cavum dira macie ac deformatum caput apparet, oculi introrſum in ſuos orbes incluſi, & tempora elriſſimis depreſſa lacunis conſpiciuntur, atque e ſpina fere nuda pectus aridum pendet. Non eruta moveri ſolo, non manus in cælum tolli poterant. Quid plura? Eo miſeriarum devenit, tormentorum atque pœnarum copia, ut ne pedum quidem ungues contingere quis illi poſſet, quin totus atroriter intremeret, & dentibus ſic acrirer infrenderet, ut viderentur infringi. Sola dumtaxat vox reliqua illi fuerat, quæ non niſi truncatis ac pene intermortuis aſſatibus, eo ægrius anhelante, mitti poterat; eriamſi

B non deeſſem ex Monachis, qui dicerent Petrum tum tempotis voce omnino defectum fuiſſe. Ceterum eos protſus falli, nos oculati teſtes ſumus, ajunt Auctores noſtri, Columbinus nempe & Nicolaus, quibuſcum ad extremum uſque quæ libuit communicavit. Triſte ſane ſpectaculum ac luctuoſum, innocentiſſimum vitum aſpicere, non ſolum mortuum ante mortem, vel ante ſepulturam jam ſepultum, ſed etiam morientem emori non valentem. Quis tunc vel faxeum pectus habens non fleret? Qui præciſus vel de ſilice non doleret, beatum Virum mœrore perditum contemplando? Hunc cum cœnobii Patres incubantem ſacco, Cartuſianum in morem paleis inſerto, intuebamur miſerrime damnatum; rei novitate vehementer attoniti, utpote myſterii ignari, ſtabant ſtupore plane defixi; & diriſſima illius animo atque oculis contemplantes tormenta, a dæmonibus truculentiſſime cædi exagitarique putabant. At vero Joachimus, Columbinus, & Nicolaus, ingenti religione rem taciti conſidetantes, communemque ſimul parentem erudeliter vexatum conſpicientes, hac una vel præcipua ratione vehementer angebantur, quod nulla eis ſupperet remedia beati Viri cruciatibus leniendis. Ve-

C rum erſi ejus acerbitatis cauſæ minime neſcii, deeſſe ſibi tamen noluerunt, quo minus beato Viro tamdiu aſſiderent, quoad rei exitum inſpicerent. Et hæc erat in Petro rerum ſuarum facies horrenda.

Mira filii reſtitutio.

84 O Vitum proximorum deſiderio Deique gloria æſtuantiſſimum! O invictum, Petre, tobut animi tui! Quem non magnitudo atrocitatis, non ditiſſimorum ſævitia tormentorum, non cruciatuum hotſor, non metus atque animi hæſitatio, non dico continere, ſed ne potuit quidem aliqua ex parte coercere; quin temet in acerbiſſimarum fluctus undaſque pœnarum totus immergeres. Cujus ardentiſſimæ caſitatis glorioſi facinoris, ne quis apud lectores dubitandi ſit locus, cetera nobis ſunt proſequenda, quæ tunc ex eo ſunt conſecuta. Petrus igitur eum ita totum ſexaginta horarum ſpatium miſetandum in modum diſcruciatus jacuiſſet, ad ſe tandem rediit. Et ecce tibi nova illius rerum facies. Siquidem interruptis vocibus teſpirare, redivivos velut oculos ad cælum ſerenos tollere, brachia pandere, manus ſupplices ad ſidera levare, & linguam paulatim in

celeſti gaudio fruitur.

laudes grateſque Domini ſolvere; ac demum priſtinam, licet natura infirmis eſſet vitibus, incolumitatem decoremque reſumere cœpit: tanta nimirum cælesti voluptate perfuſus, ut inter choros Aagelorum exultare ſibi videretur: ſic, ut tacitus exclamaret, Trahe me poſt te, curram in odorem unguentorum tuorum, & alia his ſimilia. Sane nihil mirum hoc loco videri debet, ſi Petrus noſter beatus, pro amici expiatione Dei voluntatem exequutus, qua proximos jubemur diligere, tanta liqueſceret ſpiritus dulcedine, ut jam jam cæleſtia ac ſempiterna illa gaudia oculis animoque perciperet, ed quæ cum effuſo ac ſuavitatis pleno ejulatu aſſidue inhiabat; præſertim cum nihil eſſet, quod non aggrederetur & efficeret, pro animarum ſalute procuranda. A. BART. SENENSI.

& ab ejus obitu amicos vocando.

85 Interea hominis expurgati probeque expiati animi haud obſcurum id ſuit argumentum, quod ſingularis in eo propitiati Numini indulgentia liquido apparuit. Quippe res mira! Mox a Petri obitu, qui tribus poſt diebus contigit, magno ecrique dolore compunctum, tanta ſui ſuorumque eriminum cœpit animi contritio, ut anteactæ vitæ ſuæ rationem conſiliaque ex animo deteſtatus, per plures dies ſibimet iratus, in ſqualore & luctu, mœrore prope exanimatus jacuerit. Exin vero ſalutari ſui ipſius meditatione vegetatus, ita ſe ſuaviter in Deum affici ſentiebat, ut verbis vix exprimi poſſet; palam ipſemet indicans, magna quædam atque inſolita in ſe expeſiri, quæ numquam antea ſe ſatebatur expertum; E quæque item oratione ſe poſſe ullo pacto explicare negabat. Quam ſane cordis, contritionem tum conſecuta eſt Dei rerumque cæleſtium admirabilis quædam cognitio atque peritia. Etenim cum præcipua divinæ gratiæ lux meuri ejus per eos dies affulſiſſet, nova ſibi pariter ac divina quædam impertita chariſmata animo liquidius capiebat; cujus gratiæ tam inſigne donum, uni Petro ſecundum Deum referebat acceptum: quando tanti viri eximiæ ſanctitati nullus æque certum teſtimonium, uti Columbinus teſtatur, atque ille ttibuere poterat, etiamſi non niſi ſemel dumtaxat Petrum vidiſſet. Qua de re, cum in ejuſmodi viro tum in aliis, ſatis evidenterque conſtitit, beatum Patrem noſtrum egregie præſtitiſſe, quod ſuperioribus proximis diebus Joachimo indicaverat, ſc videlicet mottalibus magis poſt ſuum obitum profuturum, quam in terris dum vitam coleret: hoc eſt præpotentem Deum non modo miracula editurum, ac cæleſtia ſimul dona & beneficia extrinſecus in eos eullaturum, qui ſibi fidem haberent; ſed etiam intrinſecus mirifica divinæ gratiæ lumina per eum piis mentibus illaturum, modo ſtatuerent animis vitam pie ſanctequc traducere. Nec feſellit fidem: ſi- F quidem eodem Columbino teſte, non defuere qui ſingenue faterentur, poſt ſancti Viri obitum multa alia præclara divinitus contigiſſe, quæ magis magiſque ejus eximiam ſanctitatem declararunt, in eos vel maxime, qui nihil vel parum fidei habebant ejus religioni, dum eſſet in vivis.

ad plures alii.

CAP. IV. *Lætitiantes Patres, de corpore Petri auferendo agit.*

86 Sub hæc ad autes cœnobii Patrum pervenit, Petro admirabili Dei providentia iterum decumbente, & ad ultima properante, Joachimum, Columbinum, & Nicolaum Vincentum, facta ſubitaria, civium manu, de ipſius Petri corpore, ſimulatque effluſſet animam, intra cariſſimæ patriæ mœnia deportando agitare; haud dubie rati ſacras tami viri exuvias ſibi, tectis, fortunis, ac toti denique civitati magno præſidio fore. Qua triſti denuntiatione perculſi Pates, ſtudium omne cogitationemque convertunt, ad rem caute ac diſſimulanter exploran-

dam. Id ubi factum, compertumque id quod res erat; ecce tibi repente cœnobio toto aucani ſuſurri, ecce muſſirationes atque clandeſtina ſubinde colloquia, ſane quam inique quiſque eorum id facinus patientes. Etgo haud ignari Patres in mora ſubeſſe periculum, ſimulque tati ſua vel diſſimulatione illi-

beralem

A. BARTSENENSI. in diversis suorum abcess.

beralem Joachimi conatum corroboratum iri, in monasterii atrium coeunt omnes, ut quid ea de re deliberandum sit inter se constituant, ad se primum Conversis Fratribus ac famulis domus adscitis (Conversos autem Fratres vocamus, qui haud sacris initiati, domestico opere apud nos exercentur.) ibi precogandis sententiis diu multumque certatum est. Patres namque magna fere parte favere quieti, cui ex Ordinis disciplina consulendum esse, affirmabant: palam dein horiari, videndum etiam atque etiam, ne dum unius alteriusve hominis odium nobis ipsi conflamus, totius clarissimæ civitatis periculosam invidiæ aleam subeamus, & in apertum discrimen rem nostram communem objiciamus. Etenim si æqua laoce Joachimi consilium nobis perpendendum existimemus, luce clarius dignosci necesse est, fateamur, plenum

alii id permutandum conjiciunt.

pietatis, plenum religionis, plenum denique dignitatis Ordinis totius paritur atque cœnobii. Quid enim aliud contendunt, quam ut honorificentius pro Viri dignitate ejus corporis gleba asservetur condaturque? Quod quoniam per nos hic agi non licet, priscam nostrorum Patrum simplicitatem sectantes; quid quæ-

B so causæ est, quod ægre molestequo seramus, alios alio in loco id ipsum præstandum curare? Alii consilium miscentes precibus, modo obsecrate, ne quid supec tali tantaque re offensionis, aut inhonesto facto inconditoque gestu aut verbo, recti studiosis præbeatur. Nos omnes, cunctis ad exemplum & significationem solidæ virtutis & religionis intra sacra peristylia propositos. Quandoquidem, si quid mali indidem per nos proficiscitur, ex quo nihil non boni ad Dei gloriam propagandam, ejusque in pios homines clementiam illustrandam foret eliciendum; quid in ceteris rebus (quæ humanæ sunt vicea) quæ ad putissimum religionis decus officiumque retinendum spectant, sperandum putamus? Ad hæc si in Joachimum, tamquam in auctorem hujusce conspirationis, animadvertendum est; satis illi pœnarum erit, non interioti tantum usu, verum etiam omni introitu & ingressu ad Petrum, illum prohibere: id quod ea leoitate atque dextecitate agendum arbitror, ut nihil nobis prius in amsntissimi Fratris nostci corpore, apud nos perpetuo conservando, esse appareat, cum ex hac vita migraverit; quam ut omnes, una cum nominis existimatione pacem nobis ac mutuum boni consensum, antiquissimum fuisse intelligant.

potius quam omnia scandala imprudenter dare.

87 Alii contra, & cœnobii dignitate & Ordinis

C gloria indignum affirmare, si ad uuius hominis sensum, per speciem pietatis in Petrum excitarum, tantam jacturam facere patiantur. Num memoria tenetis, adjeiunt, Patres, hominem huoc in pactem olim carissimi Fratris nostri consuetudinis adscitum, atque

alius, quo modo secundum dicentibus.

iutra tecta nostra precario admissum? Tantosne jam sibi sumpsit spiritus, ut ad religioois famam & gloriam, sibi apud vulgus colligendam, nostra adversum se benignitatis studia, tam iniqua commercii significatione rependat? Numquid expectamus, dum civium populariumve agmine facto, ad nnum nos cœnobio pellat? & vi nobis abripi dulcissimi Fratris nostri corpus aspicientes, omni cura vacui & securi in utramque aurem dormire debemus? Orieotem flammam, vel exiguo latice primum, admam deinde & grassantem, non nisi ruina opprimi & extingui, compertissimum est. Proinde nascenti malo pro re, pro loco, pro dignitate & prudentia occurrendum reor. Quandoquidem non immerito (ecquis jam id animo non præsumit? pia nos posteritas ingrati animi scelere accersere, atque in Petrum caritatis expertes appellare posset; si per summam otii assimulationem, qua Ordini nostro universo, qua cœnobio simul tam ingeos dedecus inuri pateremur; cum sanguinem ipsamque vitam nos profundere potius par erat, quam metu repulsos D infignem hanc notam turpissime aeeipere. Deficiuntne sarcophagi vel honoraria nos ecnotaphia, quibus pro honestate, si per institutum liceret, ejus corpus condi queat? Desuntne nobis eœmeteria, in quibus pro sacrosanctis Pontificum sanctorumque Patrum scitis, Monachorum hemanda sunt corpora? Atqui nullum, mihi affirmanti credite, nullum, inquam, gratius pietatis munus obsequiumve Confratri nostro impertici possimus, quam illum ad lineam agere, ejusque virtutes eastissimas in nobis ipsis pro vicibus effin-

quorum sententia prævaluit.

gere conemur. Hisce atque aliis in eam sententism dictis, tandem e digoitate sideque nominis Cartusiani statuunt Pattes esse, Petri corpus ad usque existimationis & vitæ peticulum tuendum: indignum prorsus rati, alienis in ædibus, maxima quamlibet cum veneratione, asservari; quem trigiota tres totos annos intra domesticos parietes carissime aluissent. Verum non defuerunt qui rem totam assererent ex Joachimo ipsn cognosci debere, ne quid, integris etiam tum rebus, temere patrandum susciperent.

88 Tumultuario itaque consensu mittunt, qui il- E lum accersirent, apud Petrum una cum Columbino & Nicolao tune temporis commorantem; accersitumque coram uegere procaei interrogatione insistunt, quæruntque ex eo, cur tantum saeinus attentare sit ausus, tot officiis videlicet ab eis pro tempore auctus. Ad ea Joachimus satis constantet negare, objectaque diligenter diluere: nihil se tale molliturum unquam cogitasse; dein quotiescumque id fuisset aggressus, operæ pretium sibi factum duxisset, quod ejusmodi consilium publicæ salutis causa susceptum fuisset. Cujus homiois in dicendo projectam andaeism conspicati Patres, extemplo coitionem certissimam rati, furore itaque efferuntur; atque (ut sunt mortalium pectora ad præcipitium quandoque pec speciem officii honestive propensa) hue illuc per atrium vociferantes, tumultua cient excitantque furias; & rixa cum verborum asperitate orta, in Joaebimum omnes conglobati impetum faeinnr. Quos, ut in se acerbe animatos vidit, in haa illico præsenti animo prorupic voces: Non equidem miror, Patres; neque ex hisce, quæ adversum me tam inique facitis, quidquam doloris capio; quin etiam præclare mecum sgi puto, cui communis Patris causa in tanta vestrum invidiam incidisse contigit: quonism id ipsum in Cartusia futurum, ab ipso Patre præteriris hisce diebus me acce- F

interrogatur auctor Joachimus.

& hæc filii prodidit falsus.

pisse recordor; Quem item Patrem jam divinitus præsensisse, mihique enuntiasse omnia eventura, ac multo acriua quam antea inter vos diffidium excitatum iri, Columbinum testem habeo & Nicolaum. Sed hoc unum tantum me mordet, quod per hæc, quo minus agenti animam Patti assideam, eique postrema caritacis officia præstem, quæ a me mea ergo illum exigit pietas, sano quam dolenset prohibaot. Sed ite, per me non stabit, quo minus mihi in medullis perpetuo hæreat infixa illius memoria, quam sa omnis amoris officio & venecatione, quoad vivam, numquam non prosequar. Hæc ubi Patres audietunt, iratum pleni, magis ae magis furore concitantur; & quæ (ut optime a Leone Magno Pontifice dictum est) eraot causa illuminationis, fiunt illis repente materies cæcitatis: prorsus ut nibil propius factum sit, quam ut se ipsos atque etiam alios in absurdos præcipitarent errores. Quoniam jurgium jurgio cumulantes, una cum Conversis Fratribus & famulis, Joachimum manu patiter & impressione urgent, & ad cœnobii fores vi pertractum, tecto pepulerunt, ab ipsis arrienfibus inclementer, ut tradunt, acceptum. Deinde ad Nicolaum furore ebrii, conversi Patres, atque eadem verborum asperitate contra eum usi,

Cartusia expellitur.

foribus

A foribus illum item depulerunt: nulla tamen ejutia ipſi durius illata. Ille vero, ut virâque nobilis genere atque varietate caſuum edoctus, tumultuantium Monachorum furori & tempori cedendum ratus, tantam contumeliam diſſimulatione mirabili exorbuit; perinde acſi jam tum haud dubia ſpe niteretur fore, ut morienti beato Patri quoquo modo officioſus adeſſet.

CAP. V. 89 Joachimo atque Nicolao cœnobio exactis, & altercantibus etiam tum Patribus; Joannes Columbinus, ex re & ex tempore occaſione uſus, ad Petrum ſimul una cum cœnobii coquo, & uno e Converſis Fratribus, confeſtim excurrit. Quibus ad ſe venientibus beatus Pater, Joachimum, ait, ejecerunt: ceterum nihil refert: cuncta ex ordine ſcienter ac diſpoſite explicans, perinde atque ibi præſens ipſemet adfuiſſet. Quæ res eo mirabiliot viſa, quod Petrus interiori cubiculo clauſus lectuloque affixus, tantum aberat ut e cellula immanes ſtrepitus exaudiret, ut etiam ne poſſet quidem, præſertim cum in ea dumtaxat ædium parte incaleſcerent rumores, quæ a Petro remotiſſima erat. Hoc ut primum Cœnobiarcha ceterique Patres, Fratribus illis referentibus, reſciverunt, in admirationem mox rapiuntur; & incertas

B præteritentes cauſas, de Joachimi & Nicolai expulſione ſeſa purgare conantur. Deie brevi interjecto tempore, ad Columbieum, apud Petrum demorantem, denuo ieternuntii commeare cœperunt. Patres namque, diſſentieetibus videlicet eorum animis, iiſque ſuſpicionibus itritatia, quo ſuo quiſque ſeeſu diverſi diſtrahebantur; ſic prorſus, ut rorum illum diem (quod malum ingens eſt ſuſpicionum, præſertim ſi ſcelerum aſſert reprehenſionem) inquietum tranſigere viderentut. Deinque accitus adeſt Columbinus: variis percunctationibua viri animum pertentant. Ille vero, ratus id quod erat, invicta quadam mentis pertinacia velut in gradu perſtans, ſtat animo; certum ſixumque habena omnes prius exorbere difficulsies, omneſque repulſaa vorare, quam beatum Patrem in extrema vitæ linea poſitum, & jam enm morte luctantem deſerere. Qua Columbiei animi firmitate plerique eorum vehementius irritati ancipiti eura in deliberando agitabantur. Demum urgente metu, adeo concitato impetu in eum ievadnet, nt ei manibus illatia, ad monaſterii januam per vim illum attrahere nitcrentut.

90 Et ecce tibi ſœdiot momento quam antea tixa: quæ plus pluſque invaleſcem, couſque proceſſit,

C ut alii veſana contumacia perciti, per atrium concurſare, alii ad arma conclamare, alii vero ad æa campanum, quaſi ad claſſicum canendum advolare cœpetint. Quod ſimul atque Columbinus aeimadvet tit, populi concurſum veritus, confeſtim Monachorum manus potenter eluctatus, eo rem impedium convolac & ipſe. Verum divinitus factum eſt, ut quemadmodum in ſacris Lirteris habetur, palparent

Iſa. 59. 10 ſicut cæci parietem, & ambulareet in meridie ſieut in medio noctis; ita enim incerto veſtigio huc illuc ſerebantur, ut reſtim nolæ, etſi præter oculos illis erat, numquam tamen compereriet. Inter hæc, altera altercantium pars, ira metuque efferata, clamorem efferunt; inſtant, urgent, Columbinum ædibus omnino exturbandum. At vero unua ex Monachis, ſœdas contentiones conſpicatus, ſimulque Columbini, haud ſine Dei conſilio, miſeratos dignitatem, ſequeſtrum honorarium ſe Patres inter & Columbinum poſuit; partim ut ab eo eſſet, ne domo pelleretur; partim etiam, ut exulceratoa Patrum in eum animos, qua poſſet lenitate, ſedaret. Nec ſane fruſtra. Siquidem eodem Monacho auctore, eodemque pariter comitatus Columbinus, in cubiculum Petri inde denuo ſe recepit. Ubi illud admiratione ſimul & memocia dignum eo temporis momento accidit, quod beatus Pater ad Monachum mox hilari converſus vultu, ita fauſtis precibus dicere cœpit: Eſt, fili, cur tibi maximas gratias agam, tibique vel in primis acceptum referam, quod Columbinus apud nos maneat. Compenſet itaque Dominus Jeſus pro ſua clementia hoc tuum benevolum erga nos ſtudium. Quæ ſane ut idem Columbinus audivit, ſtetit attonito ſimilis, quod nec Petrus Monachum viderat; nec, longiſſime remotus cum eſſet, exaudire illum potuerat. Nunc autem hæc mihi Patrum certamina atque contentiones apud animum meum repuranti in mentem venit, non ſine quodam cæleſtis Numinis nutu eos de Petri corpore tuendo tamo ſtudio acerrimaque contentione decertaſſe, tum ut ejuſdem Petri præeuntiationi reſponderet eventus, tum etiam quo liquidius longo poſt tempore, ut explicabimus in loco, de admirabili ejus innocentia atque corporis integritate conſtaret. Quæ clarius ut dein pateam, ad glorioſum beati Patris obitum enarrandum nunc calamum & otationem converto.

CAPUT X.

Petri obitus eamque ſecutæ viſiones & ſigna.

E CAP. VI. MOachorum diſſidiis utcumque diſcuſſis, Petrus interim, quos magis ſupremum ſibi tempus adeſſe ſentiebat, quo e corporis cuſtodia ad aliam quamdam vitam, æternis refertam & cumulatam bonis, perfruendam evolaret; eo ardentius in Deum, per jucundiſſimam ejus boeitatis contemplationem, ferebatur. Cum vero hoc ipſo die, qui diea Veneris fuit, ie ſecundam fere noctis horam, cum Columbino, Nicolao, Vincento, & Eremita quodam, cui Sancti a nomen erat, ſermonem de rebus divinis protraxiſſet, incredibili plane animi ardore a atque dulcediee delibutus, repente divinitus factum eſt, ut tali tamque ieſolenti alactitate geſtire cœperit, tantoque gaudio efferri, quaetum cujuſvis mens & cogitatiu vel capere unquam poſſit maximum, vel ratio quælibet explicare: ſic oimirum, ut nihil imbecillitatis ant incommodi illi eſſe fatereris, quoniam, acſi deperditas vires momento recuperaſſet, e lectulo mira quadam ſpiritus exultatione ſurgere geſtiebat venerabundus: &, ceu aliquem, ſenſum omnem oculorum effugientem, ampleſti vellet, oculis, vultu, atque ſermone divinitatem neſcio

F quam præferre, perinde ut lætus atque hilaris cum tacito quodam cantu & voluptate hinc eſſet migraturus. Hæc ut excubantea, Columbinus nempe, Nicolaus & Eremicola ille animadvertunt, contemplanturque ſimul beatum Patrem divieo lumine circumdatum, nec non faciem ejus inſtar ſolia coruſcantes emittere radios; præ ingenti dulcedine ſuavique ſpiritus voluptate mente peue emoti, vix ſeipſos capere enntinereque poterant; quin & ipſi, perinde ac ſi divinitus aliquam cæleſtis euminis gratiſſimam ſpeciem ante oculos haberent propoſitam, gaudio incredibili exilientea ſe invicem ampleſterentut; & hinc inde per cubiculum exultantes, modo beatum Virum defixe intueri; modo veſtigio hærentes, oculoa ac mentem ad ſuperna tollere; modo vero pauſis manibus, ſuſpenſi quodammodo atque ſtupore defixi ſtare. Diceres, anguſtam & humilem Petri domunculam, divinam aulam factam: diceres cubiculum illud in cæleſtem Paradiſum evaſiſſe: diceres, inquam, præſentem inibi adeſſe Chriſtum Jeſum una cum innumerabili Spirituum cæleſtium multitudine; atque eodem item puriſſimam atque ſanctiſſimam illius Matrem, Angelorum ſtipatam agminibus,

adven-

A BART. SENENSI adveniaſſe, eeteroſque Sanctorum Sanctarumqun cœtus illi ſeſe tripudiantes oſtnndiſſe, & ad ſempiterna Paradiſi gaodia illum vocaſſe. Nec conjectura plane abertares, uti poſtea dieemus. Quippe juſtum ſane ae pene debitum erat, ut Chriſtum, omnium optimus Parens ae Servator generis humani, ſua Beatorumque omnium præſentia recrearet ac eohoneſtaret, quem ſemper ſibi dictn audienrem ſuiſſo intelligebat; quique ſemper, in vivis cum eſſet, integrum ſe enſtumqua ſorvavit, & in corpore hoc mortali vitam imitatus ſuit cæleſtium.

92 Denique eum in hoc jucundiſſimo exceſſu ad tres totas horas Petrus perſtitiſſet; roox veluti humana omnia faſtidirct, cæleſtibus jam animo percepti arque adeo ſuaviſſime deguſtatis, oculos clauſit ſilentiumque perpetnum tenuit. Tum qui aderant deprehendeotes illum cum mortn congreſſurum, eœnobii Parres ſtatim vocari jubent: qui quidem veſperi nihil periculi ſuſpicantes, in eellulam ſn quiſque ſuam de more abdiderant. At cum ſupremam eariſſimo Fratri horam inſtare intelligerent, mœſtiſſimi mox accurrunt; & lectuln ejus circumſuſi, ſtatas pro decentibns precationes per vices decantanr.

B Interea in Columbino ae ſoeiis mœrot pietatis pariter lætitiæqun fervor puguabant, propterea quod nmantiſſimum Patrem & præceptorem ſibi aſpicerent avelli. Sed exin vincebat eos nunc voluptatis & jucundiratis magnitudo, nunc dulcium laetymarum effuſio: & ſimul mixtim ad cælum uſque ingeniis gaudii tollentes laudes, ad Perrum Chriſtum Jeſum acceſſiſſe, eumque viciſſim ad eumdem Chriſtum ovantem, ae divinarum odore virtutum fragrantem, tranſire non dubitabant. Inter hæc preeibus illis tite ac ſedulo peractis, conſeſtim Petrns noſter beatus, ſine ullo horrotis moleſtiæve ſigno, planidiſſime exhalavit animam: &, ut diu optarat, ad vitam evolavit perennem, intra horam noctis ſextam, die Sabbato, quarto Kalendas Junias, anno poſt Chriſtum natum milleſimo treeenteſimo ſexageſimo primo *b*

CAP. VII. 93 Interim Petri corpus rite curatum, atque monaſtico veſtitu de more indutum, viſum eſt Patribus ut qnamprimum terræ mandaretur; ne Senatum per urbem ejus vulgata morte, populorum concurſus, eum exequias cohoneſtandi, tum vero (quod proximum erat) ſacras ejus Reliquias contingendi gratia, ad Catruſiam fieraut: atque eo tum vel maxime loco ſeſe turſus in apertum diferimeu objcerent C idipſum amiteudi, pro quo tuendo atque conſervando ſumma ope atque animorum concertatione dodum contenderant. Ergo ne per imprudentiam ejuſmodi ſobirent aleam, id illis juſta ſolvenibus ſuit curæ, nimirum, ut quam occultiſſime ea profequcrentur, quæ ritu Catholico ſua ab eis erga Petrum picias exigebat. Quibus peractis, ſaerum Viti cadaver ad cœmeterium intra monaſtetii periſtylium deſertur, comitante ne ſeretturo profequente Columbino, una cum Nicolao, Eremicola Sancto: qui ſpe delufi pretioſo potiundi theſauro, in eam curam incuboere, ut, dum jucundiſſima ſancti Viri in capulo jacentis ſpecie ſeſe in tempus paſcebant, qua omnia quæ ex eo vitam vivene acceperant, qua pariter quæ oculis ipſimet hauſerant, in pectus alie demitterent. Inter hæe in decretam jaro ſetobem ſacrata illa gleba injeiunr, ne deſuper humum Monachi congregantes tumulum CAP. VIII. ex more componnat. * Num Maggiani Patrns omni ſtudio & arte curant, ne Petri mortis ſama, Carturianis egreſſa latebris, præceps tota volitet urbe; Dens intesim, in quem nolla mortalium prævalent conſilia, eo magis ae magis indies Petri obitum explicatiſſimis argumentis patefaciebat; qno ipſemet, dum ageret in humanis, ad ultimas ſe ſemper ex ſolida humilitate dejecerat, ſeque eunctis ignorum atque adeo mundn penitus eſſe inviſum ſummo ſtudio eonatuque laborabat: ut in eo, qnod eſt in ſactis Litreris, expreſſum extaret aliquando; Humilem nempe ſpiritu glotia ſuſceptum iri. Et vero inter alia pervulgata ſigna atque illuſtria teſtimonia, quæ beatum Virum ad cæleſtia regna evolaſſe divinitus indiearunt; illud omnium nvidentiſſimum, quod in aere ſub illius mortem apparuit, apud complures fuiſſe conſtat, quodque hoc loco eum primis viſum eſt appingere.

94 Jam auditione acceperant ſacratæ Dei feminæ, e nobili divæ Marthæ cœnobio, Petri noſtri ægritudinem, atque ex ea illius ſalntem ita in anguſto poſitam, ut de illo jam actum eſſe conclamaretut. Ea de re igitur miſerunt qui ſuorum nomine illi declararet, efficeret ntique pro ſua in eas benevolentia, ut in ſuæ mortis tempore ſignum aliquod haberent, quo ad cæleſtem beatitudinem eum noſſent aſcendiſſe; idque potiſſimum ejus ſoror Amitina *c*, quæ, uti ſupra diximus, in id cœnobium Petri hortatu ingreſſa Deo ſe manciparat, per certum nuntium, qoi inter ſpirituales beari Viri alumnns præcipuus habebatur, indicavit. Cui mox Petrus per eumdem hominem hæe illi tenuniari juſſit Dic ei, fili, ut E humilem ſe perpetuo exhibeat, humilitatiſque virtuti maxime ſtudeat: & omnia exin a Chriſto Domino conſequetur ad votum quæ petierit. Ceterum divinitus factum eſt, nt eo momento quo Petrus ſpiritum exhalavit, eum aliquæ Deo dicatæ Virgines in divæ Petronillæ Gynæceo, tum alii aliis in locis egregia pietate viri, tum ſpeciatim hujus divæ Marthæ cœnobii Moniales, ingenrem ſplendurem, longe lateque omnia circumquaque, veluti diutnam lucem, nndantem intuerentur; & ignem ſortuitu prope cœnobium excitatum ſuſpicatæ, metu perculſæ opem expoſeerent, Sed prætet eeteras Abbatiſſa, flammarum contagia verita, præpropera deſperatione ad contiguam cœnobio domuneulam Saeerdotis, qni eis erat a ſaeello convolst, hominem pulſu exeitatura, ſuppetiis periclitantibus nt ferret, propterea quod a poſteriori parta cœnobii ignis vagari eredebatur: eique mox ſomno experrecto, Circumſpice, ait, quæſo te, Pater, qua flammæ impune graſſentur: a porticu namque magnum conſpicimus lumen, & undenam initium dueat, neſeimus. Interea Sorrreulæ, pavore propemodum exanimes (ut eſt natura ſexus meticuloſus) F aliæ fugam circumſpicere, aliæ humana pariter divinaque implorare auxilia, aliæ ſateinulis jam onuſtæ propeque palatæ viciniam eogirare: aliæ vero, dum curioſis monaſterii loca perluſtrant oculis, comperto ſplendorem illum ex ignea nubecula, in modum columnæ ſublime elata, cælitus emicare; ad ceteras moniales Virgines perqnam ſerena fronte converſæ, Adeſte, inquiunt, animis Sorores: noſtram quippe fidem haud feſellit Petrus. En in cælum gloria citeomdatus rollitur: modo defunctus eſt: modo animam exhalavit: atque iſthue ſignom eſt nobis illius obitus expetitum. Hæe ut audiunt illæ, oculiſque jam columnam paulatim ad ſidera tolli, ae undique ſplendere ipſæmet capiunt; vix ſui præ gaudio compotes, manus ſupplices levant; & in genua procumbentes, Angelicum hymnum, Gloria in excelſis Deo, conſono clamore decantant: profunda quadam contemplatione raptæ, dum cæleſtem columnam ſine fine defixis oculis, modo ſe aperientem, modo elaudentem, & eximio gratoque candore intriuſecus refulgentem, aſpiciunt.

95 Jam quando io hoc ſacro gynæceo divæ Marthæ ſumus, libet paulo diutius intra ejus fines immorati, cum id ipſum a beato Patre noſtro, dum

hujus

A hujus cæli luce per frueretur, non mediocriter amatum
Ita non a se, sed sic fore sanctum vereri, asserens, intelligi.
esse ob insignem illius sanctimoniam, haud ambiguum habeam. Hic ergo Monialis quædam fuit, pietatis laude mirifice abundans; quæ eum eadem nocte, qua Petrus mortem obiit, ignea columna visione perspecta, dormitum a matutina precatione abiisset; amica subinde voce vocari se sensit: Surge, inquit, nominatim illam inclamans, Petrus etenim in cælum migravit: ergo a Christo Domino quidlibet jam tibi petere licet, haud dubie præclaris beati Viti meritis consecutura, quidquid ex voluntate poposcerit: scias enim velim, illum alterius instar Gregorii Magni apud Deum esse. Nec in irritum ejusmodi evigilatio recidit: quippe continuo sæva femina somno soluta, quidquid gratiæ olim exoptaret, flexit humi genibus, petiit atque id se impetrasse palam professa est. Cum in hoc eodem cœnobio eadem Monialis, de qua modo diximus, una cum alia Dei sacrata Virgine, quæ magna religione erga Petrum ferebatur, ad multam noctem vigiliæ traheret; atque de Petri virtutibus & sanctitate, itemque de præclara testificatione illius in cœlo beatitudinis sibi divinitus facta, gratiaque mox per ejus merita impetrata, magno
B cum sensu pietatis colloqueretur; incredibili ejus, religiosa Soror, hæc illa referente, mœrore afficiebatur,
Altera se præteritam ab eo dolet
propterea quod Petrus, aoteqnam supremum diem expleret, nihil sibi præcipue dederat in mandatis, neque de re aliqua eam docuisset: quapropter ex illius præscripto pie sanctèque vitam traduceret; & lacrymarum plena conquerebatur, se neglectam ab eo despectamque fuisse, hæc & alia secum expostulans: Sane misit (Petrum dicit) ceteris Sororibus nostris, ejsq; mandavit, quid eas facere exequique placuit; mihi autem ne verbulum quidem. Quæ cum altera exaudiret, e tristissimæ consodalis Virginis animo mœrorem omnem abstergere, eamque familiari blandaque oratione alloqui nitebatur; magnam in spem illam erigens fore; modo in Petri fidem ac tutelam se recipiat, ut optata ad votum imperet. Sed ubi parum aut nihil hisce verbis se proficere animadvertit, quod illa plat hat querimoniat nullis rationibut mitteret, ad scribendum protinut adjecit animum; uti per epistulam certiot fieret de Petri obitu, simulque aliquid certum sciret, num eo ipso temporit momento, quo divinitus se nocte prætcrita nomine appellari persenserat, beatus ipse Pater cælestium in patriam abiisset. Interim rebut ita constitutis, sodalis illa Virgo, dolore prope exanimata, multaq; fatigata vigilia, cubitum discessit. Vix somnut eam complexus fuerat,
Ea somnio monetur pauperiem fugere.
cum repente magnos sibi strepitus audire est visa, perinde atque ingens hominum vis juxta eam transiset: & a Petro se inclamari, atque per hunc modum ad pietatem erudiri intellexit; Scis ne quid agere te velim? Utique plantes in cellula arborem quamdam, cui Paupereulo est nomen: ex ea enim uberes & apprime generosos capies fructus, sanctissima nempe Christi Servatoris nosti vestigia per paupertatit virtutem sectando; rata nimirum fore, ut magoam inde tum animi tum corporis paeem & tranquillitatem capias. Quare ex hisce satit superque Virgo isthæc religiosa intellexit, paupertatem vel maxime sibi excolendam esse: atque dein totam rei seriem confestim sociæ Virgini, quæ paulo ante ad scribendum se dederat, ex fide retulit lætabunda: quoniam quidem per eam solidiorem conjecturam consequebatur, præter ea quæ oculit ipsæ ante percepesant, Petrum defunctum esse, & ad cælorum regna conscendisse beatum. Sed hinc jam abire licebit, etsi alia his prope similia, quæ in hoc ipso cœnobio divinitus contigerunt, ad cælestem Petri felicitatem declarandam, ne longiores simus, consulto silentio involvimus.

97 Dederat Petrus noster beatus Joachimo sun inter alia, quemadmodum supra demonstratum est, singulariter in mandatis, ut ad Franciscum Pisanum, virum gravissimum, qui eo ipso tempore, quo Petrus ad superot evulavit, Senis juri dicundo præerat, sese consarret; ut nescio quid dubitationit in re maximi momenti, pro qua diet noctesque vehementet angebatus, illi mox expliceret. Quod simul atque Franciscus audivit, seque divinitus ea molestia levatum sensit, stupore simul & lætitia uno eodemque tempore afficitur; eoque magis quod satis constanter affirmabat, nullum idipsum hominum præter Deum cognitum unquam habuisse. Et ut miraculum miraculo adderetur, narravit ille, paucis ante diebus, secundum quietem sibi nocte intempesta quemdam Monachum adstitisse, niveis vestibus amictum: qui cum ad tret ferme horas secum variis de rebut ad animæ salutem facientibus esset locutus, hæc inter alia ad extremum sibi denuntiari audivit; Bonum sit habeas animum; non longe enim aberit, quin e gravissima isthac hæsitatione emergas. Quibus dictis Monachus ille sublimis abiit. Haud vanum visum fuisse, per eumdem fidelem internuntium Joachimum, res ipsa comprobavit. Porro beatum Patrem nostrum, cuenullatum illum extitisse, quis ambigat? Næ idem Franciscus hoc compertissimum habuit, licet nec E
Petrus illum, nec ille Petrum de facie atque consuetudine unquam noverat.

Item Joachimi mortis.
98 Et quoniam de ipsius Joachimi parente, spectatæ virtutis ac religionis matrona, pauca prout se dedit occatio supra perstrinximus; non ab re opinor erit, hoc loco explicare, quæ de ea spopondimus; quandoquidem multiplex iode bonum haurire licebit, partim ad ipsius feminæ beatitudinem declarandam, partim ut & nos indicemus egregie sibi Petrum constitisse, ubi de hac prudentissima semina sermonem intulit; partim etiam, ut ejusdem Petri cælestem felicitatem patefaciamus, præclaro videlicet ac prope divino hujus mulieris testimonio. Rem paucis expedio, cum ad finem properet nostra lucubratio. Quinquaginta forte diet affluxerant a Petri obitu, cum hac religiosa matrona die quodam, qui dies *d* Saturni fuit, una cum aliis feminis in ostio
d domus suæ pomeridianis horis ad remittendos animos confidente, puella quædam, tres circiter annos nata, quam amici ejusdam sibi ac Josehimo carissimi filiam unice dilexerat domique alebat, e superiori ædium cubiculo descendens, puellari festinatioce
F *mortis per Deiparam de proximo monita.*
anxia, Quæso Domina dicere cœpit; propere cubiculum scandu: in eo enim Sanctissimam Dei Matrem ac Virginem, filiolum Jesum sinu foventem aspexi; eamque mihi denuntiantem audivi, nos una propediem repentu morbo oppressas e vita cessuras; & me meos ideirco parentes misere deploraturos. Hæc ut auribut ipsæ percipiunt, primum subridere cœperunt, quasi uniut puellulæ verba cavillatæ: tum paulisper retrusam, quod anhelanti ore importunius urgebat, neglexerunt. Verum constitit dicto fides. Secunda namque feria insequentit hebdomadis ambæ gravem in morbum iuciderunt; ambæque simul vitam cum morte commutarunt. At grandis natu femina, ubi primum divinitus agnovit ex hac luce se migraturam, omoes ad eam diem contractas animi sordes, exiguas licet, per sacram Confessionem eluere curavit. Quo factum est, ut novo cælestis *cum eadem apparet.*
gaudii rore perfusa, ex divinarum retum singulari quadam luce, sibi Dei munere interius oblata, læta tandem in extrema pene lucta, verbis & signis, se Deiparę Virginis augustissima in specie sibi apparentis promeruisse frui colloquio, præfetulerit. Quo viso mirifice mulier recreata, testata quoque est,

A BART. SENENSI. adſtitiſſe ſibi clariſſimo radiatorem lumine Petrum noſtrum, qui quidem eo ipſo die ſub noctem ad eam iterum, aoteequam ſpiritum exhalaret, ut illi bene precaretur, ſe rediturum receperat. Itaque cæleſti ſpe plena, cæleſtia ſimol petivit regna, regnatura per ſæcula.

Tom. Columbinus oratio ſtrictim.

99 Sed ne nimis io ſignis & viſis enartandis noſtra in longum vagetur oratio, Columbinus veniat poſtremo; cui poſtremum locum attribuimus, cum ob ejus auctoritatem quę graviſſima eſt, tum etiam quod quę in conſpectum nunc ponere eſt viſum, ea per ſe ſola divinis hiſce Petri viſis confirmandis ſufficere putamus, etiamſi oihil præterea in idipſum adhuc eſſet allatum. Is enim, quamquam ficiam perſonam inducit oarranem, quę ipſimet divinitus obveniſſe certo nobis perſuademus, ſumma videlicet ope contendens (qua erat humilitate) ut rem quiſque alii cuivis, potius quam ſibi, contigiſſe credat; fruſtra tamen nititur ſe ſuumque nomen ſuppreſſum tacitumque præterire. Nam quo magis occulere contendit, eo clarius ex ejus ore eruptit illo non ſeotiente, ſed Domino permittente, ut il luſtri tanti Viri teſtificatiooe gloriam ſervi ſui Petri palam fareret. Sic enim factum ſcriptis prodidit. In Chriſti Domini veritate *f* Hęc ſuot ejudem Columbini verba, licet patrio conſcripta ſermone) vobis affirmanter aſſerimus, ſanctum hunc virum Petrum per viſum quamplurimis occurriſſe; atque de ſui manifeſtatione perquam clara & illuſtria dediſſe ſigna: quin præter alia atque ſubinde alia de ſe ipſo viſa miranda, ſæpe ſæpius ſeſe obtulit viſendum, cui Dominus hoc voluit; palam de die & de nocte ſe perſpicue dilucideque manifeſtans; atqun ab intimis ejus ſenſibus, cui apparuit, omnem hęſitationem depellens, per extrinſeca ſcilicet & aperſa ſymbola, quę plane in præſens pateſacere nefas omnino ducimus. Ceterum cum ea mortales ooverint, ooverint profecto, quem ipſe Pater beatus apud Deum obtineas locum. At inter cetera, quę in eiuſmodi ſui apparitione Petrus indicavit, talia fuere. Quod cum ſub mortis ſuę tempus inſolentem eam alacritatem oſtendit, atque in aere nubecula illa divioo colluſtrata lumine inſtar columnę apparuit; tunc vel maxime temporis Cælites perſpexerit, qui ad ejus animam e corpore migrantem accipiendam & in cælum deducendam acceſſerant. Qnin, ut ſcit Deus (ſubdit Columbinos) dum Pater hic beatus cum quodam viro multam de ſumma ardentique Dei caritate, deque ſancto ipſius adventu orationem haberet; clara ſubito ad aures accidis vox, hæc divinitus inſonans verba: O beatam urbem, quę tantum virum tulit! Beatam plane, ſi noſtet munera gratiamque ſibi præſtitam; ae beatum pariter, qui hunc meum dilectum pietate & veneraſione complexos fuerit, inque ejus patrocinium tutelamque confugerit; eum majorem indies pacem atque aeimi ſolatium ſit reperturus. Hęc Columbinus.

ſave eum apparuiſſe.

& præſtita monſtraſſe.

B

C

300 Quę cum ita ſint, mirandum oon eſt, tot entiquitus atque deinceps annis ioſequentibus, Petri noſtri Cartuſiani varias in locis urbis variis fuiſſe depictas imagines; cum Illius effigiem paſſim ſub obſcuro monochromate *e* io pariete, modo in porticibus, nunc in iconibus ae vexillis eleganti colorum varietate, atque egregio pro tempore perfectam opere, & ad ſimilitudinem effictam aſpiciamus; nunc in ipſis civitatis quadriviis, ac publicis mœnium portis; nunc in Aula quam Dominorum appellant, ob oculos poſitam insueamus; perinde quaſi non filium tantum, ſed Patrem ſimul & Patronum, decus, præſidium, & ornamentum ſuum univerſa Senarum civitas Petrum fateatur. Sed quid dico Senenſis Civitas? quando ipſum cælum, beatum Virum lumen ſuum & ornamentum prædicat? cum jam ab ipſo immortali Deo beatitudinis & immortalitatis apud eos teſtimonium illi tributum fuerit. Ipſe igitur eon aliter atque in pictura Petri noſtri facta præclara per commemorationem in medium adduxi, palamque ad omnium utilitatem conſtitui; quamquam inopię ae tenuitatis ingenii mei optime conſcius; fretus tamen Dei clemeotia, cujus majeſtatem & oumen io Sanctis veneramur, & cujus immenſam amplitudinem illorum vita, mors & gloria maxime oſtendit. Nam magnifica in bellis, inquit Baſilius ille magnus, & oratores ſæpeoumero & pictores pulchertime demonſtrant: hi oratione, illi tabulis deſcribentes atque ornantes; amboque plures ad fortitudinem imitandam inducentes. Quę enim ſermo hiſtorię per ioductiooem præbet, eadem & pictura tacens per imitationem oſtendit. Habebit itaque Senarum urbs ex hac noſtra lucubratione illius res geſtas ad imitandum expoſitas, quem iconicum ducentos quinquaginta & eo plus annos veneratur io templis. Habebit & Ordo Cartuſienſis noſter univerſus, unde tanti ſui filii gaudeat ſanctitate: qui tamquam præclarum ſidus tot divinarum radiis virtutum ieſigniter effulſit, magnumque illi nomen & gloriam peperit. Habebunt quoque exterę provinciæ, Cartuſianam ſimiliam ſino ſuo atque complexu foventes, illuſtre ſane teſtimonium, quo intelligant, Italiam minime ejuſdem familię caruiſſe viris ſanctimonia eum primis præcellentibus.

e Imaginis ejus Pictura Senis etiam expoſita.

eadem ferme vide ſupra.

civitati Senenſi.

& Ordini Cartuſiano.

D

E

ſave eum adhuc ſanctæ vitæ;

301 Namque uti Stephanum Maconum Senenſem, ſanctiſſimę Virgini Catharinę Senenſi eximie carum, atque ab Epiſtolis, tum vero Cartuſię Pontinianę alumnum, dein Cartuſię Ticinenſis Cœnobiarcham, virum ſumma ſanctimonia prędituin; Bartholomęum Ravennatem *f*, Cartuſię quondam Gorgonię præfectum; Joannem *g*, Cartuſię Vallis-gratioſæ in argo Piſano Præſidentem, quem eadem Virgo Catharina Senenſis, divino perfuſa lumine, virum Deo ſumme carum agnovit, ſanctiſſimeque prædicavit, & quoad vixit ſingulari veneratione profecuta eſt. Ut alios deinceps, quorum res geſtę, neſcio cujus incuria in ſitu & tenebris jacent adhuc, ſileotio ipſe involvam; unum Nicolaum Albergatum Bononienſem io apertum hoc loco afferre libet; cujus laudem præconium longe eſt ubetius, quam ut nunc carptim exprimatur. Is eſt Beatus Nicolaus *h* ille, cujus innocentiam ipſa primum Bononienſis Cartuſia magne ſui cum laude fuit experta; ot quę jam inde ab adoleſcentia viri ita ad omnem virtutem & ſanctimoniam illum informavit, ut eximio tum ſoorum factorum dictorumque ſplendore & Italiam illuſtraverit; & ad reoiotas Chriſtiani Orbis partes, diſſidia inter Principes viros tollendi gratia legatus, admirabilem apod Reges, Principes, & Dynaſtas ſui caritatem pariter venerationemque excitaverit. Is, inquam, Nicolaus ille eſt, qui ſingularium ſuarum virtotum ornamento adeo Bononienſes cives in admirationem rapuit, oihil ut divinius (ut graviſſimi auctoris *i* ejus tempotis æqualis verba uſurpem) Nicolai oomine ea tempeſtate prædicari poſſet: ſic prorſus, ut cum ſanctiſſimorum operum patrator ipſe atque prædicator paſſim exiſteret, neminn rogante, nullo diſſentiente, ſed una omnium meote atqoe conſenſu, Nicolaom e ſuo Cartuſiano cœnobio, cui tum præerat, populi decreti prorſus ignarum per alterius rei ſpeciem in Urbem accitum, ſuum Epiſcopum ac Paſtorem, reluctantem omnino reclamantemque adhue delegeriot, ſummo Romaoo Pontifice rem maxime approbaote. Hujus ſanctiſſimi Præſulis man-

eum B. Nicolao Albergato.

h

F

i

A manſuetudinis, animi moderationis, & æquitatis præ- *In Cartuſia Florentina ſepultus.* clariſſimi teſtes fuere Florentini Cartuſienſes mei, quorum uſu atque conſuetudine in omni vita magnopere vir mitiſſimus delectatus, ad eorum cœnobium (quod ſeptuagiuta jam ante annos Nicolaus *k* Acciaiolus, vir ob glorioſa facinora in reipublicæ diſciplina cum quolibet ſuæ ætatis Ducum comparandus, magnifico atque ſumptuoſo admodum opere conſtruendum curavit) Nicolaus hic noſter, tamquam ad tutiſſimum tranquillitatis portum in rebus duris ſubinde excurrere ſolebat; in eoque tumulum ſibi eligens, in eoetiam ſub mortem ſe condi juſſit: quod & factum eſt quam ampliſſimo funere.

2da Hujus graviſſimi ſeuis juſtitiam, continentiam, frugalitatem, religionem ſuſpexit aliquando & admirata fuit Urbs Roma; quod purpurei Galeri dignitas ampliſſima nihil omnino de veteri diſciplina, priſtinoque vitæ rigore atque humilitate, quam ſemel induerat intra Cartuſiana clauſtra, imminuit in eo vel relaxavit. Sed tanti viri in egenes eximiam *audiens pro Nicolaum vocatus nomine dictum.* commiſeratiouem & beneficentiam quibus laudibus eſferam neſcio: utraque enim ita in eo exſtitit, ut illum Patrem pauperum, miſerorumque levamen cuncti vulgo appellarent. At quod in idipſum nou queo, Thomas Sarzanus vicem meam, uno tantum tauti B Præſulis benignitatis facinore, expleat cumulate. Hunc etenim infimo genere natum, ac omnibus vitæ præſidiis exutum, Nicolai noſtri liberalitas, quo in bonarum artium ſtudia incumberet adeo ſublevavit; ut ad magnitudinem meritorum id quoque acceſſerit, ut ſuam in familiam dein hominem adſciverit ſenex graviſſimus, atque ita ſuorum conſiliorum participem facere conſuevit, ut nemo illo carior eſſet, delectatus vel in primis vivido acrique adoleſcentis ingenio. Cujus merita cum aſſidue Thomas animo retineret, tum vel maximè eorum eſt recordatus, cum quatuor ab ampliſſimi Viri deceſſu elapſis 7 annis, ad totius Catholicæ Eccleſiæ clavum tenendum evocatus, Nicolai noſtri nomine, tamquam viri de ſe optime meriti, feſe inſignivit; Nicolaus nempe hujus nominis Quintus, in hoc celſiſſimo dignitatis faſtigio, appellatus. Denique zelum erga Domum Dei, ſapientiam & eruditionem Nicolai noſtri tota Romana Eccleſia confiteatur neceſſe eſt, ex quo Ferratiæ, ubi primum iudictum fuerat, prima celeberrimi Floreutiui Concilii, Eugenio Quarto *ſuis moritur anno 1411.* Pontifice, fundamenta jecit. Poſtremo vero Nicolai animi fortitudinem & eximiam erga Deum pietatem Senenſes laudent atque concelebrent: apud quos C diem ſuum clauſit extremum, magno dolore magnoque ſui relicto deſiderio, VIII Idus Maji, anno a partu Virginis milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo tertio, eodem Eugenio Pontifice cum reliquo Patrum cœtu per eos dies Senis agente, atque Nicolai noſtri exequias cohonеſtante, eumque virum ſanctiſſimum, Patremque omni veneratione & laudatione diguum proclamante. Id quod unius Nicolai ſanctitati datum fuiſſe nullus, qui Romani Pontificis majeſtatem auguſtiſſimam noverit, inficias ierit: quoniam quidem compertiſſimum eſt, numquam conſueviſſe totius Catholicæ Eccleſiæ Summum Antiſtitem cujuſcumque vel Cardinalis vel Principum quorumcumque virorum funeri intereſſe. Hæc de Albergato, longius fortaſſe, pro rei oportunitate in explicando lapſi; ſed minime ab re, ut opinor. Nam ſæpe tantorum virorum uſurpare memoriam aliud eſt nihil, quam ſtudia, labores, & contentiones noſtras uobis ante oculos propouere: quandoquidem, ni talpæ omnino ſimus, luce clarius aſpiciemus, uos ad hos ſanctiſſimos Viros umbram tantum eſſe, & effigiem quamdam virtutis perſequi; ſolidam autem veramque virtutem, neſcio quo pacto, averſari videbimur. Quis enim noſtrum vel Nicolai vel Petri maxime illuſtria facta virtuteſque præſtantiſſimas animo rationeque complectens, ſeipſum non excutiat, atque ad perfectionem ſuæ profeſſionis excitet aliquando? Cum nulla major adhortatio aeriorque nulla excitatio ad omne ſtudium ſanctitatis & virtutis adhiberi ſoleat, quam bonorum virorum exempla, illorumque maxime, quibus una cum Dei obſequio antiquiſſimum uumquam non fuit primævum ſui Ordinis ſpiritum ad extremum uſque tueri? Sed hæc alii. Ipſe vero, ne quis interim officium meum jure deſideret, Petri noſtri Vicarium, Joachimum uempe iu ſuo verſantem munere, adeundum cenſeo: quoniam hac potiſſimum ratione fidem meam, quoad ejus fieri poterit, curabo peregregie. *A. BART. SENENS. Mart. t. 20*

ANNOTATA.

a Sancti *hujus*, *ſeu* Sanctis, *meminit Raymundus Capuanus in Vita S. Catharinæ Senenſis* 30 *Aprilis*, *num.* 252 *&* 340: *hic autem in Notis de eo additur*, *quod aliquot annis poſt mortem Petri*, *captus eximia religione Gulielmi Ilete*, *natione Britannici ex Ordine Fratrum Eremitarum*, *in monaſterio Ilicetano commorantis*, *huic primum*, *deinde cum eo S. Catharinæ adhæſerit*; *& brevi tempore poſt Virginis obitum grandævus obierit etiam ipſe*, *magna cum fama ſanctitatis*. E

b *Anno* 1361 *litt. Dominicali* C *dies* 29 *Maji in ſabbatum convenit. In Necrologio Ms. ſic legitur*, Quarto Calendas Majas, obiit D. Petrus Guglielmaecii, Monachus hujus Domus.

c *Hinc intelligitur*, *de Joanna*, *Petri cognata patruelis*, *eſſe ſermo*, *cui id paulo ante promitti vidimus*.

d *Ergo* 17 *Julii res accidit*: *qui & ipſe in Sabbatum eo anno cadebat*.

e Monochroma, *unius coloris pictura*.

f De hujus laudibus, *inquit in Notis Bartholomæus*, late patebit campus, cum de B. Stephani Maecoui rebus geſtis egerim: *hoc ut executus eſt*, *an ita etiam illud fecerit*, *neſcio*: *ſi fecit*, Bartholomæi *quoque* Ravennatis *Vitam nobis mitti cupio*. F

g Hic, *inquit idem Bartholomæus*, Lucenſis patria, Ruberti filius, ſub anno 1376 ad annum uſque 1385, ab ipſis incunabulis, factus & educatus ad pietatem, divortium fecit cum ſæculo; ac Chriſtum crucifixum, & nudum nudus ipſe noſtra in familia eſt ſecutus; qui uonnullis noſtri Ordinis monaſteriis præfectus, præclara omnium virtutum documenta ubique edidit, ſeque verum Cartuſianum præſtitit. Hunc virum, inquam, ſanctiſſima illa virgo Catharina Senenſis, divino perfuſa lumine, Deo carum propter divinas illuſtrationes, quibus mirifice a Patre luminum augebatur, agnovit, prædicavit, & quoad vixit ſingulari quadam veneratione eſt proſecuta, uti cumulatius de illo memoriæ prodidit Thomas Naecius Dominicanus. Ceterum uon deſpero fore aliquaudo, ut detur mihi copia tabulas atque vetera Piſanæ Domus monumeuta excutiendi, ut iis vel maxime deſiderium meum expleam, indagandi videlicet expiſcandique ipſius viri venerabilis Joauuis facta præclara; quæ quidem adduci non poſſum, ut credam velariis oblivioui penitus involuta.

h B. Nicolai Albergati *Vitam duplicem dedimus* 9 *Maji*.

i *Verba ſunt* Jacobi Zeui Epiſcopi, *in Vita mss.* a *celata*.

k *Addit in Notis Bartholomæus Epitaphium tanti viri*, *quod non inconſultum fuerit hic adnectere*: Hic jacet

A. BART. SENENSI. corpus Magnifici Militis, Domini Nicolai de Acciaiolis, Regni Hieruſalem & Siciliæ Seneſcalli, cujus laudes in ara ſcriptis verſibus adnotantur. Obiit autem Neapoli, & demum translatum fuit corpus ſunm ad hanc eccleſiam, quam vivus ædificavit pro ſalute animæ ſuæ & ſuorum Parentum.

Gloria militiæ, manſuraque fama ſuorum,
Offenſis alta infundes oblivia Lethes,
Fidus conſiliis, ac ferro in bella tremendus,
Eloquioque potens, Magnum qoem clara Loygi
Regna Seneſcallum videre hinc Trinacris, illinc
Inclita Jeruſalem, Chriſti veneranda Sepulchro.
Quemve tuliſſe parens gaudet Florentia Civem,
Hoc, Acciaiolum celebri de ſtirpe creatus,
Sarcophago clauſus, cineres Nicola reliqnit,
Hujus & eccleſiæ fundator: liber olympum
Mente petit, Chriſti poſt annos mille trecentos
Ac ſex nndecies, octava luce Novembris.

1 Nicolaus V, *creatus Pontifex an.* 1447.

CAPUT XI.

Joannes Boccacius adjutus: corpus poſt annos 60 repertum integrum translatumque.

B

103 JOachimus hoc interim ſpatio de Petri obitu, deque iis quæ in eo divinitus contigerant, a Columbino & ſociis certior factus, eo magis propoſitum ſuſcepti munetis proſequendi mordicus tnebatur, quod Deus mirandis viſis & prodigiis teſtem ſeſe illius ſanctitatis apud mortales ſubinde præbebat. Ergo cum ſibi majores indies ſpiritus & aoimos, ad ea quæ reliqua illi erant Petri mandata ex compoſito curaoda ſumeret; Senis ingenti lætitia gaudioque perfuſus proficiſcitur, & Florentiam verſus iter atripuit. Quu ſimul atque pervenit, inter alios Joannem Boccacium, virum litterarum *a* fane ſtudioſum, atque tunc temporis Hetruſcæ elo-

a *Juſſu B. Petri Joachimus adiit Joannem Boccacium,*

quentiæ facile principem, adiit; eumque benevolentia comprehenſum, gravi oratione temotis arbitris appellat. Primum ſe Joachimus dicit, viri Dei Petri Senenſis juſſu illum convenire; quem licet viventem de facie numquam noverit, ipſe tamen beato Viro, divino id agente conſilio, optime cognitus. Deinde

C ejuſdem ſancti Viri vitam, virtutibus & ſanctimonia inſignem, demonſtrat: quæ mox ille, dum in immenſæ Divinitatis illam abyſſum abſorberetur, in rem ipſius perſpexerit; quæque Chriſto Domino demonſtrante prævideric, exponit. Quod ſecum Vir beatus, illius vitæ ſtatum per abrupta vitiorum aberrantis miſeratus, dum erat in humanis, eum per ſe orare atque obſecrare, ut quanto in diſcrimine æternæ damnationis verſetur, etiam atque etiam videat, & morea in melius commutet. Ad hæc luxum cæcoſque ſimul errores, io quibus miſere ad eam diem jacuerat, ad amatoria ſtudia ineumbendo, detegit; indicatque pariter, quas peccandi occaſiones mortalibus obtule-

b tit, ſuis videlicet volgatis *b* elocubrationibus; majoreſque allaturnm indies, ni tale cunſilium mentemque abjiciat ſcribendi. Qnoniam ea ingenii præſtantia, divino illi præſtita munere in Dei gloriam Sanctornmque, abnſus; eam dicendi vim & copiam, quam ejuſdem ingenii præſidin adeptus erat, in proximorum perniciem adhnc retinebat; atque adco in obſequium ſatanæ, hoc eſt, ad inanem gloriam colligendam honoreſque captandos potius, quam in Dei ſervitium ejuſque propagandam gloriam: in apertam ſni proferendis vigiliis impendebat: quæ quidem lucubrationes nihil aliud agunt, niſi ut bonos depravent mores, ex quibus recta caſtaque vivendi ratio pendet. Proinde ſecum intenta cura perpendat, malitue ſeipſum perdere, at deploratæ vitæ hominibus arrideat, quam honeſtatis & virtutis ſtudia ſectando, iiſdem ipſis adverſati. Quinetiam vide, quæſo te, Joannes (adjecit Joachimus) quid præmii laudiſve ad cæleſtem felicitatem comparandam apud Deum conſequi te poſſe putes; cum teipſum hoſtem pndici- *propter quam ſit a Deo punienda.*
tiæ, laxamentum luxuriæ & libidinis palam conſtituis; & quæ adhuc ſcripta ediditi, inſtrumenta perinde diaboli ſint, ad inſtruendaa & alliciendas in venerem animas. Verendum mihi interdum arbitror, ne divinæ juſtitiæ gladius in te ſit intentus, quandoquidem tuis ipſe litterarum monumentis honeſtati bellum indicis; dum intemperantiam & laſciviam, dum turpitudinem & flagitioſam illam tuam verborum licentiam, ad tiſum concitandum, vel mentes animoſque, ut dicis, exhilarandos, ante oculos proponis; atque uno eodemque tempore in te moribus & verbis effingis.

104 Num te præterit, aliorum ſcelera vel flagitia, *tanquam exemplum ſequntis pravum.*
cum ante hominum oculos conſtituuntor, etiamſi non ignoremus eſſe peccata, validiſſimam tamen vim habere ad audientes etiam corrumpendos? vel quod eo minus jam malum videri incipit, quod plurimorum cunſuetudine jam vulgarius & quaſi fit familiarius; E vel quod hoc etiam ſit mortalinm ingenium, ut ſui quiſque ſimilea ſumma voluntate atque adeo volnptate ſequatur. Verum ut eſt in te hujuſmodi, illud apud omnes conſtat: nullum fere acriorem ſtimulum ad peccandum eſſe, quam pravum exemplum. Te igitur, qui verbis, ſcriptis ſimul & moribus, turpitudinis & laſciviæ ceteris exemplum præbes, quæ mala ſempiternaque ſupplicia, ni ad meliorem frugem te receperis, maneant, perpendas velim. Non parcam, Joannes, auribus tuis, nec illis unquam fetviam, ut tuæ ſaluti conſulam, idque magis, quod hæc non utiq; ego, ſed per me Petrus, dum hanc cæli lucem aſpiceret, tibi inculcari juſſit. Quocirca *quare hortatur ut illa omnia faciat,*
ejuſdem beati Viri verbis rogo, hortor, denuotio, ut vitam, quam nune agis, offenſionum plenam, deponas, ut poetica ſtudia abjicias; & exitialem poeticen illam deteſtatus, quæ tibi hactenus fuit impedimento, quominus (ut abs te officii ratio pietaſq; Chriſtiana exigebat) veræ virtutis cultorem te cunctis exhiberes, honeſtiorem vel tandem aliquando tuorum ſtudiorum
F morumve diſciplinam ineas. Quæ omnia ſi perſequi detrectaveris, exploratiſſimum habeas, ex ejuſdem beati Viri prædicto, non longe abſore quin tuæ proterviæ pœnas perſolvas; & propinquiori quam animo conceperis interitu, profana ſtudia tua ſimul & animam finias. Valeat igitur, Joannes, apud te tanti viti præcipientis auctoritas, cujus eximiam ſanctitatem Deus ipſe miraculis & ſignis firmavit. Valeant multorum nobiliumque præſertim virorum exempla, qui Senis ipſius beati Viri monita atque præceptiones, me tradente, amplexati, uberiores indies ſui obſequii capiunt fructus; & æquitatis religioniſque ſtudia ſectantes, majores quoque officii teferunt laudes: quod ſecus, immo vero etiam peſſime aliis eveniſſe, qui ſalutaribus ſancti Viri parere mandatis neglexerunt, certum habeo; perinde ut non illius plena honeſtatis cunſilia, ſed ipſum cæleſte Numeo aſpernatos fuiſſe, certo conſtaret. Valeat denique tuæ ſalutis ratio, cui ſi ad veritatis oblatam tibi divinitus lucem, pietatis Chriſtianæ facem prætuleris; non dubito quin Deus tibi omnibus in rebus ſit aſſututus.

105 Hæc Joachimus: quæ ſana poterant per ſe ho- *ejus inſtitut artium rudis.*
minem, ingenuarum artium præſidiis apptime inſtructum, permovere. Sed nihil æque Boccacii animom perculſum reddidit, quam quæ ab ipſo Joachimo ſibi audivit clam fuiſſe detecta: ſibi videlicet omnia ſui pectoris arcana mentiſque latebras reſeratas,

A referatas, quorum neminem mortalium præter Deum conſcium eſſe, Boccacius ipſe aſſereret. Hæc enim erant, quæ Joachimo, uti ſupradictum eſt, quemlibet ex mandato Petri adeunti, fidem enntinuo & auctoritatem conciliabant. Etgo cum primum Boccacius ſui animi ſenſa nudata animadvertit, obſtupuit vehementer: & ingenti pavore metuque concuſſus, religione maxime perurgente, prioris vitæ peccata gemebundus agnoſcere eſt viſus: & cum apud ſe ſtatueret e peccatorum cœno emergere, & ad ſanitatem officiumque redire; tum etiam omnia poeticæ ſtudia deſerere, omnemque librorum ſupellectilem divendere, animum induxit. In quam deliberationem ingreſſus, Franciſcum Petrarchum, Patavii tune temporis commorantem, quem præceptorem ſuum s venerandiſſimum & patrem appellare conſueverat; tota de re per litteras certiorem facere volnit. Qnem Virum graviſſimum, alterum nempe Hetruſci ſermonis lumen, quin potius reſloreſcentis ea maxime tempeſtate Latinitatis auctorem non ignobilem, in hane ſententiam illi reſcripſiſſe ſcimus. Magnis me monſtris implevit, frater, epiſtola tua, quam dum legerem, ſtupor ingens cum ingenti mœrore certabat: uterque abiit, dum legiſſem. Quibus enim oculis niſi bumentibus tuarum lacrymarum tuique tam vicini obitus mentionem legere potui, rerum neſcius omnino ſoliſque inhiaos verbis? Ubi demum in rem ipſam internos fleai oculos defixiqne, mutatus illico animi ſtatus & ſtuporem ſepoſuit & mœmrem. Jam primum quod erat in ipſa litterarum fronte, prætereo. Et paulo poſt. His omiſſis ad id venio, quo me adeo prima lectione concuſſum dixi. Scribis, neſcio quem Petrum, Senenſem patria, religione inſigni & miraculis inſuper clarum virum, nuper obeunrem, multa de multis, inter quos de utroque noſtrum aliqua, prævidiſſe, idque tibi per quemdam, eni hoc ille commiſerat, nuntiatnm. Ea quo exactius dum quæreres, quemadmodum ſanctus ille Vir nobis incognitus nos noviſſet, ſic reſponſum. Fuiſſe illi propoſitum, nt intelligi datur, pinm aliquod agere; quod cum implere, denuntiata ſibi, ut auguror, morte, non poſſet; oraſſe Deum efficaci & ad cælum perventura prece, rebus idoneos vicarios deſignaret, quibus negatum ſibi cœpti ſeu deſtinati operis exitum divinitus largiretur. Cnmque familiaritate illa, quæ Deum inter juſtique animam eſt, ſa intelligeret exanditum; nec quid in re dubii ſoret, Chriſtnm ipſnm babuiſſe præſentem, cujus in vultu omnia cognoviſſet, quæ ſunt, quæ ſuerunt, quæ mox ventura trahantur; non ut apud Maronem *d* Protheus, ſed plenius multoque pertectius ac clarius. Nam quid, oro, non videat illum videns, per quem omnia facta ſunt?

106 Illum oculis vidiſſe mortalibus, magna res, fateor, ſi vera: nſitatum enim & vetuſtnm eſt, pierumque mendaciis fictiſque ſermonibus velum religionis ſanctimoniæque prætendere, ut humanam fraudem tegat divinitatis opinio: de quo in preſens non pronuntio, cum ad me defuncti illius nuntius nondum perveneric: quem ad te primum, quod eſſes ſorte vicinior; expoſitiſque mandatis, mox Neapoli; inde mari in Galliam atque in Britanniam perreniſſe ſignificas; noviſſime me viſurum, & mihi utilem mandatorum partem ex ordine prolaturum. Tum demum, quantum apud me ſit fidei reperturus, videro. Ætas hominis, frons, oculi, mores, habitus, motus, inceſſus, feſtio, vox ipſa & oratio, & ſuper omnia concluſionis effectus, ac loquentis intentio, ad conſilium vocabuntur. Nune quantum ex tibi dictis elicio, nos duos alioſque nonnullos ex hac vita decedens ille Vir ſanctus vidit, ſd quos quædam ſecretiora committeret hnie ſuæ hujuſmodi ultimæ voluntatis executori, induſtrio ut tu exiſtimas ac fideli. Hæc, ni fallor, hiſtoriæ ſumma eſt. Ceterum quid ex hoc audierint, in dubio eſt. Tu quod ad ſtatum tuum attinet duo hæc (nam cetera ſupprimis) audiſti, vitæ tnæ terminum inſtare, hoc primum: tibi præterea poeticæ ſtudium interdiei, hoc ſecundum ultimumque. Hine illa conſternatio mœrorque ille tuus, quem legendo meum feci meditandoque depoſui: & tu, ſi mihi aurem, immo ſi tibi, ſi rationi inſitæ animum præſtas, abjicies; & videbis inde te doluiſſe, unde potius ſit gaudendum. Hactenus ex Petrarchæ litteris; quæ quoniam extant ſatis prolixæ, non eſt cur ſingula in præſens conſecter: in quibus totus eſt vis ſapientiſtimus, non modo, ut Joannes in propoſito ſuſceptoque conſilio de mutanda vitæ ratione permaneat; ſed etiam omnem lapidem movet, ut a mortis metu illum abducat: ea in re opportuna eum ethnicorum exemplorum, tum divinorum oraculorum auctoritate uſus *e*. Nobis vero illarum tantum partem hic inſerere viſum eſt, quam ad rem noſtram facere exiſtimavius.

107 Hactenus expoſitis, quæ de beato Patre noſtro Petro ex vetuſtiſſimis litteris probatiſque auctoribus excerpſi, operæ pretium me facturum reor, ſi ea quoque hiſtoriæ meæ, tamquam illius condimentum, ut verbo Divi Baſilii utar, intexuero, quæ a majoribus noſtris nobis quaſi per manus tradita ſunt: quæque firmiſſimis etiam nune animis retinemus; quandoquidem hęc ipſemet, ut primum ad Florentinam Cartuſiam candidatus petitor acceſſi, atque dein cucullatus in ea ſum effectus, a duobus Patribus Ordinis, ibi tum degentibus exacta ætate patriaque Senenſibus, accepi. Quorum alter, cum adhuc hæc eadem me ſcribente ſuperſtes eſſet, ſeptem & octoginta annos natus, autographis iiſque recentiſſimis litteris ingenue aſſe veranterque mihi aſtruere non dubitat, quæ ille jam inde a prima adoleſcentia e priſcorum Patrum firma certaque auditione dedicerat, quæque vel ſcriptis mandata numquam ſe vidiſſe aut legiſſe affirmat. Nec ſane mirum. Maggianum enim id cœnobium, bellorum olim incendiis & agri vaſtationibus obnoxium cum eſſet. utpote urbi proximum; ejus Patres nonnumquam milio diripiendum vaſtandumque relinquere cogebantur, uti ſeſe ea diris belli faucibus boſtiumque paritet decurſionibus eriperent; ne quidquam in præſens ex illis attingam, quæ ſuperioribus annis noſtrorum videlicet Patrum memoria ſuſtulit, dum nrbs obſidione eingebatur. Nam cum ſedem in eo ipſe Cæſarei belli *f* Imperator fixiſſet; ea damna atque incommoda certum eſt tunc temporis cœnobium feciſſe, omnibus in eo militari elsmore obſtrepentibns, ut, liect illius ædificiis vlſa ſit peperciſſe effrænata militum licentia, non tamen improba illorum cupiditas temperare ſibi potuerit, quin temeratis manibus eccleſiaſticum inſtrumentum ceteramque domeſticam ſupellectilem violaret, atque inſolenter admodum diriperet, ſordida impellente lixarum colluvie, viliſſimis inhiante lucellis. In qua direptione deperiiſſe pervetuſtos codices, commentarios, atque alia rerum geſtarum monnmenta, qnæ tanto labore & ſtudio lucubrari atque colligi ſolent, haud ambiguum habemus in tam recenti, ut dixi, Patrum memoria; quod ex ea lacrymabili jactura tabulæ tantum aliquot ad hane diem domi cuſtodiuntur, ſtudio atque opera quorumdam in poſterum longe proſpicienium, e diſſolnta militum conſuetndine ſublatæ. Ergo mlretus nemo tanta de re, quam hoc loco conſcribendam ſuſcepi, uihil ad id tempus litterarum monnmentis conſignarum extare, quando ne ratio ſaeri quidem apparatus tune habita fuerit. At vero utcumque

A. BART. SENENSI. *laudat eam mansuetudinem præparando morti.*

quibus motus Boccacius Petrarchum consulit.

Lib. pr. Epist. Seniium Epist. v.

ex cujus responsis scripsisse videtur de prædicto fidei merito,

ex sanctissimo hodie Petri:

ad quæ nuntiata pudicum suum se profudit Petrarcha,

Tom. VI. Ccc 3

A BART. SENENSI. cumque ſeſe habeat res, ex hominum memoria deleti non poteſt, poteritque numquam ſempiterni Numinis id agente conſilio; quæ, ut conſtans tenet fama, id habuit initium.

quod anno ab ejus obitu factum.

102 Sexageſimus jam agebatur annus a Petri morte, cum Deus ejuſdem Petri ſanctitatem clariſſimis ſignis & miraculis ad ejus tumulum indies magis ac magis illuſtrabat. Quibus quidem ſignis adeo Senenſis populus priſtinam ſuam erga beatum Patrem fidem & religionem retinebat, ut cum cives tum exteri Maggianam Cartuſiam, ſtudio inviſendi ſepulcrum ſancti Viti, frequentiſſimi peterent, ſuæ inde pietatis & fidei illuſtria reportantes teſtimonia, qua ad animi, qua pariter ad corporis incolumitatem conſequendam. Cumque res nullo impedimento e ſententia fluetet, maxime propter urbis propinquitatem, eo illorum temporum cœnobii Patres devenerunt, ut ſecum ipſi identidem reputantes animo, frequenti revera ad eos populorum acceſſu ſpiritualem ſuam interturbari quietem, adverſum maxime ſui Ordinis ſpiritum; cogitare cœperunt de Petri exuviis alio transferendis, cum aliam tum tationem inire ſe non poſſe animadverterent; qua, ſalva cœnobii exiſtimatione, tanta hominum frequentia ab continuato tot annis inſtituto abduceretur. Ergo in unum convenientes ſtatuunt, rem omnino gerendam eſſe. Eo proinde eum in periſtylii cæmeterio factia beati Viri exhumandis reliquiis clanculum adhibiti eſſent foſſores, ne quid indicii foras manaret; factum eſt, ut dum opus urgent pertinacirer, unus ex illis inter effodiendum alterum ſancti Viti crus ligone percuſſerit. Quo nihilominus æquali cura cœptum proſequente, paulatim demum egeſta terra, totum ſeſe ſacrum cadaver in conſpectum dedit, non modo omnibus (mirum dictu!) integrum membris, perinde atque ſepulturæ traditum tunc primum fuiſſet; ſed (quod longe mirabilius exitit) ſimulatque per ſubducta illius adhuc integra veſtimenta, inſpiciunt ex percuſſo cruore purpureo manare rivulos, magis ac magis in admirationem rapti, Miraculum, Miraculumque inclamant, & in Dei mox præconia laudum prorumpunt: rem inſignis prodigii loco habentes; corpus videlicet ſpiritu tot annos deſtitutum, incorruptum & a nativo ſplendore parum diſſimile inveniri; quando ne telluris quidem uligo, cujus eſt mephitim exhalare, longa tot annorum ſetie, ſacrum illum theſaurum ipſa obrutum humo, ulla ex parte corrumpere aut labefactare potuerit. Honorificum plane Dei munus, quis neget? quod ſane defuncti beati Patris claram atque illuſtrem integritatem arguit.

ad quod anno alias eriam S. Bernardinus accederat.

109 Cumque tanti miraculi fama in urbem intumperet, factum eſt ut turmatim cives ac populares ad Cartuſiam, multo frequentiores quam antea, confeſtim affluerent, quo corporeis oculis eum agnoſcerent exhumatum, quem ſepultum ingenti cum veneratione diu ſuetant proſecuti; ſcilicet læti ſuam erga beatum Virum animi religionem divino prorſus teſtimonio propalam comprobari. Neque propterea tam Monachis integrum fuit conſluentium multitudinem quavis ratione coercere. Ad venerabile cadaver ubi ventum eſt, alii illud exoſculari, alii precatios globulos applicare, alii fruſta veſtimentorum pietatis ergo diſcindere, alii alia ratione illud venerabundi contingere. Hæc dum agitantur, tamque tes excitos rumore Vir ſanctiſſimus Bernardinus Senenſis, is qui, uti initio diximus, Franciſcanam labentem familiam eraxit, & ad veterem ſui inſtituti ſeveritatem & diſciplinam revocandam adduxit, ad Maggianam Cartuſiam convolat continuo; ejus videndi gratia, de quo præclata jam inde ſuos inter ſodales Societatis B. Mariæ Virginis adoleſcentulus inaudierat. Quo ut advenit, in defuncti corporis ruit amplexus, pia virginis earnibus figere oſcula; nec inde ſe prius extulit, quam dulces in lacrymas effuſus, egregiam de beato Viro ad circumfuſam multitudinem laudationem habuit. Inter hæc vetetibus miraculis nova adduntur, quod ad ſancti Viti cadaver cæcis viſus reſtituitur, elephantiaci mundantur, capti auribus integrum recuperant auditum, claudi greſſum accipiunt, quamplures inſanabili morborum genere labefactati commodam valetudinem aſſequuntur, & alia id genus mirabilia, ad confirmandam Petri ſanctitatem, vi Divina patrantur. Quibus de cauſis Monachi, & qui vel in primis eis tom præerat, majores quam antea in angoſtias conjecti, mire æſtuabant animo. Denique divino præſidio opus eſſe tati in præſentia, ne quid hominum concurſu in rem monaſticam detrimenti domus acciperet, neu tumultu aliquo conſulto concitato ſacrum theſaurum amitterent; idem ipſe cœnobii Pater, una cum reliquo Monachorum cœtu ad defuncti corpus accedens, hæc verba fide plenus effatus eſt: Te precor atque adeo tibi, Pater beatiſſime, jubeo, ejus videlicet ſanctæ obedientiæ virtute, cujus nexu præpotenti te Deo atque Ordini noſtro in hoc cœnobio mancipaſti; ab miraculis patrandis ut abſiſtas; ne quod tantopere Cartuſianæ diſciplinæ adamaſti propoſitum, apud nos pertutbet hominum celebritas.

ſed mandante Priore ceſſaſſe miracula.

110 Hæc ubi Præſidens dixit, res mira! ſimul ipſum ſacrum cadavet a miraculis edendis ceſſavit, ſimul confluentium multitudo ab concurſu & impetu conquievit, omnibus qui aderant ſtupore plane attonitis. Ab hiſce peractis Patres ſanctiſſimo conſilio optimum fore exiſtimantes, ne amplius ia defoſſo pretinſum illud pignus aſſervaretur; novo lateritio tumulo, ad radices ſacræ campanariæ turris e regione cœmeterii conſtructo, in eum Cartuſianæ ſimplicitatis jura nihilominus retinentes, noctu recondunt, iiſdem cœnobii Patribus rei dumtaxat conſciis; quos etiam præcepto cœnobii Modetator adegit, ne cuiquam externo patefacerent unquam, quo loci rurſus depoſitum corpus conditum eſſet; eum eo tamen, ut unus alteti, alter veto alii in poſterum, atque ille deinceps alii, eorum ſolummodo qui Maggianæ Cartuſiæ pro tempore forent alumni, rem ſecteto apesitet; quo continuata perſonarum ſucceſſione cum aliqua ex parte poſteritati conſuleretur, tum vero pretioſum pignus apud ſe Patres tuto perpetuoque incolume cuſtodirent. Quæ cuncta ad noſtra uſque tempora inviolate ſervata, ad extremum tum mihi ſuperioribus annis in Florentina Cartuſia degenti, ut ſupra dictum eſt; tum aliis, in locis hiſque præcipue in tectia, a priore e duobus illis Patribus, quorum paulo ante mentio habita eſt, indicata fuere; locuſque patiter facti ſepulti corporis commonſtratus. Qui quidem Pater, Ignatius Burgheſius Senenſis nomine, vir gravis ac certus, octogeſimum & ampliua ætatis annum agens, in hoc Maggiano cœnobio, ubi religionem profeſſus fuerat, viginti quatuor jam hinc annos, ex hominum vita cum Chriſtianæ pietatis laude migravit ad ſuperos.

CAP. XIII. S. Bernardino apud Tronto perorante.

111 Interea Bernardinus, de quo ſupra memavimus, iis minime contentus, quæ ad laudem Præconiumque Petri noſtri in Maggiana Cartuſia geſſerat; duobus etiam poſt annis ab invento ejuſdem Petri corpore, Venetias concionandi gratia profectus, cum in privatia nobilium virorum circulis, tum a ſuperiori loco ad Primores elatiſſimæ civitatis ita de Petri laudibus & ſanctimonia, itaque de Cartuſienſium familia copioſe ac vehementer

locutus

A locutus eſt, ut in hæc verba peroraſſe dicatur. Habetis, Patres ampliſſimi; habes, inclita Veneta urbs, in inſulis, quæ circum te ſunt, quam multa cœnobia, multis referta Chriſti militibus: quæ cœnobia, tamquam celſiſſimæ turres ac firmiſſima propugnacula, a facie Aquilonis longe majori tibi ſunt præſidio, firmiorique munimento adverſus hoſtiles incurſus atque inimicorum fidei irruptiones, quam quæ ex alto ſtagnantes aquæ te undique crebris æſtuariis circumluunt: quando horum Dei militum virtus & ſtudia, tibi ad bene beateque vivendum, ſunt incitamento pariter & documento; tibique ſalutaribus divinæ legis præceptis & hortamentis muniunt iter, ad cæleſtem felicitatem comparandam. Atqui tum vel maxime perpetuis præſidiis perpetuum te firmam benequa munitam fore exiſtimabo, ſi ad ſtrennos hoſce propugnatores, ſtationarios quoque milites adjunxeris; nimirum ſi Cartuſianos in urbem accieris, quorum ea eſt virtus atque animi fortitudo, ut dum ſuis incluſi caſtris aliorum militum contemplantur pugnam, & egregiam admirantur virtutem; ipſi tamen ſine ferro profligent hoſtes atque conficiant. Hæc etenim fortium militum cohors illa eſt, qui cum ceteri urbici milites ſuis ex ſtativis prodeunt, ut verbi Dei gladio prælia Domini præſentur adverſus vitiorum monſtra, aeterrimæque infernalis belluæ imperia; hi, inquam, ceu bene parati vigiles ad ſacras excubias agendas, non ſecus atque Moyſes puras in cælum levantes manus, manus præliantium jugi oratione ac divinarum rerum contemplatione roborant, ſic ut cæſis fugatiſve hoſtibus victoriam dimicantibus obtineant. Illorum quidem eſt pugna, ſed non ambigitur horum eſſe victoria: quod, ut illa detur vincere, hi merentur divinitus impetrare. Ex hac veterana cohorte atque ex hiſce Cartuſianis caſtris, alterum nempe divinum Moyſem proxime præteritum ſæculum prodiiſſe vidit, qui divino certe oracuło cæleſtes iras, in omnes mortales intentas, præclaris ſuis apud Deum meritis & ſanctimonia, dum eſſet in vivis, deprecatus eſt, ac numen placatum mundo aſſiduis precibus reddidit atque conciliavit: quem cum Senarum civitas procreaſſet, hiſce proximis annis in eadem natali ſede, hiſce etiam oculis ſacrum ejus corpus admirabili Dei munere integrum incorruptumque, licet ſexaginta annos humo coopertum, aſpexi. Ergo exploratiſſima horum militum virtus ſit tibi, Urbs clariſſima, præſidio & ornamento; horum preces, horum ſtudia & exercitationes pietatis, horum, inquam, merita atque ſuffragia, in rebus tuis duris, tuam apud Deum cauſam defendendam ſuſcipiant; te inter bellorum turbines incendiaque tueantur; tibi adſint, cum turbulentiſſimis fluctibus & procellis impeteris; ac tibi in omne tempus ſcelerum veniam impetrent, perinde, ut Moyſis oratio Iſraelitis, Duce Joſue dimicantibus, victoriam obtinuit.

Hæc Divinus præco Bernardinus: quæ ſane tantos in graviſſimorum noſtrorum Senatorum motus fecerunt, ut communi omnium conſenſu Cartuſianos in Urbem accerſeodos eſſe eunctį annuerent. Quod & factum eſt. Siquidem noſtri Ordinis accitis Patribus, inſula S. Andreæ ad Litus cognomento, omnium quæ Venetam civitatem ambiunt maxima, una cum cœnobio Eremitanorum Fratrum, qui tum propterea ex ea dimiſſi alio deſignati fuere, attributa fuit anno a Chriſto nato milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſecundo, Franciſco Foſcaro Venetorum Duce. Cujus rei biennio poſt Pontificia diplomata data ſunt, quorum auctoritate cœnobium ipſum totius Ordinis corpori & unitati, Martino Quinto Pontifice, fuit inſertum. Et enm illud brevi deinde interjecto tempore ad inſtitutum Cartuſiani propoſiti Patres accommodarent, aceito ad illud regendum a Cartuſia Florentina Mariano Volaterrano; dici vix poteſt, quam pia animorum contentione nobiliſſimi quique Patricii laborarent, ut ſibi ſuæque genti familiaria ſepulchra in eo extruerent; quamque noſtris bene cuperent, exemplo crediderim provocati non mediocriter ſanctiſſimi Viri *h* Laurentii Juſtiniani, primi Venetiarum Patriarchæ, qui (ut tener fama, multorumque literis traditum eſt) Cartuſianis noſtris adeo familiariter utebatur, ut unus ex illorum numero facile cenſeri poſſet; captus mirabiliter Pater auguſtus conſuetudine Franciſci Tarviſani, ejuſdem Venetæ Cartuſiæ per idem tempus habenas moderantis, viri non inſigni modo eruditione, ſed quod pluris eſt ad conciliandos & inextricabili nexu virtutis conglutinandos animos, Angelica quadam puritate eximie præditi. Hæc de condita primo Veneta Cartuſia adſcribere placuit, ſcilicet illectis idonea opportunitate Petri noſtri Corporis translationis; cujus quidem animam, in cælis ovantem, confidimus beata immortalitate circumveſtitam in ævum perpetuum. Proinde ad te nunc, Pater ſanctiſſime, meam orationem meque totum converto. Te appello te, inquam Pater beatiſſime, invoco; qui lætus & gaudens Auctorem tuum contemplaris, atq; cæleſtium ſimul frueris conſociatione. Fac rogo experiamur omnes, qui te colimus, quantum gratia valeas apud Opificem omnium rerum, dum tui ſtudioſi tuum imploramus auxilium, ac tuarum expoſcimus precum ſubſidia. Nobis opitulare in hujus miſeræ vitæ ſolitudine degentibus. Ordinem noſtrum Cartuſianum, imo vero tuum benigne tuere. Maggianam hanc domum, tuam altricem & cuſtodem dum in terris agebas, & in qua tot mirabilium tuarum virtutum exempla reliquiſti, protege tuo patrocinio atque conſerva. Senarum præterea civitatem, communem parentem, cuſtodi. Et me denique, pro mea ſalute tibi ſupplicantem, ne exeludas, oro; qui facta tua tuo ſane munere atque conceſſu cognovi, eaque, ut tuum mihi concilarem patrocinium, conſcribenda ſuſcepi: non meis fretus viribus, quæ in ſcribendo nullæ ſunt; ſed illius virtute, qui non ſolum infantium linguas facit diſertas, ſed etiam bruti animantis os verba edere docuit: quo vitæ meæ confecto curriculo, ad eamdem illam vitam felicem & æternam pervenire meream, ad quam tu felix jam perveniſti.

A. BART. SENENSI.

h

E

F

ANNOTATA.

a *Michael Poccianius, in Catalogo Scriptorum Florentinorum, ex eoque Geſnerus laudat* Joannem Boccaeium, *ut qui fuerit* Grammaticus, Græce non minus quam Latine peritus, Poeta, Rhetor, Hiſtoricus, Aſtronomus, Arithmeticus, Chronographus, Coſmographus, Philoſophus, Theologus clariſſimus: *mox enumerantur libri, in omni fere facultate ab eo Latine ſcripti: quorum priores, his paucis verſibus comprehenſa leguntur, in apotheca Judicum & Notariorum Florentinorum.*

Progeniem eanit iſte Deum, mirabile, nunquam
Viſum opus; & Claras Matrea, Caſuſq; Virorum
Stagna, Lacua, Maria, Fontes, Juga ſumma, Paludes,

Et Fluvios Silvaſque profis; & Paſcua metro:

id eſt Bucolica, *imitatus Virgilium. Sed iſtis omnibus fortaſſis carceremus facilius, quam quæ hiſtorice ſcripſit* de Bellis Pontificum & Imperatorum, Terrarum Eccleſiæ rebellantium, Florentinorum cum Duce Mediolani & Rege Arragoniæ, Tartarorum in Turcas, Sigiſmundi Imperatoris in eoſdem, deque hæreſibus Boemorum & Capta Conſtantinopoli: *Hæc inquam melius*

A *melius lucem viderent, quam quæ vernacula Italica lingua scripsit*, jocis & vanitatibus plena, *eoque nocturna, quod* mellifluo verborum & sententiarum succo referta. *Nescio an ejusdem cujus Vita a Betussio, Italice quidem, sed elegantissime scripta: curiosa item sunt, quæ de eodem habet Gerardus Joannis Vossi, in libro de Historicis Latinis.*

b *Tales indicantur*, Philostratus, Corbatius, Philomeoa, Philoculus, de Amorosa visione, Nymphæ Florentinæ, Centum novitates: *& hæ quidem* in omnium nationum linguas adaptatæ dicuntur: *ita facillus mala quam bona proserpunt, ad tanto majorem talia scribentium confusionem coram supremo tribunali, quanto ab humana fatuitate laudantur legunturque impensius.*

c *In opere de Genealogia Deorum lib. 15 cap. 16*, Veneerandissimum Præceptorem, Patrem & Dominum suum, *appellat* Petrarcham *Boccacius; de quo videri possunt præcitati Vossius & Gesnerus: scripsit & hic multa digna Philosopho Christiano: sed juvenili amatoriæ poesi indulsit plusculum.*

d *Lib. 4 Georgicorum, ultimis* 100 *versibus.*

e *Propositum tenuisse Joannem credere suadet dilata mors* D *ad annos* 15, *videlicet usque ad annum* 1376, *quo obiit, ætatis suæ* 62, *anno uno superstes Petrarchæ, ut habet Vossius. Eodem facit Epitaphium apud Pecchaetium:*

Hac sub mole jacent cineres ac ossa Joannis:
Mens sedet ante Deum, meritis ornata laborum.
Mortalis vitæ genitor Boccaccius illi,
Patria Certaldum, studium fuit alma Poesis.

f Princeps Auriacus *anno* 1529 *urbem obsedit, eo successu, quem lib.* 30 *Hist. Florent. fuse describit Scipio Ammiratus.*

g *Ergo annus Christi* 1421, *vel potius præcedens, siquidem infra dicitur* duobus post annis *Venetias accessisse Bernardinus, & quæ tunc abeo curata fuit fundatio, adscribitur anno* 5422.

h B. Laurentii Justiniani *Vitam dedimus 8 Januarii, scriptam ab ejus nepote Bernardo, cum Præfatione ad Patres Carthusianos, quorum Prior* Franciscus Tarvisanus, Angelici spiritus vir, *auctor operis suscipiendi fuisse dicitur.*

TRIGESIMA MAJI.

B *SANCTI QUI III KALENDAS JUNII COLUNTUR.* E.

S. Anctus Gabinus,) Martyres Turribus
S. Crispulus,) in Sardinia.
S. FELIX I Pontifex Romanus, Martyr.
S. Eusebius,)
S. Romanus,)
S. Melerius,) Martyres Nicomediæ.
S. Chatalampe,)
S. Christina,)
Sancti Socii,)
S. Euplius, Martyr apud Græcos:
S. Cantianus,)
S. Eutichius,) Martyres Aquilejæ in
S. Euthymius,) Italia.
S. Sicus,)
sive Isichius,) Martyres Antiochiæ.
S. Palatinus,)
C S. Venantius, Methonæ mortuus, & Lerini honoratus.
S. Basilius,) parentes S. Basilii
S. Emmelia,) Magni.
S. Hacius Anachoreta, Constantinopoli.
S. Exuperantius, Episcopus Ravennæ in Italia.
S. Caidocus,))
S. Frechorius,) Sacerdotes) Centulæ in
sive Adrianus,)) Gallia.
S. Madelgisilus Eremita,)
S. Anastasius, Epitc. Parmensis in Italia.
S. Hucbertus, Monachus Britanniacensis in Gallia.
S. Ferdinandus, Rex Castellæ & Legionis, Hispali in Bætica,
Constantia Xira,) de Vita paupere, E-
Maria Fernandez,) boræ in Lusitania. F

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

DEsponsatio Deiparæ Virginis cum Joseph *hodie indicatur ab aliquibus celebrari, in Mss. additionibus Carthusianorum Bruxellensium ad Usuardum. Nuper autem S. D. N. Innocentius XI Officium de eadem festivitate approbavit, sub ritu Duplicis, revocari cuncta in omnibus ditionibus subjectis tam Romano Imperio quam Monarchiæ Hispanicæ,*
die xxtit Januarii.

B. Renildis Virgo, in Risenbeck pago, *refertur in Fastis Westphalicis Joannis Velde. Est alia* S. Renildis seu Reinola, *Virgo Abbatissa Masaci ad Mosam, cujus Acta dedimus* xxtt Februarii.

S. Celsus, ex Episcopo Toletano Episcopus Trevigensis, *refertur a Tamajo Salazar, citatis Chronicis Maurini & Juliani Petri. Quæ late rejecimus ad diem ejus natalem* xxtts Februarii.

S. Agricola, Episcopus Nivernis, *proponitur in Mss. S. Vedasti & Reginæ Suessiæ. De eo egimus* xxvs Feb.

S. Gertrudis Virginis Translatio corporis in novum feretrum Nivellæ, *celebratur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Vitam ejus illustravimus* xvii Martii.

S. Galterius, Abbas S. Martini juxta Pontisaram in Gallia, *alibi* Galbertus *dictus, colitur in Abbatia S. Mariæ Bertolcurtensi, & indicatur a Claudio Roberto, Ignatio Josepho de S. Maria, & Andrea Saussayo, uti latius notamus ante varia ejus Acta, illustrata* vtti Aprilis.

Thudebertus Confessor *indicatur in Ms. Usuardo, in Alsatia nullo. Is nobis hactenus lacuit, maxime cum nullam addatur elogium, nec locus ubi vixerit exprimatur. Est* Trudpertus *in Brisgoja, sed Martyr, cujus Vitam dedimus* xxvt Aprilis.

S. Mariani Martyris inventio Acheruntiæ *anno* 1613. *hodie solenniter colitur: sed festum solennitas & ex præcepto, tamquam Patroni agitur quando de eo agemus*

A *mus in Supplemento* xxx Aprilis.

Ægidius Valludarius, ex Necromanta, Converſus Ordinis Prædicatorum, *refertur in Anno ſancto ejuſdem Ordinis. Nos Acta ejus dedimus, die quo obiit* xxv Maji.

S. Dympnæ Virginis & Martyris, Ghelæ in Brabantia, translatio corporis, *in Ms. Florario, & Ms. Ultrajectina Canſiſia, & apud Dempſterum. Vitam ejus dedimus* xv Maji.

S. Emmanuel Martyr, *ob corpus Romæ Viennam Auſtriæ translatum an. 1678 ad Thereſianarum S. Joſephi eccleſiam, Officio duplici colitur, ſicut diximus, ubi de S. Fabio* xxi Maji.

S. Silaus, Epiſcopus Hibernus Lucæ, *refertur in utroque Catalogo Ferrarii, tamquam anno 780 Dominica poſt Aſcenſionem mortuus: ſed neque tali anno obiit, neque tunc Dominica illa in 30 Maji, ſed 7 cecidit: feſtum autem agitur Lucæ ipſa Dominica, & olim affixum fuit diei, quando Vitam damus* xxi Maji.

SS. Marmenia matrona, & Lucinia Virgo ejus filia, hoc die martyrio coronatæ cum aliis xxii, *leguntur in Actis S. Urbani Papæ & Martyris, & eodem, quo hic, coluntur die* xxv Maji.

B Stephanus, Abbas S. Petri in montibus, *ut Sanctus refertur hoc die, quo obiit, in Martyrologio Hiſpanico. De eo aliiſque Abbatibus honorificentius ſepultis egimus ubi de S. Gennadio Aſturicenſi Epiſcopo, monaſterii illius fundatore, & Stephani iſtius Epitaphium dedimus* xxv Maji.

SS. Conon & filius Martyres *proponuntur in Ms. Trevirenſi S. Martini. Acta dedimus* xxix Maij.

S. Natalius Martyr *indicatur in Menæis Divionenſibus. De eo jam egimus* xxix Maji.

S. Maximinus, Epiſcopus Biſuntinus dicitur ab aliquibus hoc die mortuus. *De eo, utrum fuerit dubitantes, egimus ubi de S. Maximino Trevirenſi* xxix Maij.

Martyres Avinioneti in Occitania ſuperiore, *relati a Sanſſajo in Supplemento Martyrol. Gallicani Acta dedimus* xxix Maji.

Guilielmus Arnaldi, Bernardus de Rupeforti, Garſias de Aurea, Stephanus de Narbona, Raimundus Carbonarius, Prior Avinioneti Monachus de Cluſa, Ordinis Prædicatorum. Ordinis Minorum.

C Raimundus Scriptor, Canonicus & Archidiaconus, Petrus Arnaldi Notarius, Bernardus Clericus Archidiaconi, Portanerius, Ademarus, Clerici Nuntii.

Ermendrudis, Abbatiſſa in Deytkirchen, *Ordinis Ciſtercienſis, proponitur a Chalemoto. De ea egimus inter Prætermiſſos* xxix Maji.

S. Copri Martyris *Paſſionem pro hoc die indicavit nobis deſcribendamque obtulit inſignis Codex membraneus quidam ſatis principio, Μέγιστόν τοι κτῆμα βίβλοι, ἀδελφοί. Sed amiſſo, quod habebamus exemplo, cum quidam iterum tranſcripſiſſet, atque cum Græco contextu ejam Latinam verſionem permiſiſſet, varias fortunæ ſuæ jactationes cauſatur, noſtram hactenus expectationem ſuſtinuit fruſtra. Poterant quidem & voluerant amici, per quos illi facta erat Codicis ipſius copia, exemplum aliud nobis curare; ſed revulſa invenerunt ea quibus opus erat folia: cujus facinoris ſuſpicio ne forte innocentem involvat aliquem; neque illos, neque bibliothecam cui facta injuria eſt, præſumimus nominare: optantes ut vel amicus ille etiam poſt hæc edita, in eo ſit ſtatu quo poſſit fidem premiſſi exolvere, vel alibi eadem Paſſio reperiatur; aut ſaltem ulteriora* D *aliqua Sancti iſtius notitia, quem ex Orientalioribus unum eſſe, perſuadet ſilentium Menæorum & Synaxariorum, fere ex Græcia acceptorum.*

SS. Raboſus & Laborator Martyres *indicantur in Ms. Martyrologio Carmelitano Coloniæ aſſervato.* Fabroſus & Laborator *in Ms. Chambericuſi Fratrum Conventualium B. Mariæ. De quibus alibi nihil legimus.*

S. Novatianus aliique nongenti Septuaginta ſeptem Martyres Romæ, *ex quodam Ms. a nobis annotati, ſed quonam illo, non accurate obſervatum, quod tamen, ſub ſpe plenioris notitiæ aliquando accipiendæ placuit indicare.*

S. Exuperantius Epiſcopus Uxamenſis, S. Eſperantius Epiſcopus Lugenſis, *referuntur in Martyrologio Hiſpanico Tamaji Salazarii, de quibus hoc die ad Acta S.* Exuperantii Epiſcopi Ravennatum *agitur.*

SS. Petrus & Laurentius Martyres *referuntur in Kalendariis Miſſalis Ambroſiani, anno 1510 & 1560 & Breviarii anno 1539 excuſi, ſed omittuntur in Kalendario Breviarii anno 1635 recuſi. Sunt quamplurima horum Martyrum nomina a nobis relata, & referenda; quorum forſan aliquæ ibidem fuerint Reliquiæ, aut certe alia cauſa quæ nos latet. De quibus ſi major lux acceſſerit,* E *eos libenter ſecundum exigentiam honorabimus.*

Gobanus de Ara-Dat-inis *indicatur in Ms. Hibernico Tamlachtenſi. Colganus 16 Janu. in Notis libri 3 de Vita S. Fuſſei pag. 92. ſeptem adducit* SS. Gobbanos, *& in his* Gobbanum Abbatem Dairiniſenſem, *aſſerens coli 26 Martii atque 30 Maji. Plura a Colgani ſucceſſoribus expectamus, quibus utinam commoditas detur proſequendi tam bene cœptum opus de Actis Sanctorum Hiberniæ.*

Faerguſſius de Druim-bile & Ernimus *memorantur in dicto Ms. Tamlachtenſi, & Silanus in Catalogo Fitz-Simonis.*

Oſtſoris, Epiſcopi Victorienſis; *memoria cum titulo Sancti inſcripta cuidam Catalogo Sanctorum Ordinis Benedictini, ut plurimum deſumpto ex Trithemio, a quo lib. 4 de Viris illuſtribus Ordinis Benedictini cap. 212 laudatur* Oſtphorus e Monacho Screneshalenſi Epiſcopus Victiorum, *non addito ullius venerationis indicio, aut die quo obiiſſet.*

Lambertus de Lidekerca, Ordinis Præmonſtratenſis cœnobii SS. Cornelii & Cypriani, juxta Ninhoven in Flandria, ſanctitate vitæ clarus, & miraculis a Deo nobilitatus, *refertur a Chryſoſtomo Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præ-* F *monſtratenſis, & a Joanne le Paige lib. 2 Bibliothecæ Præmonſtratenſis: qui ambo eum* Beatum *appellant: ſed cultum non probant, ideoque nec nominatur ab Arnoldo Raiſſio in Auctario ad Molanum.*

Onulphus, Canonicus Eccleſiæ Bernenſis ejuſdem Ordinis Præmonſtratenſis, viſibili apparitione Virginis Matris recreatus, & de obitu ſuo præmonitus, *cum titulo* beatæ memoriæ, *refertur ab eodem Chryſoſtomo Vander Sterre.*

Jacobus, Monachus cœnobii S. Galgani in Etruria Ordinis Ciſtercienſis, vir ſimplex & timens Deum, ſolitus pro incremento Ordinis Prædicatorum certas preces recitare, *memoratur cum titulo* Beati *ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino, ac noviſſime in Faſtis Senenſibus cum inſigni elogio. Maurique anno 1221 cap. 2 ejus preces ex Humberto refert, ſed abſtinuit a titulo* Beati, *fuiſſe* inſignem opinione ſanctitatis *aſſerit. Tranſiit monaſterium illud a Ciſtercienſibus Monachis ad Monachos S. Auguſtini Regulam profeſſas, penes quas nulla* Jacobi *memoria ſupereſt. Potuit ſane mutatione tali exoleviſſe, ſiquis olim fuit illius publi-*

cus

A *cus cultus; tamen revera fuiſſe aliquem, non debemus præſumere, nullo ejus apparente argumento, poſt diligentem inquiſitionem.*

Steppo, Presbyter ac Præfectus Virginum Ciſtercienſium in Monte-Salvatoris, dein in Porceto, *laudatur a Cæſario lib.* 12 *cap.* 36, *& cum titulo* Beati *ab Henriquez, quem Gelenius in Faſtis Agrippinenſibus* Venerabilem *agnoſcit*, Defuncto eo atque ſepulto, *inquit Cæſarius*, Dominus merita ejus variis oſtendere, miracula ad ejus tumbam dignatus eſt operari: infirmi, ſicut audivi, ſuper illam dormiunt, & ſani ſurguat. *Id ſane videbatur neceſſarium; quia* cum in acutis laboraret, totus factus erat phreniticus, ita ut multas blaſphemias evomeret.

Sed de aliquo ejus publico cultu nihildum invenimus.

Joannes Lombardus in Aprutio an. 1447,
Chriſtianus a S. Donato in Apulia an. 1468,
Michael a Benevento apud Mexicanos an. 1560.
Simon a Bruxellis apud Indos ſæculo 16,
} Ordinis Minorum *relati in Martyrologio Franciſc. Arturi & ſereres in ejus Gynæceo, quibus* Claudia *additur in Menologio Laberii.*

B Joanna } de Udaldinis ſorores
Lucia } Florentiæ ſec. 13,

David Archiepiſcopus S. Andreæ in Scotia, ab hæreticis Calviniſtis interemptus, *refertur a Dempſtero & Ferrario.*

Idda de Wetzickon,
Idda de Sultz,
Eliſabethe Scheſſlin,
Margareta Williu,
Beli ſeu Barbara de Liebenberg,
Offmya de Munckvveil,
Margareta Finck & ejuſdem Agnatæ,
Anna de Klinglavv,
Beli Blettin,
Catharina Blettin,
Margareta de Hunichon,
Anna Wanſaſeletin,
Adelheidis de Fravvenberg,
Mechtildis de Stanta,
Loeia Schaltheiſſen,
Margareta de Zurich,
Idda Sultzerin,
C Eliſabethæ de Elgavv,
Eliſabetha Bechlin,
Eliſabetha Steiglin,
} ex Ordine Prædicatorum *Sanctimonialis, Thoſani monaſterii in Helvetia, omnes cum* Beatæ & *aliquo Vitæ compendio, proponuntur in Helvetia Sancta Henrici Mureri, a pag.* 358 *ad pag.* 369, *notato in margine hoc die* 30 Maji ✠, *tamquam is eſſet omnium communi veneratione ſacer; ſed in decurſu nihil tale legitur. Floruerunt omnes ſæculo* XIV *& circa medium ſæculi* XV, *ſimplici ſtylo ac lingua vulgari earumdem virtutes conſcriptæ a Sororibus ſunt; quas partim in monaſterio Dieſſenhovenſi, partim in alia S. Catharinæ prope Wyl in Turgovia reperiſſe teſtatur Murerus. Poterit de omnibus ſimul (ſi operæ pretium videatur, & de cultu aliquid ulterius innoteſcat) fieri Appendix ad Vitam* B. Eliſabethæ Hungaricæ, *in eodem Thoſano cœnobio Sanctimonialis, quam dedimus & illuſtravimus* VI Maji.

S. Petronellæ natalis Romæ *celebratur in Ms. Corbejenſi. Verum ab aliis Sequenti die* XXXI Maji.

S. Nicolaus Peregrinus in Apulia miraculis clarus, *refertur in Ms. Florario, & Martyrologio Coloniæ & Lubecæ anno* 1490 *excuſo, item a Greveno, Maurolyco, Felicio, Canifio & in Viola Sanctorum. Verum is Trani, ubi vixit colitur* II Junii.

S. Urbitii Abbatis Magduni, in territorio Aurelianenſi, *feſtum hoc die celebrari teſtatur Carolus Sauſajus lib.* 3 *Annalium Eccleſiæ Aurelianenſis cap.* 29, *& ſic intelligo referri in Eſcolario Aurelianenſi. Refertur etiam ſic a Menardo, Andrea Sauſajo & Buceline. Quia tamen omnia ejus Acta habentur in geſtis S. Liphardi, cujus diſcipulus & ſucceſſor fuit, ea ſimul dabimus* III Junii. D

S. Morandi, qui eſt III kalendas Junii, *Vita extat ſub tuli titulo in noſtro inſigni Codice Membranco Ms. Eſt is a quo monaſterium S. Chriſtophori in Suevia nunc appellatur* S. Morandi: *quem cum intelligamus iſtic ſolennißime coli* III. Nonas Junii; *agnoſcimus errorem librarii, de ipſo actum* III Junii.

S. Maximini, primi Epiſcopi Aquis-Sextiis, ordinatio *celebratur a Ferrario & Sauſajo. At natalis* VIII Junii.

SS. Ferreoli & Ferrutii Martyrum Translatio in corporum anno 1063 facta, *indicatur in Breviariis Biſuntinis & a Chifletio pag.* 2 *Veſontionis pag.* 217. *Alia anno* 1421 *facta eſt in Eccleſia S. Vincentii, de quibus agetur ad Acta illorum* XVI Junii.

S. Urſinus, *aliis* Urſicinus, Martyr Ravennæ ſub Paulino Judice paſſus, & a S. Vitale ſepultus, *indicatur a Molano in prima editione, & a Canifio in Martyrologio Germonico, Aſt in Martyrologio Romano* XIX Junii.

B. Muſtiola & S. Beata, Virgines in territorio Senonenſi, *indicantur in Ms. Pariſienſi S. Vidurii & aliquo Reginæ Sueviæ. Aſt in Martyrologio Gallicano & aliis* XXIX Junii.

SS. Proceſſus & Martinianus, Martyres Romæ, *proponuntur in Martyrologiis Atrebatenſi Eccleſiæ Cathedralis, & Tornacenſi monaſterii S. Martini. In Martyrol. Rom. & aliis* XI Julii. E

S. Tutuanus, Martyr ac Socius S. Kiliani, *refertur in Menologio Scotico Camerarii. De eo agendum cum* S. Kiliano VIII Julii.

Sara Virgo, *in Scetica Ægypti ſolitudine, tempore Theodoſii ſenioris fuſſit, multum laudata in Vitis Patrum: nominata etiam a Teodoto Græcorum, in Canone ſolito recitari ad Paraſceven ante Dominicam Tyrophagi ſeu Quinquageſimæ (ubi ſigillatim commemorantur Sancti & Deiferi Patres, qui in monaſtica exercitatione excelluerunt) Ode* 7, *quæ eſt de ſanctis mulieribus. Eam Arturus in Gynæceo ſacro hodie collocavit pro conſueta ſibi licentia, nullo antiquiori exemplo: nos de ea agemus quando nomen invenimus Chifletiano Synaxario inſcriptum,* XIII Julii.

B. Stilla Virgo, miraculis clara in diœceſi Eyſtadienſi, *indicatur in Gynæceo Sacro Arturi du Monſtier. Acta & miracula erant danda die quo colitur* XIX Julii.

Septem germani Martyres, cum S. Felice Papa, *memorantur in Ms. Caſinenſi pervetuſto. De quibus infra agimus in Actis* S. Felicis, *& arbitramur poſſe eſſe* Septem fratres ex genere Catini Imperatoris, paſſos ſub Diocletiano. *De quibus in Actis SS. Juliani & Baſiliſſæ agitur* IX Januarii. F

Sunt & Septem fratres Martyres filii S. Felicitatis, *alii* filii S. Symphoroſæ, *quorum celebris cultus eſt* X & XVIII Julii.

S. Jacobi majoris Apoſtoli translatio *ſuggeritur in Ms. Florario; Feſtum ejus celebratur* XXV Julii.

S. Stephani, Regis Hungariæ, elevatio corporis *celebratur in Annotatis Caethuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Natalis incidit in* XX Auguſti.

S. Eutyches *ſive* Eutychius, diſcipulus S. Joannis Evangeliſtæ, *indicatur in variis Menæis Mſs. aſt in excuſis & Martyrologio Romano* XXVI Auguſti.

Sanctiſſimi Juliani Martyris exceptio prima Reliquiarum Turonis, *indicatur in Ms. Martyrologio Privatus Datverenſis prope Carnotum. Videtur is eſſe* S. Julianus *Martyr Arvernenſis in cujus feſto Acta martyrii in novem lectiones diſtributa leguntur in Eccleſia & diœceſi Turonenſi die* XXVII Auguſti.

S. Joannis Baptiſtæ translatio cinerum *indicatur in Ms. Florario: Feſtum Decollationis celebratur die* XXIX Auguſti.

S. Hierais virgo Martyr, *hoc die nominatur in Synaxario*

A *rio Claromontano: ſed ita ut non tam ſuit cauſa nominari videatur, quam cauſa Reliquiarum, in ejus Martyrio Conſtantinopoli prope eccleſiam S. Laurentii in Petrio conditarum: quare non audemus ipſum diſtinguere abea de qua cum Romano Martyrologio (ubi* Irais *vocatur) agemus* XXIII Septembris.

SS. Lambertus & Berlerius, Presbyteri & Confeſſores, diſcipuli S. Gisleni, ſimul quieſcunt in loculo portatili in parochiali eccleſia oppidi S. Gisleni in Hannonia, ubi Officium habent de Communi Confeſſorum, feria ſecunda poſt diem Dedicationis, quæ incidit in Dominicam Cantate. *Hæc Molanus in Indiculo Sanctorum Belgii, ex eoque Mabillo ad Vitam Magiſtri. VVion citato dicta Indiculo eos refert ad hunc* XXX *Maji, neſcio qua phantaſia abductus: quem cæco ſuo more ſequuntur Dorganius, Menardus, Bucelinus, Ferrarius, Sauſſajus. At Molanus poſtea in Natalibus Sanctorum Belgii rejecit eorum memoriam in feſtum S. Gisleni, & ſecutus eſt Miræus in Faſtis Belgii: cum quibus, quia Acta ſimul commodius examinabuntur, agi poterit die* IX Octobris.

S. Romanus, Epiſcopus Rotomagenſis, *indicatur in Ferrarii Catalogo. In Martyrologio Romano & aliis*
B *ad diem* XVIII Octobris.

S. Hucberti, Epiſcopi & Confeſſoris, *memoria adſcripta omnibus Uſuardi exemplaribus, titulo ſortaſſis* Epiſcopi *ab interpolatoribus addito; & ſic, quod de Brettianacruſi in Gallia Monacho intelligendum erat, videtur acceptum de Trajectenſi ad Aſofam Epiſcopo, qui Sedem Leodium tranſtulit, colituraque non hoc, ſed die* III Novemb.

Heyna ſive Hieu, eredita prima quæ ex feminis in regno Northumbriæ a S. Aidano Epiſcopo vitam monaſticam acceperit; *ea cum titulo* Sanctæ *indicatur a VVilſono in Martyrologio Anglicano, ejuſque exemplo a Ferrario in Catalogo generali, atque Arturo du Monſtier in Gynæceo ſacro. Alfordus ejus mortem refert ad annum* DCLVII, *arbitratus eam ſub nomine* Begæ *referri a VVilſono in prima editione ad diem* VI Septembris, *in poſteriore ad* XVIII Novembris. *Quia nihil in antiquis Martyrologiis de ſacra ejus veneratione*
D *reperimus, ſi edoſti fuerimus eam illi tribui ſolitam, poterit de illa agi ad dictum* XVIII Octobris. *Quando* Begæ *Virginis nomen legitur in Auctario Greveni ad Uſuardum: vel cum VVilſono* XXII Novemb.

S. Barlaam in Oriente, in pace quieſcens, *indicatur in Mſs. Divionenſibus Menæis. Inſcriptus eſt Martyrologio Romano* XVIII Novembris.

S. Timothæus,) Martyres Romani, translari Ferra-
S. Quirinus,) riam, & hoc die in Eccleſia Socie-
S. Siſinnius,) tatis Jeſu expoſiti, anno 1655.
S. Marianus,) *Extat de ſingulis encomium Italice editum, in quo recurſum ad Martyrologium Romanum, quaſi in eo eſſent indicati, & eſſent (quod non audemus aſſerere) relati,*

S. Timotheus Martyr XXIV Martii.
S. Quirinus Martyr XXV Martii.
S. Siſinnius Martyr XVIII Novemb.
S. Marianus Martyr I Decembris.

S. Nicolai Epiſcopi Myræ, Theodori Epiſcopi Myræ & Martyris, & alterius Nicolai avunculi prioris, item Epiſcopi Myræ, Translatio Venetias, *indicatur a Greveno, Cauſio, Ferrario, poſt Petrum de Natalibus lib. 5 cap 65 & duobus ſequentibus. Poterit* E
de his agi ad Natalem S. Nicolai VI Decembris.

Radulphi, Richardi, & Nicolai, primorum Abbatum Valcellenſium Ordinis Ciſtercienſis, elevatio corporum anno 1179 facta, *memoratur in Appendice ad Sigeberti Chronicon, item ab Henriquez & Sauſſajo, qui* Sanctos *appellant; at* Beatos, *Chalemotus;* Beatos Abbates, *Menardus & Bucelinus.* Bearum *etiam cognominat* Nicolaom *Raiſſius: & hujus natalem referunt Henriquez, Chalemotus & Bucelinus ad diem* VI Decembris.

S. Exuperantius, Diaconus Martyr, *teſte Piazza in Sanctuario Romano, hodie Romæ colitur in eccleſia S. Bartholomæi in Inſula. Panciroli us putat Spoletinum eſſe, cujus ex allatum ſit corpus, adeoque proprium ejus diem fore* XXX Decembris.

DE SS. GABINO ET CRISPULO

F

MARTYRIBUS TURRIBUS IN SARDINIA.

C

SYLLOGE HISTORICA. G. H.

De eorum cultu, & nominatim Romæ S. Gabini, arque ab hoc diverſis ſynonymis aliis.

SUB HADRIANO TUrres, *qua & numero ſingulari* Turris Libiſſonis *Plinio lib. 4 cap. 7, urbs olim celebris fuit Sardiniæ inſulæ, cujus Epiſcopi memorantur;* Felix *in Notitia Epiſcoporum, qui juſſu Numerici Regis Carthaginem*
Turres urbs *venerunt pro eaddenda ratione fidei;* & Marianus *apud S. Gregorium, epiſtola 59 lib. 1 Indictione 9. Verum hodie ejus nihil extat præter rudera & nomen* Torre; *eique traditur ſucceſſiſſe Saſſaris, altera Sardiniæ metropolis. Aliqua hujus urbis monumenta in antiquis Martyrologiis extant, & certiora ſemper quam quæ apud Sardas dicuntur erui. Porro antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, ad hunc diem iſta habent:* In Turribus Sardiniæ natalis SS. Gabini & Criſpuli, *ſeu* Criſpuli. *Eadem habent Uſuardus, Ado, Notkerus,*
Cultus ſo- *& reliqui recentiores cum plurimis Mſs. & hodierno Martyrologio Romano.*
cer.

2. *Paulus Aringhus lib. 2 Romæ ſubterraneæ cap. 7 num. 6 iſta ſcribit:* Vaticana inſuper Baſilica preciari inter ceteros Martyris Gabini exuviis nobilitatur. E Sardinia enim, ubi ille glorioſum pro Chriſto martyrium ſubierat, huc olim ejus corpus translatum ſub altari in ejus honorem dicato, & a Gregorio III conſecrato, juxta Canonicorum Odeum æneis pariter cancellis circumſepto, repoſitum eſt. *Corpus S. Gabini Romæ in eccleſia S. Petri.* Cui jam ab antiquis temporibus celeberrimæ inſularum Sardinia & Corſica annuum pendere tributum venerationis ergo conſueverant. *Hæc pauclis & nitide Aringhus: quæ Romanus dictæ Eccleſiæ Canonicus, ante annos quingentos & amplius ſub Eugenio tertio Papa, in deſcriptione veteris baſilicæ Vaticanæ capite ſeu titulo 6, ita indicavit:* In choro Canonicorum eſt altare, ſive potius Oratorium B. Mariæ matris Domini noſtri Jeſu Chriſti: in quo oratorio beatæ recordationis Gregorius Papa tertios reconditit, in honorem Salvatoris ſanctæque ejus Genitricis, reliquias Sanctorum Apoſtolorum & multorum Sanctorum, Martyrum

AUCT. G. H. rum ac Confeſſorum, perfectarum juſtorum, toto orbe terrarum requieſcentium. Inſer quas, uti a majoribus noſtris accepimus, recondidit corpus S. Gabini Presbyteri, cujus altare manſit ibi uſque ad noſtra tempora. Nam tempore Domini Eugenii tertii Papæ, quando ejus præcepto ereximus iſtud altare ibi, duo altaria ibi erant: altare videlicet S. Gabini Presbyteri, ad quod Sardinia & Corſica tributum annuatim mittebant, & altare B. Mariæ ſemper Virginis, quod prænominatus Dominus Gregorius Papa tertius fecerat & conſecraverat. Subquibus altaribus invenimus tres ſepulturas, ferro & plumbo optime ligatas: quæ etiam altaria cancellis æneis circumdedit. *Hæc ibi, quæ tranſcripſit Onuphrius Panvinius de* VII *Urbis Eccleſiis cap.* 4 *pag.* 42, & altare S. Gabinii, & corpus S. Gabinii Presbyteri *appellat. At* corpus eſſe S. Gabini Martyris, *de quo hic agitur, eſt antiqua traditio, & colitur in Eccleſia Vaticana S. Petri* XXX *Maji* S. Gabinus Martyr, *officio Eccleſiaſtico ſub ritu duplici, eo quod iſthic ſit corpus, & omnia dicuntur de Communi unius Martyris: Miſſa incipit his verbis:* In virtute, *& dicitur ſub ea* Gloria & Credo. *Eſt ab hoc* Gabinio *altus* S. Gabinius, Presbyter & Martyr Romæ, pater S. Suſannæ Virginis & Martyris, & frater S. Caji Papæ & Martyris, *cujus anniverſarii memoria celebratur* XIX *Februarii: hujus autem corpus aſſervatum fuiſſe Romæ in Eccleſia S. Suſannæ ad ejus Acta dximus.*

ejus ibi altare

Officium Eccleſiaſticum.

B. 3 *Baronius in ſuis Notationibus aſſerit*, putari hanc eſſe diem tranſlationis, diem vero natalem agi XV Octobris intra celebritate, unde & Sardos menſem Octobrem Gabinum appellare. *Verum is in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis* Gavinus *& ſapius* Savinus *appellatur, viqne in Blumiano & Corbejenſi Paſſis excuſo junguntur ſocii* Saturus, Aſturus, Charus, D *aut* Aſtheotarus, *loco* Aſturi & Charii, *uti legitur in apographo Lucenſi, quod minus probamus. Iſte autem* S. Gavinus *vel* Savinus *memoratur in Actis Sanctorum Proti & Januarii, Turribus in Sardinia ſimiliter paſſorum, & propterea quod eos a carcere liberavit, ab ipſis ad fidem Chriſti traductus, dicitur martyrium capitis abſciſſione conſummaſſe ſub Diocletiano, quemadmodum ad* XXV *Octobris explicabitur. Differunt ergo vehementer tempora, atque adeo vitam perſonæ, ſub uno quamvis aut ſimili nomine.*

altus ab ea colitur 25 Octob.

4 *Porro* Acta SS. Gabini & Criſpuli *dicuntur a Bavonio in* eccleſia illorum legi: *aliqua habentur apud Farnam lib. de Rebus Sardois. Dymas Serpi lib. 1 Chronici Sanctorum Sardiniæ pag.* 29. *aſſerit, eos in* paſſione S. Antiochi converſos, *cum is die* XIII *Decembris martyrio coronaretur: præterea, hos eſſe* primos Martyres Turribus paſſos, *ac* ſumma ibidem cum veneratione coli. *Ferrarius hoc eos encomio celebrat in Catalogo Sanctorum Italiæ*; Gabinus & Criſpulus, cives Turritani, poſt S. Antiochum ſub Hadriano Imperatore paſſi ſunt. Cum enim ad Chriſtum converſi Turribus, aliis fidem prædicarent, comprehenſi in carcerem conjiciuntur ac excruciantur. Verum illis ſuperatis cum in Chriſti confeſſione conſtantiores evaderent, martyrio coronantur III Kalendas Junii. *Sequenti die paſſus eſt* S. Creſcentianus *in eadem urbe Turritana: ad quem diem nonnulla ex Jacobo Pinto & Joanne Arca damus, cum his communia, ſcilicet quod præter cultum vix aliqua de eorum Actis innotuerint. Dionyſius Bonfant Calaritanus horum martyrium tranſfert ad tempora S. Dionyſii Papæ, eorumq; converſionem tribuit cuidam Trajano, ſocio S. Luxurii in Bedæ martyrologio ſuppoſititio, quod minus probamus, & cum aliis apud eumdem Bonfant ſuſpectis rejicimus. Colitur autem* S. Luxurios XXI *Auguſti.*

aliqua eorum Acta.

E

DE SANCTO FELICE PRIMO,

PONTIFICE ROMANO MARTYRE.

C. H.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

C

De tempore Sedis, actis, martyrio, reliquiis.

ANNO CCLXXIV SAnctus Felix, natione Romanus, ex patre Conſtantio, *vigeſimus Sextus Romanæ Eccleſiæ Pontifex, ſucceſſit S. Dionyſio: de cujus tempore Sedis in Catalogo Romanorum Pontificum omnium vetuſtiſſimo, ante Aprilem edito, accuratiſſime iſta traduntur*: Fuit Dionyſius ex die Kalendarum Auguſti, Æmiliano & Baſſo, uſque in diem ſeptimum Kalendas Januarii, Conſulibus Claudio & Paterno. *Mortuus eſt ergo* S. Dionyſius XXVI *Decembris (quo die inſcriptus eſt, Martyrologiis Uſuardi, Bellini, Romano, & aliis) anno* CCLXIX, *quando Conſules fuerunt* Imperator Aurelius Claudius II & Ovinus Paternus. *Huic ergo tunc ſucceſſit S. Felix ſub finem anni, & in dicto Catalogo iidem Conſules reperiuntur cum hoc elogio*: Felix annis quinque menſibus undecim, diebus viginti quinque. Fuit temporibus Claudii & Aurelisni, a Conſulatu Claodii & Paterni uſque in Conſulatum Aureliani II & Capitolini. *Hi ultimo aſſignati Conſules*, Aurelianus Imperator II & C. Julius Capitolinus, *fuerunt anno* CCLXXIV: *neque ultra hunc annum poteſt extendi* Felicis *Pontificatus, quandoquidem admodum diſtincta & clara ſint phraſes quibus auctor Catalogi utitur*, uſque in, & uſque poſt. *Omnino ergo dicendum videtur, quod Collega meus Papebrochius cenſet, pro* annis quinque *legendos eſſe* annos quatuor; *& hunc quidem, ut undecim menſes dies viginti quinque, habeantur uſque ad* XXX *Maji anni jam dicti, debuerit* Felix *vivente adhuc* Dionyſio *fuiſſe ejus Vicarius ordinatus, a die* VI *Junii, quæ anno* CCLXXIX *Dominica fuit; & poſt ejus obitum vacaverit Sedes uſque ad Januarium anni ſequentis, ſub cujus initium ordinatus eſt Eutychianus*, Aureliano III & Marcellino Conſulibus. *Tam diuturna autem vacatio imputari poteſt arrocitati perſecutionis, per quam ex improviſo comprehenſus* Felix *non potuerit viduandæ per ſuam mortem Eccleſiæ providere de Epiſcopo, ordinando Vicarium; neque eo mortuo Romam convenire aliunde Epiſcopi, qui electum a Clero Eutychianum conſecrarent. Errandi autem in numeris cauſa eſſe potuit, quod plerique Epiſcopatum* Felicis *quinque annis definirent, nulla habita ratione dierum quinque vel ſex, ad eos compiendos requiſitorum. In Anaſtaſio Regiæ Pariſinæ editionis, inter varias lectiones inveniuntur ex Codice Thuano*, Felici *ſolum aſſignati* anni IV, menſes VII, dies XXV, *ubi ſolum erratur in numero menſium, reliqua optime concordant cum Papebrochii Chronologia. Atque hæc de tempore Sedis, ut certiora dicta ſunto; nam confirmantur iidem Imperatores & Conſules in altero Catalogo ad tempora Juſtiniani deducto, in libro Pontificali, in Vitis Pontificum apud Anaſtaſium Bibliothecarium, in omnibus tam mam ex aratis quam typo cuſis exemplaribus, item in Mss. Geſtis Pontificum ad Martinum V deductis, & in*

F

Antiquis

Temp. Sed. S. Dionyſii deceſſoris.

& S. Felicis

A *antiquis Brevariis Romanis Mss. atque anno* 1479 & 1490 *excusis*. *Euſebius lib.* 7 *Hiſt. Eccleſ. cap.* 32, Felicem quinque annis Romanam gubernaſſe Eccleſiam *ſcribit*.

2 *Extat breve fragmentum hujus Pontificis apud S. Cyrillum Archiepiſcopum Alexandrinum, in Apologetico pro* XII *Capitibus adverſus Orientales, anathematiſmo* VI, *his verbis*: Ex epiſtola Felicis, ſanctiſſimi Epiſcupi Romæ & Martyris, ad Maximum Epiſcupum & Clericos Alexandriæ. Du Verbi autem Incarnatione & fide, credimus in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ex Virgine Maria natum, quod ipſe eſt ſempiternus Dei Filius & Verbum: non autem homo a Deo aſſumptus, ut alius ſit ab illo. Nequu enim hominem aſſumpſit Dei filius, ut alius ab ipſu exiſtat: Sed cum perfectus Deus eſſet, factus eſt ſimul & humo perfectus, ex Virgine incarnatus. *Hæc ibi. Præfuit Maximus Eccleſiæ Alexandrinæ eo tempore, quo* SS. Dionyſius & Felix *rexerunt Eccleſiam Romanam. De eodem* S. Feliee *habetur in Catalogo ſupra citato & aliis annexis auctoribus aliquod his verbis ſtatutum*. Hic conſtituit ſuper ſepulcra Martyrum Miſſas celebrari, *ſcilicet ſecundum illud Apocalypſeos capite* 6.

B Vidi ſubtus altare Dei animas interfectarum, propter verbum Dei & teſtimonium quod habebant &c. Hic fecit, *uti ibidem additur*, ordinationes duas per menſem Decembrem, Presbyteros octu, *aliis* novem, Diaconos *duos*, Epiſcopos per diverſa loca undecim, *aliis* quinque.

3 Martyrio curuatus eſt & ſepultus in cœmeterio ſuu via Aurelia milliario ſecundo, III Kalendas Junii. *Verum Anaſtaſius ſilet de dicto cœmeterio, & iſta habet*: hic fecit baſilicam in via Aurelia, ubi & ſepultus eſt. *Quidni utrumque effecerit, ſcilicet* cœmeterium *& ſupra illud* baſilicam? *Ado in ſuo Martyrologio iſta ſcribit*, Romæ via Aurelia in cœmeterio natalis S. Felicis Papæ, qui eum annis quinque rexiſſet Eccleſiam, ſub Claudio Principe, martyrio coronatus eſt. *Legunter hæc etiam apud Notkerum, & in vetuſto Martyrologio Trevirenſi S. Maximini. Eadem, ſed abſque mentione cœmeterii, habent Uſuardus, Bellinus, Maurolycus & alii. Annos quinque jam definimus, partim ſub Claudio, partim ſub Aureliano evadiſſe, huic autem recte ab hodierno Romano martyrium* Felicis *imputabitur, in ea quam ſtatuit Papebrochius chronologia*; *ſecus, ſi contra expreſſam Catalogi Veteris atteſtationem, ſediſſet Felix, non* uſque in, *ſed* uſque poſt Conſulatum Aureliani & Capitolini, *ſicut olim credidi: quia Aurelianus occiſus fuit menſe Martio, aut etiam Januario tertii Conſulatus, anno* CCLXXV *initi, adeoque diu ante* Felicem, *ſi uſque ad Majum is ſuperfuiſſet. Huic porro noſter Cornelius Hazart, in ſuo Pontificum Romanorum triumpho, tale, neſcio ubi inventum, aptat Epitaphium.*

Sanguine Romanus Felix, primæque Cathedræ
Seſſor, & inſignis moribus, hic tegitur:
Ut regeret ſacram felici fidere navim,
Non timuit ſtrictas in ſua fata manus.

4 *Maſinus in Bononia perluſtrata ſcribit, aliquas ejus Reliquias aſſervari in eccleſia Parochiali Patrum Carmelitarum S. Martini majoris, & in eccleſia Parochiali S. Mariæ a Caritate Patrum tertii Ordinis S. Franciſci in platea S. Felicis, item in eccleſia S. Luciæ in monte Guardia foris portam Saragozzam. Sed has omnes unius* S. Felicis *eſſe, & quidem Papæ* I, *quis prudenter crediderit? Certius eſt eumdem hunc eſſe, de quo ad* XXVII *Februarii agunt Martyrologia Mss. Tornacenſe S. Martini & Lætienſe, ſub titulo* Epiſcopi & Martyris; *utpote cum addita expreſſe* Via Aurelia, *ubi ſepultum illum eſſe conſtat. Non æque certo affirmari poteſt, quod idem etiam ſit* S. Felix Papa & Martyr, *ad* XXXI *Martii inſcripſus Martyrologiis Galeſinii, Maurolyci, Felicii, Molani, & Canifii: quia alia omnis nota diſtinctiva abeſt. Utrumque tamen æqualiter, ut ad hunc diem referretur, utrobique imer Præcerniſſos indicavimus.*

5 *In Martyrologio Caſinenſi, characere Longobardico, aliqui jungnntur Martyres his verbis*, III Kalendas Junii Natalis S. Felicis Papæ, & Sanctorum ſeptem germanorum. *Verum potuerunt & alio loco & diverſa perſecutione* ſeptem *hi* fratres *martyrium compleviſſe, ſed hoc eodem die: uti paſſim in dicto Martyrologio diverſi Martyres indicantur, non appoſita palæſtra martyrii. Celebres ſunt* ſeptem fratres, de genere Carini Imperaturia deſcendentes, qui ſub Diocletiano Imperatore & Marciano Præſide igni traditi, Martyrium ſuum eum giudio & exultatione compleverunt, *uti legitur in Actis SS. Juliani & Baſiliſſæ* XII *Januarii; & ſicut S. Julianus in Eccleſia Mediolanenſi colitur* XII *Junii, quaſi is eſſet ejus dies natalis; ſic quia* ſeptem *hi* fratres *aliquamdiu ante S. Julianum paſſi ſunt, potuit hic dies quaſi eorum natalis in aliquibus Eccleſiis celebratus fuiſſe. Noti etiam ſunt* ſeptem germani Martyres, filii S. Symphoroſæ, *quorum nomina in Martyrologio Romano ad diem* XVIII *Julii exprimuntur; & alii* ſeptem fratres Martyres, filii S. Felicitatis, *quorum celebris cultus eſt* X *Julii. Sed hæc Lectori proponuntur, ut ſi aliunde majorem lucem poſſit affundere, ad honorem* Septem germanorum *hoc die relatorum, eam nobis accendat, & gratulabimur eorum martyrium illuſtrantibus.*

AUCT. G. H.

hujus doctrina de Incarnatione Verbi:

miſſa ſuper ſepulcra Martyrum.

Ordinationes.

Martyrii ſepultura, cultus Sacer.

epitaphium.

reliquiæ Bononiæ.

Idem 27 *Febr.*

an. & 3? *Martii*?

An jam colendi Martyres?

DE SS. EUSEBIO, ROMANO, MELETIO, CHARALAMPODE, CHRISTINA, ET SOCIIS

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De horum cultu Conſtantinopoli, deque Martyrio Nicomediæ tolerato, & forſan ad fabulam quamdam urnandam amplificato. D. P.

XXX MAJI

Elogium

MEnæa *Mss. Mediolanenſia Bibliothecæ Ambroſianæ, ſignata littera O & num.* 548, *& aliquæ Taurinenſia Ducis Sabaudiæ, conſignant dictos Martyres his verbis*: Αʹ Ἐπὶ τῷ ἁγίῳ Μαρτυρίῳ Εὐσεβίου, Ῥωμανοῦ, Τελεσίου, Χαραλάμπους & Χριστίνης· & τῶν σὺν αὐτοῖς Ἁγίων ἐν Νικομηδείᾳ πανδύτων. Ἡ συναξὶς αὐτῶν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγίων Πανδυτομαρτύρων Ἡρώδου *ad diem* XXX *Maji*. Certameu ſanctorum Martyrum Euſebii, Romani, Teleſii, Charalampus, Chriſtinæ, & multitudinis Sanctorum Nicomedęę igne comouſturum. Horom ſolennitas celebratur in martyrio ſanctæ Virginis & Martyris Heraidis. *Aliquanto accuratius in Mſ. Synaxario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ eadem ſic exponuntur.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Αʹ Ἐπὶ τῷ ἁγίῳ Μαρτυρίῳ Εὐσεβίου, Ῥωμανοῦ, Μελετίου, Χαραλάμπους, Χριστίνης, & τῶν σὺν αὐτοῖς Ἁγίων ἐν Νικομηδείᾳ πανδύτων. Ἡ συναξὶς αὐτῶν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγίων

Elogium 2?

AUCT. D. P. ἁγίων Εὐπλίου, τοῦ ἐν τῷ στολίσκῳ τὸ ἅγιον Μάγνους λεγομένου τοῦ Πανορμίτου, καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Εὐσεβίου καὶ Χαραλάμπους : Eadem die Certamen ſanctorum Martyrum Euſebii, Romani, Meletii, Charalampus & Chriſtinæ, & multitudinis Sanctorum Nicomediæ igne combuſtorum. Horum ſolennius celebratur in martyrio ſanctæ Martyris Euphemiæ, quod eſt prope eccleſiam S. Laurentii in Petrio, & Sanctæ Martyris Hieraidis.

Cultus in martyrio SS. Euphemiæ & Hieraidis.

2 *Quatuor Conſtantinopoli fuiſſe Eccleſias S. Euphemiæ dicatas, docet Codinus de Originibus Conſtantinopolitanis, & videri poteſt hic intelligi vel ea, cujus mentionem fecimus pagina 60 ſub finem hic verbis*, Monaſterium S. Euphemiæ & ſepulcra quæ ſunt in Petrio, Baſilius Macedo condidit, & filius ſuus ibidem ædificavit : *vel altera, quam idem Codinus pagina 47 appellat* S. Euphemiam cognomine Petream, quam Anaſtaſius Dicorus & uxor ejus Ariadne ædificarunt. *Quænam horum ſit prope Eccleſiam S. Laurentii, non poſſumus ex Codino intelligere : ſed nequit diligentiſſimus Canonus, in ſua Conſtantinopoli Chriſtiana, ullam* S. Laurentii in Petrio *eccleſiam novit. Omnibus interim expenſis, exiſtimo juxta hujuſmodi eccleſiam in Petrio exſtitiſſe aliquod*

B *oratorium ſeu ſacellum, præter Eccleſias S. Euphemiæ jam indicatas, tunmunc duabus Sanctis Virginibus & Martyribus*, Euphemiæ ſcilicet & Heraidi ſeu Hieraidi, *quæ* XXIII *Septembris colitur a Græcis, in Romano vero Martyrologio pridie ſub nomine* Iraidis. *Quod autem hujus Reliquiæ fuerint illuc ex Ægypto allatæ crediderim potius, quam diverſam ab ea hic notari, cujus memoria hoc die fieri jubetur. Tunc autem locus ille in Claromontano ſic commodius legeretur* : Horum ſolennitas, *puta propter Reliquias eodem illatas ex Nicomedia*, celebratur in martyrio S. Martyris Euphemiæ & ſanctæ Virginis ac Martyris Hieraidis, quod eſt prope eccleſiam S. Laurentii in Petrio.

3 *In Mſs. Menæis Divionenſibus, emiſſis* Chriſtinæ & Sociis : *quatuor alii Martyres in duas claſſes dividuntur. Harum prima refertur ad hunc*, XXX *Maji his verbis* :

SS. Romani & Meletius 30 Maji. Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Ῥωμανὸς καὶ Μελέτιος ξίφει τελειοῦνται. Sancti Martyres Romanus & Meletius gladio martyrium conſummant. *Et hi adduntur verſus, alludentes ad ſignificationem vocis* Ῥωμα *quæ proprium quidem Urbis nomen eſt, alias autem* Robur & Vires *notat.*

C Ῥώμῃ Ῥωμᾶνος συμπαίσιος Μελετίῳ
Ἦλυε μετ' αὐτὰ συμπλοκάδων ξίφος.
Robur Romanus Meletio uſpirans,
Socius eidem gladio feriendus venit.

Alios duos ad ſequentem diem XXXI *Maji ſic celebrant eadem Menæa.* Οἱ ἅγιοι Εὐσέβιος καὶ Χαραλάμπης τυφθέντες πλησίον. Sancti Euſebius & Charalampus igne vitam finiunt : *deinde iiſdem ſic accinitur.*

Ὅλην πυρὶ φλεχθέντε κάλυπτε βύσσῳ,
Ὑλαγμὸν δὲ ἀγνὸν σῷ φλέγει.

Velor agni ad ignem circumvoluti ardentem,
Torrentur igne penitus utbletæ duo.

D *Martyrologium Arabo-Ægyptium, quod Romæ in noſtro Maceratica Collegio Ms. ſervatur*, Certamen S. Euſebii & ſociorum *hoc etiam die celebrat : nec dubitamus, quin illud huc ſpectet.*

Eccleſiam Nicomediæ combuſti,

4 *De multitudine igne crematorum Nicomediæ quid dicam ? Jam pridem eſt quod Acta Sanctorum Indæ & Demetrii, viſa mihi ſunt ſimilia Actis SS. Alphei, Cyrini, & Philadelphi ; id eſt, concatenata ſeries martyriorum, lucentia poetica potius quam fide hiſtorica in unam narrationem contractorum ; quorum fortaſſis ſingula habeant aliquod in veritate fundamentum, ſimul autem coordinata omnia mera ſint fabula. Hanc noſtram ſuſpitionem cepimus in Ephemeride Græcorum Metrica ad* XXVII *Decembris palam facere, dicendo parum veroſimile videri debere, quod perſecutionum tempore habuerint Chriſtiani eccleſiam Nicomediæ tam amplam, ut bominum* millia quatuordecim *caperet, quot dicuntur ad Domini Natalem celebrandum convenisse, & pariter cum eadem eſſe combuſti. Adde quod a tantæ ædis deflagratione incendium urbi timeri debuiſſet : hoc autem quis credat a Diocletiano, Principe prudenti ac politico ſi quis alius, fuiſſe imperatum ? Itaque fundamentum fictionis tam abſimilis vero habemus fortaſſis in multitudine combuſtorum hic indicata, qui in ſubterraneo aliquo tugurio Dominicum diem agere ſimul deprehenſi, ſed numero longe moderatiori, injecti in ipſum flammis nulli victimæ formidandis perierint : ibique tumulati, poſt redditam Eccleſiæ pacem Nicomediam ſint allati ; unde aliquid poſtea nacta Conſtantinopolis ſit. Iſtorum autem præcipui fuerint, qui nominantur in titulo ; ſed* Melitius & Romanus *elapſi flammis, cum manerent in fidei profeſſione conſtantes, gladio martyrium ipſa loca conſummarint, corporibus nihilominus in communem aliorum rogum rejectis. Si tantum, quæ extitiſſe videntur, Acta, certius aliquid poſſemus definire : interim vix dubitu quin illi hoc die ſint paſſi, non autem in nocte Natalem Domini ſubſequente, licet Actorum jam notatorum auctor hanc quoque circumſtantiam voluit addere aliis a ſe excogitatis. Cauſa autem hoc ita fortiter opinandi eſt, quod Hieronymiani Martyrologii apographa tria, Lucenſe, Corbejenſe, & Blumianum his verbis concludantur ;* In Nicomedia natalis multorum ſanctorum : *quæ eadem leguntur in Appendice Adonis apud Moſandrum & Roſweydum : pro quibus verbis Notkerus habet* ; In Nicomedia multorum Martyrum. *A tribus autem prædictis apographis non diſcedit vetuſtiſſimum Epternacenſe, niſi quod pro* Nicomedia *nominet* Numidiam ; *quo tamen parum movemur, ſcientes ægraphum iſtud, ceteris antiquius licet, ipſis tamen vitioſius eſſe, nec melius corrigi ejus vitia poſſe quam inſtitutum cum aliis collationi.*

E *occaſionem videntur dediſſe feſtivi 26 Decemb. examinanda,*

F

DE SANCTO EUPLIO

MARTYRE APUD GRÆCOS

D. P. *Ex Synaxario Ms. Divionenſi.*

SYnaxarium Ms. *quod Divione in noſtro Collegio invenimus apud P. Petrum Franciſcum Chiffletium, indicat nobis hunc Martyrem iſtis verbis*, Ὁ ἅγιος Μάρτυς Εὔπλιος, βυρσῃ βοὸς ἐλιχθεὶς ἐν ᾧ ἥλιῳ πτθεὶς, πλεκτὸς. Sanctus Martyr Euplius, corio bovis involutus, & ſoli expoſitus, martyrio coronatur. *Et deinde addun-*

tur verſus :

Φλέγυρτι βυρσίλιστος Εὔπλιος ἡλίῳ.
Οἱ σῶς πνευμ μὴ βλέπουσι τὸν ἥλιον.
Corio involutum ſole adurunt Euplium,
Qui ſpiritalis non vident ſolis lumen.

DE SS. CANTIANO, EUTYCHIO, ET EUTHYMIO,

MARTYRIBUS AQUILEJÆ IN ITALIA.

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXX MAJI G.H,

URbs olim ampliſſima, Aquileja, *plurimos habuit athletas, qui fidem Chriſtianam ſanguine ſuo firmarunt, & inter eos coluntur ſequenti die Sancti fratres* Cantius, Cantianus, & Cantianilla, *cum SS. Proto & Chryſogono, ibidem coronati ac relati in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis: quorum vetuſtiſſimum exemplum, a mille fere annis exaratum, quo ab initio operis uſi ſumus, hunc quoque diem ab aliis ejuſdem urbis Martyribus ſic auſpicatur:* III Kalendas Junii. In
B Aquileia natalis Cantiani, Entici, & Eutimi, *Martyrologia Mſs. Romanum Cardinalis Barberini & Tornacenſe monaſterii S. Martini nominant* S. Euthymium, *ſed adjunctum Martyribus Antiochenis. Idem fit in Mſs. Richenovienſi & Rhinovienſi, ſed* Eutimita *aut* Eutimia *ſcribitur. At Mſ. Aquiſgranenſe, omni omiſſa palæſtra,* natalem S. Eutimii *celebrat.*

Controverti vero poteſt S. Cantianus *hic relatus ſit ceuſendus idem, qui cum duobus fratribus poſtridie colitur, maxime quod cum* Cantio, Proto & Chryſogono *etiam hoc die memoretur in Mſs. Attrebatenſi & Tornacenſi. Verum quia huic* Cantiano *alii ſocii in martyrio adjunguntur, poteſt alius fuiſſe: potiſſimum quia Venantius Fortunatus lib. 4 Vitæ S. Martini videtur indicare, quod ſuo tempore plures* Cantiani *Aquilejæ celebres fuerint, dum iſtos verſus interponit:*

Aut Aquilejenſem ſi forte acceſſeris urbem,
Cantianos Domini nimium venereris amicos.

Gloriatur urbes Mediolanum & Aquileja ſe poſſidere ſacra Cantiani *& ſociorum pignora: quid ſi* Cantianus *alter cum* E
Socio Mediolanum fuerit translatus, & alter Cantianus *Aquilejæ permanſerit, ſic omnis illa controverſia facillimo modo ſopiretur. Plura reperiet lector ſequenti die: hic ſolum addo, illam duplicis* Cantiani *diſtinctionem, ex Fortunati verſibus non eſſe tam certam, quam alicui prima fronte videri poſſit; cum ille* Cantianos *communi nomine vocare potuerit tres ipſos fratres, de quibus ſupra.*

DE SICO SIVE ISICHIO ET PALATINO,

MARTYRIBUS ANTIOCHENIS.

Ex Martyrologio S. Hieronymi. G.H.

XXX MAJI

COrbejenſe *Martyrologii Hieronymiani apographum Pariſiis excuſum ita hunc diem auſpicatur:* III Kalendas Junii. In Antiochia natalis Sanctorum Sici, Palatini. *Addunt apographa Blumianum & Lucenſe,* qui multa tormenta paſſi ſunt. *Rabanus hos ita celebrat.* In Antiochia ſanctorum Martyrum Sicii & Palatini, qui multa tormenta propter nomen Chriſti paſſi ſunt. *Notkerus cum aliqua varietate eos ita indicat:* In Antiochia SS. Iſychii & Palatini, qui, ut S. Hieronymus ſcribit, multa tormenta propter nomen Chriſti ſunt paſſi. *Ubi arbitramur præfatum S. Hieronymi*
C *Martyrologium notari. Vacat hoc die genuinum Bedæ Martyrologium, & ſincera magis Uſuardi exemplaria de his Sanctis non agunt: ſed ſolum ea quæ ſub nomine Uſuardi*
a *a poſteris aucta variis locis habentur. Citatis interim a Baronio in Notationibus Bedæ & Uſuardo, iſta in hodiernum Martyrologio Romano traduntur:* Antiochiæ SS. Syei & Palatini, qui pro Chriſti nomine multa tormenta paſſi ſunt. *Variat nonnihil in nominibus Petrus de Natalibus lib.* II *num.* 160, *dum* Sycum & Platinum *eoſdem nominat: magis etiam Maurolycus, penes quem* Heſichius & Phalerinus *indigitantur. Loco* Sici *legitur in Mſ. Reginæ Sueviæ* Sitii, *in Mſ. Leodienſi S. Lamberti* Iſitii, *in Mſ. Florario* Yſichii, *in Mſ. Richenovienſi* Eſiciæ, *in Mſ. Rhinovienſi* Eſitiæ, *apud Bellinum* Fici, *in Martyrologio Colo-* F
nienſi an. 1490 *excuſo* Sichii. *Hoc omiſſo,* Antiochiæ Palatinus *tribuitur in Mſs. Caſinenſi, Altempſiano, & Vaticano S. Petri: atque in hoc additur,* qui multa tormenta paſſus eſt. *Demum in vetuſtiſſimo apographo Epternacenſi iſta habentur:* Antiochiæ Scipalitini, *pro* Sici Palatini.

A amantiſſimi præſidio & conſpectu, ſupernam migravit ad requiem: cui Angeli cum melodia occurrerunt. Reliquiæ ejus poſtea Lerinum allatæ, in Sanctæ Crucis ſacello reconditæ ſunt, congrua honorificatione. *Hæc Sauſſajus, verum fallitur dum* Monachum Lerinenſem *falſe aſſerit, eam ante mortuus tradatur, quam illud monaſterium extrueretur. Naſquam etiam legimus* Græciam ſuiſſe patriam SS. Honorati & Venantii, *quos in* Gallia *exortos arbitramur.*

Vita ex Mſſ.

4 *Vincentius Barralis edidit aliquam Vitam, In Mſſ. Lerinenſibus repertam, ea diverſis monumentis; ſed potiſſimum ex vita S. Honorati fratris, cujus caput ſecundum continet peregrinationes* SS. Honorati & Venantii *fratrum, & hujus obitum: ſed hæc ad* XVI *Januarii legi poſſunt. Nonnulla etiam in Vita S. Caprafii ad Kalendas Junii danda explicantur. Sed ſufficit hic Vitam* S. Venantii *indicatam proponi.*

VITA

B *Ex Mſſ. Lerinenſibus a Vincentio Barrali eruta.*

CUm mira Sanctorum opere recirantur, illius quoque gloria prædicatur, per cujus fidem
Hebr. 11. atque potentiam ipſi, ut ait Apoſtolus, vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones. Natura quippe humana, cujus ſenſus & cogitatio prona ſunt ad malum ab adoleſcentia, per ſemetipſam labitur ad vitia, ſed ad ſalutaria virtutum merita nullatenus aſſurgit, niſi potentis manus Dei fuerit auxilio ſublevata.
Rom. 9. 16 Alta hæc ex variis epiſtolis, in feſto legenda. Unde Apoſtolus, Non, inquit, volentis & currentis, ſed miſerentis eſt Domini. Ad laudem igitur & gloriam divinæ bonitatis, aliqua de ejus operibus, quæ per beatum Confeſſorem ſuum Venantium dignata eſt opereri, prout in diverſis deſcripta voluminibus reperimus, huic inſerere lectioni decrevimus; ut in natali ejus feſto, quod hodie excolitur, habeat ſancta devotio veſtra, unde ad virtutum exempla provocetur.

C 2 Glorioſus itaque Chriſti Confeſſor Venantius, illuſtri proſapia ortus, ſicut clarus genere, clarus apparuit & morum honeſtate. Ipſam namque ſummæ nobilitatis originem probia nobilitavit moribus, ſanctis operibus adornavit. Fuit enim germanus frater illius eximii Confeſſoris Chriſti Honorati, qui primus monaſterii Lerinenſis Fundator & Pater, poſtea Arelatenſis Epiſcopus extitit. Nam eum idem probatus Chriſti athleta, vita & nomine Honoratus, in annis adhuc puerilibus conſtitutus, divina vocatione ad Catholicæ fidei notitiam ſuiſſet adductus; ejus carnalis pater obviantia cœpit parare molimina, blanditiiſque mollibus ad oblectamenta ſeculi hujus puerilium illicere nititur innocentem. Et quia per ſe hoc explere non poterat, hunc adoleſcentem fratrem, qui tunc Germanus nomine nominatus, ludieris geſtis aptus erat, adjunxit. Jungitur ergo illi frater adoleſcentior, melius ſeniore deditus ad tranſibilia geſtaque puerilia, qui ſanctum puerum Honoratum de ſuſcepto virtutis culmine aliquantum quiret flectere; ſed omnipotente Deo hujus iniqua diſſipante conſilia, longe aliter quam ſperabatur res evenit. Nam eum ad mundi hujus illecebras frater fratrem allicere conaretur: divina illico circumfulgente clarıtate, hic qui ad ſubvertendum venerat, mutatione dexteræ Excelſi ſubito apparuit converſus: qui accepta converſionis gratia, miniſtrante ſancto ſene Caprafio, ad ſacramentum Baptiſmi ſuſcipiendum ſe proripuit. Qui Venantius appellatus, in tantam virtutum eminentiam excrevit, ut S. Honorati, ejus germani fratris adjutor exiſteret, & eum non minus virtutn quam conſortio comitaretur; & toto quo poſtea viait tampore, comes ejus individuus fieret. AUCT. G. H.

Valens pervenire a pietate S. Honoratum fratrem.

Ipſe ad ſanctum virum addu-citur.

3 Erant autem inter illos certamina grata propoſita, eujus ſcilicet mens ad pietatem mollior, eujus eſſet cibus durior, eujus veſtis aſperior, cujus ſermo blandior; quis eorum loqueretur rarius, quis crebrius oraret; quem minus detineret lectus, quem magis lectio occuparet; quem minus moveret iniuria, quis facilius miſericordia moveretur. Fuit itaque pius Chriſti Confeſſor Venantius elegantis formæ decorus: fuit & venuſtus aſpectu, ſermone blandus, miſericordia lenis, morum honeſtate compoſitus, ætate juvenis, ſed mente canus. Et quanto magis ſublimitate virtutum creſcebat, tanto humilitate ac compunctione deſcendebat. Cibo & ſomno parciſſimus, aſperrimo cilicio pro ſtratu, & duro lapide pro cervicali utebatur. Erat etiam tantæ benignitatis dulcedine perfuſus, ut hominibus carus, omnibus redderetur amabilis. Renitebat in juvene morum gravitas, ſenilis maturitas: rara erat ei ſeminarum viſitatio, etiam propinquarum. Angelica ab eo vita in terris ducebatur in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in caſtitate, in ſanctimonia, in longanimitate, in Spiritu ſancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: & inter tot virtutes, quod ſaris eſt difficile, totius vanitatis fuga. E

Cetera cum fratre ſimilia omittuntur.

& in his ſanctimo-nia.

patriam re-linquit.

4 Interea quia præcipuus Chriſti famulus Venantius, inter cognatos & notos, ad pauperiatem & ignobilitatem, ut optabat, devenire non poterat, ad longinquas & exteras nationes tranſire diſpoſuit. Pavebat ipſe quoque gloriam ſuam: & odorem ſuæ ſanctæ converſationis, jam longe lateque diffuſum, licet ad Dei laudem referret, ſibi tamen vanitatis periculum inferre metuebat. Inito itaque conſilio, relicto regalium veſtium ſplendore, omnibuſque ſecularis pompæ ſpretis inſigniis, B. Venantius una eum ſanctiſſimo Honorato ejus fratre, ad mare properat, navem aſcendit, patriam propriam fugit, propinquos pro Chriſto deſerit ac parentes; ſub ſancti ſenioris Caprafii, perfectæ conſummatæque gravitatis viri, magiſterio vitam ſuam inſtituere, moreſque componere, ſubtiliter eligit. Longum eſt percurrere, quem ab illia profectum unuſquiſque locus ab eis expetitus traxit, quam ſalubrem Eccleſiis doctrinam invexerint, quot magiſtris & Pontificibus fuerint in ſilentio magiſtri. Venantius vero juvenis & delicatus, contra ſuæ teneritudinem naturæ, maris rheuma caloremque ac ſteriliiatem Aehaici littoris apprehenſi, incredibili parcntia ac virtute tolerabat. Pro non exiguo reor computandum miraculo, juvenem tam delicate ramque molliter educatum, contra tanras aquarum & aurarum varietates, tanta valuiſſe animi conſtantia decertare. Quod quam grave, quam intolerabile illi teneritudini fuerit, ipſius B. Venantii incurabilis ægritudo pateſecit. Nam ex tunc eo brevi qno vixit tempore, debilis quidem corpore extitit, ſed fortis & robuſtus animi devotione. F

S. Caprafium deſerto ab eo fit.

in morbum incidit.

5 Sed quia B. Venantii merita enarrare per ſingula difficile cernimus, ad felicem ejus tranſitum noſtræ mentis oculos & ſtylum dirigamus. Venantius itaque, igne fervens divini amoris ſuum acnerum corpuſculum vigiliis multis ac variis abſtinentiis indefinenter macerabat: divinæ etiam contem-

mortuus Merbone in Peloponneſo.

AUCT. G. H. plationi deditus, contemptis tranſitoriis ſola cæleſtia cogitabat. Cumque miſericors Deus ſui fidelis famuli laboribus finem imponere, eique pro legitimo certamine repoſitam coronam juſtitiæ reddere decreviſſet; ipſo permittente iovaſit eum ſolito acerbior corporis valetudo. Invaleſcente itaque languore ad extremo perductus eſt: vultus tamen ejus angelicus, maoſuetudine & hilaritate jucundus, nuſquam apparuit mutatus. Aſſiſtentibus ibidem Sanctis Dei Caprario & Honorato, una cum non exiguo ſanctorum virorum cœtu, anima illa generoſa, ſancta & incontaminata carnis eſt vinculis abſoluta, in Methona Aebaiæ provinciæ Aſiæ. Cujus exceſſui occurrit Dominus Jeſus Chriſtus cum multitudine Angelorum, eique dicit: Euge Venanti, ſerve bone & fidelis, intra io gaudium Domini tui. Et ſic cum illis concinentibus Angelorum choris ipſa ſancta anima cælorum culmina penetravit. Beati namque viri opinionis fama in tantum exercverat, ut Hebræi, Græci, pariterque Latini ejus glorię congaudcerent, pro ejus excellentibus meritis exultarent. Judæi qooque, qui Chriſtom reſpuunt, fidelem Chriſti ſervum admirabantur: ejuſque vitam loudibus attollentes, dignis præconiis commendabant. D

ut verisimile Chriſto cum dicebat.

6 Illius ergo ſuffragio, Fratres cariſſimi, toto cordis anniſu, ejus nos precibus commendemus, qui ſancti Patris noſtri Honorati frater fuit carne, ſed religione germaoior: ejus vitam atque mores ſequi ſtudeamus, ut intercedentibus ejus meritis, in æternum cum illo vivere valeamus, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat io ſęcula ſęculorum. Amen. *Eius feſtum agitur 26 Maii.*

DE SANCTIS CONJUGIBUS

B

BASILIO ET EMMELIA

PARENTIBUS SS. BASILII MAGNI ET GREGORII NYSSENI,

NEOCESAREÆ IN CAPPADOCIA.

E

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

CAPUT I.

Laus utrique communis a majorum virtute, propriis dotibus, & liberorum ſancta educatione.

SEC. IV. *Finxit Romano hortatu ſcriptor ea, hoc ſeculo fuit*

Annalium Eccleſaſticorum parenti Cæſari Baronio multum debent, cum alii plures Sancti Patres, tum ſpecialiter Baſilius Magnus *atque* Gregorius Niſſeous, *quod eorum paternam aviam*, Macrinam; *parentes* Baſilium *atque* Emmeliam; *fratrem quoque minimum natu*, Petrum *Sebaſtenum Epiſcopum, nullis tatenus Sanctorum Faſtis apud Græcos Latineſve inſcriptos, Romani Martyrologii hodierni tali ulis ſaſerendos tuvarit, eum merita (ut ex filiorum & S. Gregorii Nazianzeni ſcriptis patet) ſanctitatis elogio. De* Petro *atque* Macrina *ad dies* IX & XIV *Januarii egerunt Magiſtri deceſſoreſque mei Bollandus atque Henſchenius: ego hic de* Baſilio & Emmelia *actuvus, primum ex Magni Baſilii laudibus apud Nazianzenum, in memoriam revoco quæ is habet de* atrociſſima Maximini perſecutione, *in qua* athletarum noſtrorum alii ad mortem uſque dimicarunt, alii pene uſque ad mortem; ideo videlicet relicti, ut victoriæ ſuæ ſuperſtites, aliis ad virtutis exemplum relinquerentur. Horum *enim* numerum auaeruot, οἱ ποτε τατ,ες αυτῶ τατ,ας. Baſilii ex parte patris majores: qui licet ita animo eſſent comparati, ut facile perpeſſuri eſſent ea omnia, ob quæ corona donatur martyrii, ubra tamen non proruerunt io ſtadium; ſed divinæ ſe committentes providentiæ, ad quamdom Ponticorum mootium ſilvam, cum paucis tam fugæ comitibus quam eibi miniſtris confugerunt, obi ad ſeptimum annum eoque amplius protractum eis exilium fuiſſe oarrant, vivendi autem ratiooem corporibus geoerofis anguſtam & inſolentem, *niſi quod ferae & volucres ultro ſe iis offerrent mactandas adeſcam, laſſgni miraculo, quod ibidem fuſus Nazianzenus proſequitur, ut continuatum tote illo ſeptennio.*

C

Macrina feminæ nobilis dotes circa an. 270

Quo ſam adhuc exilium poſſo ad an. 313 ad 320.

a *Id ſemel relatum in Macrinæ aviæ Baſilii laudem, hic non attingerem, niſi voluiſſet Henſchenius noſter vetuſtatam correctionem, quæ loco ſit ex Baronii mente additur, quaſi non* Maximinus *ibi eſſet intelligendus, is qui anno* CCXXXV *ſævitſimam Chriſtianis perſecutionem movit; ſed annis ſexaginta junior* Galerius Maximianos. *Nam ſi ipſa de ipſa S. Macrina ejuſque marito Baſilii avis eſſent intelligenda, uti intellexit Baronius, non conveniret ætas S. Gregorii Thaumaturgi, cujus diſcipulam fuiſſe aviam ſuam Baſilius ſæpius conteſtatur: ſin autem de* paterois *Baſilii* proavis, *ut vertit Billius, dictum id putetur, aptior multa Chronologiæ ratio inſtituetur. Ponamus enim ejuſmodi parentibus natum Baſilii avum paternum, ejuſdem cum ipſis exilii, fortaſſis in puerili ætate, conſortem; Macrinam vero in pace profunda eccleſiæ ſub Philippis Imperatoribus Chriſtianis natam eſſe, circa annum* CCL; *uſa hæc ante matrimonium fuerit magiſterio Gregorii Thaumaturgi, cujus vita eviteditur ultra Synodum Antiochenam habitam anno* CCLXV; *nupta autem circa annum* CCLXX, *potuit poſt octo vel decem annos peperiſſe* Baſilium *ſeniorem*: & *hic, confirmatæ jam virætatis, ducta uxore* Emmelia, *ſub annum* CCCXVI *genuerit ex ea primum S.* Macrinam juoiorem, *deinde* S. Baſilium Magnum, *ac reliquos deinde ex ordine liberos, quorum decimus atque ultimus* Petrus, ſimul oatus & orbus fuit: quo enim tempore ipſe in lucem edebatur, pater e vivis exceſſit, *puta circa annum* CCCXXX. Mater *vero (ut in laude ſororis Macrinæ ſcripſit fratrum unus Gregorius Nyſſenus)* ἐπὶ γήρᾳ λυτηρίᾳ πρεσβεύσας, in gravem proveota feneotam, miravit ad Deum, *anno circiter* CCCLXXII, *adeoque ſi natalem annos nata* XX *in viri manus veniſſe numerabat ætatis ſuæ in hac noſtra chronologia circiter ſeptuageſimam quartum annum; quæ nihil, ſtatuentibus natum Baſilium poſt Nicænam Concilium, vix ſuiſſet ſexagenaria major. Sed prius quam in annum mortis quæramus, ejus ac mariti laudes, ex filiorum atque amici familiaris Gregorii Nazianzeni ſcriptis, eliciamus.*

Mortua ſub an. 372.

F

Emmelia circa an. 340.

3 *Primus de matre ſua, qualis ante matrimonium fuerit, dicat nobis filius ejus Gregorius:* Ea *inquit* virtote erat ut conſilio Dei ſeſe io omnibus regeret, pu-

ram-

AUCT. D. P.

A ramque & integram viveudi rationem inprimis deligeret, adeo ut non ſponte ſed invita quodammodo nupſerit. Etenim cum utroque parente orbata in ipſo eſſet ætatis flore, famaque pulchritudinis multos, ut eam ſibi uxorem cuperent, ineitaret; & periculum eſſet, niſi volens in matrimonio cuipiam collocaretur, ne per vim & adverſi aliquid contingeret (nam ejus forma capti ad rapinam ſpectabant) ut ſaluti conſuleret, vitæ gravitate ſpectatum conſummatumque virum ſibi elegit. *Hunc ergo, circiter tricenario majorem; ipſam, vecte ponimur annos ſaltem quindecim natam; cum convenerunt; de utroque autem jam conjuncto Nazianzenus, in oratione de laudibus Baſilii, ſic ſcribit:* Quamquam conjugii illius, quod non minus virtutis quam corporum erat, multa quoque alia inſignia ſint; nimirum pauperum alendorum atque hoſpitum excipiendorum ſtudium, animæ purgatio per continentiam, bonorum portio Deo conſecrata (quæ res nondum tunc multis ſtudio erat, ut nunc ex primis exemplit adaucta & culta eſt) aliſque omnia, quæ inter Pontum & Cappadociam diviſa multorum auribus implendis ſufficerent; mihi tamen maximum & clariſſimum eſſe videtur felicitas in liberis.

Confugium hoc e ſua familia

ac filia ſua.

B 4 Nam qui ſimul & multos, & probos atque honeſtos filios habuerint, in fabulis fortaſſe reperias, hos autem res ipſa nobis exhibuit; ut qui tales quidem ipſi fuerint, ut, etiamſi talium liberorum parentes haudquaquam extitiſſent, ſibi ipſis tamen ad nominis claritatem ſufficere potuiſſent; rurſus autem ejuſmodi filios in lucem extulerint, ut, etiamſi ipſi non tanta virtute fuiſſent, omnes tamen ſobolis felicitate ſuperaturi erant. Nam eum unus aut duo eum laude vivunt, id tale eſt, ut natutæ adſcribi queat; at undique perfecta & ad ſummum provecta omnium virtus, iis plane, a quibus edita & educati ſunt, aſſignari debet. Quod quidem liquido demonſtrat ille felicitatis nomine prædicandus Sacerdotum ac Virginum numerus; eorumque qui in matrimonio eam vim ſibi adhibuerunt, ut matrimonium nihil ipſis nocumenti afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aſpirarent. *Felix illo aumerus, meo quidem judicio, terearias eſt: quare ſicut laveato tres Epiſcopos*; Baſilium *Cæſaream*, Gregorium *Nyſſæ*, & Petrum *Sebaſtes*; *ſic etiam exiſtimo ceaſeri debere tres virgines, licet nomen ſolius primogenitæ* Macrinę

propter veram liberorum omnium ſanctitatem.

C *nobis cognitum ſit, duabus fortaſſe la flore ætatis præmortuis: alia tres fuerint viris junctæ, ſicuti & præaminatorum fratrum anus Gregorius: nam* Naucratius, *in numero filiorum ſecandas, juvenis & cælebs obiit.*

Et utriuſque virtuti

5 Eccui vero, *proſequitur Nazianzenus*, Baſilius, hujus noſtri *Baſilii magni* pater, incognitus eſt? vir magni apud omnes nominis, qui paterni voti factus eſt compos, ſi quis uoquam alius, ne dicam ſulus. Cum enim reliquos omnes virtute ſuperarit, a ſolo filio primas obtinere prohibetur. Eccui Emmelia? quæ id prius appellata eſt quod poſtea fuit, aut id fuit quod prius nuncupata fuerat; illa, inquam Εμμελὴς id eſt Concinnitatis nomen ferens. Ut uno verbo dicam, hoc inter mulieres fuit, quod ille inter viros. Horum vitam, *Macrina filia ante ſuam mortem inter Dei beneficia expendenda cummemoraas*,

ad lita divinitus de votis ſuis.

non tam opibus elaram & illuſtrem, quam divina benignitate auctam eumulatamque demonſtrabat, & eum propter confeſſionem Chriſti, patris genitores ſuiſſent oppugnati atq; vexati, *verſimiliter ſub Aureliano anno* CCLXXVI; avum autem matetnum indignatio regia, *Galerii Maximiani, ut exiſtimo*, ſuſtuliſſet, omniaq; illius bona aliis dominis diſtribuiſſet; attamen adeo per fidem creviſſe, ut eo tempore nullus eis elarior exiterit. Rem autem familiarem, quamvis pro numero liberorum multiplici ratione fuiſſet diviſa, tamen eum eumulum divina elementia ſuſcepiſſe, ut parentum opes *quas ſcilicet utrimque ad matrimonium attuleraat*, *poſtea* ſingulorum liberorum ſors hereditaria ſuperaverit. *De patre dicit eadem Macrina quod* eatenus juvenis floruit, ut inter eives & in judiciis ejus gloria confiſteret, poſt autem eruditio ipſius longius ſe eatulerit; *toto ſcilicet Ponto (ut mox addit) vulgata.*

Caſta educatio liberorum ac ſollicitum Macrinæ.

6 *Qualis autem mater* Emmelia *in educatione liberorum & præſertim filiarum fuerit, en cura ipſi Macrinæ impenſa intelligendam præbet Nyſſenus, cum ait, quod* anice ſtudebat ut filia, infantiæ ætatem egreſſa, eruditetur: ſed non iſta externa diſciplinarum ſerie, qua plerumque ex Poetarum lectione primæ diſcentium ætates imbuuntur. Turpe enim & indeeorum prorſus exiſtimabat, tragicis feminarum perturbationibus (unde ſcribendi principia & argumenta Poetæ ſumpſerunt) vel eomœdistum fœditatibus, vel pudendis eorum qui tot ærumnas ad Ilium pertulerunt factis, tenerum & bene formatum animum infici, & minus gravibus de feminis narrationibus quodammodo coinquinari. Proinde quæ ex Scriptura, divino Spiritu dictata, primæ illi ætati faciliora aptioraque videbantur, diſcenda proponebat: eum primis autem Sapientiam Salomonis, idque ex ea potiſſimum quod ad vitam & mores maxime conducebat. *Intes hac ætatis annum duodecimam tranſierat* Macrina *eumque ad miracalam formoſa eſſet, ejuſque nuptiæ ambirentur a plarimis*, Patet, qui ſane quam prudens & in rebus honeſtis dijudicandis expertus erat, quemdam tum genere tum moribus honeſtum probarumque, adhuc inter adoleſcentiæ diſciplinas verſantem, ex præſenti profectu judicans de futuro filiæ ſuæ ſponſum delegit, mox atque hæc congruam haberet ætatem.

E

CAPUT II.

Acta S. Emmeliæ marito viduatæ, ac pius ejus obitus.

F

Liberorum, ut dialmus, decimus atque ultimus Petrus, *ſimul atque natus etiam orbatus eſt patre Baſilio, quem crediderim pronimum ſenagenario obliſſe. Ea hinc autem* variis (*ut fieri aſſolet*) curis diſtingebatur mater Emmelia, cui filia *Macrina (quæ vivente adhuc patre per mortem deſtinati ſibi juvenis viduam ſe prius intellexit quam ſponſam, nec allam nuptiarum mentionem volait ulterius admittere*) Matri, *inquam, Macrina* filia in omnibus laboribus ſociam ſe præbebat; & ſolicitudinum partem ipſa ſubiens, eam gravi moleſtiarum onere levabat. Simul autem & matris diſciplina vitam ab omni reprehenſione integram ſervavit; & ſe vieſſim ei magnam, ad partem Philoſophiæ ſcopum, exemplo vitæ ſuæ ducem præbuit, paulatim ipſam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. *Commune autem utrique illud fuit, quod cum aliquando Macrina ſub collo pectus ita intumuiſſet, ut ſeſtione opus eſſe judicaret Emmelia, illa, cuiquam ſe mudare verita, poſt fuſas noſte integra preces*; ad expellendum morbum ſatis eſſe reſpondit, ſi manu ſua locum mater ipſo ſancto Signo muniret. Cum igitur mater in ſinum ejus manum intuliſſet, ut eam partem ſignsret; Signum ſtatim vim ſuam exeruit, & morbus abiit; tenue autem & obſcurum ſignum loco horribilis tumoris appsruit, & finem uſque vitæ permanſit.

7 *Vidua cum ſeptem filiis ſeſtinat virtutis.*

8 *Interea ſupervenit caſus lamentabilis* Naueratii, *ejus qui ex quatuor fratribus poſt Baſiliam natu maximus erat, puta anno* CCCXX *natus: nihil enim vetat*

unius

AUCT. D. P.

unius alteriusve filiæ partum interfecere. Hic cum vigesimam secundum ætatis annum confeciſſet, ſpretis omnibus ad vitam ſolitariam ſe contulerat, cum uno ex domeſticis Chryſaphio; ubi ſenes quoſdam egeſtate & morbo laborantes nactus, eiſdem miniſtrabat conquiſitum venatu ſuo victum. Et ille quidem in his laboribus paritee domabat adoleſcentiam, nec ob id alaeri animo maternæ voluntati parere deſinebat, ſi quid ab ea aliquando mandabatur. *Verum* ſic philoſophans, & matrem ſua vita beatam reddens, quintum dumtaxat annum exegerat *ſuæ circa Irim fluvium ſolitudinis quando* repente vitæ ſubtribitur, non morbo aliquo aut ſulita ulla ratione, immatura morte ſublatus; ſed cum ad venationem profectus eſſet, qua induſtria ſenio confectis illis victus ſuppeditabat neceſſaria, mortuus domum ſuam reportatus, tam ipſe quam ſocius ejus Chryſaphius.

Nauratii filii acerba mors conſternata.

9 Procul aberat ab iis quæ contigerant mater, tridui itinere ab illa diſtans calamitate (*tantum ergo diſtat Neocæſarea a loco dilectæ ab Nauratio ſolitudinis*) quæ lices in omni genere virtutis perfecta eſſet; tamen cum tam acerbum nuntium a quodam accepiſſet, natura ut pareſt ſuperante, collapſa exsnimataque, tantum non ſimul eum voce ſpiritum emiſit. Hic magnæ Macrinæ *inquit Nyſſenus* (*cujus hactenus fere verbis utimur*) vietus apparuit, quæ non ſolum ſe invictam atque erectam ſervavit, verum etiam matris imbecillitatem ſuſtinuit: nam animum ejus, graviſſimo caſu dejectum, excitans & recreans invicto robore ſuo, ad fortitudinem & tolerantiam inſtituit. Sic igitur tandem mater dolori reſtitit, nec indignum aut effeminatum quidpiam admiſit, ut vel vociferaretur, vel pallium ſcinderet, vel ejularet, vel luctuoſis clamoribus lamentationem intenderet: ſed ratione ſenſum impetus naturæ depulit, tum propriis tum filiæ conſilis ægritudini medicinam afferentibus.

ab ea ſum exigitur.

B

10 *Poſſunt hæc ex principio jam poſito ad annum* CCCXLVII, *paulo plus minuſve, referri. Quamvis enim a Nyſſeno relata ſint poſt Baſilii reditum; fatetur tamen ſe narrationis ſilum interrumpere, ut aliquid omnino non* præterundum interſerat, *eorum ſcilicet quæ aliquot annis prius contigerant, majori ſilo adhuc abſente; de quo deque matre per Macrinam ad vitæ genus ſublimius excitatis, ſic loqui exorſus fuerat Nyſſenus*; Cum reliquæ ſorores honeſte collocatæ eſſent a matre, a publicis litterarum gymnaſiis, in quibus diu verſatus fuerat, revertitur magnus Baſilius; *anno ut olim ſtatui* (*nec adhuc mutandum puto*) CCCLVI, *adeoque annos tunc natus circiter* XLI, *matrem reperit ſexcentis ſeptuaginteve majorem quinquagenaria. Et illum quidem ſoror Macrina mox* induxit, ut mundi poſthabita claritate deſpectaque eloquentiæ gloria, laborioſum operoſumque vivendi genus per pauperiatem amplexus, expeditam ſibi, ad virtutem viam ſtruxerit . . . Matri vero perſuaſit, ut relicta priſtinæ vitæ conſuetudine elatiorique vivendi ratione (quas tamen exercitatione accurata jam pridem ſubegerat, & velut ancillas ad uſus proprios adhibuerat) ſecum ejuſdem ſortis atque ordinis eſſe vellet.

chea mo vit.

C

Revertit ſub an. 356 Baſilius.

Emmelia cum filia ad cœnobium ſe recipit.

11 *Hactenus Nyſſenus, qui cœptam narrationem hic intermittens, poſt quam de Nauratio interpoſuit quæ ſupra retulimus*; Cum igitur, *inquit*, jam & nutriendorum liberorum cura, & educationis æque collocationis ſolicitudine liberata *Emmelia*; & moleſtiæ domeſticæ majori ex parte inter ipſos filios, *Gregorium præſertim atque Petrum* diviſæ forent: auctor, ut dictum eſt matri virgo ſuit, ut ad ſapientiæ ſtudium & puram vivendi rationem ſe conferret. Eamque a reliquis omnibus rebus, & priſtinæ vitæ conſuetudine, ad propriam humilis abjectæque vitæ moderationem adduxit, ut in Virginum multitudine, eadem cum illis conditione viveret, unaquæ menſa, ſimili lectulo, paci denique & æqua rerum omnium quæ ad vitam pertinent ratione uteretur, omni ex ipſarum vita dignitatis differentia ſublata. Quamobrem talis erat vitæ ordo, tantaque in ſapientiæ ſtudio præſtantia, & tam gravis vivendi diſciplina, ut nulla deſcribi poſſit orationis facultate. Quales animi ſunt animi, qui corporis vinculis ſoluti moleſtiiſque liberati, ex hoc vitæ carcere avolaverunt, talis erat earum vita: quippe quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena, ad Angelorum vitæ ſimilitudinem proxime accedebat.

D

Imitatur Angelicam vitam duxit.

12 Non ira, non invidia, non odium; non ſuſpicio intee eas cernebatur: omnis honoris, gloriæ & aliarum id genus inanium rerum cupiditas, omnis faſtus & ſuperbia, & reliqua ſimilia vitia, inde rejecta erant. Delicias ſuas in temperantia collocabant: gloriam ſuam in eo putabant ſitam, quod notæ eſſent nemini; divitias, quod nihil poſſiderent, quodque terrenas omnes copias tamquam pulverem a corporibus ſuis excuſſiſſent. Nullum autem non inane ſtudium eſſe ducebant, quod in hac vita curanda colendaque ponererur. Sola illic rerum divinarum vigebat cura, perpetuumque precandi ſtudium, & aſſidua Pſalmorum decantatio, quæ nullo unquam tempore, nec die nec nocte, intermittebatur: ut in ea re & opus ipſarum paciter, & quies conſiſteret. Quænam igitur humana dicendi vis hanc vivendi rationem explicare queat? Erat ipſarum vita inter humanam cæleſtemque naturam interjecta, utriuſque particeps, utique finitima. Etenim quatenus ad humanis perturbationibus ſe vindicerat, hominis conditione præſtantior erat; quatenus autem in corpore cernebatur, & hominis continebatur figura, & ſenſuum inſtrumenta utebatur, angelicæ & corporia experti naturæ cedebat; auſit forſitan aliquis etiam non inferiorem eſſe contendere: quandoquidem eum carne viventes, ad ſimilitudinem vacantium corpore poteſtatum onere corporis non premebantur, ſed excelſa & ſublimis erat earum vita: quippe quæ alto erectoque animo cum cæleſtibus illis poteſtatibus verſabantur. In hoc vivendi inſtituto non parvo tempore vixerant, cum aſſiduis inventoeum bonorum acceſſionibus ſapientiæ ſtudium augenses, ad majorem animi munditiam appropinquarent.

E

F

ſub dieſtin ne Petro ſi lorum mi nimi;

13 Ad hunc autem tam præclarum ſcopum aſſequendum, magno erat adjumento . . . Petrus, in quo pariendi dolores finierat mater: hic enim ultimus ſuſceptus a parentibus eſt filius, qui ſimul natens & orbus ſuit . . . . . Is ſtudiorum eaternorum occupationes aſpernatus, & ingenium ad omnes bonas diſciplinas percipiendas aptum habens, ſemperque reſpiciens ad ſororem, quam ſibi tamquam totius boni ſcopum propoſuerat; eos ad virtutem progreſſus fecit, ut in reliqua vita magno Baſilio virtutis præſtantia nihilo inferior ſore judicaretur: tunc autem ſorori & matri erat inſtar omnium, & una cum illis ad angelicam illam vitam contendebat . . . . . Interim ſenex admodum mater, in utriuſque filii manibus moriens, migravit ad Deum. Cujus quæ benedictionis vox fuerit, qua erga liberos uſa eſt, eummemorare non erit alienum. Nam cum de abſentibus ſingulatim amanter mentionem feeis, ut nullus eſſet eapers benedictionis; eum præcipue præſentes ipſa precibus ſuis obtulit Deo. Etenim cum ei ea utraque parte lectuli adverſi aſſiderent, altera mann utrumque rangens, hiſce verbis poſtremis Deum allocuta eſt. Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita, decumæ vero extremus hic decimus filius: tibi autem ex lege utraque debentur, & tua ſunt munera. In

Ex hi utriuſque mentbat ſpectatum redditi.

hanc

A hanc igitur primogenitam meam & hunc decimum venisti ſanctimonia. Ita perſpicua oratio deſignans & filiam & filium, benedictioni ſimul & vitæ finem ſtatuit, cum prius mandaſſet filiis, ut ſe in ſepulcrum patrium inferrent. Id illi uti juſſi fuerant eum præſtitiſſent, in reliquum tempus ad ſapientiæ faſtigium ſemper cum anteacta vita pugnantes, & præterita beneſacta poſterioribus ſuperare ſtudentes, contendebant.

CAPUT III.

Locus mortis ac ſepulturæ: item annus, & ratio chronologiæ quadamtenus innovatæ.

Obiit Emmelia in monaſterio ſuburbano.

14 INter receſſum *S. Macrinæ, ubi ipſa anno* ecc. xxii *mortua eſt*, & eidem Sanctorum Martyrum XL *Sebaſtenorum*, in qua *quia* parentum corpora quieſcebant, *condi etiam ipſa voluit*, ſeptem octoque intercedunt ſtadia; *quæ, ſecundum Suidam collatum cum Plinio, Milliare unum conſtituunt, ſive tertiam lentæ horariæ partem. Cum autem ipſa ædes intra urbem Neocæſareæ ſuerit, amplam ſatis, neque conſtet eamdem ædem portæ, per quam inferendum erat corpus, vicinam fuiſſe, fieri poteſt, ut vix dimidio horæ quam ante ab urbis mœnibus abfuerit monaſterium, ipſis ut videtur ſuburbiis inhærens, & ſicut Godefridus Hermant in Vita Baſilii ac Nazianzeni credit, ad citimam ripam ejuſdemmet Iridis illac præterfluentis, ad cujus alteram ripam monaſterium virorum regebat Petrus: quod utrumque ſatis eſt veriſimile. Veriſimile etiam mihi videtur, quod, ſicut feretrum ſororis efferenti Nyſſeno, humeros quoque ſuos commodavit Epiſcopus Neocæſareæ Araxius, cum duobus Clericis; ſic corpus* Emmeliæ *matris pectatura Petro præcipui de Clero, ſi non ipſe jam nominatus Epiſcopus, amicilio venerint. Providerat autem prudenter* Emmelia, *ut vico ſuo valde capacem conderet loculum, in quo non ſolum ipſa ſuo poſſet apponi conjugi, ſed etiam dilectiſſima ſua* Macrina. *Hæc autem cum parentibus eſſet jungenda, vereturque Nyſſenus*, ne collapſa diſſolutaque corpora ad turpem & inconditam deveniſſent deformitatem; prius *inquit*, quam ea noſtris oculis exponerentur, pura ſindone operta ſunt. Nam cum opeculum eſſet ſublatum, ex utraque parte ſumma linteum injectum eſt; C quo linteo contectis parentum corporibus, ego & regionis Epiſcopus ille, corpus e ſecretro tollentes, juxta matrem appoſuimus, atque ita votum utriuſque complevimus; uno enim conſenſu ſemper oraverant Deum, ut corporibus poſt mortem copularentur; ut quæ inter ipſas fuerat vitæ conjunctio, ne ipſa quidem morte diſſolveretur.

Ab Epiſcopo Neocæſarienſi petit ſocrus Araxius Epiſc.

In eodem ſuo vir & dicuto filio Macrino tumulo

15 *Æquum eſt credere ſimilem cautelam fuiſſe adhibitam a filio Petro, quando* Baſilio *patri apponenda fuit matri* Emmelia, *ac minorem tunc fuiſſe quam poſtea in funere Macrinæ multitudinis occurrentis comitantiſque turbam, Virginum planctum, Cleri officium; quæ tamen hic omitto, in Macrinæ laudibus a Nyſſeno deſcriptis integre legenda, & exponenda ad* xix *Julii. In locum autem defunctarum matris ac filiæ, immediate ſucceſſiſſe videntur ejuſdem propoſiti atque inſtituti neptes. Nam S. Gaudentius (qui, eodem quo Epiſcopus Brixienſis electus eſt tempore, & anno ſecundum Baronium* CCCLXXXVI, *in Oriente verſabatur) ita loquitur Serm. in dedicatione Baſilicæ* XL *Martyrum*. Quid de Quadraginta Martyribus dignum loquar, qui ſe itineri meo, cum per urbes Cappadociæ Hieroſolam pergerem, fideles comites præbere dignati ſunt? In ipſa enim maxima Cappadociæ civitate, quæ appellatur Cæſarea, ubi habent iidem beatiſſimi inſigne Martyrium, reperimus quaſdam Dei famulas, monaſterii ſanctarum Virginum digniſſimas Matres, prorſus Mariæ & Marthæ conſimiles, quas merito diligat Jeſus, natura, fide & ſtudio, caſtitatis integritate germanas: quibus ab avunculo ſuo, Confeſſore & Sacerdote Baſilio, olim traditæ fuerunt horum Martyrum venerandæ Reliquiæ; quas deſiderio noſtro incunctanter ac fideliter tribuerunt.

ſuccedentibus ſe regiminis ordinibus.

16 *Cui autem morienti* Emmeliæ *ſolas ex filiis* Petrus, *non item* Baſilius, *non* Gregorius *adfuerunt? Peto ſe cauſam reddit Baſilius, Epiſt. 7 ad Euſebium Samoſatenſem Epiſcopum, cujus Epiſtolæ annum cum cognoverimus, etiam appetebit cauſa ob quam excuſari debuerit Gregorius. Baſilius ergo ſic orditur:* Si omnes ordine cauſas ſcriberem; quibus in hunc uſque diem fuerim detentus, quamvis etiam vehementer cupierim, tuam erga Deum pietatem interviſere, infinitum hiſtoriæ camptum explerem. Morbos quidem alios aliis ſuccedentes, hiemis odium, negotiorum continuatam prætermitto dicere, ut quæ cognita tibi ſint & jam pridem indicata, *per Epiſtolam 6: eadem vero prohibuerunt etiam ad infirmam viſitandam excurrere.* Nunc autem *pergit ille*. quod unicum habebam vitæ ſolatium matrem, etiam hanc propter mea peccata amiſi. E Neque me irrideas quæſo, quis in hac ætate fleo orbitatem; ſed ignoſce mihi, non patienter ferenti diſceſſum illius animæ, cui quod comparari poſſit in iis quæ reliqua ſunt non video. Rurſus igitur in morbum incidi, iterumque in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, & unaquæque propemodum hora neceſſarium vitæ finem expectans.

Abſente Baſilio matrem & ſorores deſerunt.

& mortem matris deſerto patrio.

17 *Si ſolum Nyſſenum attenderemus, in Vita Matrinæ poſt relatum matris obitum ſic loquentem,* Interea Baſilius Magnæ Cæſareæ declaratus eſt Amiſtes, & fratrem ſuum, *Petrum ſcilicet*, in Clero promovit ad Presbyterii ordinem; *diceres neque hunc Presbyterum, neque Epiſcopum fuiſſe Baſilium, cum moriebatur* Emmelia. *Sed præcitata Epiſtola ad Euſebium, familiarint ſcripta quam a ſimplici Presbytera convenire ad Epiſcopum ſcribi, aliquid ſuadet; aliud etiam ſuadet, quam pro excuſatione allegat* negotiorum continuitas, *quæ necdum Epiſcopo tanta eſſe vix potuit. Fortius tamen ad idem credendum nos urget pars altera Epiſtolæ, in qua cum dixiſſet* Eccleſias, fere ut corpus ſuum, eſſe affectas, sebus in deteriora ſemper labentibus; *ſubjungit:* Nuper tamen Neocæſarea & Ancyra, in locum defunctorum *Muſonii & Athanaſii*, videntur accepiſſe ſucceſſores, & hactenus conquieſcunt: ſed F neque ii qui nobis inſidiantur facere aliquid, ira & fævitia ſua dignum, huc uſque ſunt permiſſi. *Atqui ſuper illorum morte ſcribens Eccleſiis epiſtolas 67 & 62, ſatis indicat, ſe eſſe Epiſcopum: cum Neocæſarienſes velit eſſe perſuaſos*, quod gloriatio ſua ſint, ſicut ipſe eorum; & quod propter Paſtorem qui eis dabitur, futurum ſit, ut cum eis vel amplius arctiuſque uniatur, vel prorſus disjungatur; quodque, licet Muſonium non habuerit propter ſuſpiciones quaſdam (ut ille aſſeruit) conjunctum ſibi, ad conſervandam paceem Eccleſiarum; numquam tamen deſiit eum advocare ſocium certaminum, adverſus hæreticos ſuſceptorum. *Athanaſii autem mortem dolens*, Cuinam deinceps, *inquit* Eccleſiarum curam imponemus? quem in rebus hiſce triſtibus accipiemus conſortem? *plane ſicut de Creſcopo ſuo loquens, in quo multum fiduciæ repoſitum habebat. Denique perſecutiones & exilia nonniſi jam Epiſcopo facto moliri cæperunt Ariani apud Valentem; in quo tamen ſucceſſum eos non habuiſſe gloriatur Sanctus, in ea quæ matris mortem nuntiat epiſtola.*

Jam factus Epiſcopus.

18 *Erat ergo jam tum Epiſcopus; & Nyſſenus, ſicut in narranda Naucratii morte non tenuit ordinem temporis, ſic neque in commemoranda Ordinatione Baſilii: ſed quem de*

AUCT. D. P. *de matre cœperat ſermonem, continua ſerit peroravit uſque poſt mortem; ut, cum dixiſſet qualiter eam tulerit Macrina, deinde ſubjungeret qualiter tulerit mortem Baſilii fratris, octavo poſtquam Epiſcopus factus erat anno defuncti. Factus autem erat Epiſcopus Baſilius anno* CCCLXX, *& anno ſequenti in feſto Epiphaniorum cum Valente egit, eique ſatisfeciſſe viſus eſt: paulo tamen poſt mittendus in exilium erat, niſi pluribus prodigiis coactus Imperator ſententiam reſcidiſſet. Itaque non incommode mors Emmeliæ, quæ exeunte hieme contigit (ut apparet) menſe forſitan Februario aut Martio, confertur in annum* CCCLXXII; *quo anno etiam Gregorius Nyſſenus, paucis menſibus ante factus Epiſcopus, perſequentibus eum Arianis expulſus eſt ab eccleſia ſua, interque iſtos turbines excurrere ad matrem ægrotantem non potuit. Cur autem Baronius commemorandis ſanctis illorum parentibus elegerit diem hunc* XXX *Maji, non habeo unde dicam; nec certiorem alium quem ſubſtituam. Itaque hunc retineo, exemplo totius Baſilani Ordinis in noſtro Occidente, tali die eos nunc colentis, quemadmodum teſtatur auctor Kalendarii Sanctorum, in particularibus Eccleſiis Genuæ colli ſolitarum, occaſione monaſterii quod idem Ordo ibi habet.*

Abſolt & Greg. Nyſſenus pulſus ab Arianis

B Baſilius & Nazianzenus aliquando mortui eſſe miſcentur ante an. 380.

19 *Hæc occurrebant, quæ de* SS. Baſilio *atque* Emmelia, *Sanctorum quatuor liberorum parentibus, dicerem: nunc mihi reddenda ratio eſt, cur diſcedam a Chronologia Prolegomenis, ad Acta S. Gregorii Nazianzeni conſtituta ex ſententia Suidæ, nonagenarium obiiſſe aſſerentis, atq; adeo ante annum* CCC *veniſſe in lucem: quod etiam de ſocio Baſilio, tamquam cæco intelligi volui. Scilicet etiam tunc profeſſus ſum, meliorem viam explicandis difficultatibus ſi offenderet aliquis, eam me amplexurum libenter. Nunc autem, quæ Sancti Baſilii matrem ſpectabant, propius inſpicienti, quodque illa videatur non ante annum* CCCLVII, *cœnobium cum filia eſſe ingreſſa; video non convenire ut illa anno* CCC *fuerit mater, aliquot futura cum cœnobium ingrederetur, plus quam ſeptuagenaria. Hinc in eam cogitationem veni, fieri potuiſſe, ut numerali una littera deceptus Suidas pro* ο' 70, *ſcripſerit* υ' 90, *& Baſilius Nazianzeno fuerit ſenior paucis annis; quo poſito cœnobium* Emmeliæ *intraverit annos nata* LVII, *quod non eſt valde abſonum. Quæ tamen reſtabant in matrimonio collocandæ filiæ, melius dicentur ante adventum Baſilii fuiſſe elocatæ: ne credantur trecenariæ aut etiam majores natu primum traditæ viris eſſe. Hoc autem facile permittet Nyſſeni contextus, verum ordini potius quam tempori inhærens, ut ſupra vidimus. Ut autem ejus natum Baſilium credam, non amplius movet Epiſtola* 20 *Nazianzeni, ad Euſebium Cæſarienſem data anno* CCCLXVII; *non enim illa Baſilium revera laudat, tamquam* canicie præſtantiſſimum omnium *quos noverat Nazianzenus, ſicut interpres Billius vertit: ſed ubi hic legit* τὸν canicie, *Pariſienſis editio ex Baſilienſi Codice habet* τὸν conversatione, *quod longe aliud eſt, ſed nihil ad ætatem facit. Nec tamen hoc officit, quo minus credam Baſilium amico ſuo Nazianzeno ætate ferme parem fuiſſe: licet enim id haberi non poſſit ſervata ætate illius nonagenaria, quam Suidas aſſeruit, nec etiam ſtante ſententia altera, quæ eum naſci facit ex patre Epiſcopo, adeoque poſt annum* CCCXXVII: *omnia tamen verſando inveni viam mediam, nec a ſenſu Baronii abhorrentem, qua difficultates fere omnes complanari poſſint, & dici Nazianzenus anno* CCCXIX *natus, trienio duntaxat junior Baſilio fuiſſe: quæ res quia paucis verbis explicari non poteſt, Lectorem rogo ut in Appendice, tomo* VII *ponenda, conſulat diſputationem illam priorem de Nazianzeni ætate, ſecundis curis innovatam.*

videatur mori circa an. 116 & 119.

E

D

nunc, quod libri literam expoſcit.

DE S. ISAACIO CONFESSORE,

ABBATE CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Sancti circa Valentem prophetia, cultu, monaſterio Conſtantinopoli ac duplicibus Actis.

C AN. CIↃ. LXXIII Valentem Arianum graviter agitat.

F mortem ejus prædixit.

Quo tempore Imperator Valens, *a Valentiniano fratre ultro ſibi conceſſum Orientem moderabatur, & continuum non minus cum Gothis, quam cum Deo & Orthodoxis bellum gerebat, Arianæ ſectæ propugnator longe acerrimus; extitit in eodem Oriente* Iſaacius, *vitæ ſolitariæ atque aſcetitæ præcipuus inter cultores merito numerandus. Non ita tamen quietioris vitæ is erat ſtudioſus, ut, ubi Dei & orthodoxæ fidei cauſa id requirebat, in hominum & multitudinis conſpectum ſe dare homo ſanctiſſimus recuſaret. Quod apud Theodoretum Cyri Epiſcopum lib.* 4 *cap.* 34 *his verbis legitur.* Ajunt præterea Iſaacum, Imperatori, ab bellum proficiſcenti una cum exercitu, iſta inclamaſſe: Quo pergis, Imperator, qui Deo bellum intuliſti, nec eum habes adjutorem? Ille enim eſt qui contra te barbaros concitavit, quia tu priut multorum linguas contra ipſum ad blaſphemium excitaſti, eos veru qui ipſum laudabaut ab eccleſiis expuliſti. Deſine ergn bellum ei iuferre, & ipſe bellum comprimet: redde optimos Paſtnres gregibus ſuis, & iucrueutam victoriam de hnſtibus reportabis: quod ſi his inſuper habitis prælium inietis, re ipſa expetieris quam durum ſit contra ſtimulum calcittare; uam ueque ipſe severteris, & exercitum amittes. Ad hæc Imperatnr, ira percitus, Reveriar, iuquit, teque interficism, & falſi vaticinii pœnas u te exigam. Tum, ille, minas neutiquam reformidans, Interfice, inquit, ſi in verbis meis menducium fuerit deprehenſum.

eumque ab Arianis exagitatum ait.

2 *Eadem fere, ſed phraſi breviori, Sozomenus lib.* 5 *cap.* 4n. *Theophanes autem his verbis utitur*; Exiu Iſacius, ſacer Monachus, appreheuſn frænn equi Valentis, aciem ex urbe educentis, & ad bellum progredientis, quaſi ultima verba præcinens, ad eum dixit: Quo properas Imperator, in Deum pugnaos, eumque jam jam expecturus adverſarium: *addit autem, narrata morte Valentis, ab hoſtibus in horreo quo fugerat concremati*; Ferunt etium divinum Iſacium, cuſtodia detentum, nſtulati Valentis ſœtorem, Dei uuiu & unimi munditia, percepiſſa; ac priuſquam belli eventum denuntiaturi adveniuſſent, ipſam tyranni cædem adſtantibus prædixiſſe. *Ita ille, recte omittens, quod & omiſit Sozomenus, mentionem facere Beſphort Thratii, cujus Theodoretus capite priori memineraf, ſic deinde loquens, quaſi ibidem*, cellam munaſticam, ſeu Statiouem

vi-

A vitâ nam habuiſſe Iſaacius; quia cum veniſſe ex partibus Orientalibus, id eſt ex Aſia minori vulgo Natolia, ibique a puero jugum Domini tuliſſe, habent annalia tam Menæa quam Synaxaria hæc XXX. Maji, iſque conſonant Vitæ Acta.

3 Hoc namque die (licet XXVI obierit) primario totius diei Officio cum colit Conſtantinopoli apparet ex Græcorum Typico, Ephemeride Metrica, & Kalendario Meſcovitico Conſtantinopoli accepto, ubi ſalus ille commemoratur, æque ac in Baſilii Imperatoris Menologio, ex quibus fortaſſis ſumptum Martyrologium Arabo-Ægyptium quod Ms. habent Romæ Maronitæ, ſub cura noſtra Societatis poſiti, hoc etiam die præſcribit Memoriam S. P. Iſaac Confeſſoris: præcipue autem idem patet e Menæis excuſis, ubi plenus de eo Canon proponitur; Vitæ autem epitome quam alibi prolixior, brevior tamen quam quæ habetur in Synaxario Chiffletiano: cui utrobique hoc præfigitur diſtichon.

Τόφρ Θεῦ πρὸς δῶμ᾽ ἤγαγε χωρίον,
Τὸν ἐπίγειον ἀφίεις τὸ χωρίον.
Deo jubeote evehere divinom in locum.
Locum terreſtrem deſerens, Iſaaeie.

4 Præterea die XII Auguſti in prædictis Menais ac Synaxariis pleriſque recolitur S. Iſaacii commemoratio, occaſione S. Dalmatii ſucceſſoris ſui & filii ejus Fauſti, a quo ipſius S. Iſaacii monaſterium inſigne fama auctum (erat enim ipſe Dalmatus militia clarus ſæculari, antequam ſe, conjuge liberiſque relictis, ſubjiceret Iſaacio; & jam Hegumenus, omnium totius urbis monaſteriorum Præfecturam ſibi commiſſam geſſit) ab hoc, inquam Dalmatio, dictum eſt monaſterium τῶ Δαλμάτα & τῶν Δαλματων, Dalmati & Dalmatorum, & ipſe S. Iſaacius, per quamdam nominis prolepſim, dicitur in ſacris Græcorum libris Dalmatorum Hegumenus. Addunt omnes Confeſſoris titulum, propter carcerem, Valentis juſſu toleratum: Synaxarium Claromontanum inſuper Presbyterum appellat, quod cum taceatur in Vita, non videtur ſatis in antiquitate fundatum.

B & 2 Auguſto cum ſucceſſore S. Dalmata:

5 Βίος autem καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Γεννασίου, Vita & converſatio ſancti Patris noſtri Iſaacii, ſcripta eſt poſt tempora Juſtiniani Imperatoris, quando extructo per hunc S. Sophiæ templo, a veteri S. Irenes eccleſia translata eſt prærogativa Cathedræ; quam in ea Conſtantinus fundator locarat, uti colligitur ex num. 28: rurſumque videtur exarata ante translationem corporis in templum omnium Sanctorum, factam ante Imperium Leonis Philoſophi: qui uti Codinus ait, ædem S. Stephani, in qua primum ſepultus fuit S. Iſaacius, Dalmatorum monaſterio vicinam, ad minorem formam redegit, & omnem ejus materiam, marmora, columnas & aureas bracteas in templum omnium Sanctorum tranſtulit, ubi depoſitæ Reliquiæ S. Iſaacii. Vixit ergo auctor ſeculo VI aut VII, aut ſaltem non diu poſt VIII; & quidem eo tempore, quo Conſtantinopolitani incipiebant ſibi placere in pſeudo-canone tuſta commutando, de Patriarchatus ſui ſupra ceteros præter Romanum primatu, ut patet ex num. 13. Idem etiam videtur in ipſo Dalmatorum monaſterio Monachus fuiſſe, qui perpetuo S. Iſaacium appellat ſanctum Patrem noſtrum, & monaſterii illius hiſteriam tam accurate cognovit.

Vita quando ſcripta:

6 Alia Vita, ſed multo contractior extat in Ms. Venato Bibliothecæ S. Marci, unde eam Latinam faciendam curavit Aloyſius Lipomannus, translatam inde ad Vitas Sanctorum Surii ſub die XXVII Martii, quia ibi legitur Sanctus obiiſſe VI. Kalendas Aprilis: forte per errorem librarii Græci ut Μαρτίου legentis pro τοῦ Μάου. Quia autem ipſa in nonnullis diverſa valde eſt ab ea quam ex Vaticano habemus, veroſimiliter etiam multo prius ſcripta; ut de ſingulis per ſe judicare Lector poſſit, eam hic dare ſtatuimus, ſecunda tamen loco: nam licet prior ſuo ſitan tempore, eſt tamen accuratione multo poſterior: textum vero ejus Græcum, quem Venetiis nanciſci nec-dum potuimus, expectabimus ſaltem pro operis Supplemento.

C

F

7 Ipſe Sanctus, ut apparet ex dictis, anno CCCLXXX Conſtantinopolim advenit, jam grandis natu; obiit enim plenus dierum, ut dicitur, num. 17, Merobauda II & Saturnino Conſulibus, id eſt anno CCCLXXXIII: adeo ut veroſimile ſit majoribus cum pluribuſque miraculis mortuum ibi claruiſſe quam vivum: de quibus tamen nihil in particulari narrat Vita, nihil Canon Officii ipſi propri; ſolum Ode V gratulatur ei, quod fuerit in vita ſua πάντων ἀνδρῶν διώκτης, effugator impurorum ſpirituum: Synaxarium autem Claromontanum elogium ejus ſinit aſſeverando, quod, πλείων θαυματουργίαις & τιμαῖς ἐν ἀνθρώποις ψυχοφθόρου δαιμόνος ἀπαλλάσσει τὸν ὀφθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπιστούμενον ὑπὸ Κυρίου, plurima mirabilia operaos, & moltos e periculis animarum perniciem minaotibus ſalvans, in pace Domini ſaocte requievit.

Alia vide accepta.

V I T A

Auctore Aoonymo monaſterii Dalmatorum,

ex *Ms. Græco Bibliothecæ Vaticanæ, Cod. 1671 fol. 45.*

Interprete R. P. Daniele Cardono S. J.

PROLOGUS.

1 Μετὰ τὴν προσκύνησιν τοῦ παναγίου & προσκυνητοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς εἰδωλολατρείας ὑπὸ πάντων χωμένης, πᾶσα ἡ ὑπ᾽ ἥλιον ἐφωτίσθη τοῖς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλων κηρύγμασιν. Οὗτος καὶ ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος ὁ Βασιλεύς, ὑποδεὴς τυγχάνων τῆς οἰκουμενικῆς βασιλείας τὸ κράτος ἐγχειρισθεὶς, καὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματος ἀξιωθείς, καὶ ἐπιγνοὺς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὑπάρχοντα, αὐτὸς πρῶτος ὁ Βασιλεὺς τὰ εἰδωλα ἀπεκήρυξεν. Ὁ δὲ πολυκέφαλος & πολύμορφος δράκων διάβολος, ὡς ἄλλην εἰδωλολατρείαν τὴν Ἀρειανὴν βλασφημίαν ἐπενόησεν. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις

1 Postquam ſanctiſſima & veneranda Jeſu Chriſti, Domini ac Salvatoris noſtri, Crux adorari cœpit, & falſorum deorum cultus deſiit, nulla non orbis regio Sanctorum Apoſtolorum doctrinis, ſic quaſi pulcherrimæ cujuſdam novæque lucis radiis, continuo fuit illuſtrata. Hinc etiam factum eſt, ut veneratione hominum digniſſimus Imperator Conſtantinus, cum univerſi orbis imperium divinitus ſibi oblatum accepiſſet, & ſacro regenerationis lavacro meruiſſet expiari, ac Domioum quoque Jeſum Chriſtum, Deum verum de Deo vero exiſtere, luce palam profiteretur; cuncta per orbem deorum ſimulacra, Regum omnium primus, aboleri mandaverit. At vero verſutus ac verſipellis dæmon Arriaoam ſectam, velut aliam quamdam idololattriam, excogita-

Quo tempore ſub Conſtantino M. fides floreba orbe deos,

AUCT. D. P.

ipſius Iſaacii ætas,

ſolitum Matti præcinon cultu,

E

Digitized by Google

EX MS GRÆCO.

gitsvit. Quo enim tempore memoratus jam Chriſtianiſſimus Imperator orbem ſibi ſubjectum moderabatur, ſanctiſſimæ Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter quidam extitit, moribus admodum corruptis, & ad omnem peſſimi dæmonis malitiam opere ipſo exequendam inſtrumentum promptiſſimum. Homini nomen erat Ario, execrandæ ac prorſus diabolicæ blaſphemiæ primo reperteri. Hic a S. Petro *a*, Epiſcopo & Martyre, per divinam revelationem ad id mitabilitet excitato, ab Eccleſiæ orthodoxæ communione eſt prohibitus: prohibitionis autem talis fuit ratio. Cum ab Imperatore *b* Dioeletiano in ſanctum Petrum immiſſi eſſent Protectores, capiendi hominis cauſa, ipſeque jam Petrus carcere teneteretur incluſus; forte contigit, ut orationi de more ſuo intentus noctis mediæ ſilentio, formoſiſſimi juvenis ſpeciem ſibi conſpiceret offerri. Ipſos ante oculos Viri ſancti hic conſiſtebat, tunicam indutus lineam, eamque a ſummo ad imam uſque oram in duas diſſectam partes, quas utraque manu, ne corporis appareret nuditas, colligere ille videbatur. Confeſtim S. Pectus: Quis, inquit, Domine mi, tunicam tuam probroſe adeo dilaceravit? Cui juvenis: Hae me tatione tractare Arius non eſt veritus. Hoc igitur nunc eave, ne impio illi mitiorem te unquam exhibeas, eumve recipias in communionem, aut excommunicationis vinculo omnino exſolvas. Nam, tam in hoc, quam in futuro deinde ſæculo, Atius a gluriæ divinæ partieipatione excludendus eſt. Acbillam vero & Alexandrum Presbyteros zecetſi jube, quoniam hi ſucceſſione legitima Epiſcopatus tui thronum occupabunt, nbi per martyrium e vivis ipſe ſueris tublatus; quibus illud accurate mandabis, ut ne & ipſi Arium in communionem ſuam redire ullo unquam modo ac tempore patiantur. His ad Petrum dictis, adoleſcens ex oculis ejus ſe mox etipuit. Ubi autem, quæcumque ſibi audierat mandati, haud indiligenter executus eſt Vir ſanctus, in pulcra fidei confeſſione perſiſtens, diem clauſit extremum.

reperte Arius hæreſiarcha.

a S. Petro Alex. Epiſcopo, & Martyre, ad hoc impulſo, excommunicatur.

b Imo Maximino

Examinatum fuerunt Arii hæreſim ſuam palam evulgat.

a At vero Atius, ut omnes ſibi ad fidelium communionem aditus oceluſos eſſe perſpexit, adverſus ſanctiſſimæ & conſubſtantialis Trinitatis myſterium, per totam Alexandtinam civitatem, linguam ſuam blaſphemam cœpit exetere, & inſpiratis divinitus Scripturis in pravum ſenſum detortis, miſeram hominum animis mortem & corruptionem allatura dogmata impie evulgare; docens, Dei Filium ae Verbum, quod ex ipſo ante omnia ſæcula genitum eſt abſque ullo temporis principio, diſſimilis enjuſdam a Patre ſuo Deo eſſe ſubſtantiæ; eumque, per quem creatutæ omnes, ſive quæ cæln ſive quæ tetra continentur, quæque vel ſub aſpectum noſtrum cadunt vel eumdem fugiunt, fuere productæ, in estrumdem creaturarum numerum ac ordinem redigere auſus eſt homo neſatius atque impurus. Hæc Omnia tam petnicioſa eum tandem aliquando ad nominati jam ſæpius & piæ memotiæ Conſtantini Imperatotis autes perveniſſent, rem ille putavit minime negligendam, ſed pulcherrimis *c* mox ad eum deſtinatis litteris, minarum partim, partim adhortationum pondere, a tam perverſa tamque Deo inimica doctrina ut deinceps abſtineret juſſit. Poſtquam autem correctionis omnis expertem in ſua ſententia perſiſtere cognovit impium & infelicem Atium, Alexandria in tegiam hanc a ſe dictam civitatem *d* advocati eum confeſtim juſſit, reſponſurum de blaſphemiis, quibus ſupremum nnmen imperebat. Ipſe deinde convocatis Nicæam Bithyniæ octodeeim ſupra trecentos Epiſcopis, vitæ ſanctimonia elatiſſimis, exortam recenter adverſus Deum hæreſim manifeſtam fecit, eoſdemque ut Dominum Chriſtum ad veræ & ortho-

c Qui fraudi Arii a Conſtantino M. per litteras monitus.

d

τῆ προαγορᾳ. Ἐντος Χριστιανωτάτου Βασιλέως, ὧ D
τις Πρεσβύτερος τῆς κ᾽ Ἀλεξάνδρειαν ἀγιωτάτης
Ἐκκλησίας, λοιμὸς ταῖς τρόποις, κ᾽ πάσης τῆς
τῆ διαβόλῳ κακοτροπείας συγκεκροτημένον ὄργα-
νον. Ἄρειος ὄνομα ἐτεκέλητο τῷ ἀνδρί, τῆς το-
μῆς τῆ διαβόλῳ βλασφημίας πρῶτος ἀνεύρε-
θείς. Οὗτος ὑπὸ τῆ ἁγίᾳ Πέτρᾳ Ἐπισκόπου κ᾽ Μάρ-
τυρος διὰ θείας ἀποκαλύψεως ἐκωλύθη τῆς ἱε-
ρατικῆς λειτουργίας· ὁ δὲ τρόπος τῆ κωλυσμῆ
τοιῶτος γεγένηται. Τῆ ἁγίᾳ Πέτρᾳ [ληφθέν-
τες] ὑπὸ τῆ Προτικτόρων, τῆ ἀποκλείστων ἐπ᾽
αὐτὸν ὑπὸ Διοκλητιανῆ τῆ Βασιλέως ἐπὶ τῷ ἀναι-
ρεθῆναι, κ᾽ καθειρχθέντος ἐν φυλακῇ, ἐβούλε-
το αὐτὸν σωφρόνως προσδοκίαν, ἐν τῷ μεσονυκ-
τίῳ θεάσασθαι νεάνιον περικαλῆ, ἑστῶτα ἐνώ-
πιον αὐτῆ, ἐνδεδυμένον κολόβιον λινοῦν, διεῤῥω-
γὸς ἑτάνωθεν ἕως κάτω, κ᾽ ταῖς δυσὶν χερσὶν αὐ-
τῆ σφίγγοντα τὸ ῥῆγμα τῆ κολοβίου, ὡρὸς τὸ
μὴ φαίνεσθαι τῳ γύμνωσιν τῆ σώματος αὐτῆ.
Καὶ ἐβούλετο αἰφνίδιον ἀναγνῶναι τὸ σῶμα τῆ ἁγίου
Πέτρου κ᾽ εἰπεῖν; Κύριε, τίς σε περιέγυμνε τὸν
χιτῶνα; Κἀκεῖνον· Ἄρειος περιέγυμνέν με εἰς δύο· E
ἀλλὰ βλέπε μὴ συγχωρήσῃς αὐτῷ, μηδὲ δέξῃ
αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, μηδὲ λύσῃς αὐτὸν τῆ χω-
εισμῆ· δι᾽ ὅτι Ἄρειος κ᾽ ὁ τῷ νῦν αἴρει ἐκ τῷ
μέλλοντι ἔσαι κεχωρισμένος ἀπὸ τῆς δόξης τῆ
Θεῆ· μετακάλεσαι δὲ Ἀχιλλᾶν κ᾽ Ἀλέξανδρον
τὺς Πρεσβύτερος, διότι πλανωμένῳ σε ἐν τῷ
μαρτυρίῳ, αὐτοὶ ἐκ διαδοχῆς τὸν θρόνον τ᾽ Ἐπι-
σκοπῆς σε ἐμπιεσθήσονται· κ᾽ ἐντελαι αὐτοῖς,
ἵνα μή τι αὐτοὶ δέξωνται αὐτὸν εἰς κοινωνίαν. Καὶ
ταῦτα εἰπὼν ὁ νεανίσκος ἀφανὴς γέγονεν ἐξ ὀφ-
θαλμῶν αὐτῆ· πάντα δὲ ποήσας ὁ Ὅσιος, ἐπ-
λεώθη ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ.

2 Γνὺς δὲ ὁ Ἄρειος ὅτι καπλεόθη ἐν χω-
εισμῷ, ἤρξατο κ᾽ τῆς ἁγίας κ᾽ ὁμοουσίᾳ Τειά-
δος παντχῆ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ βλάσφημον
γόμα προφέρειν, κ᾽ τὰς θεοπνεύστως γραφὰς ἀν-
τιτρόφως καπηλεύειν, θανατικὰ κ᾽ ψυχοθόρα
ἐβλασφήμει δόγματα, λέγων τὸν Υἱὸν κ᾽ Λόγον
τῆ Θεῆ, τὸν ἐξ αὐτῆ γνωσθέντα ἀπέκτιστον πρὸ F
πάντων τῶν αἰώνων, ἀλλότριον ὑπάρχειν τῆς οὐσίας
τῆ Θεῆ Πατρός, κ᾽ ἐν τοῖς κτίσμασι κατατέτ-
ταται ἐπέμενεν ὁ σωτὴρ ἐκ βίβλῳ, τὸν δι᾽ ἧ
τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ ἐν τῷ ὑρανῷ κ᾽ τὰ ἐπὶ τῆς
γῆς, τὰ ὁρατὰ κ᾽ τὰ ἀόρατα. Τούτων ὁ δὲ τοιοῦτος
ἀκοὰς ἐλθόντων τῆ πολλάκις μνησθέντος δι-
σεβῆς τῷ μνήμῃ Κωνσταντίνου τῆ Βασιλέως, ἡ
παρεῖδεν· ἀλλ᾽ θείοις αὐτῆ χρησάμῳ συλλα-
βὼν ἐπιστολαῖς, τοῦτο μὴ παρεῖδεν, τοῦτο δὲ
ἐπιτιμῶν, ἀποσχέσθαι τῆ λοιπῆ τῆς τοιαύτης
θεομάχου βλασφημίας παρηγόρευσεν· ὡς δὲ ἔγνω
ἀδιόρθωτον μένον τὸ κακόν, ὥθις τὸν μὴ δυ-
σώνυμον Ἄρειον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων εἰς ταύτην
τῷν Βασιλίδα Κωνσταντινούπολιν ἀναπέμψαι τὸ τά-
χος προσέταξεν, ἀπολογησόμενον περὶ ὧν εἰς τὸ
Θεῖον βλασφημῶν ἐπεχείρησεν. Εἶτα συναγεί-
ρας τὴς ἁπανταχῶς ἁγιωτάτης Ἐπισκόπους ἐν
τῇ Νικαέων πόλει τῆς Βιθυνίας, τὸν ἀεξηθέν
τετρακοσίων δέκα ὀκτὼ, δύλῳ πεποιηκεν αὐτοῖς
τῆς νεοπήρας ταύτης θεομάχης αἱρέσεως τῷν ἔλε-
γον, ἐξ ἠξίωσεν αὐτὺς ἐξαμβίσασθαι τὸν Δε-

σπό-

A πότλω Χριστὸν συμμαχῆσαι ὑπὲρ ἀληθοῦς ὀρθοδόξου πίστεως.

3 Οἱ τῆς ταυδήμου Πατέρες σωφέργον ἔχοντες τὸ πανάγιον τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα, ἐν ὑπ' αὐτοῦ ἐμπνεόμενοι, τῆς μὲν Ἰουδαϊκῆς ἐφαμίλλου αἱρέσεως καθεῖλον τλῶ ἄρεσιν, τὸν δὲ τούτης χαμηγὸν δι' ἀκῆς ἐτρέψατο· ἐλθὼν γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, καὶ εἰς τὸν τῶν Ἁγίων σύλλογον μολών, τῷ θράσει τῆς ἀνοίας τῶν συμπεσόντων αὐτῷ ἐπερεθόμβος, ὀξυμεῖν ἐπηγγέλλετο τὰς βεβήλους αὐτοῦ τῶν βλασφημιῶν κενότητας. Καὶ οἱ μὲν θεοτέσιοι καὶ θεηγόροι Πατέρες, τλῶ πλάνλω συλλιτάσαντες, τλῶ ἀληθῆ καὶ ἀδιάφθορον πίστιν ἃ ὁμοουσίω Τριάδος τοῖς ἁπανταχῶσε τοῖς ὑφ' ἡλίω πιστοῖς οἰκήτορσι παρέδωκαν, ἐπιδεδωκότες τῷ εἰς ἀεὶ μνήμης ἀξίῳ Βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ὡς ἐ σωφέρων αὐτοῦ ὄντος, τὸν ὅρον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ὃς δεξάμενος καὶ πιστώσας θεόθεν ὑπάρχειν τῆς πίστεως τλῶ παράδοσιν, καὶ σέβει καὶ ἀποδέχεται, καὶ διὰ δίκης βεβαιοῦν

B αὐτοῦ διατάξεων πάντα τὰ ἐν πάσῃ χώρᾳ κρατωθῆναι τλῶ ὀρθλῶ ἐ ὁμοούσιον πίστιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐθέσπισεν. Τὰ δὲ πολλὰ παρελάσαντες, εἰς τὸ κεφάλαιον ἐλάσιον. Ὁ γὰρ τῶν ὅλων αἰώνων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων φυτουργὸς Θεός, ὁ ὑπὸ Ἀρείου ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἀθετηθείς, καὶ ἐν τοῖς κτίσμασι κατακρυβείς, ἐν ἀφεδρῶνι δρομίου τινὸς ἤλαυνεν, ὃς ἀντὶ τοῦ φορτίου τῆς ἀκαθάρτου γαστρὸς, τὰ σπλάγχνα ὅλα ὀξέχεν ἐπὶ τῶν ἀφεστηώτων ὁ δυσεμὴς, καὶ δίκλω φάνη διαφαίνων ἄχρι τῆς ὀξόδου τῶν σπλήνων, ἐπάξιον τοῦ βίου τὸ πέλος ἄραντο· ἴδιον γὰρ τὸν δυσωδήσαντα ἐν ταῖς κατὰ Χριστοῦ βλασφημίαις, ἐν τοῖς τῆς δυσωδίας τόποις καταμεῖναι τὸν βίον.

doxæ religionis defenſionem ſuſcipiendam propitium redderent, hortari non eſt dedignatus. Ex MS. VATIC.

3 Illuſtris ille Patrum conventus, divini Spiritus opera non parum adjutus, & ſancta ejus inſpiratione plenus, hæreſeos ut a Judaiſmo non multum abhorrentis commeatum deſtruxit, ipſumque ejus repertorem ſuis ad Deum precibus in terram proſtravit. Hic enim Alexandria profectus, & ad ſanctorum quos dixi Patrum cœtum ſe conferens, ſectatorum ſuorum fretus audacia, ſordidas blaſphemiarum ſuarum novitates evomere palam non dubitavit: ſanctiſſimi vero ſapientiſſimique Patres ſœdum errorem meritæ infamiæ cum notaſſent, veram & uniformem de conſubſtantiali Trinitate fidem univerſis per orbem religionis Chriſtianæ cultoribus tradiderunt, exhibentes Conſtantino Imperatori, memoria æterna digniſſimo, a concilio ſua confectam fidei orthodoxæ regulam indubitatam. Qui mox ut illam vidit, & divinitus conceptam fidei noſtræ eſſe traditionem credidit, tum ipſemet eam cum veneratione ſuſcepit, tum per edicta ſua piiſſima ubique locorum regulam eſſe voluit eorum, quæ de Patris & Filii & Spiritus ſancti conſubſtantialitate eſſent credenda. Sed nunc, ut quam plurima ſilentio præteream, ad rei ipſius caput deveniendum eſt. Idem igitur ille, qui ab omni retro æternitate viſibilium omnium & inviſibilium Rector eſt ac Dominus, quem coram hominibus impie negaverat Arius, & in rerum creatarum ordinem redegerat, in fatalem illum locum ſecedere compulit, in quo non tam impuri ventris ſordes, quam inteſtina ſua omnia per ſeceſſum infeliæ ejecit; perſpicue videlicet demonſtrans, uſque ad poſtremam excrementorum ejectionem, quam non indignum vita ſua exitum eſſet ſortitus. Æquum enim erat, ut, qui ob turpes in Chriſtum blaſphemias gravem, dum viveret, fœtorem exhalarat, in locis graviter olentibus vitæ finem invenirent.

a Una cum Nicæno Concilio damnatus.

E

ſumpta tandem morte extinguitur.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Petrus 25 *Novembris*.

b Maximinum *dicere debuit, qui innumerabiles in* C *Oriente Martyres ea tempeſtate occidit, donec crudelitati modum Conſtantinus victor adhibuit. Illuſtriores fuere* Pamphilus *Cæſarienſis Presbyter*, Procopius *in eadem urbe paſſus*, & Petrus *hic Alexandrinus Epiſcopus; qui cum martyrium ſubiit, vitam privatam, depoſita purpura, ducebat* Diocletianus, *a quo cœptam perſecutionem* Maximinus *in Oriente promovebat. Sicati autem Diocletianus, Ariani Præſidis converſione ad Chriſtum intellecta*, Protectores quatuor *ad eum comprehendendum miſiſſe legitur* S. *Martii in Actis S. Philemonis & ſociorum; ita hic quoque iiſdem dicitur uſus tyrannus*.

c *Eas*, litteras *contra Arium & Arianos ſcriptas exhibet Baronius ad an.* 319 *num.* 7, *eaque omnino* F *eſſe videntur, quarum, occaſione litterarum poſt Concilium ſcriptarum, meminit Socrates lib.* 1 *cap.* 6 *ſub finem, ubi ait*. Alias eriam epiſtolas, contra Arium ſectatoreſque ejus in modum orationum ſcriptas, per ſingulas urbes propoſuit, perſtringens hominem & facetu jocando ſogillans: *Epiphanius laudat eamdem epiſtolam hæreſ.* 69, *at reſpondeatem eis, quas ad Imperatorem auſus fuerat dare Arius, tanta majeſtate parum dignas parumque officioſas*.

d *Nullam hujus evocationis mentionem invenias apud antiquos ſcriptores alios*.

CAPUT II.

De Valentis Imp. Ariani impietate, & trina Iſaacii ad eum monitione ac prædictione.

4 Τοῦτον ὅτις παραδόξως ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ θαυματουργηθέντων, τὸ χρόνῳ προβάντος, ὁ τοῦ ἱρλώνος ἐχθρὸς Βελίαρ προχειρίζεται σκῆνος ἴδιον ὡς ἄλλτρον Ἄρειον καὶ τῆ ὀρθοδόξῳ πίστεως, τὸν Βασιλέα Οὐάλεντα· ὃς παρανομώτατος ὑπάρχων, ὡς ἄλλος Ἀχαὰβ, καὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ὀξεμάνη ἀνατεῖν προθυμούμενος πάσας τλῶ τοῦ δυσεβοῦς Ἀρείου βλασφημίαν. Προστάττει οὖν πάσας τὰς ἁγίας τῆ ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας ἀποκλεισθῆναι, τῷ μὴ ἐπιπλεῖν ἐν αὐταῖς τὰς συ-

4 Hæc quæ narravi adeo admiranda cum præter omnium expectationem divina Domini Jeſu Chriſti potentia eveniſſent, ſecutis deinde temporibus pſeis omnis inimicus Belial aliud adverſus fidem orthodoxam monſtrum ſuſcitat, Valentem Imperatorem, Ario haud multum diſſimilem; qui eum eſſet impiiſſimus, non ſecus atque alter quidam Achabus, magno furore ſanctas Dei eccleſias iovaſit, renovare ſtudens ſcelerati Arii hæreſim. Univerſas enim Orthodoxorum eccleſias jubens occludi, ne divini cultus ulla amplius miniſteria in iis peragerentur; earum quidem alias in horrea conver-

Orthodoxorum Eccleſias invadit Valens:

Ex MS. Vat. tit, elias omnino demoliri eſt conatus. Nec ſane exiguo tempore ſonda iſta procella deſæviit. Ea autem dutante vir quidam exiitit, in ſolitariis Orientis locis vitam inter mortales ducens angelicam. Nomen illi cum ſanctiſſimo Abrahami filio, nec mores minus communes: Iſaacius vocabatur. Fidei quoque integritate Iſaaco perſimilis, vocem percepit a ad ſe delatam divinitus, qua monebatur, ut, relicta quam incolebat ſolitudine, Conſtantinopolim ſe transferret. Divino ille præcepto minime tutus obſiſtendum, ſolitudini valedicens, ad indicatam ſibi urbem iter inſtituit, reperitque hæreſeos Arianæ diluvio ingentem animarum multitudinem oppreſſam. Tum vero, quemadmodum compaſſionis pleno Jeremiæ accidit, ignis acenſus eſt in interioribus ejus, & undique pervaſit.

a Quem adeo monuerunt ſubito ſolitudinem ſuam Iſaacius deſerit.

Thr. 1. 13

Quæ inveros adverſus Romanos rebellio.

5 Divina deinde providentia, quæ numquam non in ſuorum utilitatem intendit, factum eſt, ut graviſſima b Barbarorum cooriretur adverſus Romanos rebellio; qui, collectis in unum copiis & Danubio tranſmiſſo, Thraciam miſere depopulabantur, infinita militum ſuorum multitudine confiſi. Magnis igitur in anguſtiis tam ob hanc, quam ob præteritam eccleſiarum calamitatem verſabatur civitas Conſtantinopolitana. Tunc Imperator, congregato undique milite, Barbaris obvium ſe dare conſtituit. Eo autem exercitus luſtrandi gratia in campum ptodeunte, accidit ut eodem ſpiritu, quo olim in cauſa Suſannæ impletus fuerat Daniel, impleretur & Iſaacius; qui obviam progreſſus Valenti, Aperi, inquit, o Imperator, Orthodoxorum eccleſias, & Dominus proſperam reddet viam tuam ante te. At Valens abjectam hominis & petegrinam ſpeciem intuitus, pannoſum ſenecionem ita ut ſtultum contemptui habuit, nec verbo dignatus eſt: non enim Monachi veſtigium erat ibidem reperire. Poſtero tamen die, cum denuo exiret urbe Impetator, ante eum Iſaacius conſtitit, & dixit: Apeti, o Imperator, eccleſias Orthodoxorum, & inimicorum tuorum victoti tibi dabitur in pace revetti. Tum Rex, promiſſionis illius, qua teditus illi addicebatur pacificus, efficaciam petſentiens, eum iis quis propius ipſum comitabantur de aperiendis Catholicorum eccleſiis conſultationem inſtituit. Sed qui ea tempeſtate Præpoſiti c honore erat inſignis, nec non & ceteti omnes qui perverſa Atii dogmata ſectabantur, multis ab eo conſilio Valentem ſunt conati evertere. Conjectis quoque in Virum ſanctum calumniis, & verbis ejus tiſu meligno exceptis, eumdem flagellis male mulctatum dimiſerunt. Horum ergo ſermonibus perſuaſus Imperator, deſpecta hominis ſenis communione, viam quam cœperat proſecutus eſt. Inſignis interim ſummi Dei famulus Iſaacius abſque intermiſſione ſuas ad Deum fundebat pteces, ut eeletem fidei orthodoxæ opem adſette ne gravaretut.

B Contra quos iterum Valens mauus se ab Iſaacio ſemel,

c iterum,

6 Duo ebietant dies, quando, inſtructo ad conſligendum exercitu, ad bellum progredienti Imperatori, denuo ſe obvium præbet Vir ſanctus; qui & arreptu equi regii frano, ante eum fidenter conſtitit, & partim increpando ut Deo adverſantem, partim adhortando conatus eſt petſuadere, ut ſua Orthodoxis templa cedat etque aperiat. Immotus tamen ut anta perſiſtebat Valens; cui qui propiores erant, hominem ſanctum, ut de via diſcederet, non abſque verberibus urgebant; ſed ſtuſta hi fuere. Magno igitut multitudinis reliquæ facto concurſu, alii eum virgis, alii flagellis, pugnis & vitgulcis alii pro libitu cædere, nec niſi ægre, volente ſic Deo, potuerunt efficere, ut manus ab equi fræno amoveret. Tum vero Imperator, veluti in furorem actus,

tertio, de aperiendis templis Orthodoxis Eccleſiis

Quamobrem verberibus exceptis,

D πετοίηκεν, τὰς δὲ καθελεῖν ἐπειρᾶτο. Ἐπεκράτησεν δὲ ἡ τοιαύτη ἀταραμύθητος θλῖψις ἐπὶ χρόνους ἱκανούς. Ἐν τῷ χαμῷ δὲ οἰκείῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἀνατολῆς, ἀγγελικὸν βίον ἐτήσῃς μετερχόμενος, τόνομα Γραάκιος, τῇ Γ΄ ἐπὶ τῇ Ἀβραὰμ ἐπώνυμος, μᾶλλον δὲ ἰσόμοιρος, εἰ τ' ἔν ὁμότροπος· ὃς ἐκ τοῦ εἰωθότος θείας ἐρασθεὶς ἀκόης φωνῆς, παρακελευομένης κατέχειν τὴν ἐρήμον, ἐλθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ μὴ ἀπιστήσας τῷ κελεύσαντι, κάτεισιν εἰς τὴν ἐρήμον, ἐκ καταλαβὼν τὴν ἀφορλεχθεῖσαν πόλιν, ὄψει τῆς θεομάχου αἱρέσεως τὸν κατακλυσμὸν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐκ τοῦ συμπαθέστατον Ἱερεμίου τὸν προφήτην, πῦρ ἐνῆφθαι εἰς τοῖς ἐγκάτοις αὐτῆς, ἐκ παρεῖ τὸ πάντοθεν.

E Contra quos iterum Valens manus se ab Iſaacio ſemel,

5 Κατὰ δὲ συγχώρησιν Θεοῦ, τῇ ἀεὶ πρὸς τὸ συμφέρον παιδεύοντος, ἐγήγετο ἐπανάστασις τῶν Βαρβάρων κραταιά· καὶ συναγαγόντες τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, διατροθμάσαντες τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Δανοῦβιν, ἐλεηλάτουν τὴν Θράκιον ἐπερεισθόμενοι τῷ ἀπείρῳ πλήθει· θλῖψις δὲ ἐκ παραχρῆμα, σωῇ τῇ πρὸ τῆς ἐκκλησιῶν ἕνεκα, ἣ τὸ τυχὸν σῶσαι ἔσχεν ἡ πόλις. Τότε δὴ ὁ Βασιλεὺς συνήγαγε τὰ στρατόπεδα αὐτοῦ, παρασκευαζόμενος ἐξελθεῖν κατὰ τῶν ὑπεναντίων. Καὶ ἐγήγετο, ἐξιόντος ἐπὶ τὸ κάμπον τραπεῖσαι τὰ στρατόπεδα αὐτοῦ, ἀναζωπυρηθεὶς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ἄλλος Δανιὴλ ἐπὶ Σωσάννης, ὁ ἅγιος Ἀνὴρ ἡμῶν Γραάκιος, προέστησι τῷ βασιλεῖ, λέγων· Βασιλεῦ, ἄνοιξον τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, καὶ δώσει σοι Κύριος τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου. Ὁ δὲ τὸ ἀτελὲς ἐξένου τοῦ χήματος ἰδών, ἐκ ῥακκοδυτέντα γηράλεον, ὡς λήρῳ περιφρονήσας, ἔτε λόγου ἠξίωσεν αὐτόν· ἦ γὰρ ἐν τότε εἰσπεῦσθαι ἴσχυε μοναχῷ. Εἶτα πάλιν τῇ ἑξῆς ἐξιόντι αὐτῷ, ἔστη ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἔφησε· Βασιλεῦ, ἄνοιξον τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, καὶ νικήσεις τὰς ἐχθρός σου, ἐκ ὑποτρέψεις σὺ εἰρωνῆ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τὸ λόγον τὸν δυώνυμον αἰσθόμενος τὸ, Ὑποστρέψῃς σὺ εἰρωνῆ, ἀνεκοινώσατο τοῖς ἐγγίσασι αὐτῷ ἐπὶ τῷ ἀνοῖξαι τὰς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ κατ' ἐκείνῳ χαμῷ Γρηγόριος, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμ τῇ Ἀρείᾳ κακοδοξίας ὑπάρχοντες, ἐπὶ πλεῖον διέστρεψαν τὸν Βασιλέα, καὶ ἐλοιδόρησαν τὸν Ἅγιον, ὁμμυκτηρίσαντες τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐκ ταῖς θυραγέλλαις ἐμάστιζον αὐτόν. Καὶ πιθεὶς αὐτοῖς ὁ Βασιλεὺς, παραλογισάμενος αὐτὸν, ἐτροπώθη. Ὁ δὲ θεράπων τοῦ Θεοῦ Γραάκιος ἀδιαλείπτως ἐδέετο τοῦ Θεοῦ, ταχεῖαν τὴν βοήθειαν ποιήσασθαι περὶ τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου πίστεως.

F Quamobrem verberibus exceptis,

6 Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας παρατεξαμένης τῷ Βασιλέως, ἐξιόντος εἰς τὸν πόλεμον, προσῆλθεν αὐτῷ καὶ τὴν ὁδὸν ὁ Μακάριος, καὶ ἐπιλαβόμενος τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου αὐτοῦ, ἀνθίστατο, τὰ μὲν διαλεγόμενος ὡς θεομάχον, τὰ δὲ παραινῶν τοῦ ἐκκλῖναι ἐκ ἀνοῖξαι τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. Ὁ δὲ καὶ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἀκαμπὲς διέμφαινεν· οἱ δὲ πλησίον παρατρέχοντες τοῦ Βασιλέως, ἐμάστιζον αὐτὸν τοῖς ἱππικοῖς, καὶ οὐκ ἴσχυον· γίνεται οὖν ἐν τούτῳ σωρὸς πλήθους, καὶ διαφόρως ἕκαστος ἐμάστιζον αὐτὸν, οἱ μὲν βέργαις, οἱ δὲ θυραγέλλαις, ἕτεροι δὲ τυγμαῖς, ἄλλοι δὲ γρωπέλοις, ἐ μόλις ποτὲ, τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος, ἠδυνήθησαν ἀποσῆσαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ

ἐκ

A ἐν τῷ χαλκῷ τῷ ἵππῳ τῷ Βασιλέως. Τότε ὁ Βασιλεὺς Οὐάλης ἐμμανὴς γενόμενος, περιβλεψάμενος ὧδε κἀκεῖσε, ὁρᾷ πάντα τὸν τόπον ἐκεῖνον ὥσπερ λίμνην σωρευθῆναι, ὕδατος, ἀλλὰ βορβόρου δυσώδους, καὶ ἐν αὐτῷ ἕλος δασὺ καλάμων θανατηφόρων, καὶ ἀκανθῶν λίχνων δεινῶν, ἐν ᾧ τόπῳ οἷον ζῶον εἰσπεπλεγμένον (οἷα γίνεται ἐξ ἀγνοίας) ἀδαμῶς ἠδύνατο ζῶν ἐξελθεῖν. Προχωρῶν οὖν ὁ Βασιλεὺς τὸν τόπον, καὶ γνοὺς ὅτι ταφὴς θανατικὴ ἐστι, ἐπέλαβεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ ἀκοντισθῆναι, καὶ ἐπορεύθη πλησίον ὁδὸν αὐτοῦ. Ἀκοντισθεὶς δὲ ὁ μακάριος ὁμολογητὴς Ἰσαάκιος ἐν τῇ θανατικῇ ταφὶ βορβόρου, αὐτὸς μὴ ἐπαχυνόμενος δεινὸν· ἰδοὺ γὰρ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιστάντες δύο Ἄγγελοι ἐξ ἐναντίας αὐτῷ ἐν τῷ βορβόρῳ, καὶ ἁρπαγάντες αὐτὸν, ἐστησαν ἐν τῇ λεωφόρῳ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰρήνη σοι, ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου· καὶ τοῦτο εἰπόντες, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ· εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἐκλίνας τὰ γόνατα, ἐχαρίστησε τῷ Θεῷ, ὅτι προνοίαν ποιεῖται τῶν δούλων αὐτοῦ.

7 Ἀνατὰς δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, δρομαίως δέ τινος ὁδοῦ τοραθεὶς, ἐπροσθάσας τὸν Βασιλέα, τάλιν ἐπιλαβόμενον τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου τοῦ Βασιλέως, ἔφη μετὰ παῤῥησίας· Σὺ μὲν θανατεῖν με ἐδόξας, ἀκοντίσας ἐν τῷ βορβόρῳ· ὁ δὲ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ὑπὸ σοῦ ἀθετούμενος, ἐζωοτόκησέ με, ἀναγαγών με ἐκ τῆς παγίδος ἧς ἐκρυψάς μοι, εἰς ἔλεγχον τῆς ἀπιθοῦς σου γνώμης. Καὶ νῦν παραινῶ, ἄκουσόν μου, ἐν ποιήσῃ τὰς Ἐκκλησίας τῇ ὀρθοδόξῳ, καὶ ἀτόλμως αὐτὰς, ἐν νικήσῃς τὸν πόλεμον, εἰς ὃν ἀπέρχῃ, ἐν ὑποστρέψας ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἴσως σοι εἰς ἔτι πλείονα χωρήσειν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς θεασάμενος τὸν Μακάριον, ἐν τῷ φιλοφρονεῖσθαι τῷ προφήτῃ αὐτῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῷ παῤῥησίας, ὥσπερ ἐξ ἑαυτοῦ γεγονὼς, οὐκ ἠδυνήθη ἀνοχλεῖσθαι αὐτῷ λόγον. Εἶτα μετὰ μικρὸν λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Μακάριον· Ἐὰν δὲ μὴ ἀνοίξω ἢ ἀποδώσω τὰς Ἐκκλησίας τῇ ὀρθοδόξῳ, ἐν τίνι τί ἔσται; Τότε ἀναζωπυρηθεὶς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὁ θεράπων τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὃν Προφήτην τοῦ Θεοῦ Μιχαίαν ἐπὶ Ἀχαὰβ Βασιλέως Ἰσραὴλ, ὕστερος ἐκεῖνος προεφήτευσεν τῷ Βασιλεῖ Οὐάλεντι λέγων· Ἀγαθὸν μὲν ἐστί σοι Βασιλεῦ πεποιθέναι μοι ἀνοῖξαι καὶ ἀποδοῦναι τὰς Ἐκκλησίας τῇ ὀρθοδόξῳ, καὶ ἀπελθόντι ὑποστρέψαι μετ' εἰρήνης· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτου ἀκαμπὴς διατελεῖς, ἐὰν σὺ ἀπέλθῃς ἐν τῷ πολέμῳ ὑποστρέψας ζῶν, γνῶθι ὅτι Κύριος οὐ λελάληκεν ἐν ἐμοί· ἀπελεύσῃ γὰρ ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ σωνάψεις ἐπὶ τὸν πόλεμον, καὶ ἡ δυνήσῃ ἀντιστῆναι κατ' ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν σου· ἀλλὰ κρατήσουσιν ὑπέρ σε, καὶ φάξῃ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἐπιδιώξουσί σε, καὶ καταφάξῃ ἐν οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ αὐτῷ ζῶν συνὶ καπνωθήσῃ, καὶ τόπῳ γνώσῃ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης σου, ὅτι ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ, ὁ ὑπὸ σοῦ ἀθετούμενος.

8 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς Οὐάλης, ἐμμανὴς γενόμενος, προσκαλεσάμενος δύο τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, ὀνόματι τῷ ἑνὶ Σατορνίνος, καὶ ὀνόματι τῷ ἑτέρῳ Οὐίκτωρ, παρέδωκε τὸν Ὅσιον, λέγων

ac ſuos in omnem partem oculos circumferens, omnem circa ſe locum paludia quaſi concretæ imaginem exhibere conſpexit, quam non aquarum confluxus, ſed tetri cujuſdam odoris lutum conficiebat. In palude quoque ipſa arundinum & ſpinarum, acuminibus ſuis diram perniciem minitantium, denſa conſpiciebatur ſilva, in quam quodcumque animal, ut ex errore ſæpe fieri ſolet, greſſum intuliſſet, certam iocurrebat mortem. Hunc contemplatus locum Imperator, ita quaſi laqueum mortis eum eſſe reputavit, & ſanctum Monachum in eumdem juſſit conjici, ac iter ſuum proſecutus eſt. In feralem paludem conjectus illuſtris Chriſti confeſſor, nihil omnino in ea mali moleſtiæve perpeſſus eſt. Ecce enim divina Domini Jeſu Chriſti virtute gemini Viro ſancto ſe obtulerunt Angeli, qui & e cœnoſo lacu eum eduxerunt, & in publicam viam perduxerunt; Tum, Pax, inquiunt, tibi ſit; confortare & eſto robuſtus: atque his dictis, contionn diſparuerunt. At Vir ſanctus ſibi redditus, in genua ſe ſua proſtravit, Deoque qui tantam pro famulis ſuis ſollicitudinem ſolitus eſt oſtendere, gratias ingentes retulit.

Eu MS. VATIC.

& in eodem paludem conjectus, ac liberatus divinitus,

7 Finita deinde precatione conſurgens, magna cum feſtinatione diverſam ingreſſus ſemitam, compendin viæ Regem ad bellum proficiſcentem prævertit, correptoque iterum equi imperatorii fræno, ita fideoter ac fortiter eſt locutus: To quidem, o Imperator, inevitabili morti traditum me exiſtimaſti, eum juſſu tuo in cœnum illud fui conjectus: at vero Dominus Jeſus Chriſtus, cujus tu fidem abnegaſti, nova me quadam vita donavit; e lacu in quem immergi me volueras, ſalvum & incolumem edneceos, ut perverſam animi tui ſententiam palam aiguat. Attamen etiam nunc amice te hortor, me ut benigne audias, & ſuas Orthodoxis eccleſias reſeres atque reddas; quo facto, ita tibi perſuade, fore ut e bello, ad quod nunc pergis, victor evadas, tibique ita pace revertenti vera præbeatur laudom & gratulationum materia. Imperator Valens monitorem ſuum diligenter intuitus, & vultus io eo bilaritatem ac libertatem ſermonis attendens, ſic quaſi extra ſe ſoiſſet abreptus, ne voculam quidem ad ea quæ dicta erant reponere valuit. Interpoſita igitor nonnulla mora, Ecquid, ait Imperator ad virum ſanctum converſus, demum eſt futurum, ſi Catholicoram eccleſias aperire ac reddere abnnero? Tnnc a Spiritu ſancto ineitatus Dei famulos, non aliter ac olim Achabo Regi Iſraelis Propheta Michæas, ita & ipſe vaticinatus eſt Valenti Imperatori, hoc eum modo compellans: Fortunatius quidem tecum fuiſſet actum, Imperator, ſi verbia meis perſuaſus, eccleſias Orthodoxorum referare ac reſtituere induxiſſes in animum, & ad bellam iſtud diſcedens in pace elegiſſes reverti; ſed quoniam in hoc uſque tempns inexorabilis perſiſtere non dubitaſti, ita tibi denuntio: ſi poſt expeditionem iſtam ſuperſtes Conſtantinopolim aliquando vivum reverti te contingat, ſcias quoniam mihi Dominus non eſt locutus. Abibis ſcilicet in locum iſtum, & commiſſo cum Barbaris prælio, nequaquam ipſis reſiſtere valebis; qoio ipſi potius te ſuperiores evadent, fugieſque a facie perſequentium, donee in exiguum te abdas tugurinm, io quo latitans flammis circumcirca injectis viveus cremaberis. Illud erit miſeriæ & calamitatis tuæ tempus, quo cognoſces regnare Deum aliquem in cœlo, qui a te modo non agnoſcitur.

Valenti ſiniſtra ſtrum admonito,

Eadem prædicit ac mox tem:

8 His auditis, magna incenſus rabie fuit Imperator, ac vocatis ad ſe protinus duobus e proceribus, quorum alteri Saturnino, alteri nomen erat Victori, Sanctum lis hominem ſervandum tradidit, ita jubens:

In carcerem detrudit.

EX MS. VATIC.

bens: Illum vos senectionem, compedibus & catenis vinctum atque oneratum, arctæ custodiæ includite, quousque in pace domum reversus, supplicium sumam de impudento, & non minus importuna hac ejus vaticinatione. Tum B. Isaacius, cum quadam vultus majestate subridens, sic Regem iterum est affatus: Nunc equidem tibi ita prædixi. Si e bello isto vivum te in urbem referas, non est mihi locutus Dominus. Ad hostes igitur suos debellandos perrexit Valens *d*; at prænominati duo magnates comptehensum virum sanctum, quemadmodum ipsis fuerat a Rege imperatum, earceri ineluserunt. Ex quo autem tempore in eum est ingressus Vir sanctus, diu noctuque supplicationes cum lacrymis ad Deum instituebat, ut placato tandem vultu populum suum respicere, & præsenti auxilio tueri vellet.

D

αὐτοῖς. Μετὰ πάσης ἀνάγκης καὶ τριβόλου, καὶ τοῦ ἐπ' αὐχένος ἀλύσεως ὁ φρυκᾶ κατακλείσατε, ἄχρις ἂν ὑποστρέψας ὁ εἰρηνῇ, τιμωρήσομαι αὐτὸν τῆς ἀναιδείας αὐτοῦ καὶ ἀκμόνος προφητείας. Τότε ὁ μακάριος Ἰσαάκιος ὑπομειδιάσας σεμνὸν, εἶπεν τῷ Βασιλεῖ, Καὶ ἦδη σοι εἶπον ἐὰν σὺ ὑποστρέψῃς ζῶν, οὐ λελάληκεν ὁ ἐμοὶ Κύριος. Ἐτοιμάσθη δὲ ὁ Βασιλεὺς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἄνδρες παραλαβόντες τὸν Μακάριον, ἀπήγαγον αὐτὸν, καὶ καθεῖρξαν αὐτὸν καθὼς ἐκελεύσθησαν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Ὅσιος εἰς τὴν φυλακὴν, οὐ διέλειπε νύκτα καὶ ἡμέραν μετὰ δακρύων δυσωπῶν τὸν Θεὸν, ἐπιβλέψαι ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ ταχέως ἀποστεῖλαι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ.

ANNOTATA.

a *Tam distincta revelationis non meminit Vita altera, sed interni duntaxat impulsus.*

b Gothi *hi fuere, quibuscum assiduo fere* Valenti *fuere bella; & contra quos dimicans, sagitta confossus,* B. *& cum tugurio, in quod, ut insequentium hostium manus evaderet, se cum paucis e suis receperat, vivus exustus est.*

c *Simocatta libro 4 cap. 15.* Δίτιγον οὖν τὸν βασιλικὸν δορυφορίαν σωματοφύλακα καλοῦσι Ῥωμαῖοι ἀποκάλω. Eunuchos supremus & præcipuos ad Imperatoris satellitium deputatus, quem Præpositum vocare Romani consueverunt. *Manera ejus ac dignitatem explicant Cedrinus, Meursius, alii.*

d *Fiduciam, prædictioni Isaacii contrariam, dabant* E *Valenti feliciter* vaticinia, quæ fuisse ejus jussu consulta de proposita belli expeditione, post ejus obitum libere fassi sunt, qui ejus familiaritate utebantur domestici, *uti scribit Theophanes.*

CAPUT III.

De Valentis interitu, & Theodosii in Imperatorem electione: qui, suscepto baptismo, Isaacium honorifice habet; ac, pulsis Arianis, pacem reddit Ecclesiæ.

9 INterea Imperator ad quamdam prope Danubium *a* urbem pervenerat, lustratoque exercitu, & aoditis suorum sententiis, conflictus cum hoste ineundi diem constituerat. Qui ut advenit, & cœptum est pugnari, hostibus fusis Valens par esse non potuit; quamobrem coactus in fugam se dare impius, tamdiu insequentium inimicorum manus evasit, donec in agro quodam apertum horreum conspicatus, una cum Præposito, perversori suo, in illud sese abdidit. Hoc persequentes eum Barbari ut adverterunt, injecto ab omni parte in horreum igne, vivum cremarunt. Atque isto tandem modo supplicium persolvens meritum, juxta S. Isaaci prædictionem, animam miser exhalavit. Quę vero pars exercitus *a* clade superfuit, Sermium *b* Illyriei tractus urbem petiit, ac missa inde ad Gratianum *c* legatione, enm de omnibus quæ contigerant edocuerunt. Ille ad prædictam civitatem mox ut pervenit *d*, Imperatorem illis proposuit Theodosium, divinitus ad tantam dignitatem electum, veræ fidei Christique amantissimum, religionis orthodoxæ sectatorem, virum denique bello strenuum *e*. Redingrato igitur e Theodosii & Gratiani mente adversus Barbaros qui Valentem incendio necarant bello, & Domino Jesu Christo bene propitio, Barbarorum alios gladio deleverunt, alios verterunt in fugam; quorum maxima etiam pars, dum Istrum trajicit, aquis hausta interiit. Ira Imperatores Gratianus & Theodosius, victoria adversus Barbaros potiti, & erectis sibi trophæis clari, Gratianus in Gallias, Theodosius Constantinopolim perrexit. Hic Thessalonicam ut attigit, corporis infirmitate subito cœpit teneri. Quare aeeersito ad se *f* Aeholio, urbis Thessalonicensis Episcopo; quam proficeretne fidem seiscitatus est. Respondit is, *g* Illyricas quidem gentes ab Arii blasphemia assatas, ita tamen ut impia adversus Deum rebellio, quam ille induxit, ipsas post se non traxerit:

6 Ἐνομίζετο τυγχάνειν τοῦ Βασιλέως ὁ μετὰ τὴν πόλεων τὴν πάρεγγυς τοῦ Δανουβίου, ἐτύχετο ψάμμος τὸ στρατόπεδα αὐτοῦ, ὁ ἀκαταπαύστως αὐτοῖς, ὥστε τὴν ἡμέραν ὁ ἦν σωπᾶν τὸν πόλεμον. Ἐν δὲ τῷ χαρῷ τῆς συγχύσεως μὴ δυνηθεὶς αὐτοῖς ὑπάντιος, νῶτα δεδωκὼς ὁ ἀλιτήριος ἤρξατο φεύγειν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· οἱ δὲ ἐπεδίωκον. Καταλαβὼν δὲ ἀγρὸν, ἀρὼν ἀχυρῶνα ἀνεῳγμένον, εἰσεπήδησεν εἰσῶν ἅμα τῷ Πραιποσίτῳ τῷ διαφέροντι αὐτῷ. Οἱ οὖν ἐπιδιώκοντες βάρβαροι, ἰδόντες ὅτι ὁ τῷ ἀχυρῶνι εἰσεπήδησεν φεύγων, ἄψαντες πυρὰ κύκλῳ κατέκαυσαν αὐτὸν ὁ αὐτῷ, καὶ ὕπνος τιμωρίμους ἀπέρριψεν εἰσῶ τοῦ ψυχοῦ, καὶ τοῦ προφητείαν τοῦ ἀνδρώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσαακίου. Ἡ δὲ ὑπολειφθεῖσα στρατεία ἦλθεν ὁ Σερμίῳ τὴ πόλει τῶν Ἰλλυρίων ἐθνους, καὶ ἀποστείλαν πρεσβεῦαι πρὸς τὸν Βασιλέα Γρατιανὸν, σημαίνοντες περὶ τοῦ γεγονημένων πάντων. Ὁ δὲ παραχρῆμας ὁ τῇ προλεχθείσῃ πόλει Σερμίῳ, καὶ ψήφου Θεοῦ ἀναδείκνυσιν αὐτοῖς Βασιλέα ὀνόματι Θεοδόσιον, ἄνδρα πιστότατον καὶ φιλόχριστον, ὀρθόδοξόν τε περὶ τὸν τύπον ὄντα, ἀνδρεῖόν τε ὁ πολεμικώτατον. Κατὰ γνώμην δὲ τοῦ δύο Βασιλέων συγκροτεῖται ὁ πόλεμος καὶ τοῦ Βαρβάρων τοῦ τὸν Οὐάλεντα καυσάντων· καὶ τῇ σωτῆρος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς μὲν ἐκτειναν, τοὺς δὲ ἐδίωξαν· οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν ὁ τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ ὁ τῷ φεύγειν ὥλοντο. Ὁ δὲ τοῦ Γρατιανὸς ὁ Θεοδόσιος οἱ Βασιλεῖς καὶ Βαρβάρων ἦραν τὰς νίκας, ὁ μὲν τὰ τρόπαια, Γρατιανὸς μὲν ἐπὶ τὰς Γαλλίας ἐχώρει, Θεοδόσιος δὲ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπόρευε. Καταλαβὼν δὲ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐκάκωσε ἀῤῥωστία ἀξιοπίστου. Μεταπεμψάμενος οὖν τὸν Θεσσαλονίκης Ἐπίσκοπον τὸ ὄνομα Ἀχό-

A Α᾽χόλιον, ἐπιῳθάνετο ποίαν πίστιν ἀσπάζεται. Τῷ δὲ εἰπόντος, ὅτι παρῆλθεν ἡ Ἀρειανὴ βλασφημία τὰ Γλυκέων ἔθνη, ἃ δὲ ἴσχυσεν σωφρόνησαι ἡ παρ᾽ ἐκείνης ἀμυδρὰ ἀσεβὴς θεομαχία, ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν ἐκ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παραδοθεῖσαν πίστιν, ἐ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ βεβαιωθεῖσαν τὸ ἀδιαίρετον ἐ ὁμοούσιον τῆς ἁγίας Τριάδος κατήχουμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς Θεοδόσιος, ἐ ἀσμένως ἀποδεξάμενος, ἤρξατο λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἐ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἀχολίου τοῦ Ἐπισκόπου Θεσσαλονικέων μητροπόλεως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, ἐ τοῦ Υἱοῦ, ἐ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐ μεταλαβὼν τοῦ ἀχράντου σώματος ἐ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

10 Ἀναῤῥωθεὶς οὖν μετὰ πολλὰς ἡμέρας, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται μηνὶ Νοεμβρίῳ εἰκάδι πέμπτῃ, ἰνδικτιῶνος * πέμπτης, ὑπατείᾳ τῶν σεβαστῶν Βασιλέων Γρατιανοῦ τὸ πέμπτον, ἐ αὐτοῦ Θεοδοσίου τὸ πρῶτον· ἐν ᾧ καιρῷ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς Ἐπίσκοπος, ἔνδον ἐν μικρῷ Οἰκητηρίῳ τὰς συναγωγὰς ἐποιεῖτο, ἐπιστηρίζων ἐ πιστοῦσθαι τὸν λαὸν διὰ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὅπερ Οἰκητήριον μετὰ ταῦτα ἐκ Βασιλικῆς φιλοτιμίας μεγαλυνθὲν, Ἀναστασίαν ὠνόμασαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σατορνῖνον ἐ Οὐίκτορα, ὑπατεύσαντες τῷ Βασιλεῖ, ἐγνώρισαν αὐτῷ πάντα τὰ κατὰ τὸν ἅγιον ἐ ὁμολογητὴν Ἰσαάκιον, ἐ τὴν προφητείαν αὐτοῦ, ὡς κατὰ πρόσωπον προεῖπεν τῷ Οὐάλεντι, ἐ ὅτι ὕστερον ἀπέβη αὐτῷ. Οὗ ἀκούσας, ἐ θαυμάσας τὸν ἄνδρα, ἀθρόως μετὰ πάσης τιμῆς ἐπὶ τὰ Βασίλεια ἄγειν προστάττει. Οἱ δὲ προαγορεύθεντες εὐδοξότατοι ἄνδρες, παρεθέντες μετὰ σπουδῆς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τῶν ποδῶν τοῦ Ὁσίου ἁπτόμενοι, ἐδέοντο ἀξιῶσαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἐγνωκότες διὰ τὸ ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων προῤῥήτως αὐτὸν εἶναι. Ἐξαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ἤγαγον πρὸς τὸν Βασιλέα· ὃς ὑπαντήσας, προσεκύνησε τῷ Ἁγίῳ, αἰτήσας ἀφεσιν. Ὁ δὲ ἀποστολικὸς ἀνὴρ ἐ ἐπηύξατο ἐ ἀσπασμῷ μετέδωκεν, ἐ πάντα ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν δυσώνυμον Οὐάλεντα.

11 Ὃς ἀκούσας ἐ οἰκειωσάμενος τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τὴν συμφοράν, ἀθρόως προστάττει θεσπίσματα ἐκ τοῖς ἐκτὸς τόποις τῆς πόλεως ἀφεστηκόσιν ἔθνεσι. Βασιλεὺς Θεοδόσιος, Νικητὴς, τροπαιοῦχος, πᾶσι τοῖς τῆς Ἀρείου δυσσεβείας μύσεσι. Γνωστὸν ὑμῖν ἔστω, ὅτι ἕως ἐκ τῆς σήμερον ἡμέρας, ὃς ἂν φωραθεὶς ἔξω τῶν ἐντὸς τοῦ τείχους συναγόμενος ἐκ Ἐκκλησίᾳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τοῦτο ζημίᾳ ἔσται ἐ τυχὸν σὺ· ἅτε ἀγαπῶντες Ἐκκλησίας μετὰ τολέμων ἐ ἁρπαγῆς εἰλῆφαι, τούτους ἐκ εἰρήνῃ καταλείπομεν, ἔξω τῆς πόλεως ὠλίζεσθε. Δηλοῖ δὲ ἐ τῷ κατ᾽ ἐκείνου καιρῷ προεστῶτι τῆς Ἀρειανικῆς θρησκείας ὀνόματι Δημοφίλῳ τὰ αὐτὰ, ἐ εἰ βούλοιτο πειθοῦς τῇ κατὰ Νίκαιαν ἁγίᾳ συνόδῳ, ἔνδον τὸν λαὸν, ἐ τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι. Τῷ δὲ Δημοφίλῃ φυγόντος τὸν προσωπον τῆς ἑνώσεως ἐ εἰρήνης, ἀπεδήλωσεν ὁ Βασιλεὺς, Εἰρήνῃ ἐ ὁμόνοιαν φεύγεις; φεύγεις ἐκ τοῦ τάχος ἐκ τῶν ἐκτὸς τόπων κελεύω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δημόφιλος, συγκαλεσάμενος ἅπαντας τοὺς Ἀρειανοὺς, προσεφώνησεν αὐτοῖς τοιάδε λέγων· Ἀδελφοὶ, ὁ Βασιλεὺς φιλάνθρωπός ἐστιν, ἐ τὴν τῆς οἰκείας πίστεως τῶν ὁμοίων φρονούντων Ἐκκλησίας ἐπιζητεῖ, γαλλιώμενος τὰ δηλώσας ἡμῖν· Ἅπερ φησὶν ὁ πολέμιος

Fidem enim, inquit, teneemus jam inde a principio per ſanctos Apoſtolos nobis conſignatam; & a ſanctis Patribus traditam olim doctrinam in Nicæno Concilio, de individua & conſubſtantiali Trinitate. Quæ verba lubenti animo ſuſcipiens Theodoſius, ſacra confeſtim baptiſmatis aqua voluit expiari. Baptizatus itaque fuit ab Acholio, Theſſalonicenſis & metropolitanæ urbis Epiſcopo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: & ſacrum deinde atque incorruptibile Domini noſtri Jeſu Chriſti corpus, & venerandum ſanguinem reverenter accepit. EX MS. VATIC. & baptizatur ab Acholio.

10 Reſtaurata poſt dies pluſculos corporis valetudine Conſtantinopolim eſt ingreſſus meoſe Novembri, die XXIV, Indictione quinta *b*, religioſiſſimis Principibus, Gratiano quiotum, & ipſo Theodoſio primum Conſulibus; quo eriam tempore Gregorius Naaianzenus Epiſcopus io exigun Oratorio Orthodoxorum conventus habebat, eos undique coovocans, & ſana ſua doctrina io recta fide confirmans. Ac idem poſtea Oratorium, regia magnificeotia noo parum auctum, ab *i* Anaſtaſia nomen deiode ſuum haboit. Saturnius interea ac Victor nbvism progreſſi Imperatori, univerſa quę circa ſaoctum Confeſſorem Iſaacium acta fueraot enarrarunt; varicinium præſertim, quod Valenti io os denuotiare ooo erat veritos, quodque ſuis omnibus numeris modo eſſet impletum. Auditis quæ narrabaotur, Teodoſium cœpit magna viri tanti admiratio, eumque ad ædes Imperatorias adduci quam primum mandavit. Viri igitor, quos dixi, clariſſimi, in carcerem cum feſtinatiooe ingreſſi, hominis ſancti genua ſupplices apprehenderunt, ac ſacras ab eo preces pro ſe poſtulaverunt, quoniam nunc ex rei ipſius eventu Prophetam illum eſſe cognoviſſent. Eductum deiode e cuſtodia Imperatori confeſtim obtoleroot; qui Virum ſanctum obvius exciptens & ſuppliciter veneratus, ut Deum ſibi orando propitium redderet, enixe petiit. Imperatori ſaoſta omnia poſtquam precstus eſt vir Apoſtolicus, & ſalutem reddidit, cuncta quæ ſub iofelici Valente acciderant anuntiavit. Conſtantinopolim deinde profectus *b* E *i* cuncta de Iſaacio edocetur, eumque habet in honore.

11 Quæ omnia intelligens Theodoſius, & Eccleſiarum calamitatem ſuam eſſe reputaos, edictum continuo celebrioribus urbis locis proponi juſſit, quo hæc præſcribebaotur. Theodoſius Imperator, Victor & Triumphator, cunctis Arianæ impietatis Sacerdotibus. Notum vobis ſit, quod, quicumqoe veſtrum ex hac die deprehenſus fuerit intra urbis murus, in quavis Orthodoxorum eccleſia eœtus cogere, pœoa haud levi caſtigandos ſit. Quas vero hactenus ſanctiſſimas eccleſias per bella & rapinas occupaſtis, eas nunc in pace ſuis reddire poſſeſſoribus, eootenti extra civitatis moros commorari. Demophilo *k* quoque, Arianæ impieratis ea tempeſtate Principi & Epiſcopo CP. eadem fuere denuntiata, ab eoque quæſitum, an admiſſa Nicæna & ſacroſancta ſynodo, in populi omnis Cbriſtiaoi unionem & pacem Eccleſiæ eonſentire vellet. Qui cum omoem de pace ac unione ſermonem plane refugeret, contra eum ita pronuntiavit Imperator: Pacem fugis & concordiam? jobeo igitur ut hinc quam primom alio te recipias, nec ulla amplius apod nos oratoria occupes. Denuntiatione ea accepta Demophilus, ad convocatos uodique Ariaoæ doctrioæ aſſeclas ita eſt locutus: Fratres, Imperatorem nacti ſumos perbumanum, qui fidei ſuæ propriæ & conſubſtantialitatis aſſertoribus eccleſias jubet reſtitui, ſic pacifice nobis edicens: Edictum Theodoſii adverſus Arianos *l* F qui & Demophilum urbe CP. pellit,

EX MS. VATIC.

Quas bellorum atque tumultuum tempore eccleſias occupaſtis, eas nunc in & cum pace reddite. Scitote ergo extra urbis muros deinceps nobis eſſe conveniendum. Hæc elocutus, una cum omni Arianorum multitudine urbem relinquens, extra ejus muros commorationem ſibi delegit. Ita quidem eum ad quadraginta *l* omnino annos Orthodoxorum eccleſias tenuiſſent Ariani, imperante Theodoſio, non iis modo, ſed ipſa etiam urbe abire ſunt compulſi, eodem illo Conſulatu, eodemque menſe.

ac pacem reddit Eccleſiæ.

l

12 Cum eo modo prævaluiſſet rurſum Nicæna fidea, & ſuum urbs Conſtantinopolitana accepiſſet Epiſcopum *m*, ſanctis Eccleſiis univerſoque populo reddita eſt pax; ſua etiam templa & oratoria receperunt ac frequentarunt Orthodoxi: ſpem enim hanc conceperat Imperator, fieri poſſe ut in eamdem eum Catholicis fidei doctrinam & communionem convenirent tam Ariani quam Macedoniani, de Conſubſtantialitatis veritate perſuaſi, ſicut fuerant antequam ab Eccleſia Catholica ſeſe ſeparaſſent: nam quæcumque ad hæreticos eos ſpectabant, jam ante Imperatorem edocuerat Epiſcopus, Nazianzenus Gregorius; qua ſcilicet ratione Conſtantius, Magni Conſtantini filius, in gratiam Arii & Macedonii, cuncta quæ a Patre ejus tam recto tamque religioſe fuerant conſtituta everſens, fidem quoque orthodoxam ſubverterit, ejuſque exemplum imitatus fuerit Valens. Poſt hæc Theodoſius præcipuos ſectæ utriuſque propugnatores ad *n* Synodum Conſtantinopoli habendam convenire voluit. Adfuerunt illico Conſubſtantialitatis patroni acerrimi, *o* Alexandria profectus Timotheus, Cyrillus *p* Hieroſolymitanus ad recte de Trinitate ſentiendum denuo perductus, & Meletius *q* Antiochenus. Ipſe etiam aderat Gregorius Nazianzenus, & Acholius Theſſalonicenſis, aliique plures, centum univerſim & quinquaginta. Pro Ario & Macedonii tuenda cauſa advenerant, Eleuſius *r* Cyzicenſis, Marcianus Lampſacenſis, Euethius Epheſinus, Mares Chalcedonius, ac reliqui omnes ad triginta uſque, e quibus longe major pars Helleſpontum, & Aſiaticas incolebant urbes. Conſulatu igitur *ſ* Eucherii & Syagrii, menſe Majo, omnes quos dixi Epiſcopi, atque Imperator, & ſanctus Confeſſor ac Pater noſter *t* Iſaacius in unum convenere, cum reliquis omnibus, qui orthodoxam de Conſubſtantialitate fidem palam ſunt profeſti: *u* ii autem quibus minus erat prudentiæ, ſpretis ſapientiorum hortationibus, in Arianam ſectam conſentire potius elegerunt, quam Conſubſtantialitatem in divinis Perſonis admittere. Cumque ita de ſe palam profiterentur, non ſolum e cœtu Eccleſiæ, ſed ex ipſa etiam urbe ſunt ejecti, & ab orthodoxe ſentientibus omnino ſeparati: Patres autem ea quæ Nicææ quoad fidem ſtatuta erant, firmiora eſſe volentes, ſimilia Nicænis decreta ediderunt.

Conſtantinopolitana I Concilium idem indicit.

B

m

n

o

p

q

r

ſ

t

u

Damnantur & pellunter hæretici.

C

13 Imperator quoque poſtquam ad Concilii Patres de Epiſcopi Conſtantinopolitani electione retuliſſet, pluribus Cleri ſuffragiis deſignatus fuit *x* Nectarius quidam, vir pietate eximius, Senatorii ſanguinis, moribus optimis, qui Prætoris tunc munere fungebatur. Hic ab univerſo populo ad Epiſcopatum poſtulatus, centum quoque & quinquaginta Patrum aſſenſu dignitatem eam ſuſcepit, præſente Imperatore Chriſti amantiſſimo Theodoſio, patre Arcadii & Honorii, qui & ipſi deinde Imperio præfuerunt, una cum ſanctiſſimo Iſaacio. Tunc illud etiam ſtatutum fuit, ut ſecundum a Romano Epiſcopo dignitatis locum obtineret Epiſcopus Conſtantinopolitanus *y*, propterea quod Conſtantinopolis nova Roma & ſit & dicatur. His omnibus cum ſuum pariter aſſenſum præbuiſſet Imperator, finis tandem Concilio

x

Nectarii in Epiſcopum CP. electio.

y

κ) ξάλησίαλήσαι Ἐκκλησίας, ταύτας σὲ εἰρήνη ἀπόδοτε. Γʹτε οὖν ἀπὸ τῆς σιωχθησομένους ὑμᾶς ἔξω τῆς πόλεως. Ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως ἅμα παντὶ τῷ λαῷ αὐτῆ, κἀκεῖ τὰς διατριβὰς τῆ λοιπῆ ἐποιῆτο. Οὕτω μὲν οἱ Ἀρειανοὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τῆ Ἐκκλησιῶν τῆ ὀρθοδόξων ἐκράτησαν· ἐπὶ δὲ τῆ χριστιανικωτάτη Βασιλέως Θεοδοσίου μόνου τῆ εὐκτηρίων οἴκων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως ἐξηλάθησαν, σὺν τῆ αὐτῆ ἐξουσία καὶ σὺν τῷ αὐτῷ μηνί.

D

12 Ἀνετειάησαν δὲ καὶ ἀνελάμβανον αὐτὰς οἱ τῆ ὀρθοδόξη πίστεως, ἐπὶ τῷ κρατῆσαι τὴν ὑπὸ Νικαίᾳ πίστιν, καὶ χειροτονῆται τῆ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον, καὶ δοῦναι κατάστασιν τῶν ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ παντὶ τῷ λαῷ. Ἤλπιζε γὰρ δύνασθαι ὁμονοῆσαι καὶ ἑνῶσαι τὸν περὶ Ἄρειον καὶ Μακεδόνιον τῆ ὁμοουσίῳ πίστει, καθὼς ἦσαν πρὸ τῆ ἀποστάσεως· τάυτα γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν ἐδίδαξεν τὸν Βασιλέα Γρηγόριος ὁ Ναζιανζῆ Ἐπίσκοπος, καὶ ὅτως Κωνστάντιος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου, ἕνεκεν Ἀρείου καὶ Μακεδονίου, πάντα τὰ τῆ πατρὸς πίστως καὶ ὀρθῶς νομοθετηθέντα ἀνατρέψας, τὴν ὀρθόδοξον ἐτάρθητε πίστιν, καὶ μετ' αὐτὸν Οὐάλης ὁμοίως καὶ σκιλάσατε παρεῖναι σὺν τῆ σωμάτων καὶ τῶν φροντιστῶν τάτων τῆ αἱρέσεων. Σωηλθον οὖν τῆ μὴ ὁμοουσίῳ πίστεως, ὃν μὴν τῆς Ἀλεξανδρέων Τιμόθεος, ὃν δὲ τῆ Ἱεροσολύμων Κύριλλος φροσδέμβος τῷ ὁμοουσίῳ πάλιν, Μελέτιος δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας, ὃσπερ δὲ καὶ αὐτὸς παρῶν ἦν ὁ Ναζιανζῆ Γρηγόριος, καὶ Ἀχόλιος ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ ἄλλοι κατ' αὐτὸς πλεῖστοι· πάντες δὲ ἦσαν ἑκατὸν πεντήκοντα· τῶ δὲ Ἀρείᾳ καὶ Μακεδονίᾳ μέσης, Ἐλεύσιος Κυζίκου, Μαρκιανὸς Λαμψάκου, Εὐήθιος Ἐφέσου, Μάρης Χαλκεδῶνος, καὶ λοιποὶ ἄλλοι· πάντες δὲ ἦσαν τεσσάκοντα, ἐξ ὧν οἱ πλείους τῆ περὶ Ἑλλήσποντου καὶ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἦσαν. Σωηλθον οὖν σὺν ὑπατείᾳ Εὐχερείᾳ καὶ Συαγρίῳ, μηνὶ Μαΐῳ οἱ π Ἐπίσκοποι καὶ ὁ Βασιλεὺς, καὶ ὁ ὅσιος ἅγιος ὅτος πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς Ἰσαάκιος, καὶ παντὸς ἐγένοντο ὁμοοῆσαι αὐτὸς τῆ ὁμοουσίῳ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει· οἱ δὲ μικρᾷ φρονήσαντες, καὶ τὰς παραιτέσεις παραλογισάμενοι, μᾶλλον ἐφάσαν αἱρεῖσθαι τὴν Ἀρειανὴν πίστιν, ἢ τῷ ὁμουσίῳ συμπίεσθαι. Ταῦτα αὐτόνυκτος ἀπήλασαν αὐτὸς ἀπὸ τῆ σωεδρίας τῆς Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ ἀυτῆς τῆς πόλεως, πλείους ἀποχίσαντες τῆς ὀρθοδόξη πίστεως· κρατύσαντες δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ὑπὸ Νικαίᾳ πίστιν, σωοδὰ καὶ αὐτοὶ ὥρισαν περὶ τῆς πίστεως.

E

F

13 Καὶ ὁ Βασιλεὺς περὶ χειροτονίας Ἐπισκόπου ἀνακοινωσάμενος αὐτοῖς, ἀνεδείχθη ἀπὸ τόπου τῆ κλήρου καὶ τῆ ὑπὸ ψήφων Νεκτάριός τις, ὀνόματος μὲν εὐσεβείᾳ, συγκλητικῆ αἵματος, ἐπιεικὴς τὸν τρόπον, τότε τὴν τῆ Πρέτορος χρείζων ἀρχήν· ἀναχθεὶς δὲ ὑπὸ τῆ λαῆ παντὸς, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ὑπεροχείζεται ὑπὸ τ ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων, παρόντος δὲ τῆ φιλοχρίστου Βασιλέως Θεοδοσίου, πατρὸς Ἀρκαδίου καὶ Ὁνωρίου, καὶ αὐτῶ εἰς ὑστερον γενομένου Βασιλέων, καὶ τῆ ἀοιδίμου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαακίου. Τότε δὲ καὶ ὅρον ἐνέφηνεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ φροσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. Τύπος πᾶσι συμφόρε γενομένου

τος

A τοῦ τῦ Βασιλέως, ἴχει ἡ σωδος πλος εἰς δξαν τῦ Κυρίυ Ἰησῦ Χριστῦ.

fuit impoſitus, ad gloriam majorem D. N. Jeſu Chriſti. Ex MS. VATIC.

ANNOTATA.

a *Imo prope* Hebrum, *videlicet* Hadrianopolim, *a quo* 12 p. m. *abeſt locus pugnæ*, 9 *Auguſti anno* 378, *commiſſæ*.

b *Quam urbem* Sermium *vocat Evagrius & vitæ hujus ſcriptor*, Sirmium *appellant alii*, *Colonia quondam & urbs Epiſcopalis*, *Savum inter & Danubium ſita*, *nunc paucis conſtat incolis*, *& in vicum eſt redacta*.

c *Appropinquabat* Gratianus *cum exercitu*, *pariter cum Valente adverſus Gothos pugnaturus*: *ſed Valens moræ impatiens*, *non expectato Gratiano*, *cum hoſte conſlixit*, *exercitumque & ſe perdidit*.

d *Gratianus quippe*, *veritus ne Gothi ob victoriam ferociores univerſam Thraciam cædibus & rapinis miſere deformarent*, *cum ipſe contra Alemannos*, *Imperatoris abſentia rebellantes*, *revocaretur in Gallias*, *publicis Comitiis militaribus Imperatorem Orientis creavit* Theodoſium, *cum non mediocri ſua laude fortiſſimo duci dimidium cedens Imperium*.

e *Quamvis* e Theodoſii & Gratiani *mente renovatum fuerit contra Gothos bellum*, *non tamen*, *quemadmodum hic ſcriptor innuit*, *ab utroque Imperatore geſtum & feliciter confectum fuit*, *ſed a ſolo Theodoſio*, *veluti apud Hiſtoricos licet videre*.

f Aſcholio *legendum notat*, *non probat*, Baronius, *ubi de Epiſcopo hoc* Theſſalonicenſi *agit*. Acholius *ille*, *qui & alias* Aſcholius, *Epiſcopus fuit* Carundenſis, *cujus in Concilio Chalcedonenſi*, *anno* 451, *& in ſynodo Romana*, *anno* 503, *habemus memoriam*. Aeholium *autem qui Theodoſio Baptiſmum contulit*, *alias dici* Aſcholium, *nuſquam*, *niſi in Baronio*, *meminimus reperire*.

g Illyricum *antiquum in Occidentale & Orientale dividitur*: *Orientale etiam Macedoniam comprehendit*, *in qua* Theſſalonica.

h *Imo erat ea Indictio* 9, *a Septembri menſe inchoata anno* 380: *facile autem fuit ut littera* θ, *alicui viſa ſit eſſe* ϑ, *& ſic* 5 *pro* 9 *indicari*.

i *Id eſt* Reſurrectio *propterea ſcilicet quod eo in loco Nicæni Concilii fides*, *Imperatorum & Epiſcoporum Arianorum improbitate prope extincta*, *revoluiſſe denuo incœperit*.

C k Demophilus *in locum Eudoxii ſubſtitutus ab Arianis*, *contra Euagrium a Catholicis electum*, *qui a Valente pulſus urbem cedere coactus eſt adverſario*, *per duodecim annos tenendam*.

l *Anni hi* 40, *a morte Conſtantis & anno* 340 *numerantur*.

m *Scilicet* S. Gregorium Nuzianzenum, *cujus Acta dedimus* 9 *hujus*, *abdicato* Maximo, *quem Ægyptii Epiſcopi*, *nulla ad id poteſtate præditi*, *ordinarunt*.

n *Concilium intelligit Conſtantinopolitanum primum*, *Generale ſecundum*, *quod anno Chriſti* 381, *Eucherio & Syagrio Conſulibus*, *habendum indixit Theodoſius*: *non tamen ſine Damaſi*, *Romani tum Pontificis*, *conſenſu*, *quod aſſerunt & probant PP. Labbeus & Coſſartius in Concilii hujus Hiſtoria*.

o Timotheus *hic Petro Alexandrino Epiſcopo*, *fratri ſuo ſucceſſit anno uno antequam Concilium Conſtantinopoli habendum indiceretur*. *Eum Theodoſius Imperator in quodam ſuo reſcripto*, *ad Optatum Præfectum Auguſtalem Ægypti*, virum *dicit*, omnium Sacerdotum ſuſceptatione venerandum, & ſuo etiam judicio approbatum. *Obiit Epiſcopatus ſui anno* 5.

p De Cyrillo *Hieroſolymitano vide*, *ſi placet*, *Commentarium Hiſtoricum Menſis noſtri Martii die* 18, *quo ſanctis hujus Epiſcopi memoriam ſolenni cultu Eccleſia veneratur*. *In eo videre erit*, *numquam ab Orthodoxa fide deſciviſſe*, *ut ſupponit Vitæ hujus Auctor* (*communi plurium fama ad hoc opinandum inductus*) *cum ad Homœuſii Confeſſionem eum denuo ait rediiſſe*. *Notatur ibidem accurate tempus*, *quo initit & tenuit Epiſcopatum*.

q S. Meletii *Acta præpoſita ſunt* 12 *Februarii*: *Vir fuit admirandæ ſanctitatis*, *quæ multis*, *ab Arianorum furore*, *armatis exercita*, *clarius inde reſplenduit*. *Ejus imaginem in annulis*, *in poculis*, *in phialis*, *in thalami parietibus*, *a multis venerationis ergo depictam ſcribit Chryſoſtomus*, *in Encomio quod de illo texuit*.

r *Dux ille erat* Eleuſius, *triginta ſex Epiſcoporum Macedonianorum*, *quos in Concilium vocari juſſerat Theodoſius*, *propterea quod ſperabat*, *hoſce Epiſcopos*, *pro ea quam cum Liberio inierant ſocietate Homœuſii fidem facilius recepturos*. E

f *Hoc idem celebrati Concilii tempus*, *id eſt annum* 381 *& menſem Majum*, *indicat Socrates lib.* 5 *cap.* 8.

t *Adſunt* Iſaacius, *ut alii Abbates vel Monachi*, *tamquam Conſultor*, *non ut Definitor*, *quod Epiſcoporum dumtaxat erat*; *ideoque inter Patres Concilii non numeratur*.

u *Horum in Homœuſii fide rejicienda pertinacium deſcribit Socrates*, *libro* 5 *cap.* 8, *& ex eo Baronius*.

x Pacis nempe *cauſa ceſſerat* Gregorius, *habita inſigni ad Patres oratione*, *quæ inter editas eſt* 32: Neſtarius *autem etiam inter Sanctos colitur in Menais* 12 *Octobris*: *ſed hanc ille laudem in Epiſcopatu præcipue meruit*. *Commotior contra eum Baronius*, *in ejus creatione accidiſſe ait*, prodigium ac plane monſtrum. Etenim, eum Epiſcopus, Gregorio haud impar meritis atque doctrina, qui in locum ejus ſufficiendus eſſet, quæri deberet. . . . contigit, loco abſolutiſſimi Chriſtiani, ſuffici hominem nondum Chriſtianum, ſed Catechumenum adhuc; & loco Theologi perfectiſſimi, ſubrogari hominem rerum Eccleſiaſticarum penitus imperitum; ac denique pro conſummatiſſimæ perfectionis Monacho, hominem petitum F e curia; & loco virginis, dari qui hactenus intemperantius vixiſſet. *In quibus aliqua forte ſunt plus æquo exaggerata*.

y *Hujus Canonis etiam Socrates & Sozomenus meminerunt*, *neque prorſus eum negat S. Gregorius Epiſt.* 123, *ſed negat* a Romana Eccleſia *receptum*. *S. Leo quoque Epiſt.* 53 Fruſtra quorumdam Epiſcoporum, *inquit*, profertur conſenſus, cui tot annorum ſeries negant effectus: *adeo ut nec in Oriente quidem receptum teneat*. *Quomodo autem recepiſſet eum*, *cum ſuæ Sedis præjudicio*, *præſens Timotheus Alexandrinus*? *quomodo eumdem poſſea pro ſe non allegaſſet Anatolius*? *niſi quia conſtabat*, *plerisque jam Epiſcopis ac nominatim Alexandrino digreſſis & ſolato Concilio*, *a paucis qui remanſerant eſſe inſertum Canonibus ceteris*, *niſi forte & hi quoque ab illis paucis editi ſint*, *ideoque merito ſimul omnes a Romana eccleſia non recepti*. *Ejus vel argumentum poteſt eſſe dies* 7 Idus Julias, *iis adſcriptus*, *cum ipſum Concilium*, *in iis quæ fidem ſpectant & propter quæ convocatum fuerat*, *celebratum ſit Menſe Majo*.

EX MS. VATIC.

CAPUT IV.

De Monaſtica Iſaacii vita, Diſcipulis, Obitu, & Sepultura.

Iſaacium, relictam expetere vitam ſolitariam,

54 AT Beatiſſimus Iſaacius ob redditam Eccleſiis pacem, & fidei veræ confirmationem, non parum animo exultans, debitas Deo laudes perſolvit de univerſis quæ fecerat admirandis. Cum autem ſolitudinis amantiſſimus, in ea extremum vitæ ſpiritum emittere vehementer cuperet; perfecto jam præſertim opere, propter quod, relicta eremo, in hominum ſe frequentiam, Deo jubente, dederat; ſe cognita, duo illi, quos ſæpe memoravi, viri clariſſimi, Saturulus & Victor, ſuppliciter, ut ne ab eo deſererentur, Virum ſanctum ſogarunt. Quos ille, tamquam Pater ſpiritualis monebat, æquum eſſe, ut eum opus, eoi perficiendo quis adhibetur a Deo, ad ſelicem finem jam eſt perductum, aſceticis ſe deinde functionibus reddat. Verumtamen adhuc inſtabant cum lacrymis viri fideliſſimi, petitioni ſuæ ut Iſaacius annueret. Cum ergo beatus Aſceta ſanctum eorum, deſiderium cognoviſſet, ita eos affatus

amico reſtituit Saturninus & Victor.

B eſt: Unice quidem id mihi eſt in votis, ut eo unde hue acceſſi, rurſum me conferam; quando tamen, veluti infigoes Chriſti famuli, hoc deſideratis, ut exiguum quod mihi ſuperest vitæ tempus tranquille apud vos tranſigam, meam ut Patris cujuſdam optimi vocem exeipite: Si quis e vobis cellulam mihi exſtruere non deirectet, in ea me vitam polliceor acturum. Commodum accidit ut ſuburbanum, nec ita procul a civitatis muris remotam domum poſſideret Saturninus; ſimiliter & Victor, qua parte urbs ad mare vergit, prope Heleniana, in vico qui Pſamathea a dicebatur, quæſdm obtinebat ædes: & cœperunt smbo in nomine B. Iſaacii ædificare. Sapienter autem illod cogitarat Ssturninus, hominem ſoli:udini habitandæ aſſuetum amplioribus ædificiis minime delectari. Duarum ergo contignationum ædiculam curavit fieri, a domiciliis aliis, ut vir ſanctus expetierat, ſejunctam. Tum Iſaacium conveniens, Ea, inquit, quslem deſiderabas cellulam tibi exſtruxi: eam nunc, ſi lubet, inhabita. Ingreſſus in ædem Sanctus, ut minime operoſam eſſe conſpexit, non parum delectatus, commorationem iſtic ſibi delegit.

a Victorem ſibi cellula ædificans Iſaacius;

ſuperbum exſtruxit ædes reſpuit.

C 55 At Victor non exiguum poſſeſſionum ſuarum ſpatium amplis multiſque ædificiis complebat. Qui poſtquam cognovit a Saturnino ſpem ſuam eſſe interverſam, magnum animo dolorem cepit: ac hominem ſanctum in ea quam incolebat cellula inviſens, poſitis in terra genibus, ut quem ipſi locum ad habitandum paraverat admittere ne gravaretur, ardenter flagitabat. Illum vir ſanctus, quamadmodum amantiſſimus filiorum pater, hoc reſponſa pacavit: Ne quæſo, inquit, fili, quod actum eſt moleſte adeo feras; hoc quippe a Domino habemus mandatum, ut ſermo noſter non alius ſit quam, Eſt, eſt; Non, non; quod autem amplius eſt, a malo eſt. Quocumque igitur loco ex hac vita migrare Dominus me voluerit, in eo æquum eſt ut ad extremum uſque perſiſtam. Quod ut dixit, & homini bene eſt precatus, eum in pace a ſe dimiſit. Iſaacius porro angelicam ſo terris vitam degebat: præmemorati autem Viri illuſtres ad ſegium ſe numquam palatium conferebant, niſi prius multo mane ſanctum Aſcetam ſalutaſſent, cujus tum fauſta apprecatione muniti, ſua ad negotia alacrius multo abibant. Pluribus etiam aliis cum admirandas hominis ſancti virtutes aperuiſſeot, ſacro quodam zelo omnes impleverunt: co-

Creſcit ejus apud homines nomen,

14 Τὸν ὁ μακαριώτατος Ἰσαάκιος, ἀγαλλιώμενος ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν καὶ τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, εὐόχαζεν τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς θαυμασίοις, οἷς ἐποίησεν. Βουλομένῳ δὲ αὐτῷ ἀναλῦσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅθεν καὶ θείᾳ ἀποκαλύψει ἐτεθήκησεν πρὸς σωτῆρα εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐτελέσατε, γνόντες οἱ πολλάκις μνημονευθέντες εὐδοξώτατοι ἄνδρες Σατορνῖνος καὶ Οὐίκτωρ, προσελθόντες τῷ Ὁσίῳ, μὴ ἐγκαταλειφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἱκέτευον. Ὁ δὲ ὡς πατὴρ πνευματικὸς ἐπετίθει αὐτοῖς λέγων, Τῷ Θεῷ κεπυοδώκαντος τερασθῆναι τὸ ἔργον, εἰς ὃ αὐτὸς ἀπέστειλεν ἡμᾶς, δίκαιον ὑποστρέψαντας ἡμᾶς ἔχειν τὰ ἀσκήσεως. Οἱ δὲ πιστώσαντο ἄνδρες ἐδέοντο αὐτοῦ μὴ βαρύνειν, ἕως τῇ παρακλήσει αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ὁ Μακάριος τὸν πνευματικὸν αὐτῶν πόθον περὶ αὐτοῦ τόδε, ἔφη αὐτοῖς·

Ἐμοὶ μὲν καταθύμιόν ἐστι τὸ ὑποστρέψαι ὅθεν παρεγενόμην· ἐπειδὴ δὲ ὡς δῆλοι χρεὼν τόδε ἔχειν ἀναπαῦσαι τὸν ἐμὸν βραχύτητα, ὃ λέγω ὡς πατρὸς ἀκούσατε· Εἴ τις ὑμῶν προφθάσει κτίσαι κελλίον, ἐν αὐτῷ κατοικήσω. Καὶ ὁ μὲν Σατορνῖνος ὡς κεκτημένος προάστειον ἔξω τῆς πόλεως, ἔ πόρρω τοῦ τείχους ὑπάρχον· ὁμοίως δὲ ὁ Οὐίκτωρ ἐν αὐτοῖς ἐπέκτητο ἐν τῷ ἐνθαλασσίῳ μέρει τῆς πόλεως πλησίον Ἐλενιανῶν, εἰς τὸν καλούμενον Ψαμαθείαν, ἐν ἤρξαντο ἀμφότεροι κτίζειν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μακαρίου Ἰσαακίου. Ὁ οὖν Σατορνῖνος, πολλῇ τῇ φρονήσει χρησάμενος, ἐλογίσατο ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐρωστικῇ διαγωγῇ ἠσκημένος ἐστὶν, ἐ δ' χρῖζει πρὸς τὸ παρὸν πολυπλείας κτισμάτων· ἐποίησεν οὖν κελλίον δισκηνές, ἀπαρτήσας αὐτὸ ἐν λόγον· ἐλθὼν πρὸς τὸν Μακάριον, λέγει αὐτῷ· Γὰδ ἐποίησα τὸ κελλίον ὡς ἐπέλασας, εἰσελθὼν κατοίκει ἐν αὐτῷ. Εἰσελθὼν δὲ ὁ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν ἐν τῷ κελλίῳ, ἰδὼν αὐτὸ ἀπερίεργον, ἐθεραπεύθη ἐν' αὐτῷ, ἐ ὤκησεν ἐν αὐτῷ μὴ πολλῆς πρὸς θυμίας.

15 Ὁ δὲ Οὐίκτωρ ὧν ἐκπλείστας ἰκανὸν τόπον οἰκημάτων πλείστων ἐν μεγίστῳ· γνοὺς δὲ ὅτι προελήφθη ὑπὸ τοῦ Σατορνίνου, ἠθύμησεν σφόδρα, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ὅσιον ἐν τῷ κελλίῳ, ἐγουνύπετει αὐτὸν, ὅπως ἐν τῷ κτισθέντι τόπῳ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ λάβῃ. Ὁ δὲ ὁσιώτατος ἀνὴρ, ὡς πατὴρ φιλόπαις, ἐπετίθει αὐτῷ λέγων· Τέκνον, μὴ ὅπως βαρέως φέρε, τῷ γὰ Κυρίῳ ἐστὶν ἡ ἐντολὴ τὸ ἔστω ἐν ὑμῖν τὸ ναὶ ναί, ἐ τὸ οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν· ἐκ οὖν οὕτω καταξίωσέν με ὁ Κύριος κατασκευῶσαι, ἐ αὐτῷ μὲ δεῖ ἡσυχάσαι μέχρι ζωῆς μου, ἐ ἐτάξαμην αὐτῷ, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ δὴ ὁ μακάριος Ἰσαάκιος ἐπιδεικνύμενος ἐπὶ γῆς ἀγγελικὴν πολιτείαν· οἱ δὲ προρρηθέντες ἐνδοξοι ἄνδρες ἐ φρόπρον ἀνείπασαν ἐν τῷ παλατίῳ, εἰ μὴ ὀρθρίζοντες παρεγίνοντο πρὸς τὸν Ὅσιον, ἕως ὅτου εὐλογήμενοι, χαίροντες ἀνεχώρουν. Πολλοῖς δὲ ἐκ ἄλλοις διηγήμενοι τὰ ἐν τὸν Ὅσιον, εἰς ζῆλον πνευματικὸν διήγειραν· ἐ ἤρχοντο πάντοθεν πρὸς αὐτὸν ἐφ' ἑκάστῃ ἡμέ-

Ἀ ἡμέρας, οἰκοδομούμενοι καὶ πληθυόμενοι ἐπὶ τῇ πίστει τῇ Κυρίῳ τοῖς ὁσίοις λόγοις αὐτοῦ. Οἱ δὲ πλείστοι αὐτῷ ἤξιουν συμμίσγεσθαι δίκης χάριν εἰς τοὺς οἴκους αὐτῷ τὸν Ὅσιον· ὁ δὲ θεσπεσίῳ πίστει αὐτῷ καὶ τὸ ἐκείνοσδε ἐπισκευάζετο, ἀναστάσεσθαι. Εἰ δὲ σιωπῇ παρά τινι χρονίσαι αὐτὸν, οἷα εἰκὸς, ἐξερχομένῳ αὐτῷ νυκτὸς, ἐκ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἠσφαλισμένων, ἵστατο καὶ προσηύχετο πρὸς τὸν Θεόν· ἐκ τοιούτου αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς πύλης, αὐτομάτη αἱ πύλαι ἠνοίγοντο, ἐκ ἧσυς ἀπειν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ ὁ πιστότατος Βασιλεὺς Θεοδόσιος σιωπηρέστερον ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἤξίου αὐτὸν μνήσθαι αὐτοῦ τοιοῦδε ἐπὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ προσευχῶν.

16 Καὶ ὁ Κύριος, ὁ εἰπὼν, Ὅπου δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, αὐτὸς εἰς δόξαν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ὀνόματος ἐδόκησεν αὐξῆσαι τὸν λογικὸν ποίμνιον τοῦ θεράποντος αὐτοῦ. Ὥσπερ γὰ μεγαλόφωνος σάλπιγξ ἠχήσασα διαίσησι τοσοῦτος εἰς παράταξιν πολεμήσοντος ἡ ἁγίους τοσοῦτος εἰς τὴν ὁσίαν πατρὸς ἡμῶν Ἰσαακίου, παντὶ πε παντοχῆ ἀδομένη, εἰς τὸν ἀγγελικὸν τοῦτον τοῦ ἀσκήσεως τρόπον ἐγκεκραγώντες· ἀγαθὸν σὺ τοῦθ' οἷος μοναχός. Τόπ ἰδὼν ὁ Σατορνῖνος, αὐξανομένῳ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τὸν ποίμνιον τοῦ ἀδελφότητος, τολλῷ ἔχων τοῦ ζηλῶ πρὸς τὸν ὅλον τοῦ Θεοῦ, σκόμισεν αὐτῷ τὰ οἰκήματα τοῦ ταντὸς τότε, ὅτως ἐλάθερος ὑπάρχῃ ὁ τόπος αὐτῷ ἅ μονῆς. Ἦν δὲ ὁ Μακάριος ὥσπερ φωστὴρ ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ διαλάμπων· οὗ που δὲ ἐγίνετο ἀνάγκη αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, προσκαλουμένων αὐτὸν τινων ἐπὶ τῷ ἀπολογεῖσθαι τοῖς οἴκοις αὐτῷ, οὐ προσῆλθεν αὐτῷ τις τῶν ἐδεῶν, οὐ μὴ σιωπῇ βαπίζων εἰ τὴν τοῦ ὠνοῦ πρὸς τὸ δοῦναι, ἄνθρ ἀνεσύρετο τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἐ ἐδίδου τῷ πτωχῷ. Οὕτως ἐπλήρωσε πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τῷ Κυρίῳ ἀρέσαν, τῇ προσδοχῇ προσκαρτερῶν, τῷ φιλοξενίαν ἐκπαλῶν, τῷ φιλοπτωχίαν ὑπερασπιζόμενος, ταῖς χείραις τῶν ἁγίων κοινωνῶν, ἀνεξίκακος, ἄμαχος, ἀνεξίκακος, ἀόργητος, ὀρθοτόμος, ὁ προθύμως διδάσκων τὰς ἀντιδιατιθεμένους τῇ ὀρθῇ πίστει· ὑπομονητικὸς καὶ μαρτυρούμενος πᾶσι ὁμολογούμενος καὶ δοξάζειν τοῦ ὁσιώτερος καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁ ταύτῃ τῇ ἀστεβεῖ ὁμολογίᾳ ἠσωπεῖα τῷ ἀθρώπῳ σιωπᾶσαι, καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα παρεμυθεῖτο καὶ διέλιτεν, ἃ δὲ ἐσίγησεν τοῦτον ἕξ ἀγαθοῦ.

17 Τραφεὶς δὲ λοιπὸν ὁ γήρᾳ καλῷ καὶ πλήρης ἡμερῶν, ἐφθασεν περὶ τοῦ ἐπιέναι τὸ τέλος, καὶ συγκαλεσάμενος πάσαν τοῦ ὁ Χριστοῦ πνευματικὴν αὐτοῦ ποίμνιον, κατηχήσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, τῇ ἀδρᾶσι καὶ ἀπαλάντῃ διαιτήσει ὁ τῇ πίστει τοῦ Κυρίου, παρέθετο αὐτοὺς τῷ πανοικτίρμονι Θεῷ ὁ ἐπιλαβόμενος ἕξ αὐτοῦ ἄνδρα τιμώτατον καὶ μιμητὴν ὁμοῖς πάσας τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀρετοῖς αὐτοῦ, Δαλμάτιον τέκνον, καθίστησεν αὐτὸν ἡγούμενον αὐτῷ ὁ Κυρίου· καὶ ἐνδυξάμενος αὐτοῖς, ἀπέλυσεν αὐτοὺς ὁ εἰρήνῃ. Ἐλθόντος οὖν τοῦ ὥρας τοῦ ἀπολῦσαι αὐτὸν ὁ τοῦ σώματος καὶ ὁδοιπόρησαι πρὸς τὸν Κύριον, παρῆσαν ἐπ' αὐτὸν Ἄγγελοι, ὥσπερ συνήθεις φίλοις ἀσπαζόμενοι, δι' αὐτῷ παρέθετο τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ. Ἐγένετο δὲ πένθος πᾶσι ἀδελφοῖς περὶ αὐτοῦ

ptusque est omni ex parto certatim fieri diebus singulis ad Isaacium concursus hominum, qui sanctis ejus sermonibus in vera fide Christianisque moribus haud parum confirmabantur. Hinc factum ut eorum plurimi in suam illum domum invitarent, quo sanctis ejus precibus adjuti felicia omnia consequerentur; quorum insignem fidem advertens Isaacius, ab omni vanæ gloriæ captatione longe positos, domos eorum adire non dedignabatur. Cumque sobiade eomingeret, ut longiorem alicubi moram justa ex causa traheret, velletque multa nocte ad sua se recipere, clausas ossedebat urbis portas. Ante has tunc consistens vir sanctus, suas ad Deum fundebat preces; quibus finitis, & Crucis Domoicæ signo foribus civitatis impresso, spoote sua persæpe aperiri hæ suns-visse; ae suam deinde cellulam ita repetebat Isaacius, divinam majestatem meritis prosecutus laudibus. Quio & ipse Imperator Theodosius perquam eum frequenter adire, & sui ut inter oraodum memor esse vellet vehementer expetere.

16 Ad extremum etiam visum est supremo Domino, qui ubi duo aut tres in nomine ejus congregati essent, io medio eorum futurum se promisit, ad majorem oomiois sui gloriam, non paucos famulo suo Isaacio discipulos committere & sectatores; ita ut, vulgata ubique de cælesti S. P. N. Isaacii conversatione ac fama, ad angelicam illam vivendi rationem plurimi undique excitarentur, eum oullum ibi Monachi vestigium esset. Saturnious autem eum virum sanctum per divioam gratiam tot fratribus & discipulis auctum videret, ingenti erga eum amore compulsus, cuncta loci ejus instrumenta & jura tradidit, ut omnino liber ipsi maneret. Erat igitur vir beatus quasi clarissimum quoddam lumeo, io obscuro loco refulgens: quod siquando eootiogebat abeunti illi in urbem, ad eos qui plurimi ut domui ac familiæ suæ bene precaretur orabant, e mendicis quempiam fieri obvium, nec quod misere elargiretur esse ad manum; suo se pallio exuens, egenti illud concedere erat solitus. Hoc modo universum vitæ suæ cursum consummavit, Domino suo fidelissimum obsequium exhibens, orationi assidnæ inrentos, hospitalitatis amantissimus, egenos omni auxilio fovens, necessitatibus e Sanctorum communicans, tractatu facilis, minime contentiosus, iojurtarum patiens, iraeundiæ expers, utilia molta eom laude docens, ae eos suaviter benigneque erudiens qoi rectæ fidei contraria oplnabantur. Quibus omnibos id unice inculcabat esse eoofitendum & summis efferendum laudibus, quod in sanctissima Trinirate uniua ejusdemque subsiantiæ sit Pater & Filius & Spiritus sanctus: in hac qoippe piissima confessione salutem hominum sitam esse & alia multa ad bene viveodum utilia suadere minime desistebat.

17 Ceterum cum præclaræ senectutis annos jam ingressus, & plenus esset dierum, ad vitæ suæ terminum appropinquare cœpit. Convocatis igitur cunctis quorum spirituali profectui iotendebat discipulia, multa ad eos usus est admooitione, ut in Dominicæ fidei petra firmi atque immobiles persisterent, Deoque misericordiarum Patri ipsos commendavit. Electo deinde ex universis uno aliquo, cui Dalmatio unmen, ferventissimæ fidei viro, & virtutum Isaacii imitatnri egregio, novum suis moderatorem suffecit. Tum vota rursum ac preces eorum causa ad Deum encipiens, in pace omnes a se dimisit. Cum igitur, quo ex hac vita discederet, & in cælos ad Dominum abiret, tempus jam adveniisset; per Angelorum manus, qui noo secus ac intimi quidam ejus familiares morienti aderant, spiritom suum Deo tradidit. Tum sane ingens Fratres omnes mœror invasit. Ipse etiam

Ex MS. VATIC.

Quam ejusdem humilitas & in rem cuncta augent.

Discipulorum numerum colligit.

b

Plenus dierum.

d

Defignato filii successore, moritur.

Ex MS VALIC.

etiam Chriſtianiſſimus Imperator Theodoſius, audita viri tanti morte, non parum doluit. Lecticam quoque ſubmiſit, cui venerandum hominis ſancti corpus impoſitum, ad magnam & ſanctiſſimam eccleſiam, quæ tum *e* Irenæ cognominabatur, deportaretur. Quod ut factum eſt, in eadem ſanctiſſima eccleſia cœpnum eſt haberi pervigilium. Poſtero mane civitas univerſa eum ſanctiſſimo ſuo Archiepiſcopo Nectario, & omni Clero, non ſine pſalmis & hymnis ſpiritualibus, ad ipſum uſque ſepulcrum extulerunt defunctum.

celebratis in ede Cathedrali vigiliis, e

ſtatuitur in Antiquo S. Stephani.

f 18 Aurelianus vero, e magnatibus *f* Imperatoris unus, in protomartyris Stephani honorem, ædificarat Confeſſionem verſus meridiem e regione Monaſterii S. Abbatis Iſaacii. Cum igitur hic n vivis abiiſſet, conſtituit aom viam monaſtrii præſidium multorum virorum, ut venerandas S. P. N. Iſaacii reliquias raperent, & in memoratam jam Confeſſionem benedictionis cauſa reponerent, quod & factum eſt. Hac igitur ratione in S. Protomartyris Stephani Confeſſione ad facræ menſæ latus dextrum, ipſa in Sacrationi parte, venerabile S. Iſaacii corpus collocarn neceſſum

B ſuit. At vero ejus diſcipuli, magno affecti mœrore, ad monaſterium ſuum ſunt reverſi, quod a prædicto Oratorio haud longe aberat. Vivere deſiit S. Pater & Confeſſor Chriſti Iſaacius mnnſis Maji die vigeſima ſexta, modeante imperium Theodoſio, & filio ejus Arcadio Cæſare declarato, Conſulibus Miarobaudo ſecundum g & Saturnino, ad gloriam D. N. Jeſu Chriſti, cui laus & honor, in ſæcula ſæculorum. Amen.

g

ἦκουσεν δὲ καὶ ὁ Χριστιανικώτατος Βασιλεὺς Θεοδόσιος D περὶ αὐτοῦ ὅτι ἀποθνήσκει, καὶ εὐθὺς δεικνὺς ἐπέστειλε δὲ λεκτίκιον ἐπὶ τῷ ἐμβληθῆναι ἐν αὐτῷ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Ὁσίου, καὶ εἰσκομισθῆναι ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, τῇ τότε Εἰρήνῃ ἐπιλεγομένῃ, κἀκεῖθεν εἰσκομισθῆναι καὶ τότε ἡμέραν, παννύχιον γίγονεν ἐν τῇ αὐτοῦ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ ὅπως ἐωθεν πᾶσα ἡ πόλις ἅμα τῷ ὁσιωτάτῳ Νεκταρίῳ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ αὐτοῦ, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς προεκόμισαν αὐτὸν, ἀποτέμποντες ἕως τοῦ τάφου.

18 Αὐρηλιανὸς δὲ, εἷς τῶν ἐνδόξων τοῦ Βασιλέως, ἐκτισεν τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαακίου μεσημβρίας ἔκτισε μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Τῷ οὖν χωρῷ τῆς ἐνδημίας τοῦ τεσμακαρίου Ἰσαακίου, ἵνατε βοήθειαν ἐμφορεθεν τῆς ὁδοῦ τοῦ μοναστηρίου πλῆθος ἀνδρῶν πολὺ, ἐπὶ τῷ ἁρπάσαι καὶ ἀπαγαγεῖν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰσαακίου εἰς τὸ προειρημένον μαρτύριον, ἄλογίης χάριν, καὶ ἀποθέσθαι, ὅθεν ἐκ γέγονεν. Οὕτως οὖν ἐδείκνυεν κατεμβλῆναι αὐτὸν εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, εἰς δεξιῶν τοῦ ἁγίας E τραπέζης ἐνδοτέρω ἱερατείου. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀνιώμενοι, ὑπέστρεψαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐ πόρρω ἀπέχοντος τοῦ προειρημένου ἀσκητηρίου. Ἐπλειώθη ὁ ὁσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς Ἰσαάκιος μηνὶ Μαΐῳ εἰκάδι ἕκτῃ, βασιλεύοντος τοῦ φιλοχρίστου Θεοδοσίου, καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἀρκαδίου ἀναγορευθέντος, ὑπατείᾳ Μιαροβαύδου τὸ δεύτερον καὶ Σατορνίνου· εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a *Codinus*, τύρτε τῆ ψαμαθῆ Porta Arenaria: *eſt enim* ψάμμαρενα, *item* τῆ ψαμαθῆ τακάτε: *atque per illam ingreſſam Helenam fuiſſe in urbem Crucis Dominicæ portionem, ideoque ibidem extruxiſſe monaſteria duo, propriis nomtalibus dicta* Bethleem & Gaſtria; *communi autem una cum adjunctis Palatio & Gerocomio ab eadem extructis*, Heleniana *aut* Pſamathea: *quod ultimum licet non clare dicat Codinus, innuere tamen videtur, dum ea quam dixi occaſione nomen loco factum aſſerit. Interim alibi eidiculas e vulgi fabellis etymologias adducit, quaſi vel dicta* Pſamathea *ſit,*

C *quia Gentiles ibi idolum habuerint, quod ridentes Chriſtiani dicebant eſſe* ψάμμα figmentum: *vel* ἀπὸ τῆ ὕψαμα θεῦ, quia ibi exaltatum ſit Crucis divinum ſignum.

b *Idem ſupra num.* 5 *inculcarat. Nempe, invaleſcente poſt Conſtantini mortem Arianiſmo, deſolata fuerant quæ ipſe & mater ejus conſtruxerant in urbe monaſteria, Monachis fidei cauſa dilapſis.*

c *Græce ſcriptum erat* μνήματα, memoriis: *ſed quia locus videbatur reſpicere verba Pauli ad Rom.* 12, 13, *ſubſtitui* χρείαις *quod etiam habet alia Vita: Forte tamen indicatum auctor voluit*, Memorias Sanctorum, *quæ multæ Conſtantinopoli erant, ab Iſaaco religioſa viſitatione* frequentatas.

d S. Dalmatius, *in Menæis, Synaxariis, & Codice* Dalmatus, *colitur cum filio* Fauſto 3 *Auguſti.*

e *De* S. Irene *& variis ejus Conſtantinopoli eccleſiis actum 5 Maji: ubi hanc a Conſtantino ædificatam & tunc Metropolitanam, vidimne vocari* veterem, τὴν F ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιάν.

f *Hinc Codinum corrige, qui ejus templi auctorem facit Conſtantinum. Eſt autem* Aurelianus *hic indicatus idem forſitan, qui anno* 400 *Conſulatum geſſit cum* Stilicone.

g *Annus hic eſt* 383, *quando* 16 *Januarii* Arcadius *a patre conſore Imperii eſt declaratus, juxta Idatii & Proſperi Chronica.*

EX LIPOMANNO.

ALIA VITA

Ex Græco Ms. Veneto apud Lipomannum, Interprete Franciſco Zini.

Proſequente Orthodoxæ Valente,

POſt venerandæ & immaculatæ ac pretioſæ Crucis Domini noſtri Jeſu Chriſti inventionem, poſt impetium Conſtantini Magni Imperatoris, callidus & vafer ac verſipellis ſerpens, qui ſemper piorum hominum generi inimicus & invidus atque malevolus adverſatur, & fidem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti ſemper impugnat, tale quiddam in Dei eccleſias machinatus eſt. Regnante enim impio & iniquo Imperatore Valente, magnus adverſus orthodoxam fidem impetus factus eſt. Nam ipſe Arianorum hæreſis ſtudioſus ac defenſor, juſſit ut ſanctæ fidelium eccleſiæ clauderentur: vetuitque, ne ſolita in ipſis ſacrificia fierent: quin etiam alias eorum diruendas, alias in ſtabula redigendas curavit. Atque hæc quidem ſuperbia diu viguit: quo ſane tempore magnus erat luctus & dolor ſervorum Dei. Precabantur autem nocte ac die, ut Dominus Deus ad miſericordiam moveretur, & juſtitiam exerceret. Sic igitur tunc agebatur, ut olim ſub Herode rege

B pro Apoſtolorum Principe actum eſt.

& Iſaacio malorum finem a Deo poſcente,

2 Deus ergo aliquot annis interjectis, cujuſdam ſervi ſui Monachi, qui Iſaacius vocabatur, ſpiritum, ut pro Suſanna quondam Danielem, excitavit: qui, ut Elias Propheta, eum angelicam vitam inſtituiſſet, ab Oriente profectus eſt. Ejus autem oratio lucernæ inſtar ardebat: divinus enim Spiritus & gratia cæleſtis in ipſo quieſcebat. Hic eum Imperatorem inique ſe gerere perſpiceret, vehementer dolebat & angebatur; orabatque Dominum, ut e ſublimibus & ſanctis ſedibus ſuis deſpiceret, & miſericordiam ſuam demonſtraret. Audivit eum Deus, quemadmodum Moſem adverſus Pharaonem, & contra Imperatorem hoſtium impetum concitavit. Eo enim tempore Barbari, apud Danubium congregari, copias ſuas contraxerant, & bellum adverſus Imperatorem movebant, ac totis viribus in urbem ingredi conabantur. Magnus igitur tumultus exor-

irruunt in Imperium barbari;

tus eſt, multa præda agebatur. Coegit & Imperator exercitum ſuum, & in hoſtem expeditionem

C parabat. Verum idem illi accidit, quod Sauli Davidis inimico contigerat: neque enim reverſus eſt: nam Semuelis prophetia in ipſo quoque explera eſt, quod Deum ad iracundiam incitaſſet.

contra quos ſaturum Valentem bis frultra commonet Iſaacius:

3 Cum igitur ad bellum proficiſceretur Imperator, occurrit ei beatus Iſaacius, & ſic illum eſt alloquutus: Imperator, Orthodoxorum eccleſias aperi, & Deus iter tuum fortunabit. At ille viro ſancto ne reſpondere quidem dignatus eſt: ſed eo, ut ſtulto, relicto, diſceſſit. Alio die vis ſanctus Imperatorem rurſum aſſecutus: Aperi, inquit, Imperator eccleſias Orthodoxorum, & bellum proſpere confices, ac victor reverteris in pace. Imperator ſeipſum colligens, & cogitans quid ſibi vellent ea verba, Reverteris in pace; voluit ei eccleſias liberas dimittere. Coactoque concilio, de patefaciendis Orthodoxorum eccleſiis conſulrabat: verum qui eo tempore Præfectus erat, eum eſſet ex impio Arianorum grege, perſuaſit Imperatori, ne B. Iſaacium audiret, ſed contumelia affectum afflictumque dimitteret. Quibus verbis adductus Imperator, virum pium contempſit. Sed ille juſtum Dei judicium exſpectabat.

4 Paucis autem diebus interjectis, Imperatorem profiſciſcentem rurſum aſſequitur; arreptoque equi ipſius fræno, cœpit eum tum reprehendere, tum adhortari, ut ſibi concederet, quod poſtulabat: ſed ipſe noluit. Erant autem prope viam ſpinæ cum paliuris, adeo denſis & aſperis, ut quodvis animal introiſſet, non poſſet ſeſe inde virum expedite. Hunc Imperator locum tamquam laquenm conſpicatus, juſſit, ut virum ſanctum illuc conjicerent, quo interiret. Verum cum in ſpinas conjectus eſſet, ita molliter jacebat, ut ſi in lectulo conquieſceret, nec ullo modo læſus eſt. Cumque Imperator eum exercitu diſceſſiſſet, acceſſerunt tres *a* viri candidis veſtimenris induti, quos vir beatus non agnoſcebat, & eum incolumen extraxerunt, ſeque ab ejus oculis ſubduxerunt, ut non poſſet intelligere, quinam eſſent. Sed cum in ſe reverſus ſuiſſet, cognovit eſſe Angelos Dei: & flexis genibus, gratias egit Domino, cui curæ ſunt ii qui timent eum. Cumque din precationibus incubuiſſet, & Deum laudaſſet, ſurrexit: & Spiritu ſancto corroboratus, per aliam viam occurrit Imperatori, & conſtitit in ejus conſpectu. At Imperator eum aſpiciens, admiratuseſt, E & viri ſancti præſentia ſic obſtupuit, ut loqui non poſſet. Ipſe vero eum fiducia: Tu quidem me, inquit, interiturum in ſpinis exiſtimaſti, verum me Deus per Angelos ſuos vivum ſervavit. Quamobrem audi me, Imperator, & aperi eccleſias Orthodnxorum, & adverſarios ſuperabis, & cum laude & gloria reverteris. Imperator, etſi libertatem & vultum hominis admirabatur, non tamen paruit: erat enim cor ejus excæcatum & alienum a Deo: ſed duobus Senatoribus, Saturnino & Victori, virum ſanctum tradidit: Hunc mihi, inquiena, cuſtodiendum curate, donec revertar in pace: & tunc ejus arrogantiam meritis pœnis afficiam. At ſanctus Iſaacius, Spiritu ſancto plenus, ut olim adverſus Achab regem Iſrael Michæas Propheta, ita reſpondit: Si reverſus in pace fueris, ſcito in me non locutum eſſe Dominum Deum. Tu quidem manum conferes, ſed non poteris hoſtibus reſiſtere, & ab eorum conſpectu fugies: demum capieris, & vivus igne conflagrabis.

tandem etiam arrepto equi ejus fræno ſemel iterumque, *a*

ipſi mortem comminatur niſi eccleſias reſtituat.

Sancto in cuſtodiem dato, F

5 Tradito igitur viro ſancto cuſtodibus, diſceſſit Imperator, verbis ejus commotus ac perturbatus. Et cum eſſet bellum inicurus, in oppidum quoddam *b* Danubio propinquum ingreſſus, exercitum luſtravit, diemque prælio dixit: eumque paucis diebus quieviſſet, ſigna contulit atque conflixit. Sed quemadmodum vir ſanctus prædixerat, hoſtium impetum ſuſtinere non potuit: itaque ſe fugæ commiſit, & in agrum, in quo ſtabulum erat palearum plenum, pervenit; ibique eum Præfecto, per quem corruptus fuerat, ſe abſcondit. Barbari vero, qui ſequebantur, cum illic eum latitare comperiſſent, igne circumjecto ſtabulum incenderunt. Atque ita miſer combuſtus, ſpiritum reddidit. Totus autem ejus exercitus Theſalonicam *c* ſe contulit, & Gratianum Imperatorem Romanum expectavit: qui eum ad eum, Deo favante, perveniſſet, alterum ea Imperatorem, nomine Theodoſium, virum fidelem glorioſumque, & orthodoxæ fidei ſtudioſiſſimum conſtituit: atque ita Romam Gratianus reverſus eſt: milites autem, ſuſcepto Imperatore Theodoſio, læti cum ipſo Conſtantinopolim profecti ſunt. Saturninus vero & Victor, quibus ſanctus Iſaacius cuſtodiendus traditus fuerat, ad Imperatorem ſalutandum acceſſerunt: petieruntque a viro ſancto, ut pro ſe Deum precaretur: colebant

& Valente uſtulato,

Theodoſius Imp. conſtituitur.

EXTIPO MANNO.

bant enim eum uti prophetam, quoniam quæcomque Imratori futura prodixerat, evenissent.

Isaacius a carcere solvitur

7 Duxerunt autem eum in civitatem, & inter se contendebant, utet ipsorum virum sanctum domum ædificaret. At ipse, cognita eorum contentione: Audite, inquit, me, servi Christi, nolite contendere: mihi gratum est studium vestrum. Sed quia vobis cordi est, ut humilitati meæ perfugium paretis, quid vobis faciendum sit, dicam. Si quis anteverterit, ut mihi domum ædificet, illic habitabo omnibus diebus vitæ meæ, Ipsi autem, audito sancto viro, certatim domum cœperunt extruere. Ac Saturninus quidem, cum locum extra portam *d*, quæ Collarida dicitur, possideret, illic ædificabit, Victor autem, in palatii loco *e*, qui Arenosus appellatur, domum construebat. Cum igitur ambo, beati viri nomine ædificium molirentur, Saturninus adhibita diligentia, ita volente Deo, domicilium ex duplici constans contignatione perfecit: & vitum beatum adiens: Ecce, inquit, serve Dei, habitaculum tibi construxi: veni igitur, atque ibi habita. Accessit vir sanctus, atque illic in nomine Dei nostri permansit. Victor autem magno ambitu domicilium cum extruxisset, venit & vidit se a Saturnino suisse superatum. Itaque magno affectus dolore, supplex ad sancti viri se pedes prostravit: Oro te, inquiens, Pater, ut meum quoque locum accipias, & in eo commoreris, quando eum in nomine tuo ædificandum curavi. Cumque multis verbis obsectasset, respondit ei justus Isaacius: Fili, inquiens, quo in loco voluit me Deus habitare, in eo quiescam, donec vitæ meæ finis advenerit: & benedixit ei, atque dimisit. In domicilio igitur sua lætus commorabatur.

extructam sibi cellam ingredi-tur,

signo Crucis portæ aperiri.

7 Saturninus autem & Victor frequenter eum invisebant, ducebantque secum & alios amicos; & ea, quæ sublevandis pauperibus sunt necessaria, subministrabant. Domum etiam uterque suam illum vocabant, ut eis Dominus in ejus ingressu & exitu benediceret. Quod si contingebat, ut, eo serius egrediente, portæ civitatis essent clausæ; consistebat & orabat, factoque Crucis signo, sponte sua portæ aperiebantur, atque ita ibat, gratias agens Deo. Saturninus autem cum eum vehementer diligeret, attulit ei tabulas totius loci, ut proprius esset ipsius mansionis. Noctes igitur & dies assiduas Deo preces offerebat, nec unquam cessabat pauperibus eleemosynas distribuere. Quod si usu veniret, ut aliquis ab eo pauper in via peteret eleemosynam, statim exuebat pallium suum, & pauperi dabat. Omni autem tempore vitæ suæ gravitatem servavit, spiritu fervens, ut ait Apostolus, Domino serviens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi, instans, necessitatibus sanctorum communicans, omnibus benedicens, maledicens nemini, Angelorum imitans vitam, vestigia sequens Apostolica, tum zelo, tum sacrificio, tum desiderio Christi; omnem mansuetudinem erga omnes homines præ se ferens, Dei virtutibus ornatus, minime pugnax, ab omni malevolentia & malitia alienus, pacem & quietem quærens; adversatios mnnens & cohortans, ut confiterentur & adorarent sanctissimam Trinitatem, in quo consistit hominum salus, utque cælestem Angelorum ordinem & divinam vitam imitarentur. Provectus autem ad senectutem bonam, ad quam Abraham in tetra promissionis, ad communem vitæ finem pervenit.

Rom. 12 13.

Virtutes sancti viri:

8 Quodam igitur die convocatis omnibus Fratribus, longo eos sermone instituit, & cohortatus est, ut stabiles ac firmi in fide permanerent, & procul ab omni reprehensione Dei mandatis obtemperarent: atque ita illos Christo clementissimo commendavit: & virum fidelem *f* atque constantem, ac disciplinæ suæ studiosum elegit, quem illius præficeret: & Deum precatus, eos dimisit. Cum autem venisset hora, ut e corpore ad Deum migraret, in pace spiritum suum sanctis Angelis tradidit. Magnus vero inter Fratres clamor & luctus exortus est, qui enim lætymia dicebant: Pater, sis memor nostri: & curantes eum, pro dignitate extulerunt. Cives autem universi ad obitum ejus concurrerant, & ad tumulum usque sunt eum comitati, & sanctas ejus ac pretiosas Reliquias in æde S. Stephani Protomartyris, in *g* sacro altari collocarunt. Ac ceteri quidem ad sua quisque loca reversi sunt: Fratres vero ad mansionem ipsius, Deum collaudantes, tedierunt. Migravit ad Dominum sanctus Pater noster Isaactus vi Kalendas Aprilis *h*, & assidue pro nobis apud Salvatorem Christum intercedit, fiducia utens apud Deum & Patrem: cui gloria & imperium & adoratio & laus debetur, cum unigenito ejus Filio, & Spiritu sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

& pius obiit

atque honorifice sepelitur.

ANNOTATA.

a *Altera Vita* duos *tantum habet.*

b *Jam monui*, Hebrum, *non* Danubium *nominandum videri.*

c *Merito hoc correxit alterius Vitæ Auctor: constat enim* Sirmii *declaratum esse Imperatorem Theodosium, qui deinde exercitum duxit* Thessalonicam.

d Xerolophon *omnino scribi existimo in textu Græco, quem vulgus* Ixirolaphum *appellat corruptioni vocabulo ſ de quo multis actum a Majo ad translationem S. Athanasii Constantinopoli Venetiis*); *indeque Latine factum* pottæ Collaridæ *nomen; nam* Ξηρόλοφος Collis aridus *est, extra quem porta illa ducebat.*

e *Græce* τὸ ψαμάθα *vel* ψαμάθια: *quod Zenus* arenosum *vertit*, littoralem *interpres Codini.*

f S. Dalmatium, *qui cum non nominetur, augetur suspicio quod hæc Vita antiquior altera sit, & Dalmatio adhuc vivente scripta.*

g *Distinctius altera*, ad latus dextrum sacræ mensæ: *fortasse in Græco Vencto solum etiam nominantur* τὰ ἱερατεῖα *locus altaris, sic dictus quia ad eum Sacerdos solus cum ministris ingreditur, populo extra ipsum manente.*

h *Omnino erratum esse credo, & quidem scriptoris potius quam auctoris vitio: certe a Majo mortuum Sanctum clare dicit alterius Vitæ scriptor.*

DE SANCTO EXUPERANTIO,

EPISCOPO RAVENNATE IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

De cultu, ætate & Actis ejus: variisque Synonymis ab eo distinguendis.

ANNO CCCXVIII

Culius.

Tabulæ Martyrologii Romani, citatis Tabulis Ecclesiæ Ravennatis, hunc Sanctum XXX *Maji his verbis celebrant*: Ravennæ Sancti Exuperantii, Episcopi & Confessoris. *In Kalendario sanctæ Metropolitanæ Archiepiscopalis Ecclesiæ Ravennæ ejusque diœcesis, quod habemus pro anno* MDCLX, *quando ipsi inscribimus*

A *fulmus, præſcribitur officium Eccleſiaſticum, de S.Exuperantio Archiepiſcopo & Confeſſore Ravennatæ ſub ritu duplici. Lectiones a Nocturni incipiunt*, Beati Patetis, 3 *Nocturni* Vigilate. *Miſſa* Sacerdotes tui, *de Communi Confeſſoris Pontificis. Ejus memoria inſcripta eſt Martyrologio Florentino, tam Mr. Senatoris Strozzii quam excuſe anni* MCCCCLXXXVI. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc eum eadem ornat Elogio.*

Elogium ex Ferrario.

a Exuperantius, XIX Epiſcopus Ravennatum, S. Urſo ſucceſſit, Honorio Imperatore. Vir fuit gravis magnaque præditus caritate, ſimplex tamen & ſincerus, tranquillam ducens vitam, Eccleſiæque & populo Ravennati valde utilis. Hic Argentam, oppidum minime contemnendum, ædificavit; ita dictum quod Eccleſiæ Ravennati argentum penderet (ſicut & Aureolum & Ferrariam ſic dicta putant, quod illud aurum, hæc ferrum eidem Eccleſiæ ſolverent). Nec vero eidem populo minus in ſpiritualibus rebus utilis fuit, cum animarum ſaluti ſemper invigilaret. Cum autem annos viginti Eccleſiæ ſuæ præfuiſſet, bonis cumulatus operibus, Cathedra S. Joannj Angeloptæ relicta, ad præmium evolavit in cælum, in æde S. Agnetis ſepultus tertio Kalendas Junii, Zoſimo Pontifice Maximo, anno ſalutis quadringenteſimo decimo nono. *Hæc Ferrarius. Vitam S.* Urſi *deceſſoris dedimus* XIII B *Aprilis*, S. Joannis, qui Angelum vidit, *ſucceſſoris, Vita dabitur* XXI *Novembris.*

1 *Hieronymus Rubeus in Hiſtoria Ravennatum varia de S. Exuperantio habet, ac lib. 2 pag.* 61, Urſo, *inquit ad annum* CCCXCVI, Ravennatum Archiepiſcopo ſubrogatum Petrum Antiſtitem, Agnellus, quique eum ad verbum fere deſcripſit Ferrettus, falſo putant, quod rerum geſtarum ordinem minus, ut videtur, animadverterint. Nam debetur Exuperantio hic locus: qui nihil diſſimulanter, nihil ex occulto agens, ſincerum, ſimplicem, & apertum animum geſſit: & præſidio divino ſeptus, vitam traduxit placide, tranquille, leniterque. *Dein pag.* 70. Cum Stilico Sarum Alanorum Ducem, ad tumultum in exercitu concitandum, impuliſſet ..... Ravennam iter intendit ..... Ubi Ravennam venit, Honorii Imperatoris litteræ ad exercitum Ravennatem ab Olympio miſſæ ſunt, quibus mandabatur Stiliconem comprehenderent, atque in cuſtodiam darent. Re percepta, Stilico per noctem in templum ſalutis cauſa confugit. Ceterum cum id Exuperantius Archiepiſcopus reſciviſſet, ne violaretur militum injuria templum, accurrit; Stiliconi & militibus, ut abſque tumultu res ageretur, perſuadere nititur: quando nec Stiliconi tandem ad reſiſtendum vires eſſent, & nihil aliud poſſet, quam magis Honorium perturbara, exulceratumque ejus animum exagitare: præſertim quod ædem ingreſſi milites, eoram Exuperantio jurejurando affirmarent, non eſſe ſibi, ut illum perimerent, a Principe imperatum, ſed tantum ut captum cuſtodia tenerent. Hac fide egreſſus Stilico ſeſe militibus dedit. Ceterum haud diu poſt ..... ad capitale ſupplicium abſtractus eſt, anno CCCCVIII.

Anno 396 ejusdem Epiſcopi.

immunitati Eccleſiæ ſub hoc an. 408.

C

4 *Poſtea Rubeus pag.* 89, *cum retuliſſet* Epiſtolam Zoſimi Pontificis ad Presbyteros & Diaconos Ravennates, datam V Nonas Octobris, Honorio XII & Theodoſio VIII Auguſtis Conſulibus, *id eſt anno* CCCCXVIII, *ſubjungit*. Sub idem tempus Exuperantius Archiepiſcopus Zoſimi Pontificatu, tertio Kalendas Junii deceſſit: ſepultus eſt in Divæ Agnetis ſub porphyritæ lapide ante aram maximam. Inſequentibus temporibus in medio eo templo ſub ara illi dicata, in monumento ex marmore cum viſeretur noſtra ætate ara ſolo æquata, ſiniſtrorſum ingredientibus ſepulcrum eſt collocatum. Oppidum Argenta, quod ante id tempus ultra Padum erat, eo loci ubi nunc templum veruſtiſſimum Divo Georgio dicatum viſitur, ab eo exædificatum eſt. Ita vocatum plerique ferunt ab argenti penſione, quam oppidi incolæ Ravennati Archiepiſcopo quotannis perſolvere tenebantur: quod ad hanc diem, cum ex ipſius Eccleſiæ ſit juribus, ſervatur. Tametſi Blondus eo nomine appellatum ſcribat, quod Archiepiſcopi Ravennates tribus ſibi ſubjectis Eccleſiis, quas præcipuas tunc habebant, trium metallorum nomina, quæ maxime nobilia videbantur eſſe, impoſuerunt. Quapropter Aureolum, quod oppidum eſt in amœniſſimo Forolivienſi colle, ab auro; Argentam, ab argento; & Ferrariam, a ferro vocatam. *Hæc Rubeus, cum quo potius arbitramur S.* Exuperantium *vita functum eſſe anno* CCCCXVIII, *hoc* XXX *Maji, ac propterea in Epiſtola Zoſimi non fieri mentionem alius Epiſcopi: & ipſe Zoſimus e calculo noſtro, quem ante tomum primum Aprilis de ſummis veteribus Pontificibus Romanis edidimus, e vita deceſſiſſet adhuc dicto anno* CCCCXIII. *anno 418.*

expiritur 30 *Maji,*

ſepultus ſub ara illi dicata,

5 *Baronius in Notis, cum de hoc Exuperantio egiſſet, addit ipſa.* Eſt & alius ejuſdem nominis Exuperantius Epiſcopus Dertonenſis, qui interfuit una cum S. Ambroſio Concilio Aquilejenſi. *Hic Ughello Tomo 4 Italiæ ſacræ in Epiſcopis Dertonenſibus ſcribitur* Superantius, *& dicitur* floruiſſe anno CCCLXXIV, & Dertonenſem Eccleſiam quadragiota annos adminiſtraſſe. *Sed pergit Baronius.* Fuit ejuſdem nominis Exuperantius, alias Superantius, Epiſcopus in Lucania, ſanctitate inſignia, cujus meminit Uranius in tranſitu S. Paulini Epiſcopi Molani apud Surium Tomo 1. *Porro ibi dicitur* ad S. Paulioum ingreſſus quidam Presbyter, de Lucaniæ partibus venieus, miſſus a ſancto Epiſcopo Exuberantio, ſive a viro elatiſſimo fratre ejus Urſatio. *Ferrarius, in Notis ad elogium* S. Exuperantii, *aſſerit ſe* intelleXiſſe, nullum Epiſcopum Exuperantium aut Superantium in Lucania pro Sancto haberi. *Ughellus Tomo 7 Italiæ ſacræ deduxit Epiſcopatus & Epiſcopos Lucanos, ſed, ſi Indici ejus fidendum, nullus reperitur* Exuperantius *aut* Superantius *in* Lucania Epiſcopus. *Voluimus hæc indicare lectori, eo quod Tamajus Salazar, in ſuo Martyrologio Hiſpanico ad hunc* XXX *Maji, duos proferat Sanctos hujus nomiuis, ex Italia in Hiſpaniam traductos. Horum alter ipſe eſt* S. Exuperantius Epiſcopus Ravennatum, *quem alii* Uxumæ *vulgo* Oſma, in Hiſpania citeriori Epiſcopum, Tarraconenſi & Aquilejenſi Concilio interfuiſſe, dein Ravennatum ſedum Antiſtitem; & in Hiſpaniam reverſum, Concilio Toletano interfuiſſe; & itarum Ravennam profectum, ibidem glorioſo fine quieviſſe. *Alter eſt* Exuperantius in Lucania Epiſcopus, *qui antea etiam* fuiſſet Epiſcopus Lucenſis urbis, *vulgo* Lugo, *in* Gallæcia. *Mittur Tamajus Salazarius nuda citatione nuper catalogitatorum Chronicorum ſub nomine Flavii Dexteri & Julianj Petri: quorum auctoritas licet modo apud viros eruditos pleroſque nulla ſit etiam in Hiſpania, eatenus tamen illi quoſdam minus cauto deceperuat; quibus gratum fuit iſtic latcatre, unde defectum notitiarum deſideratarum ad patriæ ſuæ hiſtoriam locupletandam ſupplerent, in quibus dolemus falſe duos amicos noſtros; videlicet D. Primum Aloyſium de Tattis Annalium Comenſium Auctorem, ubi de Plinio ſuo, quem iſti finxtrunt Martyrem profide Chriſti in Hiſpania obiiſſe, aliiſque nonnullis locis, & D. Hieronymum Fabri, in Sacris memoriis Ravennatis Eccleſiæ: qui ambo a nobis poſtea admoniti de fæditate iſtorum commentorum, quam eſſent ex operis noſtri lectione locis plurimis agnituri, doluerunt Actorum a nobis illuſtratorum lectionem eatenus ſibi non obtigiſſe; nec ab aliquo ſe monitos ut caverent fictiones, tanto planſu cum primum prodirent exceptas commendat aſque ab Hiſpanis.*

Alibi Syagrius Epiſcopi Dertonæ & in Lucania, E

perperam in Hiſpaniam translati, F

6 *Si Sancti alii hujus nominis Epiſcopi requirantur, eſſent afferendi,* S. Exuperantius Epiſcopus Cingula-

AUCT. G.H.

AUCT. G.H. *obus S. Exuperantii Diaconus Martyr,*

nos in Piceno, *a nobis relatus ad diem* XXIV *Januarii*; & S. Exupetantius Epiſcopus Comenſis, *producendus ad diem* XXII *Jann.* *Abbas Piazza*, *in Sanctuario Romano ad hunc* XXX *Maji*, *aſſerit* celebrari feſtum S. Exuperantii Diaconi Martyris in eccleſia S. Bartholomæi in inſula, ubi ejus corpus aſſervatur. *Verum Pancirolus in Theſauris abſconditis urbis Romanæ*, *Regione* 9 *eccleſia* 1 *aſſerit*, *hunc cum Sabino Epiſcopo & aliis Martyribus colli die* XXX *Decembris*: *quod magis placet. Credo tamen etiam Piazzæ de die bodierni cultus*, *eo ſolum reſpectu aſſumpti*, *quod cum poſtremi dies anni ſatis ſuperque occupentur Natalitiis feſtis*, *hic dies* XXX *Maji etiam haberet aliquem ejuſdem nominis Sanctum in Romano Martyrologio*, *licet alioqui diverſiſſimum. Atque hoc exemplum Romanorum cedere poteſt in excuſationem aliorum*, *qui acceptis Roma corporibus ac nominibus Martyrum*, *ipſos ſibi colendos ſumant iis diebus*, *quibus talia nomina in Martyrologio inveniunt*; *etſi alioqui id nobis minus probetur*, *propter conſuſionem ex tali licentia provenientes.*

eos hoc die colatur Romæ.

7 *Inter Epiſtolas S. Hieronymi una eſt ordine* XXXV, *ad* Exupetantium, *hortatoria*, *ut una cum fratre Quintiliano ſæcula valefaciat*, *atque in Bethlehem ſe conferat*; *proinde ſcripta poſt annum* CCCLXXXIV, *quo is ſibi cum ſua Paula ſtabilem ibi ſedem conſtituit. Potuit ergo illa data eſſe cum adhuc ſæcularis eſſet noſter S.* Exuperantius, *primum anno* CCCXCVI, *aut triennio ſeriius juxta Ferrarium factus Epiſcopus. Quit tamen nos certos faciet*, *cum non diu antea reauntiaſſe ſæcalo*, *& prius quam rediret in Paleſtinam Hieronymus? Quis*, *etiam hoc negato*, *auſis aſſerere*, *unam eamdemque perſonam haberi*, *non autem duas illius nominis? Quia tamen præfatus Fabri voluit Epiſtolam iſtam ad Ravennatem Exuperantium datam eſſe*; *atque ad laudem ejus facere putat*, *quod etiam ſub paludamento & chlamyde militari interioris hominis ornatui ſtuduerit*, *eumque ſanctus Doctor*, *digaum putarit quem ad ſublimiorem perfectionem invitaret*, *communemque litterarum & exercitationis monaſticæ*; *aliquid debemus de Epiſtola illa*, *nihil negantes affirmantesque de eo ad quem data eſt*, *ſine idem vel non*, *quia nihil in alteruam partem proferri ex illa in ſubſidium poteſt*; *nec adſunt aliæ Hieronymi Epiſtolæ ad eumdem Exuperantium vel fratrem ejus* (*Presbyterum ut videtur vel Clericum ſaltem*) *quæ ſi haberentur*, *rem nobis forſitan explicarent.*

Hyeronymi Epiſtola ad Exuperantium militem

B

etſi poſſit, non tamen probatur, a Ravennatem data eſſe,

8 Inter omnia, *inquit exordiens Hieronymus*, quæ mihi ſancti fratris Quintiliani amicitiæ præſtiterunt, hoc vel maximum eſt, quod te mihi ignotum corpore, mente ſociavit. Quis enim non diligat eum, qui ſub paludamento & habitu militari agat opera Prophetarum, & exteriorem hominem aliud promittentem vincat interiori homine, qui formatus eſt ad imaginem Creatoris? Unde & prior ad officium provoco litteratum; & precor ut mihi occaſionem tribuas ſæpius reſcribendi, quo ſcribam audacius. *Et paulo poſt*, *exhortans ad generoſam divitiarum abdicationem*, *ſubjungit*: Projice ſarcinam ſæculi: ne quæras divitias, quæ camelorum pravitatibus comparantur: nudus & levis ad cælum evola, ne alas virtutum tuarum auri deptimant pondera. Hoc autem dico, non quod te avarum didicerim, ſed quod intelligam idcirco adhuc militiæ operam dare, ut impleas ſæculum, quem evacuare Dominus præcepit. Si igitur qui habent poſſeſſiones & diviti ſs jubentur omnia vendere & dare pauperibus, & ſic ſequi Salvatorem; dignatio rua aur dives eſt, & debet facere quod præceptum eſt; aut adhuc tenuis, & non debet quærere quod erogatuta aſt. *Et in fine Epiſtolæ eam claudit*, *dicendo*: Et tu igitur eroganda non quæras, ſed quæſita jam tribue: ut ſortiſſimum tirunculum ſuum Chriſtus agnoſcat, ut lætus tibi de longinqua regione venienti occurrat pater, ut ſtolam tribuat, ut donet annulum, ut immolet pro te vitulum ſaginatum; & expeditum cum ſancto fratre Quintiliano ad nos cito faciat navigare. Pulſavi amicitiarum fores: ſi aperueris, nos ærebro habebis hoſpites.

Ille laudes ejus adhuc ſæcularis operæ,

ſuadet abdicare divitias,

E

& ſibi apud Bethlehem jungi.

DE SS. CAIDOCO ET FRECHORIO, SIVE ADRIANO,

G.H.

CENTULÆ IN PICARDIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

F

C

De eorum ætate, ſepultura, exitu & translatione.

S.EC. VII. *SS. Caidocus & Frechorius, fidem promulgant in Pontivo.*

POntivum, *ſeu* Ponticum, *Picardiæ verſus Oceanum Britannicum ditio eſt*, *ad dextram Somonæ ripam*, *cam præcipua urbe Abbavilla. Hujus hiſtoriam Eccleſiaſticam deſcripſit Ignatius Joſephus de Jeſu Maria*, *Carmelita Diſcalceatus*; *ac poſt indicatam ruinam*, *per incurſiones VVandalorum atque Attilæ Regis Hunnorum factam*; *quando & Chriſtiana fides ferme exſtirpata fuit*, *ſecundos Chriſtianæ religionis in dicto Pontivo fundatores cap.* 13, *inquiteus*, *omnium primos aſſignat* duos Sanctos Presbyteros Hibernos, qui eo venerunt: quorum unus nominabatur S. Caidocus, alter S. Adrianus: qui ambo ibidem vitam ſancte peregerunt, ac ſacras ſuas Reliquias in monaſterio Centulenſi reliquerunt. *Fundator hujus monaſterii fuit S. Richarius*: *cujus Vitam*, *ab Alcuino Placca*, *tempore Caroli Magni*, *non tam ſcriptam quam reformatam*, *dedimus* XXVI *Aprilis*, *die ejus natali. Ex ea hic deſcripſimus*, *quæ ad hos Sanctos duos ſpectant.*

ex Hibernia profecti,

2 Contigit eo tempore (*de quo infra agemus*) duos Sacerdotes, ſanctitate florentes & virtutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus vocabatur, alter vero Frechorius, de Hiberniæ partibus in Pontivas perveniſſe regiones. Sed a ruſticis & popularibus illius loci, propter inſolentiam morum, non ſunt ſuſcepti, nec digno eorum ſanctitatis honore tractati; ſed magis injuriis afflictos & opprobriis caſtigatos, finibus ſuis cœperunt eos expellere. Quorum violentiæ & ſceleratis præſumptionibus futurus Dei famulus Richarius obviavit, Chriſtique ſervos de manibus impiorum eripuit, & cum omni benignitate eos deduxit in domum ſuam; Deo providente, ut illi protegerentur & ipſe ſalvaretur. Nec lucerna gratiæ Dei accenſa, diutius abſcondi potuit; ſed patefacta, lumen ſanctitatis & prædicationis longe lateque ad ſalutem multorum ſparſit. Nam introductos hoſpites ſuos, cum magnæ caritatis honore, curavit: eoſque ſibi verbum Dei prædicantes, cum tota humilitate & intentione audivit. Nec ſtuſta in terram bonam ſemen verbi Dei ſparſum eſt: ſed quod aure audiebat, hoc radicitus corde retinebat, & centenos in horrea Chriſti fructus germinavit. Igitur ex prædicatione famulorum Dei & aſpiratione gratiæ divinæ compunctus, ad lacrymas converſus, confeſſionem ſuorum ſecit peccatorum; & in conſpectu omnipo-

ab incolarum rejicitur,

a S. Richario protegitur:

quem prædicationis ſuæ conſortem.

Digitized by Google

A teutis Dei ardenter veniam petens, lacrymis absolvit, quod ignoranter ab adolescentiæ illecebris peccavit: & qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratia, susceptus est a domino in misericordia & pietate.

3 *Hæc ex dictis S. Richarii Actis, quibus addimus, quæ Ingelrannus Abbas de hisce Sanctis in Vita metrica ejusdem S. Richarii habet cap.* 2 *istis versibus:*

Eadem asserruntur in poemate Ingelrannı.

Tunc & Pontivus meruit splendescere pagus,
Forte Sacerdotum radians fulgore duorum.
Nomen majoris quorum fuerat Caïdocus,
Egregius meritis quos misit Hibernia nobis.
Ex ipsis populus temnens andire salutem,
Non recipit digne, digno nec tractat honore:
Sed magis a propriis cœpit depellere meris.
Quorum crudelis Sanctum violenria movit
Richarium, & justus rapiens a plebe feroci,
Hospirium tribuit, tenuit, fovitque benigne,
Disponente Deo, quo salvarentur utrique:
Succeususque diu divino lumine lychnus
Nec claudi valuit, radios sed in ampla tetendit,
Namque peregrinos postquam suscepit in ædem,
Ipsis corporeos sumptus largitur, ab ipsis
B Solicitus vitæ capiens compendia sanctæ,
Nec tellua sterilis percepit semina verbi:
Sed menti inseruit, carnis quod sumpsit ab aure,
Quam plura & Christi portavit ad horrea grana.

non verorum tempore Sigeberti I Regis Austrasiorum,

4 *Hactenus Acta antiqua S. Richarii. Extat tomo* 4 *Spicilegii, a Luca Acherio edita, Chronicon Abbatiæ Centulensis, ab Hariulpho Monacho anno* MLXXXVIII *conscriptum: ex quo, rejectis superfluis, confecta est etiam Vita S. Richarii, quam ex Mss. Centulensi & alio codice nostro habemus; in quibus tempus adventus & prædicationis Sanctorum Hibernensium ita explicatur.* Contigit autem eo tempore, qun Sigebertus Rex cum uxore Brunechilde, statuto apud Metrensium urbem regni sui solio, * Orientalem Franciam gubernabat; duos Sacerdotes, sanctitate florentes, & virtutum meritis fulgentes, de Hiberniæ partibus Pontivas perveniſſe regiones, &c. *Quæ hic de Sigeberto Rege intrusa, nec tempori nec lococongrua, ex Vita S. Columbani itidem Hiberni sunt desumpta. Chlotario primo, anno* DLXI *Vita sancto, successit Sigebertus cum fratribus tribus, anno* DLXXV *interemptus. Habebat eo tempore regnum Suessionense, sub quo erant Pontivæ regiones cum reliqua Francia maritima, alter fratrum Chilpericus: cui anno* DLXXXIV *successit Chlotharius II, anno* DCXIV *facta Francorum Monarcha, mortuus anno* DCXXVIII; *relicto filio Dagoberto, cujus solius meminit Alcuinus. Hujus tempore S. Richarius extruxit Centulense monasterium; jam ante a Sacerdotibus Hibernis ad vitam sanctiorem amplectendam permotus. Potuit id contigisse sub Dagoberti parente Chlotario II, S. Columbano a vita mortali jam pridem egresso in Italia; sub quo hosce Sacerdotes antea venisse, omnino non constat: cum Alcuinus & alii solum dicant,* de Hiberniæ partibus io Pontivas perveniſſe regiones.

* al. Germaniam.

sed Chlotarii II aut Dagoberti.

mortuumve Centula fuerit.

5 *De reliqua vita & obitu horum Sacerdotum ista subdantur ab Ariulpho, cap.* 6 *Chronici Centulensis:* Jam dicti præterea viri Dei, post emensum vitæ stadium, immortalitatis adepti bravium, cælicas sedes suo ingressu exhilarant: Centulensem ecclesiam fundatam corporibus nobilitant: jam vero pene dirutam orationibus sustentant. Verumtamen licet nos jam eorum transitum explicuerimus, noverit Lector, eos, usque dum senescerent, in diviuis operibus Centulæ deguisse. *Floruit inter Abbates Centulenses S. Angilbertus, anno* DCCCXIV *vita mortali exutus* XVI *Februarii: ad quem diem ejus Vitam dedi. Hic sepulcra horum Sanctorum exornavit aliquot versibus, quos Ariulphus in Chronico pag.* 473 *ita edidit:* Epitaphium S. Chaidoci Confessoris.

6 Mole sub hac tegitur Chaidocus, jure Sacerdos: *AUCT G.H. Epitaphia S. Caidoci,*
Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
Hic Domini Christi gaudens præcepta secutus,
Contempsit patrias mente beatus opes.
Hinc sibi concrevit centeni copia fructus,
Et metit ætherei præmia larga soli.
Huic Angilbertus, fretus pietate magistra,
Et tumulo carmen condidit & tumulum.

Item aliud de socio ejus Fricoro, seu Fricborio: *& S. Fricorii,*
Corpore terreno qui cernitur esse sepultus,
Gaudia pro meritis cælica lætus habet.
Iste fuit Fricorus, Chaidoco consociatus:
Quem sibi concessum Centula gaudet ovans.
Hic virtute valens despexit prospera mundi:
Et modo viventi gloria magna patet.
Quando Deo placuit, cælorum regna petivit:
Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

Jacobus Malebrancus, lib. 2 *de Moritis cap.* 55, *hunc Fricoræum appellat,* additque, cognomento Pontivensibus absono relicto, Adrianum vocatum fuisse. *Adriani dicti.*

7 *Habemus aliud Chronicon Ms. Centulense, a Joanne Capella anno* MCCCCXCII *compilatum ex eoque dedimus ad diem* III *Martii Vitam S. Gervini Abbatis Centulensis, anno* MLXXIII *vita functi: de quo ann.* 21 *ita habentur:* Iste translatavit corpora SS. Caydoci & Fricorii sive Adriani Confessorum, & *deinde:* Et in instanti elevavit corpora SS. Caydoci & Adriani, & ea imposuit in capsa seu fererro argenteo, lapidibus pretiosis orato. *Quæ Ariulfus auctor coævus, lib.* 4 *cap.* 32 *ita commemorat:* Sancti quoque Confessoris Caydoci, sociique illius corpora a terra levavit: & eorum Reliquias decentius collocans, fidelibus populis honorandas censuit. *Egerat cap.* 28 *Ariulfus de crypta a S. Gervino constructa, & quatuor in ea erectis altaribus: in quorum majori, inter* reliquias Sanctorum Confessorum, *ponitur nomen* Caydoci. *Corpora ejus levata a S. Gervino* 2 E *Reliquiæ in altari:*

8 *In veteri Martyrologio Ms. Ecclesiæ Centulensis, cui hic potior fides debetur, utriusque cultus ad hunc idem pertinere indicatur his verbis:* Cœnobio Centula SS. Chaidoci, Fricorii, & Maldegisi, quorum duo primi B. Richario ad initium sanctæ conversationis Doctores fuerunt. *In veteri similiter Kalendario, quod Tomo* X *Spicilegii sui Acherius inseruit, ita legitur:* Cœnobio Centula sanctorum Confessorum Caydoci, Adriani & Madegisli. *De tertio mox actum, videmur hoc dicere posse, quod certius cognitus ejus Natalis potuerit Centulenses movisse, ut duos illos ignotæ diei Sanctos pariter commemorandos instituerent.* Sanssajus in Martyrologio Gallicano, & Menardus in Benedictino, in Appendice eorum quorum diem natalem ignoravunt rejectos, longe encomio celebrant. Joannes Colganus, nulla reddita sui facti ratione, retulit S. Caidocum Morinorum Apostolum XXIV Januarii: & iterum celebrat XXVI Martii, SS. Adrianum & Caidocum Apostolos Morinorum, plurima congerens ex Alcuino & Malbranto, itemque ex Sanssajo & Menardo. Henricus Fitz-Simon, Societatis Jesus Sacerdos Hibernus, Roma hæc submisit anno MDCXI *Catalogum Sanctorum Hiberniæ, dein Ducei anno* MDCXIX *excusum, in quo celebrantur Kalendis Aprilis,* SS. Sadoc, *alii* Caidocus, & Adrianus. Præiverat Joannes Vilsonus in Martyrologio Anglicano anno MDCVIII *excuso, ac dein anno* MDCXL *recuso: in quo elogium ex Vita S. Richarii excerptum proponitur. Secutus eosdem Thomas Dempsterus, utrumque in Menologio Scotico anno* MDCXXII *impresso commemoravit. Demum, citato Martyrologio Anglicano ac dein Scotico, eosdem celebrat Ferrarius in Catalogo Generali.* Reliquias in monasterio Centulensi isto die quoque coli, *observat Mabillo, in Notis ad Vitam S. Richarii.* *Nomine in Fastis Centulæ* 30 *Maji.* F *alibi aliis dictus,* *pontissimum* 1 *Aprilis.*

DE S. MADELGISILO EREMITA,

CENTULÆ IN PICARDIA.

G.H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu, Translatione, ac Vita ab Hariulpho Centulenſi ſcripta.

SÆC. VII. Cultus 30. Maji.

QUod in præmemoratis duobus Sanctis, jam laudavimus Ms. Martyrologium Centulenſe, duobus illis tertium, ut vidimus, jungit Madelgiſilum. *Ejuſdem nudum cum illis nomen etiam habet antiquum Kalendarium. De iſto autem ipſius certo cultu, ne poſſimus dubitare fecit Chronicon Centulenſe, ſub finem ſæculi XI conſcriptum, cujus etiam ſupra meminimus, & cujus liber 3 hunc exhibet Capitis 29 Titulum*, Translatio S. Madelgiſili Confeſſoris, *iſta leguntur*: Cum cœnobii Centulenſis Abbas Ingelardus adhuc teneret regimina, inter cetera bona, quæ illi contulit pietas ſuperna, Sancti quoque Madelgiſili Confeſſoris meruit habere corporalem præſentiam. Eſt denique vicus in pago Pontivo, qui vocatur Monaſteriolus, ubi ipſe Sanctus a die ſui tranſitus quieverat: ſed cum curioſitate fidelium delatum fuiſſet corpus ejus Centulam in monaſterio ſanctiſſimi Richarii; cœperunt quidam ex Monachis quadam ſtoliditate permoti dicere, quod indignum eſſet ejus hominis venerari oſſilla, cujus ignoratent Actus vel Vitam. Cumque hac ratione, vel potius irrationabilitate, aliquoties contenderent; erat antiquitus eccleſiola quædam in confinio Centulæ, ſub ipſius Sancti nomine dicata, ad quam decreverunt ipſum ferri debere: dum & ſuæ eccleſiæ domicilio frueretur, & illum tali modo non cogerentur honorare. Factumque eſt ita. Cum ergo illic fuiſſet poſitus ille, Deus qui humilia reſpicit, quique olim videns Liam deſpectui haberi cauſa deformitatis, dedit ei fœcunditatem, ut prolis ſaltem numeroſitate amari poſſet, quæ ſui vultus fœditate horrebatur; ille, inquam, Deus cum videret hunc ſuum ſervum, pro ignoratis vitæ ejus geſtis non ſatis amari, ut, quanti penderetur meritum illius, populis demonſtraret, voluit ſua pietate eo loco multa patrare magnalia, quo ejus fuerant membra non ſine daſpectu portata. Cum ergo tam evidenter claruiſſet, vere hunc apud Deum eſſe magnum; cœpit Abbas Ingelardus eum Monachis ſuis pœnitentia moveri, quod tam claram Dei margaritam, quaſi quoddam vile abjeciſſent: & quem prius pro obſcuritate deſpexerat ſanctitatis, cum devota cordis humilitate & celebri honore diſpoſuit reportare, ad quem amandum & honorandum magnifica Dei virtute invitabatur. Tunc aggregatis Fratribus, cum multo honore magnaque timoris Dei reverentia, jam dictam eccleſiam expetivit: præmiſſaque erroris pœnitentia atque adorato Domino, qui in Sanctis ſuis mirabilis eſt & glorioſus, corpus ſanctum aceepit, & eccleſiæ ſanctiſſimi Richarii cum laudibus teſtituit, quod etiam huc uſque ibidem ſervatur. Igitur hæc ſunt glorioſa Sanctorum pignora, quibus Centula nobilis decoratur ... S. Richarii Abbatis & B. Vigoris Pontificis. ... Deinde illo ferax divinorum mandatorum Caydocus habetur: poſt quem ipſe, de quo modo narravimus, S. Madelgiſilus decibiliter amatur. Veneratur cum iſtis S. Caydoci ſocius, quem quidam Adrianum vocitant. *Hæc ibi Ariulphus. Dictus Ingelardus Abbas floruit ſæculo X, tempore Hugonis Capeti Regis Francorum.*

Corpus delatum Centulam,

B

inde ad eccleſiam illi dicatam amandatum,

& ibi miraculis clariſcens reportatur Centulam,

C

2 *In alio Chronico Ms. Centulenſi, a Joanne Capella compilato ſæculo XV, iſta præterea dicuntur*: S. Magdelgeſilus fuit ſocius S. Furſæi, & ambo erant tranſmarini: ipſoque S. Furſæo defuncto, S. Magdelgeſilus intravit congregationem Fratrum, & immediate poſt quæſivit, impetravit, & obtinuit eremum, in quodam loco ſecreto non habitato ſuper Altiliam, quod dicitur Monaſteriolum, Monſtreles: & duxit vitam auſteram, ibidem defunctus, & corpus ſepultum per diſtantiam temporis ibidem jacuit. Sed dictus Ingelardus Abbas, eum audiſſet & vidiſſet plura miracula fieri ſuper tumulum Magdelgeſili, conſilio habito cum Fratribus, perreait in Kalendis Junii ad dictum locum, & ſecum cum magna proceſſione corpus pretioſum apportavit & detulit. Et cum Fratres vidiſſent ipſum coruſcare miraculis, invidebant dicentes: Quod talis vir, cujus Geſta, Acta & Vita ignorabatur, non debebat præ ceteris honorari. Et ut pacifice viveret dictus Ingelardus, conſtituit ſibi fieri capellam extra villæ ambitum, in qua poneretur & a fidelibus veneraretur. (Quod factum ita) & in qua extra modum a populo frequentabatur, ita quod duo ligna vix deportare poterant oblationes ceræ & imaginum, capitum, brachiorum, manuum, pedum, & ſimilium: & illia de cauſis ſtatuit corpus prædictum in dicto cœnobio reponi & reſtitui. Quod factum eſt, ſed omni anno, die III Kalendas Junii, proceſſionaliter reportabatur. Accidit tamen quod in regreſſu corporis, Abbatis, & Fratrum decem, & in eadem die III Kalendas Junii, tempus perturbatum eſt & nebuloſum cum ventis & pluviis, regnantibus tonitruo & ſcintillationibus & vaporibus in ima regione aëris, quod omnes dicebant hora decima de mane, quod erat nox & non dies: tamen publice duo juvenes Religioſi ante corpus ſanctiſſimum cum duobus candelabris argenteis ſecum deferebant duos cereos & duo luminaria, quæ numquam defecerunt: ſed in eis ſemper fuit lumen uſque regreſſum, & dum feretrum ſeu capſa reponeretur in ſuo loco præordinato. *Hæc ibi in dicto Chronico, in quo iterum inferius iſta traduntur.* Ancherus Abbas, anno XVI ſui regiminis, *id eſt anno* MCXII, renovavit omnes capſas & feretra omnium Sanctorum, & Reliquias hic exiſtentium ... & in una invenit ſchedulam ſic ſcriptam: Corpus S. Madelgeſili Confeſſoris hic poſitum III Kalendas Junii: quod corpus repoſuit in alio novo feretro V Idus Julii.

S. Madelgiſilus dicitur ſocius S. Furſæi.

& in eremo vixiſſe.

magna devotione colitur,

& annua proceſſione 30 Maji,

non abſque miraculis. Memoria

E

F

3 *Ad dictum* III *Kalendas Junii, ſive hanc* XXX *Maji, celebratur* depoſitio S. Madelgiſili Confeſſoris Centulæ *in Martyrologio Berlini, auctius Pariſiis ſub annum* MDXXI *edito, & ex eo apud Molanum & Canifium, item apud Vionem, Dorganium & Menardum, ſed interponunt hi nomen* Monachi. *Sauſſajus longo cum encomio celebrat, in quo dicitur* alta ortua proſapia, feceſſiſſe in agellum ab Angelo demonſtratum. Cui aqua deficiente, ſigno Crucis ceſpiti oppoſito, ſtatim vena aquæ limpidiſſimæ ſe aperiens clariſſimum fontem effudit: ex quo non ſolum refocillatus eſt Chriſti miles, ſed & hujus fontis alveus per amœnam planitiem excurrens, & potum bibentibus jucundum, & medelam etiam ægris ſuo hauſtu impendit. *Eadem habet Bucelinus in Menologio Benedictino, & adjungit iſta*: Moriturus cum eſſet, vocatus ab Angelo Abbas ejus eum Fratribus occurrit: quorum adventu adeo exhilaratus eſt, ut omnem ægritudinem oblivioni

ejus in Faſtis 30 Maji.

A vioni dederit. Verum paulo poſt mortuus *&c. Quæ opta-*
Elevatio S. Madelgiſili 1 Junii, *remus verbis antiquiorum auctorum referri. Et hæc ſeorſim de* S. Madelgiſilo *reperimus. Cujus etiam aliqua elevatio facta eſt prima Junii: & ad hanc fortaſſis hi Verſus pertinent, neſcio an corporis arcæ, an feretro ejuſdem inſcripti:*

Oſſa Madelgiſili tenet hæc lectica Beati:
Quem Confeſſorem ſibi Chriſtus rite beavit,
Anſcherufque novam ſibi capſam jure paravit.

Tertia 3 Sanctorii, *Rexit autem Centulenſe monaſterium* Anſcherus *ab anno* MXCVII *vel* VIII *annis* XX *circiter aut* XXX. *Dedimus ad diem* III *Martii Vitam S. Gervini Abbatis, in qua ne. 3 is dicitur dedicaſſe capellam BB. Madelgiſili, Cajadoci & Adriani Confeſſorum. Sed miramur ultimorum duorum mentionem apud alios auctores nox reperiri, ad hunc* XXX *Maji, præterquam apud Scriptores Centulenſes.*

4 *Hactenus corpore & animo firmus Deceſſor meus,* P. *Godefridus, commentarium hunc deduxerat; quando correptus paralyſi anno* MDCLXXX, *accepit eodem anno editam partem alteram Sæculi* IV *Benedictini, in eaque ipſius* S. *Vita S. Madelgiſili auct. Hariulfo,* Madelgiſilii *vitam,* Auctore Hariulfo, Monacho Centulenſi, ineunte ſæculo XII *ſcriptam; mihique eocoguoſcendam commendavit, levioribus poſt id ſtudiis, quatB nus valetudo ac vita permitteret, occupaturus ſeſe. Reliquit monaſterio Centuleaſi* Hariulfus *loci Chronicon, a ſe diligenter pertractum uſque ad obitum S. Gervini Abbatis, anno* MLXXIV *defuncti: idque ſe abſolviſſe ait anno* MLXXXVIII. *Aliquot autem annis prius vel poſt, cum ſcilicet Abbas ſuus Gervinus II primum factus eſſet Epiqui & Chronicon Centulenſe ſcripſit,* *ſcopus Ambianenſis, & necdum de copulam Centulæ muramuraretur, iſtam* S. Madelgiſili *Vitam et Inſcripſit. Sicut autem Gervino II mortuo, hujus acta bona ac mala, eidem Chronico attexenda compoſuit, vel ipſe, vel potius alius ſub annum* MCIII; *ita & Vitæ S. Madelgiſili, ab eodem vel alio acceſſit ut minimum narratio tranſlationis in novam capſam ab Anſchero Abbate, iſtius Gervini poſt annum* MXCVI *ſucceſſore, facta anno* MCXIII: *& ita tum Chronicon ipſum tom.* 4 *Spicilegii, tum Vitam prædictam Acherius & Mabillo ediderunt: cui Vitæ in Ms. Centulenſi, poſt Chronicon, præmittebatur nihilominus Abbatis Anſcheri elogium metricum.*

& Abbas Aldemborgenſis fuit, 5 *Prius autem quam Supplementa iſtæc fierent,* Hariulfus *ipſe, ut nobis conſtat ex Aldemborgenſium ix Flandria prope Brugas Abbatum ſerie chronologica accurate deducta, quæ penes nos eſt, in inſigni tomorum octo Monaſteriologia, ab Aquicinctini quondam monaſterii Priore D. Bar ſub initium hujus ſæculi collecta;* Hariulfus, *inquam, ipſe, anno* MXCVII *ſuffectus eſt ſecundo iſtius* C *Monaſterii, Abbati Vervinio. Laudatur is in dicta Serie, tamquam* vir totius prudentiæ & miræ diſcretionis: *& additur, quod* ejus ſolicitudine, anno regiminis ſui XVI, levatum eſt de terra ſanctiſſimi Præſulis *Sueſſionenſis* Arnulphi corpus, anno XXXIV depoſitionis ejuſdem primi Fundatoris, *ſeu potius Reſtauratoris,* monaſterii prædicti. Inſuper viriliter ac legitime defendit eccleſiam ſibi commiſſam, contra Abbatem ac Religioſos S. Medardi Sueſſionenſis, qui eam nitebantur redigere in Prioratum. Rexit digne & laudabiliter XXXVIII annis, & obiit anno Dominicæ Incarnationis MCXLIII, XVI Auguſti: cujus anima partem beatæ retributionis obtineat.

uſque ad 1143, 16 Auguſti, 6 *Alius eſt ergo ſcriptor* Hariulfus *a duobus ejuſdem nominis, IX Necrologio Centulenſi relatis, altero* XIII Kal. Maji, *cum titulo* Senioris; *altero relato ad* XIII Kal. Junii, *ſub titulis* Levitæ & Monachi; *contra quam exiſtimavit eruditiſſimus Mabillo, poſt Epitaphium, quod Hariulfo Scriptori & Abbati compoſitum ab ipſo refertur, tom.* 1 *Analect. hoc tenore.*

non 29 Maji. Pontivo natus, pronus ſtudiis, Hariulfus,
Almi Riebarii elauſtra puer ſubiit.
Ejus Epitaphium. In quibus imbutus, deceat quid noſſe Magiſtrum,
Aldemborgenſis tertius Abba fuit.

Rem ſibi commiſſam pro viribus amplificavit; AUCT. G.H.
Creſcere, Petre, tuis ſemper opes ſitieos.
Fratribus exemplum prætendens compatientis:
Multa nimis, tacuit; quæque loqui, docuit,
Centula quos Fratres retinet, coluit Seniores,
Illis quod ſit honor cernere ſemper amans.

V I T A

Auctore Hariulfo Monacho Centulenſi, poſtea Abbate Aldemborgenſi in Flandria.

Ex editione Joannis Mabillonii.

P R Æ F A T I O.

DOmino dilectiſſimo, Patrique ſpirituali amore complectendo, Gervino, ſanctæ Sedis Ambianicæ Epiſcopo *a* nec non almifici Centulenſis cœnobii Rectori, veſtri gregis ovicula, utinam idonea, Hariulfus, ſalutem & ſinceram obedientiam. *a Hariulfus audita narrat.*

Seniorum, qui de tempore venerandi Abbatis Angelranni *b* uſque ad noſtra tempora perſtiterunt, *b* mulrimodo relatu, didici quædam narratione digna, E quæ ad poſterorum notitiam memoriæ ſtudioſe commendavi; ea ſcilicet, quæ de Sanctis apud nos quieſcentibus geſta ſerebantur: quorum geſtorum ſeriem, antiquorum nihilomious ſtudioſa relatio, notitiæ poſterorum tradiderat. Inter quæ omnia, Fratres, delectabat audire & noſſe de beato Confeſſore Madelgiſilo, ab antiquis temporibus apud nos quieſcente; quis fuerit, qualiter Domino omnipotenti deſervierit, & quomodo vel quando ſanctum corpus ejus ad locum Centulenſem delatum ſit, & ibi collocatum; quot & quantis miraculorum ſignis a Domino ſit glorificatum: quorum denique ſignorum non tam relatu quam aſpectu notitiam certam percepimus, dum & ipſi quædam ejus miracula liquido cognovimus, & innumera per tales aſſertores didicimus, qui non auditu, ſed ipſo viſu *ipſe ex parte teſtis oculatus miraculorum.* præſentialiter ſe percepiſſe teſtarentur *c*. Igitur cariſtimorum Fratrum deſideriis ſanctis vel ex parte volens ſatisfacere, ad honorem Dei & reverentiam ipſius Sancti, nec non ad utilitatem poſterorum, ea quæ nobis frequens ſeniorum relatio de eodem Sancto contulit, ſcribendi officio annotamus, ne per noſtram inertiam ſolertia futurorum tantæ rei notitia defraudari videatur. F

A N N O T A T A.

a *Fuit, hic ex ſorore nepos & ſucceſſor* S. Gervini, *cujus aliquam Vitam, ſæc.* 15 *exeunte ſcriptam, dedimus* 3 *Martii, plenam in Supplemento datur ex Chronico Hariulfi, quod nondum ad manus Henſchenii venerat, cum iſtam imprimi faciebat. Quo autem anno factus ſit Epiſcopus Ambianenſis hic* Gervinus *Junior, incompertum eſt quidem; ſuſpicor tamen, quod non ante completum anno* 1087 *fabricam novæ Centulenſis eccleſiæ. Ut autem Centulenſi Abbatiæ adminiſtrationem, judicante Urbano Papa* II, *amiſit an.* 1096; *ita ſub annum* 1102, *ipſo quoq; Ambianenſi Epiſcopatu expulſus fuit, ob ſimilia demerita, ac biennio poſt ſucceſſorem habuit* S. *Godefridum, cujus Acta Surius edidit, mutato ſtylo nonnihil contracta; genuina autem, ſicut ea ſcripſit* Nicolaus Monachus Sueſſionenſis *coævus, optamus pro* 8 *Novembris canonici, fruſtra quæſita a P. Henſchenio.*

b Angelrannus, *Mabillonii in Notis* Ingelramnus, cognomento Sapiens, *laudatus in Chronico per* 13 *prima Capita lib.* 3, *præfuit regnante Roberto ſæculo* XI.

c *Quis hic non expectet integrum librum miraculorum?*

A *rum? Nihil minus reperies. Hinc mihi ſuſpicio naſcitur, progreſſurum ad ea Hariulfum ſubſtitiſſe, abſoluto primo de vita libro; motam indignis facinoribus Gervini, cui opus cœperat dedicare; ipſumque imperfectum dimiſiſſe, atque ultima copula non tantum alio tempore eſſe adjecta, ſed etiam ab alio auctore. Nam qui Chronicon ſupplevit, fatetur, ſe ab ipſo Gervino exempli haud boni Abbate*, monachizatum, & in corde tenero, quaſi in molli cera, geſtorum ſuorum imaginem, non imitandam, ſed abjiciendam compreſſiſſe. *Erat ergo hic adhuc plane juvenis, quando an. 1088 Chronicon ſuum finivit Hariulfus; quem operis matura tunc ætate fuiſſe, nono poſt anno factum Abbatem*,

HISTORIA VITÆ

a FRancorum regnum tenente Lodoveo filio Dagoberti, *a* & Auſtraſiis regnante Sigeberto æque filio Dagoberti, vir Domini S. Furſeus, ab Hibernia ortus, & ibidem ſignis virtutum & notitiæ revelationum mirificetus, ex divina juſſione natale ſolum reliquit: Britanniam, quæ Anglia nuncupatur, pertranſiens, in partibus Gemmeniæ eppulit, b ubi videlicet præfatus Rex Sigebertus *b* eumdem ſanctum virum magno eum honore & gaudio excepit: magnuque effectu eum retinere geſtiens, quæ B que loca monaſticæ vitæ congrua illi offerebat, quetenus eo modo in locis ſui regni delectaretur morari. Sanctus autem Furſeus, per ſpiritum ſentiens nequequam ſe in illis locis permanere debere, regiis tamen petitionibus vel ex aliquanto cupiens obedire, iure quæque ſibi obleta circumiens, & divini verbi prædicationibus ubique ferventer inſiſtens, locum tandem gratum reperit, ubi cum Dei gratia & prædicti Regis juvemine Cœnobium inſigne *c* conſtituit, & ſervorum Dei multitudine ſufficienter implevit. Nem ejuſdem ſancti viti prædicationibus multi ex eodem regno, ad fidem & dignos pœnitentiæ fructus, propemodum accendebantur: ex quibus eliqui majori devotione ſubnixi, ad meliora divinæ ſervitutis ſtudia certatim properabant, ot cuncte mundi impedimente fugientes efficerentur Monachi.

Furſeus ex Hibernia venit in Galliam.

Cœnobium condit.

Madelgiſilus ab eo inſtituitur.

3 Inter quos fuit quidam nomine Madelgiſilus, C alti generis proſapia genitus, & quod mejus eſt atque beatius, in divina præſcientia electionis gratia præſcriptus. Hic B. Furſei edhærens prædicamentis, & congaudens ſanctitatis ejus exemplis, decrevit comes fore indiſſociabilis operum & viarum ejus, ut mereretur eſſe particeps meritorum & præmiorum illius. Ineque S. Furſeus, perfecta ædificatione atque inſtitutione prædicti cœnobii, & commiſſu regimine ipſius loci cariſſimo fratri ſuo B. Abbati Ultano *d*, nec non requiſita & accepta Sigeberti Regis licentia, aſſumptis etiem ſecum diſcipulis, Occidentelem Galliam, quæ poſtmodum Freneia dicta eſt, edire deliberavit; in qua jam exiſtens eret præfixum, illum terreno corpore ſolvi, ipſamque Franciam exemplis & meritis illius ex divino decreto debere illuſtrari. Hujos itineris comes individuus vir Domini Madelgiſilus fuit, & eum B. Furſeo civitates & regiones pertranſiit; famem, ſitim, vigilias, ceteroſque labores ſuſtinuit; orationes & pſalmodias eum illo, uti probus diſcipulus cum magiſtro, exercuit; prædicationis etiam & abſtinentiæ patientiſſimus imitator inolevit.

d

itineris comes.

eo mortuo Cœnobium ſe recipit.

3 Poſtquam vero vir Domini beatus Furſeus, ut cælitus foerat præſtitutum, terrena mole relicta in pago Pontivo, loco vocabulo Meceries, ſoum Creatori reddidit ſpiritum *e*, & ſecrum corpus ejus ab e inclitis viris, Haymone Duce & Archenoldo Præfecto, Perronam deletum eſt & ſepoltom; beatus D Madelgiſilus vehementi angore, pro amiſſione cariſſimi magiſtri, cœpit affligi: &, utpote edvena atque locorum ignarus, cœpir æſtuanti ſtodio inquirere, ſicubi eſſet locus monaſticæ vitæ ſtudiis inſtitutus, ubi Domino edhærere poſſet, contemplativoſque cerpere ſtoctus. Cui talie perquirenti continuo innotuit celebre nomen cœnobii Centulenſis, a beato Patre Richario jam olim tota ſanctitete & juſtitia collocati, & corporis ejus exuviis ſacroſanctis hactenus mirebiliter ee diviniſſime exorneti: in quo etiam Monachorum cœtus Deo acceptus reguleri tramite ſtrenue militabat, & divinæ juſſioni in ſpiritus paupertete totis mibus parere inſiſtebat. Ad hunc ergo locum prædictus famulus Dei tota aviditate convolavit, & ſanctorum Fretrum beatæ conciioni ſe admitti religioſe expetiit, religioſius impetravit. Invenit ſane ibi veros Iſraelitas, ſpiritualem Ægyptum toto animo fugientes, & cæleſte manna totis votis ambientes, puræ vitæ Monachos, totius ebſtinentiæ & humilinetis virtute ermetos. Horum beatiſſimæ ſocieteti ſe ſerventer connectens ſervus Dei Madelgiſilus, & de die in diem ed meliore ſe extendens in timore Dei valde proficiebat, ac de virrute in virtutem ire aſſidue contendebat.

4 Florebat per id temporis Francorum reſpubli- E ca ſub Rege Lodoveo, Dagoberti filio, & Baltilde venerabili Regina, quæ poſt mnrtem viri ſui præſati Lodovei Monaſterium Corbejenſe conſtruxie. Cœnobium quoque Gemmeticum, inſtante B. Philiberto, in territorio Rotomagenſi conſtruxit; ac per alia loca, ad conſtruenda cœnobia, regelem munificenriam proſuſe adhibuit, Monaſterium ergo Centulenſe, antiquitate & religione, ceteris ſacris locis præeminebat, & mireculorum ſignis quotidie ed tumulum B. Richerii divinius clareſcebat: quæ dum Fratres aſſidue peſpicerent, quaſi radiis divini amoris medullitus inflammabsntur: ſciebant enim quoniam arctam & anguſtam viam viriliter ſectando, & contre hoſtem entiquum alecriter decertendo, ed tanrem meritorum gratiam beatus Confeſſor Richarius excreveiat, ut ad ejus merita declerenda, tot & tante Chriſtus Dominus oſtenderet miraeula: quæ dum fierent, multiplici laude polebant; dum Chriſto Domino honorem & gloriam, Confeſſori ejus laudis reverentiem, eernentibus quoque imitendi deſiderium, & debilibus præſtarent F ſoſpinatis gaudium.

sub Ch'odoveo & Baltilde.

miraculis Centulæ crebreſcentibus.

5 Hæc, inquam, divina miraeula multum B. Madelgiſilo circa Dei coltum inſpiraverunt ardorem, multam io cordę ejus divinæ dilectionis flemmam ſuccenderunt, multam ed contemptum mundi in ejus præcordiis efficaciam genuerunt. Qui cum aliquanto tempore in divinis exercitiis ſpiritualem militiam in hoc Centulenſi Cœnobio peregiſſet, & a ceteris Fretribus pro honore ſanctitatis venerabilis heberetur; cernens ſibi officere impenſam a Fratribus teverentiam, & cupiens exiſtiorem remotamque arripere vivendi formulam; cum magna humilitate expetiit, ut liceret ſibi remotam & quietum locum perquirere, quo divinis laudibus ſecurius arque proſuſius quiviſſet incumbere; orationibus quoque & lacrymis ſine ſtrepitu valeret invigilare, ae divinis obtutibus ſe mortificando ſemper purgatiorem exhibere. Quique quod devote expetiit, gretuita Fratrum benignitaa ei cum magne dulcedine conceſſit; quippe qui fraternis provectibus neſcirent invidere, ſed poius congeudere. Adeptus etenim deſiderium, licentiam ſcilicet pergendi ad eremum, cœpit ſummis pręcibus ac lacrymis impenſius flagitare, ut immenſe Chriſti pietas ei locum talem dignaretur demon-

fecedit in eremum.

A monſtrare, ubi in ſpiritu humilitatis & in animo contrito divinis obtutibus valuiſſet aſſidue laudis ſacrificium immolare.

6 Ad quod impetrandum, aſſumpſit laborem majoris jejunii, ſtudium prolixæ orationis, pſalmorum diuturnam decantationem, ſeniorum quoque ſpiritualium expoſtulavit orationes; ut ſuperna gratia illi pandere dignaretur, quonam in loco ſortiretur dominici ſervitii ſolitariam ſtationem. Cui talibus inſiſtenti apparuit per ſoporem Angelus Domini; & educens eum, dixit; Sequere me, & cautius attende quem tibi monſtravero locum, in quo tu deinceps dominicum expleas ſervitium. His dictis ente illum cœpit ire, & per diverſa loca illum circumducere, donec pervenit ad cælitus decretam ſtationem; ubi figens gradum, ait famulo Dei; Hic requies tua in tempus præfixum, hic habitabis, & hic debitum de corpore ages tranſitum. Poſt hæc dicta diſparuit, & famulus Dei ad ſe reverſus intellexit quid vidiſſet: & proſternens ſe cum lacrymis, egit gratias Deo, pro inenarrabili dono ejus.

cælitus præmonſtratum.

7 Sequenti diluculo, expletis hymnorum obſequiis, convocat majores de Fratribus, & per ordinem B refert viſionem. Illi, ut vere ſine dolo ſervi Dei, exultant, & immenſas Creatori grates perſolvunt: ac deinde maturant opus perficere, quo nulla mora tantum divinæ bonitatis indicium potuiſſet inrricare. Eliguntur Fratres, ex præcepto Abbatis, qui eum deducerent; apparantur utilia, quæ Chriſti militi ſorent neceſſaria: quibus rite præparatis, procedit fortis athleta ad ſingulare certamen. Deductus autem per quæque loca, ubi ad oſtenſum locum pervenit, mox ex intimo ſapore, quod is eſſet ſibi divinitus prælectus locus, recognovit, adamavit, apprehendit: & primo omnium procidens in orationem, lacrymis madefactus, ad quod venerat mox iechoavit. Fratres vero qui eum conduxerant, tamdiu cum illo permaeſerunt, quouſque cellula erigeretur & oratorium, ubi Chriſti miles ſuo Regi debitum impenderet famulatum: quibus ad legem eremi rite compoſitis, reverſi ſunt ad caſtra cælestis exercitii.

8 Servus itaque Chriſti Madelgiſilus, ſolus remanens & remotus, ſtuduit omni ſervore divinis laudibus & cantieis inſiſtere; orationibus & vigiliis attentius incumbere; mala mundi, tamquam ſua eſſent, aſſiduis fletibus expiare, optans omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire. Eſt autem locus ipſe in pago Pontivo circa fluvium Alteiam *f* ſitus, aquæ prolapſu & ſilvarum opacitate circumdatus, & ad Deo ſerviendum liber g valde & quietus, vocabulo Monſtroledus *g*. Aqua vero ejuſdem alvei interjacentis, paluſtri mollitie inacceſſibilis erat, unde & labor importabilis ad aquam hauriendam Dei famulo accidebat. Unde totis niſibus converſus ad Dominum, orabat ſupernam majeſtatem, ut illi auferret tantam hauriendæ aquæ difficultatem: & proſtratus humi lacrymas fudit eum precibus, ut aquæ ſubſidium conferret illi omnipotens Deus. Sentiens quoque in ſpiritu ſe a Domino exaudiri, poſt orationem ſuſam ſurrexit, & duriſſimo ceſpiti ſignum Crucis appoſuit. Mox etenim vena aquæ limpidiſſimæ ibidem ſe aperiens clarum fontem evomuit: qui in devexi montis ſubjacentis modica & pendula planitie ebulliens, ad alveum Alteiæ ſeu maternum ſinum recurrit, ſed ie ſuo decurſu copiam hauriendi omnibus attribuit. Hic idem fontieulus, cælesti medieina refertus, diverſos languores ſuo hauſtu expulit; quod & modo nullus fieri ambigat, niſi infideliras id petentis impediat.

Ejus ſitus.

& fons ibi impetratus.

9 Igitur in omni ſanctitate & nimia ſimplicitate ſerviens Deo ſine interpolatione, & permanens in

Cenvalenſe Madelgiſi-

aſſumpta tam ardui propoſiti auſteritate, poſt aliquot annorum eurricula infirmatus eſt corpore languore valido, non tamen impeditus a divino ſervitio: & putans ſe jam reſolvi, cœpit in Dei opere eſſe tam ſerventior, quam exſpectata ſelicitas jam ſoret propinquior. Mox etenim Abbati Centulenſium apparens Dei Angelus, monet & imperat ut viſitetur in eremo Dei ſervus, & impendatur ei ſolatium, ne deficiat ad Chriſti ſervitium. Surgit Abbas feſtinanter, aſſumptiſque de Fratribus quos elegit, incumbit & accelerat Dei ſervum inviſere, quem compererat cæleſtibus excubiis non carere. Venetunt itaque in eremum præfatam ad habitaculum viri: inveniunt ægrotum, orant, pſalmos canunt: inde præmiſſa benedictione ſalutant illum in oſculo ſancto, ac deinde proferunt quæ ad uſum ejus detulerant ex cæleſti mandato. Præ gaudio autem de illorum edventu ie tantum ſervus Dei exhilaratus fuit, ut totam languoris gravedinem protinus oblivioni dederit. Relinquentes ergo ei Fratrem, qui ejus ſolitudini ac imbecillitati ſolamen præberet, redierunt ad elauſtra, extre quæ diutius commanere nullarenus proficeret.

ADJUTHARIUSFO *ille ægrotanti ſubvenunt:*

E

10 Per idem ferme tempus fuit in Britannia majori vir Deo placitus, genere & ſcientia inſignis, Vulganius *b*; qui dum eſſet ad arcem Epiſcopatus Dorovernenſium civitatis, quæ Cantuaria nuncupatur, præleetus; & ſentiret ſibi obeſſe tanti culmen honoris, utpote qui in paupertate & extremitate Deo ſervire malnerat; rogavit Dominum, ut tale ei conſilium præberet, quo de vinculis tantæ prælationis abſolvi, & divinæ ſervitutis oſhcio quam maxime valuiſſet implicari. Talia deprecantem, ſaliaque deprecando ſrequentantem, reſpexit qui humilibus dat gratiam, de quo ſcriptum eſt: Deſiderium pauperum exaudivit Dominus. Nempe cæleſtis nuntius ei aſſiſtens, conſilium quod quærebat, eidem intimavit, dicens: Feſtinus tranſi mare verſus Galliam, & applicabis in Alteiam, ſupra quam quidem Dei ſervus habitat; ad quem tu velox abibis, & ex Dei mandato a ſua infirmitate illum ſanabis, ac deinceps in Dei ſervitio cum illo ſocialiter permanebis. Percepto hoc oraculo, B. Vulhganius continuo exivit ad urbem, & artipuit iter ducens ad mare. Invenit autem nutu Dei naviculam, in quam mox intravit, Chriſtum invocans, & de Dei præſentia non diffidens. Statim navicula, fluctibus elevata, ſine humano remigio, per maria in directum eueurrit, & angelico duetu ad portum Alteiæ velociter pervenit; indeque oram legens, uſque ad habitaculum Dei ſervi, contra impetum fluminis navigando, pervenit.

h

b Vulgatius eodem divinitus miſſus,

Pſ. 10. 3

ipſi ſanat

F

ipſique adhæret:

11 Egreſſus de navicula, & intrans ad famulum Dei, æque Dei ſervus Vulganius, mox orationi incubuit; qua completa, manus ſuas ægroto impoſuit, & continuo, languore depulſo, ſanitas redire incepit. Beatus etiam Madelgiſilus, lento conamine exſergens, in ejus complexum ſuit; & ſic ſe invicem mutua dilectione complexi ſunt, aeſi uterini fratres, poſt longa terrarum vel locorum ſpatia, in unum conveniſſeet. Fuerunt ergo iſti duo venerabiles viri fide & devotione conjuncti, ſpirituali gratia confirmati, ad inſtantiam divinæ laudis unanimiter animati, ad vitia ealcanda fortes, in contemptu ſeculi alacres, ad quæſtum virtutum avidi, ad impendenda benefieie prompti. Et quoniam nec ſenſus excogitare, nec lingua valet eorum virtutes proferre; qualiter, auctore Deo, tanti pretii margaritæ, in hujus mundi exilio elimatæ, ad cæleſte ſertum tranſmiſſæ ſint, jam nunc propalare aggrediamur.

deinmorbo correptus,

13 Conſequenti tempore, ut placuit ſuperne providentiæ, jam expleto curſu fragilis hujus vitæ,

accidit

EX MABILLONE accidit corporalis ægritudo famulo Dei Vulganio. Quo ægrotante, B. Madelgiſilus ſatis ægre ferebat ſodalis moleſtiam: & aſſiſtens ei, cum ſingultu querebatur, ita dicens: Ergone, Frater mi, ad hoc veniſti, ut me relicto in convalle lacrymarum, tu feſtines ad conſortium gaudentium animarum? Ego certa ſperabam a te, corpore humo, ſpiritu Chriſto eommendari; & nunc affectas hinc velox recedere, ut ante me, ſpiritu cælum, corpore terram debeas penetrare? Cui S. Vulganius ajebat: Suſtine quæſo patienter, Frater beatiſſime, & Dei voluntati in nobis libenter acquieſce. Nam quid proderit tota vita in obedientia præceptorum Dei ſudaſſe, ſi circa finem noſtrum, is qui caleaneum obſervat, rebelles ac murmurantes valuerit invenire? Nec durum patiaris, quod ad tempus te relinquo: quoniam mox ut faciem Dei videro, pro te, ut hinc eximaris, ſupplicare non ceſſabo. His beatus Madelgiſilus ad modicum recreatus, miniſtrum ſuum, dudum ſibi ab Abbate delegatum, ad idem monaſterium feſtinanter transmiſit, mandans Fratribus, ut infirmum co-
B habitatorem ſuum quantocius viſitarent; & quidquid ad viaticum decedentis pertinet, eidem miniſtrarent. Mox auditu hoc mandato, ad omnia bona efficaces & prompti Centulenſes Monachi, ſub omni celeritate venerunt, Oleoſacro ſervum Dei perunxerunt, Communionem dominicorum myſteriorum tradiderunt, & ſic ſanctam illam animam, IV Non. Novembris, da corpora egreſſam, pſalmia ac lectionibus proſecuti, corpus demum condignæ ſepulturæ in oratorio *i* tradiderunt. Nec longo poſt temporis ſpatio ſanctus Madelgiſilus ſuperfuit: quin potius plenus dierum bonorumque operum, ad gaudia Sanctorum tranſmigravit; accipiens coronam de manu Domini, &. reddens terræ corpuſculum, juxta ſepulturam ſui quondam ſodalis Vulganii, in eodem loculo natorii ſui. Dies autem natalitius hujus viri Dei ab antiquis traditur III Kal. Junii, ad laudem
k & gloriam nominis Chriſti. *k*

meritur 29 Maji *i* *Madelgiſilus vero 30 ejuſdem*

ANNOTATA.

a *Obiit* Dagobertus I, *iſtorum pater, an. 638; &* C Chlodovæus II *uſque ad ann. 656 regnavit in Francia, in Auſtraſia vero* Sigebertus *uſque ad 638.*

b *Diuerat Beda a* Sigeberto *Rege exceptum* S. Furſeum (*in cujus Actis ad 16 Januarii multa ſuperſunt haud ſatis evoluta a Bollando*) *ſed Sigebertum Orientalium Saxonum in Britannia, non in Germania Francorum Regem Beda intellexit. Is autem fuit* Sigebertus I, *ab anno 623 ad 653 regno ipſo potitus. Igitur æquivocatione nominis deceptum Hariulfum apparet; non enim ex Britannia in Germaniam, ſed in Franciam appulit S. Furſeus.*

c *Beda locum deſcribit mari vicinum* in caſtro quod lingua Anglorum Knobberburg, id eſt Urbs Knobheri vocabatur.

d *De* S. Ultano, *qui & ipſe poſtea Furſeum ſecutus eſt, egimus 1 Maji.*

e *Obiit* S. Furſeus *circa an. 650.*

f Althea *vulgo* l'Authie, *Papirio Maſſono* Altilia.

g *vulgo* Monſtrelet *quod ex dicendis num. 15 conſtat paucis leucis Centula abfuiſſe. In Chronico lib. 3 cap. 29* Monaſteriolus. *Sed Veretor ne Chronici tranſcriptorem, potius quam Hariulfum ipſum, hic recte ſcribentem, deceperit oppidum vulgo* Monſtreüil, *in vicina Cancejæ cipa ſitum, propter nominis æqui a* Monaſterio *ducti, affinitatem: interim* Monſtroleti *nomen etiam hodie celebre reddit Ingeramnus Monſtreletus, ſec. 15 ſcriptor haud ignobilis. Mabillo t. 2 ſec. 3 pag. 2 in Addendis ſub. 2 ad Vitam S. Richarii, dum indicat* Argulium *ſibi videri vicum vulgo* Argonne, *non longe dicit diſtare* Monſtreletum *S. Madelgiſili, ſed hunc non* D *exhibent tabulæ.*

h *Colitur* S. Vulganius, 2 *Novembr. Vitam ejus habemus aliquam, in qua dicitur, educatus ad pedes* Quiriani *Cantuarienſis Epiſcopi, nuſquam in ſerie iſtius Urbis Præſulum noti; & æque ignotus iiſdem eſt, ipſe* Vulganius, *qui hic dicitur ad idem culmen electus, quod tamen in alia ejus Vita Ms. necdum nobis viſa, legi etiam indicat Mabilio: ut utraque haud magnæ fidei eſſe videatur, & ipſum quod hic ſimili fide aſſeritur.*

i *Sed ille in noſtro Ms. nulla facta mentione* S. Madelgiſili, *dicitur obiiſſe in monaſterio S. Vedaſti Atrebati: de eoque agens Baldericus in Chronico, aſſerit in* caſtro Lenenſi, *vulgo* Leni *requieſcere; ut omnino videantur duo diverſi, propter gentis & nominis communionem, in unam perſonam confiati, confuſa utriuſque memoria.*

k *Hic dixerim deſiiſſe Hariulphum, cetera alterius eſſe.*

SUPPLEMENTUM

De translatione corporis Centulam, deinde an. 1213 in novam Capſam. E

MUltis autem poſtea affluentibus annorum curriculis translatum eſt corpus B. Madelgiſili ad cœnobium Centulenſe, in eccleſiam B. Richarii, & ibi requieſcit: ubi ſcilicet divinæ laudis ſonus *a* nnn deſiſtit, & ubi multa continentur corpora animarum quæ cælo vivunt. Inter quæ eum tempore Abbatis Ingelardi *b* idem Chriſti Confeſſor honorifice fuiſſet collocatus, cœperunt quidam ex Monachis, quadam ſtoliditata permoti, dicere; quod indignum eſſet illius hominis venerari oſſilla, cujus ignorabant vitam vel geſta: necdum enim lucida ejus opera Scripturæ tradita, necdum memoriæ Fidelium fuerant commendata. 14 Hæc de re dum jam dicti Fratres aliquoties contenderent, erat antiquitus eccleſiola quædam in confinio ipſius Centulæ, ex ejuſdem Sancti nomine appellata; ad quam decreverunt ipſum ferri debere dummodo & ſuæ eccleſiæ domicilio potiretur, & illum taliter remotum non cogerentur honorare. Cum ergo illic eſſet poſitus; ille Deus, qui humilia reſpicit, qui etiam Sanctos ſuos, quamvis occultos, exaltare non deſinit; decrevit eo loco plura patrare miracula, quatenus vel ſic cognoſcerentur præfati Sancti merita, & eorum qui illum abjecerant, dnmaretur ſtultitia. Denique cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, mutis loquelam, ceteriſque infirmitatibus tale ac tantum contulit ibidem remedium, ut nemo valuerit lingua prædicare aut memoria retinere tantorum operum copioſam numeroſitatem.

14 Centulam Translati corpore a

b

c *indeque ad vicinam ejus eccleſiolam;*

F

14 Cum ergo longiori tempore hæc Dei gratia ibidem clareſceret, & tam evidenter omnibus pateret eſſa hunc apud Deum pretioſi meriti; cœpit Abbas Ingelardus eum Monachis ſuis grandi pœnitentia mnveri, quod tanti pretii margaritam quaſi quoddam vile abjeciſſent; & quem prius pro geſtorum ignorantia, ſeu pro obſcuritate deſpexerant ſanctitatis, cum devota cordis humilitate & celebri honore diſpoſuit reportare, ad quem amandum & honorandnm magnifica Dei virtute trahebatur. Tunc aggregatis Fratribus & populo convocato, prætniſſis crucibus & cereis ac thymiamateriis & omni decore eccleſiaſtico, enm honore & magna timoria Dei reverentia, jam dictam eccleſiam proceſſionaliter expetunt; Præmiſſaque erroris venia, eum hymnis ſanctum corpus acceperunt, & ad eccleſiam S. Richarii eum laudibus retnlerunt, uti eum qui mentium duritiam meritorum virtute domaverat: quod etiam ibidem reconditum cum honore ſervatur, & cum amore veneratur.

ob frequentia ibi miracula,

redditur apud S. Richarii.

15 Fuit

Dum corpus ex more, Manſionem defertur,

A 15 Fuit poſtmodum Centulenſis populi & pagenſium Pontivorum devota conſuetudo, ut unoquoque anno, ad diem ſui natalis, qui eſt III Kalendas Junii, ſacrum corpus ejus ad locum, ubi olim ſuerat ſepultus, eum gaudio & honore decenti deferrent: conveniebatque de proximis villis vel municipiis ingens turba populorum; & eum multa lætitia Sancti feſtum colebant. Quadam ergo vice, cum de more ſolenni illuc fuiſſet deportatum; & expletis ſolenniis, eum jam tempus adeſſet referendi; egredientibus Fratribus eum Sancti corpore de eccleſia, tantam contigit fieri pluviæ & ventorum turbulentiam, ut illa dies nocte turpior videretur, præ nimia tempeſtivi aeris denſitate. Ferebantur pro more ante corpus ſanctum duo argentea cereſetaria: quorum lumina, licet ventis pulſarentur, & pluviis valide humectarentur; nequaquam tamen extingui potuerunt, quouſque ipſam parœciam, in qua fuerat converſatus, petranſiſſet. Ita, quaſi deſignans quod fuerat proprium, miraculo facravit.

candela vento non extinguuntur,

& eger Sancto ablatus reſtituitur,

16 Quidem vicinus poſſeſſor, avaritiæ jaculo ſtimulatus, quamdam terram, eccleſiæ B. Madelgiſili olim condonatam vi rapuit, & in uſus proprios redB egit. Interea redeunte annua Sancti ſolennitate, contigit lecticam ejus per ablatam ſibi terram permeare. At ubi, qui portabant, illam terram calcare cœperunt; repente lectica ejus, nimio pondere aggravata, immobilis ſubſtitit, ac tamquam mons moveri a loco non potuit. Tunc qui novrant, ipſam terram præfato dudum Sancto injuſte ablatam; conquerebantur, dicentes: Ecce S. Madelgiſilus, propter ſuam terram commotus ſe aggravavit, & ſe hinc proferri non permittit. Conveniamus raptorem, rogemur & exhortemur, uti Sancto ſua reddat. Sic temerator, nimium paveſactur, & formidans ne terra illum viventem deglutiret, tremulus acceſſit; & veniam humiliter petens, agruum ſuum S. Madelgiſilo reſtituit, liberumque & quietum in perpetuum acclamavit. Hoc facto ad Sanctum reditur, lectica geſtatur, ponderoſitas nulla ſentitur.

ob corpus ſic immobile.

An. 1093 tranſlatio ejus ad nos.

17 Sub anno etiam dlvinæ per carnem apparitionis milleſimo centeſimo & tertio decimo, Indictione quinta, Regnum Francorum tenente Ludovico filio Philippi anno quinto, cum ſanctiſſimi Richarii nobile quondam Monaſterium detineret Abbas Anſcherus annis jam *d* ſedecim; placuit ipſi Abbati ac
d C ceterir Fratribus, ut amabile corpus S. Madelgiſili revolverent & inſpicerent; atque in novam capſam, quia antiqua valde fragilis erat, diligenti ſtudio reconderent. Paratis itaque quæ ad tantum opus competentia videbantur, ubi ventum eſt ad id quo ſacra membra relocarentur; cervini eorii ſaccellus, quo reeipienda erant, invenitur brevior, minuſque capaciior, quam ipſorum oſſium magnitudo ac proceritas poſcebat: ideoque para quædam eorumdem oſſium remanſit in priſtino indumento, quouſque tempore liberiori res in melius aptaretur: attamen in novam capſam univerſa repoſita ſunt cum pſalmis & decenti honore. EX MABILLONE

& Sanctus apparens jubet oſſa ſua in unum faccellum componi,

18 Non multi poſt hæc fluxerant dies, & Cuſtor eccleſiæ, qui eumdem Sanctum ferventi amore proſequebatur, infirmitate præventus dormire non potuerat, & tota nocte apud ſe tractaverat, quando & qualiter ſancti corporis tranſmutatio perfici poſſet. Jam vero aurora conſurgente, idem Cuſtos laſſabundus modice obdormivit; & in ipſo parviſſimo ſomno, ſenſu interiori de Sancti reliquiis componendis cogitabat. Et ſubito adſtitit coram illo vir procerus & decorus, in habitu glorioſo, & ait: Hoc cautius provide, & ſic perage, ut omnia oſſa mea infimul recondantur. At ille, qui perexiguo ſopore tenebatur, & quem ejuſdem Sancti fervens amor aſpirabat; mox ut audivit dicentem, Omnia oſſa mea, ipſum eſſe B. Madelgiſilum liquido intellexit; & librata in eum oculorum acie, nomen & meritum inquirere concupivit. At illo vir magnus & glorioſus, antequam interrogari potuiſſet, diſparuit: ſed odorem nimis gratum reliquit, & veſtigia pedum ſuorum tamquam aurea dimiſit. Idem autem de receſſu njus dolens, ſed de odore gaudens, & hujus viſionis aliquot indicium retinere ſatagens, ait, ut puE tabat, intra ſe: Statim hæc aurea illiur veſtigia apprehendam, & hæc Fratribus in teſtimonium deportabo. Sic evigilans exilivit, extenſis brachiis: & hac motione concuſſus aurea veſtigia, quæ ſe cernere putaverat, jam non vidit: ſicque viſionem, & totam qua premebatur ægritudinem continuo depoſuit, *e* adjuvante merito Sancti per gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui eſt honor & gloria in ſæcula. Amen. e

ANNOTATA.

a Landem perennem, *a S. Angilberto inſtitutam, intelligit Mabilio: dubitat tamen, an ea adhuc viguerit, cum hæc ſcriberentur; omnia fere ſumpta, quoad primam Translationem, ex Chronico Hariulfi lib. 3 cap. 29, verbis in Comm. prævio relatis ab Henſchenio.*

b Ingulardur, *deceſſor immediatus præfati Angelranni, ſæc. 10 ad finem vergente.*

e *non ergo mirum ſi jam recitata Vita, adeo parum* F *certa ſit: quod idem de Vita S. Vulganii jam notavimus.*

d *Fuerat ergo inſtitutus Abbas anno 1097 vel ſequenti: quod cum dictis in Chronico Hariulfi, de tergiverſatione Gervini, poſt ſententiam in favorem Centulenſium ab Urbano PP. latam, optime conſtitit.*

e *Mirum eſt non addi, utrum mandatum implere cunctatus fuerit Cuſtos iſte, ut videbatur exigere fides ſomnio habita: nec apparet quomodo aliter potuerit animo quietem capere, niſi juſſa executus.*

DE SANCTO ANASTASIO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA.

G.H.

SYLLOGE HISTORICA.

Ex Paulo Diacono & Joanne Baptiſta de Gaſparia.

ANNO DCLXXX. *Culmuſacer*

MEmoria ſacra S. Anaſtaſii Epiſcopi Papiæ, *citatis* Tabulis Eccleſiæ Papienſis, *conſervatur ad hunc* xxx *Maji, in hodierno Martyrologio Romano: ubi Baronius allegat nonnulla ex lib. 4 Hiſtoriæ Langobardorum editæ a Paulo Diacono, qui cap. 15 aliis cap. 44 ita habet*: Temporibus Rotharir Regis Longobardorum, Arianæ hæreſeos perfidia maculati, pene per omnes civitates regni ejus duo Epiſcopi erant, unus Catholicus & alter Arianus. In civitate quoque Ticinenſi uſque nanc oſtenditur, ubi Arianus Epiſcopus apud baſilicam S. Euſebii reſidens, baptiſterium habuit, cum tamen Eccleſiæ Catholicæ alius

AUCT. G.H.

lius Epiſcopus præſideret. Qui tamen Arianus Epiſcopus, qui in eadem civitate fuit, Anaſtaſius nomine, ad fidem Catholicam converſus, Chriſti poſtea Eccleſiam texit. *Hæc Paulus Diaconus. Meminerunt ejuſdem Anaſtaſii Epiſcopi, ex Ariana labe ad veram fidem converſi, Bernardus Saccus lib. 9 Ticinenſis hiſtoriæ cap. 12, Antonius Maria Spelta in Hiſtoria Epiſcoporum Papienſium, alique. Poſt quos Joannes Baptiſta de Gaſparis anno* MDCLI, *tacito ſuo nomine, edidit Breviarium Vitæ Sanctorum Epiſcoporum Papienſium, qui ſub ritu duplici in dicta Eccleſia coluntur, & præfatur ſe diuturna inquiſitione ea plurimis Scriptoribus collegiſſe quæ profert. Sunt illa ejuſmodi.*

A ſocio Ariano converſus. 2 Anaſtaſius ſecundus, Ticini claro genere ortus, a tenoris annis pietatis ac modeſtiæ præ ſe facem tulit, ira ut nihil moribus illius honeſtius, nihil ejuſdem vitæ integritate candidius videretur. Adoleſcena in Arianam hæreſim incidit. Presbyter factus, Rotharii Longobardorum Regis ſtudio, Arianorum Epiſcopus præficitur Ticini, eodem tempore, quo Magnus, Catholicus Ticinenſium Epiſcopus, præſidebat. At eum ſua ſponte tum religioſorum hominum ſermone hæreſim deteſtatur, divinarum litterarum ſtudio incenſus, tantum in omni genere virtutum profecit, ut mortuo Catholico Epiſcopo Magno ad Pontificii Ticinenſis dignitatem evectus fuerit. Ille vero eum ſacri iſtius munetis functionem minime ſubterfugere poſſet, prudentiſſime ſummiſque viribus laboravit, ut commiſſam ſibi Eccleſiæ navem opteto in littore collocaret. Qui eum ſancte & pie plurimos verborum ſonteuriarumque gravitate a pravitate vitæ ad honeſtatis ſtudia traduceret, id multo magis excellentiuſque clariſſimis virtutum exemplis faciebat. In mentia oculis ad ſempiterna-

B *factuſque Epiſcopus Catholicus,*

rum rerum contemplationem erigendis admirabilis fuit: nam adeo divinarum rerum conſiderationi aſſueverat, ut nulla unquam res vel proſpera vel adverſa mentem ejus ab intuitu rerum cæleſtium averterе potuerit. Caritate fuit illuſtris, quare quidquid habuit, larga manu inopibus erogavit, tantaque vigilantia pauperum calamitati conſuluit, ut cuncti, a gravi paupertatis afflictione, Antiſtitis ſui beneficio ſublevatos ſe læti teſtentur. Interrogarus cur peccantes ſoleant excuſationem affeere, cum prædicaret ne cujuſquem cor declinaret in verba malitiæ ad excuſandas excuſationea in peccatis, illos belluæ marinæ comparavit, quæ apparens monque in aquas demergens ſe abſcondit: aitque non poſſe quemquam ſe a peccatis excuſare, cum ſcriptum ſit; Septies in die cadit juſtus. Synodo generali, ſub Agathone Papa anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo nono celebratæ, interfuit. Demum peractis annis duodecim paſtoralis ſolicitudinis, de obitu ſuo certior factus, ad contemplanda cæleſtia multo ſtudioſius ſe compoſuit; donec tertio Kalendas Junii, animum benigniſſimo Creatori ſuo redderet anno ſexcenteſimo octogeſimo: & ſepultus eſt in veteri Carhedrali ad dexteram aræ maximæ ſub Evangelii pulpito.

obiit 30 Maji anno 680.

C *Memoria apud Uſuardum, additis Epiſcopi Titulo abſcetata.*

3 *Hactenus dictus Joannes Baptiſta de Gaſparis de S. Anaſtaſio ejus nominis ſecundo, & Epiſcopo trigeſimo primo: cujus aliqua hic narrata (præſertim de ejus in pauperes & afflictos benignitate, & excuſatione peccantium) ab aliquibus attribuuntur* Anaſtaſio I, *quem ut Sanctum Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ retulit* XXVIII *Maji, ſecutus Antonium Mariam Speltam & Stephanum Breventanum, qui eum Titulo* Beati *honorant. Quod monuiſſe ſufficit.*

D *magnificentiæ & caritatis præditus,*

E *Aliqua Anaſtaſio I conferuntur.*

DE S. HUCBERTO MONACHO

BRITANNIACI IN SUESSIONENSI GALLIÆ DIOECESI.

D.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Ejus, ſub titulo Epiſcopali obſcurati, nomen in Faſtis: cultus peculiaris, ætate per conjecturam elicita ex Vita ſerius ſcripta.

CIRC. A. DCCXII.

IN omnibus etiam antiquiſſimis Uſuardi exemplaribus Mſs. tam eo quod Pariſiis in ipſius auctoris Monaſterio ad S. Germani de Pratis ſervatur, quam quod ſæculo XI *exaratum ceteris omnibus, ſi non antiquius, minus certe interpolatum ceuſuit Bollandus, x Februarii ante Acta S. Auſrebertæ num. 9; paſſim ad* III Kalendas Junii, *ultimo loco, leguntur hæc verba:* Ipſa die S. Hueberti, Epiſcopi & Confeſſoris. *Veremur tamen, ne Titulus* Epiſcopi, *temere adjectus ab aliquo, fecerit hanc memoriam videri Trajectenſis hoc nomine Epiſcopi (qui S. Lamberto ſuffectus Trajecto Leodium Sedem craſtulit, neque hoc die uſquam colitur) eo quod hodie colatur ejuſdem nominis alius, non* Epiſcopus, *ſed* Monachus Britanniaci: *qui locus, vulgo* Breteigny *dictus, cum diſtet Pariſiis non amplius quam ſeptemdecim leucis, non potuit ejuſmodi error obrepere Uſuardo, ſi vere hic de illo ſcripſit: uti ſane non videtur eum omiſſurus, quem loci vicinia & profeſſionis communio commendabant. Neque enim dubitari poteſt, quin recenti adhuc fama ſanctitatis celebrari cœptus ſæculo Chriſti* VIII, *ut infra dicetur, nec longe Pariſiis ſitus, Uſuardo notus fuerit. Niſi forte ſuſpicari quis velit, eum meaſum nomina confudiſſe, quia* III Kalendas Maji, *obiiſſe ſanctum Epiſcopum legerat; etſi* IX *Novembris poſtiſſimum colatur, propter tunc factam tranſlationem.*

quod Sanctorum dicatur. F

4 *Interim Sauſſajus, ad conjecturas plus æquo præceps, non dubitat ſcribere in ſuo Gallicano Martyrologio, quod hodie colatur,* Elevatio S. Huberti, celeberrimi Tungrenſis Epiſcopi & Confeſſoris, *Tungrenſem vocat, ex recentiorum Leodienſium ſententia, Trajectenſes Epiſcopos nominare recuſantium; quorum hoc in puncto pervicaciam peculiari diatriba, ante annos triginta edita, & paulo ante mortem iterum ad incudem revocata, Henſchenius caſtigavit. Quod autem ad elevationes iſtius S. Huberti pertinet, Bartholomæus Piſeu Leodienſis omnes breviter collegit, in iſtius Eccleſiæ floribus; dixitque, primam factam eſſe ſub Carolo Martello, prædicto die* IX *Novembris, alteram ſub Ludovico Pio, cum Audainum, nunc S. Huberti monaſterium dictum, transferendum eſſet corpus, quod iſtuc perveuit* XXX *Septembris, non multis ante diebus (ut par eſt credere) ablatum Leodio. Euinde portatilis loculus ſemper ſacrum iſtum Theſaurum habuit: proinde non eſt quod poſteriorem aliquam elevationem quis cogitet, quæ Uſuardum moviſſe potuerit, ut hac die vellet* Hucberti *(ſic enim antiquitus nomen conſtanter ſcribebatur) cum Titula* Epiſcopi *memiaiſſe. Verum igitur hujus diti* Hucbertum, *ſed* Monachum, *exhibemus: de quo auctus noſter Mabillo, propter quædam Stephani Papæ reſponſa, anno* DCCLIII *Monachis Britanniacenſibus data, ſub ejuſdem anni nota Parte* I *Sæculi* 3 *Bened. pag.* 720 *breviter acturi, ſic præfatur.*

ut putaret eſſe Elevationem S. Huberti Tungrenſis.

3 Bri-

Britanniacum ſitus & monaſterii ſtatus hodierni.

A 3 Britanniacum ſeu Brittennaeum, recentioribus Bretigniacum, Monaſterium quondam agri Noviomagenſis, ad Oeſiam fluvium, altero milliari ſupra Noviomagum Galliæ Belgicæ urbem, in diœceſi tamen Sueſſionica ſitum, ignotæ eſt originis. Locus iſte nunc redactus in vicum & Prioratum Ordinis Cluniacenſis, *a* Lihonio dependentem, duabus maxime rebus illuſtratus olim fuit: nempe habitatione S. Hucberti Monachi, & Stephani Papæ II reſponſis ad Monachos ejuſdem loci: nunc vero præter S. Hucberti reliquias, nihil ſervat ornamenti. Eccleſia ſemiruta jacet; Monachorum ibi cœtus nullus, unus iſtic Theſaurarius Monachus cum Priore ſæculari, qui quidquid ibi annui reditus eſt percipit, ceditque Theſaurario partem oblationum, quas fideles voti cauſa illuc confluentes conferunt. Eo loci viſuntur adhuc veſtigia ædium monaſticarum; extatque hactenus ſacellum (ut vocant) Bilaneium, quod eſt ad partem majoris altaris B. Petro nuncupati. Ponderatos quondam exiſtimo eos, qui, maxime ob vitandam rabiem ex morſu canum rabioſorum, iſtuc remedii cauſa ſe conferebant, ſeque conſerunt indies. *Ita Mabillo, exiſtimans* ſuperſtitione quadam obſervatum, ut cum homines quovis incommodo laborantes vota continuarent ratis diebus, in frequentioribus Sanctorum quorumdam ſedibus, quotidie penſitarentur ſeu ponderarentur in libra, ad hoc ſuſpenſa; experimentum facturi ex ponderis decrementio, an morbus ſeu ægritudo hominis affecti decreſceret. *Equidem in hujuſmodi experimento ſuperſtitionem agnoſco; ſed an aſpiam ſit vel fuerit unquam aſurpatum dubito. Certe illud non probant quæ ex Hiſtoria Translationis SS. Aſcſacii & Qabrini Mabillo adducit exempla; ſed penſitationem aliam omnino religioſam, quam expreſſam etiam video in eo quem ipſe allegat homine, qui* panibus & caſeolis ibi ſe penſans, ea diſtribuebat egenis: *& ſic in ipſis quæ damus S. Hucberti miraculis num.* 20, *legitur quidem liberatus*, facta oblatione ceræ inſtar ſui corporei ponderis. *Talem penſitationem etiamnunc aſurpari ſcio, nec aliam puto eſſe quam in pluribus Sanctorum Actis legiſſe memini, cum ſimpliciter vovetur aliquis appendendus in honorem alicujus Sancti. Contingit enim ſæpe etiam exprimi eam ſpecium rei offerendæ, ad quam appendendus ſit is pro quo votum concipitur: quæ deinde oblatio, æque ac prædicti panes & caſeoli, vel diſtribuebatur egenis, vel relinquebatur eccleſiæ; in quo nihil non religioſum apparet.*

in eoculum S. Hucberti ſacellum Bilaneium.

ad uſum in immo ſuperſtitiemſum.

B

C

Ætas habemus obſcura

4 Ætatem S. Hucberti æque ac facta obſcuram eſſe, *cenſet idem Mabillo*. Legi, *inquit*, quæ de illo quotannis recitantur in eccleſiaſtico ipſius Officio, legi & epiſtolam quamdam ſat prolixam, de ejuſdem Sancti geſtis, Mederico Sepofio Equiti & Britanniæ Admirali a Fr. Benedicto Piſone Theologo inſcriptam, anno MDXXXIX, e Calmenſi monaſterio diœceſis Senonenſis. In utraque narratione nihil fere certum aut memoria dignum. *Ita ille: tum paucis totam hiſteriam colligit; & obiter corrigens* Martyrologium Benedictinum *(Menardi ſcilicet, adeoque & hunc ſecuti Buccelini Menologium) in quo* S. Hucberti dies natalis reponitur pridie Kalendas Junii; Cura, *inquit cum Livio*, non deeſſet, ſi qua ad veram via inquirentem ferret. Nunc famæ rerum ſtandum eſt, ubi certam derogat vetuſtas fidem. *Lectiones, quæ hoc ſæculo recitantur in Officio eccleſiaſtico, recentioris fabricæ eſſe mihi perſuadeo, quam ſit allegatus Mabillonæ Piſonis Epiſtola, imo ex hac deſumptas; ideoque non laboravi ut obtinerem. Epiſtolam etiam ipſam non vidi, ſaltem ſub forma Epiſtolæ, eam nominis tam recentis inſcriptione; ſed* Vitam B. Huberti Bretigniacenſis, *ex Mſs. Codicibus S. Eligii Noviodunenſis habeo, ab annis* XL *& amplius miſſam Bollando noſtro, a R. D. Joanne de S. Martino Fulienſi Pariſiis, ubi ultimum miraculum factum dicitur* elapſis annis poſt Chriſti natalem mille ter centum: *in fine autem ſic habetur:* Finiunt præclariſſima Divi Huberti geſta, quæ conſcripſit B. Piſo, Burgundiaco loco natus.

in Vita a Piſone ampliſſ. ata

AUCT D.P.

ſæculo 14 vel 16.

5 *Utrum hæc Acta, ſæculo ſaltem* XIV *collecta, exornarit ſæculo* XVI *Piſo Calmenſis Monachus, ſub Titulo Vitæ, & Britanniacenſibus ac Noviomenſibus primum tradiderit, deinde cum præfatione Epiſtolari miſerit prænominato Mederico; an vero ipſemet Piſo, ſæculo* XIV *vixerit ſcripſeritque, Britanniacenſis ſubſitan Monachus, quam alius deinde in Calmenſi Monaſterio, ſicut juvenes at Auſteris nomine ſubnotatam, ita incluſerit Epiſtolæ, ſanum ipſe nomen non exprimens, non definio, nec operæ pretium videtur indagare curioſius: quando indubitatum videtur, extitiſſe antiquiorem contextum alium, ſaltem ſæculo* XCRIPTUM, *& forte ex antiquiori monumento, cui conſequenter acceſſerint miracula quædam. Niſi autem poſtremus ſcripter, exiguam de vitæ hiſtoria materiam amplificare in longiorem contextum voluit, juventis in priori Vitæ characteribus temporum malia addidiſſet de ſuo præter ævi antiquioris ſtylum: non fuiſſet credo Mabillonii difficile certum aliquid de Sancti ætate inibi reperire. Sed neque ſic deſperandum puto, cum primigenii characteres in ea quam habemus vita videantur effulgere, ſicut inter arenas ramenta auri. Etenim num.* 5 *dicitur* S. Hubertus duodennis Monaſchalem eucullam E ſumpſiſſe, quando Childebertus Rex rerum potiebatur in Francia. *Tum num.* 11 *infertur, quod,* cum vigenos jam annos exegiſſet, conſecratus fuit Sacerdos. *Deinde num.* 13 *legitur, quod,* poſtquam decem annos ac menſes tres ad Bretigniacum exegiſſet, imminere ſui obitus diem compertum habuit; & ne præmatura morte, juvenili ætate extinguatur, *Deum precantur Monachi. Tandem vero num.* 15 *aſſeritur*, tranquillo ſuſpirio etfluviſſe ſpiritum III Kalendas Junias, regnante id temporis Dagoberto Rege Francorum. *Ut autem ex his ætas Sancti colligatur, ſolum opus eſt invenire* Childebertum & Dagobertum *Reges, ſibi mutuo ſuccedentes, ſic ut ſub uno Monachus fieri, & ſub altero mori Sanctus potuerit intra undecimum annum.*

videmur eruli poſſe ex nominibus Regis;

non ut expoſuit a Piſone,

F

6 *Interpolater noſter (qui fortaſſis non niſi unicum* Childebertum & unicum Dagobertum *noverat) famoſiores nominum iſtorum Reges imaginationi objecit ſuæ, & huic objecto ceteras aptavit circumſtantias annorum Chriſti & Pontificatus Romani, quorum apud veteres nulla ratio habebatur. Ergo* Dagobertum *accepit, ejus nominis Primum: hic autem in Neuſtria, ad quam Britanniacum pertinuit, ſolum regnare cœpit poſt mortem patris ſui Chlotarii* II *anno* DCXXXVIII. *Ante hunc in eadem Neuſtria Pariſienſe quidem regnum* Childebertus *Cladovæi magni filius tenuit, ad eumque potuit Britanniacum pertinuiſſe, ſi regnum ejus in Sueſſionenſi regno fratris Clotharii to nomine primi dividebatur Oeſia fluvio; ſed intercedit temporis longius ſpatium quam* Huberto *aptari poſſit: ſi quidem hic* Childebertus *mortuus eſt anno* DLVIII. *Optime vero eidem* Huberto *conveniunt tempora* Childeberti III *anno* DCXCVIII, *juxta Henſchenianam Chronologiam, regnare exorſi (ſed fere Titulo tenus, Pipino Majore-domus omnia moderante) & ſibi ejus* Dagoberti *ſtidem* III, *qui anno* DCCXI *patri ſuccedens, Regis nudum nomen parvulus tenuit uſque ad annum* DCCXV. *Itaque ſi pro anno Chriſti circiter ſexcenteſimo (quem imperite poſuit Actorum veterum interpolater, abreptus ambiguitate nominum regiorum) annum circiter ſeptingenteſimum ſubſtituas, non ſolum habebis inter utriuſque regni confinia requiſitum Monachatus* Huberti *decennium; ſed etiam tempus quo Trajectenſis Hubertus, anno primum* DCCVII *factus Epiſcopus, potuerit, adhuc ſecularis exiſtens & in aula Francica degens, de ſacro fonte ſuſcipere, atque a ſuo nomine appellare hunc de quo agimus Sanctum, prout feciſſe aſſerunt Acta num.* 2. *Videmur ergo ſatis ſecure pedem hic figere; neque moreri nos de-*

ſed ut caſſet cum decennio quod Huberius in Monaſterio egit,

AUCTORE PISONE EX MS.

debent Pelagii Papæ Romani *tempora, præter morem veterum in Francia ſcriptoram ab interpolatore adjecta; neque* Titulus Longe ſortiſſimi Regis, *a primo ad ultimum Dagobertum traductus.*

& ideo illa Vita hic damnata Ms.

7 *Eſſet quidem optabile nobis primam qualemcumque Vitam, ab interpolationibus puram, accipere: non timeo omnino contemnenda hæc poſterior videtur. Facile enim per ſe ipſe diſcernet lector prolixas proſopopœias, quas hic laveniet, Piſonis eſſe; & quæ velut uno colloquio tranſacta proferantur, in plures congreſſus cogitando dividet. Prudenter etiam poterit dubitare, utrum Britannicenſis Prior duodennem puerum induerit habitu, non præhabito parvitatum ejus conſenſu; & de Angelicis viſionibus ſuſpicabitur, quod ea poſſint ad internas inſpirationes reduci ſalva hiſtoria ſubſtantia. Fatendum eſt enim, amplificatione pluſquam rhetorica, ac ferme puerili uſum Piſonem; ſed ſi propterea tota ejus compoſitio deberet repudiari, repudiandæ forent ſimiles Græcorum compoſitiones plures, quas extra hæſitationem reſtituimus integras: facit enim ad judicium ſolidam de re ipſa ferendum, Auctoris ingenium habere ex ſuo ſtylo perſpectum. Interim obſervo, quæ narrantur miracula per S. Hucbertum vivum mortuumve patrata, ſinceriori longe ſtylo exponi.*

B

VITA

A Piſone Monacho licentius amplificata,

Ex Ms. Monaſterii Sanct-Eligiani Novioduni a R. D. Joanne de S. Martino Fallierenſi communicata.

CAPUT I.

Precibus Impetratus a parentibus Hucbertus, in monaſterium recipitur duodennis.

Britiniaci nata illuſtri genere,

VEnerandæ ac piæ recordationis Confeſſor Divus Hubertus, excellenti quodam munere divino, tum præcipuis virtutum gratiis effulſit, tum nobili natus loco ſortitus eſt præclaros natales. Britiniacum in Sueſſionum Præſulatu, generoſam hanc ſtirpem C produxit. Ibi Hubertus cum primis illuſtri genere prognatis honeſtiorem vitam duxit, eadem ſepultus humo, collucentibus longe lateque miraculis beato io cælis ævo potitus. Ejus pater, Bretigniaci Dominus, bellicis in armis apprime ſtrenuus Eques

ſterili matri immaturatur

promicuit: atque huic quidem vocamen fuit Petro, mater Joanna nominabatur. Hi conjuges, ut genere nobiliſſimo, ita ſanctiſſima religione floruere, præter quod locupletis Dominii futura herea diutule defuit ſtirps; quippe cum ſterilis Joanna foret complures annos. Angebantur itaque haud parum, quod ampliſſimas poſſeſſiones heredi incerto legaturi eſſent. Demum inceſſit animum teligio pientior, hoc tantum munus ab optimo Deo capiendum eſſe; votis nuncupatis divinæ Majeſtati ſupplicandum; id almam Divinitatem ſua unius vi largiri poſſe, uti ſterili alvo mulier, divino fœta numine, ſobolem pulchram pariat.

precibus Prioris, a

a Ea tempeſtate, in prædio Bretigniaco Monachorum Prior, *a* eximia præditus ſanctitudine, percelebrem famam compararat. Hunc precis faciendæ cauſa nobiliſſimi conjuges adeunt. Tum [dicitur] eos Divo Petro ſacrum auguſtius ſubiſſe templum, ſacris aris opima dona toliſſe, enixius oraſſe, uti Divos Divaſq; precaretur Cœnobita ſacer, quo citius egregia prole ſuperne donarentur. Is rite libato Sacrificio, lætiora omnia pollicitus, quo divino ſpiramine afflatus erat, primum illos ingenti ſolatio aſſeeit; mox blandiloquentulo delinitos lepore, quam hilariſſimos ab ſe dimiſit. Irent alacres, beneq; impoſterum ſperarent; fore brevi uti deſiderata ſtirpe potirentur. Nec feſellit ſpes juſſa. Poſt inde menſibus novem elapſis, Joanna virilem ſtirpem edidit. Sancto lavacro tinctus infans, appellatus jucundo nomine Hubertus eſt. Patrini duo viri ſummatea de more Chriſtiano aecerſuntur; Hubertus, magnus Ardennæ *b* tum Dominus, is qui in Sanctos poſtea relatus eſt, atque Comes *c* Veromanduus, vir & Chriſtiana re & militari inter paucos illuſtris. [Quantum autem] puero Huberto divinus favor alluxerit, præclarum facinus aperte declarat, Chriſti Salvatoris arcanum proloquium adſtipulatur. Sicuti ſacroſancto Evangelio eſt recenſum, Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita, neque aecendunt lucernam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant: quid enim Diuum Hubertum cenſuerim aliud, niſi eiviratem quamdam opibus & præcellentium rerum gloria florentem? Quid Hubertum dixerim potius, quam lucernam pellucidiſſimam? adeo rebus præclare geſtis effloruit, adeo ſplendidiſſimis tum beneſactis tum benedictis illuxit, ut eum jam inde ab utero genitricis plenum Deo fuiſſe exiſtimares.

D

a S. Hucberto ſuſceptus in Baptiſmo.

b

c

Mat. 5, 14 *Prædicatus,*

E

3 Hubertus, jam tum puer adhuc, afflatus Spiritu ſancto, benignam humilitatem, clarum nobilitatis inſigne, præ ſe tulit ſemper, ita facilis, urbanus, lepidus erga cunctos, mite & [placidum] adolevit ingenium; tum præterea ante omnes beneficentior in egenos, eos amore & ope proſequebatur (quæ ſane eſt egregia animi probe affecti indoles) nec aliud quodvis mente volvebat, præterquam ſanctiſſima quæque & eadem placentia ſummo Deo. Talibus auſpicamentis Hubertus ætatem puerilem decoravit, ut eum putares non niſi cæleſtia meditasione complecti. Isque duodenos natus annos, velut imitabundus Chriſti veſtigia, egregium inprimis facinus adoritur. Cum antea parentum ſtudio, pro conſuetudine Nobilium, domi litteras didiciſſet, ædem Divo Petro ſacram crebrius adibat, Monachoſque eo loco ſacris operantes familiariuſcule inviſebat. Erat id monaſterium in Bretigniaco ſitum, haud procul arce paterna. Sacro tandem pellectus Monachorum inſtituto puerulus duodennis, domum paternam clam linquens, ad cœnobium ſeſe perduxit. Jam ſaeram ædem ſubierat cæleſti captus religione, eum inſperato audiit Subdiaconum legentem Prophetarum vaticinia. Ibi præſtanti indoli puer Hubertus, eloquia Vatum perſpicacius intelligere ſtudet: proinde Monachum ſeniorem placide quærit, atqui blande ſciſcitatus, Mi venerabilis Pater, ait, quidnam eſſe cenſes, quod nunc in ſacris legitur? Tum vero ſenex, ceu lætabundus, interroganti perpaucis reſpondit, Belle fili, quidquid lectione ſacra recenſum eſt, id omne pertinet ad animæ ſuſtentamentum; jubetur tum deinde, quo continentior vita degatur, ſpiritus hujus vani ſæculi voluptariis illecebris [abſtinere]. At enim Hubertus, majora capeſcere ingenius, pereunctari cœpit, Rogo ſupplex, inquit, luculenter & perſpicue doceas me, Pater, quandnam eſſe putes ſuſtentamentum animæ. Nec diſtulit ſenex, quin ſciſcitanti liquidius explicaret. Timor Dei ſuſtentamentum animæ firmum eſt, timor in Deum nutrimentum vitæ cordis humani eſt: Scripturæ ſanctæ lectio ſimul & auditio animam humanam nutrit atq; corroborat: divinum Chriſti Jeſu dictum teneto, Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Certum quoque oppidoque elegans illud Vatis regii reputato; Initium ſapientiæ timor

& eccleſiæ diuturnus ingreſſus,

petit ibi locum exulcari ſibi:

& de timore Dei inſtruitur. Mat. 4, 14 Pſ. 110, 10

AUCTORE PISONE EX MS.

A mor Domini, intellectus bonus omnibus facientibus eum; laudatio ejus manet in ſæculum ſæculi.

Puer vota ad ſidera tendit.

4 Simulque hæc effatus, quaſi demirans præcox pueruli ſagacis ingenium argutaſque ſciſcitationes, ita ſubjunxit; Vereor admodum ne ecte, fili pulcherrime, qui tam ſapienter interrogas, inſipientiam meam probatum ire velis. Expoſtulanti ſeni gnariſſimum fandi Hubertum reſpondiſſe ſatis conſtat, eas percunctationes ſe poſuiſſe, non tentandi cauſa, ſed quo plenius caperet alriloqui ſenis dictum: quippe ſe non puerili tsnum ævo, verum litterarum quuque ignoratione præpediri, quo minus altiloquentias intellectu capeſceret. Tum vero bonus ille ſenex, eo reponſo molli ſanoque perſuaſus, infit hiſce verbis: Omnes homines, qui cælicam beatitudinem iodipiſci ſtudent, virtuti candidiſſimæ, egregiis beneſactis, reliquiſque bonis artibus operam ſedulam navare neceſſum eſt. Ac quandoquidem, fili pulcherrime, tantopere cupis verum pronoſſe, meum attendito diligenter alloquium. Æternus, omoipotens, ac ſumme bonus Deus, animam rationis capacem ad ſuam ipſius imaginem e nihilo creavit; ea quidem lege, ut ſi præceptionibus divinis obſecundaret, felicitate perſtnererur ſempiterna; quia primus bumanæ gentis progenitor Adamus, in perbeata illa & oppido amœna parsdiſtaca ſede, ab exordio vitam degere tranquillam ſuerat juſſus. Enimvero ſic in Sacris diſerre recenſum eſt; Tulit Deus hominem
Genes. 2. 15.
E quem formaverat, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum. Ceterum cum minus dicto obediens aberraſſet a cæleſti lege, miſerrimo exilio infelix ſolum vertit: namque ſimul ut vetitum pomum per neſandum ſcelus inconſiderate momordit, protinus in extremas quaſque miſerias infauſto crevit prolapſu. Inde mox partim variis
subito homo per Adami lapſum ægrotato.
morbis languere, partim triſtitiis pallere univerſum; & tantiſper clauſum fuit cælum, donec Chriſtus Jeſus, compar æterni Dei patris proles & ſplendor, humano corpore eſſumpto, ſimul pro noſtra redemptione ſævam mortem appereret, ſimul redivivus hoſte triumphato ſidereas arces adiret. Bearirudo turpi gula perdita eſt, ac nefario tumore: eam demum per Chriſtianam fidem & mires & abſtemii legnimo jure ſibi vendicarunt. Quamobrem quiſquis ob honorem Dei ſeſn temperato jejunio obſtriuxerit, qui vota rite ſolverit, qui preces Deo digne fuderit, qui ſeſe in conſpectu Dei hominumve modeſtum geſſerit: ad hoc qui cupido affectu neutiquam dilexerit
F aurum nec atgentum, neque veſtimenra, neque divitias, neque mundanas poſſeſſiones; tum præterea qui merito honore affecerit patrem matremque & ſacerdotes, is demum feliciter ampliſſima cælorum regna conſequetur. Verum qui faſtu ſuperbiendo tumeſcunt, qui vicinis perperam obloquuntur, qui ſordidiore anguntur avaritia, qui vecordi trehuntur cupiditare, inſuper qui nec patrem, nec matrem, nec facerdotes, nec ſeniores, nec proximos honorant; ii prorſum in tartareas obtrudentur umbras, quas maligno disboln ferrur ab initio præparaſſe Deus, ubi, ſicuti divina perhibent oracula, ſletus nrit & ſtridor dentium. Sed per pulchra illa benefacta, ea quæ paulo ante perſtrinxi, quamvis a pleriſque Chriſticolis plena fide præſtentur, in monaſteriis tamen religioſis favente Deo & facilius & ſplendidius nxercentur. Quocirca, mi cariſſime fili, ſi tuam animam alere pabulo cæleſti gliſcis, tecum penſiculatn conſultea licet, quidnam opus ſit aggreſſo, Chriſtum Jeſum me conſultore ſuper ea rn ſanctius & devotius obſecrato.

a B. mutter in vocabi paſſus Lat.

5 Poſtquam loquendi finem facundus ſenex fecit, exremplo religioſus puer Hubertus, acclivi genu ſenis ad pedes eccidit, hocque modo fatur, O vere eb hac deinceps die Chriſti loquentiſſime ſenex, tu es pater meus, utpote qui ſis magiſter operum præcellentiorum, viamque in regnum paradiſi demonſtres; tu nimirum animam acquiſiſti meam, auctore te dignatus eſt Deus aecerſere me n mundo caduco & profano ad raligionem ſacram. Comprecor Deum heneficenriorem cumplotis dextris, uti dignam pro merito mercedem tibi pendat. En ardet meus animulus, pro ruo ſalutari conſilio, hujuſce monaſterii cucullam veſtire, ac monaſtico amiciri pallio. Demirarur gravis ille ſenex, tanto puerum duodennem ardore erga res divinas incenſum, exclamat, Eugo, ſumma virtute puer, ſic tibi gradum facies in cælos. Antequam proinde cœnobiale conſortium adees, facturus mihi operę pretium eſſe videor, ſi requidem ſedulo commonefaciam, quæ potiſſimum ſint Monachis & leges & eventa. Pulcherrimum quidem ſanus molitis: at in ordine monaſtico acerbis es moleſtiis affligendus. Vigilias inſomnes obire habes, nocturnis pſalmis occinendis incumbere, paſſurus adverſas res, interdum objurgationes auditurus, graves ærumnas adibis. At enim victor evades, cunctiſque periculis deſungere. Verum enim vero, ſi inter hæc *ſuccurrus b. Petrum latuit.*
omnia calamitoſa & magnanimiter & fideliter, ob amorem erga Deum, ſtabilem gradum ſiſtas, tum demum io re quadrabit ad amuſſim illud profatum
E Chriſti Jeſu, qui perſeverserit uſque in finem hic *Matt. 10. 22.*
ſalus erit: hocque ipſum tibi faxit Deus voleoti propirius. Igitur conſtami vigore Hubertus ab eo venerabili Priore, tum bono, tum probo, ſub Benedictino *d* ritu Monachalem cucullam ſumpſit, non d
ſine ingenti gratulatione, anno Incarnati verbi circter ſexcenteſimo *e*; quo quidem rempore Pelsgius, e
uri memotiæ proditum eſt, Romano Pontificio ſungebatur. Tum etiam Chriſttana pietate longe plurimum inſignis Hildebertus Rex, potiebatur rerum in Francia. Quantum pruinde monaſticis diſciplinis Hubertus coaluerit auctus pollenſque, incredibile eſt. Honeſtis motibus ornatior, pollebat facie venuſta, ſermone comi, colloquio ſuavi, gratiore ſervitio, de cunctis bene merebatur. Quantum potro enitebat pietas in Deum, obſervantia in ſeniores, benevolus amor in omnes; ira Deo placere, Fratrum gratiam demereri, omnibus carus eſſe. Nec vero ſolum præ ſe generoſam nobilitatem olebat, verum almæ Divinitatis grsriam ſapiebat odorificentius.

ANNOTATA.

F

a *Dabitat Mabillo, an hic fuerit* S. Gamo, *cujus in monaſterio effigies cum inſignibus Abbatis, vulgo* S. Gam.

b *Bonam quidem* Arduenne *partem poſſidet S. Huberti monaſterium, ſed illum, qui genere Aquitanus erat, verſimile non eſt amplos ibi habuiſſe fundos.*

c *Ambianum*, Veromanduorum *metropolis, ſolum 55 leucis diſtat Britanniaco.*

d *Ita ex ſuo ſenſu Piſo, Monachus utique Benedictinus ipſe.*

e *Imo* Septingenteſimo, *ut ſupra dictum; male igitur hoc convenit nomen* Pelagii *Papæ, ſive primi, qui ſedit ab anno 579 ad 588, Childeberto I coævus; ſive ſecundi, qui ſedit ab anno 577 ad 579.*

Ad Cap. 2 num. 10 *Nota, quod licet* Feudi *nomen ſeculo 9 primum audiri cœperit, antiquitus tamen* Allodia *ſeu hereditaria bona diſtinguebantur, a datis* in Beneficium: *de prioribus, cujuslibet erat pro arbitrio diſponere, de ſecundis, non niſi ſalvo jure ſuperni Domini. Tale jus ſi Teromanduus Comes revera habuiſſet, injuſte hoc eiſubtraniſſet Petrus,*

AUCTORE PISONE. Ex Ms.

tradendo ipſum Monachis: igitur tale jus Comes nullum habuit; ſed alio nixus titulo, puta conſanguinitatis proximæ, injuriam ſibi factam per talem alienationem temere pretendit, quamvis fundus nemini eſſet obſtrictus, præterquam neceſſario hæredi Huchemo.

CAPUT II.

Perſuaſi parentes tradunt monaſterio Bretigniacum: quod ne impediat Veromandurum Comes ab Huberto apparente prohibetur.

Parentibus tum revertentibus,

LIbido interim patri matrique inceſſit, Huberti viſendi, reſcire cupientibus, quidnam eum in templo tam diu demoraretur. Petunt cœnobium, ſuper Huberto multa cogitant. Ubi reſcivere illum monaſticum Ordinem iniiſſe, primum gravi mœrore percelluntur, inde collocuti mutuo apud Priorem Bretigniacum conqueruntur, mox Hubertum accerſunt. Adſtanti coram mater Joanna, ut quæ filium materno affectu plus complecteretur, lacrymis obortis, dixit: Si mihi pro concione populari,
B ſeu ad potentiſſimos Reges, ſeu ad Magnates habenda foret oratio, lacrymis temperandum, querimoniis muliebribus abſtinendum eſſe putarem. Vetum, mi dulciſſime gnate; eum apud te veluti dolorem meum depoſitura eſſe videar, vel plorando vel conquerendo, non eſt eur reformidem verba facere, lacrymis perfuſa genas. Juvenili ætate dum florerem, diutius alvo ſterili fui, nupta ſine liberis. Precum ſupplicatione a Deo te, fili, ego paterque tuus impetravimus; Deo donante in lucis oras edituses, tali quidem ſpe uti noſtræ proſapiæ ſuperſtes jure eſſes hereditario. Præclarum quidem eſſe duco, ſi nobilis adoleſcens Deo ſummo cultum honoreſque ferat; ſumma & præcelleutiſſima eſt ea demum nobilitas, quæ Deum amat, Deum colit, Deum veneratur: hoc apud nos etiam meo feciſſes imperio. Quid aggrederis, eare fili? quid ineepras? Pater tuus re-
C ligioni Chriſtianæ inter primos ſeſe addicit, in precando Deo frequens, eleemoſynis largus, egena de plebe bene meretur. Adde quod juſtitia claret, probitate candet, virtute coruſcat. Quid, tenerrime fili, moliris? Si præclari animi clsritudines tantopere te illiciunt, nihil refragamur, paternæ domi affatim aereſcent. Ampliſſima Bretigniaci domus longe lateque patet: ſunt nobis arces ſuperbæ, ſunt prædia locupletiora, vectigal opuleutum quotannis penditur. Nos jam ætate ſenili a morte haud procul abſumus, uni tibi omnes divitias relicturi: te dumtaxat unum heredem præſtolamur. Siccine ſpe noſtra decidimus? Age, fili dulciſſime, domum repetito: miſerere matris lacrymarum, miſerere paternæ ſeneſtutis.

Ut matri ne deſolatam relinquat hortatur,

7 Ubi nobilis matrona peroraſſet, indulgentiori genitriei Hubertus, indole præſtans adoleſcens, tamquam Spiritu ſancto pleuus, graviter & accurata reſpoudendum hoc duxit eloquio. Tametſi, dulciloquentula mater, luctuoſa verba tua & flebiles ejulatus, tum dolorem tum lacrymas mihi ubertim cient (nec enim, uti vulgo dicitur, ſanguis ementiti poteſt) tamen ab orſis avelli haud quivero unquam. Nempe inſpiratio divina me ad hoc prælarum facinus obeundum inſtinxit. Nec vero me latet quid ſacroſancta mandent eloquia, Honora patrem & matrem, ut ſis longævus ſuper terram, & benedicat tibi Deus. Viciſſim, opinor, tenes memoria, quemadmodum lueulenter in Evangelio tecenſum eſt, pientiſſimum Jeſum, duodecim natum annos, elam matre Jeroſolymis in templo remanſiſſe, mira quæſiiſſe, & Scribis teſpouſa longe argutiora dediſſe, eunctis admirantibus ſupet prudentia & reſponſis ingenioſioris Jeſu. D
Triduo poſt inventus in templo, Mariæ matri, ploranti ac querulæ, comiter & placide tale tulit reſponſum: Quid eſt quod me quærebatis? Neſcitis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Quo reſponſo flexa mater, nullum reſponſum contra fecit. Age, cedo parens longe cariſſima, quid cenſes? An hoc egregium ac divinum Chriſti patrabulum fruſtra litterarum monimentis traditum eſt? An nobis iucaſſum legitur? Peuſiculatius animo volvito, mente faerum eloquium com- petteme ſibi id ſequi- tem, plectere, quidnam eſt aliud niſi quoddam capeſcendæ pietatis exemplar? Cunctos vitæ meæ dies Deo ſervire, templum incolere, ſacris me totum addicere, animum induxi meum: ita mihi perſuaſum, ita decretum eſt. Num mortali matri quidvis injuriæ factum iur, ſi Factorem ſequar meum? O glorioſe Pater mi cæleſtis, qui Virgine ſacratiſſima naſci vuluiſti, qui perenne regnum in cælo tenes; adſis mihi quæſo ſelix, elemens, propitius: dulciter & ſupplicans tuam opem implo-
ro; acerbas parentum meorum perturbationes a- E
molire procul, triſtitiam omnem areeto, faceſſat mœror omnis, nec mihi deinceps obſtiterint quominus tuis ſacris addicar. Quid lamentaris? quid gemebunda ploras, amantiſſima genitrix? quid mihi terreſtres upes dignitateſque pollicere? Ego vero gaudia, voluptates, pompas labentis mundi nsuci pendo: terrena hereditas, oceidua, lapſatilis, falſa, vaneſcit; cæleſtis, ſolida æternaque habetur. Deum delegi, Deum amabo, Deum colam, Deum venerabor, Deo facer ero, Deum de veſtra omnium ſalute poſcam, nec ulla mortalium ſuggeſtio me ab hiſce meis orſis avellet. Quas ob res te, bona mater, obſecro obteſtorque, per Je- Et illi ufque ad mortem manere. ſum reliquoſque Cælites, cum veſtra venia hic Monachum profitear, hic divinis vacem, hic Chriſtum Jeſum contempler: mors inſtat, ſenium appetit, naturæ jus brevi ſolvendum eſt, quate permittite modo inchoem id, quod, ut primum humana vita exceſſerimus, pariter, mei quam dileciiſſimi pater materque, ſumus in illa cæleſti beatitudine facturi. Eo namque pacto longe majoti atque veriori fuero vobis ſolatio. Spirituales animi delicias una erebro capiemus. Proinde redite domum, ac ſimul hilarem vitam vivitote. F

8 Vix ea dicta finietat, cum derepente Petrus de Bretigniaco, armipotentiſſimus Eques, ceu divino afflatus Numine, in hæc verba prorupit: Siſte, fili, ſermonem longiorem, Deo per te loquenti Aſſenſi parentis aſſentiamus, neceſſum eſt. Nec enim tua vox hominem mortalem ſonat, quin altiſſimum potius Deum tonat. Divinæ voluntati terrigenas homines parere tum decet, tum pat eſt. Angelum vivito, ut lubet, cœlibem; Monachum profitetor; noſtra omnis res communis eſto; pro me, matreque tua Deum ſupplex orato. Hæc effatus, ipſe patiter & genitrix gnatum complexum oſculantur, ac ſimul arcem repetunt, non abſque gaudio bona ſua tradendi Monachis. ingenti. Nec multo poſt, ſectati Joachim Annamque, avitos parentes Chriſti Jeſu, proventus numarios omnes diviſere: pars Divi Petri Bretigniaceenſis cœnobio eſt attributa, pars in pauperes diſpertita, peregrinis, orphanis, viduis, valetudinariis erogatur; at vero tertiam ad quotidiani victus penum liberalemque beneficentiam recondidere; tres partes eas Huberto legarunt. Rebus ad hunc modum belle confectis, Hubertus animi liber votique compos, totum ſacris ſeſe addixit. Mores illi fnere honeſtiſſimi, modo lectioni ſtudere, modo precum meditamentis incumbere ſedulo euravit.

Prio-

A Principio Pſalterium regii Vatis, inde ſanctas Scripturas & memoritet & celerrime didicit. Ita religioſam ducere vitam perſeverans, inſignem gloriam ſibi decuſque patit. At quantus integerrimæ converſationis effluxerit in illo candor, edita miracula declaratunt, quæ mox paulo narrabuntur. Ae ipſe quidem temperans & frugi, tenerrimum corpus edomuit. Ter in ſeptimana per omnem vitam jejunium tenebat, videlicet ſetia ſecunda, quarta, & ſexta; hiſque ternis diebus cibatiam portionem, quæ ſibi miniſtraretur, vitis omnino pauperibus elargiri ſolebat.

9 His optimis factis inimicus generis humani diabolus invidit. Divinæ meditationi vacantem Hubertum ſtaudulenter dæmon compellat, aperte faſſus e cælestibus Angelis unum ſe eſſe, ob id Dei juſſu cælo delapſum, quo manifeſtius quænam divina voluntas eſſet, aperiret juveni vacillabundo. Placere admodum Deo uti parentum votis obſeeundaret, nec eos mœrore diutino contabeſcere pateretur, ne ſpe bona decideret, neu opulens patrimonium faſtiditet. Rem nimis atduam imprudentium puerorum more fuiſſe temere aggreſſum, præter jus bonumque. Enimvero quid eſſe poteſt inhumanius, quam paternos
B mœrores habere ſuſque deque? Quæ (malum) amenaine foret ſtultitia vel potius ſtoliditas, quam magnas opes, paterno ſudore partas, inſano contemptu profundere! Rediret ergo velocius paternam domum, ſuoſque perfunderet bilaritate; ni faciat divinas iras mox experturus. Tum vero Hubertus animo titubare cœpit, & grandi tædio flacceſcere; quid ageret, quo ſe vertetet in re dubia, anceps. Simul ae fatanicas ſtaudes animadvertit, atque dolus opitulante divino favore præſenſit; tædium expectorat, cogitationemque pravam longiſtrorſus avertit; idque non niſi prius oratione ad Deum ſuſa.

10 Accidit haud ita longe poſt non minor perturbatio, quæ tamen ipſa Huberti laudum titulis acceſſit. Rumne pererebuit ad aures Comitis Veromandui, penes quem unum ſumma poteſtas Bretigniaceni Domini id temporis erat, Hubertum jam pridem eſſe initiatum ſacris, hereditatem paternam omnem Monachis eſſe factam, proinde nullum in his terris Comiti fore poſthac laudis imperium. Tulit clariſſimus Princeps id ipſum quam ægerrime, ac protinus eam injuriam de feudis repetundis tollere bello ſtatuit. Protinus igitur in arma illico ſtipendiarius miles cogitur, bellum indicitur Petro Bretigniaci Domino: multi mortales ultro citroque freqnentes convenere. Ubi compertum habuit Bretigniaci Princeps atroci bello ſe peti, velnti vir Deo devotus ad opem divinam confugit; nec ante armis certare putavit, quin Hubertum, de quo tanta iis movebatur, conſulturus alloquereţat. Pollebat is Comes Veromanduus & corporeo robore & ſublimi princ patu, atque in re militari plurimum valebat, ut pote ſævus & ſtrenuus in armis. Petrus igitur nobilis Eques, carpentus iter ad duellum ferox, preces & auxilium filii ſui Huberti in monaſterio poſtulat, utque ſecum pariter adiret enixe depoſcit. Perſancte ſpondet Vir ſanctus adfore ſeſe, præſentemque opem laturum; vaderet quam maturrime pater ad campum prælii, excellentique fortitudine & magna animi ſpe ferrus, haud dubie precum ſuffragia ſacroſancta cunctipotenti Deo potrecturum ſeſe. Vade audacter, mi pater, inquit: equidem pro te ſupplex orabo Deum, quem ambiguo procul tutiſſimum ab omni periculo defenſorem habebis. Fanſtæ ſponſioni fidem habuit pius patet, ac perquam lætus a filio diſceſſit, ad conditumque certaminis locum velocius contendit. Poſtea veto quam mutuum in conſpectum venere, utrimque inſtruunt aciem, pugnæque ſanguinolentæ ſeſe feroces accingunt: interim Hubertus, promiſſo ſtans, multa Deum cum lacrymis intenta prece poſcit. Nec din ia diſtulit ferre ſuppetias. Namque in exercitu Bretigniaceno, Hubertus angelica ſtiparus phalange viſus propalam eſt, atque coram agnitus; & id non ſolum a Comite Viromandno, ſed univerſo etiam agmine. Jam vero Comitem, divina viſione pertetritum, gelidus invaſit tremor; confeſtim laneeam abjecit, equo ſe in terram proripuit, ac ſimul genuflexo Petrum Bretigniacenum manu prehendit. Subinde mutuo exoſculati pacificas junxere dexteras: ibi perpetuum amicitiæ fœdus viciſſim paciſcuntur: jurat perſancte Comes initum fœdus ſeſe defracturum numquam: ac ſubito ubi rediſſent in gratiam, Divus Hubertus una cum Angelorum multitudine oculis adſtantium evanuit. Pater incruenta victoria ovans, Bretigniacum reverſus, in ſublime divi Petri templum ſeſe recepit, opima dona ſanxit, ingentes Deo ſervatori filioque Huberto gratias egit. Contigiſſe hoc eximium factum, anno primo quam divus Hubertus monaſticum
E inſtitum profiterit cœpiſſet, memoriæ proditum eſt. Ea res Huberto magnam paravit admirabilitatem. Tantum porro abeſt ut ob id benefactum vanam gloriam aucuparetur, ut etiam id omne Deo acceptum ferret. Crebreſcebat illius quidem fama per ora populorum, at indies augebatur ſanctitudo major: uſque adeo Hubertus virtute clariſſima mortales ceteros omnes antecellebat.

CAPUT III.

Miracula, poſt Sacerdotium ſuſceptum, ultimo vitæ biennio patrata: pius obitus.

CUm vigenos *a* jam annos & juſte & pudice exegiſſet, conſecratus fuit aſſenſu omnium Sacerdos. At enim, quanto dignus honore eſſet, Deus palam oſtendit: nam Pontifices tres, Sueſſionium *b*, Laudunenſem *c*, Noviodunium *d*, nocturno viſo per Gabrielem Archangelum monet, Bretigniacum proficiſcerentur, divinum hominem Hubertum inviſuri (is ſacram rem, primum Sacerdotio conſecratus, facturus erat) velle Deum uti terni Pontifices Huberto ſacrificanti, loco ſingularis honoris, adeſſent. Igitur inſperato facerrimi F Pontifices Brerigniaeum appulere, divinitus inſtincti. Mitaculo res eſt habita, præſertim cum nulla prorſum interceſſiſſet evocatio. Affuere terni Pontifices Huberto Sacrum pangenti. Ceterum finita ſacræ rei ſolennitate, mirificum quiddam obtigit. Enimvero cum ad convivium feſtum eſſet, inter Nobiles complures ac ſanctiſſimos Pontifices, qui tum epulis accumbebant, mendicus improviſus menſis affuit: is coram obſonanti concione ſtipem obſectavit. Tum demum Hubertus, quanta liberaliotis animi munificentia polleret haud obſcure patefecit: nam dapes omnes, quæ fuerant appoſitæ pro novo Sacerdote Huberto, inops ſua ipſius manu ſumpſit, & illico diſparuit. Demitantur convivæ, tanto prodigio obſtupeſcunt, Hubertum ſummis laudibus attollunt; epulo aſſiſtentibus Chriſtum ſacerrimo convivio illapſum fuiſſe, vulgo creditum. Quis enim diſcredat, immenſum Deum ſæpius paupetis mendici perſonam induiſſe? Is ergo paupet credi Chriſtus eſſe citra dubium & potuit, & debuit. Hue accedit facinus longe plu-

AUCTORE PISONE EX MS. *demonem labrat*,

rimum memorabile, quippe quod eximiæ ſanctitatis opinionem progenuit, non modo ruſticæ plebi, verum Pontificibus quoque tetnia. Per eamdem lucem mulier, oppido Noviomenſi oriunda, cum miſerrime ſpiritu maligno divexaretur, ante pedes offertur divo Huberto. Ibi editur miraculum ingens. Quippe ſimul ac dæmoniacam Crucis ſignaculo colluſtraviſſet, adjuncta manuum impoſitione; conſeſtim nefarius dæmon aufugit, liquido etiam videntibus iis qui tum illic præſto aderant. Ita prece S. Huberti ſanitati priſtinæ reſtituta dæmoniaca mulier, ſoſpes & incolumis ad ædes patrias remeavit. Quibus e rebus almam vitæ ſanctimoniam & præclari Huberti virtutes, Pontifices terni facile cognorunt, eumque poſtmodum ſummo honoris cultu habuere: nec enim cunctati ſunt, quin diſcedentes illius precum ſacroſanctis ſuffragiis magopere ſeſe commendatos eſſe vellent. Ita Divum Hubertum venerati retro abiere.

B *mutum ac a-fari-nescium ait*,

12 Matrona itidem ab agro Laudunenſi pari ſaro unicum filium pepererat, iſque puer per novem annos nec locutus fuiſſe nec ambulaſſe pedum ingreſſu ferebatur, donec ad Divum Hubertum advectus eſt. Coram jacenti puero Divus Hubertus, fidei plenus, imperat, ſic effatus verbum depreatorium. In nomine Jeſu Chriſti, in quo prolatus facerrimo lavaero es, conſeſtim ſurge, ſtaque rectus ſuper pedes tuos, ac eloquere. Nec mora, mox ut audivit jubentis Huberti potentiſſimam vocem, bona valetudine donatus illico ſurrexit, & loqui diſertim cœpit. Ægios innumems, & rabido furore debacchantes, & variis affectos morbis præſentiſſima ſoſpitate S. Hubertus impertiebatur; quibus omnibus ſanctiora dno præcepta dare ſolebat: unum id longe fuit princeps: Abito, mi cariſſime frater, domum, daturos honorem uni dumtaxat Deo; & altiſſimo rerum omnium Creatori gratias agito, nec aulis cuiquam prodere mortalium, quod Hubertus te ſanavit, ne deterius tibi contingat. Tum deinde legem hanc dabat longe optimam: Caveto per Dei nomen jures, quippe eſt immane ſcelus. Quam ob cauſam olim majorum conſuetudine receptum fuit, ut Laudunenſes, Novioduni, Suedlooes, per S. Hubertum jurare conſueverint; tantum illius viri cæleſtis egregia elaruit ſanctitudo. Conſtans quoque fama ab antiquis retro ſæculis inolevit ad ætatem noſtram uſque, tantum auctoritatis ac potentiæ pluſquam humanæ ſibi ipſum

C Huberti nomen ob divinam ſanctitatem adſciviſſe, ut ubicumque nomen hoc, ſane quam venerabile & auguſtum, inſcriptum haberetur, inſuper quidquid ſacratiſſimi corporis ejus reliquiis fuerit attactum, huic ipſi nec fulgur, nec tempeſtas, perterrificario fathanæ, nec rabies, nec amentia nocere poſſit unquam. Porro id eſſe veritati conſentaneum credi; par piumque eſt; ſiquidem adſtipulantur quotidiana miracula; & peregrinorum concurſus, Bretigniacum turmatim ruentium, fidem irrefragabilem factitant *e*.

Parentibus mortuis

13 Adoleſcebat viri divini erga Deum flagrantiſſimus amor, jamque ad ſummum virtutis faſtigium evaſerat, jam nihil niſi Deum ferme ſentiebat, jam non niſi cæleſtia animi cogitatione complectebatur. jam nihil præterquam divina loquebatur, jam cæli dulcedinem ardebat; eum in paucis diebus parer materque Huberti rebus humanis emigrarunt, haud dubie felicitatem æternam adepti. Nec din poſtea Hubertus ſuperſtes in terris fuit. Auxere parentum mortes repentinæ divino homini ſum humanarum rerum tædium, tum cæleſtis gaudii deſiderium ingens. Cupit ocius mori mortalique vita excedere, quo citius viſione Dei perfruatur & beata & ſempiterna. Percrebro cernua precum efflagitatione Deum obniae poſcit, ut corporea labe liber in cæleſtem puritatem emergat, bonumque finem aſſecutus in ſocietatem fidelium adſcribatur. Itaque nocturnis excubiis ad ſacras aras ſancto Viro, precationum meditationibus incumbenti, demiſſus cælo Michael apparuit; jubere Deum uti Hubertus quam ciriſſime in cælum terris excedat: proinde conſolationem animo caperet, nec longiori triſtitudine langueret; futurum paulo mox uti æramnis terrenis ereptus felici beatitudine donaretur. Hæc ait, ſimulque cæleſtis nuntius in ſublime rediit. Tum vero Hubertus incredibili gaudio geminas manus complosit gratulabundus, ab imo pectore gratias egit, immenſam laudem panxit Chriſto Jeſu. Igitur poſtquam decem annos ac menſes tres ad Bretigniacum in E cœnobio vir Apoſtolicus Hubertus exegiſſet; virtutumque culmine præcelſus & miraculorum gloria inſigna, devote ac religioſe converſatus eſſet; immineie ſui diem obitus divina revelatione compertum habuit. Proinde cognitam mortem ſuis Fratribus, ne repentino timore percellerentur, amice detexit. Tum vero atroci dulore conficiuntur omnes, planctus & mœtor oboritur, lacrymæ paſſim oculis effluunt. Inde collacrymantes Hubertum, acerva febre decumbentem lectulo, circumſiſtunt: ibi obnixe deprecari Deum cœpere, ner præmatura morte, juvenili ætate, vernans Huberius occumbat. Ergone florulentæ juventutis ævo præcocem mortem obiret? Siccine nobiliori præſtans indole, caros Frarres deſertos eſſe pateretur? Itaque Deum ſupplices orabaur, ne moreretur bonus Hubertus, tam dulcis, tam benignus, tam amabilis, tam clemens.

Fratresque mœrore conſolatus

14 Ubi tam luctuoſus clamor obſtrepit; ubi animadverit Divus Hubertus acerbo mœrore conſternatos Fratres, eos omnes conſolandos habuit; & mentis alacritate & hilaritudine arridentis faciei, dicitur blande alloquutus fuiſſe eos, quos triſtes ob ſuum unius tranſitum perſpexit; poſtremo fecit luculentam orationem hoc pacto. Optime maximeque rerum omnium conditor bone Jeſu, animam meam tuæ clemeotiæ commendatam eſſe ſupplex velim. Et ſane amorem erga me tuum permagnum eſſe facile perſpexi, præſertim eum per cæleſtem Angelum mandes hoc mundo eſſe mihi abeundum. Infelix nimium eſſet juſſio, niſi quis immundum cor purgare niteretur. Attamen ſupremo mandamento refragari eumquam licet, ſiquidem nobis omnibus ſemel eſt moriendum; tali itaque confeſſione peccatorum meorum noxas piabo. O miſericors & clemens Deus, uni tibi confiteor ſcelerumque veniam precor ſupplex. Quidquid a me unquam peccatum, & ſeu perverſo cogitatu, ſeu tumeſcenti ſuperbia, ſeu invidioſo livore, ſive inerti ſocordia, ſive incuria torpenti, ſive bili indignabunda, adverſus divinam tuam majeſtatem eſt offenſum, id penitus omne propter amaram necis tuæ paſſionem, ob intemeratam fidem in te meam, ignoſcito clemens propitiuſque aboleto. Inſuper, bone Deus, precor, miſerere miſerimæ animæ meæ. Hanc placido & hilariter accipito, ſimul ac emortuum corpus exierit, tuoque ſolius liberali dono cæleſtis regni gloriis ornetur. Poſtremo hoc unum abs tua beneficentia impetrandum contenda vehementer etiam atque etiam, malum, periculum omne, ſimul & triſtitiam tuo ſolius gratuito munere ab hiſce Fratribus Monachis arceto: Bretigniacum affineſque, malis

D *mori quoque optat*.

& impetrat.

Et anno vitæ monaſticæ

pollutæ a Deo veniæ peccatorum.

tormentos ei monaſterium.

lis beſtiis, grandine, fulgure, diabolica illuſione, liberato: tum præterea, ſiquis caduco morbo laboret aut inſana rabie furiat, iſque Bretigniacum opis aſſequendæ gratia ſeſe contulerit, is morbo crudeli quam liberrimus eſto; concede lubens & propitius, id quod patrino *f* meo donaſti, quiſquis nominis mei patrocinium imploraverit, continuo ab eo rabiem veſanam avertito. Summæ trinitatis, virgineiſque matris Mariæ ſimul & Divorum omnium opem imploro, uti meam animam ſereno vultu ſuſcipiant, inque ſempiternæ quietis amœno ſinu locent.

f

& placito capitur,

15 Complurибus aliis id genus precum ſupplicamentis depoſcebat Deum divus Hubertus, ſub impendentis mortis hora ſacram corporis Chriſti Communionem libavit, reliquaque Chriſtianæ pietatis ſacramenta da more majorum ſumpſit: mox inde cum in ſtratu ſuo ceciderat, veluti ſoporem dulcicellum carperet, Monachis interim hymnos & cantica circum pangentibus, tranquillo ſuſpirio efflavit ſpiritum, & continuo paradiſiacam quieſcem petiit; tertio Kalendas Junias, regnante id temporis Dagoberto *g*, longe fortiſſimo Rege Francorum.

g

B

Poſtea vero cum Divus Hubertus animum expiraſſet, Bretigniaci repente tam ſuave oleum defragravit, perinde acſi divina poteſtas univerſus vernæ temperiei flores in eum locum aggregaviſſet. Qua ex re quid exiſtimandum aliud, præterquam quod paradiſiacæ fragrantiæ dulcis amœnitas ad obſequium funeris aſpiraverit ſanctiſſimo Huberto? Mox Hubertum vita defunctum eſſe increbuit rumor; ac ſane perquam nobilis fama ſui non ſolum vicinas oras inceſſit, ſed per univerſum etiam Belgicæ regionis ambitum ſanctitas ipſius longe lateque eſt divulgata. Ruunt exinde catervatim tanti ſuavitate odoris illecti, populorum cunei fidelium; & undiquaverſum per eunctos viarum tramites aceurrunt. Certant ſinguli tangere Divi Huberti corpus ſanctum, pro ſoſpitate ſalutati præſentibus aſſequenda: nec poſcentium quiſquam immunis abſeeſſit; omnes id quod Huberti nomenclatura popoſciſſent haud gravatim obtinuere. Quas ob res Deus beneficentiſſimus palam monſtravit, quanta virtutum dignitate glorioſus

accurritur ad eum.

C

Hubertus, qualive ſuperni honoris privilegio potiretur; quippe qui magis Deum, cum in terris eſſet, integra caritate dilexit, eo potiori donatu curandis morbis excallit. Verum quo manifeſtius id omne clareſcat, veraci recenſu exempla ſplendida ſubtexam.

ANNOTATA.

a *Mabillo, vigeſimum vitæ monaſticæ annum interpretatus, dicit Hubertum in monaſterio egiſſe annos triginta: ſed manifeſte aliter ſenſit Piſo, ſolum decem annos Huberto aſſignans in monaſterio, atque adeo anno ætatis mortuum cum credens. Neque mirum ſi tam præcoci ſanctitati maturatum Sacerdotium ea privilegio ſit. Acta autem hæc eſſent ex noſtra ſententia circa annum 720.*

b *Vrbs Sueſſionum Britannlaco diſtat 7 leucis; ibi anno 680 obiit Epiſcopus S. Draufius juxta Sammarthanos, qui decem quidem proximos ſucceſſores nominant uſque ad 814, ſed non definiant tempora. Poteſt ergo hic intelligi a S. Draufo tertius* S. Gaudinus Martyr, *quem 10 Februarii conjectavimus circa an. 720 floruiſſe.*

c *Laudunum Britanniaco diſtat circiter 9 leucis, ibi autem ſub Pipino Principe Epiſcopus fuit* Madalgarius, *qui hic poſſet ſignari.*

d *Poſt S. Mommolenum Noviomenſem Epiſcopum, anno 686 mortuum, ladefinita ſimiliter eſt ſucceſſorum ſeptem Majî Tomus VI.*

Chronologia uſque ad an. 744: eorum autem quartus, qui 18 annos ſedit, vocatur Munarus *vel* Numianus. AUCT. PISONE. EX MS.

e *In margine antiquo characterе legebantur ſequentia, forteſſis per oblivionem ſcriptoris prætermiſſa, & hic inferenda:* Poſt nocturnas vigilias egrediebatur in hortum, qui ad hunc uſque diem Hortus S. Huberti dicitur: ibi ſub tilia arbore frondoſa poſito lapide, genibus flexis ad Deum preces fundebat.

f *Non hoc petiiſſe crediderim Sanctum; ſed (quia eodem quo Magnus Hubertus vocabatur nomine) contra idem malum captum invocari a vulgo, forteſſis non ſatis utrumque diſtinguente.*

g *Imo* puerulo: *ea hac autem perſuaſione, quod tempore Dagoberti magni res hæc contigerit, addit Piſo:* Tum claruere, & doctrina & ſanctitate præter ceteros illuſtres, Audoenus Rotomagenſis Archiepiſcopus, & apud Atrebates Philibertus Abbas; *quæ malui expungere. Colitur* S. Audoenus 24 *Auguſti, biennio poſt Dagoberti mortem, cujus Reſcrendarius fuerat, ordinatus anno 646:* Philibertus *Abbas* 20 *Auguſti celebratur, eidem S. Audoeno familiaris.*

CAPUT IV.

E

Miracula poſt mortem facta.

Brachii emortui ſanatum a S. Huberto Epiſcopo poſtulant.

14 PAucis poſt diebus elapſis, ubi ſanctum Corpus venerandi Huberti ad Bretigniacum honorifico ſepulcro eonditum eſt, Namaramus, vir tum nobili ſanguine cretus, tum armis & robore bellico percelebris, quamquam pietate ſpectabilis & probitate eſſet, brachium tamen dexitum ſeminex & exangue plurimos dis circumtulit. Is valetudinem impetraturus ab Huberto Magno, Ardennam petiit: cumque novenos dies, totidemque noctes pio ſacrorum ritu in æde Divi Huberti ab Ardenna, perinde ut graviſſimo percuſſus morbo, noctu jaceret; multo maximam vocem cælitus audivit ſibi jubentem, ſurgeret velox, & ſupremum faceſceret oraculum. Vada, palam inquit, ad eminens Huberti Monachi Bretigniaceni templum: habet namque divinitus collocatum donum ſuis meritis almis tui

ſalutem ſum Bretigniaci quærere.

prorſum ſanandi, penes quem unum eadem quæ mihi in ægrotos omnes altiſſima poteſtas eſt. Nihil eunctatus pius homo imperio cæleſti paret, ſubque noctis intempeſtæ ſilentio conſurgens magnis itinetibus Bretigniacum contendit, atque ibidem corporea ſanitate donatus, ſuffragante Divo Huberto Bretigniacenſi. Quid hoc opere inſigni eſſe poteſt evidentius? quid tanta potentia depellendis ægrimoniis eminet præſtantius? Perinde igitur Hubertus Bretigniacenſia advertendis morbis potis eſt, atque celeberrimus ille Hubertus Ardennianus; quod quidem ingenue fateamur oportet, compulſi rerum manifeſtiore argumento.

F

Curantur lunatica ejus,

16 Nihilo ſecius dignum enarratu cenſuerim, licet minus excellentiæ præ ſe ferre videatur. Cum variis admodum & miraculis & virtute efficiendis Beatiſſimus floreret Hubertus, tot ſignis inducta Lunatica mulier, a Vico eis Exonam *a* orta, ſe contulit Bretigniacum. Molier Petronillæ nomen tulit. Ut ante ſacerrimum corpus appulit, orare cum lacrymis ſane uberrimis occepit Divum Hubertum, uti conferret optanti gaudia ſanitatis. At enim obi novemdies ob eras Divi Huberti veſano cerebro ſaucia decubuiſſet, tandem valetudinem diutius optatam patrocinante Huberti ſuffragio promernit adipiſci. Quapropter ſana jam mulier patrios fines repetens, magnifice collaudavit Deum longe pientiſſimum Chriſtum Jeſum, qui ob almi Huberti preces mirabilia patraret. Longe mirificentiſſimum videri cun-

c

AUCT. PISONE. EX MS. & ej excerpta.

ctis par eſt, quod factum nunc recenſere ſedet animo. Tredecim homines, dæmonibus immundis arrepti, poſt uno exacto anno quam Divus Hubertus rebus exceſſiſſet humanis, ad ædem ſacram Divo Huberto deducti ſuere, ſeruntur originem duxiſſe ab Sueſſionicæ urbis pago (veteri nuncupamine Turris-Comiris appellatus) dies novenos ante ſacratiſſimum Divi Huberti corpus, manicis ferreis vincti ſteterunt; cum interim quotidianis jejuniis & precum ſupplicamento ſedulam operam navaſſent, nona demum luce inter Miſſæ ſolennia convaluere: inde lares Sueſſionicos grarulabundi remearunt.

Ad. 1310 mulier mirabilis trans Iſaram vehit.

17 Quantum ſincera femininæ mentis fides valeat, oppido quam locuples teſtimonium dederit exemplum ſubnexum. Ducenteſimo trigeſimo quarto ſupra milleſimum Incarnationis Dominicæ anno, tertia Kalendas Junii, die B. Huberto ſacra ſolenniter, mirum quiddam evenit. Mulier intereſſe annuæ ſolennitati majorem in modum eum optaret, Iſara flumen (ſicuti ulu venire ſolet) id temporis undoſius offecit. Jam ad crepidinem fluvii exundantis appulerat; ceterum qui peregrinam trajiceret, comparebas remigum nemo: tum vero humanis deſtituta præſidiis, opem Divi Huberti eum lacrymabili ejulatu inclamare cœpit, obnixe deprecata ut feſtis intereſſe digna haberetur. Quid plura memoraſſe coner? Mira & eadem pene incredibilia deſcripturus ſum. Etenim navis, quæ ex altera fluminis ripa anchoris fixa ſtabat, ad trajiciendum eam mulierem ſine ullo quovis adminiculo adremigavit. Itaque navim conſcendit mulier, ac ſine gubernaculo citraque diſcrimen ullum fluvium trajecit; ſicque in ædem ſacram Britigniacenam velociore curſu ad honorandum Divum Hubertum perrexit. Ibi mirum obtigit: quippe ea mulier, cum jam dudum prægnans eſſet, nec diutino fœtu liberaretur, inopinato cunctis intuentibus, qui tum divino Sacrificio coram adſtabant, prope majus altare puerum peperit ſane formoſiſſimum. Hujuſcemodi factum non niſi ad Auxiliatorem ſalutiferum religioſa matrona retulit, utpote quem inter precandum de puerperio felici dulcius obſeerarat. Hue accedit multo[grandius] aliud miraculum, adeo præclaris actis facta ſplendidiora accumulaſcunt. Sub hora eadem inter ſacrificandum, matrona apprime nobilis, Magni campi *b* oppido prognata, Divum Hubertum interpollavit. Ea dextrum armum velusi præmortuum pendulum geſſerat annos tres, haud exiguas opes medicis expenderat, nec idcirco bonam valetudinem fuerat conſecuta. Itaque plena fidei ac pietatis, egregium facinus adoritur. Proluit exangue brachium eis undis, quibus ante paulo ſacer Divi Huberti vertex lotus fuerat: idque fecit palam pro populari obtutu. Ibi quantum Divi Huberti poſſet auctoritas, opitulamento manifeſtario cunctis eſt oſtenſum. E veſtigio imbecille brachium vivax & robuſtum evaſit.

furum cultor eius altare.

altera lectio in ſecunda.

latrones a domo ad montem.

18 Age dum porro denarremus illud quoque unum, quod gentes humanæ admirentur & perenni laude ſuſtollant. Eſt in Belgia longe celebertima arx, quæ Cotianum *c* appellatur. Latrones duos, inſigni furto nobiles, iſthic datos in cuſtodiam fuiſſe pro confeſſo proditum, ſubindeque neci damnatos ob flagitia nefanda. Quod ubi explosatum habuere, protinus ad cæleſtes ſuppetias eſſe confugiendum conſulto exiſtimarunt. Quippe rerum extrema neceſſitudo miſeros mortales ad id interdum impellit, ut humanis auxiliis deſtituti, tum demum divina præſidia ſuppliees implorent. Igitur ſuam deploranies ærumnam, tota mentis devotione S. Hubertum proclamarunt. Accidit continuo mirabile quiddam ac potius divinum. Enimvero dum ſummo niſu patrocinia Huberti deposcunt, ſubito ſeſe Bretigniaci ante valvas templi divina ope translaros fuiſſe cognorunt, ſerriſque etiam & vinculis (uti captivia aſſolet) innexos. Templi limen introgreſſi perſtirere dies novenos, Hubertinum auxilium deprecabundi. Tandem gravis Huberti interceſſit auctoritas, qua citius effractis vinculis in libertatem ſeſe vindicarunt. Pacto namque eum adverſa factione inito, citra noxæ damnum invicem conveneruns: mox patrias domos regreſſi, felicem eventum vulgo denarravere. Quibus de rebus minime profatu eſt quot laudum præconiis, eiſque magnificis, ſummum & longe celſiſſimum exrulerint Deum de glorioſo confeſſore ſuo Huberto. Neque enim tantum optimo dilargitori Deo ingenica egere gratias, verum Divum quoque Hubertum magna veneratione pro collatis beneficiis affecere: quippe nihil præ ſe fert egena mortalitas nec præſtantius nec antiquius, quam meritos honores ferre Divis Patronis. O ta perbeatum! o inenarrabilem cælicolam, Dive Huberte? qui tam magnifica virtutum prærogativa polles. Mundi labentis inanem pompam excelſo quidem animo contempſiſti, ſed cæleſtes divitias effagraſti. Jam licet gaudio frueris æterno, nec tamen miſeris mortalibus opitulari ceſſas.

Anno 1300

curatur a lumbis clinica.

feſtum violans.

ideoque punitus.

Sanctis ope ſanatur.

19 Elapſis annis poſt Chriſtianum natalem mille ter censum, virgo nobili exorta progenie corporeorum membrorum prorſus eras impar. Ea nuncupabatur Agnes, ab oppido *d* Laſchenio ſuam ducens originem. Triennium perpetuum infelici ægrotatione male affecta domi decubuit, cum de vicinis audit famam glorioſi Huberti Bretigniacenſis. Mox ex intimo cordis affectu ſe Divo Huberto devovet, opemque Sancti magnopere deprecatur: nec diu comperendinavis, quin venerabunda Huberti ſaerrimam ædem peteret. Ideoque Bretigniacum ad ſacratiſſimum corporis Hubertini mauſoleum ſemet ipſam vehendam curavit. Cumque per dies novem continuos templaribus thoris accubuiſſes, oblationemque votivam quotidie faciens ſacro præſens afforet; priſtinam ſaniratem eſt adepta, inque proprias arces abſque bajulorum adjumento regreſſa eſt,

ao Haud perinde longa deinceps ætate, die Divo Huberto feſta, multo mirificentiſſimum factum evenit: nam ſolenne feſtum Chriſticolis, pleriſque quidem, ſed præcipue Bretigniaci colonis tum agi ſolet. Ceterum Bretigniacenſis quiſpiam indigena longe ſecus egit: cupidior enim domus ædificandæ, vix humum effodere faciendis fundamentis occeperat; cum ſtatim ecce maligno ſpiritu correptus miſes, infandum torquetur, inque foveam profundam cadit: terra mox prolapſa, cooperitur: pueri plerique, qui tum brutos gregea in campeſtribus paſcuis ſecundum illius irreligioſi hominis fundos paſcebant, ſubitum præcipitium obtuti, veloces accurrunt; ſtatim caſus infauſtos vicinis ac propinquis obnuntiant. Tum vero caterratim ruunt, homini moribundo fraternam opem laturi. Protinus effodicantes permultam humum, in altiſſima ſcrobe ſeminecem ædicolam, ac jam jamque moribundum nanciſcuntur: nigrum præterea ſignum in ejus fronte, veluti lividam cicatricem offendunt, tam duriter eum malus hoſtis percuſſerat. Quid facerens, quidve aggrederentur, diu hæſitavere; tandem, ceu divinitus affilati, diro vulnere faoium homuncionem in templum ſupes menſam attulere. Exin ubertim illacrymantes pene mortuum pro ſacerrimo Divi Huberti ferotro ſiſtunt. Triduum ruſticus ille vis in eo ſtatu miſeraudo permanſit: poſt tres autem dies convaluit

A fuit quidem ſoſpes, at enorme ſignum illud quadraginta dies infixum ejus fronti comparuit. At vero, facta cerea oblatione inſtar ſui corporei ponderis, omnino ſanus evaſit. Itaque ob indeptam ſoſpitatem gratias nimirum maximas egit, tum beneficentiſſimo Deo, tum Divo Huberto eum paucis, bono.

Atque hæc ſufficiunt ad laudem Sancti.

ar Quas ob res & ſanctiſſimæ vitæ conversatio, & ſtupenda miraculorum immenſitas propalam oſtendunt, æterna eum beato Deo felicitate Divum Hubertum jam dudum fruiſci. Quid enim hac evidentiſſima declaratione manifeſtius? An vero quiſquam errore ſacrilego tam eſt impius, ut iverit inficias, Hubertum Bretignianum nec prodigioſa magnalia feciſſe, nec in Sanctorum albo conſcribi? Senſit agricola profanus divinam pro oeſaria impietate vindictam; ſenſit itidem opem præſentaneam pro cultu religioſo: qua de re quantum honoris, quantum excellentiæ Divo Huberto tribuat æternus & ſummus Deus, quanti candidiſſimas illiuſce precationes pendat, tanta prodigiorum congerie tot miraculis dilucidum evaſit. Igitur longe digniſſimus Divus Hubertus optimo jure cenſendus eſt, cui ſonoris modulis concinamus omnes; O Divi Huberti ſplendida, præconia, o ineffabilis ardor caritatis, qui dum pereuntis mundi fugaces pompas diſprevit, perennem æterni regni gloriam adeptus eſt. Superſunt innumera ferme alia miracula, quæ divino quodam ac ſingulari privilegio Divus Hubertus edidit: ſed univerſa ex ordine ſi recenſere quidem velim, opus inexhauſtum moliti infano videbor auſu, queis e rebus iſthæc pauxilla non meæ ſolum exiguitati, verum avidiſſimo etiam fidelium Chriſtianorum ſtudio ſatis abunde facilitarint. Concedat nobis Chriſtus Jeſus, ut ſalutifera Divi Huberti interceſſione & cunctis liberemur adverſis, & æternam cæleſtis patriæ requiem conſequamur, perpetuo laudaturi Deum trinum & unum. Amen.

AUCT. PISONE. EX MS.

aliis innumeris omiſſis.

ANNOTATA.

a Vir, *vel potius*, Vic-ſur-Ayſne, *Bretigniaco 5 leucis ad meridiem diſſitum.*

b *Verosimiliter* Grand-prè, *inter Retellam & Virdunum in Campania.*

c *Forte legendum* Cotiacum', *ut ſit* Coucy *in diœceſi Laudunenſi 4 leucis Britanniaco diſtans.*

d Laſchenium, *ubi poſtea ſit libenter diſcam, ſimiliter ubinam ſit vel fuerit* Turris-Comitis *num. 16 nominata.*

B E

REVERENDISSIMIS DOMINIS

DECANO

DE

CAPITULO

PATRIARCHALIS ECCLESIÆ

HISPALENSIS

DANIEL PAPEBROCHIUS SOCIETATIS JESU

SE SUAQUE STUDIA O. D.

REdit ad Vos Sanctus Rex FERDINANDUS, Fundator Veſter, quem ante hos tres annos ſingulari in Volumine præcedere voluiſtis Tomum ultimum Maji noſtri, mole ſua ac multitudine Sanctorum impeditum, eoque lentius quam vota veſtra patiebantur properantem; quemque ad Thronum Regiæ Catholicæ Majeſtatis ipſimet tunc deduxiſtis. C Redit autem ſecundis, imo rertiis, curis auctior & politior univerſa noſtra de ram auguſto argumento lucubratio, grandiori in opere, communibus S. D. INNOCENTII XI Romani Pontificis, ac potentiſſimi Monarchæ CAROLI II Hiſpaniarum Indiarumque Regis Catholici auſpiciis tandem nunc abſoluto; ſtipantibus Regem Sanctum Sanctis, in eumdem Menſem concurrentibus, pluſquam mille ſexcentis, nominatim expreſſis. Promptum meum ſtudium erga Reverendiſſimi Veſtri Collegii honorem haud minus ſpero agnoſcetis ex hac ſecunda & potiori editione, nec parciori eam ſuſcipietis benevolentia, quam ex priori illa probaſtis noſtrum Vobis obſequendi conatum. F

D

DE S. FERDINANDO III
REGE CASTELLÆ, LEGIONIS, ETC.

HISPALI IN HISPANIA BÆTICA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. 1 De priori hujus Commentarii Actorumque editione, antehac seorsim curata, nunc recognita, nec parum auctiori. D. P.

ANNO MCCLII. EX *quo Belgio noſtro hic honor obtigit, ut Gubernatorem ab Hiſpanis arriperet Sereniſſimum Cardinalem Infantem* Ferdinandum Auſtriacum, *germanum fratrem noſtri tunc Regis utroque in orbe potentiſſimi* Philippi IV, *quorum immortalis apud poſteros gloria permanet*; Ferdinandi *nomen, variis alias inter Belgas uſus, frequentius audiri cœpit, & felicis ominis cauſa ad Baptiſmum uſurpari. Nemo dubitabat, quin magnum illud atque præclarum eſſet, quod tantus tamque rarus omnibus Princeps faceret; maluit cum eodem tempore Romanum in Germania Imperium teneret* Ferdinandus II; *ejuſque filius ac deinde ſucceſſor*, Ferdinandus III, *titulo Hungarici Regni claveret*; *idem is cum quo prædictus Cardinalis Infans, anno* MDCXXXIV, VIII *Idus Septembris, felici ad Nerdlingam pugna Suecum hoſtem fudeat, præluſit victoriis, apud nos referendis de confœderata Francorum Hollandorumque potentia. Cum autem* III *Nonas Novembris Bruxellas ingreſſus, ſequenti anno exceptus eſſet Antverpiæ* XV *Kalendas Maji, ac deinceps in cæteris Regiarum Provinciarum urbibus, apparatu tanto, quantum ulli unquam Peluripi, poſſeſſionem ipſam ineuntis, factum nulla hominum memoria noverat; nihil jam toto Belgio crebrius iterabatur, nihil audiebatur libentius, quam nomen* Ferdinandi. *Qui pereo altius volebant aſſurgere ad præteritorum temporum lumina, eorevdabantur* Ferdinandi, *primi hoc nomine Imperatoris, qui incomparabilis famæ heroi* Carolo V *frater fuerat, & ſimul cum illo nepos* Ferdinandi Catholici, *cujus felici cum* Iſabella *conjugio cœalita Hiſpaniarum regna, in unam ſecum Monarchiam traxerant, quidquid Provinciarum unicbatur Coronis Arragoniæ Caſtellæque in Belgio, Italia, ipſiſque in Indiis. Erat is inter Caſtellæ, Legioniſque Reges ſui nominis* Quintus, *quatuor enim ante numerabat Synonymos, quorum* Primus *cognomen* Magni *promeruerat. Verum tam omnes illi, quam quotquot cum illis toto orbe vel nominari tunc poterant, vel olim fuerant in Hiſtoriis nominati Principes* Ferdinandi, *eurellentem quidem iſti appellationi claritatem conciliare videbantur; ſed cujus fulgor inauit poſſet judicari, niſi ei accederet vera Chriſtianæque Sanctitatis lux, quæ vel ſola clarum facit gerentis nomen, etiam in humiliori conditione.*

Nomen ante noſtra cœpta infra. quomodi in Belgio,

B

ut valde glorioſum,

C

2 *Non deerat quidem ea lux* Ferdinando *nomini in Hiſpania; nam dictus apud Caſtellanos Legioneſque* Tertius, *cognomine* Sancti Regis *ſecernebatur ab aliis. Sed eadem Sanctitas tam parum nota habebatur vulgo, etiam Hiſpanico, ut, exceptis Hiſpalenſis urbis incolis acciſique, vix quiſquam Patronis Hiſpaniarum Sanctis adnumerare* Ferdinandum *audiretur. Imo Joannes Tamajus de Salazar, (quem ſi ceteri omnes taciuiſſent, hic oportuiſſet diſertiſſimum fuiſſe) Gallicano Andreæ Sauſſaji Martyrologio tomorum duorum, ſuum ſex tomorum Hiſpanicum oppoſiturus, cum undecumque contrahere Sanctos, quotquot vel ſuſpicabatur conducere poſſe augendo numero, non cogitavit de* Sancto Rege Ferdinando. *Adeo ut Franci, etiam poſt editionem illius Martyrologii tanto copioſioris ſui, in ſuo S.* Ludovico, *ante quatuor fere ſecula canonizato, viderentur ſibi poſſe Hiſpanos deſpicere, quaſi nullum tatenus oſtendere valeatibus ſanctum ſuæ gentis Regem ſuum* Hermenigildus, *Princeps tantum, pro Regno Martyrium erat conſecutus a patre) aut certe talem Sanctum, cui is titulus eſſet Apoſtolicæ Sedis judicio vindicatus. Habebat id ægre pios multos fidiles, quibus gloriosa* Ferdinandi *appellatio ea ſacro obligerat fonte, optantibus* Sanctum *ſui nominis* Patronum *indigetari, quem annuo cultu proſequerentur, ſecundum jam cœceptum inter Catholicos morem, laudatiſſimum ſane & ad multa utiliſſimum. Quamvis enim nonnullis in locis reperiebatur* Flos-Sanctorum *pervetus, ubi inter aliorum Sanctorum quas vocant Legendas, ante annum quinquagiſta annos typis Hiſpalenſibus Hiſpanice editas, inveniebantur* Vita & miracula glorioſi Regis Don Ferdinandi, qui Hiſpalim recepit; *non tamen niſi ab Hiſpanis legi liber iſte poterat; quin etiam Auctor, titulo* Glorioſi Regis *contentus, obſtinebat ſtylo* Sancti, *licet veteri uſu apud Hiſtoricos ſuæ gentis præſcripto: quia etiam exprobrabat Hiſpalenſibus, quod* novum in Ferdinando Patronum adepti, eujus ſanctitatem, intra tam breve tempus, Deus ac Dominus noſter per tot miracula manifeſtavit, necdum prn eo canonizando ſupplicationem miſiſſent.

non item ut ſanctum,

E

Patrum beneficiis alios præ ea Hiſpanis,

3 *Hujuſmodi improperium videbatur in omnes, non ſolum Hiſpalenſes, ſed etiam Hiſpanos tanto juſtius torqueri; quanto majoribus luculentioribuſque beneficiis, ſi more humano res æſtimentur, illos ſibi obſtrinxerat* Ferdinandus, *quam conſobrinus ſuus* Lodovicus *Francos ad id obligaſſet, quam Francos pro S. Ludovico.*

F

Etſi quidem, pro Chriſti religione contra infideles certatus in Oriente, non unum terræ prædem reſtituit Reipublicæ Chriſtianæ, qui non fuerit amiſſus intra breve tempus, ipſemet adhuc vivente & vidente: Ferdinandus *vero* Sanctus, *ſic expulit Mauros tota fere Bætica, per annos quingentos ab iis laſeſſa, ut numquam la eius poſſeſſionem redire potuerint. Avitum quoque ac paternum regnum ingentibus augmentis acceſſionibus, fidei etiam Chriſtianæ cultum longe lateque propagavit, iis in partibus non amplius eradicandum: idque dum agit, & Barbarorum vires diſtinet atteritque, veteris quoque Hiſpanicis Regibus facultatem præbuit pacta agendi, adverſus ſibi contemnimos Sarazenos. Verum qui omnia temporibuſque ſuis prudenter diſponit Deus,* Ludovico *conſuit deprececandos Cœlitum honores legitimos, pro ea quam ipſi non dederat proſperorum ſurreſſuum gloria in terris;* Ferdinando *autem tunc primum eos voluit auctoritate Pontificia aſſerere, quando bellorum felicius ab eo geſtorum memoria, arrita per temporum veruſtatem, ſeguius afficiebat oblivioſos meritorum præteritorum animos. Enituit enim* Catholicorum Regum *atque* Capituli Hiſpalenſis *ſtudia hujus, ut* Fundatori; *ſtorum, ut* Progenitori *ſuo cum peterent cultum in Eccleſia univerſali decerni, quem a tempore immemorabili recte eidem delatum in Hiſpalenſi, ut tantiſque Deus indies declarabat miraculis, quos fecerat*

Ferdinando cultus ſuo decretus.

pu-

Vera Effigies
S. FERDINANDI
Regis Castellæ et Legionis
Huius Alexandri vultum ne forsan Apelles
Protexerit: at animum ut noverit acta loge.
IHS
CAS T
A
PRIMUM QUÆRITE
Gallia
Hispania
Germania

A *publicis Proceſſibus cognita & approbata. Exhinc ſanctitas ac venerabilitas haberi cepit, non Hiſpanis ſolum, ſed exteris quoque nationibus pluribus,* Ferdinandi *nomen, cujus merita quo citius latiuſque pervulgarentur, perſuaderi mihi paſſus ſui, ut anno* MDCLXXXIV, *ſinerem ultimo Tomo Maji, præcurrere ſeorſim ejuſdem Acta; eadmque ratione ſatisfacerem curioſitati multorum, quibus tot voluminibus quæ opus noſtrum de Sanctis complectitur complecteturque, aut legendis otium aut commendis commoditas deeſt; abeſt tamen non parva cupiditas peniſius cognoſcendi, quid iſtud ſit operis, cujus molitioni jam pene ſexaginta annos impenſos audiunt, nec pauciores impendendos reſtare, priuſquam totus ſacer Annus, eo quo capit pede, decurrat ad finem, quinquaginta aut pluribus Tomis explicatus.*

4 *Etenim eadem inveſtiganda ac tenenda antiquitatis cura, eadem methodo diſcutiendi ambigua & obſcura illuſtrandi, eadem libertate ac ſinceritate diſcernendi falſa a veris, dubia a certis, qua hic tractantur* Sancti Regis Ferdinandi *Acta; deceſſore quoque mei* RR. PP. Joannes Bollandus & Godefridus Henſchenius *omnium* Sanctorum, quotquot toto orbe coluntur vel a Catholicis ſcriptoribus celebrantur, *res geſtas atque memoriat,*

B *qua quidem ad ſuam notitiam pervenirent, tractandas ſibi propoſuerunt ipſi, mihique continuandas reliquerunt. Ea lucubrationis utinam vel legantur, eo quo ipſas ſcribimus animo, id eſt, a præjudiciis libero; vel legere omnia non valentes, aut non volentes, ſibi ſinant perſuaderi, iſti quod tenent ſpecimini ſimilia eſſe cetera: quando, adverſus qualiacumque demum obloquia, ea optima defenſio eſt, quam non inſinuatur verbis, ſed præſtatur operibus. Porro ex tali anticipandæ ſingularis editionis conſilio hac quoque emerſit commoditas; quod, dum omnia per manus meas alienaſque tranſierunt ſapius, prius quam ad principalem inter ipſa Maji Acta impreſſionem veniretur; opus ipſum evaſerit variis in locis politius eruatiuſq; correctis etiam erratis nonnullis, qua priorem diligentiam noſtram fugerant; vel nunc etiam me lateret, niſi ea didiciſſem amica ſuggeſtione Hiſpanorum eruditorum, & propiori rerum, locorum, ac perſonarum notitia imbutorum.*

C *Talium judicio cenſuraque doceri ſicut ſincere petii, ſic æſtimavi in partem felicitatis; ingenue profitens, non eſſe me ex eorum numero, qui gloriantur; quaſi primo conatu omnia dederint perfectiſſima; & iſtud Pilati videntur aſſumpſiſſe pro teſſera,* Quod ſcripſi, ſcripſi. Ἀλλ' οὐκ ἔστι μὴ ἁμαρτεῖν θεὸν εἰ μὴ ἐμέ! Omnia quam rectiſſime facere, & in nullo deficere, Deorum eſt, *inquiebat ille,* non hominum. *Et libentius iſtud alterius Sapientis uſurpavero,* Τερέντιου ἐκ παντὸς

Seneſco diſcens nonnihil quovis die.

Si autem a Latinis ſcriptis ſeparata, ut vulgata inter Græcos paræmia dicitur, ad docendum, quod ſecundæ quæque cnes ſapientiores prioribus ſint: quanto magis certis quartaque addunt aliquid perfectionis operi sui fuerint impoſſa? Hæc autem etiam alibi a me impendi, impendendaſque deinceps, in poſtea conficiendis Actorum jam editorum Supplementis; & quidquid agnovero minus recte ſcriptum, me in iiſdem fideliter retractaturum; facilius putavi credendum, ſi illi etiam peculiari tractatui, in ipſa prima editione, antequam ea plane abſolveretur, ſubjicerem Appendicem addendorum, mutandorum, corrigendorum, *ſicut feci; & iſtic notata ſuis quæque locis jam addo, muto, corrigo, longe copioſius quam iſtic promiſi.*

AUCTORE D. P.

§. II. De vetuſtate nominis Ferdinandæi, ejuſque deinde claritate & etymologia ex veteri Gothica.

NUnc ut undiquaque notum habeas nomen, tot titulis venerabile; *invenio quod primus, qui Caſtellam cum dignitate Comitis tenuit, beneficio Garcia Regis Legionenſis ſub finem ſæculi* IX, *dictus fuerit* Ferdinandus: *anteriorem vero nullum reperio in Hiſtoria Hiſpanica dignum nominari. Nam quod ad* S. Ferdinandum, Cajacenſem in Campania Epiſcopum, *pertinet,* XXVII *Junii a nobis recolendum; nemo facile dicet quo ſæculo vixerit, licet ex Hiſpania advenſſe in Italiam ſatis veroſimilis opinio habeat. Qui autem ex figmentis Higuera, inter veraces Hiſtoricos unquam abſque commiſeratione (nolim enim dicere, indignatione) nominandi: qui, inquam ex figmentis Higuera* Ferdinandum, Diaconum Carthaginenſem in Aſrica *ſub annum* DXL, *attraxerunt Cartaginam in Hiſpania, ut deinde facerent Toletanam Archiepiſcopum,* XXXI *Maji inter Sanctos habendum, nec refutari quidem merentur. Verum tamen eſt, quod tempore* S. Ferdinandi Regis, *pro*

E *uno eodemque nomine accipiebantur* Ferdinandus *&* Fernandus; *uti patet ex ſubſcriptionibus chartæ Regiæ; communitatis privilegia Fori Toletani Hiſpalenſi civitati, ſub quo leguntur* Ferrandus Gonſalvi & Monio Fernandi; *atque ex Epiſtolis Honorii Papæ ſcriptis,* Ferrando Illuſtri Regi Caſtellæ; *quamvis hic nomen ſuum Latine non aliter quam* Ferdinandus *ſignaret; Hiſpanice autem* Fernando, *pro quo Italice fere ſcribitur* Ferrante. *His autem non obſtantibus cenſeo diverſiſſima eſſe nomina* Ferrandus *&* Ferdinandus, *uti ſunt* Ignatius *&* Ynecus; Theodorus *&* Thodoricus; Ignatius *ſcilicet a Latinis,* Theodorus *a Gracis inſtitutum; cum* Ynecus *&* Theodoricus *ſint Gothica, planeque aliam etymologiam habentia nomina. Et* Fernandum *quidem dici cenſeo a Latino* Fecrare, *ſicut* Amandum *ab* Amare: *licet propter ſimilitudinem quamdam litterarum confundatur cum* Ferdinando, *pro eodemque accipiatur.* Ferdinandi *vero nomen judico, ant in Hiſpania primo compoſitum fuiſſe, aut illico inde-*

F *ctum, ab aliqua externa natione, alia quam fuerint Carthaginenſes Phœnicum propago ex Africa, vel Romani ex Italia advecti, atque adeo originem ſuam debere vel Gothis, in Septemtrione ortis atque anno* CCCCXXI *Hiſpaniam ingreſſis; vel Saracenis, quos in Gothorum exterminium eodem ſubmiſit Africa, ſub annum* DCCXIII.

6 *Duplex ergo ex alterutra lingua invenio duci nomen* Ferdinandæi *Etymon, utrumque auſpicatiſſimum. Primum ex Arabica Mouſorum Hiſpanienſium lingua ſuggerit Carolus Mactr, in additionibus ad Hieroloxicon Dominici fratris ſui, docetus,* Ferh-din-handu, *illa in lingua idem eſſe, quod,* Gaudium fidei habet ipſe, *vel,* Gaudium fidei apud eum; *quo neſcio quid aptius excogitari poſſit ei, qui reſtitutor in tot regnis* Fidei *Chriſtiana cultu, gaudium percepturus erat, non ſolum in tempore, ſed etiam in æternitate, ipſumque toti Hiſpania fallurus commune. Sane Saracenis, quamvis nihil minus teneant quam verum* fidem *aut* Dei legem, *utraque tamen mirabiliter gloriantur, ſeque unos* Fidelium *appellatione cenſeri volunt; unde & Imperatorem ſuum appellant* Miramolioum, *quod integre ſcribendum eſſet* Amir-al-monim, *id eſt,* Imperator Fidelium. *Quin & in hujus noſtri ævi hiſtoria invenio* Fekhred-dinum *quemdam (quod* Gloria legis *interpretatur) qui totius regionis Carmelum inter & Damaſcum jacentis Dominus, plurima Turcis damna attulit in Syria, indeque Romam venit ad* Paulum V, *ac denique Conſtantinopoli plexus eſt capite anno* MDCXXXIII. *Verum quantumlibet iſtæc ab Arabibus*

1 Nomulus nullum ipſi etiam ante ſæculum 10

Hinc vulgo acceptum confoſum cum Ferdinando.

Commentatio ſatis felix ex Arabica.

AUCTORE D. P.

Arabibus ſumpta Ferdinandi *Nominis derivatio, feliciter adinventa, blanditur ingenio, ad honorem Sancti Regis ex nomine ſuo quærendum propenſo; horret tamen animus ea ſuſcipienda. Vix enim induci poſſum ut credam, Hiſpanos Principes, germanam veterum Viſigothorum ſobolem, qui poſſeſſo per tria ſecula Hiſpaniarum imperio pulſi a Mauris, atque in montes Cantabrię reduſi, ibi antiquos mores ſidemque ſervarunt, paulatimque invaleſcentes, cedentibus viciſſim Mauris, Callaicum, Legionenſe, Navarranum atque Arragonum regna fundarunt, at Maurorum odium quaſi cum materno lacte hauſerant: hos, inquam, Hiſpanos, credere non poſſum, adamaſſe nomen, alinude ſumptum quam ex Gothica majorum ſuorum lingua; & quidem ex lingua non ſimpliciter aliena, ſed exoſſiſſimis ſibi geneſis. Si poſſet ex Græca Latinave petiveroſimile etymon, deberemus eo eſſe contenti: hæ enim linguæ non poterant Gothi magnopere faſtidire, poſtquam Chriſti fidem edocti a Gratis, incunte ſæculo IV; aſt ſub Valente in Arianiſmum cum ſuis adhuc Gentilibus Regibus provecti, in veteri ſua ad Danubium ſede, errorem in Hiſpania depoſuerunt, docentibus eos ibidem Latinis Epiſcopis. S. Iſidoro & aliis. Nunc dum conſtat* Ferdinandi *nomen, nec Græca, nec Punica, nec etiam Latina originis eſſe; minus autem credibile videatur fluxiſſe a Mauris; reſtat ut ejus compoſitio & originalis ſignificatio a Gothis accerſatur.*

veterem Gothicam majorum linguam.

B *7 Ad hujus porro inveſtigationis viam reperiendam, ſcire convenit,* Gothos *ſive* Gotthos, *vel a* Divinitate, *vel a* Bonitate, *ſua in lingua nomen ſibi fabricatos* (Got *enim &* Bonum *&* Deum *iis ſignificabat* (*proceſſiſſe ex iis hodierna Suecia partibus, qua uſque in præſentem diem interjecto lacu* Wettera *diviſa,* Weſtrogothiæ *&* Oſtrogothiæ, *id eſt* Occidentalis *atque* Orientalis-Gothiæ *nomina retinet; qua deinde nomina poſtmodum reſumpſerunt apud Italos & Hiſpanos, his* Viſegothos, *iſtis* Oſtrogothos *dederunt; quatenus Italia Orientem, Hiſpania Occidentem reſpicere dicuntur, relata ad ſe invicem.* Gothi *ergo a Septemtrione, per Baltheum mare, in eas tranſgreſſi provincias, qua nunc cenſentur Pomerania, Miſnia, Bohemia, & Hungaria, ad Danubium denique; ſedem fixerunt (ubi nunc Tranſilvani, Valachi & Meldavi incolunt) ibidem noti ſub Conſtantino Magno; ſub quo jam aliqua inter eos Eccleſia gentis miſit Epiſcopum, Patribus Nicænis adnumeratum. Huic ſuccedens aliquis ejuſdem nationis nomine* Ulfilas, *ſacros libros tranſtulit in Gothicam linguam, litteras pleraſque mutuatus a Græcis. Verum cum Principes Gothorum, etiam tunc Gentiles omnes, intermecino odio diſſidere cœpiſſent armiſque conſtigere; pars debilior, Valentis Imperatoris Ariani auxilium demeritura, Chriſti legem ampleſti ſpopondit, ſed qualis apud Imperatorem erat. Hac itaque pars Cæſaris auxiliis facta validior, alteram quoque partem coegit Arianiſmum ſequi, non ſine multorum Martyrum gloriosa morte, de quibus a nobis infra ſuſtinetur ſermo ad* XXVI *Martii &* XII *Aprilis. Sic infecta univerſa Gothorum natio, dimiſſa habitatione Danubiana in Italiam Hiſpaniamque effudit ſeſe, illuc invehens Arianiſmum, unaenum litteris, tum iis quas Ulfilas invenerat, quadamtenus Græcis, tum Runicis, quas e Suecia primum advexerant; eumque originariam Gothica lingua, non ſic alterata, quin adhuc multam retinerent affinitatem ad eam, qua hodiedum Sueci Teutoneſque loquuntur. Patet hoc ex nominibus Gothicorum in Hiſpania Italiaque Regum ac Principum;* Athanarici, Alatici, Sigerici, Theodorici, Amalrici, Errici, Witticici, Roderici; Ataulfi, Aiſtulfi, Sigulfi, Sigenulfi; Athanagildi, Leovigildi; Traſemundi, Roſemundi, Veremundi; Kindaſvvindi Regiſvvindi; Ranemiri, Richemiri; Adalvvaldi, Grimoaldi, Rodoaldi; Gundeberti, Cuniberti, Liutberti, Ragimberti; Aſprandi, Luitprandi, Hildebrandi; Garibaldi, Gondemari, Recaredi, Siſenandi, *plurimique aliorum; quibus ſigillatim etymologiam aptare ex noſtrię Septemtrionalibus linguis haud eſſet difficile, ieaque demonſtrare, quanta cum ratione poſſit* Ferdinandus *nomen hac via indagari.*

multum ſimilis Sueonum linguæ.

ex quorum aliqui regno ultro pro ipſo ad Danubium Gothi.

C *8 Sed ne conjecturali dumtaxat ratiocinio niti videar, adducendum eſt aliquod veteris linguæ Gothicæ monumentum, ipſoque gentis in Hiſpanias ingreſſu antiquius. Eſt unicum Evangeliorum traductio Gothica, per ſupra nominatum Epiſcopum Ulfilam tempore præditi Valentis compoſita, & forſitan ab ipſo Imperatore ſcribi curata ac dono miſſa Friedigerno Regi fœderato ſuo ſuaque opera converſo, dicam? an perverſo. Imperialem certe majeſtatem præſert purpureus membranarum color, & ſplendor argenteis litterarum, elegantia prorſus exquiſita deſcriptarum: quas in ferendo prærogativas credibile eſt Orientis Imperatores uſurpaſſe, ſicut Sinarum Imperatores uſurpare minio imprimere libros, quod cæteri faciunt atramento, & in operculos eorumdem uti colore flavo. Codicem illum, neſcio quo caſu illatum in Succiam, primam veterum Gothorum patriam, Regia nunc ſervat Bibliotheca, ſed plus quam dimidia parte mutilum; & formatis ad ejus eximplum typis Gothicis, quidquid ejus ſuperſuit, in lucem dedit Henricus Junius, Dordraci in Hollandia anno* MDCLXV, *cum accepto inde Gothicæ linguæ Gloſſario; utique futuro ampliori, ſi omnia quatuor Evangelia integra habuiſſet auctor, vel etiam Biblia veteris ac novi Teſtamenti omnia. Ille in Gloſſario invenio* Fart (*quod Anglo-ſaxonum, Teutonum, Belgarum mellioribus aliquantum dialectis* Far, Fer, *&* Vec *efferatur*) *idem eſſe quod* Longe *ſive* Procul: Thein (*quo iiſdem Dialectis* Thin, Dein, Dyn *pronuntiatur*) Tuus, tua, tuum *redditur:* Handus *denique; aliis* Hand *vel* Hant, *ſignificat manum: atque ita* Fart-thein-handus *ac melliori effatu* Fer-din-andus *& contractim* Ferdinandas *aut* Ferhandus, *propriiſſime eſſet,* Manus tua procul; *vel is* cujus manus, *id eſt,* potentia, robur, victus longe ac procul valet, tenditur, *aut* ſeutitur; *ſecundum iſtud Poeta.*

expiicanda ſicut & nomen Ferdinandi.

Annoſes longas Regibus eſſe manus?

Mauri proculi victoriam ſuam ſtatuunt.

E *9 Longam certe* Ferdinando *gemini,* Primi *ſcilicet ac* Tertii, *manum experti ſunt in bellis Mauri; quin & fama hujus, in Africam trajecturi, longius præcucurrerat, novum ei illic Imperium ſpondens, niſi placuiſſet Deo felicem victoriarum ejus curſum morte feliciori ſiſtere atque media, & ad ſternæ beatitudinis bene meritam coronam Sanctum ſuum vocare. Non eadem fuit fortuna* Ferdinandi II: *Legiones enim imperitans, & nullos circa ſe Mauros limitaneos habens, nec tamen valens ab armis quieſcere, manum ſuam extendit in Chriſtianos vicinos proximoque conſanguineos Principes; primum quidem in nepotem puerum* Alfonſum IX, *cujus pene totum regnum in ſuam redegit poteſtatem, ab eodem poſtea pubere ſi licitur ampliſſa e Caſtella; deinde, juſtiori longe titulo, contra nevum ac primum Luſitania Regem* Alfonſum, *ſocerum ſuum, & proavi ſui* Alfonſi *ſcilicet* VI *nepotem, quem prælio fudit, duxitque captivum. In eo autem quem* Catholicum *appellamus* Ferdinando V, (*nam* Quartus, *Sancti Regis Prompos, in ipſo retum contra Maurus gerendarum initio, occupatam ab iis* Alcaudetem *obſidens, mersem conteaxie juvenis, anno* MCCXIII) *in Quinto, inquam* Ferdinando *Caroli V Imperatoris Avo, rurſum vim ſuæ ſignificationis exeruit Nomen: quando is omnes fere totius Hiſpaniæ provincias potentiſſima ſua manu complenus cum utraq; Sicilia ac Balearicis inſulis, eamdem tranſ Atlanticum Oceanum porrexit in novum illum mundum, quem auſpiciis ejus Columbus invenit, at porro demonſtravit perrexit Americus & Americam dixit; ubi una cum Caſtellanis Arragoniſque inſignibus* Crucem *plantans, eni eos barbaræ nationes paulatim ſubjiceremur. Ita in noſtro orbe grande jam olim* Ferdinandi *nomen, ultimis hiſce duobus ſæculis grandius etiam evaſit in altera: quod ſub toto glorioſiſſimorum* Ferdinandorum *Nepote* Carolo II *glorioſius etiam reddatur, a quo & in quo omnis vera magnitudo exordium habet, & finem accipit, ſeu potius ſine fine perennat.*

F Græcæ ſtudiis humaniorum.

idem

A *Idem* Leopoldo I *Imperatori, trium* Ferdinandorum *Auſtriacorum Filio, Nepoti, Trinepoti, & per totidem gradus, quot noſter Hiſpanus Monarcha, Caſtellanos Legionenſeſque* Ferdinandos *attingenti, concedat; quantum ille in altero Orbe terrarum poſſidet, a majoribus acquiſitarum Chriſtoque adductarum fere ſine armis ac ſanguine; tantum in hoc noſtro eripere Turcis cultuique reſtituere orthodoxo; Marte feliti; fundituſque evertere, quod jam coram eo ruere cœpit Ottomanicum Imperium, Conſtantinopoli ipſiſque Hieroſolymis receptis.*

AUCT. D. P.

§. III De antiquis Actorum hic dandorum ſcriptoribus: deque libro, qui fertur ætate Sancti ſub rupe inventus.

Rodericus Toletanus et Lucas Tudenſis, coævi,

50 I*Idem Mauri, qui nominatiſſimam ſub Ramanis Imperatoribus ac Gothicis Regibus* Hiſpalim, *anno* DCCXIII *cum reliqua Bætica, cujus ipſa Metropolis erat, redegerunt in poteſtatem; ſicut ſacra profanaque omnia ad ſuum conformarunt arbitrium, ita etiam nomen commutaverunt, & dixerunt* Seviliam; *quod eorum lingua* Domum opulentam ſeu divitiis abundantem *ſignificare, diſcimus ex deſcriptione Andaluziæ laſcerta lib.* 17 *Atlantis ſeu*

B *Geographiæ Blavianæ. Hanc cum Mauris eripuiſſet anno* MCCXLVIII Rex Ferdinandus, *ſui nominis* Tertius, *cognomento* Sanctus, *reſumpta Latine ſcribentibus priſtæ appellatione eſt, poſteritatique vulgi manſit. Mutatis civibus, non fuit mutata etiam fortuna urbis & opulentia: præ cunctis tamen divitiis ejus æſtimandus eſt ipſe, qui poſt reſtitutam in ea Chriſtianam Religionem, & dotatam munificentiſſime Eccleſiam, non ſolum Regali ſedem ibi elegit habere quoad poſtea vixit, ſed etiam ſepulcrum, prætioſiſſimus ipſe theſaurus urbis. Eo reguante, priusquam iſta fieret, floruerunt in Hiſpania nobiles ſcriptores,* Rodericus Ximenez, *Archiepiſcopus Toletanus in Caſtella, ab anno* MCCVIII *uſque ad* MCCXLV; & Lucas, Tudenſis *Diaconus, poſtea & Epiſcopus in Gallecia, uſque ad annum* MCCXL. *Primus novem ſuos de Rebus Hiſpaniæ libros perduxit ad annum* MCCXLIII; *ſecundus, cum adhuc Diaconus eſſet, mundi Chronicon contexuit uſque ad annum* MCCXXXVII. *Ex his* Rodericus, *eo majoris fidei cenſendus eſt, quo plurium rerum quas ſcribit teſtis certior, utpote Regia caſtra ſæpe ſecutus, & omnium Regni negotiorum particeps: nec tamen contemnendus ſecundus, cui magis propoſitum fuiſſe videtur ſanctæ Regis virtutes perſequi. Utriuſque igitur contextum hic damus:*

C *& pro iis qui utrique deficiunt annis, ſuum cuique addimus ſupplementum, ex auctioribus, quæ nancifci potuimus, Hiſpanicis monumentis. Deficienti circa finem* Tudenſis *contextui (quem primo loco dare placet ſub titulo* Vitæ brevioris) *ſuccurret* Legenda *vetuſta, quam reperimus in libro* Flos-Sanctorum *dicto, editionis Hiſpalenſis anni* MDXXXII. Roderici *verba invariata, ex Francofurtenſi anni* MDCIII *editione deſumpta, intexemus Actis prolixioribus* Chronicæ, *in Codice Mſ. Hiſpalenſi eccleſiæ Hiſpanice repertæ, & quatenus opus fuit Latine redditæ, ſecundum editionem Valliſoletanam anni* MDLV, *ſumptam ex alia vetuſtiori, forſitan Hiſpalenſi, anni* MDXV, *uti apparet ex Prologo.*

ſupplentur ex Veteri legendo et emendatiori Chronica:

hæc ſub Alfonſo ſancti. Regis filio,

52 Legendum *iſtam tempore Catholicorum Regum* Ferdinandi & Iſabellæ, *adeoque ante finem ſæculi* XV *aut initio ſequentis compoſitam eſſe, colligitur ex Miraculo* ut, *ibidem relato.* Chronica *multo antiquior eſt, & tantum non a cœvo Auctore conſcripta; quod intelligitur, non ſolum quia ſic conſequenter ſcriptæ fuerunt Chronicæ Regum ſubſequentium,* Alfonſi Sapientis, Sancii IV, Ferdinandi IV, Alfonſi XI (*quarum poſteriores duas etiam habemus, impreſſas iiſdem typis circa annum* MDL, *alias duas vehementer optamus nancifci*) *ſed etiam, quia* Alfonſus Sapiens *ſcripſit ipſe, aut nomine ſuo ſcribendum curavit, vulgari gentis lingua,* Chronicam Hiſpaniæ generalem, *quæ ſimiliter dicitur impreſſa haberi anno* MDLI, *& a nobis æque deſideratur.*

Etcaim ex variis locis utriuſque Chronicæ, *facer ſe collatis ab Alfonſo Morgado, infra laudando, manifeſte apparet, iiſdem fere verbis* Chronicam *utramque procedere, ita ut unam ex altera ſumptam eſſe oporteat; utra, non facile diſcrevero, cui altera tantum ad unguem eſt. Solum dixero haud parum veriſimile mihi videri (quod & Hiſpali judicari intelligo, & a Chriſtophoro Baeiez de Salcedo teneri) antiquiorem eſſe Generalem, ex qua Ferdinandeæ auctor ſumpſerit quidquid decrat Latinæ hiſtoriæ Roderici Toletani, cujus interpretem ſe, qua præbat, egiſſe fatetur ille. Non tamen multo poſteriorem eſſe Ferdinandeam vel inde conficitur, quod in hac Cap.* 74. *agatur de Meſquita majori Maurorum, poſt captam Hiſpalim in eccleſiam Cathedralem, ſub titulo S. Mariæ, juſſu* Regis Sancti *converſa, & Cap.* 78 *de ejuſdem ibidem ſepultura; nulla omnino fit mentio, aut novæ eccleſiæ, auguſtiori quæ nunc conſpicitur fabricæ conſtruendæ cœptæ; aut corporis tali occaſione translati ad aliud veteris Mezquitæ facellum, novæ eccleſiæ contiguum. Atqui Morgadus ſcribit, haud multis poſt Sancti mortem annis ea de re cogitari cœptum; Spinoſa vero expreſſe aſſerit, ſub Rege Sancio,* Sancti *nepote, qui anno* MCCXCV *exſtit e vivis, datum fuiſſe operi auguſtiſſimo initium. Quibus poſitis ſuperfluum eſt loqui de quatuor lauratis ſphæris, ſupra turrim eccleſiæ olim lucentibus, quæ deſcribuntur num.* 114, *velut tum cum Chronica componeretur adhuc ſtantes; licet conſtet ea Morgado, quod anno* MCCCXCIV, *terræmotu excuſſæ comminutæque fuerint, nec repoſitæ amplius. Addiderim tamen, quod ſi revera tam antiqua eſt hæc Chronica, oporteat eam tranſcribendo fuiſſe nonnullis locis interpolatam vitiatamque, quemadmodum in Aanotatis obſervamus. Item obſervo, editionis antiquæ auctorem* Sebaſtianum Martinez, *in Proœmio ad lectorem, proteſtari, quod fideliter inhæſerit verbis M. Codicis; niſi quod aliqua, uſu omnino obſolita, mutanda putaverit in alia tunc uſitatiora; quod in Chronicis* Ferdinandi IV & Alfonſi XI *factum ab eo non legimus.*

E *aut ſaltem ſub ejuſdem nepote Sancio ſcripta videtur.*

53 *Poſt* Toletanum *atque* Tudenſem, *inter Scriptores Latinos de* S. Ferdinando, *tertius nominandus venit* Alfonſus a Cartagena, *ex Epiſcopo Zamorenſi poſt annum* MCCCXII *uſque ad* XXXIV *Burgenſis Antiſtes, in Rerum Hiſpanicarum Anacephalæoſi cap.* 83, *ubi more ſuo, ut cæterorum Regum, ſic etiam hujus imaginem proponens,* Depingitur, *inquit,* Ferdinandus armarus in equo, prope civitatem Sevillam, quodam Arabe dante ei claves: quia civitas illa, per longam & ſtrictam obſidionem ab eo afflicta, in dedicionem ejus deveuit. *Tacet de diademate & titulo* Sancti: *ſed ſimiliter de utroque tacuit capite* 26, *agens de* S. Hermenigildo. *Quartus inter Latinos venit* Rodericus Sancius, *poſt Oveteuſem & Zamorenſem Epiſcopatus adminiſtratos, factus penultimo vitæ anno, Chriſti* MCCCLXX, *Palentinus Epiſcopus, neſcio cur apud Baronium & in Summario ſæpius dictus Gerundenſis: qui Hiſtoriam Hiſpanicam partibus quatuor deduxit. Hic parte* 3 *cap.* 40 *ait, quod* nullus ante eum (*ſcilicet Ferdinandum*) bellis felicior aut in pace moderatior fuit. *Et hoc ipſum ex præcedenti capite egregie probari poſſit, ubi legitur, quod* interrogatus, cur longe plus regni finxiſſet quam multi ejus progenitores, quippe qui recuperavit quod illi perdiderunt; reſpondiſſe fertur verbum, ſuo auctore & ſempiterna commemoratione dignum: Parres, inquit, mei fortaſſis animo gerebant principatum terrenum exaltare potius, quam fidem plantare; augere ſibi populum multum, ſed non ſtabilire divinum cultum: quare decepti ſuot in adinventionibus ſuis. Itaque ad cælum oculos verteus, Tu Domine, qui ſcis corda & renes hominum, noſti, quia non meam, ſed tuam gloriam quæro; non tam caducorum regnorum, quam fidei tuæ Chriſtianæque religionis augmentum

Imago ex Alfonſo Zamorienſi.

F

Elogium ex Roderico Palentino:

AUCT. D.P. tum desidero. *Ita ille, qui locum in Summario Processuum tribuitur* Michaeli *Monachero, veluti insertus ejus libro, de utriusque Monarchiæ facto fœdere: sed hic Germanus scriptor recentior est, atque Polemanum transcripsit: ignotum autem nobis sunt* Annalia Hispanica, *allegata a prædicto Roderico Sancto; & a* Martinus Cusentinus, *ex quo idem se dicit accepisse quod sequitur.*

Prophetia de eo ex Martino Cusentino,

14 Hujus glorioſi Regis tempore, quoddam mirabile, ad noſtræ Catholicæ fidei exaltationem, accidiſſe fertur. Nam (ut Martinus Cuſentinus ſcribit) cum apud Toletum quidam Judæus, gratia ampliandi vineam ſuam, rupem eomminuiſſet; in medio fani concavitas reperta eſt, ubi liber erat ſolia lignea habens, deſcriptus tribus linguis, Hebræa, Græcis, & Latinis; ſcriptura vero quaſi nnius pſalterii videbatur. Hic liber de triplici mundo diſſerebat, ab Abraham uſque ad Antichriſtum; Principium vero tertii libri ita incipiebat, a Chriſto ſic exordiens: In tertio mundo filius Dei naſcetur in mundo ex virgine Maria, patieturque pro ſalute hominum. Quod cum Judæus conſpiceret, ſtatim eum familia ſua ſacro fonte renatus eſt. In fine itaque libri dicebatur, quod tempore Fernandi Regis *inveniri* debebat, [propietates hominum minuſcujuſque mundi exprimendo.] *Eadem leguntur in Chronico* Nicolai Trivetti

B *non videntur majoris esse fidei,* *Dominicani, ſub annum* MCCCVII *ſcripto in Anglia, inſertoque Spicilegii Acherianis tom. 8, quaſi acciderint an.* MCCL, *& interſerantur verba inter [ ] relata. Multum autem ab Hiſpanis recentioribus iſta ponderantur, uti etiam in Summario Proceſſuum n. 17, tamquam ſingulare opus Providentiæ divinæ, famuli ſui nomen, quinque minimum ſæculis prius quam naſceretur, revelantis ei, qui ipſum librum ibi abſcondiſſe præſumitur ſub ingreſſum Mauroram in Biſpaniam. Verum, ut ingenue faſcear, dum conſidero, in illo tam mirabiliter, ni prætenditur, invento libro, velut anteris Chriſto prioris, nihil repertum ab quod mercretur ad nethiam poſteriorum tranſmitti, niſi ipſum de Meſſia naſcituro locum, & notam temporis quo eſſet reperiendus; vehementer metuo, ne S. Ferdinandi ævo liber iſte fuerit primum abditus, & mox eruditus in Judæo, aliud quam par eſt lucrum per Baptiſmi ſuſceptionem captanti, atque ita tota res mera fabula ſit.*

quam totiuſmodi libri ſæpe Granatenſem reperti,

15 *Certe ſimili fraude deſſe, & ſæculo ſuperiore exeunte refoſſa fuerunt,* in cavernis cujuſdam montis prope civitatem Granatenſem, laminæ quædam plumbeæ atque membranæ, Arabico ſermone atque characterе exaratæ, in quibus, ex Arabico in Latinum

C ſermonem fideliter verſis, repertum eſt contineri libror infra ſcriptos:

Liber fundamentorum fidei.

Liber de eſſentia veneranda.

Liber ordinationis Miſſæ Jacobi Apoſtoli.

Oratio & defenſivum Jacobi, filii Samechi Zebedæi, Apoſtoli, ad omnes adverſitates.

Liber beatiſſimi Apoſtoli Jacobi, filii Samechi Zebedæi, de prædicatione Apoſtolorum.

Planctus Petri, Apoſtoli Vicarii.

Liber rerum præclare geſtarum D. N. Jeſu, & miraculorum ejus, & matris ejus Mariæ ſanctæ Virginis.

Liber hiſtoriæ certificationis Evangelii.

Liber donorum præmii.

Liber myſteriorum magnorum.

Liber colloquii S. Mariæ Virginis.

Liber ſtntentiarum circa fidem.

Liber hiſtoriæ ſigilli Salomonis.

ſub titulo S. Jacobi ac diſcipulorum ejus, Liber aſſequibilium divinæ potentiæ.

De natura Angeli & ejus potentia.

Liber relationis doni domus pacis, & tormenti domus vindictæ.

Liber rerum præclare geſtarum Jacobi Apoſtoli, & miraculorum ejus.

Pars ſecunda libri rerum præclare geſtarum Ja- D cobi Apoſtoli.

Qui quidem libri, ad Apoſtolicæ Sedis judicium pridem delati, atque anno MDCXLI *ſevere prohibiti legi, explicari, aut defendi, anno denique* MDCLXXXII *abjicique condemnati fuerunt; ut qui falſo tribuuntur beatiſſimæ virginis Mariæ, & ſancto Apoſtolo Jacobo Majori, aut ipſo dictante ejus diſcipulis Theliphonti & Cæcilio; imo ſint pura figmenta humana, in perni-* *et merito* eiem Catholicæ fidei compoſita; & reſpective conti- *damnate;* neant hæreſes atque errores, ab Eccleſia Catholica damnatos; ac advertuntur litteræ ſacræ Scripturæ, & expoſitioni ſanctorum Patrum, & uſui Eccleſiæ; quin etiam plura redoleant Mahometiſmum, nec parum inducere videantur fideles ad ſectam Mahometi, e cujus Alcorano, & aliis Mahometanorum impuriſſimis libris, non modica illorum pars agnoſcitur tranſcripta.

16 *Simili etiam fraude,* Proſpero *cuidam* Auguri Fæſulano *qui temporibus Syllanis ac Tulliani vixerit, adſcripta ſunt* Etruſcarum Antiquitatum fragmenta, quibus urbis Romæ aliarumque gentium primordia, mores & res geſtæ indicantur, a Curtio Inghiramio reperta Scornelli prope Vulterram & (*ſicut falſo præ*nditur) *impreſſa* Francofurti anno ſalutis MDCXXXVII, Etruſco vero MMMMCCCXCV. E *Interim editionem conſtat factam eſſe Florentiæ, omniaque eo libro contenta eſſe commentitia, vendicant, ſed clamant, ſermonem non ſat Latinum, Græcæ linguæ inſcitia, autographi ipſius characteres diſpares vetuſtis temporibus, aliaque plurima argumenta, ab eruditis viris, Pagnino Gaudentio & Leone Allatio expenſa abunde qui etiam verum auctorem deprehenderunt demonſtrarunteque, Thomam quemdam Fedrum; ex prædicti ingeniti familia hominem, ſua ætate inter eruditiſſimos æſtimatum; ſed cui (ad majorem Etruſcæ genti gloriam, ac præcipue Volaterrani, concilliandam) lubuit multum operæ atque induſtriæ collocare, in iſtis ad quamdam ſummæ vetuſtatis ſpeciem comminiſcendis, & vario deſuper obducto operimento ſic munendis, ut durare ſub terra quantumcumque multis ſæculis interrupta potuiſſe, verſimile videretur. Similis furinæ commenta ſentire judicatur* hiſtoria Suevorum, *cum* Vita cujuſdam Joannis Cala, *ut Reati edita Neapoli anno* MDCLX, *ideoque ſeveriſſimo judicio reprobata.* *aut æquitates Etruſcæ erutæ Scornelli.*

Ipſa autem aliaque ſimilia monent, caute procedere circa ejuſmodi ſubterranea inventa; ne ad probationem hiſtoricam facile recipiantur, niſi cum certius aliunde cognitis probe conſentiant. Equidem Sancti Regis honoris fauore vehementer; nec in eo quod nomen ipſius tot ſæculis antea aliqui ſuerit divinitus revelatum, quidquam abſurditatis F *video; nec omnino res caret exemplo. Etenim S. Theophanes, in ſua Chronographia ad* t *annum Conſtantini & Irenes (qui fuit Chriſti* DCCCLXXX *ipſiuſque ſcriptoris, ſicut ad* XII *Martii ante Vitam oſtendi, annui* XXXI *ætatis) narrat quomodo* ſub idem tempus quidam ad longos Thraciæ muros fodiens, tumulum offendit, qua terra & pulvere mundato atque recluſo, virum intus jacentem, litteraſque nrnæ inſculptas in hanc ſententiam invenerunt. Chriſtus naſcetur ex Maria virgine & credo in eum. Sub Conſtantino & Irene, o ſol! iterum me videbis. *Verum hoc inter iſtum, & alterum caſum intereſt; quod inſcriptio illa nrnæ Græcanicæ, ſola inventa, nulli alteri rei fidem fecit, quam quod corpus iſtud ibi jacuerit ante Chriſtum natum: principium autem iſtud tertii, quem Judæus invenit, libri, ſi apud eos ad quos deferri par fuerat Epiſcopos, viros eruditos & prudentes, fidem invenit; fide etiam facere debuit ipſi libro, tamquam mente divinitus illuſtrata ſcripto;* *Res quidem iſta non caret exemplo:* *ſed ſuſpectus fit liber vero ſimiliter mali ſuſpectorum*

quam proinde operæ pretium fuiſſet tum ſtudioſe ſervari, tum a multis legi diligenter, & (quod conſequens eſt) variis occaſionibus allegari ab iis qui legiſſent. Dum autem nihil horum invenimus ſuſtinm, cogor ſuſpicari, quod prædicti

Epi-

A *Epiſcopi, lecto libro judicaverint nihil aliud in eo contineri quam Judaicas impoſturas & Rabbinicas fabulas, eccentius conſictas, quibus auctor ſuus fidem intenderit facere imitatione illius Byzantini paſſim vulgati vaticinii; ideoque iſtic defoderit, ubi cito ſciebat inveniendum: quod tamen inventori (ſi non ipſe librum defodit) cauſa fuerit ſalutis, ſicut aliquando ea falſo miſeratulo ſequi poteſt vera converſio; & per ſuppoſititiam Reliquiam, propter fidem credentis, fieri verum miraculum. Quare, ut de libro præfato, ſic & de prætenſa ejus vetuſtate, judicium pergo ſuſpenſum, teneo: non tamen culpo eum, qui ſimpliciter cedere vero maluerit, quam ſcrupuloſius examinare.*

AUCT. D. P.

§. IV Berengariæ matris primogenitura præ Blanca S. Ludovici matre, in eaque fundatum jus potius Ferdinandi ad regnum Caſtellæ, auctoritate & ratiocinio Chronologico confirmatum.

Mater Berengaria an primogenita Alfonſi fuerit.

17 FErdinandum *Regem divinitus conceſſum Hiſpanis fuiſſe, ut paſſimus credere, nihil opus eſt præfagio quod ante Chriſtum ſcripſiſſe aliquis & defodiſſe prætenditur. Satis clare id demonſtrant armorum ejus contra Mauros ſucceſſus, quibus fidem ſimul & regnum amplificavit; nec non vitæ ſanctitas, quæ cæleſtes honores apud poſteros meruit; felicior in uno, in altero ſimilis conſobrino ſuo,* Ludovico IX *Franciæ Regi, qui gerendis contra Saracenos armis* Sancti *quoque nomen*
B *& cultum peomerult. Etenim duo hi ſanctiſſimi Regce duarum ſororum* Berengariæ & Blancæ, *ab* Adelfonſo IX *Caſtellæ Rege progenitarum, filii fuerunt; ſuiſque moribus ſimillimis demonſtrarunt, ſimilem prorſus educationem ſe hauſiſſe, ea ſimillimæ virtutis genitricibus: quas inter earumque filios nulla ſcitur fuiſſe de regno contentio. Nata ea primum ſub nepotibus eſt; qua partium jura ſic fuerunt confuſa, ut nunc etiam dubitetur, an Caſtella proximiori ſucceſſionis jure ad* Ferdinandum, *an ad* Ludovicum *pertinuerit; quia dubitatur, una ea matribus prior nata ſit. Quin etiam tres magni nominis ſcriptores Hiſpani, Garibayus, Mariana & Zurita, licet ſucceſſionem* Ferdinandi *ut juſtam tueantur, ſcrupulo ſibi nulli ducunt* Blancam *majorem natu agnoſcere. Peccavit illis quidam Hiſtoriarum, ſeu potius Exemplorum compilator, qui Valerium Maximum ſequendum propoucns, Valerii nomen libro ſuo indidit, cumque vulgavit ſub nomine Ferdinandi Perez de Guſmau; putatur tamen fuiſſe Archipreſbyter Burgenſis Didacus Perez de Almella, tem-*
dubitant recentiores etiam Hiſpani:
C *pore Alfonſi de Cartagena Epiſcopi poſt annum* MCCCCL; *adeo parum de rei veritate inſtructus, ut ex præterito* Blancæ *jure gravia bella extitiſſe dicat inter Sanctos Reges: quæ eſt Chimæra, utriuſque gentis hiſtoricis prorſus ignota: cum econtrario prima* S. Ferdinandi *uxor per Franciam honorifice deducta ſit, ſecunda petita ea ipſamet Francia. Mariana poſtea errorem correxit in Catalogo Comitum & Regum Caſtellæ: ut autem non correxiſſet, ipſi & cunctis idem ſentientibus obſtaret graviſſima duorum coævorum ſcriptorum auctoritas, prænominatorum ſcilicet Lucæ Tudenſis & Roderici Toletani; qui rem adeo recentis memoriæ & coram oculis ſuis verſatam, nec ignoraſſe potuerunt, nec ſperare quod ſponte mentiendo obſcuram eam ac dubitabilem poſteris facerent. Spondanus quidem in Continuatione Annalium non veretur ſcribere ad an.* 1217 *num.* 11, *ab eis* magis ex ſtudio partium, quam ex fide poſitum eſſe, *quod* Berengaria primogenita *fuerit. Sed quam vehementi partium ſtudio Spondanus ipſe ſubinde abripiatur, ſatis ſciunt Franci. Quantumcumque tamen in hoc exceſſerit, numquam credam ipſi*
aſſerunt coævi,
ſat fronte futurum fuiſſe, ſi forte ejus ætate contra Ludovicum XIII *Regem prævaluiſſet factio Procerum,* Gaſtioni *ejus fratri Reginæque Matri* Mariæ de Medices *adhærentium, ut auderet comminiſci, non* Ludovicum, *ſed* Gaſtonem, *fuiſſe* Henrici IV *primogenitum, mendacio ut quidem ipſis factioſa tolerabili futuro. Quare nec velim ſanctiſſimis duobus Hiſpaniæ Antiſtitibus tam impudentis fictionis crimen impingi; ſed quando alia deeſſent omnia ad ipſos juſtificandos argumenta; mallem credere, eorum libros fuiſſe audacium interpolatorum manibus adulteratos, diu poſt mortem ipſorum: ſicut neceſſario cogimur fateri Roderici Palentini ſcriptis accidiſſe, ut de eadem re ſcripſiſſe contradictoria arguatur.*

18 Caſtellæ Nobiles, *inquit Tudenſis,* Regnum Berengariæ Reginæ tradiderunt, eo quod erat primogenita Adelfonſi. *Toletanus vero, poſquam lib.* 7 *cap.* 24 *dixiſſet, quod Adelfonſus Caſtellæ Rex* Conrado, filio Imperatoris Frederici, *quem cingulo militari accinxerat,* filiam ſuam primogenitam Berengariam deſponſavit: *lib.* 9 *cap.* 5 *de* S. Ferdinandi *ſucceſſione actums, ſcribit, quod* Magnates & Milites Caſtellani, communi conſenſu, Regnum Caſtellæ fidelitate debita nobili Reginæ, *ſcilicet Bercugariæ,* detulerunt; *moxque addit:* ipſi enim, decedentibus filiis, cum eſſet inter filias primogenita, regni ſucceſſio debebatur, & hoc ipſum patris privilegio probabatur, quod in armario Burgenſis Eccleſiæ ſervabatur: & etiam totum Regnum, antequam Rex E haberet filium, bis juramento & hominin hoc firmarat. *Poſſetne tanta eſſe impudentia cujuſquam, ne dicam Antiſtitis forſan collegarli, & prima in Regno auctoritate conſpicui, quæ intra quatuor lucas totidem commiſceretur mendacia, omnium qui tunc in Caſtella videbant manibus palpanda?* Toletano & Tudenſi *monſtroſio inhæret* Rodericus Palentinus, *parte* 3, *cap.* 30 *ſic loquens:* Ferdinandus in regnn Caſtellæ ſucceſſit, ea D. Berengaria, filia primogenita incliciſſimi Regis Caſtellæ, ſine liberis maſculia decedencia (*quatenus ſcilicet puer* Henricus, *patri ſolum biennio ſuperſtes, non cenſetur niſi ſub tutela regnaſſe*) itaque regnum Caſtellæ dictæ D. Berengariæ naturali optimoque jure debebatur. *Fieri non poteſt ut hæc legerit Spondanus, & tam aſſeveranter (uti facit loco præmemorato) aſſerult, Palentinum in contrario prorſus ſtare ſententia. Malim opinari, alienæ, nec bonæ fidei temere ipſum credidiſſe, quod aliud hoc de re nihil apud Palentinum legeretur, quam verba quæ inveniuntur parte* 4 *capiti* 4 *addita, ad perſuadendum, quod* Ludovicus *fuerit* filius D. Blancæ, primogenitæ Alfonſi; *econtra vero* Ferdinandus filius Berenguelæ, filiæ fecundo natæ Alfonſi prædicti. *Unius ejuſdemque auctoris eſſe nequeunt duæ tam ex diametro contrariæ ſententiæ: oportet igitur ut locus alteruter ſpurius ſit & adulterinus. Hoc autem de poſteriori ſuadet nomen* Berengnelæ, *ex vulgari recentiorique uſu ſcriptum præter morem Palentini, toto hiſtoriæ ſuæ decurſu ſæpius & conſtanter* Berengariam *ſcribentis. Adde quod prior aſſertio medio in contextu reperiatur, loco omnino ſuo, ubi non ita facile eſt per additiones auctorem aliquem vitiari: poſterior vero extra contentum in fine capitis poſitus eſt; ac veroſimiliter ab aliquo Francicarum partium ſtudioſo ſolum adſcriptus margini, deinde per libertatis ſecordiam textui ipſi adjunctus, vel in aliquo ejus Ms. vel ſaltem in vulgata impreſſione.*

Tudenſis & Toletanus.

item Roder. Palentinus non loco,

licet alio loco vitiato,

19 *Verum quid ſcriptoribus Hiſpanis inhæreo, & eaciplenti contra eos Spondano, tamquam domeſticis teſtibus, ceſſo os obtundere, teſtimonio ſcriptoris Franci, ejuſdemque* S. Ferdinandn *coævi,* Alberici, *inquam, Monachi Trium-fontium in Catalaunenſi diœceſi, qui Chronicon ſuum, vivente adhuc Sancto Rege utroque, finit cum anno* MCCXLII? *Extat Chronicon illud Ms. in pluribus Galliæ Bibliothecis; quare, licet ipſum non habeam, nec habere facile poſſim, deperdito exemplari quo hic Antverpiæ plurimum uſus fuit Chriſtophorus Butkens, non dubitaverim verba ejus accipere ea Vindiciis Hiſpanicis Joannis Jacobi Chifletii pag.* 176, *quando hæc in parte*

ac denique Alberico, Franco & cæteris utrique Regi,

AUCT. D. P. *nemo adverſariorum ejus, acrium adepol & eruditorum, atque in manibus Chronicl verba habentium, præſumpſerit eum hac in patre arguere textus perperam allegati. Verba Alberici de parvo Alfonſo S. Ferdinandi avo, quia puer regnare cœpit, ita ſonant*: Hic itaque Rex parvus, de furore Regis Angliæ Richardi (quæ dicta eſt Alienor, & fuit etiam ſoror ex alia parte Comitiſſæ Mariæ Campanienſis,) genuit HENRICUM, qui juvenis obiit, & quinque ſorores illius. Prima dicta eſt BERENGARIA, quæ Regi Legionenſi id eſt Galleciæ peperit Fernandum, ſucceſſorem Regis parvi (*Henrici*) in Caſtella & Toleto, & fratrem illius, & illam quam Rex Jeruſalem Joannes in uxorem noviſſime accepit. Secunda fuit URRACA, Regina Portugalliæ; tertia fuit BLANCA, Regina Franciæ: ALIENOR dicta eſt quarta, Aragonum; quinta CONSTANTIA. monialis *Hoc teſtimonio undequaque irrefragabili ulliſque præmemoratis nixus Chifletius, fidenter ſententiam pro Berengaria dicit; & Sammarthanis, Procerum Hiſpaniæ litteras in contrarium allegantibus, apte reſpondet, quod illæ* litteræ Blancam primogenitam fuiſſe non probant; ſolumque teſtes ſunt turbarum, quas in Berengariam natu majorem viri B Principes excitabant, & quibus ſovendis, obducta juris falſa ſpecie, Francos vocabant, qui tamen vanis ſcriptionibus audientes non fuere. *Sunt autem* litteræ *iſtæ omnino* novem, ejuſdem tenoris omnes, ad Ludovicum VIII ejuſque uxorem Blancam, &, ſervantur, *inquiunt iidem Sammarthani, in Hiſtoria domus Franciæ lib.* 13. *pag.* 535 in theſauro titulorum Franciæ, armario Caſtella inſcripto, titulo 5. *Utinam etiam ipſarum tenorem nobis protuliſſent! Interim Francorum fides volo credere, quod litteris illis prædicti Proceres* filium ipſorum *Ludovici & Blancæ, Regem ſuum eſſe declarent; eumque ad ſe mitti petant, eo quod* Alfonſus *Blancæ pater teſtamento ſuo volaiſſet* Henrico *filio, abſque liberis maſculis decedente, ſuccedere jure hæreditario filios* Blancæ.

aſſerunt Blancam ſolam tertiam filiarum fuiſſe.

Negant objectum teſtimonium Procerum rebellium.

20 *Sed hoc, ſi non fuit* Alvari Comitis *& factioſorum illi adhærentium figmentum (nec enim ipſius teſtamenti id jubentis exemplar miſerunt, ſed videntur voluntatem verbis ſolis indicatam prætendiſſe) hoc, inquam, ſi vere ſcriptum eſt, ut ſummum probaret* Alfonſum, *irritam feciſſe voluntatem primam, publico inſtrumento duplicique homagio ante annos circiter triginta confirmatam, ut ſcribit Toletanus. Hoc autem feciſſe potuit veluti jure* C *ſuo utens, ne Caſtellæ Regnum devolveretur ad* Ferdinandum, *Legionenſis regni natum deſignatumque ſucceſſorem, adhuc ſub patris arbitrio conſtitutum; neve vicinis ſæpius Caſtellanis dominarentur Legionenſes, ab ipſo victi alias ſemperque infenſi: ſicut in eadem cauſa* Alfonſus Legionenſis, *adverſus eumdem* Ferdinandum *filium ſuum, jam Caſtellæ Regem, filiabus ex priore thoro natis regnum legavit, nolens illud ſubjici Caſtellanis: quod æque ſucceſſu caruit, ſicut æque injuſtum fuit. Utrumque tamen utrique* Alfonſo *tam potuit juſtum videri, quam poſtea utriuſque ex* S. Ferdinando *nepos ac pronepos* Alfonſus X *injuſtum eſſe putavit, exheredato filio ſuo* Sancio, *ſubſtituere ex filio* Ferdinando *præmortuo &* Blanca *S. Ludovici filia nepotes. Hæc autem diſpoſitio* Alfonſi X *vera & unica fuiſſe videtur cauſa & origo diſſidiorum, inter Franciæ Regem* Philippum *Blancæ iſtius fratrem & prædictum* Sancium, *non obſtante ejuſmodi patris voluntate receptum a Caſtellanis. Factum id eſt anno* MCCLXXXIV: *cumque de eorum juribus diſceptaretur, & primogenituræ titulus in* Ferdinando, *Blancæ junioris marito, prætenderetur a Francis in favorem ſuperſtitum filiorum, tamquam patrem repræſentantium; Caſtellani vero ex adverſo arguerent, ab eo qui ipſe numquam Rex fuerat, non potuiſſe jus regnandi tradi, ſuperſtite vero ac immediato Regis demortui filio, nihil facilius fuit, quam ut poſteritatis ætatis ſcripter quiſpiam* D *enteretur (qualis* Ptolomæus Lucenſis *fuit, qui ſæculo* XIV *floruit in Italia) incerti rumoris arriperet aliquid, inter ſimilia* Blancarum, Ferdinandorum, & Alfonſorum *nomina palpabundus. Quod autem Ptolomæus iſte Lucenſis, tam in excuſis Annalibus ad annum* MCCXIV, *quam in Hiſtoria Eccleſ. Mſ. lib.* 21 *cap.* 15 & 16, *ſic erraſſe potuerit, nec ſolum* Berengaria *ſeniorem facere* Blancam, *ſed etiam graviori memoriæ lapſu in prætitata Mſ. Hiſtoria dicere*, in pactis *matrimonialibus additum fuiſſe*, quod ſi moreretur Rex ſine herede maſculo, Blanca in regno ſuccederet: *quod, inquam ſic erraſſe potuerit Ptolomæus, nemo mirabitur, qui intelliget quomodo* XIX *Maji, in Sylloge hiſtorica de S. Petro Cæleſtino num.* 22, *viderimus eum in aſſignando mortis anno, ad totos novem annos potuiſſe decipi tunc, cum res in Italia agebatur, vivcutem ac ſ.rbentem, alibi tamen fortaſſe degentem primis ſex vel ſeptem annis ſucceſſoris Bonifacii, & ſic deceptum vano aliquo rumore, inde nato, quod Bonifacium non eſſe verum Pontificem ſeditioſi aliqui ſuadere nitebantur, utpote vivenli Cæleſtino ſuperinductum.*

21 *Relatis expenſiſque auctoritatibus, quibus nituntur quotquot primogenituræ prærogativam* Berengariæ *aſſertam vel ademptam nunc volunt, ſi porro Chronologicas rationes velis conſulere, omnes invenies pro* Berengaria *contra* Blancam *ſtare. De* Berengaria *leges apud Toletanum lib.* 7 *cap.* 23, *quod* in eadem Curia (Carionis *ſcilicet, in qua Aldefonſus Rex Legionenſis, ab Aldefonſo Rege Caſtellæ* accinctus cingulo militari, manum ejus ſuit in plena Curia oſculatus) *idem* Nobilis Rex Caſtellæ, Conradum, filium Frederici Imperatoris Romani, accinxit ſimiliter cingulo militari, & ei filiam ſuam primogenitam Berengariam deſponſavit. Sed ipſo Conrado in Teutoniam reverſente, prædicta Domicella deſponſationi continuo contradixit, & per Gondiſalvum Toleta- *anno* 1198 num Primatem, & Gregoriom Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum divortio celebrato, puella Berengaria manſit innupta. *Quo præciſe tempore facta hæc ſint tacente Roderito, incerta divinaremus conjectura; & quantum quidem ex illo eſt, dicere aliud non poſſemus, quam* circa principium regni *Legionenſis, ad Aldefonſo initi, rem contigiſſe: expoſ autem in mortuo patre Ferdinando, de quo Rodericus lib.* 7 *cap.* 23 *ait*, quod annis triginta uno in regno conſummatis obiit, Æra milleſima ducenteſima [decima] octava, *ubi typographico ſpalmate omiſſum denarium recte ſuppleri, ut habeatur annus Chriſti* MCLXXX, *tota prætedens hiſtoria loquitur. Hinc autem ſequeretur* Be- F rengariam (*quæ proximis abhinc annis eam habuiſſet ætatem, ut deſponſationi ſuæ valide potuerit contradicere*) *natam fuiſſe non diu poſt patris Adefonſi Caſtellani matrimonium, anno* MCLXX *cum Alienora Anglica contractum*: Principium *tamen* regni, *quod Alfonſus Legionenſis totis quinquaginta annis tenuit, laxius ſumptum, poſſet etiam ad integrum decennium extendi, intra quod* a Conſobrino ſuo Aldephonſo Rege Caſtellæ & *noſti debuit ſub annum* Sancio Rege Portugalliæ infeſtatus, *paulatim ab iis* 1171, *ſeſe expediverit; & rebus compoſitis domi foriſque, utriuſque demum amicitiam obtinuerit; ab uno quidem Cingulum militare poſcendo, alterius vero filiam Tarafiam uxorem accipiendo. Ne autem circa annum quo facta iſtæ ſint, atque adeo quo* Berengaria *fuit Conrado deſponſa, ambigua nobis vacillet conjectura; ad annum* MCLXXXVIII *manu quodammodo nos adducit, certoque in gradu figit Garibajus ſui immemor, lib.* 12 *cap.* 24, *allegatis duobus Inſtrumentis, prædictarum initiationis deſponſationiſque memoriam facientibus, & ſequenti § proſecrendis. Hac autem emula eo faciunt, ut numquam ita juvenis concipi* Berengaria *poſſit, quin ſit inter primos Alfonſi liberos nata anno* MCLXXI, *vel paulo poſt.*

Bermudez Conrado Sueno deſponſa, E

Quid?

fruſtra, ſi non & falſo præſumentium ultimam voluntatem Alphonſi.

A *Quid? quod ea ipſa ſolicitudo de* Berengaria *maritanda quam demonſtravit pater totis* XV *annis prius quam cogitaretur de* Blanca *viro jungenda, indicium ſane haud exiguum præbet grandioris ætatis in ea quam in* Blanca *ætatis.*

illa ſenior ſi fuiſſet Blanca. an. 1200 *primum nupta,* 1200 *mater effecta, & uſque ad* 1225 *fœcunda,*

n2 *Quid autem hæc? Tradita eſt in matrimonium* Ludovico VIII, *adhuc puero & annos duntaxat tredecim nato, ut ſcribunt Sammarthani, anno* MCC, *neque ante annum* MCCIX, *cœpit ei liberos parere, ultimumque eorum vel penultimum Stephanum edidit anno* MCCXXV. *Si igitur eam ponas* Berengaria *ſeniorem, dicenda erit, annos* XXII *ferme nata veniſſe in manus mariti, tam imparis ut mater ejus eſſe potuerit; cœpiſſe autem parere circiter quadragenariam, & longe ultra quinquageſimum ætatis ſuæ annum fœcundam fuiſſe. Neque hæc tantum ſequentur, ſed etiam quod filio ejus S.* Ludovico *tranſfretante contra Saracenos, & matri regnum adminiſtrandum committente, fuerit ipſa ſeptuagenaria major: hoc enim factum eſt anno* MCCXLVIII; *& ipſa obiit filio in Syria abſente anno* MCCLII. *Hic vero, intellecta ea morte, non debuiſſet, tali nuntio, veluti inexpectatæ plane rei, conſternari; quin potius ſeipſum arguere potuiſſet arguique ab aliis quod in ea ætate matris, qua de proximo ejus fuerat cogitandum erat, Regno exceſſerit in longinquam diuturnamque peregrinationem gubernationi ejus tam male proſpicions. Quod*

B *ſi iſta dicta ſunt abſona, abſonum etiam id unde ſequuntur. At vero Alberici Monachi Chronica,* Blancam *inter* Alfonſi *filias tertiam numerant, expedita nobis facit omnia. Sic enim proficiſcente in Syriam filio fuiſſet illa annorum circiter quinquaginta ſex; quæ ætas conſilio maxime valet, nec inepta eſt laboribus regiminis quantumcumque magni: & nuptiarum ejus conciliatrix* Alienor, *ipſius avia materna, rademque mater Regis Angliæ, inter hunc & Philippum Franciæ Regem pacem per eaſdem nuptias conciliatura, eoque in Caſtellam profecta, ex neptibus ſuis,* Alfonſi & Alienor Anglicæ *filiabus eam elegerit, cujus forma & ætas ad futuri ſponſi ætatem accederet proxime. De forma tamen dubium movet auctor Gallus recentior, Ægidius Andreas de la Roque, in tractatu de origine nominum atque cognominum, aſſerens eu Hiſtoria gentis ſuæ, neſcio qua,* præ Urraca Infantiſſima, ſed ingratum ac difficile nomen Francis habente, electam Blancam minus formoſam, propter prærogativam nominis dulcedine pleni. *Sed hoc ipſum undecumque acceptum, pro nobis facit; dum conſtat,* Urracam, *poſtea Luſitaniæ Reginam nec niſi anno* MCCVIII *nupſiſſe traditam fuiſſe* Berengariæ *juniorem multo; eoque credibile ſit, non longe diſſimilem fuiſſe ætatem* Urracæ

C & Blancæ, *inter quas dubatur Legatis optio.*

aſſerentibus, tredecenni Principi nupſiſſe virginem aliam?

n3 Blancam *certe, perquam juvenem cum nupſit, nobis deſcribit Ægidius Pariſienſis, in libro qui* Carolinus *inſcribitur, & præcitato juveni* Ludovico *dedicatur anno* MCC, *de adveniente ejus ſponſa deque* Joanne *Rege Angliæ, mortuo* Richardo *fratre pacem compoſiture cum Francis, ſic canens:*

——— Qui invaluit ſi vera ſuſurrat
Rumor, ei (*Philippo*) in terræ ceſſurus parte Joannes
Quodam conjugio Regem placabit; & ejus
Neptis (*ex ſorore*) ab Hiſpanis aderit, cum fœdere pacis,
CANDIDA (*i. Blanca*) quæ nubat JUVENI VIRGUNCULA noſtro.

uſi eanit Ægidius Pariſienſis

Hanc auctoritatem (qua neſcio an convincentior ulla poſſit a quoquam deſiderari) contra ſeipſum pro Hiſpanis ſuggeſſit noſter F. Philippus Labbe, in Tabulis Genealogicis Domus Regiæ pag. 54. *Maneat igitur, quod* Virguncula Blanca, *ſi non impubes, ut ſummum tamen duodennis fuerit, cum tredecenni Principi eſt deſponſa; adeoque totis tredecim vel quindecim annis junior quam* Berengaria, *jam ante triennium mater, & ante annos duodecim poſtulata ad nuptias. Iſta autem utriuſque ſponſi junior ætas, cauſa fuerit tam ſeri ex eo matrimonio fructus, qui primum anno nono in lucem venit; anno autem decimo quinto* S. Ludovicus. *Similia fere, ſed quoad ætatem deficiendum minus efficacia habet Willelmus Brito Armoricus, ſupparis ævi Poeta, lib.* 6 *Philippidos canens de* Joanne *Angle;*

Dumque videt vultu ſibi fata favere benigno,
Impetrat ejuſdem ſub pacis tempore, neptis
Ut ſua felici Ludovico fœdere nubat,
CANDIDA, candeſcens candore & cordis & oris,
Nomine rem ſignans, intus qua pollet & extra;
Quæ Regale genus ducens utroque parente,
Nobilitate tamen animi præcellit utriſque.

& indicat Guil. Brito, tunc vivens.

Neque ad tentandam Blancæ *primogenituram ſuſpicetur forſitan aliquis, tam imparis ætatis ſponſum, uti conſequens foret, juveni quamvis Principi electam fuiſſe, propter ſpem ſucceſſionis in regnum Caſtellæ. Ut enim nihil dicam de alia longe cauſa eligendæ* Blancæ, *ſupra a Francicis hiſtericis allegata; habebat Rex pater tunc filium* Ferdinandum, *adhuc viventem; nec deſperabat alios ſignere; ſicuti revera poſt annos tres genuit* Henricum, *eumque habuit ſucceſſorem; & hoc primum mortuo, ſucceſſit eorumdem ex ſorore* Berengaria *nepos,* Ferdinandus ſanctus.

ſequuntur plurima introducta ipſiſmet Francis,

n4 *Porro tanto junior* Blanca *ut filia* Berengariæ E *fuiſſe per ætatem potuerit, haud mirum eſt quod voluerit* Alvaro *cettriſque rebellibus, regnum veluti a patre legatum afferentibus, conſentire; licet, vivente adhuc ſocero* Philippo Auguſto, *necdum Regina Franciæ, & jam tum duplicis filii* Philippi *ac* Ludovici *mater, quorum alterum potuiſſet in Caſtellam poſtulantibus mittere, ſi ſororis potiori juri voluiſſet ſe opponere. Movere etiam eamdem potuit, ne quid ejuſmodi tentarit, nota* Comitis Alvari *infelentia atque perfidia, non Regem Regno, ſed Regis larvam ſibi impetrare volentis, ſub qua exerceret firmaretque tyrannidem adhuc novam, uno illo anno, quo vixit puer* Henricus *frater* Blancæ, *ſatis confirmatam. Aliam recuſandi cauſam comminiſcitur Spondanus, genio ſuo dignam, videlicet;* Non eo tunc ſtatu fuiſſe Regnum Caſtellæ, ut potentiſſimi juxta ac religioſiſſimi Regis, ſolis expugnandis Infidelibus ac paci inter Chriſtianos Principes, eriam cum rerum ſuarum detrimento, totis piſſimi animi & florentiſſimi

F Regni viribus intenti, cupidinem, cum damno Chriſtianitatis, in Hiſpania ſolicitare deberet. *Quam floreus fuerit* Caſtellæ *ſtatus cum moreretur puer* Henricus, *quantoque florentiorem eumdem ſtatum Deus fecerit* Ferdinando, *addito ei, præter* Legionenſe *regnum, totius fere* Bæticæ *deminatu, ſatis apparebit ex hoc hiſteria. Non autem niſi poſt utriuſque Reginæ matris & S.* Ferdinandi *mortem,* S. Ludovicus *fingitur a Francis, illius filio* Alfonſo *moviſſe controverſiam, nulli ejus temporis hiſtorico notam, quam ille neceſſe habuerit conſopire, filiam* Ludovici Blancam *petendo nuorem ſuo filio* Ferdinando, *& hinc naſcituris liberis regnum paciſcendo, etiam cum injuria alterius filii* Sancii: *quorum tamen nihil vel ex tabulis matrimonialibus vel ex ſcriptoribus probatur. Quam autem parum decore dicitur de ſancto Rege* Ludovico, *quod ejuſmodi controverſiam tunc demum moverit; tam eſt injurioſum æque Sancto Regi* Ferdinando, *quod ſuſtineatur, alteri debitum Regnum per annos quinque & triginta abſque ſcrupulo uſurpaſſe. Nam quod ait non nemo, ætatis prærogativam & Hiſpaniæ leges pro Blanca quidem facere verum, jura regnandi, non leguleiorum rabulis contineri, ſed potius ſtudiis populi, & Principum dexteritate, virtute, feſtinatione, felicitate, quod in præſenti acciderit, hoc politicam ſapit non ſatis Chriſtianam, quamque ab ſit ut Sanctis vel cogitando adſcribat aliquis.*

neptiſſue Ferdinando traditum debitumque.

AUCT. D. P.

§. V. Ordo & Natales liberorum Alfonſi Caſtellani, ex Regis publiciſque inſtrumentis probarus, ſecundum quæ Blanca inter Sorores tertia, nutu maximæ Berengariæ filia per ætatem eſſe potuiſſet.

Caſtellanorum Regum in ſignandis annis accuratio,

25 Hiſpanis Regibus, præſertim Alfonſo, *ſanctî Regis nvo, mos ſingularis ac proprius fuit, Donationibus ſuis adſcribere nomina uxoris & liberorum, quotquot in loco præſentes aderant, atque regnorum ſuorum annos, non tam numero ſignare, quam re aliqua ad omnem poſteritatem memorabili: unde fit ut ad explicandos Chronologicarum quæſtionum nodos maximum in ejuſmodi clauſulis præſidium hodie reperiant eruditi Hiſpani. Horum unus*, D. *Chriſtophorus Banjez de Calcedo, vir equeſtris Ordinis honoratus, & multum in Hiſpana hiſtoria verſatus, regotu D. Joannis de Loyaſa, in Metropolitana eccleſia Prebendati, vel (ut ipſi oppellant) Rationarii, primam editionem noſtram recognoſcendam ſibi ſumens, inter alia ſecundæ hujus editionis adjumenta, notitiam compendiariam mihi miſit earum chartarum, quas opportuniores eſſe credidit, ad argumentum in titulo propoſitum explicandum. Ergo pro certo poarus, de quo nemo hactenus dubitavit, matrimonium* Alfonſi & Alienor *patentum, contractam fuiſſe anno* MCLXX; Berengariam, *natam ait* XXIV *Auguſti ſequentis, mvnſe forſan* XI *poſt celebratas nuptias, ut alia anterior proles omnino concipi nulla poſſit. Probat hoc* facta Charta apud Ramagam, Æra MCCIX, *ideſt anno* 1171 *Chriſti*, IX kal. Septembris, *qua Rex* pro omni heredirare & omni illo jore, quod Hieroſolymitanum Hoſpitale habebat io Matapluna, io concambium *tradit* Aſcubillam, *ita exordicus*: Notum ſit &c. quod ego Aldefonſus, Dei gratia Rex Caſtellæ & Toleti, una cum uxore mea Alienor Regina, & cum filia mea Infantiſſa Berengaria &c. *Totam chartam habet Manrique in Annal. Ciſterc. ad an.* 1174 *cap.* 6, *& in prædicti Regis Hiſtoria eamdem habere dicitur, mihi alias ignotus Don Alfonſus Nunius de Caſtro cap.* 14 *&* 38. *Laudatur is in Bibliotheca Hiſpana Nicolai Antonii: ut qui alia multa ſcripſerit, ſub annum* MDCLX *Philippi IV Medicus ſimul & Hiſtoriographus: ejuſque præcitata Hiſtoria multum ſe fatetur adjutum is, qui ſimilem Hiſtoriam Nrapoli anno* MDCLXXX *Italice edidit Michael Angelus Laureti; ut minum ſit, qua ratione potuerit pag.* 71 *&* 109, Blancam Majorem oatu *credere & ſcribere. Simili principio, quo Charta præcedens etiam incbeantur* factæ Chartæ apud Segobiam Æra MCCXVIIII, *id eſt Chriſti an.* 1181, *quarum una Epiſcopo & Capitulo Segobienſi confirmantur Decimæ juris regii, altera confirmatur iiſdem eccleſia S. Martini de Grajal*, v Idus Septembris, anno quinto, ex quo Aldefonſus Rex Sereniſſimus Coneham fidei Chriſtianæ viriliter mocipavit, anno primo quo idem Rex Aldefonſus Infantatum a Rege Ferdinando patruo ſuo acquiſivit; *pro utroque autem Privilegio integre legendo, allegantur Didacus de Colmenares in Hiſtoria Segovienſi, & prænominatus Alfonſus Nunjez de Caſtro.*

deinde Ferdinandus,

26 *Interim nati fuerant filii*, Ferdinandus & Sancius, *& aliqui forſan alii, ſed prius mortui quam* Blanca *naſceretur*. Ferdinandi *meminit* facta Charta io Medina Æra MCCXI, *Chriſti anno* 1173, *adeo ut verofimile, ſit proximum a* Berengaria *natum rum eſſe. Ea Charta extare dicitur in Archivio Calatravæ capſa* XI *n.* 55 *& allegatur a D. Antonio Suarez de Alarcon, in Appendice ad Relationes Genealogicas Comitum de Torresvedras & Marchionum de Trucifal, Scripturn* 23: *& per eam concedtur*, Martino Petri, Ordinis Calatravæ Magiſtro, & univerſis Fratribus, ut omne Caſtellum, quod de Saracenis deinceps quoliber modo acquirere potoerint, in hareditate habeant D ſemper. *Chartæ autem illius hoc eſt principium*: Ego Aldefonſus &c. una cum uxore Alienor, & cum filio meo Fernando, *patre ſcilicet ſocium Privilegii dandi volente habere filium, ſperatum regni ſucceſſorem, licet adhuc infantem, ut is factus adultior firmius illud tueretur velut proprium. Notitia* Sancii, *tamquam anno* MCLXXX *nati habetur primum ex donatione locorum S. Petri de Fitero, conceſſorum Petro Sanchez*, eo quod uxor ſua D. Srephania, *inquit Rex*, nutrivit filiam meam Reginam Berengariam. *Notat autem hic D. Chriſtophorus Banjez, eo tempore in uſu non raro fuiſſe, ut Reges regium titulum etiam liberis ſuis communicarent, cujus rei ignoratione ſæpe ab Hiſtoricis errari monet. Ut ut eſt, anno illo natum filium, quem dixit alterum, probat prædicta* Charta, facta Burgis, Æra MCCXVIII, kalendis Maji, anno quarto ex quo Sereoliſſimus Rex Aldefoofus Coneham fidei Chriſtianæ ſubjugavit . . . poſtquam narua eſt Burgis Rex Sancius, præfati Alfonſi illuſtris Regia Caſtellæ filios. *Ita illa, irſtr Alfonſo Nunjez de Caſtro cap.* 29, *authentice tranſcripta fol.* 16 *libri, exiſtentis in Rota Commendatorum Hoſpitalis Regii extra muros Burgenſes. Continuatur autem ejuſdem* Sancii *memoria, etiam pro anno ſequenti, apud Colmenares præfatum cap.* 18, §. 3, in Charta facta apud Carrionem, Æra MCCXVIIII, pridie kalendas Junii, anno primo, quo Rex Sereniſſimos præfatus Aldefonſus Infantum a Rege Ferdinando patruo ſuo recuperavit. *Per hanc Rex Epiſcopo Segovienſi Gonſalvo, in rambium Alcazarem, tradit Villas, Majados & Fontis-Pelagii, ſic incipiens*: Ego Aldefonſus &c. cum uxore mea Alienor Regina, & cum filio meo Rege Sancio; *talemque oportet originaliter invenire in archivo Epiſcoporum Segovienſium. Rurſum autem ſultus* Berengariæ (*verofimiliter quia ſola adderat*) *meminit donatio Villæ Vallartillanæ, in favorem Abbatis & Monaſterii Dominæ noſtræ de Ovarenes*, facta charta apud monaſterium S. Cyptiani de Villa Meſquina, Æra MCCXX, *id eſt an.* 1182, ſeptimo Idus Maji: *& ſic dicit eam Alfonſus Nunjez a Caſtro extare in archivo prænominati monaſterii Dominæ noſtræ de Ovarenes. Vivebat nihilominus* tam *adhuc frater ejus* Ferdinandus, *neſcio an &* Sancius; *nam ſcriptura quædam anni* MCLXXXIV, *in favorem monaſterii S. Petri de Arlanza, uti eam ibi vidit Alfonſus Nunjez, ſignata dicitur*, Regnante Rege Alfonſo, eum uxore ſua Regina Elianor & filio ſuo Fernando, in Toleto, & in Logrcõu, & in Burgis, & io tota Caſtella; facta Charta, quioto Kalendas Februarii Æra MCCXXII.

Berengariæ

alterat autem uterque

27 *Secundæ filiæ* Urtaeæ *mentio prima, quæ quidem in manus meas venit, occurrit in fundatione ac dotatione Regii Burgenſis monaſterii ſub hoc principio*: Ego Aldefonſus Dei Gratia Rex Caſtellæ & Tuleti, & uxor mea Alienor Regina, com conſenſu filiarum noſtrarum Berengariæ & Urtaeæ. *Habebat ergo jam ætatem aliquam etiam* Urraca *aptam præſtando conſenſui licet exiguam, quando* facta *eſt illa* charta in Burgis, Æra MCCXXV, *quæ eſt Chriſti annus* MCLXXXVII, Kalendas Junii. *Cur autem non addatur conſenſus filiorum? Exiſtimo quod obierant ambo; ſiquidem non eſt verofimile Burgis Urbe regio adjuturos fuiſſe ſi viviſſent. Obierant certe ſequenti anno, quando* Berengaria, *velut nullis ſuperſtitibus maſculis hæres primaria, promiſſa eſt* Conrado *Suevo, ſecundum Inſtrumentum, quod ex Tomo* 3 *Privilegiorum Comitis de Mora in lucem protraxit Antonius Suarez de Alarcon, in Appendice præfata, Scripturu* 99: *cujus inſtrumenti bonam partem operæ pretium fuerit hic tranſcribere*. Io Dei nomine. Amen. Divina procurante providentia, placuit nobis Federico, Dei gratia Roma-

nata jam prædem Urraca filiarum

norum

& anno 1188 Berengaria promiſſa Conrado Saxo,

A norum Imperatori ſemper Auguſto, & vobis Aldefonſo eadem gratia Regi Caſtellæ & Toleti, conſrahere matrimonium inter Sereniſſimum filium noſtrum Conradum Ducem de Roſemburch, & Illuſtrem filiam veſtram Berengariam: ad cujus rei & conjugii conſummationem, ego Federicus Rom. Imp. ſemper Auguſtus, cum conſenſu ejuſdem filii Conradi, promitto, quod mittam filium meum Conradum ad Regnum veſtrum in proxima Letania; & deſponſabit & ducet in uxorem legitimam prædictam filiam veſtram Berengariam, & dabit ei donationes propter nuptias, quæ vulgo dicitur apud Romanos Donaire, apud Hiſpanos Arrhas; videlicet totum allodium &c.....& manebit apud vos in Regno veſtro interdum cum voluerit, & redibit io rerram ſuam quando placueris ſibi. Et ego prædictus Aldefonſus, Rex Caſtellæ & Toleti, promitto, cum conſenſu filiæ meæ Berengariæ, vobis Imperatori, quod dictam filiam meam Berengariam tradam in ſponſam & uxorem legitimo filio veſtro Conrado, & a proximo feſto Nativitatis

B Domini uſque ad duos annos ibit filia mea Berengaria ad rerram Imperatoris, & deferet ſecum XCII millia aureorum; ira quod Imperator prænominatus ſuper hoc per ſpatium novem menſium ante rerminum præfixum faciat, us aſſignerur locus ubi

cum jure ſucceſſionis in regnum, ei occurrere poſſit. Hæc autem ſunt pacta infra ſcripta, quæ debent ſervari ex utraque parte Imperatoris & filii ſui Conradi. Si prædictus Aldefonſus Rex Caſtellæ filium habueris maſculum legitimum, filius ille ſuccedat ei heres in regno Caſtellæ. Si Rex Aldefonſus ſine filio maſculo obierit, ſuccedat illi in regno filia ſua Berengaria, & vir ejus Conradus eum ea &c. Si Rex Aldefonſus filium maſculum legitimum habuerit, & ille filius ſine prola legitima maſcula deceſſerit, prædicta Berengaria ſina Regis habeat regnum Caſtellæ, & vir ejus Conradus cum ea &c. Item ex quo filius Imperatoris Conrados ad regnum Caſtellæ venerit, ſuſcipiat benedictionem cum filia Regis Caſtellæ: & quando venerit ad Caſtellam uſque ad tres

ſi Rex filios nevet non gigneret, menſes, vel antequam & poſtquam eam ſie legitime duxerit, facient ſtatim ſecuritatem homines terræ Regis Caſtellæ dn regno filiæ ejus Berengariæ & Conrado viro ejus &c. Facta eſt Charta anno

C Dominicæ Incarnationis MCLXXXVIII, Indictione VI, data apud Saligeſtad, ad manum Ruodolpho Imperialis aulæ Cancellario IX kalend. Maji, Æra MCCXXVI. feliciter. Amen.

2 *Juncta hæc pacta venit Conradus in Hiſpaniam, & deſponſatio eodem adhuc anno celebrata fuit, diebus paucis poſt* XIII *Decembris, quod probatur ex donatione quorumdam vicorum juncta Quintanillam, ceſſorum Ordini Calatravæ, in cujus archivo ipſum inſtrumentum reperit D. Antonius Suarez Alarcon, & inſeruit Appendici præfatæ ſub numero Scripturæ* 52, *cum hac expreſſa clauſula:* Facta Charta apud Toletum Æra MCCXXVI, undecimo Kalendas Junii, anno illo, quo..... Dominus Rex Caſtellæ & Toleti Dominum Regem Legionenſem cingulo militiæ accinxit, & ipſe Rex Legioois oſculatus eſt manus dicti Domini Regis Caſtellæ: & conſequenter eo anno & his diebus, quibus ſupradictus Dominus Rex Caſtellæ & Toleri, Romani Imperatoris filium, Conradum nomioe, in novum Milirem accinxit, & filiam ſuam Berengariam tradidit in uxorem &c. *Perrxit deinde Rex, annis ſequentibus duobus, uti eiſdem Chronicis notis, velut ſuo nomini glorioſiſſimis: atque ita apud Jepez in Append. ad tom.* 1 *Chronici Benedict. Scrip.* 27, *in Donatione, quam ipſe* cum uxore Alienor Regina, & cum filia Infantiſſa Berengaria, *fecit* Deo & S. Mariæ Monaſterio de Valle-venera, *reperitur* facta charta apud Burgos, Æra MCCXXVII, *id eſt anno Chriſti* 1189. Septimo Idus Maji, ſecundo anno poſtquam Sereniſſimus Aldefonſus Rex Caſtellæ & Toleti Aldefonſum Regem Legionis cingulo militiæ accinxit, & ipſe Aldefonſus Rex Legioois oſculatus eſt manum dicti Aldefonſi Regis Caſtellæ & Toleti; & conſequenter, paucis diebus elapſis, ſæpe dictus Aldefonſus, illuſtris Rex Caſtellæ & Legionis, Romani Imperatoris filium, Cooradum nomine, in novum Milirem accinxit, & filiam ſuam Berengariam ei tradidit in uxorem. *Similis omnino tenoris clauſula, eadem Æra & eodem die notata, reperitur ſub donatione, ad ipſius Berengariæ inſtantiam facta D. Elviræ alteri Nutrici ipſius Berengariæ, quam Alfonſus Nuniez de Caſtro extare ait in archivio Arlanzano, capſa* I *num.* 944. *Eo eadem Epocha procedit Privilegium, quod ſequenti anno Hiſpanicæ Æræ, atque adeo Chriſti* 1190. *civitati Segobienſi expedivit Rex* facta Charta apud Palentiam Æra MCCXX, VIII Kalend. Aprilis, anno ſecundo poſtquam &c. *quam chartam totam ex archivo Segovienſi refert Colmenares. Similiter eadem Æra datur aliquod Abbati ac Monachis S. Dominici de Silos* II Idus Octobris, in villa Barlenga, *incboato jam* anno tertio *prædictæ initiationis ac deſponſationis. Hanc Chartam, una cum ſupra indicata alia in favorem monaſterii S. Mariæ de Valva-nera, cum allegat Geribayus, eodem ipſo loco nbi*

E Blancam *facit* Berengaria *ſeniorem, notabilis eſt valde ſocordia hominis, non conſiderantis ſolam ex filiabus utrobique nominari* Berengariam, *& quidem ut jam ſponſo junctam; nullum vero fieri mentionem* Blancæ, *quæ ſaltem alicubi prius fuerat nominanda, ſi prius nata fuiſſet.*

29 *Sed de* Blanca *non actum, hic note, in prædictis Privilegiis plus quam ſemel dici, quod* paucis diebus elapſis, *poſt militiæ cingulum Regi Legionenſi datum, ipſum una cum filia datum quoque ſit* Conrado, *fortaſſis Natalitiorum feſtorum uno. Eadem inſtrumenta certo nobis probant*, Conradum *Frederici filium (quem cum prius genito Frederico, paulo poſt patrem in Syria mortuo, ad annum* MCXC *perperam confudit Baronius; cum fuerit ſolum tertio genitus, teſte Othone a S. Blaſio, Ottonis Friſingenſis Continuatore, tunc vivente & ſcribente) probant, inquam*, Conradum, *non ſtatim a ſuſcepto cingulo militari rediviſſe in Teutoniam, ſed uſque ad annum* MCXCI *manſiſſe in Hiſpania, ſed Rege ſocero accepta ab eo arma tractantem, in bonoraria contra Saracenos militia, poſt quos demique*, ipſo in Teuroniam revertente, deſponſatiooi continuo contradixit *Berengaria, utique adhuc intacta vire. Quæ autem cauſa ſuadere potuit contracti jam matrimonii conſummationem, ſrn potius ejuſdem ſolenniter pacti, ſed necdum rati & confuetis Eccleſiæ cæremoniis benedicti, celebrationem differre? Exiſtimo nullam moram in*

F Conrado *fuiſſe, ſed* Berengariam, *annos jam natam* XVII, *cum futuri matrimonii fidem patre ſic volente daret, experiri prius voluiſſe, an mater ſua, quæ non ita pridem* Blancam, *ut mox dicemus, pepererat, tandem deſineret liberos parere; ſi enim adhuc pareret, & pareret maſculum, actum videbatur de revidenda numquam Hiſpania, poſtquam ſemel in Teutoniam abiviſſet. Nec vanus ille timor fuit aut imprudens cautela; vix enim elapſo a* Blancæ *nativitate anno, cæpit rurſus uterum ferre Alienor, & anno* MCLXXXIX, XXIX *Novembris, die mercurii, filium peperit, cui, ob memoriam prædecessoris a quadriennio filii poſiti item nomen* Ferdinandus. *Sic habetur apud Colmenares cap.* 18 *pag.* 7. *in favorem Gonſalvi Epiſcopi Segovienſis & Roderici Epiſcopi Palentini*, facta Charta apud Palentiam XVII Kalend.

Sui initium an. 1189 celebratur deſponſatio;

assimiturque in Epocham annorum ſequentium:

& nato in Caſtella altero Ferdinando,

AUCT. D. P. Aprilis Æra MCCXXVIII, *id eſt* MCLXXXX, eo anno quo natus eſt feliciter in civitate Concha Rex Ferdinandus, filius Illuſtris Regis Aldefonſi, & oxoris ejus Reginæ Alienor &c. *ubi annus intelligendus eſt naturalis, a præcedenti Novembri ductus: quod enim anno civili præcedenti natus ſi puer, conſtare ait Mariana lib. 11 cap. 17, utique ex ſimili aliquo inſtrumento, nec quiſquam Scriptorum Hiſpanicorum dubitat. Per illam porro novi Infantis nativitatem jam evaneſcebat* Conrado, *vel ſaltem valde extenuata erat ſpes ceſſuræ ſibi aliquando eum* Berengaria *Caſtellæ: necdum tamen proprium ullum magnum ſtatum habens aut ſperans alibi, merito adhuc remanebat in Hiſpania, qualemcumque ſpem Regni dotalitii fovens, aut ſaltem notabilis in eodem incrementi tali conjugio mediante. Verum mox juſtam cauſam accepit moram omnem abrumpendi, quando nuntiata ei fuit mors patris ac fratris primogeniti, id Syria obita anno* MCLXXXX, *& electio ſecundo geniti Henrici in locum patris; adeoque intelligebat in ſe, jam loco proximum, recidere Ducatum Sueviæ, quem pater fratreſque duo ſucceſſive poſſederant, quoad altius evaherentur. Nova igitur ac propiori ſpe affulgente ex Germania, ſi quid novo Imperatori Henrico humanitus accideret; & invitante acquiſito jam ſibi ibidem jure; merito feſtinavit reverti in Teutoniam, eodemque addictam ſibi uxorem invitavit. Sed hæc æque merito recuſavit exire regno, ceditura ad ſe, ſi puer citius moreretur; ſicut prioribus duobus, ideo in biſteria vix notis, evenerat: præſertim cum non deeſſent in vicinia Principes, quibus nubere intra Hiſpaniam poſſet*, Conrado *potentiores. Fortaſſis etiam ipſe Rex pater, futuris proſpicitans, neque volens filiam a ſe dimittere, primum de induſtria motas invenit celebrando & conſummando matrimonio, ac deinde eidem filiæ ſuæ auctor fuit contradicendi. Certe eo invito nihil crediderim* Berengariam *feciſſe.*

redeuntem in Germaniam ſemper ſequi nihil Berengaria.

30 *Jam quod ad* Blancam *attinet, notitiam anni quo illa nata eſt, largitur nobis* D. Elvira *prænominata, in donatione quam fecit monaſterio Arlanzano, per inſtrumentum ibidem originaliter aſſervatum una cum autentico ſuo tranſumpto, quod ibidem habetur ſub littera V num.* 124. *Ipſum in ſua originali veteri Caſtellana lingua totum recitat Alfonſus Nunitz, cap.* 38 *ſuæ Chronicæ, ſic autem Latine reddi poteſt.* In nomine Dei omnipotentis, ego D. Elvira, quæ educavi D. Infantiſſam Berengariam, offero monaſterio SS. Petri & Pauli de Arlanza corpus meum, & do prædicto monaſterio, pro refrigerio animæ meæ & parentom meorum, omnem ſubſtantiam quam poſſideo in Vella viridi &c. Facta charta die quarto menſis Martii, anno MCLXXXVIII, regnante Rege D. Aldefonſo eum ſua uxore D. Alienor Burgis & in aliis fuit regnis, ipſoque anno quo nata eſt Palentiæ D. Blanca ex Regina D. Alienor. *Ubi nota, in condito per feminam vulgari lingua inſtrumento, & diem vulgari modo numerari a principio menſis non autem Romano more atque retrogrado a* Nonis; *& annum Æræ dici, non Hiſpanicæ, ſed Chriſtianæ; quæ ut in Caſtella quoque univerſaliter reciperetur, tandem ſtatuit Joannes I in Comitiis anni* MCCCLXXXIII. *Denique, ut finem faciam producendorum pro compertiſſima jam veritate inſtrumentorum (plurima enim alia invenirit haud dubie poſſent, ſi quis utriuſque Caſtellæ archiva diligentius perſcrutetur) erat apud D. Antonium Suarez de Alarcon, in ſupra citata Appendice Scriptura* 54, *allegaturque ab Alfonſo Nunitz cap.* 45, *Privilegium Burgenſi civitati conceſſum, cum his in principio formalibus verbis, Regios libros uſque ad annum* MCXCIII *ſuperſtites, ſuo & dignitatis & ætatis ordine omnes numerantibus,* Ego Aldefonſus Rex Caſtellæ & Toleti, cum uxore mea Regina Alienor, & cum filio meo Fernando, & cum filiabus meis Infantiſſis Berengaria, Urraca, & Blanca &c. facta charta apud Zorril Æra MCCXXXI, ſexto Idus Decembris. *Quod attinet* Alienor *five* Eleonoram, *Regi Arragoniæ Jacobo nuptam anno* MCCXXI, VI *Februarii, quo die Rex, Zurita teſte, ingrediebatur ætatis ſuæ annum* XLII, *fuit illa haud dubie omnium poſtrema, nec diu ante obitum matris circa annum* MCCVIII *aut* X *nata: de qua nihil ex authenticis ſuggeſtum mihi fuit, neque magni viſum eſt ſcrupuloſius quærere in ejus natales.*

in ordine filiarum tertia.

D ultima Alienor ſub an. 1209.

§. VI Alfonſi Legionenſis conatus irriti, ad filium & avi & ſua ſucceſſione privandum: hujus Sanctitas, & Gloria poſtuma: & cur huic adjuncta hiſtoria Crucis Caravacanæ.

31 POrro *non jam primum a gloriæ virtutisque Hiſpanæ obtrectatoribus hæc* Ferdinando, *pridem mortuo & inter Sanctos relato, controverſia movetur, ſuper Regni Caſtellani titulo. Pater ejus,* Alfonſus Legionenſis, *illum filio invidit ereptumque voluit; prætendens, quod deficiente in Caſtella ſtirpe maſcula, ex* Alfonſo Imperatore *per* Saneium *primogenitum ducta, ipſe, ex* Ferdinando *ſecundogenito ejuſdem Imperatoris nepos, proximus eſſet ſucceſſioni. Deinde ei arma intulit prætextu Caſtrorum, quæ jure belli quondam ſibi ereptum erat ſocer, filiæque* Berengariæ *in dotem dederat, quæque ipſa, ut ſuam & filii* Ferdinandi *poſſeſſionem, pergebat poſt divortium ectinere. Addit Michael Angelus Laureti mihi ſuperius nominatus, pag.* 211 *Italicæ Vitæ, voluiſſe* Alfonſum, *cum Caſtellam non poſſet, Legionem ſaltem* Ferdinando *eripere; eique ſubſtituere ſecundogenitum item* Alfonſum, *ſæpe in Sancti Regis hiſtoria laudatum; qui prudenter recuſaverit præripere fratri, quod nec ſi vellet retinere poſſet eo atque matre invitis. Verum hoc alibi necdum legi, neque intelligo qua juris ſpecie palliari potuiſſet. Si tamen hoc cogitavit* Alfonſus *pater, ejuſmodi conſilium videtur depoſuiſſe, filio humillimis literis bellum deprecante, totiuſque Caſtellani regni vires ad patris obſequium offerente; quod etiam, litigiis tandem bene compoſitis fideliter exhibuit Sanctus in bello, tom contra quoſdam rebellantes Proceres, quam adverſus infideles gerendo. Filii tamen & Caſtellani regni incrementa numquam ſatis æquis oculis aſpicere pater potuit: ideoque ſub vitæ evitum tabulas condidit, quibus heredes inſtituit duas ex priori contubernio filias, neſcio quid novi juris, & in ſupremarum poteſtatum ſucceſſionibus inauditi commentus, contra jus filiorum ex poſteriori thoro natorum. Ita ſcilicet Princeps iſte, eadem libidine animi qua ſanctiones Eccleſiæ contempſerat in ducendis uxoribus; etiam jura regnandi fingebat refingebatque, primum a Caſtellæ regno excluſas voluus feminas, deficiente maſculo deinde in ſuo Legionenſi excipi eas volens, etiam ſuperſtitibus maribus filiis ſuis duobus; tantum ne Caſtellani, quos oderat, Legione imperarent. Quin imo Hieronymus Zurita lib.* 3 *cap.* 10 *aſſerit Regem priuſquam moreretur, egiſſe cum Jacobo Aragoniæ Rege, qui conſanguinitatis prætextu divertium fecerat ab Elionora Bertegariæ Sorore, de tradenda ipſi primogenita ſua Sancia, cum jure ſucceſſionis in regnum Legionenſe; quo tamen ne porro is aſpirare auderet, cita mors Alfonſi fecerit, & magna Berengariæ diligentia in aſſerendo filii jure, prius quam pro Sancia quidquam moveri efficaciter poſſet.*

Pater Alfonſus regnum Caſtellæ filio invidit,

E

F

poſtea Legionenſi quoque cum privare conatur,

22 *Aliter profecto* Ferdinandus, *ſolius Dei (ut ſupra dictum) gloriæ augendæ ſtudioſus: unde & contigit eum creſcere, etiam temporali potentia. Sed non ex hoc ejus incremento volumus probare juſtitiam cauſæ. Multi ſiquidem Reges, raptores, injuſti, adulteri, dominationis ſuæ terminos latiſſime ac feliciſſime propagarunt: ſed Sanctis numquam adnumerandus eſt aliquis, qui fuerit alicui Regni uſurpator injuſtus, in eoque uſurpatione defunctus.*

A *faſtus*. Sanctum *autem dico* Ferdinandum: *nam hunc ei titulum, non ſolum præſcriptio temporis immemorabilis* — *Illius tam etiam probat faſtitas,*

vetereſque pictura, & auctorum tam antiquorum quam recentiorum conſenſus vindicant; ſed etiam, quæ ſumma eſt in terris, Auctoritas Apoſtolicæ Sedis, expreſſis Proceſſuum de ſuper formatorum Actis, quorum Summarium, Romæ impreſſum anno MDXXXVIII, *nactiſumus, ex eoque damus tum aliqua hujus ævi miracula (nam vetera exhibet Flos Sanctorum) tum argumenta præcipua, quibus demum inductus eſt pontifex* Clemens X, *ut anno* MDCLXXI, *decerneret Officium ac Miſſam, per omnes Hiſpanicæ Monarchiæ provincias, retinari ac celebrari de eo poſſe, ut vere* Sancto *& tali ſemper habito. Ante quam definitivam ſententiam videtur auctor Martyrologii Hiſpanici Joannes Tamayus de Salazar ſcrupulo ſibi duxiſſe, illum adnumerare reliquis Sanctis Hiſpanis; longe prudentius facturus, ſi illud ſuum opus non implevi ſſet figmentis innumeris, a Pſeudo-dextro eisque ſuccenturiata auctorum ſuppoſitorum turba acceptis: quibus Hiſpaniæ adſcribuntur plures, qui non ſolum ad eam omnino nihil pertinent, ſed nec ulla veroſimili auctoritate aſſeruntur aliquando in rerum natura fuiſſe, uti ſæpius in hoc opere demonſtravimus, ac pluries porro demonſtraturi ſumus. Sed miſſum Tamayum facio, bona veroſimiliter fide, ſed exigua diſcretione uſum in ſuo illo opere; ad* Ferdinandum *reverter.*

Pontificia de reis ſtrmatis,

B

Nomen auctoris cur præteritum in martyrologio Hiſpanico.

33 *Hujus antiquiora recentioraque miracula, quorum jam memini, duplicis Translationis Acta, & quidquid Canonizationem ad extremum pene terminum deductam attinet, dabo Tractatu particulari, quem* Gloriam poſtumam *appellabo, Titulo ante hac mihi ſæpius uſurpato in talibus. Ad eum Tractatum conficiendum, non ſolum magno mihi uſui fuit Summarium jam dictum, ſed etiam idem qui utilia multa pro Annotatis ſuggeſſit,* D. Didacus Ortiz de Zuniga, *Ordinis S. Jacobi Eques, auctor noviſſimus Annalium Hiſpalenſium, anno* MDCLXXVII *editorum; unde etiam accepimus hiſtoriam inſpecti Corporis incorrupti, cum judicio medicorum de eo miraculo, nec non deſcriptionem brevem ſolemnitatis geminæ, quarum prima tunc acta eſt, cum Hiſpalim allatæ ſunt Reliquiæ* — *Gloria poſtuma da tur p Acta,*

ab Urbani VIII, *proceſſus in genere ac ſpecie pro informanda Romæ cauſa fieri permittentis: altera noviſſime celebrata, cum Miſſa & officio, auctoritate* Clementis X, *ut jam indicavi; quæ deſcriptio ultima ut plenior eſſet, juvit inſigne opus* D. Balthazaris de Tucte-Farfan, *quo totum apparatum, eam in rem ab Eccleſia Metropolitana factum, complexus eſt, quidquid typographicæ arti deerat auxilio chalcographicæ ſupplens, per multas figuras ari inciſas, quarum etiam pleraſque dabimus; quales, ad editionis particularis cujuſcumque menſuram, in majori (ut appellant) octavo, ſculpendas curavimus, elegantiori haud paulo vulo quam fuerant Hiſpali pleno in folio primum exaratæ; additis nonnullis ni unde acceptis, & plurimum ad noſtrum argumentum facientibus. Denique rem totam claudet* Tractatus de hiſtoria & miraculis ſanctæ Crucis Caravacanæ, *per modum Appendicis adjunctus Tractatui de* S. Ferdinando. *Nos quia id exigunt ejus Acta (nam ea hic nulla illius mentio) ſed partim quia ipſo regnante Crucem eam allatam per Angelos fuiſſe habet communis opinio oppidanorum, & huic ſanctæ Scriptorum veterum recentioremque narratio: partim quia in priori editione ſic examinavi eam traditionem correnique, rejectis fabuloſis Higuera commentis, ut ipſam inconſulto firmaverim pro anno nativitatis Sancti Regis præceſſo, tamquam præſagium exaltandæ ab eo tota Batica Crucis. Feceram id ego ex fide interpretationis quam Licentiatus de Luna præſumpſerat dare quibuſdam Caravacenſibus Inſcriptionibus, tamquam Arabicis; nunc autem re plenius examinata intelligo, nihil ipſas habere rum Arabicis affinitatis; Ruanicos quadantenus Gothicoſque characteres Latinis temere admixtos eſſe; quique nihil minus poſſint, quam quod Licentiatus finxit, ſignificare. Pertinet igitur ad fidem ſcriptoris ingenui, retexere quod male aſſertum fuit; ea ratione, qua neque ſanctæ illius* Crucis *æſtimationi detrahatur quidpiam, neque lector ex uno errore deductus in alium, in eodem confirmetur diſſimulatione mea. Verumque fiveret, ſi reſciſſa tota Apprudice, eligerem hoc in Tomo de iſto argumento ſilentium tenere: aliis judicaturis, me ideo id facere, quia mutata mente ipſi hiſtoriæ nihil aut parum fidei tribuam; aliis id ſoli ſtudio brevitatis adſcripturis, nec ſuſpicaturis quidquam ibi eſſe quod correctum velim, ſed me priori editioni ſimpliciter acquieſcere, & libri molem auctam nolle haud plane neceſſaria acceſſione materiæ alio pertinentis. Interim nec poterit a Menſe Majo, aliena videri hoc ejus ultimo Tomo illuſtrata* hiſtoria Crucis, *tota Hiſpania imo orbe Chriſtiano tantopere celebratæ; quando in primo ejus Tomo a fabuloſis narrationibus expliculmus ipſius* Dominicæ Crucis Inventionem, III *die menſis ſolitam recoli: nec a* Sanctis Regis *hiſtoria omnino ſeparari debet* Crux *illa, quæ, ſi ortum ejus non illuſtravit; ex traditione tamen populari, ducentos quinquaginta poſt annos authenticis configuata ſcripturis, demonſtrari poteſt inter prima expeditionum ejus contra infideles ſuſceptarum conamina, totius Hiſpaniæ reductionem, per ipſum & Jacobum Arragonium Sororium ipſius tantum non abſolvendam pertendiſſe.*

C

Illius tam etiam probat faſtitas,

ac denique Hiſtoria & Miracula Crucis Caravacanæ,

E

ad Sancti Regis tempora referenda.

F

34 *Porro, ut partim dicta in hoc prævio Commentario, partim in decurſu plenius dicenda capiantur facilius; accipe duplex Schema, Genealogicum unum, Chronologicum alterum.*

SCHEMA GENEALOGICUM

REGUM CASTELLÆ, LEGIONIS ET LUSITANIÆ,

Quatenus ad Sancti Regis Hiſtoriam pertinent.

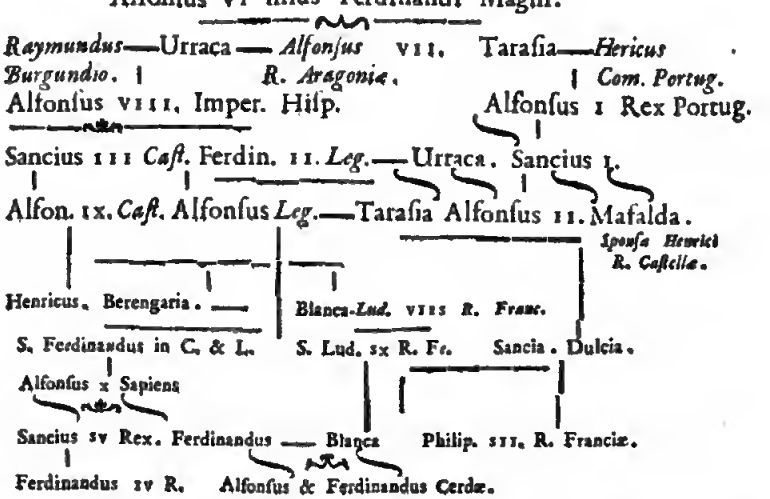

Alfonſus Leg. inteſtus declaratur

34 *Vides hic quomodo ab* Alfonſo VI, *filio* Ferdinandi Magni, *procedant, hinc quidem Reges Caſtellæ ac Legionis per* Urracam, *ex primis cum* Raymundo Comite *Burgundionum nuptiis (nihil enim hue faciunt ſecundæ nuptiæ cum* Alfonſo Aragonio, *niſi quatenus ex tali cauſa is inter Caſtellæ Reges numeratur VII*) *inde vero Reges Luſitaniæ per* Taraſiam, *Henrico Comiti Portugalliæ conjunctam. Vides præterea, quomodo* Alfonſus Legionenſis, Taraſiam *Luſitanam in ſecundo*, Berengariam *Caſtellam in tertio gradu contingebat*: Henricus *vero puer, ſanctî Regis avunculus*, Mafaldam *ſponſam ſuam ſolum in quinto gradu, quorum tamen matrimonium Pontificio juſſu & intercedente Berengaria direptum fuit. Atque hac ratione commodiſſime correctum manet, quidquid alibi erratum a me hac in parte eſt, confundente ſe memoria inter tot Synonymos Reges Regumque liberos, mutuo conſanguineos. Mirum autem videri non immerito poſſit, quod* Alfonſus *Legionenſis, Romanorum Pontificum* Clementis III *&* Cæleſtini *item* III *ſeveritatem expertus, in urgenda dimiſſione* Taraſiæ; *non timuerit ſimili iterum difficultati ſe implicare, ducendo* Berengariam, *uno dumtaxat gradu conſanguinitatis remotiorem. Sed exiſtimo credidiſſe, ipſi jam mortuis, mitiorem ſibi futurum eorum ſucceſſorem; tum quia levius impedimentum erat, tum quia cenſebat ei prævaliturum publicum bonum tam grande, quantum erat duorum Regnorum pacificatio, ex iſtis nuptiis ſecutura. Sed ſua cum ſpes fefellit: nam, uti Rogerius Hovedenus ſcribit, ad annum* MCXCVIII, Defuncto Cæleſtino, Innocentius Papa III ſubſtitutus, iterum ſuſpendit Alfonſum Regem de S. Jacobo, & totam terram ſuam, celebratione divini Officii, propter uxorem ſuam, filiam Regis Caſtellæ; erant enim conſanguinei in tertio gradu. Et licet Rex ille de S. Jacobo obtuliſſet Domino Papæ & Cardinalibus viginti millia marcarum argenti, & obtuliſſet tenere ad ſtipendia ducentos milites, per unius anni ſpatium, ad defenſionem Chriſtianorum contra Paganos, tali conditione ut Dominus Papa permiſiſſet eis inſimul moram, donec Deus daretiis ſobolem, ſaltem per tres annos; noluit tamen D. Papa Innocentius in hoc illis conſentire.

C *præter conjugium contractum in 2 gradu*

aliud in 3 gradu contractum

35 *Mariana in ſimili Alfonſi Aragonii & Urracæ Caſtellanæ divortio, ad annum* MCX, *tantæ ſeveritatis cauſam videtur exiſtimare, quia* nondum moribus receptum erat, ut Pontificum Romanorum venia, lege cognationis ſoluta, conjugia inter cognatos enirent. Itaque paſſim, *inquit*, conſideramus per hæc tempora, connubia Principum diremta eſſe, cognatione inter conjuges illegitima injuſtaque. *Rarum id fuiſſe fateor: ſed non ideo Pontifices exiſtimes non agnoviſſe ſuam poteſtatem diſpenſandi in ea lege. Cur ergo ea in prædictis non ſunt uſi? Credo: quia utrique* Alfonſus *prænominatus, Apoſtolica Sede inconſulta ac veluti contempta, contraxerant ejuſmodi matrimonia; ut non tam diſpenſandi parcitas, quam vindictandi ſeveritas oſtentata in prædictis cæſibus videatur; ne perverſæ licentiæ exemplum a Principibus ad ſubditos promanaret. Alioqui diſpenſandi poteſtatem hoc ipſo tempore in Romanis Pontificibus aquitam fuiſſe, & aliquando exercitam, evidenti cognoſcimus exemplo apud tunc viventem Continuatorem Ottonis Friſingenſis, dictum Ottonem a S. Blaſio, pro anno* MCCIX, *quo* Innocentius III, *ad tollendum Imperii ſchiſma, non ſolum indulſit, ſed etiam præcepit* Ottoni *Sancti, Regi Romanorum electo contra* Philippum *Suevum, ut acciperet in matrimonium ejuſdem Philippi jam mortui filiam*, quod *alias* ſine Apoſtolicæ Sedis licentia fieri non licuit, cognatione impediente: nam pater Ottonis avunculus fuit Friderici patris Philippi. *Et tamen etiam in tam evidenti utilitate Chriſtianita-*

F *abſque diſpenſatione Pontificia, tunc quidem rara, ſed non abſque exemplis*

tis

A *tis totius rum hac cautela proceſſum, ut in Comitiis Imperii, coram Legatis Apoſtolicis ea de cauſa Herbipoli celebratis*, ſurgeos Abbas Morimundenſis, Ordinis Ciſtercienſis, & omnium Abbatum aliorumque Clauſtralium utriuſque Ordinis, Cluniacenſis videlicet & Ciſtercienſis, perſonam aſſumens, delictum hoc connubio contra conſuetudinem Eccleſiæ, quantumvis diſpenſatorie, committendum, monaſtico Ordini auctoritate Apoſtolica impoſuerit, *orationibus ſcilicet & pœnitentiis lucndum: & nihilominus* Regi propter hoc injunxerit pœnitentiam, ut monaſteriorum aliarumque eccleſiarum pro poſſe defenſor exiſteret, viduis & pupillis juſto judicio præeſſet, monaſteriumque Ciſtercienſis Ordinis in fundo proprio ædificaret, ac poſt hæc in propria perſona Eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſubveniret: *ſed in quo magna cautela adhibita.* *quæ omnia Rex humiliter & gratanter implenda ſuſcepit. Neſcio an tantam in ſimili caſu cautelam adhibuerit* Gregorius IX *anno* MCCXXXVI, *citra Robertum Comitem Atrebatenſem & Alfonſum fratres S. Ludovici Regis quibus ſanguinis propinquitas impedimento erat; Roberto quidem ut filiam Lotharingiæ ac Brabantiæ Ducis, Alfonſo ut Toloſani Comitis natam duceret: hoc ſcio, Brevium ad iſtum annum n. 8 allegare ipſius Papæ Brevia, Interumnæ data* IV *Kalend. Februarii &* VI *Kal. Junii,*

B *quibus utrique poteſtas ſit celebrandi conjugii iſtiuſmodi: plus forte intelligeremus ex originalibus litteris, ſi ipſæ prodirent in lucem. Secundum tamen quod defectus Pontificiæ diſpenſationis in iſtiuſmodi caſibus impediebat quidem ne vinculum indiſſolubile contraheretur, non tamen cenſebatur efficere legalitati liberorum, ſumtæ tali contuberuio ſuſceptorum, ad quoſcumque effectus juris civilis, conſanguineorum nuptias extra primum gradum non prohibentis: adeoque nihil obeſt, quo minus S.* Ferdinandus *Rex legitimus fuerit, non ſolum* Caſtellæ *per matrem, ſed etiam* Legionis *per patrem: qui ipſemet non ullo jure regnavit, utpote natus ex conſanguineis in tertio gradu, ideo, ne etiam ſeparatis; prælatut*

Interim ſic ſuſcepta proles confebatur legitima, *tamen lioeris, ea ſecundo thoro,* Ferdinandi *Legionenſis &* Urracæ Lopez *magis canonice natis. Praterea ſaltem Principiſſæ ipſæ excuſabiles erant, & bona fide matrimonium contraxerunt, cui nemo Epiſcoporum Regni ſeſe oppoſuerat: ideoque imprimis de* Berengaria *cenſeo;*

C *vix dubitans, quin poſtquam certa fuit non poſſe conjugium ſuum ſolva Eccleſiæ pace conſiſtere, viri thoro ſe abſtinuerit, in pellicum copia facile id patientis, eumque demum impulerit ad divortium celebrandum, & ſe reddenda Regna Sacra. Addc quod plcraque ſimiles fuerint juniones, quam ut ſcrupulo ſibi ducere poſſent conjunctionem parentibus probatam: ſolet autem etiam nunc tali in caſu bona fides matrum ſuffragari proli, ne nothæ cenſeatur.*

ideoque pro S. Ferdinando nomination, 36 *De aliis porro quidquid ſit,* Ferdinando, *jam Caſtellæ Regi, ut non tantum partifica eſſet aviti regni poſſeſſio, ſed etiam paterni ſucceſſio inconteſtabilis; providit, ad ejus & prudentiſſimæ matris inſtantiam,* Honorius Papa III; *ſimulque declaravit omnia eatenus ad illam ſtabiliendam publice acta, rata atque inconcuſſa haberi ſe velle, etiam ex parte patris; qui ſolus filio eſſare timendus videbatur, ex innato contra Caſtellanos odio. Odorico Raynaldo, Annalium Eccleſiaſticorum Continuatori poſt Baronium, referendæ gratiæ, quod Breve, quo doce tur ea omnia, ex Regeſto Pontificio nobis deſcripſerit his verbis,* Ferrando, Illuſtri Regi Caſtellæ, *dreſſit:* Regiæ dignitatis ſublimitas, non ſolum in iis quæ meram juſtitiam continent, ſed in iis quoque quæ gratiam ſapiunt, favorem debet Apoſtolicum invenire. Quod attendens ſalicis memoriæ Innocentius Papa, Prædeceſſor noſter, cum, ſopita diſcordia, quæ olim inter cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Alfonſum illuſtrem Regem Leginnenſem patrem tunm, & recolendæ memoriæ avum tuum Alfonſum Regem Caſtellæ, occaſione divortii inter parentes tuos, edita ſuper hoc Conſtitu- *AUCT. (propter juramentum patris)*

tione Apoſtolica eelebrati, periculoſiſſime vertebatur; pax inter eos, per conceſſioneoi Regni Legionenſis ab ipſo patre tuo, te ſeeundum Regiam conſuetudinem ſolenniter recipiente io filium, per quod voluiſſe videtur te ſuum eſſe legiiimum ſucceſſorem, priori anima & voluntate libera tibi factam; de conceſſione ipſa nullo tempore revocaoda præſtito juramento, ſicut in ejus litteris perſpeximus contineri; eſſet de conſilio & conſenſu Prælatorum & Baronum ipſius Regni valuntarie reformata; eidem paci, propter evidentem utilitatem & urgentem neceſſitatem, robur Apoſtolicæ auctoritatis impendit, illam gratam habendo & ratam; & ſuper hoc, ad utriuſque Regis inſtantiam, ſuæ confirmationis litteras concedendo. Nos igitur, tuis & cariſſimæ in Chriſto filiæ Berengariæ illuſtris Reginæ matris tuæ precibus inclinati, factum ipſius patris tui (eum ſaluti ejus expediat, ut quod juravit inconcuſſam obtioeat firmitatem) gratum habentes & ratum; illud, ſicut provide factum eſt, auctoritate Apoſtolica de ſpeciali gratia confirmamus, & præſcriptæ Scripturæ pagioam commuoimus, te ipſius ſucceſſorem legitimum declarantes . . . Datum Laterani VI Idus Julii, Pontificatus noſtri aona ſecundo. *ab Innocentio 3 probatum)*

declarat Honorius 3.

E 37 *Simili diſcretione uſum invenio Honorii ſucceſſorem* Gregorium IX, *anno* MCCXXIX, *in favorem* Alfonſi Aragoniæ Infantis, *ſuſcepti ea* Jacobo *Rege & Berengariæ Sorore* Alieoor, *Alfonſi Imperatoris Pronepotibus, quem pater coram Sabinenſi Epiſcopo Legato Pontificio, ad cognoſcendam cauſam divortii miſſe, atque Hiſpanicorum Præſulum ad idem convocate cœtu, proteſtabatur bona fide ſuſceptum, inſtitutumque ac juratum heredem. Sed cur iidem illi Pontifices, qui divortium Berengariæ a Legionenſi tum fervide egerunt, ſimili in Aragonia conjugio adeo numquam ſeſe interpoſuerint, ut, ſi concors fatis illud fuiſſet, per Apoſtolicam Sedem diremptum numquam foret, fateor equidem haud fatis me capere. Garibayus quidem ab Honorio imperatam ſeceſſionem ſcribit: ſed quis credat, rem ab iſte judicatam, a Gregorio multis petendam fuiſſe, nec niſi cauſa per Legatum cognita concedendam Regi, eam ſummopere cupienti, uti Zurita aſſerit, auctor longa accuratior & certior quam Garibayus?*

uti poſtea Gregorius 9 pro Alfonſo Aragoniæ Infante.

38 *Nunc quenam quæſtionum hactenus tractatarum utque hiſtoriæ porro deducendæ intelligentia plurimum* F *pendet a ratione temporis, non gravabor hic quoque, ſicut in prima editione feci, ipſam ſtudioſius digeſtam expandere.*

CHRONOLOGIA

FERDINANDÆA.

Per annos Domioicæ Incarnationis expanſa.

ANNO DCCXII.

HIſpalis, *cum reliqua Hiſpania Batica, occupatur a Mauris.*

MLXV. *Moritur* Ferdinandus I, *cognomento* Magnus, *Rex Caſtellæ & Legionis, ſimili qua poſtea Rex Sanctus pietate atque humilitate,* XXVII *Decembris, cui ſuccedit filius* Alfonſos VI.

MDXXXIX

AUCT. D. P. MLXXXIX. *Reu* Alfonſus *filiam* Urracam, *adhuc impuberem, cum dote Comitatus Galeciæ deſpondet* Raymundo, *fratri Comitis Burgundiæ & Guidonis Epiſcopi Viennenſis, poſtea* Calixti Papæ II; *filiam vero naturalem* Turaſiam *Comiti Portugalliæ* Henrico, *unde natus* Alfonſus, *ibidem primus Rex.*

MCII. *Mortuo in pugna contra Maures Infante* Sancio, *Alfonſi unigenito*, Urraca, *marito Raymundo viduata, nubit* Alfonſo *Aragoniæ Infanti.*

MCVII. Alfonſo VI *decedenti, ſuccedit* Alfonſus VII, *Urracæ maritus*, tamquam privigni ſui tutor, *jam antea Rex Arragoniæ, dictus exinde* Imperator Hiſpaniæ.

MCXXVII. *Caſtellani & Legionenſes, abdicato Aragone, jam pridem ſejuncto ab Urraca, hujus & Raymundi filium* Alfonſum VIII, *Sancti Regis tritavum, ad regnum evehunt.*

MCXXXV. Alfonſus VIII, *ſubjecto ſibi Navarræ regno* Imperator *Hiſpaniæ coronatur, in publicis Regnorum Comitiis Legione, pro Raymundum Archiepiſcopum Toletanum Hiſpaniæ Primatem, annuente (ut volunt) Pontifice* Innocentio II: *Ille autem uxorem quoque ſuam* Berengariam, Imperatricem *in ſuis diplomatis nominat.*

B MCLVII. Alfonſo Imperatori *mortuo ſuccedunt filii*, Sancius *in Caſtella*, Ferdinandus II *in regno Legionis & Galleciæ.*

MCLVIII. *Moritur* Sancius Caſtellanus, *relicto filio quadrimo*, Alfonſo IX, *dicto* Nobili, *ſancti Regis avo materno.*

MCLXV. *Mortuo* Ferdinando Legionenſi *ſuccedit filius* Alfonſus, *ſancti Regis pater futurus, ex* Urraca *Luſitana natus, nequidquam contra uxorem noverca, Urraca Lopez.*

MCLXX. Alfonſus Caſtellanus, *annos* XV *natus, uxorem ducit* Alienoram, *filiam Henrici II Regis Angliæ & Alienoræ, ex Guilielmo ultimo Aquitaniæ Duce natæ.*

MCLXXI. *Naſcitur* Bereogaria, *Sancti mater futura, liberorum utriuſque ſexus primogenita.*

MCLXXII *vel* III. *venit in lucem* Fardinandus, *Caſtellani filius, ad annum ætatis* XL *vel* XLI *perventurus.*

MCLXXV. *Natus videtur* Urraca, *Sancti Regis matertera, futura Regina Luſitaniæ.*

MCLXXX. *Naſcitur* Alf. Caſtallano *filius ſecundus, dictus* Sancius, *mortuus intra paucos annos.*

C MCLXXXV. *Mortuis* Alfonſo *filiis, ſola filia duæ nominantur in paternis chartis quarum Senior* Berengaria, *in regni Comitiis hæres agnoſcitur.*

MCLXXXVIII. *Naſcitur* Blanca, *futura S. Ludovici Francia Regis mater, ſorore majori tanto junior, ut filia fuiſſe, per ætatem potuerit. Eodem anno exeuntr*, Alfonſus Legionenſis *ab* Alfonſo Caſtellano *ſumit cingulum militare, paulo poſt ducturus uxorem Taraſiam, filiam avunculi ſui* Sancii *Luſitaniæ Regis. Eodem adhuc anno Berengaria deſpondetur* Conrado, *tertio genito Friderici Imperatoris, cum ſpe ſucceſſionis in Regnum Caſtellæ, ubi jam non niſi femina ſupererant.*

MCLXXXIX. *Concubæ menſe Novembri naſcitur* Alf. Caſtellano *alius* Ferdinandus, *Patri æque ac duo priores præmoriturus, cum ad* XXI *annum pervenerit.*

MCLXXXX. *Moriuntur in Syria* Fridericus *Imperator, & primogenitus ejus etiam* Frideriens *Dux Suevia: pro quibus Germaniæ Rex eligitur ſecundo genitus* Henricus II.

MCLXXXXI. Conradus, *futurus Dux Suevia in Germaniam remigrat, ſpe ſucceſſionis Caſtellanæ dejectus: cum illuc ſequi nolens* Berengaria, *a ſponſione abſolvitur.*

MCLXXXXV. Alf. Legionenſis *cogitat dimittere* D Turaſiam *conjugatam ſuam, poſt ſuſceptum ex ea filium* Ferdinandum *ejus mortuum, & filias duas ſibi ſuperviſturas*, Sanciam & Dulciam. *A Mauris circa Arcem vincitur* Alfonſus Caſtallanus.

MCXCVII. Berengaria *nubit* Alf. Legionenſi, *annos nata circiter* XXXVIII, *ipſa annorum* XXVI.

MCXCVIII. Alf. Legionenſi *parit* Barengaria *primogenitum ſuum* S. Fardinandum, *in monte quodam, inquit Lauretus, inter Zamoram & Salamanticam, dignum locum (ſi verum id eſt) qui certioribus monumentis illuſtretur, & ſpeciali Sancti cultu. Naſcitur autem hic* XVII *annis ante* S. Ludovicum: *& ut roſitatem iſtam paulum præceſſiſſet Crucis Caravacanæ Apparitio, ſi figmentum Licentiati de Luna fundamentum in vera temporum ratione haberet.*

MCC. Blanca Alf. Caſtellani *tertiogenita ſolum duodennis diſponditur tredecenni* Ludovico Franciæ *Pelicipi* juvani virguncula *(uti hoc ipſo anno canit Ægidius Pariſienſis, moxque adducta in Feanciam eidem nubit proxima feria* II *poſt feſtum Aſcenſionis, pace Anglo reformata: ſunt tamen qui matrimonii celebrationem differant in annum ſequentem.*

MCCIV. Alf. Caſtellano *naſcitur alius filius, dictus* E Henricus, *patri ſuperviſturus. Circa idem tempus* Alf. Lagionenſis, *Pontificis obſtrictus mandato, divortium facit a* Berengaria *conſanguinea, jam trium liberorum ex eo matre.*

MCCVIII. Urraca Caſtallaoa, *inter ſorores ſecundo-genita, nubit* Alfonſo *Luſitaniæ tunc Principi & poſt quadrimum Regi. Sub idem tempus naſcitur* Alf. Caſtallano *quarta filia* Alianor, *ac poſtea etiam quinta filia* Conſtantia, *hæc Olearum Abbatiſſa, iſta futura Aragonum Regina, urc diu poſt ſupervixit earum mater* Regina Alienor, *de cujus morte ac ſepultura miror nihil legi.*

MCCIX. Pulentinæ Scholæ *a Rege* Sancio *ſub annum* MXXX *inſtitutæ, ab* Alf. Caſtellano *in Univerſitatem criguntur. S.* Ferdinando *puero ægrotanti ſanitas apud Delparam Onienſem redditur, ad votum matris Berengariæ, qua de re ſucceſſor filius poſtea hymnum compoſuit.* Blanca, *annos* XVII *vel* XVIII *nata, incipit marito liberos in Feancia parere.*

MCCXI. Innocentius III, *litteris* VIII & XIII Kal. Martii *datis, laudat* Alf. Caſtellanum *ejuſque Filium* Ferdinandum, *ob ſuſceptum contra Maures bellum: in cujus procinctu moritur egregius adoleſcens, perperam a nonnullis confuſus cum Sancto Rege nepote* F *ſuo: moritur autem triennio ante patrem.*

MCCXIII. *Inter* Reges Caſtellanum & Lagionenſem *fœdus inſtauratur, ſalva* Berengariæ *dote & filiorum jure ad ſucceſſionem in Regnum, per juramentum patris & Pontificis affirmatum.* Saraceni *a Chriſtianis, in planitie dicta* las Navas de Toloſa, *immani ſtrage funduntur.*

MCCXIIII. *Moritur* Alfonſus Caſtallanus, *Sancti avus maternus: ſuccedit filius undenuis* Henricus I, *ſub tutela Sororis ſuæ* Berengariæ: *ſed hanc* Comes Alvarus *cogit tutelam dimittere, & puero Regi jungit* B. Maſaldam *Luſitanam, in quinto gradu conſanguineam, & ætate majorem: quæ juſſu Pontificis ab eo ſeparata, virgo in patriam redit.*

MCCXV. *Naſcitur* S. Ludovicus, *futurus Rex Franciæ.*

MCCXVII. *Moritur* Henricus R. Caſtellæ, *ſuccedit Sororum ejus primogenita* Berengaria: *quæ coronam transfert in ſuum primogenitum* S. Ferdinandum, *annos* XVIII *natum*, XXXI *Auguſti.*

MCCXVIII. Honorius III *confirmat* Ferdinando *jus in ſucceſſionem Legionenſem, ei a patre juratam, & approbatam a ſuo deceſſore* Innocentio III. *Capitur Comes Alvarus Regi rebellis* XIX *Decembris, & uſurpatis eodem Legionem ſe recipit.*

MCCXIX.

A MCCXIX. *Idem Pontifex* Sanctum Regem *ac Regnum ejus ſuſcepit in ſpecialem ſuam & Sedis Apoſtolicæ protectionem. Ipſe ſub finem anni uxorem ducit* Beatricem, *filiam* Philippi Ducis Sueviæ, *cognatam* Frederici II *poſtea Imper. ſeque ipſe balteo militari accinxit.*

MCCXX. Rodericus de Camberiis, *Regi ſancto refractarias, compreſſitar.*

MCCXXI. Gonſalvus de Molina *ſimiliter repugnat & coercetur.* Alienor, *ſancti Regis matertera*, Jacobo *Aragoniæ Regi nubit Taurianone* VI *Februarii.*

MCCXXII. S. Ferdinandus *auxiliatur patri ſuo* Alfonſo Legionenſi *contra rebelles quoſdam*: & XX *Novembris* Gladium *ac* Labarum *beatiſſimum contra Mauros de manu* Mauritii Epiſcopi Burgenſis *ſuſcipit.*

CIRCA MCCXXIIII. *Pingitur* Tabula *Confraternitatis S. Matthæi, unde accepta* effigies Sancti. *Noſcitur* B. Iſabella, *ſoror* S. Ludovici. Ferdinandus *prima in Mauros expeditione* Beatiæ & Ubetæ *fines vaſtat, capit* Caſcaram: *quando etiam* Zeyt Abuzeyt, Valentiæ atque Murciæ Rex, *Conclam ad Sanctum venit, in ejuſque clientelam ſe dedit.*

MCCXXV. *Idem Rex Tervela cum* Jacobo Aragonio *pactiſcitur pro quinta parte viditaam prudenda*: Blanca R. Franciæ, *circa ætatis ſuæ annum* XXVI, *parit* Stephanum, *inter liberos nudecim ultimum vel penultimum, juxta Genealogicas tabulas noſtri Philippi*
B *Labbe. Secunda expeditione* Sancto *ſeſe ſubjecit* Rex Mahumad Beatiæ.

MCCXXVI. *Venit in Hiſpaniam* Legatus Apoſtolicus, *ab* Honorio IV *miſſus, Reges contra Mauros animaturus*; Synodum *in ſingulis Regnis cogit.*

MCCXXVII. *Tertium in Mauros incurrens* Sanctus, *oppida quædam capit.* Zeyt Abuzeyt, *amiſſa Murcia* Rex Carabacæ & Valentiæ *videtur hoc anno miraculoſa Crucis apparitione coarctus.*

MCCXXVIII. S. Ferdinandus *ſignat chartam de conventu Prædicatorum Madriti. Finit* Giennenſes *expeditionem quarta vaſtat.*

MCCXXVIIII. Zeyt Abuzeyt *ob Chriſtianiſmi ſuſpicionem ejectus a* Valentinis, Zahenum *Regem aſſumentibus, in fidem* Jacobi Aragonii *ſeſe tradit, cum filio, ſuſcepto Baptiſmo dictat* Ferdinandus. *Regina* Beatrix *Conchæ ægrotant, miraculo Delparæ convaleſcit, præſente filio* Alfonſo, *qui poſtea ea de re Hymnum compoſuit.* S. Ferdinandos, *quintum excurrens obtinet* Capellam: *novæ Cathedralis* Toleti *fundamenta ponit: patrem denuo arma moventem ſcripta epiſtola utcumque placat.* Jacobus Aragoniæ *Rex divortium facit ab* Alienora
C *Caſtellana, titulo conſanguinitatis, ſalvo tamen jure nati ex ea* Alfonſi *filii.*

MCCXXX. *Moritur ſub anni exitum* Alfonſus Legionenſis, *heredibus teſtitutis duabus ex* Taraſia *Luſitana filiabus: ſed fruſtra*; Berengariam Ferdinandum *inducente in Regnum.*

MCCXXXI. Navarræ *Rex* Sancius *jam decrepitus*, & Jacobus Aragoniæ *juvenis, mutuo ſeſe adoptant in ſucceſſionem regnorum, bellum illaturis Caſtellanis, ſucceſſa aulio, ob mortem* Sancii *mox ſecutam.*

MCCXXXII. Berengaria, *Sancti Soror*, Joanni Briennio *Regi Hieraſalem, perditis in Syria rebus auxilium ex Europa petenti, uxor traditur.*

MCCXXXIIII. S. Ferdinandus R. Caſtellæ & Legionis *occupat* Ubedam: *moritur ei uxor* D. Beatrix. D. Alfonſus, *Sancti frater, Mauros ad Xerez vincit. Pax cum* Aragonio *refarcitur, aſſignata* Alienoræ *dimiſſæ, Sancti materteræ, dote competenti.*

MCCXXXV. *Chriſtiani occupant* ſuburbium Cordubenſe.

MCCXXXVI. Corduba *deditionem Sancto facit*: Campanæ *aa.* DCCCCXC *ab Almanſore ſublatæ, Mauorum hametis refractatur Compoſtellam.* Hæreticos Pa- AUCT. D. P.
lentiæ *deprehenſos caſtigat* Ferdinandus. Zeyt Abuzeyt, *Chriſtiano nomine* Ferdinandus, *Caſaraugaſtæ uxorem Chriſtianam ducit, unde nata filia*, Arenoſiæ *familiæ origo.*

MCCXXXVII. S. Ferdinandus *ſecundam uxorem ducit*, D. Joannam, *Comitis Ponthivi filiam.* Lucas Tudenſis *fixit ſaum* mundi Chronicon: *in quo habet* Viram Sancti, *hactenus dedactam.*

MCCXXXIX. *Palentina Univerſitas Salamanticam transfertur a Sancto: qui mortuo* Alvaro Bæticæ *Præfecto*, Cordobam *proficiſcitur: inde* Burgos *regreſſus*, Biſcayæ Dominum *compeſcit. Denique ipſe & Regina mater per Legatum ſuum*, Abbatem S. Facundi, *plenas reverentiæ litteras, dirigunt ad* Gregorium Papam IX, *eique commendant ſecundo-genitum ſuum* Fridericum, *pro materna hereditate recipienda miſſum ad Imperatorem cognatum.*

MCCXXXX. Morciæ Rex *in poteſtatem Sancti Regis ſe tradit.*

MCCXXXXII. *Capitur* Argona; *vaſtantur fines* Granatenſes.

MCCXXXXIII. Rex Granatæ, *eliceatele Sancti ſe ſubjicit, eique* Giennium *cedit.* Rodericus Toletanus *Hiſtoriæ ſuæ finem imponit: ipſe autem haud diu ſupervixit, mortuus in confiniis Aragoniæ & Galliæ, redieus a Concilio Lugdunenſi anno* MCCXLV IX *Auguſti*; *aut alia occaſione ſecundum alios*, XXIII *menſibus ſeriut.*

MCCXXXXIV. S. Ferdinandus *abit in Bæticam*, E
numquam amplius Caſtellam reviſurus.

MCCXXXXV. Fredericus *Imperator excommunicatus, in Concilio Lugdunenſi deponitur*; *& tunc ſaltem* Fridericus *ſecundo genitus Sancti, ſpe materuæ hereditatis recuperandæ fruſtratus, ab eo ea Italia in Hiſpaniam revertitur. Moritur* Berengaria *Mater Sancti*, VIII *Novembris* (*decreta jam obſidione Hiſpalenſi*) LXXV *annos nata.*

MCCXXXXVI. Alfonſus, *Sancti primogenitus, uxorem ducit* Violantem, *filiam* Jacobi Aragonii, *Valliſoleti menſe Novembri.*

MCCXXXXVII. Hiſpalis *die* XX *Auguſti obſidetur, oppidis pleriſque circumquaque jam occupatis. Moritur Rex* Valentinus; *eique in audum titulam ſuccedit filius* Zeyt-Abomahomad, *necdum Chriſtianus.*

MCCXXXXVIII. *Convenit inter* Infantem Caſtellæ & Regem Aragoniæ *de limitibus conquæſtuum hinc inde faciendorum.* S. Ludovicus R. Franciæ, *in terram ſanctam proficiſcetur, regimen matri* Blancæ *committit, tum agenti* LX *annum ætatis.* Valentia *totis quatuor annis oppugnata die* XXVIII *Septembris*, Jacobo Aragonii *a Zabeno traditur.* Hiſpalis, *menſe* XVI *obſidionis cæptæ*, Sancto Regi *deditur*, XXIII *Novembris.* F

MCCL. S. Ferdinandus *communicat Civitati Hiſpalenſi & auget Privilegia, Toletanæ civitati ab Avo & Proavo conceſſa, atque a ſe confirmata: eodem anno dicitur inventus a Judæo* liber de triplici mundo, *eum prophetia de* S. Ferdinando, *impoſturæ ſuſpectus.*

MCCLI. Berengaria Abbatiſſa, *filia ſancti Regis, corpus Aviæ Burgos tranſferri curat.*

MCCLII. *Moritur* Hiſpali *& ibidem ſepelitur* S. Ferdinandus. *Moritur etiam* Blanca *mater S. Ludovici, in Palæſtina abſentis.*

MCCLIII. Alfonſus Sapiens R. Caſtellæ & Legionis, *Sancti Regis primogenitus, condit tabulas de urbis & agri Hiſpalenſis inter Chriſtianos partitione.*

MCCLXIII. Zeyt-Abomahomad, Extrex Valentinus, *dictas in baptiſmo* Vincentius, *de ſua filiaque & nepotum duorum converſione* Urbano IV *ſcribit*; *qui reſpondens, ipſos in Sedis Apoſtolicæ tutelam recipit.*

MCCLXX. *Moritur* S. Ludovicus R. Franciæ, *conſobrinus* S. Ferdinandi.

MCCLXXXIIII.

AUCT. D. P.

MCCLXXXIIII. *Moritur* Alfonſus R. Caſtellæ & Legionis, *Sancti filius, ſub quo aut ſucceſſore ſcripta* Chronica *ejuſdem* Sancti Regis. Sancius, *exclusis ex præmorino fratre* Alfonſo & Blanca *Francica nepotibus* Alfonſo & Ferdinando, *quibus Sapiens regnum legarat, ipſum ſibi vendicat & retinet.*

MCCLXXXXV. *Moritur Toleti* Sancius, *Alfonſi* X *filius S. Ferdinandi nepos, ſub quo jacta fundamenta novæ* Cathedralis Hiſpalenſis: *ſuccedit filius decennis* Ferdinandus IV.

MCCCXIII. Ferdinandus IV R. Caſtellæ & Legionis *moritur: ſuccedit filius anniculus* Alfonſus XI.

MCCCLVIII. Fridericus, Magiſter Ordin. S. Jacobi, *Alfonſi* XI *filius nothus, juſſu fratris interficitur: corpus cum corpore* Sancti Regis, *transfertur anno* MDLXXIX.

MCCCLXII. *Moritur* Maria Padillia, *pellex* Petri Crudelis, *corpus ad Regia ſepulcra transfertur: poſtea cum iiſdem etiam translatum in novam Capellam.*

MCCCLXXV. Hiſtoria & Miracula S. Crucis Caravacanæ, *jubente Garcia de Cardenas Commendatore, primum authentice deſcribuntur.*

B

CIRCA MCCCLXXXVI. *Accidit* Miraculum S. Ferdinandi, *primum ex iis quæ notat Flet-Sanctorum.*

MCCCXCII. *Additur nova Appendicula ad prædicta miracula.*

MCCCXCIII. *Oppidum &* eccleſia Caravacenſis, *a rebellibus Granatenſibus Mauris capiuntur & incenduntur, ſalva S. Cruce ſcriptiſque præfatis.*

MCCCLXXXXV. Sphæræ quatuor æneæ, *Turri Hiſpalenſi impoſitæ a conditoribus Mauris, Terræ-motu dejiciuntur.*

MCCCVII. *Abſolvitur ſtructura novæ* Cathedralis Hiſpalenſis, *incboata ante annum* MCCLXVI.

MCCCCXXXIV. *Moritur* Alfonſus a Cartagena, *ex Zamorenſi Epiſcopo Archiepiſcopus Burgenſis, Auctor* Anacephalæoſis rerum Hiſpaniæ, *in qua deſcribitur* Rex Sanctus.

MCCCCLXX. *Moritur* Rodericus Sanctius, *Epiſcopus Palentinus, Auctor* Hiſtoriæ Hiſpanicæ, *contra ipſius mentem clare explicatam parte* 3 *cap.* 39, *turpiter interpolatæ parte* 4 *cap.* 4, *ibi iterum de* Berengaria, *Sancti matre.*

C

MCCCCLXXX. *Hiſtoria & miracula S. Crucis, de mandato Vicarii Epiſcopalis pro Cardinali Valentino, legitime tranſcribuntur.*

MDVIII. Ferdinandus Catholicus *Hiſpaniarum Rex*, Gladium Sancti Ferdinandi, *in proceſſione geſtat.*

MDXV. D. Ferdinandus Enriquez, *portat* Gladium Sancti, *eique inſcribitur ejuſdem* Chronica *primæ editionis ex Ms. Eccleſiæ Hiſpalenſis.*

MDXXXII. *Editur Hiſpanice* Flos-Sanctorum, *cui incerta* Vita Sancti, *compoſita ante annum* MD.

MDXXXXVI. *Doctor* Antonius Oncala *imprimi fecit Compluti ſuum Heptaplon, in cujus Tract.* 30 Apophya *dicta, pro prima vice typis cuſa legitur ſincera relatio de S. Cruce Caravacana; teſtis ipſe oculatus fuit anniverſarii in pluvia impetrandæ miraculi.*

MDXXXXVIII. *Moritur* xx *Februarii* Vener. P. Ferdinandus de Contreras, *Capellanus Eccleſiæ Hiſpalenſis, cujus canonizandi cauſa verſatur in Rota Romana. Mureinenſes Inquiſitores quærunt in veritatem* hiſtoriæ & miraculorum Crucis Caravacanæ, *& quomodo ea per Sacriſtam Toleto ſubmiſſum furta ablata, ac miraculoſe reſtituta ſit.*

MDLI. *Imprimitur Vallifoleti* Chronica Generalis Hiſpaniæ *ab vel ſub Alfonſo Sapiente compoſita. In qua cum bona pars* Chronicæ Ferdinandæ *pene ad verbum deſcripta inveniatur, oportet alteram ex altera ſumptam eſſe.* D

MDLV. *Recuditur Vallifoleti* Chronica S. Regis *apud Sebaſtianum Martinez; & editur die* XV *Auguſti.*

MDLVI. *Iterum, cogatu Sacriſtæ Caravacani,* Hiſtoria & micacula *prænotatu de papyro in pergamentum tranſferuntur, nulla re nova addita.*

MDLXXV. *Abſolvitur fabrica novæ* Capellæ Regiæ *in eccleſia Hiſpalenſi.*

MDLXXVII. Hieronymus de Gudiel *Compluti evulgat* Compendium Hiſtoriarum Hiſpaniæ, *in quo plura de* Sancto Rege.

MDLXXVIII. *In Cathedrali Hiſpalenſi tranſfertur imago* Dominæ noſtræ de la Antigua, *quæ ante Maurorum adventum honorata, ab iis nec uboleri, nec frangi potuit; & muro obducta, atque hoc corruente detecta, præſagium dederat reſtaurandæ iſtic cito per Regem ſanctum Religionis.*

MDLXXIX. Corpus Sancti, *cum aliis corporibus Regis, ſolenniter tranſfertur* in novam Capellam.

MDLXXXVII. Alfonſus Morgadus *edit Hiſpali* Hiſtoriam Hiſpalenſem, *quæ magno nobis uſui fuit.* E

MDLXXXX. Lectiones *pro* Dedicatione Eccleſiæ Hiſpalenſis *approbantur a Congregatione Rituum Romæ. Fundatur Miſſa pro* Anniverſario ſancti Regis.

MDXCVIII. *Authentice tranſcribitur teſtimonium inquiſitionis præmemoratæ* de Cruce Caravacana.

MDCXVI. *Joannes de Robles, Presbyter Caravacenſis, Hiſpanice imprimit libris duobus* hiſtoriam & miracula Crucis Caravacanæ; *opus multa correctione egens, ob admixtu Higueræ & Lunæ figmenta.*

MDCXXVII. Paulus de Spinoſa *publicat* Hiſtoriam, Antiquitates, & Magnalia Urbis Hiſpalenſis, *ſæpius a nobis allegenda.*

MDCXXIX. *Roma expediuntur* Remiſſoriales *in ordine ad Proceſſus pro* Canonizatione Sancti *formandos.*

MDCXXXI. *Hiſpali ſumitur* Informatio de Miracnlis *Sancti.*

MDCXXXIV. *Capitulum Hiſpalenſe* Deputationem *ex ſuo corpore inſtituit pro negotio Canonizationis optatæ, ejus directionem & ſumptus omnes in ſe ſuſcipiens. Inſpicitur rite* eorpus Sancti.

MDCXXXVIII. *Romæ imprimitur* Summarium Proceſſuum. F

MDCLV. *Ibidem declaratur antiquus* Sancti Regis cultus *excipi a Decretis* Urbani VIII.

MDCLXVIII. *Iterum inſpicitur* ſancti Regis *incorruptum* corpus.

MDCLXXI. Clemens X *confirmat cultum* S. Ferdinandi, eique *decernit* Officium & Miſſam. Balthaſar de Turre-Farfan *deſcribit* Feſta *Hiſpali hac occaſione, & hoc anno celebrata.*

MDCLXXIII. Feſtum S. Ferdinandi, *prius ad libitum, jubetur in omnibus Regnis Hiſpaniarum fieri ritu Duplici.*

MDCLXXV. Lectiones propriæ, *pro Officio* Sancti Ferdinandi, *a Congregatione Rituum approbantur.*

MDCLXXVII. Didacus Ortiz de Zuniga *edit Annales Hiſpalenſes, in quibus Feſta Translationis anni* 1671 *deſcribit.* Cornelius Galle *inſignem* S. Ferdinandi *imaginem Antverpiæ ſculpit, dedicatam Archiepiſcopo Hiſpalenſi*, D. Ambroſio Ignatio de Spinola y Guſman.

MDCLXXIX. *Corpora Reginæ* Beatricis *& Regis* Alfonſi, *baſtenus cum* Sancti Ferdinandi *corpore intra eamdem tumbam clauſa, in proprios translata locnlos, reponuntur ad latera Capellæ Regiæ.*

MDCLXXX.

A MDCLXXX. Michael Angelus Lauretus, *ex Ordine Clericorum Miniſtrantium infirmis, Neapoli edit Italicam Hiſtoriam Sancti, dicatam* D. Ferdinando Marchioni de los Veles *Proregi Neapolitano.*

MDCLXXXV. Acta ſancti Regis *ſeorſim eduntur Antverpiæ, impreſſa ſumptibus* Decani & Capituli Hiſpalenſis.

39 *Tandem, priusquam ad ipſa Divi noſtri Acta illuſtranda accingamur, oblivioni ſubtrahendus eſt Conatus Poeticus amiciſſimi viri, deque Sanctorum Actis in Propylæo Maji exornando optime meriti,* R. P. Emmanuelis van Outers S. J. *ante hac etiam editus in prima Collectionis Ferdinandææ editione, ſub hoc titulo.*

ODE

AD S. FERDINANDUM.

Cum Vitæ ejus Acta & Gloria poſtuma, invitante & exſultante Hiſpali, ſingulari volumine vulgabuntur.

B FErnande, Regum maxime; maxime,
Fernande, Divum: quem poſitis Iber,
E ſervitute vindicatus
Barbarica, veneratur aris.
Tuo receptas conſilio & manu
Tantiſper Urbes reſpice; & atriis
Cæli relictis, quos beaſti
Impetio, populos reviſe.
Omnes laborant Principis ineſitum
Nomen ſacratis tollere honoribus:
Omnes triumphant. Te Toletum,
Corduba te decorat trophæis.
Hoſti probatæ te fidei memor
Argona, te non ante domabile
Maurorum aſylum, te tuorum
Denique victa animis Nepotum
Granata donis proſequitur ſuis:
Illa, illa Ibero cedere cuncta nex,
Vincenda numquam, jam Granata
Læta tuos cineres adorat.
Urbs nulla parcit ſumptibus: æmula
C Virtus clientes & ſtudium rapit.
Inuſitato templa faſtu,
Compitaque, & fora veſtiuntur.
Sed vincit omnes Hiſpalis, Hiſpalis
Prælata cunctis. Illa tuas amans,
Fernande, virtutes, volenſque
Per titulos memoreſque faſtos
Poſt-naſcituris conſpicuas dari,
Elucubrandas fert Papebrochio,
Per Acta Sanctorum celebri, &
Nominis Auſtriaci clientes
Lecto tot inter; dum Tibi conſtruit
Aram ipſa, multo lumine ſplendidam;
Tuaſque pugnas pingit auro,
Et ſolidis tua bella gemmis.
Illa armat omnes artificum manus,
Parſura nulli. Nil ſimile aut prior
Spectarit ætas aut futura.
Cuncta tuæ monumenta pompæ,
Fernande, cedunt. Ne ſtudium piæ
Mireris Urbis; plura tibi Hiſpalis
Redempta debet: plura reddet,
Impatiens in amore vinci.
Nec vos amicas pœniteat, mei
Herois, Urbes, laudibus Hiſpali
Ceſſiſſe victas, Ferdinandum
Quas ſtudiis coluiſtis æquis.

Ut vicit, omnes vicerit Hiſpalis, D
Auroque gemmiſque atque opibus potens:
Viciſſe debebat, favore
Indigetis meritiſque victrix.
Illam univerſis prætulit urbibus,
Regnis relictis, & Patris & ſuo,
Fernandus: illi ſe ſuumque
Credidit immoriens cadaver,
Decurſa poſt tot ſæcula vividum,
Et nec peresſum, nec violabile
Parcente nulli tabe mortis.
Depoſito pretioſiore
Donare cives non poterat ſuos.
Ditarit aras muneribus licet
Benignus æternis; perennes
Divitas ſuperat cadaver,
Illuſtre centum prodigiis. Cole
Regem fidelem ſuppliciter; cole,
Urbs grata: Fernandus favores
Cultibus innumeros reponet.
Fernandus atram corporibus luem
Fugabit ægris: ſubjiciet ſuam
Mors pulſa falcem Ferdinando:
Exanimes nova vira rurſus
Subibit artus. Sed neque triſtia E
Poſthac timebis prælia, nec dolos:
Invicta ſtabis. Ferdinandus
Ipſe ſuæ vigil, ipſe muros
Defendet urbis: Præſidet barbarus
Quo Maurus omni pulſus Iberia,
Ardentis extremos receſſus
Deficiens Libyæ petivit.

VITÆ BREVIORIS

PARS PRIMA.

Ex Chronico Lucæ Tudenſis, Coævi.

ÆRa MCCLV *a* Fernandus, filius Adefonſi Regis Legionenſis, in Caſtella (ei matre Berengaria tradente Regnum) feliciſſime regnare cœpit. Siquidem Caſtellæ Nobiles Regnum Berengariæ Reginæ tradiderunt, eo quod erat primogenita Adefonſi Regis Caſtellæ: & ipſa, ut dictum eſt, tradidit Regnum Filio ſuo. F Hic autem Rex Fernandus, graviſſima adoleſcentia venuſtatus, non (ut illa ætas aſſolet) laſciviam amplexatus eſt mundi; ſed pius, prudens, humilis, catholicus, & benignus, ſenilibus ſe moribus decoravit. Etenim ita obediebat prudentiſſimæ Berengariæ Reginæ matri ſuæ, quamvis eſſet regni culmine ſublimatus, ac ſi eſſet puer humillimus ſub ſerula magiſtrali. Habebat ſecum prudentiſſimos viros, quibus tam ipſe quam Mater totum ſuum conſilium committebant. In tantum, regnum ſibi ſubditum, ſuccenſus igne Catholicæ veritatis, ſtrenue rexit; ut inimicos fidei Chriſtianæ totis viribus perſequeretur, & quoſcumque reperiebat hæreticos flammis exureret, & ipſe vice famulorum ignem & ligna in eis comburendis miniſtrabat *b*. b Aderat illi in humilitate juſta ſeveritas, qua reprobos puniebat; & in ſeveritate juſta, miſericors & clemens humilitas, qui proſtratis inimicis * placebat. Ejus Regalis animus avaritia numquam potuit inflammari: ſiquidem viſum eſt quod requieverit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, qui fuit in Adefonſo Rege Caſtellæ avo ſuo; & ſpiritus fortitudinis & clementiæ, qui erat in Adefonſo Rege

a *Faſtus ann. 1217 Rex Caſtellæ:*

virtutibus Regi conſulit ex-

* *an* parcebat?

EXPLICATUDENT. *invenisti pudicitia.*

Legionenſi patre ipſius. Quid plura? quod de nullo Regum præcedentium legitur, omnino irreprehenſibilis fuit, quantum nobis ſcire datum eſt: & horum conjugalem unquam minime violavit. Duxit namque uxorem ex Imperiali genere * Romanorum, Deo devotiſſimam feminam, nomine *c* Beatricem: ex qua genuit Adefonſum, Federicum, Fernandum, Philippum, Henricum, Sanctum, Emmanuelem, *d* Alienor, Berengariam, & Mariam.

*anſGermanorum

c

d

a Omnibus etiam Eccleſiis ita omnia ſua jura ſervavit, ut nullus eſſet qui auderet eas vel in aliquo moleſtare. In tanta pace regnum ſibi ſubditum texit, ut majores vel minores in altorum res inſurgere non auderent. Sed cum regnare cœpiſſet, Comes Alvarus de Caſtella, & fratres ejus Comes Fernandus & Comes Gundiſalvus, contra eum rebellare cœperunt. Et cum Rex Fernandus, una cum matre ſua Berengaria, cum manu militum, juxta caſtrum quod dicitur *e* Ferrerola, tranſitum faceret; Comes Alvarus ei bellum indixit. Fuit autem Dominus eum Rege Fernando, & cepit ipſum Comitem Alvarum: & tam ipſa Alvatus quam fratres ejus multa Caſtella Regi Fernando tradiderunt: in quibus rebellabant ei: & Comes Alvarus eſt nunc a vinculis liberatus. Rex autem Legionenſis Adefonſus cum exercitu ſuo, quoſdam regni Caſtellæ fines muleſtabat, eo quod adhuc quædam ad regnum Legionenſe ſpectantia detinebant *f* Caſtellani. Tunc congregati ſunt contra eum omnes Nobiles de Caſtella, quia revera filius ejus Rex Fernandus eum patre pugnare nolebat. Initio autem certamine *g* prædicti Nobiles Caſtellæ fugati ſunt, & omnes in Caſtelión a Rege Adefonſo incluſi. Tunc mutuo colloquentes de pace, ut juſtum erat, firmaverunt pecem inter patrem & filium: & ad tantam concordiam Regna Hiſpaniæ pervenerunt, ut unanimiter convenirent ad Arabes perſequendos. O quam beata tempora iſta, in quibus fides Catholica ſublimatur, hæretica pravitas trucidatur, & Saracenorum urbes & caſtra fidelium gladiis devaſtantur! Pugnant Hiſpani Reges pro fide, & ubique vincunt. Epiſcopi, Abbates, & Clerus eccleſias & monaſteria conſtruunt: & ruricolæ abſque formidine agros excolunt, animalia nutriunt, pace fruuntur, & non eſt qui exterreat eos.

a *Pax per Legionenſia fuit.*

B

f

g *invenit tempus pugnandi in ſo Mauritan*

3 Eo tempore reverendiſſimus Parer Roderi- *& eccleſias reſtaurandis.*
cus, Archiepiſcopus Toletanus, eccleſiam Toletanam mirabili opere fabricavit; prudentiſſimus Mauricius, Epiſcopus Burgenſis, eccleſiam Burgenſem fortiter & pulchre conſtruxit; & ſapientiſſimus
C Joannes, Regis Fernandi Cancellarius, eccleſiam Valliſoleri fundavit, & multis poſſeſſionibus glorioſe dotavit. Hic tempore procedente factus Epiſcopus Oxomenſis, eccleſiam Oxomenſem opere magno conſtruxit. Nobilis Nunius, Aſtoricenſis Epiſcopus, inter alia quæ prudenter geſſit, muros Aſtoricenſis urbis, epiſcopium & eccleſiæ clauſtrum fortitet & pulchre ſtuduit reparare. Regula juris Laurentius, Aurienſis Pontifex, ejuſdem eccleſiam & epiſcopium quadris lapidibus fabricavit, & pontem in flumine Minio juxta eamdem civitatem fundavit. Generoſus etiam Stephanus, Tudenſis Epiſcopus, ejuſdem eccleſiam magnis lapidibus conſummavit, & ad conſecrationem uſque perduxit. Pius autem & nobilis Martinus, Zamorenſis Epiſcopus, in eccleſiis conſtituendis, monaſteriis reſtaurandis, pontibus & hoſpitalibus ædificandis continuo præbebat operam efficacem. His & aliis ſanctis operibus noſtri beati inſiſtunt Pontifices & Abbates, iſti & alii, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ.

Epiſcopus impia vere juvat.

Adjuvant his Sanctis operibus largiſſima manu Rex D
magnus Fernandus, & prudentiſſima mater ejus Regina Berengaria; multo auro, argento, pretioſis lapidibus, & ſericis ornamentis Chriſti eccleſias decorantes. Eo tempore per totam Hiſpaniam Fratrum Prædicatorum & Fratrum Minorum *b* con- h
ſtituuntur monaſteria, & ubique verbum Dei præ- *tempore Fratrum R. Legionenſium contra rebelles.*
dicatur ..... Adefonſus Rex Legionia, ubi cum filio ſuo pacem habuit, quoſdam rebelles in regno ſuo perdomuit, Rege Fernando filio ſuo auxilium præbente .... Rex autem Caſtellæ Fernandus, quam ſapienter tunc temporis geſſerit, non eſt qui ſcriptis oſtendere poſſet. Etenim revocavit virum potentiſſimum Alvarum, Petri Fernandi de Caſtella filium, qui erat cum Saracenis; & aggregato ſuorum exercitu magno, barbarorum fines invaſit; & multas ſtrages Saracenis inferens, cepit ab eis civitatem Baëniam, Porcunam, Queſadam, Andugar, Aznataraph, Garciez, Martoſiahen *i*, Capellam, & i
aliaa plures, & eum magna victoria in Caſtellam reverſus eſt. Poſt hæc Reverendiſſimus Pater Joannes, Cardinalis Romanus Sabinenſis Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, miſſus eſt in Hiſpaniam, a glorioſiſſimo Papa Gregorio: Hic, inter cetera quæ ſancte geſſit, Reges Hiſpanos contra Saracenos ſtuduit inciture: unde Rex Legionenſis Adefonſus, cum exercitu ſuo & parte exercitus filii E
ſui Regis Fernandi, obſedit Cacéres, oppidum fortiſſimum barbarorum & cepit ipſum....

4 Obiit autem Æra MCCLVIII, VIII Kalendas Octobris [Adefonſus Rex Legionenſis] Rex *Eodem defuncto*
autem Fernandus filius ejus tunc temporis erat in expeditione in terra Maurorum: & cum audiſſet quod deceſſerat pater ejus, feſtinavit venire Legionem, ut obtineret regnum patrum ſuorum. Eo tempore facta eſt perturbatio magna in regno Legionenſi: multi namque Milites Galleci & Aſtures, multas populationes, quas Rex Adefonſus fecerat abſque murorum ambitu, incendio tradiderunt. Nitebantur etiam reſiſtere Regi Fernando ſi poſſent: ſed omnipotens Deus illum mirabiliter adjuvabat. Etenim Miles nobiliſſimus Didaeus, cum eſſet Legione, fecit ſuos per palatium Regis furtive aſcendere, & turrim & eccleſiam B. Iſidori occupavit. Reverendus autem Pater Rodericus, Epiſcopus Legionenſis, vir nobilis, providus, & honeſtus, ut hæc vidit, eccleſiam Legionenſis Sedis armis, hominibus, & bellicis apparatibus muni- *nequidquam obſtantibus ſedulo fecit,*
vit, ut civitas Regi Fernando ſervaretur; civeſque turres murorum & eccleſiarum, ut potuerunt, ſimiliter munierunt. Erat tunc in ipſa civitate die ac
nocte continua vox belli, & tribulatio, & anguſtia F
magna: ſed miſericordia Dei non deſuit; & prædictus Didacus ægritudine valida eſt percuſtus, ita ut ipſe, vel in eo neſcio quis, clamarer, quod B. Iſidorus, ob auxilium Regis Fernandi, volebat ipſum Militem interficere, eo quod occuparerit turrim & eccleſiam ejus. Præterea a capite dicti Militis oculi videbantur avelli, & concavitate ſua egrediebantur, non ſine magno dolore: unde compulſus, cum ſe videret tam graviſſime vexari, conſilio Sanctæ Comitiſſæ venerabilis matris ſuæ, Abbati & Conventui ipſius monaſterii turrim & eccleſiam *uno etiam divinitus ponito,*
reſtituit, & damna quæ illis intulerat integravit datoque ſuper ſancta Dei Evangelia juramento, quod de cetero eſſet miles & vaſſallus B. Iſidori Confeſſoris, illico ſanitati reſtitutus eſt, & ſtatim eum ſuis de civitate egreſſus.

5 Epiſcopus autem Rodericus & cives, gaudentes in Domino, quod etiam Sancti pro Rege Fernando pugnabant, miſerunt nuntios illi, veniret ci- *ſit Rex Legionis.*

to

A to ſuam accipere civitatem. Venit itaque Rex Fernandus (qui rere creditur Rex virtutis, eo quod ſit virtuoſus) una cum prudentiſſima D. Berengaria matre ſua, & Legionenſem civitatem ingreſſus cum gloria magna, obtinuit regnum patrum ſuorum. Tunc confluentibus ad eum de ſingulis civitatibus & oppidis viris nobiliſſimis, conceſſit eis bonos mores & foros antiquos, & etiam illis multa gravamina relevavit. Supererant duæ nobiliſſimæ ſorores ſuæ, filiæ Regis Adefonſi, quas genuerat ex Regina *k* Taraſia, Sancia ſcilicet & Dulcia, quas habuit in magna reverentia, donec illis dum viverent annuatim triginta millia aureorum. Deinde pacificato toto regno ſuo, omnes Milites, qui populationes patris ſui incenderant, exolarit. Poſt hæc, congregato Legionis & Caſtellæ exercitu magno, ingreſſus terram Maurorum, obſedit Ubedam & cepit eam. Eo fere tempore inclitus Adefonſus frater ejus, & Alvarus heros potentiſſimus de Caſtella, de mandato Regis, cum Nobilium exercitu, deprædantes terram Maurorum, uſque ad mare mediterraneum hoſtiliter pervenerunt: quibus eum exercitu innumerabili occurrit Rex barbarus, nomine Abenfuth, juxta civitatem quæ vocatur Xerez. Commiſſo certamine fugati ſuot Maori multis millibus ſuorum proſtratis, & Chriſtiani reverſi ſunt in patriam, cum multis opibus & gloria magna. Iterum Rex Fernandus movit exercitum; & fines Saracenorum invadens, cepit fortiſſimum caſtrum, quod dicitor S. *l* Stephanus, & quædam alia: & acceptis a Saracenis theſauris multis, reverſus eſt.

6 Divulgabatur fama Regis Fernandi per univerſas regiones, & de fide, gloria, & victoriis ejus loquebantur omnes gentes. Siquidem magnanimitas ejus & ſapientia omnes hoſtes ejus vehementiſſime deterrebat. Regina vero Berengaria mater ejus in tanto ſapientiæ culmine ſerebatur, ut in regni adminiſtratione cuncta ſapienter & nobiliter ordinaret: quapropter ſecure Rex Fernandus faciebat moram in expeditione contra Saracenos, eo quod Regina Berengaria vices ejus ſapienter in regno Legionis & Caſtellæ ſupplebat: & tanta ſecuritate & pace utrumque regnum gaudebat, ut parrus vel magnus aliquis noo auderet violenter res alterius occupare: tamus Invaſerat cunctos hæreticos terror, ut cuncti de utroque regno fugere feſtinarent. Mittebat Regina Berengaria abundanter filio ſuo Regi Fernando, dum eſſet in expeditione, milites, equos, autum, argentum, eibaria, & quæcumque erant neceſſaria exercitibus ſois. Æra MCCLXXIII Regina D. Beatrix obiit, & ſepulta eſt Burgis in regali cœmeterio *m*, quod bonæ memoriæ fecerat Caſtellæ Rex Adefonſus. Ante paucos dies diſceſſerat filia Regis Fernandi & Reginæ Beatricis Maria puellula, quæ Legione in monaſterio S. *n* Iſidori eſt ſepulta. Tunc Temporis devotiſſimus Rex Fernandus, coram corpore B. Iſidori fixis genibus oravit, & votum faciens dixit tira voce: Adjuva me, Beato Confeſſor, contra Saracenos, & de his quæ acquiſiero huie eccleſiæ toæ cooferam honorabilem portionem.

7 Eo tempere quidam Catholici, viri ſtrenui, de frontaria Maororum, qui Almogavares vocantor, collecta ſuorum multitudine, de nocte terram Saracenorum furtive ingreſſi ſunt. Qui cum veniſſent Cordubam, & cuſtodes murorum ipſius civitatis barbari minime vigilarent; per ſcalas & funes civitatem magnam Cordobam o intrarerunt, & maximam obtinuerunt partem turrium & murorum. Et cum adverſus Saracenos fortiter dimicarent, & multos ex eis occiderent; feſtinanter miſerunt nuntios ad Regem Fernandum, ut ad eorum properaret ſuccurſum. Erat tunc in partibus illis heros potentiſſimus, Alvarus de Caſtella; & veniens feſtinus ad ſuccurrendum Chriſtianis, extra Cordubam tentoria fixit. Pauciſſimi erant Chriſtiani, habito reſpectu ad Saracenos: ſed quotidie de barbaris, adjuvante Domino, triumphabant. Quantæ autem magnanimitatis fuerit Rex Fernandus, ex hoc poteſt adverti, quod ſtatim Beneventanis, & Zemorenſibus, & aliis ſibi adſtantibus dixit: Si quis eſt hic amicus & fidus vaſſallus, ſequatur me. Erat tono hieme valde pluvioſa: & dom non haberet ſecum centum milites, ingreſſus eſt audacter per frontariam regni Leginnis, & eum paucis Cordubam venit. Magnus timor & dolor intrafit amicos cunctos Regis Fernandi, cum pervenit ad eos, Regem ſe tanto diſcrimini coeruliſſe. Accelerabant cuncti tanto Domino ſubvenire, ſed reſiſtebant eis flumina inundantia & pluviarum tempeſtas. Rex autem Fernandus ſtabat fortis & imperterritus, & Saracenos cum ſuis fortirer ſeriebat. Et eum ingreſſum civitatis & egreſſum non poſſent Chriſtiani Saracenis prohibere, eo quod prohibente flumine magno *p* Guadalquivir ad alteram partem non poterant tranſire, & Saraceni egrediebantur & ingrediebantur per pontem; Rex Fernandos fecit fieri balſas *q* & narigia de lignis & eoriis, & ipſe Rex cum pancis primos tranſivit. Tunc prohibitus eſt Saracenis egreſſus & iogreſſus, & cepie Rex caſtrum quod erat io ipſo ponte.

8 Obſeſſa fuit civitas Cotdubenſis, undiqoe properante Chriſtianorum exercito: & cum quotidie ab utraque parte gladiis mortiſetis & jaculis fortiter certaretur, tandem laboribus multis & fame victi Saraceni, Regi glorioſo Fernando Cordubam civitatem inclitam tradiderunt: & ipſi Saraceni tecedemes, ſe aliis Agarenorum oppidis contulerunt. Ingreſſus eſt Rex Fernandus Cordubam, cum gloria & lætitia magna; & eliminata omni ſpurcitia Mahometi, Pontifices ſacri, in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, ad honorem D. N. Jeſu Chriſti & Genitricis ejus Reginæ Cælorum Mariæ, in eadem orbe divina myſteria peregerunt; magnum illud Saracenorum oratorium Genitricis Dei Mariæ nomine decorantes. Inveotæ ſunt ibi campanæ, quas ob inſigne ab eccleſia S. Jacobi Apoſtoli Rex Cordobenſis olim detulerat Almanzor *r*: & Rex Catholicus Fernandus fecit eas Saracenorum humeris ad eccleſiam S. Jacobi *s* reportari. Capta eſt civitas Cordobenſis Æra MCCLXXIV: & reverſos eſt inclitos Rex Fernandos Toletum cum victoria & gloria magna. O quam beatus iſte Rex, qoi abſtulit opprobrium Hiſpanorum, erertens ſolium Barbarorum, & reſtitoens eccleſiæ S. Jacobi Apoſtoli campaoas ſuas cum magno honore, quæ multo tempore fuerant Cordobæ, ob injuriam & opprobrium nominis Chriſti. Accepit etiam Rex Fernandus Turgellum, Sanctam-Crucem, Albange, & quædam alia caſtra.

EX LUCATUDENSI

Capta a Chriſtianis Cordubæ; labore,

eadem cum paucis profiſciſcitur,

ac denique urbem obtinet,

& reſtituit campanas S. Jacobi.

k Caſtella.

Capit ad Xerez Mauris,

l Stephanus.

ipſe, velilla ad regni gubernationem magna,

m Burgis.

n Legione in monaſterio S. Iſidori.

contra eoſdem egreditur:

mandat S. Iſidoro vovet.

r Almanzor.

s reportari.

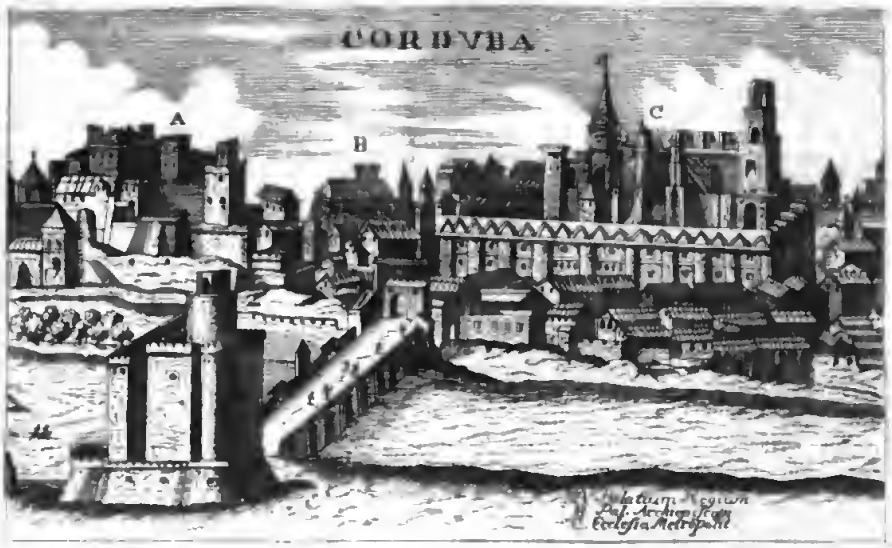

ANNOTATA.

a *Is eſt annus Chriſti* 1217. *Plos Sanctorum aliique paſſim notant annum Chriſti* 1216, *ſed male*; *cum* Alfonſus *avus ſolum obierit anno* 1214, 6 *Octobris*; *& poſtea puer* Henricus Rex *vixerit in regno annos* 2 *menſes* 10, *mortuus* 6 *Junii* 1217. *Porro quem Lucas* Fernandum, *Rodericus integre* Ferdinandum, *media ætas* Ferrandum, *quin & Ferdenandum ſcripſit*: *Caſtellani autem, & nunc paſſim Hiſpani*, F *initiale ſolitî mutare in* H, *ſcribum* Hernandum: *quod ſequitur Flos-Sanctorum. Similiter nomen Patris diverſimode ſcribitur*, Aldefonſus, Adefonſus, Alfonſus, *& vulgarius* Alonſus: *ſunt etiam qui idem faciant cum* Hildefonſo.

b *Huc ſpectat quod Odericus Raynaldus ad an.* 1236 *ex Regiſtro Gregorii Papæ* IX *lib.* 10 *Ep.* 182 *notat his verbis*; *Sancti zelus ſimul hæreticos*

C Cum Palentiæ aliquos hæretica lue infectos deprehendiſſet Ferdinandos, candenti ferro æternia infamiæ notis in vultu inuri juſſit: ii vero, Calamitatis illius ſenſu ad pœnitentiam ducti, conciliari Eccleſiæ ſolvique anathemate demiſſe flagitarunt: quam Provinciam Gregorius Epiſcopo Palentino dedit.

c *Quia pater ejus vocabatur* Philippus, *filius Frederici Ænobarbi & Frater Henrici Imperatorum*, *ipſe electus poſt fratrem Imperator*; *hinc auctori Legendæ veteris obſequi*, *ut* Beatricem *faceret* filiam Philippi Regis Franciæ.

d *Eadem Legenda ſolum nominat quinque*, *& quidem ordine perturbato*, Alfonſum, Fredericum, Emanuelem, Philippum, & Henricum: *oportet autem ut Patri præmortui ſint* Ferdinandus, Alienor, Maria, *unde poſtea eadem nomina indita ſint liberis ex ſecundo thoro ſuſceptis*. *Idem ipſimet Sancto accipitadi nominis occaſionem dedit*: *nam* (*ut ait Zuniga*) *Alfonſo Legionenſi ex priori cum Taraſia Luſitana connubernia natus filius*, Ferdinandus *dicebatur*; *ſed infans obiit*, *priusquam noſter hic naſceretur*.

e Ferrerola, *ſeu* Ferreola, *vulgo* Herrera: *illud forte quòd inter Palentiam & Cordubam media fere notatur via*.

Dei Regis Berengaria.

f *Nempe*, *ut ait Rodericus lib.* 7 *cap.* 31, Alfonſus *Caſtellanus*, *celebratis filia nuptiis*, omnia quæ *jure belli* abſtulerat, nunc genero, olim hoſti, dedit filiæ ſuæ: *& hæc utique divempto matrimonio debebant ipſius filiorumque manere*: *& ſic antea cap.* 24 *dixerat*, *quod poſt divortium* gnerræ & vaſtationes vix aliquo tempore inter Reges ceſſaverunt, Rege tamen Caſtellæ in omnibus prævalente, & de regno alterius caſtra plurima occupante: ſed tamen nec ſibi, nec filio, ſed nepoti Ferdinando omnia acquirebat: *quem vel ideo ſtudioſius apud ſe retinebat*; *& primum reſtituit Patri pro pacta anni* 1253.

g *Rodericus* (*cui potius hic credimus*) *ait*, *non niſi* exercitus Caſtellani præcurſores *fuiſſe*, *qui Leonenſi Regi occurrentes*, *abſque certamine fugierint in caſtellum iſtud*; *ibique incluſi cœperint de concordia agere*, *laſo qui bellum ſuſcitabat Alvaro*.

h De Prædicatorum Conventu Madritenſi *extat diploma apud Spinoſam fol.* 552 *lingua vulgari antiqua*, *initio tamen ac fine Latine ſcriptum*, *ubi dicitur* Ferdinandus, Dei gratia Rex Caſtellæ & Toleti F (*quod tantumdem eſt ac ſi nunc ſcriberetur* Caſtellæ Veteris & Novæ, *hujus enim caput erat Toletum & nomen Maurico iſtic regno tribuebat*) &, Facta carta apud Medinam del campo, XXXV die Junii Æra MCCLXVI anno regni ſui XX, *qui eſt Chriſti an.* 1228.

i *Vereor ne depravata ſit lectio*: *quia tamen Lucas*, *Chronicon ſuum non perduxit uſque ad obtentam* Jaën, *non audeo legere diviſim* Marios, Jahen.

k Taraſia, *Sancii Regis Portugalliæ filia*, *prius ducta quam* Berengaria, *ſed poſt ternam prolem ſuſceptam*, *propter affinitatem in ſecundo gradu*, *ab* Alfonſi *thoro ſeparata*. *Agit de hoc conjugio incerto Rodericus Toletanus lib.* 7 *cap.* 24; *ac deinde de matrimonio* Berengariæ *& divortio*.

l Caſtrum S. Stephani *diſtat Ubeda Eure-boream verſus milliaribus tribus*. *Atque hic univerſim nota*, *Milliaria communia Hiſpanica a me uſurpari in dimenſione locorum*, *quorum novem conſtituunt Belgicas horarias leucas decem*.

m *Illud ſcilicet*, *quod juxta monaſterium de las Huelgas ibidem fundaverat Rex Aldefonſus*.

n *Fuit S.* Iſidorus *Epiſcopus Hiſpalenſis*, *univerſæ* Hiſpaniæ patronos *habitus*: *colitur autem* 4 *Aprilis*. *Hujus corpus* Ferdinandus I, *a Rege Mauro impetratum an.* 1063 *Legionem tranſferendum curavit*, *erecto in hujus honorem hic nominato monaſterio Canonicorum Regulariun*

A *rium, cujus alumnum fuiſſe, quem præ manibus habemus,* Lucam, *poſtea* Tudenſem *Archidiaconum atque auctorem Chronicæ, opinatur Magiſter meus R. P. Henſchenius, ad Acta Vitæ & Translationis, ab eodem juniore compoſita.*

o *Non* civitatem *acceperunt, ſed ejus ſuburbium unum poſt antemurale, ut ex ſequenti ipſius urbis oppugnatione apparet.*

Bætis fluvius p Quadalquivir, *antiquis* Bætis, *unde* Hiſpanie Bætica, *nunc* Andaluzía. *Nomen autem* Guadalquivir, *dicitur Arabice idem ſonare, quod*, Magnus fluvius. *Sed quomodo hic non erat* Pons, *quandoquidem Chronica num.* 90 *tam expreſſe dicat, Regem caſtra metatum* ad Pontem Alcolèæ, *qui hodieque invenitur notatus in tabulis? cum etiam num.* 50 *deſcribatur Laurentius Suarez, Ezica venisse quaſi ad exploranda Sanctii Regis caſtra, deſiliſſe in pedes* ad caput pontis, *per quem erat ad eadem caſtra tranſgreſſurus? Placet credere, ſtrudum eo loci, ubi Rex caſtra fixerat, pontem fuiſſe, poſquam ratibus tranſitus fluvius erat; idque ad neceſſariam defenſionem eorum qui jam tenebant Caſtrum Pontis Cordubenſis,*

Cordiba ponte infratus, *quem ex Theatro Urbium ſupra propoſui, una cum præſtructo antiquitus caſtro, & cum tertia circiter ac præcipua urbis parte, continente Palatium Regium* A, *atque Meſquitam* B, *nunc ecclefiam S. Mariæ, Maurorum antiqua & hactenus conſervata quadamtenus opera; quæ inter ſitum eſt Archiepiſcopium* C. *Quidquid porro poſt Regiam excurrit*

B *maiorum in Occidentem, tquilibus & viridariis Regiis*

& arx ad eundem. *occupatur: poſt Metropolitanam vero verſus Ortum magis procurrit civitas, pluribus eccleſiis ac vivium domibus ſtipata: quam credas (ſi ſolum Tudenſem legas) occupatam a Chriſtianis fuiſſe: ſed Chronica, diſtinctius loquens, docet, ſuburbium dumtaxat obtentum, quod ultra hanc partem longius verosimiliter protendebatur, diruta nunc quæ ipſum tunc civitati jungebant muris turribuſque.*

Campanæ S. Jacobi reſtitutæ, q Balſa *Hiſpanice, Latine* ratis *dicitur.*

r *Circa an.* 990 *anno* 53 *& ultimo Regis* Almanſor, *occupata* Compoſtella, *minoris campanas inde ablatas ſcribit Rodericus lib.* 3 *cap.* 26: *quod ſacrilegium Barbaro fatale fuit, eiſi alioqui ab ulteriori injuria ſacro loco infranda abſtinuerit, fulmine territus.*

s *Addit Legenda, quod* ſicuti humeris Chriſtianorum avectæ fuerunt campanæ, jubente Almanſore; ſic de mandato Ferdinandi, eas refetre coacti ſint ipſimet Mauri.

c

PARS SECUNDA *a.*

Ex libro Hiſpano, dicto Flos-Sanctorum, anni MDXXXII.

Argona Regem ſibi concilians Sanctius, 9 STatim poſt ſubactam Corduham, abiit Rex excurſionem facturus in ditionem Hiſpalenſem; cui Argona trenſeunti indicatum eſt, quod ibi eſſet Rex nomine Alhamad, idemque generoſus eques, qui ei magnum poſſet inferre dammum, poſteriora exercitus cum impedimentis carpendo. Hoc intellecto, ſtatim verſus Argonam Rex tetendit, miſitque ad Regem Alhamadum, cauſa tractandi cum eo. Qui cum egreſſus eſſet ad Regem, eique ſe ſubjeciſſet; promiſit ei Rex, quod ſi Argonam tradere vellet, facturus eum eſſet Regem Granatæ; interim tueretur exercitus Chriſtiani impedimenta, curaretque ne quid eorum periret. Quod cum ei Rex Manrus juraſſet, abiens Fernandus incorrit in agros Hiſpalenſes. Miſit deinde

faciuſque Regem Granatæ, Rex nuntios ad præcipuos quoſdem Granatenſis urbis incolas, ut exauctorato eo quem tunc habebant Rege, Alhamadum Argonenſem Regem aſſumerent: hoc vero cum eis perſuaſiſſet, eo quod Alhamadus nomen haberet viri fortis, iſque ad regnum perveniſſet, continuo tradidit *b* Fernando Argonam. Fernandus vero eumdem monuit, ut recordaretur, quod per ipſum factus eſſet Rex Granatenſis; ideoque petebat ut ſibi traderet civitatem Jaen *c*, ſub hac conditione, ut eam ipſi redderet quandocumque is poſtulaſſet: atque ita urbem illam obtinuit, arcemque in ea, quæ nunc eſt, ædificavit. Molitionem autem iſtam ægre ferentibus Mauris, & cur id faceret interrogantibus, reſpondit; hoc ſe facere, ut ne civibus cogeretur eſſe moleſtus, ſed ſibi ſuiſque illac tranſituris abſque incommodo eorum hoſpitium inveniret.

EXTRA HISPAN. b

c

Jaen ab eo ſibi conceſſum cur.

10 Tuletum deinde rediturus Fernandus, Cordubæ reliquit Magiſtrum D. Pelagium Corrèa, & D. Rodericum Alvarez Aſturienſem, alinſque plures, Hiſpalim uſque excurſuros. Metatus eſt autem Magiſter Pelagius in loco, qui dicitur Sant-Lucàr *d* de Albayda, inter Hiſpalim & Tegadam; Rodericus autem, Alcalæ *e* de Guadayra: atque ex his locis adeo infeſtos habuerunt agros Hiſpalenſes, ut ad magnas anguſtias Mauros compulerint. Inito ergo cum Proceribus ſuis conſilio, convenerunt de certa auri ſumma, duobus iſtis Equitibus danda, pro pace cum iis habenda: quam illi haud difficulter conceſſerunt. Quia autem ſciebant Mauri, Fernando Regi conſtitutum eſſe manere in Caſtella totis tribus annis, decreverunt quantam maximam poſſent ſementem facere: quod ita eis ſucceſſit, ut ſi meſſem colligere permiſſerantur, deeſſe iis non potuiſſet annona per ennos viginti, adeo

Mauros Hiſpalenſes excurſionibus fatigat, d

e

E fœcundus fuit annus iſte. Tunc Magiſter Pelagius & D. Alvarus ſignificarunt Regi quidquid actum erat, & quod, niſi ipſe novam meſſem nunc collecturus veniret, non deberet intra viginti annos de capienda Hiſpali cogitare. Hoc nuntio accepto Rex, ſtatim & abſque mora Burgis *f* diſceſſit, cum Equitibus circiter centum: & evocatorias miſit per regeum totum, mandans ut omnes Hiſpalim convenirent. Advenit eutem eo Rex Fernandus medio Martio, anno Domini *g* MCCXLVIII, civitatemque tam arcte einait ex omni parte, ut neceſſaria ad victum inferri in eam non poſſent, niſi per *h* Axarafam: quæ non poterat præcludi, eo quod prope Trianenſe *i* caſtrum tenſa arat catena perquam grandis, ttans ipſum fluvium, a Turri-aurea uſque ad alteram partem: quæ catena adjumentn magno Mauris fuit. Quidam autem Romanus *k* Bonifacius dictus, civis Burgenſis, dixit Regi: Habeo navim valde bonam, quacum ſi bonum ventum annnerit Deus, velis expanſis proveſtus, intendo catenam iſtam perfringere.

f

deinuo hem obſidat:

g

h

i

k

F

eamque per deditionem accipit.

11 Dum Rex per triduum integrum ſe recepit ad orandum & nec ullius alloquium ſuſcepit; ab oratione autem regrediens mandavit, ut nautæ navim appararent. Quæ eum velis expanſis promoveretur, tam validus ea implevit vcotus, ut ſurſum in flumen proveſta, non tantum catenam illam perruperit, ſed etiam pontem juſto ab inde ſpatio diſſitum. Qui ſucceſſus magnam Mauris moleſtiam attulit, utpote jam omni ulteriori ſpe neceſſariæ annonæ obtinendæ privatia. Ergo parvo poſt tempore petierunt Mauri loqui cum Rege, qui eis tranſmiſit Rndericum Alvarez Aſturicenſem; cui diaerunt, quod ei traditurì eſſent civitatem, modo ſibi liceret egredi cum uxnribus, liberis, atque fortunis; manere autem vnlentibus, ſub Regia obedientia atque ad ejus ſarvitium, id ſiceret. Rex vero arbitrium conditinnum ad Adeſonſum filium retulit: qui reſpondit, faceret pater ſuus quod bonum videbatur. Poſtea vero redierunt Maurorum

EXTEG. GISPAN.

legati, patentes inducias ſibi dari, ad demoliendam turrim & mezquitam majorem: qua de re Adefonſus interrogatus edixit, quod ſi vel unicam tegulam in civitate moverent, omnes mactati jubecer. Videntes igitur talia fruſtra peti, ſupplicarunt Regi, ut ſeptem dies ſibi concederet, intra quos civitatem traderent, ea qua Rex vellet conditione & forma. Intravit ergo Rex Fernandus in urbem Hiſpalenſem die *vere l* Novembris, anno Domini MCCXLVIII: manſit autem in urbe major *m* pars incolarum.

l

m

In Caſtellam redituras

Ita Paſt hæc cæp Rex quam Magnates ejus in Caſtellam redeundum eſſe conſuerunt, dimiſſis eorum aliquibus ad cuſtodiam civitatis. Verum hoc ne fieret tali ratione dicitur fuiſſe impeditum. Paſitus *n* quidam Fernandi Regis, Paya dictus, conſcendit turrim majoris eccleſiæ, numeravitque plateas o Chriſtianis inſeſſas; facile atque diſtinguendas ab aliis, quia unuſquiſque Magnatum vexillum ſuum extulerat e loco in quo hoſpitabatur. Hinc agnovit quantn in periculn, ſi Rex diſcederet cum exercitn, futuri eſſent reliqui. Ergn ad Fernandum acceſſit, & dixit: Domine, unama te gratiam peto, videlicet ut eum omnibus Primoribus cuis mecum velis prandere in ſumma tucti majoris eccleſiæ. Cumque reſponderet Rex, quod locus omnes non capeset; In illa, inquit, turricula, o Rex, quam ſuperne vides, & exiſtimas tam parvam eſſe, plusquam quinquaginta viri contineri poſſunt. Tum Rex petitioni annuit; & abiit Poya: hora autem congrua accerſivit Regem cum ſuis Magnatibus. Qui cum aſcendiſſent; Prandium, inquit Paya, quod vobis paratum haben, eſt ut videatis hanc civitatem, quam Dominus Deus noſter donavit vobis. Cui Rex, Viden eam perquam bene, & benedictus ſit Deus, per cujus miſericordiam acquiſivimus eam. At ego, replicat Paya, faciam ut multo melius eam videas: & monſtravit ei vexilla Magnatum & Tribunorum, qui ibi erant; & quam exiguam partem civitatis occuparent, juſſit conſiderare. Ad quæ Rex, Vere, inquit, miſeret me civitatis hujus. Tum paſitus: Si modo, cum hic ſunt Caſtella & Legio, non habitatur Hiſpalis: quomodo hinc abiena eredis relicturum te, qui eam faciat habitari? Equidem edico tibi, quod ſi ſemel hinc abieris, numquam in eam ſis rediturus. Tum vero Rex, inquit, Etiam ex ore ſatuorum prudentia quandoque conſilia proficiſci audivi ſæpius; atque ex nunc promitto Deo, me numquam in Caſtellam rediturum, ſed hic ſepulcrum habiturum. Atque ita Fernandus Hiſpali manſit, eamque a frequenti populo habitari fecit, incolis ex omni Hiſpania accerſitis: & poſt captam urbem in ea vixit ſanctus hic Rex tribus cum dimidio annis.

B

mid facit at Joviuſer movetur a paraſito,

C

ibique manere vetat:

Quando autem ſe vidit morti vicinum, accerſitn ad ſe filio Adefonſo, poſt multa ſancta ac ſalutaria monita, ei dixit: Urbem Jaĕn a Granatenſi Rege teneo, ſub ea conditione, ut eam redderem quandocumque repoſceret: volo autem ut fides mea etiam poſt mortem meam præſtetur integra, ſicut eam ſervavi cuieumque ipſam obligavi cum vivebem. Itaque volo ut reddas eam Granatenſi Regi, quandocumque volet; tibi autem ſerves arcem, quia ipſam ædificavi, & eſt mea. Hoc autem præſtitit Rex Adefonſus poſt morrem patris ſui. Fernandus vero, cum res ad animæ ſuæ ſtatum pertinentes compoſuiſſet, magna cum devotione petivit Sacramenta *t* & recepturus Corpus Chriſti, *u*rrexit de lecto, ſeque in terram proſtravit, dicens, Domine, unde merui, ut venires ad me? Et prius quam ipſum ſuſciperet, accepit reſtim colloque circumjecit; tum genibus ac cubitis terræ innixus, dixit: O Domine mi, amore mei paſſus es aliam magis crudelem reſtim collo tuo circumdari: ego vero miſer quid feci pro te? Obſecro, Domine, ne conſideres quam male poſſim tibi cationem reddere eorum quæ mihi commendaſti, & temporis impenſi: ſed conſidera, qualia ipſe ſis, & miſerere mei. Atque ita cum multis lacrymis recepit Dominici Corporis Viaticum, petens ab omnibus ſibi ignoſci, ſi cui gravis fuiſſet, vel cauſam querendi de ſe dediſſet. Mox teſtamentum ſuum condidit, filio ſuo Adefonſo expreſſe mandans, ut magnam curam Reginæ gereret, fratres bene educaret, famulis ſuis eſſet munificus, & ſubditis omnibus æquus *v*. Denique Clerum totum ibi præſentem, poſt recitatas Letanias, præcepit canere, Te Deum laudamus. Sumptaque in manus candela, & Cruce ante ſe poſita, inclinavit caput: ac magna cum devotione animam tradidit Creatori, in urbe Hiſpali, die xxx *p* Maji, anno Domini MCCLII, regni vero ſui xxxv.

ſuſcepiſque devote Sacramenta,

jubet Regi Granata Jaĕn reſtitui,

pie moritur an. 1252.

D

E

F

ANNOTATA.

a *In hac ſecunda parte multa dicuntur plane aliter quam a Garibajo ac Mariana, Chronicam* Ferdinandi *antiquam ſecutis, cui nos quoque plus fidei ineſſe arbitramur: voluimus tamen Legendæ iſtius verba hic dare, judicium diſcriminis faciendi Lectori reliquentes.*

b Argonam *ſcribo, quod Hiſpanis* Arjona *ſcribitur, ſuum j pronuntiantibus ſicut Græci pronuntiant χ. Cur ergo, inquies, non ſcribis* Archona? *Quia nempe diſparatiſſimum ſonum apud Hiſpanos habet* ch: *accipiam ergo & hic & alibi litteram* g, *ut genuino ſono Hiſpanici j viciniorem*, Argonam *autem volunt aliqui* Albam Vitgaonenſem *Plinii, vel* Autigiam *Livii fuiſſe, inter Iden & Anduxar. Chronica urbem obſeſſam fuiſſe ſcribit & deditione captam.*

c Jaĕn, *Latino ſcribentibus Roderico & aliis* Giennum & Gienna, *quam Chronica dicit prius abſeſſam & ad extrema redactam, quam Rex barbarus, ſe ſuaque fidei* Ferdinandi *committens, urbem tradi juberet; nec meminit illa adjectæ conditionis, ima Chriſtianos incolas illac traductos ſcribit, utique Mauris omnibus aut pleriſque egredi juſſis. Nihil etiam ibi de promotione* Alhamadi, *per* Ferdinandum *curata.*

d San Lucar de Albayda, *hodie*, San-Lucar la Major, *urbi Hiſpalenſi ad Occidentem jacet, cis flumen Guadiamar, intervallo circiter leucarum 4; diſtinguendam a* San-Lucar de Barrameda, *maritimo oppido ad æſtuaria Bætis, ac veluti porta urbis Hiſpalenſis.*

e Alcalà de Guadayra, *ad Orientem ejuſdem urbis, vix duabus leucis inde abeſt.*

f *Chronica ait*, Cordubæ *fuiſſe* Regem, *cum obſidendæ Hiſpalis conſilium cepit, mutata priori propoſito redeundi in Caſtellam*: Cordubam *quoque juſſum convenire exercitum, cum qua plura oppida prius occuparit quam inchoaret obſidionem.*

g *Eadem ait obſidionem* ſedecim menſes *trauiſſe, proinde deberet cæpta fuiſſe anno priori* 1247 *menſe Julio.*

h Axaraſæ *vulga dicantur excelſæ partes ſeu ambulationes: ſed eo nomine hic intelligitur ingens terræ tractus trans Bætim, quia forte excelſior quam citerior ripa.*

i *Dabimus in Actis plenam urbis deſcriptionem, & ipſius Catenæ, cujus tamen nulla ſit mentio in Chronica.*

k *In Chronica dictus* Raymondus: *nempe inter nomina vulgaria* Ramón & Román *fola vocalium tranſpoſitio ſignificationem variat.*

l *Certum hic mendum eſt, cum conſtet quod accepta ſit in de*

A *in deditionem urbs, traditis portis & Alcazario, die* S. Clementis 23 *Novembris: quam diem Civitas eo nomine celebrem agit quotannis. Fortaſſis die 8 ejuſdem ſignatæ fuerunt, conditiones deditionis faciendæ: & hoc Auctorem deceperit. Ipſe autem Rex primum ingreſſus eſt civitatem 22 Decembris in Translatione S. Iſidori, egreſſis qui egredi voluerunt Mauris.*

An omnes Mauri Hiſpali pulſi?

m *Licet poſt menſem unum a deditione omnes exire coactos dicat Chronica: tamen ad ſalvandam ſequentem narrationem, credatur, tantum fuiſſe egreſſorum numerum, quamvis manere volentibus id per pacta licuerit, ut hi reſpectu illorum quaſi nulli fuerint; reſpectu tamen ingredientium Chriſtianorum tam multi, ut eis formidabiles eſſe debuerint, ſaltem de conflanda cum egreſſis conſpiratione, quam primum Rex cum exercitu receſſiſſet, uti mox infra inſinuatur: atque ita pars major apud Tudenſem, intelligatur* para magna.

n *Hiſpanice* Truban, *quod etiam* Morionem *ſignificat, quales Regibus ad delicias eſſe ſolent, ſapienter ſatui. Turrim vero hic indicatam infra plenius deſcribemus, atque etiam ſpectandam in imagine dabimus.*

Generoſum Sancti dictum in mute.

o *Rodericus Sanctius Palentinus Epiſcopus, parte 3* B *cap.* 40; Habent, *inquit*, Hiſpanorum Annalia, quia cum hic glorioſus Princeps in agonia mortis eſſet conſtitutus, a quodam Milite interrogatus eſt, quale ſepulcrum aut ſtatuam ſibi jubebat apponi. Cui ille; Immaculata, inquit, ut potui, vita mea ac geſta, ſint mihi ſepulcrum & ſtatua.

Voces cœleſtes ab ea ſubita?

p *Idem eodem loco addit.* Quo die auditæ ſunt voces in cælo, En moritur juſtus & nemo conſiderat. Cuncti fideles ob ejus obitum ineffabiliter flebant, dicentes, Utinam talis Princeps aut non naſceretur, aut non moreretur? *Hoc quidem a Gentilibus de Gentili Imperatore dictum tolerari poterat: inter Chriſtianos autem explicationis eget, ut commode intelligatur: alioqui enim certum eſt, nullum regioni cuipiam majus bonum poſſe divinitus obtingere, quam Regem Sanctum; qui licet vel modico vivat tempore, ſuorum tamen Patronus perpetuus erit in cœlis. Quod autem attinet ad voces auditas in cœlo, tales occurrunt frequenter, in Martyrum paſſionibus ibi, quæ in locum verorum Actorum, aut numquam ſcriptorum aut a tyrannis aboliorum, poſt multa ſæcula ſcriptæ ideoque ſuſpectæ ſunt; in ſinceroribus tamen & notarialiter exceptis, cum ipſi Martyres paterentur, eas numquam invenias. Quit autem circa habitationem credat, Palentinum habuiſſe idoneæ antiquitatis & fidei teſtem ad rem tam inſolitam aſſerendam, quam tacuit auctor Chronicæ, ſatis alias proclivis ad mirabilia narranda, ut nihil de nullove Legendæ dicam?*

C

ACTA PROLIXIORA:

Ex Libro VSUS Roderici Archiepiſc. Toletani coævi, & Chronica Hiſpanica ſancti Regis, juxta Ms. Hiſpalenſe edita Vallifoleti, an. MDLV.

RODerici *textum integrum, iiſdem quibus eſt editus verbis legendam proponens, ſed nonnullis ex* Chronica *acceptis Capitibus interpolatum; primum, quidem neceſſarium duxi numeros Capitum quibus diſtinguitur textus ille, notare in margine uſque ad n.* 99, *ubi* Roderici *hiſtoria finem accipit: deinde congruum cenſui, hic præmittere diſtributionem Capitum, in ipſa* Chronicæ *editione ſervatam, adſcribendo e regione numeros noſtros, initio talis cujuſque Capitis reſpondentes; ut cum aliquis incidat in libros Hiſpanicos, in quibus* Chronica *prædicta citatur per Capita, promptum ei ſit ſenſum Latine expreſſum invenire. Quod ſi numero addatur *, notabis iſtic, ubi tale ſignum reperitur in contextu incboari, quod ei reſpondet, Caput. Qui Chronicam hanc prælo paravit, Hiſpalenſis fuit (ut patet ex Prologo) nam noſtram appellat: & Hippolytus de Vergara; Diſcurſu 6 de S. Ferdinando, nominatim indicat,* D. Didacum Lopez de Cortegana Archidiaconum *ipſius Metropolitanæ eccleſiæ. Miſit autem is exemplum ſuum an.* 1535 *Vallifoletum, quia ibi jam impreſſa fuerant ſucceſſorum Regum Chronica, ut habetur in titulo*; Chroniea Sancti Regis D. Ferdinandi, hujus nominis Tertii, qui Hiſpalim totamque Bæticam obtinuit, & fuit pater D. Alfonſi Sapientis, avus D. Sanctii Generoſi, proavus D. Ferdinandi Quarti, qui veneficio periit; tritavus D. Alfonſi Undecimi, qui Algeziras vicit: quorum omnium Chronicæ ſimiliter habentur impreſſæ. *Habeo poſtremas duas, totidem intermedias requiro: & ſi quis ſubmiſerit, beneficium agnoſcam.*

EX HISP.

PROLOGUS EDITORIS HISPANI.

Magnifico & Prænobili Domino, Don Fernando Enriquez,

INter alias ſcripturas, Magnifice ac Prænobilis Domine, quæ reperiuntur in bibliotheca hujus ſanctæ Eccleſiæ Hiſpalenſis, inveni biſtoriam ſancti Regis Don Ferdinandi, qui acquiſivit ſibi hanc inſignem & prænobilem civitatem. Quamvis autem Summaria quædam hujuſmodi Chronicæ fuerint impreſſa; conducibile tamen mihi viſum eſt, etiam hanc prælo ſubjicere: utpote copioſiorem, & quia in ea diffuſe narrantur Regis illius heroica facinora, æterna memoria digna; ac denique ne diutius concluſu detineatur hiſtoria, tantopere expetita, præſertim in hac prænobili civitate, quam obtinuit non ſine labore maximo, propriæ vitæ periculo, impendioque ſuorum eorumque theſaurorum; quos præmiſit in cælum, iſtic ſibi reſtituendos. Quia autem ad perfectionem biſtoriæ opus eſt paulo altius repetere ejus originem; incipit narratio a Rege Alfonſo, ſancti Regis avo, filio Sancii cognomento Deſiderati, quo melius intelligatur ordo Regii ſui ſtemmatis, nobiliumque & illuſtrium ejus operum. Longum enim & confuſionis plenum opus foret, ipſum deducere per omnes illos Reges, qui Sanctum reguando præceſſerunt; noſtræque intentionis dumtaxat eſt texere illius hiſtoriam. Hæc vero emendanda fuit, aut (ut expreſſius loquar) renovanda, quoad pronuntiationem nonnullorum vocabulorum antiquorum, ut a modernis melius intelligantur.

Poſt quædam Summaria edita, E

ipſa Chronica integra prodiit:

F *& tantum quoad voces aliquas innovata.*

a Quia autem ad Dominationem veſtram, tamquam primum Equitem civitatis hujus, & ejuſdem cum Sancto nominis conſortem, pertinet præcipue favere magnis & nobilibus facinoribus ejus; exiſtimavi quod merito deberem ipſi inſcribere hanc Chronicam, ut ſub ejus auctoritate & favore publicetur in gratiam legere cupientium: idque eo magis, quod Dominatio veſtra, hoc anno milleſimo quingenteſimo decimo quinto, in feſto S. Clementis, extulit Gladium ipſius ſancti ac beatiſſimi Regis, quando celebratur ſolenniſſima proceſſio, in memoriam ejus diei quo acquiſita hæc civitas fuit; & exiſteas in capella Regum, demonſtravit deſiderium videndi ipſius Chronicam. Hoc enim me permovit, ut, ad obſequendum voluntati iſti tuæ, eam emendarem, ſicut dixi, & nomini veſtro inſcriberem; quo ſcilicet nomine, nec non ingenuis tuis ac nobilibus moribus, imitaris eumdem. Credo equidem non defuturo, qui me reprehendat, dicantque non debuiſſe mutari vocabula antiqua; quæ plus majeſtatis & auctoritatis quam moderna videntur

offerturque D. Fernando Enriquez.

cum ratione mutati loquendi Stylus

A tur habere. Verum illis facile reſpondetur, quod dum hiſtorie aliqua Latina in linguam noſtram vulgarem convertitur, non utamur Latinis vocibus, quantumvis magis ſonoris quam ſint noſtra Romana; ſed idiomate ſecundum tempus uſitato: quem uſum videmus intra ſpatium quadraginta aut quinquaginta annorum notabiliter mutatum ab eo qui ante fuerat. Verum favente Dominatione veſtra, hæc & alia maledicorum dicteria parum mihi curæ ſunt, aliud non ambigienti quam ut maneam, quod ſum, famulus veſter. Tali ergo fiducia & robore nitens Hiſtoria, invocato nomine Dei, & Virginis Mariæ Dominæ noſtræ matris ejus; fuiſque & veſtris protecta armis, initium accipit, quemadmodum ſequitur.

3 *Hactenus ille, cujus rationes pro exoletarum vocum mutatione, quamvis in vulgo plauſibiles & acceptandæ, eruditis tamen (hoc ſæculi tempore) minus probabuntur. Tales enim non quærunt vetera iſtiuſmodi ſcripta, ad excolendum iſta lectionis formonem; ſed ſinceram in iis veritatem ſpectant, & hanc in originalis verbis certius tenere ſe credunt. Huc autem ſpectat, quod R. P. Laurentio Surio accidit, colligendis Sanctorum Actis aliis de tota re litteraria optime merito. Is dum ſui ſæculi faſtidio conſulens, phraſim eorumdem Actorum ſubinde leviter immutavit, tunc fortaſſis non inutilem diligentiam*

B *aſſumpſiſſe viſus fuit, quando hæreticis ſciolis viſui erat eccleſiaſticorum ſcriptorum rudis ſimplicitas; nunc autem eorumdem quoque judiciis in contrarium ſic verſis, ut vel apicem mutare ex ortographiæ Latinæ legibus ſcrupulo ducant, ſuamque fidem egregie probaſſe ſe credant, ſi quoties, Ammoneo, Conlabor, aliaque ſimilia ſtribligini ſemibarbaræ menda ſervaverint) nunc, inquam, Surii factum arguitur factum ab æquis inſuper; nec deſunt, qui tali occaſione ſæpſum quandoque non leviter immutatum vel obſcuratum querantur. Antiquorum quippe monumentorum eadem quæ ſtatuarum & monetarum ratio eſt, quibus apud peritos æſtimatores pretium venit ea quadam ſcabritie fuſcoque colore, tamquam veræ antiquitatis earum characteriſticis notis. Ea propter deceſſores ac Magiſtri mei, Bolandus atque Henſchenius, Sanctorum Acta ſuſceperunt edenda, ſervata primigenia ſcriptorum, quantumvis ſubbarbarorum, phraſi. Quo nomine licet eos initio ſugillarent dicatiores quidam Franci, Scriptores Silveſtres eos appellando; cito tamen obmutuerunt, confuſi unanimi approbatione eruditorum apud ſe virorum. Hi vero non ſolum in Latinis medii ævi ſcriptis invariatum ſtylum ſervandum*

C *eſſe judicarunt, ſed in ipſis quoque Francici idiomatis libris antiquitus compoſitis: quorum nonnullis, ut vulgo conſulerunt, hodiernæ phraſis conteatum recentem addiderunt columnatim, quomodo alias Græco-latina imprimuntur; aliis ſatis habuerunt recentiora vocabula, antiquatis reſpondentia, ponere in margine, vel Annotationibus ſubjunctis obſcuritatem tollere, & laborem lectoris ſublevare. Idem utitam in hac quoque Chronica factum ab editore fuiſſet: feciſſet autem id tanto facilius, quanto pauciora mutarunt Hiſpani, ut in habitu, moribus, religione conſtantiores quam cæteræ paſſim nationes; ſic in patrio quoque ſermone variando parciores conſtantioreſque.*

4 *Dicta autem Chronica, ſicut Valiſoleti impreſſa habetur, dividitur in ſeptuaginta octo Capita: quæ quia more noſtro contrahuntur ad numerum minorem & reliquo operi conformem, magiſque idoneum Annotationibus interponendis; ipſos veteris illius diviſionis Titulos, continua ſerie hic præpono, ſicut alibi habentur impreſſi ad calcem, addito ubique numero, ubi ſingula requirenda ſunt, in novam noſtram diviſionem. Aſteriſcus * vero ſignificabit in medio talis paragraphi novum Chronicæ Caput inchoari.*

D

VETUS DIVISIO.

Incipit Chronica Sancti Regis Don Fernandi, hoc nomine Tertii, qui acquiſivit Hiſpaliam.

CAP. I. DE nobili Rege Don Alfonſo, hujus nominis nono, filio Regis Don Sancii Deſiderati, ejuſque grandibus facinoribus. num. 5

II. De Rege Don Henrico, hujus nominis primo, qui regnavit poſt mortem nobilis Regis D. Alfonſi. 13

III. Quomodo Rex Henricus comitia celebravit Valliſoleti. 14

IV. De malis & rapinis exercitis per D. Alvaſum, & quomodo conatus ſit diſcordiam adducere inter Regem ejuſque ſororem ac tutricem D. Berengariam. 15

V. In quo commemoratus mors D. Henrici Regis. 16 *

VI. Quomodo poſt Henricum regnavit D. Fernandus, & quomodo D. Alfonſus ejus patre voluerit ipſi regnum auferre, ex conſilio Comitis Alvari. 17

E

VII. Quomodo D. Berengarie & Rex Fernandus fecerunt adferri corpus Regis Henrici a caſtro Tarreco, & deportari Burgos. 20 *

VIII. Quomodo Comes Alvarus & fratres ejus grandia damna intulerint ditionibus Regiis: & quomodo Rege ac matre ejus Herrera tranſeuntibus, captus fuerit Comes Alvarus, per Equites qui Regem comitabantur. 22

IX. Quomodo Comes Alvarus pepigerit cum Rege de tradendis ei oppidis & arcibus, quas ipſe & frater ſuus tenebant, pro ſua liberatione: & quomodo Patentiam ambo ſe receperint. 23

X. In quo narratus mors Comitis Alvari, & fratris ejus Don Fernandi. 24

XI. Quomodo nobilis Rex Fernandus uxorem duxerit D. Beatricem, filiam D. Philippi ex Alemannia & D. Mariæ D. Coyſæ * Imperatoris Conſtantinopolitani. 25 * Iſaac.

XII. Quid ingotii habuerit D. Fernandus cum aliquot Equitibus, contra ipſum inſurgentibus ejuſque ditiones populantibus. 27

XIII. Quomodo nobilis Rex Fernandus, poſt pacificatum regnum ſuum, perrexerit contra Mauros, crudeli bello eos perſequens, eidemque multa oppida munitioneſque eripiens. 28 *

XIV. Quomodo nobilis Rex Fernandus nobiliſſime conſtruxerit eccleſiam majorem Toleti, ex manubiis Maurorum, deque ejus aliis pluribus facinoribus. 29 *

XV. De morte D. Alfonſi Regis Legionenſis, patris D. Fernandi: & quomodo hic poſt obitum Patris regnum ejus obtinuerit. 33

XVI. Quomodo nobilis Rex Fernandus iverit Legionem regni caput, fueritque receptus & agnitus Rex abſque ulla contradictione. 34 *

XVII. Quomodo Rex Fernandus ex condicto receſſerit ad oppidum Tabogal, acturus cum Rege Portugalliæ, & miſerit fratrem ſuum Dominum Alfonſum ad infeſtandum terras Maurorum. 35

XVIII. Quid acciderit D. Alfonſo Infanti & D. Alvaro Perez, ingredientibus terras hoſtiles. 36

XIX. Quomodo D. Alfonſus Infans conflixerit cum Rege Abenhuc, eumque vincens fuderit. 37

XX. Quomodo Chriſtiani, poſtquam repulſiſſent Mauros intra portas Xerezenſes, obtenta victoria

A ria collegerint ſpolia: ac poſtea occiderint multos Mauros, abditos intra ſpiſſitudinem olivetorum. 40

XXI. Quomodo Rex Fernandus obſederit Corduham, & poſt dies aliquot obſidionis eamdem obtinuerit, Mauris ei ſe tradentibus.

Ita habet Hiſpanicus titulus, ſed fallit; debuiſſet enim ſic dumtaxat legi:

Quomodo Chriſtiani obtinuerint ſuburbium Cordubenſe.

XXII. Quomodo Rex fernandus confeſtim diſceſſerit Benaventa, opem laturus iis qui ſuburbium Cordubenſe interceperant. 47

XXIII. Quomodo Abenhue Rex Ecigæ voluerit in auxilium Cordubenſium proficiſci contra Regem Fernandum; ſed ab ea mente deductus fuerit per D. Laurentium Suarez. 49

XXIV. Quomodo D. Laurentius Suarez Eciga diſceſſerit cum tribus equitibus verſus caſtra Regis Fernandi. 50

XXV. Quomodo D. Laurentius, poſt inſtructum de omnibus Regem Fernandum, egreſſus e caſtris rediverit Ecigam.

XXVI. Quomodo Abenhue, ad auxilium Valentiæ ferendum profectus, a quodam ſubito ſuo ſit

B interfectus Almeriæ. 53

Hic porro addendum fuerat: & quomodo eo mortuo Rex Fernandus Cordubam obtinuerit tradentibus eam Mauris. 54

XXVII. Quomodo major Mezquita Cordubenſis fuerit conſecrata, per Epiſcopos qui erant cum Rege Fernando: & quomodo Rex eam reſtaraverit, & neceſſaria quædam ædificia adjunxerit, ipſamque dotaverit. 55

XXVIII. Quomodo Rex Fernandus, poſt mortem D. Beatricis, contraxerit ſecundas nuptias cum D. Joanna, conſobrina Ludovici Francorum Regis, filia Comitis Simonis & D. Mariæ uxoris ejus. 65

Prologus hiſtoriam proſequentis. 58

XXIX. Quomodo Rex Fernandus Toleto profectus ſit Cordubam, eidem aliiſque confiniorum municionibus, annonæ penuria grandi laborantibus, proviſurus. 58 *

XXX. Quomodo Benalhamar, Rex Granatæ, magno cum exercitu Maurorum venerit ad arcem Martanam, eamque ad extremas redegerit anguſtias. 59

C XXXI. De morte D. Alvari Perez, deque magno dolore quem inde hauſit Rex Fernandus. 60

XXXII. Quomodo nobilis Rex, hac vice qua in confiniis fuit, multa oppida & loca munita obtinuerit; ceperitque Regem quemdam Maurum, qui de trans mare venerat. 61

XXXIII. De quadam diſcordia inter D. Fernandum Regem & Equirem quemdam ex Biſcaya, qui D. Didacus Lopez nuncupabatur. 62a

XXXIV. Quomodo Rex Fernandus, Burgis ægrotans, miſerit filium ſuum D. Alfonſum ad confinia: cui Toletum venienti occurrerunt quidam legati miſſi ad Regem patrem ab Abenbaud Rege Murciæ: quos D. Alfonſus, ibidem Toleti expeditos, remiſit Murciam. 63

XXXV. Quomodo Rex a morbo relevatus, Murciam miſerit magnam annonæ copiam, & verſus confinia diſceſſerit ipſe. 64

XXXVI. Quomodo Rex Fernandus obtinuerit Argonam, aliaſque urbes & munitiones. 65

XXXVII. Quomodo Mauri, Gazulæ dicti, incurrerint in arcem Martanam, & Fratres qui intus erant erumpentes, eoſdem repulerint vicerintque. 72

XXXVIII. Quomodo Infans Murciam appulerit, D cum magno annonæ commeatu, & Mulam obtinuerit. 72 *

XXXIX. Quomodo Rex Fernandus Corduba diſceſſerit cum uxore ſua D. Joanna, ad colloquium cum matre ſua D. Berengaria in Villa-regali, ac poſtea in campeſtria Granatenſia incurrerit, & Jaënum obſederit. 73

XL. Quomodo Rex Granatenſis tradiderit D. Fernando Jaënum orbem, eique ſeipſum ſubjecerit. 75

XLI. Quomodo nobilis Rex Fernandus cum exercitu ſuo diſceſſerit Jaëno Hiſpalim verſus, & ex itinere incurrerit vaſtaveritque agrum Carmonenſem, atque Alcalam obtinuerit. 82

XLII. Quomodo nobilis Rex Fernandus, poſt occupatam Alcalam Guadayræ, reverſus ſit Cordubam; indeque iverit Jaënum, ubi decreta eſt obſidio Hiſpalenſis. 83

XLIII. Quomodo nobilis Rex Fernandus obtinuerit Loram, Cantilianam, Guilenam, & Gerenam, & Alcalam del Rio. 84

XLIV. Quomodo adveniens Raymundus Bonifacii cum claſſe, quam Rex adduci juſſerat, pugnarit E contra trigiura Maurorum triremes, & victoriam obtinuerit. 86

XLV. Quomodo quidam Eques, Rodericus Alvarez nuncupatus, fuderit cohortem Maurorum, venientium adverſus claſſem Chriſtianorum. 86

XLVI. Quomodo D. Pelagius Corréa, tranſierit cum ſuis flumen, & eis Aznalfarachem reſidens, magno in periculo verſatus ſit. 87

XLVII. Quomodo Rex Fernandus caſtra io Tabladam tranſtulerit, propter damna in loco priori accepta, & metanti exercitui ſupervenerint Mauri. 88

XLVIII. De eo quod contigit Garciæ Perez de Vargas cum octo Mauris, quos obviam habuit, a caſtris ad pabulatores vadens. 89

XLIX. Quomodo poſt translata iu Tabladam caſtra, in unam eorum partem incurrentes Mauri, pecora quædam abegerint, eamque ab erumpentibus Regiis fuerint recuperata. 91

L. De iis rebus quæ acciderunt Magiſtro D. Pelagio cum Mauris trans flumen.

LI. Quomodo Mauri Aznalfarachenſes ſæpius eruperint, pugnaturi, contra Magiſtrum S. Jacobi D. Pelagium Corréam & copias ejus, & de eo quod contigit. 62 * F

LII. Quomodo Mauri Hiſpalenſes conati ſint exurere claſſem Chriſtianorum artificio quodam; ſed carnerint ſucceſſu, fuſique ac cæſi ſint. 93

LIII. Quomodo civitas Carmonenſis deditionem ex pacto Regi fecerit. 94

LIV. Quomodo Alxotaf, cum omnibus Mauris Hiſpalenſibus, aſſultum fecerit in caſtra Chriſtianorum, dum Rex ad eam fluminis partem tranſiſſet, in qua erat Magiſter D. Pelagius Corréa. 95

LV. Quid actum ſit inter navales copias Chriſtianorum & Maoros. 95 *

LVI. Quomodo Prior S. Joannis decem Equitibus Mauris eripuerit, quam abducebant in caſtrorum conſpectu, turbam vaccarum; animoſuſque incurrens, protractus ſit in locum inſidiarum, cum maximo ſuo periculo. 98

LVII. Quomodo D. Henricus, & Magiſtri Calatravæ atque Alcantaræ, cum Priore S. Joannis, expilarint ſuburbia, Benalgoſit & Macarenæ dicta. 99

LVIII. Quomodo D. Didacus Lopez de Haro & Ro-

EX REG. HISPAN

A. Castellani anat & obitus.

ejusdem filii.

E

& Palentini Episcopatus initium.

Olearium Burgi monasterium.

F

Academia Palentina erecta.

A nomine, ex familia Almohadarum, venit eum maxima ſuorum multitudine: eui obviam proceſſit Rex eum ſuis circa *b* Alarcos: ſed quia Mauri erant longe plures numero, velut locuſtæ; profligatus eſt, ægreque ac violenter a ſuis quibusdam Equitibus extractus e campo, in quo velut Miles generoſus mori decreverat: deinde vero nullum ſuſcepit gaudium, priuſquam rediret ad ultionem ſumendam. Ut autem tam Equites ſuos quam reliquam omnem armigeram gentem exerceret ad pugnam; edixit ut dimitterent veſtes pretioſas & auriſrigia alioſque ſuperfluos ornatus, atque eorum pretium impenderent armis: quam enim diſplicebit Deo inanis ille luxus, tam placituras expenſas factos in comparando contra Mauros belli inſtrumento. Hunc in modum præparatis rebus exivit ad bellum, & in regionem Maurorum ingreſſus eſt trans fluvium Xuecar *i*, occupavitque multas villas atque oppida, ſpolians & occidens plurimos Mauros. Paulo poſt venit Toletum; ibique copioſum militem colligens, cum exercitu ſuo egreſſus eſt, occupavitque *k* Calatravam atque alia oppida, donec pervenit uſque ad fauces Muladarii *l* ſupra las Navas de Toloſa, ubi obtinuit celebrem victoriam a dicto loco nuncupatam, in qua feruntur occubuiſſe uſque ad ducenta Maurorum millia, & duntaxat viginti quinque Chriſtiani; unde hodieque ibi inveniuntur plurimæ cuſpides ferreæ lancearum ac ſagittarum, frena equeſtria, aliaque ſimilia ingentis prælii monumenta; adeo ut manenta ibidem Rege eum exercitu, totis duobus diebus non aliis lignis ad ignem uſi ſint, quam haſtis ſagittiſque confractis, ſicut ſcribit Archiepiſcopus Toletanus Rodericus, teſtis oculatus. Commiſſum fuit hoc prælium die lunæ XVI Julii, anno Incarnationis Dominicæ MCCXIII.

circa Arcon aliàs a Mauris

eſt in pervigilio ad Novas Tolosanas,

16 Julii 1213,

7 Inde porro Rex progrediens obtinuit Ubedam, Vilches *m*, Vannos, Toloſum, & Caſtrum-Ferſal, aliaque loca plurima, quæ uſque hodie remanent ſub poteſtate Chriſtianorum, cum magno gloriæ ſuæ Regiæ ac fidei Catholicæ incremento, tempore Apoſtolici Romani Innocenti *a* Tertii. Poſt eum annum, divino id agente judicio, ceſſarunt pluviæ per totam Hiſpaniam, & vehemens regionibus fames incubuit propter ſiccitatem; adeo ut multi morerentur per plateas, quibus nec ſuppetebat quod comederent, nec ab aliis præberi poterat. Quare tam Rex quam Prælati ac Nobiles largas erogarunt eleemoſynas: ſed annonæ caritas tanta erat, ut non ſolum deficeret panis, verum etiam aves & pecora; quia propter ſiccitatem deerat palea & fœnum, neque in agris quidquam viroris reperiebatur. Inter hæc nobilis iſte Rex Placentiam tendens infirmari cœpit in via, venitque Arevalum, & mortuus eſt anno ſuæ ætatis quinquageſimo octavo, quorum quinquaginta quaror regnavit, anno ſuæ Domini MCCXIV, die XXVIII Septembris: ſepultuſque eſt Burgis in monaſterio de las Huelgas, quod fundarat; tanto ſui relicto deſiderio apud omnes, ut numquam oblivio danda ſit gloria boniratis ſuæ: inprimis autem filia ejus Berengaria eum luxit, tantopere hac morte affligens ſeſe, ut & ipſa ad vitæ diſcrimen deducta fuerit *p*.

& poſt famem publicam ubique locorum

moritur 17 Sept. 1214.

ANNOTATA.

a *Ita etiam habet Chronica Generalis, Toletanus vero lib. 7, cap. 15 dicit quod patri ſuo trimus ſucceſſit, Æra* MCXCVIII, *id eſt anno Chriſti* 1160. *Aſt Garibajus & poſt hunc Mariana, quem alii recentiores ſequuntur, lib. XI cap. ſcribit, quod Sancto Caſtellæ Regi anno* 1155 *tertio Idus Novembris, uti Annales Toletani ajunt, filius natus eſt, Alfonſus nomine. & cap. 7 Anno* 1158 *Rex Toleti obiit pridie Kalend. Septembris, quando filius Alfonſus, trimus quidem dici poterat rotundo numero, qui præciſe ſubducendo numeros jam vixerat annos* 2, *menſes* 9, *dies* 21: *ſed conveniunt omnes quod Alfonſus obiverit an.* 1214, 17 *Septemb. & ſic regnaſſet ille, in iſtorum ſententia, annos* 56 *dies* 18. *Ego, ut a Toletani ineſtimono ſecure diſcedam, merito requiro certiora antiquorum inſtrumentorum teſtimonia, quam ſint Annales, Toletano Archiepiſcopo ignoti & forſan multo poſteriores, quor qui ſoles allegant, ſoles videntur habuiſſe auctorem ſententiæ ſuæ.*

EX LEG. HISPAN. *A. Caſtel. lani atat & obitus.*

b *Ita nomen hoc ſcribitur Toletano, Hiſpanice* Leonòr, *quod multis* Eleonora *redditur.*

c *Imo* Ferdinandos *duos*, & Sancium; *ſed hujus ac prioris* Ferdinandus *nulla hic habita ratio, quia impuberes obierunt: poſterior autem* Ferdinandus, *quia ipſe etiam ante patrem obiit anno* 21 *natus, poſponitur ei qui ad regnum pervenit, licet tanto junior: ſimiliter in recenſendis liberis ordo potius dignitatis ſpectatur, & omnium natu nomina ſecundo loco ponitur; quia Aragoniæ regnum antiquius eſt regno Portugalliæ, utrumque Hiſpanis potius eſt regno Franciæ, utpote extraneo.* Conſtantia, *videtur omnium poſtrema fuiſſe, & anno* 1209 *nata.*

ejuſdem filii.

d *De tribus* Ordinibus *Militaribus*, S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ *inſignem librum ſcripſit Franciſcus Carus de Terres, ediditque Madriti an.* 1629.

e *Antiquior Urbis ac Sedis hujus inſtauratio eſt, & Regi* Sancio *patri* Aldefonſi *adſcribenda probatur ex diplomatis Regis Æra* 1175 *ſignatis, translato Pontio ab Ovetano Epiſcopatu ad hunc novum.*

Palentini Epiſcopatus initium.

f *Ita paſſim, quando ex Hiſpanico reddendum quid erit, Hiſpanica nomina locorum hominumque retinebimus: poſſet aliter* Monaſterium-deliciarum *verti, ſcilicet ſpiritualium: ſuni enim* Huelgæ, *viridaria & domus recreationi & quieti comparatæ. Toletanus paſſim & ſimpliciter appellat* monaſterium Regale, *vel* S. Mariæ Regalis; *deque ejus & Academiæ fundatione, facta ad inſtantiam Reginæ Alienor ſub an.* 1199, *agit lib. 7 cap.* 33 & 34: *fuit autem Ordinis Ciſtercienſis. Mariana Hiſpanam vocem Latina forma donans,* Olcas *vocat.*

Olcarum Burgis monaſterium.

g Academia Palentina *multum celebratur propter* S. Dominicum, *Ordinis Prædicatorum auctorem, qui prodiit ex iis Scholis, ab anno circiter* 1030 *per Sanctum Regem eretlis, miſſus eo ſub an.* 1184. *Alphonſus Garciat Matamori an.* 1553 *opuſculum ſcripſit* de Academiis Hiſpaniæ, *ſed conditam ait ab eo quo ſcribebat tempore annis circiter* 380, *ergo circa annum Chriſti* 1173, *Atqui tunc necdum natus Ferdinandus erat, multo minus ejus filius, quem ipſe Academiæ conditorem facit, prompotem ſcilicet loco prouvi accipiens. Quemadmodum autem ille erravit in nominando Rege; ſic & in eo, quod conſilio talis auctorem fecerit* D. Tellium Tellii, Epiſcopum, *æque ac Alfonſum X juniorem inſtitutione tali. Certe incredibile eſt, auctorem Chronicæ Ferdinandæ, ipſo hoc tempore aut proximo viventem quo fundatam Academiam vult Matamorus, errare potuiſſe in ejus conditore nominando, quamvis erraverit in tempore fundati Epiſcopatus. Fortaſſis autem* Alfonſus IX *ad* Epiſcopatum *ditandum tantum contulit, ut quaſi alter ejus fundator cenſeri poterit: idem ſuſpicarer de* Alfonſo X *ſalſum in ornanda Academia, niſi Mariana lib.* 13 *cap.* 1 *aſſereret, quod* Ferdinandus *an.* 1239 Palentinam ſcholam, ab Alfonſo avo conſtitutam, Salmanticam tranſtulit, *ubi* Alfonſus Legionenſis *pater ſuus novæ ſcholæ fundamenta jam ante poſuerat.*

Academia Palentina erectio.

h *Perperam in vulgata legebatur* Arcos: *erat autem inter Carquèl & Civitatem-reginarum, & inter ruinas adhuc*

huc supereſt magnæ devotionis eccleſia, Dominæ noſtræ de Alaiços. *Toletanus* Alarcurim *appellat*; *egenſque de clade hic accepta a Chriſtianis lib.* 7 *cap.* 29, *adſcribit eam Æræ* 1233, *qui nobis eſt annus* 1195.

i *Toletano* Sucaris *cap.* 36, *ubi de hujus belli apparatu.*

k Calatravam *Mauri recuperarant, poſt cladem Chriſtianis illatam ad Alarcurim, una cum reliqua provincia uſque Ibaniez ſea leucis a Toleto, itaque capiſſus inde fuerat Ordo, quem iſtic Rex Sanctus collocarat, ut ſupra dictum eſt.*

l *Toletano*, Manſio in radice montis de Muradal; *Hiſpanice*, Puerto de Muladar; *eo ſcilicet ſenſu, quo* Portus ſiccos *gens illa appellat, quæſvis Anguſtias montium.*

m *Vide Toletanum lib.* 8 *cap.* 6 *& reliquam celeberrimæ pugnæ hiſtoriam ibi lege. Idem lib.* 7 *cap.* 10 *Miramolinum eam eladem paſſum vocat* Aben-mahomath, *alii* Mahometem Vitidem *appellant. Redita is inglorius in Africam, Hiſpania fratri* Abozeorit *fruſtra commendata: nam ipſo digreſſo plurimi ubique ſurrexerunt Reges, ſolius tributi penſione Miramolini dominium venerantes, quæ præcipua exterminii Maurici occaſio fuit.*

n *Eidem* Bilche & Balnea i Ubeta *autem cum* Beatia, *vulgo* Beaza, *licet hic prius nominatæ, poſterius tamen captæ fuerunt, ut patet legenti lib.* 8 *cap.* 32.

o *In Regeſto Epiſtolarum Innocentii III, per Baluzium edito, lib.* 13 *Epiſt.* 183, *an.* 1210 XVI Kalend. *Decembr. monentur Hiſpaniarum Epiſcopi, ut* Ferdinando Aldefonſi illuſtria Regia Caſtellæ primogenito, militiæ ſuæ primitiæ omnipotenti Deo dedicare deſideranti, ad exterminandum inimicos nominis Chriſtiani de finibus hereditatis ipſius, quam impie occuparunt, *cæteriſque Regibus & Principibus idem actum, adſint: & lib.* 14 *Ep.* 3, VIII Kalend. Martii, *jubentur eccleſiaſtica cenſura compeſcere*, ſiquis forte Regum Hiſpaniæ ipſum *interim* præſumpſerit violare. *Et hoc ita mandatum a ſe eſſe, ipſimet Alfonſo ejuſque filio, qui Legatum in Hiſpaniam mitti poſtularant, ſignificat Pontifex per Epp.* 4 *&* 5, ne *ſcilicet* laudabile *utriuſque* propoſitum valeat ab aliquibus aliqualiter impediri; *ſed miſſionem Legati excuſat. Anno autem ſequenti per Epiſtolam* 145 *ejuſdem lib.* 14 *datam* 11 Nonas Februarii Illuſtri Regi Caſtellæ, de infortuniis quæ nuper Sereſitati Regiæ acciderunt, (*quorum præcipuum fuit ipſa mors filii*) paternum condolens affectu, *reſpondet; ſeſe ad ejus petitionem & inſtantiam*, Archiepiſcopia & Epiſcopis per Regnum Franciæ & Provinciam conſtitutis, *dare* in mandatis, ut ſubditos ſuos ſedulis exhortationibus moveant & inducant, in remiſſionem omnium peccatorum, ut, cum ipſe Saracenis in Octavia Pentecoſtes proximo affuturis campeſtre bellum indixerit; in eo neceſſitatis articulo ipſi ſuccurrentes, neceſſarium impendant auxilium, in rebus pariter & perſonis; ut, per hæc & alia quæ fecerint, cæleſtis regni gloriam conſequantur. Pari quoque remiſſione gaudere concedit peregrinos, qui propria devotione undecumque proceſſerint, ad idem opus fideliter exequendum. *Denique anno* 1211 Nonis Aprilis *ſcripſit* Toletano & Compoſtellano Archiepiſcopis ..... quatenus Reges Hiſpaniarum moneant prudenter, & efficaciter inducant, ut pacem aut treugam ſervent ad invicem illibatam, præſertim hac imminenti Saracenorum guerra durante .... quin etiam mutuum auxilium ſibi præſtent adverſus Dominicæ Crucis inimicos .... firmiter inhibentes ne ſe præſumant jungere Saracenis, vel contra Chriſtianos illis conſilium vel auxilium impertiri. Quod ſi forte Legionenſis, de quo ſpecialiter dicitur, ſive alius cum Saracenis offendere præſumpſerit Chriſtianos; denuntient, ſublato appellationis obſtaculo, perſonam ipſius Excommunicationis vinculo innodatam, & Interdicto ſuppoſitam terram ejus, hominibus ſuis, ne in hoc ſequantur eumdem, ſub interminatione anathematis inhibentes. *Hæc fuſius exponenda fuerunt, ne quis ad Sanctum noſtrum, vix duodecimum cum priori Epiſtolæ ſcriberentur, aut ad ejus patrem Alfonſum Legionenſem pertinere credat cum Laureto, expreſſe inſcripta* Caſtellano: *cui non ſcribendo ſolum, ſed etiam orando, ad victoriam valde profuiſſe* Innocentium, *par eſt credere. Quod autem ad Regi implorata ab eodem Caſtellano enternorum anailla attinet; idem Balluetus, qui Innocentii Regiſtrum vulgavit, etiam præfati Regis ad Philippum Francorum Regem epiſtolam exhibet, a Miſcellaneorum ſuorum pag.* 251, *qua exponens Saracenorum immane in Chriſtianos odium, ſignificat ſe cum iis in inſtanti die Maji procul dubio conflicturum: ideoque* preces porrigit cum ſingultu, quatenus de regno ſuo vernaculos expeditos & armatos milites ad coadjutorium tranſmittat: nihilque dubitat, quin, ſi ſanguis ſuus in conflictu Chriſti reſpondet ſanguini, vere poterit inter Martyres computari.

p *Hactenus hiſtoriam* Aldefonſi IX, *ex* Roderico Toletano, *compendio ſumptam habes, ut eſt in* Chronica *noſtra: nunc ipſamet* Roderici *verba, id eſt totum librum octavum conſequenter accipe, capitibus nonnullis ex* Chronica *additis interpolandum; quandoquidem auctor* Chronicæ, *in iis quæ a* Rodetico *accipere potuit, diuturnus interpretem egit.*

PARERGON I.

Miraculoſa pueri Ferdinandi curatio apud Deiparam Ouienſem, ab Alfonſo X Sancti filio rythmice celebrata,

INter alia vetera monumenta, *in Scurialenſi Bibliotheca reperienda*, numeratur Codex unus, ſervari dignißimus, *utpote continens quamplurimos Cantica, ab* Alfonſo Sapiente, *Sancti Regis primogenito ac ſucceſſore, compoſita. Sunt autem illa deſcripta Rhythmo, non Caſtellano, ſed Callaico ſive Gallæco: cujus rei eatio videtur reddi poſſe, quod pubertatis annos ingreſſus Princeps, & majorem quam pro ætate ſapientiam præferens, fuerit in patrem regiarum curarum cito acciius, atque poſt mortem matris & ſecundas patris ſui nuptias miſſus Legionem vel in Galliciam, ſimul & regnandi peritiam ipſo exercitio acquiſiturus, & extremas illas ad Eboris jam Imperii provincias, in oppoſitis plane finibus ut plurimum occupato patre, præſentia ſua conſervaturus in officio. Certe non ante ætatis annum* XXI, *& quidem poſtea non niſi bis, fuiſſe illum in Bætica legimus, priuſquam Rex fieret; unde intelligitur alibi ut plurimum degiſſe quoad pater vixit, præſertim in ſua juventute: ubi autem potius, quam in Gallicia, præcipua Legionenſi regni parte, unde pater & avita longius aberanı? Ibi ergo Callaicum idioma, dialecto valde diverſum a Caſtellano, non ſolum didicerit, ſed etiam ſic adamarit, ut ſcribendis eo Rhythmis delectaretur. Horum autem volumen, tanquam primum ſui ingenii fœtum, carum habens, etiam cum jam Rex mortuo Patre Hiſpalli ſedem haberet; ipſum per extremæ ſuæ voluntatis teſtamentarias tabulas, una cum corpore legaſſe dicitur Hiſpalenſi Eccleſiæ. Fuit namque, ut teſtatur Zuniga, in illius archivo ſervatus liber, quo ad uſque Philippus II, gloriosæ memoriæ Monarcha, ædificato Scurialenſi Palatio, ad erectam ibidem Bibliothecam tranſferri Regium ipſum codicem juſſit.*

Regis Sancti filium Alfonſus.

Iuter alios ſcripſerunt Hiſpalenſi Eccleſiæ.

A 9 *Horum Rhythmorum unus ſic inſcribitur.* Eſta e como Santa Maria guareceu en Onna al Rey dun Fernandu, quando era menino, de una grand'enfermedade que avia: *quod Latine ſonat*; Hæc Ode eſt de modo, quo Sancta Maria ſanavit Regem Don Fernandum, quando erat puer, de magna quadam quam habebat infirmitate. *Ubi nota*; *Sanctii Regis Vaſconum & Caſtellanorum mandato factum fuiſſe, ſub annum* MXXX *aut citius, ut Benedictini Monachi, ex Cluniacenſi diſciplina traducti in Hiſpaniam, monaſterium illud Onienſe tenendum accepertint, Sanctimonialibus, qua illud antea tenebant, Baylenum oppidum allegatis, ut ſcribit Mariana lib.* 8 *cap.* 14. *Hic ergo erat illa, miraculis celebris, Deipara imago, de qua canentem Callaica lingua Alfonſum Regem audire juvat, ſimulque exhibere veteris Callaica lingua ſpecimen, quod gratum futurum confido, non Hiſpanis dumtaxat, ſed etiam exteris peregrinarum linguarum curioſis. Ut autem addita columnarum interpretatio Latina fidelior ſit, neque metro neque rhythmo adſtringere illam viſum eſt.*

compoſuit annum quo erant,

Ben per eſta a os Reiet
D'amar en Santa Maria:
Ca ſo as muy grandes coitas
ad Deiparæ honorem. Ela os acorre guia.
B *Na muite ò amar deve,*
Porque Deus noſſa figura
Pilou de la, e pres carna
Ar porque deſa natura
Veno, e porque juſtiça
Tenen dolo deveituro,
E Rey nome de Deus eſto.
Ca el Reyna toda ma.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.
E per eſte un gran miragre
Direi, que avenu, quando
Era mozo pequenino
O muy ben Rey Don Fernando:
Que ſemper Deus e ſa Madre
Amou, e foi de ſeu bando:
Porque venqueron de Maures
O mais de Andaluzia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.

quomodo puer ſum adhuc puer apud avum maternum,
Eſte Menin en Caſtela
Con Rey Don Alfonſo era
Seu avoo, que do Reyno
De Galiza o feyrem
Venir, e que o amava
C *A gran maravilla fore;*
E ar era y ſa madre,
A que muy onde prazia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.

Eſa avoo y era,
Filla del Rey d'Ingraterra,
Moller del Rey Don Alfonſo:
Porque el paſſou a ſerra,
E foi entrar en Gaſcona
Per la ganar por guerra:
E en vend à mayor parte,
Ca todo ben merecia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.

Videtur decens eſſe Regibus, ut ament S. Mariam; nam in majoribus neceſſitatibus adeſt eis dux viæ.

Multum autem amari debet, quia Deus formam noſtram ex ea ſumſit, & carnem accepit. Quamvis vero ex ſua natura & ex titulo juſtitiæ Deo directe conveniat omen Regis ipſa tamen eſt Regina. Videtur decens eſſe Regibus, ut ament S. Mariam &c.

Idcirco narrabo grande miraculum, quod evenit quando puer parvulus erat Rex optimus Don Fernandus: qui Deum & Matrem ſuam ſemper amavit: ideoque eos a parte ſua ſtantes habuit, & ita de Maurſs acquiſivit majorem partem Bæticæ. Videtur decens eſſe Regibus &c.

Parvulus hic erat in Caſtella, cum Rege Don Alfonſo avo ſuo; qui ex regno Galiciæ eum venire fecerat, ipſumque amabat, ac multum demirabatur ejus indolem: aderat ibidem etiam Mater, cui eadem ex cauſa perquam carus erat. Videtur decens eſſe Regibus &c:

Aderat quoque avia ſua, quæ erat filia Regis Angliæ, uxor Don Alfonſi Regis. Hic autem tranſitis montibus intravit Vaſconiam, ut eam bello lucraretur; ſicut etiam majorem ejus partem devicit: nam totam bene merebatur. Videtur decens eſſe Regibus &c.

10 *Meminit expeditionis hujus Rodericus Toletanus lib.* 7. *cap.* 34; Et totam, *inquit*, fere Vaſconiam, præter Burdegalam, Regulam, & Bayonam, ſux ſubdiderat dictioni. *Fugerat enim in Africam Rex Sancius; territus potentia adverſarii, conera ſe venientis una cum fœderato Aragonia Rege: inde autem revertens abſque ſperatis ſubſidiis, pacem tamen ab adverſariis obtinuit, prono in eam potiſſimum* Alphonſo, *ob bellum Mauricum quod meditabatur, ulturus acceptam ad Alarcurim cladem. Poſt victoriam autem de iiſdem ad Navas Toloſanas relatam, recepit regnum ex parte Sancios, pro navata eo bello opera, receptis locis quatuordecim controverſi juris, Victoria ſcilicet aliiſque in Biſcaya oppidis; atque ita*

a ſubdita Vaſconia regreſſum,

hac provincia omnova Regno Caſtellæ permanſit. Porro D *cum Inducig Mauricæ, quibus durantibus geſtum ab* Alfonſo *fuit bellum Vaſconium, expiraverint anno* MCCX; *recte feciſſe videmur, quod miraculum hoc adſcripſerimus anno præcedenti, utpote factum poſt* Alfonſi *reditum ex Vaſconia, ut mox apparebit. Certe jam non ſolum puer* Henricus, *regni ſucceſſor futurus, natuſque anno* MCCXII *aliquam ætatem attigerat; ſed etiam* Alfonſus, *Sanctii frater, quem ſimul cum eo apud avum fuiſſe mox apparebit. Fuiſſet ergo ex hoc calculo duodennis Ferdinandus, adeoque idoneus ad augendum infigniter, toti accepto beneficio, Deipara amorem, quem tum lacte materno hauſerat. Cum eodem lacte etiam traxiſſe ſenſeri poteſt, propenſiſſimum ad pauperes juvandos affectum: de quo* Lauretus *pag.* 97 *ait, infantem adhuc inter materna brachia, ſolienum illis ubicumque conſpectis projicere, etiam de fenſtra, quidquid ex collo gerebat bullarum; quod ut faceret, impulſum ei mature manum fuiſſe nummulis ſic diſpertiendis. Sed id aliaqui ſimilia mallem apud antiquos ſcriptores legere; nec placent novæ, quamvis pia, de rebus antiquis, nullo teſte allegato prolata. Tale inprimis eſt apud eumdem* Lauretum *lib.* 2 *pag.* 99, *quod Sanctus an.* MCCXII *ſecuturis poſt Regibus exemplum primus dederit lavandi duodecim pauperibus pedes in die Cœnæ Domini: ubi admirationi* E *inprimis mihi eſt annus, poſt tot ſæcula primum proditus, nec tamen ullo teſte firmatus ab eo, qui alibi non parce fontes citat unde aliquid hauſit. His prænotatis proſequamur Poema Regium lingua utraque.*

11 *E poie tornou en Caſtella*
De ſi en Bourgo morada,
E un Heſpital fazia
El, e ſa Moller lavrara
O monaſteri das Olgas.
E en quant aſſi eſtava
D'os ſeus filles o d'os nietos,
May grand prazer tenebia.
Ben per eſta a os Reyes &c.
D'amar en ſanto Maria
Ca os ar mui grandes coitas
Ela os acorre guia.

Mais Deus non quereque o ome
Eſte ſempr'on un eſtado,
Quis que Don Fernando foſſe
O ſeu mio tan cuitado
D'una grand'eſaformedade,
Que foi dal deſaſperado
El Reinnas entonſa madre
Tornou tal como ſan dia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.
E oyu falar do Onna
Y'avia gran verdade,
Dis ela, Levalo quero
Alo, aſſi Deus m'ayude:
Ca ben creo que a Virgen
Lle de vida e ſaude,
Et quando aqueſt onne dito,
De ſun padre l'eſperdia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.
Quantos la vo aſſi viron
Gran piadad'ende avian,
E mui mas polo menino,
A que todos ben querian.
E yan con ela gentes
Cha rando muito ſhaorian;
Ben como ſe foſſe miſeo,
Ca a tal dor avia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.
Ca dormio nunca podia,
Nen comio, nen migalla,
E vermes del ſayan
Muitos e grandes: fun falla
Ca a muerte la venera
Sa vida ſen batalla.
Mais ſbegaron log a Onna,
E ſeu rom ſa vigia.
Ben per eſta a os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.

Poſtea redivit in Caſtellam, & morabatur aliquando Burgis, ubi faciebat Hoſpitale ipſe; & uxor ejus ædificabat monaſterium Holcarum. Quando autem ſic vivebat, multum capiebat voluptatis ex ſuis filiis (*Ferdinando ſcilicet & Henrico*) & nepotibus (*ex filia Berengaria Ferdinando & Alfonſo*) Videtur decens eſſe Regibus ut ament S. Mariam &c.

cum matre ac fratre manente, & avitor regnavit,

Sed Deus, qui non patitur ut homo ſemper permaneat in eodem ſtatu; voluit ut Don Fernandus ejus nepos tam gravi corriperetur infirmitate, ut vita ejus fuerit a Rege deſperata. Tunc mater ejus facta eſt velut amens præ dolore. Videtur decens eſſe &c.

& Onam amatis de ſuis

Audiens autem de Onia referri, quod ibi erat magna virtus, dixit: Portare ipſum illuc volo, ita me deus adjuvet, quia bene credo quod Virgo Deipara dabit ei vitam & ſalutem. Cumque hoc diſſiſſet, expedivit ſe a ſun putre. Videtur decens eſſe Regibus &c.

F

Quotquot eam ſic euntem videbant, magna commiſeratione tangebantur, maxime propter puerum, cui omnes bene volebant. Ibat autem cum illa tuba plurima, quæ plorans plangebat eum, velut ſi jam eſſet mortuus: tantos enim patiebatur cruciatus. Videtur &c.

Etenim nunquam dormire poterat nec comedebat, nec bibebat: multi; ac magni vermes de ipſo egrediebantur. Itaque procul dubio ad mortem venerat abſque pugna. Sed rogarunt locum ſibi concedi Oniæ, ibique vigilem noctem duxerunt. Videtur &c.

A *Ant' o altar mayor lach,*
E poſti ant'o de Reyna
Virgen ſanta glorioſa,
Regandolle que ayna
En tan grand'enfermedade
Poſeſſe la mezzina.
Se ſeroizo de Menino
Eo algua tempo queria,
Ben per eſſo à os Reyes
D'amar en Santa Maria &c.
A Virgen Santa Maria
Lego con ſa piedade
Accorreu a o menina,
E de ſa enfermedade
Lle deu ſaude compida:
E da dormir a vontade,
E de poie que foi eſperto,
Lego de comer pedia;
Ben per eſſo à os Reyes &c.
E ante de quinze dias
Fue eſſorad'e goarido
Tan ben que nunca mar foro:
De mays deulle bon ſentido,
E quando el Rey Don Alfonſo
Ouv'eſſ miragr'oide,
Lego ſe foi en camynno
A Ouna en romaria,
Ben per eſſo à os Reyes
B *D'amar en Santa Maria &c.*

ac poſtea ante altare

Ante majus altare collocarunt eum, deinde ante altare Sanctæ Virginis gloriosæ Reginæ; rogantes ut propitia adferret medicinam tam gravi infirmitati: siquidem à puero aliquando volebat præstari sibi servitium quodcumque. Videtur decens esse &c.

Sancta Virgo Maria statim sua cum pietate accurrit ad puerum, & à sua infirmitate dedit ei plenam salutem. Venit ergo ei voluntas dormiendi: & postquam experrectus fuit, statim petiit sibi dari quod ederet. Videtur decens &c.

ſtatim cepit convaleſcere.

Ante quindecim vero dies fuit corroboratus & sanatus, tam bene ut numquam melius habuisse se sentiret. Cum autem Dom Alfonsus Rex audivisset miraculum istud, statim se in viam dedit, & peregrinationem suscepit Oniam versus. Videtur decens &c.

CAPUT II.

Henrici pueri brevis regnum in Caſtella, ſub ſorore Berengaria primum, tum ſub Comite Alvaro.

Alfonſi Regis laudabilis filii mors.

13 EO igitur jam sepulto, filius ejus Henricus, parvulus & heres, a Pontificibus & Magnatibus, universu Cleru Te Deum laudamus cantante, ad regni fastigium elevatur. Undecim annorum erat cum regnare cœpisset; & duobus annis & decem mensibus regnavit. Verum post mortem Regis nobilis, viginti quinque diebus transactis, Alienor uxor ejus fuit rebus humanis exempta. Hæc erat Henrici Regis Angliæ filia, pudica, nobilis, & discreta; & sepulta est in prædicto monasterio juxta virum; & custodia pueri Regis & regni gubernatiu remansit penes Berengariam Reginam, sororem ejus. Cujus diligentia sic apparuit, toto tempore sui Reginiinis, ut pauperes, divites, ecclesiastici, sæculares, sicut tempore Regis nobilis fuerant, in suis statibus servarentur; licet Barunum varietas, zelo invidiæ circumacta, dissidia procuraret. Cum vero essent tres Comites, Ferdinandus, Alvarus, Gundisalvus, filii Comitis Nunii, cœperunt ad custodiam Regis pueri inbiare; ut concepta odia possent in his quos oderant vindicare, sicut pater eorum fecerat, tempore puericiæ patris ejus. Aliqui etiam, quibus Regina Berengaria se credebat, eorum studiis consensserunt, mediante quodam Milite Palentino, qui Garcias Laurentii dicebatur, & de mandato Reginæ erat custodiæ Regis pueri deputatus. Hic, promissa sibi a Comite Alvaro in hereditatem villa, quæ dicitur Tabulata *a*, Regi suasit, ut ad Comitis Alvari custodiam se transferret. Quod cum fulers Regina Berengaria percepisset, animo gratanti concessit: sed timens insolentias quæ veuerunt, fecit jurare Comitem Alvarum & Magnates, ut sine ipsius Reginæ consilio, nec aliquibus terram auferrent, nec aliquibus terram darent; nec vicinis Regibus guerram muvcrent; nec mulctam imponerent in aliqua regni parte: & jnramenta & hominium in manu Roderici Toletani Pontificis firmaverunt; ut, si contrarium facerent, proditionis infamia teuerentur. Sed quia Regina, propter importunitatem Militum & Majorum, tædio erat affecta, timebat ne regnum in sui custodia turbaretur, & ideo Comiti Alvaru dedit puerum conditionibus supradictis. Qui cum Gondisalvo Roderici & fratribus suis, tunc sibi faventibus, incontinenti Burgis egrediens, cœpit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi divites exhaurire, Religiunes & Ecclesias ancillare, & decimarum tertias, quæ ad ecclesiarum fabricas pertinebant, cepit similiter infiscare (Sed excommunicatus a Roderico Toletano Decanu, qui vices Archiepiscopi tunc gerebat, coactus fuit restituere, & jurare *b* ne de cetero attentaret) & ecclesiarum homines, qui privilegiorum regalium immunitate gaudebant, cœpit exactionibus subjugare.

proditionis eidem Comiti Alvaro.

Accepta & promiſſa ei.

ille vero eccleſias & miſeros vexare. *b*

14 Verum eum apud Vallem-Oleti Curiam celebrassent Magnates alii, Lupus Didacus *c* de Pharo, Gonsalvus Roderici & fratres, Rodericus Roderici & Alvarus Didaci de Camberis, Alfonsus Telli de Menesis, & alii Nobiles, Regni exterminio condoleutes, curaverunt tantis cladibus obviare: & Reginæ Berengariæ prudentiam adeuntes, humiliter supplicarunt, ut regui miseriis eondoleret. Comes autem Alvarus cœpit Reginam nobilem infestare, adeu ut ea, quæ sibi pater suus deóerat, occuparet; & ei etiam ore temerario demandavit, ne iu regni finibus remaneret. Tunc Regina uobilis, cum sorore sua Alienor, quæ fuit postea Regina Aragonum, & erat tunc temporis domicella, in castrum Gunsalvi Roderici, quod Aptellum dicitur, sa recepit, ibique deguit usque ad mortem fratris. Sed prædicti Magnates, tamquam naturali Dominæ fideliter adhærentes, Regi parvo fidelitatis debitum in omnibus servaverunt. Ceterum prædictæ Reginæ solers industria, umnia sic pruvide ordinavit cum Magnatibus illis, ut & Comitis Alvari insoleutias refrænaret, & jura sua Regi parvo conservaret. Verum cum Rex tenellus intentionem Comitis sagaci indole jam sentiret, libenter volebat ad fororis custodiam se transferre. Sed Comes Alvarus per suus complices ita cavit, quud Rex puer quod volebat non potuit effectui mancipare. Nam Comes callide cugitavit uxurem ex Purtugallia sibi dare, qua mediante posset puerum in suo beneplacito retinere. Sed in cuntrarium res evenit: nam cum Masaldam filiam Regis Portugalliæ adduxisset, & puer non esset in ætate nubili, remansit Domiua conjugali commercio defraudata; & quia se consanguiuitatis linea attingebant, de mandatu Innocentii Papæ fuit contubernium separatum: & post, ut fertur, intet se & Dominam volnit Comes Alvarus cunnubium procurare: sed ipsa, cum esset pudica *d*, verbum respuit indignanter.

c *Ideoque la Comitiſſa arvoſatur.*

Regem impuberem ſuæ fidei fingit.

d

15 Post Curiam Vallis-oleti Comes Alvarus cum suis complicibus, & eum Rege Extrema-Dorii peragravit, Majorum animus sibi concilians, ut eorum favore posset aliis imperare, & habentium divitias exhaurire; & iode se transtulit ultra Serram. Et cum veniisset Maquedam, quæ est uppidum in diœcesi Toletana, Regina nobilis misit nuntium de fratris statu elanculo percunctari: erat euim solicita, eu quod a Comite Alvaro negligentius servabatur. Et cum Comes Alvarus de nuntio comperisset, fecit scribi literas imposturæ, & falso sigillo Reginæ nobilis intereludi; in quibus continebatur, quod Regina nobilis scribebat aliquibus, de consilio Magnatum de Campis *e*, ut cum toxico sibi misso fratri suo exitiale poculum propinarent, ut sic puerum ad sotoris odium

magnam caligin ſubeuntem.

e

gravius

A gravius provocarent: & hominem continuo ſuſpenderunt. Sed cum labia malignorum ſibi velut ebria mentiantur, qui Suſannam a falſo teſtimonio liberavit, Reginam nobilem & innocentem ab impoſturæ mendacio liberam declaravit: & ut in ſuis mendaciis caperentur iniqui, communis & fidelis aſſertio omnium fine dubio affirmabat Reginæ nobilis veritatem; deteſtans maledictis & convitiis quod iniquitas adinvenit. Et licet effronti ſuperbia Comes Alvarus niteretur, tanta tamen efferbuit ſubſannatio populi contra eum, ut cogeretur recedere a partibus diœceſis Toletanæ: & Optam *f* veniens ibi aliquamdiu fecit moram. Advenit autem Miles nobilis Rodericus *g* Guadeſalvi de Valle-viridi, qui beneplacitum Regis pueri jam habebat, ut ad ſororem ſuam inſcio Comite Alvaro ſe transferret. Sed cum Ferdinandus Nunionis, Cumitis Alvari fautor & nepos, comperiſſet; ex improviſo aſſumptis militibus ſupervenit, & captum duxit ad *h* Alarconem.

16 Tunc Comes Alvarus, ut in regno excidia exciraret, fautoribus Reginæ nobilis movit guerram; B & aſſumptis quos habere potuit, cum Rege ad Vallem oleti in ſequenti Quadrageſima pervenerunt; & Paſchate Reſurrectionis Dominicæ celebrato, cum Militibus Caſtellanis & de Extremis Dorii *i*, Vallem *k* triticariam vaſtaverunt, & dumos Magnatum qui Reginæ ſtvebant hoſtiliter diſtiparunt. Deinde in caſtro quod Muns-alacer *l* dicitur, Suerium Tellii obſederunt. Sed cum Gonſalvus Rodericii & fratres ejus & Alfonſus Tellii pluribus militibus præmineret, Regis præſentiam revereates, noluerunt obſeſſo fieri in ſuccurſum: ſed ipſe Suerius Tellii Regi petenti protinus caſtrum dedit. Exinde Comes cum Rege procedens in Campos plurima devaſtavit, & apud Carrionem per dies aliquot fecit morsm. Deinde ad Villam-albam de Alcór contra Alfonſum Tellii properavit: & quidam milites ex agmine præcurrentes, extra munitionem Alfonſum Tellii repererunt: & captis equis & armis ipſum etiam vulnerarunt, & vulneratus in municipio ſe recepit: ubi per aliquot dies obſeſſus, virilitet ſe defendit. Ab obſidione vero Comes recedens Palentiam feſtinavit. Regina autem & ſui Nobiles in Aptello & caſtro *m* Ciſinario morabantur, & neſciebant quid agerent: eo quod in exercitum Rege præſente non poterant inſilire, nec illatas injurias ſuſtinere. Unde communiter decreverunt Regi reſtituere terram ſuam, & de exlo auxilium expectare. Cum igitur terra, ut dictum eſt, variis incurſionibus vaſtaretur, & Comes cum parvo Rege Palentiam advenſſet; contigit eum in domo Epiſcopi hoſpitari, & res eccleſiæ ut hoſtem eumſumere & devaſtare. Quadam autem die, eum Rex puer inſtaret ludicris eum coætaneis Domicellis, minus provide cuſtoditus; Domicellus quidam, e turri caſu tegulam projiciens, Regem in capite vulneravit: ex quo ictu poſt dies paucos fuit mora lugubris ſubſecuta. Sed antequam rumorem loquacitas divulgaſſet, Regina ſapiens miſit Lupum Didaci & Gondiſalvum Roderici Magnates pro filio ſuo Ferdinando, qui apud Taurum cum patre *n* tunc temporis morabatur. Qui euntes rumorem de morte Regis pueri * ſumpſerunt, & Regi Legioois cauſam aliam ſuadentes; cum Infante Ferdinando ad Reginam Berengariam redierunt.

ANNOTATA. EX RODTOLET.

a *Juta Chroniam* (*unde deinceps vulgaria nomina apponemus*) Talada quod eſt in Cetracco: *ſed forte legendum* Tablada; *quo nomine etiam planities infra Hiſpalim nominabitur n.* 88: *in confinibus autem veteris Caſtellæ ac novæ reperio notatos* Montes Tabladæ, *unde colligo fuiſſe ibi hujus nominis oppidum.*

b *In notis ad Hiſtoriam Roderici Toletani, editionis Francofurtenſis pag.* 161, *proferuntur chartæ duæ*, Henrici *fellicet Regis pueri & tutoris* Alvari, *apud Soriam* 15 *Febr. Æra* 1254, *nobis* 1216 *quibus uterque*, Comes *vero etiam ſub juramento & multo prolixius, abdicat tertias Eccleſiarum.*

c *Vulgariter* de Haro, *quomodo* Hurtado *pro* Furtado, Herrera *pro* Ferrera, Hernando *pro* Fernando, *aliaque infinita paulatim invalnerunt, mutato* F *in* H, *tam in verbis quam in nominibus adjectivis ſubſtantivisque.*

d *Vitam hujus* Maſaldæ, *ut* Sanctæ, *dedimus in Appendice primi Tomi ad diem* 1 *Maji, ubi Virginis titulum ei vindicavimus. ſed quod ibidem num* 3 *diximus de ejus conſanguinitate cum* Henrico, *tum correctum hic in Schemate Genealogico fuit, tum iterum ex profeſſo mutatum invenietur in Appendice ad diem a poſt hunc ultimum Tomum Maji. Vixit autem poſtea* Maſalda (*tanto ſenior ut ſponſi mater forſan eſſe potuiſſet*) *Arocæ in Luſitania, in fundato a ſe Virginum Ciſtercienſium monaſterio, ibique colitur, defuncta anno* 1252. *Laureto nihil* de Maſalda *ſcivisſe videtur: ſolumque ait, Alvarum ſuaſiſſe, ut Henrico jungeretur* Sancis, *Legionenſis Alphonſi ex priori conjugio filia; cujus rei nullus meminit antiquorum. Fuiſſet ſane ejuſmodi conſilium opportunum Comiti ad ſubvertendam Berengariam, & ejus filium Ferdinandum ipſius etiam Legionenſis regni ſucceſſione privandum, ſi is in favorem matris moliretur aliquid patre invito: ſed iſtud ſi facile poterat cogitare Alvarus; tanto facilius poterat Berengaria impedire, quanto propiori conſanguinitate Henricum* Sancia *quam* Maſalda *attingebat: erat autem etiam illa annis minimum tredecim ſenior* Henrico.

e Campos Gothicos *intellige, a Salamantica uſque Placentiam extenſos, in quibus dotalia ſua caſtra habebat Berengaria: qui autem iſtic ſua etiam bona tenebant, illique ut Dominæ adhærebant, eos cenſet in Obſervationibus Mſs. Chriſtopherus Baniez fuiſſe*, Lupum Diaz de Haro, Gonzalvum & Rodericum Rodericios ex familia Gironum, Alvarum Diaz de Camberis, & Alfonſum Tellii de Meneſes; *omnes nominatos aut nominandos in hac Chronica*,

f Opta, *vulgo* Hnete *vel* Guete, *inter Toletum & Conchas, hinc quam iſti vicinius: in tabulis* Alcazàr de Guete.

g *Chronica*, Ruy Gonzslez de Valverde.

h Alarcón, *veteribus* Illeteo, *ad Sucarim flumen, medium fere inter Toletum & Valentiam.*

i Extrems-Durii, *vulgo* Eſtremadura, *inter Caſtellam & Portugalliam flumine Duro interſectas*: quod *autem porro extenditur ad mare ſecundum eumdem fluvium*, Extremadura Portugallica *nuncupatur ab aliquibus.*

k Vallis-triticaria, *vulgo*, Val de trigueros.

l Mons alacer, *vulgo* Mont-alegre. Carrionem *vero eſſe credo, quod hodie adhuc dicitur* Carrión del Conde, *inter Burgos & Legionem.*

m *Male impreſſum* Ciniſarium, *vulgo* Caſtro Ciſnéros. *Singulorum porro locorum, cum hic tum alibi nominandorum ſitum (nec enim omnia nominantur in tabulis, nec forte eamdem omnia appellationem nunc retinent) aliis curioſus definiendum relinquo.* Taurus, *vulgo* Toro, *civitas etiamnum nobilis eſt, inter Zamoram & Valliſoletum.* Aptellum, *vulgo* Aotillo, *ubi ſit libenter diſcerem.*

EX ROD. TOLET. a *Poſt reſtaurata cum Caſtellanis fœdera, hac inter aliæ conditione, ut* Ferdinandus *patri legitime ſuccederet in regnum Legionenſe, per ejus* conceſſionem juramento firmatam & nullo tempore revocandam; *rongruum erat ut is patri reſtitueretur, apud illum ditioeps manſurus; quod factum anno* 1213.

CAPUT III.

Regnum Henrico mortuo, a matre Berengaria proxima hered: Ferdinando filio traditur, fruſtra obſtantibus Comite Alvaro, & Alfonſo Legionenſi Sancti patre a.

Mater Ferd. ſancti Berengaria.

FIeri poteſt ut circa hanc ſucceſſionem lectori naſcatur dubium, quod expedit prius breviter abſolvi, quam porro progrediar. Dubium autem tale eſt. Quandoquidem D. Berengaria de jure erat hæres Caſtellæ, mortuo fratre Henrico, quare opus habuit ſecreto accerſere filium Ferdinandum, elevandum ad Regnum; maxime cum haberet maritum
B viventem, Alfonſum ſcilicet Regem Legionenſem; ipſa autem ſuccedente in regnum Caſtellæ, ſimul cum ea videbatur ſuccedere maritus ejus. Præterea non abſque ratione interrogabit aliquis, quare D. Berengaria manebat in Caſtella, & non potius apud maritum Regem? Ratio utriuſque rei hæc eſt, quod matrimonium inter D. Berengariam & Regem Legionenſem Alfonſum coaluerit cauſa pacis & concordiæ conciliandæ: gravia enim exiterant bella inter patrem Berengariæ & Regem Legionis; & *poſt ſuſceptum Alfonſo Regi Legion. liberos ab eo ſeparata.* Magnates Caſtellæ, præcidere volentes curſum damnorum ex ejuſmodi bellis provenientium, ac Reges inter ſe conciliare, utrumque erediderunt per ejuſmodi nuptias obtineri poſſe, non conſiderantes quam arcta conſanguinitate jungerentur inter ſe Berengaria & *b* Alfonſus, ex quibus prognatus eſt D. Ferdinandus, præſentis hiſtoriæ argumentum. Pontifex autem conjugium iſtud irritum eſſe declarans,
c ſejunxit eos: ideoque Rex Alfonſus aliam *c* uxorem duxit; Regina autem Berengaria redivit in Caſtellam, atque poſt mortem patris manſit apud Regem ſtatrem ſuum D. Henricum, paterni Regni heredem. Hoc prænotato ad hiſtoriam regredior.

b

12 Mortuo ergo, ſicut dictum eſt, Rege Henrico, D. Berengaria eum aliqua cautela accerſivit
C *ab eo ſcripſit filium ut ſibi poteſtate,* filium ſuum Ferdinandum: mittens ad eum finem Equites duos, Lupum Diaz & Gonſalvum Ruyz, in quibus multum habebat fiduciam. Hi profecti eum ad Regem Alfonſum veniſſent, nullam mentionem facientes de morte Regis Henrici, ſicuti præſcriptum eis erat; alia omnia & quæ ipſi grata fore ſciebant locuti eum Alfonſo, tandem, opportunam horam nacti & facilem Regis animum, ſupplicarunt ei, ut daret licentiam infanti D. Ferdinando eundi ſecum ad viſendam D. Berengariam matrem ſuam, quæ magno illius deſiderio tenebatur; promittebant autem, quod, poſt mutuum filii matriſque congreſſum, reducturi eum ſalvum eſſent. Adeo autem gratam habuit Rex Alfonſus ſupplicationem duorum iſtorum Equitum, ut petitam licentiam facilis conceſſerit. Alacres ergo eum In-
& Alvaro pro- ſecto regreſſi Aptillum, eumdem adduxerunt ad Re- *tulit op-* ginam matrem. Interim autem Comes Alvarus tu-*poſitum.* lit Regem a Palentia, ut in caſtrum quod Tareum dicitur celaretur: ſed quia res non potuit occultari, ſoror ejus Regina, funeſtis rumoribus conceitata, Palentiam eum Magnatibus properavit: ubi a Venerabili Tellio Epiſcopo civitatis eum proceſſione ſolenniter ſunt recepti, & inde ad caſtrum, quod Doniæ dicitur, procedentes, continuo vi ceperunt. Tunc Magnates eum Comite Alvaro de concordia tractaverunt, ſed nihil voluit Comes Alvarus acceptare, niſi Infans Ferdinandus, Rex futurus, ſuæ cuſtodiæ, ut avunculus, traderetur. Cui pactioni Regina nobilis & Magnates, verentes præterita, nullatenus conſenſerunt; & procedentes ad Vallem-oleti venerunt; & conſilio habito ad Extrema-Dorii *cum eque Vallis ol. rum accedit.* proceſſerunt: & cum veniſſet ad villam quæ Cauca
d dicitur, habitatores villæ eos recipere noluerunt, *d* ſed ad aldeam quamdam quæ S. Juſtus dicitur ſeceſſerunt, & ibidem nuntios receperunt, ne Secobiam vel Abulam, vel ad aliquam Extremorum-Dorii accederent civitatem.

19 Nuntiatum eſt etiam quod Sancius Ferdinan- *ubi in Co- ma ſua Regina declarata.* di, frater Regis Legionenſis, contra Reginam & filium ejus magna eum multitudine adveniret: unde & Regina nobilis & filius ſuus, cum his qui aderant, ad Vallem-oleti protinus redierunt. Cum autem audiſſet Regina potiores Extremorum-Dorii & de ultra terram Secobiæ convenire, miſit nuntios, F qui eis fidelitatis debitum ſuaderent. Cumque viri Extremorum-Dorii hoc audiſſent, venire ad Reginam nobilem continuo conſenſerunt. Et eum ad Vallem-oleti communiter convenirent, ibidem tam Extremorum-Dorii Potiores, qui pro omnibus venerant, quam etiam Magnates & Milites Caſtellani, communi conſenſu regnum Caſtellæ, fidelitate debita, Reginæ nobili obtulerunt. Ipſi enim decedentibus filiis, eum eſſet inter filias primogenita, regni ſucceſſio debebatur: & hoc ipſum patris privilegio *e* probabatur, quod in armario Burgenſis Eccleſiæ ſervabatur. Et *e* *Regnum tradit filio,* etiam totum Regnum, antequam Rex haberet filium, bis juramento & hominio hoc firmarat. Ipſa autem, intra fines pudicitiæ & modeſtiæ ſupra omnes mundi Dominas ſe coarctans, regnum ſibi noluit retinere; ſed extra portam Vallis-oleti educta multitudine Extremorum-Dorii & Caſtellæ, ubi ſorum agitur, convocarunt: eo quod tantam multitudinem domorum anguſtia non ferebat. Et ibidem filio regnum tradens, Infans Ferdinandus, de quo diximus, omnibus approbantibus ad eccleſiam S. Mariæ ducitur, & ibidem ad regni ſolium ſublimatur, anno ætatis ſuæ decimo *f* octavo, Clero & Populo decantanti *f* bus, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur. E Et ibidem ei omnes fecerunt hominium, & fidelitatem Regi debitam juraverunt. Et ſic honore regio ad regale palatium eſt reductus.

20 Cum autem audiſſe Regina nobilis, Alfonſum Legionenſem ad villam quæ Ayroum *g* dicitur adveniſſe; modeſtiæ ſuæ inſiſtens pu- *g* *fruſtra obnitente Epiſcopo Abulenſi.* dori, per Mauritium Burgenſem & Dominicum Abulenſem Epiſcopum humiliter ſupplicavit, ut ſe ab inquietatione filii temperaret. Sed ipſe Rex elatus ſuperbia, quam cordi ejus Comes Alvarus inſtillarat, ſupplicationi & precibus contradixit, eo quod imperio inhibat *b*. Imo tranſivit Piſoriam & venit Lacunam; ubi eum diebus aliquot permanſiſſet, direxit faciem contra Burgos: & cum loca plurima & domos Militum devaſtaſſet, & alias incendio conſumaſſet, ad villam quæ Areus dicitur ſupervenit, ſperans civitatem Burgenſem ſe capturum. Sed eum audiſſet in eadem urbe Lupum Didaci & multos Milites congregatos, fruſtratus ſpe vacua & inani, contra conſiliarios indignatus, in terram ſuam propere remeavit. Regina autem in Regem filio ſublimato, dum hæc fierent,

A ſicrent, Palentiæ morabatur: & ibi venerant ad eam ex Secobia & Abula & aliis opidis Eatremenrum-Dorii Milites copioſi, Conciliorum ſuorum ſervitia oferentes. Et tunc Regina duos venerabiles Pontifices, Tellium Palentinum & Mauricium Burgenſem miſit Tarecum, ut Henrici Regis corpus reciperent, eum ſuis parentibus tumulandam; præſertim cum & hoc ipſum Comes Alvarus jam mandaſſet. Et præfati Pontifices receptu corpore Palentiam redierunt; & inde Rex novus, cum matre ſua Regina nobili, ad caſtrum quod Munio dicitur advenerunt. Et dum Rex oppidum impugnatet, Regina nobilis fratrem Henricum Regem in ſarcophago nobiliter præparato detulit ad monaſterium prope Burgos, & ibidem juxta fratrem ſuum, Ferdinandam Infantem, cum planctu magno exequiis celebratis, regaliter ſepelivit.

Recipit & ſepelit corpus Henrici Regis.

12 Inde vero Regina, veniens *i* Munionem, invenit caſtrum a Rege Ferdinando & ſuis fidelibus occupatum, Militibus qui fuerant captivatis. Poſt hæc ad Lermam & Laram, quas Comes Alvarus detinebat, cum Burgenſi *k* Concilio procedentes, *k* invaſas furtiver occupatunt, & rebellantes Milites B vi ceperunt. Inde ad urbem Burgenſem tedeuntes, a Pontifice Clero & Populo honorifice & procelliona-liter ſuot recepti, gaudentibus omnibus, quod liberati ab hoſtibus in Dominæ natalis dominio remanſerunt *. Veram quia, perturbatione hujuſmodi obſiſtente, Regales reditus ad ſtipendia defecerunt, & Regina nobilis quidquid habuerat in largitionibus diſpenſarat, ad argenti & auri & gemmarum donaria miſit manum: & quæque ex talibus reſervarat, in auxilium filii liberaliter erogavit *t* & de conſilio Magnatum qui ſecum aderant, ad partes Belli-foraminis *l*, Anagati, & Nagaræ proceſſerunt: & receptis villis, quas ſibi incolæ gratiſſime reddiderunt, Burgis iterum ſunt reverti: Munitiones enim quas Comes Goſalus Numii detinebat, non potuerant propter ſui fortitudinem capuguate.

& opida quædam Alvaro tradit.

k

Rex ſua ad belli ſumptus dat.

ANNOTATA.

C a *Initium hujus Capitis, aſque ad num. 14, accipiuntur ex* Chronica, *interponimus textui* Roderici.

b *Vidimus poſt Stemma Genealogicum conſanguinitatem fuiſſe in tertio gradu, eaque de cauſa Regnum interdicto ſuppoſitum. Non tamen ſic potuit perſuaderi Alfonſo, ut dudum tanta ex cauſa uxorem ſuam diſcedere pateretur; ſed prius ex ea tres prolem ſuſtulit*, Ferdinandam *ſcilicet atque* Alfonſum, *&* Berengariam, Joanni Brienio *Imperatori Conſtantinopolitano nuptam anno* 1231.

c *Nihil de alia uxore alibi legimus: Scriptor autem Legenda manifeſte hallucinatus eſt, cum credidit*, Tatâſiam *ſuperinductam* Berengariæ *faiſſe. Quod ſi ex eodem errore hic quoque proceſſum eſt, non poſſunt ea eſſe a primo Auctore, ſed adſcribenda editori forſan; & ſic fundaretur ſuſpicio, quod non omnino ab interpolationibus pura hæc Chronica ſit. Malim ergo opinari, Regem Legionenſem, jam ſultum gemina maſcula prole, eaque ad ſucceſſionem ex Regni totius conſenſu legitimata, noa curaſſe de uxore alia nuptiis magis canonicis ducenda, nec ea occaſione turbaram ferre; ſed aliquot inferioris generis concubinis contentum vixiſſe, ex ejuſque nonnullos adhuc liberos ſuſcepiſſe. Certe morieus* Ferdinandus, *prater fratrem Principem (quem filio ſucceſſori commendavit nominatim) invenitur num.* 144 *in genere memoriſſe* aliorum *adhuc* fratrum, *& plures extra matrimoniam genitos numerat Catalogus Genealogicus Roderici Mendez de Silva; de quibus infra.*

Tatâſia Lucæ. anno 1, ver. 2 A. Legionenſis.

d *Lellio, in margine editionis Francofurtenſis notata*, Caucam *ſcribi dicit, pro* Coca. *Eſt autem hæc, juxta tabulas, inter Vallifoletum & Segobiam, huic vicina ad 5 milliaria. Neſcio quo errore hic locus in Chronica ſic legatur reddita*: Ex caſtro Dominarum iter intendebant Vallifoletum, quando venientibus Cabezunem clauſæ ſunt portæ, pernoctarunt igitur in vico quodam S Juſti nuncupato; *ubi pro* Cauca, *ponitur* Cabezo, *inter Vallifoletum & Placentiam.*

EX RODTOLET.

e *Nihil hoc obeſt, quo minus veram ſit (ſi tamen eſt vera) quod rebellis Proceres ſcripſerunt in Franciam de ultima volantate* Alfonſi, *in favorem liberorum* Blancæ *declarata, ut ſupra oſtendimus.*

f *Exiſtimat Zuniga, ex pluribus inſtrumentis coaſtare, quod matrimoniam* Berengariæ *cum* Alfonſo *Legionenſi contractum fuerit anno* 1197; *allegat autem diploma ab utroque conjuge in favorem Martini Epiſcopi Zamorenſis datum*, xvi Kalend. Jan. Æra 1236: *Sed Auctori, aliat accurato, obrepſit ut annum* 1197 *ſcriberet pro* 1198, *cum jam dicta Æra concurrenti. Satis nobis eſt, ſinatus ſit Sancius in antenas vel etiam ſub finem anni ejuſdem* 1198, *ut nunc egerit annum* 18 *ætatis ſuæ. Catalogus Genealogicus ſupracitatas eamdem nativitatem adſcribit anno* 1201: *qui manifeſtat error eſt.*

Quo anno K. Legionenſis uxor ducta Berengaria.

E

g *Alias* Arroyum, *quod etiam habet vulgata verſio; ubi & ſequentia loca*, Piſuerga & Laguna. *Cum autem Piſuerga etiam rivulus ſit, Legionenſe & Caſtellanam regna diſterminans, & prope Simancam Daria influens; apparet quod in eodem tractu requirenda ſint prædicta duo oppida, aliat non reperienda in tabulis.*

h *Lauretus affirit*, Alfonſum, *prius quam ad vim deveniret; aſtu uſum, ac* Berengariam *ſolicitaſſe ad repetendum contubernium ſuum, pollicendo diſpenſationem Roma haud egre impetrandam: ſed ipſam ait amore filii* Ferdinandi *certa præſentia incertis futuris præluiſſe. Vellem ſcire unde id hauſerit: interim propoſitam diſpenſationis ſpem, quæ ſecundum hodiernos mores maxime rationabilis videri poſſet, videtnac parum verioſimilem fuiſſe: & at fuiſſet, prudentior erat* Berengaria, *quam ut, ſatis ſuperque negotii habens in exercendo a filii cervicibus Alvaro, nulla dum juris ſpecie ſubnixo; ſuperviduæ ſibi patereiur Regem, jure maritali atque tutorio omnia ad ſe tractaram, ſub quo quidquid porro contra Reginam ac filiam ageret Alvarus, jure agere videretur. Ceterum quidquid ſit de ſolicitatione a Laureto aſſerta, patet vel ex ipſa Chronica verum eſſe, quod idem ait, noluiſſe* Berengariam, *ut contra patrem arma filius ſumeret in campamque prodiret, ſed mere defenſive ſe haberet. Poſtea nihilominus prodeundum etiam in campum fuit, inſtigante Legionenſem Alvaro ſegne ducem prebente, uti infra num.* 24 *dicitur. Et tunc quidem diremptа pugna, treugaque inita eſt, eaque ex parte Sanctii tam ſincera, ut patri adverſus rebelles quoſdam auxilio ſuerit: quo beneficio obſtrictus pater, cum amare filium debuiſſet, tertia tamen ipſum adverſus eamdem ad arma profiliſſe, patet ex Epiſtola quadam Sanctii, cujus epiſtola ex Caſtellano (ut apud Laureium extat lib.* 2 *pag.* 97 *hic tenor eſt*:

Ita poſt diverſitum ſolicitata ad reditum Berengaria

F

Domine pater, Rex Legionis, Don Alfonſe, Domine mi. Quæ iſtæc eſt iracundia tua? Cur mihi damnum & bellum infers, nihil tale de te merito? Facile intelligitur diſpliicere tibi bonum meum, in quo maltum tibi deberes complacere, habiturus filium Regem Caſtellæ, qui tibi ſemper erit honori. Nullus enim Rex aut Chriſtianus aut Maurus, qui me timeat, nocere tibi audebit. Unde ego tibi indignatio tanta? Sane ex Caſtella quamdiu vixeria numquam vel damnum vel bellum naſcetur in diebus meis: e contrario, qui antea tibi infeſtabant muleſtiam, nunc te reverentur & metuunt. Qua-

Epiſtola Sanctii, bellum a patre Alfonſo illatum aperuit.

EX ROUTOLET.

propter ſcire debes, quod ipſe tibi noceas. Poſſes autem ſi velles intelligere, quod valeam magis quam Rex alius in mundo impedire te erudeliterque vexare: ſed nihil ejuſmodi fas mihi in te, quia pater meus es & dominus meus; neque id bene fieret. Convenit ergo mihi ut potius te patiar, uſque dum ipſemet recognoſcas quid agas. *Apparet hæc ſcripta eſſe poſtquam patri auxiliatus Sanctius fuerat contra rebelles, ut ait Tudenſis; quia tamen, poſtquam is expeditionibus Mauricis claveſcere & formidabilis eſſe reperat; ac veroſimiliter circa ultimos Alfonſi annos: quos tamen quia præciſe definire non potui, omnia hic ſimul poſui ſub unum conſpectum.*

i Caſtrum Munionis; *nunc in tabulis non reperitur, uti & alia plurima a Roderico nominata loca, videtur tamen haud procul abfuiſſe Burgis: hinc enim intervallo nonnullarum leucarum abſunt mox nominatæ* Lurma *de* Lara, *ad alterum Arlanzæ fluvii ripam ſita oppida, primum ad Auſtrum, alterum ad Ortum Burgenſi civitati objectum.*

k Concilium, *etiam in vulgata verſione ſæpe recurrens* Concejo, *ita ſignificat Senatum ſeu Magiſtratum alicujus civitatis vel oppidi, ut hic & alibi ſæpe etiam ſumatur pro numero delectorum Militum, ab ejuſmodi Senatu ſubmiſſum Regi, ad expeditionem quampiam, abſque obligatione ulterioris, vediturum ad propria illa peractu: & ſic Rodericus lib. 8, cap. 9 ejuſmodi ſubſidiarios appellat* Communia civitatum.

l Bellum-foramen, Anagarum & Nagsra, *in verſione vulgari nominantur*, Bilboradu, Anajara & Navara, *forte* Najara *legendam. In tabulis invenitur* Belorado *notatum (una forſan litera male omiſſa) 5 milliaria Burgis verſus Ortum diſſitas locat; ad 9 milliaria porro gradienti occurret* Najara, *unde etiam locus datur ſuſpicandi* Navarram, *a Chronici auctore nominatam eſſe* Navarrettam, *duobus militaribus Nagara diſtantem.*

CAPUT IV.

Villeria de Alvaro rebelli relata; ejuſque ac fratris infelix exitus.

22 DUm Rex & Regina nobilis eſſent Burgis, Comes Alvarus, eum fratribus & complicibus, per Aggerem Aſſiorum & Quintanam-Fortunii tranſierunt, & in Bella-foramine hoſtiliter irruentes, nec ætati nec ſexui pepercerunt, ſed cuncta cæde & incendio conſumpſerunt: quod ceſſit novo Regi & Reginæ nobili in amaritudinem & dolorem. Et hac vaſtatione peracta, Comites ad propria redierunt: & Rex novus eum matre Regina nobili & ſuis Magnatibus a Burgis Palentiam cœpit ire. Et dum ad villam, quæ Palentinla *b* dicitur, perveniſſent; Comes Ferdinandus in ripella vallis *c* Guiariæ aciebus diſpoſitis ſubſiſtebat. Comes Alvarus eum ſuis militibus Ferrarinlam ſe rncepit. Et quarta feria *d* quatnor-Temporum menſia Septambris, eum Rex Ferdinandus & Regina nobilis ituri Palentiam juxta Ferrarinlm pertranſirent; collateralem aciem eum Alfonſo Tellii & Suerio Tellii ſeparavit, ne agmen exercitus tranſeuntis a Militibus Comitis læderetur. Et eum Comes Alvarus catra villam cum aliquibus Militibus reſediſſet, in villam ceteris intromiſſis, ut poſſet exercitum contemplari, remanſit cum paucis, in villam colligi dedignarus. Sed cum Alfonſus Tellii & Suerius Tellii & Alvarus Roderici, & quidam alii, eum eminus agnoviſſent, contra eum equorum impetu proceſſerunt: & videns multitudinem præminere, jam exanimis, quamvis ſuperbus, recolligere ſe cœpit. Sed eum prædicti Milites advenirent, Comes Alvarus de equo deſcendit, & jacens in terra elypeo ſn obtexit. Sed illi manibus eum trahentes, captum enm duobus Militibus concaptivis Regi & nobili Reginæ præſentarunt: & qui multos offenderat, qni nulli pepercerat, qui naturali Dominæ ejns dominium abnegarat, divino judicio nunc proſtratns, ſunrum Militum & Fratrum intuentium auxilin deſtitutns, capitur inglorius & confuſus. Tunc Regina nobilis, gaudio & lacrymis Deum laudans, diu gratiarum inſtitit actioni, qnod inimicum ſuum & ſegni & filii ſibi tradidit ram facili captione.

a Rex & regina ſe opponunt Alvaro.

b

c

d temporum ad expiandum aſſeſſus

vivus capitur

23 Videntes igitur cuncti qui aderant, qnod Deus omnipotens Reginæ nobilis opera dirigebat, eum gaudio & actionibus gratiarum, Palentiam intraverunt, & inde ad Vallem-oleti iverunt: obi fuit Comes Alvarus in captione & vinculis cuſtodinus. Cumque ibidem de compoſitione aliquamdiu tractaretur, ea conditione fuit pactio acceptata, ut Comes Alvarus reſtitueret caſtra omnia quæ tenebat, ſcilicet Cannetum & Alarconem, Amagam & Tarecum-Cæſareum & Villam francam, Turtim Belli-ſurſminis, Anagarum & Pandicurgum *e*: & his deditis ſolverentur. Caſtrum Xeriz *f* & Orzegonem detinebat Comes Ferdinandus frater ejus, & ad eorum captionem tenebatur Comes Alvaros eum centum Militibus Regem ſequi, donec ea ſuæ potentiæ ſubjugaret. Comes aotem Alvaros Gundiſalvo Roderici fuit commiſſus, donec compleret ſuperius prænotata. Rex autem duxit exercitum verſus Caſtrum: & licet Comes Ferdinandus, ſultos copia victualium & multitudine armatorum inibi rebellaret, ea conditione reſtituit Caſtrum & Orſegonem, ut ejus vaſallus fieret, & ab eo ot vaſallus proprius caſtra teneret. His peractis, Domino diſponente, quievit perturbatio novi Regis: & ſex menſium ſpasio fuit ſeditio ſic ſedata, quæ eredebatur perpetun duratura, quod Rex Ferdinandus ſuſceptus ab omnibus cœpit ubique juriſdictionem Regiam exercere.

e ſummum ſi reddendum ſuſcipere redendo,

E

f

24 Poſt hæc autem Comites, videntes in regno potentiæ ſuæ gloriam minoratam, imo potius annullatam, in Valle-Juniperi *g* territorii Palentini, eœperunt iterum rebellare, & prædas in Campis *h* Gothicis exercere: ſed Rex Ferdinandus, cum Regina nobili matre ſua & aliqoa parte Magnatum, venit ad Aggerem-ſumorom *i* & Medinam de Rivo-ſiœco, & ſic Comitum inſolentiæ pro parte maxima ceſſaverunt. Sed videntes Comites in Valle-Juniperi non poſſe reſiſtere, Regis Legionenſis dominio ſe dederunt; & ut moveret guerram filio, ſuaſerunt, Comque utrimque exercitus conveniſſent, & quidam Nobiles ex Caſtella verſus partes Salmanticæ intraviſſent, videntes Regem Legionis ſibi eum ſuo exercitu occurrentem, in aldea *k* Medinæ del Campo, quæ Caſtellio dicitur, intraverunt. Cumque Rex Legionenſis eos inibi obſediſſet, & Comes Alvarus cœpiſſet ealigis ferreis calcearl, percuſſus a Domino cœpit graviſſime infirmari: & firmata treuga inter patrem & filium ab invicem diſceſſerunt. Comes autem Alvarus, morbi & treugæ dulore vexatus, Taurum ſemianimis eſt delatus: ubi mortis anxietate coactus, Militiæ S. Jacobi ſeſe dedit, & ibidem vitam finivit, & Uelefii eſt ſepultus. Et poſt modicum temporis Comes Ferdinandus frater ejus, eujus non ut voluit in regno Caſtellæ deſideria proveneruut, in Africam transfretavit, & ab Amira *l* Momenino ſuſceptis muneribus varia jactitavit. Et dum ibi longa mora, ut moris eſt *m* Arabum, traheretur, eom contigit in-

g

h

i

k bellumque reſuſcitant, mortuntur

ut & frater ejus Mauros,

l

m

A infirmari: & fecit ad vicum prope Marochos, qui Elbora dicitur, ſe transferri: vicus enim a Chriſtianis dumtaxat incolis colebatur. Et dum percepit ex inentrabili morbo interitum imminere; a Gondiſalvo
a n Fratre Hoſpitalis, qui Innocentii Papæ III familiaris extiterat, ſuſcepit habirum Hoſpitalis; & univerſæ carnis viam ingreſſus, cum aliis qui ibidem
b obierunt ad domum Hoſpitalis, qui Pons-Fiterii *b* dicitur, in dioceſi Palentinenſi, in ſarcophago eſt delatus: & ibidem ab uxore ſua Comitiſſa Majore, & filiis ſuis Ferdinando & Alvaro, & multis aliis eſt ſepultus.

ANNOTATA.

a Agger-alliorum, & Quintana Fortunii; *in vulgari*, Oterdagos, Quintana, y Fortunio, *ut videantur tria loca poni.*

b Palentiola, *in eodem vulgari (per aliquem forſan errorem)* Herrera: *quod nomen mox iterum ponitur*
B *pro* Ferrariola.

c *Vulgariter* Ribera de la val de Gragéra.

d *Annus* 1218, *quo hæc facta videntur, litteram habuit Dominicalem* G, *profade hæc quarta feria incidit in diem* 19 *Septembris*,

e *Eadem loca in vulgari ſic nominantur*, Cañete, Alarcòn, Tariego, Cicaſéo, Villaſranca di monte d'Oca, Torre di Bilborado, y Nagara; *omittitur autem* Pandicurgum.

f *Ibidem* Caſtro Xerìz y Monzòn, *quod ultimum valde diſcrepat*,

g Vallis-juniperi, *vulgo*, Val de pero.

h Campos-Gothicos *ignoravit interpres*, *ideoque ſimpliciter vertit*, terras, *ſeu* agros.

i Agger fumorum & Medina de Rivo-ſicco, *vulgo*, Tor de humos y Medina di Ruyſeco; *horum locorum ultimus locus abeſt Palentia ad Occaſum circiter* 6 *leucis*, *unde ſitu aliorum locorum Camporumque Gothicorum facilis ſit conjectura, cum in confinitis Regni Legionenſis fuiſſe.*

C k Aldea *Hiſpanis* Villam *ſeu* Burgum *denotat*: *eſt autem* Medina del Campo *media inter Vallifoletum & Salamanticam via.*

l Amiras *Saracenis & Mauris Dux ſeu Rex dicitur*: *hic vero, contractis in unam duabus vocibus, paſſim vocatur ab hiſtoricis* Miramolinus: *quod tamen non eſt proprium, ſed appellativum nomen ſummi Saracenorum Principis, & Latine redditur* Imperator fidelium. *Vide Cangium in Gloſſario*,

m *Interpres vulgaris*, inter multas delicias.

n *Chronica vocat* Hoſpitalarios S. Joannis Acconenſis: *ita ſcilicet tunc nuncupabantur, a loco habitationis primario; qui antea* S. Joannis Hieroſolymitani *appellabantur. Cum enim Hieroſolyma amiſſa anno* 1187, *recepta eſſet anno* 1191 *Accon, huc immigrarant. Similiter iterum amiſſa Accone an.* 1291, *occupata autem a Chriſtianis Rhodo, ceperunt alii* Equites Rhodienſes, *donec hæc etiam Turcis ceſſit anno* 1522: *unde in Melitam recepti a Carolo V. anno* 1530, Melitenſium *nomen hodie tenent, ſeſulamque contra Turcas tuentur generoſe.*

o *Idem*, Puente di Fitero en la ribera de Piſuerga: *qui fluvius, nunc Legionenſis & Caſtellani regni limes, ſupra Caſtrum Melgar enorinus, a Septemtrione procurrit in Auſtrum, atque infra Septimancam Durio ſe immergit.*

EX RODTOLET.

CAPUT IX.

Ferdinandi matrimonium cum Beatrice Suevica, ex eaque liberi, Repreſſi ſeditioſi. Cathedralis Toletanæ fundatio.

ADverſariis itaque ſic a Domino judicatis, Rex Ferdinandus regnum obtinuit pacifice & quieſe, Regina nobili omnia diſponente: quæ adeo ſolicite filium educavit, ut regnum & patriam, juxta morem avi ſui nobilis Alfonſi, in pace & modeſtia gubernaret, uſque ad vigeſimum quintum *a* filii ſui annum. Sed quia indecens erat, ut tam magnus Princeps extraordinariis petulantiis traheretur; mater ſua, quæ ſemper voluit eum ab illicitis cuſtodire, procuravit ei uxorem nomine Beatricem, quæ fuit filia Regis Philippi *b* in Romanorum Imperatorem electi, & Mariæ filiæ *c* Iſac Conſtantinopolitani Imperatoris: quæ fuit optima, pulcra, ſapiens, & pudica. Miſſique pro ea nuntii, Mauritius Burgenſis Epiſcopus, vir laudabilis & diſcretus; Petrus Abbas S. Petri de Aslantia, Rodericus Abbas de Rivo ſicco, Petrus Odoarii Prior Hoſpitalis, ad Fredericum *d* Romanorum Regem, ſub cujus cuſtodia erat tunc temporis Domicella, in Teutonia acceſſerunt; & ab ipſo Rege honorabiliter ſunt recepti. Cumque legationis cauſam, ut injunctum fuerat, explicaſſent; prædicti nuntii expectarunt. Tandem Rex Fredericus, in Imperatorem electus, conſobrinam ſuam Beatricem, Domicellam nobilem, pulcram, compoſitam & prudentem, Regi Ferdinando per dictos nuntios, cum apparatu nobili, deſtinavit. Et cum Patiſios adveniſſent, Rex Francorum, Philippus nomine, qui tunc Gallis præſidebat, eam honeſte recepit, per terram ſuam honorifice duxit ducem; itaque ad regnum Caſtellæ felici itinere pervenerunt.

a Poſita a Friderico Imp. Beatrix.

b

c

B *d*

Imperatoris.

26 Tum Regina nobilis Berengaria, cum comitatu nobili religioſorum & ſæcularium Magnatum & Dominarum, ultra burgum qui Victoria *e* dicitur, occurrit nobili Domicellæ; & Burgis exinde venientes, invenerunt Regem Ferdinandum, cum Magnatibus & Nobilibus & civitatum Primoribus, expectantem. Qui Domicellam & Nuntios honore quo decuit receptavit, & tertia die *f* ante feſtum S. Andreæ, in regali monaſterio prope Burgis, celebrata Miſſa a venerabili Mauritio Burgenſi Epiſcopo, & armis militaribus benedictis, ipſe Rex ſuſcepto gladio ab altari manu propria ſe accinxit cingulo militari: & mater ſua, Regina nobilis, enſis cingulum deaccinxit. Tertia die, in feſto ſcilicet S. Andreæ, Beatricem dulciſſimam Domicellam duxit ſolenniter & legitime in uxorem, Miſſam venerabili Mauritio in Cathedrali eccleſia celebrante, & benedictionem nubentibus largiente: & fuit ibi Curia nobiliſſima celebrata, aſſiſtentibus tntius regni Magnatibus, Dominabus, & fere omnibus regni Militibus & Primoribus civitatum.

Ferdinando conjungitur

e

f

F

feſto S. Andreæ.

27 Poſt modicum vero temporis, propter injurias quas Rodericus Didaci de *g* Camberis in terra ſibi credita exercebat, licet eſſet Cruce-ſignatus in ſubſidium Terræ-ſanctæ; Rex Ferdinandus citavit eum, ut ad Curiam veniens ſatisfaceret de objectis. Cumque ille ad Vallem-oleti Curiam adveniſſet, cum naturaliter iræ inconſtantia duceretur, a falſis amicis ſuaſus, inviſo & inſalutato Rege receſſit. Rex autem pro hujuſmodi indignatus, abſtulit ei terram ſuam. Et cum prædictus Rodericus Didaci

g

Rex compoſcit infortunium Roderici de Camberis,

nollet

EX ROD. TOLET.

nollet reſtituere munitiones, tandem reſtituit ex pacto, ut Rex daret ei quatuordecim millia aureorum. Et cum pecuniam ſuſcepiſſet, tunc demum teddidit caſtra Regi. Anno poſtea iterum revoluto, Gonſalua Petri, Domious Molinæ *b*, conſilio Comitis Gondiſalvi, cepit contra Regem minus provide rebellare, & partem Reginæ, Mulinæ vieinam, rapinis & vaſtationibus muleſtare. Cumque monitus nec

b

Iterum ultum ſibi rebellat.

deſiſteret nec ſatisfacere voluiſſet, Rex Ferdinandus ſuper eum exercitum congregavit. Sed ſuperveniente nobili Regina Bereogaria matre ſua, cum Rex non poſſet caſtrum Zaphare expugnare, concordiam procuraverat, & certis pactionibus Rex ſoluto exercitu a Molina recellit. Et diebus aliquot interpoſitis Comes Gundiſalvus Nunii, qui ad Arabes ſe tranſtulerat; cum a Rege Caſtellæ beneficia non poſſet aſſequi ut optabat, iterum ſe reſtituit Agarenis: & dum in partibus Cordubæ moraretur, in villa quæ Beatia dicitur infirmitate graviſſima contigit ipſum mori: & delatus a ſuis ſepultus eſt in

i

i Cephinis, ubi habent oratorium Frattes Templi.

Ex uxore ſuſcepit.

28 Suſcepit autem Rex Ferdinandus ex uxore ſua gratiſſima Beatrice filios hic notatos, Alfonſum primogenitum, Fredericum, Ferdinandom, Henticum, Philippum *k*, qui oblatus a Domina Berengaria, Regina nobili, avia ſua, Deo & Roderico Tolotano Pontifici, per manus ejuſdem Pontificis ad

k

titulum Eccleſiæ Toletanæ in ſortem Domini eſt vocatus: & in continenti idem Pontifex Prædendam & alia Beneficia in prædicta Eccleſia aſſignavit. Habuit alios filios, Sanciam qui oblatus Roderico Toletano Pontifici, a quo cum Cleticali tonſura Pſalmiſtæ *l* officium eſt adeptos, Prædendam & Beneficium in Toletana Eccleſia eſt conſecutus; Emanuelem, & duas filias, Alienot, quæ deceſſit parvula; & Berengariam, quæ in Regali monaſterio degit, Virgo Domino conſecrata. Verum Regina nobilis Berengaria matet Regis, volens cum a Chriſtianorum injuriis alienum, militiæ ſuæ primitias voluit Domino dedicare; & treugam cum Arabibus noluit ulterius protelari *m*: ſed exercitu congregato, aſſiſtentibus ſibi Rodetico Toletano Pontifice & aliis Magnatibus regni ſui, per Beatiam & *n* Ubetam vaſtationes exercens, aggreſſus eſt Caſcatam: & captis & interfectis multis millibus Saracenorum, quia caſtrum variis impugnationibus erat diruturn, tunc noluit retinere. Rex autem, Caſeata, ut diximus, occupata, per ripam Bætis magni fluminis ad partes pervenit *o* Giennii: & deſtructis quibuſdam munitionibus & urgente inſtantia hiemali ad propria eſt reverſus. Poſt hæc autem iterum exercitum congregavit; & tradente eas ſibi Avomahomar, qui erat Arabum Prioceps nobilis, filius *p* Avoabdellæ filii Abdelmorris, cepit Beatiam, *q* Andugarum atque Martos; & caſtrum iſtud nobiliſſimum dedit Fratribus Calatravæ. Et deſtructis aliis caſtris & municipiis, ad ſua feliciter eſt revetſus.

Præcelſe contra Mauros pugil.

m

n

C

Navarra.

o

p

q

r

Serra.

29 Et tertio iogreſſus terram Arabum, cepit Sevioth *s*, Xoparum & Gartiez, & bellatoribus obſirmavit; aliiſque vaſtationibus peractis, ad urbem reverſus eſt Toletanam. Eo tempore erat in Hiſpaniis Legatus Romanæ Eccleſiæ, Joannes *t* de Abbatisvilla, quæ eſt in Comitatu Pontivi, Sabinenſis Epiſcopus Cardinalis, vir bonus, ſapiens, litteratus: qui celebratis in ſingulis regnis Conciliis, poſtquam monita ſalutis propoſuit, ad Sedem Apoſtolicam eſt reverſus, tribus annis legationis expletis. Poſt hæc iterum Rex Ferdinandus terram Arabum eſt iogreſſus, & cepit Eznatoraph, *u* Turrim de Albet, S. Stephanum, & Chorlanam. Et alia vice duxit exercitum per Gienniom circa feſtum S. Joannis, quod propter ſui fortitudinem non potuit expugnari. Et inde procedens cepit *u* Pegum: & captis incolis & occiſis, munitionem ſunditus deſolavit. Et venieus ad nppidom quod *y* Alhama dicitur, captis habitatoribus & occiſis, locum deſtructione ſimili diſſipavit: poſt quod ad propria cum exercitu remeavit. In hac expeditione non interfuit Rodericus Pontifex Toletanus, qui Guadalphagáre remanſerat, febris acumine fatigatus, ubi finis periculum vix evaſit: ſed miſit cum exercitu Dominum Capellanum ſuum, virum venerabilem Epiſcopum x Placentinenſem: qui in exercitu loco ejus Pontificalia exercetet. Et procedens iterum contra Mauros obſedit Capellam, caſtrum munitiſſimum in diœceſi Toletana, & diutinis impugnationibus tandem cepit. Et expletis quatuordecim hebdomadibus expeditionis, ad urbem regiam eſt reverſus. Et tunc jecerunt primom lapidem Rex & Archiepiſcopos Rodericus in fundamento eccleſiæ Toletanæ, quæ in forma Mezquitæ tempore Arabum adhue ſtabat. Cujus fabrica opere mirabili de die in diem, non ſine grandi admiratione hominum exaltatur *a* *.

D

u *& Quelea.*

y

x

Navarra Tolet. Cathedralem adjicit.

a

ANNOTATA.

Atas S. ejus. regnare incipiens.

a Cum Toletanus dicat S. Ferdinandum *creatum fuiſſe Regem anno ætatis ſuæ* 18, *idque factum ſit anno Chriſti* 1217; *oportet ut annus* 25 *illius, ſit* 1223 *Chriſti. Corrigendum autem hic fuit evidens mendum, textui Hiſpanico neſcio quomodo indactum; dum numeratur annus* 25 regni, *& quidem valde ex auctoritate Toletani; hic enim annus eſſet Chriſti* 1241 *quoſque dixi nequit regnum gubernaſſe mater: qua tamen rationabiliter credi poteſt, ea lege tradidiſſe filio ſuo Regnum, ut ipſa illud gubernaret, quouſque is annum ætatis* 25 *attigiſſet, licet aliquot annis prius ei uxorem jungendam juraverit.*

b Philippus Dux Sueviæ, *Alfonſo a Cartagena dictus* Dux Bavariæ, *Fratter Imperatoris* Henrici, *an.* 1197 *defuncti, electus an.* 1198; *cui oppoſitus diſcordi electione fuit Dux Saxoniæ* Othn. *Obiit Bambergæ, occiſus anno* 1208.

c Iſacius Angelus, *ab anno* 1185 *Conſtantinopolitanus Imperator, & anno* 1195 *extractus depoſituſque a fratre* Alexio; *a Francis & Venetis, victo tyranno regia urbe potitis, reſtitutus fuit. Hujus ſecunda filia* Maria, *aliæ* Irene, *nonnullis etiam* Cæcilia *nuncupata, primum* Rogerio *Tancredi Sicilia Regis filio nupſerat, hoc autem mortuo, & Sicilia ab* Henrico *Imperatore occupata anno* 1195, *ab eodem tradita eſt fratri* Philippo, *eodem quo hic anno mortua, & in Lorchenſi ad Tubingam monaſterio ſepulta: uti accuratiſſime eradit, in ſuo de familiis Byſantinis eruditiſſimo opere, amicus noſter Dominus du Cange pag* 294. *Loco*, Iſac, *in textum irrepſerat*, Corſac, *ſive (ut vulgaris interpres legit)* Coyſac: *quod in gratiam lectoris correxi. David Blondellus volumine* 2 *Tabula genealog.* 144. Beatrici *noſtræ, quam unigenitam aliqui fuiſſe volunt, ſorores addit (ſed forſitan ex alio patre)* Mariam *Brabantiæ Ducissam, uxorem Henrici II*, Conigundim *uxorem IVenceslai Regis Bohemiæ, & Elisam Ottoni IV Imperatori deſponſam.*

Ifaci CP. Imp. filia. Sanctæ Sociæ.

d Fredericus II, *Henrici Imp. filius, adeoque* Beatricis *patruelis, Rex Romanorum factus* 1215, *Imperator coronatus* 1220 *Romæ* 22 *Novembris. Sed quoniam ab eo tempore uſque ad obitum* Philippi *Regis Franciæ (qui ſponſam tranſtuntem excepit & mortuus eſt an.* 1223) *non facile eſt invenire menſes quatuor continuos, quibus in*

Reges Friderici bella ſuſcipiunt.

Ger-

A *Germania Imperator fuerit, velle is ſolum hic dicitur* Electus; *& intelligitur hoc matrimonium concluſum fuiſſe in celebribus illis comitiis Norimbergenſibus, quorum ad annum* 1219 *meminerunt Annales Auguſtenſes. Idem indubitabiliter confirmat Zuniga ad an.* 1252 *num.* 9, *allegant Privilegium Ferdinandi monaſterio datum die* 12 *Decembris, ſignatumque ſub hac formula,* Anno regni mei tertio, nono videlicet quo ego præfatus Rex Ferdinandus, in monaſterio S. Mariæ Regalis de Burgis, manu propria cingulo militari me accinxi; & Dominam Beatricem Reginam, Philippi quondam Regis Romanorum filiam, duxi ſolenniter in uxorem. *Probat autem ex multis inſtrumentis ide Zuniga, cœpiſſe* Ferdinandum *annos ſui Regni numerare a* 31 *Auguſti an.* 1217.

annos celebrati ram. eo congruit.

c Victoria, *oppidum in Cantabris, conditum an.* 1180 *trans Iberum, diſtat Burgis ad leucas circiter* 20, *ſed cum ejus Conditor Socius, Vaſconio ac Navarræ Rex & Biſcayæ pro magna parte Dominus, coactus fortuna Alfonſi Caſtellani cedere, turpiter in Africam profugiſſet; capta an.* 1200 Victoria *ipſa eſt, ejuſque deditionem ſecutum eſt regnum fere univerſum, etiam trans montes. Quod cum pace initæ reſtitutum eſſet, manſerunt tamen in po-*

B *teſtate Caſtellani* quatuordecim oppida juris controverſi (*ut Mariana lib.* 12 *cap.* 25) *in quibus erat ipſa* Victoria, *cum reliqua uſque ad montes Biſcayæ.*

f *Idus* 27 *Novembris, quæ anno* 1219 *incidit in Feriam* 4 *& Feſtum S. Andreæ in Sabbatum, cum eſſet littera Dominicalis* P.

g *Vulgariter* Ruy Diaz de los Cáneros.

h Molina, *oppidum montanum, in finibus Caſtellæ novæ verſus Aragoniam, unde vicinis montibus appellatio* Sierra de Molina.

i Ceplini, *in vulgata,* Zafinos.

k *De* Philippo *vide annotanda ad Copuc.* 18 *litt.* C.

l *Durandus lib.* 2 *cap.* 3 *docet in ſacris Canonibus* Pſalmiſtam *dici* Clericum primi Ordinis, *id eſt,* primæ Tonſuræ, *eumdemque in Conciliis etiam Cantorem vocari: unde S. Iſidorus:* Ad Pſalmiſtam pertinet officium canendi, dicere Benedictiones, Pſalmos, Laudes, Reſponſoria. *Sunt qui eumdem* Sanctum *prius Canonicum, poſtea Archidiaconum Toletanum fuiſſe dicunt: mortuo autem D. Guiterio, aut (ut alii) D. Dominico Paſquali, electum Archiepiſcopum fuiſſe aiunt, per Scripturas, quibus uſque ad an.* 1259 *utitur titulo* Electi & Procuratoris ſeu Adminiſtratoris; *deinde, cum per ætatem licuit, ordinatus ab Archiepiſcopo*

C *Hiſpalenſi Raimundo,* Archiepiſcopum *ſe abſolute ſcripſit, quod obiit an* 1261 *vel* 1266; *bene diſtinguendus ab alio* Sancio, *filio Jacobi Aragonum Regis, qui eoſdem titulos ſucceſſive geſſit, & obiit in prælio contra Mauros an.* 1275. *In utraque autem corrigendus Tamayus ad* 25 *Octobris, ubi Archiepiſcoporum Catalogum texuit, & Caſtellanum quidem ceſſiſſe dignitate dixit, Aragonum vero obiiſſe an.* 1285.

Sanctus Sancti Stephani Archiepiſc. Toletanus.

Berengarii, de cujus filia ad bellum Mauricum.

m *Erravit ergo Auctor Chronico cum ſcripſit:* quod Berengaria, ſenerius filium diligens, ab omnibus omnino armis abſtinere eum voluit; eoque curavit treugam cum Ibzbaeis factam prolongari, & mox innocentiæ cauſa ſuaſerit Regi, ut prius Deo conſeceraret filiam Berengariam, aviæ cognomiem. *Hoc fi ſuaſit, eo ſuaſit, ut moturus in barbaros filius, velut alter Jephte, hac gratiori ſanctiorique victima, propitiare Deum, victoria omnie auctorem. Laurentius neſcio qua Auctore aſſerit lib.* 2 *pag.* 3. *Sancto Regi in monaſteria Olearum fuiſſe a Mauritia Burgenſi Epiſcopo porrectum Gladium & Labarum benedictum, die* XXX *Novembris: quod ſea potuit aliquis notatum inveniſſe: non item annum* MCCXX; *tunc enim adhuc biennium durare debebat treuga inter Saracenos, contra quos dumtaxat ſacra arma dabantur. Scripta fortaſſis fuerit Æra* MCCLX, *cum anno Chriſti* 1222 *conveniens, & vel typotheta ejus erravit* D *o pro* 2 *ponens, vel potius ipſemet male ſubduxerit calculos, ſicuti mox annis* 35 *ab anno* 1220 *armis illis uſum Sanctum ſcribit, qui tamen an.* 1252 *obiit.*

n Ubeta *ſeu* Ubeda, *Baezæ propinqua ad Oriantem, qua oppidum reſpicit tranc Bætim ſitum, vulgo* Punta de Ubeda. *Primus hic forſitan antiqua urbis ſitus fuerit; itaut hac prædicto fluvio nomen ſuum vel dederit vel debuerit: urbes enim pleraſque in alio quam ubi antiquitus fuerant ſitu locarum Mauri ſervato quandoque veteri nomine, etiam in longiori diſtantia.* Caſeata, *vulgo* Queſada, *a caſeis dicta (neſcio an adhuc ſuperſtes) infra num.* 65 *conjungitur Baeza & Ubeda, notis in eximia Andaluſia ad Ortum urbibus.*

o Giennium, *vulgo* Jaen, *diſtat* Baeza 6 *circiter leucis.*

p *In vulgatis nominantur* Aben-Mahomat & Aben-Abdale filius Abdel-Moyo. *De quo apud Zunigam ad anu.* 1252 *num* 10 *habetur memoria, ſub diplomate ſignato per Regem,* 8 *Januarii, anni deditionem proxime ſecuti* 1226, anno *autem* regni fui nono, quo anni Azechid Abu-Mahomad, Rex Baeciæ, devenit Vaſallus Regis & oſculatus eſt manus ſuas. *Quem ſane modum annos regni ſignandi aliquo memorabili facto,* E *jure laudat Zuniga, tamquam hiſtoria commodiſſimum. Robles in Hiſtoria Caravacana l.* 2 *cap.* 6 *patruelem facit* Regis Valentini, *ipſiuſmet Miramolini* Mahomadi *cognomento* Virid 3 *ex fratre nepotem, & anno* 1225 *a ſuis fuiſſe occiſum ait, quod ſuſpicaretur eum factum Chriſtianum; ſucceſſorem vero habuiſſe filium* Aben-Mahomad, *patri ſimilem & fide & amore erga Sanctum: qui baptizatus dictuſque* Ferdinandus, *nobilem poſt ſe reliquit poſteritatem, hodieque in Batica florentem. Ega ut nihil cuiquam detractum volo, ita optarem talia legitime probari; ſuſpectas enim ſemper habemus, familiares nimium huic ſæculo nequam, Genealogiſtarum impoſturas. Et vero quis credat Mauros, qui talis ex cauſa Regem occiderint, aſſumpturos ejus loco fuiſſe filium, de quo nihilo certiores quam de patre eſſent? aut* Ferdinandum *inultam reliquiſſe amici cædem, tali cauſa patratam, ipſo quo ſe ei conjunxerat anno? vel, ſi ultus eſt, tanti momenti rem prætexiri in Chronica potuiſſe? Anno certe* 1234 *adhuc vivebat* Mahomad, *& filium miſerat in auxilium Chriſtianorum ad Xerez. Sit ergo penes reſertutem fides, tum eodis illius anno ut ſummum* 1235 *patrata; tum obſidionis, quam a rebellantibus civibus ſuſtinuerat arx, Sancta ex pallis eradita, &* Gonzalvo Ybañez Magiſtro Cala- F *travæ commiſſa ad cuſtodiam. Ille dicitur, cum arcem deſperaret poſſe diutius obtineri, deficiente penitus annona, ita deſeruiſſe locum, ut calces equorum, in contrariam partem ferrati, veſtigia relinquerent velut ecudentium in arcem & fidem faceret hoſti magni ſubſidii nocte indulti, qua ſpecie conterriti Mauri obſidionem dimiſerint; præſidiarii vero, per mediam progreſſi leucam, reflexis ad arcem diſertam oculis, ſupra ejus portam principalem viderint fulgere Crucem Caravacanam: cujus conſpectu animati repetierint locum; eumque contra regreſſos errore cognito hoſtes tenuerint, uſque dum advenirent cum quingentis equitibus Didacus Lupi de Haro, a S. Ferdinando ſubmiſſus, feſto S. Andreæ cunctos eximit periculo, ingreſſus per portam qua ex tali eventu & ex obtenta ſequenti die ab erumpentibus inde victoria, appellata fuerit* Porta Comitis. *Certius id fortaſſis probari poſſet, ipſo exhibito inſtrumento, quod anno* 1232, 18 *Maji Rex expedierit, invitans quam plurimos ad inhabitandam* Beatiam: *cui interim a proditio ſucceſſu creditur pro armis obtigiſſe Crux Caravacenſis, ſupra deſuſtratas claves duas; quæ inſignia utrum ſint antiqua ſint, aliis examinandum dimitto. In Hiſtoria trium Ordinum agitur de prænominato* Calatravæ Magiſtro, *nec aliud quidquam de eo dicitur, quam*

Rex Miramolinus.

an a ſuis ab Chriſtianis ſuſpectæque mortis cauſa?

an Valentinus Sanctii alterutrum, expectavit?

A *quam utilem operam Ferdinando navaſſe in Batica ſubigenda, ac nominatim* contra Maurum ſtatæ Regem. *Et ſi veram eſt, inductas rtu vera Chriſtianos in locum Mauro-rum, veroſimile eſt id non eſſe factum niſi ob præſtitam aliquam eorum rebellionem, fortaſſis poſt Regis ſui mortem, quando Crux viſa ſupra portam fuerit. Mirum eſt interim Beatricem ſibi Regis, in clientelam Ferdinandi redeuntis, nullam fieri a Taletano mentionem: Lauretus addit Valentinam quoque Regem Zeyt Abuzeyt apparatu Sancti contra ſe territum, Conchæ urbiſſe ad Ferdinandum ejus hominum præſtitiſſe: qua de re vellem aque certum teſtimonium videre. Si tamen ea vera eſt, non potuit facta eſſe anno quem ille ex Garibayo notat, 1223, ſed acceſſaria pertinebit ad annum 1227. Addant autem illi ſubjectio-*

B *nem hanc fuiſſe ſemen diſcordiarum inter Caſtellanos & Aragonos, quorum Rex Jacobus Valentinum regnum ſubjugandum ſuſceperat, ſicut & fecit quare Caſtellanorum in illud irruptiones ſuam eſtimabat injuriam.*

q Andugàr, *oppidum cit Batim, aliquanto vicinius Corduba quam Giennio.*

r Martos, *nominatiſſimum in hac hiſtoria caſtrum, hodieque ſupereſtes erant Batim, pari fere a Corduba atque Granata locorum 12 intervallo.*

s *Chronica de hocrum locoram acquiſitione tatet, uti & de adventu Legati Apoſtolici.*

t *De hoc* Joanne *Ferdinandus Ughellus tom. 1 Italiæ ſacræ in Epiſcopis Sabinenſibus*: Vix ſub Gregorio IX roſeo pileo fuerat donatus *anno* 1227, cum ad prædicandam Cruciatam contra Saracenos ſtatim in Hiſpaniam ac Lusitaniam miſſus eſt.

u *Hodie* Iznatoraph, *& ultimum locum* Chiclanam *dici, monet Nota marginalis: ſed R. P. Joannes de Gamiz, (cui hanc & alias plures correctiones acceptas refero) ex noſtra S. Hermenigildi Collegio Hiſpali ad me ſcribens, gravis erroris Notam iſtam arguit, cum* Chiclana *ſit locus longiſſime diſtans, in ora Maris Gaditani: ſuſpicatur au-*

C *tem* Chorlanam *hic dictam, fortaſſis eſſe hodiernam* Solanam, *locorum vitiata ſæpe ſcaberet.*

x Pegum, *vulgo* Priego, *in tabulis* Priego, *6 circiter lucis ultra Martos in Auſtrum,*

y Alhama, *in vulgari* Alhambra.

z *Chronico Placentinum hunc Epiſcopum, tunc Archiepiſcopi nice functum, nominat* Dominicum, *quem Tamayus in Catalogo ad 16 Oct. ſediſſe ait ab an. 1221 ad 1233, & aſſuiſſe pugnæ ad Navas Toleſanas: locum autem in quo agrotavit Archiepiſcopus, Chronica vocat* Guadalagàr.

a* *Eadem Chronica:* Perfecta autem nobiliter eccle-

Cathedralis Toletana. ſia iſta, novis quotidie augetur ornamentis & ædificiis. *Opere pretium igitur fuerit, ad præciſo naſcendam aratem Chronicæ, ſcire quanta eccleſia Toletanæ Fabrica abſoluta fuerit. Primus in fundamento lapis jactus erat 15 Auguſti, quapropter & titulo Aſſumptæ Virginis dedicata eſt poſtea die 28 Octobris. Noſter Antonius Quintanaduenas (qui de Sanctis Feſtiſque Toletanis librum conſcripſit) pag. 14 eandem eccleſiam deſcribit ut habeatem aaves quinq; quarum media ſupra ceteras eminens alta ſit pedes 160; longitudinem vero totius molis eſſe pedum 404, latitudinem pedum 201 num. autem columnarum eandem una cum adjuncto thaſtro ſuſtinentium, ad 804 aſcendere. Quam magnificum opus iſtud ſit, utcumque æſtimare poteris ab exteriori ejus forma, ſecundum latus unum, quemad-*

D

modum anno 1566 *ipſum delineavit Georgius Houſnagius.*

PARERGON II.

De Miraculoſa ſanatione Reginæ Beatricis, per Deiparam, ab Alfonſo filio rhythmice deſcripta.

Alfonſus S. R. rus hymnum Gallece.

NArrata ſuperiori Capite recaperatione Capellæ, neqaaquam prætermittenda videtur occaſio, referendi hoc loca inſignis miraculi, eam ſecuti, in ſanatione Reginæ Beatricis, *quam Rex Sanctus eo tempore Conchæ advocaverat, propius intenturus alteriori bus contra Mauros progreſſibus. Habetur illud apud Zunigam, ex ſupra laudato Codice Rhythmorum Gallecorum Alfonſi Sapientis, vetu coramocalis ſuis, licet tam adhuc puerilibus geſtam, celebrantis ſub hoc titulo:* Eſta es como Santa Maria guarecen a Reyna Donna Beatriz de grand' enfermedada poeque a orou à ſia omagen con grand' aſperanza: *qua ſic Latine ſonant:* Hæc eſt, quomodo S. Maria ſanavit Reginam D. Beatricem a magna infirmitate; quia cum magna fiducia F adoravit ſanctam ejus imaginem.

narrat quomodo ſe puero mater ſua,

31 *Quen na Virgen gloriosa*
Eſperança muy grand a,
Ma, car feja muit enfermo,
Ela mui ben o guaria.
D' eſt un mui grand migrare
Vei quero dezir que ey.
E pero era minymo,
Membrame que foi aſſi:
Cum eſtava en deante,
Et toto ouve o ey
Que fezo Sanlla Maria,
Que muito fora fara.
Quen na Virgen groriosa
Eſperança muy grand a &c.
Eſta fez un aquel agua
Quando a mui buen Rei ganou
Dem Ferando a Capela
E de Chriſtianes poblou,
E ſſa mollier a Reina
Dona Beatriz mandou,
Que foſſe morar en Concha,
E quant el foi a cida.
Quen na Virgen groriosa &c.
Na oſte, o ſen mandado
Per ela mui volenter:
E quando foi na cidade
Peer enferma mollier

Qui in Virgine glorioſa magnam habet fiduciam, quamvis multum ſit infirmus ipſa eum bene ſanabit.

Hanc in rem prægrande miraculum vobis volo dicere, quod audivi. Eram quidem tunc puer: optime tamen memini tum ita ſe habuiſſe, quia præſens fui, omnesque audivi dicentes, quod fecerit illud Sancta Maria, quæ multa fecit & facit. Qui in Virgine glorioſa &c.

Fuit hoc eo anno, quo bonus Rex D. Ferdinandus obtinuit Capellam, & Chriſtianis habitandam tradidit: fœ autem uxori D. Beatrici Reginæ mandavit, ut veniret habitatum Conchæm, quamdiu foret in ea regione. Qui in Virgine glorioſa &c.

Conchæ infirma ad mortem.

Nihil morata illa, valde libenter implevit mandatum ejus: ſed mox ut venit in civitatem, magis infirmam mu-

Non viſta, de que fois ela :
Ca Prendo Monteller,
Bonne fiſcer y eran,
Dezian non viuera.
Quan na Virgen groriosa
Eſperanza muy grand a &c.
E porque eſto dezian
Non era mai ſen cazon.
Ca d'auer ela ſen fi o
Eſtano ena fazon :
E auia tan gran fevor,
Que quen a via entan,
Dezia, Seguramente
Deſta non eſcapara.
Quen na Virgen groriosa &c.
Mas la Reina, que ſerua
Era de que todo val,
Virgen ſanta groriosa
Reyna eſperital,
Fez erager baua omagen
Muy ben feita de metal
De Santa Maria, diſſen
Eſta cabo mi ſerá.
Quen na Virgen groriosa &c.
Ca poit en aſſa ſegura
Vin à tal creencia ei,
Que de todos eſtes mare
Que à tan taſſe guarrei,
Por end a mi a obegade
E logo lle beigarei
As fat mantes e ot pere,
Ca muy gean prol me terea.
Quen na Virgen groriosa
Eſperanza muy grand a &c.
E tod'eſt aſſes foi feito ;
E logo ſen outra ren,
De todos aquel mare
Guarin à Reina taa ben.
Por poder da groriosa,
Que nada non ſentin en.
Por en ſerá de mal fiſo,
O que a non loarie.
Quen na Virgen groriosa
Eſperanza muy grand à &c.

adorata B. Virginis.

B

ſtatim cessat malum.

mulierem nunquam ea vidiſſe diuiſſes. Quia Petrus de Monpellerio & boni medici qui aderant, dicebant quod non erat ſupervictura. Qui in Virgine gloriosa &c.

Id autem dicebant non abſque magna ratione, erat enim brevi paritura filium : & patrebatur febrem tam vehementem, ut quicumque expertus diceret, Certo inde non evader. Qui in Virgine gloriosa magnam habet fiduciam &c.

Sed Regina, famula ejus quæ valet omnia, ſanctæ ac gloriosæ Virginis & ſpiritualis Reginæ, fecit adduci quamdam imaginem ipſius S. Mariæ, perpulchre elaboratam ex metallo : & dixit : Hæc mihi adeſto. Qui in Virgine gloriosa &c.

Quia poſſum ego ſecura vivere in tali credulitate, quod ab omnibus iſtis malis bona cito ſanabor. Quapropter applicate eam mihi, & ſtatim oſculabor illi ſuas manus atque pedes : quia mihi magnam adferet utilitatem. Qui in Virgine gloriosa &c.

Statim autem totum id factum eſt, & abſque alio remedio, ab omnibus iſtis malis tam bene ſanata fuit Regina, per potentiam gloriosæ Virginis ; quod nihil poſtea malæ valetudinis ſenſit. Proinde mala ſanus fuerit quiſquis eam non laudaverit. Qui in Virgine gloriosa &c.

CAPUT VI.

Maurorum diſſidentium motus. Ferdinandi in regnum Legionenſe ſucceſſio, per matrem curata.

C 32 IN diebus hujus Regis Ferdinandi, ſurrexit quidam nomine Abenhuth, in caſtro Rechoe *a* in territorio Murtienſi : & cœpit contra Almohades *b* rebellare, qui ciſmarinos Arabes, adeo crudeli dominio opprimebant, quod de facili Abenhuthi propoſito conſenſerunt. Et obtenta Murtia & finitimis oppidis & Caſtellis, omnes Almohades quos habere potuit capite detruncavit : & omnes Mezquitas præſentia Almohadum judicans inquinatas, aſperſione aquæ fecit a ſuis Sacerdotibus expiari, & armorum ſuorum inſignia fecit *c* nigra, quæ in bellis & alibi præferebat, quaſi luctu præſignans excidium gentis ſuæ. Et in modico tempore obtinuit Vandaliam *d* Hiſpanorum, præter Valentiam & confinia, in quibus Zaben de genere Regio rebellavit. Erat autem Abenhuth de genere Abohaget olim Regis Cæſarauguſtæ : & cum fere Monarcha in ciſmarina Vandalia haberetur, audacia, largitate, juſtitia, veritate (prout gentis ejus infidelitas ſeu verſutia tolerat) præminebat. Sed a quodam ſuorum, qui Aben-Raman dicitur, ievitatus ad epulas & delicias familiares, quas gentis illius colit voluptas, factione hoſpitis & vaſalli occiditur in conclavi, apud præſidium *e* Almariæ. Et tunc invalnit Arabs quidam, dictus Mahoma *f* Alienalaginar, qui pallo ante boves & aratri veſtigia ſequebatur. Hic Argonæ, & Giennii, Granatæ, Vaſtæ & Accii & locis aliis adhuc hodie principatur : & poſt interitum Abenhuthi Vandalia Ciſmarina in plures Regulos eſt diviſa, & ab Almohadibus ſeparata, quod Chriſtianis utila invenitur. Poſt hæc iterum Rex obſedit Giennium, & machinis validis impugnavit : ſed videns quod civitas tanta fortitudine præminebat, quod non poſſet humano ingenio expugnari, habito Magnatum ſuorum conſilio, inde receſſit.

a
b
Mauri maurorum caſtellos debellant.
c
d
Chriſtiani ſibi conſentiunt bene fortunate.
e

EX ROD. TOLET.

33 Et cum *g* Abdalarſarteam perveniſſet, tumor advenit patrem ſuum in Villa nova de Sarréa ab hoc ſæculo migraviſſe, & in eccleſia B. Jacobi *h* traditum ſepulturæ, Æra MCCLXVIII : & quod etiam regnum legaverat *i*, quas ex Regina Taraſia ſuſceperat, filiabus. Propter quod mater ejus Regina nobilis D. Berengaria ad eum materna ſolicitudine veniebat, ut ad recipiendum bonum paternum quantocius feſtinaret, quod ei de mandato Patris Pontifices, Magnates, & Civitatum Concilia juraverant, ne forte in mora perturbatio aliqua oriretur. Erant autem cum eo Rodericus Pontifex Toletanus, Lupus Didaci, Alvarus Perti, Gonſalvus Roderici, Garcias Ferdinandi, Alfonſus Tellii, Guillermus Gonſalvi Didacus Martini, & alii Nobiles & Magnates, & plures Milites civitatum : qui cum Rege inclito venientes, Reginam nobilem, in pago qui Orgatium *k* dicitur, invenerunt : & inde communiter urbem regiam intraverunt. A qua, mora poſtpoſita, omnes continue receſſerunt, & ad oppidum quod *l* Aggerſellarum dicitur, pervenerunt ; indeque ad caſtrum S. Cyprianí de Mozoth venienti cum matre & comitatu, caſtrum ei ut Domino reddiderunt. Sequenti die enim ſimiliter in Villa-Lalii a receperunt, ubi ad Regem, tamquam ad Dominum, ex Tauro nobiliſſimo oppido Milites advenerunt, qui Regem ſui & oppidi naturalem Dominum cognoverunt, & ut ſequenti die Taotum adiret inſtantiſſime ſupplicarunt, nobili Regina hæc omnia ſolertiſſime procurante.

g
h
i
Mortuus Alfonſus Legionis Rex.
Berengaria filium ducit Legionem,
k
l
qui per vim bona rapuerat. I
m

34 Altera vero die Taurum intravimus, ubi omnibus annuentibus Rex Ferdinandus, facto ſibi hominio, in Regem & Dominum eſt receptus. Iodeque per caſtra Dominæ *o* Reginæ aliquamdiu incedentes, recepimus ex aliis civitatibus Milites & nuntios venientes, qui videbantur de receptione Regis aliquantulum dubitare. Sorores enim Domini Regis, Sancia & Dulcis, de quibus diximus, rebellionem cum complicibus, præparabant. Sed tamen regni Prælati, quorum intereſt Regnum & Sacerdotium contueri, in auditu auris Regem Ferdinandum in Regem illico receperunt, ſcilicet Joannes Ovetenſis, Nunius Aſtoricenſis, Rodericus Legionenſis, Michael Lucenſis, Martinus Salmantinus, Martinus Mindonenſis, Michael Civitatenſis, Sancius Canrienſis. Hi omnes cum ſuis civitatibus, patre mortuo, filio ſe dederunt, nec rebellio cogitata potuit invalere : nam quam cito venimus Majoricam & Manſellam *p*, Regi ſe protinus reddiderunt. Sequenti vero die intravimus Legionem, quæ in Regno illo Sedis regiæ præminet dignitate : ibique ab Epiſcopo & univerſis civibus ad regni Legionis faſtigium elevatur, Clero & populo Te Deum laudamus cantantibus concorditer & jucunde : & extunc Rex Caſtellæ & Legionis *q* paritet eſt vocatus. Ibique nuntii advenerunt ex parte Reginæ *r* Taraſiæ, ut ſuper compoſitione internuntia referentes. Et licet verbis in tantum timuit regni & pauperum vaſtationem, quod procuravit ut Rex ſubſiſteret Legione, & ipſa iret Valentiam, de concordia cum Regi-

& Tauri ab Epiſcopis regni.
F
p Majoram Legionis Rex proclamatus.
q
r

EX ROD. TOLET.

gina Tarasia tractatura. Cumque ambæ Reginæ Valentiæ *r* convenissent, sic solertia Reginæ nobilis Berengariæ procuravit, ut Regis sorores Regi restituerent omnia quæ tenebant, & ipsæ essent provisione contentæ, quam eis Rex & Regina nobilis assignarent: & si quid juris in regno habebant simpliciter resignarent.

assignata sororibus dote

35 Et pacto hujusmodi confirmato Rex advenit, *s* & inde omnes ivimus *t* Beneventum, quo etiam Infantes filiæ Reginæ Tarasiæ advenerunt: ubi Rex Ferdinandus & Regina nobilis *eis* seditus triginta millium aureorum in locis competentibus assignarunt, percipiendos toto tempore vitæ *suæ*: & sic obtinuit omnes munitiones & omnia castra quiete & pacifice Rex Ferdinandus. Et in hoc enituit quam plurimum Reginæ nobilis solers cura: quæ non minori gratia Regi filio dedit hoc regnum, quam regnum Castellæ, quod ad eam jure hereditario pertinebat. Sic enim scivit omnia ordinare, ut, licet Regnorum unia fere omnibus displiceret, ipsa studuit taliter providere, ut sine sanguinis effusione Regnorum unio proveniret, & utrumque Regnum pace perpetua lætaretur *u*. Indeque Rea ivit

pacifice regnat.

t Zemoram, Salmanticam, Lethesmiam, Civitatem
B Roderici, & Albam, & per ceteras Regni partes, in quibus honore Regio & hominio ab omnibus est susceptus. Tunc Rex Ferdinandus dedit Caseatem jure hereditario Roderico Archiepiscopo Toletano, quæ tamen aliquantulum reparata a Saracenis incolis tenebatur. Sed Rolericus Archiepiscopus, evolutis a donatione mensibus tribus, exercitu congregatu, ivit contra Caseatam cum multitudine armatorum: & expulsis Mauris, qui ruinas oppidi reparabant, illud retinuit; & ad honorem Regis, qui illud dederat Ecclesiæ Toletanæ custodivit hactenus, & custodit cum aliis castris, scilicet Pilos, Toyam, Lacra, Agasmo, Fonte-Juliani, Turribus, Dela, eum Ficu, Alaulula, Aceola, Duobus-germanis, Villa-montini, Nubila & Castorla, Concha & Chelis *u*. Post
u hæc iterum Rea Ferdinandus obsedit Ubetam, oppidum populosum, bellatoribus & munitione magna tutissum: & adeu fortites impugnavit, ut concluſi salvis corporibus oppidum resignarent. Et tunc Rex oppido acquisito ad urbem regiam est reversus. Æra MCCLXXII, obiit Regina Beatrix in oppido quod
C Taurum dicitur, & ducta ad regale monasterium prope Burgis, juxta Regem Henricum regaliter est
x sepulta *x*.

mnia quæ referuntur de Almohadibus & Abenhuchs : D
& addi, quod Magnus quidam, inter Mauros Psopheta habitus, præsens cum tesseraria illa scuta sic singerentur, exclamarit, nunc finem Maurici in Hispania regni adesse: & Abenhuch quidem pœnas daturum effusi Almohadum sanguinis; sed eo die quo is necaretur, lapsura scuta istæ nigra, nec amplius Regem Maurorum futurum Hispali. Itaque revera accidisse: num mortuo Abenhuc scuta prædicta, in Mezquita Hispalensi appensa, delapsa esse: & Axatasum, sub quo amissa urbs foit, Capiraneum dumtaxat non Regem fuisse. Mauros autem, ex die prædicti lapsus scutorum, certam habuisse perditionem urbis.

d Vandalia Hispanorum, *vulgo* Andaluzia, *quasi* Vandaluzia.

e Almsria, *vulgo* Almeria, *nunc civitas Episcopalis in regno Granatensi*.

f *In vulgata est* Mahomae Alegrajae.

g *Alia lectio, ex Ms. in margine apposita, sic habet*: Et cum ad Daralseriam perveniisset: *in vulgata scribitur*, Gusdalajara.

h *Videlicet* Compostellæ *in Galæcia, regno Legionensi adnexo, unde etiam in Annalibus Rogerii in Hoveden passim vocatur*, Alfonsus Rex de S. Jacobo. *Chronicon assignat mortem Alfonsi Legionensis anno* 1234. *sed* E
Æra 1268 *annum Christi* 1230 *notat, eumque exigit multitudo negotiorum, in duorum Regnorum nova conjunctione oblatorum, per quæ non licuisset* Sancto *expeditionem in Maures suscipere ipso paternæ mortis anno, sicut anno* 1234 *suscepisse eum scimus; nam eo anno recepit Ubetam, secundum ipsiusmet Chronicæ calculum. In eo quod ibi legitur Epitaphio, sepultus Rex dicitur juxta Ferdinandum patrem suum: locus autem in quo obiit n Sarsia vivo nomen habet, estque media fere inter Legionem & Compostellam via, huic quam isti propior.*

A. Longon. quando obierit?

& ubi?

i *Ex quibusdam Roderici exemplaribus, juxta editionem Francofurtensem, non tamen in Ms. Toletano, similia, sed multo brevius, sic legunter lib. 7 cap. 23 ubi de patre*: Reliquit duas filias, Sanciam atque Ducem, quibus Regni successionem legavit. Sed quia omnes regni Nobiles, tam de civibus quam de aliis, olim filio suo Ferdinando juraverant, non potuerunt regnum filiæ obtinere: sed aliquantis diluditis procuratis, & civitatibus & nobilibus in varia studia separatis, nobilis Berengaria Regina Castellæ interposuit partes suas; & sic omnes gratiæ solertia dulcoravit, quod, licet Infantes quam plurimos fautores haberent, & munitiones & castra quam plurima in omnibus fere regni finibus possiderent, ad hoc Infantes & matrem earum Reginam Tarasiam F
necessitate induxit, ut ejus gratiæ responderent: unde paternæ largitatis in omnibus imitatrix, curialitate sua, Infantibus quoad viverent magnos seditus fecit a filiu assignari. *Porro jam diximus ab invectecata Castellanorum odio ad ejusmodi dispositionem adductum patrem, ingratum beneficiis acceptis a filio. Franciscus Marcello in Vita* Tarasiæ, *cum ut Sanctæ satis mores habenda erit ad* 17 *Junii, cap.* 31 *de hac Adfonsi dispositione agens, nescio an animadverterit, agi de* Ferdinando; *non qualemcumque, sed Sancto Regi; parentum observantissimo, indole mansuetissima, bellicis æque ac civilibus artis exercito, & jam agente ætatis annum* 31. *Si enim animadvertisset, non puto scripturum fuisse, quod* Adfonsus filio Ferdinando, propter turbulentum ejus & ferox ingenium minus initio æquus & indulgens, postea & infensus fuit: hinc primum, *inquit*, dissentiones, deinde simultates, tandem apertæ inimicitiæ exti-terunt; adeo ut Alfonsus moriens regnum Legionense penes filias testamento reliquerit. tam abalienaraut animum patris, filii mores. *Inter tan-*

Sanctii in regnum paternum successio justa

cur eum ater invisum habuerit?

ANNOTATA.

a Rechne, *in Chronica* Ret *dictum*, Mureia *autem, olim* Murgia *ad finitimum* Seguram, *olim Setabim, modici sed fertili regni caput, inter Granatense & Valentinum regnum, ad mare mediterraneum sinumque Vergitanum sit*.

b *De eo tu* Almohadum *agit auctor noster lib. 7 cap.* 20, *tamquam nomen habentibus a pseudopropheta quodam, Alcorani interpretationem novam & catenus recepta contrariam prædicante, sublato in Regem quodam* Aldelmone *figuli filio; qui regno Africano potitus, etiam Hispanos Arabes subjugavit, itaque in Africam rediit: ex cujus semine tunc regnabat in Africa* Miramolinus *ille vulgo dictus. de quo supra*.

Almohades Mauri

c *Doctor Laurentius Galindez de Carbajàl, in suis fragmentis, apud Argote de Molina allegatum in Appendice ad Annales Zunigæ, pro anno* 1248 *ait, inter libros, quos Ferdinando & Isabellæ Regibus Catholicis tradiderunt Mauri Granatenses, inventa esse eadem a-*

Prophetia de eorum exterminio explicata.

Digitized by Google

A *cauſas deinde qua regnorum conjunctionum videbantur diſſuadere potuiſſe, etiam hanc addit idem Macedo:* Obeuntum in tanta mole rerum juvenem, minus & gratum & expertum rerum publicarum. *Ignoſcendum viro, multiplici librorum ſcriptione de argumentis prorſus aliis diſtractiſſimo, quod hiſtoricae quaeſtiones levi nimium manu tractaverit, uti etiam ex Appendice ad Vindicias S. Hilarii Arelatenſis, ab eodem infeliciter ſuſceptas, potuit lector agnoſcere ad diem 5 Maji: fuit alioqui amicus mihi, ſicut in prafatione ad Vitam S. Maſalda demonſtravi; ſed amicis cunctis magis amica veritas.*

k *In Chronica dicitur* Orgaz circa Toletum, *uti notatur in tabula intervallo leucarum circiter 4.*

l Agger-ſellarum, *ibidem* Tor de ſillas, *ad ulteriorem Durii ripam, diſtat Vallifoleto leucis circiter 6. Non tamen Vallifoleto, ſed Abulo venire debuit Rex, cum finis regni Legionenſis eſt ingreſſus, a Giennenſi obſidione revertens. Eſt igitur veroſimile aliud* Tor de ſillas, *hic intelligi.*

m *Dubium de ſuperiori loco motum, ſimili modo poteſt moveri circa* Villalalim; *licet enim ſimilitudo nominis appareat in* Villalàr, *unius dici itinere a Tordeſillas, vella verſus urbem Legionenſem; tamen obſtat eadem itineris jam deſcripti ratio; & quia iſtud* Villalàr, *in Blaviana Chorographia notatum, in accuratiori tabula Viſcheriana, contracliori nomine, ſed cum ad-*

B *dito vocatur* Villàr Diego, *Tauro ad Boream ſitum; ſuſpicari licet aliud* Villalàr, *vel* Villàr *inveniri, eidem Tauro ad meridiem ſitum, ipſumque hic indicari.*

n *Caſtrorum horum aliqua enumerat auctor lib. 7 cap. 3 dicens*, Reu Caſtellæ & Rex Aragonum, ex Monte-Palumbario juncta Abulam, contra Regem Legionis proceſſerunt & obtinuerunt Caſtrum-Legionia, & Ardòn, & Caſtrum-Gondiſalvi, & Caſtrum-terræ, & Albam de Aliſte, & uſque ad Aſtoricum cuncta cæde & incendio vaſtaverunt. *Nullus interim horum locorum nunc exprimitur in tabula, & forte aliquorum etiam nomen mutatum eſt: num* Moràl del Reyna; *id eſt*, Moratum Reginæ, *quod eo tractu eſt, a Berengaria Alfonſo nupta poteſt excultum appellatumque fuiſſe: ſi quidem, ut mox dicitur cap. 32, celebratis nuptiis*, Reu Caſtellæ, omnia quæ abſtulerat nunc genero, ulti hoſti, dedit filiæ ſuæ nuptæ: *& rurſum, cum poſt factum divortium ſuper dote reddenda controverſia exitiſſet*; Idem Rex (*ut dicitur lib. 8 cap. 13*) cum Legionenſi ulti genero ſuo *anno 1213*, fœdus initum innovavit, & reſtituit Carpiom & Montem-regalem,

C ita ut diruta de ceteris non ſtarent: *& ſic manſit* Berenguria *in pacifica dotalium caſtrorum poſſeſſione quoad vixit.*

Dos Berengariæ LA. Legionenſi subtracta.

o Manſilla *in tabulis, in eodemque recto itinere Legionem verſus, unus ſolum dicta diſtat ab urbe.* Majoricus, *in tabulis non reperitur.*

p Quemadmodum, *inquit Chronica* aliquamdiu factum fuerat præteritis temporibus, *ſcilicet ſub Alfonſo VIII, Imperatore Hiſpaniarum dicto.*

q *Receperat ſe* Turaſia *poſt divortium in Luſitaniam, & cum tradidiſſet ad Lorvanenſe Benedictinorum cœnobium Monialibus Ciſtercienſibus vitam agebat, monachum inter eas profeſſa, ut vult Macedo in ejus vitæ cap. 32 fuſe tractat, quomodo ipſa* Berengariæ *litteris, ad ipſam & ad patrem ipſius* Alfonſum *datis: evocatuſque, mediatrix inter* Infantes *& Regem futura: quas litteras, ſi extant alicubi, optaremus videre.*

Turaſia Lator. ab Alfonſi thoroſpatha.

r Valentia, *non illa Valentini regni caput, qua tunc Maurorum erat, longiſſime diſtans a Luſitania; ſed altera (plures enim ſunt minoris nota) dicta* Valeotia Alcàntaræ, *quod intra hujus propinqua urbis diſtrictum ſita ſit, in Extrema dura Luſitaniæ atque Hiſpaniæ confiniis, triplo fere longius diſſita Legione quam ipſa Conimbrica, in cujus diſtrictu Lorvanum eſt*: Tarafia *autem Legionenſes fines omnino non attigit.* D

s Beneventum, *vulgo* Beneventa, *medio fere inter Legionem & Zamorram itinere.*

t *Hic interſerit Chronica, quod* Ferdinandus, poſt res compoſitas cum Sororibus, ivit in Sabogàl, ad conferendum cum Rege Portugalliæ, quemadmodum inter coscondictum erat: peractoque colloquio circumire cœpit regnum, adminiſtrando ubique juſtitiam, utque ita pervenit uſque Zamorram: *hæc autem civitas eſt ad Durium fluvium, antiquæ Zenticæ, Tauro propinqua.* Sabogàl *ad confinia Portugalliæ ſitum eſt, duabus vel tribus leucis a Civitate-Rodrici.*

u *In Chronica ſic nominantur loca*, Tuyalueca, Arayſmo, la fuente de Juliàn, Torres de Alecòz, Pegura, Aulàla, Elervèla, Dos Hermanas, Villa-monſin, Nubla, Cazorla, Cuenza, Archillas.

x *Idem corpus poſtea ad eccleſiam Hiſpalenſem tranſlatum eſt: idque juſſu vel ipſius ſancti Regis, uxorem ſibi contumulatam volentis, vel filii Alfonſi, ſibi ac parentibus communem tumulum fabricantis. Vereor porro ne* E Roderici Toletani hiſtoria *inſigni uno vel altero Capite mutilata caſu aliquo ſit: nam a captione* Ubedæ, *quæ contigit anno 1234, immoditate tranſitur ad obtentum Cordubam, anno 1236. Huno vero hiatum explebit Ferdinandus Chronica, cum qua deinceps progrediemur. Hic vero addiderim ex Zurita, quod eodem anno 1231, convenit inter Regem Navarræ Sanctium, Biſcainorum inſuæ terræ incurſionibus irritatum, & Regem Aragoniæ Jacobum, ſpe Legionenſis regni dejectum, ac Valentini Regis tutela per Sanctium ſuſcepta irritatum, de bello Caſtellanis inferendo, ſub conditione adoptationis mutuæ in ſucceſſionem regnorum: qua tamen confuderuntio, quia nullum ſucceſſum habuit, Sancio decrepito ſene citius vita excedente, non eſt a Caſtellanis Chronologis annotata; ſicut nec matrimonium, ſequuti anno 1232 primo contractum inter Regem Hieruſalem Joannem de Brienna & Berengariam Sancti Regis Sororem, de quo Mariana libr. 12, cap. 16. Similiter nec memoratur redintegratio amicitiæ inter Sanctium Regem & Jacobum Aragonium, mediante traditione Harizæ, ad Aragonium reditura, ſi Regina vel aliud matrimonium vel monaſterium iniret, uti ſcribit Zurita lib. 3 cap. 19: quæret anno 1234 peracta eſt.*

Beatricis R. ſepultura.

Deſectus in hiſtoria Rodericl Toletani forte ſuo ſi mutila.

Fœdus Navarræi & Aragonis contra Caſtellanum.

CAPUT VII. F

Ingens victoria de Mauris ad Xerèz relata, per Alfonſum ſancti Regis fratrem.

NArrat porro Hiſtoria, quod cum Rex Zamorram veniſſet, uti ſuperiori Capite dictum eſt, inde miſerit fratrem ſuum Alfonſum ad incurſionem faciendam in terras Maurorum, jungens ei D. Alvarum Perez de Caſtro, natione Caſtellanum, ut exiguam Infantis *a* juvenis experientiam grandi ſua prudentia ſuppleret cum titulo Capitanei: erat enim Eques perquam ſtrenuus & exercitus in armis: occaſionem vero magnum aliquem ſuccеſſum ſperandi contra Abenhuc Maurorum Regem offerebat ſubditorum ejus contra ipſum rebellio, poſtquam Ambaloſe Miramolinus Marocchos redierat trajecto mari. * Infans ergo Alfonſus, ſecundum mandatum Regis Salamanca egrediens, cum Capitaneo ſuo D. Alvaro Perez & D. Ægidio Manriquc, perrexit Toletum: & aſſumptis ibidem equitibus quadraginta, tranſito

16 Miſſus Alfonſus frater.

a

cum Alvaro Perez bella dant.

EX HISP Muladarii portu, venit in Andugàr: unde D. Alvarus in omnes partes emiſit expeditos equites, qui prædam infinitam collegerunt, Cordubam uſque progreſſi, quidquid poterant expilando deſtruendoque; *b* & ſic pervenerunt Palmam *b*, quam generoſe oppugnaverunt; eaque vi capta omnes intus repertos Mauros ad unum uſque interfecerunt. Inde vero ingreſſi Hiſpalenſe territorium, conculcando omnia & mactando, tranſita Hiſpalí procurrerunt uſque *c* Xerèz, miſeruntque curſores & prædam multam fecerunt. Collectis autem manubiis, mandarunt Infans & D. Alvarus tentoria poni prope Xerèz ſecundum fluvium Guadaléte: ubi acquiſitam prædam provide & caute contraxerunt in unum locum.

contra M. veram expiſt. ſtatuunt exercitum.

37 Rex interim Abenhuc, ex quo ſcivit quod Infans popularetur Andaluziam, quantaſque prædas ibi ac ruinas faciebat; juſſit convocari quidquid erat Maurorum ea hac parte maris, ſecumque proficiſci Xerèz, ubi erat Alfonſus: itaque collecta eſt undique multitudo magna, non ſolum imperio Regis ſui, ſed etiam fama Infantis excita. Conſiderans ergo Abenhuc Chriſtianorum exercitum, & minime
B numeroſum eſſe intelligens, certo credebat quod non poſſet elabi ſibi de manibus: idemque crediditſet, quicumque collatas utrimque vires inter ſe comparans, non cogitaſſet Deum poſſe in paucis æque ac multis vincere. Quare caſtris poſitis in oliveto, inter Chriſtianos & oppidum, ante omnia peditibus ſuis ediait, ut præpararent multa vincula funeſque ad vinciendos captivos: quod ſane nequiquam fruſtra fuit, ſuum enim uſum opportune habuerunt, ad ipſoſmet conſtringendos abducendoſque. Non tamen Chriſtianos, quia pauci erant, contempſit Rex Abenhuc: ſed curavit, ut aciem inſtrueret quam ordinatiſſimam contra eos, eamque in ſeptem turmas

ipſe vero fi. exercitus dorit.

diſtribuit; quarum minima mille quingentos equites, quædam bis mille numerabant, aut etiam amplius: adeo ut totus equitatus Chriſtianorum non poſſet
d cum minima Maurorum cohorte æquiparari, quamvis conjunctus eis eſſet filius Regis *d* Baezæ; qui erat Regis Ferdinandi vaſallus, Infantique ad expeditionem progreſſuro ſubmiſerat iſtum ſuum filium, cum equitibus ducentis ac trecentis peditibus. Venerant etiam ad Infantis ſubſidium multi Fratres militarium Ordinum S. Jacobi & Calatravæ: ſed ſimul
C omnes reſpectu Maurorum pauci erant. Reperti quoque in eodem prælio fuerunt Tellus Alfonſus, & Ruy Gonſalez de Valverde, in eoque generoſiſſime ſe geſſerunt: univerſus autem Chriſtianorum numerus, tam equitum quam peditum, vix cenſebantur mille quingenti.

ad quos vocatorum hoſtium adventum audiunt.

38 Hi tam pauci, videntes tantam Maurorum multitudinem collectam, haud parum fuerunt contriſtati; maxime cum haſtibus ſubſidio venit quidam Rex Arabum cum ſeptingentis equitibus: qui poſt Chriſtianorum terga ſe collocantes, majores etiam anguſtias fecerunt, neque progredi neque regredi valentibus: utpote quibus ab una parte objiciebatur fluvius valde profundus Guadaléte, ab altera Maurorum exercitus. Nihilominus D. Alvarus, ut erat dux ſtrenuus, animos addere ſuis conatus, tam efficaces adhibuit rationes, ut excuſſo metu expeterent prælium, ac ſi decuplo plures Mauris fuiſſent. Frontem aciei obtinebat Alvarus, poſteriora tuebatur Alfonſus, habens apud ſe Mauros quingentos ea excurſione captos, quos omnes ut decapitari

in arcem ſubſequentem colligit.

juberet Infans, edixit Alvarus, id enim in præſenti caſu convenientius videri. Inito deinde cum præcipuis militiæ ſuæ capitibus conſilio, decreverunt peditatum ab equitatu ſejungere, ſicuti & Mauri feceraut; non tamen in turmas dividere ſuos, ſed D
in unam omnes phalangem componere. Mandavit etiam ut opifices quam multi poſſent mulas & jumenta ſarcinaria conſcenderent, turmamque conſtruerent, & ſeſe ad eam partem juugerent quæ magis urgeretur. Ingens erat Maurorum clamor fremituſque, tympanorum vero æneorum crepitus atque tubarum clangor tam horrendus, ut cælum terraque miſceri viderentur. Illo autem die, quo pugnandum erat, tunica delicata ſe veſtiit Alvarus; *dat operi ad pugnam miſſ ter ſe capiendi.*
ſumptaque in manus virga, veluti ſatis ſuperque inſtructus ab armis, adhortabatur milites ut parvi facerent Maurorum poteſtatem; fiduciam omnem collocantes in Deum, qui eis daturus eſſet victoriam de ſanctæ ſuæ fidei inimicis.

39 Tum Chriſtiani, quotquot habebant copiam Sacerdotum, confitebantur eis peccata ſua; alii vero mutuas excipiebant *e* confeſſiones: prius autem e
quam congrederentur exercitus, D. Alvarus Perez Equitem ordinaverat Garziam Perez de Vargas, cujus deinde multa erit mentio in hiſtoria, & hoc principium fuit armorum ejus. Abſolutis Confeſſionibus Chriſtianorum, cum ſibi invicem mutuas condonaſſent offenſas, ſeque Deo commendaſſent ex animo; miſit D. Alvarus nuntium ad Infantem in E
fine conſiſtentem, ut (quemadmodum convenerat) in unam phalangem cunjungerent ſeſe: quo facto exercitus denuo eſt Alvarus omnes animare, in hanc illamque partem diſcurrens, eaque ſuggerens magna cum prudentia quæ res locuſque poſtulabant, ad executiendum timorem & alacritatem ciendam. Itaque juncti ſimul omnes, inclamantes S. Jacobum & aliquando Caſtellam, invecti ſunt in Maurorum turmas; quarum primam perrumpentes, moxque ſecundam ac tertiam, ſingulas denique unam poſt aliam proſligarunt, disjicientes ac mactantes quoſcumque obvios, cum maxima ubique clade. Aden autem ſe illis permiſcuerunt Chriſtiani, ut unum Maurum cum altero non ſint paſſi conſiſtere. Sic disjecti *hrochantur in hollow ſwoque fundunt.*
confuſique verterunt terga, qua maxime poterant fugientes, inſequentibus eos Chriſtianis atque mactantibus & infinitos captivantibus, uſque ad portas Xereſii: ubi ingens fuit Maurorum inovicem ſe prementium, imo & occidentium ſtrages facta. Pedites autem, præ numero cadaverum ſuper campum ſtratorum, vix poterant progredi, & tamen multos etiam ipſi captivos fecerunt. Grande eo die miracu- F
lum in favorem Chriſtianorum creditur operatus fuiſſe Deus, miſſo ad eos in prælio juvandos ſancto Apoſtolo Jacobo, idque duabus de cauſis ſuſtinere poteſt. Primum quia impoſſibile erat, Chriſtianos tam paucos, de Mauris decuplo pluribus, reportare victoriam iſtiuſmodi abſque ſimili auxilio: deinde quia plurimi ipſorummet Maurorum dixerunt, ſe vidiſſe Equitem equo albo invectum, cum vexillo *S. Jacobo apparente adjuti.*
albo in manu una, gladio evaginato in altera, quem alii multi Equites albi ſequebantur: vidiſſe etiam per aerem diſcurrentes Angelos: quodque Equites iſti multo plus damni inferebant Mauris, quam ipſimet Chriſtiani, quorum etiam aliqui idem ſe conſpexiſſe teſtati ſunt.

40 Sed regrediens ad hiſtoriam, dico, quod cum *Rex Gazularum ar- cumbit.*
eo modo campum obtinuiſſent Chriſtiani, Mauris partim cæſis partim captis fugatiſque, inter mortuos numeratus fuerit Rex Gazularum aliique honoratiſſimi multi: in cæde autem prædicti Regis præcipuam laudem retulit novus, quem diximus, Eques, Garcias Perez de Vargas: hic enim occidit eum. Ipſe autem adduxerat ſeptingentos illos equites Arabes, unde maximus terror Chriſtianis in

princi-

A principio fuerat incuſſus. Quamquam enim Hiſtoria eos ſuperius Arabes nominet, hic vero Gazúlas, de una tamen eademque gente ac Rege intelligenda eſt. Hic ſiquidem quaſi ex voto, in ſui Mahometi honorem peregrinatione ſuſcepta, cum tranſitum hac haberet, accepit a Rege Abenhuc civitatem diRes Abenhuc fugit
f ctam de los Gazúles *f*, utique ab iis qui in hoc prælio adfuerunt. Porro Rex Abenhuc, cæſis ac diſperſis copiis ſuis, non credidit ſatis tutum ſa eſſe Xerefii: & quam occultiſſime potuit ſe recepit, ea via qua ſperabat poſſe evadere. Chriſtiani vero, plena potiti victoria, redierunt in campum ad colligenda ſpolia, quæ plane innumerabilia erant; adeo ut faſtidio deinque eſſent colligentibus, maxime quia tentoria invenichantur tam plena ac refecta
Chriſtiani præda in genti potiuntur. omnis generis annona, ut nihil eſſet aliunde conquirendum. Tuto etiam tempore quo ibi ſubſtiterunt, non aliis ad focum ligni uſi ſunt, quam baſtis lanceiſque & telis confractis. Vincula & manicæ ac funes, quæ præparari Abenhuc juſſerat pro abducendis captivis Chriſtianis, perquam neceſſaria fuerant ipſiſmet colligandis, quorum tamen numerus copioſior fuit quam apparatus vinculorum. Poſt hæc effuderunt ſe pedites per olivera, in quorum denſitate adeo multos Mauros macarunt & ceperunt, ut licet eos dumtaxat occidiſſent atque cepiſB
Atrocia quorundam facinora. ſent, ſolæ hæ poſtremæ manubiæ abunde eos potuiſſent locupletare. Multi Equitum Chriſtianorum inſignia in hoc prælio patraverunt facinora: inprimis autem D. Alvarus Perez, quamvis eum ſola virga armatum ad pugnam veniſſe *g* Hiſtoria dicat. Si*g* militer fecerunt etiam Ægidius Manrique, Tellus Alfonſus, & Ruy Gonzalez, atque alii plures, fecientes lanceis, gladiis & clavis; Equites etiam Toletani varii, quorum geſta narrantur, ei qui non viderit difficilia creditu: Frates quoque militarium Ordinum grandem Maurorum fecerunt ſtragem; omnes denique, per gratiam Dei auxilium ferentis, generoſiſſime ſe geſſerunt.

In prim. Didaci 43 Inter ceteros celebratur quidam, Didacus Perez de Vargas dictus, ipſius D. Alvari ſubditus, cui contigit ingentes ſuas vires hac occaſione monſtrare. Cum enim, amiſſis inter prælian. dum baſta atque enſe, aliud nihil haberet quo manum armaret; eeſcidit ab olea quadam nodoſum ramum, cum eoque ingreſſus qua maxime calebat pugna, u dexteris & a ſiniſtris graves ictus ineutiebat, patrabatque facinora juſtis armis vix cacqueuda; quibus eum delectatus plurimum Alvarus identidem acclamaret, Eja, eja, Didace: Ma*h* chúca, Machúca; id eſt, Contere, Contere *h*; manEx Equiti iſti ex eo die cognomen iſtud, quod hodieque ea poſterit ejus aliquibos adhæret. Alius ejus frater germanus, dictus Garcias Perez de Vargas, ille quem creatum Equitem ante pugnam fuiſſe diximus & Regem Gazularum interfeciſſe, plura quoque inſignia opera eu die fecit, quamvis cæſo ecetium ejus equo, ſumendus toties nuvus ei fuerit. Deinde autem in aliis occaſionibus quibus adfuit magoa effecit, quemadmodum in decurſu hiſtoriæ apparebit: equum eſt enim virorum fortium generoſoromque Equitum commemorare heroicas actiones, non minos quam degeneres aliorum culpas.

Quidam multos inimico ante pugnam ferro ſternit. 44 Accidit autem caſos perquam notabilis dia iſta duobus inter ſe cognatis Equitibus, odio invicem proſequentibus: ſcilicet, quod cum ſibi mutuo confitebantur milites luituri certamen, is
i cui magis videbatur incumbere ut alteri ſatisfaceret, vocatam a commilitone petiit ſolum *i* pro die illa: & hic erat jam nominatus Didacus Machúca, alter vero Petrus Michael vocabatur, Tuletani ambo. Sed Petrus ignoſcera Didaco nolult, quantumcumque a Clericis ac viris religioſis admonebatue (quamvit etiam ipſe Infans D. Alfonſus ac D. Alvarus Perez cum cugarent) niſi hac ſula conditione, ut Didacus cumpleanm ejus admitteret; id ſcilicet agens ut eum occideret: tantarum enim erat virium, ot quemcumque poſſet complexu ſtringere *k*, eliſum ſuffocaret. Cum ergo Didacus conditionem abnueret, nnlens tali periculo ſe *k* In eadem clade perit. exponere, nec aliter quam in Dei ſervitio mutui propoſitum habens; ambo ad pugnam ſuot progreſſi. Plaenit autem Deo, quod, ea omnibus Equitibus Chriſtianis ad prælium eductis, ſolus Petrus Michael, qui cummilitoni nuluerat condonare offenſam, deſideratus ſit, neque inventus poſtea aut vivus aut mortuus; quamvis viſus ſit in ipſo conflictu ſingularia multa patrare facinora, præ graodi vitium ſuarum eobore; & licet poſt receptum fuecit diligentec qoæſius. Sunt quidem qui affirment, quod nimin proſequendæ cædis ardore abreptas, inter fugientes Mauros Xereſii portam ſit ingreſſus, ibique numero obrutus & occiſus: verum nihil certi potuit de eo reſciri, ad
E exemplum eorum, qui audent prælio ſe committere, prius quam offenſam deprecaoti ſodali eam condonarint. Grandes ſuecunt favores quos Deus in illa die Chriſtianis fecit, grandit honor & gloria quam hi retulerunt, nec minoe cuuſoſio batbarorum, quandoquidem ex toto fidelium caeritu Victoria recreantur ad Regem vix decem homines occubuerint, Maurorum vero cæſorum atque capturam numerus modom omnem exceſſerit. Itaque Infans Alfonſoe & D. Alvarue Perez multa laude clarum & ſpoliis opimis onoſtum exercitum redoxerunt ad propria; filius autem Regis Baëzæ glorinſus & opulentue revertit in patriam. Illi vero Palentiam venientes, ubi Rex Ferdioandus erat, perquam benevole ſoot excepti. Victoria porro iſta, caoſa ſuit cue Chriſtiani poſtea acquiſierint totam Andaluziam: tantus enim terror incuſſus eſt Maaris, ut numquam potuerint priſtinoe aoimos viresque reſumere *l*.
l

ANNOTATA.

a *Rodericus lib.* 8 *cap.* 13 *docet*, Alfonſum *Caſtellæ Regem an.* 1213 *celebraſſe Pentecoſten*, præſentibus uxore Alienor & filia Henrico & filia Berengaria & nepotibus Ferdinando & Alfonſo: *& quando puer* F Ferdinandus *ad votum matris ſanabatur ſub annum* 1209, *ſimul cum eo apud avum degebat etiam* Alfonſus *ſecundogenitus, tunc ſaltem quinque aut ſex annorum puer; atque adeo nunc agebat ætatis annum haud minus quam trigeſimum: ut aullet Chronica omnino videatur erraſſe, tam juvenem inexpertumque deſcribens, qui fratre ſuo, jam* 36 *annos nato, ut ſummum quatuor aut quinque annis junior erat.*

b Palma, *oppidum Andaluziæ, inter Cordubam & Hiſpalim, trans Batim.*

c Xerèz de la frontéra, *juxta fluvium qui paulo poſt in mare influit ad ſinum Gaditanum, dicitur* de la frontéra, *quia reſpicit confinia Regni Granatenſis, quod diu manſit in poteſtate Maurorum, ſub tributo tamen, ut mox videbimus; atque ita diſtinguitur ab altero ejuſdem nominis oppido, in confiniis Andaluziæ & Algarbiæ, dicto* Xerèz de Guadiána, *quia ad Anæ flumen ſitum circa ejus oſtium.*

d *Cum ergo ſupra numero* 37 *dicitur* Rex, *tradente Arabum Principe, cæpiſſe* Beatiam *aliaque vicina loca; intelligo non omnia retinuiſſe, ſed quadam reſtituiſſe amico jam ac tributario, cum titulo Regis, ad continuandos ſo-*

EX HISP. *cilius Mauroe Granatenſes;* Beatia *tamen ipſa Chriſtianis incolis data, cum Epiſcopo inferius nominando, non fuit reddita,*

Confeſſio mutua laborum priſcorum.

c *Etiam hoc tempore, in defectu Sacerdotum urgente periculo certaminis vel naufragii, aliquando tale quid uſurpatum ſtio; vix credo tamen aut olim aut recentiori memoria fuiſſe adeo rudes Chriſtianos, ut crederent ejuſmodi Confeſſionem aque eſſe Sacramentalem, ac eſt Baptiſmus in caſu neceſſitatis collatus a laico, ſed ſolum pro actu aliqualis pœnitentiæ eamdem uſurpaviſſe.*

f Alcalà de los Gazúles *exprimitur in tabula, unius dumtaxat diei itinere diſtans a loco pugnæ, inter Medinam Sidoniam & Arundam.*

g *Si veram eſt, quod eſt ſane probabile, hanc Ferdinandinam Chronicam extractam pro parte eſſe ex Chronica Generali, veroſimile quoque erit hic & alibi, dum* Hiſtoria *allegatur, intelligi dictam Chronicam generalem, cuvante ſancti Regis filio, Alfonſo Sapiente, compilatam.*

Fides teſtium invocandi ad Xerez.

In Summario Proceſſuum num. 52. Teſtis primus ſuper art. 52 dixit, quod omnes hiſtoriæ; tam impreſſæ quam manuſcriptæ, narrent miraculoſum ſucceſſum conſtictus ad Xerèz, & quod ibi apparuerit S. Jacobus: eumdemque etiam refert Lopea Garzia de Sainzàr, eujus

B Ms. eſt omnium quæ ſunt in Hiſpania Mſti Codicum auctoritate præcipuum fol. 647. *Mox autem narratur ſucceſſus hic relatus inter duos milites diſſidentes, & ſupponitur* Ferdinandi *Regis mandatum fuiſſe, ut milites ſui ante conflictum mutuas ſibi invicem condonarent offenſas. Si quis præditum Ms. habeat & ſimul Chronicam Ferdinandam, dijudicare poterit uter auctorum alterum tranſcripſerit, & junior ſit.*

Mezàca dicta.

h *Odoricus Vitalis lib.* 8, Quidam, *inquit*, ſerens ingentem manucam, Presbyterum properantem prævenit, & ſuper caput ejus levato veſte, dixit, Sta: *unde intelligis* Manucam *&* veſtem *idem eſſe: ſicut autem ſtatim a voce* Mazza *fuſte faciant* amazzare *occidere: ſic a* Mezùca, *formatam verbum* Manucàr, *haberet in Imperativo* Manúca, *ut hic explicatur: videtur autem* Manúca *augmentativum eſſe a* Mazza, *atque adeo grandem fuſtem ſignificare.*

i *Non credo ſolum ita intelligendum, ut voluerit poſt pugnam reſumere inimicitiam is qui reconciliari petebat; ſed idem hic valere, quod ſaltem: quamquam & hoc non minoris ſimplicitatis fuit, quam quod ſupra dicitur, Rex Legionenſis petiiſſe,* ut ſaltem per tres annos *ſibi liceret cum conſanguinea matrimonio uti.*

k *Nemini id incredibile videatur: nam & parentum*

C *noſtrorum memoria fuit in Antverpienſi arce Hiſpanus miles, tantarum virium, ut ferebant, a duobus equis effuſe currentibus protractam, retro apprehendens ſiſteret, vectem ferreum grandem trans foſſas latiſſimas muroſque ſatales in aream jaceret, ſtannearum lancium aras flectendo criſparet ſolis duobus digitis, & pomum manu comprehenſam non dimitteret, quamvis quatuor alias robuſtiſſimi viri ſimul id niterentur extorquere.*

Hiſpani miles fuit prole fœcundus.

l *Hic primum ponit Chronica, ex Roderico, captam* Ubedam, *& mortem Reginæ* Beatricis, *ut videatur hanc victoriam relatam dixiſſe ipſo anno* 1234: *eoque confirmatur, errorem ſupra notatum ad Cap.* 6 *lit.* h, *non eſſe imputandum typographis, ſed editori vel auctori ipſi. Delendum profecto quod tam inſignis victoria annus nuſquam expreſſus inveniatur. Non poſſumus tamen de ea dubitare, tum ejus meminerit Lucas Tudenſis, num.* 7 *eamdem paucis verbis vehementer extollens. Quod autem eam prætermiſerit Rodericus Toletanus, forte refert aliquis in ejus tunc Roma degentis abſentiam; ſed qui propterea non omiſit Cordubenſe urbis a Chriſtianis occupatæ hiſtoriam ſtrictim deſcribere, non videtur Xerezanam pugnam potuiſſe penitus prætervire, ideoque magis propendeo ut aliquid deſideravi credam in ejus contextu: in quo etiam deſideratur homagium Sancio Regi præſtitum a Regibus Beatia & Valentia, utrumque momenti ad hiſtoriam permaximi;* D *ſicut & alia ſupra indicata.*

CAPUT VIII

Cordubenſe ſuburbium intercipitur a Chriſtianis, urbs deinde ipſa obſidetur a Sancio Rege.

QUinque annis a poſt patris ſui Alfonſi mortem jam bene ſtabilitus in regno ſuo Legionenſi ſtrenuus Rex Ferdinandus, captaque Ubéda glucioſior, anno MCCXXXV obſedit Cordubam, civitatem Regiam, unamque ex præcipuis Andaluziæ, idque hac ratione. Cum Ferdinandus Regnum Legionenſe viſitando ubique adminiſtraret juſtitiam & cautus publicum commodum populorum; contigit eum venire in oppidum Benavente, eo ipſo tempore, quo Chriſtiani Mauris vicini equites ac pedites, cum Almogaravibus ſeu velitibus ac viarum peritis ductoribus, convenerunt in Andugàr, quod Chriſtianorum erat. Factaque in regnum Cordubenſe excurſione, inter ſpolia quæ retulerunt, etiam adduxerunt Mauros aliquot; ex quibus intellectum eſt, gentem iſtam Cordubæ pecquam ſecuram agere, neglectis vigiliis cuſtodiiſque, eo quod a Chriſtianis nihil ſibi crederent formidandum. Offerebant autem illi ſe ad parandam eis viam, deſignarunteque modum quo capi ſuburbium E unum poſſet, Acabice Aaarquſa *b* nuncupatum: de quo facile convenit, quia credebatur per illud poſſe obtineri civitas, ſicut & factum eſt. Tum deliberatum eſt, qua ratione diſponerentur omnia, ad executionem mandandum adeo ſalutare conſilium, quæſitique ſunt ſcalæ & omnis alius neceſſarius apparatus. Viſum deinde eſt occupandam noctem aliquam obſcuram & pluviam, qualem citu promicebat menſis, qui tum currebat, Januarius. Rebus ſic compoſitis, omnium certiores fecerunt Petrum Ruyz Tahúr, & Martinum Ruay de Aegote: miſerunteque Martos, ut id de quo conventum erat judicaretur D. Petro Ruyz, & D. Alvaro Perez fratri ejus; ſignificantes quod pro tali, quam nominabant, nocte cuncta habebant ordinata: adeſſent illi cum juſto militum numero in ſuccurſum.

Mauris exportunis ſuppetentibus.

b

Anno 1235.

Perfuga laborium priorum Chriſtiani.

44 Dum nuntius excurrit Martos, ipſi quantas potuerunt copias aggregarunt, & in eam qua F condictum erat noctem ſcalas ſuas expediverunt, ac minimo ſtrepitu ſubierunt uſque ad pedem antemuralium; maceriamque circumeuntes, auſcultabant ſolicite an in turribus & antemuralibus vigiliæ agerentur: invenerunteque mutire neminem, ſed omnes alto ſopore teneri, pleumque mediæ noctis ſilentium ſervari. Cunctis autem probe expluratis, ſuoque conſilio favere judicatis, locuti ſunt cum quibuſdam illic ecpercis Chriſtianis, quid agendum eſſe putarent. Re- c ſpondit autem iis Dominicus e, qui vium munſtraverat; Domini mei, ſuaſerim ego, ut bene facientes ſignum Crucis, commendemus nos Deo vero, & glorioſiſſimæ Virgini matri ejus benedictæ, fauſtoque Apoſtolo Jacobo, & ſic viribus omnibus conatumque hoc opus effectui dare; ideo enim huc venimus, fidentes Deo ejuſque benedictæ Matri quod nos juvabit, quia agitur de ejus ſervitio & honore, atque de exaltatione ſanctæ fidei ejus. Quod ſi nequeamus jacere ſparteas haſce ſcalas, utamur ligneis, atque per eas conemur aſcendere. Primi autem aſcendant qui melius e nobis callent Arabicam linguam, & gentis more veſtiti ſunt; ut occurſuri forſitan eis Mauci ſuos eſſe credant, neque agnoſcant qui ſint.

Liberum murilis ſitus accedam.

Qui

A Qui autem ſic aſcenderint, fatagant primam turrim occupare, donec aſcenderit multitudo reliqua.

45 Placuit omnibus Dominici conſilium; ipſumque executioni mandantes, experti ſuos tres ligneas ſcalas: cumque has nimium curtas eſſe viderent, alias aliis adnectentes applicuerunt ad primam turrim. Aſcenderunt ergo priores Alvarus Colodro & Benedictus de Banios, quia hi accuratius callebant idioma Arabicum: ſecutique ſunt alii, quotquot veſtibus ac mitris Mauricis induebantur: & ceperunt turrim, quæ uſque in hodiernum diem nomen habet Alvari Colodro. Hic quatuor Mauros ſopitos invenerunt: quorum unus ex illis erat qui cum Chriſtianis ad hoc negotium conſpiraverant, in ea quam ſupra dixi excurſione capti, & tentandæ rei auctores primi. Cum ergo accedentes ad turrim Chriſtianos interrogarent Mauri, quinam eſſent & quid quærerent; reſponderunt Arabice, ſe eſſe inſpectores vigiliarum. Tum Maurus, quem dixi e conſpiratis fuiſſe, Alvarum Colodrum ex voce agnoſcens, apprehendit manum ejus, atque in aurem clam dixit: Ego ex eis ſum quos noſti; B cura ut hos qui mecum ſunt occidas, & ego vos juvabo. Tunc Chriſtiani manus in ipſos miſerunt, oribuſque obſtructis dejecerunt ex turri, uos mox ab aliis mactati ſunt; eqperuntque Chriſtiani ceteri conſeſtim aſcendere. Cumque jam pro parte majori aſcendiſſent in turrim iſtam, progreſſi ſunt per murum, & ſigillatim occuparunt turres omnes, uſque ad portam ducentem Martos, qua ipſa etiam ſunt potiti.

46 Jam illoceſcebat aurora, & Chriſtiani, omnes quas dixi turres ipſamque portam habentes in poteſtate, aperuerunt illam, atque introduxerunt Petrum Ruyz Tahùr cum ſuo equitatu. Mauri autem ut viderunt ſuburbium totum, quod Axarquſa dicunt, Chriſtianorum eſſe; coacti fuerunt dimiſſis domibus ſuis confugere ad civitatem, cum modico eo quod quiſque auferre potuerat fortunarum ſuarum, quorum ingens ſtrages facta eſt a Chriſtianis, uſque dum civitati ſeſe incluſiſſent. Hoc facto Chriſtiani firmiter ſepierunt omnes plateas ſuburbii, excepta principali atque directa, per quam inſequebantur fugitivos. Mauri vero, poſtquam in civitatem intulerunt quidquid rerum ſuarum ſalvare quiverant, eruperunt contra Chriſtianos, eum eiſque cœperunt pugnare; aliis interim ex urbis mœnibus C ſagittas jacientibus & perss, tanta cum rabie & contumacia, ut victores tertium coacti fuerint uſque ad murum recedere. Videntes ergo tam acrites ſe urgeri a Maurorum multitudine, inito conſilio duos viros umiſerunt, alterum ad Regem Ferdinandum Dominum ſuum; alterum ad D. Alvarum Perez, qui in Martos habitabat, eratque ex nobilioribus ac potentioribus regni Caſtellæ; & ad quemdam Equitem, Ordonium Alvarez nuncupatum; hanc autem poſteriori nuntio imperarunt, ut per quæcumque tranſiret Chriſtianorum Maoris ſuſpitionem loca, propalaret quod actum erat, ſicut & fecit. Qui vero ad Regem fuerat miſſus, diu noctuque accelerans iter, venit in Benavente; offenditque Regem ipſo quo ad menſam erat accubiturus tempore, ac genibus flexis epiſtolam tradidit.

47 Viſa Rex epiſtola, nec unam quidem horam cunctari voluit; ſed illico conſceodens equum, cum Equitibus centum ſe dedit in viam, mandans ut ſubditi ceteri ſequarentur (idque per omnes civitates, oppida, & loca munita) atque in conſiliis convenireot. Tempeſtate illa vehementer abundabant aquæ, adeoque intumuerant fluvii, ut cum vado tranſiri nequirent, Rex non potuerit tam cito quam optabat adeſſe ſubſidio ſuis: elementiori tamen aura reddita, proſecutus eſt iter, valdeque opportune ſuperveoit Chriſtianis. Iter autem quod tenuit fuit hujuſmodi. Benavente venit ad Civitatem Roderici *d*, & hinc Alcantaram. Alcantara digreſſus, *d* tranſito uavi Guadiana, Metellinum venit, Metellino Magazélam *e* & Bienquerénciam. Bienquerénciæ *e* Maurorum Caſtrum erat, cui ex ea gente Præfectus obtigerat, Eques generoſus & valde probus; qui intelligens Regem Ferdinandum tentorium tetendiſſe in campo prope fontem vicinum caſtro, exivit ad manus ei deoſculandas, adferens ei dono panes, vinum, carnes, & avenam. Excepit hominem Rex perquam humaniter & honorifice, rogavitque ut caſtrum ſibi traderet. Qui reſpondit, Domine, tu modo proficiſceris ad Cordubam capiendam, donec autem hoc fueris executus non poterit uſui tibi eſſe hoc caſtrum; poſtquam vero urbem ceperis, & hoc & quidquid habeo, meipſum quoque, tibi in ſervitium tradam. Hoc autem ficte dicebat & ironice, pro certo habens fore ut numquam Rex Cordubam caperet: quippe qui ſolum triginta armatos viros ſecum ducebat, quorum præcipui erant D. Ferdinandus Ruyz, Caputvaccæ cognominatus; D. Didacus Lopez de Vays, tunc adhuc Scutifer; Martinus Gonzales de Gamácos, Sancius Lopez de Alios, D. Joannes Arias de Mexía, & alii plures, nominatim ab Hiſtoria non expreſſi.

48 Porro a caſtro Bienquerénciæ tranſiit Rex ad Duos-germanos *f* & Guadalbazàr *g*; hinc vero diſcedens, relicta ad dexteram Corduba, tetendit ad Pontem Alcoléæ *h*; ibique explicuit tabernaculum, cum *f* *g* *h* paucis illis quos poſt ſe trahebat Equitibus. Quando autem illuc adveuit Rex, jam a diebus aliquot ſuburbium Axarquſæ ingreſſus erat Alvarus Perez in auxilium Chriſtianorum, & D. Petrus Ruyz frater ejus, quem Manri Alaſtàe nominabant, quia ſimus erat. Similiter ex confiniis omnibus accurrerat eodem magna multitudo tam equitum quam peditum, augebaturque quotidie numerus, mox atque mandatum Regis innotuit, ex tota Caſtella, Legione & Extremadura, ut Deo Regique præſtaſent obſequium, ad honorem nominis Chriſtiani fratrumque auxilium. Hi vero ut intellexerunt adventum Regis Ferdinandi Domini ſui, dici non poteſt quanto fuerint repleti gaudio; utpote jam vehementer fatigati, atque in anguſtiis poſiti; obliviſcentes quidquid paſſi erant malorum, & novas vires reſumentes, ad facinus, quod feliciter cœperant, conſummandum. F

ANNOTATA.

a *Obrepſerat Mſ. Latino Roderici Toletani vitium, quod & impreſſa vetuerit; & biennium legebatur, pro* quinquennio: *hoc tamen revera exigunt Æra* 1268 *ab auctore notata in morte Regis Legionenſis, & Æra* 1272 *notata in captione* Ubédæ; *idque non per litteras numerales, ſed per verba ad longum deſcripta: quod mirum eſt non obſervatum fuiſſe ab interprete, pro annis Æræ Hiſpanicæ annos Chriſti ſubſtituente, & hic ſignanter obſidionem Cordubenſem ad annum* 1237 *referente. Quia vero multo prolixior hic eſt textus Hiſpanicus quam Latinus Roderici, Latinum infra poſt c.* 9 *ſeorſim exhibemus.*

Videas quo anno ob. annal?

b Azaraquſa, *Roderico* (*ut jam vidimus*) Exarquſa, *non tam* ambitus *debet Latino dici* (*quamvis ita reddat*

Subſidium Cordubenſe.

EX HISP. *reddat Rodericus*) *quam* ſuborbium, *cui voci reſpondet in Chronica Hiſpanum* Arraval. *Et hoc ipſum innuere videtur Rodericus cum dicit Chriſtianis promiſſum* ambitum unom: *poſſunt enim ac debent plura unius urbis ad præcipuas portas ſuburbia concipi, non plures circumcirca ambitus. Talia autem ſuburbia notare eſt in expreſſione ipſius urbis Tab. 5 lib. 6 Theatri Orbium ad utramq; ſecundum fluuium extremitatem, quarum ſuprema, Orientem verſus, Andugarium reſpicit, & videtur portam ac pontem habuiſſe Martos ducentem: ibi enim hodieque notatur eatradia cum titulo* Molendinum de Martos: *hic autem dicuntur villoret occupaſſe* portam de Martos, *eamque ſubſidiis ab altera fluminis parte venientibus aperuiſſe.*

Aldalid, virum doctum, qui?

c *Hiſpanice eſt*, el Aldalid, *Hodegetes ſiu Via dux*: *ad quem locum notat Chriſtophorus Ramez, Almogaruvibus ſupradictis (de qua voce pluribus infra ad num.* 101) *quando Reges eos in expeditionem mittebant, præfici ſolitos magna conditionis ſimul ac peritia viros*: Dominicom *enim, hic indicarum, eſſe* Dominicum Muñoz, *Equitem Gallecum, progenitorem perillam magna & illuſtris familia*, a Cordoba *dicta. Certe in Catalogo Nobilium, quibus Rex Alfenſus, ex præſcripto patris Sancti Regis,* B *hereditates in civitate & territorio Hiſpalenſi aſſignavit, apud Zunigam numerantur* Rodericus & Martinus Muñoz germani, conſobrini Dominici Muñoz Alcalidis, *ita ſcilicet poſtea cognominati ab inſigni opere ad Cordubam præſtito.*

Metellini pons Tago inſtratus.

d *Non fuit* (*ut apparet*) *Auctoris mens, diſtincte notare, quantum vix unoquoque die confectum ſit* (*eſt enim* Benaventa *uſque* Civitatem Rodetici *itr* 30 *milliarium Hiſpanicorum*) *ſed loca præcipua, per qua iter illud fuit, nominare. Fuit autem iter per illa, propter commoditatem tranſeundorum fluviorum cum exundantium: & talis* Alcàntara *erat, nomen ſuum ſortita a celebri ponte qui Tago inſternitur: qualis pons ſi tunc, ut nunc eſt, fuiſſet Emerita, non habuiſſet* Rex, *neceſſe tranſire Anam navibus*, Metellini; *niſi forte id faſtum cauſa rectioris itineris deinceps tenendi. Locus autem ille hodie* Medellìn *vocatur: extatque liber de Sanctis ibidem paſſis aut natis auctore Jo. Ant. de Figueroa ibidem Archipreſbytero, editus Madriti an.* 1650, *totus ex novitiis Pſeudodexteri ac Juliani & ſequacium figmentis conſarcinatus, quod ad Sanctos attinet; quod autem ad ſecularem medii ævi hiſtoriam, multa utilia continens.*

e Magazela *diſtat Metellino leucis circiter octo, &* Magazola *tantumdem fere diſtat* Benalcazàr, *alias* Belalcazàr, *quod hic forteſſis* Brenqocrència *dicitur: Niſi malimus credere caſtrum quoddam,* 30 *milliaribus diſſitum Metellino, hic intelligi, quod olim ſub Mauris iſtud nomen habuerit; a Chriſtianis vero occupatum &* C *S. Nicolao dedicatum, cœperit dici* S. Nicolaus à porto, *id eſt a montium iſtic occurrentium faucibus quibus imminet.*

f *Hiſpanicus textus in feminino ponit* Dos hermanas; *ſed hujus nominis locus prope Hiſpalim eſt: retineo ergo maſculinum genus Latini textus: ſuſpicor autem ipſum eſſe locum quem mappa ſimiliter maſculine nominat* Puebla de los Infantes, *non* de las Infantas, *ſex milliaribus diſſitum a jam nominato caſtro* S. Nicolai.

g *Licet fabula, intra præfatam Parochiam ab Infantibus dictam urbemqm Cordubam, nullam vivum inveniat, facile tamen credi poteſt aliquem eſſe, unde* Goadalbazàr *nomen habeat.*

Pons fabricatus a Sacerdotibus infra Betim ad Cordubam.

h Pons Alcolèa *notatur in tabula, 8 vel 9 milliaribus ſupra Cordubam, in eadem citima ripa Bætis: ratio autem hunc aſcendendi erat, quod ſuburbium a Chriſtianis occuparum, & civitati ad Orientem ſitum, hunc ſpectaret: ponenda enim caſtra erant iſtic unde melius ſuccurri obſidentibus poſſet. Cum autem ſupra dicantur Mauri hic habuiſſe* portam ducentem Martos, *& ibidem in Theatro civitatum, ut dixi, nominetur* Mola Martana, *caſtrum autem iſtud ſit ex altera parte fluminis, diſtans Corduba* 30 *milliaribus cunti Gionnium; credibile ſit, eo loco fuiſſe pontem ſublicium fluvio inſtratum, qui etiam ipſe fuerit in poteſtate eorumdem Chriſtianorum, niſi forte eum fregerint Mauri, ex occupato ſuburbio in civitatem ſe recipientes, ne per eum circumdari ab obſeſſuris poſſent.*

CAPUT IX.

Ecigenſi Regis ſuccurſu aliorſum verſo Urbi, Sanctio deditur.

ILlo tempore Ecigæ *n* morabatur Rex quidam Maurus nomine Abeohue, multum habens militem peditem equitemque: apud quem verſabatur Chriſtianus Eques, D. Laurentius Xuarez nuncupatus, atque a Rege Ferdioando propter facinora quædam relegarus. Dom ergo ante Cordubam erat Ferdinandus & exercitus Chriſtianorum adhuc exiguus, licet ex vasiis partibus identidem novus miles accederet; ſi voluiſſet Rex ille Maurus, ad cujus dirionem Corduba ſpectabat, contsa eum progredi cum E omnibus quibus poterat viribus, haod difficulter eum inde pepuliſſet. Sed Deus, cui ſuppetit remedium adverſus quæcumque pericula, iſtiuſmodi cogitatioocm menti ejus excuſſit, in gratiam Regis Ferdinandi. Siquidem Abenhuc iſte vehementer formidabar alia facinora aggredi, jam ſæpe in ſimilibus eſtigatus, & numquam ſine clade segreſſus ab ejus generis expeditionibus. Quare licet ei diceretur, Regem exiguas taotum copias habere, non audebat iterum reotare fortunam: deinde noo poterat perſuadere ſibi, quod vir talis, qualis Ferdinandus erat atque ram potens, eom parva manu obſideret Corduba m. Deliberandum igitur ſibi maturius ratos, ioter alios voloit etiam audire D. Laureotium Xuarez, qoia exiſtimabat hunc ſibi quod utilius foret conſulturum, idque duabus de cauſis: quia ſciliect multum fidebat ai eredebatqoe in omnibus, & qnia exiſtimabat ipſum peſſime velle Ferdinando, *n* quo fuerat ejectus. Talia conſiderans, vocavit eum, & dixit: Laureotì, quid hic mihi agendom ſuades? Reſpondit ille; Domine, quandoquidem Celſitudo tua me interrogat, quid agendum ſit, dicam. Ego, Domine mi, transferam me ad caſtra Chriſtianorum, tribus Chriſtianis equiribus comitatus; ſo eaque ſecreto me inſinuans accurate perluſtrabo omnia, & quo res loco ſit cognoſcam, ac deioda revertens dicam, quid faciendum ſit; interim mihi promittas velim, quod nihil omnino moturus ſis uſque dum ſegredisr, nec moveri ab aliis fines. Placuit autem conſilium Regi, & ut ita faceret imperavit.

Rex Abeohue Cordubenſibus ut ea ſua vexavit.

conſilio Ceſſationi apud ſe exaudito.

ſo Tunc D. Laurentius, tribus ſecum paritcr eqoitibos comitantibus, in vism ſe dedit; perveniensque ad illos colles qui ſunt ad alterum caput *b* pontis, deſiliit in pedes; unumque eu tribus ſequi etiam peditem juſſit, duobus aliis commeodans equos uſque io reditum ſuum. Ingreſſus in caſtra lento paſſu pervenit uſque ad tentorium Regis, *c* ibique reperit unom ex Regii corporis Cuſtodibus *e* io excubiis poſitum, atque ei dixit: Amice, gratiam quæſo hanc mihi facito, ut aliquem ex miniſtris Regiis voces, dicaſque hominem adeſſe, qui eì loqui velit; idque confeſtim, magni enim momeoti rem eſſe. Iotroivit ergo in teotorium venator, vocavitque Martinum de Otiella, qui continuo conſorgens egreſſus eſt foras. Hunc rogavit Laureotius ut vellet ſecum in partem ſecedere, ubi ſecreto loqui cum eo poſſet, diaitque ei, Noſcis me?

b *aq, ad caſtra Chriſtiana explorando emiſſi.*

c

A me? Ego ſum Laurentius Xuarea: ingredere ad Regem, & die ei, quod hic ſim, & cupio loqui ei; rogo autem ut Celſitudo ſua mihi det licentiam introeundi ad ſe, nec enim aliter auſim quidquam. Ingreſſus Martinus excitavit Regem, tum ſurte dormitantem; indicavitque adeſſe Laurentium Xuarez, qui Celſitudini ſuæ loqui vulebat, modo daretur ingrediendi licentia. Ingredi ergo juſſum intertogavit Rex, quomodo audebat in ſuo conſpectu apparere. Reſpondit Laurentius, Domine, tu me ejeciſti in regionem Maurorum, ad male faciendum mihi; ego vemeredo quod hoc fuerit ad meam veſtramque utilitatem. Atque inde narravit ex ordine quidquid acciderat; jubebat autem, ut porro diſpiceret Celſitudo ſua, quid mandatum ac factum vellet. Placuerunt Regi verba Laurentii, quæſivitque ab eo ecquid ipſe faciendum judicaret.

Cr cum R. Ferdinando vlam iocut

51 Tunc dixit ei D. Laurentius; Domine, videtur mihi quod Celſitudo *d* veſtra debeat hic manere quieta, ubi nunc caſtra fixit eum exercitu ſuo, ſed majori quam nunc adhibeat vigilantia opus eſſe: videat autem quantum militem habeat in ſuburbio Axarquiæ: qui ſi ſufficiat ad tuendum illud, id tibi ſatis ſit; ceteros autem omnes, ibi non neceſſarios, junge exercitui tuo. Ego vero revertar ad Regem Abenhuc, & meliori quo potero modo eonabor eum divertere a propoſito; dicamque, quod omnia quæ ei ſunt relata, ſint falſiſſima; & veſtram Celſitudinem hic eſſe cum copiis numeroſis, nec ulla ratione ipſi expedire ut huc veniat; atque ita ſuadebo ut dimittat militem quem legit. Duarum autem rerum alterutra continget; ut ſcilicet vel ego divertam eum, ne veniat adverſus Celſitudinem veſtram; vel ſi efficere id non potuero, promitto Celſitudini veſtræ, quod continuo veniam eum omnibus qui ibi ſunt Chriſtiania, ad ſerviendum tibi in propria perſona, ac vitam reliquam eidem impendendam: quid autem ibi factum ſit; tertio abhinc die intelliges per epiſtolam meam, ab hoc quem adduxi ſcutifero deportandam. Tunc Rex Ferdinandus D. Laurentio gratias egit, pto tam bona voluntate ejus erga ſe; eique veniam præteritorum concedens, recepit in ſubditum, dimiſitque; dicens, ut quemadmodum promiſerat, ita ageret. Oſculatus manum Regis Laurentius abiit, & abiens dixit Regi, ut per tres aut quatuor ſequentes noctes juberet in caſtris excitari focos mukos, ut ſi forte Abenhue mitteret alios exploratores Mauros, numero ſocorum perſuaſi crederent vera eſſe quæ ipſe tetuliſſet. Reſpondit vero Rex, iret in pace, curandam rem ita ut conſulnerat.

de modo periculi imminentis auertendi.

52 Dimiſſus a Rege Laurentius egreſſuſque e caſtris, rediit eo ubi dimiſerat comitea & eques; ſubditiſque calcaribus, quam potuit celerrime iter ſuum relegens, primo mane perveuit Caſtrum *e*, atque inde Ecigam appulit ſequenti nocte ſub primum ſomnum; moxque ad Regem Abenhuc acceſſit. Gaviſus eſt eo viſo Rex, & quid vidiſſet interrogavit. Ipſe vero reſpondit; Domine, haud equidem libenter dixero, certus non habendam mihi fidem: ſed mitte alios qui videant, & invenient Regem Ferdinandum bene armatum & munitum in caſtris ſuis valde copioſis: quod autem moram aliquam traxerim, eo feci ut melius cuncta circumiens explorarem, & explorata referrem certius. Quid ergo, inquit Abenhue, ſuades? Cui D. Laurentius: Non convenit mihi conſilium dare Celſitudini tuæ, ſed ipſi omnibus viribus meis ſervire & mandata exequi. His auditis quievit nocte illa Abenhuc, ſequenti die conſilium initurus. Tunc autem advenerunt legati Regis *f* Valentiæ, ſignificantes quod Jacobus Aragoniæ Rex, cum omnibus copiis ſuis imminebat Valentinæ civitati, contra quem ut auxilio ſibi veniret Abenhuc etiam atque etiam rogabat. Ille vero lectis litteris, in conſilium advocans Sattapas Mauros, interque eos D. Laurentium, exquiſivit eorum ſententiam ſuper poſtulatis Valentini Regis; quorum omnium mens una fuit, videlicet, quod eum Chriſtiani jam tenerent ſuburbium Aaarquiæ, ipſa vero civitas diu reſiſtere eiſdem poſſet, ſatius eſſet ſuccurrere quantocius periclitanti Valentino Regi: qua facto ſatis tempori veniretur ad ſuccurſum Cordubæ, poſtquam interim copiæ Ferdinandi Regis (ut fieri aſſolet) magna ex parte diffluxiſſent.

abduxit e ſpatio

EX HISP. Cr in anno Iam R Valentiam proceſſit.

53 Hoc conſilium cum Regi Abenhue placuiſſet, inſtructis mox copiis progreſſus eſt Almeriam, ubi habebat naves quaſdam, ad cuſtodiam Valentini portus ſervituras. *g* Almeriæ porro eum eſſet Rex Abenhuc, Maurus quidam ipſi perquam carus invitavit eum, ac probe potum ſuffocavit in piſcina ſua: mox autem atque innotuit militibus mora Domini ſui, diſſoluti ſunt & ſinguli ad ſua reverſi. Laurentius vero, aſſumptis ſecum Chriſtianis omnibus, tranſiit ad Regem Ferdinandum, qui eum gratanter excepit pro tam inſigni ſervitio ſibi præſtito. Ex hoc vero tempore dominium Maurorum eorum qui portus obtinebant, multifatiam diviſum eſt, eo quod nollent Regem qui ſimul omnibus imperaret, ſicut factum eatenus: & Regem Ferdinandum Deus infinita ſua miſericordia liberavit a diſcrimine tali, de medio tollens Regem barbarum, qui exaltationi fidei ſanctæ ejuſque reſtaurationi per Ferdinandum curandæ potuiſſet obſiſtere: eademque via Jacobo Aragonum Regi expeditam reddidit victoriam de Valentinis *h* Mauris, quorum civitatem inteteepit, ſicut narrat Hiſtoria. *i*

perfidia accidit Rex h amico Mauro.

54 Interim Ferdinandi Cordubam obſidentis copiæ augebantur quotidie, multis ex utroque tegno Nobilibus, & Communitatum plurium delectis eodem accedentibus. Tum vero arctius cœpit obſideri civitas & in majores anguſtias cogi Mauri, audientes extinctum eſſe Regem Abenhue, Principatumque multifatie diviſum, & novis identidem viribus auctum Ferdinandum. Quare eum animadverterent, non deſtiturum eum ab incepto opere prius quam id ad finem perduxiſſet; ſe vero plurimum fatigatos fame, conſumptis fere victualibus omnibus, & undique preſſos; petierunt pacifci de conditionibus tradendæ urbis. Conditio autem non alia eis data eſt, quam ut vita perſonifque ſalvis egrederentur quo vellent, urbem cum rebus ſuis omnibus victori dimitterent. Ita civitatis, ex præcipuis Andaluziæ una, tradita eſt in feſto Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, atque a Mahumeticis ſpurcitiis evacuata. Rea autem Ferdinandus juſſit continuo Crucem in ſumma turri collocari, unde execrabilis Mahometi nomen invocari ſolebat: & cœperunt Chriſtiani magno cum gaudio laudare Deum adjutorem ſuum, atque exaltare ſanctam ejus fidem. Sua quoque inſignia juxta Crucem collocari mandavit Rex, & Epiſcopos cum univerſo Clero in exultatione vocum Te Deum laudamus decantare, ſic ut ab omnibus Chriſtianis exaudirentur; qui ſimiliter præ devotione lacrymantes dabant laudes Deo *k*.

Auctus ſuccurſu copiis Ferdinandi.

urbem deditionem pit.

55 Et tunc venerabilis Ioannes Oxomenſis Epiſcopus, Regalis aulæ Cancellarius, cum Gundiſalvo Conchenſi, Dominico Beatienſi, Adamo Placentinenſi, Sancio Cauttenſi Epiſcopis, Mezquitam ingreſſus eſt Cordubenſem, quæ cunctas Mezquitas Arabum ornatu & magnitudine ſuperabat,

l

Et

Mezquitam expiat dedicatque

A Et quia venerabilis Joannes, de quo diximus, Roderici Toletani Primatis vices gerebat, qui tunc temporis apud Sedem Apoſtolicam *k* morabatur, alia minata ſpurcitie Mahumati & aqua luſtrationis perfuſa, in eccleſiam commutavit, & in honore Beatæ Virginis erexit altare, & Miſſam ſolanniter celebravit. Et ſermonem exhortationis divinæ proponens, ſecundum ſapientiam ſibi datam & gratiam ſuis labiis inſtillatam, diffudit eum in cordibus auditorum; adeo ut pœnitentiali gaudio recreati, contricti cordis ſacrificia & labiorum vitulos immolarent: & Rex Ferdinandus novæ Eccleſiæ dotem obtulit competentem. Poſtea conſecrato ibi Epiſcopo Magiſtro Lupo, Rudericus Primas & Pontifex Toletanus aliquos reditus privilegio confirmavit, & Lucenas inſuper dedit ei. Et tanta eſt urbis illius abundantia, amœnitas & ubertas, quod audito præconio tantæ urbis, ex omnibus Hiſpaniæ partibus habitatores & futuri incolæ, relictis natalibus, ſedibus, quaſi ad regales nuptias cucurrerunt: & ſic incolis

B continuo eſt repleta, quod domus habitatoribus, non habitatores domibus defecerunt. Et cum in opprobrium populi Chriſtiani, campanæ S. Jacobi, quas Almanzor detulerat in Cordubæ Mezquitam, dependerent functæ officio lampadum; Rex Ferdinandus eaſdem campanas fecit ad eccleſiam B. Jacobi reportari: & eccleſiæ B. Jacobi reſtitutæ ſunt; ubi cum ceteris cymbalis bene ſonantibus, peregrinorum devotio laudat Deum in Sanctis ſuis *l*.

S. Jacobi ablatas campanas reſtituit.

ANNOTATA.

a Eciga, *olim* Aſtigi, *ad alteram Singilis flavii ripam, inter Cordubam & Oſſunam, qua limites Cordubenſis & Hiſpalenſis diœceſis terminos proxime contingunt.*

b *Quamvis ex Tudenſi intelligatur nullus eo loci, ubi Rex caſtra locabat, tunc pons fuiſſe, ideoque ratibus trajiciendus Betis fuerit, ad præcludendum Cordubenſibus egreſſum per pontem ſuum: poſtquam tamen Ferdinandi copia caſtram, in capite illius pontis ſitum, occuparunt; opus & otium Rex habuit ædificandi pontis, qui hic indicatur, & quo deinceps ibi manente fallum, ut Alcolée vicus coperit vocari* Pons Alcolée, *ſimul tum anticipate nuncupat Chronica. Hoc autem pontis jam ſtrati & mœnitæ, neceſſe non fuit reſtaurare illum (ut ſupra conjecimus) deſtructum poſtea, ad quem ducebat porta Martana.*

C

a *Hiſpanice* Muntéro, *qua voce licet ſignificet* Vaſtatorem: *hic ſumitur pro* Militæ prætoriano, *ſive* Cuſtode regii corporis. *Hoc autem Cuſtodia apud Caſtella Reges deputata erat ſolis Nobilibus quibuſdam, Spinoſa oriundis, eſſque hodiedum inter Regias cuſtodias præcipua, de quibus D. Petrus delos Eſcaléra y Gacvão etiam librum ſcripſit, cui titulus* delos Montéros de Eſpinoſa.

d *In vulgari* Alteza: *& hic titulus ſufficiebat quando compoſita eſt Chronica, nec eam judicavit uſpiam mutandum, qui anno 1210 eamdem curavit imprimendam, licet tunc* Majeſtas *daretur Regi: quod ideo ſolum notu, ut appareat quam fidelis editio hæc ſit, quamquo ab originali mutatum nihil, quod intelligi eo tempore poterat, licet modus loquendi tunc alius eſſet.*

Caſtrum del Rio ubi ſitum?

n *Niſi aliud inter Eciga & Cordubam* Caſtrum *nominetur, quam quod vulgo dicitur* Caſtro del Rio (*diſtans a loco caſtrorum Regiorum verſus Euro-africum Milliaribus 6, longius ab Eciga, quo Laurentius vedibat, remotum quam ipſamet Corduba*) *dicendum eſt Laureatium de induſtria declinaſſe ab itinere recto, ſive quia obſervari metuebat, ſive quia rivulus (unde Caſtro nomen) non alibi tranſiri commode poterat. Hoc vero eſt eo veroſimilius, quod* Caſtro *Eciga equitanti tota die opus habueris, a primo mane in ferum noctem, ut perveniret quo tendebat, confecto itinere 13 aut 14 milliariam. Niſi rurſum alio* Caſtro *invento inter Cordubam & Eciga cauſa tam lenti reditus refundatur in equos, oppido laſſos, nec tota ea die paſtos.*

D

f Zahenum *appellant hiſtorici, qui pulſo* Zeyt Abuzeyt, *propter ſuſpicionem meditati ad Chriſtianam legem tranſitus, Regnum illud occuparat an.* 1229, *Barbaro ad Aragonium confugiente eique ſe confœderante, quia & baptiſmum ſuſcipiente: qui tandem etiam an.* 1236 *Cæſarauguſta dicitur fixiſſe ſedem, atque uxore Chriſtiana ritu dulia filioque ſuſcepta poſteritatem reliquiſſe de Arenas a toparchia nuncupatam.*

Rex Valentinus Chriſtianus factus.

g Almaria, *maritima civitas, 40 milliaribus Eciga & Valentia diſtans 50.*

b *Mariana, libro 12 captam* Valentiam *ab Aragoniis ait 28 Septembris an.* 1238, *poſt inſignem victoriam de Maurie per eoſdem relatam anno præcedente menſe Auguſto. Utinam vero licuiſſet videre* Hiſtoriam Jacobi Regis *hic allegatam, & intelligere quam non multo poſt ejus mortem ſcripta ſit: obiit enim Jacobus anno* 1276, *annis 8 ante Alfonſum Regem Caſtellæ, auctorem Chronicæ Generalis.*

E

i *Fuellenus* Chronica, *quod ultra nunc poſſumus ex Roderico habere, conſequenter accipe ipſis ejus verbis.*

Cardoleneſia addimenta hauſta ex Rod. Tolet. anno quinquageſimo

k *Hæc* Roderici *abſentia cauſa fuiſſe potuit, tam de victoria ad* Xerèz *nihil; de* Corduba *capta, brevius ſcripſerit: cujus tamen contextum propter auctoris reverentiam hic addendum cenſeo: eſt autem Cap. 16 hujuſmodi:* Ceterum elapſo[a] biennio a morte patris ſui Regis Legionenſis, obſedit Cordubam, regiam & patriciam civitatem: ad cujus obſidionem hoc modo venit. Saraceni quidam, offenſi Primoribus civitatis, venerunt ad quoſdam Milites Chriſtianos, ſpondentes ſe daturos eorum ambitum civitatis. Hi autem Milites, qui Almogavares dicuntur Arabice, verbum gaudii audientes, licet non crederent, periculo ſeſe dederunt, & in noctis ſilentio ad murum Cordubæ pervenerunt. Et cum vocem vigilum non audiſſent, quia ſoporis ignavia tenebantur, appoſitis ſcalis quas ſecum tulerant, ad muri altitudinem aſcenderunt, & turres aliquot occuparunt, in quibus vigiles occiderunt, & ambitum qui Exarquia dicitur invaſerunt, multis ex Arabibus interfectis qui in hoc ambitu habitabant. Et ipſi metu poſtpoſito in turribus reſederunt, licet ex alio ambitu Arabes fugitivi, fundis, jaculis, & lapidibus fortiter impugnarent: & ſucceſſum hujuſmodi nuntiarunt Chriſtianis qui in Frontaria morabantur. Quod cum audiſſet Miles quidam de familia Regis, qui Ordonius Alvari dicebatur; ſtatim omnes, quos habere potuit, Cordubam ſecum duxit, & ſtatum obſidionis Domino Regi continuo intimavit: interim autem advenit Alvarus Petri, de Regni Magnatibus, potens & nobilis, & obſidentibus ſe adjecit. Et Rex Ferdinandus, qui in Regno Legionis eo tempore morabatur, recepto nuntio, convocatis civibus & militibus, licet non expectatis, vix cum acentum militibus cepit continuo proficiſci. Sed imbrium & fluviorum inundationibus aliquantulum impeditus, non potuit tam cito occurrere ut volebat. Advenit tamen tempore opportuno, & quotidie tam ex Caſtella quam ex Legione veniebant Milites & Magnates & Communia civitatum. Cœpit Corduba gravius coarctaris tandem affecta pugnis, & inedia victa, redditur & invita; & vitæ tantummodo conſervati incluſi

F

Ara-

A Arabes exierunt, & in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli a ſordibus Mahometi patricia civitas expurgatur; ſed Rex in turri majori, ubi ſolebat nomen perfidi invocari, præcepit lignum Crucis vivificæ exaltari: & cœperunt omnes cum gaudio & lacrymis, Deus adjuva, conclamare, & ſubſequenter Regale vexillum juxta crucem Dominicam collocare. Et cœpit in juſtorum tabernaculis gaudii & lætitiæ vox auditi, Clero enim Pontificibus acclamante, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur. *Hactenus verba ipſiuſmet Roderici. Richardus a S. Germano hoc tempore Chronicon ſuum Caſus ſcribens, ita habet*: Menſe Junio in Vigilia Apoſtolorum capta eſt Cordnba, nobiliſſima Saracenorum civitas (qua præter Romam, Conſtantinopolim, & Hiſpalim nulla major in orbe dicitur) a Ferrando, Chriſtianiſſimo Rege Toleti & Caſtellæ.

1 *Addit Chronica*: Juſſit inſuper Rex ubique promulgari, omnibus Cordubam transferre ſe volentibus aſſignandum habitationis locum; adeoqun multos ex omni Hiſpania accurriſſe, ut novis incolis ædes ſupellectiliaque præbenda deeſſent.

B

CAPUT X.

Ferdinandi jam vidui cum Joanna Pontivenſi matrimonium: cura confiniis tuendis & muniendis impenſa.

56 *Rex Toletum regreſſus ad ma trem.*

SStabilita igitur incolis & bellatoribus civitate, Rex Ferdinandus Toletum ad Reginam nobilem eſt reverſus; quæ pari victoria jucundata (utpote quæ conſilio & ſubſidio, licet abſens, omnia procurarat) gratias cum lacrymis egit Deo, quod antiqua dignitas, ignavia Principum liturata, ſui ſolertia & ſtudio filii ſuit Hiſpaniæ reſtituta. Hæc enim Regina nobilis Berengaria ſic filium in bonis operibus enutrivit, quod [numquam dimiſit] bona ſtudia, quæ Regina nobilis, nullius virtutis oblita, nullius chariſmatis expers, ut lac melliſluum gratiis circumfuſum, cordi ejus influere non ceſſavit, nec umquam ab ubere pleno virtutibus ablactavit. Et licet vir factus, in ætate roboris [ſit] confirmatus, mater ejus numquam ceſſavit nec ceſſat, quæ Deo & hominibus ſunt accepta ſtudio vigili ſuadere: quia nec unquam feminea, ſed ſemper magnificentiæ opera perſuaſit. Hæc enim Regina nobilis, tanto C ſtudio conſervavit, & adeo dilatavit recepta chariſmata gratiarum, ut omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio, omnis profeſſio, omnis natio, omnis lingua affectum ſentiat cum effectu; & virtutum faſcieulo non partito, omnibus miſericordiæ opera compartitur; & paternorum operum provida executrix, plus invenitur regni & rerum prodiga quam virtutum. Quam merito noſtra tempora admirantur, cui numquam ſimilem nec moderna nec patrum noſtrorum tempora habuerunt: pro qua Dominum exoremus, ut eam dignetur diutius conſervare & ſibi profutura concedat, & bonis operibus abundare, donec felicem ſpiritum ſuo reſtituat Redemptori *a*.

Laudabiliſſimam matrem ſuam

a

57 Et ne Regis pudicitia alienis commerciis læderetur, Regina nobilis mater ſua Domicellam nobilem, generoſam, proneptem Regis Francorum Illuſtriſſimi Ludovici, filiam Simonis Comitis de Pontino & Mariæ illuſtris Comitiſſæ ejuſdem, *b* Joannam *b* nomine, procuravit in conjugem ſibi dari: [qnæ] Æra MCCLXXV Burgis adveniens, more regali curia & nuptiis celebratis, ad Reginæ aſſumitur dignitatem. Hæc vero Regina pulchritudine, præſtantia & modeſtia ſic flornit, ut in conſpectu viri virtutibus gratioſa, coram Deo & hominibus ſit accepta. Et ſuſcepit ex ea filium, qui dicitur Ferdinandus; & filiam parvulam, quæ a proavia Alienor *c* eſt vocata, & alinm parvulum Ludovicum. Verum Rex Ferdinandus, eum filiis ſuis Aiſonſo & Ferdinando, qui tune in flore adoleſcentiæ lætabantur, Cordubam eſt reverſus: & inde adventu ſuo multa caſtra Saraeenorum, quæ Chriſtianorum incurſibus & inteſtinis cædibus longo tempore tabeſcebant, volentes colere pacifice terras ſuas, ſupradictis interpoſitis ſe Regis Dominio tra- *quadam oppida Mauritaniæ tingitanæ.* diderunt. Tunc datæ ſunt ei civitates & caſtra, quorum præſidia Chriſtianis ut diaimus inveſtivit: & ab Arabibus tributa ſuſcepit; & eorum nomina notantur, Eciga, Almodovàr, Lue, Luxéna, Stepa, Sitefilla *d* & multa alia, quorum nomina longius eſſet enumerare. Atqun hactenus Hiſtoriam ſuam perduxit Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, finem eidem ponens per hæc verba. Hoc opuſculum, ut ſcivi & potui, conſummavi [anno Incarnationis Domini MCCXLIII], Æra MCCLXXXI, anno XXVI regni Regis Ferdinandi, quinta Feria, pridie Kalendas Aprilis, anno Pontificatus mei XXX·II, Sede Apoſtolica adhue vacante anno I, menſibus E VIII, diebus X, Gregorio Papa IX viam univerſæ carnis ingreſſo *e*. Ut autem tam nobilis Regis facinora non hæreant imperfecta, compilationis hujuſce Auctor exhinc eamdem Hiſtoriam pertexuit, ut ſequitur.

d

e

Finitum hic a Roderico Archiepiſcopo Hiſtoriam ſequentia ſuperaddita.

58 Solent ii qui cœptam ab alio narrationem proſequuntur, ſupplere ſiquid ab auctore priore omiſſum videant, memoratu dignum. Cum igitur Archiepiſcopus Rodericus, relata Regis profectione ad confinia, finiat nominando loca quæ eidem in Caſtellam revertenti ſe ſubmiſere, neque explicet illius profectionis cauſam, hinc reſumendum argumentum cenſeo. * Dicit ergo Hiſtoria, quod Rex, poſt conſummatum ſunm cum Regina Joanna matrimonium, regnum ſuum perluſtrans, Toletum venerit; ibique intellexerit, civitatem Cordubenſem aliaque recens acquiſita loca in confiniis, magna annonæ penuria laborare ac premi. Quare vehementer triſtatus, Cordubam miſit viginti quinque millia *f* Maravediſiorum in auro, totidemque *f* per alia loca munitiora diſtribuenda, cum multa annona, pro numero hominum in unoquoque loco commorantium; atque hoc facto diſceſſit Toleto Vallifoletum, ubi diebus aliquot manſit, animum relaxans cum matre & uxore plurimum di- F lecta. Hic vero iterum ei nuntiatur in hebdomada Dominicæ Palmarum *g*, Cordubam & cetera loca gravi fame laborare: ſtatimque regreſſus Toletum aperuit theſauros ſuos, indeque quod neceſſarium videbatur promens Alvaro Perez tradidit, & ipſi cunctos obedire juſſit, eamqusm ſibi. Quod is perquam bene executus, in nullo deſuit perſonæ & poteſtati ſibi commiſſæ, omniumque amorem & æſtimationem ſibi conciliavit. * Cunctis aurem recte diſpoſitis, atque excurſionibus aliquot factis, revertit ad Regem, relinqnens apud Martos, eujus arcem tenebat beneficio Regio, Comitiſſam uxorem ſuam, cum nepote Tello & quadraginta quinque Equitibus ſibi ſubditis; inveniteque Dominum ſunm Toleti, intentum apparando commeatui annonario ad tuitionem confiniorum.

f

addit quod laboratum hac inopia cunctantes,

g

59 Interim Benalbsmar Rex Argonæ, ſic enim *Martos hoc tempore Alvaro Comiti* (quia inde erat oriundus) principio regni ſui nominabatur, poſtea Rex Granatæ dictus; contra prædictam arcem de Martos magna cum multitudine

anno 1237 ducis Lotharingiæ Franciæ,

A los paupertas incruſtabat, toto tempore vitæ ſuæ, ſubventrix extitit & levatrix: præter opera magnifica, quæ regnante ſuo filio magnifice claruerunt.

b Joanna, Pontivi *ſeu* Pontini (*utrumque enim reperitur*) & Mooſtrolii Comitiſſa, *aviam maternam habuit* Aliſiam *Sororem* Philippi, *adeoque magnam amicam* S. Ludovici, *ſic ut hic &* Joannæ *mater* Maria, *parentum ſuorum hæres unica, eſſent ſubgermanæ*. Joanna *autem pater* Simon de Dommartin *nominabatur, frater* Regioaldi *Comitis de Dommartin: & avus maternus vocabatur* Willelmus. *Toletanus lib. 7 cap. docet, prænominatam* Aliſiam (*quam ipſe* Adeloidem *vocat*) *filiam fuiſſe* Eliſabethæ, *natæ ex Alfonſo VIII, Imperatore vulgo dicto, avo utriuſque* Alfonſi *Caſtellani & Legionenſis; eo qui poſt vitrici ſui mortem, ſubacto ejus fratre Ranimiro, cum hoc redüit in concordiam tali lege*, ut Rex Aragoöom loca omnia citra Iberum teneret in feudo a Rege Hiſpaniarum, & fieret ei in vaſallum: *&* poſt hæc redieua Legionem impoſuit ſibi Imperii diadema, & vocatus fuit deinde Imperator. *Porro Ignatius Joſeph a Jeſu Maria, in Hiſtoria Abbavillana lib. 2 cap. 28 graviter hallucinatus eſt, quando matrimonium hoc adſcripſit anno* 1250, *& in eo viviſſe Joannam* annis tantum quatuor aut quinque. *Nam* ſanctas Rex *obiit anno* 1252, *& ſecundo huic uxori junctus fuit anno* 1237: *potuiſſet ergo Ignatius, ſi Hiſpanos auctores conſuluiſſet, ſcribere* annos quatuordecim aut quindecim.

B

c *Hæc mortuo patre reverſa eſt cum matre in Franciam; ubi nupſit* Edoardo *Regi Anglia. Mater vero anno* 1255, *tamquam* Regina Caſtellæ & Legionis, Pontivi & Monſtrolii Comitiſſa, *fecit inſignem donationem Decano & Canonicis S. Vulfranni; & mortua anno* 1278, *ſepulta eſt juxta propylæum eccleſiæ de Vallorüis Ordinis Ciſtercienſis. Quomodo autem puniti fuerint, qui ſub ſpe alicujus theſauri reperiendi tumbam ejus aperuerunt, narrat prædictus Ignatius locu jam citato. Matris & filiæ meminit Chronicon Triveti his verbis*: Obiit anno MCCLXXVIII Regina Caſtellæ, mater Reginæ Angliæ; ad quam jure hereditario poſt mortem matris devolutus eſt Pontivi Comitatus. *Hujus porro* Alienoræ *fratrem ſeniorem* Ferdinandum (*ſic nominatum pro altero quem Beatrix peperat, jam extincto, ne vel hinc patet*) *juvenem omnino obiiſſe ait Ignatius: idemque præſumere licet de* Ludovico, *cujus nulla memoria ulterius reperitur.*

C

d *Ita junctim legendum, quod impreſſum legitur*, Sed & Fila, *vel*, Sito & Filia, *docet nos interprete Hiſpanus qui deinde ſuæ morte proſequitur hiſtoriam. Eſt autem* Lucena *ad eumdem ad quem Eciga & Corduba jacent Xenilem fluvium, media fere utrimque via. Stepa ab Eciga verſus meridiem procurrit in confinio Andaluziæ & Granatenſis regni; hinc de ſitu aliorum duorum locorum conjectura fiat.*

e *Obierat* Gregorius IX *ar Auguſti* 1241, *poſt quem electus quidem fuerat* Cœleſtinus IV, *ſed & ipſe 19 Novembris ſequentis obiens Sedem vacuam reliquerat: vacavit autem uſque ad 29 Junii anni hic ſignati* 1243, *quando coronatus eſt* Innocentius IV. *Brevem vero* Cœleſtini *Pontificatum pre nullo habene Rodericus, ejus qualecunq; ſpatium Sedi vacanti adnumeravit. Ceterum an.* Incarnationis Domini, [ ] *incluſimus. Cum enim Auctor nulla ſuorum operum parte utatur nota Æra vulgaris; vehementer dubito utrum ea verba vere ſint* Roderici; *niſi hoc forte loco ea addere voluerit propter externos, ſuum hiſtoriam lecturos, quibus jam ubique in uſu erat vulgaris Æra numerus; quamvis Hiſpani, receptorum ſemel verborum æque ac morum retinentiſſimi, omnino ultimi eum receperint ad hiſtoriam uſumque civilem, ſaltem cum Latine ſcribebant: nam vulgari lingua ſcribentes, uti Elvira illa in Comm. prævio num. 30 eam ſubinde negleXiſſe videntur; & hæc Cronica Ferdinandea, quam Latine reddimus, annos numerat ab Incarnatione.*

EX HISP.

f *Ita ſuperius num. 34 ſcriptum quoque erat, ubi agebatur de annua penſione Sororibus a Rege additis, & ubi Rodericus nullam certam ſummam expreſſerat. Chronica autem deſignat* triginta millia maravediſiorum, *ſubintelligo* aureorum: *hoc enim additur num. 34, ubi agitur de pretio quo Rex ſanctus a Cruce ſignato quodam Roderico Didaci de Camberile poſſeſſiones ejus emit; & ubi Toletanus expreſſerat* quatuordecim millia aureorum, *Chronica habet* Maravediſiorum aureorum. *Non ergo hic intelligat* Maravediſios *ſeu* Marobotinos *vulgares, quorum trecenti ſeptuaginta quinque, uno Ducatu ſive Aureo; triginta quatuor, uno Regali continentur, in hodierno Mercatorum Hiſpanarum & Collybiſtarum calculo.*

Maravediſiorum quid?

g *Intelligo* Hebdomadem ſanctam *ſeu* majorem, *qua a* Dominica Palmarum *initium ſumit: ſic enim etiam dicimus* Hebdomadem Paſchæ: *Paſcha autem an.* 1243 *cadebat in* 12 *Aprilis.*

h *Non fuit viſum operæ pretium ipſam orationem ſatis prolixam, Latine reddere. Laurens pa.* 256 *Comitiſſam hic laudatam, dictam ait fuiſſe* Irenem.

i *Ab* Orgaz *uſque* Martos, *non niſi* 30 *milliarium iter ſupererat.*

E

k Oſſuna *hodieque celebratur, tamquam nobilis ille in partibus Academia, diſtatque Eciga verſus meridiem leucis circiter quinque: ac porro verſus Xerez, ituris, pari circiter inter nullo, occurrit caſtrum* Morón, *de quo mox. Cetera loca quærere nihil attinet. Invenio autem in hiſtoria Caravacenſi*; Moratiliam, *ibi dictam* Mora. taliam, *Vitario Caravacenſi ſubjectam fuiſſe, tamquam loco proximum. In tabula quoque Topographica Viſcheri ſpeciare eſt primo hic nominatam* Santeliam 3 *milliaribus Corduba diſſitam*, Aguilar 5, *verſus Euro-Africum utramque: itemque* 3 *milliaribus ab arte Martana aliud* Morón; *enimvero tamen hic de eo agi quod jam indicavi inter Ecigam & Xerez.*

CAPUT XI

Rebus domi compoſitis Sanctus in fidem ſuam ſuſcipit Regem Murcia, & Argenam occupat.

POſt quam Rex Ferdinandus munitionibus omnibus rite proſpexiſſet, trium prædictorum menſium ſpatio, Corduba Toletum revertit, ubi uxor ſua & mater erant; quas deinde, expeditis ibi negotiis, aſſumpſit & ſecum Burgos duxit. * Hic Regi eum Didaco Lopez, Biſcayæ Domino, ſubnata diſcordia eſt, propter quam eum ſua ſpoliavit ditione. Sed Didacus ſtatim ſe recipiens, non modo ſententiæ Regiæ ſe oppoſuit; verum etiam in ipſam Caſtellam incurrens, cœpit damna quanta potuerat irrogare ſubditis Ferdinandi. Qui coerciturus audaciam hominis, inter altiſſimos duos montes ſe continentis, eduxit contra eum copias. Didaco autem non auſo expectare venientem, deſtruxit munitiones quibus præcipue fidebat, ne nominatim a Brionès; recedeoſque filium ſuum Alfonſum reliquit in confiniis Biſcayæ, eadem defenſurum. Mox autem ad hunc accedens Didacus, gratiam apud eum invenit: qui ſecum aſſumptum ad patrem duxit, ipſique reconciliavit. Inde ſimul abierunt Burgos, ac demum Valliſoletum. Paucis dictus poſt neceſſe habuit Rex Olmedum proficiſci, quando Didacus Lopez iterum in Biſcayam abivit: quod ubi Rex inaudiit ſuſpectum habuit, eumque ſequi inſtituit,

Rex Toletum reverſus.

a Biſcaya Dominum rebellantem ſimul?

A *ttonium. Mox autem nominandum numeri ſequentis initio* Olmedum *ſive* Ulmetum, *medium eſt inter Valiſoletum & Abulam, 9 millaribus utrimque diſtitum: & quæ ibidem ſubjungitur* Valmazéda, *licet in tabulis non expreſſa, inſignis locus olim fuiſſe debuit.*

b Alcaràz, *Caſtella novæ oppidum, unde nomen vicinis montibus ex quibus Bætis oritur; a Caravaca, in finibus Murcienſibus ſita, adhuc bidui itinere diſtans. Videtur autem idem quod ſupra, num.* 62, *Sanctus Rex adjeciſſe dicitur poſſeſſionibus Didaci Lopez, Biſcayæ Domini.*

c *Huic* Pelagio Corréæ *tribuitur in Relatione Romana*, quod de ordine ſancti Regis, juxta oppidum de Segúra Legionenſis diœceſis, perſequens Saracenos, & committens enm iis prælium; quia ſol inclinabat, commendavit ſe glorioſiſſimæ Virgini ut ſol ſiſteret, donec victoriam conſequi poſſet: & ſol miraculoſe ſtetit per notabile ſpatium: & quia dicta die, ſciens Rex quod prælium committendum eſſet, continuo Deum oravit, ut ſibi concedere victoriam dignaretur contra infideles; ideo fuit ſucceſſus hujuſmodi miraculi orationibus ſancti Regis, mediante ejus Generali, reputotus. *Allegatur numerus* 51 *Summarii, in cujus margine dicitur,* Miraculoſus ſucceſſus juxta oppidum de Segúra Legionenſis diœceſis, *ubi corrigendus error interpretis, ſcribendumque,* oppidum Segúræ Legionenſis, *ſic dictæ, non quia in Legionenſi diœceſi ſit, ſed quia pater Sancti Rex Legionenſis ipſam cum multis vicinis terris, Maurorum ereptis poteſtati, tradidit eccleſiæ Compoſtellanæ, quæ hodieque terras illas poſſidet, ſub nomine* Primatus Legionenſis. *Æque male ibidem in contextu pro* Segura *nominatur* Hiſpalis, *leucis* 15 *diſſita. Eſt autem* Segúra *illa ad pedem* Montis-Mauriani, *vulgo* Sierra de Moréna *dicti, territorii Cordubenſis. Rades de Andrada, in hiſtoria trium Ordinum impreſſa an.* 1609, *lib.* 1 *cap.* 16 *agit de dicto Magiſtro, creatumque ait anno* 1242, *at ſequenti anno profectum in expeditionem cum Infante* Alfonſo. *Tum verbotenus fere deſcribit omnia, quæ in hac Chronica de illo narrantur, ſine ulla talis miraculi ad Hiſpalim facti mentione; ac denique narrat prælium, a* Pelagio *commiſſum ad Sierram Moréna, ubi hodieque ſtet eccleſia, in memoriam prædicti miraculi ab eo conſtructa ſit, vulgo dicta* S. Maria de Tudía, *quod traditio vulgi interpretatur ſic abbreviate dici, pro,* S. Maria de Tentudia, *eo quod* Magiſter *ſolem ſiſtens dixerit,* Tentudia, *id eſt,* Siſte dies. *Eandem quæ jam ex Andrada diximus, magis confirmat Spinoſa lib.* 4 *cap.* 7, *dum allegat antiquas Mſs. memorias Ordinis, in quarum aliquibus id tribuatur nocturnæ Sancti Regis orationi; in aliis etiam addatur, quod* idem Magiſter poſt victoriam, lanea percutiens rupem, elicuit, velut alter Moyſes, fontem exercitui feſſo ac ſitibundo, qui hodieque fluens mirabilia multa operatur circa infirmos inde bibentes. *Operæ pretium eſſet ſcire quam antiqua ſint Mſs. illa. Vixit autem* Magiſter Pelagius *& pugnavit cum Mauris uſque ad annum* 1275.

Solem ſiſtiſſe dicitur Corréa,

ad Seguram de Leòn in Bætica

unde locus dictus, Tentudia,

d *Omnia fere hæc loca extra fines regni Murcienſis videntur fuiſſe: nam* Alicante *& Orihuela pertinent ad regnum Valentinum; &* Alhàma *procul in mediterraneis Granatenſibus diſtat; ſola ultima* Cieca *invenitur intra fines Murcienſes* 8 *millaribus a metropoli.*

e Cartagéna, *urbs maritima & potens, Carthaginenſium veterum opus.* Lorca *commodo incumbit fluvio ad confinia regni Granatenſis.* Mula, *hodieque ſupereſt in regno Murcienſi, licet in Tabulis prætermiſſa.*

f Comùniſſam *intelligo, uxorem* D. Alvari Perez *ſupra laudatam.*

g Andegàr *ſupra Bætim conſiſtit, inter Beatiam & Cordubam.*

h Argónam *in tabulis non inveni quidem, juſſi tamen poni inter Anduchartum & Giennium, ſupra eumdem fluviolum,* (Rio-frio, *id eſt, Frigidum vocant*) *ab uno loco ad alterum currentem; neque enim vel omittere debui locum tam celebrem in hac hiſteria & regio olim inſignitum titulo, neque ejus ſitum tunc potui certius divinare: potuiſſet tamen propius admoveri Anduxario, unde ipſum ſolis* 2 *leucis diſtare nunc invenio in Geographia Baudrandi, allegantis ex Morali veterem inſcriptionem, ubi* Albenſe Varcannenſe municipium *nominatur, ut proinde eadem ipſi ſit quæ Plinio* Alba Virgaonenſis *dicitur.* D

i Alcaudéte, *inter Cordubam & Iaën, obſidione Ferdinandi IV, ejuſque ibi contracto letali morbo nobilitatum, cum illud Mauri occupaſſent.*

k *Ex his priora duo ſuum adhuc nomen retinere ſcribit etiam mihi R. P. Joannes Gamiz.*

l *Hiſpanicus contextus* Concilia *appellat, quam vocem retinuimus, num.* 21, *ubi* Concilium *nomine intellectuales Communitates civium: hic vero delectos earumdem vertimus, juxta ibidem annotata.*

PARERGON III.

Sancti Regis erga Apoſtolicam Sedem obſervantia, E præſertim in diſſidio Gregorii IX Papæ & Friderici II Imperatoris: & inde viciſſim prepenſi favores.

Gliſcente diſſidio ille,

ANnum Imperii ſui XIX *agebat* Friderieus *Imperator, hujus nominis* II, *eoque ſuæ contra benefitentiſſimam matrem Romanam Eccleſiam contumaciæ exceſſus proveuerat, ut tum alia omnia remedia ipſi ſanando fruſtra tentata viderentur, ſummus tunc Pontifex* Gregorius IX, *neceſſarium duxerit, non tantum anathematis fulmine eumdem ferire, verum etiam Imperium ipſi abrogare, deque alio ſubſtituendo cogitare. Hunc in finem implorauda ei undequaque auxilia fuere Chriſtianorum Principum, adverſus potentiſſimum hoſtem. Romanæ Urbis cervicibus cum formidabili exercitu imminentem. Criminum enormitatem, quibus Pontificiam iram* Fredericus *meruit, paucis collecta vide apud Annalium Eccleſiaſticorum continuatorem Odericum Raynaldum; apud eumdem etiam reperturus, quomodo hoc in diſſidio Eccleſiæ atque Imperii alii ſe gefſerint, ad annum* MCCXXXIX *num.* 38 *& ſeqq. Hiſpaniæ autem Reges excuſatos invenies, quod, licet animis erga Romanam Eccleſiam affecti eſſent; tantnmis tamen Saracenorum bellis impliciti, ſtudia ſua non aliter explicare potuerint quam per epiſtolas, quibus exinde natum teſtarentur dolorem, & paci componendæ operam mediationemque offerunt. Invenies etiam præcipuum in his fuiſſe* Ferdinandum, *affinitatis vinculo prædem* Friderico *adſtrictum, ac* Matrem *ejus, quorum litteras etiam profert Raynaldus, omnibus amoris & obſervantiæ notis inſignes; quæ licet in Regeſto Pontificio anni* XIV *extent; ipſe tamen, nonnullis argumentis ductus, arbitratur eas ad annum prædictum pertinere. Argumentum certe non leve eſt, quod omnes inveniantur datæ menſe Decembri, quadque Richardus de S. Germano in Chronico, ad tertium dumtaxat ab hoc anuum deducto, adeoque tunc ſcripto (ſicut extat poſt Tomum* 3 *Italiæ ſacræ Ughelli*) *quod, inquam, Richardus iſte narret, quomodo ſequenti mox anno* MCCXL, menſe Aprilis, filius Regis Caſtiliæ ad Imperatorem apud Foggiam venit, *Apuliæ Daniæ oppidum, ubi is* Colloquium generale *celebrabat. Etenim earumdem epiſtolarum una, iturum illuc Principem commendabat Pontifici, per eumdem Legatum, per quem & aliæ litteræ ferebantur: omnes autem ejuſmodi ſunt, quæ huic hiſtoriæ integre mereantur interſeri. Inprimis certe huc facit ea, qua commendatur* Infans Fredericus, *ſic utique in baptiſmo dictus* F

ſub exitum anni 1239.

Ferdinandat filium Friderici dellinat ad Imperatorem,

EX HISP. *in honorem conſanguinei, ſimulque indicatur, quam non bona fide idem Imperator, egerit in retinendis ſibi* Beatricis *Reginæ hereditariis bonis, quorum proprietatem Ille moriens videtur iſti ſuo ſecundogenito legaſſe per teſtamentum, quando primogenita poterant regna paterna ſufficere. Sic ergo in iſtius filii ſui favorem, tum inſigni ſuæ erga Sedem Apoſtolicam obſervantiæ teſtificatione, ſcribit Rex pater.*

pollicitum ei reſtituere hereditaria ma tris bona:

68 Sanctiſſimo Patri ac Domino Gregorio, divina providentia ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici, Ferdinandus, Dei gratia Rex Caſtellæ, Toleti, Legionis, Galiciæ, & Cordubæ, eum debito famulatu pedum oſcula beatorum. A Sanctitatis veſtræ memoria non credimus excidiſſe, quod eum tempore dulcis memoriæ, Reginæ Beatricis, filiolæ veſtræ, bona quæ ſibi jure ſucceſſionis competebant, ab Imperatore, qui ea detinebat, pro Frederico filio noſtro ſæpe ſæpius petiſſemus; quia ipſe reddere recuſabat, ad Paternitatem veſtram recurſum habuimus, veſtrum ſuper hoc conſilium & auxilium implorantes. Ad quod, ſicut patrem decet juſtitiæ & Jeſu Chriſti Vicarium, ſolitæ benignitatis elementia reſpondiſtis, quod veſtrum nobis non deeſſet conſilium; promittentes nihilominus, quod faceretis nobis exhiberi juſtitiæ B complementum. Verum eum idem Imperator, ſanioti ductus conſilio, poſtmodum nobis ſæpe ſignificandum duxerit, quod bona petita paratus erat reddere, ſi eumdem Fredericum, quem matre etiam ſua in extremis poſita ſub quadam obteſtatione illuc deſtinandum juſſerat, ſibi mittere curaremus; nos, attendentes quod nocuit differe paratis, tum propter maternam hereditatem obtinendam, quam ad ſervitium Romanæ Eccleſiæ eum habere volumus; tum propter alias cauſas urgentiſſimas, quas venerabilis Abbas & religioſus vir dilectus noſter W. Abbas S. Facundi Magnificentiæ veſtræ plenius exprimet; de prudentium virorum conſilio eumdem duximus deſtinandum, viva voce fitmiter præcipientes eidem, & ſub pœna paternæ gratiæ injungentes, quatenus, more progenitorum ſuorum Regum & Imperatorum Hiſpaniæ, honorem & exaltationem Eccleſiæ Romanæ procuret & diligat, & ei ſemper ſit obediens & devotus. Sane ſi idem Imperator, quod non credimus, eamdem hereditatem ſibi reddere contradicat aut differat; Paternitati veſtræ affectuoſas preces potrigimus, petentes humiliter & devote, quatenus eum ſub defenſione veſtra, cui eum committimus, protegentes, veſtrum eidem dignemini impertiri auxilium & favorem.

ei reſtituere Apoſtolicæ Sedi denunciat;

C Datum Burgis sv die Decembris. *Neſcio quam diu cogatæ ſuæ filium apud ſe detinuerit Imperator; via tamen credederim, illo in excommunicatione & inimicitia Eccleſiæ perſeverante, ac tandem etiam ſub annum* MCCXLV, *publica Concilii Lugdunenſis ſententia depoſito, ut hoſte communibus Chriſtianorum armis exterminando, aut patrem permiſiſſe, aut filium voluiſſe ulterius hærere in exterata illius aula. Sed neque quidquam eorum quæ debebat reſtituiſſe Imperatorem dixerim, cum nuſquam legatur* Infans Fredericus, *titulum aliquem ex maternis in Alemannia ditionibus uſurpaſſe* (Ducem v. g. Sueviæ *ſe ſcribendo*) *idemque tavealatur num.* 575 *obſidioni Hiſpalenſi adfuiſſe cum fratribus, moriente*que *patris extremam benedictionem excepiſſe. Quod autem ad Imperatorem attinet, Pontificiis contra eum querelis, eadem die per eumdemque Legatum, ſic reſpondit Rex Sanctus.*

ac recibi: ſalvem an. 1245, *ipſe fruſtratum.*

69 Novit ille qui nihil ignorat, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum, quod ſinceræ mentis deſiderio, non minus devoto quam debito, cor noſtrum ad honorem veſtrum æſtuat, & ad exaltationem aſpirat: nimirum [ejus] quem D conſtat in terris Vicarium Jeſu Chriſti, & vices gerere veri Dei, incrementum, progenitorum noſtrorum ſequendo veſtigia, & gloriam Sedis Apoſtolicæ quantum ſufficimus affectantes, quæ eunctis per orbem fidelibus ſacratiſſimum fidei pabulum abundanter erogat & ſapienter miniſtrat: per quam nos & univerſi Chriſti fideles, tam Reges quam alii, cæleſtis ſpei propinati nobis & credimus & deinde-

Alibi literis ſuam Gregorio obſervantiam teſtatur,

ramus augmentum: pro qua fide pugnamus & ſtamus adverſus inimicos ejuſdem, hæreſes extirpando, & nos eorrorum inimicorum, qui errores ſuos armis contendunt defendere, inſultibus & conflictibus, non abſque gravi periculo, corpuralitee opponendo. Hæc igitur & quam plurima alia duriora, quæ non duximus litteris committenda, tum quia longum eſſet & ſuperfluum enarrare, tum etiam ne laudem propriam quærere videamur, pro Chriſti nomine dignum duximus ſuſtinenda; ut funiculus hereditatis Domini dilatetur, & honor piæ matris Sedis Apoſtolicæ per miniſterium noſtrum, etſi non optatum vel debitum, ſaltem aliquantulum ſuſcipiat incrementum. Nam ſi ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, quæ nos ſempet dilexit & fovit in viſceribus caritatis, & requiſita, non ſolum propitiam, ſed promptam ſe exhibuit circa promotionem noſtram, ſpecialium exuberantia gratiarum, E quantumcumque ſincere diligimus, mercedem non credimus nos habere: imo etiam modicum reputamus, ſi eidem in ſuis neceſſitatibus aſſiſtamus, & pro ea & perſonam & regna quibuſcumque diſcriminibus exponamus. Sane multorum relatione didicimus, quod nobis poſtmodum Papalis littera demonſtravit, Imperatorum in ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, quæ eum curioſe nutrivit & mirabiliter exaltavit, multipliciter deliquiſſe, & eam adeo ad iracundiam provocaſſe, quod opus fuit ut manu Domini tangeretur. Numquid pati poteſt pia mater, & non compatitur filius? Numquid dolet Sedes Apoſtolica, & exultare poteſt fidelis? Numquid turbato capite, membra vigere noſcuntur? Attamen quia non oblivi ſcitur miſereri Deus, nec in ira Miſericordiam continebit; ex quo ſemel cœpimus loqui, loquemur parum ad Dominum, de dubiis negotiorum eventibus magis anxii, quam de facto Imperatoris, quem quantum eum Domino poſſumus multipliciter teneamur diligere; obtenta F prius venia & conceſſa licentia, ut manſuetudo patris pœnitentem reciperet filium, & Eccleſia ſuo non careret athleta, partes noſtras interponere curaremus. Ad hoc autem competentius exequendum, venerabilem ac dilectum W. Abbatem S. Facundi, virum circumſpectæ providentiæ & honeſtum, de quo propter ſuæ prærogativam honeſtatis plene confidimus; quem cum eſſet cauſa viſitandi Romanam Eccleſiam in itinere conſtitutus, ad nos revocavimus; deliberatione habita, ad Vos propter hoc & alia duximus deſtinandum; ut ſecuri de ejus honeſtate & induſtria, eumdem confidenter ad Imperatorem ex parte noſtra, ſi expedire videritis, vel ad nos etiam remittatis, cum veſtræ in omnibus & per omnia beneplacito voluntatis: ipſe enim quod a Sanctitare veſtra injunctum ſibi fuerit, ſicut novimus & ſumus in pluribus jam experti, devote ac fideliter exequeretur. Datum Burgis iv die Decembris.

compatitur ejus afflictionibus,

& Legatum ſuum mediatorem offert,

70 *Hafleanus Rex Sanctus, in priori epiſtolæ ſuæ parte haud dubie reſpiciens ad eam* Honorii Papæ III *gratiam, quam in Commentario prævio num.* 26 *explicuimus, per ejus Breve*, datum Laterani vr Id. Julii, Pontificatus anno ſecundo, *Chriſti* MCCXVIII *quæ declarat,*

cum grata acceptorum beneficiorum memoria:

A *vat, parentum ejus divortium, ex mandato Sedis Apoſtolicæ celebratum, ipſi non debere obeſſe, quo minus vata ac firma maneat conceſſio patris, ipſum recipientis in filium, adeoque & in legitimum ſucceſſorem. Iſtam autem gratiam non præceſſerat (ut videtur Odericus Rainaldus æſtimare) ſed ſecuta fuerat (ut patet ex data, non tantum quoad diem menſis, ſed etiam annum Pontificatus poſteriori) ſecuta, inquam facrat gratia alia, hoc Brevi expreſſa.* Ferrando, Illuſtri Regi Caſtellæ. Ad impendendam circa Te & Regnum tuum curam & ſolicitudinem ſpecialem, & gratis ſuæ conſideratione inducimur, & præclaris inclitæ recordationis Alfonſi Regis Caſtellæ avi tui meritis provocamur. Tuæ igitur Serenitatis precibus benignum impertiantes aſſenſum, Perſonam tuam & Regnum ipſum ſub ſpeciali Apoſtolicæ Sedis & noſtra protectione ſuſcipimus,

B & præſentis ſcripturæ pagina communimus. Nulli ergo &c. Datum Laterani XIV Kalend. Auguſti (*non ipſis* Kalendis, *uti legiſſe videtur Zuniga ad aa.* 1252 *num.* 8) Pontificatus noſtri anno tertio. *Præter hæc, aliæ in eumdem ſanctum Regem ac ſpeciales gratiæ ab ipſomet Gregorio IX profectæ ſunt, quarum diſtinctior notitia periit; confuſe autem atque in genere earumdem meminit Regina Mater, in Epiſtola quam eidem Legato perferendam dedit, dignam ſimiliter hic tranſcribi.* Sanctiſſimo Patri ac Domino Gregorio, divina providentia ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici, Berengaria, Dei gratia Regina Caſtellæ & Toleti, pedum oſcula beatorum, cum reverentia filiali tam debita quam devota. Pro multiplici gratia, quam ex multa veſtræ exuberantia bonitatis Ego & Filius meus a Sanctitate veſtra tam ſæpe recepimus, nec petita multoties ſed oblata, dignum ducens ad gratiarum ſaltem actiones aſſurgere, condigne nequeo; dum erga Me & Meos veſtram dignationem attendo, dum penſo veſtræ promptitudinem pietatis; quod quidem gratius mihi foret rebus efficere, quam verbis aut litteris declarare. Sed quia ad præſens quod volo non valeo, non pro-

C pter aliquem cordis defectum aut rerum indigentiam mundanarum, ſed expectando potius veſtræ beneplacitum voluntatis; pro tot beneficiis grates interim reddo veſtræ Magnitudini quantas poſſum; Majeſtatem veſtram totis mentis affectibus imploran-do, ut juxta devotionis affectum, quem Ego & Filius meus erga Vos ſemper habuimus & habemus, aliquid mihi dignetur innuere, quod veſtræ voluntati ſedeat, imo quidquid veſtræ placuerit Sanctitati, per omnia & in omnibus exequendum. Hoc autem apud benignitatem veſtram reticendum non credo, quod, quia vobis non ſcribo frequentius, non ex minori devotione provenit; ſed propter verecundiam quam contraxit ſexus femineus a natura, & ſeverentiam quæ debatur Vicario Jeſu Chriſti. Novit enim Dominus, quod dum mentis oculis Papalis claritatem intueor puritatis, mentis intuitum quaſi quidam fulgor reverberat ad ſcribendi deſiderium retardandum; & ſtupore comprehenſa, quodammodo præſumptionem reputo attentare ſaltem veſtri tangere fimbriam veſtimenti. Verumtamen quanto frequentius veſtras litteras recipierem aut mandatum, tanto gratius foret mihi, & tanto plenius meæ ſatisfieret voluntati. Nunc autem gratea Domino refero, quia opportunitatem habeo per venerabilem ac dilectum W. Abbatem S. Facundi, virum providum & diſcretum, qui alias erat ad veſtram præſentiam acceſſurus, quædam quæ litteris commendare nolui ſecure ac fiducialiter declarandi, qui ea licentius vobis exponere, & voluntatem noſtram latius poterit aperire. Datum Burgis V die Decembris.

quam eſt ami tellatur mater Berengaria,

optans gratitudinem veriſſa monſtrare,

& eadem intermuneuere.

Maji Tomus VI.

71 *Reſpicere etiam* Ferdinandus *potuit, in agnoſcendis Apoſtolicæ Sedis erga ſe beneficiis, ad ipſiuſmet* Gregorii IX, *erga ſe indulgentiam, qua* anno MCCXXXVII (*teſte ad iſtam annum Bzovio, num.* 6) *ei conceſſit*, ut in locis, quæ manibus Saracenorum eriperet in poſterum, poſſet Rectores Eccleſiarum, prima dumtaxat vice, ad arbitrium ſuum electos, præſentare Epiſcopis; *idque per litteras* Viterbii *datas* XII kalendas Octobris. *Quamquam*, eum per id temporis regni illius Cancellarius Epiſcopus Oxomenſis, ad Eccleſiam Legionenſem poſtulatus fuiſſet, atque eam poſtulationem Ferdinandus a Sede Apoſtolica confirmari, eumque poſtulatum ad Cathedram Legionenſem transferri oraret, Gregorius degnavit; quod videret Eccleſiam Oxomenſem multum poſſe incommodari ex translatione poſtulati, qui vir maximi conſilii & dexteritatis audiebat. (*Joannes Terceriæ hic fuit, ſupra num.* 55 *nominatus, ubi Mezquitam Cordubenſem dictum explaſſe*) Exeuſavit autem factum Gregorius, litteris Ferdinando atque utriuſque Eccleſiæ Collegio datis, Laterani XI Non. Decembris. *Cauſa negandi præcipua videtur fuiſſe, adificium novæ Cathedralis, a Joanne inchoatum; dicit enim Ægidius Davila, in Theatro illius Eccleſiæ, quod abſoluta fabrica, & vacante per mortem D. Mauritii Epiſcopata Burgenſi anno* MCCXLVII, Innocentius IV *Regi indulſerit eumdem Joannem illuc tranſferre; quo Cancellarius Regni ita eſſet perſonæ Regiæ propinquus, ut tamen Epiſcopus non elongaretur ab Eccleſia ſua. Eodem anno, cum Infans Alfonſus optare ſe ſignificaſſet*, ut civitas Carthaginenſis, quam de novo, per ſuum miniſterium triumphante Dei dextera, eripuerat de manibus Paganorum, poſſet ad ſtatum proſperitatis exurgere; ſi Paſtorem deſiderabilem providere Apoſtolica Sede ſibi gauderet obveniſſe; *tam ipſi quod petebat annuit idem Pontifex, tum Regi Reginæque ipſius Eccleſiæ donationem commendavit. Regi ſancto ſcriptum Breve, hujus erat tenoris.* Spiritu exultante pereipimus, qualiter regnum Mureiæ per divinæ virtutis auxilium dominio dilecti filii, nobilis Alfonſi Primogeniti tui, fuerit ſubjugatum. De hac ſiquidem exultatione proceſſit, quod eom dictus Primogenitus affectaret, ut civitas Carthaginenſis, ſita in Regno præfato, Cathedræ Pontificalis obtineret honorem; virum honorabilem, & Religionis celebris (*Franciſcanæ*) profeſſorem, ac ſcientia & honeſtate conſpicuum, nec non in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, ſcilicet Fr. Petrum, Confeſſorem ipſius Primogeniti, Carthaginenſi Eccleſiæ, Fratrum noſtrorum communicato conſilio, de ſpeciali gratia providimus in Paſtorem. Quia vero elaritas tui nominis exigit, ut hujuſmodi novis & divinis plantationibus occurrat; Serenitatem tuam omni qua poſſumus affectione rogamus, in remiſſionem tibi peccatorum injungentes; quatenus Eccleſiam ipſam beneficiorum tuorum largitate fœcundans, & præſidio deſiderati favoris attollens, perſonam dicti Epiſcopi optatæ foveas benignitatis affectu; ita quod, ipſo ad votum proſperante in commiſſi ſibi cura regiminis, & eadem Eccleſia plenum obtinente vigorem, ſub ſpiritualium & temporalium ineremeutis, tibi exinde, a clementia Conditoris omnium, compenſetur gloria principum æternorum. *Epiſtolæ porro ad Reginam Joannam hoc erat exordium:* Regis & Reginæ cælorum gratia te dignam conſtituis, ſi mente ſolicita vaces operibus caritatis: & ex hoc etiam apud homines tibi elari nominis augmentum acquiritur, & in conſpectu Sedis Apoſtolicæ laudis & benedictionis materia impetratur. *Concluditur autem ſimilis præcedenti exortatio,*

D

Indulſerat ei Gregorius earumdem eccleſiarum profectationem,

Et *tardior eſſet ad petitionis prohibendas i*

& ad ſuggeſtionem Alfonſi Infantis

F

ordinatum Petrum Carthaginenſem Epiſcopum,

Sanctio & uxori ejus commendat.

Mmm 2 *optando,*

EX HISP. *optando*, ut exinde præſentibus ac poſteris grande ac delectabile relinquatur exemplum; & *ipſi Reginæ* Dei benignitas propter hoc dona ſuæ benedictionis accumulet; & Nos, *inquit Pontifex*, etiam uberes gratias opportunis temporibus referamus. *Extant tres illæ Epiſtolæ integræ, fed impreſſæ abſque nota anni, dieï, ac loci; pro anno tamen quem ſignavimus, apud Ægidium Davila in Theatro Eccleſiæ Murcienſis: nam tertius poſt reſtaurationem Cathedræ prædictæ Epiſcopus*, D. Didacus Martinus de Morgaz, *teſte Tamayo ad 24 Januarii*, tranſtulit Cathedralem eccleſiam ex Carthagine Murciam, propter crebram Maurorum infeſtantium in urbem irruptionem, qua nec divina Officia debita gerebantur ſolennitate, nec oppidanorum numerus ad defenſionem neceſſarius invenebatur.

CAPUT XII.

expugnata Mula, Giennium obſidetur & deditur: decernitur obſidio Hiſpalenſis.

B *Rex ſuæ-*
rum arces
Maurana,

AT DUm Rex ad Granatam eſſet, Mauri, Gazulæ dicti, excurrerant ad Martos, locumque obſederant: quo intellecto, ſtatim miſſus eſt Alfonſus Regis frater: hic autem eum Magiſtro Calatravæ ejuſque Fratribus illuc properans, invenit Mauros jam receſſiſſe. Etenim qui intus fuerant Fratres, adjuti ab aliis qui auxilio venerant, erumpentem contra ipſos ita generoſe pugnarant, ut multis eorum exſis, & captis non paucis, plenam de barbaris victoriam per Dei gratiam reportarint, magna præda equorum aliarumque rerum ditati. Interim Rex Ferdinandus, ſatis diu circa Granatam hæſiſſe, & Maurorum inſolentiam repreſſiſſe viſus, populata regione eorum ut libuit, ſicut prædictum in Hiſtoria eſt, paulatim

& Cordu-
bam redit,

ſeſe recepit Cordubam; ubi honorifice lætanterque receptus, apud uxorem ſuam D. Joannam, neceſſaria ſibi ſuiſque quiete corpus refecit, & copias refocillavit. Dictum etiam ſuperius ab Hiſtoria eſt, quomodo Rex Ferdinandus Alfonſum filium ſuum Murciam miſerit: nunc addendum, quod illuc cum credito ſibi commeatu appulſus, eodem per munitiones & arces diſtributo, omnes perluſtrarit; & ubique juſtitiam adminiſtrans ac bene meritos remunerans, cuncta optime diſpoſuerit. Tum demum excurrit Mulam,

C *dum inte-*
rim filius
Mulam
fame ex-
pugnat,

Lorcam, & Cartagenam, quæ ei ſe voluerant tradere, ac multa ſingulis damna intulit per campos. Intelligens autem, quod Mulæ magna eſſet annonæ penuria, eamque ſi obſideretur fame cogi ad deditionem poſſe; conſulto prius D. Pelagio Corréa oppidum eluxit, atque ante illud tam diu perſeveravit, donec fames ipſi locum tradidit: ex quo atque ex arce ejus Mauros omnes ejecit, exceptis paucis quos in ſuburbio permiſit manere. Hunc primum locum Infans Alfonſus obſedit & obtinuit, præſente ad omnia Magiſtro Pelagio, qui numquam ab ejus latere diſcedebat. Eſt autem Mula oppidum validum ac bene munitum, cum arce inſigni & turribus circumſepta, opulentum præterea terris cultis ac paſcuis, fructibus item & aquis commodum, atque diſtricta territorii ſui complectens montes bene fertiles ſpatiumque peramplum. Sed nunc in Mureiæ regno dimittentes Infantem, redeamus ad patrem ejus Ferdinandum.

73 Erat is cum Regina uxore ſua Cordubæ, poſt reditum ex agro Granatenſi; ibique a filio Alfonſo accepit letiſſima ſibi nuncia de Mula interceptа, deque ſtatu Maurorum necdum ſubjugatorum: præterea nuntiatum ibidem ei eſt, Regem Argonæ, cum maximo commeatu plus quam mille beſtiarum onerатarum, proficiſci Jaën, ut civitati illi proſpiceret de annona. Statim ergo Alfonſum fratrem, cum delectis Ubeda atque Baëza adductis, miſit, qui venientibus ſe medium interponeret, adituque ad urbem prohiberet. Mox ipſe poſt eum ivit, iveruntque cum eo D. Rodericus de Valduerna, D. Didacus Gomez, & D. Alfonſus Lopez de Vaya. Profecti ſunt autem Argonam indeque Jaëa, biduo toto expectantes venturum commeatum: ſed fruſtra: neſcitur tamen utrum Mauri, adventu ejus cognito, an alia ex cauſa venire prætermiſerint. Res vero, nolens ſibi tempus terere, poſt graudia damna circum urbem facta, reverſit Cordubam; ubi, priuſquam aliquam requiem caperet, intellexit matrem ſuam D. Berengariam Toleto ad ſe venire. Hoc cum gratiſſimum ei accidiſſet, ad excipiendam eam confeſtim egreſſus eſt cum Regina Joanna; tranſitoque Portu venerunt ad locum, tunc Pozuelo dictum, ubi filius eorum Alfonſus poſtea inſigne oppidum condens, Villam-regalem *a* nuncupavit. *a*
Ibi inter ſe viderunt mater & filius, mutuoque aſpectu & convictu recreati ſunt totis ſex hebdomadis, numquam amplius invicem reviſuri; nam ipſa Toletum reverſa eſt, Rex cum uxore ad confinia abiit, neque in Caſtellam amplius venit.

Rex cum
matre ex-
tremum
congreſſus.

74 Tranſito autem Portu ivit in Andugár, ubi totum ſuum exercitum colligens, cum Regina uxore profectus eſt Jaën. Ac primum vaſtavit hortos vineaſque & meſſem totam, nec quidquam quod reperit dimiſit integrum: deinde progreſſus eſt Alcalam Abenzaidæ *b*, & ſimiliter egit, multos Mauros abducens in ſervitutem. Poſtea tranſiit Illóram *c*, intravitque ſuburbium & expilavit; oppidum veto incendit, occiſis captivatiſque Mauris toto illo diſtrictu. Fuit autem præda copioſa quam inde avexerunt, tam in gemmis lapidibuſque pretioſis, quam ſupellectile ac veſtimentis, copiaque magna pecorum ac jumentorum: erat enim oppidum dives valde. Inde nobilis iſte Rex ad campos Granatenſes populabundus exeurrit, idemque fecit in montanis locis, donec veniret uſque Granatam: circa quam manſit diebus aliquot, deſtruens ac vaſtans omnia quæ Maurorum erant, abſque eo quod hi auderent contra eum procedere. Videns ergo fruſtra ſe ibi hæſurum, receſſit Martos: ubi ad eum Murcia venit Magiſter D. Pelagius Corréa, Regique narravit quam proſpere ibi egiſſet D. Alfonſus filius ejus, victoria relata de reſiſtentibus Mauris, quod Regi lætitiam non parvam attulit. Tum illius conſilium exquiſivit, interrogans, quid ei de Jaën civitate obſidenda videretur: qui reſpondit optimum id factu eſſe; idemque ſenſus fuit omnium aliorum Procerum. Convenerunt ergo Magnates hominesque opulenti & cuncta ſodalitia militaria, & ſtatuerunt qua ratione alii hoc, alii alio tempore, adeſſent, ad obſidionem per vices continuandam, donec urbs traderetur. Et hoc ita quidem cœptum eſt; ſed cum vidiſſet Rex, poſt dies aliquot ibi conſumptos, non procedi quemadmodum conſtituerat & volebat; ipſemet eodem acceſſit, manſitque, licet incommodiſſimo tempore, frigido utique & pluvio, quia media hiems tunc agebatur: unde fiebat ut tam homines quam jumenta plurimum damni paterentur, nec tamen ab obſidione receſſum eſt.

poſt vaſta-
tor Mauro-
rum agros,

Giennium
obſidet.

Vi-

A 75 Videns ergo Rex Argonæ, qui idem & Granatæ, Ferdinandum tam pertinaciter inhærere proposito, neque recessurum nisi capta urbe; & quæ longa fame pressa, nun videbatur diu posse resistere, fatigatis extenuatisque propugnatoribus; se vero non sufficere ad auxilium obsessis ferendum *d*, omni ex parte sic clausis, ut nec egredi quisquam nec ingredi ad eos posset, statuit ad Regem supplex accedere, seque ac sua omnia ejus fidei tradere, confidendo in ejus magna bonitate, quod clementer habiturus eum esset. Hoc suum consilium cum Mauris proposuisset Rex barbarus, quo nullum ei occurrebat salubrius, ad consuleodum ipsis suoque honori ac regno; perrexit ad Regem Ferdinandum, seque subditum ejus professus, cum osculo manuum tradidit se in illius potestatem, simulque obsessam urbem in pignus perpetuæ fidelitatis. Excepit eum sic humiliatum Rex humanissimus, cum ea clementia qua tales solebat; pactusque eum ipsi est, ut maneret in regno ac dominiis suis sub tributo centum & quinquagies mille maravedisiorum annue pendendorum, & obligatione sequendi suam Curiam, fidæque societatis pace & belli; solum urbem obsessam, utpote jam prupemodum subactam, dimitteret. Quod eum utrimque placuisset ac firmatum esset, tradicta est Ferdinando urbs Jaën *e*. Est autem urbs hæc perquam populosa & ampla, B multisque ac fortibus turribus munita, ebundat vero aquis bonis intra muros, & copia rerum omnium quæ possent in nobili atque opulenta civitate optari: bellicosa eriam multumque formidata erat, antequam veniret in potestatem Christianurum; postquam vero his cessit, fuit semper propugnaculum confinium, quæ exhinc secura mansuerunt, atque extra periculum habitari ab eisdem potuerunt. Sed regrediamur ad Historiam.

Cujus defensionem desperans Granata Rex

ultro se Ferdinando subjicit,

ejusdem urbe Jaënis,

qua Christiani habitanda traditur.

76 Tradita in illum modum civitate, ingressus eam est Rex cum processione totius Cleri: tectaque procedens ad Mezquitam majorem, eam dedicari in ecclesiam fecit sub invocatione S. Mariæ, Missam cantante D. Guiterio Episcopo Cordubensi. Stabilivit etiam ibidem Cathedram *f* Episcopalem, attribuens ei oppida & castella ac fundos sufficientes; misitque in omnem partem, invitans ad implendam urbem, sub pollicitatione multarum immunitatum ac privilegiorum, quæ venientibus illuc habitatum fideliter præstitit, dividens eis civitatem & agros. Mansit autem ibidem Rex mensibus octo, pacem C constituens, munitionesque restaurans, quatenus opus erat. Postea convocatis in consilium Magnatibus atque ditioribus regni Magistrisque Ordinum, dixit, aliquid denuo tentandum videri, quandoquidem jam pridem otiabantur. Singulis vero sententiam dicentibus, & quibusdam excursionem versus Hispalim suadentibus, aliis castella quædam Maurorum adhuc relicta in confiniis expugnanda; Magister Pelagius & varii Equites Ordinis S. Jacobi, rerum bellicarum experientissimi, magis probaverunt ut obsideretur ipsa Hispalis, qua urbe superata prona essent futura omnia. Erant tamen quibus consultius videbatur, excursionibus itetatis prius depopulari agros circumquaque, ac tum demum defatigatos obsidere; ita minori tempore atque periculo capiendam urbem. Nihilominus Magister Pelagius aliique multi perstiterunt in sententia, asserentes, tempus illud quod poscodum esset eundo ac redeundo, & sumptus faciendos in expugandis minoribus locis, melius impendendos metropoli capiendæ; ita uno eodemque labore omnia simul absolvi: quod consilium etiam Regi magis placuit, g & stabilitum fuit g.

Decernitur obsidio Hispalensis.

Majî Tomus VI.

ANNOTATA.

e *Topographica Blavii tabula Andaluziam repræsentans, media inter Toletum & Cordubam via, supra Anam fluvium, exhibet oppidum sub titulo* Villæ-regalis: *sed accuratior Vistberus* Villam-majorem *nominat, & 6 milliaribus altius ad idem flumen notat* Civitatem-regalem, *quam potius hic intelligi credimus.*

b *Haut existimo esse illud oppidum, quod in Tabulis dicitur* Alcala Regalis, *& Giennio abest 8 milliaribus.*

c Iliora, *licet non exprimatur in iisdem Tabulis, tamen usque hodie nomen sum retinet, leuck ferme 5 distans ab Urbe Granatensi, sicut disco ex litteris nostri P. Joannis Gamiz.*

d *Addit Mariana*, Regem Oyscmelium, factione inter suos tumultuante, de vita deque imperio periclitantem, præsidium quæsivisse e Christianis.

e *Zurita lib. 3 cap. 42 nos docet urbem traditam fuisse medio mense Aprilis 1246.*

f *Ægidius Davila tom. 1 Theatri sui Ecclesiastici pag. 245, primum hujus urbis Episcopum facit* Dominicum, *qui tantu Beatæ fuderit totis 39 annis, fueritque Ordinis Prædicatorum, & successorem habuerit* Petrum, *a quo* Giennium *relata sit Sedes anno 1249, annuente* Innocentio IV. *De* Petro *nulla occurrit dubitandi causa, de* Dominico *longe maxima. Hic enim (scilicet* Dominicus*) non potuit ante annum Christi 1249 fuisse annis 39 Episcopus, nequidem* Beatæ; *debuisset namque anno 1190 ordinationem suscepisse: & tantu constat, quod quando pugnatum ad Xerez est an. 1234, Beatia adhuc habebat suum Mauricam Regem. Præterea* S. Dominicus, *Ordinis Patriarcha, triste Bzovio Dominicano in Annalibus, primum suos alumnos cœpit mittere in Hispaniam anno 1219, annis quatuor post impetratam sui Instituti approbationem. Porro cum antiquitus neque* Beatia *neque* Giennium *fuerint urbes Episcopales, facile crediderim facultatem novi Episcopatus instituendi in urbe Giennensi, cui etiam Beatia subesset, primum expeditam fuisse anno 1249 (utque etiam ejusmodi negotia solent tam cito Romæ confici) adeoque* Petrum *primum fuisse urbis utriusque Episcopum; idque tenendum esse, donec pro* Dominico, *saltem ad paucos annos Cathedram tenente, certius nuntiatur testimonium.*

Giennensis Episcopus primus an Dominicus?

g *Hic addidcrim, eodem quo hæc agebantur tempore, Regem quoque Aragoniæ fortissimos habuisse progressus in Regno Valentino contra Barbaros: quos ne impedirent veteres prætensiones Castellani in Navarram, & novarum simultatum quotidianæ occasiones; provisum est, contrabtuda denuo inter ipsos Reges affinitate; dum* Alfonsus *Sancti primogenitus,* Violantem *Jacobi æque primogenitam, ex Violante Andreæ Hungariæ Regis filia anno 1234 dulta natam, uxorem duxit Vallisoleti mense Novembri, ut ait Zuniga: qui deinde explicat, quomodo uxor utrimque simultates ex ipsis victoriis ortæ inter Socerum Regem & Infantem generum, compositæ fuerint an. 1248 mense Aprilis, desultis Murciensi ac Valentini regni limitibus, quod loca adhuc acquirenda.*

Inter Castellanum & Aragonum contractæ affinitates, pacis vinculum.

PARERGON IV.

De situ & munitionibus urbis Hispalensis tempore obsidionis mox narrandæ.

Describitur urbs amplissima

77 PRius quam porro pergam Latine vertere textum Chronicæ Ferdinandææ, *expedit, ad eum clarius & facilius intelligendum, præ oculis ponere situm statumque urbis, qualis erat cum eam obsedit* Rex sanctus, *præeunte & præducente accuratissi-*

EX HISP. *no Hiſpalenſis hiſtoriæ & antiquitatum urbis ſcriptore* Alfonſo Morgado, *annis ab hinc ferme centum impreſſo Hiſpali. Hic tum lib. 1 cap. 14 dixiſſet, quod* Manri Hiſpalenſes, progeniti a primia ex Africa traoſgreſſis Hiſpaniarum domitoribus Arabibus, eo tempore Rege deſtituti, numquam ſe voluerunt ſubjicere Maurorum Granatenſium Regi, utpote ignobiliorum & ex Palæſtina poſt ipſos advectorum, quamvis diu eoa multumque ſolicitaſſet; ſed unius inter ſuos præcipui, Axataf dicti, conſilio fere & auctoritate regebantur; *hæc, inquam, tum dixiſſet* Morgadus; *quam fuerit urbs armis annonaque & omnis generis apparatu ad vitam bellumque ducendum inſtructa, colligi jubet ex diuturnitate obſidionis toleratæ.* Sed & *circiter annum 1663* hæc, *inquit*, brevis temporis fuit, reſpectu ingentium hujus urbis virium. Etenim ambitu præcipui fui muri complexa ſpatium non minus quam octies mille ſeptingentarum ac quinquaginta virgarum, plena erat populo bellicoſo ac fere innumerabili. Mori alti ac firmi, abſque rima aut ruptora ulla; utpote numquam bello pulſati, inſtructique turribus per circuitum centum ſexaginta ſex & plusibus. Præeingebat eamdem antemurale, quale cuicumque magnæ
B civitati vel ſolum ſufficere ad munitionem poſſet, cum foſſa bene profunda ac larga. Portæ ejus principales duodecim (ut de poſticis duobus taceam, Alcazarii & Atarazanarum dictis) eum procurrentibus obliqoe propugnaculis, erant denſatæ clavis & ferreis laminis obductæ, ſupra duriſſima boum tergora, eraticulia chalybeis ſubſtrata.

Præſidium habent ex Axaraſo ſubſidium

78 Quia tamen ex latere uno, atque adeo dimidia ſui parte, ſex pottas habente, ſecurſm magis urbem faciebat fluvius Bætis, ad cujus ſiniſtram ripam verſus Occidentem jacet; ideo ex altero latere ſublimiorea firmioreſque muros turreſque cum antemuralibus ſecesant de induſtria, foſſam etiam latiorem profundioremque, ſicut hodie videntur. Sed nihil æque magnam Mauris fiduciam dabat, ut ſeſe D inexpugnabiles crederent, quam commoditas ſubſidii tam hominum quam alimentorum, inferendorum ex famoſo illo & fertiliſſimo Herculis horto (Axaráfam ipſi appellabant) qui ex adverſo urbis trans flumen incipiens, decem leucas in longitudinem & quinque in latitudinem extenditur, triginta autem leucas ſuo ambitu complectitur, oſque ad oliveta Nieblenſia pertingens: in quo centum millia *per caſtellum Trianæ*, prædiorum, prætar arces vicosque, numerabantur; habebatque in fronte Caſtellum Trianæ nuncupatum, quod ex una parte, qua Hiſpalim reſpicit, flumen alluit; ex altera, muri cingunt, inſtructi turribus altis ac firmis, qualea nunc quoque conſpiciuntor. Hinc porro vix dimidia leucæ horariæ parte diſtabat perquam munita civitas Haznalphaiache, quæ *& pontem*, omnes totius Axaráphæ Mauros tuebatur, poſita ſupra jugum montis, ad dexteram Bætis infra Trianam, turrita etiam ipſa: quæque ona cum caſtro Trianæ clavis erat regionis iſtiua. Caſtro autem, præter turres, prætenſa ex hac parte erat foſſa grandia, quæ nomen uſque nunc retinet foveæ Trianenſis; per quam derivabatur fluminia ipſius brachium, Caſtello ac turribus ejus circumductum. Ut autem faciliot eſſet inter urbem caſtellumque E iſtud communicatio, ligneum ſupra naves grandes ac robuſtas pontem ſtraverant Mauri, quem ferreis catenis ipſi caſtello adſtrinxerant. Ut vero naves eis pontem ſtantes, & occupantes grande illud quod ante urbem protenditur fluminis ſpatium, ab omni incurſu ſecuriores conſiſterent, ad Turrim aoream affixa erat ingena catena ferſea, quam quotiea viſum fuerat tendere poteſant trans ipſum flumen, affigendam cuidam firmiſſimo moro, hodiedum manenti in platea quadam Tsisnenſi, ab inde nomen Parietinæ habenti.

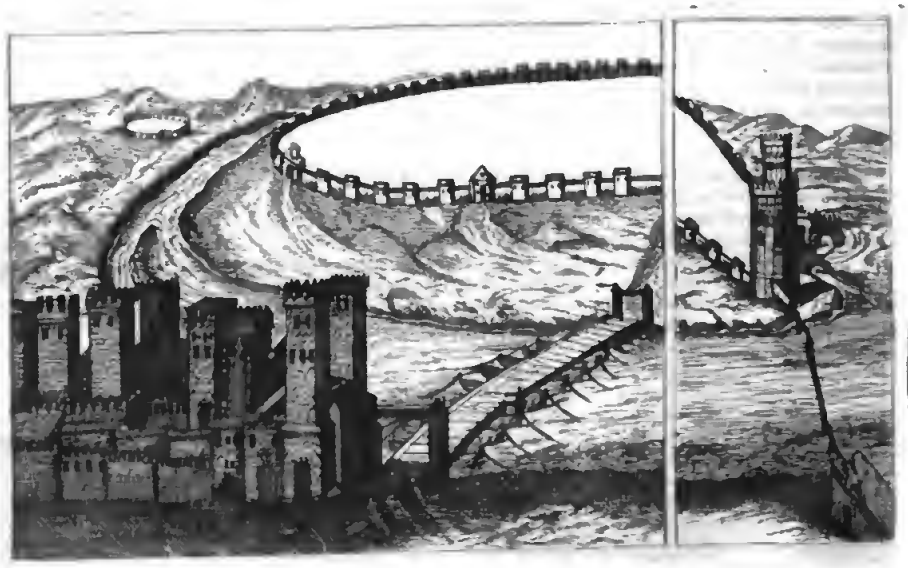
C

Riuſdem ichnographiam imbotro urbium

79 *Hæc* Morgadus, *tam clare omnia, ut præter ichnographiam urbis atque ſuburbiorum, oculis ipſis ſubjiciendam, deſiderari amplius ullil poſſit: hunc autem defectum curioſo lectori ſupplere quadamtenus poterit triplex iconiſmus urbis Hiſpalenſis, ſecundum varium ejus aſpectum inſerius* Theatro civitatum orbis, *per* Georgium Braun *ſocioſque & ſucceſſores, ſex libris vulgato Coloniæ, ab anno* MDXXIII *uſque ad* MDCXVII, *feliciter lib. 1 tab. 2, lib. 4 & lib. 5 tab. 7: itemque in multo auctiori melioſque ordinato Theatro, ante non multos annos edito*

A *edito Amſtelodami apud Janſſonium. Hic ſiquidem eedemptis Colonienſibus laminis, ante centum annos ſculptis, tamquam novis eſt uſus, nulla adhibita diſtinctione ab iis quas novas addidit; quod tamen monendus hic Lector videtur, ne titulo libri deceptus, ex laminis prædictis judicium formet de præſenti tempore quo urbes multæ, atque inprimis Hiſpalis, plurimis ædificiis magnificentiſſimis publice privatimque auctæ, aliam prorſus faciem induerunt, etiam extra mœnia. Porro prædictarum Tabularum ſecunda inſtituto huic accommodatior eſt, quia ad planum aptatur, cum enumeratione ac deſignatione ſingulorum portarum, præcipuorum templorum, fororum, atque ſuburbiorum. Interceſt tamen inter hic deſcriptam antiquam, & ibi notatam deſignationem recentiorem, quod ibi nulla apparent indicia antemuralium, & quod ſuburbium Triana, ex quo conſpiciendus urbis ſitus datur, eo præſentetur ubique exterioribus ab averſa parte mœnibus, turribus ac foſſa, fortaſſe ſolo jam æquatis. ſolum ex parte Meridionali videtur apparere pars aliqua veteris illius muri, cui prædicta Catena ex Turri aurea teous flumen ducta, affigebatur: ex parte vero Boreali conſpicuntur, ad caput pontis Trianenſis, formidabiles arceres ſacræ laquiſitionis, in modum caſtelli octonis turribus ſepti. Pons ipſe navigiis iunctim mole mo-*

B *gnis, nec ullatenus comparabilis ei eſt, quem noſtro ſeculo inſtratum ſæpe vidimus Antverpiæ, cum id belli neceſſitas poſtulabat. Quin etiam pro ripa, uſque in fluminis alveum manu aggeſta, muratoque & ſilicibus elegantee ſtrata (ut apud nos eſt) aliud non videas quam informem arenariam, nullique præſidii ad commodam navium enumerationem inſtructam, quamvis etiam maximæ dicantur flumen huc uſque ſubire. Hæc omnia poteris utcumque concipere ex ſuprapoſito ſchematiſmo, in quo ſpectanda exhibetur pars utrimque extrema civitatis cum ponte trans Bætim ſtrato, uti nunc eſt; & catenatronus eundem tenſu, uti olim fuiſſe concipio ſuper defixos in alveo palos, tanto ponderi ſuſtinendo idoneos.*

non valde ab antiqua diſcrepans.

atque etiam ex parte hic poſita.

80 *Ultra prædictum Trianenſe caſtellum, videre eſt longam ſecundum fluminis flexum plateam utrimque habitatam, uſque ad monaſterium de las Cuevas ſeu Covearum, Patribus Carthuſianis attributum, quod originem ſuam primum ſumpſit circa finem ſeculi* XVI. *Porro pergendo, ſecundum fluminis ejuſdem flexum, eodem tabula oſtendit Amphitheatri amplitſimi rudera, cum monaſterio S. Iſidori, locique nomen a Sanctis Belgitta & Ponzio fortitus; additurque epigraphe* Sevilla la

C Vieja, *id eſt* Hiſpalis verus. *Hinc aliquando mihi viſum eſt veroſimile, quod Mauri, qui vix ullam Hiſpaniæ civitatem aut ne vix quidem ullam dimiſerunt, quam non aut abolleverint penitus, aut alio tranſtulerint; eam quæ ſub Romanis Gothiſque fuerat Hiſpalim, a dextero Bætis fluminis latere ad ſiniſtrum tranſportarint. Verum eruditi omnes Hiſpani appellationem iſtam* Sevillæ Veteris *eidem, ut inſulſum eruditi vulgi commentum; certiſque argumentis docent veteris* Italicæ, *non* Hiſpalis, *reliquias eſſe ampliſſimorum, quæ iſtic adhuc reperiuntur, ruderum veſtigia. Nam & frequentes iſtic effodiuntur numi, Italicæ nomen inſcriptum habentes in averſa facie; & quem vulgus vocat* Santiponce, *videtur eſſe* S. Gerontius, Italicæ in Hiſpania Epiſcopus & Martyr, XXV *Auguſti inſcriptus Romano Martyrologio. Itinerarium autem Antonini Imperatoris*, Ab Hiſpali Italicam P. M. VI *conſtituit, idque trans flumen Occidentem verſus. Eſt autem ibidem adhuc locus*, Talca *dictus, in partitione territorii Hiſpalenſis a ſancto Rege decreta, qui propius nomen veteris* Italicæ *repræſentat. Ceterum ipſa Hiſpalis proprium ex re nomen habuerit; ſi (quemadmodum docuit Ortelium noſtrum Arias Montanus)* Phœnicium *illud eſt*, ex Spila vel Spala deſumtum, quod planitiem ſive virentem regionem ſignificat, *qualis eſt omnis ea, quæ urbi ad meridiem poſita, vulgato nomine* Tablada *dicitur*, nomen, *inquit Morgadus*, ab eo habens, quod ſit campus *planus ac ſpatioſus* (*Latine* Tabulatam *poſſemus dicere*) quo loco, *inquit Braunius, in Theatro urbium præcitato*, plurima antiquitatis monumenta eruuntur, veluti tymbi, lapideæ ac vitreæ lampades, ucnæ, numiſmata, & alia id genus, ex quibus Romanorum ſepulturam hic quondam fuiſſe intelligi poteſt.

Quæ trans flumen unigo Veteri Hiſpalis dicitur.

potius Italica vetus dicenda.

EX HIS P. *Unde nomen.*

CAPUT XIII.

Progreſſus Hiſpalim Rex oppida quædam per iter capit: ejus claſſis Mauricam vincit.

81 REbus apud Jaën compoſitis, uti dictum eſt, obſidioneque Hiſpalenſi decreta, Ferdinandus pro ſe reliquit Ordonium Ordoñez urbis Præfectum, qui reliquam domorum ægrorumque partitionem proſequeretur, ſecundum mandata ſibi facta; & ipſe Cordubam rediit, atque poſt paucos dies egreſſus tetendit *a* Carmonam, quotquot extra portas reperit Mauros mactans aut capiens. Eorum, qui hac vice comitabantur Regem, præcipui erant hi: Alfonſus frater Regis, filius D. Henricus, Magiſter Ordinum S. Jacobi & Calatravæ, Didacus Sanchez & D. Ferdinandus Xuarez. Comitabatur E eumdem equirarus Cordubenſis, perquam bene exceeitatus; & Rex Granatenſis, jam Regis vaſſallus, cum equitibus quingentis, apud Carmonam eumdem aſſecutos. Deſolatione autem circa Carmonam quanta potuit facta, Rex cum exercitu abiit Alcalàm Guadayræ *b*. Mauri vero qui Alcalæ erant, intelligentes Granatenſem Regem eſſe in comitatu, egreſſi ex oppido ipſum ei tradiderunt: qui continuo illud conſignavit Ferdinando in manus. Hic vero Alcalæ ſubſiſtens, fratrem ſuum Alfonſum cum Magiſtro Pelagio juſſit incurrere in Axaráphan Hiſpalenſem; Regem vero Granatenſem, cum Magiſtro Calatravæ ac filio ſuo Henrico, immiſit contra Xerèz *c*.

poſt varios agros Carmonenſes,

a

occupatamque Alcalàm Guadayræ,

b

82 Ibidem Alcalæ exiſtenti Regi locumque munienti, nuntiatur obiiſſe ejus matrem D. Reginam *d* Berengariam: nec dici poteſt quantum ex illa morte ſenſum doloris hauſerit atque monſtrarit. Succurrit tamen ei, ne triſtitiæ ſuccumberet, innatum animi robur, invictaque conſtantia ad quoſvis caſus perferendos. Neque vero præter rationem erat, quod talem jacturam dolenter ſe ferre F Rex tantus monſtraret. Perdebat enim matrem, cui parem generoſitate atque virtute Rex nullus habuit: quæ utrique regno, Legionenſi atque Caſtellano, imo Hiſpaniæ univerſæ, ſpeculum omnis probitatis fuerat; cujus unius conſilio, non unum tantum ſed plura regna gubernabantur; quæque omnes ætatis ſuæ Reginas meritis exuperavit. Deplorata autem mors ejus fuit per omnes civitates, oppida, villas Caſtellæ ac Legionis, a magnis æque ac parvis; ſed præcipue a nobilibus egentioribus, ergà quos beneficentiſſima erat; perfecta & conſummata in virtute, Dei eorumque divinarum amans, virtutis exemplum: quam bonorum omnium remunerator, ut veram ſimulam & amicam dilectam, faciat eum Sanctis ſuis regnum æternum hereditare. Amen.

c

nuntiatur Regi mors ſuæ matris?

d

83 Meminit Hiſtoria noſtra ſuperius, quomodo Rex Ferdinandus, Alcalà Guadayræ potitus, fratrem ſuum in fines Hiſpalenſes, Regem vero Granatenſem juſſit in Xeritanos excurrere; nunc refert, quomodo iiſdem a demandata ſibi expeditione regreſſis, Ferdinandus ratam ac gratum habens operam ſibi a Rege Granatenſi navatam,

Qui dimiſſo ad ſuos Rege Granatenſi,

eum-

eumdem in regnum ſuum remiſerit, ab ulteriori ſervitio abſolutum. Hic magnas ei gratias agens, lætus atque hilaris ad propria rediit, ipſe autem Ferdinandus Cordubam ivit, propoſitum habens in Caſtellam regredi. Sed ſuorum conſilio deſuper audito mutavit mentem: conſiderabat enim rebus ſuis perquam noxium tali tempore fere regreſſum in Caſtellam, ubi inventurus eſſet multa, quæ ut remedio ſic etiam mora longiori egebant; interim vero meſſem metituros Mauros vireſque ſumpturos, quo poſtea difficilius multo frangeret, atque ad eam in qua nunc erant imbecillitatem reduceret. Hoc ergo conſilio approbato, Corduba diſcedens verſus Jaën redivit; ibique intendentem bello contra Mauros proſequendo convecit Burgenſis quidam civis vade opulentus, nomine Raymondus Buniſacius: cujus adventu Regi gratiſſimus fuit, quia erat vir inſtruendæ regendæque claſſi navali idoneus, & ipſe decreverat fabricandam unam, qua uteretur in mari ad ſubjiciendam ſibi ſeeilius Hiſpalim. Quare poſt longos eum illo ſermones, remittens eum, in mandatis dedit, ut quam maximam poſſet claſſem *e* compararet navium & triremium eum eaque veniret verſus Hiſpalim.

juſſaque parari claſſe,

B

e

94 Raymundo cum talibus mandatis dimiſſo, regreſſus eſt Cordubam Ferdinandus: ibi enim condixerat Proceribus atque Magiſtris Ordinum ac populorum Deputatis: mox autem atque exercitus convocatus adfuit, procedere verſus Carmonam juſſit, ipſemet eodem continuo ſubſecuturus. Præceſſit ergo ille, & Rex quinto poſt die aſſecutus eum eſt: quo præſente, ſtatim cœperunt vaſtari ſuburbana omnia, horti, vineæ, fruges; creſcente continuo numero Chriſtianorum, per eos qui ex regno Legionenſi, Coria item, Granata, *f* Motanehes, Medellino, Cacéres, aliiſque ex locis affluebant. Quod videntes Mauri Carmonenſes, ratique ſe obſidendos, petierunt inducias menſium ſex, quibus manerent quieti a bello ſub certo tributo, interim vero tractaretur de oppido Regi tradendo. Placuit Regi propoſitio talis, libenterque eis poſtulata conceſſit: quippe cui minime in animo eſſet, obſidioni iſti ſe ſuaſque vires impendere *g*. Similiter etiam Mauri illi, qui Conſtantinam, quique Reynam incolebant, acceſſerunt ad Ferdinandum, poſtulantes conditiones, ſub quibus oppida ſua traderent ei; quas continuo eis definivit, & Conſtantinam Cordubæ, Reynam Ordini S. Jacobi conceſſit, manentibus ibidem Maoris, quia ſic convenerat. Tum Priori S. Joannis, qui poſtea Commendator fuit, mandavit Rex, ut cum numero congruo militum peteret *h* Loram: cujus incolæ diffidentes ſibi, mox pacti deditionem, locum Priori pro Rege tenendum tradiderunt; hic vero illum cum diſtrictu ſuo donavit Ordini Hoſpitalariorum S. Joannis. Deinde Carmona diſcedens, tranſivit vado flumen Guadalquivir dictum, non ſine magno ſuo ſuorumque periculo, propter ſpatioſas ſalebras ibi occurrentes, quibus operiendis ſuperandiſque contextæ fuerunt plurimæ crates ex ramis arborum, per quas ſolo ſtratas uteumque tranſgredi moltum laborantibus contigit.

Carmonam dedi tionem capit,

f

g

C

deinde Loram;

h

85 Tranſito autem flumine, item eſt Cantillanam, quæ Maurorum erat; & hanc vi obtinuerunt Chriſtiani, occiſis captiſque quotquot intus erant, numero ſeptingentis. Tum porro proceſſum Guillenam, Mauris quidem refertiſſimam, ſed excidio Cantillanæ facto ſic territis, ut elegerint paciſci quietam in loco commorationem, ſalvis rebus ac fortunis ſuis, ſeque Regi ſic ſubdere: qui eis in fidem receptis, perrexit Geremam *i*, ubi Mauri ſeſe ad ſtrenuam defenſionem paraverunt. Hoc cognito crates ac vineas Rex fieri juſſit, & reſiſtentes validiſſime oppugnari. Qui ad anguſtias magnas redacti, paciſci quidem voluerunt; ſed audire eos Rex noluiſſet, omnes perditos volens, niſi Magnates ſui ei ſuaſiſſent, nec iſtic ſe paterentur occupari. Quare indulſit iis ut liberi egredi e loco poſſent, nihil ſecum auferentes; ipſe vero Guillenam rediit, ubi gravi preſſus infirmitate, ne curſus victoriæ ſiſteretur, exercitum miſit verſus *k* Alcalàm del Rio, obſideriique eam juſſit, & oppugnari uſque dum caperetur. Hoc dum machinis adhibitis conantur exequi duces militeſque, convaluit Rex; illucque profectus, præſentia ſua accendit oppugnationem: exiguo tamen cum ſucceſſu, quia baliſtæ murales tertia quartaque vice rumpebantur. Erat autem intra oppidum Axatàf Maurus, qui cum equitibus trecentis frequentes ac damnoſas Chriſtianis faciebat eruptiones. Ideo mandavit Rex omnes hortos, vineas, ſegetemque ſuccidi: quo viſo Maurus, non auſus ibi diutius ſubſiſtere, egreſſus inde ſeſe Hiſpalim recepit; ceteri vero, quibus potuerunt conditionibus, fecerunt Regi deditionem.

D

i

k

Alcalàm del Rio.

E

86 Oppido huic muniendo dum intendit Ferdinandus, nuntiatum ei eſt Raymundum Boniſacium venire quidem cum claſſe, ab epibatis, militibus, annona, & omni apparatu bellico optime inſtructa; in magno tamen periculo poſitum eſſe, propter ingentem vim copiarum Mauricarum ex Tanger, Zeuta, atque ipſa Hiſpali terra marique venientium in occurſum, proinde opus eſſe auxilio feſtinato. Ad hujuſmodi nuntium exhilaratus Rex, ne quid damni claſſis patetetur ex mora, miſit continuo Rodericum Flores, Alfonſum Teliez, & Ferdinandum Dianiez, cum ſufficienti equitatu ac peditatu. Hi cum veniſſent eo ubi in anchoris ſtabat *l* claſſis, nullos conſpexerunt Mauros; nec adventuros rati, rediverunt Alcalàm, ubi Regem dimiſerant. Verum vix abierant, quando advenerunt Mauri, cœperuntque acriter oppugnare naves Chriſtianorum. Qui viſo diſcrimine, nequaquam dimiſerunt animus: ſed generoſiſſime præliantes, Deoque cujus cauſa agebatur fidentes, adjuvante eos benedicta Virgine Maria ſuique Regis Ferdinandi fortuna, adeo ſtrenue rem egerunt contra fidei inimicos, ut turbatis eorum ordinibus triremes trea ceperint, unam combuſſerint, tres mari merſerint, ceteras in fugam egerint, quæ uſque triginta advenerant, eum Raymundus ſolum tredecim numeraret * Ita in aquis res acta: terra autem magna quoque vis Maororum egreſſa erat, tam Hiſpali quam ex aliis partibus; quando ex caſtris regiis proceſſit Eques D. Roderieus Alvarez: qui intelligens Mauros eo tendere, ut claſſem aditu prohiberent; quam potuit celerrime cucurrit in auxilium Chriſtianorum, inciditque in cohortem Maurorum, cum quibus confligens diſpulit in fugam, & magnam in eos ſtragem exercuit.

Ejuſdem claſſis tra obſidione Hiſpalenſi

I

F

Maurorum claſſem profligat.

ANNOTATA.

a Carmona, *etiam Ptolomæo ac Straboni nota, urbs olim ampla, etiam hodie ad quinque millia focorum numerat, diſtat Hiſpali ad Ortum leucis ſex, uti ait Marmadus cap. 25 ex quo plurimum hanc & ſequentibus capitibus lucem adferemus, utpote qui hanc ipſam Chronicam præ oculis habuerit, & accurate expenderit.*

b Al-

A b Alcalà *hæc duobus ſolum milliariis diſtat Hiſpali, unde intelligas fere quo loco caſtra fixerit Sanctus, aliquo ſcilicet inter hanc & illam medio.*

c *Hæc eſt* Xerèz de la Frontéra, *ſeu* Limitanea, *verſus Mare cujus ſupra facta mentio, & unde una ex primariis urbis portis, ea ſcilicet quæ ducit ad mare, nomen tenet.*

Mors R. Berengarii.

d *Annus agebatur* 1246, *quare cum (ſicuti dictum eſt) nata fuerit* Berengaria *an.* 1171, *oportet ipſam ætatis ſuæ annum 75 exceſſiſſe cum obiit, die (ut alicubi legiſſe ſcio) 8 Novembris. Mortuus humiliter & in plano ſepelirí voluit, in regio Huelgarum monaſterio Burgis: ſed cognominis ei ex ſancto filio neptis, anno* 1451 *honorificentius transferendam curavit; & ne ſoli præſenti ſæculo pompa illa ſerviret, ab* Innocentio Papa IV *obtinuit Indulgentias omnibus, ipſo die ac decem poſt ſecuturis pro anima ibidem oraturis: de quibus Indulgentiis vide Odericum Raynaldum in Annalibus num.* 27 *anni jam notati* 1251.

Translatio corporis.

e *Incolæ* S. Vincentii de Barquéra, *ipſum claſſem apud ſe fabricatam fuiſſe gloriantur, apud Zantgam ad an.* 1247 *num.* 1.

f Mocanches, *quamvis non exprimatur in tabulis, urbem tamen inſignem fuiſſe oportet, quæ tam expreſſe hic nominatur.* Cacéres *media fere eſt inter Coriam & Emeritam, aliquando longius diſtans Metellino.*

B g *Sed neque conſultum erat urbem hoſtilem tam potentem, qualis erat* Carmona, *habere a tergo.* Conſtantina *autem &* Reyna, *Caſtellæ finibus propiores, eis Bætim, etſi longius ab Hiſpali poſitæ (præſertim* Reyna, *quatridui itinere diſſita) incommodare tamen vehementer poterant commeatibus, ad caſtra vel Murciam deducendis.*

h Lora, *media fere via inter Cordubam & Hiſpalim, ad Dexteram Bætis ripam.*

i Cantillana, Guillena, Gerena, *uno fere tractu ab Ortu in Occaſum tendentes occurrunt, prior ab Hiſpali leucis* 5, *ſecunda* 3, *totidem quoque diſtat ultima.*

k Alcalà, del Rio *dicta, quia in dextra Bætis ripa ſita, duabus leucis ſupra urbem.*

Bætis ad Hiſpalim Amplitudo.

l *Quamvis* Hiſpalis *decem circiter leucarum ſpatio ab Oceano diſtet, æſtuario tamen amplo dilatata pare extrema fluminis, navibus capioſis aditum præbet, eaſque ad urbem uſque tranſmittit: itaque Claſſis Chriſtiana non niſi una alterave ab urbe leuca videtur ſtationem ſumpſiſſe.*

C CAPUT XIV.

Terreſtre aliquot victoriolæ de Mauris.

Rex trajecta parte exercitus

a

b

c

d e

f

87 NEcdum intellexerat Ferdinandus relatam a claſſe ſua contra Mauros victoriam: quare in illius auxilium feſtinans etiam ipſe, nocte prima dormivit ad Vadum quod a Palis *a* nuncupatur, idque ad decimum quintum diem Auguſti. Altero die pervenit ad Turrim *b* appellatam a Canali; multumque exhilaratus eſt, audito pugnæ navalis ſucceſſu; juſſitque magis ſurſum agi claſſem *c*. Pelagius autem Corrèa Migiſter Ordinis S. Jacobi, cum equitatu ſuo, tam Fratrum quam ſæcularium circiter ducentorum ſeptuaginta capitum, fluvium *d* natu tranſivit ſubtus *e* Aznalfarache. Audax profecto conſilium: ad eam enim partem poſuerat ſeſe, tranſitum exercitui prohibiturus, Abenmaſon Rex *f* Nieblæ; tota autem exinde terra erat Mauroruin numero fere infinitorum, ipſumque Aznalfaraehe habebat equites peditesque, & ex toto diſtricto plurimi undique accurrebant. Ita Magiſter eum Equitibus ſuis quotidie pugnare debuit, modo cum nnis, modo cum aliis, nullam ei requiem permittentibus: *g* & nihilominus ſemper remanebat victor, modo confuſis ordinibus recedere eos cogens, modo grandes eorumdem ſtrages edens. Videns autem Ferdinandus Rex, quanto in diſcrimine verſaretur Migiſter; Non eſt æqua, inquit, partitio intea nos & eos qui ſunt trans flumen: hic enim ſamus ad mille equites, & illi trecentos non numerant: oportet ergo ut aliqui adhuc eis ſe jungant. Itaque mandavit Roderico Florea, Alfonſo Tellez, & Ferdinando Diañez ut & ipſi ad alteram ripam tranſirent: quod feliciter factum, magno rebus adjumento fuit, ſicut infra dicetur.

EX HISP.

g aquæ ripam alteram obtinent,

88 Interim Rex ipſe, ejus flumen metatus caſtra, quotidianis etiam Maurorum incurſibus fatigabatur, nec pauca recipiebat ab iis damna, tam hominum quam jumentorum; idque hi faciebant extra periculum ſuum, eo quod regio tota eſſet plana, ubi inſidias nullas timere debebant; opuſque erat Chriſtianis continuo manere in armis. Quare viſum eſt Regi transferenda eſſe caſtra in *h* Tabladam. Hunc ergo cum procederet exercitus, latus ejus tegebat Eques quidam, Gomez Ruya Manzanédo nuncupatus, cum cohorte Madritenſi: in quem incurrentes magno cum imperu Mauri, equites duos & ſex equos occiderunt. Tamen adeo generoſe repulſi ſunt a Chriſtianis, ut denique eos in fugam egerint fere Hiſpalim uſque, multis Maurorum maſtatia, & equis captis; atque ita probe ſuorum cædem ultus eſt Gomeſius. Traductus autem in Tabladam exercitus, ut melius potuit caſtra munivit, pro exigua numero quo conſtabat *e* necdum anim advenerant delecti a Communitatibus milites: quare ut ab incurſibus Maurorum tutiores ſe redderent Chriſtiani, circumduxerunt iiſdem caſtris profundam foſſam.

eis flumen caſtra metatus incommodat

h

ſtationem mutat.

E

89 Contigit porro quoſdam equites egredi ad cuſtodiam pabulatorum, poſt quos egreſſi ſunt, aliquantam moram in caſtris trahentes, Don Garcias Perez de Vargas & alius quidam Eques, viderunt-que obviam ſibi venire ſeptem Mauros: quibus conſpectis, dixit ille alter D. Garciæ; Domine, vertamur retro, ipſi enim ſeptem ſunt, nos autem duntaxat duo. Cui Garcias, Non ita, inquit, mi Domine, ſed progrediamur; neque enim nos audebunt expectare. Viſa eſt alteri fiducia iſta plena dementiæ: quare adducto frænn retro egit equum, reditque in caſtra quam occultiſſime potuit, ſeque in tentorium recepit. Erat interim in ſpeculis Rex, & quoniam regio plana erat, ipſe vero tentorium in editiori nonnihil loco habebat, vidit omnis quæ agebamus: mandavitque ut in auxilium illius, qui ſolus pergere contra ſeptem præſumebat, egrederentur aliqui. Sed Laurentius Xuarez, lateri aſſiſtens, qui viderat egredientem ex caſtris D. Garciam Perez, certoque ſciebat ipſum hunc eſſe; Nihil, inquit, eſt opus, Domine mi Rex: eques enim ille eſt Garcias Parez, nec eget auxilio contra ſeptem Mauros; qui ſi noverint eum, cavebunt congreſſum; ſin autem, videbit Celſitudo ſua quatenus ille ſit. Cum ergo Mauri appropinquarent, petiit a ſcutifero arma ſua, mandavitque a ſe ne abiret longius; caſſidem vero allignanti excidit pileolus inobſervatus, atque ita viam eſt proſecutus Garcias, pone ſubſequente ſcutifero. Mauri vero agnoverunt eum (erat enim inter ipſos famoſus ex rebus quacumque occaſione geſtis) nec præſumpſerunt eum aggredi, ſed in utrumque latus viæ partiti comminabantur. Tranſivit ergo Garcias, irretorto vultu eos intuens.

Garcias Perez ſeptem Mauris occurrens,

F

ſtrellamis eminus Regi,

impune eos tranſit.

90 Tunc

EX HISP. iterumque eadem repetunt ob amissum pileolum

90 Tunc illi abeuntes, subsitierunt in loco, ubi Gareiæ pileolus de sub casside exciderat: quem deinde, galeam dissolvens, ut deesse vidit, quæsivit ex scutifero ubinam is esset. Hoc autem respondente, se nihil de eo scire; intellexit Gareias excidisse eum sibi: ideoque resumens arma, relegere iter quo venerat voluit, mandans scutifero, ut attento oculo elapsum requireret. Graviter id ferens armiger, Eja, inquit, Domine, an tu propter pileolum vilem redire in tantum discrimen cupis? nec satis gloriæ tibi esse putas, quod unus non timueris septem equitibus occurrere, eisque despectis progredi via tua? At Gareias: Tu vero, non vides, sine pileolo si sim, sine capite me esse? (erat enim calvus) & hoc dicens regressus est eo, ubi primum arma induerat. Tunc Laurentius Xuarez redeuntem videns, inquit Regi: Vide quomodo regrediatur ad Mauros, aggressurus ultro eos, qui se aggredi transcuntem timuerunt: nunc videbis quam fortitet in eos invecturus se sit, si forte eum audeant præstolari. Ast hi redeuntem versus se conspicati, receperunt sese, nec ausi sunt hominem

B Ita fugam agit solo suo terrore. aspectare. Tum iterum Laurentius: Eccum, ut dixeram; non audent septem Mauri expectare unum Garciam Perez, quod Celsitudini tuæ specimen sit ejus famæ, qua etiam hostibus noti sunt generosiores Equites tui. Denique perveniens ad locum Garcias ubi pileolus exciderat, armigero desilire in pedes jusso ipsum recepit capitique impo-

i suit, atque ad pabulatores perrexit i. Revarsus autem equitibus iis, quos ægressos diximus, ad illorum custodiam, cum iisque Gareia; quæsivit ex eo coram Rege Laurentius, ecquis fuerit Eques iste, qui eum deseruerat. Sed Garcias negavit se novissa hominem, neque patienter tulit se in faciem laudatum: idem vero postea sæpe interrogatus, semper excusavit se scire quis esset, quamvis hominem quotidie videret in castris; nolebat enim quidquam ejus famæ detractum, qui vulgo bonus Miles habebatur; sed & armigero inhibuerat, ne cuiquam faceret illum notum, interpositis minis si aliter feciſſet.

91 Translatis, ut dictum est, in Tabladam castris, impetum in ea Mauri fecerunt, ex ea parte

k quam tenebant Magistri Calatravæ, Alcantaræ k,

l & Alcanizii l, inventosque ibidem verveces aliquot abducebant. Quod intuens Ferdinandus Ordoniez

C Magister Calatravæ aliique Magistri, una eum suis Fratribus, celeriter insecuti sunt Mauros. Cum vero eos jam pene attigissent, ineiderunt in locum ubi Mauri equites quingenti se collocaverant, porroque pergentes venerunt in locum alium insidiarum, ubi equites trecenti subsistebant cum multo peditatu. Tum vero utrimque erumpentes in Christianos, in medio eorum deprehensos, cœperunt acriter ipsos hinc & inde urgere. Qui tali in discrimine positos se reperientes, & vel moriendum sibi vel vincendum esse, Deo commendaverunt animas suas; tantoque eum impetu insilnerunt in barbaros, ferientes a dextris atque sinistris, ut denique in fugam utrosque compulerint, quamvis nonnumquam subsistentes ac pugnam redintegrantes. Duravit autem ab aurora usque in horam nonam certamen istud, in quo multi Mauri tam equites quam pedites occubuerunt; Christiani vero, obtenta victoria revertentes ad castra, obviam habuerunt Ferdinandum Regem, auxilio sibi venientem, eum quo pariter regressi sunt exultantes ob successum.

92 Talia dum agerentur ex hac fluminis parte apud Regem Ferdinandum, in altera erant Magister Pelagius Correa, Rodericus Flores, Alfonsus Tellez & Ferdinandus Dianiez, stationem habentes subtus Arnalfarache: qui procedentes inde

m irruerunt in Gelves m; atque adeo strenue oppugnarunt, ut vi locum ingressi occiderint aut ceperint Mauros omnes intus repertos, eum opulentis spoliis. Hinc vero perrexerunt Trianam, unde contra eos egressi sunt Mauri multi, pedites equitesque; sed aos sic excepere Christiani, ut denique in fugam actos persecuri sint usque ad portas castri: atque ita, cum honore & nemine suorum amisso, redierunt ad stationem prædictam. * Ibi eum essent, Mauri Arnalfarachenses quotidie excurrebant, non sine aliqua jactura hominum nostrorum ac jumentorum: eui malo remedium posituri illi, consilio inter se habito, posuerunt insidias. Cum ergo solito more egressi essent Mauri, veniſſemque in præparatum sibi locum; prius quam eum omnino transissent, detexerunt insidias. Quod ipsis quidem nonnihil principio profuit: sed antequam se recipere possent, adeo acriter invecti Christiani sunt, ut occiderint ceperintque plures quam trecentos, persecutique sint usque in Arnalfarache, neque deinceps illi ausi sint amplius e sua munitione prodire. Post hæc intellexit Magister, quod

E Miratur aliquot victoria. Capitaneus quidam nauticus, Hispali missus, transisset Triana, venturusque esset in Arnalfarache ad subsidium suorum ibidem existentium, itaque tetendit ai insidias: quas quidem evasit Maurus exerrans a via, assecuti tamen eum Christiani sunt; & occisis novem e comitatu, ipsummet dejecerunt de equo; parumque abfuit qnin caperetur, nisi maximo numero erumpentes præsidiarii, periculo eum subtraxissent, quamvis non sine jactura suorum.

D

ANNOTATA.

a Vadum hoc, *inquit Morgadus*, est supra Alcalàm duabus leucis, sed, propter commoditatem transitus, utendum hoc circuitu fuit: *vulgo est* vado de las Estacas. *Cur autem omissa commoditate, quam ad obsidionem formandam ex eadem parte fluminis præbere videbantur, jam occupata oppida, Cantiliana, Guillena & Gerena, maluit* Rex *iterum trajicere flumen, paulo ante tanto labore transitum? Causam addit Morgadus*, quia, ut ex illa parte occurreret elassi, transeunda fuisset tota Axarapha, Mauris consertissima.

Vadum in Bæti quæsitum.

F

b *Vulgo* Torre del Caño, quæ, *ut alt idem Morgadus* hodieque permanet, sed modo nominatur Turris-pabulatorum, juncta magno Canali, qui tunc temporis Turri isti nomen dabat, distans a sinistra Bætis ripa quarta circiter leucæ parte, ab urbe autem leucis duabus, & sex a vado prænominato de las Estacas. Caños *autem Hispani vocant, non solum* Aquæductus (*qualis est ille Hispalensibus notissimus, & Romanæ magnificentiæ æmulum opus, aquam Carmonæ deducens*) *sed etiam minorum fluminum majoribus se immergentium ostia: Turris vero ista erat ad ostium Guadayræ, in Bætim se exonerantis.*

Turris Canalis.

e Confusa hæc narratio est, *inquit Morgadus*, dum dicitur quod venit Rex a Turri-Canalis ad locum ubi stabat classis, eamque jussit sursum duci: ex eo tamen quod mox dicitur Pelagius transisse fluvium infra Aznalpharache, colligimus castrorum locum fuisse media circiter leuca infra Hispalim. Ibi ergo steterit classis, ubi circa annum MDLX eruta fuit enchora antiquissima, & formæ prorsus differentis ab hodierno usu, quæ potuit a tempore hujus obsidionis ibi jacuisse.

Castrorum regiorum locus.

d *Ista corrige quod impossum erat*, a vado; & *lege*, a nado.

A a nado. *Vadam enim nullum concipi poteſt in flumine tam profundo, ut maximas etiam naves Hiſpalim uſque tranſmittat: natatu autem tranſiri fluvios quamvis rapidiſſimos poſſe, non ſolum nos docuerunt Tartari ad Viennam, ſed etiam ſæpius videt Hiſpalis, quando intumeſcens Bætis, obteſtinus videtur majorem minorumque inſulam, ubi armenta ſolent paſcere; tunc enim hæc cum ſuis cuſtodibus natatu tranſeunt in continentem: ſed cuſtodes non aliter fere quam in equis, uti hic Corrén ſocique fecerunt.*

Vado, an natatu tranſitur Bætis?

Oſſium ludus?

e *In teetis Hiſpalenſis civitatis tabula, notantur velut rudera magni oppidi atque turriti, uno quadrante ab urbe, cum titulo* S. Joannis del Foratche: *quia ſcilicet Equitibus* S. Joannis *locum ſanctus Rex ac filius ejus dederunt: opinio autem communior inter eruditos eſt, eo loci fleriſſe vetus Oſſet, Plinio nominatum, (cujus nomen Mauri mutarunt) & priſcæ ibi Chriſtianitatis reliquiam adhuc manere in templo parochiali, fontem ſcilicet baptiſmalem longe antiquiſſimum.*

f Nicbla, *oppidum nunc, tunc ampla ſatis urbs, trans Rivum-tinctum five Azecham, Hiſpali fere ad*
B *Occaſum ſita, intervallo circiter* 10 *leucarum.*

g *Iterum hic ceratum videtur u librario, ſcribente* Embarcándolos; *eſt enim* embarcàr *navigio impovere; neque ſatis commode id explicat Morgadus de fuga Maurorum ad naves ſuas, vel de captivorum tranſmiſſione ad caſtra Regis: quare credo ſcribendum fuiſſe* Embarazándolos, *id eſt* impediendo confundendo illos; *vel* Embargándolos, *quod idem eſt.*

Tablada campus Hiſpali ſuburbanus.

h Tlablada, *inquit Morgadus*, ab ipſis Hiſpalenſibus muris potens verſus meridiem; atque adeo locus in quem translatu caſtra dicit Chronicu, magis ex fronte reſpiciebat civitatem, paulo amplius quam media leuca ab eadem diſtans, trans pontem Guadoyræ, medium Tabladam percurrentis, donec ſe in Bætim immergat. *Tam igitur commode illuc ſubvehi omnia poterant, quam ad ipſam Bætis ripam, meliuſque munirí caſtra quam in uliginoſo fundo, qualem ad Bætim longo tractu eſſe ſcribit Morgadus. Zuniga num. 7 addit, ibi hodie viſi Eremitorium S. Mariæ de Valme, atque ea traditione haberi, quod, ipſo loco fleterit ſancti Regis teatorium.*

Garcia Perez audax facinus coram pileatum

i *Zuniga, in Appendice ad Annales, pro an.* 1247 *num.* 8, *fatetur, non deeſſe, qui putent totam hanc narrationem eſſe apocryphan: neque ipſe pro ea fide jubere audet: ad ejus tamen qualemcumque confirmationem ea Argote de Molina, in 3 parte Nobiliarii Andaluziæ, ipſam eefert ebithmo vulgari expreſſam: qui cujus ætatis ſit*
C *neſcitur, ſcitur autem etiam typis vulgatus fuiſſe ante annos ducentos. Non video tamen quomodo ees plane fabuloſa irrepere in Chronicam hanc potuerit, niſi hæc ſucceſſu temporum tranſcripta ex originali fuerit, & tranſcribendo interpolata, quod probari deberet, non ſimpliciter præſumi; maxime cum tota eadem res legatur in Hiſtoria generali, quæ ſane haud parvæ auctoritatis eſt. Accedit quod liber, inſcriptus Lucanor, a Sancti Regis pronepote D. Joanne Emmanuelis compoſitus, de eodem Garcia Perez dicat, quod una cum duobus Equitibus præſumpſerit procurrere in unam Hiſpalenſium portarum, eique haſtam impingere, unde ſecutus ſit cruentiſſimus conflictus cum Mauris, ad ultionem tanti contemptus egreſſis: qui conflictus tamen hic præteritur, ſicut & alia haud dubie multa, diuturnæ obſidionis tempore geſta. Denique ſingulares honores, Garciæ collati longe ſupra ordinis ſui gradum, ſingularia ejus facinora fuiſſe demonſtrant: nam ſupraportam Xeriſſam antiquibus legebatur hæc ſtropha;*

veteri rythmo

Hercules me edificó, | Un Rey Godo me perdió,
Julio Ceſar me cercó | Un Rey Santo me ganó,
De muros y torres altas: | ConGurci perez de Vurgas;

inſcriptio-ne

& ſculptura confirmatur.

ubi recuperatio urbis æqualiter tribuitur Sancto Regi & Garciæ, aut ſaltem hic illi præcipuam operam navaſſe in-
D *dicatur. Quod autem ad præmemoratam heroicam actionem propius pertinet, eſt, quod, cum jubente Philippo II innovanda eſſet Capella Regia, atque ex ejus mandato auferenda ab ea imagines omnes, niſi quæ repræſentarent Angelos, Sanctos, Reges, aut Virtutes per inadvertentiam ejus præerat operi, integræ manſerint duæ, clavelariibus lapidibus arcuum fornicem continentium inſculptæ, quarum una pileolum manu, altera fuſtem tenebat; unde intellectæ ſunt Garciam & fratrem ejus cognomento* Muxucum *repræſentare: de quibus interrogatus poſſet Rex quid fieri vellet, retineri omnino eas juſſit; judicans non ſine altiori providentia accidiſſe, ut, contra quam mandaverat, duæ illæ imagines intactæ remanerent. Ego, quod accepi, ſimpliciter retuli: alii, quod voluerint, judicent.*

k Alcantaræ Magiſter VI D. Petrus Yañez, *ab anno* 1234 *uſque ad* 1254, *cui Rex donavit Metellinum & Bienquereneiam.* Calatravæ Magiſter XII D. Ferdinandus Ordoñez, *ab anno* 1243 *ad* 1254: *ſub quo ordinem iſtum ingreſſus eſt Regis Frater* Alfonſus *Dominus de Molina, licet uxorem filios ne filias haberet, ut dicitur in Hiſtoria trium Ordinum.*

Schiſma inter Fratres Calatravæ.

l Alcaniſium, *oppidum Aragoniæ, ad fluvium Guadalupe; qui lode ad* 4 *mill. libero ſe infundit, Cæſarauguſta (ad cujus diœceſim pertinet) diſtans mill.* 14. *Id ſub an.* 1348 *nominatur a Mariana lib.* 16 *cap.* 14, *veluti alterum caput Ordinis Calatravæ, per ſchiſma diviſi, occaſione Garciæ Lupi Magiſtri, ex Caſtella in Aragoniam*
E *profugi, ubi titulum* Magiſtri Alcanizii *duobus ſucceſſoribus reliquit; interim dum Magiſter* Calatravæ dicebatur, *pro ipſo electus Joannes Nunnius: qui demum anno* 1348, *ſublato ſchiſmate, ſolus tenuit Magiſterium. Sed iſtu fuerit veterit ſchiſmatis refuſcitatio potius quam principium: cum enim poſt infelicem ad Alarcos pugnam, amiſſa Calatrava, in ſummas angustias redactus apud Caſtellanos Ordo,* Alcanizii *in Aragonia Commendatorem ad Magiſterium extuliſſet; videtur is maluiſſe* Alcanizii *Magiſter appellari quam* Calatravæ, *quæ nulla ipſi erat. Unde factum ſit, ut urbe poſtmodum recuperata & Ordini reſtituta, certari cœperit inter utramque Domum utra potior haberetur, & uterque Commendator appellari Magiſter: nam in utroque ſimul, ut diſtinctis, nominando, Chronicu Generalis cum Ferdinandum conſentit, ut iſtam hic nequeamus interpolatam cogitare.*

m Gelves, *oppidulum ſeu vicus*, Trinæ *proximus ad oceanum eſt.*

F

CAPUT XV.

Pugnæ & velitationes terra fluvioque, eventu vario.

Mauri fluvium fitt aperiri,

93 POſt tot tantuſque ſtrages, quas Mauris Chriſtiani intulerunt, perſeverante in obſidione Hiſpalenſi Ferdinando, illi in arctum ſe cogi viderunt tam aqua quam terra, & undique oppugnari; magis tamen ſenſerunt damna quæ patiebatur a cluſe fluvium inſidente, utque adeo auxilium, quod ea parte facilius haberi poterat, præludente. Quare, ut incommodum iſtud a ſe amolirentur; conſtrui fecerunt ex trabibus inter ſe contextis ratem adeo magnam, ut totam fluminei alvei latitudinem occupans caveri nullatenus poſſet: hanc autem onerarunt vaſis, igne Græco, pice, ac reſina plenis, ſtuppiſque & alia materia multa, ad flammam concipiendam diffundendamque idonea. Ita inſtructæ machinæ impoſuerunt militem multum, antecedentibus aliquot navibus bellicis; magnaque cum feroeia invecti ſunt in naves Chriſtianorum, ignem omnibus, ſi poſſent, injecturi. Eodem vero tempore etiam terreſtres eorum copiæ ſe moverunt, & horrendo utrimque

tentantur claſſem Regum incendere,

EX HISP. *ſed ſtatim*

que tubarum ac tympanorum ſtrepitu vociferationeque terribili commiſſum eſt prælium: ad quod nec aqua nec terra imparati Chriſtiani, ſic excepernnt advenientes, ut utrimque tandem eos verteriet in fugam, cœpti ſui ſero pœnitentes. Magna tamen diei parte duravit conflictus, potiſſimum navalis, prius quam vinci ſe paſſi Mauri fugam arriperent cum clade magna, eorum præcipue qui de navibus atque de rate deſilientes in fluvium, hauriebantur aquis. Neque damni quidquam paſſi ſunt Chriſtiani ab igne Græco, quem ipſimet ſuccendentes reddidetunt inutilem, æque ac ceteram materiam flammiferam. Terreſtres etiam Chriſtianorum copiæ in utraque fluminis ripa, ſtragem magnam ediderunt fugientium tam equitum quam peditum; donec eos compulerunt, partim intra portas Hiſpalenſes, partim intra Trianenſe Caſtellum: atque hunc exitum habuit Maurorum machinatio tam formidabilis. B

naves pergunt ad urbem & ſtruuntur,

Caſtra regia pene vacua eſſe referuntur,

94 Interim explebatur tempus induciarum, cum Carmonenſibus pactarum: qui conſiderantes Ferdinandi Regis fortunam proficere, res autem Maurorum retro ferri, pepigerunt eum Rege ut oppidum & omne ejus dominium ei cederent, ipſi vero ibidem vivere permitterentur ſalvis ſuis rebus omnibus. Hac coeditione firmata miſit Rex illuc D. Rodericum Gonzales Girón, ut ſuo nomine poſſeſſionem iniret: quo facto, relictoque in arce idoneo præſidio, redivit ad Ferdinandum Rodericus; actorumque reddens rationem, perquam bene receptus eſt. Contigit autem diebus illis caſtra regia pene abſque nullite relicta fuiſſe, dum aliqui egreſſi erant ut impedirent commeatum annonarium civitati inferendum, alii in Maurorum regionem incurrerant, alii denique pabulatores comitati aberaet, Rege cum valde pancis caſtra cuſtodiente. Tali rerum ſtatu Eques quidam Maurus, exploratum egreſſus, recta ad tentorium Regis ſe contulit, meditata pridem fraude ſimulans, quod ſe & creditam ſibi arcem vellet in poteſtatem ejus contradere. Ita benigne auditus & exceptus, caſtra perluſtravit ſecurus; cunctiſque pro libitu exploratis, eum adeo male cuſtodita omnia competiſſet, lanceam ſumpſit; curſuque verſus civitatem arrepto, obvium quemdam baliſtarium occidit. Ubi vero civitati appropinquavit, immenſum vociferari cœpit, ne tardarent erumpere in Chriſtianos, quorum nemo poſſet eorum manus evadere propter eorum paucitatem. Sed fruſtra omnis adhortatio fuit, & nemine egredi audente, etiam hac vice diſcuſſum periculum eſt a capite Regio. C

tredecim non redeunt:

95 Alias accidit Regem trans fluvium abiiſſe ad Magiſtrum Pelagium, caſtraque cum exiguo milite tuenda reliquiſſe Infanti Henrico, Dominiſque Laurentio Xuarez & Aiſe Gonzales Quixádæ. Hoc ictelligens Axatáf, eum omnibus copiis ſuis bene nnmerofis egreſſus Hiſpali, ingenti cum ſtrepitu atque clamore protupit contra Chriſtianos, tamquam ordinatis ad prælium turmis impreſſionem factutus in caſtra; ſperans vel ſolo ſui adventus terrore ageedos in fugam eſſe cuſtodes. Sed Infans Henricus, cum Ducibus prædictis & exigua illa militum manu, ſubjicientes calcaria equis, ſic ptocurrerunt in barbaros, ut adjuvante ipſos Deo in fugam averterint multitudinem totam: quo viſo, generoſe eos inſecuti ſunt, ſerientes atque necantes, donec eos in civitatem rettuſerunt. Prius autem quam portas tenere poſſent omnes qui egreſſi fuerant, incurrentes ie cohortem equitum quinquaginta & turmam peditum plus quam quingentorum, eo compulerunt in flumen, mactandos a Chriſtianis qui cum navibus ſuis occupaverant ripam: atque ita magna ſtrages eo die eſt facta*. Quia tamen conſueverant Mauri eum navibus ſuis ſæpe accedere illuc, ubi claſſis Chriſtianorum ſtabat in anchoris; viſum his eſt ponere inſidias in quadam arbuſtorum denſitate, media inter civitatem & exercitum ſuum. Mauris ergo ut conſueverunt venientibus, progreſſi in eos Chriſtiani tam diu ſecuti ſunt fugientes, quoad necatis circiter quadraginta, ceteri in tutum ſe recepetunt. Alio porro die ttiremes ſuas in ipſum illum deduxerunt locum, ubi inſidias retenderant antea Chriſtiani: qui omnium ſecuti eum illae prætervcherentut, ſubito erumpentium adventu ac multitudine conſternati, coacti ſunt fugam retro quærere, viamque vi facere, quod abſque cæde hominum citcirec triginta ipſis non licuit: ita par pari redditum fuit.

egreſſi plurimi,

profligantur a paucis:

96 Ceterum quia Chriſtiani vehementer timebant navibus ſuis ab igne Græco, quem Mauri jaciebant; conſuluetunt Ferdinandum Regem, ecqua poſſent ratione amoliri periculum: qui reſpondit, ſucceſſurum illis qualecumque remedium excogitaſſent. Illi ergo trabes duas craſſiſſimas altiſſimaſque in medium flumee defixerunt, qua Maurorum navibus tranſeuadum erat. Quod cum fieret, ægre admodum ſetentes Mauri, & tranſirum ſibi præcludi videntes, rem impedite conati ſunt, itaque fiebat, ut ad ttabes iſtas quotidiana committerentur certamina. Cum autem die quadam minus attenderent ſibi Chriſtiani, venerunt Mauri ie lembis ſuis, quos probe armatos habebant; & prius quam obſervarentur, grandibus funibus unam trabium conſtringentes, eamque extrahenres, de ſuedo, abierunt magno cum plauſu propter ſucceſſnei. Raymundus autem Bonifacius, irritatus injuria & probto ſuis facto, aſſumptis triremibus ſuis bene inſtructis, acceſſit ad ipſam navium Mauricarum ſtationem, ſeque de iis egregie eſt ultus, multis barbaris occiſis & captis, nec paucioribus ſubmerſis; abduxitque ſecum grandiorem navem unam ſatis pretioſam, cum minoribus quatuor, nullum ipſe paſſus damnum ſuorum.

adjacentibus fluminis alveo fodet

ſæpe certatur,

crebro ſuccurrentium lembi.

97 Hunc in modum quotidie inter Chriſtianos ac Mauros terra & aqua res gerebantur: habebant autem Mauri quoddam baliſtariorum arcuum genus, quod adeo certos validoſque perferebat ictus, ut excuſum telum tranſiter equitem, quantumcumque gravibus armis munitum: cumque eo utebantur, evibratis telis in naves Chriſtianorum, adeo celeriter recipiebant ſeſe; ut conſequi eos Chriſtiani nequirent; hoc vero ſæpe facientes magnum inferebant terrorem & damnum. Suos ergo videns aliquando Ferdinandus fine ſtructu reverti, mandavit Raymundo Bonifacio, ut iterum venturis Mauris poneret inſidias aliquas, eiſque ſi poſſet illuderet. Ille ergo navigia duo bene inſtruit & generoſo milite mandavit impleri, collocariique intra hortum quemdam Aycáſæ, ex parte Axaráfæ, abſcondique & opetiri ramis, ſic ut conſpici nequirent: patatas etiam eſſe juſſit triremes, in ſubſidium dictorum navigiorum, quandocumque opus foret. His ita diſpoſitis venerunt Mauri in lembis ſuis, omnino ſecuri eec aliquid inſidiarum ſuſpicantes; ad locum tamen earum cum venerunt, ibidem ſubſtiterunt. Chriſtiani ergo ur eos pertraherent quo volebant trans ipſum locum, ſuorum unum, Arabie ſciencciſſimum, immiſerunt in flumen, tamquam eſſet Maurus, qui natatu evadere eupiebat ad lembos. Hoc itaque Arabice vociferante & auxilium inclamante, feſtinaverunt Mauri

trahuntur ad terram ac ſibi poſtea.

eidem

A eidem succurrere; itaque prætervecti sunt locum, ubi occultabantur Christiani. Hi autem, navigiis mox in aquam protractis, subsequi prægredientes cœperunt; & triremes ex parte altera iisdem occurrentes, medios intercepere Mauros, frustra reditum ad civitatem tentantes. Ita lemborum onus captus est, Maurique in eo venientes occisi omnes, exceptis quatuor quibus vita servata: secundus autem lembus, dum altero capiendo occupantur Christiani, evadere se posse speravit, sed frustra: nam & in hunc victores iosiliebant, præcisisque remis fugam inhibuerunt, & gemina præda læti redierunt ad ceteros nullo damno accepto.

Ad varia iterum captiva progressus pergunt insequendo.

98 Iterum porro contigit ut militibus in varia partitis, scilicet ad tractandos pabulatoret, ad impediendum commeatum inferendum in urbem, ad excursionem aliquam in Maoros, & demum ad excipiendum Infantem Alfonsum Murcia venientem, castra Regia pene desolata manerent. Tali occasione venientes Mauri equites ex Gazúlia decem, audacter ingressi sunt versus tentorium Priorit S. Joannis; sed nihil repererunt quod auferrent, præter paucas vaccas ante illud oberrantes, quas continuo abigere studuerunt. Prior vero cum Fratribus non-

B nullis, injuriam animadvertens, sumptis mox armis progressus & infecutus est prædones; qui, dimissis inter oliveta vaccis fugam capessiverunt. Tum Prior recepras vaccas, armigero cuidam per occultam semitam reducendas commisit; ipse vero fugientes aliquousque secutus, receptum cogitabat; cum vidit peditum suorum aliquos longius progressos periclitari de vita, si dimitterentur soli. Hos ille ut recolligeret, equites suos promovens, incidit in locum, ubi centum quinquaginta equites Mauri cum

decepti ad insidias Christiani pauci,

multo pediatu se latenter abdiderant. Videns igitur præclusum sibi receptum ad castra, adeoque aut pugnandum aut morieodum, licet viginti solum equites apud se habens & pedites paucos, tamen generose in hostem invectus est: quorum multitudine cito obrutus fuisset, nisi eodem ardore sui omnes pariter impressionem facientes, decem eripuissent periculo, amisso Equite uno Commendatore Sietefillæ & scutiferis septem. Tum vero recruduit pugna, tanto generosior ex parte Christianorum,

C quanto spes minor erat evadendi periculum; idque agebant tantum, ut ne inulti morerentur: quare ex his universim viginti, ea Maurit longe plures occubuerunt: donec denique totis castris clamarum est ad auxilium, Priori jam capto vel mortuo (ut credebatur) ferendum. Tum scilicet, egressis in-

post horam ac longam pugnam juvantur a suis,

ter primos Episcopo Cordubensi D. Guiterio & D. Sancio Episcopo Coriæ, cum delectis Equitibus satis multis, ad festinatum eorum adventum, cœperunt Mauri receptum circumspicere, dimissis quos cinxerant Christianis; quare advenientes subsidiarii, paucos solummodo pedites in fuga tardiores assecuti, satis habuerunt Priorem non sine clade aliqua salvum recepisse.

spoliant suburbia Hispalensia,

99 Alia die D. Henricus, cum Magistrit Calatrávæ atque Alcántaræ, nec non D. Laurentius Xuarez & Prior Hospitalis S. Joannis, communi consilio ad spoliandum suburbium Benaljofar *a* dictum nocto egressi, magnum ei loco damnum intulerunt, bona ejus parte incensa, abductisque pecudibus & jumentis non paucis, cum multa præda vestium rerumque aliarum: licet non sine vulneribus multis, quæ receperunt e barbarit, quorum plurimos vulnerarunt atque mactarunt, & sic tandem victores redierunt in castra. Iterum vero iidem Equites eum Infante Henrico ad suburbium alterum, Macarénam

b *b* dictum, per nocturnas invecti tenebras, plurimos

Maji Tomus VI.

Mauros occiderunt & ferierunt: locoque ex parte combusto & spoliato, cum opulenta præda regressi, desolatum dimiserunt. Hujusmodi autem incursus multi facti sunt durante obsidione. Interim Rex Ferdinandus, recepto ad se Infante Alfonso, qui Murcia accesserat venerat, propius urbem castra admovere constituit; mandavitque Infanti ut metaretur intra oliveretum civitati propinquum, ipse vero cum reliquo exercito Tablædæ substitit: quod perquam moleste tulerunt obsessi. Igitur Alfonsus, cum loco sibi præscripto metatus esset, militibus suis & Aragoniis a Rege Jacobo submissis imperavit, ut quod e re videretur pararent: qui constituerunt erupturis mox Mauris insidias ponere, quod & fecerunt. Et Mauri quidem (ut credebatur) excurrerunt; sed qui erant in loco insidiarum positi, citius quam par erat egressi, fortiter nihilominus rem egerunt; cumque iis se Infans Alfonsus junxisset, simul omnes secuti sunt fugitivos, mactantes & cædentes usque ad portas civitatis. Aragonii vero, propriam aliquam gloriam cupientes, separaverunt se ab Alfonso, quod eis nequaquam bene cessit.

Ex insidiis Mauros, ex insidiis occupant.

100 Duobus post adventum Alfonsi Infantis mensibus, venit eum novis copiis etiam D. Didacus Lopea de Haro: qui optime receptus, metari jussus est circa portam Macaréuæ, justus etiam est eidem se jungere Rodericus Gonzalez de Galicia. Mauri autem videntes quod milites horum dnorum Equitum non erant valde numerosi, sæpius contra eos erumpebant, quotidie lacessentes, semper tamen generose excepti. Quadam ergo die equites ex Gazúlis Manris fortissimis multi, cum congruo pediatu progressi contra D. Didacum, cum eodem ad pugnam egresso aliquamdiu ancipiti marte pugnarunt; sed denique, victoriam Christianis largiente Deo, compulsi in fugam sunt; & quamvis aliquoties sese converterent ad resistendum, moltitudine freti & hostium paucitate, identidem tamen

pauci plures fundunt semel

E

iterumque

acti sunt retro usque ad portas civitatis. Christiani vero, multis equis obtentis, ovantes regressi sunt ad stationem suam. Alias iterum contra prædictos duos Equites emissum e civitate est omne robur Maurorum, ordinataque bene acie progrediebantur ad pugnam: expectabant autem eos obviam egressi

F Christiani, nihilo minori cum fiducia. Infans vero Alfonsus, qui, promota ultra locum designatum statione, jam progressus erat trans fluvium supra Triánam, videns tantam Maurorum multitudinem, contra eos qui erant in altera ripa progredientem; confestim conscensis navibus trajicere properavit ad auxilium periclitantium: quo facto & Mauri se ultra non moventibus, quies utrimque fuit dieique elabebatur: quare priores se Christiani moverunt, sed Mauri expectare eos non ausi in civitatem se receperunt.

varie mauros pugnant Almogavares,

101 Eodem tempore & obsidione durante, Almogavares *c*, qui erant in castris Ferdinandi, pro sua quique virili parte fatigabant Mauros, nunc

c incursione aperta vastando agros, nunc ex insidiis rem agentes, ea qua fieri solet in obsidionibus fortuna, dum utrimque ingenium solertiaque intenditur in moenera damnum. Contigit ergo aliquando ad eum locum, ubi Christiani insidias posuerant, appropinquare multo copiosiores Maurot quam expectaverant. Quare videntes se latere difficulter posse, generose egressi in occursum sunt; sed Mauri tam validum impetum in eos fecerunt, ut fugere compulerint amissis viginti. Atque ita Almogavates hac vice victi sunt, sed aliis deinde vicibus se egregie ulti. Magister etiam Templi, in

Templarii fortiter agunt:

* A ſtatione ſua ſæpius impetitus a Mauris, & totiesiteratarum moleſtiarum pertæſus, mane quodam ſub auroram exivit, ſeque in inſidiis collocavit cum ſuis tam prope civitatem quam potuit. In horum manus eum incidiſſe ſe viderunt Mauri, ſolito more egreſſi, conati ſunt quidem ſeſe recipere in urbem; ſed non ita cito fugere potuerunt, quin equites a ſuis ſeptem, pedites autem plures quam centum amitterent. Itaque factum eſt, ut ſæpe repulſi barbari, multum remiſerint de fiducia egrediendi, qua initio utebantur.

d Porta Alcazarii

e *Villoriam ferebant præcurſores aliqui*

102 Solebant etiam iidem Mauri ſæpe erumpere per portam Alcazarii *d*, quæ eſt propinqua vico nunc appellato Judæorum; tranſeunteſque per *e* pontem Guadayræ aggrediebantur caſtra Chriſtianorum, ac multis illatis quotidie damnis recipiebant ſeſe ad pontem. Quibus indignatus D. Laurentius Xuarez, inito conſilio cum Garcia Perez de Vargas & Equitibus aliis, ut eos deinceps ab hujuſmodi cœptis abſterreret, egreſſus cum iiſdem eſt ad ponendas in-

B ſidias. Dum autem irent, edixit omnibus, quod ſi forte ad manus venireţur cum Mauris, eoſque contingeret in fugam dari, nemo procurreret ultra pontem Guadayræ; fore enim ut ibi perirent, quandoquidem ab exploratoribus didicerat, trans pontem illum, inter pontem *f* & civitatem, reſediſſe magnam vim Maurorum, cui reſiſtere non poſſent ſi pontem ingrederentur. Hoc autem dicebat, experiri volens quid acturus eſſet Garcias Perez: itáque ſe collocaverunt expectaturi Mauros, ſolito more trans pontem venturos contra caſtra. Cum ergo veniſſent, & locum inſidiarum tranſiiſſent, prodiere in hoſtem qui latebant, accepto ſigno a D. Laurentio, adeo ferociter inſilientes in eos, ut Mauri cœperint ſe recipere trans pontem, inſequentibus uſque eo Chriſtianis. Illis autem hic pedem figentibus, iidem Chriſtiani eos generoſe pepulerunt trans pontem, multis fugientium in flumine demerſis. Porro victoriæ dulcedine abreptus Laurentius, jam perveneraţ uſque ad medium pontem, unde rediens atque poſt tergum reſpiciens, & animadvertens Garciam Perez minime ſequi; recurrit ad pontem, vidiqque permixtum Mauris periclitari, quatuor eorum jam præcipitatis ab equo.

Almoſam inter Maurus Garciâ Perez

C 103 Tum vero Laurentius, Decepit nos, inquit, Garcias Perez, eo progreſſus ubi nobis opus erit manibus ſtrenuis uti, ſi eum velimus recipere ſalvum. Hoc vero formidans, caveram ne quis noſtrum tranſiret pontem. Verumtamen, quoniam eo loci nunc eſt, progrediamur in auxilium ejus; grande enim dedecus nobis foret, ſi tam inſignis Eques

ægre vulnus habet ſæpe. per noſtram culpam hodie amitteretur. His dictis irruerunt contra Mauros pontem tenentes, feriendo, mactando, & præcipitando barbaros, quorum multi de ponte in flumen dati, alii ex ripa tranſitum natatu tentantes, ſubmerſi omnes fuut; ceteri turbatis ordinibus perquam confuſe intuleruut ſe in portam Alcazarii, deſiderantes e ſuis vico iſta plus quam tria millia hominum. Cum vero redirent victores Chriſtiani, dicebat eis Laurentius Xuarez, non inveniſſe ſe extenua cui inferior haberi vellet animi & corporis robore, præter Gareſam Perez, qui omnes eo die fecerat fortiter agere. Atque ex hoc tempore omnino non fuerunt amplius auſi Mauri redire ad oppugnanda caſtra Chriſtianorum, ſed quieti ſe contiouerunt intra civitatem.

D

ANNOTATA.

a *Liber quartus Theatri urbium, cujus Tabula* a Hiſpalim *exhibet in plano, cum nominibus portarum, platearum, eccleſiarum præcipuarum, atque etiam aliqua ſuburbanarum, nuſquam hujus nominis meminit: ſed plane ex eo tempore mutata eſſe patet ex* porta Alcazarii *mox nominanda, ac* Vico Judæorum, *quæ hodie aliter nuncupantur. Zuniga exiſtimat* Benaljofar ſuburbium, *iſtic fuiſſe, ubi nunc* S. Bernardi *dicitur; ad quem locum per portam Cordubenſem exitur.*

b Macarénæ ſuburbium *nomen dedit ei portæ quæ eſt in orientali urbis latere, incipiendo a Turri aurea ſeptima inter decem.*

Almogavares inter Hiſpanos qui?

c Almogávares, *inquit Mariana lib.* 10 *cap.* 10, veterani, præcipua dexteritate & multis belliis adverſus Mauros exerciti: *& hujuſmodi militibus adſcribit Rodericus ſupra initum expeditionis Cordubenſis. Diximus autem ex Nicephoro Gregora, una littera* l *extrita nomen corrumpente, Ronzerium, Regis Aragonum Petri geatiorem, habuiſſe in exercitu ſuo* mille Amagabaros, quos Latini Pedites appellant. *Eadem voce uſam Villanium Florentinum in Italia notat Carolus Macer, in literoleuico fratris ſui Dominici; docetque vocem Arabicam eſſe, ex* Mghabbàr, *quod* pulverulentum *ſignificat, & articulo* al *compoſitam, addita Euphoniæ cauſa vocali inter* m *&* g. *Sed quale genus militiæ iſti haberent clariſſime explicatum reperitur in Hiſtoria Catalaniæ, quam ſæculo* 13 *ad finem vergente ſcripſit Bernardus Deſclot, continentem res ſui temporis, eas præſertim quas geſſit Petrus Aragoniæ Rex ab an.* 1276 *ad* 1285, *quamque Caſtellana lingua redditam Raphael Cervera imprimendam Barcinonæ curavit an.* 1616. *Ibi libro* 2 *cap.* 3 *ſic illi deſcribuntur in litteris ad me datis, nam librum ipſum non vidi:* Almugávarum profeſſio eſt ſemper in armis vivere, extra habitationem communem, in montibus & ſilvis, continuo pugnando cum Mauris; in quorum terras excurrendo ad duas treſve dietas, ſtruunt illis inſidias, indeque revertuntur ad terras Chriſtianorum, multa eum præda multiſque captivis, unde illis tota victus ratio. Incredibile dictu eſt, quam laborioſam & aſperam vitam agant, ſæpe biduum triduumve impaſti, aut ſolis campeſtribus herbis ſeſe ſuſtentantes, citra faſtidium aut moleſtiam. Totus eorum veſtitus & apparatus, ſugulum unicum eſt perquam breve, hieme non minus quam æſtate, cum femoralibus coriaceis valde arctis; gladius acutiſſimus & minime latus, ex corrigia robuſta pendens; haſta ſeu minor lancea; jacula duo, cum aſcopera in humeris, in qua ferunt bidui triduive cibum, cum fomite & ſilice ad ignem. Admodum expediti ad incurrendum recurrendumque ſunt, & omnes fere ex montanis Aragoniæ, Cantabriæ vel Caſtellæ, ac plerique Nobiles, qui facultatibus ad vitam in urbibus tolerandam deſtituti, ad Maurorum confinia ſe recipiunt, rapto ut dixi, victuri, quonism alia ils nec res nec ſpes eſt; *tales nempe qualeſ in Hungaricis bellis identidem nominatos audimus*, Haydones, vel Huſſuros.

eorum mi. ſtendi & vivendi forma.

d Porta Alcazarii, *de quo infra num.* 112, *olim ſtetit inter Portam Xereſiam & illam quæ a Carnibus nomen habet, cujus arcus ab annis* 30 *adhuc cernebatur. Qui autem, tunc cum ſcribebatur Chronica,* Vicus *erat* Judæorum, *nunc occupatur a parochiis S. Mariæ Candidæ, S. Crucis, S. Bartholomæi; & ex parte etiam S. Nicolai; protegebaturque ea parte muri, qui inter Carmonenſem portam atque prædictam portam Alcazarii tenditur.*

e *Ex Chronica Generali intelligitur, tam in titulo Capitis* 60, *quam in contextu erratum a vulgata editionis curatore, dum* portam *pro* ponte *legit.* Guadayra *autem*

rivulus

A *civitas eſt Tabladam percurrens, ducto ab Alcaſa principio, & una circiter infra Hiſpalim leuca in Betim ſe ingerens.*

§ Eſt autem trans pontem uſque ad muros civitatis planities aqua, ad ſpatium mediæ circiter leucæ; in quam facillime procurrere Mauri equites & majori numero circumvenire paucitates Chriſtianos poterant. Quæ ultima tela pauſa Hiſpalenſium noſtrorum litteris didici.

CAPUT XVI.

Varia ad Trianenſem pontem arcemque fortuna partium.

104 *Trianenſi ponte rupturi deſtruendo,* HAbebant Mauri pontem ligneum, navigiis inſtratum, & catenis ferreis perquam firmiter coonexum, ea parte qua tranſibatur ab urbe Triánam: qui pons magno commodo obſeſſis erat, ſublatus autem ad extremam eos poterat rerum omnium penuriam deducere. Ferdinandus ergo, cui propoſi-
B tum erat vel urbem capere vel in ejus obſidione mori, conſiderans omnem annonem omneque auxilium civitati per pontem iſtum venire, itáque differri cupitam victoriam, ſorte etiam ſe numquam poſiturum ea; in conſilium advocavit Raymundum Bonifacium & alios maritimarum rerum expertos, eoſque juſſit excogitare modum quo poſſet pons Triánæ frangi. Poſt longam deliberationem, inptimis placuit *parata navigia duo,* accipere e tota claſſe navigia majora ſe firmiora duo, eaque inſtruere omni neceſſario apparatu, ac denique expanſis velis immittere in pontem. Intravit autem Raymundus in unum eorum cum congruo numero ſuorum: alterum vero conſcenderunt ii quos idem Raymundus ad hoc delegerat: quando circa meridiem ventulus aliquis aſſurgens, rei bene agendæ ſpem fecit. Huic intenti Chriſtiani, naves prædictas aliquanto ſpatio ſtverunt flumine ſecundo delabi, ut ex majori intervallo accipientes deinde impetum, vehementius in pontem impelli poſſent.

105 *in faſciculos a Cruciis,* Dies ſanctæ Cruci ſacer agebatur & menſis Majus, quando tentanda res erat. Juſſit igitur Ferdinandus Rex, pro ſanctæ fidei exaltatione ſervitoris navibus apluſtria imponi ereibus ſericeis ſignata: quæ eum tenſis quaotum ventos aſpirabat velis ſurſum proveherentur, ſubito requievit aër, & remittens ſe ventus mœſtitiam movit Chriſtianis. Sed brevi alius iſque valentior ventus ioſurrexit: quo impelleute proveſtæ ſunt naves, fruſtra id conantibus impedire Mauris; qui per Arenariam *a* diſpoſiti, arcubus baliſtiſque & fundis atque omois generis machinis jaciebant majora minoraque tela, quod idem fiebat a cuſtodibus Turris-aureæ, & ex altera ripa a præſidiariis Trianenſibus: ſed exiguo utrimque eum damno. Itaque prior navis, quæ ſecundum latus arenariæ provehebatur, adta in pontem eſt; ſed conſracto in quod impegit navigio, ipſum pontem frangere ac perrumpere non potuit. Hoc autem fecit navis altera, qua Raymundus Bonifacius vehebatur, magno cum plauſu ſpectantium rem eminus Chriſtianorum; quorum Rex Ferdinandus, volens fracto jam ponte rutum usvibus prædictis receptum parare, cum filio Alfonſo multiſque Equitibus ac nomeroſo milite, impetum fecit in Mauros arenariam inſidentes, omneſque retrufie in civitatem. Exhine cœperunt Mauri rebus ſuis omnino diffidere, præciſa cum ponte etiam ſpe omnis ulterioris ſubſidii.

a *eam conſtruxerant.*

ſuâ Rex autem, cum filio & Magiſtris Ordinum totoque exercitu, movit contra Trianam, eamque cœpit ex omni parte quatere; acceſſerat enim eo per flumen etiam Raymundus Bonifacius cum univerſa claſſe. Veramtamen Chriſtiani, tam aqua quam terra, grandia patiebantur incommoda a ſaxis ſagittiſque, ex caſtello in ipſos continuo deuſeque emiſſis: quod animadvertens Ferdinandus, neque id pro tempore caveri a ſe poſſe, receptui ſignum dedit. Cupiens nihilominus obtinere locum, moram alioqui factarum victoriæ de civitate ſperatæ, Infantem Alfonſum alioſque filios ſuos, D. Fredericum & D. Henricum, emiſit ad caſtellum propius luſtrandum: qui mandata patris executi, juſſerunt fieri crates ac vineas, quibus protectus miles ad murum ſubiret. Comitabantur eos Magiſter de Uclès, D. Rodericus Gomez & D. Rodericus Flores, Alfonſus Tellez & Petrus Ponce, qui ſtationem ceperunt ad Trianam juxta flumen, totuſque eodem mox acceſſit exercitus: & pars adoriri vi aperta caſtellum cœpit, para ad illud cuniculum ducere. Sed latere Trianenſes contra iſte non potuit: quare cuniculo e contra acto occurrerunt ſoſſoribus Chriſtianorum, atque io omne periculum tam vigilanter intenderunt, E ut Chriſtiani deſierint cuniculos mihil proficientes moliri. Mauri porro Trianenſes, qui per pontem jam ruptum ſperare auxilium nullum poterant, collatis ex omni circum regione neceſſario ad ſuſtinendam obſidionem apparatu, non deſponderunt hic animos: ſed crebris eruptionibus fatigabant obſidentes, & baliſtis quas habebant fortiſſimis fundiſque tela & faxa jaciendo, haud parvum nocumentum inferebane. Judicavit ergo Rex Ferdinandus, murariis tormentis & machinis ſibi eſſe opus ad oppugnationem promovendam: quibus paratis & edmotis, fortiter quidem quatiebatur caſtellum: ſed Mauri, ſuis contra machinis uſi, adverſus aut impedire aut etiam frangere conabantur: ſæpe etiam erumpentes & mox ſeſe recipientes, haud infeliciter fallebant adverſarios, ardore pugnæ & hoſtis perſeqoendi propius protractos ad munitiones, a quibus non facile erat abſque damno reverti, quantumcumque ageretur caute. Atque in hunc modum ducebatur tempus ad caſtellum, alii illud expugnare, aliis propugnare nitentibus.

Triana ipſa obſeſſa

fruſtra oppugnatur.

F

107 Interim ad caſtra venit nobilis quidam, ex illa quos Infanzónes *b* nominant: qui ibi conſpiciens Equitem, eadem qua ipſe teſſera militari utentem, undia ſcilicet albis & cæruleis, acceſſit ad aliom Equitem, indignans quod eadem qua ipſe teſſera uteretur aliquis minoris conditionis, dicenſq; quod eam ipſum cogeret abdicare. Cui is qui interrogabatur reſpondit, idemque affirmarunt alii præſentes, etiam atque etiam videret quid inciperet. Iſte enim, inquiebant, Eques, licet exteriori habitu deſpicabilis videatur, eſt Garcías Perez de Vargas, Eques honoratus & in dignitate poſitus, mireque generoſus & fortis in armis, qui ſi verba tua intellexerit, haud facile manus ejus evades: tantum enim in armis valet, ut ceteri Equites libenter ei primas deferant. His ille auditis verecundatus conticuit: res autem, neſcio quo deferente, ad aures Garciæ Perez pervenit, qui quidquam ſe ſcire diſſimulavit. Quodam autem die, cum ſimul ad claſtra caſtrorum obſervarent ipſe & Nobilis iſte, Equiteſque nonnulli alii; egreſſi Triana Mauri, nonnullis Chriſtianorum cæſis, accedebant verſus ipſos illos Equites, non inter ceteros præcedente atque

b *Quidam indignatus Garcia Perez præſentiam ſuam;*

eadem contra Mauros pugnante fortiter

EX HISP. monſtrante, quod eorum aliquem ad ſingulare certamen depoſceret. Hoc viſo, Garcias Prez ſubdidit equo calcaria, & Maurum tam felici ictu perculit, ut eum in terram proſterneret: tum ceteri ſimiliter in Mauros provecti, pepulerunt eos uſque ſub arcem. Hic enimvero pugna recruduit, animadverſa paucitate Chriſtianorum, ita ut totum fere diem duraret. Validis autem utrimque ictibus agebatur res, lanceis, gladiisatque clavis, dum interim eo aree denſiſſima ſagittarum ac lapidum pluvia mittebatur in Chriſtianos, quorum ſane multi læſi fuerunt, ſed multo plures Maurorum exſi: atque ita hîs intra urcem compulſis, iſti victores reverterunt in caſtra.

Et aſſoni in conflictu abolitã referente.

108 Ingeatia eo diu facinora Garcias Perez ſubdiderat, ictuſque tam multos & grandes clypeo ſuo exceperat, ut totum pene conſractum referret, atque e teſſera undarum eidem appictarum nihil amplius uppateret. Videns etgn Infanzónem prædictum, ad clauſtra caſtrorum eodem loco conſiſtentem, ubi tum dimiſerat (nec enim inde ſe moverat) Domine, inquit, Eques, talibus in locis depono ego teſſeram undarum, quæ eupungitur eo quem vides modo: ſi placet, altera vice, quando Mauri redibunt, ſimul ambo egrediamur in occorſum; ubi apparebit uter noſtrum magis mereatur undas iſtas geſtare. Nec fuit Equiti illi, jam pridem dictorum a ſe temere verborum pœnitenti, gratus ſermo; ismque metuebat, ne ſuas ipſe undas cogeretur deponere, quapropter voce modeſta reſpondit: Domine Eques, bene tibi convenit undulata teſſera, multumque decoris ipſa ex te recipit, ac majori deinceps in pretio erit: obſecro te, ut tamquam generoſus, qualis es, ignoſcas mihi, ſi quid contra te locutus ſum priuſquam haberem cognitum. Benigne, quod petebat ille jam bene humiliatus, indulſit Garcias; gratiaſque accepit a ſupplice ſno, multum gaviſo, quod tam parvo culpam redemiſſet. Scivit autem rem geſtam D. Lautentina Xuarez & Regi Ferdinando retulit, vehementer probanti factum, utpote cui jam pridem notus erat Garcias: mox autem totis vulgata caſtris, confuſionem haud modicam attulit Nobili iſti; paſſim enim explodebatur, & interrogabatur, ecquid ei cum Garcia Perez accidiſſet.

atque a ſimile exercitantia provocante

cruciabatur.

109 Eodem tempore D. Arias Archiepiſcopus S. Jacobi venit in caſtra, & ſtationem ſibi elegit circa *e* Tagaréte; mouque infirmari cœpit tum ipſe tum comites ſui. Mauri ergo, videntes ipſum adeo proeul abjunctum ab aliis, frequentius incurrebant in eum, & magna inferebant damna. Hoc cognoſcentes D. Petrus Ponce, D. Rodericus Flores, & D. Alfonſus Tellez; atque inuibanum ac minime ferendum rati, quod adverſus infirmum Archiepiſcopum adeo inſoleuter agebant Mauri; conſpiraruut ut eis inſidias ſtruerent. Quare accerſitis viarum ductoribus, quorum unus fuit Dominicus Muñoz, illarum expertiſſimus, idemque vir fortis ac generoſus; aſſumpſerunt ſecum equitatum aliquem ex copiis Infantis D. Alfonſi, modicum illum, ſed bonum, ſeque convenienter diſpoſuerunt, & venturis Mauris ad ſe perſtrahendis expoſuerunt oves Archiepiſcopi. Ut ergo venerunt barbari, oveſque a ſtatione aliquantum abjunctas ſunt conſpicati, perſranſeuntes inſidiarum locum, abigere eas cœpsant: ſed egredientibus qui latebant, dimiſſa præda fugam inierunt qua quiſque poterat. Inſecuti autem eos Chriſtiani, ferientes atque mactantes, ſic caſtigarunt, ut plerique in loco occuburint, interque illos equites Gazulæ quinquaginta ex generoſioribus (ex iſtis enim erant qui prodierant) peditum vero ad quinquentos: pluresque periiſſent, ſi non tam cito ex inſidiis ſuis prodiiſſent Chriſtiani.

Mauri in ſeſſantes Hiſpanum Compoſtellani Archiepiſcopi.

caſtigantur.

110 Solebant equites Ferdinandi Regis, per vices cohortesque ſuas egredi ad cuſtodiam pabulatorum, ſecundum ordinem a Rege conſtitutum. Quodam ergo die, cum vices cuſtodiæ obveniſſent Didaco Sanchea & Sebaſtiano Gutierrez, exiverunt cum equitibus viginti: viderunt autem eos centum quinquaginta equites Mauri, Xeréz egreſſi; contemptaque Chriſtianorum pauciiate, irruerunt ſuper illos. Qui in ordem collecti, defendebant ſe quo meliori poterant modo, Mauris circumquaque prementibus, tantumque non obruentibus telorum ac ſagittarum multitudine. Sed profuit Chriſtianis conſilium, qun jacta in ſe miſſilia ſuogebant omuia, non retorquebant in hoſtem: læſi tamen fuerunt ambo duces, ea quibus Sebaſtianus Gutierrez ſtatim expiravit; Didacus vero Sanebez nequaquam evaſiſſet, niſi fideliter adjutus a ſuis fuiſſet. Hi autem adeo fortiter ſe premi ſentientes, aliquoties impetum fecerunt in hoſtem: fuitque tam pertinax utrimque pugna, quia neutris ſubſidio veniebatur, ut totum fere diem tenuerit. Chriſtiani vero omnes, nimio feſſi labore, mactandi fuiſſent vel capiendi, niſi tandem, audita in caſtris Regiis prælii fama, itum fuiſſet in auxilium: quo viſo receperunt ſe Mauri, & prius ſe muris incluſerunt, quam aſſequi eos poſſent qui ſequebantur. Alias accidit, ut equites ad pabulatores tuendos deſignati, ſetius egrederentur, atque prægreſſi illi in Mauros inciderent: qui exſis circiter ducentis viris, jumenta multa abduxerunt, prius quam advenientes præſidiarii attingere eos poſſent.

Pabulatorum cuſtodes ab eſdem invaſi

agri mores in periculum evadunt.

111 Eques Maurus *d*, ex voto peregrinus, Andalnziam intraverat, Hiſpalenſibus Mauris adjuto futurus: qui eos videns tam arcte obſideri, modum aliquem ukionis per fraudem de Chriſtianis ſumendæ excogitavit, communicavitque cum nbſeſſorum Primoribus. Probato en, miſit ad Alfonſum Infantem qui nuntiaret, quod ei traditurus eſſet duas turres quas tenebat, tantum cito veniret ad eas occupandas. Suſpecta Alfonſo erat fides Maurica; ideoque non auſus ire ipſe, pro ſe miſit D. Petrum de Guzman cum aliquot equitibus; quos neci continuo deſtinarunt Mauri: ſed D. Petrus fraude agnita, ſubditis equo calcaribus, velociſſime ſe recepit aliique poſt eum; inſequentibus Mauris, & nnnm, qui minus cito ab iis ſe expediverat, aſſequentibus, quem etiam occiderunt: de reliquo votis ſuis inſidiiſque fruſtrati ſunt *. Reu porro Ferdinandus, videns Archiepiſcopum S. Jacobi infirmari, ipſum, eum majori ſuorum parte *e* æque infirma, in propria remiſit curandum; tranſivitque ad ſtationem ejus Magiſter D. Pelagius Correa *f* cum ſuis, juxta muros civitatis: uſque eo enim hæc ſtringebatur, nec niſi natatu poterant Mauri egredi: non tamen propterea ceſſabant ultro citroque Hiſpalenſes ac Trianenſes inter ſe commeare, non valentibus Chriſtianis claudere aquas. Ægre valde id ferebat Ferdinandus Rex, multumque angebatur, quod neque commercium iſtud commodionemque præſidii & auxilii mutui poſſet præſcindere, nec Triánam pugnando obtinere. Advocato igitur in concilium Raymundo Bonifacio, & reliquis nauticæ rei peritis, deliberavit de tranſitu illo occludendo, atque ad eum finem voluit arenariam occupari, admotis illuc triremibus ſuis. Sed Mau-

d

Simulatus tranſfuga ſpe ſua fruſtratur.

quotidiani conflictus partium.

e

f

ri

A ſi tanta mon copia ſe effuderunt in occurſum, ad prohibendum tranſitum, ut tota die peragi nihil potuerit.

ANNOTATA.

n A Turri-Aurea uſque ad Portam Almeniliæ, *inquit Morgadus*, Arenaria ea extenditur, *id eſt ſecundum totum latus urbis Occidentale, reflectendo per Boreale urbis cornu ad latus Orientale, ubi ſecunda a dicto cornu* porta Almaniliæ *eſt. Latiſſima tamen eſt* Arenaria *in ſpatio, quod inter Turrim prædictam & pontem procurrit, ubi, inter Portam Telamenſem & Poſtica Arenarium, id eſt Armamentarii (hodie Poſtica Carbonaria dicta) media eſt ſpecioſiſſima nunc* Porta dal Arenàl: *Morgadus autem tam ſpatioſam Arenariam eſſe aſſerit, ut capere poſſit pluſquam quinquaginta millia bellatorum, præter ſuburbanas domos, quæ tunc nullæ erant.*

Arenaria Hiſpalenſis.

b *De Infantionibus multa & erudita Cangius: eorum tria genera apud Aragones diſtinguit Vitalis Epiſc. Oſcenſis. Michael de Moltaa in Repertorio*, Militum filios *appellat, ita ut bi naſcantur, illi creentur.*

B c Tagarete *rivus latium fumit ad latus Boreale civitatis; & hortos Archiepiſcopi rigans, tranſit per pratum S. Juſtæ, cui aerem valde inſalubrem reddit vaporibus ſuis, ſi quando tempore æſtivo exundat: inde ſub aquæductu Carmonenſi decurrens, uſque ad portam Xereſiam deinceps civitati profoſſa eſt, ad pedem Turris aureæ influens in Betim. Metebatur ergo Archiepiſcopus ad partem Urbis Borealem, e regione portæ Macarenæ, prohibens nequid illac victualium inferretur.*

Tagarete rivus Hiſpalim alluens.

d *In titulo Capitis 66 Maurus ipſe proprio nomine appellatur* Orias: *quod forte e textu excidit per incuriam tranſcribentis; experimitur tamen mox infra num.* 112.

n *Quidquid hic de ipſo Archiepiſcopo dicitur, narrat iiſdem verbis Ægidius Davila, in Theatro iſtius Eccleſiæ pag.* 55, *tamquam ex Chronica Generali Hiſpaniæ accepium; unde iterum confirmatur, quod alibi diximus, duarum Chronicarum alteram ex altera multum tranſcripſiſſe.*

f *Nempe, rupto ponte Telamenſi, minus neceſſaria erat Statio tertia trans flumen ad urbem fame cogendam; quod Regem ſperare auſum cum exercitu tam exiguo, pene fidem ſuperaret, niſi factum doceret tam certa hiſtoria.*

C CAPUT XVII.

Deditio Hiſpalenſis urbis ejuſque deſcriptio.

113 *Capto Oria Mauro*

EXpectatione ſua circa tranſitum fruſtratus Rex Ferdinandus, adixerat, præmia ſe largiturum ei, qui ipſum impedire poſſet. Cum ergo quadam die Hiſpali Triánam tranſiſſent Orias & alii quidam Mauri ſine obſtaculo ullo, non ita expeditum invenerunt reditum: ſiquidem Raymundus Bonifacius eis ſe objecerat, cum navibus & lembis bene armatis. Quo viſo, reditum ad ſuos deſperans Orias & quicum eo erant, petierunt adduci ad colloquium Regis. * Hic vero ad audiendos eos miſit Roderi-

agitur de urbis deditione.

cum Alvarez: ac primam ab iis propoſitam conditionem attulit ex parte Axatáfi, quod arcem Hiſpalenſem Ferdinando traderet, pecuniam vero annue pendi ſolitam Miramolino, ipſe & Axatáf partirentur; itáque Mauri permitterentur manere in civitate. Sed Rex, qui eos tam arcte conſtrictos tenebat, nec audire quidem voluit conditionem ejuſcemodi: quare alias a ei obtulerunt Mauri, quas æque rejecit; omnino volens civitatem ſibi liberam ab illis relinqui. Tum denique petierunt ut regredi ſibi liceret, cum liberis, uxoribus, & facultatibus ſuis; quod ſi ad Regis militiam tranſire vellent aliqui, in ea reciperentur: atque in hanc conditionem Rex non invitus conſenſit. Petierunt deinde, ut liceret ſibi æquare ſolo Metquſtam majorem: quod Rex arbitrio filii ſui Alfonſi reliquit: hic vero reſpondit, quod ſi vel unicam tegulam inde dejicerent, nec Maurum nec Mauram vivam dimittaret ex tota civitate. Tum ſupplicarunt ut ſaltem liceret ſibi damoliri turrim, pro qua aſſent aliam fabricaturi: ſed etiam ad hoc reſpondit Alfonſus, quod vel propter intercalum unum ablatum Mauros omnes eſſet interfecturus. Ergo nihil his proficientibus Mauri, promiſerunt quod intra ſeptem dies evacuatam urbem tradituri eſſent. Atque ita obtinuit Rex civitatem in die S. Clementis nxtst b Novembris anno MCCXLVIII. * Firmatis deditionis faciendæ conditionibus, continuo Alcazarium e traditum Regi eſt, & Mauri ab eo petierunt unius menſis ſpatium, quo poſſent quæ collibitum foret vendere. Hoc autem obtento, diſtractaque qua volebant cerere ſupellectile, ac pretio recepto, claves civitatis tradiderunt Ragi, liberam eam vacuamque facturi; quibus Rex mandavit ituris mari navas ac- E
que triremes d conſignari, terra autem diſceſſuris
jumenta & cuſtodes præbari, qui ſalvos ubi optaſſent ſiſterent. e Egreſſi autem verſus Xerèz ſunt
terreſtri itinere trecenta hominum millia, quos comitatus uſque Xerèz eſt Magiſter Calatrávæ.

qua condicione urbem obtinet Rex 23 Nov. b *& Mauris egreſſis* d e

114 Ipſe vero nobilis-Rex Ferdinandus, enjus tot illuſtria geſta refert præſeus Hiſtoria, nobiliſſimam civitatum Andaluziæ Hiſpalim ingreſſus eſt in feſto Translationis f S. Iſidori, quondam Hiſpalenſis Epiſcopi xxiii Decembris; ſolenni cum proceſſione exceptus ab Epiſcopia & plurimo Clero, communique gratulatione laudantium Deum ac benedicentium, propter favores Regi impenſos, tantaſque victorias de fidei Chriſtianæ inimicis conceſſas. Ingreſſo autem Rege in eccleſiam S. Mariæ, Miſſam celebravit nobilis quidam Prælatus D. Guiterius, Electus g Toletanus: qua finita Rex abiit ad arces ſuas, comitatus Magnatibus omnibus; feſtumque ibi diem cum iis agens, cunctis lætitiæ ſignis eum celebravit. * Incredibile porro eſt quantis laboribus vigiliiſque Fardinando ſteterit conquiſitio civitatis prædictæ; quantis periculis ærumoiſqua, in tot præliis, exeurſionibus, velitationibus; in adducendo ad caſtra ſua commeatu omnis annonæ, eumque hoſtibus præſcindendo; inter plurimas ſuorum mortes, neceſſariarum rerum defectus frequantes, aſſultus Maurorum fere quotidianos, graveſque & vulgatos per exercitum morbos, quos generabat intenſiſſimus æſtus, aerem ſic inflammans, ut ſudore omnium diſſluarant corpore, caſtrenſibus operibus pridem fatigata & debilitata. Habuerat autem Idem Rex caſtra inſtar b popnloſæ urbis, in plateas vicoſque diſtributa; ut cuique opificum generi ſua eſſet ſpecialis habitatio, in quibus & textores, & campſores, & aromatarii, & pharmacopœi, & frænarii nominabantur: ſora item piſcaria & macella: ut quicumque illa vidit, dicere potuerit, nihil illis caſtris magis ordinatum, opulentum ne nobile ſe conſpexiſſe, nequidem in potentiſſimis civitatibus. Ita enim ibi fixus hærebat exercitus, cum mulieribus, infantibus, ſupellectileque domeſtica, ac ſi perpetuo habitandum eo loci fuiſſet: ſciebant enim omnes, Regem Ferdinandum habere propoſitum, imo votum, toto vitæ ſuæ tempore numquam diſcedere niſi capta urbe: certaque perſuaſio de conſtantia

eam 22 Decembris ingreditur. f

poſt inſtaurata 18 menſium labores, F

in caſtris ordinatiſſimis, ex auctore. h

EX MS. Regiæ in quocumque cœpto voluntatis, fecerat homineſ undequaque affluere, ibique tam fixe permanere i.

Urbis ornatiſſimi moribus inſtructa, 114 Saxdecim menſes opert iſti Rex beatus impendit: & vero operæ pretium retulit. Eſt enim Hiſpalis circuitu amplitiſſima, conditione nobiliſſima civitas regionis totius: cujus muri altiſſimi, ampliſſimique ac fortes valde, ornantur turribus pulchre diſpoſitis & eleganter elaboratis. Antemurale quoque ejuſmodi eſt, ut quælibet civitas eo ſe ſolo perquam bene muratam crederet. In ripa fluminis ab aquis ipſis turris aſſurgit, Aurea nuncupata, propter venuſtiſſimam qua nitet ſpeciem. De turri autem S. Mariæ quid dicemus, cum in ejus ornatum humana omnis induſtrie conſumpta videatur? Eſt autem ſexaginta pedes lata, alta docentos quadraginta. Scalæ interiores, per quas adſcenditur, gradibus tam amplis planiſque k aſſurgunt, ut mula vel eqoo conſcendere eam Reges, Reginæ, ac Magnates poſſint. Supra hanc l turtim alia minor eminet, octoginta ſolum pedes alta, ſed opere admiraodu fabricata: ſupra quam æneei m orbes ſeu ſphæræ quatuor gradatim conſiſtunt, ite ut mioima ſummum locum teneat, ſecundum major aliquantulum; ſub illis major ſit etiam tertia: quæ licet omnes ſint ſpecioſiſſimæ, oeque ſimiles ſibi fortaſſis uſpiam habeant, quarta tamen infima, ut magnitudioe cetetas, ſic & elegaotia ſuperat. Diſtinguitur enim quaſi per canales doodecim, ſingulos quinque palmorum amplitudinis; adeo ut cum induceoda hæc machina io urbem eſſet, nec ulla portarum ſatis ampla ad ipſam excipiendam, latior aperiendus aditus fuerit: quando autem radiis ſolaribus illuminatur, viſendam ſe præbet plus quam ſpatio diorni itineris.

Et tellus orbi commercia mutua, 115 Alia præterea ornamenta multa & prærogativas habet hæc civitas, paucis commuoes: ad ipſam enim ac peoe ſub muros ejus, appellont undequaque advectæ naves ex Taoger, Zenta, Tunez, Bugia, Alexandria, Geoua, Luſitania, Anglia, Piſa, Butdegala, Bajona, Catalaunis, Sicilia, Vaſconia, Aragonia, Francia, aliiſque regionibus tranſmatinis, tam Maororum quam Chriſtianorum, qui ibidem omnes cenſent aliquos nationis ſuæ habitatores. Oleo præterea ſic abundat, ut terra marique ſufficiat magnis etiam regionibus, aliaſque innumerabiles opes contioet: & in diſtricto ejus oumerootur centom millia prædiorum, abſque portubus, unde ingens annue reditus proveeit. Denique victoria hæc ex memorabilioribus fuit, quæ unquam tam brevi tempore relatæ io mundo ſunt: cui credi poſſunt cauſam dediſſe, primo ac præcipue divini favoris indulgentia erga ſervum, nobilem ac beatum Regem D. Ferdinandum: deinde eximia fides optimorum ſubditorum erga eumdem, quia oullus Rex umquam tam bonos tamque obſequentes habuit, quam Caſtellanos ſuos Ferdinandus; cum ipſa eorum natio ex propria oatura Regibus ſuis fideliſſima ſit, præ alia quacumque, cujus utinam probitatem provehat Deus porro, evehatque ad ſui honoris incrementum!

Regia ſanctuaria templa & publicæ urbi. 116 Nobiliſſima aotem civitas iſta obtenta fuit anno Domioi MCCXLVIII n die S. Clementis, id eſt xxttt Novembris: & poſtea nobilis Rex Ferdinandus obtinuit alias multas civitates & regiones, ſuoque adjunxit imperio; ſubjiciendo ſibi Reges & regna, quæ ei clieotelari jure ſubdiderunt ſe, tamquam Domino ſolventes tributa & veſtigalia: quidquid enim cis mare ex parte Caſtellæ Mauri poſſident, in ejus venit poteſtatem. Primum autem opus Regia hic fuit, reſtitüere pridem vacantem Sedem Epiſcopalem, ad Dei Matriſque ejus honorem, cui eccleſia ipſa eſt dedicata; ſtabilire in ea Canonicatus ac Digoitates alias, perquam bene fundatas; dotare illam multis poſſeſſionibus oppidorum etque vicorum opulentie inſignium, præter ingentem gazam, quam donavit primo o Archiepiſcopo, Raymundo. Eccleſiaſticis porro rebus tam benn diſpoſitis, etiam politicum ſtatum optime conſtituit, collocans in urbe habitatores omnium ordinum atque conditionum, quibus domos fundoſque diſtribuit liberaliter; accerſens etiam cunctarum artium opificiorumque magiſtros, & cuique geneti ſuos ſigillatim vicos tribuens; litteratos etiam ac doctos viros p invitans; ea denique omeia curans, quæ civitatem aliquam ornare ac nobilitare poſſunt. Similiter & territorium circomjectum habitari colique præcepit: & civnatem magnis communevit inſtruxitque privilegiis, quibus gaviſuri in poſterum eſſeot, tem qoi illuc habitatum venirent, quam quos ibi ab initio collocavit, propter fidelem operam ſibi navatam obſidionis tempore.

D o P

ANNOTATA.

n *Morgadus alt ſecundas conditiones fuiſſe*, ut Mauri Regi penderent totum quod Miramolino dabatur, & præter Alcazariom traderent partem tertiam civitatis: denique, ut traderent partem dimidiam cum eodem tributo, & ſuis expenſis ducerent murum, qui utramque partem ſeparatet. *Dedendæ urbis conditiones, rejecta.* E

k *Hunc diem feſtivum quotannis agunt cives, ſolenni cum proceſſione, in qua circumfertur* Gladius *de ſepulcro ſumptus, quem creditur in manibus habuiſſe* Rex Sanctus *cum urbem inveheretur; quod tamen non niſi uno poſt menſe factum mox indicatur. Dicit autem Morgadus tunc* Regi traditas claves urbis: moxque non ſolum arcem, ſed omnes etiam turres & Mezquitam fuiſſe præſidio regio occupatas, poſt annos quingentos triginta quatuor, quibus civitas fuerat in poteſtata Maurorum. *Anniverſaria ejuſdem dedic.*

l *Alcazarii Hiſpalenſis ſitus.* c Alcazarium *olim dicebatur quod nunc* Palatium, *ipſe ubi Auſtrale eorum civitatis a Turri-aurea verſus eccleſiam majorem procurrit in modum trianguli: cujus baſis a dicta turri ultra portam Xerefianam ſe extendit, muriſque ac turribus per ſingula latera denis aut pluribus inſtruitur, & verſus eccleſiam ſuam portam habet quæ Palatii dicitur, propterea quod ducat ad palatium ibi ſitum: atque ita habes* portam Alcazárii *ſupra quæſitam, viqua adhærentem* Vicum Judæorum.

m Centum millia hominum *mari ſe commiſiſſe ſcribit idem Morgadus*, quibus Rex indolſerit quinque naves, per Bætim ſubductas uſque Hiſpalim, cum decem triremibus & ona carraca, *id eſt navi majori rotunda, qualem Nonius in Plautum videtur appellare* Circerum, *quam* Navim Aſianam prægrandem *interpretantur Lexicographi: hæ tamen naves debuerunt ſæpius iviſſe & redivi ſſe, ut tanta turba veheretur.* F

n *Addit idem Morgadus* conceſſum Axatáfo, *quem Maurorum Archibalaſſum appellat*, ejuſque partiariis & fautoribus, ut qua poſſent meliori fortuna remanerent in Saniucár, Aznalpharáche, & Niebla.

f *De* S. Iſidoro *ejuſque tranſlatione egimus* 4 *Aprilis: celebratur ipſa die* 22 *Decembris.*

g Roderico *ſcriptori defuncto, ſub an.* 1247 *ſuccedens* Joannes *Unamenſis, ſupra laudatus, ac deinde Burgenſis Epiſcopus, uno vix anno tenuit Cathedram Toletanam; ſuffectus autem eidem* Guiterius, *dicitur vixiſſe biennium in eo gradu, & obiiſſe anno* 1250. *Verum obſervat* Zuniga, *nam.* 23 *hujus anni* 1248, *vacaſſe Sedem Toletanam adhuc menſe Martio anni* 1249. *Cum autem ex Canonico Epiſcopus factus* Guiterius *ſit, Electus licet, non potuit ejuſmodi, actione perfungi, quæ ſoli Epiſcopo conſecrato competit, ideoque idem Zuniga ſuſpicatur, erroris occaſionem ex ſynonymia ſumptam; & cum qui eccleſiam dedicavit fuiſſe* Goiterium, Epiſcopum Cordobenſem. *Sed cum textus noſter nullius dedicationis meminerit, preſumere poſſemus* Goiterius Archiep. Toletanus

A *primam illam Missam celebratam fuisse in loco necdum consecrato, super altari portatili, qualia plura sine dubio habebantur in castris, quod facere potuit presbyter quicumque, necdum Episcopus electus, præmissa expiatione, seu benedictione extemporali, per eundem Electum, vel aliquem Episcoporum factam. Quia autem præcipuum demandæ urbis instrumentum fuit navalis illa machina, quæ pontem fregit; ideo credit idem Zuniga*, Capitulum Hispalense *pro Sigillo, cujus formam en ipse infra exprasentamus, sumpsisse* navim, tensis provectam velis, insidente ad puppim Deipara.

h *Simile quid sub annum 1604 in triennali obsidione Ostendæ in Flandria contigisse audivimus.*

i *Testis 11 super art. 54 in Summario, dicit ex historiis, quas legit & habet, quod* sanctus Rex, quantumcumque gravatum se videret in expensis ad bellum faciendis, Deo tamen & justitiæ armorum suorum confidens, numquam aggravaverit populum sibi subditum novo aliquo tributo. Quæ ejus abstinentia maxime patuerit in obsidione Hispalensi; ubi cum hoc ei suaderetur, quin etiam suggereretur, posse eum in causa fidei etiam uti argentea supellectili ecclesiarum, quibus eamdem deinde copiose restitueret; respondeB rit, aliud se subsidium ab ecclesiis earumque ministrit non sperare quam orationes. aurum vero aut argentum nequaquam (sicuti in particulari narrat Mariana de Regis institutione) quantum autem ad regnum gravandum attinet, magis timere se maledictionem unius edanulæ vetulæ, quam totum exercitum Maurorum: posse enim Deum, qui tali loco ipsum posuerat, & regni defensionem commiserat, prospicere de mediis ad victoriam necessariis, sicut eatenus fecerat: & hoc narrat Fr. Dominicus de Baltanas alique. *Mariana libellus hic citatus ad manum mihi non est: Baltanas Dominicanus post an. 1560 obiit, cumque Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanica scribit edidisse* Compendium rerum Moralium in Hispania gestarum; & *curasse ut ederetur apud Joannem Tornillo* Flor Sanctorum. *In alterutra, Lector, credo, invenies dictum, hic allegatum.*

Sancti abstinentia gravandis hostibus efficitis.

Turris Hispalensis Maurorum.

k *Similibus gradibus etiam conscenditur tectum Basilicæ Vaticanæ Romæ; sunt enim plani & leniter solum acclines, sic ut ab angulo ad angulum mediæ turris, secundum cujus latera gradus isti ducuntur longitudine* 23 *pedum, solum cubatur quis sursum pedes* 5; *qui quater* C *secundum numerum laterum replicati, faciunt ut singula cujusque lateris fenestræ, quæ lumen ipsis gradibus præbent turrisque interioris cameris, una supra alteram posita videatur intervallo pedum* 20 *circiter. In theatro urbium Turris hæc sic delineata invenitur, ut ex angulo uno videnti duo latera conspicienda offerantur; itaque patet oculis ipsis illa, quam dixi, fenestrarum utrimque paulatim ascendentium differentia. Eadem repræsentatur in altero ejusdem tabulæ latere, introrsum conspicienda per effractum muri angularis hiatum; sed perquam infeliciter quia nec turris mediæ latera prædicta conspiciuntur, neque scalarum forma vera exprimitur: notantur enim in lateribus singulis* 8 *vel* 10 *gradus, singulorum alii quam lati, quos a quadrupede scandi, sicut ibi fingitur, impossibile sit, cum contra non nisi gradum unicum habeant singula latera, quibus omnibus succedit in eodem latere gradus alter. Proinde tantum abest ut aliquam scalarum Hispalensium ideam formare tibi ex ea delineatione possis, ut erroneam prorsus concipere necesse sit, nisi admonitus caveris.*

Fiat dimensio,

l *Quamvis vox Hispanica* Brazas, *communiter ulnas notet, mensuram scilicet duorum & semis pedum geometricorum: apparet tamen ex omnium recentiorum consensu,* pedes *duntaxat hic numerari & quidem cum aliqua varietate. Nam ubi Chronica numerat latitudinis* Brazas 60, *illi solum habent* 50; & 240 Brazas altitudinis *muntant in* 150. *His vero securus stabimus,* D *credamusque numeros Chronicæ a transcribentibus vitiatos, quod mox infra certiori exemplo constabit. Operæ pretium fuerit legere Morgadum lib. 4 cap. 1 describentem quam minutissime & accuratissime totam istius molis fabricam; quam una cum adhærente Mezquita totam esse a fundamentis opus Maurorum evidenter probat, contra nonnullos, a Romanis petentes illius originem; estne, inquit, & similitudo cum Turre Marochensi.* nulla usquam appareat Arabica inscriptio, quam Catholici dejecerint; sicuti inventus est Cordubæ similiter dejectus titulus, marmori albo insculptus, quo dicebantur Alderaman & Issen, pater ac filius, Mezquitam Cordubensem condidisse. *Ipsa quoque solicitudo Maurorum, pro impetranda facultate demoliendi turrim illam priusquam excederent, etiam cum onere ædificandi novam propriis sumptibus, ut habetur num.* 112, *confirmat proprium opus fuisse eorum, qui ad perpetuam infamiam suam sulque Mahometi, ex ea turri soliti invocari, manere illam noluissent. Allegat etiam idem Morgadus auctoritatem Ludovici del Marmol Carvajal lib.* 3. *cap.* 40 *in descriptione Africæ, asserentis ex quadam Chronica Africana, quod* Jacob Almanzor, nepos Abdulmumani, ædificavit ad Mezquitam majorem apud Marocchos turrim, quæ hodieque ibi visitur, eaB dem omnino forma ac fabrica, qua structa est Hispalensis, & Rebathana in Mauritania Tingitana: easque fecit unus idemque architectus. *Et turris quidem, ut dictum est, hactenus fere manet; Mezquitæ vero solum superest pars Atrii sive Claustri, reliquis ejus partibus dejectis ad ædificium novæ Cathedralis.*

m *Similiter ait Morgadus de* Marrocchensi turri, *quod* supra ejus cacumen elavebantur quatuor nebes aurei per axem ferreum trajecta, quorum infimet capiebat octo Hanegas tritici, secundus quatuor, tertius duas, quartus unam. Hanega *autem Hispana hodie dicitur duodecim* Almegas *seu Romanos modios continere. Porro testatur Morgadus, quod ingenti quodam terræ motu fractus sit anus, cui vasti illi orbes inserti erant, in die S. Bartholomæi anno* 1394: & *quod hanc ruinam reparaverit Archiepiscopus* Ferdinandus da Valdés, *suis & Capituli sumptibus, ultra* 250 *pedes quos a principio turris habuerat,* elevando ipsam ad alios 300 pedes, qui post tertiam quartamque zonam novi operis desinunt in ornatissimam pyramidem, aui incumbens sphæra ænea inaurata altitudinis pedum quinqua, sustinet simulacrum Victoriæ, similitar ex ære fusum & inauratum, ninarum quatuor & dimidiæ. *Qua de re ibidem insculptus lapidi legitur titulus, a Canonico Francisco Pacheco compositus in hunc sensum.*

Utrique innexi globi anni quatuor:

Turris inscriptio.

ÆTERNITATI SACRUM.

Magnæ Matri Virgini Sospitæ; sanctis Pontificibus Isidoro & Leandro; Ermenegildo Principi, pio, feliici; illibatæ castimoniæ & virilis constantiæ; Virginibus, Justæ & Rufinæ, Divia Tutelaribus; hanc Turrim, Punicæ structuræ molisque admirandæ, atque in pedes CCL. olim aditæ, in augustiorem faciem, opere accurato & splendidiore, aucto insuper centum pedum operosissimo fastigio, auspiciis Ferdinandi Valdesii, Antistitis pientissimi, Hispalensis Ecclesiæ Patres ingenti sumpto instaurandam curatunt: cui, ob pietatis res egregia compositas, capite diminutis atque sublatis Romanæ Ecclesiæ perduellibus, victricis fidei colossum, ad universa cæli tempora captandæ tempestatis ergo versatilem, imponendum justarent absoluto opere, anno instauratæ salutis MDLXIX, Pio V Pontifice Opt. Max. Philippo II Aug. Cath. Pio, Felice, Victore, Patre patriæ, tetum Dominis.

pro quibus posita desuper Victoria.

cum titulo textu reformatis an. 1693.

n *Hinc supposititia esse convincitur Charta juramenti ac privilegiorum Carmonensium, cui sic subscribi fingitur, apud*

EX HISP. *Charta Caramensis ultima.*

apud Carum lib. 3 *cap.* 44. Facta charta, Rege Christo, VIII die Maji, anno quo dicta Rex Ferrandus, felix, populator, invictus, cepit Hispalim nobilissimam civitatem [& populavit] do populo Christiano, Æra millesima ducentesima nonagesima. *Hæc enim respondet anno vulgaris Æræ* 1252. *Eodem anno primum etiam electus & ordinatus est, mortuo Joanne, Cancellario Ferdinandi,* Appariciius Episcopus Burgensis, confirmans *eamdem Chartam, post Regnum Joannem, Infantes Ferdinandum & Philippum, eorumque patruum Alfonsum, & Joannem Archiepiscopum Compostellanum (qui tamen aegre remissus in Galliciam fuerat) & aderat Toletanus Electus* Guiterius, *cui id potius competebat, si ipse captæ urbis anno talis charta scribenda fuisset: sed tunc* Apparicius *necdum erat Episcopus Burgensis.*

o *Id quidem* Raimundus *fuit, at non statim, sed primum post Majum anni* 1253, *aut etiam serius aliquanto, cum* Infans-Ferdinandus, *ad hoc munus Electus a patre, eo mortuo renuntiasset Electioni suæ.*

p *Non ipse tamen, sed successor filius, Universitatem seu Academiam instituit.*

B

PARERGON V.

Ad quatuor præcedentia Capita.

Ex Hispanico Spinozæ, Zunigæ, & aliorum.

§. I. Devotio sancti Regis erga Deiparam, durante obsidione comprobata miraculo insigni.

117 *Rex recentiores scribere*

Licentiatus Paulus de Spinosa, *Presbyter & civis Hispalensis, patriæ Historiam, antiquitates, & magnalia edere in lucem cepit anno* MDCXXVII; *cujus parte* 2. *lib.* 4 *& ultimo agit de recuperatione urbis per sanctum Regem Ferdinandum. Narrat ibi Paulus ipse non pauca, vel ignorata vel praterita auctori Chronicæ, potissimum intento successibus bellicis referendis. Et quoniam accurate satis refert fontes ex quibus hausit singula, visum est in unam omnia Appendicem, recuperationis Hispalensis narrationi subjungendam, colligere; prudentisque lectoris arbitrio relinquere, quid fidei singulis dandum existimet. De primum fol.* 248 *ex veteri Ecclesiæ Hispalensis membrana, in sacello Regis asservata,* C *asserit idem quod habent Lectiones, ad Matutinum in dedicatione Hispalensis Ecclesiæ* 21 *die Julii recitandæ, & a Congregatione Rituum approbatæ anno* MDXC. *Quomodo scilicet* Rex Hispalim obsedit, ad eam expeditionem a *S.* Isidoro Hispalensis Episcopo *per* visionem excitatus, quod scilicet sanctissimus Præsul fusm Ecclesiam, tot seculis jam ab infidelibus profanatam, Christo restituendam curaret. *Prudenti tamen cautione additur in dictis Lectionibus,* Uc fertur; *quo nempe intelligatur id non constare ex certis auctorum coævorum monumentis, sed solum* constanti traditione receptum esse: *uti etiam quod* pius Rex, tum alias, tum in eo bello Deiparæ Virginis *(cujus sacram venerandæ Majestatis imaginem quocumque iret in exercitu secum ducebat, ac mira devotione & honore prosequebatur)* præsentem opem non semel senserit.

veteres membranæ allegantur,

probatur devotio sancti regis D. V.

118 Prædictam *autem* membranam, *inquit Paulus,* continentem miracula aliquot sancti Regis, transcripsit Licentiatus Franciscus Pachiecus, Capellanus Major Capellæ Regiæ & Canonicus Ipsius sanctæ ecclesiæ, cujus exemplum ego habui, a quodam Regni hujus Magnate communicatum. *Utinam satis originalis verbis, Hispanicis vel Latinis (nec enim qua lingua scripta fuerit exprimitur) membranam ipsam cuvasset Lectori suo Paulus exhibere, vel Processuum summario inserta inveniretur notata ibi miracula, sicut notantur alia infra danda ex libro veteri Flos-Sanctorum. Interim ex membrana illa attulerat Paulus fol.* 134, *quod post conflagrationem iguiaria illius machinæ (de qua in exitium Christianæ classis comparata dictum est num.* 39) acturus pius Rex de tam singulari beneficio gratias Deo & Deiparæ, quibus acceptum id referebat, in suum se recepit tentorium, prostravitque ante imaginem Virginis in oratione. Postero autem mane sub ortum solis sine gladio egrediens ex castris, progressus est orabundus usque ad ambitum mmniorum urbis, & ea usque ad portam Cordubensem transiens, intravit per eamdem; eoque venit ubi est locus supplicii Martyrum, oravitque coram imagine Mariana, quam a vetustate Antiquam appellant: & tota civitate transita, nulli Maurorum conspicuus, egressus ust per portam Xeritanam: venianque in tabernaculum, & superiorem vestem quietis capiendæ causa deponens, deprehendit se absque gladio esse: unde intelligitur extaticæ orationis fervor, quo abreptus toto illo itinere fuit. D *injuria marmoris aliquam in urbe,* E

119 Doctor Hieronymus de Gudiel, *arte Meditanus, qui anno* MDLXXVII *Compluti vulgari lingua edidit Compendium aliquot Historiarum Hispaniæ, in quo tum aliæ antiquitates memoria digniores traduntur, tum præcipue illustratur familia Gironum*) cap. 22 dicit eumdem in casum vidisse in alio Ms. antiquo de rebus & antiquitatibus Hispanicis, hoc verborum tenore expositum. Videns Rex sanctus obsidionem protrahi in longum, idque peccatis suis imputans, & ideo vehementer afflictus, continuas ad Deum Virginemque gloriosam ejus matrem preces fundebat, ante imaginem quæ hodia Regum dicitur, quamque circumducebat secum; supplicans ne sua peccata respiceret, sed zelum sanctum, quo impellente obsidionem tam arduam susceperat. Hoc tota una nocte agenti responsum fuit, animos sumeret, cito enim potiturum esse desiderato glorioso laboris fructu. Surgens autem mane Rex, ambulavit usque ad civitatem, non visus a suis; & per unam portarum, quæ inter Turrim auream & portam Xeritanam clausa apparet, introgressus est; ubi dicunt, excidisse ei non animadvertenti gladium suum: & perveniens usque ad Mezquitam majorem, veneratus est imaginem quam appellant Antiquam, quamque ibi reperit, ubi etiam nunc consistit: atque per eamdem portam regressus in tentorium, Invenit ibi gladium qui sibi exciderat. Eodem mane D. Petrus da Guzman & D. Petrus Pontii, non Invenientes in tentorio Regem, perquisiverunt totis castris, usque dum venirent ad tabernacula DD. Roderici Gonsolez Girón & Didaci Lopez de Haro. Qui suspicati Regem ingressum esse civitatem, ingressi sunt etiam ipsi per portam Macarenæ, quærentes eum usque ad Mezquitam majorem. Quo cum plurimi Manri accurrissent, pugna acris ibidem ipsis exorta est; in qua, protegente eos Deo progressi usque ad portam Xeritanam, per eamdem redierunt ad castra, In quibus Regem reperierunt, sanum atque hilarem, & gavisi sunt. *His relatis,* Apte, *inquit Zuaiga,* subjungit Gudiel: Si postremum istud facinus Roderico Gironi & sociis affictum Poëtice est, apte inventionis istius auctor legit personam cui ipsum adscriberet. Scimus tamen etiam in Granatensis urbis acquisitione, occasione non absimili, quid simile patratum fuisse a Ferdinando del Pulgar. *Pergens deinde Spinosa.* *eodem in regressu adorat,* F

A *ſa.* Alii, *inquit*, auctores dicunt, quod tota una nocte ſerventi orationi inſiſtens Rex, a Deo ſibi concedi petiit ingreſſum in urbem Hiſpalenſem, ad introducendam illuc ſanctam Chriſti fidem, & viſitandam magnæ religionis imaginem Marianam, quam quidam a Columna nominant; quia ſtabat ad columnam cujuſdam fontis, ad concurſum platearum Genuenſis & Matinæ: quidam vero aſſerunt fuiſſe miraculoſam illam imaginem, quæ Antiqua nominatur, eratque intra ipſam Mezquitam Maurorum, honorata ab hit, adorata a Chriſtianis. Poſtea, ajunt, ſurrexiſſe Regem, velut in eeſtaſi, præ attentione atque ſervore ſpiritus; & inobſervatum prodiiſſe de tabernaculo, ac tranſito Tabulatæ campo quam longus erat, circuiviſſe mutum uſque ad portam Cordubenſem, & campum illum in quo ſolebant Mauri capitis ſupplicium ſumere de Chriſtianis, inde appellatum Decollatorium Martyrum. Hinc inductum, vidente nemine, *in* civitatem ab Angelo, uſque ad locum imaginis: qua adorata, Rex egreſſus fuerit per portam Xeritanam: ingreſſuſque in tabernaculum, animadverterit peticulum in quo fuerat, abſq; gladio exiſtens.

ceteroſſiſque invenerit ſe unice nem fuiſſe.

B 120 *Triplicem hanc extaticæ illius peregrinationis narrationem, tam unam in ſubſtantia factâ, quam in* circumſtantiis *variam, ideo credo propoſuiſſe Spinoſam; at pluralitate teſtium, non omnino recentium, ejuſmodi de ſancto Rege credulitati, facere fidem traditionis, ſaltem popularis; quæ, licet vero aliquid integrum invariatumque tranſmittat ad memoriam poſteritatis, non ſit tamen prorſus contemnenda, quandiu nulla gravior ratio in contrarium obſiſtit. Et hujuſmodi ſunt quæ idem Auctor adjungit*, ſolitum Regem tec in hebdomade, quamdiu duravit obſidio, ſeipſum noctu flagellare uſque ad copioſam ſanguinis effuſionem; cum autem pugnandum eſſet, cilicinam eruceam, ferreis aculeis aſperam, ſupra nudam carnem geſtare, quæ pectus & brachia complectebatur: habuiſſe etiam in exercitu Sacerdotes, qui militibus pœnitentiam & virtutum exercitium prædicarent. *Sed minus verosimiliter hoc etiam additur, quod in iſtis Sacerdotibus* præcipui fuerint beatus Fr. Dominicus, vir ſanctiſſimus, diſcipulus & ſocius glorioſi Patriarchæ Dominici, Confeſſarius Regis, eique adjunctus ſocius,

quibus potiſſimum teſtimoniis ejus duratio nitatur?

C thaumaturgus Pater Fr. Petrus Gonſalez, quem aſſerit Chriſtophorus Nuñez, Capellæ Regiæ Sacellanus, in hiſtoria quadam a ſe ſcripta de ſingularibus rebus urbis Hiſpalenſis, multa prædixiſſe ſancto Regi obſidionis hujus tempore, quæ exitus vera demonſtraverit. *Egimus* xv *Aprilis de* S. Petro Gonzalez, *ibique notavimus ad num.* 15 *Vitæ littera* d, *hunc mortuum eſſe ſeptem annis citius, quam obſidio inchoaretur; nunc vero occurrit etiam alius error ejuſdem Vitæ notandus, quo dicitur idem Petrus capta urbe comitatus Regem, ad urbem ſuam regiam regreſſum: neque enim amplius rediit in Caſtellam Ferdinandus, aut vivus aut mortuus. De Fr. Domiaico, Petro Gonzalvi ſocio, nihilo minus dubitaverim, an unquam fuerit in Caſtella, nedum in Bætica: vide interim quæ de eo notavi ad Vitam B. Petri num.* 4 *litt.* b. *Quod autem ab eodem in caſtris Ferdinandi factum ait Laurentius lib.* 2 *pag.* 63 *circa meretricem ſolicitantem ad flagitium; quam ad eubandum ſecum in regem invitarit, id alii & verosimilius in Luſitani Regis Caſtris, Leander Albertus pag.* 180, *in* Cutia Gallorum Regis *actum ait; niſi forte mendum eſt, legendumque ſit* Portugallorum. *Idem Laurentius lib.* 1 *pag.* 347 Dominicum Mugnoz *nominat, atque fuiſſe* ſancti Regis Confeſſarium, *quod certius velim probatum videre, ab eo præſertim qui mox ſequ. pag.* 349, *parum memor, titulum Regii Confeſſarii, pro eodem occupatæ urbis tempore, adſcribit* Don Raymundo de Lezana Epiſcopo Segovienſi. *Similiter certius probatum velim, aſſertam ab eodem Laureta præſentiam* S. Petri de Nolaſco *in iiſdem caſtris. Vehementer enim vereor, ut ea aliud habeat fundamentum, quam quod Sanctus iſte (ſicut in Vita a nobis edita legitur* xxvi *Januarii num.* 28) *Barcinone profectus ad Caſtra Jacobi Aragonum Regis, eodem quo Hiſpalis obſidebatur anno Valentiam prementis, urbem cum ea ingreſſus dicitur, die ſcilicet* xx. VIII *Septembris, qua illa, ex prædictione ejuſdem Sancti, pridem id Deum precati, dedita Chriſtianis fuit. Fama tamen fundati Valentiæ Conventus moviſſe Sanctam Regem potuit, ut etiam Hiſpalim Petram accerſeret, idem ibi facturam. Potuit etiam ſanctus Fundator, comitatus ultra fuiſſe Aragones illos quos Valentia occupata, Regem Jacobum Ferdinando miſſe ad Hiſpalcaſm obſidionem extremo ejus menſe, intelligitur ex ſucceſſu eorum minus felici num.* 99. *Allegatur enim Berardus de Vargas in Ordinis ſui Chronica, Sanctum Sancto ſic loquentem induceus;* Cura, non ſolum fabricam eccleſiæ & conventus; ſed etiam ut Fratres veſtri pro me orent Deum, dum vivo; nec non pro anima mea, poſt mortem: optime enim novi, quam gratæ ſint Deo ſanctæ veſtræ preces, æque ac opera bona.

D *ac S. Petr Nolaſco ſ.*

§. II. *De imaginibus Marianis, Hiſpalim inductis a ſancto Rege.*

E

Eas Circumdu cere imagini Deiparæ ſolemne,

R*Eſert Rodericus Toletanus lib.* 8 *cap.* 10, *ex eoque Lectiones* 11 *Julii ad feſtum Triumphi S. Crucis apud Hiſpanos, quod ſæpe memorata Chriſtianorum ad Navas Toloſanas contra Saracenos pugna, erat ita vexillis* Regum *Chriſtianorum, Caſtellæ, Aragoniæ & Navarræ*, imago B. Mariæ Virginis, quæ Toletanæ provinciæ & totius Hiſpaniæ ſemper tutrix exſtitit & patrona: in cujus adventu, acies illa mirabilis & turba innumerabilis, quæ hactenus ſatis immobilis permanebat, & rebellis noſtris obſtiterat, cæſa gladiis, fugata lanceis, victa ictibus, tergа dedit. *Hanc majorum ac ſui nominatim Avi materni religionem imitatus Rex ſanctus, ejuſdem Virginis imaginem, non quidem vexillo ſuo inſeruit (hoc enim, ut infra deſcribitur, ſolis Caſtellæ ac Legionis inſignibus notatur) ſed majeſi cum apparatu habebat*, eumque iret in exercitu ſecum ducebat, *præſentem opem ſemper expertus, tum in aliis belli omnibus, tum maxime in hoc Hiſpalenſi, uti teſtantur Lectiones Dedicationis Hiſpalenſis ſupra allegatæ num.* 117, *eademque argumentum captum ſic proſequuntur:* Capta urbe, Ferdinandus, ſelicem victoriam, non ſibi, ſed Deo ejuſque ſanctiſſimæ Matri acceptam referens; dictam imaginem, triumphantis ſpecie ornatiſſimo ſerculo impoſitam, ad templum, quod ejus nomini dicandum erat, inferri fecit. Hae celebritate triumphi eadem ſacratiſſimæ Virginis imago, cum ſplendida Epiſcoporum & Sacerdotum proceſſione, ſignis ac legionibus præcedentibus, ſequente poſtremum Rege & Procerum comitatu, in urbem delata & in templo eſt collocata: quod jam a Guiterio Archiepiſcopo Toletano a ſuperſtitionis ſordibus fuerat expurgatum, & Chriſtiano cultui reſtitutum. Tum vero idem Toletanus Præſul eccleſiam, præſentibus Epiſcopis & innumerabili populorum multitudine, ſolenni cæremonia Deo, in titulum & honorem beatiſſimæ Virginis Mariæ, dedicavit: cujus venerandam imaginem, cum multis Sanctotum Reliquiis, ibidem Rex reponi curavit.

F

eandem triumphabundus induxit in urbem:

multa per eam operatur miracula,

122 *Hæc ergo illa eſt, quæ ut olim in Veteri Regum Capella, ſic & hodie in nova, principem aram occupat, in capite Eccleſiæ Patriarchalis Hiſpalenſis, ſicut infra apparebit, ubi Capellæ iſtius forma proponetur. Nunc ſatis eſt ipſam imaginem in ſuo argenteo tabernaculo, in quo*

& S. Dominico ejus ſocio,

&

A & circumferri, exhiberi celsitudini. Eidem imagini simul antiquitus communis cum ipso sancto rege honor deferebatur, sic utrique communiter accepta referebantur miracula vetera, inferius proponenda in principio Gloriæ posthumæ. Hoc etiam indicat Titulus, Legenda antiqua præfixus his verbis: Vita & miracula gloriosi Regis D. Ferdinandi, qui Hispalim obtinuit; & cui, mediante quadam devotissima sculpta imagine, quam secum circumducebat, Dominus noster magna miracula ejus tempore & usque hodie fecit ac facit. Fallum miraculorum occasione ipsam illam Deiparæ imaginem Guilielmus Gumperberg *noster retulit in suo Atlante Mariano, continente centurias duodecim miraculorum toto orbe imaginum, ubi ex Memoriali seu* Vita S. Ferdinandi *scripta per* Joannem de Pineda, *sic habet*: Fama est duas Deiparæ statuas Hispalim esse allatas a Ferdinando Rege. Altera argentea est, & colitur in altari principe summi templi; altera, lignea & justæ staturæ, sedet, puerumque Jesum manibus tenet. Hæc a Regibus nomen habet, sive quia in Sacello Regio est, sive quia a Ferdinando Rege contra Mauros semper inter primos militum ordines collocatae referuntque constans fama, in oppugnatione B urbis Hispalensis, Regem Ferdinandum a Virgine doctum esse, quibus modis Maurorum machinas everteret.

123 *Hæc ille, ad imaginem* CCXLI: *addit deinde*: Templo hodie in honore est hæc sancta Statua, ut a Regiis ministris Custodes præsidiarii constituantur, quos Armorum reges vocant. Hi togati cum clava argentea præ foribus adstant. A cubiculis Deiparæ, velut Imperatricis, nobilissima quæque virginum deliguntur: quibus omnibus Regio diplomate hæc officia assignantur. Tanta porro in hac sancta Statua veneranda est religio, ut hoc officium non nisi Canonicis permittatur. Sed *ista collata cum præcedentibus, credere nos faciunt, Testem V in Processu Neapolitano super art. 26 in Summario allegatum, perquam confusa usum memoriæ fuisse*, quando dixit, quod cum sancto Regi apparuisset Iuragn quædam Deiparæ cum puerulo, promittens victoriam in conflictibus; ille similitudinem monstratæ sibi imaginis factam volens, plures pictores accesserit: quorum nemo cum voto C ejus posset facere satis, secundum ea quæ memoriæ habebat impressa lineamenta; demum oblati sint duo, qui opus susceperint, unumque in locum simul claudi si absolverint intra dies aliquot: sed opere completo inventi amplius non sint, proinde creditum fuisse Angeli: & hanc ait devote servari sub altari in capella Regia: atque ita & vidisse se sæpius, & ex antiqua parentum traditione accepisse. *Sane non pictam esse, sed sculptam imaginem; non fabrot, sed supra allatæ collocatam, extra controversiam videri debet. Sed video quid fefellerit hominem, Hispanis advenam, & bona (quod præsumendum est) fide, visa auditaque, ut memineraat, referentem. Est in eadem Hispalensi ecclesia imago alia supra memorata, non allata, sed inventa Hispali a Sancto Rege, maximaque in veneratione habita*; Antiquam vocant, *ejusve Gumpenbergius* Imago CCCLXXXI, depicta in pariete, statura sesqui major humana, forma specinissima, ut miraculum sit inter majores pictorem fuisse tanta arte præstantem: & quod ipso miro mirum magis est, in hanc usque diem & integra est, & vel formæ vel colorum nullum omnino passa damnum, quantumvis Mauri, quibus antiquitus esse fama celebrat, eidem expungendæ ligones & malleos adhibuerint. Vestia tota deaurata est, cultus hodieque ingens; ardent perpetuæ in sacello, quod augustissimum, lampades; nulla diei hora sacrum locum accedas, quin tibi via fit per confertum populum faciendæ. Omnis pene superaet litaneuticæ preces, quas Lauretanas vocamus, D & quovis Sabbato, assistente toto Clero, Cathedralis templi symphonizci, non minori pietate quam majestate, concinunt.

124 *Eadem omnia de prædicta imagine ante centum annos habemus apud Morgadum impressa, lib. 4 cap. 10: & qui addit, quod* prius stetit ad manum dexteram capellæ, sed non ita pridem (*Zuniga, qui rem plenius describit, notat* annum 1578, 28 Novembris) ab Archiepiscopo Christophoro, maximo ingenio & molimine translata est, in eum ubi nunc est locum, una cum tota illa parte firmissimi parietis, supra quem formata est. Nec tamen illa prima videtur fuisse translatio: cum enim abiata est a priori loco, apparebat clare, partem illiem parietis non cum reliquo pariete fabricatam, sed aliunde acceptam, ibique infertam fuisse. *Esseque hoc omnino verosimillimum, tam quia Mauri solerunt debuerunt omata destruxisse, ut suam Mezquitam novam a fundamentis ædificarent, cum quia creditibus est a Sancto Rege fuisse repertam extra ipsam Mezquitam, quam intra eandem, quo Christianis non patuisset accessus. Addit* Zuniga *num.* 17, *desperantes de ipsius imaginis destructione Mauros, eduso ante eam pariete, ipsam occultasse; sed frustra, cum propterea Christiani non obtruncarentur illius, & tectum quoque pergerent in veneratione habere. Verum panelo ante hanc expeditionem annis, ille paries concidit, sub eoque apparuit imago nova quodam fulgore inturnium Maurorum ita perstringere cepit oculos, ut arcano quodam impulsu eorum ea fuit erecti non valentes, genua flectere cogerentur; sicuti testatur, sub annum* MDXX *floruit*, Bacalaureus Peraza, *cujus Ms. & hactenus anecdoton autographum extat in Bibliotheca Ducis de Alcalá. Hanc ergo imaginem, quam repræsentamus ærincisam; quæque modo est in ultima capellarum ingredientibus ad latus dextram, juxta lateralem portam dictam S. Christophori; hanc, inquam, imaginem bonus ille Neapolitanus testis, non distinxerit ab ea quæ Regum dicitur; nec animadverterit, haud esse in tabula sed in muro pictam. Ut vero ipsa statua, quæ vere ut & dicitur* Regum, *credi possit Angelicis manibus fabricata, videtur opus esse plurium concordi testimonio: quod cum desit, desit quoque idoneum argumentum fidei miraculo adhibendæ.*

125 *Præter has duas nominis ac venerationis præcipuas imagines Marianas, quarum alteram similiter etiam ut incisam hic vides; invenio adhuc alias ad Sanctum spectantes. Earum una* Eburnea, *alia* Argentea *est. De* Eburnea *ait* Spinosa, *anno* MDLXXIX, *quando ex veteri in novam arcam transferendum erat sacrum corpus, inventam esse supra mortui pectus, creditumque quod ipsum solitus fuerit secum semper deferre; & quando pugnandum cum hoste erat, supra hostile vexillo Regii figere; quod etiam Testium aliquis in Processu affirmavit; alius vero Testis dixit, auditum vel lectum sibi esse, quod ipsam in tali discrimine ante se haberet positam in arcu ephippii sui. Atque hinc originem sumpsisse videtur, ut veneratione omnes sancti Regis imagines, pro Vellere aureo, Austriacorum postea Regum gestamine, appellam habeant ex collari torque pendulam effigiem Deiparæ. Servatur ipsa hodiedum in Archivio Capellæ Regalis, inter pretiosiora illius cimelia. Argentea denique Deiparæ imago Hispalli, cujus & Gumpenbergius meminit, incertum utrum ante vel post captam urbem fabricata, putatur sancti Regis donum esse, vocaturque imago Metropolitana ecclesiæ, & stat super altare majoris Capellæ, quæ (ut infra in ichnographia loci apparebit) in medio templi navi sevit Archiepiscopo & Canonicis ad Officia sua omnia. Lauverus lib. 2 pag. 87 alias quoque Deiparæ imagines indicat, quas Sanctus Rex, ibidem dicitur fabricandas curasse, & in variis ecclesiis a se successive fundatis constituisse: quarum una in Collegiata S. Salvatoris ab Aqua*

nomen

BIBLIOTECA NACIONAL

A *nomen habeat; aliæ duæ ſint, in eccleſia S. Franciſci ſub choro & S. Clementis Monachorum Ciſtercienſium; præter plures eadem in urbe, de quibus ſimilis traditio ſit, & ſimilis eo titulo cultus.* Idem Lauretus allegat Fr. Alfonſum de Vargas, *in relatione de Mariana Horteni imagine, aſſerentem, infinitas eſſe eccleſias, quas Sanctus Rex Deiparæ fecerit dedicari: certe vix dubitarim, quin ab civitatibus oppidiſque omnibus, a ſe occupatis, ille extraxerit extare aliquod pietatis ſuæ erga Deiparam monumentum.*

126 *Lucius Marinæus Siculus, lib. 5 de Rebus Hiſpanicis, Sanctum Regem laudat, quod* Dei effigiem, quam ſemper habebat apud ſe, devotiſſimus adorabat ſummaque devotione celebrabat; ab eaque, quidquid & neceſſario & honeſte petebat, facile impetrabar. Hoc igitur numine adjuvante, *inquit*, Hiſpali aliiſque pluribus oppidis potitus eſt. *Habet hodieque Gienuenſis eccleſia Chriſti Dei noſtri vultum, ad eorum expreſſum ſimilitudinem, quæ vulgo* Veronicæ *nomine appellantur; vel quia id nominis erat piæ cuidam mulieri, quæ Chriſta crucem ſuam bajulanti cum aliis obvia, tergendo ſudori ſanguinique velum capitis ſui præbuerit, in eoque ſacrum faciei acceperit expreſſa lineamenta, ſicut popularitèr circumfertur; vel quia id quod primitus dicebatur* Sancta vera icon, *ſicuti dicitur* Sancta vera Crux, *levi litterarum tranſpoſitione mutatum in* S. Veronicam, *occaſionem dedit ea omnia commentiſcendi, quæ in noſtro Februario ad diem IV malient eruditi viri ſeverioris tuitiæ expenſa videre. Utut eſt,* vulgo S. Veronica *nuncupatur, non ſolum quæ illam accepere matronæ, quæ an illa unquam fuerit dubitatur; ſed citra dubitationem ullam multoque communius, ipſa ſindon, in qua ſic expreſſus cernitur Chriſti vultus; & hic eſt quam* Dei effigiem *Marinæus vocat, & cui* Numinis *appellationem eo modo aptat, quæ modo figurate ſolent imaginibus aptari quæ ſunt prototypi; quod facilius etiam ignoſcas homini, præ ſtudio emunctæ Latinitatis, adeo nullam vocem peregrinam in ſatis ſcriptis toleranti, ut nec propriam* Lucæ *nomen legi in iis voluerit, ſed Romane vocabulo* Lucius *dici. Extat tamen Hiſpanica Marinæi verſio, ipſis Latinis editionibus (quarum prima anno 1533 curata Compluti) triennio vetuſtior; ubi ultra controverſiam* Veronica *nominatur, itaque legitur,* Traia con ſigno la Veronica ... y con el ayuda y ſocorro de neuſtro Señor ganò muchas victorias. *Alibi autem idem Marinæus, agens de* Menteſa quam Jaënem vocant, *dicit, quod* Chriſti ſudario, quam alio nomine Veronicam vocant, non immeriro gloriatur. *His porro duobus Marinæi locis inter ſe comparatis, exiſtimat Franciſcus de Ruſpuertu in Hiſt. Eccl. Gienuenſis urbis Sæc.* 12. *§. 3 aliique, Gienuenſium traditionem, ipſam acceptum referentium Epiſcopo ſuo D. Nicolao, qui eam ante annum* MCCCLXXVIII *attuleſit, poſſe concordari cum Juliani Adverſariis; ubi dicitur, quod ea a temporibus antiquiſſimis apud Gienuenſes colitur & oſtenditur peregrinis. Putant enim dici poſſe, quod S. Ferdinandus, accepto in dittionem Girunio, ipſam ibi elam ſervatam reperit, & ſecum ad bellum Hiſpalenſe aſſumpſit; itaque ceteutam Hiſpali Nicolaus Epiſcopus reverterit Gienuum. Sed nos Pſeudo-Juliani Adverſaria ut figmenta contemnentes, nullamque memoriam apud Hiſpalenſes inventaris talis imaginis, malumus ceteris Marinæi erratis, quorum cauſa Joannes Vaſæus* multis locis diligentiam ſcriptoris, pluribus fidem deſiderat, *malumus inquam, Marinæi erratis etiam hoc imputare, quod fallente memoria ad Veronicam tranſtulerit, quæ de imagine Virginis Deiparæ audierat.*

B *quæ Gienuenſis colitur,*

Imago Chriſti vulgo Veronica,

non ſatis probatur, a Sancto ad Hiſpalenſe objecto uſi delatus,

C *ex ſalſa Marinæi fide, collata ei Juliani Adverſaria.*

§. III. De ſancti Regis Gladio & Labaro, nec non de Clavibus urbis ingredienti traditis, aliiſque ejuſmodi monumentis.

D

PRudentius de Sandovàl in hiſtoria trium Epiſcoporum, ad finem Vitæ Comitis Ferdinandi Gonſalvii (*fuit hic Caſtellæ Comes tempore* Ranemiri Regis, *heroicis contra Saracenos geſtis clarus; quem ab inſigni pietate & felicitate multum laudat Rodericus Toletanus lib. 5 cap. 2 & 12, & floruit ſub medium ſæculi X*) *ad hujus, inquam, Heroïs vitam* addit *Prudentius de Sandovàl, apud Spinoſam*, quod ſanctus Rex Ferdinandus, iturus ad obſidionem Hiſpalenſem, extulerit ſecum os unum de illius corpore, cum enſe & labaro, tamquam viri ſancti, & cujus meritis ſperaret multum ſe adjuvandum. *Deinde proſequitur Spinoſa*: Quod exemplum imitati ſucceſſores Regea, eumdem gladium ſæpe petierunt, ad maximi momenti expeditiones profecturi, ac nominatim Infaos Ferdinandus, in obſidione Zaharana & Antiquerenſi. Eſt autem gladius ulnam unam longus & acutiſſimus, in capuli vertice globum habens cryſtallinum, & pro tranſverſo pretioſam ea lapide flavo petram, ad uniua digiti craſſitiem. Servatur vero in ſacriſtia Capellæ Regiæ, indeque effertur ad proceſſionem, die S. Clementis XXIII Novembris duci ſolitam, in gratiarum actionem pro liberata a Mauris urbe. Hunc enſem elatum portat Aſſiſtens Hiſpalenſis, præcedente illuſtriori quodam viro, ex parte Civitatis delecto, qui vexillum ferat, quod Regi ſancto præferebatur quando urbem obtinuit, ſervaturque in Sacriſtia majori eccleſiæ. 127 *Enſis & labarum ad obſidionem delatum,*

128 Apparatus ipſius Regiæ capellæ tali die hic eſt. Ad latus dexterum portæ, ſub diviti conopæo, collocantur figuræ Sancti Regis & Reginæ Bearricis, primæ uxoris ejus ad ſiniſtram, dexterum latus tenente figura filii Alfonſi Sapientis, omnea veſtitæ quam ſpecioſiſſime: Regis autem figura prædictum gladium manu dextera tenet. Accedente ergo ad Thronum Aſſiſtente, interim dum e capella procedit pompa, Capellanus Major ibidem adſtans eum Cuſtodibus, genu flexus oſculatur prædictam dexteram, ab eaque acceptum gladium tradit Aſſiſtenti in manus; quas ſuis ipſe manibus ſtringit, exigitque juramentum in forma Caſtellanis conſueta, quod eum ſit reſtituturus ſinita celebritate: qua de re mox conficitur publicum inſtrumentum a Notario, eum in finem præſente. Habet autem Chriſtophorus Nuñez Sacellanus in ſuis manuſcriptis, quod anno MDVIII gladium iſtum in proceſſione extulerit ipſemet, tunc forte Hiſpali præſens, Rex Ferdinandus; vexillum vero geſtandum tradiderit Legato Cæſaris Maximiliani, dicens, Si hic adeſſet Nepos meus Carolus, ipſius partes forent iſtud portare; nunc, quoniam abeſt, vices ejus ſuſtine. Tanta in veneratione habent Regem noſtri honorandas illas Reliquias. *Haſtenus Spinoſa: quibus ea Zuniga addiderim, non æque probari omnibus, quod ceſarciendo ſacrum iſtud vexillum ſubditus hinc inde alius fuerit pannus, ſicut facile deprehenditur a non hebete oculo, licet major pars ſit materiæ antiquæ; verentur enim, ne, paulatim evaneſcente panni uteiuſque diſcrimine, non diſtinguatur a recentiori vetuſtior.* *maxime cum vexillum.*

E ea proceſſione anima circumferuntur.

F

Clavis argentea urbis ſancto Regi fabricata,

129 *Servatur præterea, teſte eodem Zuniga num. 24, inter eccleſiæ variora cimelia,* Clavis argentea, *ea parte inaurata, quam creditur* Sanctus Rex, *ſibi ſuccoſſo-*

A *ceſſoriſque urbem ingreſſuris impoſterum offerendam, fabre-fieri juſſiſſe, loco alterius ferreæ, ſibi ab* Axataf *Mauro ſub introitum ante portas urbis oblatæ, quæ hodie eſt in poteſtate* D. Antonii Lopea de Meſa, *olim autem putatur in archivio civitatis cuſtodita fuiſſe. Alii credere malunt, prædictam argenteam clavem, a Judæis fabricatam, & ab Archiſynagogo Hiſpalenſi oblatam Regi fuiſſe: idque veroſimile fieri ex additâ manubrio inſcriptione Hebraica: notant autem in more Judæis fuiſſe, Rege ingrediente in locum ubi Synagogam habebant, eum cum tali cæremonia excipere & ſimul proteſtationem ejus petere. Utriuſque clavis formam, qualem Zuniga exhibet, non gravate repræſentavi ſub imaginibus Marianis, ſed paulo contractiori menſura: ubi nemo eſt qui non facile intelligat Caſtellanorum verborum, ſecreto ipſius* Clavis *tam eleganter intextorum, ſenſum,* DIOS ABRIRA, REY ENTRARA. *Sed motio ſcripturæ Hebraicæ, quæ per extimam annularis manubrii orbitam eſt circumducta, & cum exprimi ſuo loco non poſſit, hic ad latus notatur, minus obvia eſt omnibus; quare eam Latine ſic reddi monco:* Rex Regum aperiet, Rex univerſæ terræ introibit. *Similem ferme ſenſum ſubeſſe Arabicis* Mauricæ Clavis *characteribus, ſimiliter ipſis ejus ſecreto luteutis, ex ſenſu pertinam ejus linguæ ait* Zuniga: *quod tanti non facio, quam quod* Maurorum Hiſpalenſium Princeps Axataf, *ad pedes Sancti Regis exprimi ſolitus cum ſimilis formæ clavi in manu*, cum inde digreſſus perveniſſet ad collem Belli-viſus dictum, ubi incipit urbis aſpectus evaneſcere & maritima ora in conſpectum venire; illacrymans exclamavit, fieri non potuiſſe ut urbem tam generoſe defenſam, tanto incolatum numero conſtipatam, cum exereitu tam exiguo vinceret aliua quam Rex Sanctus: ita ſcilicet implenda fuiſſe decreta ſupremi Alá, qui hoc tempore deſtinaverat civitatem amittendam a Mauris, multa talis eventur prognoſtica ptidem habentibus; *quemadmodum in veteri quadam memoria legiſſe ſe ſcribit jam ſupra aliquoties nominatus* Zuniga *num.* 32 *& in Annotatis ad Caput* 6 *litt.* c, *explicatum pro parte inventur.*

& ferra eidem tradita a Mauris.

B

ac tertia ſolarea Judæis.

C 130 *Idem in Appendice ex* Gonzalvo Argote de Molina, *tamquam teſte oculato (floruit autem hic ante annos centum) meminit tertiæ cujuſdam* Clavis, *ſuperiori ſæculo ſæpiùs in majori ſacriſtia eccleſiæ Matropolitanæ aſſervatæ, quam, non vero priorem, Regi obtuleriat* Judæi, *facultatem petentes (ut deinde ad cujuſque Regis ingreſſum facere eis ita more fuit) commorandi in ſibi aſſignato vico.* Notabilis ea eſt, *inquit*, raritate fabricæ ex omni metallo, ſic ut unumquodque per ſe diſtincte appareat: ſecretum ejus, ſimiliter ut primæ, contexitur ex littatis, eadem Caſtellana verba utrimque legenda exhibentibus: in circulo autem annulari Hebraicis characteribus ſcripta verba, ſic a peritis Latine teddebantur, REX REGUM INTRABIT, TOTUS MUNDUS EUM VIDEBIT. *His ita poſitis, haud incongrue ſuſpicaberis, hanc ultimam clavem ſolam ac propriam Judæorum fuiſſe ipſam ingredienti Regi afferre ſolitorum: priorem vero fabricatam etiam ab aurifabro Hebræo, ſed Regio juſſu & ad uſum Civitatis. Fabrum quoque dicet ſue induliſſe ingenio, in Hebraicis illis litteris annulo manubrii circumducendis; Regem autem præcipue intendiſſe, ut laus Deo redderetur per verba ſecreti; per ſigna vero, quadrato clavis nodo inſculpta ſub annulo, deſignatum voluiſſe, quod præcipuum inſtrumentum victoriæ, qua urbs acceſſit regnis Caſtellæ & Legionis, fuerit geminus ille nexus, catenæ pontique perfringendis adhibita. Denique idem* Zuniga *ad an.* 1252 *num.* 30 *addit, quod etiam in Eccleſia Cathedralis theſauro ſervetur poculum cryſtallinum, auro circumornatum ac munitum, in cujus aureo labro litteris antiquis hæc legitur inſcripta ſententia:* Dominus meus: Dominus mihi adjutor, & non timebo quid faciat mihi homo, & deſpiciam inimicos meos: *in quo vaſe creditur ſanctus Rex bibere ſolitus.*

Scyphus Regis cryſtallinus.

D

131 *Quod autem dicitur Axataf miratus ſalgultatem exercitus, cum qua Rex Sanctus urbem tantam cepit, movetur non ita ſtrictim præterivi. Obſtupefeci ſane cum n.* 27 *lego hæc Regis verba:* Non eſt æqua partitio inter nos & eos qui ſunt trans flumen: hic enim ſumus ad mille Equites, & illi trecentos non numerant; & *verear ne quis exiſtimet, fabulam id potius redolere, quam hiſtoriam. Dubio huic occurrit Petrus d'Outremanus noſter, in ſua Conſtantinopoli Belgica pag.* 270, *narrans, quomodo Balduinus Imperator Conſtantinopolitanus, copias eductarus in hoſtem Murzuphlum, Græcos omnes ad deficiendum ſolicitantem*, Henricum fratrem cum centum lectiſſimis Equitibus præire juſſit, qui oppidatim fidem & ſacramentum a ſingulis Imperatoris nomine excepturus diſcenceret; *uti & reapſe fecit, partim minis, partim blanditiis urbes etiam maximas, quarum una Hadrianopolis, in officio continens. Talia autem cum narraſſet d'Outremanus*; Hic mihi, *inquit*, monendus lector videtur, ut eum centum haſtatos equites ſive cataphractos ad tam arduas expeditiones mitti, aut eos juſtas profligare copias, atque urbes expugnare in hac narratione audierit; non continuo ſibi animo fingat, centum dumtaxat ejus modi virtutum manipulum, omni prorſus nudum præſidio eduei, ac millibus aliquot hoſtium opponi. Verum ſciendum eſt ex antiquo Gallorum inſtituto (*quod idem etiam Hiſpanorum, Longobardorum, ac Germanorum fuiſſe non dubito*) ſingulia ejus generis Equitis alios enm milites, infetioris illos. notæ quidem, ſed tamen ex equia pugnantes (*Chronica noſtra num.* 98 Scutiferos *vocat, & ejuſmodi unum Garcia Perez appoſuit num.* 89) tum pedites adjungi ſolitos eſſe paucnlos; ut cum centum equeſteis Ordinis viros dicimus, ſexcentotum aut non multo ſecus capitum turma, ex conſequentium ratione, intelligenda veniat.

Exiſtat cotiarum Regiarum

ſic tamen ut ſinguli Equites ex vetari inſtituto

E

132 *Hinc autem loco illuſtrando mire facit quod Pauſanias in Phocicis, loquens de Brenno Gallorum in Græciam Duce, habuiſſe eum dicit* Equites vicies mille & quadtingentos, *mox quæ ſe explicans*, vetio *inquit*, numerus fuere ſupra ſexaginta Equitum millia amplius mille & ducentos: nam ſingulos Equites famuli ſequebantur duo, in equia & ipſi & equeſtrium artium gnari: ii præliantibus dominis in extrema acie conſiſtentes ei erant uſui, ut ſi forte equus eſſet amiſſus, ſtatim ſuum ſubmitterent; ſi vir cecidiſſet, ſervus in ejus locum ſuccederet: quod ſi utrumque belli impetus ſubvertiſſet, jam præſto erat tertius, qui pro demortuis locum teneret: jam vero ſi vulnera primarius ille accepiſſet, e ſecundariis alter ex acie illum ſubducebat, alter vero ſaucii vicem ſubibat ..... Atque hanc quidem equeſtris militiæ inſtitutionem voce patria Tegnuria nominant: equum enim Maſſur appellant. *Ubi vocem Maſſur ſcribi jubet Camerarius, eo quod* Mata *aliud prorſus ſignificaverit ſemper*, Marren *autem equi ſint, unde* Mariſcalk *equorum curator, &* Mätrie *equa. Sed noſcio an propterea etiam Maſſurin ſcribendum Pauſaniæ fuerit cum* Dry-mar-kiſt, *trium equorum delectus, commode reddi poſſit. Interim vero apparet ex Auctore ſub annum* 150 *ſcribente, ſique vetuſtiores ſecuta (nam illa Gallorum expeditio* 278 *annis Chriſti nativitatem præceſſit) quam recte ſentiant; qui veterum Gallorum linguam ſola dialecto putant diverſam fuiſſe a Belgica ſea Teutonica; & quomodo S. Hieronymus, commentatus*

unum aut plures armatos comitantur ſecum habuiſſe

F

ut alibi in Græciam irruentes Galli,

Galatarum pro genitores.

A *turum ſuper epiſtolam Pauli ad Galatas, in Præfatione dicat*, Galatas, *id eſt* Gallo-Græcos, *antiquorum iſtorum in Græcium cum Brenno delatorum poſteros*, excepto ſermone Græco, quo omnis Orticos loquitur, propriam linguam eamdem pene habere quam Treveros. *Sed in primis ex iſto Pauſania loco apparet, Equeſtris diſciplina vetuſta ratio, iſti quem attigimus queſtioni ſolvendæ idonea; apparet etiam unde factus ut gravis armatura equites apud Francos, hodie* Maiſtres, *id eſt*, Domini *vocentur, reſpectu ſcilicet* Scutiferorum, *quos tales olim ſecum ducere ſolebant: qui tamen etiam quaternis ac ſenis, ſingulis* Ferdinandi *Equitibus additi, quid ſunt ad grandem illam Maurorum multitudinem, quicum res fuit Sanctio Hiſpalim oppugnanti obſidentique?*

§. IV. *Regimen Eccleſiaſticum & Politicum, Hiſpali conſtitutum a S. Ferdinando.*

B 131 Cum Innocentius Papa IV, *anno* MCCXLVIII *Lugduni in Gallia commorans, fama referente cognoviſſet, quantum incrementum res Chriſtiana acciperet in Batica, felicibus Sancti Regis contra Maures progreſſibus; ſolicitus ille ut eadem menſura, qua Regnum amplificabatur terrenum, etiam reſtauraretur veteris Hierarchiæ ſplendor;* III Kal. Aprilis, anno Pontificatus V, *uſque ad Junium adhuc currente, atque adeo Chriſtianæ Æræ anno prædicto*, Illuſtri Regi Caſtellæ & Legionis, & nobili viro Alfonſo primogenito ſuo, *ſcripſit Epiſtolam, quæ extat apud Odoricum Raynaldum tom.* 13 *ad annum præmemoratum num.* 47, *hoc tenore:* Virtutum Dominus diſcretionis tantæ gratiam utrique veſtrum coctaliſſe dignoſcitur, ut libere devotis mentibus agnoſcatis, quod ſuæ Majeſtatis oculis pro eo placiti ſemper drbeatis exiſtere, quia ipſe multa & grandia regni veſtro dominio, cum intervento famoſi nominis, noſcitur ſubjugaſſe. Propter hoc itaque ſecura fiducia magnitudinem veſtram, affectione qua poſſumus, rogandam duximus & monendam, in remiſſionem vobis peccaminum injungentes, quatenus Sedes Epiſcopales terrarum illarum, quas virtus Altiſſimi principaliter per veſtra & aliorum fidelium victoriosa ſubſidia de manibus Paganorum eripuit, & ad lucem religionis Chriſtianæ deduxit, de multiplici bonorum veſtrorum aſſlocotia, pro divini honore nominis, dotare magnifice ſtudeatis; ita quod præſentibus & poſteris nomen veſtrum ſemper effulgeat, & Deo propitio vobis augmentum gloriæ triumphalis accedat, ſuccedentibus poſtmodum felicibus prælis, quæ recompenſat æterni Regis benignitas pro fructuoſæ operibus pietatis.

ubi hortatur ut Rex adimpleat

ut recuperatis olim Sedes quoque Ecclieſiaſticæ reſtituantur

C 134 *Potuit hoc Breve aliquam multis menſibus prius quam Hiſpalis daderetur traditum Sancto Regi fuiſſe: qui ut urbem habuit in poteſtate, haud ſegniter exequi cœpit quod ſibi commendabatur. Nam ſicuti ei prima cura mox fuit, Meſquitam majorem convertere & conſecrare in eccleſiam Chriſtianorum: ita nec diu cunctatus videtur in ordinando ibidem Clero, cui creditur ſtatim deſignaſſe Archiepiſcopum futurum, filium ſuum* Philippum: *Chronica num.* 147. Electum Archiepiſcopum *ibi appellat; ſed in diplomate Privilegiorum, Hiſpalenſi civitati conceſſorum, de quo mox infra, ſolum ſubſcribitur*, Infans Philippus, Procurator Eccleſiæ Hiſpalenſis: *Laurentius ſcribit pag.* 349 *eum* Pariſiis in Sorbona ſub Alberto Magno *fuiſſe omni ſcientia graviori inſtructum; ſed ipſum illud collegium, a Roberto de Sorbona fundatore ſuo nuncupatum, non ante annum* MCCLII, *inſtitutum ſeſſe fatetur: & Albertus Magnus lectiones ſuas habebat procul a Sorbona loco, in area publica, quæ creditur ab ipſo retinuiſſe nomen ut vulgo* Place-Maubert

Hiſpalenſi præſuli ſuccedit Philippus eum vidit Parmæ

dicatur quaſi Locus-Magiſtri Alberti. *Ego non exiſtimo* D *Philippum extra Hiſpaniam quidquam didiciſſe, ſed ſtuduiſſe Salamanticæ, inſtituta a patre Univerſitate, ſi tamen ullam aliquando adiit ſtudiorum cauſa. Quod autem non fuerit mox conſecratus Epiſcopus nihil miror; necdum enim attigerat annum ætatis trigeſimum, ante quam Presbyterum vel Epiſcopum ordinari per Canones non licebat, utpote tertiogenitus ex parentibus primum matrimonio junctis anno* MCCXIII.

135 *Interim dum res congrua Philippo accederet, Epiſcopalis in Urbe munera, per modum Vicarii, juſſus eſt exercere* Raimundus Epiſcopus Segovienſis; *qui quia poſtea, renuntiante* Philippo, *factus eſt* Archiepiſcopus Hiſpalenſis, *in Chronico ſupra num.* 116, *& infra num.* 147, *ſit anticipate nuncupatur. Cum autem ex poſt modum ſecuto* Philippi *matrimonio conſtet, nec Diaconum quidem unquam ordinatum fuiſſe, qui gradus patebus annos* XXV *natis, indicio id nobis eſt, militaris animi adoleſcentem a ſacris miniſteriis alieniorem fuiſſe ſemper, licet id vivente patre diſſimularit. Ægidius Gonſalvi Davile in Theatro Eccleſiæ Segovienſis aſſerit, tandem, paucis poſt patris ſui mortem diebus (melius dixiſſet annis, aut ſaltem menſibus) ob cauſas in hiſtoria alignatas mihi vero necdum lectas, renuntiaſſe Electioni ſuæ, eas cauſas certe non legit Tamayus de Salazar, quando ad* XI *Martii, in Catalogo Archiepiſcoporum Hiſpalenſium, teſtionum iſtam diſtulit uſque in annum* MCCLXI. *Sed in hoc inſigniter eum erravisſe probant Verſus Æra* MCCLXXXXVII, *id eſt anno* MCCLIX *Sigebia poſiti, ad honorem ipſius* Raimundi, *cum his itrrare titulo* Archiepiſcopi Hiſpalenſis. *Profert eos Verſus idem Davila in Theatro Eccleſiæ Segovienſis, tamquam* Epitaphium: *quo loquendi modo deceptus Tamayus, expreſſius affirmavit*, tanti Præſulis memoriam ea epigraphe in ſarcophago conſervari. *Interim tum ipſa quum Ægidius aſſerunt Raymundum dumtaxat obiiſſe anno* MCCLXXXVIII; *& antea in Theatro Hiſpalenſi idem Davila dixerat, quod an.* MCCLXXXV *baptizarit Sanctum, Alfonſi Sapientis ſecundogenitum, poſtea Regem, unde & Compater Regis vocatur a Morgado in Hiſt. Hiſpal fol.* 111 *col.* 1, *allegante caput* 17 *Chronica Alfenſina.*

E *falſo dehinc de Archiepiſcopo Hiſpalenſi,*

136 *Non eſt autem* Raymundi Epitaphium *quod appellat Davila, ne tale quidem, quale etiam vivenți poni poſſet, ſed ſunt quatuor* Tituli, *diſtinctim deſcripti, ac diſtributi per parietes eccleſiæ Parochialis S. Ægidii, cum ipſius adhuc viventis & parentum ibidem pridem tumulatorum memoria. Hoc intelliget, ſi placeat dividere verſus, & correctis mendis, cum quibus eos edidit Davila, legere quemodo legi potuerunt, ac vero etiam debuerunt, ut aliquem tolerabilem ſenſum habeant.* F

I.

Gloria Raymundi, perluſtrans climata mundi,
Ejuſdem nomen & felix prædicat omen.
Segoviæ micuit Paſtoris columine pridem,
Hiſpalis Archiepiſc. factus modo floret ibidem.

II.

Templum dotavit præſens ac ædificavit
Præſul præfatus Raymundus: quo eſt tumulatus
Præſulis ipſius pater Hugo, Richardaque mater,
Presbytes ipſe pede quos calcat marmoris æde.

III.

Hæc loca fundavit, propriis fundata paravit.
Præſul expenſis, Raymundus Segovienſis.

IV.

Hoc fundamentum ſancti tenet oſſa parentum
Præſulis; Hugo pater, mater Ricarda vocatur.
Claroit ex meritis ejus Segovia pridem,
Hiſpalis & eandem fuit Archiepiſcopus idem.

ÆRA MCCLXXXXVII.

quod erat anno 1259 *quando ipſi adhuc Segobia poſiti ſunt.*

A 137 *Eidem* Raymundo, *id eſt conſilio & directione ejus, adſcribit etiam Davila prælaudatus erectionem Dignitatum, Canonicatuum, & Prebendarum in ipſa Metropolitana Eccleſia; ubi hodie conſtat* Capitulum *Prebendatis octoginta, inter quos undecim* Dignitates, *qui Archiepiſcopo Pontificaliter celebranti aſſiſtunt mitrati. Omnium autem in frequentando divino Officio commendatur aſſiduitas: ſed inprimis* Beneficiatorum *quos appellant* Vicenæ, *ex quod viginti Presbyteri, voce & cantus peritia præſtantiores, ſuffragiis Capitularibus ad hoc eligantur, ut diuturnis noctuaiſque Horis indefinenter aſſiſtant. His accedunt plures quam quadraginta* Capellani, *ſuffragiis Capituli ſimiliter delecti. Hujus tertiæ atque ultimæ claſſis fuit* Venerab. P. Ferdinandus de Contreras, *Apoſtolici plane ſpiritus concionator, tantoque animarum zelo aſtuans, ut non ſolum ad Confeſſiones audiendas eſſet aſſiduus, ſed frequenter etiam trajiceret in Africam, captivos Chriſtianos de barbarorum ſervitute redempturus. Hujus eamquam viri ſancti cauſarum in Romana Rota verſatur, & pro impetranda canonizatione magna fiat ex parte Regis & Capituli inſtantia, erit fortaſſe de eo plenius aliquando agendum in Sapplemento Februarii, cujus menſis die* XX *an.* MDXLVIII *obiit, inſigni tumulo conditus inter utramque chorum, ubi nec Archiepiſcopis quidem ſepultura, ceditur. Ad commendandam quoq;* Regis *hujus* Capituli *præcellentiam facit, quod ex inſtitute Catholicorum Regum* Ferdinandi & Iſabellæ, *quotquot in novo Orbe inſtituuntur Eccleſiæ, titulo Capellaniæ ſubjiciantur Eccleſiæ Hiſpalenſi, jubeanturque ſecundam ſtatua & ceremonias illius ordinari. Item quod* Urbanus VIII XVIII *Novemb.* MDCXXXVIII *ſpeciali laudato cæſerie proviſione Prebendarum intra Pontificios menſes vacantium, jure hoc in Archiepiſcopam Capitalumque tranſlate, etiamſi contingeret defunctum Prebendarum ipſius S. R. E. Cardinalem fuiſſe: uti & hæc & alia plura nobis Hiſpali perſcripta fuerunt.*

B 138 *Dum hæc ita ſtrictim mihi indicantur, qua fuſe ac minutim tractantur ab hiſteria Hiſpalenſis ſcriptoribus Hiſpanis, nec non a Michaele Angelo Laureto Italice; prodierat Neapoli, anno ſeliciſ* MDCLXXXI Diſcurſus hiſtoricus, in quo per rerum geſtarum ſeriem demonſtratur, Sanctum Regem Ferdinandum III. & Alfonſum X cognomento Sapientem illius filium, eorumque prædeceſſores Caſtellæ & Legionis Reges, habuiſſe jus diſponendi de Decimis terrarum, quas e Saracenorum manibus recuperabant; *quem Diſcurſum* ea authenticis documentis & illuſtrium Scriptorum traditionibus *concinnaſſe ſe profitetur* D.
C Rodericus de Quintanilla, Archidiaconus de Xerèz, Dignitas & Canonicus Metropolitanæ Eccleſiæ Hiſpalenſis J. V. D. *Non eſt hujus loci tractatum iſtum, quamvis hiſtoricam, non dico inferre eorum præſenti operi, ſed vel ſtrictim percurrere, prout in Paragraphos* CXVIII *diſtinguntur. Satis erit ex §. 92 dicere, quomodo ea, quibi vindicatur Decimarum pro arbitrio applicandarum facultas,* Rex Sanctus *ejus ſit in favorem Eccleſiæ Hiſpalenſis. Inſtrumentum donationis, ex veteri Caſtellano Latius redditum, ſic delibat Archidiaconus prefatus,* Notum ſit omnibus &c. qualiter ego Don Ferdinandus Rex Caſtellæ &c. ad honorem Jeſu Chriſti, qui eſt verus Deus, qui me direxit & auxiliatus eſt in meis geſtis, & ſignanter in acquiſitione civitatis Hiſpalenſis; dono & concedo Eccleſiæ Hiſpalenſi in perpetuum, Decimam meorum vectigalium Hiſpalenſium, omnium eorum ibi provenientium per mare & per terram, de quibus ego debeo habere mea jura. Et ſimiliter dono Eccleſiæ Hiſpalenſi Decimam omnium aliorum vectigalium, exiſtentium in acquiſitionibus a me factis & faciendis, favente Deo, & a poſt me regnantibus in Caſtella & Legione, ac in Archiepiſcopatu Hiſpalenſi. Et ſi forte Regios Donas Joanna aut Dux Henricus oſtenderent litteras Apoſtolicas, rationabiliter & juridice tales, ut valeat debeanc ad eos excuſandos a Decima, eis valeac eorum jus. Et Archiepiſcopatum intendo ego hoc modo, ut non comprehendantur ibi alii Epiſcopatus Provinciæ Hiſpalenſis, nec res ad illos ſpectantes: ſed volo, quod ſi aliquod oppidum Provinciæ Hiſpalenſis fuit antiquitus Epiſcopatus tempore Chriſtianorum, & aliqua alia oppida fuerint iſtius Epiſcopatus & modo non ſunt acquiſita; quando illa acquiſiero, ſeu ille qui poſt me in Caſtella & Legione [regoabit] acquiſiverit; Eccleſia Hiſpalenſis habeat Decimam & jus, quod Ego, aut ille qui poſt me in Caſtella & Legione regnabit, habebimus in illis locis, uſque quo adſit Epiſcopus in loco: & quando aderit Epiſcopus in loco, cedeat Decima & ejus quod ibi in illis locis, Ego aut qui poſt me regnabit in Caſtella & Legione habebimus, ad Epiſcopum & Eccleſiam ejuſdemmat oppidi; & excludantur Archiepiſcopus & Eccleſia Hiſpalenſis. *Hæc & alia plura ſimul cum Decimis donata, ceatinet Inſtrumentum, factum Æra* MCCLXXXVIII, *ſive anno Chriſti* MCCL; E quæ donatio, *inquit Archidiaconus,* fuit ſubſcripta & confirmata a duobus Regis filiis, uti Procuratoribus Archiepiſcopalium Eccleſiarum Toletanæ & Hiſpalenſis, & ab uno & viginti Epiſcopis, aliiſque Proceribus.

139 *Atque hæc, de Eccleſia ſtatu Hiſpali ordinate, dicta ſunto: de politico, Mariana lib. 13 cap.* 8 Regium *inquit,* Senatum, cujus hoc tempore litibus dijudicandis ſumma in Caſtella eſt auctoritas, ab hoc Rege (S. Ferdinando) excogitatum eſſe memoratur, duodecim virorum Collegio creato, ad quos majores controverſiæ ſpectant; & cauſæ ab aliis dijudicatæ ex provocatione, periculo pecuniæ, ſi is qui provocavit ſit victus. Paulatim gliſcente calumnia multitudineque cauſarum increſcente, novum conſtituere forum opus fuit, cum antea civitates, domeſticis judiciis contentæ, aut certe ad proximos conventus juris petendi cauſa appellantes ſolummodo, turpe ducerent atque importunum, Regium auxilium implorare. Magnis præterea vicis legum condendarum poteſtas data eſt, colligendarum eura injuncta earum quas Partitas vulgo vocant: quod opus ingentis laboris Alfonſo demum Rege perfectum eſt. *Qualem porro Hiſpali juris dicendi rationem* Rex Sanctus *inſtituerit, colligere licet ex ea quam ſuo tempore ſervatam ſcribit Morgadus lib. 2 cap. 16, primo loco conſtituens* Audientiam Regiam, a qua non datur appellatio. *Non pauca eodem facientia habet etiam Zuniga, ad annum* MCCL. *poſtquam narraſſet, quemodo Rex Sanctus, convocatis Hiſpali Regni Comitiis,* Iorum Toletanum, *id eſt jura, privilegia, & immunitates Regia Toletana civitati ab avo ac tritavo ſuo,* Alfonſo VIII ac IX *conceſſas & a ſe olim confirmatas, auctiores etiam in nonnullis, communicavit cum novis civitatis reſtituta incolis accoliſque, ex quam ipſe exhibet tenore, ſecundum authenticum exemplar, juſſu Ferdinandi atque Iſabellæ Regum Catholicorum deſcriptam, & in Archivio publico ſervatum (nam originaria membrana diperiit) cujus initium ex veteri Caſtellano idiomate placet Latinum facere, quia ſpirat inſignem Sancti Regis erga Deum & homines gratitudinem.*

140 In nomine illius Dei veri ſe permanentis, qui unus eſt Deus cum Filio & Spiritu ſancto, atque unus Dominus, in Perſonis tribus & in ſubſtantia unicus; illius, inquam, Dei qui iſta nobis de ſua gloria revelavit, de quo etiam eadem credimus ut nobis revelata ſunt, de gloria ejus, & de Filio ejus, & de Spiritu ſancto: itaque tenemus & recipimus Deitatem

ve dili ſcuto e di. natum Ca. Prælatus & Glosa.

Ex variis Provinciæ Hiſpalen.

anno 1250.

Idem ſe tum nobis civitatem ordinat.

pro quibus in ejus Eccleſia Hiſpalenſi.

F eſque cum multis privilegiis civitatis Toletanæ

per diplomata ſuorum fidei pro feſſum.

tranſlatio Regis Derk. nem verſio. getium cl. viri ex ſtig.

A tem veram ac permanentem, adorantes proprietatem in Perſonis, & in Eſſentia unitatem atque æqualitatem Divinitatis. In nomine autem hujus Trinitatis, in ſua eſſentia individuæ, incepimus & terminamus omnia quæ fecimus opera bona, ipſamque invocamus, ut etiam hujus noſtræ actionis ſit principium ac finis. Amen,

140 Reminiſcantur omnes, quotquot hoc ſcriptum legent, grandium bonorum, grandium gratiarum, grandium beneficiorum, grandium decorum & proſperorum ſucceſſuum, quæ fecit & exhibuit is, qui omnium bonorum initium & fons eſt Chriſtianitati univerſæ, ſigillatim in Caſtella ac Legione, in diebus ac temporibus noſtris, Mei ſcilicet Domini Ferdinandi, per Dei gratiam Regis Caſtellæ, Toleti, Legionis, Galeciæ, Seviliæ & Jaeni. Intelligant autem & cognoſcant, quod Deus tanta bona nobis fecerit & præſtiterit, tam contra Chriſtianos quam contra Mauros, non propter noſtra merita, ſed propter magnam ſuam bonitatem & grandem miſericordiam; atque propter deprecationes & merita S. Mariæ, cujus famulus ſumus; nec non propter auxilium quod ipſi nobis tulit cum ſuo benedicto Filio: item propter deprecationes & merita S. Jacobi, cujus ſu-

B mus Vexilliſer, ſignum ejus tenentes, qui nobis adjutor ſemper ad victoriam fuit; quique, ut faceret bene Nobis & Filiis noſtris, noſtriſque Divitibus hominibus & Vaſſallis noſtris, omnibuſque populis Hiſpaniæ, conſtituit, ordinavit atque peregit per Nos, qui Miles ejus ſumus, perque laborem noſtrum, & cum auxilio atque conſilio D. Alfonſi filii noſtri primogeniti, & D. Alfonſi noſtri germani fratris, atque filiorum noſtrorum cetorum; nec non cum auxilio atque conſilio aliorum noſtrorum Divitum-hominum, fideliumque noſtrorum Vaſallorum, Caſtellanorum ac Legionenſium, ut acquireremus totam Andaluziam, ad Dei ſervitium augmentumque Chriſtianitatis, amplius atque perfectius quam ab alio ullo Rege conquiſita fuit, ſeu viro ſeu femina: qui quidem multum Nos honoravit, magnamque gratiam nobis fecit in ceteris noſtris per Andaluziam victoſiis; credimus tamen, quod tanto abundantiorem ac pleniorem favorem nobis exhibuit in conquiſitione

C Seviliæ, quam fecimus eam auxilio potentiæ ejus, quanto illa major & nobilior eſt omnibus aliis Hiſpaniæ civitatibus. Ideo nos Ferdinandus, famulus & miles Chriſti, quandoquidem tanta beneficia, tantaſque gratias, atque tot modis, accepimus ab eo qui eſt omne bonum; æquum & rationi congruum exiſtimamus, bonorum illorum, quæ nobis fecit Deus, participes reddere noſtros vaſallos, & plebem quæ nobis venit Seviliam populatura. Et hac de cauſa, Nos, Rex Don Ferdinandus, ſimul cum Regina D. Joanna uxore noſtra, & cum Infante D. Alfonſo filio noſtro primo herede, aliiſque noſtris filiis D. Frederico, & D. Henrico, damus & concedimus iſtis privilegium & libertates in hac charta contentas.

anno 1250. ſubjugavit Eccl. 141 Damus vobis, civibus Seviliæ, id quod communiter dicitur Forum Toletanum: & damus Equitibus omnes immunitates, quibus gaudent Equites Toletani. *Pergit deinde Rex eadem privilegia & immunitates in nonnullis punctis ampliare; genti etiam nauticæ proprium magiſtratum, jura, & privilegia conſtituere (quod Toleti, utiq; in mediterranea civitate, locum non habuerat) & prætavere difficultatibus, inter nautas civeſq; ac eorum magiſtratus cauſa jurisdictionis emerſurie. Denique finitus, omnibus iſtic contenta violaturis interminatur ſuam atque divinam iram, multamque indicit centum marcarum auri, ſibi aut poſt ſe regnanti pendendam. His vero ſic veteri Caſtellana lingua deductis, ſequentia omnia Latine ſubjunguntur, pro notitia ſyli* D *iſtius temporis, perſonarumque, tunc repræſentantium Status Regni univerſi, haud indigna hic legi.* Facta charta apud Seviliam, Regiis expenſis, quindecim Junii, Æra de MCCLXXXVIII annos. Et nos prænominatus Rex Ferdinandus, regnans in Caſtella, Legione, Gallecia, Sevilia, Corduva, Mureia, Jaeno, Baetia, hoc Privilegium, quod fieri juſſi, approbo, & manu propria roboro & confirmo.

Eccleſia Toletana vacat. Conſ.
Infans Philippus Procurator Eccl. Hiſp. Conſ.
Ægidius Burgenſis Epiſcop. Conſ.
Nunnius Leginnenſis Epiſcop Conſ.
Petrus Zamorenſis Epiſcop. Conſ.
Petrus Salamantinus Epiſcop. Conſ.
Rodericus Palentinus Epiſcop. Conſ.
Rymundus Segovienſis Epiſcop. Conſ.
Ægidius Oxomenſis Epiſcop. Conſ.
Matthæus Conchenſis Epiſcop. Conſ.
Benedictus Abulenſis Epiſcop. Conſ.
Haznarius Calagurritanus Epiſcop. Conſ.
Paſchaſius Gienenſis Epiſcop. Conſ.
Adam Placentinus Epiſcop. Conſ.
Eccleſia Cordubenſis vacat. Conſ.
Petrus Aſtoricenſis Epiſcop. Conſ.
Leonardus Civitatenſis Epiſcop. Conſ. E
Michael Lucenſis Epiſcop. Conſ.
Joannes Aurienſis Epiſcop. Conſ.
Ægidius Tudenſis Epiſcop. Conſ.
Joannes Mindonienſis Epiſcop. Conſ.
Sanctus Caurienſis Epiſcop. Conſ.

142 *Hactenus Epiſcopi, ubi quod* Toletanæ & Cordubenſis *Eccleſiarum vacantium ratio habeatur, potius quam* Compoſtellanæ *aliarumque, per ſuos Epiſcopos non præſentium ideoque non nominatarum, videtur indicare ſpeciale vacantium Eccleſiarum jus, ut per Delegatum poſſint locum ſuum in Regni Statibus obtinere & acta publica confirmare; non item aliæ Epiſcopum habentes, ex quacumque cauſa interceſſe non valentem. Apparet interim* Segovienſi, *ratione commiſſæ ſibi Hiſpaleuſis Eccleſiæ, nullam ſpecialem prærogativam inter alios competere. Poſt illorum autem ſubſcriptiones, ſequuntur columnatim Proceres, octoni & octoni, primum Caſtellani, tum Legionenſes & Galeci, ex iis ſupra videtur dicti* Homines divites, *& nunc forteſſis* Grandes Hiſpaniæ *nuncuparentur, hoc ordine:*

		F
Alfonſus Lupi Conſ.	Rodericus Gomez Conſ.	Magnati-bus.
Alfonſus Telli Conſ.	Rodericus Frolaz Conſ.	
Munius Gonſalvi Conſ.	Gometius Ramirez Conſ.	
Alvarus Petri Conſ.	Joannes Petri Conſ.	
Joannes Garciæ Conſ.	Ferdinandus Joannis Conſ.	
Gometius Roderiſi Conſ.	Rodericus Roderiei Conſ.	
Rodericus Gometii Conſ.	Alvarus Didaci Conſ.	
Simon Roderiſi Conſ.	Pelagius Petri Conſ.	

Porro poſtjam dictos utriuſque Nationis Proceres ſignaut ſub uti aque columna, ordine unico ſigillatim, primarii quidem Regis Miniſtri, hoc modo:

Didacus Lupi de Faro, Alferez Domini Regis Conſ.
Rodericus Gonzalvi, Majordomus Curiæ Regis Conſ.
Ferrandus Gonzalvi, Majormerinus in Caſticlla Conſ.
Petrus Gutetii, Major-merinus in Legione Conſ.
Munio Ferrandi, Major-merinus in Galetia Conſ.

Ubi Alferez, *idem eſt quod* Gonfaloncro *Italis, vox Arabica, ſignificans* Equitem, *velut autonomaſtice, ad denotandum primum in Ordine Equeſtri officium.* Merinus, *ex* Majorino *contractum, denotat Præfectum juri dicundo, quacumque in villa, oppido, civitate* (Majorem *alii dicunt, Galli* Mayre) *qui autem in eo Ordine primus, totiq, Provinciæ aut Regno cum poteſtate Prætoria antiſtat,* Major-merinus. *& officialibus præpoſitis.*

Sancius Segovienſis ſcripſit, de mandato Magiſtri

EX MSP. ſtri Raymundi, Segovienſis Epiſcopi & Domini Regia Notarii, eano tertio eb illo, quo idem glorioſiſſimus Rex Ferdinandus cepit Hiſpalim, nobiliſſimam civitatem, & eam reſtituit cultui Chriſtiano. *Notat autem Zuniga, iſtum morem diſtinguendorum, in ſubſcriptionibus hujſmodi*, Caſtellanorum a Legionenſibus & Galecis, *ſtatim poſt factam Regnorum duorum conjunctionem reperiri, jam inde ab anno* MCCXXXI. *Qui porro ipſum textum* Fori Toletani, *ex Latino in Caſtellanum idioma antiquitus eraduſti, videre voluerit, inveniet apud jam dictum Zunigam, poſt textum Fori ſeu Privilegii Hiſpalenſis.*

Partitionem civitatis Hiſpalenſis & agri abſolvit filius ſucceſſor.

143 *Ceperat etiam Rex Sanctus inter novos incolas partiri civitatem ac territorium Hiſpalenſe: ſed res longiorem operam fuit, quam ut integre abſolutam potuerit Rex ſanctus videre. Ceptam ergo a patre diſtributionem perfecit, & legitimis tabulis conſignavit ſucceſſor* Alfonſus, *proximo anno a morte patris* MCLIII: *quas tabulas integras exhibet Morgadus lib. 2 cap. 1, ex eoque tranſcripſit Carus parte 2. Earum principium, relatu dignum, hoc eſt, ex Hiſpanico translatum.*

Seviliæ die Jovis primo Maji, æra milleſima ducenteſime nonageſime prime, ex ſcientia & magne
B voluntate quam habuit D. Alfonſus, Dei gretia
ann. 1272 - 1 Maji. Rex Caſtellæ, Toleti, Legionis, Gelitiæ, Seviliæ, Cordubæ, Murciæ, Jeen, præſtandi obſequium Deo; & ad honorem prænobilis Regis D. Ferdinandi patris ſui; & ed remunetandum Infantem D. Alfonſum patrum ſuum, ſuoſque Fratres & Homines divites ſuos, & Ordines ſuos, & Nobiles ſuos, & omnes qui juverunt ipſum in obtinenda prænobili civitate Sevilia; propter ſervitium & auxilium quod fecerunt Regi D. Ferdinando patri ſuo & ſibi in ea acquitenda, ſubjugandaque Andeluzie, populandaque & componenda prædicta nobili civitate Seviliæ; neceſſe habuit ſcire quot eſſent ibidem prædia, ficeta, oliveta, horti, vineæ, agri: & hoc ſcivit per D. Raymundum Epiſcopum Segovienſem & per Lupum de Mendoza .... qui totum Hiſpalenſe territotium circuiverunt, & ſigillatim omnia cognoverunt: & ſecundum quod illi retule-
Liber de ea re variis valde invenitur apud Spinoſam. runt eſſe in quovis loco, diſtributionem fecit Rex, prout deſcribitur in hoc libro. *Extat liber ipſe in Archivio Capituli Hiſpalenſis, ex quo tantum tranſcripſit Paulus Spinoſa, poſuitque in fronte lib. 5 Hiſtoriæ ſuæ Hiſpalenſis; qui liber, ſi non eſt primum & originale ſcriptum, eſt ſaltem ex primo ſumptum authenticum exemplum; ſic enim verbis Latinis ſubſignatur.*

C Iſtum librum excuſſit Gomeſius Martin de la Mota, Notarius Abiliſſimi Regis Caſtellæ. Benedictus ſit Dominus in ſæcula ſæculorum. Amen. *Multa iſtic indocantur loca, quorum vetus appellatio juſſu Regis dicetur in aliam commutata. Sic dicitur ſtatim in principio, quod* D. Alfunſo patruo ſuo dedit Rex pagum, qui tempore Meurorum dicebatur Corcolina; Rex eutem poſuit ei nomeu Molinæ, eſtque in terminio San-Lucarienſi. *Atque hinc apud Morgadum, vetera haud dubie monumenta ſecutum, prædictus Princeps ſemper appellatur* Dominus de Molina, *non ab alio aliqua in Caſtella vel Legione loca. Cum autem dubium eſſe vix poſſit, quin eo tempore plura alia locu aut omnino deſerint nominari, aut appellationem mutaverint, probabile etiam ſit, horum quoque notitiam revocari poſſe auxilio libri prædicti; ſcilicet ex nominibus vicinorum locorum, adhuc quodammodo ſuperſtitibus; ut nihil dicam de multarum illuſtrium familiarum progenitoribus, indidem eruendis ei, cui Genealogicum ſtudium placeret. Addit Lourtus pag. 355,* Præfectum primum Alcazarii Hiſpalenſis e ſancto Rege conſtitutum *fuiſſe* Don Nunnium Gonzalvi de Lara & Herrere, quæ dignitas hodieque conſervetur in excellentiſſima familia Dominorum Comitum Ducum de Oliveres; *quod* D *neque negare, mihi neque aſſerere eſt animus, neſcienti quam magnæ vel parvæ antiquitatis auctoritatiſque teſtimonio id nitatur.*

CAPUT XVIII.

Ferdinandi Regis extrema geſta ac pientiſſimus obitus.

144 Poſt ſ. ovum in Andaluzia actus.

POſtee victoriam ſuam ipſe per ſe proſequens Rex præclarus, obtinuit Xerez, Medinam, Alcalam, Bejar, Sanctam Mariam a portu, & Gedes intra ipſum mare ſitas; nec non Sanlucàr de Alpechin, Arcos, Lebrixam, Rotam, Trebuxénam aliaque loca plurima, haud facile nominanda ſigillatim, ee denique quidquid ad hanc partem *a* eis
a mare eſt regionum. * Totos octo annos in Andaluzia tranſegit Ferdinandus, neque amplius in Caſtellam rediit; eoque tempore æruumnas & pericula multa ſuſtinuit; quia quemcumque locum obſidione cinxiſſet, non prius fere dimittebat quem obtinuiſſet, quantumcumque gravem ac diuturnum egonem propoſitum ſibi videret. Vixit aurem poſt occupatam Hiſpalim ennis tribus & quinque menſibus; & hic finivit eum ipſa vita curſum glorioſo-
E rum ſuorum certeminum, quia tantus erdor ei inerat recuperandæ totius Andaluziæ, ut numquam perſusderi ſibi ſiverit reditum in Caſtellam. Quia autem jam obtinuerat quidquid eis mare poſſident Meuri, deſiderabat etiam *b* transfretare, ad ipſos in
b Tranſfretare in Africam ſuadet mortuus. Africa debellandos. Jamque præcurrens edventus ejus fama magnum ubique terrorem ſparſeret, tum quia credebant non deſiturum a propoſito, quod fixum certumque ei eſſe dicebatur; rum quia diſſidebant ſe poſſe reſiſtere potentiæ, animo, atque ſortunæ ejus. Unde complures iſterum pertium Toparchæ conſtitutum habuerunt, eidem, ſi trajiceret, ſubdere ſeſe *c*; ut dubium nullum ſit, quin vebe-
c menter etiem iſtie dilataturus imperium ſuerit, ſi longior ſibi vira obtigiſſet. Verum aliter viſum Deo, virx ec mortis Domino; eujus diſpoſitioni neque Rex, neque Imperator, neque elius eujuſcumque conditionis homo poteſt reſiſtere, & mortem eb eo decretam fugiendo declinare. Omnibus ſiquidem communis mors eſt, aliis tamen honorara illa felixque contingit, eliis infortunata atque inglorie. Nunc ergo qualem Beatus Rex Ferdinandus ſortitus ſit, enar-
F ret hiſtoria.

Virtutes, quibus virtutibus ornatus.

145 Mortuus eſt Rex inclitus Ferdinandus, poſt tot tamque heroica facinora, poſt tam inſignes de Mauris victorias, poſt tantum cumulum laudis ac decoris conquiſitum: qui præterquam quod hominibus carus fuerit, fuit etiam dilectiſſimus Deo; ab eodem ſpatium vitæ nactus, quo tante agere pro nominis diviui gloria poſſet in terris, & in cælis conſequi coronam tam grandibus meritis debitam. Sic eutem mortuus, quomodo non dicetur habuiſſe mortem felicem etque honoratam, quamvis Chriſtianati toti, per ipſum exaltatæ atque ornatæ, luctuoſam? Sed inprimis luxerunt eum ſubditi ſui, quibus Regis ſui tam excellens virtus præſidio ſimul erat & ornamento. Fuit enim exercitio virtutum heroicarum ſemper intentus, otioſus oumquam; fortis in conflictibus, felix in progreſſibus, glorioſus in victoriis; liberalis & munificus erga benemeritos, præſertim Viros nobiles, Eccleſias, Ordines religioſos, Adalidas, & Almogávares; conditor legum & conſuetudinum optimatum, immunitatum privilegiorumque largitor, miniſtrator juſtitiæ;

A juſtitiæ; multa prudentia, ſcientia, elementia & pietate prædictus; amabilis bonis, tettibilis malis; enſtos veritatis, fidei ſervantiſſimus: & ideo Mauri, licet eum timerent, amabant tamen, quia numquam non fidelem experiebantur. Fidei Chriſtianæ exaltator præcipuus, infidelium perſecutor acerrimus; mandatorum divinorum obſervantiſſimus fuit hic Rex; ideoque, ſicut in omnibus actionibus ſuis Dei honorem & gloriam ſemper præ oculis hebuit, quæ Dei ſunt ante omnia curans; ita etiam Deus ipſum in omnibus juvit & proſperari fecit, dando ei victorias tot ac tantas de fidei noſtræ ſanctæ inimicis, civitateſque & oppida tam multa, tam nobilia eidem ſubjiciens per Hiſpaniam, quot & quanta in hac hiſtoria commemorantur. Denique tot ejus exiterunt virtutes, ut omnes enumerare & explicare humani vires ingenii ſuperet.

concludit Ferdinandus, anno Regni 31.

646 Regnavit Rex Catholicus Ferdinandus triginta quinque annis, & obiit in nobiliſſima urbium Hiſpali, quam Mauris ereptam. Quodo autem ſenſit moricodum ſibi eſſe, accerſivit filium ſuum D. Philippum, electum *d* Archiepiſcopum Hiſpalenſem, alioſque ibidem præſentes Epiſcopos & Clerum univerſum, ac petiit præberi ſibi Corpus D.N. Jeſu Chriſti. Quod ubi inferria Sacerdote vidit, eum humilitate profundiſſima volens excipere, de lecto in genua ſe conjecit; collumque laqueo aſſumpto implicans, poſtulatum Crucifixi imaginem ante ſe collocavit. Cui humillime ſe inclinans, ipſumque adorans, omnia ſigillatim Dominicæ paſſionis tormenta in cruce tolerata enumeravit: & cerebris eam oſculis devenerans, multaque eum contritione & lacrymis pectus percutiens, peccatorem ſe maximum fatebatur, ac delictorum veniam poſtulabat a Deo. Deinde proteſtatus eſt, ſe firmiter tenere ac credere omnea fidei Chriſtianæ articulos, in eaque fide mori velle. Tum vero petiit Corpus Domini; quod ſibi exhibitum adoravit devotiſſime, manus in cælum elevans, ocuiiſque in illud defixis pronuntiavit preces aliquas, magnæ fidei atque contritionis formulam continentes; atque ita demum adoratum ſanctiſſimum Sacramentum ſuſcepit de manu D. Raymundi Archiepiſcopi Hiſpalenſis.

d

B

mortuus Vlatho

147 Hoc facto exui juſſit atque auferri a ſe omnia Regiæ dignitatis indumenta, & ennctos liberos ad ſe vocari, videlicet hos, D. Alfonſum, primogenitum atque heredem regnorum ſuorum; D. Fredericum, D Henricum, D. Philippum, D. Emmanuelem; aberant autem D. Sancius, utpote *e* Archiepiſcopus; & D. Berengeria, monacha Burgie in monaſterio de las Huelgas. Atque hi nati fuerant ex prima uxore D. Beatrice: ex ſecunda vero D. Joanna adfuerunt, D. Ferdinandus, D. Leonora, & D. Ludovicus omnium minimus. Hos autem ubi junctim adeſſe vidit, una cum D. Joanna *f* multum afflicta; primo appellavit D. Alfonſum, ſucceſſorem futurum, eique benedictionem ſuam impertivit, deinde ceteris ex ordine liberis. Corem omnibus præterea Magnatibus regni ſui ſermonem convertit ad Alfonſum, ducens atque erudiens, qua ratione ſtatua ſuoe regere ac gubernare deberet; iojungens etiem eidem curam germanorum, ad omnem virtutem educandorum, quantumqua poſſet evehendorum ad dignitates euique congruas in regno, atque amore fraterno complectendorum; tum ut Reginam Joannam haberet ſibi commendatiſſimam, honoraret ue matrem, omni ſolatio obſequioque foveret; voluit etiam Infantem fratrem ſuum Alfonſum alioſque fratres *g* eidem commendatos. Denique iojunxit

C

Convocat ad ſe liberos.

e

f

g

ei, ut Regni Procerce, Nobiles & Equites omnes haberet honorifice atque munifice, & ſua euique privilegia illibata ſervaret: & addidit, ſi omnia iſta adimpleret, beoedictionem ſuam plenam ſuper eum deſcenſuram; ſin minus, maledictionem ſuper eum venturam; & voluit ut ipſe ſubjiceret, Amen. Tum dixit: Fili mi, videe, quomodo ſis auctus opibus, ſubditis, poſſeſſionibus, præ quam alius ullus Rex Chriſtianus: ſatage ut recte utaris omnibus; ſiſque bonus, tot bene agendi media nactus. Manee Dominus ejue omnis terræ, quam Regi *b* Roderico Mauri eripuerunt: ſi hoc in ſtatu, quem tibi relinquo, regnum ſeiverie conſervare, tam bonus Rex eris atque ego fui: non item, ſi amiſeris aliquid.

EX HISP.

b

148 Cumqoe jam adveniſſet hora, qua Rex ſanctus animam eſſet redditurus Creatori ſuo, conſpexit Sanctorum ſe expectantium ſocietetem; multumque eo viſu recreatus, dedit gratias Den: petiitque Cereum benedictum, in manibus ritu Chriſtiano tenendum. Ptius tamen quam eum apprehenderet, elevaris in cælum oculis, dixit: Domine, dediſti mihi regnum, quod non habebam; & majorem honorem atque potentiam, quem merebar: dediſti mihi quantum ſuit voluntaria tuæ ſanctæ: & pro his omnibus gratias tibi reddo, & reſigno in manue tuas regnum, quantia potui iocrementis auctum: animam quoque meam tibi offero. Tum veniam ab omnibus circumſtantibus petiit; ignoſei poſtulane, ſi quam alicui eorum dediſſet querendi de ſe cauſam: & illi viciſſim lacrymantes orabant, ut ſibi culpas ſuas condonaret. Mox candelam accepit, & eem ambabus manibue in ſublime efferens, Domine, inquit, Jeſu Chriſte, Redemptor mi, nudus egreſſus ſum de ventre matris meæ, & nudus revertor in eerram: ſuſcipe, Domine, animam meam; & per merita ſanctiſſimæ Paſſionis tuæ, placeat eem colloeare inter ſervos tuos. Deinde manus eum candela demiſit, & tamquam fidelis Chriſtianus Deum paterem adoravit, juſſitque ut Clerus totus recitaree Letanias, elataqne voce Te Deum laudamus decaoearet. Deinque inclinato capite & oculis elauſie, animam Deo reddidit, quam inter fideles ae ſanctos habeat cæleſtis gloria. Ameo:

cum cereo in manibus

E

pia defuncti.

F

149 Nulla lingua poterit explicare, qui planctue, quæ lamenta fuerint per omnes aegni partes, propter mortem tam ſaocti Regis. Quis enim unquam vidie tot matronas ac virgines celſiſſimi generis capillitium ponere, lacerare genas, vocibus qnerulis lamentari? quis tot Infantes, Equites, Infanzónes, Nobilee, Ricos-homines *i*, radere barbas, pilos vellere, in ſcipſos ſævire? Profecto nemo ſuper alicujus Regis morte luctum ejuſmodi conſpexit. Lics autem ille luctuoſus ſuit dies *k* Jovis, idemque triageſimus manſis Meji, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſecundo: & die terrio, videlicet ſabbato, ſepultum eſt corpus in ſaocta Hiſpalenſi *l* eccleſia: ubi uſque hodie habetur in maxima veneratione. Miſſam celebravit Archiepiſcopus Hiſpalenſis: ac deinde in laudem defuncti ſermonem habuit. Rex vero Granatæ, morte ejus intellecta, juſſit planctum maximum fieri per totom regnum; idque jure meritiſſimo, qnia ſub protectione atque tutela ejus ſecurus degebat. Neque ſolum per Caſtellæ atque Legioois regna, ſed per univerſam Hiſpaniam, mors Ferdinandi ſuit lamentata: propter ipſum enim illa celebrabatur per oniverſnm mundum, magis adhuc exaltanda, ſi diutius vivere potuiſſet. Specialiter autem conceſſum ei a Deo fuit, qnod eo regnante oullus annus in Hiſpania &

i

k 30 *Maji 1252.*

l

ſubditi ejus. lum Maurdeplorantur.

A præſertim in ditionibus ei ſubditis, fuit ſterilitate aut peſtilentia notatus. Benedictus ſit dies, quo Res iſte natus eſt: quandoquidem Deus ei fecerit gratiam, ut per ſuas ſanctas actiones conſequeretur tantum honorem in hoc mundo, & in altero gloriam permanentem; in qua ipſum habeat Deus cum Sanctis, ſempiterna fruentem beatitudine. Amen. Nobis vero concedat gratiam, ut ſimilia opera poſſimus facere, quibus mereamur partem habere in regno ſuo ſancto, ubi eſt perpetua claritas & gloria ineffabilis, per æterna ſæcula. Amen. Deo gratias.

ANNOTATA.

a *Scilicet eis mare Oceanum, ubi omnia loca hic nominata inveniet lector, in chorographica tabula Andaluziæ, ſed cum addito ad diſtinctionem cognomine, puta* Medina-Sidonia, Alcalá de los Gasúles, San-Lucár de Barrameda. San-lucar de Alpechin, *altas* la Majór *cognominatum, Trianenſi ſuburbio ad Occidentem paucarum leucarum intervallo adjacet. Quod vero hic dicitur* Bejàr, *videtur in tabulis dici* Begè *vel* Begèt, *ad fretum Herculeum prope Tariffam.* Gaditanam peninſulam *vide ſis accuratiſſime delineatam in Atlante Blaviano. In ipſum vero ſinum, quem caſormat, effunditur rivulus* Guadalete, *ſupra quem conſequenter conſiſtunt, hic nominata loca,* Arcos, Xerès, & S. Maria: *ſed poſtremum nomen credo ſuffectum antiquiori alteri Maurico.* Tariffa, Gibraltàr, *& reliqua verſus Granatenſe regnum loca ad fretum ac mare mediterraneum, vel tunc adhuc ad regnum Granatenſe pertinebant, a poſteris Regibus demique ei ſubtracta; vel tributaria Ferdinando reddita, ejus nepotè rebellante; ſolicitis Mauris, ut, ſervato ſibi tam commodo in Hiſpaniam ex Africa trajectu, ſpem quoq; recuperandi aliquando ibidem Imperii conſervarent. Ad* Algarbiorum Regnum *quod attinet, non videtur illud Sanctus victoriis ſuis attigiſſe, ſed potius reliquiſſe Luſitanis vindicandum, velut patrem vetteris Luſitania. Certe primus* Alfonſus X *invenitur ſe* Regem Algarbiorum *ſcripſiſſe, idque poſtquam Pelagius Correa, de quo frequens mentio in hac hiſtoria, præcipua quadam loca expugnaverat, cetera tributo ſubjecerat. Poſtquam autem idem* Alfonſus *filiam ſuam notham* Beatricem *matrimonio junxit* Alfonſo I. *Luſitania Regi, dotis nomine eidem acceſſerunt* Algarbii, *ex eo jus tempore manſerunt dominationis Portugallica.*

Algarbii.

Alforum hoc tempore regnum in Mauri.

b *Mariana addit, quod hunc in finem,* In Cantabriæ finibus nova & numeroſior claſſis ædificabatur, quo tempore Regem morbi vis invaſit.

c *Lauretus lib.* 1 pag. 359, *allegata hiſtoria Segovienſi Colmenarii, aſſerit, Sanctum mediante ſuo Archiepiſcopo Toletano ſædus offenſivum ac defenſivum inviſſe cum Rege Marochenſi, ut haberet exponendo militi commodum portum; in illud autem fœdus noluiſſe recipere Regem Baſſamerinum, paratum ſimiliter cum ipſo paciſci, eo quod hoſtis Marochenſi eſſet. Sed lib.* 2 pag. 157 *idem Lauretus, invertens nomina, Baſſamerinum in fœdus receptum, rejectum Marochienſem ſcribit, memoria lapſus. Pro Marochenſi facit, quod ſub eo Chriſtiani ſatis quiete agentes, proprium ea ætate Epiſcopum haberent; quem Lauretus lib.* 1 pag. 348 *inter eos numerat, qui Hiſpalenſis urbis deditioni adfuerunt, eamdem ſimulcum Sancto ingreſſi; Lupum fortaſſis, quem Alexander IV anno* MCCLV *Legati dignitate per Africam ornavit, uti ex ejus Epiſt.* 230 *docet Odericus Raynaldus tomo* 14 *Annalium.*

Philippus Sancti frater non Epiſcopus ſed Adminiſtrator Hiſpalenſis.

d *Verum eam electionem approbare noluerit* Innocentius Papa, *aut ipſe* Philippus *fuerit a ſacris Ordinibus ſuſcipiendis alienior, compertum non habeo: hoc certum, quod auctores ei dent titulum* Adminiſtratoris, *& ipſe, in præfato Patris Inſtrumento privilegiorum Hiſpalenſibus conceſſorum, confirmans ſua manu, ſcribitur,* Infans Philippus, Procurator Eccleſiæ Hiſpalenſis. *Certum eſt etiam quod numquam fuerit conſecratus vel ad majores Ordines promotus: Siquidem poſtea uxorem duxit* Chriſtianam, *Regis Norvegiæ filiam, eo conſilio adductam, ut* Alphonſo *uxorem ſterilem repudiature uxoret; ſed Regina interim gravida facta, mutavit Rex conſilium, & fratri virginem habendam dedit, ſua apud Norvegos æſtimationi ſic conſulens. Notabilis certe petulantia Regum illius ævi erat, quod juſtam divortio faciendo noviſq; nuptiis contrahendis cauſam ſe habere crederent, ſi ſterilis uxor manebat, ſed etiam proditius Luſitanus, ex Francia quo profugerat rediens, optime de ſe meritam* Mathildem Bononiæ Comitiſſam, *quam viduam & grandævam uxorem exul duxerat, dimiſit; ac* Beatricem, *ut dictum eſt, ſuſcepit, improbante palam Eccleſia; adeo ut poſtea,* Mechtilde *mortua, agre impetrari potuerit ab apoſtolica Sede, ut adulterinum cum* Beatrice *contubernium purgaretur, fieretq; legitimum matrimonium.*

Sterilitas conjugum cauſa divortii fuit.

e *Si patre moriente* Archiepiſcopus Toletanus erat Sanctus, *ſaltem* Elicius (*quod abſque irrefragabili allorum publicorum teſtimonio non auſſim in dubium revocare, contra hanc eam expreſſam auctoris talis auctoritatem*) *erravit Tamajus, quando* Guterii *ſucceſſorem* Paſchaſium, *anno* 1250 *ordinatum, ait ſupervixiſſe uſque ad annum* 1262; *& reliqua ſecerunt, qui* Paſchalem *iſtum medium collocarunt inter duos* Sanctos; *Caſtellanum de quo hic agitur, & Aragonem de quo etiam ſupra ad Cap.* 5 *litt.* I.

Paſchalis Archiep. Toletanus quando ſ.

f *Alfonſus Nuniez de Caſtro, in Annalibus apud Zunigam, teſtatur, in monaſterio Metaplana inveniri ac legi epitaphium, lingua Caſtellana ſic ſcriptum:* Hic jacet Infans Don Alfonſus Ferdinandez, filius præclari Regis D. Ferdinandi, ejus qui Sevillam obtinuit, & gloriosæ Reginæ D. Joannæ. Obiit ultima Septembris, Æra 1350, id eſt anno Chriſti 1312. *Hic Zuniga colligi putat* Joannam, *mcrinte Sancto, gravidam fuiſſe. Sed quam mirum eſſet, hoc tacere potuiſſe in Actis Sancti Regis; eam videtur impoſſibile, ut de longæva adeo vita Principe nulla uſpiam mentio inveniretur in Chronicis ſubſequentium Regum. Quod ſi non animadvertit Zuniga, eaſdem Chronicas alios diligenter ſcrutatus; animadverterunt alii, haud immerito ſuſpicati, Epitaphium illud eſſe figmentum Antonii Lupiani, de multis ejuſmodi impoſturis convicti, ut pluribus doceo in addendis poſt num.* 72 *in ſeries Chronologica Hieroſolymitanorum Epiſcoporum. Cauſam fictioni præbuit cognomentum* Fernandez, *quaſi id ſumſiſſet ſolum potuerit a patre; cum exemplis variis doceri poſſit, etiam ab avis illud ſumpſiſſe eos, quibus idem erat cum patre nomen. Dubium autem in hoc caſu omne tollunt inſtrumenta complura, ex quibus conſtat* Alfonſum Fernandez, *Molinæ Dominum, Metaplana ſepultum, fuiſſe filium Alfonſi Sapientis & Mariæ Meraniæ. Pro cujuſlibet fide mandatum, de Decimis Eccleſiæ Hiſpalenſi dandis, quod in ejus loci ſervatur archivio, ſignatum* XXVIII *Maji Æra* MCCCXII, *qui eſt annus Chriſti* 1274, *& incipit:* Alfonſus Dei gratia Rex Caſtellæ, Toleti, Legionis, Galliciæ, Sevillæ, Murciæ utque Jaeni, & Algarbiarum, Vobis. Alfonſo Ferdinandez filio meo, Domino Molinæ & Meliæ, omnibuſq; Divitibus & poſſeſſionet habentibus in Archiepiſcopatu Hiſpalenſi, ſalus & Grætia. Sciatis &c.

Alfonſus Ferdinandez an ſuper D. Regis poſſimus.

Varius mos.

g *Jam diximus num.* 17, Alfonſo Legionenſi *plures liberos fuiſſe, extra matrimonium genitos, ac veroſimiliter poſt divortium geminum ab iis quas male duxerat Regis. Enumerat eos Rodericus Mendez de Silva, in Catalogo Regio-Genealogico hoc ordine:*

A Legionenſi Nuptiali natus plures vel Sancti R. frater.

Don Fernandus, *Decanus S. Jacobi.*

Don Alfonſus, *Major Prior Frontera.*

Don Petrus, *Ordinis S. Jacobi Magiſter* ſtetit, *defunctus anno* 1228.

Doña Tereſa, *nupta Don Nunio Gonzalez de Lara.*

Doña Aldonza, *ſponſa Comitis Petri, unde procedit familia Dominorum Ponce de Leon, Ducum de Arcos.*

Doña Urraca, *nupta Don Lupo Diaz de Haro, quorum*

filia

A *filia Mencia nupſit Sancio II Lubitania Regi.*

Don Martinus, (*ex cujus ſecundo matrimonio proceſſit ſtirps celebrium Gironum, Ducum Oſſuna* (*ſepultus in Salmanticenſi S. Spiritus monaſterio.*)

Doña Maria.

Doña Sancia, *nupta D. Simoni Ruiz de Haro, Domino de Camberiis.*

Doña Urraca, *uxor D. Petri Nunicz de Guſman, Prafecti Caſtella.*

Don Nunius, *multa in Caſtella nobilitatis pater.*

h *Infelix iſte* Rodericus *regnum vitamque amiſit anno 713, ultimus Regum Viſigothorum: qui cum poſſederunt quidquid intra Pyrenaos montes jacet, nec parvum etiam terra tra tumultra eoſdem, puta Navarram, Arragoniam, Catalauniam, Vaſconiam, nec non Portugalliam; verbo, Hiſpanias omnes; eum etiam Mauri dominati ſint iiſdem fere omnibus) nam apud Aſtures Cantabroſque ſervata utcumque libertas eſt, locorumque aſperitate defenſa) patet bono loquendi modum indulgenti acceptione opus habere, totumque ſumi pro parte præcipua.*

i Ricus, *voce Teutonica* Ryk, *dives. In ſupra memorata diſtributione Alphonſi Regis* Ricos-homes *invenies nominatos, ante* Ordenes e Hijosdalgo, *id eſt, Nobiles:*

B *ut appareat fuiſſe eam appellationem non vulgaris notæ & dignitatis. Vitalis Epiſc. Oſcenſis apud Cangium, verbo* Infanctones, *horum primam ac nobiliorem ſpeciem facit* Barones vel Ricos homines: *taliſque fuit* Raymundus ille Bonifacii, *Architalaſſus* S. Ferdinandi, *ſupra laudatus.*

k *Anno ſiquidem* 1252 *Biſextili littera Dominicales fuerunt* G. F.

l *Niſi ante nova eccleſiæ molitionem ſcripſiſſet auctor, non diviſſet ſimpliciter* Eccleſiam, *ſed addidiſſet veterem: ſicut neque ſuperius, ubi de Mezquita & turri, vel minimum indicium dat nova fabrica inchoata, nedum perfecta.*

C *Addit Lucenſis lib. 1 pag. 373 extremis verbis mandaſſe Sanctum;* Ad pedes Mariæ collocate miſerrimum meum cadaver: *idque pag. 385 ita implevit, ut non ſueris Sanctus ante altare ſepultus, ſicut intenderat, ſed ſupra ipſum ad pedes ſtatua Mariana locatus; quod factum non credimus, nunc autem ut fiat cogitari intelligimus.*

COROLLARIUM.

De ſimili etiam morte Ferdinandi Magni; deque ejus & Sancti Regis Anniverſariis.

143 *Liceat nunc mihi comparationem inſtituere inter Primum Tertiumque Regem* Ferdinandum. *Hunc, matris Berengariæ beneficio, avitum Caſtella regnum, Henrici pueri morte vacuum, obtinuiſſe vidimus; ille primus Caſtella ejuſdem Rex dictus eſt, favore matris Elvirę, ſeu Nunnia, ad quam Principatus ille, per obitum Garciæ fratris, aque pueri, fuerat devolutus.* Tertio *pater ſuus Alfonſus, Rex Legionenſis, regnum avitum invidens, adeo nihil profecit ut ſuum quoque eidem reliquerit vel invitus: infeſtiorem etiam paſſus* Primus *eſt Veremundum, Regem Legionenſem, levirum ſuum; eidemque defuncto ſimiliter ſucceſſit, & Caſtella ac Legionis regna junctia tenuit. Uterque, domeſticis explicitæ turbis, ſimili ſucceſſu in Mauros arma vertit; quod ut de* Tertio *explicatum jam eſt, ita de* Primo *ſatis fuerit indicaſſe, quomodo in mediam uſque Luſitaniam victricia ſigna promoverit, & Conimbricam atque Viſetum Mauris eripitus, Mondegonem fluvium imperii ſui terminum ſtatuerit, adjuncta ſibi tota fere Extremadura; Toletanum autem & Hiſpalenſem Reges potentiſſimos, ac Regulos barbara gentis plures, tributarios habuerit. Quod vero ad inſignem religionem pertinet & obitum pientiſſime mortem, ut intelligas quam ambo ſimiles fuerint, accipe, qua Toletanus habet lib. 6, cap. 14,* Ferdinandi I *geſta concludens.* Hic, *inquit,* jam ſenectute confectus, vitam ſuam bonis & Deo placitis operibus dedicavit, Eccleſias Regni ſui, & præcipue S. Jacobi, S. Salvatoris, S. Iſidori, & Cathedralem eccleſiam Legionis, poſſeſſionibus & donationibus inclitavit: monaſteriorum etiam indigentiam de ſuis facultatibus ſublevabat. Cum vero quadam die in Cathedrali eccleſia Legionis audiret Divina, vidit miniſtros eccleſiæ, cauſa familiaris inopiæ, nudis pedibus miniſtrare; & ſtatim certos reditus ad calceamenta inſtituit miniſtrorum. Cæterum cum ad S. Facundi monaſterium veniebat, cibis eorum contentus, parte ordine & conſortio, quaſi unas ex eis, & divinis officiis inſiſtebant, & cibariis regularibus utebatur. Cumque oblatum vas vitreum de manu Abbatis ad menſam reſidens ſuſcepiſſet, vas decidens de manu Regis illico fractum fuit. Rex vero, pro negligentia valde pœnitens, in continenti vas aureum gemmis ornatum fecit afferri, & Abbati offerens pro vitreo fatisfecit. Obtulit inſuper Cluniacenſi monaſterio de Regio fiſco mille aureos, annuatim in perpetuum ſolvendos..... Sed jam vitæ termino ſibi imminente, apparuit ei B. Iſidorus, & diem ſui obitus intimavit. Et cum cœpiſſet poſt modicum infirmari, fecit ſe Legionem adduci, & nono Kalendas Januarii die Sabbati ingreſſus eſt civitatem, & ex more corpora Sanctorum flexis genibus aduravit; petens & ſupplicans, ut cum dies obitus jam inſtaret, anima ejus ab Angelis duceretur. In ipſa autem nocte Dominicæ Nativitatis, licet ægcr, ipſe Rex cum Clericis interfuit Matutinis, concinens ut infirmitas tolerabat; & obſervabatur ibi tum temporis Officium Toletanum. Facto autem die, vocatis Epiſcopis, fecit ſibi Miſſam ſolenniter celebrari, & percepit Corporis & Sanguinis Domini Sacramentum.

144 Io craſtino autem, vocatis Epiſcopis & Abbate & viris religioſis, una cum eis fecit ad eccleſiam ſe deferri: & impoſito capiti diademate, & indutus regalibus indumentis, coram ſarcophago S. Iſidori clamavit ad Dominum voce clara: Tuus eſt potentia, tuum eſt regnum, Domine: tu es ſuper omnes Reges: tuo imperio omnia ſunt ſubjecta. Quod te donante accepi, reſtituo tibi regnum: tantum animam meam in æterna luce jubeas collocari. Et his dictis, exutus Regalibus ornamentis, pro venia exorabat: & accepta ab Epiſcopis pœnitentia & gratia ultimæ Unctionis, indutus cilicio & conſperſus cinere, duobus diebus in pœnitentia atque lacrymis ſupervixit. Tertia autem feria, hora ſexta, in feſto S. Joannis Evangeliſtæ, plenus dierum reddidit Deo ſpiritum immaculatum, & juxta patrem ſuum in eadem eccleſia S. Iſidori eſt ſepultus. Regnaverat autem vivente patre annis xii, in Caſtella mortuo patre annis xii, in Caſtella & Legione annis xvi, in univerſo annis xi, menſibus vi, diebus xii. *Mariana lib. 6 cap 6 annum fuiſſe ait* mlxv: *quod etiam probat concurſus Dominicæ & Nativitatis, relationem vero ſic concludit.* Sane Ferdinandus, dum viſit, inſigni pietate fuit: quo merito Legione anniverſariis ſacris memoria ejus celebratur, & in Cælicum numero locum habet. *Equidem neminem alium invenii hactenus, qui eum Sanctis accenſeret, inter veteres novoſq; ſcriptores; ideoq; exiſtimo Anniverſarium illud non aliter quam funebri ritu actum fuiſſe & adhuc agi; quandoquidem* Ferdinando Tertio, *indubie Sancto, non aliud obtigerit uſque ad noſtram ætatem, ſicut ex mox dicendis apparebit. Si quid amplius factum ſitve probetur, ratione cujus debeat in noſtro opere tamquam* Sanctus *referri etiam* Primus; *id velint poſteri diſcere accurate, priusquam ad ultimum uſq; menſem pervexiant.*

Ferdinandi M. Caſtella simul & Legionis Rex.

Mortuum deuitur.

Hic

A Tertii Anniverſarium honoratum a Mauris,

145 *His præmiſſis venio ad pranatarum ipſius Sancti Regis Anniverſarium: de quo apud Morgadum & Spinoſam lego ut ſequitur*: Poſt mortem Sancti Regis, Granarenſis Rex Maurus (Mahomadum *Morgadus*, *Spinoſa* Alhomadum *vocat*) non contentus ſupradicta demonſtratione doloris, miſit annuo, quoad vixit, ad diem recurrentis Anniverſarii, delectos ex Equeſtri ſuorum ordine vitos centum; & ad majorem teſtificationem luctus, pedites ite juſſit, ſingulos cum cereo candido, quos circum cœnotaphium accenſos ponerent: voluitque ad poſteros tranſire exemplum, velut tributum. Duravit hic uſus uſque ad tempora Catholicorum Regum Ferdinandi & Iſabellæ: ſub quibus extincto penitus Granatenſi Maurorum regno & urbe ſubacta, ceſſavit tributum iſtud, ſuffectuſque eſt certus Maurorum numerus, ex ipſa urbe Hiſpalenſi, eorum qui habitant in Regione Adarbegi (hodie Mautariam appellamus) Collatianis S. Petri. Hi aſſiſtebant exequiis Regiis ad Vigilias & Miſſam, cum capuciis ejus quem quiſque eligebat coloris, apicibuſque viridibus, & media B ſuper eos luna coloris item viridis, circumſiſtentes tumulu faceſque in manibus albas tenentes. Poſtea, cum obligatio hæc eis gravis accideret, petierunt a Capitolo & impetrarunt, ut eam ſibi liceret redimere annua penſione ceræ, certo ponderc ad diem iſtum ipſorum expenſis cunſumendæ, quemadmodum ſcribit ſacelli Regii Capellanus Chriſtophorus Nuñes.

Funebris olim Hiſpali celebratus.

146 Inſtitutor Anniverſarii hujus fuit filius & ſucceſſor Ferdinandi Alfonſus: eoque die & præcedenti non permittebatur, ut quiſquam vel officinas aperiret vel opificium exerceret conſuetum: idque ſervatum fuit quamdiu Alfonſus ſupervixit. Eumdem diem Legionenſes & Caſtellani omnes, ſed præſertim Andaluzii, conſueverant etiam cum maxima demonſtratione doloris agere: & præcipui quique regnorum illorum funebri iſti officio cunabantur intereſſe: ſingoli adferentes labara & inſignia ſuarum urbium oppidorumque, cum multis facibus ex cera alba: quæ quidem labara diſponebantur per eccleſiam majorem; faces vero accendebantur primo mane, & ponebantur circum ſepulturæ locum, obi ardebant die toto quia erant valde magnæ. Iſtud autem anniverſarium uſque hodie (*inquiunt Morgadus & Spinoſa*, *prior anno* MDLXXXVSI; *alter* C MDCXXVII, *ſcribens*) cum Officio Defunctorum celebrat Capitulum ſanctæ eccleſiæ majoris Hiſpalenſis, ea patticulari fundatione, cum muſica & ſermone ad populum, omnique honore funebri pro anima Sancti Regis D. Ferdinandi, intetveniente Capitolo Civitatis cum Audentia Regia, in die ſanctiſſimæ Trinitatis veſperi & die ſequenti: In eumdemque finem cuoſtruitur cenotaphium inter duos choros; cui impoſita pulvinatia auro conteata, ſuſcinent gladium & corouam regiam: exponitur etiam eadem occaſione labarum Regium, collocaturque ad pulpitum Euangelii.

147 *Hallunus illi: quæ omnia nunc ſaltem ceſſare exiſtimo, & in anguſtiorem latioremque ritum mutata, poſtquam decrevit Apoſtolica Sedes Officium de* Ferdinando *ut* Sancto *recitandum, juxta Romani Breviarii formam,* abſque præjudicio Sanctitatis ſuæ *ſicut infra dicetur. Ut tamen niam hodie fierent, non præjudicarunt certitudini acquiſitæ a* Ferdinando *beatitudinis æterna, quam ſolennis iſte cultus Pontificio confirmatus decreto fidelibus omnibus indubitabilem facit; ſed ſolum eſſet pia ac ſimplex primæva inſtitutionis obſervatio; non ad ſolatium, ſed honorem animæ tam bene meriti Regis: ad refrigerium vero aliarum animarum, quoquo modo ipſum attingentium. Sic* XXI *Februarii obſervavimus, Nivellis in Brabantia factum* SS. Pippiou & Idubergæ, *parentibus S. Getrudis: ſic* XIII *Maji, Malbodii in Hannonia diximus olim parentari ſolitum* SS. Walberto & Bertiliæ, *genitoribus SS. Aldegundis & Waldetrudis. Quin & in toto Sacro Præmonſtratenſium Ordine ſcimus fuiſſe uſitatum, nec niſi auctore Molano omiſſum, ipſius ſanctiſſimi fundatoris* Norberti *Anniverſarium funebre; quod hodieque continuatur, ſed pro defunctis ex eadem familia prognatis. Hæc autem ideo dixerim, ne muliebri Sanctimonialium Nivellenſium aeq; Malbodienſium ſimplicitati tribuenus aliquis, ignoſcendum potius quam tolerandum majoribus noſtris fuiſſe putet iſtiuſmodi ritum; maxime accedente hoc altero Hiſpalenſi exemplo, quod ſapientiſſimis Eccleſiæ iſtius Archiepiſcopis & ampliſſimo graviſſimorum virorum Capitulo numquam diſplicuit nec improbatum fuit, nſq; in noſtram ætatem; qua tamen prudentius talia omittuntur, ad præſcindandam curioſis magis quam religioſis hominibus cavillandi materiam. Porro ratio Anniverſarii, poſt feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis celebrandi, fuit, quod dies* XXX *Maji, quo* Sanctus Rex *obiit, plerumque concurrat cum Octavis Aſcenſionis aut Penteccoſtes, quarum feſtivam lætitiam non convenisbat lugubri officio funeſtari. Voluere ergo diem eligere numquam aut rariſſime impediendum; nulla habita diei mortualis ratione, elegerunt primam poſt Octavas prædictas Feriam, huic officio vel ideo aptiorem, quod univerſalis Eccleſia, Dominicam Chriſto reſurgenti dicatam habens, ſoleat Feria* II *recolere memoriam fidelium in Chriſto defunctorum, quos ejus exemplo reſuſcitandos credit. Inchoatur autem pridie Veſperi, ſcilicet poſt abſolutum Dominicæ dici officium totum: & cum anno* MDLXXIX *facienda eſſet ſacri Corporis apparatiſſima Tranſlatio, apta elicta fuit eadem Feria, tamquam annua Sancti memoria ab antiquo dicata.*

Poſt Dominicam Trinitatis.

148 *Ad probandum porro, quod* Ferdinandus *ſtatim ab obitu cœperit haberi & appellari* Sanctus, *facit D. Raymundi, Segoviensis Epiſcopi, & pro tunc Elicto Philippo Infante Hiſpalenſi Eccleſiæ in Pontificalibus ſervientis, diploma de Capellaniis, ſignatum Æra* MCCXCI *id eſt anno Chriſti* MCCLIII, *hoc principio:* Recognoſcentes multa bona & ingentia beneficia, quæ nobis contulit nubilis & ſanctus Rex Ferdinandus, & quomodo nobis credidetit corpus & animam ſuam. *Haud abſimilis eidem teſtimonium dedit* Innocentius IV, *gemino in brevi, quorum unum, datum* Idibus Octobris, *quinto poſt Regis obitum menſe,* Pontificatus anno 2, *ita inchoatur:* Claræ memoriæ Ferdinandus Rex Caſtellæ & Legionis, greſſus ſuos in cultu mandatorum Dei direxiſſe creditur, cultum nominis ipſius magnifice amplificando; *alterum expeditum fuit* anno *ejuſdem* Pontificatus XII, V Idus Julii, & *incipit*, Claræ memoriæ Fernandus, Rex Caſtellæ & Legionis, in via mandatorum Dei ſic ambulaſſe creditur, ut ab ipſo delictorum ſuorum veniam conſequatur. *Utroque tamen illo Brevi, tamquam usedum diſcuſſa ſanctitatis tanſa, concedunsur Indulgentia, in favorem defuncti; omnibus prosjus anima, ſi forte opus habeat, oraturis; primo quidem unius anni & XL diarum, in die ſepultura & anniverſario mortis; deinde XX dierum omnibus ſabbatis. quibus quis eccleſiam Hiſpalenſem viſitans eodem modo animam commendaverit.* Innocentio IV *facetdens* Alexander *item* IV, *voluit etiam ipſe non teſtatum facere*, Pontificatus ſui anno I, *qui fuit Chriſti* MCCLV, viri Idus Julii, *quami faceret defunctum; inſtitutas ab eo in Hiſpalenſi Cathedrali Dignitates Mitris Epiſcopalibus ornans, ſub hujuſmodi principio Bullæ;* Pia & magnifica opera claræ memoriæ Ferdinandi Regis Caſtellæ ac Legionis, qui velut Principes Catholicus expendit laudabiliter, contra Chriſti blaſphemos, ad ampliandum cultum Divini nominis, dies ſuus, nos admonent & inducunt; ut eccleſiam

Pontificum ejus ætate teſtimonia.

cum Indulgentiis pro anima defuncti.

& ipſa mirabiliter Deo devotius Cœpiſta imitato.

A veſtram, in qua præfatum Regis corpus ſepultum dignoſcitur, honorantes, reddamus ipſam ſpecialibus titulis inſignitam.

Tumulus Sancti Regis.

160 *Reſtaret deſcribendus marmoreus tumulus, intra quem compoſitum Sancti corpus fuit, niſi Tractatu ſequenti n° 29, agens de illius tranſlatione, locum tali deſcriptioni aptiorem me reperiſſe erudidiſſem: itaque hoc ſolum dixero, eum tumulum, tam amplum fuiſſe ab Alfonſo ſucceſſore curatum, ut capere poſſet etiam corpus Beatricis Reginæ, ante annos* XVIII *vita fonctæ: quin & ſuum ipſius, uti poſt annos* XXVII *factum eſt. Horum tamen nulla fuit ipſi tumulo inſculptæ notitia; ſolum Ferdinandum, at ſi ſolus ibi contineretur, Epitaphium ſonat, Latina, Arabica, Hebraica, atque Caſtellana lingua ſculptum. Exiſtimat Laurentius lib.* I *pag.* 434, *quod Sapiens ſucceſſor, omnibus linguis iſtis parentem laudaſſe nequaquam contentus, etiam voluerit circum eundem tumulum duodecim ſententias legi, pro numero Conſiliariorum, quos a patre decem acceperat, & duos in dimortuorum locum cateuus ipſe ſubrogarat. Ea autem ex veteri Caſtellana Latine redditæ ſic ſonant.*

Inſcriptio apposita ſepulchro.

B

1. Melior eſt finis tuus, quam principium.

2. In morte finiuntur ſcientiæ; ſed in hujus Regis obitu ſapientia crevit.

3. Fuiſti vivens multa ſemper virtute ornatus, & in morte ſapiens eris.

4. Pluria erit memoria tua, quam tempus tuæ vitæ.

5. Amplius eſt quod tu feciſti, quam illi qui ſubjugarunt Orbem.

6. Æſtimaſti rea minime fluxas, & uſque in finem durabit nomen tuum.

7. De tuo dominio nihil remanet, præter mandatum quod reliquiſti; & ſapientes; ac bonum quod feciſti.

8. Solum ſapere magni feciſti, & ideo te nunc laudabunt ſapientes.

9. Impendio pecuniæ modico formoſam tibi domum ſtruxiſti.

10. In vita habuiſti pulchritudinem corporis: in morte autem oſtendiſti ſpecioſitatem animæ.

11. Magis notus eris mortuus quam vivens fuiſti.

12. Hactenus, qui norant, te laudabant; nunc C laudaturi te ſunt, etiam qui non noverunt.

Affirmat ea filium ipſe ſtare, dubie.

Poſſunt ſane hæc omnia Sancto Regi haud incongrue aptari: ſed deficiente idoneo teſte ex antiquis, qui ejus honori ea fuiſſe ſic ſcripta doceat, non facile mihi evelletur ſuſpicio, ne patri contumulatum filium Alfonſum, cognomento Sapientem, veſpiciant ſententiæ, in quibus tam expreſſa continetur laudatio ſapientiæ; quare eaſdem ut reperi contentus retuliſſe, finem Chronicæ illuſtrandæ facio; & ad Sancti Regis Gloriam poſſumam, ex monumentis certioribus colligendam, tranſeo.

GLORIA POSTUMA.

Ex variis Auctoribus & Monumentis collecta.

CAPUT I.

Miracula poſt mortem ex veteri Hiſpanico, Editionis Hiſpalenſis, anni MDXXXII.

Antiquorum obſervatio data.

NEſcio quid amplius dicere poſſim de geſtis ſancti hujus Regis in vita: poſt mortem vero, tot tantaque patrata miracula ſunt, meritis ejus & intercеſſione Dominæ noſtræ, ut numerari ecqueant. D Sed propter exiguam diligentiam majorum animique remiſſionem, omnia fuerunt oblivioni mandata: niſi potius ea nunc voluerit ignorari Deus, quia homines hujus ætatis iodigni ſunt qui iſtia auditis ſalutem conſequantur, propter exceſſum iniquitatum, quæ hodie publice patrantur in mundo. Eorum autem quæ hoc rempore clarueruut cum ſciam aliqua, facta perſonis hodieque viventibus, ipſa ex ordine receuſita audies.

a Patronus cujuſdam navis Hiſpalenſis, qui, dum bellum cum Luſitanis *a* eſſet, multa iis damna in tuletat, viciſſim ipſe aliique plures ab illis capti ſunt; qui omnes quidem alios diris carceribus incluſerunt, ubi nullam omnino lucem conſpicerent, navis autem Patronum ſeorſim tecluſerunt. Id ubi reſcivit uxor, Regi Ferdinando devotiſſima, in capellam ejus acceſſit, ad quamdam imaginem, cui prædictus Rex dum viveret ipſe afficiebatur: cœpirque prolixe orare Regem Ferdinandum, vellet intercedere apud Dominam noſtram, ut matitus ſuua a tanta calamitate liberaretur: votum addena, quo ſe obligabat ad curandas ante prædictam imaginem triginta Miſſas per toridem dies, E & glorioſo Regi offerendum panem & vinum ceramque accenſam. Primo autem die, ipſaque hora qua cœpit prima Miſſa, collataque ſunt panis, vinum & cera; maritus ſuua, qui tenebatur in iſto tenebricoſo carcere, propemodum enectua fame ac ſiti, vidit eandelam ceream coram ſe accendi, panemque & vinum ab uxore oblatum, eiſque reſocillatus eſt. Dum autem orationes & oblationes continuarentur Hiſpali, captivus quoque Oliſipone ſimili hora & modo illuminabatur reficiebaturque. Cumque cuſtos carceris, octavo cœpti miraculi die, cereum accenſum fuiſſet conſpicatus, ſuoque captivo deeſſe nihil animadverteret, voluit eum torquere: quapropter ille myſterium aperuit, & quid octiduo toto ſibi factum fuiſſet manifeſtavit. Hæc ubi ad aures Luſitani Regia pervenerunt, veraque probata ſunt; quamvis eum bene commeritæ morti adjudicaſſet, accerſivit illum; juramentumque exegit, quod reverſus in patriam, nuntiaret ſibi quid iſtic pro eo factum ſit. Interim nuntiatum eſt Hiſpali, mortis ſententia accepta, ſublatum de medio hominem eſſe: ſed non ideo pia mulier cœptum dimiſit ſa- F erificium ac votum. Vigeſimo autem die ab eodem curato, domum mulier rediens, ibidem invenit maritum ſuum: quem manu apprehenſum duxit ad capellam prædicti Regis, ubi Deo & ejus glorioſæ Matri egerunt gratias ipſique glotioſo Regi. Sumpta aotem dierum aliquot quiete, redivit in Portugalliam, narraturus, quid abſente ſe domi fecerit uxor.

a Captivus in Luſitania unde quo addiſtat.

Oblationibus ab uxore Hiſpali factis, liberatur.

& agnito miraculo liberatur.

tt Quidam propter grave crimen addictus morti, per ſagitas Confraternitatis *b* excipiendæ, captivus attinebatur in turri, manicis implicitus, cum cippo ad collum & gravi ad pedes catena. Pridie vero quam ad ſupplicium educeretur, commendavit ſe huic glorioſo Regi: eademque nocte, neſciena ipſe quo modo, ſolutum ſe a vineulis omnibus miratus eſt; & ſequenti mane ad capellam Beati venit, vitamque ſervavit meritis iſtius glotioſi Regia.

b

Item alius educitur ad mortem.

ttt Cuidam devoto Dominæ noſtræ ejuſdemque Regis auſugerat mancipium, quod cum utrique commendaſſet, in eo requirendo nullam præter- *Reducitur fugitivus mancipium.*
miſit diligentiam. Amiſſa deinde ejus recuperandi ſpe, octavo jam fugæ die currente, petiit ſibi Miſſam dici ante imaginem Dominæ noſtræ,

de

EX VARIIS A. D. P.

de Conceptione ejus; orans glorioſum Regem, ut pro ſe dignaretur intercedere. Cumque prædictam Miſſam in capella Sancti de genibus audirer, poſt tergum reſpiciens, vidit adſtantem fugitivum ſuum, qui rogatus, ubi fuiſſet, reſpondit: Hac nocte quatuordecim leucis hinc abfui, aſino inſidens, & mane me reperi circa Hiſpalim.

cuidam pauperi puellæ dat.

IV Cuidam virgini pauperi addictæ in dotem erant decem millia maravedifiorum: ſed eidem jam deſponſæ, qui dotem promiſerant, præſtare eam non potuerunt: qua de cauſa accipere eam ſponſus noluit. Ipſa vero, ſolum ſexaginta quinque maravedifios habens, rogavit glorioſum Regem, ut ſibi quo meliori poterat modo ſuccurreret. Itaque paucos illos quos habebat nummos, decrevit in ejus nomine exponere fortibus, quæ Hiſpali duci ſolebant. Prima autem ſors egreſſa eſt puellæ hujus & glorioſi iſtius Regis, quæ fuit centum duplarum Caſtellanarum & trium ulnarum holoſetici villoſi; quare qui rogabatur ſponſus, neceſſe habuit ipſo rogare: itaque celebratum matrimonium eſt, in quo illa Deo & Regi glorioſo

B ſervivit.

redditur ablatta vacca.

V Viro cuidam vacca ſua vel aberrans perdita, vel furtim abacta erat; quam multis diebus magno cum labore requirens, nec inveniens, vovit Miſſam cum oblatione glorioſo Regi Ferdinando. Veſperi autem venit, ſtipem ferens pro Miſſa die ſequenti dicenda. Eadem hora, cum laniones Hiſpalim inducerent animalia macello deſtinata, neſcitut quo modo, ſimul omnia intrantia in civitatem, hac illac diſperſa ſunt; vacca autem prædicta viam tenuit verſus eccleſiam S. Mariæ, neque ſiſti a quoquam potuit, plateas & viculos multos percutrens, uſque dum ſtetit poſt ſepulcrum glorioſi Regis. Dominus autem ejus, egrediens a numeranda ſtipe, vidit continuo agnovitque vaccam ſuam, atque ob hoc miraculum valde laudavit Deum & glorioſum Regem.

filius reus addictus mortis.

VI Mulieris enjuſdam captivus filius, cauſa criminis, addictus erat morti: quia autem erat pauperula, acceſſit lacrymans ad ſepulcrum Regis glorioſi, quotidie candelam offerens. Cumque ſententia eſſet executioni mandanda, declaratus eſt liber abſolutuſque a culpa: atque ita mulier a tri-

C ſtitia, filius ab ignominia exempti fuerunt.

furatus egenus ſervitio.

VII Sacriſtanus quidam capellæ hujus Regis, cum ſtipendium nimis modicum ſibi præberetur quam ut eo vitam agere poſſet, decrevit ambire aliam majoris emolumenti ſacriſtiam: hac autem obtenta, majori quam antea neceſſitate premi ſe ſenſit. Igitur in ſe converſus, animadverſenſque exaruiſſe in animo ſuo devotionem erga glorioſum Regem; ad ejus ſimulatum revertit, conſueto ſtipendio acquieturus: & mox omnes eum juvare cœperunt, ſic ut neceſſitati ſuæ optime proſpectum fuiſſe, & etiamnunc eſſe, fateatur.

c reſtituitur auriſam ſuam.

VIII Quidam eccleſiæ Hiſpalenſis Sceptrifer, *c* dum iret acceptnrus gladium, quem Rex manu tenuit quando urbem intravit, ad Proceſſionem publicam deferendum; in conferta multitudine hominum, tali die concurrentium, amiſit ſertum globulorum precatoriotum minime contemnendi pretii. Oratione autem ad glorioſum Regem facta, dixit, quod amiſſam in ejus obſequio coronam eodem intercedente recepturum ſe ſperarer. Anno autem vertente, hora eadem orans ante imaginem Beati, ipſam coronam vidit in manibus enjuſdam mulieris; quæ libenter illam reſtituit, narrans quomodo repeniſſet: quod ille beneficium Deo & beato D Regi acceptum rerulit.

IX Mulier paupercula ex *d* Palomates, roriſmarini plantas venales circumducere Hiſpali ſolita per plateas, jumentum quo utebatur ad illas vehendas amiſerat, una cum rortulis panis, ad familiæ ſuæ victum coemptis: nec aliud patet ipſum jumentum habens, quo vltam ſuſtentaret, circumibat ploraos civitatem. Cujus labori compatientes aliqui, ſuggeſſerunt, ut ad Regem Ferdinandum candelam ferret, ipſique beſtiam commendaret. Fecit hoc die quodam ſabbati, inter nonam ae decimam; orationeque completa rediens ad gradus capellæ, invenit præconio publico proclamari ubinam animal eſſet: atque ita quod amiſerat reperit, & Deum Dominum noſtrum cum ſancta Virgine Maria & Rege glorioſo laudavit.

d item' invenit.

dimittitur manu truncatus.

X Æthiops quidam, quia mulierem conjugatam alapa percuſſerat, captus & accuſatus de crimine fuerat; periclitabaturque ut minimum de amittenda manu, pro ratione delati compertique delicti. Promittens autem Regum Dominæ, Regique Ferdi- E nando Miſſam, cum cereo manus unius ſimulacro, paulo poſt libet dimiſſus eſt, abſque punitione ulla.

e & ſervus furto adjudicatus.

XI Quidam Regum *e* modernorum ſatelles habebat mancipium Æthiopicum, propter facinora varia morte damnatum. Cumqua ad furcam duceretur, dominus ſuus commendavit ipſum Ferdinando Regi glorioſo; dicens, non minus ſuum quam ipſius ſervum eſſe. Moxque reluctus in carcerem fuit, & intra paucos dies ſolutus a periculo mortis, quam decies eoque amplius commeritus fuerat.

reformatur fugitivi Mauri dom.

XII Mulier Trianæ commotans duos habebat Mauros, matrem vero devotam huic Regi. Cum autem Mauri prædicti fugiſſent, ſeque in ſilvulam quamdam abdidiſſent, vincula omnia diſrupe- F runt. Verum ſtatim ac mater mulieris iſtius cognovit ipſos diſparuiſſe, curavit Miſſas aliquot prædictis Dominæ noſtræ & glorioſo Regi dicendas: eumque ſe ad abitum Mauri pararent, apparuit eis vir ſenex, canus, & venerabilis, qui eos non prius dimiſit, quam compulit ad oſtium Dominæ ſuæ ſe ſiſtere; ubi agniti reductique in domum ſunt, per interceſſionem ipſius glorioſi Regis, qui (quantum ex imagine cognoſci poterat) ipſis apparuerat, ſecundum confeſſionem ejus, cui viſus talis obtigit.

recuperatur amiſſa pecunia.

XIII Armiger quidam, Corduba veniens, amiſerat peram, continentem centum nummos aureos, & ſcyphum argenteum, aliaſque res multas: cui requirendæ cum multam fruſtra impendiſſet operam, monitus eſt, ut amiſſa glorioſo Regi commendaret. Mox autem atque audita Miſſa progreſſus eſt ad gradus capellæ, certum de iis accepit indicium, & omnia recuperavit metitis hujus glorioſi Regis.

XIV. Trianenſis nauta duodecim Henricos Alfonſeos *f* portabat in burſula; & hac, neſcio quomodo, aperta, eos amiſit variis in locis per quæ *f* tranſiit, nunc ſingulos, nunc binos, aut etiam quaternos. Quos ubi deeſſe ſibi vidit, nec proficere adhibitam in requirendo diligentiam, amiſſa eorumdem repetiendorum ſpe, recurrit ad Regem Ferdinandum, ejuſque honori certum Miſſarum numerum dicendum curavit. Moxque in variorum manibus diviſim reperit quod amiſerat.

XV. Mulier conjugata, pridem nihil de viro ſuo inaudiens, quaſdam Miſſas dicendas eum oblatione

A curavit, & mox accepto nuntio secreata fuit.

Hæc & similia alia, si essent ad longum deducenda, non possem ea cito absolvere: interim ex relatis apparet, competere huic glorioso Regi Sanctorum trium prærogativas, videlicet S. Antonii Patavini, in recuperandis amissis; S. Dominici, in solvendis captivis ac liberandis reis; S. Nicolai, in juvandis pauperibus & peregrinis g. Quapropter vehementer demiror Hispalensium ingratitudinem, qui novum in Ferdinando Patronum adepti talemque Advocatum, cujus sanctitatem intra tam breve tempus Deus ac Dominus noster per tot miracula manifestavit; necdum pro eo canonizando supplicationem miserunt. *Hactenus pars tertia Legendæ antiquæ, excusæ in libro Flor-Sanctorum dicto, unde partem secundam Vitæ dedimus: ad cæteriora transeo.*

Trium Sanctorum prærogativa in Ferdinando.

g

ANNOTATA.

Joannes Nothus Rex Lusitaniæ.

a *Inter* Ferdinandum Lusitaniæ & Joannem Castellæ Reges *certatum est primo cum vastatione totius Lusitaniæ*: Beatrice *deinde regni herede* Joanni *nupto*,

B *cum* Ferdinandus *absque prole mascula obiisset anno* 1383, *Lusitani, fratrem ejus notham* Joannem *maluerunt habere, quam Castellano subjici*: *cum autem suum atque uxoris jus prosequeretur Castellanus, infeliciter pugnavit ad Algubarrótam an.* 1386, *atque ita monstr* Joanni *Nothо regnum*, Bonifacii Papæ IX *indulto confirmatum*.

b Confraternitas, *vulgo*, la sancta Hermandàd de Sevilia. *Agit de ea Morgadus pag.* 63. *proprimumque Magistratum, ministros, carcerem, judicium habere indicat in casus ad se pertinentes, delicta scilicet furis atque in campis commissa: institutionis enim finis primarius est contra latrones & grassatores.*

Reges Catholici dicti.

c *Ita in Summario Processuum num.* 76 *Latine redditur von Hispana* Pertigueto.

d Palomáres, *vicus trans Bætim leuca distans Hispali.*

e *Mortuo Henrico IV successit anno* 1474 Isabella *soror*, Ferdinando *Aragoniæ Regi nupta. Ex hoc in pluvali dicti* Reges *sunt*, & Reges Catholici; *eo quod per se haberet* Isabella *ut Regina diceretur, non autem acceperat a marito; qui tamen & ipse per se Rex erat. Regnarunt bi simul usque ad annum* 1504, *que prior Regina obiit, superstite Rege usque ad annum* 1516: *utrisque successit, ex unigenita* Joanna & Philippo Austriaco *nepos* Carolus, *postea Imperator eo nomine* Quintus.

C

f *Interpres Latinus in Summario*, Scuta aurea *vertit.*

g *Coluntur* S. Antonius Patavinus, 13 *Junii*, S. Nicolaus Myræ Episcopus, 6 *Decembris*, & *utrique sunt utriusque in eo genere prærogativæ: qui autem hic à liberandis captivis laudatur* S. Dominicus, *intelligendus est* Silensis, *de quo agemus ad* 20 *Decembris. Hic anno* an 1273 *defunctus, eo in genere Patronus habetur: quamquam notus etiam sit* S. Dominicus Calceatensis, *priori paulo junior, in cujus Actis quæ dedimus* 22 *Maji, etiam liberatorum captivorum miracula varia occurrunt: eique hic etiam Castellanis notissimus ac proprius.*

S. Dominicus Silensis, Patronus Captivorum.

CAPUT II.

Translatio Corporis incorrupti in novam Capellam anno MDLXXIX.

16 OCtavo *post prænotatam in titulo* Translationem *anno, Hispalensis urbis Historiam, ibidem Hispali & Hispanica lingua, vulgavit* Alfonsus Morgadus *Sacerdos, Alcantaræ natus, in Annotatis jam sæpe nominatus: ubi lib.* 4 *cap.* 7 *argumentum nobis propositum tractat, testis fortassis omnium oculatus; sed qui multa prætermisit explicare, minutim inveniendа apud* Paulum Spinosa; *annis quidem quinquaginta circiter post rem actam scribentem, sed ex relatione, ut videtur, olim factа. Ergo ex utroque contextum narrationem sic accipe, ut initium ex Morgado, cætera ex Spinosa potissimum acceptа fuisse intelligas.* Jusserat, *inquit Morgadus*, Ferdinandus Rex sanctus corpus suum sepeliri in ecclesia majori Hispalensi, quam Deo & Deiparæ curaverat consecrandam: similiterque ibidem sepulti fuerant filius ejus Alfonsus Sapiens, Reginæ nonnullæ, pluresque Infantes: quorum corpora, simul cum Reliquiis S. Leandri, duabusque statuis Dominæ nostræ, & Gladio atque Vexillo, quibus usus Ferdinandus erat civitatem acquirens, deposita erant in Mezquita olim, deinde majori & Cathedrali ecclesia: ibique sic longo tempore manserunt, primo in una navium dictæ Mezquitæ, ubi nunc est Capella, Domiceliarum dicta, in corpore novæ ecclesiæ: indeque translata sunt ad aliam recentiorem ejusdem Mezquitæ navem; quæ modo pro bibliotheca est, vicina scalis. Illæ naves seu capellæ secunda ac tertia, sunt ex quæ ex veteris Mezquitæ clausura remanserunt: ad easque translata fuerunt prædicta Corpora, Reliquiæ & Imagines, interim dum absolveretur fabricæ novæ Capellæ regalis, in capite ipsius majoris ecclesiæ.

In veteri capella sepulti, Reliquiæ corporibus.

atque in ea constituti deposita.

E

17 *Scribit autem Zuniga, absolutum fuisse fabricam anno* MDLXXV. *Qua de re cum monitus* Rex Philippus *esset nec dubitaret quisquam quin illic mox fieri* Translationem *juberet*; *mandatum prævenientes Capellani Regii, plumbo, cui imponi tumbæ corporum Regiorum debebant, quales in veteri capella fuerant, insculpi titulum hunc jusserunt, qui hodieque imperfectus falloxque perseverat*: Ferdinando III, cum clarissima Beatrice ejus conjuge, & Alfonso Rege eorum filio, ex humilioti sscello translaris, anno ab æternæ sluuis principio MDLXXV, curantibus Divæ Virginis Sodalibus. *Verum cunctantius agente Rege, & multa interim eodem facientia ordinante per quadriennium, tandem* anno MDLXXIX, die sabbato ante Dominicam sanctissimæ Trinitatis, XIII Junii, de mandato ipsius Regis, ad horam septimam vespertinam convenerunt in capellam, ubi regalia corpora collocata erant, Archiepiscopus hujus urbis, D. Christophorus de Rojas a sanctæ memoriæ, Regens Audientiæ Regiæ Hispalensis, & Assistens Civitatis, ad horam septimam vespertinam; præsentibus ibidem patribus Auditoribus Regiis, multisque ex Viginti-quatuor-viris & Juratis, ac nonnullis Commendatoribus Militiæ S. Jacobi, nec non variis Dominis titulatis tunc in urbe existentibus, scilicet Marchionibus Tarifæ, Alcalæ, Villæ-Manrique, Algavæ, & Del-valle, Comitibus item de Gelves & Castellani; Dux autem Alcalæ, quo minus interesset, fecit ingens qua detinebatur infirmitas. Aderant etiam ipsius sanctæ ecclesiæ Decanus, cum aliquibus Canonicis ac Rationariis, Præsidens denique & Capellani atque Custodes Regiæ Capellæ prædictæ. Coram quibus discoopertum fuit corpus S. Leandri, & duæ imagines valde antiquæ ac devotæ Dominæ nostræ: corpus item sancti Regis D. Ferdinandi, & Serenissimæ Reginæ D. Beatricis uxoris ejus, & Regis D. Alfonsi Sapientis filii eorum, & D. Mariæ *b* de Padilla; nec non corpora Infantium D. Alfonsi *c*, D. Petri, & D. Frederici *d* Magistri Ordinis S. Jacobi. Inspectis etiam Gladio & Vexillo regio, aliisque cæremoniis requisitis diligenter expletis, coram Notario Regio portaverunt prædicta corpora, ad magnificum tumulum,

a

F

ex 1279 in novum transl. facta.

b

c

d

dum eppo. vacaret sed.

Digitized by Google

EX VARIIS A. D. P.

mulum, inter duos e choros eccleſiæ eo fine fabricatum, ubi illa reliquerunt nocte iſta, cum quanta potuit fieri decentia & majeſtate. Imagines autem gloriſiſſimæ Virginis Dominæ noſtræ, unam quidem, quæ Regum dicitur, collocarunt ſuper ſerculum ſuum intra capellam Regiam: alteram, quæ tota eſt eburnea, poſuerunt ſuper altiſſimi majori, cum corpore gloriſi Antiſtitis Leandri.

18 Inventus eſt Rex Sanctus cum annulo, cujus palæ inſertus erat lapis cæruleus, in una digitorum manus dexteræ; accinctus gladio, & indutus calcaribus. Regina Beatrix ad unum pugnorum habebat armillam, conrextus nigri, gemmis in orbem conſperſam. Rex Alfonſus, gladio accinctus, habebat ſceptrum atque curonam, cum nonnullis inſigniis Imperatoriis; in pedibus quoque habebat calceos formæ veruſtæ cum fibulis argenteis: notatumque fuit, frontem ejus & caput normam communem magnitudine excedere, barbam vero aliquanto prolixiorem eſſe quam ſit Clericalis. Sed ſarcophagi omnes, præterquam unius Reginæ Beatricis, adeo carioſi reperti ſunt, ut ceteris corporibus omnibus fuerint faciendæ novæ capſæ: quarum quæ Sancti Regis ejuſque filii Alfonſi corpora excepturæ erant, cncecinea interius byſſo, exterius vero panno aureo ſuerunt obductæ, & clavis inauratis conſertæ, deſuper autem extendebatur crux panni argentei. Magiſtri ſarcophagum placuit holoſerico cæruleo convellire exterius, ejuſdemque coloris byſſo interius, cum ſimili, qua duæ prineres arcæ ornabantur, aureæ clavaturæ limborumque ex auro & ſerico contextorum ſplendore: qui etiam ceteris ſarcophagis eſt additus, exterius holoſerico coccineo, interius byſſo obductis. Tribus prioribus injecta deinde ſunt pallia, ex tela aurea coccinea, cum fimbriis ex auro ſericoque concolori textis, ſimiliſque texturæ floccis. Ceteras capſas tegebant ejuſdem formæ pallia coccinea: & in medio cujuſque pallii acu picta erant inſignia regia, præterquam in eo quod Magiſtri capſam operiebat, coloris cærulei, quod Cruce Ordinis S. Jacobi cum ſuis cnnchis inſigniebatur. Ordo, quo ferebantur, hic erat. Præcedebat ſarcophagus continens corpna Magiſtri; deinde cum corporibus duorum Infantium geſtabatur corpus D. Mariæ Padiliæ: poſtea corpora ſingula ex ordine ſequebantur, Alphonſi, Beatricis, & Ferdinandi; & hoc ultimum portabatur ſub umbella ſpecinſſima panni argentei, decem ulnas lata, cujus haſtilia tenebant Beneficiati eccleſiæ Metropolitanæ, enſem præferente Comite de Villar Civitatis Aſſiſtente; poſtremo autem ferebatur Corpus S. Leandri, pone ſequente Archiepiſcopo & ceteris, die, ut dictum eſt, XIII Junii.

19 Tumulus eum in finem poſitus inter ambos chorns, illud vaſtiſſimum ſpatium ſua implebat circumferentia, in formam pyramidis aſſurgens, deſinenſque in globum, qui ipſum fornicem fere attingebat. Tota autem mnles ornata erat picturis, victnrias glorioſnrum iſtorum Regum & illuſtria geſta repræſentantibus, artificio & decore mirabili. In his emiaebant proceritatis eximiæ figuræ quatuor, eum in modom cnmpoſitæ, ut licet nomina abſuiſſent, Sapientiam, Munificentiam, Sanctitatem, & Victoriam iis referri intelligeres; & ſua ſingulis ſub,ecta erant hieroglyphica, cum epigrammatia cuique virtuti aptatis, & alludentibus ad eas hiſtoſias, per quas demnnſtrabatur, ſanctum Regem in omnibus illis quatnor eximium fuiſſe. Sapientiæ ad pedes in thrnno aſſidebat Rex Alphonſus, velut in tribnnali canſas dijudicans; ad aliarum vero trium pedes cernebatur Rex ſanctus, hic quidem larga manu theſauros effnndens, ibi comitatus Pnntifice ſummo multiſque Sanctis ac Martyribus, quibus aſſiciebatur devotius; alibi denique in curru triumphali, cornnatus lauro, cum palma in manu: atque hæc omnia explicabantur Latinis verſibus. Res autem tota in formam hiſtoriæ deſcripta fuit, Regiæque Majeſtati oblata; ſed neſcio per quam ſocordiam periit relatio illa, æque ac inſtructio totius pompæ adornandæ ducendæque, quam propria manu Rex ipſe conſcripſerat. Sic autem ordinata erant nmnia, ut in pegmate primum locum teneret Magiſter, poſt ipſum conſiſterent tres ſarcophagi Infantium atque Mariæ Padiliæ; eminentiori vero loco ſupra ceteras elevaça conſpiceretur arca ſancti Regis; utrimque, ſed gradu paulnlum humiliori, habens uxoris & filii corpora, hujus a ſiniſtris, illius a dexteris collocata. Supra has tres arcas poſita erant pulvinaria quatuor ex aureo panno; dun ſcilicet ſupra arcam ſancti Regis, ſuſtinentes coronam auream; alia duo ſuper ſingulas collaterales, totidem coronis ſimiliter aureis ſuſtinendis. Circum pegma vern diſpoſita lucebat ingena copia grandium ex candida cera tædarum.

20 Excubturis nocte iſta ad ſunebre pegma Capellanis duodecim mandaverat Archiepiſcopus, ut Pſalterio recitando occuparent ſeſe: cuſtodiam vero commiſerat delecto ad id D. Hieronymo de Montalvo, ſupremo ſatellitii urbani Præfecto, qui cum pluribus Præfectis minoribus ejuſdem ſatellitii, aliiſque ad id deputatis perſonis, intra eccleſiam pervigilans, portas uſque mane clauſas tenoit ad horam quartam matutinam: quando primus in eccleſiam ingreſſus eſt Archiepiſcopus, tum omnes qui debebant intereſſe proceſſioni, ſeque ſeſſum contulerunt ad loca, unicuique ordini præſcripta a ſua Majeſtate, in hunc modum. Audiemia Regia, in capella majori ad latus Epiſtolæ, locum cepit; Tribunal ſacri Officii, ad cornu Evangelii; Magiſtratus Civitatis cum Equitibus ſuis, tenuerunt utrumque latus tumuli; poſt eumdem tumulom, Univerſitatis Doctores & Magiſtri conſederunt. Titulares Domini, qui erant de Capitulo Civitatia, cum aliis Rectoribus ejuſdem etſi de Capitulo non eſſent, recepti ſunt ad ſedilia chori inter Digniores e Clero; Equites & Fratres Militarium Ordinum, ad inferiora ſubſellia ejus chori, qui ad Archidiaconum Hiſpalenſem pertinet; & ex adverſo in choro altero, Judices Commercii Indici: omnibus autem una erat regola, ne cui vel ſella particularis, vel cuſſinum præberetur, ſed nudis ſcamnis æqualiter inſiderent; ne durante Officio quiſquam caput tegeret; ne luctum aliquis præferret in habitu.

21 Religioſi Ordines & Clerus univerſus diſtributi ſunt per capellas eccleſiæ, ſingulis autem in manibus luxit cereus candidus libræ unius: Confraternitates vero occuparunt Studium S. Michaelis, ibique ſeſe compoſuerunt, ut ſecundum cujuſque ætatem ordinate prodirent. Intravit aotem D. Hieronymus Montalvo cum ſuis centum bipenniferis, & tumulum pulcherrimn ordine circumſepit. Ne cera deeſſet providerat Civitaa, tam copioſe, ut cum omnibus perſnnis dignitatis alicujus tributum eſſet pro ſuo cuique gradu, plurima ſuperabundaret. Quare deſignati ſunt homines duo, qui in caniſtris deauratis paratos haberent cercos, erogandos cujuſcumque conditionis hominibus, cæpæ pompæ ſuperventuris; præſertim Equitibus, qui cum Regiis corporibus aliquamdiu ſuccollaſſent, vices ſuas tradituri eſſent aliis identidem commutandis. Providerat etiam Civitaa ſatellites quadraginta, ultra viginti ordinarios, & eos quos ſancta Fraternitas adjunctura erat; qui turbam popularem compeſcerent, ne quid tumultus caoſaret immoderato ſpectandi & propius aſſiſtendi ſtudio; itemque bipenniferos centum

EXVA-LIS A. D. P.

tum jam dictus, omnes ſutores atque ſartores: qui id muneris ſibi ſpecisliter depopoſcerant, tamquam inſcripti Confrarernitati S. Mathæi, quam ipſe Rex ſanctus creditur inſtituiſſe.

22 *Quomodo nunc porro tota pompa proceſſerit, iidem qui ſupra auctores nobis declarant his fere verbis.* Sic comparatis, uti dictum eſt, omnibus, proceſſit D. Archiepiſcopus, veſtitus Pontificaliter, ad inchoandum Miſſam: quæ quoniam congruere debebat celebritati, potiſſimum ſpectanti Imaginem Dominæ noſtræ & Reliquias glorioſi Pontificis Leandri, placuit de Dominica potius quam de Requiem Officium fieri. Mox ac datum initium Miſſæ eſt, cœperunt progredi ex S. Michaelis Collegio Confraternitates ſucceſſive omnes, pulchetrimo ordine, cum labaris facibuſque, quæ ſupra quideem millia numerstæ fuerunt; tanta reverentia & decentia, ut nec minima quidem (quod alias contingere ſolet) fuerit inter ipſas contentio. Proxime ſucceſſerunt, ſecundum ætarem inſtitutionis ſuę, quotquot intra & extra civitatem ſunt religioſorum Ordinum cœtus, nullo prorſus excepto; adeo ut, præter eos qui ad generales Proceſſiones convenire ſolent, adſuerint etiam Catthuſiani & Hieronymiani, tam qui in Domo Pulchri-aſpectus, quam qui ad S. Iſidori in campis degunt; Monachi item glorioſi Patriarchę Benedicti, Religioſi ſanctiſſimę Trinitatis, & ſanctiſſimus Otdo Societatis Jeſu; omnes numero mille quingenti. Tertio loco ſequebantur Religioſi & Fratres S. Jacobi, medium ſetentes corpus ſui Magiſtri, cui ſuccollabant Equites ejuſdem habitus cum ſuis palliis & inſigniis. Tum Parochiales Cruces viginti quinque, agmen ducente Cruce Metropolitanę eccleſię, quam ſequebatur & comitabatur Canonicus D. Ludovicus Pontius, in habitu Subdiaconi, cum Clero & Capellanis plus quam ſexcentis, ſecum habentibus feretra ornatiſſima ſeptem, in quibus geſtabantur ſpectabiliores ejuſdem eccleſię Reliquiæ, grandibus argenteis lipſanotheeis incluſę, cum candelabris ad ſingulos angulos srgenteis cereiſque ardentibus, ſuccollantibus ad ſingula feretra Capellanis quatuor, Dalmaticas pretioſas indutis.

23 His proximi gradiebantur primum Capellani & Vicenarii ipſius eccleſię, tum Univerſitas Beneficiatorum Parochialium cum ſuo Abbate, deinde Canonici S. Salvatoris, ac denique Capitulsres ipſi, omnes induti cappas ehnales albas: inter quos portabatur ornatiſſimum fetetrum, cum arca in modum ƈumbę compoſita, pallioque pretioſo inſtrata, continente corpus S. Leandri: & deſuper grandem ejuſdem ex argento ſtatuam, ad humanæ menſuræ modum, cui caput Sancti includebatur: quod quidem feretrum ſub umbella ſpecioſa deportabatur a Beneficistis. Poſt hanc arcam ferebatur Daiparę parva imago eburnea, quę fuerat in capſa Sancti Regis inventa: ferebator autem petquam devote & reverenter inter manus Rationarii. Ab hac, intervallo modico geſtabatur in graodi feretro imsgo ejuſdem Deiparę, a Regibus cognominata, induta veſtem conſperſam monilibus pretioſiſſimis, & habens in capite cotonam auream, quę ipſiuſmet Sancti Regis fuerat; ſub umbella argenteis haſtilibus quatuor ſuſtentata, tota holoſerici rubei, opere phrygionico acupicti, cum inſignibus eccleſię: ipſam vero imaginem geſtabant humeris Regii Capellani capellę ipſius. Tum ſuccedebant Dignitates eccleſię, cappis & mitras indnti, interque eos Crux Archiepiſcopalis, pone ſequente Archiepiſcopo in Pontificalibus, cum ſuo Clero atque Capitulo. Poſt hos ibat ſanctę Inquiſitionis Tribunal, ipſi ſcilicet Inquiſitores, eorumque Advocatus Fiſcalis & Satellitii ſummus Præfectus, Secretarii ac Jodices Fiſci cum ceteris Officialibus; Univerſitas Doctorum ac Magiſtrorum, in forma conſueta, cum Bedellis argenteas elavas geſtantibus: tum Prior & Conſules Domus Contractuum, Judiceſque & miniſtri eodem ſpectantes; ac poſtremo omnium, Capitulum ejuſdem civitatis cum Nobilioribus atque Equitibus, omnes cum facibus ardentibus, præcedentibus eoſdem Sceptrigeris ſuis, atque poſt eos Jnratis; ſimulque procedebant ſymphoniaci publici, ſub directione Vexilli-feri Majoris: atque inter hos portabantur corpora duorum Infantium & Mariæ Padiliæ, deinde corpus Alfonſi Regis, ac denique matris ejus Reginæ Beatricis, ſuccollantibus viginti quatuor ex Equeſtri ordine nobilibus viris.

24 Vexillum poſtea Regium, cum quo hæc civitas recepta a Mauris eſt, efferebat D. Joannes de Ssndoval, frater Marchionis Deniæ & Archiepiſcopi conſobrinus veſtitus habitu ex acupictura argentea, & ſtipatos Clavigeris quatuor, ſagum rubeum argenteis laminis ad humeros tectum geſtantibus. Mox ſuecedebat prænominatus Civitatis Aſſiſtens D. Comes Villarienſis, efferens ſancti Regis Gladium, inter quatuor Feciales, ſeu Reges-armorum, ſuæ profeſſionis habitum indutos. Poſtremo omnium ferebstur a Titulatibus Dominis corpus ſancti Regis, umbellam geſtantibus eorumdem filiis fratribuſve, & ſubſequente Audientia regia, ſic ut agmen clauderet illius Regens: de poſt cujus tergum uſque ad corpus Magiſtri, longo uttimque ordine, tegebant pompam & arcebant turbam ſatellites Juſtitię ac Frsternitatis, nec deerant certis locis admixti tubicines muſicaque omnis generis inſtrumenta, cum eantoribus & ſymphoniacis. Hunc in modum ducta eſt pompa per omnes illas plateas, per quas ſolet in feſto Corporis Chriſti ſanctiſſimum Sacramentum circumgeſtari; fuerunt-que illę die iſto quam opulentiſſime exornatę, diſpoſitis etiam per opportuna loca triumphalibus arcubus novę ac curioſę inventionis. Cumque ad eccleſiam majorem, eo quo exierat ordine, rediviſſet proceſſio; rurſus in ſuo pegmate collocata ſunt corpora, eodem quo nocte præcedenti ſtetesant ſicu; imagines vero in capella; Reliquię autem ceterę relatę ſunt ad conditoria ſua. Ab eodem die & sb hora veſperarum, uſque in diem Lunę ſequentem, pulſatę ſunt viginti quatuor turris majoris campanę, ad oblectamentum aurium ſingulare, propter harmonieam earum inter ſe conſonantiam: atque ita finita eſt diei iſtius feſtivitas;

25 Poſtero mane die XV Junii, redierunt ad eccleſiam Tribunal Inquiſitionis, Magiſtratus Civitatis, Audientia Regia, Contractationis Curia, Titulares Domini, omnes lugubribus induti: quos mox ſecuta Univerſitas eſt, Equiteſque ac Ftatres S. Jscobi; ingreſſi per Portam eccleſię quę Picta cognominatur, per quam etiam egreſſa ingteſſaque pridie proceſſio fuerat. Venerunt autem ad eam pręciſe horam, qua expectabantor ab Archiepiſcopo & Capitulo, & eadem quę pridie loca occnparunt. Ingreſſus etiam eum ſuis centum bipenniferis Prefectus major Satellitii, eoſdem circum pegma diſpoſuit. Tum aperię valvę omnes ſunt, & popolo concurrenti permiſſus acceſſus ad eccleſiam. Adfuerunt etiam, ſicut antea, religioſi Ordines, ſeque partiti ſunt per affignatas cuique capellas, ubi ſinguli recitarunt Officium defunctorum cum Miſſa, ceram ſicut antea prębente Civitate: in choro autem ſymphoniaci omnes exorſi quam ſolenniſſime ſunt idem

Opcimo ordine procedit expectant.

Ducem ſonantibus Bellis gaudent.

Ad corpora S. Leandri.

Per plateas ſpecioſe ornatas.

Coram Ilſa dem 25 Junii eodem ordine.

Officium defunctorum cum Miſſa ſolemniter celebratur.

Item Mortuali indictas duabus.

EX VARIIS A. D. P.

Officium, Miſſam de Requiem Pontificaliter canente Archiepiſcopo: ſecutaque eſt oratio, quam pronuntiavit inſignis concionator ex Ordine S. Dominici P. Mag. Joannes de Spinoſa. Tum proceſſioualiter egrediens Capitulum, cum cereis ardentibus circuivit per templum, ſecum ferens imagines Deiparæ & corpus glorioſi Præſulis Iſidori, ſubſequente eos Archiepiſcopo; cui ſuccederant Inquiſitionis ſacræ, Univerſitatis, Contractationis, & Civitatis Officiales primarii, ſuperius expreſſi. Poſt Juratos autem ferebatur vexillum Civitatis a D. Ferdinando de Solis: deinde Equites S. Jacobi ſuſtulerunt corpus ſui Magiſtri, Vigiuti quatuor-viris aliiſque Nobilibus alia Regalia corpora ſimiliter accipientibus. Sequebatur Aſſiſtens Hiſpalenſis cum Gladio, & D. Joannes de Sandoval cum Vexillo Regio, & Proceres titulares cum Corpore ſancti Regis, pompam claudente Audientia Regia. Ita deventum eſt ad capellam Regiam, ſuper cujus principem aram collocatæ ſunt imagines Beatiſſimæ Virginis cum corpore S. Leandri, atque ad ejuſdem aræ utrumque latus, quatuor corpora, Infantium ſcilicet, Mariæ Padilię, & Magiſtri, infra duos arcus, ad eum finem fabricatos, & divite panno convеſtitos. Ad gradus altaris ſtabat marmoreus tumulus, pauno aureo ioſtratus: intra quem collocata ſunt corpora ſanctі Regis, Reginæ Beatricis, & filii eorum Alfonſi; apertis tamen prius capſis, ut ea ſub cautione publicæ fidei, manu Notariali mua ſignata Comes Aſſiſtens traderet Capellano Majori: cui etiam, ſub ſimilis fidei teſtimonio uothentico, ſanctus Gladius traditus eſt. Quibus peractis ſympbouiaci catulerunt Reſpouſorium, & Archiepiſcopus ſubjecit orationem pro Defunctis.

& corpora inferuntur in novam Capellam.

26 *Hactenus breviori relatione* Murgadus *lib. 4, cap. 7, prolixiori* Spinoſa *lib. 7 cap. 6, itemque Zuniga ad annum prænotatum, ipſa etiam publica Inſtrumenta ſuper his confecta producens; tumulus autem illi marmoreus, in quo, una cum ſancti Regis corpore, uſque dum propria tumba conſtiterentur, poſita ſunt* Beatricis *atque* Alfonſi *corpora, venerabilia illi: quidem, haud tamen religioſo Sanctorum cultu proſequenda, non erat novum; ſed idem ille antiquus, in quo antea jacuerat* Sancti Regis *corpus. Formam Lauretus hanc nobis pingit lib. 1 pag. 430.* Quadrilaterum eſt opus, novem pedes profuo lum, latum ſeptem cum dimidio, tres autem ac ſemis altum, in modum veterum Romauarum rumbarum, ex petra quam Martellitam Betica nuncupat, quam jaſpis candidus ſtudioſe incaſtrarus ſatis eleganti limbo exornat. Trium autem facierum prima, quæ occurrit in oculos biſariam diſtincta, in medio habet figuram mulicbrem operis uoaglyphi, qua Caritatem deſignari adjuncta loquuntur, ſicut in aliis lateribus ſimili anaglypho expreſſæ viſuntur virtutes ſancti Regis aliæ, eædem ſcilicet quæ laudantur in Epitaphio, cujus renur inſculpeus circumcurrenti jaſpidi, vetuſtæ formæ litteris auru illitis, quatoor diverſis linguis (Alfonſo ſucceſſore curante) legi etiamnum poteſt, Latina ſcilicet, Arabica, Hebraica & Caſtellana: *nobis ſatis erit, Latine ipſum hic ex Zuniga apparere,* Hic jacet Illuſtriſſimus Rex Ferrandos, Caſtellæ, Toleti, Legiouis, Gallecіæ, Sevilіæ, Cordobæ, Jaeni, conſtantiſſimus, juſtiſſimaa, ſtrenuiſſimus, deceutiſſimus, liberaliſſimus; iu timorn & ſervitio Dei efficaciſſimus: qui contrivit & exterminavit penitus hoſtium ſuorum proterviam, qui ſublimavit & exaltavit omnes amicos ſuos, qui civitatem Hiſpalenſem (quæ caput eſt & metropolis totius Hiſpaniæ) de manibus eripuit Paganorum, & cultoi reſtitult Chriſtiano: ubi ſolveus naeoræ debitum traufmigravit, peuultima die Maji, uono ab Incaruatione Domioi cɔ. cc. xxxs. *Capella nova, fabricata in capite totius eccleſiæ, inter Sanctorum Petri & Pauli colluteralia ſacella, deſcriptionem architectonicam legere qui volet, Zunigam adeat; minutim ſingula explicantem ad an.* 1575, *quo captum eſt hujus Translationis negotium tractari, & adeo certo abſolvendum ſperabatur, ut jam tum fuerit ſculptus hic titulus:* Ferdinando III cum clariſſima Beatrice ejus conjoge, & Alfonſo Regi eorum filio, ex humiliori ſacello translatis, anno ab æternæ ſalutis exordio MDLXXV, cuncantibus Divæ Virginis Sodalibus. *Sed variis intervenientibus cauſis differenda* Translatio *fuit, nec ante prænotatum annum* MDLXXIX *res peragi potuit, concluſa autem illa eſt per authenticum Actum reſtitutionis facta per Comitem Aſſiſtentem, de corporibus & aliis omnibus ibi ab eccleſia concreditis: quod inſtrumentum totum deſcribit Zuniga pag. 557 & ſequentibus.*

tis titulus tam inde ab an. 1575 paratus.

cius epitaphium,

corpus ſuorum S. Ferdinandi avi matris ſuæ tumulo pene ad latus ſitum.

Separatim poſtea poſitis Alfonſo filio & Beatrice matre.

27 *Poſtmodum, ſed non exprimitur quando, corpora* Beatricis & Alfonſi, *collocata ſunt intra proprias arcas ad utrumque* Regis Sancti *latus; & ſupra marmoream ac tribus arcis communem tumbam, ſuperius deſcriptam compoſita tria cenotaphia, funebri pallio pretioſo inſtrata ſingula, & regium in medium coronata: ſic tamen ut eorum medium Sancto poſitum tollateralibus duobus emineret, pallii etiam ſolare flavo diſtingueretur; pro quo, Laureo teſte, impoſitum eſt candidum, poſtquam veterem cultum (ut infra dicitur) Romanus Pontifex approbavit. Tunc etiam curatum eſt, ut amit frontem medii cenotaphii tvgeretur ſtatua ipſius Sancti, inter duos ceroferarios Angelos juſte procritatis: querum tamen moles nihil impedit proſpectum in imaginem Marianam, altius poſitam in altari ad plures gradus elevato, ſicut videre eſt in Regia capella ſebemate, inferius ad Caput* VII *propenendo. Atque ita manſerunt annis, uſque dum anno* MDCLXXIX, *de mandato ſua Majeſtatis,* Beatricis & Alfonſi *oſſa tranſlata fuerunt in ſuos loculos, ad latus capella regiæ excavatos: ubi nova eis Epitaphia, litteris ex are fuſis, ſuper marmoream tabulam poſita ſunt, cum propriis ſuper unoquoque coronis, Imperiali ſuper* Alfonſi, *Regia ſupra* Beatricis *tumulo. Reliqua corpora, quorum ſupra ut pariter tranſlatorum meminimus (uti mihi reſponſum a Deputatis Capitularibus eſt) jam inde a principio fuerunt, ſaltqus etiam nunc, a ſacro S. Ferdinandi tumulo remota notabili intervallo, iatra Pantheon, quod appellant regale, ad quod per porticus quaſdam iueratur; ita ut nec minima quidem apparentia ſit, quod alius iis habitus honor ſit quam pure civilis & regiis perſonis conveniens. Poſtquam autem duo, qua ſupra dixi, Regia corpora longius remota fuerant ab eo, cui ſoli religioſior honor debebatur; ſupra ipſam hujus tumbam erectum eſt conopæum panni aurei, cum imagine ſculptu, per quam intelligeretur, ejus quem ipſa repreſentabat ibi corpus eſſe: infiſtitque ea imago poſito ad pedem tumba altari, ad quod dicuntur Miſſa votiva de Sancto. Jamq; ex mandate ſua Majeſtatis per varias Commiſſarios pluries tractatum eſt, de modo collocandi ipſum ſanctam corpus multo propius ad Imaginem* Deiparæ, *quam vocant* Regum: *reſque to hodie adductu eſt) quemadmodum hic ſcribebatur ex parte Capituli menſe Novembri anni* MDCLXXXI) *ne propediem diſcernenda videatur conſtructia argentea capſa, ponenda ſupra altare* Domioæ noſtræ Regum *dicta, ad cujus pedes ſemper optavit Sanctus conſiſtere. Noviſſime autem negotium iſtud commiſſum fuit Regenti Audientia Regia civitatis Hiſpalenſis, ut quam primum executioni mandaretur: & hunc in finem Majeſtas ſua Regia diſignavit quædam jura civitatis prædicta, ut quam decentiſſime tranſigantur omnia; remanente nihilominus juxta ipſum ſepulcrum altari, quod diximus, eam Statua Sancti. Cum vero hæc parata fuerint, eccaſio dabitur nova ſolennitati, poſt eam qua curata fuit, cum primo anno* MDCLXXI *ſancti Regis feſtam, tot ſeculorum uſu probatum*

novus titulus tantumdem ſancti Regis additus.

unde patebat cauſa erroris.

A *harum, prohibita Sedis Apoſtolicæ ſententia, inſtauratum fuit, ſicut infra pluribus dicendum veniet.*

ANNOTATA.

a Chriſtophorus de Rojas, *Archiepiſcopus Hiſpalenſis, obiit mox anno ſequenti* 1580.

b Mariæ Padillæ *infamem totius Hiſpaniis cum* Petro Crudeli *pellicatum, juſtis poſt* Blancæ *mortem nuptiis purgatum fuiſſe, benigniori erga ejus memoriam Hiſpalenſium opinio tenet. Sed hanc opinionem tanti non fecit Mariana, lib.* 17. *c.* 25, *ut vel refutandi cauſa attingendam ſibi putaret; quippe qua nullo cujuſquam antiqui ſcriptoris teſtimonio fulciatur: ideoque ſolum dixit,* Mariæ famam per urbes & oppida magnifice, quaſi juſtæ Reginæ, celebratum *eſſe; nimirum ſcilicet audente ſe huic probro opponere. Zuniga ad annum* 1362, *qui ipſa obiit, num.* 3. *diligentiſſime ſervatus omnia, ſolum narrat, quomodo Rex (magis ſcilicet de ſucceſſore inſtituendo, quam de propria vel alterius ſalute curanda ſolicitus) convocatis Hiſpalim Regni comitiis, juravit, quod unquam habuerit D. Blancam pro uxore legitima, eo quod antea occulte contraxiſſet cum Maria, coram quatuor teſtibus, quo-*

B *rum unus obierat, tres idem jurare parati erant: ideoque petiit natos ex hac liberos haberi legitimos, corpus autem defunctæ ex Studilli monaſterio Hiſpalim ad Sepulcra Regia tranſferri juſſit. Et ipſe quidem utrumque obtinuit, ſi non quia vera dicere videbatur, ſaltem ut contradicentibus iram aſceret ur. Sed decretum ejus, quoad Padillæ liberos, effectu caruit, præmortuo (quem ſibi ſucceſſorem Petrus deſignaverat) Alfonſo, & Caſtellanis ad Henricum Petri fratrem nothum jus Regni tranſferentibus. Huic autem, amore potius quam violentia Regnum firmare ſatagenti, viſum non fuit circa mortuam immutare quidpiam atque ita manſit inter Regios tumulos corpus Mariæ. Dicitur etiam Rex Philippus II, eidem in oliquo ſuo reſcripto attribuiſſe titulum* Reginæ. *Sed nihil iſta profuit, ut rationabilis præſumptio aut ſpes formari poſſit de æterna ſalute ejus, quam ſummum excuſata mundo fuit titulo matrimonii clandeſtine contracti, adeoque peccaminoſi, nec ulla quod ſciatur pœnitentia expurgati. Obiit autem Mariæ menſe Julio, paucis diebus poſtquam in carcere expiraſſet Blanca, vel arſenici ſuccumbens vel violentiori etiam modo extincta, in gratiam, & forteſſis etiam opera, ipſius Mariæ: cujus ſubditæ: mors, effectus haud dubius fuit ultionis divinæ in ipſam Petrumq;*

C *Interim non videtur ſancto Regi placuiſſe, quod eodem honore ſecum fuerit tranſlato mulier peſſima, & totius Hiſpaniæ (quatenus liberas voces non reprimebat metus) exteratio. Siquidem proſelicitate publica, ex alia alias tam religioſo ſperanda, omnibus Hiſpanicorum Regnorum provinciis ſupervenit peſtilentia biennalis, qua ipſemet Archiepiſcopus interiit: cum tamen in ſanctis Regis Chronica num.* 120 *dicatur, quod eo regnante nullus annus in Hiſpania, & præſertim in ditionibus ei ſubditis, fuit ſterilitate aut peſtilentia notatus.*

c *Quærenti quinam bi eſſent, reſponſum eſt,* Alfonſo XI *progenitos ambos fuiſſe. Sed quis credat,* Petro Crudeli, *ipſius* Alfonſi *filio adhuc vivente, fratrem alterum* Petrum *fuiſſe? Fuerit ergo hic* Sancti Regis *ex* Alfonſo X *nepos, patri præmortuus: ſicut hic nominatus* Alfonſus Infans, *fuit filius* Mariæ Padillæ, *cui pater ſucceſſionem regni fruſtra deſtinaverat, teſte Mariana; quamque matri contumeliarum fuiſſe dorer ex teſtamento, quo* Rex mediam ſe inter Padillam Reginam filiumque Alfonſum, in facello quod ſua impenſa exrruendum curabat, ſepeliri mandat: *quod tamen ſucceſſu caruit.*

d Fredericus *juſſidem* Alfonſi XI *ex* Leonora Guzmana *filius nothus, anno* 1342 *adhuc decennis, diſpenſante in nuptiis Pontifice, factus Magiſter Ordinis, a* Petro Crudeli *Alfonſi filio & ſucceſſore, crudeliſſime interemptus eſt an.* 1358. *De quo vide Hiſtoriam trium Ordinum lib.* 1 *cap.* 27.

EX VARIIS A. D. P.

e Metropolitana Eccleſia, *intra muros & laterali facella lata pedes* 110 *geometrices, longa* 379, *opere Gothico extenditur ſub quintuplici fornice, grandibus columnis nixa; habetque in latitudine, præter navim mediam atq; præcipuam pedum* 59, *alias navei quatuor, utrinque ſcilicet minores duas pedum* 49 *ſingulas, qui pedes* 40 *olliet circum volviſſeu replicati, procurrunt per totidem inter columnia, quinque ante & tria poſt tranſverſam mediam navis crucem; poſt qua denique ſequitur in capite eccleſia recentiori opere addita Capella Regia, cum ſacellis ac portis lateralibus, in quibus lateralium navium proſpectus terminatur. Duos ergo Choros in media novi ſic poſitos concipe, ut totum tranſverſa navis ſpatium inter utrumque choram medietr occupet autem uterque Chorus intercolumnia duo, itaut primus (in quo altare majus, & poſt altare ſacriſtia) ſoli Officianti ejuſq; miniſtris ſervire videatur gradibus aliquot altior: ſecundus qui eccleſiam ingredienti poſt tria inter columnia primus occurrit, ſubſellia habeat Canonicorum & Cleri, ad divinum officium concinendum. Atque hoc notare juvabit, quia ſæpius infra mentio fit ſpatii inter duos Choros, quod eſt ſub umbilico fornicis principalis, iſtic ubi olim aſſurgebat auguſtus* E *in quadram tholus, qui poſtea corruit, nec unquam reſtitutus fuit, ſed continuatus eſt fornix, per ruinam talem hiatus: quo fit ut conſtratum ſupra ipſum fornicem teſtum, æqualiter duorum ſit totum, quem late extenditur media eccleſiæ navis. Ipſum auguſtiſſimæ fabricæ ichnographiam vide infra ad Cap.* VII, *ari inciſam, ut ſingula hic dicta & ibi dicenda intelligas diſtinctius.*

CAPUT III.

Miracula recentiora ex Summario Proceſſuum Romæ impreſſo.

SCriptorem antiquum miraturam, *Capite primo retulimus, audivimus expoſtulantem de Hiſpalenſium ingratitudine,* quod novum in Ferdinando Patronum nacti talemque Advocatum, necdam pro eo canonizando ſupplicationem miſiſſent. *Hoc cum vulgari lingua in libro Flos-Sanctorum dicto paſſim ab omnibus legeretur, non pependerunt, non acriter pungere devotos ac generoſos* F *animos; effectu tamen ſuo caruit diu ſtimulus iſte, & primo negotium hoc grate noſtra curari cæpit, regnante* Philippo IV *Hiſpaniarum Rege,* & Urbano VIII *Apoſtolicam Sedem obtinente; ſub quo* Alexander Manſonius Advocatus, *anno* MDCXXVIII *Romæ curavit imprimendum ſupplicem libellum, oblatum Eminentiſſimis ac Reverendiſſimis D.D. Cardinalibus ſacræ Congregationis Rituum,* Proponente Antonio Card. Barberino, inſtante Sereniſſimo Rege Catholico, *in cauſa* Canonizationis ſervi Dei, gloriſſimi, invictiſſimi ac ſancti Regis Ferdinandi III, Regis Caſtellæ & Legionis, *eadem plane forma, qua ſolent confici Relationes Auditorum ſacræ Rotæ, qualis ſæpe in aliis ſimilibus cauſis allegavimus, cum* Summario Proceſſus. *Hoc libello plene continentur quidquid eatenus actum fuit: allegatis autem, qua ſupra retulimus ex Legenda, Miraculis antiquioribus, additur, quod* omnipotens Deus de recenti operari dignatus fuit alia quinque miracula, quæ probantur ea Proceſſu Apoſtolico, facto in civitate Hiſpalenſi: *& quod* multa alia miracula conſtant ea Proceſſu ordinario, quæ pro admittenda dantur in præcitato Summario num. LXXVII. *Hæc autem verbotenus accipe, ipſis (qua licebit) Summarii verbis Latinis, aut (ubi ea deſunt) ex Italico Latine redditis (Italice enim placuit Roma exhibenda legere, qua Hiſpanice excepta fuerant) ac primum quatuor potiora.*

EXVARIIS A. D. P.

Officium, Miſſam de Requiem Pontificaliter canente Archiepiſcopo: ſecutaque eſt oratio, quam pronuntiavit inſignis concionator ex Ordine S. Dominici P. Mag. Joannes de Spinoſa. Tum proceſſioualiter egrediens Capieulum, cum cereis ardeotibus circuivit per templum, ſecum ferens imagines Deiparæ & corpus glorioſi Præſulis Iſidori, ſubſequente eos Archiepiſcopo; cui ſucceſſerunt Inquiſitionis ſacræ, Univerſitatis, Contractationis, & Civitatis Officiales primarii, ſuperius expreſſi. Poſt Juratos autem ſerebatur vexillum Civitatis a D. Ferdinando de Solis: deinde Equites S. Jacobi ſuſtulerunt corpus ſoi Magiſtri, Vigioti-quatuor-viris ultiſque Nobilibus alia Regalia corpora ſimiliter accipientibus. Sequebator Aſſiſtens Hiſpaleuſis cum Gladio, & D. Joannes de Saodoval cum Vexillo Regio, & Proceres titulares cum Corpore ſancti Regis, pompam claudente Audientia Regia. Ita deventum eſt ad capellam Regiam, ſuper cujus principem aram collocatæ ſuot imagines Beatiſſimæ Virginis cum corpore S. Leandri, atque ad ejuſdem aræ oτrumque latos, quatuor corpora, Infaotium ſcilicet, Mariæ Padiliç, & Magiſtri, infra duos arcus, ad eam finem fabricatos, & divite panno conveſtitos. Ad gradus altaris ſtabat marmoreus tumolus, panno aurco loſtratus: intra qoem collocata ſuot corpora ſancti Regis, Reginæ Beatricis, & filii eorum Alfonſi; apertis rameo prius capſis, ut ea ſub cautione publicæ fidei, manu Notariali mos ſignata Comes Aſſiſtens traderet Capellano Majori: cui etiam, ſub ſimilis fidei teſtimonio authentico, ſanctus Gladius traditus eſt. Quibus peractis ſymphoniaci catulerunt Reſpoſoſotium, & Archiepiſcopus ſubjecit orationem pro Defunctis.

& corpora inferuntur in veterem Capellam.

26 *Hactenus breviori relatione* Morgadus *lib. 4, cap. 7, prolixiori* Spinoſa *lib. 7 cap. 6, itemque Zuniga ad annum prænotatum, ipſa etiam publica Inſtrumenta ſuper his confecta producens; tumulus autem ille marmoreus, in quo, una cum ſancti Regis corpore, uſque dum propria tumba conficerentur, poſita ſunt* Beatrieis *atque* Alfonſi *corpora, venerabilia illa quidem, haud tamen religioſo Sanctorum cultu proſequenda, noverat novus; ſed idem ille antiquus, in quo ante jacuerat* Sancti Regis *corpus. Formam Laurentius hanc nobis pingit lib. 1 pag. 430.* Quadrilaterum eſt opus, novem pedes profundum, latum ſeptem cum dimidio, tres autem ac ſemis altum, in modum veterum Romanarum tumbarum, ex petra

corpus ejus primo I. Ferdinandi tumulo novorum tumulo positum & deinde lateri.

C quam Martelliam Batica nuncupat, quam jaſpis candidus ſtudiaſe incaſtratus ſatis eleganti limbo exornat. Trium autem facierum prima, quæ occurrit in oculos bifariam diſtincta, in medio habet figuram muliebrem operis anaglyphi, qua Caritatem deſigoari adjuncta loquuntur, ſicut in aliis lateribus ſimili anaglyphio expreſſæ viſuntur virtutes ſancti Regis aliæ, eædem ſcilicet quæ laudantur in Epitaphio, cujus tenor inſculptos circumcurrenti jaſpidi, veuſtæ formæ litteris auro illitis, quatuor diverſis lingois (Alfonſo ſucceſſore eurante) legi etiamnum poteſt, Latina ſcilicet, Arabica, Hebraica & Caſtellana: *nobis ſatis erit, Latina ipſum hic ex Zuniga apparere,* Hic jacet Illuſtriſſimus Rex Ferrandus, Caſtellæ, Toleti, Legionis, Gallecïæ, Sevilïæ, Cordubæ, Jaeui, conſtantiſſimus, juſtiſſimus, ſtrenuiſſimus, deceotiſſimus, liberaliſſimus; lo rimora & ſervitio Dei efficaciſſimus; qui contrivit & exterminavit penitus hoſtium ſuorum proterviam, qui ſublimavit & exaltavit omnes amleos ſuos, qui civitatem Hiſpaleuſem (quæ caput eſt & metropolis totius Hiſpaniæ) de manibus eripuit Paganorum, & cultui reſtitoit Chriſtiano: ubi ſolvens naturæ debitum tranſmigravit, penultima die Majï, anno

eius epitaphium,

& titulus tam laude ab eo. ſibi parabat.

ab Incarnatione Domini ɔɔ. cc. lxxs. *Capella nova,* D *fabricata in capite totius eccleſiæ, inter Sanctorum Petri & Pauli collateralia ſacella, deſcripcionem architectonicam legere qui volet, Zunigam adeat; minutim ſingula explicantem ad an.* 1575, *quo cœptum eſt hujus* Translationis *negotium tractari, & adeo certo abſolvendum ſperabatur, ut jam tum fuerit ſculptus hic titulus:* Ferdinando III cum clariſſima Beatrice ejus conjuge, & Alfonſo Regi eorum filio, ex humiliori ſacello translato, anno ab æternæ ſalutis exordio MDLXXV, curantibus Divæ Virginis Sodalibus. *Sed variis intervenientibus cauſis differenda* Translatio *fuit, nec ante prænotatum annum* MDLXXIX *rec peragi potuit; concluſa autem illa eſt per authenticum Actum reſtitutionis facta per Comitem Aſſiſtentem, de corporibus & aliis omnibus ibi* E *abecclefia concreditis: quod inſtrumentum totum deſcribit Zuniga pag. 557 & ſequentibus.*

27 *Poſtmodum, ſed non exprimitur quando, corpora* Beatricis & Alfonſi, *collocata ſunt intra propriat areas ad utrumque* Regis Sancti *latus; & ſupra marmoream ac tribus arcis communem tumbam, ſuperius deſcriptam compoſita tria cænotaphia, funebri pallio pretioſo inſtrata ſingula, & regium in medium coronata: ſit tamen ut eorum medium Sancto poſitum collateralibus duobus emineret, pallii etiam colore flavo diſtingueretur; pro quo, Laureto ſeſte, impoſitum eſt candidum, poſtquam veterem cultum (ut infra dicetur) Romanus Pontifex approbavit. Tunc etiam curatum eſt, ut ante frontem medii cænotaphii erigeretur ſtatua ipſius Sancti, inter duos ceroferarios Angelos juſtæ proceritatis: quorum tamen moles nihil impedit preſpectum in imaginem Marianam, altius poſitam in altari ad plures gradus elevato, ſicut videre eſt in Regia capella ſchemate, inferius ad Caput* vtt *proponendo. Atque ita manſerunt omnia, uſque dum anno* MDCLXXIX, *de mandato ſua Majeſtatis,* Beatricis & Alfonſi *oſſa tranſlata fuerunt in ſuos loculos, ad latus capella regiæ excavatos: ubi nova ea Epitaphia, litteris ex are fuſis, ſuper marmoream tabulam poſita ſunt, cum propriis ſuper unoquoque coronis, Imperiali ſuper* Alfonſi, *Regia ſupra* Beatricis *tumulo. Reliqua corpora, quorum ſupra ut pariter tranſlatorum meminimus (uti mihi reſpenſum a Deputatis Capitularibus eſt) jam inde a principio fuerunt, ſanique etiam nunc, a ſacro* S. Ferdinandi *tumulo remota notabili intervallo, intra Pantheon, quod appellant regale, ad quod per porticus quaſdam intratur; ita ut nec minima quidem apparentia ſit, quod alius iis habitus honor ſit quam pure civilis & regiis perſonis conveniens. Poſtquam autem duo, qua ſupra dixi, Regia corpora longius remota fuerunt ab eo, cui ſali religioſior* F *honor debebatur; ſupraipſam hujus tumbam erectum eſt conopæum panni aurei, cum imagine ſculpta, per quam intelligeretur, ejus quem ipſa repræſentabat ibi corpus eſſe: infiſtitque ea imago poſito ad pedem tumba altari, ad quod dicuntur Miſſæ votivæ de Sancta. Jamq; ex mandato ſua Majeſtatis per varios Commiſſarios pluries tractatum eſt, de modo collocandi ipſum ſanctum corpus multo propius ad Imaginem* Deiparæ, *quam vacant* Regum: *reſque eo hodie adducta eſt) quamadmodum huc ſcribebatur ex parte Capituli menſe Novembri anni* MDCLXXXI) *ut propediem diſcernenda videatur conſtructio argentea capſa, ponenda ſupra altare* Domiuæ noſtræ Regum *dictæ, ad cujus pedes ſemper optavit Sanctus confiſtere. Noviſſime autem negotium iſtud commiſſum fuit Regenti Auditoria Regia civitatis Hiſpalenſis, ut quam primum executioni mandaretur: & hunc in finem Majeſtas ſua Regia deſignavit quædam jura civitatis prædicta, ne quam dicentiſſime tranſigantur omnia; remanente nihilominus juxta ipſum ſepulcrum altari, quod diximus, cum Statua Sancti. Cum vero hæc parata fuerint, occaſio dabitur novæ ſolenuitati, poſt eam qua curata fuit, cum primo anno* MDCLXXI *ſancti Regis feſtum, tot ſæculorum uſu probatum*

Separatim poſita poſtea Alfonſo filio & Beatrice nato.

novus cultus tumbæ ſancti Regis additur

nunc paratur eidem capſa argentea.

A *batum, prohibita Sixti Apoſtolica ſententia, inſtauratum fuit, ſicut infra pluribus dicendum veniet.*

ANNOTATA.

a Chriſtophorus de Rojas, *Archiepiſcopus Hiſpalenſis, obiit mox anno ſequenti* 1580.

b Mariæ Padillæ *infamem totius Hiſpaniis cum* Petro Crudeli *pellicatum, juſtis poſt* Blancæ *mortem nuptiis purgatum fuiſſe, benignior ergà ejus memoriam Hiſpalenſium opinio tenet. Sed hanc opinionem tanti non fecit* Mariana, *lib.* 17. *c.* 15, *ut vel roſtrandi cauſa attingendam ſibi putaret; quippe qua nullo cujuſquam antiqui ſcriptoris teſtimonio fulciatur: ideoque ſolum dixit*, Mariæ *funus pec urbes & oppida magnifice, quaſi juſtæ* Reginæ, *celebratum eſſe; numine ſcilicet audente ſe huic probro opponere. Zuniga ad annum* 1362, *quo ipſa obiit, num.* 3. *diligentiſſime ſcrutatus omnia, ſolum narrat, quomodo Rex (magis ſcilicet de ſucceſſore inſtituendo, quam de propria vel aliena ſalute curanda ſollicitus) convocatis Hiſpalim Regni comitiis, juravit, quod unquam habuerit D. Blancam pro uxore legitima, eo quod antea occulte contraxiſſet cum Maria, coram quatuor teſtibus, quorum unus obierat, tres idem jurare paroti erant: ideoque petiit natos ex hac liberos haberi legitimos, corpus autem defunctæ ex Studilli monaſterio Hiſpalim ad Sepulcra Regia tranſferri juſſit. Et ipſe quidem utrumque obtinuit, ſi non quia vera dicere videbatur, ſaltem eo contradicentibus iraſceretur. Sed decretum ejus, quoad Padillæ liberos, effectu caruit, præmortuo (quem ſibi ſucceſſorem Petrus deſignaverat) Alfonſo, & Caſtellanis ad Henricum Petri fratre nothum jus Regni tranſferentibus. Hinc autem, amore potius quam violentia Regnum firmare ſatagenti, viſum non fuit circa mortuam immutare quidpiam atque ita mavſit inter Regios tumulos corpus Mariæ. Dicitur etiam Rex Philippus II, eidem in aliquo ſuo referipto attribuiſſe titulum Reginæ. Sed nihil iſta profuno, ut rationabilis præſumptio aut ſpes formari poſſit de æterna ſalute ejus, quo ut ſummum excuſata mundo fuit titulo matrimonii clandeſtini contracti, adeoque peccaminoſi, nec ulla quod ſciatur pœnitentia expurgati. Obierat autem Maria menſe Julio, paucis diebus poſtquam in carcere expiraret Blanca, vel arumnis ſuccumbens vel violentiori etiam modo extincta, in gratiam, & fortaſſis etiam opera, ipſius Mariæ: cujus ſubdita: mors, effectus haud dubius fuit ultionis divinæ in ipſam Petrumq;*

C *Interim non videtur ſancto Regi placuiſſe, quod eadem honore ſecum fuerit tranſlata mulier peſſima, & totius Hiſpaniæ (quatenus liberas voces non reprimebat metus) execratio. Siquidem profelicitate publica, ex actu alias tum religioſo ſperanda, omnibus Hiſpanicarum Regnorum provinciis ſuperveniit peſtilentia biennalis, qua ipſemet Archiepiſcopus interiit: cum tamen in ſancti Regis Chronica num.* 220 *dicatur, quod eo regnante nullus annus in Hiſpania, & præſertim in decimnibus ei ſubditis, fuit ſterilitate aut peſtilentia notatus.*

c *Quærenti quinam hi eſſent, reſponſum eſt*, Alfonſo XI *progenitos ambos fuiſſe. Sed quis credat*, Petro Crudeli, *ipſius* Alfonſi *filio adhuc viventi, fratrem alterum* Petrum *fuiſſe? Fuerit ergo hic* Sancti Regis ex Alfonſo X *nepos, patri præmortuus: ſicut hic nominatus* Alfonſus Infans, *fuit filius* Mariæ Padillæ, *cui pater ſucceſſionem regni fruſtra deſtinaverat, teſte* Mariana; *quamque matri contumulaturæ fuiſſe docet ex teſtamento, quo* Rex mediam ſe inter Padillam Reginam filiumque Alfonſum, in ſacello quod fax impenſa exſtruendum curabat, ſepelliri mandat: *quod tamen ſucceſſu carnit.*

d Fredericus *ejuſdem* Alfonſi XI ex Leonora Guzmana *filius nothus, anno* 1342 *adhuc decennis, diſpenſante in ætate Pontifice, factus Magiſter Ordinis, a* Petro Crudeli *Alfonſi filio & ſucceſſore, crudeliſſime interim-*

ptus eſt an. 1358. *De quo vide Hiſtoriam trium Ordinum lib.* 1 *cap.* 27.

e Metropolitana Eccleſia, *intra muros & lateralia ſacrilata pedes* 120 *geometrices, longa* 379, *opere Gothico extenditur ſub quintuplici fornice, grandibus columnis nixa; habetque in latitudine, præter navim mediam atq; præcipuam pedum* 59, *alias naves quatuor, utrinque ſcilicet minores duas pedum* 49 *ſingulas, qui pedes* 40 *ultra circumvoluti ſeu replicati, procurrunt per totidem inter columnia, quinque ante & tria poſt tranſuerſum medio navis cruetum; poſt qua denique ſequitur in capite eccleſiæ recentiori opere addita Capella Regia, cum ſacellis ad portis lateralibus, in quibus lateralium navium proſpectus terminatur. Duos ergo Choros in media navi ſic poſitos concipe, ut totum tranſverſa navis ſpatium inter utrumque chorum mediet: occupat autem uterque Chorus intercolumnia duo, itaut primus (in quo altare majus, & poſt altare ſacriſtia) ſoli Officianti ejuſq; miniſtris ſervire videatur gradibus aliquot altiar: ſecundus, qui eccleſiam ingredienti poſt tria inter columnia primus occurrit, ſubſellia habeat Canonicorum & Cleri, ad divinum officium concinendum. Atque hæc notare juvabit, quia ſæpius infra mentio ſit ſpatii inter duos Choros, quod eſt ſub umbilico fornicis principalis, ipſe ubi olim aſſurgebat angulus* E *in quadrum thalus, qui poſtea corruit, nec unquam reſtitutus fuit, ſed continuatus eſt fornix, per ruinam talem hians: quo ſit ne conſtratum ſupra ipſam fornicem teſtum, qualiter planum ſit totum, quam late extenditur media eccleſiæ navis. Ipſam anguſtiſſimo fabrica ichnographiam vide infra ad Cap.* VII, *ari inciſam, ut ſingula hic dicta & ibi dicenda intelligat diſtinctius.*

EX VARIIS A. D. P. *Metropolitana Hiſpalenſis deſcripta.*

CAPUT III.

Miracula recentiora ex Summario Proceſſuum Romæ impreſſo.

SCripterem antiquum miraculorum, *Capite primo relatorum, audivimus expoſtulantem de Hiſpalenſium ingratitudine*, quod novum in Ferdinando Patronum nacti talemque Advocatum, necdum pro eo canonizando ſupplicationem miſſent. *Hæc cum vulgari lingua in libro Flos-Sanctarum dicte paſſim ab omnibus legerentur, non potuerunt, non acriter pungere devotos ac generoſos animos; effectu tamen ſuo carnit din ſtimulus iſte, & primo negotium hoc grate noſtra curari cupit, regnante* Philippo IV *Hiſpaniarum Rege*, & Urbano VIII *Apoſtolicam Sedem obtinente; ſub quo* Alexander Manſonius Advocatus, *anno* MDCXXXVIII *Romæ curavit imprimendum ſupplicem libellum, oblatum Eminentiſſimis ac Reverendiſſimis D.D. Cardinalibus ſacræ Congregationis Rituum*, Proponente Antonio Card. Barberino, inſtante Sereniſſimo Rege Catholico, *in cauſa* Canonizationis ſervi Dei, gloriſſimi, invictiſſimi ac ſancti Regis Ferdinandi III, Regis Caſtellæ & Legionis, *eadem plane forma, qua ſolent confici Relationes Auditorum ſacræ Rotæ, qualis ſæpe in aliis ſimilibus cauſis allegavimus, cum* Summario Proceſſus. *Hoc libello plene continentur quidquid tutius allatum fuit: allegatis autem, qua ſupra retulimus ex Legenda, Miraculis antiquioribus, additur, quod* omnipotens Deus de recenti operari dignatus fuit alia quinque miracula, quæ probantur ex Proceſſu Apoſtolico, facto in civitate Hiſpalenſi: *& quod* multa alia miracula conſtant ex Proceſſu ordinario, quæ pro adminiculo darentur in præcitato Summario num. LXXVI. *Hoc autem verbotenus accipe, ipſis (qua licebit) Summarii verbis Latinis, aut (ubi ea deerunt) ex Italico Latine reddituis (Italice enim plane Romæ exhibenda legere, qua Hiſpanice excepta fuerant) ac primum quatuor potiora.*

F

EX VARIIS

A. D. P. *Judex Apoſtolicus delegatus.*

29 Hiſpali die XXV menſis Februarii MDCXXXI, coram Judicibus Apoſtolicis, exiſtentibus in loco & hora audientiæ D. Juratus Felix Eſcudero de Spinoſa, nomine ſuorum principalium, pro informatione præſentavit in teſtem Gabrielem Perez, incolam dictæ civitatis: *qui* I, monitus fuit de gravitate perjurii, præcipue in ſimilibus cauſis canonizationum, velut eſt iſta circa quam examinari debet. II, interrogatus de nomine, cognomine, patria, ætate, parentibus & officio quod habet: & an ſit dives vel pauper, & cujus ſumptibus vivat. III, an fuerit confeſſus & communicatus, & a quo tempore, a quo Sacerdote, & in qua eccleſia. IV, an accuſatus fuerit de aliquo crimine, qua de cauſa & coram quo judice, & an fuerit condemnatus vel liberatus, vel hactenus cauſa pendeat. V, an aliquo tempore fuerit nominatus publice ſeu denuntiatus pro excommunicato, & pro qua cauſa, & an talis adhuc exiſtat, VI, an fuerit inſtructus ab aliqua perſona; quomodo & circa quæ; & quis eum inſtruxerit; & an fuerit el datum, promiſſum, ſeu condonatum aliquid, vel ſperet ſibi dari, vel aliquam commoditatem conſequi pro hujuſmodi examine. VII, quomodo venit ad teſtificandum; an fuerit voratus & requiſitus, & quæ cauſa eum movit venire ad hunc locum. *Ad hæc omnia cum ille congrue reſpondiſſet, & per Dominos judices ab eo receptum fuiſſet juramentum*, per Deum Dominum noſtrum, & per ſignum Crucis, quod fecit digitis ſuæ manus dexteræ ſuper libro Miſſali: *deinde requiſitus*, quid poſſit declarare de vita & miraculis ſervi Dei Regis Ferdinandi; reſpondit, quod recordatur, anno MDCXXVII feciſſe ſe quamdam declarationem unius miraculi, quam legi petebat. Et ſtatim mandatum fuit in ſummariis informationibus, quæ fuerunt compulſatæ, perquirere dictam declarationem: & perquiſita fuit, & inventa tenoris ſequentis.

poſt latere, teſtimonia præbuit.

B

admiſſo ad teſtandum Gabriele Perez.

audiunt lectam illius declarationem.

30 Hiſpali die XXIII menſis Maji MDCXXVII, cum ego infraſcriptus Notarius dederim extremam Unctionem in mea parochia S. Marinæ, enidam viro qui dixit vocari Gabriel Perez Coramarius, die ſabbathi octava præſentis menſis; eique conſilium dederim ut ſe commendaret ſancto Regi D. Ferdinando, qui ſanitatem pro eo obtineret: & eum ſcirem ipſum jam ſanum eſſe, me conculi ad domum ſuam, ac ab eo recepi juramentum juxta formam juris, uti declararet quidquid evenetat ſub onere, de quo promiſit dicere veritatem. Et interrogatus quomodo ſanatus eſſet a ſua infirmitate, dixit, quod die quodam menſis Aprilis proxime præteriti, aſcendens quemdam lectum ligneum, poſuerit pedem ſuper tabulam unam:

C

quomodo ex eo a paralitica tanq.

qua rupta, cum formidaret ſibi erus lædere, quanta potuit adhibira vi foras ejecit corpus, longe extra lectum, tam gravi caſu, ut alienatus à ſenſibus habuerit peſſime affectum brachium, & corpus totum quaſi contritum, idcirco collocatus in lecto, ſequenti die ſurrexit ab eo, & diebus aliquot conſequenter ambulavit; donec putrefacto, qui per corpus erat diffuſus, ſanguine, cœpit veluti ſuffocari; ac denique in gravem decidit infirmitatem: à qua ut curaretur vocari juſſit Sebaſtianum de la Torre, Magiſtrum in parochia S. Romani, eo quod ipſum noſſet hominem, non ætatis minus quam experientiæ magnæ, ac famæ in morbis curandis optimæ. Hic autem, cum multa infirmo applicaſſet remedia, juſſit ut quam citiſſime ei darentur Sacramenta, prout factum eſt die Sabbathi, die VIII menſis præſentis.

ſeqq. Sac. ſta rerum mandatur.

31 Recepta autem extrema Unctione, cum monitus eſſet ut ſe commendaret ſancto Regi D. Ferdinando, ingreſſus eſt ad eum Eques quidam, quem audivit appellari Jutatum Felicem Eſcudéro. Hic autem dixit ei, quod, ſi ex toto corde & commendaret ſancto Regi, promittebat ei, liberum ipſum futurum proximo die Mercurii; addens, ut juberet etiam Miſſam aliquam dici. Tem ipſe Deponens commendavit ſe ſtatim Sancto itemque ipſa nocte, propter graves dolores: ubi autem illuxit, primo mane generum ſuum miſit, ad eutandam Miſſam in capella Regia: atque ex ea hora evidenter cognovit melius ſe habere. Cum autem ad illum viſitandum veniſſet D. Sebaſtianus de la Torre, admiratus eſt, videns in eo tantam mutationem, & depulſum omne vitæ periculum; quæſivitque, eoqna diligentia uſus ad id eſſet. Narravit infirmus quod contigerat, & quomodo ſe commendarat Sancto Regi, qui ſibi a Deo ſanitatem impetraret. Et ego, inquit medicus, ita futurum credo. Proceſſit ergo valetudo in melius, uſque ad diem XXII menſis, qui Mercurii erat; quando ita confirmatum ſe ſenſit Gabriel, ut (ſi uxor liberique permiſiſſent) egreſſurus fuerit ad atrium domus ſuæ: ipſiſque id deprecantibus propter debilitatem, ſurrexit nihilominus de lecto, atque intra cubiculum, ubi infirmus jacuerat, ſedit in ſella; itaque perrexit quotidie ſurgere uſque hodie, quo præſentem declarationem facit, eſtque validus ac robuſtus, quantum ſua grandis ætas patitur, & morbi quem ſuſtinuit magnitudo. Quod autem dixit, tenuit teneturque pro miraculo, ſibi conceſſo propter devotionem quam monſtravit ergs ſanctum Regem; idemque ſenſerunt quotquot factum ſciverunt. Et hoc dixit eſſe verum pet juramentum præſtitum, & eſſe ætatis pluſquam ſexaginta ſex annorum: & non ſubſcripſit, quia dixit, neſcire. Fuit ſibi lecta ejus depoſitio, & eam ratificavit Joannes de Pineda, coram me Baccalaureo de Robles Notario Apoſtolico.

poſtea da ſanari co-pit.

D

E

Quod iuram dicit, tal.

32 Et cum ei lecta fuiſſet atque oſtenſa d. declaratio, dixit quod recognoſcebat & recognovit per ſuum dictum & declarationem eam quæ ſibi oſtenſa fuit; & illam dixit & declaravit, prout & quemadmodum in illa ſcriptum eſt..... Et quod ulterius, cum eſſet gravida quædam ipſius Declarantis filia, conjuncta Ludaeo d'Avila, auri-ductori & argentifabro hujus civitatis, ſuaſit præd. genero ſuo, ut, quod paritura erat uxor ſua, ſancto Regi commenderet: quod fecit, dicens, ſi maſculus ederetur, ponendum ei nomen Ferdinandi. Peperit autem paulo poſt mulier perquam feliciter ac facile, nominatuſque eſt infans Ferdinandus, ſicut voverat pater. Puer vero cum eſſet unius ac dimidii menſis, cœpit adeo graviter infirmari, ut per novemdecim continuos dies lac nullum ſuxerit, ſed graviſſimos dolores pateretur, quantum quidem exterius cognoſci poterat: eapite enim manibuſque ac pedibus & coepore toto eos faciebat motus, qui ſunt ejuſmodi cruciatuum indices, videbarurque velut a maligno aliquo ſpiritu inſeſſus. Quod ipſe teſtis infantiſque parentes conſpicati, magna eum devotione cœperunt invocare ſanctum Regem, rogantes ut ſanitatem puero impetraret a Deo. Rex mira! Qui totis novemdecim diebus abſtinuerat a lacte, ſubito mamillam arripuit ac ſanus fuit. Atque ob hoc tam certum miraculum omnis ea familia pientiſſime affiei-tur erga ſanctum Regem. Et hoc verum eſt per juramentum præſtitum, & non ſe ſubſcripſit, quia dixit neſeire: & Judices Apoſtoliei ſubſcripſerunt, in quorum præſentia declaravit. Fuit ſibi lecta il. lius depoſitio, & illam ratificavit.

affirmavit viam filiam puerperam

F

eo impetrato infantulo adjutorii

Licentiatus Don Franciſcus de Monſalve.
Licentiatus Don Didacus de Guzman.
Doctor Don Franciſcus de Caſſaùs.
Matrhæus Vaſquez de Leca.

Coram me Gundiſalvo della Cueva Notario.

Si

A *Similiter præſentatus, interrogatus, & juratus prædictus* Didacus d'Avila, *genere Gabrielis, prædicta omnia confirmavit, addens*, ſoceri corpus ipſa infirmitate fuiſſe inflatum inſtar utris; *& quod* medicis chirurgiſque de ejus ſanitate deſperantibus, aſſerentibuſque tum ſupervictorum uſque mane, ſub veſperam ad Ave-Maria, miniſtratum ei Viaticum fuerit, ac deinde ſacrum Oleum; ſe vero ipſum Dominica mane iviſſe ad curandam Miſſam: *de filio autem ſuo nihil habuit quod adderet.*

33 *Prædicto miraculo, ſane evidentiſſimo, duo alia ex eodem Summario ſuccedant* Die ..... menſis Martii MDCXXX, *præſentatus* Chriſtophorus Marquez, Magiſter calceolarius, incola civitatis Hiſpalenſis, parochiæ S. Salvatoris in via Gallegorum; *interrogatuſque & juratus* ut *ſupra*, dixit ſcire, quod a menſibus quatuor præteritis, ipſe & Franciſcus de Enzſna, magiſter calceolarius ejuſdem civitatis, pariter iverint ad civitatem Jaen, empturi corium Cordubenſe. Tertio autem itineris die ſubſtiterunt, noctem acturi in hoſpitio quod diciror Dominæ Mariæ, inter hanc & civitatem prædictam via recta in Campo. Qua quidem nocte tota ſani atque hilares fuerunt: die autem ſequenti, qui erat Jovis, cum B ſub auroram egreſſuri hoſpitio eſſent, ipſe Teſtis ſenſit ſe mala diſpoſitum; itaque conſcendit mulam, in qua & manſit uſque ad exitum Villæ Turriscampi dictæ, diœceſis Jaenſis: ubi longo pejus ſibi eſſe ſenſit & abſque viribus. Mula autem qua vehebatur ingreſſa eſt in domum quamdam, cujus portam apertam reperit; nec poterat Teſtis manu ſiniſtra, qua frænum tenebat, vim ullam facere ad mulam inde educendam, quia totum brachium ac latus illud cum ſiniſtro crure attracta erant, omnique vigore deſtituta. Cum ergo ſe vellet manu dextra juvare, ſupervenit præd. Franciſcus de Enzſnas, paulo poſt ſubſequens; quæſivitque quid ipſi acciditſet: ſed non potuit ci reſpondere diſtincte, ſolumque confuſa voce dixit, Eamus. Tunc Franciſcus, talit in ſtatu ſocium conſpicatus, dixit aliquibus ibidem præſentibus, ut hominem retinerent, ne caderet de mula, interim dum deſcendit; & ſic omnes eum depoſuerunt; atque inter brachia deduxerunt in domum, ibique ſupra pulvinaria collocarunt. Qui toto latere ſiniſtro impeditus & attractus, nec pedem nec C brachium movere poterat, vultum inſuper diſtortum habebat, credebatque ſibi vitæ finem adeſſe: nec minus dolens eo caſu Franciſcus, multis demonſtrabat mœrorem ſuum; ſicut notabet ipſe teſtis, qui non omnino amiſerat uſum ſenſuum; quamvis ex quo tempore cœpit ratione uti, non meminerit ſe unquam in tantis fuiſſe anguſtiis, adeoque dejectum animo, quam cum ſe procul a domo cerneret, ita contractum diſtortumque.

34 Interim Franciſcus medicos, ad viſendum ægrum; Curatum, ad Confeſſionem audiendam, acceſſiri juſſit: ſtatimque ex prioribus unus adfuit, medicus vel chirurgus: qui, explorato pulſu, maligne cujuſdam auræ afflatum hunc eſſe dixit, cui idoneum nullum remedium ad manum eſſet, proinde videbatur ſalutem infirmi deſperare. Tum appropinquans ei Franciſcus; Eja, inquit, Sodalis, ex animo invoca ſanctum Regem D. Ferdinandum, eique te commenda, Miſſam & novenam vovens, quia ipſe impetrabit tibi ſanitatem a Deo, atque ab omni moleſtia liberabit. Cui Deponens, utcumque potuit, confuſo linguæ ſono reſpondit, Ita: commendo me: idque ipſum interius fecit prolixiori affectu. Dum autem pauca illa verba conatur exprimere, magna cum violentia, cœpit in eo ubi poſitus erat loco corpus convertere, brachiumque & crus ſiniſtrum movere, quod antea facere omnino non poterat; deinde in pedes ſurrexit, dicens, Eamus. Magna porro animi conſolatione repletus, ſenſit totum malum continuo diſſipari, vultu etiam in priſtinum ſtatum converſo; majoriſque ſecuritatis cauſa confeſſus eſt ei qui advenerat Curato: qui etiam una cum D. Franciſco aliiſque præſentibus clamabat, Miraculum, miraculum, quod Deus operatus eſt per intercceſſionem ſancti Regis Ferdinandi. Abſoluta autem Confeſſione, dixit ipſe Teſtis Franciſco ſocio, quia ſanctus Rex & Virgo Maria dederunt ſibi ſanitatem vireſque magnas. Cumque Franciſcus curaſſet efferri ſedem, in qua portaretur Teſtis ad civitatem Jaen, una ſolum ieuca diſtantem a Turri campi; nolut ipſe ea uti, ſed iterum aſcendit in mulam ſuam: reſqua pro miraculo habita eſt, quia tanta mutatio, quantam diximus, non poterat naturaliter accidere, uti accidit, intra unius horæ ſpatium, quæ ab initio mali uſque ad ejus cutationem fluxit. Suum ergo iter proſecutus, conſectoque negotio reverſus Hiſpalim, viſitavit capellam, in qua corpus ſanctum requieſcit, exindequn eidem devotiſſimus vivit. Quæ omnia ſunt certa & vera, & ita ſe habuerunt modo & forma declaratis; & non ſubſcripſit, quia dixit neſcire, E ſed ſubſcripſerunt Domini Judices: *qui ſimiliter etiam interrogarat & audierunt* D. Franciſcum de Enzſnas, magiſtrum Sutorem in collatione S. Mariæ-majoris in platea Francorum. *Hic de ſe ipſo faſſus, quod* prius quam urbe egrederetur ſucceſſum itineris commendavit Sancto, cui multum afficitur, *eadem omnia, quamvis aliis verbis, explicavit, addiditque*, Curatum audita Confeſſionn ſcripſiſſe miraculum & nomen Sancti: Chriſtophorum autem fuiſſe pleno atque obeſo corpore, cujus generi hominibus f obvenicns apoplexia, ſoleat eos per omnem vitam contractos facere. Denique dixit, in eodem itinere alia multa eveniſſe ſibi, quibus cognoverit, quam efficax apud Deum ſit Sancti Regic interceſſio.

35 Hiſpali die x menſis Martii MDCXXXI, *præſentatus in Teſtem* Don Joannes Panduro, incola d. civitatis in parochia Sanctæ Crucis ..... interrogatuſque an aliquid ſciret ..... dixit, ſex circiter menſes tranſiſſe, quod eum domi ſuæ eſſet ipſa Teſtis, venerit Michael Sanchea, præfectus operarum, quas ipſe habet in ſuo quodam prædio, ſitu intra territorium hujus civitatis in Vineto Tarranzanæ, duabus ab urbe leucis; nuntians eodem die in vineam, olivetum, & hortum ejus irruiſſe infinitam multitudinem locuſtarum: videret num quod ei malo remedium noſſet: nam vicinorum agros fundoſque, in quibus illæ ſubſtiterunt, prorſus eſſe conſumptos. Tum vero ſe, pro magna qua erga Sanctum Regem fertur devotione, nullum certius præſidium ſcientem, accurriſſe ad capellam, ubi corpus ejus in æde Cathedrali ſepultum jacet, eique commendaſſe facultates ſuas, & Miſſas aliquot dicendas curaſſe; deinde revertiſſe ad ſumendum prandium, moxque in villam miſiſſe mancipium quoddam ſuum, ut videret quo res loco eſſet. Hunc vero ante veſperam revertiſſe atque dixiſſe; Domine, operæ pretium tuliſti Miſſus illas curando: quæ enim in prædium irrueranr locuſtæ, ſubvolantes deciderunt omnes in piſcinam, & ſuffocatæ ſunt. His auditis, proximo die mane abiit ipſe Teſtis, ut rem prodigioſam videret; itaque reperit ut ille dixerat. Quia autem tanta erat locuſtarum demerſarum copia, ne ab earum putrefactione corrumperetur aer, neceſſarium duxit foveas facere, in quibus collectæ terra

EX VARIIS A. D. P.

obruerentur: atque in hoc laboratum eſt quatriduo toto; admirantibus omnibus peſtem illam in ictu oculi totam fuiſſe ſublatam, nulliuſque noxæ ab iis illatæ veſtigium apparere. Atque ita non ſolum hic Teſtis, ſed omnis circum vicinia liberata eſt abejuſmodi plaga ..... Quæ omnia dixit ſcire, quia ita vidit eſſe & fieri, ſeque ſubſcripſit una cum Dominis Judicibus: in quorum præſentia *eadem omnia* declaravit. *Similiter fecit præfectatus, juratus interrogatus*, Don Petrus de los Rios, incola d. civitatis in parochia Sanctæ Crucis, *præſens in domo Joannis, quando Michael Sanchez triſte nuntium attulit: qui ſe deinde ad prædium prædictum conferens, ipſas locuſtas, ut dictum eſt, ſubmerſas conſpexit. Eadem confirmavit præfatus* Michael Sanchez, qui ſervit in exercitio Caporalis D. Joannis de Panduro, in poſſeſſione quam habet ſupradictus in Terrazana, *expreſſe notans*, menſem Auguſtum anni MDCXXX, *quo res facta ſit: Piſcinamque illam dicens fuiſſe in horto ipſius prædii, bene amplam ac ſpatioſam: ſeque non ut illuc rediit, ibidem ſuffocatas locuſtas vidiſſe.*

Quod teſtatus ſuffecerit.

B 39 *Ex Miraculis quinquaginta poſt mortem, vecentioribus & modernis, dantur infraſcripta decem tantum, brevitatis cauſa, cum Teſtibus deponentibus ſuper articulo* LXVI *in Proceſſu Ordinario:* P. Fr. Petrus de Piña, Ex-provincialis Ordinis S. Franciſci in hac provincia, hodieque Guardianus in majori Conventu S. Franciſci hujus civitatis Teſtis XXIX, dixit, quod ante ſex menſes, anginam paſſus ſit adeo gravem, ut ſex qui ipſum curabant Doctorea medici urbis totius præcipui, Meaſa, Biſcardus, Ancòna, Valverde, Figueróa, Muñoz, de vita infirmi deſperantes, juſſerint extrema ipſi miniſtrari Sacramenta. Atque ita in die S. Jacobi mane ſuſcepit ſanctiſſimum Sacramentum pet modum Viatici, ſequenti autem feſto S. Annæ Oleum ſacrum. Cum vero illi de ejus mox futura morte, tamquam de re certiſſima, omnibus quo ſtatu is eſſet quærentibus, loquerentur, tam Religioſis intra Conventum, quam pluribus ſæcularibus per civitatem, ipſius Provinciæ Miniſter, qui tunc Hiſpali erat, commendavit funebrem orationem, apparatumque æquialem P. Fr. Alfonſo Venégas, Lectori primæ Theologicæ; ipſeque Teſtis, a prædictis medicis monitus de extremo

Quod ſuos ipſe alios

C periculo, mandavit Fratribus ſibi in eo morbo aſſiſtentibus, ne quemquam vel religioſum vel ſæcularem amplius ingredi ad ſe permitterent, eo quod modicum iſtud vitæ reliquum, volebat totum cum Deo tranſigere. Ite conſtitutus cum jacerat in feſto S. Annæ mane, ingreſſus ſociorum unus, nuntiavit edeſſe Conſulem civitatis, Felicem Eſcudéro, qui unicum ſolum verbum loqui ipſi volebat. Cumque ipſe excuſaret dicens; Numquid non edixi, ne quis admitteretur, quia non eſt tempus loquendi cum hominibus, ſed cum Deo? atque hoc reſponſum præſtolanti detuliſſet Frater; perſtitit ille inſtare, quod unum ſolum verbum dicendum habebat, idque momenti maximi. Credens ergo infirmus aliquid dicturum quod conſcientiæ foret, permiſit eum recipi: qui ingreſſus, monuit ut ſe commendaret Sancto Regi Ferdinando, qui iis ipſis diebus ſanitatem dediſſet alio æque ac ipſe deſperaris, Miſſamque in illius honorem dicendam curaret. Annuit ſalubria monenti infirmus eum gratiarum actione; moxque accerſito ad ſe P. Fr. Franciſco a Cruce, Vice-commiſſario Hieroſolymitano, interrogavit eum

monetur de invocando Sancto,

utrum Miſſam celebraſſet: quo annuente, quia pro veſtior jam erat dies; injunxit eidem, ut die ſequenti iret celebratum ad capellam S. Mariæ-Regum, in altari ubi eſt corpus ſive ſepulcrum d. Sancti Regis, peteus a Deo per merita ipſius ſanitatem & vitam ſibi Teſti. Quod cum iſte feciſſet, medici poſt prandium revertentes, adeo notabiliter melius habentem infirmum repererunt, ut vehementer obſtupuerint. D

37 Eainde proficiente quotidie in melius ſanitate, perfectam paulatim eam obtinuit ipſe Teſtis: qui nihil prius habuit, ſtatim atque egredi e Conventu licuit, quam viſitare ſepulcrum Sancti Regis, cujus miraculo ſervatum ſe credebat ipſe aliique, attenta ratione morbi, eo adducti, ut, cum extrema Unctione munitetur, careret uſu ſenſuum; & brevitate temporis, qun diſcuſſum extremum periculum eſt. Quæ autem interea acciderint notatu digna, nulli melius potuerunt obſervaſſe, quam præd. P. Vice-Commiſſarius Hieroſolymitanus, & P. Fr. Joannes Garcfaz pharmacopœus ejuſdem Conventus: qui dixit ipſi Deponenti, quod per multos annos, quibus functus ibidem eſt officio pharmacopœi & infirmarii, nullum Religioſum, qui fuerat ſacro Oleo inunctus, viderit convaluiſſe; ipſum autem eo adductum fuiſſe quinto morbi die. *His conſona dixit* Teſtis XXIV, *idem cui Miſſa ad ſepulcrum dicenda fuit commendata, pattitularius exprimens, quomodo* E quinto morbi die, poſt præcipitatam Sacramentorum edminiſtrarionem, ipſe Teſtis arteriem infirmi tactu exploravit, judicavitque eum mori; pto majori autem certitudine advocavit præd. Fr. Joannem Garciam, hominem expertiſſimum & nulli medicotum ſex prænominatorum inferiotem, cujus idem ſenſus fuerit: advenientes autem mane medicos, a ſe interrogatos an ſpes aliqua ſupereſſet, pariter omnes dixiſſe, quod nulla. Cumque nihilominus eorum aliqui in deliberationem adduxiſſent, an experienda eſſet vena ſub lingua, Doctorem Ancinam reſpondiſſe, non abſque injuria artis adhiberi remedia corpori jam mortuo. *Huic acceſſit* Teſtis XLVII, *unus ex prænominatis ſex Medicis, ipſe ſcilicet* Doctor Ancina, *qui de ſanguinis per linguam miſſione dixerat*, id aliud non fore, quam æſtimationem detrahere remedio tam ſingulariter efficaci, ipſum applicando corpori jam mortuo, qualis erat iſte P. Guardianus. *Addidit etiam*, ideo tantum ſe rediiſſe ad Conventum poſt meridiem, ut ſciret utrum exſpiraſſet.

poſt curatam ei Miſſam convaleſcit,

Medicis miraculo id aſcribentibus.

38 Petrus de Chavarria, Teſtis LXXII, dixit F de nepotulo ſibi cognomine, annorum octo puerulo, quod ante ſedecim aut ſeptemdecim dies, decimum quartum diem conflictatus cum peſtilenti ac maculoſa febri, quam Peteccias Itali, Tabardillos autem vocant Hiſpani, curantibus eum Doctoribus medicis Sola & Silva, & multis remediis fruſtra applicatis, fuerit ab eiſdem derelictus pro mortuo; ſolumque mandarint ut ſuſtinendæ utcumque vitæ præberent ei confortantia quædam: ac pro extremo remedio applicarent capiti ejus columbinum pullum, quem vivum aperuetant. Quo viſo & cognito, Teſtis ipſe ſe contulit ad capellam S. Mariæ-Regum, commendans Sancto Regi nepotulum ſuum. Veſperi autem revertentes medici, in eodem quo dimiſerant ſtatu enm repererunt: ſequenti vero mane invenerunt adeo melius habentem, ut obſtupuerint: audienteſque ab ipſo Teſte quid feciſſet, miraculoſam eſſe mutationem illam judicaverunt. Atque ita proficiens ſempet puet, ultimo morbi termino, qui dies vigeſimus primus cenſetur, ſuit liber ab nmni febri, remanente ſolum debilitate, a qua cirra aliud remedium ullum paulatim convaluit. *Idem affirmavit* Teſtis LXXVI, pater ipſius pueri *& filius Teſtis prioris, addiditque, quod* de ſententia dictorum medicorum, *ipſo die, quo invocatus pro eo ſanctus Rex*

Simili cura curatur puer morbundus,

ſuit

A *fuit ab avo ſuo* aahibita ei fuerit extrema Unctio: *quodque* poſtridie rediens Doctor Solà ſeipſum abdicaverit ab ajus cura, dicens noo alia ra quam bono regimine opus porro eſſe. *Eadem dixit* Doctor Silva, qui perrexit puerum viſuare, Teſtis LXXVII, *diſtinctius explicans progreſſum morbi, quo ſcilicet* puer, uſque ad diam ſeptimum inquietiſſimus & perparum dormiens, humore noxio ad caput aſcendente, dormire cœpit ac delirara; undecimo autem die ſpes quidem aliqua data fuerit ab utina, uteumqua melius cocta; ſed aadem brevi iterum conturbata, evauuarit, creſcente ſemper periculo uſque decimum quartum diem, *quo & poſt quem facta ſunt omnia ſupradicta*.

39 D. Martinus de Zuniga, Teſtis xxxv dixit, quod anta duodecim aut quindecim dies, uxor ſua D. Catharina de Arellano, accedens ad Conventum S. Eliſabethæ hujus urbis, ut intereſſet velationi eujuſdam Sanctimonialis; perdidit in ipſo eccleſiæ ingreſſu armillam auream, adamantibus quadraginta inſtructam; quam ingreſſa comperit ſibi deeſſe, ſecitque præconio publico proclamari. Cum autem totis ſex diebus nullum ejus indicium adferretur, ipſeque Teſtis eſſet iu oratorio ſuo domeſtico; incidit ai cogitatio ut rem amiſſam commendaret inteteeſſioni ſancti Regis: quod fecit, idamque ut faeeret mandavit uxori; ac die ſequenti in capella Regia curavit dicendam Miſſam. Primo autem alterove poſt dia, mulier quædam, ut videbatur paupereula, armillam prædictam attulit ad D. Joſepham de Zúniga, ſororem ipſius Teſtis, dicens qu d ipſam invenerit in porta eccleſiæ, quodque eam oſtenderit aurifeibus; quibus pro ipſa offerentibus nongentos Julios, ſcrupulo ſibi duxerit eam vendere, ideoque acceſſerit ad Sacriſtanam prædicti Convantus, quæ conſcia jacturæ factæ, ipſam ad ædes D. Joſephæ direxeiu, & ei dari juſſerit, prout fecit; omnibus pro miraculo rem habeniibus, attentis circumſtantiis loci, populo confertiſſimi, ubi armilla excidarat; conditionis ajus, quæ ipſam retulit; & diei, quo eſt relata, ajuſdem quo fuit Miſſa curata. *Paria aſſerxit* D. Catharina, Teſtis xxxvsss, *dicens* ad iſtam eccleſiam ſa iviſſe in comitatu prædictæ D. Joſephæ, ſuumque maritum, intra eos quibus armilla perdita manſit dies, curaviſſe dicenda plura Sacra de S. Antonio Patavino, da Defunctis, & de S. Carolo Borromæo: ſeptimo autem die, quo marirus curavit dicendum Sacrum in honorem ſancti Regis, nuntium ſe aceepiſſe a D. Joſapha, de ejus reſtitutinoe ſibi facta, ſic ut ei omnino nihil deeſſet.

Invenitur amiſſa armilla adamantina.

40 *Illis prolixius relatis in Summario, apte ſubjungentur reliqua, ſuccinctius ibidem narrata, hic fere verbis*: Teſtis CCCI, domeſtica & famula io domo D. Felieis Eſcudéro & D. Annæ de Spinoſa, dixit optime ſe recordari, quaſi hodie res ageratur, quod prædictæ D. Annæ advenarit graviſſimus dolor dentium, qui uullam ai requiem vel ſomnum concedebat, diu noctuque per hebdomades tras, nihil proficientibus quibuſcumqua remediis. Imo maminit, quod, cum ſuggeſtum aliquando illi fuiſſet, ut tabaci ſolicolum dolorifico danti applicaret; an incruduerit malum, ut ſanſuum uſum amittens, crederetur proxima eſſe morti. Anna autem, videns ſibi oihil prodeſſa, nocte quadam ſumpſit imaginem Ferdinandi Regis, quam habebat in charta, & applicuit maxillæ ea qua dolebat parta. Statimqua ſomno correpta dormivit uſque mane, & expergiſcens libera ab omni cruciatu, oihil ejuſmodi poſtea ſenſit: quod ipſa Teſtis miraculo tribuit, propterea quod liberatio ſecuta ſit immediam applicationem imaginis, poſt recitatum ſemel Pater & Ava. *Idem dixit alia*. Teſtis C. XXXI, *ſimiliter* apud D. Annam *prædictam* tunc manceos.

Sanatur dolor dentium attactu imaginis.

EX VARIIS A. D. P.

41 *Quinto loco ponitur miraculoſa ſanatio Gabrielle Perez, inter quinque principaliora miracula ſupra memorata; inducuntur autem loquentes, ipſe* Gabriel Perez Teſtis CXLV, uxor ejus Taſtia CXLVI, & Mag. Sebaſtianus de la Torre chirurgus Teſtis CXLVII: *quorum verba ex Proceſſu ordinario huc translata nihil attinet repetere, cum ea jam habeantur expoſteriori Proceſſa Apoſtolica auctoritate facto. Pergo igitur ad ſextum, de quo* Hippolytus da Vergára, Teſtis CXLII, dixit, quod habens eruculam quamdam auream, non majorem pollice ſuo, ſed valde ſibi pretioſam, eo quod contineret particulam de ligno veræ Crueis; & die quodam anni MDCXXI exiſtens cum uxore in prædio ſuo, madia leuca diſtante Hiſpali, amiſerit eamdem: quam ubi deeſſe ſibi ſenſit vehementer doluerit, rotoqua triduo quæri diligentiſſime juſſerit, per octo quas ibi habebat perſonas domeſticas. Cum autem omnis labor, domi forisque impenſus, fruſtra eſſet; curavit Sacrum unum dici in honorem ſancti Regis Ferdinandi; ipſoque die puella quædam ſervilis conditionis, intravit aream, in qua cunieuli diſcurrebant, & in qua tertio requiſita crucula prædicta fuerat; volenſque de ſub unn animalium iſtorum tollere tegulam, mox atque illud inde deſiluit, invenit cruculam quæ periarat, omnibus ſucceſſum talem admirantibus. *Inter hos fuerunt ipſius* Hippolyti uxor, Teſtis CXLIII, & ancilla Teſtis CXLIV, *eadem quæ ipſam reperit*, tota una nocte & duobus diebus ſequentibus quæſitam diligentiſſime, eo quod Dominus ſuus reperienti promiſerat liberalem mercedem.

Cruna miſſa loco ultur cruc veræ pro dina.

42 D. Leonora Roméro, Teſtis CI, dixit, quod ante menſem ac dimidium circiter habuerit adeo difficila puarperium, ut fœtus ſibi io utero mortuus: fuerit; eoque adducta ipſa intra triduum ſit, ut Doctor Ibáñez medicus & Gregoria de Caſanòva obſtetrix, pro mortua eam habuerint. Quo in articulo cum ſe variis Sanctis commendaſſet, quædam conſanguineæ ibidem præſantes ſuggeſſerunt, ut invocaret ſanctum Regem Ferdinandum: quod ſimul ac ſecit, fuerunt etiam (ſicut poſtea intallexit) curatæ aliquot Miſſæ in Capella Regia. Subiroque ejecie, mortuum fœtum ae plane jam tumefactum; & quæ antea gravem febrim patiebatur, ſuit ab eadem omnino libera, atque intra dacimum quintum a parru diem ſurrexit de lecto: cum omnium communi lætitia ac ſenſu, quod miraculo id aſſet adſcribendum: *ſicut fecerunt ipſius Deponentis* mater Teſtis CII, quæ conſilium ſancti Regis invocandi ſuggeſſerat, & Miſſas dicendas curaverat; & Soror Deponantis Teſtis CIII.

Literatur puerpera morbundo.

43 Felix Eſcudero da Spinoſa, officio quod dicitur Contadóris ſungens, Teſtis CXXIV, dixit, quod cum anno proxime prætarito MDCXXVI adveniſſent Galeònes Indicæ, ipſe cum aliis pluribus, ac nomi natim cum Capitaneo Joanne Nuñez do Jeroci, & Capitaneo Eugenio Delgado, & Iſidoro de Aguilás Hiſpalenſi, dia xxvstt Novembris feria quarta, conſcenderint lembum Averiæ, ad excipiendos prædictos Galeònes. Cum aotem admirantia, ad Capitaneum Eugenium Delgádum pertinens, in quo pro Admirantio erat Generalis Ferdinandus de Loſa, intrare vellet per oſtium S. Lucári, principio noctis ſupervenit tempeſtas adeo ſæva, ut ingredi non potuerit; ejectiſque in mare anchoris quatuor cum totidem ſudentibus, tribus earum diſruptis, manſit navis eum una ſola eaqua non valda robuſta; unde in maximum davenit periculum, præcipue quando defecit etiam gubernaculum. Ipſi argo credentes navim perditam, volebant ex ea auferri argentum,

Navis amiſſa gubernaculo periclitans.

quod

Jedna tempeſtate in portum ad, ducitur.

A quod pluſquam quatuor millionum erat; ſed propter ſævitiam maris jungi ad galeonem naves nullæ potuerunt, quamvis tormentis pluries explosis ſubſidium poſtulaſſent ii qui intus erant. Ita tota illa nox acta eſt, multum anxio præd. Capitaneo Eugenio Delgado, & omnibus qui diſcrimen intuebantur deſperantibus de ſalute ipſius navigii. Tum vero Teſtis ipſe, pro ſingulari qua fertur erga ſanctum Regem Ferdinandum devotione, & experientia favorum quos præſtat invocantibus ſe, ſuaſit prædicto Capitaneo, ut ei invocato Miſſas aliquot polliceretur. Quod eum feciſſet, cœpit ponere continuo ventus, potuitque navis uſque mane ſubſiſtere; quando magno quidem cum labore, ſed tamen ſine ullo damno, abſque gubernaculo tamdiu periclitata, inducta in portum eſt: omneſque agnoverunt beneficium ſancti Regis. *Eidem beneficio fidem quoque fecerunt, qui ſimul adfuerant, concordes per omnia*, Teſtis CXXV, CXXVI & CXXVII.

Poſitivus carbunculus cum febri ſanatur.

B 44 Licentiatus Thomas de Velaſco, Portionarius ſanctæ Hiſpalenſis eccleſiæ, Teſtis LXXXVI, dixit, quod ante octo vel novem menſes fronti ſuæ increverit carbunculus; quem minime malitioſum eſſe credens, contempſit; uti & febrim, inde ſibi advenientem. Utrique autem medicinam aliquam faciens, cum carbunculum ſanatum crederet, ſenſit febrim vehementer exarſiſſe, adeo ut amiſſo judicio ne quidem potuerit Sacramenta ſuſcipere. Cum ergo eum viſitarent Doctor Nuñez & Licentiatus Ludovicus de Herréra medici Hiſpalenſes, quibus potiſſimum urebatur, dixerunt eum mori: & quod altero paroxyſmo ſimili, qualem tunc patiebatur, adveniente, certo eſſet eripiendus e vita: quare jubebant, ut, quam primum ad ſuos ſenſus rediret infirmus, extrema ei miniſtrarentur. His ita ſtantibus, dixit ipſi Teſti Antonius de Merlo, Portionarius Metropolitanæ Hiſpalenſis, ut ſe commendaret ſancto Regi Ferdinando; quod in ſe reverſus fecit, vovens quod primam, quam dicere poſſet, Miſſam dicturus eſſet in Capella Regia, & pro viribus adlaboraturus ad illius Canonizationem. Placuit autem Deo, ut eodem die multo melius ſe haberet; & redeuntes medici invenerunt eum fere abſque febri; ſequenti vero die omnino liberum: unde quarto vel quinto die poſt de lecto ſurrexit; credidirque, ſanitatem, tam cito recuperaram, miraculo adſcribendam eſſe. *Suum vero teſtimonium etiam curationi, ut miraculoſæ, addiderunt Thomæ frater*, Teſtis LXXXVII, *dicens rem accidiſſe* in feſto Corporis Domini; *& amicus alius, qui aderat cum votum fieret*, Teſtis centeſimus.

Steriliſ mulieri filius impetratur.

C 45 Hippolytus de Vergara, Teſtis CXLII, dixit, quod eum totis duodecim annis matrimonii ſui cum D. Joanna de la Puente, unicum dumtaxat filium genuiſſet, iſque mortuus eſſet; ipſa vero uxor ſua judicio medicorum & obſtetricum præferret ſigna ſterilitatis perpetuæ, ambo fuerint vehementer contriſtati, præ deſiderio heredis obtinendi. Quia autem Teſtis ipſe pridem erat ſancto Regi Ferdinando devotus, ſuggeſſit uxori ſuæ votum communiter faciendum, quod, ſi per illius interceſſionem alium ſibi filium daret Deus, Ferdinandum nuncuparent, & ad promovendam Canonizationem conferrent quidquid poterant: ſtatimque curarunt Miſſam dicendam in capella Regia. Nec mora, gravidata eſt mulier, & nono poſt hæc menſe filium peperit, qui Ferdinandus nuncupatus etiamnum vivit. *Idem dixit* D. Joanna, Teſtis CXLIII, *addens quod* poſt prioris filii mortem, quinque & amplius annis ſine liberis manſerit. Teſtis *etiam* CXLIV, eadem in domo tunc habitans, *ſubjungit*, quod in puero particularia multa ſigna notentur, quibus appareat ipſum fuiſſe obtentum interceſſione ſancti Regis.

D

CAPUT IV.

Proceſſus indicti pro Canonizatione: imagines cum diademate ſculpi Romæ permiſſæ.

Remiſſoriales libri Romæ expeditis an. 1629.

46 PRoceſſus illi, *ex quibus prædicta miracula collecta fuerunt, confici ceperant, poſtquam* ſub die xv menſis Octobris anni MDCXXIX, proponente Eminentiſſ. & Reverendiſſ. D. Antonio Barberino, vigore ſpecialis commiſſionis, manu Sanctiſſimi D. N. Urbani Papæ VIII ſignatæ, fuerunt a ſacra Congregatione Rituum expeditæ litteræ Remiſſoriales & Compulſoriales, ad effectum faciendi Proceſſus auctoritate Apoſtolica in genere & in ſpecie, ſuper virtutibus & ſanctitate ſervi Dei ac ſancti Regis Ferdinandi, nec non ſuper miraculis a Deo ejus interceſſione operatis, uti *legitur in præmemorato ſummario. Quid porro actum in Hiſpania ſit, ſic proſequitur Zuniga ad an.* 1630. Ejuſmodi litteris Roma allatis, inſtituta deſuper in Regis aula conſultatio eſt, ex qua XXIII ſequentis Januarii emanavit Reſponſum Regi ferendum. In hoc deputati Conſultores, expoſita ſumma litterarum Apoſtolicarum, merito appendunt, quod tam Cardinalia proponens quam alii Cardinales Congregationis Rituum, culpantes incuriam præteritorum temporum, per quam prius cauſa non eſt cœpta tractari, quæ ante ducentos annos debuerat confici; adeo certam habuerint illius evidentiam, ut informationes ad ejus probationem allatas permiſerint Latine atque Italice imprimi, ſignanter prætitulando eas eſſe de ſancto Rege Domino Ferdinando: id quod in tali cauſa numquam viſum fuerit, ut ſcilicet id ipſum in Proceſſu aſſereretur, quod erat probandum. Deinde iidem Conſultores cenſent, prædictas Remiſſoriales, quoniam ad Archiepiſcopum diriguntur, licet etiam dirigantur ad ſex Eccleſiæ Hiſpalenſis Dignitates (ut vocant) ea conditione ut duo ex omnibus poſſint in cauſa procedere, differendas tamen eſſe uſque dum Hiſpalim reverteretur, tunc abſens, Archiepiſcopus; interim vero committendas P. Joanni Pinedæ Societatis Jeſu, a quo confectum Memoriale cauſam promoverat Romæ, eique injungendum ut in illius adventum præpararet omnia: idem etiam juberetur providere atque diſponere, ut ejuſmodi litteræ non abſque ſolennitate aliqua & publicæ lætitiæ teſtificatione proferrentur.

& in Curia Regis confirmatis.

E

ad eas Hiſpalenſes pertinendas.

47 Probavit conſilium ſibi oblatum Rex: ſed moram non ferentibus Hiſpalenſibus ac Regi ſupplicantibus, ut, quoniam eorum ad quos litteræ dirigebantur ſatis multi aderant, paretetur eas aperiri, F poſtulationi quoque ipſorum annuit, per epiſtolam xv Julii expeditam: qua, die XXIV ejuſdem menſis, Capitulo recitata, per delectos ad eam Conſultores, deſignatus ſolenni iſti lætiſſimæque actioni eſt dies XXII Septembris, in Dominicam incidens. Hae vero appellente, inter feſtivos campanarum ſonos ac bombardarum ſtrepitus, Marchio de Villa-Manrique D. Melchior de Guxman, ſplendido eum comitatu proceſſit verſus eccleſiam, conſueto ritu ac cæremonia accepturus ſacrum ſancti Regis Vexillum, quod poſt noctem (ſi tamen nox illa fuit, ea tenebras nullas indulſere luminaria, tota urbe accenſa) apparuit ante ædes Aſſiſtentis in podio explicatum, inter expanſa octodecim vexilla militarium cohortium, pulchro & longo per feneſtras ordine. Interim Ordinum omnium collecta nobiliſſima comitiva proeedere cœpit: in qua P. Joannem Pinedam, tam bene de cauſa meritum, medium ducebant Don

ſolemniter proceſſus Aſſiſtens urbis.

Ste-

A Stephanus Hurtadus de Mendoza, primogenitus Aſſiſtentis; & D. Ludovicus Ortizii de Zuniga Ponce de Leon & Sandoval: Aſſiſtentem vero, qui portabat ſuſpenſas intra pretioſam operis phrygionii burſam Apoſtolicas Remiſſoriales, præcedebant Jurati & Rectores urbis.

per ſex triumphales arcus.

48 Ducta eſt pompa per plateam Serpentis, ad cujus ingreſſum ſtabat ereus triumphalis, e natione Luſitana magnifico apparatu erectus prope carceres regios; nec quidquam huic cedebat ſecundus, e Flandris Germaniſque curatus, qua Serularius vicus ſe pandit; nti nec tertius in area S. Salvatoris, ſumptibus vicinorum extructus; ſicut etiam ab iecolentibus plateam Francorum ædificatus quartus in ſua platea viſebatur: huic porro quietus, ipſiuſmet Franeicæ nationis, ſuccedebat in platea dicta Placentinorum; ac denique ſextus nationis Italicæ, juxta plateam Genuenſem. Ita perventum eſt ad-

ad aſſiſtum in eccleſiam ad Judices,

nam præeipuarum Baſilicæ Cathedralis portarum, in fronte illius Occidentem verſus, nuncupatsm a S. Michaele. Ibi adventantes præſtolabantur Capitulum & Clerus; & ab his medius ſumptus Aſſiſtens, proceſſit

B ad capellam Regiam; atq; ad ſedentes in ea Apoſtolicos Commiſſarios, D. Franeiſcum de Monſalio Decanum, D. Didacum de Guzman Archidiaconum, D. Franeiſcum de Caſaos Theſaurarium, & D. Matthæum Vaſquez de Leca Archidiaconum Carmonenſem. Cumque Marchio de Villa-Manrique Vexillum depoſniſſet juxta altare, Aſſiſtens in hunc modum locutus eſt.

eaſdem alloquatur,

49 Poſt ſingularia beneficia, quæ inſignis hæc civitas divinæ Majeſtati accepta refert; magis ſpecialia atque infinita ſunt illa, quibus obſtringitur ſancto Regi Ferdinando, Domino noſtro; impenſa non tam ut vaſallis, quam ut filiis: quia Dominus ſuus, paterno magis quam herili affectu complexus eamdem, ſuperavit laudem ab Homero datam cuidam Græcorum Regi, his verbis; Bonus Rex, qui bene ſe rexit, & illis quibus imperavit felicitatis cauſa fuit. Etenim noſter, fuit Rex ſimul & parer: feliciras eutem, quam comparavit ſuis, non ſiſtitur in terra, dum ipſe eam nobis præparat in cælis, quemadmodum certos nos faciunt principia ſuæ Canonizationis: felicitas, quam S. Ambroſius agnoſcens, dixit: O-

C pandum nobis ut Regem glorioſum, perfectum, atque beatum habere poſſimus. Hoc votum cauſa eſt hodiernæ lætitiæ, in eo poſitæ, quod vnſtræ juſtitiæ curæque offeramus Apoſtolica reſcripta; cum de zelo atque diligentia veſtra ſecura Civitas, credat nuſquam vos communibus Ordinum omnium deſideriis defuturos. Concurrunt in hac cauſa obligationes filiorum, vaſallorum, & judicum; quas uti cognoſcunt omnes, ita ſperant brevem felicemque expeditionem; ſupplicantes, ut agatis, ſicut vos agere convenit, titulo juſtitiæ & æſtimationis, ex eo accedentis, quod eſtis conſtituti Judices in ea cauſa, in qua glorioſiſſimum foret miniſtros eſſe; idque ex vi commiſſionis, a beatiſſimo Patre noſtro Pontifice ſancto ad vos directæ, quam Hiſpalis vobis tradit in manus.

& eaudem communicat.

50 His dictis acceſſit Joannes Guittierez Tello, Dux Urbanæ militiæ (Magiſtrum-campi vocant) cum titulo Procuratotis ex parte Capituli ſunctioni huic aſſiſtens: acceptamque de collo Aſſiſtentis burſam explicans, litteras Judicibus tradidit. Has omnium nomine cum ſuſcepiſſet Decanus, ſeque eum Collegis impoſito muneri reſponſuros pro viribus, gravi oratione promiſiſſet, cantari cœpit concentu pleniſſimo, Te Deum laudamus. Collectam de Spiritu ſancto ſubjecit D. Ferdinandus de Queſada Nieblenſis Archidiaconus; & Vexillum Regali capellæ reſtituit Marchio de Villa-Manrique. Ita cum die illa diſceſſum eſſet, eodem quo ventum erat ordine, ſimili modo omnes convenerunt iterum poſtridie in eccleſiam, ad ſolennem Miſſam, pro implorando divino auxilio celebrandam. Sub hac gravem & eruditum ſermonem habuit D. Manuel Sarmiento de Mendoza, Canonicus Magiſtralis, aſſumpto themate, *Juſtus prior accuſator eſt ſui, venit amicus & inveſtigabit eum.* Proverb. XVIII, V. XVII.

Litteræ ab eapeo Decanus,

51 Interim Romæ non torpebat P. Bernardus de Toro, a ſua Regia Majeſtate Agens in Curia, ad hanc cauſam conſtitutus: ſed licentiam obtinuit a ſacra Rituum Congregatione ipſoque Pontifice curandæ imaginis, cum diademate radiiſque ut Sancti, ſubjecto hoc lemmate: *Ferdinandus III Hiſpaniæ Rex, cognomento Sanctus, Saracenorum terror ac Religionis Catholicæ propugnator.* Hujus imaginis exemplaria multa Hiſpalim ad varios idem Patet miſit, ſub data XXIV Decembris, ſibi urbique gratulatus hoc optimi ominis præjudicium. *Hæc fere ampliſſime deduxit Zuniga, nos in paucu contraximus; addimus autem quod hæc imago, ad menſuram dimidii exigui folii, inveniatur præfixa Summario impreſſo, de quo ſupra, in qua cataphractus* Sanctus *adſtat, amictus paludamento Leonibus Caſtelliſque diſtincto, dextra gladium, læva globum ſuſtinens, & cælum verſus quaſi pronuntians applicu ſurſum verba,* Dominus mihi adjutor. *Cum autem elegantiorem majoremque alium, regali in folio exprimendam, ex mea directione delineaſſet ſculpſiſſetque anno* MDCLXXVII, *qui tunc Antverpiæ floruit utraque in arte peritiſſimus Cornelius Galle, ubi etiam in recenſu eminus proſpicitur* Sanctus Rex, *in conſpectu Hiſpalenſis civitatis equeſtri prælio Maures proſligans, dedicatoriam epigraphen hanc ſubjecit*; S. Ferdinandum, Regem hujus nominis tertium, barbarorum terrorem, Chriſtianorum præſidium, patriæ propugnatorem, Illuſtriſſimo Domino Don Ambroſio Ignatio de Spinola y Guſman, Hiſpalenſis Metropolis (quam ille a Saracenis liberavit) Archiepiſcopo, Catholicæ Majeſtati e conſiliis ſtatus &c. Cornelius Galle in hac imagine præſentem, ad patrocinium; ſeipſum, ad obſequium dicat, conſecrat.

Imaginis cum diademate permittitur.

52 *Aſt ut iſtæ laudem merentur ab arte ingenioque ſculptoris, venerationem tamen ſemper majorem merebitur quam tuitio ante prolegomena exhibuimus, acceptum ex libro feſtorum, cujus initio etiam præponitur, ut* vera effigis *cum hujuſmodi epigrammate:*

Magni FERDINANDI veros in imagine vultus
Aſpicis, expreſſit quos tibi docta manus.
Hujus Alexandri faciem qui pinxit, Apellem
Fors dedit: aſt animum pingere nemo poteſt.

pro quibus dedimus veram effigiem.

Prototypon, ubi & quale ſit, lubet ex libro Feſtorum jam dicto pag. 325. explicare. Tabula eſt cedrina, repræſentans Regem, coram Deiparæ imagine genuflexum, in eodem quo hic exprimitur habitu, nili quod coronam manibus teneat. *Hanc coronam in eſſigie vides impoſitam capiti, alias iſtic nudo, & pro qua manibus enſem globumque imperialem inſeruit Bartholomæus Morellus, qui prototypon ſtuduit quoad cetera imitari; ac diadema beatitudinis ſignum, hodie illi convenieus, addidit.* Regem in

peculi munificentiæ acceptam exoſculatur.

eadem tabula utrimque aſſiſtentes ſtipant perſonæ duæ; quarum muliebris una, videtur Reginam Beatricem ejus ſponſam; altera puerilis, tenellum tum adhuc Alfonſum filium, eidem Deiparæ adgenieulantem, ſiſtere. Huic tabulæ antiquitatis & auctoritatis prærogativam ideo judicium commune cedit; quia creditur ab ipſomet ſancto Rege donata Confraternitati S. Matthæi, cui vivens adſcribi voluit, ſub cura Magiſtrorum Sattorum, qui hodie eamdem tabulam conſervant in inſigni Conventu S. Franeiſci, cum tali traditione & ſcripturis authenticis. Quamvis enim etiam aliæ quædam credantur veram ſimilitudinem eontinere, ae nominatim illa, quæ eſt in

S. Cle-

EX VARIIS A. D. P.

S. Clementis, omnibus tamen illis fidem adimit ætatis recentioris ſpecies, & diadema ſeu ſpiendores circumducti capiti, quod non fuiſſet viventi factum. *Porro cum ſupradicta* Beatrix *obierit anno* MCCXXXIV, *quando primogenitus ejus jam attigerat annum ætatis* XV *non videtur aberratura conjectura, qua tabulam priorem pictatis eſſe ſuaderet circa annum Domini* MCCXXV, *Sancta necdum* XXX *ætatis ingreſſa. Placuit autem Capitulo mandare, ut eadem hic a nobis ſculpta effigies, ampliori limbo ornaretur ſimulque operi noſtro huic majori aptaretur, ipſi inſerenda, & private uſui ſubſervitura ſigillatim diſtributa. In hoc limbo, ſupremam locum obtinet avium regina* Aquila, *fulmen ungebat premens, ſymbolum potentiæ quæcumque oppoſita pervadentis ac conterentis: roſtro ſerpentem in ſe retortum, Æternitatis imaginem prætendens. Latoribus aſſiſtunt, hinc* Chriſtianæ Religionis *firmitas, inde* Majeſtatis Regiæ *auctoritas; ſic ut Majeſtati, Fortitudo; Religioni,* Oratio *ferveas ſublimiſque* Contemplatio *ſectetur: ſubtus autem ſpectetur Chriſtianus Orbis, juſto* Imperio, Fideique *orthodoxæ* facer.

picturæ ſub ejus titul.

CAPUT V.

B Progreſſus negotii Romæ: & probatio caſus excepti quoad cultum Sancti ab immemorabili.

53 *Quomodo progreſſum deinceps in negotio Romæ ſit, melius nos docebit impreſſa iſtic Relatio, qua aſſeritur, quod vigore dictarum Remiſſorialium* facti ſunt Proceſſus, in civitate Hiſpalenſi, & in civitate Neapolis: qui fuerunt in hac ſacra Rituum congregatione præſentatis, ex decreto ejuſdem per Illuſtriſſ. D. Protonotarium aperti, & ſucceſſive recogniti & interpretati. Omnia autem facta fuerunt ſervatis decretis ejuſdem ſacræ Congregationis, & in omnibus citato Illuſtriſſ. D. Antonio Cerro Fidei Promotore, ita ut plene conſtet de forma probante dictorum Proceſſuum. Cumque eorum examen fuerit commiſſum Illuſtriſſimis Dominis tribus ſacræ Rotæ Auditoribus antiquioribus, Capitulum Metropolitanæ Eccleſiæ Hiſpalenſis, in cujus eccleſia & Regis capella S. Mariæ Regum corpus d. Servi Dei & ſancti Regis requieſcit; nec non etiam d. Regiæ Capellæ [Capellani] ac Conventus omnes, omneſque Religiones, cunctaque Collegia ipſius civitatis, ipſaquemet civitas Hiſpalenſis; præcipue autem Sereniſſimus Rex Catholicus Philippus IV, ex d. ſancto Rege Ferdinando in decimo tertio gradu deſcendens; maximopere cupientes deveniri ad formalem Canonizationem ejuſdem ſancti Regis, iteratis pluries inſtantiis inſtiterunt & inſtant pro expeditione, ut apparet ex dd. inſtantiis & Regiis Literis an Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. D. Emanuele de Moura & Corterreal, Marchione Caſtri Roderici, Magno Commendatore Ordinis Chriſti, Duce & Gubernatore perpetuo inſularum Tertiæ, S. Georgii, Fayàl, & Pico, ejuſdemque Catholici Regis Cubiculario, in Luſitaniæ Regno Regiorum reddituum Præfecto, & apud Sanctiſſimum Dominum noſtrum d. Catholicæ Majeſtatis Oratore præſentatis; una cum Perill. D. Doctore Bernardo de Thoro, ab eodem Rege Catholico ſpecialiter ad proſequendam cauſam d. Cannizationis deputato; & Perill. D. Didaco Lopez de Zuniga, ab eodem Capitulo Metropolitanæ Eccleſiæ Hiſpalenſis, cum d. D. Bernardo de Thoro, Agente pariter deputato.

Fabricatio Proceſſuum Hiſpali et Neapoli.

nomina Regis petuntur.

C

45 Verum quia ob novam formam procedendi, in ſimilibus cauſis præſcriptam ab eadem ſacra Congregatione, Remiſſoriæ amplius non concedantur unico contextu in genere & in ſpecie; ſed prius in genere tantum: & ſucceſſive, examinato Proceſſu in genere, capitur reſolutio, an ex eo ſit concedenda in ſpecie, propterea fuit ex parte d. D. Fidei-promotoris oppoſitum, recenti Decreto ejuſdem ſacræ Congregationis ſancitum eſſe, in cauſis in quibus relaxatæ fuerunt Remiſſoriæ unico contextu in genere & in ſpecie, antequam d. nova forma procedendi prius in genere deinde in ſpecie eſſet præſcripta, remittendum eſſe arbitrio d. ſacræ Congregationis, an ſit ad ulteriora procedendum, & pendente arbitrio nihil innovandum: ideo proponente Eminentiſſ. & Reverendiſſ. D. Cardinali Antonio Barberino, in proxima Congregatione ex parte ejuſdem Sereniſſimi Regis inſtatur deveniri ad favorabilem declarationem arbitrii pro Proceſſu, nedum ad ulteriora in d. cauſa, verum etiam ad effectualem Canonizationem d. Sancti Regis: quod videtur concedendum ex ſequentibus. Primo. Quia cum verſemur in Dei ſervo & Sancto Rege antiquiſſimo, qui obiit anno Domini MCCLII, & ſic ab annis tercentum octoginta & ultra; & in cauſa antiquiſſima, Teſtes de fama deponentes plene probent, ex concluſione in jure receptiſſima, quam etiam ſecuta fuit ſacra Rituum Congregatio in pluribus cauſis Canonizationum, præcipue vero S. Hyacinthi, S. Raymundi, & aliis ... & in cauſa de qua agitur plures Teſtes deponentes, de fama ſanctitatis d. Sancti Regis deponentes, plenisſime de cauſa ſcientiæ interrogati, etiam pleniſſimam rationem reddiderint ..... ſine dubio ſumus extra omnem controverſiam.

ſine novo proceſſu.

D

E

57 Secundo. In hujuſmodi cauſa concurrunt hiſtorici omnium fere nationum, qui de fama Sanctitatis ejuſdem ſervi Dei teſtantur, inter ceteros autem præcipui ſunt ſequentes, videlicet: Gilbertus Genebrardus Epiſcopus Gallus, in ſua Chronica anno MCCXLIV, dicit inſraſcripta, S. Ferdinandus ab omnibus fere Hiſpaniæ finibus Mauros expellit: & anno MCCXLV. Magnificentia S. Ferdinandi & S. Ludovici Regum, Theologia & bonæ Artes, quæ valde clanguerant ab annis centum, vires receperunt. *In hunc modum porro numerantur, allegatis ſingulorum locis ubi* Sanctum Ferdinandum *appellant, Auctores plures quam octoginta; & additur quod idem faciant* plures alii hiſtorici, Galli, Germani, Itali, Scoti, Poloni, Catalani, tam Latini quam vulgares, quorum nomina omnia recenſentur per Joannem de Pinéda Societatis Jeſu, in ſuo Memoriali Vitæ d. Sancti Regis. *Inter nominatos autem in hac Relatione eſt* liber originalis in Archivio civitatis Hiſpalenſis, qui incipit ab annis fere tercentum, in quo regiſtrata ſunt privilegia illi conceſſa per d. Sanctum Regem, in quo Sancti titulo nominatus eſt. *Item* Supplementum Hiſturiæ Don Roderici Tolerani Archiepiſcopi Ms. cap. 1031 *ſed non additur quouſque hoc Supplementum ſeſe extendat, unde nec de ætate ejus quidquam dicere poſſumus, apparet tamen ſuppoſiti Ads. vetus eſſe.*

quia cauſa ab immemorabili de titulo Sanctitatis fama fundata.

F

ut declaretur.

58 Tertio. Concurrunt picturæ & ſculpturæ ejuſdem Servi Dei & Sancti Regis antiquiſſimæ, cum nimbo & inſcriptione Beati & Sancti: quibus inſcriptionibus in antiquiſſimis plurimum defertur ... quæ veneratio & cultus publicus ſupra-dictus per inſpirationem vox Dei appellari poteſt, cum ſit populi Catholici Sanctos venerantis, ſoloque pietatis & divini honoris ductu, non alio mundano affectu & intereſſe moti, ut fuit conſideratum in Relationibus S. Philippi Nerii, S. Iſidori, & aliis. Et de dictis picturis & ſculpturis cum diademate & inſcriptione Sancti antiquis, ultra depoſitiones Teſtium, conſtat pleniſſime ex oculari inſpectione, fa-

item ex picturis antiquiſſimis.

cta

A cta per Illuſtriſſ. DD. Judices Remiſſoriales & Compulſoriales Apoſtolicos, præcipue autem de ſequentibus. In capella antiqua S. Mariæ de las Quevas depicti ſunt octo Sancti, ex pictura antiqua, cum diadematibus & ſplendoribus Sanctorum, inter quos eſt ſanctus Rex Ferdinandus. In eccleſia & monaſterio S. Clementis & majori illius capella, e conſpectu Regii ſepulcri, adeſt pictura ejuſdem Sancti Regis, eum diademate tamquam Sanctus. In altera ex principalibus foribus civitatis Hiſpalenſis, nuncupata de Xerez, in medio Sanctorum Iſidori & Leandri, depictus eſt Sanctus Rex Ferdinandus, cum diademate Sancti; & hæ omnes picturæ in pariete ſunt valde antiquæ. *Atque hoc modo indicantur picturæ, Sanctum Regem, modo cum aliis, modo ſolum repræſentantes, veteres omnes, numero undecim: authentica autem ſingularum inſpectionum acta, a die* VIII *menſis Aprilis* MDCXXXI *uſque ad* VII *Maji ejuſdem anni, deducuntur in Summario num. 4 per duodecim paginas. Quæ autem ipſam repræſentant eam* SS. Iſidoro & Leodro, *ut habet tertia jam indicata, exprimunt eam* in throno ad modum rabernaculi, cum diademate ſeu ſplendore & corona regali, & in læva manu globum mundi (quædam in dextera enſem *adduat*) *& ſimul omnes elatiori eum loco ponunt, quam pradictos e lateribus conſiſtentes Sanctos: ſub pleriſque autem ſcribitur*, Sanctus Rex Don Ferdinaodus.

59 Quarto. Concurrunt innumerabiles Miſſæ Sancti Regis, quæ celebratæ ſuerunt & celebrantur, cum publico cultu & veneratione, ab annis fere quadringentis continuatæ uſque ad præſens .... Prout etiam ab antiquiſſimo tempore Enſis Sancti Regis magna veoeratione defertur in publicis proceſſionibus ... videntibus & conſentieoribus Archiepiſcopo & aliis miniſtris eccleſiaſticis & ſæcularibus .... Corpus etiam d. Sancti Regis, honorifice ſupra terram elevatum, veneratur; quod concedi non ſolet niſi Beatis & Sanctis ... Quæ omnes juris concluſiones ſine dubio procedunt in hujuſmodi cauſa, in qua non ſolum concurrit licentia Sedis Apoſtolicæ illiuſque conſenſus præſumptive, ſed etiam expreſſe, ut liquer ex atteſtationibus ſummorum Pontificum; videlicet Innocentii IV, qui teſtatur Sanctum Regem in via mandatorum Domini ambulaſſe; Gregorii XIII, qui confirmavit Officium quod recitatur in Eccleſia Toletana, in cujus Lectionibus dicitur, quod d. Sanctus Rex Ferdinandus, ob virtutum præſtantiam, Sancti cognomen fuerit adeptus: & idem habetur in Officio, quod recitatur in Metropolitana eccleſia Hiſpalenſi, a Sixto V confirmato.

60 *Porro præter Teſtes citatos in Summario, circa uſum Miſſarum Sancti Regis faciendarum, a tempore quod ipſorum memoriam excedit, allegatur num.* 4 liber protocollus memorialium & poſſeſſionum Confraternitatis benedictarum animarum purgatorii, in Conventu S. Franciſci Hiſpalenſis, in quo exiſtit capitulum dotationis factæ d. Confratereoitati, cujus eſt tenor prout ſequitur. Catharina Diaz de Caſtellijo, olim uxor Franciſci de Avila, & ſui filii, dederunt huic Confraternitati centum quadraginta Ducatos de contantis in Regalibus, cum onere ut ſingulis annis in perpetuum dicatur pro animabus ſupradictorum in Conventu S. Franciſci, in die omnium Sanctorum Veſperæ & Miſſa cantata cum Diaconis ..... item dicantur aliæ undecim Miſſæ ſanctarum Feſtivitatum ſequentium, Sancti Regis Don Ferdioandi, S. Rochi, S. Petri ..... prout ſatum conſtat per ſcripturam coram Joanne Beraal de Heredia, Scriba publico Hiſpalenſi, ſub die IV Februarii MDXC. *Scribit autem mihi Chriſtophorus Banlez, poſtea, nova adhibita diligentia, comperiam eſſe exemplum vetuſtius, in archivo ipſius Capellæ unde primum iſtud acceptum erat; extare enim ibidem Scripturam ejuſdem Notarii, factam* IV Auguſti anno MDLXXXVI, *qua* Hippolyte Muñoz, Vidua Joannis Gomez de Aguirre, eidem Capellæ & Confraternitati legavit Ducatos centum, ſub obligatione celebrandi tria feſta Beatæ Virginis, & eurandi duodecim Miſſas, quarum ſex ſint de Requiem, aliæ vero ſex de SS. Franciſco, Antonio, Joſepho, Onuphrio, Michaele, & Sancto Rege D. Ferdinando. *Accedit* legatum quingentorum Ducatorum, coram Hieronymo de Lura, IV Novemb. MDCVII, factum a Petro Ximenez Aillon & Catharioe Aguirre ejus uxore, pro certo Miſſarum cantandarum & recitandarum numero, inter recitandas autem ſex definiuntur in honorem SS. Blaſii, Laureani, Iſidori, Hyacinthi, Juſtæ & Rufinæ, atque ſancti Regis D. Ferdinandi. *Nec dubitat idem Chriſtophorus, quin, examinatis plurium Confraternitatum & Communitatum regiſtris, plures ſimilium Miſſarum fundationes antiquæ ſint reperiendæ.*

61 *De Enſe, in eodem Summario num. 6 aſſerunt Teſtes, quod* omni anno in feſto S. Clementis e ſepulcro & manibus Sancti Regis ſumitur, deferendus in proceſſione, idque cum cæremonia & atteſtatione publicæ fidei de eo reſtituendo. Fit autem hæc in memoriam victoriæ, quam Sanctus eum eo Gladio tali die retulit de Mauris, obtenta ab iis civitate Hiſpalenſi; & ſimili cum cæremonia denuo repooitur d. Enſis inter manus Sancti, id eſt imaginis Sanctum repræſentantis ad vivum, atque ad eum finem Regio in hsbitu thronoque collocatæ, ut dictum num. 9. *Denique de* Sepulcri *veneratione allegantur teſtes in Summario num.* 7, *quorum unus affirmat expreſſius, quod* ad dictum Sepulcrum & altare offeruntur cerei, candelæ, imagines, veſtes mortuales, & rabellæ, quibus continentur vota plurium perſooarum, quæ per ioterceſſionem Sancti Regis obtinuerunt gratias & favores innumeros. Quioto. Concurrit etiam fama miraculorum, non ſolum in genere, ſed etiam in ſpecie expreſſorum in libro intitulato Flos-Sanctorum ..... qui liber ..... fuit ſemper ab omnibus habitus, tenrus & reputatus pro veridico, ut latiſſime deponunt Teſtes, de quibus io Summario num. 2. *Sed ibi nemo allegat editionem antiquiorem Hiſpalenſi anni* MDLXVIII, *cum noſtra ſit anni* MDXXXII. Sexto. Quia Status Sanctitatis d. Servi Dei & Sancti Regis eſt etiam plene probatus, eum omnibus requiſitis immemorabilis ..... ita ut non videatur amplius eſſe locus diſputandi ..... Nec eſt quærendum de probatione virtutum io genere vel in ſpecie, cum tendat hujuſmodi probatio ad videndum, an fuerit Sanctus; & debemus illius ſanctitatem in genere & in ſpecie ſupponere, ex eo quod tamquam Sanctus fuit palam & publice ab omnibus venerstus ut ſupra; conſequens enim ſupponit ſuum neceſſarium antecedens .....

62 Ex ſola conſuetudine immemorabili in cauſa S. Petri de Nolaſco, præcedente Decreto ſacræ Coogregationis, fuit per Sanctiſſimum Dominum ooſtrum S. Petrus Nolaſcus deſcriptus in Catalogo Sanctorum, ut conſtat ex litteris in forma Brevis expeditis. Conſtat etiam Leonem Papam X canonizaſſe S. Guibertum, cum ſolo libro vitæ ejuſdem; & Alexandrum Papam III in numero Sanctorum retuliſſe Eduardum Angliæ Regem, inſpecto dumtaxat libro miraculorum ipſius, & litteris Innocentii II, ut apparet ex Bulla ejuſdem Alexandri III. Unde videtur tanto magis annuendum iteratis inſtantiis ſupplicantium, &

EXVARIIS A. D. P.

B *Sic in ſpecie.*

C *Et ſolemnitas ſanctorum.*

D *Eadem probatur ex ipſo Miſſarum voto.*

E *Ex veneratione Enſis & ſepulcri.*

F *Ex fama miraculorum.*

Et omnia.

Ad canonizationem ſufficiunt.

Ex VARIIS A. D. P.

& præſertim Sereniſſimi Regis Catholici, pro Canonizatione d. Sancti Regis, pro quo tot tantaque ſuperius adducta concurrunt, quæ probata ſunt ex proceſſu Ordinario & Apoſtolico . . . . . In quo proceſſu Apoſtolico plures etiam Teſtes deponunt

Integerr.

pleniſſime de omnibus virtutibus in ſpecie, etiam in excellentiſſimo gradu, ſcilicet fide, meditatione, contemplatione, contemptu ſæculi, puritate cordis, ſpe, fiducia, ceritate erga Deum & proximum, zelo honoris Dei & ſalutis animarum, gaudio, pace, miſericordia, beneficentia, prudantia, diſeretione, docilitate, ſolicitudine, circumſpectione, juſtitia, religione, oratione vocali & mentali*", pœnitentia, pietate, obſervantia, obedientia, paupertate, gratitudine, veritate, ſimplicitate, amicitia, liberalitate, fortitudiue, magnanimitate, ſecurirate, magnificentia, parieutia, longanimitate, perſeveraxia, ſobrietate, pudicitia, maceratioue, conſtantia, temperantia, abſtinentia, manſuetudine, clomentia, humilitato, ſtudioſitate, taciturnitate, & modeſtia: & in Deum referebat omnium virtutum operationes....

B Et licet præmiſſa ſatis eſſe videantur, abſque alia diſcuſſione virtutum & ſanctiratis, cum in antiquiſſimis non ſit neceſſarium cauſas & rationes exprimere; nihilominus, ut clarius ex omni parte ſanctitas d. Sancti Regi innoteſcet, operæ pretium exiſtimavi *(inquit Auctor)* etiam particulares actus, ad dictas virtutes pertinentes, recenſere, quæ perfectam

& in ſpecie,

ſanctamque vitam inſtituunt, & in animo ejuſdem pleniſſime fuerunt. *Tam vero progreſſus ſigillatim per* triplex genus virtutum, videlicet Theologicarum, Intellectualim, & Moralium.

deniqua in ea parte incorruptam ſe fuiſſe vidit,

63 *His autem late deductis probatiſque, allegatque Teſtes in Summario deductos, qui ſua fere habuerint ex lectione veterum vetuſtiſmique auctorum, vel majorum relatu; expendit Relatio quod ad præſentem cauſam* concurrit incorruptio corporis ſupra omnem naturæ potentiam, ſpatio annorum fere quadringentorum; de qua deponunt teſtes Medici phyſici, adhibiti per Illuſtriſſ. Dominos Judices Remiſſoriales in viſitatione corporis d. Sancti Regis, & non ſolum nullum ſignum fœtoris ſeu pravi odoris ex eo oritur, ſicut juxta naturæ conſuetum contingit in corporibus mortuorum; ſed potius bonus odor & ſuavis fragrantia, quæ ſimiliter ſanctitatis eſt ſignum. *Neſcio cur hoc loco omiſerit Auctor Summarii*

Quibus teſtimoniis conſtet,

C *producere ipſam ocularis Inſpectionis Actum: nam quorum allegat num.* LXXXIV *teſtimonia, ſolum procedunt ex auditu in genere a parentibus & fama, præterquam Teſtis* VI, *qui ſimpliciter dixit*, Ego vidi corpus Sancti Regis, *& Teſtis* XII, *qui allegat nominatim* aſſertionem Dou Pauli, qui ipſum viderit & expertus ſit tertio: *quæ ut ſufficerent ad credendum corporis pro tunc integritatem, non probant eam eſſe miraculoſam. Verum quod ex illius temporis actis habere non poſſumus, ſuggeret nobis ſequenti Capite Zuniga ex actis anni* MDCLXVIII: *tamdiu enim & ultra cauſa tenuit. Poſt ea quæ hoc & ſuperiori Capite relata fuerant, Romæ acta & exhibita, tardius ibidem progreſſum in negotio eſt. Etenim (ſicut proſequitur Zuniga)* anno MDCXLIII, ibidem obiit P. Bernardus de Toro, Agens ex parte ſuæ Majeſtatis, tam in iſta cauſa quam in alia Immaculatæ Conceptionis; viceſque illius, cum omnibus quæ penes ipſum erant documentis & inſtrumentis, ſuſcepit P. Joannes de Lugo, ex Societate Jeſu, is qui poſtea

anno 1657 declaratur eſſe cum ſuppoſitus a decretis Urbani 8.

Cardinalis obiit anno MDCLX. Interim fotmati proceſſus erant: qui cum anno MDCLII Romam eſſent remiſſi, & difficultatem moviſſet Congregatio ſuper articulo de non cultu, eodem Joanne Lugo jam Cardinali agente, ſacra Congregatio, conveniens in Quirinali die XXIX Maji anno D MDCLV, cenſuit conſtare de caſu excepto, ex culru adhibito per immemorialem temporis curſum, metum centum annorum excedentem ante decreta, cum ſcientia & tolerantia Ordinariorum, ideoque poſſe ad ulteriora procedi.

CAPUT VI.

Corporis incorrupti inſpectio anno MDCLXVIII, & Medicorum de ea judicium.

64 *Anno 1667 Archiepiſcopus Hiſp.*

QUanta diligentia inſpectio hæc peracta fuerit, amplißime patet ex Relatione, quam Archiepiſcopus Hiſpalenſis D. Antonius Paino miſit Alexandro Papæ VII: ubi cum poſt alia narraſſet, quomodo proceſſurus ad ipſiuſmet ſancti Corporis inſpectionem, elegerit XVII *Martii anni* MDCLXVIII, *ita ſcribit*: Conſtitutus perſonaliter in capella regia hujus ſanctæ eccleſiæ, a peritis ad cognoſcendum de corporis incorruptione, atque a deponentibus de notitia & antiquitate ſepulcri, iteratum exegi juramentum: iiſdemque & Promotore fiſcali Teſtibuſque præ- E ſentibus, apertum fuit ſepulcrum, in quo reperta eſt capſa lignea nigra. Quia autem locus obſcurior erat, ad eorumdem perirorum inſtantiam, extracta de ſepulcro capſa illa eſt in plenam lucem: eaque reſerata exhibuit alteram capſam, orustiorem & panno pretioſo obductam, intra quam erat corpus venerabilis ſervi Dei. Cum ergo vidiſſemus; *de incorrupta tunc corporis conſtitia perſtat.* & propriis manibus illud reverenter contrectantes; reperiſſemus omnibus ſuis membris continuum integrumque; accedentes ſimilitet periti, ſimul omnes & ſeorſim ſinguli, inſpexerunt tenigerunt-que illud in variis ſuis partibus: qui cum declarationes ſuas feciſſent figuſſentque, claufa rurſus omnia ſunt, & eodem qno fuerant ante repoſita modo ac loco; deque re tota conditum a præſenti Notario inſtrumentum, & ſimul cum reliquo Proceſſu ipſiſque declarationibus Romam miſſum. *Inſpectionem iſtam præveneranr Capellani, occaſione præparandi omnia ad ipſam neceſſaria: quid autem tunc actum ſit, accuratiſſime deſcripſit, qui præſens adfuit & curioſiſſime notavit ſingula, D. Chriſtophorus Banlez: cujus hæc relatio apud Zuaigam extat, ſic Latine* *Miraculoſa tunc reſervant* *eraddenda.*

65 Die XVII Martii anno MDCLXVIII, facta eſt viſitatio corporis ſancti Regis D. Ferdinandi, F per D. Antonium Paino Archiepiſcopum Hiſpalenſem, ejuſque Proviſorem, & duos ex Dignitatibus ſanctæ eccleſiæ, Judices Remiſſoriales ad proceſſus de ſua Canonizatione. Iſta die vidi prædictum corpus ſanctum, manens ſub meridie in ſua regia capella; quia audiveram, quod regii Capellani tali hora diſponere deberent omnia neceſſaria ad viſitationem; & quia mihi videbatur, quod tali occaſione, majori cum otio, poſſem ſatisfacere deſiderio, quod ſemper habui videndi miraculum iſtius ſancti & tam incorrupti corporis. Satisfeci autem ſicut ſperavi. Cum enim experimentum eſſet ſumptum duarum clavium ipſius tumbæ, tantopere inſtiterunt Capellani ibidem præſentes & duo qui aderant ſæculares, videlicet Didacus de Gongóra & ego; ut perſuaſus Capellæ Præſes vinci ſe ſiverit a ſua devotione & noſtra, nobiſque oſtenderit venerabilem iſtam Reli- *triplicem capſam.* quiam. Aperta eſt ergo prima capſa, quæ tribus elauditur clavibus, eſtque nucea vel querna. Continet hæc aliam ſecuodam, quæ duabus valvis elauditur, eſtque operta holoſerico cæruleo cum limbo rubeo, utroque perquam vetuſto. Intra hanc

rurſus

A rursus est tertia capsa, ad pedes magis arcta quam sarcophagus, cujus operculum convexum erat in modum tumbæ, & operiebatur panno perquam pretioso coloris rubei, ornato cruce ex argento cusa insignis artificii, quæ a capite ad pedes descendit, lata in suo hastili & in brachiis palmos duos. Hæc teserata sublatus est rapes coloris carnesini, & patuit oculis intuentium corpus sanctum: magnumque nobis ingessit stuporem ac gaudium, tam rara atque mirabili incorruptione sua, post annos quadringentos & sedecim.

66 Corpus est statura plena, induiturque tunica talari ex ignotæ nobis texturæ panno, quæ tota distinguitur insigniis regiis, Castellis videlicet & Leonibus, cum manicis proportionatis. Ad caput habet eumdem pannum circa verticem unde capilli emergunt: nec potuimus distinguere, an eo tanquam corona redimeretur, an vero haberet formam capucii, ut solet videri in epomide Episcopali; an denique esset calantica auriculata: distinctionem enim intercipiebat cervical, cui suo ipsomet pondere im-

B mersum caput Sancti, illud ad utrumque tempus sursum attoli fecerat. Jacet autem supra culcitram & pulvinar rubri setici, perquam male a temporis vetustate habiti, indutus calceos corii viridis auro illusi; quibus loco auricularum erant uncini ad eos adstringendos. Erat qui diceret esse calcaria: verum uncini hærebant ipsis calceis affixi, nec apparet ejusmodi calcarium indictum aliquod. Iidem calcei nudos contegebant pedes absque ealigis ullis, erantque digitis fere tribus latiores quam pro mensura pedum, definentes in cuspidem triangulariter acutam: reliqua pars in lora fecabatur, præbebatque per intervalla aspiciendam carnem pedum eorumque digitos. Supra pectus tendebatur gladius, simplici ecuce præstructus ad manubrium, eadem forma qua est ille, qui in processione circumfertur die S. Clementis: verum hujus manubrium, id est crux, pugnus, & pomum, argentea sunt & granulis quibusdam distincta, operiturque vagina coriacea colotis electrini, vinculis argenteis interpolata. Cum autem imperrassemus a Præsidente, ut dictum gladium accuratius considerandum nobis daret; conati simul ambo sumus eum educere e vagina, hinc inde, per manubrium unus, alter per vaginam trahentes, nisu magno, sed irrito. Adest annulus ex auro, qualitatis inferioris ut videbatur, se ipissus

C absque ulla cælatura vel encausto: cui pro pala inerat lapis cæruleus instar zaphyri, magnitudine mediocris fabæ & figuræ ovalis. Denique manu dextra supra sinistram, cum brachiis supra pectus decussatis, tenet virgam seu sceptrum ex ligno granato, vel simili materia, tunc temporis pretiosa, ad mensuram unius ulnæ, utrimque ebore præmunitum.

67 Mox atque prima tumba referata fuit, diffundi cœpit & sentiri suavis quidam odor, velut aromaticæ cujusdam, sed ignotæ speciei. Est autem corpus totum solida compage unitum; quodque ipsum non sit conditum balsamo, cognovi, quia vidi linguam incumbentem maxillæ & inferioribus dentibus; nequn sectionem habet vel signum aliud ullum in fronte; neque ligatum fuit ut solent corpora balsamo condienda; nec denique in intestinis quidquam invenerunt medici, unde non certo colligerent nullam unctionem adhibitam esse. Facies est integra, non consumpta, sed turgida, ejus coloris qui solet remanere post mortem homini naturaliter rufo, sed quasi leviter conspersa pulvere. Oculi non profunde introacti, sed intra modicam cavitatem decenter depressi; ubi etiam obscurior color est, veluti in loco magis apto pulverem retinere. Dentes nulla, os apertum est, sic ut videre liceat in superiori parte omnes dentes molares: in parte vero inferiori extremitates dentium unius lateris: quos inter media conspicitur lingua, cetera labium tegit. Ossa temporum grandia per cutem se demonstrant, tamquam viri robusti: collum visui patet, quatenus tunica non abscondit: estque plane integrum cum sua cute, ejusdem coloris cujus & vultus. Quidquid ex brachiis manibusque nudum videri potest, usque initium digitorum, cum sua vestitur, eademque nativi coloris: digitis solis cutis deest. Defectus autem causa esse videtur, quod multis annulis ornati fuerint, ex quibus solus relictus est is quem supra dixi; detrahendo autem sarpius inferendoque ipsos annulos detrita cutis illa esse videtur: quod autem conspici potest in digitis, non sunt articularia ossa, sed fibræ seu nervi coloris susci, nonnihil tendentis ad argenteum, tamquam carnis siccæ.

68 Tibiæ a genibus usque ad collum pedis ossa nuda monstrant, sed coloris multo vivacioris quam sint ossa corporum per corruptionem dissolutorum. Pedes, quatenus conspici per calceos possunt, eum sua cute albi apparent, bene forniati, sed prostaura satis exigui, ac velut hominis adhuc viventis. Judico autem ideo a tibiis defecisse cutem; quia dum E sanctum corpus stabat inter tumbas Reginæ Beatricis & Regis Alfonsi Sapientis, contingere eas potuerunt, & paulatim aliquid inde auferre ii, qui per tot sæcula illuc accesserant, cupidi reliquiarum; quod non ita commode potuerunt facere pedibus, per calceos melius defensis ab injuria ejusmodi. Atq; hoc testari satis certo possum: quia vidi quam multum isto die raptum sit de vestibus, deque tapete super instrato, quorum etiam ad me portiones notabiles pervenerunt, uti & de calceis: jamque etiam pes sinistet, a collo usque ad initium digitorum, tasus erat. Est porro sanctum corpus flexile & plicabile per omnes suos artus, cum maxima facilitate: quemadmodum experti sunt chirurgi movendo tibias, brachia, caput, & reliquas partes optime compaginatas; quod fieri non posset, si aliquid esset corruptionis in eis. Ipse ego notavi, quod eum Assistens acciperet gladium, quia simul apprehenderat & manicam, elevarit brachium dexterum: quod ille animadvertens laxavit manicam, & brachium rediit in locum suum.

69 Hæc sunt quæ tunc cognoscere potui: postea autem ex medicis didici, quod omnia sic invenerint, & insuper viderint totum pectus, hu- F meros & brachia, cum sua cute, salvo quod circa stomachum apertura esset, & cutis retrotracta in latus; sed ex altera parte adeo grossa, ut cognoscerctur nihil ejus deesse. Suspicio autem fuit quod aperiura ista ex eo fit, quia juxta usum istius tempotia fieri potest, ut sarim a morte sanctum ejus corpus apertum fuerit ad viscera eximenda: quemadmodum factum est D. Alfonso Sapienti, qui jussit corpus suum sepeliri Hispali aut Murciæ, cor autem in monte Calvariæ Hierosolymis: & asserit Garibayus, ætate illa consuevisse Principes corpora sua in uno, intestina in alio, viscera seu cor in tertio loco condenda mandare. Verum hoc solum pet conjecturam dicitur. Dixit enim mihi Doctor Olibéra, quod eum misisset manum intra sanctum corpus, ut experiretur an non esset conditum balsamo (si enim fuisset debuisset in longitudinem cavum esse) non potuerit illam promovere versus pectus, qui nempe adhuc viscera inerant. Fortasiis extraxerint stomachum & ilia: vel etiam non extracta, fuerint exiccata per se, utpote humidiora; exiecata autem attraxerint cutem in unam vel alteram partem, unde sit facta sub stomacho fissura ista; vel denique, eum quasi vacuus esset sto-

EXVARIIS A.D.P.

& cute,

præter quamin digitis

& tibiis,

contactu veneratio um attritis.

Corpus totum flexile

cum fissura circa stomachum

lib. 3 c. 46 corpus cam in terra.

Ex VA-RIIS A.D.P.

machi ac vestris locus, ictu vel impulsu aliquo disrupta eutis sit.

Re vulgata concurrit multitudo,

70 Hæc, inquam, sunt quæ vidi & scire potui, tum proprio visu, tum relatu eorum qui astiterant visitationi, cui designata erat hora quarta vespertina. Et quamvis curatum fuerit ut res quam secretissime ageretur, fervens tamen devotorum cupiditas videndi corpus Regis sancti evulgavit secretum: adeo ut bene multi io ecclesiam convenerint, jam inde ab uno horæ quadrante. Cumque uni viderent alios Regiæ capellæ clathris assistentes, & quid ibi morarentur iosciscitantes, causam redderent, diffusa ad plures paulatim notitia est, & increvit numerus. Denique ad horam prænotatam iotravit D. Archiepiscopus in capellam, ubi jam aderant ii qui nominatim convocati ac necessarii erant; clausaque est porta, sic ot ex tota illa turba pauci admodum ingressi sint. Dum vero fideles, qui tanto numero suæque expectatiooi tam propinqui adstabant, videntes ea se frustratos, taotum egerunt, ut sublata quæ seram regebat lamina, pessulum portæ reduxerint, eaque cum festinatione ac resolutione irrumpentes, qualem tali occasione a conspirato vulgo possis expectare, impleverunt capellam. Ego, qui sanctam Reliquiam jam videram, ad compressionem evitandam, subii in tribunam ad manum sinistram, ut inde contemplarer cæremonias, in actu tam extraordinario adhibendas: quæ hujusmodi fuerunt.

& per Archiepiscopum

in capellam irrumpit.

B

Extracta decumba capsa,

71 Ascenderunt Judices in gradum marmoreum, in quo stat tumba sanctum corpus continens; io cumque finem sublatæ fuerunt inde tumbæ Alfonsi Sapientis & Beatricis matris suæ. Apertæ deinde sunt tumbæ seu capsæ interiores sancti Regis, verum intra illas non potuerunt ipsum videre tam multi, quot illud examioare debebant: ideoque mandavit D. Arebiepiscopus, ut e tumba extraherentur aliæ capsæ, & supra marmoream planitiem locarentur. Factum id est magno cum labore: quia tumba & capsæ valde erant arctatæ, unæ intra alias: opus itaque fuit magna violentia multisque impulsibus, nec nisi laxatis seu fractis trochleis, tumbæ marmoreæ latera inter se constringentibus, extractæ sunt capsæ: quas deinde, in illa constipatione tantæ multitudinis, opus fuit varie convettere, modo ad pedes, modo ad caput; adeo ut difficile fuisset etiam vivum corpus moeere illæsum. Verumtamen Deus, dominus utique vivorum ac mortuorum, non permisit quidquam violari vel a sua compage resolvi. Fecerunt deinde Judices sigillatim examen sibi injunctum: ac deinde etiam sigillarim medici atque chirurgi, qui corpus inspexerunt moverunteque sicut dixi. Interim, quamvis id impedire Archiepiscopus conaretur, non cessabant fideles undeunde accedere, viamque tentare qua sancto corpori sua admoverent rosaria, vel etiam aliquid reliquiarum decerperent. Visitatione completa clausæ sunt capsæ, repositæque in tumbam: & ego tegressus sum ut manerem io capella: & noctu denuo apertæ fuerunt capsæ, ad componendam sancti corporis tunicam; itaque altera vice ipsum eum otio vidi, notavique deficere calceos, ac frusta tunicæ, rasumque esse pedem unum, sicut dixi. *Hactenus curiosæ observationes D. Christophori Benitz, quas, inquit Zuniga, habui a D. Didaco de Gongora, in cujus potestate nunc sunt.*

mirabiliter illæsum corpus exhibens,

C

quod postea iterum inspectum a Capellanis.

Medicorum nomina facit

72 *Judicium medicorum de supernaturalitate incorruptionis prænotatæ, legitime descriptum, etiam exhibet Zuniga, quod similiter ex Hispanico Latinum fecimus: ita autem sonat.* Doctor Gaspar Caldera de Heredia, medicus civitatis Hispalensis, unus ex senioribus, tamquam nominatus ac deputatus simul eum Dominis, Doctore Don Petro de Heredia D medico, & Licentiato Didaco de Olivera, atque Licentiato Ferdinando Sorsano chirurgis, bene approbatis & qualificatis personis, ad inspectionem, visitationem, & recognitionem ejus status, in quo hodie reperitur corpus venerabilis servi Dei D. Ferdinandi III, Regis Castellæ & Legioois, appellati communiter & generaliter Sancti, per Illustrissimum Dominum Antonium Painum Archiepiscopum Hispalensem, & Dominos D. Didacum Tribinium, Consultorem sancti Officii, Provisorem ejus & Vicarium generalem: D. Franciscum Ponce de Leon, Archidiaconum Nieblensem; Doctorem D. Petrum Franciscum Lebanto, Archidiaconum Reynensem, Dignitates sanctæ ecclesiæ Metropolitanæ Hispalensis, Judices Apostolicos Remissoriales in causa & processu pro Canonizatione & Beatificatione prædicti venerabilis servi Dei D. Ferdinandi III: quam denominationem & deputationem acceptavi ac denuo accepto; præstitumque sacramentum, quatenus necesse est, ratifico; ac promitto declarare cum omni veritate & justitia, secundum eaptum scientiæ & ingenii mei, quidquid videro vel cognovero in dicto corpore esse naturale vel supernaturale, & utrum fuerit vel non fuerit divino miraculo conservatum.

iterate juratus de veritate dicenda,

E

73 Hunc in finem præsenti subbato XVII die Martii, currentis anni MDCLXVIII, comparui in capella Regia in sancta ecclesia Hispalensi, ubi publice ac notorie constat haberi in sepulcro & jacere prædictum corpus; in præsentia & assistentia Domioorum quatuor Judicum, & adm. Reverendorum DD. Promotorum Fiscalium, atque nonnullorum Testium, circa horam quartam vespertinam paulo plus minusve, in comitatu dictorum Dominorum medici & chirurgorum. Cumque de mandatn DD. Judicum aperta esset quædam capsa lignea, judicio meo querna vel nucea, quæ stabat in suppedaneo marmoreo, quod est ad pedem altaris ante sanctam imaginem Dominæ oostræ a Regibus nuncupatæ; inventa est intra illam capsa alia, ex quodam ut videbatur ligno nigro, clausaque. De mandato autem prædictorum F Dnmioorum Judicum, ut clariori in luce agerentur omnia, educta est etiam hæc secunda capsa de priori: apertaque ostendit capsam tertiam, tela aurea coopertam, tam splendida ac locida, velut si paulo ante istic posita fuisset. In hac autem, etiam aperta, est & jacet dictum corpus istius sancti Regis. Cumque prædicti Domin» illud attente vidissent & inspexissent, mandarunt dictis DD. Medico & Chirurgis, mihique cum ipsis, ut videremus & palparemus cum speciali attentione prædictum corpus ejusque partes: atque secundum artem & scieotiam nostram exponeremus clare atque distincte statum, in quo hodie iovenitur prædictum corpus, conformiter nostræ legalitati & cognitiooi de obligatione jurisjurandi quod præstitimus.

17 Martii

aperit sandalia, corporis arcis

illud inspexerunt,

74 Et ego Gaspar Caldera de Heredia, eum religiosa veneratione & singulari solicitudine, postquam Deum ac Dominum nostrum orassem, ut mihi divioam suam lucem concederet, ad dicendum & declaraodum id quod esset ex suo majori honore & gloria, & ad compleodum mandatum dictorum DD. Judicum; pro eo quod me attinet, tamquam onus ex peritis, dico & declaro sub juramento; quod cum ostensum esset dictum corpus in luce clara atque distincta, invenerim ipsum esse integrum, & in eo a capite usque ad pedes continuari eutemveram, ut eam vocant medici, in omnibus suis membris,

declarat ipsum esse integrum,

membris, præterquam in radio onius tibiæ, quæ eſt diſcooperta a genu uſque cavillam pedis: os tamen quod patet eſt candidum, & ſine ulla corruptione: pedes autem cooperiuntur cute-vera, inſtructi naturalibus unguibus ſuis in debita proportione. Caput eſt velut hominis mortui, & in fronte & in vertice cute ſua coopertum, cum nonnullis capillis, & palpebris oculorum integris. Os apertum cum ſuis labiis, quamvis ſiccis & aridis, multaque pars dentium intra ipſum. Caput autem, non omnino, ſed aliqualiter adjungitur a collo: quod potuit contigiſſe, ex motu facto ad extraheudam de ſepulcro primam, ut dixi, capſam. Facies ejus neque formoſa eſt, neque deformis; ſed pallore quodam mortuali obducta. Pectus & humeri optiuntur cute-vera, ſicut & ceteræ partes, quæ iude continuantur una cum brachiis, eadem cute proportionaliter contectia. Cumque elevaſſem ambo brachia dexterum & ſiniſtrum, inveni firmiter onita & cohærentia ſuo quemquodque humero, cum debita textura nervorum tendonumqua.

& ſolide connexum ſuis ſuis cute,

77 Ventrem reperi vacuum & tractabilem, cutemque ex omni parte firmam, abſque ullo indicio futuræ vel balſami olim adhibiti: coxas veru continuatas cum cute, a parte ventris inferiori uſque ad genua; & utramque attollens, agnovi cohærere oſſi ſacru, per nervos & tendones ſuos, eadem proportione quæ eſſe debet inter corpus & membra, ſicut dixi, deficiente dumtaxat carne, quæ ſolet iſta membra ornare. Sane oportuit eam imminui & conſumi ſpatio quadringentorum annorum a tempore mortis ſuæ, magis per reſolutionem quam corruptionem: quæ ſi alicui parti adveniſſet, aliarum partium corruptio ſecuta ſucceſſive fuiſſet. Reliquit ergo cero inter deficiendum corpus ut erat, id eſt, non velut ſceletum, ſed tamquam corpus hominis mortui: quia cutis-vera eſt abſque corruptione: & venter integer (quantumvis ea pars tam humida ſit) nullum oſtendit in cute ſignum alicujus putrefactionis. Et hoc eo mirabilius eſt, quo conſtantius ex antiqua & generali traditione creditur, ſanctum Regem hydropſi obiiſſe: qui autem ſic moriuntur, ſolent ſtatim corrumpi enm fœtore intolerabili. Quantum veru ad odorem, mox atque ſepulcrum apertum eſt, perceptus ia fuit ex ipſomet corpore ſancto tam ſuavia procedere, ut nequeat explicari. Non enim etat ſicut odores artificiales & naturales foccioi, moſci, aut cedri, vel aliarum ſimilium ſpecierum, ſed fragramia plane ſingularis eor oblectantia: & adeo ut hæc vel ſola teſtis ſufficiens incorruptionis ſit. Declaro igitur, & ſic mihi videtur, quod omnia jam dicta non potuerint in iſto ſtatu ioc annis conſervari, niſi operante divino miraculo: atque hæc mea eſt ſententia ſub onere juramenti: iraque confirmo, approbo, & ratifico.

carne conſumpta,

non putre. facta,

atque ſuaviter olen te:

76 Nunc porro officii mei eſt ſeutentiam, ex Philoſophiæ & Medicinæ principiis ſtabilire, ac definire nerum corpus iſtud potuerit tot ſæculis conſervari virtute naturali, an veru ejuſmodi conſervatio miraculoſa cenſeri debeat. Primo igitor ſuppono, velut principium infallibile, quod miraculum dumtaxat dicitur, effectus excedens ordinem communem naturæ & artis, ſic ut nequeat ullo artificio vel medicamine obtineri, ſed ſolum haberi queat, a ſuperiori ac divina potentia. Talu autem eſſe quod corpus iſtud venerabile incorruptum ſervetur, primum probo ex eo, quod ſanctus Rex pluſquam duobus ultimis vitæ annis habitaverit Hiſpeli, ibique obierit: qui eſt locus tabidus & humidus, magis quam alius ullus totius Bæticæ, ram propter naturalem ſuum ſitum, quam propter ſtellarum ei reſpondentium influxum, magiſque obnoxius corruptioni: & tamen abſque hac illud ibi duravit tot ſæculis. Idem ſecundo probo ex ſitu & modo depoſitionis, a prima hujus die uſque in hotam præſentem, intra tumbam marmoream, in ſolo friguido & per exceſſum humido, præſertim ad præſens in capella Regum dicta, ubi tumba ſolum contingit immediate: adeo ut ſecundum oaturæ ordinem debuerit corpus illud in pulverem redigi, niſi eſſet mirsculoſe ſervatum: maxime cum præcedentibus annis plures obveneriut urbi inundationea aquæ propemodum infinitæ, ſuperfundentis ſe Hiſpalenſi civitati, unde naturaliter corrumpi illud debuit. Quod autem ſervatum fuerit incorruptum, manifeſte convincitur opus eſſe miraculoſum cauſæ ſuperioris ac divinæ; adeoque, licet Deus non feciſſet alia miracula per hunc ſuum ſervum, judico quod ipſum ſit primæ claſſis, inter ea quæ divina Majeſtas ſolet operari: accedente ad iſtam incorruptionem circumſtantia ſuavis atque cæleſtis fragrantiæ: adeoque non uitor ſola incorruptiona, ſed concurſu omnium ſimul ſignorum ad compoſitionem iſtius miraculi. Moveor præterea ad confirmandam miraculoſam iſta integritatem concurſu omnium reliquorum ſignorum, tam humanorum quam divinorum; acclamatione omnium fideliom Chriſtianorum; coutinua & ab immemorabili opinione ſanctæ ſuæ vitæ & heruicarum virtutum; affectu & devotione tantarom ac tam innumerabilium perſonarum, quæ per ejus interceſſionem agnoſcunt ſingulares favotes atque omnino miraculoſos, ſibi præſtitos a Deo fuiſſe. Sed hæc ratiocinatio aliud & ſublimius tribunal ſpectat.

ex natura loci,

immodatiouum frequentia,

opinione vulgi mira alis nisa,

77 Quod ſi quia ſuſtinere velit, Sanctum Regem aliquam pati corruptionem in cute vel in membris aut barmonia corporis; erroris conviocetur manifeſti, per ſuavem odorem & fragrantiam ex dicto corpore manantem, perque ejos integritatem. Sicut enim horribilis fœtor & gravcolentia ſequitur corruptionem & putrefactionem; ita bonus ac ſuavis odor conſervationem, unionem, & perfectam conformationem partium: odotia quoque illius temperamentum, non naturale ſed ſupetnaturale, publicat & confirmat effectum eſſe omnino miraculoſum. Sin porro inſtet aliquis, ex eo quod in hoc corpore caru naturalis deſit, ſuſtineri poſſe quod paſſum ſit aliquam corruptionem, alias enim illam quoque integram manſuram fuiſſe, ſicut ea dicitur integra permsnere io aliis quibuſdam Sanctis, Franciſco, Didaco, Iſidoto Agricola: reſpondetur quod iſtud peculiare beneficium Dei non debeat æqualiter ad omnes Sanctos extendi, ſed particulariter etiam a Deo ſoleat commnicari: quandoquidem audiamus ſic dici conſervatum eſſe indicem S. Joannis Baptiſtæ, in fronto S. Mariæ Magdalenæ partem carnis, linguam S. Antonii, cor S. Thereſiæ: & ita in hoc ſancto Rege integra conſervatur tota cutis-vera per omne corpus a capite uſque ad pedes. Neque hic penetrandum curioſius in Dei providentiam, quærendaque ratio, cur Deus favorem iſtum uuiverſalis integritatis, etiam quoad carnem, omia Sanctis potius quam aliis concedat; multo minus ex carnis defluxu, non obſtante reliqua corporis integritate, arguendum, nou ſubeſſe hic verum miraculum, ſed ſupremum effectum naturalis virtutis. Ad comprobationem porro confirmationemque ſeutentiæ meæ ſufficere poteſt, quod dixit & judicavit Doctor Franciſcus de Figuciéa anno MDCXXXIV, quando ſmili de cauſa vidit & inſpexit hoc venerabile corpus, gravibus verbis declarans, quod ipſum invenetit cum eodem cæleſti ac divino odore, & cum eadem incorruptione atque integritate, perfectiſſimaque compoſitione & harmonia, cum qua hodie ſpectatur. Ne-

odoris ſuavitate:

nec obſtat quod caro ſiccata & conſumpta nouis,

ſicut antea etiam judicatum fuit in Viſitatione anni 1634.

Ex VASIIS A.D. P.

que minus id confirmatur inde, quod ipſum ſic fuit conſervatum per plures quam quadringentos annos. Debemus itaque indubitanter ſtatuere, quod odor, integritas, color, unio, & compago membrorum, aliæque omnes a me relatæ circumſtantiæ hujus ſancti corporis, excedant in ſui conſervatione præſenti omnem ordinem naturæ vel actia, per Dei operationem miraculoſam ad ſuos altos & ſecretos fines.

Idem communem opinionem ſanctitatis,

78 Liceat autem pro veritate, non ſolum affectus mei, ſed ipſiſſimæ eſſentiæ, hæc etiam addere diſcurrendo, quod ſi juſta Dei permiſſione hodie fieret reſurrectio corporum, ſuis animabus informandorum, qualis fiet in ultimo die judicii; venerabile iſtud corpus, quemadmodum ipſum invenimus integrum, omnibuſque partibus ſuis ſecundum legitimam harmoniam diſpoſitum, ut modo eſt; ſolum exigeret, ut anima ſua ipſum informaret lucido illo ſplendore, quo juſtorum animæ informaturæ ſunt corpora ſua, communicantes ipſis lumen gloriæ, quod Majeſtas divina illiſmet communicavit, in præmium ſatisfactionis, quam hæc in vita dederunt divinæ juſtitiæ per opera ſua heroica, elevata meritis paſſionis & mortis D. N. Jeſu Chriſti. In noſtro autem caſu evidens eſt, quod opera iſtius ſancti Regis fuerint radicata in vera ſanctitate:

B quandoquidem ſciamus, quod vixerit & mortuus ſit cum opinione ſanctitatis, juxta ſenſum communem & veneracionem omnium fidelium; quæ hodieque perſeverat, continuata plus quam quadringentis annis, continuaturque cum majori ſemper devotione & fervore: quod ipſum arguit ſuperiorem aliquam cauſam tam continuæ perſevetantiæ.

ex ſæculis continuatam,

79 Et ſane videtur mihi nullum formari poſſe ratiocinium humanum, quo evincatur contrarium: quin potius in hoc comprobatur ipſa ſanctitas, cum reſpectu ad humanæ naturæ potentiam, ſi mihi permittitur, hanc veritatem comprobare effato Gentilis Ariſtotelis, dicentis, Id quod omnibus videtur, impoſſibile eſt omnino eſſe falſum. Quod duo, aut quatuor, vel pauci quidam, fallantur, poſſibile eſt communi judicio: ut autem omnes in communi unina veritatis comprobatione fallantur, eſt inſpoſſibile. Conſideretur quæſo tempus & numerus ſæculorum, quibus duravit æſtimatio, cultus, veneratio, & fervens devotio erga iſtum venerabilem Dei ſervum, in omnibus populis & regnis, tam Catholico quam exteno Principatui ſubjectis, & patentiſſima in luce apparebit veritas, quam meo tenui judicio aſſequi videor. Denique accedit, quod noviſſime appellatus ſit Sanctus, & honoratus tamquam alii Sancti, atque ut talis petmiſſus & toleratus honorari, non ſolum a Prælatis & Superioribus ordinariis, ſed etiam a Sede Apoſtolica, quam regit & gubernat Spiritus ſanctus, per cujus auxilium ſperamus Canonizationem ipſius, ad honorem & gloriam Dei ac Domini noſtri. Hæc eſt mea in

infallibilit teſtimonij locum tenere cenſet,

C

& declarationem concludit.

hoc judicio ſententia, quam ratam probatamque habeo, tamquam de viſu & inſpectione ipſius corporis venerabilis ſervi Dei, ſecundum ſcientiam & experientiam quam conſequi potui ſpatio annorum quinquaginta, quibus medicinam profiteor. Si errem in aliquo, quod non bene intellexerim; nullo modo intendo diſcedere a ſenſu & doctrina ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ: quia in tali caſu omnimodis me reſigno & ſubjicio, tamquam fidelis & Catholicus filius Eccleſiæ; neque tantum ipſius luci & mandato cedo, ſed etiam cuicumque meliori ac ſaniori judicio.

81 *In eamdem ſententiam ac formam arbitrati ſunt,* tam *alter Medicus, tum Chirurgi duo: & eiſdem antehac conſonæ fuerunt reſolutiones eorum, qui anteriotibus viſitationibus interfuerunt, conſervationem ſanctis corporis approbantes pro ſtupendo & continuo miraculo.* Porro jam D inde a principio hujus tractatus, & ſpecialitet ab anno MDCXXXIV, *inquit Zuniga*, quo Decanus & Capitulum Metropolitanæ eccleſiæ in ſe ſumpſerunt totam curam & impendium, huic ſancto negotio neceſſarium, habuerunt ſemper formatam Deputationem, quæ ſingula agenda particulariter dirigeret, mutatis identidem pro temporum varietate perſonis; quibus liberali manu Decanus & Capitulum, ſicuti Philippo IV. Regi Catholico promiſerunt, contribuunt quidquid eis eſt neceſſarium ad finem conſequendum. *Qua ſane in re inſignem animi ſui generoſitatem declarant, tamquam digni ſucceſſores antiqui illius Hiſpalenſis Cleri, qui ad fabricam ædificandæ eccleſiæ novæ Cathedralis, cui ſimilem Hiſpania tota habitura vix eſſet, generoſe ceſſit ſuos omnibus proventibus annue percipiendis, modice eo quod ad neceſſariam ſuſtentationem ſufficeret contentus, quod abſolutum opus eſſet; quod ſub* Sancio IV *Rege, atque adeo ante annum* MCCXCV *coeptum, ſub* Joanne II, *id eſt non diu ante annum* MCCCCVII *primum finitum fuiſſe, ait Rodericus Carus lib. 2 cap. 4 ipſius aſcriptionem daturus, qualem antea etiam Morgadus dederat lib. 4 c. 2. Similiter in inſtructionibus mihi miſſis lego, quod* Capella S. Clementis (*quæ* E *ad commodiorem ſanctiſſimi Sacramenti adminiſtrationem in veteris eccleſiæ cloaſtro conſtructa fuerat jam inde ab anno* MCCXLVIII) *novo opere longeque pulcherrimo juxta novam eccleſiam fuerit parentum noſtrorum memoria condita; conferentibus Beneficiariis omnibus certas ſuorum reditnum portiones, præter eam quam Fabricæ Præfecti ex erario ſuo poterant erogare ſummam. Et hoc eſt quod* Sanctuarium *appellant, novæ architectonicæ ſpecimen pulcherrimum intus ac foris, viſuque jucundiſſimum.*

Declaratio Canonizationis pro cauſæ directione.

CAPUT VII.

Canonizatio ſancti Regis, inchoata a Clemente Papa X, Hiſpali nuntiata, & ad novum feſtum factus inſignis apparatus.

Præmiſſis motus Clemens X decernit,

82a ANno tandem MDCLXXI *adfuit* tempus, quod, *ut ait Zuniga*, deſtinavetat Deus in maximam Hiſpanicatum regnorum & civitatis Hiſpalenſis gloriam, *per S. D. N.* Clementem Papam X, *qui die* IV *Februarii declaravit*, Regem Ferdinandum, *ut Sanctum coli poſſe, feſtumque conceſſit in die ejus Natali celebrandum, ſub ritu Duplicis, per omnes ditiones Hiſpanicæ Monarchiæ ſubjectas, expeditis die* VII *ejuſdem* F *Februarii Pontificatus ſui anno primo in hanc formam litteris*: Glorioſiſſimos cæleſtis Jeruſalem Cives, illos præſertim, qui in diebus peregrinationis ſuæ, tametſi in terum humanarum ſublimitate poſiti eſſent, non ſperarunt in lubrico divitiarum, nec in Regiæ potentia dignitatis; ſed magna illa virtute humilitatis (qua fit, ut omnia terrena cacumina temporali mobilitate omnantia, non humano uſurpata faſtu, ſed divina gratia donata celſitudo tranſcendat) ſolidati bellarunt bella Domini; & unico illi fundamento, quod eſt Chriſtus Jeſus, innixi, ſuperædificarunt aurum, argentum, lapides pretioſos, manentiſque operis mercedem in æternæ ſalutis ſtabilitate accipere meruerunt, congruis honorum laudumque præconiis in terris celebrandos eſſe, merito cenſemus. Ac proinde flagitantia id ipſum Regnm orthodoxorum, non minus pietatis aliatumque Chriſtianarum virtutum, quam Regii faſtigii ſplendore fulgentium vota, paterno affectu exaudimus; ſicut ad Eccleſiæ Catholicæ decus, ſpiritualemque fidelium populorum ædificationem atque devotionem fovendam & promovendam, congruibile in Domino fore arbitramur.

83 Cum itaque alias, videlicet die XXIX Maji MDCLV,

EX VARIIS A.D.P.

A MDCLV, Congregatio tunc exiſtentium S. R. E. Cardinalium, ſacris Ritibus Præpoſitorum, ex deductis in proceſſu auctoritate Apoſtolica confecto, ſuper caſu exeepto, declaraverit, de illo conſtare ex cultu exhibito ſervo Dei Ferdinando III, Regi Caſtellæ & Legionis, cognomento Sancto, per immemorabilem temporis enſum, excedentem metam centum annorum, ante Decreta ſel. rec. Urbani Papæ VIII prædeceſſoris noſtri, eum ſcientia vel tolerantia Ordinariorum, & emanatum deſuper dictæ Congregationis Decretum, recol. mem. Alexander Papa VII, etiam prædeceſſos noſter, die xxxi ejuſdem menſis approbaverit; & inter alia pleniſſime conſtiterit, de celebratione Miſſarum in honorem prædicti ſervi Dei, prout de Sanctis celebrari ſolent, tam in Sacrario veteri, quam in Capella Beatæ Mariæ Regum nuncupata Metropolitanæ eccleſiæ Hiſpalenſis, ubi extat illius ſepulchrum. Hinc eſt quod Nos, piis eniſque cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli, Hiſpaniarum Regis Catholici, ac cariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ Marianæ, earumdem Hiſpaniarum Reginæ Catholicæ, Viduæ ejus Genitricis, precibus, nobis per dilectum filium nobilem virum Petrum de Aragonia, Ducem Segorbiæ & Cardonæ, Regni Neapolitani Proregem, ac ejuſdem Caroli Regis apud Nos

quod antiquitate cultus ſufficienter probata,

ac itaque dicun. Officium & Miſſa ſit de S. Ferdinando,

B & Sedem Apoſtolicam Oratorem, ad præſtandam Nobis ipſius Caroli Regis nomine obedientiam miſſum, ſuper hoc humiliter porrectis, favorabilem aſſenſum, quantum cum Domino poſſumus, præbere cupientes; ut in omnibus Regnis Hiſpaniarum, & Ditionibus eidem Carolo Regi ſubjectis, & in eccleſia SS. Jacobi & Ildephonſi de Urbe nationis Hiſpanorum, de memorato ſervo Dei Ferdinando Tertio Rege, Miſſa & Officium de Communi Confeſſorum non Pontificum, ſub ritu dupliei, juxta Rubricas Breviarii & Miſſalis Romani, quotannis in perpetuum die xxx Maji, qua idem Servus Dei obdormivit in Domino, celebrari, & ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, qui ad Horas Canonicas tenentur, recitari libere & licite poſſint & valeant reſpective, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus. Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis &c.

& permittit veltum feſtum.

84 Hanc gratiam, *inquit Zuniga*, idem Pontifex ampliorem mox fecit, die xi menſis præfati, permittens ut pro una ſola vice celebrari poſſet feſtum unum votivum per omnia regna, præter illud quod

C in die Nſtali occurrit xxx Maji celebrandum. Cum autem adeo lætus nuntius perveniſſet Hiſpalim die xix Martii, ubi propter immediate antea acceptas Roma litteras, felix quidem, ſed non ita promptus ſucceſſus expectabatur, etiam obduratiſſima corda ſoluta in lacrymas gaudii ſunt. Advenerat nuntius ipſamet hora matutina, qua ad majoris momenti negotia convocari Capitulum ſolet. Nulla igitur mora fuit, quin reſeratis tabellis tes publica fieret, expediis continuo Deputatis qui novum gaudium Prælatis & Magiſtratibus indicarent; & pulſatis conſeſtim Metropolitanæ eccleſiæ ſignis, quæ reliquarum tota orbe campanarum concentus exciperet, & tantæ lætitiæ cunctos faceret participes. Aderam ego in eccleſia, *inquit Zuniga* (*unde deinceps ſequentia accipimus*) ſuique tam felix, ut intes primos rem intelligerem. Teſtari autem poſſum, inexplicabilem fuiſſe animorum motum in omnibus qui aderant; cum mutato repente ſtylo, qui dicere ſolebant, FERDINANDUS SANCTUS; cœperunt pleno gutture exclamare, SANCTUS FERDINANDUS: plerique vero properabant ad ejuſdem corpus adorandum in capella Regia, quæ numquam intra ſe conſtipari vidit magis devotum affectuoſumque concurſum. Mox ſacra Sancti effigies collocata fuit ſuper altari, quod in medio capellæ applicitum eſt Regalibus tumbis: quo eadem veſpeta venerabunde & proceſſionaliter acceſſerunt ambo Capitula, in gratiarum actionem Archiepiſcopo decantanta orationem,

Quo mutato ſeſtivo excepto Hiſpali,

DEUS QUI BEATUM FERDINANDUM; *eamdem verosimiliter, quam Eccleſia de S. Philippo Nerio ſic proſequitur*; Deus qui Beatum N. Confeſſorem tuum Sanctorum tuorum gloria ſublimaſti, concede propitius ut cujus ſolennitate lætamur, ejus virtutum proficiamus exemplo. *Porro* noctem breviorem feceſunt lumina, per omnes vicos domoſque accenſa: & ſequenti die Jovis v Martii Audientia Regis Miſſam de ſancto Rege canendam curavit in Collegio Angeli Cuſtodis, quæ fuit omnium Hiſpali prima: ſecutum mox eſt Officium Contractationis in conventu S. Pauli; neque ceſſaſſent ex ordine alii aliique, niſi judicatum fuiſſet iſti debere illum præproperæ devotionis curſum, donec Metropolitana eccleſia ſuo jure eſſet uſa.

4 Martii agunture Deo gratiæ

85 Ex hinc ergo Decanus & Capitulum magnificentiam adoroandæ feſtivitatis cœperunt metiri generoſitate & obligatione ſua: maturandum autem & properandum erat, ut feſtum extraordinarium præcederet annuæ commemorationis recurſum. Primum ergo ex corpore Capituli miſſus eſt, qui Regi ſucceſſum gtatularetur, D. Joannes de Texáda & Alverete Canonicus: deinde decretum, aata omnia eſſe curandum, ut corpus ſancti Regi, ſeparatum ab aliis ſepuleris Regiis, eminentiori loco poneretur; nunc quidem extemporali opere pro feſto, poſtea vero durabili alio, ſecundum deſcriptiones, quas eſſet facturus Capitaneus Franciſcus de Rueſta, mathematicus & architectus præcipuus. Conſultabatus etiam, unde, ſi eſſet habenda proceſſio (quod erat ambiguum) haberetur urna tam ſancto depoſito citeumferendo idonea; ac denique de formalitatibus & aſſiſtentiis Miniſtrorum Regiotum determinandis ab Aula. Tempus breve ſupereat pro tanto, quantum Decanus optabat, apparatu: eumque incipiendum eſſet opus ab altari majori ipſius Metropolitanæ, erant qui volebant ei præſtruere machinam, occaſioni præſenti accommodatam. Vetum quid concipi potuiſſet, quod ejus magnificentia non exeederet, etiam abſque ornatu extraneo? Reprobatam ergo iſtiuſmodi cogitatione, obtinuit ſublimis idea Joannis de Baldès, pictoris ſculptorisque incomparabilis: qui ſuggeſſit, in eadem longiſſimæ Baſilicæ navi, inter chorum portamque principalem, ubi in feſto Corporis Chriſti ſolet exponi Sanctiſſimum, erigendam machinam triumphalem, ad earum imitationem, quas Heroibus ſuis erigebat antiquitas. Quod tam felicites magnificeque ſucceſſit, ut qui feſtivos ſolennitatis hujus apparatus integro volumine deſcribendos ſibi ſumpſerat Don Ferdinandus de la Torre-Farfan, quamvis omne ingenii acumen, ſtyli proprietatem, doctrinæ ſtudiis acquiſitæ excellentiam in hoc contulerit; imparem ſe faſſus, auxilium a ſculptura petierit; ut quod non ſatis poterat verbis, utcumque exprimeret lineamentis.

conſultur ſuper feſto faciendo Rex,

decernitur erigenda machina triumphalis:

86 *Porro exemplo Zunigæ, lectorem ſanum ad præclatum ſuperiori Capite feſtorum librum abiegantis, potuiſſem hic calamum fiſtere & ad ulteriora tranſire: ſed pati nolait Capituli magnanimitas. Intelligens enim quanto omnia elegantius ſculptores Btigæ tamdem poſſint expreſſa dare, in minori & congrua primæ horum Actorum editioni forma, maluerunt me ſcripturem priorem, quam poſteriorem imitari. Itaque fic ſculpenda curavi tunc omnia, ut ſingulæ lumellæ paginulas ſingulas implerent, ternæ autem vel quaternæ in unam contractæ majore in pagina, qualis Actorum noſtrorum eſt forma, ſimul poſſint*

Ex variis A.D. P. æri inciſa hic dantur,

impetui; quas hoc ordine nunc exhibeo, ut reibus earum, quæ tum in interiorem majoris Portæ, Capellæ Regiæ, atque Sacrarii offerentibus aſpectui, præponantur tota baſilicæ ichnographia, ſervituræ etiam ad intellectum deſcriptionis, propoſitæ annot. e ad cap. 2; deinde ut poſt formam machinæ principalis, media in navi eccleſiæ erectæ, contemplari tertia in tabula licet faciem omnem exteriorem ejuſdem eccleſiæ, laſcaibus multis operibus ciactæ, quæ in prædicta ichnographia ſignare non licuit. In qua etiam ichnographia præcipuas omnes vaſtæ iſtius fabricæ partes placuit ſignare zyfris, earumque explicationem hic ſeorſim dare. Eſt ergo

cum ichnographia eccleſiæ

1 Porta principalis, ducens a gradibus in eccleſiam.
2 Locus machinæ triumphalis ejuſque veſtigium.
3 Chorus major eccleſiæ.
4 Capella major, intra quam & chorum conſpectus & commeatus mutuus columnaribus cancellis præmunitur, ad arcendum vulgi ingreſſum tranſitumque.
5 Sacriſtia Capellæ majoris.
6 Capella Regia, in qua corpus Sancti.
7 Porta Capituli.
8 Porta Ærarii.
9 Porta Anticapituli.
10 Porta Sacriſtiæ majoris.
11 Porta meridionalis ad Longiam.
B 12 Capella Dominæ noſtræ de Antiqua dictæ.
13 Porta S. Michaelis, ad latus Meridionale.
14 Porta Baptiſmi, ad latus Septentrionale.
15 Porta Sacrarii.
16 Baptiſterium.
17 Porta ad atrium Aurantiorum.
18 Porta Laceræ, inter turrim & atrium.
19 Porta ad turrim & cœmeterium.
20 Turris veruſtiſſimi operis, cujus hic ſolum media pars notatur.

quam ingreſſis primum ſe offert machina illa,

87 *Hoc præhabito ſitus totius concepta, eccleſiam ipſam ingrediatur cogitatio per præcipuam Occidentali in facie portam, ubi ante omnia tibi occurret, media in navi poſt primas columnas, ingens ac triumphalis machina quatuor factorum, quarum unam intueas & paucis explicatam legens, intelliges tabularum picturam atque emblematum eodem ſpectantium argumenta, quæ tacitus tranſeo, ſimiliter ac in prima facie, ex heroicis ſancti Regis actionibus virtutibuſque deſumpta faiſſe, quibus ſua quæque lemmata epigrammataque Latina & Caſtellana*

C lingua reſpondeant. Cæterum totius machinæ inferioris Eccleſia obtinet, Ferdinandum *ad pedes ſibi inclinatum excipiens, & monſtrantem per quatuor ejuſdem machinæ latera ſals baſibus genuflexa* Hiſpalis, Cordubæ, Murciæ, *atque* Giennii *regna, cum hac ad baſim primariam, in qua conſiſtit ipſe, ſcriptura*; Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes iſti congregati ſunt venerunt tibi. *Hanc Scripturam, ſumptam ab Iſaiæ cap.* LX, *explicant Latini Caſtellanique verſus: & Eccleſia, ſibi ipſique in ſcuto quod ſiniſtra tenet gratulans, pari pulcherrimi utriuſque elegantia, reponere ei videtur iſtud ex Pſalmo* XV, Tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi. *In tribus reliquis baſis prædictæ lateribus, ſimili modo geminæ linguæ paraphraſis metrica, Eccleſiæ ejuſdem nomine, applicabat* Regi Ferdinando *hæc Scripturæ loci*: Ad alligandos Reges eorum in compedibus, *Pſal.* CXLVIII: Deducet te mirabiliter dextera tua, *Pſal.* XLIV: &, Ego primogenitum ponam illum, excelſum præ Regibus terræ, *Pſal.* LXXXVIII. *Sic etiam Hiſpalenſe regnum clavem porrigens fingebatur dicere*, Non erit qui claudat, *ex Iſaiæ* XXII; *Cordubenſe*, Qui vicerit poſſidebit hæc, *Apocal.* XXI; *Murcienſe*, Quia contrivit portas æreas, *Pſal.* CVI, *Giennenſe*, Poſſidebit femen tuum portas inimicorum, *Gen.* XXII *Quibus etiam omnibus ſubjecta legebantur in eumdem ſenſum concepta epigrammata Latine* D *atque Hiſpanice.*

88 *Aſt illa prætermittens, ſolam hic notabo quatuor principales titulos, totidem faciebus aſſurgentis paulatim machinæ ſic inſcriptos.* 1. Ferdinando Regi, pio, felici, triumphatorique perpetuo, inter Duces auſpicatiſſimo, Indigetes inter felicitiſſimo, ob rem Chriſtianam optime geſtam, pietate potius quam armis aſſertam in regnum religionemque Baticam, Maurorumque gentem attritam, ſacris Hiſpanorum faſtis quondam adſcripto, recens cultui expoſito. II. Clementis X, numine ipſo felicitatem Divo Ferdinando præfagientis, æterno ſæculnrum plauſu vicariam Dei poteſtatem agentis, univerſo Chriſtiani orbis conſenſu ſacros honores etiam decernentis, munificentiæ integerrimæ. III. Caroli II Hiſpaniarum Regis, vel ab infantia & monſtris formidandi, nomine magno Thraciam concutientis, ſpe lætiſſima Eccleſiam afficientis, progenitorum Divum ideam ſibi præſcribentis, ejusque ſacra a ſumma Sede impetrantis, catholiciſſimis auſpiciis. IV. Marianæ Auſtriacæ, auguſtæ, magnæ in cunis, magnæ in thoro, magnæ in prole, Ferdinandi quartædecimæ ſobolis, orbique E Reges diva poſteritate tradituræ, piiſſimis officiis, gratitudinis ergo Patriarchalis Hiſpalenſis eccleſia. *Convexo fornicis machinæ inferioris, in modum templi conformatæ, impoſitus cubus, ex quatuor lateribus partem aliquam coatinebat biſtoriæ, aſſabre picta in tabula; ſic ut anterior triumphantem pro* Ferdinando *Virginem Hiſpalim induceret, ſub hoc verſu Pſalmi* CXIII, Non nobis, Domina, non nobis; ſed nomini tuo da gloriam: *quæ verba hoc deinde carmine explicabantur:*

Cælorum auguſto vehitur Regina curuli,
Quam pedes inſequitur Reu, præit agmen ovans.
Vincentis Mauros Ferdinandi eſt dextera: at illa
Pugnantis Regis duxit in arma manum.
Ergo triumphanti Mauros ſit gloria Divæ,
Auſpiciis cujus caſtra inimica ruunt.

ſub titulis ipſe Sanctus

Clementi Papæ;

Carolo Regi,

Reginæ matri poſiti.

Superne pingitur Sanctus inducens Hiſpalim D. V. effigiem,

89 *Porro ea uno laterum* Sanctus Rex *conſpicitur, Hiſpalenſe templum dicans; ex altera, idem Rex ceram ſacro Viatico de lecto in terram ægrum corpus provolvens; a tergo denique idem cernebatur, animam Creatori feliciter reddens, cum datis ſibi ab eo Coronis, viciſſimque æternæ gloriæ coronam accipiens; ſub hiſce Epigraphis:* Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, *Pſal.* XLIV; Sciditi veſtimenta tua & fleviſti coram me, ego quoque exaudivi te, II. *Paralip.* XXXIV; Annuntiaverunt cæli juſtitiam ejus, *Pſ.* XCVI: *quæ omnia æque ac alia, epigrammate Latino pariter; & Caſtellano illuſtrabantur, ſuper ſpeciadidis duciilis argenti ſcutis. Angulis hujus cabi circumfigebant ſtatuæ, quarum in imagine ſolum duæ cernuntur; & hæ, ex habitu ſubſcriptoque nomine, cognoſcebantur eſſe,* Sæculum ſelix, & Oratio efficax: *quæ vera in receſſu latent, indicuntur fuiſſe,* Mars indefeſſus, & Victoria perpetua. *Singulis breve lemma, ex antiquis ſcriptoribus ſumptum, aptabatur in ſcutulis, poſitis ad initium volutæ, ſupra zophorum ſurſum ultentis; puta ſub ea cui* Sæculum Felix *imminet, hoc Plinii ſecundi in Panegyrico ad Trajanum*; Eſt enim vera felicitas, felicitate dignum videri: *aliaque aliis tribus perſonis proportionata. Super quatuor portas, ex angulis majoris machinæ lateraliter procurrentes, totidem aſcendebant palmæ, galea ſuperne laureata onuſtæ, & ad pedem victricibus* Regis Sancti *armis circumnatæ, ſub hiſce lemmatis.* 1. Indutus eſt juſtitia ut lorica. II. Galea ſalutis in capite ejus. III. Indutus veſtimentis ultionis. IV. Et opertus eſt quaſi pallio zeli. *Extimis vero earum porterum pilis ſuperſtebant earnoſæ quercus, dependentibus undique barbarorum devictorum ſpoliis onuſtæ, ſub circumvolitante lemniſco, cui inſcriptum,* Fernandus Deo hæc de perduellibus arma, *metro quidem*

Clementi Papæ;

Carolo Regi,

Reginæ matri poſiti.

Superne pingitur Sanctus inducens Hiſpalim D. V. effigiem,

cum pugnantis ſta. tuarum

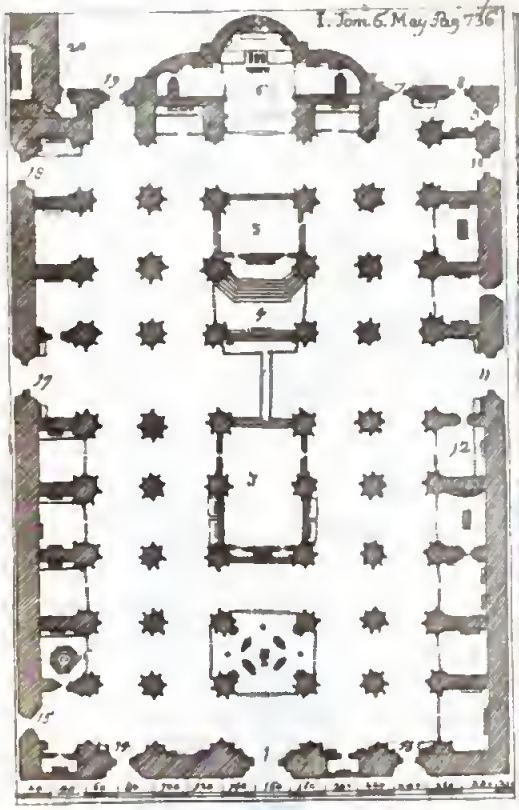

Digitized by Google

II Tom 6 May Pag 786

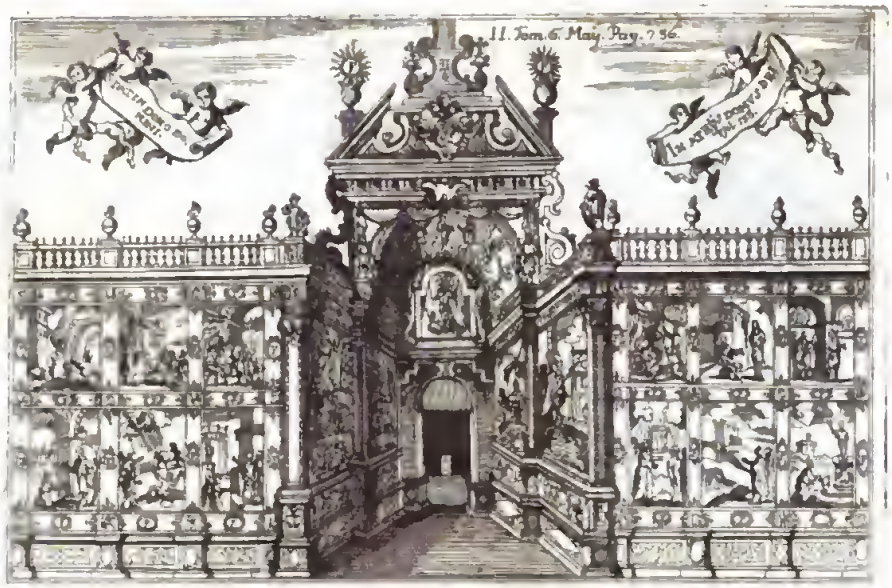

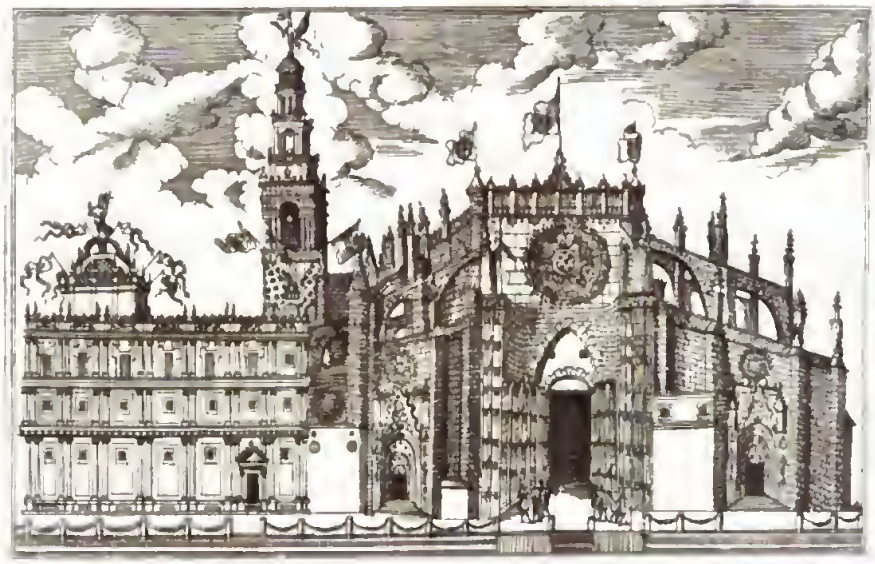

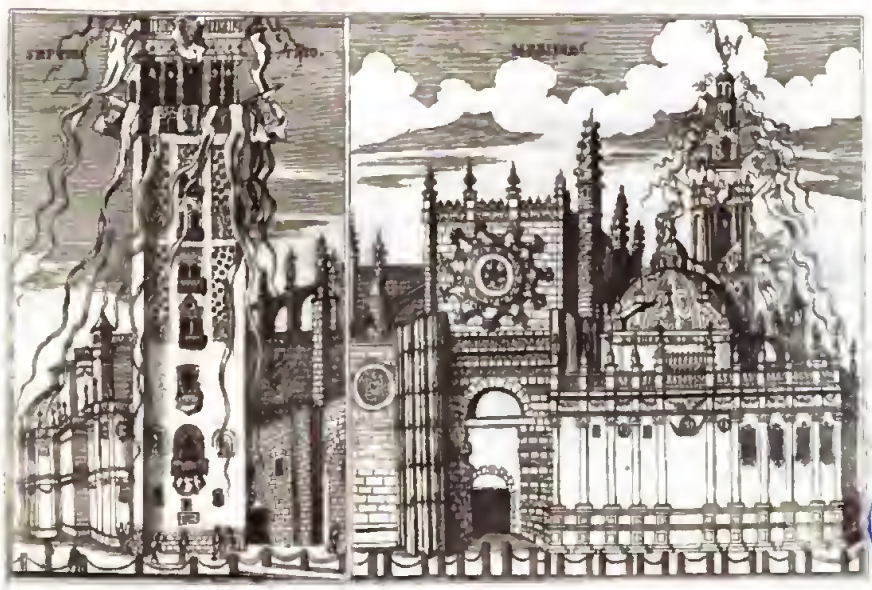

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

A dem non uſquaquaque ad ad leges poeticas cuncto ; ſed ſatis apte expreſſo ad Virgilioni hujus imitationem,

Æneas hæc de Danais victoribus arma.

ipſe vero in vertice ſtetit,

90 Supra quadrilateram vero, quam dixi, baſim ejuſque coronidem, in tanto arctius ſpatium paulatim aſſurgunt machinæ quanto ferebatur ſublimius, habebat in angulis pulmiferos Genios, inſcriptam lamniſcit, quos tenebant manibus, litteris cubitalibus exhibentes quadripartitam ſententiam ex Iſaiæ LXII, — ERIS CORONA GLORIÆ — IN MANU DOMINI — ET DIADEMA REGNI — IN MANU DEI TUI. — Eæ hæc omnia claudebat ſplendido nubium globo inſiſtens ſtatua S. Ferdinandi, regulariter induti armatique, pro ratione altitudinis ſuæ auctæ ad menſuram pedum decem cum dimidio, altera gladium tenens, coronam altera ; hanc velut acceptam ſæpius, illum pro Deo exercitum. Et quoniam Baſilicæ forulis non cuiquam adhuc omnia tranſcendebat intervallo, ſpatium fuit componendo deſuper inſigni cælo, in quo tremendum Jehovæ nomen circumdabant Seraphini ; præter Angelos, qui velut ex aere lapſi novo Cælitu videbantur in occurſum advolare, tanto artificio compoſitis omnibus, ut non ſuſpenſa de ferulis, ſed libratu in aere per ſe conſiſtere viderentur, totamque machinam deſuper operire. Alia plura, quæ verbis deſcribere modo non vacat, ejuſdem machinæ ornamenta, facile docebit

B velut in cælum tendens.

ſculpta hic tabula, minori mole, elegantia majori, opus ipſum ſuæ fidei exprimens ; niſi quod ſculptori licere volui, ut corrigeret defectum paſſim notatum a peritis, cum res ſtaret, judicantibus altius a pavimento eccleſiæ attolli debuiſſe machinam : quod hic factum, exſtitato graduum aliquot ſuggeſtu, per quem aſcendatur ad illud quaſi templum : ſuus etiam ſtructura, quoad primum ordinem porticuum juſto humilior viſa, hic cernitur aliquanto elatior : atque ita moles reliqua ad decem pedes noſtra in tabula aſſurgit altius : quia cum eadem molas iterum erigendo erit (quod fiet fortaſſis cito) curandum intelligo, ut ſpectantium oculis ea quam periti requirunt ſatisfactio detur, ſitque opus omni ex parte abſolutum.

Ornatus interior portæ principalis,

91 Iſtis circumſtricta ex omni latera diligenter conſideratis, ſi ſpectator, rurſus antapramemoratum in medio navi maſbinam conſtitutus, ſeſe converteret, & ad principem templi portam, qua fuerat ingreſſus, reflectebat oculos ; objiciebatur ea adverſo theatrulis apparatus in hic appoſito uum, a imagine expreſſus, & capitella majorum columnarum altitudine excedens, ea forma, ut alte ſupra portum eminerent, Vexillum regium, Gladius, & Scutum

C ſub magnifica umbella, ſupravolitante lemniſco, cui inſcripta legebantur iſta Pſalmorum Davidicorum verba, Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo : ego deſpiciam inimicos meos. Hanc Sancto Regi fuiſſe familiarem teſſeram haud temere divinavit P. Joannes de Pinedo in ſuo Memoriali ; argumento ſumpto ex litteris, perquam barbaricæ ac vitioſæ, pro ſæculi illius ruditate, ſculptis circum labrum ſyphi aurei, qui ab illo Hiſpalenſi eccleſiæ donatus inter Reliquias conſervatur ; prædictaque verba ſic notata exhibet : DOMINUS. DOMINUS. MYCHI. AIUTOR. ET. NON. TYMEVKID. FACIAD. MYCHI. OMV. ECHV. DESPICIAM. ENEMICOS. MEOS. Utriuſque lateris argumenta licebat partim ex pictura colligere, partim intelligere ex adjunctis lemmatis. Spectabatur enim hinc quidem Rex Sanctus, filium ſuum Philippum inſtituens Archiepiſcopum Hiſpalenſem ; inde Fama, buſtuans magnalia Metropolitanæ Eccleſiæ, ob eodem fundata ; dum hic legebatur ex Martiale Poeta hemiſtichium tale, Unum præ cunctis fama loquatur opus ; inde ex c. 48 Geneſeos, Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio. Superne vero totum utrimque opus abſolvebant emblematicæ expreſſiones elegantes duæ ; ſic ut in earum una oſtentarent ſe gemina brachia, Chriſtianum Mauricumque vexillum protendentia, quorum hoc ex inimicis relatum carebat litteris teſſerarii S. P. Q. R. quas ex barbarorum mente legere oportuiſſet, SARACENORUM POPULO QUIS RESISTET ? tranſlotæ autem in vexillum Chriſtianum, reſpondere videntur, SANCTUS PIUSQUE REX. Ex adverſo autem repræſentantur geminæ dextræ, armata una, altera oculum in palma gerens, alata utraque : quibus docetur Rex, velut ambidexter, ſuis in actionibus fortitudinis prudentiam, & utrique exequendi operis celeritatem junxiſſe.

ex variis A.D.P.

92 Placet nunc mente ſequi circumiturum lateralia ampliſſimi templi Sacelli ; in quibus odornandis, ſerica veſte & ſupellectile argentea, ſic laboravit patronorum cuſtodumque zelus, ut non ſit permiſſus evagori ad nova in iis opera fabricanda, ne ſcilicet unus alteri impedimento foret, ipſiuſque principalioribus operibus, in tanta anguſtia temporis, ſubtraheretur numerus neceſſarius fabrorum. Unum novum & omnibus commune fuit ac ſatis mirum, quod præteuſæ ſingulis ſacellis crates potuerunt ſimul omnes novo auro obduci ; alterum æque gratum erulis ſpectaculum fociebant parietes, periſtromatis ſericalis vario colore varioqua ingenio conveſtiti ubique. Sacellorum autem ſingulorum propria & particularia decoru ſtrictim percurrit liber Feſtorum : ſed ea, cum ſint perpetua, & videri quotidie poſſint, nihil attinet proſequi

E cum eodem : nec enim intendimus deſcribere minutim omnes anguſtiſſimæ Baſilicæ partes. Ergo ſilentio prætertis vigiati duobus lateralibus verſus Auſtrum ultaribus, intra non multo pauciora Sacellu ; prætertia etiam commemoratione ſuffragium ædificiorum, ejuſdem meridionalis lateris cornu extrinſecus circumcuntium, ad quæ ab eccleſia patent portæ, opere tanti elaborate, ut nihil lit debuerit potuiſtve ad ornatum addi ; ut ſunt Ærarium, vulgo Contoduria major ; Anticapitulum ; Capitulum, & ædificiorum eccleſiæ adhærentium,

centum erigunta quinque pedes circumferentia ſua ovali complexum (quæ omnia elegantes deſcribit liber Feſtorum) prætertis, inquam, iſtis univerſis, lectori aſtimandum reliquo tantorum operum interiorem recuſotem, ab exteriori ferma, quam ſic cubibeo in cabella, ut eidem ex parte adjunctum volverim conſpectum lateris Borealis ; quatenus poſt uerum videri poteſt hemicyclus dimidius capellæ Regiæ, & ſolitium Atrii ſive Clauſtri, cui adhæret latus Orituiole ipſius turris, extimum eccleſiæ ad Euro boream angulum angulo ſuo contrario utelugentis.

93 Tali modo compendium facieus temperis, recta te ſiſto ante ipſam capellam Regiam, qua mediæ navi pro capitis ſeu parte ſuprema cruris eſt. Enim in hoc ſacello, F ad initium graduum verſus altare ducentium, conſtitit exhibetur Sacellum Regium. Sancti Regis monumentum, cum altari ejuſdem ; & in ata majori imago Deiparæ, quæ ſibi a Regibus nomen vindicat. Hujus primarii Sacelli parietes, quamvis eos contopere ars axsoluerit opere architectonico & ſculpturio vario, ut dubitatum diu fuerit, aſſetne futurum ſatis ex decore, ſi periſtromatis, quantumcumque auro & ſerico pretioſis, convеſtirentur ; quin tamen nova feſtivitas novum videbatur apparatum exigere, placuit cuſtodiæ illius præfectis Præſbyteris, eam pilas quibus epiſtylium ſuſtinetur, altos erigunta pedes, latas quatuor, quam interſeptum pilis ſpatium, ſoutegera loſigni unius fermæ periſtromate periſtromate, ad hunc finem confecto ex panno rubro ; partim damaſceno, partim holoſerico villoſo, perpendiculariter atque alternis ducto a ſummo deorſum, caſtelliſque & Leonibus effigiato, quemadmodum cubulu inter quatuor conjunctas vertia ſpectandum dat. Porro ne ignoravet, quorum ſtudio ſumptumque curata fuerit res tota, ſolum opus erat legere dedicatorium titulum, faſquipedalibus uuvel fulgoris litteris, epiſtylii circumeuntis fundo inſcriptum, in hanc ſententiam : Caſtellæ & a Cuſtodia ejus præfecti Præſbyteris ; Legionis Divo Ferdinando Regi, nomine Tertio, pietate Primo, virtute bellica nulli ſecundo ; Majorum gloriam, Maurorum copias, fama, potentia

Delibato ſtrictim ornatu Sacellorum lateralium,

ad latera ejus.

novo periſtromate veſtitum,

E. FA-RIUS A.D.P.

tentia superatoi; justitiæ dum vixit, corpore post mortem, integerrimo; sacri corporis io Regio sacello Presbyteri Custodes, nuper inter Cælites accenso, bene merenti Patrono; ex clientelæ munere, ex gratitudinis debito, hanc pompam gestientes ereuerunt. *Ingredientibus autem utroque ex latere spe-*

& spectacula lateralia e

Eandus exhibebatue Rex Sanctus, *sub papilione suo; hinc quidem genibus flexis & junctis manibus, oraus, interim dum in aere effertur sibi spectanda civitas, & Angelus ectendere jubens, quod inferius scripta verba sic explicabant*: Ecce Dominus misit Aogelum suum, & præparavit viam ante faciem meam, *Malach.* 3. *Lade vero dormicus intuensque Deiparum, exhortantem ad opus tam glorioſum, cum hoc lemmate*: Mitte illam de cælis sanctis tuis, & a fede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & mecum laboret, *Sap.* 9. *Ulterius vero, cepræſentabantue Regis Careli atque Reginæ Matris ad vivum expreſſæ imagines genuflexæ, ſub Regio utrumque baldachino: ut qui perſonaliter adeſſe feſtivitati non poterant, eidem perpetuo aſſiſterent in effigie ſua.*

94 *Hinc per navim eccleſiæ Borealem, ubi totidem quot ſupra ſacella ſimiliterque apparata erant, progredi licitbat uſque ad ſacellum Baptiſterii, cujus labro ex*

B *jaſpide octogono circumducta eras aova totidem laterum atque columarum machina, quæ ſurſum in modum pyramidis aſſurgens, tanta arborum florumque & fructuum omnigenorum diſtinguebatur varietate, ut forma quædam extemporalis Paradiſi ita ea exprimi videretur; præter argumentum quidem præſentis feſti, ſed non præter exigentiam loci, in quo recuperatur per ſanctum lavacrum gratia amiſſa in Paradiſo terreſtri. Secundum hoc ſacellum, per elegantiſſimam ex marmore portam, ingreſſus dabatue in Sacrarium, in eadem cum templi frontiſpicio linea lateraliter procurrens, ſicut utrumque exhibet infrapoſita tabula. Ejus interiorem fabricam ac formam multis deſcribit liber Feſtorum: quæ lectorem remittens, & quatuor utroque ex latere ipſius poſita altacia perteuſieus, ſſlo eum aute primarium ipſius Sanctiſſimi Sacramenti ſacellum, ſub elegan-*

atque Sacrarii,

ti tholo pedes emoiue triginta tres latum, profundum vigiuti quatuor. Hujus latera veluti ſtipatores hinc inde prætexebant bicipites Aquilæ, uſque ad pedes ſexaginta elevatæ cum ſuis baſibus; plumas babeutes argenteis varii operis ſcutulis juſta cum propoctione contextas, capita coronis aureis inſigoia, ungues quoque & roſtea maurata.

C *novo altari inſtructi s*

95 *Altare, præſertim altari ordinario S. Clemenſis licet ſpecioſiſſimo (in quo ipſum Sanctiſſimum, ad ægros efferendum aut communicaatibus diſtribuendum, ſervatur) quale in quarta imagine cernis, altum pedes centum, ſic erat conformatum, ut mediæ tabulæ locum teneat duorum utrumque arcuum porticus, ad modum perſpectivæ; quam inter ſole tenus demiſſæ nubes, hinc* S. Clementem *in ſublimi conſidentem babint, manuque monſtrantem viam Hiſpalim verſus, cujus mœnia uc tueres, poſt longa camporum ſpatia eminus videbantur repræſentari; unde* Ferdinandum, Fide Sacramenti *ſanctiſſimi comitatum, per nubes eaſdem in terras, delapſum & velut iter Hiſpalim verſus ineuntem, ap-*

ubi repræſentatur Sanctus Hiſpalim tendens,

plaudentibus deſuper ſceptrumque ac ceronam ferentibus de cælo Angelis; cui cepræſentationi ſubjectus limbus ex Apoſtole Jacobo ſic loquebatur: Vides quoniam Fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus Fides conſummatu eſt. *Columuarum utrumque fundamentum ample patens, hinc dormicutem ſub papilione* Regem *babebat, apparente eidem* Deipara, *ac velut dicente id quod interpolatis Angelus alte afferebat ſupra caput ſcriptum, ex libro Geneſeos*, Terram in qua dormis tibi dabo & ſemini tuo; *inde coram appacente* S. Iſidoro *exhibebat genuflexum eumdem Regem, & alius ſuperſtans interpilaris Angelus, ſimili* D *ex ſcuto factebat hanc illum dicere iſtud Pſalmi* xxxiv, Reſtitue animam meam a malignitate eorum, *intelligende Hiſpaleuſem civitatem, a Machometica ſpurcitia expurgandam & Catholicæ fidei reddendam. Deſuper ſub coronide prominebat, & late legebatur hic titulus*: Clementis uſpirantis auſpicio, ob ſanctam, *Deiparæ & S. Clementis promiſſis fretus.* uctо de barbaris triumpho, reducem a cælo Fidem, elaris quæ infecerat Arabas primævæ gloriæ ſubſelliis, almæ Hiſpaleoſi Sedi in poteoti bruchio reditam, cultus beoemerenti, acerrimo Chriſti athlete Ferdioando tertio, Caſtellæ ae Legionis Regi ſanctiſſimo, fortiſſimo, felieiſſimo, Patrono Bæticæ, ſacer ſplendidus ordo Hiſpaleoſium, quem in auguſtiſſima Euchariſtia ſibi pro colendo fidei myſterio Deus homo delegit, curam ſumptus addixit. *Opus porre totum deſuper coronabat* Victoria, *ea armis veuilliſque barbaricis confecta throno iuſidens, & ſupremum fornicis arcum ſuo pene capite contingens, cum hoc lemmate ex Epiſtola* 1 Joannis, Hæc eſt victoria, quæ vineit mundum, Fides noſtra: *cujus cotius operis elegantiam ut ipſis oculis metiri poſſes, ſpeciem etiam ejus curavi ari incidendam.*

96 *Sacrarium hoc communiter obtinent præuobiles Con-* E *fraternitates duæ, altera ad ſanctiſſimi Sacramenti ho-*

Claſtrum ſeu Atrium uetus adhærens lateraliter templo

norem promovendum, altera ad procurandum purgatis poſt obitum animabus auxilium inſtituta; unde partitam etiam inter ſe habent lateralium, quæ dixi, ſacellorum cuſtodiam. Hac tamen vite Sodalitas ſecunda, totam totius Sacrarii ornandi curam priori relinquens, velut ipſi ex titulo ſuo magis propriam; excelendum ſibi ſumpſit Atrium ſive Clauſtrum: quod quia latere ipſius Sacrarii jubaret, Clauſtrum Sacrarii *appellant aliqui: ſed magis ordinario vocatur* Clauſtrum Naranjorum, *id eſt arborum mala aurea ferentium, ab earumdem media in area conſitarum inſigni auoſaque proceritate; Maurorum opus, & nunc quidem longius multo quam latus, utpote ſecundum latitudinem Sacrarii tanta procurreus longitudine, quantam habet boreale latus templi uſque ad turrim, ad cujus (ut dixi) occidentale latus pertingit. Videtur olim ipſa turris tenuiſſe medium lateris Orientalis locum; denec laxandis novi templi ſpatiis dejectum eſt totum latus Meridionale, cum parte fortaſſis tertia laterum Orientem atque Occidentem ſpectantium. Ex quibus rurſus ſublata eſt* F *pars celiqua Occidentalis, illi quod dixi Sacracio ſtruende locum factura: ſupereſt ergo ex veteri fabrica lateris Orientalis pars una arcuum ſeptem, & totum fere latus Boreale, quod cum integrum ſtaret ſcribente Morgade arcuum fuerat quindecim, nunc uno alterove brevius inveuitur, quadamtenus aptatum in Veſtiarium alioſque uſus adhærentis ſibi Sacrarii. Hoc Atrium, quocumque ex latere ingredi velles, ingrediebaris per arcuatam inſigniter operis triumphalis portam, cujus utrimque procurentes alæ, prætendebantur porticubus illis vetuſtis, quodque utrimque a media porta veſtabat ſpatium, erat pro longitudinis ſuæ ratione diviſum pluribus paucioribuſve pilis, peribolum ſupremum ſuſtinentibus, & continuabatur uſque ad communem reflexionis angulum; ſic ut unum latus intuens, omnia te videre poſſis credere, modo velie concipere alterius atque alterius argumenti, unum tamen ſcopum ſpectantis, fuiſſe picturas figuraſque, quibus portarum ſingularum machinæ decorabaxtue, ſingula interpilaria (quæ debuiſſent impleri duplicis ſerie circumeuntium picturarum, ſi tempus tam multæ faciendis fuiſſet) hiſtoriatis multiplicis argumenti tapetibus prætexebantur, quemadmodum vides ea in tabella, quæ infima eſt trium, una ix pagina mox eubibendarum.*

97 *Ejuſdem etiam quam dixi Sodalitatis Animarum alterum fuit inventum, ſupra prægrandem fontem, qui*

centrum

EX VARIIS A.D.P.

A *centrum Atrii totius occupat ad omnem eccleſiæ uſum oppor-*
Mons in ejus centro ſupra-ſtans elegan-ter erectus, *tunus, erigere ex truncis arborum candidiſſimis montem ſub-limem, ad cujus ſummitatem ducere videbatur ſemita, ſpiraliter per clivum illius aſcendens; ſumpto initio ab ejuſdem oppidi porta, cui inſidebat venuſtiſſima vernantis ſpeciei Nympha, Naturam exprimens & quem tenebat recens natum Sanctum tradens alteri ſplendidiſſimæ matronæ, Gratiam divinam repræſentanti, ad ſummum ſcilicet virtutum culmen per omnes ætatem gradus provehendum. Succedebant enim, quæ eu ordine illum ſuſciperent, primum Virtutes Theologicæ tres, tem Morales quatuor, inſigni veſtium & ſymbolorum cuique proprium ornatu conſpicuæ; donec tandem pervenirebatur ad faſtigium montis, ubi inter nubes erectus ſuper quatuor columnas thronus, ſupremam Dei Majeſtatem, Angelorum choris cinctam, ſuſtinebat, atque ante eam genuflexum Sanctum, eo in habitu, quem prædictæ Virtutes texuiſſe videbantur ex colore cuique proprio. Hac machina præterita, veniebatur ad portam in templum ducentem: cui præſtructum arcum placet explicare paulo diffuſius, ut inde de tribus aliis ceterorum laterum portis ſimilibee conjectura formetur. Supra ipſam ergo portam templi, ſtabat ſubvecta Angelicis humeris inter nubes, Sanctus, alteragladium altera crucem ferens, cum hoc lemmate: Domuit orbem & ferro & ligno. Ab hoc princi-*
& porta ſibi invicem in quadrum oppoſitæ ſ *pio, deſuper ſeſe explicans atque paulatim latior arcus* B *trajectam dividebatur, pendente ea ipſa ejus clavi columba, Spiritu ſcilicet ſancto, Doni ſeptemplicis auctore: quæ quidem Dona repræſentabantur figuris muliebribus ſeptem, in ipſius curvaturæ fundo ſpatioſo depictis.*

98 *Utrimque ſeb epiſtylio explicata latera totius operis, biſariam dividebantur ſingula; intraque columeas vel pilas angulares, picturis quatuor exadornabatur; quarum in dextro latere extima Berengariam faciebat, regio inſidentem throno, detractam capiti ſuo coronam imponere filio, ad genuflexo, cum lemmate ſubjecto:* Videte Re-
quarum explicatum una, per quam erat ingreſſus in templum, *gem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua. Interior picturæ habebat Sanctum Regem, cum ſuo exercitu explicato per campum, Angelumque velut obumbrantem omnia, quibus ſubſcriptum erat,* Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum. *A ſiniſtris interior portæque ipſi victrior tabula, oſtendebat gentem Mauricam muliebri ſchemate, ad genua Sancti in throno ſedentis, accipientem de manibus ejus librum Chriſtianæ legis, ad quod declarandum ſubdebatur,* Ego autem conſtitutus ſum Rex eb eo. prædicans præceptum ejus. *Ultimo denique exprime-*
C *batur idem Sanctus, Maurorum Hiſpalenſem baſilicam*
ejuſque ea latera utroque pictura. *Deo atque Deiparæ conſecrari faciens; qua propter etiam ſcribebatur.* Ecce plus quam Salomon hic. *Singulis autem picturis ſuppoſiti Hiſpana lingua rhythmi, ſingulas ſententias explicabant diffuſim: & quod ſubtus erat ſpatii, inter columnarum baſes, occupabant quatuor parva virgunculorum inſignium, per adjuncta ſibi ſymbola lemmataque Beatitudines octo Evangelicas repræſentare a pictore jeſſæ. Quin etiam ipſarum baſium lateribus ſingulis emblemata varia inſcribebantur, quæ minutim poſſunt digeſta videri in libro Feſtorum. Ibidem le-*
Alibi legendaria per urbem theatra & arcus. *gere etiam poteris, quibus in locis tranſitura pompæ proceſſionali erecti fuerint arcus triumphales, quove argumenta, quæ & quam inuptuoſa per plateas altaria; quot theatra choreis feſtivis exercendis; quanta opulentia expoſitorum ubique peripetromatum & picturarum. Opus enim eſt ut librum ipſum feſtorum adeat, quando hæc noſtra ſummaria delibatio capitum præcipuorum modum jam exceſſit hiſtorici commentarii: cui propoſitum antiquæ potius revocare in lucem, quam recentioris memoriæ acta enumerare ſcribendo.*

CAPUT XIII.

Feſtum ſolenniſſime celebratum: admiranda quædam ipſam commiteta aut ſecora. Officium proprium impetratum

99 *Ipſum feſtum quod attinet, narrat porro de eo* Zuniga, *qualiter ſabbato Dominicam Trinit.* .. *præcedente, quæ tum cadebat in* XXV *Maji, & fuerat nova feſtivitatis, ſemel dumtaxat agenda, deſtinata: inter utrumque Chorum, id eſt, in ipſo templi medio navis utrimque cruciformiter excurrentis umbilico, ſteterit Sancti Regis ſtatua, ſculpta opere accelerato elegantereque inaurata, qualis erat ſequenti die in proceſſione deferenda. Deinde exponit cauſam, cur non niſi decimo ante illam die decreta ſupplicatio fuerit, metuentibus aliquibus, ut id per leges Romanas liceret; aſſerit nihilominus tam copioſum ſplendidumque fuiſſe domorum, plateaeum, vicorum ornatum; ac ſi neque potiorem partem ar-*
inſtituitur Dominca Trinitatis Proceſſio. *tificum occupatam habuiſſet Metropolitana eccleſia, & a longo tempore præparare omnia per otium licuiſſet. Tandem vero, prætermiſſis ſolemnibus novæ feſtivitatis offeis, quæ totam Dominicam Trinitatis occupatam haburunt, perduxeruntque longe ultra meridiem; aggreditur veſpertinæ proceſſionis, diem claudentis modum ordinemque deſcribere, in multis ſimilem ei, qui fuit ſervatus in translatione anni* MDLXXIX, *& qualem quotannis videre eſt in feſto corporis Chriſti, niſi quod hujus loco geſtabantur Vexillum & Gladius Sancti Regis.*

cum Vexillo & Gladio Sancti, 100 Vexillom inter Præbendatos Capituli portabatur, e D. Lupo de Mendoza, Locumtenente Prætoris majoris Ducis de Alcalà, Equite habitus de Calatráve, ſtipatibus eum filio eius D. Joanne de Mendoza & genero D. Joſepho de Grena. Inter ipſos Capitolares, Hiſpalenſis Aſſiſteus D. Comes de Lenees, Petrus de Villela, ferebat Gladium ejuſdem Regis, non tamen eb aliquo Sacerdotum digoiorum deductus, quod ei tamquam Reliquiæ nunc debebatur, ſed ſecundam eotiquum morem in die S. Clementis ſolitum uſurpari. Aſſiſtentem ſequebatur ſecundus urdo muſicorum, ambulans ente tabernaculum portatile perquam illuſtre, ſub quo deferebatur venerabilis omnibus S. Ferdinandi imego, ſtipata ſpecioſo ſatellitio Fratrum Soietatis S. Matthæi etque Sarturum. Succedebat F Regie umbella (Pallium vocent) decem ergenteis haſtilibus elata e totidem Rectoribus civitatis, ex Viginti-quatuor-virum oumero ſomptis. Tum procedebat reliqne pars Capituli, & præluceutibus Iſidoriani ſeminarii Collegialibus, Regina Regum, in ſun feretru argenteo, ſub umoelle, eircom ſonante tertio muſicorum choro; atque poſt illam Archiepiſcopus, aſſiſtentibus ſibi ex Capitulo Diaconis quatuor, eum ſuis domeſticis: egmen eurem claudebat *optimo ordine ducta per urbem,* Tribunel S. Inquiſitinnis, cum ſuis Familiaribus & Miniſtris; & Capitulum Rectorum Urbis, etiam eum ſuis. Atque ita ducta proceſſio, cum eſſet egreſſa per portam S. Michaelis, eſt quæ in frontiſpicin ad latus dexterum portæ majoris; ingreſſe eſt per portam turris, quæ conſiſtit in latere dextro capellæ Regiæ, totemque illius Veſperæ periodum occupans eleuſit diem XXV Maji, quu oullum lætiorem unquam habuit Hiſpalis, ab anois CCCCXXII, menſibus V, & diebus IIS, quando primum, XXIIA Decembris aoni MCCXLVIII, victor urbem ingreſſus eſt Ferdinandus.

& porro continuatur feſtivitas, 101 Sequenti die ſic eſt continuate feſtivitas, ut ne indultæ facultatis pro une ſolom die limites tranſirentur, cantatum fuerit Secrum de ſanctiſſima

EVARIS A.D.P. ma Trinitate, cum conſueta ad gratias agendas Oratione. Feria IV factum de currenti tunc feſto S. Joannis Papæ & Martyris, cum Collectis in gratiarum actionem. Feria V, die XXVIII Maji, ad feſtum Corporis Chriſti agendum ſubſervivit quidquid plateas ornaverat Dominica præcedenti; ipſumque Sanctiſſimum poſitum fuit intra ſuum tabernaculum, collocatum in illa triumphalis machinæ centrali baſi, ſupra quam antea viſus fuerat ante Eccleſiam genuflexus Ferdinandus. Cum vero in proximam ab ipſo feſto diem etiam cadereut ſolennes Veſperæ S. Ferdinandi, uatalem ejus diem inchoantes cum Indulgentia plenaria, quam uſque ad ſecundas Veſperas duraturam conceſſerat Pontifex, per Breve expeditum XXVIII Februarii; & tota deinceps Octava permanerent iidem qui autea apparatus; videbatur divina Majeſtas rem ita ordinaſſe, ut honoribus ſuis admiſcerentur hujus ſui ſervi honores, qui ſemper illi myſterio cultum præcipuum detulerat. Denique ipſa octava die & V Junii, Venerabilis Sacramenti Confraternitas in Sacraeio, ſic ut vidimus apparatu, feſtum Sancti proprio uomine inſtauravit: quod deinde per omnes urbis conventus atque eccleſias ſingulariter factitatum, cum quanto maximo ſingulæ potuerunt ſplendore.

cum Octava Corporis Chriſti

B

Deputati Capitulares pro cultu S. Ferdinandi

102 *Hafleus Annales Zuniga nos deducunt, quibus una cum ſæpius nominato libro Feſtorum uti quod potuerim, debeo diligentiæ admodum R. P. Balthaſaris Egues, tunc cum hæc primum moliri cæpiſſem Præpoſiti Domus Profeſſæ Hiſpalenſis, deinde Provincialis Bæticæ, nunc vero vita functi: cujus deinde ſuggeſtione factum eſt, ut Reverendiſſimam Capitalum, accepta notitia operis noſtri meæque ſolicitudinis, ut Tractatus hic, ad ſancti ſui Fundatoris honorem, evaderet undequaque inſtructiſſimus, move longioris impatiens quo expectandus cum ultimo Maji Tomo credebatur, peteret urgeretque anticipatam editionem, quæ ſecuturo ac porro ulterius perficiendo operi majori præluderet. Habet Capitulum iſtud, uti ſupra num. 81 dixiſſe memini, delectos e ſuo corpore viros, quibus peculiariter commendata eſt cura omnium, ad cultum veneretionemque ſancti Regis pertinentium, ſub appellatione Deputationis. Cum ergo deſiderio præcitto prompte annuiſſem, & in promiſſi executionem intento nonnulla haud levis momenti dubia occurriſſent, quorum ſolutionem vix aut ne vix quidem ſperare a propria induſtria poteram; Deputatio prædicta, conatus meos aſſeverationemque pro veritate indaganda vehementer commendans, & quidquid ad eos promovendos a ſe conferri poſſet liberaliter pollicens, magna cum promptitudine miſit Feſtorum librum: deinde retuli ab iiſdem congruum ad ſingula quæſita reſponſum, ſtudioſe digeſtum a* D. Franciſco Ponce de Leon, *Canonico & Archidiacono, Hiſpaleaſi, ipſius Deputationis nunc Præſide. Panctum reſponſi illius ultimum ad quæſitionem hanc meam*, uum quæ miracula comitata ſecutave eſſent feſtivitatem, *placet Latinam facere.*

de variis miraculis interrogati

C

103 Si miracula requirantur, quodnam haberi poteſt majus admirabili illa incorruptione corporis, a viſitatione anni MDCXXXIV, uſque ad eum cui ipſi præſentes interfuimus, ne hilum quidem alterati; prout ex eorum, qui utrique adſuerunt, medicorum collatis inter ſe depoſitionibus liquet? Quid mirabilius, quam quod concurrentibus ad hæc feſta plus quam quinquaginta millibus hominum, in civitatem adeo populoſam, ali omnes ſimul potuerint, abſque eo quod annonæ pretium ſaltem uno teruncio augeretur, vel inter cives eternoſque minima oriretur diſcordia, vel furta, rapinæ, factiones, in urbe audirentur; ſed inter omnes pax & quies vigeret, condita guſtu ſuaviſſimæ & inuſitatæ devotionis? Quid humanitus poterat minus ſperari, quam factum videmus, ut interfuerint plures quam ſexcentos tum fabros tum fabrorum magiſtros, diviſa inter ſe operis in capellis, in ſacrario, in tutri, in clauſtro, in ipſoque eccleſiæ vaſtiſſimæ corpore laborantes, nemo aliquid ſibi deeſſe queraretur, nemo alterum interturbaret, nemini moleſtiæ quidquam infortuniive obveniret, quamvis contingeret plus quam ſemel nunc ſcalas, nunc alias res variaa de ſummo labi inter ſubtus operantes, eum admiratione eorum omnium, quos caſus opprimere aut graviter ſaltem potuiſſet offendere? Quid quod ex menſa Capitulari præbita ſint iu iſtarum feſtivitatum apparatum pluſquam quinquaginta millia ducatorum de redditibus anni currentis; & tamen in ſubducendis rationibus inventum eſt, quod Præbendatis ſuperavit, in duplum aacedere ſummas annorum præcedentium, admirantibus Capitularibus, idque adſcribentibus indubitabili ſancti Regis miraculo? Pauca tamen alterius generis accipe.

ipſam feſti vitatem comitata;

D

104 Michaela Maria, in ſua declaratione dixit, quod cum anno MDCLXX laboraret catarrho, quando ſolum erat decem vel undecim annorum; ſuique parentes animadverterent ipſam plane deficere; advocarunt quemdam ſui vici chirurgum: qui ea viſa quater aperieudam brachiorum veuam cenſuit & ſanguinem minuendum: ultima autem vice contracta fuit: brachiiſque ac manibus velut arthritide occupatis, manſit paralityca. Mater ergo accerſivit Doctorem Petrum Perez, medicum & chirurgum Hiſpalenſem; ſed hic ea viſa pronuntiavit, nullum niſi a cælo ſperaudum remedium, juſſitque ut extremis Sacramentis muniretur. Paulo poſt repere cœpit puella in latus, manibus ae pedibus nitens: ut autem ad ſolarium aſcendere vel ea eo deſceudere poſſet, auxilio patris matriſque egebat, quæ ex hoc labore aliquando etiam abortivit. Accidit autem ut anno illo appelleret Breve ſuæ Sanctitatis de uovo cultu S. Ferdinandi; quod intelligens mater, & audiens quauta cum feſtivitate ageretur in eccleſia Metropolitaua feſtum, eo ſe contulit, ut filiam paralyticam Deo Sanctoque commendaret; eodemque tempore pater ſuus eam iu ſolarium tulit, ut videret turrim vexillis apluſtribuſque feſtive ornatam, & audiret luſum campanarium. Ad primum autem illius auditum tanta lætitia perfuſa fuit, ut exclamaret dicens: Sancte mi, volo ſaltare in tua hac celebritate: obſecro ut ad hoc mihi ſalutem largiaris. Eodem vero momento ereait ſeſe quæ inclinata repebat, cœpitque ambulare & ſaltare, magna voce collaudans Sanctum: & pater qui præſens aderat, tanto obſtupefactus prodigio, non poterat lacrymas contiuere. Ex eo tempore numquam ueceſſe habuit reptare: ſed, licet cum aliqua diffieultate ambularet, pedes nounihil diſtortos ducens propter uimiam corporis debilitatem, de die tamen in diem proficiebat: ſemperque robuſtior cœpit domeſtieis laboribus mauum, quæcumque ſe dabat occaſio, admovere abſque ullo impedimento: tertioque aut quarto poſt anno nuptui tradita tres filios peperit: eſtque ſucceſſus iſte toto illo vico notiſſimus inter vicinos, qui eam contractam paralyticamque viderunt, & modo non allo appellant nomine, quam Miraculum Sancti. Hodie vero, id eſt anno MDCLXXXI, agit annum circiter vigeſimum primum ætatis, eſtque res publica & notoria.

de variaa miraculis ad feſtivitatem admiranda

de paralytica deſperata

E

ad primum feſtivæ campanæ pulſum ſanata:

F

105 D. Luiza Rapbaela, nunc conjugata, dicit quod cum puella eſſet annorum ſedecim circiter aut ſeptemdecim, in domo patris ſui Joanuis Baldes pictoris inſignia, adducta ſuit ſtatua S. Ferdinandi collocauda iu eccleſia Metropolitana, atque inde proceſſionaliter circumferenda, eo fiue ut inaurare-

deque puella, quæ ſtatuam Sancti inauravit,

G

tur;

A tur; &, quod carnis colorem in vultu ac manibus referre debebat, pingeretur. Illa autem, ſciens quod pater ſuus huic rei vacare non poterat, multimodis impeditus circa opera in eccleſia & circum eccleſiam faciendа; & ſuppetere neminem qui opus faceret; licet magnis febribus tertianis teneretur, obtulit tamen manus ſuas ad utrumque laborem, ſi ſaniratem ſibi largirerur Sanctus; & addidit, quod curaret Miſſam unam dicendam ante ſuum corpus. Nec mora; cœpit commendatum ſibi incarnationis atque inaurationis opus quam optime poterat executioni mandare; & numquam ei febris rediit. Fuitque miraculi inſtar, quod, propter breviratem temporis in ſuo opere uſque in mediam noctem pervigilans, antea infirma puella, nihil incommodi ſenſerit; ſed evaſerit ſemper exinde robuſtior: quod idem confirmant teſtimonio ſuo tam ejus parentes quam domeſtici.

a febribus curata.

Officium decernitur ſub præcepto dicendum,

506 *Iſtis aliiſque divinæ beneficentiæ effectis, dum Hiſpali magis magiſque firmatur concepta erga* Sanctum *fiducia*; *Romæ* Clemens Papa X, *idem qui feſtum ſub ritu Duplici* in omnibus regnis Hiſpaniarum & ditionibus Regi Catholico ſubjectis *celebrari permiſerat anno* MDCLXXI, *ſicut vidimus; iterum* ſub die XVI Auguſti MDCLXXIII, de conſilio Eminentiſſimorum ac Reverendiſſimorum DD. Cardinalium, ſacrorum Rituum Congregationi præpoſitorum, habitæ die XII ejuſdem menſis & anni, conceſſit & per litteras in forma Brevis expediri mandavit, ut in poſterum de præcepto ſub ritu Duplicis ſervari & celebrari deberet feſtum prædicti Regis, cum Lectionibus proprtiis, ab eadem Congregatione Rituum approbandis. *Denique* ad reiteratas preces Majeſtatis Catholicæ, per Eminentiſſ. & Revereodiſſ. D. Cardinalem Nithardum, ſuum Oratorem ordinarium, porrectas eidem Sanctiſſimo, & per eumdem ad ſacrorum Rituum Congregationem remiſſas, eadem *Congregatio* ſuprafcriptas Lectiones pro ſecundo Nocturno cum Oratione, ut jacent, diligenter reviſas & relatas ab Eminentiſſ. & Reverendiſſ. D. Card. Porto-carréro, Comprotectore Hiſpaniæ, approbavit ac recitari & imprimi poſſe conceſſit, die XVIII Maji MDCLXXV. *Ea ut aliis quoque extra Hiſpanicas ditiones regalis provinciſque innoteſcant, placet, hic ſubjungere.* Oratio *autem talis eſt.* Deus qui beato Confeſſori tuo Ferdinando præliari prælia tua, & fidei inimicos ſuperare dediſti: concede, ut ejus nos interceſſione muniti ab hoſtibus mentis & corporis liberemur.

& Lectiones propriæ approbantur.

507 *Propriæ Lectiones hæ præſcribuntur*, sc. Ferdinandus Tertius, Caſtellæ & Legionis Rex, cui Sancti cognomentum jam inde a quatuor ſæculis Eccleſiarum & ſæculorum conſenſus dedere, rantum prudentiæ adoleſcens adhuc ſpecimen præbuit, ut Berengaria mater, Caſtellæ Regina, a qua perſancte educatus fuerat, abdicatum a ſe regnum in filium tranſtulerit. In eo, adjunctis regni curis, regiæ virtutes emicuere, magnanimitas, elementia, juſtitia, & præ cereris Catholicæ Fidei zelus, ejuſque religioſi cultus tuendi ac propagandi ardens ſtudium. Id præſtitit in primis hæreticos inſectando, quos nullibi regnorum ſuorum conſiſtere paſſus, propriis ipſe manibus ligna comburendis damnatis ad rogum advehebat. Præſtitit inſuper in erigendis, dotandis, & conſecrandis Chriſtiano ritu Cordubenſi, Giennenſi, Hiſpalenſi, & aliarum urbium Eccleſiis, Mauricо erepiarum jugo, ſimulque in inſtaurandis primariis templis, Toletano, Burgenſi, & aliis, pia regia munificentia.

LEG. V. Inter hæc, per Caſtellæ & Legionis Regnum, in quo parti Alfonſo ſucceſſerat, collectis magnis exercitibus, annuas expeditiones contra Saracenos, Chriſtiani nominis hoſtes, ſuſcepit. In queis, ut ſemper vinceret, præcipui exercitus fuere preces piiſſimi Regis ad Deum fuſæ; quod antn pugnam, ut ſibi Deum propitiaret, flagris in ſe ſæviebat, atque aſpero cilicio muniebat corpus: ſicque inſigne contra ingentes Maurorum acies victorias reportavit, & plures urbes Chriſtiano eulrui imperioque reſtituit: eonquiſitisque Giennii, Cordubæ, & Murtiæ Regnis, ac Granatenſi veſtigali facto, ad expugnandam Hiſpalim, primariam Bæticæ urbem, hortante in viſione (ut traditum eſt) beato Iſidoro, olim illiur urbis Epiſcopo, victricia ſigna tranſtulit. In ea obſidione (ut fertur) præſentem divinam opem habuit: nam ferteam carenam, quæ ſuper Bætim tranſvetſim extenſa, Mahometanis pro repagulo erat, coorto validiori vento, una ex navibus regiis, Regis juſſu eo delata, tanto imperu fregit, ut longius præterveĉta, pontem quoque ligneum, & ſimul ſpes Maurorum abruperit, & ad deditionem coëgerit.

LECT. VI. Tot victorias beatæ Virginis Mariæ patrocinio ferebat acceptas; cujus imaginem ſecum in caſtris habens, peculiari cultu proſequebatur. Capta Hiſpali, prima Religionis eura fuir. Nam templum Maurorum expiatum, & Chriſtianorum dedicatum ſacris, inſigni Arehiepiſcopatu & honeſtiſſimo Canonicorum & dignitatum Collegio, regia & religioſa liberalirate, exornavit: alia deinde in urbe templa & cœnobia erexir. Inter quæ pietatis officia, dum trajicere in Africam parat, Mahometanum in ea imperium everſurus, ad cæleſtem regiam vocatur. In extremo virę agone ſacram Enehariſtiam pro Viatico allatam, ſune ad collum alligato, & bumi ſtratus, eum lacrymis ubertim fuſis adorans; eaque dignis reverentiæ, humilitatis, & Catholicæ Fidei obteſtarionibus accepta, obdormivit in Domino. Jacet ejus corpus, incorruptum adhuc poſt quatuor ſæcula, in templo maximo Hiſpalenſi, honorificentiſſimo incluſum ſepulcro.

APPENDIX

DE S. CRUCE CARAVACANA,

eredita tempore ſancti Regis allata.

PRÆFATIO COLLECTORIS D. P.

Occaſio Sancti Regis,

Cum primum applicui animum ad Sancti Regis geſta colligenda illuſtrandaque, non ſolum Annotationibus, ut aliorum Sanctorum Acta, ſed etiam Paterpis nonnullis Hiſtoricis eodem ſpectantibus; primum hunc in ſuem mihi ſe obtulit illud Hiſpania tota celeberrimum miraculum, quo allata fuiſſe creditur Crux Caravacana; *& omino operæ pretium tenſui ſtudioſius quærere*, An & quomodo ad hujus, *de quo agebam*, temporis ac Regis hiſtoriam pertineat revelatio illius ſanctæ Crucis. *Pertinere ſiquidem eo volebant omnes; & in manibus erat anno* MDCXV *impreſſa Madriti*, Hiſtoria apparitionis & miraculorum ſanctæ Crueis Caravacanæ, diviſa in libros duos, & dedicata D. Chriſtophoro de Roxas y Sandoval, Duci Uzetenſi, Regiæ Majeſtati Philippi III a cubicnlis & Commendatori Carabacenſi, per Licentiatum Joannem de Robles Corvalàn, Clericum Presbyterum Carabacenſem, eum approbatione auctorum gravium, cyſtarum, charaſterum, teſtimoniorum, epiſtolarum, & traditionum antiquarum. *Hanc Hiſtoriam volvens & revolvens, de ſubſtantia quidem ipſius miraculi ctaſai ſatis certo conſtare, per conſtantem Caravatenſium civium traditionem,*

rum legiſſem Hiſtoriam Caravacanam Robleſii.

jam

AUCT. D. P. *jam inde ab anno* MCCCLXXV, *id eſt, a proximo poſt ſancti Regis ætatem ſæculo, publicis conſignatum inſtrumentis, & continuis deinde prodigiis noſtram uſque ætatem bodiedum confirmatam. Sed iſtis nihil docentibus de anno, fuiſſe eum* MCCXXXII, *non poteram credere relationibus ab Hieronymo Higuera de Roman receptis; quia eum eſſe neveram inventorem fabularum infinitarum, quibus eccleſiaſticam Hiſpaniæ hiſtoriam integro jam ſæculo inquinari ſæpius dolere cœpi. Ergo alio me converti, & veterem Caravacæ inſcriptionem allegari video, quæ annos Arabum* DXCIV *indicabatur ex interpretatione Licentiati Michaelis de Luna, peregrinorum linguarum (ut ferebatur) ſcientiſſimi; eumdem annum reperi initium ſumere* XII *Novembris anni noſtri* MCXCVII, *finiri vero die ultimo ſequentis Octobris, intra quod tempus conceptum ac forte etiam natum* Fetdinandum *confidebat, qui ſanctæ Crucis honorem ac fidem tantopere erat propagaturus. Id tunc tanto facilius fivi in animum deſcendere, quanto plura occurrebant firmandæ opinioni iſti munimenta, abſque ulla repugnantia cum certioris notitiæ factis; cum e converſo multiplen illa inveniretur in figmentis Higueræ. Quia porro verebar, ne ea de tempore diſputatio lectorum alicui, pio magis quam curioſo, præberet offendiculum ſi ſola propeneretur, uti tunc factum in Parergo* t *fuerat; decrevi in fine libri argumentum iſtud prolixius extendere,*

B *eradulit in linguam Latinam miraculis, quibus Crucem iſtam ſaudam, non Hiſpanis duntaxat, ſed omnibus toto orbe Catholicis voluit commendatam Deus.*

2 *Ita liber prodit, atque ob hoc ipſum non vulgari plauſu fuit exceptus a devotis ſancto Regi, neque fraudem ſuſpicantibus eo loci, ubi tam feliciter inventus concurſus Arabicæ & Chriſtianæ Æræ, mulcebat grata novitate animum pie affectum. Verum ut fautores multos habuerit iſta diſſuitio anni, quo Crux apparuiſſet; mihi tamen eorum gratulatio nunquam potuit enimere ſcrupulum, inde natum, quod inſcriptionum Caravacanarum characteres videremus more noſtro a ſiniſtris ad dextram duci, contra quam Arabes conſueverunt, quibus a dextra ad ſiniſtram ſcriptura retrocedit; deinde quod eorumdem characterum figura, non ſolum a peſſim notis Arabum litteris immane quantum diſcreparet, ſed ithan ab artificioſius elaboratis majuſculis, qualcs conſpiciuntur in illa Clavi, quam Ferdinando victori Hiſpaleuſes Mauri tradiderunt. Dubio autem ſemel motu, aliæ aliæque ſupervenerunt rationes magis dubitandi*

C *de fide interpretationis ejus, quæ paucas litteras, partim notas, partim peregrinas, in tam multa extenderat verba, ut, ſi ad longum quacumque lingua ſcribereatur, deberent lineas plures impiere. Denique diſcere volui, quid bominis* Michael de Luna *fuiſſet, non minus fideuter quam mirabiliter interpretatus myſterium, cujus clavis hactenus nequiviſſet in ullo noterum Alphabetorum ordine reperiri. Poteram hoc ex Robleſio didiciſſe, pag.* 47 *beneditcite Deum, qui ſibi* interpretem *obtuliſſet*, jam unto probatum in explicatione librorum ac laminarum Granatenſium: *barumcuim impoſtura, fulmine Vaticano notata, non permiſiſſet me, ſi animum advertiſſem, diu ignorare, quam nihil fidei dandum euplicationi iſti eſſet. Sed* (*quod ingenue fateor*) *euplicatio, entento meo tam commoda, ſic me affecit, celeri oculo præcipua Robleſianæ hiſtoriæ puncta duntaxat percurrentem, ut non indulſerim mihi ſpatium conſiderandi attentius præcedentes lineas, ubi ſigmentorum Granatenſium ſit mentio. Prius autem quam relegerem in Robleſio, pridem non ſatis bene lecta; occurrit animo laudanda inferiæ Nicolai Antonii Hiſpanorum ſcriptorum Bibliothecæ, in qua* Michaelem *fore ſuſpicatus ſum. Nec vana cogitatio ea fuit, ſic enim ibi legi*: Michael de Luna, Granatenſis, ex Arabibus converſis oriundus, hujus linguæ interpres Regius, ex Arabico Abucacini, tranſtuliſſe in linguam vernaculam videti voluit Hiſtoriam Regia Roderiei & Perditionem Hiſpaniæ, tum alibi tum Cæſaraugu-

ſtæ 1603; poſteaque ſecundam partem Perditionis D Hiſpanicæ, ſeu vitam Regis Jacobi Almanzoris, ex eodem Abucacino Granatæ 1610. *Exhorrui, fateor, ubi, hæc legi; magis autem cum cognovi, quantam ille Michael partem habuiſſet in Granatenſibus figlinibus; nec dubiis indiciis agnoſcens Higueræ ſummyſten, vel ex ipſis librorum ſub Abucacini nomine editorum titulis, ſero ſenſi, quod*

In Scyllam cecidi, cupiens vitare Charibdim.

3 *Sed bene habet, quod alliſum ſemel infeliciter navigium retrahere etiam inde liceat, & curſum remetiri per hanc ſecundam ejuſdem Tractatus editionem; oſtendere etiam ipſos illos characteres, quam falſo reputatos Arabi-* *Eo nunc agitur,*

cos, tam certo eſſe poſteriores Maurorum ætate, & ex nullius noti alphabeti idæa ſumptos; ſed fabricatos ex phantaſia cerebri, vel ſtolide delirantis, vel ſtudioſe fallentis, per Latinas ut plurimum litteras, ſed ad aliquam barbariei ſpeciem diſtortas nihilque ſignificantes. Deinde cum conſideravi, quod inceudinm anni MCCCXLVIII, *teſte ipſomet Roblet, tantum fuerit, ut dente eccleſiu & tutri ſanctæ veræ-Crucis, ut affluens per portam cera, liqueſacta & urdens, æquaret ultitudinem dimidiæ tibiæ, flammæ autem pertingetent uſque ad ſupremum culmen* *ipſaque ſcripture poſt an.* 1448 *piæ novi-* ipſius tutris; *facile credidi me perſuaſurum, quod omnino neceſſe fuerit, veterem omnem, ſi qua antea erat, ſculpturam aboleri, diſſilientibus maxime ſanis ambientibus feneſtram flammas vomentem; nec non quidquid in perietibus* E *fuit veterum picturarum tectorio gypſeo inductum: pro quibus ſubſtitutæ ex incolarum memoria ſculpturæ picturæve novæ, ut veræ fuerint, quoad ſubſtantiam factî ipſis repræſentatî; non potuerunt tamen veræ eſſe, quoad figuram characterum. Nam hos ſi qui viderant rudi illo ſæculo, uſciverant legere, multo autem minus ex vero reformare. Placet igitur contrario quam antea ordine retractare propoſitum argumentum, & primo Caravacenſium traditionem, nullifdum fabulis inquinatam, ex facera veterum fide proponere; tum ſubſecuta per ſæculorum ſucceſſiones miracula, fidelium religionem ſemper vividam ſervantia; ac denique, refutatis Higueræ Lunæque figmentis, inveſtigare vetc-* *regre tra-ſtatum ipſum hic retracta-tum dare,*

rum Chronicorum memoriæ circa ipſum Regem, qui in relatione Zeyt Abuzeyt *nominatur: ſic enim haud erit difficile, venire in aliquam notitiam temporis, quo tantus favor Hiſpaniæ divinitus obtigit; eumque, haud paulo ſecurius quam antea, adſcribere ætati ſancti Regis, quamvis nunc non tam præciſe ut prius determinato.*

CAPUT I.

Appatitio miraculoſa ſanctæ Crucis, deſcripta Caravacæ anno 1375; eique conſona relatio Doctoris Oncála: F ex quibus verofimiliter dicetur, ſub unnum 1227 res aceidiſſe.

4 HIſtoria *hæc inveuitur apud Roblet pag.* 41, *Hiſpanice ſcripta, & legitime tranſcripta anne* MDLVI, *anuc fabularum prænotatarum ſictionem; idque ex antiquiori exgrapho anni* MCCCCLXXX, *cujus originale vetuſtius fuiſſe anne* MCCCC, *infra docebo. Sed duorum Notariorum, conſequenter id agentium, præliminaria verba prius accipe.* *An.* 1556 *tranſcribitur vetus Hiſtoria,*

In oppido Carevacenſi, die ſecunda menſis Januarii, anno MDLVI. Hodie coram admodum Magnifico Domino, Franciſco Mauſo Muñoz; Prætote ordinatio hujuſce loci, comparuit præſens Franciſcus de la Torre, Sacriſta S. Veræ-Crucis: & dixit, quod prænominata Reliquia fecerit multa mitacula, deſcripta in papyro quam exhibet: quorum ut memoria perpetua conſervetur, petit in hac pergamena charta fieri tranſſumptum authenticum, in forma probanti, idque ſibi tradi. Teſtes Geneſius Botia, & Henricus de Moya, & Licentiatus Muñoz. Dominus autem Prætot demandavit mihi, Petro Diaz ſcribæ, ut faciam tranſcribi prædicta mitacula S. Veræ-Crucis in pergameno,

Et quam imbibit interpres Lunæ,

haud animadverti, quam non Arabica eſſet ſcriptura,

putaremque ex adſcripta begira 594 *tempus poſſe certius definiri;*

nihil Higuera mihi.

A meno, tradamque ut petitur: & dixit quod interponebar, ſicut interpoſuit, auctoritatem ſuam & decretum judiciale, ac nominis ſui ſubſcriptione firmavit, Franciſcus Muſus Muños: ex mandato vero Dominationis ſuæ, Petrus Dias Scriba. Tranſumptum autem tale eſt. In Dei nomine. Amen. Notum ſit omnibus, præſens & publicum inſtrumentum tranſſumpti viſuris, audituris, aut lecturis, quod in oppido Caravacenſi decimo die menſis Septembris, anno a nativitate Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti MCCCLXXX, coram venerabili & honorato Domino Chacón, Capellano Regia & Reginæ Dominorum noſtrorum, Vicario Carabacæ & in territorio ejus pro Reverendiſſimo in Chriſto Patre, Domino Roderico de Borgia, Miſeratione divina Eiſcopo Portuenſi, Cardinale Valentino vulgo, Vice-cancellario Sedis Apoſtolicæ, & Adminiſtratore Epiſcopatus Carragenæ, coram me Notario ac Scriba, & teſtibus infraſcriptis, præſentes comparuerunt honorati viri, Petrus Fernandi Botia B Prætor-major, & Joannes de Chinchilla & Alfonſus de Robles, Prætores ordinarii oppidi prænominati: obtuleruntque & per me legi fecerunt quamdam ſcripturam, exaratam in papyro, tenoris ſequentis. Omnibus quaternum hunc teſtimonii viſuris, quos Deus honoret & ſervet a malo. Ego Garcias Lupi de Cardenas, Commendator Carabacæ, Concilium, Equites, Scutiferi, Rectores, Officiales, & Bonihomines prædictæ villæ, inclinamus & commendamus nos veſtræ Gratiæ & Nobilitati, tamquam iis quibus optamus ut Deus multum honorem multamque felicitatem impertiatur. Sciatis, quod ad notificandum & demonſtrandum fidelibus omnibus Chriſtianis ſtarum veræ Crucis Caravacenſis, & miracula quæ per illam ſunt facta ac fiunt quotidie, ut viſibiliter conſpexerunt majores noſtri, & nos conſpicimus quotquot hodie ſumus habitatores hujus villæ; mittimus, Gratiæ veſtræ Procuratorem noſtrum, Fr. Petrum, Concionatorem Ordinis Prædicatorum: quem etiam rogamus ut velitis habere cuſtodiæ ac gratiæ veſtræ commendatum, juvetiſque eleemoſynis veſtris, ad exornandam reparandamque ſanctam eccleſiam & turres ſanctæ ac veræ Crucis, quæ in hunc modum reperta eſt.

C 5 Cum Rex Zeyt Abuzeyt, ſuo tempore potens Rex Carabacæ, haberet captivum Clericum quemdam Presbyterum; accidit ſciſcitari ex eo Regem, quare Miſſam celebraret. Qui reſpondit, Scim, Rex, quod omnis Clericus ordinarus ad Miſſam, poſtquam ſacris veſtibus indutus eſt, & protulit ſancta illa verba, quæ Chriſtus dixit feria quinta in cœna, hoſtia illa quam elevat fiat caro, & vinum in calice merus ſanguis: & ſic conficit Clericus corpus Dei puri ac veri. Dixit Rex, quod hoc non crederet, niſi ſeipſum faceret id videre. Reſpondit Clericus, Domine, ſi mihi facis adferri omnem apparatum neceſſarium ad facieodam Miſſam, faciam re videre quod cupis. Tum Rex mandavit, ut quidquid neceſſarium erat referret in ſyllabum ad memoriam: & hoc fecit Clericus, niſi quod oblitus fuerit Crucis. Deinde miſit Rex nuntium ſuum; qui reverſo, die mane ſequenti ſurrexit Clericus, & reciravit Horas ſuas; unaque cum Rege ingreſſus turrim caſtri, ubi vera Crux eſt, veſtivit ſeſe, fecit confeſſionem devote, & accedens ad altare venerarurus Crucem, nullam reperit: quapropter animo conſternatus cooverſuſque ad Regem, dixit, Deficit una ex rebus maxime neceſſariis ad Miſſam dicendam. Quærenti vero, Quæ, reſpondit, Crux, Domine. Tum Rex, aſpiciens verſus altare, viſa ibi ſancta ac vera Croce, dixit: Eſtne iſta, quæ ſtat ſupra altare? Accepitque illam Clericus cum magna devotione, & cœpit Miſſam dicere. Et quando elevabat Hoſtiam, animadvertit Rex inter manus Clerici puerum candidum & formoſum: ille autem Miſſam abſolvit. Eadem hora cognovit Rex Zeyt Abuzeyt, quod lex Chriſtianorum erat res ſancta: & liberavit Clericum, factuſque eſt Chriſtianus ipſe, & ſubditi ejus quotquot voluerunt: & dedit terram ſuam Chriſtianis: qui vicillim ei dederunt turrim circa Concham, quæ vocatur turris Abuzeyt, ut illic vitam duceret: & ibi ſepultum jacet ejus corpus..... Atque hæc eſt primigenia hiſtoria S. Veræcrueis (quamvis tam admirabilis, ut verbis nequeat ſcriptove comprehendi) nec non multorum ejus miraculorum, quæ fecit faeirquo quotidie &c. *Hallenus Traditio popularis, quæ ſatis videtur ſimilis vero, modo baptiſmum a Rege vel clam ſuſceptum cenſeamus, ſubditis vero palam permiſſam religionis mutationem; vel adhuc dilatum ad annos aliquot celebratumque in Aragonia, quod facile potuit ex memoria Caravacenſium extidiſſe. Sed quod ad turrim attinet, eam citius crediderim adificatam ab* Abuzeyt, *quam ipſum in ea ſepultum haberi; ſiquidem is extremam fere vitam omnem Cæſarauguſtæ in Aragonia duxit, ut infra videbimus: neque convenire potuit Chriſtiano talis in loco profano ſepultura.*

6 *Ut ut eſt, apparet ex dictis, nomen miraculo converſi* E *Regis in ore vulgi fuiſſet* Abuzeyt, *vel* Zeyt Abuzeyt: *quod ſi verum nomen fuit, idemque is ille ſit, in veteribus atque ac retentioribus Hiſpanorum Hiſtoriis celebratiſſimus Valentiæ Rex, qui primum* Chriſtianorum maximus perſecutor (*ſicut eum deſcribit S. Antoninus p. 3 tit. 24, §. 24* Azotum *appellans*) *haud difficili ratiocinio intelligeretur, res acta intra annum* MCCXXV & XXIX. *Etenim, teſte Robleſio pag. 45*, conſtat ex hiſtoria Generali Alfonſi Sapientis, quod anno VI Ferdinandi Regis patris ejus, *id eſt anno Chriſti* MCCXXIIII Abuzeyt Rex erat Murciæ & Valentiæ, atque ut talis Cóeham venit, obſequeſque ejus ſe ſubjecit, ne ſuæ dationes ab eo infeſtarentur bello inferendo. Conſtat etiam per Hiſtoriam, quam Rex Aragoniæ Jacobus compoſuit, talem fuiſſe anno MCCXXV (quando prædictus Jaeobua obſedit Paniſcolam) ipſique obtuliſſe partem reditnum regnorum ſuorum, qua delinitus in Aragoniam reverteretur. *Utinam ipſa utriuſque Chronicæ verba nobis exhiberet Robles! Nihilominus* Regem Valentiæ Murciæque *tunc illum fuiſſe, omnino credo Hieronymo Zuritæ; quippe qui priores* x *ſuorum Annalium Aragonicorum libros edidit anno* MDLX, *utique longe prius quam Higuera cogitaret de Hiſtoria Hiſpanica ſuppoſititiis ſuis antiquitatibus interpolanda; quique anno* MDXLVII in comitiis Aragonenſibus, conſcribendæ publico ſumptu Gentis Hiſtoriæ Chronographus creatus (*teſte in Bibliotheca Hiſpana Nicolao Antonio*) eam curam impendit ipſi, ex ſolennibus atque irrefragabilibus documentis undique conquiſitis formandæ, quam peregrinario ejus per Italiam F Siciliamque, atque per omnia Aragonenſis dictionis regna, ſatis ſuperque prodit. *Omitto graviſſima pro eodem Zurita Joannis Paez de Caſtro & Ambroſii Moralis teſtimonia, laudem ipſi tribuentia diligentiæ incredibilis, & fidei nequaquam ſuſpectabilis, apud prælaudatum Nicolaum Antonium legenda; ſatis ſit dicere, inhærentem Hiſtoriæ Jacobi Regis (qua certius nihil hoc loco optari poſſit) ſcribere de* Zeyt Abuzeyt, Valentiæ Rege, *quod* anno MCCXXV inducias Tervelæ compoſuerit eum Jacobo Rege, tributum pacifcendo, eique conſignando quintam partem reditnum, ex civitatibus Valentiæ & Murciæ percipiendorum. *Eare exacerbatis contra eum Mauris, Murcienſes quidem* Abenhudum *Regem ſuſcepe-*
runt, cum qui ſe quoque Sancto Regi ſubjecit anno MCCXL; *Valentini vero anno* MCCXXIX *Dianiæ gubernatorem* Zahenum, *qui regnum male occupatum Jacobo cedere coactus fuit, eodem anno* MCCXLVIII, *quo Sanctus Hiſpalim ſuis deditione recepit. Primo defeciſſe Murcienſes videntur: pro*

AUCT. P. D. *eſt converſus Rex barbarus.*

ex tranſſumpto anni 1481,

ſecundum originale ſatium ſub Commendatore Gar.a de Cardenas

narrante, quod diſcipere ad Miſſam Crucis,

eaque per Angelos allata,

Zeyt Abuzeyt nomine,

poſt annum 1225 amiſſo Murcia adhuc Rex Valentiæ,

(deque Zurita fidelis hiſtoricus:)

anno autem 1229 etiam Valentia excluſus a ſuis.

AUCT. D. P. *quibus ad ſuam obedientiam reducendis cum nihil egiſſe Rex ignavus videatur, de retinendis in officio Valentinis unice ſolitus; cumque, poſt horam quoque defectionem,* Valentini Regis *titulo ſic uti perrexerit, ut titulum* Murcienſis, *naſquam ei inveniatur junxiſſe; præſumi verosimiliter poſſet, cum* Abenhudo, *tranſegiſſe de jure ſuo in regnum illud, reſervato ſibi Caravacenſi territorio, unde eo ſupradicta traditione iſtic ſimpliciter* Rex Caravacæ *vocari cœperit. Pro Regno Valentino recuperando multa molitus* Zeyt Abuzeyt *eſt, Aragoni confœderatus, datis utrimque pignoribus, ſub conditione cedendæ tertiam eorum locorum partem quæ illo adjuvante ibidem reciperet.*

propter ſuſpectum Chriſtianiſmi: 7 *Notat autem* Zarita, *Valentinos ideo potiſſimum deſtiſſe, quia* deprehenſus *Rex fuit*, per ſecretos internuntios cum Romano Pontifice & Aragonum Rege agere, de Chriſtiana lege ſuſcipienda; *dixerim ego, publico profitenda; ſi ea ſupra dedudis ſatis verosimile ſit, vaſa Caravacenſia miraculo clam eſſe baptizatum. Ceterum*, cum is, baptizatus licet, parum Chriſtiane inter Chriſtianos Aragones viveret, vagæ indulgens libidini; tandem, ad perſuaſionem Sancii Cæſarsuguſtani, circa annum MCCXXXVI Cæſarauguſtanam puellam D. Dominicam Lopez matrimonio ſibi copulavit, ex eaque filiam procreavit D. Aldam Fernandez, quæ deinde D. Blaſco B Ximenez Arenoſii Toparchæ conjuncta, plures fundos ſibi a patre Rege relictos poſterioritati ſuæ hæreditarios tranſmiſit. *Ita ad annum iſtum Zarita, ea filiæ cognomine, ſecundum Hiſpanorum morem patronymico, occaſionem nobis præbens ſuſpicandi, quod baptiſmale* Zeyt *nomen* Ferdinandus *fuerit, fortaſſis ea memoria primæ cum Sancio Caſtellano confœderationis, licet poſtea ad Aragonem ſeſe converterit, utpote opportuniorem recuperando Valentino regno, quod Caſtellani, in Bætica ſatis altas occupati, ipſius partitioni reliquerant. Si tamen non ante annum* MCCXXIX *baptizatus eſt Barbarus, ut verosimilius eſt, tunc cum ſuſcepiſſe de ſacro fonte potuit Jacobi Regis patruus* Ferdinandus *alias, ſummaque nomen ipſi impoſuiſſe. Diag. lib. 7 Annaliam Valentinorum cap. 2 aſſerit, quod in proprii ejus quas videre ſcripturis vocetur* Miramamolini nepos, *itaque dici voluiſſe putat reſpectu* Joſephi, *famoſorit illius Maurorum in Africa Imperatoris, qui anno* MCXV *Hiſpaniam cum exercitu ſeptentorum millium ingreſſus, Chriſtianis, ſub Alfonſo Sancti patre occurrere aufis, memorabilem illam cladem intulit. Atque hoc certius ei credideram, quam quod idem fuerit* Zeyt Abuzeyt Miramamolini *iſtius frater, qui proprio nomine* Mahomad *dictus, cognomine* Viridis, XVIII *poſt annos paſſus eſt grandem illam ad Navas Tolofanas cladem, & cujus frater ab eo relictus in Hiſpania a Ruderico Toletano* Zeyt Abocecrit *dicitur: nepotis enim titulus ſalvari poteſt in filio fratris. Si tamen corruptum eſt a librariis nomen, quod apud Rodericum legitur (ut eſt verosimile) potuit ſeſe* Miramolini, *non ſolum nepotem, ſed & filium & fratrem ſcribere; rectèque dicetur, in partitione Mauruci per Hiſpaniam Imperii, poſt cladem prædictam, Murciæ atque Valentiæ conterminâ regna ſibi reſervaſſe, atque adeo regnare cœpiſſe anno* MCCXIII. *Quamquam perronan explicet Diegus, quo fundamento aſſerat Modernus quidam (ſic enim ſemper nominat) in Hiſtoria regni Valentini Dec. 1, lib. 3 cap. 3 num. 13,* Zeytum *obiiſſe anno* MCCXLVIII, *atque adeo immediate poſt deditam Regi Jacobo Valentiam; facile tamen inducar ut credam, vel tunc, vel etiam citius, & ante dictam deditionem, mortuam: neque ut uſque ad* MCCLXIII *& ultra vitam ejus protraham, movet me prodactum ab Diago Urbani IV breve, ſuam filiique & nepotum baptiſmum gratulantis,* Vincentio illuſtri quondam Regi Valentiæ. *Abſit enim ut dicam, aut tam ſero baptizatam* Zeyt Abuzeyt, *aut de ſua converſione tunc primam ſcripſiſſe Romano Pontifici, aut filiam ſupra dictam Aldam aliunde cognomen* Fernandez *fortitam eſſe quam a nomine baptiſmali ſui patris.*

deſtus in Chriſtiano Ferdinandus;

Miramamolini nepos,

mortuus ante deditam Jacobo R. Valentiam.

8 *Cenſeo igitur* Vincentium *iſtum eſſe primogenitum* D *Abuzeyti*, Zeyt-Abomahomed *in paterno cum Aragone contractu nominatum, qui mortuo patre paulo poſt ſuſceptam ex Chriſtiana conjuge prolem unicam, puta circa annum* MCCXLV, *cœperit* Valentini Regis *titulum gerere gſſeritque, quoad uſque Metropoli illa ſub Aragonis poteſtatem redacta, etiam titulum illi ceſſerit, contentus poſſeſſionibus ſibi a victore aſſignatis. Res fiet ipſius Urbani Brevis exhibitione clarior: ſic enim ſonat.*

cujus filio, ſub annum 1263 exorato & dicto Vincentio,

Urbanus Epiſcopus, ſervus Servorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio, Vincentio, illuſtri Regi quondam Valentiæ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Litteras, quas nuper tua devotio nobis miſit, libentes inſpeximus & legimus diligenter: & de tua & filii ac duorum nepotum tuorum converſione felici, quam ibidem ſcriptam invenimus, Nos & Fratres noſtri plenam lætitiam habuimus, & exinde concepimus gaudium magnum valde; exolventes protinus devotos exultationis jubilos & gratiarum ſupplices actiones, unigenito Dei filio, Domino Jeſu Chriſto, ac patri luminum & errantium propenſo directori; ſuper eo quod dignatus eſt afflare ſpiraculo vitæ cor veſtrum, & retrahere vos ab invio reptibi circuli, & in viam rectam dirigere greſſus veſtros, ac para- E re vobis lucernam, ad quam in nocte præſentis vitæ inoffenſis greſſibus ambuletis, fidem videlicet orthodoxam, quæ eſt ſanctiſſimæ religionis ſolidum fundamentum, veræ cæli porta & oſtium, per quod intrat ad cor hominis omnium Conditor & humanæ ſalutis Amator. Agnoſce itaque, cariſſime Fili, vocationem tuam, ut fides tua ſemper ſit certa, ne ſpiritu decipiatur erroris; ſit operoſa, ne per earnis mollitiem evaneſcat; ſit fortis, ne quibuslibet adverſitatibus ſuperetur; ſciens quod quicumque intimo cordis amore fidem Chriſti pereipit, quidquid extra ingruit, non ſolum tolerat, ſed & vincit. Imitatis in fide conſtantiam Chananæ, ut, quod a Domino Deo tuo digne petieris, impetrare per conſtantem perſeverantiam mereatis; & aſpiciens in remuneratorem, majores æſtimes eſſe divitias omni Ægyptiorum rheſauro improperium Jeſu Chriſti: qui compenſabit tibi pro terreno regnum cæleſte, & pro tranſitorio ſempiternum. Prædictum autem filium & nepotes, adhuc in fide (ut intelleximus) parvulos, Catholicis inſtruas diſciplinis; confortans eos in adoptione virtutum, in expugnatione tentationum, in ſuſtinentia tribulationum, & conflictu quorumlibet vitiorum; F ut eos reddas moribus placidos, & orthodoxis traditionibus informatos; & inde vere probentur eſſe pietatis tuæ heredes, qui ordinabiliter ſuccedentibus tebus, futuri ſunt ruorum bonorum temporalium ſucceſſores. *Favorem deinde iis ſuum, ad quæcumque digne poſtulaverint, appromittit Pontifex; multaque eis bona apprecatus, patrocinium quoque ſuum addicit*, apud Urbem veterem, quarto Idus Aprilis, Pontificatus anno tertio. *Iſthæc autem* D. Vincentii *filii, a patre* D. Ferdinando, *diſtinctio, haud incommoda* Belvliis *occidet, ſuam ad Valentinum Regem Maurum originem referentibus, & quod patrem meritò rejectis a Diago. Si tamen illi poſſint verosimile reddere, quod nepotum D. Vincentii aliquis in Catalauniam migraverit, indeque ſub nomine* D. Bernardi Belvis, *anno* MCCLXXXVII, *redierit contra rebellantes Maures in Valentinum regnum tum Infante Don Petro, virtutis ergo donatus ab Alfonſo III Aragoniæ Rege caſtellis quibuſdam circa Xativam, quorum ani nunc nomen Belgidæ eſt, quæque ipſi volunt ad prædicti Exregis poſſeſſiones pertinuiſſe. Hæc autem quouſque probentur, certum alii habent, Bernardum iſtum familiæ caput eſſe.*

favorem omnem appromittit.

Urbanus de ſuam filiique & nepotum converſionem gratulatur,

9 *Ceterum, ut ad* Abuzeytum *redeam, viſumque ab eo Crucis allatæ miraculum; manet hactenus verosimile, factum id eſſe poſt fœdus cum Caſtellano & inducias cum*

Aragone

Iſtis poſt-ris allata fuiſſet Crux circa an. 1227.

A *Aragone inlitas, antequam ei Zabenus rebellaret occupata Valentia, id eſt circa annum* MCCXXVII, *cum jam aliquoties in alios vicinos Mauros Rex ſanctius incurriſſet. Ad majorem porro confirmationem præmiſſorum, atque ut clarius intelligatur iis de rebus nihil diſtinctius ſcitum fuiſſe aut creditum, quoad uſque Higuera & Luna procederent ſua ſomnia, lubet huc etiam referre originalia verba* Doctoris Oncálæ, Canonici Abulenſis, *relata per Roblet pag.* 36; *dicitur enim is primus fuiſſe, qui de hiſtoria Caravacana aliquid prælo dedit: floruit autem, ſicut noſter Joannes Gamiz mihi ſcribit ab anno* MDXXX *uſque ad* LVIII, *ut mirum ſit illius memoriam non inveniri in Theatro Eccleſiaſtico Mag. Ægidii Gonzalez Davila parte* 2, *edita ſub annum* 1647, *ubi de Eccleſia Abulenſi acturus, præponit Catalogum virorum in urbe illa illuſtrium, qui tum aliis titulis tum etiam ac ſpecialiter ſcriptis claruerunt. Sed neque mentionem fecit* Antonii Oncalæ (*hoc enim prænomen fuit*) *Nicolaus Antonii in ſæpedicta Bibliotheca: quare illorum de Oncála ſilentium cogit me dicere, quod ediderit* (*ſicut accepi a jam nominato P. Gamiz*) 1, Commentaria in Geneſin. 2 Opuſculorum *tomum unum, an.* 1535 *Salmanticæ apud Andream de Portonariis.* 3 Pentaplon, *anno* 1546

Ex Apophia Doctoris Oncala,

B *Complut., apud Joannem Brocarum, ſicut in noſtro Collegio Granatenſi extat, & Philippo II Hiſpaniarum tunc ſolum Principi dedicatur. Hujus autem Tomi Opuſculum* XXIX, Sanurion *dictum, agit de* arcanis Dominicæ Crucis, *& mox ſequens* XXX, *appellatur* Apophyn, *eſtque Appendix Miraculorum, Auctor is, ut nihil habet quod ſaveat commentis ad calcem rejectis, ibique refutandis; ita arteſtatur veteribus quæ laudans & ampleſtitur monumentis, in hæc verba, leviter expurgata a mendis, quibus veterum typorum non peritiſſimus librarius, Roblefio apographum ex impreſſo curans, ea videtur deformaſſe, prout in margine notabo ad hæc ſigna.* ***

an. 1555 excuſa,

10 Ineſt & Carabacæ celebris * memoria, de vetuſto miraculo Crucis, quam oppidani Veram vocant; apparuit enim Chriſtiano Sacerdoti, cum ſola deeſſet ſacrificaturo, hiſtoriamque referunt. Regnantibus [per] * Hiſpanias Mauris, eæque loca tenentibus quæ ſunt ad Caſtulonenſes & Oretanos, quæquo hodie Murcienſe regnum appellitant, ob plurimorum Myrtorum exuberantiam, bella cum eis Hiſpani Chriſtiani gerebant, [&] finibus expellebant ſuis, tumultuantibus animoli. Per id tempus religioſus quidam Sacerdos noſter ad eos commeat, Chriſti

C Evangelium prædicaturus, [&] ſacra perfunfurus, * poſſalet five necı five vitæ paratus; ſummaque fretus * auxilio * auxilii Dei, dat operam audacius, quo multas (ſi * poſſet) * Crucificaret fidelium animas Chriſto * lucrifaceret: in primis ſacrum Miſſæ officium apud illius loci Regem interrogatus laudat audacter, docet, ſuadet. At Rex audiens, quaſi per opprobrium, jubet rem divinam ut faceret more patrio, viſurus quid eſſet, quod tantopere Chriſtiani magnificarent. Sed quoniam apparatus [ad] Sacrum celebrandum deſuit, miſit e veſtigio * prius Sacerdos urbem Concham, quam Chriſtani tenebant, famulos, ut per eos ſibi remitterent ornamenta, quæcumque ad Miſſæ Sacrificium, magno * Regi Rege viſuro, neceſſaria forent. Remiſſa ſunt omnia * Myſtis præter Crucem. Ineipit * Myſtes celebrare. Cumque adverriſſet Crucem deeſſe, ſacrificio Miſſæ neceſſariam, conſtitit turbatus [&] multa volvens. Eſt enim ſummo Chriſtianorum omnium conſenſu receptum valdeque conſentaneum, non niſi præſente Cruce ad aram celebrare. Conſpexit Rex Maurus ceſſantem, in pallorem faciem vertere: rogat, num quidnam accidiſſet. At ille; * Deficit Crux, reſpondet. Continuo Rex; * Num illud eſt? ait: videbar enim Angelos Crucem * obviis manibus afferentes altaris faſtigio, quos digito demonſtrabat. At Sacerdos, Deo ſpeque certa plenus, elevatis oculis gratiis actis, Crucem cæleſtem ab Angelis ſuſcepit, Sacramque lætabundus abſolvit. Rex vero & plurimi qui cum eo aderant, conſpecto miraculo, confeſtim [in] Chriſtum crediderunt; verumque lumen * accipientes, religioſum Myſtem, munere illius effectuque, ſecuti ſunt * haud gravate. *Hactenus Onedia, qui quod rei geſtæ tempus illud notet, quo diſſidentibus inter ſe Mauris, fidentius eis inſultabant Chriſtiani, non repugnat fœderi & inducis ſeorſim ab aliis cum* Abuzeyt *conſtitutis; uti neque captivitas Chriſtiani Sacerdotis: non enim is jure belli captus dicitur, ſed ideo comprehenſus, quod prædicare Mauris fidem præſumeret, rem apud omnes Mahometanos ſemper capitalem auſus.*

ADCT. D. P.

* accipiens

* adhuc

CAPUT II.

Antiquiora Crucis Caravacanæ miracula, & informatio ſumpta an. 1598.

Ex authentico anni 1375

11 VIdimus Capite Superiori Robleſium, *Crucis ſanctæ hiſtoriam ex veteri inſtrumento acceptam ſic concludere*: Atque hæc eſt primogenita hiſtoria ſanctæ Veræ-Crucis ..... nec non multorum ejus miraculorum, quæ fecit facitque quotidie &c. *Atqui nullodum miracula ille retulerat. Conſequens ergo eſſe videtur, ut ea quidem immediate poſt Hiſtoriam ſcripta fuerint in eodem authentico, & iſta denique concluſione terminatum inſtrumentum totum: ſed a Robleſio ſuo loco avulſa, ut ab ita ordiretur librum ſecundum, qui erat futurus de Miraculis; nam hæc acceptæ fatetur*, ex memoria auctorizata per Alfonſum Ruiz Notarium publicum, & multos teſtes: qui Alfonſus dicit ſe fuiſſe tempore Garciæ Sanchez Meſiæ Commendatoris Carabacenſis, conſanguinei Don Gomez Meſiæ Magiſtri S. Jacobi. *Hoc autem poſito, ſcilicet quod inter relationem hiſtoriæ & Concluſiunculam prænotatam locata erant miracula mox deſcribenda, haberur annus, quo illa ſic authentice tranſcripta ſunt: ſubjungitur enim num.* 13 *hæc clauſula terminativa.* Quidquid hic ſcriptum eſt contigit ab anno MCCCLX uſque ad MCCCLXXV, eo tempore quo Rex Caſtellæ erat D. Henricus, ejus nominis ſecundus. *Fuit autem ab anno* MCCCLXVII, *quando juxta Carum in Hiſtor.* 3 *Ordinum lib.* 1. *cap.* 28, *exauctorato Garcia Alvarez, in Magiſtrum Ordinis S. Jacobi aſſumptus eſt, non* Gomez, *ſed* Gonzalez de Mexia, *& regnum eum vita terminavit anno* MCCCLXXIX. *Proinde tota tam hiſtoriæ quam miraculorum eatenus expoſitorum ſcriptura, credi poteſt ad jam dictum annum* MCCCLXXV *pertinere; quando ab eo quo* Crucem *apparuiſſe arbitramur tempore, ſolum effluverant duo ſæcula cum dimidio. Non longa ſane temporis intercapedo in materia traditionum, quarum credibilitas etiam ad multo majora annorum ſpatia eſſe ſolet extendere, tanto tamen ſemper minor, quanto a ſua origine longius recedit. Et hoc quidem dictum ſit cum reſpectu ad hiſtoriam apparitionis miraculoſæ, capite ſuperiori relatam: nam miracula (ut apparet) fidem accipiunt a præſentibus, & rum ipſa ſcriberentur viventibus pro parte majori teſtibus, hoc tenore.*

& fide certiſſimorum teſtium,

12 Tempore Garciæ-Sancii Meſia Commendatoris Caravacenſis anno MCCCXLVIII, grande incendium exortſit in eccleſia & turri S. Veræ-Crucis, adeo ut effluens per portam cera liquefacta & ardens æquaret altitudinem dimidiæ tibiæ; flammæ autem pertingerent uſque ad ſupremum eulmen ipſius turris. Nihilominus armiger quidam ipſius Commendatoris, magna cum devotione dixit, quod paratus erat morı pro obſequio S. Veræ crucis; adeoque vel ipſam in ſua capſa eripere igni, vel in eo conatu vitam ponere. Irrupit ergo per medias flammas,

ſcitur de Cruce circumdata flammis eruta an. 1348,

AUCT. D. P. flammas, capſamque S. Veræ-crucis ab iis extraxit, præſus illæſus egredieoa. *Hic porro merito dolet Robles, nomen viri, æterna memoria dignum, non fuiſſe ſcripto conſignatum: deinde, ut ad ſecundum Miraculum tranſeat commodius, notat eo ipſo tempore magnam illam atque univerſalem mortalitatem extitiſſe, cujus clamitates verſibus ſuis Petrarcha intexuit; putatque ejus præmuntium fuiſſe incendium iſtud: deinde interruptum contextum ſic proſequitur*: Poſtea anno ſecundæ mortalitatis, qui fuit MCCCL, Commendam Caravacenſem adminiſtrante Petro Alvarez, tam ipſe Commendator quam armigeri ſui, ac multi boni viri, iſtic forte præſentes, viderunt efferi in exlnm magnum ſplendorem ardentium cereorum ex capella S. Veræ-crucis: quod magni prodigii loco habitum: ſtatimque ſecuta eſt altera ingens mortalitas. *Addit vero iterum Robles, eadem peſtilentia extinctum fuiſſe Regem* Alfonſum XI, *in obſidione arcis de Gibealtàr. Ita ſcribere Joannem Nauli de Villaſan in prædicti Regis Chronica cap.* 341. Alia etiam, tempore ejuſdem Commendatoris, cucurrerunt Mauri Moratalíam uſque, & magna præda collecta Velezinm abduxerunt uxorem Didaci Gil: quæ ibidem detenta commendavit ſe S. Veræ cruci. Mox autem aperta ei ultro eſt porta quædam, & ipſa trans Jeſticam, intra quam domious ſuus dormiebat, deſiliens, pervenit uſque ad portam domus: quam aperiens, abiit ad domum alterius Mauri, ubi captivus tenebatur Chriſtianus quidam cognatus ſuus, cui nomen Gonſalvo Ferrerio. Aperiens ergo eriam iſtius domus portam, intravit ſolvitque cognatum a eippo cui adſtringebatur. Tunc pariter demittentes ſeſe per murum quemdam, quarto poſt die appulerunt Caravacam: ibique noctem pervigilem egerunt in eccleſia S. Veræ-crucis, relictiſque ferreis quæ Goozalvus artulerat vinculis, abierunt.

& mortalitate an. 1340 præmunciata.

B deque uxoribus & juvene apud Maures captivis, & ſalute.

23 Commendam gereute Ægydio Rodriguez Nogecolio, quodam die, cum turba multa S. Veram-crucem in proceſſione dedueeret, ipſam intra brachia ferente Joanne de Paréga, nunc Lorcæ commorante, tune autem annorum circiter quatuordecim puero; & hunc ſuſtentantibus hinc quidem Petro Garcia, tune ſcriba oppidi Caravacenſis, indn vero Joanne Peretón; accidit eirca eccleſiam S. Bartholomæi, quæ procedentibus tranſeunda erat, quod Vera-crux quaſi tonitru dedit intra arculam ſuam, nulla ejuſmodi ſonitus cauſa apparente. Obſtupeſeeit omnes miraculum tam grande, judicarunique

Narratur ibidem quod S. Crux intra arculam ſonum ſimilem dederit,

C alteri portitori tradendam Crucem, qui ſuit Ferdinandus filius Joannis Peretón, puer parvulus; itaque perrexerunt cœptam pompam deducere. Poſtquam vero ad eccleſiam rediernnt, aperta capſa iuvenerunt argentum, cui S. Vera-crux incluſa erat, erepuiſſe, incertum qua de cauſa; in ipſo autem loco, ubi miraculoſus ſonitus exauditus fuit, fundatu eſt poſtea Patochialis eccleſia, quæ hodiedum manet. Rurſus tempore ejuſdem Ægidii Rodriguez, degebat Caravacæ vir quidam, non ſolum alearum luſui perdite addictus, ſed etiam ſolitus iotet ludendum abnegare S. Veram-crucem, adeo ut vice quadam tantum noo raptus a diabolo fuerit. Haud tamen propterea execrationes conſuetas dimiſit. Cum ergo Commendator prænominatus, aliis bonis viris comitatus progredererut verſus eccleſiam S. Mariæ, & aleatorem prædictum audiret more ſolito dejerantem; cannam quidem quam manu ferebat quaſi percuſſurus extulit, ſed irruens in eum alter ipſam de manibus violenter extorſit, cœpitque fugam verſus turrim S. Veræ-crucis. Cutrebaut ergo poſt eum alii, videruntque impingentem in valvas ipſius tutis, nullu ferreo zepagulo clauſas, ſed ſimpliciter

quod in eum blaſphemarint poenas ſit;

conniventes; nec tamen eas, quocumque adhibitu D uiſu, aperire valeniem: quare exinde proſiliens ioter duas murales pinnas, eitidem eum ipſo ruentibus decidit, malaque morte periit, qualem exeeraudo iam prerioſam Reliquiam commeritus erat. Poſtea juvenes duo, Oſcæ captivi in domo Ali Alcizarit, commendarunt ſe S. Veræ-cruci; & liberati dmiſeruut compedea ſuos; atque egreſſi de locu per uocturnas tenebras, neque ſcientes quo vel qua irent, poſtero die invenerunt ſe in hoc oppido. Erant autem, unus quidem eorum Argonenſis, alter Meſenſis. Porro quidquid hic ſcriptum eſt contigit ab anno MCCCLX uſque ad MCCCLXXV, eo tempore quo Rex Caſtellæ erat D. Henricus, ejus nominis ſecundus. *Et hic ego primam ſcripturam, eorum Garcia de Cardenas factam, terminare reor: poſtea vero eidem chartæ ſucceſſive adſcripta miracula ſequentia.*

& hæc inter 1360 atque 1375.

14 Poſt iſta, anno Æræ MCCCXIV, qui eſt ao- *item anno* nus 1376 venit Caravacam Alfonſus Martin, cri- *1376 cæcus illuminatur,* brator, civis Hiſpalenſis ex Collatione S. Ægidii, cæcus, ducente ad manum filio, obtulitque S. Veræ-cruci caſulam ſericeam calicemque argenteum: & noctem totam ibidem pervigilavit. Sub horam veru matutinam ſoporato ſanguis erupit ex oculis, quos deinde experrectus ſibi perſanatos ſenſit, tam E bonis iis utens quam ullus ex nobis, ſanuſque remanſit. Actum hoc coram Commendatore prædicto, & aliis viris bonis hujus loci. Anno 1387* erat Commendator Caravacæ, decimus tertius ex Ordine, D. Gomerius de Soto-mayor, cum eſſet Magiſter S. Jacobi D. Gomerius Suarii de Figueroa. Tempoce iſtius Commendatoris annis jam circiter quatuordeeim præteritis, miſit Paganus Rodriguez, incola præoobilis civitatis Murcienſis, lampadem argenteam, involutam ſindoni mortuariæ filii ſui, qui mortuus eique involutus fuerat, ſed commendatus huic S. Veræ-cruci reviait. Coram omnibus autem elevata eſt lampas, quæ hic prius erat, atque ex oleo quod continebat transfudit in novam, & utriqoe ſimul ardenti abundavit oleum. Anni jam circiter ſex tranſierunt (numeramus autem 1382*) quod ingens tempeſtas locuſtarum pervaſit * imo oppidnm territoriumque Lorcenſe, ſpem totam ſu- 1392 turæ meſſis depaſcens, ac ne in arboribus quidem viroria aliquid reliquum faciens. Miſſi huc ea de F cauſa fuerunt Petrus Dias de Corduba, Petrus Joannea de Palentia, & Joannes de Corvalan: qui inſtituta proceſſione, S. Veram-crucem intinxerunt aquæ, & aquam inde defluentem tulerunt Lorcam, eaque conſperſerunt agros: quo facto intra tertium diem ceſſavit calamitas, nec quidquam ulterius facere animalcula noxia potuerunt.

mortuus ſuppleatur,

locuſtæ an. 1366 advenæ,

14 *Hactenus Appendicula illa, ut eſt apud Robles, annorum zſfris (meo quidem judicio) mendoſe tranſcripti vel impreſſi: quas ſi juxta marginales correctiones mutare liceat, rectus omnino ordo erit; neque poſtremum cenſeri debebit factum ſcriptumque eitius, quam fierent & poſt annos quatuordecim ſcriberentur penultima duo. Etenim ſicut poſt annum* MCCCLXXV (*in quo finit Relatio, curante D. Garcia de Cárdenas ſcripta*) *recte ſequetur primum Appendiculæ hujus miraculum de anno* MCCCLXXVI, *ſic huic ſuccrdent etiam recte ſecundum ac tertium de anno* MCCCLXXVIII; *& ultimum factum fuerit anno* MCCCLXXXVI, *annis utique* VI *prius quam ultimum, &* XIV *annis prius quam penultima ſcriberentur; ſiquidem ſcripta omnia fuerint an.* MCCCXCII. *Incuriu autem magna uſos Roblesii typothetas in zſfris ejuſmodi, videmus etiam pag.* 104. *ubi eadem locuſtarum depaſtæ memoratur, & pro* 1382 *hic expreſſis, invenitur* 1384. *Sic infra num.* 21 *die Veneris ſancte,* XIV, *pro* IV *Aprilis cogor ſcribere, ita exigente Paſchali calculo anni* MCCCCXXX,

& hæc ultima additamenta an. 1392.

A MCCCCXXX, *qui Paſcha retulit, non* VI Aprilis (*uti perperam ibi dicitur*) *ſed* XVI, *uti repoſui*: *erat enim littera Dominicalis* A, *cyclus Lunæ* 6, *ultimum autem Paſcha actum* VI *Aprilis fuerat anno* MCCCXCIII, *neque ipſum tali die erdit niſi anno* MCCCCLV. *Deprehenſo autem tam evidenter ejuſmodi vitio, conſultum cenſui nu.* 24, *tres annos adſcribere intervallo unius miraculi ab ultero, pro duobus*; *& pro anno* MCCCCLXXIV *notare* LXXVI; *ac rurſum num.* 25 *&* 28 *pro* MCCCCLXXII, LXXVII; *item nu.* 32 MDXCVII, *pro* XCII, *ut ſuo ordine celata habeantur omnia, & culpa confuſorum numerorum penes ſolos typothetas reſidere credatur. Ex tali correctione illud etiam commodum ſequitur, quod ſcriptio quæ alias deberet dilata credi uſque ad annum*

ante incendium anni 393. MCCCCI *vel* II, *præceſſerit immediate annum vaſtationis & incendii, oppidi & eccleſiæ Caravacenſi a Mauris Granateſibus illati anno* MCCCXCIII: *poſitque pro ſingulari Dei ſanctæque Crucis beneficio numerari, quod ſcriptura hæc (in urca ipſius ſanctæ Crucis olim ſervata) flammas evaſerit, quibus ulla publica omnia oppidi monumenta*

B *conflagraſſe probat Robles pag.* 81, *addutto inſtrumento authentice, penes civem quemdam Caravacenſem etiamnum exiſtente, per quod filii Martini de Parteja teſtimoniam, de bona & antiqua ſui Patris nobilitate, ex archivio loci petentibus, reſpondetur, quod* tempore rebellionum ſub Commenda Petri Lopez Faxardi, Mauri combuſſerint omnia quæ requirebant ſcripta, quando tori villæ flammas ſubjecerunt. *Exiſtimat Robles, hoc incendio periiſſe quidquid antiquarum ſcripturarum de* hiſtoria & miraculis S. Crucis *Caravacæ inveniebatur tempore* Joannis Ægidii de Zamora, *ad S.* Ferdinandum *ſcribentis, & quidquid deinde ſcripto fuerat conſignatum. Sed præterquam quod illum, ex ſolo Higuera notum ſcriptorem, fictitium eruditi ceſſent; ita in hac opinione confirmor ipſo jam expoſito memoriali anni* MCCCLXXV; *cogorque credere, nihil tunc aliud inveniri potuiſſe quam quæ retulimus; alias enim talium ſcripturarum mentio facienda fuiſſet ab eis, qui (uti apparet) intendebant hiſtoriæ & miraculis præmemoratis fidem omnibus quam certiſſimam facere.*

16 *Piuris merito facitendum eſt, quod laudatus prior Capitis* Doctor Oncala, *poſt relatam uteumque miraculoſæ apparitionis hiſtoriam refert, partim ex traditione Caravacenſium, necdum figmentis novitiis inquinata; partim uti teſtis de viſu, his verbis.* Eſt ea Crux in hodiernum uſque diem, nnn incolis tantum, ſed Hiſpanis

Prædixit addit Oncala,

C nnnibus, maximis honoribus venerationeque ſemper habita: quam ſummo ſtudio ſummaque vigilantia, in edita ſortiſſimaque arce poſitam, aſſervant [inclusam] **arculæ, ut & perpetuo lumine illuminetur, & non niſi tribus clavibus elauſum venerentur * religioſe, vicini provinciales. Tradunt etiam a paſtore ſubreptam, & nimio quaſi pondere furem diſiuptum, & [ad] arcem divinitus reverſam: uſque adeo divina numina delicta ſarrocinaque [nnn] patiuntur, nec ſine pœna facinora praviora relinquunt: tanti eſt *jus ſuum cuique tribuere. Narrant & alia quam plura certiſſimaque miracula, non aſpernanda, ſed quæ nb brevitatem non vacat in præſentia [rum] recenſere: iniquia *enim ſpatiis excluſi, alio ſtylum intendimus properantius: ſed illud non deſinam inſerim [mnnere.] Celebrant Carabacenſes Veræ-crucis feſtum ſolenne ad * v Nonas Maji, conventumque celeberrimum ibi peragunt mercimoniorum, quo mirum eſt quanta advenarum præſentia, quanta confinium populorum copia, adja[cen]riumque provinciarum turba aviditſime confluat.*

** arcula*

** religioſis*

quod S. Crux furem ſuum diſcipuit,

** vis*

** etiam*

** ad IV*

17 *Aliud* [quoque] *ſanctius freqoentiuſque miraculum * ne ſolennius non * videtur prætermittendum. Etenim multi religioſi* [Sacordotes] *urbis ac provinciæ, cum tota plebe, incenſis funalibus, magna pompa magnaque veneratinne, noo ſine eboreis & ſaltatoribus, inter maximas peregrinantum conſtipantium eatervas, apertam Crucem ex * arca depromptam, inſuraræque lecticæ impoſitam, quotannis uſque ed proximum lacum efferunt (Acequiam vocant) inibique rer urbanus Arehipres[by]ter eam ympbis merſam (extremam ejus nempe partem intingens) [exrnllit: terque eadem] coram frequenti populo aſpicienda adorandaqoe eireumfertur. [Tunc] quaſi aquis [inferioribus] ſanctificemis & vocatis ſupernis, (mirabile viſu) conſeſtim pluviæ, apertis nubibus de cæln deſcendentes, ingruunt ſæpe veſperato feſtn, & per ternos quaternoſque dies *celebritatis ſæpius per Octavas effluunt: quibus deficeata arva ſæcundiores fruges, & *luxuriofius erefeentia pabula innumeris gregibus & animalibus *inundant: quod ut * verum, admoniti hiſce oculis, præſer[te]s inſpeximus, fidem ſcripris facturi: oppidanique ſeniores affirmant, numquam ſe ſine opportunis nptatiſque pluviis id feſtum celebratum*

** arca*

& 3 Maji proceſſionaliter delata ad aquas ſanctificandas, elicit ſerenum cælo pluviat,

** celebritate*

** luxuriofis*

** mundane*

** quot ut rerum*

*meminiſſe, qua una re fructus eolligunt uberiores. Hinc *urbs illa præ vicinis plus abundat npibus. Sed & naturæ lociqua vitin Deus nptimus maximos hoc muneris miſeratus indulſit: eſt enim ea Hiſpaniæ pars & ſolis acerbitati expoſita ad meridiem, atque nb hoc*

** Tunc urbe*

E *fitibunda; niſi *annuis per rivulos aquis [ariditatem terræ] lenientibus, agri juvantur: ut [potn regio], quæ vix de cælo pluviis agnoſcat pro tempore, niſi [iis] Veræ-crueis beneficio recluſis, levetur *fitis. [Quia autem in eadem Vera-cruee remedium] tempeſtarum præſentanenm juvamen [&] admirandum experti, cernimus; ideo a Deo bonorum nmnium fonte ſummam [ei] virtutem attributam ſaeili fide cognoſcimus, cui per iofinita ſæcula laus, honor & gloria. Amen.*

** nnimis*

** cibus ut*

81 *Quo citu quibuſque cæremoniis fiat prædicta aquarum ſanctificatio, prolixe deſcribit Robles lib.n cap.* 11; *putatque eam ſuum habuiſſe principium a beneficio Lorchenſibus impenſo contra locuſtas, anno (ut nobis viſum)* MCCCLXXXVI, *cum aquam Caravaca petiiſſent, attactu Veræ-crucis ſanctificatam. Ibidem etiam ait, præter primarium & omnibus notiſſimum feſtum S. Crucis* III *Maji, celebrari* XVI *Julii, ſed paulo minori ſolemnitate* Triumphum S. Crucis, *jam olim ab anno* MCCX *inſtitutum feſtum, & tota Hiſpania agi juſſum, in memoriam clariſſimæ illius victoriæ, a ſancto Regis avo Alfonſo ad Navas Toloſanas tali die relatæ anno prædicto. Hic cultus, lapſu*

S. Crucis alia ano feſta celebramur

F *ſæculorum quatuor, multum refrixerat; ut autem Caravacæ denuo reſumeretur, auctor fuit noſter P. Agnayo: qui anno* MDCVI *ad populum verba faciens, ſuaſit perſuaſitque debitæ gratitudinis demonſtrationem illam renovandam. Similiter etiam menſe Septembri celebratur* Crueis Exaltatæ *feſtum, die* XIV, *electa quem diem divinando conjectamus natum fuiſſe* S. Ferdinandum. *Narrat porro idem Robles cap.* 16, Michaelem Reyna, civem quondam & Conſulem Caravacenſem, *præſtitudine magna peccatorum præteritorum tactum, eoque deliberantem quo ſatisfactionis genere melius eluerei noxas contractas; laduciſſe in animum, quod nihil divinæ majeſtati facere acceptius poſſet, quam ſi honorem S.* Crucis *promovendum modis efficactiſſimis ruraret; efficaciorem autem excogitare nullum poterat, quam fundationem Collegii* Societatis Jeſu. *Ad illum enim uſque diem nullam Religioſorum Mendicantium cœtum habebat Caravaca; poſtea vero, latroducta Societate noſtra, acceſſerunt alia monaſteria quinque, Hieronymianum ſcilicet unum pro viris; duo Franciſcani, & duo Tereſiani inſtituti, virorum virginumque. Facta ergo fundatio eſt, & fundator, in alium plane virum exinde converſus, Chriſtianæque humilitatis & aliarum virtutum factus omnibus exemplar, diem ſuum poſtremum obiit anno* MDLXXI, XVII *Januarii, atque in temporario ontorio, quod aptaveramus dedicandumque curaveramus, eſt ſepultus. Poſita vero cum ann.* MDXCII *ad novam inſtructioremque ibidem ecclefiam noſtram transferendam eſſet optime meriti Fundatoris cadaver, inven-*

& inſtitutore collegium Societatis Jeſu,

in cujus oratorio poſtea ianeum corpus Fundatoris per an 20 incorruptum.

AUCT. D. P. *tum eſt prorſus integrum ac ſuaveolens; quamvis neque balſamo neque alia re ulla fuiſſet adverſus putrefactionem munitum. Hoc autem per tranſennam indicatum oportuit, ut intelligatur unde proceſſerit noſtrorum Patrum erga S. Crucem Caravacanam devotio, zelaſque eamdem quaquaverſus propagandi, diſtributione Crucularum illius ex tactu conſecratarum; ſimul etiam ut appareat, quam non immerito mihi ſumpſerim (licet id aliquantum videatur ultra aſſumpti operis argumentum eſſe) biſociam illi vindicandam a fabellis recentioribus.*

Anno 1589 ſcribitur 19 *Reſtat hoc loco producendum aliud publicum Inſtrumentum, repertum apud ſæpe citatum Robles pag.* 85. In oppido Caravacenſi anno MDXCVIII, coram me Joanne Abril, Notario publico in diœceſim Cartageneenſem, & teſtibus infraſcriptis, perſonaliter comparuit Ferdinandus Lopez, Clericus Presbyter, natus & habitans Caravacæ; dixitque venire ad inſtantiam Joannis de Robles Corvalàn Clerici, rogatum, ut velit jam nonagenarius declarare ad memoriam poſterorum quædam, circa S. Veram-crucem ejuſque originem. Dixit ergo quod cum anno MDXLVIII relatum fuiſſet civitatis Murcienſis Inquiſitoribus de S. Cruce, quæ ſervatur in caſtro & arce oppidi Caravacenſis, in ordine ut ſumpta informatione de miraculis, quæ ea mediante confecuti ſunt indiſque coeſequuntur fideles, iiſdem ſuæ approbationis certitudinem adderent. Cumque Inquiſitores eum in finem huc miſiſſeet prænominatum Ferdinandum Lopez Clericum, tunc ipſius ſacri Officii miniſtrum; ipſe informationem faciens, & verificationem appoſitionis asque miraculi, examinavit Geneſium de Robles ſeniorem, Didacum de Meſa, Petrum Muſioz, & Ferdinaedum etiam ſeniorem, alioſque. Hi dixerunt, ſcire ſe per traditionem majorum ſuorum, eſſeque publicum & notorium, quod ſanctiſſima Crux quæ eſt in caſtello, allata ſis ab Angelis in turrim, eo loco ubi nunc eſt, quemadmodum ipſius miraculi relatione circumferſur.

B *quando an. 1548 inquiſitione de miraculis facta,*

20 Dixit etiam prænominatus Ferdinandus Lopez, quod examinavit Alfonſum Sanchez, ſimul cum aliis ſcitibus, adjuratum ſuper altari cedrino quod eſt in ara, quod altare conſtat ad maeum ſiniſtram majoris ekaris in eccleſia veteri hujus oppidi, & vulgo nuncupatur altare Solitudinis Dominæ noſtræ. Hic vero depoſuit, motis ſuiſſe, eo quad oppidum eras finitimum Mauris Granatenſibus, vigiles conſtituere ad altare in quo ſervetur S. Vera-crux, cui alia nulla ſera aut cuſtodia erat. Cum autem contiegebat Mauros verſus oppidum aut agrum circumjectum C incurrere, ipſa S. Crux ſtrepitum quemdam ciebat: quo audito prædicti vigiles pulſabant campanam, quæ hodiedum eſt in turri: quibus ſæpius reſpondebant excubitores ie turribus, Nuva ac Veteri esque Patibularia, quæ ſingulæ quaſi una leuca hinc diſtant: reſpondebant autem excisando ſumum. Sicut ergo non niſi eotæ probitatis hominibus, & in quibus magna habebantur fiducia, committebantur vices ejuſumodi vigiliarum, unde tantum omnibus in communc proveniebat emolumentuei; ita ceciderat aliquando ſora in ipſum Alfonſum Sanchez.

compertum ſe Sa Crucem ſolitam prænuntiare adventum Mauro rum;

Horum unus teſtatur ablatam a Sacriſta,

21 Eodem tempore ibidem Sacriſtæ officio ſungebatur ab annisaliquot Sacerdos quidam, huc fraudulenter miſſus a Capitulo Toletano, cupiente ad eccleſiam ſuem tranferre S. Crucem: qui cum ſuam ſingeritatem probitatemque toti civitati abunde probaſſe videretur, nemini ſuſpectus erat. Huic ergo ad S. Crucis cuſtodiam ſocius una noctium datus Alfoeſus, cum quadam neceſſitate urgente foraexire compelleretur, commoditatem inſcius præbuis Sacriſtano ipſam ſubripiendi ex capſula, in qua etiam ſervabantur teſtimonia apparitionis miraculoſæ. Ibat Toletum verſus prædo ſacri depoſiti, eademque D die vir honeſtus huc veniens Moratalia, ſupra locum qui dicitur S. Franciſci, nunc a Crucibus nominetum, paſſim notum omnibus & leucæ quadrante diſtantem Caravaca, luminaria quædam conſpexit, interque ea ſanctiſſimam Crucem. Nuntiavit ergo *miraculoſe receptam,* Caravacæ quæ viderat. Veneruns mox Parochus & Clericus quidem peregrinus, tam forſe præſens, cum civibus omnibus proceſſionem devotam conſtituentibus, & S. Crucem in turrim ſuam ad proprium altare reculeruns: in ipſo autem loco, ubi reperta Crux fuerat, apparuit ſons novus, qui iſtie hodieque manat. Porro cum loci Commendam gereret D. Petrus Faxardus, primus Merchio Velezinus, facta ſunt, tabula picta altaris, ſacrarium, & reliquiarium, quæ nunc habentur, ut melius fidelinſque ſarveri poſſint omnia.

ſed alſque vetuſtis ſcripturis:

22 Dixit inſuper prænominatus Clericus Ferdinandus Lopez, quod de mandato Inquiſitorum ab anno prædicto MDXLVIII uſque ed 1, biennium manſerit in Curia Valliſoletana, ſolicitando reſtitutionem inſtrumentorum & charrarum teſtimonialium, a Toletano Clerico ſublatarum; eoque rem adduxerit, ut E niſi mortuus ſuiſſet Concilii Præſes D. Ferdinandus Niño, ipſas ſuerit per ſcntentiam recuperaturus relaturuſque &c. *Haſtenus Inſtrumentum illud, quod profert Robles ad confirmandum factum, initio Capitis* 3 *a ſe relatum, ubi notat, conſilium rapiendæ S. Crucis ſumptum Toleti fuiſſe ſub Archiepiſcopatu* Fr. Franciſci Ximenii de Ciſneros Cardinalis, *qui Cathedram tenuit ab anno* MCCCCXCV *ad* MDXVII; *ſuoque Primatis jure uſus, atque perſuaſus ex majori S. Crucis honore futurum, ſi in Primatiali eccleſia honoraretur, maluerit permittere ut elam auferretur, quam cum ſeditionis periculo palam tranſferendam mandare. Ait etiam Robles, Clerico ad id delecto prius quidem ſacriſtiam Parochialis eccleſiæ, deinde multum probato cuſtodiam* S. Crucis *commiſſam eſſe, quam is ſexennio tenuerit propoſiti autem exequendi occaſionem nullus ſit tempore* Cardinalis Tavéræ, *adeoque poſt annum* MDXXXIV. *Denique actuſat eumdem Clericum quod ecquiſita inſtrumenta occultarit, ne publice confunderetur, pertinacterque negaverit ea penes ſe eſſe. Sed vereor ne id judicium temerarium prorſus ſit; malimque, ad ipſius Clerici totiuſque Capituli Toletani excuſationem, præſumere, quod Toletum pervenicus Clericus; neque Crucem inveniens, quam ſe adferre credebat, ſed chartas (ipſas ſcilicet, quas ſupra dedimus, ſcriptas tempore Garciæ de Cardenas); eas quidem oſtenderit Canonicis a quibus miſſus erat, in inſtinctum impleti quantam in ſe fuerat mandati; ſed ipſas, vel eorum ſuaja vel propola ſponte, elam vel palam, referendas curaverit iſtuc; ubi poſtea ſunt ecperiæ, & anno* MDLVI *ad authenticandum oblatę, ab ignorantibus eaſdem eſſe, quæ tantopere eequirebantur, ſuperſtite dumtaxat memoria ablationis, eeſtitutionis non item.*

quæ Toletæ exhibitæ & clam reſtitutæ fuiſſe opinantur.

F

CAPUT III.

Vetuſta alia & probe teſtata miracula, ex Hiſtorie Caravacana Roblesii.

23 *AB hiſtoriæ Caravacanæ probatione tranſeo ad Miracula, documentis haſtenus adductis non comprehenſa, & proxime ſecuto ſæculo* XV *patrata, qualia ex monumentis Caravacenſibus Robles producit Hiſpanice.* Anno MCCCCXXX convenerat civi cuidam Caravacano, cujus nomini parcitur cauſa familiæ, cum Granatenſibus Mauris, ut pro conſtituto pretio eis traderes oppidum. Verum in ipſo exequendi facinoris articulo audita eſt Crux Sancta, intra arculam majores ſolito ictus dare; & ſtatim poſt viſi ſunt excubantes in turribus ſignum edere Maurorum advenientium. Acceſſerant hi ad oppidum ipſa nocte feriæ VS majoris, XXV Aprilis;

An. 1432 puer letaliter vulneratur a Mauro.

A Aprilis, cumque adventum ſuum innotuiſſe cognoviſſent, deflexerunt Ciezam & pervenerunt ad vicum quemdam Campolóy dictum. Hic quidam paſtor Didaci de Fuenſalida, proavi mei, in altam evadens quercum, ut tranſeuntes evaderet falleretque; commiſſum ſibi ejuſdem Didaci filium parvulum, pronunculum meum, ſub vepreto quodam abſconderat: ſecundum, quod tranſiens Maurus eques, & circumſpiciens cauſam quæ conſternatum ex improviſo equum ferocire feciſſet, puerum advertit, in eumque ſepties haſtam ſuam contorſit: quapropter reverſus poſtea ad locum paſtor, puerum reperit tantum non mortuum: ſuſtulit eum tamen, atque in domum patris detulit. Hic eum qui aderant S. Veræ-cruci commendarunt, promitterent, quod ſervatum in vivis Eccleſiæ miniſterio conſecrarent. Sanatus eſt per Dei gratiam puer; ſtudiiſque peractis effectus Clericus, etiam receptus fuit Uclenſi inter Fratres Ordinis S. Jacobi, ubi habebat patruum ejuſdem habitus, Alfonſum de Fuenſalida. Ipſe vero Geneſius de Fuenſalida, factus in oppido Moratalíæ Parochus, ad tantam pervenit ſenectutem, ut annum CXV ætatis tranſcenderit: ſiquidem anno MDXL adhuc in vivis verſabatur, & quando læſus fuit cenſebatur eſſe tredecennis; multique adhuc ſuperſunt, tam hic quam Mo-

B ratalíæ, qui eum ſibi viſum nocumque meminerunt.

24 Eodem anno, ipſo die Paſchatis XVI Aprilis, iidem Mauri Ciezam advenerunt, captoque & expilato oppido multos Chriſtianos abduxerunt captivos: ac ſuppoſito deinde igne revertebantur ad propria onuſti mannbiis. Id cum Caravacani intellexiſſent, Lotcanos admonuerunt; unanimiterque egreſſi obviam, invenerunt hoſtes in campo quodam exigno, quem ab hoc eventu Equitum-campum dixerunt. Ibi acerrimum utriuſque certamen incubuit, eo quod Mauri numero maximo eſſent, animo noſtri; dumque Maurorum pars pugnabat, progrediebatur altera, pergebatque in totum ſubducere prædam. Hoc ergo prævertere cupientes noſtri, mutuo ſe cohortati conglobatique, invocato nomine S. Crucis, quæ ipſis eo loci apparuiſſe dicitur, tanto impetu ſe intulerunt in barbaros, ut multis eorum cæſis, reliquos in fugam egerint, omnemque prædam ex lis receperint. Nihil autem dubitabant hujuſmodi ſucceſſum divino

C iſti vexillo referre acceptum. Anno MCCCCXXXII Caravacam venit Religioſus quidam ex Ordine S. Franciſci, poſt gravem quam peſſus fuerat infirmitatem, linguæ atque aurium uſu privarus. Hunc pia mater ſua ad Capellam Veræ-crucis adduxerat, per eamque Dominum deprecans loquelam auditumque recuperavit filio, citra moram ullam. Anno MCCCCLXXXII, Joanne de Haro Commendam Caravacanam adminiſtrante, ipſemet declaravit, coram ordinario Prætore loci Petro Fernandez Botia, quod in oratione conſiſtens coram altari S. Crucis, animadvertit extinctam, quæ ibi erat, lampadem lumen amplius nullum dare; ideoque pediſſequis ſuis ephehis mandavit, ut eam reaccenderent. Verum priuſquam aliquis eo perveniret, ultro illuminatam ardere iterum conſpicit, idque pro magno ac certo miraculo habuerunt, tam ipſe, quam qui aderant alii.

25 Anno MCCCCLXXXIII, die x Octobris eademque Dominica, ſummo mane venit huc quidam, dicens ſe Alfonſum de Moróte nuncuperi, ipſiuſmet loci Morotenſis inquilinum. Hic ſocium ſecum ducebat Æthiopem, nomine Banalſque, nullis vinctum carenis, cum ipſe compedes traheret pondere librarum circiter ſexaginta. Medio autem juramento declaravit, coram Fr. Antonio de Poza, Locum-tenente Vicarii hujus Commendæ, honotabilis viri D. Didaci Chacon, quod Bazæ captivus apud Mauros, ſub poteſtate Salini Abendégæ, auditus eſt die quodam a præſente Benalique ſuſpirare; & gemitus cauſam interrogatus, reſponderit, quia ſe videbat in captivitate poſitum, optabatque reverti in patriam. Cui Æthiops: Vide ut ſecretum mihi ſerves, Alfonſe, & ex veritate tibi affirmabo, per legem veri Dei, me poſtquam audivi de Cruce Caravacenſi & magnis quæ operatur miraculis, æſtuaſſe vehementi deſiderio Chriſtianiſmi amplectendi. Cum ergo Dominus noſter mihi crediderit, ut vides, curam Chriſtianorum cuſtodiendorum; ſi placet, & viam noſti qua Caravacam itur, commendemus nos Deo & S. Veræ-cruci, eamuſque Caravacam, & ego fiam Chriſtianus. Conſcendemus autem mulam ſub veſperam, & ſi quis abeuntes interroget, Quo? reſpondebimus, In vineam, ad colligenda ſarmema. Factum eſt autem uti propoſuerant feria quadam ſexta circa veſperam, & cœperunt proficiſci uſque in noctem; quando exerrantes a via audiebant tympanum Bazæ pulſari, ob animadverſam fugam ſuam; neque multum fuit cum egreſſi plures poſt eos ſunt, interceptori abeuntes. Quod agerent, medio depreheoſi in campo extra publicam viam? Genua flexerunt verſus ortum ſolis, Deumque & S. Mariam de Guadalúpe nec non S. Veram-crucem rogarunt, ut auxilium ſibi ſaluremque præſtarent, neque ſinerent relabi in manus hoſtium Fidei ſanctæ. Ecce

E autem apparuit eis in aere ſculptura lignea, veluti caſtelli, plane ſimilis oppido arcique Caravacenſi, quantum baliſtarius arcus jacere poteſt. Ad illud cum greſſus intenderent, diſparuit quidem viſio tota, ipſi vero ſe invenerunt in via regia, quam proſequentes uſque mane ſabbati, toto quidem die deliturerunt in agro; ſub noctem vero reſumentes iter, altero die mane, id eſt Dominica, huc intrarunt. Hos ut prædictus D. Commendator vidit, juſſit Alfonſo vincula demi, quorum par unum appenſum eſt in eccleſia S. Crucis, alterum in Guadalupe miſſum, ſicut is ſe voviſſe affirmabat; Æthiops antem effectus Chriſtianus, nomen ſumpſit Joannis a Vera-cruce. Teſtes prædictæ depoſitioni & adjurationi fuerunt Bacalaureus Alvarus de Pratáda, Alvarus de Mula, & Garcias de Aguilar, famuli & armigeri prædicti D. Joannis de Haro.

F 26 Annis poſt id tribus aliud miraculum contigit, cujus teſtimonium habetur ſequentis tenoris. Cum eſſet hujus loci Caravacenſis Commendator fortunatus Eques D. Joannes de Haro; in feſto S. Crucis III Maji, Feria quoque III, in anno Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti MCCCCLXXVI, coram honorabili Petro Fernandez Botia, Prætore ordinario dicti oppidi Caravacenſis, atque Franciſco de Salas, ſcriba Domini Regis noſtri, ac teſtibus infraſcriptis, perſonaliter vir quidam comparuit, dicens, ſibi nomen eſſe Laurentius de Barrio-novo, domicilium autem Beatiæ; & aſſeruit quod XV Martii anni præſentis, cum noctu vigilaret in caſtello S. Crucis, audiverit ab ea noſdam pulſus: ideoque ſe rediviſſe aliis quoque noctibus, & idem ſemper expectum; uſque dum alii etiam teſtes, cum & abſque illo, eoſdem audirent. Iterati ſunt autem pulſus illi noctibus ſingulis, uſque dum huc advenit nuntius, miſſus a D. Lupo Vaſquez de Acuña, Præfecto Cazorlenſi, cum litteris, quibus ſignificabatur D. Joanni de Haro, quoſdam proditores in hoc oppido jam pepigiſſe eum Manris de tradendo eo. Ipſa autem nocte, qua talis epiſtola allata fuit, ceſſarunt prædicti pulſus. Super quorum veritate cum dictus Bartholomæus juramentum præſtaret in forma juris, teſtes adfuerunt Sancius de Parega, Joannes de Ubiedo, & Martinus Montego, famuli & armigeri prænominati D. Joannis de Haro. Rurſum, ſub eodem Commendatore, aliud miraculum conſignatum fuit publico inſtrumento hunc in modum.

27 In

AUCT. D.P.

miraculoſe ſanatur,

& vivit ultra annum 140,

recuperatur viſus a præcedentibus :

ſanatur ſurdus ac mutus :

lampas altro accenditur.

Servus Æthiops, ex fama S. Crucis cupidus Chriſtianiſmi,

cum captivi Chriſtiani fugam ſuam,

& miraculiter pervenit Caravacam.

Proditio pulſu S. Crucis indicatur,

ANCT. D. P.

27 In oppido Caravacæ, XVIII die menſis Maji, anno a nativitate D. N. Jeſu Chriſti MCCCCLXXVII, *in* præſentia mei Franciſci de Salas Scribæ Regii, coram honorabili Didaco Chacon, Vicario in hoc oppido Caravacenſi ejuſque Commendaria atque oppido Muratalíæ, præſens comparuit honorabilis Eques Petrus Alarcón, Commendator oppidi dicti Membrilla del Tocón, Ordinis S. Jacobi, & dixit: quod cum in oppido quodam regni Granatenſis, Velez Album nominato, captivus teneretur a Maeris, noſtræ ſanctæ fidei inimicis, iotra arctum carcerem; & quidem laminis quibuſdam ferreis, libras minimum quinquaginta appendentibus, gravatus; ibidem manſerit menſibus plus quam tribus. Aderant iſtic etiam captivi Chriſtiani alii, quos inter convenit carcerem ſuffodere, quamvis adeo arctum validumque, ut mitum fuerit tale quid illos potuiſſe vel cogitare. Ut ergo ad propoſiti iſtius executionem divinum ſibi favorem conciliarent, tum alias inſtituerunt devotiones, tum imprimis ſe commendarunt Domino Deo noſtro, ſanctæque Matri ejus Mariæ, & huic S. Veræ-etuci; promittentes quod ab oppido Xiquéna, per novem leucas deſolatæ regionis Mauroturnique Inſidiis expoſitæ, pedibus ac tibiis nudis venirent, ac novemdium agerent coram S. Veta-cruce, addita quadam eleemoſyna. Cœpetunt autem cuniculum moliri intra carcerem, unico uſi quem habebant pugione, abſque aliis aliis ſetramentis, ut mirum fuerit tantillo tempore tantum opetis perfici potuiſſe; cum Mauri noctu diuque ad euſtodiam carceris intenti ſtarent. Et tamen ſolo illo pugione intra octiduum actus cuniculus eſt, hiatu tam amplo quam eſſe ſolet feneſtra; cujus aditum cum non aliter quam egeſto rudere poſſent obtegere, viſitantibus tamen eos identidem Mauris inobſervata molitio manſit, virtute Crucis, quam deſuper formabant malleolis, quibus ad ſaxa cavanda utebantur, licet rem adeo patentem notare vel cæcutiens potuiſſet: ſed videbantur oculi Maurorum menteſque teneri, ne coram ſe poſita cernerent, aut quidquam agi ſuſpicarentur.

28 Poſt octiduum laboris iſtius cœpit Commendator, cœperunt & alii Chriſtiani captivi, vincula quiſque ſua ſcludere, mediantibus quibuſdam inſtrumentis eo idoneis: quod eum agerent, jamqua compedes ſuos media ex parte ſciſſos haberet Commendator, bis die uno evocatus e carcere ad colloquium eſt, occaſione lytri de quo tractabatur; & tamen ne tunc quidem ſuſpicati quidquam barbari ſunt. Regreſſus autem in carcerem ille, ipſa hora tantum acceleravit opus, æque ac alii, ut vinculis ſoluti omnes a prima noctis hora uſque ad auroram paulatim inde egreſſi ſint, præeunte Commendatore, ac Crucem quam iſtic habebat præferente, diſcalceati univerſi, hymnumque Te Deum laudamus recitantes, ordine quaſi proceſſionali. Per cuniculum autem ſuum evaſerunt in officinam ferrariam, imminentem plateæ publicæ & aforis elauſam: cujus feram cum ab intus perfregiſſent, duaſque ex ipſa porta tabulas abſtuliſſent, erupetunt in prædictam plateam; præcedente, ut dictum, Commendatore cum Cruce, ceteris ordine ac nudo pede ſubſequentibus. In ipſa porro platea occurrerunt mulieribus quibuſdam Mauricis, a balneo cum lumine domos ſuas redeuntibus: quæ viſo euntium agmine clamorem tollentes, excitarunt maritos ſuos & vicinos ibidem commanentes. Aſt illi nihilominus cœpta gradiebantur via verſus portam Veleniam: quo pervenientes, animadverſi ſunt a vigilibus ſupra portam eamdem excubantibus: qui ſublato clamora ſaxa jacentes nihil profecerunt, Chriſtianis eo non obſtante auſis per portam iſtam tranſire. Venerunt deinde ad antemurale ſepimentum, quod etiam ipſum clauſum oſtio erat: unuſque Chriſtianorum, quamvis compedes diſruptos adhuc ferret, tranſilivit ſepimentum, quatuor vel quinque cubitos altum; atque poſt eum Commendator, aliique & cœperunt per terram cultam deſcendere, abedito oppidi loco, in viam quæ Xiquenam ducit, quamvis eorum nemo ſcitet qua gradiendum foret, neque quo duceret iter. Quatuor tamen ex illis, admodum onuſti ferro, a Mauris poſt eorum terga egreſſis reducti in captivitatem ſunt: ceteri cum Commendatore Xiquenam perveneruntque, nequidquam inſequentibus barbaris, ac ſæpe eos tranſeuntibus, nec tamen videntibus & quaſi cæcitate percuſſis, per virtutem Dei, ſanctiſſimæ Matris ejus, & S. Veræ-crucis interventum. Digreſſi Xiquéna appulerunt ſalvi Caravacam, præmemoratæque omnia affirmarunt coram teſtibus ad id vocatis, Geneſio de Robles, Roderico Noguéros, & Joanne Begàr, civibus Caravacanis. Et ego ſupradictus Scriba hic me ſubſcribo.

Franciſcus de Salas.

29 Sub eodem D. Joanne de Haro Commendante, in oppido Caravacæ, XV Octobris, anno a nativitate D. N. Jeſu Chriſti MCCCCLXXVII, erat in eccleſia S. Veræ crucis vir quidam, Martineum de Beatia vocati ſe dicens, civemque Argunenſem eſſe: qui finita novemdiali devotione affirmavit, quod menſe Majo nuper præterito, Bazæ in regno Granatenſi captivus, penes Maurum illius urbis civem, nomine Cad Alvarrèz, vinctus tenebatur compedibus, ut minimum quinquaginta libras ferri habentibus. Hoc in ſtatu cogitanti qua ratione poſſet liber evadere, ſuccurrit ut ſe commendaret Deo Domino noſtro, & S. Mariæ de Guadalupe, ac S. Veræ-cruci Caravacanæ, quatenus inde adjutus pervenire poſſet ad locum aliquem Chriſtianorum; erat enim itinetum regionis ignarus. Tum cœpit lima ferramenta atterere, eo ſucceſſu, ut intra duos dies illis ſe exolverit inobſervatus; Bazaque ſub noctem egreſſus eſt in conſpectu Maurotum plurium, quia non poterat alitet. Illi ergo currera cœperunt poſt eum, qui ſolus & nudipes ambulabat: aſt ipſo proximos venire ſibi ſentiens, converſus inclinavit ſeſe, ut dextra arriperet ſaxum in eos jaciendum, eum aliud quo ſe tueretur haberet nihil. Dum vetn ſe couvertit, miſſurus lapidem in pone ſequentes, neminem omnino vidit, nequn tunc neque poſtea: ſed eum ipſa petra in manu venit Xiguénam: eſtqun ea nunc in Capella S. Veræ-crucis: quamvis enim illam abjicete per viam conaretur numquam potuit. Teſtes Lazarus & Joannes de Viamonte, atque Alfonſus de Ubéda.

30 Eodem tempore Fr. Antonius de Poza, Vicarius Caravacenſis aſſitmavit, jurans per Ordines quos ſuſcepit, veniſſe puetum, filium Bartholomæi Sanchez & Catharinæ de Truxilio, angina graviſſime laborantem ac ſuffocationi proximum; venit autem eum eo mater ad Capellam S. Veræ-crucis oratura pro eo, & ſcutellam olei oblatura pro lampade. Hanc ergo conſpiciens prædictus Vicarius, qui ſtabat cum Fr. Gonzalvo, Capellano D. Commendatoria Joannis de Haro, S. Veram-crucem prætendens adverſus nubiloſam procellam, quæ ſupra civitatem ventura timebatur, mandavit præfato Fr. Gonzalvo, ut guttur pueri ungeret, oleo lampadis ante altare ardentis. Paruit iſte, & mox unctus puer per os ejecit grandem atque bicipitem lumbricum, ac loqui cœpit. Reduxit igitur mater filium, deferens ſecum oleum ad ulteriores unctiones; vix autem tertio iia uſa fuerat, cum detumuit

puero

Commendator quidam cum aliis captivis

vota ad S. Crucem emittunt

B

præſidis carcerem ſub pugione

Et in vicinam ferrariam penetrat:

C

atque effractis evadunt in plateam,

D *tranſiliunt eum iſdem ſcitis ſepimentum porta,*

& ſalvi perveniunt Caravacam.

E *Alius Maurus inſpectantibus fugit,*

eumdem manibus eripiunt.

F

Curatur puer angina præfocatus:

A puero guttur, quinque lumbricis ejectis expurgatum. Deinde anno MCCCCLXXVIII, eum hujus oppidi Commendator eſſet Petrus Fexardus, Præfectus Regni Murcienſis & civitatis Cartagénæ Dominus, fabrorum lignariorum quidam, Caparêd nomine, Decembris die 12, ligna quædam aptans in capella S. Veræ-crucis, excidit ab altitudine elevationum undecim in rupes quaſdam; ſed eadens commendavit ſe S. Veræ-cruci, inventuſque eſt diſruptis thoraee, ſubucula, induſio, braecis, atque calceis, illæſus ipſe omni ex parte. Anno MCCCCLXXXIII Ferdinandus & Iſabella Catholici Reges obſedernnt Bazam, multumque laborem exhauſerunt ut obtinerent urbem: voverunt autem ire Caravaeam ad viſitandam S. Veram-crucem, & anno prædicto ac die Sanctæ Barbaræ 12 Deeembris ingreſſi urbem ſunt. Cumque res omnea ibidem ordinaſſent, tranſiernnt in rediru Caravaca, & S. Crueem viſitantes obtuletunt lampadem argenteam, ibi bodie quoque conſpiciendam.

faber ferraculoſe labitur ſine noxa.

CAPUT IV.

B Miracula ſub præcedentis ſæculi finem & per decurſum præſentis pattata, etiam mediantibus Crueulis, veræ S. Cruci admotis, ex eodem Roblefio.

Diſtrictus Caravacanus, obnoxius tempeſtatibus.

31 *IN partibus iſtis, quæ plerumque aliud non ſunt quam tuſa planicies, quandoque, cum minime exſpectet aliquis, tacitantur procellæ tantæ ventorum atque imbrium, ut ſaxa, etiam ponda unaginta, ferentes, ita deſolatos agros hortoſque relinquant, ac ſi diluvio aquarum periuti fuiſſent. Proinde totam oppidum Caravacanum cum ſuo territorio priſtina fuaditas periiſſet, niſi Deus proſpexiſſet de miraculoſo ſanctæ Crucis ligno, faciens ipſum quotidie triumphare de acris poteſtatibus, per elementa ſaltem res hominum familares ledere ſatagentibus, quando negatunt rorumdem animabus nocere. Pluribus exemplis id confirmat Robles, exordium ab huiuſmodi.* Ego Geneſius Sálmeron, Scriba Regis ac Domini noſtri & civis Caravaeanus, certifico, fidemque do ac facio, in verum teſtimonium eorom qui præſentes videbunt, quod in prænominato oppido, die VIII menſis Novembris præteriti anno MOXCI, coram Licentiato Petro de la Cuevas, Gubernatore & Juſtitiario Majori bujus oppidi, C comparuerunt, Alfonſus de Robles, tam proprio ſuo quam publico oppidi ac reipublicæ hujus nomine; & Gniterius Robles, ejuſdem oppidi & ſanctiſſimæ Crueis Scriba publicus, nomine Contraternitatis & ceterorum, ut Saeriſta illius; dixerunteque notorium eſſe, quod in caſtello ipſius oppidi habeatur ſanctiſſima quædam Reliquia, ſub appellatione & invocatione Veræ-crucis Caravacanæ; quæ, cum hæc civitas olim eſſet Maurorum, deſcendit de cælo aſſociata doobus Angelis, ad converſiunem infidelium hic dominantium, & depulſionem tempeſtatum adeo frequenter inſurgentium, quæ ad ejus præſentiam ceſſarunt & ceſſant; alieque plura miraeula fiunt, quorum fides authentica manet in archivio hujus loci.

ſervari creditur per S. Crucem:

quæ anno 1590 & 97. Novembris ſimili in caſu,

32 His ita ſe habentibus, contigit, quod nocte nte diem VIII prædicti Novembris, tempeſtas oriretnr tonitruorum ac fulminnm, cum procella turbinum imbriumque tanta, ut cives formidatent exterminium ultimum; cum præter ſolitas tenebras, quas cauſabat aquarum e cælo defluentium copia, aures animoſque perſtringeret ruentium pluribus locis ædificiorum fragor, ſic ut nemini poſſibile eſſet incedere per plateas: quare etiam nec Joannes Martinez, S. Veræ-crucis Capellanus, nec alius quiſquam præſumebat verſus caſtellum aſcendere, ſicut alias conſueverant, ad efferendam & exponendam prædictam S. Veram-crucem. Multi nihilominus eives viderunt ſupra culmen tectumque turris, intra quam illa ſervatur, ſæviente quam maxime tempeſtate illa, multa luminaria accenſa, interque ea aliam majorem lucem magiſque ſplendentem. Exiſtimabant ergo, et ſic dicebatur, Capellanum prænominatum aliaſque perſonas ibi eſſe eum ſanctiſſima Reliquia: ſed compertum eſt poſtea, neque illum, neque alium quemquam in turri fuiſſe, vel S. Crucem extuliſſe. Quapropter judicatum fuit, ipſam ſanctiſſimam Reliquiam per ſe movente nemine, adſcendiſſe ad faſtigium turris, in auxilium incolarum accolarumque, ſicut alias ſæpe ipſos juverat contra ingruentes ejuſmudi tempeſtates. Ut autem hujus miraculi perpetua extet memoria, petebatur ut ſumeretur informatio authentica, Gubernatore prædicto ſuam auctoritatem interponente: prout idem mandavit fieri &c. Oblati autem in teſtes fuerunt, Ferdinandus Melgáres Scriba, Damiana Robles uxor ejus, eorumque filius Ferdinandus Melgáres, qui commorabantur in arce. E Hi dixerunt omnia ſupra contenta in relatione; quodque tunc acceſſerint ad portam præfatæ turris, ſed elauſam invenerint. Simul etiam examinati fuerunt alii quinque teſtes; & Capellanus ipſe in ſua depoſitione juravit, ſe nocte illa non potuiſſe propter nimiam tempeſtatem accedere ad capellam. Omnes autem declarant, ſplendores iſtos ſupra turrim dnraſſe per ſeſqui horam. Scriptum vero eſt Inſtrumentum Moratalíæ a XXVIII Julii MOXCII.

viſa eſt ſupra turrim multa in lumina,

quo tamen nemo poterat aſcendiſſe.

Sanatur mulier manca,

33 Anno MDXCIV, eum proceſſio S. Veræ-crucis, ſub veſperam feſti, die 11. Maji, deſcendiſſet de capella ad eccleſiam oppidi Parochialem, nd Officium iſto & ſequenti die ibidem ex more peragendum; cumque perlata eſſet Reliquia ad altare, eo fine erectum in media navi; mulier quædam manu manca vocem exiulit, inſtantiſſimn ſupplicans, ut ipſa S. Cruce manus ſibi brachiumque rangeretur (id quod tali occaſione ac loco facillime fieri poterat) contracta autem, iiſdem membris cœpit uti tam libere, acſi nullam in iis paſſa infirmitatem fuiſſet. Dum ergo exultabunda receederet, magnis vocibus glorificans Deum & P opera ejus mirabilia prædicans; cæcus, cui a ſex menſibus defecerat viſus, idem beneficium oculis ſuis impendi poſtulavit: ſed eum ptæ circumſtrepente & premente turba exaudiri non poſſet, ſimili rogavit inſtantia jam ſanatam mulierem, ut ſe pertraherer propius ad altare prædictum. Hoc dum illa conatur effectum dare, interrogavit eam cæcus, nrrum brachiorum artigiſſet Crux ſancta: illa vero reſpondente, quod dextrum; rurſus ille accedena magis inſtitit, ut eo ſibi perficarer oculos: & fidem petentis ſecuta eſt gratia expectata, reſtituto ſtatim & integre viſu. Etat cæcus iſte ex diœceſis Conchenſis loco, Vets de Tovàr de Beréta dicto.

eaque tactu cæca illuminatur,

impetrantur pluviæ,

34 Anno MDXCVII nulla in hac regione facta erat lementis, eo quod ab Octobri uſque ad ſequentem Martium defecerant pluviæ, proinde præ inopia pabuli peribant greges. Ergo Clerus & Concilium oppidi decreverunt in vigilia Incarnationis Dominicæ, quando ſereniſſimum cælum æque ac unquam in Ægypto nullam ſpem aquæ faciebat, proceſſionem totius populi ducere ad capellam S. Veræ-crucis: quo facto cum ab ea reverterentur,

cam

AUCT. D. P. *Ejusdem.*

tam copiosa decidit pluvia, ut domum quisque suam ingrederetur, non minus ab imbre madidus, quam lætus pro impetrato beneficio. Eodem anno, tam densæ nebulæ tantaque obscuritas aeris incubuit agris toto vere, ut messis faciendæ spes omnis elanguesceret: instituta autem processione altera, pro imperranda serenitate; impetrata illa continuo est; & messis fuit non prorsus contemnenda. Anno MDXCVIII ex Loreetosis & Velezii oppidorum finibus tanta supervenit copia incustarum, ut remedium eis nullum sperarent Caravacani: jam enim cœperat eorum agros vineasque & hortos depasci calamitas, atque intra domos ipsas penetrare. Rursum igitor indicta supplicatio est: & sine mora videri desiit omnis locusta, etiam per totam circum regionem, velut si nulla ibi unquam fuisset.

furtim ablata Crucula avittus-Ter,

35 Anno MDCI, Judex quidam ex certa commissione huc advenit, emensque ab argentario Cruces aliquot argenteas æreasque; preter scientiam illius aliquot alias surripuit, quarum pretium non solverat: omnes autem simul, iosertas filo sæpius intorto ac nodato, detulit admovendas S. Veræcruci. Cumque easdem recepisset sic junctas, & filum digito circumvolvisset; composuit so ad oran-
B dum coram altari, ipsas Cruces intra manum colligens. Verum absolura oratione, ad easdem reflectens animum, non invenit nisi filium digito sioistræ circumplicitum. Hoc evenru confusus oarravit ipsum quibusdam Religiosis, rogans ut sa

gloria ite-rum emporatur,

digresso, nec nominato, publicarent easum: prout fecerunt. Anno MDCV, ab Augusto usque ad Martium aoni sequentis, non pluit: & modica quæ facta erat sementis, messem nullam daturu timebarur; eum educta est in processionem S. Vera-crux: quo peracto quatriduom continuom indefinenter pluit. Tunc autem promisit Civitas, viso tam evidenter miraculoso auxilio, divinitus sibi dato, observare festum Triumphi S. Crucis XVI Julii, sicut XIV Septembris observatur festum exaltatæ Crucis: quod servari antea non solebat.

brachium in modum fanatur.

36 Anno MDCVII, ad festum agendum VI
C Maji, hue venerunt Petrus Garcias & Antonia Serrana, cum filiolo annos novem oato, cui brachium ex lapsu confractum adeo male eurarum erat, ut movere ipsum omnino non posset. Cum ergo S. Crucem tali die immisissent aquæ, in acceptam inde aspersionis situlam brachium pueri immerserunt parentes, statimque movere illud cœpit. Vesperi autem delatum ad capellam iidem parentes unxerunt oleo lampadis, magisque corroborarum se puer sensit. Cum vero iterum immersissent aquæ prædictum brachium, adeo sanum extraxerunt ab ea, ac si numquam ruptum fuisset, quemamodum ipsi hæc scribentes vidimus, Eodem die ex oppido Cehegin adduxit mater sua

mutæ loquela restituitur,

puellam mutam: & ambæ vigiliam nocturnam peregerunt in ecclesia, ubi tunc Crux sanota prostabat. Cum autem Clerus assumeret illam efferendam ad locum, instanter ac devote rogavit mater, ut os filiæ suæ ea eootingeretur. Hoc facto cœpit puella balburiendo dieere, Cru, Cru; iterumque contacta perfecte loqui, laudando Deum in operibus suis. Multos jam annos mos obtinuit, ut singulis feriis sextis canretur solenni ritu Missa, cum Diacono & Subdiacono, in capella S. Veræ-crucis ad ejus altere, ipsum incensaodo se-

thus in vacuo vasculo invenitur.

eundum præscriptos ritus. Quadam ergo ejusmodi feria, oblitus Sacrista thus acerræ imponere, & sciens nullum superesse, domum abiit illud quæsiturus. Interim eo perveniens Officians, ubi thurificatione opus erat, mandavit ut denuo inspi- D
ceretur acerra; inventaque est illa prorsus plena, sic ut eriam supereffluere: qua re attoniti præsentes ministri, casum ut miraculosum prædicarunt.

Licet nunquam potuerit perfecte assimilari Crux ipsa,

37 *Ex quo cœptum est usurpari, ut* Crucis caravacanæ *attactu sacratæ Cruces aliæ, ex omni metallo materiaque, per orbem Christianum distribuerentur; comperta earumdem ad multos mirabiles effectus virtute, ingens quotannis talium numerus poscì, ac proinde etiam fabricari incepit; adeo ut variì generis opifices, argentarii, aurarii, scriniarii &c. simulacra omnigena* Caravacanæ Crucis *efformare instituerint: quæsumque exinde non modicum facientes, conati fuit etiam ejus formam & modum per omnem dimensionem assimulare quam proxime.* Miraculo autem simile est, *inquit Robles*, quod, sumpta sæpius ejusdem mensura, hactenus tameo potuit nemo sic eam repræsentare perfecte, quio deficeret aliquid in latitudina, longitudine vel spissitudine. *Hoc tamen nihil detrahit earumdem, quam supra indicavi, virtuti: quapropter placet eam exemplis nonnullis clarioribus, ex eodem Roblesio acceptis, comprobare.*

aliæ tamen ei admodum sunt valde efficaces.

Talem habuit P. Alfonsus Sanchez S. I.

38 P. Alfonsus Saochez, ex Societate Jesu, toti innotuit Hispaniæ, propter virtutem & singularia talenta sua; nec noo propter serta precatoria, E
quæ Philippinarum dieuntur, benedicta per suam Sanctitatem com applicatione Indolgentiarum, facultateque ipsi eonceſſa easdem etiam aliis applicandi, nomine ac vice Sanctitatis suæ. Hic antea refederat in hujus oppidi Caravacensis Collegio (quod ex antiquioribus sui Ordinis unum est) annos aliquam multos: quibus transactis, pro singulari quo æstusbat animarum Deo lucrandarum zelo, petiit obtinuitque missionem Indicam, & Mexico transit in Philippinas; postea vero ex mandaro Gregorii Papæ XIII revertit in hæc regna, & Romam adiit. Unde huc iter relegans, favoribus & gratiis excellentibus in aliorum utilitatem cumulatus a Sixto Papa V, narravit mihi, quod ex Nova-Hispania & portu Acapulcensi solventi, per mare Pacificum versus Philippinas, io comitatu

præservat navim a naufragio.

aliarum duarum navium, post multam in navigando difficultatem & laborem, supervenerit tempestas turbinosorum ventorum adeo furiosa, ut quotquot in navi sua eraot perditos se eum ipsa crederent: jam enim aliæ duæ perierant. In tali deserimine recordatus Crucis Caravacanæ, quam F
secum gestabat, funiculum longiorem petiit: cui ipsam alligans epibatæ cuidam tradidit, projiciendam in mare, quando atrociores fluctus ingruere conspiceret. Tanta autem fuit ejus virtus, ot quoties alieui undæ objiciebarur, numquam ad Crucem illa pertingeret, sed refringeretur in semetipsam converſa, omnibus quotquot erant in navi inspectantibus & admirantibus. Sic illa, multum licet eoncussa, salva tamen pervenit ad portum Manilæ: supereſt autem hodiedum in Collegio Madritensi F. Bartholomæus Alfonsus, Societatis ejusdem, socius prædicti P. Alfonsi io tempestate, qui veluti gestorum testis eadem omnia confirmat.

Matrona Granatensis similis expositæ sedat tempestatem,

39 Cum P. Didacus de Soto, ex eadem Societate, anno MDLXXXI hujus Collegii Minister, ad quædam sua negotia Granatam iviſſet, secum ferens unam ex Crucibus Caravacanis; ibique visitationis eausa acceſſiſſet D. Isabellam de Maosilia, affinem Pattis Fuensalidæ ex eadem Societate; invenieos illam perquam metuentem fulgurum ae tooitruorum, perſuasusque adversus ea oullum so illi præsentius dare subsidium posse ipsa quam ferebat Cruce, hanc illi dedit. Paucos abioda dies

trans-

A tranſactos excepit horrenda fulminibus tonitribuſque tempeſtas: quapropter recordare Crucis ſuæ, acceptam extendit ad eam cæli partem quæ præcipua caligine obnubebatur: ſtatimque & in ictu oculi ceſſavit tempeſtas. Credens ergo quod tam venerabile pignus, melius in aliqua eccleſia publice quam ſua in domo privatim honoraretur, tradidit eam quibuſdam religioſis ac devotis perſonis: quæ, inſtituta ſub ejus nomine Confraternitate, ipſam quotannis die III Maji ſolenniter efferunt, nec minori proſequuntur honore, quam ipſi Caravacenſes ſuam.

Diſtrahentur naufragia ſervatore a ſuis perſecutore.

40 Ex Conventu Carmelitarum Diſcalceatorum hujus nppidi, anno MDXCII, una cum aliis Fratribus, quos ſua Majeſtas Regia in novam Hiſpaniam deſtinabat, egreſſi ſunt dun, Hiſpali conſcenſuri navigium. Horum alter Fr. Julianus de S. Hilarione, annos aliquot in iſtis partibus commoratus, revertit ad hæc Regna; mihique & aliis multis narrevit, quod cum vehementur una navium, conſtituentium claſſem anno illo tranſcun-

B rem ad novam Hiſpaniam; puer diſpenſatoria panis nautici, in imam partem deſcendens cum candela accenſa, ad quærendam epibatis annonam; eamdem candelam rrectavit tam incurioſe, ut flammantis lychni particula delapſa ſupra vaſculum pyrii pulveris, ipſum mox crepare fecerit & ſimul navim; nemine, quod quidem ſcire poterat, mortem evadente, prætet ſe, ex navi demerſa. Habebat ille jam a multis diebus appenſam collo Crucem Caravacanæ admotam, cui ſe in tanm diſcrimine commendabat. Neſciens autem quomodo, videbatur ſibi ſub pedibus poſitum habere ſuſtentaculum alicujus rei durioris; eoque impediri ne fluctibus iratis immergeretur. Ita ferebatur capite emincute ſupra undas, ſuo ut eret veſtitus habitu: qnin etiam Crucem ſuam videbat, ſupernatare aquis & fluctuare ex funiculo, unde appenſa geſtabatur. Tamdiu autem ſic permanſit, donec concomitantium navium proximior una, viſo ſupra mare Fretre, otium habuit enciendi in mare cymbam, ipſumqne ad ſe recipiendi: agnoſcentibus cunctis evidentiam miraculi, citra quod neceſſe erat demergi dictum Fratrem, cum ea qua vehebatur navi.

C Unde poſtea publicabat, quod vitam ſuam acceptam referebat Deo, per S. Crucem Caravacanam, & eam quæ ipſam attigerat pendentem de collo, quam etism mibi monſtrabar, ante non longum tempus defunctus in nppido Bezeril de Campis.

P. Didacus de Soto S. I. cuſtodiam a fulmine;

41 Trenſiverat in Indias prænominatus P. Didacus de Soto, ad Populationem Angelorum, quæ caput eſt proviuciæ Taſcalenſis in Nova-Hiſpania, inde vero ſcripſit ad ſuos Patres Caravacanos in collegio quod ibi Societas habet reſidere P. Magiſtrum Moreles, magnæ eruditionis ac ſanctitatis virum: cui habenti ex Çrncibus Carevacanis unam, eo anno (qui eret MDXCV) acciderit, ut videns ſulmineum radium perquam terribilem de cælo erumpere, æſtimaret recta in ſuum cubiculum ferri: quapropter exiliens, prædictam Crucem collocavit in feneſtra. Nec abſque fundamento timor fuit: mox enim flammam proximam ſenſit, eredebatque extremam eam ſibi horam eſſe. Sed fulmen, ſtatim ut feneſtram attigit, quaſi retortum, deflexit quam celerrime in paricetem feneſtræ lateralem; per eumque deſcendens, ſœdum trenſitus ſui veſtigium reliquit; eo ipſo demonſtrans, quauto gravius damnum ſecutum fuiſſet, niſi S. Crucis virtus impetum illum repreſſiſſet. Non videtur autem abſque præcedenti Patris illius merito hæc ei graria divinitus conceſſa; ſed mercos fuiſſe beneficii, anno præcedenti per eum conceſſi eccleſiæ ipſius S. Crucis, applicando eidem Indulgentias, quas Sixtus Papa V ei conceſſerat ad converſionem Philippinarum, quo ibat, magna cum poteſtate ſimiles diſtribuendi ubicumque idoneum judicaret, non minus intra quam extra hæc regna. Itaque eas conſulit Capellæ S. Crucis, aut ubicumque illa eſſet, die XXIV Junii, MDXCIV, ſicut conſtat ex ejus patentibus litteris, in archivio S. Crueis aſſervati, cum inſerto eis exemplo Pontificii Brevis; alioque earumdem litterarum exemplari, relicto in ſecretaria Communitatis. Quas etiam Indulgentias, die XV Septembris ejuſdem anni, confirmavit Cardinalis Don Franciſcus Davila, tamquam Commiſſarius generalis Cruciatæ. AUCT. D. P.

42 Anno MDXCV Petrus Portillus, Scriba Regius, hujus nppidi civis, vir fide digniſſimus, ex commiſſione Regia hinc in Novam-Hiſpaniam navigavit urgentium negotiorum cauſa, uſus navi cui a Roſario nomen. Hæc cum inſulam Garnoſam pertranſiſſet in Provincia Honduraram, die

E V Septembris, turbine tam vehementi involuta fuit, ut nautis colligendi vela ſpatium deeſſet, ſed cogerentur ipſa ſeque committere miſericordiæ divinæ: nihil enim præ oculis habebant quam præſentem mortem, eique tantiſper differendæ ſatagebant ut navim exonererent, inprimis ejiciendo lembum, qui tameu bis emiſſus, bis tejectus intre navim a fluctibus eſt. Ejecerunt etiam tormenta æuea, quæ ereut in ſuprema contabulatione, cum mercimoniis multis, ne navim everterent pondere ſuo, in unam ſimul partem convoluta. Sed nihil iſtæc proderant, cum magis magiſque intumeſceret mare, & quovis momento minaretur uavigium eum veſtoribus abſorbere. Recordatus ergo Petrus Caravacanarum quas habebat Crucularum, & miraculorum ſimilibus in caſibus per ejuſmodi patratorum; parvulam unam ex ære dedit Hieronymo de Gamarre Riogenſi, qui craſſiori alligatam filo projecit in mare ex parte puppis. Inter hæc ſupervenit eis nox; & tempeſtas, quamvis mitior non nihil, duravit uſque mane; quando tota conquievit, & Crucula (uti aſſeruit Petrus) inventa eſt cum filo ſuo jacere ſupra unum inferiorum rudentium, quibus vela tenduntur inſtar ſtellæ refulgens. Admirati nmnes caſum ſunt; Deumque collaudantes, ſalvi pervenerunt in portum & civitatem Tonſillanam Provinciæ Honduraram, die VII prædicti menſis in vigilia Nativitatis Dominæ noſtræ. *Civis Caravacanus.* *una in mare jacta tranquillat tempeſtatem ſedat ſeuel.* F

43 Cum vero prædictus Petrus, in die S. Martini, ex Campechenſi provinciæ Uſucatanenſis portu verſus Novam-Hiſpaniam ſolviſſet, in ea quam Commercii appellant navi, ſimul cum minoribus navigiis tribus; & tempeſtuoſus Boreas omnes ſimul in præſens diſcrimen adduxiſſet; recordatus ille ſupra memorati eventus, aliam Cruculam æncam dedit navarcho, qui ſimiliter auncxam funiculo dimiſit in mare: & poſt dies viginti duos difficillimæ navigationis, cui alias quatuor aut quinque ſufficere poterant, reuuerunt portum S. Joannis de Ulva, amiſſis ſociis navigiis duobus; tertium vero eumdem portum poſt tres dies ſubiit, facta omnium rerum quas vehebat jactura. Rogavit ergo Petrum uavarchus, ut ipſam Cruculam ſibi condonatet, oblata nihilominus grandi ſumma pecuniæ: ſed is, nullam aliam reliquam habens privati noluit tam efficaci præſidio, pro iis quæ ſibi adhuc reſtabant per mare itinetibus. Reverſus denique idem Petrus in Hiſpaniam, ſicut ipſe teſtatur, menſe Octobris anni MDCVIII viſitavit eccleſiam *iterumque,* *& demonem confpect in emergunte*

Auct. D.P.

cleſiam Dominæ noſtræ de Guadalupe: eodem iſtuc intrans tempore, quo eo attraxerant energumenam mulierem, adeo horrendos motus cientem, ut cunctis eſſet formidini. Ad hanc ſacris exorciſmis compeſcendam accitus Presbyter, quem Rubium nominabant, virtutis exploratæ vir, quæſivit a circumſtantibus, num quas penes ſe haberent Reliquias. Protulit Crucem Petrus, Caravacanæ olim admotam, ipſamq; qua mediante prius miraculum factum erat, quam habebat Roſario ſuo affixam, dedirque Sacerdoti: dæmoniaca vero, quamvis depreſſo in terram capite videre non poſſet quid ageretur, clamavit tamen, Caravaca, Caravaca: quanticumque eam facias, abjicito tamen, quia cruciat me. Srupotem ea res omnibus intulit: multæ enim aliæ Reliquiæ exhibitæ abſque effectu fuerant: & Petrus ſuam exinde habuit cariorem, quod eam tantopere dæmon abhorreret.

44 In Germaniam quoque penetravit Cruciularum talium æſtimatio, in cujus teſtimonium placet huc adferre, quod P. Petrus de Buyza Societatis Jeſu, B in præſentiarum Madriti in ſui Ordinis Collegio commorans, affirmat per memoriale ſuo nomine ſubſcriptum, in quo dicit, quod anno MDC ex obedientia ſuorum Prælatorum in Alemanniam migrans, ſecum abſtulit Cruculas aliquot, Caravacanæ contactu ſanctificatas, ut eas iſtic partiretur inter perſonas devotas. Hanum ergo unam dedit D. Mariæ Manrique, quondam Cameriariæ majori Auguſtiſſimæ Imperatricis D. Matiæ, aviæ Regis ac Domini noſtri uxoriſque Imperatoris Maximiliani: quæ Domina Manrique, propter excellentem virtutem ſuam multamque prudentiam, maximo apud Majeſtatem illam in pretio habita, marrimonialiter conjuncta fuerat Baroni Perniſtenio, uni ex primariis & ditioribus Proceribus Bohemiæ, a quo moriente retinuit dotis nomine, ſecundum illius regni mores, Laytomizlienſem civitatem, ubi ipſa tunc temporibus commorabatur. Hæc redeunti illic Patri narravit, quod in prædicta civitate paulo ante maximum fuerit exciratum incendium, quo brevi ſpatio plures quam octoginta domus conflagrarunt, quamquam Agnus Dei aliæque Reliquiæ flammis compeſcendis injectæ eſſent. Ipſa igitur, ut ajebat, recordara Cruculæ quam acceperat a Patre, & quam C efficax remedium inde ſperari ſoleret ejuſmodi in caſibus; atripuit precatorium ſertum cui ipſam alligarat, baculoque implicitum per feneſtram palatii ſui extendit, ad eam partem ubi gliſcebat ignis: qui continuo ſubſedit, eo ipſo articulo temporis, quo de univerſa civitate actum eſſe omnes exiſtimabant. Tantam ea res civibus omnibus admirationem attulit, ut, cum cauſa ſopiti tam ſubito incendii lateret, nonnullis perſuaderetur Angeli exercitus demiſſi opera id factum fuiſſe. Aſt Deus voluit, diſtinctius ſciri cauſam protectionis tam admirandæ, permittendo ut quindecim diebus poſt aliud incendium oriretur in ſirera civitatis parte, nihilo mitius priori. Domina enim, jam ſemel experta promptitudinem miſericordiæ divinæ, mediante S. Cruce eliciendæ, longe etiam confidentius quam prius, Cruculam ſuam extulit: & rurſum ita conſedit in ſe ignis, ac ſi nullus fuiſſet. Unde omnes evidenter cognoverunt effectum S. Crucis fuiſſe, poſtquam eis Domina ſua narrari feciſſet quod egerat: excitataque in univerſis eſt ingens erga ſacrum iſtud pignus devotio, quod Baronilla ipſa deinde etiam carius habuit, tantoque in preſio, ut omnibus theſauris ſuis illud præferret.

In Bohemia urbe ignis incendium ſopitur ſecuri,

interrumpo.

D

CAPUT V.

Higuerræ figmenta, quibus ſanctæ Crucis apparitio differtur in annum 1232, & hiſtoriæ veritas obſcuratur.

45 *Utcumque verosimilis ratiocinatio ea ſit, ſecundum quam, certioris auctoritatis luce nulla affulgente, defalo nam.* 9 *hujus Appendicis, ad annum circiter* MCCXXVII *pertinere apparitionem* Sanctæ Crucis *Caravacanæ, coram Maurorum Rege Carabacenſi* Zeyt Abuzeyt; *intra illud ſpatium temporis, quo is in toto Murciano regno ſolam poſſidebat* Caravacam, *Valentinum autem adhuc abſque æmulo obtinebat: ſi tamen aliunde offertur aliquod ſatis certæ antiquitatis monumentum, unde conſici poſſet, rem iſtam contigiſſe aliquantis annis poſt* Zaheni *evectionem, ejectionemque* Zeyti *ex regno Valentino prænominato; haud difficulter illi me dorem, inveniremque modum prioris qualiſcumque ratiocinii diſſolvendi. Verum talia non ſunt quæ, pro anno* MCCXXXII, *Robleſio obtulit* Hieronymus Romàn de E Higuéra; ab omnibus fere quibuſcum vixit antiquariæ rei curioſis commendarus *quidem* non perfunctorie, *uti in Bibliotheca ſcribit Nicolaus Antonii; ſed non a ſuo Toleti plus quam per annos triginta collega,* Joanne Mariana; *qui in tota ſua Hiſpaleuſi Hiſtoria, ita invenitur abſtinuiſſe manum ab iis omnibus quæ Higueram haud illiberaliter communicare non ignorabat, ac ſi eum omnino nuſquam noviſſet: quod vel ſolum ſatis ſit, Marianæ eruditionem ingeniumque cogitum habentibus, ad ea vitanda, quorum ille, licet vel maxime viderentur facere ad rem ſuam poſſe & cupidiſſime poſſim exciperentur, nec veſtigium quidem voluit; in libris ſuis apparere.*

Auctor iſte, ſub per annos 20 Collega Jo. Mariana in ſpecim,

& Nicolao Antonii aliiſque eruditionibus Hiſpanis & exteris

46 *Prælaudatus Nicolaus Antonii, emunctæ virtutis & eruditionis ſolidæ, quem Regiorum in Curia Romana negotiorum Procuratorem generalem per annos vigiti probavit Italia Hiſpaniaque*; Induſtriam, *inquit*, Hieronymi & diligentiam ſummis in cælum uſque laudibus efferunt vulgo noſtri homines, qui eum fallere neſciant, falli ſe ab aliis poſſe haud facile credunt; quia dicaſſe nos ille dicitur quibuſdam veteribus Chronicis, atque aliis nuſquam antea viſis antiquitatum Hiſpanarum monumentis; quibus mirum valde eſt, quam obnoxii ae venerabundi hujus ſæculi homines, atque in iis non pauci ex noſtratibus, nec non ex exteris, docti ſagaceſque aſſurrexerint: quæ tamen alii (exterorum nempe eruditiſſimus quiſque, noſtrorumque hi qui ratione magis quam præjudicatis ducuntur opinionibus) fuiſſe conficta, atque iis quorum nomina præſeferunt ſuppoſita, luculentioribus indies argumentis convicti, liquido ipſi credunt; nec minus facile perſuadere ſperant ſe poſſe aliis, ad rem qui adduxerint mentem doceri cupidam. *Ejuſmodi fictionem evictiones toto noſtro opere adeo multas inveniet lector, ut facile agnoſcere poſſit nihil nobis opus fuiſſe alieno indicio ad cavendas hominis illius impoſturas, qui quotidie ipſas propriis palpamus manibus. Prius tamen quam retegere inciperem, quæ Higuera de* Cruce Carsvacana *vel confinxit ipſe, vel ab aliis conficta commodavit Robleſio; placuit hujus nimium facilis Hiſpani credulitati, hominis item Hiſpani judicium opponere. Nunc venio ad exhibendum ex Robleſii pag.* 26, *figmentum, quod ille tanta cum fiducia profert, acſi rei geſtæ documentum nullum certius explicatiuſque, non haberi ſolum, ſed nec ſperari poſſet, hiſce originariis verbis Latine conſcriptum.*

47 Anno MCCXXXI (ut ex relatione Conchenſi & Carbacenſi conſtat) profectus eſt ex urbe Conchenſi, eum ſalvo conductu Regis Mulei Azebuteii, Carabis & Valentiæ, Dominus Geneſius Petri

Chiſmus,

AUCT. D.P.

A Chirinus, Perſona Conchenſis Eccleſiæ, nepos Chirini Populatoris Conchæ, Carabacam ad prædicandum Evangelium Chriſti, Chriſtianis captivis & Mauris. Cumque iſte ſanctus vir, Magiſter Geneſius Patri Chirinus, ſemel plus quam alias inveheretur in ſectam Mahometi, ipſo die Sanctæ Crucis, juſſus eſt a Rege Azebuteo inter captivos conjici in vincula. Poſtmodum anno ſequenti menſe Januario in fine, cum Rex juſſiſſet captivos duci ad ſe, viſus eſt & ipſe ſanctus vir: qui conqueſtus eſt, quod in vincula conjectus eſſet, ſub fide publica & ſalvo conductu. Rex dixit, Niſi hujus rei rationem habuiſſent, plane te interfeciſſant, & juſſus eſt recludi. Donec ſub finem Martii, cum Rex inquireret ſingulos de ſuis officiis, Magiſter Cbirinus dixit, ſe Sacerdotem eſſe Chriſti. Et cum juberet, ut ſacrificaret; dixit id fieri non poſſe ſine ſacris veſtibus. Miſſus eſt qui Concha illas illuc afferret: quibus allatis, & frontali & ara, calice & aliis neceſſariis ad divinam celebrationem; indutus veſtibus eum ſubſtitiſſet triſtis, dixit Rex, quid ſubſisteret? Reſpondit Cbirinus, Crucem deeſſe. Rex vero attollens oculos vidit duos Angelos, afferentes Crucem Patriarchalem, quam abſtulerant ex collo ſancti Roberti, tunc Patriarchæ Hieroſolymitani, idque Angelis nuntiantibus ſcitum, & Carabacenſibus miſſo nuntio eſt compertum.

fingit quod an. 1232 Geneſius Cbirinus conjectus in vincula,

& an. 1232 jubet coram Rege Miſſam fieri,

48 Hæc Crux erat ex facto ligno Crucis ubi Chriſtus pependit. Perfecit Sacrum Chirinus; & ſunt qui dicant, Regem ibi Hoſtia vidiſſe puerum formoſiſſimum. Qui tantorum miraculorum magnitudine (at, quod Hieroſolymis vulgo jactarentur, ante hanc Crucem diſparuiſſe poſt annum MCLXXXIIII invenit autem Patriarcha Doſitheus) ſtupefactus, proponit ſe Chriſtianum fieri. Vocatuſque eſt Rex iſte Dominus Vincentius, idque ſub Rege Jacobo Aragoum Bellatore. Hoc miraculum accidit ipſo die Ioventionis ſanctæ Crucis menſe Majo, qui ſemper in Eccleſia dies illuxit feſtiſſimus, & toti terrarum orbi celeberrimus. Crux etiam ex illo ad hunc diem cœpit multis claruere ſignis & miraculis, & per Hiſpaniam illuſtris haberi. *Hujus celationis auctor a Robleſio faiſſe dicitur*, Fr. Joannes Ægidius Zamora, in Additionibus ſeu Adverſariis, quæ contra aliqua puncta Chronici, a Juliano Toletano Archipresbytero compilati, ſcripſit de mandato ſancti Regis Ferdinandi, quemadmodum reperiuntur in quaterno P. Mag. Hieronymi Romæ de Higuera, fama miraculorum quæ fiebant Caravacæ moti, ut dicebat, ad viſitandam ſanctam Crucem. *Dixerat autem ante pag. 71, totam hanc ſuam hiſtoriam, ipſius Higueræ factum quodammodo eſſe cenſendum*, cujus ordinariis vigiliis doctiſque ſtudiis acceptum referri debeat, ſiquid boni habet, ex varia lectione antiquorum modernorumque Auctorum collectum: cum ea ipſi communicarit, profitens, ſe multum S. Crucis Caravacanæ cauſa velle, quia per applicitam ſibi a matre Cruculam illius ractu ſacratam, ſanitatem recuperaſſet, immodico ſtudio deperditam, puer annorum ſeptemdecim. *Prædixit autem ut firmior adhiberetur fides, pag. 66 rurſus quædam verba Latina proferuntur, velut a prætenſo illo* Joanne Zamora *ſe ſcripta*: Ego dum hæc ſcriberem, aliquoties allocutus ſum, ſcilicet Azebuteum, vel Dominum Vincentium Belviſium. Erat homo comis, humanus, prudens, juſtus, procero corpore, jure regis, oculis pulcherrimis, facie decora, plena majeſtate, capillis demiſſis in tegumento capitis ſerico, veſte purpurea, ſemper multis famulis comitatus; filii cum ſequuntur.

B

accepcris Crucem ſumptam a collo Patriarchæ Hieroſolymitani,

C

ubi tres reliquiæ Lauri an Foris extat

49 *Dedit etiam Robleſio Romanus de Higuera, aliud quoddam documentum, tranſſumptum ut ajebat ex veteri pergameno codice Mſ. Hiſpanico, quem aſſerebat in Conchenſis Eccleſiæ archivio ſervari; ille vero, de ejus fide certiſſimum ſe eſſe credens, accepit etiam Concha, a quodam ejus urbis cive exemplum ſimile in hunc ſenſum, ex Hiſpanico (quod habetur pag. 44) Latine ſic reddendum*: Moyſes Geneſius Petri Cbirinus, filius Alfonſi Petri Chiriui, unius ex primis Populatoribus Conchæ, qui Toleto originem ducunt, ad oppidum Carabacenſe tranſivit, prædicaturus fidem Mauris, eum ſalvo conductu Regis Ferdinandi cognomento Sancti, qui pater fuit Regis Alfonſi, Imperatoribus comparandi. Cum autem Azebuteus, Rex Carabacæ, Mureiæ, & Valentiæ, ibi eum interrogaret, quid opificii exerceret; reſpondit ſe eſſe Clericum Miſſalem. Idem autem quæſivit ex ceteris captivis omnibus, juſſitque ut ſuum quiſque opus exerceret: Clericus vero dixit, quod non poterat eantare Miſſam abſque paramentis eccleſiaſticis. Sciens potro Rex es Conchæ inveniendа, miſit qui requireret: allataque induit Clericus, & fecit altare. Mandavit ei Rex ut opus ſuum ageret. Cumque nibilominus hæſitaret Clericus, Quare, inquit, non operaris? Reſpoodit ille, Quia deficit pars potiſſima, videlicet Crux. Suſtollens porro oculos Rex, vidit quod Angeli duo Crucem cum magna claritate demittierent; unde animatus Clericus Deo gratias egit., Miſſamque dixit: poſtea autem intellectum fuit, quod Angeli ipſam acceperint de pectore Patriarchæ Hieroſolymitani. Baptizatus fuit Rex per manus Chirini: patrini vero ejus fuerunt D. Petrus de Monteforti & Bello-viſo, & D. Joannes de Concha: ex quibus & ex D. Moyſe Geneſio reſcita fuerunt hæc omnia; cum Rex Zeyt Azebuteus liberos eos dimiſiſſet. Prædictus Moyſes Geneſius vitam ſuam ſancta terminavit, & jacet ſepultus Conchæ in eccleſia S. Mariæ. Æra MCCLIV.

ipſique firmando allegat Mſ. Conchenſe,

E

ejuſdem farinæ cujus & Juliani ſfondo-cbronicon, aliaque ſimilia.

50 *Quis non crederet hic ſe manu tenere omni fide digniſſima teſtimonia duo, alterum ætate S. Ferdinandi, alterum ſub filio ejus* Alfonſo *conſcriptum? Utrumque tamen ſubleſtæ fidei eſſe ſuſpicabitur mecum, quiſquis novit ipſum* Romanum de Higuera, *ex cujus fide cuncta hæc edidit Robles, auctorem eſſe omnium earum fabularum, quibus tam cæcam fidem a pleriſque recentioribus habitum merito querantur oculatiores in Hiſpania, cum aliud nibil ſint quam cerebri poſt multas litteras delirantis ſomnia, inprimis prænomnati* Juliani Chronicon, *atque alia hujus generis plura, ſub nominibus* Dexteri, Maximi, Luitprandi, *& ſimilium antiquorum edita: adverſus quæ tum alii eruditi Hiſpani nonnulli fidenter decertarunt, tum omnium operoſiſſime ac ſolidiſſime* Don Gaſpar Ibañez de Segovia y Peralta *in ſuis Diſſertationibus Eccleſiaſticis, quarum priorem partem edidit anno 1672 tunc præcipuo titulo ſolum* Agropolitanus Marchio; *nunc vero, dum ſecundam ſub prælo habet, duplici ex capite Magnas Hiſpaniæ, utpote hereditario uxoris jure tranſgreſſus in familiam* Mendoſæ, *ſuſtuſque etiam* Marchio de Mandegar y da Valbermoſo, Comes *item* Tendiliæ; *ut taceam alias ejus prærogativas, ex Equeſtri Ordinis Calatravæ habitu, Prætura Alhambræ, & Capitaneatu urbis Gonnatenſis. In eadem ergo officina, eademque fallendi lubentia, conſeri procuſa poſſunt præfata monumenta duo, ex Robleſio jam edita.* Romanus enim *iſte, machinam talem moliens, nibil egit ſolertius, quam ut quaqua verſum ſpargeret ſuarum commentorum fragmina, quibus poſtea in confirmationem adornatæ a ſe fabulæ concurſuris, tamquam teſtimoniis omni certitudine ſubnixis, uteretur. Verum nolo uti hoc præjudicio, licet apud Eruditiores Hiſpanos jam receptiſſimo; venio ad eviſtionem immediatam impoſturarum, quibus ſeatent tum prætenſa illa* Fr. Ægidii Zamorenſis Adverſaria, *tum* Conchenſia ſcripta.

AUCT. D. P. *Inſidis (ut taceatur ſyllogiſmus) ſatis,*

51 *Quod ad primum præcipuumque attinet, Latina conſcriptum lingua, difficile eſſet ſpeciem aliquam vetuſtatis in eo agnoſcere, facillimum ſuſpicari novitatem, ex vocibus recentioris plane uſus, ut ſunt* Salvus conductus, Perſona, Magiſter, Populatus, Frontale, Sacrum, Ara, *ipſo* XIII *ſæculo non ſic ſolite nominari. Sed nolo hoc argumento uti. Nolo etiam quærere, quomodo, præter uſum ejuſdem ſæculi, in eodem Latino teſtimonio notemur anni ſecundum Æram Chriſtianam vulgatam. Cavere tamen non poſſum quia notem, annum Chriſti* MCCXXXI, *quo Caravacam profectus primum* Geneſius *præmemoratus ſit, male convenire cum Æra* MCCLIV, *qua in Conchenſi Ms. videtur ille ſepultus dicit eſſet enim hic annus Chriſti* MCCXVI. *Denique non requiro, quæ ſint illæ* Relationes Conchenſis & Carbacenſis, *ad quas* Joannes Zamorenſis *fingitur provocare; vocetenus, an ſcripto tradita? licet ea quæ anno* MCCCLXXV *ſcripta habetur Caravacæ Relatio, aliam nullam priorem ſupponat ſcripto traditam, & longe aliter narret ea quæ vetus ea Majorum memoria acceptavereri. Prius tamen quam porro pergam examinare, iterum iterumque proteſtor, de veritate allatæ Caravacam S. Crucis, & miraculi quo allata ſit nullatenus me dubitare; ſolumque Hiſtoriam ejus expurgatam me cupere a novitiis additamentis circumſtantiarum fabuloſarum, ſine quibus niſi res inveniretur antiquus ſinceriſque teſtata, ipſam etiam miraculi ſubſtantiam merito quis haberet de ficticia ſuſpectam. Nec enim perniciofior ulla facris hiſtoriis afferri labes poteſt, quam cum ſic implicantur falſis circumſtantiis verum, temporum, ac perſonarum, ut his deprehenſis ſtatuere lector auditorve nequeat, quid demum eis veri ſubſit, niſi per conjecturam. Sub iſta ergo proteſtatione dico, Relationes prævitatas, nullatenus eclipſi poſſe pro veris ſæculi* XIII *ſcriptis, quia cum indubitabili, tam Hieroſolymitanorum Patriarcharum, quam Regum Hiſpanorum Chronologia pugnant, ut ejuſmodi errores committere & ſic exorbitare Auctor eo tempore ſcribens non potuerit.*

inconclusa nitas utriuſque Æræ &c.)

extenditur evidens repugnantia cum veris hiſtoriis

Romanum Hiſpanorum

52 Conchenſis civitas, *unde Sacerdos iſte (cujus nomen ignorari malo, quam diſcere a fabulatore) civitas, inquam, unde iviſſe Caravacam dicitur Chriſtianus Sacerdos, anno* MCLXXVII *Chriſtianæ Religioni aſſerta ab* Alfonſo, *non* Aragoniæ (*ut forſitan Higuera credidit, iſta fingens*) *ſed Caſtellæ Rege, anno* MCCXXXI *ſuberat* Sancto Regi Ferdinando. *Quomodo ergo fieri potuit, ut Auctor ejus juſſa correcturus defectur* Juliani Archidiaconi, *quod prætenditur; Regemque, ſub quo res acta erat, nominaturus; eo, ad quem, & in cujus gratiam ſcribebat, prætermiſſo, ſcriberet rem ullam* Sub Rege Aragonum Jacobo, *cui neque Conchæ neque Caravacæ quidquam juris erat? Hoc autem eo modo fit, dum additur,* Bellatore; *acſi ageretur de Rege prædicti mortuo, & glorioſum iſtud cognomentum crebris pugnis victoriiſque commerito.* Jacobus *tamen iſte primum natus fuit anno* MCCIX, *adeoque juxta* Ferdinando Sancto *fuit annis* XX, *& eidem totis* XXIV *annis ſupervixit, mortuus ſub annum* MCCLXXV. *Nihilo levius impingit ſuppoſititius*

C Joannes Zamorenſis *contra Chronologiam Patriarcharum Hieroſolymitanorum, ex coævis oculatiſque teſtibus deductam ante Tomum 3 Maji: ubi inveniatur, quod* Robertus, *de cujus, tunc* Hieroſolymitani Patriarchæ *collo, dicuntur Angeli* Crucem Caravacenſem *accepiſſe; primum primotus fuerit anno* MCCXL; *ante quem electi alii duo fint, videlicet* Jacobus de Vitriaco, & Gerondus vel Geraldus *Valentinus in Gallia Epiſcopus, mortuus anno* MCCXXXVI. *Abſonum præterea eſt, quod* Crux, *quæ dicitur amiſſa fuiſſe anno* MCLXXXIV, *adeoque ſub* Heraclio, *Latinorum Hieroſolymis reſidentium ultimo, & a* Doſitheo (*urbe jam capta a Turcis*) *ſchiſmatico ejuſdem ſucceſſore, repertæ; non etiam dicatur ab hujus vel ſucceſſoris aque indigni collo rapta, ſed a collo orthodoxi Latini Patriarchæ, non* Hieroſolymis *ſed* Accone *reſidentis; & tamen veritatem facti, non* D Accone, *ſed* Hieroſolymis *didiciſſe ſinguntur Caravacenſis Legati. Proinde facillimum eſt judicare, quod fabulator ſic exorbitans in deſignandis locis perſonisque, tam fuerit ignarus verum, quam qui ſub nomine Enochi Patriarchæ Hieroſolymitani ſingitus vitam S. Angeli Martyris, eum, Sacerdotem ordinandum anno* MCCXIII, *non miſſe Accoenem, ubi inventurus erat Patriarcham orthodoxum, eundem a quo ſuus Ordo recens acceperat regulam; ſed in Hieroſalem infeſſam a Turcis, & ubi Chriſtianus nemo niſi ſchiſmaticus manebat. Utique arbitrabuntur ſcriptores ambo, penes orthodoxos adhuc Urbem ſanctam fuiſſe eo pro qua ſcribebant tempore; ſed hoc opinando ſuam prodebant imperitiam, ſuaque temeritati confutandæ præſtebant argumentum.*

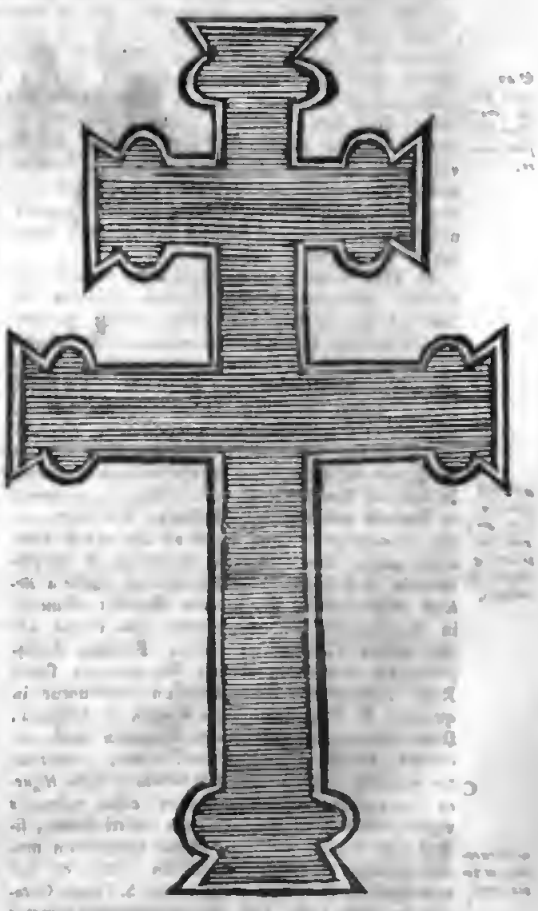

53 *Cur autem vocatur* Crux Patriarchalis, & de collo ſumpta *dicitur ea, cujus hic figura exprimitur, ipſa quæ Caravacenſis Crux eſt longitudine ac forma? An quia Patriarcha Venetus, & quidam alii in Occidente noſtro Patriarchæ, duplici nunc Cruce utuntur? Aſſ inſtitutum hoc noſtrum admodum recens eſt; in Oriente autem omnes, tam Epiſcopi quam Patriarchæ, tum Clerici quam Laici, tam viri quam fœminæ, ſimplici vel duplici Cruce utuntur indifferenter, uti videre eſt in Sanctorum Sanctarumque omnis generis imaginibus, quas noſtræ Ephemerides Græcomoſchæ ante 1 Tomum Maji exhibent. Si porro eas Cruces attendimus, quæ* Caravaca *adferri ſolent, habent illæ omnes ſuperne vel anſam perforatam*

ipſaque Cruciis forma, quæ falſo dicitur Encolpion Patriarchale fuiſſe,

& Patriarcham Hieroſolymitanorum

A *formatum vel annulum, ut ad collum vel aliter ſuſpendi poſſint: talem autem, ſi* Crux *primaria etiam haberet, nihil obeſſet, quo minus Graecanicum* Encolpion *illa fuerit*, Epiſcopale *vel* Patriarchale. *Aſt ſi ejuſmodi anſa deſit, nec aliud in parte ſuperiori foramen, per quod trajici funiculus vel catenula poſſit (ſicut ſuam* Robles *in imagine exhibet, noſque eu eo) profecto, ſicut ille negat ipſam ea eorum eſſe genere quae Patriarchis praeferebantur in baſtili, quia inferne nec foramen habet, quo cuſpidem baſtilis recipiat; neque cuſpidem, quae baſtili ipſi ſuperne forato immittatur; ſic etiam negari debebit eadem* Crux *uſum Encolpii praeſtare potuiſſe, ob anſulae, vel annuli, aut ſaltem foraminis defectum in parte ſuperiori. Talis autem caſu dicerem (eſt enim valde conſe-*
cum poſſint habere ſpeciem Crucis Liturgicae. *quum praeſenti biſtoriae)* Crucem *eſſe* Liturgicam, *quali paſſim (ut ipſe vidi) utuntur Graeci ad Sacrificium, habentes eam ante ſe poſitam in altari, abſque ullo cui, ſicut apud nos fit, infigatur pedamento. Unde vero* Crux Caravacana *allata ſit, definire praeſumat nemo: nemo etiam cum fundamento aſſeveraverit, formatam eſſe ex ligno ejus Crucis, ex qua pependit Dominus, quando, ante jam refutata commenta, neminem in mentem venit illud aſſeverare; niſi forte eo trahatur quod, in antiquis*
B *miraculis hodieroque uſu, Identidem appelletur* Sancta vera Crux, *unde ad ſummum haberi poteſt vulgaris praeſumptionis argumentum. Talis vero praeſumptio, quam difficulter convincentur erroris, tam facile credetur eſſe incerta ac dubia, ab iis qui eorum, quam multis paſſim alicujus ſacri ligni vel miraculoſae* Crucis *fruſtulis traditio popularis praerogativam eam tribuat, quod ſint de ipſa* Chriſti Cruce *accepta.* Caravacanam *quod attinet, ad eam ſpecialiter venerandam abunde ſufficit, quod Angelorum manibus credatur allata ſitque divinorum beneficiorum erga homines inſtrumentum praeſentiſſimum.*

CAPUT VI.

Quam nihilo meliori fide alius, repertos Caravacae Caracteres fictitios, ut Arabicos explicans, notaverit annum Arabum 594, qui eſſet Chriſti 1198.

Characteres eorum fomitem reperit. 54 *Eſt Caravacae, e Regione altaris in quo* S. Crux *ſervatur, orbicularis feneſtra, per quam ipſi altari totique ſacello lux infertur; in cujus limbo exa-*
C *minati legebantur, cum ſcriberet* Robles, *neſcio an etiam modo, characteres quidam, ſcripturae ac linguae, vulgo traditorum ignotae, hac, quam pag. 47 exhibet forma.*

Interpretari praeſumſit Michael de Luna, Hos characteres, *inquit* Robles, cum fideliter & accurate per ſingulos eorum apices, ut hic repraeſentantur, cnraviſſem excipiendos, praeteritis nuper annis (*ſcilicet anno 1615, quo librum ſuum edidit*) miſſi Valentiam atque in Aragoniam, in Luſitaniam quoque & Salamanticam, aliaque Hiſpaniae loca, ubi ſcitebam plures eruditos homines haberi, quos inter ſperabam reperiendum interpretem ipſorum Characterum; quin uſque in ipſam Barbariam mea ſe extendit diligentia. Sed fruſtra omnia: nemo enim uſpiam inventus eſt, qui explicationem pollicerl auderat: quouſque Deo ac Domino noſtro revelante theſaurus ſuos divinos, qui in monte ſancto prope Granatam abſconditi, etiam ſaeculis praeteritis latuerant; illuc venit, ad explicationem reperturum laminarum librorumque, talium peritiſſimus Licentiatus Michael de Luna, Medicus, linguarum interpres: qui ſenſum Characterum iſtorum declaravit per duas epiſtolas, originales habeo, & archivo ſanctae Crucis inſerre ſervandas cogito; unam ſcriptam XXIX Septembris anni MDCIII, alteram VIII Martii ſequentis: docuitque me, eſſe zyfras Arabicas.

ANNO P. D.

quomodo explicarentur laminae Granatenſes.

Characteris ut praecedentis explanatio continuata.

55 *Hae legens recurre, obſecro, ad Commentarium, Actis Regis ſancti praevium, & num. 15 vide quales ſint iſti libri laminaeque Granatenſes, & quomodo illorum* E *pars non modica, juxta graviſſimum Apoſtolicae Sedis de his judicium*, ex Alcorano aliiſque Mahometanorum impuriſſimis libris, tranſcripta *fuerit* in perniciem Catholicae fidei. *Sunt plerique, aut in pergameno ſubtili deſcripti Arabica hodierna & lingua & littera, cum aliqua tamen affectatione vetuſtatis; aut in plumbeis lamellis punctim inſculpti, Latinis verbis, litteris tamen non Romanis, ſed affectate barbaris: quorum ſpecimen ſit tibi titulus unius eorum, ordinarii Latinis litteris ſic legendus;* LIBER FUNDAMENTI ECLESIE, SALOMONIS CHARACTERIBUS CONSCRIPTUS, *quales ſcilicet hic vides.*

F

ejusdem Arabicos eſſe imaginatur ſibi.

56 *Verum quid Arabici characteres cultumque linguam ſcienti ſat prompte legibiles, & nullam omnino cum Caravacanis affinitatem habentes? quid alii, ſi Superis placet, Salomonici, ad formam Teutonicarum litterarum atque typorum paulo ante hoc ſaeculum in Hiſpania uſitatorum ſatis facile referibiles, quantumvis ſtudioſus deformati? quid, inquam, utrique potuerunt conferre Michaeli de Luna, ad explicandum ſenſum inſcriptionis praedictae, in qua plures litterae, puta* A. E. I. O. V. *vel* Y. M. N. R. S. T. *clariſſime dignoſcuntur quales ſint; ceterae plerique in Gothicis Runticiſve ſcriptis reperiuntur quidem, aut ad eas facile redigantur, nullam tamen ſpeciem articulatae vocis integrare valent? Qui autem, ipſam inſcriptionem interpretandam aſſumens, aperte convincetur fuiſſe mentitus, in eo cujus contrarium optime ſcire poterat; quando in Arabicis ſcripturis ſat bene verſatus, diverſiſſimas ob eorum uſu litteras, finxit eſſe Arabicas; quomodo fidem inve-*

AUCT. D. P.

inveni, non ſolum dicens, ſingulas aut plerasque ſupponere pro integris verbis, quod gratis aſſerit; ſed & ſignificationem genuinam caramdem aſſecutum ſe? cum ex unis eiſdemque initialibus litteris, ſic acceptis & pro cujuſque arbitrio extenſis, optari ſententiæ diſparatiſſimæ ac ſæpe infinitæ poſſint, ut patet in hiſce S. P. Q. R. & I. N. R. I. Ago tamen videamus, quam ſententiam Caravacanis (ut appellat) zofris ſubeſſe credi voluerit Arabs noſter, Regii Interpretis titulo ſtipendioque auctus, pro opera in libris Granatenſibus novata, ſolusque idoneus inventus Oedipus Sphyngi iſti extricandæ. Aut ipſe hunc ſenſum facere. Anno quingenteſimo nonageſimo quarto Arabum, tempore Mahomad, Abuzeyt Rex potentiſſimus, & triginta homines, in hoc habitaculo converſi ſuerunt ad ſalvamenti veram legem (& hoc, Dei gratia, Cruce duplicata mediante, quam Angeli Dei attuleruut) & alii multi eos comitantes & adjuvantes ad celebrationem: ad quorum memoriam hæ litteræ fuerunt exlatæ.

gratis ſuppoſitis numeris pro Hegyra.

57 *Hic prius quam ulterius meum ſermonem excuſemque credulitatem, natam ex affectu erga* Sanctum Regem, *& ex abominatione Higuerianæ ſectatis, neceſſe eſt explicem Arabicorum annorum rationem, diverſiſſimam a noſtris. Scito igitur, omnes eos populos qui Mahometanam ſectantur impietatem, atque inprimis* Arabes, *unde* Saraceni Mauriciqenus *ducunt, annorum ſuorum epocham, quam* Hegiram *vocant, ducere a fuga* Mahometis, *quæ (ex conſenſu omnium in ejuſmodi nunc verſatorum) cecidit in* XV Julii, *anni ſecundum communem Chriſtianis Æram*

qui cadit in an. Chriſti 1198,

B DCXXII. *Cumque illorum anni lunares ſint, adeoque ordinarie ſolum numerent duodecim lunationes, conſtituuntur ſummam dierum* CCCLIII, *contingit neceſſario, ut* Hegiræ annus I, *a* XV *Julii ductus, ſiniatur die* III *Julii ſequentis; & annus* II *ejuſdem* Hegiræ *inchoetur a die* IV *menſis prænominati; & ſic conſequenter per dies* XII *retrogradiendo, anticipatur ſemper anni cujuſque Arabici initium; ac tandem eo perveniatur, ut noſtri Januarii Kalendis inchoetur talis annus Arabicus, in Decembri ejuſdem noſtri anni ſubintret, ſicuti accidit anno* DCXL, *quando annum* XIX Hegiræ, *Januarii exceperit, eodem anno noſtro &* XX *Decembris, annus ipſius* Hegiræ. *Ita fit, ut eodem circulo ſingulis triginta duobus annis recurrente, ſupra annorum noſtrorum numerum extroſcat anno uno numerus annorum Arabicorum; utque eorum annus* DXCIV *ſub iſto inæquali progreſſu laitum ſortiat* XII Novembris *anni noſtri* MCXCVII (*alias, ſi æqualiter progreſſum ſuiſſet, inchoandus in Julio anni noſtri* MCCXV) *ſiniaturque die* X Novembris *anni noſtri* MCXCVIII,

C *ſecundum accuratiſſimam eorumdem annorum tabulam, in Gloſſario Cangii (quod omnigenæ eruditionis promptuarium rectius nominaveris) accuratiſſime explicatam) ad verbum* Annus.

qui ſub an. Chriſti 1195,

58 *Ita ductus, & inventus* Mahomadum, *cujus tempore res adhæc dicebatur, eo præciſe anno regnaſſe: quippe qui, paulo poſt illatam Chriſtianis anno* MCXCV *ad Alarcuriam cladem, patri ſucceſſit, & vixit uſque poſt majorem ab illis ad Navas Toloſanas eccepeam anno* MCC-XIII: *inventus, inquam, prænotatum annum Æræ Arabicæ recte convenire cum tempore regnantis* Mahomadi; *convenire autem ita tum præciſe annum, quo vel conceptum vel natum ſanctum Regem conſtabat; quaſi clauſis ad alias omnes conſiderationes oculis, primum ipſi Sancto gratulatus ſum, tam illuſtri miraculo fuiſſe præmoſtratum, cum ſore Crucis ſalutiferæ propugnatorem; deinde compaſſus Robleſio ſum, qui Higurianis figmentis obcæcatus, conatus ſit Arabicorum annorum circulum, contra quam paſſim deteri agnoſcebat, terquere ad annum Chriſti* MCC-XXXII, *ex neſcio cujus Pinedæ calculatione imaginaria; nec ſaltem animadverterit, quam multum annus iſte excederet tempus imperantis Mahomadi, quod tamen animo æſtimandum erat, ſi qua eſſet fides interpretantis Lunæ,*

neque decepti iſto cum anno natali Sancti obveniret ita,

Tum vero cœpi cogitare, quam apte poſſet concipere aliquis, quod Abuzeyt *eſſi tunc cum res ageretur, ſolum Rex ſeu Regulus Caravacanus, antea tamen etiam Conchenſis fuerit: qui amiſſa ipſa Concha totaque circum regione, anno* MCLXXVII, *vitam ac libertatem pactus a victore Caſtellano, permiſſus ſit ſuo arbitrio ſuaque lege vivere Caravacæ, quod idem ſub annum* MCXCIV, *erectis præſentia Almohadi novi Imperatoris animis Mauxorum, propter innumeras quas is ex Africa traduxerat copias, eidem ſe junxerit, ſpe magna plenus recuperandi regni, quod pugnæ & victoriæ ad Alarcuriam particeps, eoque ferocior erga Chriſtianos, complures Caravacam captivos abduxerit, iterque eos Saterdetem unum; quod denique, hoc Saterdote Miſſam celebrare juſſo, factum ſit miraculum, quo motus* Abuzeyt *ad fidem Chriſtianam eccefferit; ejuſque liberius exercendæ cauſa Caravacam ceſſerit* Alfonſo. *accepta invitum poſſeſſione quadam apud Conchem, cujus hodieque ſuperſtes turris a tali incola nomen retineat.*

& aptari ad reliquam hiſtoriam commodum,

Denique, ſic invento, ut rebar, vero anno allatæ Crucis, *judicavi ultro currere omnia quæcumque Caſtellani Aragoniique ſcriptores nonnulli, ab eodem* Higuera *ſuffarcinati, aut proprio forte conjecturis ſubnixi, addiderunt cepta ſemel fabulæ; ut quod* Abuzeyt *pacis petendæ cauſa* Conchæ *advectus, &* Geneſii Presbyteri *hoſpitio uſus, facultatem ei fecerit* Caravacam *excurrendi; quod poſt miraculum, regno expulſus a rebellibus ſubditis ad* S. E Ferdinandum *confugerit cum uxore & filiis,* Alfonſo & Ferdinando *ſupra ſontem dictis; multiſque donatus poſſeſſionibus, poſt rem fideliter contra Maxos geſtam in obſidionibus Cordubenſi atque Hiſpalenſi, apud* Concham *conſenuerit, & vixerit uſque ad annum* MCCLXX *octogenario major; quod denique prædictis filiis celiquerit quidquid poſſidebat, dono* Jacobi Regis, *in regno Valentino jam Chriſtiano; alias in Murcienſi Regno poſſeſſiones dimiſerit* Hoſpitali S. Jacobi Conchenſis.

quam figmenta Higuer habeant;

56 *Error alius meus fuit, ex eodemque affectus nimii fonte ſcaturiens, feneſtralem illam qualemcumque inſcriptionem, una cum picturis per parietes Sacelli Caravacani ductis, cœcepiſſe velut indubitata monumenta illius ipſius temporis, quorum geſta fuit; nec animum advertiſſe ad horribile illud &* nu. II *relatum anni* MCCCXLVIII *interdium, quo neceſſe fuit aut, abderi ſi quid tale ibi antea exſtitit; aut miraculi nihilo minus memorabili quam fuit ipſius Crucis preſervatio, illæſum mauſiſſe a flammis, quod tamen nuſquam dicitur. Hoc eam ſi animadvertiſſem, ſatis fuiſſet concedere, iſtæc omnia, poſt annos aliquot fuiſſe, vel primum ſic poſita, vel ex aliquali eorum quæ antea exſtiterant memoria per artificem repoſita. Sed hoc quoque ultimum videri debuerat, ſi notaſſem, in authentica illa anni* MCCCLXXV *relatione nullam ſieri picturarum mentionem, hiſtoriam* Sanctæ-Crucis *etpræſentium. Illis vero tandem ad meutem revocatis, cum plane jam perſuaſum haberem, nihil in parietibus prædictis ſpectaxi quod eſſet ſæculo* XV *antiquius; volebam rogare pictorem mihi amicum, ferundo de illis judicio idoneum, tunc Gadibus commorantem, ut Caravacam cauſa devotionis exarreret. Sed intellexi, fruſtra id futurum: illas enim omnes qualeſcumque picturas & inſcriptiones, annis paucis poſt editam a Robleſio hiſtoriam, cauſa tanovandi dealbandique ſacelli, recenti calce fuiſſe obductas, illi qui id curarunt nihil ſolliciti, ut earum ſaltem eſſypa fierent, in archivio ſervanda poſteri jure, quam iſtic ſervari Robleſius voluit impoſtrices epiſtolas Lunæ: qui ipſemet fortaſſe cum animadvertit mendacium ſuum vel jam deprehendi captum ab iis, qui aliquam Arabicorum characterum habebant notitiam, vel proxime deprehendendum metuerit; conſilium dederit dealbationis iſtius, ſtudium decoris majoris præteneus, vereve autem abolitum cupiens id, unde paterat falſitatis convinci. Hoc ſi cogitavit, cogitavit fruſtra; præverterat enim illum ſimplicioris Robleſi diligentia, qua ipſos characteres, mox ut interpretationem Lunæ accepit, aſſimilandos*

Sunt illa meus olim ſolita quidem,

A laudes curaret atque in ſuum librum transferendos; unde operæ pretium fuerit una cum ipſis, diſſarum picturarum argumenta ejuſdem Robleſii verbis diſcere. Ergo ut ait ille, primo in pariete, collaterali altaris quod eſt in capella ſanctæ Crucis, ad latus Evangelii, cernebatur pictura Regis, equo inſidentis, & toga cærulea induti: juxta quam ſtare videbatur multus populus, Clericum captivum adducens; in ora autem togæ extima, velut aeupictæ, cernebantur hæ notæ:

ſed quæ vidit ea deſcripſit Robleſius,

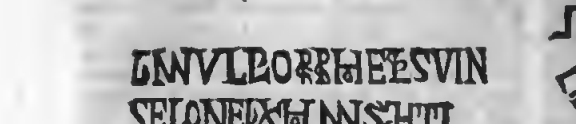

In area etiam ſellæ equeſtris, cui Rex videbatur inſidere, ſimiliter notati legebantur characteris hi:

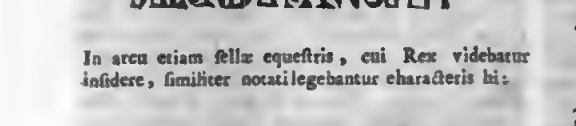

B In altero parietis latere ad cornu Epiſtolæ, exprimebatur diſputatio Regis & Sacerdotum ejus cum Clerico, Rex autem ſedebat in ſedili; Clericus vero ſtabat, atque incipiebat Miſſam; interim dum Angeli dimittebant Crucem, ea qua ſupra expreſſimus magnitudine ac forma. *Denique* in pariete qui eſt e regione altaris, ubi eſt feneſtra rotunda, de qua ſupra, conſpiciebantur duo Sacerdotes Mauri, cum aliis magnæ gravitatis perſonis, aſſiſtentes baptiſmo Regis; qui baptizabatur a quodam noſtro Sacerdote, eudem, quantum ex faciei lineamentis apparebat, qui captus fuerat & miſſam dixerat. Rex vero ad pedem Fontis ſaeri apparebat genuflexus, manibus junctis hilari vultu cum magna devotione: juxta autem aſſiſtebat Regina togata magnæ majeſtatis, & circa oram togæ videbantur hæ notæ:

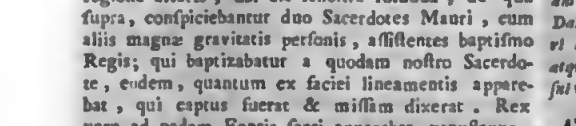

C 60 *Hæc Robleſius: quibus lectis ac viſis, non difficile fuit Lunæ commiſiſci quidquam, non omnino abludens ab ipſo picturarum argumento: itaque primis characteribus hanc interpretationem adaptavit.* In memoriam meæ converſionis, & ad gloriam Dei, obtuli hanc Regiam veſtem, ad induendam eam in die ſanctæ Crucis, propter ſolennitatem feſti. *Alius ſinxit ſignificare*: Cum hoc equo exaltavi Legem Dei, & vici inimicos ejus in prælio multis vicibus. *Tertiis denique litteris talem ſenſum ſubjecit*: Ego Regina Heyla, nuoc Helena, uxor Abuzeith, & duo filii mei, fuimus converſi per Dei gratiam ad ſanctam fidem: in cujus rei memoriam hic effigiata ſum. *Ita ille ex conjectura, quam non prorſus aliena a picturis, tam diverſa a litteris ſibi oblatis commentus.* Quamquam ea quæ videntur eſſe de Reginæ converſione pictura, non uſquequaque conveniat, cum precatione, quam caci apud ſanctam Crucem recitant, teſte Robles. In hac enim, nulla facta converſionis mentione, ſolum dicitur Regina, intellecto miraculo, manuſſe Moratalbæ, ubi erat, quaſi ad virum numquam reverterit. De Characteribus patet (ut dixi) multos eſſe Latinos, quibus aliquos etiam Gothicos, plures Runnicos eſſe permixtos, nemo negabit, quiſquis earum gentium Alphabetha, apud Franciſcum Junium & Olaum Wormium viderit.

& explicationem gratis convenit. eſt Luna,

Cum illi characteres ma ſint Arabici ſed Latini & Gotho-Runnici,

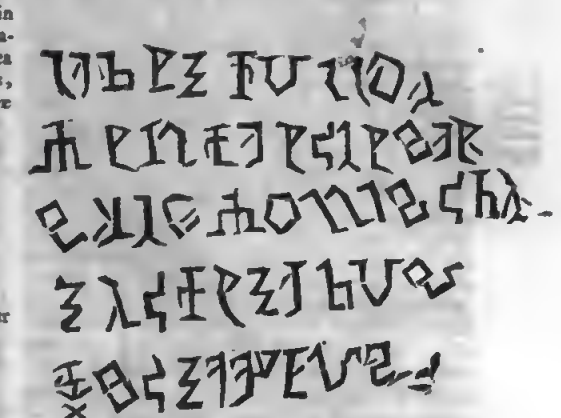

Ne tamen horum quoque ſpecimen deſideret lector, Auctores illos in promptu non habens, en tibi, en Chriſtianiſſimi Franciæ Regis Gazophylacio, Gothicorum nummorum ibidem aſſervatorum aliquos, ichnographia, exceptos E *mihique ab eruditiſſimo Caugio tranſmiſſos, dimiſſa ulteriori eorumdem examinatione peritis Septentrionalium antiquitatum. Animadvertit etiam eruditus quidam Danus inter Caravacanas illas litteras nonnullas miſcevi quæ ſolum invenire ſit in ſeu alphabethis ſecretis atque magicis apud Thurneiſſerum, in calce partis 2 ſui Onomaſtici, quod necdum vidimus: & tales eſſe ait*

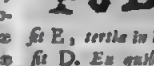

aut patrum ad habitum ſicli,

quarum prima in Alphabeto Nortmannico reſpondeat noſtro R, *ſecunda in Magico Honorii Thebani ſit* E, *tertia in Veſtvaldiano ſit* G, *quarta in Tritbemiano ſit* D. *Ex quibus interim ſimul omnibus negat vir iſte eruditus, & negant alii omnes, ſenſum aliquem elici poſſe, proinde vehementer ſuſpicantur rem totam eſſe figitiam. Certe ſiquis tempore* S. Ferdinandi *ſcribere aut ſculpere aliquid Caravacæ voluiſſet ad illuſtrationem hiſtoriæ, in parietibus ſacelli pingendæ; uſus is eſſet ejuſdem temporis litteris, vel Arabicis vel Gotho-Romanis; quas qui legere ſciret numquam defuiſſet, tot hodieque extantibus ſæculi XIII utraque in lingua monumentis ſcripturarum privatarum ac publicarum.*

61 *Atque hæc dicta ſint de impoſturis, ipſiſmet primæ* Veræ-Crucis *hiſtoriam nunc obnubilantibus, ideoque neceſſario vetetis. Quod autem attinet Cruculas ſecundarias, quas Cap.* 4 *vidimus, primariæ illius attactu tantum virtutis adipiſci, ut ad earum præſentiam nihilo minora quam apud ipſam patrentur miracula; monendus etiam Lector eſt, ne cum illis credat pariter diſtribui facultatem lucrandi Indulgentias, quales obtinent Fideles tenentes numiſmata aliaque id genus, cum in finem a Romanis Pontificibus vel ex eorum ſpeciali commiſſione benedicta. Fuerit hic aliquando error, in vulgus profeminatus ab hominibus, minime malis, ſed nimium credulis, quorum circumferuntur Relationes, vario idiomate variiſque locis & annis impreſſæ, cum addito ad calcem ſillabo maximarum Indulgentiarum, quas ejuſmodi Cruculas pie geſtantibus* Pius V *conceſſiſſet, confirmaſſent autem* Gregorius XV & Urbanus VIII. *Nunc vero poſtquam Decretum ſacræ Inquiſitionis Romanæ prodiit* ano MDCLVII, XVIII *Maji, ubi inter alias plures ſuppoſitas, penultimo loco recenſentur* Indulgentiæ conceſſæ Crucibus de Caravaca, *par eſt, neminem invenire amplius, qui (niſi Decretitalis ignarus) vendere*

Caravacanæ Crucis admiranda, F

nullas imperviantur indulgentiæ,

A *aut donare profumat Caravacanas Cruculas, velut ejuſmodi Indulgentiis præditas. Videatur noſter P. Georgius Gobat in Quinario, Tract. de Indulgentiis num. 678, Decretum ipſum exhibens: quod legiſſe ſatis eſt, ut ab ejuſmodi impoſturis quis cavere ſibi aliiſque. Difficilius fortaſſe cavebitur, qui Caravacanarum formam imitari,* & pro variis aliquando abrogatis falſa. *ſimilibus illis venditant, tamquam illatas ex loco, ubi numquam fuerunt; & participantes virtutem ſacri Ligni, quod numquam attigerunt. Et væ quidem illis qui quæſtum ſibi faciunt ex pia fidelium credulitate: ſed tanta eſt benignitas clementiſſimi Servatoris, ut ſic deceptorum bonam fidem numquam ſit rejecturus, quin vel optatum ſperatumque fructum, vel meliorem alium ex ea reſervet. Interim, ut revertar unde digreſſus ſum, maneat ſanctum illud lignum,* Sanctæ Regis *amatoribus cultoribuſque Hiſpanis eo etiam titulo venerabilius poſthac, quod furtis illo regnante allatum:* per virtutem vero *ipſius* ſanctiſſimæ Crucis, *quam Caravacanæ repræſentat, ſi nos & pars ejus aliqua eſt,* liberet nos Deus noſter ab omnibus inimicis noſtris. Amen.

EPISTOLÆ

B

datæ a Decano & Capitulo,

occaſione primæ editionis horum Actorum ad Regem Catholicum, ad Imperat. Romanorum, & Sereniſſimum Poloniæ Regem.

Recuſo, quod antehac ſingulari editione prodierint opere, atque in hunc proprium ſuum locum relato; injurius poſcerituti, & ergo Reverendiſſimum Decanum atque Capitulum Hiſpalenſe, *editionis iſtius curatores, ingratiſſimus videbor; ſi lectorum oculis ſubtraxero Epiſtolam eam, cum qua ipſum glorioſiſſimo* Monarchæ noſtro *dedicatum oblatumque fuit; alias item illas, tum quibus* Cæſari Regique Poloniæ *miſſa ſunt exemplaria; at qui in exterminium Turcicæ barbaries auſpicatiſſima armis & conſiliis tanto conferebant cum ſucceſſu; præ oculis habentes eximium hac in laude* Ferdinandum, *ejuſdem & animarenter exemplis, & juvari mererentur ſuffragiis.*

CAROLO II

HISPANIARUM

C

ET

INDIARUM

REGI CATHOLICO.

SUb ſacrum Majeſtatis Tuæ aſpectum rurſus venit Tuos Noſterque Ferdinandus, Rex Caſtellæ ac Legionis, nominis ordine Tertius, ſanctimoniæ prærogativa Primus. Noſter, beneficio fundatæ dotatæque nobis poſt Mauros ejectos Metropolitanæ Hiſpalenſis Eccleſiæ Tuos, nexu continuatæ per tot glorioſiſſimos Reges profapiæ. Utriſque tamen veoerabilior eo titulo, quo ante hoc decennium dignata eum Apoſtolica Sedes, Sanctorum Hiſpaniæ Patronorum Catalogo adſcripſit. Tunc apparatum ordinemque feſtorum, tali occaſione in Tua Hiſpalenſi Urbe inſtructorum, non ſolum legendum per litteras, ſed & in imaginibus ſpectandum exhibuimus Sacræ Majeſtati Tuæ; annos quidem ætatis primæ dumtaxat egredienti, ſed jam tum magnifice demonſtranti, quaotum Catholicæ pietatis ab Avo tam Sancto hauſiſſet. Poſtquam vero, paſſu eodem quo gradiebaria ad virilem ætatem, factus quoque D es ad talis Progenitoris augendam veneratiooem æque ac ad veſtigia illius ſequenda concitatior; oxoraviſti Pontificium Breve, quo Tni utrumque in orbe tubditi, quotquot ad Horarum Canonicarum penſum rite perſolvendum tenentur, ejuſdem Sancti Regis feſtum ſoleooitate præcipua ſub Ritu Duplicis celebrare juberentur. Hinc accenſis magis magiſque ſtudiis tot populorum, quot vaſtiſſimo Tuo compiecteris Imperio, cupientium noſſe diſtinctius Patroni novi, tantaque cum prærogativa honoris ſibi commendati, merita ac laudes; nihil videbamur facere opportunius poſſe, quam ſi curaremus Acta vitæ, noo minus Chriſtianæ quam Heroicæ, inter Annalium veterum codices voluminoſos ſparſa, colligi io corpus unum, atque cum tota Poſtumæ Gloriæ hiſtoria fieri juris publici impreſſione Latina, quo poſſent per omnia Regna Tue legi, ioter tot diverſiſſimarum alias linguarum nationes. Sic cogitantibus, Tuo ex Belgio, Tuaque Urbe Antverpia, obtulit ſe nobis Daniel Papebrochius, e Societate Jeſu Scriptos minime obſcurus, & poſt ejuſdem Societatis Patres Joannem Bollandum atque Godefridum Henſchenium, illuſtrandis quotquot orbe toto noſcuntur colunturque Sanctorum Actis cum laude immortuos, Continuator labo- E ris, Eccleſiæ Triumphaoti perhonorifici, Militanti vero non mediocriter utilis. Videamus nempe initia Majı, tribus grandibus Tomis ante triennium edita; & proximum eſſe ſperabamus, ut in reliquorum Tomorum ultimo inveniremus Divi noſtri geſta, ſimili accuratione, fide, & eruditione pertractata, qua tot aliorum illuſtrium Sanctorum jam habebamus expoſita Acta. Sed longa videbatur expectatio tam operoſæ molitionis, forſitan adhuc in unum alterumve annum protrahendæ. Optavimus ergo ea (ſiquidem prælo parata jam haberentur) præmitti in lucem ſingulari Tractatu; & qui magna cum promptitudioe ſuſtinueramus ingentia pecuniarum impendia, curandæ apud Romanam Sedem Canoolzationi primæque feſtivitati hic apud nos celebrandæ neceſſaria; nihilo minori alacritate obtulimus modicum illud quod deſiderari videbatur, ut talis liber evaderet Tuo non indignus ſiſti faſtigio, nec infra argumenti tam ſancti majeſtatem. Ille vero, pro ea qua Belgæ ompes erga Hiſpanum nomen ſunt reverentia, tanto libentius deſideria noſtra pro imperiis habere ſe reſpondit, quo ardentius eopiebat quam citiſſime ab omni dubietate abſolvere Reginæ Berengariæ (ejus quæ Sancto Regi mater fuit) primogenituram, præ Blanca, ſorore ejus, F Sancti Ludovici Francorum Regis genitrice. Hæc enim, licet nulli coævorum dubitata, ſed a Ruderico Archiepiſcopo Toletano & Luca Tudenſi Præſule, quantis viris! tunc viventibus omnisque coram intuentibus, incunctanter aſſerta; ſuperiori tamen ſæculo, etiam ab Hiſpanis duobus ſcriptoribus (ut Gallos non miremur) Garibayo & Mariana inconſiderate incohſulteque negata ſuit; eum manifeſta gentis noſtræ injuria, Tuæque etiam Majeſtatis præjudicio non diſſimulando, dum ſucceſſionis in Caſtellæ regnum naturalis jus ſententia illa tradere Francis videtur. Econtratio promittebat Papebrochius, in Commentatio ad Acta prævio (prout in hoc libro facit) demonſtratione chronologica evicturum ſe manifeſte, adeo non fuiſſe juniorem Blanca Berengarism, ut mater ejus eſſe per ætatem potuerit; quæ, prius quam illa naſceretur, Cæſareo juveni deſponſa, ipſum deinde ſequi in Teutoniam recuſavit; eoque expedita nexu, atque poſt annos abinde ſex nupta Alfonſo

Legio-

A Legionenſi, Ferdinandum Filium ipſi peperierat, eum vixdum novennis eſſet foror, tertio poſt anno (qui fuit Chriſti MCC) nuptura Ludovico Franciæ Principi, tredecenni tunc Juveni Virguncula ipſa, ſicut eodem anno in ſua Carulina cecinit nobilis & antiquus apud Gallos Poeta (ne fidem Hiſpanorum ſuſpectam quis habeat) Ægidius Pariſienſis. Digna ſane, quæ homines, noſtris in rebus, imo noſtras in res tam eruditos proferet alitque Belgica, cui tantum Hiſpani ſanguinis, non minus quam auri, impenſum bene credat generoſitas Caſtellana: euique ſe totam impendere & ſuperimpendere cupiat, ut provinciarum fideliſſima, & ea ſolum cauſa nunc miſerrima, Tuo, Rex Potentiſſime, nutu releveturi; & Abavum Carolum, inter Imperatores Quintum, inter Caſtellæ Reges Primum, redivivum in Secundo Rege ſuo experiatur. Interim idem ipſum Clementiam Regiam orantes nos quoque, jure Patronatus ſpecialiter Tui; eum Belgarum votis jungimus & noſtra; ut qui, eum Sereniſſima Uxore Maria-Ludovica, ſanctiſſimos pariter & felicitſſimos Conjuges, Ferdinandum & Beatricem, repræſentare ſatagis, juſtitia, clementia, religione; ceteris quoque adjiciendarum divinitus gratiarum titulis par efficiaris eiſdem, numero videlicet glorioſæ Sobolis, dilatandæ inter B barbaros Fidei ſucceſſu, aviti Imperii redintegrandi celeritate. Verum quæ Sanctis iſtis Ragibus fuerunt per annos ſedecim dumtaxat communia (nam poſt eos immaturo fato extincta Beatrix locum fecit Joannæ, in ejuſdem felicitatis conſortium per annos fere totidem ſucceſſuræ (Tibi ac Sponſæ Tuæ ſint duplo ac triplo diutius indiviſa: nec niſi ſero a tantorum bonorum uſu-ſtructu ſeparetur etiam Sereniſſima Marianna mater. Etenim ut Berengaria ſuum Ferdinandum, Caſtellæ ac Legionis regnis; ſic illa Hiſpanicarum quam late per orbem utrumque patent ditionum Imperio filium, ipſumque Imperium filii conſervavit, ſimilia inter diſcrimina, ſine viri ſolatio. Vivat igitur, æque ac illa, longævos dies: exultet veſtros intuendo ſucceſſus, victorias, incrementa. Vivat eum Uxore ec Matre Majeſtas Tua in ſenectam uberem, concordi cum ipſis animo pluribus imperans Provinciis, quam Sancti quos laudamus Reges dominati ſunt Urbibus. Da perpetuam orbi Chriſtiano pacem, ut ſubditi populi firma gaudeant tranquillitate, Religio ſancta creſcat ac floreat, Romana Ec- C cleſia exaltetur ſublimius, Carolo II, Hiſpaniarum atque Indiarum Regi Catholico, æternum obſtricta. Ita vovemus, Hiſpali MDCLXXXIV, VI Idus Februarii.

Signat, Pro Decano & Capitulo
Almæ Patriarchalis Eccleſiæ Hiſpalenſis

Paulus Franciſcus Euſtachius
Secretarius.

Antverpienſis Librorum Cenſor Ordinarius, Eruditiſſimus D. Antonius Hoeſlach *S. T. L. & Eccleſiæ apud nos Cathedralis* Canonicus Gradnarus, *Approbationem ſuam eidem Libro hoc tenore ſubtexuit.*

TUm demum felices fore Reſpublicas, cum vel Philoſophi regnarent, vel philoſopharentur Reges, dictum unius ex Antiqus fuit; veriſſimum, ſi Chriſtiane intellectum; ita ſcilicet ut Philoſophiæ nomine accipiatur amor ſtudiumque Virtutis, ſecundum Chriſti Dei noſtri diſciplinam conſummatæ, quæ unica & ſola vera Sapientia eſt. Hanc quomodo ſemper ſectatus fuerit Ferdi- D nandus III, re & nomine Sanctus Rex, etiam in illu ſupremæ poteſtatis culmine, luculenter demonſtrant ejus Acta, hoc ie libro ex coævorum fere ſcriptis collecta. In quibus atque in adjunctis *R. P. Danielis Papebrochii S. J. Theologi* Hiſtoricis Annotatiouibus & Commentariis, non modo nihil reperi aut ſanæ fidei aut bonis moribus contrarium; ſed multum eriam ſanctæ ædificationis & eruditionis curioſæ. Proinde cenſeo expedire, ut præſens opuſculum, ſumptum ex Actis Sanctorum Maji poſterioribus, quæ poſt tres jam editos in qnatuór alios diviſa ſub prælo ſudant, præmittatur; velut ſpecimen allarum ex vetnantiſſimo omnigenæ varietatis horto, quem ſperamus brevi totum aſpicere omnium viſibus & uſibus referarum. In hujus itaque pulcherrimi floris contemplarione tantiſper fixi, laudemus Deum, & gratulemur inclitis Hiſpaniarum Regnis, quæ Ferdinandum ſibi Regem, Eccleſiæ Militanti Propugnatorem, Triumphanti Sanctum, Principibus Exemplar, omnibus Patronum prorulerunt. Dabam Antverpiæ MDCLXXXIV, VII Id. Martii.

Hactenus ipſemet in Libro edita omnia, hic vero non tam ad commendationem ejus ſubjuncta, nedum ad laudem Colligtoris (cui plus ſatis mercedis fuit erit- E *que de commiſſis hic & alibi erroribus admoneri) quam ut ii qui Sanctum tali occaſione honoratum ſeis elogiis voluerent, aliquem pietatis ſuæ fructum ad poſteros veferant. Ut autem fructus iſte ad plures ſeſe extenderet, placuit prælaudatis Decano & Capitulo editi jam in lucem libri ad quingenta exemplaria liberali mox animo per Italiam, Germaniam, Belgium ac Gallium, potiſſimum vero per Hiſpaniam diſtribuenda mandare; ut quantum in ſe erat ubique legenda præberetur Actorum ejus hiſtoria, cujus omnis hactenus fere notitia continebatur in Lectionibus Officii proprii necdum ultra Hiſpanicæ Monarchiæ terminos excitari permiſſis. Id autem ut cunctis ubique terrarum Clericis, aliiſque ad Horarum Canonicarum penſum obligatis liceret, vel etiam mandaretur ab Apoſtolica Sede; libri prædicti exemplar in Urbem miſſum eſt & per manus Canonicorum delatum ad Pedes Sanctiſſimi Domini noſtri, cum multa gratulatione felicium ſuccreſſuum ex Chriſtianorum Principum fœdere contra Turcas per ipſum conciliato. Addebatur Epiſtola* ſuæ Sanctitati *inſcripta, ſed ea ad manus meas non pervenit: pervenerunt tamen eadem occaſione datæ aliæ, quas ſupra memoravi duæ, quaſque cum Reſponſoriis hic atteno.* F

CELSISSIMO ET POTENTISSIMO ROMANORUM IMPERATORI, LEOPOLDO IGNATIO.

Sacra Cæſarea Majeſtas.

HIſtoriam ſacram Sancti Ferdinandi, Caſtellæ & Legionis Regis, almæ noſtræ Eccleſiæ munificentiſſimi Erectoris, olim ab Hiſpanis Scriptoribus, nunc vero extero eriam calamo exaratam, & Belgicis typis, nobis procurantibus, cuſam, Cæſareæ tuæ Majeſtati reverenter ſiſtimus; gratumque futurum obſequium noſtrum ex ipſis operis augumento nobis pollicemur. Erit quippe Cæſareæ tuæ Majeſtati non injucundum Sanctiſſimi progenitoris, cujus decimus tertius Nepos numeraris, præclara facta, rerumque ab eo geſtarum ſeriem evolvere; eum in ea, ſi magnanimitatem ſpectare velis;

velis; egregia facinora & animi vere Regii inclitæ domi passim occurrant; si pietatem, justitiæ, religionis, omnium denique virtutum domesticæ exempla valeas contemplari. Hoc etiam, inter plurima, Augustissimæ Domus Principibus Deus indulsit, ut tam ad fortiter & glorioſe, quam ad pie sancteque operandum gentilitiis acuantur, nec alienis egeant incitamentis. Emicuit inter ceteras Sancti Regis virtutes redentissimus Fidei propagandæ zelus; atque inde eriam constans illud & inimitruptum in Austriacis Principibus, tuendæ Catholicæ Religionis studium, pluribus abhinc sæculis hereditarium, & veluti innatum, etiam invidis licebit agnoscere. Hujus rei iterata documenta præstitit Cæsarea tua Majestas; sed illud in paucis illustre, dum pro ea asserenda subditorum defectiones, & cum rebellibus Hungaris decennale jam bellum maluisti sustinere. Hoc fidei ardore inflammatus sanctissimos Rex, debellandis Mahometanis, juratis Christiani nominis hostibus, totus incubuit; & gravissimis licet, semper tameo periculis major, bello ex victoria insurgente, nobiliorem eis Hispaniæ nostræ partem eripuit. Omittimos quæ Cæsarea tua Majestas, inclitique tui Majores, cum eisdem hostibus bella gesserint; nec vacat triumphos recensere, dum, nos rapit, quod totius Europæ oculos rapuit, præsens hoc & periculosissimum cum Orientis Tyranno bellum: in quo Cæsarea tua Majestas exhibuit se, prudentia, magnanimitate, fortitudineque incomparabilem; & (ut maxima quæque verbo complectamur) dignissimum & glorioſissimum Sanctissimi ac Triumphatoris Ferdinandi Nepotem. Cohotruit sane Christianus Orbis ad Barbaticæ multitudinis irruptionem, & ad Viennæ obsessæ periculum fere contremuit: fletit tamen & infracta fletit Cæsareæ tuæ Majestatis invicta constantia. Hanc conjurata Rebellium & totius Ottomannici Imperii vires, non modo non evertere, sed nec commovere potuerunt; quin erecto supra discrimen animo, fortunæ tunc Barbaris blandientis iniquitatem sustinuit; auctisque copiis, subsidiis contractis, cunctisque sapientissime constitutis, duabus illis ad Possonium & prope Marchiam fluvium victoriis, ad maximam illam & sæculis inprimis memorandam prolusit, qua innumeris Turcarum & Tartarorum copiis justo prælio cæsis ac fugatis, Viennæ libertatem, Religioni præsidium, Christianis provinciis securitatem, Sibi vero lætantium populorum plausus, & apud seram posteritatem immortalem glorism comparavit. Exoltat gaudio Orbis Christianus, & Cæsareæ tuæ Majestati æterno beneficio se devinctum fatetor; dum Tuis periculis, suam stabilitatem; curis & vigiliis, suam quietem & tranquillitatem, refert accepram: sed & ipsum sæculum, tali victoria nobilitatum, gestit quodammodo & superbit. Jactet elapsa ætas Viennam, a Solimanno viginti dierum obsidione nequidquam tentatam, profligatamque ad Naupactum felicissimo prælio Selimi elassem, Melitamque servatam; præsens enim eamdem Urbem, bimestri spatio propugnatam acerrimo, Viennensis pugnæ & Parcanensis stragis laureas, captumque Strigonium glorioſissime reponit, aliisque indies triumphis condecorari expectat. In id vero utrumque sæculum conspirat, & fremente licet invidia testatur, immanem illam Ottomanici Imperii potentiam, sub Austriacorum Principum auspiciis, qua terra, qua mari, fortiter & feliciter debilitatam ac repressam. Sed novis adhuc cladibus infringendam a Cæsarea tua Majestate speramus, Augustissime Imperator. Aderit auxilio Sanctissimus Rex, qui præivit exemplo; nec deerit, suis, qui implorantibus favet alienis; & qui toties pro Religione pugnavit, pro Religione pugnanti præsto erit; Christisnasque legiones ea virture cælitus roborabit, ut Cæsarea tua Majestas, Turcarum viribus penitos accisis, intima hostium penetrsre, Crucisque trophæum inibi stabilire, & nobilissimas olim provincias in pristinam libertatem, & Orthodoxam Religionem valeat asserere. Ita vovemus: & Cæsareæ tuæ Majestati, ut Christianæ Reipublicæ salus exigit, diutinam incolumitatem & felicitatem precamur. Hispali, ex nostra capitolari aula, Die 22 mensis Martii, Anno Domini MDCLXXXIV.

Infrascriptum signatumque erat, ut supra.

Corruptus Viennæ aer, morbique grassantes, & ruinosarum reparandarum necessitas, adhuc prohibuerant, ut mox a soluta obsidione Viennam repeteret Imperator, & Lintzii subsistere totam Aulam coegerat; ibidemque hærebat adhuc, quando illuc allatus & traditus est Liber inexute ætate. Hunc dum indies paratur remigratio in repurgatam tandem Regiam; & Cancellaria Cæsarea, magno molimine relata, in pristinum ordinatur statum; dilata usque in Septembrim fuit expeditio Responsi, quod inscribebatur, Honorabilibus, Devotis, Nobis Dilectis, N. Decano & Capitulo Pariarchalis Ecclesiæ Hispalensis, *hoc tenore.*

LEOPOLDUS D. G.

Romanorum Imperator semper Augustus, Serviæ, Hungariæ, Bohemiæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Comes Tytolis &c.

ACcepimus ante aliquot menses vitam S. Ferdinandi III Regis Castellæ & Legioois, erudite conscriptam, ac deinde typo datam, Nobis vero a vobis destinatam & dedicatam. Eam sicut ob viri Sanctitatem venerabundo animo recepimus; ita propensam vestram erga Nos observantiam, & quam obsequioso animi affectu utramqun Nostram Domum prosequamini, ex litteris vestris obunde perspeximus. Fuit sane hujus libri munus Nobis gratissimum, & dignum, quod Cæsarea benignitate, dum se opportunitates ferent, compensemus; hatum utpote nullas prætermittemus, quibus honorabili Capitulo Hispalensi universim, vobisque singulis Cæsareæ nostræ gratiæ promptitudinem benigne testatam facere possimus. Datum Viennæ 5 Septembris MDCLXXXIV.

Celsissimo ac Potentissimo Principi

JOANNI REGI POLONIÆ.

Potentissime & Invictissime Rex.

EXimiæ virtutes illustriaque facinora S. Ferdinandi, Castellæ & Legionis Regis, ab Hispanis scriptoribus vernacula lingoa litterarom monumentis commendata, prodeunt nunc in Europæ theatrum, nobis procurantibus, Latino sermone conscripta: neque veriti sumus Pissimo & Invictissimo Regi opus sistere, materiæ argumento non minus Sacrum, quam Regium. Impellimur sane, Majestatem tuam, quam Orbis Christianus suspicit & summis laudibus celebrat, aliqua devinctissimæ nostræ observantiæ significatione revereri, simulque declarare studium propagandæ pietatis, erga almam nostræ Ecclesiæ

A Ecclesia sanctitate & munificentia præclarissimum Erectorem. Si enim Majestas Tua sacræ ejus historiæ favebit (favebit autem humanissime) & in ea elementiæ justitiam, regio splendori humilitatem, mansuetudini bellicam in fidei hostes fortitudinem, majestatem humanitati, conjunctamque cilicio purpuram contempletur; haud dubium est, quin in Sanctissimum Regem singulari quadam & speciali religione afficiatur. Accessit his, piissimi Principis exemplar, & tot in Mahometanos pro gloria Crucis susceptis expeditionibus inclyti, Majestati tuæ peculiari quodam jure deberi; quam in hoc ferreo sæculo, quo impotens dominandi ambitio deplorandæ inter Christianos Principes discidia excitavit & fovet, Pater ille misericordiarum, qui Christianam rempublicam periclitari aliquando finit, perire numquam, ad eam tuendam & infidelium vires conterendas speciali suæ providentiæ beneficio destinavit, erexit, roboravit. Testatur id (ut alia de tua Majestate, quamvis nobilissima, omittamus) recens hæc
B & terribilis belli Turcici in Cæsarem commota tempestas; quæ primi impetus turbine ruptis Hungariæ aggeribus, Austriaque cædibus & incendiis vastata, Viennæ incubuit; atque inde grandines, fulgura, sanguineosque imbres ceteris Christianis Provinciis minabatur. Io hæc sævissima procella, horridaque periculi impendentis imagine, omnia mœsta, turbida, caliginosa omnia: ubi vero Majestas Tua sacro fœderi subsetipsit, ptiora quædam serenitatis lux albescere cœpit, quæ consternatos omnes populos quibus Religionis cura cordi est, nonnihil recreavit. Sed postquam nuntiatum est, Majestatem tuam collectis copiis profectionem parare, in procinctu esse, jamque Io Cæsareis ad Danubium castris expectari; nunc quidem, velut aperiente se die, e timore in fiduciam traducti erectique animi, nec jam de eventu, sed de opportuno adventu soliciti, Majestati Tuæ facile & expeditum iter conceptis votis precabantur. Optatam tandem serenitatem Majestas Tua reddidit, nec ullus Christianæ Reipublicæ pulcior & hilarior dies effulsit, quam ille, quo Majestas Tua integris Ottomannici Imperii viribus &
C Tartarorum copiis acerrima pugna profligatis, Viennam perituram ab exitio, fortissimos propugnatores ob interitu, finitimas Regiones a tyrannide, populorum Nationes integras a servitute, Christiani nominis honorem a dedecore, sacrataque Deo templa a nefariis ritibus eripuit ac servavit. Nec stetit hic invicti animi virtus, quamquam susceptæ provinciæ ac totius Europæ expectationi cumulatissimæ successerat. Ereptos noctis beneficio Barbaros insecuta, novo ad Parkanum prælio, ad internecionem delevit quidquid roboris ex hostilibus copiis victrici Majestatis Tuæ dexteræ fuga subduxerat. Et vero nobilissima hæc & in primis illustri victoria servatus Christianus Orbis Majestati tuæ immortales grates agit, & in ejus venerationem atque amorem religiose conspirat, celeritatem, præsentissimumque in periculis animum, & invictam fortitudinem, debitis laudum titulis celebrat & extollit; at Majestatem tuam, non prosocis, sed proaris; non sibi, sed Deo, sed Ecclesiæ pugnantem; Regiamque Personam & Serenissimi Principis Jacobi præliorum discrimini inter promtissimos objectam, miratur ac stupet, stupebitque ac mirabitur sera posteritas. Nec est jam, quod de sæculi iniquitate valde queramur: huic enim religiosissimæ magnanimitatis exemplo invidere potuissent etiam aureæ illæ surgentis Ecclesiæ tempora. Atque utinam ceteri Principes modo invidirent, & Majestatis tuæ non solum factis, sed etiam litteris excitati, aliquid suo nomine dignum in communem hostem moliri vellent; vel saltem D
puderet, quæsitis coloribus omnia misere, & oblatam debellandi superbi tyranni opportunitatem, honoris sui numquam delenda nota, e rumpere. Sed hæc forsan, sinente Deo ita eveniunt, ut dum fluxam, & ne optandam quidem gloriam captant illi; veræ & solidæ copiosissimam segetem Majestati tuæ amplius demetendam relinquant. Pergit autem Majestas tua, uti instituit iteratis cladibus fractos hostes urgere; & Deo auspice, partis victoriis novos superaddet triumphus, Christiani nominis gloriam victricibus armis late protendens. Non possunt enim Majestati tuæ non esse prospera omnia, quæ se Serenissimumque Principem, in spem nobilissimi Imperii educatum, tam pie generoseque pro Religione devovit. Quod dum ex corde vovemus;. Majestati tuæ fausta omnia, & post longissimum & fortunatissimum vitæ cursum æternam felicitatem precamur. Hispali ex nostra Capitulari aula. Die xx Mensis Martii. Anno Domini MDCLXXXIV.

E *Subscriptam erat & signatum ut supra: sed Rege in Castris tantam non hiemante, longisque terrarum intervallis remote Cracovia, sero valde perlatus Liber cum Epistola est, serius etiam oblatus Majestati suæ; mor-* E
tuo inter castrensis in Hungaria labore Confessario Regio, cui res fuerat commendata; ac nemine porro suffiente qui sui officii esse putaret responsum Regiæ Humanitatis expedindum curare. Ita annus alterque transiit annus, nusquam fere stabiliter agente Rege; quod R. P. Carolus Mauritius Vota e Societate Jesu, Regi ob Historicarum Mathematicarumque rerum scientiam carissimus, & Librum & Epistolam Regis in Scriniis requisivit ac reperit; annuenteque sibi Rege quod hic pridem factum voluerat, citra moram conscriptam est responsum, cujus tenor fuit inscriptus Venerabilibus & Clarissimis Prælatis, Decano, Canonicis, totique almæ Patriarchalis Ecclesiæ Hispalensis Capitulo, sincere Nobis dilectis.

JOANNES TERTIUS

Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazoviæ, Samogitiæ, Kioviæ, Podlachiæ, Livoniæ Smolensciæ, Severiæ, Czernikoviæque.

VEnerabiles, Clarissimi, sincere nobis dilecti, Quemadmodum eximiæ Pietatis Vestræ documentum est, quod Divus Ferdinandus, Almæ F
Vestræ Patriarchalis Ecclesiæ Fundator, ceu alter Phœnix sacris excitatus ex cineribus, tam modo e prælio gloriosus, quam olim e prælio victoriosus, iterum in orbem prodeat Christianum: ita insignis Urbanitatis vestræ est argumentum, quod ad nos tantis terrarum spatiis dissitos, hoc Regalis fortitudinis ac pietatis dirigere voluistis archetypon. Nobis equidem, qui hactenus heroica Catholicorum Regum, & insitæ Gentis Hispanicæ toto orbe celeberrimæ, contra Christiani nominis hostes facinora, admirabundi suspeximus, sempet in animo fuit invictissimi pro gloria Crucis athletæ Ferdinandi colere memoriam, & qua possumus factorum ejus imitari celsitudinem. Nunc vero, cum & seriem sanctissimæ illius vitæ veris adumbratam coloribus, vestro munere, Nobis relegere licet; enixius connitimur, pro re Christiana & fide orthodoxa, actiones nostras ad hancce ideam, tam sancti Deoque cari Regis ope ac patrocinio effornare. Id vero, inter optime de vobis meriti Principis exempla, non postremum apud nos erit ut Venerabile Capitulum vestrum, quod a tam sancto Monarcha fundatum

A ium se gloriatur, Regalis noſtræ benevolentiæ æſtimationiſque ſpecimina, quoties ſe tulerit occaſio, experiatur. Interea omnis boni & felicitatis incrementa Venerabili Capitulo veſtro exoptamus, ac nos, Regiam Domum, Regnumque noſtrum, Sanctæ Veſtræ Hiſpalenſi Eccleſiæ precibus impenſe commendamus. Dabantur Leopoli, D die XIX Martii, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo octogeſimo ſeptimo, Regni vero noſtri decimo quarto.

JOANNES REX.

DE B. CONSTANTIA XIRA ET B. MARIA FERNANDEZ,

DE VITA PAUPERE, EBORÆ IN LUSITANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De earum cultu, vitæ inſtituto, Auguſtiniana Regula, ſaltem poſt Conſtantiæ mortem ſuſcepta.

SÆC. XV

Earum vitæ inſtitutum.

QUIDAM *Caſtellanis* vulgo Beatas, *Luſitani* ſæculi *Superioribus* Pauperes, vel de Vita paupere nuncupabant; *mulieres* erant, *caritatis & devotionis operibus ſic deditæ, ut diſtractis pro Dei amore poſſeſſionibus, manuum ſuarum labore ac piorum eleemoſynis* B *vivere eligerent, nullius religioſi inſtituti Regulæ ſeſe adſtringentes, ſolaque Confeſſarii directione contentæ. Tales fuerunt, quas in titulo propoſui,* Conſtantia & Maria; *Viduæ, an Virgines, non habeo dicere; teſtiſque vitæ exemplo piores ad juſti imitationem provocando, Collegium quoddam Recluſarum, in domibus ad hoc emptis, inſtituerunt. Ibi denique aſſumpta S. Auguſtini Regula, &* Poſtea incluſa Regula Auguſtiniana communitatem. *cœnobiticæ vivendi forma introducta eſt, ſub titulo S. Monicæ & regimine Fratrum Eremitarum; ſub quibus multiplicatæ Sanctimoniales, anno* MDXXVII *Coloniam emiſerunt in Villam vitioſam; & aliam, cum eſſent ab Ordinis juriſdictione ad Epiſcopi curam traductæ, an.* MDLXXXVI *Uliſſiponem, fundandis iſthic Sanctæ Crucis Sanctæque Monicæ conventibus. Hinc factum ut ipſas quoque ſuæ Ordinis* Beatis *adſcribant Eremitæ Auguſtiniani, quorum Alphabetum texuit Herrera, parte* 1 *pag.* 136, *nonnullas nobis de illis notitias dignas memoratu ſuggerit, quas in Hagiologio Luſitano Georgius Cardoſus partim auxit, & partim elimavit.*

2 *Ac primo ad cultum quod attinet,* earum Reliquiæ C *ſub altari capellæ majoris* Corpora ſub altari. *veneranter aſſervantur, ubi antiquitus pluribus miraculis coruſcarunt: earumque dies natalitius ſolennis fuit in hoc monaſterio, prima die poſt Pentecoſten, uſque ad initia regni Philippi I, Hiſpani* Secundum vocant) *id eſt uſque ad annum* MDLXXX, *quo ultimus Luſitaniæ Rex Henricus obiit. Intermittendi cultus cauſam vix aliam poſſis excogitare, quam langorem ea ætate ut quam maxime pietatem. Illius teſtis allegatur Antonius a Purificatione, Theatri triumphalis Choro* 3, *qui hunc ſuum librum, Luſitanæ Eremitarum provinciæ laudes complexum, edidit anno* 1632, *deinde vulgari linguæ vertendum publicavit, ſub titulo Chronicæ antiquiſſimæ Provinciæ Portugalenſis, finiſſe denique imperium ſecit in operis, quod Cardoſus allegat, ſub titulo Chronologiæ monaſticæ. Quid porro Cardoſum moverit, ut feſtum, intra annum* Culto ſub via 3 Proteſtati. *monile, aſſeveret hunc* XXX *Maji, difficile eſt divinare; niſi forte reverit aliquid (quod tamen ſi invenſſet non videtur taciturus fuiſſe) circa ipſas vel harum alterutram tali geſtum die, quo dies ejuſmodi celebrabat cum Feria* VI *Pentecoſtali; quod toto ſæculo* XV, *de quo ſolo quæſtio eſſe poteſt, tantum bis contigit, videlicet anno* MCCCCXXXI & MCCCCLXII *nec toti ſæculo contigit unquam poſt, aut quadraginta annos accideret ut Paſcha celebraretur die* X *Aprilis, unde iſte concurſus exurgere debet.*

3 *Porro tam Antonius prædictus, quam quos ſecutus eſt, paulo dumtaxat antiquiores, Ludovicus de Angelis, in Viridario Luſitanico, aliique;* Sorores *eas faciunt. Sed ſpiritu, non carne, ſorores fuiſſe convincit Cardoſus, ex legato teſtamentario Joannis Gomez & Violantis Rodriguez, ſcripto ſub Ære* MCCCCXLVI, *id eſt anno Chriſti* MCCCCVIII, *quo domus quædam legantur* Conſtantiæ Xiræ & Mariæ Fernandez * concubenali ejus, quia fuit bonæ mulieres, pauperes & famoſæ Dei; *ubi vel ſola cognominum diverſitas ſufficit ad excludendam germanitatem. Idem Auguſtiniani auctores de illis ſic loquuntur, quaſi Auguſtinianam Regulam eandem profeſſæ unæ fuit: ſed & hoc, ſaltem de* Conſtantia, *dici non poſſe, probat ſepulturæ in ade Cathedrali; cui duplex Anniverſarium in eodem Cathedrali conſtitutum, ſub hiſce terminis Latinæ redditis, invenitur.* Die XXXII Martii facimus anniverſarium Conſtantiæ Pauperis, propter domos quas legavit Capitulo, quæ ſunt in Muroſnelo, datæque pro domibus illis ſunt libræ antiquæ novem. Facimus autem pro ea duo Anniverſaria; unum hoc die a quo vicam finivit; & alterum VI Maji, ſuntque pro iis aſſignatæ libræ antiquæ quinque. Jacet juxta fontem baptiſmalem pro duos gradus, & petræ ſupra eam ſtratæ ſignantur crucibus. *Similia in eodem Anniverſariorum libro iiſdem Luſitanicis terminis leguntur die* VI *Maji. Ex quibus verbis primam* F *primo mane* 23 *Martii,* *ſimas, obiiſſe Conſtantiam die* XXIII *Martii; deinde colligimus ex iiſdem,* Pauperes Sorores, *quas vivens collegerat, proprium tunc nullam habuiſſe eccleſiam, in qua mortuas ſuos ſepelirent. Incerti vero manemus, utrum per teſtamentum ejuſmodi ipſa vivens ſe abdicaverit proprietate domorum illarum; an vero ita, ut poſt ſuam teſtatricis mortem ea primum devenerint in poſſeſſionem Capituli: placet tamen magis, ut omnem ſtabilis fundi proprietatem vivens ipſa depoſuerit.*

4 *De* Maria *difficilius eſt definire, utrum, mortua* Sodali, *ipſa cum aliis ſecum Reclusis Auguſtinianæ Ordini ſe ſubjecerit. Credibile tamen id facit ſepultura quam in propria eccleſia accepiſſe videtur; ſi hæc primum* ad *uſi veroſimile) condita fuit poſt Regulæ ſuſceptionem. In hoc vero cum fortaſſe mox lateret clarere miraculis, & coleretur at Sancta; judicatum fuerit a ſpectatoribus, dignius collocandum corpus; non tantum ipſius, ſed etiam* Conſtantiæ, *nihilo minori cum opinione ſanctitatis defunctæ, quamvis alibi jam ſepultæ. Hujuſmodi autem, a prioribus ſepulturis tranſlatio ad altare, utique non niſi conſulto & probante Archiepiſcopo facta, ſpeciem quandam Canonizationis fuit, ſuperioribus ſæculis uſurpatæ, & ei ſaltem quam nunc vocamus Beatificationi reſpondens; quapropter* Beatas *ſine ſcrupulo di imus.*

Nm fuerunt Sorores, niſi ſpiritu; B

* Parciera.

nec ſaltem Conſtantia profeſſa eſt Regulam Auguſt.

ſeciſſe illi Maria potuit,

Circa

A Circa annum MCCCXC, *ut alt Ludovicus, jam* ſtabat in urbe Eborenſi *iſtud* devotarum valde mulierum recluſtorium: & anno MCCCCXXI, *ut ſcribit Cardoſus*, Regula Auguſtiniana illuc inducta eſt; recipiente illarum obedientiam Fr. Joanne Fanono Provinciali Luſitaniæ, *ſub cujus & ſucceſſorum regimine locus manſit uſque ad annum* MDXXVI, *ut Ludovicus*; *vel*, *ut Cardoſus*, *uſque ad* MDXLI, *quando Joannes tertius earum regimen ad Ordinarium tranſtulit, atquidquam diu fruſtra obnitentibus Sanctimonialibus. Tali vel alia occaſione paulatim a veteris diſciplinæ fervore dilapſæ illæ, etiam refrixerunt in cultu primarum ſuarum Matrum, eo fortaſſis prætextu quod non eſſent ſolemniter canonizatæ; quemadmodum aliorum plurium, diuturni cultus poſſeſſione Beatorum, venerationem antiquitus creptam, poſt Tridentinum Concilium abolitam ſcimus, a nimis rigidis decretorum Concilii interpretibus. Sed nos, omiſſa ejuſmodi querela, elogium quod illis texuit Cardoſus, Latine redditum exhibeamus.*

a vivis ultra annum 1421.

B

ACTA

Ex Hagiologio Luſitano Georgii Cardoſi.

Seculo recumbentes,

DIe xxx Maji. Eboræ ſolennia commemoratio duarum prudentium virginum ac ſponſarum Chriſti, Conſtantiæ & Mariæ de vita paupere, eo loci natarum, & fundatricum (ut creditur) Conventus S. Mooicæ, quem iſtic habet Ordo Eremitanus. Cum enim eſſent divitum ac nobilium parentum filiæ, mundanam omnem pompam generoſi animo conculcantes, & virginalem puritatem conſecrantes Deo, mundum ſuum muliebrem, haud ſine exiguum, in manus pauperum repoſuerunt; matronis ac virginibus Eborenſibus (ſicut olim Romanis Paula atque Euſtochium) ad imitationem poſitæ in exemplar perfectionis. Cum ergo ſuavis tam ſanctæ converſationis odor lunge lateque ſe diffunderet per regionem illam, complures eis allexit ſociæ; unde brevi extitit inſigne ac bene ordinatum Beatarum collegium, quæ ſuccedentibus annis amplexæ ſunt Regulam S. Auguſtini, ſub obedientia Ordinis Eremitani. Illis Conſtantia ſenior locum Prioriſſæ, junior Maria Vicariæ tenebant, quoad vixerunt; mira cum ſuavitate regentes ambæ ovellum gregem; nec deerat, ubi erat opus, diſciplinæ rigor; qui tamen ſubditarum animos neutiquam alienatet exaſperaretque, ſed æſtimationem ipſis inter eas venerationemque conciliaret. Erant autem ambæ, tantum deditæ operibus caritatis, ut ſolum id animo propoſitum habere viderentur, quo bene mererentur de ſingulis, tamquam ſi ſuæ germanæ ſorores forent: manus vero earum, virtutum quadam divina præditæ, præſens remedium ferebant infirmis, quibuſcumque admovebantur.

collegium Beatarum inſtituunt,

C

a Porro ex ſuæ recluſionis loco, quotidie procedebant ambæ, ſubſequentibus gemino ordine ſociabus, pro uſurpandis Sacramentis, ad vicinorem ſui S. Mametis eccleſiam; dicturque de iis, quod cum Mater Conſtantia, ſive ætatis vitio, ſive præ copia lacrymarum devotarum, facta fuiſſet cæca; hiberno tempore foras progrediens, ad manum ducebatur ab Angelo ſuo Cuſtode, in forma & habitu invenili, ne caderet vel luto inficeretur, prout ipſa ſæpe teſtabatur, Pœnitentiarum, quas exercebant, rigor erat magnus; & in memoriam ſacræ columnæ, ad quam in Prætorio fuit flagellatus Dominus noſter, habebant in ſecretiori ædium parte columnam, ad quam etiam ipſæ ſe ambas alligari faciebant crudeliterque flagellari, idque potiſſimum feriis ſextis; pium ejuſmodi exercitium applicantes animabus Purgatorii, quarum intima tangebantur compaſſione: & tali occaſione ſæpe videbant coram ſe aſcendentes ſcintillas ignitas, quaſi indicia auxilii animabus impenſi, quo eo modo ſe ſublevatas a tormentis monſtrabant. Quia autem cunctis notiſſime virtus illarum erat, numquam temporalis ſubſidii patiebantur inopiam; ſed Dominus quibuſdam fidelibus inſpirabat, ut ad oſtium domus noctu afferrent, quod ducendæ diei ſatis erat; ſic tamen ut numquam reſciri potuerit, cujus benignitate id fieret.

D

eccleſiam S. Mametis frequentant,

ad columnam ſe ſa flagellari,

eleemoſynis occultis vititant,

3 Multis annis in hunc modum tranſactis, ad finem deſideriorum ſuorum tandem pervenerunt, meritis bonorum operum cumulatæ. Et prior quidem obiit, quæ ætate ſenior, oculis cæca erat, Mater Conſtantia: cujus corpus in ædem Cathedralem delatum (necdum enim eccleſia iſtic ubi morabantur erat ædificata) depoſitum fuit magno cum accurſu populi juxta pilam baptiſmalem. Quando vero Maria obiit, ad juſtam altitudinem ſurrexerat propriæ eccleſiæ fabrica; intra quam ipſi data ſepultura fuit, ſingulari cum veneratione, ſubtus altare majus. Credibile eſt, haud diu poſtea illuc quoque translatum fuiſſe corpus fidelis ſociæ: nec enim conveniebat poſt mortem ſeparari ab invicem eas, quæ tam conjunctæ in vita ſua fuerant; cum utraque æqualem de ſua ſanctitate opinionem in omnium animis reliquiſſet. Hac inducti fideles, diu in uſu habuerunt de terra primæ illarum ſepulturæ devote accipere ad uſum ſebricitantium: quod cum plerisque feliciſſime cederet, magnam iiſdem tota provincia venerationem conciliabat, & hoc præcipue apparebat, prima poſt Pentecoſten die, quam illis ſingulariter feſtivam habere populus Eborenſis conſueverat. Sed tempus, quod immutat omnia, & feſtivitatem & veneorationem antiquam abolevit, haud ſine culpa Eborenſium civium, prout hodie cernimus. *Ita ille, cujus tertium bimeſtre primum prodiit anno* MDCLXVI. *Altera pars ſacri illius anni ne perficiatur, importuna mors auctoris efficit; cui utinam pari diligentia ſuccedat alius, ſed qui audeat Doctrina figmenta contemnere; quod ſi Cardoſus facere potuiſſet, ſuæ ſuæque gentis æſtimationi haud dubie multum conſuluiſſet apud eruditos viros, quibus iſta contemptui ſunt.*

E

Conſtantia in Cathedrali ſepulta,

F

poſtea Maria ſub Altari jungitur,

columnæ ambæ de Ponte.

TRIGESIMA PRIMA MAJI.

SANCTI QUI PRIDIE CALENDAS JUNII COLUNTUR.

SANCTA PETRONILLA, Virgo Romana.

S. Creſcentianus Martyr Turribus in Sardinia.

S. Hermias miles, apud Comanos in Ponto Martyr.

S. Cantius, S. Cantianus, S. Cantianilla, S. Prorus, Martyres Aquilejæ.

S. Gaulienus, S. Germanus, S. Victurus, Martyres

B S. Silvanus, S. Teleſphorus, S. Victurinus, S. Donatus, S. Iſtialus, S. Tertus, S. Rogarus, S. Germanus, S. Silvanus II, S. Honorius, S. Cicilia, S. Tertula, S. Lautica, S. Victoria, S. Fortunata, S. Rogata, S. Paulica, S. Agapia, Gerundæ

C S. Caſtula, S. Amelia, S. Terrula II, S. Lupus, S. Juſtus, S. Tecla, in citeriori

S. Firmus, S. Paulinus, S. Helychius, Hiſpania.

S. Donatianus Martyr, Citthæ in Numidia.

Sancti Timidenſes, in Proconſulari Africæ Provincia.

S. Dariana ſeu Datianus, Martyr Carthagine.

S. Pauſinus, S. Iſicus, Martyres Antiochiæ.

S. Simplicianus, Martyr Pictavii in Gallia.

S. Silvius, Epiſc. Toloſanus in Gallia. B

S. Paſchalius, Diaconus Romæ.

SS. Alexander & Galla apud Arvernos in Gallia.

S. Helmtrudis, Recluſa in Paderbornenſi VVeſtphaliæ diœceſi.

B. Mathildis, Abbatiſſa Ordinis Canonicorum Regularium S. Auguſtini, Dyezzæ in Bavaria.

B. Jacobus Venetus, Ordinis Prædicatorum, Forolivii in Romandiola.

B. Vitalis, Eremita tertii Ordinis S. Franciſci, Aſſiſii in Italia.

B. Baptiſta Verana, Ordinis pauperum Sororum S. Claræ, Camerini in Umbria.

COROLLARIUM. F

S. Gertrudis, Virgo Martyr, Valduleri in Lotharingia: colitur poſtridie Aſcenſionis Dominicæ.

B. Berteragnus ſeu Bertramus Presb. Ord. Eremitarum S. Auguſtini, Firmi in Piceno: colitur feria tertia Pentecoſtali.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

BEatus Giſlemarus Monachus, Daniæ Apoſtolus, *memoratur in Menologio Cruciſini, ex Actis Anſcharii Archiepiſcopi Hamburgenſis, in quibus ejus meritis ſit pag. 412, num. 16* III Februarii.

Blanda, a S. Eleutherio Epiſcopo Tornacenſi ad vitam reſuſcitata, ſancte obiiſſe *traditur in Vita illius* XX Februarii.

Luitpurga Sanctimonialis in Saxonia, virtutibus & miraculis clara, *a Winchelcombio propter ignorantiam dicti in Appendicem relata, ob Artum in Graeco ſacro ponitur hac die, cæteris Vitæ, & quem hic allegat Crantzius: ipſa eſt quam Grevenus ad Usuardum Additionet & ex his Canifius habent ea die, qua Vitam, nunc demum obtentam, dabimus* XXVIII Februarii.

S. Kineſtrida Virgo, Pendæ Regis filia, *memoratur a Buccelino. Eſt hæc S. Kineburga relata* VI Martii.

Miraculorum S. Benedicti feſtum celebrari *indicat idem Buccelinus. Nos eo deduximus ad Vitam* XXI Martii.

S. Frontonius Abbas *ſuggeritur in Annotatis Carthuſiæ Benedictinis ad Grevenum. Videtur eſſe* S. Fronto Abbas in Scethi, *cujus Vitam dedimus* XIV Aprilis.

S. Antonini, Archiepiſcopi Florentini, Canonizatio anno 1523 facta, *indicatur in Kalendario Ballingbemii. Vitam ejus cum Actis Canonizationis dedimus* II Maji.

S. Mun-

A S. Mundana, Vidua & Martyr, *celebratur ſubritu duplici in Eccleſia Sarlatenſi, dicata S. Sacerdoti Epiſcopo Lemovicenſi filio ejus. In hujus Vita omnia, quæ hic dici poſſunt, continentur* v Maji.

Certamen Martyrii Jeremiæ *refertur in Martyrologio Arabo-Ægyptio, quod nobis Latinum fecit cum Roma egreſſi Gratia Simonius Maronita, nunc Tripolitanus in Syria Archiepiſcopus. Putamus ſcribendum fuiſſe* Hermiam, *de quo hoc die egimus; niſi forte eſt Patriarcha Hieroſol. alias* Oreſtes, *de cujus martyrio ſub annum* 1006 *tolerato egimus in Hiſtoria Chronologica iſtorum Patriarcharum ante tomum* III Maji, *invenimus autem nomen in aliquibus faſtis Latinis* XV & XVII Maji.

Ferdachricus, *inſcriptus Tamlachtenſi, & iterum, quando inter Prætermiſſos de eo egimus* XVIII Maji.

Silanus, cognomento Peregrinus & Epiſcopus, *refertur a Dempſtero in Menologio Scotico. Aliquot Silani Hiberni hoc Menſe a nobis ſunt ad ordinem Prætermiſſorum rejecti. Interim quia ſtimus Ferrarium a Dempſtero inductum in plures errores, ſuſpicamur hunc eſſe* Silanum, *quem ipſe ad* XXX *Maji retulit, nos autem* XXI Maji.

S. Lupicinus, Epiſcopus Veronenſis, *refertur in hodierno*
B *Martyrologio Romano, de quo cum eccleſia Veronenſi & aliis egimus* XXII Maji.

SS. FLAVIANUS & CRESCENTIUS Martyres Romani, *ob corpora de mandato Innocentii PP. X ab Alexandro VIII tricio Epiſcopo Alatrino extracta e Cœmeterio Calepodii atque in Auſtriam tranſlata, Officio eccleſiaſtico Duplici coluntur; hic, a Carmelitis Diſcalceatis monaſterii eremitici S. Annæ, quo ſolus ipſius S. Annæ die quotannis Imperatores accedere, in confiniis Auſtriæ & Hungariæ ſiti, atque ab Eleonora Auguſta Ferdinandi II conjuge fundatus fuiſſe, a Sanctimonialibus Carmelitanis iisdem Diſcalceatis Græcii in Styria. Ita nobis adm. R. P. Paulus ab Omnibus Sanctis, qui & alia plura ſimilia ſuggeſſit, monaſteriorum ſui Ordinis ornamenta ſimul & munimenta, etiam ad alios menſes pertinentia: cujus diligentiam & pium zelum utinam imitemur plures; quorum ejuſmodi Sanctis, de quibus alias conſultum non eſt longam ac ſpecialem tenere narrationem, ſuus ſaltem locus detur in capite Prætermiſſorum, cum prærogativa majuſculi characteris.*

Ferrandus, Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconus, ob doctrinam celebris eſt. *Ejus opera omnia, & aliorum de eo elogia edidit Divione anno* MDCXLIX *Petrus Fran-*
C *ciſcus Chiffletius Soc. Jeſu, eique dicitur* Fulgentius Ferrandus. *At* Hector Ferrandus *Tamajo Salazar in Martyrol. Hiſpanico, qui, auctoritate Juliani Petri & Auli Hali, adſtruit ei Epiſcopatum Carthaginis Spartariæ, ac dein Toletanum, & quod maximo huc ſpectat, ut* Sanctum *autumat coli. Verum hujus venerationis non reperimus ullum veſtigium: abeſt nomen ejus a Toletanis Miſſalibus, Breviariis, Officiis propriis, quæ varia habemus excuſa. Silet de eo Antonius de Quintanaduenas; in libro de Sanctis Eccleſiæ Toletanæ. Nulla etiam mentio ejus eſt in Officiis divinis Eccleſiæ Carthaginenſis; neque Hiſpanica iſte ge ſtigmenta monumentum ullum apud nos habent, ne faciane dubitare; quin* Ferrandus *intra* Diaconi *gradum, quem* Carthagine *in Africa geſſit, ſemper ſubſiteris, ſolius Synonomia occaſione a fabulatoribus ad Carthaginem Spartariam in Hiſpania traſlus, indeque ad Sedem Toletanam traductus, pari mentiendi licentia: nihil enim Julianus Petri vel Aulus Hali apud nos ſunt quam veterum auctorum an nominum larvæ vecuues.*

Eugenius Epiſcopus & Sapiens) *inſcripti, ne* Sancti
de Magh Creamb-Chaill,) Hiberni, *Mar-*
Moeldranus Slancenſis,) *tyrologio Tamlachtenſi, de quibus & aliis Hibernis hoc menſe relatis, certiora libuerit addiſcemus.*

Hildebertus Archiepiſcopus Maguntiacenſis, *mortuus hoc die anno* 932, *cum titulo* Venerabilis *dumtaxat, locum*
D *habet in faculo* 5 *Benedictino, ubi Acta ejus a Mabillone collecta legi poterunt.*

Hermannus, ex Canonico Bonnenſi Monachus Hemmenrodenſis, dein Abbas Heiſterbacenſis in Valle S. Petri, *indicatur in Kalendario Ciſtercienſi & cum titulo* Beati *profertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino. At ſolum* Venerabilis *appellatur a Gelenio in Faſtis Colonienſibus, & Theodoro Rhay in Animadvers illuſtribus Julia Clivig &c. Abſque omni titulo eum habet Jongelinus in Scriptis Abbatum.*

Hermannus Converſus Heiſterbaci, Ordinis Ciſtercienſis, *ut* Beatus *refertur ab iiſdem Henriquez, Chalmoto, Bucelino: abſque omni titulo ab iiſdem Gelenio & Theodoro Rhay.*

Fulco, ex Dunenſi Abbate, tunc Savigniacenſis Ordinis, Inſtitutum Ciſtercienſe amplexus, in Claravalle mortuus, *cum titulo* Beati *refertur ab Henriquez, Chalmoto, Bucelino & Raiſſia.* Pitſ *olum adſcribitur a Sanſajo.*

Rolandus, Comes Cenmanenſis aliique primæ nobilitatis Equites Galliæ, traduntur Tempore Caroli Magni in Pyrenæis faltibus a Saracenis occiſi, *quos inter* Pios *recenſet Sanſajus. Eginhardus in Annalibus ad an.* 778 *narrat, quomodo a rebellatis Mauris, &* E *Pampelona, nerebellari paſſet, muris exuta, reverterit Carolus; & Vaſcones, extremum agmen aderti ex inſidiis, magno illud tumultu perturbarint; & in hoc certamine, inquit, pleriique Aulicorum, quos Rex cupis præfecerat, interfecti ſunt. Atque hæc eſt illa Pugnarum fabulis celebratiſſima pugna Roncivallenſis ſen Roſcida-vallis, de qua idem Eginhardus in Vita Karoli Magni agens, inter tres primarios nominat* Rollandum, Britannici limitis Præfectum. *Plura idoneus nullus auctor habet, modum aliquid de* Rollandi *cultu ſacro.*

Sigevvinus Pius, Archiepiſcopus Colonienſis, *indicatur in Faſtis Agrippinenſibus Gelenii, quem conſule.*

Joannes Ketel, relicta mercatura adjunxit ſe Fratribus ſen Clericis in emmuat Daventriæ vivontibus, & ab iis coquinæ officio depatatas, pie anno 1398 mortuus, *refertur ab Arnoldo Raiſſio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii, nullo appoſito titulo; ſed indicat ſollitus encomium dare, ex Vita ejus a Thoma Kempenſi edita.*

S. Andreas, Archiepiſcopus Trevirenſis, Confeſſor, *indicatur in Notis Mſs. Carthuſia Bruxellenſis ad Greventum. Habetur* XXII *Epiſcopus, & vixiſſe creditur circa an.* CCXXVI. *Sed nihil alibi de aliquo illi tributo cultu legimus.*

Pilegrinus, Epiſcopus Paſſavienſis in Germania, *cum* F *titulo* Sancti *profertur a Ferrario in Catalogo generali. Abſtinet ab omni titulo Vigulejus Hundius in Metropoli Salisburgenſi, ubi ejus Acta deſcribit, ac mortuum tradit hoc die anno* DCCCCVI: *recenſet autem tum inter illos, qui in quodam Chronico dicuntur claruiſſe miraculis. Habemus Paſſavienſe Breviarium anno* MDV *excuſum, ſed abſque mentione hujus* Pilegrini.

Paulus, Abbas Caſtalicenſis, in territorio Lemovicenſi, cum toto conventu ſuo a Normannis occiſus. *memoratur a Bernardo Guidonis in Mſ. Chronico, abſque ulla cultus mentione, nullo etiam anno, menſe aut die indicato. Hos tamen ſanctos Martyres appellat ad hunc diem Menardus & Sanſajus; qui* Paulo *tribuit, quæ Bernardus aſſerit facta a Gaufredo, poſtmodum iſtic Abbate. Bucelinus novo encomio eumdem exornat.*

Erutherus, Epiſcopus Merciorum & Abbas monaſterii Ingothugum in Anglia, *cum titulo* Sancti *memoratur in Kalendario Mſ. Ordinis Benedictini, ut plurimum deſumpto ex Trithemio. Quantum conjectura aſſequimur, videtur deſignari* Trumherus,

ex Abbate Gothlingum creatus Epiſcopus Mercio-
rum *anno* 659. *De eo agit Trithemius lib.* 4 *de Viris illuſtri-*
bus Ordinis Benedictini cap. 18, *ſed abſque indicio ullius*
veneracionis, neque diem obitus indicat.

Huberius, Abbas in Picardia, ut ſanctus *indicatur a*
Bucelino, citante Menardum, aſſerentem fuiſſe ma-
gnæ ſanctitatis virum. Omittitur a Sanſſnjo, licet
alias Menardum ſequi ſolito.

Findocha, Virgo in Scotia, *refertur a Camerario, citato*
Brevinario, quæ non eſt in Aberdonenſi.

Simeon in Feiſia, gentis illius Apoſtolus, *indicatur in*
Menologio Scotico Dempſteri, qui l. 17 *Hiſt. Eccl. gentis*
Scotorum, aſſerit ſocium S. Bonifacii fuiſſe & num Sanctis
ſit adſcriptus, non audet temere aſſeverare.
Nos in Actis S. Bonifacii dandis 5 *Junii Simeonem ipſum*
non invenimus; Dempſterum autem, cum multa ſcimus
in ſua gentis gratiam temere confinxiſſe, ut nobis hic vi-
deatur ridiculus, dum dubitat Sanctos adſcribere, quem
in rerum naturam juſſe ſua omnis fide numquam probabis.

Apollinaris, *Arima in Japonia occiſus profeſſus, anno* 1617

Juſtinus Guardianus, } *Cracoviæ, circa annum*
Joannes Slouka, } 1483.

Josoues Gomeſius, *Iaitus Cæſarauguſtæ, an.* 1447.

Petrus de Montibus, *in Cunarin, anno* 1560

Felix a Peruſio, *Albenſis Romæ an.* 1425 *inſcripti Marty-*
rologio Franciſcano Arturi, & Felix etiam ejus Gyne-
cio, cui Philippina *additur in Menologio Laberii.*

Joannes Baptiſta Podius Genuenſis, Congregationis S.
Mariæ de conſolatione inſtitutor, in Ordine Eremita-
rum S. Auguſtini, obiiſſe hoc die anno 1479 *refertur,*
cum titulo Beati Fratris & radiis Beatorum inſignitus,
inter Schedas Angeli de Rocca, citatas a Thoma de Her-
rera t. 2 *Alphabeti Auguſtiniani p.* 390 *& ſequenti: qui*
poſt plurima relata dolet, ubi & quando eſſlaverit ani-
mam, incertum eſſe, ejuſque oſſa ſumulo ignoto tegi.

Antonius Paſqualinus, Sacerdos exemplaris vitæ, mor-
tuus anno 1590 hoc die, *memoratur a Maſino in Ro-*
mania perluſtrata; ſed ſolum Venerandus *appellatur.*

Antonius Auguſtinus, Archiepiſcopus Tarraconenſis,
nunc 1586, *hac die, pientiſſime obiit: vir, apud omnes*
ſui temporis Eruditos æſtimatiſſimus, nec minus virtu-
tibus quam litteris excultus, Iſta, licet non fuerint ado
celebrata poſt mortem, neque iis divinitus teſtimoniis ro-
borata, quibus meritis Sedes Apoſtolica potuiſſet, ad tam
religioſiori honore dignandum; atque adeo licet Anto-
nius, *ad opus hoc nequaquam pertinet; nomen tamen*
hic ponere volui, ut indicarem extare in Muſeo noſtro
prolixum de vita ac Scriptis ejus virtutibuſque tractatum;
Latine conſcriptum & ex Hiſpania huc delatum ab
Andrea Schotto: qui illius olim domeſticus mortuum
funebri oratione laudaverat; atque in noſtram Societa-
tem tranſgreſſus, latine vertit edidique Antverpiæ,
anno 1617 *ipſius Archiepiſcopi Dialogos, de Romanis*
Hiſpaniſque Antiquitatibus per utrumque illuſtrandis.
Erit fortaſſis qui eruditiſſimum opus aliquando curabit
recudendum, accepto a nobis, ſi volet, exemplari, Schotti
manu correcto, & variorum Elegiis Gracis Latiniſque
auctum: in cujus nova editionis limine apte poneretur
Tractatus iſte, a me aut ſucceſſoribus meis haud libenter
communicandus, aut eo longe prolixior nunc, ſed Hiſpa-
nicus, & aque ineditus, quem idem Andreas Schottus
ſervavit, compoſitum a Doctore Don Martino Joanne
Auguſtino, Archiepiſcopi nepote & Metropolitanæ Ca-
ſaraugultanæ Canonico, dedicandum D. Galeotano Al-
bontii, liberorum Philippi III inſtructori: cujus Mar-
cini frater, patruo cognominis Antonius, Societatis
noſtræ Sacerdos, legitur in Bibliotheca Hiſpanica Nico-
lai Antonii, ſcripſiſſe Hiſpanice, Summam Chronolo-
gicam Actionum magis illuſtrium Archiepiſcopi,
ex Tractatu juſto in compendium redacto; *qui* juſtus
Tractatus, *eorum quos dixi Tractatuum alteruter pro-*
cul dubio eſt, an autem alteruter fratris Latinus ve-
ro ſit, non facile dixerim. Non eſſe Schotti, perſuadent
mihi additamenta marginalia, a diverſa longe
quam iſtius ſit manu, quæ etiam a nota nobis ex ſuis ad
Schottum epiſtolis Martini manu non videntur eſſe; ſed
potius ab Antonio poterunt adjecta preſumi, donec cer-
tius aliquid ex iis conſtiterit, qui forte ex ea ſuperſunt
familia, & plura Patrui ac Nepotis autographa ſer-
vent.

Williamus, alias Woſtanus puer, nepos Regum Mer-
ciorum, a Wertfredo cognato ſuo innocentiæ occiſus
anno 849 in vigilia Pentecoſtes, *ut* Sanctus Martyr,
relatus a Wilſono in priore editione Martyrologii An-
glicani, & Ferrario cum ſecute. Verum in ſecunda edi-
tione, valentio militis inito, relatus ad diem, qua tunc
erat Pentecoſtes vigilia, 8 Junii.

Maynardus, Urbini Epiſcopus, *in concilio Romano an-*
ni 1059 *repertus S. Creſcentini m. corpus Tiferno Ur-*
bianum tranſtulit an. 1068: *ignoratur mortis annus &*
diei. Beati *tamen titulo honoratus invenitur an.* 1499.
per hanc marmoream inſcriptionem, locatam in Cathe-
drali, & ab Ughello relatam tom. 2 *col.* 861. Guidu-
baldo Urbini Duce, ac Joanne Petro Arivabeno præ-
ſule, 11. Kal. Junii MCCCLXXXXVIIII. corpus
Beati Maynardi, Urbinatium Epiſcopi, tranſla-
tum, & ſub hoc altari collocatum fuit. *Aliud de eo*
nihil ſcimus: ſi plus aliquid honoris publici cultuſque ei
nunc deferatur, id libentius diſcemus pro die, quo S.
Creſcentinus *colitur* [*cujus & Vitam carmine ſcri-*
ptam editamque anno 1601. *deſideramus*] 8 Junii.

S. Bennonis Epiſcopi Miſnenſis in Saxonia Canonizatio
anno 1523, *refertur a Vione, Dorgano, Menardo,*
Aneliro, Ferrario. Notulis ejus celebratur XVI Junii.

S. Joannes Epiſcopus Gothiæ, *hodie cum longo elogio in-*
ſcribitur Synaxario noſtri collegii Divionenſis, Typicon
& Menologium habent quando & unde ille XVI Junii.

SS. Proceſſus & Martinianus, *ſeu* Marcianus, Marty-
res Romæ, *inſcripti ſunt apographis Martyrologii S.*
Hieronymi, & in Corbejenſi additur Firminos, *de quo*
cum aliis duobus poterit agi natali hernm die 11 Julii.

Sanctorum Machabæorum Martyrum Tranſlatio Colo-
nium, anno 1164 facta, *celebratur apud Grevenum,*
Gelenium, & Canifium, item in Ms. Florario, &
Martyrologio Colonia an. 1490 *excuſo. At colunlur*
potiſſimum 8 Auguſti.

S. Joannis Baptiſtæ Tranſlatio cinerum Genuam, *indi-*
catur in Catalogo generali Ferrarii. Celebratur illud
feſtum Dominica infra Octavam Aſcenſionis ſubritu
duplici ſecunda claſſis. Poterit de ea Tranſlatione agi
ad feſtum Decollationis ejuſdem, XXIX Auguſti.

S. Roſa, Virgo apud Viterbium, *indicatur in Ms. Flo-*
rario: ab aliis IV Septembris.

S. VVulfhildis, Virgo & Abbatiſſa in Anglia, *indicatur*
in ſecunda editione Martyrologii Anglicani. Habemus
Vitam in codice Ms. relatam ad diem V Idus Septem-
bris, *ad quem ante referebatur in priore editione dicti*
Martyrologii & a Ferrario. Proinde differimus ad di-
ctum diem IX Septembris.

Mablina a Simana, & Bertranda Carmaea, Matronæ
beatæ apud Pliocenſem Galliæ provinciam, *laudantur*
in Gynæceo Arturi, depromptis encomiis ex Vita S. El-
zearii Comitis Arianæ: in quibus non exprimitur dies
obitus. Si intelligamus ei tribui aliquem cultum Eccle-
ſiaſticum, referemus eas cum S. Elzario XXVI Septemb.

Frudocha Virgo *inſcripta eſt Menologio Scotico Camera-*
rii, citantis Breviarium Scoticum. Dempſterus lib. 6
Hiſt. Eccl. gentis Scotorum pag. 276 *de ea agit, & citat in*
Kalendario Adami Rigii, aſſerit ſacram ejus memoriam
recoli XIII Octobris.

Helmtruth, Ancilla Dei & Recluſa, *poſt memoriam*
SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ Martyrum, &
Pironil-

A *Petronilla Virg. inſcribitur verbis jam allegatis pervetuſti codicis membranei kalendarii, ſervato in Bibliotheca Cathedralis Paderbornenſis: ideoque non dubitavit Gamanſius noſter Sanctam vocare, addens in Mſs. eſſe traditos Paderborna viros, qui exiſtimant incluſam fuiſſe in Herdehau ſeu, ubi adhuc reclu ſorium extat prope chorum, quod origo & cauſa fuerit monaſterii ibidem fundandi. Nihilominus mavult ipſe tamdem facere cum* Helindrude Recluſa Heriſienſi, *cujus eſt ampla laudatio in hiſtoria de S. Cordula Urſulana. Favet Martyrologium Paderbornenſe auctum a B. Imado ſeculo* XI, *ubi præſcribitur* Commemoratio Hiltrudæ, Dei ancillæ & in Heriſia Recluſæ, cui revelata fuit S. Cordula. *De hac autem agendum nobis erit* D
aaii Octobris.

S. Chtyſogonus, Martyr Aquileiæ, *adjungitur hoc die SS. Cantio, Cantiano & Cantianillæ, ibidem paſſi, in Mſs. Martyrologiis S. Hieronymi, item Aquiſgranenſi & alio Regina Suecia. At dies ejus natalis eſt* XXIV Novembris.

SS. Marcellus & Exuperantius. Disconi S. Sabini Epiſcopi, *referuntur ab Hermanno Greveno & Henrico Caniſio: quia hoc die, haud diu poſt Martyrium ſuum, ſepulti fuerunt: ſed alii eos referunt cum ſuo Epiſcopo S. Sabino die* XXII Decembris.

DE SANCTA PETRONILLA

VIRGINE ROMANA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De ejus obitu, ſpirituali Patre S. Petro, cultu, Reliquiis, quarum variæ aliarum ſynonymarum ſint. G. H.

B SUB DOMITIANO *Marcellus a SS Nereo & Achilleo rogatus.*

ACta martyrii *SS. Nerei & Achillei Eunuchorum, & S. Flavia Domitilla Virginis, ex plurimis pervetuſtis Mſs. codicibus illuſtravimus ad diem* XII *hujus menſis Maji. In his Marcellus, Marci Præfecti Urbis filius, rogatus litteris SS. Nerei & Achillei, ea inſula Pontiana ſcriptis, reſpondet hoc exordio*: Marcellus, ſervus Chriſti, ſanctis Confeſſoribus Nereo & Achilleo. Lectis litteeis veſtris, gaudio ſum repletus. Cognovi enim vos conſtantes eſſe & fide & corpore, & ſolicite pro veritate pugnare. Et quoniam memoratis objectum vobis hoc, quod Simon (*Magus intelligitur*) innocens fuerit, retexam ex parte aliqua vitam ejus, ut ex paucis cocta coctaotur. *Qua relatione facta, ſubjungit illa*: Quo autem ordine ſe viderunt *SS. Petrus & Paulus Apoſtoli*, & poſt ſeptem menſes conſtictum habuerunt cum Simone, quoniam hic fuiſtis & vidiſtis oculis veſtris, ſuperfluum habui vos docere quod noſtis... De Petronilla vero filia Domini mei Petri Apoſtoli, quis ejus exitus fuerit, quia interrogaſtis ſolicite, brevitee iotimabo: *ac dein ita vitam ejus exponit.*

exponit Vitam S. Petronillæ.

C 2 Petronillam itaque bene noſtis, volontate Petri Apoſtoli cliuicam factam. Nam recolo, interfuiſſe vos, cum apud ipſum plurimi diſcipuli ejus eeficeremus, contigit ut Titus diceret Apoſtolo: Cum univerſi a te ſalventur infirmi, quare Petronillam paralyticam jacere permittis? Apoſtolus ait: Sic expedit ei. Sed oc exiſtimetur impoſſibilitas ejus incolomitatis meis ſermonibus excuſari, ait ad eam: Surge, Petronilla, & miniſtra nobis. Et ſtatim ſurrexit ſana. Miniſteeio autem expleto, juſſit eam redire ad grabatum. At ubi jam timore Dei cœpit eſſe perfecta, non ſolum ipſa ſalvata eſt, verum etiam plurimis recuperavit in melios ſuis oratiooibus ſanitatem. Ee qooniam oimis ſpeciosa erat, venit ad eam Flaccus Comes cum militibus, ut eam ſibi ſponſam aſſumeret. Cui Peteonilla ait: Ad puellam inermem cum militibus armatis veniſti. Si uaotem me habere vis, fac matronas virgines honeſtas ad me poſt tres dies venire, ut eum ipſis veniam ad domum toam. Factum eſt autem, ut tvium dierum accepeum ſpatium Virgo ſanctis jejuniis & oratioosibus occuparet, habens ſecum ſanctam Virginem Feliculam, collactaneam ſuam, in Dei timoee perfectam. Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes Presbyter, celebravit myſteria Chriſti. Virgo autem ſacratiſſima, mox ut Chriſti Sacramentom accepit, recilnans ſe in lectum, emiſit ſpiritum. Factomque eſt, ut omnis turba matronarum & virginum, quæ fuerant a Flacco conducte, eaequias funeris ſanctæ Virgiois celebrarent.

Clivitas ſervatur a S. Petro.

a Flacco Comite ſponſam petebat.

poſt ſumptam Euchariſtiam obiit

3 *Hæc ſunt Acta* S. Pettonillę Virginis, *a Marcello ad SS. Nereum & Achilleum Eunuchos S. Flavia Domitille Virginis ſcripta, cum hi eunles in Pontia inſula degerent, imo martyria ɪſſeus coronati, antequam reſponſum eum hiſce Actis ad eos ſuperetur. Abiegati autem in exilium fuerant cum S. Flavia Domitilla; miſſa in dictam inſulam anno Imperii Domitiani decimo quinto, æra Chriſtiana nonageſimo quinto aut ſequenti, annis poſt martyrium S. Petri exactis triginta. Verum videntur petiiſſe* quis eaitus fuceit S. Petronillæ, *quam aute noverant Roma a S. Petro paralyſi liberatam adpetitionem S. Titi, cujus Acta dedimus quarta Januarii; diximuſque ex Actis tam Gracis quam Latinis hunc Roma fuiſſe, cum S. Paulus, imo & S. Petrus, a Nerone interficerentur. In Paſſione vera S. Pauli, quæ circumfertur ſub nomine Lini, dicuntur* Romam veniſſe, Lucas a Galatia, & Titus a Dalmatia, & expectaviſſe Paulum in Utbe. *At qua tempore obierit* S. Pettonillis *non indicatur in Actis jam relatis, neque in martyrio S. Felicula collactanea aut S. Nicomedis Presbyteri; quorum illa paſſa traditur* XII *Junii, iſte* XV *Septembris, eodem quo deceſſerat anno* S. Pettonilla. *Uſuardus aſſirit* Nicomedem Presbyterum migraſſe ad Dominum ſub Domitiano Imperatore, *qui ſucceſſit fratri ſuo Tito,* XII *Septembris anni* LXXXI *defuncto, elapſis poſt martyrium Sancti Petri annis ſedecim. Idem alii habent recentiores cum Breviario Romano.* *quo tempore ea contigerit*

4 *Alia & magis intricata controverſia inde exorta eſt, quod* S. Pettonilla *a Marcello dicatur* filia Domini Petri Apoſtoli, *& eadem verba referantur in Martyrologiis Rabani, Uſuardi, Adonis, Notkeri, & hodierno Romano ad hunc* XXXI *Maji, & iterum in prædictis Actis dicantur num.* 16 SS. Nereus & Achilleus ſepulti juxta ſepulcrum, in quo ſepolta fuerat Pettonilla, Apoſtoli Petri filia. *Hinc aliqui cum vulgo credunt, eam ab illo progenitam, antequam a Chriſto ad Apoſtolatum vocaretur: ita- que videtur etiam ſenſiſſe VVandelbertus Prumienſis ſæculo Chriſti nono, dum hos verſus in Martyrologio ſuo edidit:* *appellatur filia S. Petri.* *eam ab eo progenitam*

Tum

AUCTORE G. H.

Tum pridie Petronilla, Petri de germine ſancto,
Fulgida Virgo micat, Chriſti trabeata decore.

Aliud argumentum doſumitur ex Chronico Sigeberti Gemblacenſis uſque ad annum MCXII *deducto, in quo ad annum* DCCLVIII *iſta leguntur*: Corpus S. Petronillæ, Petri Apoſtoli filiæ, a Paulo Papa tranſponitur, in cujus marmoreo ſarcophago ipſius Apoſtoli Petri manu ſculptum legebatur: Aureæ Petronillæ, dilectiſſimæ filiæ. *Quæ eadem habent Platina & Ciaconius in Vita dicti Pauli Pontificis, & ab hoc citatur Baronius ad annum 758, qui ibidem ait*, fuiſſe vetus cœmeterium, S. Petronillæ dictum, ex quo idem Pontifex ſacrum corpus ejuſdem Sanctæ ſublatum tranſtulit apud baſilicam Vaticanam, *ac dein verbis Anaſtaſii Bibliothecarii iſta refert*: Intra eccleſiam B. Petri Apoſtoli, foras muros hujus civitatis Romanæ (*ſcilicet in Vaticano*) noviter oraculum in honorem ſanctæ Dei Genitricis conſtruxit, juxta oratorium S. Lennis Papæ, ſecus fores introitus S. Petronillæ, *abſque ulla mentione ſupra ladicatæ inſcriptionis: cujus etiam non meminerunt Luitprandus, aut qui ſub ejus nomine Vitas Pontificum edidit, nec qui eorumdem Geſta Mss. ad Martianum V deduxit. Verum ea inſcriptio neque patris nomen exprimit, neque forſan Chriſtianorum ejus temporis ſimplicitatem, ſed potius nutiquam Romanorum ſapit elegantiam.*

B *au potius filia ſpirituali adopti ea.*

5 Alii ergo, conſideratis temporum ac nobilitatis circumſtantiis, S. Petronillam *non agnoſcunt a S. Petro Apoſtolo procreatam*; *ſed ab eo in fide Chriſtiana inſtructam, baptizatam, aut potius ex baptiſmali fonte ſuſceptam, & ſic ſpirituali adoptione ejus filiam fuiſſe vocatam. Addit Florentinius* ex præcipua in Petrum Apoſtolorum Principem devotione, & aliqua ad ejus ſepulcrum vel oratorium præſtita jugi veneratione, filiam Petri nuncupatam fuiſſe. *Quod ad temporis rationem ſpectat, vixiſſe S. Petrum poſt Chriſti Salvatoris in cælos aſcenſionem annis omnino triginta & ſeptem, oſtendimus in tractatu de Antiquis Pontificibus Romanis ante tomum primum Aprilis: cui ſi addantur tres anni, quibus S. Petrus in Apoſtolatum aſſumptus cum Chriſto vixit, anni ſunt quadraginta, ut jam tum faiſſet pridem adulta. Quod ſi dicantur cum Uſuardo & Breviario Romano S. Nicomedes, & conſequenter SS. Petronilla & Felicula ſub Domitiano ex hac vita deceſſiſſe, & forſan cum SS. Nereus, Achilleus & Domitilla degerent exules in Pontiana inſula, jam tum debuiſſent SS. Petronilla & Felicula decrepitæ matronæ cenſeri.* Dein nomen Petronilla, *ut advertit Baronius ad annum 69 num. 31* magis proprie a Petronio quam a Petro deductum videri poſſet: nam a Petro Petrilla, ut a Priſco Priſcilla, a Druſo Druſilla, dicenda potius videretur: *Addit præterea, S. Petrum cum illam generaſſet, nec dum* nomen Petri, ſed ſolum Simonis habuiſſe, poſtea a Chriſto Cepham *ſive* Petrum appellatum. Dein Felicula, ejus collactanea, *in ejus demortuæ locum a Flacco Comite in ſponſam expetita, ejuſdem fuiſſet gradavicatis, & ambæ in Paleſtina exortæ; cum interim utrumque nomen Latinæ originis ſit*, & Petronii *Romæ ea ætate nominatiſſimi fuerint, quos inter* Petronius Arbiter, *non tam amicitia Neronis & Conſulatu geſto, quam intolerabili ſcriptorum impuritate famoſus: a* Petroniis, *autem proceſſerunt Mamertini, Septimiani, Turpiliani, Voluſiani, omnes nobiliſſimæ apud Romanos familiæ*; & *ſub Caligula* Petronius *quidam Syriæ Præfecturam geſſit. Demum quomodo Flaccus Comes mulieres Galilææ, Romanis incognitus & inviſas, tanto ardore amaſſet, & non potius nobiliſſimam earum Romæ profapiam cenſebitur cognoviſſe? Proinde, quemadmodum S. Petrus ſuum diſcipulum Marcum, in epiſtola ſua prima cap. 5 filium nuncupavit, & Apoſtoli fideles paſſim fratres appellarunt; ita* S. Petronilla filia S. Petri, *fuerit cognominata.*

C

D

6 Paulus Aringhus lib. 3 Romæ ſubterraneæ cap. 18, deſcribit cœmeterium S. Petronillæ, *ſanctorumque Martyrum Nerei, Achillei ac Flaviæ Domitillæ: ac fundamentum jacit ex Actis dictorum* Martyrum Nerei & Achillei, quorum corpora Auſpicius diſcipulus eorum rapuit, & in prædio Domitillæ in crypta arenaria ſepelivit via Ardeatina, a muro Urbis milliario uno & ſemis, juxta ſepulcrum, in quo ſepulta fuerat Petronilla Apoſtoli Petri filia. *Addit Aringhus*, extructam fuiſſe ſupra hoc cœmeterium eccleſiam in ejuſdem Virginis Petronillæ honorem; & apud Franciſcum Albertinum, qui ſub Julii ſecundi Pontificatu floruit, in libro de Rebus urbis Romæ mirabilibus, legi iſta verba: Cœmeterium Domitillæ via Ardeatina, apud eccleſiam S. Petronillæ. *At* S. Gregorius Papa Tertius, *apud Anaſtaſium Bibliothecarium in Vita ejus*, in cœmeterio S. Petronillæ ſtationem annuam dare inſtituit: ubi obtulit coronam auream, calicem & patenam argenteam, ſeu alia diverſa ad ornamentum eccleſiæ pertinentia.

S. Petronillæ cœmeterium

& eccleſia

cum ſtatione annuali

7 Poſt S. Gregorium III, interpoſitis Zacharia & Stephano II ſucceſſit Paulus I, a quo paſſim dicitur, ut ſupra attigimus, corpus S. Petronillæ, *ad baſilicam Vaticanam translatum; & poſt hunc interpoſitis iterum Stephano & Hadriano I. ſucceſſit Leo III, qui magnam erga* S. Petronillam, *venerationem noſcitur habuiſſe. Nam teſte eodem Anaſtaſio*, in altari S. Petronillæ poſuit veſtem de ſtauracin unam, habentem periclyſin de blattis ſeu chryſoclabo. *Item* in altari B. Petronillæ fecit veſtem albam holoſericam, eum tabulis de chryſoclavo & eroce; & ibidem presbyterium ea marmoribus ſculptis decoravit: fecit & columnas argenteas ſex, & regulares duos, penſantes ſimul libras octoginta... Nec non & ſuper altare B. Petronillæ, ubi ſupra fecit regnum aureum eum gemmis pretioſiſſimis, penſans libras duas & uncias tres. *Item* fecit venerabilis & præclarus Pontifex ſuper altare B. Petronillæ ciborium, eum columnis porphyreticis ex auro puriſſimo, miræ magnitudinis decoratum, penſans libras trecentas quadraginta & octo; atque imaginem argenteam ſub area de ipſo ciborio, penſantem libras decem & ſemis. *Præterea* inveſtivit altare B. Petronillæ ex argento puriſſimo deauratum, diverſis ornatum picturis undique, penſante libras centum ſexaginta & duas, & uncias octo... Et in Muſileo B. Petronillæ, quod ponitur ad B. Petrum Apoſtolum, fecit coronam ex argento penſantem libras viginti... Sed & in Muſileo B. Petronillæ, quod ponitur ad B. Petrum, Apoſtolum, fecit vela alba majora tria, minora octo, ornata undique da fundato. *Denique* in baſilica B. Petri Apoſtoli... deorſum ubi ſacratiſſimum corpus ipſius Principis Apoſtolorum requieſcit, renovavit imaginem auream, habentem vultum ſalvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac ſanctæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ noſtræ, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli atque Andreæ, nec non & B. Petronillæ Martyris, ubi & addidit auri obrizi libras viginti & unam & uncias tres. *Hæc omnia præſtitit Leo III, mortuus anno* DCCCXVI. *Poſt Leonem ſedit Stephanus IV, non integris ſeptem menſibus, dein S. Paſchalis I, in cujus Vita*, XIV *Maji edita ex Anaſtaſio eodem, ſit mentio* S. Petronillæ, *ſed æque nuquam in horum & Gregorii III relatione appellatur* filia S. Petri Apoſtoli, *uti neque in genuino Martyrologio Bedæ duplici Mss. Vaticano S. Petri, duplici Caſinenſi, Altempſiano, Richenovienſi, aliquo Reginæ Sueciæ ab Holſtenio plurimum æſtimato, & variis aliis, cum apographo Martyrologii*

E *Eccleſia Vaticana corpus & altare a Leone 3 variis donariis honoratum.*

F

A *relogii Hieronymiani ante mille fere annos exarato. In Mss. faſtis monaſterii S. Cyriaci, iſta legantur:* ss Kalendas Junii. Romæ S. Petronillæ Virginis, quam cum quidam Romanorum in conjugium accipere vellet, ipſa acceptis tridui induciis, orando impollutum Domino reddidit ſpiritum.

8 *Corpus ejus ſacrum hactenus obſervari in ſacroſancta baſilica Vaticana, conſtant ibidem traditio eſt. & propterea feſtum ejus ibidem Officio Eccleſiaſtico ſub ritu duplici celebratur, præſcribiturque in Miſſa* Gloria & Credo. *Traditionis illius teſtem ſe præbet Canonicus Romanus, qui ſub Eugenio III Baſilicam Vaticanam deſcripſit, his verbis;* Infra Palatium vero Neronis eſt templum Apollinis, quod nunc vocatur S. Petronillæ, in quo eſt recondirum corpus ejuſdem Virginis; ante quod eſt baſilica S. Angeli, quæ vocatur Vaticanum, quia Vates ibi canebant ſua officia ante templum Apollinis. *Interim Sanſſajus, in Martyrologio Gallicano ad hunc* XXXI *Maji iſta ſcribit:* Natalis S. Petronillæ Virginis & Martyris, cujus Romæ hodie coronatæ ſacrum corpus in Galliam delatum a Joanna Regina Francorum, uxore B Philippi cognomento Speciosi, in ſectario virginalis cœnobii S. Mariæ de Barra, prope Theodorici caſtrum Sueſſionenſis diœceſis, congruo decore collocatum eſt. Corpus quidem theca deaurata incluſum: venerabile vero caput in loculo conditum argenteo, auro illito, effigieque ſanctiſſimæ Chriſti ſponſæ & athletæ decorato. *Factum eſt id ſuperiori ſeculo per Focaldum Epiſcopum Sueſſionenſem* XVIII *Martii, uti inter Prætermiſſa ejus dici diximus. Memorotus Philippus Speciosus ſive Pulcher regnavit ab anno* MCCLXXXV *uſque ad annum* MCCCXIV, *cui Joanna filia Henrici I Regis Navarræ nupta anno* MCCLXXXIV, *mortua eſt anno* MCCCIV, *cum ei peperiſſet Ludovicum Hutinum, Philippum Longum, & Carolum Pulcrum ſucceſſive Reges. At enim* S. Petronilla, *cujus ſacrum corpus dicta Joanna habebat, appelletur* Virgo & Martyr, *potuit alia fuiſſe a* S. Petronilla, *de qua hic agimus, licet & ipſa ſupra* Martyr *ſimul dicatur; eique colenda electus hic dies eſſe,* S. Petronillæ *veneratione celebris. Situi factum eſt etiam Sueſſionibus, ubi ſimiliter colitur* S. Petronilla, S. Petri Apoſtoli filia, cujus corporis magna pars ad eccleſiam S. Petri-vivi pertinet, *ut habet indiculus Reliquiarum Sueſſionenſium nobis deſcriptus. Sed &* Silvanecti, *ſicut ſcribit Arturus in Gynæceo ſacro ad* XVIII *Martii,* haberat in eccleſia S. Reguli cepſa argentea S. Petronillæ Virginis, cujus attactu & intercеſſione curentur febricantes, teſte Jeulnano in Vita & C miracolis ipſius S. Reguli Silvanectenſis Epiſcopi pag. 169. & 170, *quem librum utinam habuiſſemus pro die* XXX *Martii, quando de illo Sancto egimus! utinam adhuc accipiamus!* *Intelligo etiam Pariſiis haberi extra muros civitatis ad Septentrionem Abbatiam Canonicarum Regularium ſub nomine* S. Petronillæ, *vulgo* ſainte Petrine; *fortaſſe occaſione ſimilis alicujus Reliquiæ quæ Abbatiæ longius ad eandem partem diſſitæ ab Urbe, non ita pridem translatæ in propiorem iſtum locum fuit. Intra ipſam vero civitatem via S. Honorati, eadem ſancta Virgo colitur in ede* S. Remigii de Quindecim-viginti, *ſic* a Quindecies viginti, *id eſt trecentorum tacorum, iſtius a S. Ludovico fundatorum,* vulgo les Quinzevints, *uti notatur in Kalendario Spirituali Pariſienſi anni* 1686.

9 *Inter Urſulanas Virgines & Martyres indicantur ab Hermanno Crombach pag.* 754 tres Petronillæ *diſtinctæ, quarum Reliquiæ, quæ quidem in Germania inferiori ſunt, videri poſſent antiquiori* Petronillæ *attribuendæ: ut tum dicitur a Gelenio, quod* Coloniæ in eccleſia Paterna Prædicatorum aſſervatur pars magna capitis; *& inter Reliquias noſtri Collegii Monaſterienſis in Weſtphalia, quatuor diverſa partitulæ nominantur in variis ſipſanctheciis aſſervato. Ecclefig quoque Cathedrali urbis Namurcenſis eſt in veneratione caput* S. Petronillæ Virginis, excepta mandibula inferiore integrum, argenteo capite affabre facto condecoratum, *idque creditur ejus eſſe qua* Principis Apoſtolorum filia *habetur, de qua Conſule Rayſſii Hierogazophylacium. Proterea* E *Philippus Stoaville, Societatis Jeſu miſſionarius in Luxemburgenſi ditione, indicavit nobis anno* MDCLXX, partem capitis S. Petronillæ, quod eſt cranium, velo ſerico rubro involutum, ſervari in capſula eccleſiæ S. Maximini in Urenkingen, nunc Bettingen dicta. *Rurſum Colonia in Eccleſia collegiata S. Gereonis, hierotheca decima continet ſolas reliquias* S. Petronillæ, *cujus ibidem reliquiarum particula ſunt in hierotheca decima quinta, & bona pars capitis in hierotheca vigeſima tertia. Omitto recenſere reliquias ejus Bononiæ in tribus eccleſiis, item Neapoli, Oveti quoque in Hiſpania; & alibi aſſervatas.*

10 *Aliquis circa prædictam hiſtoriam ſcrupulus objicitur, ex eo quod S. Auguſtinus, libro contra Adimantum Manichæi diſcipulum cap.* 17, *aſſerat, quod in* epocryphis legant ipſius Petri filiam ſanam factam precibus petris, & hortulani filiam ad precem ipſius Petri eſſe mortuam; & reſponderit, quod hoc expediebat ei, ut & illa ſolveretur paralyſi, & iſta moreretur. *Hæc ibi. Verum hujus hiſtoriæ contextus plane diverſas eſt, eam in prædictis Actis nihil reperiatur de filia hortulani mortua; imo inde videatur colligi hanc* Petronillem *non fuiſſe filiam a S. Petro prognatam, ſi qua tamen filia ab eo prognota eſt: quia hoc videtur eſſe, quod S. Auguſtinus inter apocrypha recenſet: quale etiam dicendum erit eſſe illud Epitaphium, quod in ſepulcro repertum dicitur quaſi a S. Petro* F *patre ſaltem, ſpirituali poſitum;* Auteæ Petronillæ, filiæ dulciſſimæ.

AUCTORE

Corpus Romæ.

aliud S. Petronillæ Virginis & Martyris in Gallia.

Petronilla inter Urſulanas.

Reliquiæ variis in locis.

Non obſtat Prædictis S. Auguſtini.

DE SANCTO CRESCENTIANO

G.H. *MARTYRE TVRRIBVS IN SARDINIA.*

Cultus ex antiquiſſimis Martyrologiis pluribus.

SUS HADRIANO. *Jacobus Pinto, e Societate Jeſu vir eruditus, natione Sardus, & in univerſitate Turritano divinarum Scripturarum Profeſſor, lib.* 3 *de Chriſto Crucifixo titulo* 4 *loco* 12, *interſerit* Digreſſiunculam de Martyribus Sardiniæ, & præcipue Turritanis: *eamque egiſſet de Sanctis, qui primo Chriſti ſeculo floruerunt in Sardinia aut tam effuſo ſanguine decorarant, iſta ſubjungit num.* 21. Sardoa Eccleſia, ſub his & ſupparibus Trajani & Hadriani temporibus, Martyres ſuos celebrat, inſigneſque Confeſſores: in quibus celebriores Gabinus & Criſpulus XIX Mejl, & XXXI Creſcentianus, Turritani Martyres, Tutribus paſſi honorificeque ſepulti. *De duobus prioribus jam, affigato die* XXX *Maji egimus, & urbem Turritanam deſcripſimus, imo & Acta ibi relata ſunt cum geſtis S. Criſcentiani commania,* Joannes Arca de Sanctis Sardiniæ in fine libri, hos Sanctos inter eos refert, quorum vitæ & meryrii ſeries non niſi breviſſimo compendio innoteſcat ex Beda, Adone & Uſuardo: *uti hæc ſcri-*

Cultus Sanctorum.

A *bis Franciſcus Maria Florentinius, inter ſuas ad hunc diem Annotationes, ſuper Martyrologium Hieronymianum, in cujus antiquiſſimo apographo Epternacenſi iſta ſolum leguntur.* Sardinia Criſcentiani. *In apographis Lucenſi & Blumiano hæc referuntur:* Turribus Sardiniæ Criſcentiani. *At* Creſcentiani *legitur in apographo Corbejenſi, additurque* Memmii: *de quo quia a Scriptoribus Sardiniæ non reperitur facta mentio, aliunde per errorem intruſum fuiſſe ſuſpicamur: & dum major lux affulſerit, omittimus nomen in titulo præſcribere.* In *Adonis Martyrologio eadem his verbis leguntur*: Turribus Sardiniæ S. Creſcentiani: *quæ ipſiſſima plane leguntur apud Notkerum & Auctorem Martyrologii Bedæ ſuppoſiti, Apud Uſuardum additur* Martyris, *Sequuntur Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus aliique cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ita legitur*: Turribus in Sardinia S. Creſcentiani Martyris, *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc eum exornat encomio.* Creſcentianus, una cum Gabino & Criſpulo, Chriſtianam amplexatus religionem, cum Tuttibus ſanctitate & miraculis reſplendeſceret, apud fidei perſecutores accuſatus, & comprehenſus, & ipſe paulo poſt prædictorum ſanctorum Martyrum certameo, pridie Kalendas Junii, Martyr occubuit: iſque in Eccleſia Turritana ſummo in honore habetur. *Ita Ferrarius citato libro 1 Fuæ de Rebus Sardois: quibus ſimilia habet Dimas Serpi lib. 2 Chronici Sanctorum Sardiniæ. Quod Dionyſius Bonfant hujus martyrium transferat ad tempora Diocletiani, ſupra ad Acta SS. Gabini & Criſpuli rejecimus.* *Ejuſdem* S. Creſcentiani Martyris Turribus Sardiniæ *memoria inſcripta eſt Mſ. Martyrologio, Romæ in bibliotheca Ducis Altempſi aſſervato, itidem in Martyrologio Bellini de Padua, ſed auctius edito Pariſiis anno* MDXXI, *in quo* Creſtianus *ſcribitur.*

in Martyrol. S. Hieronymi.

Adonis Vienn. & ejus editores.

Elogium ex Ferrario.

Memoria in Mſſ.

DE S. HERMIA MARTYRE.

COMANIS IN CAPPADOCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B

De cultu veteri apud Græcos, recenti apud Latinos, & Actis ex Ms. Græco dandis.

SUB ANTONINO. PRæcipuo totius diei *Officio, ultimo Maji, apud Græcos colitur* S. Hermias Martyr; *& in omnibus tam manu quam typo expreſſis Synaxariis ſeu Menæis elogium ipſius invenitur, quale jam Græce dedimus ex Menologio Baſilii Imperatoris, Latine autem ſic redditur*: Hic fuit ſub Antonino Imperatore, in urbe Comanarum, vitam militarem ageos; jamque ætate provectos & canitie venerandus erat, quando propter confeſſionem Chriſti comprehenſus eſt; & Sebaſtiano Duci præſentatus, primom maxillas contunditur, deinde detracta vultus totius cute, deores eidem evelluntur; poſtea in medium ardeotis fornacis injectus, indeque ſine noxa egreſſus, jubetur venenatis cibis veſci. Sed cum hos quoque citra damnum comediſſet, ad fidem convertit qui illos præparaverat magum, & capite plexum ad coronam præmiſit: ipſe autem, ſuccifis totius corporis nervis, immittitur ardenti lebeti. Denique effoſſis oculis per triduum ſuſpenſus e capite, tandem jubetur cervicem gladio præbere, & ſic ad Dominum emigravit. *Eadem omnia plurimum laudantur in Canone toto per Odas ſingulas: quem Canonem ex antiquioribus unum eſſe credimus. Elogio in Menæis excuſis, hoc diſtichon præmittitur.*

Cultus apud Græcos cum elogio ex Actis.

C

Βάπτεται αἵματι κηγχόλη τὸ σῶμα τοῦ,
Ἑρμεία, ταυτοῖς, ὦ φίλε, φοινικέοις

Caput refectus ipſe te, Hermia, tuo
Tinguis cruore, o! purpuram indelebilem!

Græcorum Typicon, Ephemeris mercea, exindeque ſumptam figuratum Græco-Moſcorum Kalendarium, unicum hunc Sanctum laudant ac nominant: auſquam vero legitur aliquid, unde ſuſpicio formari poſſit, quod corpus alibi quieſcat quam Comanis. Cum ergo in Synaxario Claromontano, ubi ad hunc diem legitur, præmiſſum elogium etiam ad XXIX *Aprilis invenitur memoria* τῦ ἁγίυ Μαρτυ,Θ. Ἑρμεία τῦ ἐν Σιρμίῳ ſancti Martyris Hermæi in Sirmio; *cogimur quidem inter* Hermiam & Hermæum *diſtinguere: ſed laboramus ut diſtingui ab hoc credamus* S. Hermem, *Dalmatiæ Apoſtolum, de quo egimus ad diem* VIII *Aprilis, propter commune feſtum cum aliis quoque Coapoſtolis; Dalmatiæ enim proximum adjacet in confinio Pannoniæ Sirmium; & nomen* Hermæ *in nomen* Hermæi *facillime convertitur.*

ab hoc Hermæo S. Hermem M. in Sirmio.

2 *Ea Latinis primus in ſuum Martyrologium* S. Hermiam *recepit Molanus, in ſecunda Uſuardi a ſe auctæ editione, anno* MDLXXXIII *curata, velus accepta a Græcis notitia his verbis*: Die trigeſima prima ſanctæ Apoſtoli Hermii, & Sacroſanctæ Martyris Hermæi: *quod idem fere, neſcio ubi, reperiens Genebrardus, ante Pſalterium Pariſiis excuſum anno* MDXCII, *in Kalendario Græcorum legi fecit.* Hermiam Apoſtolum & Hermæum Martyrem. *Utrumq; in tertia editione anni* MDLXXXIII *Molanus omiſerat, utique haud ſatis prioribus documentis fidens. Et merito quidem* Apoſtolum *omittere poterat, utpote hac die uſquam apud Græcos reperiendum: ſed* Martyrem *debuerat retinuiſſe. Fecit hoc anno* MDLXXVIII *Galeſinius hac phraſi*: Io Græcia S. Hermei Martyris, qui Antonino Imperatore, fidei incredibili ardore accenſus, nullis vel exquiſitiſſimis ſuppliciis, quæ Martyri inuri Sebaſtianus Præſes jufſerat, perterrefactus, demum capite ſuſpenſo ſpiritum Deo reddidit. *In Annotationibus fatetur hæc fuſius Græce ſcripta, pauca a ſe collecta eſſe; ſed ibi legiſſe poterat, cum abſciſſione capitis martyrium conſummaſſe* Hermiamque *non* Hermæum *dici. Itaque ex Sireti Menologio in hodiernum Romanum Baronius ipſum ſic tranſtulit*: Apud Comanos in Ponto S. Hermiæ Militis, qui ſub Antonino Imperatore, ab innumeris & æviſſimis tormentis ope divina liberatus, carnificem ad Chriſtum convertit, & ejuſdem coronæ participem fecit, quam tamen ipſe primus gladio obtruncatus accepit. *Sed nic in hoc elogio deſunt media, quæ corrigas. Neque enim carnificem, a quo capite minutus eſt, præceſſit ad coronam; ſed ſecutus ad eamdem eſt magum qui ſibi venenum miſcuerat: diſtingui etiam debet* Comana Pontica, a Comana Cappadociæ, *cui hunc Sanctum Acta adſcribunt quemadmodum eas hæc diſtinguit Ptolomæus: ſed novum Baronio non eſt* Pontum *confundere cum* Cappadocia, *ut vidimus in Vita S. Gregorii Nazianzeni.*

Memoria apud Latinos recentior, non ſine mendis.

3 *Acta quæ dixi, Bibliotheca Laurentiana Magni Ducis ſuggeſſit, ex ſepe nobis laudato codice* XIV *Plutei* 22. *ſub hoc titulo*, Μαρτύριον τῦ ἁγίυ Θ μαρτύρ Μαρ-τυ,Θ. Ἑρμέα. Mlani Maij Mi. Martyrium ſancti &

Acta dantur ex Græco Mſto Plutei.

&

& gloriosi Martyris Hermiæ. Mense Majo xxxi.

Latine ea reddidit meus olim discipulus; & fervens quoad licuit adjutor, R. P. Hugo Bollius Carthusianus, cujus operâ in Martio nobis multum profuit, cum primum stetisset consilium de Græcis, quæ numquam alioquin in lingua Latina viderant, ad calcem cujusque tomi subjiciendis. Posteà cœperat pro aliis mensibus quædam Latine reddere, sed præter hæc S. Hermiæ Acta vix aliquid perfecte absolvit, morbis ac denique morte præpeditus. Et hæc ipsa nostræ memoriæ ferme exciderunt, quando ante 2 Tomum Maji, ad Metricas Græcorum Ephemeridas, in ejus nomen ad hanc diem ultimum Maji incidimus; quia fuerant loco non suo positi sub alio mense. Quod attinet ad Codicem, in quo ea continebantur, hunc quidem subinde censuimus ad aliquam Antiochenæ Patriarchatus ecclesiam pertinuisse, propter S. Siram finitimosque Orientales Sanctos ibidem repertos: nunc autem id mihi valde ambiguum fit, dum cogito in eodem codice non solum illos contineri, sed & alios quosdam ex partibus Romano Patriarchatui subjectis, at olim fuerunt Illyricum, & Insulæ mediterranei maris, atque Achaia cum Macedonia. Undecumque tamen est ista collectio, egregia sane est, & magnam huic operi lucem adferent mensis alii, sicubi inveniatur totus Annus; utpote ab ea collectione, quæ Metaphrasti ex vulgi errore imputatur, & passim in Constantinopolitano Patriarchatu descripta invenitur, diversissimus.

ACTA MARTYRII

Ex Ms. Græco Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ.

Interprete R. P. Hugone Bollio Carthusiano.

1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐδυνάστευον οἱ Χριστιανοί, ὑπὸ τὸ Βασιλέως τῆς Ῥωμαίων Ἀντωνίνου, ἔθνικὸν τυγχάνοντος. Οὗς κατέστειλεν ἐπὶ τούτῳ Σεβαστιανός τις Δοὺξ. Αὐτὸς ἀπελθὼν ἀπὸ Κιλικίας εἰς Καππαδοκίαν ἐν τῇ Κωμάνοις εὗρέ τινα στρατιώτην Χριστιανὸν, ὀνόματι Ἑρμείαν, φησὶ πρὸς αὐτὸν εἰπών· Γράμματα ἐδέξαντο παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ῥωμαίων Ἀντωνίνου, ὥστε πάντας τοὺς Χριστιανοὺς θύειν τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μὴ θύσωσιν, εἰς μεγάλας καὶ τιμωρίας βασανίζεσθαι αὐτούς. Διόπερ οὖν ἄκουσόν μου Ἑρμεία, ἐν θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἔσῃ φίλος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου, ἅμα δὲ καὶ τιμῆς μεγάλης ἀξιωθήσῃ· πείσθητι οὖν μοι, μήπως ἐν τλῷ ψυχήν σου ἢ τὸ σῶμά σου τιμωρήσωμαι.

2 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἑρμείας εἶπεν τῷ Σεβαστιανῷ· Ἐγὼ στρατιώτης εἰμὶ τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀθανάτου Βασιλέως Χριστοῦ, οὗ ἡ βασιλεία οὐκ ἔσται πέρας· ἐν δὲ τούτῳ ὑπάκουόν σοι τοῦ Βασιλέως καὶ ἀτελευτήτου· τοῦτο γὰρ διαμένει ἡ βασιλεία, διαμένει δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, κληρονομήσει ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δοὺξ, λέγει τῷ ἁγίῳ Ἑρμείᾳ· Θῦσον τοῖς θεοῖς, ἐν ζωῇ αἰωνίᾳ καταστρυφήσεις. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Καὶ ὅτε ἐστρατεύομην παρὰ τῷ Βασιλεῖ σου Ἀντωνίνῳ, τὰ αὐτὰ οὐκ ἐφρόνουν, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ Κυρίῳ μου Θεῷ μου ἐλάτρευον· διὰ τοῦτο οὖν ὁ διάβολος τοῦ οὖν σώματός μου ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τοῦτο τοῦ Κυρίου μου συγχωροῦντος, τῆς δὲ ψυχῆς μου ἐξουσίαν οὐκ ἔχει, εἰ μὴ μόνον ὁ Θεὸς, ὁ δυνάμενός μοι τλῶναι ὑπομονὴν δοῦναι, ἐν σῶσαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

3 Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δοὺξ λέγει τῷ ἁγίῳ Ἑρμείᾳ· Ὁρῶ σε πολλὴν σοφίαν ἔχοντα. Ἀποκριθεὶς ὁ ἅγιος Ἑρμείας ἐν εἶπεν· Ἐγὼ ὑπὲρ τοῦ μὴ θῦσαι, οὐδὲν χαλάζομαι ἀποθνήσκων, καὶ κατισχύομαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ κολάζεσθαι. Λέγει οὖν τῷ ὁ Δοὺξ· Ὁρῶ σε τὴν πολλὴν καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ φείδομαί σου. Ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Οὐκ ἤμην ἄξιος τοιούτου χαρίσματος· Ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὕτω με ἠγάπησεν εἰς τοῦτο· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ παρέχων μοι τλῶναι τοιαύτην φρόνησιν, καὶ τοῖς διαθέσι τὴν καρδίαν ἀφροντιστῆσαι, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ σοφίαν· σοφίαν γὰρ ἐν σώμασιν ἁγιαθῆναι δωρεῖται

1 TEmporibus illis magnum Christiani sustinere persecutionem, sub Romanorum Imperatore gentili Antonino, qui hac de causa quemdam Ducem Sebastianum cum mandatis misit. Hic e Cilicia in Cappadociam profectus; in Comanis reperit quemdam militem, Hermiam nomine, Christianum, colentem Deum & justitiam facientem, cui ipse dixit: Litteræ ab Romanorum Rege Antonino mihi missæ afferunt, ut omnes Christiani diis sacrificent; si vero haud sacrificaverint, ut magnis & acerbis excrucientur pœnis. Age ergo, Hermia; immola diis, & smicus eris Cæsaris Antonini, una & magnis adaugeberis honoribus: igitur mihi obsequere, ut ne & animam & corpus tuum discruciem.

Ab Antonino Imp. missus in Cappadociam Sebastianus,

Hermiam militem ad sacrificandum invitat:

2 Respondens autem Athleta Christi Hermias, dixit Sebastiano: Ego miles sum cælestis & immortalis regis Christi, cujus regni non erit finis: iden non obtempero mortali & impiissimo Regi, cujus regnum non perdurabit; manebit autem regnum stabile Domini nostri Jesu Christi in æternum; & qui credit in ipsum, hereditabit vitam æternam. Hisce auditis Sebastianus Dux S. Hermiæ dixit: Immola diis, & vita æterna perfrueris in gaudio. Dixit illi Sanctus: Quando apud Imperatorem tuum Antoninum merebam, quæ illius erant, non sapiebam; sed in occulto Dominum Deum meum colebam, quam ob rem dæmon non vincet me. Corporis quidem mei habes potestatem, & hoc Domino meo permittente; sed animæ meæ potestatem non habet nisi solus Deus, qui potens est dare mihi patientiam, & conservare me in sæculum sæculi.

quod hic tenuerit, recusat,

3 Quibus auditis Sebastianus Dux ait S. Hermiæ: Video te multa esse præditum sapientia. Respondit S. Hermias dicens: Ego, ut ne sacrificem, eum voluptate patiar tormenta & moriar; insuper corroboror & annitor pro veritate Domini mei Jesu Christi tormentis affici. Dicit illi Dux: Contemplor canitiem & prudentiam tuam, & parco tibi. Dicit vero S. Hermias; Non egemus hujusmodi gratia, sed gratia Dei; hæc me deducet ad illum: ipse enim est, qui præbet talem prudentiam mihi & rectis corde lætitiam, & iis qui servant mandata ejus sapientiam; sapientiam enim & intelligentiam donat per spiritum suum sanctum. Uti enim agricola, si terram suam excolat, præparat

& a Deo esse suam sapientiam,

EX MSS. ILOREN.

prat illam ut fructur edat uberes ; eodem modo Dei ſapientia cuſtodit ſeipſam in iis , qui ſequuntur illam , nullam adverſario concedens poteſtatem invadendi illos ; ſed facit ipſos fructificare Deo . Dixit Sebaſtianus Dux : Eligiſne magis mori , quam vivere vitam ? Reſpondens S. Hermias dixit ; Hæc mors, non eſt mors ; ſed vita æterna , ſi patienter tulero tuos cruciatus & pœnas . Ait Dux Sebaſtianus ; Retineſne hanc mentem , & vis perire ? Cui S. Hermias ; Dixi tibi , quoniam non pereo ; tu facito modo , quod vis.

ac fortitudinem agnoſcens,

maxillas contuſit :

4 Tunc Dux maxillas ejus & dentes contundi juſſit , & cutem vultus ejus dilaniari . S. Hermias dixit : Gratias Deo ago , quoniam gratia Domini mei Jeſu Chriſti mihi adfuit . Sebaſtianus dixit ; Ut quid annonam tuam non accipis ? Sanctus Chriſti Athleta Hermias ait ; Quia injuſte & violenter deſtraudatis alios pauperes ; ideo ego neque accipio , neque comedo de illa : habeo quippe ſpirituale eſcam , quæ de Spiritu ſancto eſt , & non eſuriam in ſæcula . Quibus audiris , Sebaſtianus Dux præcepit illum in caminum vehementer accenſum immitti ; & illo immiſſo , longe amplius inflammari caminum . Tribus autem evolutis diebus caminom juſſit aperiri , & repertus eſt S. Hermias Chriſti Athleta pſallens & Deum orans, quo-

& illæſus a fornace egreſſus ,

B nam non tetigit illum ignis omnino quidquam.

cum hic venena venenum libaſſet ,

5 Tum Dux , furore pereitus juſſit , pharmaca letifera apparari , & dari illi . Quibus ſibi a Mago porrectis , dixit S. Hermias ; Haud vellem quidem deguſtare , ſed ut oſtendam tibi , quoniam potens eſt Deus omnes tuas diſſolvere præſtigias ; ideo carnes incantamentis infectas capio , & , ſuſis ad Deum precibus , manduco . Cumque eas acceſſiſſet , guſtavit , & in nullo læſus eſt , neque quidquam ſuſtinuit nocumenti . Tunc Magus eum alia perniciofiora protuliſſet medicamenta , dixit : Nunc accipe , & ſi nihil paſſus fueris , relinquam & ego magis meas , eredamque in Deum Crucifixum , cui & tu famularis . Quæ cum accepiſſet Hermias , & nihil omnino eſſet paſſus , dixit Magus : Viciſti , & invaluiſti , quia ſervaſti ab inferno animam meam jam pereuntem , ut Deo vivam . Veluti enim ſtatua , antiquitate prope confecta , tenovarur tecuſa ; ita & ego malis , quæ commiſi , ioveterarus & periculo pereundi proximus , ſecundum animam renovatus ſum , reverſus

evertit magum ,

C ad Deum vivenrem , & permanenrem ſempet & in ævum . O ! Deus , qui libersſti me ab dæmoniorum errore atque execrandis medicamentis per ſervum tuum Hermiam , per quem & credidi in te . Tunc Sebaſtianus Dux Magum juſſit capite truncari , & hoc modo in bona confeſſione eſt martyrio conſummatus.

Sanctus offendit ſe non deſpere : 2. Cor. 6 ,

6 Dein ait Dux S. Hermiæ : Sacrifica diis , & eſto prudens . Cui Sanctus : Omnino ſum prudens, Deo vires mihi ſuppeditante . Sebaſtianus Dux ait : Jam vero ſtultus factus es; immola diis. Ad quem S. Hermias : Sed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus , ut deſtruat ſapienres, & infirma mundi, & contempribilia elegit Dens , ut confundat fortia ; & ea quæ non ſunt , ut ea , quæ ſunt, deſtrueret , uti Apoſtolus Paulus , facundus orator , Dei Eccleſiam edocuit . Veniens enim in ſancta vocatione , accepta a Deo ſapientia , habuit in ſeipſo

INTERP. HELLOLIO

διὰ τῦ ἁγίε πνεύματος. Ὥσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ἐὰν καλλιεργήσῃ τὸν γλυκὺ καρπὸν, ἑτοιμάζει αὐτὸν πρὸς καρποφορίαν· ὅτως καὶ ἡ τῦ Θεῦ σοφία, ὃν τοῖς φοβῦσιν αὐτὸν, φυλάττει ἑαυτῷ, ἵνα συγχωρῆται τῇ ἐχθρᾷ ἐπιβουλῇ αὐτῦ τοῖς, ἀλλὰ ποιεῖ αὐτὸς καρποφορεῖν τῷ Θεῷ. Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν· Ἡ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ ζῆν; Ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Ἑρμείας ὃ εἶπεν· Οὗτος ὁ θάνατος οὐκ ἔστι θάνατος, ἀλλὰ ζωὴ αἰώνιος, ἐὰν ὑπομείνω τὰς βασάνας σε. Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν. Ταῦτα τὰ γνώμα ἐφρόνησας, καὶ θέλεις ἀπολέσθαι; Ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Εἶπόν σοι, ὅτι οὐκ ἀπόλλυμαι· ποίει μόνον ὃ θέλεις.

maxillas contuſit :

4 Τότε ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν θλασθῆναι τὰς σιαγόνας αὐτῦ καὶ τὰς ὀδόντας, καὶ τὸ δέρμα τῦ προσώπε κοπῆναι τῦ ὄψεως αὐτῦ. Ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι ἠξίωσέν με ἡ χάρις τῦ Κυρίε με Ἰησῦ Χριστῦ. Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν· Διὰ τί τὸν σῖτον σε οὐ λαμβάνεις; Ὁ ἅγιος ἀθλητὴς τῦ Χριστῦ Ἑρμείας εἶπεν· Ὅτι ἀδίκως καὶ βιαίως ἀποσπᾶτε ἄλλες τῶν χρῶν, διὰ τῦτο οὐκ λαμβάνω παρ' ἐμοῦ ἐσθίειν παρ' ἐμῦ· ἐγὼ γὰρ ἔχω τράφιμον προφὴν ἐκ τῦ ἁγίε Πνεύματος, καὶ ἵνα μὴ πεινάσω εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν βληθῆναι αὐτὸν εἰς κάμινον καμμύλον ὀκτώ. Ἐμβληθέντος δὲ αὐτῦ, ἐκέλευσεν ἐπὶ πλέον ἐκκαῦσαι τοῦτον. Καὶ μετρεῖς ἡμέρας ἐκέλευσεν ἀνοιγῆναι τὸν κάμινον· καὶ εὑρέθη ὁ ἅγιος ἀθλητὴς τῦ Χριστῦ Ἑρμείας, ψάλλων καὶ ἀνχόμενος τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἤψατο αὐτῦ τὸ πῦρ. E

cum hic venena venenum libaſſet ,

5 Τότε θυμωθεὶς ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν φάρμακα ἀναιρετικὰ χωνεῦσαι, καὶ δοθῆναι αὐτῷ. Ἐτοιμάσθεντος δὲ αὐτῷ τῦ φαρμάκε ὑπὸ τῦ μάγε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Οὐκ ἤθελον μὲν ἀπογεύσασθαι, ἀλλ' ἵνα σοι δείξω ὅτι δύναται ὁ Θεός με τὰς μαγείας σε πάσας καταλῦσαι, λαμβάνω τῦ μεμαγευμένου κρέως, καὶ προσευξάμενος ἐσθίω· καὶ λαβὼν ἐγεύσατο, καὶ οὐδὲν ἠδικήθη· βλάβην ὑπέμεινεν. Ὁ δὲ Μάγος δεινότερα παρασκευάσας αὐτῷ φάρμακα ἕτερα, εἶπεν· Νῦν δέξαι, καὶ ἐὰν οὐδὲν πάθῃς, καταλείψω κἀγὼ τὰς μαγείας με, καὶ πιστεύσω τῷ ἐσταυρωμένῳ Θεῷ, ᾧ σὺ λατρεύεις. Λαβόντος δὲ αὐτῦ, καὶ μηδὲν παθόντος, εἶπεν ὁ Μάγος· Ἐνίκησας καὶ ἐνεδυναμώθης, διότι ἔσωσας ἐκ φόβε τὴν ψυχήν με ἀπολλυμένην, ἵνα Θεῷ ζήσω· ὥσπερ γὰρ ἀνδριὰς ἀναχαλκευθείς, παλαιὸς ὢν ἀνακαινίζεται, ὅτως κἀγὼ παλαιωθεὶς τοῖς κακοῖς, οἷς ἐπαθα, καὶ εἰς ἀπωλείαν γνόιμος, τὴν ψυχήν με ἀνεκαινίσθην, ἐπιστρέψας ἐπὶ Θεὸν ζῶντα καὶ διαμένοντα εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ πάλιν ἐλεγεν· Ὁ Θεὸς ἔσωσάς με ἀπὸ τῆς πλάνης τῦ δαιμόνων, καὶ τῦ φαρμάκων βδελυγμάτων διὰ τῦ θέλησε Ἐμοῦ, ὃν ἐπίστευσα εἰς σέ. Τότε Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν τῷ Μάγε ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλήν, καὶ ὅτως ἐπληρώθη αὐτῦ μαρτυρία ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ. F

ſe non deſpere :

6 Εἶτα λέγει ὁ Δὺξ τῷ ἁγίῳ Ἑρμείᾳ· Θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ χρῆσι φρόνιμος. Ὁ δὲ Ἅγιος εἶπεν αὐτῷ· Πάντοτε φρόνιμός εἰμι, τῦ Θεῦ με δυνάμει μοι παρέχοντος· Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν· Ἀλλὰ νῦν μωρὸς ἐγένη· Θῦσον τοῖς θεοῖς. Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Ἀλλὰ τὰ μωρὰ τῦ κόσμε ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰς σοφὰς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τῦ κόσμε· καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁ ῥήτωρ ἐδίδαξεν τὴν Ἐκκλησίαν τῦ Θεῦ·

EX MS. FLOREN. Θεῦ· ἐλθὼν γὰρ ἐν τῇ κλήσει τῇ ἁγίᾳ, καὶ λαβὼν σοφίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ πλήρωμα τῆς γραφῶν, καὶ ὁδὸν ἔδειξε σωτηρίας τοῖς βυλομένοις σωθῆναι. Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν· Ἑρμεία, παῦσαι τῶν μωρῶν τούτων ῥημάτων, ἵνα μή σε ὠφελήσωσιν. Ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Οὐκ εἰμὶ μωρὸς, ἀλλὰ τὸ ἀφρονεῖν ζητῶ· μωροὶ δέ εἰσιν οἱ ἀκούοντές σε, καὶ θύοντες ἀψύχοις εἰδώλοις, καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν ἀθετοῦντες, καὶ τοῖς θεοῖς ψευδέσι πιστεύοντες· γέγραπται γάρ, Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν, μετ' αὐτῶν οὕτω καὶ οἱ πιστεύοντες αὐτοῖς, καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀθετοῦντες ἀπολοῦνται.

7 Τότε ὁ Δὺξ θυμωθεὶς ἐκέλευσεν ἀποσπασθῆναι αὐτῷ τὰ νεῦρα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ· Ὁ δὲ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Ταῦτα πάντα πάσχων οὐκ αἰσθάνομαι· ὥσπερ γὰρ κέντρον νύσσει τραῦμα κενοῖ τὸ ὑγρὸν, καὶ ὠφέλησε τὸν κακοπαθοῦντα ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἀνάπαυσιν παρέχει· οὕτως κἀγὼ τῷ νεύρῳ ἀποσπωμένῳ σφόδρα ἀνεπαυόμην, διὰ τὸν ἐν Χριστῷ πίστιν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ, ἐκέλευσεν ἔλαιον σφοδρῶς ἑψηθῆναι καὶ ἐμβληθῆναι ἐπ' Ἅγιον εἰς αὐτό· Τότε δὲ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Τοῦτο τὸ ἔλαιον τὸ ἀνεπυρωθὲν, ὡς δρόσος ἐξ οὐρανοῦ μοί ἐστιν, ἢ ὥσπερ ὕδωρ δοθὲν ἀνθρώπῳ ψυχρὸν καὶ τῷ σώματός μου ἐγὼ μὲν τῇ τοιαύτῃ κολάσει, οὐκ αἰσθάνομαι, οὐδὲ ποιῶ τὸ θέλημά σου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ ἐπουρανίου πατρός, ὃν ἐμαυτὸν προσάγω θυσίαν ἀμώμητον τῷ Θεῷ τῷ πλάσαντί με, ὅτι αὐτός ἐστιν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἐξουσιαστής. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν ὀξος καὶ κονίαν εἰς τὰ λάρυγγα αὐτοῦ ἐμβληθῆναι. Εἶπεν δὲ ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Τὸ ὄξος καὶ ἡ κονία ἐμοὶ ὥσπερ μέλι κηρίου ἐστὶ διὰ τὸν Θεόν μου, διὸ ὑπομένω ταῦτα. Τότε ἐκέλευσεν ὁ Δὺξ τὰ ὄμματα ὀφθαλμῶν αὐτοῦ σβεσθῆναι.

8 Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Καὶ ὅτ' ἂν ἐν τῷ σώματός μου ὁράσει ἐκβάλῃς, δώσεται ὁ τῆς ψυχῆς μου ὀφθαλμὸς πλέον παρέχειν μοι ὁρᾶν· καὶ βοᾷ πρός τε, διὸ ὑπομένω ταῦτα πάσχω. Ὅμως εἰ χρείαν ἔχεις ἐν τῇ σωματικῶν μου ὀφθαλμῶν, λαβὲ αὐτούς· καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος τὰ μάταια κόσμου ὁρῶσιν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας βλέπουσι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ εἶπεν. Ἀναγκάζεις με πολλὰς ἐν μεγάλαις βασάνοις ἐπιτιμῆσαί σοι. Ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, τῷ ἐνδυναμοῦντί με· ὡς θέλεις οὖν κόλαζέ με, ἐν μή με φείσῃ, ὡς σωφρονίζῃς· ἕτοιμος γάρ εἰμι ὑπομεῖναι πᾶσαν βάσανον, τῷ Θεῷ δυνάμει παρέχοντός μοι· τότε ὁ Δὺξ ἐκέλευσεν κατακέφαλα κρεμασθῆναι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, ἕως ἂν ἐκ τοῦ ῥινὸς αὐτοῦ ῥάῃ αἷμα. Κρεμασθέντος δὲ αὐτοῦ ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, ἀπῆλθον ἰδεῖν αὐτὸν, νομίζοντες αὐτὸν πεθνηκέναι· καὶ ἐλθόντες εὗρον αὐτὸν ζῶντα ἐν ὑμνοῦντα τὸν Θεὸν, καὶ ἐν τῷ φόβῳ ἐτυφλώθησαν. Καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὁ ἅγιος Ἑρμείας εἶπεν, Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναβλέψατε, καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἀνέῳξεν αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ἀπελθόντες εἶπον Σεβαστιανῷ τῷ Δυκὶ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δὺξ, ὀργισθεὶς καὶ τῷ ἁγίῳ μάρτυρι Ἑρμείᾳ, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐκδερματισθῆναι. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἑρμείας· Κἂν τοῦτο τοῦ σώματός μου ἀφέλῃς δοράν, καὶ τὸ θέλημά σου ἐγὼ οὐ ποιῶ. Ποίησον οὖν ὃ θέλεις· ἕτοιμος γάρ εἰμι ἀπαγωνίζεσθαι τῷ πατρί σου τῷ διαβόλῳ.

9 Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δὺξ, ὡς βρύξας

Scripturarum plenitudinem, & viam monſtravit ſaluris iis, qui ſalvari volunt. Dixit Dux Sebaſtianus: Hermia, abſtine ab his ſtultis verbis, quæ tibi non proderunt. S. Hermias ait: haud ſum ſtultus, ſed ſapera ſtudeo. Stulti ſunt, qui audientes te inanimatis idnlis ſacra faciunt, & falſis diis credunt, contemptu Deo vero. Scriptum eſt: Dii, qui non fecerunt æelum & terram, peresot; Et cum ipſis peribunt omnes, qui confidunt in iis. vetæ cogoitionem fidei non recipieotes. INTERP. H. BOLLO

7 Tum Dux excandeſcens, præcepit omoes totius corporis ejus, narvos extendi. Cui S. Hermias: Hæe omnia ſuſtinens, minime ſentio: nam, quemadmodum lancenla medici puogendo evacuat secens vulnus ab omni humore, & corpore aducit omnem pravum hsbitom, & præbet refocillstionem; ſic ego, & nervis vehemeotius diſtentis, refocillatus ſum per fidem quam in Chriſtu habeo. His auditis Sebaſtianus Dux, præcepit Sanctum projici io oleum, fervens ſupra modum. Quo facto, ait S. Hermias: Hoc oleum, adeo inflammatum, veluti ros cæli factum eſt mihi; aut veluri squa homini ſuperfuſa, ſic corpori meo præbet refrigerium. Ego quippe hujuſmodi non ſentio eruciatus, neque exequor tuam voluntatem; ſed voluntatem cæleſtis Patris, meque offero ſacrificium immsculatum Deo, qui me plaſmavit, quonism ipſe eſt corporum & animatum Domious. His auditis Dux præcepit acatum & lixivium io guttur ipſius iofundi: ad quem S. Harmias: Acetum & lixivium mibi veluti favus mellis ſuot, propter Deum, cujus amore hæe toleru. *nervosque ſolvi*, *ferventi oleo immiſſus*, *acetо & lixivio potatur*,

8 Tum juſſit Dux illum orbari lumioibus. Hęe audiens S. Hermias ait: Et quoniam corporalem mihi viſum ſuſtes, potaſt aoimæ meæ oculus mihi præbere, ut plus videam; & elamat ad illum, cujus amore hæe ſuſtineo: attamen, ſi tibi opus fiot; accipe hos meos corporis oculos, qui vana mundi conſpiciunt; cordis vero oculi lumeu verum intuentur. Sebaſtianus Dux sit: Cogis me, ut multa & grandia tibi tormenta infligam. Sanctus Hermias dixit: Deo me confortanti ago gtarias: igitur pro voluotate & libitu tuo excrucia me, & ne pareas mihi, uti ſanxiſti: paratus ſum omnem ſufferre eruciatum, Deo mihi auxiliante. Tune Dux præcepit capite ſuſpendi eum per triduom, donnee naribus ipſius affluereot copioſus ſanguis. Per tres vero dies eum pependiſſet, venerunt quidam videre illum, rati jam obiiſſe. Et venientes reperete illum viventem & laudantem Deum: & præ timore excæcati ſunt. Quos ut vidit S. Harmias, ait: In nomine Domini mei Jaſu Chriſti viſum recipite: & impoſitis ſuper illos manibus, eorum aperuit oculos. Et reverſi nuntiavere Duci omnia, quæ enotigerant. Hiſce intellectis Dux offeoſus, juſſit illum totius corporis pelle oudari. Ad quem S. Hermias: Quamvis corpori meo detrahas eutem, ſecundum voluotatem tuam ego non ſacrifico: fac, quod vis. Quippe paratus ſum certare adverſus patrem tuum diabolum. *contemnit tormenta forenda*, *excitatit*, *triduo ſuſpendituc in caput*, *nec timet excæcari*:

9 His auditis, Sebaſtianus Dux, more leonis *tandem capite plectitur*,

ru-

A rugienæ præmandavit illum decollari. Audita ſententia S. Hermias ſupplicans ait: Gratias tibi ago, Deus, qui hanc mihi contuliſti victoriæ gratiam. Jam vero conſummandus S. Hermias, rurſum dixit: Domine Jeſu Chriſte, glorifico te, & oro, ut quicumque mei certaminis peragent memoriam, per intervantum Deiparæ Mariæ & Sanctorum, fiant participes ſanctorum Martyrum, qui tibi optime placuerunt. His dictis, ſpiculator decollavit eum, & exivit ſanguis & aqua; adeo ut omnes videntes, qui illic aderant, raperentur in admirationem, propter omnia quæ facta fuerant. Igitur plurimi fidei Chriſtianæ adjuncti ſunt, conſpicari miracula ab ipſo patrata, Et venientes viri Chriſtiani venerandum ejus corpus collegerunt, & juſtis expletis repoſuerunt illud in Cappadocia, in loco, Comana dicto; magna autem multitudo per Sancti reliquias credidit Chriſto, Sanctus vero Hermias, quarto kalendas Aprilis fidem, primum confeſſus eſt, ſed conſummatus menſe Majo completo, In Chriſto Jeſu Domino noſtro cui gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

ſeptimus Comanis

ὡς λίαν, ἐπέλαβεν τραχηλοκοπηθῆναι αὐτόν. Α'κέ- D
σας ὢν τὴν ἀτόφασιν ὁ ἅγιος Ἑρμείας, ἀνήνεγκεν·
ἐλεγε· Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεός, ὁ χαρίσαμένος μοι τὴν
χάριν ταύτην. Μέλλων δὲ πλεκῆναι ὁ ἅγιος Μάρτυς
τοῦ Χριστοῦ Ἑρμείας, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ δοξάζω
σε καὶ δέομαί σου, ἵνα, ὅσοι ἐπιλάβωνται τῆς μνήμης τῆς
ἐξόδου μου, τύχωσι τοῦ μερίδος τοῦ Ἁγίου διὰ τὴν
θεοτόκον Μαρίαν, καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων τῶν ἀρεσα-
σάντων σοι. Τοῦτο εἰπόντος αὐτοῦ, ἔκρυψεν αὐτὸν ὁ στρα-
τιώτης, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, ὥστε πάντας τοὺς ἀρ-
θέντας καὶ ἰδόντας θαυμάσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς γεγονόσι.
Πολλοὶ οὖν προσετέθησαν τῇ πίστει τοῦ Χρι-
στοῦ, διὰ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἑρμείου, θεωρήσαντες θαύ-
ματα ἐπιδειχθέντα ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες ἀνδρες Χριστια-
νοὶ, συνεκόμισαν αὐτοῦ τὸ τίμιον λείψανον, καὶ ἐθά-
ψαντο αὐτό, καὶ ἐτέθη ὁ Κανωνιακὸς ὁ τόπος
λεγόμενος Κωμάνοις, ὥστε πολὺ πλῆθος πιστεῦσαι τῷ
Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ λειψάνου. Ἐμαρτύρησε δὲ
ὁ ἅγιος Ἑρμείας τῇ πρὸ τεσσάρων Καλανδῶν Α'πριλ-
λίων, ἐτελειώθη δὲ ὁ ἐν ἁγίοις συμπληρώσας τὸν Μαΐου μῆνα
ὁ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

DE SS. CANTIO, CANTIANO, CANTIANILLA, ET S. PROTO EORUM PÆDAGOGO IN FIDE,

B E G. H.

MARTYRIBUS AQUILEJÆ IN FORO JULII.
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Cultu & Actis: hæc an ſcripta a S. Ambroſio?

ANNO CCXC. *Aquilejæ inter alios Sanctos colitur.*

AQuileja *bodierno agro Foro Julienſi inſerta, olim urbs Carnorum, ac teſte Strabone Illyricarum gentium emporium, & ob incolarum frequentiam ac divitiarum rerumque omnium effluentiam, Cæſarum aliquando Sedes, & quaſi altera Roma habita fuit. Ad hanc a S. Petro miſſus* S. Marcus Evangeliſta, *fidem Chriſti plantavit; atque inde abiturus Alexandriam, ſucceſſorem ordinavit* S. Hermagoram Epiſcopum; *uti ad Vitam S. Marci diximus* XXV *Aprilis, atque iterum dicendum erit ad diem* XII *Julii, quo* S. Hermagorus, *cum* Fortunato Diacono *ſuo, eſt martyrium paſſus. Inter alios Sanctos ibidem martyrii palma fuerunt coronati,* S. Hilarius Epiſcopus, Tarianus Diaconus, Felix, Largus,
C & Dionyſius, *ſub* Numeriano Imperatore, *quorum Acta illuſtravimus die* XVI *Martii. Hujus* Numeriani & Carini *fratrum ac* Cari *patris conſanguinei fuerunt,* SS. Cantius & Cantianus fratres, & Cantianilla *eorumdem* Soror, *qui a* S. Proto Pædagogo *in Catholica fide præclare inſtructi, cum Illoquſub Diocletiano & Maximiano in agro Aquilejenſi capite plexi, hoc* XXXI *Maji ſolenni cum veneratione colunntur. Plexi autem fuerunt an. Chriſti* CCXC, *quemadmodum ſequitur ex Chronologia, a nobis ſtabilita* III *Aprilis ad Acta Sanctarum Agapes Chionie & Irenes, Aquileja pariter abductarum Theſſalonicam, una cum Judicibus ſuis Dulcidio & Siſinnio: qui deinde remiſſi Aquilejam uno poſt menſe novam hanc tragœdiam conciturunt.*

Acta martyrii apud Mombritium tributa S. Ambroſio Mediol.

2 *Bonimus Mombritius, tomo primo Legendarii ante ducentos annos excuſi, inſernit* paſſionem Sanctorum Martyrum Cantianorum, *quam aſſerit* editam a S. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo, *cum hoc exordio:* Servus Chriſti Ambroſius Epiſcopus, Chriſtum verum Deum colentibus Fratribus per omnem Italiam, in Domino omnem ſalutem. *Ex hiſce aliquod compendium extat inter Sermones S. Ambroſii, a Georgio Vvicelio in Hiſtoria de Sanctis Dei, & a Laurentio Surio ad hunc* XXXI *Maji recuſum, cum hoc exordio.* Hodie beatiſſimorum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ natalis eſt: *& non addita particula,* Quam, *reliqua ex Actis apud Mombritium deſumuntur, hoc modo:* Quam bene & jucunde tres Martyres uno pene vocabulo nuncupantur. Nec mirum, ſi ſimiles ſint nomine, qui ſunt ſimiles paſſione. Si una eſt illis apud homines appellatio, quibus apud Deum eſt una vocatio. Uniter enim vocati ſunt a Domino, non interpoſito tempore aliter & aliter paſſi, ſed omnes eodem ictu patitet martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentina quadam a Chriſto affectione conceſſum eſt, ut congruerent meritis, qui vocabulis concordabant; [&] qui erant conſanguinitate fratres, fierent ſanctitate germani; & quorum membra unius corporis ſubſtantia vegetabat, eorum animas ejuſdem fidei confeſſio coronaret. *Hæc ibi vel ideo a nobis prolata, quod eadem in Actis infra dandis non habeantur: cujus ultima verba de* conſanguinitate *erant omiſſa apud Mombritium: apud quem de* Duleidio Præſide & Siſinnio Comite, *atque horum Martyrum apud eos delatione multa proferuntur, quorum loco in dicto Compendio ipſa habentur:* Refert autem de Beatis ſupra dictis hiſtoria, quod tempore paſſionis, cum eos perſecutor inquireret; *ac tum reliqua habentur apud Mombritium,* F Aſcenſo vehiculo *uſque ad ultima hæc verba:* Præcedere nos profitemur ad gloriam. *Dein narratur quomodo deprehenſi ſint, & quia nolebant Jovi thus offerre, morti adjudicati; quales dein preces fuderint & quomodo eandem fuerint capite plexi, ac ſepulti, in dicto Compendio alto ſilentio involvitur. Nos, relicta aliis aliter ſentiendi libertate, judicamus dictum Compendium ex aliquibus Lectionibus, ad Matutinum ſolitis recitari, fuiſſe deſumptum. Similes* Lectiones, ex quodam Breviario antiquo, ſecundum ritum ſanctæ Eccleſiæ Aquilejenſis, *edidit* Illuſtriſſimus Senator Joannes Chauvin, *in elogiis horum trium Martyrum, anno* MDCLXX *apud Pariſios editis, & ſub finem eorumdem adduxit ſubſcriptionem* Joannis Joſephi Capodalei, Juris utriuſque Doctoris & Capituli Aquilejenſis Secretarii, cum ſigillo ipſius Capituli. *Fidem pro* Capodaleo *faciente* Coſſino, Notario cutiæ Patriarchalis Aquilejenſis cum ſigillo Patriarchæ Aquilejenſis. *Interim hæc Lectiones interpuntur totæ deſumptæ ex Mombritio,*

ſui & compendium:

ex lectionibus deſumptum.

Ex MS

britio, sed solum incipiunt a supra indicato, ascenso vehiculo, ac dein ad finem martyrii & sepulturæ deducantur. Adjunxit dictus Chavvin in posteriori editione Acta, prout sunt olim a Mombritio in lucem prolata.

Alia Acta ex Mss.

3 Alia vos monumenta hactenus inedita nacti sumus; ac primo ex triplici codice Mss. scilicet Audomarensi monasterii S. Bertini, Trevirensi monasterii S. Maximini, & Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris. Alia Joannes Gamansius nobis submisit, a se descripta ex Passionali Ms. canobii Bodecrasis Ordinis Canonicorum Regularium in diœcesi Paderbornensi: sed hæc sola phrasi hinc inde ab aliis differunt, & multis in locis sunt contracta. Denique Acta quædam uberiora reperimus anno MDCLXI in urbe Florentiana, in Codice Ms. Illustrissimi Senatoris Florentini Caroli Strozzi, signato n. 4, ubi folio 377 habentur, quæ nos cum aliis Mss. & Mombritio collata damus. In illis omnibus nulla præponitur mentio S. Ambrosii, quæ invenitur apud Mombritium; nec, licet præponeretur, continuo auderemus asserere, revera ipsam talia Acta vel alia scripsisse. Mallet Baronius illa adscribere S. Maximo Episcopo Taurinensi. At Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, quia varios Sermones S. Ambrosio adscriptos reperit inter Sermones S. Maximi, fatetur plane judicari non posse, utrum Ambrosio vel Maximo tribui debeant; sed cujuscumque sint, antiqui & sancti Auctoris esse. Idem & nos de Actis prænotatis dicimus, etiamsi utrutrius horum forsan, plane antiqui Auctoris esse. Comprendia eorumdem, prout in dictis Mss. habentur, reperiuntur apud Petrum de Natalibus lib. 5, c. 70, & in variis Breviariis, de quibus infra agemus.

Memoria in sacris Fastis.

4 Sacra memoria horum Martyrum passim omnibus Martyrologiis Latinis inscripta est, & apographo S. Hieronymi, ex vetusto Ms. Corbejensi Parisiis excuso, his verbis: Pridie Kalendas Junii, in Aquileja Natalis SS. Canti, Cantiani, Proti, Chrysogoni, & Cantianillæ. In Ms. Eganensi deest vitio amanuensis nomen Canti, uti palæstra in Ms. Lucensi. In Ms. Reginæ Suecæ per Holstenium edito deest nomen Proti, ideo forsan, quod in Ecclesia Aquilejensi seorsim colatur XIV Junii: uti S. Chrysogonus, illustris etiam ipse Martyr Aquilejensis, XXV Novembris. Rabanus in suo Martyrologio ita notavit: Eodem die martyrizati sunt beatissimi Martyres, Cantius, Cantianus, & Cantianilla, imperante Diocletiano. Usuardus ita habet: Apud urbem Aquilejam natalis sanctorum Martyrum, Cantii, Cantiani, & Cantianillæ fratrum, qui cum ducerent profapiam ex genere Aniciorum, ob Christianæ fidei constantiam, una cum pædagogo suo Proto, capite plexi sunt. Similia habent Ado, Notkerus, Bellinus, aliique recentiores cum hodierno Martyrologio Romano; ubi in Notis late agit Baronius de familia Aniciorum, illustrata non tantum Consulibus & Imperatoribus, sed & nobilitata Martyribus & Confessoribus, uti in decursu nostri operis sæpe apparebit. Antonius Gallonius Romanus Congregationis Oratorii edidit Romæ anno MDXCI Historiam Sanctarum Virginum Romanarum, cum Cæsar Baronius ibidem scriberet Annales Ecclesiasticos, & inter illas censet S. Cantianillam, Virginem & Martyrem, cujus & fratrum Acta ibidem describit. Eandem inter Virgines venerantur Franciscus Laberius in earum Mecologio, & Arturus du Monstier in Gynæceo sacro. Cæterum, ne alicui forte suspecta sint trium Germanorum germanissima nomina, in dubium revocanti, an tales quid fuerit illis temporibus usitatum; exemplum is sumat a tribus filiis Constantini Magni, qui Constantinus, Constans, & Constantius fuerunt appellati,

Et cum Martyribus Cantius, Cantianus & Cantianilla inter Virgines.

ACTA MARTYRII.

Ex variis Mss. & Mombritio.

OMnia, quæ a Sanctis gesta sunt vel geruntur, si quis voluerit studiose perquirere, & sibi & plurimis ædificationis exhibet fructum: sicut arbor fructifera non sine causa probatur terram occupare dum vivit, cum & ipsa suis pomis ornatur, & omnis qui ex fructu perceperit, saginatur, a. Scribimus, ut in gestis invenimus, quid egerint, quid locuti sint, quid passi sunt Sancti. Ostendicis vos esse Catholicos, qui victorias Christi libenter legitis, libenterque auditis. Interrogo vos, qui ista inter apocryphas litteras abolenda censetis: per quos constat Canon Scripturarum divinarum? Numquid non per eos, qui pro ipso Canone occidi magis voluerunt, quam vinci? Quid ergo? Tenerunt Martyres fidem rectam, quæ sacris voluminibus certo librorum numero continetur. Agunt illa gratias apices sacratissimi, quia per illorum perseverantiam perseverant; & ideo volunt eorum gesta conscribi, ut in conspectu Dei & hominum semper Sancti laudentur, qui in conspectu incredulorum pro eorum defensione tormenta immania pertulerunt. Nihil præter Scripturas Canonicas recipientes, ista studiose conscripsimus, ostendentes dogma Catholicum per Catholicos Martyres custoditum; exemplum posteris damus, ædificationem credentibus tradimus, artem belli Christi militibus demonstramus. Constat eos nolle, si necesse sit, pugnare, qui legere nolunt pugnatores, Imperent silentium infidelibus; spectent pugiles diabolicos, qui athletas Domini spectare contemnunt. Nos divinas virtutes loquimur, scribimus, prædicamus. Prohibeant æmuli, imperent silentium timidi, verberent contemnentes, lugentes increpent, libenter hæc audientes accusent. Glorioſos faciont milites vulnera, pro Imperatoris laude susceptæ; pro cujus amore etiam animas perdere libenter optamus. Triumphorum Christi ac victoriarum labores exercitibus de occultis foras proferimus. Scimus pugnas, quas illi visibiliter passi sunt, invisibiliter nobis excitari quotidie, & negligentes repugnantes acrius vulnerari; ergo ut arma pertractes, attende bellantes; da mentem studiis, ut hostis incipiat te timere.

Gesta Sanctorum utile legentibus.

a

Et cum modernis Scriptoribus, pro quibus secundis illi posti sunt.

E

F

b Beatissimos igitur Martyres Christi, Cantium, Cantianum, & Cantianillam legimus, b pædagogo suo Proto valde Catholica fide fuisse edoctus, qui de genere Aniciorum, hoc est divæ memoriæ Carioi Imperatoris, noscuntur progeniti, & intra urbem Romam in quarta decima regione generati atque educati probantur, Diocletiano Romæ imperante, Maximiano partibus Illyricia, Carino quoque intra Gallias b bene agente erga Christianos, qui non post multum tempus c defunctus est. Post cujus obitum sceleratissimi Imperatores Diocletianus & Maximianus d, per omnes Provincias decreta posuerunt, ut ubicumque Christiani invenirentur, si sacrificare contemnerent, diversis pœnis affligerentur. Cumque hæc edicta audissent Beatissimi Christi Martyres Cantius, & Cantianus, atque Cantianilla, cum in urbe Roma fuissent positi, consilio habito cum B. Proto, ut iniquam vitarent sententiam, omnes res suas & domos, quas intra moros urbis Romæ habebant, venumdantes distribuerunt pauperibus: & servos ancillasque, quas habebant circiter in animabus septuaginta tribus, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, ingenuos eos

Antiquorum Regum progenies fuere,

b

c

d

omnia in pauperes distribuunt;

fece-

EX MS. fecerunt. Tunc prædia ſua in ſuburbano poſita ſub ſpecie viſitationis circuire decreverunt, & appoſita hac occaſione de urbe Roma exierunt, & apud Aquilegienſem civitatem, pro amore Chriſtianiſſimi Chryſogoni Martyris, eodem tempore tepedaverunt; in qua civitate tunc temporis non parva rura poſſidebant. Sed quia lumen latere non poterat in tenebris, neceſſe erat ut eos Dominus ad gloriam ſui nominis coronaret.

Aquileiam adeuntes.

3 Cumque in Aquilegienſem urbem ſancti Martyres Cantius, Cantianus, & Cantianilla eum Proto prædagogo ſuo fuiſſent ingreſſi; duriorem ſævitiam erga Chriſtianos repererunt, quam reliquerant Romæ. Ita etenim omnis ſanctorum Martyrum vel Confeſſorum pro Chriſti nomine multitudo in vinculis carcerum cuſtodia tenebantur, ut numerari non potuiſſent. Cumque ſancti Dei Martyres in urbem Aquilegienſem ingreſſi ſuiſſent, intempeſtæ noctis ſilentio venerunt ad carcerem, & interrogaſunt viros Chriſtianos, qui in carcere erant retruſi, ſi cum eis eſſet ſanctiſſimus Chriſti Martyr Chryſogonus. Tunc dixerunt ad eos ſancti Martyres qui in carcere erant: Jam ſunt diestriginta & ſex, quod per martyrii palmam ab iniquiſſimis Principibus

Chriſtianos in carcere confortant.

B

a

capite plexus eſt *a* S. Chryſogonus, non longe ab hac civitate, loco ubi dicitur, Ad aquas gradatas, & ibi ſepultus eſt a ſanctiſſimo Zoilo Presbytero. Hæc audientes Chriſti Martyres Cantius, & Cantianus, atque Protus, & Cantianilla, cœperunt præ gaudio flere eum iis qui in carcere erant: & data pecunia carceratiis, pes totam noctem ibi morati ſunt. Mane vero exeuntes de carcere, prædicantes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & in nomine ejus multa

ſtarrus ubi moratus.

ſigna facientes, cæcos illuminabant, leproſos mundebant, dæmones effugabant, & his qui in grabatis erant imponentes manus ſalvos eos faciebant.

4 Eodem tempore in eadem civitate Aquilegienſi *f* Præſidatus officium Dulcidius impiiſſimus habebat enm Siſinnio Comite ſuo. Audientes itaque iniquiſſimi Judices, quod ſancti Dei Cantius, Cantianus, & Protus, atque Camianilla de Roma adveniſſent, ſtatim conveniri ab aparitoribus præcipiuntur, ut diis thura imponerent. Tunc beatiſſimi Martyres Cantius & Cantianus, Protus & Cantianilla, aſpicientes in cælum, reſponderunt: Nos dæmonis non ſacrificamus; quia ſcriptum eſt, Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Et iterum; Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Ite ergo, nuntiate iniquo Præſidi veſtro, nos pro Chriſti nomine optere potius mori, quam eb ejus mandatis recedere: quia

f

Dulcidius officium exercebat.

C

ab ipſis cunabulis Dominum Jeſum Chriſtum confitemur. At illi redeuntes Præſidi retulerunt omnia quæ geſta fuerant. Tunc Dulcidius Præſes, una cum Siſinnio Comite, valde commoti talem dederunt impio g Diocletiano & Maximiano ſuggeſtionem: Piiſſimi Imperatores, ſubvenite Romanis legibus, pro quibus victrin dextera veſtra hoſtium cervices inclinat; & diis omnipotentibus, qui a Chriſtianis contemnuntur, juvamina præbete. Advenerunt enim tres germani ex urbe Roma, qui de genere Carini Imperatoris eſſe noſcuntur, cum Proto prædagogo eorum, uno animo fortiter reluctantes & confitentes Chriſtum, illum, quem Judæi ſub Pontio Pilato Præſide in Judæa crucifixerunt; & in nomine ejus virtutes multas operantur: unde quid juſſio veſtra decreverit, decernite. His auditis ſceleratiſſimi Diocletianus & Maximianus vehementer ira commoti ſunt, & hanc auctoritatem dederunt, ut ſi ſacrificare noluiſſent, capitali ſententia plecterentur.

g Ex juſſione Imperatorum.

damnantur capite.

5 Cumque iniqua ſententia perveniſſet ad beatiſſimos Martyres Cantium, & Cantianum, & Cantianillam, aſcenſo vehiculo una eum prædagogo ſuo Proto ex urbe Aquilegienſi egreſſi ſunt, feſtinantes ire ad corpus ſancti Martyris Chriſti Chryſogoni, divinam Scripturam habentes præ oculis, quæ dicit: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Nam ipſos beatiſſimos Martyres in ipſa nocte Dominus *b* viſitare dignatus eſt, dicens eis: Pax vobis. Feſtinate ire ad dilectum meum Chryſognum, quia ibi vobis coronas præparatas habeo: & ibi debetis coronari, & in regno Patris mei cum Chryſognon ſine fine gaudere; & nolite contriſtari, quia ſi vos perſecuti fuerint in unam civitatem, fugite in aliam: &, Qui vos perſecuti fuerint, & me perſequuntur. Mane vero facto nuntiatur Iniquiſſimis Judicibus, Sanctos Dei properaſſe. Tunc Siſinnius Comes una cum ſpiculatoribus, ex præcepto impiiſſimorum Imperatorum Diocletiani & Maximiani, ſubſequuntur eos *i*.

D

a Chriſto animantur.

b

i

6 Beatiſſimi vero martyres Cantius, & Cantianus, & Cantianilla, une cum prædagogo ſuo Proto, aſcenſo vehiculo junctis mulabus ſecedere feſtinabant. Et cum irent, & non longe ab urbis mœnibus iter agerent, unum animal de ſubjunctis, ſubito corruit, in loco qui appellatur Ad aquas gradatas, *k* ubi paſſus eſt B. Chryſogonus; ut Dominus hæc edimpleret, quæ David Propheta per Spiritum ſanctum dixit: Ecce, quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum; &, Præceptum poſuit Dominus & non præteribit. Cum eſſent ibi ſancti Martyres, ubi S. Chryſogonus paſſus fuerat, ponentes genua ſua oraverunt, dicentes; Domine Jeſu Chriſte, Deus omnipotens, dirige ſanctum Angelum tuum ad auxilium noſtrum, ut confundantur omnes qui adorant ſculptilia. Depreeamur ergo, Domine, ut digneris nos in hac vocatione perſeverantes eſſe, ad laudem & gloriam nominis tui, & ad confirmandum corda in te credentium; ut cognoſcant omnes qui idolis ſerviunt, quia non eſt alius niſi tu ſolus Deus, cui Angeli ſerviunt.

E

k

ad Aquas gradatas Ps. 132, 1 & 3. c. 2.

preces fundens.

7 Hæc autem eis orantibus ſupervenit Siſinnius Comes cum ſpiculatoribus ſuis: ita illi ſunt a perſecutoribus comprehenſi. Quod factum quam glorioſum ſit, & e divinitate diſpoſitum, debemus advertere. Semper enim Deus, quos elegit, eos victores cum ſubvectione ſublimi in aulam regni cæleſtis inducit. Nam ſicut Elias curru applicito aſcendit in cælum, ita & iſti vehiculo admoto, ad martyrium perveneruut: & quadriga, ſicut illum evexit ad requiem, ita illos portavit ad gloriam. Et quamviſibile ignee quadriga fuerit, hæc tamen non inferior habenda eſt: quia illa unum geſtavit Propheram, hæc tres Martyres ſuſtentavit. Sed dicet aliquis, Gloriolius geſtavit ignea quadriga, quam terrena. Nec hoc plane deſunt ſanctis viris: nam ſicut Eliam ignee quadriga portavit, ita ſanctos Martyres ſides ignea jam ferebat. Ferebat illos, inquam, Chriſtus, qui lumen eſt, qui ignis eſt, de quo ſcriptum eſt, Deus noſter ignis conſumens eſt. Ergo cum Beatis, de quibus loquimur, perſecutor ingrueret, vehiculum conſcenderunt. Qua cauſa? Ut fugerent? Abſit: ſed ut ad martyrium citius pervenirent. Non ut latitarent, ſed ut ſe Chriſtianos cunctis tranſeuntibus demonſtrarent. Certe occultius inter plures in civitate manere poterant: ſed hoc fecerunt, ut totius populi corda, dum per diverſa fugiunt, Chriſti amore flammatent. At vero, ubi quia vehiculo apparato ac diſpoſito per aggerem publicum egreditur, illa non fuga dicenda eſt, ſed profectus. Sancti enim viri hoc facto, velut in triumphali curru poſiti, conteſtabantur dicentes: Ecce perſecutor, ecce proficiſcimur, ecce præcedimus. Quid reſides? quid moraris? Subſequere

F

comparatur Eliæ Prophetæ

Deut. 4. 24.

quid fecerint sancti viri in curru ad palæstram

A sequere nostra vestigia, nosmet enim videri invisi duci ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam m.

m confitentes fidem.

8 Tunc Sisinnius Comes n hæc audiens, justit beatos Martyres comprehendi, dein Judex hortatur eos, ut Jovi thura incendant. Beatissimi vero famuli Dei execrando dixerunt, se nunquam demoniis immolaturos, sed omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: nam demonia idola simul, & qui ea colunt, cum eisdem ibunt in ignem æternum. Tunc impius Sisinnius Comes hoc audito, valde iratus est, & justit speculatoribus, ut, si Jovi thura non darent, capita plecterentur. Beatissimi vero Martyres Cantius, Cantianus, & Cantianilla, una cum Proto pædagogo, gaudentes & psallentes ducebantur a speculatoribus. Tunc beatissimi famuli Dei, expansis manibus ad cælum, oratione ad Dominum faderunt, dicentes: Domine Jesu Christe, qui perseverantibus in tuo nomine tu patrem & matrem esse dixisti, & pro temporalibus futura, & pro perituris perpetua, & prodivitiis terrenis incorruptam vitam cum æterna felicitate dare promisisti; te obsecramus, amator pure conscientiæ, B ut adspicias de summitate cælorum ad hanc horam, ut suscipias animas nostras in pace, & inter sanctos & electos tuos nos collocari præcipias, cum quibus congaudeat gloriosi Martyres tui, quia tu es Deus solus & benedictus in sæcula sæculorum. Et cum completissent orationem, dixerunt: Amen. Porrigentes sibi invicem osculum pacis, ponentes genua, susceperunt gladium, acceperunt coronas sempiternas: & ecce sanguis eorum tamquam lac videntibus apparuit, & apparet super petram quæ est juxta Aquas-gradatas usque in hodiernum diem. Quo tempore Venerabilis o Zenus Presbyter colligens beatissimorum martyrum corpora, condivit ea aromatibus pretiosis, & in loculo marmoreo collocavit eos, juxta Chrysogonum. Passi sunt autem beatissimi Martyres Christi Cantius, Cantianus & Cantianilla cum pædagogo eorum p pridie Kal. Junias, duodecimo milliario ab urbe Aquilegia, trans flumen q Hysontio, loco qui vocatur Aquas-gradatas.

ejus pa-tronus.

22 Maji.

p

q

ANNOTATA.

C *Hucusque eadem leguntur apud Mombritium, totus autem Prologus deest in aliis Mss. Hic idem reperitur ante Acta quædam S. Anastasiæ 25 Decembris, cujus exordium citat in Notis ad dictum diem Baronius: forsan vero est generalis, præfixus totius collectioni plurium Actorum.*

b *In Actis martyrii S. Sebastiani, illustratis ad 20 Januarii, adhæret S. Ambrosio, ipse n. 64 leguntur* Carinus erat cum omni exercitu in partibus Galliarum positus, & ejus introitu lenta persecutio circa Christianos esse cœperat; quia Carinus habebat aliquos amicos, quos hujus tituli professio decorabat.

c *Mss. Bodec.* Bene agendo erga Christianos occubuerat. Occisus *dicitur in citatis Actis*, in civitate Moguntiaco, *aliis* apud Margum, *seu* Murgum in Mœsia, contra Diocletianum consligens, *quod evenisse anno* 285.

d *In Actis S. Sebastiani n. 65*, Occiso Carino, facta est persecutio talis, ut nullus emeret vel venderet aliquid, nisi qui thuris exhibuisset incensum. *Quamvis 3 Aprilis, ante Acta SS. Agapes, Chioniæ & Irenes, ostendimus contigisse anno* 289.

e *Anno* 289 *erat Aquilejæ Diocletianus, & mandavit capite plecti S. Chrysogonum, quod factum est 24 Novembris. Addebatur S. Anastasia, posea martyrizata in insula Palmaria 25 Decembris. Nulla alterutrius mentio fit in aliis Mss. & nomen* Anastasiæ *videtur a scholo perperam adjunctum, quod ubique expunximus.*

f *Hic postliminium incipiunt Acta apud Mombritium.*

g *Dicti Nemus discesserat Aquileja. Thessalonicam, & ibidem abbatissa Agape, Chionia & Irene ibidem martyrium complerunt, sub Dulcitio seu Dulcicio Præside & Sisinnio Comite Imperatorem secuti, ut hi videantur statim Aquilejam remisse, ad persequendum in Illyrico persecutionem.*

h *Hæc usque desunt apud Mombritium, & in aliis Mss.*

i *Hinc incipunt vitatæ superjectiones antiqui Breviarii Aquileiensis, sed ex Actis, prout sunt apud Mombritium, desumptæ.*

k *Iterum hæc desunt in Mss. & apud Mombritium.*

l *Mombrit. & Ms. S. Maxim.* manifestius approbarent. *Mss. S. Bertini & Ultraject.* manifestarent.

m *Hic sunt compendium seu summa, inter apera S. Ambrosii & apud Surium.*

n *Tam hic, quam mox iterum adjungitur apud Mombritium, & Dulcecius Præses, sed in aliis Mss. etiam soli Sisinnio hæc exactio tribuitur: & forte rectius: quia Dulcetius in possessu Sanctarum sororum correptus amentia, postea quidem quam regressus Aquilejam, in eadem amentia, verisimiliter adhuc perseverabat.*

o *Ita Mombritius, Petrus de Natalibus, aliique; sed idem qui mox infra Chrysogoni ubique addidit nomen Anastasiæ, pro Zena quoque substituit Zoilum, quem scilicet curavisse* E *sepulturam S. Chrysogoni. Interim de Zoilo expresse dicitur, quod cum sub die quinto Kalendarum ab eo condemnatus esset S. Chrysogonus, & ipse S. Zoilus trigesima die susceptionis ejus peregit ad Dominum, adeoque XXVI Decembris, cum hilum anica martyrium absolvisset S. Anastasia. Deinceps ex his Actis jam dictis verba, ut hic perperam intrusa, nisi quod pro trigesima die, hic scriptum erat post aliquantum tempus susceptionis suæ, & loco Zoili, scribo Zenum. Aliqua Acta hic interserunt omnia quæ alibi habentur de visione S. Chrysogoni Zoilo facta, & his martyribus ea attribuunt.*

p *Eidem, sub* die octavo decimo Kalendarum Julianarum, *qui dies aliis dicitur ejus translationi sacer.*

q *Antiquis* Sontius, *in Magnis Geographicis* Lisonio, *ubi parochiæ* S. Cantiani *collocatur, ut & alia inferius versus finem Tergestinum.*

ANALECTA.

§. I. Sacræ Reliquiæ Aquileiæ & Mediolani in Italia, Stampis in Gallia, Hildesii in Germania.

F

IN *Actis jam datis* Zenus Presbyter, colligens beatissimorum Martyrum corpora, condivit ea aromatibus pretiosis, & in loculo marmoreo collocavit. *In Ms. codice S. Maximini*, & in optimo loco sepelivit. *In Ms. Sorecensi*, condigna veneratione sepelivit. *Petrus de Natalibus*, a Zeno prope ipsam civitatem tumulata sunt. *Quamdiu ibi permanserint non liquet. Adhuc secundo Christi sæculo Aquilejæ Sanctorum venerationem viguisse, intelligitur ex permota Fortunati ad fidem S. Maximi: qui sub finem libri quarti, in Prosopopœia ad suum libellum, ista versus habet.*

Corpora Martyrum Aquileiæ depositi.

Hinc Venetum saltus campestria perge: per arva,
Sub montana quidem castella per ardua tendens,
Aut Aquilejensem si forsan accesseris urbem,
Caminnæ Domûs nimium venereris amicos,
Ac Fortunati benedictam marmore urnam.

S. Fortunatus cum Felice, passus Aquilejæ etiam sub Diocletiano, inscriptus est Martyrologio Romano ad diem 11 Junii. *Sed utrum eodem modo colucrit auctor poematis Fortunatus, etiam ibidem servari* Cantianorum *Martyrum corpora, an solum sacram memoriam celebrari, monstratis distinguat, posset ex ejus verbis. Palladius de Oliva lib. 8. Rerum Fore-Julienſium, de nostrabus temporibus,*

AUCTORE G. H.

ita loquitur. Corpora a Zenona Sacerdote Aquileja deportata, usque ad præsentem ætatem, magnifice coluntur: imo testari Incolas ea adhuc ibidem esse, infra apparebit. *Interim ipsa est alia translata volunt alii*.

Mediolani dicuntur esse.

2 *Ac primo Paulus Morigia Mediolanensis, lib. 2 de Nobilitate Mediolanensi cap. 14, in Sanctuario urbis & diœcesis Mediolanensis pag. 9, & in Historia Domus seu Cathedralis Ecclesiæ Mediolanensis cap. 11, asserit in hac asservari* corpora Sanctorum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, fratrum & Martyrum. *Josephus Ripamontius, decade prima Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis lib. 2, describit pag. 115* Martyrium SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ; *& dein pag. 126, ista addit*: Corpora translata Mediolanum, & in Basilica Dionysiana collocata, posterior ætas transtulit inde in templum maximum, ubi anniversario precum officio recoluntur pridie Kalendas Julii (imo Junii): totaque pietas Ambrosiana sacris Reliquiis hunc honorem impendit. *Hæc ibi*. *Habemus Missale Mediolanense, secundum institutionem S. Ambrosii anno* 1522 *excusum, in quo ad diem* XIV *Junii prascribitur* Missa Sanctorum Cantianorum Martyrum, *fol.* 175; *& præfigitur officiis quatuor personarum, scilicet trium fratrum & S. Proti pædagogi, atque hac* Oratio sæpe Populum *præscribitur*. Populum tuum, Domine, perpetua munitione defende; nec difficulter, quod pie & juste postulat, consequantur: cui Sanctorum tuorum Cantianorum merita suffragantur. *Altera* super Synodum *hæc restituatur*: Deus, qui Sanctorum tuorum Cantianorum gloriosi fecisti palmam florere certaminis; da nobis, quæsumus, hostis nostri fortia superare tentamina: & quod nostris non præsumimus meritis; ipsorum, quorum natalitia celebramus, assequi precibus adjuvemur. *Tertia* super Oblatam *ab ipsa*: Plebis tuæ, Domine, munera benigna intende: quæ Majestati tuæ in Sanctorum tuorum Cantianorum solemnitatibus sunt dicata. *Ultima post Communionem hæc legitur*: Invocantes nomen tuum, Domine, deprecamur, ut qui patres nostros, virtute tui nominis pæcunte, Angelicis pabulis refecisti; nos quoque, intercessione beatorum Martyrum tuorum Cantianorum, mysticis dapibus foveas & cœlestibus. *Hæc ibi, quibus conformia sunt, quæ in antiquis Breviariis Mediolanensibus præscribuntur, ut sunt primæ duæ Orationes jam indicatæ; quibus adjungitur Actorum martyrii compendium in tres Lectiones distributum: & ipsidem relatis in Breviaria, jussu S. Caroli Borromæi* C *editis, ad* XXI *Maji, ista pauca subjunguntur*: Horum Reliquiæ, Mediolanum translatæ in Basilica Metropolitana reconditæ sunt.

Ecclesiæ Mediolanensis asservantur.

quæ tamen data dicuntur fuisse Aquileiensi.

3 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, relatis Allis martyrii, ista sic exprimit*: Quorum corpora a Christianis condita, postea Mediolanum translata sunt. *Ac deinde annotat*: Hic sane mirandum, quod Mediolanenses cum affirmarint corpora horum Sanctorum Martyrum se habere affirmant, cum tabulæ Ecclesiæ Aquilejensis ea Aquilejæ asservari dicunt, in eaque Ecclesia Translatio ipsorum celebretur. Forte Mediolanum non integra corpora, sed reliquiæ aliquot insignes, quæ per synecdochen corpora appellentur, advectæ sunt. *Hos Ferrarius, qui idem dubium movet in Catalogo generali ad diem* XIV *Junii, quo asserit*, Translationem *horum* Martyrum celebrari Mediolani: *verumque addit* Inventionem Aquilejæ, *die* XXVI *Aprilis, memorari. Horum a Ferrario dubium augit Ughellus, tomo 4 Italiæ sacræ, asserens de Ludovico Donato Episcopo Bergomensi, quod ejus tempore*, anno MCCLXVII die ultima Maji, *inventa sunt* corpora Sanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ fratrum, *in* Scriate pago (*est in vicinia ad Euro-Africum proximus*) in æde S. Chrysogoni; ab ipsoque Episcopo, præsenti clero populoque Bergomensi, in altari eorum nomini dicato reposita fuere. *Ante Ferrarium vero & Ughellum, Augustinus Valerius Episcopus Veronensis scripserat*, ecclesiam S. Mariæ in Organis *Veronæ*, in medio altaris sanctissimi corporis Christi, *olim ære lapidem hoc titulo inscriptum*: Conditorium marmore intercisu & auro insperso, ubi Sanctissima Cantii, Cantiani, Cantianillæque, Chrysogoni, Proti, & Anastasii ossa jacent, Antistites templi adorandibus apposuere MCCCCXCVII. *Hæc controversiis accedit alia aque difficilis. Sunt Stampæ urbs Galliarum in Senonibus, & hodierna Belgicæ inferioris, insulæ Francicæ vicina ac Parisiis duodecim circiter leucis distita, quæ versus Aurelianos iter instituitur, atque a Gregorio Turonensi, Fredegario, aliisque antiquis memorata: & sic* Robertum Regem Francorum monasterium S. Mariæ in Stampensi castro, & ecclesiam in Patrem ædificavisse, *scribit Hugaldus Monachus Floriacensis, in dicti Roberti Vita apud Chesnium tomo 4 Historiæ Scriptorum Francorum pag. 77. Addunt alii, eumdem Regem Robertum impetravisse sacra* corpora SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, *& in dicta S. Mariæ ecclesia Stampensi deposuisse: Renovavit autem Robertus ista ab anno* DCCCCLXXXII *ad annum* MXXXII. *Descripsit ipsorum Martyrum* E *Vitam, passionem, translationem & miracula carmine heroico ac libris quatuor comprehendit Petrus Gandrus, apud Stampas Canforum Patronus, atque curavit Parisiis anno* MDCXIII *typis Juliotis vulgari. Alius Martyrum horum encomiastes fuit Joannes Chuvin, Consiliarius Regius in Curia monetaria, qui edidit Elogia horum Martyrum, & denuo typis Virmis curavit an.* MDCLXX, *retudi, itaque retulit, rursum addidit novas Observationes, cum altera classe sex novarum Epistolarum, quarum tertia mihi inscribitur, & Magistri mei Joannis Bollandi tum vita funsti laudes prosequitur. Atlantem eum spiritualem appellans. Ex his auctoribus duobus nonnulla subjungimus, quæ eidem asserunt ex ipsis archivilit Stampensibus accepisse*.

Rex Robertus Augustus dicitur ea corpora.

4 *Virtutes autem miraculorum apud hæc sacra corpora adeo eminuerunt & claruerunt, ut eorum ventratinum assumpserint omnes circumquaque posita civitates. Ex his in Metropolitana Ecclesia Senonensi ejusque diœcesi* festum SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, *celebratur cum officio novem Lectionum, quarum tres in secundo Nocturno retinuit solita ex Vita & Martyrologio desumuntur; ultima vero, ex impressione anni* MDCXXV, *concluditur his verbis*: Nunc vero pretiosa eorum glebæ venerabiliter coluntur in sanu Virginis Mariæ Stampensis oppidi, pactimque in nostra Metropolitana Ecclesia Senonensi: quibus in locis, eorum meritis inditer Dei pietas operatur magnalia. *Et sic Nicolaus Cardinalis de Pellevé Archiepiscopus Senonensis, in Processu verbali de Reliquiis suæ Cathedralis ecclesiæ, qui apud nos est, sub nota anni* MDLXXI; Quoniam, *inquit*, multorum, tum Principum tum Archiepiscoporum, opere & pio labore, corporum piorum Reliquiæ huc asportabantur; quæ coacervatæ invicem & mixtæ plis Christianorum votis non respondebant; venerabilis Aonitica Galterus, anno Domini MCCXLVIIII, gloriosa pignora Sanctorum Cauril, Cantiani, & Cantianillæ, S. Macarii Abbatis, & SS. Felicis & Felicissimi; singula thecis reponenda curavit. *Deinde narrant, quomodo eadem & alia ibidem Reliquias visitaverit, duodecim distinctas thecis, & quid singulis continentur explicans*; In septima, *inquit*, & octava repertæ sunt reliquiæ corporum SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, cum Reliquiis Heraclii & Pauli

Synaxis eidem in Gallia.

Ex colunter in Ecclesia Senonensi

F

aliis creditur pars magna eorum esse

Bergomenses se Venetos.

Item in Parisiensi

A Pauli Confeſſorum & Pontificum Senonenſis Eccleſiæ: & quia in utraque theca iidem tituli reperti ſunt, ne quis in diſtinguendo ſubrepat error, eoſdem retinendos eſſe duximus. *Omnes autem iſta duodecim capſa ſtant ſuper altari majori, ſicut habet indiculus ad nos miſſus: qui etiam citra ambiguitatem aſſerit* SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ corpora, fere integra, in ſua capſula *contineri: quod nimium eſſe puto: nam novum quod Chauvinus pag. 92, allegat Breviarium, ſolum dicit*: Ex quibus corporibus extracta ſunt poſtea quædam oſſa inſignia, quæ ſervat & honorat eccleſia Senonenſis, in theca retro majus altare elevata: *diſtinctam a duabus prædictis ac nova, an una ex duabus prænemoratis, haud facile dixerim.*

Ex aliis in Gallia

5 *In Eccleſia Pariſienſi ejuſque diœceſi ita ſub finem Lectionis tertiæ dicitur*: Quorum corpora Zoilus Presbyter Aquilejæ ſepelivit, pridie Kalendas Junii, & eadem Chriſtianiſſimus Rex Francorum Robertus Stampis ad eccleſiam B. Mariæ dicitur tranſtuliſſe, *In Meldenſi Eccleſia legitur*, ad Eccleſiam B. Mariæ

B tranſtulit. *Similia habentur in Breviariis Aurelianenſi, Bellovacenſi, Carnotenſi, & aliis: & iſta præſcribitur Oratio.* Deus inviſibilis ſortitudo certantium, udeſto quæſumus nobis ſuppliantibus, ut qui hodierna die ſanctorum Martyrum tuorum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ gloriſum triumphum recolimus, eorum meritis & precibus, feſtis Angelorum perpetuis intereſſe mereamur. *Andreas Sauſſajus prater illa, quæ de his Martyribus ad hunc diem* XXVIII *Maji in ſuo Martyrologio Gallicano habet, co-*

An Mediolano illuc tranſlata? *natur in hujus ſupplemento, a diem* XVI *Junii, o-minum ſemcuriae conciliare hoc modo*: Eodem die tranſlatio corporum Sanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, cum ea Aquileia (ubi, poſtquam cæſi ſunt pro fide ad Aquas-Gradatas, a Zoilo Presbytero ſepulti fuerant) Mediolanum ſacra eorum pignora tranſvecta, inde piis votis Roberti Francorum Regis Chriſtianiſſimi in Gallias delata, Stampis ab eo in eccleſia S. Mariæ religioſo cultu repoſita ſunt. Colit Eccleſia Aquilejenſis eorum inventionem die XXIV Aprilis: eorumque pignoribus nonnullis etiamnum gloriatur, de quibus pia æmulatione cum ea dimicat ipſa Eccleſia Mediolanenſis.

C 6 *Huic controverſiæ accedit Eccleſia Hildeſienſis, in*

Hildeſii ſub Ajuti Reliquiæ, ante annum 1043 aſſiſo quando. *Saxonia inferiore: cujus Canonicus, Chriſtianus Theodorus de Plettenberg, Celſiſſ. Paderbornenſis ac Monaſterienſis Epiſcopi Ferdinandi Furſtenbergii Patroni noſtri ex ſorore nepos, ita ad nos ſcripſit*: Quando & per quem horum Sanctorum Reliquiæ huc translatæ ſint, prorſus mihi ignotum eſt; nec puto hic facile inveniendum qui id doceat: varia enim tempeſtas, qua plus quam annis centum, uſque ad pacem Monaſterii conſtituram, quaſſata fuit hæc Diœceſis, pleraque veruſtatis monumenta aut omnino dele-

* anno 18 vit aut alio tranſtulit. Interim ex Vita S. Godehardi, a vobis data XV Maji * clare patet, jam Azelini Præſulis ætate, qui anno MXLIV, ſeptimo a S. Godeardi morte, adeptus Epiſcoparum, eumdem tenuit annis decem, Sanctorum iſtorum Reliquias in Cathedrali noſtra ſervatas fuiſſe. Quin etiam Hezelonis Epiſcopi, qui Azelino ſucceſſit. Conſtitutio, qua is numerum Canonicorum eatenus incertum ad quinquaginta duos redegit, annuoſque Præbendarum reditus inſigni munificentia auxit, inter cetera præcipua feſta Eccleſiæ, diſerte meminit Vigiliæ Sanctorum Cantianorum, item Feſtivitatis eorumdem: quibus diebus, durante tum adhuc communi refectorii uſu, largiorem menſam Canonicis voluit exhiberi: hodieque in tabulario noſtro ſupereſt Conſtitutionis iſtius autographum. Ceterum uti Vita S. Godehardi, loco jam citato, Adventum Reliquiarum prædictarum refert ad Kalendas Aprilis, quibus miraculum contigit ibi commemoratum, ad Sancti illius tumulum; ita & Breviarium noſtrum, anno 1516 Lipſiæ impreſſum, Adventum eumdem eodem die notat, quamvis ipſum Feſtum uxu Maji ſub ritu Duplicis apud nos celebretur. Idem quoque ſancti Martyres, in feſto Patronorum Eccleſiæ noſtræ, quod ſub ritu Duplicis primæ claſſis annue peragitur Dominica III poſt Paſcha, Lectione VI inter Compatronos adnumerantur.

AUCTORE G.H.

7 Reliquiæ ipſæ per diverſa ſcrinia diſperſæ nunc ſunt. Nam cum anno MDCLVIII, XVIII Maji, Sereniſſimus Maximilianus Henricus, Elector Colonienſis atque Epiſcopus noſter, eccleſiam Cathedralem pro ſui officii ratione viſitaret, tumbam argenteam aperiens, in qua S. Epiphanii corpus & SS. Cantianorum ſacra lipſana depoſita ſunt, partem dumtaxat eorumdem reperit: quæ ne ſimiliter diſtrahi poſſet, arctius ipſam tumbam claudi voluit: quod ita factum eſt, ut ſine ſumma difficultate ipſiuſque vaſis fractione aperiri amplius nequeat. In tueri autem, laminis argenteis obducta, quam veteres Turelm Patronorum appellarunt, quod eorumdem inſignes Reliquiæ ibi condi-

E tæ eſſent; notabiles partes de Sanctis Cantianis Martyribus, ac nominatim de S. Cantianilla reperiuntur: & in Reliquiario, quod in Proceſſionibus portatur a Subdiacono, cernuntur inſignes etiam Reliquiæ S. Cantii Martyris, uti & in aliis hierothecis minores aliæ eodem titulo. Caput autem S. Cantii, argenteæ lipſanotbecæ inclauſum, ſervatur in noſtro Hildeſienſi ſacrario, carriſque feſtivitatibus exponitur publicæ fidelium devotioni. Ego quoque ſuperioribus annis aliud caput reperi, Inſcriptum, Caput de ſanctis Cantianis, cum juſſu Reverendiſſimi Capituli mei ſacros iſtos theſauros perveſtigarem, redigeremque in Catalogum. *Hactenus Reverendiſſimus ille Canonicus noſtrique operis amantiſſimus; quibus nihil addi poſſe ſperes, modo intelligas* S. Epiphanii, *intra eamdem tumbam reclufi corpus, eſſe Epiſcopi Ticinenſis, a nobis relati* XXI *Januarii, ubi vide Hiſtoriam tranſlationis facta anno* DCCCCLXIII. *Porro, tot tamque variis Eccleſiis de poſſeſſione Sanctorum iſtorum Corporum contendentibus, nihil mirum eſt, ſi alia quoque plurima in Italia, Gallia, Germania Eccleſia, eorumdem Sanctorum cultum receperunt, majori minorive feſtivitate agendum, quarum omnium Breviaria ac Kalendaria enumerare longum ſit. Quin & in Poloniam uſque penetravit religio illa, ubi feſtum* SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ Martyrum *ſub ritu duplicis majoris celebratur in diœceſi Vratislavienſi, & in Ordine Crucigerorum cum rubra ſtella, & propria Oratio aſſignatur: at qua cauſa hujus ſit venerationis, non additur. Facilius eſt dicere, cur Venetiis quoque celebris eorumdem ſit cultus; cum ibi habeatur eccleſia propria ſub nomine* S. Cantiani.

Sunt eo in variis capſis.

F

Alter capitis duo eorumdem Sanctorum.

§. II. Miracula Stampis patrata, poſt Translationem anno 1249.

8 *AD Stampenſem eccleſiam revertamur: ubi ſacra oſſa, arca incluſa, tanti in veneratione, Sacerdotibus, Senatui, populoque Stampenſi, & his quotannis in proceſſione publica deferebantur, ſcilicet Feria tertia Paſchali & hoc unus Maji, die eorum natali. Contigit interim, ut pluviis e cælo negatis magna ſiccitas circa ditiones Stampenſes eſſet exorta, atque inde miſeranda fames timeretur. Recurſum eſt ad miſericordiam Divina bonitatis: adhibita interceſſio Sanctorum*

Poſt plurimum temporis.

A *Martyrum: inſtituta Supplicatio cum Reliquiis horum Martyrum ex oppido ad eccleſiam haud procul diſſitam ſive capellam S. Lazaro dicatam. Dum hac pia devotio exercebatur, nubes cum tetris ſupplicantium colligebantur in atre, copioſas ſuo tempore daturas pluvias. Sed cece cum, precibus jam in dictum adi locum peractis precibus, reducenda eſſet pia ſupplicatio ad primariam Deiparæ Virginis eccleſiam; ibidem hierotheca Martyrum——de ſede moveri,*

Convellique nequit: manet arca immobile pondus;
Denſa velut rupes defixa in viſcera terræ.

Stupent omnes, & humiles ad Deum fundunt preces. Inter hos Sacerdos, ob ſingularem doctrinam & ſanctitatem notus, inter pluvia monita iſtud eſſatur: Offeramus Sanctis loco vilis ligneam arcam aliam ex argento faciendam, ut poſthac honeſtiori modo repræſententur oculis omnium in eccleſia noſtra; ac videbimus ſi velint ad illam reportari.

Dixit, & extemplo genibus pia concio pronis
Conſilium Myſtæ crebro probat atile plauſu.
Hoc ſimul ac votum flammanti corde ſacratur,
Sæcina ſit, ſicuti ante, levis; poſitoque dolore
Stampigolæ lætis Superis nova cauſica promant.
Sancta repoſcantes Divorum pignora Fratrum,
Ut tutelaret retolere in Virginis ædem,

B 9 *Mox collata pia eleemoſyne, unde nobiliſſima arca confiſta ex argento fuit, & circumquaque figuratis ſimbriis inaurata; Ut tranſlatio fieret, indictus dies v Auguſti, anni* MCCXLIX, *& invitatus Archiepiſcopus Senonenſis Gilo ſeu Ægidius Cornutus, a quo Sanctorum* Martyrum Cantii, Cantiani, & Cancianillæ apud Stampas corpora tranſlata *fuiſſe, indicant in Archiepiſcopis Senonenſibus Claudius Robertus & Sammarthani. Addunt alii, Gilonem, ob quamdam de veritate Reliquiarum hallucinationem, fuiſſe quadam aſtaſia punitum, ut ne quidem in aperta arca potuerit ullo oſſa videre; ſed totas rei geſtæ hiſtoriam edolui, tratum ipſe ſuum arguit,*

Mox prece præmiſſa, lacrymis perfuſas oboreis,
Explicabit inſcriptus Divorum nomina Fratrum
Faſciculos, faceoſque vitis aſtantibus artas
Oſtentat, ſtructamque recens tranſmittit in arcam;
Quam patur antiquo tenis de more dicerat
Fratribus Antiſtes. Canti tamen ille facetum
Excipit, & caſtæ mentum ſaoctæque Sororis.

Ita Stampenſes, cum interim Senonenſes credant, potiorem partem ſacrorum corporum apud ſe eſſe, haud magna,

C *ut ſupra vidimus, certitudine.*

10 *Poſt iſtam ſacrorum oſſium tranſlationem, nulla eſt erga hos Martyres devotio, & a Deo variis honorata miraculis. Duabus ab oppido Stampenſi verſus Pariſios ducit eſt* Stichiacum, *vulgo* Etteechy *pagus, in cujus vicinia erat hiſce Martyribus erectum oratorium ſive ædicula: quibus illic aliquam exhiberi reverentiam non ferunt ruſticani, redeunti ex ſilva cum aſino ligni cæſi onuſto, ante dictam adiculam ſecuris de manibus lapſa pedem gravi vulnere diffidit: unde colapſus exanimis, paulatim recepto ſpiritu ventum deplorat, Sanctos invocat, ſomno torripitur, & plane ſanus Sanctorum patrocinio ſurgit, ſolis vulneris accepi veſtigiis relictis. Cognito vicinis miraculo, agnitur Deo & Sanctis debita gratia, eademque quot annis innovatur. Degebat Stampis in platea S. Jacobi, alias dicta Majori, quædam pia fœmina, Maria Aupié nuncupata, qua ex templo domum regreſſura, incidit in puerum pauperem, ac miſere contractum, ac ſua membra teſtudinis inſtar humi trahentem. Curat ergo eum ad ſuas tranſferri ædes, atque ita langueſcentem ſpatio ſeptem annorum fovet: Quadam vero die Dominicam egredientem ad templum ſubſequitur, more ſuo humi repens, miſer contractus; & ex nimia erga Sanctos Martyres fiducia, matronam, ne conterreret metuentem, conſolatus, per eccleſiæ gradus deſcendere incipiunt, inter manus ipſum ſub axillis tantisper,*

Extemplo ſacras diris clamoribus ædes D
Implet: quippe tori nec ſique illius inertes
Tendantur, mirifque modis lauata repente
Oſſa reponuntur, propriaque in ſede locantur.
Ac juvenis ſubito medium progreſſus in agmen,
Abſtruſas tanti cauſas clamoris, & in ſe
Quod factum eſt paucis narrat mirabile verbis
Prodigium, & grato pia carmina concinit ore.

11 *Aliud mirandum contigit Sulpitiæ matronæ Stampenſi piiſſimæ, quæ aut lampadibus fovendis in templo, aut orationi operam dabat, aut ægris qui ſub tegmine templi jacebant ſedulo ſuppetias ferebat. Quadam nocte hanc ibidem orantem adſtitit Deipara Virgo, cum biſce Cantianis fratribus, atque una ægros invifit, quorum uni prædixit felicem ad cælos poſt triduum acceſſum, aliis contulit ſanitatem. Quæ ita evenerunt. Adoleſcens, quidam totus appletus paralyſi, ſuis a matre Sanctis Cantianis non ſine piis lacrymis commendatus, & mox priſtinam obtinuit ſanitatem, ſolam tanti mali memoriam retinens. In pago Alliacenſi territorii Carnotenſis, quidam mulier peperit filiam mortuam, ac curavit ſepeliri. Verum divinitus inſpirata, ſequenti die ſitam ex ſepulcro recepit, Stampas devolvit ad arcam Sanctorum Martyrum, ubi illa vitam recepit, & ſacro baptiſmate etiam fuit regenerata, anno* MDXXXI E *in conſpectu plurimorum hominum, qui ſuis teſtimoniis confirmarunt factum. Aliud tempore Henrici ſecundi eſt patratum miraculum, cum feria tertia Paſchali in publica proceſſione deferretur capſa SS. Cantii, Cantiani, & Cancianillæ. Interfuit ei juvenis, ab ipſa nativitate ſurdus & mutus, & annos tunc natus viginti: qui circa eadem S. Michaelis,*

Extemplo mutæ ſolvantur vincula linguæ;
Dantur & clingui vocalia munera muto.

12 *Atque hæc ex Petri Gandrei prolixiori poemate decerpiſſe ſit ſatis; interim dum eorumdem miraculorum contextum veterem, quod vehementer optamus, nobis tranſmittat aliquis. Nunc ex Elogiis, a Conſiliaria Charvino editis, addo recentius unum; cui fidem facturus Author, in ſpeciali quadam ad nos inſtructione, allegat relationem Pariſiis impreſſam ipſo vel ſequenti anno; & plures dignos teſtes, qui illud ſibi retulerint, neque interalios Dominum de Leſcomay, in Parlamento Advocatum, magnique judicii ac ſtudii virum. Res ita ſe* F *habuit.* Puella quædam ex S. Memmii vico, nondum ætatis annum ſextum attigerat, Jacquetta Chapé dicta, & jam vergebat ad vitæ finem, tota debilis ac paralytica, pene ab ipſa nativitate. Fruſtra eam curandam ſuſceperat chirurgus quidam ex oppido S. Arnoldi: quin & Pariſienſes medici ſuper ea conſulti, remedium a ſe invocandum tanto malo deſperaverant. Ego ad ſuperhumanam opem converſitue Cornelia matre puella, & anno MDCXXXVIII die vi Aprilis Stampas cum filia perveniens, ipſam albis veſtibus indutam, in ea quæ ducebatur proceſſione pariter circumgeſtari feci. Quo facto melius habere miſella cœpit, domumque relata, tota alia mox apparuit, ſuis ipſa pedibus citra impedimentum ambulans: deinde vero indies magis magiſque corroborata, intra anius menſis ſpatium, integerrime valuit ad omnes humanæ vitæ, ſanæque ætati congruas functiones.

§. III. De nova inſpectione & translatione ſacrarum Reliquiarum, Stampis facta anno 1620. & ſeq.

13 IN ea capſa, *quam anno* MCCXLIX *factam argenteam vidimus, manſerunt immotæ Sanctorum Reliquiæ annis* CCCLXXI, *quibus exactis quid factum ſit præclaudatus Chavinus accurate proſequitur, in novis ad hiſtoriam Obſervationibus, poſt Elogia excuſis; cujus verba non pigebit ex Gallico Latina ſic facere:* Anno MDCXX decretum fuit reparare argenteam Sanctorum capſam; eumque in finem cecurſum eſt ad Il-luſtriſſ. & Reverendiſſ. Joannem David, Archiepiſcopum Senonenſem; qui ut ea aperiri poſſet, publicæ indulſit pietati; id faciendum committens Guidoni de Verambrois, Magiſtro in Artibus creato Pariſiis, & Decano Chriſtianitatis, atque Curato S. Martini Stampenſis. Commiſſionem, ſignatam 1 Julii, ſecutum eſt decretum Capituli datum XVI ejuſdem. Ergo die XXX dicti menſis Julii, inſtituta eſt totius Cleri genetalis proceſſio, comitantibus Officialibus oppidi civibuſque & accnlis magno numero, ad quos panegyricam de Martyribus pronuntiavit P. Drupianus Capucinus. Regreſſa in eccleſiam pompa, Mag. Guilielmus Chaſſe-cuilliér, Cantor & Canonicus D. Virginis, Miſſam celebravit; aſſiſtentibus ſibi pro Diacono & Subdiacono, Mag. Stephano Beauvoix Primicerio Curato ejuſdem eccleſiæ, & Petro Godin Sacellano.

14 Coram iiſdem, finita Miſſa, Mag. Andreas Gilles & Gedeon Pans, Canonici D. Virginis, ſimul cum Mag. de Verambrois, aſcenderunt ad locum ubi conſiſtunt Reliquiæ ſupra quatuor columnas elevatæ, ubi etiam præſentes aderant Magiſtri, Nicolaus Thirouin, Joannes Veron Cantor & Canonicus Sanctæ Crucis, Damianus Doucet Curatus S. Ægidii, & Petrus le Roy Curatus S. Petri; Domnus Michael Gaguin, Prior clauſtralis Abbatiæ Moriniacenſis; Patres, Seraphinus le Bourgeois, Miniſter Ordinis Sanctiſſ. Trinitatis de Redemptione captivorum; Deſiderius Pariſot, S. T. D. Guardianus Franciſcanorum; Petrus Audiger, S. T. B. ejuſdem Ordinis; Raphael de Rouate, Guardianus Capucinorum, ejuſdem Ordinis concionator. Ibidem etiam inventi ſunt adeſſe Officiales Balivatus & Præpoſituræ cui ab Electione eſt nomen, Major & Schabini Stampenſes, Proviſores & Ædituus D. Virginis, aliique innumeri, eodem zelo adducti. Poſtquam igitur ſericea vela alba & rubra, recipiendis ſacris Reliquiis deſtinata, conſueto ritu ſacrata fuerunt incenſaraque, una cum parva capſula quernea, in quam reconderentur; aperta fuit argentea capſa, nec non quæ intus claudebatur lignea vetuſta, atque intra hanc repertæ Reliquiæ, cum Latinis inſcriptionibus, quarum una ſic ſonat: Hic continentur Reliquiæ ſanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ &c. Aliud: Hic requieſcunt Reliquiæ de oſſibus Sanctorum Martyrum, Cantii, Cantiani, & Cantianillæ, Fratrum. In eadem etiam veteri lignea capſa, inventa eſt burſa ex diverſi coloris ſerico, intraquo eam tria ferri fragmina, ex eo forſan quo mors Martyribus ſanctis illata fuit. Quin etiam apparuerunt panni, rubro colore tincti, veſtigia forſitan fuſi ſanguinis: ac denique, quadam in parte notata cernebatur ſimilitudo Epiſcopi pedum tenentis, cum his verbis, Gillo Dei gratia Archiepiſcopus Senonenſis; & juxta S. Stephanus Protomartyr, Senonenſis Metropolitanæ Tutelaris.

15 *Poſt hæc, artificum induſtria, reparatæ, ubi opus erat, argenteæ capſæ ſplendor novus additus eſt: opere autem intra novem menſes abſoluto, quid actum ſit, dicet Relatio, ut appellant, verbalis, ab eo qui Translationem peregit, hunc in modum authentice conſignata.* Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo, pridie Idus Aprilis, feria Paſchali ſecunda, ſedente Gregorio decimo quinto ſummo Pontifice, Joanno David Archiepiſcopo Senonenſi, Ludovico decimo tertio Rege Francorum & Navarræ; Nos, Henricus Clauſſe, Epiſcopus Aurenſis, nec non Coadjutor Cathalaunenſis, ſucceſſorque deſignatus, indicimus, atteſtamurque, data facultate ab eodem Reverendiſſimo Senonenſi Archiepiſcopo, perantiquas & raverandas divorum Martyrum Cantii, Cantisni, & Cantianillæ Reliquias, in feretrum, cujus longa vetuſtate aureus fulgor obſoleverat, magnis ſumptibus nitori ſuo redditum, ineoctum, & plurimis laminis argenteis auctum, & in capſam recentem (quod altera carie pene eneſa deperirat) aſſuetis titibus, ac celebritate, prius habita ad frequentem populum concinne a Fratre Gabriele San-Laudenſi, Prædicatore Capucino, noſtra manu, magna ſpectante frequentia, repoſitas in æda Beatæ Mariæ, ubi pie coli arque aſſervari ſolent. Poſtero autem die in ſtata & ſolenni ſupplicatione promulgatis quadraginta dierum Indulgentiis, quas idem Dominus Archiepiſcopus conceſſit, & æternum vim habere juſſit, magno apparatu circumlatas per urbem eaſdem ſanctas proſecuti ſumus Reliquias, ingenti civium Stampenſium, & populi undique ad celebritatem affluentis multitudine. Quibus omnibus ut fides major ſit, ad petpetuam rei memoriam, hiſce litteris propria manu ſubſcripſimus, præſentibus viris inſignibus, cum Clericis tum ſæcularibus, Reverendiſſ. Patr. ac Dom. Andrea Berzeaſi, Abbate Morigniscenſi ac in ſupramo Senatu Conſiliario: Venerabilibus viris Magiſtris Guilielmo Chaſſecuilliér Cantore & Canonico, Andrea Gilles, Ludovico Baſtárd, Nicolao Thirovyn, Ægidio Baraût, prædictæ eccleſiæ Canonicis, Stephano Beauvóix Capicerio Curato, multiſque aliis ejuſdem eccleſiæ Capellanis: Reverendiſſ. FF. PP. Joanne Pavé Doctore Theologo Franciſcano; Raphaele Rothomagenſi Guardiano Capucinorum Stampenſium; Nobilibus ac præclaris viris Jacobo Peráu Stampanæ provinciæ Præſide, Nicolao Couſté Proprætore, Guidone David Aſſeſſore, Michaele Egál Prætore, Claudio Prevôſt Proprætore, Simone Chauvln, & Iſaaco Blanchárd, Advocato & Procuratore Regiis, Petro le Géndra Majore, Petro de Jambón, Iſaaco Guyſenét, Joanne Aleaûme, & Michaele Gillét, Scabinis; Petro Barón, Doctore medico; Joanne Albért Juris utriuſque Licentiato, Collegii Stampani Moderatore; Clamente Poiſón, Electo Regio; Jacobo Guyſenét, Claudio Guerárd, Renato le Sueûr, Natale Maugín, & Stephano Rivét, dictæ eccleſiæ Beatæ Mariæ Ædituis, permultiſque aliis ad rem admiſſis teſtibus. Datum Stampis in dicta eccleſia Beatæ Mariæ, ſub ſigillis noſtro & Capituli, anno & die ſupradictis. Signat Henricus Epiſcopus Aurenſis, nec onn Coadjutor Eccleſiæ Cathalaunenſis.

16 *Ex prædictis & exſtitate capſæ ad recipiendas Reliquias prædictas deſtinatæ, ſatis apparet non niſi exiguam ſingulorum trium corporum partem Stampis haberi: quod certius etiam diſcere potuiſſemus, ſi placuiſſet auctoribus dictæ Translationis ſigillatim enumerare oſſa intus repoſita.*

B 13 *Capſam argenteam reparant Stampenſes*

14 *Inſtitutio ductus generalis proceſſionis*

deinde ea ipſam multis veſtibus

C *eadem aperta ea exhibentur Reliquiæ.*

D

E *in eandem novo ornatu ſplendorem reſtituta*

F *audito ea ede re in forma publica.*

AUCTORE G. H. Ao. 1644, inſtituta Sodalitas ſub tutela Sanctæ Trinitatis.

Ad augendam deinde in populo venerationem prædictorum Sanctorum Martyrum, inſtituta etiam Archiepiſcopali auctoritate Sodalitas eſt utriuſque ſexus Fidelium: quorum ut accenderetur zelus in exercendis ſibi propriis religionis & caritatis officiis, Urbanus Papa VIII, *per Breve datum anno* MDCXLIV *die* VII *Junii, eidem a ſe approbata Confraternitati conceſſis Indulgentias varias; ac plenarias quidem iis, qui confeſſi ac ſacra Communione refecti, nomina in illam ſua dabunt, ipſa qua id facient die; tum annis ſingulis, poſt ſacramenta ſuſcepta, primaria Sodalitatis feſto, viſitantibus oratorium ejus, ibique orantibus ad conſuetas Pontificii intentiones; nec non aliis diebus quatuor, pro devotione communiter eligendis atque ab Ordinaria approbandis: ditum vero ſexaginta indulgentia concedantur omnibus, ad quæcumque pietatis & caritatis opera ipſis præſcripta convenientibus &c. Cunctis iſtis anno* MDCXLV, A IV *Februarii robur ordinaria ſua poteſtatis addens* Octavius, Archiepiſcopus Senonenſis; *approbavit electos a Confratribus quatuor dies,* Feſtum Circumciſionis Domini noſtri; feriam III Paſchalem; IV Auguſti, tranſlatione ſanctorum Martyrum memorabilem; & primam Dominicam Octobris, Dedicatione eccleſiæ D. Virginis feſtivam.

B

Feſtum præcipuum Feria I Paſchæ

15 *Porro Feria* III *Paſchalis a Stampenſibus præcipua religione tranſigitur, quia ſali ad ſe allatus creditur fuiſſe ſæpe nominatorum Sanctorum Reliquias.* Inſtituitur ſiquidem generalis Proceſſio, *inquit Chamvinet,* quam ordiuntur ambo Ordines S. Franciſci, exemplari eum modeſtia; hos ſubſequuntur Parochiæ ex locis diverſis collectæ, atque Capituli utriuſque D. Virginis & S. Crucis Canonici, hi ſiniſtrum, iſti dextrum latus tenentes; capſam vero circumdat ingens facularum ardentium numerus. Poſt hanc defertur etiam alia hierotheca, S. Matthæi appellata, & alia, S. Joannis Chryſoſtomi; Officians autem Crucem argenteam geſtat, egregio opere laboratam. Pompam augent Deiparæ imago ſculptilis, cui eſt incluſa particula de ejus veſtimentis, Ludovici Ebroicenſis Comitis Stampenſis memorabile donum; qui etiam nobili fundatione teſtatum ſuum Stampenſibus affectum reliquit; nec deſunt qui humili amictu ac pedibus nudis capſam comitando circumdent. Die Natali Sanctorum, anni Martii, alia proceſſio ducitur, in qua dumtaxat circumgeſtatur capſa, quam Minorem vocant, continentem veſtes ipſorum Martyrum; *eas, credo, pannos, qui in Translatione nuper reperti fuerunt ſanguinolenti;* & cantatur Miſſa, ex fundatione Roebi Collcáu, Stampis nati, ſed Aurelianis, ad S. Antanum Canonici, pridem defuncti. Nec tacendus nobis eſt annus MDCLXVI, quando Stampas advenientibus præcipuæ nobilitatis feminis duabus, Domina Duciſſa Vindocinenſi, matre Cardinalis ſic nominati, & Domicella Aumalia, poſtea Luſitaniæ Regina; utraque capſa depoſita in mediam eccleſiam fuit, ipſarumque & innumeri, qui affluxerat populi, conſpectui præſentata.

aliud volumen 30 Martii.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

GAULIENO, GERMANO, VICTURO, SILVANO, TELESPHORO,

VICTURINO, DONATO, ISTIALO, TERTO, ROGATO,

ITEM GERMANO, ITEM SILVANO, HONORIO, CICILIA,

TERTULA, LAUTICA, VICTORIA, FORTUNATA, MAXIMA,

ROGATA, PAULICA, AGAPIA, CASTULA, AMELIA,

ITEM TERTULA, LUPO, JUSTO, TECLA, FIRMO.

GERUNDÆ IN CITERIORI HISPANIA.

Ex antiquis Martyrologiis, præſertim S. Hieronymi.

G. H.

F

anni Mart.

C

Memoria hujus in veteribus fit,

Vetuſta Mss. Martyrologia, Romanum Cardinalis Barberini, Trevirenſe S. Maximini, Leodienſe monaſterii S. Laurentii ſub nomine Adonis, item Mss. Florarium Sanctorum, & Auctarium Greveni ad Uſuardum anno 1515 *& anno* 1521 *excuſum, aliique ex hiſce Martyribus ita referunt:* In civitate Gerunda natalis SS. Germani, Victuri, Silvani. *Eadem habet Petrus Canſius in Martyrologio Germanice edito, additque* Gerundam in Hiſpania, *ut paleſtram, non* Emporiam, *quod perperam ei imponitur a Ferrario in Catalogo generali, ubi eoſdem* Martyres Gerundæ *adſcribit: qui etiam, ſed paleſtra omiſſa, referuntur in Mſs. Pragenſi. Plures ſocios adjungit in ſuo Martyrologio* S. *Notkerus his verbis:* In Hiſpania civitate Gerunda, Germani, Victuri, Sylvani, Teleſphori, Victorini, & aliorum multorum *Notkerum deſcribit Tamajus Salazar in Martyrologio Hiſpanico, & hoc ejus elogio celebrat:* Gerundæ in Hiſpania citeriori, SS. Germani Victuri, Sylvani, Teleſphori, Victorini, & aliorum multorum Martyrum: qui pro fide Chriſti per varios agonum eruciatus ad felicem coronę triumphum pervenere.

aut etiam quinque, cum aliis multis,

2 *Qui hic citantur* multi alii Martyres, *indicantur in quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, ſed per ſocordiam amanuenſium loco* Gerundæ *ſcriptum eſt,* Earumdem *ſive* Eorumdem, *& ita in Mſs. Blumiano legitur:* In civitate Earumdem (*imo* Gerunda (*natalis* SS. Gaolicui, Germani, Victori, Silvani, Teleſphori, Victorini, Donati, Stialiterti, Rogati, item Germani, item Silvani, Honori, Ciciliæ, Tertulę, Lauticæ, Victoriæ, Fortunati, Maximæ, Rogatæ, Paulicę, Agapię, Caſtulæ, Amellæ, item Tertulę, Lupi, Juſti, Teclæ. *Hactenus. In apographo Lucenſi, dicitur ſub initium,* In civitate Eorumdem, *qua verba deſunt in aliis apographis: & Corbejenſe Pariſiis exeuſum incipit ab his verbis;* Natalis Sanctorum. *Sed & hæc deſunt in Epternacenſi, in quo primus appellatur* Gallienus, *qui aliis eſt* Gaulienus: *ita etiam loco* Victuri, Teleſphori & Victorini; *ſcribitur* Victoris, Telisfori *ſeu* Thalisfori, & Victurini. *At* Stialiterti *dividitur ab Epternacenſi in duo nomina ubi ſcribitur* Iſtali, Terti. *In Corbejenſi eſt* Iſtiali, Teeti, *quod magis probamus. Dein loca* Ciciliæ, Lauticæ, Victurię & Fortunati, *eſt etiam* Cilicia, Leuticæ *ſeu* Laudæ, Victurię & Fortunatæ: *ſic pro* Paulicæ & Agapię, *legitur etiam* Paulicię & Appiæ, *In Epternacenſi quoque deeſt nomen* Amellę, *& unice vocabula ſcribitur* Juſtidiæ,

relatis in Martyrologio S. Hieronymi,

aliis

A *aliis* Juſti & Teclæ, *quibus additur in Corbejenſi nomen* Firmi. *En Sanctli Martyres nomen ſupra viginti, quos Hiſpania afferimus, quod utinam ſapius poſſemus, cum ſciamus, gentem ſacro Martyrum cultui addictiſſimam eſſe. Nudum nomen* Germani *inter alios Martyres refertur in Mſ. Pariſienſi Labbæi, uti nomen* Juſti *in Mſc. Atrebatenſi Eccleſia Cathedralis & Tornacenſi monaſterii S. Martini. De urbe* Gerunda *egimus* XVIII *Martii, ad Vitam SS. Narciſſi Epiſcopi Gerundenſis & Felicis ejus Diaconi, in perſecutione Diocletiani martyrio coronatorum; alluri item de eadem* VIII *Junii, quo die colunter* SS. Germanus, Paulinus, Juſtus & Scicius, *in eademmet Diocletiani perſecutione Gerunda martyrium paſſi. Ad quos alioſq; Martyres videtur Prudentius alluſiſſe in libro περὶ στεφάνων, Hymno* IV *de Martyribus Cæſaraugustanis, quem dedimus* XVI *Aprilis: in quo Gerundam, ſacris pignoribus divitem appellat, hoc verſu:*

Arrubus ſacris locuples Gerunda.

3 *Antonius Vincentius Domeneceus, in Hiſtoria generali Sanctorum Catalania, ad confinium Maji & Junii ponit Acta quatuor ſupranominatorum Sanctorum, quorum feſtum agi dicit feria* II *poſt Dominicam Trinitatis. Equidem vehementer ſuſpicor,* Germanum & Juſtum *ex iis eſſe qui hodie referuntur: ſed huic duos alios ſocios ſibi habent adjunctos, horum cauſa differimus de iis agere uſque in Junium pro quo die ſervamus ipſa originalia Acta: nam qua Tamajus de Salazar profert, ipſi ea dicat ſi ex veteri Gerundenſi Mſ. ſumpſiſſe, patet tamen legenti recentem eſſe ac proprium ſtylum ipſius Tamaji, iterum Latine reddentis, quo Domeneceus ex Latino Hiſpanica dederat. Ceterum non diſſimulaverim, quod ea Acta plane commenticia videantur eſſe, nec fide digna, niſi quatenus agunt de Translatione facta a Gerundenſi Canonico ac poſtmodum Epiſcopo, Arnaldo de Monredon, ante finem ſeculi* XII; *adeo ut nihil repugnet, duos hoc die paſſos eſſe aliis duobus, alia die poſſit, conjungi. Fortaſſis etiam ex* Paulino & Scicio, *in unum femina nomen perperam conflatis, facta eſt* Paulicia. D *Ex iis duo forſaſſis certamen Feriæ 2 poſt Dominic. Trinitatis*

DE SANCTO DONATIANO

G.H.

MARTYRE CIRTHÆ IN NUMIDIA.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

XVI KAL. MAJI

CIrtha *ſeu* Citta, *metropolis Numidiæ, plures olim Martyres habuit, a nobis ad diem* XXX *Aprilis revocatos; quibus arbitramur annumerandum* S. B Donatianum Martyrem, *licet urbe* Sirtha, Sytha, Siſta *ſcribatur: quia nomen eſt apud Afros uſurpatum, & litteræ S & C, uti in pronuntiatione ante vocales I aut Y apud plurimos non differunt, ita ſæpe in nominibus propriis non ſatis diſtinguuntur. De hoc ergo* Sancto Donatiano, in civitate Sirtha *ſeu* Cirtha Martyre, *agunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, & cum iis alia antiqua Mſc. Romanum Cardinalis Barberini, Trevirenſe S. Maximini, atque Leodienſe S. Lamberti ſub nomine Adonis. Idem vero ſed palæſtra nulla indicata, nominatur in Mſc. Flerario Sanctorum, & Mſs. Pariſienſi Labbæi, Auguſtano S. Udalrici, & alio Eccleſiæ Pragenſis. Per errorem quoque, ut facile fit, bis* Donatianæ *ſcribitur, & ſemel* Dacianæ; *ſed forte propter* S. Dacianam, *Carthagine hoc die paſſam, uti jam dicetur.* E

DE SANCTIS TIMIDENSIBUS

D.P.

IN PROCONSULARI AFRICÆ PROVINCIA.

Ex veteri Kalendario Carthaginenſi,

XVIII KAL. MAJI

C K*Alendarium iſtud, a nobis ex ejus eruderatore Joanne Mabillone pluribus laudatum, deſcriptumque ad* XV *hujus menſis ubi de* S. Flaviano; *pro hoc die* II Kal. Junii Sanctorum Timidenſium *Natalitium ſuggerit, alio quidem nullo teſtimonio confirmabilem nobis, ſed nec alterius confirmationis egentem; quando de Natalitiis domeſticorum Sanctorum certiſſimo pra ceteris teſtari poteſt ipſe Carthaginenſis Eccleſia, cujus hoc Kalendarium fuit, minime copioſum nominibus, nec plures quam octoginta per annum dies, ſui alicujus Epiſcopi depoſitione, vel alterius valde memorabilis Sancti, aut omnino patrii nomine inſcriptos habens. Eſt autem ex S. Auguſtini lib.* 7 *contra Donatiſtas cap.* 22 *natus* Fauſtus, Epiſcopus II Timida Regia; *& ex Catalogo eorum qui anno* VI *Hunerici Regis, Chriſti* CCCCXX, *Carthaginem convenerunt* In Proconſulari Proconſulari, *cujus ipſa Carthago caput eſt*, Benenatus Tumidenſis, IO Corſica *emulare juſſus pro fide.* Regia *cognominari videtur* Timida *illa, ad diſtinctionem alterius Synonyma, unde forſaſſis in eodem Catalogo, inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis, habetur* Secarus Timidanenſis. *Porro cum prædictum Kalendarium ſic turmatim* Sanctorum *meminit*, Martyrum *memoriam agere colligitur ex ſimili deinceps phraſi, quam ibidem indicantur Natalitii dies, puta*, XV Kal. Augoſtas, Sanctorum Scilitanorum; XI Kal. Aug. Sanctorum Maxulitanorum, III Kal. Aug. Sanctarum Tuburbitanarum; XVI Kal. Nov. Sanctorum Volitanorum, *quorum locus nativitatis vel certaminis inera Provincia Proconſularis terminos eſt notus: & pro Scillitanis quidem de Martyrii titulo conſtat ex aliis, ad dictum eorum diem proferendis. Neque alia phraſi utitur Kalendarium, quando inter paucos exteros meminit*, Kal. Aug: Sanctorum Machabæorum; *&*.... Kal. Sept. Sanctorum Maſſæ Candidæ. *Utinam hoc indicio habito, alicunde eruatur diſtinctior notitia, non ſolum iſtorum* Timidenſium *aliorumque jam nominatorum locorum; ſed etiam eorum quos idem Kalendarium habet ad Mauritaniam Cæſarienſem pertinentium* IIII Kal. Nov. Vageuſium..... Id. Nov. Sanctorum Capitanorum (*ita, ut reor, dictorum a civitate ſua* Caput-cillanum *dicta*) *&* IIII Non. Febr. Sanctorum Carteienſium, *ubi legendum cenſeo* Carteonenſium. *Quod ſi de his incertum eſt quærenti, multo difficilius venietur in notitiam eorum, quorum Natales appellantur*, III Id. Dec. ſanctarum Eronenſium, Martyrum, XVI Kal. Febr. Sanctorum Ruhrenſium, XIIII Kal. Febr. Sanctorum Tertullenſium & Frearienſium, *ac denique ad* XIII Kal. Martii Sanctorum Petrenſium. *Nam nec loca quidem nota habeu-*

Ex uno ſed mutilato teſtimonio,

In Proconſulari provincia,

F *forte alii ſimiliter inducti Martyres.*

In Mauritania Cæſ.

& alibi in Afric.

A *habentur, unde nomenclaturam hi accipiunt: quare ſic omnes conjunctim proponere hic placuit: quos equidem opinor ſub Imperatoribus Gentilibus paſſos univerſos, nul-* D *los ad Wandalicam perſecutionem ſpectare, ad quas Geſſinius eos more ſuo amandaſſet, ſi notitiam eorum nactus fuiſſet.*

DE S. DATIANO SEU DATIANA

MARTYRE CARTHAGINE IN AFRICA.

D.P.

Ex S. Hieronymi Martyrologio.

XXII MAJI

DAtianum *ſive* Datianam Carthagine *celebrant eadem antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, Lucenſe, Blumianum, & Corbejenſe Pariſiis excuſum. At vetus Ms. Reginæ Suecíæ, laudatum ab Holſtenio in Animadverſis ad Martyrologium Romanum, iſta habet:* Carthagine natalis S. Datiani. *Paleſtra autem omiſſa, nomen* Datianæ *legitur in Ms. Pariſienſi Labbæi; &* Datiani, *in Ms. Auguſtano S. Udalrici. Nec plura niſi ſex codicum teſtimonia reperimus. Oportet tamen fateamur, non admodum celebre fuiſſe Eccleſiæ Carthaginenſi hoc martyrium, quando in præfato ejus Kalendario illius nulla mentio inveniturs niſi ſuſpicari quis velit, jamjam memoratos* Sanctos Timidenſes, *Carthaginem deductos, adcauſam fidei coram Proconſule dicendam, ibique martyrium conſummaſſe; quorum anteſignanus fuerit* Datianus, *ſolus in Martyrologio nominatus.*

DE SS. PAULINO ET ISICHO

G.H.

MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

XXII MAJI

PRædicta *Martyrologii Hieronymiani apographa concludunt hunc diem & menſem his verbis:* In Antiochia Paulini & Iſici. *Pro hoc in Epternacenſi exaratur* Iſtici, *ſed cum priore lectione conſentiunt Martyrologia Mſs. Romanum Cardinalis Barberini, Atrebatenſe Eccleſiæ Cathedralis, Tornacenſe monaſterii S. Martini; & in his duobus appellatur eorum* natalis, *& additur* Juſtus. *Sed hic pertinet ad Sanctos Hiſpanos, Gerundæ paſſos. At non appoſita paleſtra memorantur ambo in Mſs. Progenſi Eccleſiæ primariæ, & alio nobis Pariſiis a Philippo Labbe ſubmiſſo, ſolus autem* Iſicus *in Ms. Richenovienſi in Suevia. Plura ſi quis de his Martyribus cognoverit, libenter addiſcam: nec enim diffitebor, non auſurum me fuiſſe a Gerundenſibus Martyribus eos ſeparare, illoſque differre ad Junium, niſi tam concorditer in omnibus Hieronymiani Martyrologii exemplaribus inventrentur adſcripti* Antiochiæ, *interjectis etiam Martyribus duobus Cirthenſi uno, Carthaginenſi altero, paulo ſuperius nominatis.*

DE S. SIMPLICIANO MARTYRE

PICTAVIS IN GALLIA.

G.H.

Sylloge de ſacro illius cultu.

XXXI MAJI

EXtant Litaniæ Pictonicæ Sanctorum, qui otiu vel incolatu Pictonum oram nobilitarunt, ab Henrico Ludovico Caſtanæo de la Rochepozay Pictavorum Epiſcopo concinnatæ & diſpoſitæ, notiſque illuſtratæ: *in quibus invocatur* S. Simplicianus Martyr, *& de eo iſta annotantur*: Simplicianus, viro Conſulari & Pictonicæ provinciæ Rectore oatus, quod idolorum cultum ſperneret, patris juſſu juxta Pictavorum urbem gladio obtruncatus eſt, in prato Ponti S. Cypriani conterminο, ubi Crux memoriæ cauſa antiquitus poſita eſt. Ipſius nomini parochialis eccleſia intra moros ejuſdem urbis conſecrata eſt: *additurque in margine, colli hoc* XXXI Maji: *ad quem diem cum hoc elogio celebratur a Sauſſajo.* Pictavis S. Simpliciani Martyris, qui adoleſcentulus a Juſto patre, injuſto & impio, quod Chriſti fidem coleret, gladio obtruncatus, incliti martyrii lauream gloriose emeruit.

Cultus.

Eccleſia parochialis.

a *In Pictavienſi, ut vocant, Pullario, id eſt, Regiſtro beneficiorum urbis inter parochiales eccleſias numeratur ſupra citata,* S. Simpliciano *dicata; cujus Parochum conſtituendum Abbas S. Cypriani præſentat Decano Eccleſiæ Cathedralis, ad quem ſpectat, illud Beneficium conferre.*

In Officiis propriis Eccleſiæ Pictavienſis præſcribitur ſolemnitas S. Simpliciani Martyris, *celebranda hoc* XXXI *Maji ſub ritu duplici, & hæc Oratio*: Deus qui Beatum Simplicianum Martyrem, in adoleſcentia conſtitutum, in agone certaminis roboraſti; præſta quæſumus, ut ejus meritis & precibus æternam gloriam conſequi mereamur. *Item hæc*: Deus qui Eccleſiam tuam meritis & precibus beatiſſimi Martyris tui Simpliciani mirifico ſplendore clarificas; concede propitius, ut qui memoriam illius veneramur in terris, interceſſorem eum apud te habere mereamur in cælis. *Pro ſecundo Nocturno hæc ponitur Lectio*: Simplicianus, viro Conſulari & Pictonicæ provinciæ Rectore natus, adoleſcens piorum virorum monitis in Chriſtum religione fretus & confirmatus eſt. Quod cum reſciviſſet pater, & idolorum venerationem a filio haberi contempſiſſet; in eum capitis obtrunctatione juxta Pictavenſem urbem animadverti juſſit, eaque ratione Simplicianus Chriſtianæ fidei illuſtre perhibuit teſtimonium. *De ſancti corporis Reliquiis, quas veriſimile eſt in proprii nominis eccleſia aliquando fuiſſe, mirum eſt nihil dici a quoquam.*

Oratione propria.

& Lectio 4.

D

DE SANCTO SILVIO

EPISCOPO TOLOSANO IN GALLIA.

G. H.

Ex Vita S. Exuperii ſucceſſoris,

SECULO VI

Cultus ſeptimi Maji.

Epulcrum S. Silvii repertum.

E

B

Eccleſia ad honorem S. Saturnini ab exſtat tempore.

Tempus Silvii.

C

F

G. H.

PHilippus *Ferrarius in Catalogo generali ad hunc diem* XXXI *Maji ita habet*: Toloſæ S. Silvii Epiſcopi ejuſdem civitatis. *Annotatque ea ſe tradere* ex tabulis Epiſcoporum Urbis Toloſæ, & libello Officiorum propriorum Eccleſiæ Toloſanæ. *Habemus nos dicta Officia, juſſa Caroli de Montchal Archiepiſcopi Toloſani recognita, & anno* MDCXLVII *recuſa, in quibus præſcribuntur propriæ Lectiones, in ſecundo Nocturno ad Matutinum recitanda, eaque fere ex Vita S. Exuperii Epiſcopi ſucceſſoris, ad diem* XXVIII *Septembris illuſtranda, deſumpta, quas hic damus*,

a Silvius, Epiſcopus Toloſanus, B. Hilarii anteceſſoris ſui præclaris veſtigiis inſiſtens, ſuum populique ſtudium erga ſanctum Pontificem Saturninum fovit plurimum ac promovit. Cum enim animadverteret, frequentia fidelium ſepulcra juxta S. Saturnini ſepulcrum extrui, vetitus ne poſt tempus aliquod, præ ſepulcrorum multitudine, dubii aliquid ſuboriri poſſet de ipſius S. Saturnini ſepulcro; ſecum ſerio, de exportandis atque alibi honorificentius collocandis tanti Martyris Reliquiis, cogitare cœpit. Quapropter coacervatis & collectis undique multis pecuniis, magnis ſumptibus & impenſis, templi Toloſani, non quale nunc eſt (nam poſteriotibus ſæculis in hanc magnitudinem, in qua cernitur, extructum eſt) ſed qualiſcumque fundamenta jeciſſe dicitur, & ex parte ædificaſſe. Ad faſtigium tamen perducere non potuit morte interceptus: quare illud inchoatum ſuo ſucceſſori perficiendum reliquit. Is fuit S. Exuperius, qui templum illud non modo abſolvit, ſed in illud etiam S. Saturnini beata pignora, magna eum veneratione, deportanda curavit. Ipſius Silvii tumulus in prænomioato templo non paucis poſt ſæculis repertus eſt, anno ſcilicet milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quinto, Nonis Octobris. Inventa quoque ſuot in eodem loco ſepulcra S. Papuli Martyris, & SS. Honorati & Hilarii Toloſanorum Antiſtitum. Ex illis tunc educta ſunt horum quatuor Sanctorum corpora, & in monumentis aliis, extra hanum effoſſam ſuperius exciratis compoſitu, in ea templi parte, quæ S. Saturnini monumento ſeu ſacello ſubeſt. *Hæc ibi, quæ Nicolaus Bertrandi, in Geſtis Toloſanorum, editis anno* MDXV, *ſic breviter perſtringit*: Sanctus quoque Silvius fuit Epiſcopus Toloſanus. Hic inchoavit Eccleſiam S. Saturnini, quam S. Exuperius conſummavit, ſicuti ſcribitur in geſtis S. Exuperii. Corpus S. Silvii in eadem eccleſia requieſcit, in proprio tumulo lapideo, infra eumdem cryptam ſuper terram. Ejus natalis recolitur prædie Kaleod. Junii. *Reliqua de Inventione & Elevatione dicta ſunt* XXI *Maji ad Actu S. Hilarii Epiſcopi Toloſani. S. Saturninus colitur* XXIX *Novembris. Sauſſajus in Martyrologio Gallicano ad hunc* XXXI *Maji ſcribit*: Toloſæ repoſitio S. Silvii Epiſcopi & Confeſſoris, cujus depoſitioni ſacra eſt dies XVII Februarii. *Verum multum fallitur* S. Silvinus *Epiſcopus alicujus incertæ Sedis, ab hoc* S. Silvio *plane alius eſt, & ejus Acta dedimus dicto* XVII *Februarii, atque diximus obiiſſe circiter annum* DCCXX. *At* S. Silvius *Toloſanus floruit ſæculo Chriſti quarto. Hujus proximum ſucceſſorem ſtatuunt Sammarthani Rodanium, quem alii præponunt, aſſerunt que immediate ſucceſſiſſe S. Exuperium, qui S. Hieronymo valde familiaris uſq; ad annum* CCCCVII *vixit.*

DE SANCTO PASCHASIO

DIACONO ROMÆ,

COMMENTARIUS HISTORICUS,

De ejus cultu & miraculis, etiam in Purgatorio exiſtentis: item de ſcriptis, ab eoque diverſo Diacono Dumienſi.

CIRCA DXX.

Memoria in Faſtis recentioribus.

Elogium ex Dialog. S. Gregorii.

IOannes *Molanus in prima editione Auctarii ſui ad Uſuardum, ad* XXXI *Maji, minore charactere, & prænotata littera* Q, *ad ſignificandum ſequentia habenda*: Romæ S. Paſchaſii Archidiaconi & Confeſſoris, de quo Gregorius in Dialogis lib. 4 cap. 40. Arvernis Sanctorum Confeſſorum Alexandri & Galliæ de quo Gregorius Turonenſis in libro de Confeſſoribus cap. 36. *Petrus Cauſſus eadem tranſtulit ex ſuum Martyrologium Germanicum. De duobus ultimis mox agemus. De priore in hodierno Martyrologio Romano iſta leguntur*: Romæ S. Paſchaſii, Diaconi & Confeſſoris, cujus meminit B. Gregorius Papa. *Hic autem de dicto Paſchaſio, lib. 4 cap. 40 ſub hoc titulo.* De anima Paſchaſii Diaconi, *cum ante egiſſet de igne purgatorio, iſta ſubjungit.*

a Nam dum adhuc eſſem juvenculus, atque in laico habitu conſtitutus, narrati a majoribus atque ſcientibus audivi, quod Paſchaſius, hujus Apoſtolicæ Sedis Diaconus, cujus apud nos rectiſſimi atque luculenti de ſancto Spiritu libri extant, mitæ ſanctitatis vir fuerit, eleemoſynarum maxime operibus vacans, cultor pauperum & contemptor ſui. Sed hic in ea contentione, quæ inardeſcente zelo fidelium inter Symmachum atque Laurentium facta eſt, ad Pontificatus ordinem Laurentium elegit, & omninm poſt unanimitate ſuperatus, in ſua tamen ſententia uſque ad diem ſui exitus perſtitit, illum a-

mando

AUCTORE G.H. *vindicatur in quosdam scholiastas injuria.*

mando atque præfercendo, quem Epiſcoporum judicio præeſſe ſibi Eccleſia refutavit. Hic itaque cum temporibus Symmachi Apoſtolicæ Sedis Præſidis eſſet defunctus, ejus Dalmaticam ferreto ſuperpoſitam dæmoniacus tetigit, ſtatimque ſanatus eſt. Poſt multum vero temporis Germano Capuano Epiſcopo, cujus ſuperius memoriam feci, medici pro corporis ſalute dictaveeant, ut in Angulanis thermis lavari debuiſſet. Qui ingreſſus eaſdem thermas, prædictum Paſchaſium Diaconum, ſtantem & obſequentem in caloribus, invenit. Quo viſo vehementee extimuit; &, quid illic rantus vie faceret, inquiſivit. Cui ille reſpondit: Pro nulla alia cauſa in hoc pœnali loco deputatus ſum, niſi quia in parte Laurentii contra Symmachum ſenſi. Sed quæſo te, pro me Dominum deprecare. Atque in hoc cognoſces, quod exauditus ſit, ſi huc rediens me non Inveneris. Qua de re vir Domini Geemanus ſa in precibus ſtrinxit, & poſt paucos dies redilt, ſed jam dictum Paſchaſium in loco eodem minime invenit, Quia enim non malitiæ, ſe ignorantiæ errore peccaverat, purgari poſt mortem a peccato potuit. Quod tamen credendum eſt, quia ea eleemoſynarum ſuarum largitate hoc obtinuit, ut nunc poſſet promereri veniam, cum jam nihil poſſet operari.

lib 3 cap 11

ex perperam intellectum

B

3 *Hæc ibi, at Capite ſequenti ad hæc Petrus iſta addit:* Placet quod dicis: ſed in tanto vico Paſchaſio hoc animum ad inquiſitionem movet, quod poſt mortem ad pœnalem locum ductus eſt: cujus ferreto veſtis tangi potuit, & malignus ſpiritus ab obſeſſo homine fugari; *Ad qua ita reſpondet S. Gregorius*: Hac in re magna debet omnipotentis Dei diſpenſatio, & quam ſit multiples agnoſci. Cujus judicio actum eſt, ut idem vir Paſchaſius, & ipſe intus ad aliquantum temporis reciperet quod peccaſſet, & tamen ante humanos oculos mira per corpus ſuum faceret, qui ante mortem eis quoque cognoſcentibus pia opera feciſſet: ut neque hi qui bona ejus viderant, de eleemoſynarum illius æſtimatione fallerentur; neque ipſe fine ultione laxaretur culpa, quam nec eſſe culpam credidit, & ideirco hanc fletibus non exſtinxit.

Hinc autem fortè natum vulgatum de eleemoſynis Sancti.

4 *Hæc S. Gregorius, cui ſententia confirmanda ſervire poteſt exemplum ſimile de* S. Vitalina XXI *Februarii, ex S. Gregorio Turonenſi. Ea taparro Paſchalii excuſatione qua utitur Gregorius Magnus, infert in Notis Baronius* ea verba, quod in ſeoteotia ſua uſque ad diem exitus ſui perſiteeit, vel eſſe excluſiva intelligenda, quaſi ſic perſiterit in ſententia, ut tandem die obitus ſui pœnituerit; vel dicere neceſſe eſt, Paſchaſium, vertente adhuc illa de electione Symmachi controverſia, ex hac vita migraſſe... Prædicturum itaque alterum præceſſiſſe neceſſe eſt; cum ejus ſanctitati adſtipulari virtute egregii miraculi viſus ſit Deus; imo & honeſtam ſepulturam tegumento Dalmaticæ adeptus fuerit. *Ubi Baronius plurima de uſu Dalmatica habet, quæ ibi videri poſſunt.*

C

cum quo non ita exactis S. Germani.

5 *De dicta Laurentii cum S. Symmacho contentione latius agendum erit ad Vitam* S. Symmachi, *qui creatus eſt anno* CCCCXCVIII, *mortuus anno* DXIV, *ſepultus die quo colitur* XIX *Julii, quando Acta erunt illuſtranda. Interim videri poteſt elogium de eo in veteribus Catalogis Summorum Pontificum, a nobis editum ante tomum primum Aprilis pagina* XXXV. *At* S. Germanus, *Epiſcopus Capuanus, cujus animam S. Benedictus in cælum ab Angelis ferri vidit, colitur* XXX *Octobris. Unum hic miror, quomodo Ferrarius ejus non meminerit, in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi nullum ejus elogium profert; neque ibidem in Indice Topographico nomen allegat; aſt in Indice Alphabetico ſſa legnntur*: Paſchaſius Diaconus Romæ; Maji. *Interim neque eo die neque in Appendice ejus mentionem facit, & fortaſſis* 31 Maji *voluit imprimi; nam & alios aliquot ſimiles defectus ſic videas in indice illo ſuppletos. Nicolaus Brantius Epiſcopus Sarcina, in Martyrologio Poetico, illos verſus edidit de eodem Sancto.*

Abbas S. Symmachi & S. Germani

D *Brantius apud Ferrarium.*

Paſchaſium Præſul laudat quia maximus, omni
Eloquio laudis dignus habendus erit.

Conſtantinus Ghinius, in Natalibus Sanctorum Canonicorum, aliquod ejus elogium ex S. Gregorio depromptum habet, & Maſinus in Bononia perluſtrata aſſerit in Eccleſia S. Jacobi Majoris aliquos S. Paſchaſii *Reliquias aſſervari; ſed num hujus, quis auſit certo aſſeverare, quando nec Roma quidem nota ejus Reliquia ſunt?*

Atlas ab eo Schotus Diacensis Scriptor Hiſpanicus Dumiensis.

6 *Georgius Cardoſus in Hagiologio Luſitano ſuis adſcribit ad hunc diem* S. Paſchaſium; *& ante illum Antonius a Purificatione in Chronologia monaſtica Luſitana, quaſi in Luſitania natus, fuiſſet monachus & diſcipulus S. Martini, primo Abbatis, dein Epiſcopi Dumienſis ac poſtea Bracarenſis, ejuſque juſſu de Greco in Latinum tranſtuliſſet aliquot Conciliа Orientalia, atque ſententias antiquorum Patrum Ægyptiorum. Imo libri ſeptimi de Vitis Patrum apud Roſweidum iſte eſt titulus Prologi*: Domino venerabili Patri Martino Presbytero & Abbati, Paſchaſius, *qui in priori titulo appellatur* S. R. E. Diaconus. *Verum de eo titulo Roſweidus Prolegomeno* 14 *dubitat: ſed quia ante impreſſum reparerat, voluit mutare. Acta S. Martini Dumienſis illuſtravimus ad diem* XI *Martii, ubi oſtendimus eum anno* DLXXX *mortuum eſſe, cum circiter annos viginti vixiſſet in Galicia; & S.* Paſchaſius, *de quo hic agimus, pridem ante diem obierat ultimum. Nam S. Germanus videtur ex hac vita diceſſiſſe anno* DXL *die* XXX *Octobris, cujus ſucceſſorem S. Victorem ordinatum fuiſſe anno* DXLI *ſcribit Ughellus in Epiſcopis Capuanis, prout latius dicendum die* XVII *Octobris quo colitur. Jam quo annis ante ſuam mortem S. Germanus viderit* S. Paſchaſium *in* Angulanis thermis, *ſive* blaneis Neapolitanis, *quadeim* Sudatoriis S. Germani *dicta fuerunt, non conſtat. Imo ex conjectura Baronii eſſet mortuus forte ante Romanam Synodum, in qua* ab Epiſcopis centum & viginti quinque redintegratus eſt Sedi Apoſtolicæ B. Hormiſdas, & damnati Petrus Altinas & Laurentius Nucerinus: *atque ita obiiſſet* S. Paſchaſius *ſub finem ſæculi quinti aut initium ſequentis: teſtimonio autem S. Gregorii ſaltem temporibus Symmachi Papa defunctus eſt, adeoque toto dimidio ſæculo prius, quam Martinus ordinaretur Dumienſis Epiſcopus.*

E

F

forte ei hoc ſcripſit Eugippius Vitam S. Severini.

7 *Baronius ad annum* 496 *num.* 50 *cenſet hunc eumdem eſſe* Paſchaſium Diaconum, *cui Eugippius Presbyter inſcripſit Vitam S. Severini Noricorum Apoſtoli, quam cum nerinſque epiſtola dedimus* VIII *Januarii, ubi Eugippius aſſirit ſe ſcribere biennio elapſo poſt Conſulatum Importuni, alii Opportuni, proinde anno* DXI, *ac ſic obitus* S. Paſchaſii, *poſſet referri in annum* DXII, *quo adhuc præerat Eccleſia univerſa Symmachus, & Capuana S. Germanus. Conveniunt ergo nomen, tempus, & ordinis Eccleſiaſtici gradus, qua rem ſatis probabilem ſatiunt, non omnino certam; cum plures ejuſdem nominis potuerint eſſe Diaconi, illique eruditi. Libri ipſius de* Spiritu ſancto, rectiſſimi & luculenti *a S. Gregorio appellati, primo editi fuerunt Coloniæ anno* MDXXIX, *dein tranſlati ad Veterum Patrum Bibliothecam, ſæpius ſunt recuſi, ſub hac Præfatione, qua ad aliquod doctrinæ & ſtyli ſpectnen hoc loco meretur, correctis typographicis mendis nonnullis, delibari.* Fides Catholica in univerſum mundum per Patriarchas & Prophatas, gratiæ diſpenſatores, Spiritu ſancto infinoante diffuſa eſt. Hanc Apoſtolica ſolicitudo atque perfectio, ſicut per ſanctas Paginas dilataverat, ita per Symboli ſalutare mira brevi-

Liberum de Spiritu Sancto ordinem.

tate

tatis collegit, & tamquam per diverſas remediorum ſpecies diſpoſuit in corpus unum, ac veluti ex innumeris aromatibus pretioſum confecit unguentum, cujus odor omnes fines tertę potentia fragrantię ſpiritualis implevit, ut in ipſo univerſitatis * aſſenſu virtus appareat. Et quia oportet ut erantibus, quaſi parvulis & ignaris, * prima Chriſtianę traditionis elementa repetamus, in hac Symboli perfectione & unitas evidenter aperitur & trinitas; dum ter repetita confeſſio, Patri & Filio & Spiritui ſancto, nonam credulitatis reddit obſequium . . . . . In hoc ergo numero atque myſterio, in quo & ſanctus Abraham de innumeris gentibus triumphavit, Seniorum (*in Synodo Nicæna*) hoſtem fidei *Arium*, ſub una Patris & Filii & Spiritus ſancti prædicatione confundo. Unde etiam intelligendum eſt eos (*Macedonianos*) qui in Spiritum ſanctum, ſub æterna damnatione blaſphemant, aut ſine * profeſſione Symboli baptizatos, aut in ipſo * fidei Symbolo * ad Fontem meantes, ante quem omnis homo diabolo renuntians confitetur, Credo & in Spiritum ſanctum . . . hoc eſt dicere, Confiteor illum, Colo illum, Adoro illum, Totum me in jus ejus ac dominium trado atque transfundo, In profeſſionis hujus reverentia univerſa divino nomini debita continentur obſequia.

* al. Ascenſi
* primum.

* profeſſione
* fidei
* ac fronte

DE SS. ALEXANDRO ET GALLA

APUD ARVERNOS IN GALLIA,

G.H.

Ex S. Gregorio Turonenſi & recentioribus Faſtis.

B *vide MAJI Memoria in Faſtis.*

Ioannes Molanus, uti jam in S. Paſchaſio monuimus, in prima editione Auctarii ſui ad Uſuardum, minore charactere & prænotata littera Q, *ad demonstrandum ea ſe* ex quibuſcumque recentiorum collectaneis *accepiſſe, hoc die* XXXI *Maji refert primo* S. Paſchaſium, *ac dein ſubdit:* Arverois Sanctorum Confeſſorum Alexandri & Gallę, de quo Gregorius Turonenſis in libro de Confeſſoribus cap. 36. *Petrus Canifius utriuſque memoriam tranſtulit in Martyrologium Germanicum. Baronius* S. Paſchaſium, *quia* Diaconus Romanus, *inſeruit Martyrologio Romano: de hiſce ſilet. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, retulit illos his verbis:* Arvernis Sanctorum Confeſſorum Alexandri & Gallæ. *Andreas Sauſſajus in Martyrologio Gallicano, ad diem* IX *Martii, iſta habet:* Item ibidem, *Arvernis*, S. Alexandri Confeſſoris, de cujus tumulo infirmorum neceſſitas eraſo pulvere conſequiùut ſoſpitatem. *Idem iterum in ſuo Supplemento ad hunc* XXX *Maji iſta ſcribit:* Claromonte Arvernorum, Sanctorum Confeſſorum Alexandri & Gallæ: quorum miræ ſanctitatis encomia S. Gregorius ſuo in libro de Gloria Confeſſorum enarravit.

C

Ex apud Greg. Turonenſem.

2 *Cum dictus Gregorius Turonenſis capite* 35, *ejuſſet* de ſepulcro, effracto in baſilica S. Venerandi, *dein cap.* 36, *iſta ſcribit:* Sunt autem iſto in loco multa ſepulcra, quæ, ut diximus, fidelium eſſe probantur. Habetur enim ibi tumulus, huic a læva contiguus, longitudine, latitudine, altitudine, omnique poſitione conſimilis. In hujus fronte ſuperiore habetur ſcriptum, Sanctæ memoriæ Gallæ. Eſt & illud nihilominus ſepulcrum multis meritis glorioſum, iuter egreſſum baſilicæ S. Illidii, & ingreſſum templi B. Venerandi, in edito poſitum: in quo ferunt Alexandrum quemdam religioſum fuiſſe ſepultum, de quo frequens infirmorum neceſſitas, eraſo pulvere hauſta potione, extemplo conſequitur ſoſpitatem. Unde tam frequens conſequitur medicamentorum, ac pro aſſiduis beneficiorum commodis transforatum ab aſpicientibus cernunt. *Hæc Turonenſis.*

E

3 *Baronius, cum ad diem* V *Octobris retuliſſet* S. Gallam, Romanam viduam, filiam Symmachi Conſulis, *in Notis addit:* Floruit in Gallis alia item Galla, quæ fuit uxor Eucherii, de qua Ado XVII. Novembris, cujus ſepulcri, meminit Gregorius Turonenſis de Gloria Confeſſorum capite XXXVI, *Ado dicto* XVI *Novembris profert longum encomium S. Eucherii Epiſcopi Lugdunenſis, in quo ſub finem iſta habet:* Huius uxor Galla, in ſancto habitu Deo ſerviens, ſpeluncam ejus ingreſſa, omne illic vitæ ſuæ tempus in ſtudio religionis exegit. *De ea ejuſque filiabus, ad dictum diem latius agetur. Quantum enim colligere poſſumus, ab hoc S. Galla facile diſtinguitur ea, quæ procul ab Arvernis in Delphinatu vixit & obiit: ubi fuiſſe filii ſpeluncam indicat idem Ado, cum ſcribit, latuiſſe Eucherium* ſuper fluvium Drumentiam, retruſum in ſpecu. *Jacobus Branche, in Vitis Sanctorum & Sanctarum Arvernia atque Velaunii, edito anno* 1652, *verba S. Gregorii Gallice reddens, allegat librum eccleſiarum Claromontanarum, in quo ſaltem mentio fiat eccleſiæ*, S. Alexandro *conſtructæ. De præſenti cultu nihil habet, vir alias in talibus diligens; unde ſuſpicamur cum plane intervidiſſe, nec ullam Reliquiarum extare memoriam. Affirmamus autem, quod cum dictus Auctor citet etiam Molanum, & hic* SS. Alexandrum & Gallam *ponat die* 31, *ipſe illos collocet die* 3; *& veremur ne in ordinandis chartis, quibus continebantur vitæ ab eo ſcriptæ, oculos fugerit poſterior* 1xfia, *& ſic ad diem* 3 *ſint relati.*

Nec videtur ſuſſe anno S. Eucherii.

alii memoriam die

DE S. HELMTRUDE RECLUSA,

IN PADERBORNENSI VVESTPHALIÆ DIOECESI.

G. P. SYLLOGE HISTORICA.

SEC. X. VEL XI. Herisia natalis Sancta.

HErisia, vulgo Herse, *perantiqua Virginum Canonicarum Collegio, post annum* DCCCLXXV, *fundato, insignis locus, & multis Sanctorum Reliquiis olim exornatus, pluribus describitur* XX *Maji, ubi de* S. Sarturnina Virgine ac Martyre, *veteri ibidem Patrona, agitur. De eadem, in vetusta quadam Aforum Ursalanorum Appendice apud Crombachium, ita legitur, ut simul nobis videatur notitia dari ejusdem Sanctæ, de qua in titulo agere proposuimus:* Est locus in Saxonia (*Inferiori scilicet, VVestphaliam totam complexa*) Herse, ibique usque hodie gloriosa Sanctimonialium congregatio, ubi Ineluſa quædam, incomparabilis vitæ & specialis meriti, Helendruda, nata & nutrita, peracto sanctissime vitæ cursu, nunc corporaliter in pace quiescit; quamvis ultimi temporis sui aliquantum in monte, quo civitas Iburg, *Osnabrugensis dioecesis*, sita est, in eadem sanctitate exegerit. Hujus vitæ & sanctitatis tot sunt testes, quot vel hodie Herſæ Sanctimoniales sunt, vel abinde fuerunt: & verissime; utpote Deo verbis hominum adstipulante. Usque hodie enim, ad tumulum ejus, frequenter redditur lumen cæcis, gressus claudis, infirmi ad usum vitæ reparantur, & obsessi ab immundis spiritibus emoodantur.

Ultimumque exegisse aliquantum in monte, quo sita est Iburg.

Inde Vitæ Calendario Paderbor.

2. *Ita ille, non quidem antiquissimus scriptor, & qui ante sæculi non multæ vitæ, ex judicio Crombachii in Vindiciis Ursulanis pag.* 24; *idcirco tamen istius cultus S. Helendrudæ (ut vocat ipse) apud Herisienses notissimi suo tempore. Quapropter nequeo dubitare, quin ipsa sit, cujus hoc die nomen cum nominibus* SS. Cantii, Cantiani, Cantianillæ, & Petronillæ, *reperit noster Joannes Gamansius eadem vetusta manu*, in perantiquo, *ut loquitur*, & insigni pergameno kalendario Bibliothecæ Cathedralis Paderbornæ, *sic scriptum*, Helmtruth, Ancilla Dei & Recluſa; *eodem scilicet modo, quo alibi in eodem Kalendario, concurrentibus propriis diœcesis Patronis, horum nomina nominibus veterum Sanctorum cæterisque communium adscribuntur, ut ait ille: quare nec dubitat ipsam absolute* Sanctam, *scribere in suis ad præfatum kalendarium Notis. Nunc quod ejus nulla, apud Herisienses veneratio, fortassis usu memoriæ superst, factum videtur bello Christiani, Dueia Brunsvicensis hæretici, quo* Reliquiæ templi, *eversis tumbis, per totum pavimentum dispersæ fuerunt, nec sine confusione a sacris Virginibus iterum collectæ; usu forte autem ullique vastatione monasterii contigerit, sepulcrum* Helmtrudis *violari, & alio asserri corpus vel dispari.*

Ejus ultimum exegisse aliquantum in monte, quo sita est Iburg.

3. *Hunc, ut habet eadem Ursulana Appendix*, longa seriе temporum, *post Sanctarum Virginum Martyrium*, evoluta, apparuit per visum S. Cordulæ; eamque, quasi concubernalem suam, an se agnosceret, requisivit. Illa autem, quamvis sancta & mente jam Deo proxima, tamen adhuc corruptibilis, & quasi corruptio incorruptelam non sustinens, divinæ venustatis & gravitatis personam abhorruit: erat enim Virgo Dei ultra omne artificium hominis vestita multifice, coronam liliis rosisque alternantibus intextam gestans in capite. Famula ergo Dei, ex pavore respirans, indignam se Majestatis agnitione esse respondit; Cum ego, inquiens, carnalis peccati fim legibus obnoxia; tu autem, jam in ordinem Cælicorum assumpta, totius sis corruptionis aliena. Tum illa, Noveris, inquit, me unam ex sacro Colonienſium Virginum numero fuisse; quæ, illis in agone Christi triumphantibus, una nocte supervixi; sequentique die, mortis enpida, ultro me carnificibus obtuli; sicque in Christo moriens, nec Sorores meas deserui, nec socialem Martyrii coronam amisi. Itaque eum illatum gloriosissimi transitus diem debita jam devotione tota Colonia veneretur, mei nominis nec brevis adhuc recordatin agitur. Proinde nunc veniens id tibi injungo obedientiæ, quo Sanctimonialibus, ad corpora nostra devote excubantibus, denunties ex me; ut, cum Sororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima die & mihi aliquid veneratinnis impendant: quia minime eis expedit, ut inter omnes quæ illic pausant, mei tantum nominis reverentia nulla sit. Cumque illa de nomine ejus requireret, jussa est a Virgine frontem ejus intuerl, ut hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quod illic exaratum inveniret. Paruit illa, vidit, & legit; distinctisque syllabis, Cordula, distinctum scriptum invenit. Famula igitur Dei ad Sanctimoniales divinum oraculum retulit; creditumque est ae deinde statutum, ut cum Sanctarum Virginum solennitas agitur, sequens dies S. Cordolæ laudibus impendatur. B *Proprium Deinde festum post & institutum*

4. B. Imadus, *post annum* MLII *Paderbornensis Episcopus, reliquit Ecclesiæ suæ proprio studio auctum Martyrologium, ubi, ad hunc ultimum Maji, præscribitur faciendu* Commemoratio Hildrudæ, Dei ancillę & in Herisia Recluſæ, cui revelata fuit S. Cordula. *Ita unum idemque nomen variè scribitur, & cultus ejus aliquis magis magisque confirmatur; etsi neque Sanctæ neque Beatæ titulus adscribatur. Colitur ipse* S. Cordula XXIX *Octobris, ad quem diem pluribus erit de ea agendum: interim ex Crombachio pag.* 498 *note, quod* Bruno II, Archiepiscopus Colonienſis, aliquod S. Cordulæ altare consecravit, anno MCXXXV, & festivitatis, ut jam eo tempore, a pridiana diversæ, meminit. *Hoc si ita est, videtur omnino* Helmtrudis, *sive (ut alii scribunt)* Helintrudis *vel* Helendrudis, *sæculo* X *aut* XI *vixisse; de qua utinam plura scripta sint, & aliquando efferri in lucem possint. Ipsa interim hic collocata, expungi possunt, quæ in ordine Prætermissorum de ea scripsimus, velut plenius de ea tractaturi ad diem* S. Cordulæ *mense Octobri.* F *Ipse habetur in hoc Martyrologio.*

Videtur quo vixisse sæculo X, aut XI.

Appendix de S. Cordula Ursulana.

D

DE B. MATHILDE VIRGINE

EX DIEZZENSI PRÆPOSITA, ABBATISSA OETHILSTETINENSI,

ORDINIS CANONICORUM REGULARIUM S. AUGUSTINI,

DYEZZÆ IN BAVARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

De ejus Familia, Vita, Translatione & Cultu.

CIRCA MCLX. *Ex nobiliſſima familia Andecenſi.*

WIgulejus Hundius, *prætor Metropolim Salisburgenſem, quam Additionibus pluribus auctam atque in tres tomos diſtinctam vulgavit Chriſtophorus Gewoldus, indiſcriminatim ſub nomine Hundii ſolitus allegari; ſcripſit etiam Stemma genealogicum nobilitatis Bavaricæ, anno* MDCIII *Germanice excuſum: in quo a pagina* 20 *late deducit* familiam antiquorum Comitum Andecenſium, Dyezzenſium, Hohenwartenſium, Wolfradthauſiorum, Thauriorum, Ducum Dalmatiæ, Meraniæ, Voitlandiæ, Marchionum Iſtraviæ, & Palatinorum Burgundiæ: *& deinp.* 26 *deſcribit ex hac familia* Bertholdum, Comitem Andecenſem & Dyezzenſem, patrem B. Mathildis Virginis: *quæ ſotulo Chriſti* XII *in monaſterio* Dyezzenſi, *in Bavaria ſuperiore ad lacum Ambra ſito, antiquis* Damaſia *dicto, ſanctè vixit, & mortua multis miraculis clarnit. Idem Hundius tomo* 2 *Metropolis pag.* 259 *de variis fundationibus hujus monaſterii agit: & deiu,* Tertia fundatio, *inquit,* facta anno MCXXXII per Illuſtres Principes Bertholdum Comitem de Andechs & Ottonem Comitem de Wulfradzhauſen, una cum uxoribus Suphia & Laurita & liberis earum; qui arcem ſuam Damaſium verterunt in monaſterium, conſtruentur ibi eccleſiam in honorem B. Mariæ Virginis, dotantes eam monilibus & prædiis nec non pluribus privilegiis, ratione advocatiæ & quarumcumque ſanctionum offerentes eam tutelæ B. Petri & Sedis Apoſtolicæ. *Et pag.* 261 *ſubjungitur* Diploma Innocentii II Papæ, datum dicto anno MCXXXII. *En tibi parentes B. Mathildis, qui infra in Vitanominantur* Bertholdus Comes, *& ejus uxor* Saphia, Comitiſſa Amertalia *alibi dicta. Fratres fuerunt* Bertholdus II Comes Andecenſis, *qui ducta uxore propagavit ſtirpem; &* Otto Dux Meraniæ *&* Comes Andecenſis, *factus anno* MCLXXVII *Epiſcopus Bambergenſis, qui anno* MCLXXXII *dedicavit Eccleſiam Dyezzenſem ad honorem B. Mariæ Virginis, præſente Hartwico Auguſtæ Epiſcopo, & prædiis compluribus donavit, anno* MCXCVI *vita functus, adeoque diſtinguendus a S. Ottone I Bambergenſi Epiſcopo, anno* MCII *conſecrato & an.* MCXXXIX *mortuo die ſecunda Julii, cujus tunc Vita danda erit. Sorores* Mathildis *fuerunt* B. Enphemia *monaſterii S. Altenis Abbatiſſa, anno* MCLXXX *defuncta, & apud ſororem in cecchſia Dyezzenſi ſepulta, omi dicitur die* XVII *Junii facta eſſe: &* Giſela, *nupta Dipolde Comiti Bergenſi in Suevia, ex quibus geniti* Udalricor *ſecundus, Epiſcopus Paſſavienſis, aliquibus* Diepoldus *dictus; ejuſque frater* Magnoaldus, *itidem Paſſavienſis Epiſcopus, tum* Otto *ſecundus, Epiſcopus Priſingenſis; &* Henricus *itidem ſecundus, Epiſcopus Herbipolenſis, ac denique* Ulricur, *loco patris Comes Bergenſis, aliique ab Hundio indicati.*

B *Bertholdus pater B. Mathildis*

fundat eccleſiam Dyezzenſem ſub an. 1138.

C *frater Virginis Bertholdus Comes & Otto II Ep. Bamberg.*

Sorores B. Enphemia & Giſela mater 4 Epiſcoporum.

2 *Inter alia quam plurima monaſteria, ab hac familia conſtructa & fundata, apud Hundium pag.* 20 *primo loco nominatur* Lanckenheimlum; in montanis Voitlandiæ, tribus a Culmbachio milliaribus verſus Bambergam, *in cujus eſt dioceſi ſitum*; magnificentiſſimum, *inquit Jongelinus, &* munificentiſſimum Ciſtercienſis inſtituti cœnobium, anno MCXXXII fundatum ab Othone Comite de Orlemund, Principe Meraniæ, ejuſque uxore Domina Beatrica, & utriuſque filio Othone Domino in Miſtelfeldt in proximo pago, cujus templum arx fuit Meraniæ Ducum. *Hujus cœnobii Monachus* Engelhardus, *ex Abbate forſan alterius innominati monaſterii,* Vitam B. Mathildis graviter conſcripſit: quam ſolidis plenam virtutibus, nun immerito theſaurum quis dixerit, *ut præfatur Henricus Canſius, qui illam libro quinto Antiquarum ſuarum Lectionum inſerut, extra quam alii nonulla minus ſolida affirmant, ut infra notabimus. Non indicatur ibi annus aut dies obitus: Andreas tamen Brunnerus parte* 3 *Annalium Bojorum* a pag. 421 *epitomen vitæ tradens, ipſum ad annum* MCLX *aſſeris obiiſſe. Aliam epitomen edidit Matthæus Raderus tome* 1 *Bavariæ Sanctæ, ubi ſcripſit,* IV Kal. Martii ſepultam, *ut tunc inter Prætermiſſos diximus, rejecimuſque in hunc axat Maji; quo eam obiiſſe anno* MCLX *certius edocti ſumus ſcripto Domini Simonis Propoſiti Dyezzenſis, & DD. Innocentii Keſerhoberi atque Thomæ Durri ſucceſſive Decanorum. Horum poſterior pro die anniverſario profignato allegat Aventiarium Dyezzenſe antiquum item Kalendarium vetus, & monaſterii Chronicon anno* MDXX *ſcriptum (quæ omnia etiam definunt annum mortis* MCLX) *ac denique Martyrologium ſcriptum ab anno* MCCCCLXXIII, *ex quo annis ſingulis ad talem diem hæc leguntur,* Monaſterio Diezzenſi depoſitio B. Machtildis, Virginis & Abbatiſſæ filiæ Fundatoris ejuſdem cœnobii. *In Kalendario tamen præſato notatur (eodem teſte) obitus* Machtildis XII Kal. Junii. *Cujus diverſitatis ratio videtur eſſe, quod* XXX *Maji obierit Beata, ſed* XII *depoſita fuerit ſolumi exequiarum officio. Idem Thomas Durr miſit ad nos in forma probante, ſub aſſeſtatione Notarii Cæſarei Joannis Georgii Herrmanni, anno* MDCLXXXII, XIX. *Octobris, fidem ſuam obligantis, ex veteri monaſterii Dyezzenſis codice uberius Vitæ compendium deſcriptum circa annum* MDXXXV; *& vetuſtius aliud ex loci ejuſdem Chronico, per Fr. Sebaſtianum Mechtobert, ejuſdem Dyezzenſis cœnobii alumnum, compilato circa annum Domini* MCCCLXV.

a *Lanckenheimerſt monacho Engelhardo ſcripta Vita Beatæ.*

E

F *Annus & dies obitus ex antiquis ſcriptis.*

3 *In hoc (num utrumque nihil continet quod Alia præmorata non habeam) altera manu invenitur poſtmodum adnexa hujuſmodi appendicula*; Anno virginei partus MCCCCLXVIII, in die Sanctorum Martyrum Gordiani & Epimachi, *id eſt* X *Maji*, procurante venerando Præpoſito in Dyezzen Mag. Joanne Schon, extumulata ſunt oſſa B. Machtildis, filiæ Fundatoris noſtri, Comitis Berchtoldi, de licentia D. Georgii de Godtzveld, Vicarii Reverendiſſ. D. D. Petri Card. Presbyteri tit. S. Vitalis Romæ & Epiſcopi Auguſtanæ dioceſis. Inventaque ſunt oſſa ipſius Machtildis incorrupta, in ſarcophago lapideo, in profundo terræ, decentiſſime inclula, carnibus & veſtibus tantum conſumptis, excepto velo capitis ejus, quod-

Oſſa an. 1468 elevata.

AUCD. D. P. capiti innixum inventum est, quo se Christo sponsam sacravit. Jacuit autem ibidem in terræ pulvere trecentis & octo annis. Præfatus autem venerabilis Præpositus, ad istar hominis Evangelici, qui thesaurum in agro absconditum invenit, sed tamen abscondere noluit; B. Mechtildis reliquias quas invenit, idcirco in loco quo supra, Pario sepulcro a terra elevato, essdem honorifice reposuit; ut quilibet visitans eborum, devotionis objectum habere posset. Anno autem Domini MCCCCLXXXVIII, Venerabilis Pater D. Joannes Zallinger, præfati D. Præpositi Schön successor Præpositus, considerans populi devotionem & concursum ad B. Mechtildis sepulcrum, voluit pretiosam margaritam inventam, videlicet Reliquias ejus, non abscondere, sed liberum cuique visitandi aditum præbere: quia priorem locum adire non semper conveniebat, eo quod Conventus frequenter ibidem in choro divinis laudibus insistebat. Quare dictus D. Præpositus Zallinger sepulcrum cum Reliquis devote transtulit ad capellam S. Sebastiani, quæ pervia utrique sexui existit.

an. 1488 trans-lationis.

B *Lapis repertus sub capite in hoc usque est.*

4 Considerandum insuper censeo, lapidem repertum in sepulcro B. Mechtildis capiti suppositum, quem prænominati Domini Prælati, ad augendam Christi fidelium devotionem, in absside Aquilonari nostræ majoris ecclesiæ Dyerzensis, circa extremum beatissimæ Virginis Mariæ altare, infigere fecerunt artis cementariæ guaros. Ibidemque tantus devotionis ardor in cordibus fidelium excrevit, ut se, qui osculatus lapidem fuerit, feliciorem in suis operibus succedssum habere præsumat. Nec illud devotionis portentum eis sufficit, quin etiam communi Christi fidelium contributione magnam cereum candelam efficiant; quam isti, quorum interest, tempore tempestatis accendere debent, ne tempestas & grandines nobis noceant. Et cum bonis antecessorum vestigiis inistere laudabile sit; Reverendus in Christo Pater D. Hieronymus, Præpositus, successor eorumdem, volens augmentandi cultus divini posterit occasionem præbere (nam exempla movent) parvum imaginem pectoralem B. Machtildis argenteam, veteri schemate comptam, renovavit; & majorem, integrali hominis effigie, ex argento puro effecit. *Præfatus vero Decanus Thomas, in datis* XXX *Octobris anno* MDCLXXXII, *cum affirmasset, quod* erescit indies, cum ipsius Sanctæ gloria, sufficiane præsertim plebis devotio, quæ singularem prorsus contra tempestates aereas ac segetum grandinationes Patronam illam venerantur, magnoque fructu & gaudio experiuntur; *subjungit, quod* Festum illius, ex recenti indulto Reverendissimi Ordinarii Augustani, celebrabitur in posterum annuatim, cum Officio & Missa ex communi Virginum, feria ss post Dominicam Trinitatis, essque in parochia Dyerzensi dies iste in foro quoque festivus: cum antehac dies illius Natalis sic ageretur feria tv Quatuor temporum Pentecostes a Dyerzensibus tantum. *Qua id fundamento, equidem ignoro: nam anno* MCLX, *qua Sanctæ ipsa obiisse dicitur, dies* XXX *Maji aut* crxt *cum dicta Feria non concurrit, nec aliquo earum annorum quibus facta ossium translatio est: eoque liberius mutatum dicm credo, quod ejus causa nulla certa appareret.*

Ipsa imaginem argenteam fecit pectoralem & renovavit.

C *argentea ejus effigies renovatur.*

festum transferetur in fer. 2 post Trinitatis.

5 In *Ms. Floretio Sanctorum, ad diem* XXX *Januarii, refertur Memoria* Mathildis Comitissæ, *quam* Virginem *hanc* Mathildem, *arbitrati fumus, lectore ad hanc* XXXX *Maji remisso. Hugo Menardus & Gabriel Bucelinus, eandem ad diem* VI *Julii Martyrologio Benedictino inscripserunt, & hos secutus divinæ novissimus kalendarii Benedictini in quatuor tomos extensi auctor, Ægidius Rhambeeck, Scyrensis in Bavaria Monachus;*

Non sub Ordinis Benedictini sed Augustiniani.

allegatque auctorem Vitæ Engelhardum, quasi is Regulæ D Benedictinæ, Mechtildi servatæ asserte meminisset. *Sed neque ibi neque alibi, ullum talis asserti vestigium apparet aut fundamentum. Econtra Innocentius II Papa in citatu supra diplomate*, statuit ut Ordo Canonicus secundum B. Augustini regulam, in eadem ecclesia futuris temporibus conservetur: *& ita* B. Mathildis *in Vita cap.* XX, *cum petiisset ex redditibus datis sibi donari vicinæ ecclesiæ panem in altari consecrandum, addit:* Id quod petii vestra, Pater pia Hartwice Præpositæ, mihi præstet gratia, & confirmetur consensu omnium Confratrum & Dominorum meorum hujus Ecclesiæ Canonicorum. *Et in elogio ipsius Præpositi Hartwici apud Hundium, dicitur*, præter Canonicorum sodalitium, & Sanctimoniales rexisse, separato clausæ cœnobio: idque, ea moderatione & prudentia, quam B. Mathildis earum Præpositæ perspecta sanctitas commendat. *Præfuit Hartwicus Præpositus ab anno* MCXXXII *usque ad annum* MCLXXIII, *& sic usque in nostram ætatem ibidem perseverant Præpositi, eorum qui Canonicam Regulam sub Hartwico* E *susceperunt successores, ut citra controversiam videatur ejusdem adscribendæ* B. Mathildis. *Monasterium quoque Oetilfingense ejusdem cum Dyerzensi instituti fuisse, vel ex eo colligas, quod ex hoc ad illius regimen postulata* Mathildis *fuerit. Si quis nihilominus dubitare vellet, huic opponetur Bulla Sixti IV* anno MCCCCLXXXI, XIII kalendas Novembris, Pontificatus anno XI, *data* Dilectis in Christo filiabus, Abbatissæ & Conventui Monasterii, de Edelstetten, Ordinis S. Augustini, Augustanæ diœcesis. *Hujus Bullæ exemplum authenticum accepimus, sub attestatione & sigillo Augustini Grati, Doctoris & Notarii Apostolici.*

6 *Suggerit sub finem Vitæ auctor, se* in Ms. codice præterea reperisse Hymnum de S. Mathilde, & Officium Missæ de eadem: *& constat ex Appendice post Vitam adjecta, ad tumulum elevatum, & insculpta Beatæ imagine venerabilem, votivam etiamnunc Sacra fieri, atq; defectuosos multos sanari. Missa nihil proprium habet præter hanc Collectam*, Deus qui nos annus B. Mechtildis Virginis tuæ solennitate lætificas: da ut quam veneramur officio, etiam piæ conversationis sequamur exemplo. *Ex officio accepimus Hymnum unum, cum Lectionibus secundi Nocturni.* Hymnus, *ad Sapphici metri similitudinem aliquam male ornatus, sic incipit*; Meritis eelsam, præmio bestam &c. *Lectiones, elegantem Vitæ epitomen continent,* F *dignam hic legi.* IV. Mechtildis Virgo floruit in Germania, per illud tempus, quo maxime in ea & alibi, religiosorum utriusque sexus Principum & reliquæ nobilitatis pietate ac munificentia, pene in immensum crevit numerus monasteriorum. Quare etiam parentes ejus, non minus liberalitate in Deum, quam summo genere illustres, duo Cœnobia fundarunt Lyezzę in superiore Bavaria, ad latus Occidentale, ubi flumen Ambra laenm efficit; In quorum uno Canonicos, in altero Canonicas posuere sub Regula S. Augustini. In hoc Berchtoldus fundator quinquennem filiam, in illo seipsum Deo consecravit. Mechtildis ętate & sapientia proficiens, florem virginitatis, obedientię ac humilitatis ceterarumque virtutem ornamentis ita cumulavit, ut s morte Magistrę una digna videretur, quę reliquit præsesset, sed una reclamaret. V. Ad gubernaculum admotus, exemplo magis quam verbo subjectas erudiit. Nulli duriot quam sibi ipsi, tenui victu, vili vestitu utebatur. Balneeum semper abstinens, carnibus vesci aut vinum bibere ausa non est, nisi semel aut iterum superiori potestate ac jussu coacta:

nec

A nec plumis unquam, ſed paleis incubuit. Verba otioſa aden ſtudioſe cavit, ot unum aliquando ſibi elapſum multis lacrymis & longa pœnitentia expiaret. Qua virtutum exercitatione & regendi prudentia effecit, ut ad nobilium Canonicarum Abbatiam in Suevia gubernandam ab Epiſcopo Auguſtano accerſeretor; quas in ſanctam ac ſponſas Chriſti decentem diſciplinam, ſuaviter juxta & fortiter, reformavit. VI. Gratia ſanitatum prædita, multorum infirmitates, curavit. Ab energumena malum dæmonem orando expulit, eamdemque mutam loqui fecit. Sanctimoniali oculum, ſubula trajectum, tactu reſtituit. Moritoram ſe præſentieus, Dyezzam referri voluit, ut ubi ſe Chriſto donaverat, ibi ab eo reciperetur. Ergo ad iter æternitatis rita ſe comparans, habito ad Virgines Chriſti da caritate & animorum concordia luculento ſermone, placide obdormivit in Domino, anno ſalutis milleſimo centeſimo ſexageſimo. Corpus ejus, cum valo capitis, poſt annos trecentos & octo, ex terra elevatom, & tumba marmorea conditum, frequenti fidalium devotione colitur, ac rite petentibus hodieque impertit divarſa beneficia.

Nomen ortho. ſcriptum.

7 Quod ad nominis orthographiam ſpectat, indicat Simon Præpoſitus, nomeu ejus antiquiſſime ſcribi Mathildis, in Kalendariis mortuorum monaſterii: ſed poſteriotes ſenſim vatiaſſe, ſcribendn Mætbildis, Methildis, Mahtildis, Mehtbildis, Machtildis, Mechthildis, Mæhtildis, ac demum Mechtildis, *uti ſcribunt Raderus & Brunnerus. Nos* Mathildem *eam Simone appellamus, uti ſcripſimus cum Martyrologio Romano*
B *ad* XIV *Martii B. Mathildem Reginam, conjugem Henrici Aucupis Regis Germaniæ, nec dubitamus, quin hinc nomen celebre factum ſit apud poſteros.*

V I T A

Auctore Engelhardo, Ordinis Ciſtercienſis.

Ex antiquis Lectionibus Henrici Canſii.

EPISTOLA DEDICATORIA I.

C

DOmino Præpoſito & Fratribus univerſis in Dyezzen, Engelhardus, pauper & modicus, non modice in Domino valere. Servitium ſervivi vobis neſcientibus, neſcio an & nolentibus, utinam & patienter fereotibus. Theſaurum veſtrum prodidi ego: quæſo, ignoſcite; hoc cogitantes, quia ſecretum Regis celare bonum aſt, Dei autem gloriam revelare honorificum eſt. Io hoc ſcrupulus, quod mea non intereſt, prodidiſſet; veſtrum fuit hoc, & forte cauſamini cum Eſau, quod ego præripoi benedictionem veſtram. Si facerem hoc ſecundo, recte cauſaremini: Supplantavit auim, inquit, me altera vice. Semel operatus ſum pro vobis in ſcribendo Vitam B. Mathildis, utinam benedictionem patris in ea meruerim, & ipſa ſit Rebecca pro me, ne inducat ſuper me maledictionem pro benedictione. Utinam Deus alteram Mathildim mihi det, in qua ſecundam benedictionem promerear, ſcribendn verum, laudando Deum, proponendo exemplum, axtollendo miraculum. Hæc facta ſunt in Mathilde veſtra, imo noſtra, de qua multum rogatus, ſed parum eruditus, ſcripſi quod ſcripſi; & plus feciſſem, ſi plus vel melius ſciſſem. Vellem apud nos jam & alter Apollo inter vot fieri, fiducialiter agens pro Sancta, effetis & vos mihi Priſcilla & Aquila, docentes me quæ ueſcio, ad hæc forte ſcribenda. Eſt tamen locus vobis benedictionis promerendæ, ut omiſſa mea ſuppleatis, errata mea corrigatis, falſa mea deleatis, & laborum meorum in caritate veſtra gloriam faciatis. Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, virtus infirmis, ſapientia ſtultis; utriſque corrigendis ipſius vobis officium in me ſumite, infirmum ſupportando, ſtultum emendando; & hoc cogitate, quia panis eſt, Qui edant me, inquiens, adhuc eſurient: ſed & ſona, Qui bibunt me, adhuc ſitient: poſtremo quia ſapientis, Qui alueidant me, vitam æternam habebunt: & ut, quod prius eſt, ultimum ponam, lapis eſt, Qui operautur in me, ait non peccabunt, AUCT. D. P.

EPISTOLA DEDICATORIA II.

DOminæ Illuſtri *a* Comitiſſæ N. Frater E. quondam dictus Abbas, nunc autem pauper Chriſti in Lanchaim, orationes peccatoris & ſervitium pauperis. Rogatus a vobis Vitam ſcribere B. Mathildis Abbatiſſæ, vix audeo acquieſcere, eum ſciam diffieile doctis indocti verba placere. Qui ad pondus & menſuram & rationem mora Dei volant cuncta conſtituere, & conſtituta oſtendere, mallem illos arripoiſſe opus, & mihi calumuiandi occaſionem vel cauſam abſtuliſſe. Sed ipſis dedignantibus, & circa Leges vel Decreta occupatis, ego ruſticandl ſtudioſus, vitam aggredisr ſeminæ beatæ, ſanctitatis ejus auctorem ſanctum invocaos Spiritum, ut bona, quæ illi contulit facere, mihi largiatur edicere. At omuia illius non attingo, quia neſcio. Nam, ut ſcitis, vix hora uua vobis aſſedi, qua capitula nobis recitanda collegi. Sed nec ipſa eum viveret, ſua vel aliqua ſciri voloit; eum exemplo Dominico jubens de ſe taceri, virtutes latere non poſſent, ſed virtus ipſa elameret. Adſit pietas Sanctæ, juvet immeritum meritis ſuis, ut ſi magiſtris & ſapientibus mundi ſcribendo diſpliceo, placeam ei cui ſe Sancta probavit; quæ in vita laudari noluit, quia timuit; poſt mortem, quia non timet pia, laudem pietatis admittit. *b*

B

F

a Simon Præpoſitus Dyezzenſis interpretatur, Comitiſſam de Orlamund, *in cujus fratre Ottone, anno* 1248 *mortuo, defecit proſapia Dyezzenſis.*

b Interſerebantur Capitula, quorum verba hic conjunximus, & in numeros convertimus, more noſtro diſtinctos. Suas autem hæc Capitula.

1 QUo fuit genere nata.
2 Adulta, carne & vino abſtinuit.
3 Quod medicinam carnalem non adbibuit.
4 Quod obediens ultra hominis menſoram fuit.
5 Quod patiens in infirmitatibos fuit.
6 Quod mendacium fugerit.
7 Quam diſtricta ſibi, aliis pia & clemens fuerit.
8 Quod in Magiſtram eligitur.
9 Quod io Abbatiſſam eligitur io Oetilſteriu.
10 Qualiter vixerit in regimine.
11 Quod apertum clauſtrum ipſa recluſit.
12 Quam frequens in eccleſia fuerit.
13 Quod iu ſtramiue fine plumis jacoerit.
14 Quod honorem fugiens non effugit.
15 Quantæ compunctionis fuerit.
16 Quantum fleverit pro uno verbo otioſo, & quod non riſerit.
17 Curiam adieus, ex aqua ter vioom bibit.
18 De dæmoniaca curata.

A. EN. GEI-HARDO.

19 Quod obitum præſcivit ſuum, & in Dyezzen rediit.
20 Quod ad caritatis donum Sororet admonuit.
21 Quod decima ſubſtantiæ patris ejus in Diengen, data eſt eccleſiæ S. Mariæ Virginis in Dyezzen.
22 Quod eventu mirabili ſemel carnes comederit, vinum biberit, & ſemel riſarit.
23 Quod oculum, excuſſum fabula, reſtauravit.
24 De exhortatione Præpoſiti Hartvvici ſuper ægram.
25 Quomodo exitum ejus Angeli vel dæmones obſervabant.
26 Quod in morte gaviſa eſt ad viſionem S. Mariæ.
27 Quomodo Chunrado gratias egit.
28 Quod inviſibiliter communicavit.
29 Quod in tranſitu ejus pius fuit fletus, ſed magis pium gaudium omnium.
30 De Chunrado quodam, qui a gravi capitis dolore ibidem curatus.
31 De gloria exequiarum ejus.
32 Defunctæ crines abſciſſi contra conitruum valent.

CAPUT I.

Nobilis ortus: monaſtica vita. Præfectura in Dyezzen; Ottilfetimenſis Abbatia ſuſcepta: Clauſura procurata.

IGitur Mathildia, nobilis carne, ſed mente nobilior, de ſanguine a Imperiali duxit originem: ſed genus eſſe Dei, pluris habuit per pietatem. Ad hanc ſe totam converterat, hanc æmulabatur, huic ſtudebat; ut alium patrem ſuum neſciret, quam Deum; nec aliam matrem, quam illam, in qua oblata fuit, Dyezzenſem eccleſiam, videlicet illius tunc magiſtram. Equidem de b Dyezzen ſanguinem, unde traxit & ſanctitatem, Principis terræ filia, & filio Dei cæli in eodem monaſterio ſolenni oblatione deſponſata, Sponſo ſuo placere contendit in tantum, ut terrena deſpiceret & amaret cæleſtia; ſciens duobus dominis non poſſe ſerviri, nec virginem ſequentem amatores ignobiles a nobiliſſimo poſſe amari. Pſ. 44. 11 Audierat a David: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & concupiſcet Rex decorem tuum: & factum eſt ita. Audivit in tremore, nunc videt in exultatione; inclinavit aurem ſuam, humilem & C hilarem exhibens obedientiam, & hoc in eam Regis excitavit concupiſcentiam. Quinquennis intravit monaſterium; non pedem poſuit foras, non linguam, non animum, ſed nec de ore ejus auditum eſt unquam ſæculare verbum. Dulcis infantula infantilia ſua tam mature geſſit, ut maturas ætate, non verbo, ſed exemplo corriperet.

a Crevit corpore, crevit & mente, crevit & virtute, amplius etiam quam ætate. Audebat in fortitudine ſæpe mittere manum ſuam ad fortia, domare carnem ſuam carnis abſtinentia: non ut creaturam Dei quæ bona eſt rejiceret, ſed ne carnem edens carnis vitia nutriret. Abſtinuit & a vino, in quo eſt luxuria, ut vinum illud lætificans cor hominis in crapula ſæpe biberet, & diceret in lætitia cordis ſui, Cant. 1. 13 Botrus Cypri dilectus meus mihi. Denique carnem illam Agni paſchalis, Agni peccata mundi tollentis, in remiſſionem peccatorum ſuorum frequenter accepit, edens illum potius mente quam dente, & parans ſe illi templum mundum, tam corde quam corpore. Parum fuit hoc in oculis ejus, adjecit majora præſumere, ſpiritu infirmitatem ſexus adjuvante. Contempſit & balnea, cum Petro audiens; Qui Joan. 13. 10 lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet: quos etiam ipſam laviſſe non negaverim, ne audiret illud conitruum, Si non laveroțe, non habebis partem mecum.

3 Sæpius infirmata cum Paulo, dixit; Cum enim infirmor, tum fortior ſum & potens; libenter glorians in infirmitatibus ſuis, ut inhabitaret in ea virtus Chriſti, certa & experta, quod virtus in infirmitate perficitur. Unde & medicinam carnalem corpori ſuo numquam exhibuit, Agathæ c jam ſodalia & ſimilis. Nam quod huic gladius in morte defuit; gladio tamen verbi Dei quotidie vulnerabatur, totum ad ſe trahens, quod in ſermone, quod in lectione legeret vel audiret; carnem ſuam crucifigens cum vitiis & concupiſcentiis, timens gehennæ ſupplicia, & ambiens promiſſa cæleſtia.

4 Nihil tamen ſuo fecit arbitrio, Ab ore Magiſtræ tota pendebat, ut quod illa prohiberet, iſta numquam præſumeret; quod juberet, numquam negligeret, numquam differret. Sic obediens fuit, ut antiquum obediendi miraculum ſibi traxiſſet in uſum, & quodlibet opus imperfectum relinqueret, mox ut vocantis vocem vel jubentis audiret. Scribere ſolita & docta, apices inchoatos ſæpius inventa eſt ad ſonum vocantis Magiſtræ vel campanæ non impleſſe, ut audiret de ſe præconium Domini, In auditu auris obedivit mihi. Sed & viro forti ſe comparans, de quo Salomon; Vir, ioquit, obediens loquetur victorias; victorias loquebatur Mathildis noſtra, vincendo cor ſuum, vincendo ſexum, vincendo diabolum. Et in ſpiritu Dei facta cum Deo ſpiritus unus & cor unum (Siquidem teſte Paulo, Qui adhæret Domino, unus eſt ſpiritus) jam mente quaſi in monte mundo ſupereminens erat aſpexit & deſpexit ſub ſe omnia, cantans & pſallens in corde ſuo canticum illud caſtitatis, canticum caritatis; Regnum mundi & omnem ornatum ſæculi contempſi, propter amorem Domini mei Jeſu Chriſti: quem vidi fide recta, quæſivi ſpe firma, dilexi caritate perfecta. Sic Mathildis noſtra in medio juvencularum tympaniſtriarum cantavit in viis Domini, Quoniam magna eſt gloria Domini.

5 Virtutem virtuti conjunxit, obedientiam patientiæ præferens; [& ſuſcipiens] omne flagellum infirmitatis a Deo, adverſitatis a proximo, tentationis a diabolo; ad nullum horum murmurans, indignans, vel repugnans. Nam cum rentaretur a diabolo, huic ſe tota virtute oppoſuit, reſpuit & contempſit: neminem etiam, præter eum, unquam inimicum habuit. Omni major invidia, invidas, ſi quæ fuerunt, caritate ſuperavit, virtute confudit, auctoritate obruit, humilitate proſtravit, ut ſibimet feciſſet, ſi qua moliretur aliquid contra illam. Nam nobiliſſima omnium omnibus ſe fecit ancillam, nulli ſe præferens, nulli comparans; facta ipſa vas ſibi perditum, ſed utile & in honorem omnibus qui erant in domo Dei. Si qua tamen, ut fieri ſolet, aliquando loqueretur, quod poſſet offendere, ſurdis auribus ſtuduit præterire; ob- Eſai. 33. 15 turans aures ſuas ſecundum Prophetam, ne audiret ſanguinem; & oculos ſuos avertens, ne videret vanitates. Silentium tantum indixerat ſibi, ut mutam crederes; ſi veru loquereţur, cum Angelu tę conferre putares.

6 Mendacium ſic cavit, ſic abhorruit, ut non argueret eam omnis caro: ſed & tali eſſe ſtuduit in conſcientia, ut ſecundum Job non reprehenderet Job. 27. 6 eam cor ſuum in omni vita ſua. Hinc dilecta Deo & hominibus, cum multorum peteretur affectu, multorum munuſculis tentaretur, turturi ſuo turturem ſe cuſtodiens, contempſit munera, reſpuit blandimenta, fugit colloquia. Inde & d Fratres ſuos Principes vix videre conceſſit, & tam breviter, ut puncto eis aſſediſſa ſuffecerit: hinc eis catior, quo

eorum

A eorum colloquia renoit. Sciebat in multiloquio non deeſſe peccatum, quia vix ad interrogata reſpondens, linguam placabilem lignum vitæ in ſe oſtendit. Ex hoc non Sororem, ſed Domioam ſnam eam nominaverunt, coluerunt, & honoraverunt.

7 Tam nihil habebat proprium, ut nihil diceret ſuum; tam commnnia faciens ſua ſingulis, ut ſingulare nihil patereturhabere præ ceteris; tam pia, omnibus com- tam clemens erat omnibus, tam patiens, tam com- muns & hu- patiens univerſis, ut cujuſcumque dolorem, ſuom manissimus. Rom. 12. 15. erederet; gauderet denique Pauli exemplo cum gaudentibus, fieret cum flentibus, cum infirmis infirmaretur, & aliorum ſcandalis ureretur. His cana ſenſibus, his affectibus anus juvencula, ætatem fenectutis, vitam immaculatam geſſit, majori placens & minori. Omnibus debita reddidit, Prælatis ſubjectionem, ſenioribus honorem, junioribus amorem: ſed & ipſis ancillis rogans imperavit, ne ſe Dominam dicerent, ſed Sororem. Et ſic dum fugeret, non effugit honorem; dum exhibet omnibus, omnium habet vel invita favorem.

8 Tecta ſub modio, lucerna lucens & ardens, latere volnit: ſed quod voluit, non potuit: poſita B eſt ſuper candelabrum, ut luceat intrantibus in domom. Domus illa Dyezzenſis viduata eſt Magiſtra ſua: mœror fit & luctus omnium: ſed præ in Magiſtra omoibus Mathildis, quæ ſeſe orphaoam tunc pri- ſtella. mum ſeotiret, cum, ut prædictum eſt, aliam ſa matrem habere neſciret, aliam contemneret. Verſata ſunt conſilia de alia ſubſtituenda: ſed omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci. Quid utilius quæque diceret, quid duleius audiret, quam Mathildis nos regat, nos gubernet, nobis imperet! Verbum abbrevitatum fecit Dominus; vocem ſeqoitur effectus, effectum lætitiam, lætitiam perſeverantia. Mathildis ſit Magiſtra, dolet, tenuit, reclamat, quæ nihil injunctum, nihil rogatum ante renuerat. Cogitur in virtutn obedientiæ, obediens opus facit Evangeliſtæ, mooens & Act. 19. 8 ſuadens de regno Dei, cum fide, cum ſervore, cum dulcedine. Salvandæ uni anima ſuæ prius inrenderat; intendit pluribus nunc ſalvandis, caſtigans corpus ſuum & in ſervitutem redigens, ne forte aliis prædicans ipſa reproba inveniretur, & dicerent ei C quaſi in occulto, Mediee eura teipſum. Multum jejunaverat ante, vigilaverat plus, oraverat plurimum; nihil putat ſe egiſſe. Accingitur, primum nunc arripiens arma militiæ Dei, arma ſpiritalia, arma potentiæ Dei: ſit altera Judith, pugnatura cum Holoferne; ſit Eſther, Aman hoſtem peſſimum deletura; ſit denique Maria, cum tympania & choris populom Dei præceſſura. Exhortatur ſubditas ſuas, Cantemus Domino, glorioſe enim honorificatus eſt, laudans ipſa nomen Domini cum cantico, & magnificans eum in laude; incipiens cum Jeſu facere & docere. Prima omnium Chorum Jesus exemplo fecit. intravit, ad opus conſedit, & diſciplinæ tenax omnia pietate permiſcuit, ſciens ſecundum Apoſtolum, Quia corporalis exercitatio ad modicum uti- 1 Tim. 4. 8. lis eſt. Nulla in victu, nulla io veſtitu differentia fuit, niſi quod ipſa vilioribus utebatur, nec poſſet inter alias aliunde dignoſci quam veſte, non immunda quidem, ſed omnium viliori. Signum cognitionis ejus humilitas & hilaritas vultus, tam nobilis, tam inſignis, ut in eo Angelum exhiberet; tam gravis, tam matura, ut nihil petulantia, nihil levitas coram ea præſumeret. Sic denique ſe, ſic ſuas egit, ut ſchola Chriſti eſſet domos illa, tam Deo conjuncta pet amorem, ut ſecundum Prophetam nullius os loqucretut opera hominum, & quiſque adveniens, audiens, & recedens, vere teſta-

A. ENGELHARDO M.

retur; Quia Deus eſt vobiſcum: hodieque Mathildis, quaſi vivens in corpore, eſt eis ſanctitatis exemplum.

9 Aurum fuit Mathildis noſtra, quod per ignem tranſierat: purum viſum eſt omnibus, etiam in coronam ſummi Regis glorioſe transferendum, malleis productum, ſed adhuc melius producendum. Noo ſuffecit Deo, quod laboraverat, ad laborem denuo vocat eam, acquirere ſibi populum acceptabilem, ſectatorem honorum operum, & vocare non plebem Dei, plebem Dei. Erat e domus e una de antiquis eccleſiis; nobilis in perſonis, dives in ſubſtantia, cujus obierat f Abbatiſſa, & f ut collapſa religio ſimul deceſſerat, vel ante ipſam, vel cum diſciplina in Ordine ipſa: eſt eoim ſolitum & juſtum Dei judicium, ut in reſtaurato negligentia diſciplinæ ceriſſimum ſit rerum & facultatis eacidium. In illis diebus non erat Rex in Iſrael; & nnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. Fuerat domus dilapſa, dilapidata ſubſtantia, ſublata diſciplina. De reſtauratione cogitabant, quibus id curæ vel cordi fuit, ut in loco Dei Dens haberet gloriam, reflorefceret diſciplina, deſinerent vitia, virtutes denuo plaotarentur. Quæſitum eſt, per quem iſtud fierat; & nemo inventus eſt dignos, qui aperiret librum, niſi leo de tribu Juda, & Matbildis ejus aoeilla Dyezzenſis Ma- E giſtra. Hanc eligant, ajunt Priocipes, io hanc ſuadet Antiſtes. Huic obediemus, inquiunt Sorores g. Hanc eligimus, hanc petimus, dieunt omnes. Fit g Alter ab electio, ſit exultatio. Acclamatur, Deo laus & glo- latus 3 ria, impreeaotur electæ fauſta, domui pacem, rebus abundaotiam, moribus diſciplinam. Affuit his Deos agendis, movendis, & promovendis, & beato fine compleodis. Mittitur pro ea electionis titulus, Pontificalis commendat auctoritas, junguntur Principum preces, Sororum humilis & devota petitio, totius familiæ ſupplieatio, ſed & provineiæ ſerviendi larga promiſſio. Omnia hæe, in comitatu nuntiorum, commeodata litteris, firmata teſtimoniis, approbata perſonis. Veniunt ad locum, aperiunt nuntium, dant nuntiis litteræ teſtimonium, quorum nobilitas pluris potnit eſſe quam ſcriptum. Domum fama pervolavit & invadit omnea mœror, quod theſaurum vix inveotum & optimam margaritam eſſent amiſſuræ, eujus amore amor Dei coaluerat eis, ut alios amores neſcirent, niſi Dei tantum & Ma- F thildis. Petitio venit ad ipſam, erubuit, renuit, reclamavit, Poſuerunt me, inquiens, cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodivi: ſatis eſt mihi in judicium unam non cuſtodiſſe, quam poſt haoc illam quoque ocgligere. Prævaluit autem Epiſcopalis auctoritas b, quam juvit nuntiorum & actorum facundia, ot cederet, & fieret voluntas Dei major b Herodiliae, quam ſua. Sorores tameo & familia perſtiterunt in antitoa Le triſtitia, damnum intelligentes maximum profectus compenſando. ſui, quem unaquæque habuit in ejus præſentia. Acquieſeit altera Rebecca, vadit enm pueris Abrahæ, venit ad Iſaac filias ei paritura non paucas, qui & occurrit ei ad puteum viventis & videntis. Illic invenit eum, poſſidens in patientia animam ſuam: ſiquidem & Rebeccæ patientia duceos ad riſum, qui eſt Iſaae, deambulans ad puteum viveotis & videntis Scripturæ: nam alius riſus non eſt viventis, niſi qoi de promiſſione ſermonis Dei; ſed nec videns, niſi cujus revelat oculos Dens, ut conſideret mirabilia de lege Dei. Sic proficiſcitur Raehel altera, oves patris ſui adaquare: nam gregem ipſa paſcebat, illa pecorum, iſta hominom: & ecce Jacob hauriens ei aquam de puteo, & adaquans oves cum ea, facienſque reduci ad paſcua. Numquid non & Sephora fuit, quam Moſes a paſtoribus violentis defendit, ut gregem

ANGEL. HAGDOM. cum ea pariter adaquaret, poſtremo & paſceret? Hæc in figura illis contigerunt. Mathildis pro tribus illis; Iſaac dico, & Jacob, atque Moſe, Chriſtum habuit, gregem ſecum paſcentem pane illo, qui deſcendit de cælo, & dat vitam mundo; adaquantem illo etiam de fonte, qui de Paradiſo egreditur, & deinceps in quatuor capita dividitur, quia in quatuor principales virtutes ſeſe partitur. Ad hunc proficiſcitur Domina Mathildis cum Regina Saba audire ſapientiam Salomonis, oſtenſura ſe amicam, columbam, formoſam, non ſuis meritis, ſed dono gratiæ Salomonis. Proficiſcitur, inquam, lætantibus & exultantibus, qui eam deducerent; flentibus & lugentibus, qui eam dimitterent. Quis perdat auri maſſam, & non doleat? quis margaritam fulgentem, & gemmam carbunculi pretioſam, & æquanimiter ferat? Id tibi cogita de Mathilde. Sed quod gravius eſt illis, illam amiſiſſe. Sed quid viam prolongem longam ſatis, & non hanc in ſua deducam? ſuis exhibeam? Venit expectata, & benedictio Domini cum ea. Excipitur cantu lætitiæ, oſculis exultationis, in amplexus novæ matrisfamilias irruunt filiæ, ſed & ſota elientela inclinatur ante faciem dominæ. Defertur ad tequiem: ſed non eſt requies, ubi videt laborandum, nec ſine labore gravibus damnis conſulendum. Induit animum viri mulier fortis, cujus prerium non prope, ſed procul & de ultimis finibus invenitur. Laborat acſi nihil egerit prius, & laborem lætitiæ ſecutus eſt fructus.

10 Cauſam cum hominibus pugnandi non habuit prius, nec agere terrena cogebatur: nunc ad nutum ejus cuncta pendebant, & de Maris Martha effecta fuiſſet, niſi ad pedes Domini optimam ſibi partem elegiſſet. Unde & reſpondit Dominus pro ea, providens illi ſuæ ſolicitudinis ſolatia, viros foris, ſorores intus collaborantes, & fideles & prudentes in sebus agendis; ſupponentes ſe totos in parte ſolicitudinis, & Dominæ deferentes plenitudinem poteſtatis. Soror Mathildis contendit appellari, ſine Dominæ adjectione, altum omne contempſit in nomine; ſed uſus exegit Domus & Monaſterii regula, ot Domina vocaretur & Abbatiſſa. Ad hoc nomen habuit ordinari, & ab Epiſcopo C ſolennitet benedici; ad quod utique non conſenſiſſet, niſi & domum ſuo jure minuere, & donum Dei in ſe teſpnere timuiſſet. Conſenſit ergo: benedicta eſt, & benedictione aucta. Aucta dico per gtatiam, ſublimsta ad glotism, non tam nominis, quam conſummatæ virtutis. Videres in ea pleno plenius adjici, perfecto perfectius, ut delicias preterini temporis nova carnis caſtigatinne redimese putaretur ab eo, qui neſciret, in quanto prius rigore vixiſſet. Ceterum ita domuerat carnem, ut jam non contra ſpiritum coneupiſceret, ſed tamquam domino ancilla ſerviret; non nolens, aut coacta, ſed volens & ſponanea, & virtutis ſuavitate delectata. Cantabat ergo in viis Domini, quoniam magna eſt gloria Domini; dicens Deo in orationibus ſuis, In vis teſtimoniorum tuorum delectata ſum, ſicut in omnibus divitiis. Hoc fecit, hoc docuit, & eodem affectu poſt ſe gregem ſuum traxit; ſimilis ipſa mulieri Evangelicæ, quæ in ſata tria miſit fermentum, donec fermentaretur totum. Nnn tamen facile inchoanti: nam durum aſſueta relinquere, & licentias illas illicitas illicitis magis velle prohibere: ſed prohibitæ ſunt, Domino Abbatiſſæ cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Quæris quibus? Primum ſignum quod ſancta dedit, ipſa fuit. Juvencula nobilis, forma herilis, viſu amabilis, talis erat in moribus, talis erat in motibus, talis eloqnio, talis contubernio, ut non argueret eam omnis caro; ſed nec mentiti auderet ſams de illa, quod maximum eſt decus, teſtante S. Ambroſio, quo commendatur virgo. Talis fuit mates Dei Maria, talis & Mathildis pediſſequa ejus, imitans eam in omni diſciplina; imitans eam, dico, uſque ad partum illum divinum, qui Mariæ fuit ſingulare privilegium, & ei præ confortibus ſuis plenirudine gratiæ ſequeſtratum. Ceterum qui Mariæ filius, hic Mathildis eſt ſponſus; tam dulcis ei, ut nihil non dulce crederet, non ſuave reputaret, in quo illi placere potuiſſet. Ad ſuadendum tam efficax fuit, ut duriſſima corda molliret; & ſermone verbi ſalutaris leves quaſque ad maturitatem corrigeret, & diceret correcta illud B. Job; Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtis cibi mei ſunt. Sic fecerat timoratas, ſic vitæ præteritæ pœnitentes, ut audirent ab Apoſtolo, Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt. At ipſa timoris Dei forma erat illis, in mandatis ejus ſervandis; in tantum, ut cum S. Job dicere poſſent, Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui. Hinc faciles erant flecti, & quidquid eſſet retortum vel recurvum, redegit ad lineam, ad normam revocavit; in pondere, menſura, & ratione cuncta conſtituens, & poeticum illud apud ſe dicens,

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.

Recto ſic intendit Mathildis, ut miſericordiam & judicium cantaret Domino, ſed cum Domino miſericordiam ſuperexaltaret judicio. Sic moderatut omnia, ſic ſingula ſeparat, ut & fortes plus laboris pro Deo appeterent, & infirmæ non refugerent. Dicebat in ſpiritu diſcretionis illud Jacob, Si greges meos in ambulando plus fecero laborare, morientur cuncti uno die. Fortiter illud Salomonis exhortans ait; Quodcumque poteſt manus tua facere, tu inſtantet operare; quis nec opus, nec ratio, nec ſcientis erunt apud inferos, quo tu properas. Et conſolans adjecit; Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis, ad futuram glorism, quæ tevelabitur in nobis. Item: Momentaneum & leve tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublime æternum F gloriæ pondus operatur in nobis. Sed & illud admirans, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe; Quæ, inquit, talis ſunt & tanta, ut pro his leve ſit ferre vigilias, jejunia, vel quælibet aſpera. Hoc vita probavit & lingua, apponens manum linguæ, opus verbo; imo digitum ſuperponens ori ſuo, ut dicta facta præeminerent, nec alias doceret, quod plus & ptius ipſa non feciſſet. Tanta pietatis clementia præerat, ut non verbo vel officii nomine mater haberetor, ſed opere & veritate, tantum cuique apud ſe præbens fidociæ, ut nihil eam celarent conſcieotiæ ſuæ, ſed inſtar Adam & Evæ ſibi nudæ eſſent: nodæ, dico, corde, non corpore; puritate, non temetitate; non impudentis, ſed innocentia.

11 Adjecit adhuc fructom facere majorem, in gloriam Sponſi acceſſus prohibere virorum, ut veritas caſtitatis haberet & ab his teſtimonium, qui foris ſunt; nec haberet adverſarius aliquid loqui de eis obtrectandi gratis. Loquitur ſupes hoc Sororibus, contradicentes aliquas audit, ſed non exaudit. Inſtat eis loqui de propoſito caſtitatis, votum grande profeſſione firmatum, fragilem ſexum, multiformem inimicum, nec cum eo in campo congredi feminis tutum; ſed juxta Martini ſententism, ſatis eſſe ad laudem, ſi ſe intra caſtra con-

D

reddit ſubditi ut tutas, & timoratas.

Joh. 6. 21

Rom. 8. 28

E

Job. 13. 25

Eccl. 9. 10

F

contra accuſus virorum clauſuram introducit.

A contineant; fœdiſſimum autem, ſi vel illi illas, vel illæ illos frequenter adeant. Flores quoque Scripturarum ad caſtitatem ſuadendam decerpſi multos. Odoratæ ſunt plurimæ odorem vitæ ea eis, adeo ut ſui clauſuram expeterent; quædam odorem mortis acciperent, ut claudi omnino tenuerent. Venit foras verbum, acceptatum eſt tamquam a Deo miſſum, & Deo oratione commiſſum. Advocatur Epiſcopus, panditur verbum prius abſconditum; quæruntur voluntates; inveniuntur diverſæ: ſed poſtreme, præter paucas, omnes poſt Abbatiſſam converſæ. Laudes Deo & gratiæ reſeruntur, claudunB tur volentes remanere, claudi nolentes dimittuntur voluntati ſuæ. Tum demum floruit hortus Domini, & emiſſiones ejus tamquam paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Illa prius cum Militibus uſurata colloquia verſantur ad Angelos; & in foraminibus petræ, in cavernis maceriæ verſabantur columbæ, in vulneribus Chriſti & Angelorum frequentia felices, a ſe fuerunt occuparæ. Percotrebant deſiderio paradiſum, & per jubileas amœnitates cordibus ſecebantur, & Sponſum fletibus invitabant ad hortum, ut paſcatur inter lilia, quo ſingulis virtutibus ſibi quæque diceret, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & favum ori meo, loqui autem de ſæculo, amatius eſſet abſynthio. Ita floruit hortus Domini, quem conſeverat ei Mathildis, adjutorio Spiritus ſancti, pulcher ad videndum, dulcis ad guſtandum, ſuavis ad odorandum, ſed tener ad tractandum. Nova enim plantaverat, & ne incaute moverentur lingua ſæculari, diligenter cavebat. Porro ſpiritales viros litteratos gaudebat admittere rigatrea, rogans ſingulos effundere phialas ſuas, & verbo Dei refrigerare plantas ſuas, fovere areolas, arcolas aromatibus conſitas. Sic faciebat Mathildis, dies per ſingulos offerens holocauſta per ſingulas, dicens Deo: Perfice vineam quam plantavit dearetа tua, & ſingularis ille ſerus lunge ſit ab ea: ſpiritus tuus bonus bonum operetur in ea. Igitur filiæ Dei a filiis hominum ſemotæ, ſupra homines eſſe nitebantur, cum Maria ſedentes C ad pedes Domini, & audientes verbum illius; matre ſuper eas lætante, quod laudarentur voce Dei, quia partem optimam elegiſſent ſibi.

ANNOTATA.

a Fredericus II *Babareſſa ſive Ænobarbus infra num.* 17 B. Mathildem ſuam cognatam *appellat*.

b *Infra num.* 21 *dicitur* Dyeazen a patre & proſapia Virginis fundata: *& num.* 22 *pater ſæpius appellatur* Comes Bertholdus.

c *Acta* S. Agathæ *Virginis & Martyris illuſtrata ſunt ad diem 5 Februarii.*

d *Inter fratres fuit* Bertholdus a Comes, & Otho Epiſcopus ex Bambergenſis.

e Oetilſtetin *in titulo dicta, aliis* Edelſtetin & Oetlinſtetin, *inter Auguſtam & Ulmam medio itinere.*

f *Bruſchio* Giſila, & prima Abbatiſſa *dicitur*, & ſecunda B. Mathildis, *ſed ſic non fuiſſet* domus de antiquis eccleſiis, *ut hic dicitur.*

g *Eidem Bruſchio dicuntur fuiſſe* Canoniſſæ liberæ, & ab omni profeſſione ac regula immunes, quibus liberum erat egredi ac nubere.

h *Tempus hujus electionis innoteſcit ex Additionibus Gevoldi tom.* 2 *pag.* 262, *ubi Anaſtaſii Papæ IV Breve recitat, Datum Laterani* x *Kalend. Decembris, atque adeo anno* MCLIII *vel* IV, *nam annum tantum* 1, *menſes* 4, *dies* 23 *Anaſtaſius ſedit, defunctum* 2 *Decembris, uti in Conatu Chronico-hiſtorico docetur. Brevis iſtius hic eſt tenor.* Anaſtaſius Epiſcopus Servus Servorum Dei, Dilectæ in Chriſto filiæ M. Electæ monaſterii de N (*malim ſcriptum fuiſſe* O) ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sicut obedientes ad æternæ vitæ præmia per obedientiæ virtutem perveniunt, ita inobedientes per inobedientiam damnationem æternam utique promerentur. Pervenit quidem ad nos, quod eum canonice ad onus ſis Abbatiæ vocata, onus ipſum non velis ſuſcipere, & recuſas aliis miniſtrare; cum Chriſtus non miniſtrari, ſed miniſtrare veniſſe legatur. Quia ergo melius eſt obedire quam ſacrificare, & auſcultare magis quam offerre adipem arietum; devotioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus jugum Chriſti, adminiſtrationem videlicet Abbatiæ, ad quam vocata es, nullatenus recuſes accipere, & mandatis venerabilis Fratris noſtri Auguſtenſis Epiſcopi, nequaquam audeas repugnare; ſciens quia eidem Fratri noſtro dedimus in mandatis, ut, ſi obedire nolueris, canonicam in te cenſuram exerceat. *Erat autem tunc Auguſtenſis Epiſcopus* Conradus a Lutzelnſtein, *teſte Bruſchio, electus* 1152. E

A. ENGELHARDO M.

CAPUT II.

Illuſtres Mathildis jam Abbatiſſæ virtutes & miracula.

QUid ipſa ſtudii, quid fervoris habuerit, non tacui ante; ſed jam quaſi de novo incipiens, & velut aquila juventutem ſuam in Dei ſervitio renovans, cœpit ardua petere, & quaſi non amhulare ſuper terram, ſed dicere cum Paulo, Noſtra converſatio in cœlis eſt. Frequens in eccleſia fuit, veriſſime enhærens mente Deo, converſatione Angelis, cohabitatione Sanctis, quorum ſe gaudebat adeſſe Reliquiis. Si quis eam alibi quæreret, non inveniret; ſed illic inventam, pulſare non anderet, ſtante ſuper eam Sponſo, prohibente & dicente; Adjuro vos filiæ Jeruſalem, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. Talem ſe hora orationis exhibuit, ut Deo videretur injuriam facere, qui ab eo volniſſet eam abſtrahere, & ipſum dicere Mathildi; Qui tangit te, tangit pupillam oculi mei. Hinc ipſa Deo adhærens, & unus cum eo ſpiritus exiſtens gloriabatur; Læva, inquiens, ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me: & ſic in pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quam ſuaviter dormivit, abſcondita in abſcondito vultus Dei a converſatione hominum, protecta in tabernaculo Dei a contradictione linguarum! O felix anima, quoties tibi datum eſt aſcenſiones in corde tuo diſponere in valle lacrymarum, & ire de virtute in virtutem, poſtremo videre Deum deorum in Sion, & dicere cum Paulo; Nos omnes revelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eamdem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tamquam Domini ſpiritu. Quoties tibi contigit ad inſtar Mnyſi velare faciem tuam, ob genaa tuas madentes lacrymis, accipienti a patre tuo cum Aaa irriguum ſuperius & inferius: & quaſi ſciſcitantibus dicere; Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem. Talis exiſti de conſpectu Domini, plena gratiarum, ſplendens & ſapiens, de conſortio Dominici ſermonis; proficiens contemplando & orando magis in Chriſto, Dei virtute & Dei ſapientia, quam legendo in pagina, vel audiendo magiſtros in ſchola. Quoties in lectulo tuo per noctes quæſiſti quem diligit, imo quem dilexit anima tua? caritas enim numquam excidit. Etſi ædicula caritatis caro tua in morte deciderit, verum anima tua, inter carnem & cari-

12

Phil. 3. 20 *Vitam adhuc vivit.*

F *Chriſto per contemplat. Frequens in eccleſia.*

2. Cor 3. 18.

A. ENGELHARDO caritatem media, caritatis adjutorio & veritatis testimonio numquam non vivit. Gaude & lætare nunc, filia Sion, cum per speculum & in ænigmate vides Regem gloriæ; sed quantum in carne ambulanti, & non secundum carnem militanti licuit videre. Sustulisti tamen te super te, dicens in corde tuo: Ezech. 28 O quis dabit pennas mihi sicut columbæ, & volabo, & requiescam. Tendebas ad illas cavernas maceriæ, maceriæ ex parte destructæ, ruentibus ex ea lapidibus ignitis, in quorum medio Lucifer ille, teste Ezechiele, ambulavit felix, Apoc. 12 donec igne Dei flagravit infelix, cum ignem alienum, hoc est, invidiam, secendit: unde & ruit, & tertium partem stellarum secundum Joannem post se traxit, & facti sunt de principibus lucis principes tenebrarum, contra quos nobis certamen est, non contra carnem & sanguinem. Hæc meditans a Mathildis nostra, immo Dei, quia si a cognovimus Ephes. 6. Psalm. 72. eam secundum carnem, sed nunc jam non novimus, & ipsa secundum carnem neminem agnovit; Mihi, inquiens, adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Quæ retro suot oblita B est, in anteriora se extendens, superinra sitiens, b æterna mente complectens. In maceris b illa Angelica oculum suum frequenter exacuit, purgans eum e pulvere terreni desiderii, innngens stibio exlestis sapientiæ, ut sapientiam ipsam videret, componentem omnia, & singulos nrdines exlestium virtutum compositos in sapientia, dispositos in ipsa maceria. O quam illi desiderabile, cogitare sapientiam, attingentem a fine usque ad finem fortiter, & dispoocntem omoia suaviter, ædificantem Jerusalem illam de vivis lapidibus, quæ ex parte regnat, ex parte adhuc exulat, & de exilio reversos quotidie recipit, & cavernas illas muri Jerusalem io animabus sanctis reædificas! Attendit mansiones illas multas io domo patris, datas pro meritis, sufficieotes singulis, abundantes deliciis, perpetois gaudiis, permixtas cum Angelis, distinctas gloriis, sed unitas vinculo & glutine caritatis. Ire jucoudum illi de virtute in virtutem; ire, inquam, animo, citcuire desiderio templum illud, quod est in exlo: offerre laudis incensum Deo, singulis quoque ordinibus Angelorum dare gloriam de cordis sui sacrificio. Detulit illis animabus beatis uniculque laudem, petens interceſſionem, & patsus sibi cum illis beatitudinis sortem. Qui putas fuit illi cum Maria, virginum domina, virgi- C uum regina? O quoties illi suspiravit, loquens illi, & relevans se in stratu suo cum illa, a malitia sæculi, a laqueis diaboli, ab angustiis inclusus sui. Hanc habuit singulare solstium, hanc contemplationis principem, hanc vitæ suæ formam & ordinem; per hanc accessit ad spiritum, sui spititus ducem. Sed & Scripturam sanctam adbibuit magistram, ut hanc potius sequeretur, quam sensum suum ad contemplationem Dei. His præviis secura incedere, intrans in sancta sanctorum, corde sancto contemplaos tabernaculum illod admirabile, exemplar illius quod ostensum est Moysi, & dictum est; Vide, fac omnia diligenter, secundum exemplar quod tibi ostensum est. Mirata est altare aureum, Exod. 25. quod est ante oculos Domini, & sub altari animas occisorum; thronum etiam Dei, & cui viginti quatuor illi seniores in suis sedibus assederunt: sed & Apoc. 4. quatuor animalia, senas alas habentia, & oculis undique plena; tum etiam illa centum quadraginta quatoor millia, canticum novum cantantia; sed & sinum Abrahæ, animarum sanctarum susceLuc. 16. ptorem; & postremo, turbam illam magnam, quam dinumerare nemo potest, ex omnibus populis, tribubus, & linguis, stantes ante thronum, & palmæ in manibus eorum. Hæc & his similis contempla- D ri solebat Mathildis nostra, doctior ipsa in videndo, quam ego in dicendo; sed & beatior in experientia, quam inexpertus in scientia. Adhuc libet sequi Abbatissam nostram, imo in atrium Regis ingressam: sed fulgorem, quo ipsa pascitur, fetre oon sustinens, revetberatis oculis ceu excutio, & clamo post tergum ejus; Intra in gaudium Domini tui; sic enim digna es: & memento mei, cum bene tibi fuerit, ut suggeras Sponso, ut mei meminerit.

13 Hoc opus ejus, immo otium non otiosum *de commodis filiarum sollicita in stramine dormit.* in ecclesia: hoc illi actitare per diem dulcissimum, sed & noctis in hoc plurimum consumpsit, vel potius totum. Unde ue lectus ei blanditetur, & segnior esset ad surgendum; non in plumis, sed in stramine jacuit. Sed & stramenta respuisset, nisi fugisset laudem, & libentissime quievisset super humum uudam, aut super lapidem. Somnibus tamen clementior ubique quam sibi, providit lectisternia, pulvillos & lintea stratorum, & indumentorum mundicias; dicens nihil hoc animabus nocere, si modo non habetentur superbæ vel superfluæ. Modum modis omnibus commendabat, quem tamen sibi negabat in beneficiis corpotis, corpori non parcendo; servavit tamen in ceteris, a nulla plus quam posset exigendo. E Munditias, ut prædictum est, amavit cum paupertate; atque ut honesto satisfacetet, noluit videri pauper, sed esse. Saccum ergo palearum pro plumis sub se habuit, qui tectus linteamioe pompam ostenderet, & ptetium uon haberet. Sed quæ ente? Curavit magna præparatione cor suum Domino, quærens in lectulo suo, quem dilexit anima ejus; sed non ioveniens, sutreait & circuivit civitatem, quærens dilectum; civitatem dico illam, quæ sursum est; Jerusalem, quæ est mater nostra. O quoties *& sancte vigilia laudis.* invenerunt eam vigiles, qui custodiuut civitatem, quos scitcitata est, Num quem diligit anima mea vidistis? Pertransivit & illos, & invenit, quem diligit anima sua. Ipsum habuit socium, sociam se paravit illi, & adhærens illi unus spiritus fuit. Quid Isa. 26. a dico fuit? Est potius amans, tunc in spe, sed nunc in re; tunc in desiderio animæ, nunc satutitate, non quæ fastidium generet, sed quam dilectio diligendi perpetuet. Dixit autem cum Isaia Domino, immo sponso; Anima mea desideravit te in nocte, sed & F spiritus meus in præcordiis meis: de mane vigilabo ad te. Ita dormivit, ut diceret; Ego dormio, & cor meum vigilat. Sic illa cum Sponso suo vigilavit, ut in palea dormiens palstium cæli somniaret; sed & somnium crederet, & paleam reputaret omne, quod mundus iste suspiceret; unde & fletibus lavabat lectum suum, & lacrymis stratum suum rigabat. Vigilias communes antavenire consuevit, ut prineipes illos, Angelos dico, qui conjungi psallentibus solent, si non præveniret, iuveniretur tamen ipsa prima in medio juvecolarum tympanistrisrum. Psal. 67

contemplando sua ante ejus aequalia.

14 Opera hæc lucis in lucem venerunt, tagi oon *fugiens honorem.* poterant, sicut uec civitas super montem posita. Habuerunt amatores, omues rectos corde & laudatores omnes, transeuntes per viam; ut & fama virtutis ejus pervolsret terram, & perveniret ad Cutiam. Mirum visum de persona, quia nobilis, quis pulchra, quia juvancula; & eo fama gratior, quo junior, quo acceptior femina: solet enim carnis uobilitas igoobilitatem mentis plerisque generare, & eo licentius peccant, quo se reptehendi vel redargui tardius putant. Ceterum boc non in publico, sed in angulis, quis non vituperet, quis non judicet, quis uon condemoet? Ubi duo vel

tres

A tres congregari fuerint, in medio eorum est, cum duobus tertis, cum tribus quarta: hæc est pars nobilium ignobiliter agentium. Sed aliter Mathildis, quæ hominum laudes cum fugeret, non effugit, juxta illud Hieronymi; Gloria virtutes quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemnentes. Hæc sancti viri sententia probata in Mathilde nostra, quæ quanto plus sprevit honorari, tanto magis honorata est; & eo celsior apud Dominum, quo humilior in oculis suis, & despecta penes judicium suum. Veram probavit Dominicam & Evangelicam vocem: Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur. Exultationem humiliter experiendo didicit in se, humiliationem se exaltantis in aliis vidit, videndo perfecit, & manus suas lavit in sanguine peccatoris; lavit & peccantem fletu compassionis, lacrymis compunctionis, suspiriis pii doloris.

omnium miserantibus compatiens.

15 Tantæ quippe compunctionis fuit, ut nullius dolorem præteriret, nullius casum vel infortunium dissimularet; sed mox, ut comperisset, prorupit in lacrymas, ad orationem confugit, & quod factum est, Dei clementiæ flendo commisit. Hine B multis subventum est, ipsa orante, ut crederent dolores, minuerentur angustiæ, rediret salus, sive corporis, sive animæ. Inde nomen illi sanctitatis amplificatum est, ut colerent illam, non ut exultantem adhuc in terris, sed ut regnantem jam in cælis. Hoc illi: sed illa de laude suspicata judicium, de favore arbitrata supplicium, volvebat apud se illud Propheticum: Populi meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & semitam gressuum tuorum dissipant. Ecce elongavit fugiens, & mansit in solitudine, perstistens in fletibus, & exitus aquarum David, divisionesque aquarum Jeremiæ deduxerunt oculi ejus. Si afflictam viderer Ecclesiam, exitus aquarum diffudit in lacrymas, omnium miseriis miserando compatiens; si tangeret afflictio singulos, divisiones aquarum fecit lacrymando per singulos; si peccasset quis, flebat pro eo; si tentaretur Frater aut Soror, fiere non desitit, donec cessaret stimulus, & anima eriperetur a laqueo. Cibavit se pane lacrymarum, & potum accepit in lacrymis in mensura; unguentum faciens sibi de angustiis pauperum, de inopiis egenorum, de orbitate viduarum, de oppressorum suspiriis, de orphanorum atquo pupillotum miseriis, de captivorum exiliis aut catenis, de peregrinantium vel navigantium periculis C vel naufragiis; ad ultimum, de omnibus in omni tribulatione coestitutis. Hoc, inquam, unguento venit cum illis mulieribus Evangelicis ungere Jesum; sed illo non invento, quia resurrexerat jam in gloria, ista unguentum non perdidit; sed expendit in corpus ejus, quod est Ecclesia. Unxit omnes, ut dictum est, afflictos unctione misericordiæ, compassionis adipe, oleo benignitatis, unguento clementiæ. Ad hoc lacrymas fudit, ut in iis subveniret, & ipsa laudaretur non ab homine, sed ab eo qui intuetur eor. Suscepit enim auris sua venas susurri ejus, & quasi vocem auræ lenis audivit susurros Sponsi, ad se loquentis in Canticis; Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Et alia ejusmodi unguenta parare consueverat, unum quod Domino Maria Magdalena super pedes funderet lacrymando pro peccatis, aliud quod super caput gratias agendo pro beneficiis; sed melius priore istud, nec illud despicitur, quia sacrificium est spiritus contribulatus; hoc tamen placet & placat magis, cum sit sacrificium laudis. Tertium quod est optimum, compassionem proximi, beneficium indigentis, utrique præponderans, ab utroque non discrepans, Mathildis nostra tam actu quam affectu prætulit; sciens illa facere, & istud nec omittere. Unde placens Deo facta, dilecta dilecto, exaudita est pro sua reverentia, quæ nihil asperum ulli exhibait, cum esset gravis quidem & matura, sed omni dulcedine & suavirate permixta.

A. ENGELHARDO M.

nunquam visa videro

16 Dicere me cogit historia, quod utique per me non dicerem, nisi dicti restem & dicendi instigarricem, matronam nobilem ram genere quam verirate, habuissem. Sed quid dubito? Quid impossibile Deo? Numquam visa est ridero, nec audita verbum inutile dicere. Finis tamen viræ cum risu fuit illi, quod in sequentibus dicam, dum illo pervenero. Ceterum de verbo inutili redarguit saipsam; redarguit se præter morem conscientia: quod ita gestum est. Una Sororum stetit coram illa, portans quiddam in manibus. Cecidit quo portavit in terram, & Abbatissa subjunxit verbum vulgo tritum: Calca desuper. Quod ut dixit, prorupit in lacrymas, flens & ejulans, acsi Romanas effregisset ecclesias. Multis diebus super hoc afflixit se jejuniis & vigiliis, adjiciens dies pœnitentiæ. Quid ad hæc nos dicimus, loquentes contra interdictum? lacerantes colloquio proximum? sagitrantes in occultis immaculatum? exacuentes linguas nostras ut gladium? Audierat illa in Evangelio, Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii. Audierat, & prævenit diem judicii, citius & felicius ipsa judex sui. Audierat a Sapiente, Melior est ira risu; quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Irata est sibi, ceterum aliis numquam visa est irasci. At quomodo, inquies, emendavit exessus? An nemo ibi peccavit, sed erant omnes quasi Angeli Dei in cælo? Peccantes non arguere peccatum est, & maximum; dicente Domino ad Heli, quia noverat indigne agere filios suos, & non arguit eos, idcirco, inquit; Juravi Heli, ut non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usque in æternum. Cavit hoc Mathildis corripiens, sed in misericordia increpans, & cum modestia; ut ipsa quæ peccaverat, non iram depuraret, cum pueritetur, sed justitiam; ceterum resistere illi nemo auderet, nemo tentaret. Tanta fuit gravitas judicantis, ut lux vultus ejus non caderet super terram, sed quasi tonantis de cælo audiret sententiam, siquidem cum Ecclesiaste risum deputavit errorem, & gaudio dixit; Quid frustra deciperis? Quæ cum Job dum sederet circumsepta Sororum exercitu, erat tamen mœrentium consolatrix, in judicando justa, in consolando benigna, in actu severa, & cum Apostolo omnia omnibus. In multis erat secundum Salomonem quasi insicia, nihil tamen negligens, quia timorata; sciens mutare quodlibet, sed ipsa non mutari; & cum Anna vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati. Habes o lector in hac semina multa virtutis insignia, quæ si retexas, ievenis ab infantia sanctitatis exempla, & a prima hora diei laboraetem in vinea, non causantem de pretio, sed pretium sibi non aliud delegisse, quam Domini gratiam. Habes sanctitatem, probatam factis, sanctificatam meritis, quæsiram laboribus; sed necdum manifestam virtutum signis. Nec ista viventi defuerunt, multo magis defunctæ non defuet.

ut verbum inutile non amet. Mat. 12. 36

Eccl. 7. 4

17 Causa extitit ut evocata Palatium adiret: utiliras monasterii sic excgit, & daminum maximum si non isset. Per alios voluit agi negotium, Fridericus c tunc Imperator quæsivit Abbatissam, jus ipsum id poscere ut veniret, & finiretur res per ipsam. Veniat, inquit, cogeata mea Ratisbonam: solen-

nis

Digitized by Google

ANGELMACDO M. evocat ad Fridericum Imperat.

ois res eſt, nec aliter, quam ſolenniter agenda coram Principibus & Curia, Ivit, licet invita, comitatum habens nomini ſuo congruentem, & majorem quam vellet; cui ſolitudo amabilior, quam palatium. Videres alteram Judith, poſt tot jejunia, non pallorem vultus oſtendere, ſed omnium oculis apparere gratioſam: &, niſi probata virtus corriperet inſipientem, inſipiens non deeſſet, qui putaret eam vacaſſe deliciis potius, quam laboraſſe jejuniis. Probatum eſt ibi, quid egerit damni, quod vare habuerit jejunia pro deliciis; & hinc vultus ejus, præ crapula ſpiritus, ſimilior ſpecie roſarum, quam cineris; reſpuens eum Daniele & ſociis ejus, cibos regios, & aſu contenta leguminis. Talis aſtitit Imperatori videnti pulchritudinem, nec ignoranti virtutem, & deferenti Sanctæ plus ob ſanctitatem, quam propter genus & ſanguinem. Lætabatur quam maxime talem ſe habere conſortem generis; mirabatur ſanctiſſimam de non ſanctis, & quaſi roſam proceſſiſſe de ſpinis. Hoc prædicavit de ea, & viſa gaviſus eſt ea: ſed & libentius ea audita, cauſas, pro quibus venerat, fecit & perfecit omnes pro ea. Vocatum eſt ad menſam: cœna familiæ; prandium Abbatiſſæ veſperi parabatur: carnes ceteris, Abbatiſſæ poſitus eſt cibus Danielis. Ipſa cum ceteris indifferenter viſu & olfactu percepit omnia; ſed ab omnibus guſtu diviſa, non habuit in guſtu niſi legumina. Pincerna ejus Miles erat, maturus ipſe, ſciens quid Deo, quid ſæculo deberet; nec prætermens, quod Dominæ voluntatem eſſe agnoſceret. Prænonitus, ſontem clam hauſtum, ſolenniter cum ſociis procedens, detulit Abbatiſſæ: nam aliis omnibus ad omnem copiam vinum propinabatur. Sed illa guſtans, ſe deceptam, vel contemptam præter ſolitum, mirabatur: fons enim, non fontem, ſed vinum optimum ſapiebat. Quo protinus abſtinens, pincernæ modeſtius innuebat, inobedientiam arguebat, auferre vinum, & afferre fontem, clanculo faciebat. Miſit illa pediſſequum ſuum, hauſit fontem, tulit in domum. Propinat denuo, bibit Abbatiſſa vinum ex fonte; pincernam increpat de obſtinatione. Jurat ille, ſervum aquam haurientem ſe vidiſſe, nec præter quam hauſerat ſe obtuliſſe. Tunc illa, Bibe, inquit, & taipſum redargua. Bibit alter architriclinus; factus eſt laudator vini hujus. Nihil, inquiens, hic Bayaria ſimile genuit, nihil Auſtria protulit, nihil Francia vel Alſatia miſit, nihil Cyprus aut Græcia huic comparandum dedit. Laudantem enmpeſcuit Abbatiſſa, fontem tertio poſcit. Currit ille, hauſit per ſe, & affert. Aſſetit ſe hauſiſſe, guſtatum noluit aliud eſſe quam vinum: quod Abbatiſſa voluiſſe occultum eſſe, ſed rei magnitudo latere non valens venit in publicum. Vides quam dilectam habuit Dominus, quam omnibus ſuis abundantibus vino, ſolam noluit aquam bibere: ſed de botro Cypri, quod ipſe fuit, vinum miniſtravit ei; ut dilecta dilecti tali gratuletur convivio; & eorum Principibus, quos latere non poterat, glorificaretur miraculo. At ipſa, honoris impatiens, ſuppreſſit & ſupprimi optavit verbum; ſed exemplo Domini, quo magis tegitur, eſt detectum. Fugit ergo de Curia, nolens gravari rumuſculo; ſed odorem reliquit poſt ſe dignum Deo, quaſi contemptum delicüs faciens, amorem jejunio, hoorem Deo, adſperationem ſæculo. Hoc initium ſignorum habuit cum Domino Jeſu Domina Mathildis, utrobique, ut credo, commanente & monente Maria, Vinum non habent: idemque fecit hic vinum ex aqua, pro una quam dilexit, qui pro multis ibi, quod diligantes & credentes effecit. Ipſa nihil ſibi ſuper hoc laudis vel honoris occulte vel publice vendicans, manus ſuas exeuſſit, immunem ſe dicens facti hujus; Dominum eſſe factorem omnium, nihil propter ſe vel a ſe, ſed propter alios, ſi quid novi accedit, factum. Sic remiſit virtutem ad Dominum virtutum, ſicut ad mare fontes & flumina recurrunt, ubi origo eſt omnium: ſiquidem omnia flumina intrant mare, & mare non redundat: & Mathildis, ad locum unde exierat, miraculum reverti fecit, ut iterum fluat; fluat, inquam & non deſiciat iteratum. Eccl. 1.

28 Adjecit adhuc Dominus facere cum ea, & facti ſunt lætantes habitantes ſub ea. Filia cujuſdam carnalis erat, dæmonium habes, eni locum pater impetraverat in monaſterio præbendariæ, non Sororis, ſed a Sororibus ſeqneſtratum; & hoc prece, non pretio factum. Genus hoc dæmonis peſſimum, & ſimile illi de Euangelio, quod in nullo exiret niſi in oratione & jejunio. Unde nec illud diſcipuli, nec iſtud Sorores potuerunt ejicere, eum, frequenter oraſſent pro ea, ſed adhuc nihilominus dæmon erat cum ea. Erat in ea videre miſeriam, nudam diſcurrere, implere clamoribus omnia, ſpiritu exagitante diſcerpere ſaipſam, quærere locum præcipitandi ſe; vel in igne vel aqua, horrenda viſu & auditu committere dæmon, ut eam perderet. Gravis omnibus, omnium vicerat gravitatem, ut ne dicam ſervire infirmæ, ſed nec videre aut audire illam jam eſſet facile. Senſit hic Mathildis operandum: & revelante ſibi ſpiritu, animata ſpe atque fiducia, aggreditur dæmonem; oratione præmiſſa, jubet ut exeat: reclamanti ac ſi flagris exderetur, ne ulcta ibi ſit, imperat. Fremit dæmon, dentibus ſtridet, & multum diſcerpens eam, Domino Jeſu adjuvante ſponſam ſuam, axivit; oſtendens diſcerptione ipſa, qualis & quantus fuerit in malitia. Sanata eſt puella, teſtis ipſa virtutis Abbatiſſæ, ſerviensque dum viveret Deo vita ſanctitatis & juſtitiæ. Volebat & hoc Abbatiſſa eſſe celatum, ſed clamavit miraculum: ipſa hoc dicente, quia idem eſt Jeſus Dominus in cælis, qui fuerat in terris ad operandum; & idem inviſibilis facit, quod viſus exhibuit. Hine factum eſt ut frequentaretur a multis, & frequentata ſigna faceret multa; quæ ſic obumbravit, ut benedictionibus verborum adſcriberet, ſibique de virtute virtutis nihil arrogaret. Sed non latuit meritum operantis in opere, & de fructibus ſuis non cognoverunt eam a referentes ab ea ſalutem & auxilium de tribulatione: reddentes Deo pro ea honorem cum gratiarum actione. Illa quæ curata fuerat (quod pene omiſeram) etiam muta erat: ſed Domino curante & Mathilde orante, dæmonem pedidit & loquelam recepit; contetens de cetero fathanam ſub pedibus ſuis, & ore facundo pronuntians laudem Domini Salvatoris, imitanſque & magnificans virtus S. Mathildis. Viderunt Sorores ſe non deceptas, ſed habere fructum ſuum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam, cujus jam ſpiritus [partem] maximam prægustaſſent in centuplo, quod eis dederat Deus pro contemptu ſæculi, & imitatione Jeſu Chriſti. Totis ergo viribus anhelabant ad ſuperna cupientes diſſolvi & eſſe cum Chriſto: hoc enim multo melius. Et currebant omnes deſiderio, ſervebant ſtudio, nitebantur affectu. Currebant omnes: ſed Mathildis præcucurrit citius ceteris, ſed non introivit præ ceteris; multas ipſa præmittens ad thalamum Sponſi, a quibus maluiſſet inveniri, quam præveniri; præventa in benedictionibus dulcedinis, ut geſtiret exire de corpore, & Chriſto præſens eſſe. Mundum vidit in maligno poſitum; vidit, inquam, non tantum in locutione, ſed magis in actione; vidit vanitatem eunctam ſub ſole, & contendit animo ſupra ſolem. O, inquit, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Quando abſorbebitur hoc quod mortale eſt a vita, & corruptibile hoc induet incorruptelam? Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et reſponſum

acce-

Mat. 17.

Sanat dæmoniacam.

Ioan. 2.

Ad cannam Abbatiſſæ a quam, ejus ſic in vinum aquam

Ab Abbatiſſa ad cannam

Ioan. 6.

Abſorbeatur mortale vitæ accedit Sanctæ.

A accepit a ſpiritu, reſponſum Apoſtolicum lætum & jucundum: Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Voces iſtæ cordis ejus auditæ & exauditæ ſunt in cælo, introierunt in ſancta, & miſſum eſt ei auxilium de ſancto.

ANNOTATA.

a *Annotat hinc Canifius, notam fuiſſe B. Mathildem ſcriptori Vitæ.*

b Maneries, *modus, ratio, prout pluribus exemplis probat in Gloſſario Cangius*: Macerie *Canifius legit, quod a librarii errore eſſe malui credere, ne ſenſus, ſatis aliqui obſcurus, obſcuriori vocabulo difficilior redderetur.*

c *Hic eſt Fridericus I Ænobarbus, creatus Rex Germaniæ an. 1152, Imperatoris nomen adeptus ab Adriano IV an. 1155, Tarſi in Cilicia mortuus an. 1190.*

d *Hujus tripliciis miraculi meminit Brunner: at Simon Præpoſitus aegre credit, quod ſic probarctur abſtinentia Virginis.*

CAPUT III.

Reditus in Dyezzen: Adhortatio ad Sorores. Decima procurata. Miracula.

B

Mortis ſuæ præſcia.

59 SCiens ergo ſe in brevi morituram, ſimile quid Patriarchæ Joſeph facieus, qui filiis mandavit de oſſibus ſuis tranſerendis, Dyezzen ſe oblatam & deſponſatam Chriſto memotavit & illic eum Sororibus ſuis ſepulcrum optavit. Convocatiſque Sororibus ſuis indicat diſſolutionem ſui corporis imminere, Dyezzen ſe oportere redire, valde in firmam eſſe dieens; ibi aut cito mori, aut in brevi convaleſcere. Aſſenſerunt, vitam ejus exinde ſperantes, ſimul eriam nulla in ea mortis ſigna videntes. Ivit, non dubia ſe morituram, vel potius tranſituram de morte ad vitam; quæ vitæ ſunt mandans ſervare Sororibus, maxime quæ didieiſſent & vidiſſent verbo & exemplo ipſius. Munda, inquit, ſum a ſanguine omnium veſtrum: non enim ſubterfugi, quo minus annuntiaverim vobis omne conſilium Dei. Vadoa vobis: utrum revertar, incertum; certum autem, quod reddat Dominus unicuique ſecundum laborem ſuum. Et exoſculans omnes, Deoquo

Reverſus in Dyezzen.

commendans, abiit Dyezzen. Triſte ſuſcepta eſt, quia infirma; ſed omni cura & humanitate procurata, non ut hoſpita, ſed ut mater cariſſima & ut loci Domina. Dolor crevit, ſed die & nocte non aliud corde verſabat & ore ſponſa Dei, niſi laudem Dei. Sic vinula, ut in bonam partem interpreter, docta diligere tritnram, aliud facere neſciens in tempore infirmitatis, oſtendit commiſerationem ſuam. In Vigiliis, in jejuniis uſum tenuit ſuum, niſi tan-

C tum, quantum potuit exorari, ut reſiceret paululum. Convocat Sorores, & carni vim faciens, ſpiritus virtute ſalutat omnes dulci alloquio; deinde affatur hoc ſermonis exordio: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum; vere Paſcha mihi, quia lætum, quia jucundum, quia ſemper optarum; Paſcha inquam, id eſt, tranſitum. Eu ego, duleiſſimæ, viam univerſæ carnis ingredior: jam ad Patres meos colligor ego, & cum Adam einis in cinerem redeo. Hoc indeclinabile, hoc fugiunt omnes, & nemo effugere valet. Nihil mihi conſcia ſum: ſed, qui judicat me, Dominus eſt; miſerator idem & miſericors & juſtus: qui ſi decreverit ſalvare me, continuo liberabor; ſi laborem aſpiciat, nihil ſubterfugi, quo non ſtuduerim placere illi. In omnibus laboravi, non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Illius adjutorio bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi; nec dubito quin mihi ſupereſt corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus, qui corona, qui finis & merces pugnæ. Conſiderate, Dominæ, momentaneum & leve hoc tribulationis noſtræ, quod ſupra modum in ſublime æternum gloriæ pondus operatur in nobis, contemplantibus nobis non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur; quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna. Et temporalia quidem blanda contempſi, adverſa non timui, & finem utrorumq, nunc habeo in redditione jucunditatis, in plenitudine gloriæ, in æternitate lætitiæ. Potueram illam viam lætam & ſpatioſam, ducentem ad mortem, cum mortalibus ambulaſſe; nunc eſſet finis voluptatum, ſed tormentorum initium, de quibus non evaderem, ſed caderem de pœna in pœnam per ſeculorum ſecula. Nunc anima mea liberata eſt de laqueo venantium, ſpirituum dico malignantium in nos, & trahentium ad peccatum; ſed laqueus contritus eſt, &, Deo gratias, ego liberata ſum. En venit princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam; quia mundo me numquam præbui ſociam, familiarem, vel amicam. Abrahæ ſinus me recipit, thalamus me Chriſti exſpectat; & Maria mater Domini mei, cum ſanctis Virginibus, in occurſum mihi properat; Patriarcharum & Prophetarum chorus, Apoſtolorum ſenatus, Martyrum glorioſus exercitus, ſed & omnium Electorum innumerabilis exercitus advenrui meo congaudet & tripudiat; cælum lætatur, Paradiſus exultat; & ipſe Chriſtus Dominus ad epulas & ad convivium ſuum me invitat. Ecce venio, gratias ago. Cum his ero, qui redempti ſunt a Domino, qui venient in Sion laudantes, & lætitia ſempiterna erit ſuper capita eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt, fugiet dolor & gemitus. O me felicem! quæ evaſerim judicium Dei, ſupplicium æternum, gehennæ pœnam, ignem inextinguibilem, vermem immortalem, vincula manuum ac pedum, tormenta parata peccatribus, & malleos jugiter perentienter impiorum corpora. Evaſi per Dei gratiam os leonis, manum eanis, facies diras tortorum, mortem ipſam, ſathan & diabolum. Procul a me erit Behemoth ille Leviathan, ſerpens antiquus, draco tortuoſus, aſpis & baſiliſcus, aper de ſilva, & ſingularis ferus; idem ipſe multis & diverſis nominibus appellatus, quibus magna & mille artifex ſignificatur malitia ejus. Hunc mihi victſſe in Chriſto, quantæ ſit gratiæ quam immenſæ gloriæ, de hoſtis magnitudine vos penſate. Et eece apertus eſt mihi paradiſus, janua cæli pater, & Jeruſalem illa cæleſtis, quæ ſundata eſt in ſaphyris, cujus propugnacula jaſpis, gemmis ædificantur turres ejus, & omnis lapis pretioſus ſtructura murorum ejus. Plateæ Jeruſalem ſternentur auro mundo, & per omnes vicos ejus Alleluja cantatur, & Virginum chorus illic cantieum novum cantans, F Agnum quocumque jerit ſequitur. Hia ego conjungor, una lætantium & cantantium in plenitudine gaudii, in ſaturitate convivii, cujus micas & minutias cum canibus ſub menſa dominorum colligere ſolebam & edere: ſiquidem plenitudo gaudiorum eſt in cælis, & inde ſententiæ illæ Scripturarum, quibus conſolamur in terris; inde vox illa, vox plena gaudii: Ecce ego creo cælos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora, neque aſcendent ſuper cor, & gaudebitis & exultabitis in his quæ ego creo: quia ego creo Jeruſalem in exultationem, & populum ejus in gaudium, & exultabo in Jeruſalem, & gaudebo in populo meo, & non erit in eo ultra vox fletus & vox clamoris. Eja, dileetiſſimæ, feſtinate ingredi in civitatem illam: & o me beatam, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei in ea! vos dico, ſemen, non carnis, ſed cordis mei, quia per Evangelium ego vos genui.

Sorori alloquium moriens animi fiducium profert.

Iſa 65. 17

ao Ire

A. ENGELHARDO lib. 1. cap. 20. mutuam mutuam caritatem.

20 Ire illuc, diligere est: nam nisi per caritatem non intratur in eam, nec aliud gaudium quam caritas est in ea. Hoc mihi dicere non pigrum, vobis autem necessarium; quia necesse est in hac parte vos emendaro, ut majorem operam detis caritati servandæ. Pulsatis vos, & litigatis invicem injuriis, iras diu tenetis, pro nihilo litigatis, & de festuca trabem, du ira odium vobis faciis. Laudo vos? in hoc non laudo. Laudo vos, quod astis alacres ad divinum Officium, quod promptæ ad jejunandum, quod veloces ad vigilias, quod paratæ ad obedientiam, castæ ad continentiam, vigiles ad omne bonum; non laudo, quod contentiones inter vos habetis & zelum. hoc p. 18. Quid est Deum laudare, & vituperare proximum? Fons ex eodem foramine non emanat dulcem & amaram aquam, ut ait Jacobus, nec Deus accipit laudem sui cum vituperio proximi. Quid valet jejunium cibi, quem Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus; & comedere carnem Sorotis aut Fratris calumniis aut detractionibus? Quid vigiliæ prosunt, in quibus ore cantatur Deo, & corde cogitatur malum Sorori, vel mali talio? Quid utile habet obedientis hominis cum contemptu Conditoris? B Quid confert continere carnem a luxuris, & non continere cor ab invidia, linguam a contumelia? Et de his quidem, quæ bona sunt, laudo vos: sed non laudo, quod invidiæ & contentiones inter vos sunt. Virgines estis; non valde gloriemini: fuerant & illæ, quæ reprobatæ sunt, quæ oleum caritatis in vasis suis non habuerunt, quibus pulsantibus dictum est, Nescio vos. Sed absit, ut hoc dicatur ad vos. Avertite a vobis, carissimæ, illam scilicet Hieronymi sententiam, Pessimum virus invidiæ vipereo semini comparatur, nempe interficit matrem suam. Hoc est solum, quod timeo vobis; hoc ultimum moneo emendare, & spero certissime vos salvari; nec foris cum fatuis virginibus remanere, sed cum prudentibus intus ad Sponsum intrare. Cum gratiarum actione admonitio suscepta est, emendatio promissa; & in omnibus, quæ habuerunt adversum se aliquid, confestim exhibita. Vocat ad se omnes, sigillatim exosculatur, Deoque commendans, requievit exiguum.

21 Dolor crevit in dies. Non aliud corde versabat & ore sponsa Dei, nisi laudem Dei. Et ut Dei famulos & famulas, Fratres & Sorores ejus in Dyezzen Deo famulantes, sicut viva sic & mortua, sicut verbo sic & exemplo, sic & aliquo reficeret stipendio; convertens se ad parentes B. Mathildis, patrem suum Bertholdum a, & matrem suam Sophiam, coram omnibus leni voce sic alloquitur: O pater, memor esto, quod me juvenculam destinasti in hanc Ecclesiam, in qua, sancti Spiritus me gubernante gratia: ita profeci, quod, quamvis indigna, tamen magisterii nomen effugere non potui. Deinde in Oetilinsteten, sicut ipse nosti, nomine Abbatissæ usque nunc floruì. Constat ergo paternitati tuæ, quod in sæculari habitu vitam honestam duxisse potuissem tecum, si Deo hæc mea vita contemplativa plus quam activa non placuisset. Patet sane omnibus intelligentibus, in Oetilinsteten magis delicate quam in sæculo vixissem, si voluissem; quia quam plures libertatis socias ibidem habuissem. Nunc ergo quis in Dyezzen sui juvencula & magistra, dignum æstimo, ut ego ancilla & filia tua tecum hic merear sepeliri. Nunc, pater mi, si me desponsasses viro mortali, nonne illi partem substantiæ tuæ nomine dotis mecum tribuisses, & isdem deinceps non solum pro genero, immo pro herede totius tuæ substantiæ te gessisset? Verum quia Rex Regum & Dominus Dominantium Jesus Christus me filiam tuam sibi elegit sponsam, tu numquam tam dulci Sponso meo, Creatori, Redemptori, ac Salvatori tuo, pro me, & pro anima tua, aliqua sponsalia dare deliberasti. Cognosce igitur, pater pie, quod ecclesia Dyezzen, a re & prosapia mea fundata, in qua thalamus materialis mihi est a Deo præordinatus, sita est in loco nemoroso, aquoso, & infructuoso. Da ergo, pater carissime, Sponso meo immortali, non de tuis, sed de suis, quæ sibi in prima totius mundi elegit constitutione; da, inquam, quæso, mihi, & tam juste congrueque petenti Sponso, nomine sponsaliam, decimam substantiæ tuæ, quam habere dignosceris circa Isaram, in confinio Diengen. Pater vero ejusdem sponsæ Christi præcordialis filiæ suæ intellecta petitione, communicato parentum suorum consilio, gaudenter & affectuose ipsi adimplens petitionem, dixit: O filia, mihi præ omni cognatione tua delectissima, decimam totius substantiæ meæ circa Isaram in confinio Diengen, ob amorem tui, huic ecclesiæ sanctæ Mariæ in Dyezzen confero, & sub testimonio omnium circumstantium, super hoc altare sanctæ Mariæ Matris & Virginis Jesu Christi delego. Ad quod sponsa Christi B. Mathildis dixit voce gratulabunda: O E pater mi, jam congaudeo tibi, quia meæ per omnia satisfeciisti petitioni. Convertens ergo se B. Mathildis ad Præpositum Hartvvicum, & ad conventum Fratrum & Sororum, flexis in terra genibus erectisque manibus, cum lacrymis rogabat Deum, dicens: Domine Jesu Christe, suscipe jam tibi collatum munus, & conserva famulis & famulabus tuis, hic tibi devote famulantibus, ad usum profororum. Post hæc subjunxit pater ejus, dicens: O dulcis Deoque dilecta filia, mecum, precor, ora Deum, si quisquam, quod absit, meorum posterorum donum jam per me datum impedire attentaverit, ut isdem hic condigna pœna poniatur, & non in extremo judicio eum Cain perpetuo crucietur. Hac finita prece, audita est vox in aere sanctorum spirituum respondentium, & cum dulcissima voce clamantium, Amen. F

22 Cum B. Mathildis cognovit tempus & horam adductionis decimæ de confiniu Diengeu, quæ nomine ejus ecclesiæ S. Mariæ Virgini in Dyezzeu est collata, ad Præpositum Hartvvicum, coram omnibor Fratribus & Sororibus, tali usa est sermone, diceus: O in Christo Pater & Domine, jam gaudeo, quod dotem pro meæ desponsationis testimonio adduci video; quia sicut præsentis vitæ refectionem sentio, sic & æternaliter in futuro in cælesti patria refici confidenter spero. Post hæc, cum Fratres & Sorores more solito, cymbalo sonante, ad refectorium convocarentur; Præpositus Hartvvicus, relicto ordine Frarrum ad refectorium Sororum properavit, & B. Mathildem his alloquens verbis, dixit: O in Christo filia, Deo & hominibus dilecta, quia parata sunt jam cibaria, quæ dulcissimo tuo interventu nobis & successoribus ad refectionem corporum sont collata. Decet itaque Ioan. 2. tuam piissimam devotionem hodie in cæritatu carnu cibari & vino potari. Auctoritate ejus, qui visibiliter coram te positam aquam in vinum mutavit, moneo, peto, & in virtute sanctæ obedientiæ tibi præcipio, ut de omni cibo, quo hodie & deinceps nos & nostra successio reficimur, eode, in instanti hora, gaudenter reficiaris. Ad hujus præcepti verba ingemuit B. Mathildis, & tacite arrideus, dixit: O! Pater & Domine, risus dolore Prov. 14. miscetur, & extrema gaudii luctus occupat. Nunc ergo, quid faciam, ignoro; nisi hoc solum scio, quod numquam inobediens volo inveniri. Ad hanc

vocem

A vocem omnes Sorores ad pedes ejus proſtratæ, gratias immenſas ei referebant, non tantum pro ſtipendii, quo fruebantur, collatione; quantum de ejus ſolenni refectione, cui omnes congratulabantur. Porro Magiſtra ordinis, dante ſigno, ut Sorores de menſa ſurgerent, & cum Pſalmo, more ſolito, eccleſiam peterent; B. Mathildis tremebunda cum Sororibus conſtitens, vocem audivit in aere dicentem: O B. Mathildis, ſcias te hodie non cum Eſſu reprobaro, ſed cum Elia in aera levato eſſe cibatam. Hunc vocis auditum præbens, tacite Deo gratias referebat. Quod non audientes, ſed intelligentes Sorores, ſciſcitabantur, quid eſſet, quod intra ſe animadverteret, & cum aliis non pſalleret. Ad hoc B. Mathildis cum Prophera reſpondit: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Super tali ejus reſponſione univerſæ admirantes Sorores, quid facere poſſent, cogitabant. Cumque mutuo inter ſe, ut dictum eſt, diſceptarent, Magiſtra conventus piarum Sororum, dixit: Si eſt ad B placitum veſtrum, ne diu ſic inter nos diſceptemus, Dominum Præpoſitum vocemus. Hoc audito omnes dicebant: O Domina Magiſtra, placet nobis quod Dominum Præpoſitum vocetis, ut per ejus auxilium, quid Beatæ Mathildis fuerit ſecretum cognoſcamus. Ad hæc verba eſt vocatus Præpoſitus Hartvvicus, qui veniens, inquirere cœpit, quare vocatus eſſet. Cui Magiſtra pro omnibus, ſicut decuit, Sororibus reſpondit, dicens: O Pater & Domine in Chriſto venerande, cum hodie more ſolito de menſa ſurgeremus, & eccleſiam peteremus, Domina & Soror noſtra B. Mathildis, quaſdam habuit, ſicut intelleximus, cum ſanctis ſpiritibus colloquutiones; & dum pie inquireremus apud eam, quid eſſet, quod locuta fuiſſet, reſpondit: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Super tali ejus reſponſione, Pater & Domine in Chriſto, vos noveritis eſſe vocatum. His auditis, Præpoſitus Hartvvicus vocari ad ſe juſſit B. Mathildem. Quæ cum vocata eſſet, dixit ad eam Præpoſitus Hartvvicus: O filia, Deo & hominibus dilecta, ſi me vereris, ut Dominum, & ut Patrem vereraris, dico tibi cum Malachia Prophe- Malach. 1
ta: Si ſum tibi Pater, ubi eſt amor meus? ſi Dominus, ubi timor meus? Sub obtentu ergo paterni amoris, & magiſterii timoris, dic mihi, cur dilectis C
Conſororibus dixeris, cum ate, quid ageres, ſciſcitarentur, & tu reſpondiſti, Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi? Ad hæc Mathildis reſpondit: Anima mea liquefacta eſt, ex quo tu, Pater amande & Domine mihi ſemper timende, ſic locutus es. Et ſtatim ad pedes Præpoſiti Hartvvici proſternere ſe diſponens, Præpoſitus Hartvvicus, recepta manu ejus, pie eam elevans, parumper ſeorſum eam ducens, didicit ab ea quod ſpiritus Angelici dixerunt ei? O B. Mathildis, ſcias te hodie non cum Eſau reprobaro, ſed cum Elia in aera levato eſſe cibatam. Vix finito tali ſermone, cum lacrymis, inquit præpoſitus Hartvvicus: O B. Mathildis, Deo & hominibus dilecta, tu ſis nunc & in æternum benedicta. Et ſine mora præcepit, ut embo conventus Fratrum & Sororum cum devotione pſalleret ad laudem Dei, qui hodie mirabilia declaravit in B. Mathilde, hunc Pſalmum: Benedicite Dan. 3.
omnia opera Domini Domino. En mirum; cum jam cantatus eſſet ultimus verſus hujus Pſalmi, pater beatæ Mathildis Comes Bertoldus aſtans foris
ecclefiæ, iterato incepit eumdem ultimum verſum cum lacrymis ajens; Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis, & glorioſus, & ſuperexaltatus in ſæcula, qui in filia mea tanta facis virtutum mirabilia. Quo dicto, e Præpoſito Hartvvico, & a B. Marhilde, & ab omnibus honorifice eſt receptus: ſuper qua ſalutatione omnibus regratians, D ſubjunxit, dicens: Audite precor, & intelligite, & quomodo venerim huc, mecum perpendite. Hac nocte circa pullorum cantus, dum de filie mea ego & mater ejus colloqueremur, quædam vox infonuit auribus meis, dicens: O Comes Bertholde, ſurge, & ad filiam tuam propera. Et cum feſtinatione ſurgens, ſicut cernitis, adveni. Nunc ergo, o Præpoſite Hartvviee, quid ſit geſtum, mihi carrate. Ad hæc Præpoſitus Hartvvicus reſpondit, dicees. Audio & intelligo, quod Deus noluit vos ignorare mirabilia, quæ noper in Domina mea, filia veſtra & Dei ſponſa B. Mathilde ſunt, ut ex parte cognoviſtia & plenius cognoſcetis, peracta & confedentes, narravit ei ſiegula. Quibus auditis Comes Bertholdus, reſpondit, dicens: Deus qui huc venire me fecit ad tantam ſolennirarem, illi ſit mea devotio nunc & in ævum oblata; ſitque ei laus perpes nunc & in perpetuum. Vix Comes Bertholdus ſermonem ſuum finierat, & B. Mathildis ſubinferens, dixit: Ego dormio, & cor meum vigilat. O quam dulciſona voce, Chriſti ſponſa, ſui cordis prosuit arcnea: quia ſicut omnium juris eſt ſponſatum, curam ſuorum gerere ſponſorum; ſic E
multo decentius eſt, veram Chriſti ſponſam, corde vigili recolere ſponſi ſui Jeſu Chriſti amorem, quem in ea habuit; dum propter eam carnem induit; cum in cruce pendens, ſomnum cepit, & in ſomno mortis corporalis, per apertionem ſui lateris, de fonte ſui cordis ſanguinem & aquam nobis propinavit. Ut lins amoris memor B. Mathildis, inquit: O in Chriſto Pater & Domine, venerande Præpoſite Hartvvice, ego miſella precor, provida veſtra diſpenſatione mihi detur, ut de Decima, per præſentem pagrem meum hanc Eccleſiæ Dyezeen. nomine meo collata, pars tantæ quantitatis ad Oblatas & infirmituur, ut etiam omnibus adjacentibus Eccleſiis large & perpetim tribuantur. Gaudium etenim mihi generat & ſalntem omnibus, reſiduis ejuſdem Decimæ partibus fruentibus, ſi [de ea fiat] panis ille myſticus, qui de cælo deſcendens in uterum Virginis, & in cruce pendens, teſte Oſee Propheta, coctus eſt in clibano, ut nobis fierer eſibilis. Ut ergo nos eodem pane pariter reficiamur in regno cæ- Oſee 7.
ſum, id quod petii veſtra, Pater pie Hartvvice Præpoſite, mihi præſtet gratia, & confirmetur conſenſu omnium Confratrum & Dominorum meorum hujus eccleſiæ Canonicorum. Completa hac petitione, omnes pari voce dicebaet: O B. Mathildis, quod jam petiſti, hoc omnes conſulimus, & fieri poſtulamus. Ad F
hæc pius caritativus Præpoſitus Hartvvicus, manu Fratribus ſilentium imponens, dixit: O B. Mathildis, Deo & hominibus dilecta, gratum eruſtaſti verbum, quia omnium corda noſtrorum exciraſti ad tunm compiendum deſiderinm. Ut igitur tui affectnm deſiderii ad optatum ducam effectum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti conſtituo, & omnibus Officialibus præcipio, ut ſingulis annis in tam ſuperabundanti quantitate medulla frumenti de Decima in Diengen & de confinio ibidem, ſpecialiter ad Oblatas, ſicut B. Mathildis petiit, perenniter tribuatur; & ſicut ſalutaris illa Euchariſtia, in eadem panis forme figurata, nulli pœnitentis ſimul & poſtulantis affectui eſt neganda, ite etiam ipſe panis ſubſtantia numquam cuiquam denegetur. Conſtat facc omnibus Chriſtianiſſimæ fidei cultoribus per hanc ſaluberrimam conſtitutionem, dotem deſponſationis B. Mathildis, in eccleſia Dyerzen, apud Deum & homines eſſe celeberrime confirmatam.

23 Cum Soror una, cui uſus erat ſcribendi membranam, dum ad lineas c punctaret, fabulam

ANGELARDUM, incaute tisbens, oculum transfigit, pupillam perforat, & continuo exivit sanguis & aqua. Dolor elicit clamorem, concurrunt omnes ad Sororem: geminatur molestia de languore desperabili Matris, & de arcessatione Sororis; siquidem utilis erat, & dilecta omnibus, & hinc magis doletur dolor ejus. Excitat Matrem tumultus ille, vocatur & adducitur illa; cum aqua pupilla defluxerat, & adhuc sanguis rivatim fluebat. Nulla spes oculi rehabendi, nulla de cetero videndi; solus dolor ut quiesceret, optatur dolenti: Jubetur accedere, attractat oculum manu [Matet]: & manus Domini affuit, fugans dolorem, dans sanitatem, & luminis claritatem. Stetit sanguis, & sanitas perstitit, adeo ut numquam clavius viderit, nec suavius habuerit. Hoc fecit in morte Mathildis nostra, contestans se non mori, sed de morte transire ad vitam, & viventibus consulens ad meliorem vitam.

oculum sorori sanat.

ANNOTATA.

a *Simon Præpositus hic σφάλμα aliquod Scriptoris arguit, arbitratus* patrem novennio ante filiam mortuum esse, *scilicet* anno 1151, *sed quid si legatur* mortuum esse anno 1161? *tunc omnia salvantur, & potuit hic error facilius contingere. Alias quæ hoc & sequenti numero referuntur, referenda essent ante ejus discessum ad cœnobium Ostilhotinum.*

b Oblatæ *dicuntur, obsiculi sacrificales, vulgo* Hostiæ, *& hinc Francis* Oblies *dulciaria quædam eodem modo confecta quo illa.*

c *Ita videmus & habemus plures codices ad æquos utcumque intervalla singulis in foliis seu transfixe, & duabus ad utrumque lateris correspondentia sibi punctis subtilis lineas ducti aut etiam nullius coloris, supra & intra quas scriptura postea indulta decurrit.*

CAPUT IV.

Ultima moribundæ gesta. Obitus, sepultura, miracula.

Hortatur Præpositus regat.

INterim audiunt foris, Abbatissam infirmari jam ad mortem. Præpositus Hartvvicus accurrit exanimis, ituunt Fratres cum fletu maximo & lamentis, fit super eam mugitus & gemitus, propriis cuique, & planctus in commune solemnis. Sciebant quod per eam Dominus salutem dedisset C domui, & sequentia præcedentibus raro similia. Tunc Præpositus Hartvvicus exorsus est fari, Abbatissam consolans, & Conventum exhortans: Te quidem, o Mater, video in defectu corporis maximo, non tamen adhuc de vita tua despero: potens est Dominus ea reddere nobis in salutem domus, quæ tota pendet in te, quam plangimus, quam lugemus. Scimus te Christum desiderare, quem diligis; salva sunt tibi præmia meritorum, nec dilata minuentur. Nostri potius miserere, quos deseris. En quos in duobus locis Christo lucrata es quæ sanctitatis exempla: en Fratres & Sorores, quos per te Christus acquisivit, omnes ad coronam tuam pertinentes, & gemmarum instar in decore suo fulgenter. En omnes vicini, odorantes de te odorem suavitatis in operibus tuis, quæ compererunt in verbis, quæ de te audierunt; sed & in disciplina morum tuorum, quam viderunt; in his omnibus gloria Christo acquisiti, nec est quod neget sibi oranti. Oremus ergo, ut petas vitam adjici tibi, necessitatem nobis magis quam tibi. Quis ultra, te subtracta, protegat nos orationibus, fovebit suasionibus, muniet consiliis, relevabit auxiliis? Principes genus tuum sunt, omnes tui gratia gratum habuerunt locum, impenderunt beneficium, averterunt omne contrarium, inclinaverunt ad nomen tuum. Te vivente pacem habuerunt nostri; omnes tui fuerunt ex te honorati; nihil audebant maligni; ipsi, qui oderunt pacem, tuis fuere pacifici. Optamus vitam tuam, sed si Christo magis placet, ut migres, vade secura, certa de corona, gloriosa de victoria. Et vos, inquit, o Sorores, ecce via, quam currimus ad finem: hinc tendimus, ut vitam hanc morte terminemus. Atque utinam morte hac terminaremur, nos qui male vivimus; & non alia mora sequeretur immortalis, qua peccatrix anima in æternum moritur, & numquam pemoritur. Vivit enim semper reccos ad supplicium, nec defertur ad terminum, consumitur, & non consummatur; habens in æternum, quod doleat desperans, & desperata quod evadat. Ejanunc, Sorores, beatas vos dixerim, quas Dominus assumpsit sibi, quas non ancillas, sed sponsas suas vult vocari, quia non a nobis vult timeri, sed diligi; vel si timetur, timore delectatur filiali, immo sponsali, non servili. Cernitis enim vos Ducem vestrum currentem, & cursum jam consummantem, & pulsantem ad januam cœli; & ecce jam aperietur ei. Felix ipsa, quam deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam Sanctorum; honestavit illam in laboribus, & complevit laboret illius; deducens eam auxilio, ostendens regnum consilio, dans illi scientiam sapientiæ, honestans in laboribus constantia, complens labores perseverantia: & vos, filiæ, eadem virtute armamini, vestigia Matris vestræ sectamini, ut cum ipsa cucurrentes perveniatis ad bravium, & ipsius meritis perveniatis ad regna cælorum, Sponso ipsius & vestro parante, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ut sibi prorogetur vitam.

Ut ad eum imitandum Sorores hortatur.

25 Exitum Sanctæ sancti Angeli observabant, & dæmones & Sorores. Tum subito illa flere cœpit amarissime; post fletum, quod ante numquam visa est fecisse, tisit cum lætitia magna: & sic tertio fletum iteravit, & risum, non impos mentis, ut fæpe fit, sed optima habens sensum. Nulli tamen indicavit, quare id esset factum. Super hoc conjectandi quisque licentiam habeat. Mihi, non ut sapienti, videtur, causam fletus sui dæmones fuisse, quos Sancta vidit, mala ejus numerantes & pensantes; Angelos autem sanctos bona opera e contra numeranda superantes; F & ex hoc recte ridens exultavit, sicut fleverat, dum malignos fore victores extimuit. Ter vero ideo factum; quia tribus modis bonum vel malum committitur; cogitatione, locutione, & opere; quæ singula inimici dæmones trutinant. Primum [prava] opere in trutina ponunt; quę si bonis præponderent, animam male operantem vendicant sibi; minors si sint bonis, fugiunt victi. Adhoc tamen de verbis causantur, quæ & ipsa deducuntur ad libram; & his victi, secundam exhibent fugam. Postremo, nec ultimam cogitationem præceruut indiscussam, ubi si vincantur, ultra nihil juris habent in animam, Sicut autem spiritus mali studeut rapere, ita boni conantur eripere animas; ut nihil malorum patiantur deduci ad medium, quod fuerit satisfactione delesum: tantumque exaggerant boni bona, quantum mali mala. Credo, huic Sanctæ de se vidisse istud datum, sed dicere non fuisse datum; ut ipsa lætior, quo securior, de corpore exiret; & alium minus sanctum flesu suo solicitum redderet, risu quoque fiduciam non negaret.

Hic cum sorori visum restituit.

26 Quod & ipsa perseverantia gaudit probavit: nam ita lætæ jacuit postea, tamquam ad epulas invitata, & cum Angelis convivata. Vidit enim S.

Mariam

A Mariam Dominam noſtram, vidit & ſaluavit. Ave, inquiens, Maria, gratia plena, Dominus tecum; & in Benedicta tu, defecit, & tilit, & magno tripudio exultavit. Obtulerunt ei Sorores imaginem S. Mariæ: manu avertit illam, convertens oculos ad viſionem, quam vidit in ſpiritu; quaſi diceret, Ego ſaluto S. Mariam, non in imagine, ſed in veritate. Et ſicut extrema gaudii ſtultorum luctus occupat; ita expectatio juſtorum lætitia; & ſicut mors peccatorum peſſima, ita pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum, in hac Sancta probatur. Probavit de ſe dictum: Uſque ad tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio jucunditatis. Vidiſſes eam ad præceptum Jeſu obmutuiſſe, nec verbum de ore ejus exiſſe; citeriſſe muros ſeptem dies, & tunc clamaſſe, & clamore muros diſſeciſſe, & morti mortem inſultaſſe, nec mortis amara præ dulcedine vitæ ſenſiſſe. Riſit tunc, ante non ridens, & vidnus impletam illam Baldad Suitis ſententiam: Deus non projicit ſimplicem, nec porrigit manum malignis, donec impleatur os tuum riſu, & labia tua jubilo.

B Evaſerat omnem anguſtiam, vidit ad vitam ſe transferri; perfecta merito, certa de præmio, vocatione Chriſti, & Angelorum conductu. Hæc illi cauſa riſus, hæc materia jubili; quæ potuiſſent in occulto fieri, niſi paraſſet illi Deus apud homines in benedictione memoriam, ſicut apud ſe gloriam, ut & nos traheret ad ſimilem vivendi formam.

27 Necdum tamen penitus defecerat; reſpiravit, & locuta eſt in gaudio, mirantibus cunctis; ſingulas quaſque conſolando exhortans, & confortans manus earum in Deo, & gratias ſingulis agens pro impenſo ſervitio. Vidit Chunradum nomine, fidelem & devotum ſibi, qui de Milite Converſus ex familia parentum ejus, omne monaſterii fecit opus; quem alloquens, multa conſolatione replevit, inſtruens verbis ſalutaribus. Tu, inquit, mihi adjutor & miniſter fidelis in Domino, bene ſerviſti mecum in officio domus Dei. En ego eucurri ad terminum, & hodie percipio brevium: ſupereſt mihi corona juſtitiæ, & requies æternæ vitæ. Confide & tibi ſuperteſſa, nec diu differri, quia tu mihi coronam magna ex parte præpaſtaſti. Si quid oratione, meditatione, vel lectione profeci, tu me reddidiſti expediram; ut tui laboris inſtantia, fuit requies C mea; ita nunc erit merces tua eum mercede mea. Sta ergo nunc, & perſta quaſi miles bonus, certa ut fidelis athleta. Labor quidem eſt, ſed brevis & modicus, ad futuram gloriam, quæ nec modum habet, nec finem; quam ego nunc video, non tantum per fidem, ſed certe per ſpeciem. Video coronas noſtras pro labore noſtro reddendas, tantæ jucunditatis, tantæ glotiæ, ut nullius ſenſus, nullius lingua tibi poſſit edicere. Perſevera beneſaciens, adjice quotidie divitias tibi & gloriam in cælo; ſicut ille qui theſaurizat, nihil contemnit in lucro. Hæc locuta eſt; & reincipiens, a Dei laude non ceſſavit, quamdiu linguam movere prævaluit.

28 Sana frequentius communicavit, agnum comedens eum lactucis agreſtibus: quia numquam ſine lacrymis & amariſſimis fletibus communicavit; & poculum Sanguinis Chriſti cum fletu temperavit. Communicaverat in feſto doloris, accipiens, de conſilio S. Jacobi Apoſtoli, & Sacramentum Unctionis ſanctæ, atque in ea indulgentiam peccatorum. Illud ab hominibus inter homines vivens: ſed jam eum Angelis victura, manibus communicavit Angelicis. Ad finem deducta vocem ultra non habuit, geſtu corporis præſentiam Majeſtatis oſtendit, inclinans reverenter, hians ore competenter, glutiens gutture decenter, ſed & geſtum bibentis imitans, & inclinans frequenter. Hoc viſo miratæ ſunt Sorores, & qui aderant; ſed miraculum exhibens, animam mox ſolvit, communicans communicatoribus Sanctis in gaudio, & abiens eum eis ad rem ſacramenti de ſacramento, & de re fidei ad vultum ſpeciei. Erat illic videre miraculum, ſigna non mortis in mortua; ſplendorem, ſed vitæ. Viventi ſimilior vultu roſeo, roſis Martyrum admixtum oſtendit ſpiritum ſuum, ſed illi candorem imitans corpus reliquum, Virginibus ſociam teſtabatur animam, tam ſpiritu quam carne incorruptam. Gaude nunc & lætare Mathildis, filia Sion, & non captiva Babylonis; canta cum David canticum Domino in terra tua, quod plene non poteras in aliena. Die, Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis; eo quod effugeris de fornace ferrea Babylonis, & habites in luce cum filiis lucis.

29 Celebrantur exequiæ; ploratum ibi non eſt multum; nam lacrymas abſorbuerat gloria: magis gaudebant de virtute manifeſta; fletus ſi qui erant, pro ſe cuique ad ipſum, non pro ipſa. Corpus olim jejuniis attenuatum, acceſſu infirmitatis prorſus abſumptum, nihil reliquit vermibus devorandum, ſed ſuper oſſa cutis extenſa hanc ab ea vocem Job elicuit; Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum, & derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Nonna & diſſimilis erat illi, qui cucurrit adverſus Deum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt? Operuit faciem ejus craſſitudo, & de tenibus ejus arvina dependet. Nihil horum in Mathilde. Spiritus ejus rexerat artus, ad ferendum faciles, quo ipſe vellet, nec velle ipſius aliud, quam ut de morte ad vitam tranſiret. Er factum eſt ita. Nihil exequiis defuit gloriæ ſpiritualis: Pſalmis, Hymnis, & canticis ſpiritualibus celebratæ ſunt: accenſa luminaria plurima, ſed vento vehementi & ſtaquenti extincta. Fecit autem Deus miraculum, ut eum præ flatu ventorum homines ſtare non poſſent, candelæ inceſſanter arderent; & cum jam extinctæ viderentur, arderent denuo inviſibiliter reaccenſæ; & qui imperavit ventis & mari, voluit ſponſam ſuam luce, quam ſempet dilexit, nec in morte privare.

F 30 Voluit Deus oſtendere, quod viveret, poſt mortem ſignum dans in Fratre, qui mortuus fuiſſet niſi mortua ſubveniſſet. Nomen illi Chunradus; non ipſe, quem proxime [diximus], ſed homo liber, ſpiritali amore Converſus, ita infirmus eapite, ut reſponſum mortis haberet quotidie, ſed præcipue poſt fletus in morte Abbatiſſæ. Quid ageret? Uno tantum gradu ipſe morſque dividebantur. Cepit concepta fide audaciam, accedit ad mortuam, cogitans Evangelicę mulieris exemplo, Quod ſi tetigero fimbriam veſtimenti ejus, ſalvus ero. Tetigit ipſe caput Sanctæ, & ſuo capiti ſalutem acquiſivit; quod ad mortem ultra uſque non dolut, & ſi de cetero virtutis Abbatiſſæ teſtem & prgconem dedit.

31 Affuit de provincia plebis multitudo exequias celebrantis: offertur pro ea ſalutaris oblatio, offeruntur ſinguli ob ſui memoriam, commendantes Sanctam Deo, & ſe Sanctæ commendsntes coram Deo. Vicini aderant fletu ejulantes, viduæ & orphani damna ſua plorantes, ac ſi Dorcas jaceret præſens, & oſtenderent Petro, quas illi tunicas feciſſet & veſtes. Affuerunt & infirmi ſanati ab ea; confitentes, illas & illas infirmitates ſe evaſiſſe per eam; ſed ſempet hoc celaſſe: ne Sancta gravaretur: ſi quidem fuerat comminata, ſi proderent, quod

ANGIL. HAADS M

in eadem mala recidérent. Hæ minæ finem acceperunt in morte ipſius, illue uſque pactum fuit; poſtea quod vellent, dicere licuit. Proceſſerunt plurimi tunc, qui dicerent; Ille, ſe cæcum fuiſſe, & vidiſſe; ille ſurdum, & audiſſe; ille paralyticum & convaluiſſe; & alii atque alii, diverſas & innumeras infirmitates per eam evaſiſſe. Venerunt etiam infirmi ad exequias: plurimi ſanati ſunt, quorum numerum ideo non ſcribo, quia præſentium negligentia non annotavit. Invidia quoque ſi adfuiſſet, pro evidenti miraculo celari non potuiſſet.

Inuentio & Scriptura ossa,

Sepulta eſt eum honore, poſita in Dyezzen, ante altare S. Joannis Baptiſtæ, ſpiritu ejus exultante in Domino, & corpore ejus in teſtimonium illic poſito; contra eos qui agunt vitæ illius contraria. Age nunc, Sancta Dei, cognoſce figmentum noſtrum, cognoſce & tuum; & te nihil potuiſſe, præter auxilium divinum: idemque nobis impetra ad faciendum bonum: & ſi tuum non poſſumus attingere meritum, ad gloriam eminentem, vel pœnam poſſimus evitare per te, Deo conjunctam, in Omnipotente nihil non potentem. Regnas cum Deo, da ut non regnet peccatum in mortali corpore noſtro: & qui tibi contulit ſtructum centeſimum cum Virginibus, conferat nobis ſexageſimum cum continentibus; imo vel trigeſimum, cum conjugatis ſibi placentibus. Ornet te lilium, in corona gloriæ & ſerto exultationis; B nobis fiat vel viola, teſtis pœnitentiæ & humiliationis. Tu ſedeas cum Sponſo Sponſa in throno regni, dormias in ſinu ejus, conſors quietis & ſocia thalami; nobis ſufficiat evaſiſſe ſupplicium, & in regno cælorum vel ultimos fieri. Tu, cum Virginibus Virgo ſequaris Agnum, quocumque lerit, & cantes canticum novum; nos vero, per lamentationes propheticas, declinemus illud Væ tormentorum. Tu poſtremo ſedeas cum Chriſto judex vivorum & mortuorum; nos cum dextris aſſiſtamus in numero benedicturum, percepturi regnum tuis precibus; quod non poſſumus juſtitia meritorum; ipſo præſtante, qui vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Capillis non tantum ornatus ſit, non hi tantum, ut Cornu

32 Ad finem nimium feſtino. Supereſt unum dicere, quod hiſtoria prohibet reticere. Conſilio Pauli comam nutrierat, dicentis: Mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi. Quod audiens & obediens, nequid mandatorum præteriſſe videretur, cogitavit obſervare, acquieſcens verbo doctoris, non ſpeciei corporis. Nam capillos ita velatos habuit, ut numquam viderentur; & laboris plus, quam decoris fuit, eos non tondere; cum laſciviæ ejus nihil ſervierint, totum oneri corporis, tutum militiæ ſpiritus, & oculus ejus ſimplex eſſet in omnibus. Defunctæ abſciderunt eos, ſervantes pro Reliquiis: nec fallit pietas fidei, nam tactu eorum ſæpe ſanantur infirmi. C Certiſſimo autem ſunt remedio contra tempeſtates & fulgura; & ſurgentibus ventis atque minitantibus, capillos Sanctæ ſuſpendunt in aera; ſicque tempeſtatem conquieſcunt, conticeſcunt tonitrua, ac ſi Dominus Jeſus imperet eis ſicut in mari quondam, ita nunc in terra. Hoc tam ſolitum in monaſterio, tam notum in provincia, ut capillorum S. Mathildis oſtenſio, ſit tempeſtarum depulſio; nec poſt mortem ejus illic noxiæ fuerint, cum prius ſæpe nocuerint. Oremus & nos Sanctam, ut ſanctitatis ſuæ meritis nos defendat a tentationum tempeſtate, protegat precibus ſuis a diaboli laqueis ignitis; accendat potius ſpiritu judicii & ſpiritu ardoris, ut zelum habeamus Dei per dilectionem, & animum contemperatum proximo per diſcretionem. Impetret nobis S. Mathildis ſancti Spiritus gratiam; depellat iram, ſedet invidiam, extinguat D odia, premat ſuperbiam, ſanet conſcientiam, occidat luxuriam, tribuat caſtitatem, adaugeat fidem, eumulet ſpem, adjciat caritatem; ut ipſum, qui caritas eſt, videamus Deum, in illa bonitate electorum viventem & regnantem in ſæcula ſæculorum. Amen.

APPENDIX

Miraculum anno MDCXVII *patratum, a Simone Præpoſito Dyezzenſi tranſmiſſum:*

Paulla eſt humati ſub gibbo laborans ſanata

QUamquam ſemper fuit eſtque fidelium magna in B. Mathildem noſtram fervor atque devotio; divina tamen bonitas recenti miraculo dignata eſt ſeu illum ſervorem magis in nobis accendere, ſeu B. Mathildem amplius illuſtrare. Circa annum XVII hujus ſæculi miraculum illud accidit. Virgo quædam nobiliſſima, duodennis ferme, duplici ex morbo, aſthmate ſcilicet & fœdo gibbo laborabat, qui omnem medicorum induſtriam & artem pridem eluſerant. Erat illa illuſtrium Comitum de Furſtenberg, Wiſenſtaig & Helfenſtain filia, cujus malis parentes mire diſcruciabantur, naturæ vitium, convitium ſuæ, ut aſſolet, profaplæ interpretati. Dominus Rudolfus Comes patens, tunc temporis, auctoritate Sereniſſimi Ducis Bavariæ E Maximiliani, Præfecturam adminiſtrabat Landpergæ, quæ ſuperioris Bavariæ civitas eſt, quo paulo ante ex ſede ſua Wiſenſtaig commigrarat. Iſtic loci forte celebris fama Comitum aures ferit de B. Mathildis noſtræ ſanctitate, apud Deum meritis ac miraculis, maxime quæ pattaſſet in curandis defectuoſis. Accenduntur Dynaſtæ ambo & eriguntur in ſpem, fore ut parem Beata ſuæ quoque filiæ gratiam conferat. Spem porro ut firment ſuam, vovent ad ſepulcrum B. Mathildis legendum Sacrum; &, ſi ſanaretur filia, etiam alia donaria. Eapropter Comitiſſa, cauſa tam voti ſolvendi, quam experiundi B. Mathildis opem, venit cum filia ad noſtrum monaſterium; curat legi Sacrum votivum. Interea ambę aliquantiſper ad tumulum flexę, fundunt ad beatam Abbatiſſam preces, quas ardens deſiderium exoptati auxilii ſuggeſſerat, utique ſervidas. Surgunt. Mater primo filiæ palliolum ſepulcro (id ſuper humum, Istericio opere, & marmore deſuper impoſito, S. Mathildis referente imaginem inciſam, elevatum eſt) mox ipſam filiam imponit; cui dein eamdem, qua gibbus prominebat, circumcirca ſtrictim admovet, palliolóque rurſus amicit. Res mira! Dei potentia, & B. Mathildia merita & ſupplicum fidem reſpiciens, imo tamquam clariſſimas cælo voces exaudiens, liberat virginem F utroque malo, matre & filia ſtupentibus & gaudentibus; atque Deo Deique Sponſæ caſtiſſimæ, Patronę ſuę B. Mathildi, animitus gratias quas poterant maximas agentibus. Illuſtris Matrona tam in animi pro tanto beneficio grati ſignificationem, quam in patrati teſtificationem miraculi, ſanctę ſoſpitatrici ſuę dono miſit duo ſcitu facta capita, Incluſis Sanctorum reliquiis venerabilia: quę deinceps beneficium B. Mathildi acceptum referre ac prędicare, quoad vixit, numquam deſtitit. Hujus teſtes miraculi, qui partim coram ſpectarunt, partim ex ſpectantibus audierunt, aliqui etiamnum ſuperſunt: & in iis duo celebres Prælati, qui nominari poſſunt: & quorum alter nuper etiam propria ſyngrapha rem teſtatam fecit, XXVI Aug. anno MDCXXXVII.

DE

A D

DE B. IACOBO VENETO
ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM
FOROLIVII IN ROMANDIOLA ITALIÆ PROVINCIA.

D.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu ab Apoſtolica Sede ſæpius probato & auctо, Vitaque a coævo ſcripta, & ejus varia traductione atque epitome.

ANNO MCCCXIV

Chronotaxis vitæ B. Jacobi.

epitaphium

Cultus Forolivienſibus conceſſus die 31 Maji.

per divinæ vocis oraculum.

Beatum Jacobum illuſtrem in Italia Ordinis Dominicani Confeſſorem, alii Venetum *cognomine, alii* Salomonium *dicunt:* Venetum *a Venetiis, natali urbe; a paterno vero nobili ibidemgenere* Salomoniorum Salomonium. *Chronotaxis vitæ, ut ea vel in limine ipſo, quod Actis præſtruimus, ſub Lectoris ſimul aſpectum cadat, hujuſmodi eſt. Natus fuit Venetiis anno a Nativitate Chriſti* MCCXXXI, *ibidemque anno decimo ſeptimo poſt, hoc eſt* MCCXLVIII *in Religioſam S. Dominici familiam adſcitus, annos exegit octodecim. Poſt quos, anno videlicet* MCCLXIX, *vitaturus moleſtam propinquorum conſuetudinem, mutata ſede, in Conventum Forolivianum commigravit: ubi ceteris exactis ætatis annis (ſi ſex excipias, quibus ex intervallo Præfecturam inter ſuos Ravennatem, Faventinam, atque Sua Severinatem, ſed vicariam geſſit) annos omnino ſexaginta ſex in Regulari diſciplina conſumpſit, deceſſitque ætatis octogeſimo tertio, Chriſti* MCCCXIV. *Humato, & ante ac poſt mortem patratis miraculis claro, laboratum ex optimo marmore manſoleum Forolivii, cum hujuſmodi inſcriptione Veneti poſuere:*

Hoc Jacobum tumulus conſervat marmore Fratrem,
Virtutum cumulus quem dat tibi Livia Patrem.
Gloria qui Venetis, cunctibus eſt oriundus:
Virgineis meritis meruit cæleſtia muodus.
Hujus Dominicus, Petrus, Thomas Ordinis almi
Gaudent, quod ſocio cantantur in æthere pſalmi.
Cancros, arteticas, febres, capitiſque dolores
Propulit, atque alios morbos mentiſque furores.
Forlivium gaude pro te nunc Præſide tanto,
Qui Patrem Natumq; rogat cum Pneumate ſancto.

Publicum hujus cultum non multis ab obitu annis, tacito aſſenſu probavit primo Joannes XXII, *continuatisque per duo intercea ſæcula illuſtribus miraculis, iiſque ad examen oblatis Clementi* VII, *impetratum ab eo fuit anno* MDXXVI *vivæ vocis Oraculum, quopotiſſimum faciebat, annuum intra Forolivienſia mœnia feſtum ei agendi. Oraculi illius teſtis idem qui & orator apud pontificem, Chriſtophorus Numaius, Miſeratione divina Tituli S. Mariæ Aracæli S. R. E. Presbyter Cardinalis, Forolivienſis vulgariter nuncupatos, fidem ejus manu propria ſub atteſtatione Secretarii ſui Bartholomæi Bentivoli, hoc modo fecit.* Univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, has præſentes inſpecturis, lecturis, pariter & audituris, ſalutem in Domino ſempiternam. Fidem indubiam facimus & atteſtamur, qualiter; cum ſit quod divina clementia varia & diverſa ſanitatum & gratiarum munera, meritis B. Jacobi de Venetiis, Ordinis Fratrum Prædicatorum S. Dominici, in ſacro Cœventu S. Jacobi intra Civitatem Forolivienſem cooſiſtente, multis eum pie invocantibus indeficienter conferre non deſinat; propterea dictæ civitatis & conventus tam populus quam fratres ejuſdem Ordinis S. Dominici, Congregationis Lombardiæ, hujuſmodi B. Jacobi pia devotione inflammati, ad Sedem Apoſtolicam & ad ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri D. Clementis Papæ VII clemeotiam recurrentes, eidem ſuæ Sanctitati per nos eorum nomine humiliter ſupplicari curarunt, quatenus, tam pro ipſius B. Jacobi gloria, quam pro ipſorum populi & fratrum plurima devotioue augenda, de omnipotentis Dei miſericordia ac beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate & ſua, annis ſingulis perpetuis futuris temporibus, concedere & indulgere digoarctur, ut dicti B. Jacobi feſtum in die obitus ſui, videlicet ultima meoſis Maji, nec noo divinom Officium & Miſſarum ſolennia, pro ipſius B. Jacobi gloria edita & facta, ſub Officio feſti duplicis ſaleooiter celebsare valeant; infra annum vero, tam pro dictorum fratrum pro tempore ibidem degentium, quam pro aliorum ſecularium devotione, prout ipſorum devotio exegerit, toties quoties opus fuerit, in eccleſia ipſorum ſeu etiam in monaſterio monialium ejuſdem Ordinis, in dicta civitate & ſub eorumdem fratrum regimine cooſiſtente, Miſſam dicere ante cantare, ſeu dici aut cantari facere, per fratres dicti Ordinis Prædicatorum dumtaxat, valeant; ſimiliter præfati Jacobi commemorationem, quandocumque ipſorum fratrum ibidem degentium ſeu aliorum advenientium devotio induxerit, ibidem in eccleſia & in monaſterio ſupradicto, tam in Miſſis quam in divino Officio facere poſſint; & inſuper quod dictæ eccleſiæ S. Jacobi conſecrationem, quæ ultima Maji celebrari conſuevit, ad ſextam menſis Septembris traosferre, & tali die illam celebrare poſſint. Et quoniam ſua Sanctitas fidelium piis votis libenter annuere conſuevit, vivæ vocis oraculo nobis deſuper facto, anno Domioi milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto, die vero xxv menſis Junii, & Pontificatus ſui anno xxx, tam pro ipſorum populorum & fratrum devotione, quam pro ipſius B. Jacobi gloria augendis, de Omnipotentis Dei miſericordia ac Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate & ſua, nobis, pro parte & nomine ſupradictorum communitatis & fratrum humiliter ac pie ſupplicantibus, omnia & ſingula ſupradicta liberaliter & benigne conceſſit pariter & indulſit: ita quod ſupradicti fratres, ibidem pro tempore degentes, hu uſmodi Feſtum, nec non divini Officii ac Miſſarum ſolennia, tam in die obitus ſui quam infra annum, ut præmittitur, celebrare, nec non Conſecrationis feſtum transferre, & alia omnia & ſingula ſupradicta facere & explere libere & licite, & abſque alicujus conſcientiæ remorſu, poſſint & valeant, in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium, has præſentes noſtras litteras exinde fieri, & noſtra ac noſtri Secretarii infraſcripti manibus ſubſcribi voluimus; nec non noſtri majoris oblongi ſigilli appenſione communiri juſſimus & mandavimus. Datum Romæ in ædibus noſtris, ſub anno Domini a nativitate ejuſdem MDXXVI, Indictione XI ſtt, die vero XXVI menſis Junii, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & D.N.D. Clemeotis, divina providentia Papæ VII, anno ejus Tertio, &c.

cum Miſſa & Officio propriis; etiam infra annum recitandis

translato a Septemb. Dedicatione eccleſia.

AUCTORE G. H.

3 *Quod in prædictis litteris editum indicatur, & usurpari permittitur Officium, id Ferrariæ ab ecclesiasticis solitum fuisse, atque ad Breviarii emendationem, a Dominicanis Foro-Livienſibus: & ex ejus exemplo, quod penes nos est, infra quidem Lectiones proprias & Hymnum damus; hic vero lubet hanc Orationem apponere*: Deus, qui per B. Jacobum Confeſſorem tuum feciſti Eccleſiam tuam novis gaudiis exultare: præſta quæſumus, ut ipſe pro nobis pius exiſtat interceſſor, qui tui nominis pro nobis devotus ſemper exſtitit prædicator. Per Dominum &c. *Ut autem dictum feſtum, ex ſolemnitate cujuſpiam diei, a populo feriato agendæ, feſtivius Foro-Livienſibus eſſet, Julius Papa III an.* MDLIV, XI *Aprilis*, Joanni Morono, Tituli S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, Ordinis Prædicatorum Protectori, ad inſtantiam Rev. P. Fr. Stephani Uſuſmaris, totius Ordinis Generalis Magiſtri, ac dicti Conventus Fratrum, *ſimili* vivæ vocis Oraculo, *conceſſit & decrevit*, ut Feſtum prædictum, quod ultima Maji celebrari conſuevit, de cetero perpetuis futuris temporibus, in locis & a perſonis prædictis, in Dominica quæ poſt feſtum Aſcenſionis D. N. I. C. immediate ſequitur, ſub Duplici majori & proprio Officio, cum ſolenni proceſſione & oblationum pompa, prout antea conſueverat, celebretur. *Refert hæc omnia Lucas Caſtellinus, in tractatu de vetuſtitudine gloriæ Canonizatorum pag.* 140: *antea autem, videlicet pag.* 85, *ſuccinctè egerat de eiſdem, addens*, in *ipſa* proceſſione ejuſdem Beati Reliquias decenter ornatas circumferri, & ad ſepulcrum appendi tabellas, donaria, & vota. *Veneti quoque, alibi Forolivienſibus pro cultu ſui civis ſegniores, per Oratorem ſuum in ſacra Congregatione Rituum inſtiterunt, & annuente Paulo Papa V impetrarunt*, XXIIII *Octobris anni* MDCXVII, *ut idem ſibi liceret quod Forolivienſibus*.

4 *Anno tandem* MDCXXII, *ſub Gregorio* XV, *univerſus S. Dominici Ordo Decretum ſacræ Rituum Congregationis, de communi ubivis locorum B. Jacobi feſto inſtituendo, hujuſmodi elicuit*: Propoſita, in ſacra Rituum Congregatione, Sereniſſimæ Reip. Venetæ unaque totius Ordinis Fratrum Prædicatorum petitione, qua B. Jacobi Salomonii feſtivitatem, quæ felicis recordationis Clementis VII primum, ac deinde Julii III conceſſione in civitate Forolivienſi; nuper vero, ex indulto Pauli Papæ V, ac voto ejuſdem Congregationis, Venetiis quoque celebratur; in omnibus eorumdem Fratrum eccleſiis ac provinciis celebrari poſſe ſupplicabant: eadem Congregatio, votum Illuſtriſſimorum Cardinalium & Secretarii Referentis amplexata, petitum indultum, ſi ſanctiſſimo Domino noſtro placuerit, cenſuit concedendum. Decere ſcilicet arbitrati ſunt Illuſtriſſimi Patres, iis qui vitæ ſanctitatem longa temporis diuturnitate comprobarunt, non in ſolo naturali, vel iis in locis dumtaxat ubi corpora eorum aſſervantur; ſed etiam ubique ab omnibus, qui idem eum iis profitentur inſtitutum, venerationem haberi. Idem vero ſanctiſſimus, audita ſacræ Congregationis in Beatum virum propenſione, præſens indultum Apoſtolico beneplacito roboravit, die XXII Septembris, anno MDCXXII. *Quæ omnia, cum ad inſtar Indulti Forolivienſibus a Julio III facti procedant, intelligenda ſunt pro eadem poſt Aſcenſionem Dominicam: quæ cum ſit mobilis, neque ſic commode Sanctorum Faſtis inſeri nomen poſſet, placuit Philippo Ferrario in utroque Catalogo, & Joanni Pauli Maffæi in Bononia perluſtrata, vetitæ diem* XXXO *Maji*; *nam Bononiæ peculiari etiam jure feſtum idem agitur, propter ipſius Sancti Reliquias in eccleſia S. Dominici aſſervatas*.

5 *Ad cultum B. Jacobi in primordiis ſui propagandis, non multo poſt ejus obitum, piorum hominum Sodalitatem inſtitutam fuiſſe, in literis Berengarii Salomedis, Ordinis Dominicani Generalis, conſtat. Iis ipſe, Sodales omnes univerſi Ordinis meritorum, ad promovendum B. Jacobi cultum, participes facit per hujuſmodi verba*: Devotis in Chriſto dilectis, univerſis utriuſque ſexus, in Congregatione ſeu Societate ob felicis ac beati Jacobi Ordinis noſtri gloriam & reverentiam congregatis vel impoſterum congregandis, Frater Berengarius, Fratrum Ordinis Prædicatorum Magiſter licet indignus, ſalutem, & congregationi conjungi Civium ſupernorum. Dona chariſmatum fraternæ participationis communione proficiunt, & eo copioſius inter poſſidentium meotes exuberant, quo largius in proximorum ſubſidia derivatione quadam traduces caritatis emanant; quæ licet ſint univerſis communicanda fidelibus, nd illos tamen debent largiori emanatione profluere, quos meritorum attollit probitas, & ſingularis prærogativa dilectionis merito reddit acceptos. Veſtræ itaque devotionis merita, & dilectionem quam ad noſtrum geritis Ordinem, ſpeciali & attenta conſideratione recogitans; vobis omnium Miſſarum, orationum, jejuniorum, abſtinentiarum, vigiliarum, laborum, prædicationum, univerſorumque bonorum, quæ per Fratres totius Ordinis noſtri fieri divina gratia operante contigerit, participationem concedo tenore præſentium ſpecialem. Volo inſuper & ordino, ut poſt deceſſum veſtrum animæ veſtræ in Generali Capitulo devote & ſpiritualiter commendentur, & injungantur pro ipſis Miſſarum & ſpiritualium orationum ſuffragia, ſicuti pro Fratribus & Familiaribus Ordinis noſtri defunctis fieri conſuevit; ut multiplici ſuffragiorum præſidio, & hic a malis protegi, & in futuro mereamini in æterna tabernacula feliciter introduci. In hujus autem conceſſionis teſtimonium, ſigillum noſtrum duxi præſentibus apponendum. Datum Forlivii. Anno Domini MCCCXV, pridie Nonas Julii.

6 *Primigeniam illius & antiquiſſimam Vitam reperimus apud Patres Oratorii S. Mariæ in Vallicella Romæ, in Codice H. fol.* 185, *tranſcriptam ſub hac clauſula*, Explicit Legenda B. Jacobi de Venetiis, Ordinis Prædicatorum: quæ cum antiqua eſſet, & ex characteribus caducis & pravis conſtaret, Innovata eſt fideliter per Fr. Vincentium de Faventia ejuſdem Ordinis, addito ultimo miraculo Fr. Sebaſtiani, MDXXIIII, die XXII Maii. *Miraculum iſtud ultimum contigerat anno* MCCCCLXXIII. *Cetera ergo omnia, quæ ad vigiati ſeptem poſt mortem* B. Jacobi *facta narrantur, ſunt ex iſtis trecentis triginta octo, de quibus*, infra viginti octo menſium terminum a tranſitu ejus repertis, eſt diligens facta inquiſitio per manum publicam cum atteſtatione ſolenni, *ut dicitur num.* 73. *Quæ autem ad Vitæ geſta & virtutes attinent, videntur accepta ex Proceſſu, ſub idem tempus inſtituto, idq; intra tres aut quatuor primos annos, accepta autem ab aliquo ejuſdem Conventus alumno, propoſitum habente*, incerta ſeu dubia, quæ de B. Jacobi virturibus & miraculis a multis telata fuerant, prætermittere; & ea ſolummodo de vita & virtutibus ejus præſenti Legenda conferibere, quæ diligenti indagine probata ſunt, vel fide dignorum atteſtatione comperta. *Auctor ſuum ut præſentis & videntis fidem nuſquam allegat, eadem fortaſſis humilitate, qua nomen ſuum ſubticuit. Novum autem exemplar ut ſcriberetur Romanoque mitteretur, facilum crediderim auctoritate publica Senatus Populique, pro annui feſti impetratione Clementi VII ſupplicaturi, ut dictum eſt*.

7 *Plane Vitam Hieronymus Albertinius Burſellius; anno* MCCCCXC *florens, verbotenus inſeruit libro ſuo, quem de Generalibus Ordinis Magiſtris conſcripſit. Idem uno poſt ſæculo Mediolani fecit Ambroſius Taegius, in vaſtiſſimum volumen unum opus; quod in Bibliotheca Conventus S. Mariæ gratiarum ſervatur Mr. nobiſque benigne communi-*

Digitized by Google

A *municatum fuit: ſed loco vetuſtioris Prologi novum ſuoque inſtituto magis proprium hiſce verbis præmiſit.* Provincia S. Dominici appellatur ea, in qua corpus ipſius ſancti Patris, *Bononiæ mortui & ſepulti*, requieſcit. Hæc quam plures produxit illuſtres viros, qui prædicationis gratiæ, vitæ ſanctimonia, ac morum honeſtare in Eccleſia Dei floruerunt: quorum tamen memoria pro majori parte, ex priorum Fratrum incuria, vel forte rerum nimia occupatione, delera eſt. Quorumdam nihilominus actus & nomina, prout colligere potui, hic apponenda ſtatui, ad Dei gloriam, & Ordinis honorem, ac Studentium ſpirituale profectum. In primis præmittere libet Vitam Fr. Jacobi Veneti (qui Forolivii jacet, quem Fr. Galvaneus, in Chronica ſua, patrem habuiſſe ſanguine Mediolanenſem, affirmat) non quia tempore prior fuerit; ſed quia mirabilior, prout inſpicienti patere poteſt, comprobatur. *Hæc Taeglus, Opus prælaudatum perducens uſque annum* MDXIII, *quando creditur obiiſſe. Aſt Joannes Antonius Flaminius Forocornelienſis, anno* MDXVI *novo ſtylo eandem retexuit; & Fr. Matthæo Bandello, amoris ac venerationis ergo, inſcripſit, inſerendam libro Leandri Alberti de viris illuſtribus Ordinis, uti ſequenti mox anno Bononiæ prodiit. Alteruter porro Vitam ſecuti deinde ſunt, qui aliis linguis ſcripſere, Italica quidem Silvanus Razzius, Joannes Thicpolus S. Mariæ Primicerius, Franciſcus Averunda Forolivienſis Dominicanus; omniumque noviſſimus* B *Dominicus Mariæ Marcheſius in ſacro Diario; Hiſpanica vero Ferdinandus Caſtellius, & Gallica Joannes de Rechac; ut eos taceam qui compendioſius vitam tradiderunt idiomate vario.*

Ex invenitur in Ms. Taegii.

VITA

Ex Ms. Vallicellano Patrum Oratorii Romæ, collata cum Ms. Ambroſii Taegii Mediolani reperto.

PROLOGUS.

SPlendor gloriæ Dei Patris & ſaluris auctor humanæ, Dominus Jeſus Chriſtus, qui emittere ſuę admirabilis claritatis radios, ad illuminandum corda fidelium & peccatorum tenebras effugandas, cunctis præſentis vitæ curriculis, ſolita pietate non deſtitit; noviſſime diebus iſtis ſidus novum exhibuit, ſuæ gratiæ luce præfulgidum, ſuom videlicet B. Jacobum de Venetiis, de Ordine Fratrum Prædicatorum: qui fulgore ſanctæ converſationis & vitæ, ac miraculis quibus in vita & in morte claruit, evi- C denter ſemivivam in multorum cordibus devotionem & fidem ſuperne gratia ſuſcitavit. Ut igitur ſanctitatis & virtutum ujus notitia ſpiritualium æmulatoribus exemplorum fructum ſuæ imitationis pariat, & noxiæ propulſet negligentiæ detrimenta, ipſius viram, virtutibus pleuam, ad Dei gloriam & devotorum conſolationem, ſub ſcripto fideli commendare decrevimus: incerta ſeu dubia, quæ de ipſius virtutibus & miraculis a multis relata fuerant, prætermittentes, ſumma præcaventes diligentia, ne Deum veritatis falſis videamur artollure laudibus: hoc enim magis eſſet ipſius iram accendere, quam miſericordiam provocare. Cum ipſe, qui major eſt omni laude, noſtro mendacio non indigeat, ut pro ipſo loquamur dolos. Ideoque ea ſolummodo de vita & virtutibus ejus præſenti Legenda conferibimus, quæ diligenti indaginu probata ſunt, vel fide dignorum atteſtatione comperta. Quæ autem rudi quidem ſtylo, ſed veraci, conſcribimus; illius laudi & gloriæ deputamus, qui Sanctos ſuo ita glorificat, & per humilium merita facit mirabilia magna ſolus. AUCTORE D. P.

Fides & diligentia auctoris in conſcribendis B. Jacobi geſtis.

ANTIQUA DIVISIO CAPITUM.

I. De ipſius infantia & primordiis vitæ ejus.
II. De profectu vitæ ejus in ſæculo.
III. De introitu ejus in Ordine Fratrum Prædicatorum.
IV. De converſatione ejus ſancta & mirabili perfectione ipſius.
V. Qualiter ad Forolivienſem Conventum ſe transtulit.
VI. De abſtinentia & parcitate ejus.
VII. Qualiter vinom ſibi miſſum, tempore caritiæ, occulte pauperibus erogavit.
VIII. De auſteritate ipſius.
IX. De cuſtodia & continentia linguæ ejus.
X. De pia compaſſione ejus ad panperes & afflictos.
XI. De juvene triſti, quem ſuis precibus a ſuperabundanti triſtitia liberavit.
XII. De ferventi devotione ejus.
XIII. De abundantia & graria lacrymarum ejus.
XIV. De devotione, quam habebat ad Sanctos.
XV. De roſa, quam miraculoſe invenit in hieme in Ravenna.
XVI. Qualiter ivit Romam, & intravit miraculoſe E in Catacumbas.
XVII. Qualiter celebravit Romæ in Sancta ſanctorum.
XVIII. De columba, quæ ſuper humerum ejus viſa fuit.
XIX. De graria ſanitatum, quam ægrotis contulit: & primo de puella quadam, a ſacroſulis liberata.
XX. De muliere, liberata a periculo partus.
XXI. De puella, cujus pedem mirabiliter curavit.
XXII. De Moniali, quæ ad invocationem ejus fuit dolore urteticæ liberara.
XXIII. De muliere, a qua triſtitiam maximam ſuis precibus propulſavit.
XXIV. De muliere, curata a quadam paſſione naſi cum ſaliva ejus. F
XXV. De muliere, quam a viri cujuſdam tædio liberavit.
XXVI. De muliere, quæ in deoſculatione manus ejus fuit a dolore capitis liberata.
XXVII. De alia, quæ a ſimili dolore remedium accepit ab ipſo.
XXVIII. De equo, quem precibus ſois ſuſcitavit: & de curatione pueri ſemivivi.
XXIX. De illo qui in ejus præſentia dolorem arteticæ non ſentiebat.
XXX. De ſimili miraculo in eodem.
XXXI. De muliere ſurda, quæ in ejus præſentia ſubtiliter audiebat.
XXXII. De Religioſo quodam, quem a diſcedendi propoſito revocavit, propter reveiationem divinitus ſibi factam.
XXXIII. Generalis quædam & brevis deſcriptio morum ejus, & virginitatis & eximię ſanctitatis ipſius.
XXXIV. De infirmitate ejus gravi & patientia ejus.
XXXV. De mirabili odoris fragrantia, quę ſentiebatur.
XXXVI. Qualiter tempore ſuę ægritudinis ad gradus altarium facilliter conſcendebat.
XXXVII. De oleo augmentato pro cibo ejus.
XXXVIII. *Deeſt.*
XXXIX. De miraculo, ipſius meritis facto in ultima Miſſa ejus.
XL. De ultima ægritudine ejus.
XLI. De

Ex MSS. XLI. De ampulla vitrea, concuſſa & non effuſa, neque confracta.
XLII. De felici obitu ejus apud Forolivium.
XLIII. De conventu populi Forolivienſis ad exequias ejus.
XLIV. De muliere, cujus brachii curationem prædixerat, quæ ad tactum corporis ejus curata eſt.
XLV. *Deeſt.*
XLVI. De muliere cujus brachium manu propria diu tenuit, dum jaceret in feretro mortuus.
XLVII. De curatione arretici.
XLVIII. De curatione cujuſdam gibboſi, & miraculoſa campanarum pulſatione.
XLIX. De ſepultura ejus.
L. De muliere, liberata a periculo ſquinantiæ.
LI. De apertione tumuli, facta poſt novem menſes, & mira odoris fragrantia.
LII. De pœna & curatione illius, qui B. Jacobi miraculis detrahebat.
LIII. De puella curata, & lacta divinitus impertito.
LIV. De leproſa curata.
LV. De puero contracto curato.
LVI. De puero ſemivivo curato.
LVII. De ſuſcitatione cujuſdam pueri defuncti.
B LVIII. De alio puero reſuſcitato.
LIX. De liberatione mulieris claudæ.
LX. De curatione alterius mulieris.
LXI. De Illuminatione cujuſdam cæci.
LXII. De ſurdo, qui ad invocationem ejus recuperavit auditum.
LXIII. De auditu cuidam alteri reſtituto.
LXIV. De Sacerdote paralytico & arretico liberato.
LXV. De liberatione alterius paralytici.
LXVI. De muliere epileptica liberata,
LXVII. De curatione cujuſdam muti.
LXVIII. De tranquillitate maris, ejus meritis impetrata.
LXIX. De equo, ſuſcitato ad invocationem ejus.
LXX. De loquela, reſtituta cuidam mulieri.
LXXI. De quodam Ferrarienſi, a gutturis periculo liberato.
LXXII. De quodam Fr. Sebaſtiano, Faventino, ab incurabili morbo ſanato.
LXXIII. Generalis clauſula de multitudine miraculorum ejus.

Hic eſt numerus & Ordo Capitum in Romano exemplari, quemquia duobus locis invenit interruptum, voluit ſervare invariatum, quo facilius ſuppleri poſſit, ſi quando alibi reperietur magis integrum exemplar: alioqui quorumdam capitum menſura, plusculum excedens aut deficiens, facile ſuaſiſſet ipſos quoque paragraphorum numeros aliter dividere, quædam Capita bifariam dividendo, quandoque etiam tria in unum numerum colligendo, præſertim in miraculis.

C

CAPUT I.

B. Jacobi pueritia, ingreſſus in Ordinem S. Dominici, virtutes illius, pœnitentiæ & abſtinentiæ rigor.

1 BEatus Pater Jacobus, ex honorabili civitate Venetiarum, patre Adamo, matre vero Marchiſinia nomine, de domo Salomonii, oriundus fuit. Dum adhuc autem parvulus eſſet, pater ſuus ex hac vita deceſſit: mater vero ipſa, cœleſti Sponſo adhærere cupiens, cum adhuc juvenis eſſet, commiſſo puero curæ & fidei ſocrus ſuæ, ſpretaque ſeculari vita, ad monaſterium Monialium de Cœleſtibus a Ciſtercienſis Ordinis, convolavit: ubi diu devotæ Domino ſerviens, dies ſuos laudabiliter duxit, & feliciter conſummavit. Erat autem præfato puero avia Joanna nomine, mulier devota, fidelis & providens. Hæc in ſanctæ viduitatis propoſito Chriſto diu fuerat famulata: quæ pueri curam ſuſcipiens, ipſum in omni puritate Deo non ſæculo nutriens, in devotione Chriſti & matris ejus gloriosæ Virginis totis conatibus informabat; ſummam diligentiam adhibens, ne puer ex comitiva malorum poſſet in via puritatis & devotionis averti: fecitque eum literis imbui, & Officium Beatæ Virginis cordetenus diſcere. Ut autem aſſueſceret ipſum quotidie dicere, promiſit puero certam pecuniæ ſummam, ſi centum diebus continuis ipſum Officium pro ipſa promitteret ſe dicturum. Cum autem partim ex devotionis affectu, partim ex amore pecuniæ quam ſperabat (ut moris eſt innocentiæ puerilis, omnia ſcilicet pretio facere, aut intuitu præmii temporalis) centum diebus continuis, quod promiſerat impleviſſet, ſuique laboris mercedem promiſſam exigeret; avia ejus pretium, quod promiſerat ridendo, negavit. Quod nutu Dei factum eſt, ut diſceret puer devotus, pro cœleſti, & non pro temporali mercede, liberum Chriſto miniſterium exhibere. Agnoſcens igitur ſe pia deceptione deluſum, ſtatim intra ſe firmavit propoſitum in omni vita ſua quotidie ipſum Officium dicere, non pro tranſitorio præmio, ſed pro honore Virginis gloriosæ: & ex tunc devotam inchoavit conſuetudinem, quam uſque ad ultimum vitæ ſuæ diem nulla oblivione, infirmitate, vel occupatione dimiſit. Licet autem puerilis eſſet ætatis, erat tamen in mente ejus veneranda ſenectus, quam in ſermonis & operis puritate monſtrabat, maturis moribus, puerorum abdicans vanitates. Diſſolutorum namque puerorum conſortia deſerens cum melioribus & honeſtis converſabatur, ludos diſſolutos in ſua abhorrens infantia. In uno ſolo ludo erat ſolitus delectari, ut puerilem ſcilicet Miſſam ſicut noverat eum pueris decantaret, prout in eccleſia conſpiciebat fieri; Chriſti Sacerdotem futurum in puerili ludo, ut alter *b* Athanaſius, præfigurans. Puriles vero tranſcendens annos, puerilem innocentiam conſervavit.

a D

Heres de Officium B. V. a puero via diſcit.

E

quod poſtea deinde & ea quotidie recitavit.

ludis ſacris delectatur.

2 Factus igitur adoleſcens, a quodam religioſo Monacho Ciſtercienſis Ordinis, qui in monaſterio matris Capellanus erat, in cantu eccleſiaſtico & divino Officio eruditus eſt. Sic enim nutriebatur in ſeculo, ut litteris & divinis officiis informatus, ad Religionem ſuo tempore facilius convolaret: ipſe vero in forma Religionis & devotionis ſibi traditæ ſic profecit, quod ſub ſeculari habitu religionis affectum celare non poterat. Nam continue eccleſiaſtica frequentans limina, & audiens divina Officia, reverenter poſt communem Eccleſiæ devotionem ad ſecretum altariolum, quod in ſuo cubiculo ex inſtitutione aviæ ornatum habebat, recurrebat quotidie, & ferventer ac diu orationi vacabat. Sæpe etiam ſe in ipſo oratorio concludebat; & ſodalium ac ſuorum conſortia vitans, cum Chriſto latitans, Patri, qui videt in abſcondito, devotionis obſequium exhibebat.

F

& precandi ſtudio.

3 Interea crevit juvenis talibus moribus informatus: & ætate creſcente crevit & gratia. Cumque illi jam ſenſus cognoſcendæ veritatis plenius inneſſe cœpiſſet, cœpit mundi hujus voluptates ſpernere, atque ad æternæ dulcedinis gloriam totis deſideriis anhelare. Volenſque perfectius Chriſti ſe deputare ſervitio, Prædicatorum Ordinem intrare diſpoſuit: & cum a Fratribus, ejus inſtans & devota

Natus Venetiis.

diſtractio patrimonii.

A vota petitio fuiſſet admiſſa, diſtracta omni ſubſtantia, quæ ad eum jure hereditatis pertinebat, ſic ipſam in diebus paucis amore Dei diſpenſare ſtuduit, ut temporalem ſubſtantiam in hereditatem perpetuam commutaret. Invenit autem juvenem quemdam ſæcularem illitteratum, qui in eodem Ordine Chriſto ſervire cupiens pro Converſo recipi cupiebat; ſed triſtabatur vehementer, quia a Fratribus pauperibus indui non poterat, & ipſe pecuniam pro veſtibus non habebat. Beatus vero Jacobus, ejus congaudens propoſito & compatiens paupertati, pecuniæ partem, pro omnibus illis veſtibus neceſſariam, quam in libris ſibi neceſſariis proponebat expendere, illi tradidit, ne ſpiritualem profectum amitteret pro defectu pecuniæ temporalis. Cum igitur Religionis veſtes pro ambobus præparatæ fuiſſent, & ipſe B. Jacobus a cunctis ſæculis ſolicitudinibus eſſet expeditus; cum eſſet annorum circiter decem & ſeptem, ſimul cum illo præfatum Ordinem eſt ingreſſus. Ubi ſexaginta ſex annis in tanta perfectione & devotione admirabilem vitam duxit: quod non eſt ooſtræ facultatis exprimere, præ multitudine & admiratione virtutum: pauca tamen de multis narrati poterunt, quæ de ipſo viſa ſunt & fideliter approbata.

4 Ipſe ſiquidem Chriſti ſervus, [ut] in obſervantia ſanctæ religionis inſtrueretur, ſanctorum exemplorum imitatus veſtigia, ad tantam humilitatis & perfectionis gratiam in brevi tempore provectus eſt, quod cunctis ejus vitam cernentibus factus eſt devotionis norma, juventutis ſpeculum, & religionis exemplum. Tantum erat religionis ejus ſolicitudo continua, ut nec unius horæ ſpatio beatæ agendi ſtudium præteriret. Otium enim inimicum virtutis tanta diligentia fugiebat, quod aut ſacræ lectionis ſtudio, aut caritatis vel humilitatis obſequio, aut devotæ orationis vel meditationis ſolatio, aut utilis collationis exercitio, ſuum tempus & animum integraliter occupabat; numquam etiam in omni vita ſua viſus eſt otioſus. Tanta fuit in ejus animo bene agendi conſtantia, quod virtutis regulam, quam ſemel in juventute arripuit, oſque ad ætatem decrepitam non dimiſit. Creſcebat quotidie in eo virtus gratiæ ſpiritualis, & de virtute in virtutem quotidianis ſtudiis procedebat: præfulgebat enim in ipſo infatigabiliter totius perfectio ſanctitatis. Aderat quidem ei in jejunio continuitas, in cibo parcitas, in lecto aſperitas, in lectiſternii vilitas, & in veſtu humilitas. Erat & in oratione aſſiduus, in contemplatione ſervidus, in fide fortiſſimus, caſtitate puriſſimus, locutione utilis, converſatione dulcis, compaſſione pius, conſilio poſt ſacræ lectionis ſtudia ſolidus, ſermone rectus, in opere bono ſolicitus, obſequio promptus, in inceſſu maturus, in tribulationibus indefeſſus, in conventu pacificus, actione ædificativus, exteriori habitu deſpectus, mente compoſitus, caritate provectus, & cunctis virtutibus adornatus.

5 Poſtquam vero vir Dei fuit annis ploribus in convento Veneto in ſacræ doctrinæ exercitio inſtructus; in obedientia vera, puritate perfecta, humilitate profunda, Chriſti gratia ſolidatus; ſcians conſanguineos ac patriam ſæpe impedimento eſſe volentibus iter perfectionis proſequi; metuens ne mens ejus, quæ jam mortua mundo erat, ex illorum præſentia & requiſitione frequenti poſſet aliquando a ſpiritualibus profectibus retardari; honorabilem Venetiarum patriam, Conventum *c* ſoleonem, ac conſanguineorum & notorum præſentiam deſerens, ad Forolivienſem Conventum ſe tranſtulit: conſiderans ſe poſſe liberius Chriſti vacare ſervitio, ſi a patria & conſanguineis foret corporali præſentia ſegregatus. In quo quidem loco, pro eo quod potuit ſuas libere devotiones proſequi, tantam invenit requiem cordi ſuo, quod ſpatio annorum quadraginta quinque manſit in ipſo, parvo excepto tempore quo fuit [ad] Conventus aliquos, licet invitus, Supprioratus *officio deputatus. Fuit enim Supprior in Conventibus Faventino, S. Severini, Foro Livienſi & Ravennate. Hac igitur obedientia in præfatis locis completa, humiliter ſemper poſtulabat Foro-Livienſi Conventui aſſignari, eligens ibi dies ſuos cum Chriſti beneplacito terminare. Cunctis autem diebus, quibus inibi vixit, Fratrum & ſæcularium cum quibus converſabatur, tam pium ſibi vendicavit affectum, quod omnes diligens ab omnibus amabatur.

6 Jejunia Ordinis ſui & communem refectionem vitam cunctis diebus vitæ ſuæ ſic ſedulo obſervavit, quod in ipſis jejuniis diſpenſationem numquam recipere volebat; nec a communi refectione divertere voluit, nec per alios trahi unquam potuit, niſi ultimis vitæ ſuæ diebus; quando ipſum gravis infirmitas, ſenectus decrepita, & Prælati ſui obedientia coegit. Extraordinariis horis ita ſemper a potu abſtinuit, quod circa finem vitæ ſuæ, dum ſemel ei potus offerretur, dixit; quod quinquaginta annis elapſis, extra communis refectionis horam, numquam niſi quinque vicibus biberat. Quando autem *d* pitantia aliqua quantumcumque modica Fratribus dabatur, ſemper partem ſuæ portionis inter pulmenta ponebat abſcondite; ut pauperes quos pio ſemper dilexit affectu, portionis ſuæ ſocios faceret: ſoli vero Domino placere deſiderans, ab humanis oculis quantum poterat in hujuſmodi ſe actionibus occultabat.

7 Tempore quodam erat in civitate Foro-Livii magnus vini *e* defectus, propter quod Fratres maximam de eo patiebantur penuriam. Mattona vero quædam dives, quæ ipſum habebat Confeſſorem & Patrem, pauperta Fratrum & ipſius debilitati compatiens, obtulit, ſe Beato Patri, toto tempore defectus prædicti, quotidie duos vini urceos devotione ſpontanea tranſmiſſuram. Ipſe autem, pro ſe ſingularitatem illam nolens recipere, ſed duorum pauperum ſibi notorum & valde indigentium compaſſione commotus, oblationem illam eorum intuitu gratanter ſuſcepit: ac quotidie per fidelem nuncium ſoi ſecreti conſcium recipiebat vinum, & præfatis indigentibus accepta licentia tranſmittebat. Poſt multos vero dies requiſitus ab ipſa, ſi vinum illud ei gratum exiiterat; ipſe, qui ſuper modum erat bonorum operum ſuorum mirabilis occultator, metuens eorum fructus perdere, ſi ſiniſtra ejus ſciret, quod ejus dextera faciebat; ita reſpondit: Vinum veſtrum optimum eſt: ego autem veſtræ caritati gratias ago, quia neceſſitati meæ gratum ſubſidium contuliſtis. Sicque reſponſo prudenti indicare noluit, quia non bibiſſet de eo, aut quod pauperibus erogaſſet.

8 Cum beatus Pater Jacobus ſemper fuerit divinæ ſubditus voluntati, merito dignus fuit corpus proprium ſpiritui ſubjectum habere: qua poteſtate & gratia ſic ſolicite uti ſtuduit, ut ſemper in juventute & ſenectute, ſanus & infirmus exiſtens, corporales delicias abhorreret; metuens ne caro menti fieret contumax, ſi non etiam a licitis conſolationibus frænaretur. Unde in lecto ſuo ſemper omnem mollitiem renuit, ſolum ſuper paleas unicum & vile coopertorium laneum habens. Paleas lecti ſui aliquando per annos decem & octo nec moveri nec mutari permiſit. In lecto dum quieſceret,

ex MS.

*a refectione aliquot olim

c ſuleonem

d de a potu extraordinario diſſimulat

e vinum in summa caritate ſubvenit ſolo in paupertate erogatum.

f

EX MS. rét, scapulari & tunica semper indutus fuit, coopertorio vili & aspero cooperiebatur. In lectulo, in vestibus, cilicio, & omnibus lectisterniis, asperitatem vilitatemque dilexit. In librorum suorum ornamentis & cooperturis, in corrigiis, cultellis, calceamentis, & aliis utensilibus quibuscumque semper curiositatem abjecit: sic humilis corde erat; sic humilitatem in suis actionibus exhibebat. Vigiliis graves & continuas omni vitæ suæ tempore observavit: nam fere diu lectioni & orationi vacabat: ad Matutinas primus omnium consurgebat, quibus finitis Fratrum plurimorum & maxime juvenum Confessiones in ecclesia audiebat, quos pro studio ad devotionem & puritatem exemplis & monitis provocabat; post hæc diu in orationibus vigilabat. Ante aurora vero ad cellam rediens, caput aliquantulum reclinabat; nihil plus de somno capiens, nisi quantum lassitudo cogebat; ad auroram semper mane primo surgebat. Divini autem amoris igne succensus, materialis ignis consolationem cunctis vitæ suæ diebus, in juventute & senectute, quantumcumque B frigus esset intensum, penitus refugiebat. Oblatum sibi in hyeme ignem ad manus, dum celebraret, pœnam frigoris pro Christi amore forti animo sustinens, omnino renuebat. Numquam ad ignem sedere visus est: numquam ad ignem pedes vel manus calefaciebat, nisi ultimis vitæ suæ diebus, quibus cum ad refectionem sederet, quandoque ad oblatum sibi ignem in vasculo manum porrexit. Cum locus Foroliviensis Conventus spatiosum haberet viridarium, ita rarissime visitavit ipsum, ut pro miraculo quodam a Fratribus haberetur cum in viridario videbatur: sed aliis post cœnam ipsum æstivo tempore inventibus, ipse ad ecclesiam orationis gratia se conferebat. Hoc autem, inter hæc omnia & alia quamplura maltæ austeritatis indicia, fuit viro Domini mirabiliter singulare; quod, cum sibi admodum esset austerus, aliis tamen pius erat & dulcis, aliorumque consolationibus congruis affectu mirabili congaudebat.

vigiliis.

abstinentia ab igne.

ANNOTATA.

a *Hodie*, S. Maris Celeste, *vel* S. Maria della Celestia, *sitam in Sextario (ut vocant) seu regione urbis a Castello nuncupata.*

b *Vide S. Athanasii Vitam*, a *Maji a nobis collectam*, n. 28.

c Solennis *etiam nunc multis*, *idem quod* Magnificus, eximius.

d Pitantia; *aliquibus putatur*, *quasi* Pietantia *dici*; *eo quod pietatis seu misericordiæ intuitu supra communem portionem erogetur*; *alias etiam pro quotidiana dimensa accepta nihilominus potest sic dicta videri*, *ut Religiosi tam accipiendo res meminerint*, *eam velut Christi pauperibus elemosynæ nomine obvenire.*

e *In Italia vocatur* Carità, *& in vulgo dicitur cujuscumque annonæ caritas.*

CAPUT II.

Amor pauperum & colloquiorum spiritualium: studium precandi, ecstases, donum lacrymarum, cultus Sanctorum.

Matth. 12. 35. 9 NOn solum glorioſus Pater bona operari studuit, sed etiam bona loqui. Et quoniam, ut ait Salvator: Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, sicut legem Dei sui in corde suo infixam habebat, sic lingua ejus judicium virtutis & rectitudinis loquebatur. Semper enim cum Deo aut de Deo loqui volebat, & ad hæc loquenda alios hortabatur. Nam inter cetera dona virtutum, quibus a Christi gratia dotatus fuit, hoc habuit specialissimum & insigne, quod sermo malus de ejus ore non procedebat. Quia enim labia sua orationibus sacris & divinis laudibus sic sedule dedicavit, dignum profecto fuit ut ejus labiis talis gratia sit diffusa. Testantur omnes, cum quibus conversationem habebat, numquam se audivisse ab ejus ore verbum adulationis, detractionis, irrisionis, duplicitatis, levitatis, aut vanitatis: posuerat enim ori suo custodiam & ostium circumstantiæ labiis suis; sicque custodivit vias suas, ut non deliqueret in lingua sua. Si quis cum eo loquens ad inutilia vel vana aut seculari sermonem trahere voluisset, statim beatus Pater verbum B. Hieronymi ad medium adducebat dicens: Felix lingua quæ non novit nisi de divina tenere sermonem. Quod verbum sæpissime allegabat; & introducens in medium verba utilia, inutilem sermonem pia locutione dissolvebat; quod si obtinere non poterat, confestim a loquentibus discedebat. Detractionis vero verba penitus sustinere non poterat, sed ea loquentibus dicere solitus erat: si defectus nostros recogitare vellemus, numquam loqui præsumeremus de defectibus aliorum. Aspectu enim & auditu justus erat, ideirco super hujusmodi verbis semper displicentiam ostendebat. Si quando coram ipso de divisionibus patriæ vel de bellis mentio facta est, numquam visus vel auditus est verbo, nutu, vel affectu in partem alteram declinare, sed omnes diligens afflictis omnibus miro compatiebatur affectu.

formam *Apostolus* ministri *& amici.*

omnia lingua vitia devitans.

10 Sicut Venerandus Pater, in suis infirmitatibus & gravaminibus quibuscumque, fuit domo speciali gratiæ mirabiliter patiens, sic aliorum tribulationibus & infirmitatibus fuit miro modo compatiens. In suis quidem adversitatibus gloriabatur, sed in proximorum calamitatibus turbabatur: nam potentium & divitum consortia vitans, nisi ad eos pro animæ auxilio peteretur; pauperum, infirmorum, cæcorum & abjectarum personarum admodum familiaritatem avebat, considerans se in talibus suscipere Christum: unde eis subsidia quæ poterat & salutaria consilia in frequenti collocutione præbebat: adeo ut vix ad ipsum hujusmodi veniret afflictus, qui non recederet consolatus. Diere autem solebat afflictis quando ei tribulationes proprias exponebant: Si scirctis qualem fructum de suis tribulationibus recipient patientes, rogaretis Dominum, ut paucis tribulationibus vestris cum sui gratia superadderet ampliores. Hoc autem non sulum verbo, sed facto in suis infirmitatibus docuit, quas hilari facie & jucundo animo toleravit. Juvenis quidam pauper ex morbo quodam excitatem incurrit: eumque cœpisset elecmosynas quærere, orationes & prædicationes & ecclesias frequentare, quæ omnia negligere erat solitus dum videret; interrogatus a beato Patre qualiter sibi esset, respondit, pro excitate sua se admodum esse tristem. Cui pius Pater air: Fili carissime, numquid tempore quo vebas prædicatoribus & divinis officiis intendebas? Ait ille: Domine, lucro intentu & operi, ita vacare parum poteram parumque curabam. Ergo ait Sanctus: Fili, consolare in Domino, & de ejus judicio non tristeri: quod tibi Dominus dedit, pro gratia & non pro pœna, suscipias: quoniam Dominus de statu excitatis te deduxit ad lucem: ille enim veraciter cæcus est, qui veræ lucis opera negligit: qui autem imitatur opera sanctitatis, horrendæ excitatis tenebris non tenetur. His aliisque multis persuasionibus

pauperum *amicus confortat*, *afflictis iisdem temperat*, *&* *excitatum ad tolerantiam efficaciter animat.*

A sionibus Sanctus ad tantum ejus cordis tristitiam relevavit, ut cæcitatis pœnam deinceps pro gratia reputaret. Insuper etiam benignus Patet tanta ad illum motus est caritate, qui penitus illitteratus erat, & præter orationem Dominicam nullam aliam sciebat orationem; quod ad miserix illius relevetionem majorem & devotionis augmentum, septem pœnitentiales Psalmos, Evangelia multa de iis quæ leguntur in ecclesia, officium totum gloriosæ Virginis & Letanias ipsum docuit continuatis diebus. Quod non in brevi tempore fieri potuit, ut illitteratus & mendicus vir tanta disceret & corde tetineret. Multos & alios cæcos & claudos, paupertimos & abjectos, jucunda & pia familiaritate recoligens, in eorum tribulationibus quotidianis monitis plurimisque subsidiis studuit consolari; in tantum ut a multis, Frater Jacobus amicus pauperum vocaretur. Vocatus ad pauperes & abjectos, confestim ad ipsos hilariter accedebat; sæpissime vero non requisitus ab eis, ipsos per ecclesiam caritata spontanea requirebat, & verbis sacris eos instruere satagebat. Neque autem mirandum est, si ad homines pius erat, qui studium misericordiæ adeo verterat in affectum naturæ,

B quod & ad aviculas & ed animalia cetera miro movebatur compassionis effectu: sæpe enim a pueris aviculas, quas filo ligatas tenebant, emit; & ipsas dissolvens evolare permisit, dicens, se compari aviculis Domini, quas videbat ligatas in enguistia detineri. Non autem vit Domini hoc ideo faciebat, cum esset litteratus & prudens, ut irratipnabilium animalium captionem & mortem homini illiciram esse putatet, cui Dominus animentia cuncta subjecit; sed cum esset excellentis pietatis gratia præditus, ad minima quæque enimalia ejus mita pietas redundabat; omnemque crudelitatis actum ejus benigna caritas ebhorrebat.

mœstus sua preces billa-rantem reddit,

12 Quodam mane, dum pro celebratione Missæ ingredi vellet ecclesiam, obvium habuit juvenem quemdam, gravi cordis mœstitia perturbatum: quem cum benignus Patet tristem cerneret, ipsum monitis sacris cnnatus est consolari. Cumque ille propter injuriam, quam a quodam ejus vicino receperat, nimia motus indignatione, mitigari non posset nec a comminationibus refrænari; Beatus Jecobus,

C ad altere Missam celebraturus accedens, totum pro illo se contulit ad orandum. Misse varo ex more devotissime celebrata, ed illum rediit, quem sic desolatum dimiserat; & eit; Fili, confide in Domino, quia cito te ab hac tristitia liberabit: ego enim pro ac hanc celabravi Missam. Statim ut verbum finivit, fnit ille subito immutetus, & omni recedente tristitia consolatus.

oratio de die flenus

13 Inter eunctos animi sui actus, quibus B. Jacobus Deo placere studuit, hic illi videtur fuisse præcipuus, ut in divini amoris fervore & honore, cunctis vitæ suæ temporibus, intellectum & affectum & linguam totis vitibus occuparet: & licet sæpe cum Martha in estionibus caritatis proximi Christo sedulum axhiberet obsequium; cum Maria tamen frequentius ac libentius secus pedes Domini sedens, ipsius contemplationi & dulcedini totis desideriis inhiabat, corporeque in tetris posito anima in cælestibus pascebatur. Tantam solicitudinem in divinis laudibus adhibebat, quod Chorum numquam diurnis vel nocturnis officiis dimittebat: & quie in juventute sue cantum ecclesiasticum & divinum officium plene didicerat, numquam error in aliqua difficultate officii vel defectus in ejus præsentia esse poterat; quoniam ipse onus officii indefectis viribus sustinebat. Nemo illum fatigatum, nemo alienatum in divinis laudibus & ecclesiastico officio vidit. In suis infirmitatibus vim sibi mirabilem ieferebat, & EXMS.
chorum & ecclesiam quasi infirmus non esset hora officii cum admiratione omnium frequentabat. Finitis matutinis & Fratrum eliquorum auditis Confessionibus, nuncta ecclesiæ altaria cum genuflexionibus & orationibus visitabat, & diu ibi in cælesti consolatione manebat. Ante diem per horam modicam somnum necessitata cogente capiebat, & statim mane *in ecclesia sepe reperitur.*
primo consurgens Missam devotissime celebrabat. Sæpe dum quæreretur, a Fratribus invanitus est in ecclesia, ante altare stans, facie elevate: & vocatus a Fratribus, non respondebat: tractus autem per manum vel cappam, non sentiebat. Scilicet hilati vultu fixus & immobilis in suo raptu manebat; itaque requitentes ipsum expectare oportebat, donec qui super se elevatus erat, reverteretur ad se. Postea ad se rediens, vocatus a Fratribus, hilariter & humiliter respondebat.

dum placem corporalem tractat

14 Nomen Domini Salvatoris, sicut jubilus in corde ejus erat, sic in ore ejus ut mel dulcescebat; propter quod in omni locutione sua nomen Domini frequentissime nominabat. Cum autem hæc dicissima nomina, sive Jesus, sive Christus, ore pronuntiabat; præ dulcedine viva devotionis, lacrymas ut plurimum continere non poterat: quas & largirer effundebat, quando de veneranda Christi E
passione aut de passionibus Beatorum Martyrum loquebatur, vel si corem ipso eljus de hac materia loqueretur. Sermones quosdam devotos & utiles de quibusdam Sanctorum festivitatibus in juventute sua mente didicerat, quos pro Dei & Sanctorum reverecotia frequentissime ruminabat: propter quod eos semper cordetenus retinebat. Cum autem a junioribus Fratribus rogaretur, ut eliquorum excipsis copiam illis datet, respondabat: Ego eos scio. ptos non haben; si vultis vobis eos scribere, ego ipsos vobis scribentibus recitabo: quod dum faceret, in tanta copia lacrymas emittebat, quod pro lacrymarum abundantia nimia faciem ad partem aliam, ue Frater lactymas videret, cum vertere oportebat. Missas cum multis lacrymis celebrabat. Extraotdinatiis horis de die & de nocte se in aliquo secretiori loco ecclesiæ recolligebat, & devotissimis lacrymis habenas diutissime relaxebat. Sæpe autem inventus est ad altare B Ursulæ, ubi est ipsius & F
Beatorum ejus sodalium depictum martyrium, in illas pictutas inspicere, & sic uberrime flere, ac beatas illas Virgines coram se veraciter videret occidi. Hunc autem devotionis & lacrymarum fervorem G
quem in juventute inchoaverat, cunctis vitæ suæ diebus imprætermisse servavit.

mire zelus sanctorum additur

15 Devotionem autem, quam vir Dei habebat ad Sanctos, nullius hominis lingua sufficeret enarrare. A juventute enim sua cor suum summa solicitudine apposuit ad Martyrologium Ussuardi, quo Fratrum Prædicatorum Ordo continue utitur: habet enim liber ille pro singulis enni diebus singules Lectiones, in quibus multę sanctorum Martyrum passiones, plurimorumque Confessorum ac mulcatum beatarum Virginum & Aceillerum Christi felices actus & obitus recitantur. Multorum etiam aliorum Sanctorum passiones & vitam in antiquis ecclesiarum libris fuerat perscrutatus: ex quibus omnibus pro diebat singulis totius anni ordinaverat, sibi solum, pro Sanctorum honore festa solennia. Nam præter quotidianum Officium ecclesiasticum, ad quod erat ex professione sui Ordinis obligatus, faciebat diebus singulis de sanctis Mertyribus, ad quos speciali afficiebatur servore, festum Dupplex aut totum Dupplex, dicendo per se Officium totum integraliter pro Sanctorum illorum honore;

Ex MSS. meritis eius Privilegiis eum officiis eum.

honore; omnes scilicet horas, diurnas pariter & nocturnas, cum officio Missæ, semper ad Tertiam hujus officii dicens hymnum, Veni creator Spiritus &c. & præter omnia supradicta dicebat quotidie cum novem lectionibus Vigilias defunctorum. Post gratiarum autem actiones, quæ post cibi sumptionem dicuntur, devotam Antiphonam illam, Salve Regina, semper superaddebat, De multis insuper Patriarchis, Prophetis, Confessoribus, & Virginibus frequentissima solennitatem sicut & de Martyribus faciebat: ita quod, pro majori totius anni tempore, faciebat quotidie trium festivitatum specialium Officium integrum, diurnum, ut prædiximus, & nocturnum. In cella sua altariolum unum in area quadam secretum habebat, quod decembus paramentis secundum festivitatum diversitatem cum multa reverentia præparabat: & candelas quatuor ante ipsum in Matutinis & Vesperis accendebat: & juxta ecclesiastici morem Officii thus ad altariolum offerens: salvatori Domino & Sanctis ejus devoti cordis odoriferum sacrificium offerebat. Hæc autem omnia in juventute inchoans, toto vitæ suæ tempore conserva-

B vit. Bonum enim faciens non deficiebat, sciens quoniam in gloria recepturus erat cum exultatione manipulos, quos cum devotionis lacrymis & bonorum operum solicitudine seminasset. Hæc autem omnia dum viveret scita de eo sunt, & post felicem ejus transitum per schedulas multas ipsius manu conscriptas plenarie patuerunt. Prædicta vero solennitatibus sancta replebatur devotionis lætitia, quod spirituale gaudium quod habebat non ita poterat interius continere, quin devotis & familiaribus suis Sanctorum suorum solennia panderet: quod & in suis prædicationibus ad populum sæpissime faciebat, Sanctorum illorum festivitates populo recitans, qui infra illam hebdomadam concurrebant.

15 Dum beatus Pater in Conventu Ravennate Superior esset, & die quinta decima Kalendarum Decembris, infra octavam scilicet B. Martini (qua in Martyrologio supradicto Beatorum martyrum Aciscli & Victoriæ passio recitatur, qui apud Cordubam sueraot Martyrio coronati *a*, ubi ad commendationem pretiosæ mortis eorum eodem die rosæ nasci & colligi divinitus referuntur) solus per hortum Fratrum deambularet, in honore Sanctorum illorum solita Officia persolvendo, & delectaretur mente in

C ipsius considerarione miraculi; jocundo illo miraculo, quod fit in Corduba, lætificari meruit in Ravenna. Nam dum ante rosarium, floribus ac foliis pro illo tempore destitutum, transitum faceret; vidit in ipso rosario subito rosam pulcherrimam. Quam cum lætitia colligens, sensit ex ea suavissimi odoris fragrantiam: & ipsam ad Fratres detulit, in memoriam & reverentiam miraculi supradicti: mirantibus omnibus, quod rosa, tam suavis & pulchra, tali tempore sit inventa.

ANNOTATA.

a Verba Usuardi hæc sunt. Civitate Cordubæ, passio sanctorum martyrum Aciscli & Victoriæ; ubi ob commendationem mortis eorum, eodem die ortæ rosæ divinitus colliguntur: *quæ in hodierno Romano Bononiæ omisit, aliis substitutis, absque Rosarum mentione; dubitans forte de facti veritate, quæ vel hinc videtur confirmari. Licebit hoc plenius ad 17 Novembris examinare.*

CAPUT III.

Sanctorum sepulcra B. Jacobo ultro reserata, columba humeris insidens visa: periculum ex partu, tumor, cancer, podagra ab eo dispulsa.

16 DUm gloriosos Apostolos Christi Petrum & Paulum vir Dei summo veneraretur affectu; sicut in suis devotionibus eorum honorabat meritis; sic voluit eorum pretiosa corpora visitare: unde obtenta licentia perrexit Romam; ubi etiam cuncta sanctuaria visitavit. Cum autem Fratres tres in devota peregrinatione comites haberet per Urbem, contigit cum eisdem; in vigilia Ascensionis Domini, post Missarum solennia ad B. Sebastiani ecclesiam pervenire: introeuntes autem in ecclesiam nullum repererunt. Facta vero ibidem oratione devota, voluerunt in capellam illi ecclesiæ contiguam ingredi, quæ Catacumbas dicitur, ubi antiquitus beatorum Apostolorum Petri & Pauli fuerant recondita

E corpora; accedentesque ad ostium invenerunt ipsum diligenter vecte ferreo clausum & clave firmatum. Cumque nullum invenire possent, ad *a* quem pro apertura ejus recursum haberent, singuli adhuc scrutari sunt diligenter, si modo vel ingenio aliquo possent ostium aperire. Frustra autem laborantes, & rem velut impossibilem dimittentes, inde cœperunt discedere. Sed & cum ad portam principalem ecclesiæ B. Sebastiani pervenirent ut discederent; B. Jacobus, Domini fiducia roboratus, conversus ad socios, dixit: Non discedamus, Fratres, sed propter Dominum retrocedire mecum: quia spero in Domino, quia ipse nobis dignabitur aperire. Paululum vero intra se orans, cum Fratribus retrocessit ad januam, quam invenerant clave & vecte firmatam; cujus vectem eum manu leviter retigisset sua, confestim aperta est janua, ac si clavi nullatenus firmata fuisset. Tunc ingressi sunt omnes in Catacumbas, & visitatione illa interiori ad libitum facta, & devotione completa, Domino gratias agentes, ad propria remearunt. Cum autem Frater Alexander Faventinus, qui inter socios principalior erat, diceret ei in via: Pater, propter merita vestra Deus fecit nobis miraculum; respondit humilitatis amator: Rogo vos, F Fratres carissimi, propter Dominum, ut de hac re nolli aliquid referatis.

18 Audiens Romæ beatus Pater, quod Beatorum Apostolorum Petri & Pauli capita, cum multis Reliquiis pretiosis, in veneranda illa Basilica *b*, quæ dicitur Sancta Sanctorum, recondita servabantur; desideravit in altari ejus venerabili celebrare: & cum audisset hoc esse insolitum & difficile, ut in loco illo permittantur extranei celebrare; oravit Dominum, ut ei illam gratiam dignaretur conferre. Unde de Christi benignitate confisus, quodam mane dum illuc accederet, Missam in domo Fratrum celebrare nolnit, speraus habiturum se a Domino gratiam quam petebat. Cumque capellam intraret, Sacrista loci illius, statim viso eo, anteqnam beatus Pater aliquid loqueretur, ipsum prævenit. Ad quem reverenter accedens, percunctari cœpit, si Sacerdos esset, & si ipsa die celebrasset Missam. Cumque vir Domini respondisset, & Sacerdotem se esse, & ipsa die non celebrasse; ait ille, Rogo vos, Frater carissime, ut in hoc altari venerabili celebretis, quoniam casus contigit, propter quem impedimentum patitur qui hodie debuit celebrare. Qui gratias agens Domino, cum multa mentis consolatione, quod desideraverat adimplevit.

18 De-

Servatis confessionis exercitiis sanatur languida infirmitate visa.

A 18 Devota quædam matrona de Furolivio, nomine Florentina, retulit, quod dum die quodam ad pedes beati viri Jacobi in ecclesia Fratrum de Furolivio pro Confessione sederet; vidit subito super humerum ejus dextrum columbam albam & pulcherrimam: cumque visa ea diceret; Pater, videtis vos columbam, quam super humerum habetis? Ille respondit: Præcipio tibi, filia, in nomine Domini Jesu Christi, ut quamdiu vixero nemini manifestes hanc te vidisse columbam. Quo dicto columba ad fenestram volavit ecclesiæ, quæ super caput ejus erat, & inde exiens ab illius aspectu subtracta est.

Ipse servulum desperatæ curat.

19 Vir quidam de Furolivio, Peppus Zelonis nomine, filium habebat annorum circiter quindecim, cujus guttur, diu ac turpiter, a scrofularum passione fuerat corrosum: & cum medicorum remedia penitus defecissent, ad Regem Franciæ, secundum consilia sibi data, desiderabat puellam ducere: sed deficiente sibi pecunia pro expensis suis, corde pariter deficiens, mirabiliter tristabatur. Sciens autem quoniam beatus Parer Jacobus miro modo compatiens erat ad pauperes & afflictos, adducens secum puellam ad ipsum propriam paupertatem exposuit ei, & puellæ infirmitatem ostendit. Venerandus autem vir, mira compassione commotus, & de Domini pietate confisus, manum super guttur apposuit: & consignans ipsam Christi signaculo, ait: Confide in Domino, filia, quia cito te liberabit: nec oportebat pro curatione tua te iter tanti laboris assumere. Illic discedentibus totum se contulit ad orandum; Christi vero gra-
B tia ejus precibus, annuente, antequam illi ad domum propriam pervenirent, fuit puella integraliter liberata. Confestim igitur pater cum puella rediens, & pro curatione gratias egit, & liberatum guttur ostendit. Quibus ille mandavit, ut a solo Domino recognoscerent gratiam, & quod per eum Dominus hoc fecisset nulli hominum intimarent.

per eum expedit diu-turnas labores evasit.

20 Mulier quædam de Furolivio, diebus pluribus partus doloribus cruciata, omni humano deficiente remedio, nullam habens pariendi virtutem, mori credebatur in brevi; quæ advocans virum suum ait: Cum omnia mihi desint remedia, hoc solum residui hadeo, ut sanctissimus ille servus Dei Frater Jacobus de Venetiis requiratur, ut dignetur pro me Dominum deprecari. Festinus ille pervenit ad ipsum, & uxoris suæ periculum & devotionem exposuit: cumque pius Pater respondisset, se Dominum precaturum; ait ille: Rogo etiam, Pater, ut aliquid mittatis ei quod tetigeritis manu vestra. Beatus vero Jacobus ad cellam vadens, attulit illi quamdam schedulam, quam propria manu scripserat, & ait: Ex parte mea hanc schedulam trado uxori tuæ, & dic ut forti animo sit, quia in proximo liberabitur. Cum igitur mulier, quæ adhuc prædictis detinebatur angustiis, schedulam cum devotione susscepisset, & in sinu proprio posuisset; statim duos filios peperit, quorum
C unus erat mortuus, alter vivus. Hoc etiam mirabile fuit, quod dum ineiperet parere, vicina quædam ut ipsi parienti assisteret fuit celeriter advocata: quæ festinanter currens, invenit illam jam ab omni partus impedimento totaliter expeditam.

Jam Crucis e auxilio labor vanum fugat.

21 Fuit in Furolivio juvencula quædam, nomine Christiana, cujus pedis dextri cavillam cancer horribilis, dum esset annorum decem & octo, terribiliter corrodebat: mater vero ipsius vidua, cum illam haberet unicam, tristitia plena, totis conatibus medicorum remedia quærens, non parcebat laboribus nec expensis. Humano tamen deficiente auxilio, puellæ periculum semper in deterius procedebat. Tandem pedis & cruris deficiente virtute, sex mensibus in lecto decubuit, nullatenus valens propriis viribus surgere: nam pea totus cum crure usque ad genu graviter incumuerat, & cancer pedem augmentis continuis sedula corrosione vurabat. Cumque per medicos deliberatione habita consuleretur matri, ut filiæ pedem ampurari permitteret; mater admodum tristis effecta, sed de Domini Jesu Christi pietate confisa, ait ad filiam: Filiâ mea, ex quo nobis desunt humana remedia, recurramus ad Christum. Patrem nostrum, Fratrem Jacobum de Venetiis, advocemus: peccata nostra ambæ confiteamur, & rogemus ipsum, ut pro nobis Dominum deprecetur: spero enim, quia verus servus Christi est, quia Deus per ejus merita nor juvabit. Accersentes igitur Patrem præfatum, omnia peccata sua ei generaliter sunt confessæ. Absolutione facta, dum Sanctus discedere vellet, puellæ mater ejus pedibus provoluta, ait: Obsecro, Pater, ut orationem pro filia mea fundatis ad Dominum, quia spero ei per vestras orationes sanitatem restitui. Cui cum responderet, Ego pro ipsa libenter orabo, ait: Volo, Pater, ut ante recessum vestrum hoc faciatis: scio enim quod potestis liberare eam. Cui vir Dei ait: Non est hoc meum, filia, facere non est hoc meum: quoniam non supperunt merita: sed cum fide vera recurratis ad Christum. Illa autem, cum devota violentia ejus appreheodens cappam, dixit: Et ego vos deprecor, ut in Christi nomine hanc mihi gratiam conferatis. Tunc servus Christi, fide magnificus & compassione commotus, flexis genibus & elevatis manibus, devotam orationem direxit ad Dominum; deinde surgens, & puellæ decumbenti approximans, signo Crucis pedem ejus in Christi nomine consignavit, E
& ait: Confidite in Domino Jesu Christo, quia cito vos consolabitur. Quo dicto statim discessit, & plaga illa putrida & horrenda sic fuit statim perfecte curata, quod nec cicatrix quidem, nec signum aliquod infirmitatis vel vulneris in pede illo potuit ulterius apparere, operante Domino, qui facit mirabilia magna solus. Rursum veto ipsum accersentes, & ai grarias agentes, factum ejus meritis miraculum ostenderunt. Beatus autem vir, verus humilitaris amator, nullens humanæ linguæ attestatione laudari; eas sacramentis mirabilibus adjuravit, ut quamdiu viveret nulli penitus revelarent.

ex humilitate id facere primo detrectans.

a monialibus orationem depellit.

22 Quædam Monialis monasterii B. Dominici de Furolivio, nomine Ormandia, ad præfatum Patrem dum viveret magnam devotionem habebat. Quodam autem tempore per sex septimanas sic fuit dolore arteticæ gravata, & totius corporis viribus destituta, quod infra præfatum dierum numerum numquam potuit de lecto surgere per se ipsam, nec uliqoaliter ambulare. Cum vero die quadam, suam & Sororum propter ipsam pœnam considerans, mente pariter non medicum gravaretur: B. Jacobum Patrem, absentem quidem, sed adhuc viventem, intus se devote & fiducialiter invocavit, dicens: Mi Pater carissime, serve Dei altissimi, Frater Jacobe, scio te F
salvatori Domino sic acceptum, quod si pro me orate voluerit, mihi saniratem protinus impetrabis. Mira res! Statim ut hæc verba finivit, a gravamine præfato se allevatam sentient, surrexit: & quæ primitus sine Sororum auxilio se movere non poterat, propriis viribus per totam domum libere sicut voluit ambulavit.

& perhoc ejus ex filii morte mœrorem.

23 Mulier quædam, Clara nomine, propter filii sui mortem tanta fuit absorpta tristitia per menses plurimos, quod nec ad ecclesiam ire valebat, nec aliquid operari: rei autem familiaris curam omnino dimiserat; filium, qui residuus erat, quasi videre non poterat; cuncta ei in fastidium versa erant, & in nullo nisi in aerymis & gemitu poterat delectari: nullo

Ex Mss. verba conſolatoria e nullo audire ſuſtinebat, propter quod timebatur e multis, ne in furorem præ angoſtia verteretur. Cum autem quadam die, quaſi per violentiam, ad domum Fratrum Prædicatorum ſuiſſet adducta, & ad eam poſt Miſſas ſuiſſet beatus Pater vocatus; videns eam tam gravi & deſperata mentis perturbatione detentam, ipſam caritative corripiens, ait: Præcipio tibi, ex parte Domini Jeſu Chriſti, ut deponas triſtitiam, & ut fideliter Chriſtiana eccleſiam devote frequentes. Cui reſpondenti, ſe hoc facere nullatenus poſſe, ait: Vade ſecura, quia ego pro te orabo ad Domieum. Illa igitur diſcedente, ſic fuit ſubito & totaliter a corde ejus abraſa triſtitia, ut in ipſa nullæ amaritudinis reliquiæ remanerent.

tumor benevolo ſanatus ejus ſaliva.

24 Vicina quædam Fratrum in Forolivio, nomine Tomaſina, tumorem quemdam habuit ſuper naſum, qui poſt dies aliquot reſolutus, dimiſit ibidem veſicam cum pruritu. Poſt aliquos autem dies renovatus eſt tumor, & poſt dies paucos modo ſimili reſolutus, quamdam veſicam laceratam dimiſit. Iterum autem atque iterum ſecundum præfatum modum excreſcebat tumor, & rurſum modo ſimili ſolvebatur. Hoc autem tædium, cum dolore non modico, duobus fere annis perpeſſa eſt: multis vero
B mediciais adhibitis, in nullo profecit. Quadam igitor die, dum pro ſuarum Confeſſione peccatorum ad pedes B. Jacobi federet in eccleſia, beatus Pater caſu in terram expuit. Venit illa clam, eo non advertente: & ob ſanctitatis ejus reverentiam, de ipſius ſpato collegit cum digito, & præfatum infirmitatis locum cum ſaliva ac devotione linivit. Recepta igitur abſolutione ac benedictione ab ipſo, invenit ſe e pœna prædicta totaliter liberatam, ita quod eam ulterius non eſt paſſa.

amor inſanabilis mulieris, ejus.

25 Vir quidam in civitate Foro-Livii in Uxorem ulterius ſic inordinate affectus oculum fixerat, quod ante illius domum quotidie trenſiens, & alia ſimulata cauſa eam ſæpiſſime domum ingrediens, verbis & aſpectibus mulieri grave tædium inferebat. Cum autem Deum timens ipſum rogari feciſſet, ut ab hujuſmodi frequentatione deſiſteret, ille ſemper deterius faciebat. Illa vero metuens ne ex hoc ſcandalum & periculum aliquod ſequeretur, ſi ad viri ſui notitiam deveniret; ad B. Jacobum fideli meate recurrit, obſecrans ut rogaret ad Domi-
C num, ut huic tædio remedium apponere dignaretur. Cumque pro ipſa orationem feciſſet, vanus ille vir ſic fuit e ſua ſtultitia immutatus, nullo hominum cooperante ulterius, quod de cetero viam illam facere, aut præfatæ mulieri inferre tædium eliquod non eſt viſus.

ANNOTATA.

a *Eſt* S. Sebaſtiani eccleſia *extra Urbis mœnia media horæ ſpatio, quo fit ut poſt divini Officii horas, æſtivo præſertim tempore, quale tunc erat, nemo ibi inveniatur.*

b *De his Clemens IV, Iſabellæ Francorum Reginæ ſcribens*; Sciat *inquit*, filia, Apoſtolorum capita Romæ indubitanter haberi, quæ fel. recordationis Gregorius Papa IX de Sanctis-Sanctorum ſuis manibus extrahens, Romano populo patenter exhibuit, & in locum ſuum reſtituit, præſentibus & viſentibus univerſis, *utique ante annum* 1241, *quo is obiit. Dicuntur autem* Sancta-Sanctorum *ſacellum illud, quod olim S. Laurentio ſacrum, extra baſilicam Lateranenſem eſt, ſublimi loco; aditurque nunc per eas quas paſſim* Scalas-ſanctas *vocant, e Pilati Prætorio* (ut creditur) *advectas, ſemper ſere clauſum; dictum eſſe* Sacellum Pontificium, *quod ſoli Pontifici ibi licuit celebrare. Aſt Urbanus Papa V, ante annum* 1370, *cum ſacra Capita ibi haud ſatis digne haberi exiſtimaret, ea in Lateranenſem Baſilicam tranſtulit, & ſuper aram maximam in marmoreo, quod hodieque viſitur, ciborio* (ſic enim appellant) *collocavit. De quibus vide Caſaretum Raſponam de Baſilica Lateranenſi lib. 4 cap. 19.*

CAPUT IV.

Variæ infirmitates curatæ: equus vitæ, & puer ab eo læſus ſanitati reſtitutus: arcana cognita, inſignis caſtimonia.

DUm Forolivienſis populus, propter B. Jacobi eximiam quam in eo viderat ſanctitatem, eo ipſum mira veneraretur devotione; & poſt celebrationem Miſſæ ipſius, ad deoſculationem manuum ejus, conflueret caretvatim; contigit quodam die inter ceteros quamdam mulierem adeſſe, Bertam nomine, quæ menſibus tribus gravi ec continuo fuerat capitis dolore vexata: multa autem experta remedia fuerat, ſed nullo juvari e medicis poterat. E Quæ cum videret ad oſcula manuum viri Dei confluere populum, acceſſit & ipſa: & cum manum ejus oſculata fuiſſet, fuit continuo e dolore capitis totaliter liberata. Dolores capitis ſanat beatus, aut.

alteriusve.

27 Alia quædam matrona, nomine Beatrix, ſæpe dolorem capitis conſuevesat pati: veniens autem die quadam ad beatum Patrem ut conficeretur cum eo, dum ipſo ei Abſolutionem conferret, & manum ſuper illius caput poneret, ſimul cum Abſolutione contulit ſanitatem. Poſt paucos dies redeunte dolore, rediit & ipſa ad Patrem; & modo ſimili, dum in Abſolutione manum imponeret capiti, ſubito dolor evanuit. Rurſus dum poſt aliquot dies, innovaretur dolor, redibat ipſa ad remedium confuetum; & ſic pluribus vicibus, ad tactum manus ſacræ evaneſcente dolore, recepit continuo beneficia ſanitatis.

28 Cujuſdam medici, vicini Fratrum, equus indomitus in domo Fratrum Prædicatorum de Forolivio paſcebatur in clauſtro; ſuper quem puer quidam, circiter annorum decem, puerili levitate ductus, aſcendere voluit; & pede in laqueo funis poſito quem equus ad collum habebat, perterrito equo & ſaltum præ pavore dante, ſic fuit puer funis laqueo per pedem adſtrictus, quod equo currente ipſe pariter trahebatur. Equus autem ex hoc magis ac magis terrore perterritus, nunc anterioribus nunc poſterioribus pedibus percuriebat puerum & trahebat, quem & crebris ictibus percuſſit in capite. Fratribus autem pluribus ad tam triſte ſpectaculum concurrentibus, & puerum a morte cupientibus liberare; unus ex ipſis, cum remedium aliquod non videret; arrepto fuſte grandi & forti, equum multis ictibus percuſſit in capite, voleas ipſum ſi expediebat occidere, ut per mortem ejus puer liberaretur e morte: equus vero in terram mortuus corruit, puer autem cecidit ſemivivus. Triſtes Fratres vehementer effecti pro morte equi, ſed magis pro periculo pueri quem mori timebant; elevantes eum, qui per ſe ſurgere vel moveri omnino non poterat, ipſum portaverunt interius, ut enm remediis quibus poterant adjuvarent. Interim Frater alius, memor ſanctitatis B. Jacobi, cucurrit ed ipſum, qui in cella erat; & cunctis quæ acciderant enarratis, rogavit ut pro puero & Fratrum triſtitia Dominum preearetur. Audiens Chriſti ſervus triſtitiæ caſum, compaſſione commotus & de Salvatoris pietate

F equum ſere ſuffocantem

puerum ab equo læſum ſanavit reſtituit

con-

A confitus, ait: Nullus dubitet, nemo triſtetur: quia Deus miſericors nos juvabit. Confeſtimque ſurgens eccleſiam introivit, factaque ibi oratione brevi revixit equus, nullum penitus habens percuſſionis vulnus vel tumoris ſignum: & puer, qui prius jacebat immobilis, plenæ confeſtim reſtitutus eſt ſanitati. Qui ſtatim, puer ſcilicet & equus, propriis pedibus ſani & incolumes ad domos proprias redierunt.

dolorem cæcitatis.

29 Erat ſervo Domini conſuetudo humilis & devota, pauperes quoſque libenter ſuſcipere, & cum eis da cæleſti gloria benigne conferre. Inter cæteros autem pauperum unum cæcum, Hieronymum nomine, valde familiarem habuit, cui propter Chriſtum conſolationem maximam exhibebat; propter quod ille, ejus benigna paternitate allectus, ad ipſum ſæpiſſime veniebat. Hujus autem atteſtatione fideli compertum eſt, quod dum multo tempore arteticæ doloribus in manibus & pedibus, & in omnibus juncturis ſui corporis, diutiſſime gravaretur; nihilominus ad eum ſæpiſſime veniebat, cupiens ejus doctrina & ſacris conſiliis recreari. Hoc autem mirabile multo tempore eſt expertus, quod

B dum loqueretur cum ipſo, dolorem illum in ejus præſentia nullatenus ſentiebat; cum vero diſcedebat ab ipſo, dolor, qui in Sancti præſentia exul fuerat, ipſum more ſolito cruciabat. Semper igitur hoc in ejus præſentia habuit, ut dolorem arteticæ non ſentiret; mortuo vero beato Patre, ad ſepulcrum ejus a doloribus illis totaliter eſt curatus.

de oculo cum ſua præſentia ſanato

30 Idem quoque devotus vir ſimile ſibi accidiſſe aſſeruit: nam cum in uno oculo diu gravem dolorem haberet, qui eum continue affligebat; ſemper quando eum beato Patre loquebatur, dolor ille, quaſi ſancti viri præſentiam metuens, illum affligere non audebat: quando vero diſcedebat ab ipſo, dolorem maximum ſentiebat, propter quod ipſum ſæpius viſitabat.

ſurda audit. cum reddit.

31 Narravit matrona quædam Forolivienſis, devota & prudens, nomine Druda, quod dum ex infirmitate quadam ſurda fuiſſet effecta, ita ut per annum nihil niſi clamore magno audire potuiſſet; multis vicibus infra annum illum, prout ſolita erat, B Jacobo confeſſa fuit. Hoc autem certitudinaliter ſemper experta eſt, quod, non obſtante ſurditatis pœna, ipſum ſubmiſſe valde loquentem ita abſque omni impedimento & difficultate audiebat & clare intelligebat, ſicut facere erat ſo-

C lita quando perfectiſſime audiebat: quando vero diſcedebat ab eo, ſtatim ut prius ſurda erat. Hoc ſemper eum eo loquens manifeſte probavit; cum vero ſervum Dei inſtanter precaretur, ut pro integra & continua auditus ejus recuperatione Dominum exoraret, beatus Pater, quaſi futurorum præſcius, reſpondebat: Patientiam habe, quia brevi liberaberis. Mortuo igitur viro Dei, præfata matrona venit ad eccleſiam, ubi corpus ipſius tumulatum; & cum multa miracula fieri videret, oravit beatum Patrem, ut eam ab illa miſeria libereret. Oratione devote completa, domum rediit: & poſt mediam horam ſenſit intra caput ſuum fragorem quemdam, quaſi multæ arundines frangerentur: quo facto, fuit ſtatim ab omni ſurditate curata.

ſtrenua ſcientia in ſtatu ſeculari poſſe vacare Deo.

32 Frater quidam juvenis de Burgo Sancti ſepulcri, Franciſcus nomine, Ordinis Servorum B. Mariæ, qui conventualis erat in Forolivio, maligni perſuaſione deceptus, deliberaverat in brevi a ſuæ profeſſionis voto & habitu reſilire. Cumque deliberatum illud malum nemini manifeſtare præſumeret, ſed diem ſibi caperet & horam, qua poſ-

Maji Tomus VII.

Ex MSS. ſet abſque impedimento quod conceperat adimplere; glorioſus Pater B. Jacobus, Fratris illius, quem numquam videret, nomen, cognomen, & propoſitum didicit Spiritu revelante divino: acceptaque licentia ſtatim ad locum ubi Frater erat acceſſit, petivitque a Fratribus Fratrem illum juvenem ad ſe vocari. Requiſitus Frater, admirans quid ſibi vellet, venit ad ipſum. Quem vir diſcretus & caritate plenus ad partem trahens, inter ſe & ipſum ſolum eum caritate corripuit, & ſalutaribus monitis cœpit a ſuo propoſito revocare. Cum autem ille mentis ſuæ conceptum ſecretum fateri nollet præ verecundia & timore, Sanctus ait: Fili, ille qui cogitationem novit hominum, hæc mihi revelavit; de me autem nihil dubites, quia correctionem tuam, non confuſionem quæro. Videns ille quod cogitatio cordis ejus beato Patri fuerat divinitus revelata, & audiens beati Patris ſalutifera monita, culpam protinus confeſſus fuit, & propoſitum mutans in Ordine conſolatus permanſit: poſt mortem vero ſervi Dei B. Jacobi, ad Dei gloriam, hæc quæ retulimus per ordinem enarrevit.

E virtutes, tam proprie quam alienas.

33 Omnipotens Deus, a quo bona cuncta procedunt, ſervum ſuum Jacobum tanta virtutum honeſtate decoravit, ut mores ipſius & actus cunctis converſationem ejus inſpicientibus ædificationem præberent: tam lucide ſiquidem profulſit in ipſo dilectio puritatis, quod non ſolum a malo, ſed & ab omni ſpecie mali ſia ſe conſervavit immunem, ut nullus unquam de eo præſumpſerit aliquid mali judicii vel mali teſtimonii proferre ſecundum morem; quia vita ſimplici & recta in cunctis ſuis actionibus gradiens, verba, & actus ſimulationis & duplicitatis horrebat. Ad Fratres & Socios in omni ſua vita benevolus, obſequioſus, gratus, & humilis ſemper fuit. In Conventu cum omnibus ſiquidem & pacificus erat, quod verbum injuriæ, turbationis, & amaritudinis ad fratrem vel ſæcularem, in omni vita ſua, non eſt auditus proferre. Prælatis obedientiam, antiquioribus reverentiam, infirmis compaſſionem, deſolatis conſolationem, junioribus eruditionem, & cunctis ædificationem exhibebat. Hoſpites undecumque advenientes hilari & pio ſuſcipiebat affectu. Si qui pietatis intuitu ei data vel miſſa fuiſſent, interioribus & exterioribus indigentibus libenter eondi videbat. In proſperis non elevabatur, in adverſis non frangebatur. Conſtitutiones Ordinis ſui, Capitulorum & Prælatorum monita, toto ſtudio & libenti animo integraliter obſervabat. In obſervantiis regularibus, Fratrum omnium ſpeculum erat & forma. Silentii amator & obſervator præcipuus ſemper fuit. Et quoniam amicitia Dei, delectatio bona, & cor gandens exhilarat faciem; jucunditatem faciei in cunctis ſuis ſucceſſibus oſtendebat: mundi vero laudem gloriamque contemnens, ad cæleſtem gloriam totis deſideriis anhelabat. Vitam in cunctis irreprehenſibilem duxit. Ita ſemper vivebat quaſi quotidie moriturus. Duorum etiam Confeſſorum ſuorum, qui ejus generalem Confeſſionem pluries audierunt, firma aſſertione repertum eſt, quod illibatum nitorem virginalis munditiæ perpetuo enſtodivit, & cor mortalis peccati contagio numquam extitit maculatum: idem etiam aſſeruit Frater, qui tertia die ante ipſius mortem Confeſſionem ejus generalem audivit.

F *virginitas, tam & cæl. mans ab omni gravi, varis notis illibatum ſervat.*

E. MSS.

CAPUT V.

Morbus cancri patienter a B. Jacobo toleratus & miraculis honeſtatus: mors præſcita & pie obita.

Morbum cancri patienter tolerat

34 CUm omnipoteos Deus ſervum ſuum Jacobum, operarium fidalem, ad marcedem aternam perducere decreviſſet; gravi prius cancri ulcera pectus ejus pereuſſit; ut tanto glorioſior eſſet io cælis, quanto pro amora ejus graviores pœnas cum patientis toleraſſet in terris. Qui morbus annorum fere quatuor ſpatio pectus ſaerum continua voratione corroſit. Sed qui exteriori pectori irrogavit pœusm, interiori cordi contulit patientiæ gratiam; ut pœna corporis ſemper virtutem augeret meotis. Nam fera per aonum pœnam illam ſic eunctis occultavit, ut oemo percipere poſſet quod paſſione aliqua gravaretur: eum autem in lotione tunicæ ejus, poſt aonum fere alapſum, fuiſſet in ſigno eruoris da ſua infirmitata deprehenſus; oſtendara compulſus eſt plagam pectoris, quam pro Chriſti amore patientar & humiliter occultabat; & cum adhiberentur ai aliqua auxilia medicinæ, nihil liberationis habera corporaliter potuit, quin potius noluit: qui tameu aliis in ioſirmitate ſimili & aliis pluribus ſanitatis gratiam dum viverer impertivit: divina hæc provideote clemeotia, quoniam diligentibus Deum omnia cooperaotur iu bonum, & virtus infirmitata perficitur. Plaga igitur illa adeo ampliata eſt, ur gallinæ ovum libere receptare potuiſſet: & cum horribilis eſſet ae putrida, & quando pro medicina aperiebatur fœtorem emitteret, & varmes ſæpe ſcaturirent ea ea; oumquam conqueſtus eſt, numquam gemitum præ dolora emiſit, numquam triſtis apparuit; ſed Deo ſemper gratias referena hilsrirer, ac patientiſſime ſuſtinens, Miſſas davotionis ſolitas & Sanctorum ſuorum officia, nec non & cetera ſacrę Religionia eaarcitia, devotus atque ſolicitus perſolvabat. Remedis autam medicinalia cum tædio videbatur ſuſcipera; qui ſibi pto amore Chriſti io ſuis infirmiratibus complacebat. Quodam tempore, eum per dies plures plagam illam a ſervitora ſuo videri & mutari non permiſiſſet; metuens Frater ne nimis plaga putraſceret, tali aum arte coegit. Agnum parvulum coram illo adduxit dum decumberet, & arrepto gladio ipſum prætandabat ſe velle io ajus præſeotia jugulare: beatus vero Pater Fratrum lacrymabiliter precabatur, ne illud Dei animal læderet. Cui eum diceret Fratar, Niſi permittas plagam veſtram mutare ut voluaro, iſtum agnum occidam; ſtatim pro liberatione agni, ipſe Chriſti Domini agnus, ejus ſe tradidit manibus, pro ejus libito contrectaodum.

fœtorem emitteret.

35 Fuit autam hoc viro Domioi mirabila, quod cum plaga pectoris ajus quando aperiebatur ſæpe fœtorem emitteret, mira tamen fragrantia odoris frequeotiſſime procedebat ex ao. Taſtator eoim plurima devotorum fidalium multitudo, ſenſiſſa ex eo prodita ioſuitatam ſuaviſſimi odoris fragrantiam, oulli rei aromaticæ ſimilem. Alii nemqua ad tactum veſtium ipſius, quæ taman erant humiles & deſpectæ; & alii in deoſculationa maoum ajus, maxima quando Miſſam calebravarar; alii vero de ore ipſius, dum loqueretur, odorem ſuaviſſimum exire ſanſeront; ut anteriori tanti odoris ſigoo elareſceret, quod maoa ajus virtutibus refecta, tota erat odorifera coram Domino.

ac nihilominus ſuorum de ſi odorem ſubtrahit ſpirat.

36 Cum propter ætatem decrepitam & ægritudinem gravem corpus pene haberar emorruum, ſola Chriſti devotio vivebat in ipſo r ut poſſet merito cum Apoſtolo dicere: Vivo ago jam uon ago, vivit vero in me Chriſtus. Devotionis ejus ſervorem, quem in juvenkute inchoavarat, ſic fortiter & delectabiliter in ſenectute ſervavir, quod nec ad horam ab ipſo deſiſtere potuit; quio imo ad devotionem ampliorem augmentis continuis procedebat. Cum autem, præ oimia ſenectute & corporis debilitate, amplius per ſcalas vel gradus aſcendere non valerat, imo vix pedes a terra elavare poterat; ad gradus tamen altarium ad oraodum vel celebrandum, quoties voluiſſer, libere abſque difficultate aliqua conſcendebat. Interrogatus a Fratribus, quomodo ad gradus illos ſic aſcenderet libere, eum ad gradus alios penitus impotens videretur; ait: Si deberem multum auri lucrari, vel ad Papatum etiam promoveri, pro hac cauſa aſcendera rectua horum altarium gradua non poſſem; ſed ſi debeo ibi orare aut celebrara, hanc a Domino gratiam habeo, quod ſine difficultate illuc adſcendo velociter: quod quotidiana expariaotia evidentiſſime comptobavit.

D Gal. 2. 16. *Quando aetate decrepita ſtante &c. ſuo beneficio confirmatur*

E *illum aegre parantibus olcum divinitus suppeditat,*

37 Temporo quo beatus Pater caneri prædicti ulcere gravabator, matrona quædam, quæ magnam reverentiam habebat ad ipſum, per nuntium requiſivit, ut ereſpellas au herbis & farina commixtas, quas vulgo *a* fritallas vocant, pro ejus prandio cum oleo præpararet: quæ tunc iu urgenti rai familiaris axereitio occupata, vicinam ſuam quamdam pauperem advocavit; & vaſculum ei cum oleo tradens, rogavir, ut pro beato Patra perficeret, quod ipſa occupata nimium facere non valebat. Illa recepto vaſculo abiit, & libenti animo cibum parare diſpoſuit: ſed cum totum oleum quod in vaſculo erat io ſartaginem effudiſſat, taotæ quaotitatis noo fuir, ut pro eibi illius ptæparationa ſufficeret. Cum vero mulier triſtaretur, quia olei ſufficientiam oou habebat, & arubeſceret ad matronam redire pro oleo; ſubito oleum illud, quod modicum arar, ita axcravit & raplevit ſartaginem, quod propter ſuperabundantiam nimiam oportuit plus olei da ſartagine removeri quam prius ſuiſſet appoſitom. Frixura vero complata, oleum, quod in decoctione hujuſmodi conſumi conſuavit & minui, ita ſuperabuodavit, ae ſi in ao oulla ſuiſſet facta decoctio: & ad ignem poſitum noo ſuiſſet: propter quod pauper illa muliet plus adhue de ipſo repoſuit, quam in vaſculo a principio reperiſſet. Cum autam B. Jacobo, quod aceiderar miraculum, retuliſſet; ille reſpondit: Filia mea, olatum illud cum gratiarum actione conſerva, quod tibi miſit Domious Jeſus Chriſtus. Simile etiam contigit duabus aliis matronis, & pluribus, pro ipſo eibum parantibus; quia oleum uon ſolum conſumi noo potuit, ſed ſuit inſuper ejus meritis augmentatum.

38 *Hic caput unum transſcribenti excidit vel in numeris Capitum ſignandis erravit librarius: quod infra ſpectum notabimus.* Corporis ſaocti viri deficienta virtute, creſcebat quotidin devotio mentis ejus: nam licet cum difficultate nimia ambularet pet domum, cum multa tamen davotione Miſſam quotidię celebrabat. Cum autem dia quo Miſſam ultimam celebravit, ad B. Andreæ altare accederet; affuit ſtatim anta Miſſæ inchoationam religioſa quædam mulier & honeſta, vicina Fratrum, Helena nomine, tumorem magnum in dextra parte gutturis habens, qoera ferè per annum perpeſſa fuerat, nec potuerat ab eo madicorum arta curari. Sed quia præcedenti nocte doloribus maximis fuerat cruciata, adeo ut præ dolorum ve-

tumorem ad ejus deſpectum.

he-

hementis requiem invenire non poſſet; ſpecavit ſe poſſe a cruciato liberari prædicto, ſi manum beati Patri Jacobi tangere forſitan meruiſſet. Cui hoc devote petenti Sanctus reſpondit: Præſtolare, filia, donec compleverò Miſſam, & tunc quod poſtulas adimplebo. Miſſa devote completa, manu ſancta locum tumoris & doloris tetigit, & Chriſti ſignaculo conſignavit: quo facto ab altari diſceſſit uterque; & illa ſtatim verſus domum abſque dilatione iter arripiens, antequam de Fratrum exiret eccleſia, evaneſcente tumore ac dolore fugato, fuit continuo integraliter liberata.

Quale autem meritum mal. lum ex cum. ria ſervorum reddit.

40 Omnipotentis Dei gratia diſponente cunctis ſervi ſui laboribus finem imponere, & mercedem æternæ gloriæ ejus retribuere meritis; Sancti viri corpuſculum, longa ægritudine tabefactum, ſic fuit fortitudine deſtitutum, ut quatuor extremis vitæ ſuæ diebus, viribus propriis e lecto ſurgere non valeret. B Nam uſque ad dies illos, quamvis ſupra modum gravis corpore eſſet & debilis, eum devotione maxima Miſſam quotidie celebrabat, tanto in Chriſti amore ferventior, quanto celerius vitæ ſuæ terminum appropinquare ſentiebat. Infra dies vero illos Sacramenta Eccleſiæ cum maxima devotione recepit: Plagæ autem ejus fœtor, qui ſæpe ſentiri conſueverat, infra memoratos dies quatuor totaliter exſtinctus fuit.

Vas vitreum cum aqua ſibi ejectio in ipſum ab ipſo aqua effunditur.

41 Quodam ſero, dum in ipſa infirmitate decumberet, propter ſitis anxietatem, quam ob febres patiebatur, aliquando ſervus ipſius ampullam vitream plenam aqua ad caput lectuli ſuper afferem poſuit, ut remedium nocte in promptu haberet, ſi ſitis pateretur ardorem. Cumque nocte vaſculum illud vitreum manu propria vellet accipere, manum talitèr impegit in ipſum, quod de alto inferius cecidit: & os vaſculi, nullo elauſum opereulo, verſum fuit inferius, & ſic inverſum per magnæ noctis horam uſque mane permanſit. Mane autem ſervator vas colligens, valde obſtupuit, quod vitreum vaſculum fragile, ex caſu illo frangi minime potuit; & quod ejtatis tempore, ex everſione vaſis, nequivit de aqua minui aliquid vel effundi.

mortem præſagit.

42 Adveniente igitur deſiderata die, qua glorioſus Pater depoſito carnis onere aſcenſurus erat ad Chriſtum; diem ipſam integraliter in diviſis laudibus occupavit, Horas ſuas & Sanctorum ſuorum Officia per ſe dicens in lectula. Multis autem frequentantibus cellam ejus, & qualiter ſibi eſſet requirentibus, bene ſibi eſſe omnibus reſpondebat humiliter: ſed ut ſpiritus ejus in illa beata expectatione liberius dirigi poſſet ad Dominum, ipſos ſtatim licentiabat benigne. Ex verbis autem ipſius cognoſci potuit manifeſta, quod hora tranſitus ejus ei faerit a Domino revelata. Nam dum hora *b* ſexta moriturus a Fratribus credeterat, & ob hoc facto ſigno Fratres cum feſtinantia ad ejus tranſitum pro eommendatione animæ conveairent; Fratribus dixit: Nimis eito vocati eſtis, cum nondum venerit hora mea. Diſcedente Conventu, poſt nonam horam cœpit a ſervitoribus de veſpertina hora diligenter inquitere: & reſponſo accepto, quod hora illa nondum adeſſet; rogavit ut diſcederent cuncti, & ſolum cum Domino vacare permitterent. Cumque Fratres ereeo redirent, a cunctis ſupervenientibus de veſpertina hora deſiderabili requirebat. Facto igitur ad Veſperas ſigno & terminatis io eccleſia Veſperis, putans unus ex ſervitoribus quod ideo ſic ſuiſſet de veſpertina hora ſolicitus, ut hora debita Veſperas diceret, ait ad eum: Pater, adeſt hora, de qua hodie ſic ſolicite quæſiviſti: ſi vultis, vocabo ad vos Fratres, qui dicant Veſperas vobis, quoniam vos nimis debilis eſtis. Cui ait: Non expedit, fili, omnes enim horas meas integraliter dixi, & jam de Veſperis expeditus ſum: ex tunc autem neminem licentiavi voluit. Conſeſtim autem cœpit corporis virtute deſtitui: & dum pro Fratrum convocatione ſignum fieret, Frater quamdam crucem illi offerens ait: Confidite, Pater in adjutorio Crucifixi, & nullum periculum metuetis. Ipſe vero, elevatis ſurſum oculis, dixit: Non timeo, fili, non timeo, fili. Patribus vero Officium commendationis animæ proſequentibus, ipſe cum eis pariter dicebat Officium. Et dum cum ipſis diceret Letaniam, elevatis in cælum oculis, & exhilaratus in facie, Redemptori Chriſto ſpiritum reddidit. Statim autem ut migravit ad Dominum, plaga pectoris ejus, quæ tanta magnitudinis erat ut dictum eſt, ita fuit conſolidata, ut vix ex ea cicatricis tenuis veſtigium appareret. Migravit autem ad Chriſtum glorioſus ſervus ejus B. Jacobus, anno gratiæ milleſimo trecenteſimo decimo quarto, die ultima Maji, feria ſexta, in feſto ſanctæ glorioſæ Virginis Petronillæ, anno autem ætatis ſuæ octogeſimo tertio, completo vero in ſervitio Chriſti in Ordine Fratrum Prædicatorum anno ſexageſimo ſexto. *plaga cuncti ſubito cu. ratur.*

ANNOTATA.

a *Hue videtur facere, quod ex Conſuetudinibus Cluniacenſibus allegat Cangius*, Pro ſigno Criſpellarum, vel (ut alii dicunt) Frigdolarum, cum pugno accipe crines, quaſi eupiás eos facere criſpos. *Academici della Cruſca maſculine uſurpant, & ajunt eſſe cibum ex ſubtiori farinæ puriori maſſa criſpatum, quales in Belgio ſimili etymo vocamus* Kerſpelinge; *& ab iis diſtinguunt* Frittelles, *quaſi hæ fiant ex farinacea pulte potius quam maſſa*; Lagana, *Latine ac Græce dicuntur*; *Francis* Gaufres, *Belgis* Wafels.

b *Horæ hic intelliguntur eccleſiaſticæ, ſecundum curſum divini Officii; & ſic conſequenter hic numeratur* Hora nona, & Hora Veſperarum: *quæ ex initio Capitis ſequentis, ubi dicitur* multum adhuc diei ſuperfuiſſe, *intelligimus excitari ſolitas circa tertiam vel quartam poſt meridianam.*

c *Reſte: nam anno* 1314 *littera Dominicalis erat* F.

CAPUT VI.

Confluxus urbis ad B. Jacobi funus, varia miracula tunc patrata.

QUamquam Fratres omnes, qui beati viri vitam virtutibus plenam noverant, ipſum non ambigerent ad cœleſtem gloriam evolaſſe; nihil tamen novitatis inſolitæ facere præſumentes, & quia multum adhuc diei ſuperetat, & calor tunc temporis erat intenſus; volebant ipſum, nullo populo convocato, cum honore humili in Fratrum cœmeterio ſepelire: Deo tamen melius diſponente, qui clarificat honorantes ſe; licet per Fratres ejus obitus non fuiſſet extraneis nuntiatus, ſubito per totam civitatem Forolivii & ejus ſuburbia inſonuit vox de tranſitu ejus. Conſeſtim autem univerſa populi multitudo utriuſque ætatis & ſexus, operibus, officiis, exercitiis, & quibuſcumque occupationibus prætermiſſis, ad locum Fratrum tam ſubita celeritate cucurrit, quod beatum ſe quiſque putabat, qui ad tactum ſacri corporis poterat aliunde prævenire. Interea Fratres, ſtatim poſt tranſitum ejus, involventes corpus & in feretro ad eccleſiam deferre volentes, obviaverunt turbis innumerabilibus irruentibus intra claoſtrum. Turbæ autem violentia devota irruentes in eos, corpus cum feretro deponentes, & cum devotione maxima contingentes, veſtes, quibus corpus fuerat involutum, minu- *43 Confluxus ad funus urbis.* *corpus tactu pro reliquiis ſpoliatum aderum ſpectat.*

EX MSS. tatim pro Reliquiis dilaniaverunt: ita quod in brevi tempore oportuit ipſum tribus vicibus ex integro indui. Odor autem mirabilis inæſtimæ & inauditæ fragrantiæ, de ſacro corpore prodiens, coetaneos ipſum mire devotione lætificabat. Delatum vero ad eccleſiam corpus, fuit ſuper altare e populo poſitum, deinde propter ſupervenientem multitudinem ad diverſa loca delatum eſt: præ multitudine autem nimia conflante, infra tres dies non potuit ſepeliri. Statim vero ut in eccleſiam delatum eſt corpus, multæ miracula propter ipſius merita divinitus oſtenſa ſunt.

ad quod confugium habebant infirmi.

44 Quædam mulier de Valdopſo, diœceſis Forolivienſis, Agnes nomine, habitans Forolivii, Ispſu ſubito, dum beatus Pater viverat, cecidit: & dum ſuper manum ſiniſtram in ipſo caſu firmare ſe vellet, os brachii ejus juxta pugnum in partes plurimas confractum & diviſum fuit. Adhibitis autem multis medicorum remediis, per menſes plures nec ſolidari potuit nec curari, nec de manu vel brachio potuit ſe juvare. Ad Beatum igitur Jacobum, dum ejus beata mors in vicino eſſet, accedens, pluries ro-

B gavit ipſum, et pro ſe Deum precaretur: cui ſemper Chriſti ſervus ajebat: Suſtine filia patienter, quia Dominus cito te ab hac infirmitate curabit. Mortuo igitur viro Domini, cum ipſa hora tranſitus ejus ad contingendem eam tota concurreret civitas, mulier ipſa cum primis cucurrit; & ad feretrum accedens ait: Ubi eſt, Pater, promiſſio veſtra, qua mihi in brevi aſſuturam ſanitatem promittebatis? obſecro, ut nunc pro me oretis ad Dominum. Et tacto corpora ejus, cum brachio & manu ubi fractura erat; conſeſtim os brachii perfecte & integraliter conſolidatum eſt, & (ut ſervus Chriſti promiſerat) recepit integram ſanitatem.

45 *Deeſt.*

& mira quæ circa brachium ejus fuerunt.

46 Mulier quædam, Brunetta nomine, de civitate Forolivii, brachium habens per longa tempora tumefactum, manum ejus in feretro quieſcentis apericns, brachium ſuum in illius poſuit manu: ſic enim fuit tribus diebus tenera & tractabilis auro ejus, quod in ipſa nulla durities, nulla rigiditas fuit: brachia enim ipſius & erura plicari poterant & extendi; manus vero & digiti eiusdi & aperiri, pliari, retrahi, & extendi poterant, ſicuti quando vivebat. Cum autem præfata mulier manum ſuam intus manum ejus poneret, ipſe manum illius ſic fortiter ſtrinxit & tenuit, quod vidante multitudine populi

C diu ab eo non potuit ſeparari, veſtigium etiam impoſitionis pollicis viri ſancti in brachio illius ulterius deleri non potuit. Sed quid ſibi voluerit ille tactus, cum mulier a tumore manus & brachii curata non fuerit, penitus nobis hucuſque manſit incognitum. Hoc tamen non modice apparet mirabile, quod manus mortui ſic fortiter ſtrinxerit viventis manum: hujus autem rei judicium illi ſoli relinquimus, cui nihil incognitum eſt, qui novit omnia antequam fiant.

mirabiliter.

47 Vir quidam, Nicolaus nomine, de natione Forolivienſi, arteticæ paſſione dire gravatus, corpus ſancti viri amplectans in feretro, ſtatim libcratus eſt.

& gibboſus ſanatur.

48 Gibboſus quidam, Pinius nomine, qui magnum gibbum habuerat per annos aircitcr viginti ſex, & cum aure ſiniſtra audire non poterat, accedens ad feretrum ejus, brevi facta oratione ab utraque paſſione curatus eſt. In cujus curatione, ut ſervi Domini virtus immoteſceret cunctis, facta eſt in campanili Fratrum corepanarum pulſatio per ſe ipſas, nullo hominum penitus operam dante.

49 Die tertio a beati Patris tranſitu, intra eccleſiam ante altare gloriöſæ Virginis in monumento humili, cæmento forti & lateribus circumcluſo preciöſus theſaurus cum mira populi devotione D ſecundus eſt. cui ſuperpoſita ſuit cratículæ lignea, quoſque lapis pro coopertura tumuli pateretur, Triona vero diebus aliis nullo alio tectum aperculo manſit corpus ejus, ita ut libere ab omnibus videretur: a civibus tamen ſolicitudine & devotione ſedula cuſtodiunt fuit, & ab innumerabili populorum frequentia viſitatem. Infra quos dies cum eſſet æſtus permaximus & preſſura continua populi, die noctequa ipſum cernere & contingere ſatagentis, nihil corruptionis vel fœtoris de ſacro corpore exhalavit, ſed odorem ſuaviſſimum ſaeſit ex ipſo maxima populi multitudo. Infra triduum vero prædictum infirmi alii plures viginti, a diverſis languoribus ſunt miraculoſe ſanati.

multitudo egri ad beatissimum corpus cum tanta fiducia.

50 Cum Beati viri ſepulcrum fuiſſet lapide coopertum, antequam cæmento endique clauſum eſſet, *Curatur quædam anima effluxus.* muliar quædam Bianca nomine, habens in gutture ſquinantiam, ex qua liberari eon poterat auxilio medicorum; vicinæ mortis periculum metuens, ad Beati viri tumulum accceſſit, multis comitata conſanguineis & amicis. Cernens autem ex parte ima ſepulcri parvam quamdam apetteram ſub lapide, filiæ ſuæ E parvulæ corrigiam per foraman illud intromiſit in tumulum, ut tangaret locum infirmitatis ſuæ cum corrigia, quæ ſancti viri corpus vel reliquias tetigiſſet. Depoſita vero intus ſepulcrum corrigia, videreet & ſanſerunt omnes qui aderaet, quod trahi inferius videbatur: & cum plures ſimul ſurſum ipſam trahere conarentur, manifeſte ſenſerunt quod cum violentia quadam inferius trahebatur. Cumque mulieri patienti ſuaderetur a pluribus, et beato Jacobo corrigiam dimitteret quam trahebat; air illa: Corrigia hæc ad nihilum valet ei, mihi vero pereceſſaria eſt, ea quo tetigit corpus ejus. Iterata igitur violentia ipſam retrahit, quam illico ſibi ad collum applicans, dolore confeſtim ceſſante, antequam perveniret ad domum ſuam, facto tumore fuit perfecte curata.

corpore post 9 menſes favorem eximium redolente.

51 Tempore quo beati Patris corpus exitit tumulatum, tanta fuit circa ipſum populi multitudo, ut involvi & aperi non potuerit ut decebat. Poſt novem vero menſes a tranſitu ejus, ſubito quod omiſſum fuerat perfecerent. Fidelium igitur civium teſtimonio ſecum adhibito aperuerunt arcam; & corpus, ut decebarant, pannis ſericis involverunt. Senſerunt autem de corpore ſacro odorem prodire mirabilem: pulvis etiam qui in ſepulcro juxta cor- F pus ejus inventus eſt, mirabiliter redolebat; quo devote collecto, ad contactum ipſius pulveris, infirmi plures receperunt beneficia ſanitatis.

alexaffiavit B. Jacobi miraculis brachium contrahentis & ſanatur.

52 Juvenis quidam, Miciolus nomine, audiens a multis ſancti viri miracula recitari, non ſolum incredulus extitit; ſed & ipſis miraculis detrahere cœpit. Nutu vero Dei ſtatim motu & uſu ſiniſtri brachii privatus eſt, qui da ſancti viri virtutibus loqui verba ſiniſtra præſumpſerat. Vexatione igitur præbente intellectum auditui, ad cor ſuum rediit; & B. Jacobum lacrymans miſerabiliter invocavit. Facto autem voto, quod ſi liberaret ipſum, linguam da cetero contra ipſius miracula non laxaret, confeſtim recepit beneficia ſanitatis.

meritis ejus a paralisi liberatur.

53 Maturus quidam & devotus vir de Bononia, habitum habens Pœnitentiæ, nomine Frater Guido, pro ſuſceptione pauperum in valle S. Victoris Cæſenatis diœceſis, cum uxore ſua in hoſpitali ſe pauperculo deputavit. Quodam autem mane domo egredi volens, puellam parvulam, e vili matre projectam, ante hoſpitalis oſtium reperit: qui uxorem advocans, mandavit ut puellam abjectam pro Chriſti amore ſuſciperet, & ei matris obſequium pro ipſius reverentia exhiberet. Quæ diſſolvens puel-

læ

A in panniculos, quibus involuta fuerat, reperit ipſam turgentibus veſicis & puſtulis toto corpore cooperiam. Audita autem fama miraculorum B. Jacobi, ipſum oraverunt fideliter, ut ſanitatem puellæ pauperculæ ſuis meritis impetraret: eodem vero ſequenti puella fuit Beati viri meritis integraliter liberata. Cum vero uxor præfati devoti viri filios a multo tempore parere deſtitiſſet, & jam ſpatio annorum tredecim lacte penitus caruiſſet, lactare per ſe puellam non poterat, quæ omnino lacte carebat. Quærentes igitur in contrata prædicta ſi mulierem aliquam invenire poſſent, quæ pro Chriſti amore lactare vellet puellam; eum ipſi, eo quod pauperes erant, pro ſolutione nutricis pretium non haberent; & nullam ſub hac conditione reperirent; omnino ad B. Jacobum fidelis ille vir cum fide & devotione magna ſe contulit, orans ut uxori ſuæ lac a Domino impetraret, de puellæ nutrimentum deficeret. Facto igitur voto ad eum, nocte ſequenti uxor ejus in mamillis pruritum ſenſit: quas dum ſcalperet & comprimeret, ſubito Dei virtute lac erupit: quo augmentis quotidianis multiplicato, infantulam nutrire ſufficiebat. Per potuit toto tempore quo lactanda fuit, cum tamen præfata mulier nec prægnans eſſet, nec a multo tempore extitiſſet.

ex meritis mirac. alterius lac in mammis creatur.

B

Leprosa mundatur.

54 Mulier quædam, Franciſca nomine, ſeptem annis leproſa fuit, ea quibus annis quatuor in leprorum hoſpitali fuerat ſeparata. Accedens ad ſepulcrum B. Jacobi, voto amiſſo plene liberata eſt. Quæ videns ſic ſe perfecte curatam facta oblatione ſtatim receſſit, nec Fratribus & populo, ad Domini gloriam, ut debuerat, publicavit. Poſt dies paucos ſubito gravi paſſione correpta cecidit, & penitus loquelam amiſit. Quę rurſus intra ſe facto voto ad B. Jacobum, quod ſi liberaret eam a prædictis paſſionibus viſitaret iterum ſepulcrum ejus, & miraculum quod occultaverat publicaret, ad plenum liberata eſt; & accedens ad tumulum viri Dei cuncta per ordinem enarravit. De prima autem infirmitate ejus teſtis extitit maxima populi multitudo, quæ poſtea ipſam vidit perfecte curatam.

contracta ſanatur.

C

55 Audriolus quidam nomine, parvulum filium habens, in manu & pede, brachio & crure, ex dextra parte contractum, ita quod ex parte illa nullo modo poterat ſe juvare; ipſum ad B. Jacobi ſepulcrum adduxit: ubi puer ſtatim ſic plene curatus eſt, ut infirmitatis præcedentis nullum veſtigium remaneret.

ex infans ſumcivus.

56 Mulier quædam de Fighino Ravennatis diœceſis, nomine Julia, filium peperit ſemivivum, motu ſenſuque carentem, niſi quod tantum illius labia movebantur: qui cum crederetur illico moriturus, ſtatim baptizatus eſt. Cum autem per dies quatuor ſic immobilis permanſiſſet, & nec lac quidem ſumeret nec ploraret; mater ejus ad beatum Jacobum ſe reduxit. Emiſſo autem voto ad eum, abſque dilatione vel mora, fuit puer vitæ & ſanitati protinus reſtitutus.

CAPUT VII.

Defuncti, meritis B. Jacobi ad vitam revocati: plurimæ infirmitates curatæ.

Reſuſcitatur puer in dolio aquæ.

57 CUm civis quidam Forolivienſis, Guilielmus nomine, faceret in domo propria parietem conſtrui, ob quam cauſam in medio domus ſuæ dolium cum aqua poſuerat; accidit parvulum filium ſuum, Sanctum nomine, ſuper ipſum dolium incaute ludere. Cumque inclinare ſe vellet ad aquam, in ipſam cecidit & ſuffocatus eſt. Cum veniſſent autem ad aquam operarii, & invenſſent puerum totum in aqua ſubmerſum; exclamantes, ipſum mortuum extraxerunt: mater vero pueri, cum vicinis pluribus accurrens, & videns eum penitus mortuum, B. Jacobum devote & fideliter invocavit. Mira ſes, ſed ab eo facta qui vitæ & mortis habet imperium. Matris oratione finita, & voto emiſſo ad B. Jacobum, puer, qui mortuus erat, confeſtim e mortuis reſurrexit.

Ex MS.

a quo alter in aquis ſuffocatus ſervatur.

58 Alius quidam puer duorum fere annorum, Jacobus nomine, juxta fluvii a cujuſdam ripam dimiſſus a matre apud Forolivium, quæ in vicino horto colligebat herbas; & manibus reptans & pedibus ad flumen acceſſit, & in ipſum cecidit. Cumque capite demerſo deorſum, & pedibus elevatis ſurſum, per longum ſpatium fuiſſet tractus ab aqua; a quibuſdam ſuper ripam fluvii iter agentibus elevatus de aqua fuit. Clamantibus illis concurrit populi multitudo, quæ ad feſtum quoddam vadens inde tranſitum faciebat. Et dum per pedes elevatus fuiſſet ut aquam evomeret, ipſa evomite mortuus eſt inventus, nullum habens penitus ſignum vitæ. Faciem eamque habebat cigerrimam: & calefacto ad ignem corpuſculo ejus, nec motus nec ſenſus in ipſo apparuit, ſed in eo fuerunt omnia ſigna mortis. Cumque pater ipſius & mater omneſque adſtantes vidiſſent, eum eſſe veraciter mortuum, ipſum B. Jacobo eum multis lacrymis & magna fiducia devoverunt. Ante Matutinas autem, per B. Jacobi merita, omnipotens Deus ipſum vitę & ſanitati reſtituit: priſtinoque recuperato colore, nullius gravaminis vel debilitatis veſtigium remanſit in ipſo.

E

claudus dub preſſa adv. mutatur.

59 Mulier quædam Forolivienſis, nomine Avenante, quæ triginta duobus annis ex utraque parte clauda fuerat, accedens ad Beati Patris tumulum, oratione facta, adepta eſt plenæ beneficium ſanitatis, ita ut recte ſicut ceteri ambularet.

60 Alſa mulier Foropopilienſis, nomine Ymoldina, quindecim annis fuit adeo viribus deſtituta membrorum, quod de loco ubi ſedit vel jacuit, ſine ſuſtentaculo baculi vel alterius perſonæ auxilio, ſurgere nec valebat: delata vero in vehiculo ad ſepulcrum ejus, in multorum præſentia fuit ſtatim perfecte curata.

F

cæcus viſus

61 Cæremonenſis quidam, nomine Zacinus, qui per annos ſex oculorum lumine totaliter privatus fuerat, dum eſſet Ravennæ, & audiſſet famam miraculorum B. Jacobi; eum fide & devotione ſtatim verſus Forolivium iter aſtripuit, oculos cereos & candelas promittens ſe ad ejus ſepulcrum oblaturum, ſi viſum recipere mereretur. Cumque Forolivium perveniſſet, antequam ad beati Patris tumbam accederet, omnia peccata ſua confeſſus eſt Sacerdoti. Confeſſione facta ſtatim aliquantulum videre cepit; accedens vero ad aram & offerens vota ſua, ſtatim illuminatus eſt integraliter & perfecte.

ſurdi duo auditus.

62 Gulielmus de Ponte-Ronchi, Forolivienſis diœceſis, qui quatuor annis ſurdus fuerat, facto voto ad B. Jacobum, liberum ejus meritis recepit auditum.

63 Bonagurius quidam de Manens, qui per annos ſex auditum perdiderat, viſitato beati Patris ſepulcro continuo recuperavit auditum.

dum a paraliſi liberantur.

64 Sacerdos quidam apud Ravennam, Joannes nomine, paralyticus effectus & into corpore languidus, in viſa & voce adeo debilitatus erat, quod nec legere nec cantare valebat; inſuper & arteticis doloribus gravabatus. Cumque ad ſepulcrum

B. Ja-

Ex MSS. B. Jacobi nocte una cum devotione & reverentia pernoctasset, liberatus est plene a cunctis gravaminibus supradictis.

b 65 Quidam de *b* Valle-Amonis Faventinæ dioecesis, Servatus nomine, decem annis paralyticus fuit, intra quos diebus & noctibus caput vehementer & continue agitabat. Hic accedens ad B. Jacobi venerabilem sepulturam, perfecte curatus est.

ille ab epilepsia 66 Apud Castrocarium mulier quædam, Æmilia nomine, epilepsiam sic horribilem passa est annis septemdecim, quod infra prætaxatum annorum numerum regulariter in omni die tan cadebat ad minus, & passione illa terribiliter concutiebatur: quæ veniens ad beati Patris sepulcrum, oratione facta, ajus meritis fuit perfecte sanata.

quidam a fantasia. 67 Florentinus quidam, Sentinus nomine, Faventiæ habitans, quadam dia dum solus esset, sensit se subito a quadam manu tangi; & dum se undique verteret, & naminem adesse conspiceret, tanto fuit stupefactus horrore, quod statim usum loquelæ perdi- B dit. Cumque nil ei prodessent auxilia medicorum, ad B. Jacobum se devovit. Post quinquaginta autem dias ab horrore prædicto, ad sepulcrum ejus accessit; & facta ibi brevi oratione, solutum est integraliter vinculum linguæ ejus.

68 Navis quædam in mari Adriatico, dum a *c* Portu Volanæ per milliaria circiter viginti quinque *B. Jacobi meritis tempestas sedatur.* distaret, tanta fuit tempestate quassata, quod propter procellas maximas & ventum fortissimum, qui in ipsa erant non valentes conatu proprio se juvare, de rebus & vita pariter desperabant. Erat autem inter ipsos Forolivienſis quidam, Nicolatius nomine, qui induxit socios, ut omnes devote B. Jacobum de Venetiis invocarent: cujus oteri acquiescentes consilio, Beatum cœperunt vocare Jacobum, voventes si ejus sepulcrum visitaturos, si eos a periculo liberaret. Oratione completa & emisso voto, statim illa tempestas B. Jacobi meritis est sedata.

69 Duo juvenes de Forolivio, qui fratres erant *eum vitas restituitur.* & communiter habitabant, equum habebant admodum sibi gratum, quem quadam mane in stabulo mortuum invenerunt: super quo vehementissime contristati, diligenter ferutati sunt si vitæ signum reperire possent in ipso. Cumque omnes advenientes absque dubio ipsum vere mortuum judicarent, cum motu penitus privatus esset & sensu, & esset horribiliter tumefactus; nuntius pro illo directus est, qui ferramenta de pedibus removeret, & ad axcoriandum ipsum faceret asportari. Interim unus ex prædictis fratribus, Conus nomine, dixit fratri suo: Credo, frater, si devote invocaremus B. Jacobum de Venetiis, per quem Dominus tot & tanta mirabilia operatur, quis Deus ejus meritis nobis vivum & sanum restitueret equum istum. Quo fideliter annuente, votum ambo pariter emiserunt, quod ejus venerabila sepulorum discalceatis pedibus visitarent, & equum ceraum offerrent, si equum eis restitueret vivum. Tunc frater alius, Manfredus nomine, mortuum equum apprehendens per aures, fidell voce clamavit diceus: Surge in nomine B. Jacobi. Statim autem, servi Christi invocato nomine, omni evanescenta tumore, qui mortuus fuerat restitutus est vitæ, nullum penitus habens infirmitatis vel debilitatis indicium.

mutus loquela redditur. 70 Apud Solarolum Faventinæ dioecesis, quadam mulier, Alberta nomine, supervenienre in ipsam subita possione, usum linguæ sic totaliter perdidit, quod nec minimum verbum exprimere poterat. Cum vero sic diebus pluribus perduraſſet, & nec subveniri ei in aliquo posset auxilio medica- D nus; ad beati Patris Jacobi suffragium se traduxit, & nutibus innuens suis ut potuit, perivit duci ad venerabile sepulcrum ejus. Et cum ad Fratrum ecclesiam perveniſſet apud Forolivium, antequam ad sanctam sepulturam accederat, signo quo potuit Confessionem petit. Quo vocato, ad ejus pedes humiliter se prosternens, ostendit se habere magnum desiderium confitendi: eumque a Fratre ei data benedictio fuisset, ad sepulcrum B. Jacobi ducta est: factaque ibi brevi orstione surgens, & accensas candelas ad ajus imagiuem offerens, statim raptus & sonitu quodam iutra guttur ajus facto, nomen B. Jacobi, audiente populo, invocare cœpit, loquelæ usu & officio ei plenarie restituto.

ipse cervix confracta sanatur. 71 Dum Ferrariensis quidam, Bartholomæus nomine, ex quodam casu collum confractum haberet, propter quod caput super collum danodatum stare non poterat, sed super pectus cadebat; in lecto positus, audivit a pluribus da miraculis magnis & multis, quæ divina virtus per merita B Jacobi de Venetiis in Forolivio faciebat. Ipse autem, qui vicinam sibi mortem esse putabat, acceptа fiducia da virtuta ejus, eidem Patri humiliter se dévovit, promittens se ejus sepulcrum discalceatis pedibus visitaturum, si eum pristinæ restitueret sanitati. Statim E autem facto voto obdormivit paululum; confestimque excitarus a somno, vidit virum quemdam venerandi aspectus, albis indutum, qui ab eo recedere videbatur, inveniuque se plenaria liberatum.

subdamle curabili morbo laborat. 72 Anno insuper millesimo quadringantesimo septuagesimo tertio, die duodecima mensis Augusti, cum terræ motus magni fieri cœpissent, & per dies plurimos increscentes perduraſſent; Cæsenstenses (major enim inrat Civitates Romandiolæ ex hujusmodi terræ motibus Cæsenam timor invaserat) telictis domibus die noctuque loca sub divo incolebant: Fratres etiam Conventus Cæsenæ, eodem pertetriti timore, horum sibi delegerant in dormitorium. Quo factum est, ut Frater quidam, Sebastianus nomine, Faventinus, Vicarius Conventus, cum & ipse per dies multos cum aliis in horto dormisset, infirmitatem quamdam ex aere & soli humiditate contraxarit: adeoque hujusmodi infirmitas invaluit, ut latus ac femur & crus alterum sibi totaliter invalidum ac emortuum redderetur. Quare cum multum temporis pro sananda qua tenebatur ægritudine expendisset, & defecissent medicorum remedia, F nullaque posset sibi arte subveniri; ad D. Jacobum se convertit, ejus auxilium implorsturus. Senserat quidem ajus virtutem antea per multos annos, in alia quam passus fuerat infirmitate, a qua eum ejus meritis meruisset liberari, in devotæ & gratæ mentis signum singulis diebus septem Psalmos pœnitentiales cum Letaniis dicebat. Fecit igitor in mense Decembris a consanguineis suis equo se *ad B. Jacobi sepulcrum ducitur curatur.* Forolivium portari. Cum autem ibi ad altare B. Jacobi in Missa confessus sacram Communionem accepisset; sub ejusdem B. Jacobi sepulcro marmoreo, quod quinque columnis fulcitur, se locari a Fratribus fecit. Non poterat solus incedera, nisi quibusdam ligneis fulcimentis, quas *d* ferlas *d* vocant, fultus. Cumque a summo mane usque ad horam ferme vesperti nam ibi permansisset, suavi quodam detentus sopore, vidit quemdam Fratrem sui Ordinis (is erat B. Jacobus) leniter manu loca infirmitatis demulcentem, ac inquientem sibi: Confide, fili, quis sanaberis. Nec mora, a somno expergefactus, se seuum & iucolumem, sicut audierat, invenit. Tunc protinus ex sa ipso

a lo-

a loco in quo jacuerat exilientes, ita adeptæ ſanitatis perfectæ ſignum ſic gradiebatur, ac ſi numquam fuiſſet paſſus infirmitatem: conteſtabatur autem magnis vocibus, ſe B. Jacobi munere donatam ſanitate. Ad hujus vocem & miraculi magnitudinem, concita eſt univerſa civitas in laudem beati Patris: noverant enim quamplurimi, ipſum rali detentum infirmitate. Cœperunt autem Forolivienſes propenſius ejus ſuffragia non ineaſſum implorare: inter quos & filia Domini Juliani Cuſtodis arcis Illuſtriſſimi Comitis e Hieronymi, quæ gravi languore & ferme incurabili detenta, cum voto ſe voviſſet B. Jacobo, ſanata eſt. In horum autem teſtimonium extat Civitas Forolivienſis, & litteræ Domini Vicarii Reverendiſſimi Epiſcopi f Cæſenatenſis.

f

73 Alia autem miracula, ad ipſius beatiſſimi Patris Jacobi ſepulcrum vel ad ejus invocationem divinitus facta, quæ fideliter ſunt probata, pro vitanda prolinitate zimia, ne legentis gravetur animus, in libello hoc judicavimus non ſcribenda. Nam præter omnia miracula ſupra dicta, infra viginti & octo menſium terminum, a tranſitu ejus, reperta ſunt miracula numero trecenta triginta octo: de quibus eſt diligens facta inquiſitio, & quæ per manum publicam cum atteſtatione ſolenni in ſcriptis ſeriatim & expreſſe redacta ſunt. Multa vero alia, quæ ſcripto commendata non ſunt, in diverſis mundi partibus cooperata fuerunt, quæ a perſonis fidelibus ſunt relata: in quibus repertum eſt, quod omnipotens Deus ipſius Patris meritis plures alios mortuos ſuſcitavit, cæcos multos illuminavit, ſurdis auditum reſtituit, conſractos conſolidavit, contractos erexit, paralyticos, epilepticos, febricitantes, & hydropicos curavit; multis loquelam reddidit, vulneratos ſanavit, in carceribus compeditos & in hoſtium manibus conſtitutos miro favore eripuit, afflictis & deſolatis multis veram conſolationem exhibuit. In teſtimonium enim ipſius eximiæ ſanctitatis, Chriſti pietas & poteſtas continuare & multiplicare miracula non deſiſtit, ad ſui nominis gloriam & honorem, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus in ſæcula ſæculorum. Amen g.

miracolorum, ejus meritis poſt mortem patratorum, numerus & probatio.

B

g

ANNOTATA.

a *Fluvius, qui Forolivium proxime ad Occiduum latus alluit, a capite quidem ſuo* Flumana *dicitur; ubi autem civitatem attingit, & infra eam,* Canalis della Socolia: *ac denique acceſſu aliorum auctior,* Ronci *nomen obtinet; unde infra* numer. 6a, Pons-Ronci *dicitur.*

C

b Vallis-Amonis *dicitur longus ſecundum hunc fluvium tractus, ab Apennino uſque Faventinum. Sunt autem in eodem viæ Flaminiæ tractu, pari* 12 *aut* 13 *millium intervallo,* Faventia, Forolivium, Cæſena, *de qua infra.*

c Portus Volanæ, *ad oſtium Padi Ferrariæ tranſeuntis.*

d Ferlæ, *id eſt,* Fetulæ, *non a feriendo, ſed ferendo, apte dictæ.*

e An Hieronymi Ristii, *qui Pontificis Sixti IV nepos ſuperintendebat exercitui Eccleſiæ, ſub imperio Petri Ordelaffi, Domini Forolivienſis, contra Venetos & Mediolanenſes adverſus Papam colligatos?*

f *Cæſenæ Epiſcopatum tunc obtinebat* Antonius Ventorellus, *ab anno* 1463 *ad* 1475.

g *Hic* Incipit tabella hujus Legendæ ſupraſcriptæ, *ſeu Syllabus Capitum, quem cum deſcribi non curaverimus, utpote quibus ſatis videbatur ipſos titulos in decurſu deſcriptos habere, non poſſumus nunc diſcernere, an & quid deſit duobus ſupra notatis locis poſt numeros* 37 *&* 44.

Ex MSS.

COMPENDIUM VITÆ

in Lectiones, Apoſtolica auctoritate editas diſtributum.

LECT. I. JAcobus Salomonius Venetus, nobiliſſima familia natus, in ipſo ineuntis ætatis flore parentibus orbatus, ſub aviæ diſciplina, mirificos in litteris ac pietate progreſſus fecit; Evangelico accepto conſilio, ut nudus nudum Chriſtum ſequeretur, patrimonio in pauperes diſtributo, Prædicatorum Ordinem elegit: in quo ſeaagintn ſen annis ſanctiſſime viait, ſola contemptione voluptatis & contentione virtutis, ad S. P. Domioici exemplar totum in ſeſe exprimendum aſpitans.

II. Humilitatem adeo ſervavit, ut virtutes omnes ac miracula, quæ ea divina liberalitate indies patrabat, diligentiſſime abſconderet. Caritate in Deum & proximos, præcipue pauperes, ita ardebat, ut Pater pauperum communi elogio diceretur. In aſſidua divinarum rerom meditatione, tanta animi voluptate perfundebatur, ut ſæpe in extaſim rapius, omnino immobilis ſubſiſteret. In ejus ore non niſi Deus ac divina verſabantur: hinc ſæpius illud Hieronymi oſurpabat, Felin liagua, quæ non niſi de divinis novit texere ſermoocm.

B

III. In nomine Jeſu proferendo uberrime flebat, quod etiam cum de Chriſti paſſione, Sanctorumque Martyrum, & præſertim S. Urſulæ Sociarumque ejus ſermo erat, præſtabat. Secreta cordium ei divinitus revelata: propheticu quoque ſpirito donatus fuit. In ſacramento Pœnitentiæ adminiſtrando, ſæpe illius humetis inſidens columba, roſtro in ejus aures immiſſo, ſenſibiliter apparuit: & in proprüs miſeriis, ceterarum hominum culpis deflendis, ex ipſius oculis lacrymarum fontes ſcatebant. Animarum ſalutis negotium numquam Dei operoſo miniſtro fuit otioſum.

C

IV. Virginitatem perpetuo illæſam cuſtodivit, totamque vitam ab omni letalis peccati labe immunem dunit. In malorum tolerantia inviciiſſimus: ulcus enim graviſſimum, ipſius pectus aſſidue corrodens, ita quatuor annit occultavit, ut ne minimo quidem gemitu aut ſuſpirio acerbiſſimum dolorem proderet: oec propterea quidquam de conſueta ſui corporis macerattone remitteret: jamque in ipſo, ob decrepitam ætatem aſſiduamque ægritudinem ſemimortoo, ſolus Chriſtus vivebat.

D

F

V. Sui obitus diem divina revelatione prædixit; qua adveniente, illico ex priſtino ulcere ita convaluit, ut eniguum quidem ejus veſtigium in eo amplius appareret. Eccleſiaſticis deinde Sacramentis munitus, dum una cum ceteris Fratribus æternis vicibus Deo pſalleret, defixis in cælum luminibus, ex corporeis vinculis lætiſſimus animus ad Superos evolavit, anno ſalutis milleſimo trecenteſimo quarto decimo, ætatis ſuæ octuageſimo tertio. Triduo corpus ejus, ob advenientit populi concurſum, inhumatum, mirificum odorem ſpiravit, piis fidelium manibus veſtium particulas decerpentibus.

VI. Miraculorum gloria illuſtris, & qui vivus multos juvit, mortuus indigentibus prodeſſe non deſtitit. Leproſos mundavit, ſurdia auditom, mutia loquelam, greſſum claodis reddidit; parturientibus dolores eripuit, narium olcera ſanavit, ſemivivam ad vegetam valetudinem redunit, mortuos ad vitam revocavit, omnibus omnia factus profuſiſſimæ beneficentiæ præbuit exempla. Romæ S. Sebaſtiani templum

templum clauſis jacuis penetravit. Quamobrem in Beatorum numerum relato, feſtum ejus ac officium Clementis VII primum, ac deinde Julii III juſſu apud Forolivienſes, poſtmodum Pauli V etiam Venetiis inſtitutum, Gregorius quintus decimus in univerſo Prædicatorum Ordine celebrari voluit.

A

HYMNUS.

SUmma felix Eccleſia, lætare novo gaudio,
Per quam cæleſtis Coria novo relucet radio,
Jordanis tranſit fluvium Jacob cum turma duplici;
Fert Auguſtini radium, & lilium Dominici,
Fulget Prædicatoribus ſidus, per orbis cardiocm,
Refulgens in virtutibus, quorum decorat Ordinem.
Ad Jacobi corpuſculum columbam Sancti Spiritus,
Et gratiarum vaſculum Salvator miſit cælitus.
Novum ſentitne gaudium, nova prodeunt miracula:
Dant ægris oſſa præmium, exultant omnes in ſæcula.
Sit laus Patri cum Filio, Sancto ſimul Paraclito,
Cui Jacobi confeſſio nos jungat parcens debito.
Amen.

DE B. VITALE A BASTIA,

EREMITA TERTII ORDINIS S. FRANCISCI,

G.H.

IN ASSISIENSI UMBRIÆ DIOECESI,

SYLLOGE HISTORIA.

De vita, miraculis, translatione, & cultu ejus.

ANNO M. CCCC.XCI B

BAſtia, *locus in agro & diœceſi Aſſiſienſi, verſus urbem Peruſinam, patria fuit* B. Vitalis, *qui hinc cognomen traxit. Aſi apud Aſſiſienſes aſſumpto habitu & regula tertii Ordinis S. Franciſci, relictis omnibus quæ poſſidebat, anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeceſſit ad eremiterium, mille paſſibus ab Aſſiſio diſſitum,* Paulo. *ubi prope Eccleſiam B. Mariæ, de Viola dictam, in* Vita ſacello peracta. *quodam ſacello vitam ſolitariam ultra annos viginti duxit, in aſpera pœnitentia & ſumma perfectione. Erat converſatio illius cum Deo in oratione & contemplatione: erant exercitia in jejuniis, corporis caſtigationibus, & ſenſuum ſuorum mortificationibus. Porro ex quo Eremita ad dictum locum migravit, numquam ignem aut lumen accendiſſe fertur. Paupertatis rigidus ſectator, tunicam & habitum geſtabat ſegmentitium ex panno vili & rudi, ac nudis ſemper pedibus incedebat. Vinum aut obſonium aut quidquam ſale conditum non guſta-*

C *bat. Ne vinceretur a ſomno, ſolebat cæſariem prominentem ſuprapoſito ligno intexere, aliiſque modis ſoporem repellere. Ita meritis virtutibuſque repletus, mortuus eſt* plus obiit anno 1490. *die* XXXI *Maji anni* MCCCCXCI; *ac populo venerandus, miraculis clarus, lapideoque recenter fabricato ſepulcro impoſitus, atque in ſuo ſacello ſepultus: ubi poſtmodum ad ejus honorem Eccleſia fuit conſtructa, cum a Deo multis ac variis miraculis ejus ſanctitas eſſet declarata.*

3 2 *Quæ pauca ex plurimis ad notitiam poſterorum pervenerunt, ſunt iſta: Scholaſticus quidam memoriam & loquelam amiſerat, qui cum ſacras ejus reliquias viſitaſſet, utramque recuperavit. Puer defunctus, a parentibus ad ejus ſepulcrum delatus, ejuſque interceſſionibus* Miracula. *commendatus, ad vitam eſt revocatus. Quidam Tudertinus, morti adjudicatus, cum B. Vitalis implorauſſet patrocinium; carcere vinculiſque divulſus reſeratis aufugit. Demum per plurimos annos obſeſſi a dæmonibus, & diſrupti, ad tumulum ejus curabantur. Quare tanta miraculorum operatione excitati cives, corpus ejus elevarunt, quod ex eccleſia in ſolitario loco conſtructa, cum ſolenni pompa ad eccleſiam Cathedralem tranſlatum eſt, die* XXI *Septembris, anno ſupra milleſimum & quingenteſimum nono, & depoſitum in ſacello in ipſius ſervi Dei honorem dicato, quod* Capella S. Vitalis *appellatur. Imago ipſius, tam in priori eccleſia, quam in Cathedrali venerationis publicæ expoſita viſitur. Dies autem natalis ejus in urbe & diœceſi Aſſiſienſi ſub ritu duplici celebratur* XXXI *Maji, & feſtum tranſlati corporis* XXII *Septembris. In ipſo autem feſto ad ejus honorem inſtituitur per urbem ſolennis proceſſio, ubi præterea eſt nobilis & numeroſa Confraternitas,* S. Vitalis *nuncupata.*

E translatio corporis facta an. 1509.

Officium Eccleſiaſticum.

3 *Arturus du Monſtier in Martyrologio Franciſcano retulit eum ad diem* XXV *Novembris. Nos in hac relatione ſecuti ſumus poſtiſſimum Ludovicum Jacobillum, qui Fulginii loco plane vicino Vitas Sanctorum ac Beatorum Umbriæ conſcripſit. Ad eumdem diem* XXXI *Maji, retulit* Scriptores de eo. *eum Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, & alio Catalogo generali. VVaddingus eumdem celebrat in ſuis Annalibus ad annum 1491 n. 42, qui corpus in urbem tranſlatum aſſerit anno 1599. Verum cum Jacobillus eam tranſlationem retuliſſet in primo tomo ad annum 1510, in Additionibus & Correctionibus tertio tomo adjunctis, ubi etiam meminit VVaddingi, adſcribit ad annum 1509; facilis autem error potuit contigiſſe in cifra apud VVaddingum, ut ſcriberetur anno 1599. Præterea addit Jacobillus, ex Indice caſtrorum & villarum Comitatus Aſſiſinaſi, eſſe ibidem pagum ſub titulo S. Vitalis cum eccleſia illi dicata, in quo numerantur centum & quindecim familiæ. Alii auctores, qui de B. Vitale agunt, citantur plurimi a dictis Jacobillo & Arturo, ad quos lectorem remittimus.*

F

eccleſia parochialis dicuntur.

A D

DE B. BAPTISTA DE VARANIS

ORDINIS PAUPERUM SORORUM S. CLARÆ,

CAMERINI IN UMBRIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus Familia, titulo ac cultu Beatæ, anno ac die mortis, Vitæ autographa & Supplemento, aliisque Opusculis.

ANNO MDXXVIC. *Ex dominatoribus prædictæ Camerinensis familiæ.*

LEander Albertus *in descriptione Italiæ pag.* 425, *inter nobiliores Umbriæ civitates* Camerinum *numerans, dia, inquit, in ea* Principatum tenuit Varanorum Illustris familia, ex qua vir armis strenuus, & consiliis prudentiaque molium pellens fuit, Gentilis (ANNOS *Maji in Annotatis ad Translationem S. Venantii littera C laudatos*) cui Rodulphus filius successit: qui Gentilem-Pandulphum & Gerardum (*scriptores Camerinenses* Ostrardum *appellant*) ex prima conjuge; Petrum Gentilem & Joannem, ex altera suscepit. Secundi per conjurationem primorum germanorum perierunt.... quo scelere per urbem evulgato, concursu populi Gentilis-Pandulphus & Gerardi liberi quinque (*nam ipse Gerardus paulo ante Tolentini cæsus erat*) trucidati sunt, anno post Christum natum MCCCCXXXIII. *Ita in libertatem sese asserens civitas, sed annis solum decem eam tenuit: Etenim relictos ex Joanne Varano liberos Rudolfum & Julium-Cæsarem miserunt, eisdem honorifice revocatis se subdidit. Horum Junior, cum sub Nicolao V & Sixto IV Pontificiarum copiarum summum imperium tenuisset, Venetis primum, deinde Matthiæ Corvino Hungariæ Regi eodem in munere egregiam navavit operam, tum primo virilis ætatis vigore utilis extraneis, quam postea mortuo fratre seniore sibimet; laudatus a Sansovino, quod* urbem ædificiis multis exornavit ac munivit, templum D. Mariæ in suburbio construxit, Cives optimis institutis, gratia, ac beneficiis benevolus retinuit; cultra Sefra-vallis, Ploraci, Lanciani, Beldilecti, S. Anatoliæ, Agelli, ac alia loca instauravit; vivarium in planitie spatiosissimum secus flumen Potentiæ strauit, muriſque undique cinxit. *Julius Cæsar Varanus.*

2 *Hic tantus talisque, ex* Joanna Malatesta, *Sigismundi Ariminensis Principis filia, quam vixdum octennem sibi desponderat (sive firmanda propria potentia causa id fecit, sive inductus in spem illius quoque civitatis dominium jure uxoris, si masculi deficerent, aliquando obtinendi) processu temporis genuit filios quatuor, filiamque* Camillam, *natam an.* MCCCCLVCIII *die* 12 *Aprilis, cujus causa ipsae attigimus; nuncuparam vero anno* MCCCCLXXXC *in Religione* Baptistam, *cui scriptores plerique hoc sæculo titulum* Beatæ *absque scrupulo tribuunt. Cultum certe huic nomini convenientem probant ea, quæ anno* MDCXXX *edidit novissimus Vitæ scriptor Matthæus Paluccius, Presbyter Congregationis Hospitii Camerinensis, agens de Corporis translatione & honore lib.* 3 *cap.* 13. *Narrat enim quomodo trigesimo anno a morte, repertum integrum, ac denuo terræ conditum; anno decimo* MDXCIII *refossum iterum sit in ossa quidem resolutum, sed suavissimum odorem spirans; lingua autem (quæ citrissime diffluere in cadaveribus solet) integra, succulenta, ac rubicunda. Et ossa quidem nova arca decenter imposita; linguam seorsim in proprio reliquiario ad veneranda omnium collocatam ait; accedente proculdubio consensu Ordinarii Hieronymi de Bobus, nec seltem ejus tunc Romæ degentis Vicariorum.* Cæsar Varanus, post Baptista. Prima post sextum decimum annum a morte repertum integrum. Post translationem iterum anno 1591.

3 *Neque post quod versamur,* Beatam *vocando, & locum ipsi hic tribuendo, impingere in decreta Urbani VIII, circa venerationem nondum Canonizatorum, anno* MDCXXV *irritum facientia quidquid citra expressam Sedis Apostolicæ licentiam, aut temporis immemorabilis privilegium, fuerat recentiori cujuscumque auctoritate indulgentia receptum usque introductum. Si quidem ita non obstantibus, ipsius Pontificis quondam Secretarius primus, quem appellant Status, D. Scipio Savini, Archidiaconus Camerinensis, eam Reliquiarium quam Sepulcrum & Arcam venerari curavit, sic ut conspicuæ crystallos obductas possint singula. Ita fuisse eadem anno* MDCXXXIX *religiose visitata a Pontificia familia Matronis primariis narrat idem Paluccius. Post hæc, eodem simili religionis causa accedentem D. Annum Colemnam, D. Taddæo ipsius Papæ nepoti nuptam, honoris & venerationis ergo comitatus est Illustrissimus Æmilius Alterius Episcopus Camerinensis: qui postea Pontifex Clemens X & præditorum consciæ, nihil tamen circa ea mutare jussit; ut merito dici debeant præcedere omnia ex Apostolica Sedis indulgentia, saltem tacita; citra quam non licuisset publicare gratiæ & favores ad invocationem aut reliquias B. Baptistæ paratos, idque cum expresso ubique titulo Beatæ, sicut etiam* Eminentissimus & Reverendissimus D. Jacobus, ejusdem tituli S. Mariæ in Ara-cœli S. R. E. Presbyter Cardinalis Franzonus, Episcopus Camerinensis nunc, ac, servatis servandis, typis mandatur liber cui titulus, Vita della Beata Battista Varani, Principessa di Camerino, e Fundatrice del monastero di S. Chiara, Camerini in Palatio Episcopali x Aprilis MDCLXXX. *Firmo autem, ejusdem cujus & Camerinum Pisum civitatis, recenter admodum mihi scribitur.* Reliquiarum *Baptistæ* arcam nunc haberi extra altare, ardere ante ipsam lampades, frequentatasque eo accurrere, non Camerinenſis dumtaxat, sed etiam extraneos; *quæ respicari me faciunt eumdem Clementem X, pro singulari suo erga Camerinenses affectu eorumdem Patronum S. Venantium universali Ecclesiæ colendum præcepit, ipsius quoque Beatæ cultum probasse æquissequæ, cui ea de re nihildum civi intellexerim.* Reliquiarum Baptistæ arcam nunc haberi extra altare, ardere ante ipsam lampades; frequentatasque eo accurrere, non Camerinenſis dumtaxat, sed etiam extraneos; Quæ sub Clemente X edita.

4 *Paulo fusius hæc dicenda fuerunt, quia pro* Beatæ *titulo tribuendo* Baptistæ, *non solum non fecit temporis memoriam hominum antecedentis præscriptio, quippe vix centum annis ante Urbani decreta mortuæ; sed neque eorum temporis præsentis paulum antiquioris usus apud scriptores Franciscanos, imo nec apud Camerinenses. Nam prima quo* Vitam ejus, *quam ipsamet scripserat*, in melioris (*ut Paluccius loquitur*) formam redegit, Sor. Euphrosyna della Colonia, anno MDLVII *hunc ei præfixit titulum*: In nomine sanctissimæ Trinitatis. Incipit vita fel. mem. Illustris Dominæ Baptistæ da Verano, Ordinis S. Clarę, quæ fuit filia Illustris Domini Julii de Varano, olim Domini Camerini in Umbria: quę suam virginitatem consecravit Domino Jesu Christo benedicto, verum sponso suo quoque sua sancta vita & operibus bonis meruit multa familiaritate sponsi sui Jesu Christi frui, ab eoque accipere multas consola- Vetus titulus Beatæ mulieris, qui non obtinuit.

AUCTORE D.P.

ſolationes ſpirituales & revelationes, præſertim de octo doloribus mentalibus, quos pertulit Jeſus Chriſtus vivens in carne mortali; & inter alia mirabilia epiſtolam eoam circa modum ſuum vivendi in adverſitatibus ſuis, dictatam a Domino Jeſu Chriſto, ab ipſaque, Chriſto dictante, mano propria ſcriptam. *Eandem penes ſe habet, paucis verbis mutatum vel auctum legere ſe aiunt Vitam*, anno MDCXXIV *Macerata impreſſam, ubi ſolum dicitur* Veneranda Mater, Soror Baptiſta Varani. *Eadem cautela, qua Sor. Euphroſyna Aſtior Gonzaga Generalis Ord. Franciſcani anno* MDLXXXVII *in opere de Origine Seraphicæ Religionis; parte* 2 *in Provincia Marchia monaſterio* 8 pag. 217, *ſatisque habet primo* Nobiliſſimam, *deinde* Pientiſſimam Sororem *appellare. Nec plura Waddingus; nam in Annalibus ad an.* 1492 *Gonzaga verba deſcribit: ad annum vero* 1509 *elogium vitæ ſummarium collocant, ſolum nobilem & pram Clariſſam vocat. Eadem Waddingi abbreviatori Haroldo ſimpliciter dicitur* ſancta, nobilis, & erudita Virgo; *nuſquam abſolute* Sancta *vel* Beata Baptiſta, *ut paſſim ejus generis alia. Mirabilius porro eſt, quod Arturus a Monaſterio, neque in Martyrologio Franciſcano, neque in Gynæceo ſacro,* Baptiſtæ *meminerit; alias minime parcus in multiplicandis Ordinis ſui Sanctis ac Beatis; ut illi ignorata potius quam prætermiſſa videri debeat.*

Sæpius Veneranda dicitur.

& alibi a Martyrolo. Franciſc.

B

Caput ſic appellat hoc ſæculo.

¶ *Primus, qui* Beatæ *titulo uſus ſit, videtur fuiſſe Bartholomæus Cimarellus qui Chronicis Minorum, a Marco Ulyſſiponenſi compoſitis & in ſe Italice verſis, addidit partem* 4 *impreſſam Venetiis an.* MDCXXI *cujus lib.* 7 *præfigitur* Vita ſpiritualis & inflammatæ Jeſu Chriſti ſponſæ, B. Baptiſtæ Varanæ, Principis Camerini, Monachæ Ordinis S. Claræ: *& hoc exemplo factum videtur, ut in exemplo Camerinenſis editionis, quod apud nos eſt, in prima libri pagina veteri atramento adſcriptum inveniatur,* B. *hoc modo* Veneranda Madre B. Suora Battiſta; *Poſt Cimarellam eadem licentia uſus invenitur in ſua Hiſtoria Camerini Mr. Angelus Benigni, Canonicus Collegiatæ eccleſiæ S. Venantii, J. V. D. Camers, allegatus a Ludovico Jacobillo, circa titulum* Beatæ *utrumque ſecuto Tomo* 1 *de Vitis Sanctorum ac Beatorum Umbriæ, impreſſo ſub annum* MDCXLVII *ad* VII *Aprilis; & rurſum anno* MDCLXI *in Tomo* III, *ubi ſupplentur defectus priorum tomorum pag.* 476. *Angeli iſtius hæc verba leguntur apud Paſcuccium;* Nec tacere debeo, quę Deus per ſeaum fragilem operari dignatus eſt, atque imprimis per B. Baptiſtam de Varanis, quæ ad vitæ auſteritatem excellentiamque Chriſtianam, quam Ordo S. Clarę profitetur, varias obſervantię regularis perfectioniſque religioſę inſtitutiones adjuxit. *Sequuntur deinde alii alieq; recenſiores, relati a Paſcuccio lib.* 3 *Vitæ ap. ubi ac nominatim Fr. Cletus Calcagnus, ſive quis alius, qui compilavit Catalogum Sanctorum ac Beatorum Religionis Franciſcanæ in Marchia Anconitana; P. Carolus Caſalichius Societatis Jeſu, in libro cui titulus,* Utile cum dolci mixtum, *impreſſo Neapoli ſub annum* MDCLXXI *Decade* 5 *Argutia* 2, *P. Antonius Guilielmus, in libro Reflexionum ſupra myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, Diſcurſu* 29; *aliique minus noti nobis, & quorum non allegamur expreſſa verba, ſicuti priorum; ut minus certum nobis ſit, utrum eque ac illi* Beatæ *titulo* Baptiſtam *aſſciant.*

a quibus ſcriptoribus

6 *Prætertum quam expoſui ſuperius venerationem religioſam ſacrorum oſſium ac linguæ, etiamnum incorruptæ multi ecto tempori affixam; non inveniter ullius particularis de obſervantia apud Camertes, quo illi publico cultu quotannis recolant* B. Baptiſtæ *memoriam: ome incertum dies ipſi ſuit, quo die mortem obiiſſet illa. Præcitatus Jacobillus primus diem aggreſſus determinare, invaverat* VII *Aprilis, ut dixit quod deinde ex alterius ſententia in Supplemento retractandum duxit: Æque incertus paſſim erat ejuſdem mortis annus: quem cum idem Jacobillus neſcio quo auctore numeraſſet* MD, *qui Chriſtianæ Jubilæus fuit, ab Alexandro nempe Papa VI referatur; ſeanacem mox*

Dies & annus mortis diu incertus.

habuit Lucam Waddingum in libro de ſcriptoribus ſui Ordinis, ſub annum MDCL *edito, Neque poſtea, ollavum Annalium ſuorum tomum contexens ipſe, eumdemque in epitomen contrahens Franciſcus Haroldus, quidquam exploratius habuerunt; cum neque ea traditione, neque ſcripturis moniſteri, aliquid ſuggereretur ad tollendam incertitudinem; ambo tamen ſpiromen Vitæ ad annum* MDLX *retulerunt, ſi necdum vidiſſent Breve Julii II. Firmanis civibus anno* MDV *poteſtatem faciens, pro novi monaſterii fundatione Camerino aſſumendi* Baptiſtam de Varanis, & Angelam de Ottonibus. *Quod ſi iidem vidiſſent, potuiſſent epiſtolam ejuſdem Beatæ, Camerinenſi monaſterio jam cum ſumma Abbatiſſæ poteſtate præfectæ, datam Fr. Joanni Famuſi anno* MDXXI, *indubie vitam ejus longius protraxiſſent.*

A

& Aprili ad ſæculo ſic male attributi.

7 *Prodiit tandem Camillus Lilii Camers, paſſus Pariſiis mortuus cum titulo Hiſtoriographi Regis Franciæ, qui parte* 2 *Hiſtoriæ Camerinenſis lib.* 9, *apud Jacobillum in Supplemento prædicto, ſic legitur:* Ultimo die Maji MDXXI; cum magna ſanctitatis fama obiit Soror Baptiſta de Varanis, cui Dua Joannes-Maria de Varanis, frater ſuus, fecit ſolennes exequias, lugubribus una com tota ſua aula veſtitus; verumque apparuit, quod de ea prædictam fuerat, neminem alium ex familia Varana ita unquam acquiſiviſſe famam, ſicut acquiſivit hæc religioſa Princeps, morum, vitæque ſanctimonia immortalem memoriam in mentibus Camerinenſium adepta. *Credibile videbatur, quod inter ſcripturas monaſterii ſruſtra requiſiverunt alii inter ipſius domus Varanæ ephemerides repertum ſuiſſe a Camillo. Hinc ergo annum, jam ſi adſcribebam; mortus inſuper auctoritate Angeli Benigni, a Paſcuccio allegati ſub eadem æpira anni* 1524; *quamvis idem Paſcuccius, in allegandis Camilli prafati verbis, ſcripſiſſet* 1525, *typographico, ut æſtimabam, errore; quando ea eodem auctore Vita colligens Supplementum, ea de initiis Cappuccinorum referentia Beata vidi, quæ ad certiorem notitiam Joannis de Terranova Annaliſtæ; tam Franciſcanorum quam Capuccinorum collata, neceſſario evincunt, ſeriusetiam quam Beatam obiviſſe & ultra annum* MDXXVI *prorograſſe Vitam. Itaque proximum unum ſumpſi, ut prius illa deſtruſta ſit, quam frater ejus Joannes Maria primus & ultimus Dux Camerinenſis, poſte mortuus anno* MDXXVIII. *Diem tamen ultimum Majo retinui, ut nihil Camillo tribuerem; quem exiſtimo in aſſignando anno ideo ſolum errare, quia non certo exploratum habuerit tantum Capuccinorum, eos haud diu ſupervixiſſe Beata probabatur aliunde.*

Ad c. lum hic errorē in anno.

C

8 *Certum eadem* Baptiſtæ *humilitas qua fecit ut cæleſtes favores, ipſi per extremos* XXIII *annos mortalis hujus vitæ impenſi, nos latuant; æterno etiam ſilentio preſſiſſet eos, quibus aucta ſuit cumulata divinitus, jam inde ab anno ætatis ſuæ decimo, nata (ut ſcribit ipſa anno* MCCCCLVIII *die* IX *Aprilis) uſque an.* MCCCCLXXXVIII *aden vehemens in eam incubuiſſet tentationum diabolicarum tempeſtas, ut paſſ horrendam trium ſere annorum luctam, eandem coacta ſuerit totam, antecacta ſua vita hiſtoriam Patri ſuo ſpirituali perſcribere, eidem, a cujus fructuoſis concionibus initium prima erga Paſſionem Dominicam devotionis habuerat; quiq; poſtea Vicarius Provinciæ, ipſam in Camerinenſi monaſterium adduxerat, at demum mortuo Fr. Petro de Mediano ipſius Confeſſario, pro Patre ſpirituali eſſe eidem cœperat a ſex circiter menſibus, quando ipſa illi omnia cordis ſui arcana aperuit, prolixe quod ex Italico Latinum dabimus ſcripſum, menſe Martio anni* MCCCCXCI. *In hoc. cum prædictus Fr. Petrus de Mediano multum laudetur, & quidem velut ante ſimeſtre mortuus n.* 45 & 48. *mirum iſt quomodo non ſolum Waddingus, ad plura diſtractus; ſed etiam Paſcuccius, uni hoicrei intentus, ſic potuerint errare ne dicerem, prædicatorem illum, de quo ſupra, ſuiſſe ipſummet Petrum de Mediano, eodemque præcipiente ſcriptam a Beata eſſe eam de qua agimus Vitam.*

D

E

F

Latine poſtea verſa in eſta.

Prius ipſe aut Aſcetal. vas ſcribere coactus fuit.

9 Hanc

A 9 Hanc *porro* deſcribendam, *ut ait Paſcucius ex* eo quod Camerini invenitur autographo (*Protocollum vocabimus*) curavit P. Sebaſtianus Grandi S. Philippi Nerii diſcipulus, & congregationis Oratorii Camerinenſis, quod Hoſpitii vocant, fundator laudatiſſimus, rogata P. Juvenalis Antina Oratorii Romani Presbyteri, poſtea Epiſcopi Salucienſis; Patrum item Congregationis Neapolitanæ, exemplar manuſcripti deſiderantium. Tali autem occaſione uſus P. Dominicus Paſſionæus Camers, prædicti P. Sebaſtiani diſcipulus, eamdem in capitula novemdecim divilit, ac Maceratenſibus typis ſubjiciendam curavit anno MDCXXIV, *qui erat ab ipſius morte ferme centeſimus; idque ſub auſpiciis ejus qui tunc erat Camerinenſis Epiſcopus, Joannes Baptiſta Alterius, Germanus frater ſui poſtea ſucceſſoris Æmilii, ac demque Pontificis ſummi, ut dixerunt. Et hæc editio verbotenus etiam convenit, cum Mſ. quod habemus egrapho Sororis Euphroſynæ ſupra laudatæ; eo ſolum excepto, quod* B *hujus, ſub nota diei* III *Martii finito, deſint ea quæ poſtea ſcripſit, & habentur edita ſub nota diei* XIII. *Hoc autem mihi occaſionem dedit ſuſpicandi, duplex Camerini autographum inveniri, ſub duplici data; quorum unum quidem tranſcripſerit Euphroſyna, aliud ab ipſamet Beata (cum nutrendum Patri ſpirituali, ſua demum manu id forte referipſiſſet) nonnullis ad finem additis auctum, Paſſionæus ediderit. Itaque quod habebam egraphum Mſ. ſecutus, Latinum ipſum feci, ultimo loco addens illa quæ inſuper apud Paſſionæum inveneram. Cur autem deinde conſilium mutaverim, aliamque aliunde acceptam verſionem prætulerim propoſui, cauſam accipe.*

10 *Bartholomæus Cimarella, tribus, ut initio dixi, annis ante Paſſionæum (quod ipſum fortaſſe fatuit, mihi certe diu ignotum fuit) Venetiis ediderat Partum quartum Chronicarum Ordinis Italica lingua, atque in libri 7 fronte collocaverat Vitam B. Baptiſtæ Varanæ, ſeorſim* C *ab ipſamet ad ſuum Confeſſarium, ut habet titulus. Hanc inter ſpiridem Adjutus Conradus Janingus, tunc Theologiæ operam dans in Romano Collegio, repiriens ibidem in Bibliotheca, & ſuaviſſimi ac devotiſſimi argumenti captus dulcedine, ſimul etiam ſui in Italica lingua profectus experimentum ſalturus, Latine vertit tranſmiſitque Antverpiam; cum librum ipſum mittere commode non poſſet, neque cito ſperaret inveniendum venale exemplar aliud. Illam ergo verſionem capeſſendum duxi, ipſaque Italico contextu quem hic habebamus inveniaque Cimarellæ contentum pluribus locis auctiorem altero, phraſi etiam non vero diverſum, ſignarit die, non* III, *ſed* XX *Martii: nec potui aliud judicare, quam primum quidem ſcriptionem ab ipſamet Cameriniſuiſſe ſervatam inter alia ſua opuſcula; ſicut illam tranſcripſit Soror Euphroſyna (nam quod dicitur in meliorem ordinem ipſam redegiſſe, nuſquam apparet) ſecundam vero, quod erat Patri ſpirituali mittendum, interque tranſcribendum ſic fuerat auctum mutatumque, in eo manifeſte Conveniam, ubi Pater ille poſtea obiit, & ubi ipſum deinde Cimarella reperit. Idcirco cenſui poſtremo debere haberi contextum, quem Beato ſecundis curis recognoverat, & cujus a priori diſcrepantia poſſet vel in Annotatis indicari vel hoc ſignis [ ] contextui appoſitis, ut ſignificetur ſic incluſa abeſſe a prima ſcriptione.*

11 *Ultimam vero aliqui Sororum vel Confeſſariorum monaſterii, poſt mortem Beatæ, mentem injeciſſe Deus pertexendi reliquam hiſtoriam vitæ, poſt diſſipatas tentationum procellarum nubes procul dubio haud minus ſanctæ, imo ſanctius tradudæ, proficiente per adverſa virtute! Cum autem id factum non ſit, ſupereſt ſolum ut Paſcucii noviſſimo labore fruamur, ad conficiendum quæcumque Supplementum, omiſſis parergis, quibus argumentum ille ſuum in tres libros dilatavit. Idem Paſcucius* D *& tradu-tor de interitu Chriſti delevit.*

12 *In editione Venetæ Cimarellæ, poſt Vitam præmittuntur alii duo tractatus; quorum (ſicut Janingus indicat) brevior alter, monita quædam complectitur, Baptiſtæ adhuc ſæculari data, quæ primum ſcripſiſſe dicit in chartis (quod dolet) minus decemibus & abjectiviis, Urbini, quinque menſibus ante Profeſſionem ſuam, & tranſcripſiſſe anno* MCCCCXCI *ultimo Januarii, ſex menſibus poſt mortem glorioſi Patris ſui Petri Molini; additoque & modo novem ſunt anni cum habitu S. Clarę me induit. Alter Tractatus, qui longior & ultimus eſt, continet inſtructionem ad conſequendam perfectionem, miſſam ad Sacerdotem Religioſum, filium ſuum ſpiritualem, cui varia interſeruit de vita ſua ſuaque ad progreſſum ſpiritualem conatu, nulla adjecta rebus quas narrat ordine temporis. & hunc Tractatum ſubſcribitur Italice, ſicut antea,* E *Ego Soror Euphroſyna della Cagna ... reſcripſi hanc vitam ſpiritualem Beatæ Sororis Baptiſtæ Varanæ, ad inſtantiam cujuſdam devotæ Religioſæ & in Chriſto Sororis cariſſimæ anno Domini* MDLVIII. *Multa ad hiſtoriam Vitæ ſpectantia ex ultimo iſto tractatu decerpſit Paſcucius, quæ inde collecta & in Capita aliquot digeſta, Latine dabimus in Supplemento Vitæ; atque ita totam de Baptiſta commentationem abſolvemus. Cæterum prædictis ejus operibus enumeratoſſe Cimarella poterat,* Carmina pleraque Latina & Vulgaria (utroque enim lingua exculta Beata erat) nec non plures Epiſtolas ſpirituales ad devotas perſonas, quæ ipſe hinc inde delibat in Vita, & Vvaddingus laudat in libro de Scriptoribus. Nobis iſta indicaſſe ſatis eſt, ſimulque ſignificaſſe lectori, quod quæ verbo originaliter Latine ſcripta inveniuntur in hiſtoria Vitæ, ea a veteri ad Italica tradudis inveniet ipſe eharadteris diſtingui. Placet etiam in margine notare diverſam geminæ editionis Capitum diviſionem, ſub litteris* B *&* D, *utriuſque doctoris* F *Bartholomæum & Dominicum ſignificaturis.*

Ea Macerate prodem, edita ex Camerinenſi protocollo.

& auctior ex Mſ. Latine reddita.

Venetiis etiam ex autographo alio inferta Chronicis.

& Latine facta a C. Janingo hic damnatur.

Additur ſupplementum ex Paſcucio.

Addita quædam ſcitu digna.

VITA

Ab ipſamet ad Patrem Spiritualem ſcripta, & nunc primum Italico Bartholomæi Cimarellæ, Interprete Conrado Janingo S. J.

PROLOGUS,

Indicans occaſionem & intentionem hujus ſcriptionis.

Profitetur quod ut-cumque inſpiratio-ni cuidam,

A Dmodum Reverende Pater, in Chriſto Jeſu dilectiſſime, hiſce tibi ſignifico, quo pacto verſata ſim tota hoc menſe Februario in ſummis angustiis, & pugna ſpirituali. Cauſa fuit vehemens imprimis fervenſque inſpiratio, cui pro viribus reſtiti, dubia, eſſetne an non diabolica tentatio ſuperbi tumidique ſpiritus, cribrare me volentis, accepta ad hoc a Deo poteſtate, propter delicta & iniquitates a me commiſſas. Hinc omni deſtituta auxilio ſolatioque humano, merens ad con-

Ex AUTOGRAPHO FABRONI.

confuetæ occasionis arma me converti, precando dulcissimam Dei Matrem, quanto potui affectu & amore, ut in tantis tenebris mentisque caligine, in quibus ea peccata mea me deprehendebam, ad sibem luminis mihi impetraret, quo cognoscere hæcret, offensa illa voluntas divina an secus. Et ut verum fatear, Pater mi in Christo Jesu, fatis conscientia possum dicere, me toto hoc mensis quasi mentis impotem fuisse, orto malo en assiduo clamore, quo patrare cœlum non desistit, ut in tali lucta mihi succurreretur. Hæc de causa, ut tam in somnis quam vigilis, tam in oratione quam Officii divini recitatione, pacem aliquam reperiam, hodie secunda Quadragesimæ Dominica e, penultimum Februarii, postquam sacram altaris Synaxin communicavi, decrevi omnino obedire & obsequi dictæ inspirationi alioquin enim frustra quiescam desidero & quæro. Fiat Deus, ut elegerim id quod ipse vult! & confido pro sua bonitate & gratia, id me elegisse potius quam oppositum. Nihilominus sua ita sit, ut dico, seu secus, nihil mihi inde tum in cœlo, tum in divino conspectu manet, præter verecundiam & confusionem: & hæc ratio ad obsequendum inspirationi potius me instigat, quam quælibet alia, quamvis multæ, & utiles, & necessariæ mihi propositæ fuerint.

ad animum suum ut compo pacem.

a

tum maxima sua confusione.

B

b *explicatio sui vitæ suæ Spiritualis initium.*

Inspiratio porro, Pater mi, à in Domino, hæc est, quæ me solicitam reddit ad consequendam salutem, Utque melius & quæ dictura sum capias, & quanti pendenda sint quæ dixi judices; narrabo manifestabuque Reverentiæ vestræ, quæ nulli unquam hominum patefeci, nimirum vitam meam spiritualem, quodnam illius exordium, quis progressus ad hodiernum usque diem fuerit. Ita volo. O mi Pater, in hanc usque horam balbutivi cum vestra Paternitate, quando sive scripto sive verbo indicium quoddam dedi illius, qui me angit doloris: nunc vero tempus poscit, ut, invita licet, profectam quæ in animo præcordiis lucat; & oculum volsus, quod jam inde e scatebris annis afflictam hanc & peccatricem animam exedit, aperiam. Hic ille de fuit & est pervicuus pungensque culicillus, qui eor meum

c

d

transibat, hæc fuit, estque *d hactenus illa potentis medicinæ Jesu, quæ usque ad penetralia cordis mei pertransiit.* O mi Pater in Domino me tibi ægro sic vel adiosum autem mihi præbere. Quippe ut altera Magdalena ad pedes boni Jesu prostrata, ita ego benignis tuis & paternis pedibus advoluta, humi procumbo, perfusa faciem lacrymis, pudore ac verecundia, humiliter expositura historiam infelicissimæ meæ felicitatis: Et vere tecte mihi videor illam appellare posse infelicissimam felicitatem; quia peccatorum infidelitate & ingratitudine quæque ego, jo tale fel, venenum, & amaritudinem mihi conversa est. Verum, dilecte carique mi in Christo Jesu Pater, cum obtestatione te precor, ut oculo illuminatæ mentis tuæ paterno atque sommisericorde respicias, consideres, ac perpendas, *si est dolor sicut dolor meus.*

C

simul & peccatorum suorum confessionem.

3 Quoniam loquendum mihi est de materie tanta tamque sublimi, id est de Deo, deque rebus divinis, etiam a sola ipsius bonitate atque gratia patratis in anima mea, vere mihi videor omnem timorem amittere, eumque magno motu operare ac scribere aggredior: & quia probe novi, totam me, quanta quanta sum, & in me nihil esse aliud quam solitatem ac mendacium; cum lamentabili atque intimo cordis affectu invoco benignum benedictum Domini Jesu Christi Spiritum, ut dignetur assistere & adesse huic meæ narrationi; quia ipse & solus verum ac summum bonum, ipse Spiritus veritatis & simplicissimus, sine ulla mixtura, *atque veritatis puritatisque amator est*, ut mihi det gratiam, qua possim sine fuco simpliciter narrare tibi, mi Pater, dona beneficiaque particularia, quæ ab ipso clementissimo Deo, Patre misericordiarum, indigna recepi. Atque ita fore animus facere; fore, inquam, ut potius det minuere multum, quam addere vel minimum. Volo autem dicere *sub titulo & sigillo confessionis e*, ac proponere dico: *Confitebor Deo omnipotenti, & tibi Pater.*

Ideo sub sigillo Confessionis.

D

ANNOTATA.

a *Anno 1491 litteræ Dominicales B, Cycle lunæ 10, solis 16, celebratum fuit Pascha 3 Aprilis, atque adeo dies Cinerum incidit in 16 Februarii.*

b *Hujusmodi tenerioris ac devotionis affectus expressiones plerumque abfunt a Protocollo, ubi fere aliud non legitur quam* Pater mi.

c *Id est ab Ollobri anni 2487: tunc enim hæc tribulatio cepit, die mensis 22, ut infra habetur num. 47.*

d *Ms. Camerin.* Acuta lancea & potentissima.

e *Hæc clausula primum fecisse debuit, ut sub ejusmodi præfatione scripta nemini, quod vinit Beato, ausus sit communicare qui acceperat; postea vero etiam eis, in quorum manus illa venerunt; movisse potuerunt religiosos, ne perlegere præsumerent cæli sigillo obsignata; quoad sanctitatis fama latius diffundi cœpit, miraculo incorrupta post annos 69 linguæ. Idem accidit tum Camerinensi Protocollo, tum Sororis Baptistæ ejusdem exgrapho, & signata manserunt toto fere sæculo 25 magnalia, quæ Deus fecerat in sua famula operatus, & scribi voluerat, definito a se tempore in publicam lucem efferenda, ad solatium devotarum animarum, omnisanctorum precibus divini amoris, sanguinis Redemptoris nostri vestigiis signatam.*

E

CAPUT II.

Puerile votum de Christi Passione hebdomatim recolenda, & hinc paulatim auctior devotio exercitiaque pietatis.

F

Fere decennis concionem de Passione audit,

4 SCito, suavis & dilectissime in Jesu Pater mi, verum vitæ meæ spiritualis, secundum gratiam Dei, a te solo exordium principiumque duxisse. Certum mihi est, hunc sermonem tibi motorum admirationem, videndumque fortasse incredibilem: scio utrumque, hæc te latere omnia; neque vero credidi unquam aut in animum induxi meum, fore ut illhæc seu tibi seu cuivis alteri manifestare cogerer. Sed auscultа modum, & omnia Deo possibilia esse deprehendes.] a Persuadeas tibi velim, Pater, quod te ultimum Camerini prædicante Verbum Dei, ego, ut mea quidem fert sententia, annis amplius octo vel decem natu non eram: sed tu id tecte fupputabis, si memor sis, ac quanto tempore hic prædicaveris. Ego, nona Aprilis die, finio annum Domini nostri b Jesu Christi; quia vero nata sum c anno MCCCCLVIII, subtrahe ab annis XXXIII numerum illorum, qui ab ultima hic facta prædicatione tua effluxere; quod reliquum est, ætatem tum temporis meam indicabit. Die Veneris sancta 7 volui sponte mea sanctæ & profectæ mihi concioni tuæ interesse; ac interfui, non modo (quæ Spiritus sancti gratia est) attenta, sed omnino abstracta a sensibus, instar hominis audientis quæ numquam ante audierit; videbanturque tunc mihi res istæ, quas dicebas, non jam peractæ, sed mox peragendæ. Unde probe intelligis, cujus ætatis cujusque puritatis ac simplicitatis eram, quæ, cum tu diceras, Dominum nostrum Jesum Christum ad-

a

b

c

ductum

A ductum esse ad Herodem, ab eoque, si loqueretur, liberandum; tanta ipsius commiseratione me motam, sensi, ut precibus a Deo postularem concedi, ut Jesus ille meus loqueretur, ac Herodi responderet, quo mortis supplicium evaderet. Verum ut, noluisse responsum dare, inaudi; supervenit mihi dolor ingens, quo deinde ut animum tantisper levarem, dicebam in corde meo, Cur respondere renuit? Indicium id est sponte sua velle mortem oppetere. Sic est, Benignissime Jesu, sic est: sed ego non comprehendebam. Et hæc dicta volui, ut quot annos nata fuerim intelligas, quando dulcis hic Dominus cœpit possessionem sedemque in hac anima mea ingrata sibi vendicare.

& quamvis meritorie omnia fere a 6 una lacrymam dare:

5 Ad extremum sacræ concionis tuæ peroratio eum multo affectu, ut auditorum animos ad planctum piamque patientis Christi memoriam inducerem, precando unumquemque, ut omni saltem die Veneris sacrosanctæ Passionis recordarentur, & vel unam unicam lacrymulam istius amore elicerent; affirmans efficaciter, hanc solam multo acceptiorem Deo atque utiliorem animæ futuram quolibet altero, quantumvis bono, opere. Hæc porro sancta peroratio, quemadmodum, virtute Spiritus Sancti operante, efficaciter a te dicta fuit; ita eadem virtute agente, in tenerum ac puerile cor meum tam tenaciter impressa est inhæsitque, ut numquam illius memoriam deinceps deposuerim: atque ita aliquanto grandior ætate facta, volvens revolvensque animo sancta illa verba tua, Deo me obstrinxi voto sundendi quolibet Veneris die lacrymarum unam amore Passionis Christi: hincque spiritualis vita mea secuta est, quemadmodum infra ordine intelligitur, cujus hæc de causa dixi modo exordium principiumque a te esse, ut ne mireris, *sed mecum laudes Deum, & gratias agamus Creatori nostro, a quo hoc atque cuncta bona procedunt.*

ad quod jam tum adductus a se voto adstrinxit,

Idque confestim sponte obstrinxit,

6 Redeamus ad rem. Emissio quod dixi voto, totis viribus incubui in illius observationem, quamvis multa cum difficultate. Sub vesperam diei Veneris tempore opus erat non modico, priusquam lacrymulam istam possem elicere, eo quod modum eliciendi nullum repetirem, usque adeo aversata res spiritusles, ut non modo illas non legere, sed ne legentes quidem audire sustinerem; ideoque angebar plurimum, antequam prodiret lacrymula ista benedicta. Quando autem per specialem Dei gratiam oculia meis emicabat una, ne putes, expectasse me (pro exigua mea prudentia) feenndam; sed festina
c erigens me in pedes, fugiebam. *c* Aliquando pro
C vivacitate mea tantum ridebam aliasque exercebam nugas, ut quando ad illam exprimendam me conferebam, morari tamdiu nequirem donec eliceretur: tum vero septimana sequenti tota ægre me habebant omnia, ratam sinistri quidpiam propterea mihi eventurum. Inter hæc Quadragesimæ tempore conveniebam Fr. Pacificum de Urbino, expiandorum peccatorum gratia; expiatisque interroganti, num quo voto teneret, [respondi, non teneri: at paululum in me reflena recordataque hujus voti, dixi, teneri & subinde observare non posse; stante tamen fixa voluntate observandi semper. Interroganti porro illi, quodnam votum vovissem, principio inducere in animum nulla de causa potui, ut ediderem, propterea quod res bona esset, quam me pudebat manifestare: nihilominus] manifestavi tandem, cum ipse instare non desineret. Tum ille: Filia mea, hoc te voto neutiquam absolvero; quin imo volo ut illud observes: hac tamen conditione, ut quoties observare non poteris, dummodo quod in te est præstiteris, nullo peccato obligeris.

I'est mecum laudare.

7 Ita voto adstricta, multo tempore, multoque, ut dixi, cum labore perseverans, volente Deo, incidi in meditationem quamdam de Passione, partibus quindecim distinctam, factamque, ut quidem apparebat, in usum cujusdam, rudis ad meditandum de tali argumento. Ubi vero unum a quindecim articulis perlegeram, jubebar recitare Salutationem Angelicam: deinde aggrediebar alterum, dicendo: Gratias tibi ago, Domine mi Jesu Christe, quod hæc & illa fecisti pro me: ceteraque admodum in longum protracta. Tuli mihi recitanique librum eo animo, ut totum genibus flexa coram Crucifixo fere sexta devote evolverem; quod & feci annis pluribus, operam dans, ut inter recitandum illas quindecim Angelicas Salutationes suis locis assignatas, ad singulas lacrymulam unam elicerem: &, quæ gratia Dei est, ut plurimum abundantiores expectatione mea fundebam. Quadam die Veneris usque ad octavam *d* noctis horam occupata fueram, cum d
facultatem mihi dedit Dominus parens concedendi cubitum: fuique, tum quod alta nox & longa meditatio erat, tum quod reliqui omnes domestici quieti sese dederant, gravissime tentata ad supersedendum solita illa devotione: deliberavi autem multum, quater & amplius, modo in hanc, modo in illam partem inclinans; Deo tandem largiente victoriam, ad persolvendum pensum totum. Si scires, mi Pater in Christo Jesu, quanto periculo per illam nostram defuncta sim; una circiter hora postquam cubitum concedi, obstupescores: quod si quæsieris, quale sit, dicam postea: modo, ne scribendo fusior sim, prætermitto. Verum o beatam creaturam illam, quæ qualiumque tentatione pulsata, non defuit a bene cœptis! quod experientia docta pronuncio: sed brevitatis causa e redeamus unde discessimus.

quamvis unquam ante meritorie postulasset;

E

e

eadem deinde quare die meditatur,

8 Ex continuata Passionis lectione talem tantumque animi voluptatem cepi, ut decernerem non modo legere illam deinceps, sed meditari etiam; nec solum Veneris, sed omnibus diebus; idque per tempocis spatium satis longum, prout Deus meditanti inspiraret, non prout charta suggereret. Tantum autem erat devotarum lacrymarum donum, a Deo mihi concessum, ut sæpe sæpius recitare Coronam sine lacrymis cupiens [cum ratione circumstantium, tum lori ad orandum apti defectu] absolvere illam non potuerim. Et hoc tenuit annis tribus continuis, prius quam Deo me consecrare totam decernerem, F
nihil non agente astutia diaboli, ut quocumque modo ab hoc lacrymarum usu abstraheret me, suggerendo illis, quorum conspectum atque commercium subterfugere nequibam, quia simul habitabamus, ut fletum meum modo rarum mundanarum, modo aliarum insano affectui tribuerent. Quæ dicteria atque exprobrationes gravi quidem dolore cor meum urebant, sed per gratiam Dei omnium evasi victrix, nihil ab instituto recedens, obvertendoque calumniantibus tergum, & animum convertendo ad Deum, in devotione mea perseverans, dicebam: [Interpretemini licet seu bene seu male factum meum], non floci facio. Atque ita tribus istis annis feci semper, propter devotionem Passionis dulcis Christi mei, [qua mihi cor redundabat.]

addit jejunia, flagella & vigilias:

9 Diem Veneris jejuna semper in pane & aqua transigebam: eadem die quibusdam meis defectibus ac peccatis abstinere, voveram; licet votum subinde per malitiam meam violavetim. Adhæc eadem die sæpissime in totum corpus meum verberibus sæviebam: præterea singulis noctibus e lecto surgebam, ut Coronam dicerem; si quando autem ea negligentia mea non surrexeram, pro una Co-

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

rona recitabam duas: Nunc vero, cum Monachum indota ſum, non [ſurgo, nec] quidquam boni ago. Accedet, quod prædictis tribus annis, omnibus Domini Dominæque noſtræ feſtis diebus, ſolo pane & aqua viverem: occurritque ſubinde ſeptimana, que aut tres aut duos continuos jejunii dies in pane & aqua tranſigerem: [at modo numquam jejuno]. Sed omnia hæc bona opera exercebam, non ſolum ut in altera vite, ſed multo magis ut in hac felix eſſem. Verum quidem eſt, quod quando finem illius longæ, devotæ, & lacrymoſæ orationis ettigerem, meque ſeparare e Deo & recipere ad alia volebam, anima mea ſæpe rapta ſingulari tranquillitate ec pace fruebatur, quam nec ipſe poſſim dicere, qualis eſſet. Id ſcio, quod exiguo illo ſpatio quo durabat (erat illud aliquando pluſculum, aliquando minuſculum, quem qun recitari Salutatio Angelica bis poſſet, corpus ſpiritu omnino carebat, non aliter erque cadaver; enima vero in loco multum ttenquillo deliciosoque verſebatur. Proptetea non raro dixi Deo ex toto corde: Domine mi, ſi cognoſcis mundi cauſa vel ad letum unguem ſeparandam me a te, immitte mihi prius mille calamitates *f* & miſerias: idque intelligebam hoc modo: Si cognoſcis, perditurum me hunc pauculum, quo fruor modo, ſuavitatis guſtum. Neque enim aliam ad Deum habebam acceſſum: quippe dempto modico illo, quod ſupra dictum eſt, rempore, omne reliquum, tripudiis, cantui, embulationi, vanitatibus, aliiſque juvenilibus ſe mondenis oblectamentis *g* inſumebatur. [Tanto mihi faſtidio erent res devotæ, ut riſum moverent vin legi cœptæ: tantumque averſabar Religioſos ortinſque ſexus, ut egre eos videre ſuſtinerem: tota erem in ornatu meo & lectione rerum vanarum] Fluentibus iſtis tribus annis ſemper enimum circumtuli incarceretum, nec, multum licet precate, obtinere oretionibus meis potui, ut in plenam libertatem vendicaretur. Sed audi ſis, quo pacto tandem liberata ſim. O Deus, quam benignus es, qui mille modis ſempet edjuvare noſtri animem, ferio ſeſe ad virtutem applicantem! *h*

ſub finem orationis rapi in Deum ſolita.

f

B

g

h

ANNOTATA.

a Hic primum incipit cap. 3 editionis Macrotenſis; alterius vera editionis quam ſequimur originali, inter referendum, adjectæ ſunt præcedentes lineæ, uti & cetera detuncps [ ] includenda.

b Id eſt 33 annum, tamdiu enim Chriſtus vixit, & tribus inſuper menſibus, ut alibi docuimus.

c Manifeſto typothetæ errore in margine apud Cinnellium legitur, quod nata ſit an. 1425.

C

d Quamvis difficile ſit definire, quo præciſe tempore hoc acciderit (cum Itali nullum habeant fixum horarum numerandarum initium, ſicuti cetera, quæ vocant Transmontana, nationes omnes, quæ horis utuntur aſtronomicis, fixum in meridie ac media nocte initium habentibus) facile tamen cuncipi poteſt hoc ſpectare ad eam anni partem, qua noctes Camerini, ſub 43 Elevationis polaris gradu ſita urbe, longiores erant. Longiſſima autem ibi nox die 22 Decembris, in hiemali ſolſtitio, eſt horarum 15: proinde hæc ibi tunc incipiebat ad medium 5 poſt meridiana: atque ita hora 8 nocturna Camerini, incipiret ad medium noſtræ horæ 12. Rurſum, quia iidem Itali diurnas actiones ſuas auſpicantur cum veſpertu ad ortum ſolis, eoſque ſuiunt poſt horas ab eadem ortu 16; contingit ut tempore ejuſdem ſolſtitii hiberni, quo ſol ipſis oritur hora 15, decumbendi tempus eiſdem ſit hora 7 nocturna. Quanto autem & dies longiores & noctes breviores ſiunt, magis ultra mediam noctem hora 8 procurrit, tandemque circa ſolſtitium æſtivum pene concurrit cum ortu ſolis. Ut ergo ad unam horam ultra mediam noctem vigilaſſe dicatur Beata, antequam dimitteretur a patre; fuerit id circa initium Februarii, vel poſt 9 Novembris, quando hora 7 Italica incidit in mediam noctem. Plura de his qui volet, videat Theodoſii Rubei Horologium univerſale perpetuum, editum Roma an. 1660.

D

e Hæc verba in Protocollo habebantur Latine: Regrediamur unde digreſſi ſumus.

f Ibidem eſt, Da mihi inguinariam, *ſcilicet peſtem, imprecatione perquam familiari Italis.*

g Ibidem additur, Ornando corpori & libris vanis legendis: &, *quæ hic ſequuntur, abſunt omnia.*

h Hic interſerit Paſcuccius quatuordecim documenta circa Dei amorem, quæ Fr. Petrus de Molano huic ſuæ filiæ ſpirituali miſit per epiſtolam, excerpta ex tractatu B. Vincentii Ferrerii de Vita Spirituali; quaſi jam tunc illa ſe ipſius directioni commiſiſſet, quod non exiſtimo.

CAPUT II.

Vocationi ad Religionem diu reſiſtens, tandem generoſe ſe tradit Baptiſta.

10 DIſponente Deo pro miſericordia ſua, ut ego ex mundi tenebris ad lucem verem perrumperem, venit Camerinum enime illa benedicte, tuba illa Spiritus ſancti, Fr. Franciſcus de Urbino, *qui nunc in pace quieſcit*, prædicandi Evangelii cauſa; cujus verba & doctrina mihi videbantur eſſe tonitrua ac fulmina, quæ aſſidue contra enimam meam vibrabat: tote namque iſta Qusdrageſima propoſuit verba hæc, timoris plene, *Timete Deum, Timete Deum*: quibus identidem repetitis, tantus animum meum inveſit Dei timor; tam clará offenſæ injuriæque, ipſi e me irrogatæ, cognitio; tentus infernalis flammæ pavor; ut, ſi alias docta non fuiſſem, præ ceteris peccatis diſplicere Deo deſperationem, vere, vere, Patet mi in Chriſto Jeſu, deſperaſſem miſericordiam. Sola ille, quam modo dixi, vox, erat tota ſpes & fiducie mea in tante anguſtia: quoniam nihil unquam illa de se cum quopiem contuli; ſed die nocteque amaris planctibus eique lacrymis me dabam, præ magna, quem ſentiebam, contritione: ideoque velentius incubui in orationem meditationemque Paſſionis Chriſti. Nimirum nbi primum eamdem recolebam ſemel de die, tum bis contemplari cœpi, videlicet mane ac veſpere: die Veneris eutem ttes quatuorve buccellas panis manducebam cum eque modica, eut protſus oihil refectionis ſumebam: nocte vero ob reverentiam paſſionis Chriſti, ne quidem in lecto recumbens, perum admodum dormiebam, poteramque vere dicere, *Ego dormio, cor meum vigilat.*

E

B. 3 D. 6 *Camerinum Franciſco de Urbino.*

ingentem Dei timorem concipit.

& pietatis exercitia duplicat:

F

11 Interee devotum frequenſque orandi ſtudium continuans propter timorem, cujus ſupre memini, identidem *a* mihi inſuſurrari ſentiebam, ut ſi pœnas inferni, cujus edeo vehemens timor pavorque me inceſſerat, vellem evedere, Religioni me manciparem, nuntio remiſſo rabus mundanis; *b* ſin vero, nti hactenus, iis vene edhæterem, fore ut propter illas condemnaret. Videbantur mihi voces illæ amariores ſelle; quia contratia diſpoſitio naturæ meæ, propter melitiam ſuam volutabrum communque mundi unice deſiderantis, fortiter repugnebat. Allegabam quidem ego rationes, quæ id mihi perſuadere potuiſſent, plurimas; ſed froſtra: neque enim ulli aſſenſum præſtare potui, propter effectus inordinatos, quibus liberum eſſe oportet quicumque ad ſerviendum Deo vult accedere.

a ſentire ad Religionem vocari:

b

cui inſpirationi dum reſiſtit,

12 Placuit tandem omnipotenti Deo, vero etque onico amatori ac redemptori enimarum, mihi ut veniret in mentem, ſcribere ed Patrem prædicatorem epiſtolam, quaſi ex zelo promovendi ſalutem alie-

alia ex cauſa Franciſco ſcribit &

nam,

A nam, non meam (quamvis non aliis, ſed mihi ſolit ill ſalutare ſuerit) idque etiam omnibus, adeoque ſine ſpe recipiendi reſponſum: nec vero memini illi vel literulam commiſiſſe unicam, quæ bonam malamve de me opinionem poſſet ſuggerere, excepto hoc quod ad calcem ſubjunxi, *Memento mei in tranquilla ſublatione mentis tuæ*. Idque ideo ſubjeci, quod crederem, quemlibet Dei famulum illam animi tranquillitatem ſub finem orationis ſuæ experiri, quam ego ſuperius ſenſiſſe me dixi; quod de eo ſuſpicabar tanto magis, quanto ſimilior angelo quam homini apparebat. Porro ille, [inſpirante Deo,] reſponſum ad me dedit via modoque ſatis ſecreto, uti expediebat ad declinandum ſcandalum. Erat autem iſtiuſmodi, Sibi curæ futurum *publice & private* negotium iſtud, de quo ſcripſeram, quantum quidem ad officium ſuum pertineret: deinde ſancta hæc ſubjunxit verba: Quæſo te, filia mea, ut coneris cor & corpus tuum conſervare immaculatum, exemplo S. Cæciliæ Virginis, dum Deus de te diſponat; neque ſuccumbas carnali ſenſui aliquem affectui, crebro animum tuum invadenti; ſed in omnibus generoſe te ipſum vince. Vale. Lectis hiſce, præ afflictione, fere in deliquium animi incidi; neque enim verba mihi videbantur, ſed acutæ ſagittæ, a Deo vibratæ ut cor
B mihi trajicerent. Probe noram, nec allocutum me, nec vidiſſe unquam ipſum; nihilominus videbatur captivitatem cordis mei non ignorare, dixique Deo, ubi ad me rediit: Tu Domine, per os hujuſce famuli tui mihi loqueris: ſcio enim, latere ipſum ſecreta cordis mei; & nihilominus mihi dicit, Vince te ipſum, ſi vis eſſe perfecte libera: ita, Domine, ita decerno facere. Crede mihi, mi Pater; viu tet quaterve a placitis atque oblectamentis ſenſuum abſtinui oculos; & ſubito, affectu illo libera fui. Quam ob rem tantum erga Fr. Franciſcum concepi amorem, ut nimius videri poſſit; attamen neceſſarius, quia mundanus fallaque amor ita in ſanctum & ſpiritualem converſus eſt; eoque me obligabat ſummum beneficium, per ſanctum ipſius ſarmunem acceptum.

D. 7. 13 Poſteaquam Pharaonis ſervitute liberata fui, inſtitit magis Deus, ut populus ſuus in ſolitudinem ſacrificatum ſecederet; ut anima, inquam, mea ad ſanctam Religionem ſeſe reciperet. Verum moras trahente perverſa mea natura, divinæ voci obſecuta non ſum; imo magis magiſque contumax, aliis ex aliis inveniebam afferebamque excuſationes, ſic ut
C nullus me poſſet ex potentibus patris manibus eripere, adeo earum conſtrictamque tenentibus, ut tametſi voluiſſem, proripere me inde poſſe deſperarem. O mi Deus! u mi Deus! Quid tibi cum hac anima fallaci & peccatrice? quid me tibi opus erat, dulcis Jeſu, quod tam inſtanter me requireres? Quem fructum tibi reddidi, Domine mi? Sed modo taceo, quot quantaque mihi promiſſa proponeret, quo e potentibus patris manibus me eriperet; nimia enim eor meum, mi Pater, triſtitia obruunt, ideoque referri a me non poſſunt.

14 Perſpecta igitur duritia atque pertinacia cordis mei, conſtituit patientiſſimus ſapientiſſimuſque Deus alia via illud aggredi & emollire; eumque in finem curavit per dictum prædicatorem, pridie feſti Virginis Annuntiatæ, concionem fieri de amore divino, quo Virgo Maria exarſit, Angelo ipſam ſalutante. Et vero, ea fervore quo concionabatur, judicaſſes Seraphiuum loqui. Inter alia autem affirmabat, in unica illius amoris, quo Virgo redundabat, ſcintilla, majorem ineſſe ſuavitatem, quam in omnibus carnis voluptatibus ſimul. Finita concione, ante altare quoddam poſitis humi genibus votum Virgini Mariæ feci, ſenſus meos me omnes immaculatos ſervaturam, donec aliter de me Deus diſponeret; hac tamen conditione, ut mo participem faceret unius ſcintillulæ iſtius amoris, quem ipſa Annuntiationis die experta fuerat; & perſeverabam diu noctuque talia ex toto corde ac deſidetio precando. Quoniam vero minus conveniebat, theſaurum adeo pretioſum divini amoris reponi in vaſe immundo, quale erat anima mea; ita illam mundare Deus voluit.

15 Sabbato c ſancto concionator, contra conſuetudinem & placitum Sacerdotum eccleſiæ præpoſitorum, id nolentium ratione cæremoniarum, quæ illo die in eccleſia Cathedrali fiunt admodum prolixæ; prædicare inſtituit, præſentibus auditoribus paucis; quoniam id uſus non obtinebat; aderat tamen illa, cujus gratia concionem fieri volebat Deus. Petito autem ab unoquoque veniam, quod tali die concionaretur; cauſatus inſpirationem Dei, jubentis eum enarrare conſcientiam ratione diei ſequentis, quo Paſcha celebraretur. Unde dicere inſtituit de impedimentis, quæ facerent illicitam Communionem; diſſeruitque multu; ſed ad me ſequentia. Quiſquis, inquiebat, ad Confeſſionem accedit ſine propoſito relinquendi illa, quæ ſunt aut ſubminiſtrant materiam peccati mortalis, communicare prohibetur. Tum ego
E tacito in ſinu: Heu me! quæ quaſi ſemper tali modo Euchariſtiam ſuſcepi, nulla concepta voluntate aut adhibita diſpoſitione remittendi nentium vanitati & ſtultitiæ meæ, niſi forte in præſentia? Hac veſpera, cum noxas Confeſſione expiabo, de illo peccato me præſertim accuſabo. Atque ita feci. Fr. Oliverius, cui confitebar, percunctabatur, a quo tempore iſtum in modum Pœnitentiæ atque Euchariſtiæ Sacramenta ſuſcepiſſem. Cui ego: Quaſi ſemper. Et ille: Filia, neutiquam permittam, ut die craſtina Dominico corpore te reficias *e*: ſed vade, ſerio ſeduloque perpenſura delicta tua, ac redi ſuperiora ſequenti, tum Confeſſionem tuam excipiam generalem. Uel juſſit ille, ſic feci, multum lictæ confuſa & pudore affecta *coram aſſentibus*, quod feſta Paſchatis luce cum aliis ad ſacram menſam non accumberem. Sed veriſſimum eſt illud: Qui non dat quod poteſt, non accipit quod vult: idque mihi tum evenit. Facta autem Confeſſione illa [vera deo] ſinceram, ut oportet, contritionem [quaſi tota *f* hac Quadrageſima] per Dei gratiam habui: [nec tamen diffiteor, quod, pro laxa conſcientia mea, exiguo lumine inſtructa, non quamlibet minimam rem conſcientiæ mihi duxi, uti ducerem modo. Quod autem tum non feci, fieri poſtea debuit, uti porro intelliges: ſed ſufficiat, me feciſſe, quantum cognovi faciendum.] Octava erat Sabbathi ſancti, quando [Fr. Oliverius in *g* S. Petri Confeſſionem meam excepit, ſacramque Synaxin porrexit. Unde digreſſa conſuli cum pio Patre meo Fr. Franciſco de Urbino, numquam antea mecum colloquto. Qui me interrogavit, numquid Religionem meditaret? & reſpondi, Non: videbaturque propterea ea vultu dolore affici, & dixit: *Jam facta es ſana, nihil amplius peccare, vade in pace*] Atque ita ſolatio affluens domum tedii.

16 Cum anima mea, eo quo narravi modo, expurgata mundataque eſſet, cœpit divina bonitas fortius pulſare oſtium cordis mei: voceſque ajus jam non eminas alhabentur, ſed cominus inſonabant tam claræ diſtinctæque, ut non raro manibus obturaverim aures, quo minus eas perſeutiſoerem: ſed fruſtra, quia non corpori loquebantur, ſed animæ. Hiue quando ad orandum accedebam, verius ad prælium me accingere videbar, Nec injuria: certamen quippe difficilius illo nullum reperitur: non tamen propterea oratione conſueta ſupersedi. unquam. Accidit aliquando, cum vehementius me urgeret

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

c *& extraordinaria præparatione meus.*

ad remmorandum omnia vanitati,

d

e *dilata tamdiu Communione Paſchali,*

f

F *& facta generali Confeſſione,*

g

B. 4. *poſt diuturnam luctam,*

quo inſtinctu reſpondente ſe vincat,

generoſe id facere incepit:

dicere cupiens ſentire aliquid ejus amoris quo B. V. arſit,

A urgeret benignus Dei ſpiritus, atque ego non minus fortiter urgenti reſiſterem, ut mihi minitaretur his verbis: [Ego ille ſum, quem tu deſideras]: abi ſis ad mundum; numquam iſtic deſiderata conſequeris. Conſidera, mi care Pater, quam meos meis iſtis non acquieverit: volvebam ac revolvebam animo dicta, nec requiem inveniebam ullam, nec ad Religionem applicare mentem poteram. Nihilominus orationem repetii, erat autem dies Veneris: viſusque eſt mihi [neque enim certo affirmo] alius quidam juxta aſſiſtere; cum eam vehementem animæ conflictum, modo volentis, modo nolentis ſenſi, ut præ anguſtia per totum corpus ſudor erumperet; tum vero arbitrium liberum, quod ſemper ſui compos firmumque perſtiterat, ſponte ſua, non coacte, agens quaſi judicem, in cathedra ſedentem ſpectantemque crudele certamen, contra me ſententiam pronunciavit: ſtatuique cum totius animi affectu ſervire Deo, adeo ut, ſi illius rei cauſa martyrium mihi ſubeundum eſſet, prius hoc & quidem promptiſſime adiviſſem, quam a propoſita ſententia diſceſſiſſem. Eodem tempore cupido infuſa eſt mihi proficiſcendi Urbinum, alio in loco pacem animi non habituræ. Quemadmodum igitur defatigato ac debilitato corpori maximæ requieti eſt mollis [floribus roſiſque] lectulus; ita exagitatæ menti B meæ conſolationi ſummæ fuit, tandem aſſequendo victas manus dare; ac deinceps pace, tranquillitate, & gaudio ſpirituali perpetuo gaviſa ſum.

tandem deſcrit coram obvers.

ANNOTATA.

a *4 Expreſſus Mſ. Camerin.* Cœpi audire ipſa animam meam voces quaſdam, velut a longe: non adeo tamen longe, quin eas bene intelligerem.

b *Ibidem.* Debaturque mihi interius lumen, quo diſtincte cognoſcebam, quod ſi pergerem in ſæculo vivere, omnino damnanda eram.

c *Commode hæc potuerant accidiſſe anno 1477, quando annum 19 ætatis explebat Virgo, nata 9 Aprilis an. 1458, & Paſcha celebratum fuit 6 Aprilis, atque adeo præcedens feſtum Annuntiationis incidebat in feriam 3 poſt Dominicam Paſſionis. Idque confirmatur ex 13 annis, quibus infra num. 24 dicit ſe toleraſſe quamdam infirmitatem, ſibi jam converſæ datam pro ardenti multa patiendi deſiderio: a Februario enim anni 1491 retrocedendo per annos 13, venitur ad Februarium anni 1478, proxime ſecuti dictam converſionem.*

d *Cum ex infra dicendis num. 31 ſatis appareat mentis & corporis puritas, quam omni vitæ ſervavit Baptiſta; non eſt credibile eam levitatem, cujus diutius continuatæ ſeſe conſcia hic reddebatur, ad mortalis peccati gravitatem aut acceſſiſſe ipſam, aut proximam occaſionem præbuiſſe. Sed neque credibile eſt in eadem Confeſſioni ſubjiciendo eluendoque emendationis propoſito ſic negligentem fuiſſe Virginem, ut invalidas fecerit Confeſſiones. Quid ergo? Piarum mentium eſt, inquit Gregorius, ibi culpam apprehendere, ubi culpa non eſt; & quæ magnis peccatoribus movendis intentant quandoque concionatores, applicare ſibi, propter internum lumen, quo æſtimare norunt etiam illa quæ aliis videntur leviſſima.*

e *Non etiam credo, quod prudens Confeſſarius exiſtimaverit omnino obligari Virginem ad iterandas Confeſſiones ſuas; ex præſenti tamen diſpoſitione illius bona debuit judicaſſe, moram Communioni injectam, & poſtea faciendam Confeſſionem generalem, plurimum conducturam ad ejus profectum ſpiritualem.*

f *Non poteſt hic intelligi* Quadrageſima major; *quæ præterita erat; ſed* Quadrageſima Spiritus Sancti, *quam multi in Ordine Franciſcano obſervant, a Feria 2 poſt Dominicam in Albis uſque ad Penteceſten, de qua mentio fit inter alias in Vita B. Felicis Capucini, per Matthiam Salodienſem 18 Maji, num. 63.*

g Ea erat ubi nunc eſt arx, *inquit Paſcuccius.*

CAPUT III.

Spirituales favores conceſſi Virgini, jam integre converſæ.

18 O Deus meus, modo te precor, ut mihi præſens adſis, non alia poſthac quam Angelica Divinaque relaturæ; deſque gratiam, ut [fœtenti hoc ore & venenoſa lingua] explicem beneficia mirabilia tua, mihi iniquæ conceſſa ad confuſionem & pudorem meum: quo ſcilicet tu, Pater mi, non ſemel, ſed millies poſſis dicere; Bene merita es, filia, & illud & omne malum tuum, *quid ultra potuit facere Deus, & non fecit?* Atque ita revera ſe res habet. Cum enim ſic tota in divinam voluntatem conceſſiſſem; omnes cæli cataractæ patuerunt mihi, & miſericordiæ divinæ abyſſus peccatricem hanc animam meam abſorbuit. E Tum benignus Deus obviam venit filio prodigo; tum paternis brachiis ipſum amplectens, ſuaviter ac amabiliter ſtrinxit; tum ſanctæ pacis oſculum ore ſuo non ſemel iterumque, ſed pluries ipſi dedit. O cor meum ſaxo durius! cur non rumperis? quid agis? cur moras trahis? Et videbatur ſumma Bonitas, ſtringendo ſanctiſſimis divinisque ulnis ſuis meam [adulteram &. peccatricem] animam, ſatiari non poſſe. Sanctiſſime aſſevero, ſæpe ſæpius me ſanctæ humilitatis ſtudio fugiſſe, Deoque ſupplicaſſe, ut ne diutius conſtrictam brachiis ſuis teneret animam meam; alias ab oratione deſiſtebam: ſed nequidquam fuga, nequidquam precatio adhibebatur; nullæ enim ab amplexu ejus mihi induciæ fuerunt, priuſquam divinæ Majeſtati ſum placeret eas indulgere. Accidit autem non raro ut finita oratione non modico temporis ſpatio oberrarem, antequam anima mea ſibi reſtitueretur. Dulciſſimæ erant ſuaviſſimæque ejus ad me voces, manna & melle plenæ, plenæ exultatione, jucunditate & lætitia, aptæ ut lenirent & reciproco amore exardeſcere facerent, cor ſaxeum: ſed nequeo totum ſcribere, quia Propheta dicit: *In corde F meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* Sed vere poteram uti iſtis Canticorum verbis: *Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus locutus eſt*: atque illis Prophetæ: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo, [Et ignitum eloquium tuum vehementer, & anima mea peccatrix dilexit illud].* 2 Es clariſſima incellexi, in me vere completa eſſe illa Prophetæ: *In quacumque die converſus fuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum ejus.* Atque ideo totam me in amotis oceanum ingerebam ac ſubmergebam: * Sicque periculo meo didici; *Quod initium ſapientiæ, id eſt principium Sapientiæ divinæ dulcedinis, eſt timor Domini.* Et quoniam pro magnitudine timotis, major eſt amoris divini ſenſus, qui conſequitur; hic immenſus maximuſque in me exſtitit, quia ille ſummus, Deo donante, fuit. * D.9

19 Tum vero habenas cordi meo ad amandum laxavi, quod annis pluribus ob timorem honoris mundani ſtrenue diſcretionis non ſine labore conſtrinxeram; ſicque impetum ſuum *b* ſequi, & repoſui totum in ſuaviſſimo ſponſo meo Chriſto Jeſu benedicto; qui ſic me vocabat, quia ſic in anima mea ſe exhibebat totumque dabat, & quidem aliquando

Poſt quam ita ſe tradidit,

Deus animam ejus ampleſtitur,

& interim ſuaviſſime alloquitur,

tolus diſſolvitur ſponſam, b

A ſub forma benigniſſimi patris; aliquando tanta cum familiaritate, ut carus amicus ſodaliſque appareret; ſed ut plurimum inſtar ſuaviſſimi ſponſi. Cum vero Deus, uti ſponſus, ingraditur animam peregrinam credo ego, pro modica quam habeo experientia, illum amoris divini ſenſum eſſe talem, ut in hoc vitæ ſtatu dulcior ſuaviorque dari non poſſit. Quod ſi mihi ſenſus ille duraſſet porro, numquam mortali hoc corpore liberari voluiſſem; quoniam vita æterna & paradiſo cæleſti in hoc mundo frui videbar. Neque erediderim, aliud inter paradiſum & dulcedinem iſtam intereſſe, [niſi quantum inter arrhabonis & totius ſtipendii ſolutionem;] quod alterum certum eſt perpetimque duraturum, alterum incertum & in momenta amiſſibile. Sed heu me! non exigua hæ eſt differentia; imo maxima & infinita.

unde gaudio fere cæleſti, deliciis,

ad primitivam innocentiam ſe reductam intelligit;

ao Quare hinc videns, tam tenere me amari; inde cognoſcens, nihil in me reſidere præter iniquitatem & peccatum; eo quod in illo, ubi ſol juſtitiæ Chriſtus Jeſus diverſatur hoſpitio, luce omnia illuſtrantur clariſſima; præadmiratione obſtupeſcens vehementer, aliquando ea profunda humilitate ita ipſum allocuta ſum: O Domine mi,

B ſi audeant dæmones blaſphemare te, certum mihi eſt, quod audentius appellabunt te amatorem iniquitatis. oro quæſoque te, mi Jeſu, ut ne amore mei iſto te nomine appellari ſinas. [Ego aliud non ſum, quam mera iniquitas; & tu tanto me amore dignaris? Quod igitur aliud tibi nomen impingent, niſi illud, Amator iniquitatis?] Ad hæc ſuavis Deus meus, benigniſſime reſpondens, dixit; Scito, filia mea, procul abeſſe, ut ſim amator iniquitatis: non iniquitate, ſed innocentia, in qua & nata es & vivis modo, delector. Rudis ego vocabulorum ſpiritualium, ignorabam penitus, quid huic voci, Innocentia, notionis ſubeſſet: verumtamen ad extremum

c reperiens iſtiuſmodi vocabu-

d lum d, & ſimile beneficium animæ cuidam a Deo collatum, interrogavi quid hæc ſibi vellent: Ego primam tibi reſtituam innocentiam. Et famulæ quædam Deo devotæ declararunt iſthunc ſenſum ſubeſſe: Ego peccata tibi tua remitto, tum quoad omnem culpam, tum quoad omnem pœnam. Atque ita intellexi, in id uſque temporis gratiam eulpæ pœnæque peccatorum mihi factam. Opinabar ad hæc, innocentiam iſtam quemdam animæ

C ornatum eſſe: at non capiebam, quæ ſupradictis ſubjunxit Chriſtus: Sieut ego me ipſo delector, & non te; innocentiam quippe iſtam animæ tuæ ego infudi, meaque eſt; ac propterea non te, ſed me ipſum amo, me ipſo delector & gaudeo. Atque hiſce declaravit mihi copioſe, quo pacto nullius rei deſiderio aut amore, præterquam ſui ipſius teneretur, tam in cælo quam in terra: tantum ſcilicet creata diligit, quantum ſui in iis poſuit: nulla namque res extra ipſum & ſine ipſo quidquam amabile aut delectabile habet, ſeu cælum ſive terram perſcruteris. Et hoc modo me inſtructam relinquens, ne ſuperbia vanave gloria extollerer, cavit. Sed hæc materia, mi Pater, talis eſt, ut quanto plus de illa dicam, tanto plus dicendum reſtet: & poſtquam dixiſſem, quæ poſſim omnia, reſpectu illorum quæ reipſa contigerunt, nihil dixiſſe putarer. Sufficiant quæ dicta ſunt, ut manifeſte cognoſcas, quanta in pace & tranquillitate, quanta in dulcedine & dilectione, quanta in fiducia & familiaritate, ſancto ſpiritualis iſtius jubilæi tempore, viverem; deprehendens me ſæpius in colloquio divino, inter eara brachia Sponſi cæleſtis, in converſatione benigni æternique Patris, in gratia & conſolatione Spiritus ſancti.

in voluptate delectari Chriſtum, quia ab ipſo eſt.

ar O tempus gratiſſimum, ſereniſſimum, & jucundiſſimum, quomodo in tempeſtuoſum, obſcurum, & tenebroſum mihi converſum es! O pax incomprehenſibilis, *quæ ſuperaſti omnem ſenſum*, quam exitiale mihi bellum facta es! O dulcedo ineffabilis, quo pacto in amariſſimum mihi fel mutata es! O amor, [qui me mori pene cogebas], quam crudele odium poſt te relinquis! O amicitia, familiaritas e, quantam in diſcordiam & inimiciriam verſæ eſtis! O brachia dulciſſima, quomodo e loco tam ſublimi in profundam orci me cadere permiſiſtis! Hei mihi; quam gravis iſte lapſus eſt! Nihil modo miri, anima mea ærumnoſa, ſi omnia oſſa tua dirupta ſint. Modo lamentaris, modo ſuſpires, modo exclames licet: *Sedet in triſtitia domina gentium, & lacrymæ ejus in maxillis ejus, & non eſt qui conſoletur eam. Omnes noti mei obſervant ruinam fenum & dereliquerunt me deſolatum, tota die mœrore confectam. Quis ergo dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo deſolationem meam, [viduitatem meam, & infelicitatem meam]. Ebeu mihi! cecidit corona capitis mei, & exſiit aquarum deducunt oculi mei, quia non cuſtodivi immaculatum divinum amorem celſiſſi Sponſi mei.* Ploret ſuper me

E cælum & terra: ploreat ſuper me rationales creaturæ omnes: plora tu, dilectiſſime mi Pater, (ſi modo cor faxeum tibi non ſit (*ſuper filiam tuam deſolatam*; & vide, *ut dixi*, [*ſi eſt dolor ſicut dolor meus*, &] *ſi eſt dolor ſimilis dolori meo*. Hæc illa fuit, atque eſt occulta plaga, quæ jam pridem cor mihi meum diſrupit: modo illam tibi detego, modo monſtro; quia celare, quia tegere amplius nequeo: medicinam adhibe, ſi potes; ſi non potes, exhibe commiſerationem; pro levamine erit. Deſidero patientiam, deſidero tolerantiam; præ dolore deficio, [percuſſa timore gravi & amaritudine amara; ſum ſenſus expers, ignorans quid dicam faciamve: quare

& ſuo Patre ſpirituali.

F ſi quo in verbo peccem, ignoſce; hæc namque mihi ſtat ſententia:] *Quantum fuit in deliciis & gloria, tantum date ei tormentum & luctum.* Verum nunc narrationem cœptam proſequamur: dicam, ut promiſi, vitæ meæ ſpiritualis ſeriem, quomodo nempe peracta ſit, ad tempus uſque ærumnæ ac deſolationis meæ; & dicam ſumma cum veritate ac ſimplicitate, uti hactenus dixi, per gratiam Dei.

aa *Ille, qui eſt flos campi, lilium convallium, & inter lilia paſcitur*, manifeſta præſentiæ ſuæ in anima mea veſtigia volens relinquere, tribus illam vernantibus atque odoriferis liliis adornavit. Primum fuit mundi odium tam grave, ut ſi quis poteſtatem mihi dediſſet eligendi quod vellem, aut perſtare in mundo Imperatricem cum certitudine conſequendi ſalutem; aut ſecedere ad Religionem cum periculo incurrendi damnationem: vellim mihi credas, Pater [mi in Chriſto Jeſu], cum promptitudine ſumma ſpiritus elegiſſem potius Religionem, ſanctis dubia; quam mundum cum omni pompa & gloria ſua, ejuſdem ſecura: idque elegiſſem propter odium capitale, quo hunc proſequebar; neque enim mihi amplius videbatur mundus, ſed id quod erat, temporalis inferous & arrha infernalium pœnarum: atque ita eſt, ad confuſionem ejus, qui id fateri non vult.

Relinquit ea corde ejus Chriſtus tribulata,

B. 5, D. 10

ideſt mundum odio ultimum mundi,

a3 Alterum lilium fuit animi demiſſio interna, qua ſincere ex toto corde confitebar credebamque, majorem & iniquiorem peccatricem non ſuſtinere terram quam me, non aliter, quam ſumma Dei miſericordia, ſalvandam; damnandam vero, ſi juſtitiæ ejus ratio haberetur: ſicque eo me viliorem uſque reputabam, quo ille majoribus me beneficiis cumulabae. Et hæc gratia id effecit, ut ſemper omnia illius dona

humilitatem intimam,

tam-

Es AUTOGRAPHO ITALICO. *a quo felici ſtatu ſe deſciſcam lamentatur,*

e

ruinam Deo

E

& ſuo Patre ſpirituali.

F

Relinquit ea corde ejus Chriſtus tribulata,

B. 5, D. 10

ideſt mundum odio ultimum mundi,

humilitatem intimam,

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

tamquam credito commodatis tenerem, non ut data in ſortem: itaque verum eſt, veritatem eſſe amabilem, quæ me ſic inſtruxit docuitque,

24 Tertium denique lilium fuit, ardens patiendi deſiderium, ſic ut, ſi ipſe evocare me in ſuum paradiſum voluiſſet, nulla paſſam incommoda & ærumnas, venire renuiſſem: nrabam veto & precabar identidem cum ſuavi affectu, ſi tante benignitas, quantam mihi uſque exhibuerat exhibebatque re ipſa, n corde ſincero proficiſceretur, ut iſthoc mihi ſignum poneret, nimirum ut veſtirer eadem veſte, quam dilectiſſimus ejus filius indutus fuit; id eſt, ut adverſa pati in hoc mundo concederetur. Ecce autem tam liberalis eorum promiſſio mihi facta eſt, ut quater & amplius iis ad ſatietatem expleta ſim. Tum temporis contieuo in morbum incidi, hunc ipſum, quo labentibus jam annis tredecim nunquam curata fum; eumque tante cum voluptate tuli, ut credere vix poſſis; excepto duntaxat anno hoc ultimo, quo viſa mihi ſum ſuſtinendo diutius non eſſe; tametſi primum cum reſignatione plena libenter ægrotaverim: verum hæc non in me, ſed in Domino gloriatio eſt, *quoniam eò ipſe patientia mea.* Cumque, uti alter Iob, graviſſima & mortali infirmitate corporis affligeret, pſalmos canendo gratias agebam Deo ex toto corde.

ardens deſiderium patiendi.

B

25 Finitia potro ſeptem menſibus, quibus in momenta animam exhalantra videbar, e lecto ſurrexi; nc Fr. Gregorius *f*, *qui nunc triumphat glorioſus in cœlis ſi verum eſt, quod dicitur*, inſtituit me docuitque modum meditandi vitam Chriſti, inter recitandum coronam Beatæ Virginis, explendis tribus horis ſufficientem. Interea tanto abundabam ſolatio ac dulcedine, ut finem facere vixant ne vix quidem poſſem, omnibus mihi in mel & ſaccharum & manna ſuaviſſimum converſis *g*. Verum enimvero inter contemplandum Chriſti Salvatoris noſtri Tranſfigurationem, tam ſublimia cæleſtiaque mihi promiſſa ſunt, ut numquam vel nominari Tranſfigurationem audiam, quin ſuaviſſima animi voluptate tota perfundar; exſequens ita, quod præſcribit Propheta his verbis: *Guſtate & videte.* Nam ut guſtavi, tanto ipſum videndi deſiderio accenſa ſum, ut omnis oratio mea aliod non eſſet, quam languor perpetuus amantis cupientiſque intueri ſereniſſimum & glorioſiſſimum ejus vultum: ſen herbas, flores, roſas in terris aſpicerem, ad pnichritudinem Domini contemplandam ma provocabant; ſeu ſurſum oculos attollerem in cælum, ſtellis diſtinctum, tota languore deficiebam, dicens: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* O dulcis Jeſu mi, ſi tanta nitent elegantia opera manuum tuarum, quantum reſplendebit radiata facies tua? Oſtende mihi te, [oſtende mihi te, oſteode mihi te,] beniguiſſime Domine? cur me ita languere finis? Tu ſolus vita & ſpes mea, ſolus amor cordis animique mei; [cur me ceias, cur e me aſcondia faciem tuam ſanctiſſimam]? Hoc illud erat tempus, quo non fugiebam ipſum, ut pridem; ſed avide ſequebar, *in odorem unguentorum tuorum*; dicens illi: *Meliora ſunt ubera tua vino; & odor veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata; utinam oſculeris me oſculo oris tui* h!

Deſiderium videndi Chriſtum,

C

& Tranſfigurationem contemplandi,

ardentiſſimi ejus videndi deſiderio.

h

26 Cum tali deſiderio multum agitata paſſaque i eſſem, ita compotem me votorum reddidit, ut petenti glorioſam videre faciem ejus, ipſe mihi tergum obverteret. Nihilominus aliquando mecum ipſa dictitans; Hic Jeſus meus omnia mihi oblique præſtat: vere tum oblique exandita ſum & intellecta; ſed directe votorum particeps reddita: perſtiti quippe ex eo omnimode pacata & deſiderio potita, Nunc audi ſis, quo pacto ipſe pro infinita bonitate ac miſericordia ſua ſe mihi videndum exhibuerit. Orationi vacans aliquando, ex ignis percepi non dubiis, præſentem ipſum animæ adeſſe meæ; eumque iode abitum pararet, mihi dixit; Si me videre cupis, reſpice. Reſpexi: & velut homo, qui ab altero diſcedens, ei terga vertit ſuumque iter proſequitur, ab anima mea fugiebat. Ubi primom videre ipſum cœpi, aberat n me ſex amplius paſſus; ambulabatque protinus per aulam ſatis longam, In cujus extremo oſtiolum erat, quale cubiculis proprium: vidique ipſum tamdin, donec propter proceram corporis ſtaturam inclinato capite, per oſtiolum prædictum evaderet; [nec poſtea ent ipſe, aut aula, aut oſtiolum oculis meis apparuerunt uſquam: & ſic vidi tergum, non faciem ipſius.] Veſtem erat indutus eandidiſſimam, & talarem, quæ quidquid candoris hic mondus habet ſuperabat; ac limbo, aureis litteris craſſi digiti unius magnitudine adornato, terram verrebat. Litteras tamen legere nequivi, tum quia procul aberam, tum quia ipſe, licet modeſte incedens, nuſquam ſubſiſtebat. Circa lumbos erat tenuiſſimus, circumdata zona ex ſuro ſolido, duobus digitis lata. Capite colloque ſuper homines eminebat omnes: capilli videbantur inaurati ad zonam uſque promiſſi, leniter criſpi vetticem vero capitis tam accurate videre non licuit, ut reſcire poſſem, coronamne an diadema, aut citculum e roſis floribuſque contextum geſtaret. Noluit ipſe, ut hæc mihi innotescerent: eredoque tam concinno otnatu comptum ei caput fuiſſe, ut oculis illum meis uſurpare digon non ſuetim. Aurea vero copioſaque cæſaries, per latos ac bene proportionatos humeros promiſſa, candidiſſime pulcherrimaque veſte decorem augente, [tantopere ipſum commendabat, ut intuens in admirationem atque ſtuporem raperet].

tandem mirabili modo conſequitur,

E

27 Duobus iſtis & dimidio annis, quibus meliora meditans in mundo perſtiti, multis a Deo gratiis ac donis præventa ſum; quorum hic mentionem non facio, fatius eſſe judicans de multis pauca, quam de paucis multa dicere; quia id ad pacem meam expedit majorem. Scito tamen certiſſime, Pater mi in Domino, tranquilliſſimo illo tempore innotuiſſe mihi omnes, quas paſta ſum, anguſtias atque ærumnas, quemadmodum manifeſte parebit infra, quo eas prudenter ac patienter tolerarem. Sed heu me miſeram & infelicem, quæ neque unum, neque aliud reipſa complevi! quia non ſecus, quam ovis, me rexi: ideoque non poſſum non lamentati ſocordiam meam, dicens: *O vos omnes, qui tranſitis per viam divini amoris, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis dolori meo. Illa anima infelix, quæ erat ſponſa & ſecretaria ſummi Dei, & in crocels jacebat, ampleuata eſt ſiercora ſerentiſſimi diaboli.*

multoſque (ſoveor alios tuo ſiccunio.

F

28 Cum adveniret itaque pleuitudo temporis (*quia omnia tempus habent*) quo afflicta probataque ſui, aurumne an plumbum forem; probata infirmitate, probata tentationibus, minia, [carcere], rebus omnibus, *Deo auxiliante*, repeudi ſuam ipſi monetam, id eſt blanditisa contempſi, & ægritudinem minaſque cum deſiderio complexata ſum *k*. Voluit tandem Deus omnino liberare me, quemadmodnm polliciius fuerat, Ægyptiaca mundi ſervitute, & potentis manibus Pharaonis, qui duobus cum dimidio annis eor indutarum habuit, *quique proprio ore dixit, quod ſi non timerem flagella Dei, nunquam permitterem me ad Religionem ingredi.* Itaque ſpoliato Ægypto *g* theſauris, inquam, & gratiis ſpiritualibus nouſta, *ſiccis pedibus*, id eſt ſine labore vel minimo & paſſione tranſivi mare rubrum, in-

B. 6. D.ss ad multam toleraniam præparatur

& aberato denique patris offenſa.

A inflatam, dico, tumidamque muodi pompam & principatum: quæ rubra quidem apparent, hoc eſt oculos oblectant, uti rubens color ſolet; re autem vera pulchra non ſunt, quia præter fumum & ignem a ſtramine excitatum, qui cito perit, nihil habent. Cumque me inverrens poſt tergum reſpicerem, vidi ſubmerſum in ipſo mari cum toto exercita ſuo pharaonem; puta dæmonium cum omnibus laqueis ſuis, vitiis & peccatis. Et hoc modo translata ſum in deſertum ſanctæ Religionis, in ſæcrum monaſterium *l* Urbini, *te teſte, te præſente*: ubi in veritate, Pater mi in Domino, tanto repleta ſui gaudio, quando me ex mundo ejuſque laqueis evaſiſſe vidi, ut eum Maria Prophetiſſa marito potuerim dicere: *Cantemus Domino gloriose, quia honorificatus eſt, equum & aſcenſorem projecit in mare*. Et fieri quidem poſſit, ut alius quiſpiam tanta cum lubentia voluptateque mundum deſerat; quanta ego: ut vero cum majori, credere non poſſum. Nec mirare, quod in comparationem adduxerim dignitatem & figuram populi Judaici, tot Dei donis ac beneficiis eumulati: non enim occurrit, cui me potius comparem; tum propter infinita, quę a Deo accepi, beneficia; tum præcipue propter infinitam duritiem atque ingratitudinem meam.

l Urbini ingreditur monaſterium.

B

ANNOTATA.

a *In Protocollo additur*: Tunc nec recordabar, nec ſentiebam timorem, quo antea torquebar; multo minus recordabar ullius eorum quæ ante feci.

b *Ibidem*. Pene diaetam, furorem.

c *Item* Quando etam Urbini.

d In quodam libro.

e Quæ cogitari non potes nec explicari, propter tui magnitudinem.

f *Ibidem* Fr. Gregorius.

g *Additur ibidem* Et quidquid cogitabam non ſe offerebat valut præteritum, ſed tamquam ſi corporaliter præſens intereſſem omnibus verbis & obſequiis glorioſæ Virginis & pueri Jeſu, quos mihi videbar comitari in ſuis laborioſis itineribus.

h *Item hæc quoque Latinis verbis ſubjunguntur*: Oſtende mihi te ipſum: nam dum expecto te, Domine, ſufficit mihi.

C i *Ibidem additur*, Totis ſex menſibus.

k *Rem explicans Paſcuccius dicit, patrem Beatæ, per mortem Nicolai, nepotis ex fratre majori, factum totius Domus Varanæ caput ac dominum, item Venetarum coplarum ducem, nec aliud quam incrementa ſtatus ſui ſpectantem, modis omnibus filiam cogere voluiſſe ad nuptias, quibus vos ſuas augeret potenti affinitate aliqua.*

l *De monaſterio S. Clarę Urbini ita ſcribit Paſcuccius*: Electum hoc monaſterium fuit, quia ibi aliquanto tempore ante Monacham induerat Baptiſta Malateſta, uxor quondam Guidonis de Monte-feltrio, poſtea nuncupata Soror Hieronyma, doctrinæ nomine iſtius ſæculi ſcriptoribus celebratiſſima: & ibidem etiam viaerat Eliſabetha, quondam uxor Petri-Gentilis Varani, quæ poſt mariti cædem apud Recinetenſes patratam, Fulginii facta religioſa, atque apud Nicolaum Papam V in ſuſpicionem adducta, quod prætextu vitæ monaſticæ Fulginii ducendæ intenderet urbem reducere ad dominatum Trinciorum, conſanguineorum ſui quondam mariti; ideoque juſſa emigrare; interventu quorumdam Principum Italorum obtinuerat monaſterium Montis-Luci, cum viginti & una Religioſis eam Fulginio ſecutis: ſeptennio autem ibi exacto mandante Callixto III, ad preces Ducis Urbinatis tranſierat Urbinum, ibique monaſterium prædictum erexerat a fundamentis, magnaque cum probitate gubernarat. Tunc autem ibi vivebant Franciſca Varana, ipſius Eliſabethæ filia, cognata item Euphraſia Chiavelli de Fabriano, Emerentiana Colomna, Clara Cappelli, Bernardina Baglioni, aliæque nobiliſſimæ Virgines. *Jacobillus iis additum Camillam ſcribit anno 1481, 24 Novembris, quod ex Urbinatis monaſterii regiſtro habuiſſe putat.*

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

CAPUT IV.

Tirocinio Urbini peracto, profeſſa Baptiſta Camerinum tranſmigrat: utrobique divina quædam patitur, hic etiam S. Claram ſtruitur.

a8 ET hactenus quidem de vita mea ſpirituali in ſæculo ducta, ubi per intercceſſionem & merita glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, id a me rogaræ, perſenſi ſcintillam ueicam amoris divini. Et vere unica erat ſolummodo, collata ad ignem illum amoris eſſentialem, in æternum æſtuantem; [attamen quæ tantum ac taliter exarſit, ut ſina meo ſue poſitate aut capere plus nec poſſem nec vellem, & ſæpius ſæpiuſque exclamarem: Nihil amplius, Domine, nihil amplius.] Nunc porro proſequar, quæ ſaern S. Franciſci habitu veſtitę aeciderunt. *Sicut in materiali deſerto inveniur cantus avium, florum pulchritudo, ſecreta cubilia animalium, ut dicit Ubertinus; ſic in ſacro monaſterio Urbinenſi inveni ſuaviſſimum cantum devotarum orationum, bonorum pulchritudinem exemplorum, ſecreta cubilia divinarum gratiarum & cæleſtium donorum*. Motaque a Spiritu ſancto & provocata, exarſi deſiderio vehementi penetraodi *ad interiora deſerti*, id eſt, ad ſacratiſſimas intimi cordis Jeſu mei ſuaviſſimi pœnas. Tune temporis *ex corde* ountium remiſi omni cæleſtis manna dulcedini; non quod id faſtidirem, uti electus ille & ingratus patrer Judaicus populus; ſed quod præ ſancta humilitate indignam eo me putarem, verebarque ne id dabito meo potius quam capitali acceaſeretur. Precabar autem ex corde puro ſinaeroque Deum, ut amariſſimis & venenatis ſanctiſſimæ ae myrrhatæ Paſſionis ſuæ cibis me nutriret, ſatiaret ae impleret; illos namque ſolos deſiderabat ſitiebatque anima mea, illos ſolos concupiſcebat ardebatque; ae poterat eum dilecta Sponſa in Canticis dicere: *Faſciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur*.

Habitum induta, D. 28

E

eumulat omni ſpirituali gaudio

a9 Tunc conſtituí, quidquid orationi temporis impendebatur, ad Paſſionis Chriſti meditationem transferre; nolenſque ad aliud cogitationem adjicere, cum totius mentis vigore & impetu in mare amariſſimum pœnarum, quibus cor Jeſu Chriſti abundavit, ſolvi, cupida eiſdem immergere me ſi poſſem. Nec mirum videri debet, quod me cupido inceſſit ingrediendi cor tuum, dulciſſime Jeſu: quoniam iſtic jam pridem nomen meum aureis *a* deſcriptum notis monſtraveras. [O quam belle apparebant in rubenti corde tuo litteræ aureæ, capitales, antiquæ, iſthæc exprimentes:] *Ego te diligo, Camilla! b* Et hæc ideo exhibuiſti mihi, bone Jeſu, quia, plutimum ſtupebam, quod te tanto me amore proſequereris, quodque eaeuſando te diceres, aliter facere non poſſe, quia in corde me ſcriptam gerebas: & ſublato in altum brachio tuo glorioſo, legere me ſuprarecitatas voces jubebas. O anima mea, cur non conforteris aliquantolum, memor tanti boni amoriſque erga te dilectiſſimi Jeſu sui? At inquies, ſcio, Non poſſum; quoniam illorum memoris tantum abeſt ut me corroboret, ut pro fagittis acutiſſimis ſit, quæ mihi trajeiont cor; atque adeo ſatiari nequeo lamentando: *O vos omnes, qui tranſitis per viam divini amoris, attendite & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.*

F

volens intrare in cor paſſionis Jeſu;

a

b

in quo ſe alium ſcriptum legerat,

30 Nunc

EX AUTOGRAPHO ITALICO.

30 Nunc vero ut ad inſtitutum tegrediamur; cum tali deſiderio in oratione ac meditatione perſeverans duobus illis annis, quibus antequam Camerinum redirem Urbini ſubſtiti, per admirabilem Spiritus ſancti gratiam introducta fui in ſacerrimam thalamam myrrhati cordis Jeſu Chriſti, veri ſolique matis amariſſimi, omni tam angelico quam humano intellectui innavigabilis; in eoque mari ſæpe ſæpius ſubmerſa fuiſſem, ſi potens Dei manus me non juviſſet. Nam multo ægrius ferre poteram aſperitatem dolorum meorum, quam amoris ipſius dulcedinem; dicens: Non amplius, non amplius; Domine Jeſu Chriſte, non poſſum amplius; ſubruergor, quia mare hoc termino & fundo caret. Tum mihi Deus, non paradiſus apparebat, uti primum; ſed crudelis infernus: & vere [ex ſancta ſimplicitate] frequenter ipſum non alio appellabam nomine quam Inferni, quia aliud convenire ipſi non putabam. Sed in præſentia hac de re nihil dico amplius; dicetur alibi: illud tamen non prætermiſero; quod tametſi mihi fuerint participatæ tantæ ipſius mentales pœnæ, quantas tolerare æque capere [per Spiritus ſancti donum] anima mea potuit; nihilominus reſpectu ipſarum, quæ fuerunt, intellexi meas taliter ſe habere, qualiter granulum arenæ, & ſiquid illo minutius cogitari poteſt, reſpecta cæli & terræ univerſæ.

31 Tempore *c* illo, quo Urbini in ſacro monaſterio vixi, anima mea, ſole divinæ juſtitiæ cœleſtem influxum ſumm communicante, mirabilem in modum florebat diverſis floribus gratiſque Deo deſiderii, ut vere poſſet dicere: *Flores apparuerunt in terra noſtra*: omnibus tamen germinabat lætius florebatque vernans illud lilium, quod jam inde a principio converſionis meæ plantatum fuit in [ſtetili] animæ meæ terra; deſiderium, inquam, illud inflammarum patiendi adverſa. Illud præ ceteris omnibus ſacerrimo iſto tempore a regia manu veri Aſſueri Chriſti Jeſu benedicti fuit cultum, & aqua pœnarum ejus mentalium irrigatum, largeque perfuſum, ut quamvis ſæpiſſime prope abfuerim a morte, tamen orarem frequenter Deum hoc modo: O Domine mi, quando me conduces in paſcua iſta pinguia hortoſque pœnarum amœnos, ubi electæ & dilectæ oves tuæ pinguſcunt? O Domine mi, multum differs, quæ promiſiſti, conſetra! age, brevi, ſubito: Domine mi, patientia ulterior me deficit: propter multa peccata mea non te pœniteat promiſſa ſolvere; non me priva, Domine, tanto bono.

32 Poſt hæc ſecuta eſt profeſſionis meæ calamitas, turbans & concutiens univerſam Religionem *d* [hoc eſt Fratres & Sorores, & ſæculares etiam Dominos; quæ quem eventum habuerit ſcribere certa de cauſa omitto: ſed nolo aliud cogitetur, quam quod ſcribere nolui.] Illud tacere non volo. Nimirum turbatam quidem ratione Profeſſionis meæ terram; in cœlis vero gaudentibus Angelis diem feſtum ſummæ cum lætitia celebratum eſſe; idque pro certiſſimo tene, [dilectiſſime] mi [in Chriſto Jeſu] Pater: neque enim ex relatione hoc aſſero, ſed ex clara notitia; atque utinam tam certo peccatores omnes conſequereatur cœlum, quam illud eſt verum! Nec tamen in animum induco credere, ita cœlum geſtiiſſe mea cauſa; ſed potius hujuſce monaſterii gratia, multum deinceps utilitatis percepturi, tum propter profeſſionem meam, tum propter glorioſam & angelicam prædam, quæ mundo erepta, in eodem ſacro loco morari debebat. Atque adeo æquum fuit, ut dæmonium in rectis ſeminaret turbarum zizania, quo in cœlis Angeli exultarent. Hæc notata velim, ſcilicet quod illo tribulationis meæ anno electus ſis Vicarius *e*. quod munus diu ante non gaſſeras, neque poſtea obiiſti amplius; ita volente Deo, ut, quemadmodum per bonitatem ejus & gratiam fueras cauſa & principium ſalutis meæ, ſic ad medium & finem quoque allaborares: ad medium, inquam, ubi deſolatione & ægritudine animi affecta ſum; ad finem vero eorum, quæ a Septembri in hoc uſque tempus & egi & ago. [Et vero conveniebat te præ cetetis tam eſſe Vicarium, ut qui tanti boni cauſa fueras, particeps quoque fores tantarum moleſtiarum turbarumque, quantæ per Provineiam univerſam Fratres Sororeſque jacet, & inter ſæculares tum inferioris tum primæ notæ, exſtiterunt. Hinc certo ac evidenter ſcio, quod uti a moleſtiis non abſuiſti, ita Deus tibi volait partem cedere bonorum omnium, quæ fiunt faciendaque ſunt in ſacro monaſterio hoc. Et vero licet impenſe egeris, ut tui Vicariatus tempore non acciperetur locus, volente Deo deinde ſententiam mutaſti:] & fuit ſimiliter neceſſarium, at tu fores is, & non alius, qui auctoritate tua & præſentia nos hic includeres, ac principium ſacro huic monaſterio dares. [O! fuge licet Camerinum, fuge ut liber; id conſtat, nulla in orbis parte tantum fructus bonique a te factum, quantum Camerini. Hinc diabolus, nequaquam ignarus, quantopere ipſi iſtic obfueris, facit ut locum illum oderis fugiaſque. Et hæc pauca cum filiali fiducia dixi.]

33 Poſteaquam ego per obedientiam Reverentiæ veſtræ, ex auctoritate Apoſtolica tibi conceſſa, una eum aliis venerandis Matribus in iſtud monaſterium *f* tranſlata ſum; non ignara, imo optime conſcia divinæ Majeſtati placare, ut hoc teverterer; aliud a Deo ſignum pro certitudine & conſolatione mea obtinui, magis nobile ac manifeſtum, nempe hoc. Secunda ab ingreſſu noſtro in hoc monaſterium Veneris die *g* Soror Conſtantia, tibi probe nota, ad ſocum nebat ſotte, ibidem ſuente me; cum illa canere hymnum, cujus hoc exordium: *Anima benedette dall' alto Creatore* &c. & ego canenti reſpondere atque alternis inter nos proſequi, donec ad illa perventum eſt verba, *Riſguarda quelle mani, riſguarda quelli pieds, riſguarda quel coſtato*. Tum vero non potui amplius: præ cordis anguſtia me temiſi in ſinum Sororis, larus meum elaudentis, opinantiſque non eſſe aliud, quam ſolitum alias ſæpius accidere mihi malum corporale, cum vere tum eſſet ſpirituale: anima quippe mea in illud myſterium afflictæ matris, mortuum filium ſuum materno amplexu ſtringentis, rapta fuit. Percipiebam præſena ſonoras, raucas, flebileſque ipſius ſanctiſſimæ Mattis voces; audiebam amatiſſimam mœſtiſſimamque diſcipulam Magdalenam, clara voce exclamantem, Magiſter mi! Verberabat aures meas dilecti diſcipuli Joannis amarus planctus; ſtridulo ſubmiſſoque ſono dicentis; Pater mi, frater & magiſter mi: ac pari modo reliquæ dilectæ Matris lamentabantur. Tenuit ſtatus ille mens ad horam uſque primam noctis & amplius, inchoatus paulo ante Completorium; ac tenuiſſet nocte tota, niſi ipſa mihi vim intuliſſem, quo animum revocaram, ac Sororibus levarem doloris ſenſum. Nam quamdiu ita affecta fui, aliquando audiebam Sorores clariſſime, aliquando minus clare; cum vero intendebantut voces glorioſæ Virginis Mariæ, nihil prorſus percipiebam mundi hujus, quaſi exulante a corpore anima; & ſubinde lacrymæ prorumpebant ex oculis, quando ſentiebam, quæ circa me fiebant dicebantque. Reverſa denique in memet ipſa, tam fatigatam afflictamque comperi, tam facie mutatum tranſfiguratumque corpus, ut quindecim diebus ſubſecutis e ſepulchro prodiiſſe videretur.

34 Porro priuſquam id accideret, aut exigus aut nulla

Et ipſa per deſiderium patiendi bene ad id parata.

Capit ergo ſub tem us Profeſſionis ſuæ tribulati.

propter turbat'onem ſua cauſa mo-tus,

cum is cui ſcribit eſſet Vicarius,

a quo recepti Camerini lo-cati,

B. 8. *& ipſa ejus in-cluſa fuit.*

Rapta in extaſim,

intereſt myſterio depoſitionis Chriſti de Cruce;

eaque intelligit ſuam ani. gratiorem Deo placuiſſe.

A nulla mihi memoria erat myſterii illius, ſcilicet Virginis Mariæ, cadaver dilectiſſimi filii ſui brachiis conſtrictum tenentis; ſed tota mens tendebat vel in cruci affixum, vel in orantem in horto Dominum; & hoc inter omnia myſteria primas tenebat. Verum ab illo tempore ſemper iſti myſterio devotiſſima ſui, relinquenti in me hoc verum ſui ſignum, ut duobus amplius annis ſcalas, malleos, clavos, forcipes intueri non poſſem; licet raptus mei tempore, quod quidem memini, iſtiuſmodi inſtrumenta non viderim. Et hoc illud eſt ſignum, quod dico, mihi datum fuiſſe, ut cognoſcerem, placuiſſe Deo reditum meum in locum hunc, atque ideo, *O vos omnes, qui tranſitis per viam divini amoris, attendite & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.*[a] Quemadmodum dicit Apoſtolus, quod Populus Hebræus baptizatus fuit in aqua & igne: ſic anima mea baptizari primum voluit aqua lacrymarum contritionis ac devotionis, deinde divino & ſeraphico igne. Nunc intelliges, quo pacto Deus illam igne voluerit baptizare & purgare a culpis [tribulationis tempore contractis], ut, quæ gratia divinæ Majeſtatis eſt,] novis ipſam donorum beneficiis deinde cumularet.

B. 9. i

D. 13. k

B 35 Expiravarat annus tribulationis meæ, quo amaris doloribus afflicta fui, Deo ita diſponente, propter meum copioſius meritum & coronam (neque enim propter aliud delectum, ut noſti, id evenit, quam quod initium darì huic monaſterio vellem ſub titulo & Regula pauperum Sororum S. Claræ; quemadmodum per Dei gratiam in præſentia obtinet; cum Paſtor & Vicarius noſter electus fuit anima illa gloriosa, anima illa ſancta, verequc beata, propter miracula, quæ tum in vita patravit, tum patrat poſt mortem; Frater, inquam, Petrus *k* de Molianos qui ad monaſterium noſtrum accedens aliquando, poſt multa alia mihi dixit, præſentibus frequenter Sororibus: Tunc es Soror Baptiſta Varana? Para tu, Filia, ad Confeſſionem, quia exeipere eam prius volo, quam viæ ma diſceſſurus commictam. Cui ego continuo: Nihil mihi opus eſt, Pater, Confeſſione. Et ille: Filia, ita mihi inſpiratum eſt; ac propterea velim delicta expiet, gnarus, ita ex re tua eſſe. Ego autem reposui; Non eſſe. Tum ille rurſus: Dimitte Sorores, & gradum huc admova: quis ſit oportuerit, ex inſpiratione cognovi. / Cumque ego nollem: interrogavit: Cur Confeſſionem ſubterfugis? Et reſpondi, Quoniam nihil illa opus. Quæ reſponſio cum non parum ei diſplicere viſa eſſet, dixit ſibilando: Apage cum tali reſponſo; fac melius rem conſideres. O mi Pater! admodum benignus eras erga hanc inhumanam.

a Petro Molianò Vicario juſſa generaliter confiteri

k

ad primum excitat.

l

C 36 Interjecta deinde a diſceſſu ejus dia una, totum cor meum rodi cœpit, atque ipſa mihi exprobrare inhumanitatem meam, dicens: Valde contumelioſe tu reſpondiſti Patri Vicario; vere apud ipſum confeſtim per Confeſſionem deponeres, ubi rediſſet: Idque ei ſcripſi, rogans, ut obſtinationis meæ mihi gratiam faceret. & paucis diebus adeo deſiderium illud confitendi crevit, ut copioſo lumine detegente multa, quæ ex neglectu conſcientiæ numquam Confeſſione abloveram, locum requiei nullum reperirem; ideoqua non poteram non per litteras inſtare, ut reditum accelararet. At ille, ut medicus expertus, nechebat moras, quo excitaret in me deſiderium vehementius, uti poſtea mihi teſtatus eſt. Morte autem iſte tenebatur a Capitulo ad uſque feſtam locem ſacrorum Stigmatum a S. Franciſci Patris noſtri donante interim divina gratia tantum mihi dolorem peccatorum (ad deplorandum amaris lacrymis tum remiſſa, quam nondum remiſſa) ortum ex eo, quod infinitam Dei bonitatem offendiſſem, & conjunctum cum tanto mei odio, ut ex toto corde

deinde novo lumine inſtructa,

m

a

facit magne cum fructu.

deſiderarem Patri Vicario poſt Confeſſionem ſumme abominabilis ac deteſtabilis eſſe. Verumenimvero cupienti mihi, ut ille me deteſtaretur, permiſit Deus fore ut inde amorem conciperet majorem. Et vero expiatis ad pedes illius per Confeſſionem generalem peccatis, cum multa divina illuſtratione atque odio mei, tantam conſolationem ec voluptatem cepit, ut exinde ſancto me amore proſequeretur tenerius, quam ullam aliam in hoc mundo filiam ſpiritualem. [Atque hæc certo ſcio,] Ego vero poſt Confeſſionem majori etiam, quam ipſe, ſolatio gaudioque perfuſa, tranquillo deinceps animo ſemper fui.

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

D. 14. Poſta ei viſcendam ſe ſiſtit,

37 Paucis diebus interjectis, videndam ſe mihi exhibuit, non modo orationis tempore, ſed fere omni etiam alio, Sorori quædam Ordinis noſtri, cooperta caput velo nigro, quaſi una e nobis, formoſiſſima plane; eamque tam clare conſpexi, ut numquam oculis corporeis viderim rem ullam clarius lucentiuſque, ſuavitatem conciliante liquidiorem oculo quo videbatur animæ, quam corporeus aſpectus poſſet. Ipſa autem ſingularem mihi comitatem atque amorem vultu lætiſſimo ac renidente exhibebat: unde plurimum ego voluptatis capiens, ad tale ſpectaculum hæſi, præ ſtupore ac admiratione a ſenſibus fere aliena; nec poteram imaginari, quæ foret: & hæc ipſa de cauſa videbatur illa ſibi plaudere ac lætari, & quaſi dicere; Non me cognoſcis? Quotieſcumque animum meum ſubibas, ſubito ex inſtinctu particulari curvabam genua coram ipſa, quantumvis ad menſam, ad locum, ad oratorium ſedarem; & illi pro benignitate ſua ſubleuare me ſolenti humo, neutiquam aſſentiebar, exiſtimans venerationis cauſa convenire, me genu flexam adeſſe. Oculi ejus præ pulchritudine, ut tota pulcherrima erat, radios vibrare videbantur; exultabat, lætabaturque mecum, neſciente qua de cauſa vel propter quam, tota gratioſa, tota benigna. Et hæc ſæpius ſæpiuſque contingentia durabant diutius, quindecim puta, ut quid certi dicam, diebus. Etatem habere dixiſſes quadraginta annorum: cumque poſt hæc diſparuiſſet, numquam deinceps, ubi non aperti oculis meis viſa eſt.

E

gloriosa quadam & amabilis Soror:

38 Interea ego ne per umbram quidem unquam ſuſpicata ſum, illam eſſe S. Claram, Matrem noſtram gloriosam & vexilliferam, quis numquam mihi inceſſit cupido videndi illam in hoc mundo, ſed ſolum in altero. [Verum audi, Pater mi, quid cogitaret hæc filia, an ovis tua dicam? Semper obſtitit quo minus aliunde adducta Soror quæpiam recipereturhic; idque ex zelo bono:] credebam ergo illam eſſe ejuſmodi, & volente Deo collocandam hic, ac propterea monſtratam mihi, ut ei non contraria, ſed propitia & benigna forem; & dicebam in corde meo: Ecqua aut deſidioſa aut minus contenta vivet, quando iſta in monaſterium noſtrum receptaerit? Solo oculorum aetu nos conſolabitur. Denique ubi omnino e mente mea evanuit, tanto amore ad devotione erga gloriosam Matrem noſtram S. Claram continenter inflammata fui, ut dubitandi locus non relinquatur, quin ipſa fuerim & ſi unquam, per ſanguinis Chriſti merita paradiſum conſequar, ipſam inter mille millia cognoſcam, amplectar, & dicam: Mater mea ſuaviſſima, tu illa fuiſti, quæ in mundo me viſitaſti. Heu me! quæ fui, & quæ ſum! atque ideo, *O vos omnes, qui tranſitis per viam divini amoris, attendite & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus!*

F

dum intelligit S. Claram fuiſſe,

ANNOTATA.

a *Protocollon Camerin.* Aureis & antiquis.

h *Ibidem* Ego diligo Camillam: *hoc enim nomen*

Beata

A *Beatæ in baptiſmo poſitum erat, ſed in Religione mutatum.*

c *Ibidem*, Dunbus illis annis.

d *Paſcuccius cauſam faiſſe exiſtimat, quod pater voluerit filiam e monaſterio extractam nuptui collocare, ſicut reipſa factum eſt cognatæ Genevræ filiæ Rodulphi Varani & viduæ Matii Columnenſis, cum Beata illuc ingreſſa. Potius dixerim voluiſſe patrem, auctoritate Pontificia ſubnixum, ac filia ſua ad aliquod Camerinenſe cœnobium, laudabili licet inſtituti, & alterius forſan Ordinis, traducturum; idque ea poſt ſecuta intelligere mihi videor. Non enim prius acquieviſſe, quam filiam Camerini videret in condito ad hoc (non enim volebat ipſa dimittere dilectam ſibi paupertatem) novo veteris obſervantiæ monaſterio. Cum autem infra num. 35 dicat, iſtius ſuæ tribulationis annum ſibi primum expiraſſe, quando anno 1484 jam Camerini conſtituta, in pacifica erat poſſeſſione inſtitutæ iſtic obſervantiæ; videtur ea tribulatio cœpiſſe in Januario vel Februario anni 1483; ut autem cœpiſſe dicatur ante Profeſſionem, oportet hanc fuiſſe dilatam ad 11 aut plures menſes a ſuſcepto habita.*

e B. Petrum Molinenſem *hic intelligit Paſcuccius,*
B *aliique; ſed errant, ut ſupra diximus: expectamus igitur ut hujus temporis Vicarium aliunde nos doceat aliquis, in monumentis Provinciæ verſatior.*

f *Jacobillus tom. 3 in Supplemento ad 7 Aprilis ſcribit, anno 1484 die 4 Januarii inductas illuc Sanctimoniales, ubi antea Tertiarias fuiſſe ait Gonzaga, quarum aliquæ ibidem manſerint ſuſceptæ Regulæ, aliis alibi proſpectum fuerit. Paſcuccius* monaſtatium Belmanerinorum *appellat, ſub Congregatione Olivetana, cujus reliquiæ inde ad extremitatem Burgi tranſlatæ ſint. Waddingus ad annum 1483 ſic ſcribit:* Julius Cæſar de Varano, civeſque Camerinenſes, hoc anno 6 Kalend. Septembris rogarunt Pontificem, ut ſuppreſſo Ordine S. Benedicti in vaſto & pene diruto monaſterio S. Conſtantiæ, in quo tantum una Monialis decrepita permanſerat; liceret ex pretio & ruderibus ejuſdem aliud monaſterium Ordinis S. Claræ, juxta primæva inſtituta ejuſdem Ordinis, ſub invocatione S. Mariæ novæ, & regimine Fratrum Minorum de obſervantia, alio commodiori & honeſtiori loco conſtruere. Annuit Pontifex, ea lege, ne S. Conſtantiæ eccleſia profanaretur, ſed in ea quandoque Miſſæ celebrarentur, & decrepitæ Moniali de opportuna ſuſtentatione provideretur. *Hinc illæ Reliquiæ* S.
C Conſtantiæ Virg. ac Martyris, *quas ibi habent alii Gonzaga. Univerſim autem olim fuiſſe primum ibi incluſas, ait in Supplemento Jacobillus.*

g *Ergo 16 Januarii, nam anno 1484 Biſſextili literis Dominicalibus* DC, *4 Januarii, quo ingreſſas diximus, erat Dominica. Ms. Camerin.* Prima, imo ſecunda, (ſi recte memini) die Veneris.

h *Hymnum integrum Paſcuccius recitat pag. 96.*

i *Protocollon:* Duplicem modum baptiſmi ſcriptura allegat, aquæ ſcilicet & ignis. Matthæi 3.

k B. Petrus Molinenſis *refertur ab Arturo in Martyrol. Franciſcano ad 25 Julii, & merito; teſtatur enim de eo Jacobillus tom. 2 ad dictum diem, quod corpus anno poſt mortem duodecimo repertum integrum, tranſlatumque ad novum conventum intra civitatem, requieſcat ſub altari majori. Obiit autem in feſto S. Jacobi, dum in choro* Te Deum *cantaretur. In ejus morte ad annum 1289 collocanda erant omnes: & errorem agnovit ac retractavit Waddingus tomo ultimo, inventa epiſtola in qua dicit Beata, ſe* multa ex iis quæ prius ſcripſerat & Urbini inchoaverat, tranſcripſiſſe die ultimo Januarii anni 1491, ſex menſibus ab obitu Molinenſis decurſis: *obierat ergo anno 1490. Miraculorum porro ejus aliqua refert Waddingus ad an. 1289 num. 34.*

l *Protocollon:* Et ideo rurſum dico, Volo audire Confeſſionem tuam. Scio quod non egeas.

m *Ibidem*. Enimvero plane aſina ſui & ruſtica, D
quæ ſic P. Vicario reſpondi.

n Feſtum Stigmatum S. Franciſci *recolitur 17 Septembris*,

CAPUT V.

Alii divini erga Baptiſtam favores, eoſque ſecuta probatio & tribulatio.

39 *Mirabilia teſtimonia tua, Domine, & animæ* B. 10.
quarenti te credibilia nimis [Sub firmamento D. 15.
cæli elariora & veriora teſtimonia non ſunt quam, *A duobus Angelis in ſpiritu levata ad pedes Crucifixi,*
Dei; & tibi, Pater Reverende, qui ipſum in veritate quæris, ſunt *credibilia nimis*. Propterea non celabo, Domine, laudes tuas Patrem meum devotum;] ſed narrabo illas, ad magnificentiam tuam & confuſionem meam; [non tamen incredulis & inſenſatis; ſed tibi, Pater mi; quia ſcin, quod qui probat credit.] Vos autem, Angelici ſpiritus, quorum nonnulla mihi memoranda veniunt, ſupplex oro, ut aſſitis mihi; quo veraciter lo lucem proferam comitatem ac benevolentiam veſtram, ingratæ animæ meæ exhibitam. Pauci erant dies elapſi, a quo ſancta Mater Clara ſeſe animæ meæ viſui ſubduxerat; eum apparuerunt Angeli duo, candidiſſima induti veſtimenta (qualia jam pridem geſtare Chriſtum Dominum videram) & alis inarratis decori: quorum alter animam meam e dextera, altet e ſiniſtra pre- E
henſam ſuſtulerunt in ſublime, poſuerunteque ad cruci affixos filii Dei incarnati pedes; eoque poſito *duoſque ibi menſes detento,*
menſibus plus duobus continuis tenuerunt; ego interim ambulare, loqui, & agere quidquid vellem, mihi videbar ſine anima, iſtic fixa, ubi ab Angelis, numquam inde recedentibus, tenebatur. Nequetamen meminî, me unquam antea deſiderium ſentire ſtandi ſemper ad pedes Chriſti. Elapſo hoc tempore reſtituerunt animam corpori ſuo, tanto exinde amore ac devotione erga Seraphinos mihi remanente, ut aliud loqui nollem, quam de ipſis; ardenti ſemper poſtulaos affectu & oratione, ut unus illorum ad me, uti quondam ad Iſaiam Prophetam, advolaret.

40 Cumque ſæpius per dies plurimos precata, votorum compos non fierem; converti aliquando F
orationem tempore matutino ante Primam ad dul- *petit ad ſe unum e Seraphinis mitti;*
cem Dei Matrem, & cum ſancta quadam impatientia dixi: O dulciſſima Mater, o benigniſſima Regina, ſcin Impetratricem te eſſe Angelorum, cunctoque tibi ut dominæ ſuæ obſequi; oro te, ſuaviſſima Domina mea, mandes alicui Seraphino, ad me ut advolet, quemadmodum advolavit ad *a* Propheram Iſaiam: tu noſti, Mater mea ſanctiſſima, quantopere id deſidero. Et illa, non paſſa in longum protrahi orationem meam, ſubito promiſit ultro, miſſuram ſe quod petebatur: unde plurimum læta toto corde exultabam. Poſt dies aliquot noctu, abſoluto Matutino, oracioni me dedi, & lubido ſubiit meditandi attentius magnitudinem amoris divini erga creaturas. Erat ille orandi modus parum mihi uſitatus, *& ejus Dei amore erga creaturas,*
ſed permittebam ſequi mentem, quo trahebatur a Deo; ac principium cogitationum fuit de rebus infimis & abjectis, ſed mox modo ineffabili tranſlata fum ad ſublimia divinaque, [& ingreſſa ſum mare tam altum ac profundum, ut bis terve optarem viam relegere, ſi potuiſſem]. Neque illud ratiocinium aut viſio fuit, ſed lumen quoddam, verbis omnino inexplicabile *b*. [Dicam tamen ad conſolationem tuam nonnulla, videlicet tria, nam reliqua dici non poſſunt, ſed per ſolam Dei gratiam conſiderari. Primum eſt, quod contemplantes, qualia quantaque ſint benigniſſimi & clementiſſimi Dei præ- b
ſtira

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

Ac ſtita nobis ex amore noſtri beneficia, comperiemus, duorum nos debitores manere, quæ ſolvendo numquam erimus: amoris ſcilicet, quo prius ipſe nos, quam nos ipſum, dilexit; & paſſionis, quam pro nobis viliſſimis vermiculis, plenis fœtore & graveolentia, ſubivit: & hæc duo debitum ſunt inſolubile. Secundum erat, quod omnis noſter in Deum amor ſit quaſi odium peſſimum, omnis laus quaſi maledictio, omnis gratiarum actio quaſi blaſphemia; ſi conſideretur quam ſublimi in gradu illa debeantur tanto Deo. Tertium denique, quod vidi perſpicue ac manifeſtiſſima, eſt, quod gloriosa Dei Mater, una cum omni angaliaa humanaque natura, non ſufficiat ad gratias divinæ bonitati perſolvendas, pro creatione unius viliſſimi floſculi terræ hujus, utilitatis noſtræ cauſa producti, propter infinitam Creatoris excellentiam & magnitudinem, noſtramque viliratem & abjectionem.

ex quo intellexit tot quot sit, &c.

41 Nunc vero, Pater mi, velim cogites, in quanta me abyſſo deprehenderim, conſiderans tanta ejus collata mihi beneficia, non eſſe aliud quam flores & herbas. Tum ſcilicet vere deſperavi de me ipſa, deque omni opere meo bono: tum rapudiavi ex toto corde omnes delicias ſpirituales, quo minus debitum debito & ingratitudinem ingratitudini addorem; ſic ut, ſi Chriſtus apparuiſſet mihi, alauſſiſſam oculos, quo minus viderem. Tum prono in terra capite poſtulabam a Deo gratiam, ut me continenter ad finem uſque vitæ ſine intermiſſione poneret ad pedes clementiſſimos crucifixi filii ejus; utque omne tempus, quod illic peragerem, imputaretur mihi, quaſi blaſphemando Deum & fornicando tranſactum (certa quippe eram, quod & illud & omne aliud malum perpetraſſem, ſi miſericordi manu ſua non me tenuiſſet) denique ut poſt mortem me mitteret, quo ei ad honorem ſuum majorem collibitum eſſet, etiam in infarno, aommoraturam libentiſſime, quia ſola ejus voluntas, in me & per me adimplenda, in votis mihi erat; illa mihi erat pro beatitudine, illa pro mercede, illa pro gloria.] Vidit tam immenſum nulliſque terminis circumſcriptum, quo Deus creatutas complectitur, amorem, ut in me reverſa non poſſem non exclamare: O ſtultitia, o ſtultitia! neque enim illum vocabulum ioveniri poſſe putabam magis conveniens amori tanto. Tum conaaſſi mihi fuere gratioſiſſimi illi pedes, quorum poſſeſſione annis quinque gaviſa ſum cum continua illorum memoria & pace tanta, quantam ſi dicerem, incredibilia loqui putarer. Nunc pedibus iſtis orba, nunc veſte tam divite ſpoliata, nunc theſauro cordis mei tam opulento privata ſum. O pedes, o ſola & unica ſpes animæ meæ, qui fieri poteſt, ut vivam ego ſine vobis, qui eratis vita, cor & theſaurus animæ meæ? O Jeſu mi, ſaltem unius horæ ſpatio illos concede mihi, [& detrudas me ad inferos licet, lubens eos ſic adibo]. Tantam lacrymarum copiam, ſcio, funderem, tantum amplecterer atque oſculares vulnera illa ſanctiſſima, ut mihi cor ereparet, ſicque miſerum hoc fœtenſque corpus deſtrueretur. O pedes facertimi, veſtri amore mihi volupe eſt omnium pedes videre, tractare, oſculari, amplecti! O pedes dulciſſimi, quantam in amaritudinem mihi verſa ſuot coovivia, ſuper vobis mihi aelebrata, [qualia fuere plauctus devoti, amore ac pietate referti!] O pedes amabiles, nunquam credideram, iſthunc locum mihi interdicendum auferendumque, ubi adulteræ & meretrices repererunt aſylum! Heu me, & milliies millieſque heu me! quanto calamitoſior & infelicior ſum ego omnibus aliis peccatricibus! [O pedes clementiſſimi,

Prosatores fili labes Christi pedes quinquanto

oscula sibi pedes subtractos plangit.

niſi parcerem tædio illius, cui hæc ſcribuntur, totum hunc quantum quantum e Veneris diem iſtiuſmodi ſuſpiriis planctibuſque darem!] Neque iſthæc miteris, mi Pater; quia ſicuti aurum reliqua metalla omnia ſplendore ſuperat, ſic dolor hic reliquis omnibus cruciatibus pœnoſior mihi eſt; credo, quia diutius hac gratia aliis fruita ſum. *Et ideo versa est in luctum cithara fiduciæ meæ.* Amœniſſimi ac ſuaviſſimi pedes iſti aberrare me a propoſito fecerunt; ſed eum gratia Dei proſequar modo & pertexam, quam per ſolam ipſius gratiam atque inſpirationem exorſa ſum telam.

B. 55 D. 16

Tota divino amore incenſa

42 Evaneſcente, de quo modo, lumine, tantus animam meam inſedit ignis, ut eum ſumma veritate auſim dicere, illam vere inflammatam arſiſſe immateriali hac flamma, quemadmodum res materiales materiali ſolent. Perduravit autem hic ignis, ſi recte mamini, menſes ſucile tres *d*; eratque deſiderium exeundi ex carcere hujus corporis & fruendi Chriſto, deſiderium excedens modum, deſiderium tantum tamque intenſum, ot, ſi dicam, timere poſſim, ne fidem apud audientes non inveniam. [Sed Deus ſcit, quod vera eloquor]. Deſiderium erat tam æſtuans æque inflammatum, ut per æſtatem in corpora meo circumferre pœnas infernales mihi viderer; imo has refrigerium putabam, collatas cum meis, numquam deinceps mihi expectandis, præterquam in hora mortis: quia tali cum deſiderio moriens, non mori, ſed ad nuptias ma conferre *pulſantibus organis* viderar. Tunc dicere eum *Apoſtolo* poteram: *Cupio diſſolvi & esse cum Chriſto.* Et cum Propheta: *Educ de carne animam meam ad confitendum nomini tuo; me expectant juſti donec retribuas mihi.* Tunc perſpicue cognovi, e Seraphinia aliquem advolaſſe ad animam meam, quemadmodum pollicite erat, illorum & mea pariter dulciſſima Imperatrix a ſanctiſſima Dei Mater.

d

desiderium exeundi ex corpore nihil ipso nostro ad eum collato

E

mori optas & esse cum Christo.

43 Interim ego *vehementer* afflicta & cruciata, tum in anima, tum in corpore, ab hoc ardenti deſiderio, amariſſime plangebam & ſingultiebam, orans inſtanter Deum, ut e miſeris corporis hujus muſiique me eriperet. Unde die quodam orationis tempore, idipſum inſtantius a Deo poſtulanti mihi, viſus eſt Chriſtus benedictus multam commiſeratiooem monſtrare, ac circumdatam brachio altero animam meam pectori ſuo applicare, dicens identidem, Ne tantopere plores; altera vero manu oculos animæ meæ abſtergebat; erat quippe planctus iſte, animæ, non corporis, licet etiam corporaliter largiſſime plorarem. At vero tantum adeſt, ut dulciſſima illa Chriſti verba dolorem mihi minuerent, ut potius in lacrymas totam ſolverent, precantem ardentius, ut ex hac cuſtodia educeret animam meam. Ad quam petitionem ille tandem reſpondit: Nondum poſſum; ſimulque potentiſſimas manus mihi ſuas monſtrabat, variis modis ligatas & conſtrictas, dicens: Hæ ſunt orationes tuarum Sororum Monacharum & Fratrum Obſervantiæ, quas pro te fundunt, ut ne mociaia: eſto patiens.

qui eum dulciter super dilectum ſolatur,

F

quia pro ejus vita orabant alii.

44 Quod nunc relatura ſum, neſcio ſane prinſne an poſterius fuerit modo dicto. Sentiens aliquando tantum ignem ſpiritualem ut ferendo non eſſem, converti me, quaſi deſtituta ſanctibus, ad Seraphinos, lamentando & quaſi pœnitendo, quod præſentiam illorum precibus Deum poſtulaſſem, dicens: O ſpiritus dulciſſimi, ego tam ferventer acceſſum ad me veſtrum expetii, reta, quod qui veſtra præſentia, idem & paradiſo gauderet, quia vos Deo eſtis propinquiſſimi; quo igitur fato poſt advcutum veſtrum pœnas ego inferni ſuſtineo? Ignoro ſane, quid vos

Intelligit cur cruciatur ex deſiderio eundi ad letamur Seraphini,

EX AUTOGRAPHO ITALICO.

vobiſcum afferatis. Tum illi mecum familiariſſime, quemadmodum enim nota & amica colloquentes, dicebant; Quod tibi pœnæ, nobis voluptatis cauſa eſt: flamma quidem vehementis deſiderii æſtuas tu, ſed quamdiu corpore teneris, carens præſentia illius qui nobis adeſt: ideoque tam grave tormentum tibi, quam ardens deſiderium eſt. At nobis, intenſum deſiderium ſemper cum præſentia dilecti habentibus, intenditur voluptas pro intenſione deſiderii incomprehenſibilis. Poſt hæc declararunt mihi, inumam ſui eum Deo præſentiam iſtiuſmodi eſſa, ut Deus ſine ipſis, aut ipſi ſine Deo nunquam vel eſſent vel eſſe poſſent. Declararunt præterea, tam arctam inter Seraphinos atque Cherubinos intercedere conjunctionem, ut neutri unquam ſine alteris in anima verſari poſſent, ſubjungentes: Verum quidem eſt, in una anima primas obtinere Cherubinos, in altera Seraphinos; ſed in tua, nobis Seraphinis principatus obtigit; ideoque in te ignis prævalet lumini. Atque ita revera res ſe habebat. Nam tametſi lumen, ut ſupra memini, eſſet præ intenſione ſua incomprehenſibile; nihilominus illud tribus e partibus ſuperabat ignis. Et hinc clariſſime intelligo, duos illos Angelos, qui me tamdiu pedibus Crucifixi admotam tenuerunt, fuiſſe Cherubinum alterum, alterum Seraphinum. Hunc ille ignis eſt, per quem me baptizatam & expurgatam dixi, accedente pura & generali Confeſſione, glorioſo & beato Patri meo Petro de Molianu facta.

forſan plus ſatis habeat ſa miracli.

B

e

43 *Vere Sacramentum Euchariſtiæ eſt panis Angelorum.* Ita loquor, quia poſt Angelicam viſitationem tantus mihi remanſit appetitus ſumendi ſanctiſſimi Sacramenti, ut explere illa nullo modo poſſem: & hinc per annos fere duos continuos ad ſacram menſam ſingulis Dominicis diebus accedebam, deſiderans quotidie eamdem frequentare: cogitanti vero, in octavum uſque diem illa abſtinendum, præ dolore animus deficiebat. Sic tribus ante annis *f*, quam inchoabatur tribulatio mea, requiem inveniebam & lætabar in mentali & Angelica pace mea. Tunc omnes viæ Sion, id eſt Paradiſi ſancti, mihi patebant liberæ, planæ, expeditæ; currebamque per illas velociter, deſiderio & pia oratione quodvis impedimentum amovente. Tunc vere, Patet mi, aut habebam, aut habere mihi viſa ſum angelicum & cæleſte potius, quam humanum terreumque cor: nec aliam in eo ſuperbam ſenſi præter hanc; quod ſi quis tum dixiſſet, perventuram me ad illum ſtatum, ad quem perveniſſe in noſtri, nunquam indnxiſſem in animam credere, id fieri poſſe. Hanc, inquam, in corde meo ſuperbiam ſenſi, nullius præterea mihi conſcia. Tunc ſanctam illam inſtitui per ſingulare Spiritus ſancti donum meditationem, qua operabar, uti opto modo, ut omnes vitæ meæ dies in diem Veneris ſanctum converterentur; accenſa cupiditate plangendi ſemper amariſſimam Paſſionem dulcis mei Jeſu, ut in hora mortis meæ mihi appareat refuſcitatus & glorioſus. Ab illo tempore, nec Paſchatis, nec Natalis, nec alterius cujuſlibet feſtus ineus, ab Eccleſia celebrati ſolitæ, diſcrimen apud me fuit; imo nec die Veneris ſancto aliud potui quam intendere exercitium ſolitum. Verum quidem eſt, quod cogitatio mea me rapiebat quaſi invitam ad recolenda myſteria, quæ Eccleſia militans in feſtis repræſentat; eum tamen fixum ſit mumque mihi eſſet perſeverare in meditatione Paſſionis, illa quam inſtitueram cum optavi, vitam meam univerſam in diem Veneris ſanctum converti. *Et ſic reſpondent ultima primis*, id eſt, ſicut die Veneris ſancto ſum orſa per totam ſanctam concionem *g* operari ſalutem meam; ita paries in die Veneris ſancto meditationis meæ, finiu relationem vitæ ſpiritualis, ribi, qui principium feciſti, faciendam. D

B a D 17 *diligenter Euchariſtia ſa cram*

C

tempus [illegible] meditationi Paſſionis.

46 Tranſieram hoc modo per deſertum mundum hujus, *delicis affluens, innixus ſupra dilectum meum poſſionatum, ab ipſo ſeparata corpore, ſed non mente.* Jamque appropinquabat tempus infelicitatis & tuinæ meæ ſpiritualis, quam mihi (*quia omnia præterita & futura nota ſunt oculis ejus*) prædixit hoc pacto; ſed ego rudis & ignorans non intellexi. Die quodam vix me dederam orationi, cum ſubito mihi dictum fuit; Abi fis, commiſtura chartæ dolores illos mentales Paſſionis, quos noſti. Et ego me excuſans, reſpondi: Domine mi, ne quidem novi, quo pacto exordiar; neque enim eſt animus narrare, res illas accidiſſe mihi. Tam juſſa ſum exordium ponere hoc modo: Anima quædam fuit cupidiſſima paſcendi ſe: fuitque hic porro dictatum, donec duo unius paginæ explerentur verſus: eum ſubito me in pedes erigens obedivi præcepto, tanta verborum copia affluente, ut, quid ſcribendum foret, numquam animo recolere oportnerit. Similitet & modo mihi accidit, ut quoties ad ſcribendum me accingo, moleſtiam patiar non levem; ſed deinceps porro etiam non cogitanti abundet oratio: O quantum mihi res illa adverſa fuit! Videbatur enim velle dicere: Video ego & prævideo, animæ tuæ vas inficiendum non parum, imo tantum, ut ejectura ſis balſamum dolorum meorum mentalium, illudque in alios effuſura, quoniam ob infectionem tuam prodeſſe tibi amplius non poterit. Et hæc vera ſunt. Id autem quod modo præ manibus habeo, ne aut ſimilem eventum aut pejorem etiam obtinent, vehementer timeo. *Quaſi dicat Deus*; *Evome ex ore tuo omnia bona mea, quia evomere volo te ex ore meo.* O Deus meus, libera me ab amara iſta ſententia!

Jubetur ſcribere de loco meo tabri Chriſti.

ſequi hactenus dicenda eſſe quinta.

E

47 Auguſtus agebatur menſis, quo cœptum erat crudele meum certamen; verum ego adhuc ſatis fathanæ ignorans, altaque animæ pace gaudens, belli ſecura agebam, adeoque omnem inimici machinationem exiſtimabam pacificam & periculi expertem. Dehinc ad Octavam S. Franciſci *h* perventum erat, cum tam crudeliter ab ipſis inimicis excepta percuſſaque fui, ut perſuadere mihi non potuerim amplius, aut ipſos amicos aut ipſorum machinationes bonas eſſe *i*. imo cognovi manifeſte, & re ipſa experta ſum, eſſe inimicos capitales animæ meæ. Tunc Deus aperuit mihi ad modicum oculos, vidique me in mediocampo, ubi vitæ hujus mortalis pugnæ pugnantur, circumdatam a potentibus inimicis; o quotum manibus eripere me ſola poterat potentia divina, quæſituram fruſtra alias evadendi vias. Tunc itremediabili dolore obruta ſum, & quid aliud conſilii eaperem ignorans, Octavam S. Franciſci ſolo pane & aqua veſcendo tranſegi, Dei dictique Sancti opem continenter implorana. Tunc noctu in ſomnis repræſentatus mihi fuit labor omnis & afflictio, quæ me manebant. *Hic ſuſpendimus organa noſtra.* Hic finis bonorum meorum, hic principium malorum fuit. Tunc puteus abyſſi diabolicæ pravitatis, qui annos decem *k* occluſus fuerat, patefactus eſt *l*, prodiitque draco ille venenatus, faucibus apertis ingiens adverſum me, eum tanto impetu ac furore, ut me vivam, vivam inquam, deglutire velle videretur; adeoque quantum ad malignam ejus voluntatem attinet, deglutivit ac devoravit. Verum potens Dei manus, quæ numquam dereliquit *ſperantem in ſe h*, extraxit me integrum illaſamque e rugientibus illius fauctibus, ut notum tibi; idque ſua ſolius bonitate, nonliquam vero mea virtute aut prudentia. Tunc exuta ſpoliataque ſui omni divite ac pretioſa veſte, Tuoeruti mihi oculi; tunc tonſi capilli ſpirituelis meæ fortitudinis: *inſuper percuſſerunt, vulneraverunt, & ſemivivum reliqua abierunt.*

Deſcendit ad infernum.

quando ſe diſſe Dæmoni tradi verendum.

k

l

48 Duo-

A & Petro Molianensi, qui eo solatio tunc erat, mortuo . .

48 Duobus hiſce annis, quibus tam miſerum in modum afflictata fui, nullam omnino opem aut conſolationem humanam ſenſi, niſi tan, tum ſancto & glorioſo Patre meo Fratre Petro de Molíano collocuta. Plurimum namque gaviſa, ubi Vicarium eum raſcivi electum eſſe, dicebam: [Si modo eum ipſo agendi copia mihi fiat], numquam dæmonium effectum dabit, quod intendit; ſed continuo opem experiar. O Pater mi ſancte, veniſti quidem [etiam poſtea] *m in* has partes; ſed dilecta Filia tua non potuit alloqui te, ne paucis quidem, utpota prius morte ereptum. Hæc mors me nimium affixit, hæc me meipſa quaſi deſtituit, & quodammodo deſperatam coegit firmiter decernere, in nullo dainceps homine quoad hanc neceſſitatem meam, fiduciam ponere, niſi Deus illum mihi per gratiam ſuam commonſtraret. O Pater mi, derelinquere voluiſti me orphanam, quia ſic expediru ſaluti meæ cognoſcebas. Primum ſubito a morte tua meos hoſtes omni putentia priváſti, meque *in viam veritatis* reduxiſti. Deinde inſpiravit mihi per ejus *a* interceſſionem Deus ut quemadmodum in ipſo, ita in te quoque [Pater mi ſenecio] fiduciam meam collocarem, & ordinu declararem tibi omnem tribulationem meam, uti peracta erot, atque illuminondo docuit, ita oportere ad ſalutem meam: nec vero id a veritoa diſſonabat, uti ſcis. Accidit autem mihi dicta inſpiratio, tam amara voluntatique meæ contraria, ut omnem humanam cogitationem axcedeas, a ſolo Deo comprehendi amaritudo poſſit. At poſteaquam, ut facta erant, oorrovi omnia (non adulans loquor, ſed verax) tam quiera conſolataq; ſui, ut nollem cuilibet alteri mnndi hujus, quam veſtræ reverendæ Paternitati fiſa fuiſſe.

tua refuſa in cuno a quo ini. rium ſuum ha. buerat.

B *ſe levare ſe ſenſit.*

ANNOTATA.

a *Protocollon*, Sicut venit Gabriel ad Danielem Prophetam.

b *Totus hic locus de præſtantia divini amoris, aberat a Ms. ſororis Euphroſynæ: adeſt tamen in editione Macerateuſi.*

c *Cum hoc additum ſit in tranſcriptione Protocolli, facta (ut infra dicetur) intra 23 & 30 Martii, non potuit hic dies Veneris alius fuiſſe quam 28 Martii, quia anno 1491 littera Dominicalis erat* B.

d *Jauningus ſcripſerat* triginta: *quod ex Protocollo mutandum cenſui; cum tam prolixum duorum & ſemis annorum tempus noa ſoleat a Beata numerari per menſes, neque poſt 3 annos ad pedes Crucifixi, incobandos ab anno 1484, plus quam trimeſtre ſpatium ſuperfit, uſque ad initium novæ tentationis; quæ per duos & ſemis aanos durante, compulſa fuit talia ſcribere.*

e *In Protocollo ſolum dicitur*, plus ignis quam lucis.

f *Id eſt ab anno 1484: capta eſt enim tribulatio* 12 C *Octobris an.* 1487, *adeo ut omnes prædictæ viſiones præ-greſſæ ſint anni iſtius autumnum.*

g *Ita Protocollum: nec poteſt aliter habuiſſe Ms, quod ſecutus eſt Cimarella, ſiquidem autographum fuit: ſed imperitus quiſpiam potuit vel in margine adnotaſſe, vel textui addidiſſe nomen* B. Fr. Petri de Moliano, *quod habet editio Veneta ex eoque Paſcuccius; quodque & hunc & alios in errorem traxit, ut hanc relationem illi ſcriptam crederent, quia ſcripta ad eum, cujus concioni attribuebat Beata ſuæ converſionis initium, ſupra n.* 4.

h *Id eſt* 21 *Octobris, quia feſtum S. Franciſci agitur* 4 *ejuſdem.*

i *Hinc intelligitur permiſiſſe Deum, ut miniſtri ſathanæ, transformantes ſe in Angelos lucis, Beatæ noſtræ duobus & amplius menſibus continuis illuderent, quorum conſolationes apparitionesve fallaces tunc primum agnovit, cum earum acerbiſſimos effectus ſentire cœpit, videlicet ingentem deſolationem, ariditatem, & obſcuritatem mentis. Hinc enim facit illud quod dixit n.* 17, *quod anima ſua, quæ jacebat in croceis, amplexoto eſt ſtercora ſuſtentiſſimi diaboli, deducta in errorem, quem in iſta perturbatione nequiverit diſcernere a peccato formali, cum urgeat tentatio impelleret ad judicandum, id quod patiebatur invita, a Deo ſibi ad peccatum imputari; ideoque hoſtiliter ab eodem tractari, quæ eſt extrema animæ piæ afflictio.*

k *Decem iſti anni videntur numerandi ab anno* 1477, *quo Beata ſe integre tradidit vocanti ad Religionem Deo, menſibus fortaſſis aliquantis, poſt factam in Paſchate Confeſſionem, adhuc lactata. Cur autem non dicit* ab annis ſex, *ut indicetur tribulatio quam paſſa eſt ante ſuam Profeſſionem? Exiſtimo, quia illa tota fuit interna, neque tunc diabolo data poteſtas fuit animam interius affligendi.*

l *Proinde numquam in formale peccatum protracta fuit, ſaltem grave ac mortale.*

m *Hæc verba uuſquam inventa, ad ſenſum clariorem reddendam, ipſe addidi.*

n *Ita Protocollum: Cimarella vero, dum pro* ſuæ, *legit* tuæ, *ſecit ut ſequentia omnia ad* Petrum, *licet jam mortuum, a VVaddingo, Paſcuccio, aliiſque referrentur: nec alia de cauſa idem VVaddingus appellaſſe ſcriptum hoc* E *videtur*, obſcurum atque perturbati ordinis opuſculum: *cum alibi hactenus nulla appareat perturbatio; imo neque obſcuritas ulla notabilis, niſi quod non exprimatur nomen ejus cui ſcribitur. Deſunt etiam apud Cimarellam verba illa*, Pater mi, *quæ ſunt in editione Macerateuſi; & Euphroſyna addit*, Vecchiarello, *quod ſignificat* Seniculum.

CAPUT VI.

Tres epiſtolæ, poſt vita biſtertam ſucceſſive additæ.

Scripſit 3 Martii addit dolores mentales Chriſti.

49 *Autographum Concretuenſe, ſicut illud Sororis Euphroſyna tranſcripſit, quod Protocollum appellamus (quia id ipſum Beatam ſibi reſervaſſe exiſtimamus, poſtquam ſcripſiſſet alterum nonnihil nitidius auctiuſque) primum, inquam, autographum finitur adſcripta* die XII Martii, MCCCCXCI, *dtinde conſequenter ſubjungitur*: Poſtquam expoſui curſum ſpiritualis vitæ meæ, tantum ut obediam inſpirationi divinæ, hic finem faciu ad laudem Jeſu Chriſti gloriuſi. Deinde ſequuntur dolores mentales Chriſti benedicti, quos dixi mandavit ut ſcriberem. In quibus obſerva, me dicere, quod una ex Sororibus Urbinatibus talia mecum contulerit, ut non cogitetur quod fiat ex meo forina: & ideo loquor in tertia perſona: quandoque etiam dico, Anima iſta ſancta & benedicta ſic mihi dixit, ad melius obtinendam a lectoribus fidem, atque ut non cogitent quod ego fuerim. FINIS. *Hunc ergo tractatum, ſtorſim in alio quaterno ſcriptum, Beata ſervabat, pariter oſtendendum ſuo ſpirituali Patri cum adveniſſet Camerinum: nec enim res tam arcanas adhuc ſtatuerat committere tabellario. Ipſam vero dum expectat, duas ſucceſſive ſcripſi Epiſtolas: unam ſine data, quæ quidem inveniatur; alteram ſub data diei* XIII, *ſicut illæ auctographæ habentur in editione Macerateuſi, una cum gratiarum actione ad Deum pro ſui manifeſtatione, candide & integre ſcripta. Interim vero non advenente Camerinum Patre, ſimulari ſeſe beata ſenſit, ut quæ communicata optabat, per internuntium ſaltem illi mitteret; eumque in finem ſcripſit ſecundum autographum, quo uſus eſt Cimarella. Inter referibendum vero (ut fieri aſſolet) mutavit & addidit quædam, ſuperius his ſignis* [ ] *indicata; Clauſulam autem de doloribus mentalibus ad finem novæ ſcriptionis reſervans, expunxit etiam notam diei* XII Martii. *Tum conſequenter adſcribens primam ſecundamque epiſtolam, omiſit ſimiliter notam diei* XIII,

ſed poſtea interponit epiſtolas duas in novo exemplo.

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

quodam jam illa æque effluxerat ac dies III, *agebatur quæ dies* XX *menſis; quando tertiam epiſtolam ſcripſi, vel ſeorſim, vel ad calcem ipſius quem erat miſſura quaterni. Deſcripſit etiam novum exemplar prædicti tractatus de menſalibus doloribus, mutata nonnihil formula tranſitionis, ab uno ad aliud argumentum faciendæ, ſicut infra videbimus. His autem ita diſtinctis, ſpero nihil perturbationis obſcuritatiſque ſuperfuturum. Sit ergo prima epiſtola.*

30 Mi reverende ac dilectiſſime Pater. Multis de cauſis ſperabam quietis & induciarum aliquantulum a capitali duorum annorum pugna: ſed heu me, mi Pater, vana fuit hæc ſpes mea! imo poſt diſceſſum tuum *a* crudelius quam antea afflicta perculſaque ſum, maxime inſurgendo contra Deum, imputando ipſi quidquid defectus, peccati, & erroris admittebam; expoſtulando ſubinde cum ipſo, adſcribendo propter varia, tum ipſi, tum ſacræ Sciipturæ mendacium, *quæ eſt iniquitas peſſima b*; denique alia agendo, quæ hic cum ſilentio prætereo. Et credo, devotiſſime Pater, quando hæc audies, opinaberis pauperem hanc animam meam poſt tuum diſceſſum, a quo ſex menſes modo elapſi ſunt, in temporali inferno extitiſſe; utque vera dicam, viſa mihi eſt tota infernalis & diabolica. Verum quod, omnem dolorem ſuperans, cor mihi comminuit: eſt, quod cum nemine conferre ſermonem quantumvis brevem, aut ſolatium minimum in tanta mea neceſſitate ac cruciatu recipere, ut noſti, datum ſit. O mi Pater, ubi locorum fuiſti! O mi Pater, fuit multum cruciata illo tempore. & alloqui te mihi non licuit, nec me tibi! O infelicitas, o infortunium meum, cujus inter principium & finem grande interfuit intervallum! ideoque in tota hac dolorosa narratione ingemui identidem flebiles iſtas voces: *O vos omnes qui tranſitis per viam divini amoris, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis dolori meo!* O mi Pater, te unum alloquor, conſidera & vide, num dolor ſit æqualis meo! O utinam mihi Deus daret vocem tam potentem, ut a mundo univerſo poſſem intelligi! vociferarer ac dicerem: O vos omnes famuli & famulæ Dei, qui viam amoris divini teritis, diſcite exemplo meo & humiliate vos, quia etiamnum fieri poteſt, ut quis colloquatur cum Deo, cum beata Virgine Maria, cum Angelis Sanctiſque: ac deinda miſerabili lapſu corruat in multis mortifera delicta; ut corrui *c* ego: exemplo vobis ſit infortunata & infeliciſſima hæc anima, *quæ pervenit in altitudinem maloꝝ divini amoris & ſpiritualis dulcedinis*; *nunc autem tempeſtas valida demerſit eam in profundum abyſſi & inferni.*

Vale Pater &c. *fortaſſis ut luſca*; *additâ verſimiliter etiam diei nota, quam nolumus per conjecturam appingere,*

31 *Secunda epiſtola, per modum teſtamenti exarata, talis erat.* Sententioſe dictum eſt ab Eccleſiaſtico, quod omnes aquæ, quæ e mari exeunt, eodem reverturtur: ita æquum & conveniens eſt, ut cum per gratiam Dei debeam Reverentiæ veſtræ principium ſalutis meæ, ejuſdem ſalutares aquæ per circulum temporis fluentes, diſponente Deo, ad te revertantur; & *iterum fluant: in plantaſti, alii ſancti Patres rigaverunt, Deus autem uſque nunc incrementum dedit. Aſtutia ſatanæ deradicavit eam, ſed adhuc in ea eſt aliquid viriditatis, hoc eſt intimitas & promptitudo & amor voluntatis ad bonum, quam Deus ita & taliter cuſtodivit quod illæſam, intactam, & immaculatam, corporaliter me cuſtodivit: & immaculata, Dei gratia, non mea virtute permanet*; & vere cum Deo Matre dicere poſſum: *Ego virum non cognoſco. Refer itaque mecum, Patre dilectiſſime, gratias creatori meo, qui dignatus eſt me ut amicam & ſponſam cuſtodire.*

32 Nulla dubito, mi Pater in crucifixo Jeſu quin hæc res, animæ meæ nova (numquam enim quidquam ejuſmodi feci) parturia ſit aut grande malum, aut grande bonum: ſed ego ex toto corde Deum obſecro ejuſque glorioſam Matrem, quo ſignificare dignentur, hunc eſſe ultimum meum finem, ultimumque taſtameatum. Quod ſi ita, uti vero optu, foret; condo teſtamentum rerum mearum, id eſt animæ corporiſque, quia præter illa nec amore, nec deſiderio, nec affectu vere quidquam poſſideo in hoc mundo. Corpus relinquo terræ, concedatque Deus, ut in fœtorem ac polverem, prout convenit vili ejus materiæ, brevi reſolvatur. Animam in ulnas tuas caritate plenas reſigno, Pater mi dilectiſſime, qui ſecundum Deum es unica & ſola ſpes ſalutis meæ: & certa ſum fore, ut per pretioſum Chriſti ſanguinem & per preces tuas reperiam locum pacis ac miſericordiæ: nec tui unquam mei oblivia capiem. *Vale Pater optime in Domino Jeſu meo, quem pro filia tua exorare memento. In monaſterio S. Mariæ novæ Camerini* XIII *Martii. Anno Domini* MCCCCXCI.

Soror Baptiſta.

Ita editio Macerateuſis, in qua mox ſeorſim & charactere grandiori ſequitur hæc Oratio. Gratias infinitas tibi ago, Domine mi, quod te donante, ſumma cum veritate ac ſimplicitate narravi veritatem tuam: & precor parirer ut gratiam tuam largiaris, qua ſimpliciter ea credatur ad laudem gloriamque tuam, & temporalem meam confuſionem ac pudorem.

33 *Tertia denique epiſtola (cujus Camerini nullum remanſit exemplum, quamque reperit Cimarella, ſolam ex omnibus inſtractam nota diei, initialique ſalutatione ac finali commendatione) hujuſmodi eſt tenoris*: Reverende mi Pater in Jeſu crucifixo. Quæ dicta hactenus ſunt de vita ſpirituali mea, quoniam cognoſcere viſa ſum divinam inſpirationem eſſe, ex obedientia narrare conſtitui: ac cogitavi quidem primo coram tibi illa referre viva voce; ſed ad ſcribendum adacta ſum deinda ſtatui propria manu tibi ſcripta tradere; ſed neceſſe eſt ut mittam: nec ſcio quam ob rem aut finem. Utinam recte me intelligas! *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.*

34 Quæ ſequuntur, ſunt illi dolores mentales Chriſti benedicti, quos dixi mandatum mihi eſſe ut ſcriberem: ſed obſerva, quod quando redivi Camerinum, aliquid de iis ſubinde Sororibus meis dicebam ad ipſarum meamque conſolationem; addebamque, quod Urbinatium Sororum una de talibus rebus mecum contulerat, ut nno ſuſpicarentur eſſe meam farinam. Soror autem Pacifica ſæpe ac ſæpius me oravit, ut illa ſcriberem: ſed reſpondebam, quod numquam id facerem quam diu viveret Soror illa. Quia vero, quando mihi imperatum fuit ut *e* ſcriberem, plus quam duo anni tranſierant, ex quo de ipſis mihi amplius locuta non erat; jam ſcribere coacta, ad ipſam Sororem Pacificam ſtylum direxi, quia ipſa tunc erat mea Reverenda Abbatiſſa, & ego illius indigna Vicaria; fingens tamen ſemper, prout ei dixeram, quod Soror quædam Urbinatis monaſterii talia tamque devota mecum conſuleric: & ideo aliquando dico, Iſta anima ſancta, Iſta anima beata ſic mihi dixit: idque bona fide, ut non cogitent lectores me eſſe. Illa autem ad utilitatem animarum, Chriſti Paſſionem amantium refero, ut ſequitur. *Tum incipit uti ſupra indicavit num.* 46. Fuit anima quædam: *quem tractatulum placet infra Latinum facere: nunc pergo referre quædam poſt eumdem deſcripta, ſimulque cum præmiſſis omnibus Macerataæ impreſſa, in quibus præcipua eſt epiſtola, ipſi Baptiſtæ a Chriſto dictata, pro tempore ſuæ futuræ & tantopere cupitæ tribulationis.*

a Prima præſentem ſuam calamitatem explicat.

b

B Patris abſentia aggravatam.

c

Ecclı 40. Secunda eidem ſe totam committit.

C

D

d Quæ ſtatim non ſcripſit ſed poſtea.

E

e Omnia mittit Patri tradenda.

f Quæ a Sororibus in exemplis ſumit.

g Ficta & dolores mentales Chriſti filii revelatos.

h Ut tempore ſuæ tribulationis.

F

A

ANNOTATA.

a *Intelligitur Pater ille, cui poſt obitum Maliauenſis ſe tanto eum ſolatio ſuo aperuerat Beata (uti in fine Relationis præmiſſæ explicaverat) haud poſt Camerino abiiſſe ; & hæc etiam facit, quod ſupra n.* 32 *quæcatur de eo, quaſi locum oderit fugiatque.*

b *Simili modo S. Maria Magdalena de Pazzis, poſſa horribiles illius integri quinquennii tentationes, in lacu, ut appellabat, leonum, relatas in vita per Puccinum ; eaſdem humiliandi ſui cauſa enarrans cuidam Novitiæ, in Vita per Ceparium num.* 183, *ſe accuſat quod graviſſime in omnibus illis peccaverit.*

c *Scilicet quantum ad ſenſum, qui ſatiebat hæc omnia ut mortalia apprehendi : non quantum ad conſenſum voluntatis ſuperioris, Deo ſemper adhærentis, ſic tamen ut ægre id ipſa perciperet, propter tentationum vehementiam ; quod probat ſequens mox epiſtola.*

d *Ut ſcilicet ſcripto mandaret omnem interiorem animæ ſtatum.*

e *Scripſit autem an.* 1487, *adhoque ſermones iſti habiti fuerunt primo anno commorationis Camerinenſis : videtur porro hæc Sor. Pacifica, fuiſſe una ex proveſtioribus Urbino adductis.*

B

CAPUT VII.

Epiſtola, Beatæ a Chriſto dictata, præmuniente illam ad futuras tentationes, & alia quædam eodem ſpectantia.

SOror mea, quandoquidem ſæpius mihi dixeris, quod Deus in principio tuæ vocationis, sibi promiſerit magnum aliquem tribulationem ; & quod formides, ne quando eris in iſtis pœnis, obliviſcaris promiſſionis tibi datæ, ideoque finis quaſi deſperata ; decrevi tibi dictare hanc epiſtolam ; velut memoriale : nec dubito quin vel ſola tibi ſit ſollatio magnum refrigerium in tua anguſtia. Recordare ergo primo, quod vocatio tua non ſit facta per verba humana, ſed per vocem Dei contra tuam voluntatem ; quodque poſt conceptum deſiderium faciendi bona, ſubito ſucceſſerit alterum tolerandi mala, & ſtatim cœpiſti ægrotare. Recordare etiam quod a puericia ſempe te traxerim ad meditanda Paſſionem meam, cujus ſimilitudine colo ut tranſigas vitam hanc, quantum mortalis fragilitas ferre poterit. Incipe autem tibi ipſi annuntiare tuas pœnas, quando es in oratione ; idque oro & obſecro ut facias, quia non potes aliquid mihi gratius agere. Sicut enim homines mundani magis amant videre dilectam ſuam in uno habitu quam in alio ; ita ſcias, quod mihi magis placeat te aſpicere iſto habitu virtuoſo. Conſidera autem quod quando ego *in* oratione eram, placuit Patri meo monſtrare mihi omnes pœnas, quas pati & tolerare debebam ; & tunc ego omni propria voluntate me expolians, dixi, *Fiat voluntas tua* : Tantumque inceniſus fui caritate in iſta mea quam dixi oratione, quod volui in tali cruciatu mori, non propter meam utilitatem, ſed ſolum propter honorem Patris mei & propter ſalutem animarum. Redei eodem tertio ad orationem, ut darem intelligere tibi & cuicumque mihi placere cupienti in veritate, quod non ſufficiat ſemel orare, ſed quod perſeverantia orandi me deleſtet, ſuperet, & cineat.

56 Recordare, quod licet ego Deus venerim ut paterer ; tamen appropinquante Paſſione, quia eram etiam homo, coactus ſui orare ac dicere, *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte.* Itaque tibi etiam dico, filia, quod licet ſæpius me rogaveris ut concedam tibi pati ; quando tamen propter pœnarum multitudinem me oraveris dicendo, *Tranſeat a me calix iſte ſi poſſibile eſt* ; quia concludes addendo, *Fiat voluntas tua* ; non putes te deſperate aut mihi diſplicere : ideo enim idem feci in quantum homo, ut tibi & aliis præitem exemplo. Quod ſi benignitas Patris tanta fuerit, ut eum inter ipſas pœnas perſeverabis in oratione, ipſe tibi dignetur monſtrare omnes quæ te adhuc manent, ſicut monſtraverit mihi ; & tu ſic inflammeris ut velis eas pati, non propter utilitatem tuam, ſed ſolum propter amorem Dei & ſalutem proximorum, ſicut ego feci ; propter hanc mei ſimilitudinem quam aſſumes, cogetur Pater meus in altiſſimo veræ caritatis gradu te amare. Agas ergo cordialites Deo gratias propter pœnas, quas tibi præparaverit ex ſua benignitate ; & doleas amare de illis quas tibi non præparavit propter tuam ingratitudinem & defectum ſpiritus : ſciaſque tantam eſſe illius caritatem, ut vellet tibi immittere omne malum, ut occaſionem haberet dandi tibi omne bonum. Agnoſce eum gratiarum actione, quod non mereariſ tantum bonum, quantum eſt conformem fieri dilecto ejus filio per viam paſſionis : hæc eſt enim veſtis nuptialis, qua ego verus ſponſus tuus ſemper fui amictus. Revera autem pretioſiſſima gemma, poſt bonam voluntatem, quam Deus tibi poſſit dare, eſt tolerantia mali. Quod quidem malum ſicut ego effugere potuiſſem, ſic etiam poteris tu evitare : ſed ſcito, quod ſi fugias, fugies omne bonum : quia ſicut electio patiendi, quam feci ego ex mero amore & caritate, placuit Patri meo ; ſic etiam opus eſt ut tu facias, ſi velis ſe ſimilem mihi reddere ut Patri meo ſias grata. Quando vero ſic inflammatus caritate diſcedis ab oratione, obviam proceſſi inimicis : itaque tu etiam obviato illis abſque timore. Ego traditus fui, per ſeculum a diſcipulo, ſic etiam tu decipieris & afflegeris ab eis, quos amas & quibus bene cupis.

57 Recordare quod hic te docuerim puncta quinque. Primum, quod quando tu offenderis, plus doleas de offenſa Dei, quam pœna tua. Secundum, ora me cordialiter, ut offendentibus te ignoſcam, eoſque a commerita pœna liberem ; ſicut velles liberari oculum aut aliud quodvis membrum tuum a cruciatu, quia reputa proximus tuus eſt oculus tuus & membrum tuum. Tertium, ut cognoſcas, quod magis obligeris ei qui tibi male facit, quam qui bene ; tales enim purgant animam tuam, eamque faciunt pulchram, gratioſam, & acceptabilem in conſpectu meo. Quartum, conſidera quanta ſit mea caritas, quod licet eſſes mea mortalis inimica propter culpas commiſſas, nihilominus omnem injuriam tibi factam reputarem factam eſſe mihi : & ideo volo ut doleas offenſam meam. Tali autem odio vellem odiſſes inimicos tuos, id eſt, ut omne malum quod ipſis accidit, putes accidere tibi. Quintum, ut cogites te recipere tantum partem eorum quæ mereris, & omnia me permittente fieri pro bono tuo, nec illis peccato imputes quidquid faciunt.

58 Conſidera, quod accepto oſculo, Judam & turbam interrogaverim, Quem quæritis ? Et quando ipſis dixi, *Ego ſum*, tanta fuit potentia verbi, ut in terram ceciderint : ſed eodem verbo data ipſis eſt poteſtas, ut me comprehenderent. Id eſt, ſicut ego *in* quantum homo univi voluntatem meam divinæ, dicens, *Fiat voluntas tua*, & ideo non potuerunt inimici mihi nocere ; indeque cognoſcere debuerant, potentiam illam non eſſe humanam, ſed divinam ; divinitus tamen eis conceſſum fuit, ut quæ vellent agerent contra me : ſic ſi tuam voluntatem in re quacumque trsdideris Deo, dicens ex animo, *Fiat*

D

E

F

Præcipit ut Chriſtus ut tempeſtates ſuæ tribulationis.

vocationem tuam eſſe.

ſequentur exempla ad tolerantiam facit.

licet natura repugnet.

quæcatur cur ſinendo pœnas ſibi penas.

ut rem præciſſe dicam.

Idem eam docet quamodo exercendo ſe ad tolerantiam.

in Hyeſu voluntas ſit amendo divina.

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

voluntas tua, totaliter mihi effimilsberis per unionem tuæ voluntatis cum divina, ut dæmones nocere tibi in nullo poterunt, prius quam illis data facultas fuerit, ſed cadent neque prævalebunt contra te. Non temen a dæmonibus aut eliis creaturis, quæ e Deo acceperint poteſtatem, cruciaberis tantum, quantum ego, unicus Dei filius, ab omnibus deſertus & dereliſtus: tu vero quanto magis te dereliſtam inveneris, tanto læteria impenſius, mihique agas gratiſs. Fui præſentstus diverſis Principibus, cum veriis tormentis & illuſionibus, idque ab eo populo quem emabam: tu ergo ſi a vartis perſonis injurias, contumelias, reprehenſiones ſuſtineas, exulta & gretise mihi age. Manſi nudus in cruce: & volo ut maness nuda etiam tu in cruce Religionis, id aſt exute omni emore. Fui confixus tribus clavis: & tu etism totidem crucifigerie, videlicet paupertate, obedientia, & caſtitste. Multe alia tibi dixi, quorum nelo nunc memnisſe.

voluit ipſe ſua offendi non ſua poſſumi.

Jubet ut memineris ſuorum

19 Recordera, quod majus ſignum amoris tibi oſtenderim, quando te effixi; quam dum edſtrictam inter hrachia mea duleiſſima tenebam. Cum vero ſenties magnam aliquam pœnam, recordare quoties etiam ſueris eppellare Filie, Sponſa, Soror, idque tem dulciter, at inde langueres. Recordare, enime miſeHe, quod Deus tentum tibi de ſe dixerit, ut
B impar dulcedini tantæ ſerendæ exclamares, Non emplius, Domine; non amplius; & præ humilitate fugiebas. Recordara, Deum ed domandam tuam magnem ſuperbiam, decleraviſſe tibi, quod ſigna amo-
Quare quæris mercedem. ris quæ tibi monſtrabat, noo erant propter bonum quod feceris, ſed propter meram caritatem qua erga te ferebatur: idque explicuit hujuſmodi ſimili. Quando medicus videt morbum eſſe periculoſum & letelem, non circumducit ægrum per multe remedie, ſed effumit ultimum & potentiſſimum: ſic etiam Deus, velut medicus perfectus, egit tecum: non quia id mereris, ſed ut per meram caritetem ſuam liberaret te a tne grevi & periculoſa infirmitate.

Ex nulla re meritum.

60 Recordare, quod, ut tu facerem homiliorem, clare tibi demonſtraverim, guſtus iſtos dulces & ſuaves non poſſe obtineri per humenam facultatem; ſed Deus per ſuam ſolam & infinitam caritatem ex eis communicabat, quentum & cui placeret, ſecundum arbitrium ſapientiæ ſuæ, & prout expedire novit animæ, illos recepturæ. Tibi autem, quie ſuperba es, voluit eos dare prius quam aliquod bo-
C num faceres: ne, ſi tibi, in tuo capitali hebemi multa mala & peccate, & poſtea facienti aliquod bonum aut malum patienti, illos conceſſiſſet, caderes in laqueum ſuperbiæ & tuis meritis quidpiam imputares. Scico igitur, quod, quando caveris multa peccate & multe bona feceris, multaſque tribulationes ſuſtinueris, multo magis quam prius, futura ſis obligata Deo: magnum enim eſt beneficium, non peccare, majus, bene facere; maximum in grada ſuperlativo, male pati propter Deum eut propter amorem juſtitiæ. Nihil horum potuiſti facere abſque gratie, *quia ſine me nihil poteſtis facere*. Tu ſcis, quomodo experientie probaveris, quod omne malum feciſſes, niſi Deus re retinuiſſet; nullum bonum feciſſes, niſi ſua dulci manu te ſublevaſſet; nullam pœnam ſuſtinuiſſes ebſque peccato, niſi per ſuam caritatem dediſſet tibi robur & voluntecem ut poſſes. Quie autem hoc lumen tibi dedit Deus, ideo ei infinite obligatie.

Item ut re. cordetur obligationis ſuæ infinitæ Jesu Chriſto.

61 Denique recordare, quod Deus per ſuum bonitatem clare te fecit videre, quod licet numquam peccaviſſes; & plus pœnitentiæ feciſſes ſola, quam unquam feceriut omnes Beati; tantum etiam fudiſſes lacrymarum, quantum alceri mari (ſi eſſet poſſibile) faciendo ſufficeret; tantum denique pœnarum D
toleraſſes, quantum capere netura poteſt; hsud temen ſufficeres egendis mihi gratiis pro minimo quod tibi eonruli beneficio. Cogita nnne, quomodo poſſes ſatisfacere pro infinitis & infinitis tute culpis; & dicito, Domine mi, vita, dulcedo cordie mei, quandoquidem non poſſim, neque facieodo bone, neque mala tolerando, gratias tibi referre pro tot beneficiis, eut ſatisfactionem pro tem gravibue meis culpis pudendiſque peccatis, contre te nequiter commiſſis; ſeltem hanc mihi gratiam facito, Jeſu mi, ut me reputes qaeſi feciſſem omne malam, nec ullom unqnam bonum: & concede mihi, ut modicum quod mibi reſtat vitæ, expendam ſucundum tuam ſnctam voluntatem; poſt mortem autem eo me mitte, ubi magis ero ex tuo honore: quamvis enim ed infernum me relegaveris, ibi ero contemiſſima, quia volo ut bonor tuus, Domine mi, ſit mea beatitudo & gloria.

Ut altrorum obſtaculis ad multa toleranda.

62 Recoſdata promiſſorum, tibi e me factorum: quomodo eutem ee fecerim, non ſcribo, quie ipſe noſti. Recordare modi, qno tibi tribulationem promiſi, & nihil tibi apparebit diffieile; omnia enim cito tranſeunt: poſt dolorem lætitia ſequitur, & ſerenitas poſt tempeſtatem: illa autem tempeſtas tibi ex parte erit tempus acceptabilis & dies ſalutis. E
Recordare, quam generoſo enimo me oraveris, dicens, Statim, cito, & fortiter, Domine mi, non poſſum alteriue expectare; nimium differs mihi dare promiſſas pœnas? quando me deduces ad illa paſcua pinguia tolerantiæ, ubi ſaginantur electæ oviculæ tuæ? Memento, cum fueris in ſupplicio ejus cracis quem Deus tibi deſtinat, ne dicas anqnam, O Deus, quare me dereliquiſti? Cauſam noſti, quia id tibi inhibui. Recordare autem, me tibi dixiſſe, quod quanto magis ribi placuerit, teipſum a me dereliſtam videre, tento tibi ero propinqnior. Volo enim aumdem tecum modum tenere, qaem Pater mecum: id eſt volo permittere, ut tantum pœnarum toleres, quantum fragilitas tue poterit perferre.

63 Memento, quod tibi dixerit Deus, fore ut incidas iu grandem errorem, aut deceptionem, aut renrationem, ant prodicionemr ſed noli propterea deſperare, quia oihil tam graviter ei diſplicet quam F
deſperatio. Sta igitur in timore & humilitate, ſie- *Deique gratis ſervirendum.*
uti uſque hodie ſtetiſti cum fiducia in Deo: oporset enim vertere ſolium: quia numquam tentum tibi viſa fuiſti eſſe in ajus emore & gratie, quantum videberis ai odio eſſe & diſplicentiæ. Sed perſta fortiter & conſtanter, vincentibus enim datur corone. Recordare regiæ obletionis, quam feciſti Deo, quod ei velles ſervire, non ad evadendum infernum, vel paradiſum obtinendum; ſed quie ipſe eſt ſummum, infinitum, & ſingulare bonum, quod eb omni creature meretur omne obſequium, amorem, & laudem: adeoque famulare illi pure & ſerventer uſque ad mortem, eriamſi certa eſſes, te demnandam. Recordare, quod Deus hæc tibi non reveleverit, propter tuam bonam & ſanctam vitam. Memento hojus, & confundera, cogitando, hine magnam Dei bonitatem, inde tuam miſeriam & previtatem.

Interim ſe. tarne cum Chriſtus compatiatur.

64 Doleo nimvero & compatior tibi, o anima miſella, quod poſt tot dulces amplexus, tam ſuavia verba, quibus tu ſponſam & filiam ſæpius appellavi, ſicut noſti; poſt tot teſtimonia maximi amoris, quem non ſolum verbis, ſed rebue probaſti; poſtquem ſenſiſti & guſtaſti Deum eſſe ſuper omnia amabilem, delectabilem, concupiſcibilem, gratioſum, dulcem & ſuavem, permitte-

re

A re debeam ut in tam lamentabilem desolationem incidas. Sta igitur in timore, neque dicas amplius, De hoc me servet Deus, de isto alio ego me ipsa servabo. Propter hoc enim Deus te fecit magno cum impendio intelligere, quod unica formica sufficerer ad frangendum tibi collum, nisi Ille te retinueret: & numquam amplius tibi ipsi fide, quamvis ad tantam gratiam adduxeris, ut quotidie patrares miracula. Recordare docuisse me, quod quando in magno luctu eum devotione versaris, exsolvas partem aliquam rui debiti. Recordare quod exhortatio hæc non procedat ea odio, sed amore: quia nolo tibi in hoc mundo præmium pro meritis reddere, sicut fæpius declaratum tibi est. Recordare, quod Deus te velit solam & nudam super lecto crucis, in quo sacratissimo lecto vult tecum consummare sanctum hoc & spirituale matrimonium, mediantibus amore & pœna, ut possit cum dilecta sponsa in Canticis dicere,

B *Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia*; inter lilia, inquam, multarum pœnarum.

65 Hæc omnia scivi quando eram sæcularis, post firmum atque irrevocabile propositum serviendi, Deo sub perpetua clausura, in Ordine gloriosæ S. Claræ: scripsi autem eadem, dictante Christo, quando eram Urbini, quinque mensibus antequam facerem Professionem meam. *Laus perpetua illi.*

66 *Hactenus Soror Baptista, quæ sic Theologus discretus rerumque spiritualium perius expendat, omnino credo judicaturum*, errorem seu deceptionem, *in quam labi ipsam permisit Deus, in solo hausse intellectu, nihil vero habuisse conjunctum ex parte voluntatis; quod esset impeccabile ad peccatum; nec enim aliae donum Dei fuisset, datum ei, quæ ex summo amore summam sibi ipsi tribulationem operarent petieratque, & veri se futuram comitem pollicente Deo intellexerat. Quin imo existimo, quod dolor natus ex apprehensione, licet falsa, gravium & mortalium peccatorum, ac duramo illa deceptione commissorum, propter quæ Deo esset facta odibilis aut etiam reprobata; maxime ipsam eidem conjunxerit, perseverantem nihilominus in ejus amore, similimamque reddiderit Christo. Hic enim, licet non paterit peccata hominum errando apprehendere ut vere sua, quia tamen ea in se suscepterat persolvenda, sicut ejus doluit confusaque est coram Patre suo, quantum potuisset si vere ea ipse commisisset, factusque esset ipse immediatum objectum odii indignationisque divinæ, cum interim numquam magis quam tunc in eo sibi complacuerit Pater. In hujus veritatis confirmationem puto voluisse Deum, ut lingua illa, qua ipsa crediderat se blasphemasse, manens post mortem incorrupta, quasi eidem diceret de illa sicuti*

C *de Justo Job scriptum legimus*; In omnibus his non peccavit Soror Baptista labris suis: neque stultum quid contra Dominum locuta est; *sed rst* locuta coram me rectum; sicut servus meus Job; *etiam in illis, in quibus visa fuit a Deo redargui, sicut illi videtur redargui toto cap.* 40 & 41: *qui tamen tanquam de stultiloquio correptus, dixit, quod & dicere visa est Soror Baptista*, Ideirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

67 *In hujus rei confirmationem placeat legere orationem, quam composuit & scripsit sub finem acerbi illius triennii, sic Deum alloquens*; O dulcissime & benignissime Deus, misericordiarum infinitarum Pater, ecce me centesimam oviculam tuam, quæ pene tribus annis obberavi, mentem dispersa & vagabunda *per vepres & campestria*, pasta amarissimis herbis & siliquis venenosis. Nunc autem, dulcis & clemens Deus, ea toto corde redire desidero ad te, fontem veræ pacis. Recipe me & suscipe in humeros tuos misericordes, o bone & fidelis pastor, qui posuisti animam tuam pro ovibus tuis. Reporta me ad ovile tuæ infinitæ miserationis, *& ne avertas faciem tuam a me*. EX AUTOGRAPHO ITALICO O dulcis Jesu mi, noli permittere ut demergar intra securissimum portum Religionis; qui tantum laborasti mihique tam prope fuisti, ut eriperes me ex tempestuoso mari hujus fallacis sæculi. Recordare, Jesu mi, quam caro tibi steterim. Recordare, pientissime Deus, quale pretium pro me numeraveris ad mensam amarissimæ crucis. Recordare, Redemptor mi, non quid fecerim, sed quid voluerim facere pro tuo honore. Jesu mi, ego sum ille publicanus, qui propter verecundiam suam non audet, sicut nec ego audeo, oculos attollere ad cælum; sed adsto facie demissa in terram, percutiens pectus atque dicens, Deus propitius esto mihi peccatrici.

68 O elementissime Domine, recipe inter aperta brachia tua hunc filium prodigum, qui de longinquo redit; tuis, non suis bonis dissipatis, non vivendo in veritate & rectitudine, Domine mi, non sum digna quæ appeller famula aut mancipium tuum, quia persecuta sum animas sanguine tuo pretioso redemptas. Occurre mihi, Domine, obviam cum E gratia tua; stringe afflictam animam meam dulcissimis tuis brachiis, quemadmodum solebas in diebus antiquis, & visita desolatam. O Pater benignissime, da mihi tantopere desideratum osculum tuæ sanctæ pacis. Pone finem, Domine, huic lethifero bello, quod jam ferme tribus annis duravit, quod si non merear ut id alia fiat ratione, fiat vel per mortem. O dulcissime Jesu, educ me ab hac periculosa vita tenebrarum hujus mundi: educ me ex intenti carcere hujus miseri corporis. Trahe me ad te, pie Deus, trahe me ad te: nec me facias permanere diutius in hoc calamitoso exilio. Non possum diutius manere patienter: omnia me pellunt: infirmitas, dæmones, creaturæ aliæ, tribulationesque mentales, & dicunt, fuge, fuge: non licet tibi hic manere amplius. Recipe me ad te & in te, dolcis Jesu mi; sicut enim nosti, veniam tam libenter, ut nullis id verbis queam explicare. Relego me, quo magis ex tuo honore fuerit, usque ad diem judicii, modo me non separas æternum a te, sicut merui, o veram & summum bonum! idque pro magna misericordia æstimabo. *Gloria tibi, Domine. Amen.*

REVELATIONES

F

de mentalibus doloribus Christi.

Ex editione Dominici Passini Latine redditæ.

§. 1. Dolor ex damnatorum & electorum pœnis.

FUit anima quædam devota, multumque cupiens pasci & satiari cibis Passionis amorosi Domini & dolcissimi Jesu: quæ post annos multos, admirabili illius favore, introducta ad mentales dolores afflictissimi cordis ejus, mihi dixit, quod multo tempore oraverit Deum, ut illam induceret & submergeret *in* mari suorum mentalium dolorum. Itaque ipse dulcissimus Jesu, singulari quadam pietate, misericordia & gratia, dignatus est, non ona solum vice, sed sæpius sæpiusque ipsam in amplissimum istum oceanum introducere, tali ratione ac modo, ut fuerit coacta exclamare, Non amplius, Domine, non amplius, quæ pœnarum vehementiam non possum sustinere: idque facile credo, quia scio quod largus & benignus sit erga eos, qui talia ab ipso sciont humilitee & perseveraoter

EX AUTOGRAPHO ITALICO

ranter flagitare. Dicebat autem mihi anima ista benedicta, quod in oratione posita cum anxietate cordis dicebat Deo; O Domine, oro te, ut introduceas me in sacratissimum thalamum tuorum dolorum mentalium: immerge me in amarissimum istud mare: opto enim illi immori, dulcis vita mea. Die mihi, Jesu spes mea, quam magnus fuit dolor angustiati cordis tui. Et benedictus ille Jesus respondebat ei: Scia quam magnus fuit dolor meus? tantus fuit, quantus amor, quo Deum & creaturam prosequebar. Porro benedicta ista anima mihi dixit, quod jam antea alio tempore Deus fecisset ipsam intelligere, quantum sibi placeret in amore quo creaturam prosequitur? & super hoc puncto mihi dixit cogitationes pulchras & devotas tam multas, ut si eas quoque vellem scribere, res perquam prolixa fieret: tacebo igitur eas, quia nunc solum intendo narrare dolores mentales Domini. Ut autem redeam ad propositum, dico, quod quando Christus ei dicebat, tantum fuisse dolorem quantus fuit amor erga creaturam; ex cognitione quam jam habebat de magnitudine & immensitate istius amoris, metienti dolorem, sensus omnes defecerunt; ita ut necesse fuerit ipsam, audito hoc verbo, reclinare caput ad locum aliquem, propter angustiaa cordis sui & debilitatem totius corporis. Postquam vero nonnihil virium receperat, dicebat: O Deus mi, quandoquidem jam dixeris quantus fuerit dolor, die B etiam, Domine, quantæ fuerint pœnæ quas portasti in corde tuo. Cui ipse dulciter sic respondit.

2 Scito, filia mea, pœnas, quas portavi in corde meo, fuisse innumerabiles & infinitas: innumerabiles enim & infinitæ sunt animæ, membra mea, quæ a me seipsas peccando separabant: toties autem unaquæque anima separabat se a me vero capite suo, unde vitam recipit, quoties peccabat mortaliter. Hæc autem fuit una ex erudelioribus pœnis, quam in anima mea portavi & sensi, scilicet talis disjunctio membrorum meorum. Etenim cogita, quantam pœnam sentiat qui torquetur per funem, dum quædam sua membra moventur a situ naturali; indeque colligo quale fuerit martyrium meum, cui tot membra fuerunt avulsa, quot animæ unquam damnabuntur; & quidem singula membra toties, quoties mortaliter peccarint. Tanto autem magis dolorifica est abjunctio membri spiritualis quam corporalis, quanto anima est pretiosior corpore; quanto porro hoc illa sit pretiosius, neque tu neque homo vivens potest intelligere: quia ego solus, qui feci utrumque, novi quanta sit nobilitas animæ & viliras corporis: proinde nec tu nec alia creatura potest intelligere atrocitatem & amaritudinem pœnarum mearum; ago tamen nunc tantum de animabus damnatis. Sicut autem unus peccandi modus est gravior altero, & unum C peccatum altero; ita plus minusve pœnæ dabat mihi disjunctio unius quam alterius: atque hinc oritur qualitas quantitasque pœnarum. Et quia videbam illorum perversam voluntatem æternum duraturam, ideo eis destinatur supplicium æternum: quia vero plura graviaque peccata commisit unus quam alius, ideo in inferno plus minusque cruciatur unus quam alius.

3 Sed crudelis pœna, quæ me cruciabat, erat, quod videbam prædicta mea infinita membra, id est animas damnatorum, numquam, numquam reunienda mihi vero capiti suo: atque istud, Numquam, cruciat cruciabitque æternum infelices istas animas, plus quam omnia alia tormenta quæ tolerant vel possunt tolerare. Me vero tantum afflixit, istud; Numquam, Numquam, ut prompte elegissem de novo pati omnes istas disjunctiones, omnesque eatum modos qui fuerunt, sunt, vel erunt; non tantum semel, sed multis & infinitis vicibus; ut possem videre quod, non dico omnes, sed vel una sola animarum illarum esset reunienda integritati aliorum meorum vitalium membrorum, id est electorum, æternum victurorum in Spiritu sancto, per quam ex me procedentem; quia ego sum vita vitalis, id est sum vita rerum omnium vita urentium. Atque hic nota, quam cara mihi sit anima hominis, quandoquidem tibi dixi, quod pro una sola voluissem pati toties replicatas totiesque multiplicatas pœnas, & quidem infinitis vicibus, tantum ut eam mihi reunirem faceremque meum membrum, qui sum verum illius caput. Similiter scito, quod per eam justitiam sic affligat animas illas istud; Numquam, Numquam, ut singulæ etiam vellent per seipsas millies & infinities sustinere varias & infinitas pœnas, modo sperare possent aliquando se mecum reunendas, quantumlibet fero: sed quod numquam poterunt, hoc eas supremo cruciat & affligit. Atque ita ratiocinandum de omnibus peccatis, quod, quantum pœnarum animæ illæ mihi per singula dederunt, separando se a me, secundum cujusque peccati qualitatem & quantitatem; sic E etiam ex vera justitia mea correspondebit eis quantitas ac qualitas pœnarum suarum. Istud, Numquam, Numquam, cruciat & affligit ipsas supra omnes pœnas quas patiuntur & æternum patientur. Atque hic considera & nota, quantam pœnam sustinuerim mentaliter in corde meo pro omnibus damnatis simul, & quidem usque ad mortem.

4 Dixit mihi anima ista, suggestum sibi fuisse sanctum desiderium, quod credebat totusum a Deo, proponendi quoddam dubium; verumtamen cum magno metu & reverentia, ne videretur velle speculari res divinas nimiumque profundas; itaque cum summa simplicitate, puritate, & confidentia ei dicebat: O dulcis & afflicte Jesu, audivi a te pius dici: quod sustinueris pœnas omnium damnatorum; vellem, Domine mi, si tibi placet, scire, an verum sit, quod sentiri diversitatem istarum pœnarum infernalium, puta frigoris, caloris, aduftionis, stridoris dentium, utiq patiuntur omnes isti spiritus infernales. Die obsecro, Domine, Sensistin' ista, Jesu mi? Sane dum solum hæc refero tecum, videtur mihi cor liquefieri, cogitanti tuam benignitatem, qui tam dulciter tamque prolixe loqueris quærenti te in veritate, teque volenti. Tunc ille benedictus Jesus, gratiose respondens, videbatur ostendere acceptam sibi accidisse ejusmodi interrogationem, dixitque: Ego, filia, non sensi istam diversitatem pœnarum, quam sentiunt damnati, eo modo quo tu intelligis & quæris: erant enim membra mortua & rescissa a me, suo capite & corpore. Hoc autem per exemplum sic explico. Si tu habeas manum vel pedem aut aliud quodcumque membrum male affectum, donec pes ille vel manus separetur a te, sentis in ea magnum cruciatum & dolorem: postquam autem illa manus esset rescissa, si quis illam in ignem projiceret, vel canibus aut lupis objiceret devorandam, nullum in ea dolorem aut cruciatum sentires, quia est membrum putridum ac mortuum, penitusque sejunctum a capite. Sed scis quam pœnam sentires? Quia fuit membrum tuum, affligeretis, videns illud conjici in ignem, aut lupis canibusve vorandum objici. Simili plane modo, infinita illa membra, animæ inquam damnatæ, mihi dolori fuerunt, quamdiu durabat ipsa disjunctio. & adhuc superetat spes aliqua vitæ vitalis, sensusque ineffabiles & infinitas pœnas, & omnes earum angustias quas sustinuerunt in hac vita: quia usque ad mortem spes supererat, quod possent, si vellent, mihi capiti

A capiti ſuo reuniri. Verum poſt mortem eorum nullam amplius pœnam ſenſi, quia velut membra mortua, putrida & diviſa a me, penitusque reſciſſa & ſeparata ſunt, nec unquam ultra mihi veræ vitæ reunientur. Erat tamen mihi pœna incomprehenſibilis & ineffabilis, conſiderantî quod fuiſſent mea vera ac propria membra, videntique ea in faucibus æternorum ignium, id eſt in poteſtate ſpirituum infernalium, aliiſque diverſiſſimis & innumerabilibus pœnis æternum conſtituta.

2 Dolor Chriſti ex omnibus electis mortaliter peccantibus.

2 Alius dolor, qui mihi cor tranſfixit, fuit ex parte omnium electorum: & ſcito quod omnibus illis modis, quibus dixi afflictum & cruciatum me fuiſſe in membris damnatis, ſimilirer me afflixerunt & cruciaverunt membra electa, quæ poterant mortaliter peccare, nec fuam a me ſeparationem disjunctionemque. Quam enim magnus erat amor, quem erga ipſos eram habiturus æternum, & ipſi erga me; & quam magna vilitas, cui ſe uniebant peccando mortaliter; tam grandis fuit dolor, quem in iſtis omnibus meis membris ſenſi. In hoc tamen diſcrepabat ab eo quem mihi faciebant damnati, quod eo-

B rum, tamquam membrorum mortuorum, non ſentiebam amplius pœnam, utpote a me ſeparatorum per mortem; ſed ſenſi omnem electorum amaritudinem ac pœnam in vita atque poſt mortem: videlicet in vita, martyria omnium martyrum, pœnitentias omnium pœnitentium, tentationes omnium tentatorum, infirmitates omnium infirmorum; perſecutiones, infamias, peregrinationes, afflictiones denique omnes parvas ac magnas omnium electorum viatorum, tam diſtincte vivsciterque expertus ſenſi, atque tu vivans experireris & ſentires, ſi quis tibi modo percuteret oculum, manum, aut aliud membrum tuum. Nunc cogita quam multi extiterint Martyres, & ſinguli quam varios cruciatus ſuſtinuerint patiendo.

& afflictionibus per eos in vita tolerandis,

Adde pœnas omnium electorum membrorum, quotquot fuerunt, earumque diverſitatem: & ſic ratiocinare. Si haberes mille oculos, mille manus, mille pedes, & ſic ex aliis omnibus membris mille, & in ſingulis mille diverſas pœnas; omnia autem illa membra uno eodemque momento temporis ſic cruciarentur, quam exquiſitum id tibi videretur ſupplicium? Membra autem mea, o filia, non computantur millibus aut millionibus, ſed infinita fuerunt, & abſque numero etiam ſunt pœnæ Marty-

C rum, Confeſſorum, Virginum, aliorumque omnium electorum. Hinc ergo conclude, quod ſicuti ſciri nequit, quantæ in paradiſo ſint beatitudines, gloriæ, & præmia præparata juſtis electis; ita intelligi nequit, quales & quantæ fuerint pœnæ mentales, quas propter electa mea membra ſuſtinui, quibus per meam juſtitiam ſuum proportionatur præmium.

6 Poſt mortem vero omnem diverſitatem cruciatuum, quos pro ſuis peccatis debebant ſuſtinere in purgatorio, ſecundum cujuſque qualitatem & quantitatem, prout quiſque plus minuſve commeruit, ſenſi ac pertuli; quia erant membra mea

itemque in purgatorio ſita.

viva, mihique ſpiritualiter unita, non autem putrida & reſciſſa ſicut damnati. Itaque omnes eas pœnas, de quibus me interrogaſti an eas ſenſerim, non ſenſi propter damnatos, ob rationem jam dictam, ſed bene propter electos: & omnes pœnas purgatorii, quas ſuſtinere pro ſuis debebunt delictis, ego ſenſi atque expertus probavi, quemadmodum hoc exemplo intelliges. Si manus tua ſiniſtro aliquo caſu rupta aut alitee facta eſſet inutilis, eamque chirurgus judicaſſet urendam, conterendam, vel canibus in os mittendam; multum tibi doleret, quia eſt membrum adhuc vivum, ſperaſque illud perfecte ſanum reuniendum corpori tuo: ita omnes Purgatorii pœnas, quas omnia mea electa membra debebant ferre, ego tuli & ſenſi in meipſo, quia erant membra mihi unita & viva, ipſoque illo ſupplicio debebant perfecte reuniri mihi capiti ſuo. Nulla eſt autem differentia pœnarum inferni & purgatorii, niſi quod inferni pœnæ numquam, nunquam habituræ ſint finem; habituræ autem eum fine pœnæ purgatorii; ideoque purgantes animæ in ſuis pœnis manent volentes & contentæ (quamvis doleant) quia purgantur; & patiuntur in pace, gratias agentes ſupremæ juſtitiæ. Atque hæc dicta ſint de pœnis mentalibus quas pro electis ſuſtinui.

Ex AUTOGRAPHO ITALICO.

7 Utinam nunc poſſem recordari devotorum verborum quæ anima iſta eum viſcerali planctu promiſit, intelligens quantum diſplicuerit Deo gravitas peccatorum ſuorum, & quantam pœnam attulerit ſuo dilectiſſimo Jeſu, ſeparando ſe a ſummo bono, ut adhæreret rebus tam vilibus quam ſunt res hujus mundi, præbentes occaſionem peccandi. Recordor tamen quod illa mihi dixerit, ita ſe locutam eſſe Deo: O Deus meus, ſive ſalvanda ſive damnanda ſim, magnas tibi pœnas attuli. O Domine

unde intelligitur peccati gravitas.

E mi, numquam comprehenderam quod tantum te offendebant peccata; quod ſi ſciviſſem, tam facile non peccaſſem. Verum nec in hoc ad verba mea attende, Domine; ſcio enim quod facerem pejus quam unquam antea, niſi pientiſſima manus tua me retineret. O dulcis & benigne Jeſu, amator mi! dulces & benignæ ſunt omnes iſtæ pœnæ, quas mihi dicis.

§ II. Chriſti dolores ex pœnis Matris, Magdalenæ & Diſcipulorum.

Ex doloribus matris ſuæ ſic paſſus eſt Jeſus.

8 TUnc amomſus & benedictus Jeſus ſubjunxit: Auſcultа, auſcultа, filia mea, necdum itа loquaris: reſtant enim adhuc pœnæ amariſſimæ dicendæ; inprimis acutus ille gladius, qui tranſfixit & pertranſivit animam meam; dolor, inquam, puræ & innocentis matris meæ, quæ propter meam mortem ac paſſionem tantopere erat affligenda, quantum nulla unquam perſona alis. Merito itaque in paradiſo exaltavimus eam & ſublimavimus ſupra omnes angelicas & humanas creaturas; quantum enim magis creatura aliqua in hoc mundo, propter

F amorem meum, in ſe ipſa affligitur, deprimitur, & annihilatur; tanto magis in regno cælorum, ex juſtitiæ divinæ regula, exaltatur, glorificatur, & præmiatur. Quia autem nulla mater aut alia perſona tantum fuit anguſtiata, quantum mea dulciſſima & afflictiſſima mater; ideo numquam in paradiſo ſurſum perſona aliqua erit ei ſimilis: & ſicut ipſa in terra fuit alter ego per pœnam & paſſionem, ſic eſt in cælo alter ego per potentiam & gloriam; excepta ſcilicet Divinitate, cujus ipſa non eſt particeps, ſed tantum nos tres, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Scito autem quod omni illo reſpectu & ratione, quibus ego Deus incarnatus dolui & paſſus ſum, etiam doluerit & paſſa ſit mea ſanctiſſima mater; niſi quod paſſus ſum in perfectiori & altiori gradu, quia meam Homo-Deus, ipſa vero pura ac ſimplex creatura. Ejus autem dolor tantum me afflixit, ut, ſi placuiſſet æterno Patri, magnum ſolatium mihi futurum fuiſſet, ſi omnibus ejus doloribus in me translatis, ipſa potuiſſet manere abſque dolore; id enim habuiſſem pro ſummo refrigerio. Sed quia incomprehenſibile martyrium meum debeat eſſe abſque ulla conſolatione, ideo talis gratia

ut optaverit eos in ſe rotos ſuſcipere.

A tia mihi non fuit conceſſa, licet ipſam ſæpius ex reverentia filiali multis cum lacrymis poſtulaverim. Tunc dixit anima illa, cujus cor videbatur deficere præ compaſſione erga glorioſam Virginem matrem, quod in quadam mentis perplexitate poſita, aliud proferre non potuerit quam hæc verba: O Mater Dei, non amplius deberes appellari Mater Dei, ſed mater dolorum, mater pœnarum, mater afflictionum, quæ nec numerari nec comprehendi cogitatione poſſunt. Ipſe eſt quidam infernus, & tu es alter ipſe: quid igitur aliud nominare te poſſum quam matrem dolorum; & dicere etiam te eſſe altarum infernum? Non amplius, non amplius, non amplius; Domine mi, noli amplius mihi dicere de doloribus tuæ benedictæ Matris, quia non poſſum ultra ferre: ſufficiunt mihi iſti pro vita omni reliqua, etſi ea adhuc mille annorum foret.

Maria compaſſa eſt Mariæ Magdalenæ

9 Ipſe ergo tacens du tali materia, quia videbat illam eſſe incapacem, cœpit ei dicere: Quorum autem credis paſſum eſſe me ex afflictione dilectæ meæ ac benedictæ diſcipulæ, Mariæ Magdalenæ? Numquam id capere tu poteris, nec perſona ulla: quia ex ipſa & ex me principium habuerunt & fundamentum omnes ſanctæ ac ſpirituales amores, B ſui fuerunt unquam vel erunt. Quia autem perfectio mei amoris Magiſtri, & dilectio ac bonitas ipſius amatæ Diſcipulæ, non potuerunt comprehendi niſi a me; aliquid quidem capere poſſet quiſpiam, habens experientiam ſancti ac ſpiritualis amoris, activam æque ac paſſivam: ſed ad ejus æqualitatem pertingere nemo poteſt: numquam enim inventi ſunt talis Magiſter & talis Diſcipula: nec Magdalena alia unquam fuit aut erit præter ipſam ſolam. Dicat unuſquiſque quod volet; poſt

pro exhibito affectu amoris & doloris.

Matrem meam nemo magis mortem ac paſſionem meam doluit quam ipſa, quod ſi alia magis doluiſſet quam ipſa, huic poſt reſurrectionem meam prius apparuiſſem quam ipſi: ſed quia poſt benedictam Matrem meam fuit afflicta ſupra omnes, ideo poſt dulciſſimam Matrem prima meruit conſolari.

10 Feci ut Joannes dilectiſſimus meus, in illa dulci ſoporatione, in illis amara & deſiderata cœna, ſupra pectus meum ſacratiſſimum, clare videret meam reſurrectionem, & ampliſſimum fructum animarum ſecuturum ex mea paſſione & morte: licet tamen exinde ceperit plus doloris ac pœnæ, quam alius ullus diſcipulorum, ne credas quod ſuperaverit meam amantem Magdalenam, quæ non erat capax altarum & ſublimium rerum ſicut Joannes. Hic enim, licet potuiſſet, non tamen voluiſſet impedire meam paſſionem ac mortem, propter cognitionem C tanti boni quod per illam & ex illa ſecuturum erat: mea vero dilecta Magdalena non ita, quæ cum me vidit expiraſſe in cruce, erediditque cœlum & terram ſibi defeciſſe, quia in me erat omnis ejus ſpes, omnis amor, pax, & conſolatio: & ideo ſine menſura erat ejus dolor. Quod intelligens ego, cordialiter ipſam portabam intra animam meam: & ex ejus parte ſum expertus omnem illam tuneritudinem, quæ ex ſancto & ſpirituali amore poteſt percipi, quia ex intimis præcordiis me amabat.

etiam pro Joanne

11 Si cupis prædicta melius intelligere, obſerva, quod Diſcipuli, veluti nondum elienati ab omni re alia, ſicut illa peccatrix, poſt meam mortem redierint ad retia derelicta: ipſa vero non reddivit ad faſtuoſam & incompoſitam vitam; & ardens tota, ſanctoque deſiderio inflammata, quem vivum non ſperabat ſe viſuram, requirebat mortuum; ſciens nihil ſibi amplius delectationi eſſe poſſe præter earum ſuum Magiſtrum, ſeu vivum D ſeu mortuum. Quam autem hoc verum fuerit intelligo, conſiderans quod, ut me mortuum inveniret, contempſit & dimiſit ſocietatem & præſentiam meæ dulciſſimæ Matris, qua nihil poſt me cogitari poterat magis amabile, deſiderabile, & delectabile, dulcia Angelorum alloquia pro nihilo habuit; nec in ullius alterius aſpectu vel præſentia conquieſcere potuit, niſi in me ſolo, dilecto Deo ſuo. Denique tantus fuit dolor iſtius meæ benedictæ & caræ Diſcipulæ, ut ſæpe cauſa fuerit mortua, niſi ego per meam ſupremam potentiam ſuſtenteſſem illam: iſte autem dolor continuo verſabatur in corde meo: Multum propter illam anxiatus & afflictus fui: ſed non permiſi eam ſic deficere, quia facere illam *adeo ut mortua fuerit, niſi ipſe eam ſuſtentaſſet,* volebam quod poſtea feci, Apoſtolam ſcilicet Apoſtolorum, ut evangelizaret veritatem triumphalis reſurrectionis meæ, ſicut ipſi poſtea evangelizarunt toti mundo: volebam illam facere & feci ſpeculum, exemplum, ac normam omnis vitæ beatæ atque contemplativæ, in illa triginta trium annorum ſolitudine, quibus mundo incognita vixit; ubi guſtavit & ſenſit ultimos effectus amoris, qui in hac mortali vita guſtari poſſunt & ſentiri. Atque hæc de doloribus quos propter dilectam meam Diſcipulam ſuſtinui. E

Diſcipulorum quorundam deſolationem gravius ſenſit.

12 Alter mentalis dolor, qui configebat animam meam, erat fixa & continua memoria ſeeri illius collegii mentum Apoſtolorum, columnarum exſti, fundamentorum Eccleſiæ meæ militantis, ovium ſiue paſtore, quas volebam & ſciebam diſpergendas; videbamque omnes eruciatus & martyria, quæ mea cauſa & amore pati debebant. Scito autem quod nullus unquam pater filios, frater germanos, magiſter diſcipulos tam teuere & cordialiter amavit, ſicut ego dilectiſſimos meos fratres & diſcipulos, benedictos Apoſtolos. Quamvis enim ereaturas omnes ſemper amaverim amore infinito; nihilominus concipere facile ipſa pores, quod amor iſte magis particularia & ſingularis fuit erga eos quibuſcum corporaliter converſatus ſum. Itaque cum eorum cauſa partieularem quoque & ſingularem dolorem ſentirem, ipſorum cauſa potius quam mea dixi, amarum iſtud & mœ- *eos magis ſui diligebat,* F ſtum verbum, Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem, propter teneritudiuem affectus quem ſentiebam relinqueus illos ſiue me, ſun capite, patre, magiſtro fideli: tantaque mihi exiode naſcebatur anguſtia, ut ejuſmodi corporalis ſeparatio mihi mors altera videretur. Quare qui bene conſideraret verba illius ultimi ſermonis quem habui ad ipſos, quantumvis durus, non contineret lacrymas: quia ſingulæ voces, compaſſionis plenæ, eructabantur e fundo cordis, quod mihi videbatur præ amore illorum ipſo in pectore erepare.

13 Videbam inſuper, quomodo propter amorem meum alter debebat crucifigi, alter capite minui, *& illum pro ſe paſſurus ſalutat.* alius excoriari, omnes denique per varia martyria vitam finire. Hinc intellige quanta mihi pœna fuerit. Cogita enim, ſi haberes perſonam quæ ſancte te amaret, cui cauſa tua dicerentur verba injurioſa aut alia injuria fieret, quantum & quam vehementer tibi doleret, quod ei qui tantopere te amaret, eſſes cauſa talis doloris; cum ei contra velles ſemper obvenire tui reſpectu omnu bonum, honorem & conſolationem. Ego vero, filia, ipſis eram cauſa, non dico verborum injurioſorum, ſed etiam mortis; neque uni eorum tantum, ſed univerſis. Quapropter dolorem, quem propter ipſos pertuli, non poſſum alio tibi exemplo explicare: ſufficiunt dicta, ut mihi compatiaris.

§. III.

A

§. III. Dolores Chriſti ex ingratitudine Judæ, Judaici populi, & creaturarum omnium. Dolor item particularis in horto.

14 ALius viſceralis dolor, qui me continuo affligebat; eratque inſtar cultri, tribus venenatis acutiſſimiſque cuſpidibus inſtructi, ad cor meum feriendum aſſidue tranſfigendumque, fuit impietas & ingratitudo dilecti me diſcipuli Judæ, ejuſdemque iniqui & peſſimi mei proditoris; duſities, perverſitas & ingratitudo Judaici populi a me electi; maligna cæcitas & ingratitudo omnium quotquot fuerunt, ſunt vel erunt creaturarum. Primum ergo cogita quante fuerit ingratitudo Judæ, quem elegi in numerum Apoſtolorum, cui peccata ſua omnia condonavi, quem feci operatorem miraculorum, & diſpenſatorem omnium mihi oblatorum; cui denique ſemper oſtendi ſigna amoris ſingularis, ut eum a conceptu iniquitate removerem; ſed quanto ampliorem erga eum indicabam affectum, tanto pejus cogitabat contra me. Nunc autem conſidera, cum quante amaritudine iſta & plura alia in corde meo volvebantur. Verum quando acceſſi ad lacrymabilem illum & humilem actum lavandorum ipſi & aliis ſimul omnibus pedum, tunc cor meum effuſum eſt in viſceralem planctum, & ab oculis meis fons lacrymarum prorupit ſupra inquinatos ejus pedes, quia dicebam in corde meo: O Joda, quid feci tibi, quod me tam erudeliter tradas? O infortunate diſcipule! numquid non hoc eſt ultimum amoris ſignum, quod tibi exhibere poſſum? O fili perditionis, ea qua cauſa fic diſcedis a patre & magiſtro tuo? O Juda, ſi cupis triginta denarios, quare non vadis ad matrem tuam ac meam, quæ libenter ſeipſam vendet: ut te unque liberet a periculo & morte? Ah Juda, ingrate diſcipule, ego cum tanto amore tibi lavo & oſculor pedes, tu vero cum proditionis executione mihi meam faciem oſculaberis. O quam malam vicem mihi reddes, care & dilecte fili, plangenti tuam perditionem, potius quam propriam paſſionem & mortem, quia propter hanc dumtaxat eeni.

B

C

15 Hæc & ſimilia verba dicebat ei cor meum, interim dum lacrymis copioſis ejus pedes rigabam: ſed ipſe nihil horum animadvertebat, quia ante ipſum genuflexus eram inclinato capite, ut in ejuſmodi lotionis actu ſolent alii; & quia, dum ſic inclinabar, multitudo longorum capillorum meorum faciem mœſtam lacrymoſamque operiebat. Sed dilectus meus Joannes, cui omnia paſſionis meæ myſteria in illa doloroſa cœna revelaveram, notabat & obſervabat omnem actum meum, ac ſigillatim planctum meum ſupra pedes Judæ; ſciebatque & intelligebat, quod ex emoris teneritudine procedebant iſtæ meæ lacrymæ. Sicut cum patet quiſpiam, habens unicum filium, eidem jam jam morienti aliquod obſequium præſtat, & dicit in corde ſuo; Vale, fili, hoc eſt ultimum quod tibi unquam ſerviam; ſic ego omnino feci Judæ, quando ei oſculabar & lavabam pedes. Cum autem eos blandius contingerem ori meo benedicto epprimerem, ſingulos meos geſtus & actus notans oculatiſſimus illa Aquila, præ ſtupore & admiratione erat mortuo quam viventi ſimiliur.

16 Et quia humillima illa anima noviſſimo recubuerat loco, ita ut ad eum poſtremum pervenirem, eum ego jam me ipſi ad pedes lavandos inclinarem, amplius ſe continere non potuit; ſedenſque ipſe, mihi humi flexo collum ambobus brachiis ſtrinxit, & me ſic aliquantum tenens, velut ſi deliquium pateretur, & fundens cupioſiſſimas lacrymas, cordis ſui voce, lingue taceote, mihi loquebatur atque dicebat: O care Magiſter, Frater, Deus & Domine mi, quomodo tibi ſuffecit animus ad lavandos & oſculandos ure tuo ſacratiſſimo maledictos pedes iſtius canis proditoris? O Jeſu mi, Magiſter care, valde perfectum nobis reliquiis exemplum: ſed nos miſeri, quid faciemus abſque te, qui es omne bonum noſtrum? quid faciet infelix mater tua, quando ei hanc tuam humiliatem narrabo? Et nunc, ut mihi cor facias findi, vis mihi lavare fatidos pedes eoſque diſſuaviari ore tuo dulci atque melliſluo. O Deus meus nova ſigna amoris tui mihi ſunt cauſa majoris doloris. Atque hæc & alie ſimilia multa cum teneritudine dicena, quæ ſaxeum quoque cor emolliſſent, diſcalceatos pedes maxima cum verecundia mihi lavaodos porrexit. Atque hæc dixi, ut aliquam eotitiam tibi ingererem cordialis mei doloris, quem pertuli propter ingratitudinem & impietatem proditoris Judæ; cui quanto majorem gerebam amorem pluraque dilectionis ſigna oſtendebam, tanto me gravius affligebat peſſima ejus ingratitudo.

E

17 Quid dicam de ingrato & obſtinato populo Judæorum, quantum me compunxerit & anguſtiarit ineffabilis eorum ingratitudo? Feceram eos populum ſanctum, populum Sacerdotalem; elegeram eos mihi in partem & hereditatem præ omnibus populis terræ, traduxeram ſiccis pedibus per mare rubrum, liberando ab Ægyptiaca ſervitute & manibus Pharaonis, obumbraveram in columna per diem, & lux eis fueram nocte; dederam ei legem in monte Sinai & Evangelicam legem ore proprio annuntiaveram; tot victorias de inimicis conceſſeram; & humanam eaſnem ex illis ſemens, toto vitæ tempore cum ipſis fueram converſatus; commonſtravi ipſam viam cæli, & eodem tempore multo contuli beneficia, illuminando cæcos, dando ſurdis auditum, greſſum contractis, ipſis denique mortuis vitam: cum ergo intellexi quod tanto cum furore clamabant poſtulabantque, et Barabbas dimitteretur, & ego crucei ac morti traderer, videbatur mihi diſſilire cor. Neſcit, filia, niſi qui experius eſt, quid ſit dolorem & omne malum accipere ab eo cui quis fecerit omne bonum. Quam etiam durum eſt, quod contra juſtum & innocentem conclament ab omnibus, Moriatur, moriatur: contra vero de eo qui ſcitur mille mortes commeritus, vociferetur totus populus, Servetur, ſervetur. Hæc ſane ſunt ejuſmodi ut cogitari potius debeant quam dici.

F

18 Tunc dicebat anima illa ſancta, quod ſentiebat in corde ſuo tantam humiliatem, ut vere conſiteretur Deo & toti Curiæ ejus cæleſti, quod recepe-rit a Deo plura beneficia & dona quam Judas; plura quam totus ille ingratus populus ſimul, & interim (quod eſt pejus) majori cum ingratitudine ipſum prodiderit quam Judas; magis puterve eum crucifixerit & occideric quam ille ingratus populus: atque in hac ſancta confeſſione & conſideratione, velut magna peccatrix, mentaliter ſubjiciebat animam ſuam pedibus animæ damnati Judæ; & conſiderans ſe eſſe in ipſo ejus abyſſali loco, ex illo, velut revera ibi poſita, dabat voces, clamores & planctus ad ſuum dilectum, ſed a ſe offenſum Deum, dicens illic: O benigniſſime Domine mi! quomodo potero dignas tibi gratias agere, quod me ſuſtineas, quæ feci millies pejus quam Judas? Tu feciſti ipſum diſcipulum tuum, me vero feciſti filiam & ſponſam; Illi condonaſti peccata ſua, mihi quoque mea per tuam

pieta-

Digitized by Google

EX AUTOGRAPHO ITALICO.

pietatem & gratiam remiſiſti. Dediſti ei diſpenſationem iarum temporaliem, mihi ingrato ex theſauris tuis ſpiritualibus tot favores, tot dona contuliſti. Dediſti ei poteſtatem faciendi miracula, me autem feciſti pluſquam miraculum facere, ſponte me deducendo ad locum ubi nunc ſum. O Jeſu mi, vendidi & tradidi te, non una vice, ſicut illa; ſed pluribus ſine numero. O Deus meus, ſcio quod pejus te tradiderim quam oſculo Judas, quando ſub ſpecie ſpiritualitatis te dimiſi meque adſtrinxi ligaturis mortis.

19 Quod ſi iſtius populi ingratitudo tam gravis *& pudeat,* tamque moleſta tibi fuit: quomodo tu debuiſti affeciſſe mea, quæ pejus tibi feci, quam ille; & tamen plura de te beneficia accepi quam ille. O dulciſſime Domine mi! ex toto corde gratias tibi ago, quod eduxeris me de ſervitute Ægyptiaca dæmonis & peccatorum, de manibus illius crudelis Pharaonis, qui ad libitum ſuum dominabatur miſellæ animæ meæ. Duxiſti me per mediam aquarum mandonæ vanitatis ficeis pedibus, tranſivique per gratiam tuam ad ſolicitudinem in deſerto Religionis, ubi ſæpe ſæpius paviſti me dulciſſimo & ſapido manna, quod *Chriſto . . gratiar agit pro beneficiis e* mihi, quantum ad omnem ſaporem deſiderabilem, viſum eſt quantumlibet delectabilitatem continuta; quia delectationes omnes mundanæ mihi viſæ ſunt inſipidæ præ minima tua conſolatione ſpirituali. Gratias ago tibi, Domine mi, quia mihi ſæpius dediſti legem, tuo ipſius dulciſſimo & ſancto ore, in monte Sinai ſanctæ orationis, ſcriptam digito miſericordiæ
B tuæ in tabulis lapideis duriſſimi & rebellis cordis mei. Gratias tibi ago, Redemptor benigniſſime, de omnibus victoriis, quas mihi dediſti contra hoſtes, id eſt capitalia vitia. Quoties eos ſuperavi, a te & per te, Domine, mihi venit victoria; quoties victa ſui aut vincor, id ex mea malitia provenit exiguoque *ſcopus imperfecti te- lum erit & effectus,* amore, quem habeo erga te, Deus meus. Tu Domine mi, per gratiam natus es in anima mea; mihique monſtraſti viam & lucem veritatis, qua venirem ad te verum paradiſum. Inter tenebras & caliginem mundi dediſti mihi videre, loqui, audire, ambulare; quia vere ab omnes res ſpirituales eram cæca, ſurda, muta, paralytica. Et quid amplius, o Deus, potuiſti facere mihi quod non feceris? Eram omnino mortua, & in te vera vita reſuſcitata ſui, qui das vitam omni creaturæ viventi ex te. Quis autem te crucifixit? Ego. Quis ad columnam flagellavit? Ego. Quis ſpinis coronavit? Ego. Quis felle & aceto potavit? Ego.

20 Itaque diſcurrens per ſingula myſteria pa- *& intelli- git plangi- que in gra- titudinem omnium creaturarum.* tientis Jeſu, ſentienſque gratiam ſibi dari a Deo, concludebat his verbis: O Domine mi, ſcis quare tibi dicam, quod omnia iſta fecerim? quia vidi lumen in lumine tuo, & cognovi quod plus te afflixerunt peccata mortalia quæ commiſi, quam te tunc afflixerunt iſti qui tales pœnas tibi corporaliter infixerunt. Quapropter, Deus meus, non eſt neceſſe
C ut poſt hac mihi dicas, quam pœnam tibi attulerit ingratitudo omnium humanarum creaturarum, quia dediſti mihi gratiam intelligendi meam ingratitudinem ex aliqua ſaltem parte. Nunc conſidero per gratiam tui lumiuis, quanto grandior ſit ingratitudo omnium creaturarum, & in hac conſideratione deficit ſpiritus meus, atque obſtupeſco tantam caritatem atque patientiam, qua uſus es erga nos ingratiſſimas creaturas, quibus numquam, numquam deſtitiſti proſpicere in omnibus neceſſitatibus ſpiritualibus & corporalibus. Sicut autem non poſſunt intelligi, nedum explicari res innumeræ, quas feciſti in cælo & in terra, in aqua & in omnibus elementis, pro iſtis ingratis creaturis; ſic non poſſunt intelligi aut explicari magnæ ingratitudines meæ. Itaque, Deus D meus, confiteor & credo, quod tu ſolus poſſis eas intelligere & comprehendere, poſſiſque cognoſcere quanta & qualis fuerit amariſſima illa ſegnis ingratitudinis noſtræ, quæ toties tibi cor trauſfixit, quoties humana aliqua creatura fuit, eſt, aut erit, quæ illa fuerit contra te uſa. Hanc enim veritatem meo & omnium creaturarum nomine agnoſco atque confiteor, quod ſicut momentum nullum; hora, dies aut menſis tranſit, quo non uramur beneficiis tuis; ſic nec tranſeat abſque multiplici, imo infinita, ingratitudine noſtra: quam ego credo & ſentio eſſe ex atrocioribus doloribus, quibus afflicta ſuit anima tua, mi Jeſu. *Expleta ſunt hæc pauca verba dolorum mentalium Jeſu Chriſti, ad laudem ipſius, die Veneris ante Septembris, anno Domini* MCCCCLXXXVIII.

21 Quod hic infra adſcribo, revelatum mihi fuit, *Notat! quod hi dolores fuerint intenſiores in horto,* cogitanti myſterium Jeſu Chriſti orantis in horto, ubi ſanguinem fudavit: videlicet quod ſicut ſol, quando eſt in Leone, quia eſt in domo propria, magis exerit vires ſuas, quam tuo reliquo anno; ſic etiam Chriſtus benedictus in ea oratione, quam fecit in horto, vehementius ſenſit ſuos dolores mentales, quam toto curſu vitæ ſuæ triginta tribus annis: tunc enim ſul dolorum ejus erat in leone, id eſt domo propria ſive in ſummo. Dico autem mihi fuiſſe revelatum, quod tanta ſit differentia inter eum [qui exercetur mentalibus Chriſti doloribus recolendis, & alterum] qui ſiſtit in ſola humanitate cruciata, quanta eſt inter mel aut balſamum, quod eſt in vaſa, & modicum illum liquorem, quo enterius idem vas humectatur. Itaque qui deſiderat E Chriſti Paſſionem deguſtare, non debet ſemper occupari lingendo oram extimam vaſis, id eſt plagas & ſanguinem, iſti ſacratiſſimo vaſi humanitatis Chriſti adhærentem; numquam enim tali modo ſatiabitur is qui talem cibum eſurit: ſed ſi capit eo ſatiari, intret in vas ipſum, id eſt in cor ſeu mare Chriſti benedicti, & ibi plus quam volet ſatiabi- *& utilius conſideretur quam pœnæ comparet.* tur. Hoc autem mihi revelatum fuit, ſed nolui ponere iſtic ubi ſcripſi memales dolores Chriſti, ne tollerem devotionem ei qui in ſola humanitate contemplanda delectatus: quia non omnis intellectus aptus eſt ad navigandum in tali mari, maxime nos mulieres, quarum exigua capacitas eſt; & quibus prædictos dolores direxi. Verum tamen eſt, quod Deus eum capacem reddat, qui ipſum ſibi variate deſiderat & quærit. O Pater mi, quantum doloris mihi acceſſiſſe credis hæc ſcribenti! Vere ſicut mare eſt contritio mea. *Audiemus illa, in cujus altitudine vere bis letelligimus, poſtremum articulum eſſe additum anno* MCCCCXCI, *triennio poſt quam prima eſſent ſcripta, quando eadem tranſcripſit Baptiſta, Patri ſuo ſpirituali mittenda, una cum hiſtoria ſuæ vitæ.*

SUPPLEMENTUM

Ex Italico Matthæi Paſcuccii.

F

CAPUT I.

Anacephalæoſis Chronologica Vita in ſæculo & religione uſque ad finem ſæculi XV.

ANno MCCCCLVIII, *die* 12 *Aprilis, nata* Camilla de Varanis, *ut alii nu.* 4. *decimus circiter erat, quando primos ſuſcepit devotionis teneriores ignioulos erga Dominicam Paſſionem. Anno deinde* MCCCC LXXVII, *feſta Paſchali tempore Confeſſione generali, cum vehementius ſtimularetur ad ſtatum religioſum capeſſendum* *Ordo vitæ in ſæculo duxit a*

Digitized by Google

A *dum, diu ſecum atque cum Deo luctata, manus tandem dediſſe vocanti videtur in æſtate anni prædicti; abhinc enim numerari poſſunt anni illi decem, quibus n.* 47 *dicit occluſum fuiſſe puteum abyſſi, qui erat patefactus in Octobri anni* MCCCCLXXXVII. *Interim poſt illam de ſe victoriam, & iucundæ Religionis propoſitum patri ſignificatum circa Paſcha anni* MCCCCLXXVIII, *obluctantem illum paſſa eſt annis duobus cum dimidio, ut ait num.* 27 *& 28; hi enim finem accipiunt in Novembri anni* MCCCCLXXXI. *Poſt eamdem victoriam multiplicibus gratiis a Deo cumulata, magnoque acceſſu deſiderio multa patiendi pro dilecto, incidit in graviſſimum morbum, unde vehiſtam ſibi infirmitatem annis fere tredecim tenuiſſe ſe ait num.* 24, *ſcribens anno* MCCCCXCI *ineunte. Fuit autem morbus hic letalis habitus primis ſeptem menſibus, indicatis num.* 25: *& hi finem habent ante Auguſtum prædicti anni* MCCCCLXXVIII, *quando circa feſtum Transfigurationis cupida videndi Chriſtum ſuum, gratiam hunc petere cœpit num.* 26, *& poſt ſex menſes ardentis precationis obtinuit, putu menſe Februario anni* MCCCCLXXIX.

& in Religione uſque ad an. 1487

B 2 *Anno* MCCCCLXXXI *die* XIV *Novembris, Jacobillo teſte, habitum S. Claræ induta Urbini, mutato nomine vocari cœpit* Baptiſta; *& quinque menſibus ante ſuam Profeſſionem ſcribit epiſtolam ſibi dictatam a Chriſto, ut habet n.* 65. *Ipſam vero Profeſſionem fecit anno* MCCCCLXXXII *vel potius* LXXXIII. *Videtur enim quod propter ſubnatas difficultates, ultra annum protracta probatio fuerit; cumque pater Julius de monaſterio Camerini fundando conſultaret eodem anno* LXXXIII; *ut illud ſub obſervantia regulari inſtitueretur, adeo multum laborandum fuit Baptiſtæ unno eodem, ut ipſum num.* 35 *vocet* annum tribulationis *ſuæ, quem dicit finem accepiſſe Camerini, poſt factum ibidem novum Confeſſionem generalem B. Petro Molianenſi, tum Provinciæ Vicario. Venerat autem Camerinum cum ſodalibus & ibidem recluſu fuit anno* MCCCCLXXXIV *die* IV *Januarii. Exinde novis a Deo favoribus recreari cœpta, primo conſpicuam ſibi habuit S. Claram, num.* 37; *tum duobus menſibus teneri ſe vidit ad pedes Crucifixi, num.* 39; *Seraphico igne arſit menſibus tribus, num.* 40; *& juxta num.* 45 *communicat fere Dominicis ſingulis per biennium, ideſt uſque ad æſtatem anni* MCCCCLXXXVII, *quando juſſu eſt ſcribere tractatum de Mentalibus Chriſti doloribus; ſive (ut ait ipſa num.* 54) *plus quam duobus annis poſt ſuum in patriam reditum.*

3 *Tractatu iſto abſoluto, cum alta pace frueretur, ad*

C *majorem ejus probationem permiſit Deus, ut meuſe Auguſto ejuſdem anni* MCCCCLXXXVII *deciperetur a demonibus, quemadmodum fatetur num.* 47: *die autem* XI *Octobris*

& rurſus uſq. ad an. 1491, *cœperunt iidem graviſſimis tentationibus ipſam affligere, quas occultas tulit fere tribus annis, ut ait num.* 2, *donec poſt obitum B. Petri Molianenſis, defuncti* XXV *Julii anni* MCCCCXC, *totam ſe mox commiſit ei cui poſtea Vitum ſuam ſcripſit menſe Martio ſequenti, ſex menſibus poſtquam is Camerino diſceſſerat, ut ait, num.* 50: *ſperaverat autem quando illiſe credidit (ut ibidem ait) aliquid induciarum* 2 capitali duorum annorum pugna; *nempe ad explendum tertium ejuſdem pugnæ annum bimeſtre fere ſpatium adhuc deerat. Interim dum conſolatorem requirit nec invenit, cœpit multa ex iis quæ Urbini inchoaverat deſcribere, ut fatetur in epiſtola Wuddingo viſa, & data ſex menſibus poſt mortem Moliani menſe Januario, anno* MCCCCXCI; *quod idem nos invenimus ſcriptum poſt ſpirituolin illa monitu, de quibus in Præfatione num.* 12 *ex*

quando de Vita ſua ſcripſit. *Cimarella egimus. Cœpit etiam eodem anno circa initium Februarii vehementius impelli ad ſcribendam prædictam vitæ ſuæ hiſtoriam: cujus protocollon abſolvit die* XII *Martii; & ſecundam additarum eidem epiſtolarum, datam* XIII *ejuſdem menſis. Verum longiorem expectationem ferre non valens animus, preſſo diu ſecreto gravis, quæ ſcripſerat præſenti tradenda in manus, decrevit abſenti mittere per Epiſtolam, ſignatam die* XX *Martii. Ceterum hæc ipſa inquietudo, quam prædictæ teſtantur epiſtolæ, etiam poſt exoneratum quadamtenus animum illa ſuorum ſecretorum ſcriptione, ſatis indicat, conſolationem ea completa perceptam (uti aſſerit num.* 48) *non fuiſſe diuturnam; ſed dierum dumtaxat paucorum; imo (ſi recte intelligo ejus ulibi verba) tempeſtas diabolici maris, cui immerſa fuit, continuum duravit quinquennium; utque adeo primum ceſſavit poſt medium Octobrem anni* MCCCCXCII.

Ex ITAL. FASCUTII *poſita adhuc tentata uſque Octobrem an.* 1492.

4 Eadem volens, *ut inquit Puſcuccius pag.* 125, filio cuidam ſuo ſpirituali explicare, quomodo Deus quandoque probandos ſuſcipiat eos, quos ad æternam gloriam præordinavit, exemplum in ſe ipſa propoſuit, velut de tertia perſona loquens, referendo tribulationes quas paſſa eſt quinque annis continuis. *Hactenus ille verbis ſuis, utique quoad numerum annorum ſumptis ex prolixiori epiſtola; ex qua deinde verbis ipſiuſmet Beatæ partem adducit, indicantem nobis quod intendimus, ipſam ſcilicet agere de tempeſtate, non qualicumque, ſed diabolica: ea autem ſic ſonant Latine ſeddita.* Propterea perſona illa cogebatur identidem ad Dominum clamare, noſtræ

E diuque auxilium poſtulando atque dicendo, *Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina. Ad te levavi oculos meos, unde veniet auxilium mihi? Auxilium meum a Domino.* Iſtas autem voces, anguſtiarum ſuarum internarum teſtes, eructabat anima illa afflicta, ſemper iterans; O Deus, juva me. O Deus noli derelinquere me in hoc extremo articulo. O Deus, robur ſuggere, quia deficiunt me vires: nequeo ampliur ſuſtinere: porrige adjutricem manum tuam. O Deus, conſopitus jaces intra navim animæ meæ, & tempeſtas diabolici maris me ſubmergit. Verumtamen, *Domine Jeſu, ſine te* nulla poteſt obvenire tranquillitas. Atque ita toto tam periculoſi temporis ſpatio immobilem reddidit mentem ſuam, frequenter cogitando de Deo, *qui in tempore belli non recedit ab ea.* Cura igitur & tu, devote fili Jeſu, ut in tua benedicta anima ejuſmodi habitus bonus radicetur, & experieris mirabilia Dei intra tempus breviſſimum. *Dic ergo cum Propheta: Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper. Et iterum: Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* Alia ejuſmodi loca ſacræ Scripturæ plura invenies, in quibus Prophetæ alii viri ſancti profitentur, fixam ſe memoriam habuiſſe in Deo.

quomodo inter iſtam anguſtias ſe geſſerit.

F 5 *Cum talia ſcriberet Beata noſtra illi, filio ſuo ſpirituali (quem nonumquam etiam* Patrem *nominat, & Sacerdotem fuiſſe indicat) annos in Religione tranſegerat omnino octodecim, qua privata qua prælata, ſicut ipſamet in ſua inſtructionis ſuæ prolutioris teſtatur: proinde jam labebatur ſæculi* XV *annus penultimus: ante quem annum quoniam nihil ſuggeritur quod ad actiones externas attinet; lubet ex Puſcuccio colligere frugmenta præcipua inſtructionis iſtius, in qua ipſemet de ſe velut de tertia perſona declarat vitæ ſuæ ſpiritualis excellentiam, ſicut eu per varia virtutum capita auctor partitur. Indicabo autem ad marginem numeros paginæ, ubi ſingula loca poterunt in ſuo originali Italico inveniri; quando totum inſtructionis illius contextum necdum videre nobis contigit, & totum huic operi inſerere fortaſſe minus expediret. Ordiar ab humilitate, quæ ceterarum virtutum omnium fundamentum eſt.*

Scripſit autem an-no 1499.

Ex ITAL. PASCUCII

CAPUT II.

Humilitas Beatæ sincerusque erga Deum amor: fervor spiritus, & recta intentio propriis ejus verbis expressæ.

pag. 110 *Indignam se Dei dono reputans;*

6 ANima ista benedicta tam zelotypa fuit honoris divini, tantumque cavit ne quid illius sibi fuffuraretur, & adeo profunda humilitate dotata divinitus extitit; ut cum existimaret, gratias Domini sui loco nimis vili repositas haberi, qualem scilicet credebat se, ingratissimam & peccatricem; cum etiam etederet ad maximam verecundiam atque insigne Sponsi sui dedecus verti posse, quod tantum virtutum cumulum & donorum spiritualium in ipsam contulerit; ea occultabat quoad poterat, solicito omnia obvelans silentio. Sæpius sub alio quopiam prætextu subducebat se a pia quæ in commune fiebat lectione, metuens ne sibi interim contingeret aliquid, unde Sorores aut Fratres
B cognoscerent gratiam aliquam sibi divinitus factam. *eventum ea tenere occultat.* Eadem etiam ex causa quandoque lectricem monebat, ne lectionem de Passione Domini prosequeretur, interim dum manducabant Sorores; nec enim, inquiebat, satis commode possunt deglutire cibum, dum animum intendunt amorosæ isti historiæ. Hoc autem monebat, metuens ne qua modum suum comedendi sub ejusmodi lectione, aut aliquem affectus interni effectum interea observaret in ipsa: & propter eamdem causam rarius ad commune refectorium venit, duplici quidem ex capite(quod palam petebat) excusata, magis tamen ex illo quam alio ullo respectu.

7 Hoc tibi dico, Pater & Fili mi in Christo Jesu, ut ab illa discas occultare spiritum & gratias sibi concessas, quoad Deus aliter ordinaverit. O beatam eam animam, quæ omnium operationum suarum nullum vult inspectorem præter suum Creatorem! O quot fossa propterea transilivit hæc Mater tua! quot contumelias injustas, quot judicia falsa, temeraria & præsumptuosa sustinuit! quotiea *quod ea causa fuit ovalia tolerandi*
C pro eo quod erat laude dignum *apud Deum & homines*, convitia & reprehensiones pertulit *ante Deum & homines, Sorores & Fratres*. Sed ad istiusmodi istius perstitit semper firma, constans atque immobilis, velut turris solidissima in suo proposito, cum indubitata fiducia, quod fidelissimus sponsus suus Jesus Christus *in tempore opportuno* pro ipsa gladium acutum manu accipiet, & post divinos suos humeros rejiciet scutum, quo animam illam cooperuit annis multis, ad probandam illius patientiam ac fidem: quæ vicissim variis modis ac viis manifestavit rectitudinem cordis sui, quærens unice placere Deo, spretis humanis quibiscumque judiciis, & pro illius honore servando flocci faciens qualemcumque propriam confusionem. Quare, Fili mi reverende, cave ne quid fureris Deo: nolo enim te habere coe cuicumque rei tetrenæ affixum: quia id Matri tuæ *nihil pretor Deum spectandi.* magno dedecori, tibi vero esset damno majori. Offende te igitur semper fidelissimum, time, ama, honora Deum tnum; *quia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis.*

pag. 168 *Petit eadem dona in dignorum se transferri,* 8 Vixit etiam benedicta illa anima in tanta humilitate & timore, ut toto corde oraverit Deum, quo dignaretur omnes gratias & favores quo in se conferre volebat transferre in aliam quamcumque creaturam, melius ipsi placentem, unde plus honoris in ipsum quam ex se redundaret. Non enim persuadere sibi poterat reperiri in mundo creaturam aliquam, quæ magis inutiliter beneficia divina posslideret quam ipsa. Quod si fuisset circa id a Deo exaudita, maximum inde percepisset solatium; quia D Dei honorem, non autem utilitatem suam quærebat. Tali animæ credo ego dicendum istud Evangelicum, *Euge serve bone, quia in pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui*: talem spectare puto istud Apocalypseos, *Esto fidelis usque ad mortem*; quasi dicere vellet, Non sufficit esse fidelem per annos decem aut viginti; sed oportet fidelem esse *usque ad mortem*: sequitur enim; *Et dabo tibi coronam vitæ*. Fidelis est ille servus, qui non tantum vitæ suæ tempore, verum etiam in fine ejus reddit Domino, quod sibi ex ejus benignitate datum fuerat custodiendum. Cave igitur, Fili mi reverende, ne fias latro: Deus enim faceret te suspendi per collum, neque curaret quod fueris Sacerdos aut Doctor, nihilo inferior aliis constitutis in dignitate. Hujusmodi enim dictum est: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* *& fidelitatem erga Deum commendat,*

9 Mater tua, ne Deo amorem suffuraretur, quamdiu in Religione vixit usque in horam præ- *nolent ab aliis amari*
sentem, hoc semper curavit, ne cui se traderet, nec E ulla persona se traderet ipsi: sed rationem quamdam tenuit generalem, qua caveret, ne per excessum amaretur. Quia autem ipsa est multum amabilis, ideo declinavit omnem occasionem amandi quemquam, vel amorem cujusquam erga se provocandi: cumque subinde animadverteret se ab una quapiam plus quam alias diligi; gravissimum inde dolorem hauriens, orabat Deum ferventibus cum lacrymis, ut in illa persona ejusmodi affectum temperaret vel extingueret: quandoque conabatur eidem aliam invenire personam meliorem se, ut amori isti importuno se subtraheret. Totum autem istud agebat, ne Deo suffuraretur amorem illius, quæ crederet ipsam mereri præ aliis diligi. Denique in veritate affirmo tibi, quod numquam creatura ulla tantum voluptatis, gaudii, & solatii hausit cum *nequid Dei subtraheretur.* amaretur; quantum ipsa recipiat doloris, displicentiæ, atque fastidii ex amore cujusquam erga se, non regulato secundum Deum, multum & acerbe idcirco plangere solita. *Hactenus prædicta instructio apud Pascuccium: apud quem de eodem argumento etiam sic invenitur scriptum.*

10 Mirabilis revelatio, quam volo ut a Deo po- pag. 169 *Jubet* stules, est, ut cognoscere te faciat, quid sis, quan- *unica petit cognitionem sui ipsius,* tum possis, quantum scias, quantum mereari: nam sine hac revelatione nemo unquam perfectionem attingit. Secretum hoc non discitur ab alio, sed reservatur in sacratissimo pectore Christi Jesu: neque F multis illud manifestat, sed paucis; neque his omnibus æqualiter, sed alii plus, alteri minus, secundum perfectionem ad quam quisque eorum pervenire debet. Credo autem quod secretum istud non possis plene comprehendi in hac tenebricosa vita, sed in altera; ubi plene atque ea vero cognoscemus vilitatem, fragilitatem, & stultitiam nostram. Atque hinc nascitur humilitas cordis, non quidem oculis humanis apparens, sed grata & acceptabilis divino conspectui. Illa tua spiritualis Mater numquam optavit aliam revelationem, quam Deum atque seipsam cognoscere. Dispensator autem gratiarum largus, comis, ac benignus, & multas alias ipsi indulsit, & istam omnino non negavit.

11 Anni complures sunt, quod ipsa, in sua oratione mentali coram imagine Crucifixi, hujus veri- *qualem ipsa divinitus accipit,* tatis lumen divinitus percepit, quod nunquam perventura esset ad perfectionem, nisi præter divinam Trinitatem aliam cognosceret trinitatem. Sient enim, Christiana ut esset, debebat credere & confiteri unam sanctissimam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum; ita, ut perfecta evaderet, oportere ipsam

A ipſam confiteri & credere hanc triplicem veritatem, videlicet quod aliud non ſit quam nihil, tota ſtulta, & tota odibilis Deo. O beatiſſima Trinitas, neque cognita, neque æſtimata, neque credita ab ignorantibus ſpiritualibus. O Deus meus! dicebat illa, potius me prives corporali vita, quam mihi auferas cognitionem tam amabilis veritatis; & oſſa mea potius in minutiſſimum pulverem reducas, quam iſta æternæ Sapientiæ doctrina unquam recedat ab anima mea. Non poſſum vane gloriari de potentia, quia poſſe meum nihilum eſt: non efferre me valeo propter ſapientiam: quia nihil in me reperitur præter ſtultitiam: non denique debeo præſumere mereri me quidpiam in conſpectu Dei, eum ſim creatura vilis atque odibilis, imo odibilior ipſomet odio. Qui enim facit peccatum ſervus eſt peccati: cumque peccatum ſit nihil, & ego illud commiſerim; eo deveni ut ſim tanto minor nihilo, quanto minor eſt ſervus domino. Quod autem peccatum ſit nihilum, colligi poteſt ex hac ejus proprietate, quod annihilet imaginem Dei in nobis, de quo dicit S. Joannes, *Omnia per ipſum facta ſunt.*

plura neceſſaria ad propoſitum tendentia

B 12 Hinc fit, quod dum anima ſentit ſe poſſe operari bene, cognoſcat quod perſona Patris æterni vires tribuat nullitati potentiæ ejus; quando videret ſe poſſe loqui & alios inſtruere in vita ſpirituali, mox etiam comprehendat quod perſona Filii ſapientem effecerit ſtultitiam ejus; quando capit quod ipſa, quæ tota odibilis eſt, amet ac viciſſim ametur, intelligat quod perſona Spiritus ſancti amore ſuo ſuaviſſimo amaverit & amabilem reddiderit ſuam odibilitatem: atque in Deum refundens omne bonum ſuum, manet anima ejus libera a vanagloria, ab elatione tumida, & a fœtido fumo ſuperbiæ, quam Angelus expulit de Paradiſo: unde cum Propheta poteſt cantare & dicere, *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei &c.* Eadem pro irrefragabili habet hanc veritatem, quod ſi anima quæcumque ſpiritualis non procuret in ſeipſa habere iſtud lumen, iſtam cognitionem, iſtam neceſſariam revelationem; numquam ſe poterit vere atque ex animo humiliare Deo aut creaturis.

quia aliter nemo poteſt omnia refundere in Deum,

13 Scito quod in actionibus exterioribus ſit admodum reverens & capitalis inimica putidæ hypocriſis: nihilominus non ſolum clam, ſed ſæpe etiam palam oſculatur limen eccleſiæ, quod Sorores pedibus ſuis calcant; reputans ſe indigniſſimam eſſe, quæ ſuum peccaminoſum os ibi ponat, ubi illæ ponunt virgineos ſuos ſanctoſque pedes: ſanctos, inquam, quia licet fortaſſis tales non ſint, ipſi tamen tales videntur. Atque hæc ſcribo tibi lacrymantibus oculis; quia experior me devotione & oratione tua cogi ad pauperculæ iſtius ſecreta tibi revelanda, quæ multis annis fuerunt occultata. Nunc autem, o anima benedicta, cogita quod iſtud faciens, multo libentius omnibus faceret reverentiam, niſi reſpectu dignitatis vel officii ſui impediretur: ideoque dum alia quæcumque ipſi exhibet reverentiam, viciſſim eidem ſe reverentur inclinat; nec unquam vel cogitando illi incidit ut diceret, Pluris ſum quam iſta. Sæpius etiam Sororum minimis reverentiam prior facit, exterius quidem velut ludibunda & vultu ridente; ſed interius toto ex corde, conſiderando eas eſſe ſponſas Chriſti.

Hinc ſoror reverentiam Novitiæ reverentur ut Angelæ, C

ex corde Jeſu haurit & alias exercet hauriens

14 Cura igitur, anima cara, omni ſtudio eſſe humilis ex animo, benignus, pius, & manſuetus, reſpiciens velut in ſpeculum in cor putiſſimum dulcis Jeſu; conformanſque te ipſi, ſi ejus dulciſſimam familiaritatem & honorificam amicitiam concupiſcis. Ex illo corde, ex illo ſacratiſſimo pectore Matet tua hauſit omnem, quam habet, tam exteriorem quam interiorem ornatum. Manſuetum iſtius amantis Jeſu pectus ſchola ejus fuit: in hoc dumtaxat erudita eſt, quia ibi ſtuduit. Ibi non aliud legitur quam veritas, manſuetudo, commiſeratio, dulcedo, jucunditas cordis, & jubilum conſcientiæ: nihil aliud ibi invenitur quam amor & caritas, amor erga Deum & caritas erga proximum. O cor divinum! non poſſum omittere quin te nominem, quia ipſa ſe vidit in te ſcriptam litteris aureis, conſpicuis, & pulchris. Hue ingredere, o anima, ſi cupis cito eſſe perfecta. Hæc eſt via brevis, occulta, ſecura, & infallibilis, per quam ambulat & ambulavit Mater tua: ſequere eam igitur, quia conformitas generat & conſervat amorem. Convertere ad Deum, & dic ei: Hanc revelationem a te peto, mi Domine, quia abſque illa nequeo eſſe perfectus; cum tamen dignitati meæ & excellentiæ Sacerdotali neceſſaria perfectio ſit. Ora illum ex animo, Reverende, quia certo ipſam tibi dabit: cum ſit adeo bonus, adeo liberalis, adeo plenus omni gratia & dono, ut etiam non rogatus ſemper largiatur, *de plenitudine bonitatis ſuæ* juſtis & peccatoribus. *Ideo miſericordias Domini in* E *æternum cantabit anima illa quam tu diligis.*

Ex ITAL. PASCUTII

15 Volo, anima benedicta, ut ſequaris hoc meum monitum, videlicet ut ſervias Deo, non tamquam mancipium, propter timorem pœnæ temporalis ſuppliciorumve æternorum; non tamquam peccatrix, propter qualecumque præmium; ſed tamquam filia, teddas Deo amorem pro amore, ſanguinem pro ſanguine, mortum pro morte. Hæ ſunt breves viæ, occultæ, & ſecuræ; non apparentes humanis oculis, ſed notæ & admirabiles obtutibus Dei, cui aperta & nuda ſunt omnia. Quod autem dico conſiſtit in affectu: [qui ſi purus eſt], prius quam anima noſtra incipit progredi, & prius quam progreſſa pulſet ad oſtium divinæ miſericordiæ, aperitur ei immenſus ſapientiæ illius theſaurus; & antequam petierit, accipit etiam plus quam velit, imo plus quam ſciat ipſam petere, ex eo quod ſibi ab incomprehenſibili Dei bonitate offertur. Largus liberaliſſimuſque eſt noſter miſericors & amantiſſimus Jeſus crucifixus: cui multum placent illi qui ſe ipſi conformant, & aperiunt cor liberale, magnanimum atque munificum, ut illud perfecte poſſideat Rex vitæ æternæ. In corde autem anguſto, vili, & ruſtico, numquam habitat F neque habitabit Deus: *quia magnus & exceſſus eſt ſuper omnes Deos.* Dimitte, dimitte, dilectiſſima anima, hunc fallacem & deceptorem mundum, non propter infernum tamquam mancipium, nec propter ſpem præmii tamquam peccatrix; ſed tamquam filia & ſponſa amabilis, propter amorem tui crucifixi Jeſu, eumque brachiis, id eſt affectu cordis tui magnaque dilectione ſtringe. Ita fecit dilecta Mater tua, quæ doluit de eo quod non habebat, deque eo quod non erat, ut tanto plus poſſet dimittere propter amorem ſui crucifixi Jeſu, quem diligebat puro atque ardenti corde & intentione perfecta.

Docet ſerviendum Deo ex puro amore.

16 Cum autem debeat anima, quæ iſtue deſiderat pervenire, * tenere mentem in Deo fixam, quantum ei per ſuam fragilitatem gratiamque divinam conceſſum fuerit; nihil eſt quod magis utilitet poſſit, aut magis neceſſatio debeat facere ſervus Dei omnipotentis. Hæc cogitatio, qua quis mentem affixam tenet Deo, ipſam ſanctificat, accendit affectum, & illuminat intellectum, eſtque pro fræno quo præſervetur a venialibus peccatis. Ipſa eſt vitiorum ſcopa & præparatio ad orationem,

pag. 855 *in eoque jugiter figendam.*

VITAL. PASCUCCI

ad quem ſlioqui multi ſecedunt tota die, & numquam cogitant de Deo. Sentiunt illi ſe indevotos, atidos, indiſpoſitos, & mentalis faſtidii plenos; ideoque dicunt; Non habeo donum orationis: quod tamen non eſt ita, ſed totum hoc eis evenit, quia non direxerunt cogitatum ſuum ad Deum, quo ſedem præparent orationi mentali. Qui autem cogitant, quomodo id quam optime faciant, abſque mora perveniunt ad optatum finem: talis enim anima *præparavit locum Domino*: accipitque gratiam lacrymarum compunctionis, guſtus, & devotionis. Hæc methodo utuntur ſpirituales ac ſapientes Religioſi in hoc mundo, & æternum proſequentur in cæleſti gloria. Hoc ſignum eſt præ aliis omnibus infallibile, ad cognoſcendum utrum quis ſcriptus ſit *in libro vitæ*: frequens enim de Deo cogitatio cogit ejus ſupremam bonitatem ut ſæpe recordetur noſtri. Pro certo autem habe, quod quanto frequentius memoraberis illius, tanto etiam ſæpius tui memoriam renovabit. Hoc [Matri tuæ] B demonſtratum fuit a Spiritu Sancto, ut anima ejus magis accenderetur ad iſtud Angelicum exercitium: & ſcito quod habeat gratiam ſæpe invocandi in corde ſuo Redemptorem, ejuſque interius recordandi.

quia hæc eſt optima diſpoſitio ad orationem,

pag. 154 *& via brevillima ad mundiciam cordis,*

17 Multi nituntur pervenire ad cordis munditiem vis perquam longa & laborioſa, vigilando, jejunando, flagellando ſe, humi cubando, frigus æſtumve tolerando, & corpus affligendo; quia ſciunt per interiorem puritatem poſſideri conſummatam perfectionem. Sed hæc tua Mater pro exploratiſſima veritate habet, quod frequens de Deo cogitatio faciat tantum bonum ſequiti citius meliuſque, & minus laborioſe. Stultus foret qui Romam valens pervenire die uno, idque plana ac facillima via; itineri illi vellet impendere dies quatuor, idque per ſemitas longe aſperrimas. Elige, elige viam iſtam brevem, dulcem, ſuavem, ſecuriſſimam, & occultam, quæ te deducat ad paradiſum, nemine obſervante. Amplectere Chriſtum, & certus eſto te locupletandum, nullo ſciente ubinam negotieris. Finio & dico, quod qui ſæpe do Deo cogitat, *Deus manet in eo*: & qui eum per gratiam C poſſidet, quid deeſſe ei poſſet? Cura igitur ut objectum tuarum cogitationum intentionumque ſit Deus, neque affige te creaturæ. Exempli cauſa, ſi vis caritatem exercere erga proximum, bonum quidem eſt, ipſum habere menti objectum ut proximum; ſed multo melius, repræſentatum ut membrum Chriſti: quantumque unum altero nobilius & excellentius eſt; tanto eſt etiam magis meritorium unum altero.

pag. 164. *Commendat vigilantiam ſpiritualem*

18 *Ne unquam obdormias in ſomno pigritiæ & negligentiæ*: ſed ſcito quod *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Mater illa tua dicit, quod hoc Evangelicum verbum a Spiritu ſancto impreſſum cordi ſuo ſit tam ſignanter, ut dormientem ac vigilantem habeat ſemper ſolicitam. Volo dicere, ut numquam in ſancta Religione occupati te ſinas ab eo ſomno, quo tenentur multi: qui illuc ingreſſi obliviſcuntur primi ſui fervoris, quidquid boni operantur, faciunt abſque ullo conſideratione mentali. Sequuntur ordines, cæremonias, inſtituta Sanctæ Religionis omnino ſicut capræ, quæ ſaltante una ſaliunt etiam ipſæ, nec ſciunt quare. Sic Religioſus ſpiritualiter conſopitus, ſequitur ſuſceptam ſemel conſuetudinem; nec conſiderat quæ ratio ad id impellat. Accidit talibus idem quod aſino, qui vinum portat & bibit eodem: nam & iſti extremum laborem ſuſtinent, cum modico, modico, modico fructu. Quia ſicut materia abſque forma non eſt pulchra neque utilis, ſic opus factum abſque certa intentione non placet Deo, nec quidquam utilitatis tibi adferet. Licet enim opus bonum in ſeipſo ſit laudabile, nihilominus, ſuſtat materiæ cui non adeſt forma, id eſt bona intentio, eſt abſque fructu; & ſtultus eſt qui illud ſic exerceat. Ago ad modum prudentis ac ſapientis, neque inhære ſtultorum veſtigiis: ſed in omni opere, ſeu magno ſeu parvo, dum ſpiritus vitæ in te fuerit, leva oculos mentis ad Deum, ſanctificans iſtie tuam intentionem, & pro Dei amore omnem tolerans adverſitatem. Propter ejuſdem Domini amorem fac orationem, lege pium librum, canta officium, lava ollas, everre domum, exerce caritatis opera erga ſanos & infirmos: & crede mihi, quod ſi ſeipſum aſſueſceris ad mente dicendum interim dum iſta agis, Domine Deus facio hoc propter tuum amorem, id dicturus es etiam cum omnia cogitabis.

D

& ſanctam in omnibus intentionem

quia non conſiderat Deum quantum quis agat,

19 Sic fecit tua dilecta Mater, quamvis enim E ſimilibus exercitiis parum admodum vacare potuerit, propter longam ſuam infirmitatem & debilitatem corporis; tamen (quod ad ædificationem tuam dictum ſit) ſic egit, ut de ea dici cum veritate queat, quod plus fecerit quam poterat; prout Deus & ejus conſcientia norunt. Conſilium ergo hoc tibi do, ut cures habere ſemper fervens deſiderium faciendi pœnitentiam: ſed quoad exteriorem agendi rationem noli arbitrio tuo ferri, verum *ſerva mandata Patrum tuorum*, quia ſic non parum meteberis coram ſanctiſſima Trinitate, quæ ſolum conſidetat & penſat eos. Proinde fatage ut ipſum continuo habeas inflammatum caritate: quia ollæ bullienti non appropinquant muſcæ, ſed tepidæ advolant in eaque merguntur. Ab anima æſtuante ab igne amoris divini dæmon & omnes cogitationes immundæ procul fugiunt: in animam vero tepefactam quoad amorem & in caritate refrigeratam, ſeſe immergunt merguntque muſcæ vanitatum & inutilium cogitationum; unde proginitur letiſet ille ſomnus animæ negligentis. Hinc evenit ut multi dormiunt in ſancta Religione, & dormientes ſomniant ſe perfectionem acquirere: F ſed in hora mortis agnoſcent falſitatem ſomniorum ſuorum chimericorum; manus enim plenas diabolicatum illuſionum habere ſe invenient. Itaque, Reverende mi Fili in Chriſto, aperi oculos, & hoc age ut ne joculariter impendas paucos qui tibi reſtant vitæ dies: eſto vigilans & ſervens, *juxta gratiam a Deo tibi conceſſam, dicens cum Apoſtolo, Gratia ejus in me vacua non fuit, quia ad te de luce vigilo*: & hac methodo utens, eſto certus, quod brevi magnum es facturus progreſſum.

ſed quo affecto.

CAPUT III.

Caritas Baptiſtæ erga proximos, etiam maledicos vel aliter injurios, in monitis Diſcipulo datis explicata.

pag. 156 *Jubet religioſum erga ſe parcum, proximo liberaliſſimum eſſe,*

VOlo ut idem ſimul liberaliſſimus & avariſſimus ſis, id eſt, liberaliſſimus erga proximum, & avariſſimus circa ſeipſum cuſmque perſonam: contra quam ſolet mundus. Mundani enim homines ſunt liberaliſſimi erga ſeipſos, ſibique de omnibus neceſſariis ſolicite proſpiciunt; erga proximum vero ſunt tenaciſſimi, quem ſi viderent eentum rebus egere, vix unum ei largirentur. O cæcitas infinita! o calamitas deplorabilis! Dominus omnium comis eſt, liberalis, munificus, abſque menſura, & ab ipſo ſunt omnia; *Quia Dominus*

A *mihi est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in eo*: servus contra & dispensator, cui nihil proprii juris est in hanc machinam mundialem, qui in eam ingressus est nudus & nudus in terram cito reverteretur, exibet se avarum, arctum, immisericordem, & crudelem proximo ac fratri suo. O suprema Triniras! o Trinitas sanctissima! infinitas gratias tibi reddo. O potentia impotentiæ meæ! o sapientia meæ stultitiæ! o amor clementissime odibilitatis meæ! quantum potest impotentia, quantum sapit stultitia, quam amabilis est odibilitas quæ inveniuntur in me; tantas gratias tibi ago propter me & propter mesm naturam; quòd tu per tuam potentiam, sapientiam, & clementiam infinitam modum viamque repereris, qua arrogantia nostra superbiaque humana in id quod est reduceatur, id est in nihilum, quia nihil sumus & in nihilum revertimur. Magnam lætitiam sentit cor meum, quia in eo contemplor potentiam ac sapientiam tuam; & video quod solus sis atque æternum eris is qui semper fuisti, & ex converso cognosco quod peccatores, qui in sua vanitate, superbia & B avaritia maledicta volunt hereditare terram resque transitorias, neque misericordiam erga proximum exercere, cito fiat rediruti in fumum & in nihilum; quodque effræni equo desideriorum semper amplius amplinsque habendi, qui celeritate cursus sui cerrat cum ventis, a potenti manu Dei succidendi sint poplites, unde supinus corruet, non quidem in terram, sed in profundum inferni, propter eorum maledictam avaritiam.

Immitas Dei in ipsa per ejusm agentis;

pag. 157 *detestatur avaritiam,*

27 Heu! quòd pessimum istud vitium jam eaudam immiserit in sanctas Religiones; unde sæpe evenit, ut qui multa in sæculo dimiserunt propter amorem Christi, usque adeo tententur in hac parte a dæmone, ut grave eis sit si videant modicum lactucæ vel panem unum pauperi dari pro Dei amore, vel scyphum vini sitibundo. O rem turpem & nefandam, coospicere hujusmodi machinam vitiorum inter servos Dei! O quantam hic inde displicentiam haurit! quantum cor ejus affligitur! Quomodo enim posset liberalissimus Dominus sustinere avarissimos famulos? Volo igitur ut tu, Pates reverende & Fili in Christo Jesu esrissime, prorsus oppositum facias ei quod faciunt seculares: id est, ut si pro tua persona quatuor rebus tibi opus fuerit, C avarissimus sis, & una sola contentus acquiescas, relinquens Deo curam corporis tui: qui, si firmam habueris fidem, iospirabit alicui ut tibi prospiciat, nec quidquam tibi deerit. Ira fecit Matertua: fuerunteque tam multi divinitus inspirati ut providerent, non solum internis, sed etiam externis ejus necessitatibus, & quidem absque damno suo, ut non posset amplius desiderare. Non credo autem quod pro sua persona unquam petierit aliquid a Prælatis suis: quin potius oblata sæpius recusavit accipere, dicens; Mater, non indigeo re ista, da obsecro magis quam ego egenti.

ac nimiam sui ipsius curam,

Explicat Dei liberalitatem erga se ipsa

28 Volo contra ut erga proximos largissimus, quoties unum quid rogstus fueris, quadruplum dones. Matet tua intravit, aut (ut melius dicam) Deus ipsam traxit per suam misericordiam in contemplationem liberalissimæ caritatis Dei. Videbar illa in cælo quantas res fecerit liberalissimus Dominus, cæli stellasti nobisque visibilis pulchritudinem, tam multis fulgentibus fideribus distinctam, planerarum scintillatione, solis claritate lunæ varietate admirabilem; considerabat quanta in terris nascebarur suavitas fructuum varietasque foliorum, quot rosæ & lilia, quam magna odoriferarum herbarum diversitas & utilitas curandæ hominum sanitati; quanta multiplicitas piscium in mari, quanta dissimilitudo avium in aere, quot quadrupedes in silvis, quot ad domesticos hominum usus creata animantia sint: & hæc omnia atque alia multo plura feciste Deum pro fœtidis nostris corporibus rogatum a nemina; ultro etiam pruvidisse de frumento, vino, oleo, aliisque rebus ex sua liberalissima caritate, idque pro iis quæ brevi in nihilum redigenda suot. Quid ergo credis, Fili mi reverende, feciste eum & præparasse pro anima nostra, æterna & perpetua, condita ad imaginem & similitudinem suam? quantam varietatem gloriæ, quantam diversitatem beatitudinis, quam incomprehensibilia gaudia, quam inæstimabiles delicias, inveniendas in ista superna civitate Jerusalem triumphantis? *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Portæ nitent margaritis, adytis potentibus; & virtute meritorum illuc introducitur, omnis qui ob Christi nomen hic in mundo premitur: & platea & muri ejus omnes ex auro purissimo. O Jerusalem beata*, su es vitio pacis, habitatio contentorum, finitio æternæ gloriæ. Cur autem tot tamque magna bona condidit Deus in cælo & in terra, in mari & in omnibus elementis, nisi ut nobis mortalibus demonstraret suam liberalitissimam caritatem & infinitam misericordiam? quia totus largus est, benignus, facilis & gratiosus; neque solum ex plenitudine caritatis sux communicat aliquid, sed etiam seipsum largitur in sanctissimo Sacramento. O liberalissime Deus! tu nobis te ipsum & tua omnia donas: peccator contra pessimus negat proximo res quantumcumque minimas.

& hinc intelligit quidnam ceperit dilexerit.

& quam-vis domus sibi tuta liberalitate assimilari.

29 Ex hoc loco hausit Mater tua liberalitatem suam, quamquam in tenera etiam ætate manifestissime declarabat eadem virtute se esse dotatam. Nunc autem magis gaudet dare quam accipere, & nihilominus magis magisque sentit in hac gratia se proficere ac crescere. Sis igitur perquam liberalis, si vis Deo conformari: nihil enim aliud amat Deus quam seipsum, suamque imaginem & similitudinem in nobis. Hanc doctrinam ista Dei famula didicit in schola divinæ sapientiæ. Si eam non intelligis, interroga: & invenies Deum esse in omni re amabilem, & omnia extra Ipsum esse odibilia. Intellige me: *quia nemo bonus, nisi solus Deus; qui est liberalissimus, pius, & misericors; cujus misericordiæ nouvis numerus, cui laus & gloria per infinita sæcula. Amen.*

30 Omitto dicere quam teneræ vifoera caritatis eadem Dei famula habuerit ad compatiendum imperfectionibus & infirmitatibus proximi sui: quia non semper expedit oculos cæterorum reludere: solum affirmo, tibi, quod Maret tua fuerit super hac materia divinitus instructa, [adhuc enim stens in sæculo]. Quia autem ignorans tunc erat omnium spiritualium rerum, non intellexit quanti momenti ea doctrina esset, quamque profundæ significationis: at postquam fuit in Religione, tam bene eam comprehendit, Spiritu sancto mentem ipsius illuminante, ut annis circiter octodecim quibus in ea vixit, neque subdita neque prælata unquam aliquid mali dixerit de quacumque creatura. Quod si forta, permittente id Deo ad augendam tibi coronam, & dæmone instigante, unusquisque de te male loqueretur; cura ut vindictam non relinquas filiis tuis, sed ipse eam facito, laudando Visitatoribus sanctam conversationem Fratrum, tamquam si omnes essent Angeli incarnati; neque judices quis de te locutus sit male, ne odium vel indignatio in corde tuo suboriatur, quibus duobus vitiis abominabilia Deo fiunt spiritualia obsequia: sed nota bene, quod hoc fieri nequeat, nisi anima cor habeat occupatum circa Deum & plenum cognitione sui ipsius. Tunc enim

F pag. 161 *Docetur neminem dijudicare,*

& caeca esse ad proximorum defectus,

EX ITAL. PASCUCII

cæca effecta ad iuuandos defectus proximorum, non cognoſcendo errores & delicta aliena, poteſt dicere cum veritate, Omues mihi videntur Angeli incarnati. Hinc mihi videtur Matri tuæ adveniſſe hæc gratia, quod non haberet quid diceret Viſitatoribus: quin etiam affirmo tibi in veritate, quod ſæpe Noviriæ plura ejuſmodi ſcirent referra, quam ipſa quæ fuit in Religione tot annis: quod ſi nonnumquam aliquid aliis referentibus audiebat, tamquam ſi peregre abfuiſſet, dicebat intra ſe, Fierine poteſt ut hoc ignoraverim? *Ergo recipe.*

25 Dico præterea quod ipſa per Dei gratiam in hac doctrina compreheuderit diaboliam quamdam ſubtilitatem, qua multi etiam perfecti decipiuntur: quapropter, quia ex toto corde te diligo, ipſam tibi volo manifeſtare. Scito, Fili mi, quod murmurationes & judicia quæ fiunt in Religione, a dæmone tegantur & fieri procurantur ſub ſpecie elicujus boni: unde contingit ut laqueus, perquam ſubtilis & fere inviſibilis, fugiat etiam oculos mentales contemplativorum. Hæc eſt peſſima ſanguiſuga, quæ exugit, rapit, & tollit omnes labores & ſudores Religioſorum ac Religioſarum. Hæc eſt peſſima illa lepra, qua contaminate fuit Maria Prophetiſſa ſoror Moyſis: neque profuit illi prophetieus ſuus ſpiritus, quo mious caſtigaretur: imo quia murmuraverat percuſſa fuit lepra magis peſtileuti ac dolorifica: & uiſi Moyſes, contra quem murmuraverat, pro ipſa oraviſſet, intra paucos dies, ſicut ait Scripture, conſumpta mortuaque fuiſſet. O nobilem figuram & ſpeculum exemplare, a Spiritu Sancto propoſitum in veteri Teſtamento, ad cujus vel ſolum conſpectum tremere deberent ſpirituales murmuratores!

26 Verum hæc doctrina parum conſideratur & minus intelligitur, quæ nobis certum præber argumentum, quod qui in ſancta Religione mundus eſt ab ejuſmodi lapra, arrham ſecuram poſſideat Paradiſi. Hinc erat quod Mater tua tantum compateretur murmuratori, & invideret illi de quo murmurabatur. *Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Speciali lepræ proprietas eſt, non ſolum abſumere carnes miſeri patientis, ſed etiam contactu inquinare ſocium: ideo maodavit Dominus ut Maria ejiceretur extra caſtra, ne alios iuficerat: hoc autem ſignificat id quod vulgo dicitur, Tantum agit qui tanet, quantum qui excoriat: oec eoim magis peccat qui murmurat, quam qui aures murmurationi præbet; imo ſecundus magis quam primus: ſi enim non eſſet qui auſcultaret, non eſſet etiam qui murmurarat. Dæmon uuus in lingua murmurantis reſidet, & alius in aure auſcultantis: ambo invicem annuunt corrideutque, irridentes ſtultum Religioſum qui murmurat, & ſtolidum atque amentem qui auſcultat. Volo ego ut tu ſapiens ſis, & neque murmures, nequn murmurationibus aurem præbeas. Scias autem, quod ſi faciem turbatam obſcuramque mouſtraveris volenti tecum murmurare, duo bona uno eodemque tempore facies: quia fugabis dæmonium, quod inſidebat ipſius linguæ; & procul abiges etiam alterum: quod erat paratum ut aurem tuam occuparet. Verum animadverto quod fecerim longam digreſſiouem, & credo quod aſſiduæ preces tuæ, pro tua majori utilitate, ejus cauſa fuerint. Concludam ergo dicens quod nolim ut murmures de re aut perſona quacumque, neque de bono nequn de malo, neque propter bonum neque propter malum. Quapropter recordare hujus præcepti, & ipſum opera comple: non enim loquor ſine cauſa. Tene, Fili, fræoum manu, quia ſecundum S. Jacobum in ſua Canonica, *Religioſus non refrenans linguam ſuam hujus vana eſt religio.*

27 Subtilis ille laqueus, quem promiſeram tibi monſtrare, latet ſub hac Viſitatione. Quia enim novit dæmon, bonam omnem noſtram operationem, niſi fuuderur in caritate, eſſe odibilem Deo, nobiſqua infructuoſam & vanam; ideo maligous ille ſpiritus omnem induſtriam eo intendit, ut nos faciat [Patri Viſitatori] dicere multas multaſque res, quibus relatis nihil opus eſt, quæque matutius conſideratæ aliud non ſunt, quam opiniones, & ſuſpiciones, pro talibus tameo non appreheuduotur ab imperfectis, oculum ſemper intentum habentibus in Quid, non in Quando. Hinc tepeſcit fraterna caritas, & inter Religioſos rumpitur pacis vinculum: multiplicaris autem ſuſpicionibus ſequitur totalis refrigeratio atque extinctio ejuſdem caritatis. Id cum maligni ſpiritus ſciant, exiſtimant ſe eſſe, & revera ſunt, elatos ſupra equum; oec amplius curant noſtram obedientiam, parvi faciunt honeſtatem, explodunr pauperiarem, lacrymas, diſciplinas, jejunia, & alia quæcumque opera virtuoſa: ſola enim caritas nos Deo gratos efficit, & donat Paradiſum. Quapropter dæmon habet arcum & ſagittas ſuas venenatas ſemper directas contra radicem fraternæ dilectionis, & in ejus deſtructionem toto niſu intendit. Ideo facit nos temere judicara, ideo facit murmurare, ideo dutento Viſitatione replet aoimos ſuſpicionibus; ac denique ſpargit zizauia in cordibus aliorum, & exterminat zelum pro honore Religionis, ut lioguæ præbeat opportuoitatem diceudi & refereodi quæ non conveoiunt.

28 Heu me! heu me! Quanta bona propterea perduut animæ, ſua malitia excæcatæ! quanti laborca redduntur iofructuoſi! quanta hinc oaſcitur inquies conſcientiarum! Ne quidem coguoſcere poſſunt quid bonum ſit, quia ſunt perturbati. Si faciuot orationem, nullum ex ea guſtum capiunt, aut in ea non confidunt Deo, quia non ſunt capaces ullius gaudii ſpiritualis: & hæc omnia mala procedunt a lingua. Tace, tace de rabus alienis: dicit enim Propheta, *Silui a bonis.* Tibi, tibi loquor, Fili mi. Volo ut hunc converſaudi modum in ſancta Religione teneas, quia per Dei gratiam ita egit cordaiſſima Mater tua; indeque ex Dei ſpeciali dono tantam pacem hauſit, ut dicenti credere oon poſſis: & eamdem prærogativam deſidero etiam benedictæ tuæ auimæ.

29 Scito etiam quod Religioſa ille [cujus ſecreta tibi revelo] quamvis dotata divinitus multis gratiis ac donis ſpiritualibus, ſingularemque Dei erga ſe amorem ae benevolentiam argumentis plane extraordinariis experta, nihilominus ſemper ſitivit eam, qua poſſet omues male de ſe meritos ſincero corde diligere, & magis quam eos qui ſibi facerent bene. Quæ etiam Dei famula, in ſuis ſanctis ac devotis orationibus, eooſueverat ſæpe exclamando dicera, O Deus meus! o clementiſſima Domine! ſi mihi revelares cuncta cordis tui ſecreriſſimi arcana, & quotidie oſtenderes omues Angelicas hierarchias, mihique conferres poteſtatem quotidie mortuos reſuſcitandi uollem propterea credere, certam me fore, quod ames me amore indefectibili & infallibili; niſi quando ſentiem gratiam ſinceri cordis, ad bene loquendum de quocumque mihi male facieute, & abſque mentis contradictionn laudandum quemcumque male loquentem de me, meque iojuſte calumniantem. Tunc, æterne & clementiſſime Pater, tamquam infallibili ſigno, credam, quod vere ſim filia tua, confortando meipſam exemplo dilectiſſimi filii tui Jeſu Chriſti crucifixi, qui eſt bonum uoicum animæ meæ, & in cruce

pendens

Murmuratori vitium comparat lepræ,

ad cavtelam dolositatibus violandam,

cum ingressi damnoſpirituali.

Quia etiam audientem infecit.

& jubet murmurantem faciem triſtem exhibere.

Omnibus laqueum tempore Viſitationi poſitum a dæmone,

pag. 118 *Pro omnibus gratiis deſideras inimicorum dilectionem*

A pendens pro crucifixoribus ſuis exoravit. Deo autem ſint gratiæ, quia munera iſtius bonam partem conſecuta jam ſibi videtur anima illa; dum quacumque ſibi dicta aut facta injuria, nullam omnino ſentit averſionem in corde ab ejus auctoribus, quantumvis valde atroces pertulerit, quas tibi non ſcribo. Deus & ipſa eas norunt. Quinimo maxima voluptate afficitur, dicendo aut faciendo aliquid quod gratum eſſe poſſit injuriatoribus ſuis: ſolum male eam habet damnum, quod animæ iſtæ, infelices faciunt; & ex corde toto pro iis Deum orat, ne illis ſtatuat hoc peccatum: quandoque etiam in hoc ludo amoris, ad perfectionem ſummam tendentis, indulget iiſdem prærogativam unius vel alterius Pater & Ave. Volo, o anima benedicta, ut etiam idem tu facias: id eſt, ut inſiſtas ſecuris veſtigiis illius tuæ Matris, quæ tantopere te diligit, ut pro ædificatione tua ſcribat talia. Confido autem in Deo tuaque prudentia, quod tempus huic ſcriptioni impenſum, non erit infructuoſum, ſed cordi tuo maximam adferet utilitatem. Quidquid anno uno potes efficere, noli partiri in duos. Ambula, curre, vola in vis Dei. Ambulant probi, current ſapientes, amantes volant ad fruitionem majeB ſtatis divinæ. Si potes currere, noli ambulare; ſi potes volare, noli currere: quia tempus breve eſt. In via Dei ſemper progredi debes, retrogradi numquam. Si igni non adduntur ligna, per ſeipſum extingultur: ita ſi animæ non addatur virtus, in ſe deficit; & incipiens a *Credo in Deum*, deſinet in *carnis reſurrectionem*, id eſt in negotiis & curia ſæcularibus. Verum te omnemque animam Chriſtianam de via tali auferat Dominus. Interim ſi multum cupis proficere, time Deum, & ama eos qui te calumniantur. Hoc tibi volui inculcatum. Attende tibi, aperi oculos, & domi tuæ mentem contine: quis pauci ſunt qui ardenter deſiderant pervenire ad Evangelicam iſtam perfectionem, quam dulciſſimo nre ſuo docuit me benigniſſimus Jeſus: pauci ſunt, inquam, qui perſiuguut ad veram perfectionem, in eo ſitam ut ament inimicos ſuos.

ut certum ſignum amoris divini.

& nunquam diſcrepatum ut ſemper eamdem progredi.

30 Concluſi cum Dei gratia, & fiuivi has ſalutares admoniticnes, Reverende Pater & Fili mi dilectiſſime, quas vnlo ut ſerves & cuſtodias eum ea caritate, eum qua ipſas tibi mitto. Volui etiam conſolari te narrando tibi ſpiritualem vitam iſtius C tuæ dilectæ Matris, coopertam ſub umbra præceptorum: neque grave mihi fuit tantillum laborem tui cauſa ſuſcipere, ſpero enim in meo crucifixo Jeſu, quod multa inde utilitas & mentalis conſolatio tibi ſit proventura. De rebus tuis principalibus, quales ſunt obedientia, paupertas, & honeſtas, ſpeciale monitum nullum tibi hic dedi, idque duabus de cauſis. Primo, quia qui obſervabit hæc precepta, impoſſibile erit ut non ſit obediens, pauper, caſtus: ſecundo quia mihi videris tam bene diſpoſitus ad ſubjiciendum vnluntarie collum jugo ſanctæ obedientiæ, ut inutilem judicem futuram ea araque propoſitum quamcumque ſuper ea re adhortationem. Ad enroborandam nihilominus vnluntatem tuam, dico hæc pauca verba: quod nullum ſacrificium poſſis offerre Deo magis acceptabile, quam ſi offeras ei voluntatem tuam tuumque arbitrium, mediante ſancta obedientia: *quia ſcriptum eſt*; *Obedientiam volo plus quam ſacrificium.*

cui nihil dicat de obedientia,

pag. 171 *Concludendo, conſolat. reddit,*

pag. 92

31 De ſancta etiam paupertate tibi non loquor, ejus enim a Chriſto obtiendæ adeo cupidum te eſſe ſcio ut pro ea dimitteres mille mundos: unum dico, quod vere perquam beatus ſit, qui margaritam hanc orientalem cognoſcit. Hoc inæſtimabilis pretii monile a Matre tua per Dei gratiam aguitum fuit, ipſumque ſibi & aliis comparavit: ſed ipſi ſoli incubuit onus perſolvendi pretii, mukarum ſcilicet ærumnarum, fatigationum, & lacrymarum coram Deo, nec paucarum tribulationum ſuſtinendarum a Fratribus & Sororibus, Principibus, Presbyteris, & Secularibus: adeo ut poſſit cum veritate affirmare, quod paupertas pluris ſibi ſteterit, quam opulentis ſoleant conſtare divitiæ: magiſque eam requiſivit ac deſideravit habere, quam ſoleat avarus pecuniarium lucrum perſequi. Fili mi, paupertas tua hæc ſit, nolle quoad vives aliud quam Jeſum crucifixum, in quo reperies veras ſupremaſque divitias. O quam pauper eſt, qui aliud vult quam Deum! quam dives, qui aliud nihil habet quam Deum! Quod ad caſtitatem attinet, nihilo magis de ea tecum ſermocinari volo: ſcio enim quod bujus virtutis coronam geſtare præ omnibus ſodalibus tuis merearis: & ideo hæc tua Mater ſpecialiſſimo amore te proſequitur. Videtur autem mihi eſſe conveniens, ut circa hoc punctum acquieſcas huic meæ narrationi: cum enim fragile vas corporis tui ornatum ſit hac pretioſa gemma, & illuſtratum hoc Angelico ſplendore, non potui omittere quin tecum communicarem ſecreta Ancillæ tuæ, ut in te reponantur & conſerventur.* De ſancta oratione aliud etiam tibi non ſcribo (cum oretenus ſatis de ea tecum locuta ſim) quam unum hoc, quod vide ut intelligas, Quando non potes meiere, rape violenter; id eſt, eum non poteris mente, ore ſaltem precare.

EX ITAL. PASCUCII *paupertate*,

caſtitate,

& oratione E.

CAPUT VI.

Virtus Baptiſtæ adverſis & proſperis Varanæ Domus caſibus exercita: Vicarke officium, Fundana fundatio, dignitas Abbatiſſæ.

32 *AB his præceptis caro Diſcipulo ſcriptis vix effluxit triennium, quin materiam exercendæ erga inimicos heroicæ iſtius caritatis, qualem ſupra euplicavit* Baptiſta, *obtulit ei furioſa tempeſtas, quæ Varanam familiam pene funditus everſit. Siquidem, uti narrat Leander Alberti in deſcriptione Italiæ pag.* 425, Pater ejus Julius, cum Principatu die ae feliciter potitus fuiſſet (*puta per quadraginta vel quinquaginta annos, ſi Camerini nata fuit* Baptiſta) *tandem anno* MDII ſimili quo Primus interiit fato; *quando, Camertibus ultro ſe in Alexandri Papæ VI poteſtatem tradentibus* ipſum, cum Venantio, Annibale, Petroque filiis carceri inclu-F ſum, Cæſar Borgia Dux Valentinus in arce Pergulana crudeliſſime necavit; ut unus plane ex ea domo reſtaret Joannes-Maria, fratrum omnium minimus; quem pater iuitin belli Venetias cum theſauris, ut Polydorum filium in Tracism Priamus, amandavit: *ſed ſucceſſu feliciori, quem meritis & precibus Baptiſtæ poſſis tribuere. Cito enim converſa fortuna, mortuo ſub annum* MDIII *Alexandro VI, antiquam Varanæ domus ſcintillam denuo extulit & creſcere fecit in lucem maximam.*

Anno 1502 occidentur pater & frater Baptiſtæ,

excepto minimo Joanne-Maria,

33 *Etenim* Joannes Maria de Varanis, qui cum patre Julio, Ferdinandi Regia locum tenente, Neapoli primum fuerat, ac deinde ie Aragoneuſium exercitu eum fratre ſuo Venantio militare poſnerat tirocicium; tranſierat Venetias, in eaque prudentiæ ſchola exercebatur ad artes magno Principe dignas; quando patrem fratreſque Valentini Ducis potentia obruit extinxitque, una eum libertate Camerinenſium. Sed Alexandro mortuo cito iia in faſtidium veuit Cæſar Borgia; proinde facile fuit Joanni Mariæ, Venetorum ſubnixo auxiliis, recipere civitatem, a majoribus ſuis poſſeſſam: quo cum Mutio Columna, Matalicæ Toparcha, adveniens, ab omni

qui anno 1503 hoſtiſice receptus Camerini,

populo

EX ITAL. FASCUTII

populo feſtiviſſima eſt exceptus. Dominum urbis eidem Pius III Alexandri ſucceſſor confirmavit, brevi illo quam tenuit menſis non integri Pontificatu, factumque ratum etiam habuit Julius II, eodem adhuc anno in Petri Cathedram ſuffectus. *Hic Paſcuccias, pag.* 1148: *qui deinde pag.* 1236 *lætis triſtia miſcet, ea auctore iſtius ſæculi tranſcribens mortem & exequias D. Joannæ, a quibus* Baptiſtæ *abeſſe non licuerit, ut extremum officium optimæ matri perſolveret. Utrumque verba hic adnumera.* Moritur Illuſtriſſima Joanna, filia Giſmundi Domini Ariminenſis: quam omnes confidunt, pro ſua bonitate, juſtitia, & miſericordia, receptam in locum ſalutis æternæ, impleviſſe etiam beatarum domus ſuæ animarum, Ruperti, inquam, & Margaretæ, quæ monaſterium unum Ferrariæ condidit, opulentiſque dotavit redditibus; ubi & Monacha facta obiit, ſicut etiam Illuſtriſſima Joanna, Ordiois de Obſervantia S. Franciſci, cujus animam ut ſperamus, *gaudet in cœlis in æternum.*

maxi- mirinæ,

cumpiat magnificas faciat,

34 Exequiæ fuerunt ſupra modum ſolennes; tota eolm Curia Statuſque publicus intervenit, nec non triginta ſex Deputati a civibus, ex unaquaque Regione urbis duodeni. Omnia luctum mœſtitiamque ſpirabant ſed plenam majeſtate. Etenim in aula majori expoſitum cadaver, ſpeciem adhuc viventis præferabat, in monaſtico habitu tertii Ordinis quem fuerat profeſſa circumſtantibus illud Matronis innumeris mœrore confuſis. Adeſat etiam cum ſuis Sanctimonialibus Soror Baptiſta, facultatem ad hoc faciente eu, cujus erat tali in caſu ſolvere obligationem clauſuræ. Et hæ quidem dum funebris pompa duceretur latus unum tenebant, aliud occupabant anlici Cameracii Ephebique honoracit, omnes pullis veſtiti, ſubſequentibus Collateralibus, Doctoribus, Civibuſque; Clerus vero ſequebatur ſuum Generalem Vicarium, quem Religioſi Ordines & Confraternitates præceſſerant, agmine tam longo, ut quando cadaver effarebatur e porta Palatii, prima octodecim Crucium jam attigiſſet limen eccleſiæ Cathedralis. Ferebrum bajulabant Poteſtas & Caſtellanus, Artiumque Capitanei, mutuo ſibi ſuccedentes. Ad ingreſſum eccleſiæ, quæ pullata tota ſecibus accenſis ſpiendebat, confuſus magnuſque planctus extitit populi, Matrem, Dominam, Patronam amiſſam quiritantis. Joannes Maria, præ fineeri doloris exceſſu, ter deliquium paſſus fuit: Baptiſta, cum non minori omnium ædificatione, lacrymas habuit in poteſtate. Corpus defuncte in capſa plumbea aſſquamdiu ſtetit ſupra arcum antiquæ tribunæ: ſed alio poſtea tranalatum fuit, Pontifice prohibente, ne depoſita mortuorum alibi quam ſunt altaria loco habeantur. *Factum eſt autem id ſub annum* MDLXX, *quando Pius V eam in rem Viſitatores Apoſtolicos per diœceſes omnes Papales miſit, de quibus actum* XXII *Martii ubi de cultu B. Erici Peregrini apud Peruſinos num.* 7. Vſſtur porro hodieque Joannæ effigies; vivis expreſſa colotibus in eccleſia S. Franciſci, in tabula repræſentante fugam in Ægyptum, juxtaque ipſam in habitu Tertiariæ cum filio Joanne Maria, ita ut ex matris ore ad virginem Deiparam prodire videantur litteris inauratis hæc verba: *Ut te & filium ſervaſti, ita me & filium ſervare dignata es.* Erat ſubſcriptum JOANNA MALATESTA VARANA, UXOR PIA CAMERINI PRINCIPIS.

intervenit- ente eti- Baptiſta,

Non vi- ſtur i- ac eidiſſe an- te annum 1505.

35 *Annum & diem illius mortis mirum eſt a nemine fuiſſe expreſſum. Paſcuccius prædicta videtur ponere ante annum* MDV, *cujus principio ad Firmani Conventus multa facienda poſſalata* Soror Baptiſta *fuit; ſed hanc conjecturæ nequeo aſſentiri. Cum enim jam inde ab anno* MCCCCLXXXII *patriæ ſuæ Epiſcopatum tenuerit Fabritius de Varanis, Herculis filius, Petri-Gentilis frater, neque obierit Urbello teſte ante annum* MDVI, *quæcumque ejus ſortuna fuerit ſub Duce Valentino, reſtitutam certe eam faiſſe oportuit, regreſſo in urbem Joanne-Maria; neque ſatis credibile videtur, Præſulem tam conjunctum defuncte, ſi vixiſſet & Camerini præſens fuiſſet, non ſolemnia habiturum partem & omen in hiſtoria funebri cui præ aliis omnibus competebat mortuale Sacrificium celebrare pro ſe, non autem per Vicarium. Quapropter magis propendeo ut iſta facta fuerint Sede vacante, intra* VII *Martii quo obiit Fabritius, & Februarium anni* MDVIII *quo eidem ſuffectus eſt Franciſcus Roboreus, Julii Papæ II ex fratre nepos.*

D

poſt annum 1500;

36 *Vicariæ manere ſungebatur* Baptiſta, *uti ſupra vidimus, quando imperatum ei fuit ſcribere de mentalibus doloribus Chriſti, anno* MCCCCLXXXVII, *ætatis ſuæ annum* XXXIII: *ſubſecutum deinde eſt tempus probationis admirandæ, annis quinque continuatæ, quam ab ipſa ſtrictim indicatam, non vero hiſtorice deſcriptam vidimus. Exhinc nihil de vitæ actis per annos triginta invenire Paſcuccius potuit, præter unicum Julii Papæ II breve, quo Firmanis civibus poteſtas ſit, ipſam ad ſe traducendi, hoc tenore,* Julius ſecundus Pontifex, dilectis Filiis noſtræ civitatis Firmi.

cum antea eſſe. Baptiſta ovata Firmum,

E

**an Apoſtolicato:*

Dilecti Filii, ſalutem & * amplificatam benedictionem. Exponi nobis feciſtis, quomodo in civitate noſtra Firmana, nuper amplum & honeſtum monaſterium Monialium, Congregationis S. Claræ Ordinis S. Franciſci, in divini cultus augmentum, de Sedis Apoſtolicæ & Superiorum licentia & aſſenſu, ſeu alias legitime & juxta juris ordinem ſervatis ſervandis, noviter conſtructum & ædificatum exiſtit; & vos Moniales d. Ordinis & Congregationis in eodem monaſterio congregati deſideratis; ſitque neceſſarium & opportunum, ad inſtruendum monaſterium ipſum ac novitias Moniales ad id confluentes, ex aliquo alio monaſterio ejuſdem Ordinis, aliquas Moniales ſanctæ vitæ, probitatis & morum, & Regulæ ac inſtitutionum & ordinationum Ordinis prædicti inſtructas, advocare; & pro parte veſtra Nobis ſuit humiliter ſupplicatum, ut deſuper opportune providere dignaremur. Nos hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, dilectis in Chriſto filiabus, Baptiſtæ de Varanis & Angelæ de Octonibus, Monialibus monaſterii Camerinenſis ajuſdem Ordinis & Congregationis; cum una, duabus, vel pluribus Monialibus ejuſdem monaſterii, ſicut eis videbitur, de conſenſu tamen Superiorum, pro non vel duobus annis, prout eiſdem Superioribus videbitur, ut ad d. monaſterium civitatis Firmi ſe transferant, & illud cum Monialibus ad illud confluentibus ordinent, juxta Conſtitutiones Ordinis & Congregationis prædictarum & Superiorum eorumdem (ſuper quo earum conſcientiam onerantes, ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ) auctoritate Apoſtolica tenore præſentium mandamus: non obſtantibus &c. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris, die XXVIII Januarii MDV, Pontificatus noſtri anno II.

ad ordinandum tur monaſterium,

F

37 *Ecce ut Firmanæ civitati*, pro uno *dumtaxat* vel duobus annis; *concedatur* Baptiſta: *proinde nihil obeſt, quo minus poſt obitum Epiſcopi Fabritii, & ante inſtitutionem ſucceſſoris Franciſci, Camerinum illa reverterit, antequam mater ſua extremam incurreret ægritudinem. Agebat autem illa, cum Firmum deſtinabatur, ac fere compleverat ætatis annum* XLVII, *ex quo uſque ad annum ejuſdem ætatis* LXIV *Chriſti* MDXXI *nihil reperit Paſcuccius, quod hiſtoriæ inſereret, preter Varanæ Domus felicitatem; ad ſupremum pene culmen honoris evectam, per præfati Joannis Mariæ nuptias cum D. Catharina Cibo, Leonis Papæ X ex ſorore Magdalena nepte. Is enim anno* MDXV *in Conſiſtorio Cardinalium collaudata mode-*

indique re- verſa Ca- merinum.

A *modeſtia, juſtitia, ac magnanimitate ipſius, de conſenſu Collegii, Ducis titulo eumdem ornavit; miſſa qui Ducalia ornamenta cum inveſtitura Camerinenſis dominii eidem conferret Innocentio Cardinali Cibo, ſuo itidem ex prædicta ſorore nepote; ac denique eidem Romanæ urbis Præfecturam contulit, præter alia beneficia multa. Horum memoriam cætare novus ex Duce Præfectus voluit; atque in Palatio publico Camerinenſi, hunc ſibi poni titulum fecit:* Joannes-Maria Julii-Cæſaris filius, vigeſimum primum annum agens, Dominium aſſumpſit: arcem Camerini ædificavit, Viſſum & S. Geneſium obtinuit; Camertium Ducatus dignitatem, Saxumferatum, Civitatem-novam, Præfecturam Urbis, & Senogalliæ Comitatum. *Hinc præter alia ita rem noſtram diſcimus fuiſſe Baptiſtam hoc ſuo natu minori fratre, nato ſub annum* MCCCCLXXXII, *totis* XXIV *annis ſeniorem, atque inter omnes Julii liberos fortaſſis primigenitam, ut eam frater bis ſunt potuerit matri loco habere.*

ubi vidit an. 1525 fratrem co-ætaneum Ducem,

eoque favente inſigniter monaſterium ſtabilit,

38 *Mirum proinde nihil eſt, quod, magna ejus apud* B *Ducem fratrem auctoritate & gratia, monaſterium Camerinenſe* eo dignitatis atque magnitudinis pervenit, ut locus hic inter præcipuos Provinciæ connumerandus venerit, atque quadraginta ſex Moniales optime capiat, *uti teſtatur Gonzaga, ſub annum* MDLXXX *ſcribere exorſus de Origine Seraphicæ Franciſcanæ Religionis. Maluit autem in publicum monaſterii ſui bonum debuit incubuiſſe* Baptiſta, *poſquam Firmo reverſa, mortuaque ſupranominata Abbatiſſa Sorore Pacifica, communibus votis poſtulata ad eamdem dignitatem ipſa fuit: neque putamus eidem ullam fuiſſe prælatam, quæ inter Pacificam ipſamque* Baptiſtam *munere iſto fuerit annis aliquot functa. Neſcimus tamen divinare annum quo facta Abbatiſſa ſit, neque factam eſſe poſſimus docere (omiſit enim notare Paſcuccius) niſi proferretur illius Epiſtola, ſcripta* Reverendo in Chriſto Jeſu, Patri colendiſſimo *Fr.* Joanni Fanenſi, Ordinis Minorum de Obſervantia, divini verbi Præconi. digniſſimo: *cui Epiſtolæ in hunc modum ſubſcripſit:* Filia tua indigna, Soror Baptiſta de Varano, Abbatiſſa, in monaſterio Chriſti Jeſu ancilla inutilis. *Dum autem ſub finem Epiſtolæ* filium *quoque ſuum videtur* Joannem *appellare; ſuſpicionem mihi ingerit, quod ipſe ſit ille dilectus* Diſcipulus, *ad quem extant monitu ſuprapoſita.*

facta Abbatiſſa.

CAPUT V.

C *Baptiſtæ familiaritas cum Joanne Fanenſi; ſub hoc enata Congregatio Capuciatorum: Beatæ obitus & veneratio corporis ac linguæ incorruptæ.*

Oratula tus Joannis, ob-quia multa paſſo,

39 EX *variis quæ ſancto iſti viro* Baptiſta *ſcripſit epiſtolis, unam illam totam Latine ſcriptam producit Paſcuccius, quam integram hic attexere placet; tum quia nonnihil ad hiſtoriam confert, tum ut Latini ejus ſtyli ſpecimen habeatur. Eſt ergo talis.* JESUS. Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus cum recordaremur tui Sion. Verba ſunt Cantoris Spiritus ſancti, ad conſolationem afflictorum prolata, Domine reverende atque amantiſſime, Pater optime, & ſtatui tribulationis & perſecutionis Reverentiæ tuæ conveniunt, vili judicio meo. Nam electi ſedent & quieſcunt ſupes flumina Babylonis: impii vero, reprobi, & peccatores ſubmerguntur in fluminibus Babylonia. Tu ergo, anima amabilis & inclita, quæ es ex conſortio & numero electorum, ſediſti & quieviſti ſuper flumina Babylonis, id eſt ſuper aquas tribulationis, in ſpe reſurrectionis tuæ innocentiæ & virrutis. Sedifti & quievifti in Deo ſalutari ſuo, qui eſt defenſor & cuſtos innocentiæ electorum ſuorum. Infamatores & detractores Reverentiæ tuæ ſubmerſi ſunt in barathro confuſionis & loquacitatis eorum. Semper Patet amabilis, ante auroram & ſolem tenebræ antecedunt. Sic etiam poſt montes, pulchras, amœnas, floridaſque planicies invenire ſolemus. Phyſicus ille cæleſtis, qui pro humani generis ſalute in cruce pependit, electis ſuis, poſt flumina perſecutionis & angnſtiæ, jucunditatem diſpenſas & lætitiam; atque poſt lacrymas, riſum Angelicum addiſcunt electi in ſchola crucifixæ humanitatis Chriſti: & quamvis medicinam materialem ſugoſa fronte bibas ægrotus, non modicum poſt gaudet recuperata corporis ſalute. Permittit multoties amabilis ipſe & piiſſimus, ut omnia nobis amareſcant, ut ſolus ipſe dulcis & amabilis appareas. O dulciſſime Jeſu, o amor inneſabilis, quam dulcia & delectabilia ſunt opera tua animæ quærenti te, animæ diligenti te ſine fraude & ſimulatione, animæ quæ ex toto affectu affectualites ſequieſcit in pectore tuæ crucifixæ humanitatis, ubi plenitudo divinitatis corporaliter inhabitat.

Ex ITAL. PASCUCCI *gloriſum exitum,*

ſicut ei antea fuerat multum compaſſa.

40 Gaude & lætare, filia Sion, o anima diligens E Deum & a Deo dilecta nimis, quia lapidatores & perſecutores ignorantes poſuerunt in capite ſuo coronam de lapide preſioſo: & credentes reverentiam Paternitatis tuæ ſpoliare honore, dignitate, & gloria, texnerunt tibi tunicam immortalem in hac vita honoris & gloriosæ famæ: nam aurum, in igne probatum & examinatum, elarius ſuum valorem & pretium demonſtras. Tu, Pater reverende, eras pretioſum filium clauſum: modo expandiſti ſolia suæ patientiæ & virtutis, & dediſti odorem pretioſum toti Religioni & Provinciæ Marchiæ, quamper tres annos pudiciſſime atque virtuoſiſſime rexiſti, & Angelico tuo prudentiſſimo regimine Fratres & Sorores gubernaſti in ſanctimonia & pace. Flevimus nos omnes filiæ tuæ, dum tu Pater eordialis ſedabaa ſupes flumina Babylonis, dum recordabamus benignitatis & dulcedinis tnæ, o Sion o anima divina caritate plena! Nunc autem exultamus, & jubilamus, & gratias immortales agimus omnipotenti Deo, qni dedit imperium puero ſuo B. & ſalvum fecit filiim ancillæ ſuæ, ſcilicet Joannem. Fecit mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt te & confundantus, quoniam tu Domine adjuviſti enm & conſolatus es me. Hæc ſupra notata inepta verba, ſtylo femineo euſrenti, uxaravi; ut habeat reverenda Paternitaa tua in ſuis F orationibus memoriam mei, cui humilites & devote me commendo, & benedictionem tuam cordialiser peto. Valein eo, qui eſt omnium in ſeſperantium vera & conſummatu ſalus, quem pro filia & famula tua exorare memento. In monaſtesio S. Mariæ-novæ Camerini, die xx Aprilis MDXXI.

Hic anno 1525 primum Capucinum durius tractat,

41 *Hic eſt ille Joannes Fauenſis, qui ſub annum* MDXXV *iterum factus Vicarius Provincialis Marchiæ, F. Matthæum a Baſſio, ex Camerario Julii Cæſaris patris* Baptiſtæ, *factum later Obſervantes animi ſpiritus ac zeli concionatorem, capucii formam mutare aggreſſum, eaque de cauſa Romam euntem atque ea itinere retractum, In Capitulo Provinciali Matalicæ celebrato graviter reprehendit, velus apoſtaſiæ reum, carcerique inclusit. Ea res nuntiata Ducifſæ Camerinenſi, Fratri Matthæo perquam devota, adeo ipſam commovit, ut minacibus litteris prime Joannem aggreſſa, deinde & verbis coram Guardiano Camerinenſi expoſtulans, coegerit dimittere vinctum, uti aſſerit Paſcucciut. Matthæus autem Romam ſe contulit ad Pontificem Clementem VII, facultatem petiturus, quam & impetravit in aſſumpto habitu ubi collibitum eſſet vitam eremiticam teneadi. Anno deinde ſequenti* MDXXVI *Fr. Ludovicus & Fr. Raphael, ambo de Foro-Sempronii & fratres germani, eodem*

ejuſque ſocii anno 1626 ſe opponent,

Fr ITAL. PASCUTII *eodem quo Matthæus ſpiritu ductî, nec tamen in ejus ſocietatem recepti, per ſeipſos quoque eumdem habitum capuciatum aſſumpſerunt; & favoribus Ducis ac Ducissæ eumdem quam ipſe a Pontifice facultatem obtinuerunt, die* XVIII *Maji; itaque regreſſi Camerinum, intra quædam palatii Ducalis conclavia, donec proprius eorum inſtituto locus pararetur, tantiſper ſe continuerunt, nun cum aliis ſubinde adjunctis, quos nominat Fr. Joannes de Terranova in Tractatulo de origine Capucinorum, invenienda ad* XVIII *Maji poſt Acta B. Felicis.*

ſcribit Ducibus Camerinenſibus, 42 Non placuit, *inquit Paſcuccius.* Fr. Joanni quod tantæ prudentiæ Princeps adeo afficeretur novæ huic Religioni, & puſillo iſti gregi tam potenter patrocinaretur. Scripſit ergo ei epiſtolam vehementem, rogans ut palatio ſuo expelleret illos, quos appellabat contumaces, cogeretque reverti ad obedientiam, unde abceſſerant: ſcripſit & uliam ad

ipſique Baptiſtæ: Ducissam in eumdem ſenſum, ac denique tertium ad Baptiſtam, exhortans eam ut quanta poſſet efficacia idem Ducibna germanis ſuis ſuaderet: ſed ex horum reſponſo ſatis intellexit ſruſtra id ſuiſſe. Ipſe ergo Camerinum ſe contulit, & tempore opportune captato, conatus eſt compoſitis ad perſuaſionem verbis efficere, quod nequiverat per litte-

B ras. Sed non eſt ſapientia, non eſt conſilium contra Dominum; veroque eventu patuit illa Gamalielis ſententia: Si eſt ab hominibus conſilium hoc, opus diſſolvetur; ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſ-

qua ei ſapientia reſpondet? ſolvere illud: quibus formalibus verbis Baptiſta Joanni reſponderat, ei reſcribens. Etenim initio dubia erat ipſi, probaretne an improbaret novitatem hanc, & Fr. Matthæo ejuſque ſociis favorem præſtaret: ſed denique tam illa quam ipſemet Joannes agnoverunt Deum eſſe, qui corda Camerinenſium Ducum commovebat ad Capucinos protegendos. Quaptopter non ſolum eis moleſtus eſſe Vicarius deſiit, ſed eriam animum applicuit ad idem inſtitutum amplectendum: qua de re eum Baptiſta conferens, cuicum communicare ſolebat de præcipuis animæ ſuæ negotiis, ſtimulos ab ea novos accepit ad cæleſtem impulſum executioni mandandum.

43 *Ita Paſcuccius, qui in argumentum mutuæ inter Joannem & Baptiſtam confidentiæ, allegat multas hujus ad illum epiſtolas, & verbatim etiam eam quam ſupra dedimus, ſed longe anteriorem; cum potius oportuiſſet eum adducere, ſi qua erat, unde probaretur illius poſtremi conſilii particeps revera fuiſſe* Baptiſta; *ſicut ſupra allegaverat breve reſponſum, quod illi circa Capucinos dederat. Sane, cum ex Waddingo certiſſime conſtet, Joannem adhuc inter Obſervantes vixiſſe anno* MDXXXII, *nec niſi biennio poſt eum ad Capucinos acceſſiſſe teneat Boverius, Dux autem Camerinenſis teſte eodem Boverio obierit ex peſtilentia anno* MDXXVIII; *impoſſibile ſit ut Baptiſta, ante fratrem ſuam defuncta, partem habuerit in prædicta mutatione: quin etiam verſimile eſt, ipſam, etſi Capucinis adverſari noluerit; pro eo tamen qua Joannem proſequebatur reverentia & eo quo Ordinis quietem ſectabatur ſtudio nulla in re ipſis poſitive faviſſe contra illius expreſſam voluntatem.* Etenim, *bic, ut Joannes de Terra-nova ſcribit,* cum eſſet Miniſter Provinciæ Marchiæ, tantus perſecutor Capucinorum ſuit, ot nec nomen quidem eorum poſſet audire abſque indignatione & comminatione: quod ſi aliquis ſubditorum ejus boni ſpiritus, monſtrabat indicium voluntatis accedendi ad eos, exeſpicbat eum male, non ſolum verbis, ſed etiam carceribus. *Dicamus ergo* Baptiſta, *pro ſuo neminem judicandi inſtituto, explicato ſuperius num.* 25, *inter illas Ordinis ſui turbas ſibi ſoli ſuiſque Sororibus intentam duxiſſe, commiſiſſe Deo cetera, quorum curatio nihil ipſum ſpectabat.*

Male putatur auctor ei ſuiſſe tranſitus ad Capucinos,

Quo tempore mortua ante an. 1528:

Nec tamen ante an. 1526,

44 *Utinam epiſtolis ea in cauſa ultro citroque ſub initium datis, quarum meminit Paſcuccius, quæſque a ſe viſas indicare videtur, adſcripta ſuiſſent notæ anni & diei. Sed hoc videtur prætermiſſum ſuiſſe in illa rerum præcipitatarum feſtinatione: alioquin enim agnoviſſet Paſcuccius, eam quæ adhuc vivebat cum iſtæc agerentur non obiiſſe anno* 1524, *ut habet pag.* 183; *vel* 1525, *ut habet pag.* 146; *hic Lilii Camilli, iſtic Angeli Beulgni verba allegans. Ex dictis ſiquidem manifeſte apparet, quod Baptiſta debuerit ſaltem uſque ad annum* MDXXVI *vivendo pertigiſſe: quando ſi obiiſſet die ultima Maji, paucis duntaxat diebus vixiſſet poſt reditum FFr. Ludovici & Raphaelis Fore-Sempronienſium, ſi tamen illi ante Maji finem Roma redierunt. Vix autem eſt credibile, illam, extremo cum morbo luctantem mortique propinquam, aut interpellatam pro eam ſcabro negotio fuiſſe a Joanne, aut interpellanti reſponſum ſcriptu daturam fuiſſe. Proinde, quando non licet ſtare numeris ſcriptorum Camerinenſium ſupra notatis, abſque injuria coævorum Capucinorum, unum originis ſuæ procul dubio certius autantium; inclinat animus ut abſque formidine judicem, anno* MDXXVII, *ætatis ſuæ* LXIX *inchoato, mortuam fuiſſe* Baptiſtam, *quando Paſcha celebratum fuit* XXI *Aprilis; itaque dies* XXXI *Maji cum feſto Corporis Chriſti concurrit, erga quod myſterium quam fuerit devotu explicuit ipſa num.* 45. *Vitæ ſuæ. Et de morte cum nihil inveniat in Camerinenſibus monumentis Paſcuccius, præter initio allegatu verba Lilii Camilli, aſſerentis exequias a tota Ducali nulla magnifice celebratas fuiſſe; neque nos de eo dicere aliud poſſumus, quam pientiſſime obitam eſſe.*

ſed potius 1527,

in feſto Corporis Chriſti.

45 Corpus, *inquit Paſcuccius lib.* 3 *cap.* 13, a Sanctimonialibus conditum loco decenti ſuit in choro earum, ut præſentiorem ſemper haberent ſuæ Fundatricis memoriam, & protectionis e cælo ſperandæ vicinioiem urrham. Poſt annos autem triginta quibus illud ſic ſepultum jacuit, non ſerentes Religioſæ diutius eam ſub terra condi, ſumma cum reverentia illud de tumulo ſuo extraxerunt. Nec dici poteſt quale gandium earum peſtora inundarit, quantam lacrymarum copiam ab oculis expreſſerit teneerrimæ ſenſus devotionis, quando viderunt illud udhue undequaque illæſum incontaminatumque, facie magis læta quam pallida, quaſi omnes ſalutaret, & oculis plane vividis. Hinc illud decentius quam antea collocarunt, majori in veneratione habendum. Sed earum voluntati oppoſuit ſe illius temporis Confeſſarius; & neſcio quo zelo motus, voluit ipſum denuo ſub terra recondi: nec ſine aliqua (ut videtur) indiſcretione fecit ſacrum iſtud pignus intra duas tubulas compingi, & multam deſuper humum ingeri: quin etiam aquam copioſam affundi mandavit, itaque commadefactam terram a ſocio ſuo premi atque calcari.

Corpus in choro ſepultum,

poſt annos 30 *levatum iterum,*

iterumque recondatur.

46 Obedientia, quam in loco illo exactiſſimam profitentur Monachæ, effecit ne qua earum vetbum opponeret zelo Religioſi iſtius viri: itaque ſepultum denuo corpus, ſecundum Dei beneplacitum, manſit ibi occultum uſque ad annum MDXCIII; quando oportuit nova condendis mortuarum corporibus ſepulcra fieri. Tum vero ſeniores Virgines, ex quarum memoria numquam exceſſerat locus, in quo jacebat condita Mater ſua; commendaverunt operatiis, ut quam maxima cautela uterentur in amolienda humo. Hoc vero agentibus ex improviſo apparuit tabula, qua ſublata eum ſuaviſſimus odor exinde ſunderetur, agnitum ſuit ipſam eſſe quæ corporis Beatæ impoſita fuerat. Ergo ad rei nuntium accurrerunt omnes, manantibus præ gaudio lacrymis perfuſæ; & exultaverunt, vi-

Oſſa an. 1593 *reperta,*

dentes

Adentes poſt annos tam multos abſiſtere tantæ ſuavitatis fragantiam ab eo corpore; ut dubitari nequiret quin anima pridem eſſet in thalamum cæleſtis Sponſi recepta, poſt quem vivens aden ſtrenue eucurrerat in odorem unguentorum ejus. Admirationem auxit, quod ſola lingua, etiam tum humimida & ſanguineo colore rubens, prorſus permanſerat omnis corruptionis expers. Aderant retectioni ſacrorum oſſium (nam caro reliqua in cineres reſoluta abierat, ut votum illius impleretur *ſupra num.* 55 optantis, ut corpus ſuum, quod terræ commendar, in pulverem, prout convenit vili ejus materiæ, brevi reſolvatur) aderant, inquam, ſacrorum oſſium retectioni, non ſolum omnes Sanctimoniales loci, ſed etiam earum Confeſſarius Fr. Evangeliſta Fabrianenſis, vulgo nuncupatus Phsrao; qui attentius conſiderans linguam recentem, mollem ac rubicundam, inter pias lacrymas admirabundus prorupit in hæc verba S. Bonaventuræ, S. Antonii Paravini linguam ſimiliter integram aſpicientis: O lingua benedicta, quæ ſemper Deum benedixiſti, & alios benedicere docuiſti? nunc manifeſte appareat, tua quanta fuerint erga Deum obſequia.

Lingua adhuc incorrupta,

47 Inventum, ut dixi, ſacrum beatæ Matris corpus, cum quanta licuit ſolemnitate depoſitum fuit intra novam marmoream arcam, in choro ipſius monaſterii, ea qua hodieque ſpectatur forma. Lingua ſeorſim reſervata, atque intra reliquiarium thecam clauſa eſt: quam thecam, uti etiam arcam ipſam pretioſius exornandam anno MDCXXVI curavit egregia pietas D. Scipionis Savini Archidiaconi Camerinenſis. Hic poſtquam pluribus ſucceſſive Pontificibus operam navaſſet in officio Secretarii Status, ut appellant, animi ſui magnitudinem munificamque liberalitatem teſtatam fecit in eccleſiis patriæ ſuæ ſplendidius excolendis: & tunc appoſitis cryſtallis fecit, ut tam arca quam reliquiarium prædictum oculis intuentium perſpicua eſſent, occurrentibus ad ea intuenda omnis conditionis hominibus & perſonis, etiam primatis atque eminentiſſimis.

Thecis pretioſis condunatur,

48 Sic anno MDCXXXIX menſe Octobri, Camerino tranſiens excellentiſſima D. Conſtantis Magalotti Barbarini, cognata feticis recordationis Urbani Papæ VIII, cum illuſtriſſimis Dominabus Lucretia Vaini & Maria Machiavelli, ſororibus ſuis carnalibus, venerunt ad monaſterium S. Clarę, viſitatum corpus B. Baptiſtæ de Varanis: auditaquo ad illud Miſſa & deveneratis Reliquiis, ac lingua intra pyxidem argenteam aſſervata, ingreſſæ etiam cum prædictis ſororibus monaſterium eſt, quo perluſtrato, intra aream Beatæ reliquit numiſma aureum novum, cognati ſui Pontificis imagine impreſſum aliaſque eleemoſynas. Simili modo locum viſitavit D. Anna Columna Barbarini, uxor Excellentiſſ. D. Thadæi, æque nepotis prædicti Papæ Urbani menſe Majo anni.....ingreſſaque monaſterium etiam ipſa, dicebat, ſibi cum familia Varana conſanguinitatem intercedere. Huic autem viſitationi aderat honoris cauſa Illuſtriſſ. D. Æmilius Alterius Epiſcopus Camerinenſi, qui fuit poſtea ſummus Pontifex & univerſalis Eccleſiæ Paſtor dictus Clemens X. Denique aliæ plures qualificatæ perſonæ, pro ſama continuatæ hactenus devotionis, viſitarunt & honoraruot ſacrum illud depoſitum: & viri religioſi non pauci magnæ æſtimationis deſiderarunt obtinuerunique aliquid bombacis, intra arcam repoſiti, quod pro Reliquiis ſibi haberent.

& religioſe veſtiantur a primariis matronis,

expectantur que Reliquiæ.

CAPUT VI.

Gratiæ obtentæ ad invocationem B. Baptiſtæ.

49 PAttiarchæ Joſephn, ſicuti ſacræ litteræ reſeruntcredimus fuit Regius Pharaonis annulus, quo ad ſignandas gratias pro ſuo uteretur arbitrio: & licet is illum tamquam miniſter Regis ejuſque vice fungens tractaret, ſemper tamen apparebat impreſſa cerę figura ipſius Regis, cenſebaturque eſſe ſignatura, non Joſephi, ſed Pharaonis. Haud aliter agit cum ſuis amicis Deus, concedens eis ſæpe numero gratiam miraculorum, quæ ſunt velut aonulus omnipotentiæ ejus; & Ipſi tamquam miniſtri eo ſic utuntur, ut velint ea cognoſci profecta a Deo. Hinc fit ut erebro ad ſolam invocationem nominis, contactumve ſepulcri vel corporis, aut etiam veſtium, admirabiles omnino lequantur effectus. Prærogativa autem hæc etiam B. Baptiſtæ conceſſa ſuit, inter alias gratias gratis datas. Ad hujus aſſerti confirmationem placet colligere aliquam multa exempla curatioouum, noſtris hiſce temporibus (ut antiquiora taceam) impetratarum per interceſſionem ejus, unde divina erga nos benignitas magis magiſque eluceſcat. Prius tamen quam ad infirmitates morboſque accedam, præmittere debeo quamdam quaſi perpetuam gratiam, quam dilectis filiabus ſuis Beata impertitur. Videlicet, quod quoties earum aliqua commune humanitatis debitum ſolutura eſt, diebus aliquot ejus mortem præ gredientibus audiarur intra ſepulcrum ejus motus ac ſtrepitus quidam; ut eo ſignu admoneantur ſingulæ, ad extremam exitum ſe præparare, unde ſi quam tunc contingit gravius infirmari, ſolent illæ curioſius aream ſanctam obſervare, num forte ex eo morbo obitura indicetur.

Deo per ſuos famulos ſua miracula operante,

Baptiſtæ filiæ ſuæ ſolet de morte præmonere.

50 Nunc venism ad morborum curationes, & ex multis paucis referam, præſertim in ſuarum filiarum morbis oſtenſas, ut illæ aſſuefcerent in ſuis quibuſcumque neceſſitatibus sb ipſam recurrere. Soror Martha Nemcei arthriticis doloribus multis jam anais divexata, ſic ut duorum bacnlorum adminicnlo ægre promovere greſſum poſſet; invocata B. Baptiſta naturalem vigurem movendique pedes facultatem recepit; atque inventa eſt ſana; ſicut & alias ſæpe a capitis & oculorum infirmitatibus. Menſibus pluribus lecto decubuerat Paula Mazzutelli, ſic ut nullum membrorum ſuorum poſſet per ſe movere. Hæc doloribus aggravata cum votum B. Baptiſtæ feciſſet, non ſolum ſublevari ſe ſenſit, ſed etiam in ſuavem ſoporem lapſæ apparuit liberatrix ſua, ractuque ſanam reddidit, acſi nihil incommodi unquam paſſa fuiſſet. Toto corpore cruciabatur Fr. Thomas de Matslica, eum recordatus invocandæ Baptiſtæ, ſubito ſanum ſe vidit & a cruciatibus liberum.

Eadem invocata ſanantur arthritica,

& paralytica;

51 Anno MDCXXXVI D. Anna Cucchiaroni cum duabus filiabus ſuis acceſſerat ad monaſterium S. Clarę in die S. Jacobi Apoſtoli; cum obſcurato derepente cælo, furioſa loco incubuit grando, permixta tonitribus ſulminibuſque; quorum nnum haud procul ubi conſiteraot decidit. Hinc attonitæ tam ſæculares quam religioſæ, omnes velut emortuæ corruerunt in terram: ſed mox atque in colloquii locum allatæ Reliquiæ Baptiſtæ ſunt, redierunt ad ſenſus ſuos quæ fuerant conſternatæ: & prædicta Domina in grati animi ſignum reliquit eleemoſynam, unde poſtea curata imago Beatæ eſt, quæ hodiedum ſervatur in parte chori interiori. Eadem D. Anna, intenſiſſimis colicæ paſſionis

fulmine perſtricta in columen ſurgens?

BATTAL. PASCUCCI

fionis doloribus invaſa, morti viciniſſima judicabatur a medicis: ſed præſervata fuit, cæleſte auxilium per interceſſionem Beatæ implorans: eui deinde anathema argenteum obtulit in memoriam diſcuſſi periculi.

voto facto curatur Conſeſſarius læs.

58 Fr. Antonius Maſſucci de Recineto, Confeſſarius monaſterii S. Claræ, nullum remedium inveniens gravibus qui corpus ejus totum lancinabant doloribus, nec requiem eidem indulgebant vel modicam; poſt alia fruſtra tentata, vovit anathema affigendum tumbæ ſacræ, & ſanus ſine mora fuis. Nobilis quædam Camerinenſis matrona, cui nomen Magdalena Ugolini, enormi eruciabatur cephalalgia: cujus quia origo ignorabatur etiam non inveniebatur remedium. Ivit ergo ad monaſterium S. Claræ, ubi ſororem habebat: perſuaſaque commendare ſe B. Baptiſtæ & imaginem votivam offerre, voto facto liberatam ſe dixit, votumque perſolvit. Simili in cauſa eodem recurrit D. Gentileva Ugolini, imaginem cum argenteo capite vovens: & cito compos voti facta, ipſum exacte implere curavit. Ex eadem cauſa nullam quietis partem noctu

item pluser a capitis dolore,

B diuque capiebat Soror Maria-Olympia Aquini: deficientibus autem remediis aliis, votivam tabellam ſi ſanaretur ſepulcro Beatæ appendendam promiſit, & ſana fuit.

faciei muſto bulliente perfuſa,

53 Occupabatur in monaſterii utilitatem Sor. Laura Roſſetti, quando effuſo improvide ſuper faciem ac brachium bulliente muſto, non ſolum ſibi pellem aduſſit, ſed genas etiam ſic inflatas habuit, ut elauſis cum maximo cruciatu oculis jam nihil quam informes duæ maſſæ carnis excorticatæ cernerentur, haud abſque periculo perpetuæ cæcitatis. Us ergo de gratia Beatæ participaret, ad ejus patrocinium humilis ac devotus accurrit. Cumque delata ante ſepulcrum ferventer ibi preces fu-

brachium inutile

diſſet, brevi tempore recuperavit integram ſanitatem. Soror etiam Columba Piſelli, propter brachii male affecti tormenta, ad omne monaſterii ſervitium inutilis erat: ſed Beatam invocans, eum pollicitatione argentei anthematis, meruit exaudita ſanari. Sorori Mariæ-Angelicæ Cucchiaroni ſic erant luxati dentes, ut ad quemcumque leviſſimum contactum excidere viderentur: vovit ergo dentium argenteorum ſeriem Beatæ ſepulcro affi-

dentes luxati,

gendam, & ſuos mox conſolidari ſenſit, neque

C diſtulit obligationi contractæ quantocius facere ſatis. Simili modo conſolatam ſe ſenſit Sor. Flavia Voglia idem incommodum patiens.

oculi obſcurati,

54 Sor. Venantia Roſſetti, catarcho ſuper oculos defluente pene viſum amiſerat: ſed facto de offerendis duobus oculis argenteis voto, ſuos ſibi ſervavit. Similiter oculis infirma ſuit Soror Michaela Maggi, qui ei inſtar maſſarum duarum carneatum intumuerant: ſed detumuere, poſt votum Beatæ nuncupatum. Infirmitatem in guttura patiebatur Sor. Venantia Savini, eui remedium facere non poterant medici: quare Beatæ ſe devovit, & mox habere melius cœpit, nec multo poſt ex integro ſana fuit. Sor. Benedicta Bonapaſta epi-

angina,

epilepſia,

leptico malo ſic agitabatur, ut quovis die ſæpius ad terram allideretur. Hæc ad ſpulcrum Beatæ acceſſit, ibidemque recurrente malo collapſa ac ſemimortua, vidit illam coram ſe aſſiſtentem in habitu religioſo: neque multo poſt erecta in pedes; deinceps tale nil paſſa eſt: idaoque argenteum anathema voti rea obtulit. Idem malum patiens Bartholomæus Netneci, tantum non etiam excidiſſe uſu mentis videbatur; itaque perſeverans abſque ſpe remedii invocavit Beatam; promittens ſi ſanaretur viſitare ſepulcrum ejus in gratiarum actio-

amentia,

nem: moxque exauditus ad ſanam mentem ex integro reddis; & ſanus etiam corpore votum implevit. D

55 D. Franciſcus Candella pene ad amentiam redactus vi morbi erat: ſed a Sanctimonialibus Beatæ commendatus, in ſe reddit & ſanus fuit. Homo quidam, cujus nomen intercidit, aqua intercute eo uſque intumuerat, quo poteſt hydrops corpus inflare: qui deſperantibus medicis commendatus Beatæ, ad commonem ſtuporem omninm detumuit & convaluit. Neſciebat iidem medici cognoſcere malum; quo Sororis Hyacinthæ Cameræ torquebantur inteſtina: dimiſſis ergo remediis humanis ad divina recurſum eſt, & intercedente beata Fundatrice ſanitas afflictæ rediit. Picenati cuidam *ſurditas,* in aures poſita eſt floccus bombacinus ea arca Beatæ, & auditum recepernnt quæ ſurdæ erans. Filia quædam D. Franciſci Piſelli adeo debilis eruribus erat, ut erigere ſeſe in pedes nequiret aut quopiam progredi. Pro hac patet ſuns tibiam argenteam Beatæ vovit, & puellam eapedite ambulantem cito vidit, Simile incommodum cum defecta loquelæ filio ſuo metuebat Joanna-Andrea Bona, *crurum debilitas;* qui jam triennis nec vocem formare neque conſiſtere pedibus poterat: ſed nbi eidem Reliquias Beatæ fecit admoveri; cura illa ſoluta mox fuit, puero & loqui & gradi incipiente.

56 Filiolus qnidam D. Venantii Savini lac fuge- E re non poterat: delatus autem ad monaſterium, *reſtituitur* per invocationem Beatæ Reliquiatumque contactum, *facultas* fugendi nactus facultatem, neceſſario ſibi alimento *fugendi,* deinceps uſus eſt. Manns Sororis Raphaelæ Maggi tam ancipiti malo affecta erat, ut de medicorum judicio puraretur eadem numquam nſura amplins. Sed Beatam rogans ut pro ſe intercederet, brevi tempora obtinuit quam petierat ſanitatem. Vocem omnino perdiderat Sor. Cæcilia Ugolini, propter vehementem ſtomachi paſſionem: ſed Beatam invocans, eamdem recuperavit. Sæviſſima febri *manus emorma;* tenebatur D. Primavera Monaldi, eui eum arthritici dolores & ſanguinis fluxns acceſſiſſent, pro deſperata habebatur a medicis. Itsque ad Beatam *loquela ſ* ſe convertit, & exaudita ſtatim convaluit. Simili febre afflictus D. Octavins Strada devote ſe commendavis interceſſioni Beatæ, intendens ſi ſanaretur offerre imaginem: & ſubito reſtingui cœperunt febtiles æſtus, atque indies melius habere ſe ſentiens, tandem plenam ſe adeptum ſanitatem gratus *ſanantur* agnovit. Nihilo minus gravatam febri filiolam D. *febres,* F Gaſpar Forti commendavit Beatæ, & eodem die ſanam habuit.

57 D. Sulpitia Nari Romana habebat in ſuo obſequio domicellam; malo incutabili in una coxa- *coxa intu-* rum laborantem: quod eum denique nihil profi- *rabilis,* cieutre medicorum arte verſum eſſet in gangrænam, invocans devote Beatam ægra, promiſit ad ſepulcrum ejus mittendam a ſe imaginem argenteam ſi curari per ipſam meruiſſet, & evidenti miraculo *mulier pa-* ſana facta votum implevit. Sor. Chriſtina Manarda *ralytica* ſic impeditum pedem ex morbo retinnit, ut paralytica per tres menſes lecto decubuerit, cum magno eruciatu ſuo: cumque applicita malo remedia non prodeſſent, recurſum ad Beatam habuit innixa baculo: quem mox atque ad sumbam pervenit, ibidem *apoſtema* depoſuit, tota jam valida, & in gratitudinis monu- *inguen,* mentum appendit etiam erus argenteum. Sor. Columba Piſelli in uno genuum apoſtema patiebatur curabaturque a medicis; tantos interim ea eo dolores ſuſtinens, ut diebus ac noctibus non poſſet quieſcere. Ergo decernens humanis remediis abdicatis *morbum-* divinum deinceps experiri, ad ſepulcrum Beatæ *da puerpo-* *ra*

portari

A portari ſe fecit, ibique continuo ſanata fuit. D. Venantia Voglia, Piſellis innupta, longo tempore partus dolores ſuſtinuerat, a quibus poſt partum olhil relevata, jam jam expitatura credebatur: ſed voto Beatæ nuncupato, ſpem vitæ recepit, ac brevi etiam ſanitatem, votumque ſolvit.

& puer, 58 Filiolo enjuſdam Catharinæ, gravitet vulnerato, ad protraheodam ſaltem vitam conſuta inteſtina erant: ſed bombacium ex arca ſumptum, applicitum vulneri, certiorem ei medicinam fecit, vitamque ſervavit ſubito melius habere incipienti. D. Franciſcus Battibocca percuſſus in capite, tam *graviter læſum eamque* graviter læſua erat, ut neceſſe fuerit ad ejus eurationem plura oſſium fragmina inde extrahere, unde etiam in maniam incidit, nihil amplius aut legere aut ſcribere valens. Ea res cum gravis accideret quibuſdam conſanguineis ejus, Monialibus S. Claræ, convenerunt ut illum ſuæ ſanctæ Fundatrici commendarent: & voto potitæ in gratiarum actionem caput argenteum appenderunt. Ex illis quas *& manus,* dixi Monialibus una, Sor. Maria Battibocca, manum ſibi acu tranſfixerat tam infeliciter, ut nullo apparente ſanguine ſpaſmum pateretur, nec intenſiſſimo exinde dolori invenitet medicinam; donec B invocata Beata dolores depulit, ipſamque ſanam fecit.

Arimin. aut religioſæ, 59 Sed neque intra unius monaſterii tetminos patriamve urbem ſtetit gloria defunctæ Baptiſtæ: ſolet enim dilectorum ſuotum cogoitionem Deus propagare longius, mediantibus Reliquiarum particulis, tamquam benedictionis ſeminibus. Cum ergo Matres monaſterii Angelorum Arimioi oſſiculum quoddam Baptiſtæ obtinuiſſent, ipſum in privato oratotio ſuo religioſe collocarunt, pignus impetrandatum a Deo gratiarum. Et ſane congruum plane fuit, ut partem ſui Beata communicaret illi civitati, unde per matrem Joannam genus traxerat. Hujus erga Ariminenſes benevolentiæ effectus fuit gratis collata Sorori Angelæ Catharinæ Ceccoli, ibidem Mnoachæ, quæ gravi & *curatur ingeminata Monacha* maligna febri laborans requiem capiebat nullam; augente morbum tumore, qui in latere, ejus ſiniſtro apparebat ad magnitudinem panis unis. Quare de ſpe judicantes medici, ſuaſerunt extremis Sacramentis procurandam. In eum ergo reducta ſtatum, in quo neque moveri ipſa per ſe in lecto poterat, nutibus magis quam vocibus oravit Sor. Mariam-Seraphinam de Malateſtis, ibidem tunc temporis Abbatiſſam; ut Reliquiam B. Baptiſtæ ad ſe ferret. Paruit illa infirmæ deſiderio. Nec mora: ſtatim atque in cellam illata pretioſa Reliquia eſt, magno gaudio perfuſa ægra, Beatæ ea animo commendavit ſe: & inflatio eum eadem Reliquia rite ſignata evanuit, abiit dolor, & ſomnua nocte ſequenti adfuit, cum ſtupore medicorum & Religioſarum omnium. In cujus rei monumentum condita relatio authentica, & Camerinum miſſa eſt, ad monaſterium S. Claræ.

Ex ITAL. PASCUCII

Item ex cathab, 60 Sor. Antonia Fabbri Converſa, graves patiens cruciatus, qui ex calculo judicabantur provenire, iiſdemque ad extremum vitæ terminum adducta, jam muniebatus Sacramentis ad exitum; quando in auxilium vocavit Beatam, ejuſque Reliquiis conſignata, dolorem omnem abſtergi ſibi ſenſit, nec eum deinceps viſa eſt ſuſtinere. Sor. Innocentia-Felix Alberini, oppreſſa erat improviſo catarrho, qui continuo ſtillans reſpirationem impeditam & loquelam reddiderat impoſſibilem: jamque vultu deformatæ, ac mortis prænuntia ſigna ferenti, pauca admodum momenta temporis reliqua eſſe credebantur: quando Sor. Florida Marchetti, cognitum habens, quam tenera devotione afficeretur ægra erga B. Baptiſtam; applicuit ei bombacium, ex Reliquiario ſumptum, formans ſignum Crucis; moxque illa & reſpirare & loqui expedite cœpit, ſanitatem tam ſubitam inſperatamquo Beatæ acceptam referens. D. Camillus Luizani, correptus febri graviſſima & ſtomachi cruciatu, non eitra ſuſpicionem veneni, accipiens modicum prædicti bombacii, ad ſe miſſi a Sor. Maria-Seraphina de Malateſtis, mox atque illud malo appli- *aut tunc miſſa febri perſtitanti.* euit, liber a febri & omni alio dolore fuit, medicis admirantibus. E

præſervante catarrho,

COROLLARIUM

C AD UNIVERSUM MENSEM MAJUM. F

POSTRIDIE ASCENSIONIS DOMINICÆ

DE S. GERTRUDE VIRG. MART.

VALDULETI IN LOTHARINGIA.

D. P. De cultu, & Vita non ſatis certa, Sylloge hiſtorica.

Cultus poſtridie Aſcenſionis, 1 *Aſcenſionis Dominicæ feſtivitas, quemadocumque ſe habeant Cycli Paſchales, citius non poteſt celebrari quam die* XXX *Aprilis, nec ſeriùs quam die* III *Junii; quo fit, ut dies feſtum iſtud ſubſequens ſemper ſit aliqua dies Maji, niſi Paſcha celebretur die* XXII *Aprilis, aut aliquo trium ſequentium; quod cum non ita contingat frequenter, merito hanc Sanctam, quæ poſtridie feſti prædicti colitur, referimus ad menſem Majum, nulla aſſignata menſis die, ut ſciatur, juxta feſtorum mobilium rationem, per totum eum menſem & primos tres dies menſis ſequentis vagari ejus tranſlatio, ideoque hanc toti menſi, ſub titulo Corollarii ſubnectimus in fine poſtremæ diei. Prima ejus notitia ad nos pervenit, a R. D. Petro de Waghenaer Præmonſtratenſi, piæ mem. quondam Priore Abbatiæ S. Nicolai Furnenſis in Flandria: qui ab Amplißimo qu. D. Nicolao Lede, ejuſdem Ordinis Præmonſtratenſis, Abbate S. Andreæ in nemore prope Heſdinum, acceperat Vitam ex Hiſtoria monaſterii Bella-vallis, per quemdam ejus loci Religioſum recentius conſcriptam.* Valduletum *autem* *Valdulcii S. Gertrudis*

Majii Tomus VI. Dddd *ubi*

(1) *Poſſet primo loco poni* S. Felix Puer, Martyr Romanus, Palmam Sicilíæ oppidum translatus *anno* 1675 *ex Append. tomi tertii pag.* 682. *propter anniverſarium tranſlationis feſtum affixum Dominicæ IV. poſt Paſcha.* Ex Append. Tom. 7.

ubi Sancta colitur, vulgo Vauxdiuellet, *prædictæ Bellevallenſi Abbatiæ in ſpiritualibus æque ac temporalibus ſubeſt. Ea notitia ſic habet.*

a Virgine ita & Martyre Gertrudis, a quibuſdam putatur fuiſſe neptis ſanctæ Virginis Gertrudis, Nivellenſis Abbatiſſæ, Pipini feminis filiæ: ſed vulgaris fama inter parochianos Valduletenſis eccleſiæ habet, ipſam S. Gertrudem, Virginem & Martyrem, fuiſſe filiam eujuſdam Regis ſeu Ducis Brabantiæ Ethnici, fuiſſeque Chriſtianam inſcio patre, velut alteram S. Barbaram; ſuſcepiſſeque baptiſmum, & virginitatem ſuam Sponſo exſerti mente devotiſſima conſecraſſe; ideoque connubium, ſibi a patre cum magno Principe tercno oblatum, conſtanter reſpuiſſe. Quod ut vidit, ratumnemque ſcivit pater impius & ethnicus; voluit, ita furorque percitus, eam occidere; ſed ſanctam puellam ibi fuga conſuluiſſe: quam diu conquiſitam a duobus ejus Ducis ſeu Regis filiis, paterni furoris & iracundiæ æmulis, & inventam in quodam Argonæ loco qui Dioletum dicitur; primum illi B esm durioribus verbis objurgatam, deinde blandioribus delinitam, & ibidem juxta quemdam fontem (quem ipſa a Deo panlo ante impetraſſet ad ſitis ardorem extinguendum, cum ex itinere defatigata eſſet, qui ſona adhuc hodie miraculis elarus, fons S. Gertrudis dicitur) ſedere juſſam, rurſum qua minis qua blanditiis tentarunt, ut tandem patri acquieſceret, & Chriſti fidem deſereret, ac oblatum iniret connubium. Sed illa renuit, & fratrum ſuorum ethnicorum conatus impios ſuperavit: amor enim Chriſti intus in pectore ejus vehementer ardebat, unde nullis minis nullive blanditiis vel promiſſis concuti poterat. Præſentiens igitur beata puella ſibi martyrium immineре, petit & impetrat a Deo aliquantum temporis, quo ſe per orationem diſponat ad mortem. Tum ſubito ſopore ſtratribus ejus vehementer correptis, Gertrudis in montem vicinum aſcendit, ubi aliquamdiu vacat orationi; cæleſtique Sponſo, cujus nuptias præſtolabatur, animam ſuam ſacrificat; eique oleo gratiæ, & caritatis igne, lampade cordis accenſa, occurrit. Interim vero fratres ejus expergefacti, ut ſororem ſuam non vident apud C ſe, indignabundi montem conſcendunt, & eam juxta arborem quamdam manentem ſagittis tranſigunt; in loco ubi adhuc hodie Crux lapidea viſitur: ibique, duplici virginitatis & martyrii corona nobilem animam, Gertrudis Sponſo ſuo Chriſto reddidit.

qua oblatum a patre matrimonium fugiens,

ab infeſtis fratribus confoſſa cadit.

3 Non longe ab illa Cruce eſt lapis quidam, habens formam ſepulcri, duobus ferme pedibus a terra elevatus, ſub qua ferunt repertum fuiſſe corpus ſanctum hujus Virginis, per quemdam æcum ex urbe Sathanacenſi, quatuor circiter milliaribus a Valleduleto diſſita. Qui divina revelatione ſepulcri iſtius locum ut didicit, en ſe duci fecit; & coram populi multitudine capioſa, terram ſepulcri illius effodere cœpit. Et cum particula quædam terræ iſtius in ejus oculos inſiliiſſet, ſubito viſum recepit, & Deo Beatæque Gertrudi gratias humiliter & devote reddidit; populo acclamante, mirabilem Deum eſſe in Sanctis ſuis; quo miraculo cœperunt ſacras illas Virginis reliquias in honore & veneratione habere. Cum autem corpus illud ſanctum in eccleſiam Valloioletenſem transferrent, & illud magno honore & gaudio proſequerentur, in declivio montis ita fixit, ut inde nulla vi dimoveri potuerit ulterius; quapropter eo loco capella in honorem ipſius ſanctæ Gertrudis Virginis & Martyris ædificata eſt, ubi nunc eſt parochialis eccleſia: in qua ſacrum corpus illud colitur, in D antiqua capſa ænea reclauſum, variis picturis decorata, & caput ſeparatum in loculo æneo, in quo ſcriptum eſt:

Ad ejus ſepulcrum admiranda quædam.

transferuntur corpus.

Srst caput hic ſanctæ Gertrudis clarius aurn. In hoc Valduletenſi templo viſuntur adhuc variæ picturæ, hiſtoriam martyrii S. Gertrudis repræſentantes: quarum præcipua & antiquior eſt in feneſtra retro altare, in cujus pede picturæ ſcriptum legitur Gallico idiomate: Quomodo S. Gertrudis per ſuos fratres morti tradita eſt. In eadem eccleſia, in dextro latere ſummi altaris, eſt capella S. Gertrudi ſacta: in qua ſunt etiam variæ picturæ, hiſtoriam hujus Sanctæ repræſentantes. Propter multiplicia autem & propemodum continua, quæ fiunt ad hujus Sanctæ Virginis & Martyris corpus, miracula, magnus habetur undequaque populi concurſus ad ſacras ejus exuvias colendas: quotum plerique, poſtquam orationes ſuas ad Deum per hujus ſanctæ Virginis & meritа & interceſſiones fuderunt, & ex ejus fonte biberunt, ſani & ab ægritudinibus ſuis liberati domum redeunt. Solennitas ejus quotannis celebratur poſtridie feſti Aſcenſionis ex more antiquo, ad quam hominum millia devotionis cauſa confluunt. In proceſſione Caput ejus circumfertur a Parocho hujus eccleſiæ; reliquæ vero Reliquiæ ejus portantur a duabus puellis virginibus. Officium ejus tam in Miſſa, quam in Matutinis, & Horis, ac Veſperis, ſit de communi unius Virginis & Martyris. Eccleſia monaſterii Bellevallenſis habet medium circiter partem coſtæ unius hujus ſacri corporis, quam Fr. Petrus Gnuchér, Parochus Valleduleti, ei dedit anno MDCXXXII die XIX Martii: qui atteſtatur etiam, nullam omnino partem deeſſe ſacro huic corpori, præter hanc partem enſtæ, & junctnram unius digiti, quam ejus cruleks ſtatres, in teſtimonium furoris occiſæ, præciſam, ad patrem impium Nivigellæ degemem, cum ejuſdem Virginis annuln retulerunt.

hiſtoria picturarum;

feſtum quod inſtituitur.

4 *Hæc inde. Conſtat ſibi Locorum ſitus: nam quatuor a Sathanaco ſive Stenayo leucis verſus Reteliam in Occidentem, in topographica Reteleſii mappa, notantur* Valdulay & Belval *Abbatia, mediæ duntaxat leucæ interuallo ſejunctæ: ſed quomodo ea regio ſuperius vocetur* Argona *necdum dixi. Quod ad ſanctæ Virginis genus attinet; nihil dubitamus, quin Paſſionis iſtius figulus,* Pippini & Nivigellæ *ac* Btabantiæ *nomina acceperit ex Legenda celebris Gertrudis Nivellenſis; de qua eiusmodi* XVII *Martii: &, poſt ejus Acta explicata, quæſivimus, an alia ejuſdem nominis Virgo, in Francouia nota (cui ſimiliter, Pippinus, pater; cauſa fugæ, detrectatio matrimonii faiſſe dicitur) credi poſſet Carolo-Magni ſavor, adeoque neptis Magnæ quam dixi* Gertrudis, *ſicut de Valduletenſi opinantur aliqui; nec fatimus auſi pro affirmativa ferre ſententiam. Sed ſive ſaga illa vera hiſtoria in Francouica Gertrude fuerit, atque fabuloſe ad Nivellenſem ſit traducta; ſive (quod verius credideram) Nivellenſi primitus ſit aſſicta ab illis, qui cauſam inventam cupiebant tam celebris ejus in Francouia cultus; credibile plane eſt, ab alterutra illam tractam* Valduletum *eo facilius eſſe, quod Valdaletenſis crederetur propter caſtitatis amorem, a fratribus, ad patrem ipſum retrahere cupientibus fuiſſe occiſa: quæ traditio ſi vera eſt, & illa vere habuerit patrem fratreſque gentiles, dixerim ex Francorum Salicorum, necdum Chriſtianorum genere eos fuiſſe. Sed quam ſint hæc obſcura, tam certus eſt cultus; quo contenti ab alteriori conjectura abſtinemus. Solum addimus, dirm ſaltui aſſignatum, videri a tempore elevationis, aut translationis potius acceptam eſſe, quam quod tali die ejus ſeu martyrium ſeu mors obtigerit. Si quis tamen putet probabile videri poſſe, quod eadem*

Circumſtantiæ quædam videntur ſumptæ S. Gertrudis Nivellenſis F

eccleſia cum S. Gertrude Francouica.

A eadem quæ in Franconia habitavit, per Lotharingiam fugiens erans Moſellam ac Moſam Valduletum adveneric, ibique obierit; non poterit falſitatis convinci cuprælentia Corporis apud Francone. Hi enim ut ſummum præcedunt medicam ejus particulam habere, & hanc ipſam potuerunt accepiſſe Nivellis, quo credebant ſuam Gertrudem denique redivilſe, unde eam quoque XVII Martii colunt. (1)

TERTIA FERIA PENTECOSTALI

DE B. BERTERAGMO SIVE BERTRAMO

PRESBYTERO ORD. EREMITARUM S. AUGUSTINI

FIRMI IN PICENO ITALIÆ PROVINCIA.

D. P. Sylloge ex Auctoribus Auguſtinianis, præſertim ex Thoma de Herrera.

ANNO MCCCC-XC. Cur bic-celsus,

EOdem jure, quo ad finem totius menſis Maji retulimus S. Gertrudem præfatam, referre huc etiam poſſumus B. Berteragmum, ex prima nominis formatione dicendum forte Bertegramum: quod mollior dialecto Hiſpanis nunc Beltramus, Italis Bertramus pronuntiatur. Etenim colitur Feria III Penteceſtali, pluviet cadere in Majum ſolita, quamvis etiam non infrequenter in Junium; cujus illa primum diem occupabat ipſo quo Beatus mortuus dicitur anno MCCCCXC, quia Paſcha tunc fuit celebratum XI Aprilis. Verum talis Feria potius electa videtur, quia vel tunc ſepulturæ datum corpus ſit, vel (quod magis crediderim) elevatum de terra, quamquam modo ignoretur ubi illud ſit; vel denique pro majori commodo plebis devotæ, abolito quod proprium primitus habuiſſe videtur Natalis aut Elevationis feſte. Tamayus, in ſuo Martyrologio Hiſpanico, Hiſpanum nullum Sanctum inveniens, qui ornaret diem XIX Maji, hunc Bertramo elegit arbitrio ſuo: nihil autem potuit addere dictis a Thoma Herrera, qui antiquum ejus Cultum probat inſignibus ac propriis Hymnis, olim ſolitis in feſte ejus recitari; qui nobis pro Vitæ hiſtoria eſſe potuerunt, dum latet ea, quam ſcripſam fuiſſe teſtatur, ſed hactenus non invenibi queritur Herrera.

qui in Hiſp. Martyrol. ponitur 14 Maji?

Primus Cruſenius meminit:

2 Cruſenius in Menaſtico Auguſtiniano p. 3 c. 31, primus illius ſic meminit: Adhuc eurrente anno MCCCCXC, Firmi in Piceno, ex hac miſeriarum valle, multis divinæ majeſtatis ſignis, evocatus fuit Beatus Bertramus, ex generoſa familia in Hiſpania oriundus; poſtquam multis annis eremiticam vitam egiſſet, ſub obedientia Prioris Firmani: qui tempore numquam aut genus aut familiam detexerat; detexit autem virtutes, ſub eremitico palliolo latitantes, Deus: cum enim corpus ſepulturæ mandaretur, Angelicus concentus auditus fuit. Cruſenii verba Annalibus ſuis eccleſiaſticis inſeruit Abrahamus Bzovius, ad annum prænotatum num. 30. Phraſim leviter mutavit, Joannes Nævius, in Auguſtiniana Eremo pag. 309: quos omnes allegat noviſſimus Encomiaſtici Auguſtiniani collector Philippus Eliſſus, ex Herrera addens pag. 128, quod Beatus cæcos illuminavit, alios a dæmonio ſanavit, ægrotis ſanitatem, ſurdis auditum reſtituit, paralyſim ac morbum lupum nomine abſtulit. Singula probationem ſuam acciplant ex Hymnis prælaudatis: quos priusquam tranſcribamus, præſtat amplorem Herreræ narrationem, p. 1 pag. 98 expreſſam, hic dare.

3 B. Bertramus, natione Hiſpanus, genere nobis incognitus, meritis cælo notus, cum ex Hiſpania, metallis auri & argenti divite, ſed tot Sanctorum inæſtimabilibus margaritis ditiore, in Italiam Presbyter ſæcularis veniſſet, & pluribus annis in Hoſpitali Firmano devotiſſime & ſanctiſſime miniſtraſſet, ab anno MCCCCLII; ut Deo arctius & fortunatius inhæreret, in conventu Auguſtinianorum ejuſdem urbis, militiæ Auguſtinianæ nomen dedit. Ibi poſt multos annos pœnitentiæ & perfectiſſimæ vitæ, cum magna opinione ſanctitatis, de deſerto hujus mundi ad Jeruſalem cæleſtem, anno MCCCCXC clarus miraculis tranſmigravit. Ejus vitam ſcripſit Auctor coætaneus Thomas de Firmo, ſacræ Theologiæ Lector: ſed tempus, rerum & codicum edax & tenax, vel conſumpſit tractatulum vel occultat. Manet tamen beati viri celebris memoria: ejuſque meritis Deus plura opem implorantibus confert beneficia. Feria III in Pentecoſte ejus corpus devotis populis quotannis ſolenniter oſtenditur: & adhuc extant Hymni eccleſiaſtici in ejus honorem: qui non leviter indicant, Bertramum, ante reformationem Breviarii, cultu publico divini Officii a Fratribus honoratum. Adde ego & proprio feſto; ſed neſcio pro quo anni die; certe non Feria aliqua Penteceſtali, quando non fuiſſet locus propriæ Vigiliæ de Laudſe aut Beato: & tamen primus inſcribitur, In Vigilia B. Bertegramui ad Veſperas. Hymnos ipſos etiam Ludovicus Torelli retulit in Tomum 7 ſæculorum Auguſtinianorum: ultra quos nihil dicere potuit niſi quæ ſcripſit Herrera. Iſtis ergo contenti, eoſdem exhibeamus.

Herrera additam. 1452. Firmum venisse & ministrasse Hospitali, E

Vitam a coætaneo ſcriptam

& proprios hymnos pro feſto ejus exhibet. F

HYMNI.

IN VIGILIA AD VESPERAS.

FIrmana tellus jubila,
Hiſpaniæ quæ munere
Ditaris; pellens nubila,
Jam lucis orto ſidere.
Sidus micans ſacra reddit
Berteragmus compendia:
Vita, verbo clarus, pandit
Beata nobis gaudia.
Hic gaude, turba pauperum,
Sub Auguſtini notula:
Tota pelluntur ſcelerum

(1) Poſt Comm. de S. Gertrude *locari ſimiliter poſſent* SS. Cerealis, Theodorus, Antenodorus, Martyres, item Romani, *quorum oſſa anno 1667, honorifice tranſlata ad Oratorium primarie ſodalitatis in Romano collegio Iecietatis Jeſu, quotannis cultum ſolemniorem habent ipſa die Penteceſtes*: prout referuntur ſupra ad diem XXIX Maji. Ex Append. Tomi 7.

A Nox, & tenebræ, & nubila.
Nam nubilosa prodigus
Hujus illustrat radios;
Pressis adest suffragiis
Alea diei nuntina.
Hunc nantium in latice
Antro professum Numinis,
Psallentem alit mystice
Splendor Paterni luminis,
Lumen relucens Ordini
Patris Doctoris providi,
Extollitur jam Agmine
Ad cœnam Agni providi.
Per te Patet cum Filio,
Consolatorque Spiritus,
A criminis contagio
Nos hic emundet funditus.
Amen.

AD NOCTURNUM.

B Pangat Regi Cælestium
chorus melos lætitiæ,
Qui Berteragmo præmium
Supernæ dat militiæ.
Dum iste Christo militat
Vincendo se non vincitur:
Sic contra hostes dimicat,
Qui bello non concutitur.
Novos colonus ponitur
In Augustini vinea:
Quæ, culta, dum recolitur,
Surgit ubertas dulcior.
Oppressis a languoribus
Sacra impendit fluvia:
Cæcis effusis precibus
Pius donat suffragia.
Allisos a Dæmoniis
Voto salutis excutit:
Sic facto, voto, studiis
Confert, cum virtus suppetit.
Patri, Nato, Paraclito,
Decus, honor, & gloria,
Sint Berteragmi merito
Nobis æterna gaudia.
Amen.

AD LAUDES.

Athleta Christi colitur
Berteragmus Ecclesiis,
Qui multis jam provehitur
Miraculorum radiis.
Artus revivent aridi,
Usus naturæ redditur:
Voti attentu avidi.
Virus mortale pellitur.
Nam morbum Lupum nomine
A collo roso abjicit;
Ac phrenesim, in Flamine
Sacro, pro voto dejicit.
Addamus ergo precibus
Preces: qui nunc fastigio
Pollorum gaudet sedibus
Nos juvet in exilio.
Patri, Nato &c.

INDEX HISTORICUS IN TOMUM VI MAJI.

A

Aaron *Dux Arabum Cyprum invadit.* 26 f
Abdelmelik Iben Quartao, *Dux Saracenorum in Hiſpania* 8 *ſec.* 414 b
Abdelmurris, *Avus Avomahomet Principis Arabum in Hiſpania* 668 c
Abderraman Iben Mazovia, *Rex Saracenorum primus Cordubæ,* 414 a
Abenamaſon *Rex Nieblæ in Hiſp. ſec.* 13 691 c
Abenfuth, *Rex Maurorum, profligatur ad Xeretz.* 651. a.
Abenhuth. *Ejus genus, rebellio, poteſtas, inſignia, mores, mors* 671 b c
Aben-Raman *inter epulas occidit Abenhuth Regem* 671 c
Abolenus, *violans prædia S. Willelmi Gellonenſis a diabolo infeſtatur* 170 d
Abondius *Ep. Comen. Legatus* CP. *miſſus* 114 c
Achelous *Ep. Theſſalon. baptizat Theodoſium Imp.* 605 *Anno* 381 *intereſt Concilio* CP. 606 b
Achillas *prædicitur ſucceſſurus S. Petro in Patriarchatu Alexandrino* 600 b
Actilius Beringherius *Vitam B. Petri Petroni eruit e tenebris* 542 a b. *Juvenis in Maggiana pie moritur* 543. a
Adalbero *Ep. Metenſis an.* 942 *dedicat Treveris eccleſiam S. Joannis* 384 c
Adalbertus *ex Monacho S. Maximini Epiſcopus Rugorum, & Magdeburgenſis* 381 b
Adalbertus *pater & filius* 380 c
Adalelmus *frater S. Willelmi ducis* 165
Adam *an.* 1250 *Ep. Placen. in Hiſp. intereſt Dedicationi eccleſiæ Cordubenſis, capta a S. Ferd. urbe* 677 f
Adam *Abb. Perſeniæ adverſatur Joachimo Abb.* 489 490
Adam Salomonius *pater B. Jacobi Veneti* 810 c
Adamus *aa.* 1146 *Ep. Æmonenſis in Iſtria* 361 c
Adelbertus *pater S. Hildeverti* 57 c
Adevertus, *ope S. Germani aquis eripitur ſuffocandus* 139 a
Ado, *Præpoſitus S. Reſtitutæ Soræ* 14 c
Adoſadus Buttraffus *an.* 1171 *Mediolani Conſul.* 117 e
Adriaous, *Abb. in Britannia varias ſcientias docet aa.* 709 *mortuus* 63 c d f
† Adriani M. *translatio* 3 e
Ægidius *aa.* 1250 *Ep. Burgenſis* 709 d
Ægidius *an.* 1250 *Ep. Oaonenſis* 709 d
Ægidius *an.* 1250 *Ep. Tudenſis* 709 e
Ægidius Maorique *egregie rem agit in pugna ad Xeretz* 675 675 b
Ægidius Rodriguez Nogeroliot, *Commendator Caravacæ circa an.* 1370 746 b
† Ægidius Valladarius, *ex Necromanta, Converſus Ordinis Prædicatorum* 585 a
Agapitus *ſub Theoderico Senator, & an.* 517 *Conſul.* 48 a
Agapitus *alter ſub eodem Theſſalonicæ mortuus* 48 a c
Agatius, *Proconſul Soræ, morte afficit S. Reſtitutam & Socios* 11 d

Agevaldot *an.* 942 *Abb. Gorzienſis* 384 d
Agnes Malavolta *mater B. Petri Petroni* 543 c
† Agricius *Ep. Trevirenſis* 371 f *Corpus an.* 942 *transfertur* 251 e 384 c
† Agricola *Ep. Nivernenſis* 584 c
† Agricola *Ep. Cabilion-pro famulo infirmo ad S. Germanum mittit* 124 b
† Agrippious *Ep. Auguſtodun. diaconum facit S. Germanum* 123 f
† Aidanus *Ep. an.* 633 *Epiſcopatum & monaſterium fundat in inſula Lindisfarnenſi* 65 d
Aimoinus *Sæc. 9. monachus Prateaſis, ſcribit de translationibus & miraculis S. Germani.* 140 f
Alaricus *Rex Gothorum ſub alveo Biſenti amnis ſepultus* 449 c
Albana, *ſoror S. Willelmi, a fratre offertur Deo monialis* 158 d
† Albertus *presb. in Caſtro Collis celebri cultu honoratur* 203 d
† Albertus Sartianenſis *e Conventuali ſit Obſervans S. Franciſci* 205 c
† Albini *Ep. Andegaven. corpus divinitus monſtratur.* 121 f
Albious *vir Conſularis a Boetio contra Cyprianum defenſus* 50 b d
Aldana *Comitiſſa, mater S. Willelmi Ducis & monachi* 156 f 159 b
Alderannus *ſec.* 10 *Ep. Matiſconenſis* 440 a
† Alexander *prædicitur ſucceſſurus in Sede Alexandrina* 250 a 600 b
Alexander Andrioſius *an.* 1582 *Ep. Caſalis S. Evaſii* 397 d
Alexander *ſec.* 12 *Abb. S. Spiritus Panormi* 467 c
Alexander Heno, *ab an.* 1680 *Abb. S. Maximini, monaſterium, a Gallis ſolo æquatum, reædificat* 385 e
Alexander *an.* 1199 *Juſtitiarius Regius in regno Neapol.* 478 f
Alexander Faventinus, *ſocius B. Jacobi Veneti Romæ in Catacumbis, & miraculi ab ipſo facti teſtis* 814 e
Alexander Turrianus, *Ep. Sitienſis donat Paulo V. librum de Vitis Sanctorum* 37 c
Alexander II. *P. mittit Archiepiſcopo Ratomag. pallium* 183 e. *coronat per legatos Guillelmum regem Angliæ.* ibid. *honorat Romæ Lanfrancum ſuum olim magiſtrum* 188 a
Alexander *Archidiac. Leod. creatur Epiſc. contra B. Fredericum* 70 d e
Alexandra *mater Mariæ Begneſis* 465 d
Alfonſus Piſanus *Archiep. S. Severinæ, Abb. Florenſis* 477 c
Alfonſus, *Rex Caſtellæ, avus S. Ferdinandi* 649 f *Regnat* 53 *annos.* 658 e. *Filias* 4 *habet Regibus nuptas.* ibid. *Ejus vitæ compendium* 658 659
Alfonſus, *Rex Legion. pater S. Ferdinandi* 649 e. *Caſtellanis bellum infert.* 650 b, *Moritur an.* 1230, ibid.

Alfonſus *frater S. Ferdinandi Maures vincit*, 651 a. *Obtinet victoriam inſignem ad Xerez* 674, *preſlio vincitur a Rege Granatę* 682 d

Alfonſus, *filius S. Ferdinandi primogenitus* 650 a. *Ultima ab eo mandata accipit & heres declaratur* 654 c d

Alfonſus Sanchez *e Soc. Jeſu, clarus virtute & laboribus pro fide propaganda ſuſceptis* 752 d n

Alfonſus Telli de Meneſis, *vir nobilis ſec.* XIII *in Caſtella* 668 d

Alhamadus *Rex Argonę, hanc tradit S. Ferdinando, ab eoque ſtatuitur Rex Granatę* 653 c

Alienor, *filia Regis Angliæ, uxor Alfonſi Regis Caſtellę, mater 4 Reginarum* 658 e

Alienor, *filia modo dictę, Regina Aragoniæ* 658 n

Alienor, *filia S. Ferdinandi* 650 a, *moritur parvula* 668 b

Alienor *altera S. Ferdinandi filia ex ſecundo matrimonio* 679 d

Almanzor, *Saracenorum Rex, avexit campanas S. Jacobi Cordubam* 651 f

Alvarus de Caſtella, *Comes, bellum indicit S. Ferdinando.* 650 a. *Vincitur, capitur, liber dimittitur*, 650 b, *Bellum reſuſcitans, Caſtelionem obſidet, vulneratur ac moritur* 666 f

Alvarus Didaci de Cambeiis, *ſæc.* XIII *nobilis Caſtellanus*, 662 d. *Offendit his Regem ac mox reconciliatur* 667 f

Alvarus Perez, Prorex *interceptarum a S. Ferdinando urbium, moritur* 680 b

† Amaſius Ep. Theanenſis *indicat Soranis Caput S. Reſtitutæ V. M.* 369 b

Amaſius *Ep. Soranus, invenit capitæ S. Reſtitutæ & Sociorum* 13 c

Amatus, *Eccleſiæ Rem. legatus an.* 1076 *dedicat altare S. Willelmi* 355 c

† Amati *Ep. Nuſcani translatio* 78 e

† Ambroſii Sauſedonii *Dominicani Senis elogium* 545 a

Ambroſius de Jeſu *Minorita* 351 b

† Ampelii *Ep. Reliquiæ ſæc.* 16 *inventæ* 396 b

† Anaſtaſii *vitam & paſſionem, male a Græcis translatam, correxit Beda* 66 c

† Anaſtaſio *templum Romæ ædificat S. Anaſtaſius P.* 47 f

† Anaſtaſius I. *Ep. Pupienſis* 78 d

Anaſtaſius Dicorus *ædificat CP. eccleſiam S. Euphemiæ Petræ* 590 a

Ancherius *an.* 926 *Archiep. Lugdunenſis* 439 f

Ancherus *Abb. Centulen. an.* 1122 *removet capſas Reliquiarum* 618

† Andreas *Archiep. Trevirenſis* 767 c.

† Andreas Galeranus, *Senis* Pater pauperum *vocitatus* 544 f

Andreas Taurus, *Nobilis Senenſis ſæc.* 14, *præſt Sodalitati B. Mariæ ad gradus ſive della Scala* 569 f

Angelrandus *Abbas* 59 d

Angelus Domini Colletti *ſæc.* 14 *præclarus Medicus Senis* 554 c

† Angilbertus, *Abb. Centalenſis, an.* 814 *mortuus, condidit novum tumulum ac epitaphium SS. Caldeco & Ftechorio* 615 c d

Aniciorum *familia Romana, non tantum Conſulibus & Imperatoribus, ſed & Martyribus & Confeſſoribus nobilis* 777 e f

Annibal, *frater B. Baptiſtæ Varanæ, cum patre ac duobus fratribus necatur a Cæſare Borgia* 857 f

Anna de Klinglavv) *Monialis Ord. Prædicatorum in* Anna Wanſaſelerin) *Helvetia* 586 b

† Anſelmus *Abb. Beccenſis poſt S. Herluinum.* 191. f *Archiep. Cantuar. poſt B. Lanfrancum* 192 c d

Anchemius *e Primoribus Antiochiæ* 402 e, *ſit magus, ac mox pœnitens* 406

† Antonini *Ep. Florent. Reliquiæ ſæc.* 16 *inventæ* 396 b

† Antonii Patavini *prærogativa in recuperandis amiſſis* 717 a

Antonius Auguſtinus *Archiep. Tarraconen. an.* 1586, *obiit pientiſſime* 768 b

Antonius de Paula *Vaſco an.* 1623. *electus Magnus Magiſter Ord. Meliten.* 202 e

Antonius Oncala, *ſcriptor floruit ab an.* 1530, *Gentilibus ſuis Hiſpanis nunc fere ignotus. Ejus ſcripta cenſentur.* 745 a b

Antonius Paſqualinus, *Sacerdos vitæ exemplaris, an.* 1590 *moritur* 768 b

Antonius Regienſis *an.* 1582 *Abb. Benedictinus Parmę* 498 b

Aper *diſcipulus S. Auguſtini* 46 c

Apollinaris *an.* 1617 *Aromæ in Japonia occiſus pro fide* 768 a

† Aquilinus, Evangelius, & 14 *alii Martyres* 77 d

Arboaſtes *Presb. perjurus ad S. Maximini ſepulcrum punitur* 371 c d

Archenoldus *Præfectus cum Haymone Duce tranſfert Corpus S. Furſæi Peronam* 618 d

Arderius de la Turre *an.* 1172. *Conſul Mediol.* 117 e

Ardo *diſcipulus S. Benedicti, & Scriptor vitæ ejus* 155 d

Ariadna, *uxor Anaſtaſii Dicori* 590 a

Ariani *annos* 40 *tenuiſſe dicuntur CP. eccleſias Orthodoxorum, quando a Theodoſio inde pulſi ſunt* 605 f

Arias, *Archiep. S. Jacobi, venit in caſtra S. Ferdinandi ſub Hiſpali* 743 c

Arnaldus de Muciola *an.* 1171 *Conſul Mediol.* 117 a

Arnaldus 1238 *Ep. Narbon.* 372 a

Arnoldus *an.* 1245 *Ep. Trevirenſis* 384 d

† Arnulphi *Ep. Sueſſion. corpus elevatur ab Harinulpho Abb. Aldemborgenſi* 617 c

Aſcelina *Virg. Ord. Ciſterc.* 77 b

Aſinarius *Comes* 8 *ſæc.* 414 c

Aſterius *Ep. mittitur a Leone CP. ad Theodoſium Imp.* 114 f

Athalarius, *nepos Theodorici, a quo adhuc vivente Rex conſtituitur* 55 b

Athanaſius Kircherus *Soc. J. reparat Delparæ templum, & miſſionem inſtituit in monte Vulturio: cor ejus ibidem ſepultum* 19 c

Athelſtanus *Rex vico S. Burienæ jus aſyli concedit* 387 d

Attila, *vir illuſtris in aula regis, morti eripitur per S. Germanum* 130 c

Audegiſilus, *Major domus ecclæ, curatur a S. Germano.* 128 i

Auguſta *Virgo* n n

Avoabdella, *pater Avomahomet Principis Arabum* 668 c

Avumahomat, *nobilis Arabum Princeps, filius Avoabdellæ* 668 c

Aurelianus *ſæc.* 10 *Archiep. Lugdunen.* 440 a

Aurelianus, *Comes utriuſque militiæ in Iſauria ſub Trajano Imp. Chriſtianos perſequitur: appellatur etiam* Princeps & Imperator 252 c

Auſterius *an.* 925 *Archiep. in Gallia* 439 f

Azelinus *ſit an.* 1044 *Epiſcopus Hildeſienſis* 781 c

Azzolinus Malavolca *ſæc.* 14 *Ep. Senenſis* 565 a

B

Babylas *M. in Daphne, ejus reliquiæ, transferuntur* 373
† Balthildis, *uxor Clodovei Regis, extruit monaſteria Corbejenſe ac Gemmeticum* 620 e
le-Bar *Franciſcus, Prior Aquicinctinus, Monaſterologium edit tomis collegit* 617 e
Barnabæ *Apoſt. inventio* 3 d
Barnachas, *vir nobilis & opulentus* 380 a
Bartholomæos Mini *facit* 14 *Prior Dominicanorum Srais* 565 d
Barthlomæus Ravennas, *Prior Cartuſiæ Gergonicenſis, ſanctitate clarus* 578 e
Bartholomæot *Ord. Minorum* 350 f
Bartholomæus Senenſis, *Cartuſianus, exornat vitam B. Petri Petroni* 540 e
Barmius de Palmeriis *Prior S. Sepulcri Piſis* 369 e
† Baſini *Ep. Trevirenſis an.* 942 *transfertur in aevam eccleſiam* 384 d
Baſilius *Imp. auxilium Ruſſorum implorat contra Pho-tium* 868 a
Baſilius Macedo *condit monaſterium S. Euphemiæ in Petrio CP. ibique filias ſuas collocat* 590 a
Baſilius *presb. a Leone P. mittitur ad Theodoſium Imp.* 114 f
Beata *Virgo* 78 e
† Beata, *Virgo in territorio Senenſi* 586 d
Beatrix *Regina Siciliæ, mater Conſtantiæ* 477 e
Beatrix, *ex Imperiali genere devotiſſima femina, uxor S. Ferdinandi* 650 a *Obiit an.* 1235, *& ſepulta eſt Burgis* 651 e
Beatrix, *cum marito ſuo, Comite de Orlemund, fundat an.* 1132 *monaſterium Lanckenheimium* 791 d
† Beſinius *M. Roma Virunum Auſtriæ translatus* 2 c
Beli Bletzin } *Moniales Ord. Prædicatorum*
Beli de Liebenbergh } *in Helvetia* 586 b
Beltrandus de Broſſano *Ep. Comen. tranſfere an.* 1791 *corpus S. Guilelmi Erem.* 175 e
Benalhamar, *Rex Argonæ, obſidet Martos caſtrum & repellitur* 639 f
Benedictus *Ep. Abulenſis an.* 1250 709 d
Benedictus Carrega *Abb. S. Benigni Genuæ* 361 d
Benedictus Piſo, *Monachus Calmenſis, an.* 1539 *ſcribit de Vita S. Hatherti* 223 c
† Benedictus Biſcopius *Ab. venerab. Bedam inſtituendum ſuſcipit.* 65 b *Duo monaſteria condit* 634 a
† Benedictus *Ab. Ananiens. ad ſanctiorem vitam convertit S. Willelmum* 155 e
† Benignus, *Ep. Mediol. deceſſor S. Senatoris* 114 c
† Benigni *Ep. Reliquiæ an* 1517 *inventæ* 396 b
† Benno *Ep. Miſnenſis an.* 1523 *canonizatur* 768 e
Berengaria, *primogenita Alfonſi Regis Caſtellæ, regnum paternum tranſfert in filium ſuum Ferdinandum Sanctum.* 649. f *Mortuæ & laudatur* 689 a f
Berengaria, *filia S. Ferdinandi* 650 a, *in Regali monaſterio Deo ſacrata* 668 b
Berengarius *in ſuſpicionem hæreſis ſuæ adducit B. Lanfrancum* 181 e *ejus abjurationes, & relapſus* ibid. e
Berengarius *an.* 1315 *Generalis Ord. Præd.* 808 d
† Berletius, *Diſcipulus S. Gilfini* 607 a
† Bernardini Senenſis *præclarum elogium* 545 b *Pro concione Venetiis laudat Ordinem Cartuſianum; qui paulo poſt eo inducitur* 582 f
Bernardinus Martoranus *fab Carolo Quinto Secretarius in regno Neapolitano* 446 f
Bernardinus Tilefius, *Philoſophus, laudatus in funere a Paulo de Aquino* 446 f
† Bernardus Tolomæus, *Ordinis Olivetani auctor* 545 a
Bernardus *Abb. Florenſis* 476 f
Bernardus *ex Abbate Epiſcopus Gerundinenſis* 472 a
Bernardus *pater S. Bonæ* 498 b
† Bernardus, *Abb. ſecundus Montis-Salvis* 68 f
Bernardus *filius S. Willelmi Ducis.* 162 e
Bernardus ab Auximo *Capuccinus.* 78 b
Berta *mater S. Bonæ.* 498 b
Bertans, *frater S. Willelmi, cum ſorore Albina virginitatem ſuam Deo conſecrat* 158 d
Bertholdus *Comes de Andechs, fundat an.* 1132 *monaſtrium Dyezzenſe* 791 b. *Pater B. Mathildis Virg.* 802 e
Bertrandus Carmera, *natus ex Vita S. Elzearii Comitis* 768 f
Bindus Bindi; *Petroni Card. conſobrinus, & ejus teſtamenti executor* 548 a
Blanca *uxor Philippi VI. regis, an.* 1375 *includit caput S. Hildeverti auro* 59 c
Blanca, *filia Alfonſi IX Regis Caſtellæ, Regina Franciæ, mater S. Ludovici* 658 e
Blaada, *a S. Eleutherio Ep. Tornacenſi ad vitam revocata* 766 c
Blaſia Cerretana, *uxor B. Joannis Columbini* 565 f
† Blaſii & Demetrii *Martt. Inventio* 352 b
Boetius *an.* 512 *Conſul Rom.* 49 d
† Bona *apparet B. Gerardeſchæ* 527 c
Bonaventuſus Boſchetus, *facit S. Bonæ in peregrinatione ad S. Jacobum* 4 e
Bonhomus *an.* 1199 *Archiep. Conſentinus* 478 f
Bonifacius, *Comes Donoratici, an.* 1332 *ædificat monaſterium Monialium S. Clarę Piſis* 515 c
Bonifacius *Archiep. Mogunt. ſcribit ad Egbertum Archiep. Eborac.* 64 b
† Bona-dnna, *uxor B. Lucheſii, e primis profitentibus tertiam Regulam S. Franciſci* 203 a
† Brigittæ *viduę translatio* 78 f
† Briocus *Ep. diſcipulus S. Germani* 221 d
Brunechildis, *Sigeberti Regis uxor* 615 b
Brunicus, *Clericus Pipini Regis* 374 f
Bruno *Archiep. Coloniensis conſecrat an.* 1135 *altare S. Cordulæ* 790

C

Cælestinus III *Papa an.* 1191 *coronat Romæ Henricum VI Imper.* 459 a
Cæſar Gambara *an.* 1582 *Ep. Dertonenſis* 397 d
† Callinicus Melliſluus, *colitur* 10 *Septemb.* 38 e 41 a
Calliſtus *P. conſecrat Rhemis B. Fridericum Ep. Leodienſem* 70 f
† Cantius, Cantianus, Cantianilla *martyres* 78 d
† Capraſius *in monaſterio Lerinenſi* 593 b. *Hymnus de eo compoſitus* ib. d *S. Venantium in virtute inſtruit* 594 e
Carolo Medici *Card. dedicatur vita B. Petri Petroni* 541 a
Carolus *ſec.* 25 *Abb. Florenſis* 477 b
Carolus Magnus *interfuit tranſlationi S. Germani, cum eſſet puer ſeptennis* 133 f *curat Willelmum Conſulem, ſeu Comitem & Ducem* 157 a
Carolus Cigerus *an.* 1682 *Ep. Comen. corpus B. Guilielmi Erem. curat inſpici* 176 c
Carolus Rinerius, *pater Mariæ Magnifica* 323 d
† Caron, *ſeu Caraunus M. ſepultus apud Carnutum* 148 c
† Caſtulus *M. Romæ* 3 d
† Catharinæ Senenſis *præclara laus* 490 b c
Celſi *pueri ara an.* 559 *dedicatur* 125 b

† Cel-

† Celſus *ſic agitur in Toletano Trevirenſis Epiſcopus* 584 c
Celſus Guilielmi *an.* 1582 *Abb. Benedict. Patavii* 396 c
Centius *Card. an.* 1200 *Sedis Apoſtolicæ Legatus* 479 c
† Ceolvulfus *rex an.* 720 *regnare incepit* 54 d f
† Chonoo *ſeu* Chononus, *Abb. Lerini* 350 c
Chriſtianus a S. Donato *Ord. Min. in Apulia an.* 1468, 586 a
Chriſtophorus Numaius *an.* 1526 *Card. titulo Sanctæ Mariæ Aracœli*, Forolivienſis *vulgo dictus* 807 c
Chriſtophorus de Rojas *Archiep. Hiſpalen. an.* 1579 *tranſfert corpus S. Ferdinandi* 717 f
Chrodoſinta *Regina, filia Chlotarii regis* 126 a
Chryſaphios, *ſocius Nauerarii, cum hoc improviſe moritur* 595 a
† Chryſogonus, *Mart. Aquilejæ* 769 d *paſſus ad aquas Gradatas, ſepultus a S. Zollo* 778 a b
Cicoola, *vir illuſtris Piſis, videt S. Bonam ab imagine Chriſti ſalutari* 499 b
Cinquinorum *familia Piſis* 516 c
† Clara *Virgo ſpectandam ſe præbet B. Baptiſtæ Vasanę* 837 e f
† Clari *Ep. & M. translatio* 78 d
† Clemens *Confeſ. & Portus* 2 b
† Clementis P. *translatio* 3 f
Clemens PP. III *ſcribit Joachimo Abb.* 453 a
† Columba *Virgo* 78 c
Columbinus *ſec.* 12 *dbb. Curatii, A. Joachimum admittit in Ordinem* 410 c
Coocilium Turonenſe *præſidentibus Victoris P. legatis* 181 c, Vercellenſe *in cauſa Berengarii* ibid. d. Wintonienſe *in Anglia* 183 c
Conigaſtus, *pauperum oppreſſor, a Boetio reprimitur* 50 b
† Conon & filius *ejus Martt.* 585 b
Conradus, *an.* 1245 *Archiep. Colonienſis, conſecrat eccleſiam prope Treviros in honorem SS. Joannis Evang. Maximini, Agricii & Nicetii* 384 d
Conradus a Lutzelnſtein *an.* 1152 *electus Epiſcopus Auguſtanus* 797 d
Conſtantia *Romanorum Imperatrix & Regina Siciliæ, uxor quondam Henrici Imp.* 477 d
Conſtantia, *Regis Caſtellæ ſoror, uxor Frederici II* 478 c
Conſtantia, *filia Alfonſi IX Caſtellæ Regis, Abbatiſſa monaſterii de las Huelgas* 638 e
Conſtantinos Acropolita, *magnus Logothera, laudator S. Theodoſiæ* 18 a
Conſtantinus Magous *columnam erigit CP.* 298 a
Conſtantinus *ab Iſmaelitis occiſus* 39 a
† Conſtantius *apparet alicui cum S. Reſtituta* 16 a
† Coprus, *Mart.* 585 c
† Cordula *Mart. ex ſociabus S. Urſulæ apparet S. Helmtrudi, & feſtum ſibi celebrari proprium impetrat* 790 d e
† Cornelius P. *ſcripſit S. Lupicino Ep. Vienn.* 4 f
Coroclius, *eitharœdus Damaſci, par S. Theodulo Stylitę in gloria futurus prædicitur* 111 a
† Creſcentius *Mart. Romanus, in Stiriam translatus* 767 b
Creſcentius *ſec.* 14 *nobilis Medicus Sratis* 564 d. *Magæi fit a B. Columbino* 565 f
Cumania, *filia Alleani Hiberni* 351 a
Cunegundis, *uxor S. Willelmi Ducis & Monachi* 165 b
† Cuthbertus *ſolitariam vitam un.* 677 *egebat cum natus fuit Beda* 65 b. *Mortuus an.* 687 ibid. f *Vitam ejus Beda ſcripſit* 66 c
Cuthbertus *alter, diſcipulus S. Bedæ, & ejus vitæ ſcriptor* 63 c. *Abbas ſcribit ad S. Lullum de Beda* 74 c
Cuthwinus, *condiſcipulus Cuthberti diſcipuli Bedæ* 66 f
Cyprianus, *ſub Theoderico rege Referendarius, poſtea Comes Sacrarum & Magiſter, accuſat Albinum* 50 d
† Cyrillus *Carmelita, ſcribit Joachimo Abbati* 453 d
† Cyrillus *Ep. Hieroſol. an.* 381 *in Concilio CP.* 606 a

D

DAbia, *mater S. Reſtitutæ* 10 a
Daniel Cardonus *S. J. e Græco Latine vertit miraculum S. Teraponti* 27 a. *Acta S. Heliconidis* 83. *Vitam S. Theoduli* 102
David *Archiep. S. Andreæ in Scotia, ab hæreticis occiſus* 586 b
† Demetrius *Mart. celebris CP.* 436 a
Demophilus, *inter Arianos Princeps & Epiſcopus CP. Exulare cum ſuis jubetur a Theodoſio* 605 f
† Deodati *corpus translatum Soræ initio hujus* 17 *ſec.* 7 a
† Diana *Ord. Prædic. Bononiæ* 3 d
Didacus Lopez, *Biſcayæ Dominus, ditione ſua exuitur a S. Ferdinando* 681 f, *& reſtituitur in integrum* 682 a
Didacus, *Miles nobiliſſimus, Legionem cripere conatur S. Ferdinando poſt mortem patris* 650 e. *Punitur divinitus* f
Didacus Perez de Vargas, *frater Garziæ, fortiſſime pugnat ad Xerez ubi* Machuca *cognomen ſibi parit* 675 b
Didacus de Soto *Soc. Jeſu tranſit in Indias* 753 e
Didacus Lupi de Faro *an.* 1250, *Vexilliſer Regis Ferdinandi* 709 f
Doctus de Oculis, *Ord. S. Jo. Hieroſol. mortem S. Ubaldeſcæ prædicit inſtare* 202 e
Dominicani Patres *an.* 1235 *ab hæreticis Toloſæ male habiti lædi coguntur abire.* 533 a
† Dominici Silenſis *prærogativa in liberandis captivis* 717 a
Dominicus *ſec.* 13 *Ep. Abulenſis* 664 f
Dominicus Roboreus *an.* 1582 *Ep. Aſtenſis* 397 c
Dominicus *Ep. Beatiaſis, capta Corduba a S. Ferdinando, intereſt Dedicationi templi ejus primarii* 677 f
Domitianus Comes, *Iconii proſequitur Chriſtianos* 353
Domitianus *an.* 559 *Ep. Carnot.* 121 b
† Domnolus *Ep. Cenomaa. familiaris S. Germani Ep. Pariſien.* 121 e
† Droctoveus *ſub diſciplina S. Germani* 120 e f
† Dubricii *Ep. Translatio* 352 b
Dulcia *Soror S. Ferdinandi, non uterina* 651 a
Dulcidius, *Præſes Aquilejæ ſub Diocletiano* 778 b
† Dympnæ *Virg. Mart. Translatio Gelæ in Brabantia* 585

E

EAdmerus, *Monachus Cantuar. auctor vitæ S. Anſelmi.* 177 b. & S. *Lanfranci* ibid. c. d
Eadmuodus *Ep. Dunelmenſis an.* 1020. *electus* 67 f 68 c
Ealredus *Archiep. Eborac. ungit Guilielmum Angliæ regem* 193 b
Ebbolus, *Ab. S. Germani, nepos Goslini, Pariſios contra Normannos defendit.* 151 b
Ebroinus, *Ab. S. Germani, Ep. Pictavienſis* 142 a

† Eule-

† Euleſius *Ep. Ravennæ 6. ſec.* 48 a
† Eduardus *rex Angliæ ab Alexandro III canonizatus* 729 c
Egelwinus *Ep. Dunelmen. 11 ſec.* 67 f 68 e
† Egilis *Archiepiſcopus Senonenſis* 350 a
Electus *Ord. Minorum Romæ in Ara-Cœli* 351 b
Eleonora Ottia *virgo tertii Ord. Carmelit.* 32 a
Eleuſius *Ep. Cyzicenſis Arianus an.* 381 *in Concilio CP.* 600 b
Eleutherius *pater S. Germani* 123 e
Elfredus *Presb. floret 11 ſæc. in Anglia* 67 f
Eliprandus Vicecomes *ſæc. 12. Mediolani* 217 c
† Eliſabethæ *viduæ canonizatio* 3 f
Eliſabetha Bechlin)
Eliſabetha de Elgavv) *Ord. Prædic. Moniales monaſte.*
Eliſabetha Schefflin) *vii Thoſani in Helvetia* 586 b
Eliſabetha Steiglin)
Elpridius *ſæc. 6 Ep. frater S. Juſti* 218 b
† Emanuel *Mart. Romanus, translatus an.* 1687 *Viennam Auſtriæ* 585 a
Emsnuel, *filius S. Ferdinandi* 650 a
Engelbardus, *Monachus Ciſtercien. ſcribit Vitam B. Mathildis Virg.* 793 b
Ennico *Ep. dedicat eccleſiam S. Joannis Bapt.* 414 d
† Epiphanii *Reliquiæ Hildeſii* 781 d
Epiphanius, pius juvenis, ad S. Andream Salum accedens, ex eo diſcit ſe Patriarcham CP. aliquando fore 223 B. Ejus mores, & doctrina late deſcribuntur. 234 a. Ejus viſiones miræ de S. Andrea Salo 256 f
Erkenboldus *an.* 942 *Abb. Tullenſis* 384 d
Ermentrudis *Abbatiſſa in Deyckirchen, Ord. Ciſterc.* 585 e
Ermentrudis *Abbatiſſa Bonnæ* 351 a
Enkherus *Ep. Merciorum & Ab. in Ingelbuge in Anglia* 767 f
Eſperantius *Ep. Lugenſis* 585 d
† Eſychius *miles oſculatur S. Julium, jam jam pro Chriſto moriturum* 5 c 6 d
Ethel *pater S. Reſtitutæ* 202
Ethelvoldus *Ep. an.* 723 *ſedere cepit* 65 b
Ethemus, *Epiſc. in Hibernia,* 2 c
Eva, *mater S. Hildeverti,* 57 c
Evangeliſta *ſæc. 15 Abb. Florenſis* 477 b
† Eucharius, *primus Ep. Trevirorum* 372 e
Evetius *Ep. Epheſinus Arianus an.* 381 *in Concilio CP.* 606 b
Enfronius *an.* 559 *Ep. Nivern.* 121 b
Eugenius *Ep. in Hibernia* 767 c
Euphratas *ſæc. 4 Ep. male ſenſiſſe creditur de Filio Dei* 372 b
Euſebia *mater S. Germani* 123 e
† Euſebius *Ep. Caralitanus* 77 b
† Euſebius *in Rhodo colitur 10 Januarii* 38 a
† Euſebius *Ep. Famiſtren. ſeu Punenſis an.* 326 48 a b
† Euplus *mart. celebris CP.* 436 a
Euſebius *Præfectus urbis Ticin. ſub Theodorico rege* 51 f
† Euſtachius *Ep. in Oriente 11 ſæc.* 370 c
Eutharicus *an.* 513 *Conſul, iniquus Catholicis* 49 c
Eutyches, *ſive* Eutychius, *diſcipulus S. Joan. Evang.* 586 f
† Exuperantius *Ep. Uxamenſis* 585 d
† Exuperantius *Ep. Cingulanus in Piceno* 614 a
† Exuperantius *Ep. Comenſis* 614 a
† Exuperantius *Diac. & Mart. in eccleſia S. Bartholomæi Romæ* 587 e
† Exuperantius, *Diaconus S. Sabini Epiſcopi* 769 d
Exuperantius *Ep. Dertonenſis, intereſt Conc. Aquilejenſi* 613 e
Exuperantius *Ep. in Lucania, ſanctitate inſignis* 613 e
Eymardus *ſæc. 10 Abb. Cluniacenſis* 440 d

F

FAerguſſius de Druim-bile & Ernimus *Hiberni* 585
† Faro *Ep. Medel. deceſſor S. Hildeverti* 57 e
† Fanianus *M.* 97 c
Federicus, *filius S. Ferdinandi* 650 a
† Felicula *Virgo collaudata S. Petronillæ* 769 e
† Felicis & Feliciſſimi *Reliquiæ Senis* 780 f
† Feliciſſimus & Heraclius *M.* 77 e
† Felix Comes, *M. Beneventi* 2 c
Felix *Ep. Bituricenſis ordinatur a Sancto Germano* 130 e
Felix *an.* 559 *Ep. Aurelianenſis* 121 b
Felix a Perufin, *Abbatiſſa Romæ an.* 1425 768 b
Ferdinandi Magni *Vita comparatur cum Vita Ferdinandi ſancti.* 713
Ferdinandus Valdeſius *Archiep. Hiſpalenſis an.* 1569, 701 f
† Ferdinandus *Ep. Cajacenſis in Campania* 633 d
Ferdinandus Catholicus *Rex Bazam obſidet ac intercipit* 751 a
Ferdinandus, *filius S. Ferdinandi* 650 a
Ferdinandus *alter ejuſdem Sancti filius ex ſecundo conjugio* 679 d
Ferdinandus Ordoniez *Magiſter Ord. Calatravæ* 692 c
Ferdinandus Nuniouis, *nepos Comitis Alvari, captivam abducit Rodericum Gondeſalvum* 663 a
Fernandus, *frater Comitis Alvari de Caſtella, meritar pauliteus in Africa* 650 a
Fernandus Gonzalvi *an.* 1250 *Majormerinus in Caſtella* 769 f
Fernandus Enriquez *prænobilis Dominus, & primus Eques Hiſpalis. Ei inſcribitur an* 1555 *Chronica S. Ferdinandi ab ejus editore* 655 d f
Ferrandus, *Eccleſiæ Carthag. Diac. doctrina celebris* 767 b
† Ferreoli & Ferrutii *Martt. Translatio an.* 1063 *facta,* 586 d ara an. 559 dedicatur 121 b
Findocha *virgo in Scotia* 768 a
† Firtane *Virgo in Scotia* 2 d
Flaccus *Comes S. Petronillam ſibi uxorem poſtulat* 769 c
† Flavianus *Mart. Romanus in Auſtriam translatus* 767 e
Floreutinus, *vir illuſtris Auguſtoduni, evulſo oculo ope S. Germani recepto, fit Ep. Matiſconen.* 130 f
Fontana *Virgo,* 3 e
Fortunianus *Ep. Aquilejæ ſub Conſtante Imp.* 370 a
Fortonius *Ep. Pampelonæ ſub Garcia Rege* 414 f
Fortunius Garſianis *Rex Pampilonenſis* 414 c
Fortunius *Præfectus Aragoniæ ſub Rege Garſia* 414 c
† Franciſcæ Romanæ *Canonizatio* 350 a
Franciſca Paebieca *Ord. Minorum* 351 b
† Franciſcus Picolomineus, *Ord. Olivetani Inſtitutor* 545 a
Franciſcus Boſſi *Ep. Novariius, an.* 1582, *Genuæ Viſitator Apoſtolicus* 397 d
Franciſcus Galiatus *an.* 1582 *Ep. Vintemilia.* 397 d
Franciſcus Monachus *Ep. Marturanenſis* 445 f *conſecrat an.* 1607 *Dianii templum* 452 d
Franciſcus Altoviti, *initio ſæculi 14, præfi Cortuſiæ Maggianæ* 549 e
Franciſcus Ghiſelius *Canonic. Regul. Bononiæ* 3 b
Franciſcus Foſcarus, *an.* 1422 *Venetorum Dux* 583 c

Fran-

Franciſcus Guaſtellonus, *Minorita Senis, genere ac virtute nobilis, diſcit lætus a B. Petro Petrono tempus ſuæ mortis* 570 d
Franciſcus Muſo Muñoz, *an.* 1556. *Prætor Caravacæ* 741 f
Franciſcus de Notarioanne, *relicto monaſterio Floris, aliud extruit* 477 b
Franciſcus Pachiecus, *Capellanus Major Capellæ Regiæ, & Canonicus eccleſiæ Hiſpalen.* 702 e
Franciſcus Petrarcha *Boccatio reſpondet circa prænunciationem ei a B. Petro Petrono mortem* 581 a
Franciſcus Taviſianus *Prior Cartuſiæ Venetæ, B. Laurentio Juſtiniano in amoribus* 583 d
Franciſcus Tuiæ Montanius *ab an.* 1336 *præfi Maggianæ Cartuſiæ* 549 e
Franciſcus Vincentus, *ſocius B. Columbini* 545 *a. Sua pauperibus dat* 562 d
Fraociſcus de Urbioo *Minorita ſtimulat B. Varennam ad virtutem, & ſecreta ejus novit* 830 e
Franciſcus *frater B. Petri Petroni* 543 c
Fredericus *an.* 942 *Ab. S. Huberti* 384 d
† Frontinus *Virg. laudata a Sidonio Apollinare* 2 c
Frontonius *Ab. an idem qui* S. Fronto, *Ab. in Schetis* 766 f
Fiudocha, *Virgo Scotica* 768 f
Fugatius *miſſus in Britanniam Apoſtolus* 98 f
Fulco, *Abb. Duacenſis, mortuus in Claravalle* 767 d
† Fulcrannus *Ep. Luteranſis ſæc.* 12 169 b
† Fuſcus *venit ex Hibernia in Britanniam. Moritur Maceriæ & tranſfertur Peronam* 618 b d

G

† GAbini *Mart. Turritani corpus Romæ in Vaticano* 588 a
† Gabinii, *patris S. Suſannæ, corpus Romæ in eccleſia S. Suſannæ* 588 a b
Gabriel le Conte, *Prior & officialis Monaſterii Gellonen. invenit an.* 1679 *corpus S. Willelmi* 172 c
Gaitana, *illuſtris fœmina, comitatur S. Bonam in Paleſtinam* 499 e
Galeatius, *an.* 1582 *Ep. Macerateaſis* 397 d
Galganus Vanuis *in Cartuſia Maggiana accipit Profeſſionem B. Petri Petroni* 548, e
Gallicus, *Nobilis Etruſcus, e carcere liberatur a S. Reſtituta* 16 d
Galindo *Comes, præficitur Aragoniæ* 8 *ſæc.* 414 c
† Galterius, *alias* Galbertus, *Abb. S. Martini in Gallia* 584 f
Galtetus, *an.* 1249 *Archiep. Senonenſis, Reliquias Sanctorum decentius collocat* 394 e
Garciaz Laureotii, *Henrici Regis adhuc pueri cuſtodiæ deputatus a Berengaria Regina* 662 c
Garciaz Lupi de Cátdenas, *Commendator Caravacæ* 743 b
Garziaz Perez de Vargas, *Eques ordinatur* 674 d. *In prælio ad Xerez occidit Regem Gazularum ibid. f. Septem Mauris ſolus occurrit eoſque fugat* 691 e f
Garciaz-Sanctius Meſia *an.* 1348 *Commendator Caravacenſis* 745 f
Garnerius, *B. Laufrauri Bononiæ in ſtudiis ſocius* 580 f
Garuez Sancionis, *Rex Aragon.* 414 f
Gaucolinus, *aut potius* Gotcelinus, *filius S. Willelmi* Ducis 162 e
Gaufridus *an.* 1582 *Ab. S. Salvatoris Papiæ* 397 e
Gemma, *mater B. Joachimi Abb.* 446 c
† Georgii *M. ara an.* 559 *dedicatur* 121 b
Georgius *Comes, invaſor prædiorum S. Germani, viſcera effundens moritur* 139 e
Georgius de Godizveld *an.* 1468 *Vicarius Epiſcopi Auguſtani* 701 f
Georgius Trapezuntius *auctor vitæ B. Andreæ Chii* 526 b. *Alia Græce ac Latine ſcripſit* ibid.
Geraldus *ſæc.* 12 *Abb. Gellon.* 169 b c f
Gerardus *ſeu* Gerardus *Abb. Caſæ-Marii ſæc.* 12 444, c
† Gerardus, *Ep. Pariſienſis* 3 c
Gerardus *Archiep. Eaoatenſis an.* 1190 *tendit in Paleſtinam* 489 d
Gerardus *Abb. Florenſis* 476 f
Germanus *Ep. Capuanus videt S. Paſchaſium in pœnis purgatorii* 788 a b
Germanus Agleduneuſis, *an.* 1582 *Abb. Benedictinus Lerini* 398 e
† Gertrudis *Virg. Translatio in novum feretrum Nivellis* 584 f
† Gervaſius *M. Rom. Vienam translatus* 77 e
† Gervaſii & Protaſii *ara an.* 559 *dedicatur* 121 b
Gervaſius Volaterranus *an.* 1582 *Abb. Benedictinus Senis* 398 a
† Gervinus *Abb. Centulenſis qui an.* 1073 *mortuus eſt, poſuit Corpora SS. Caldoci & Frechorii in capſa argentea* 615 d
Gervinus II *patruus ſucceſſor Centulæ, fit Epiſcopus Ambianen.* 617 b
† Geruoiii *Ep. Reliquiæ an.* 1517 *inventæ* 396 b
Gilbertus, *Abb. primus Lucenſis, a* 12 *ſæc.* 70 c d
Gilbertus Criſpinus, *Monachus Beccenſis ſcripſit vitam S. Herluini.* 177. b *dein Abbas Weſtmonaſterienſis* 185 e
Gilbertus *Comes Duracenſis* 12 *ſæc.* 72 e
Gilbertus *Dux, uſurpans monaſterium S. Maximini, ab hoc argaltur in viſione* 378 e
† Gislemarus *Monachus, Daniæ Apoſtolus* 766 c
Giſo *an.* 1070 *Ep.* Wellenſis *in Angliæ* 187 b
† Gobanus *de Ara-Dar-inis Hiberaus* 585 e
Godefridus Barbatus, *Comes, unde* Dua Lovanienſis *appellatus ſit* 72 b
Godefridus, *Comes Namurc. frater B. Frederici Ep. Leodien.* 72 a. *Fundavit an.* 1121 *Abbatiam Fleureſſenſem* 72 c
† Godehardus *ſæc.* 11 *Ep. Hildeſienſis, colitur* 4 *Maji* 781 c
† Godo *Abbas.* 77 e
Goffridus *Ep. Conſtantien. Interceſt an.* 1075 *Concilio Londinenſi* 190 c
Gometius de Soto-mayor, *an.* 1388 *Commendator Caravacæ* 746 e
Gometius Suarii de Figueroa, *an.* 1388 *Magiſter S. Jacobi* 746 e
Gondiſalvus *Ep. Conchenſis capta Corduba intereſt dedicationi eccleſiæ* 677 f
Goudiſalvus, *frater Comitis Alvari de Caſtella* 650 a *a Ferdinando Rege ad Arabes tranſfugit* 668 a
Gondulfus *e Monacho Beccenſi Ep. Reffen.* 185 f
Gonſalvus Ferti, *Dominus Molinæ, rebellis Regi Ferdinando, pacem init* 668 a
Gozlinus *ab an.* 850 *Abb. S. Germani* 142 a *dein Ep. Pariſienſis* 160 c
Gregorius *Ep. Tarracin. ſcribit vitam S. Reſtitutæ V.M.* 9 f
Gregorius Thaumaturgus, *magiſter S. Macrinæ, aviæ S. Baſilii* 593 e
Gregorius, *ſæc.* 13 *Abb. S. Michaelis Diſcalceatorum Piſis* 528 c
Gualterius de Moac. *an.* 1178 *Ammiratus regii exercitus in Sicilia* 451 b
Gusmerius Guaſſus, *an.* 1582 *Ep. Alexandrin.* 397 d

† Guiber-

† Guiberius, *a Leone X Canonizatur* 729 f
Guilielmaeius, *pater B. Petri Petronii* 543 e
† Guilielmus *Comes in Hannonia* 3 c
Guilielmus *Card. infert in nobem Vienn. Corpus S. Zachariæ Ep.* 5 d
Guilielmus, *nn.* 1290 *Abb. Florenſis* 476 f, *in Translatione B. Joachimi liberatur febri* 486 e
Guilielmus, *nn.* 1178 *Rex Siciliæ* 451 b
Guilielmus de Biſiniano *nn.* 1199 *Juſtitiarius Regius in Regno Neapol.* 468 f
Guiburgis, *uxor S. Willelmi, poſtea Monachi* 165 b
Guiterius *Ep. Cordubenſis, Miſſam primus cantat in urbe Jaën, occupata a S Ferd.* 687 b
Gumbertus, *ſen* Cunibertus, *nepos Pipini Regis ex filia, cuntur a S. Maximino* 375 a
Gundibadus, *rex Burgundionum* 49 f
Gundibertus, *quis ſit?* 350 e

H

HAdrianus PP *Romam transfert corpus S. Reſtituti* 360 e
† Hadulfus *Ep. Camerac. an.* 728 *obiit* 62 b
† Hainricus *puer Monachii* a e
Hambuldus *pater B. Lanfranci* 180 e
Haziulfus, *Monachus Centulen. Scripſit Vitam S. Madelgiſii* 612 b, *Chronicon Centulenſe abſolvit an.* 1088 ibid. *Diverſus eſt a duobus aliis ejuſdem nominis Monachis Centulen.* ibid. c. *Fit Abbas Aldenburgenſis, & nn.* 1143 *moritur* ibid.
Hartuicus, *Præpoſitus in Dyetzen, tempore B. Mathildis Abbatiſſæ* 832 e
Haſnarius, *nn.* 1250 *Ep. Calaguritanus* 709 d
Haymo *Dux defert Corpus S. Furſæi Peronam* 618 d
Helena *Virgo Ciſtercien.* 78 b
Helimbruch *filius S. Willelmi* 165 b
† Helladius *Ep. M.* 77 c
Helluarius, *Archidiaconus ſub Pipino Rege* 374 f
Helmtruth *Rechuſa: an eadem cum* Helintrude *Recluſa Herlenſi?* 768 f
† Henricus, *Eremita in Hetruria* 350 a
† Henricus *Monachus dein Archiep. Rhemen.* 98 c
Henricus Clauſſe, *nn.* 1621 *Ep. Aurenſis & Coadjutor Cathalmunenſis* 783 d
Henricus, *an.* 1245 *Ep. Curonitenſis* 387 d
Henricus Auceps *R. Germaniæ, ejus laus* 378 a
Hericus *Card. & Ep. Albanen. nn.* 1186. *Atrebati corpus S. Ragnulfi ſolenniter includit in Eccleſia S. Vedaſti* 62 b
Henricus e *Monacho Beccen. Decanus Cantuar.* 185 e
Henricus, *poſt patrem Alfonſum Rex Caſtellæ* 658 e. *Regnat annos* 2 *menſes* 10. 362 b, *tegula in capite vulneratus moritur* 363 c
Henricus, *filius S. Ferdinandi* 650 a
† Heraelii *Ep. Senonenſis Reliquiæ Sonis* 762 f
Herkembertus *Abb. S. Maximini ſub Arnulfo Imp.* 378 a
Herluinus *Abb. Becci admittit B. Lanfrancum in ſuor* 179 d. *Venit in Angliam ad B. Lanfrancum* 185 d
Hermanus, *Converſus Heiſterbaci, ſanctitate clarus* 767 d
Hermanaus, *ex Canonico Bonnenſi Monachus Hemmenrodenſis, & Abbas Heiſterbacenſis* 767 d
Hermogenes, *Præſes Romæ ſub Diocletiano* 359 c
Hermogenianus, *Præfectus Urbis ſub Maximiano* 358 c
Hermius, *Mart. in Sirmio, diverſus a Hermia Mart. Comanis* 772 e
† Heyna *ſeu* Hieu *Monialis in Northumbria* 587 b
† Hidulphus, *ſæc.* 7. *Ep. Trevveren. tranſfert Corpus S. Maximini* 374 b c
† Hierais, *Virgo Martyr* 586 f
† Hilarius *Ep. Toloſæ ſepultus in eccleſia S. Saturnini* 787 d
Hieronyma Veramontia, *Virgo in conjugio, vidua Deo devota* 78 e
Hieronymus Joannellus *Ep. Sornnus tranſfert Suleuniter corpora SS. Deodati & Juliani.* 7 a
Hieronymi Savonarolæ reliquiæ 344 b
Hieronymus Ragazzonius, *an* 1582 *Ep. Bergomenſis* 397 e
Hieronymus Silva, *an.* 1582 *Abb. Caſtellanus Ord. Benedictini* 397 d
Hieronymus, *nn.* 1406 *Abb. Florenſis* 477 a
Hieronymus, *circa nn.* 1500 *Præpoſitus in Dyetzen fundoſe promovet venerationem B. Mathildis* 792 b
Hieronymus de Montalvo *nn.* 1579 *ſuprimus ſatellitii urbani Præfectus Hiſpali* 718 e
Hilarios, *ſæc.* 12 *Prior Sambucinæ* 450 f
Hilbertus, *an.* 1201 *Ep. Cantuar.* 59 c
Hildebertus, *Archiep Moguntinus, an.* 931 *mortuus,* 767 c
Hippolytus Rubeus, *nn.* 1582 *Ep. Ticinen.* 397 d
Hippolytus, *ſæc.* 13 *Abb. Florenſis* 477 b
† Honorati *Epiſc. Toloſani ſepulcrum in eccleſia S. Saturnini* 787 d
† Honoratus *fundator monaſterii Lerinenſis* 592 a. *Ejus ibi Corpus* 592 b
Horich *princeps Nortmannorum* 144 a 146 d e
† Hubertus, *Magnus Arduennæ Dominus, Patrinus S. Huberti Monachi* 624 e
Hubertus, *an.* 942 *Abb. S. Arnulfi Metis* 384 d
Hubertus, *Ab. in Picardia* 768 a
† Huebertus, *Ep. & Confeſſor, quis?* 583 b
Hugo *Card. infert corpus S. Zachariæ Viennam* 5 d
Hugo de Loubenx Verdala *Card. & M. Magiſtee Ord. Hieroſol. nn.* 586 *reliquiam S. Ubaldeſcæ Melitam curat ferri* 202 d
Hugo *Ep. Albienſis nn.* 1138 *tranſfert corpus S. Willelmi Gellon.* 155 c
Hugo III *Abb. S. Germani hujus eccleſiam reſtaurat* 521 b
Hugo *Comes Garnatenſis* 59 e
Hugo *puer, nepos Herluini Abb. mortuus et apparet totus candidus* 180 b
Hugo, *pater Raymundi, Epiſcopi Segovienſis ſæc.* 13 693
Hunoldus *Aquitaniæ Ducis filius 8 ſæc.* 133 c
† Hypatius in Ruffianis *CP.* 351 e
Hezelo *circa nn.* 1053 *ſuccedit Azelino in Epiſcopatu Hildeſienſi* 781 e

I

† JAcobus de Nocera, *Monachus Congreg. Fontis Avellanæ* a b
† Jacobus *Apoſt. ad Xerez pro Chriſtianis pugnat* 674 f, *ejus Translatio* 586 f
Jacobus, *Aragonum Rex, an.* 1242 *videt noctu lucem magnam de cœlo deſcendere* 533 a
Jacobus *Ord. Ciſterc. in cœnobio S. Galgani in Etruria* 585 f
Jacobus *Comes, Reliquias Tridentinorum Martyrum a S Virgilio portat S. Jo. Chryſoſtomo* 393 c
Jacobus Græcus, *ſcriptor vitæ Beati Joachimi Abb.* 442 f
Ibbo, *Friſius natione, a Maximino liberatus naufragio* 375

Idda de Zultz } *Ordinis Prædic. Moniales Monaſterii Toſani in Helvetia* 586
Idda Sulzzerin }
Idda de Wetzicken }
Ignatius Borgeſius, *Cartuſianus in Maggiano, moritur octogenario major* 582 f
Ilrutus, *an diſcipulus S. Germani fuerit* 121 d
Importunus, *ſub Theodorico Senator & an.* 509 *Conſul* 48 a e
Iſigelardus, *Ab. Centulenſis, tranſfert corpus S. Madelgiſili* 636 b c e
Iſigelvinus *an.* 868 *Ep. Pariſien.* 550 e e
Joachimus Cianus, *B. Petri Petroni ſtudioſus imitator, laudatur* 551 b, *multa Beati ſecreta diſcit* 566 d
Joanna *Regina, Philippi Pulcri uxor, Petronilla Mart. corpus in Gallium tranſfert* 771 a
Joanna, *proneptis Ludovici Regis Francorum, nubit an.* 1237 *S. Ferdinando* 582 e, *cui tres libros parit* d
Joanna, *filia Giſmundi Domini Arminenſis, mater B. Baptiſtæ de Varanis* 858 a b
Joanna, *mater S. Huberti Monachi* 624 f
Joanna Petronæ, *B. Petri Petroni ſoror amitina, eique familiaris* 562 e. *Fit Monacha & laudatur* 563 a
Joanna de Ubaldinis, *Ord. S. Franciſci ſæc.* 13 *Florentiæ* 586 b
Joanna, *regina Caſtellæ Ord. Minorum* 3 a
Joanna, *Dux Hetruriæ, filia Ferdinandi Imp. viſit Mariam Baguenſiam infirmam* 330 a
† Joannes *P. M.* 77 e
Joannes *ex Abricatenſi Ep. factus Archiep. Rotomag.* 583 d
Joannes *Ep. XXX Leodienſis* 78 a
Joannes *Abbas Bonæ Vallis Ord. Ciſterc.* 2 e
Joaones *an.* 1188 *Abb. S. Vedaſti* 62 b
† Joannes Beverlacenſis *conferat Ven. Bedam Diaconum ac Sacerdotem* 66 a e
† Joannes Pfichaira 77 e
Joannes Petrus Paravicinus *an.* 1610. *Archipreſb. Clavennenſis inſpicit et tranſfert corpus B. Guilielmi Erem.* 575 e e
Joannes *Abb. Luxovienſis* 77 f
† Joaones, *Ep. Gothiæ colitur* 26 *Junii* 768 e
† Joaones Aogeloptes, *Ep. Ravennas poſt S. Exuperantium* 613 b
† Joannes Bapt. *Tranſlatio* 586 f. *Cineres Genuæ coluntur* 768 e
† Joaones Bapt. Podius, *Inſtitutor Congregationis S. Mariæ de Conſolatione* 768 b
† Joannos Columbinus *ſcripſit Italice Vitam B. Petri Petroni* 540 e. *hoc Directore utitur* 542 c, *inſtituit Congregationem Jeſuatorum* 545 a
Joannes Card. *Ep. Sabinen. Legatus Apoſtolicus in Hiſpania a Gregorio IX mittitur* 650 d
Joaoes Moronus, *an.* 1554 *titulo S. Laurentii in Lucina Cardinalis Ordinis Præd. Protector* 808 a
Jaones David, *Archiep. Senonenſis, an.* 1621 *tranſfert Reliquias SS. Cantii & Sociorum* 783 d
Joaones Delphinus, *an.* 1582 *Ep. Brixienſis* 397 d
Joaones Franciſcus, *an.* 1582 *Ep. Caſtrenſis* 397 e
Joaones *an.* 1230 *Ep. Aurienſis* 709 e
Joannes *an.* 1250 *Ep. Mindonien.* 709 e
Joaones, *an.* 1190 *Ep. Bajonenſis* 489 d
Joannes, *Ep. Eboracenſis, an.* 1190 *cum Rege Angliæ eſt Meſſanæ* 489 d
Joannes, *Ep. Ovetenſis an.* 1220 671 f
Joannes Alimenti Nigri, *Abb. Commendatarius S. Simpliciani* 396 a
Joannes Baptiſta Bononienſis, *an.* 1581 *Abb. SS. Petri & Pauli in Glaxiato* 396 e
Joannes Bapt. Stella, *an.* 1581 *Abb. Benedictinus prope Placentiam* 396 f
Joannes de Taberna, *an.* 1346 *Abbas Calabro-Mariæ Ord. Florenſis* 462 b
Joannes, *ſæc.* 13 *Abb. Curatii* 444 d
Joannes, *an.* 1338 *Abb. Florenſis* 476 f
Joannes *alter an.* 1371 *Abb. Floren.* 476 f
Joaones III *Abb. Florenſis* 477 b
Joannes Schön, *an.* 1468 *Præpoſitus in Dyerzen, exhumulat oſſa E. Mathildis* 791 f
Joannes *Carthuſianus, Prior Vallis gratiæ* 578 e. *Vitæ compendium* 579 e
Joannes *Presb. familiaris S. Bonæ, jubetur cingulum ejus ferreum formare in crucem, & luce eiecum. funditur* 509 b c
Joannes, *Cancellarius Ferdinandi Regis eccleſiam Valliſoleti fundat* 650 c. *Fit Epiſcopus Oxomenſis & eccleſiam illam conſtruit* ibid. *Dedicat Cordubenſem* 677 f
Joannes ab Aquitania, *ſanctè vixit annis* 39 *in Flore* 458 b c
Joannes Bandinellus, *Joannæ Petronæ maritus Senis* 562 e
Joannes Boccacius, *juſſa B. Petri Petroni monetur, ut laſcivis abſtineat poematibus, & ad meliora ſe paret* 580 b *Patriarcham ea ſuper re conſulit* 585 a, *eumque Præceptorem ſuum vocat* 584 a
Joannes Enen *ſcriptor verum Trevirenſium* 371 b
Joannes Gomeſius, *laicus Ord. Minorum Cæſarauguſtæ, an.* 1447 768 b
Joannes de Haro, *an.* 1472 *Commendator Caravacæ* 749 e
Joannes Ketel, *Daventriæ vellera mercatura, in Cœnobio aliquo coquum agit, ac pie moritur* 767 e
Joannes Lombardus, *Ord. Min. in Aprutio an.* 1447 586 a
Joannes Maria de Varanis *reſtituitur in Principatum Camerinenſem, patri ereptum a Cæſare Borgia* 856 f
Joannes Muſellinos, *per Angelum jubetur fieri Canonicus Regul. & curam gerere S. Bonæ* 498 e
Joannes de Nicæa, *Monachus Lerinenſis & Prior S. Stephani de Bargiamono; an.* 1364 *ſcribit Pſalterium* 592 c
Joannes de Pineda S. J. *ſcriptor Vitæ S. Ferdinandi* 607, a
Joannes de Sandovàl, *frater Marchionis Denię & Archiepiſcopi Hiſpalenſis conſobrinus, an.* 1579 *portat vexillum S. Ferdinandi* 719 d
Joannes Seheckmannus, *Bibliothecarius monaſterii S Maximini,* 371 b
Joannes Slonka, *Ord. Minorum Cracovię, an.* 1483, 768 b
Joannes de S. Vito *Minorita, an.* 1364 *Lector Piſis* 515 b
Joſeph de Piniano, *an.* 1346 *Abbas S. Mariæ-novæ* 462, b
Joſephus de Comitibus ex Bugnolo, *Dominicanus, ſanctitate clarus* 337 c
Jovianus, *frater S. Maximini* 371 f
Irmentrudis de Milendunck, *Antiſtita Dietkirchii* 351 b
Iſabella, *Ferdinandi Catholici uxor, Caravacam venit anno* 1483 751 a
† Judithæ, *ſive* Jutta, *vidua* 77 b
† Juliani *corpus Sorę, incunte hoc ſeculo, ſolenniter tranſlatum* 6 b
† Juliaoi Brivatenſis *ara an.* 559 *dedicatur* 121 b
† Juliani *M. reliquię Turonis* 586 f
Jolio fredus *Abb. Gellonenſis* 766 e

† Julius

† Julius *M. Feſulæ* 5 f
† Julius, *Confeſſor* 77 d
Julius, *Camerini Princeps, pater B. Baptiſtæ Varanæ, interemptus a Cæſare Borgia an.* 1502 857 f
Julius Sanctorius *Card. Abbas Florenſis* 477 e
Juſta, *matrona Romana, ſepelit S. Reſtitutum* 360 f
Juſtinianus de Hiſpania *ſec. 6. Ep. Valentinus ſcripſit librum Reſponſionum* 118 *b*
Juſtinus, *Proconſul Corinthi, mori cogit S. Helicondem ſub Gordiano & Philippo Impp.* 81 b *ſuccedit Perino* 86 e
Juſtinus Guardianus *Ord. Minorum Cracoviæ* 768 b
Juſtus Ep. Arauſonien. *ante S. Eutropium* 46 c

K

KIllinus *Ep. in Hibernia* 2 d
† Kineſdrida *Virgo, Pendæ Regis filia* 766 f
† Kobbo, legatus mittitur ad Nortmannos, 144 *n* b f

L

LAborator & Fabroſus *Martt. quales?* 585 d
† Lambertus *Diſcipulus S. Giſleni* 587 a
Lambertus de Lidekerca, *Ord. Præmonſtrat. miraculis clarus* 585 a
Lambertus de Muhel, *Comes, favet Alexandro Archidiac. Leodienſi contra Federicum Ep.* 70 f. *Cęditur a Godefrido Com. Namurc.* 71. a. *Idem videtur Comes* de Monte-acuto *nuncupari* 72 e
Lambertus Roenſelveldus & *ſocii, a Calviniſtis occiſi* 3 a
Lantfredus ſæc. 8. Abb. Sancti Germani Pariſ. 133 e.
† Laurentius Juſtinianus, *Cartuſianis familiariter utitur Venetiis* 583 d
Laurentius *Ep. Aurienſis ſec.* 13 *eccleſiam, Epiſcopium, pontem fabricat* 650 c
Laurentius Genuenſis *an.* 1582 *Abb. Benedictinus Buſchetti* 397 d
Laurentius Xuarez, *a S. Ferdinando in exilium miſſus, præclarum huic præſtat obſequium* 676 d *& ſeq.*
Laurita, *uxor Ottonis Comitis, cum illo fundat an.* 1132 *monaſterium Dyezzeaſe* 791 b
† Leandri, *Archiep. Hiſpalenſis corpus an.* 1579 *transfertur* 721 f
Leo, *nomen navis ſec.* 13 511 f
† Leobardus *Reclusus* 2 a
Leodegiſilus *Ep. Carnot. 7 ſec.* 98 f
Leonardus, *an.* 1250 *Ep. Civitatenſis* 709 d
Leudegiſilus, *vir illuſtris in Gallia* 129 d
† Liborii *Ep. corpus Paderbornam advectum* 78 d
Lothbertus, *Ep. tranſfert Corpus Sancti Maximini* 374 b.
† Lubentius, *filius ſpiritualis S. Martini* 372 e
Lucas, *an.* 1183 *Archiep. Conſentinus, ſcripſit Synopſim Vitæ B. Joachimi Abb.* 444 c. *Fuit Abbas Sambucinę* 464 *a*
Lucas-*poſtea Epiſc.* Tudenſis, *mundi Chronicon ſcripſit uſque ad an.* 1237 635 b
† Luthefius, *cum uxore ſua primus profeſſor tertię regulę S. Franciſci* 203 a
† Lucianus *M.* 79 e
Lucianus & Paulus, *an ſcripſerint acta S. Helicondis* 81 a c d
† Lucinia *Virg. Mart. cum matre ſua Marmenia* 585 a
Lucius III Papa *an.* 1181, 29 *Auguſti creatus, Verrulam edit* 452 c. *Joachimum Abbatem jubet commentari in S. Scripturam* 453 a
Ludovicus Taverna, *Ep. Laudenſis, an.* 1582 *in aula Hiſpanica Reſidens* 397 c
Ludovicus de S. Angelo, *Abbas Commendatarius primus Florenſis* 477 b
Ludovicus Quizzoli, *an.* 1582 *Prior S. Simpliciani Mediolani* 398 *a*
Ludovicus *Abb. S. Dionyſii ſec. 9 captus a Nortmannis* 148 e
Ludovicus, *filius S. Ferdinandi ex ſecundo matrimonio* 679 d
Ludovicus Accarifius *promovet editionem Vitæ B. Petri Petroni* 543 *a*
Ludovicus de Sandoval, *Ord. Minorum Hiſpali* 351 b
† Luitperga *Sanctimonialis, in Saxonia* 766 c
† Lupicinus *Ep. Viennen. ad quem ſcripſit Cornelius P.* 4 f
† Lupicinus, *Ep. Veronenſis* 767 *a*
Lupus *Ep. ſcribit Vitam S. Maximini 9 ſec.* 370 d
Lupus Didaci de Pharo *nobilis Caſtellanus ſec. XIII* 662 d

M

MAblina a Simana, *apud Phocenſem Galliæ provinciam, nata in vita Sancti Elzearii Comitis* 768 f
† Macarii *Abb. Reliquiæ Senis* 779 f
Macarius *Monachus Pinnatenſis ſcribit vitam SS. Veri & Felicis* 411 *a*
† Macedonius Critophagus, *Hieromart. colitur* 11. *Jan.* 38 a
† Machabæi *Martt. transferuntur an.* 1164 *Colonia.* 768 e
† Macræ *Virg. Repoſitio corporis* 349 d
† Macrina, *avia paterna S. Baſilii, a Baronio primum adſcripta Martyrologio* 594 b
† Macrina *ſoror natu maxima S. Baſilii* 594. f *an.* 372 *moritur* 597 *a*
Madrutius, *Ep. Tridentin. Gubernator Status Mediolanenſis* 396 e
Mahoma *ex bubulco fit Rex inter Mauros* 671 c
† Majolus *Abb. tranſfert corpus Sancti Hildeverti* 58 e
Malagallia de Alliate *an.* 1171 *Conſul Mediolani* 117 e
Malconventus Cotta *an.* 1171 *Conſul Mediolani* 117 e
Malfiliocius de Ermenulfis *an* 1171 *Conſul Mediolani* 117 e
Mammona, *uxor Sigerici Judęi, mire obſtinata, convertitur a S. Germano* 130 f
Manualdus *Comes ob vaſtatam villam S. Germani punitur* 139 b c
† Marcellus *Diaconus Sancti Sabini Epiſcopi* 769 d
Marcellus, *Marii Urbis Præfecti filius, ſcribit SS. Nereo & Achilleo exulantibus de vita S. Petronillæ* 769 b
Marchiſinia, *mater B. Jacobi Venetі* 810 e
† Marciana *puella & M. Roma Bononiam transfertur* 77 e
Marcianus; *Ep. Lampſaceu. Arianus an.* 381 *in Concilio CP.* 606 b
Marcus, *Presb. familiaris S. Bonæ* 509 c
Mares, *Ep. Chalcedon. Arianus, an.* 381 *in Concilio CP.* 606 b

Margareta de Hunichon)
Margareta du Zurich,) *Moniales Ord. Prædic. in Hel-*
Margareta Finck,) *vetta* 586 b
Margareta Willin,)
† Maria Jacobi *invenitur Perulis* 2 b *Translatio ejus.*
† Maria Virgo, *Tolosæ provincia ac totius Hispaniæ semper Tutrix & Patrona fuit* 703
Maria, *filia S. Ferdinandi* 650 a: *Moritur puellula & sepelitur Legione* 651 c
Maria-Blanca, *Ducissa Mediolan.* 396 a
Maria *Comitissa de Pontive, mater Joannæ, uxoris S. Ferdinandi* 679 a
† Mariani *Mart. Inventio Acheruntiæ, an.* 1613 584 f
† Marianus, *Mart. Romanus, an.* 1655 *in templo Societatis Jesu Ferrariæ expositus ventrationi* 587 d
Marianus Perbenedictus, *an.* 1579 *Ep. Marturanensis. Ejus gesta & elogium* 452 c d
Marianus Volaterranus, *e Cartusia Florentina, primus profectus in novam Cartusiam Venetæ* 583 d
Marianus, *vir pius, sæc.* 14, *ecclesiæ apud Matmoriam Plebanus* 565 c
Marinus, *an.* 1331 *Abb. Florentis* 476 f
† Marmenia *Mart. cum Lucinia filia sua* 585 a
† Martinus *Ep.* 3 *Visun.* 4 f
† Martinus *cum S. Maximino Romam ædit* 372 b
Martinos, *an.* 1220 *Ep. Mindonensis in Hispania* 671 f
Martinus, *an.* 1220 *Ep. Salmanticen.* 671 f
Martinus, *Ep. Samorensis, sæc.* 13 *publicis operibus faciendis studet* 650 c
Martinus Ruya da Argote *occiditur in pugna contra Regem Granata* 403 f
Martyrium *familia patricia Cantabria* 446 f
Mathildis, *filia Fulconis Regis* 350 f
Matthæus, *an.* 1250 *Ep. Conchensis* 709 d
Matthæus *Abb. secundus Florentis* 442 d
Matthæus Guerra, *Auctor Congregationis Clavorum Senis* 545 d *Evocatur Romam jussu Sixti V* ibid. e
Mauritius *Archiep. Rotomag. an.* 1067 *mortuus* 183 d
Mauritius *Ep. Burgensis sec.* 13 *ecclesiam sanctæ Mariæ pulchre construit* 650 c *Mittitur Legatus in Germaniam* 667 d
Mauritius, *Ep. Æmonensis* 362 c
Maurus, *pater B. Joachimi Abb.* 446 a
Maxentius, *frater S. Maximini Ep. Pictavensis* 371 f
† Maxentius *Abb. Pictavensis* 3 d
Maxima, *soror S. Maximini* 372 b
† Maximi *Reliquiæ Genuæ* 364 d
† Maximini, *Ep. Aquis Sextiis, Ordinatio* 586 d
† Maximinus *Ep. Aquensis* 3 d
Maximinos. *Ep. Bisuntinus, an vere fuerit* 585 h
Maximinus Gulich, *Abb. S. Maximini* 371 f
† Maximini *Ab. Miciacensis translatio* 3 d
Maximus *Proses Dorostori, mori cogit S. Julium* 5 c
Maximus, *frater S. Maximini* 371 f
Medaricus Sepolius, *Eques ac Britannia Admiralis, an* 1539 623 a
Megingaudus *Dux, accipit Abbatiam S. Maximini, punitur, sanatur* 378 b
Meledon Rodriguez Gullinatus, *generosus miles sub S. Ferdinando* 680 d
Meletius *Ep. Antioch. an.* 381 *in Concilio C P.* 606 a
Michael *an.* 1220. *Ep. Civitatensis in Hispania* 671 f
Michael *an.* 1220 *& 1250 Ep. Lucen. in Hisp.* 382 e
Michael a Benavento *Ord. Minorum an.* 1560 *apud Mexicanos* 586 a
† Migdoniæ *Virg. translatio* 2 c
Milo Crispinus, *Canon Beccensis, scripsit Vitas S. Lanfranci, Willelmi Bosonis, &c.* 177 b
Minoritæ *an.* 1364 *in monasteria S. Martini Pisis inveniunt corpus S. Bonæ* 515 b
Miramolinus, *Maurorum Alabarum Rex, profligat circa Alarcos Regem Alfonsum IX* 659 a
Moeldradus, *Slanensis Hibernus* 767 c
Montanus *Ep. Tolosanus an.* 527 Synodum cogit 118 d
Morevil, *Comes Stabuli, corpus S. Restituæ transfert in Galliam* 207
† Mundana, *vidua & Mart. colitur* 31 *Maji in eccl. Sarlatensis* 76 ad
Munio Ferrandi *an.* 1250 *Majormerinas in Galatia* 709 f
† Mustiola, *Virg. in territorio Senonensi* 586 d
† Myro, *Ep. Cretensis* 37 c

N

NAntharici *familia in Gallia* 525 f
† Natalius, *Martyr* 585 b
Nauceratii, *fratris Basilii magni, pia occupatio & improvisa mors* 596 a
† Nebridius *Ep. Egarensis sec.* 6 *frater S. Justi* 118 b
† Nectarius *Ep. Augustodun. S. Germanum constituit Abbatem S. Symphoriani* 123 f
Nectarius *an.* 381 *in Concilio C P. eligitur Episcopus ejusdem urbis* 606 a
Nicaforus, *S. Sophiæ presb. scripsit vitam S. Andreæ Sali* 210 c
Nicetius, *Archiep. Lugdun. an.* 559 *Ecclesiam S. Vincentii dedicat* 121 b
† Nicetius *circiter an.* 564 *Ep. Trevirensis* 564 b *Corpus an.* 942 *transfertur* 384 c
† Nicolai *Ep. Myrensis Translatio* 351 a *prærogativa in juvandis pauperibus* 717 a
† Nicolai Albergati *Cartusiani præclarum elogium* 578 e f *Exequiis ejus interest Eugenius Papa IV* 579 c
† Nicolaus *Abb. Valcellensis Ord. Cisterciens.* 476 f
† Nicolaus Peregrinus, *in Apulia miraculis clarus* 586 c
† Nicolaus Senior, *Ep. Myre* 351 a
Nicolaus Sfondratus, *an.* 1582 *Ep. Cremonen.* 397 d
Nicolaus *an.* 1315 *Abb. Florentis* 476 f
Nicolaus *alter, an.* 1392 *Abb. Floren.* 476 f
Nicolaus, *Abb. Villarii* 351 b
Nicolaus, *Prior Curatii sec.* 2 131 444 d
Nicolaus de Caccutio, *an.* 1346 *Prior monasterii Floris* 462 b f
Nicolaus Acciaiolus *Cartusiam Florentinam fundat* 579 a *Ejus epitaphium & laus* 579 f
Nicolaus Belfortius, *Canon. Regularis duo miracula S. Restitutæ describit* 21 d
Nicolaus Cinngus, *dives trapezita Senensis, fundat Cartusiam Belrignardi* 555 c
Nicolaus Stricha Marescotti, *Nobilis Senensis* 14 *sec.* 565 a
Niculaus Vincentus *B. Petri Petroni consiliis utitur, ejus vitam scribit* 542 c *Morienti adest* 565 e *Sua pauperibus dat* 562 d
† Nicomedes *Presb. celebrat mysteria Christi, & S. Petronillæ cu dat ante mortem* 769 a f
Nonnus *Monachus quis?* 3 d
Normunni *an.* 846 *invadunt Galliam* 142 d *Et monasterium S. Germani* 143 f *omnesque perunt* 145 a
† Novatianus *Mart. Romæ cum* 977 *Sociis* 585 d
Nunius *an.* 1250 *Ep. Abricensis* 671 f: *publicas ædificia restaurat multa* 650 c
Nunnius *an.* 1250 *Ep. Legionensis* 709 d

O

OBertus *Ep. Leodien. an.* 1119. *mortuus* 70 d
Obertus de Otto an. 1171 Mediol. Consul. 117 a

Ode-

Odelàrdos, *an.* 926 *Ep. Mauricnenſis* 439 f
Oeſonius *Confeſſor.* 77 b
Ogo *Abb. S. Maximini* 28 d *Monaſterium reſtaurat* 384 c
† Olbianes, *Ep. Antorum, Martyr* 350 d
Oliverius *Ord. Minorum excipit Confeſſionem Generalem B. Baptiſtæ Varana* 837 e f
Olympius *ad extremum Ravennatem mittit literas Imperatoris, ut capiatur Stilico* 613 b
Omeca, *an.* 997 *uxor Garcia Regis* 415 a
Onulphus, *Ord. Pramonſt. apparitione B. Virginis recreatur* 585 f
Optimus *Conſularis apud Aſiam ſub Decio Imp.* 361 e
Osdines Prædicatorum & Minorum *ſub S. Ferdinando propagantur late per Hiſpaniam* 650 d Equitum S. Jacobi *inſtituitur ab Alfonſo IX* 658 e
Ordonius *Rex, victus ab Abdaramo* 414 e
Orlandus, *an.* 1259 *Abb. Florenſis* 476 f
Oſbeenus *an.* 1705 *Ep. Exonien.* 590 e
Oſtoeus, *Ep. Villiorum* 585 e
† Oſvvaldus *rem Epiſcopatum & monaſterium an.* 633 *inſtituit Ardano Ep. in inſula Lindisfarnenſi* 65 d
Otto I. Imp. *Treveris tempore VVickeri Abbatis S. Maximini* 381 f
Otto, *Comes de Orlemund, Princeps Marania, an.* 1132 *fundat monaſterium Lanckenheimium* 791 d
Otto, *Comes de Wolfradzhauſen, an.* 1232, *Confundator Dyezzenſis monaſterii* 792 b
Otto, *Dominus in Miſnelfeldt., filius Principis Meraniæ* 791 d

P

PAbolos, *Ep. Carnan. inſtituit Abbatiam ad ſepulcrum S. Caranni* 98 a
Paleottus Card. *accipit a S. Carolo Borromæo digitum S. Simpliciani* 397 c
† Pamphilus *M.* 77 e
† Pantaleon, *patronus familiæ Bagneſia* 338 a
† Papuli *Mart. ſepulcrum, Toloſæ in eccleſia S. Saturnini inventum* 787 c
† Pardus *Ep. tranſfertur* 2 c
Paſchaſius, *an.* 1250 *Ep. Gienenſis* 709 d
† Pauli, *Ep. Senonenſis, Reliquiæ Senis* 761 a
† Paulinus *Ep. Trevirenſis poſt S. Maximinum* 370 b
Paulinus, *vir conſularis, a Boetia defenſus* 50 b
† Paulos, *Ep. Virdunen. an frater S. Germani* 121 e
Paulos, *Comes Arcadum inſularum, ſub an.* 1075 *mittit in Angliam Clericum, ut Epiſcopus conſecretur.* 190 f
Paulus, *Monachus Cadomenſis ſit ſec. 2. Abbas S. Albani* 191 b
Paulus *Ab. Caſtalienſis, cum ſuis a Normannis occiſus* 767 f
Paulus *Monachus, S. Benefamiliaris, ejus geſta ſcribere ab ipſa prohibetur* 509 a b
Paulus de Aquino, *Patricius Conſentinus, oratione funebri laudavit Tileſium* 446 f
Paya, *mimus S. Ferdinandi, dat ei ſanum conſilium* 654 a b
† Pelagii *Reliquiæ Genuæ* 363 d
† Pelagius, *Roma an.* 918 *allatus Conſtantiam ad Rhenum* 362 f
† Pelagius *in Civitate nova in Iſtria* 362 f
Pelagius Correa, *Magiſter Ordinis de Velez* 682 b *expugnata Carduba, ibi relictus a S. Ferdinando infeſtat Hiſpalim* 651 d *eadem obſeſſa Batim vado tranſit cum ſuo equitatu* 691 e
† Pelegrinus, *Ep. Paſſavienſis* 767 f
Perbenedictinorum *familia Camerini* 452 e
† Peregrinus *filius regis Scotiæ* 78 f
Perennius, *Præſes Corinthi, S. Heliconidem cruciare incipit* 81 f.
† Perſeverantia *Virgo* 3 d
† Petronilla, *virgo Roma* 586 c
† Petronilla *Mart. Roma in Galliam translata* 761 a
† Petrus *Apoſt. Roma ſanat S. Petronillam* 769 b c
†. Petrus, *Patriarcha Alexandrinus, divinitus monetur in carcere, de ſchiſmate Arii & ſuo martyrio* 600 a b
† Petros, *Ep. Sebaſtenus, frater natu minimus S. Baſilii, a Baronio primum Sanctorum faſtis adſcriptus* 594 b
† Perseus & Laorentius *Mart. in Miſſali Ambroſiano relati* 585 d
† Petrus Nolaſcus *ob cultum immemorabilem Sanctis aſcribitur* 729 f
† Petrus *Parentinus M.* 77 c
† Peteos, *Converſus Dunenſis, Ord. Ciſter.* 78 b
Petrus, *an.* 1188 *Ep. Atrebaten.* 62 b
Peteus *an.* 1075 *Ep. Licifelden* 390 c
Petrus *an.* 1238 *Ep. Luteven.* 172 a
† Peteus, *Abbas Caſini* 78 d
Petrus Adulterinus, *Sorę potens* 24 b
† Petrus Pectinarius, *ſec. 14 Stolis virtute clarus, Minorita* 545 a
† Petrus de Moliano, *Ord. Minorum, miraculis claruit, Confeſſionem generalem excipit B. Baptiſtæ Varanæ* 837 b d
Peteus *an.* 1468 *Card. titulo S. Vitalis, & Ep. Auguſtanus* 791 f
Peteus) (*Aſtoricenſis*)
Petrus) *an.* 1250 *Epp.* (*Salmanticen.*) 709 d
Peteus) (*Zamorenſis*)
Petros *Abb. S. Petri de Aſlantia mittitur in Germaniam, inde adducitur ſponſam Ferdinando ſanctæ* 667 d
Petrus, *an.* 1546 *Abbas Florenſis* 462 c
Peteus, *ſec.* 13 *Abb. S. Michaelis de Guaino* 505 a
Petrus Alarcoo, *an.* 1477 *Commendator Membrillæ in Hiſpania* 750 a
Petrus Alvarez, *an.* 1350 *Commendator Caravacenſis* 669 a
Petrus Ballingus *Sacerdos, Harlemii a Calviniſtis an.* 1598 *occiſus* 351 c
Petrus Faxardus, *Commendator Caravaca, primus Marchio Velezinus* 748 d, *Civitatis Cartageneæ Dominus* 751 a
Petrus Fernandos de Caſtella, *pater Alvari* 650 d
Petrus de Footaneis, *an.* 1346 *Supprior in monaſterio Floris* 462 b f
Petrus Guterii, *an.* 1250 *Majordomus in Legione* 709 f
Petrus Kalà, *Theologus & conſanguineus Richardi Regis Anglia* 488 f
Petrus Michael, *tanta fortitudinis vir ut amplexu ſuo quemlibet occidere poſſet* 675 d
Petrus de Montibus, *Ord. Minorum in Canaria an.* 1560 768 b
Peteus Odoarii, *Prior Hoſpitalis, Burgis miſſus in Germaniam ut S. Ferdinando ſponſam peteret* 667
Petrus de Padolis, *Ord. Minorum* 351 b
Petrus Spines de Petrafitta, *an.* 1346 *Regalis Jnden* 462 a c
Peteus Varaous, *cum patre & fratribus duobus, occupato a Cæſare Borgia Camerino, occiditur* 857 f
Petrus, *Bretiniaci Dominus, pater S. Huberti* 624 c
† Philibeetus *perſuadet Balthildi Reginæ, ut monaſterium Gemmeticum conſtruat* 618 e
Philippus, *Rex Gallia, gratiam mi dendi ſtrumis, neſcio qua culpa, amiſit* 880 c *Beatricem, S. Ferdinandi ſponſam, honorifice deducit per regnum ſuum* 667 e
Philippus, *filius S. Ferdinandi* 650 a *Offertur Deo* 668 b *Procurator eccleſiæ Hiſpal.* 709 d *ejuſdem Archie-*

chirpiſcopus clarus 711 a
Philippus Capriani, *Eques an.* 1607 *Sacellum condit S. Maria Magd. Piſis* 515 d
Philogonius, *Ep. in Oriente 4 ſec.* 370 b
† Pharinus *Ep. M.* 78 *Lugdunum a Clemente P. miſ. ſus* 95 b
† Pollio, *Lector in Cibalis & Martyr* 910 c
Pompejus, *Præſes Vienne in Gallia, necat S. Zachariam* 94 c
Praxextus, *an.* 559 *Ep. Cabilon.* 128 b
Principius, *Ep. Meldenſis* 106 b
† Proceſſus & Martinianus *Martyr. Romæ* 768 e
Procla, *uxor S. Theoduli* 102 d
Proculus *Ep. Mediolan. 4 ſec.* 370 a
Prudentius de Sandoval *ſcripſit hiſtoriam trium Epiſcoporum, & Vitam Comitis Ferdinandi* 709 d
Pythius *dæmon, in Daphne reſponſa reddere ſolitus, per reliquias S. Babylæ impeditur* 383 f

Q

† Quiricus *diſcit per Angelum, Pontificem Trevericorum ſore S. Maximinum* 372 d, *ejus virtutes, aſcenſatis, innocentia* 376 c
† Quirinus *Mart. Romanus, an.* 1695, *in templo Societatis Jeſu Ferrariæ venerationi expoſitus* 231 d

R

Rabodus, *ſeu* Ratbodus de Ria, *pater Willelmi Archiep. Rotomag. & ipſe Ep. Sagienſis* 182 c
† Raborofus & Laborator *Martyr. qualis?* 584 d
† Radulphus *Abb. Valcellenſis Ciſtercien.* 587 e
Rainerius *vir eruditus, ab inſula Pontia venit ad Joachimum Abb & ſit ejus diſcipulus* 454 b
Ratbodus *Ep. Trevirens. inventum Corpus S. Maximini transfers* 382 a b
Raymundus, *Ep. Segovienſis* 707 f *ſic primus Archiep. Hiſpalenſis, poſt occupatam a S. Ferdin urbem* 700 d
Raymundus, *an.* 1242 *Comes Toloſanus* 533 b
Raymundus Bonfacius, *civis Burgenſis opulentus, claſſem & commeatum advehis exercitui S. Ferdinandi* 690 a e
Raymundus *Abbas Gellon. an.* 1238 *tranſfert corpus S. Willelmi* 155 e
Raymundus *Ab. Nanteuſis tranſfert cum aliis an.* 1138 *corpus S. Willelmi* 155 c
† Raynaldus, *Ep. Comenſis, an.* 1660 *Neſſii inventus* 82 b
Raynerius Marchi-Forte, *Comes & Capitaneus Calabriæ tempore Joachimi Ab.* 478 e
Reginerus, *Monachus S. Maximini, ab hoc a lippitudine curatus* 381 b
† Regulus, *Ep. Silvanectenſis* 771 c
† Remigii *Ep. Tranſlatio tertia* 551 d
Remigius *an.* 1070 *Ep. Dorcenſis in Anglia* 187 b *Comitatur Lanfrancum Romam* 193 d
Renerus, *Monachus S. Laurentii Leodii, Vitam ſcribit B. Frederici Ep.* 69 e
† Renildis *Virgo in pago Riſenbecke* 584 c
Rennaudus, *vir nobilis, donat monaſterio Gellonenſi ingens territorium* 170 c
† Reſtitutus *M.* 78 c
Riccardus *Card. & Vice-cancellarius Rom. Eccleſiæ, quatuor monaſteria extranea teſtamento jubet* 545 f
Riccardus *an.* 1199 *Abb. S. Euphemiæ* 478 f
Richarda *mater Raymundi Epiſcopi Segovienſis, dein Hiſpalenſis* 610 f
† Richardus *Abb. Valcellenſis Ord. Ciſtercien.* 587 a
Richardus *an.* 1201 *Ep. Tropaenſis* 443 a
Richardus, *an* 1245 *Ep. Vvormatien.* 384 d
Richardus, *Anglia Rex, an.* 1190 *agit Meſſanæ* 488 d
† Richarius *fundat monaſterium Centulenſe* 614 c
Richildis *regina Francia* 150 c
Richvvinus, *dum celebrat Miſſam febre corripitur, & pallia S. Maximini non ſanatur* 381 c
Robertus Stuardus, *Ord. Minor. in Scotia* 3 a
Robertus, *filius major Willelmi Conqueſtoris* 197 a
Rodarea, *Senatorii ordinis femina, a S. Maximino ſanatur* 374 c
Rodericus de Borgia, *Card. Valentinus an.* 1480 *Ep. Portuenſis* 743 a
Rodericus Ximenez, *Archiep. Toletanus, ſcribit de rebus Hiſpanorum uſque ad an.* 1243 635 b *Fabricat eccleſiam Toletanam mirabili opere* 650 e *Dum Cordubam capitur, agit Romæ apud Papam* 678 a
Rodericus *an.* 1220 *Ep. Legionenſis* 671 f *S. Ferdinando tuetur civitatem* 650 e
Rodericus, *an.* 1240 *Ep. Palentinus* 709 d
Rudericus, *Abb. de Rivo-ſicco, mittitur in Germaniam, petiturus Beatricem S. Ferdinando Regi* 667 d
Rodericus Gonzalvi, *an.* 1250 *Major domus Curiæ Regiæ Ferdinandi* 709 f
Rodericus Alvarez, *relictus a S. Ferdinando Cordubæ, infeſtat excurſionibus Hiſpalenſes agros* 653 d
Rodulphus, *Archiep. Cantuar. ſuccedit S. Anſelmo* 192 d
Rogerius Marcellinus, *an.* 1171. *Conſul Mediol.* 117 e
Rogerius, *Monachus S. Joan. de Flore, mira devotionis* 469 f
Rogerius, *Rex Siciliæ, pater Conſtantiæ Reginæ* 477 e
Rogerius, *an.* 1199 *Regius Juſticiarius in regno Neapol.* 478 f
Rolandus, *Comes Cenom. cum aliis occiſus a Saracenis* 767 e
† Romanus *Ep. Rotomagenſis* 587 a
Romanus Bonfacius, *S. Ferdinandi Archithalaſſus Mauricam claſſem abſtſſa Hiſpali ſuccurſuram vincit* 690 e *perrumpit catenam Hiſpalenſem* 653 f
† Roſa *Virgo Viterbii colitur 4 Septembris* 768 f
Rotgerus, *Ep. Trevirens poſt Ratbodum* 383 f
Rotharis *ſive* Rothatus, *ſec. 7 Rex Longobardorum* 620 a b *an.* 707 *legem Longobardorum condit.* 117 b
Roza, *mater Lanfranci* 180 e
Rubertus, *poſt Rotgerum Epiſcopus Trevir. dedicat an.* 942 *eccleſiam S. Joannis Evang.* 386 c
Rudericus, *ultimus Rex Viſigothorum in Hiſpania* 413 c
Rufus, *ſec.* 12 *Archiep. Conſentinus* 450 f
Ruobertus *Comes, frater Megingandi Ducis* 379 a
Ruſſi *convertuntur ad fidem Catholicam Regi ipſorum uxore, ſorore Baſilii Imp.* 868 a
Ruſticiana, *filia Symmachi Conſ. uxor Boetii* 49 d
Ruy Gonzales *inſigniter pugnat ad Xeretz* 675 b

S

Sabinus *Ep. Campanus an.* 526 *ſed cujus ſedis?* 48 a b
Salachon, *an.* 942 *Abb. S. Martini* 385 d
Salvator Rota, *Patricius Neapolitanus, an.* 1536 *Abbas commendatarius Florenſis* 477 c
Salvius *Ep. M.* 22
Sancia, *ſoror S. Ferdinandi, ex eodem patre* 651 a
Sancia *Comitiſſa, filio Didaco perſuadet, Legionem S. Ferdinando relinquat* 650 f

Sau-

Sanctius Padilla *an.* 1582 *Gubernator Mediolanenſis* 398 a
Sanctius *ab a.* 1210 *ad* 1250 *Ep. Caurienſis in Hiſp.* 709 c
Corduba capta, intereſt Dedicationi templi 678 h
Sanctius, *filius S. Ferdinandi* 650 a *ſit Clericus in eccleſia Toletana* 668 b, *dein Archiepiſcopus* 711 c
Sancius, *Rex Caſtellæ, proavus S. Ferdinandi, dat Calatravam Abbati Fiterienſi Ord. Ciſtercien.* 658 f
Sancius Ferdinandi, *frater Regis Legionenſis copias ducit in Caſtellam contra Berengarium* 664 d
Sancius Garſianis, *Pampelonenſis Rex* 414 c
Sanctes *Eremita, adeſt morienti Petro Petrono* 575 e
Sannes, *Abb. tertius Florenſis* 466 f
Sara *Virgo, in Scetica Ægypti ſolitudine* 586 e
Sanus, *Alanorum Dux, a Stilicone ad tumultuandum inciatur* 613 b
Saturninus & Victor, *Proceres Vahnſis Imp. S. Iſaacium cuſtodiendum accipiunt* 603 f *ipſi tellam ſtruunt* 608 a
† Scopilio *S. Germani propinquus* 123 f
Sebaſtianus *Dux ab Antonino Imp. in Cappadociam miſſus, ut de Chriſtianis quæſtionem inſtitueret, torquet ac necat S. Hermiam* 773 b
Sebaſtianus Martinez *imprimis Valliſoleti an.* 1555 *Chronicon S. Ferdin.* 658 d
† Secundinus *Ep.* 1 a
† Seraphina Cajetana, *Abbatiſſa Syracuſis* 3 b
Seraphinus Fontana, *an.* 1580 *Abb. S. Simpliciani templum ornat* 296 d *Anno* 1582 *Abb. S. Euphemiæ Brixiæ* 549 e
† Sergius & Bacchus *MM.* 3 e
† Severious *Ab. Agaunenſis* 121 h
Sichelmus *Ep. Florent. deceſſor S. Podii* 173 c
Sifridus, *an.* 1245 *Ep. Moguntin.* 387 d
Sigehardus, *Monachus an.* 962 *ſcribit Miracula S. Maximini* 371 a
Sigevvinus Pius, *Archiep. Colonienſis* 767 c
† Silvus, *Ep. Hiberuus, Luca* 585 a
Simon *in Friſia, ejus gentis Apoſtolus an. furis* 768 a
Simeon de Mamiſtra, *beneficus Joachimo Abb.* 143 b *Capitaneus & Comes ſtabuli* 473 f
Simon, *ſec.* 12 *Abb. Sambucina* 450 f
Simon, *an.* 1637 *Præpoſitus in Dyezzen, mittit miraculum recens B. Mathildis* 806 a
Simon a Bruxellis, *Ord. Min. ſæculo* 16 *apud Indos* 586 a
Simon, *Comes de Pontivo, filiam ſuam Joannam dat uxorem S. Ferdinando* 679 c
Simon de Feſtuca, *an.* 1308 *Ep. Mſilden.* 57 c
Simon *Ord. Minor. miraculis clarus Meſſanæ* 3 d
† Simplicius *reliquiæ an.* 1517. *inventa Mediolani* 396 a
† Simplidas Ep. Viennen. poſt S. Lupicinum 5 a
† Siſinnius, *Mart. Romanus, an.* 1655 *expoſitus venerationi Ferrariæ in templo Societatis Jeſu* 587 d
Siſinnius *Comes, cum Dulcidio, Aquilejæ ſub Diocletiano perſequitur Chriſtianos* 778 b
Sivvardus *an.* 1070 *Ep. Reſſenſis* 587 b
Sophia, *uxor Bertholdi Comitis de Andechs, an.* 1232 *Confundatrix monaſterii Dyezzenſis* 791 b *Mater B. Mathildis* 802 c
Specialis Bertus, *an.* 1364 *Sanctorum corporum inſpector Piſis* 515 d
Stanislaus, *Guardianus Ord. S. Franciſci, occiſus a Tartaris* 78 b
Stephanus *Patriarcha CP.* 2 c
Stephanus *P. in Galliam profectus Pipinum ungit in regem* 533 d
Stephanus Rulfius *Carmelita.* 3 b
Stephanus *Pariſius Præfectus, Crucem auream e S. Germani Eccleſia auferre ſuadens Regi, punitur cæcitate* 151 c
† Stephani *Regis Hungaria, elevatio corporis* 586 f
† Stephanos, *Abb. S. Petri in Montibus* 585 b
† Stephanus Maconus, *Carthuſia dat nomen* 14 *ſec.* 578 a
Stephanus, *Ep. ſub Diocletiane, ſorte Nemetum* 360 d
Stephanus Uſuſmaris, *an.* 1554 *Generalis totius Ordinis Prædicatorum* 808 a
Steppo, *Virginum Ciſtercienſium in Monte-Salvatoris Præſectus* 586 b
Stigandus *Archiep. Cantuar. deponitur an.* 1070 *in Synodo Wintonien.* 183 e
Stigandus *Ep. Cicestren. a B. Lanfranco monetur officii ſui* 186 f *Intereſt hujus conſervationi an.* 1070 187 b *Et concilio Londinenſi* 190 c
Stilico, *juſſu Honorii Imp. comprehendendus, ad aſylum Eccleſiæ confugit: ac inde egredi perſuaſus capitur, & an.* 408 *perimitur* 613 b
† Stilla *Virgo, miraculis clara in diœceſi Eyſtadienſi* 586 e
Stratidius *puer, venenum S. Germano mixtum per errorem hauric* 143 f
Suerus Tellii *obſidetur in caſtro Monte-alacri* 663 b
Suicbertus *Ep. Mart. in Bethleem* 350 b
† Suibertus *Apoſtolus Friſonum* 350 b
† Sulberrus *Ep. Verdenſis* 350 b
Superantius & Exuperantius. *Duo iſtius nominis Epiſcopi perperam ad Hiſpanos tranſferuntur* 654 d
Syagrius *Ep. Auguſtodun. ordinatur a S. Germano* 130 f
Symmachus, *Boetii ſocer* 3 c *an.* 522 *Conſul* 9 d *ſecuri percuſſus* 77 d
Symphoriaci *Oratorium an.* 559 *extructum* 121 b
Syrus Papienſis, *an.* 1582 *Abb. Benedictinus Regii* 397 a
Syrus *Monachus ſcribit vitam S. Majoli, rogatu Wacheris, juſſu S. Odilonis* 418 b c

T

TEllius, *ſec.* 13 *Ep. Palæſtinus* 665 a
Teocus *Eremita* 778
† Theobaldos *Confeſ. Albæ Pompejæ* 3 c
Theobaldus, *Comes Blæſenſium, Dapifer Ludovici VII regis Francorum* 167 c
Theodoricus, *Conſul ſeu Comes pater S. Willelmi* 156 f
Theodoricus *Rex accerſit Ravennam Joannem P.* 484
† Theodorus *Archiep. Cantuar. Britanniam ſcientiis variis erudit* 65 e *Anno* 690 *mortuus* 65 f
† Theodorus *adoleſcens torquetur a Juliano Apoſtata, & varie recreatur divinitus* 314
† Theodorus *M.* 4 e
† Theodorus *in Paleſtina* 99 a
† Theodorus *M. colitur* 9 *Novemb. Atrebati.* 62 f
Theodorus *Senator ſub Theodorico* 488
Theodorus *Ep. Myra* 351 e
† Theodoſia, *Virg. Mart. Cæſarea* 350 a
† Theodoſis, *Mater S. Procopii M.* 351 c
Theodoſius Adramiteaus 426 c
Theodoſius *conſtituitur a Gratiano Imperator, ac debellat Gothos* 604 b c *Infirmatur & baptizatur ab Acholio Ep. Theſſalon.* 603 c *Edictum ejus contra Arianos* 605 e
Theoloſphorus (*aliis* Theleſphorus) de Cuſentia, *Eremita an.* 1386 *ſanctitate clarus* 490 e f
Theudas *ſec.* 6 *princeps Gothorum* 518 e
Theudotus, *frater S. Willelmi* 564 b
Theutrannus de Salſis, *vir illuſtris, vaſtat prædium Gellonenſium & punitur* 570 a

Thierlandat *Abb. Eremi Deipare in Helvetia* 77 f
Thomas *Archiep. Eborac. conſecrandus a B. Lanfranco, juramentum ſolitum præſtare non vult* 187 b
Thomas Sarzanus, *liberalitate B. Nicolai Albergati in ſtudiis ſuſtentatus, ſit tandem Pontifex Rom. & ob hinc allatis reverentiam* Niculaus *appellari voluit, illius nominis quintus* 579 b
Thudebertus *Conf. anidim cum* Trudpertu *Mart.* 584 f
Thyrſus *M. CP.* 295 e
Tileſiorum *familia patricia Conſentiæ* 446 f
† Timotheas, *Mart. Romanus, an.* 1655 *Ferrariæ in templo Societatis Jeſu veneratione expoſitus* 587 d
Timotheas, *Ep. Alexandrinus an.* 381 *in Concilio CP.* 606 a
Timotheus, *ultimus Abbas Regularis S. Simpliciani Mediolani ſæculo* 15 396 a
Timotheus *Ep. Alexand. hæreticus* 49 b
† Titianus *Ep. Brixienſis* 350 d
† Titianus, *Ep. Laudenſis* 350 d
† Titianus, *Ep. Opitergienſis* 350 d
Titus Proſper Martinengus, *Græce peritus, in Vaticana bibliotheca occupatus* 398 b
† Toraanus *Martyr, ſocius S. Kiliani* 586 e
Tranſimicus *Abb. Pinnatenſis in Hiſp.* 414 d
Triguilla, *regia domus Præpoſitus, a Bertio prohibetur injurias eſſe* 50 b
Turgotus *Prior Dunelmenſis ſcripſit vitam S. Bedæ* 65 a

V

VAlens *Imp. favet Arianis* 597 c, *ei cladem prædicit S. Iſaacius* ibid.
Valerius ac Terentius, *ſec.* 3 *Corinthi præfecti ſpectaculis edendis* 88 d
Varanorum *familia, potens Camerini* 825 a
Ubaldus Laufrancus, *an.* 1174 *creatus Archiepiſc. Piſanus* 511 a
Uberius, *Dux & Marchio, pater S. Podii Ep. Florent.* 173 b
† Venantio *Roma, Eccleſia conditur a S. Joanne P.* 47 f
Venantius Fuſtunatus, *Vitæ S. Germani aliorumque ſcriptor* 120 a
Venantius, *Julii Varani filius, cum patre interimitur a Cæſare Borgia* 857 f
Venuſtianus, *Auguſtalis Tuſciæ* 359 a
Verus, *Ep. Arauſionenſis, auctor vitæ S. Eutropii deceſſoris ſui* 44 c
Victor & Saturninus *Proceres juſſu Valentis Imp. cuſtodiendum accipiunt S. Iſaacium, ſalutaria monentem* 603 *ipſi poſtea cellam ædificant* 608 a
Victorius *Ep. Cenoman. an.* 559 *ad eſt dedicationi Eccleſiæ S. Vincentii* 121 b
† Vigilius *Ep. Tridentinus & Mart.* 388 c *Reliquias S. Siſinnii & Socc. Tridentum portat* 390 f *Scribit de eorum martyrio ad S. Simplicianum Ep. Mediolan.* 392 c *& ad S. Joannem Ep. Conſtantinop.* 393 c *Ejus Reliquiæ ſoc.* 16 *inventa Mediolani* 395 f
Villani *Piſani, mirabilium virtutum femina* 514 d
Vincentius Marioi, *an.* 1582 *Ep. Albanus* 397 d
Vincentius Borginos *ſcripſit de Eccleſia & Epiſcopis Florentinis* 173 c
Vitalis de Caſtro Leonis *an.* 1582 *Abb. S. Spiritus Papiæ* 397 e
Ulfus *Miniſter reginæ Chelofindæ ægre a S. Germano ſanatur* 126 a
† Ultanus *Abbas, frater S. Furſei* 661 c
Ulfredus Culinus *petit facultatem ædificandi monaſterium Ord. Florenſis* 479 d
Urbanus Papa IV *gratulatur Regi Valentiæ converſionem ad fidem* 744 d
† Urbitius *Abb. Magduni colitur die* 30 *Maji* 986 c
Urraca, *filia Alfonſi IX Regis Caſtellæ Regina Portug.* 658 e
† Urſinus, *aliis* Urſicinus, *Mart. Ravennæ* 986 d
† Urſus, *Ep. Ravennas* 613 a
† Vulganius *Eremita Divinicus mittitur ad ſanandum S. Madelgiſilum* 351 d

W

† WAlburgis *Virgo in Germania elevatur* 12
WAlchelinas *an.* 1070 *Ep. Wintanas* 187 b
WValdo, *Abb. S. Maximini* 9 *ſec.* 102
WValleranus *Comes, frater Godefridi Comitis Namurc. & Friderici Ep. Leod.* 72 f
WValterias *an.* 1075 *Ep. Hereford.* 190 c
WValterius *an.* 1201 *Ep. Rotomag.* 59 c
WVanbertus, *Archiclavus S. Maximini* 381 f
WVenilo, *cuſtos Eccleſiæ S. Maximini* 380 d
WVigbrordus, *Bajoaria Apoſtolus* 2 d
WVikerus *Abb. S. Maximini* 371 a
WVilhelmus *an.* 1188 *Archiep. Rhemenſis, avunculus Philippi regis* 62 b
WVillelmus, *Archiep. Cantuar. excipit Rodulfum S. Anſelmi ſucceſſorem* 192 d *Dedicat an.* 1130 *Eccleſiam ab Anſelmo amplificari cœptam* ibid. & 193 a
WVillelmus, *an.* 1070 *Ep. Londinen.* 187 b
WVillelmus, *Rabodi filius, poſt B. Lanfrancum Ab. Cadomenſis, dein Archiep. Rotomag.* 182 c
WVillelmus, *alumnus B. Lanfranci Monachus Becci, dein Ab. Cormelienſis* 180 c
WVillelmus, *WVillelmi Conqueſtoris filius, natu minor Roberto, ſuccedit patri in regno Anglia* 197 a
WVilleras, *Ab. S. Maximini* 381 c
† WVilſtanus, *Ep. WVigornien. an.* 1075 *intereſt Synodo Londinenſi* 190 c
WVilſtanus *puer, nepos regum Merciorum, an.* 849 *innocenter occiſus* 768 d
WVindekindus, *an.* 782 *bellum Francis inferendum ſuadet* 159 b
WVinlnus *Presb.* 128 a
WVitcharius *Filius S. WVillelmi Ducis* 165 b
WVinbaldus *Chorepiſcopus in pago Hathanio* 136 d
WVittingamus, *Decanus Dunelmen. impius, ſub regina Eliſabetha diſſipat oſſa Ven. Bedæ* 68 b
† WVeomadi *Ep. Trevirен. Corpus an.* 942 *tranſfertur* 383 c
WVaalterus, *Archiep. Rotomagen. an.* 1190 *comitatur Regem in Paleſtinam* 489 d
† WValfhildis, *Virgo & Abbatiſſa in Anglia* 768 f

Z

ZAcharias *Presb. miſſus a Carolo M. Hieroſolymam, refert ei partem crucis Dominicæ* 160 e
Zacharias Taraſci, *an.* 1582 *Abb. Benedict. Mutinæ* 397 e
Zaheu, *ex Regio genere inter Mauros, rebellat contra ſuos & Valentiam occupat* 671 c
Zenus *Presbyter ſepelit corpora Sanctorum Camisi & Sociorum* 779 b
† Zoilas *Presb. ſepelit Corpus S. Chryſogoni Mart.* 778 b
Zoſimus PP. *an.* 418, *ſcribit ad Clerum Ravennatem* 613 c

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

Abrucatenſis civitas, *ſeu* Abrincæ, *in Normannia, habitata a B. Lanfranco* 179 b
Abdalarfarream *venit S. Ferdinandus ab obſidione Gienenſi* 671 d
Abitiro *mons in Aragonia* 414 f
Acapulcenſis portus *in Nova Hiſpania* 752 e
Acerra *civ. Epiſcopalis in Campania SS. Canonis & ejus filii Reliquiæ* 353 e
Acmanrum *prædium Monaſt. S. Germani* 335 f
Acra *opp. Calabriæ* 450 f
Ad Aquas Gradatas, *locus Aquilejæ, ubi paſſus S. Chryſogonus* 778 b c
Adartenſis pagus, *Arteſia* 137 d
Ædua, *nunc* Auguſtodunum, *Autun.* 120 e
Æmilianum, *ſeu* Æmilium *Opp. olim Sardiniæ in territorio Sardiana* 90 d
Africa. *SS. Primus, Accidia, Poſſimonius & alii* 353 *Martt.* 365 *Sancti Timidenſes* 784 *S. Datianus Mart.* 785
Agaſmum, *Eccleſia Toletana caſtrum* 672 b
Agger-alliorum *in Caſtella* 666 b
Agger-fumorum *in Hiſp.* 666 f
Agger-ſellarum *oppidum Caſtellæ* 671 e
Aguilar *locus Mauris ereptus a S. Ferd.* 681 d
Alarcos *urbs regni Toletani* 363 a *ad eam caduntur Chriſtiani ſub Alfonſo IX a Mauris* 659 a
Aladeo *traditur S. Ferdinando* 681 b
Alaulula *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Alba *urbs Hiſpaniæ* 672 b
Albanetbum *locus Calabriæ inter Alhulam & Netbum fluvios* 456 e
Albe *in Calabria locus* 478 c
Albienſis pagus *in Gallia* 629 e
Albula *fl. Calabriæ ad Albanetbum* 456 e
Alcala Abenzaidæ *urbs Hiſpaniæ* 686 e
Alcala de Guadayra *obſidetur a copiis S. Ferdinandi* 653 *Ultro ſe dedit* 689 e
Alcala del Rio *deditionem facit S. Ferd.* 690 d
Alcantara *non procul a Guadiana fluvio in Hiſpania* 675 d
Alcaraz *urbs Hiſpaniæ* 685 a b
Alcazari *porta Hiſpali* 696 a
Alhama *capitur ac diruitur a S. Ferd.* 668 d
Alhange *caſtrum a S. Ferdinando captum* 651 f
Alicante *datur S. Ferdinando a Rege Murciæ* 684 b
Aliſienſis Pagus *in Burgundia Julio Cæſari Alexia* 124 f
Almeria *urbs ubi occiſus in piſcina Rex Abenhue* 677 d
Almodavar *poſt expugnatam Cordubam capitur a S. Ferdinando* 679 d
Alrelia & Alteia *fl. prope monaſteriolum in Picardia* 656 d
Alvum *urbs Iſtriæ* 362 c
Amaga *caſtrum deditur S. Ferdinando* 666 e
Amaſtræ, *urbs Paphlagoniæ* 302
Ambra *fl. in Bavaria ſuperiore lacum efficit* 792 f
Amonienſis Pagus 328 f
Ampullinus *fl. influit in Nebetum* 477 f
Anagarum *in Hiſpania* 665 b
Anaplus *ſuburbium CP.* 260 b
Anaunia, Anagnia *ſeu* Agaunia *vallis agri Tridentini* 388 e
Ancona *in Piceno* 73
Andalina *villa, S. Petro oblata* 374 f
Andugas *ur. capitur a S. Ferdin.* 650 d
Anemodulium *CP.* 263 a
Aniſorum *locus CP.* 222 f
Antiochia. *SS. Sicimodus, Baſſus, Veneſtus, Victurius, Pullienus* 363 *B. Maria caſtiſſima Virgo* 490 *SS. Iſichius & Palatinus Martt.* 595 *SS. Pantanus & Iſichus Martyrum* 786
Aptellum *caſtrum, ad quod ſe recepit Berengaria Regina, a comite Alvaro coacta regno cedere* 662 a
Aqua-Auguſta *urbs Aquitaniæ, vulgo* Bajona 458 b
Aquapendens, *urbs inter Viterbium & Senas* 16 e
Aquileja *in Italia SS. Cantianus, Eutychius, Euthymius Martt.* 591 *SS. Cantius, Cantianus, Cantianilla, Protus* 776
Ara-agarini, *palæſtra S. Siſinnii & Socc. Martt.* 389 b
Araurii, *alias* Arataurii *Fl. in Valle Gallonis in Occitania* 154 a 158 b *Vocatur* Arov. 165 c Araur. 166 c *Et* Auraris 167 d
Arcanum *opp. Latii, vulgo* Arce. *S. Eleutherius* 315 d
Arces *Op. Campaniæ* 15 b
Arius *locus inter Remos & Suiſſionem* 218
Areula *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Argenta *opp. non contemnendum, ædificatum a S. Exuperantio* 613 a *Ubi ſitum* 613 d
Argona *obſidetur & capitur a S. Ferd.* 684 e
Arlun *opp. prope Luxemburgum* 373 b
Armenopetra *urbs* 305
Arpinum a. *M. paſſus diſtat Sora* 14 d
Arvernia *Galliæ Prov. SS. Alexander & Galla* 789
Aſiſia *urbs Carniolia* 362 a b
Aſſus *fl. in territorio Senenſi* 569 c
Aſtale *Fl.* 25 f
Atares *in Aragonia, Patria S. Joannis Eremitæ* 410 d
Avallo *caſtrum ad fl. Caſſinum* 523 a
Aveniunctum *in diœceſi Toloſana. Beati Inquiſitores Martyres, ex Ordinibus SS. Dominici ac Franciſci, aliique* 542
Aviſo *fl. diſcurrit per concava montium in Bodena antiqua* 165 d
Aurea porta *CP.* 48 f
Aurculum *opp. anſic dictum, quod aurum pro tributo penderet Eccleſiæ Ravennati* 613 a *Ubi ſitum* 16 c
Azarafa *locus fertiliſſimus, alias* Herculis hortus *dictus, e regione Hiſpalis trans Batim* 688 d
Avarquia *ſuburbium Corduba* 674 a
Axona *fl. prope Sueſſionem* 218 d
Aznataraph *ur. capitur a S. Ferdinando* 650 d

B

Baetia *ur. eripitur Saracenis a S. Ferdinando* 650 d
Bajocaſinus *pagus in Normannia* 147 b
Bajocum *in Normannia* 512
Barulis, *Strabonis* Baretum, *ad Auſidi fluminis oſtia* 451 b
Baucus, *Caſtellum Campaniæ* 54 e
Baza *obſidetur & capitur an.* 1483 *a Ferdinando Catholico* 751 a
Beatia *villa Hiſpaniæ, ubi moritur Comes Gundiſalvus Nunii* 668 a e

Beccum *monaſterium* 179 c
Bellum-Forsmen *in Hiſpania* 665 b
Bellus-viſus *cellis inſtr Hiſpaliam & mare* 706 b
Bellum-caſtrum *urbs Epiſc. C. Calabria* 474 b
Bella, *Galliæ* la Bauſſe 129 d
Belriguardi Cattuſia, *duobus milliaribus Stnis diſſita, ejuſque origo* 555 c
Benaljoſar, *ſubnubium Hiſpaliæ, incenditur a Chriſtianis* 695 c
Benevecatum, Benavente *op. in Hiſpania* 672 a
Bennaexit *locus Mauris erepnus a S. Ferd.* 680 d
Benbir, & Beroier *olim* Aliſia 362 d
Bexixar *capitur a S. Ferdin.* 684 e
Biber *fl. non admodum procul Pariſiis* 145 d
Bienquerencia *caſtrum Maurorum* 675 d e
Biſentum *fl. in cujus alveo ſepultus Alaricus Rex Gothorum* 447 c
Blschernæ *CP.* 301
Bodena antiqua *in ſupercilio Montis ad Septemtrionem pagi Ludovenſis* 165 d
Bonitbi-podium *vulgo* Podio-bonal *in finibus territorii Senenſis* 502 d
Bosforum *Conſtantinopoli* 418 e
Bracojalum Villa in Pago Rutenico 165 d
Bradeja, *vicus Pagi Pariſiaci* 128 d
Braubach *opp. Wetteravia* 381 e
Briones *caſtellum in confiniis Biſcaya* 681 f
Britannicum *ſeu* Bretiniacum *in diœceſi Sueſſionenſi. S. Hubertus Monachus* 622 c
Brivatæ, *vicus in Arverno* 161 e
Prou *ſeu* Broa, *ſilva apud Sebuſianos* 459 b
Buccicacum, *vulgo* Boſſy, *prope Pariſios* 128 f
Bucy, *ſeu* Buſſis, *Opp. prope Sueſſionem* 21 e

C

CAceres *opp. firmiſſimum Saracenorum expugnatur a S. Ferdinando* 650 e
Cadomum, *antiquitus pradium, dein urbs celebris in Normannia* 182 a
Calicum *opp. Calabriæ. Natale ſolum B. Joachimi Abbatis Fundatoris Florenſis* 441 c
Cæſaraugaſta *patria SS. Voti ac Felicis* 410 b
Cæſarea *in Cappadocia. SS. Cyrillus, Cardius, Primolus, Finodus, Vinuſtus, Giſſinus, Alexander, Tredentheus, Jocundus Martyres* 364
Calvona *caſtellum, vulgo* Chinon en Touraine 130 b
Calnon Turonicus, *Parochia eſt Pariſiis vulgo* S. Gervaſis *dicta* 130 b
Calabria, *B. Joachimus Abb.* 440
Calcinaria *caſtellum territorii Piſani* 200 c
Calofuber, *dein* Bonum-lignum, *diſtat locus, ubi Joachimus Abb. monaſterium erexit* 478 a
Calventianus ager 51 f
Camerinum *in Umbria. B. Baptiſta de Varanis* 825
Campaniacum, *villa data Monaſterio Gellonen.* 166 e
Campus Regius *Stnis, ubi Conventus Dominicanorum* 565 d
Cannavianus *amnis prope Calicum in Calabria* 447 f
Cannetum *villa data Monaſterio Gellon.* 164 b
Cantiliana *vi capitur a S. Ferd. & excinditur* 690 c
Cappadocia, *patria S. Siſinnii Mart.* 391 b
Capella *caſtrum munitiſſimum in diœceſi Toletana, tandem capitur a S. Ferd.* 668 d
Caput-album *locus Ordin. Florenſis* 479 e
Caput-gratis (*alibi* Chratis) 479 d
Caravaca. *Vera-Crux Miraculoſa* 745
Cariacum *villa vulgo* Cherz 130 b
Cariopolis *urbs* 305
Carmona *inter Corduham & Hiſpalim* 689 d e *Paciſcitur cum S. Ferdin.* 690 b *Ledit ſe* 694 b
Carnellus *fl. olim* Vibrenus, *prope Seram* 18 d *vulgo* Garigliano *appellatus* 9 d
Caroli-venna, *vulgo* Chalovanne, *ad Sequanam* 142 e
Cartagena *capitur a filio S. Ferdinandi* 684 b
Caſcata *datur jure hereditario Epiſcopatui Toletano a S. Ferdinando* 672 b
Caſtellacium *arx Calabria* 490 c
Caſtellon *in Hiſpania, quo ſe receperunt fugati a Rege Legionenſi Nobiles Caſtellani* 650 b
Caſtotla *caſtrum Eccleſiæ Toletana* 672 b
Caſtra paſtura, *pradium* 171 a
Caſtrum Giſortis *in Normannia* 3. *leucis Gornaco diſſitum* 60 a
Caſtrum novum Caſarniani in Tuſcia 45 a
Caſtrum Plebis *in Tuſcia* 215 a
Caſtrum-Ferrat *eripitur Mauris ab Alfonſo IX Rege Caſtellæ* 659 b
Caſtrum S. Joannis *ad Affum flumen*, 18 *mill. paſſ. Stnis diſſitum* 569 e
Cathsforii civitas *ad mare Adriaticum in Calabria* 450 e
Cauca *villa, Berengariam Reginam cum ſuis non vult recipere* 664 d
Cazalia *erepta Mauris a S. Ferdin.* 680 d
Cclæ, *villa in pago Meldenſi* 122 e
Ccltæ, *prope Caroli-vennam, eſt juris Monaſterii S. Germani* 145 e
In Cephinis, *ubi Templarii Oratorium habent, ſepultus Comes Gundiſalvus Nunius* 668 a
Cerentia, *civitas Calabria* 477 f
Cervedon, *vicus in Murvino* 127 d
Chalcc, *veſtibulum Palatii CP. ſic appellatum a ſtatua ænea Chriſti ibi poſita* 416 c
Chalcedon *in Bithynia. S. Nicetas Ep.* 153 b *Celebris cultus S. Euphemiæ V. M.* ibid.
Cbclis *Eccleſia Toletana caſtrum* 672 b
Choe *caſtrum prope Andegavinm* 138 b
Churlana *capitur a S. Ferd.* 668 d
Chratcs *vulga* Gratti *fl. prope Conſentiam alluens* 450 b
Cicka *deditur S. Ferdinando* 684 b
Ciſinarium *caſtrum regni Caſtellæ* 663 c
Civitas-nova *urbs Iſtria* 361 b
Civitas Roderici *in Hiſp.* 672 b
Comana, *urbs Ponti* 772 f
Comanæ, *urbs Cappadocia. S. Hermias Mart. ſub Antonino Imperatore* 772 b
Cæmeterium S. Reſtituti 358 S. Felicis *via Aurelia* 589 b, S. Petronillæ *via Ardeatina* 769 d Nerei & Achillei *via Ardeatina* 47 c Felicis & Adaucti *renovatum a S. Joanne P.* ibid.
Collis, *caſtrum in Hetruria* 203 d *Nunc civitas Epiſcopalis* ibid.
Colmela, *patria S. Podii Ep. Florent.* 173 b Gamellum *vocatur* 174 d
Combis *vicus, quo corpus S. Germani metu Normannorum Pariſiis delatum* 113 a
Conmiriacum *datum S. Maximino* 374 f
Concha *Eccleſiæ Toletana caſtrum* 672 b
Concilium *Colonia a S. Maximino coactum* 372 a Generale CP. *ſub Theodoſio an.* 381 *habitum* 606 a b *Epiſcopum CP. primum a Romano iſſo decernit* 606 c
Congregatio B. Mariæ Virginis, *vulgo* della Scala, Sens 544 f Clavorum *an.* 1579 *ibidem inſtituta* 545 d
Conſcutia, *Bruttiorum ac totius Calabria metropolis* 446 e *Capta & combuſta a Saracenis* 446 f
Conſtantia ad Rhenum. *S. Maximus* 362 e
Conſtantia *in Gallia* 362 e

Con-

Conſtantia *urbs olim Iſtria* 362 d
Conſtantina *datur S. Ferdinando* 690 b
Conſtantinopolis. *S. Theodoſia Virg. Mart. ſub Leone Iſaurico* 416 *B. Andreas Chius Mart. ſub Turcis* 536 *S. Iſaacius Abbas* 598
Carbonium *vicus territorii Pariſien.* 338 a
Cordoba *an.* 1235 *obſidetur & capitur* 655 d e
Corinthus, *Græciæ Metropolis anno* 522 *patitur terræmotum* 50 d *S. Heliconis M.* 8 c
Cornubia, *Anglia provincia. S. Burienn* 388
Coronæ *urbs Peloponneſi* 38 c
Corte *occupata a S. Ferdinando* 680 d
Cotianum *arx olim celeberrima in Belgio* 630 f
Covimum *villa in pago Laumenſi* 538 b
Covedum *opp. Iſtria* 552 d
Crevillen *a Rege Murcia traditur S. Ferdinando* 680 b
Cropanitana *terra prope monaſterium Aqua-vivæ in Calabria* 472 b
Crotalus *fl. Calabria* 450 e
Cubsinus *vicus. S. Lubentius* 372 d
Curet *erepta Mauris a S. Ferdin.* 680 d
Cyrtha *in Numidia. S. Donatianus* 785

D

DAphna *prope Antiochiam. Reliquiæ S. Babylæ & Sociorum* 313
Damaſia, *urn in Bavaria ſuperiore, an.* 1532 *a Domino ſuo Bertholdo in monaſterium verſa* 792 b
Dela *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Delchea *a Rege Murcia datur S. Ferdinando* 684 b
Dianium *opp. Calabriæ* 208 b *In terra Sylani* 467 d d
Diolcitum *locus Argoviæ, ubi S. Gertrudis a fratribus invenitur & occiditur* 864 a
Domus-Medardi *ad Sequanam* 325 e
Doſoterum *in Myſia ſub Bulgaris* 5 b
Duo-germani *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Dyrrachium, *urbs Epiri nova in Illyrico, an.* 522 *cœlitus punita* 50 d

E

EBora *in Luſitania, BB. Conſtantia Nun & Maria Fernandez.* 764 765 a
Eboſina *ſeu* Ivodium, *caſtellum in agro Luxemburgenſi* 373 b

ECCLESIÆ

S. Acacii *CP. in Heptaſcalo* 299
S. Agathonici *CP.* 287 a
S. Agnetis *Ravennæ, ubi ſepultus S. Exuperantius Ep. ejuſdem urbis* 623 c
Anaſtaſia *oratorium S. Gregorii Nazianzeni CP.* 605 a
S. Anaſtaſiæ *in* Mucela *CP.* 215
S. Andreæ in Anriſansio *Romæ* 358 c a *Simplicio Papa dedicata* ibid.
S. Andreæ in barbaris *Romæ* 358 c
S. Andeol *Piſis parochia* 514 a
S. Aniani *Auxilianis* 532 e
SS. Apoſtolorum *Veronæ* 387 c
Archienſis *in dioc. Sueſſion.* 9 d
S. Bartholomæi *Caravacæ* 746 b
S. Buſienæ *in Cornubia Angliæ* 388 a
S. Cantiani *Venetiis. Corpus S. Maximi* 362 f
S. Carauni *prope Carunnam fac. 6. fundata* 94 b
S. Cheyſognus *Veronæ* 780 d
S. Chriſtophori *parochia Piſis* 512 f
S. Crucis, *nunc Parochia Pariſiis, olim* S. Hildevesti *dicta* 63 a
S. Cyriaci *Wormatiæ antiqua* 377 f
S. Euphemiæ *in Petrio CP.* 398 a
S. Euſebii *Ticini* 620 a
S. Felicis *in pago Ludovenſi* 566 a
S. Frigidiani *Florentiæ* 338 d
S. Geneſii *in pago Ludovenſi in Occitania* 165 c
S. Georgii *vaſtiſſima, prope Padum fl. ubi olim Argentia oppidum* 613 d
S. Hieraidis *CP. in Petrio* 590 a
S. Jacobi *in Galleia, ſæpe a S. Bona peregrinationis cauſa viſitata* 501 *c recepit per S. Ferdinandum campanas, a Saracenis pridem avulſas* 651 c
S. Illidii *in Arvernia* 789 f
S. Joannis *Mileta* 202 e
S. Joannis de Gaytano *in ſuburbio Piſano verſus mare* 527
S. Joſephi *Tereſianarum Vienna* 585 a
S. Iſidori *Legione* 650 e
S. Juliani *in vico Arvernia, Brivate dicto* 561 c
S. Lauſentii *Pariſiis Parochiæ* 58 a
S. Lanſenni *CP. in Petria* 590 a
S. Madelgiſili *in confinio Cenomenſi* 616
S. Mametis *Ebora* 765
S. Marcelli *Cabilone* 439 f
S. Marcellini *Mediolani* 398 d
S. Margaretæ *Opp. Bucy prope Sueſſionem* 21 d
S. Mariæ Virginis *Galata ſeu Petræ. Corpus B. Andreæ de Chio Mart.* 539 d
S. Mariæ de Flore *Florentiæ Cathedralis an.* 1411 *ſic appellari cœpta* 326 d
S. Mariæ de Foſſo *Calici in Calabria* 442 d
S. Maria de Goadalupe *in Hiſpania* 749 d
S. Mariæ in Organis *Veronæ* 780 d
S. Martini *Piſis parochia* 498 b
S. Martini *Piſis* 202 b *Lucæ* 225 f *in Ludovenſi pago* 566 e
S. Maximi *prope Veronam* 387 a
S. Michaelis Archang. *Calici in Calabria* 442 d
Olivarum *S. Dei Genitricis CP.* 321 e
S. Pararguri *in pago Biterrenſi, Miliacus nomine* 566 c
SS. Petri & Pauli *CP. a Conſtantino M. ſtructa* 259 b
S. Petronillæ *in ejus Cœmeterio* 770 d
S. Regoli *Silvanelli* 772 b
S. Reſtituti Mart. *Ereti* 358 c
S. Richarii *Cœnula. Corpus S. Madelgiſili* 616 c
S. Romæi *Parochia Florentiæ* 334 c
Rotunda *Ravennæ ab Amalaſuntha condita* 55 a
Sanctorum omnium *CP. quo Corpus S. Iſacii translatum ſub Leone Philoſopho* 599 d
Sanctorum 50 Martyrum Sebaſtenorum *Nicocæſareæ in quaſepulti parentes S. Baſilii Magni* 597 a
S. Saturnini *Toloſa, a S. Silvio ſtrui cœpta, a S. Emperio perfecta* 787 b d *alia in Comitatu Uzetico* 440 d
S. Sepulchri *Piſis, ubi S. Bona ſalutatur ab imagine Chriſti* 499 b
S. Simpliciani *Piſtavii* 786 c
S. Stephani Protomart. *CP. ubi ſepultus S. Iſaacius* 599 d
S. Ternvontis *in Cypro* 29 b
S. Thomæ *Mediolani* 398 d
S. Thyſi *CP.* 599 a
S. Veneraodi *in Arvernia* 789 c

S. Verz-Crucis *Caravacæ* 745 f
S. Vigilii *Cathedralis Tridenti* 388 c
Eciga, *urbs Hiſpaniæ, Sedes Regis Abenhuc* 676 d. *Capitur a S. Ferd.* 679 d
Edeſſa *in Syria S. Theodolus* 100
Enguen *burgus* 60 a
Equitum-Campus *in Murciæ regno, ubi Mauri a Chriſtianis, appercute Cruce Caravacenſi, victi fuere* 749 b
Erectum, *Sabinorum vicus; nunc* Mons-rotundus *appellatur* 358 c
Ermentrudis villa, *nunc vulgo* Sotte-ville, *contra Rotomagum in altera parte fluminis* 197 a
Eſcaréna *intercipitur a S. Ferdin.* 684 e
Exona *vicus ad Sequanam* 125 e
Extrema-Durii *in Hiſpania* 664 d
Exnatoraph *a S. Ferd. capitur* 668 d

F

FÆſulæ *in Hetruria S. Julius M.* 5 f
Ferratia *civitas, an ſic appellata, quod Eccleſiæ Ravennati pro tributo ferrum penderet?* 613 a
Ferrariola *in Caſtella* 666 c
Ferrerola *caſtrum in Hiſpania, vulgo* Herrera 650 a
Ficus *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Finis-terræ *provincia* 169 af
Firmum *in Piceno. B. Bertramus Ord. S. Auguſtini* 865
Fiſecchum *caſtrum in diœceſi Lucenſi* 508 i
Foropolis *urbs primaria Arvernie ab an.* 1317 *Epiſcopalis* 59 d
Flos, *locus Calabriæ in Albanetibo, incoli & ædificari cœptus a Joachimo Abb.* 456 e
Fluce *in Maritima Calabriæ* 477 f
Folcaquerium *provincia: ibi an.* 1325 *Comitiſſa Joanna Siciliæ Regina* 462 a
Fons-Juliani *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Foraſtella *locus ad montem Ætnam cum monaſterio* 450 b
Forolivium *in Romandiola. B. Jacobus Venetus Ord. Prædicatorum* 807
Fraſſinetum *locus prope monaſterium Floris* 477 f
Fraxinittæ *locus Calabriæ* 478 d
Fuente-Romièl *captum a S. Ferdin.* 680 d

G

GAdes *urbs capitur a S. Ferdin.* 710 d
Galata *ſeu* Pera *e regione Conſtantinopolis. Corpus B. Andreæ de Chio Mart.* 539 d
Garciez *ur. capitur a S. Ferd.* 650 d
Gaſtrias *in pago Ludovenſi* 166 e
Gazularum *urbs capitur* 673 a
Gellonis vallis *in Occitania* 158 b
Gelves *vi expugnatur a Pelagio Correa* 694 d
Genoa. *S. Revocatus & Valentinus Ep.* 361
Gerbetum *Opp. Hetruriæ* 16 d
Gerena *oppugnata, in deditionem accipitur a S. Ferd.* 690 d
Geruoda *in Hiſpania citeriori. SS. Gaulienus, Germanus, Victurus, & plures alii nominatim Mart.* 784
Giennium *fruſtra obſidetur a S. Ferdinando ſemel atque iterum* 668 d *tandem deditur. V.* Jaën 671 d
Gonella, *vicus Piſis* 200 e
Gornacum *villa in Normannia* 59 b
Gotthici-campi *in Hiſpania* 666 f
Guadalbazàr *locus in vicinia Cordubæ* 675 e
Guadalete *fl. Hiſpaniæ* 672 a c
Guadalquivir *fl. nillabitur Cordubam.* 651 e
Guadiana *fl. Hiſpaniæ, inter Alcantarum ac Metellinum* 675 d
Guillena *deditur S. Ferdinando qui illic in morbum incidit* 690 c d
Γυμνάσιον *locus CP.* 434 b

H

HAsbanicus pagus 136 d
Haznalpharache *urbs munita ad Betim fl. infra Trianam* 688 d
Heleoiana, *locus ſic dictus CP. prope mare* 608 b
Heptaſcalon *CP.* 299
Hermus *fl. in Aſia Minore* 25 f
Hero *inſula Galliæ* 146 c
Herſe, *ſeu* Heriſia, *in diœceſi Paderbornenſi. S. Helmtrudis Recluſa* 790
Hildeſium *urbs Saxoniæ. Reliquiæ SS. Cantii, Cantiani & Cantianillæ* 781 c
Hiſpania. *S. Gentius Mart.* 363
Hiſpalis *an.* 1248 *obſidetur a S. Ferdinando* 653 e *Ejus ſitus & amplitudo deſcribitur* 687. *Ejus obſidio* 16 *menſes tenuit* 700 a
Hoyum *ad Moſam capitur* 72 f
Hornachulos *captus a S. Ferd.* 680 d
Humagum *opp. Iſiriæ* 30. *Paſſ. Mill. Petina diſtantium. Corpus S. Nicephori Ep.* 152 b
Humbra *fl. Angliæ, Meridionales populos a Borealibus diſterminans* 188 d

I

IAën, *urbs, ampla & frequens, dedita S. Ferdinando, ſit Epiſcopi Sedes* 687 b *Munitur arce* 653 d
Iconium *in Aſia. S. Comon & ejus filius* 351
Ilbonum *Opp. Sardiniæ in territorio Oleaſtrenſi* 90 e
Impruneta, *locus imagine miraculoſa B. V. Mariæ celebris, non procul Florentia* 325 c
Inethe, *Eccleſia ſic dicta in Anglia* 128 c
Ingyrvum *locus in Anglia ad Tynam fl. cum monaſterio S. Pauli* 65 c *Vixit ibi & ſepultus eſt Ven. Beda* 68 a
Ioſula, *caſtrum territorii Sorani* 17 b
† Joannis *hoſpitale Piſis* 200 e
Iris *fl. apud quem Nauratius, S. Baſilii frater, vitam ſolitariam egit* 596 a
Iſara *fl. non procul Bertinico fluens, miraculoſe erajicitur* 630 a

K

KAlaus, *villa Monaſterii Sancti Germani* 136 b

L

LAcatis, *torrens influens in Araxim* 165 d
Lacra *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 680 b
Lacuna *urbs Hiſpaniæ* 674 f
Landras *villa* 123 o
Lara, *a Comite Alvaro detenta, capitur a S. Ferdinando* 665 a
Laomeoſis *pagus ubi villa Covinium* 138 bf
Lauſia *opp. prope Ligerim fl.* 123 f
Lebrixa *capitur a S. Ferdin.* 710 d
Legio *in regno Legionenſi urbs & ſedes Regia* 671 f
Leporis *flumen* 478 c
Lerinus *inſula & monaſterium. S. Venantii Corpus* 592 a b
Lerma *Comiti Alvaro eripitur a S. Ferdinando* 665 b

Leſa fl. *Calabriæ* 456 e
Lethesmia *urbs Hiſpaniæ* 672 b
Leudicum *villa*, an Leodium 136 d
Licifeldenſis Epiſcopatus *tranſfertur ann.* 1075 *Coſtriam* 190 e
Liparis *inſula* 55 d
Litris fl. *in valle S. Jacobi diœceſis Comenſis* 175 e
Loagobocenm *opp. Calabriæ, ubi olim argenti fodinæ* 466 e
Lora, *pactis conditionibus occupata, donatur a S. Ferd. Ordini Hoſpital* 690 e
Lorca *capitur ab Alfonſo, S. Ferdinandi filio* 684 b
Luca *capitur a S. Ferdin.* 679 d
Luca *in Hetruria. S. Silanus Ep.* 585 a
Luque *erepta Mauris a S. Ferdin.* 680 a
Lutenis *fiſcus ſeu prædium* 165 c
Luxena *occupatur a S. Ferd.* 579 d

M

Macarena *ſuburbium Hiſpalenſe ſpoliatur a Chriſtianis* 695 d
Macela *traſtus CP. in quo templum S. Anaſtaſiæ M.* 815 c
Maceriæ, *locus Pontivi, ubi mortuus S. Furſeus* 618 d
Magarantiatis, *villa in pago Ludenſi* 166, e
Magazamara *turris prope Morvum oppidum, occupata a Chriſtianis* 680 d
Magdeburgum. *Primus Epiſcopus Adalbertus* 982 b *Primatum accipit ſimilem Colonienſi* ibid.
Magdolonenſis *pagus* 165 d
Maggiana Cartuſia *prope Senas* 542 a. *Ejus origo* 548 a
Magnus Campus *opp. Galliæ* 630 h
Majorica, *in regno Legionenſi, S. Ferdinandum agnoſcit Regem ſuum* 671 f
Malabuceria *tugus territorium datum monaſterio Gellon.* 169 c
Manſella, *dici itinere diſtans Legione, admittit S. Ferdinandum* 671 f
Maotola, *vulgo* Maule, *vicus* 10 *leucis Pariſiis diſtans* 126 d
Marchena *occupata a S. Ferdin.* 680 d
Marcomitis *villa, donata monaſterio Gellonenſi* 165 d
Marmoria *habet eccleſiam Parochialem* 565 b
Martos *caſtrum a S. Ferd. Rege Mauris ereptum, datur Fratribus Calatravæ* 668 c *obſidetur a Mauris ac liberatur* 680 a
Matera *urbs Epiſcop. Calabriæ* 474 f
Materna fl. *Campaniæ olim* Matrona, *vulgo* Marne 149 a
Matiſco *in Burgundia. S. Geraldus* 439
Mauriani *porticus CP.* 495 f
Medina del Campo, *quæ* Caſtellio *dicitur* 666 f
Medina del Rivo-ficco 666 f
Mediolaoum. *Reliquiæ SS. Siſinnii, Martyrii, & Alexandri Martt.* 389 c. *Anno* 1584 *ſolemniſſima Tranſlatio Reliquiarum, in eccleſia S. Simpliciani inventarum* 398 *Reliquiæ SS. Cantii, Cantiani & Cantianillæ* 780
Magazela *opp. Hiſpaniæ inter Metellinum & Bienquenciam* 675 d
Melda *in Gallia* 57
Melitina *in Armenia* 79 a
Meta ſudans *Romæ* 360 d
Metellinum *in Hiſpania, non procul a Guadiana fluvio* 675 d
Metho *pagus agri Tridentini* 388 d *alias* Medo 390 d
Methone *urbs Epiſcopalis Peloponneſi. Obitus S. Venantii fratris S. Honorati* 593 a
Miliacus pagus *in tractu Biterrenſi* 166 c
Militianum *villa donata Gellon. monaſterio* 166 c
Mirabèl *capta a S. Ferdin.* 680 d
Miſocampus *in Calabria* 478 d
Molina *ditio Gonſalvi Ferri in Hiſp.* 668 a
Monachium *in Bavaria. B. Marquardus Ordinis Minorum* 535
Monaſteriolum & Monſtroletum *vicus Pontivi. Corpus S. Madelgiſili Eremitæ* 616 b

MONASTERIA

Abbatis Marci *in Calabria* 477 f
SS. Abondii & Abundantii, a *Pipino Caroli Magni filio fundatum* 563 d
S. Albani *Abbatia reſtaurata a Gondulfo Ep. Roffen. 11 ſæc.* 189 b
Aldembergenſe *prope Brugas in Flandria* 617 c
S. Andreæ. *Florentiæ Abbatia, data per S. Podium Canonicis* 1744 a
Aniana, *cui ſubjicitur Monaſterium Gellon.* 166 b
S. Apolloniæ *Virginum Florentiæ* 326 b
Aquæ-vivæ *Ord. Florenſis juxta terram Cropanitanam* 472 b
Beccenſe *in Normannia* 179 c. *Extruitur grandius in ſalubriori loco* 182 a. *Præclari ejus viri enumerantur* 185 c. *Deſcribitur ejus ſitus, & novum templum an.* 1077 10 *kal. Novemb. conſecratur a B. Lanfranco Archiep. Cantuar.* 187 a
Bellevallenſe *habet Reliquiam S. Gertrudis Virg. Mart.* 864 d
S. Benigni *Genuæ* 350 d
Bonæ-vallis *Ord. Ciſterc. in Gallia* a e
Boni-ligni *Ord. Florenſ.* 478 c
Branenſe *Ord. Præmonſtrat. in diœc. Suſſion.* 8 b
Calabro-Mariæ *in territorio S. Severinæ* 459 e. *Ord. Florenſis* 466 b *Nunc* de Altilia *vocatur* 4730
Calmenſe *in diœceſi Senonen.* 623 c
Caſa-Marii *Abbatiæ* 444 c. *Sic dicta a Mario Conſule, cujus ibi olim villa* 452 c
Caſtri-novi Carfaniaoi *Ord. Min. in Tuſcia* 205 b
Centulenſe *in Picardia, a S. Ricardo fundatum* 614 c. *Corpora SS. Caldoci & Frechorii* 615 c. & *S. Madelgiſili* 615 c. *Item SS. Richarii Abb. & Vigoris Ep.* ibid.
S. Chriſtophori *in Suevia, nunc* S. Morandi 586 d
Corbeja *in Gallia a Balthilde Regina, Clodovei uxore ædificata* 628 a
Cormelienſe *in Lexovenſi diœceſi* 180 e
SS. Cornelii & Cypriani *Ord. Præmonſt. juxta Ninhoven in Flandria* 585 a
Curatium *Ord. Ciſtercienſis in territorio Caſtri Sylani* 452 b *Novitiatus B. Joachimi* 450 e
Damaſia, *nunc* Dyezza *Ord. Can. Reg. in Bavaria ſuperiore* 792 b
Deas *in Gallia* 146 c
Diocratis, *aut potius* Dexiocratis *Conſtantinopoli* 418 e
S. Euphemiæ *in Petrio CP.* 590 a *aliud Benedictinorum Brixiæ, ubi Digitus S. Simpliciani* 397 c
S. Facundi *in Hiſpania* 713 d
Faventinum, *nunc* S. Salvii, *Florentiæ* 325 a
Floris *ſeu* Florenſe *in Calabria. Primus Abbas B. Joachim* 446 c. *A quo ædificatum* 456 e
Fons-Ebraldi *Monialium Benedictinarum* 351 a
Fontis-laureati *Ord. Florenſis* 479 f
Foſſa-nova *Ord. Ciſtercienſis* 452 e
S. Franciſci *Conſtantinopoli* 539 a *item Hiſpali* 729 c
Gellonenſe, *ſive* S. Willelmi de deſertis, *fundatum a S. Willelmo Duce. Ejus ſitus* 152 a. *Celebritas & juriſdictio* 155 c

Gem-

Gemmeticum *in territorio Rotomagenſi a Balduidi Regina extractum* 628 e
S. Georgii Majoris *Benedictinorum Venetiis* 397 e
Gorgonia *Cartuſianorum* 578 e
S. Gregorii P. *a B. Lanfranco extra Cantuariam fundatum Canonicis Regularibus, curam Noſocomii habituris* 194 f
S. Helenæ *Ord. Florenſis in territorio Scalarum* 479 f
Hereſis *Monialium in Diœceſi Paderbornenſi* 790 a
S. Hoœorati *in inſula Lerinenſi, a fundatore ſuo ſic appellatum* 592 a
Huelgarom *ſeu* Olcarum *Burgis in Hiſpania, fundatum ab Alfonſo IX Rege Caſtellæ* 658 e f
S. Jacobi de Ripolis *Monialium Florentiæ* 326 b
S. Jacobi de Podio *non procul Piſis* 500 c, *ejus mirabile initium* 501 b
Ingyrvum *in Anglia* 63 a
S. Joannis Evang. *prope Trevires, a Conſtantino Magno traditur fundatum; poſtea* S. Maximini *appellatum* 370 a
S. Joanois de Flore *in ſilva Conſentina* 442 b
S. Joannis in Vineis *Sueſſione* 9 f
S. Joſephi *Carmelitanorum Diſcalceatorum, an.* 1619 *fundatum Tornaci* 366 b
S. Iſacii Abbatis *Conſtantinopoli* 610 a
S. Iſidori *Legione; ubi ſepulta filiola* S. *Ferdinandi Maria* 651 c
S. Juſtinæ *Benedictinorum Patavii* 397 a
Lacenſe 80 c
Lanekenheimium *Ord. Ciſtercienſis in montanis Vestlandiæ, an.* 1132 *fundatum a Comite de Orlemund* 791 c d
Leniacenſe, *ſeu* Laniacenſe *ad Matronam vulgo* Lagny *a S. Furſeo fundatum* 58 d
S. Leonis de Pannachio *ad montem Ætnæum* 450 b
Maggianum *Cartuſianorum prope Senas* 542 a. *Ejus origo* 548 a
S. Marci *Prædicatorum Florentiæ* 328 a
S. Mariæ *Stampis ædificatum a Roberto Rege Franciæ* 780 d
S. Mariæ Bortolcurtenſis *Abbatia, S. Galterius* 584 f
S. Mariæ de Barca *prope Theodoricі-Caſtrum in diœceſi Sueſſionenſi* 772 b
S. Mariæ Novellæ *Dominicanorum Florentiæ* 325 f
S. Mariæ de Curatio *vide ſupra* Curatium 455 e
S. Mariæ Gratiarum *Benedictinorum prope Placentiam* 396 e
S. Mariæ novæ *Ord. Floren. in diœceſi Aſcherunana* 462 b
S. Mariæ Regalis *Burgis in Hiſp.* 659 a
S. Marthæ *Monialium Scalis* 463 a
S. Martini *Canon. Regul. Piſis* 498 b c *Abbatia juxta Pontiſaram in Gallia* 584 f
S. Martini de Canale *ſupra Petram-ſictam Diœceſis Conſentinæ* 442 b
Mutinenſe *ſeu* de Matina *in San-Marcenſi diœceſi* 457 c
S. Medardi *Sueſſione Abbatia* 817 e
S. Michaelis de Guanio *in diœceſi Lucana* 505 a
S. Michaelis de Orticaria *prope Piſas* 500 c
Miciacenſe 3 f
Mons-ſalvit *in Arvernia S. Gerſibertus ejus fundator, & primus Abbas* 68 c
S. Monicæ, *Ord. Eremitarum S. Auguſtini Eboræ* 765 a
Montis-Salvatoris *Virginum Ciſterc.* 586 a
S. Moraodi, *olim* S. Chriſtophori, *in Suevia* 586 d
S. Nicolai de Arenis *Benedictinorum ad montem Ætnæum* 450 b
S. Pauli *Monachorum ad oſtium Tinæ fl. in Anglia a S. Benedicto Biſcopio Ab. ſtructum* 63 a
S. Petri Apoſt. *a S. Benedicto Biſcopio Ab. in Britannia prope oſtium Vedræ fl. fundatum* 63 a
S. Petri *Pariſis, nunc* S. Genovefæ 235 d
SS. Petri & Genovefæ, *alias* SS. Petri & Pauli 149 c.
S. Petri de Aſlatia *in Hiſpania* 667 d
SS. Petri & Pauli *in Glaxiano Mediolani Benedictinorum* 397 a
Pinnacenſe *in Aragonia* 408 b
Piſarienſe, *ubi pars ſaltem corporis S. Clementis* 3 f
Pontinianum *Cartuſianorum non admodum procul Senis* 548, *n.*
S. Proculi *Benedictinorum Mediolani* 396
S. Radeguodis *Pictavis* 127 b
de Rivo-ſicco *in Hiſpania* 667 d
S. Salvatoris in Spongia, *in Hetruria* 203 b
S. Salvatoris *Bononiæ* 3 b
S. Salvatoris *Benedictinorum Papiæ* 397 c
Salvatoris Chriſti *Conſtantinopoli* 417 f
S. Salvii, *olim* Faveotinum *Monialium Florentiæ* 325 a
Sambucina *Abbatia in Calabria, filia Caſæ-Marii* 444 c. *Habitat ibi Beatus Joachim ante Monachatum* 449 c
S. Savini *Piſis, ubi quieſcit B. Gerardeſca* 514
S. Silveſtri *in Terraodrenſi tractu* 127 f
S. Simplicini *Mediolani Abbatia, olim Canonicorum Regul. poſtea Commenda, nunc Benedictinorum* 396 a.
Sion, *ubi ſepultus dicitur S. Conon* 357 a
S. Spiritus *Panormi* 442 d. *Benedictinorum Papiæ* 397 e
S. Stepani de Bargiamono 592 d
S. Stephani *Cadomi* 182 a
S. Symphoriani *Augaſtodun* 1208
S. Trinitatis *Ciſtercienſium in Calabria ad oppidum Arciæ* 450 f *Cadomi pro Monialibus* 182 a
Trium puerorum *in Calabria* 477 f
Vallis-gratioſa *in agro Piſano Cartuſianorum* 578 e
S. Vedaſti *Atrebati* 62 b
SS. Vincentii & Laurentii *conſtructum a S. Domnolo Ep. Cenoman. ab eoque & S. Germano dedicatum* 181 e
S. Vincentii, *Pariſis a rege Childeberto fundatum; nunc* S. Germani *dicitur. Ibi n. dedicatur & deſtruitur an.* 846 *a Normannis* 142 f
S. Urſulæ, *Monialium Florentiæ* 326 b
S. Willelmi de deſertis. *Vide* Gellocenſe 254 a
Wizinburgenſe. *Adalbertus Abb.* 382 b
S. Xiſti *Benedictinorum Placentiæ* 397 e
Mons-alacer *caſtrum Caſtellæ* 663 a
Mons-altus *ſeu* Montalcus *civitas Calabriæ* 474 b
Mons Piocarteoſis. *SS. Vetus & Felix fratres, nec non S. Joannes de Atares* 408
Mons-Sanctus *locus ſic dictus, ubi S. Caranus, & alii multi ſepulti ſunt* 98 a
Montichiellum, *vide* Mons Clœlii
Monterum *captum a S. Ferd.* 682 d
Morx *caſtellum, datum ab Alfonſo IX Equitibus S. Jacobi* 658 f
Moratilia *capta a S. Ferd.* 680 d
Moreuil *in Gallia locus, a quo nobilis familia appellata: ejus n. Situs eſt in Picardia* 20 d
Moron, *opp. populo frequens a Mauris ereptum, S. Ferd.* 680 d
Moſſonus *ſive* Moſomagus *caſtellum ad ripam Moſæ* 373 a
Mugellum *Opp. in territorio Florentino* 326 d
Muis *opp. munitum occupatur a filio S. Ferdin.* 682 a b
Muladarii portus *in Hiſp.* 674 a
Muladarii fauces *ſupra las Navas de Toloſa, ubi an.* 1213 *Chriſtiani ſub Alfonſo IX ad* 200000 *Maurorum ceciderunt* 659 b

Munio

Munio *caſtrum expugnatur a S. Ferdinando* 665 a
Murcia, *regnum Hiſpaniæ, traditur S. Ferdinando aquis conditionibus* 682 n
Murvioom, *vulgo in* Morvant, *tradus Burgundos inter & Niveraos* 127 b
Myda, *ſeu* Mayda, *in Calabria diœceſis Neocaſtrenſis* 464 f
Myrelæum, *Oratorium B. V. Mariæ CP. quando ſit dictum* 251 a

N

Naachgouve *Pagus in Palatinatu* 379 a
Nagara *in Hiſpaala* 665 b
Namnetum *urbs* 129 b
Narugua *Opp. Sardiniæ* 90 e
Navaa, *id eſt, Campi ad Toloſam Hiſp.* 659 b
Nauportua *fl. Iſtriæ* 562 a
Nauoot *fl. agri Tridentini* 388 c
Neocæſarea *in Cappadocia. SS. Baſilius & Emmelia, parentes SS. Baſilii Magni & Gregorii Niſſeni* 594
Neocaſtrum *civitas Calabriæ* 473 d
Neſtor *fl. in confinio Tuſciæ* 215 n
Nethus *ſeu* Nehetua, *fl. Calabriæ* 456 a
Nicomedia. *SS. Euſebius, Romanus, Meletius, Chæralampus, Chriſtina, & ſocii Martt.* 589
Nivitiaeum, *ſeu* Wiciacum, *villa pagi Albienſis data Gellonen. Monaſterio* 165 d
Northanhymbria, *provincia Angliæ, in qua natus eſt Beda* 65 b
Novigentum *vicus prope ſilvam Vicennes* 128 b
Novigeotum, *Villa S. Germani ſuper Matronam* 150, n.
Noviomagum, *Galliæ Belgicæ urbs, in diœceſi Sueſſionenſi* 622 f
Noviomom, *urbs Galliæ* 125 f
Nubila *Eccleſiæ Toletanæ caſtrum* 672 b
Numidia. *S. Criſpolus Mart.* 364

O

OCanin *mons in Hiſpania, datur ab Alfonſo IX Equitibus S. Jacobi* 658 n
Oeſia *fl. duobus locis ſupra Noviomagum in diœceſi Sueſſionenſi* 622
Olearum Oratorium *S. Dei genetricis CP.* 26 f
Olmedum, Ulmetum *proficiſcitur S. Ferdinandus* 268 f
Oregæ *Montes dantur a Rege Alfonſo IX Equitibus S. Jacobi* 658 f
Orgatium *pagus, ubi S. Ferdinandus & mater Berengaria inter ſe occurrunt* 671 n
Orgaa *locus ubi mortuus eſt Alvarus Perez* 680 b
Oribuela *S. Ferdinando deditur* 682 h
Oroli *mons in Aragonia* 413
Oſcellus *in inſula Sequanæ* 248 d
Orzego *Ferdinando traditur a Ferdinando Comite rebelli* 666 d
Oſſuna *occupatur a S. Ferdin.* 680 d
Oximenſis *pagus in Normannia* 229 n

P

PAlatiolum, *villa regia olim prope Pariſios* 134 c
Palatiorum *civitas in Hiſpania* 39 h
Palentia *ur. Epiſcopalis Caſtellæ, excitata ab Alfonſo IX Rege, & Univerſitate ornata* 658 f
Palentiola *villa in Caſtella* 666 c
Palma *vi capitur a Chriſtianis in Hiſp.* 673 n
Pamphylia *Aſiæ provincia* 89 b
Parcus, *villa Monaſterii Beccenſis* 281 b
Pegalhagàt *capitur a S. Ferdin.* 682 e
Pegum *caſtrum a S. Ferdin. funditus euſcinditur* 668 d
Pentapolis *inter Arabiam ac Paleſtinam* 448 a
Pera *ſeu* Galata *e regione Conſtantinopolis. Corpus B. Andreæ ex Chio Mart.* 539 d
Perona *civitas Picardiæ. Corpus S. Furſei* 618 d
Petina *urbs Ep. in Iſtria* 252
Petra Caroli Magni *in Calabria* 477 f
Petrafitta *opp. Calabriæ* 461 e
Petra-lata *habitatio Joachimi Abb. ab eo* Petra-olei *dicta* 453 b
Petra-Salis *prædium, a Carolo Principe S. Maximino datum* 374 f
Petrioo, *locus CP. ubi monaſterium S. Euphemiæ, & eccleſia S. Laurentii* 590 a
Pictavi *urbs Galliæ. S. Simplicianus Mart.* 786
Pilos *caſtrum Eccleſiæ Toletanæ* 672 b
Pinciacenſis *pagus, vulgo* Poiſſy 247 d
Piſæ *in Hetruria. S. Bona Virgo* 495
Piſorica *ur. Hiſpaala* 664 f
Plegale *Opp. territorii Perufini* 205 n
Podium Bonizii *Opp. olim in Hetruria in valle-Eliſa* 203 n
Pontinianæ Cartuſia, *tertio lapide ab urbe Senonſi, anno* 1316 *fundata* 348 a
Pontivum, *Picardiæ regio verſus mare* 614 c
Porcona *urbs Saracenis eripitur a Sancto Ferdinan.* 650 d
Porta aurea *CP.* 48 f
Porta Palatii *Ticini* 50 e
Porta Beatricia *Mediolani* 398 b
Porta Collina *Romæ* 358 b
Porta Comaſena *Mediolani* 398 d
Porta Renza *Mediolani* 398 c
Porta S. Maximi *Veronæ* 387 e
Ponuelo *locus, ubi poſtea Villa-Regalis ædificata eſt a filio S. Ferdinandi* 686 d
Pranidua *prædium S. Maximini in pago Pinciacenſi* 247 n
Pſamathea CP. *vicus* 608 b, *Et Monaſterium* 610 b

Q

QUietus *fl. Iſtriæ* 362 c
Quatuor-villæ *prope Naudum fl* 388 c
Queſada *urbs capitur a Sancto Ferdinando* 650 d
Quintana-Fortunii *in Caſtella* 666 b

R

RAnſidon *in Gallia* 129 b
Ravenna. *S. Exuperantius Ep.* 612
Rechoc *caſtrum in Murtienſi territorio* 671 b
Regina *ditio Hiſpaniæ prope Molinam* 668 n
Reoda *oppidum Calabriæ* 450 d
Reyna, *per deditionem accepta a S. Ferdinando, datur Ordini S. Jacobi* 690 c
Rbodus *inſula celebris cultu S. Phanutii* 38 f
Ribaiacum *prædium S. Maximini* 378 c
Ricote S. *Ferdinando traditur* 684 c
Riſenbeek *vicus. B. Relindis Virgo* 584 c
Risla *fl. in Sequanam influens* 279 b
Riolus *villa ad Sequanam* 146 d
Riza, *urbs* 305
Rocca Sanctæ-Mariæ *in monte, 7. milliaribus alto* 528 e
Rocca-de-Netho *in Calabria* 471 f

Roma, *Sanctus Reſtitutus Martyr* 358 *S. Gabinus Mart. Turritanus* 587 *S. Felix Papa* 588 *Sancta Petronilla Virgo* 769 *Sanctus Paſchaſius Diaconus* 787
Rota, *locus captus a Sancto Ferdinando* 710 d
Rotegiacum, *villa Pariſien. eccleſiæ* 128 a
Rubeſella *Mauris erepta a S. Ferdinando* 680 d
Ruoilus, *villa cum Eccleſia S. Germano dicata* 148 e
Rutenicus *pagus* 165 d

S

Sabuti vadum *in Calabria* 477 f
Samaſſum, *Opp. Sardiniæ*, 90 e
S. Germanus, *opp. ſub Monte Caſino* 17 a
S. Stephani moos, *non procul Hoyo* 732
Sancti Andreæ ad littus, *Inſula prope Venetias, anno* 1422 *data Carthuſianis, translata alio Exemitis Fratribus* 583 c
S. Arnoldi *oppidum in Gallia* 782 f
S. Burinæ *vicus in Anglia, aſyli jure donatus a Rege Athelſtano.* 388 a
Sancta-Crux, *caſtrum a Sancto Ferdinando captum*, 651 f
S. Cypriani de Moroth *caſtrum traditur S. Ferdinando* 671 e
S. Giſleni *oppidum in Hannonia. SS. Lambertus & Berlerius diſcipuli S. Giſleni* 587 a
S. Mactinus de Jove, *alias de Canale, locus ubi ægrotare cœpit Joachimus Abbas* 461 e
S. Mauri *caſtrum in Calabria* 459 f
S. Maximi *vicus, prope Veronam* 387 e
S. Memmii *vicus in Gallia* 782 f
S. Stephani *caſtrum fortiſſimum expugnatur a S Ferdinando* 651 b
Sant-Lucàr de Albayda, *inter Hiſpalim ac Tegadam* 653 d
Sanlucar de Alpechin *capitur a Sancto Ferdinando* 710 d
Santelia *capta a S. Ferdinando* 680 d
Sardicenſis diœceſis *in Lydia* 25
Sarmoſia, *opp. Galliæ* 21 e
Sarſognia, *opp. Galliæ*, 3 *leucis Arelato* 21 f
Sarralus, *opp. Sardiniæ* 90 f
Satalorum Epiſcopatus, *ſub Metropoli Sardis* 25 f
Sathaocenſis urbs, *quatuor milliaribus Valduleto diſſita* 864 b
Saturatis *villa donata monaſterio Gellon.* 165 d
Savara *villa*, *vulgo* Seve, 2. *leucis infra Pariſios* 126 e
Scalæ *civitas prope Amalphiam* 479 f
de Sclavis *caſtellum prope Nebetum fl.* 477 e
Sen-Corbiacum *villa*, *vulgo* Secorby 129 a
Senæ *in Hetruria. B. Petrus Petronus Carthuſianus* 540 *Ibidem e Congregatione Beatæ Mariæ Virginis della Scala appellata, prodierunt viri inſignes ſanctitate, Andreas Galtranus, Petrus Pettinarius, Ambroſius Sanſedonius, Bernardus Tolomæus, Franciſcus Piccolominæus, Joannes Columbinus, Franciſcus Vincentius, Stephanus Maconus, Bernardinus Albizeſcus* 544 f, *Item Matthæus Guerra* 545 d
Serchius *fluvius prope Piſas* 509 f
Sarraricum *in Calabria* 477 f
Serabis *urbs Mauretaniæ anno* 1242 *a Jacobo Aragonum Rege obſidetur* 533 e
Serioth *eripitur Mauris a S. Ferdinando* 668
Severiacum *villa*, *vulgo* Sivry 128 a
Siccavallia, *villa Monaſterii S. Germani* 139 e
Silvanectum *in Picardia. Reliquiæ Sanctæ Petronillæ*, 772 b, c
Sitaburnenſis Epiſcopatus *an.* 1075 *tranſfertur Selesberiam* 190 e
Sirefila *eripitur Mauris a S. Ferdinando* 679 c
Sothas, *vallis prope monaſterium Gellonen.* 169 a
Somuguerum, *opp. Sardiniæ* 90 e
Sora in Campania *diſtat Roma* 40 *milliariis* 11 a
Soregia *villa in pago Magdalonenſi* 165 d
Spedotenum *villa vulgo* Eſpone. 125 f
Spelunca Gallioniæ *ſub Oreli monte* 414 e
Stagnum rotundum, *locus CP.* 434 a
Stampæ *oppidum Galliæ, Reliquiæ SS. Camili, Cantiani, Cantianillæ* 780 d
Stampenſis pagus, *vulgo* Eſtampes, *inter Pariſios & Aurelianos* 149 b
Staurium *locus CP.* 263 c
Stelengenſis Epiſcopatus *an.* 1075 *tranſfertur Cicoſtrum* 190 a
Strobylus *urbs* 305
Syianum *caſtrum in Calabria*, 452 b, *nunc* Sciglianum 467 d
Sylæ *montes Calabriæ* 456 o
Syrtum *urbs* 306
Syllinæ *inſulæ* 388 a

T

Taberna, *nunc* Treberna, *urbs Regni Neapolitani* 466 b
Tablada *prope Hiſpalim. Ibi caſtra ſua munit Sanctus Ferdinandus* 691 d e
Tabulata *villa, promiſſa Garciæ Laurentii, ut cuſtodiam Regis Henrici abdicaret* 662 e
Tarecum *Caſtrum. Eo ducitur cadaver Regis Henrici a Comite Alvaro, mortem ejus celaturo* 664 e
Tarnenſis *pagus an* Tecvanenſis 236 f
Tarſiliacum *villa*, *vulgo* Tuillac. 129 f
Taſcalenſis *Provincia in Nova-Hiſpania* 753 c
Taſſitanum, *locus Calabriæ, ubi ædificavit monaſterium S. Joachimus* 478
Taurum *nobiliſſimum oppidum Legionenſis Regni* 663 c, 310 c. *Ibi obit Beatrix, uxor Sancti Ferdinandi* 672 b
Tecaniſtrum *opp.* 52
Thelodium, *vulgo* Telu, *prope Atrebates in Arteſia* 62.
Theodaſius, *villa S. Germani* 145 d
Thaius, *ad Naunum fluvium* 388 c
Thebæ, *ſcilicet* Lucanæ, *a Lucio conditore cognominatæ, in Calabria* 490 e
Thecue, *vicus in Paleſtina* 99 c
Theodorici-caſtrum *in Diœceſi Sueſſionenſi* 77 b
Thraceſii *prope Iternum fl. in Epiſcopatu Catalerum* 25 f
Ticiorum, *vulgo* Papia, *S. Athanaſius Ep.* 621
Toloſa *urbs Hiſpaniæ ab Alfonſo* IX. *Rege Caſtellæ eripitur Mauris* 659 b
Toloſa *in Gallia. S. Silvius Ep.* 783
Tomi *ad Pontum Euxinum* 102
Tornacum *in Belgio. SS. Vilter & Scyreneus Martt. Romani* 369
Torpèt *vicus, ubi celebris cultus S. Maximini* 386 b
Toya, *caſtrum Toletanæ Eccleſiæ* 672 b
Tranſtiberina regio *Romæ* 10 a
Triboxena *capitur a S. Ferd.* 710 d
Triana *caſtellum e regione Hiſpalis trans flumen* 688 d
Tridentinus *ager. SS. Siſinnius, Martyrius & Alexander Martt.* 388 *Caput S. Vigilii Ep.* 396 c
Tuder, *ſeu* Tudertom, *vulgo* Todi, *urbs Umbriæ* 17 d
Turgellum *caſtrum captum a Sancto Ferdinando* 651 f

Tur-

Turres, *ſeu* Turris Libiſſonis, *in Sardinia*. SS. *Gabinus & Criſpulus Martt.* 387 S. *Croſcentianus Martyr* 771
Turris aurea *ad Hiſpalim*, *cui annexa catena*, *quæ trans Bætim tendi poterat* 688 e
Turris de Albet *capitur a S. Ferdinando* 668 d
Turris Comitis, *vicus Territorii Sueſſionenſis* 630 a
Turris Boeni *Ticini* 50 e
Turris *arx.* 16 e
Tyna *fl. Angliæ* 65 c

V

Valduletum *in Lotharingia*. S. *Gertrudis Virg. & Mart.* 863
Valentia *obſidetur & capitur ab Aragonibus fac.* 13 677 e
Vallis Elſæ *in Hetruria* 195
Vallis S. Jacobi *in diœc. Comenſi* 175 c
Vallis Chratis *ad fluvium Chratis in Calabria* 449 c
Vallis Juniperi *in territorio Palcatino* 662 e f
Vallis-Layni } *in Calabria*
Vallis-Signi }
Vallis Oleti *in Caſtella*. *Celebrantur Comitia Magnatum Regni*. 662 d
Vallis-triticaria *in Caſtella*, *vaſtatur* 663
Vallis-viridis *in Regno Caſtellæ* 663
Valmazedam *tendit S. Ferdinandus* 684 a
Vandalia Hiſpanorum, *nunc* Andaluzia 671 c
Vanos *eripitur an.* 1213 *Mauris ab Alfonſo* IX *Caſtellæ Rege* 659 b
Ubeda *ſeu* Ubeta; *an.* 1213 *occupatur ab Alfonſo* IX *Rege Caſtellæ* 308 b. *Denuo obſeſſa a S. Ferdinando capitur* 672 b
Ucleſium, *ubi ſepultus Comes Alvarus* 666 f. *Ibi ab Inſtitutore Equitum S. Jacobi Alfonſo* IX *jubetur reſidere eorum Generalis*, *ſeu Magnus Magiſter* 658 a
Vedrarias, *villa* 137 f
Venetiæ. *S. Maximus* 361
Velez Album *oppidum Regni Granatenſis* 750 a
Vernoilum *in confinio Normanniæ* 139 d
Verona *urbs Italæ*. *S. maximus Epiſc.* 387
Via Salaria, *Roma per Sabinos tendit*. Nomentana *incidit in Salariam* 358
Victoria, *burgus in Hiſpania* 667 e
Victoriacum *villa*, *ubi Sigebertus rex occiſus eſt*. 123 c
Vicum, *urbs Ep. in Catalonia*, *antiquis* Auſa & Auſona. 119 a
Vicus-novus *in agro Pariſienſi* 126 d
Vicus eis Exonam; *vulgo* Vic ſur Ayſne, *a Bertiniaco* 5. *leucis diſſita* 629 f
Vigneliacum *pagus dioc. Meldenſis* 58 a
Vilches *urbs capitur an.* 1213 *ab Alfonſo* IX 659 b
Villa-alba de Alcór *in Caſtella* 663 b
Villa-Ladii *admittit S. Ferdinandum* 671 e
Villa-montini *Eccleſiæ Toletanæ Caſtrum* 672 b
Villa-nova de Sarréa, *ubi mortuus eſt Alphonſus Rex Legion. Pater S. Ferdinandi* 678 d
Umbilicus tertæ *quis locus ſit* 306
Volanæ portus, *in mari Adriatico* 822 b
Urgellum *urbs Ep. Hiſpaniæ* 118 a
Urſeria *villa* 372 c
Vulturellus *ſeu* Vulturius *mons*, *vulgo* Montorella 18 a
Vulturnus *in Calabria* 478 d
Uzeticus *Comitatus in Gallia* 440 d

W

Wimari-Eccleſia, *villa S. Maximini* 379 e
Monaſterio ejus donatur 374 f
Windreſoræ, *ſeu* Windeſora, *nunc* Winthonia *in Anglia* 183 e. *Dicitur eadem* Wentana civitas 189 a
Wirus *fl. Angliæ* 65 c
Witrona *civitas in Vaſconia*. 137 e

X

Xeréz *urbs Hiſpaniæ*; *ad quam profligati Mauri ab exercitu S. Ferdinandi* 651 a
Xoparum *capitur a S. Ferdinando* 668 c
Xucar *fl. Hiſpaniæ* 659 a

Y

Yona *fl. ad Cellas villam in Sequanam influens* 122 c

Z

Zafra *capta a S. Ferdin.* 680 d
Zahéros *erepta Mauris a S. Ferdin.* 680 d
Zambra *Mauris erepta a S. Ferdin.* 680 d
Zaphare *caſtrum Domini Gonſali Ferri*, *fruſtra oppugnatum a S. Ferdinando* 668 a

INDEX ONOMASTICUS

A

ACcumulaſcere, *accumulari* 620 e
Aeredo, *accerbitas* 381 d
Acribia, *diligentia* 354 b
Admiraotia, *navis prætoria* 725 f
Adyocatia, *Patronatus* 791 b
Alcazarium, *arx, palatium* 699 d
Aldea, *vicus* 664 d
Alferez, *ſignifer* 709 f
Almogavares, *velites prædatorii* 696 d
Ammiratus, *architbalaſſus* 451 b
Aporiatus, *anxius* 11 e
Archiclavus, *Theſaurarius Eccleſiæ* 383 f
Archiſterium, *Archi-Monaſterium* 99 a
Arriba, *retro* 415 a
Artetica, *arthritis* 808 e f
Aſcellares, *axillaria fulcra* 147 b
Aracaranæ, *Armamentarium* 699 a
Auctorizare, *auctoritatem dare* 745 e
Aſpicere, *pertinere* 165 e
Averia, *præfectura telonii* 725 f
Aurolentus, *flavum* 125 d

B

BAcæ catenarum *nexus* 227 e
Balivus, Bajulus, *Prætor* 533 e
Baliæ, *rates* 651 e
Barlettus, *vaſculum* 502 e
Bedellus, *Apparitor Univerſitatis* 719 d
Beneficiari, *in beneficium concedi* 381 f
Biothanatus, *violentæ morti addictus* 379 f
Blatta, *coccus* 770 e
Bracteus, *aureus* 125 d
Buticularius, *pincerna* 367 e

C

CAlceolarius, *ſutor* 723 a
Caporalis, *epilio* 724 a
Capulare, *gladio ferire* 144 b
Cariſtia, *caritas annonæ* 808 d
Caroccium, *currus bellicus* 390 a
Caſaliciæ, *mapalia.* 165 e
Caterout, *quaternio* 444 d
Cautelose, *fraudulenter* 198 e
Cedula, *ſchedula* 444 d
Cellarius, *promus-condus* 473 e
Ceratium, *monetæ genus* 224 e
Charta probans, *id eſt, forma probante* 475 b
Chryſoclavus, *pannus aureis clavis intextus* 870 e
Clarefieri, *lautefcere* 130 f
Cleronomia, *ordinatio Clerici* 98
Collecta *in ſacris quid dicatur?* 475 a
Collimitaos, *confines* 379 a
Colonica, *terra culta* 165 e
Colophoniæ ſicus, *nigræ* 245 a
Concambium, *commutatio* 640 b
Coofabularia, *ſocius* 355 d
Conſul, *Comes* 359 a

Contanti, *pecunia parata* 729 e
Contrata, *vicus* 821 a
Convicioium, *vicinia* 528 b
Contador, *ærarii præfectus* 725 f
Coramarins, *cortarius* 712 b
Cordeteous, *memoriter* 809 d
Coxia, *crus* 510 b
Credcodarius, *Secretarius* 374 e
Credeotes, *Albigenſes hæretici* 533 b
Creſpellæ, *ex herba, farina & oleo* 814 e
Cucuma, *lebes* 125 b
Cupidinoſus, *avarus* 379 b

D

DEaccingere, *diſtingere* 667 f
Deeuſſare, *in decuplum augere* 94 d
Delatare, *deferre* 6 b
Derationari, *abjudicare* 186 e
Devallare, *deſcendere* 414 e
Devota, *Soror tertiaria Religioſi Ordinis* 499 d
Dextrarius, *equus feſtorius* 498 a
Diſſugire, *poſſeſſione deturbare* 479 a
Diviſa, *diviſio, electio* 451 c
Domaoium, *fundus regius* 478 a
Donatus, *donum* 629 b
Duhana, *telonium* 452 b
Dulcicellus, *dulciculus* 629 a

E

ENervitas, *inertia* 379 a
Eſibilis, *comeſtibilis* 803 e
Eulogium, *aptum reſponſum* 95 a
Exfeſtucare, *abdicare* 71 a

F

FErlæ, *ſubaxillaria fulcra* 822 f
Ferri, *ferramenta* 354 e
Filare, *nere*
Fiſcalinus, *fiſci miniſter* 534 e
Flaſco, *œnophorum* 163 e
Follis, *obolus, minutum* 224 e
Fori, *immunitates, privilegia* 651 a
Friſellæ, *liba ex herba, farina & oleo* 815 e
Frontariæ, *limites* 651 e
Fundatum, *fundi aurei textura* 770 f

G

GAleonea, *onerariæ majores* 725 f
Garricæ, *terræ inultæ* 165 d
Geouino, *jure natalium* 155 e
Glaodaticum, *jus paſcendi porcos* 478 a
Gracilla, *graculus* 467 e
Grangia, *prædium* 444 d
Gubernium, *regimen* 480 e
Guerra, *bellum* 514 e

H

HErbaticum, *jus pascendi oves* 478 a
Homicium, Homagium, *juramentum fidelitatis* 664

I

IGona, Iconium, *tabula picta* 504 b
Iconicus, *icone expressus* 942 f
Implacitare, *in judicium vocare* 193 d
Impossibilis, *impotens* 305 f
Impulit, *impulit* 410 f
Incautela, *negligentia* 513 b
Inclitare, *nobilem facere* 713 d
Inducciare, *differre* 195 c
Infantiones, *Equitum filii* 799 a
Infantissa, *filia Regis* 640 b
Infinibilis, *interminabilis* 518 e
Iofiscaro, *in fiscum redigere* 661 d
Iofrantatio, *limes* 165 c
Iofulatus, *undique circummeabilis* 176 e
Intercessor, *socius* 253 c
Intuitus, *custodiæ defectus, negligentia* 379 f
Jocalia, *monilia* 59 e

L

LIcentiare, *dimittere* 819 e
Ligna, *naves* 512 a
Longistrorsus, *longe* 627 b

M

MAcelare, *occidere* 218 b
Major-merinus, *Primus-Pastor* 709 f
Maneries, *modus, ratio* 801 a
Manerium, *prædium* 165 d
Mandamentum, *mandatum* 628 f
Mandræ, *ovilia* 477 f
Manifestarius, *manifestus* 630 c
Mantum rotatum, *chlamys limbis circum ornata* 521 f
Marchisus, *marchio* 254 a
Maxuca, *vellis, fustis* 351
Mominenz, *memoranda* 421 a
Miliarisium, *parva monetæ, genus* 224 e
Minera, *vena metallica* 468 a
Minimissimus, *minimus* 337 d
Ministralis, *judex* 276 c
Minuare, *minuere* 265 b
Monachina, *parva Monacha* 344 b
Monochroma, *unius coloris pictura* 579 e
Moreca, *morbi genus* 511 c
Musileum, *Mausoleum* 770 f

N

NOnnus, *Monachus* 59 e

O

OBlitæ, *hostiæ Missales*
Obses, *Obsessor* 303 e
Officiare, *ministrare* 130 f
Opirulamentum, *auxilium* 534 e
Opulens, *opulentus* 630 c
Orarium, *Oralis, Sudarium* 627 b
Ossillum, *osciculum* 9 c b e
Oramen, *gloriatio* 616
94 d

P

PAleuncula, *parva palea* 531 d
Passagium, *peregrinatio, ultra marina expeditio* 478 a
Passatorii Lapides, *in viis* 325 d
Patrabulum, *facinus* 626 d
Pensare, *cogitare* 753 c e
Periclytis, *limbus* 770 e
Pereeciæ, *pustulæ pestilentes* 724 f
Pinnæ, *montes* 422 a
Pitancia, *portio monastica* 818 e
Placitum, *judicium* 185 c 195 d
Plateaticum, *tributum platearis* 478 a
Pleytum, *judicium* 415 a
Polyandrum, *sepulcrum* 247
Pompare, *ornare* 94 b
Pontificare, *pontificatum gerere* 181 d
Populator, *Coloniæ ductor* 755 a
Portionarius Ecclesiæ, *Minor Canonicus* 262 b
Postergire, *postponere* 517 f
Prædendarius, *eleemosynaria* 800 d
Proastion, *suburbium* 49 e
Proaula, *atrium* 168
Protocollus liber, *originarium scriptum Notarii* 72 e
Pulsatis motus, *pulsus arteriæ* 514 f
Punctare, *membranam punctis signare, scripturam interpungere.* 804 f
Pusca, *potus mixtus* 324 a

Q

QUarentena, *quadragesima* 502 a

R

RAchena, *stragulum lecti* 128
Rationarius Ecclesiæ, *Œconomus* 719 e
Ratus, *gliis* 180 a
Recensus, *enarratio* 526 e
Registrare, *in acta referre* 728 f
Regnum, *Tiara Pontificia* 770 e
Regulares, *Virgæ corticarum* 770 e
Repausare, *quiescere* 519 e
Reversare, *convertere* 519 f
Rivatim, *instar rivi* 804 a
Rocca, *rupes* 527 e
Rogitus, *in jure rogatus* 165 f

S

SAccellus, *sacculus* 589 d
Sagmarius, *equus clitellarius* 125 b
Sagmina, *onera frumentorum* 410 f
Saysina, *possessio* 128 a
Sedipes, *stapes* 610 e
Sendadum, *sindon* 479 a
Serra, *mons* 414 e
Servitialis, *famula* 509 f
Sinoplum, *color viridis* 163 a
Sitarcium, *clitella* 135 d
Stilla, *minor campana* 169 f
Spara, *gladius* 380 d
Spurcidus, *spurcus* 527 e
Squinantia, *anglina* 809 a
Stalla, *stabulum* 513 a
Stauracin, *pannus, crucibus intextus* 770 e
Stemma, *corona* 97 d
Strolium, *expeditio* 452 b

Stratæ, *plateæ* 504 e
Supplicamentum, *oratio* 629 a

T

Tabardillii, *pustulæ pestilentes* 734 f
Tablinum, *archivium* 409 c
Tenimentum, *prædium* 442 b
Thymiamaterium, *thuribulum* 588 c
Tranſlatare, *tranſponere* 615 d
Treciæ, Triccia, *plexus capillorum* 505 b
Triſtitudo, *triſtitia* 628 d
Tumulus, *menſura frumenti* 475 d
Tygánum, *ſartago* 354 c
Tyφus, *febris* 126 a

V

Vadium, *promiſſio.* 134 d
Varius, *leproſus* 125 a
Vaſallus, *ſubditus* 651 d
Venna, *paſcuum* 146 d
Verſare, *invertere, effundere* 514 e
Veſperatum feſtum, *ad veſperam perdu&um* 747 d
Villaria, *prædia* 165 f
Undiquaverſum, *undique* 629 b
Votalis, *votivus* 512 a

W

Wanto, Wantus *thiratheca* 379 b
Werpire, *abdicare* 419 b

ONOMASTICON GRÆCUM.

A

Ἀλιφώς, flavus 301 f
Ἀλόπρωτος, Ἀναπρωτός, recalvaſter 220 a
Ἀμυλοτόκος, mola 262 e
Ἀνάσυρμα, *dimenſum* 474 a
Ἀνεισφορὰ, ingreſſus ad forum 222 f
Ἀναξυρίδες, veſtes veteres 414 f
Ἀνεχεῖον, Ἀναβάθρα, ellychnium 238 d
Ἀρχιτέκτων, Præfectus Arenæ 89 a
Ἄρκος, urſa 224 f
Ἀρχιποίμην, paſtor 43 f
Ἄρυλλα, foculus 238 e
Ἀσφυγῶν, ſine aciaris, mitis 43 c
Ἀσεβὴς ἔργον, impia 304 d
Ἀφύσσων moltus, ingens, ſingularis 274 e

B

Βέργα, virga 602 f
Βίγλα, Vigiliæ 224 b
Βοῦς, βοῦς, Βοιώτιος, urus 200 *e
βοῦλος, vitulus 42 b

Γ

Γηθοσύνη, gaudium 211 b
Γύλα, gula 262 a

Δ

Δαιμονιώτης, dæmoniacus 209 b
Δαμὸς, παμδαμεὶ, ictus 219 e
Διακτόρος, nuntius 283 e
Δρομὶς, expeditus 240 e
Δυξ, Dux 773 a

E

Ἑβδομὰς, hebdomada 226 f
Ἐμπαιζόντως, illuſio 226 d
Ἐνταξίως, ex ordine 217 b 227 e
Ἐξαγάστωρ, vigil 33 f
Ἐξέδρα oratorii ſeu altaris ſtragulum 245 d
Ἐπιμέσου, in medium 271 e

H

Ἤθεσι, ora *Imperativi modi* 105 a

I

Ἰδρὼς, ſudor 407 b

K

Καβαλλάριος, eques 406 d
Κακκάσθη, lutum 223 c
Καμάρα, fornix 84 a
Κάμπος, campus 602 e
Κανδήλα, candela 278 e
Κάρφος, ramus 298 f
Κάττα, felis 296 e
Κάρκωνες, Circuitores nocturni 224 c
Κλοιδία, nomella, armilla 43 c
Κῆνσος, tributum 305 a
Κόνδυ, Κονδύζειν, cubitus, cubito pulſare 214 a
Κόμμωμα, Κόμμωσις, capiſtrum 224 e
Κυβικουλάριος, Cubicularius 240 e
Κράββατος, grabatum 87 b
Κύδωνα vel Κυδώμηλα, confectio ex malis Cydoneis 219 b
Κύθρα, κυθρίδιον, olla, ollula 240 e

Λ

Λεκτίκιον, lectica 609
Λουδία, ludicra 89 a
Λωρίτης, λώρωσις, Loripes 262 d

M

Μακελλεῖον, macellum 431 c
Μαγίστρα, ſaga 907 b
Μαγίστωρ, magiſter 216 d
Μαχαίρης, interfector 219 b
Μαλακτόριον, ſtragulum 224 b
Μίμαι, μιμάριον, μιμαρίστρια, meretrix, meretricula 224 b

Mon

Μανιάκια, cerei funebres 253 d
Μαφόριον, pallium muliebre 261 b
Ογγία, Ουγκία, uncia 283 c

Π

Πλάνδα, Πλανίδα, planta 42 d
Πλανία, Πανίον, panniculus, linteum 256 d
Πλακάντον, libum 223 b
Πλύντρια, an φύσσα? Comptrices 262 a
Πόρτα, porta 295 c
Πραιπόσιτος, Præpositus 604 a
Πρίτωρ, Prætor 606 f
Πριμικήριος, Primicerius 260 f
Πτύσις, ſputum 224 b
Πυρραΐζειν, rufus 304 d

P

Ρώμη, puer 43 a
Ρόγα, merces 303 a

Σ

Σαγίνα, ſulmen 278 f
Σάγος, ſtorea 224 b
Σάγισμα, ſtragulum 222 e
Σαλία, ſtultitia 233
Σάσσειν, calcitrare 281 c
Σαθρὸς, commotus 219 c
Σενᾶτος, Curia 262 d
Σεκουλάριοι, ſatelles 776 a
Σῆδα, ſigna cæleſtia 233 c
Σωτῆρες, vitæ datores 295 b
Σωτήρ, ſalutaris 295 b

T

Τίτλος, Titulus 278 a
Τῖμοι, laminæ ferreæ 355 f
Τύβη, ellychnium 278 a
ΤΤρισσάλιος, luſtrare 602 c
τριῖσσος, trimiſſis 278 b
Τρύβλια, vaſculum 240 f
Τύγανον, ſartago 355 f
Τύω, planto, σεί, ſero 41 d

Φ

Φαρίσαιος, Pſeudo-Patriarcha 417 c
Φόρος, forum 224 b
Φουσάριον, Φουσάτον, caupona, caupo, 224 b 228 e
Φραγέλλα ſlagrum 662 f

X

Χαρτουλάριον, ſcriba 303 a
Χλανοφόρος, pennis indutus 229 c

Ψ

Ψυχοπομπὸς, & Ψυχοπόμπη, animarum ſeductrix 236 d
Ψυχάω, frigefacio 226 e

Ω

Ωδίον, naſus 42 d

INDEX MORALIS

A

Abbas *fieri noluit Lucar monachus ob humilitatem; deinde juſſu acquieſcens, ſit eloquens.* 464. a b. *In Monaſterio Sambucinæ nemo Monachorum* Abbas *eſſe vult ex humilitate* 16. a. *Curam Monaſterii deponit B. Joachimus, ut explanandæ Scripturæ vacet* 480. e f. Abbas commeodans, *ob nimis gravatum Monaſterium, flagellatur a S. Maximino* 378. e f.

Abbatiſſa *eligitur invita B. Mathildis* 794. e: *opus ut ſuſcipiat ei præcipit Anaſtaſius PP. II.* 798. d: *obitus ejus ſola munera propriæ* 797. e d: *omnibus præfuit exemplo* 792. f. *Vide* Monaſterium, Manſuetudo, Humilitas.

Abſentia *cognoſcere. Vide* Prophetia.

Abſtinentia a cibis ven. Mariæ Bagneſiæ 330. f. *B. Mathildis a vino & cunctis* 794. f. *& balneo* 784. e: *per eam non fit macilenta, ſed pulchrior* 800. a: *eandem ex obedientia temperat* 802. f. *Potu extraordinario abſtinet B. Jacobus Venetus* 810. e *Vide* Pœnitentia, Potus.

Academiæ *Palentinæ inſtitutio & translatio* 638. f 639. f.

Accidiæ, *& Somnolentiæ dæmones videt B. Andreas Salus. orationem interturbantes.* 255.

Acta *Sanctorum. Vide* Sanctus

Admonitiones *pias B. Joachimi Abb. ægre ferens punitur.* 467. f

Adoleſcentia *pia S. Germani.* 123. f. Epiphanii familiaris B. Andreæ Sali 234. e. *S. Ferdinandi Regis* 649. f. S. *Juttæ Viduæ* 604. d. *B. Petri Petroni Carthuſ.* 545. f. *B. Jacobi Veneti Prædicatoris.* 849 f

Poſt Adverſa *ſequuntur proſpera* 839. d. *Vide* Patientia, Afflictio.

Adulter *vex & pellex excommunicantur a Sancto Germano Pariſ. & divino judicio morte puniuntur.* 223. a.

Adulterinum *conjugati animum immutat miraculoſe B. Jacobus Venetus* 816. c

Ædituus *ſit quidam, ut fuerat poſſit Crucem Caravacanam, quod irrito conatu tentat* 748. e

Ægros *fovet ex venatu ſuo nutrit Naucratius frater S. Baſilii* 596. a b. *Matthæus Guerra* 545 d e, *& B. Petrus Petronus* 546. a c. *Vide* Noſocomium. *Vide* Morbus Medicina.

Per Aerem *defertur S. Bona.* 504 f

Ætatem *115 annorum ſuperat quidam Parochus in Hiſpania* 749 b

Ob Afflictiones *electorum augetur dolor Chriſti Patientis* 847. b. *Vide* Tentatio, Adverſitas, Patientia. Afflictos *ſolatur ven. Maria Bagneſia, & ad virtutem animat.* 343. d.

Almogavares *quales milites fuerint tempore S. Ferdinandi?* 696. f

Amiſſa *recuperantur interceſſione S. Ferdinandi* 716. e d. *Vide ſimilia in ſynopſi Marginali inter miracula.* 422. b

Amor erga Deum S. *Theodoſiæ Virg. Mar.* 422. b *Eodem* amore *flagrat B. Petrus Petronus* 537. b c, *& B. Baptiſta Varana, quæ ſpiritualem conſolationem non capit* 834. e 839. a, *& mori cupiat* 839. e *Ex* Amore *puro ſervitudum Deo docet* 853. f *Fervidum non invadit dæmon nec tepiditas* 854. e. Amor Jeſu erga homines. *In corde Jeſu ſcriptam ſe legit auctis litteris B. Baptiſta Varana* 835. f. *Vide* Deus, Conſolatio, Amor *proximi, Vide* Caritas.

Amplexu *hominem ſuffocare poterat miles Caſtellanus* 673. d

Angelus S. *Maximinum, Epiſcopum futurum, prænuntiat* 371. f. *Madelgiſilo eremum præmonſtrat* 619. b *eibum defert SS. Voto & Felici Eremitis* 412 d. *fluvio transvehit Religioſos* 509. b. *in ſtatu gratiæ exiſtenti benedicit, in mortali vero peccato irascitur* 330. a, *innocentem declarat S. Quiriacum, de fornicatione accuſatum* 376. e. Angeli *bonorum eccleſiaſticorum donationem confirmant, ſubjicientes Amen* 802. e: *eripiunt S. Iſaacium in paludem projectum ob reprehenſum Valentem Imp. Hæreticum* 602. e, *lætantur ob Profeſſionem religioſam B. Baptiſtæ Varanæ* 836. c: *cum Religioſis canunt divinum Officium* 538. a. *Vide* Cantus. *Ab* Angelis *flagellatur dæmon, qui B. Gerardeſcam verberarat* 527. f. Angelus Cuſtos B. *Conſtantiam executientem ad manum ducit* 965. e, Angelo *ſuo cuſtodi varia mandat S. Andreas Salus.* 242. c Angelus *cuſtos ſpatium pœnitendi peccati clienti impetrat.* 272. b. *animam damnatam deplorat.* 232 f, *ſecretum propalare vetat.* 248. a. *De Angelorum creatione quid ſenſerit S. Andreas Salus.* 288. b. *de Angelis bonis & malis idem differit.* 291. b. *ab Angelo conſolatur S. Reſtituta ad martyrium.* 10. d. *& Roma, Soram tranſfertur,* 11. a. *& in carcere inviſitur.* 12. a. Angelus *monet S. Majolum de elevandis reliquiis S. Hilderetti* 58. f, *coquit orantis edulium.* 238. e, *Angelis gratiæ odoribus confortant S. Theodorum in tormentis.* 315. *iidem lectioni ſacræ, orationi, & ſe mortificantibus aſſiſtunt.* 314. *ab Angelis auferitur corpus S. Andreæ Sali* 320. *Angeli & dæmonis de jure in animam Monachum diſceptatio.* 264 b

In angustiis *ad Deum confugit S. Andreas Salus.* 226. a

De Anima *hominis juſti & impii varie differit S. Andreas.* 286. b Anima *B. Mariæ Bagneſiæ monili pectorali Verbi Incarnati comparatur.* 347 a. Animæ *beatæ inſtar columbarum apparent in Eccleſia S. Germani Pariſ.* 138. c. d. Anima *B. Baptiſtæ Varanæ adhæret Crucifixo Domino, Beata corporaliter alia agente* 838. e. Animæ *pretium ex conſideratione Paſſionis Domini oſtenditur* 846. d Animæ *puritas, vide* Puritas, Animarum zelus, *Vide* Zelus

Animal, *Vide* Beſtia.

Anniverſaria *S. Ferdinandi, quo ritu celebrari ſoleant* 714. a b

De Antichriſto *& die judicii doctrina B. Joachimi Abb.* 489 a b *& ſeqq. opinio S. Andreæ Sali.* 304. *& ſeq.*

Apoſtatandi *propoſitum alterius divinitus novit & immutat B. Jacobus Venetus* 817. d

Apparet *Chriſtus B. Baptiſtæ Varanæ* 834. e, 55. *Cantio, Cantiano Cantianillæ confortant eos ad Martyrium* 778. d, *Cantius divinum Officium cum Apoſtolis* 504. a b. Apparent *Martyres inſtar columbarum* 390. d. Apparet *S. Cordula Urſulanæ B. Helmtrudi Recluſæ* 790. d; S. *Ferdinandus mancipia fugientia reducit ad Dominum* 716. f. Apparet S. *Clara B. Baptiſtæ Varanæ, quamvis ipſi ignota* 837. e f. Aqua *mutatur in vinum pro B. Mathilde* 800. *ex puteo S. Germani ægris ſanitatem confert, contempta mutatur in ſanguine* 151. Aquis *imperat S. Conon Mart.* 353. c. Aqua *bene-*

benedicitur cum Cruce Caravacana 748. d. Arbor *perpetuo viridis crescit e terra Sanguine martyris aspersa*. 50. f.

Arcus *Triumphalis*, *vide* Triumphalis *arcus*

Ariditatem *& spiritualem suam desolationem deplorat B. Baptista Varana* 833. e

Arma *sua ad altare S. Juliani offert* S. Willelmus *Gellon.* 161. c.

Ab Asylo *miraculose arcetur blasphemus* 746. c

Ob Avaritiam, *præsertim Ecclesiasticorum, plagas imminere revellat Christus* B. Petro Petrono 567. c d. Avaritiam *detestatur* B. *Baptista Varana considerata Dei liberalitate* 855. b. *Avaritiæ dæmonem qua forma viderit S. Andreas Salus* 263. f

Avaritia monachorum circa donaria, Ecclesiæ oblata. 167. f

Austerus *sibi, aliis benignus* B. *Jacobus Venetus* 811 b. *V.* Pœnitentia.

B

BAlneo *abstinet B. Mathildis*. 794. c

Ut Baptismum *Suscipiat, suscitatur puer mortuus a S. Hilderverto*. 57. f

Bellum *ob peccata immissum a Deo & male finiendum denuntiat S. Isaacius* 598. d, 602. b c, *inter* Bellorum *tumultus suum Monasterium exstruit B. Joachim Abb.* 457. d c Bellum *sua causa finit, gloriosus apparens, S. Hucbertus* 627. b, *ad* Bellum *sacrum contra Mauros, Reges Hispaniæ alioſque animat Innocentius* III 660. b c, *in eo pugnant Episcopi* 698. c. De Bello *injusto sibi illato expostulat humaniter cum Patre Alfonso S. Ferdinandus* 665. f. *hujus in expeditionibus militaribus celeritas* 675. c. Bellum *contra Mauros gessit, solo divinæ gloriæ instinctu* 633. f, *ei impendere bona ecclesiastica renuit, vel propterea novis tributis subditos gravare*, 701. b, *& feliciter gerit B. V. præsidio* 704. a. *Sacerdotes in exercitu habet qui militibus assistant* 703. b, *male custoditis castris feliciter periculum evadit* 694. b. *Equestris disciplinæ vetustæ ratio* 706 d e. *Almogavares quales milites* 696. f. *Insidias ponat Christiani Mauris, & hi vicissim, inde parvæ velitationes & victoriolæ* 692. c d. *Militaris fortitudo Gartiæ Perez* 696. c, *mulieres arma arripiunt ut arcem defendant, distinctam militari præsidio* 680. a, *vide* Castra, Militaris fortitudo, Obsidio.

Benedictus *creus, V.* Candela.

Beneficia *Dei, V.* Gratia.

In Bestias *misericors B. Jacobus Venetus* 812 b, 818 c

Bestiæ *ministrant B. mariæ Bagnesiæ*. 326 f

Bibere, *V.* Potus, Abstinentia.

Blasphemus *in Crucem Caravacanam ab ingressu templi miraculose arcetur, & subito moritur* 746. c, *in S. Maximinum punitur morbo, & pœnitens sanatur* 378. *a divinitus puniuntur* Blasphemi *in S. Martyrem* 533. f, *in B. Joachimum Abb.* 472 f, *Vide* Conversio.

Bona *Ecclesiastica aut ornamenta bello sacro impendere, quamvis liceret, recusat S. Ferdinandus* 702 b. *Canonicatus fundat Hispali* 700 d, *quam liberaliter* 707. b c. *Reditibus, variis in locis, ornat Ecclesias Ferdinandus I.* 713. d. Bona *a Patre suo impetrat pro suo monasterio B. Mathildis* 802. c: *donationem confirmant Angeli subjicientes, Amen* 802. e. Bona *temporalia in tres partes dividunt parentes S. Huberti, pauperibus unam, alteram ecclesiis, tertiam sibi reservantes* 626. f. *V.* Ecclesia, Pauper, Eleemosyna. *Bonorum Ecclesiast. injuste invasores puniti*. 139 c

C

CAducus *morbus, V.* Morbus.

Cælum *Martyribus aperitur* 533 d e *De* Cælesti *Gloria & forma* Cælestis *Jerusalem miranda vidit B. Gerardesca* 523. f. *& seqq.* Cælestem *gloriam post hanc vitam desiderat, & a Deo exorat B. Petrus Petronus* 566. d e: *ad* Cælum *aspirat* B. *Mathildis* 798. a b, *præsertim morti proxima* 801. b c. *de Cælorum numero differt B. Andreas Salus*. 280. f. *ad cælum via non est adeo difficilis*. 271. c. *Cælestem gloriam & Christum in figura videt Epiphanius*. 257. c. *Cælum quomodo viderit Hieremias Foresius*. 343. f. *Cæli gaudia per 14. dies in ecstasi contemplatur S. Andreas Salus*. 227. d. *in tertium cælum raptus ob humilitatem*. 232. a. *in cælum videtur ferri anima B. Ubaldesiæ*. 201. d e Cælitum Cantus *V.* Cantus, Cæleste lumen, *V.* Lumen, Celestis Odor, *V.* Odor.

Calamitate *temporali peccata puniuntur*. 268 b c

Calumnians *obsidetur a dæmone*. 375 c

Campanæ *altro sonant* 819. c, Campanæ *S. Jacobi Compostellani in Mesquita Saracenorum Cordubæ loco lampadum pependerunt* 678. b, *a Saracenis ablatæ, S. Jacobo restituuntur a S. Ferdinando*. 65 f

Cancer, *V.* Morbus.

Candelæ *ardentes in densissima pluvia non extinguntur ad Corpus S. Madelgisili* 621. b, *extinctæ reaccenduntur in exequiis B. Mathildis* 805. *V.* Lampas. Candelam *benedictam moriturus tenent in manibus S. Ferdinandus* 711 c

Canonici *Legionen. sæc. XI ob pauperiatem sine caleris in templo ministrant*, 713. d, *duo filii S. Ferdinandi facti sunt* Canonici *ecclesiæ Toletanæ* 668 b, Canonicæ horæ *V.* Officium divinum. Canonicatus, *V.* Bona Ecclesiastica

Canonizatio *Processus ad* Canonizationem *S. Ferdinandi quibus cæremoniis inchoatus fuerit Hispali* 722. a b, *Litteræ remissoriales solenniter traditæ Judicibus Apostolicis* 726 d e. Canonizatio *S. Ferdinandi seu declaratio casus excepti*. 734 d e

Cantus *cælestes audiuntur ad sepulcrum S. Germani*. 133. d. *in cella ægrotantis B. Petri Petroni* 569. c, *in sepultura B. Berteragni* 865 c. Cantantibus *in ecclesia Clericis apparet Christus cum Apostolis similiter cantans* 503 a b

Capilli *B. Mathildis valent contra tempestates* 806 f

Capitivi *liberati per Crucem Caravacanam* 746. b, 749. d, 750. a b, *intercessione S. Ferdinandi* 715. e f, *S. Restituti Mart.* 359. f. *erga captivos Ab. Jonæ misericordia*. 39. b. *Captivi liberationem a Deo impetrat Maria Bagn.* 344 d f

Caritas *erga proximum B. Petri Petroni* 557. c d e, *qui inferni pœnas pro salute amici per horas* 60 *sustinet* 542. f. *& seqq.* Caritas *B. Baptistæ Varanæ* 855. a b, *BB. Constantiæ & Mariæ* 765. b. Caritatem fraternam *suis moriens, commendat B. Joachim Abb.* 461. f. *& B. Mathildis* 802. a *V.* Ægee, Nosocomium, Inimicus.

Caritas *annonæ, V.* Annona

Carne *abstinere V.* Abstinentia

Castitas *insignis B. Jacobi Veneti* 817. f. *eam Servat mortificatione Epiphanius*. 282. a. *Castitati quandoque præferendum matrimonium*. 270. c. *Impudicitiam abominatur B. Joachim Abb.* 445. a. Castitati *positas insidias orando & vigilando evadit* 398. e f c d *V.* Virginitas, Impudicitia.

Castra *bene ordinata & necessariis instructa habuit Sanctus Ferdinandus* 699. f, *iis male custoditis feliciter periculum evadit* 694 b

Cele-

Celeritas *in expeditionibus militaribus S. Ferdinandi* 675 e
Cereus, *V.* Lampas, Candela
Chriſtus, *V.* Apparitio, Paſſio, Nativitas.
De Cibis *aliiſque neceſſariis proſpicit Deus BB. Conſtantiæ & Mariæ* 765 d, *& in ſolitudine per ſeptennium, Majoribus S. Baſilii, in perfectione*; 594. c, *item SS. Voto & Felici Eremitis* 412 c
In Cilicio *publice panitens moritur Ferdinandus I.* 715. f. Cilicium, *monente Chriſto emotum, induit S. Bona Virgo* 498. f
Cingulo *ferreo ſe cingit S. Bona* 499. d, 500. c. f, *illud Chriſtus beatificè in monte Calvariæ* 500. d, *ex eodem Crux miraculoſe fabricatur* 509 c
Circumciduntur *Mahumetani* 537. f. Claves *urbis quales ferventur Hiſpali ad memoriam S. Ferdinandi* 706 a
Clavi *S. Crucis dicuntur ſervati fuiſſe CP. in quodam ſtatua* 498. a.
Cluſura Monaſterialis, *V.* Monaſterium.
Clerici, *V.* Canonici, Eccleſiaſtici.
In Clypeis *teſſeræ depingi ſolitæ* 697 f
Cœmeterium *Piſt, in quo nemo ſepelienduc dicitur a S. Bona, qui in peccata mortali moritur* 510 c
Colloquis *ſpiritualibus utitur B. Jacobus Venetus* 822. c, 822. e, *& B. Petrus Petronus* 539. b. *ſe mutuo recreant SS. Germanus & Domnolus Ep.* 121. e. *Ex colloquio de rebus ſpiritualibus obvenit Eccleſiæ utilitas temporalis per B. Podium.* 173. f. Colloquio *ſpirituali diem integrum impendunt S. Bona & Socii Monachi, quo tempore ſæpius vultum mutat Sanctæ* 508. f. Colloquium *cum ſæcularibus & Conſanguineis fugit B. Mathildis* 794 f
Columba *ſedet in humeris B. Jacobi Veneti, Sacramenta adminiſtrantis* 815. a, 823. e, *Columbarum inſtar apparent uxes Sancti Martyres* 390 a
In Columna *multos annos vivit S. Theodulus Stylita* 111 a
Commendatarius *Abbas, V.* Abbas.
Communionis *ardens deſiderium B. Baptiſtæ Varanæ* 840. b. Communicat *frequenter B. Mathildis* 794. c, *Et Ven. Maria Bogneſia* 336. f. *item quotidie* 331. *ſingulis Dominicis S. Theodulus Stylita.* 111 a
Communione *ſumpta pie moritur B. Petronilla* 769. c. *Sacrilege* communicans *punitus* 380. c. *V.* Viaticum, Hoſtia
Concionatur *ferventer B. Joachim Abbas* 444. c. Concionem *audiens omnia ſibi applicat B. Baptiſta Varana* 832. e, *V.* Admonitio.
Confeſſionem *militæ Chriſtiani pugnæ præmittunt, & mutuo excipiunt abſente Confeſſario* 674. e. De Confeſſione *monet peccatores B. Petrus Petronus* 571. a. Confiteri *volentem Imperatricem flectere in terra jubet humilitatis cauſa B. Joachim Abbas* 445. c. *Columba inſidet humeris B. Jacobi Veneti*, Confeſſionem *excipientis* 823. c. *Confitetur quotidie, non tamen ſcrupuloſe*, B. *Maria Bogneſia.* 331. b. *Poſt* Confeſſionem generalem *conſolatione ſpirituali perfunditur* B. *Baptiſta Varana* 837. De Confeſſione *ſacrilega alium objurgat S. Bona* 503, *objurgatu mulier a* Confeſſario *indifferato de peccato quod non commiſerat, illud ex indignatione commiſcit* 522. d. Confeſſarium *& Directorem S. Bonæ a nativitate deſignat divina providentia* 498. c f, *alius monetur ab eadem pœnitentibus ſe benignum exhibere* 506. d f. Confeſſarium *in dubiis ſpiritualibus conſulit* B. *Baptiſta Varana* 828 a. *V.* Confitio, Peccatum.
Confirmitas *cum divina voluntate. V.* Voluntas.
Confraternitas *inſtituta ad honorem* B. *Jacobi Veneti* 807. d, *V.* Sodalitas.
Conſanguineos *fugit, ut obſint ſpirituali profectui*, B. *Petrus Petronus* 548. d e, *&* B. *Jacobus Venetus* 810. c: *iiſdem ſe durum exhibet* B. *Joachim Abbas* 445 f, *diſcrete tamen ipſos diligit* 462. e f: *V.* Colloquium.
In Conſcientia *manifeſtanda, magnam difficultatem ſentit* B. *Baptiſta Varana, & poſtea magnam quietem* 541. b. Conſcientiæ puritas, *V.* Puritas. Conſcientiæ examen, *V.* Examen
Conſilium *bonum dat Mimus S. Ferdinando* 654. b c. *V.* Prudentia. *Qui* Conſilium *malum imperatori Valenti dederat, cum eodem miſere periit* 604 b
Conſolationem *ſpiritualem non capit* B. *Baptiſta Varana, & omni renuntiat* 835. c. Docetur *a Chriſto ob eam non ſaperbiendum* 844. d. *V.* Aridus.
Conſortium. *S. Venantius a fratre ſua S. Honorato, quem perverſatee nititur, ipſe emendatur* 593 e
Conſtantia *S. Hermiæ Martyris inter tormenta* 772. c, *& ſeqq. S. Cyrilli pueri* 364. c d. *SS. Canti, Cantiani, Cantianillæ* 738. c. *S. Theodoſiæ Virg. Mart.* 864. a b, *& Milicie Græci Mart.* 537. b c. Conſtantia *S. Emeliæ in morte Naucratii filii & S. Mariæ in morte fratris* 596. a b. *S. Ferdinandi in militaribus expeditionibus* 699. f. 710. d, *S. Reſtitutæ.* 11. f. *& S. Julii.* 5. b. *& Joannis P.* 2. 48 a
Contemplationi *deditu* B. *Mathildis* 797. f. *Ab ea nec proſperis nec adverſis avocatur S. Anaſtaſius Papienſis* 622. c. *Vide* Anima, Oratio.
Contritionis *& humilitatis offeſtus* B. *Baptiſtæ Varanæ* 843. d. *Vide* Confeſſio.
Converſum *ad fidem Chriſtianam Maurum Regem Vincentium, poſt amiſſum regnum ad virtutes hortatur Urbanus IV.* 744. c. Convertitur *Maurus ob audita miracula Crucis Caravacanæ* 749. d, *& magis audiens dæmonis blaſphemiam.* 406 c
In Corde *Jeſu ſcripcam ſe legit aureis literis* B. *Baptiſta Varana* 835. f. Cordium *ſecreta, Vide* Secreta.
Corpus *S. Gertrudis Virg. Mart. miraculoſe reperetum* 864 c. *B. Petri Petroaii* 582. b. *Michaelis Regna Caravacæ* 747. f. Corporum *S. Ferdinandi alioramque ſolemnis tranſlatio* 718. c d. *ab illo alia paulatim removentur* 720 e
Corona *ſpinea, Vide* Spina.
In Corripiendo *aliorum defectus manſuetudo & prudentia B. Mathildis* 799 e
Cruces *fericeas appendit S. Ferdinandus navibus, ad frangendum Maurorum pontem direttis* 697. c. *Idem capita Corduba* Crucem *in turri erigi jubet* 677. f. 679 a. Crux *mirabiliter fabricatur ex cingulo ferreo S. Bonæ* 509. c. Crucis *imagine inſignitur apparet panis, deadue in eleemoſynam B. Petro Petrono* 553. b c. Crux Caravacana *miraculoſe allata* 743. c, 745 c, *& incendio erepta* 745. f. *ſignum dat adventantium maurorum* 748. c f. *luce miraculoſa circumdatur, & in eodem loco fons miraculoſe erumpit* 748. d: *per eam patrantur miracula* 745. f, *Imperatur quotannis pluvia & benedicitur aqua* 747. d, *eam furto auferent diſrumpitur* 747. c. *alius idem tentat irritoconatu* 748. c f. *cancra laborantem Crucis Signo ſanat B. Jacobus Venetus* 615. d. *& exulcerationem* 819. a: Crucis *ſigno exulceratio in pectore S. Macrinæ tollitur, quam ea verecundia medico aperire recuſabat* 595. f. *portas urbis CP. aperit S. Iſaacius* 609. d. *Crucis ſigno S. Germanus eacum illuminat.* 230. a. *incendium extinguit.* 214. b. *vinctum liberat ferum aperiens.* 131. a. *Urſos ſegetes pauperis waſtantes interficit.* 127. d. *aquam in vinum convertit S. Ubaldeſcn.* 221. b. *S. Andreas Saluc dæmones ſuperat.* 214. a b. Crucifixio, *V.* Paſſio.
Crudelitas *Leonis Iſaurici, Gymnaſium cum Magiſtris comburi imperantis, ob cultum ſacrarum Imaginum* 424 b
Cultus *Sanctorum, Vide* Sanctus.
Cupiditatem *Procuratoris religioſi reprehendit B. Petrus Petronus* 564 c d
Cutis *detrahitur S. Hermiæ* 773 c

Dæmon

D

DÆmon *muſcæ aſſimilatus, fugit in amore ferventem* 854 f: *apparens, Magum facit Anthemium* 405. c f. *verberibus excipit B. Gerardeſcam, & propterea ab Angelis flagellatur* 527. f. Dæmoni *vexanda traditur B. Baptiſta Varana* 840. f. Dæmonis *terrifica figura & ſator* 374. d. *Dæmon plures homines in flumine demergit & cruce fugatur.* 167. e. *peſtilentiam ſpargit.* 260. f. *virtutem adit* 236. c. *Dæmones rident ob peccata commiſſa.* 244. d. *gaudent ob injuriam ſanctis illatam, & inferentium peccatum.* 298. a. *gaudent ob damnatam animam.* 252. e *Dæmon obſeſſo corpore ærædituus feneſtram vitream frangit & argenteam volutam.* 168. f. *Dæmonum vires infirmæ quamvis terribiles appareant.* 214. a *Dæmon impudicitiæ inſtar ſuis apparet.* 282. a. *Ægre fert converſionem peccatorum.* 265. e. *in vetulum ſe transformat, ut S. Andream Salum vexet.* 233. a *Dæmonum terribili forma apparentium tentationem ſuperat oratione Epiphanius.* 268. b. *Dæmonem videt B. Maria Bagneſia, qui fugatur oleo ſacro infirmorum.* 338. c. *Dæmon variis modis eamdem virginem vexat.* 332. f. *Dæmonis, & Angeli de jure in avarum Monachum diſputatio.* 264. Dæmoniaci, *Vide* Energumeni.

Dæmoni *peccatoris corpus a temporali igne liberat ad minuendum dæmonis gaudium S. Andreas Salus.* 253 f

Dentes *eraſſi pro fide S. Hermiæ Mart.* 772 e

Deſperare, *Vide* Deus.

Detractionem *odit & alia linguæ vitia B. Jacobus Venetus* 811. c. *crimen preparati veneni Regi puero, affingit Reginæ Berengariæ Comes Alvarus* 662. f & ſeqq.

Devotio *B. Jacobi Veneti* 818 d f

Deus *amans creaturas, ſeipſum in his amat* 835. c. *Amorem* Dei *erga creaturas conſiderat B. Baptiſta Varana* 838. f. *eidem* Dei *erga ſe amoris ſignum petit dilectionem inimicorum* 857. a Dei *providentia Confeſſarium & directorem S. Bonæ deſignat ab ejus nativitate* 498. f. Deus *ſpiritus eſt.* 316. Dei *immenſitatem explicat S. Andreas Salus.* 286. b. *Deum non latent occulta.* 302 b c

Deum *in ſuis inſpirationibus conformiter ſini intento omnia diſponere, docet B. Joachim Abbas* 480. e f. Dei *liberalitatem erga homines conſiderans B. Baptiſta Varana avaritiam deteſtatur* 855. e: *Omnipotentiam ejus in palea altiſque creaturis conſiderat B. Gerardeſca* 531. e: *contra ejus voluntatem non eſt conſilium* 860. b. Deum *quo ſenſu infernum vocaverit B. Baptiſta Varana* 836. a. *V.* Familiaritas *cum Deo,* Fiducia *in Deum,* Timor *Dei,* Dei *gloriam quærere, Vide* Intentio. *Te* Deum laudamus *cani jubet S. Ferdinandus moriens.* 751 e

Diacoous *impudicus, miniſtrans Deo, deteſtabilis.* 284 b c

Digitum *ſibi amputat B. Petrus Petronus, ne Sacerdos fiat* 550 b c

Dilectio *inimicorum, Vide* Inimicus. Dilectio *proximi, Dei. Vide* Caritas, Amor.

Diſcretio *B. Mathildis in regimine* 798 e

Diſpenſationem *in impedimento conſanguinitatis accipiens ad matrimonium dux Normaniæ, duo monaſteria ædificare jubetur.* 181 e f

Divitiæ *impedimentum eſſe ad ſalutem oſtendit B. Petrus Petronus S. Joanni Columbino* 560 c d

Dolor *in morte amicorum. Vide* Conſtantia.

Domicilium *diem violantes laſa manu puniuntur & punientes ſanantur a S. Germano.* 129. d. 130. b. *Dominica die precare eſt indecentius.* 286 a

E

ECcleſias *ædificandas ornandaſque curant S. Ferdinandus & Berengaria* 650 c d. *Hiſpalenſem quomodo ille fundaverit & quibus reditibus dotaverit* 707 b c: *in* Eccleſiam *conſeratur meſquita Saracenorum Cordubæ* 678. a. Eccleſiæ *partem bonorum, aliorum pauperibus, ſibi tertiam attribuunt parentes S. Huberti* 626. c. *In* Eccleſia *oblatis pane, vino & lumine res creatur captivus in alia regione* 715. e f. *Ob* Eccleſiaſticorum *avaritiam mundo plagas imminere revelat Chriſtus B. Petro Petrono* 567. c d. *Immobiles fiunt Reliquiæ S. Madelgiſili, ut converſatur bonorum* Eccleſiaſticorum *raptor* 621. b c, Eccleſiam *S. Maximini deſtruentes puniuntur divinitus* 385. c. *Vide* Injuria, Bona, Templum, Ornamentum.

Eceſtaſis *B. Baptiſtæ Varanæ, in qua videt depoſitionem Chriſti e cruce* 838. f. Eceſtaſes *patitur in oratione B. Jacobus Venetus* 812. d. In Eceſtaſi *perdit* 14. *cæli gaudia contemplatur S. Andreas Salus* 227. b. *Eceſtaſeos modus Ven. Mariæ Bagneſiæ.* 338. c. Eceſtatica *peregrinatio S. Ferdinandi ad Imaginem B. M. V. intra urbem Hiſpalenſem obſeſſam* 702 d e

Educatio *filiorum, Vide* Filius.

Electio. *Vide* Papa, Epiſcopus, Abbas.

Eleemoſynis *faciendis deditus S. Paſchaſius Diac.* 787. f. Eleemoſynam *petit in forma peregrini & panem accipit S. Jacobus Apoſt. quem S. Bonæ dejert* 504. c d. Eleemoſynas *non convenit Confeſſarium nomine pœnitentium diſtribuere.* 267. b. *Pecuniam ad compaſſandum habitum religioſum pauperi donat B. Jacobus Venetus* 810. a, & *vinum ad ſe miſum occulte aliis indigentibus erogat* 810. f. Panis *in* Eleemoſynam *datus B. Petro Petrono, cruce miraculoſæ inſignitus apparet* 553. b c. *Vide* Pauper.

Energumenæ *mira liberatio interceſſione S. Mariæ V. & S. Hildeverti.* 60. d e. Energumenam *eſſe Ven. Mariam Bagneſiam, falſo divulgat dæmon.* 332 d

Epiſcopum *futurum S. Maximinum prænuntiat Angelus* 377. *Ex monacho factus Epiſcopus B. Lanfrancus, Abbatem ſuum in omnibus reverebatur.* 185. c d. *Idem Epiſcopos contra Canones promotos, pœnitentes reſtituit, conſentiente Pontifice.* 193. f. *De primatu inter Cantuarienſem & Eboracenſem Controverſia.* 187. a. *In Epiſcopatu monachalem vitam ducit S. Germanus.* 125. c. *ejuſdem paſtoralis ſollicitudo.* 132. b. *Epiſcopos duos in una civitate eſſe fuit prohibitum.* 191. b. Epiſcopi *contra in fideles pugnant* 698 c

Epiſtola *a Chriſto dictata B. Baptiſtæ Varanæ* 843. b c. *per Epiſtolam a S. Germano ſcriptam patrantur miracula.* 129 d

Eques, *Vide* Bellum.

Equus *mortuus reviviſcit invocatione B. Jacobi Veneti* 822. c. Equus, *cui inſederat S. Joannes P. mulierem poſtea ferre recuſat.* 48 f

Eremus *ab Angelo S. Madelgiſilo præmanſtratur* 619. b, Eremiticam *vitam ſimul inſtituunt SS. Votus & Felix fratres* 410. d. In Eremo *libris ſcribendis vacat B. Joachim Abbas* 454. c f. *Vide* Solitudo.

Evangelio *in terra cantato honorem exhibent Sancti in Cælo* 519 e

Excuſantes *ſe peccatores belluis marinis comparat S. Anaſtaſius Ep. Papienſis* 622 c f

Exemplo *omnes ad virtutem incitat B. Petrus Petronus* 559. c, & *B. Mathildis* 792 c

Exequiis *Matris ſuæ magnificis cum ſuis religioſis intereſt Baptiſta Varana* 858 b

Exercitus, *Vide* Bellum.

Extrema unctio, *Vide* Viaticum.

Fa-

F

FAbulas *de Elia & Chriſto rejicit Andreas Salus.* 288 e
Fames *magna in Hiſpania* 659 c
Familiaritas *cum Deo optima præparatio ad oratio-nem, eam commendat B. Baptiſta Varana* 854 a
Febris *miraculoſe curata & cetera ejuſmodi, vide in Synopſi marginali inter miracula.*
Fera *obedit S. Maximino* 372 a
Feſtum *diem violantes puniuntur miraculoſe* 630 d *iidem pœnitentes ſanantur* 514. a. *feſtivis diebus laborantes contracta manu puniuntur.* 125 e
In Fide *Chriſtiana confortat converſum Regem Valentinum amiſſo regno Urbanus IV* 744. e f. Fides *orthodoxa B. Joachim Abbatis defenditur a Pontificibus Rom. contra obtrectatores* 455. a b. *Vide* Martyrium, Incredulitas.
Fidelitas *Laurentii Suarez erga S. Regem Ferdinandum, a quo miſſus fuerat in exilium* 676 e
Fiducia *in Deum S. Ferdinandi* 702. b, *Et B. Lanfranci.* 182 a
Filium *S. Ferdinandum ipſamet lactavit & pie educavit Berengaria Reg.,* & *numquam ejus curam dimiſit* 679. b c, 680. f. *Pie educatur B. Jacobus Venetus* 809. d e. *Pie educavit & erudit S. Emelia, S. Macrinam* filiam 595. e, & *moriens* Filios *Dei commendat* 596. f. Filio *ſuo morituras dat varia monita S. Ferdinandus* 711. c. Filiorum & *nepotum educationem piam commendat Vincentio, Regi quendam Valentino, Urbanus IV* 744 f
Fius *miraculoſe ortus de lapide, in quo B. Joachim Albas orare conſueverat, morbos pellit: applicitus ulceroſo ſinu ſanat eum, ſed perit ipſe* 446 f
Fons *miraculoſe elicitur a B. Gertrude Virg. & Mart.* 864. e, *a S. Madelgiſilo* 619. b. Fons *miraculoſe erumpit in loco ubi inventa fuerat Crux Caravacana, furto ablata* 748 d
De Fornicatione *accuſatum S. Quirlacum Angelus innocentem declarat* 376 e f
Fortitudo *S. Iſaacii, Valentem Imperat Hæreticum reprehendentis* 598. c d, 602. b c, 521. b. Fortitudo *S. Ferdinandi in bello difficili* 651. d e, & *ardua obſidione* 337. f. Fortitudo *militaris S. Ferdinandi* 680. a b, & *Nobilium ejus* 673. c. Fortitudo *militaris Garciæ Perez* 696. e, *qui ſolus ſeptem Mauros non timet* 691. f. *injuriam tamen facile ignoſcit* 698. a b. *Vide* Conſtantia.
A Fratribus *ſuis interficitur B. Gertrudis pro virginitate & Fide* 864 a b
Contra Fulmen *præſens ſubſidium Crucis Caravacanæ* 752. f, 753. a *de fulmine varia differit S. Andreas Salus.* 288 c
Fures *ſacro aditu divinitus prohibentur, nec convertuntur* 468 f
Fur *conatu irrito auferre utitur Crucem Caravacanam* 748. c, *alius eandem auferens diſcumpitur* 747. c. Fur *Cruciſti Caravacanis emptis alias præterea furatus, omnes amittit* 752. b
Fur *ſepulturam cadavera veſtibus ſpolians, a mortua ceſſurgente punitur.* 260 b
Furta *occulta aperit & caſtigat S. Andreas Salus.* 249 f

G

GEmas *variæ virtutes ſignificantur.* 346 d
Gibbus *auferitur a corpore humano interceſſione B. Mathildis* 806. e f, *B. Jacobi Veneti* 820 c
Gladius *S. Ferdinandi quotannis defertur in proceſſione* 700. e, *anno* 1508 *tulit eum ipſe Rex Ferdinandus Catholicus* 705 f
Gloria *vana, Vide* Vana Gloria, Gloriam Dei *quærere Vide* Intentio. Gloria cæleſtis, *Vide* Cælum.
Grando, *Vide* Tempeſtas.
Gratia divina *cæleſti lumini comparata* 530 c d
Gratitudo: *Gratias inter tormenta egit S. Hermias Mart.* 774. d, *etiam morti adjudicatus* 775. c. Ingratitudinem *hominum & ſuam pro beneficiis Dei confitetur B. Baptiſta Varana, pene deficit* 839. b c: *eandem Chriſtus docet, quantas Deo debeamus gratias* 844. c. *Vide* Paſſio.
Ob Gulam *furto commiſſo, miraculoſe punitur fur & vitium illud enecratur.* 262 a
Gymnaſii CP. *ab Imperatoribus erecti deſcriptio* 423. e f: *hoc eum Magiſtris comburi jubet fidei cauſa Leo Iſauricus* 424 e

H

HAbitum *Religionis B. Gerardeſca & ejus vir ſuſcipiunt* 518. a. *Ad* Habitum *religioſum comparandum pecuniam alteri donat beatus Jacobus Venetus.* 810 a
Habitum *tertii Ord. S. Dominici ſuſcipit, lecto decumbens Ven. Maria Bagneſia.* 425 f
Hæreſis *Ariana tunicam Chriſti dilacerat* 599. e. Hæreticos *impudcas & turbulentus Demophilus CP. pellitur* 605. e f. Hæreticum *Imperatorem intrepide arguit, & mortem infelicem & cladem exercitus, niſi reſipiſcat, prædicit S. Iſaacius* 598. c d, 600. b c, 609. b c. Hæreticos *fortiter & zeloſe infectatur Imp. Theodoſius* 605. e f, & *S. Ferdinandus* 649. f. 651 c
Hieroſolymitana peregrinatio. *V.* Peregrinatio.
Honorum *contemptus S. Theoduli Stylita, qui Præfecturam urbis CP. deſerit.* 103 b 200 f
Horæ *Canonicæ. Vide* Officium *divinum.*
Hoſpitalitas, *exercita erga SS. Cadocum & Fechorium, ſit S. Richario cauſa ſalutis* 614. c. Hoſpitalitas *B. Joachimi Abb.* 444 e
Humilitas *S. Theodoſiæ Virg. & Mart.* 421. e f. *B. Lanfranci, ville & inops monaſterium eligentis, ut ignotus vivat.* 179. b c. *felem ſecum in equo ferentis.* 180. *Epiſcopatum ſuſcipientis invite juſſu Pontificis.* 183. d. *Et poſt ſuſceptum Archiepiſcopatum humiliter in monaſterio inſtar Monachi viventis.* 186. a. *Humilitas S. Andreæ Sali, qui cani ſe comparat.* 221. d. *quin & canibus pejorem ſe reputat.* 226. b. *ob eam raptus dicitur in tertium cælum.* 232. c. *Sanctitatem irgit ſimulata ſtultitia per totam vitam* 213. *Humilitas Harluini Ab. Beccenſis.* 179. d. *S. Willelmi Ducis & Monachi.* 156. a. *S. Theoduli Stylita.* 101. b. *Ven. Maria Bagneſiæ.* 341. b e f. *quæ ecſtaſes ſuas occultat.* 333. b. 334. f. *cum nihil offendiſſet veniam orat.* 328. d. *Ex* Humilitate *vilibus miniſteriis vacat B. Joachim* 445. c d, *Abbas domum purgat, & agris inſervit* 460. c d, *dignitatem non niſi coactus ſuſcipit* 456. e f, *ob prophetiæ ſpiritum ſe non extollit* 491. c d: *in Monaſterio Sambucinæ nullus Monachorum Abbat eſſe vult* 464 a, *idem recuſat Lucas*

Medicus ab haeretico ingressu, dirutis Ecclesiis mi-raculose sanatur 464. a b. Humilium B. Mantuae 794. f. comis erga omnes 795. a, invita eligitur Abbatissa 795. e; honorem fugiens magis honoratur 795. a, fugit ne honoretur ob patratum miraculum 800. c: Piscatorem sibi factum refert ex humilitate, revelat deinde ex obedientia. 803. a b. Humiliter de se sentit B. Baptista Varana 828 b c: ingrediendum fuisse viam humilitatis, ex consideratione magnitudinis Judicis & Judicandorum & oculus Dei dona, a nemine vult nosci, erroneum humiliem cognitorum fui, nunc reverentiae 830. b c. Humiliatione suae & spiritualiter considerationes sibi divinus monitor deferebat 840. b. Humilitatis & Obedientiae affectus ejusdem Beatae 843. d. Humilia mortificata; jejunia & elemosynae suae laudatae, occultat B. Jacobus Venetus 858. e, donis caelestes celare docuit B. Gerardesca 877. a, Humilitas B. Bertrandae ignotam vitam ducentis 865 c. Humilitatem commendat B. Petrus Petronus 876 e: de hoc virtutis studium proficit 878 f: dignum sibi visum non honorari 879 b c. Humiliter vinctum fuscipit S. Ferdinandus 741 e, ultimo indultu & conspectu exacto, triumphum publice pertinere, meritato Ferdinando 743 f. Hymnum de humanata B. Joachimae Abbatissae compositum 4548. Hypocrita punitur, qui simulans odium vitiorum, intrabat lupanaria. 302. c. Magus ob latibulo Sathanae exiens 279 c.

I

Idolum. *Vide* Simulacrum. *Ad reliquias* 88. *idola dominarentur* 323.

Jejunii feberitas B. Petri Petroni 333 d e. 6. Andreae Salii. 223 b. & Epiphanii 137 f. *Vide* Quadragesima, Praesignatio.

Jesu ave. *vide* Ave. Jesum spontaneus desiderat Maria Bagnesia. 329 a.

Ad Ignem numquam arcendi Bernardus Ventorellius b: ab Igne servatus Illustris S. Antonius Mart. 774 d. Cibanum ardentem intrat & illaesus exit S. Wilelmus Gellus. 263 f.

Ignoscere iniquis. *Vide* Inimicus.

Imago Salvatoris CP. rossa, miraculis claret 426 b. Imagines faciat impugnat Leo Isauricus 422. c: Asserunt eas plu multores 426 a. & virginis reliquiae, quae earum destruxerit a foetis diruebat 426 c. Imagines sibi comparat ad venerationem S. Theodosia 422 d. & earum Veneratorem defendit contra Leonem Isaurico 429 d. Imaginem B. Mariae semper in castris habet S. Ferdinandus 504 c. Imagines B. Mariae, Regum, & antiquae in magna veneratione habentur Hispali: quae fieri illae Adamitarum tempore ibi fuisse 504 b c, ad, tamque in ecclesiae peregrinando dicitur S. Ferdinandus 706 d e: eandem veneram processionali pompa inducit Hispalim 703 a. & ad quae gradus sepulcri fecisse 712 b: alibi item Imago Deiparae superiori supra portas fecisse Regis 704 c. Imaginem B. Mariae Virginis habebat S. Ferdinandus 704 c. Imagines Reges Hispani 703 f. *Vide* Mariae. De Imagine Christi, quae Veronicae dicitur, agitur 707 b. Imagos S. Ferdinandi veram effigiem referunt; unde desumpta sit 707 f. Imago Salvatoris caput inclinat S. Bonae, eique respondet 459 b. Imaginem S. Thomae intercalosae 38 b. Imago de V. CP. ingenti miraculo 451. a. In imagines 85. constitutiones ponitur 2968.

Immunitatem ecclesiae servare Judex S. Emenitus 613 b.

Imperator. *Vide* Fortitudo, Haereticus.

Impudicitiam abominatur, ibi Jacobus 445. a, detestatur prudenter agat 344 c. Impudicus scriptor jussu B. Petri Petroni reprehenditur & mutandus 390 b c. Infamia damni sequitur 390 e f.

Impudicitiae detestatio expetenda, ibi S. Andreas Salus 223 c, mens tollat fore suppetias 285 a. Impudicitia gravitet, punita, 272 b. 302 c. ob tentatos aliosque pravitas, damnatae, etiam corpore, a Sanctitate caveritur 233 d. Impudicum jejunio Subordinatum profligat S. Andreas Salus, 291 b. Impudicus, mortificato magistro corruptus, pulsatur, evocato 233 b. ut ejus pudicitiam labefactet, fingens se beato confessionem facit, illusit S. Andreas Salus, 290 b. Impudicum, mortificato magistro corruptus, pulsatur, evocato 233 b. ut ejus pudicitiam labefactet, fingens se beato confessionem facit.

Invisibilia vendit Mercatis, quæ plantavit majores ad templum, &c. Anno 304 Florentiæ Sanctorum. Vide Sacrilegium.
Irreverentiam & iniuriam, Reipsæ & S. Regi Ferdinando illatam, queritur quidam Nobilis 638 cf
Judæi & exitio plane & hostilissimo infantibus, con-
Judicium particulare finale quodnam per Sanctam obeundum pervenitur 283 d. Dantem in judicio peccatores arguisse 405 c. Judicium generale & resurrectionis mirabuntur, quando videbit in Gerardesca 620 d. De die Judicii & Antichristo Abbatis B. Joachim, ubi ejus Judicia examinantur, extra ex Sacra in Dei 598 c.
Jurandi confuetudinem reprehendit S. Hucbertus 626 d.
Jus, Vide Accusatio, Injustitia.
Juvenes fuerunt quos servatos Abbatis, gravibus Ven. Mariæ Bagnesiæ 323 a

L

Laberandus Feslo, Vide Festum violare.
Lacrymæ filii Imperatoris, ad lachrymandum parentem pauperem ex misericordia 821 a. Lachrymæ filium suum ipsum Regium Bononiensem S. Ferdinandi mater 679 c
Lacrymarum Donum B. Joachimi Abb. 444 c, præsentium tempore Missæ 461 a in B. Jacobi Venet. 822 c, & B. Baptistæ Varanæ, ad monasterium Pasqualis Baronii 829 f
Lampas ultro accenditur ad Crucem Caravacitanam 749 c, & ad sepulcrum B. Joachim, Abbatis 476 d e, ante S. Adamnanum 274 b c. Lampadum usum in Mesquita Sarracenorum Corduba præbuerunt campanæ S. Jacobi Compostellani 698 b
ad collum ligato humiliter Viaticum suscipit Infans Ferdinandus 318 b
Lavamus, Vide Balneum.
Lectionis sacræ tempore odor cælestis spargitur ab Angelis 304 quæ studiose S. Andreas Salus 240 f. Legens epistolam S. Pauli, convertitur S. Cassianus 90 d
Leprosus, Vide Ægri.
Leprosus, quatenus eum jubet Sanctus Ferdinandus 320 b
Liberalitas quatenus usu servanda. Dei ergo alios, quam ipse se, ex B. Baptistæ Varanæ 834 f. Liberalitas Dei 18 d. Ubique
Libros suos facultate non scribendos sanctum in Ordine Ebroicensi 490 c. Justo Pontificis similes Joachim Abbatis 480 c. scribendis in eremo vacat 404, depositis manibus 480 d. plus profecit quando quam studendo 480 f. Doctrinam suam Sedis Apostolicæ judicio subjicit 493 a f. Libris omnes effusi, denique in secretis adhuc recondita, non ad facile credendum 636 a
Lingua Ven. Baptistæ Varanæ incorrupta perseverat 860 f. linguam ignotam facit juvenis, alumno dupli 840 d. Salus
Literæ venerandæ pro Canonizatione S. Ferdinandi tandem Judicibus
Locustarum calamitas depulsa per Crucem Caravacitanam 746 f. & S. Ferdinandum
Lumen cælestis defendit supra refulgentes S. Germani 143 c. lumine cælesti splendet Sancta S. Andreæ Salus 244 c
Lucæ miraculosa pictura Crucis Caravacitanæ 748 d, 773 a. Vide Lampas, Oblata, Candela.
Luxuria & Infamia super Sanctæ concepta 402 cd. Vide Impudicitia, Castitas.

M

MAgiam Christi fidei superat S. Hermias, & Magum, quæsitum, qui mortuus moritur 401. a b. Magus, cupitorum a negotio dilatio ad annum ejus destitutio 403. d. Christianismo ejurato fit Magus Anthymus, audens blasphemare damnatis convertitur 403. & seqq. Vide Symbola in Symbol. marginali inter miracula.
Magus passim habitus Sanctus. 275. b. deceptam mulierem in pessimum Statum conjicit. ibid. ex qua deinde liberatus. Ibid. & seq. Magus unde sciat alios ignota 280 a
Maledicus, vide Injuria.
Mammona iniquitatis quid sit, explicat S. Andreas Salus 295 a
Manifestatio conscientiæ, Vide Confessio.
Manfuetudo in reprehendendo defectibus B. Matildis 799. c. Manfuetudo B. Joachim Abb. erga Tyrannum Regem, multo majo mansuetudo 486. b c. Manfuetudo fortitudo Gaetæ Patet
Manus, Vide Reliquiæ.
B. Mariæ Virg. intercessione sanatur a morbo Beatrix Reg. veneratus ejus Imaginem 670. f, & S. Ferdinandus adhuc puer 561. b c, qui devotus ergo Deiparam ejus imaginem semper in castris habet 702. c, acceptis & reservatis victoriis 704. a, 709. b. ejus Imaginum intra obsessam Hispalim ecstaticus decurr adisse 702. d e, ad ejus pedes se sepeliri jubet 713. b. B. Mariam Montis invocat S. Andreas de Chio Martyr 338. c de eandem videt morti proximæ B. Mathildis 804. f. Encomiastes B. Gerardesca de eadem 534. d e, & seqq. & B. Baptista Varanæ, de ejus in Passione Domini doloribus 847. f. B. Maria V. monet Religiosum per B. Gerardescam obedientiam exhibere Prælato 523. a. & orationes suscipere recusat pro non obediente 523. b c. venit domum accipere & mulcere peccatrice. Imagini suæ oblatum 522. c. B. Maria Virgo refugium peccatorum. 251. a. Soli assimilatur respectu suorum clientium 347. b. B. Maria V. dedicata Constantinopolis multa per eam beneficia accipit 27. a. Ibidem imago ejus miraculosa unguento manat. 251. a. Apparet cum multis dotibus Episcopis & S. Andreæ Salo, orans pro omni populo ejusdem civitatis 300. b. decitur nobilis cum versari in terris, ut æquiparetur hominibus 230. a. Pontificia, Monasteriorum suum Angelorum Florentiæ. 347. b. Ergo B. Mariam Ven. devotus Ven. Maria Bagnesia 323. d. Vide Imago, Sodalitium, Reticula
Martyrum loca in Cancer de S. Eutychio apud Cæsaream 78. a. Martyres ad martyrium invitum fortunatorum pœna defunctis. 6. d. Bi Ethyges non pro fide, sed pro justitia occisus 292 a b
Martyrii palma fruitur in exilio Ven. Maria Bagnesia &c. posteridem in morbo 346. d. desiderium S. Nigilii Episcopi Eliberitani 389. c. Martyres sequi Christi sanguine videntur aspergi, ubi cœlum promeruerunt, & cœlum aperiri 533. d e. 534. b. Martyrum passiones conferens pia lacrymatur B. Jacobus Voragius 830. a. ad Martyrium confortat Christus Sanctum, Cæsarium & Constantinum 778. d. unum invitum qui pro fide occidere 784. d. Martyres infra columbarium 490. c. 491. 590. a. Martyres quando vere dici possint, schismatici, passi habiti, portantes pro Christo 336. f. & seqq. Vide Constantia.
Mater S. Germani ipsum in utero interficere cupiens. 123.

123. e. Mstes *S. Ferdinandi Berengaria filium ſuum ipſamet lactavit* 679. c, Matsis, *Reginæ, & piæ Matronæ omnes partes explens* 679. b c, 680. f. *Vide* Conſanguineus, Educatio.

Matrimonium *quandoque præferendum caſtitati*. 270. c. *invita contrahit S. Emelia cum S. Baſilio, Magni Baſilii patre: in eodem pie vivunt, felices multitudine & pietate liberorum ac bonorum affluentia* 595. a b c d. Matrimonium *contrahit admodum juvenis & innocens B. Gerardeſca: in eo religioſe vivit, orationi & mortificationi addicta* 517. c. *in Impedimenta conſanguinitatis cum Rege Legionenſi diſpenſare recuſat Pontifex* 644. c f. *Vide* Uxor, adulterium.

Medicinam *ægra non adhibet B. Mathildis* 794. d, *uti & B. Petrus Petranus, ac morbum augeri orat patiendi deſiderio* 554. b c. Medicorum *imperitiæ augitur morbus Ven. Mariæ Bagneſiæ.* 325 a b

Mendacium *ſtudioſe cavet B. Mathildis* 794 f

Mendicat *oſtiacum poſt mortem viri uxor Boetii* 53 b

Meſquita *Saracenorum Cordubæ in eccleſiam conſecratur* 678 a, *item Hiſpali* 699

Miles *S. Hermias* 771 c, 772 b, Milites *qualis fuerint Almogavarii dicti* 696 f. *V.* Bellum, Foetmodo militaris, Miles *ſanctus, Julius* 5 c

Ob miraculum *patratum ne honoretur, ſubducis ſe beata Mathildis* 800 c, *propter* Miracula *honoratur a Monachis Sanctus Madelgiſilus, prius contemptus, quia ignotus* 620 f. Miraculum *non pandunt ad honorem Sancti, iterum morbo afflictur* 821 c, Miraculoſus *flos virtutem ſanandi amittit, dum mulier ipſa abutitur ad ſanandum aſinum* 447 f 475 c d e, Miraculoſam *ſanationem Martyrii, unguentis adſcribunt Mahumetani* 538 d e Miraculum *per S. Germanum in rege Childeberto patratum* 522 c *Miraculis non credentium Canonicorum dubitatio* 71 c

Miſericordia Dei, *V.* Deus Miſericors *& compatiens erga omnes B. Mathildis* 799 b c: *ab injuriis protecti SS. Cadocus & Fricborius, ſunt S. Richario cauſa ſalutis* 614 f. *Vinum* miſeris *præbitum non minuitur ope S. Maximini* 380 c. *Ex* Miſericordia *volens lactare pueros pauperem ſterilis mulier miraculoſe lac impetrat* 822 a. Miſericors *erga beſtias B. Jacobus Venetus* 812 b. *V.* Eleemoſyna, Paupes, Caritas. *Miſericordia aptra Ven. Maria Bagneſia erga omnes miſeros* 326 c 327 a

Miſſam *devote celebrat Beatus Joachim Abbas* 444 d e, *nec ſine piis lacrymis* 460 b, Miſſa *ſacrificio conſolationem afflicta impetrat Beatus Jacobus Venetus* 812 c, *eodem aliiſque oblatis mirabiliter juvatur captivus ad interceſſionem Sancti Ferdinandi* 715 a f. Miſſam *primam cantanti Sancta Hucberto aſſiſtunt tres Epiſcopi, ad id divinitus moniti* 627 f. *Adincenſandam in* Miſſa *Crucem Caravacanam miraculoſe ſuppeditatur thus* 752 c. Miſſa *pro ſe defuncta fieri petit Ven. Beda* 67 b

Miſſionario, *in novam Hiſpaniam proficiſcenti, concedit Sixtus V. Indulgentias, applicandas ubicumque eis idoneum judicaret* 753 d

Monachi *quales fuerint tempore perſecutionum initio Eccleſiæ* 352 d. Monachos *in clauſtris degentes utiles eſſe Eccleſiæ, exemplo B. Petri Petrani oſtenditur* 572 f *& ſeq. Monachi virtutes in S. Hucberto* 627 a. *Inſtar* monachi *in monaſterio verſatur Ferdinandus Primus Rex Caſtellæ* 713 d

Monaſterium *ſuum inter bellorum tumultus exſtruit B. Joachim Abbas* 457 c, Monaſterio *ſuo datum a patre impetrat* B. *Mathildis* 802 c: Monaſterialis *claſuræ commoda* 796 f. Monaſteria, *data in Cam-*

Majt Tomus VI.

mundam, apprimuntur 378 a. *V.* Religio

Morbi *varii Ven. Mariæ* Bagneſiæ 340 f. *Medicorum imperitia Deo permittente augentur* 325 a *quos pene ſupra vires miraculoſe ſuſtinuit* 329 b c *non enim fuerunt mere naturales* 335 a *Patientia ejuſdem Virginis in morbis* 330 c 332 b 333 f *ob eam fruitur in cœlis palma martyrii* 346 d *Regat Deum S. Ubaldiſca, ut acceptum vulnus numquam ſanetur, & impetrat* 201 a, *In morbum reducidie valetudine accepta malt vivens* 335 c. Morbis *caſtigatur ſæpe ſpiritualis & incredulitas* 570 c d. Morbus *conducit ad ſalutem S. Petronilla* 769 c, *item aliis* 811 f *morbum patenter fert* B. *Jacobus Venetus* 818 a b, B. *Mathildis* 794 d. *In* Morbis, *patienter ſuſtinendis, eminuit ſanctitas* B. *Marquardi* 535 c: *infirmas medicinas reſpuit & morbum augeri orat* B. *Petrus Patronus patiendi deſiderio* 554 b c, *vina etiam dilicatiori tunc abſtinet* 563 f. *V.* Calculus, Æger, Medicus, Morbus Regius, *V.* Struma.

Mors *pia & lata Ven. Mariæ* Bagneſiæ 335 b *pia tranquilla, deſiderata Ven.* Bedæ 66 f *ob Mortis continuam memoriam ſancte vivit in Palatio S. Theodulus* 101 c. *Et ad ſeveriorem vitam relicta mundo incitatum* ibid. & ſeqq. *eadem memoria ad virtutem & Mundi contemptum ſe animat S. Andreas Salus* 221 d. *Amicas religioſa vita ampletiendæ obſiſtentes eadem compeſcit S. Willelmus Gellon.* 161 d. *Mors peccatoris deſperantis terrifica* 284 b. *Mortis ſignum datur Monialibus pulſu ex ſepulchro* B. *Baptiſtæ Varanæ* 861 d. Mori *petit eadem* Beata 845 c, *&* B. *Petrus Petranus, qui id exorat* 566 d e, *&* mortem *præſagit tripliei accepto e cœli ſigno* 567 b c: *cui* morienti *Chriſtus apparet* 575 e f. Mori *pia S. Iſaacii* 609 f, *&* B. *Jacobi Veneti, qui eam divinitus prænoſcit* 819, *&* B. *Joachimi Abb.* 465 f. Mortem *Ferdinanda I prædixit S. Iſidorus Epiſc. ad quam pie ſe preparans, Regnum ſolenni ritu Deo reſtituit & indutus cilicio moritur* 713 d e f. Morituros *S. Ferdinandus bona monita relinquit filia ſua Alphonſa, ornamenta Regia a ſe removet, cereum benedictum in manibus tenet, letanias cani jubet, & Te Deum laudamus; tum Cœlites ſibi occurrentes videns, ſecure & pie moritur* 711 c d e, *omnibus deploratus* 711 f. Mosiena *filias Deo commendat S. Emelia, S. Baſilii mater* 596 f. *Non* moritur *qui pro fide acciditur* 474. Mortem prædicere, *V.* Prophetia.

Mortificationi *dedita* B. *Gerardeſca in matrimonio* 517 e *V.* Potus, Pœnitentia. Mortificationibus *ſe aſſiſtunt Angeli* 353

Mulieres *arma arripiunt, ut arcem defendant, virorum præſidio deſtitutam* 608 a *V.* Caſtitas, *V.* Uxor Molicbrem mundum *pauperibus diſtribuunt* BB. *Conſtantia & Maria* 765 b *pallens & cinere appellat Andreas Salus* 261 c

Mundum *faſtidit* B. *Joachim Abb.* 447 a

Mundi *odium magnum infudit Deus* B. *Baptiſtæ Varanæ* 833 f, *qua poſt cum deviſſum ſpiritualibus conſolationibus fruitur* 832 d e. *Regia ornamenta a ſe removeri jubet moriturus S. Ferdinandus* 710 c, *ad* Mundi *contemptum conſanguineos & notos ſuos hortantur SS. Vetus & Felix Eremita* 412 d

De Mundi *creatione quid ſenſerit S. Andreas Salus* 288 c *qui mundum habitabilem planum, non rotundum, concepit* 316 *Mundum relinquere, & religionem ampletti ferventer deſiderat S. Willelmus Gellonen.* 158 f. *Et ſorores Ejus* ibid. *Mundi vanitatem ex conſideratione mortis fugere proponit S. Theodulus Stylita* 102 f

Murmurationem *inter Religioſos deteſtatur* B. *Baptiſta de Varanis* 856 b c

N

AD Nati Chriſti exemplum, *in ſtramine dormit Sanctus Puer parvula* 498 e: *in nocte* Nativitatis *canit Rex Ferdinandus I cum Clericis* 713 e

Navium *aplustribus cruces fericeae imponi jubet Sanctus Ferdinandus* 697 c

De Nive *mirabiliter differit* S. *Andreae Salus* 289 f

Nobiles *virtuoſi SS. Felix & Voxus, deinde Eremita* 411 c Nobilitas *SS. MM. Cantii, Cantiani, Cantianilla* 777 f. Nobilitati *propoſuit* pietatem B. *Mathildis* 784 b

Noctu *non decet Religioſos vagari per plateam* 503 b c

Noſocomium *della Scala praclarum fuit Senis, & præclari viri inde prodierunt* 544 f, *ad egris inſervitudum hortatur virgines* S. *Catharina Senenſis* 545 c. *V.* Æger. *Noſocomia varia inſtituit* B. *Lanfrancus* 194 f

Novitiatus, V. Religio.

Nubibus *comparantur Religioſa imperfecte viventes, quia gratia influxus impediunt in communitatem, ut illg Salis* 347 d

Nudipedes, *miniſtrant Clericis in eccleſia Legionen. ſec.* XI *ob pauperatem* 713 d

Nuptiæ *ſolemnes* S. *Ferdinandi cum Beatrice* 667 d e f

Nutrix *pie lactat* B. *Petrum Petranum* 543 f

O

OBedientia B. *Joachim Abb.* 445 c, *juſſa Pontifici libroc ſcripſit* 480 e f. Obedientia *prompta Beatæ Mathildis* 794 e, *juſſa revelat viſionem ſibi factam, quam ex humilitate celaverat* 803 a b, *& moderatur ſuas pœnitentias* 792 f, 802 *Ven. Maria Bagneſia* 317 c *Obedientia cum ſuperata tentatione impletur, dulceſcit* 336 b.

Obedientiam *exhibere Prælato per* B. *Gerardeſcam monet Religioſum quemdam* B. *V. Maria* 521 b, *& pro* obedire *nolente orationes ſuſcipere non vult* 523 b e *In cella manendum Religioſo, etiam infirmi, uſque ad ſtatutum tempus, monet* S. *Bona* 506 f V. Religioſæ virtutes.

Oblatis *panc, vino, & lumine in Eccleſia, recreantur captivus in alia regione* 715 e f

Obloqoia, V. Injuria.

Obſervantia erga Pontificem, V. Papa, Obſervancia Regularum, V. Regula.

Ad Obſidendam *Hiſpalim hortatur* S. *Iſidorus Ep.* S. *Ferdinandum* 702 c, *qui* Obſidionis *tempore pœnitentiæ & orationi ſe tradit* 703 b; *urbemque tandem capit* 639 c d f, *quam non potuiſſe capi niſi a Rege ſancto, teſtatur Maurorum Princeps* 706 b

Obſtinatos *in peccatis abhorret & graviter reprehendit* B. *Petrus Petranus* 559 d e: *Furor ſacro adito divinitus prohibentur nec convertantur* 468 f

Obtrectationes *falſas patitur Ven. Maria Bagneſia* 328 a b

Odore *cæliſti flagrat adhuc vivens* B. *Jacobus Venetus* 818 c, *& corpus mortui* 820 a f. Odor *quidam cæleſtis replet monaſterium mortuo* S. *Hedwige* 629 b, *& inhæret pauperi ſupellectili* B. *Petri Petroni* 552 e d Odor *ſuavis ex Reliquiis* S. *Maximini* 382 f B. *Baptiſtæ Varanæ* 800 f

Odorem *cæleſtem ſpargunt Angeli tempore lectionis ſacræ* 315 *iidem odoribus gratis confortant* S. *Theodorum M.* 316. *Odor cæleſtis perſeverat in loco, ubi mortuus fuerat* S. *Andreæ Salus, etiam ſublato inde corpore.* 340. *Odorem ſuavem emittunt reliquiæ* S. *Germani Pariſ. in translatione* 134 f. *Et* S. *Wilhelmi Gellon.* 155 a *etiam poſt* 900 *a morte annos* 172 f *item reliquiæ* S. *Theraponiti* 30. b & S. *Caſarii* 98 e

Ægra Officium divinum *devotus* B. *Jacobus Venetus* 812 c, *de eo ſolicitus* B. *Joachim Ab.* 445 c; *ejus intercoſſione diſſolutus Breviario, abſque hoc id recitat quidam Religioſus* 446 f. Officium divinum *cantantibus in eccleſia Clericis, apparet Chriſtus cum Apoſtolis, ipſe concinens* 504 a b; *idem faciunt Angeli* 530 a. Officium *canceditur de* S. *Ferdinando* 741

Oleum *multiplicatum interceſſione* B. *Jacobi Veneti* 818 f, Oleum ſacrum, *V.* Vaticum. Oleo *ſacro infirmorum fugatur demon* 538 d

Omnipotentia Dei, *V.* Deus

Otioſum verbum, *V.* Peccatum veniale.

Orationi *dabitur a puericia* B. *Petrus Petronus* 544 b e *& per totam vitam* 554 f, *quos ſenſerit contemplationis effectus explicat* 556. c d: *quicquid a Deo petiit, id impetraſſe ſe teſtatur* 567 a. Orationis *ſtudium Beati Jacobi Veneti ab adoleſcentia* 809 f, *& per totam vitam* 812 e, 822 c. Orando 50 *horat tranſigit ſanctus Carolus Borromæus* 399 f, *in* Oratione *fere ſemper abſtractus a ſenſibus Beatus Joachim Abbas* 460 b e: *qui* Orando *magis quam ſtudendo proficit in ſcribendis libris* 480 f. *De lapide, in quo it* orare *ſolebat, flos oritur miraculoſus* 447 f 475 c d e Orationi *tatis fere noctibus vacat* S. *Andreæ Salus* 297 a *quo tempore a damone terretur* 213 a *Oraturo templi fores ultro aperiuntur* 297 b *Orantis fervor erumpens exterius* 222 a *Oratio ultima* S. *Andreæ pro Epiphanio* 317. *Ad orationem prompte accurrit Epiphanius, relicta ad focum Edulio, quod ejus loco ecquit Angelus, dum damon fruſtra nititur orantem interturbare* 237 f. *Idem Epiphanius orationc tentationem ſuperat* 299 e *& damonum catervam fugat* 278 e *Orationis aſſiduitas* S. *Germani Pariſ.* 132 a *Orat fervenier & aſſidue pro peccatoribus* B. *Herculanus* 216 b *item pro pace inter Florentinos & Lucenſes* 205 f. *Orationis a puericia additta* B. *Ubaldeſca,* 200 e *Orationem relinquens, & adulia ſe convertens reprehenditur a* S. *Reſtituta* 16 d e *Orantibus aſſiſtunt Angeli cum gratis odoribus* 323 *Orationis ſtudium Ven. Maria Bagneſia* 154 d *eadem orando inundationem avertit* 330 b *Orans pro ea moriente divinitus monetur pro ſe orare* 345 c Orationis *ſtudium in* B. *Baptiſta Varana ante integram converſionem* 830 b c, *quæ ad eam recurrit in dubiis ſpiritualibus* 828 a. *Optima* ad Orationem *præparatio eſt familiaritas cum Deo* 854 a. Orandum, *ſalterio verbis, cum mente non poſſumus* 857 e, *& exemplo Chriſti confirmare nos debemus per* Orationem *contra ſequentes tribulationes,* 853 c, *in eaque perſeverare* 843 e Orationi *& mortificationi additta ea matrimonia Beata Gerardeſca* 517 d Oratione *victorias impetrat Sanctus Ferdinandus* 741 d, *& urbem Hiſpalenſem domat* 653 f *Perſecutionis finem* orando *impetrat Sanctus Iſaacius* 611 b, *captivos liberat* S. *Reſtitutus,* 602 a, *fluvium miraculoſe tranſit, & alios tranſire facit Sancta Bo-*

na

nâ 501 f. Orationes *piorum Religioſorum ligans Chriſto menus, & B. Baptiſtam Varanam, mortis cupidam, in vivis ſervans* 839 f. *Pro omnibus afflictis ſæpe orat Beata Mathildis* 799 be *in ea quiſquis totum ſe tradit Deo, dulcedine ineffabili fruitur* 555 f *V.* Officium divinum, Peccator, Devotio, Conſolatio, Contemplatio. Oratio Chriſti in horto, *V.* Paſſio.

De Ordinibus *Religioſis Prophetia B. Joachim Abb.* 491 e f. Ordinem Caſtuſianorum *laudat pro concio. ne S. Bernardinus* 582 f Ordo militaris Sancti Jacobi *de Uclez, inſtitutus ab Alphonſo* 12 *Rege Caſtellæ* 658 f. *V.* Religio.

Ornamenta *eccleſiæ S. Petronillæ donant S. Gregorius III, & Sanctus Leo III* 770 e. *Ea bella ſacro impendere, quamvis poſſet, renuuit S. Ferdinandus* 701 b: *V.* Caſula, Epiſcopus.

P

In PAlmarum *Dominica vidit Coelitus proceſſionem ducentes S. Andreas Salus* 280 bc

In Paludem *conjectus S. Iſaacius, ob reprehenſum Imp. Hæreticum Valentem, ab Angelis eripitur* 602 c

Panis *Beato Petro Petrone in eleemoſynam donatus Cruce ſignatus mirabiliter apparet* 553 b c. *Vide* Oblata. *Reverentia erga Pontificem Sancti Ferdinandi & Berengaria* 685 a *Papa facultatem petit S. Joachim S. Scripturarum interpretandi* 452 f, *& ejus juſſu libros ſcripſit* 480 c f, *ſubjeciquæ Judicio ejus* 455 ef

Paralytici *ſanantur interceſſione S. Ferdinandi* 723. *Similia vide in ſynopſi marginali inter miracula.*

Paraſitus *dat Regi S. Ferdinando prudens conſilium* 742 bc

Paſſioni *Dominicæ meditandæ devotus B. Joachim Abb.* 444 e 460 b, *ad ejus memoriam lacrymatur B. Jacobus Venetus* 812 e. *Ad* Paſſionem *Domini meditandam Chriſtus a pueritia traxit B. Baptiſtam Varanam* 843 c, *& per totam vitam* 835 f. 840 c, 837 a: *de illa honoranda votum ejus puerile, initum ſanctitatis, diſſuadet ſervatum* 829 a e d. *Eadem ad* Paſſionis *memoriam lacrymas fundit* 829 f, *& quomodo meditanda ſit docet* 850 f, *cui ſubinde participans, Deum vocat infernum ob dolorum magnitudinem* 836 a, *agnoſcit inde pretium animæ* 846 d, *& gravitatem precati* 847 e. *De oratione Chriſti in horto, pia Baptiſta conſideratio* 850 e, *docente eam Chriſto* 843 cd, *cujus dolor augetur ex peccatis damnandorum, & electorum, atque horum afflictionibus, etiam in Purgatorio tolerandis* 846 c *& ſeqq. item ex ingratitudine Judæ & populi Judaici* 849 abe, *ex doloribus B. Mariæ V. Magdalenæ, Joannis, & Apoſtolorum* 847 f *& ſeq.* Crucifixo *Domino contemplative adhæret B. Baptiſta Varana, etiam inter alia agenda* 848 e, *Pedes Chriſti vulneratos per quindecim annos ſibi præſentes conſpicit, & varios ad eoſdem affectus exercet* 839 f *ad Veneration. flagellationis Chriſti flagellant ſe BB. Conſtantia & Maria* 765 d, Patiendi *deſiderio medicinas infirmus reſpuit Beatus Petrus Petronus, & morbum augeri orat* 554 be. Pati *deſiderat omnia mala pro ſalute animarum Sancta Bona,* 500 e e f. Patientia *in morbis & adverſitatibus B. Mathildis* 794 de, *Beati Marquardi* 535 c. *& B. Baptiſtæ Varanæ* 834 a. *Hujus ingens* Patiendi *deſiderium* 834 a, 836 b, *juxta quod illa dæmoni vexanda traditur* 840 f: *eamdem Chriſtus docet* patientiæ *virtutem ejuſque meritum* 843 be: *eo illa per ſpirituales conſolationes præparatur* 834 f. *V.* Morbus, Conformitas cum voluntate divina, Adverſitas, Patientia *in ferendis injuriis B. Maria Bagneſia* 328 c *Et S. Andreas Salii etiam in verberibus* 220 a

A Patre *propter fidem occiſus S. Simplicianus* 786, *cum* Patre *de injuſta bella ſibi illata reverenter expoſtulat S. Ferdinando* 665 f, *V.* Filius.

Patronos *habere proprios, cum excluſione aliorum, reprehenditur* 508 a Patronum *Hiſpaniæ B Jacobum in bellis auxiliatorem veneratur S. Ferdinandus* 709 b *V.* Morbus.

In Pauperes *miſericors S. Ubaldeſca* 200 e *Et B. Lanfrancus* 191 f *Childebertus rex & S. Germanus Paris.* 125 d 131 c *Sanctus Anaſtaſius Epiſcopus Papienſis* 622 d, *B. Joachim Abbas* 445 d, *qui tunicam ſuam largitur pauperi* 448 e, *S. Iſaacius* 257 e, *S. Paſchaſius* 787 f, *Berengaria Regina* 680 f, *B. Jacobus Venetus* 810 e, *qui paſſim eorum Amicus vocatur* 812 a, *& Pater* 822 c. Pauperibus *bona ſua diſtribuunt SS. Cantius, Cantianus, & Cantianilla* 777 f, *& S. Theodoſia Virgo Mart.* 421 c. Pauperibus *unam bonorum partem, alteram eccleſiæ, terciam ſibi attribuunt parentes S. Hucberti* 626 f. Pauperes *per injuriam opprimens punitur* 380 b, *Chriſtus in ſpecie pauperis eleemoſynam accipit a Sancto Hucberto* 628 a: *ob* paupertatem *Clerici Legionenſes in templo ſine calceis miniſtrant* 713 d. *V.* Eleemoſyna, *Panes ſibi neceſſarios Fratres Minores pauperibus dividunt tempore famis* 806 b. *Eleemoſynas ſibi datas pauperibus diſtribuit Andreas Salus* 245 e

Ad Paupertatem *religioſam Exuperantium militem hortatur S. Hieronymus* 614 d e. Paupertas *B. Jacobi Venetæ* 811 a, *B. Joachimi Abbatis, qui veſtes vilis & detritas geſtat* 444 d: *eamdem eum munditiis commendat omnibus Beata Mathildis* 697 c, *S. Iſaacius*, pauperius *ædificium pro meliori eligit ad habitandum* 608 b c. Paupertatem *Religioſam imitantur BB. Conſtantia & Maria* 765 b. Paupertatis *ſtudium gemma pretioſa comparat B. Baptiſta Varana:* 837 d Paupertati *addictus a pueritia B. Petrus Petronus* 544 d e f, *& per totam vitam* 552 b c, *omnibus eam commendat* 577 e, *perſuadet S. Joanni Columbino* 561 bc

Pauperi *ejus ſupellectilis odor cæleſtis poſt mortem adhæret* 552 e d. *V.* Religioſæ Virtutes.

Pacis *ſemper ſtudioſus S. Ferdinandus* 650 ab, 651 e d. *Ad* Pacem *a bello civili multos adducit B. Petrus Petronus* 571 b c. *V.* Bellum.

Peccati *gravitas oſtenditur conſideratione Paſſionis Domini* 847 e, *ob* peccata *electorum & damnandorum augetur dolor Chriſti patientis* 846 c, *a* Peccatrice *muliere donum accipere renuit B. Maria V.* 522 f: *in mortali exiſtenti iraſcitur Angelus, in ſtatu gratiæ benedicit* 528 a: *ob* peccatum *perpetratum affligi Religioſum interna tribulatione docet B. Gerardeſca* 521 e. *Pro* Peccatoribus *orans Beatus Petronus, plagas averſit* 567 c d: *obſtinatos abhorret, & graviter reprehendit* 559 d e: *obſtinato pœnam inſtantem prædicit* 570 a b. Peccator, *nec admonitionibus piis nec mortui apparentis increpatione emendatus, miſere moritur* 468 b d. Peccatores *ſe excuſantes belluis marinis comparat Sanctus Anaſtaſius Epiſcopus Papienſis* 622 d. *Ob* peccata *bellum a Deo immiſſum, & male finiendum prædicit Sanctus Iſaacius* 598 c 611 b. Peccata *pluviarum inundatione puniuntur, quæ miraculoſe ſiſtuntur per Joachim*

Abbatem 468 d e. *Cœmeterium in quo nemo ſepelitur, qui in peccato mortali moritur* 510 d. Peccatores *in Judicio accuſabit damon* 407 d. Peccate *quomodo ſibi viſa fuerit, ideoque valde afflicta B. Baptiſta Varana* 845 c, *otioſum verbum prolatum multis lacrymis deflet Beatus Mathildis* 793 a, 805 c. Peccatum *veniale Sancti Paſchaſii Diaconi in Purgatorio* 787 f *Peccata fugere non eſſe impoſſibile oſtendit S. Andreas Solus* 271 d *De peccato varia idem Sanctus diſſerit* 293 e f. *Die Dominica peccare docet eſſe indecentius* 285 f. *Idem peccatores aſinis mortuis aſſimilat* 281 e *peccata commiſſa videntes damones audit* 244 e *occultos plurimos indicat & arguit* 243 f. *Et impaſta alapa punit* 268 c *peccatorum futuram pœnam ex verberibus ſibi impaſtis aſſimat* 248 c *Peccatoris poſt imperatum fruſtra ſpatium pœnitentiæ obdurati punitio* 272 b c *deſperantis mors terribilis* 284 e *ulterius miſerando mors* 295 f. *Peccatorum pœna infoenus* 271 d. Peccata *levioria ſua deſiit Epiphanius* 314. *Pro peccatoribus orat aſſidue B. Herculanus* 206 e. *Peccatum alienum, non ſuitam ſibi injuriam dolet Ven. Maria Bagnteſia* 328 d. *Peccata ſua remiſſa diuturnis ſatisfigit S. Eutropius* 46 b c. *Peccatores obſtinatos e domone obſideri oſtendit S. Germanus in muliere Judæa* 130 f. *Peccator vexatus a domoce emendatur* 124 e. *Calamitate temporali peccata punimur & emundamur* 268 c. *V.* Confeſſio, Converſio, Pœnitentia, Avaritia.

Peregrinus *S. Eleutherius* 416 b. Peregrinos *obit S. Venantius, frater S. Honorati* 592 f. Peregrinatio *pia S. Bona Hieroſolymam* 500 b, *& alia, in Societat Chriſti, Deipara, & Sanctorum* 501 b, *Piſis ad S. Jacobum in Gallicia intra horæ ſpatium* 509 c d. Peregrinotio *reſtarica S. Ferdinandi ad Imaginem Deiparæ, intra obſeſſam civitatem Hiſpalenſem* 702 d e. *eodem* Peregrinatur *B. Joachim Abb. per varias difficultates* 447 b.

Perfectio, *V.* Virtus.

Perjurium *punitur a S. Maximino* 371 d e.

Perſecutionis tempore, *fugiunt SS. Camini, Cantianus, & Cantianilla* 777 f: *ita ſolitudine cibos miraculoſe accipiunt per ſeptennium parentes S. Baſilii* 594 c. Perſecutiones *profunt ad animæ ſalutem* 859 e

Peſtem *orationibus pellit S. Andreas Salus* 260 a. *& demonem fugat eamdem ſpargentem* 260 c. Peſtem *nunquam paſſi Plebenſes in Tuſcia ob ædificatum Monaſterium Minorum* 206 c. Peſtilentia *nulla fuit, quamdiu regna vixit S. Ferdinandus* 712 a.

Pluvia *impetrata per Crucem Caravacanam* 751 f *& interceſſione SS. Cantianorum* 782 c. Pluviarum *jamdudum puniantur peccata, qua miraculoſe ſiſtitur a B. Joachim Abb.* 466 d e

Pœnitentiæ *S. Venantii fratris S. Honorati* 599 e f, *B. Joachim Abb.* 445 a, *B. Vitalis a Baſtia* 824 b, *B. Jacobi Venetæ* 810 e f, *BB. Conſtantiæ & Mariæ, quas egerunt pro animabus purgantibus* 765 d, *B. Mathildis* 792 f, *qua ſibi auſtera, aliis benigna fuit* 798 d e, *S. Bonæ parcimoniæ in modo ſtraminis dormientis ad exemplum Chriſti nati* 498 a, *cilicium manante Chriſto emptum induentis* 498 f, *& cingulo ferreo ſe cingentis* 489 d 500 e f, *ex quo miraculoſe Crux fabricatur* 509 c. Pœnitentiæ *S. Ferdinandi tempore obſidionis Hiſpalenſis* 703 b, *quibus victorias de Saracenis impetrat* 741 d. *erga* Pœnitentes *facilis B. Petrus Petronius* 553 c, *docet ad utilem* pœnitentiam *requiri veram deteſtationem peccatorum* 368 f. *V.* Mortificatio, Abſtinentia, Jejunium, Pœnitentia, *ſen dolor de peccatis infructuoſa ſacrilegi Ragenarii* 54 c. *Pœnitentiæ ſpatium fruſtra peccatori impetratum* 272 b. *Pœnitentia Balthæculani* 206 d. *S. Theoduli Stylita in columna auſtere viventis* 406 b. *S. Ubaldiſca* 200 f. *S. Willelmi Gellon.* 136 a. *S. Andreæ Sal.* 223 a

Pons navalis *Maurorum Hiſpalenſium frangitur a S. Ferdinando* 697 c

Pontifex, *V.* Papa, Epiſcopus.

Potus *extra tempus ordinaria refectionis abſtinet B. Jacobus Venetus* 810 e

Præcepta *Dei impoſſibilia non ſunt* 271 d f

Prædicare, *V.* Concionari.

Præſagium *futura ſanctitatis* Præſegit *e criplici de cælo ſigno mortem brevi obeundam B. Petrus Petronius* 567 b c, *V.* Mors, Columbæ, Ceux.

In Proceſſione *deferuntur Sanctorum Reliquiæ* 780 e. Proceſſionem *in die Palmarum Cælites ducunt* 280 b c Proceſſionali *pompa Imaginem Deiparæ Hiſpalim invehit S. Ferdinandus* 703 f; *& ipſe urbem primum victor ingreditur, ſimili pompa excipitur* 699 e. Proceſſio *ſolennis ad honorem S. Ferdinandi ſ. In ea quotannis deferitur ejus gladius* 700 e, *& Vexillum* 705 f

Proceſſio, *V.* Reliquiarum ſolennis Tranſlatio.

Procuratores *Carthuſianorum cupiditatem reprehendit B. Petrus Petronius* 564 c d

Prodigalitatem *etiam ad res pias reprehendit B. Petrus Petronius* 552 e f

Proditionem *detegit Crux Caravacana* 749 f

Profeſſio Religioſa, *V.* Religio.

Prophetia. *S. Iſaacius prædicit Imperatori Valenti hæretico cladem & mortem* 598 c d, 602 b e, *Angelus S. Maximinam futurum Epiſcopum* 371 f Prophetici *ſpiritus S. Bona* 505 a. *& Joachimi Abb.* 485 f, *qui Henrico Imperatori Regnum Siciliæ prædicit* 459 b c, *& alia futura bella* 457 a b. Prophetiæ *ejus de Ordinibus Religioſis* 491 e f, *non ideo tamen ſe extollit* ibid. c d. *V.* Mors, Præſagium, Secrete cordium cognoſcere. Prophetat *Magus interitum Maurorum & earum excidia* 371 f *Monachatum & Patriarchatum CP. prædicit S. Andreas Salus Epiphanio* 223 a. *Idem damnationem peccatorum prævidet* 271 b. *Et malam ſuis illuſoribus obventuram prædicit* 220 a. *Idem Sanctæ abſentia novit* 283 c. *Et ſecreta revelat* 241 d e. *Ejuſdem prophetia de templo SS. Petri & Pauli CP. ædificando* 259 e f *Epiſcopatum prædicit S. Lanfrancus S. Anſelmo* 193 c *Prophetat B. Herculanus annonam civitati obſeſſa invehendam* 206 e, *mortem ſuam prædicit S. Germanus* 132 c

Providentia *Dei proſpicit de neceſſariis BB. Conſtantiæ & Mariæ* 765 d, *V.* Deus.

Proximi Caritas, *V.* Caritas.

Prudentia *in dando conſilio B. Petri Petroni* 558 c d e; *B. Mathildis in reprehendendis aliorum deſectibus* 793 e: prudenter *inſidiis Maurorum ſe ſubtrahit Alphonſus Sapiens Rex Caſtellæ* 698 b

Pueri *Martyris S. Cyrilli conſtantia* 364 e e Puericia *pia B. Jacobi Venetæ* 809 d e, *B. Petri Petroni* 544 b c, *B. Mathildis, qua quinquennis educatur in Monaſteria* 794 e; *& B. Gerardeſcæ, qua ſeptennis Religionem vult ingredi* 517 c

Pugna, *V.* Bellum

Pulſus, *V.* Sonitus.

In Purgatorio *anima a dæmonibus cruciatur, ob peccatum quod confeſſa fuerat* 523 e, Purgatorium *in balneis habet S. Paſchaſius Diaconus, ibique ini-*

ſtem-

ſtentis ſepulcrum elaret miraculis 788 a: *pro animabus purgantibus pœnitentias offerunt* BB. *Conſtantia & Maria* 657 d: Purgatorium *quomodo in extaſi viderit Beatus Petrus Petronus* 568 b, *& B. Gerardeſca* 520 b

Puritas conſcientiæ B. *Petri Petroni* 557 f, B. *Jacobi Veneti* 823 f, B. *Mathildis* 794 f, Puritatem *animæ priorem a Deo recipit* B. *Baptiſta Varana* 833 c *defectus qui obſunt puritati animæ, adjumenta quandoque ſuus aliarum virtutum* 546 f

Q

QUadrageſimam *eraducit S. Bona in loco ubi Chriſtus jejunavit* 500 b

R

REficere. *V.* Potus.

Religionem *præter voluntatem parentum ingreſſus S. Hecberius, e ſomno ad aſſentiendum flectit* 626 b. c, *idem ſuadet dæmon ſub ſpecie boni* Religionem *diſſuaſit, ſed fruſtra* ibid. *Vocati ad* Religionem, *magnam poſt tardam, tandem parvit B. Baptiſta Varana* 831 a b, *ac dein perpetuæ tranquillitatis perfruitur* 832 d e, *& magnum ei* Religionis *deſiderium infundit Deus* 833 f. Religionem *Florentiæ magno fervore profeſſi a patria ingrediuntur Joannes quidam juvenis* 458 b c, *Carthuſianorum* B. *Petrus Petronus* 548 a b c, *& ad eam varios per epiſtolas hortatur* 559 a b: *tandem nepti ſuæ perſuadet, quæ multum in ea profecit* 562 f. Religionem *ſeptemviri vult ingredi B. Gerardeſca* 517 c: *Ingreſſa virum in modum lætatur, quod numquam ante in ſæculo* 166 c. Religioſæ *vitæ tæpiduæ, ne marito obſiſtat uxor S. Theodoli, Deo diſponente præmoritur*, 105 e. Religionem *ingrediendi facultatem a rege petit S. Willelmus Gellon. & impetrat.* 159 e. *impedientes amicos mortis memoria compeſcit.* 161 b, *& magno fervore ingreditur.* 161 d. *Idem faciunt ſorores ejuſdem.* 158 e. f. Religionem *ingredi jubetur ab Angelo S. Uboldeſca, & ſine dote recipitur*, 200 d. e. Religionem *ingreditur B. Lanfrancus* 179 d e. Religioſa *anima in cœlis inſtar adamantis apparet in throno Ven. Mariæ Bagneſiæ, quæ ipſam ad Religionem induxerat* 346 c. *Religioſæ imperfecte viventes nuribus comparantur, quam ut hæ Solem impediunt, ita illæ gratiam* 347 d e. *ob* Religioſam *Profeſſionem B. Baptiſtæ Varanæ per ſæculares multas turbas dæmon excitat, lætantibus e contrario Angelis* 836 e. Religioſæ *virtutes B. Jacobi Veneti* 820 b c, *& B. Mathildis* 792 f. Religioſos *non decet noctu per plateas vagari* 509 a *vitam quaſi* Religioſam *cum filiis & omeſtis inſtituit B. Emeliæ Vidua*, S. *Baſilii mater* 596 d e f. Religioſam *vitam imitantur Virgines, quæ in Luſitania vocantur de vita paupere* 764 b. *Ad mundi contemptum conſanguineos, & notos ſuos hortantur SS. Votus & Felix Eremitæ* 412 e. *V.* Ordo Monaſterium, Monachus, Pauperias, Apoſtata, Reverentia, Habitus.

Reliquiæ *Martyrum colligit S. Vigilius Ep. Tridentinus* 39 b. *Variarum Inventio & elevatio* 787 b. Reliquiarum *S. Maximini ſolennis inventio* 382 f. *Translationes variæ, non ſine miraculis* 372 e f. *S. Maximini a Trevirenſibus auferuntur ex Aquitania per dolum* 372 d e. Reliquiarum B. *Mathildis elevatio* 792 a. *SS. Canuti, Canlaui & Caulanillæ* 782 b *item alia earumdem cum ſolenni proceſſione* 783 c: *quæ loco moveri nequeunt ubi emiſſo voto de iiſdem honeſtius collocandis* 782 b. *S. Madelgiſili ſolenniter cum Miraculis translatæ* 646 c e, *fiunt immobiles, ut injuſtus bonorum eccleſiaſticorum captor convertatur* 621 c. De Reliquiis B. *Petri Petroni ſervandis ipſo adhuc vivente magna contentio* 573 f. *Corpus ejus integrum inventum* 582 b. *Corpus integrum B. Andreæ de Chio Mart.* 539 e. *lingua B. Baptiſtæ Varanæ perſeverat incorrupta* 860 f. *Corpus S. Reſtituti Mart. noctu ſublatum honorifice ſepelitur* 360 d e. *V.* Corpus, Integritas. *Ad* Reliquias *Sanctorum frequenter orat* B. *Mathildis* 797 c, *de* Reliquiarum *veritate dubitans Epiſcopus punitur* 782 b. *Contentio de ſepeliendo corpore* B. *Petri Solitarii miraculoſe dirimitur* 203 c. *Corpus* B. *Herculani reperitur integrum* 205 b. *Inventio S. Reſtitutæ* 17. c. *Reliquiæ in ignem conjiciuntur, ut probentur an veræ ſint* 59 c. *Corpus Ven. Mariæ Bagneſiæ ſuavolens, ornatum, & honorifice ſepultum* 335 *Exundat liquore odorifero corpus S. Therapontis M.* 30 c. *Reliquiæ S. Bedæ clam auferuntur Dunelmum ab Elfredo Presb.* 67 f. *Sanctorum muta reddunt Idola* 315. *transferuntur honorifice* 316 *S. Reſtitutæ reliquiæ ſuos ſolito vehementius gravant, incerta de cauſa* 22 e. *Reliquiarum S. Willelmi Gellon. mira inventio, & translatio* 672 b. *Reliquias ſuas transferendas monet S. Germanus Paris. & locum deſignat ad quem* 133 e. *Super illas deſcendit lux cœleſtis.* 143 a. *& rurſus ſolenniter translatæ fuerunt* 145 e f. *S. Reſtitutæ ubi manere debeant, monet infans miraculoſe loquens* 21 a. *S. Hildeverti manent immobiles in loco, in quo Sanctus vult honorari* 59. c. *Indicitur jejunium ab Epiſcopo pro translatione SS. Reliquiarum* 98 c *V.* Liquor, Sepulcrum, Capilli, Odor.

Reſpectus humanus: *Imperatricem confiteri voluerem coram ſe humillime flectere jubet* B. *Joachim Abb.* 445 c 459 c

Revelationes *Sanctis factæ, non probant veritatem hiſtoricam per ſe* 304 *Revelare Sanctitatem S. Andreæ Sali prohibetur mulier cui innotuerat* 298 a

Rex *Caſtellæ Ferdinandus I, ſolenni cæremonia regnum Deo moriturus reſtituit* 733 f, *& in cilicio expirat.* Regiæ virtutes *S. Ferdinandi* 361 f, *& Berengariæ matris ejus* 630 c 679 b c 680 f 689 f *Rex adulter ejuſque pellex excommunicantur a S. Germano* 123 a *Rex Clotharius contemnens S. Germanum in morbum incidit, ſit ſanctо ſupplex & ſanatur* 126 e

Rhedam *currentem ſiſtere manibus apprehenſam potest miles Hiſpanus* 674. c

Ridere *nunquam viſa* B. *Mathildis* 799 d

Roſam *extra tempus miraculoſe invenit* B. *Jacobus Venetus* 814 c

Roſarium Marianum *pie recitat* B. *Baptiſta Varana* 834 b

S

SAcellum *S. Joannis de Atarre ſubterraneum irrupe inventum* 410 d

Sacerdotes *in exercitu habet S. Ferdinandus, qui militibus aſſitant* 703 b: Sacerdotium *ſuſcipere ne cogatur, digitum ſibi amputat S. Petrus Petronus* 549 b c. *Ergа* Sacerdote *reverentia Ven. Mariæ Bagneſiæ digitum quo Chriſtus tangitur, oſculantis.* 338 b.

Sacramenta. *Vide ſingula ſub ſua ſpecie.*

Sacrilege *communicant puniuntur* 30 c: Sacrilegi *templum S. Germani diutius volentes ſubito morte puniuntur*

tur allisque multis 143 f. Sacrilegi *Regenarii penitentia infructuosa* 144 f. Sacrilegium furtum *V.* Furtum

Sacrista. *V.* Ædituus

Sanctorum *Cultui addictus B. Jacobus Venetus* 814 a. *Vitam suam conscribi vetat S. Bona, prædictus scribendam post mortem suam* 508 d e. *De culta* Sanctorum *ex decreto Urbani VIII agitur* 322 b. *Cultus S. Acacii M. commendatus Epiphanio* 301 d e. *S. Pantaleonem non aliunde sibi quam ex revelatione cognitum invocat Ataria Bagnesia* 338 a. Sanctorum *caltam agre ferens rusticus punitur, & penitus sanatur* 782 c. *B. Jacobus Venetus adhuc vivus invocatur* 815 f. *eidem ultro aperta fuerunt* Sanctorum *sepulcra* 814 d. *Sanctos sibi occurrentes vidit moriens S. Ferdinandus* 712 e. *V.* Superstitio, Reliquiæ. Sanctis injuria illata, *V.* Injuria.

Sanguinem *recentem stillat corpus Ven. Mariæ Bagnesiæ altera post mortem die* 336 f

Sapientia *vino comparata* 450 d

Saracenorum *victor S. Ferdinandus* 741 d. *Schismatici vulgo habiti, si moriantur pro Christo, quomodo dici possint Martyres* 536 f

Scripturam *sacram interpretandi facultatem a Pontifice petit & obtinet B. Joachim Abb.* 452 f Scripturas *varios mirabiliter interpretatur S. Andreas Salus interrogante Epiphanio* 287 *& seqq.*

Secreta *cordium novit B. Jacobus Venetus* 817 d, *& B. Petrus Petronus* 562. c d. *Secreta propalare vetat Angelus Custos* 248 a

Sæculum, *V.* Mundus. *Cum* sæcularibus colloqui, *V.* Colloquium.

Seditio *civilis, per Crucem in aere prudentem designatur* 452 c

Sepeliri *vult in monasterio, in quo Religiosa facta fuerat B. Mathildis* 801 b, *ad pedes Imaginis Deiparæ Ferdinandus* 713 b. Sepelitur *magna pompa corpus B. Andreæ de Chio, jussu Imp. Turcarum* 539 c. Sepulcrum *aureum Alaricі, Regis Visegothorum* 449 c. E Sepulcro *B. Baptistæ Varanæ pulsus auditus, signum imminentis mortis alicui ex monasterio* 861 d. *V.* Cœmeterium. *Sepultorum cadavera vestibus spoliata a mortua resurgente reprehenditur & punitur* 260 c

Seraphini *mittantur ad Baptistam Varanam* 838 f

Serenitas *impetrata per Crucem Cavavacanam* 752 a

Servos *libertate donant SS. Cantius, Cantianus, Cantianilla* 477 f

Sileotium B. *Mathildis* 794 f

Simoniacus *habetur Episcopus, quia in bello prorege militaverat* 193 f

Simplicitas *S. Hauperantii Ep. laudatur* 613 a

In Siti *refrigerium divinitus accipit* B. *Joachim Abb.* 448 b c

Sobrietas *in cibo & potu* B. *Joachim Abb.* 444 f

Solatur *afflictos variis modis* B. *Jacobus Venetus* 811 f

Solem *fistit, ut Josue, Pelagius Coreæ, pugnans contra Maures, ob preces Ferdinandi* 685 a: Soli *imparata Deipara* 347 b c

Solitudinis *amans* B. *Mathildis, ægre adduci potest, ut aulam Imperatoris confangainei sui adeat* 799 f, *in* Solitudine *cibos miraculose per septennium accipiunt majores S. Basilii, persecutionum fugientes* 594 c. Solitudinem *amat Ven. Maria Bagnesia* 330 a *eidem monasticam præferre divinitus monetur* B. *Lanfeancus* 180 b c. *V.* Eremus 444

Somnus *exiguus* B. *Joachim Abb.* 444 f. Somnum *in stramine capit* B. *Mathildis* 798 d

Somnum *in publicis plateis & in fimento capit S. Andreas Salus* 244 b

Scnitum *instar tonitrui miraculose edit Crux Caravacana* 746 c *& proditorem indicat* 749 f, *atque adventum Maurorum* 748 c f

Spatia *imaginaria quomodo conceperit S. Andreas Salus* 316

Spiritum sanctum *in visione accipit S. Bona* 490 c, *cum invocant in festa Pentecostes* B. *Joachim Abb. de mysterio Trinitatis divinitus instruitur* 481 b c d, *& libros ex inspiratione divina jussu Pontificum scribit* 480 f. Spirituale colloquium, *V.* Colloquium. Spiritualis consolatio, *V.* Consolatio.

Sponsum *Jesum desiderat Ven. Maria Bagnesia* 324 a b

Stella, *V.* Lumen

Sterilitas *agrorum nulla fuit in Hispania regnante S. Ferdinando* 712 a *Pro* Stultitia *sananda invocatur CP. S. Anastasia* 215 *in cujus templo vinciebantur Stulti* ibid. *Stultit am quare simulaverit S. Andreas Salus* ibid.

Studere, *V.* liber

Superior, *V.* Abbas, Abbatissa, Mansuetudo, Humilitas

Superstitio *an sit homines appendere in statera ad honorem sujascumque Sancti* 623 a *ex*: Superstitione *ducti Mauri optant Hispalensem turrim & Mesquitam destruere, antequam urbem S. Ferdinando cradant* 699 d

T

TE Deum laudamus, *V.* Deus.

Tempestas *depulsa per Crucem Caravacanam* 751 d 752 f, *& sedata in mari* 753 e, *invocatione etiam S. Maximini* 375 b. B. *Jacobi Veneti* 812 b. *Contra* Tempestates *aeris invocatur* B. *Mathildis* 790 b. *Capillis ejus in aere aspersis* 806 e

Templa *Varia fundat & dotat S. Ferdinandus* 741 c. Templi *Hispalensis descriptio* 721 d, *& ornatus pro prima festivitate S. Ferdinandi* 736 c d

Templa *ædificat, & ornamentis ditat* B. *Lanfrancus* 194 b. *Templum S. Restitutæ corruit terræmota, & brevi pecunia gratis collata pulchrior reædificatur* 7 c. *Templa hæreticis cessituuntur timore majoris mali* 42 d e. *Templi ornamenta spoliantes sacrilege, prohibentur divinitus & puniuntur* 151 d e. *Irreverentia in Templo, alisque scelera horrende punita* 296. *Templi fores S. Andreæ Salo ultra apertæ* 247 d e V. Ecclesia, Ornamenta.

Tentationes *prudenter suspectat Ven. Maria Bagnesia* 338 c. Tentationes *passerum & consolationes amaro & dulci comparantur* 117 f. Tentationum *utilitatem docet S. Andreas Salus* 283 d. *iis quomodo cedendum sit docet idem Sanctus Epiphanium* 137 c. *recurrendum præsertim ad orationem* 199 f. *Tentationis superatæ merces* 238 b. *Tentationes multas*

Tentationes *multas patitur ad experimentum virtutis* B. *Baptista Varana* 84 b, *ad Deum afflicta confugit* 851 c, *qui memorem eam esse vult consolationum prius gratis acceptarum* 844 b, *illarum finem petit vel pro ipsam mortem* 845 c, *ob eas, quibus non consensit se humiliat* 842 b. Tentatione *demonis liberatur comedens ex scutella* B. *Joachim Abb.* 465 b

Tepiditas *spiritualis & incredulitas morbis castigatur*

370 a b. *V.* Amor
Teſſera *in clypeis militaribus depingi ſolita* 697 f
Thus *miraculoſe ſuppeditatur ad incenſandam Crucem Caravacenam* 752 e
Timore *Dei ad meliorem vitam proficit* B. *Baptiſta Varana* 803 e. Timorem Dei *omnibus commendat Ven. Maria Bagneſia* 332 c.
De Tonitru, *& pluvia mirabiliter differit S. Andreas Salus* 287 c. *Idem explicatur Joannes Evangeliſta vocetur Tonitrui filius ibid.* f. *V.* Tempeſtas, Fulmen.
Transfigurationem *Chriſti meditaas, ad eum videndum aſpirat* B. *Baptiſta Varana, idq. quodammodo impetrat* 834 c d
Translatio Reliquiarum, *V.* Reliquiæ
Tribulatio, *V.* Tentatio
Tributis *novis gravare ſuos ſubditos non vult S. Ferdinandus tempore belli ſacri* 702 b
Trinitatis *gloriam videt & impalleſcit S. Bona* 503 c. *De Myſterio illo divinitus inſtruitur B. Joachim Abb. invocans Spiritum ſanctum in feſto Pentecoſtes* 482 b c: *qui ipſum explicavit & Catholice de eo ſenſit ac ſcripſit* 482 f. Trinitatem *invocat, ad initium publici inſtrumenti, S. Ferdinandus* 709 f *de Trinitatis myſterio Epiphanius adoleſcens cum Philoſophis diſputat* 235 d e. *Item S. Andreas Salus* 285 e
Triumphales *arcus erecti pro feſtivitate prima S. Ferdinandi* 736 c d
Tunicam *ſuam pauperi largitur B. Joachim Abb.* 448 e
Turris *Hiſpalenſis diſcriptio* 700. b, *eamdem & Meſquitam deſtruere petunt Mauri, antequam tradam S. Ferdinando civitatem* 699 d
Tyrannidem *exercet Comes Alvarus in Hiſpania maloſue* 662 a c d

V

VAnitas veſtium, *V.* veſtes, Mundus. Veſtitu *vili gloriatur S. Andreas Salus* 222 b
Vaticanum, *unde ſic dictum* 771 a
Velitatio, *V.* Bellum
Inter Venandum *S. Votus mortis periculo liberatur, invocans S. Joannem* 410 b: *ex* Venatu *ſuo ſenes ægros nutrit Nucratius frater S. Baſilii* 595 a b: *idem inter* venandum *moritur* 595 a b
Venditus *equus minori pretio quam juſſerat S. Germanus moritur* 116 c
a Veneficiis *multos abducit B. Petrus Petronus* 571 d
Venenum *preparati Regi puero crimen aſſinxit Regina Berengaria Comes Alvarus* 662 f, *venenum ſibi paratum feliciter evadit S. Germanus* 123 c
Veniale peccatum, *V.* Peccatum
Ventorum *magna vis, qua boves cum aratris ad mediam leucam transfere* 380 b
Verbum otioſum *V.* Peccatum
Ex Verecundia *tumorem pectoris aperire medico recuſat S. Macrina, eumque ſigno Crucis ſanat rogata mater* 595 f
Veronica. *V.* Imago.
Veſtes *viles & detritas geſtat* B. *Joachim Abb.* 444 d, *veſtium vanitatem nocere ſpiritui expertus* 457 b c. *Eam prohibet Alphonſus Rex Caſtellæ, tempore belli Mauritici & magnam victoriam obtinet* 659 a b
Vexilliferum *& militem S. Jacobi ſe nominat S. Ferdinandus* 709 b, *cujus* Vexillum *quotannis defertur in Proceſſione* 705 f
Viaticum *palam in templo ſumit moriturus Rex Ferdinandus I* 713 c, *valde pie S. Ferd. III* 654 c d, 711 b, 741 e, *Pro* Viatico *communionem accipit ab Angelis* B. *Mathildis* 805 d
Victorias *contra Saracenos pœnitentiis & oratione impetrat S. Ferdinandus* 741 d, *easque Deiparæ acceptas refert* 741 d, 710 b. Victoriolæ *aliquot Chriſtianorum de Mauris* 602 c d, Victoria *navalis, S. Ferdinando ſingulari Dei beneficio data* 690 e f. *Terreſtris, ſubſidium ferente S. Jacobo Apoſtolo* 674 b c. *Mediolanenſes interceſſione Martyrum* 390 d, *Caravacenſes per Crucem* 749 b. *V.* Bellum
Victus *vilis, & ſordidus S. Andreæ Sali* 223 e
Vigiliis *neglectis capitur ſuburbium Cordubenſe* 577 d e
Vinum *bibendum prophetice promittit S. Bona, Monacho timenti ne acetum bibere deberet* 503 f. Vino *delicatiori tempore morbi abſtinet B. Petrus Petronus* 563 f. *V.* Oblata, Aqua, Abſtinentia. Vinum *corruptum reſtituitur per preces Religioſarum & reliquias P. Savonarola* 346 b
Virtus *ingentes militis Caſtellani, qui hominum amplexu ſuffocare poterat* 673 d, *& alterius Hiſpani, qui bigam currentem manibus ſiſtere* 674 c
Virginitas B. *Jacobi Veneti* 823 f. *V. Ut* Virginitatem *ſervet morem a Deo impetrat S. Petronilla* 759 c: *pro eadem interficitur S. Gertrudis Mart.* 864 a b. Virginitas *Ven. Maria Bagneſia ipſi thronus eſt in cœlis* 346 a. *Per Virgines potius quam per alios Sanctos diſtribuit Deus dona ſua* 348 a. *V.* Caſtitas, Verecundia
Virtutes *regiæ in S. Ferdinando* 719 f, *in* Virtute *proficiendi deſiderium* B. *Jacobi Veneti* 810 b, *Æmulatio laudabilis hoc in ſtudio SS. Venantii & Honorati fratrum* 593 d e, *ob* Virtutem *magni æſtimatur a Principibus B. Joachim Abb.* 459 *& ſeqq.* Virtutes *variæ, gemmis comparatæ & veſtibus varii coloris* 346 e
Viſiones *ſeu revelationes mirabiles B. Gerardeſcæ, ſimiles pene Apocalypſi S. Joannis* 518 c d *& ſeqq.* Viſionem *ſibi factam ex humilitate celat, ex obedientia revelat B. Mathildis* 803 a b
Vitam *ſuam conſcribi vetat S. Bona, prædicens ſe mortua ſcribendam* 508 d c
Vita ſolitaria, *V.* Solitudo
Unguentis *adſcribunt Turca miraculoſam ſanationem Martyris* 538 d e
Vocatio ad Religionem, *V.* Religio
Cum Voluntate *divina conformitatem docet Chriſtus exemplo ſuo*, B. *Baptiſtam Varanam* 844 a b ad voluntatem *Dei conformitat Ven. Maria Bagneſia* 335 a. Voluntas Dei, *V.* Deus.
Votum *puerile de Paſſione Domini honoranda, magna cum difficultate ſervat* B. *Baptiſta Varana, quod fuit initium ſanctitatis ejus* 819 a c. Votum *implere differens punitur* 98 e Votum virginitatis, *V.* Virginitas

Ur-

Urbis *Hiſpalenſis capta ſtatum Eccleſiaſticum & Politicum ordinat S. Ferdinandus* 700 d, *V.* Obſidio
Urſus *vice jumenti portat ſarcinas S. Maximini* 372 c
Uxorem *ſalubriter monentem ſpernens maritus damnatur* 296 c. *Uxoris blanditias ſuperat S. Theodulus, ut vitam ſolitariam amplectatur* 102 e *quæ pia præmoritur* 105

Z

ZElum *animarum pati omnia mala deſiderat S. Bona* 500 c ef, *pro animarum ſalute multum orat & patitur, etiam inferni pœnas, B. Petrus Petronus* 572 cd e. *S. Bona vocatur a Chriſto mater animarum, quas converterat precibus & exemplis, aut in bono conſervaverat* 500 c, *V.* Converſio, Caritas. Zelus *indiſcretus cujuſdam Religioſi, parum reverenter tractantis ſacrum Corpus B. Baptiſtæ Varanæ* 860 *anima ad Deum converſa, gemmæ ſunt in cœlis Ven. Maria Bagneſia* 346 b *Inter illas cæteris eminet una ad vitam religioſam addufta*, ibid. c. *Animarum zelum quomodo eadem Virgo exercuerit* ibid. f

FINIS.

A01 1471651
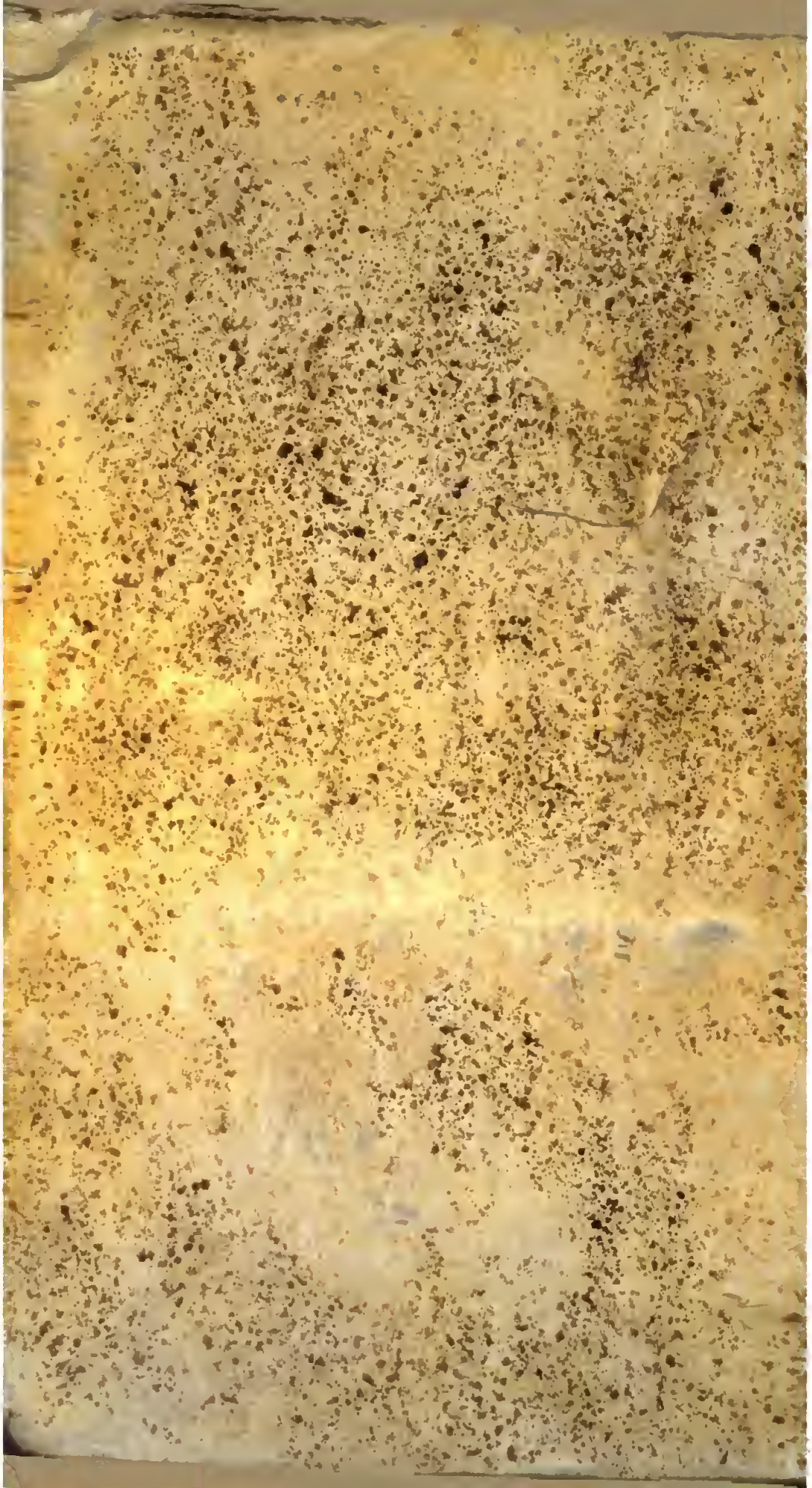
135. H. 17